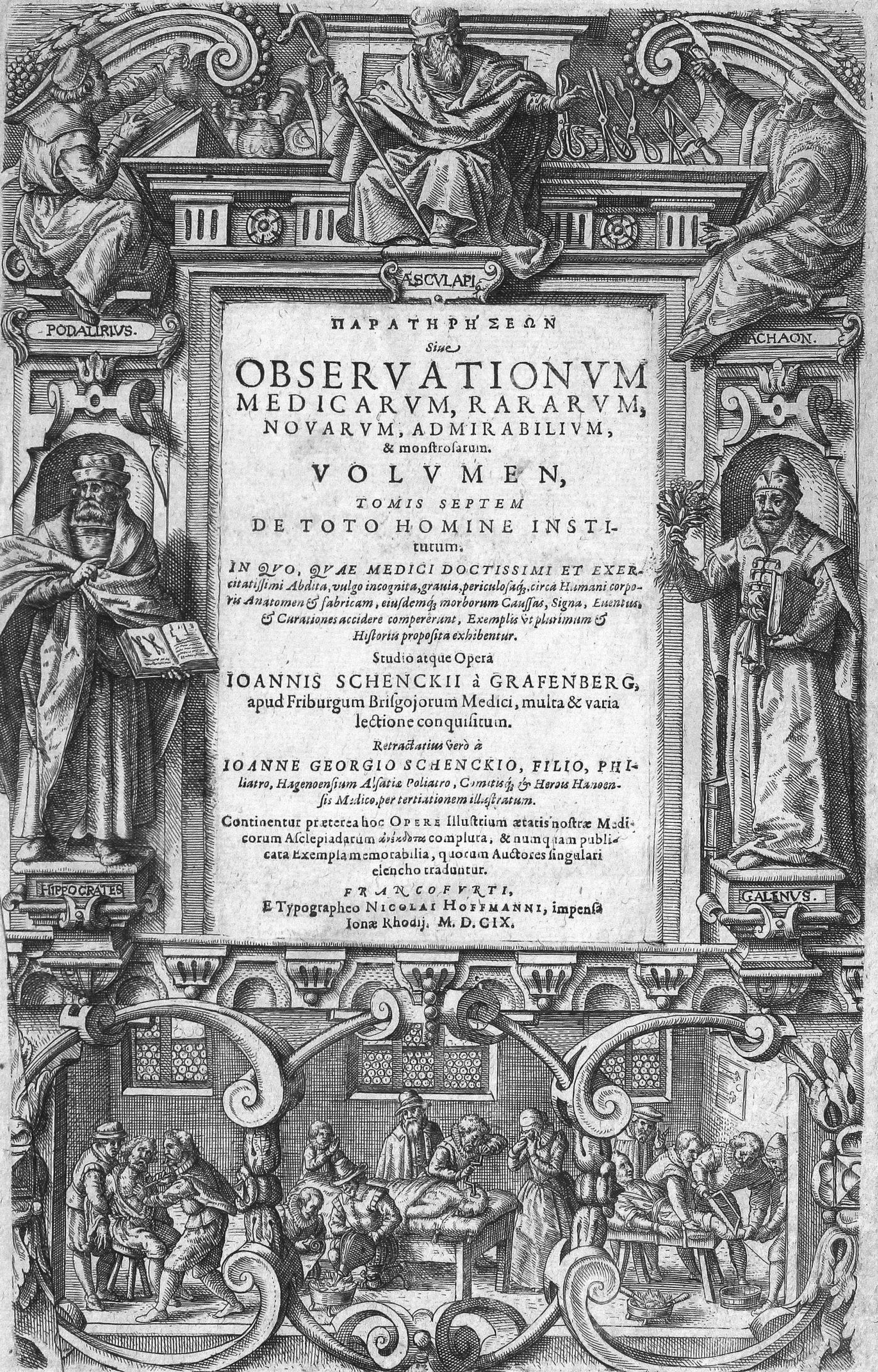
ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ

Siue

OBSERVATIONVM MEDICARVM, RARARVM, NOVARVM, ADMIRABILIVM, & monstrosarum.

VOLVMEN,

TOMIS SEPTEM

DE TOTO HOMINE INSTItutum.

IN QVO, QVAE MEDICI DOCTISSIMI ET EXERcitatissimi Abdita, vulgo incognita, grauia, periculosaq́; circa Humani corporis Anatomen & fabricam, eiusdemq́; morborum Caussas, Signa, Euentus, & Curationes accidere compererunt, Exemplis vt plurimum & Historiis proposita exhibentur.

Studio atque Opera

IOANNIS SCHENCKII à GRAFENBERG, apud Friburgum Brisgojorum Medici, multa & varia lectione conquisitum.

Retractatius verò à

IOANNE GEORGIO SCHENCKIO, FILIO, PHIliatro, Hagenoensium Alsatiæ Poliatro, Comitisq́; & Herois Hanoensis Medico, per tertiationem illustratum.

Continentur præterea hoc OPERE Illustrium ætatis nostræ Medicorum Asclepiadarum ἀνέκδοτα complura, & numquam publicata Exempla memorabilia, quorum Auctores singulari elencho traduntur.

FRANCOFVRTI,

E Typographeo NICOLAI HOFFMANNI, impensis Ionæ Rhodij. M. D. CIX.

Virtute Heroicis, Familia Jllustribus, Stemmate Generosis, Splendidissimis iuxta & Augustissimis

DD

FUGGERIS

UNIVERSIS AC SINGULIS:

Baronibus in Kirchberg & VVeissenhorn

Animi virtutum ornamento Magnificis, & Litteratæ Sapientiæ Prudentiæque laude Celeberrimis:

DOMINIS PER-ILLUSTRIBUS

In prisca Vindelicorum Augusta, veluti amplissimis Romanorum Theatris residentibus

adeoq; ad AEternitatem ipsam gloriosum, florens, & opulentum Nomen extendentibus:

MECOENATIBUS

Ergà Litteras & litteratos Munificentissimis, Obseruandissimis Colendissimis:

VOLUMEN OBSERVATIONUM SCHENCKIANUM

Exemplis Rarum, Varietate Gratum, Vtilitate Carum, Nec minus, sed multo magis

Retractatum. Mactum. Illustratum.

Honoris, Officij, Obseruantiæ, Gratitudinis,

MONVMENTVM

DAT. CONSECRAT DICAT

DONAT

Obseruantissimus Cliens

JOANNES GEORGIUS SCHENCKIUS

à Grafenberg Medicus

Filius

Hagenoënsis Imperialis Vrbis & Cameræ Poliater, idemq; Generosissimi Comitis in Hanavv Physicus Philiater

PON. POS. PON.

AD EOSDEM
ILLUSTRES ET GENEROSOS
HEROES PRÆSCRIPTIO MEA.

AVREOLVM pręsens volumen, ILLVSTRES & GENEROSI BARONES, Splendidissimi & Magnificentissimi Heroes, Tomis Septem DE TOTO HOMINE & Microcosmico Corpore institutum, quod iam per Tertiationem nouo delectu facto retractatum est, cuius deniq; rara vtilitate vniuersa MEDICINA illustratur, perillustri FVGGERORVM Nomini atq; Domui vestræ etiamnunc inscribimus. Dignos quippe arbitramur, vt qui Litteras & Litteratos ad ęternitatẽ Nominis amant, vicissim Litteris ad Posteritatis Memoriā cõsecrentur, & chartis ære perennioribus (quib. Hominis Immortalitas constat) circumscribantur & cõsignentur. Vos ô HEROES, qui inclytas Animi & Fortunæ opes, rarumq; totius Antiquitatis & Encyclopœdiæ thesaurū immortalib. animis coacervastis, vt ad splendorẽ & Gloriā vestræ Æternitatis nihil propemodū superesse videbatur, soli estis digni ac dignissimi omniū Musarū & Litteratorum Fauore ac Gratia. Etenim, si quæ fuit prius Magnorum huius istius OPERIS Mecœnatum, quasi erga cõmunem Litteraturā Munificentia; vt nimirū ad hoc absoluendū non dubitarit SERENISSIMA BAVARIÆ Domus annuam Liberalitatem contribuere, & ad hoc ipsum continuandā Principes aliquot alii suā Clementiā exhibuerint: Eadẽ ipsa semper quoq; fuit erga Artes & Scientias FVGGERORVM singularis Propensio, rara Munificẽtia, & propagationis Litterarū studiosa volũtas, ita vt post alias lectissimas virtutes, Animiq; Dotes Heroicas, Palladẽ Mineruam vniuersę Cyclosophiæ Deastrā, perpetuo venerẽtur & colant. Vestri igitur nunc esse volumus, vestrum inquā, id quod retractauim^9 OBSERVATIONVM Volumen, quasi magnum amplissimi Libri Naturæ Penuarum, ditissimumq; Exemplorum & Historiarum Copiæ Cornu: toti alioqui illustrandæ Medicinæ natum factum. Vestrum iure fuerit, quod Filius viuiradix in Paternos cineres gratus, & de RePublica Medica studiosus, Illustri FVGGERORVM Domui reponit, quasi ANTIDORON & MVNVS GRATITVDINIS: quia nimirū Clariss. Parentem meum, IOANNEM SCHENCKIVM Seniorem, ante hoc tempus in Locum Medic. vobis pręfecti expetiuistis, & honestissima cõditione Friburgo Augustā euocastis. Verum quia valetudo sinistra expeditissimā vobis gratificādi voluntatẽ intercepit: minime ferā, nec patiar diutius Ingratitudinis vitium apud Filium delitescere. Vestro igitur Nomini atq; DOMVI Volumẽ præsens posterius Lubens Merito INSCRIBO, & CONSECRO. Saluete ac Valete MAGNATES Generosissimi, iure nobis Cari VIRI Rari. Scripsi Hagenoâ Imperij Opido & Camera ex Ædibus Vestalium: anno à nato ex Virgine Dei Filio CIƆ IƆ CIX.

AGALMA

AGALMA
JOANNIS SCHENCKII à GRAFENBERG, MEDICI.
SIC ERAT IN FATIS.

IN AGALMA

JOANNIS SCHENCKII,

A GRAFENBERG, MEDICI

Epigrammata.

IN EFFIGIEM

D. Ioannis Schenckii à Grafenberg, Medici celeberrimi, distichon Iacobi Pascharii, Lotharingi Medici.

CORPORIS effigiem pictor, sed mentis acumen
Docta tuæ, SCHENCKI, scripta referre valent.

Thomæ Freigij I.C.

Ζωγράφος Ἱπποκράτους μορφὴν ἅμα, ἠδὲ Γαλήνου
Ἀρξάμενος γράψαι, ΣΧΕΓΚΙΟΝ ἐγράφετο.
Hippocratis faciem pictor, simul atq; Galeni
Pingere cum vellet, SCHENCKION exhibuit.

Ioan. Sigismundi Hornstenij.

Artis Apollineæ docuit quæcunq; vetustas,
Cuncta dedêre vni numina SCHENCKIVS, est.

Aliud eiusdem Hexametrum.

Ecce: Dioscorides, Podalirius, atq; Machaon,
Diuus & ipse pater, Medicinæ inuentor, Apollo,
Et Cous Hippocrates, Epidaurius atq; Galenus,
Et quisquis medica sic vsq; inclaruit arte,
Omnes ingenij faciem hanc habuêre. Proinde
(Crede) latent omnes hac hac sub corporis vmbra.

Aliud.

Εἰκὼν fiat, ait, Medici, sic nuper Apollo,
Consensêre Dij. En SCHENCKIVS archiater.
SCHENCKIVS artis opus, quo non fælicius alter
Exercet: Medicis gloria summa viris.
Viuit Germanus: Italos tamen atq; Britannos,
Hispanos, Gallos, SCHENCKIVS ipse docet.

Leonhardi Kabelij I.C.

Ἐλλογίμου ἔθελες ἰητροῦ εἰκόνα δέρκειν,
Τὴν παιονίῃ χειρὶ χάραξε γραφεύς:
Εἰ δ' ἔθελεις τοῦ ἱπποκράτους, νόον ἠδὲ Γαλ[illegible]
Δεῦρ' ἄγε καὶ βίβλον μάνθανε τὴν δὲ λαβών.

τοῦ αὐτοῦ ὁ αὐτός.

Τοὺς δωρησαμένους αἴκεν μέροπες φιλέουσι:
Σχέγκιος οὖν πάντων φίλτατός ἐστι βροτῶν
Σχέγκιός ἐστιν ἐπωνυμίην, μάλα πολλὰ καὶ αὐτός.
Πάντοθεν ἀνθρώπους ἀγλαὰ δῶρα φέρει.
Καὶ γὰρ ὁ εὖ εἰδὼς νηπενθέα φάρμακ' ἀμύνει
Τὴν τε νόσον συγερὴν τὸν βίοτόν τε δίδοι.

Nicolai Nauij.

Corporis externas partes, vt pingit Apelles
Sic polit internas, SCHENCKIVS arte potens.

Aliud.

Primus honor merito Diuis tribuendus Olympi:
Altera laus Medicis est tribuenda viris.
Hi curant animum diuini dogmate verbi,
Illi depellunt corporis arte malum.
SCHENCKIVS herbipotens ægrotis vulnera sanat
Obtinet hinc igitur nomen habere Dei.

Aliud.

Pulchra quidem veniens è pulchro corpore imago:
Pulchrior at virtus clara trophæa parans.

Aliud.

SCHENCKIVS es dictus, nec enim natura recusat:
Donantis medicam sentit amicus opem.

Aliud.

Ingenium chartâ, si quis depingere posset:
SCHENCKIVS egregium ferret ab arte decus.

Petri Syluij.

Corporis effigiem manus impressoria solam
Auctoris tibi dat, cætera non potuit.
At quod non potuit pressor, fælicius author
Emissis libris præstitit ipse sibi.

Christophori Walvvitzij I.C.

Effigie hac viua Medicus depingitur ille
SCHENCKIVS, illustrem quem Medicina facit.

I. Henr. Bohemi I.C.

Effigiem præsens demonstrat charta laboris:
Ingenijq; decus scripta diserta notant.

Aliud.

Corporis effigiem præsens designat imago:
Ingenij ac mentis quis mihi pictor erit?

Aliud.

Corpus depinxit pictor: tu mentis acumen
Pinxisti scriptis: pictor vterq; valet.

Aliud.

Pingere si libeat, sat erit quod pingere possis,
Si bene vis tanti pingere gesta Viri.

MEMORIA

JOANNIS SCHENCKII MEDICI, Patris suauissimi, à Joanne Andrea Schenckio Filio, Medico, repetita.

GLoria Virtutis, Musis studioq; parata,
Serpit humi nunquam, celsa trophæa petit,
Euolat in patulum pinnis quatientibus orbem,
Ceu mare, ceu terras, ceu loca cuncta, subit,
Nunc huc, nunc illuc fertur fulgore corusco
Augustum titulum nouit habere suum,
Non humiles intrat postes, prægrandia tecta,
Atria conscendens regia sceptra tenet,
Nec moritur, fas huic per secula viuere centum
Gloria Virtutis non peritura manet.
Hæc sequitur cineres, SCHENCKI, carissime Pater
Alma tuos, hæc hæc viuere datq; tibi.
Pœoniam pulsans cytharam, recolensq; Machaona longum
Depuleras morbi corporis omne malum:
Te præsente dolens fælicia pharmaca sumsit,
Te Medico sanus languidus æger erat:
Quidquid in humano reperisti corpore VERVM,
Quidquid & ad Medicam forte referret opem,
Id docto postris tentabas texere filo,
Iatrica quo magis ars splendida facta foret.
Hos inter medios succumbis morte labores,
Artus terra tenet, fama superstes adest.
Phœbe rotam decies voluisti in æthere, PATRIS
Pallida cum gelidus linqueret ossa pauor;
Nec dum fama silet, nec dum monumenta silebunt,
Sunt qui Paternum nomen vbiq; legant.
Te proprij fœtus plaudunt, te viuere monstrant,
Dum præ doctrina pulpita docta premunt.
Ediderâs septem simili de sanguine FRATRES
Præcelerem fati temporis ante diem:
His hi temporibus non infima præmia laudis
Oris in varijs promeruere tibi:
Nunc redeunt iterum, referunt tibi PATER honores,
Et reuocant SCHENCKI nomen & ingenium.
Hinc tua te remanet fælicis gloria Fati,
Quæ te per totum non sinit esse neci.
Quam fælix mors hæc, quæ viuere ferre perempto
Gestit, & æternum donat habere diem?

Joannes Andreas Schenckius Filius, iunior, Medicinæ Doctor, Memoriæ Paternæ retinentissimus.

EPITAPHIVM.

EPITAPHIVM

IOANNIS SCHENCKII A. GRAFENBERG, MEDICI, PATRIS: SCRIPTVM A IOANNE GEORGIO SCHENCKIO, Medico, Filio.

D. O. M. S.

I. SCHENCKIO. A. GRAFENBERG. MED. PHILOS. CLINICO. LAUTO. ASCLEPIADÆ. GERMANO. ELEGANTI. SCRIPTIS. CLUENTI.

INGENI. GLORIA. ET. AUGUSTA. PRUDEN. CLAR.

CUM. IMMORTAL. ADOREA. HAUT. CITRA. DIVIDIAM. MACTUS.

EX. PRINCIPIIS.

FUTURA. VERO. PROSPECTANS.

AD. PRID. ID. IXBR. AN. cIↄ. IↃXCIIX. SEPTUAGENARIO. FORSAN. MINOR.

ΠΑΡΕΠΙΔΗΜΊΑΣ.

SVÆ. MUNDI. FINEM. ACCESSISSET.

ET. CORDULÆ. SCHENCKIÆ. UXORI. CONIUGIQ. II. MATRONÆ. HONORAT. EX VELEROR. FAMILIA. NATÆ.

A.D. XV. KAL. IAN. AN. SUPRA. SPECULUM. XVI. SECUNDO. DENATÆ.

ETSI. AD. ΕΥ̓ΦΗΜΊΑΝ. PRÆCLARA. INGENI. MONUMENTA. SUPERENT.

TAMEN H. M. FFFF. ET. F. HERED. SUPERSTITES.

PARENTIBB. DESIDERAT. OPTUMISQ.

PON. POS. PON.

ΠΟΛΛΟῪΣ ΛΟΙΜΟῪΣ ΝΟΎΣΟΥΣ Ἰ'ΗΣΑΤΟ ΣΧΈΓΧΙΟΣ ἸΔΡΙΣ

Ἠ Δ' ἌΚΟΣ ἸΗΤΡΩ͂Ν ΘΗ͂ΚΕΝ ἈΜΗΧΑΝΊΗ

PESTIFEROS MORBOS SANAVIT SCHENCKIUS INGENS.

ARTI ASCLEPIADUM SIC TULIT AUCTOR OPEM.

S T T L

MEMORIÆ S.

CESSI. NON TIBI: SED INEVITABILI FATO. SI QUÆRAS QUIS FUERIM? ILLE EGO SCHENCKIUS MEDICUS FUI: QUI NON SINE ILLUSTRI ARTIS NOSTRÆ CUM FACIUNDÆ, TUM LITTERIS ILLUSTRANDÆ GLORIA INCLARUERAM: QUOD RELIQUUM EST, CINERIBUS MEIS BENE PRÆCARE. ET ABI.

SIC ERAT IN FATIS

TUMULUS

VIATOR, tametsi properas, Sta, Lege:

OSSA

SCHENCKI, Asclepiadæ Medici, hâc Tumba

S S.

Hoc volebam nescius ne esses

Χαῖρε.

Quoi vixit ANN. LXVII. M. IV. D. XXII.

Θ AN. ∞ IↃXCIIX. 4. Id. IIxbr. Frib. Brisg. circiter tertiam postmeridianam.

IOAN. ANDR. SCHENCKIVS Filius Medicus

hoc APIUM FUNEBRE

P.

JOHANNIS SCHENCKII A GRAFENBERG MEDICI, AD CANDIDVM Lectorem,

PRÆFATIO.

HAVD parum ex re cum tua tum mea quoque fore existimaui, *Candide Lector*, si quo consilio aut instituto, ad laborem hunc suscipiendum publicandumque accesserim, paucis tibi & vere aperirem. Cum in tanta ingeniorum ætatis nostræ fœcunditate & præstantia, vix vllo alio scribendi genere præclarius quenquam de vniuersa medicina mereri posse semper putarim: quam si quæ non tam doctrina quam experimento Clariss. Medici noua & admiranda, vel in curandis morbis, vel in hominum corporibus scitu non minus vtilia quam necessaria obseruarunt, vnico quasi volumine, sparsim alias & incidenter, vellicatim quidem illa, & velut palantia tradita, iis, quæ recentiores docti & summi quidam viri, in hoc argumento ex professo & seorsim scripserunt, coniuncta tandem, & ad cognoscendam faciendamque medicinam opportune disposita, & in vnum veluti corpus redacta, in publicum quispiam proferret: idque potissimum eo docendi genere præstaret, quod Historia vt plurimum, & exemplis, quibus apposite docemur atque confirmamur, constaret, rarique casus, causæ abditæ, euentus insperati & incredibiles sæpe, curationes memorabiles, nec non corporum conformationes monstrosæ proponerentur. Operæpretium me proinde haud aspernabile facturum speraui, si hunc ego laborem mihi sumerem, diuini *Hippocratis* exemplum secutus: qui admirandis illis suis *Epidemiorum libris* (quibus omnia, quæ toto vitæ suæ tempore medendo obseruarat, concludere voluisse creditur) velut ideam quandam extruendæ porro medicinæ & amplificandæ constituit: cuius imitatione subsequens ætas excitata, artem nostram omnibus numeris absolueret, & ad summam perfectionem deduceret. At vero Hippocratis laborem hunc, *Galenus* etsi ex professo & singulari ad id comparato scripto haud prosequi visus sit, nisi quod ad eiusdem Epidemiorum opus, *commentarios*, partim extantes, partim temporum iniuria absumptos, posteritati reliquit: idem tamen author oppido quam multas obseruationes proprias & memorabiles, quibus medicinæ insignis accessio facta est, passim operibus suis inseruit. Id quod is demum scire & affirmare potest, qui in scriptorum illius diligenti lectione versatus est. Has *Rabi Moses Israelita*, pro seculi sui & interpretum infelicitate atque instituto, *Aphorismorum suorum opere*, ex vnico, vt apparet, Galeno concinnato, *part. 24. de Miraculis in medicinalibus libris repertis* inscripta & congesta exhibuit. Sed & *Symphorianus Campegius* ex Galeni monumentis obseruationes superioribus annis collegit, quibus *Historiarum campos* titulum fecit. Verum cum per ea tempora bona adhuc Galeni scriptorum pars, à doctis interpretibus nondum translata, desideraretur, factum est, vt & hunc laborem, vir ille alias de re Medica, pro tempore, non male meritus, feliciter absoluere haud potuerit, & ordinem in congerendo fere nullum tenuerit. Ex Arabum numero, præter Rasim, Græcorum religiosum admiratorem & experimento Nobilem, nemo hoc argumentum attigit: nisi quod Rhasi *Auenzoarem* subiicimus: sed omnes veterum inuentis contenti, arti, præter medicamenta nonnulla, & perpauca quædam alia, nihil adiicere conati sunt. Qui tamen vel hoc nomine excusari merentur, quod iis per religionem, humana corpora, ad latentium morborum & caussarum inuestigationem, dissecare non licuerit. Ille vero etsi nulla dissectionum opera perfunctus, nihilo tamen minus solius artis exercitatione & lectione visus, in vasto illo suo opere, quo vniuersam Medicinam, Oribasii ad Iulianum Imperatorem Συνόψεως exemplo, concludere voluit, & *Continens* appellauit, *libro decimo septimo, capitulo decimo quarto, de Mirabilibus*, quæ in medendo annotarat, pertractauit: quo ægrorum Historias raras triginta quatuor enumerat. Post hunc seculo barbaro studium hoc prorsus intercidit, & plane restinctum est: nisi quod *Gentilis*, *Matthæus Gradius*, *Guilielmus Placentinus*, *Valescus Tarentinus*, *Nicolaus Florentinus*, *Gattinaria*, exempla quædam rara, perpauca tamen, stylo familiari & horrido, in densissimis eorundem commentariis delitescentia ad nos transmiserint. Cæteroquin nostra hac ætate, quam tertiam & vltimam constituimus (primam enim Medicis Græcis & Latinis veteribus tribuimus) qua singulari Dei Opt. Max. prouidentia, non tantum linguarum, artium & disciplinarum omnium studia, ad summam integritatem deducta cernimus, verum etiã medicinam ipsam pristino suo nitori, certatim per omnes tum nationes tum partes seu locos, nondum absoluto primo hoc centenario, excultam, restitutam, magnoq; mortalium commodo exauctam propagatamq; habemus, παρατηρήσεις ἰατρικὰς haud parum multi sane tradendas sibi sumpserunt. Horum alii ex professo, alii vero aliis suis scriptis, quod supra quoque monui, dispersa intulere: alii denique vtroque modo proposuere.

Propriis

AD LECTOREM.

Propriis quidem libris, tum publicatis tum publicandis argumentum hoc viri celeberrimi, *Beneuenius, Cardanus, Fernelius, Vesalius, Vierus, Coiterus, Valleriola, Hollerius, Dodonæus, Gemma, & Traianus* excoluere. Alii suis operibus rara & noua plurima commista exhibuere, *Alexand. Benedictus, Brassauola, Columbus, Eustachius, Iacotius, Trincauella, Scaliger, Langius, Pareus*, & alii, quos ex adiuncto catalogo cognosces. Vtroque modo, *Fernelius, Vesalius, Cardanus, Vierus, Hollerius & Gemma* in vtilissimo hoc argumento versati sunt. Cęterum de primis, priuatim nonnulla subiicere visum est.

Beneuenius ex recentioribus eruditis, primus omnium glaciem fregisse, & facem aliis, vt eo confidentius auderent, prætulisse visus est. Quem quidem circa ea tempora, qua lues Indica primum, non tam gliscere quam sæuire cœpit, floruisse apparet. Et hic ille est, qui *libello de abditis* nonnullis ac mirandis morborum & sanationum causis edito, nullo nouationis studio, sed iuuandæ locupletandæque solum medicinæ occasione, innotuit: primusq; libere de medicina sentire & pronunciare ausus fuit: dissectionibus corporum, ex occultis diuturnisque morbis peremtorum, adhibitis.

Cuius industriam omniscius ille & πολυμαθέτατος *Cardanus*, annis plus minus sexaginta insecutus, suum illum *de Admirandis curationibus & prædictionibus commentarium*, in publicum & commune bonum retulit, plus certe in recessu continentem, quam prima statim fronte præferentem: qui lectorem non tam attentum quam in facienda medicina exercitatum exposcit. Contentus in tanta breuitate autor, nobilissima quæque medicamenta, adeoque infallibilia sæpe remedia, vix nomine, citra omnem epangeliam, prudenti anagnostæ significare. Idem *libris de Subtilitate, & Varietate*, & aliis plerisque suis, subinde sui similis, arcanis, raris, & nouis affluens, præstitit.

Amatus Lusitanus, Curationes Medicinales per Centurias exhibuit, multa rerum varietate refertas, & rarioribus affectuum atque remediorum exemplis illustres.

Proximus *Fernelio Gallo* post Hippocratem & Galenum, velut numini cuidam, locus debetur. Hunc Gulielmus Plantius, eiusdem gener, *commentarium* reliquisse testatur, *quo obseruationes eorum, quæ in curandis morbis noua deprehendit, congesserit*. Quem magnum illum Cratonem, Cæsareum Archiatrum & consiliarium, tantopere sitire, exposcere, & cum multis aliis summis viris desiderare constat. Mirum vero, res tam vtiles & necessarias, tam diu cælari ab iis, quibus tamen ex communicatione de vsufructu decedit nihil, & authoris illustri alias nomini, plurimum præterea laudis accrescere posset. Sed quænam hæc tam diuturna, & medicinæ tantum non detrimentosa procrastinatio est? Apud inuidum aliquem, stolidum, aut auarum delitescere vix mihi persuadeo. Quorsum enim canem ad præsepe, quod aiunt, inuigilare attinet? Spero autem propediem, cum aliis plerisque Fernelianis, cum fœnore, & hunc quoque tanti viri fœtum proditurum: quandoquidem nuper quidam publicandis eiusdem Consiliis seu responsis, & de re medica & de Fernelio ipso præclare merentes, ad alia eiusdem propediem euulganda, quasi præludere visi sunt. Certe hoc ipso commentario, non sine rei Medicæ iactura graui, hactenus caruimus. Fernelium sane eum omnino fuisse nouimus, quem nulla veterum quantumuis præiudicata authoritas à veri inquisitione absterrere aut auocare potuerit, quin multa noua, libero ingenio fretus, in artem inuexerit. Commentarii porro desiderati huius vices pro tempore explere fortasse possunt, *obseruationes* eiusdem, *ex Pathologia & Abditorum libris* potissimum à me supra sexaginta exceptæ, & in opus hocce nostrum debitis locis distributæ.

Vesalius syncerioris Anatomes, quam non ex chartaceo libro, sed ex ipso corpore humano, tanquam naturæ libro, descripsit, parens, diuersum omnino ab edito, sed æque necessarium atque frugiferum *opus Anatomicum* conscripserat: quo non, vt in priore, sanorum tantum, & secundum naturam se habentium: sed vel ex occultis diuturnisque morbis, demortuorum corporum, dissectionum Historias, fusissime complexus fuerat: labore profecto ad morborum, caussarum, signorum, curationum, & corporum peruestigationem, etiam regum thesauris præferendo. Quem tamen eandem fortunam, & fatum idem, quod Fernelii, subiisse, heu nimis quam verum esse comperimus. In Hispania eundem latere verisimile est: vt illius palingenesiam optare verius quam sperare liceat. Ex editis vero authoris scriptis, exempla rariora, perinde atque ex Fernelianis, itidem operi nostro, ad iacturam hanc quoquo modo sarciendam, inseruimus.

Iohannes Vierus, arcanorum naturæ callentissimus doctissimusque ætatis nostræ Medicus, ante annos sedecim & ipse quoque *Obseruationum Medicarum rariorum librum* primum in lucem protulit, multiiuga sane rerum medicarum cognitione refertum, nouorumque morborum, Scorbuti inprimis, Quartanæ item, & Pestilentium atque Hydropis curatione, nec non meatuum clausorum ingeniosa chirurgia insignem. Cuius reliquos instituti huius libros velut omnium absolutissimos, & primo haud inferiores, ex fœcundissimo Autoris ingenio, multorumque annorum apud magnates medica experientia confirmato iudicio profectos expectamus.

Succedit his Germanorum celeberrimi anatomici *Volcheri Coiteri, Reip. Norimbergensis medici & chirurgi felicissimi, Obseruationum Anatomicarum & medicarum & chirurgicarum Miscellanea varia*, ex humanis corporibus, tam sanis quam male affectis, tam viuis quam mortuis, deprompta. Hunc virum nobis immatura mors subtraxit. Ex quo enim infelicem illam expeditionem Gallicanam secutus, castrensis Medicus factus est, vt corporum dissecandorum occasione, abstrusorum morborum penetralia cognosceret: vitam suam ibi magna cum artis medicæ & anatomicæ iactura posuit.

Hollerii consummatæ eruditionis, atq; Hippocraticæ medicinæ religiosissimi, & post vnum Galenum summi interpretis, *libellum, singulares aliquot autoris obseruationes ad medendi consilia spectantes, continentem, Anton. Valetius cum eiusdem de Internis morbis opere publicauit.* Idem similes alias plures, cum *in commentariis ad Aphorismos Hippocratis & eiusdem Coaca*, tum vel maxime *in Scholiis ad Internos morbos* (siquidem ad eum Scholia illa, docta sane, spectant) cumulatissime & felicissime exhibuit.

Franciscus

PRÆFATIO

Franciscus Valleriola, vir doctissimus, & de arte medica bene meritus (quo cum elogio maximus ille Crato cohonestauit) preclarum quoque *opus obseruationum suarum* foras dedit. In quo grauissimorum morborũ historiæ, eorundem causæ, symptomata atque euentus, tum & curationes, miro ordine & elegantia singulari describuntur. Quod si filius eius, & ipse medicus, pio in paternos cineres affectu quasi ἀντιπελαργῶν, eas, quas pater ad sexcentum reliquisse dicitur obseruationes alias, publici iuris facere dignabitur. næ ille, non tam patris per se illustre nomen, quam suum ipsius, præter id quod medicorum filios sibi arctissime deuinciet, nunquam intermoritura fama proferet.

Nouissime omnium senio venerandus & solida eruditione præstans, experientiaque singulari præfulgens, iudicio vero acerrimo insignis, tum ob stirpium historiam clarissimus, *Rembertus Dodonæus, Cæsareus Medicus, Medicinalium Obseruationum exempla rara & paulo post recognita & aucta*, in commune contulit. Quo scribendi genere vehementer delectatus, *Annotationes* insuper *ad Beneuenium*, varia quoque & rara Historia conditas, adiecit.

Quin & *Cornelium Gemmam*, virum in omni Philosophiæ & Medicinæ genere ad miraculum vsq; doctum, arcanorum naturæ, vt si quem alium, callentissimum, *Historias* quoque *Medicas, ac* παρατηρήσεις *morborum*, quibus nihil hodie vtilius scribi posse conceptis verbis affirmat, adornasse constat: sed & morborum omnium singularium, & praxeos suæ curriculum vniuersum, cæterosque rariores casus, in vnum volumen redactos, si fata vitam concessissent, editurum se pollicitus est. Quod cuiusmodi futurum fuerit, vel sola illa *descriptio raræ & epidemicæ Febris pestilentis*, quæ *ad hemitritæum Galeni* accessit: tum illa *de pestilentia ipsa tractatio*, abunde demonstrare possunt. Exorandi proinde, nobilissimi atque doctissimi celeberrimæ Louaniensis Academiæ Medici, vt vita defuncto collegæ tanquam succenturiari adsint: & ab eiusdem hæredibus, quacunque tandem ratione possunt, redemptum opus, etiam imperfectum, absoluant & publicent. Quo beneficio & labore, vel maxime sibi φιλιάτρυς omnes obnoxios reddent. Nos quidem ex authoris Cyclognomicis & Cosmocriticis exempla non pauca singularia nostro volumini intulimus.

Alexandrum Traianum Petronium Romanum Medicum perfectissimum, edito inter multa alia *de morbo Gallico opere* consummatissimo celebrem, in consimili labore iam à multis annis occupari, nuper ex literis doctissimi & industrii Viri, D. D. Martini Holtzapfelii, Medici, ad Clarissimum Virum D. D. Iacobum Mockium datis cognoui. Cuius hæc sunt verba: Petronius Historiam à se curatorum morborum (opus luce dignissimum) edet intra paucos annos. In eo semper ad indiuidua curandi methodum accommodat, & quid diebus singulis in hoc vel illo acciderit, quid è contra adhibuerit, quomodo cura profecerit, quid ipse prædixerit, & quid euenerit patientibus suis. &c. enumerat: citatis nominatim Romanis in curam suam receptis. Monstrauit mihi labores eos, tales, quales inprimis optare solemus, vt omnes alii clari Medici in medium conferant. Hæc ille. Communibus itaque votis expetendum, vt tantum tamque vtile & rarum opus, quod antiquorum in hoc argumento gloriam æquare, recentiorum vero illustrare aut exercere queat, mature ab authore, antequam humanitus ei quid eueniat, ad publicos vsus proferatur: ne tot annorum vigiliæ & labores, ad ægrotantium pedores, molestias, & gemitus, ab absolutissimo Medico exantlati (quod ipsum Fernelii, Vefalii, Valleriolæ, Gemmæ & collegæ quoque illius olim Bartholomæi Eustachii scriptis accidit) dubiam vitam sortiantur, & posteritas tanto bono frustretur.

Petrus Salius Diuersus, accuratus Auctor, & vir longe Doctissimus, edidit non solum *de Febre Pestilenti Tractatum*, sed & *Curationes quorundam particularium morborum*, quorum tractatio ab Ordinariis Practicis Medicis non habetur. *Selecta quadam argumenta Medica rariora exquisite descripta* exhibuit.

Inter omnes hoc idem argumentum luculentius & posterius excoluit *Marcellus Donatus*, multæ & raræ Lectionis Vir, qui *publicata Historia Medica memorabili* ex professo nobis *Exemplorum memorabilium syluã ex diuersis Auctoribus* congessit, & *per humani corporis partes membratim* descripsit.

Huc accedunt *Petrus Forestus Belga*, & *Martinus Rulandus Frisinus*, Medici Practici celeberrimi: quorum hic *Curationes Empiricas arcanis Medicamentis chymicis atque priuatis absolutas*; Alter vero, *Obseruationes & Curationes affectuum humani corporis*, plures & copiosas, in lucem retulere. Vterque & ex his præcipue Forestus, rariora morborum, caussarum, & curationum Exempla, exhibuit: vnde non parum excerpsimus.

Reinerus Solenander Clarissimus Medicus, Ducis Cliuensium Archiater, experimentis celeberrimus & Praxi Medica Illustris, *in Opere Consiliorum posterius per sectiones quinque edito, Exempla multa Rara, & quædam alia in Consiliis ipsis*, publicauit: cuius operam & industriam cum aliis celebramus.

Atque hæc de authoribus omnium ætatum & ordinum, qui argumentum hoc excoluerunt: maxime vero de iis, qui illustri hoc seculo id singularibus scriptis, magna cum nominis sui & artis propagatione præstiterunt præfari visum est.

NVNC quem vsum ex hoc opere sperare liceat, edisserendum. Quanquam, autem superuacaneus fortassis labor iste quibusdam videbitur, quod eruditis vel ex sola operis inscriptione, aut paucorum eiusdem exemplorum lectione, confestim immensa huius ad Medicinam pariter & Philosophiam vtilitas, nemine licet docente, admonenteve, constare possit: visum tamen est, ea de re, non tam Medicinæ studiosorum nomine, quam calumniatorum occasione, pauca quædam in medium adferre.

Primum omnium veterum placita, haud parum sane multa, hactenus vel pro dubiis vel etiam pro commentitiis habita, ex his confirmari posse & stabiliri ostendemus. Vicissim quædam eorundem dogmata pro veris sacrisque tradita, ad hunc veluti Lydium lapidem explorata, merito pro suspectis, ne dicam falsis,

falsis, deinceps haberi posse euincemus. Quinetiam noua plurima, verissima & scitu non minus necessaria quam iucunda, cum magna rei medicæ accessione, recens inuenta docebimus. Artis denique medicæ partes omnes hunc in modum mirifice illustratas, confirmatas, correctas & auctas exhibebimus.

Ex veterum placitis, recentiorum obseruatione confirmatis exempli instar sit pulmonis hydrops, ab Hippocrate *libr. de morbis 2. numer. 66.* propositus. Cuius etsi nulla apud reliquos Græcos, Latinos, Arabes, aut mixobarbaros mentio fiat: at nostra tamen ætate, tam Illustribus Fernelii, Fallopii, Hollerii, Columbi, Coiteri, Cardani, Salii, Menzelii, Iacotii Historiis innotuit, vt ne Hippocrati quidem ipsi, huius natura, differentia, locus affectus & symptomata æque atque nunc cognita & perspecta fuisse videantur: nuperque adeo doctissimus Crato, Maximilianum Secundum Imperatorem Augustum æternæ memoriæ, pectoris hydrope, cum cordis palpitatione ad 20. annos infestante, obiisse testatur: inuentis aquei humoris in cauitate pectoris supra duas mensuras. Quæ visceris imbecillitas iam inde à S. S. Imperatore Ferdinando pulmonibus putridis & saniosis, sinistri lateris membranis valide adnatis, in filium propagata videatur. Cephalalgiæ genus quoddam Rasis & Auicenna describunt, ex vermibus in capite natis, Indis Medicis cognitum, capitis vehementi dolore infestum, & tetro odore molestum. Quem affectum, vt Auicennæ quoque ætate quidam vt fabulosum exploserunt, sic nemo alius præter Gerard. à Sole, ad nostram vsque ætatem, quod sciam, de eo meminit. Eum ipsum cum primo legerem, vel Indis proprium, vel commentitium morbum esse iudicabam: quod viuo homine cerebrum ad tantam corruptionem peruenire non posse crederem. Postmodum vero cum Hollerii & Thomæ à Vega obseruationibus confirmarer: atque insuper luculentis Gemmæ & Conradini Historiis conuictus, veritati manus dedi: Euidenter namque illi demonstrarunt, peste, febre Vngarica theriode, & hemitritæo pestilente laborantium cerebrum, varii generis vermiculis, crassis nonnullis & breuibus, nonnullis cimicum similibus, affectum fuisse, & ex recens mortuorum auribus aliisque locis turmatim erupisse. Itaque hunc morbum vulgus ab argumento & effectu cerebri vermem, & ex eo cephalalgiam natam, nominauit. Ex nostris Coiterus, cerebri verminationem in obseruationibus suis impugnauit. Sed à viris bonis admonitus, quibus malum hoc per experientiam innotuerat, circa finem sui operis sententiam suam reuocauit. Vt hinc quoque constet, multa rationibus subtilius astrui posse, quæ tamen ad sensuum fidem & experientiam rerum omnium magistram, longe aliter se habeant. Colicum dolorem in paralysin desinere interdum primus ex veterum numero Ægyneta docuit. Post quem alii fere omnes affectum hunc neglexerunt. De natura illius, de caussis & curatione, eruditissimorum seculi nostri medicorum sententias, & obseruationes, primo hoc Tomo nostro & nonnulla etiam quinto, producemus. Hoc ipsum nos etiam argumento, cum reliquæ Germaniæ, tum nobis præsertim in vicinia apud Brisacenses & Waldkilchenses familiari & pene domestico, indies experimur, Italis aliisque nationibus insolito & nouo. Pertinacem tussim prouenire aliquando à vermiculis, musceis, & (vt interpretes habent) animalibus musciliones assimilantibus, in pulmone, aspera arteria, & vitalium instrumentorum regione enatis, auctores Arabici non obscuri affirmant. Hoc ex nostris Beneuenius, Fernelius, Brasauola comprobant. Et Vlysipponensem quandam fœminam nuper, post molestissimam, diuturnam, rebellemque tussim, strobylis nucleis simillimos vermes excreuisse, Thomas à Vega diserte docet. Quibus omnibus, multa veterum, pro fabulosis & falsis, aut saltem incertis hactenus credita, firmissima, verissima, & certissima esse euincitur.

Venio ad ea, quæ veteres parum firma, nec satis bene peruestigata, nonnunquam etiam omnino amplianda & forte abroganda, ad posteritatem transmiserunt. Cuiusmodi illud Galeni est: Cor abscessum pati non posse, neque pulmonem aut ligamenta dolorem.

Idem alicubi affirmat proprio affectu cor laborare incipere, vel ob simplicem intemperiem, siue inæqualem, siue æqualem, vel ob inflammationem aut erysipelas: antequam vero augeatur affectus, animal interire. Quibus Plinius quoque accedit, dum scribit: Solum hoc viscerum vitiis non maceratur: nec supplicia vitæ trahit, læsumque mortem illico adfert. Cæteris corruptis vitalitas in corde durat. Sed quid dicturus fuisset Galenus, & post eum Plinius, si cor Viri Principis, pyri tosti instar flaccidum & torridum ex recenti dissectione inspexisset: qualia intemperierum vel inæqualium vel æqualium initia saltem comminisci potuisset, cum verisimile sit, visceris huius secundarios humores, in tali consuetudine absumptos fuisse, non tridui spacio, sed longo tempore, mœrore & vigiliis. Quid de abscessibus & natura, & loco, & quantitate, & duratione, & illuuie variis: quid de symptomatibus prodigiosis respondisset? Numero quidem quales in vno corde Fernelius tres vidit. Loco vero, in auriculis Massa & Trincauella, in ambitu Columbus, in substantia Hollerius, in ventriculis Beniuenius, annotarunt. Quantitate denique & illuuie, velut cum maiorem cordis partem saniosam, corruptam & putridam, Cornax & Franciscus Rota conspexerunt, Siccine cor, nobilissimum ac robustissimum viscus, humoris vitio moram tantam, donec vomica absoluatur, sustinebit, & ante mors, quam morbus pateat, occupabit? certe si nobilitatem spectes, cerebrum corde inferius non fuerit. Ad illud ex caussis nonnullis putredinem sentire constat. Si robur consideres, ossa cor longe etiam superant, & nihilominus viuente homine, corruptioni, teredini, & abscessibus obnoxia ea inuenias. Iam si varia etiam cordi humano innata expendamus: veluti pituitosas concretiones, minimi digiti longitudine & crassitie carunculas, imo vero glandulosæ carnis nigricantis libras duas in sinistro ventriculo inuentas, vermes item & tumores oui magnitudine, lapides denique, de quibus paulo post: an cum Galeno & Plinio viscus hoc vitiis non macerari, nec supplicia vitæ trahere porro affirmabimus? Et hæc eo consilio in medium proferre volui, vt candidus Lector cognosceret, quæ nostra ætas per Anatomiam didicit: multa naturam aliquando moliri, nobis, qui veterum saltem decreta sectamur, incredibilia, ne dum incognita, vera tamen: multa ipso sensu quotidie deprehendi, in quibus humani ingenii vis deficiat,

& prin-

& principia theoriæ vel nullum vel saltem exilem præstent vsum. Ad aliud Galeni decretum, *libro de Locis affectis* sancitum, progrediamur, quum ait: A locis ipsis morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis morbus hic accidit, quibusdam vero solis non euenit. Quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus & vesica nascitur, atque (vt nonnullis placet) etiam in colo: lumbrici in intestinis gignuntur. Hæc ille. Quam quidem de lapidibus renum & vesicæ, de lumbricis item intestinorum propriis, sententiam omnes omnium ætatum Medici, ad nostra vsque tempora, velut firmissimam & inconcussam receperunt. Nisi quod idem author, *sexto eiusdem operis*, perinde atque iam citato loco, etiam in colo genitorum & tenesmum prouocantium obiter mentionem facit, additque nec se vnquam vidisse, neque videntem audiuisse. Quæ vero alias ipse quoque grandinosa ex pectore tussi reiecta animaduertit, lapidis nomine minime dignatus est. At Paulus auellanæ magnitudine, duritie lapidosa, & dum terræ allidenrentur sonora, ex thorace reiecta obseruauit: idemque multo euidentius Trallianus affirmat. Arabes præter ea, quæ ex Galeno transcripserunt, nihil habent, nisi quod Auenzoar in lingua natum lapidem, sermonis vsum inhibentem, annotauit. Vgo, Gentilis, Pedemontanus, Arculanus, & alii, qui seculo barbaro vixerunt, paucissima quædam annotarunt.

Sed vt intelligatur, quanto plus vsus, quam ratio & authoritas doceat: operæprecium videtur, quam breuissime, & loca vbi lapides in corpore natos neoterici obseruarunt, & morbos atque symptomata, quæ pepererunt, recensere. Quibus cognitis, luce meridiana clarius fiet, in quanta illi versentur caligine, qui mordicus tuentur, veteribus nihil ignotum fuisse. In cerebro ortus lapis cuidam perennem & lethalem cephalalgiam attulit: Ad cerebri basim cuidam alii genitus lapis, odorandi vsum sustulit. In oculis, visus hebetudinem, & tandem quoque cæcitatem: In lingua, non tam sermonem impediuit, quam tubam inflandi potestatem ademit: In dentibus, deformitatem & scabritiem: In maxilla dextra: In aspera arteria & pulmonibus, tussim, laterum dolores, sanguinis spuitionem, asthmata, atrophiam, veram ex pulmonis vlceratione phthisim, sæpe mortem quoque: In corde (tanta enim lapidifico malo vis est, vt ne ipsis quidem vitalibus parcat) palpitationem, tabem, pus per vrinas expurgari & renum dolores prouocare solitum. Quinetiam cordis calculi aliquando cum pectoris hydrope coniuncti spectantur. Id quod non solum doctissimus Iacotius in Iureconsulto obseruauit, verumetiam CL. V. V. Crato & Vierus annotarunt. Quorum hic in Imperatoris Maximiliani II. corde secto affirmat inuentos tres lapillos, quantitate pisorum, vnum interim maiorem altero, colore rubigineo. Ille eundem pectoris quoque hydropi obnoxium fuisse testatur. Ad basim arteriæ magnæ enati lapilli, saniosi & arteriosi concretique sanguinis comites: In œsophago stomachi & gulæ ardorem excitarunt: In ventriculo diuturnos & intolerabiles dolores: In intestinis, colicos cruciatus, tenesmum, obstructiones difficiles, aluum astrictam, stomachi & intestinorum perennes dolores, & nonnunquam mortem: In hepate, icteros pertinaces, hydropem cum grauissimis symtomatibus: In venis & sanguine, intolerabilem pruritum, motum conuulsiuum, maxime earum partium, ad quas venæ illæ sabulosum sanguinem deferunt, vt si ad coxam, Ischiadico persimilem: In fellis folliculo vomitum, nauseam, molestiam, stomachi & hypochondriorum torsiones, atrophiam, tabem, viscerũ obstructiones, & inflammationes, morbum regium immedicabilem, vigilias, lassitudines, mœrores, melancholicas affectiones, ad iram propensiones, vrinæ difficultatem & ardorem, cutis lepram, febrim, nec non subitaneam mortem: In liene, triduanum sinistri lateris dolorem menstruum ante plenilunium: In mesenterio complurium vitiosorum humorum colluuiem & argumentum: In omento, & peritonæo calculi: In testiculis, ramicem vel carnosum vel aqueum mentientem: In glandoso corpore parastatõn seminis difficilem excretionem: In scroto numerosi, ischuriam: In Perinæo alii: In vtero & matricis acetabulis, dolores parturientibus similes: Lithopoedion omnia physica miracula superat: In abscessibus & apostematibus, aliquando sine offensa, nonnunquam (præsertim in inguinis abscessu) dolorem colico similem: In vulneribus, velut vesicæ, eorundem conglutinationis impedimentum: In externis partibus, vt in vmbilico deformationem. Hęc vt nemo medicorum, ante annos sexaginta circiter, tam explicate, tam definite, tot illustrium virorum testimoniis suffulta comprobataque docuit: sic ex iisdem Galeni sententiam, lapidum generationem solis renibus & vesicæ adscribentis, conuelli necessarium est. Etsi enim Heroi illi, dogmaticæ medicinæ illustratori summo, immortales sunt habendæ gratiæ, quod desertam pene Hippocrateæ artis possessionem ingenii sui diuinitate explicarit & ampliarit, vt sicut ipse sibiipsi Hippocrat. sic nos Galenum nobis bonorum omnium in arte medica auctorem esse ingenue profiteri debeamus: attamen in communi veritatis caussa non plus auctoritati quam ratiocinationi & experientiæ tribuendum esse, vel Aristotelis summi Philosophi exemplo discas. Is namque *lib. 10. Problem.* 42. affirmat, nullum animal, excepto homine, calculosum fieri posse. Atqui in vesicis porcorum & aprorum, Aponensis, Gesnerus, & Encelius, non semel lapides deprehensos profitentur. Lapidem etiam nigrum, pondo vnius libræ, equo ex vesica mortuo exemtum Langius testatur. Nos alio loco, si Deo videbitur, non modo ex homine, verumetiam ex variis animalibus, eorundemque partibus, puta ex capite maxilla, pulmone, corde, ventriculo, intestinis, hepate, felle & renibus, complures erutos fuisse, historica fide, contra subtiles licet & argutas, at experientię reluctantes tanti viri ratiocinationes ostendemus. Vera etenim lapidum natura inuestiganda, & ex veris principiis certæ hypotheses constituendæ, non ex rationis acumine solum, sed ex ipsa sapientiæ obstetrice experiẽtia: si modo vniuersalis doctrina, quæ sine errore ad particularia vsque progrediatur, extrui debeat. Et vero lumbricorum & verminationis, quam Galenus ad sola intestina (quo loco potissimum & frequentissime proueniunt) contraxisse visus est, eadem quæ lapidum ratio fuerit: cui fere omnes corporis partes perinde obnoxiæ sunt, variosque morbos & symtomata horrenda generant. Quæ omnia hic referre, vti præfationis limites excedit, ita pleraque diligenter congesta, & concinne digesta, rectius ex ipsomet opere nostro petentur. Sane longum foret, omnia huc spectantia recensere, præsertim ea, quæ ad Anatomiam faciunt: cum (quod bona aliorum pace dictum volo) fere omnia veterum in hoc genere scripta, ex promiscua animalium & hominum sectione obser-

ne obseruata, ad Vesalium vsque dubia, incerta, confusaque plurima, nonnulla etiam plane falsa esse deprehendantur.

At his relictis, ea quoque attingamus, quæ ætas nostra, prorsus noua, & veteribus omnino incognita, ad artem retulit. Cuiusmodi sunt morbi noui, cum alii, tum vero etiam contagiosi quidam, nonnulli cum contagio pestilentes quoque. Inter contagiosos primas meretur morbus Indicus, vulgo Gallicus nominatus, quem non sine errore quidam ad veteres retulere: decepti eo, quod veneficium, characterem, seminarium, & virus illud suum, omnibus prope morbis communicet, symtomataq; omnia reliqua labe & illuuie sua teterrima contaminet & aspergat, vt proinde, instar Protei cuiusdam, morborum omnium veluti apparitorem & proxenetam esse putauerint. Miserabile certe vagarum libidinum flagellum, iusto Dei iudicio, iam inde à patrum memoria, Europeis immissum: Indis & Barbaris, primam Africæ partem incolentibus, vernaculum. Cęterum huic Scorbutus quoq; Septentrionalibus endemius, contagio æque infestus, & fœditate haud inferior, annumerandus: quem nonnulli ad lienes magnos Hipp. alii ad eiusdem Voluulum hæmatitem malé retulerunt. Brunnæ nuper in Morauia exorta lues crudelissima, ad scarificationum & cucurbitularũ vsum consequuta, symtomatum quorundam affinitate & nouitate, etiam huc referri meretur. Porro contagiosis & pestilentib. simul, accenseri debet Ephemera Britannica, quam aliqui hydropyreton, quasi febrem sudorificã appellarunt: non quod reuera veterum τυφώδης sit, vt quidã crediderunt, sed quod à simili symtomate & effectu, quo ægri primo statim die sudabant, nomen inuenerit. Vnde nostris quoque sudor Anglicus & Britannicus appellatus est, in Britannia etenim primum ortus, magno terrore postmodum vniuersam prope Europam concussit. His addendus alius popularis morbus nouus, à variis symtomatibus varia nomina sortitus. Ab implacabili enim capitis dolore Cephalalgiam epidemicam: à destillatione & grauedine anhelosa, Catarrhum epidemicum: à tussi & febre, Tussim popularem & Febrim epidemicam: alii Febrim catarrhosam vel Catarrhũ febrilem: Galli, quos Anno M D X. & rursus Anno M. D. LVIII. infestauit. Coquelucham, quod qui eo mali genere detinerentur, cuculione caput velarent: Germani, quos circa annum Domini M D X X C. non admodum vehementer afflixit, vulgo das Hünerweh (quod laborantes ad instar gallinarum coryza vexarẽtur) appellauere. Huius Fernelius obiter meminit. Valleriola vero, Bockelius, Strenglinus & Sporischius viri doctissimi exacte descripsere: Gesnerus in Epistolis sparsim attigit. Huius sæuitia Romæ, eo ipso tempore, quo Germaniã inuasit, supra nouem millia hominum absumta fuisse amicorum literis didici. Eodem spectat Pannoniæ lues, quæ febris Vngarica θηριώδης & vulgo cephalalgia Vngarica, seu morbus Hungaricus appellatus est: genti huic vernaculus quidẽ, at contagiosus & pestilens, periculosissimis symtomatibus stipatus, castris fere infestus. In ea namque, quam Diuus Imp. Maximilianus II. Austrius anno partus virginei 1566. aduersus Turcarum tyrannum ad Camoram suscepit expeditione, contagium ἐπικοίνως grassans, promiscuo milite dimisso, in vniuersam Europam dispersum, plurimos absumsit. Veteribus etiam non satis cognitam fuisse Buboniam pestem, tum nouam Italorum Febrem stigmaticam (Lenticulam seu Lenticularem vel Petechiam vulgo dictam, quod maculis, pulicum puncturis similibus, affecti scaterent) malignam potius quam pestilentem: insuper Febres illas populares, cũ morbillis & variolis, vix pestiferis, coniunctas, liquido demonstrari potest. Supersunt etiam extra cõtagium aut pestilentem constitutionem noui morbi alii, velut Enthusiasmus seu insaniæ illa species stupenda, quæ patrum memoria maxime in Germania plurimos corripuit: qua affecti, nullo loco consistentes, sed ὀρθοστάδην discurrentes, choreas ad extremum vsq; spiritum, nisi per interualla contineantur, ducere solent, quã vulgus D. Viti choream nominat: symtomatum vehementia & curandi per musicam ratione, proxime ad eum morbum accedentẽ, quem Tarantulæ, terrestris scilicet aranei morsus infert: vtrumq; ex æquo Græcis perinde atque Arabibus incognitum. Horrendum deniq; aliud morbi popularis genus contigisse, in Pannonia narrant: viperis passim & lacertis in humano corpore natis, Anno 1549. mille hominum indies, post cruciatus acerbissimos, fœditate & crudelitate omnem ætatem superante, interimentibus. Cæterum de aliis nouis tum morbis, tum causis & euentib. quibus res medica insigne incrementum accepit, per præcipuas iam artis partes, quanta possumus breuitate, exemplis aliquot in medium productis agemus.

Paulo ante monuimus, Anatomen, quæ Physiologiæ primarium membrum statuitur, à recentiorib. ad veram hominis historiã addiscendam, tanta ἀκριβείᾳ excultam esse, vt veterũ de ea confusam doctrinã, vix satis tutum sit artis studioso perlegere: nisi duplicẽ laborem subire velit, discẽdi primũ falsa & perplexa, deinde eadẽ ipsa dediscendi. Vnius namq; anatomes opera Neoterici admirabile illud & priscis inexplicabile auditus organũ cognouerunt & explicarũt. Nec est quod quidã nos ad recessus illos Democriti & colloquiũ cum Hippocrate ablegent: aut eorum, quæ de processib. scopulosis, de cauitate tympani, & succingente membrana ab Hippocrate notata sunt, admoneant: nec quæ Galenus de labyrinthina cauitate, *lib. de Vsu partium*: quæ de cochlearia parte Empedocles inter Plutarchi problemata, quæ de plerisque his Celsus, *tractatu de ossib.* scripsere, obiiciant. Nam si cum his ea, quæ nos primo hocce Tomo operis nostri, paulo quã institutũ nostrũ tulit, fusius & copiosius ex Coitero transcripta exhibuimus, conferas: meras vmbras & rudimenta solũ, nudaq; prope nomina esse dixeris: vt interim multa, veteribus prorsus intacta, velut ossicula, musculos, chordam, meatus, fenestras, atq; id genus alia, prætereamus. Maius paradoxum illud, quum tactus organũ, non in neruis, vti falso creditũ hactenus, sed in membranis consistere, à quibusdã asseritur, tactus sensu rorem analogum, ad species tactiles, per omnes membranas diffundente. Iam vero neq; in processib. mammillarib. cerebri positam esse peculiarem vim olfactus, sed vt viam quandã duntaxat, ad sensationis integritatẽ, cum aliarum partiũ œconomia conspirare, deprehensum à nonnullis Gustatiliũ item rerum discretricẽ vim, in peculiari humore aqueo, in substantia rara, ab Anatomicis hucusq; non animaduersa, oblonga, dura, inæquali, cum pisciũ fœtu comparata, & epigraphe ossis sphenoidis, vomerisq; speciẽ preferentis, conclusa, positã esse, non vanis argumentis quidã profitentur. Et hæc quidẽ paucula, rara prorsus, noua atque admiranda, antiquitatis captum excedentia, de sensibus, à quibus maxime necessariæ hominis functio-

functiones proficiscūtur, monere libuit, vt quid vtilitatis operis nostri lectio afferre posset, cognosceretur. Nam si ad reliqua Physiologiæ illustratæ placita excurrere vellemus (verbi gratia, si de hæmatosi vera hepatis & venarū: de lienis vicaria in hepatis defectu opera: de spirituum præparationis & generationis officina noua: si de tot ossium, ligamentorū, cartilaginū, musculorū, venarum, arteriarū, neruorū, aliarumq; partiū, recens animaduersarū, substantia, situ, cohærentia, functione, idq; genus aliis, vel perfunctorie dicere institueremus) in immensum nostra excresceret oratio. Ipsius saltē fœtus humani, qui physiologiæ vniuersæ basim compendio quodā nobis suppeditat, abstrusa & recōdita, hucusq; latens, historia simul & notitia, nonne vt plurimū ita à veterū descriptione euariat, vt perpauca eorū, quæ vel ab Hippocrate, vel à Galeno tradita sunt, consistere queant, si maiorē veritatis quā authoritatis rationē habere velimus? Iam vero vt ad Pathologiā descēdamus, ad hanc ipsam non pœnitendū fructū ex opere hocce nostro peruenturū esse, præter nouorū morborū paulo ante à nobis descriptorū historiā, vel vnius capitis morborū causę, mirū in modū apud veteres inuolutæ & implicatæ, fidē facere poterunt. Apoplexiam non ex ventriculorū cerebri obstructione solum, sed & plexus choroidis, & arteriarū retiformiū obturatione, à crassa pituita, aut grumis sanguinis concitata, sæpe à copiosa aqua glutinosa in ventriculis cerebri contenta, frequētius ab humore melancholico, tum & à congelato concretoq; sanguine, ꝓuenire, recentiores ex resectionib. docent. Paralysim ab intemperie frigida & humida, quidā etiā calida & sicca: nōnulli à quouis humore spinæ medullæ infixo: alii à tenui & multa pituita, nerui substantiā totā irrigante (contra veteres, qui à crasso humore neruis inhærēte aut eosdem obstruēte oriri volunt) rationib. & experimētis multifariā quæsitis, dependere contēdūt. Vertiginis & ipsius melācholiæ nouas causas pter mentē veterū annotauimus. Epilepsiā vicissim à substātia vel mordaci, vel alioqui cerebro inimica, eiusdemq; ventriculos lancinante, ortū trahere asserūt. Iā in Conuulsione neruos neq; per repletionē, neq; per vacuationē immodicā sic decurtari, vt musculos trahāt: sed cerebrū morbi huius verū subiectū esse, quod nō κατ' ὄρεξιν λογικὴν, sed αἰσθητικὴν afficiatur, perhibent: propterea conuulsionē morbū esse statuunt eius cerebri partis, qua appetitus vt ꝓprio instrumēto musculos mouet, non voluntatis arbitrio, sed sensionis solū occasione, à causa acri & infesta irritata. Catalepseos seu catochi causam, vaporē frigidū & siccū, in ventriculos cerebri irruentē, & eosdē distendentē, spiritusq; quodammodo sistentē & immobiles reddentē, vir magni nominis arguta disputationē decernit. E diuerso alii per anatomen, sanguinē crassum, coctum aut concretum in maiori vena, quæ medium caput perreptat, quinetiam serum rufum in cerebro posteriore contentum, ad catalepseos causam retulerunt. De Catarrhi, Asthmatis, Singultus, Ilei, Calculi, Ischuriæ, Gonorrhœæ, Vteri suffocationis, Arthritidis, Elephantiasis, aliorumque morborum causis hic agere, præter rem & institutum fuerit, quum ex singulis operis nostri classibus commodissime peti possint.

Ad Semeiologica & Prognostica tempestiuū est descendere: sed delibando solū, ne in immensum excrescat præfatio. In hoc quidē genere admiranda sagacissimæ naturæ, siue sapientia, siue ꝓuidentia, in crisewn ratione & excretionib. spectanda, celebrandaq; occurrit. In Ecthymatib. nō per nares, sed per gingiuas sanguinem expulsum fuisse constat: eundē rursus suppressum per vesicā cruento lotio euacuatum, cum salute ægri. Quanquā alius puer eadē copia sanguinis oppressus, mictione eiusdē euadere haud potuerit. Stupendus quoq; ex peste vel decumbentiū, vel demortuorū sanguineus sudor, non semel notatus. Sic cū quidā ex capitis cerebriq; vehementi concussione ex casu ἄφωνος factis, sensib. & mente destitutus esset, febre, delirio, & aliis prauis accidentib. præsentē mortē minitantib. citra capitis apertionē (cum nulla cranei fractura se proderet) septimo die, ingenti sudore oborto, cū frequenti sternutatione, magnā puris vim per nares, os, & aures reiecit, & præter omniū spem sanitati restitutus fuit. Eodē modo in Epilepticis paroxysmis, per os & nares sæpe aqueā eluuiem profluere, aliquando etiam, sed rarius, nec nisi in summa morbi violentia, cerebri particulas vna ꝓtrudi, certa cum ægri pernicie, videmus. Similiter etiā cerebri & partiū intra craniū contētarum suppurationes, ex abscessib. vel aliter enatas, per aures diuturno profluuio expurgari, in omni ætate conspeximus. In Phrenitide & Angina pus quandoque, à venis iugularib. in venam cauam, indeq; in emulgentes & renes transmissum, tandē per vrinas excerni notauimus. Sic in Pleuritide non tam per vrinas, quā per aluum pus ipsum deturbari quandoq; visum. Pulmonis abscessus per vrinam, thoracis per aluum excretos, post Galenū Matthiolus & Alexandrinus obseruarunt. In intercostali pleuritide, exemplo plane raro, nos hic Friburgi in nobili fœmina sexagenaria, cui assistebamus, suppurationē foras intus cum febre, lateris dolore & punctione, sputo cruēto, vt in genuina pleuritide, processisse vidimus: postmodū etiam intus foras eandē erupisse, & ex morbo, consolidato rite vlcere, quasi miraculo quodam anum euasisse, bona fide affirmare audemus. Cuius præterea amplissimū simul ac certissimū testimonium ferre potest nobilissimus idemque prudentiss. senex Ioan. Vdalricus à Stadion, prouinciæ Beffortensis præses æquissimus.

Cordis etiam abscessus, cum calculis ibidē genitis, aliquot mensiū sanguinolēta & purulenta mictione, saluis renibus, expurgatos fuisse, Hollerius & Iacotius testantur. His accedūt hepatis abscessuū suppurationes, sępe per vomitū, aliquando per aluū aut vrinas euacuatę: rarius illud, eosdē quoq; per tussim & excreationē purgari. Infrequens quinetiā, sed animaduersum tamen, ad suras putrilaginē transmitti, certa cū ægri pernicie, & longa dolorū carnificina. Obseruatus quoq; latēs hepatis abscessus in vētris musculosa ad sternū regione manifeste extrorsum suppurari. Nec minori industria & solertia, natura interceptis aut præpeditis statorū quotidianorumq; excrementorū viis & meatib. succurrit. Sic detentos menses per oculos, nares, os, dentiū præsepiola, sputa, excreationē, vomitū, mammas, periodicas mictiones, hæmorrhoides, colli vteri venas, vulnera deniq; excerni, certis & indubitatis historiis ostēdemus. Vrinas præterea per foramen paulo infra glandē, circa radicē virgæ virilis supra testiculos, per scrotū, ex vmbilico, infra pectinē, paulo supra vuluā, circa coxam, femur, nates, perinæū, per vulnus circa sedē, aut anū ipsam reddi solitā, docebimus. Quorum nonnulli diu superstites vixere, sed non sine miseria & molestia. Visum deniq; vrinā suppressam, in extrema desperatione, per multas corporis partes circumquaq; defluere, & per anum, perinæū, scrotum,

penem

penem & inguina exudare, exemplo rarissimo. Stercora nonnullis, vt in ileo, quibusdam aliis aliquot mensibus, imo toto vitæ tempore vni, in conclamata, miseria & fœditate per os euacuari, cõspecta sunt. Per vmbilicum eadem & penem, item per vuluam, aliis per vesicam & vulnus tenui intestino illatũ, integris quindecim annis excreta fuisse, autores celebres tradidere. Ad eum modum, necessitate leges præscribente, inuerso rerum ordine, per os, penem, & vuluam egerere, per anum, vmbilicum mingere natura coegit.

Æque admirandæ sunt morborum quorundam μεταστάσεις, siue commutationes, altero in alterũ, vel minus vel magis noxium, transeunte. Sic febris, apoplexia, epilepsia, coli dolor in paralysin: catochus in comitialem. Est etiam quando ægrũ per vices & catocho, & epilepsia, & comate, & conuulsione torqueri & exerceri, horrẽdo & misero spectaculo videmus. Mensiũ retentionem in insaniam: atq; hanc in varices desinere constat. Pleuritis sæpe in peripneumoniam abit: Podagra in quartanam, paralysim, apoplexiã, asthmata, hydropem, coli dolorẽ, dysenteriam, scroti relaxationẽ, & articulorum calculos commutatur. Vicissim ventriculi dolor, iecoris affectus, lochia à partu cohibita, in podagrã transeunt. Animaduersionẽ quoq; summã meretur morborũ nonnullorũ λύσις seu solutio: veluti cũ hydropicos p sudores, mẽstrua, vrinas, aluũ, vmbilicũ solutũ, pustulas cutaneas, præcisos vngues, scarificationes, potus abstinentiã, aeris mutationes, & huiusmodi alia exoneratos cernimus. Quæ omnia, quantum medico scire intersit, nemo non videt.

Restat vltima artis eademq; nobilior pars Therapeutica: de qua non minus necessaria, quam copiosa amplissimaque exemplorum hoc loco proponendorum materia sese nobis offerret: vela tamen pro tempore contrahenda, & digitus tanquam ad fontem intendendus, quoad per Dei Opt. Max. gratiam vniuersum hoc Admirandorum opus absoluere concedetur.

Curationes itaq; nouas desperatorũ morborum, vt multas, sic memorabiles ætas nostra adinuenit. Puerorum crania confracta, miserisq; modis contusa, citra sectionem, integra cute, qua ratione percurari debeant, Borallus, Arcæus & Arantius, nullo veterũ exemplo exacte demonstrarunt. Prodigiosa & deplorata cerebri vulnera, etiam cum eiusdem substãtiæ iactura percurata, remediis nonnullis nouis allatis, & singulari solertia administratis, primo hoc tomo discere licebit. Sic oculum discissum, visu illæso à Langio restitutum. Quid quod patrum memoria Branca Siculus Cataneus, chirurgus ac physicus eximius, suo ingenio & arte, aures, nares & labra, quibus multo ante cæsa fuerant, instaurauit: cuius discipulus fuit Baltazar Pauonus. Sed hodie etiam Tagliacotius nariũ deformitatem, editis spectatæ fidei exemplis, cohonestari posse docuit. Adeoq; permulta sunt quæ fieri non posse, priusquam sint facta, arbitramur. Sic quoq; veram ex pulmonis vlceratione phthisim ortam, contra receptã scholarum & medicorum opinionem, minime inter desperatos, sed curabiles morbos referri debere, curationis ratio, ab Ingrassia & Arcæo proposita satis indicat. Sanitatem phthisicis nonnullis restitutã, quibus dimidia pulmonis pars, ex morbo perierat, Erastus affirmat. Noua item & ingeniosa puris supra septum transuersum coaceruati & conclusi, per sectionẽ comparato emissario, eductio, verissimis historiis illustrata (quo remedio ęgri, alias perituri, seruari possunt) per Vesaliũ administrata extat. Veterib. item incognita thoracis vulnerũ tractãdorũ ratio, & puris in eodẽ per medicamenta, citra vllam vstionem, sectionẽ aut pforationem consumendi dissipandiq; modus atque expellendi à Massa traditus. Idem de pfundis pectoris & pulmonis vulnerib. sentiendum. Inuenta quoq; pectoris fistulas & mammillarũ cancros medendi via, à nemine prius excogitata. Calculi vesicæ per hypogastrium extractio. Ad epilepsiã, cõuulsiones, paralyses, contracturas, hydropem, coli dolores, elephantiasim Græcorum veram, febres, venena, remedia rara, efficacia quædam etiam noua, ex classicis medicis ipsi non pauca annotauimus, cum multorũ ab his malis liberatorum exemplis. Ad hydrophobiam ex rabidi canis morsu, si partes capitis supra dentes illæsæ permanserint, certũ & infallibile remediũ, vnicum atq; alterum, Palmarius, magno suo cum honore & candore communicauit. Curationes herniæ raræ & nouæ, tũ per sectiones & punctiones, tum per ligaturas & medicamenta quoq; institutæ. Tum & lithotomia tutior, necnon podagræ atq; sclopettorum vulneribus auxilia, noua, rara, fida, & præclara, virorũ artis operib. clarissimorũ sedula opera peruestigata sunt. In magnis etiamnum & pertinacissimis morbis, veterũ remedia magna, à summo Hippocrate ad Galenũ & Arabes vsq; felicissime vsurpata, quæ postmodũ siue ob medicorũ negligentiam & inscitiam siue ob hominũ mollitiem negligi cœperant, maxima cum mortalium, in cõclamatis casibus, salute, denuo ad vsum, eumq; correctiorẽ, reuocari cœpere. Abaptista ad cranii fracturas & forationes, formis conuenientiorib. accommodata. Arteriotomia, in desperata hemicrania, in aneurismate, aliisq; tum occultis, tum latentib. perennibusq; vitiis denuo introducta. Vstiones omnis generis, tũ per fontanellas vulgo dictas, tum per pyrotica alia ad cephaleam, epilepsiam, spasmos, catarrhos, arthritidẽ: in angina, Laryngotomia: In hydrope Paracentesis & noua quidẽ per vmbilicũ & scarificationes, postliminio reductæ hysterotomotokia. Quibus accedit fœtus & eiusdem scelerorũ, nec non vteri totius exectio, salua matre, stupenda prorsus: & vicissim demortua matre, extractio fœtus viui, crudeli quidẽ, sed pio ministerio. Litothomia renum hydrops vesicalis, vteri, scarificatio crurum, Arabica. Acrotomia, hoc est partiũ ex gangræna, aut aliter vitiatarum amputatio, in multis ad mitiorẽ & certiorem vsum emendata: & noua quoque alia ratio, citra serræ vsum, administratione mira, demonstrata. Sed manũ de tabula: si prius practicæ quoq; errores nonnullos (quis enim omnes posset) hoc opere plurimos detectos, vel saltẽ leuiter perstrictos, colophonis vice ostẽdero. Sanies inter cutẽ musculosam capitis & craniũ ex vlcere aut vulnere nata & neglecta, nonne apoplexiæ metũ, insaniam, diuturnũ capitis dolorẽ, morbi Gallici opinionẽ vanissimã) accedẽte præsertim ossis corruptione) & mercurialẽ curationem perditissimã attulit? Intempestiuo refrigerãtium vsu, nonnulli phreneticis veternũ & mortem quoq; accersiuerunt. Glaucedo, suffusionis specie curata, excæcauit ægrum. Pustula in cornea enata, & peptico medicamento ad suppurationẽ deducta, miser cliens, exoculatus est. Cruris stupore deceptus medicus, vere calculosum, pro paralytico curare, sed frustra, cõtendit. Astringentium sinistro vsu hæmoptoicus mortuus. Punctione & tussi ex hepatis obstructione natis, deceptus alius, femellam ex subsequente cachexia in hydropem delabentem, errore lethali, tanquam pleuri-

ticam tractauit. Diarrhœæ & dysenteriæ sæpe intempestiue suppressæ mortis causæ extitere. Cuidam ab imperito chirurgo ad stranguriam exhibitū medicamentum, cum scroti tumorem conciliasset, eundē discutere volens, ad suppurationem perduxit, adeoq; ægrum altero testiculorum priuauit. Senex quidā ex casu pubem ad truncum alliserat, concretum in vesica sanguinem chirurgus suppurare adortus, abscessu in inguine suscitato, paucis diebus ægrum necauit. Stranguria Gallica intempestiue cohibita, remeante materia virosa, in scroto fistulam excitauit, & alteram natium atheromate absumsit. Et hæc de erroribus multis paucis admonuisse sufficiat.

Habes nunc, candide Lector, quasi epigraphe quadam expressum, primum quidem instituti laboris huius mei consilium & scopum: deinde quorum scriptis potissimum, in congerendo hoc opere, vsus sim: tum quem fructum ex eius lectione sperare liceat: quantumque artem nostram exauctam, propagatam, correctam, & quasi de nouo extructam, atque per singulas partes illustratam possideamus. Restat vt styli varietatis, fidei item historicæ, laboris denique mei rationem tibi reddam minime fucatam.

Stylum singulis authoribus suum propriumque religiose & consulto retinui, etiam latinobarbaris scriptoribus: partim ne alieno in opere obtrectatoribus quibusdam, delicatulus & ingeniosus viderer, partim vt in omnibus incorrupta fides, veritasque, quantumuis subhorrida, scabra, & impolita dictione, appareret. Quod si quis inæqualitatem illam & nuditatem styli auersetur, meminerit idem, lucubrationes eiusmodi, pro temporum varietate, tantam elegantiam leporem & castitatem nō semper admittere. Quin medicorum scripta methodo potius, rerumque varietate & vtilitate probanda, quam verborum lenocinio æstimanda censeo: neque tamen ignoro, honestam matronam decora veste, nec abiecta nec luxuriosa instructam, maiorem gratiam mereri: temporibus tamen condonandum aliquid, & tribuendum.

Iam quod fidem attinet, cum Plinio affirmare libet, huiusmodi argumentum tractantem, in ancipiti opinione & æstimatione versari. Sed quia nonnulla noua omnino dicuntur, quædam recens tradita repetuntur, fidem penes authores esse volo: mihi satis est, literarum monumentis consecrata, bona fide recitasse. Omnes ego illos, ex quibus hæc nostra congessi, viros bonos & veritatis amantes, nec non Christianæ professionis plerosque, & à mendacio spontaneo alienissimos fuisse mihi persuadeo: præsertim cum multo maxima eorum, quæ exhibentur pars, non simplici affirmatione historica, sed multorū authorum testimoniis, asseuerationibus & exemplis stabiliatur. Certitudinem in omnibus affirmare simul & requirere, curiosum magis quam humanum esse videatur. Stet penes authores fama fidesque suos.

De me postremo, vt aliquid dicam, nihil ego mihi in hoc lucubrandi genere (molestissimo quidē illo, sed cuius tædium ab vtilitate superetur) præter conquirendi digerendique laborem vendico. Qui qualis quantusque fuerit, non facile credi, nec ex hoc specimine satis æstimari potest: præterquam ab eo, qui in consimili argumento versatus est. Hunc ego permultos annos legendo, colligendo, conferendo, transcribendo, sæpius etiam ex Germanicis vel manuscriptis vel editis, aut quauis alia ratione communicatis, Latina faciendo, magna alacritate sustinui: eo solo consilio, vt comportatis in vnum aceruum iis, quæ varie disiecta, & hinc inde per sexcentos authorum libros dispersa fuerant (quibus fortasse quærendis cognoscendisque multi vel insenuissent, vel etiam immortui fuissent) rei medicæ studiosi, magno cum temporis fœnore, compendiaria horum lectione instructi, ad maiora grauioraque, modo officium suum facere velint, expeditius peruenire possent. Quanquam autem minime dissimulo, huiusmodi conatum nostrum sæpe plus laboris colligendo disponendoque quam ingenii habuisse, & à quouis etiam mediocriter in arte versato, cui alios iuuandi voluntas non desit, perfici potuisse, meorumque ego laborum præconem agere nolo: sic clarissimorum medicorum, quorum testimoniis eruditis & fidelibus vtimur, authoritate ceu hedera suspensa, non tam meipsum ornare, quam fidem meā comprobare studeo. Quod ipsum si non laudis multum, at certe tamen gratiæ aliquantum apud æquos alienorum laborum æstimatores mereatur: præsertim cum, ne plane asymbolos videar, nostrarum quoque obseruationum medicarum centuriam, vbi Deus Opt. Max. vitam & valetudinem concesserit, hypermeri loco, adiecturus sim. Tuum nunc fuerit, candide Lector, ea, quæ publici commodi & vtilitatis nomine sustinuimus, benigne interpretari, & nobis fauere: sin quæ displicebunt, & correctione opus habebunt, ea absque morsu, & insectatione, sicuti Medicos Philosophos, & quidem Christianos decet, modeste ferre & emendare. Vale.

DE VSV

DE VSV ATQVE VTILITATE MVLTIFARIA.

EXEMPLORVM ET OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, MAXIME EARVM, QVÆ PER DISSECTIONES CORPORVM *ex diuturnis & occultis morbis defunctorum instituitur.*

CLARISS. MEDICORVM IVDICIA.

Galen. Lib.9.cap.4. Method. medendi.

IN Exemplis exercitari quiduis dicentes maxime expedit. Neque enim satisfaciunt ad exactam cognitionem vniuersales methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda, quæ ipsi oculis vsurpauimus: quando si omnes, qui docere scribereve aliquid sunt aggressi, ea prius operibus ostendissent: prorsus paucula quædam falso diceretur. Nunc vero plerique alios docere tentant, quæ nec ipsi vnquam fecerunt, nec aliis ostenderunt.

Idem Lib.2.cap.4. Method. Medend.

SÆPE multitudine exemplorum, stupidorum animi veluti à somno excitantur.

Idem Comment.1 ad 1.Epid.

QVI student artem medicam perdiscere, vt se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exerci-tent, cohortor, vt ea, quæ ante didicerunt in vniuersum cognoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici vniuersalis constitutionis esse principium: Illaque tandem asserunt vera præcepta esse, quæ constituuntur ab experientia. Nobis multo aliter, adeoque numerosa præcepta inuenta esse ratione vtentur, quorum tamen de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur, ab experimentis, & fidem accipiũt. Nam sic quidem, etsi quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine sol à luna distet, his credamus: tamen, cum ab sensibilibus multis aliis, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus confirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, perque eam fidem stabiliuntur firmius: longe magis, quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuenta, singularibus sunt probationibus constituenda.

Idem lib.2.cap.3.de Causs. Puls.

EXEMPLA rara non reticenda, etiam causa incognita: ita enim scitu digna infinita præteribuntur. Quare veritatis studiosus omne debet quod conspiciat, etiamsi eum angat causa, sedulo exponere.

ALBVCAS. Lib.2.cap.87.

PLVRIMVM arbitror prudenti medico prodesse, si quamplurima notet exempla, quæ sequatur.

IOAN. CRATO. In sua ad art. medic. Isagoga. Epistola.

OCCVRRVNT in lectione Galeni multæ historiæ, & curationum recitationes, quæ si quis vt exempla rationalis methodi obseruabit, & præcepta artis cum iis conferet, ac in certum ordinem rediget; nō solum doctrinæ Hippocraticæ multum lucis, & firmitatis: verum singulare præsidium, & adiumentum suis medicationibus afferet. Nulla enim re magis, quam exemplo docemur, atq; confirmamur: præsertim, cum rationibus instructi, actionum caussas intelligimus, & aliorum factis nobis, quod ex vsu sit, admonemur. Non facile, si forte alicui (exempli causa hoc ponamus) os femoris exciderit; is reducere hoc in adultis tentabit, qui Hippoc. frustra in eo periculum fecisse cognouerit. Proinde hac collectione exemplorum nihil ad rectum vsum artis vtilius, vel conducibilius sibi futurum studiosi putent: nec se male collocasse tempus putabunt, quod obseruationi, & annotationi curationum tribuent. Exercitatione enim atque obseruatione firmari artem tradit Galenus: neque sine hac methodum vniuersalem bonum artificem efficere posse affirmat. Siquidem non satis est, vt Hipp. monet, ratione artem medicam cognitam habere; verum ὁμιλεῖν ὁμιλέειν oportet, & vt quam minime erremus, recte experiundo atque de exemplis, quid nobis sequendum sit, discere.

Idem in Epistola ad Andream Wechelum Fernelii operibus præfixa.

AD Fernelium vt redeam, me vero animi iudicio illius præclara scripta probare, etiam atque etiam affirmo, & vt ea, quorum mentionem Plantius, in primis vero obseruationes eorum, quæ in curandis morbis noua deprehendit, proferantur, vt operam des, maiorem in modum peto. Nulla re de arte medica melius, quam cum exemplis rectissime docemur, mereri poteris. Quid historiis illis morborum, quas Hippocrat. attentissime variis in locis collegit, & propterea Epidemion libros inscripsit, ad docendam, illustrandam, & confirmandam artem medicam accommodatius: Imitatus est Hippocrat. studium Amatus. Verum plura conficta quam facta illum scripsisse, & interdum opiniones suas isto modo confirmare voluisse apparet. Præclarum quoque nuper opus suarum Obseruationum Vir Doctissimus & de arte medica bene meritus Franciscus Valleriola foras dedit. Id cum inspicerem, ingemiscens cogitaui, cum mihi ætatem in ista virium imbecillitate satis longam & vsum artis non mediocrem, addo etiã hoc (q diuinæ benignitati sicut reliqua præcipue acceptum refero) successum fœlicem concesserit, quod non dico, cum in magnis rebus publ. sed hoc vel decennio, quo in aula Sacratissimorum Impp. fui, meas obseruationes non scripserim. Fortassis magis, quam aliis scriptis posteritati nomen meum commendassem, & de ea præsentibus hominib. bene mereri potuissem. Nunc curarũ onere pressus, & laboribus fractus in magna virium omnium infirmitate, cogitare magis, quæ sint mei officii, quam exsequi possum. Vt tamen prosim quamplurimis, & te quibus sciam poteroque modis adiuuem, dum vixero, operam daturus sum.

IOHAN. BAPTISTA DONATVS. *Lib. 6. De Iudiciis ad Lectorem.*

QVIS est, qui non plane videat Hippocratis Historiis veluti testimonia & grauiores quasdam huiusce doctrinæ confirmationes esse? Namque vt in singularibus, quæ sub sensum cadunt, nosmetipsos exerceamus, maxime auctor Galenus est, vt quæ ante generaliter didicerimus, optime dignoscamus. Neque enim vniuersales viæ ac rationes ad certam, definitam, rectamque alicuius rei cognitionem satis esse possunt. Generalis enim methodus sine vlla in singularibus exercitatione optimum artificem reddere nullo modo potest. Quæ res omnibus in rebus tibi clarius elucescet; ea tantam habet quibusdam in rebus vim, vt vniuersalem methodum discere vel vnius anni spacio nemo non possit; & nisi in ea diutius, sed quid diutius? nisi toto hoc vitæ spacio se diligentius exercuerit, in artis vsu mirifico offendat, necesse est. Testes sunt Dialectici, Rhetores, Musici. Demonstratum vero est cum in aliis voluminibus, tum vero in methodo medendi duplicem esse eorum, quæ quæruntur, inueniendi viam. Altera ratione ad notitiam peruenit, tum generalis tum vero communis cuiuslibet singularis speciei. Altera autem in singularibus ad commune vniuersaleque progreditur. Atque ex his vniuersale conflatum est. Artificis vero munus atque opus omne in singularibus exercetur; quæ vt ex arte tractentur, exercitatio necessaria est ei, qui prius vniuersale inuenerit. Præterea & ad prædictorum vniuersalem doctrinam singularia vtilia sunt. Sunt quoque, & ad discentium captum veluti exempla quædam. Quapropter ipse Galenus quoque in cunctis fere, quæ edidit, voluminibus non vniuersalia modo, verum etiam singularia persecutus est ex libris Hippocratis, præcipue vero Epidemiorum Historias diligenter perpendit, in quibus cuncta exposuit, quæ ab initio ad finem vsque ægris superuenere. *In libris* quoque *de difficultate spirandi* omnes percurrit, qui in Epidemiis durius spiritum ducebant: *in libro de diebus* quæ iudicia exercent, quicunque iudicia subierunt. Idemque in ceteris eadem ratione.

REMBERTVS DODONÆVS. *In Epistola dedicatoria Obseruationum suarum.*

ARTEM medicam longam quæ efficiunt ab Hippocrate medicorum Principe, mox in initio Aphorism. tertio proponuntur. Præcipites videlicet agendorum occasiones: experimenta fallacia periculosaque & iudicii difficultas. Ex his autem, vel sola iudicii difficultas, non modo prolixitatis, sed & difficultatis ipsius artis, causa vel præcipua esse apparet. Occasionem siquidem etiam repentinam poterit diligens ac expertus medicus non negligere: celeriter ac in tempore idoneis remediis adhibitis. Experimentis non facile falletur, ab expertissimis doctisque medicis frequenter expertis medicamentis vel sibi longo cognitis vsu, qui cum iudicio & ratione vtetur: ab iis vero abstineat, quorum facultates vel non satis exploratæ aut cognitæ fuerint: vel alioqui vehementiores, vsuique minus accommodæ, aut tutæ sint. In iudicio vero etiam exercitatissimos atque doctissimos subinde hærere contingit: & non modo in futurorum prædictionibus quandoque falli, veluti in morbis acutis, quorum non esse certas, vel salutis vel mortis prædictiones Hippocrates affirmat: sed tunc potissimum, quando aliquid admodum rarum, antea non obseruatum, superuenerit Symtoma. Tale enim medici etiam doctissimi atque expertissimi iudicium non raro interturbat, ac dubium eum sollicitumque sæpe numero reddit, dum morbum atque eius causam cognoscere laborat, nec cito aut facile vel omnino non assequi potest Istis autem tantis difficultatibus occurrere veteres Hippocrates & Galenus magno studio voluisse videntur, quando multorum ægrotorum, tum & curationum exempla suis operibus interuenerunt. Per hæc etenim medici Doctores, & in ferendo iudicio promptiores redduntur: certiusque aliquid affirmare queunt, morborum causarumque cognitionem facilius consequuntur; dum videlicet præterita, quæ circa alios contigerint, in memoriam reuocant. Nec vero dubium esse potest: quin & maiorem lucem abditis & difficile cognitu, siue morbis, siue causis, allaturi fuissent, si ex morbis mortuorum corpora secare & aperire ipsis vel licuisset, vel libuisset. Neque enim vlla est, quantumcunque diligens obseruatio, quo occultis siue abditis morborum & Symtomatum causis veritatem citius aut facilius ostendit, quam ipsa mortuorum corporum dissectio. Hæc etenim affectum mox ostendit, manifestumque facit, tum ipsius, ac symtomatum causas cognoscere docet.

Sed cum

AD LECTOREM.

Sed cum priorum seculorum mores ac consuetudines non paterentur mortuorũ aperiri corpora, quod potuerunt Hippocr. & Galen. præstiterunt. Ille siquidem 5. ac 7. *de morb. popul.* multorum ægrotorum affectus narrauit: Galen. vero, non in vno aliquo libro, sed sparsim plurib. locis non pauca ad morborum notitiam ac curationes facientia scripta reliquit. Quæ olim in vnum volumen à Symphoriano Campegio contracta & edita sunt. Posterior ætas, maiore libertate vsa, humana corpora aperire, & latentes affectus, abditasq; eorum causas, hac via perquirere didicit. Quod cum medico vtile & quam maxime sit conducibile nos quoq; imitari, quando licuit, studuimus. Atq; hoc modo non solum difficilium aliquot morborum affectuumq; abditas causas nos deprehendisse: sed & nonnullorum veras legitimasq; curationes cognouisse & didicisse libenter profitemur; quorum hactenus curationes vel incognitæ, vel non satis recte traditæ aut descriptæ fuerunt: vt in nostris de curandis morbis libris ostensuros nos speramus, quos paulatim ad editionem paramus.

DE CORPORVM DISSECTIONIBVS IN MORBIS OCCVLTIS.

GALENVS lib. Art. Med.

AD eorum, quæ sensum latent, cognitionem plurimum confert, tum apparentium ex corporum dissectione cognitio: tum actionum vtilitatumq; inquisitio.

PLINIVS Lib. 19. cap. 5.

Compertum est in Ægypto Reges corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecasse.

PLINIVS alter lib. 4. cap. 1.

ÆGyptiis regibus erat studium, scrutari corpora mortuorum, & causas valetudinum, occulta fide recognoscere.

ALEXANDER BENEDICTVS, cap. 1. lib. 1. anatomices.

OBseruauere priores medici, vt si qui ignotis morbis interiissent dissectis cadauerib. occulta morborum initia perscrutarentur, vt pari exemplo viuis prodessent. Idem in Simia sua facere Galenum non puduit, ignota mortis causa: sicut & nos in morbo Gallico fecimus. Hunc resecandi modũ Pontificales constitutiones iampridem permisere, alias exsecratissimũ, atq; abominabile, siue irreligiosum haberetur. Eorũ præterea animæ purificationibus pro ritu occurritur, atq; offensionem eorum, precibus propitiamus.

BARTHOLOMÆVS EVSTACHIVS Lib. de Renum administratione, cap. 45.

ERit administratio in corpore hominis, qui aliqua ægritudine affectus fuerit, & si propter eam obierit, tanto vtilior, quanto priore pars hæc anatomiæ ignotior est, & ad causas morborum dignoscẽdas magis idonea, atq; ad cõmodum remediorum vsum explorandum aptior. Vtinam ego dum iunior ætate fui, & bona valetudine præditus, huic potius anatomiæ parti studium nauassem, & tot annos, quot in illa consumsi, in ista posuissem: neq; tam sero ad agrũ adeo fertilẽ excolendum aggressus essem; absoluissem Deo adiuuante, nisi & me spes fefellisset, inceptũ opus: & honesti laboris à me suscepti, aliquẽ fructum cõmendatione & laude dignũ adeptus essem, ꝙ exsequi amplius nequeo, coactus tũ ob ingrauescentem iam ætatem, tum ꝓpter continuos ingentesq; articulorũ cruciatus ab incepto desistere, animumq; penitus despõdere; quam equidem iacturam multo molestius fero, quam alia damna ac incommoda, quæ multa & summa aliquot ab hinc annis accepi & passus sum.

IOAN. KENTMANVS Ex lib. de Calculis.

EX lapillis, bilis receptaculo inhærentibus, magnas obstructiones in vasis, multaq; violẽtia Symptomata consequi compertum est: in quib. vel peritissimi medici ætate prouecta hærere atq; impediri queant ambigentes nimirum, vnde tam ancipites ægrotationes & accidentia ita varia exsistant. Atq; vsu attentioribus medicis inter secandum corpora humana venisse audiuimus, non duos solum aut tres, verũ aliquando centenos quoq; in eodẽ receptaculo tales calculos vt reperierint. Vtinã sæpe multumq; in dubiis præsertim ac periculosis casibus similiter fieret, atq; ab exstinctorũ cognatis precibus obtineretur, secare corpora vt integrũ esset: non dubito eiusmodi sæpe res oblatum iri, quæ vsu notatuq; vtiles atq; dignæ forent.

VOLCHERVS COITER In præfatione Lib. obseru. Anatomicarum & Chirurgicarum.

VTinam vbiq; magistratus & vulgus medicis Chirurgisve veris, in sectionib. corporum versatis (intelligi hic nolo barbitonsores arrogantes imperitosq;, qui vesicam pro ventriculo, vermes pro neruis, pulmonem pro epate demonstrant, & monstrosa tum vulgo, tum quibusdã credulis doctoribus narrant) ad morborum incognitorum eorundemq; causarum indagationem, aperiendi corpora copiam facerent, medius fidius, nonnulli morbi facilius curarentur. Sed deploranda est potius hac in parte non solum, sed vniuersa arte medica (cuius auctoritas indies magis vilescit, propter ingratos hominum animos, & peruersa iudicia) minus fortuna propitia, quam melior aliqua exspectanda conditio.

MARCELLVS DONATVS de histor. Medica mirabili, lib. 4. cap. 3.

VIderint, qui cadauerum sectiones non admittunt, quanto in errore versentur. Cum enim de morbi causa minime constat, sectiones medicis interdicentes, cadaueri, proxime vermium esca futuro, nihil proficiunt, ac mortalium generi plurimum obsunt, cum medicis obstent (qui alioquin prudenti coniectura, quæ interius latitant, nonnunquam minime assequi possunt) quo minus in eam rerum scientiam deueniant, quæ in posterum consimili morbo laboranti maxime ex vsu sit futura, Nec minus medici quidam reprehensione vacant, qui laboris impatientes, fœtoremq; dissecti cadaueris (vt aiunt) auersantes, delicatuli sane, in cæcis ignorantiæ latebris, quotidie versari malunt, quam veritatis curioso studio teneri. Deum interim, seipsos, humanumque genus vniuersum, non contemnenda iniuria damnoque afficientes.

Eucharistica posthuma Memoria

MECOENATUM

OPERIS SCHENCKIANI PRIMÆ Editionis.

DVM Messem contracturus membra OPERIS huius in vnum veluti CORPVS Historico medicum-harmoniacum, & per tertiationem nouo delectu facto, retractaturus: cōmodum in mentem venit, nouam editionem etsi locupletiorē atq; illustriorem meditantem adornantemq; eandem tamen sine posthuma solemni memoria & concelebratione Magnorum Illustriumq; MECOENATVM laboriosissimi operis neutiquam publico vsui interponere. Cū n. Marcus Tullius Orator, verum decus, quod in VIRTVTE positū esse decernit, magnis illustrari in Rempub. meritis contendat: eos profecto in id negotium vel principe loco præferendos atq; illustrandos censemus, qui ad honestissimorum eiusmodi conatuum propagationem, columnarū & tibicinum instar, nobilem operam liberalemq; munificentiam contribuerunt. Grauissima posthæc merita esse illa, quæ ad litterariæ sapientiæ, Litteraturæ, totiusque Encyclopædiæ exædificationem præclare conferunt, iuxta mecum omnes paulo humaniores intelligunt: qui ad diuina humanaq; iura conseruanda propagandaq; nihil his esse vel diuinius, nedum vtilius, illustrius, aut peræquè necessarium intellexerint. Litterarum proinde & litteratorum qui patrocinia sustinent: vicissim Litteris consecrari debent atq; concelebrari, quib. nempe æterna horumdem memoria perpetuet, atq; vt Venusinus ait, ære sit perennior inclita gloria. Vtinam vero quam nunc prouinciā ingredimur, eamdem optimus & desideratissimus ille PARENS noster, nobis cum natura tum virtute amantissimus, ipse dignius exsequi potuisset: fuisset profecto magnā illam suam in bene meritos præconceptam gratitudinē ipse viuus & superstes reapse declaraturus. At secundum illud Schenckianū: SIC ERAT IN FATIS. Æquū proinde videatur, Filios Parentum traduces & viuiradices, pia in paternos cineres memoria excitatos, in eum extremi officii locum concedere, honoris candorisq;, & debitæ gratitudinis symbola bene meritis comprobare atq; deferre, non solum Paternos retractare labores. Quamobrem illustris atq; primaria Munificentia annua Serenissimi GVLIELMI, vtriusq; Boiariæ Ducis fortissimi simulac pientissimi, loco præcipuo concelebranda: Cuius nempe perliberali Clementia vniuersum hoc Opus propagatum, absolutumq; in manus hominum venit. Ea est sane Herois huius, virtute & sanctitate incliti, erga Pietatem & Litteras singularis propensio, ita vt communib. omnium votis diuinitus videatur exoptandum, tam Rarus & Gloriosus æui huius Princeps longum perpetuet. Huic proinde, totiq; Sereniss. BAVARIÆ Domus, præsertim vero Heroi MAXIMILIANO F. PHILIPPO, ET FERDINANDO F. F. Bauariæ Ducibus, debitæ gratitudinis & officii caussa Monumenta Schenckiana quantumuis posthuma primitusq; inscripta in perpetuum nihilominus consecrata fuerint, quæ tam splendidiss. Mecœnatum Gloriam & Merita publice testabuntur & proloquentur. Reuerendissimi posthæc Principis D. D. VVOLFGANGI, Electoris Moguntini, in Schenckianos labores propensam Clementiam & Munificentiam, luculenter & liberaliter exhibitam, cum insigni gratitudine recolimus, animiq; tabulis consecramus, simulac Cels. suæ memoriam perpetuam gratanter & clienter renouamus: Eidemq; operam, officia, studiumq; deferimus atq; spondemus. Clarissimis vero & Illustribus Ciuitatibus, AVGVSTANÆ Vindelicorum, FRIBVRGENSI Brisgoiorum, ob præclaram voluntatem & honorificam cohonestationem perpetuo gratissimi sumus futuri, & si quid in nobis sit, ad demerendum, non tam inuestigabimus, quam collocabimus. Nobilissimos & Heroicos VV. MARCVM à REVSCHACH & IOANNEM à SCHELLENBERG honoris, officii, debitæq; gratitudinis ergo similiter celebramus: bene meritorum longum retinentissimi futuri. Reliquorum pariter memoriam subinde officiosamente conseruabimus, officia exosculabimur, humanitatem amplectemur & perpetuum testabimur.

SCHENCKIVS FILIVS.

EPIGRAMMATA

ILLVSTRIVM VIRORVM, AD OPVS HOC SCHENCKIANVM PER SINGVLOS TOMOS

CONSCRIPTA.

TOMVS PRIMVS.

JACOBI MOCCII MEDICINÆ in Archigymnasio Friburgensi Professoris, ad JOANNEM SCHENCKIUM, ex Choro suo Illustrium Medicorum, Carmen.

QVis te prætereat tacitum clarissime SCHENCKI,
Pæoniam tanta qui cumularis ope?
Ingenij primos en fœtus, lector: at illa
Viua dabit plures bibliotheca libros.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΙΑΤΡΟΥ ΤΕ καὶ φιλοσόφου (ἀρχιερέως φυσικοῦ) εἰς Ἰωάννην τὸν Κράτην πολυπειρότατον ἰατρὸν σχεδιασμάτιον.

Σὺ νῦν λέγῃ ὁ Κράτης,
Φερωνύμῳ πατρός τε,
Πάππων τε σῶν ἐπικλής.
Ἀλλ' εἶτα δὴ ἀπ' ἔργων
Σοῦ κρείττων λελέξῃ
Σύμπασιν Ἱπποκράτης,
Τοῖς στοιχείοις τοσαύτοις,
Ὅσοις γέρων ὁ Κῷος.
Λέξει διελόντος ἵππου
Ἐπωνύμῳ γονῆος
Τοῦ ῥοπὴν μεγίστην,
Τοῦ πᾶσι σὴν φανῆναι
Τὴν ἀξίαν φρείστην
Τέχνης ἀπ' αὐξανούσης
Ἰατρικῆς τέλουσαν.

In eundem eiusdem τετράστιχον.

HIppocrates quin sit Medicorũ primus habẽdus
Non dubium, quis sit proximus, ambigitur.
Te pars esse volunt, SCHENCKI, pars esse Galenum
Ipse ais, Esto senex, hunc iuuenisq; sequar.

Joannes Brunnerus Dockenburgensis, Græcarum literarum & Sanctæ Linguæ Professor ord. in Archigymnasio, apud Friburgum Brisgojæ ad authorem.

MAgne Vir & cunctis decus immortale Camœnis
SCHENCKI, *Mœcenas, præsidiumq; meum:*
Sic hominum æternas veraq; merebere laudes,
Naturas homini dum canis ipse suas.
Tu tantum ingenio superas studioq; priores,
Quantum naturam se superasse doces.
Omnia te, Vir, secta canent totumq; per orbem
Artis Pæoniæ nobile numen eris.

Aliud eiusdem ad librum.

MIra canis, mirande liber, mirabitur orbis
Nobilibusq; viris gaudia mira feres.

Joannes Jacobus Beurerus Græcarum Litterarum, poeseos & historiarum in Archigymnasio Frib. Professor Cæs. Majest. Historicus & Interpres Græcus, ad V. CL. D. D. JOAN. SCHENCKIUM Medicum.

ΣΚΕΓΚΙΕ ἰητρῶν κλέος ἄφθιτον εὐρυνόμηκες,
Καὶ συγγραφῶν νούσων πῆμα περιπλομένων.
Πολλὰ διορθώσας σὺ σφάλματα, πολλὰ δοκεύσας
Θαύματα καὶ γλυκερὸν ἤγαγες αὐτὰ φάος.
Τῷ νῦν τρίλλιστος περιθρυλλεῖται σέο φήμη.
Οὗτος ἀκεσσορίην ΣΚΕΓΚΙΟΣ ἠκέσατο.

Aliud eiusdem.

IMmortale decus, medicorum gloria, SCHENCKI,
Inuisi morbi pestis, & acre malum,
Arte in Pæonia sapienter mira notasti,
Quorum nunc gratum & nobile prodit opus.
Ergo hac optata passim celebrabere fama,
Artem curauit SCHENCKIUS & Medicum.

Aliud eiusdem.

HActenus in multis causarum inscitia morbis
Artes traduxit, heu misere, medicas:
SCHENCKIUS *ad reliquas addit miracula causas,*
Artem perficiens, artis & artifices.

AD LECTOREM

De Obseruationibus Medicinalibus Dn. Doctoris JOAN. SCHENCKII *Epigramma* JOACHIMI ROSALECHII, *à Nouotreptouio Pomeraniæ.*

ADmirabilibus frequenter atque
Horrendum facientibus stuporem
Humanum vitiis malisq; corpus
Ex ortu misere scatet sinistro.
Vel si prosperior fauebat ortus,
Tunc ætate graues senex per artus,
Aut pulcra iuuenis puerve molli
Signis, sub cute sordidis, onusque
Et miracula dantibus grauatus,
Quin & corporis intimus latensque
Crebros angulus accipit dolores:
Et quid non solitum dolensque carni,
Inuitus, dubieque, gestat intus:
Quod premens semel, egerensque tandem,
Contemplantia cum stupore magno

Inse

In se lumina detinet videntum.
Et sic omnia sæpe tam molestæ
Sunt obnoxia membra passioni:
Sic in parte sui vel hac vel illa
Maiores cruciantur & minores:
Sic vitam miseram potenter angunt
Sub tristi cruce duriora fata.
O quam vos superi beant, amantque,
Qui saluo pede statis, & valetis,
Nec tactu manuum leui gementes
Læsæ per loca carnis ambulatis:
Et qui vos posita modoq; recto
Formatos geritis valente gressu.
Sed quid tristius his in orbe viuit,
Qui nunquam similes, paresve raro
Lætis aspiciunt dies diebus:
Quorum ponderibus malisq; corpus
Insuetis premitur, peritq; sensim.
Hæc nostræ mala carnis & dolores
Descripsit sapienter, edidítq;
Laus charissima, SCHENCKIVS, virorum
Phœbeæ decus atq; Doctor artis,
Morborum Medicina languidorum.
Non sic Hippocrates acutus olim
Subtilisq; Galenus hæc dedisset.
Quid? non ipse dedisset hæc Apollo.
Ergo cum, studiose Lector, istos
Per libros oculi tui recurrent,
Miras historias, grauesq; morbos,
Antiquos simul, & simul recentes,
A multis quoq; liberationem
Morbis inuenies & annotabis:
Et mox incipies libenter esse
Ad præconia SCHENCKII paratus:
Qui post experientiam sagacem,
Post multos studij sui labores,
Post fructus alios tibi paratos,
His prodesse tibi, scientiæq;
Inseruire tuæ libris volebat.

AD SCHENCKIVM MEDICVM IOhannes Brectius Sandeodatensis, Lotharingus.

INgenio poteras superas volitare per arces,
Inuida turba ad humum te nisi deprimeret,
Magnanimo fortiq; viro est audacter eundum
Contra, virtutis nam comes inuidia est.

TOMVS SECVNDVS.

IN OBSERVATIONES MEDICAS EXCELlentißimi D. IOANNIS SCHENCKI *à Grafenberg, &c.*

OMniparens vis illa DEI, Natura creatrix
Quanquam operũ mira nos maiestate suorum
Attonitos passim tenet, ac suspendit hiantes:
Non tamen illa oculis, quanta est, occurrere nostris
Dignatur; neq; de facie manifesta videri:
Sed caput augustum summa vltra nubila condens,
A tergo ex longis vix cernitur interuallis.
Hinc rerum tacitas conantem euoluere causas
Oppositæ prohibent nebulæ: ratioq; laborat
Deficiens: ancepsq; sui subsistit & hæret,
Solis vt ad clarum caligans noctua lumen.
Pauca ex innumeris ideo, quæ corpore mundi
Toto fusa suis Natura recessibus abdit,
Est homini nouisse datum: Neq; pauca profecto
Illa eadem, nî longa dies, rerumq; Magistra
Inuentrix aliquam ferat experientia lucem.
Testis erit, dominæ quæ per vestigia tantæ
Ingreditur, lustrans terras, maria, aëra, cœlum.
Morborum domitrix Medicina, parensq; salutis
Namq; sagax animi quamuis indagine multa
Insistatq;, aditusq; omnes ratione pererret:
Successu tamen illa carens, pede debilis vno
Claudicat, argutæ nisi quæ rationis acumen
Repperit, euentis eadem firmentur & vsu.
Talib. auspicijs equidem sata, talib. olim
Creuit, & hoc æui Phœbæa scientia crescit,
Ausa etiam (si fata manent tam mitia terras)
Forte vel ad summum mox aspirare vigorem.
Nam quacunq; sui spectetur parte, videbis
Hanc magè florentẽ, magè succo & sanguine plenã,
Quam mundo rudiore fuit. Sollertia tanti est
Publica, & artificum seris pater vsus ab annis
Proueniens: adeo exemplis cumulata priorum
Postera quæq; dies à præcedente docetur.
En admirandam, magni mundi instar habentem,
Corporis humani fabricam: quibus vndiq; picta
Quotve resecta modis, tenuem clarescit ad vnguem
Illa hodie, veterum nulli tam cognita auorum
Quid rerum syluam medicarum insignibus auctam
Inuentis, nostri quid dona recentia sêcli,
Et defæcatas operosi afflatibus ignis
Nascentum, validasq; rudi sine corpore, vires
Enumerem? quid morborum noua mõstra nouasq;
Et caussas, & signa loquar, curamq; medendi?
Hac equidem sparsim Medicorũ interlita chartis,
Sed latè disiecta, sibiq; hærentia nusquam,
Tum nec prompta satis, nec cuiuis obuia lectu,
Hac latuêre tenus; neq; non fors deînde laterent,
In commune malum, defraudandamq; salutem
Multorum, sineres, Phœbo gratissime SCHENKI,
SCHENKI, militiæ dux nobilis Hippocrateæ.
Magnum opus hoc sed n. longi, ingratiq; laboris,
Optatum à multis, tentatum à nemine, tandem
Ausus es: audenti Musæ, & medicator Apollo
Porrexêre manum, & fauerunt pollice vtroq;.
At tibi quas grates meritas, quid soluet honorum
Æsclapij venerande nepos, pro talibus ausis
Candida posteritas Coi senis? vnde rependet
Hunc animum, hos tanta susceptos mole labores?
Næ tu morbifugam, vastum mare, Pæonis artem,
Heu longam nimium angustis tam finibus æui,
Non paulo breuiore via das deînde sequendam,
In lucem, mediumq; ferens aliena, tuoq;
Marte notata tibi, noua & antiqua, optima quæq;.
Quod si proposita est seruanti laurea ciuem
Vnum aliquẽ: quę digna satis tibi laurus obumbret
Tempora seruanti tam millia multa per orbem
Consultis sacrę, monitisq; salubribus artis?
Macte animo, macte ingenio, felixq; laborum,
Quos colet & præsens ætas, & laude perenni
Ritè coronatos cœlo ventura sacrabit.

Philippus Menzelius Med. D. & Professor Ingolstadiensis f.

IN OBSERVATIONES MEDICAS IOANNIS SCHENKI, Viri Clariss. Epigramma Joan. Posthij M.D.

A Capite exorsus varios describere morbos
SCHENCKIVS, *insignem texuit historiam.*

Plurima

Plurimaq; admiranda refert exempla, legenti
Iucunda, ægrotis vtilia ac Medicis.
Qui se multa viro debere fatentur & optant
Longæui superet Nestoris ille dies:
Poßit ad optatum reliqua vt perducere finem
Nominis æternumq; inde referre decus.

JOANNES JACOBUS BEURERUS
Græcarum literarum & Historiæ in Archiducali Gymnasio Friburgensi Professor Publicus.

AD CLARISS. V. D. IO. SCHENCKIUM Medicum.

Hippocratem fama est, medicam dum quæreret artem
Argutis primum cuncta notasse oculis:
Tunc quidquid sensu verum perceperat acri
Scripsisse exiguis protinus in tabulis.
Quæ post in multis suspensa anthemata fanis,
Authorem Diuis æquiparasse ferunt.
Non tu artem quæris, SCHENCKI, mysteria quæris
Artis adhuc medicos quæ latuêre viros.
Et nunc ipse tuas doctas suspende tabellas
Nec dubita quin sis iam nouus Hippocrates.

SEBASTIANUS MAYRO, LANDSperganus, Boius, Medicinæ Candidatus.

QVæ post Argiuos, Arabasq; notamine longo
Deprensa est medicæ portio magna rei,
Historicis septem, digestis ordine libris,
Doctrina præstans SCHENCKIUS exposuit.
Doctorum Herculeo tot voluit scripta labore,
Quot rutilo cœlo lumina clara micant.
Missaq; sunt etiam varijs a partibus orbis,
In medica summis arte notata viris.
Augmentatorem medicinæ agnoscite dia.
Vrbes, & populi, magnanimiq; duces.
Quiq; artis refugit spatiosa parte carere,
Hoc sibi festinans ære parabit opus.

LIBRI TERTII SECTIO PRIOR.

AD IOAN. SCHENCKIUM à Grafenberg
Virum Clariß.
Medicum absolutum

Martinus Holtzapfel M. D.

Artis iam stabilita sunt Medendi
Fundamenta, satisq; firma constant;
Nec longis opus est docere libris
Præcepta, & veterum explicare sensa:
Solus perpetuusq; restat *vsus*
Qui *exemplis* locupletet augeatque,
Ad summum quo ad ipsa ducta culmen
Omni floreat absoluta puncto.
Isthuc non alia via venitur
Quam si Pœonis optimi coloni
Sumant hunc sedulo sibi laborem
Vt, quæ, dum Medicam sequuntur artem
OBSERVANT noua, rara, digna scitu,
Promant, in mediam afferantq; lucem.
Nam, quæ Artis methodum ratasq; leges
OBSERVATIO prima fabricauit,
Incrementaq; dans amœniora
In tantum vegetauit vsq; florem:
Imponens eadem manum supremam
Summo perficiet gradu locatam.
OBSERVATIO sola notionem
Naturę dabit absolutiorem:
Occultas reserabit vna causas:
Mirandasq; docebit vna curas.
Hæc morbos resecabit vna multos,
Et vitas reparabit vna plureis.
Ergo macte tuo labore SCHENCKI
Immenso, eximio, optimo labore:
Quo famam tibi comparas perennem:
DONANS ipse tibi tuæq; proli
Nomen, posteritas quod inuidebit
Nulla, & quod celebrabit omnis ætas.
Et DONANS Medicæ rosas palæstræ,
Quas dum sedulus ambulas per hortos
Autorum veterum recentiumq;,
Dumq; vsum medicæ artis ipse tractas,
Felici calamo & fauente Phœbo
Collectas calatho recondis vno:
DONATOR meritoq; nunc vocaris
SCHENCKI Pœoniæ decus Coronæ.

AD JOANNEM SCHENCKIUM Medicum Clarissimum, Jacobi Sutoris Reuerendiss. Passauiensis Episcopi Medici, Epigramma.

POeoniæ miro canones molimine SCHENCKI
Dum stabiles firmas, dum quatis instabiles:
Magnis dum summam locupletas auctibus artem,
Et facis obscuram luce nitere magis,
Te melius nemo medica de gente meretur
Nec meruit: solum demseris HIPPOCRATEM.

AD CL. V. DN. IOANNEM SCHENCKIum Medicum.

QVid non longa dies, labor, & mutabilis æui
Multorum solers industria perficit, atque
Retulit in melius? vel castigauit ad vnguem
Exactum? Fuerit senis hæc sapientia Coi
Post Diuos, SCHENCKI, quod primus rite notârit
Prima rudimenta, & quod duxerit ille colores
Artis Apollineæ Primas: nec adorea laudis
Parua manet reliquos longo certe ordine patres;
Vel qui iacta probe, & multo collecta labore
Semina, & exiguos medicinæ nobilis hortos
Gnauiter, & docte sensim excoluere per artem:
Vel qui sensa viri nimium retrusa potenter
Subnixi ingeniis in apertum cuncta tulêre.
Quis te nunc tacitum, quis docte Galene relinquat?
Quo se post Coum magno Medicina parente
Iactat, opesq; suas in te vnum contulit omnes.
Longius atqui hominũ progressa industria tandem
Inuentis veterum, quædam super addere, quædam
Illibata prius dias in luminis auras
Edere nil verita est, nec famæ cessit auitæ.
Si tamen hæc vllo fuerint certamina seclo;
Ingenij quæ luxuries, atq; æmula virtus
Accendit; nostro hæc, & maxima sæpe fuerunt
Tempore; iamq; alios alio decurrere campo
Vidimus, ad palmæ recta contendere honores.
Qui tractant medicas, traduntq; fideliter artes
Acriter hoc iniêre viri certamen, & inde
Ingentes referunt titulos, & nomina clara
Materies laudis tamen est diuersa; iuuatq;

Hunc veterum doctos iterum illustrare labores:
Hic disiecta artis miseri ceu frustula Pentheî:
Aut dispersa velut prægrandis membra Colossi
Iungere,& effigiem meditatur condere veram.
Ast alij humanum corpus de vertice ad imos
Excussere pedes, Momo acrius omnia censent:
Sunt quos plantarum miranda potentia ducit:
Sunt qui rimantur penitus quoq; viscera terræ.
Afflictis alij sed opem; sed pharmaca quærunt
Membris & medicas adhibent ad vulnera palmas.
Omnia præclare. Quis enim negat? & tamen omnia
Sunt vulgata. Tibi, longe Clarissime SCHENCKI,
Multo alias partes Hygiene credidit alma:
Ex adytis artis tibi quæ mysteria pandit:
Rebus vt afflictis quando ars,& pharmaca fallunt,
Et iam depositi planguntur ab omnibus ægri,
Ipse nouus mystes hæc tanta oracula promas:
Exemplisq; fidem facias, & singula firmes,
Quæcunq; in paruo nosti miracula mundo.
Vt quisquis medicas post hæc tractauerit arteis
Acrius in causas animum, mentemq; sagacem
Intendat miserum neve hæc incognita fallant,
Hæc non Diua tibi: nec tu tibi commoda soli
Propria duxisti: sed opus tam nobile; cunctis
Vtile, qui dias venerantur Apollinis artes,
Candidus in medium profers: nihil ingenijq;
Et nil artis egens: numero perfectius omni.

Sic IOVA cunctipotens faciles ante omnia canos:
Quod reliquum placide (longum sit) degere vitæ:
Tum quæ prima tuis sunt, Vir Clarissime, votis:
Concedat, Musæ celebrem super æthera famam
Dum superas, tollant: nec post pia fata remittant.

Ioan. Iacobus Beurer in Archiducali Academia Friburgensi Brisgo. Græcarum literarum & Historiarum Professor.

LIBRI TERTII
SECTIO POSTERIOR.

SEBASTIANVS MAYRO LANSPERGIUS, Med. Doct. totius Asclepiadeæ gentis nomine.

INclyte, quæ septem scripsisse volumina SCHENCKI
Diceris semper, dum feret astra polus;
His visas nunquam structuras corporis ante
Et legimus morbos, interitusq; nouos.
Morborum legimus non vnquam exordia nota,
Occultas legimus patribus antidotos.
Euentusq; nouos, non obuia signa vetustis,
Et miranda canis, monstra stupenda refers.
Talia, quæ tecum penetrarunt mente sagaci
Dispersim toto Pæonii orbe viri,
Contrahis, & corpus dextre componis in vnum,
Primus, & ante omnes perficis istud opus.
Quis memoret tanta victos in mole labores?
In medica nullus te fugit arte liber.
Vix dedit in lucem quisquam monumenta, paratis
Mercaris nummis, protinus atq; teris.
Nos tibi Phœbicolæ nimium debere fatemur,
Pro meritis, sumtu, proq; labore graui.
Auxisti methodum, non vili parte medendi,
[illegible] noua cum priscis ardua crebra iugas.
Nulla dies vnquam monumenta hæc eximet æuo,
Æternabuntur gloria opusq; tuum.

EIVSDEM.
Lemma Obseruationum omnium.

HÆc noua: cum causis morbos, medicamina, formas,
SCHENCKIVS *euentus, signaq; in arte locat.*

TOMVS QVARTVS.

Atlantici Galli Pegasus
AD DOCTISSIMI HVIVS SCHENCKIANI Operis Lectores.

VT nocturna quies reddat quæ vota diurni
Voluerunt sensus, experto credite, dicam;
Morborum facies, herbarum nomina mille
Perdidicit, summam euasit sapientiæ ad arcem,
Mortales veniens curas extendit in æuum,
Promeruit gratos per dædala scripta nepotes,
Contraxit distracta, reclusit clausa, retexit
Tecta, noua & rara & mira & monstrosa medenti
Exhibuit sectæ, Brisgauum SCHENCKIVS axem
Sortitus, quo se toti communicet orbi.
Huic nonnulla viro poscenti carmina, crebris
Ingenij lita luminibus donare volebam
Nec respondebat conatus: idonea deerant
Verba rei; haud deerat verbis res ipsa perinde,
Quærebam, instabam, vrgebamq; , dicq; peribam
Continuo miser: oppressit nox denique: somno
Declinaui oculos: ad partes spectra venire
Cœperunt, mentemq; etiam turbare quietam.
Ales equus, Graium celebratus Pegasus ore
Propter strata mei est visus consistere lecti.
Acceptum refero quod sit consistere visus
Docte Maro tibi, Pegaseas tu dirigis alas.
Ænean maior nam te quis nuncius ornat?
Inuenta est via (quærenda est, ne dixeris vltra)
Qua te tollis humo (non, qua te tollere possis)
Iamque virum volitas (potes haud volitare) per ora.
Argutum commendat equos caput, iste vigebat
Arguto capite, atq; omnino epigrammatis artem
Signabat, cuius peperit Verona Catullum
Artificem, Romam tellus ac misit Ibera
Scriptorem. Neruis contenta atq; ardua ceruix
Plectra pati dignabatur, lyricisq; poëtis
Insertum, atq; adeo ferientem sidera Flaccum.
Quæ duplex agitur per lumbos spina Tibullo
Sessori parebat, amatoriq; Corinnæ,
Et cui de nihilo consueuit maxima nasci
Historia. Ad veram, qui nos adhibes rationem
Cor sapiens laudis thyrso percusse Lucreti,
Luxuriare toris animosum pectus honesto
Lætabaris equo. Breuem amabat Persius aluum
Tota minus Marsi vt memoretur Amazonis, vnus
Quam Persî liber, effecit largitor acuti
Ingenij venter. Iuuenalem adiungere cogor
Pegasea saturatum aluo, grauiterq; rogantem
Semper ego auditor tantum? Calcaria nulla
Ardebat, Senecæ est iussu glomerareq; iussus.
Non aliter Diuum regina sororq; Tonantis
Incedit: Plautus sed enim propiora pedestri
Sermoni meditans, Lectisq; Terentius Afer
Illignis pedibus faciens in sole, represso
Incessus fastu, captabant PLAVDITE simplex
Pro subigi terram pedibus, plaudiq; iubebant
In densos humeris Musas producere cœtus
Inferni & raptoris equos sub luminis auras
Edere quidam ausus, numero claudi abnegat apto
Gorgonei comebatur iuba densa caballi

Huic

Huic agili dextra. Caudam mulcebat, agresti
Iucundos calamo ducens Calpurnius annos
Et socium à Nemesi claroq; vocabat Olympo.
Deluso tot imaginibus spumantia frena
Mandari, tradi, credi mihi maximo amore
Maiore ac studio properabam. Heu liber habenis
Frenorumq; exors medium aërea & æthera summũ
Tranarat, paribusq; alis superauerat ales.
Spectra fugam dederant, tristis mansi, artubus ægris
Defluxit somnus, breuis atq; ignauia vitæ.
Quando autem Vatum pleno bona copia cornu
Me ditare inopem verborum debuit, atq;
Ditauit nihilo magis: exantlasse legendo
Herculeos quoniam videor sine fruge labores:
Constitui excusum spiranti molliter ære.
Pegasum ei libro vobis quem SCHENCKIVS offert
Quartum, Lectores, præponere (siuerit auctor)
Emptores libri bella inuitabit imago.
Rideris. Valeant æris ludibria sculpti;
Carmina præfigam minime mala. Rursus apertum
Soluimini in risum, male nec censetis, inepta
Præfigam; mala præfigam, censetis inepte;
Sum minime malus. Expressit studiosa voluntas
Carmina ab indocto. Noscatur SCHENCKIVS ex se;
Non ex me noscatur. Erant præconia scripto
SCHENCKII, adhuc clamet liuor, facienda, refellam.
Vendibili scripto frustra præconia fiunt.

GANNIENS MVLCES ME.

CLEMENS MAGINVS PER Anagramma.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν πολυΐστορα καὶ πολύπειρον

ΣΧΕΓΚΙΟΝ.

Τὰς βίβλους τὰς σεῖο κειτῶν ἐν γύναισι κεῖσθαι
Λαμπρὸν ἀκεσοείης ΣΧΕΓΚΙΕ ἰσοφάος,
Καὶ πῶς οὐ δέδιας φοβεροῖς ψήφοιο κέραυνον,
Ἐνθέμενος ψυχὴν σώματι Ἱππολύτου;
Ἔξαρχος δ' ἔσσαι ὅτι Ἱππόλυτόν σύ ποτ' ἔγνως.
Σκιδνάμενον ἰητρῶν πεῖραι, ὁ Ἱππόλυτος.

ΤΕΤΛΑΘΙ ΔΗ ΚΡΑΔΙΗ.

TOMVS QVINTVS.

IN ERVDITISSIMI ATQVE EXPERIentissimi Viri D. Joannis Schenckij à Grafenberg Obseruationes Medicas tetrastichon *FRIDERICI MARTINI, VTRIVSQVE IVris Doctoris, & apud Friburgum Brisgoiæ ordinarij Canonum Professoris.*

Hippocrates queritur longam artem, sed breue tempus;
Iudicium facile haud, anceps simul experimentum;
Schenckius ast artem paruam, longam bene vitam.
Iudicium facile, & tutum facit experimentum.

AD EVNDEM DOMINVM SIBI summe Obseruandum Ode

M. Bernardi Mesmilleri, Poeseos pro tempore Professoris in Archiducali Academia Friburg. & I. V. Candid.

QVisquis Apollineæ studiosus es artis & arte
Desideras qui practicam:
Huc age: plantarum vires, vsumq; medendi
Docent volumina SCHENCKI.
Non plures alij super îsdem plurima rebus
Scripsêre tanta industria.
Scripserunt; sed sunt confuse tradita quæq;
Sic implicata ambagibus;
Vt sit opus fidis Ariadnæ ductibus, illis
Exire tricis qui velit.
Longe alia ratione super fama æthera notus,
Sua SCHENCKIVS tractat, docet.
Abdita Naturæ scrutatur iura sagacis,
Noua, Rara, Monstrosa explicat;
Rara Rara fide, mira Noua sedulitate,
Omnia modo admirabili.
Arte Dioscorides quod Graijs, quodq; Machaon,
Podalirius vel quod fuit;
Hoc, quâ terra patet vasto circumsona ponto,
Est SCHENCKIVS modo omnibus.
Nî terram terræ peteret Mors, stamina Parcæ
Nunquam secarent SCHENCKIO:
Tanta viri pietas, virtus, ars tanta medendi
Parcis resisterent feris.

TOMVS SEXTVS.

IN OBSERVATIONES MEDICAS V. Cl. D. Joannis Schenckij à Grafenberg, Medici experientissimi.

DVm morbos varios obseruas, atq; medelas
Assimilas morbis cum ratione bona;
Tot medicis summis per tempora longa probatas:
Et priscis aptas sic noua, prisca nouis:
Quis bene de genere humano neget vsq; mereri
Te SCHENCKI, *Medici lumen honosq; chori?*
Fida magistra manus medicæ, Experientia: nempe
Hæc artem pariter fecit, & artificem;
Exemplo varios iter huic monstrante per vsus.
Artem vsus, vsum sed iuuat ipsa manus.
Tu quodcunq; sagax tentando repperit vsus,
Sedulus hoc vno colligis omne libro:
Gratia magna tuo debetur, lausq; labori
SCHENCKI: *perpetuum te manet inde decus.*

Nicolaus Reusnerus V. I. D.

LIBRI OBSERVATIONVM

CLARISSIMI ET EXCELLENTISsimi D. D. Joannis Schenckij à Grafenberg.

AD LECTOREM.

CVr dederit nobis clarũ OBSERVATIO, nomen,
Si quæris Lector, vitæ studiose salubris:
Nonne obseruantur nulli vel cognita paucis?
Mole, vsu, specie præstantia quæq; notantur?
Talia nostra leges, noua, rara, insignia cuncta.
Delecta ex omni numero, composta labore
Ingenti: his crescit Phœbæa scientia, & inde
OBSERVATORVM ferimus per secula nomen
Semper enim hoc nomen semperq; hæc scripta manebunt.

Sebastianus Mayro, Lanspergius, Boius, Medicinæ D. scribebat.

IN OBSERVATIONES EIVSDEM Cl. V. D. D. Joan. Schenckij Medici.

NVllius est artis tam firma scientia doctæ,
Quin habeat gryphos ardua difficiles:
Grammatici laus est, quædam nescire fateri
Iudicio exacto Quintiliane tuo.
Instituit lites, verbosa negotia Rhetor;
Et coniectura dirigit artis opus.
Effodit humanas sed Demonstratio mentes

AD LECTOREM EPIGRAMMATA.

Heu mihi quam frustra sæpe petita fuit:
At cubos, & cyclo quadrata figura rotundo
Dura Mathematicis Quæstio sæpe venit.
In Physicis quid non potius miramur? at inde
Qui causas posit reddere nullus erit.
Sunt etiam Medicis problemata dira: Podagra,
Quartana, & Pestis, tumq; Elephantiasis.
Hos quia tu nodos, similesq; resoluere tentas,
Et Medici cedunt; & medicina tibi.

Joan. Jac. Beurerus Græcarum Liter. & Hist. in Archiduc. Acad. Friburg. Brisg. Professor.

JACHIMI ROSALECHII, POESEOS in Academia Friburgensi Professoris, ad Dn. JOAN. SCHENCKIUM, De Obseruationibus medicinalibus, Epigramma.

SCHENCKI, morborum læsæq; medela salutis,
In cuius quæuis est medicina manu:
Quæ tibi fama deest, tua laus vt Sidera nondum
Tangat, & ad stellas hinc properanter eat?
Nulla deest: sed habet plenas tua gloria laudes:
De quibus hæc iussus nuncia dico tibi:
Cuncta tuæ mittuut famæ simul astra salutem:
Qua, quod ament ipsam, teq; salute probant.
Teq; volunt autore nouam sibi iungere lucem:
Illa tuum posthac lux noua nomen erit.
Mitte tuas sursum, cingendas sidere, laudes:
Sublimesq; nouis sedibus esse sine.
Posthac Astrologus dubitantia lumina figet
In stellam, quam non viderit ante, nouam.
Cumq; leget tandem, quæ sunt inscripta, videbit,
Astrorum partem nomen habere tuum.
Hec tua magna tibi dedit ars, & dextera felix,
Quæ morbos facili pellere sueuit ope.
Quos vt tu sanas, ita nunc describis & illos:
Iamq; fere totus perlegit orbis eos.

TOMUS SEPTIMUS ET VLTIMUS.

AD CLARIS. EXCELLENTISSIMUMque V. Dn. D. Joan. Schenckium à Grafenberg, Med. καὶ ἀσκληπιάδην πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων, ἐπ⁊.

AMphitryoniades, monstrorum maximus ille
Victor; qui totum late subiecerat orbem:
Is licet extremis defunctus rite periclis;
Non tamen ille prius Iunonis leniit iram:
Quam tetra Erebi domitor penetraret ad vmbras,
Atq; ipsum Ditis custodem è faucibus Orci
Cerberon extraheret, vinclis premeretq; tremendis:
Sic SCHENCKI longe, longe Clarissime SCHENCKI
Corporei mundi latebras, imosq; recessus,
Artus, articulos, venas, fibrasq; per omnes
Rimatus, species morborum mille notasti;
Portenta, & pestes diras, miracula, causas,
Omnia quæ Medicos æui latuere prioris.
Et iam tempus erat, tabula de tollere doctam
Et cohibere manum: teneras cum vellicat aures
Sancta HYGIEA tuas: superest tibi Cerberus ille
Vitæ principium, qui cor vorat ocyus omne,
Lethifer, & miseros subito demittit ad orcum.
Cerbereas offas dicetis rite venena.
Hunc ait in dias age protrahe luminis auras
Protinus, atq; veneficij vires, validasq; resolue
Antidotos, celeris medicamina plurima fati.
Nec plura, at noster monitus superauit & arte
Et genio, ingenioq; valens Asclepi maxima proles
Septeno numero, septeno deniq; Libro
Sauæ venena refert, & Circes pocula scribit,
Lurida terribiles miscent quæ aconita nouercæ,
Qualia Timochares, Medicorum dedecus, ausus
Ausonijs offerre viris, herois stamina vitæ
Exigui cupiens abrumpere fraude veneni.
Pellæus Iuuenis, cui non satis vnicus orbis
Extinctus iacet (heu) guttis Nonacridis atris.
Hæc sibi præscripsit septeni pagina Libri
Nec docet, vt noceas, causasq; viasq; salutis
Monstrat; habetq; penu iam diuite cuncta reposta
Ædes ergo velut tandem fastigia summa
Perfectas ornant reliquis magis omnibus aurea:
Sic liber hic est dignus apex: est mira Coronis
Magni operis, quod nulla potest abolere vetustas,
Inuidia maius: sed & ære perennius, atq;
Cedro charta nitet. Venerando fausta precemur
Grati Asclepiadæ; longæui Nestoris annos.

Joannes Jacobus Beurerus, in Archiducali Academia Friburgensi Brisgo. Græcarum Literarum & Historię Professor, φιλίατρ⁊ Domino & amico singulari, bene meritoq; lubens merito, &c. Anno 1597. mense Aug.

Τοῦ αὐτοῦ
Εἰς τὸν ἕβδομον τόμον, τὸν περὶ δηλητηρίων ἐπίγραμμα,

ΣΧΕ'ΝΧΙ ἀλεξικακῶν ὑποφῆτα φέρισε ἐφετμῶν
ἡρακλῆς νούσων μῶν σὺ ἔφυ θανέ⁊:
οὐ μὴν: ἰοβόλων δ᾽ ὃς δηλητήρια θήλοις
Ἀνθ᾽ ἡρακλῆ⁊ ζηνὸς ἔχης ὄνομα.

Eodem interprete.

Interpres, SCHENCKI, medicinæ summe salubris
Morborum Alcides an nouus ipse cluis?
Non; sed qui reseras, & tollis toxica sæua
Tu non Alcidæ; sed Iouis omen habes.

Beureri F. reddente.

SCHENCKI potestates herbarum edocte medendo
Alter es in morbis tu Amphitryoniades?
Non: quia vitam, animamq; cies, adimisq; veneno
Tu pro Tyrinthij nomine, ζηνὸς habes.

IN TOMUM SEPTIMUM, QUI EST de Venenis, CL. Experientissimiq; V. Dn. D. JOAN. SCHENCKII, Med. celeberrimi, & ob paternam amicitiam mihi omni officio colendiss. senis venerandi;

M. IOHANNIS IACOBI BEVRERI IVnioris, & LL. studiosi.
Epigramma.

TRux cadat Ichneumon, Lybicæ & Crocodilus arenæ
In cassum radido mox hiet ore Canis:
Atq; Macedonium quod edit ferrum, chalybemq;
Anguis, & Hippomanis virus, & Aspis atrox:
Vipereaq; animæ; quas Colchis, & ardua Memphis
Et Lybia, & tetro flamine Pontus alit.
Cuncta vacent. Nam Pæonia clarissimus arte
SCHENCKIUS hoc libro cuncta venena fugat.
Adfixa vt venis, animos ne in vulnere ponant.
Morsibus illæsis Scorpio dire fremas.
Ille Machaoniæ veteres informat ocellos:
Ille dat Asclepi tot noua scripta Choro
Dum noua nimirum; conditq; volumina prisca
Hunc noua, cum lauru, palmaq; cana decet.

FINIS.

ELEN-

ELENCHVS

AVCTORVM

EX QVORVM SCRIPTIS PVBLICATIS VEL ANECDOTIS VNIVERSVM HOC OPVS congestum est.

MEDICI

GRÆCI.

Hippocrates Cous
Diocles
Aristoteles
Theophrastus
Dioscorides
Archigenes
Apollonius
Aretæus Cappadox
Ruffus
Cleopatra
Priscianus
Cl. Galenus
Oribasius
Trallianus
Aetius
P. Aegyneta
Philoteus
Actuarius
Nic. Myrepsus
Κοιρανίδων auctor.

LATINI VETT.

Celsus siue Hippocrates Latinus
Scribonius Largus
Cœlius Aurelianus siue Soranus latinus.
Marcellus
Plinius.

HEBRÆI & ARABES.

Rasis
Mesues
Alsaharauius, qui est
Albucases
Auenzoar
Serapio
Auicenna
Hali abbas
Hali Rhodoham
Medici Indi
Rabbi Moises.

LATINO-BARBARI.

Ant. Guainerus
Arnold. Villanouanus
Bauerius de Bauerijs
Bern. Gordonius
Brunus Longoburgensis
Gentilis de Fulgineo
Gerardus de Solo
Gilbertus Anglicus
Guliel. Placentinus
Guido Cauliacus
Hugo Senensis
Iacobus Carpus
Iacobus Forliuiensis
Iacobus de partibus
Ioannes Anglicus
Ioannes Arculanus
Io. Franc. Pedemontanus
Ioannes Hundt
Io. Mich. Sauanarola
Ioan. de Tornamira
Ioan. Platearius
Ioannes de Vigo
Lanfrancus Mediolanensis
Marcus Gattinaria
Marsilius Patanus
Marsilius de S. Sophia
Martinus Stainpeiß
Mathæus de Gradi
Nicolaus Nicolus Flor.
Paulus Bagelardus
Petrus Aponensis, Conciliator.
Petrus Bayrus
Rolandus Capellutus
Santes de Ardoynis
Theodoricus Ceruisiensis
Thomas Forsterius
Valescus Tarantinus.

LATINI RECENTIORES elegantes & docti.

Abraham è porta Leonis.
Achilles Pirm. Gasserus
Adamus Lonicerus
Adolphus Occo
Adrianus Alemanus
Adrianus Iunius
Ægydius de Hertoghe
Albertinus Bottonus
Alexander Achillinus
Alexander Benedictus
Alexander Camerarius
Alexander Massarias
Alex. Trai. Petronius
Alexius Pedemontanus
Alfonsus Marescottus
Alfonsus Ferrerius
Aloysius Mundella
Aluarus Nonnius
Amatus Lusitanus
Ambrosius Pareus
Andreas Baccius
Andreas Cœsalpinus
Andreas Gallus
Andreas à Cruce
Andreas à Lacuna
Andreas Laurentius
Andreas Ruinella
Andreas Vesalius
Antonius Beniuenius
Antonius Chalmeteus
Antonius Fumanellus
Anton. Ludou. Olyssipon.
Ant. Maria Bettus
Antonius Mizaldus
Ant. Musa Brasauola
Antonius Portus Firm.
Antonius Schnebergerus
Antonius Valetius
Anutius Fœsius
Apollonius Menabenus
Balduinus Ronseius
Balthasar Conradinus
Balthasar Pisanellus
Barcimonenses Medici.
Bartholomaus Eustachius
Bartholomæus Maranta
Bassianus Landus.
Basilius Valentinus
Benedictus Victorius
Bern. Tilesius Cons.
Bern. Dess. Croneburgius
Bernardinus Tomitanus
Brudus Lusitanus

Petrus

AVCTORVM.

EX SEQVENTIBVS AVctoribus, linguis alienis scribentibus, si quæ exempla OPERI nostro intulimus; vel nostra vel filiorum vel amicorum aut ammanuensium opera in latinam transtulimus.

AVCTORES MIXTI.

ELENCHVS AVCTORVM.

Q. Horatius Fl.
Raphael Volater.
Rauisius Textor
Reinerus Reineccius
Renuardus Cysatus
Rupertus Gaguinus
Sebastianus Munsterus
Sebastianus Verro
Seneca
Sigebertus
Silius Italicus
Simon Schardius
Simon Schnedius
Solinus
Stephanus
Strabo
Suidas

TESTAMENTVM vetus.

Tertullianus
T. Liuius
Theuetus
Thomas Fazellus
Thomasus Thomaius
Thucidides
Trogus
Valerius Maximus
Vuernerus Vuestphalus auctor fasciculi temporum
Vincentius Beluac.
Vitruuius
Vlpianus IC.

CATA-

CATALOGVS SINGVLARIS ILLVSTRIVM VIRORVM:

Qui vt vniuersum hoc Opus, & Rem medicam illustrarent, vel propria Exempla Anecdota sua, vel aliorum, nondum publicata, liberalissime nobis communicarunt. Horum vero nonnulli superius quoque allati & testes laudati sunt, quod insuper editis eorundem scriptis adiuti simus.

ABRAHAMUS MURGELIUS, Lindoensis Ciuitatis Medicus Laudatiss.

ABRAHAM VERNERUS, Vitebergæ Medicus doctissimus, cuius exemplũ vnicum, CL. V. Scholtzius, cum aliorum nonnullis, communicauit.

ACHILLES PIRM. GASSARUS, Reip. Augustanæ Medicus elegantissimus.

ADOLPHUS OCCO III. eiusdem Reip. Medicus primarius.

ANGELUS GRIFFONIUS, Bisconnensis Medicus celebris.

CLAUDIUS à S. MAURITIO, Medicus & Professor in Dolano Burgundionum peruetusto Archigymnasio præcipuus.

CHRISTOPHORUS RUMBAUM, Iaurauiensis Medicus & Philosophus Excellentiss. q CL. v. Laurentii Scholtzii prouocatione, sua quædam ad nos dedit.

CONRADUS GESNERUS, Varro Tigurinus & Germanicus Plinius, Medicus & Philosophus absolutissimus: cuius Obseruationes, licet paucas, raras tamen, D. Caspar Wolphius, vna cum suis, haud inuitus, communicauit.

CYRIACUS LUCIUS, Medicinæ in Illustri Academia Ingolstadiana Antecessor Celebertimus.

ESAIAS MEICHSNERUS, Chalbæ Medicus magni nominis.

FELIX PLATERUS, Academiæ Basiliensis Professor, & Poliatros Eximius.

FLAMINIUS GASTO, Silesius, Medicinæ Candidatus industrius.

FRANCISCUS TIDICÆUS, Thorunii Borussorum Medicus experientissimus.

CASPARUS BAUHINUS, Anatomicæ & Botanicæ in Basiliensi Academia Professor Clariss. Illustr. Principis Virtenbergici vna cum Clarissimo F. suo, & ipse Medicus.

CASPARUS WOLPHIUS, Medicus & Professor Tigurinus Doctissimus.

GEORGIUS COLLIMITIUS TANSTETTERUS, Serenissimi Ferdinandi Regis Medicus & Mathematicus Clarissimus: cuius ad Doctiss. Aurbachium historiam de Saxoniæ Principe puero admirandam, nos primum ex Bibliotheca Georgii Krauth Medici, recensuimus.

GEORGIUS GARNERIUS, Reu. & Ill. Cardinalis Andreæ, Austriaci, &c. olim Medicus, nũc Ensishemensis Poliater, doctrina & experimẽto præclarus.

GEORGIUS PALMA, Philosophus & Medicus Noricus præstantissimus.

HERCULES SAXONIA, Patauinus Medicus nominatissimus & consummatissimus: qui Clariss. V. Iacobi Zuingeri F. opera lectissimas obseruationes ad nos dedit.

HIERONYMUS FABER, Seren. & Illust. Principis Gulielmi Bauariæ Ducis Medicus, eruditione & facienda medicina præcellens.

IAC. HORSTIUS, Medicus & Professor Helmstadii in Academia Iulia celeberrimus.

IAC. MOCCIUS, in Archiducali Academia Friburgensi Brisgoiorum Professor publicus: Vir multiplici lectione & eruditione cluens.

IAC. OETHÆUS, Reuer. & Illust. Præsulis Aichstettensis Archiater, & Medicus consummatissimus.

IAC. SEIDELIUS, Medicus & Professor Academiæ Gryphsvvaldensis experientissimus.

IAC. SUTERUS, Reuerend. & Illustrissimi Passauiensis Episcopi Medicus egregius.

IAC. ZUINGERUS, Theodori, summi Viri & Medici Hippocratei, Filius: & paternarum virtutum, sic & eruditionis, Viuiradix: Vir doctissimus.

IOACH. CAMERARIUS, Senior, Reip. Noribergensis Archiater; Illust. Saxoniæ Ducum Medicus longe omnium doctissimus & experientissimus.

IOAN. AICHOLTZIUS, Medicus & Professor Viennensis primarius, Eruditione & artis vsu Clarissimus.

IOAN. BAUHINUS, Ill. Pr. Wirtenberg. apud Mompelgartenses, facienda medicina Celeberrimus.

IOAN. CONRAD. SCHENCKIUS, Filius, Sereniss. Archiducissæ Viduæ, Ferdinandi Austriac. Coniugis, &c. Archiater Oenipontanus.

IOAN. COSMAS HOLZACHIUS, Scaphusii Medicus præclarus.

IOA. CULMANUS, Ill. Ludouici Wirtenberg. Ducis, Archiater, de Hippocratea Medicina meritissimus.

IO. DRYANDER, Medicus & Professor Marpurgi: Cuius nobis Obseruationum suarum aduersaria nõnulla, V. CL. Moccius contulit.

M. IO. FABER, Munsterbergensium & Francosteinensium Poliatros Præcellens & Ordinarius.

IOAN. FRANCUS, Hildesius, Physicus, Medicus Camicensis Excellentissimus.

IOAN. FRIDERICUS TRAFFELMAN, Moguntinæ Ciuitatis Medicus Laudatissimus.

IO. FUNCKIUS, Med. Memmingensis Eruditissimus.

IO. GEORGIUS SCHENCKIUS, Filius, Medicus, & Imperialis Alsatiæ vrbis Cameræq; Hagenoensis Poliater, idemq; Generosiss. Comitis in Hanau Physicus, cuius retractatione per Tertiationem hoc Opus denuo excultum & propagatum est.

IOAN. GUINTHERIUS Andernacus, Argentinensis scholæ & ciuitatis Medicus illustranda & facienda medicina summus.

IOA. HEINZIUS, Med. Vallis Ioachimicæ eruditiss.

IO. HESSUS, Med. Noricus egregius & excellens.

IO. IAC. BEURERUS, Philolog⁹ & Polihystor, S. Cæs. Maj. Historicus & Interpres Græcus: Græcæ linguæ & historiarum in Archigymnasio Friburgensi montis Brisiati Professor meritissimus.

IOAN. IAC. WECKERUS, Colmariæ Poliatros & Medicus Clarus.

IOAN. IESSENIUS à IESSEN, Medicus & Philosophus Vratislau. inclitus.

IOANNES KNOBLOCHIUS, Medicinæ Professor in Academia Francofortana ad Oderam Clariss.

IOANNES PINCIER, Illustrium Comitum Nassouiensium Medicus celebris & doctus.

IOANNES POSTHIUS, Archiater Palatini Septemuiralis, longe doctissimus.

IOANNES SCHENCKIUS, à Grafenberg, Medicus, PATER: Auctor huius OPERIS laboriosus.

IOANNES STADLERUS, Ensisheimii ex conducto Medicus Curialis.

IOANNES VISCERUS, celeberr. Academiæ Tubingensis Professor Clariss.

LAURENTIUS SCHOLTZIUS, Vratislauiæ Medicus Clinicus, Lautus, ob medicinam omnem, cumprimis vero Cratonianam multis iam pridem vigiliis, & monumentis illustratam, Nobiliss.

LEONARDUS DOLDIUS, Noribergensis Medicus singularis eruditionis & doctrinæ.

MARTINUS HOLTZAPFFEL, Augustanæ R.P. cumprimis Illustr. & Generosorum Heroum D.D. FUGGERORUM, Medicus commendatissimus & excellentissimus.

MELCHIOR ROTH, S. Galli Protomedicus

MELCHIOR SEBIZIUS, Medicinæ in Schola Argentinensi Professor primarius.

NERETUS NERETIUS, Florentinus Medicus, cuius nonnulla ab amicis ex Italia transmissa accepimus.

OSVVALDUS GABELCHOFERUS, Illustrissimi Ludouici, Wirtenbergici Principis Medicus, Eruditionis & Experientiæ singularis.

PETR. QUENTZIUS, Patricius, & Archiater Friburgi Heluetiorum lectissimus.

PETR. SPEHRERIUS, Reuer. & Illustr. Elect. Archiepiscopi Moguntini Aulicus Medicus.

PHILIPPUS MENZELIUS, Medicinæ in perillustri Academia Ingolstadiensi, Professor elegans & Primarius, Vir Doctissimus. *

SIGISMUNDUS SCHNITZERUS, Pabepergensis Medicus Clariss.

THOMAS MERMANNUS, Vir Nobilis & Magnificus, Dominus in Schœnberg. Serenissimorum Boiariæ vtriusq; Principum Archiater & Consiliarius intimus. Cuius singulari propagandæ & augendæ medicinæ studio potissimum debebunt, quicquid Obseruationum ad posteritatem transmissum est.

TOBIAS CNEULINUS, Medicus Augustanus Industrius. Qui in conquirendis, tum aliorum, tum suis quoque mittendis Historiis, sedulam operam nauauit.

VALENTIN. HENNERUS, Argentinensis Xenodochii constitutus Medicus.

Ex horum, quos recensui hactenus, numero, IACOBUS OETHÆUS, Vir ad Medicinam tum constituendam, tum amplificandam, & cum ratione atq; conscientia faciundam natus factus: Obseruationum suarum librum ad nos transmisit, eo consilio, vt eundem, si non grauarer, Operi meo inferrem: sin minus, seorsim excudendum & pro meo genio reformandum, foras darem. Non ita multo post, CL. V. D. D. IOACHIMUS CAMERARIUS, Illustrium Germaniæ Principum aliquot, & Norimbergensis Reip. Medicus primarius, lecto libello meo publicato, Laborem hunc meum data ad me Epistola humanitatis & beneuolētiæ plena, plurimum probari sibi testatus est. Et quo est ad Medicinam excolendam studio atque industria admirabili; itidem iustam Obseruationum suarum syluam, supra quinquaginta historias continentem: vna cum Georgii Palmæ, Collegæ sui: atque Ioannis Hessi Norici, virorum doctissimorum nonnullis lectissimis exemplis ad me dedit. IOAN. BAUHINUS, & ipse quoque Diariarum suarum, cum Obseruationum tum Curationum, potissimum vero Lugdunensium Symmicton Opus: non ad editionā quidem, sed ad priuatum suum vsum conscriptum, vt quæ posteritatis memoria digniora viderentur, excerperem, candidissime elargitus est. Iustos quinetiam Obseruationum libellos suos FELIX PLATERUS, & GEORGIUS GARNERIUS syncere quoque contribuerunt. RELIQVI vero omnes, etsi pauciora exempla quilibet pro sua occasione & otio, communis boni ergo contulerunt: tamen paucitatem sæpissime raritate & nouitate historiarum compensarunt.

Quod reliquum nunc est, omnes cuiuscunque Nationis & Ordinis Medicos & Philiatros, quos medicinæ excolendæ, ampliandæ, & iuuandæ cura aliqua tangit, peramanter rogatos volo, vt quod à me bono animo & studio susceptum est: pro virili in posterum & ipsi iuuare me velint. Et si quid huius argumenti præterea habeant: vt aut ipsi in posteritatis gratiam edāt, aut mihi ad hæc propediem, si Deus Opt. Max. vitam prorogauerit, exornanda & augenda (si modo certæ & indubitatæ fidei sint,) publicanda mature communicent. Pro quo officio, omnibus vobis sacræ artis Appollineæ Mystis ac Hierophantis, gratiosa posteritas, quæ ęmulationis & inuidiæ expers erit, se gratam declarabit: auctionemque istam vestram, artis antiquissimæ & summe necessariæ, augusta nominis vestri memoria ac concelebratione, grata mente accepta est.

Quisquis

Qvisquis es, Candide Lector, qui nomen forte tuum, rarasq; aliquot, vel tuas, vel aliorum obseruationes, communis boni ergo, operi meo inferendas, ad me datas, in publicatis à nobis hactenus septem Obseru. tomis atque isthoc Elencho desiderabis, certo certius tibi persuadeas velim, illas ad nos non peruenisse, sed vel negligenter, quibus commissæ fuerant, curatas, vel æmulorum inuidia, aut aliorum, quorumcunque tandem, incuria, quod sæpe alias nobis accidisse comperimus, furtim subtractas & suppressas esse. Quod ad nos attinet, nostrumq; in inferendis operi obseruationibus munus spectat, sancte asserimus, candide & fideliter, prout Virum bonum addecet, certis etiam & debitis locis pleraq; omnia nos bona fide inseruisse. Cuius te admonere visum est, ne in suspicionem veniremus, vnde vel nobis vel tibi ea res fraudi esse potuisset.

IOHANNES SCHENCKIUS ÆQVO LECTORI SALVTEM.

Paucas epistolas quasdam, à Nobiliss. Clariss. Doctißimisq; Germaniæ nostræ medicis, ad me scriptas, & è multis selectas, at argumento huic nostro apprime conuenientes, præmittere nobis placuit. Quam opellam nostram, tibi Lectori candido & amico, minime improbatum iri, confidimus. Vale.

IOAN. CRATO DE KRAFTHEIM III. IMPPP. CÆSSS. MEDICVS:

IOAN. SCHENCKIO S.

VIDI obseruationum tuarum librum, & singularem animi tui propensionem erga me perspexi. Qua de scripto tuo, cum non meum sit in os quenquam laudare, non expectes à me quid sentiam. Iam antea enim publice ostendi, expetere me vt aliquis hunc laborem sumat. Te mansuetiores atque elegantiores Musas cum Medicis coniunxisse, atque ad multorum præstantissimorum autorum lectionem iudicium grauissimum attulisse, oratio atque res indicat. Cum vero omnis beneuolētiæ & humanitatis declaratio, mihi gratissima semper acciderit, & M. Ciceronis sententiam, qua affirmat, nihil minus esse hominis, quam non respondere in amore iis, à quib' prouocere, iustissimam esse statuam, committendum mihi non putaui, quin tibi exigua significatione ostenderem, declarationem illam voluntatis tuæ erga me atque beneuolētiæ singularis, ita vt par est exceptam, & non omnino male, etiamsi ad referendum hac ætate, nihil præter voluntatem suppetat, te operam tuam posuisse. Hac igitur vt contentus sis, in maiorem modum à te peto. Tibique persuasum esse cupio, si qua erit occasio nominis tui memoriam posteritati commendandi, & quid de laboribus tuis sentiam publice ostendendi, me honoris tui causa quæ debeo facturum. Sed quid possumus non valentes? Discessi ante annos tres ab aula, ac illo ipso die quo me in viam dedi, in aduersam valetudinem incidi, qua nondū emersi. Obstat senectus insanabilis morbus, atque graue septuaginta fere annorū onus Verum omitto istam commemorationem, teque oro vt in suscepta erga me beneuolentia maneas, atque inchoatum opus perficere, & cum studiosis artis medicæ communicare studeas. Nihil rei medicæ, nihil ad nominis tui memoriam accommodatius facere poteris. Idque vt facias, pro mea etiam parte te in maiorem modum oro. Bene vale Vratislauiæ XVI. Iulii, Anno M D.XXCV.

THEODORUS ZUINGERUS BASILIENSIS, MEDICUS. IOAN. SCHENCKIO. S.

LITERAS tuas amoris & officii plenas, V. CL. recte accepi, recte inquam, si positionis necessitatem natiuam spectemus, vt quod dexter dextre porrigit, sinister dextre accipiat. Nā quæ tu mihi singulari quadam amoris abundantia tribuis, ea si rem ipsam intueamur, ne oblata quidem suscepero. Sin vero tuam erga me beneuolentiam, à sinistris quidem dextre accepero, si ad ea quæ mihi desunt supplenda sarciendaue me totum accinxero. Studium ego tuum syntagmaticum medicum plurimi facio: vtque genium tuum in hoc ductorem sequi pergas, etsi monitoris non eges, pro meo tamen erga Remp. affectu, vehementer rogo. Nempe hac ipsa ratione, in plerisq; artis nostræ theorematis constituendis veteres vsos, ipsa inuentrix methodus ex causis suis facile conuicerit. Eoq; tu præclarius de medica Rep. mereberis, si quæ hinc inde sparsim, & loco sæpe alieno apud scriptores historiarū & curationū microcosmi exempla reperiūtur, per locos communes

communes digesta, orbi terrarũ inspicienda perlustrandaq; exhibueris. Præfationẽ tuam eruditã legi, viro bono dignissimã. Censorem in alieno opere agere vt velim, sane non possim. Nam quis ego sum, qui post Schenckium tale quid suscipere ausim? Ne tamen de voluntate mea dubitares, exilia quędã notare sum ausus: & ad gustũ meũ, quando tam liberaliter, & amice mecũ agis, accõmodare potius; quã mutare. Tu vide, ne nimia tua facilitas mihi audaciæ notã inurat. Cæterũ quia dimidiũ plus toto censeatur, laxatis iam carcerib. perpetuo curriculo ad metam properare memento, in opere Reip. vtilissimo, diligentia, & eruditione tua præstanti dignissimo. Vale V. CL. Basileæ 19. Aug. XXCIV.

IACOBUS OETHÆUS, REVEREND. EPISCOPI EICHSTADIENSIS MED. IOAN. SCHENCKIO. S. D. P.

CVM, ex nundinis Francofortanis præterito vere habitis, indices librorũ hoc anno in lucẽ editorum ad me mitterentur, Vir Clariss. forte incidi in Obseruationes tuas medicas, quarũ argumentũ tantopere mihi placuit, vt primo quoq; tempore ad te scribendũ, & tecũ amicitiæ sanctũ fœdus constituendũ esse, existimarem. Verũ dum de eius rei occasione cogito, afferuntur mihi literæ tuæ, non solũ hoc nomine gratæ, quod tuã erga me beneuolentiã ostenderẽt, sed &, quod tuorũ studiorũ & consiliorũ in iuuãda re medica, eas rationes explicarent, quæ imprimis mihi ꝓbarentur. Etenim ante plures annos quibusdã medicis, quib. mediocre otiũ erat, autor fui, vt obseruationes rariores sparsim in medicorũ libris cõpræhensas & colligerent, & ordine quodã conuenienti digestas publicarent. Verũ cum plæriq; hunc laborẽ recusarẽt, illud cõsilium tandẽ cœpi, vt ipse proprias quasdam obseruationes congererẽ, & congestas ea serie tractandas mihi sumerem, vt primo physiologicas, postea diæteticas, tum pathologicas generatim, deinde pharmaceuticas, ac postremo ad febres, & particulariũ partiũ affectiones pertinentes, explicarẽ, ac iis omnib. quasdã ad grauidas & ad pueros singulatim spectantes subiungerem. Sed factũ est perpetuis occupationib. meis, vt quod instituissem, absoluere omnino non liceret. Itaq; quod reliquũ erat, argumenta tantũ obseruationũ ordine consignans, earũ plenã explicationẽ in aliud tempus reieci. Cognito vero iam consilio tuo omniũ medicorũ artis pulcherrimæ amplificationis studiorũ approbatione inprimis digno, plane constitui, ꝑcipuas Obseruationes stylo contractiori explicare, & ad te primo quoq; tempore mittere, minime dubitãs, hoc studiũ meũ tibi gratũ, & ad illud consiliũ quod tibi consectandũ ꝓposuisti, in iuuandis nostræ artis hominib. accõmodatum futurũ esse. Cæterũ dum in eius rei cognitione versor, significatur mihi ab Hildebrãdo Meckero Cancellario Antistitis Eichstadiani dignissimo, viro laudatissimo & optimo, se breui tabellariũ Friburgũ ablegaturũ esse. Itaq; oblata hac cõmoditate ad te literas meas mittendi, collegi quasdã Obseruationes meas, quas dignas luce & cognitione medicorũ existimaui, easq; ad te ꝓpediem, vt spero, plures missurus. Siquidẽ eiusmodi sint abs te iudicatæ, vt recte ferre lucẽ, & iudicia eruditorũ posse videantur. Versabar aũt hoc eodẽ tẽpore in tractando illo genere Colicæ, quod præsertim in Franconia nostra & in Austria frequens apparet, cui plerunque vel paralysis vel epilepsia succedit. Quod genus argumenti vt sumerem explicandum, multæ fuerunt causæ, præsertim vero eæ, quod viderem hoc genus mali à veterib. (excepto Ægineta) ne quidẽ attactũ esse, à recentiorib. vero nõ integre tractatũ. Deinde quod tot mihi in ditione Fuldana & Franconia ac aliis in locis occurrerint ægri hoc malo affecti, vt facile potuerim diutina obseruatione aliquid de hoc affectu aduertere, quod ad mediocrem eius morbi tum cognitionẽ tum curationẽ pertineret. Accesserunt etiã multorũ celebriũ medicorũ, & præsertim Ioachimi Camerarii medici insignis, hortationes, vt isti ꝓmissioni, q̃ libello meo cuidã ante annos decem de officio sanorũ & ægrorum tum etiam assistentiũ ægris, edito, inseruerã, tandẽ satisfacerem. Mouit etiã me non parũ Amplissimi & Nobilis Viri Erasmi Neusteteri autoritas, cui operã illã qualemcunq; iam diu pollicitatione mea obstrinxeram. Si tamen eas, quas de morbo Colico singulariter animaduersas habeã obseruationes tuo operi inserere velis, nõ erit abs re reliquis ad te mittendis etiam has adiungere. Quod vero reliquũ est, quando sperem nobis datũ iri occasionẽ sæpius mittẽdi literas, dabimus operã, vt mutuis amicitiæ officiis necessitudinẽ constitutã literis vtrinq; diligẽter colamus, & cõmunicatione studiorũ rẽ medicã iuuandi nullã oportunitatẽ negligamus, ꝙ de me polliceri, de te vero sperare possum. Vale Vir Doctiss. Datæ Eichstadii, An. D. M. D. LXXXV. die 15. Iulij.

EIDEM.

S. Plures quã putara etiã in occupationib. meis frequentib. Obseruationes congessi. Quarũ etsi quædã ab aliis etiã animaduersæ sunt, tamen qa mihi quoq; in vsu practico occurrissent, eas consignare quoq; volui. Puto vero Tyronib. artis nostræ ꝓdesse: vt varia variorũ experimenta etiã de isdẽ rebus cognoscãt. Ita n. accidit, vt iis quæ à plurib. obseruata sunt tutius fidere, & ea ad vsum necessariũ accõmodare cõfidentius possit. Non vero dubito quin tu ꝑ tuo candore, cuiq; obseruationi, sui autoris nomen adiecturus sis. Nã illud in prima parte obseruationũ à te diligenter præstitũ esse video. Habeo aũt gratias quas possum, ꝙ ad me librũ illũ tuũ veluti voluntatis & industriæ tuæ in vtilitate publica ꝓmouenda testẽ locupletissimũ, transmiseris. Ac quanq̃ tua sponte præclara tua volũtate ferri videris, vt de reliquis humani corporis partib. similes obseruationes etiã edas, tamen ꝑ studio meo in remp. tũ etiã pro inchoata amicitia nostra te hortor, vt nullo impedimento ab illo ꝓposito absterreri te sinas. Satis cõmentatum est in veteres medicinæ autores, & satisfactũ illis q conciliationes locorũ discrepantiũ in veterũ libris expetunt. Neq; desunt libri in quibus vel millies generalia artis præcepta, quorundã etiã superstitioso fere studio trãsfusa sunt. Itaq; si q industrii homines artẽ ampliare cupiãt, ad ea, q̃ ab aliis non satis explicata sunt, accuratius elimanda, potius conferre se debent, q̃ vt in vulgarib. illis & vulgo notis ꝑpetuo hæreant. Idq; eo diligẽtius faciendũ est, quo maioribus veluti machinis vetus medicina à nouis Empyricis oppugnatur. Neq; alienũ est ab officio eorũ q rem medicã iuuare possunt, vt habita ratione iuniorũ & Tyronũ artis, nõ solũ vulgaria, sed & rariora, & magis præcipua tradant. Satis diu audiunt nostri ordinis initiati artis medicæ nouis titulis, oportere eos noua cæmiteria habere q̃ repleant cadauerib. ꝑ errorẽ occisorũ, & similes calumnias ab artis vituperatorib. excogitatas. Quas sane ꝓuidens iuniorũ institutio facile refellet. Sed redeo ad institutũ tuũ, quod reipublicæ causa

suscepisti,

suscepisti, quod etsi plenũ sit & laboris & curæ, tamen facile eius difficultas minuetur. Siquidẽ quosdã laboris socios habueris, qui ex definitis autorib. obseruationes colligant, easq; collectas ad te mittant, postea à te diligentius seligendas & ordine cõmodo disponendas. Quod ad me spectat, ipse cogitare potes, me otio minime abundare, qui iam solus & Aulæ nostræ & totius Cleri & reliquæ Reip. nostræ medicationib. præsum, ac alioqn septẽ cœnobiorũ curã medicã etiã sustineam. Itaq; plura præstare nõ possum, q̃ vt priuatas meas obseruationes subinde ad te mittã, ac alios vt idẽ faciant, incitem. Cæterũ quod ad iam trãsmissas attinet, peto vt eas studiosius asseruari cures. Nam earũ accuratius descriptarũ nulla exempla apud me retinui, q̃ temporis angustia à descriptione excluderer. Hoc monendũ ob id censui, quod amici quidã suadeãt, vt aliquando eas obseruationes additis quibusdã aliis seorsim etiã edam. De quo quid tibi videatur, haud grauatim tuã mihi explicabis sententiã. Quæ reliqua sunt, de quib. cõmunicare nostros sensus vtiliter possimus, ea in aliud tẽpus reseruabimus. Vale Vir Doctissime, & me vt cœpisti, ama. Eichstadij.

LIPSIANA MVSA,

sine

IVVENILES LVSVS:

Ad eruditos huius Operis LECTORES.

PRobe proba illa Philosophi mens τὴν τέχνην ἐμπειρίαν, ἀτεχνίαν δὲ ἀπειρίαν genuisse. Cõditionẽ tibi pono: Theoremata illa vides artiũ sciẽtiarũq;? Canonũ illud mare? Iuro salutẽ meã, vt parũ recte clara, nisi lucẽ à scintillanti illo exemplorũ sole mutuati. Leges, præcepta adhuc loquor: q̃bus παρατηρήσεων hanc purpurã appone: & tũ demũ in vera illa seriaq; veste apparebit candida illa Diua. Hinc scientia vniuersaliũ: hinc singulariũ obseruatio & experientia in luce non magis cõstituta, q̃ admiratione. Fidẽ meam culpas? Audi. Hęc sapientiũ; hæc veterũ mens & sensus: tum artes penissime & disci & doceri, cum definitionũ, diuisionumq; veluti theatro, vera illa scena non demta aut inemta. Quod columnæ & tibicines ædium ne ruant, robur sunt. Idem παρατηρήσεις illis Canonib. Theoreticã aũt ideo & Methodicã perire ais? languere ais? adeo falsum, vt non magis ceptæ illæ, q̃ perfectæ. Sudarunt in ea palæstra, eo puluere viri altioris auræ. Neu magis in flore collocatæ iam, & vigore, q̃ supremo loco. De illis, inquã, quid querimur, si cultæ & propagatæ? De historica pathologia (si neglecta) cur nõ ante alias erigenda? Proh quam turpe neglegi illã dominam? locũ ei non esse in ꝓprio suo loco? Oportuit certe & hoc sydus stellis illis accedere, nexuq; indissolubili iungi, nec seiungi aut disiungi. Pulcra hæc cõiunctio, & quæ, nisi sit, abite q̃ in medicis quæritis solidã sciẽtiam. In quẽ aũt ais finẽ? in hunc inquã: vt placita & decreta artis firma exstent, vt solida, vt dilucidiora. nec luxuriẽ illã paralogismorũ rectius resecabimus vna q̃ hac falce. Quam multi tales in medicina q̃ multa pseudaria, & ἁμαρτήματα τὰ ἰατρικά, passim seminata à pragmaticis dictis, & Theoricis medicis disseminata! Hic nodus Gordius: At habeo ei cuneum. Non vnguentũ sit efficacius his vlcerib. persanandis: non spongia huic maculæ abstergendæ. Ecce tibi magnas illas magni mundi cathedras, & medicas quidẽ, sisto tibi puluerẽ scholasticũ & aerem. Iam libertatẽ, iam candorẽ introspicis? malis vtiq; tribulis, malis scrupeis expleta per prauũ acumen. Vbiq; absynthiũ doctrinarum: acuminum flexuosi labyrinthi. pelle illud, hos purga vna hac coniunctione seria & sera. Scholarũ hunc vsum siue abusum cur teneas? sperne, & reduc cum Lipsio ad verã formam: cui præter fructum, par dignitas & venustas. Reliquarum artium theatrum intueare: deierares nil posse scribi magis aut amplum aut magnum. & musæo illi peplo amica & docta nimis acu intexta vbiq; omnia, quæ quidẽ ad studia, quæ de iis. Æuum hoc vides? non aliud magis idoneũ disciplinæ aut bonũ. Lumina & columina scholarũ? magna vtiq; ac maxuma: & virtutum vbiq; suboles, vbiq; scientiarum. Scripta? recta plane & electa. Omnes artes sese vltra cœlum extendunt, non valde tamen medica, etsi sat valide. Et nescio an doleam magis seculi, an prauorum ingeniorum causa: quibus heic omnia directa minume recta. Multa fateor ex m.s, multa ex editis in hac arte patet: multa latent. quis depingat; nemo rectius aut melius q̃ externum opus, & naturæ codex ille. ex quo exoticas Obseruationũ gemmas erues: & bibes abditæ doctrinæ fontes. & ita valeam, nisi omnis artis huius vis & entelechia in externo illo codice maior. Iam quem non delectet tam varius sensus magnæ matris; quæ bona & dona sua nemini omnia animo vouit, nemo cognouit. nec illi visum illas ipsius opes suas, vno velut partu ex diuinis suis abyssis & fauissis effundere. Illud potius: posteriorẽ diem prioris discipulũ fieri. Vos itaq; maliuoli, vos austelli posterorũ obseruationes, prædictiones, curationesq; felices admittite: sed non ea via, qua hactenus. Et sinite mihi hanc herbam crescere, prout nata & sata: id est, è natiuo suo solo. Qui aliter adficiantur? itan' nigri illi tam candidã farinam porro lamberent? porro ea, quib. ars & aucta & cõfirmata, deiiciant, vt otiosa, vt superuacanea? tũ quisquis sic censes, ipse ꝑfecto otiosus & superuacaneus. abiecte sapis, quisquis ea facis. Vitia hæc molliores & præsertim residis animi: quem vtinã vtinam semel excitarent & erigerent. Causa hæc Parenti meo p.m. collectionis Obseruationũ: nescio an eadẽ editionis; Seueros illos ingeniorũ mensores & censores vides? improbant, pæne quã aduenerint: nec ꝓbant nisi quæ illis proba, etsi alias approba. Deniq; quid est adeo in hoc opere præter mentẽ doctorũ. Ecce tibi laborũ magnũ mare: ecce tædiorum. q̃d sumtus? ꝓpriæ valetudinis inualetudines pellectas? Profecto talia omnino: quæ te centies auocassent, ne semel huc vocassent. Amor illi & studium in hoc studiũ. amor: & is syncerus, candidus, liberalis. Quid si candidi lectores tã candidę menti? Quamuis etiamsi cũ non: virtutes tamen hæ aperient scio hunc, medicũ stadiũ decurrẽdi, campũ, & hunc maliuolẽtiæ, operient. Tu quisq̃s manum & mentẽ ad hæc nostra, imo ad hæc parentis: ꝓbæ mentis censeto, & sic cẽseto, vt vbiq; SCHENCKI Medici amor in literas, studium te aliosque iuuandi, tibi recta & bona. Salue & Vale

DIXI.

OPERIS

OPERIS

OBSERVATIONUM MEDICARUM,

TOMUS PRIMUS,

qui agit

DE CAPITE.

PRÆFATIO.

ANimalium omnium nobilissimo atque diuinissimo Homini, quæcumq; non tam circa corpus quam morbos rara, noua, & prodigiosa euenire possunt, exhibituri: à CAPITE potissimum velut parte principe ΠΑΡΑΤΗΡΗ'ΣΑΙΣ has nostras, ΣΥΝ ΘΕΩ, auspicari visum est. Est enim caput rationis domicilium, facultatisque animalis sedes, quæ instar Regis, in altissimo corporis, velut specula sita, duabus concupiscibilibus animis, toto corpore dominatur, in eoque longe lateq; imperium suum profert. Homo proinde, tresmegisto Hermeti, priscis sophis, sapientissimo etiam Aristoteli analogia quâdam ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΣ, quasi paruus mundus & epitome mundi, verè dicitur. Siquidem, vt cœlum æthereum, aeri sublunari elemento eminet, terris maria; quæ veluti mundi quædam membra fuerint tum ætherea, tum elementaria, actiua & passiua. Ita Caput quoque, reliquos Corporis nostri partes superare & excellere cernimus, non minus certe, quam inter elementa cœlum Principiorum, aut arcem, mœnia, cœteraque vrbis ędificia, præcellere videmus. Est enim in Capite rationalis animæ, quæ λογιστική dicitur, sedes, iuxta Platonis & Galeni sententiam: qua αἰσθητική, externa sentiens; κινητική, motrix siue mouens facultas; & ἡγεμονική, rectrix siue princeps seu cognoscens, continentur. Quorum ope vniuersa corporis nostri Respublica gubernatur. Commodum igitur à Capite medicas has nostras ἐκλογὰς ordiri visum est, atque ostendere, quam multifariam id, non tam monstrosa conformatione aliquando, quam admirandis quoque morbis affici & deformari queat, initio à Capillis eiusdem sumpto.

DE CA-

DE CAPILLIS CAPITIS ET BARBÆ:

Et primum;

DE CANITIE.

OBSERVATIO.

Subita canities, qua nonnulli metu mortis aut pœnarum, vna nocte, vel vnica etiam hora, cani facti sunt.

ACCIDIT vt cum prouinciam ingressus (Imperator) sacrificaret intra ædẽ publicã puero è ministris acerram tenenti, capillus repente toto capite canesceret. *Suetonius in Sergii Galbæ vita cap. 8.*

Obseruatum est, pilos quandoque horæ spatio, aut etiam minore canos fieri. *Cœlius A.L. lib. 3. cap. 14.* Non ægritudine solum incanescere hominem contigit, verum etiam repentino mortis discrimine. Quod euenisse compertum est cuidam è rupe pendenti, dum accipitrum pullos scrutaretur, interimque funes, quibus sustinebatur, dissiluissent. *Idem lib. 13. cap. 27. eiusdem operis.*

Illud minime silentio pertranseundum, nulla re citius promoueri canitiem, quam curis, mœrore & metu. Noui qui è naufragio pręter spem salui enatauerunt, repente canos euasisse. Commemorant alii nonnullos qui in præruptas rupes aucupii gratia θήρης μεθέποντες γλυκερὸν πόνον, vt verbis vtar Nazianzeni, funis ope peruaserant, soluto eo aut delapso, desperabundos præproperam canitiem accersiuisse. *Iunius cap. 10. Comment. de coma.*

Iacobus quidam Osorius Erigini in carcerem coniectus, adolescens etiamnum, vna nocte incanuit totus. *Viues, in Præfat. in Somn. Scipionis.*

Memoratu non indigna est hoc in loco historia, narrata mihi olim à Francisco Dilpho, nõ gentilitiis magis imaginibus quam singulari eruditione clarissimo Equite, Cæsareæ Maiest. apud Sereniss. Angliæ Regem tum temporis oratore: ea sic habet. Hispanus nomine Didacus siue Diegus Osorius nobilissima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius cum ea consilio, in patula arbore & frondosa absconderat se (ea crescebat in Hispaniis intra regii horti septa) interim fortuito catelli Melitæi latratu prodita colloquii fides, satellitum manui illum obiecit: comprehensus carcerique inclusus, quod capitale fuerat illic deprehendi, dictata vltima sententia ita inhorruit, vt nox vnica iuuenem eundem & sené incanum viderit. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum Regem Catholicum prodigiosæ rei indicio, effecit, vt capitalis legis rigore in benignitatem conuerso Rex illum absoluerit, dictitans pœnarum satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum iuuentæ flore commutasset. Cui rei attestatur & Petri Messiæ Hispalensis authoritas, euentum hunc imaginationi adscribens. Alioqui & amoris flagrãs desiderium Theocrito Citam canitiem vel vno die accelerat, cum inquit: οἱ δὲ ποθῶντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν. Eiusmodi hominem προπόλιον dici testatur Ælius Dionysius, quod ante tempus canos producat: eundemque & ἀωρόλειον. quanquam ego ἀωρόλειον intellexerim potius eum, qui præpropere caluescat seu leuis fiat, si à tanti autoris sententia dissilire par est, qui ab Horatio præcanus vocatur. *Had. Iunius, comment. de coma, cap. 10.*

Ex timore canitiem sequi, tum ratio docet, tum habemus exemplo pene domestico. Subducto namque à pilis alimento caluescimus: vitiato, canities subit. Nempe refrigerato succedit humor non naturalis. Historia vero nostræ tempestatis est sub Francisco Gonzaga. Is affinem suum suspectũ coniurationis, cum in turri portę Cæsareæ ad quæstionem aut supplicium asseruari iussisset, nunciatum est mane totum repente canum factum. Quod quasi prodigium flexit principis animum: qui ei propterea & venię & vitæ fecit gratiam. *Scaliger. Exercit. 312. ad subtilit. Cardani.*

Metus, consternatio, terror repentinus, atque improuisa subitaque periculorum aut mortis intentatæ formido, ita vires & formam depopulantur, vt nonnulli sui prorsus dissimiles appareant. Cuius rei exemplum memorabile nostra memoria edidit iuuenis quidam generosus ac nobilis, qui, cum in aula Cæsaris versaretur, indecore parumque reuerenter atque inhoneste se gessit. Siquidem Virginis cuiusdam, quam deperibat, pudicitiam expugnauit, quod in cœtu consessuque Heroicarum virginum capitale censeri solet, ac morte piandum, tametsi nulla vis illata sit, ac puella tacito quodam consensu non magnopere repugnare obluctarique videretur: itaque in carce-

rem coniectus est, postridie plectendus capite: nā id rigide obseruare solent, ne quis impune tale quiddam attentare, ac decus aulicum stupro fœdaque libidine contaminare audeat. Quum autem ea nocte tædio ac mœrore conficeretur, ex angore mentis conceptaque mortis formidine ita immutatus est, vt sequenti die, cum pro tribunali consisteret, à nemine eorum, quibus cum familiariter vixerat, ne à Cæsare quidem agnosci potuit: adeo illi mortis horror, vitæque desperatio paucarum horarum spacio colorem viroremque corporis ademerat, vt omnis species formęque decor ac venustas defluxisse appareret, sic vt supra quam credi posset, squallida sit effecta facies, color ex florido luridus & cadauerosus, aspectus horridus, indecora canities, barba situ & pœdore fœdaque illuuie deformata. Cæsar, cum in illum defigit oculos, suppositītium esse suspicatus, ac fucum sibi factum, explorari iussit, an ipsus is esset, & an ementita aut adulterina canities, barbaque medicato aliquo liquamine oblita forte ac delibuta: cum autem nihil tale subesse animaduerteret, aspectu viri attonitus atque obstupefactus, ex vindicta in commiserationem animum deflexit, itaque satis pœnarum dedisse ratus, culpam illi remisit, ac violatæ ereptæque pudicitiæ crimen condonauit. Causam autem tam prodigiosæ subitæque mutationis, cum nuper à me sciscitaretur in accubatione epulari, illustrissimus Dominus Nicolaus Micholdius ab Indeuelda, apud summos principes omnesque proceres gratiosus: illam in supplicii imminentis intentissimam cogitationem, quæ intimis sensibus penitus inhæreret, referendam pronunciaui: ea siquidem animi affectio tam fuit illi grauis & acerba, vt propemodum extincto sopitoque vitali calore ac spiritu, singulæ corporis partes amisso florido ac spectabili colore, in despicatum habitum deuenirent, adeo vt capillorum radices, quæ fumido vapore, qui cuti subest, aluntur ac frondescunt, vt gramina terræ succo, concepta frigida siccaque qualitate, arescerent, ac natiuum colorem exurerent. Vt enim arborum folia ac vitis pampini, qui vuam à cœli iniuria defendunt, æstu, grandine, pluuia, Aquilonio ac Boreali flatu, qui æstiuis aliquando mensibus ingruit, ex viridanti in luteum flauumque colorem elanguescunt ac demutantur: sic genuinus corporis vigor, sic color, sic externa species deflorescit, ac crines, qui non existunt corporis partes, sed appendices, sublata oppressaque vi, qua aluntur, intempestiuam canitiem contrahunt, quod vere omnibus obuenire videmus, qui in labore militari, in periculis maritimis versantur, aut cum morbis confligtari solent, in quibus est mortis quoddam instar: nihil enim aliud meditantur, nihil animo magis concipiunt, vbi stat in procinctu acies, ac res agenda cominus, quam extinctum iri se nec facile posse eluctari: nisi forte animus longa assuetudine ad pericula occalluit, ac sit obfirmatus: quod fere perspicimus in veteranis militibus, atque iis qui tempestatibus ac maris sæuitiæ sunt assueti. Tantæ est autem efficaciæ profunda ac continuata imaginatio, quod aliàs multis argumentis commonstratum est. Vt mulier infanti notas quasdam ac conspectarum rerum vestigia imprimat: quod etiam viris vsuvenire ex ardenti fixaque cogitatione palam est. Sic erecti in crucem Christi contemplatio Francisci manibus pedibusque lituras ac stigmata impressit. Quanta vero Seruatorem oppresserit angustia, quis animum confecerit mœror, quæ trepidatio, vel id cuiusque documento esse potest, quod mens in præsens periculum defixa, ac velut intuita instantem imminentemque mortem, sanguinolentum sudorem expresserit, adeo effuse promanantem, vt in terram defluxerit, ac solum, in quod inclinatus erat pronusque decubuit, sanguineo madore cruentaret. Est autem horror mortis, si quando hominem corripit, aut eius imaginatio mente concipitur, ipsa morte atrocior: multis enim cum illa vitæ finem imponit, sensus obstupescunt, nec vllum dolorem percipiunt, quod iis accidit qui apoplexia vel lethargo opprimuntur, vel deliquio animique defectu velut conniuentes somno consopiuntur atque obdormiscunt, nullo spectantium oculis exhibito doloris sensu. Sic in adeundis terra marique periculis, quæ mortis imaginem oculis ac menti obiiciunt, nemo non contremiscit ac trepidat metuque exalbescit, refugiente ad intimas partes sanguine: cum enim omnes corporis partes vitali succo destitutæ sint, nulla satis probe suo officio fungitur, sed titubant vacillantque pedes, caligant oculi, labascit vigor, mens hebescit, animus deiectus est, genæ pendulæ sunt ac flaccescunt, lingua hæsitat, dentes crepitant,

Arrectæq; horrore comæ, vox faucibus hæret.

Adeo nullus est quamlibet constantis robustique animi, cui non repentinus aliquis casus sit formidabilis, ac mentem concutiat, sic tamen vt confestim discusso metu, ac concepta diuinitus fiducia intrepidus interritusque subsistat, quæque ingruunt aduersa, si declinari nequeant, alacri atque infracto animo se illis opponat. Nulli itaque naturæ spirabili mors non horribilis ac formidolosa, quod interitum adferat: nisi quibus mens obstupescit ac sensus minus vigent, vt sunt decrepiti, infantes stolidi, amentes, deliri, quibus nō subit vlla rei formidandæ cogitatio, nec vt cæteri, quibus cerebrū est firmum, nec vitiata animalis facultas, dolorem percipiunt, præsertim qui lethargo, apoplexia opprimuntur, vel qui deliquio defectuque animi velut conniuentes somno sensim consopiuntur, nulloq; doloris sensu placide obdormiscunt. *Lemnius lib. 2. cap. 2. de complex.*

Cum Ludouicus Bauarus Imp. cum ciuitatibus ad Rhenum sitis inito fœdere contra eos, qui distractione principum Germaniam vastabant, in armis esset, Maria Brabantina eius coniunx, Werdæ habitans, binas literas, vno quidem anulo, diuersa tamen cera, atra, rubra, obsignatas, illas marito, alteras Heinrico Ruchoni Decurioni equestri mittit. Atque is qui epistolas detulit errore seductus, rubra cera complicatas Ludouico tradit. Qui lectis literis amatoria agi suspicatus, dissimulata re, relicto apud Rhenum exercitu, quam maximis potest itineribus ad vxorem

diu

diu noctuque contendit, & indicta causa adulterii condemnatam securi percuti iubet. Postea veluti conscias, Helicam virginem Prennebergensem cultello cōfodit: & aliam fœminam nobilem, quam gynæceo præfecerat, de turri præcipitauit. Anno 1256. *Auentinus libr. 7. Annalium Boiorum.* Ob id mirandam habuit & horrendam nocturnam visionem, qua vna nocte totus factus est canus. Inde pœnitentia ductus, monasterium in Bauaria supra Amram, quod Principis campus, patria lingua Fürstenfeldt dicitur, extruxit, & donariis ac censibus locupletauit. *Cuspinianus in Cæsarib.*

Wipertum ob magnæ virtutis indolem nec dum professum, nec dum capitularem feruntur assumsisse & elegisse fratres in Episcopum Raceburgensem. Ipsemet Romam petiit, cum etiam propter annos dispensatione esset opus: alioqui Bremensis Archiepiscopus eum confirmasset. Pontifex adolescentiam eius contemnens, noluit annuere postulationi. At Wipertus proxima nocte ita incanuit, vt postero die à Pontifice non esse putaretur is, qui pridem confirmationem petiisset Ergo iussit eum in Episcopum consecrari, quē euidenti signo Deus probasset. *Crantz. libr. 9. Metrop. cap. 47.*

Vidi puerum Matthæi Lippi de Scarparia, & Zechium sutorem in Burgo sancti Laurentii, ex magno & subito timore repente canos affectos. *Nicol. Florent. Serm. 7. tract. 6. sum. 3. c. 24.*

Nobilis Patauinus cum illi vespere nunciatum fuisset, indictum esse, vt capitis amputatione plecteretur, nocte totus canitie correptus est. Et talis vsque in nouissimum vitæ diem permansit, cum multo temporis tractu superuixisset. *Speronus Speronius in Dialog. de partu mulierum.*

Frequentius sane:

φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ.
θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.

Nasci (*inquit Pindarus Olymp. 4.*) frequenter iuuenibus canos, & præter tempus congruum ætatis. Tyrrhenum ab ineunte pueritia incanuisse; Strabo. Xiphilinus in Galba id puero sacrificanti accidisse; Gellius in Albania cuidam genti peculiare docet. Et Patri quondam meo, bono & laudato viro, vnius noctis peruigilo, & mortis metu, quoniam Medicos conclamantes audierat, vix tertio ætatis lustro, plane capillos omnes incanuisse. *Mart. A. Delrio è societate* IESV *syntagmate Tragædiæ lat. parte 1. libr. 2. προλεγομένων de Seneca vita, &c.*

OBSERVATIO.

Canities vnica nocte emendata.

SCribit *Rhases 25. continentis. cap. 24.* se habuisse amicum quendam, qui potata chalcanthi, siue vitrioli drachma, vna prope nocte abiecit omnes pilos albos. Scio hoc genus remedii maxime apud multos esse commendatum: sed semper mihi Galeni consilium placuit, qui in medicamentis quæ per os assumuntur, damnat calchanthi vsum. *Mercurialis lib. 1. cap. 6. de morbis cutaneis.*

OBSERVATIO.

Cani à natiuitate.

PAtritius & Senator Scaphusianus, affinis amicus meus singularis, quo ab ineunte ætate in Gallia & in Italia familiarissime vsus sum, Ioan. Conradus à Waldkirch (quem honoris gratia, vt ipsius dignitas postulat, hic nomino) qui statim à natiuitate canos ab vna parte capillos & barbam, simulatque illa crescere cœpit, similiter ab illa parte cana habuit: vnde *Grauulock* ab ineūte ætate fuit appellatus; quod nomen siue agnomen adhuc retinet. Ex literis *Guil. Stuckii ad Cl. V. Dominum Ioan. Iacob. Beurerum*, amicum nostrum datis.

OBSESVATIO.

Canitiei barbæ admirandum in vtero materno contractum fomentum.

ANte biennium, cum forte prætereuntem rusticum syluicolam nostratē, annos paulo supra trigrnta natum, robustum, floridæ & viuidæ faciei, conspicatus fueram; passimque canos glomos ex reliqua subruffa barba emicare animaduerterem; hominem subito alloquebar, & quæ nā isthæc in iuuenili & benehabito corpore incana barbitii capillorum causa foret perquirebam: subridens ille, ait, à multis idem à se expetitum. Serio vero rem vrgenti, sancte mihi affirmauit, matrem, cum vtero gestaretur ipse, ædium in vicinia ignis conflagratione adeo perterrefactam, vt non ita multo post se filium, felici alias partu, at circa mentum altissimis maculis notatum, in lucem progenuerit. Vnde factum, vt iisdem maculis, nulla arte emendabilibus, ad annos pubertatis vsque conspiceretur: pubescente tandem mento, vna cum barba etiam canos huiusmodi capillorum glomos, non nisi ex albis punctis, cætera ruffos, succreuisse. Sic vt grauidæ duo in fœtum effectus contrarii, manifesto sese protulisse videri queant; hinc ignis conspectu rufforum: illinc metu perculsam canorum autores fuisse. Illud proinde admirationem & inquisitionem omnē vincit, qui matris in fœtum vis, tanto tempore, ꝙ ad pubertatis vsq; annos perstitit, delitescere atque otiari interea, tandemq; se proferre quiuerit. Nomen ei est Iacobo Heitzman. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Canitiei causarum, variantes autorum sententiæ, tum quæ verior constitui debeat.

DE causis canitiei, ætatis pręsertim ratione oborientis, (huius enim causa inuenta, morbosæ quoque causa intelligitur) diuersæ diuersorum fuerunt autorum sententiæ, quibusdam ob siccitatem gigni asseuerātibus, exemplo foliorum siccatorum, & ad albedinem mutatorum id comprobantibus. Quæ sententia vera non est, cum multi capitibus nudis incedentes, qui magis aliis siccantur, minus aliis, qui capita perpetuo habent aperta, canescant. Ad hæc quidam adolescentes humidis eorum corporibus adhuc existentibus canescunt. Quare si canities à siccitate aliquando inducitur, id non nisi per accidens fieri sentiendū est: quatenus videlicet per siccitatem humidum viscosum rarescit, & pilorum substantia rarefacta, lucida euadit: aut quatenus per eam humida & opaca capillorum substantia exsugitur. Hac enim quæ nigredinem efficiebat abeunte, etiam nigredo euanescit, & albedo introducitur. Alii ob humiditatem pituitosam fieri volunt. Cum enim pars eius subtilior ad cutim mittitur, eaque pili

nutriuntur, eosdem albescere opinantur. Ideoq; canos capillos habentes, cutem albam habere affirmant, eo quod subtili hac pituita, ad pilorum radices latente, cutis tingatur. Cum pili vltimo alimento, non pituita nutriantur, ista ratio absolute vera non erit. Quod si è pituita aliquando nasci pilos contendas, non pugnabimus, sed ita tunc mutatam dicemus, vt eos tingere albo colore non amplius possit. Rectius illos, qui natiui caloris inopiam & putredinem (in qua sententia tum *Aristotelem in lib. 5. de Generatione animal. cap. 4 & 5. & Gal. lib. 2. de Temperam. cap. 6.* fuisse cernimus) canitiei causas esse asserunt, sentire iudicamus. Calor enim ille aliqua de causa debilitatus, humores amplius concoquere non valet. Quocirca à natiuo calore deserti pili, ab externo aere magis tentantur, ac putrescunt. Putredine inducta, albedo subsequitur. Quod hac ratione accidere docet Aristot. Cum humiditas, quæ in exhalatione terrestri inest, putrescit, bona eius pars in aerem conuertitur, aer autem terreæ & aqueæ substantiæ commistus, colorem album inducit: quod etiam in butyro & spuma videre est. Canities ætatis ratione obueniens prædicit senectutem, vt supra quoque monui. Non enim potest ante senectutem, vbi nullus adest morbus, aut violenta affectio, congenitus calor hactenus debilitari, vt canities oriatur. Omnis canities è morbo mala est. Quippe magnam caloris natiui inopiam, humiditatis vero copiam demonstrat. *Erastus in disput. Basiliensi habita Anno 81. Respondente M. Andrea Ruinella Thesibus 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.*

OBSERVATIO.

Ad canitiem remedia certa & infallibilia.

AD canitiem iam contractam medicamentum generale est: Mense Septembri virentis nucis & proceræ radicē cruris crassitudine sub terra latentem per transuersum secabis, sublataque parte inferiore, illius loco vas vitreū, aut figulinū vitreatum, oleo oliuarum plenū submittito, ita vt vas ipsum radicis trūcum ex quo reliquū pcidisti recipiat intus, immergaturq; oleo. Deinde vasis os cera ita obline, vt cera radicis caudicē cū vasis summis labris cōiungat, ne terra intus possit penetrare inde linteo circūducto terrā sensim superimpone, vt vas radicis q̄ pcidisti loco sub terra sepultū iaceat, donec nux ipsa flores emittat: tunc vas diligenter ne terra in eum cadat cauendo detrahito, oleū inuenies nigrum, succo nucis in illum defluente perpetuis nouem iam mensib. Ex hoc scrotum diligenter, postq̄ homo in balneo sudare cæperit, inungito, atq; assidue in ipsum testes immissos foueto, nā ad omnes pilos & capillos denigrādos optime facere existimatur. Sufficereq; aiunt, si semel in anno quis hoc præsidio vtatur. Nā vim testium transferri in totum corpus, pilorumq; causam esse indicio est, quod qui castrati sunt, nec calui fiunt, nec barbam emittunt.

Aliud experimentum apud nos q̄ non fallit, quo quidā totus canus, Patritius Ianuensis, amicus noster, nulla ex parte, ne vel vllo pilo aut capillo canus videtur, lotis capillis & barba dum adhuc madent lixiuio; aquā capitelli, ex qua sapo lanuæ fieri solet, cum lithargirio & calce viua ita immisceto, vt formam luti mollis, & ptisanæ recipiat. Inde capillos diligenter, & barbam ex hoc medicamento calido illines, vt vndequaque capilli & pili inficiantur, cutis autē nō tangatur; nā vrit hoc medicamentum, & præcipue barbam, & vesicas excitat. Ergo postq̄ illiueris, siccari medicamentū permittito, celeriter n. siccatur: inde postquam siccatum fuerit, abluito lixiuio, & relinquentur pili nigerrimi, ac etiam splendentes, vt sunt cornua bubulorū tersa & polita. Sufficit autē in vndecim diebus semel renouare fucū. *Cardan. de sanit. tuend. lib. 4. c. 15.*

DE CALVITIO.

OBSERVATIO.

Duorum fratrum natiuum ac perpetuum caluitium.

DVos fratres germanos nouimus natura caluos. Vnum telonarium nostratem, ad portā molendinariā habitantē: Alterum agricolā, in Vngerscheim vicino nobis Ensisheimii pago agentē. Quorum posterior nō ita pridē sæuissimis dentiū doloribus tortus, cum me consulendi gratia conuenisset, & honoris causa caput nudatū, & depile obiiceret: morbi alicuius occasione, phalacrosim hanc natam arbitrabar. At ille falleris, inquit, domine; est n hoc mihi cum fratre ex vtero materno cōmune ac perpetuū caluitium. Quod exemplū, vt mihi rarissimum visum est, ita tibi, vt Myconiis & Atumpheis accenseres, communicandum censui. *Ioan. Stadlerus. de obseruat.*

OBSERVATIO.

Subitaneo terrore perpetuum caluitium contractum in puella.

ADolescentula patri vnica mane parentis thalamum ingressa, vt de more illi è lecto surgēti ministraret, adapertis fenestris patrem vocat, illū vero altiori somno detineri rata ad cubile accedit eū expergefactura; verum rigidum immobilemq; repertum, cū tetigisset frigidum adinuenit nocte intempestiua subitanea morte correptum. Quo casu inopinato perterrefacta horrescens, arrectis capillis, semianimis vicinos aduocat, soli n. pater & filia vitā ducebant, qui patrē mortuum sepulturæ dederunt, semiuiuentem filiam in lectū collocantes vt vires reciperet, cui quarta die cæperūt defluere capilli, ita vt omnes fere deciderint, paucíq; fuerint reuersi, & in posterum caluitio laborauerit. Hoc autē fieri dicendū iudicio nostro, q̄, ob repentinū validumq; timorē, vniuersus calor cōfertim ad vitæ penetralia cōfugiat, hinc cutis riget, & capilli arrigūtur, vnde maximus poetarum cecinit: Obstupui, steteruntque comæ &c. *Marcell. Donatus hist med. mirab. lib. 1. cap. 1.*

OBSERVATIO.

Caluescere mulieres, etsi aliter sentit Aristoteles & alii nonnulli.

ESt sentētia *Hippocratis & Galeni, in aphorism. 28. & Aristot. 5. de generat. animal. c. 3.* mulieres ipsas non caluescere. Imo refert *Synesius philosophus in libro de caluitio*, à seculo nunq̄ visas fuisse mulieres q̄ caluescerent: quanquā *Albert. Magnus lib. 19. de animal. cap. 6.* scribit, se vidisse duas mulieres caluas. *Mercurialis lib. 1. cap. 5. de morbis cutaneis.*

Falsum est mulieres caluitiem non pati, sæpe enim vetulas videmus pilis nudatum habere caput, & hoc vitium alieno crine tegere. Quod si forte mulieribus id accideret, non tamen ea ratione

one puto contingere, quod semen illæ non emittant, vt Aristot. putauit. *Argenterius Comment. 2. in Art. Medic. Gal.*

DE ALOPECIA.

OBSERVATIO.

Historia Alopecia laborantis, sola purgatione curati.

EGo iam factas alopecias aliquando sola purgatione sanaui, nullo amplius medicamento post ipsam ad locum affectum admoto. Vt autem ampliorem eius rei experientiam facerem, ex eiusmodi quopiam successu sum impulsus. Adolescens quispiam, bonæ habitudinis, & exercitiis assuetus, hanc affectionem in capite habebat: erat autem satis familiaris mihi, vt diætam ipsius, qua iam per tres aut quatuor menses vsus erat, probe nossem, explebat enim se quotidie ferme fungis. Hunc itaque sola hiera ex colocynthide purgaui, bis in quinque diebus: in prima sane purgatione quatuor ex ea drachmis, in secunda quinque exhibitis. Priusquam vero ad has purgationes peruenirem, catapotia ex aloe vndecim ei præbui, ciceribus fere magnitudinem parem habentia. Habent autem catapotia hæc Colocynthidis partem vnam, aloes & scammonia vtriusque partes duas, his ego vnam partem succi absynthii addo. Antea vero etiam mastichen, chiam, & bdellium adieci. Hoc enim modo Quintus vtebatur. Quum igitur post has purgationes homini pituitam è capite deducere per apophlegmatismos vellem, atque deinde pharmacum quoddam ad affectam partem adhibere, contingit ipsum derepente in profectionem quandam ablegari: in qua, quum boni succi cibis, de quibus à me instructus erat, vteretur, post dies fere viginti rediit ab affectione circa capillos penitus curatus. Ex hoc sane successu incitatus ego, quum in aliis eandem curationem fecissem, expectaui, vt viderem quid citra pharmacorum ad caput adhibitionem esset sequuturum. Curati sunt itaque omnes hoc modo: non tamen in iam inueteratis huiusmodi experientiæ periculum feci. Difficulter enim eluuntur in his cuti impacti serosi humores, multo vero magis in his, quibus iam ipsa cutis ad malum habitum peruenit, desperanda est per solas purgationes curatio. *Galenus lib. 1. cap. 1. de compos. pharmac. local.*

DE TINCTVRA CAPILLORVM.

OBSERVATIO.

Virgines quadam ob deprauatam capillorum tincturam periculosissimis & admirandis symptomatibus affecta.

PVella nobilis in hac vicinia annorum 16. vel 17. vt flauos & prolixos efficeret capillos, vnguento quodam illitos, feruentissimo soli per horas aliquot, singulis diebus, capite non munito, exponit. Hæc etsi optatum effectum sit assecuta; tamen magnos capitis dolores sibi attraxit, & sanguis per nares singulis fere diebus copiose effluxit. Quodam tempore, cum nares comprimendo sanguinem sistere vellet, non procul à dextro oculo versus tempora, per porum, tanquam per foramen acu factum, sanguis affatim erupit: admoto autem digito, iterum per nares effluxit. Laborauit etiam tunc temporis obstructione mensium.

Alia quædam huius oppidi puella, eadem arte vtens, doloribus oculorum fere est obcœcata, sic quæ nimium student formæ seipsas sæpe deformant. *Ioan. Francus Med. Camicensis.*

OBSERVATIO.

Nouum prorsus, atque Europæ, Germaniæ præsertim, incognitum remedii genus, ad capillos aureo colore sine omni noxa, fingendos.

QVum hucusque multa & varia in puellis experti simus, (quibus vel inuite obtemperare decet) & ex omnibus remediis hoc vnum cæterorum præstantissimum & tutissimum inuenimus, placuit illud hic chartis mandare, & eo magis, quia Maria à Balduinis, nobilis Florentina, multo omnium mihi charissima, non altero vnquam vsa est; habet autem remedium sic. Alkanam Arabum in puluerem redactam, vt à Græcia & Mauritania mercatores afferre solent, accipito; quam pauco vino tepente exceptam, in pulmenti formam redigito, & ea postea capillos per ordinem vniuersos ad radices vsque illinito, quos sic illitos per viginti quatuor horas stupis coopertos bene fasciato, postea vero tepente vino caput lauato, & eburneo pectine, vel altero dentes oblongos & plicabiles habente, prædictos pectinato capillos; breui enim eos vt aurum reddas, nec pluribus medicamentis, vt scopum consequaris, opus habebis, tanta enim inest medicamento vis. *Lusitanus cent. 3. curat. 59.*

Ex foliis Cypri, Orientis arboris, quem Ægyptii, Elhannę, vel Tamarthendi vocant, puluerem conficiunt, quem Archenda illi appellant. Hoc mulieres vtuntur, ornatus gratia manus & pedes colore aureo tingentes. Non autem in succo lanariæ vel strutii, *vt ait Dioscorides*, sed simplici aqua eam miscentes, aquam auream faciunt, quæ aureo colore tingit: quod arcanum nostræ mulieres si agnouissent, pro deaurandis ipsorum capillis nihil haberent quo securius vterentur, neq; sub radiis solis se vrerent, variisq; modis caput lęderent. *Prosper Alpinus lib. de Plantis Ægyptiis, cap. 13.*

Plura vide *in Hodœporico L. Rauwolfii. pag. 60. & 61. Et in Magia naturali recognita Portæ.*

Alcanna in Punicæ mali altitudinem excrescit: sed cũ cædatur, virgulas duntaxat profert saliceorum viminum instar. Magnũ adfert quæstum Ægypti incolis: nã eius folia siccata in pollinem terunt, flauo colore inficiẽtem. Huius pollinis census tam ingens est per eas regiones quę Turcarum Imperatoris subiacẽt imperio, vt plus quam octodena ducatorum millia reddat: inualuit enim ea cõsuetudo, vt omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem, rubro aut flauo; viri autem vngues rubro colore hoc puluere inficiant: addito præterea alumine, puerorum vtriusq; sexus capillos tingunt, equorum iubas, pedes & caudas. Eius regionis mulieres ad formæ decorem multum accedere putant, si ab vmbilico, infra etiam coxarũ partem flauo colore inficiant, quẽ ex hoc puluere concinnare norũt, simulatq; ex balneis egrediuntur; quoniam eo tempore color altius penetrat. Illius vsus adeo frequens est, vt non modo apud Turcas inualuerit, sed etiam in Wallachiam,

Russiam, & Bosniam deferatur. Cum itaque plebs hoc puluere carere nequeat, necessario eius distributio magnum censum præbet: sæpeque accidit, vt Alexandrinæ naues eo oneratæ Constantinopolim deuehantur, qui illico venundatur & distribuitur. *Bellonius memorab. & singular. lib. 2. cap. 74.*

DE TRICIS INCUBORUM.

OBSERVATIO.

Nouum veteribusque indictum horridi & intricati capillitii tum capitis tum barbæ genus, difficilium quorundam capitis morborum argumentum.

HORRIDUM quoddam, impexum, adeoque intricatum capitis atque barbæ capillitium, apud nostros haud infrequens, cæterum veteribus cuiuscunque ætatis medicis incognitum, obseruare licet: Quo affecti prælongas capillorum tricas & cincinnos mirifice intricatos, digiti sæpe crassitie, ex reliquo Capitis & Barbæ capillitio, ad humeros, pectus, & aliquando ad vmbilicum vsque demissos, propendere videas, aspectu plane monstrifico, & Gorgonæum caput præferente. Quos illi magna relligione prorsus incultos, nec ferro præscindere, nec pectine explicare sustinent. Persuasi omnino, grauissima capitis morborum fomenta, velut Apoplexiæ, Paralyseos, Maniæ, & cumprimis Cæphalalgiæ pertinacis, consimiliumque materiam iisdem alendis absumi. Qua, siue superstitione, siue multa hominum obseruatione ducti, quiduis potius, quam eorundem culturam, aut præsectionem, velut prorsus infaustam & lethalem admittunt. Factisque de experimento & historia periculis, sententiam suam mordicus tuentur. Qui ex his elegantiores haberi volunt, tricas huiusmodi, capitis quidem intra pileum: barbæ vero subtus pectorale conuolutos prius recondunt ne conspiciantur. Alii vero etiam inter congressus publicos aut conuentus, nec si cælare velint, possunt, nec si possunt, volunt. Adeo & gestantium & conspicientium animis indubitata fide insedit, vt citra opprobrium aut vituperium, velut rem maxime ad vitam sustinendam necessariam, conspiciendos sinant. Sed enim quosdam per vniuersum vitæ suæ decursum eo modo aluisse annotatum est: sperantes se à difficilimis impendentibusque sibi morbis vindicari posse. Sunt qui ad eosdem subnatos, numquam, vbi inuiolatos custodiuissent, recidiuam se passos fuisse, constanter affirment. Vulgus etiam, si in tales incidere contingat, statim de occulto aut latente, atque difficili aliquo capitis malo, eosdem suspectos habet. Qua in re, num superstitio experientiam, an vero experientia superstitionem conuincat, ad iudicium meum nunc non reuoco. Ego certe vt nihil dissimulem, vt in vulgi sententiam propendo: ita seminarium huiusmodi morborum non tam inde argui, quam ali, atque, ne inuadant, hoc modo præueniri posse, de pilorum generationis causis, euentibus & curationibus, recepta Medicorum sententia doceri posse, accedente quæ ex vulgo constat, & quasi per manus tradita attestatione, sentio. Europæis aliis innotuisse hoc capillorum vitium nondum comperi: vt nec plerisque Germaniæ partibus omnibus. Brisgois, Alsatis, Belgis, nonnullisque Rheni tractibus quasi endemium, & popello nostro notum est satis. Ciues hic ipse noui supra triginta, quorū aliqui vel hodie quoque supersunt, hoc capillitio insignes. Vulgus Marenflecht/ & Schrötlinszepff, quasi dicas Incuborum tricas seu cincinnos, vocat, quod putet Incubos & Fannes noctu eosdem sugendo tractare. Alii Marenlöck vel Morenlöck, hoc est, scrofarum tricas, quod his similes à scrofarum collo dependentes obseruent, vocant. *Ioan. Georgius Schenckius, Schenckl F. Hagenoensis Medicus.*

DE BARBA.

OBSERVATIO.

Infans barbatus, piliique sub alis & pectine insignitus natus.

VIDI qui natus fuit cum barba, & pilis pectinis, & pilis titilicorum. *Hali Rhodobam comment. ad text. 177. Tech. Galeni.*

OBSERVATIO.

Mulieres barbatæ.

MULIER natura læui est, ac delicata, & si multos pilos habuerit, monstrum est. *Epictetus 1. cap. lib. 3.*

Tale monstrum vidi aliquando Lutetiæ, mustace nigro & incano iustæ magnitudinis, mento etiam piloso mediocriter. Fertur & in Gynæconitide Alberti Bauariæ Ducis esse mulierem promissa nigra barba. *Wolfius in enarratione huius loci.* De mulieribus barbatis ob desuetudinem virorum & mensium deffectum vide *libr. 4. huius nostri operis obseruatione 6.*

DE MONSTROSIS CAPITIS CONformationibus.

BICIPITES.

OBSERVATIO.

Bicipites nati, cætera simplices.

IN Veienti biceps puer natus. *Lycosth. Anno mundi 3791.*

In Veienti agro puer natus est vnimanus & biceps. *Rueff. lib. 5. cap. 3. de generat. hominis.* vterque vt videtur ex Iul. Obsequente, quo hactenus integro destituor.

Frusinone ex ancilla puer biceps. *Idem Lycosth.* Anno mundi 3838. Ex eodem vt opinor Obsequente.

Puella nata biceps. *Cicero de diuinatione.*

Vidi virum quendam natum habentem duo capita separata. *Hali Comment. ad lib. 3. text. 177. Tech. Galeni.*

Dixit Porphirius supra terras Siciliæ accidit eclipsis solis magna, & illo anno mulieres terrarum regionis ipsius filios deformes, habentes duo capita, generarunt. *Rabi Moses Particul. 24. Aphorismorum.*

Anno

Anno Domini 601. puer natus biceps *Lycosth. L. Prodig.*

Anno Domini 1104. Monstrosi partus editi pecudes, homines bicipites nati. *Idem. lib. Prodig.*

Circa Annum 1118. Monstrum quoddam Namuti natum est, biceps videlicet infantulus, tam sexu duplex quam cæteris, simplex autem compage corporis. *Idem prodigiorum & ostent. Chronico.*

Post Clementem III. vrbe pulsum, inter alia prodigia, etiam monstrosi partus editi, homines bicipites nati. *Auentinus lib. 5. Annali Boiorum.*

Circa annum Christi 1413. biceps puella in Boiaria aquilonari inter Danubium atque Alemannum amnes in Sandersdorff, nono Calend. Apr. nata est, in mola pagi, quæ & quaterna brachia, totidem manus, & pedes habuit. *Idem Annali. Boior. lib. 7.*

Anno 1487. Biceps infans Patauij natus est, in quo preter naturę luxuriem nihili alioqui fœdum aspectu. *Lycosth. lib. Prodig.*

Editum in patrij soli vico, cui Sarzano nomen est, magnitudinis inusitatæ monstrum. Digna res est visa quam libellis insererem, eo quidem procliuius, quoniam flagrante intestinis discordijs Italia, & intonante altius bellorum procella, quæ iam aliquot annis late vastitatem dedit, vice prodigij habitum id est. Is verò infans fuit biceps, multa in eo mira. Primum quadrimestris magnitudo, membra omnia cum proceritate responsum habentia, absoluta, amussitataque, facies vtraque similitudinis propè indiscretæ. In capitibus crines aliquanto longiores ac nigricantes, inter vtrunq; caput ex collimitio humerorum tertia surrigebatur manus, sed quæ aures longitudine non excederet, nec integra visebatur omnino. Reliquum corpus prorsum bene compactum, ac citra vllam maculæ fœditatem. Natus est quinto Idus Martias, anno nati verbi, millesimo quingentesimo quarto ac decimo. Postridie allatus Rhodigium est. Quia verò visenda res erat, placuit ad Hisp. Ducem, qui in proximo vicaria Regis fungebatur potestate, adferri. Id verò vt citra putredinis timorem posset obiri, exenterare præmortuum necesse fuit. Inibi ergo mirum aliud cor quidem simplex, vt assolet, at iecur duplex sicuti & lien. Nam in viscere hoc quandoque visam duplicationem vel in vno, credimus Aristoteli. Et paulo post. Quod ad infantem attinet, illud amplius sciendum, vnumne an plura sint per coagmentationem, quod monstrificum prodit animal: iudicandum est ex principij ratione. Nam si cor pars eiusmodi est, quod vnum cor habet vnũ animal est: quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum coniunctionem. *Cælius libro 24. capite 3. L. A.*

Narrant Cælio Rhodigino visa fuisse duo in Italia monstra, marem vnum, fœminam alterum, corporibus per omnia pulchrè, & concinne compositis, nisi quod capite essent duplici, ac marem quidem paucis ab ortu diebus interijsse: fœminã verò quinque & viginti annos vixijsse: quod à monstrorum communi conditione abhorret: ferè enim fit vt breuis admodum vitæ sint, quod vt inuita natura nascuntur, & sic viuant. Adde quod sibi admodum displiceant, quod reliquis mortalibus ludibrio sint, itaque vitam sibi acerbam putant. *Pareus operum suorum libr. 24. cap. 2.*

Louanij anno 1536. Infans biceps natus. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Anno 1538. Natus est quidam, & ad perfectam viri staturam excreuit, capite & humeris tantum geminus, ita vt caput alterum ante alterum retrò esset, mira inter se similitudine. Barbis etiam & oculis sese referebant mutuo. Idem erat cibi appetitus, fames eadem, vox simillima, idem vxoris quam habebat & excernendi vtrisque capitibus erat desiderium. Annum excedebat trigesimum quando hunc videre contigit. *Rueff. lib. 5. c. 3. de conc. & generat. hominis.*

Simile quoq; monstrum in Bauaria, anno 1541. conspeximus, erat autem mulier vigintisex annorum, duobus capitibus, quorum tamen vnum satis deforme erat. Hæc dum mendici habitu hostiatim victum quæreret, propter grauidas, dato viatico abire à finibus iussa est. *Lycosth. prodig. & ostent. Chronico.*

Nostra memoria fœtum vidit Hassia editum quinto idus Ianuarij, Anno 40. geminis capitibus reflexis in dorsum, quorum sese facies obuersæ inuicem minaci aspexerunt vultu. *Peucerus Teratoscopiæ pag. 440.* facie auersa.

Anno incarnati verbi sesquimillesimo quadragesimo secundo, quinto idus martias, natus est infans in nostra regione biceps, viuus, vtraque facie indiscerta, vnicaque manu inter vtrumque caput assurgente. *Pictorius Sermonum conuiuialium lib. 4. pag. 84.*

Anno M. D. XLIV. mense Ianuarij, nata est puella biceps, reliqua autem omnia vnum corpus referebant: nam bina crura, bina brachia, vulua vna, sed tamen cum amicus noster Gabriel Cuneus, Chirurgus discipulusque meus, eam me absente dissecuisset, primo quidem gulam interiorem, (sunt qui meri vocant) ac cum eo ventriculum inuenit geminatum, sed tamen in fundo coibant: ibi pylorus vnus, attamen ex eo intestina gemina exoriebantur: vt vterque ordo duplicatus esset illorum præterquam in recto: nam in illo rursus in vnum coibant: sicque ad anum finiebatur. Erant autem fæces in ambobus: pulmones gemini visebantur, atque hi nulla ex parte in vnum coibant. Cor paulo altius quam in alijs esse solet, *v* literam Græcam referens: bifidum scilicet, sed tamen in vna sede. An vterque ventriculus superior in eo esset, haud explorauit: iecur crassum valde oblongum, sed absque penulis, sed additamentis, atque ideo informe: spina dorsi duplicata, distabatque vna ab altera digiti magnitudine, vnaquæque suo inseruiens capiti, & vsque ad crus quod sibi in directo erat, ferebatur. Dentes inferiores anteriores quatuor, superiores autem duos tantum sed magnos, verum inferioribus duriores, ac paulo solidiores, sed tamen qui nec ipsi dentis exquisitam præferrent duritiem, habuit: renes duplicati, vterus & vesica minimè. Orta est mense nono, & absoluta, ac etiam corpulenta. Verum in ipso ortu, ob errorem obtorto collo vnius ab obstetrice, idem dies eademq; hora fuit qua tenebras mortis & vitę huius

lucem expetta est. Manifestum est igitur idem in his cõtingere quod in fructibus: duas tentauit natura creare puellas: in ipso exortu principalium membrorum collisa atque constricta sunt omnia præter caput, omnia igitur principalia præter cerebrum in vnũ coiuerunt, fuerunt tamen potẽtia duo: quæ autem posterius creata sunt velut vterus brachia, & extrema, ab vno tantum, & tanquã in vno fœtu sunt absoluta. Ergo cerebrũ prius creatur inter omnia, nõ cor, quemadmodum dicit Aristoteles: aut simul cum aliis, vt Galenus censet; nam plures bicipites videre contingit: qui autem geminum corpus habeant, atq; vnum caput, non ita. *Cardanus de Varietate lib.14.cap.77.*

Anno 1552. in Hassia Germaniæ haud ignobili, Vuitzenhausæ, tertio post festum trium Regum die, infans masculus biceps, collo duplici, duobus capitibus, ac corpore optime cum reliquis membris compacto natus est. *Lycostenes. lib. Prodig. &c.*

Decimotertio calend. Sextilis, anni 1553. in Misniæ pago quodam Ziehest, non procul à Pirnauu, natus est infans duob. capitibus, membris omnibus absolutis. *Idem sæpius citato opere.*

Puerum, anno quinquagesimo quarto supra sesquimillesimum, monstrosum in pago Senas, prope Druentiam bicipitem natum, à plerisq; non dilutæ fidei hominibus, qui spectatores fuerunt, oculatiq; testes, accepimus. *Valleriola Locor. Commun. lib.1.cap.18.*

Monstri bicipitis, & duo crura, at vnũ brachiũ habentis, effigiem, *Pareus lib.24.cap.6.* exhibet.

OBSERVATIO.

Biceps natus, cui ex medio ventre alterum caput prominebat.

NAtus est (*anno 1516. Lycosthenes*) & in virum excreuit, qui caput aliud vmbilico exereret, ꝙ pro more alterius quoque cibum caperet. *Iacobus Rueff. lib.5 cap.3. de conceptu & generatione hominis.* Quo anno Franciscus primus Gallorum Rex fœdus cum Heluetiis iniuit, natum est in Germania monstrum, cuius è medio ventre caput insigne extabat, ad virilem ætatem peruenit, nec secus quam verum & summũ monstri illius caput, hoc monstrificum & tanquam applicitum nutriebatur. *Pareus. lib.24.cap.2.*

OBSERVATIO.

Alius biceps natus: cui ex perinæo alterum caput enatum.

REcens in Regno Anglico Anno 52. tertia Augusti, intra decimam & vndecimam, biceps natus fœtus, capitibus non vno & naturali loco eminentibus, sed oppositis, inter sese, altero de collo exerto, altero ea nato parte, quam femen & περίνεον vocamus, vno vmbilico, tribus pedibus, vno dextro latere tenus exporrecto, duobus ex apposito latere, sinistris, manibus omnibus. *Peucerus Teratoscopiæ pag.* 440. facie auersa.

ACEPHALI.

OBSERVATIO.

Capitibus carentes nati, acephali dicti.

ANno 1521. Infans Wittembergæ sine capite natus. *Lycost. lib. Prodig. & ostent.*

Anno 1554. In Misnia infans natus est absq; capite, oculorum effigie in pectore expressa. *Iacobus Fincelius de miraculis nostri temporis.*

Anno Domini 1562. Calendis Nouembris, Villæfrancæ in Vasconia, natum est monstrum, fœmina, Acephalon: cuius imaginem à Fontano Agenẽsi Medico, qui se id vidisse sancte affirmabat, acceptam mihi de monstris commentationẽ paranti obtulit Ioannes Altinus Doct. Med. *Pareus lib.24. cap.6.* Quod ad iconem attinet, circa colli regionem tuber exprimit subacutum, auersa corporis parte singulis scapulis rudimenta quædam papillarum, ex spirali linea ductarum, apparent ex quarũ demissiore regione media rostellum incuruum elephantis proboscidi haud absimile exprimitur: quæ si inuicem conferantur, oculorũ, nasi, atque adeo faciei imaginem quandam præbent. Humeris ab vtraque parte, vel auribus, vel oculis quid simile incumbere conspicitur. Cætera muliebre corpus affabre compactum referunt: nisi quod vmbilicus paulo longius propendeat, & capite in vniuersum careat. Atq; hæc ex nuda icone descriptio. *Schenckius.*

VARIA CAPITIS FORMA.

OBSERVATIO.

Non naturalium capitis, cum ab Hippocrate & Galeno, tum ab aliis descriptarum figurarum, varia & prodigiosa forma.

NOn naturales capitis figuræ censentur: primum ea, in qua anterior eminentia à syncipite, frontisve elatiori sede producta perit: posterior autem, quę occipitis est, reseruatur. Item, quę huic plane contraria visitur, ac posteriorem, occipitij nimirum, eminentiã manente anteriore perdidit. Deinde tertia, naturali adhuc magis opponitur, in qua ambæ capitis eminentiæ abolentur, & caput ad amussim rotundum, & instar exactæ sphæræ, ac veluti scillæ obseruatur: qua figura Thersites ab Homero fuisse traditur, hãc enim ab ipso φοξὸν appellari, nonnulli asserunt: quanquam plerisq; acuminatas omnes capitis figuras eo nomine, & ὀξυκεφάλων nuncupare libuerit. Quarta species non naturalis figuræ omni ex parte dissimilis est, haud secus quam si ad alterã aurem in naturali figura faciem, ad alteram vero posteriorem ceruicis sedem fingeres. Verũ Galenus alibi hanc excogitari quidem, non autem in rerum natura consistere posse affirmat, quamuis interim Venetiis puer multis partib. deformis; & admodum amens, hac figura hodie conspiciatur. Imò apud Bononienses mendicus obambulat, cui caput quadratum, sed latius paulo quam longius contigit. Præterea Genuæ puellus annos natus ferè tres, à mendica ostiatim circumlatus est, & paulo post in nobilissima Belgarum Brabantia ab histrionibus fuit propositus, cuius caput in vtrumq; latus protuberans, duob. virorum capitibus grandius extitit. *Vesalius libr.1. c.5. de corp. human. Fabrica.*

In nano quodam monstruoso, ac alio huic quasi consimili mensuraui maiorem distantiam fore à tempore in tempus, quam ab occipite in syncipút, vt hanc quartam videretur capitis figuram innaturalem habere. Sed talia monstruosa rara & inuitalia. *Pet. Aponensis, different.79. Conciliatoris, de quarta nõ naturali capi. figu.* Idem obseruauit Hugo, &c. atte-

attestante *Thoma à Veiga. Comment. ad cap. 11. Art. Medicinal. Gal.*

Non videtur silentio esse prętereundum, quod nuper in inciso Iacobi cuiusdam furis insignis cadauere, præter alia, annotauimus: posteriorem nimirum eius capitis partem, vbi memorię sedes est, adeo breuem, vt tantillam cerebri portiunculam contineret. Quam ob causam cum priorum scelerum, & eorum quæ pro his sæpè passus fuerat, tormenta scilicet, exilia, & carceres minime recordaretur, toties ad vomitum, tanquã canis impudens reuersus est, vt in laqueum tandem inciderit, vitęque ac furti finem fecerit. *Beniuenius Abditor. capite octagesimo nono.*

OBSERVATIO.

Capita humana pro regionum, populorum, nationumq; diuersitate, cum ab arte, tum à natura plurimum variare.

PRimum omnium de macrocephalis (disseramus) cum nulla omnino alia gens sit, quę similia capita habeat. A principio quidem consuetudo in causa fuit, vt tam longis capitibus essent, nunc autem natura ipsa cum consuetudine conspirauit. Siquidem generosissimũ apud eos putatur, caput habere quam maximè longum. Consuetudinis a. hoc initium fuit. Cum recens infans natus est, caput eius adhuc tenerum ac molle existens, quam celerrime constringunt manibus, coaptantesque cogunt in longitudinem augeri: quin & vinculis connectunt, ac aptis instrumentis colligant, quo rotunditas capitis prohibeatur, ac longitudo augeatur. Ea cõsuetudo tantum effecit, vt eiusmodi capitum natura existeret: temporis vero progressu natura quoq; tales produxit, vt non esset necesse consuetudine priore cogere. *Hipp. lib. de aere, aquis & locis, &c. textu decimo sextu, Mela lib. 1. cap vigesimo primo, Plin. libr. septimo & lib. 6. cap. 4. Aristoteles lib. 1. Politicorum. Suidas ex lib. 7. historia rerum Troianorũ. Cœlius Rhodigin. lib. 17. cap. 3. L. A.*

Id in corporibus admiratione dignum, quod apud Indos occidentales in prouincia Portus veteris cernitur, cum homines ceruice careant (eam voco nunc partem colli, quæ est iuxta atlantem vertebram) & caput illis quadratum sit. Sed hoc arte, non natura, comparatur: verum etiam ars in naturam quandã transit. Etenim nati ab his, quorum caput ab initio inter tabulas colligatum fuit, quibusq; compressum, statim vt nati forent, similem formam contraxerunt. Constat igitur humanam formam multis modis variari, tum arte, tum diuturna successione. *Cardanus lib. 8. cap. 43. de Varietate.*

Hippocrates naturalis capitis formæ causam in obstetrices nutricesq; videtur reiecisse, cum asserit quosdã oblõga capita existimasse esse pulchra, hosque ideo in puerulis ea compressisse, atque ita tandem natura in hanc oblongam formam procreata esse: eo prope modo, quo plerasq; nationes peculiare quid in capitis forma sibi vendicare cõstat. Genuensium namq; & Grecorum adhuc magis & Turcarum capita globi ferè imaginem exprimunt, ad hanc quoq; (quam illorum non pauci elegãtem, & capitis, quibus varie vtuntur tegumentis, accommodam censent) obstetricib. nonnunquam magna matrum solicitudine opem ferentibus. Germani vero compresso plerunq; occipitio & lato capite spectantur, quod pueri in cunis dorso semper incumbant, ac manibus ferè citra fasciatum vsum, cunarum lateribus vtrinque alligentur. Belgis oblongiora cæteris propemodum reseruantur permanentve capita, quod matres suos puerulos fasciis inuolutos, in latere & temporibus potissimum dormire sinant. *Vesalius lib. primo, cap. 5. de Corporis humani fabrica.*

Genuenses, cum à Mauris progenitoribus accepissent olim morem, vt infantibus recens natis tempora comprimerentur: nunc absq; vllo compressu, Thersitico & capite & animo nascuntur. *Scaliger Comment. ad lib. 5. Theophrast. de caus. Plant. pag. 287.*

OBSERVATIO.

Quidam animalium quorundam; velut Elephantino, Bouino, Arietino, Coruino, vel etiam Felium, Simiarum, Ranarumq; specie, capitibus geniti.

PRęcipuè admirationis etiam illa prodigia, quę C. Volumnio & Sei. Sulpitio Coss. in vrbe nostra inter initia, motusque bellorum acciderunt. Puer infans semestris in foro Boario triumphum proclamauit. Alius cum elephantino capite natus. *Valer. Maximus. lib. 1. cap. 6.* Alcippe elephantum enixa, quanquam id inter ostenta est. *Plin. N. H. lib. 7. cap 3.*

Natus alicubi est infans masculini sexus, capite elephantis. *Rueff. lib. 5. cap. 3. de concept. & Generat. hominis.*

Iam puerum ortum capite arietis, aut bouis referunt. idemq; in cæteris membrum nominant animalis diuersi vitulum capite pueri, & ouem capite bouis natam asseuerant. *Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 3.*

Anno Christi 1414. Monstrum habens caput caninum, & cętera membra sicut homo, pręsentatur Ludouico. *Vernerus Vesphalus in Fasciculo temporum.*

Anno Domini 1517. in Bosci Regis Paroecia, in Biera sylua, via ad fontem Bellæ aquæ, natum est monstrum facie ranali, visum Ioanni Bellangerio Machinariæ Regiæ Chirurgo, coram Harmoij oppidi iusticiæ custodibus, in primis Ioanne Bribono eius loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Paruus, Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre diuexata, mulierculæ cuiusdam consilio ranam viuam manus palmæ affixerat, tandiu detinendam, quoad immoreretur parti, eo habitu in viri amplexus venerat de nocte, & conceperat, eam Bellangerius, perspicaci ingenio vir, monstrosæ deformitatis fœtus causam esse arbitrabatur. *Pareus lib. 24 cap. 7. Operum suorum.*

Simiarum aspectu, & vrsinis obsitos villis toto dorso partus, ipsi vidimus, quas similitudines reputatæ pepererant. *Peucerus in Teratoscopia.*

Anno 1556. Basileæ Rauracorum puellus natus est crudeli aspectu, corpore quidem satis bene compacto, sed capite hirsuto, canem, aut catum magis vel simiam, quam hominem referẽte, vixit autem circiter horam dimidiam. *Lycosthenes Chronic. de Prodig. & Ostent.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Puer monstroso capite, eodemq; aperto natus.

QVinto Calend. Septembris, anni 1544. Argentinæ nobilis Alsatiæ metropolis, infans fœminei sexus, horrendo, monstroso, atq; in superiori parte aperto planè capite, lato ore, bouinis oculis, narib. aquilinis natus est, *Idē iam citato loco.*

OBSERVATIO.

Monstrum natum, superiore capitis parte & collo carens, oculis in fronte sitis, occipite foramine peruio, vnde sanguis emanabat.

SEptimo Idus Augusti apud nos Basileæ masculus natus est, corpore satis quidem bene compacto, sed sine collo, monstrosa planè facie, oculis insolitæ magnitudinis, quasi in fronte sitis, ac superior capitis pars omnino deerat, In occipitio autem habebat foramen iustæ magnitudinis, ex quo sanguis aliquantulum fluebat, vnde statim postquam in lucem editus esset, diem suum obiit. *Idem lib. Prodig. Anno. Domini* 1557.

OBSERVATIO.

Visus infans reclinato & obtorto in alterutrum latus capite, pedibusq; sibi inuicem impositis, figura Saluatoris Christi crucifixi.

ANno 42. Pilsenæ quæ Boemiæ oppidum est, puer natus imagine Christi Saluatoris nostri crucifixi, quem virgo mater de cruce depositum, sinu fouet, altero super alterum pede inflexo, vt si amoueretur mox reductā reponeret. Illi propter collum reflexum cibus in os difficulter inseri potuit. *Peucerus Teratoscopiæ pag.* 443.

OBSERVATIO.

Mulier vnico partu caput humanum, lacertam bipedem, & porcellum enixa.

ANno 1531. Augustæ Vindelicorum mulier peperit: primo caput humanū, membranis inuolutum: secundo bipedem serpentem, cui lucii caput, corpus ranæ & pedes, cauda lacertæ: tertio porcum omnibus partibus integrum. *Idem Teratoscopiæ pag.* 439.

DE MAGNITVDINE CAPITIS.

OBSERVATIO.

Monstrum, cuius caput ferme duplo aliorum maius.

MAteria interdum superabundat in toto, vel in parte, vt in Golia, & monstro Vlmensi, cuius erat ferme duplum ad aliud caput. *Eckius Comment. ad 2. Physicor. Arist. pag.* 38.

OBSERVATIO.

Magno admodum capite, cæterum sine oculis auribus, naso, mento, ore, cranio, & fronte, natus.

ANno 1591. Nouembri mense, Francofurti ad Mænum, non procul ab ædibus Electoris Treuirensis, horam circa tertiam, post medium noctis, monstrosus puer natus est; caput habens ingens & præter modum magnum; oculis, auribus, naso, mento & ore, cranio & fronte carens; sub hoc tam monstroso capite humeri, manus, crura, pedes, aliaque membra naturalia, proportionibusque suis fuere distincta: mortuus hic puer à multis conspiciebatur, & tandem in Cæmiterio S. PETRI, sepultus est. *D. M. Iansonius. lib.* 4. *Mercurii Gallobelgici. pag.* 342. & 343.

DE HYDROCEPHALO.

OBSERVATIO.

Hydrocephalon.

Yδροκέφαλον, est tumor capitis aquosus. Colligitur enim aliquando in capite tanta humoris copia, vt eo caput supra modum intumescat. Is vt plurimum quidem aquosus est; aliquando tamen fæculentus aut sanguine dilutus. Est autem omnis piger & deses, tribusque in locis colligitur, ex quibus totidem ὑδροκεφάλου differentiæ existunt. Aut enim inter cutem & pericranium, aut inter cranium & pericranium, aut inter cranium & cerebri membranas coacervatur. Addidere & veteres, *inquit Aetius*. quartam differentiā inter cerebrum & eius membranas, sed quæ nullam recipiat curationem. Multis autem de causis aqueus ille humor colligitur, quarum aliæ euidentes, aliæ internæ sunt. Interna quidem est cum sponte sua vasa capitis rarescunt, & aquosam illam substantiam, quæ sanguini mista est, in locum aliquem effundunt, vnde totum caput intumescat. Externa vero euidensque causa est plaga aut contusio, non omnis quidē, sed quæ infantibus præsertim ab obstetrice infertur in puerperio, rudius contrectato appressoque eorum capite. Ob id puerulis maxime morbus hic innascitur, estque eorum proprius. Singularum eius specierum discrimina à *Paulo & Aetio* explicantur. *Gorræus Definit. Medic. litera* Y.

Fœmina nata in Argelia, cum Anno Domini 1547. comitante marito, proficisceretur Lipsiam, in pago Oberdorf, sito inter Mansfeldiam & Sangershusium, cruciari cœpit dolore parturientis, enixa est igitur puellam, infantem pulchrum & aspectu delectabilē, nisi quod in dorso exanthemata rubra adparerēt, latitudine grossi Ioachim.

Cum autē vixisset infans, quatuordecim dies, ei caput ita creuit, vt quotidie maiori tumore oneraretur, donec & oculi circumflua carne prorsus intecti, nihil videre posset. Quinto igitur mēse cum adhuc superstes esset, filo explorata est circumferenti capitis, qua æquat hæc linea duodecies explicata, quæ ad marginem adiecta est. *Fincelius. lib. de miraculis.*

Vidi in quodā puero, filio Vincentii de refrigeriis, qui tantam aquam habebat extra cranium, ꝙ scissuræ apparebant apertæ. Causa istius aquæ est, & maxime extra craniū potest esse, propter obstetricem, vel propter nutricem, ꝙ quandoq; in extractione fœtus, vel in nutriēdo, vel in fasciando, caput stringunt vltra modum. Vnde commissuræ scinduntur, & aperiuntur, & exprimitur humiditas illa, quę est in cerebro, ad exteriora cranii, inter cutem & cranium, & sic intumescit caput vehementer. *Leonellus. de Morb. Pueror. cap.* 14.

HYDROCEPHALICI MORTVI.

VIdi puerū, cuius caput adeo augmentabatur in lōgitudine & latitudine, quod corpus eius sufferre non poterat: & non cessauit augmentari quousque mortuus est puer. *Rhases. cap. tertio libel. de morb. puerorum.*

Visus mihi puer, cui caput indies ob aquosum humorem contentum grandesceret, tandemq; in tantum tumorem sublatum, vt ipsum nec stans, nec sedens ceruice sustinere posset, adeo vt paucis diebus interierit. *Albucasis lib. 2. cap. 1. Cheirurgiæ.*

Nos infantes fere omnes (Hydrocephalo laborantes) mortuos vidimus, præsertim quibus intra cranium communicata est aqua, & quendã adhuc bimulum puerulum Panhormi inspeximus: cuius & coronalis, & recta suturæ in tantũ dilatatę sunt, vt digiti spaciũ interfuerit: minus vero lambdoides diuaricata erat. Huncque longo tempore (aliquibus enim mensibus) eo modo vidimus, vt Celsi (*lib. 4. cap. 2.*) sententiã veram esse experiremur: posse videl. hunc affectum longum esse: an vero demũ ille obierit, ignoramus, quia Panhormo discessimus. Quod autem admirabilius erat, cõsiderauimus, per earum enim vsque adeo apertarum suturarum spatium diaphanum quoddam cõspiciebatur, non aliam substantiam, quam purissimã aquam repræsentans. Si ergo aqua continetur, vel pura fæx, strigmentumve, frigidus tumor erit. Calidus autem vbi sanguis, etiamsi fæci admisceatur, qui supputari sæpissime consueuit. *Ingrassias Tract. 1. cap. 1. Comment. ad Auicenn. de tumoribus.*

In cadauerulo sex annorũ vel circa vidim⁹ hydrocephaleam, scil. aquã in capite, q̃ collecta erat inter cerebrum & piam matrem in anfractibus illis, eratq; limpidissima aqua, ac satis copiosa respectu loci patientis. *Fallopius in Obs. à Franc. Michino editis.*

Infelix puerulus in Pago Antisylua dicto, filiolus Heinrici Verlanij, generosi domini præsidis Hollandię, cũ nasceretur, forte ex duriore tractatione obstetricis hydrocephalo afficiebat. Cheirurgus quidam puluerẽ exiccãtem capiti cùm inspersisset, nec alia remedia adhibuisset; cùm forte incisio magis ꝓfuisset, hydrocephalus maiorem in molem semper deinde accreuit. Post duos menses deinde Epilepsiã incurrens, frusta adhibitis remediis, quartũ agens mẽsem, cum ad illum curandũ, morte instãte, accitus essem, paroxysmis epilepticis semper increscentibus: de hui⁹ morte etiam ex genitura pueruli ꝑsagiũ feci, ad Pręsidem eundẽ scriptũ. Qui puerulus, eodẽ die, q̃ nostrum ꝑsagiũ Pręses accepisset, mortu⁹ est. *Forest. Obs. 30. lib. 8.*

Tres vidi pueros in hac vrbe hydrocephalo laborãtes duobus statim à partu caput inflari cœpit, donec tandẽ mole oppressi perierunt: nullus autẽ Cheirurgorũ curationẽ attẽtare voluit. Tertii caput in tantã magnitudinẽ increuit: decimaquarta, septimana partu (cũ famula illum inscia matre ad balneas publicas portasset:) ita vt caput graui⁹ seu ponderosius euaserit q̃ corpus: monstrum potius quã hominem referebat. At multis tentatis frustra remediis, curari non potuit. Tandem misere epilepsia periit. *Thobias Cneulinus de obs.*

Ante triennium D D. Kolreitterus & ego, cuiusdam nobilis infantem, quatuor mẽsiũ hydrope cerebri laborantẽ, curandũ suscepimus. Adhibita a omni diligentia, malum, medicamẽtis capiti per aliquot septimanas applicatis, depelli non potuit. Tandem cum Chirurgus caput, ꝙ pręnimia mole vix ferre poterat infans, parente ita iubente, loco tumidiore aperire, effluxit aqua limpida & pura. Sed post aliquot horas in Epilepsiã incidit, & paulo post è vita discessit. *Ioan. Fran. Phys. Camicensis.*

Nobilis Balthasari à Balden vxor, peperit filiam venustã admodũ, bene habiti corpusculi. Cęterũ, post mensem sextũ cœpit caput in ingentem molẽ excrescere, adeo vt omnib. ea res visa tergorem incuteret. Craniũ v. per suturas dehiscebat, maxime circa occiput & Lambdoiden ῥαφὴν, vnde magna substãtia serosa & saniosa effluebat, quotidie, malè olens, quę subinde crustosa efficiebat, nutrix interea valde sollicita fuit in educẽda tenella filiola q̃ alias optime vbera sugebat, & pultes assumebat vel mosam: corpore vndiq; bene cõstituto. Causã varii variã eius mali adferebant aliqui, quũ præter hydrocephalũ tñ nihil aliud fuerit, frustraq; optimus nobilis varios super ea re consuluerit empiricos, Chirurgos & doctores. Audiui tandẽ, accedẽtibus febribus & cõuulsionibus, infantulũ extinctũ fuisse. Primus n. partus erat is. Posthac nobilis ex vxore alios suscepit feliciori sydere natos. *Mocc.*

HYDROCEPHALICI CVRATI.

Ego vidi quendã in quodã hospitio Cremonæ, quẽ natura rectificauit ꝑ se secundũ longitudinẽ tẽporis, & vixit puer ille longo tempore, post hæc sumpsi ex illa operatione naturę, modũ curationis per me cũ exsiccantib. paulatim. Et cum venit ad manus meas filia cuiusdã mei amici, & tractaui eã modo curationis, primo processi in cura illius hac via: omni die incipiebã inungere caput eius totaliter cũ oleo camomillę & sulfure, facta hac ꝓportione. ℞. olei camomillę vnc. iiij. sulfuris vnc. j. misceatur simul. de hoc calido actũ bis in die faciebã fieri vnctionẽ, ponebã lanã calidã super caput ei⁹, vel pannũ de lana calidum, & sic cõtinuando per mensem, & plus natura cõfortata fuit super infirmitatẽ: & incepit manifeste exsiccare de humiditate illa. Et ꝙ mihi apparuit ꝙ illa humiditas erat intra craniũ & cutim exteriorẽ, potui securius ꝓcedere cũ re fortiori. Et ẽt ꝙ membra hæc iam erãt firmata quodammodo: & ꝙ hæc species est minoris timoris q̃ alia volui, & feci post hoc quoddam cauteriũ punctale in parte anteriori intra locum q̃ dicitur fons & frontẽ, & impressi cauteriũ vsq; ad aquam, & sic aqua cœpit paulatim emanare, post aliud tẽpus feci alia duo cauteria ex parte posteriori, ex quib. similiter emanabat aqua ad meã volũtatem: & sic cũ istis trib. cauteriis, & oleo supradicto continuaui ꝑ tempus, quousq; aqua illa tota, exsiccata est perfecte, & puella infra mediũ annũ sanitati fuit restituta. Sed ex cauteriis aquã non ꝑmittebam exire nisi stillando: & claudebã eam cũ tentis ꝑfecte omni die decẽter, & ligabã ligatione cõuenienti caput eius totũ. In ea autẽ, in qua aqua clauditur intra craniũ & durã matrẽ, ꝓcedere debes cũ eisdẽ rebus eodẽ modo, timendo semper debilitatẽ virtutis: & de impressione cauterii propter approximationẽ aquę ad cerebrũ: nam in hac specie infirmitatis timorosius & subtilius ꝓcedendum est: ꝙ vtplurimum non curatur, neq; curari potest infirmitas talis, quando fit ex tali causa. *Guilhelm. Placentinus Cheirurg. lib. 1. cap. 1.*

Nõ temere inter infantium morbos Auicenna cõputauit: Cũ talis tantaq; capitis inflatio, vt suturę disparent in pueris, ob ossium teneritatẽ mollitiemq; contingere queat. Atq; ego vel in me ipso huiusmodi tumorẽ ꝓpẽ quartũ ætatis meæ annũ, expertus sum. A quo statim euidẽtissimo Redemptoris nostri miraculo, (desperãtib. Medicis) liberat⁹ sum. Intercedentib. interim Diui Vincẽtij precib. cui mater mea collachrymãs vouit, expeditaq

missa, domum reuersa, me incolumem reperit. Cuius quidem casus (ita Deus Opt. Max. perpetuo me adiuuet) ac si heri, aut nudius tertius successerit, certissimam habui memoriam. *Ingrassias de tumoribus præter naturam. pag. 311.*

Puer quindecim dies natus, derepēte in tumorem magnum in capite, tactu mollē, lapsus est, quē morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrens, hoc vsi sumus medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa euanuit: sic enim medicamentum habet. Recipe puluer. absynthij, camomillæ, meliloti, ana vncias duas, butyri recentis, olei camomillini, ana vncias quatuor, ceræ parum, & ad ignem fiat vnguentum, quo inungatur locus, & eo, vt dixi, intra tres dies sanitati fuit restitutus. Cæterum in hoc casu expertum hoc quoque habetur, quod sic habet; Recipe Mellis lib. semis, salis, vnc. sem. pul. origani vnc. tres. Misce, & lepido locus inungatur: si quis vero huius morbi exactam desiderat curationem, legat *Paulum lib. 6. suæ medicinæ cap. 3.* quo nullus melius rem, vt mihi videtur, pertractat. *Lusitanus. Curat. 69. Centur. 1.*

Memini me quatuor pueros hoc morbo laborantes animaduertisse & curasse, quorum vni post mortem dissecto, non erat cerebrum amplius pila palmaria: Cæterum ex tumore intus sub cranio contento, neminem conualuisse vidi: & ab externo tumore, facile sanescunt. Ergo siue sub pericranio, siue sub cute capitis musculosa lateat humor, resoluentibus primo oppugnandus est. Quod si sic expugnari nequeat, facienda incisio est, temporum vitato musculo, indeque exprimendus humor omnis, siue carnium recens mactatarum loturam, siue nigrantem sanguinem, siue sanguinis thrombos, cum nempe tumori occasionem dedit contusio, referat: hinc vulnus linio carpto sicco implendum, conduplicatis pannis contegendum, ac denique decenti ligatura vinciendum. *Ambr. Pareus. lib. 7. cap. 1.*

Quanquam Neoterici, inter quos est *Guilielmus Placentinus, & Nicol. Florentinus*, curationem per incisionem non commendant infantibus: nos tamen vidimus infantem & filiolum Magistri Petri Friderici Chirurgi Delfensis, quem ipse ex fonte sacro suscepi, euasisse. Filiolus quoque M. Petri de Meer, Pensionarij Delfensis, licet post incisionem curatus, postea tamen obijt, non quidem propter incisionem, quia diu curatus erat, verum post aliquot dies, incidens in febrem, mortuus est. Interea tamen si sit aqua extra cranium, & humiditas non sit multa, Concoregius ex mente Auicennæ incidere iubet cutem secūdum latitudinē: si vero multa, crucis instar incidit, aquā per vices euacuando; deinde cum lixiuijs & vnguentis conuenientib. curat. *Forestus schol. ad obseru. 30. lib. 3.*

Puerulus nuper natus, ingenti capitis magnitudine afficiebatur; quē vt recte curaremus, nutrici imperauimus, vt victus ratione exsiccante vteretur; illamq; sæpius purgauimus cū pilulis de hiera. Et quia non erat materia aquosa, valde copiosa, diaphoreticis eandē curari tentauimus; vnguento quod constabat ex puluere absinthij, chamomillæ, origani, ana. drach. iij. pulu. myrtill. ros. rub. meliloti an. drach. j. ol. chamomillæ. q. s. ad incorporationē, cū pauco butyro & cera adiecta fiebat vnguentum. Post inunctionem puluerem ex mirtillis, ros. cinnamomo, caryophillis, chamomilla, inspergi iussimus, quibus infans curatus est.

Alius vero puer hoc medicamento curatus est, quo Placentinus in eodem casu feliciter vsus est, vniuerso capite cū oleo chamæmelino & sulphure inuncto, accipiendo olei chamomillæ vnc. iiij. sulph. vnc. j. quibus commistis, bis in die pueri caput calide per mēsem oblinebatur: quo facto, lana calida & sicca capiti imponebatur, donec sanitatem consecutus est. *Idem obseruat. 29. lib. 8.*

Hydrocephalos duos videre me memini, alterum sexto ab hinc anno Gislingæ, quod est Vlmensis Reip. oppidum, comitum olim ab Helffenstain, &c. Puella erat nouem mensium, parentibus nata pauperculis, cuius reliquū corpus iustæ erat proportionis, caput autem adeo immensum, vt intuentibus horrorem incuteret. Patebat autē vertex totus, solo pericranio tectus, in quo tanquam vtre copiosus continebatur humor, loturæ carnis, tamen dilutæ, non absimilis; nam vsqueadeo diuulsæ erant cranei partes, vt latera tantum aliqua ex parte tegerent capitis, innatante meningibus humore illo copioso. Verū quandiu deinceps superuixerit, scire non potui, cum eodem anno in aulam migrarim.

De altero vtrum hydrocephalos dici mereretur dubitassem, nisi & Aëtius, & nostro tempore Pareus ita appellassent. Puella erat & hæc nobili genere orta, recens nata, quæ inter cranium & pericraniū tumore laborabat æquante, aut superante etiam pugni magnitudinem. Quem cum chirurgi frustra linimentis, & plumbeæ laminæ multis foraminib. pertusæ impositione curare niterentur, mater tandē puellæ sola saliua & halitu suo, quibus per aliquot dies ieiuna, inungebat tumorem, & halitu perfundebat, ita percurauit, vt præter tenuem sanguinei coloris lineā, qua limites tumoris fuerant, nihil restaret. Verum hæc minus infrequētia sunt. Nam & de aliis interea hydrocephalis, qui partim tertium, partim decimū ætatis annum superassent, audiui, quamuis ipse non viderim. *Osvvaldus Gabelshouerus de obs.*

Observatio.

Hydrocephali noua species, qua intra cerebri ventriculos (res mira) nouem prope aquæ libræ citra difficilia admodum symtomata deprehensæ: craniumq; non osseum, sed membranosum, quale solet esse abortiuo fœtui, conspectum.

Affectum Augustæ Vindelicorū in bienni puella obseruaui, cuius caput in mensibus plus minus septem ita increuerat, vt nullum viri caput vnquā viderim, quod nō mole illi cederet. Fuitq; is affectus, quē veteres hydrocephalum vocarunt, ab aqua, quę in capite asseruatur, sensimq; colligitur. Quanquā ea non inter caluariam & exterius ipsam succingentem membranam aut cutem (vbi alias aquam reponi medicorum libri docent) huic puellæ fuerit collecta: verum in ipsius cerebri cauitate, adeoq; in dextro sinistroq; illius vētriculis: quorū cauitas amplitudoq; ita increuerat, ipsumque cerebrū ita extensum fuerat, vt nouem fere aquæ libras, aut tres Augustanas vini mensuras (ita me ament Superi) cōtinuerint. Ad hęc vt cerebrū in capitis vertice, mēbranę quasi modo erat tenue & quo-

quodammodo continuum cum tenui sua membrana corpus: i a quoq; caluaria fuit prorsus membranea, tantaque duntaxat sede ossea, quanta caluariæ puellæ erat amplitudo, priusquam caput extra modum incresceret: ea fere ratione, qua in nuper natis pueris, frontis os & verticis ossa constare cernimus, vbi illa alioquin mutuo sunt contermina & in admodum pueris, insigni interuallo amplitudineque visuntur membranea. Cerebellum interim, cerebrique vniuersa basis secundum naturam habebant, vti & neruorum productiones. Dein nullis prorsus sedibus, qua in cerebri ventriculis adeo atque dixi adauctis aquam reperi, & puella ad mortem vsque sensibus integris est vsa, & quoties caput, cum illam paucis ante mortem diebus conspexi, ab astantibus mouebatur, & nonnihil, quantumuis etiam leuiter, erigebatur, grauis illico tussis puellæ molesta fuit, cum difficili respiratione, & totius faciei miro rubore, sanguinisque suffusione, & lachrymarum prouentu. Reliquo corpore mediocriter habuit: & si laxis infirmisque, sed non resolutis tamen fuerit articulis, neque præsente etiam insigni macie, aut etiam seroso in membris tumore, aut morbi comitialis, aut tremoris alicuius notis. Iecur cum paulo post mortem spectaretur, subpallidum, & nonnihil naturali alias iecore contractius duriusque occurrit: liene interim maximo & molli conspicuo, perinde ac si iecoris vices aliquandiu obiuisset, adeo vt cum præsentibus medicis nihil æque admiratus fuerim, ac tantam aquæ vim in cerebri ventriculis absque maioribus symptomatibus tamdiu collectam fuisse. *Vesalius lib. 1. c. 5. de Humani corporis fabrica.*

Observatio.

Puer cranio non osseo, sed membranaceo natus: quibus remediis restitutus sit.

Georgio filiolo meo, ex vtero in lucem prodeunti, adeo molle fuit totum cranium, vt ad leuissimum digiti tactum velut membrana aliqua cederet. Ego de vita infantis desperans, nolui corpusculo tenerrimo adhibere medicamenta. Animaduertens autem temporis progressu, capitis magnitudinem, plus quam par erat augeri, & metuens, ne fieret ὑδροκέφαλος, elapsis sex septimanis, caput rasum singulis diebus ol. chamemelino, cui stæchas Arabica, Briganum, Sulphur & nitrum, incocta erant, inunxi: & mense septimo durius est factum craniũ, & nunc puer bimulus, Dei gratia, bene valet. *Iohan. Francus. Physicus Camicensis de obs. suis.*

Observatio.

Stupenda hydrocephalis species, in viro visa, & curata: cuius caput increscendo bouis caput æquabat.

Equidem non in pusillis, sed in viro, qui furnariam exercebat, augescere, caput ad tantam magnitudinem vidimus, vt mole bouis caput superaret, & totam cum naso faciem occultaret. Iussimus primum baculum in ore immitti, ne deperdita respiratione succumberet. Mox omni diuersionum genere, cum tenuissima victus ratione seruatus est, sensimque caput detumuit. *Montuus de infant. Pragmatia. pag. 8.*

De Variis Capiti Agnatis.

Observatio.

Corona sacerdotali natus visus.

Nicetus Treuirensis nascitur cum corona clericali. *Cæsar Baronius Eccl. hist. pag. 630.*

Observatio.

Puer multifariam monstrosus, cui genitale membrum à vertice propendit.

Anno 1487. Puer Venetiis editus est, ore pluriuariam scisso, & præter multa fœdiora relatum, genitale membrum habuit vertici agnatum, atque ob eam rem non placuit in apertum referre. *Lycosthenes Chron. de Prodig. & Ostent.*

Observatio.

Infans natus, cui præter alia monstrosa in vertice carnea massa testudinis instar: in ceruice vero quiddam murinæ caudæ simile agnatum cernebatur.

Stetini, Anno 1554. accidit, vt infans in lucem editus noctu baptizaretur, qui diro modo corporis giratione, vociferationibus, & gestibus variis aduersatus est pastori baptizaturo, vt terrorem omnibus adstantibus incuteret. Tandem pastor factis ad Deum ardentibus votis infantem baptizauit. Habuit ille in vertice massam carnis, imaginem præbens testudinis ruffæ, in ceruice caudam carnosam habuit instar muris, sed albescentem, qualis erat cutis, sine pilis, capite erat Thersitico, oculis extantibus. *Fincelius de Miraculis nostri temporis.*

Observatio.

Carnis excrescentia infanti cuidam circa frontem vsque ad malam pronata.

Anno 1578. die vero 25. Septembris oblata est mihi puella in ædibus meis Clodiæ, ex familia Samborum, quam mater, angina laborans mense 3. abortiuit, non sine magno vitæ discrimine, diuino tamen auxilio matrem curaui, puellam vero præsente Domino Iohanne Baptista Aquistapace Vicentino medicinæ Doctore dissecui, in cuius fronte magnum carnis excrescentiam reperi, quæ totam fere occupabat faciem, collumque vna cum malis suo colore tingens. In reliquis corporis membris naturaliter erat disposita & formata *Georg. Garnerius. de obs.*

Observatio.

Alius & in fronte & in occipite massa carnosa notatus.

Fribergæ, Anno 1530. infans natus est obscœno vultu, qui in fronte & occipite massam carnosam duram & prominentem habuit. *Lycosthenes Chro. de prodig. & ostent.*

Observatio.

Puer oxicephalus, tumore ventriculi suilli instar ex occipite pronato simili, visus: oculo dextro bouillo, sinistro exiguo foramine sine pupilla peruio; dente vnico, cum aliis aliquot corporis particulis monstrosis, visus.

Ante annos quatuor ad puerperam hortulani cuiusdam vocatus, quæ filiolum recens natum mihi obtulit, capite oblongo, iustæ alias magnitudinis, cui tumor ab occipite obnatus, ventriculi suilli instar propendebat, quo aperto, sanies, carnis loturæ haud absimilis, profluxit: oris fissura sinistræ

 partis

partis ad eandem autem vsque pertingebat: aperto ore, dens vnus albus, at nondum osseus conspiciebatur: nasus simus, atque adeo depressus, vt imaginem quandam assidentis faciemque occupantis ranæ exprimeret. Oculus dexter magnitudine bouillum referebat, sinister pupilla carens exiguo foramine visebatur, digiti aliquod tum manuum tum pedum desiderabantur, quorum loco rudimenta quædam, velut propediem subnasciturorum, apparebant, digitis etiam singulis rite conformatis pilulæ carneæ ex fibrillis dependentis agnati cernebantur, ad sinistri pedis imam partem ad os vsq; impresso circulo pedem cingente, perinde atque si ea parte resti constrictus fuisset, notabatur. Puero tertia die extincto.

Vidimus præterea tres alios infantes similib. suillorum ventriculorum tumoribus natos, quibus dissectis, nihil præter aquam carnis loturæ haud absimilem deprehendimus nonnunquam etiam plusculum puris profluxit, at mox altero à partu die vita functos *Tobias Cneulinus de propriis obs.*

Observatio.

Alia horribilis & monstrosa capitis constitutio, in qua, præter alia monstrosa, cutaneum velamentum, ex capite pronatum & propendens cernebatur.

ANNO 1578. natus est vestiario cuidam, in pago ducatus Megalopolensis Greuesmilen dicto, infans monstrosæ admodum formæ? Cuius capiti agnatum visum est carneum quasi & membranaceum integumentum, quod vbi in anticam partem propendebat, faciem vniuersam ita obuelabat, atq; obtegebat, vt obscuram hominis faciei imaginem repræsentaret, quod à facie detractum & sursum tensum, tyaram quandam, aut totius Turcici vel Ruthenici, pilei imaginem præbebat: caput in vniuersum ossibus & cranio carebat, vnde colligere licebat cerebro etiam, num caruisse? Sed & auribus quoque destituebatur, quod ea parte integumentum enatum cerneretur. Velamen istud facie abstractum & surrectum, vna quoque oris rictus, instare clamantis, aut os diducentis, horribili aspectu apparebat. In ore lingua nulla deprehensa. Quo subinde patente, atque hiante, sanguine atque igne collucere, formidando sane aspectu visebatur. Oculi semper aperti, sine pupilla vlla, caui non minus atq; fauces apertæ sanguineum & igneum quiddam reconditum habere comperti sunt. Nasus ei instar molossorum canum corrugatus. Collo erat oblongo nimis, adeoque molli, vt eo erecto, caput vel in anticam, vel posticam, aut ad alterutram scapulam procideret. Manus dextra aperta, sinistra vero con clusa, quæ quotiescunque aperiebatur, sua sponte recludebatur. *Ex charta D. Simonis Pauli, vulgari lingua publicata. Schenckius.*

CORNVTI.

Observatio.

Capitibus cornutis nati.

NATVS est puer cum corniculo in capite: non dolebat, nec quicquam obnoxii ex eo percipiebat: grandior vero factus puer, cornu quoq; creuit, quod omnino deponendum ex capite puer contendebat, & à patre efflagitabat, ob id quod pueri illum cornutum appellabãt: accersito igitur chirurgo plus iusto audace: primo partem superiorem præcidit, ex qua incisione, nullum fere puer dolorem sensit: Chirurgus vero credens ita euenturum si radicitus corniculum resecuerit: opus aggreditur, sed infelici successu, breui enim, vel intra paucas horas puer obiit, nec mirãdum, quum cornu illud prædurum in parte inferiori, conflatum ex cranco, & medullari cerebri substantia esset. *Lusitanus. Cent. 1. Curat. 51.*

Anno 1233. In Rathstadio oppido in Alpibus Noricis, quas Taurum incola vocat, infans cornutus natus est, vagitus eius atque ploratus quatuordecim ante dies quam ederetur auditus. *Lycosthenes Chron. de Prodigiis & Ostent.*

Anno 1551 In Marchiæ villa Dammenuualde prope Witstock, coloni cuiusdam coniunx monstrum huiusmodi edidit. Infans toto corpore fuit spadiceo colore, capite cornuto, oculis crassis, prominentibus, absque naso, patulo ore, quod longitudine Spitamæ distentum fuit, in cuius medio lingua candida eminuit, & quadrata, colli expers. Caput enim scapulis accreuit, corpus totum inflatũ & rugosum, brachia in lumbis hæserunt, pedes longe tenuissimi. Ab vmbilico autem species laxi intestini longe dependit ad pedes. *Fincelius de miraculis.*

Apud Subalpinos in Quiero, decem à Taurino miliaribus posito oppidulo, Anno Domini 1578. die 17. Ianuarii ad octauam horam vespertinam honesta matrona fœtum peperit, cornua quinque sibi aduersa & arietinis similia capite gerentem: cui præterea à summa fronte ad occiput in dorsum fere totum prælongum carneum frustum pendebat, capitii muliebris instar habens. Circa collum vero alia caro duplex aduoluebatur, tanquam colare subuculæ. Extrema vtriusque manus digitorum vncos rapacium auium referebant, genua tanquam in poplitibus erant. Crus dextrum, pesque item dexter rubro colore præfulgebant. Reliquum corpus bœtico erat colore, magno cum clamore in lucẽ prodiisse dicitur, quo sic consternatæ obstetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, vt è vestigio in fugam se ab ædibus puerperę dederunt. De eo monstro cum Subalpinorum princeps resciuisset, iussit id ad se adduci, nec dici potest, quam varia fuerint tum aulicorum de ipso iudicia. *Pareus lib. 24. cap. 2.*

Ante annos duodecim natum monstrum quinque cornibus in capite, qualia arietes solent habere; cum carnosa appendice longa à tergo dependente. *Veinrichius Comm. de monstris pag. 220. facie auersa.*

Nuper apud Lingones, haud procul à Castellione, mulier peperit puerum, facie spectante in tergũ, capite cornuto, vnguibus pene vrsinis, cætera hominem. Monstrum id mox vt natum est, insiliit in faciẽ matris: oppressumq; est, sed aliquandiu seruatum in rei fidẽ. Qui vidit ad me perscripsit. *Gilb. Nozerenus.*

Observatio.

Adultis cornua in capite pronata.

VIDI hominem, qui venit ad me pro consilio, qui habebat in capite septem eminentias, vnam aliã maiorem, & in diuersis locis: quarum aliqua erat ita magna & acuta sicut cornu capreoli vel longitudinis pollicis: & multum lædebant cutem, & miratus fui, quoniam cutis nõ fuerat vlcerata. Cum ergo vidi, quod habebat à craneo suam originem & radicẽ, non me volui de cura intromittere: sed ægro consului, ne se poneret in manu alicuius propter curã: cum

mihi

mihi impossibile videbatur. *Lanfrancus tract.3.doct.2. cap.3. Cheirurgiæ maioris.*

Multoties in capite fiunt apostemata quædam quasi cornua, dura tanquam lapis, & sunt de genere nodorum: & aliquando sunt mollia, & tunc proprie sunt testudines. Omnia autem apostemata, quæ in capite sunt tam dura & lapidea, quam mollia carnosa vel pinguia debent incidi secundum formam crucis, vt facilius possint excoriari. Præterea quæ ex eis continent humiditatem, quæque post aurem accidunt, eorum incisio superficialiter fiat: & ex eis quæ facilius vertuntur in saniem, sunt ea quæ accidunt in capitibus puerorum, hocq; propter abundantiam sanguinis & fluxibilitatem cutis. *Theodoricus lib.3.cap.27. Cheirurgiæ.*

Observatio.

Virgini nobili non tantum circa articulos brachiorum & pedum: verum etiam in capite & fronte cornua vitulinis haud absimilia, cute tenus pullulantia, non sine extrema deformatione subnata, percurataque puella denique pristinæ genuinæ formæ restituta.

Nos Panhormi vna cum solertissimo cheirurgo Iacobo à Sorii, nostro à pueris ferè familiarissimo, nobilem quandam puellam virginem, quamplurimis recuruas, simulque in summo exacutas, cornuum vitulorum instar, effigies repræsentantibus, & omnibus fere artubus, præcipueque manuum cubiti, & genuum correptam conspeximus, atque etiam in capite & fronte. Verumtamen non sub cute, sed super ipsa oborti erant tumores illi, & quidem nouo quodam generationis ordine. Etenim velut lapidis generatio contingit in vesica, vt scilicet alia paulatim, atque alia super aliam velut tunica adueniente, in magnitudinem increscat. ita & in illis aspeximus plurimas veluti osseas castas sibi inuicem inhærentes, non secus etiam, ac si auellanarum cortices dimidios, alterum alteri superimponas, minorem tamen maiori, vt in acutum, Pyramidisque effigiem coniungantur. Tacti autem summopere circa basim dolebant, & in tantum firmissime, ac summa duritie inhærebant, vt nemine Medicorum aliquo remediorum genere succurrere valente, ad nos tandem, post multos iam sui morbi, atque ortus horum annos, consanguinei venerint. Continuo enim & magnitudine, & aliis nouis enascentibus numero etiam augebantur. Quam Dei Opt. Max. gratia paucissimis diebus ad sanitatem reduximus, pristinamque pulchritudinem. Cum tamen turpissima euaserit, dæmonium potius, quam hominem præ se ferens, vsque adeo vt parentes libentius mortem, quam vitam illi optarint. *Ingrassias. tomo primo de tumoribus præter naturam pagina 336.*

Observatio.

Cuidam è fronte corniculum digiti longitudine pronatum & filo præcisum.

Cornu in fronte Nobilis fœminæ natum, quam de Fortiuc Monpessulani vocant, digiti longitudine, filo paulatim adstricto præcisum vidi Anno 1542. *Dalechampius annot. ad cap.37. lib.11. Plinii litera d.*

De Cornibus in aliis corporis partibus externis natis, vide *lib.5. huius operis.*

De Cute Capitis.

Observatio.

Cutem capitis vniuersam posteriora versus mouentes quidam.

Bini in lucem reuocandi sunt musculi, ab aliis negligentia præteriti, quos in capitis posteriore parte licet animaduertere, qui à lambdoide sutura supra mammillares processus oriuntur: triangulares sunt, & in carnosam membranam desinunt, quæ frontis etiam musculos excipit, eorumque vtilitas non contemnenda hæc est, vt frontem, cutemque capitis posteriora versus abducant, vt ego millies non sine voluptate contemplatus sum, in capite præcellentis viri præceptoris mei Iohannis Antonii Plati, quem Lonigum nunc vocant. Is enim cutem capitis vniuersam valide mouet. Sed quid ego in aliis exempla persequar cum domestica, vel interna potius exempla non desint. Ego quoque is sum, in quo cutem capitis manifeste moueri nullo negotio cernere posses, quippe qui caluus admodum sim, absque vlla cutis ariditate, sed mollitie adeo laxa, vt nuper nati infantis cutem præferat. *Columbus. de re Anatom. lib.5. cap.7.*

Scribit *Galenus 2. de vsu part. cap.14.* solam frontem, seu cutem frontis, in corpore humano moueri, quanquam vidi ego interdum aliquos, quibus cutis capitis pro libito mouebatur. *Mercurialis li. de decoratione cap.24.*

Nos quoque vniuersam capitis cutem in anticam & posticam partem pro arbitrio mouere possumus, id quod doctis nonnullis, non sine admiratione ostendimus sæpe. Meminit *D. Augustinus lib. de Ciuit. Dei 14. cap.24.* cuiusdam, qui totam cæsariem, capite immoto, quantum capilli occupabant, deponeret ad frontem, & reuocaret cum vellet: quem probabile est, eo modo traducere & reducere citra capitis cutis pro arbitrio motionem, haud potuisse. *Schenckius.*

Mihi adolescens visus, qui & aures, & capitis cutem promte moueret. *Dalechampius Annotat. ad 57. lib. 11. Plinii litera a.*

Observatio.

Historia Galeni ruri degentis, quomodo Achoras patientem sanauerit.

Qvvm aliquando ruri degenti mihi pharmacum ex charta ad manum non esset, conspecta in ægri domo inutili alias charta, faculam postulaui, exustaque charta ac aceto diluta, locum affectum illeui, hominemque ad me postridie venire iussi: sciebam enim, quod, cum duræ carnis esset, pharmacum ferre posset: qui vbi venisset, parum aberat, quin curatus esset: quare ad aliud pharmacum non transiui, sed eodem vti iussum, postera die perfecte sanitati restitutum conspexi. Prudenti igitur viro opus est, & qui tum curandorum morborum substantiam, tum ægri naturam probe norit: insuperque pharmacorum facultatem non iuxta genus tantum, sed & iuxta quantitatem cognoscat, quo singulis diebus quali præsidio opus sit coniectet, in extendenda enim aut exoluenda pharmaci, quod prio-

prioribus diebus admotum fuit, facultate in quantum sane affectio ipsa indicat, congrua curatio consistit. *Galenus lib.1.cap.8.de Compos. Pharmac. Local.*

Observatio.

A tinea crebris capitis lotionibus vindicata, capitis dolorem, febremque continuam incidit: à quibus malis, cum nulla arte liberari posset, moritur. Aperto cranio, dextra pars cerebri cum membranis putrida, & ichore citrino deprehensa.

MVLIEREM tinea alias tentatam, ac frequentibus quibusdam capitis lotionibus tandem sanitati restitutam, in capitis dolorem febremq; cõtinuam incidisse, ad illam vocatus, minime mirum esse duxi. Cum vero nullis prorsus, vel reuulsoriis, vel deriuatoriis & euacuantibus cederent; sed tandem ægram post dies 30. ad internecionem duxissent, sublato cranio, media pars totius cerebri cum membranis (erat autem dextera) putrida prorsus inuenta est, ichore citrino referta, vrinam recte dixisses. *Hercules Saxonia obs.*

Observatio.

Talpa cum cranii corruptione.

TESTVDINEM & glandulam siue talpam quæ adhæret cranio, & id contaminauit, *secundum Rogerium* melius est dimittere, quam cum trypanis (*vt ipse docet*) curare. Et ego (*vti etiam Lanfrancus*) vidi hominem qui habebat talpam vlceratam super proram capitis, cum corruptione ossis, adeo vt ita perspicuus esset panniculorum motus, ac si locus esset detectus. Cui consului regimen palliatiuum, & recessit. *Guido Cheirurg. Tract.2. Doct.2.ca.1.*

Observatio.

Capitis arteriæ, à vertice ad occipitium vsque cuidam in tantum dilatatæ intumuerunt, vt varicum speciem repræsentarent.

INTVMESCVNT interdum arteriæ, & fiunt in illis veluti varices, quod tamen raro accidit: nam ob duplicem tunicam, quam duriorem habent & crassiorem, & ob sanguinem tenuem, quem continent renituntur, & non ita facile, dilatantur. Vidimus tamen Alexandrum Boscollum, ciuem Florentinum, cui arteriæ capitis à vertice ad occipitium adeo tumidæ erant, vt viderentur varices ingentes: pulsabant autem vehementer cum tangebantur. Venit hic Pisas vt curaretur, à Gabriele Falloppio: qui magno cum apparatu sectionem pollicitus: cum manum iam inciperet admouere, perterritus magnitudine tumoris, curatione supersedit: veritus ne homo vitam cum sanguine funderet: ille autem cum eiusmodi affectu diutius vixit. *Vidus Vidius part. 2. sect.2.lib.6.cap.14. Medicinæ.*

Observatio.

Musculosa capitis cutis pars cuidam ab occipite ad frontem diuulsa, restaurata.

DVM Hisdini essem, militi cuidam ex proruta terra, dum suffoderet, musculosa capitis cutis vsque ad pericranium depressa est, & tota ab occipitis initio in frontem vsque sic diuulsa, vt in faciem propenderet. Huius curationem hoc sum ordine aggressus. Primum totum vulnus vino tepido laui, vt concretum sanguinem fæce terrena permixtum eluerem, inde molli linteo detersi, toti vulneri terebinthinam Venetam mixtam cum pauca aqua vitæ, in qua sanguinis draconis, mastiches & aloes aliquid dissolueram, imposui: hinc pendulam cutem suæ sedi restitui, stabiliui ductis acu punctibus, nec plus quam par esset pressis, nec densioribus, metu doloris & inflammationis, quæ duo dum pus fit, potissimum contingunt, sed quantum satis esset ipsi vndique continendæ, & aeri arcendo, qui suo ingressu vulneribus plurimum nocet: quæ deorsum vergebant vulneris oras penicillis longioribus, latioribusque inditis compleui, quo saniei pateret effluxus. Toti vero capiti quod sequitur cataplasma imposui. Recipe farinæ hordei & fabarum, an. vncias vj. olei rosati drachmas iij. aceti quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis, huic desiccandi vis inest, refrigerandi, repellendi, dolores sedandi, inflammationes mitigandi, & sanguinem sistendi. Ægro sanguinem non detraxi, quod multus illi fluxisset, ruptis maxime arteriis quibusdam, quæ sunt ad tempora, hac arte curatus breui conualuit. *Pareus libro nono, capite decimoquinto.*

Observatio.

Sanies inter pericranium & cranium notata, nonnunquam ossis corruptionem inducens.

IN dolore capitis sæpe sanies subest inter cranium & pericranium. Molliter digito contingendus locus, vt si quid illic sit puris, intelligatur: multo magis si fixus illic dolor est, aperiendus locus. Nam sæpe sanies aperto loco defluit & liberantur: atque inde metus est, ne os corrumpatur. Si qua illic vena est, aperiri, vel ferro rescindi debet, nisi admodum sit insignis. *Hollerius libello proprio, Obseruat.3.*

Observatio.

Casu ab alto, vulnus in capite acceptum, & citra saniei repurgationem conglutinatum, capite in tumorem abeunte, musculosa cutis incisione percuratum est.

CAROLVS Philippi Hispaniarum Regis F. Caroli Quinti nepos, ex quartana aerem mutare iussus, in arce quadam nobilem puellam corollas nectentem intuitus, cum ludendi causa ad illam properaret: illa vim metuens, in cubiculum fugit, pessulumque ostio obdidit. Iuuenis eo magis irritatus, in cubiculum præceps per gradus effracta violenter ianua delapsus, grauissimum vulnus in capite accepit. Vocati Chirurgi vulnus obligant, consolidationiq; intenti, saniei effluxum negligunt.

Itaque

Itaque caput totum tuberis instar intumuit; & apoplectico similis puer aliquandiu iacuit. Tum demum Philippus, vt morituro extremum adesset filio, accersitus Andream Vesalium Bruxellensem secum adducit, quem Hispani in superficie tantum corporis versatum veri Medici appellatione indignum esse calumniabantur. Is in deplorato vnicam spem in sectione pericranii sitam affirmans, data sibi potestate à Philippo, tuber decussatim aperuit, & pus fœtidissimum sensim euacuauit. Rediit igitur ad se puer, tanquam è profundo somno excitatus, vitæ restitutæ beneficium Germano Medico se debere affirmans. *Hugonis Blotii Delphtensis. I. C. acroama.*

OBSERVATIO.

Vulnere non ita difficili & periculoso in capite accepto, atque ob id neglectim tractato, cranii ossa vitiata sunt: vnde perennis Cephalalgia oborta, quæ Medicis morbi gallici falsam opinionem præbens, ægro prope lethalis extitisset, nisi ille chirurgi opera seruatus fuisset.

GEORGIVS ex antiqua & celebri familia Nobilium ab Hohenheim, qui Bombast cognominantur, natus, cum iuuenis adhuc D. Maximiliani Primi Imp. August. castra sequeretur, & vulnus in capite minime ἀξιόλογον accepisset, Chirurgo castrensi id percurandum commisit. Qui præterquam quod artis operum parum peritus esset, id etiamnum neglectim tractauit. Quo factum, vt vulnus non exacte à sordibus & sanie perpurgatum, sensim & latenter cranii ossa vitiauerit. Chirurgus itaque superficiaria expurgatione contentus, citra ossis corrumpendi metum vni vulneris consolidationi studuit. Qua assecuta, rem omnem probe confectam vterque arbitratus, firmam valetudinem sibi persuaserunt. Interea Nobilis Ordini Equitum Diui Iohannis Hierosolymitani (qui hoc tempore Melitam occupantes, eandem aduersus Turcam fortiter defendunt) sese addicit, quo loco vbi pro more decursum suum exegisset, & vt emeritus miles in Germaniam reuersus fuisset, indies difficili capitis dolore torqueri cœpit. Medicis proinde tum multis, tum selectissimis adhibitis, nihil non tentatum, quod ad capitis dolorem tollendum conducere videretur. Malo autem pertinaci subinde inualescente, neque quicquam vulgaribus & vsitatis medicamentis proficientibus, ad decoctum ligni Guaiacini, & alypticam Hydrargyricam ventum est: causantibus Medicis, refractariam illam Cephalalgiam, suspicione morbi Gallici haud vacare. Itaque vir optimus, & meliore fortuna dignissimus, diætam gallicosis debitam, quanquam innocentissimus, subiens, sudat gnauiter, & ex artis, vti tum tempora ferebant, præscripto, vnctiones sustinuit fortiter. Vsus in hoc opera Clarissimi & exercitatissimi viri cuiusdam Argentinensis Reipubl. ex conducto Medici Physici, apud quem ego circa annum Domini 1555. praxeos artis nostræ tyrocinia posui. Fœdis autem sputationibus, tanquam curationis basi, indicibili patientia certatum acriter, sed pro sperata reconualescentia fructus alius nullus subsequutus, præterquam quod medicamentis & accisa diæta excarnificatus, satis habuerrit mensibus aliquot inde, velut nauta tabulas in naufragio, sic ille sese ex virium imbecillitate analeptica diæta recolligere. Verum non ita multo post gemminatis eo vsque doloribus, vt vel mori omnino, vel extrema quæque experiri præferret: exemplis multis, quibus repetita alyptice & hyderotice in quantumuis pertinaci Gallicoso capitis dolore præsens auxilium tulisset, persuasus, miser denuo in pristinum pistrinum detrusus, summam aleam tentat: nouantur aut intenduntur medicamenta pleraque, & qui prius vnico, nunc pluribus mensibus Medico hoc carcere detinetur: atqui hygeia & Appolline nullo. Tandem cum remediandi spes exigua aut nulla superesse videretur, Medicis & medicamentis, à quibus tot tantaque perpessus frustra fuisset, longum valere iussis, reliquum vitæ suæ Deo & fortunæ committere sta[illegible]. Accidit autem, vt in summa rerum desperatio[illegible] casu, Argentinæ in senem & celebrem chirurgum incideret, & inter alia diuturni sui morbi calamitatem ei recenseret, qui sciscitatus ex illo, num aliquando ab externa aliqua causa, puta casu, ictu, vlcere, aut vulnere caput læsisset, nulla respondit, nisi vulnere illo, quod ei in adolescentia inflictum fuisset, & cuius supra meminimus. Petit Chirurgus capitis explorandi potestatem sibi fieri: Annuit ille, simul etiam, qua parte cicatrix prope obliterata notabatur, fixi capitis doloris locum monstrat, quem ille digitis diligenter & ingeniose pertentans, latentis ossis vitium solerti coniectura animaduertit, & de nudando capitis osse, vel ferro vel cauterio cutem aperiendo, consilium cœpit. Recipit æger Chirurgi sententiam, & quia ferrum reformidaret, causticum prætulit. Itaque cathæretico & escharotico, arte chymica ex variis composito, & in lapidis duritiem redacto, ruptorio lapide vulgò dicto, eodemque linteo excepto, abrasis prius capillis, affectum locum iam ante notatum, amplitudine Ioachymici numi aliquoties induxit, vnde paucis horis, eschara citra notabilem aliquem dolorem excitata est, hanc butyro loto inunctam, tandem vulsella sensim detraxit, qua semota, cranii ossis vitium, Cephalalgiæ huius diuturnæ & latentis legitima causa in conspectum venit: quod quia carie propemodum nigruerat, demisso, vt fit, specillo, quousque os abscedere deberet, explorat, siquidem quantum ossis corruptum, sola eiusdem abscessus curatio est. Catagmatico itaque puluere superdato, primum superficiaria caries ablata, desquamatorio autem emplastro testulæ squamæque exemtæ, tum sicubi radere opus fuerat, id eousque factum, dum quidam veluti cruor per ossium poros exsudaret, quibus omnibus, vitiato osse restituto, tum sarcoticis carnem generantibus adhibitis, reliqua curatio epuloticis cicatrici procurandæ seruientibus absoluta est, diuturnaque illa, & tantum non internecina Cephalalgia, causa eiusdem legitima sublata, cessauit. Atque hæc vera est & indubitata Nobilissimi Herois, alias terra marique summo cum vitæ discrimine exagitati Historia, qui propter innumeras virtutes, tum bello Melita à Christiani nominis hostibus crudelissimis strenue asserenda partas: tum pace domi insigni æquitate suis imperando adeptas, supremi in Germania Ordinis D. Iohannis Equitum Magistri & Principis honorem assecutus

secutus est, quo eum incredibili omnium applausu multis annis perfunctum vidimus. Est autem morbi huius casus & euentus cumprimis memorabilis, quo monemur, etiam summos & exercitatissimos Medicos, in tanta artis obscuritate latentiumque morborum & causarum ambiguitate, facillime falli posse. Hunc ego casum ex Opt. Principis ore bona fide (Deum testor) exceptum, dignum, qui posteritatis memoriæ consecraretur, iudicaui. Cui ego ab anno sexagesimo tertio vsque ad vltimum vitæ suæ terminum à Medicinis adfui. Et quia Podagra quoque implicabatur, sæpius sinistras illas inunctiones execrabatur, quæ neruos tantopere debilitarant, vt in senectute, vbi Podagricum paroxysmum sustineret, tam sæuis sæpe circa suras spasmis conuelleretur, ita vt horribile visu pedes natibus non sine ingenti cum dolore tum clamore connecterentur. Quare sponda aliquando inuersa, & pedibus ad eam partem collocatis, qua caput alias in decubitu reclinare solebat, restipedem ad superiorem spondæ partem foratam alligari curabat, pedis contractionem se hoc modo ad posticam partem inhibiturum sperans. Verum cum impedita conuulsio longe sæuiores dolores excitaret, mox vt vincula soluerentur imperabat. Quæ causa fuerat, cur infelicem sortem suam ex sinistro medicinæ vsu multoties non sine lachrymis deploraret: cui quoniam ante annos complures in Domino obdormiit, ex immensa sua bonitate locum in iustorum resurrectione largiatur Deus. *Schenckius.*

Observatio.

Vlcus in capite cuiusdam excitatum, quod citra exactam suppurationem coalescens partes inter cutem capitis & pericranium corrupit, atque in saniem & vermes conuertit, vnde grauissima Cephalalgia & perpetuæ vigiliæ obortæ, quæ tandem musculosæ capitis cutis sectione disparuerunt.

CANTSTADII, quod est amœnum Ducatus Wirtenbergici ad Nicrum situm oppidum, Bernardo Vogth Auo meo materno, celebri chirurgo, ciuis quidam diuturnis capitis doloribus atque vigiliis præsentem maniam iam minantibus infestatus, offerebatur. Hunc vbi de intolerabilis capitis doloris causa, origine & occasione percuntaretur, neque certi quicquam explorari posset, inter alia caput ægri contrectare & digitis pertentare cœpit. Quod dum tumidum, molle & admodum inflatum, plurimumque à cranio recessisse tactu deprehendisset, manus vola capitis cuti applicata, non tantum externum alienumque calorem, sed & pulsantem subtus sensum deprehendit. Suppurationem itaque, vti reuera erat, subesse ratus, pilis nouacula primum sublatis, sectionem decussatim ea capitis parte, qua maxime tumida, mollis & laxa visebatur, quaque pulsans sensus notabatur, instituit, vnde confestim puris ingens copia, cum vermibus partim viuis, partim mortuis in conspectum venit. Sanie itaque & pure primum abstersis, vermibusque, quantum tum quidem licuit, forpicula detractis, sordes & eluuiem vlceris vino calente proluit & perpurgauit: tum puluisculum, ex aloe & elleboro necandis vermibus, putrilaginique arcendæ idoneum inspersit, & vt par erat, recens inflictam plagam decenter obligauit, vnde æger quasi miraculo quodam leuatus, sublatis nimirum intensissimis illis doloribus, in sequentem noctem suauiter dormiuit. Auus cum postridie explorandi vlceris causa fascias solueret, multo maximam vermium copiam medicamentorum inspersorum vi enectam vna cum insigni putrilagine sustulit, & reliquam curationem medicamentis, quæ recentibus vulneribus cum sordidis vlceribus complicatis debetur, felicissimo successu absoluit. Deprehensumque tandem fuit, ægrum ante semestre vlcere recens in capite oborto laborasse, quod quia neglectum & sua sponte citra exactam suppurationem coaluisset, pus conclusum sensim eas partes, quæ cutem & pericranium interiacent, exedendo corrupisse & in saniem primum & putrilaginem, indeque in vermes conuertisse, qui rodendo & lancinando indubie pericranio molesti, tam sæuos capitis dolores, vigiliis complicatos excitarunt. *Idem Schenckius.*

DE VULNERIBUS CAPITIS.

Observatio.

Vulnera capitis pro locorum & temporum diuersitate curatu vel faciliora vel difficiliora esse.

FLORENTIÆ & Bononiæ ita capitis vulnera periculosa sunt, vt raro capite vulneratus sanetur. In hoc vero saxo Ragusæo contrario euenit, vix enim ex fracto & comminuto capite ægrotus decedit, imo plerumque conualescit. *Lusitanus. Curat.* 100. *Cent.* 6.

Quid dicemus de situ & positione vrbis Ferrariæ aut Florentiæ, quarum in illa vulnus omne in capite acceptum pestiferum est: in hac tibiis imposita vulnera immedicabilia sunt. *Quercetanus lib. de vuln. sclop. cap.* 3.

Ab ambiente aere petenda indicatio est, sub qua illa etiam comprehenditur, quæ ab anni tempestate, regione ac cœli & soli quod incolumis statu temporisque præsentis peculiari conditione petitur. Hinc est quod à Guidone scriptum legimus capitis vulnera sanatu esse longe contumaciora Lutetiæ quam apud Auenionenses, apud quos contra tibiarum vulnera difficilius sanantur quam Lutetiæ, quod Lutetiæ aer frigidus sit & humidus: quæ constitutio cum cerebro & capiti inimica sit, non potest non esse infensa earum partium vulneribus. At apud Auenionenses, qui est ambientis aeris feruor, humores liquefacit: & superne deorsum decurrere facit. Quod si quis huic Guidonis decreto contrariam experientiam obiiciat, atque sæpius lethalia esse & animaduerti in calidis regionibus capitis vulnera dicat, is intelligat, non esse eum casum acceptum ferendum aeris manifesto calori, sed maligno cuidam & venenato humori vel vapori per aerem sparso, & à mari suscitato: vt obseruare in his demum locis Narbonensis Galliæ & Italiæ licet, quæ mari Mediterraneo sunt vicina: *Pareus lib.* 10. *cap.* 8.

Iam

Iam agitur quartus vel quintus annus, quod in ciuitate nostra Mantuana quicunque in capite vulnerabatur, licet leue admodum vulnus illi inflictum fuisset, quouis administrato auxilio, sanari minime poterat, qui tamen influxus, post tertium vel quartum annum penitus abolitus fuit, ita vt nunc fere nullus eadem in parte sauciatus moriatur. Cum tamen ijdem Medici eisdemque auxilijs vtentes, & nunc sint, quæ certe mirabilia, non nisi in cœlestes influxus referri posse videtur. *M. Donat. lib. de variolis cap. 2.*

Observatio.

In recentibus tum capitis tum aliarum partium vulneribus curandis, nonunquam largiori sanguinis profluuio, ad conuulsiones declinandas, indulgendum.

Vidimus vulneratos, post sanguinis copiosum profluuium, sine contractionis metu, paucis diebus liberatos. In castris quendam chirurgum vidimus, nobilem iuuenem in humero vulneratum curantem, cui linteolos protinus vulneri admouerant amici contra sanguinis profluuium, linteolos statim euomuisse, nescio quid in vulnere digito perquirentem dum amicos profusione larga sanguinis conquerentes frustraretur, sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum fluere permisit haud ignarus, quo ægrotantem tutum à spasmo reddidit, & 8. circiter die per cubiculum deambulantem vidimus. Hoc magistris vulnerum dictum sit, qui à vena demere debent, si ex vulnere commode haberi non poterit. *A. Benedict. de Curand. morb. lib. 1. c. 47.*

Observatio.

Naturam aliquando à capitis vulneribus pus, aliasq; noxias materias sub cranio latitantes, per improuisos meatus, vel symtomatice, vel critice expurgare.

Natura aliquando pus, noxiamq; materiam sub cranio latitantem, per vias inopinatas extrudere consueuit symtomatice nonunquam, aliquando vero critice: quod binis exemplis confirmare libet. Anus quædam sexagenaria ventricosa, & ad motum inepta, dum Vergiliarum occasu incaute scamnum ascenderet prolapsis pedibus, marmoreum dolium occipite offendit. Hæc, quia vehementi ictu contusa tantum, & non sauciata fuit, neque Medicum accersire, neque victum à consueto mutare voluit, trigintaque dierum spatio nullam temeritatis suæ pœnam perpessa est, quibus elapsis, è vestigio ipsi totum intumuit caput, & tactu doluit, & febre confusa correpta fuit, in grauem soporem, & altam caligine vertiginemque cecidit, conuulsa aliquandiu permansit, & binos riguit menses, & amara euomuit, oculusque alter modo liuidior, modo prominentior effectus est, tandem è naribus alba, læuis & æqualis sanies bis ad vnciam effluxit, qua nisi oculorum dictis affectibus leuiter infestaretur & non semper, in pristinum sanitatis statum reuersa est.

Ita & Iacobus Hebræus percussus vulnere transuersali musculum temperalem incidente, septima die superuenientibus rigoribus quotidie vsque ad 45. diem riguit, & quotidie fere semper sudauit, alternatim rigoribus succedentibus sudoribus, qui tamen nonnunquam per duos vel per tres dies inordinate supprimebatur, rigoribus tamen & motibus quibusdam conuulsiuis perseuerantibus, ore sicco, & labijs depressis semper existente, præter omnium tamen spem, rigoribus vnaque sudoribus cessantibus, sanitati fuit restitutus, sensim natura materiam à capite ad neruosas partes ac musculosas decumbentem, ac rigores excitantem, per sudores euacuante. *M. Donat. hist. Mirabi. lib. 5. cap. 4.*

Observatio.

In capitis vulneribus collectum intra cranium pus aliquando per eiusdem poros exsudare.

Accidit etiam quandoque in vulneribus capitis, quod sanies non habeat liberum exitum à vulnere, sicque per porositates ossis resudet ad intra cranium, cuius rei testis est *Hippoc. libr. de vuln. capit.* dum scribit, partem posteriorem capitis vulnera occupantia minus lethalia esse, eo quod os ob crassitudinem diuturniori tempore pus contrahat & ad cerebrum inferius transfundat, quod pus ossa permeare possit. Confirmat *Gal. in comm. aph. 55. 7. lib. ex Hipp. sententia, & Auicen. sen. 14. 3. lib. tract. 4. cap. 5. Et Iacobus de Carpo, cap. de signis cerebri commoti,* se hoc vidisse tradit in actu practico anatomizando capita mortuorum à simili casu non rupto cranio, nec paniculo læso, idque facilius accidere consueuisse affirmat, cum à vulnerante arma, vel à chirurgo medicis instrumentis superficies ossis exterior, quæ est densior, quam pars media, fuerit amota, sicque sanies facilius ad interiora descendit, si enim per rimulam paruam, & vix sensibilem, extrahi saniem interius contentam quandoque obseruatum est, quanto magis & ad interiora sua grauitate descendere dicendum erit.

Narrat idem author huiusmodi historiam ibidem. Curabam quasi me nolente Bononiæ quendam Martinum Boletarum nuntium, qui fuerat ense non multum subtiliter incidente vulneratus in capite, in cuius cranio erat fractura fere capillaris, maior tamen, & penetrans intra sine panniculi læsione, circa decimum diem vidi accidentia suppurationem panniculi monstrantia, statim ego volui os incidere, & figuram ampliare, sed ille quidem nunquam fuit consentiens, tamen ego procedebam in cura cum attrahentibus, & semper per rimulam illam exibat notabilis saniei quantitas, dum ei imperarem, vt impelleret à pectore ad caput aerem, & ita sufflando notabilis saniei quantitas exibat, tamen semper habuit febres & rigores, & inquietudines, vsque ad quinquaginta dies: tandem natura separauit totum os capitis à dura matre, vsque ad superficiem ossis, ad quantitatem hostiæ magnæ. *Idem loco citato.*

Observatio.

Oßicula latentia in vulneribus capitis sæpe curationem ad longum tempus protrahere.

Admirantur quandoque medicinam facientes vulnerum capitis quorundam sanationem cum ossis incisione nimium in longum protrahi, diutiusque ac vulneris qualitati conueniat curationem retardari, quod ex ossis portiuncula, ad intra latitante, prouenire obseruatum est, quæ nisi amoueatur, nunquam sanatio ex voto succedet,

quod nos non semel obseruauimus, & Carpensis per hæc verba testatum reliquit. Et quia ossa vt plurimum sunt frangibilia, & vitrea, & fixura notabili facta in cranio penetrante ad intra aliqua frusta ossium cadunt ad profundum supra panniculum, & notabilia sunt, quia sunt maiora, id est cum maiori fractura in secunda tabula, id est, in inferiori, vel vt melius dicam, in intrinseca superficie cranij, quam in superiori, & pungunt siue grauant panniculos, & Medicus in similibus debet serrare cranium lateraliter, fixuram ampliare, & os illud extrahere, quia aliter non curatur talis dispositio.

Et hunc casum ego habui notabilem in quodam Philippo Donella de Carpo, qui steterat per annum cum magno frusto ossis sub osse, & vulnus erat notabiliter longum, & consolidatum totum, nisi quod extrema vulneris nunquam potuit consolidare, & perfecte claudere, & ibi erant duo parua orificia, à quibus resudauit sanies ad minus per sex menses, & hic fuit curatus à fratre suo, qui erat satis bonus operator, & à patre meo, sed superueniens ego, aperui totum vulnus secundum longum, & dilataui in latum, & serra amoui partem lateralem cranij, & inueni frustum longum & grossum supra panniculum, quod extraxi, deinde mundificaui panniculum, & breui sanaui eum, & adhuc viuit in bono statu. *Idem sæpius citato loco.*

Observatio.

Capitis vulnera non tantum post quadragesimum sextum diem, verum centesimo quoque periculo non vacare.

MIRANDVM sane Iuristas transacto 46. die in capitis vulnere, nullum amplius subesse periculum statuisse, sique post dictum tempus vero tradi contigerit ægrotantem, id nequaquam in vulnus reijciendum esse decernunt, cum tamen vsque ad centesimum periculo non vacare, autores sint *Rogerius, Guido, & Iacobus de Carpo.* Quinimo nec post centesimum periculo vacare obseruauimus nos. Iudeus quidam quadragenarius, Moses de Fontanella appellatus, quadrato corpore donatus, dum æstiuo tempore post cœnam ab inimico insequente fugam arriperet, vulnus ab eo in capite cæsim inflictum accepit rotundum profecto, ac si circino quis musculosam carnem à coronali sutura in lambdoide ablatam demeteretur, pericranio vndique nisi prope sagittalem commissuram illæso manente, quia ibidem tamen lupini instar cum quadam primæ laminæ superficietenus abrasione deficiebat. Huic tunc temporis neque grauia neque mitia symtomata accessere, imo quam prospere tum circa vlcus, tum circa corpus vniuersum (erat enim semper febris expers) omnia ex voto prosequebantur, veruntamen hæc dum ita essent, maximam quandam ob animi excandescentiam, quarta ineunte die, febre, inalterato vulnere, duodecim horarum spatio, cum tristi cruris oppositi sensatione, correptus fuit, sed ad vigesimam subsequentis diei horam bene se habuit, nocte aduentante direpente eodem cruris & frontis dolore, osse florido apparente, cum tumore tum capitis totius œdematoso, atque vulneris mala intemperie iam contracta, iterum tot horis, quot elapsa die, incaluit, atque sedata febre, tumore & vulneris intemperie non exceptis, cuncta fuerunt penitus remota, sed ordine prædicto deinceps reuersa, etiam p. symp. accessere, & eo deuenit res, quod absque ossis detrimento cum febre & accidentib. intermittentibus, vulnus 20. die male oluit, verum 27. die nondum expleta, vlcus in statum pristinum fuit redactum, nec non etiam tumor ille fuit exolutus, atque trigesima præter institutum febre assueta & symtomatibus soboles cutis in qua capilli efflorescebant, gradatim emersit, vlcusque posthàc in melius semper tum cicatrizando tum monstruose capillizando vsq; ad os ipsum processit, at febris in deterius degenerauit, quam sæuiora symtomata comitabantur, nam ex intermittente continua facta est, cum bilis vomitu, quo sedato, nunquam nauseatiua sacietate non destituebatur vsq; ad 70. diem, quo tempore squamam ab aere alteratam os amisit, & semper continua febre, atque extremarum partium frigiditate, aurium atq; narium liuore, cum pectoris in latere dextro dolore ingenti, & oculis liquefactum referentibus vitrum, vna cum sudore vniuersali, sic quod omnium eiusdem temperaturæ hominum copia excederet fuit cruciatus, sed post huiusmodi ossis desquamationem excepta febricula quadam omnino à patiente spreta ac neglecta, pectoris tamen dolore perseuerante, in nihilum penitus prænarrata accidentia redacta fuere, atque 85. die instante, caro callosa, in qua capilli non erant, solida tamen & firma vlcus adimpleuit, cuius occasione Cheirurgis & Medicis à curatione recedentibus, is fere cachexia affectus, ad 125. diem (quia Mercator erat) per totam vrbem die ac nocte ambulabat: 126. die ineunte, ardenti febre, articulorum dolore, pectorisque, neruorum opticorum, oculorum, frontis & syncipitis, cum narium & aurium liuiditate, absque tamen sanati vlceris iactura vlla correptus fuit, atque 129. die accedente, prædicta omnia fuere remissa, qua tamen nocte, dum placentam à leui cœna ex saccharo melonumque seminibus confectam commanducaret, copiosissima sanies, ichorosa, liuida, fœtida, & corrupta, qua ambiens valde inficiebatur, à colatorio osse, Medico intuente, in fauces influente, motu statim & sensu à Diaphragmate infra destitutus, mente constante, cum semel assellasset vitam cum morte commutauit. *M. Donatus Hist. mirab. med. libr. 5. cap. 4.*

Observatio.

In capitis desperatis vulneribus, etiam apparentibus lethalibus signis, ægri non deserendi: exemplo cuiusdam, qui ex tribus capitis vulneribus magnis, & quæ lethalia esse Hippocrates pronunciauit, præter omnium exspectationem euasit.

ADDENDA mihi hoc loco historia D. de Vaten, qui in pugna Monconturei tria magna vulnera in capite accepit. Primum in fronte, parte dextra, duobus transuersis digitis supra oculum, indeq; ad Zygoma, oculum medium secans, pertendebat. Alterum in osse sinistro βρέγματ☉ ad membranam vsque perueniens, duos digitos longum, latum vnum: Tertium in occipite, omnium grauissimum. Nam quatuor digitorum longitudo erat, & latitudo duorum. Hæc illi grauia acciderunt. Septima die illum febris iniuit, eademque tam graui marcore & inexpugnabili pene dormiẽdi necessitate oppressus est, vt

est, vt subinde excitandus esset, mens lababat, memoria quoq; amissa, læuitas intestinorum aderat, eique nullo sensu fluebat aluus: denique nulla sanies ex tribus illis plagis effluebat, membranaq; fere immobilis nigraq;, hoc est, cancro occupata videbatur. Quæ omnia ad diē vsq; trigesimum ab accepto vulnere perseuerarunt, adeo vt aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina esset. Conualuit tamen. Hanc historiam apposui, vt à D. Pigræo Regis Chirurgo peritissimo, viro fide dignissimo, mihique amicissimo accepi, quo iuniores Chirurgi discant, cū deserti à medicis sæpe conualescant, quosdamq; fama prodiderit in ipsis funerib. reuixisse, ne aliquot mortiferis signis ab Hippocrate recensitis apparentib. statim prognostico temere pronunciata ægri salutem prodant, satius esse rati, si aliquod, anceps licet, appareat auxilium, periturusq; sit qui laborat, nisi temeraria quoq; via fuerit adiutus in hoc statu, illud, inquam, auxilium potius experiri, Celsi consilio, quam nullum. *Vertunianus Comment. ad lib. Hippoc. de Vulnerib. Capitis.*

Observatio.

Graui vulnere in capite percussus, ad duram vsque menyngem pertingente vulnere, resolutione, conuulsione correptus, & sine voce mutus dies totos septem manens, magno labore, nutu Dei, curatur.

SVTOR Auenione agens, in capite graui vulnere percussus, cum cranii vulnere ad duram vsque menyngem pertingente, resolutione simul & conuulsione post septimum diem correptus, & sine voce mutus dies totos septem manet: curatur tandem magno labore, & nulla relicta labe, à tanto malo, integra valetudine fruitur Dei benignitate. *Valleriola lib. 5. Obseruat. 9.*

Observatio.

Simplicium capitis vulnerum, sine cranij offensa, per terebrationem apertio quam periculosa.

QVANTVM simplicibus capitis vulneribus, in quibus cranium læsum non sit, loci ad aperiendum consuetudo vulgata, contra id quod præcepimus, tum nocumenti, tum moræ ad sanandum afferre possit, præter alia multa exempla, vnum illud satis confirmat, quod in Ioanne Gometio de Columbis Cazzallensi editum est, qui Philippi Regis nostri stipendiis terras montesque mineralium inuestigandi causa rimatur: is, dum alte defosso specu vna cum operario inquisitioni suæ operam daret, ad conspectam repente glebam, quæ metalli specimen habere videbatur, manu tollendam sese festinus demittit, quem socius imprudens liberato iam atque improuiso ictu ligonis, altero dente oblique, ac non grauiter percussit in dextra capitis parte, super os quod laterale dicitur: nec vero vulnus ad cranium pertigit, neque vllam rupti ossis significationem dedit, quoniam reuera os minime fuerat læsum. Huic imperitus chirurgus, vulnus adaperiens, vehementer auxit, crucemque tribus digitis quadratam incidit, & cranium satis pro arbitrio detexit: deinde multos dies digestiuis & oleo vsus est, adeo profuse, vt vltra quindecim regios nummos oleo, & ouis adhibendis impendisse dictus sit: ex quo euenit, vt non modo detecta cranii pars, sed multo etiam maior vndique portio corrupta fuerit: tandem post alterum iam mensem, cum ego à D. Francisco Mendocio, qui Regis mandato metallorum rationibus & operibus curæque omni præerat, accersitus, hominem vidissem Llerenam, vbi publico stipendio medicam artem exercebam, adduci iussi. Huic, cū satis magnam ossis partem extrahere opus esset, quæ tamen angustiori vulneris apertione produci non posset, cumq; ego tantundem aperire recusarem, orificium ad argentei nummi, quem regium vocant, magnitudinem trepanis feci, ita, vt membranæ extarent, atque ea parte pus, quod intus corruptum erat, quodque in dies conficiebatur, purgari posset; atque ita balsamo illo à me descripto, & emplastro, gummi elemii, & filis tam diu curationem prosecutus sum, quoad instrumentis leuiter quotidie expertus os ipsum circumquaque abscissum esse, & duram matrem superinducta iam carne constare intellexi. Igitur vt os ipsum magnum minori multo foramine extraherem, instrumentū mihi ad trepani instar comparaui, quo foramen facerem, quantum ferreus fusus fœminarum nostratium facere possit: quo ferro contiguis ferri pertusionibus in crucis modum os totum corruptum perforaui; opus autem ipsum à medio loco inceperam, qua superius vulneris ipsius osculum patebat, quod ad argentei numi magnitudinem paraueram. Foraminum vero intercarpedinem, leuatore dicto instrumento interrupi: facile enim os ipsum rumpenti cedebat. Hæc vbi iam expedieram, vnam primum ex his quatuor portionibus instrumento attollens extraxi, & alteram deinde, & tertiam: quartam, quæ maxima erat, in posterum diem reliqui; quam tandem extraxi. Totum autem os laterale appellatum, & petrosi etiam eiusdem lateris bona pars, & coronalis quoq; non exigua portio, quæ in anteriorem partem vergit, extracta est; ex petroso prodit quantum fere ad auriculum originem extenditur. His autem ossibus extractis, dura mater, quæ iam interim inducere carnem cœperat, vltra modum etiam induxit, adeo vt exuperantem carnem ex orificio illo, quod iam pridem feceram, bis fuerim coactus rescindere: adeo autem duram experiebar, vt forcipibus vix possem rescindere. Post hæc autem cum melius habere statim cœpisset, Cazzallam discessit, à quo post mensem fere accersitus sum, quod in capite super occipitis ipsius os magnum tumorem ac pure etiam plenum haberet: quem cum aperuissem, ossa multo etiam magis, quam quæ prædicta sunt, corrupta esse deprehendi: tum vero Llerenam ad me venire iusso, postera die satis ex arte subtiliter ossa extraxi, tria etiam prædictis æqualia, sed multo magis corrupta. Relictus autem est toto fere occipitis osse carens, atque portione etiam non exigua alterius lateris ossis sinistri, vulnera autem ipsa carne & cute vndiquaque obducta sunt: molli tamen & tactui cedente constitutione, quæ paulatim durescit. Homo autem ipse diuino beneficio liberatus bene habet. *Arcæus de Curand. Vuln. lib. 2.*

CEREBRI VVLNERA CVM EIVSdem substantia iactura.

OBSERVATIO.

Prodigiosa & deplorata cerebri vulnera cum eiusdem substantiæ effluuio & iactura percurata.

HABET hæc *Bertapalea de fractura cranij cap.* 5. Et semel habui vnum rusticum, cui erat remota pars medullaris cerebri, qui est sanatus. *Nicolus ser.* 7. *tract.* 4. *sum.* 2. *cap.* 91. scribit hominem vulneratum in capite cum ense, profundato vulnere vsq; ad substantiam cerebri, super verticem in anteriori parte frontis, vsque ad medium capitis, qui sequenti die post vulnerationem incurrit paralysim vniuersalem & emittebat superfluitatem primæ & secundæ digestionis insensibiliter, & stetit sex diebus quod non comedit, bibit tamen aquam frigidam cum syr. rosarum, & sexta die petiit cibum, & cibatus fuit, & postea regulariter rectus euasit.

Vidi etiam quendam vulneratum cum ense pluribus ictibus in capite suo, omnibus cum fractura cranii vsque ad panniculos cum multa emissione ossis, & cum hoc amputata fuit ei manus sinistra, cum multa effusione sanguinis, & remansit velut mortuus pluribus horis die cooperto capite, & erat sine sensu & motu, & delatus fuit ad Ecclesiam vt sepeliretur, & cæpit sentire & moueri, & curatus postea euasit.

Carpus in suo tractatu aureo de fractura cranij inquit: Quod contingat cerebrum lædi & sanari, tenet *conciliator diff.* 181. etsi aliqui tenent contrarium, hoc est, quia pauca viderunt, & minus credunt; Credo ego mihi ipsi, & fateor, quod vidi ad hunc vsque diem sex homines à quibus notabilis quantitas medullæ cerebri exiuit, & sanati sunt, de quibus aliqui eorum maxime duo passi sunt paralysim vnius lateris, tamen vixerunt per duos annos, de quibus tres vidi & curaui in terra Carpi, etiam dum essem satis iuuenis, & pro ætate non fui deceptus, & habui fideles & peritos Physicos in societate, à quibus in prima vel secunda visitatione ægro extraxi à labiis vulnerum magnam cerebri partem, quæ ex se exierat cranium.

Et vnum vidi in ciuitate Pistorii, quem curabat quidam Angelus hæbreus satis expertus chirurgus & sanatus est. Et duos vidi quos ego curaui Bononiæ, vnus fuit quidam D. Vincentius Ragacia, alter fuit D. Paulus nepos Cardinalis Histrigoniensis, & ad istum habui multos nobilissimos testes, & doctos, cui extraxi in prima visitatione portionem cerebri, deinde in 13. die exiuit alia notabilis portio, & tandem vsque ad sexagesimam deuenit diem sine aliquo malo accidenti, & tale foramen in cerebro erat valde profundum, quia causa fuerat cuspis vnius ronchæ, & remansit tale frustum perpendiculariter in cerebro per diem, & erat longitudinis quatuor digitorum, quod tenaculis magno labore extraxi, quia vix poterat videri & capi, & in eodem foramine tenui tentam per quinquaginta dies, vel circa, quia semper emanabat humiditas aquosa & multa, tamen tunc ad nihilum deducta fuit ipsa humiditas & tunc extraxi tentam, quæ erat canulata, & tentaui consolidare vulnus, & sic circa sexagesimum diem, ob materiam in cerebro contentam, superuenit magnus paroxismus Epilepsiæ, cum maximo omnium membrorum tremore & rigore. Hoc ego videns, iussi pedibus eleuari, & capite deprimi, & cum stilo paulatim aperui foramen illud prædictum sub cranio, in quo inueni magnam quantitatem materiæ aquosæ colore lacteo coloratæ, qua euacuata statim cessauit Epilepsia, & rediit in bonum intellectum. Hoc videns, iterum imposui canulam, & cum letionibus syringabam taliter quod exsiccaui totaliter illam humiditatem, & sanitati restitutus est. Qui postea vixit multo tempore & Deū testor quod ipse iurabat, quod ipse semper etiam à principio læsionis habebat coitum cum quadam ancilla domus, etsi non singulis diebus, alternis tamen; & quod bibebat tres phialas aut quatuor Maluatici singulis diebus à principio læsionis, ex hoc credo ego istum sanatum fuisse nutu Dei. Et etiam iuro quod vnus illorum prædictorum quos sanaui in terra Carpi, cuius nomen erat Rumpha, & erat Villicus, comedit tempore quo vlterius se habebat singulis noctibus carnem salsam in magna quantitate, cum pane & melle; nam hic tempore noctis clam surgebat, & capiebat carnes salsas non lotas, nec à sale expurgatas, & sub prunis coquebat eas, & habebat magnam mellis quantitatem sub lecto, & sic nemine sciente triumphabat, & sic fuit in veritate. Hæc dixi vt contradicerem opinosis, qui non credunt cerebrum posse sanari, quos rogo vt velint dictis nostris acquiescere, quia ego cognosco & cerebrum, & saniem, & alias medullas. *Hactenus Carpus.*

Non deest nostræ tempestatis chirurgus multa quidem experientia peritus, & nobis per quam familiaris, nomine Hippolytus Dantreppus, qui nuper super mensam meam apud Nanceium Lotharingiæ primarium oppidum, simile quiddam sibi contigisse, affirmare constanter defendereque non dubitabat, reclamante tamen Vaxino Risicho Insubre clarissimi Lotharingiæ ducis chirurgo præcipuo, quod Hippocrati adhæreret: cuius verba sunt ex sexta aphorismorum particula: Si vesica præciditur, aut cerebrum, aut cor, aut præcordia, aut aliquod ex tenuioribus intestinis, aut venter, aut iecur, letale est. Nec facile audiebat illum, cum substantialis particulæ cerebri quantum cocleari excipi potuisset, in terram decidisse asseueraret: hominemque à se sanatum contenderet. Cuius rei locupletissimos testes, vtpote oculatos, nec auritos, in medium proferebat. Vtcunq; res se habeat, multis disputationibus confutare conati sumus, ego & Ioannes Galfredus, eiusdem ducis medicus. Itaq; adhuc de ea re certamus, atque sub iudice, *vt Flaccus ait*, lis est. Non ignoramus Theodericum Chirurgiæ nequaquam ignarum scripsisse, sanari quendam ab se visum, ex cuius cerebro cellulæ pars egrediebatur. Huic tamen fidem integram Vaxinus neutiquam habebat, quoniam eius verba euangelica veritate subnixa non omnino putabat. Quid de ea re antea libro primo, historia decima quinta scripserimus, memoriam nostram non fugit, nobis tamen ista placent. *Conciliator tamen differentia centesima octogesima prima*, Galeno assentire videtur: cuius verba subscribo, ne lector amantissime ea fortasse desideres, aut tempus in eis quæritandis insumas. Sciendum, inquit, est quod solutio continuitatis siue imparis omnibus aduenit membris etiam sanabilis, nisi cordi: Illud enim solutionem non tolerat continui: octogesima septima differenti.: Aut nisi ad intimam partis intrinsecæ peruenerit, vt ad ventriculos cerebri,

cerebri, vel profunditatem hepatis: aphorismorum sexta part. Ad hanc enim immoderatus sanguinis prosequitur exitus. *Campegius Enarrat. Histor. 25. lib. 4. Galeni.*

Guido se quendam vidisse affirmat, cui ex vulnere parte capitis postica accepto, parua quædam portio substantiæ cerebri exierat, vt ex memoriæ læsione cognitum est, & tamen is à tali vulnere conualuit, restitutaq; est illi ex integro post curationem memoria. Non tamen asserit illum superstitem permanere potuisse, si totus ventriculus per vulnus exiisset, vt de quodam Cellario refert Theodoricus. Verum his exemplis, quæ rarissima sunt, quæq; Dei potius voluntate, quam arte eueniunt, non euertitur vniuersalis sententia. *Iacotius Comment. ad aphor. 15. lib. 1. sect. 3. Coac. Hippoc.*

Nos in cerebro vulneratis mira vidimus: in vno, qui magnificis Valengis inseruiebat, tanta substantię cerebri quantitas exiuit, quantũ est paruum gallinæ ouũ, tamen euasit: at deinceps probe loqui non potuit, & per trienniũ ineptus & fere stupidus superuixit. Aliũ vidimus ex Corsica militẽ, cui fere dimidiũ capitis cũ sua cerebri portione ablatum est, conualuit: sed nihil recordabatur, loqui non poterat, & erat adeo insensatus, vt nihil vel intelligeret, vel referre sciret: illa solũ comedebat, quæ in os ponebantur, totũ se cõstercorabat & cõmingebat, à consociis in Corsicam ductus est: an illuc peruenerit, ignoramus. *Brasauol. comment. ad aph. 18. lib. 6. Hippoc.*

Quanquam ab Hipp. Gal. & aliis eminentissimis antiquis, & modernis medicis antiquos insequentibus dictum sit, vulnera cerebri cum incisione velaminum & substantiæ cerebri minime sanari ingeniis medicinalibus posse, & si aliqui sic vulnerati sanitati restituti sunt non illud factum vi medicaminum & medicæ artis, sed potius diuina potentia, à qua nihil est quod fieri non possit, sic volente. Ego testor Deum, & quamplurimi homines qui adhuc viuunt, testes sunt, me plurimos vulneratos in capite cum incisione ossis, panniculorum & insignis cerebri substantiæ sanasse arte & remediis medicinalibus & non solum vulnerati ense, sed fracti tum à rebus frangentib. tum à casu ex alto: ita vt non solum vulnus fuerit in menyngis, sed laceratio in substantia cerebri cum deperditione & conquassatione non modicæ cerebri quantitatis. Inter quos viuit adhuc Clarissimus Paulus Raymundus vir nobilis Venetus, qui percussus cum ense in capite in parte posteriori prope suturam laudæ fuit, cum incisione ossis velaminum, & cerebri substantiæ: vulnus vero erat duorum digitorum longitudinis, profundum ad trium digitorum crassitudinem, pars ossis incisa ex toto separata erat à reliqua parte cranii: cui superuenerunt accidentia omnia futuram mortem enunciantia: qui tandem Dei omnipotentis auxilio mentem meam illuminantis, & arte & remediis medicinalib. sanitati restitutus est, testes sunt in primis non pauci huius ciuitatis medici, ac etiam tota & nobilium ac ciuium multitudo, *Nicol. Massa. tom. 2. Epist. 11.*

Sanitati etiam mea opera restitutus est magnificus iuuenis Marcus Goro, qui cũ parte acuta cuiusdam hastilis, ab vna parte præ se ferentis securim, & ab alia mucronem, siue pugilli acuti formam, quam alobardam vocant, vulneratus est, & facta fuit fractura, non solum ossis cranii, sed panniculorum & cerebri substantiæ vsq; ad os basilare, quod attestabatur radius argenteus in vulnere positus, qui descendebat vsque ad os basilare, ita, vt sentiretur percussio facta à radio super osse basilari. Rogatus ego à quamplurimis clarissimis senatoribus accessi, cumque vidissem ossis fracturam insignem satis ad dimidii digiti articularis longitudinem, & ad crassitiem latitudinis eiusdem, scissitassemq; à medicis illis, qui medelam præstiterant, de illa parte ossis vbi erat fractura: qui cum nullum os visum ab ipsis fuisse asseuerarent, causam amissæ vocis fuisse cogitaui, partem illam ossis in cerebro fixam, & accepto instrumento chirurgici cuiusdam, qui ei in medendo deseruiebat, os ex vulnere extraxi, & immediate cœpit loqui, & dixit, ad Dei laudem sum sanus, quod non fuit sine medicorum omnium, qui interfuerunt, & nobilium senatorum atque adstantium maximo applausu & admiratione. Hic tandem ex malo cibi regimine (nam cum esset iuuenis insolens & incontinens, vna die voluit ouataricam, quam cauiarum vulgares vocant comedere,) incidit in omnia accidentia, quæ futuram & certam mortem significabant: tandem Dei benedicti auxilio, & medicâ arte & auxiliis sanitati restitutus, qui viuit etiamnum: huic nobili superuenerunt accidentia epileptica ex retentione saniei super os cranii basilare: Neque alio ingenio vlcus fistulosum potuit curari, nisi factâ argenteâ canulâ ad vnius digiti longitudinem, vt vlcus continue apertum remaneret: & sic bis & ter etiam in die à sanie expurgabatur, scilicet accepta parte inferiori nasi manibus, & strictâ, atque anhelitu contento, & aliquo conamine facto, sanies ex vlcere in summitate capitis egrediebatur ad quantitatem sæpissime dimidii corticis gallinacei, & plus: quâ egressâ, imponi iubebam mel rosaceum dilutum cum duabus partibus aquæ ardentis ex vino per destillationem factæ, quam aquam vitæ vocant, supra quam cannulam argenteam cerotum de betonica apponi iussi, quam cannulam per annum & amplius in vulnus detinuit: sicq; vlcere sensim mundificato, partes coaluerunt, & factâ cicatrice euasit. *Idem.*

Alphonsus quoque Bononiensis, qui percussus fuit cum ense in parte sinistra capitis inter suturam sagittalem & mendosam cum incisione non solum ossis & membranarum sed etiam insignis quantitatis substantiæ cerebri: Etenim vulnus erat ad longitudinem vnius digiti cum dimidio, ita vt manifestissime substantia cerebri incisa inspiciebatur, & digito tangebatur: cui superuenerunt accidentia omnia mala mortem & interitum attestantia, vt est febris, rigores, paralysis lateris oppositi, alienationes continuæ: qui tandem Domino auxiliante euasit nostra rationali administratione regiminis & medicinalium medicamentorum, quæ fuerunt præter aeris alterationem & rectificationem, missio sanguinis bis facta à vena cephalica eiusdem lateris: atque lenitio ventris à primis diebus cum cassia, & in processu per euacuationem cum pilulis cochiis exhibitis: & etiam exhibitio syrupi rosati & de endiuia, diluti cum aqua betonicæ & borraginis: & ea quoque quæ vulneri imponi secundum diuersitatem temporis læsionis iussi: quæ talia fuerunt. Etenim in primis illis diebus, antequam accidentia hominem inuasissent,

uasissent, continue qui ei medelam præstabant, oleum rosaceum omphacinum in vulnus infundebant, vngebantque vniuersum caput oleo rosaceo simplici: cum vero accersitus, ac supplicè rogatus accessissem, videns profunditatem vulneris, & substantiam cerebri incisam, quæ iam liuescere & corrumpi incipiebat, iudicaui omnia accidentia ea potissimum de causa prouenisse, quoniam cerebri substantia corrumpebatur. Nam & sanies (quæ pauca erat) fœtebat: cum vero considerare cœpissem omnia alia remedia vana & incassum fore, ni prius & putredo & putredinis causa remoueretur, iussi vt acciperetur mel rosaceum, & tantundem olei rosacei, & duas partes aquæ vitæ ex vino scilicet factæ, quod medicamentum in vnum reddebatur: deinde penicillis in eodem medicamento madefactis vulnus replebatur, & oleo rosaceo vniuersum caput vngebatur, sicque processum fuit, vsque ad perfectam vlceris correctionem & mundificationem: deinde cum vnguento de matrisylua super penicilla in eodem madefacta: qui Dei omnipotentis gratia euasit (non sine tamen maximo labore) trium mensium spatio: cui superuenere accidentia epileptica, à quibus etiam ex frequenti exhibitione agarici, & rerum necessariarum regimine liberatus fuit. *Idem.*

Minime vero casum horrendum præteribo, & omni admiratione dignum. Etenim vir fortis & strenuus Theodorus Bua, natione Græcus, equitū ductor, qui, præterquam vulnus à quo sinistra manus abscissa & separata ex toto fuerat, (quoniam sola cutis inferior eam detinuit, ne humi caderet, quæ suta fuit, & ex applicitis medicaminibus partes coaluerunt, & sanitati restituta fuit, motum tamen amisit,) vulneratus etiam fuit in capite cum ense quatuor magnis vulneribus, cum incisione ossis & substantiæ cerebri: horrenda erant vulnera visu, nam cum essent quatuor secundum diuersos incussus, & vbique substantia cerebri appareret lacerata, sine spe omnes eramus, & eo magis, quoniam superuenerunt à primis illis diebus rigores ingentes, qui non semel sed pluries vnica die hominem inuadebant, febrisque ardens erat: ariditas linguæ, labiorum vulnerum depressio, & resolutio fere vniuersalis, atque substantiæ cerebri liuiditas, & quod à vulnere emanabat virulentum & fœtidum erat: cui præter apertionem venæ cephalicæ dextri & sani brachii, atque euacuationem ventris cum cassia, & quoque regimen sex rerum necessariarum, plurima remedia capiti administrata fuerunt: quæ cum non contulissent, vnicum salutare remediū fore existimauimus, si iam inceptam putredinem & causas quis amouere possit. Quare cum putredinis causa sit humiditas non regulata à calore naturali, & id quod putridum factum iam est, non poterit nisi exiccantibus remediis modeste calefacientibus corrigi & tolli. Consilium fuit vt vna cum melle rosaceo & oleo rosaceo, duplum aquæ vitæ ex vino per destillationem factæ permisceretur: sicque per plures dies in vulnus hoc medicamen ponebatur: sed cum apparuit sanies laudabilior, amoto oleo rosaceo infundebant in vulnus mel rosatum, & aquam vitæ æquis portionibus simul permistam, desuper vnguentum de matrisylua super pannum extensum ponebatur, caputque vniuersum oleo rosaceo completo vngebatur: & quoniam per plures menses laborauit, molestatus à diuersis accidentibus, & præsertim epilepsia, omni ingenio, vt vulnus adapertum maneret, statutum fuit. Quare vlcus continue replebatur lychniis, siue penicillis cum vnguento de matrisylua, & desuper cerotum de betonica satis amplum imponebat: quod non dimisit vsque ad perfectam vlceris consolidationem: vsus est & agarico, & pilulis cochiis permistis, vt materia crassa, circa panniculos inferioris partis cerebri detenta, euacuaretur, & tandem ab omnibus malis euasit, non sine maximo stupore totius ciuitatis. *Idem.*

Præterea in vico sanctæ Mariæ formosæ, iuuenis viginti duorum annorum, qui ex maxima contusione cranii cum quadam virga auri ponderosa à viro forti facta, cum ruptura non solum cranii, sed menyngarum & substantiæ cerebri contusione, euasit eodem fere regimine, & eisdemmet medicamentis applicitis, cui tamen non affuerunt accidentia mala, præter febrem à prioribus illis diebus, qui spatio duorum mensium sanus euasit. *Idem.*

Famulus etiam Domini Pasqualini Missochæ vulneratus in capite, in parte anteriori sub sutura coronali versus frontem vulnere vnius digiti longitudinis: quod vulnus nullis medicinis applicitis potuit sanari: sed semper sanies ab eo egrediebatur, præsertim si strictis naribus & anhelitu retento, conatum faceret: quæ sanies per multos menses permansit, qui etiam ad omnia munia extra domum egrediebatur: hunc sanaui continue bis in die infundendo aquam vitæ per syringam. Super vulnus vero exterius cerotum de betonica ponebat: tandem post multos menses frustum ossis longitudinis dimidii digiti egressum est: post cuius egressum vulnus sanitati restitutum est. Possem quam plurimos alios mirabiles casus cum incisione & laceratione substantiæ cerebri sanatos enumerare: sed hi satis sint, vt scias vulnera cum incisione, profundatione & deperditione substantiæ cerebri sæpe à me sanata fuisse: dicant antiqui & moderni Medici quicquid sibi placuerit. *Idem Massa.*

Potest egredi cerebrum in magna quantitate & stare vita, ideo non relinquatis ægros. Multa sunt exempla à Galeno, à Carpo, & à multis aliis proposita. Ego etiam mirabilia expertus sum. Vidi Zinganum Ianuario mense frigidissimo, Partisanone percussum, & sectum est dimidium fere caput, & maior quantitas cerebri exiit quam includi possit in ouo gallinaceo, & sanatus est. Habeo exempla familiaria multa, lethale quidem vulnus est, sed solis prognosticis non credendum, quia sæpenumero seruantur homines. Notate tamen quod vidi multos, in quibus egressum est cerebrum, & aliquot remansere stolidi, aliqui superuixere vsq; ad 120. dies, aliqui sanantur & integri manent. Habui mulierem concubinam cuiusdam, percussam verriculo ignis ab vxore mæchi, superuixit ad 80. vsque. Sed habeo multa exempla illorum, qui stolidi facti sunt, & periere tandem post duos aut tres annos. Et vnum habui in quo parua quantitas egressa est, & durauit ad 80. vsque, stolidus non erat, sed eadem die qua egressus est domo concidit statim mortuus. Itaque nunquam derelinquendi ægri, semperque speranda salus. *Fallopius, c. 45. de Curand. Vulnerib. Cap.*

Vulnera cerebri si ad ventres perueniant, nō curantur,

rantur, sed alia multa vidimus sanata, quæ ad cerebri substantiam perueniebant, & amissa cerebri ipsius portione. *Christoph. à Vega. comment. ad aphor.* 18. *lib.* 6. *Hippoc.*

Nos Dei auxilio, cui omnia accepta referimus, multos è maximis & grauissimis vulneribus liberatos testari possumus, inter quos hactenus nouem iam sunt, quibus non exigua cerebri pars perierat. Fere autem innumeri, quib. prior meninx vehementer fuerat lacerata, ex his autem nouem, quos retulimus. Prior apud vrbem Xeres Pacensis diœceseos, familiaris quidam Ioannis Bazzani, qui gladio vulnus in capite acceperat, ex quo vulnere membranis ruptis tantum cerebri decessit, quantum duo tritici grana sunt. Successit citissima paralysis, & alterius corporis partis, & linguæ impedimentum, qua vsq; ad quartum mensem laborauit, ex qua tamen affectione, postquã ex vulnere sanatus est, melius etiam habere indies cœpit. *Franc. Arcæus lib.* 1. *c.* 6. *de Cur. vul.*

Secundus vero fuit puer quidam, 10. annos natus, muli calce percussus in fronte, vt ferreæ soleæ margine ossa etiam comprimerentur. Huic per continuos sex dies de cerebro, quantum lens est, singulis curationibus deperiit, atq; hinc nihil mali, præter vulnus est consecutum. *Idem.*

Tertius in oppido, Fuentes de Leon appellato, erat, qui telo obtuso, ex balista iacto petitus, & capillos & ossa & carnem super cerebrum coacta habebat: prima autẽ secunda atq; tertia cura hæc omnia extracta à nobis sunt: pulsatione enim ipsa paulatim expellebantur: vna vero & cerebri pars prodibat commista, in quo rem nobis non negligendam animaduerti: id autem fuit quod duodecimo die molle quiddam & candidum excrescere intus cœpit instar adipis, quod sequenti curatione ita exuberauerat, vt supra carnem omnem emineret, nos autem hermodactylorum puluerem iniecimus, eo modo reductum coactumq; iri arbitrati. Cum autem tertia curatione supra cutem etiam nimium excessisse deprehendissemus, ferro rem agere consilium fuit. Igitur forcipe, quatenus cranium æquabat resecuimus: Id autem quod resectum est, nucẽ iuglandem magnitudine superabat: nihil vero neq; sanguinis, neq; alterius rei secutum est: postera vero die nihil apparebat, sed plana omnia, bonoq; colore cõstabant. Sanatus igitur hic homo est, sed tamen quoad vixit, morbo regio laborauit, cuius prima accessio septima die fuit, & dum curaretur, alteram & tertiã passus est accessionem. Superuixit autem vsq; ad quartum & trigesimum annum. *Idem.*

Quartum autem curauimus in oppido Llerena, Marchionis de Falces, qui eam prouinciam administrabat, famulum: hunc alius ex domesticis quidam æreo petierat candelabro in coronali ossis parte, omnis autem ea ossis pars, qua vulnus accepit, comminuta, atq; super cerebrũ fuerat vehementer coacta: opus igitur fuit secũda, tertia & quarta curatione: ea ossa omnia extrahi oportuit, quæ loco mota, cerebrum grauiter premebant, maxime quæ in inferiori tabula erant, cerebri substantiam continentes pelliculas ruperant, ex quibus duo ossa ita magna erant, vt per vulneris meatũ magna cũ difficultate erui potuerint: ab his aũt pelliculæ, & cerebrũ ipsum vitiata fuerant, quamobrem singulis curationibus, à secunda ad quintam vsq;, ternæ quaternæq; ex cerebri substantia portiones, eæq; nõ exiguæ decesserunt. Interfuit autẽ dum curaremus, Benedict. Arius Mondanus Theologus nostras, qui apud nos eo tẽpore chirurgiam, artis potius quã operis causa docebatur: quinq; ergo continuis diebus ossa & cerebri partes prodierunt, quæ pulsatione ipsa pellebantur. Atq; hic iuuenis grauib. symptomatib. affectus est, dum curaretur: nam dextro latere conuulsionẽ, sinistro vero paralysin, atq; etiam regiũ passus est morbum. Hæc aũt omnia vndecima die aggressa, ad vigesimam vsq; cum summo etiam fastidio durauere. Posthæc melius habere cœpit: tandem diuina ope omnino incolumis euasit. *Idem.*

Dum nos Llerenæ (ꝙ oppidũ inter Bethicam & Lusitaniam est) publico populi stipendio chirurgiã, & inquisitionis magistratus honesta mercede exerceremus, admirandum periculũ accidit apud oppidulum Valuerde, decem miliaribus Llerenã distant, quod hic referre decreuimus, quod eius hominis restituti historiam nemo audire possit, quin Deo auctori, atque vnico humanæ salutis præsidi gratuletur. Ea vero res sic habet. Dum operarii quidã prægrandes lapides machinis & arte in terram, quæ tunc ædificabatur, tollerent, (productum autem opus iam erat, & templum cui hærebat, altitudine superabat) vnus ex lapidibus decidens, quendam eorum, qui machinam voluebant, in capite plene percussit, qua sagittalis commissura est; is autem subito corruit, simulque cum lapide terram attigit: erat autem lapis cubitali latitudine & longitudine, duodecim vero digitorum altitudine, & pondere quatuor & viginti librarum. Iacuit autem homo in eodem loco, per horæ dimidium, nihil omnino sentiens: inde autem pro mortuo pene, aut intra horam saltem expiraturo, domum est sublatus. Hic cerebri commotionem passus, tres integros dies non solum sermonis, sed motus etiam expers, mouebatur autem ab adstantibus, non secus ac si mortuus fuisset. Magna autem ossium pars, depressa cerebro incubuerat, sanguis vero oculis atque auribus eruperat: caput autem ipsum & collum tumidum atroque colore conspiciebatur. Post octauam autem diem sponte sua apertum est caput à sincipite atque ab occipite, & ex altero etiam latere: maturuerant enim iam apostemata. Nos igitur ossa in locũ suum restituimus, mẽbranæ autem inflammationẽ passæ sunt: tertia die locutus est, imperfecte tamen, & vt commotæ mentis homines solent, apertis oculis imo & patentibus epilepticorum more erat: sed nihil omnino videbat, neque cernere cœpit vsque ad vigesimum diem, indiesque visu etiam proficiebat. Secundum vero post mensem recte iam cernere, vt sanus cum esset, potuit, cum vulnus iam sanatum fuisset. Nam ad vigesimam quintam, plurima ossa remissa sunt. Statim autem è lecto surrexit, tametsi tunc recte ingredi nonvalebat: atque ita diuina magis quam humana ope sanatus est: euasit autem pætis & transuersa tuentibus oculis, qui etiam curatione præcedente, quarto mense restituti sunt, recteque intuebatur: viuit hic adhuc vxoremque duxit, iuuenis tunc erat, oculos vero aliis auxiliis restituimus. *Idem.*

Est magnopere medicis expendendum, quod in morbis grauissimis sæpe euadunt, vel imbelles plurimi, etiam omnibus reclamantibus notis, quæ iu-

xta Hippocratis sacrosancta oracula mortẽ in limine esse designent. Sic in vulnerib. cerebri, fragmento caluæ ad mollẽ vsq; menyngem, per duram prorsus adacto, nonnulloq; ipsius substantiæ apparente effluuio, nuper è populo quidam nobis manum admouentib. est restitutus. *Gemma lib. 1. c. 6. Cosm.*

Nos Venetiis, quæ nobis dilectissima patria est, hoc anno præsertim Feltriæ, ac alibi, dum iuniores essemus vulnera menyngarum & cerebri sanauimus & sanata vidimus, nec sumus decepti: nam plures actus anatomicos in humano corpore propriis manibus exercuimus, ac quamplurimas & propemodum innumerabiles caluariæ fracturas pertractauimus. Quorum fidelissimi testes esse possunt excellẽtiss. Patres D. Francis. Longus, Leander Zarotus, Vincentius Prouincialis, Augustinus Gedaldinus, Tiberius Barbarus, Decius Pulcher & bonus, Ioannes de Franciscis, Ioseph Bonipertus, Bartholomæus Belatus, Aloysius Bognotus à Cruce, nepos & nobis tãquam filius dilectissimus, qui à latere nostro vix vnquam discessit, ac quamplurimi alii huius inclitę ciuitatis Venetiarum philosophi ac medici præclarissimi. Et paulo post: Feltriæ nos fuimus in curatione cuiusdam adolescentulæ, quæ cum à cuspide falcis vulnus cum cerebri læsione passa fuerit, ex quo terebrata caluaria, notabilis portio ipsius cerebri exiuisse compertum est, transacto quarto mense sanitati fuit restituta: & in vulnere semper canulum cõseruauimus, ac vsq; ad decimum quartum diem solo oleo de terebinthina, & aqua vitæ curauimus: inde vulnus guttatim tali liquore repleri iussimus: Vini montani vnc. 20. succi betonicæ, vnc. 4. succi calaminthæ vnc. 2. myrrhæ, olibani, aloes, sanguinis draconis, centaureæ minoris, granorum hypericonis, ana drachmam vnam, pistentur quæ pistari possunt, ac in subtilissimum puluerem redigantur, & omnia simul componãtur, ac per triduum in vase bene obturato marcescant, postmodum lento & claro igne, donec tertia pars absumatur, bulliant, & adde mellis rosati vnc. 4. & parum adhuc bulliant, & ab igne vase detracto, adde aquæ vitæ vnc. 6. liquescant & percolentur, & adde olei de terebinthina vnc. 4. & in vitreo vase cera optime obturato diligenter conseruetur. Reliquum vulneris repleuimus cephalico puluere ab Auicenna descripto, ac desuper latam petiam lineam pluribus in locis perforatam cerato humano munitam adhibere iussimus, cũ vero perfectam loci rectificationem nouimus, solo melle rosaceo ac cerato prædicto vsi fuimus, & Deo fauẽte iuuenem sanitati reddidimus. Vexabatur tamen quadam linguæ balbutie, & oppositi brachii mollitie. Longo quidem experimento nouimus, omnes fere ab his vulneribus Dei nutu liberatos, aliquo symptomate ex his, quæ cerebro affecto apparere solent, detineri. Oleum de terebinthina sic paratur. ℞ Terebinthinæ claræ & odoratæ libras. iij. arenæ fluuiorum depuratæ, lotæ & siccæ, aut vitri contusi libram j. s. omnia in curua boccia cum suo recipiente ponantur, & boccia in vase terreo, inter quod & bocciam cinis in ea adsit copia, quod nullo modo tangi possint: & lento igne ne terebinthina tumeat & infletur fiat elambicatio, & quod primo destillat aqueum est, ac nullius momenti, quod secundo, coloris auro obscurioris, ac densioris substantiæ, optimum est, ac vsui seruandum: quod tertio, atrum & cæno simile est, probatur in vlceribus tibiarum antiquis, & cacoethe. Aut Recip. Terebinthinæ claræ lib. ij. laterum recentium lib. s. mastichis, styracis ana vnc. j. lateres igniti oleo extinguantur, & fracti misceantur reliquis, & per lambicum tres, vt dictum est, excipiuntur liquores, quorum secundus & tertius optimus est. *Ioan. Andreas à Cruce. lib. 1. c. 14. Chirurgiæ.*

Anno Domini 1538. dum ego Polemarchi Monte-jani Chirurgus Taurini essem, quendam ex Prætextatis eius asseclis curaui, cui disco ludenti inflictum lapide fuerat vulnus, in dextro bregmate cum fractura & effractura ossis tanta, vt per eam, cerebri substantia dimidiæ nucis auellanæ crassitie exiliret. Quo animaduerso statim pronunciaui vulnus esse lethale: obtrectabat huic meæ opinioni, qui dum aderat Medicus, asserens eiusmodi substantiam haud cerebri esse portionem, sed adiposum quoddam corpusculum. At ego hominis pertinaciam ratione & experientia adstante multorum nobilium corona conuici: ratione quidem quod sub cranio adeps gigni nequeat, nam etsi conceptæ illic partes frigidæ sunt, tamen quia spirituum animalium calidissimorum & prætenuium copia, quæ vaporum è toto corpore eo suscitatorum calore feruent, adipem circum se concrescere non patiuntur. Experientia vero, quod per cadauerum dissectiones nunquam eo loci animaduersus esset adeps: iam vero adeps aquæ eminet & innatat: hæc vero substantia vtpote medullosa in aquam iniecta, fundum statim mersa petiuit. Deniq; adeps igni admotus funditur & liquatur: at hæc candenti laminæ imposita substantia, resiccabatur quidem & inarescebat, contrahebaturq; in sese lori instar, quod omni medullę familiare est, minime vero liquabatur. ex quo omnium qui aderant clara voce intellectum est, quam verum esset meum de illa substantia, quæ cranio eminebat, iudicium. Rescissa tamen ea, conualuit nobilis adolescens, cætera sanus, nisi quod in vitæ reliquum surdus mansit. *Pareus lib. 9. cap. 22.*

Vidimus nos aliquando totam substantiam cerebri vulneratam, ventriculos dissectos: aliquam etiam portionem cerebri cũ vulnere iam primum illato foras profluxisse, hominem tamen vulneratũ sanitati fuisse restitutum. Qualem in Smyrna Ioniæ, adhuc viuente eius præceptore Petope Galenũ obseruasse casum scribit, huiusce euentus causa non est nisi in corporis naturam firmitudinemq; virium redigenda, non in vulnus cuius causa fuerat moriundum. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

VVLNERA VENTRICVLORVM cerebri.

OBSERVATIO.

Vulnus anterioris cerebri ventriculi curatum.

ADmirabile spectaculum atq; incredibile quod Smyrnæ in Ionia accidit, aliquãdo sumus conspicati adolescentulum vulnere in alterum anteriorum ventriculorum accepto superstitem fuisse Dei (vt plerisque videbatur) voluntate: sed ne temporis quidem momentum viuere potuisset, si vtrumque simul vulnus violasset. Ad eundẽ etiam opinor modum, si sine vulnere alius quispiam affectus alteri ventriculorum acciderit, reliquo manente sano, mi

no, minorem offensionem in vitam suam animal accipiet, quam si vterque simul affectus fuisset. Nam perinde est, duobus ventriculis comparatis, ambos simul lædi, ac si vnico à principio facto is vnus afficiatur. Itaque tutius est in quibus licet quod geminum est, quam simplex, licet autem non vbique. *Galenus lib. 8. cap. 10. de vsu part. Meminit huius historiæ idem author comment. ad aphoris. 18. lib. 1. apho. Hipp. his verbis.* Vulneratum cerebrum sanari sæpe vidimus, semelque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verum id ex iis est, quæ rarissime eueniunt.

OBSERVATIO.

Quartus cerebri ventriculus memoriæ dicatus, cuidam totus per vulnus ablatus, salua memoria.

MVltoties dura mater rumpitur: aliquando etiam pia mater, cum tamen accidentia non appareant, imò reparantur panniculi, & sanatur infirmus. De hoc fidem nobis facit experiẽtia, quia multos fractis ambabus membranis, & aliquos, à quibus non parua quantitas medullæ exiuit, perfecte sanari vidimus: de hoc adeo sumus certi sicut de morte. Plures etiam vidi habentes aliqua ex prædictis accidentibus, pristinæ sanitati restitutos. Et *Galenus* testatur de læsione piæ matris multos se vidisse sanatos, sicut patet *in comment. aphoris.* illud tamen est de his quæ raro contingunt. Sciui hominem, cui vna cellularum tota euacuata fuit, & tandem repleta carne loco cerebri per dominum Hugonem sanatus est. Cum vero cellula rememoratiua fuisset, vidi dominum Hugonem stupentem valde super illo, quod memoriam sicut ante habebat, erat enim factor sellarum, & artem suam non amisit. *Theodoricus lib. 2. c. 2. Chirurgiæ.*

OBSERVATIO.

Ex cerebri vulneribus, eiusdem substantiæ & ventriculorum incredibilis putrefactio animaduersa.

APerui quamplurimorum in capite vulneratorum cerebra, in quibus plus quam cerebri partem dimidiam vndequaque putrefactam, eiusdem lateris ventriculum pure fœtido, viridi & crasso refertum, atq; in cerebrali substantia apostemata putidissima deprehendi. *Coiter. libell. obseruat. Anatom. & Chirurg.*

VARIA ALIA AD CEREBRVM pertinentia.

OBSERVATIO.

Historiæ aliquot de vulneratis in cerebro ad animalem facultatem, earumq; proprias sedes curationem vulnerum cranij, ad fungos & alia chirurgis scitu digna, pertinentes.

BOnoniæ in ædibus generosi & nobilis viri Iulii Cæsaris Maluetii, Regiensis quidã nomine Augustinus gladii non admodum acuti cuspide in capite vulneratus fuit: vulnus vero ab osse bregmatis sinistri lateris paulo post aures incepit, & transuersim per musculum temporalem, qui totus transcissus fuit, ad oculi canthum maiorem sese extendebat, atque in cerebri profundum ad eiusdem lateris ventriculum fere penetrauit. Fractura hæc cranii nõ fuit simplex, sed ex ἕδρᾳ, id est sede, & ex thlasmate siue contusione composita, siquidem squamæ & separatæ & exemptæ sunt. Æger statim ab accepto vulnere in terram concidit, biliosa euomuit, amisit sensus & motum, correptus est rigore & spasmo. aliquot horis post rediit ad se, ac balbutire, astantesq; vix ægre cognoscere incepit: attamen tum memoria, tum intellectu, tum sensibus omnibus vacillabat. In curando hoc vulnere vsi sumus Hippocratica methodo, Hippocraticisq; remediis. Quarta die febris, quæ ante mitissima fuit, aucta est, & cum ea omnia symptomata intensiora sunt reddita, & ex vulnere singulis diebus substantiæ cerebri quid excernebatur. Idque tantum, vt totum collectum dimidiæ nucis iuglandis magnitudinem adæquarit, ad vesperam quartæ diei, superuenit alui solutio, vnde quinta die omnia remisere, multo magis sequentibus diebus: nona die maxima visa est mutatio in melius, in vulneribus enim capitis crises sunt admodum fallaces & inconstantes. Ex vulnere cerebrum excreuit, vt in omnibus capitis vulneribus, quæ ego tum curaui, tum à Fallopio, tum à Iulio Cesare Arantio curata vidi: animaduerti substantiam quandam fungosam, ita duram, ita tenacem partibus subiectis annexam, vt spatula auferri nequierit, hæc semper suppullulat, donec carne loco cerebri, vel calli succrescente, vulnus cerebri repletũ & obductum sit, hoc tempore desinit humorum putredo vnde fungi huius scaturigo prodit. Inquit *Ioannes Langius in Epistola quadam*, quemadmodum enim in stipitibus arborum, humores semi putridi per corticem extuberantes, in fungos coalescunt: Sic vulnerato cranio, vt multi volunt (at vt ego obseruaui, læso cerebro) humores cerebri affluunt, qui (*teste Alexandro Aphrodiseo*) ossis frigore condensati, in fungi speciem concrescunt: qui in superiore parte ampliusculi, infra vero prætenues, pro loci ratione perficiuntur. Vnde *Galenus libro tertio Epidemiorum* densitate humorum tales in vulneribus annascentias efficiente, quos multi fungos appellabant. Hos fungos cum nostri chirurgi in capitis vulneribus enatos vident, substantiam cerebri esse arbitrati, aut ægros tanquam deploratos relinquunt: aut si forte fortuna eos curauerint, vulnera cerebri sese curasse, tantillumq; de cerebro frustum exemisse gloriantur. Nunc redeo ad meũ ægrum, 14. die abscessere duæ ossis portiunculæ, 30. die vlcus vndequaq; fuit carne repletum, & tamen ossis squamulæ duæ erupere: postquam curatus fuit, memoria semper læsa, stupidus intellectus, iudiciũ valde imbecillum permansit. Triennio post in aduersam valetudinem ægro & Medico suo Physico satis obscuram, vel cognitu difficilem incidit, & tandem ex insperato atq; inexpectato sedens lenissime efflauit animam. *Volcher. Coiter lib. obser. Anatom. & Chirurg.*

Adiiciam hîc & aliam historiam de quodam, qui etiam cerebri habuit vulnus profundum & magnum, multo magis atq; prima admiratione digna. Ante quinque, ni fallor, annos Ambergę in superiori Palatinatu cum Illustriss. Ducis Bauariæ & Comitis Palatini Rheni Ludouici, Palatinatus superioris præsidis essem Medicus, cuidam qui ipsius principis equi instruendi curam gessit, nomine Nicolao Graffereuter nouam explodenti bombardam, frustum eiusdem (inter explodendum enim in multa frusta disrumpebatur) inter supercilia, paulo supra superciliorum intercapedinem, frontem perfregit,

& ad

& ad dimidii digiti longitudinem in cerebrum oblique dextrorsum ingressum est, aliud frustum eiusdem lateris oculi corneam tunicam discidit: vnde aqueus siue albugineus humor totus effluxit: ex percussionis vehementia tanto impetu vulneratus retrorsum in terram proiectus impegit, vt ex hac illisione occipitis cerebri posterior pars vulneri obiecta non leuiter offensa sit, idcirco magis de hac parte, atq; de vulnere oculóue conquerebatur. Stupidus, attonitus, & omnibus sensibus quasi orbatus, domũ vectus, & curæ barbitonsorum balneatorumq; qui istic magni habentur, commissus. hi cum cerebri nõ parum ex vulnere eminere cernerent, atque prognosticarint, eum desperatum atq; intra triduũ vel quatriduũ moriturũ, illust. Princeps vt erga omnes, sic versus suos benignissimus ac clementiss. casum ministri dolens, me accersiri, vulnus detegere, atq; quidnam de vulnere esset, explorare iussit, ego remoui emplastrum & statim cerebri aliquot frustula cum sanguinis grumis, non sine reprehensione barbitonsorum (volebant enim cerebrum relinquendum fore) exemi. Quo & Celsitudini suæ & circumstantibus aulicis cerebrum fuisse læsum certo constaret, id cerebri, quod abstuleram, omnibus demonstraui: ne aliud quam cerebrum esse putarent, ex sufficienti enumeratione partium, nec pus, nec sordes (trium enim horarum spatio tale nihil generari potuit) nec os, nec cutim, nec carnem, nec membranam, sed cerebri substantiam fuisse comprobaui. Celsitudo sua respondit, iam conclamatum est: inquiebam, est quidem casus periculosissimus, verum non omnino desperatus, neque lethali, hocque exemplis plurimis confirmaui. Illustriss. Princeps admirabundus dixit, hoc in Germ. inauditum esse, vtque Celsitud. suæ conualescentiæ ministri maiorem spem facerem, attuli *Fallopii commentaria in Hippocr. librum de cranii fracturis*, in quibus similia enarrat, deinde quæ exempla Fallopius isthic de cerebri grauissimis vulneribus ab eo curatis recenset, Celsitud. suæ indicabam. Tandem Illustriss. Princeps acquieuit, commisitque totum sauciatum meæ curæ, ego eum curandum suscepi & humana pollicebar. Mira benigne lector audires, si vellem hîc recensere barbitonsorum balneatorumque, quo exarsi sint erga me, tanquam prognosticum, atque illorum curationis modum (in principio enim omnibus capitis vulneribus & etiam grauissimis, barbitonsores in Germania adhibent cataplasma calefaciens, humectans ac relaxans, nonnunquam miscent attrahentia, vocant hoc cataplasma Germanice **ein warm Gebandt**, Latine ligaturam calidã, aliquot post diebus feruidissimo vino vulnera eadem fouent) spernentẽ furorem, calumnias, obtrectationes atq; maledicta, quib. me lacessauerunt, vltimo quantũ virus in me euomuerint. Equidem recordatione responsi Socratis, dum à proteruo ac insolenti homine in publico læsus, ab amico, cur illum non iniuriæ apud magistratum deferret, interrogabatur, hæc omnia deuoraui, & alia singulis diebus deuoro: eos enim cõmiseratione potius quam incusatione dignos esse iudico. Hæc iustis de caussis hîc inserere coactus sum: nunc ad rem nostram. Reperi ægrum cum febri satis intensa & delirio, oculi læsi palpebras tribus in locis vulneratas, easq; cum vicinis partibus ad pugni magnitudinem ita inflatas atque tumefactas, vt ad inspiciendum oculum palpebras disiungere nequierim. Mundaui vulnus diligenter, exemi tum cerebri tum ossium paruas portiunculas à subiectis partibus liberas, immisi conuenientia atque vulnus obligaui, sanguinem ex brachio extrahi iussi: oculo imposui cataplasma ex farinis & herbis partim frigiditate, siccitate & leui adstrictione inflammationem arcentibus, partim ex dolorem sedantibus, vnde postridie maiori ex parte tumor subsiderat: inspexi oculũ & deprehendi humorem albugineum vniuersum effluxisse, corneamque tunicam desidisse, atq; crystallino humori immediate incumbere, iussi sanum oculum occludere, ac intueri læso (vt fecit) circumstantes, quos præter omnem rationem & cum stupenda admiratione læso oculo æque, atque integro vidit agnouitque: durauit visus in hoc oculo ad sextum vsque diem, quo cœpit deficere: erat enim tanta, ob vehementem illius oculi contusionem, putredo, vt à corruptione diutius cõseruari nequierit. Opinor si exiguum extitisset corneæ tunicæ vulnus, visus priuationem non secutam fuisse. Si quidem vidi in pueris corneæ vulnera stylo puncta, ex quibus humoris albuginei parum effluxerat, & tamen curata, similia ab aliis sunt animaduersa. Vulnus erat ab omni inflammatione liberum, effuditque grumosum sanguinem cum cerebri contusi aliquot particulis: ad delirium, dolorem occipitis & febrium quæ intensius creuerant, accessere rigores inordinati, appetitus prostratio, vigiliæ atque vulneris magna suppuratio. Occipiti à principio repellentia adhibui, deinde exiccantia & discutientia absque manifesto calore, interdum etiam anodyna: his cum viderem nihil me proficere, contusionemque occipitis ad suppurationem, quod ex pulsatione, doloris incremẽto febris exacerbatione & rigoribus inordinatis, qui vulneribus cerebri familiares sunt, conieci tendere: ad maturationem me conuerti, atq; paucorum dierum spatio collectam materiam suppuraui, intus apostema perruptum & per vulnus expurgatum fuit integrum, nunquam integre à symptomatibus enumeratis liberabatur, interdum remittebant, nõnunquam rursus exacerbabantur, inter cætera rigor, præcipue noua collecta in cerebro materia, quæ expurgari nequiuit, equidem corpus purgabam, humores reuellebam, deriuabam, vlcus expurgabam, exiccabam & corroborabam vulneratum cerebrum cum decoctis, matre balsami, & interim balsamo artificiali similibusque per clystere auriculare immissis. His dubia spe & plurimorum hominum, qui euentum vel finem videre desiderarunt, expectatione ad quartum à vulnere accepto mensem perseueraui: tum primũ leuam cõualescentię spẽ concepi, & symptomatũ constantem remissionẽ deprehendi, multũ tamen puris quotidie effluxit. Tertio mense materia callosa, cuius in ꝑcedenti historia mentionem feci, tanta duritie atq; copia ex vulnere excrescere cœpit, vt mihi in remouẽdo atq; impediendo, ne vulnus ea substantia occluderetur, negotiũ non leue exhibuerit, cõpescere illam crescendi luxuriem tum causticis aquis, tũ alumine, tũ vitriolo combusto, tum vinculis (erat enim fere tota exanguis, stupidi sensus & dura) tum aliis mediis, totis conatus sum viribus, at semper ex profundo repullulabat: ad extremum decimo vel vndecimo mense, conualescentia

lescentia succedente, sponte succrescere desiit. Symptomata omnia sensim ac pedetentim euanuere, ac tandem 13. post inflictum vulnus mense, per Dei omnipotentis insignem & insperatam benignitatem valetudinem pristinam recuperauit. *Idem.*

In Metarum obsidione Pienarum dominus, cum ad dirutam muri partem propugnaret, fracto temporis osse læsus est lapidis ictu ex adstante muro elisi, æneo tormento ab Imperatoriis castris disploso, ab ictu statim concidit, sanguinem ore, naribus & auribus cum multo vomitu reddidit, ac totos fere quatuordecim dies mutus & attonitus sic extitit, vt neminem adstantium agnosceret. Crebræ palpitationes ac subsultus conuulsorii illum exercebant, facies tumida erat. Terebratum autē illi fuit os frontis ad latus temporalis musculi manu Petri Auberti Chirurgi Regii: ac quamuis die quinto ac vicesimo caro mollis & exquisito sensu prædita per foramen terebra factum emersisset, cuius ortum cathæretici pulueres prohibere non potuerunt, tandem tamen conualuit. Emergentis hanc carnis speciem Veteres Fungum nominarunt, quod mollis sit & radice subnixa fungi instar superne laxior, inferne tenuior: augetur vero & decrescit pro materię affluentis copia, & Chirurgi arte incrementum intercipientis industria. Fœtet valde hæc caro: vulgo Ficum sancti Fiacrii nuncupant. Ortum habet id maligenus hoc fere modo: Quemadmodum in arborum tunicis ab alimenti excremētis humor quidam semiputris, crassus & glutinosus per corticem exudat, sensimque excumulatus cogitur in fungum: sic ex crassæ menyngis & cranii vasis ruptis sanguis exilit, temperie & consistentia melancholicus, quem etiam aliquando natura ad carnis illis locis necessariæ reparationem transmittit, vnde concrescit quidam veluti fungus, qui Galeni sententia partium quibus adnascitur naturam & cōditionem redolet: quanquam in genere de natura verrucarum malignarum. Cæterum ad eiusmodi fungorum profligationem admouenda sunt remedia, quibus specifica facultas insit absumendæ carnis superfluæ, qualia sunt quæ validius exsiccant, & blandius atterunt, & excedunt: quale est quod sequitur. Recip. Sabinæ drach. ij. ocræ drach. j. puluerisentur simul, aspergatur caro accrescens. Vel. Recip. hermodactylorum combustorum vnciam s. fiat puluis in eundem vsum. Quod si eiusmodi caro fungosa eo, vt sæpe fit, incrementi veniat, vt oui magnitudinem æquet, quam proxime radicem serico filo liganda est & constringenda arctius: cumq; vi constrictionis deciderit, commemoratis puluisculis est aspergenda: sic enim certius quam acrioribus cathæreticis profligabitur. *Pareus, lib. 9. cap. 19.*

Observatio.

Sex fungi in caluaria cuiusdam hominis animaduersi.

Est apud nos ciuis quidam, cui ante annos fere 40. me vidente, tum adhuc impubere, caluaria in publico foro cæsim fissa est, & mēbrana læsa. Hic sex fungos in capite enatos in hunc diem gestat, nucum fere regiarum magnitudine: è quibus tamen proximis annis tres sua sponte deciderunt. *Cornarius Emblemate. 71. ad lib. 4. Dioscoridis.*

Memini etiamnum me puerum admodum ex elatiore scamno in caput decidisse, & periculosum vulnus in sinistra parte accepisse. Cui percurando cū imperitus Chirurgus diu institisset, non animaduersa cranii offensa, tandem ad conglutinationem id perduxit. Vnde factum, vt aliquot inde annis per interualla, capitis doloris sensum quasi impacti claui pertulerim: succedentib. vero annis ea parte fungus mihi enatus est, mediocris castaneo magnitudine indolens: quem ad pubertatem vsq; circumtuli: donec periculosissima febre cum intensissimo capitis dolore correptus: cute capitis externa sua spōte disrupta: tuber vniuersum nulla difficultate, & velut scalpendo auulserim: quod ipsum cornea quasi substantia præditum, & multis laminis inuicem coagmentatum, atque lapidum vesicæ instar incrustatum, deprehendi: certissimo offensi ex eo casu cranii, & substratarum membranarum indicio. *Ioan. Schenckius.*

Observatio.

Quidam cerebro offenso diu obmutuit, qui post crebras conuulsiones in furorem actus, tandem conualuit.

Nos obseruauimus, quibus cerebri partes sauciatæ essent, alios repente mortuos: alios soporatos cruentatis etiam auribus & narib. diu mansisse, tandemq; euasisse: quendam Arelatæ, cum diu obmutuisset, crebrisq; conuulsionibus prehensus supremum, vt videbatur, diem conficeret, subito è lecto noctu exilientem, ac furore percitum in eos, qui aderāt impetum fecisse, prostratisq; aliis, cum Franciscano valente & neruoso, diu pugnis, vnguib. calcibus certasse, quem frustra cæterorū opem implorantem, ita miseris tractauit modis, vt arrepta primū cruce, deinde matula, fuste, ferro etiam incredibili vi è fenestris detracto, hominem non sine eiulatu pene oppresserit: ac certe sublato lapide quadraginta pondo, tandem oppressisset, nisi Franciscanus in summa desperatione collectis viribus ictum grauem ægri pudendis impegisset, quo ille humi concidit. Hic tamen præter omnium opinionem nostris auxiliis adiutus tandem conualuit. *Iacotius Comment. ad aph. 3. lib. 1. sect. 3. Coac. Hipp.*

Observatio.

Cerebrum punctim læsum.

Similia symptomata superuenerunt & cuidā cui durior cerebri mēbrana, anteriore parte punctim læsa fuit. Vulnus hic acceperat cū tridentis acuto radio in superiore dextri oculi palpebra sub ipso supercilio, oculi bulbo haud læso: exigui momēti vulnus habitū: cito quoq; in palpebra coaluit: interim vulneratus sopore tali correptus, quali is qui cum baculo percussus erat, ac eodem affectus modo. Adhibita fuerunt multa capiti remedia, non etenim ex tam exiguo vulnere, sed alia ex causa, putabantur talia superuenisse accidentia. Cū vero nullis remediis affectus cederent, superueniens noxius sopor, vitæ finem fecit. De causa mortis cum dubitatio esset & concertatio, primum exemptus est oculus, atque tunc compertum radium non tantum palpebram vulnerasse: sed vlteri⁹ progressum os illud penetrasse, quod cauitate sua oculi bulbum continet. Exempto vero & frontis osse, apparuit durior membrana & vulnerata & sanguine multo perfusa, iam corrupta cerebri proxima vulneri substantia ac vitiata. Quæ dubio procul exitii causa. *Dodonæus obser-*

uat. Medicinal. cap. 3. Hippocrates libr. Prorrheticōn statim initio, & similiter in Coacis prænotionibus, interrogare videtur, num sic affecti Phrenetici sint. Qui soporosi, inquit, inter initia fiunt, cum capitis, lumborum, præcordii, collique dolore vigilantes num phrenetici sunt? Respondet *Galenus in Commentarijs*, Phrenitin non appellari (proprie videlicet) nisi febricitet æger & continuo deliret, ac continuitate dementiæ, quodque simul cum febri fiat, phrenitin agnosci: phreniticos tamen & hos esse, qui soporosi existentes sapiunt, sed & delira quandoque loquuntur, atque à præsentibus expergefacti stupefactis similes videntur: & tales quidem fuisse, *de quibus Hippocr. Epidem. lib. 3. sect. 3.* hunc in modum scribit. Neque phreniticorum quisquam insaniuit, vt in aliis, sed alia quadam veternosa in somnum delatione capite grauati moriebantur. Ex quibus apparet, cum eum cui os petrosum fissum, & alterum in capite vulneratum, tum & hunc, cui punctim læsum, phreniticos dici potuisse: cum & ipsi excitati, veluti stupentes, mox in soporem relapsi, subinde ad interrogata recte responderint, quandoque vero aliena. *Idem annotat. ad cap. citatum.*

Observatio.

Medulla spinali vulnerata conualuere nonnulli.

Medullæ spinalis, cuius vulnera lethalia ponuntur ab Hippocr. Vidi tamen aliquos sanatos sed, si vulnus sit in partibus superioribus, necessario succedit mors, & conuulsio partium inferiorum. *Fallopius de vuln. cap. 12.*

Commotio vehemens.

Observatio.

Historiæ admirandæ & variæ, quibus ostenditur, vnius cerebri, eiusdemque membranarum, vel vasorum vehementi commotione atque concussione, capitis cute & cranio quam minime læsis, lethalia vt plurimum symtomata produci, quæ nonnullis præsentem mortem, vel curationem ambiguam admodum, aut miraculosam prorsus attulerunt.

Antuerpiæ hoc anno quamplurimi citra caluariæ læsionem, ex cerebri seu menyngum concussione (effluente è venis sanguine) obierunt. Quod malum eo magis fuit capitale & funestum, quo minus illi qui sic affecti erant, in solita symptomata incurrerent: nam cum septimo, aut ad summum decimoquarto symptomatibus ab Hippocrate descriptis hæc se noxa manifestet, hi illis diebus bene valere, non febrire, non vomere cœperunt: decimoseptimo aut vigesimo, &, quod magis est mirandum quinto & vigesimo, hæc sese ostenderunt, mortuique sunt omnes. *Aluarus Nonnus in annotat. ad cap. 3. Arcæi de curand. Vulnerib.*

Vidimus non paucos à capitis vulneribus, quæ solam carnem occupabant, non vulnerato pericranio, minime vero perforata aut discissa caluaria, febrem pati & bilem vomere, facta ab ictu aut casu cerebri & totius corporis concussione. Quod si cerebrum aut eius membranæ vulneratæ fuerint, bilis, vomitus & febris necessario superuenient. *Christoph. à Vega. comment. ad aph. 50. lib. 6. Hippoc.*

Bononiæ in ædibus nobilissimi, amplissimi ac prudentissimi viri D. Ioannis delli Armæ Senatoris Bononiensis, quidam ex suis ministris ab equo calce vehementer percussus, in capite iuxta suturam sagittalem vulnus accepit rotundum & angustum ad cranium vix penetrans. Ob percussionis vehementiam suo Doctori Arantio, tum temporis chirurgo felicissimo, offensionis cerebri suspitio oriebatur, quare incisa capitis cute in formam crucis vel X literæ, os detexit, quod etiam terebra perforauit ad interiorem fere laminam vsque, nam ob sanguinis effluuium profundius penetrare nequiuit. Secundo die rigor febrilis, quem sequebatur æstus superuenit. A principio conquestus est de capitis, præcipue de colli intenso dolore, lassitudineque brachiorum febri quartanæ, qua ante diu laborarat, rigor, brachiorum lassitudo casui, colli dolor contorsioni inter cubandum assignatus est. Paucis diebus post facta euacuatione & sanguinis missione, febris omnino remisit, mitiora sunt reddita omnia symptomata, nunquam tamen vulnus mihi placuit, erant enim vulneris labra tenuia, squalida, depressa, flaccida & mali coloris, minime vt in non lethalibus, vel non periculosis, subdura & tumida mediocriter, absque inflammatione tamen: & viui coloris. 19. die accessit rigor, & cum eo maxima atque violenta inferioris maxillæ conquassatio, vomitus biliosus, singultus, capitis ingens dolor, inquietudo, delirium, vigiliæ, facultatis ventriculi retentricis imbecillitas & colli rigiditas. Rigor erat frequens, inordinatus, absque calore comitante, vt in quartanis rigoribus contingit. Sequenti die, excepta colli conuulsione, inquietudine, maxillæ concussione, omnia symptomata multum remisere, & tandem mortuus est. Apertum fuit caput & inuenimus putredinem dimidiam cerebri partem occupasse, in ventriculo laterali & medio, qui tertius dicitur, plurimum tum puris, tum aquæ subrubro colore tinctæ vidimus, dura membrana, fuit integra, & è regione vulneris aliquousque à cranio libera, accreuerat in illo loco membranæ, caro laudata, quæ etiam cranii foramen obturarat. Hoc idem in multis similibus vulneribus interemptis, deprehendi. Vnde periculosiora penes me sunt cranii vulnera, in quibus integra dura, cerebrum læsum est, vel vbi sub dura membrana læsa vena vel arteria (quod leui de causa contingit) sanguinem effudit, quam cum membrana simul sit vulnerata. Siquidem horum plures, atque illorum vidi curatos, nam membrana dura cerebri ob suam densitatem atque crassitiem, nec sanguinem emissum, nec pus sub ea generatum emittere potest. Hac de causa nisi reprehensionem & calumnias metuerem, in grauibus & periculosis capitis vulneribus, vbi vel contusionis cerebri vel perrupti vasis sub membrana manifesta haberem signa, auderem hanc duram cerebri membranam perscindere, etenim vt in omnium, sic in horum vulnerum curatione præcipuum est, perficere, vt vulnera optime expurgentur, nam omne quod tangitur à putrido, putrescit. *Coiter. in obseruat. Anato. & Chirurg.*

Quidam cum baculo crasso ad sinistram capitis partem supra aurem percussus, non existimabatur insigniter læsus. Nam cutis integra, nullam læsionis notam ostendebat: osse interim petroso, quod

quod subest, fisso, ac secundum latitudinẽ magnam rimam habente. Huic mox superuenit sopor, non tam profundus tamen, quin interpellatus excitari facile potuerit: excitatus vero facile iterum oculis conclusis in soporem relapsus est: donec tandem post (plus minus) dies 14. grauem soporem, à quo excitari non potuit, mors sequeretur. Decubitus toto tempore erat supinus, vrina & aluus raro reddebantur, tandem etiam citra sensum profluebant: lenta admodum, sed nunquam remittens, aderat febricula. Capite huius post mortem aperto, reperta est durior cerebri membrana, sub osse petroso, sanguine omnino suffusa, purulento etiam circa cerebrum humore consistente. *Dodonæus Obseruat. Medicinal. cap.* 1.

Concussum autem hinc fuisse cerebrum, aperto capite satis apparuit, quanquam & hoc ex ipsa ossis petrosi insigni rima satis manifestum: neque enim tam violentus ictus absque cerebri concussione fieri potuit. Cur autem non statim mutus factus fuerit, perquirendum videtur. Ait enim *Hippocrates*: quibus cerebrum aliqua ex parte concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri: *sectionis septimæ Aphorismo* 60. Eadem vero & de morbis primo, sed minus concisis verbis, habentur; Si cerebrum, inquit, concussum fuerit, ac doluerit eius qui percussus, mutum statim fieri necesse est: ac neque videre neque audire. Sed hic Aphorismus, aut hæc Hippocratis verba, non de quauis cerebri concussione, neque de tali, qualem descripsimus, sunt intelligenda, sed de violentissima tantum, veluti cum cerebrum concuti contigit (vt Galenus interpretatur) propter casum aliquem totius corporis violentum, ex locis altioribus factum. Iacent enim tunc eodem quo apoplectici modo, absque sensu pariter ac motu. Quando vero minus violenta est concussio, non statim muti redduntur, sed tardius & aliquot post dies demum: veluti percusso huic contigit, tum & illi, de quo *Hipp. Epidemion quinto*: Qui lapide, ait, in capite percussus est à Macedone, corruit. Tertia die voce destitutus erat, anxietas, febris tenuis, pulsus non valde in temporibus. Nihil omnino audiebat, neque sapiebat, non quietus, sed quarta mouebatur humiditas circa frontem, & sub nasum, & vsque ad mentum, & mortuus est. Veluti enim maximos & violentissimos casus, omnia grauissima succedunt: ita minores molesta minus consequuntur accidentia: aut tardius superueniunt. *Idem eod. loco.*

Alteri vulnus illatum in superiore capitis sinistra parte, cum instrumento retuso, sed nonnulli ponderis, quod existimabatur periculi exors, vtpote cranii osse illæso, idcirco etiam negligentius curatum. Superuenit huic & sopor ille, qualis superiori: ex castris, vbi vulnus acceperat, tunc in vicinam vrbem translatus fuit. Decubitus huius quoque supinus fuit, pulsus paruus ac creberrimus, mens nonnihil læsa, ad interrogata enim haud recte respondit, Huic ingrauescente malo, vniuersum dextrum latus resolutum est (cum tamen in sinistra capitis parte vulnus esset) inde perniciosus sopor, à quo excitari non potuit, breui vitæ exitu subsequente. Cranio huius sublato, reperta est dura menynx sinistra parte liuens, ac similiter sub hac cerebri substantia, quæ apparebat, sphacelo correpta: dextra cerebri partem cum sua membrana haud male affecta: cranio etiam vndequaque integro, nec rimam vllam aut fissuram habente. *Idem cap.* 2.

Apparet & huic concussum fuisse cerebrum. Nam dextræ partis resolutio vulneris occasione non videtur accessisse, sed aliam ac maiorem causam habuisse, ipsam videlicet cerebri ab ictu per instrumentum grauioris ponderis concussionem. Reliqua symtomata vulneri successisse potuerunt. Capitis siquidem ossetenus vulneribus etiam osse cranii haud læso, grauia quandoque symtomata accedunt: ac tandem ipsa mors. Aer frigidus hisce vulneribus inimicus, à quo nisi vulneratus se non contineat, sæpe in periculum seipsum adducit. Complures referri possent, qui ex leui vulnere capitis, pericranio tantum vulnerato, obierunt, qui se aeri frigido exposuerant. Superuenit autem istis sensuum stupor, ac tandem profundus ac noxius sopor: nonnullis etiam febris: deinde mors: sed resolutionem alicuius partis non memini in quoquam capite vulnerato alio, quam in hoc, me obseruasse. Quamobrem non vulnus modo, sed cerebri concussio morti occasionem præbuisse videtur. Cur autem alii ex leui vulnere capitis perierint, qui sui nullam aut exiguam rationem habentes aeri frigido sese exposuerunt, nulla alia apparet causa, quam quod frigidum per denudati ossis cranii poros ad cerebrum perueniens, sphacelo inducto ipsum vitiauerit: quo super accedente, ægri haud diu viuere potuerunt. Nam vt *Aphoris.* 51. *libro septimo.* Quibus cerebrum sphacelatum, id est, corruptum est, in tribus diebus pereunt: si vero hos euaserint, sani fiunt. Quæ sententia in Coacis prænotionibus paulo aliter sic habetur: cerebro corrupto, alii in tribus diebus, alii in septem moriuntur: hos vero si effugerint, seruantur. Cuius sententiæ postrema verba de sphacelo confirmato veritatem habere non possunt, *vt Galenus satis manifeste in Commentariis testatur.* Sed de incipiente tantummodo, & leui ad sphacelum dispositione præuia accipi debent; à qua æger, diligenti adhibita curatione, restitui potest, vt & *Hippocrates libro tertio*, de morbis scriptum reliquit. Quod si morbus leuiter, inquit, corripiat, vbi sanguis discessit, melius æger habet: si vero vehementer correptus fuerit, cito perit. *Idem Scholio ad c.* 1. *prædictum.*

Si experimentis credimus, hederæ folia cerebrum continentis membranæ dolorem sedant, si mollia imponantur, cum aceti exiguo & rosaceo trita, & decocta, addito etiam rosaceo: vnde posteriores ex hederę lachryma ceratarium componunt. Quod nos felici euentu experti sumus in sene octogenario, qui ex trabis percussione obmutuerat, suadentibus viribus sanguinem ex manu detraximus intrepide, imposito eo emplastro in bregmate, sine vino carneque, contentus ptisana & intrita panis, sine vllo potu, nam aquam nolebat, quoniam senex viribus valeret, eo victu ad 15. diem sermone carentem decrepitum prospere duximus: sequenti die loqui cœpit, paucisque sequentibus diebus ex toto ex periculosa cerebri conquassatione præter omnium opinionem persanatus est. Huius exempli fidem faciunt Hiadrenses ciues, quoniam & hic senex inter primarios habebatur, Lubanacius cognomine. Emplastrum ex his constat. ℞ Gummi hederæ vnc. iij. resinæ purgatæ drach. iiij. ceræ vnc. iij. ol.

rosacei vnc. ij. s. ammoniaci vnc. ij terebinthinæ vnc. iij. succi corymborum hederæ vnc. iiij. farinæ fabarum, quantum satis sit: omnia ad vnitatem redigantur. Sine fine id prodest, nam & fractæ caluariæ ossa ferruminat plus quam sit credibile, huius emplastri gloriam quidam ex posterioribus chirurgis sibi falso vendicauere, cum vetustiorum inuentum sit. *Alex. Benedictus lib. 1. cap. 5. de medend. morb.*

Arduynus Ferrerius adolescens annorum tredecim fuste lignea è salice, leui quidam illa, sed ex alto demissa: accepto contemptibili, vt videbatur, vulnere in capite, absque cranii fractura scissurave: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente conuulsione & paralysi in cruce dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio, vndecimo tandem die moritur. *Valleriola. lib. 3. Obser. 1.*

Claudius Aymargus vinitor, vulnere in capite secundum ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissurave aliqua, conuulsus & resolutus moritur quatuor decimo die, inuenta sanie sub meningibus, dissecto cadauere. *Valleriola. libro tertio, Obseruat.* 8.

Henricus Rex felicis memoriæ, compositis Galliæ rebus, & pace cum finitimis parta, dum filiæ & sororis nuptias celebri & festiuo hastiludiorum exercitio festiuiores reddere conaretur, procurrens & ipse in catadromo pyxidata lancea adeo grauem ictum pectore excepit, vt ictus violentia lamina ductilis, qua è galea prospicitur, surrigeretur, & dissultantis in frusta lanceæ truncus supra dextrum supercilium impingeretur, cutisque musculosa frontis ad minorem vsque oculi sinistri canthum laniaretur, multis eiusdem trunci frustulis in commemorati oculi substantiam depactis, penitus tamen intactis & illibatis ossibus: fuit vero commoti inde & concussi cerebri tanta vis, vt vndecimo ab ictu die interierit. Post obitum dissecto cranio in parte ictui opposita ad mediam occipitis suturam effusi, inter crassam & tenuem menyngem, sanguinis copia comperta est, & corruptæ cerebri substantiæ, quantum pollice tegi posset, indicia ex coloris natiui in flauum mutatione, apparuere. Quæ causæ Regi Christianissimo mortis consecutionem attulerunt, non sola vulnerati oculi læsio, vt plerique falso sunt suspicati. Plerosque enim alios vidimus, qui ex longe grauioribus in oculo vulneribus non interiere. *Pareus lib. 9. cap. 9.*

Ducis Vrbini nobilis quidam, vt refert Vigonius, ex equo in marmor durissimum capite prono deciderat, iacuerat mortuo similis, sanguis ipsi naribus, ore, & auribus eruperat, caput faciesque tota intumuerant colore liuido suffusa, mutus viginti totos dies manserat nullo cibo sumto nisi gelatina eliquata, & pullorum caponumque iusculis cum sacchararo, conualuit tamen, quanquam memoria captus & balbus in reliquum vitæ tempus mansit. In quam rem extat Hypocratis Aphorismus: Quibuscunque quacunque ex causa cerebrum concussum est, hos necesse est mutos fieri: imo etiam, *vt notat Gal. in commentario*, motum sensumque amittere. Permulti existunt peruicaci ingenio homines, pertinaciter negantes, in cerebri substantia abscessum fieri posse, erroremque hunc alio errore cumulantes, negant quenquam cerebri portione dissecta posse conualescere aut resurgere: sed rationum quibus nituntur vanitatem veterum scriptorum authoritas & experientia abunde refellunt. Nam quod ad primum attinet, Hipp. sententia, caput dolenti pus vel aqua vel sanguis effluens per nares, os, aut aures morbum soluit. Gal. vero Rhasis & Auicen. affirmant naturam, sanie in cerebro genita sese per nares, os, & aures exonerare: multos vero ipse obseruaui, quibus talia contigissent. Auditum habeo ex Prothasio Colono, nobilis Langæi Chirurgo, vidisse se in Cænomanorum oppido adolescentem quendam, qui sæpius concitandæ & sonandæ crassiori nolæ operam præstaret: cum is aliquando ludibundus ex fune penderet, perpendicularis in altum sublatus, in caput super silicem pronus deuolutus, ἄφωνος factus, sensibus omnibus & mente captus est, suppressa insuper penitus aluo. Mox igitur febre & delirio, aliisque horrendis symtomatibus superuenientibus cum minime terebratus fuisset, quod nulla in cranio fracturæ species appareret, die septimo oborto ingenti sudore, cum frequenti sternutatione, cuius impetu magna illi materiarum vis & puris, per nares, os & aures effluxit, sequuta est symtomatum omnium leuatio, atque sanitatis restitutio. *Idem Pareus lib. 9. cap. 22.*

Observatio.

Ex casu, concussione cerebrum suppuratum, vnde æger extinctus.

Ante annos plus minus sedecim, cum apud Fischerum pharmacopolam virum doctum agerem: memini patritiæ Herbrotorum gentis, decem annorum puerum nobilem, cui ille commissus fuerat, hyberno tempore cum aliis æqualibus suis, pleno, vt solent, cursu, glaciem transmittendo, in caput cecidisse: vnde paulo post ille febri correptus est. Aduocatis proinde Medicis celebribus, Gassaro & Rollero, omnem in curanda hac febri diligentiam, at frustra, impenderunt: vndecimo puero non sine amicorum luctu fatis concedente. Demortui cranio aperto, vlcus cerebri oui magnitudine deprehensum: quo dissecto, aqua fœtida promanauit. *Tobias Cneulinus. in obs. propriis.*

De Cranio, Suturis Fracturis, Contusionibus.

De Cranio.

Observatio.

Quibus locis & hominibus duriora sint crania.

Rem mirandam vidi ab indigenis (Ægyptiis) edoctus, ossa eorum qui in acie ceciderunt, cum iacerent fusa, vt ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorsum Ægyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: Ægyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas. Cuius rei causam hanc illi reddebant (facile mihi persuadentes) quod Ægyptii statim à pueris capita radere incipiunt: & os capitis ad solem redditur cōpactum:

quæ

quæ eadem causa est non caluescendi, nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Ægyptios caluos videat. His igitur hoc causæ est, cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in causa est, quod à principio in vmbra nutriti assuefiunt operire capita, gestantes pilea & tiaras. *Herod.*

Si præter modum ossa capitis crassa fuerint, indociles & parum à feris abhorrentes ac obliuiosos ostendunt: talia sunt Indis Hispaniolæ, *vt Gonzalus Fernandus Ouiedus refert*: atque adeo dura, vt consensu inter Hispanos conuenerit, non esse ferienda capita, tametsi nuda, Indorum: quod enses frangātur. *Cardanus lib. 12. de Subtilit.*

Molliora sunt & tenuiora mulierum quam virorum, & puerorum quam mulierum, & adolescentum, quam constantis ætatis hominum crania. Æthiopes pariter omnesque, qui ad Meridiem incolunt populi, cranium habent durius, & paucis suturis contextum. *Pareus lib. 4. c. 4.*

OBSERVATIO.

Notanda in cranio, quæ vulgo non occurrunt, tubercula.

NONNVLLORVM in craniis tubercula eminent, præter naturam in rotundum aut angulos acta: quæ chirurgo duabus de causis sunt notanda. Prima est ad ictus & fracturæ ineundam rationem. Nam in illis tuberculis, si in longum porrecta visantur, continui solutio fieri nequit, quin vulnus ad intima penetret. Nam in rotundo corpore non potest longum vulnus existere, quin idem sit profundum, adacto penitius telo: quia vt sphæricū corpus planum in puncto tantum tangit, sic quicquid leuiter & superficie, tantum tenus in sphæricū corpus incidit, id punctum tantum eius attingit. At cōtra in plano vulnus longum potest existere, quod idem sit superficiarium: Altera causa est, quod talia tubercula figuram situmque suturarum mutant. *Pareus eod. loco.*

OBSERVATIO.

Foramina caluariæ exesa.

FORAMINA in basi caluariæ soporales arterias transmittentia, nec non alia ad palatum, oculorumque cauitates pertinentia, in multis exesa adeoque ampliata reperi, vt non iam vasorum, quæ deducebant, amplitudini responderent, sed duplo quoque vel triplo maiora existerent, quod à continuo humorum à cerebro defluxu, vti gutta cauat lapidem, profectum, facile licebat colligere, *Felix Platerus.*

DE SVTVRIS.

OBSERVATIO.

Caluariæ solidæ sine suturis, vel iisdem obliteratis notata.

IN Platæensi strage Persæ caput repertum, nulla prorsus suturarum commissura. *Herodotus li. 9.* Cui Aratus succinere videtur: πολλαὶ δ' ἀῤῥαφέες κεφαλαὶ πέλγεν ἀνθρώποισι, id est: *Capitum pleraq; hominibus citra suturas compacta sunt.*

Arrianus Æthiopum capita suturis nullis esse laxa prodidit. *Cælius libro decimo tertio cap. vigesimo octauo. A. L.*

Iam & viri caput visum sine vlla sutura est. *Aristoteles libro tertio, capite septimo, de Historia animalium.*

Raro caluaria solida sine suturis est, locis tamen æstuosis facilius inuenitur. *Celsus lib. 8. cap. 1. de re medica.*

Pataui vidimus in Anatomices spectaculo caluariam solidam sine compagibus, &c. *Ale. Benedictus. lib. 4. c. 7. Anatom.*

Quod Herodotus, ac præter illum plerique etiam alii in Persia caluarias reperiri scribunt, nullis prorsus suturis interstinctas, ipseque Aristoteles suo tempore viri caluariam absq; suturis repertam tradit, neutiquam miror: cum valde senum caluariæ nobis suturarum situm duntaxat, idque perquā obscure referant, nulla interim suturæ conspicua imagine. Neque profecto mirum est senibus suturas cōcrescere, siquidem illis vertebras vniri connascique cernamus, & ossium quoque supercilia processusq; ita ipsis excrescere constet, vt consuetis motibus illorum ossa agi nequeant. *Vesalius lib. 1. cap. 6. de Hum. corp. fabrica.*

Non reperi quatuor vel sex, sed plurimas caluarias, quæ destitutæ erāt omnibus suturis. Vidi etiam quasdam, quibus deerat coronalis, aliquas quibus deerat vna ex reliquis suturis. Vidi etiam aliquot, quibus deerant omnes tam anteriores quam posteriores, & laterales. Ideo non venit probanda sententia Aristotelis, quod saltem suo tempore vnum caput tale sit repertum, quia ego plurima vidi. Sed nullum reperi caput tenerum vel puerile, in quo nō fuerint omnes suturæ, in senum præcipue caluariis nullas reperi. *Fallopius Commen. ad lib. Gal. de Ossibus. Et lib. Obseru. Anatom ad Petr. Mannam.*

Quandoque in nonnullis tam viris, quam fœminis, caluaria absque sutura & commissura vlla reperitur. *Lusitanus Cent. 6. Curat. 100.*

Bononiæ Doctor Arantius Anatomicus publicus mihi in suis ædibus cranium anteriori eminentia, & coronali sutura, squamiformique commissura priuatum, ostendit. Alio in loco inueni in craniū, omnibus suturis destitutum. *Coiter. in Obseru. Anato. & Chirurg.*

Caluariam sine suturis apud Franciscum Stabilem Neapolitanum Philosophum & Medicum excellentissimum perspeximus. In simili enim hoc euenire facilimum est. In quibusdam vero craniis suturæ substantia contigua est, contiguitate adeo cōpacta, vt omnino continua appareat, ac difficilime separabilis, vt in quodam senum capitibus videre est, in quibus ossa caluariæ, præterquam in temporibus, ita in superficie inseruntur, & propemodum vniuntur, vt vnum tantum esse credantur. Quemadmodum in cæmeteriis, rectiusque in anatomicis administrationibus cum ossa admodum exiccata non sint, inspici potest. Nostrates etiam attestantur anatomici multoties caluarias suturis sensus effugientibus arctissimisque vt vix agnosci ac diuelli possint, munitas se inspexisse. *Ioannes à Cruce, cap. 2. Sect. 1. lib. 1. Chirurg.*

Albertus, Marchio Brandeburg. Natus Anno 1414. Nouembr. 24 germanicus Achilles cognominatus; habuit caluariam sine suturis, quæ etiamnunc hodie adseruatur Heilbronnæ, vt refert *Reinerus Reineccius, in Chro. Brandeb.*

OBSERVATIO.

Caluarias suturis præditas firmiorem valetudinem præstare, contra Celsum.

RARO caluaria solida sine suturis est, locis tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est: ex cæteris quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo commodior est. *Celsus lib. 8. c. 1. de re medica.*

Hoc verissimum, si solum externas iniurias consideres: At si etiam internas, falsum. Est enim magis morbis obnoxium, propter retentos vapores fuliginosos. *Robertus Constantinus in aduersariis ad Celsum.*

Celsi sententia est partim vera, partim falsa. Si enim intelligas de affectibus, qui habent dolorem à causa interna, tunc tantum abest vt non doleant, vt magis doleant: cum plurimæ reperiantur affectiones, quæ oriuntur à vaporibus & fuligine retenta. Si vero intelligimus de doloribus, qui otiri possunt vel à mora sub sole, vel à frigiditate ambientis aeris, sua sententia est verissima: Quia cum non adsint suturæ, non datur transpiratio aeris externi calidioris aut frigidioris. Ideo intelligenda est sententia Celsi de doloribus qui proueniunt à causa extrinseca *Fallopius in Comm. ad lib. Gal. de Ossibus.*

Patauii superioribus annis iuuenem quendam propinquorum voluntate ad me delatum, domi in magna amicorum corona secui, qui diutino capitis dolore vexatus nullis remediis sanari potuerat, in cuius caluaria vix suturarum vestigia apparebant, adeo erat compacta, vt in vnum coacta capitis ossa viderentur. Quamobrem pro comperto omnes, qui tunc aderant, habuerunt, non aliunde ingentem ac fere continuum capitis dolorem profectum esse, quam ex arctissima illa ossium compositione, ex qua nullus exitus patebat fumidis illis crassisque vaporibus, qui & perpetui doloris causa fuerant, & tandem mortem intulerant. Sed neque semel id mihi contigit experiri: complures etenim secui, qui dum viuerent in frequentem capitis dolorem incidere solebant, in quorum caluariis exiguas suturas & eas coagmentatas inuenimus. Neque in viris modo, sed etiam in muliere, quod mirum fuit, vt vix credibile. Nudatum enim ac detectum illius caput, fere sine suturis offendimus. Et hæc pariter multo magnoque capitis dolore quam diutissime affecta atque afflicta, postremo phrenesi laborauit, & mortua est. Certissimum ergo argumentum nobis erit capitis suturas non modo conferre ad salutem corporis tuendam, verum eo plus conferre, quo maiores laxioresque fuerint. Quare Cornelii Celsi sententiam ego nunquam approbare potui, asserentis capita sine suturis non modo validissima esse, ac firmissima, sed etiam ab omni penitus dolore immunia, eaque reperiri in calidis & æstuosis regionibus. Nam ille extrinsecus tantum causas caput lædentes animaduertit. Quod si Celsi vera esset sententia, imbecilliora essent capita, & ad patiendum promptiora, quæ insignes suturas haberent, quam quæ aut exiguis essent prædita, aut eisdem prorsus carerent. Cum vero contra res habeat, maiusq; impendeat damnum ipsi cerebro ab internis fuliginosis recrementis, quam ab externis noxis, concludendum est, à dolore longe tutiora esse capita suturis amplioribus, quam iis ipsis destituta, aut exilib. admodum arctissimisque intersecta. *Columbus lib. 1. cap. 5. Anatom.*

OBSERVATIO.

Variare plurimum suturas.

SAGITTALIS interdum, & in primis quibus lata angulosaq; admodum frons obtigit, per frontis medium ad nasi vsque summum, at non adeo insigni atque in ipso vertice complexu, exquisitave adeo suturæ compage, prorepit. Atque id nonnulli viris omnibus, alii autem mulieribus peculiare esse, falso contendunt: cum rarissime in viris, atque adhuc multo rarius, aut vix vnquam in mulieribus id accidere, non obiter animaduertimus. Et hoc vel inde coniicias, quod ex viginti quæ in cæmiteriis occurrunt caluariis, vix duas, cui frontis os diuidatur, reperies: neque vlla, etsi secus tradiderit Aristoteles in suturarum enarratione prorsus aberrans, viris ac mulieribus hac in parte vniuersim videtur differentia. Et paulo post. Non desunt etiam, qui infantibus hanc suturam per medium occipitii ossis ad foramen vsque dorsali medullæ viam porrigens descendere, totumque occipitii os diuidere asserãt: quod sane & nos quoque obseruauimus. Verum potius ea diuisio ad vnionem coalitumque, quam ad suturæ speciem referenda est: cum hæc cartilaginis beneficio in pueris perficiatur, & in ætate prouectioribus nullum eius diuisionis rudimentum occurrat. Vnde etiam eiusmodi diuisionis ratio non hic in suturarum sermone, sed potius in occipitii ossis descriptione enarranda. *Vesalius lib. 1. cap. 6. de corp. hum. fabrica.*

Suturæ craniis omnibus non eodem sunt loco sitæ, sed quibus eminentia, quæ ad frontem est, perit, deest quoque eius partis sutura: vt quibus perit eminẽtia ad occiput. deest lambdoides sutura, tuncque T literæ formam habent relictæ capitis suturæ: vt H cum vtraque eminentia seruatur: X vero cum vtraque perit. Harum porro & figurarum & suturarum vitia Galeno scripta, in nostris craniis haud ita crebro apparent, præterquam quod coronalis situ in his maxime variat. Extremis enim finibus nunc in suturam sphenoidi & ossi petroso communem incidit, nunc anterius, nunc posterius & summa parte sua nunc fronti propinquat magis, nunc vertici. Obelæa quoque rectave sutura non raro ad nasum vsque per os frontis medium descendit. Domi lambdoides denique est mihi duplex, etiam trium digitorum interuallo dissita, & vtraque aliis duabus suturis æquidistantibus coniuncta. In eo autem cranio, pars postica erat amplissima, & longius vltra spinalis medullæ foramen exporrecta. Multa quoque alia in cæteris sæpissime variant, sed quæ sunt naturæ consuetiora, scribimus: quæ autem raro eueniunt, vnicuiq; obseruanda relinquimus. *Syluius Com. ad lib. Gal. de Ossibus.*

Sagittalem *Galenus in libello de ossibus* seruari semper affirmat: vbi ex professo agit de variis capitum figuris: reliquas vero duas testatur deleri, aliquando ambas, aliquando alterutram tantum. Ego vero (pace tanti viri dixerim) vtrumque falsum esse affirmare ausim, sexcenta millia capitum inspicere manibusq; mihi attrectare per otium licuit multis in locis, ac præsertim Florentiæ in Diuæ Mariæ Nouæ amplissimo Xenodochio, vbi per innumera propemodum secula demortuorum ossa in elegãtissimas strues digesta seruantur: necnon Romæ in communi gen-

ni gentium omnium cœmeterio, quem Campum sanctum nominant, & tamen ne vnum quidem cranium cernere potui, quod figura non naturali constaret, ac cui sutura illa deesset. Et paulo post. Atque vt prætermittamus, quod in aliquibus grandiores ac laxiores appareant, in aliquibus exiles & compactæ magis: illud est tamen adnotandum, in quibusdam caluariis tam virorum quam mulierum, quicquid alii dixerint, sagittalem ipsam per mediam frontem vsque ad nasi summum descedere: sed hoc raro admodum accidit. Quamobrem vix satis mirari possum Aristotelis diligentiam, qui differentiam in viris & mulieribus, quo ad suturas, quæ nulla est, obseruauit. *Columbus lib. 1. cap. 5. Anatom.* Capitis suturas vario modo se habere comperi: nam in quibusdam nullo pacto erant conspicuæ, aliis sutura recta deerat: huic erant ossa triangula, illi quadrangula: alii sagittæ specie, aliisque id genus figuris suturæ circumdatis. Eam tamen figuram, qua X Græcam literam imitetur, *de qua Hippocrates & Galenus meminerunt*, fateor me nunquam vidisse: licet lynceis pene oculis sæpenumero inquisiuerim. *Idem lib. 15. Anatom.*

Non aduertunt aliqui os, quod Λ literam imitatur nō semel in bene conformato cranio multiformes suturas obtinere: interdumque vel transuersa sutura diuidi, vel gemina circumscribi, perinde ac si triangulus maior minorem vndique comprehenderet. Et paulo post: Sagittalem suturam (quamuis hactenus nemo animaduerterit) frequenter deesse inuenio: & paucis ante diebus in publico Theatro quindecim eius formæ caluarias ante oculos omnium cernendas & examinandas exposui, in quibus obelæa sutura penitus deest, nullumque vestigium sui ostendit, quamuis aliæ suturæ sint concinnæ & eleganter exsculptæ. *Eustachius lib. de Ossibus.*

Crania visuntur, quæ anteriore sutura carent: alia quæ posteriore, nonnulla etiam aliquando quæ nullam verarum obtinent, sed solis mendosis sunt notata. Sed & notabis aliquando sagittalem ad nasi harmoniam vsque excurrere: sæpe & in occipite tres vel quatuor cernuntur suturæ, sicut planæ certus non sit suturarum numerus *Pareus lib. 4. c. 3.*

Habeo domi σκελετὸν viri annorum xxxv. cuius Anatomen Pictauii Anno Domini M. D. LXXV. cum doctissimis Doctoribus Medicis Fran. Vlmo & Rena. Morenio, collegis meis administraui, qui vnicam λαμβδοειδῆ suturam in caluaria habet, & tamen vtraque projectura caret. Habeo & aliam caluariam, cuius sola sagittalis sutura obliterata visitur, reliquis duabus coronali & lambdoide integris, cōtra Galeni sententiam, libro de ossibus. Denique, quod apud diligentissimum, nostræ ætatis Chirurgum Regis primarium Ambrosium Pareum me legisse memini, sæpiusq; obseruaui, λαμβδοειδὴς sutura in angulo suo duplex triplexve quandoque inuenitur. Et quibus omnino suturæ pereunt, vel duæ, vt in meo σκελετῷ & caluaria illa, cuius mentionē feci, vnum aut duo foramina non raro secundum λαμβδοειδῆ τοῦ βρέγματος ossibus apparent, valde conspicua. Quis igitur iam de Hippocratis thesi ambigere possit. *Vertumanus Comm. ad lib. Hipp. de Vuln. Cap.*

OBSERVATIO.

Suturas quidam etiam in maiore ætate hiulcas habent.

QVidam laxas & hiulcas suturas, vt pueri, & nōnulli etiam homines, habent, (quod in Gouino cognato meo, XLV. annos nato Pictauii, obseruaui, qui vniuersali neruorum resolutione perierat, caluariaque tenuissima erat) alii magis compactas, vt fere senes. *Idem loco citato.*

FISSVRA.

OBSERVATIO.

Cranii fracturæ species, quæ fissura & vulgo rima dicitur, mulieri mortem attulit.

PRima dissectæ caluariæ differētia, Rima dicitur, quā Græci ῥωγμὴν appellāt. Hæc caluariæ est per summa diuisio, rimave ꝓfundior, in qua nequaquā os vitiatū foras emouetur. Interdū adeo arcta rima huiusmodi est, vt sensum effugiat, tumq; ῥιχισμὸς vel ῥιχίασις, quasi capillarē dicas, nuncupatur: quæ quoniā sensum exiguitate sua fallit, plerisque sic affectis mortis causa fuit, *vt Paulus li. 9. c. 90.* testatur, & nō raro experientia ipsa docet. Memini olim dū Auenione medicinā factitarē casum accidisse huiusmodi: vt non satis perspecta rima mulieri cuidā secundū frōtem vulneratæ, mortis causam attulerit. Quoniā v. res est animaduersione & scitu dignissima, historiam recensere ad veri fidē, haud pigebit, ꝙ *authore Gal. 9. meth.* exemplorū ea sint pro potiorib. habēda, q̄ ipsi oculis vsurpauimus. Erat mulier quędā florenti ætate, eleganti forma, ac bono corporis habitu prędita, q̄ viro cauponi nupserat eius diuersorii Auenionensis, cui Gryphus auis insigne erat. Ad cauponā cum multi insolentes impuriq; homines accederēt, vt fere fieri solet, vbi se mero multo implessent, vnus assidentiū probe potus, & hospitæ (q̄, vt aiunt, deperibat) cū propinasset, illaq; renuisset, gestans manu vitreū poculū ioco vinū in illā cū proiicere vellet, vna & poculū vino plenū proiecit, vulneratq; exiguo ac plane contemnendo vulnere mulieris frontē. Accitus chirurgus, ille officio fungens linamenta admouet, nullus capitis dolor, nulla verenda symptomata, nec primo, nec altero die insecuta sunt: tertio dolor grauis, febris, totius faciei ingēs tumor, rubori & inflammationi coniunctus: mox deliriū & conuulsio quasi quędā, interceptaq; vox. Aperrū vulnus, multi adhibiti Medici atq; chirurgi, magnitudine casus inopinati acciti, rimula vix cōspicua apparebat, q̄nto die mors. Dissectū cadaueris caput, Prætoris vrbani iussu, ingens phlegmone intra caluariā inuēta, dura mēnynx, tumens, dura, liuore affecta, & ingēti puris copia suffusa reperta est. Erat a. tanta puris cōgesti copia, vt librarum fere duarū pondus æquaret. Hic euentus miserrimus fuit, illud vt verum esse fateamur, quod est paulo ante ex Pauli authoritate citatum, rimam in capite mortis nonnunquam causam extitisse. *Valleriola c. 5. Appendicis Loc. Commun.*

Vidi Bononiæ in Reuerendo D. Piramo de Pepulis, qui habebat fissuram capillarem in craneo, per quam descenderat aliqua materia, & adhibita cura cum instrumentis vt videretur an rimula penetraret interiorem superficiem, craneum, inuētum est, quod sic cum raspatoriis per fissuram dilatatam exiuit, & vna modica & fere nulla saniei quātitas, & cessauit statim febris acutissima, inquietudines & vigiliæ, & omnia mala accidentia quæ aderant, & hoc etiam vidi in quam pluribus aliis. *Marcell. Donat. li. 5. c. 4. hist. Mirab. Med.*

CONTRA-

CONTRAFISSVRA.

OBSERVATIO.

Percuſſorum vna parte cranii fiſſuram ſeu rimam in altera & oppoſita contrahentium Hiſtoriæ admirandæ, contrafiſſuram & reſonitum, contra quorundam ſententiam aperte demonſtrantes.

Ἀπόχημα ſecundum nonnullos id fracturæ genus eſt, cum non pars caluariæ percuſſa, ſed alia illi oppoſita frangitur. *Id fieri poſſe Paulus libro ſexto, cap.* 90. *negat. Celſus libro octauo, capite quarto,* ſolere *ait* euenire, vt altera parte ictus inſederit, & altera fiderit. Recentiores Medici, qui de factitanda Medicina ſcripſerunt, Celſo conſentiunt, inter quos *Nicolaus Florentinus Serm. ſeptimo ſum. ſecunda, tract. quarto. cap. primo.* oculatum ſe eſſe eius rei teſtem affirmat. Hiſtoriam namque ille narrat filioli Maſi Flunamollis, qui cum ſecundum dextrum tempus claua percuſſus fuiſſet, contuſio quidem ac vulnus parte illa, qua impactus ictus fuit, apparuit, rima tamen nulla aut ſciſſio ea parte conſpicua erat, patentiore quidem facto de induſtria vulnere: cumque vigeſimo die horror, febriſque inuaſiſſent, die viceſimo tertio liuor atque gangræna in ſiniſtro tempore illi aduerſo apparere cœpit, ſummotaque raſorio demortua carne ad caluariam vſque, cranium fractum ea parte repertum eſt. Vnde conſtat fieri poſſe (*quod Paulus negat*) vt altera parte ictus, altera fractura ſciſſiove ſequatur. Quam fracturæ differentiam, quaſi ab Echo reſponſionem dicas, ἀπόχημα Græce vocari Paulus contendit. *Valleriola ca.* 5. *Appendicis Loc. Comm.*

Gentilis dicit ſe hoc habuiſſe à chirurgo fide digno, eſſe verum. Nic. Florentinus dicit ſe hoc vidiſſe in quodam artifice, qui funes faciebat, & fuit percuſſus in capite claua, facta fuit apertio in parte affecta, ac nihil fuit repertum: in tertia poſtea die ſucceſſit febris, & facta fuit apertio in parte oppoſita & reperta eſt ſanies in magna copia, & ego expertus ſum in multis poſtquam mortui ſunt, in quibus nihil aderat in parte affecta, & vbi feci apertionem in parte oppoſita reperi copioſam ſaniem collectam & magnam contuſionem. *Fallopius cap.* 14. *Comm. in lib. Hipp. de Vulnerib. cap.*

Percuſſus fuit puer annos natus duodecim in capite verſus tempus dextrum, quod vulnus paruum & contemnendum videbatur. At tertio die illi ſymtomata grauiſſima euenerunt, qua de cauſa etiam raſorio ſcalpro ad cerebrum vſque craneum raſimus. Sed quam ſymtomata vt primo euenirent, & verſus alteram partem æger dolere diceret, illico, ſupra dolentem locum aperiri fecimus ad cerebrum vſque, vbi pus iam confectum inuenimus, & magno applauſu ægrum curauimus, & ipſum vltra triginta quoque dies ab orci faucibus liberauimus. *Luſitanus Cent.* 3. *Curat.* 42.

Quamuis hanc fracturæ ſpeciem riſu excipiat Paulus Ægineta, nec in capite humano duro nempe & pleno, vt in vaſis vitreis vacuis contrafiſſuram dari poſſe putet, à me tamen aliquando viſa & obſeruata eſt. Nec valet eorum ratio qui ideo putant naturam, ex multis oſſibus ſuturarum compage cõtextis, caput conflauiſſe ne vnius partis fractura in oppoſitam protenderetur. Locum enim id forte habere poteſt in his quibus ſuturæ ſunt expreſſæ, & naturaliter ſitæ ac conſtitutæ. At non in his quibus vel deſunt, vel è natura ſitæ non ſunt, vel ſunt admodum conſertæ: atque ita obliteratæ, vt vnum veluti os ex multis coaluiſſe videatur: id fiet ſequentis hiſtoriæ commemoratione manifeſtum. Maſſi diſpoſitorum equorum cuſtodis ſeruo cuidam grauis lapidis ictus in bregmate dextro eſt inflictus, vnde vulnus quidem exiguum, ſed grandis contuſio tumorque extitit. Quare quo certius pateret, ſi qua noxa oſſi inflicta eſſet, quoque facilius concretus ſanguis exprimeretur, cute patefacta, latius apertum vulnus eſt à Theodorico Hereo Chirurgo, qui vt erat peritus artifex & vir probus, nihil eorum, quę ars præſcriberet ad curationem omiſit. Diuiſione peracta os integrum animaduerſum eſt, quanquam eius fracti multa erat coniectura, quod ſtatim ab ictu æger in terram prociderat, vomuerat, & alia fracti cranii ſigna pertulerat: quo factum eſt, vt vigeſimo primo morbi die interiret. Ego vero aduocatus, qui qua ex cauſa interiiſſet edicerem, diuiſo ſerra cranio, comperi in parte ictui oppoſita ingentem saniei copiam & in craſſa meninge ipſiuſque etiam cerebri ſubſtantia abſceſſum: ſuturam vero nullam præter duas ſquammoſas. Ratum ergo illud eo Hippocratis authoritate, ratione & experientia confirmatum, alia parte ictum, & alia fracturam eſſe poſſe: in his præſertim quibus aut nullæ ſuturæ erunt, aut illæ admodum arctæ & valido adhæſu adeo conſertæ, vt vix appareant. *Pareus lib.* 9. *c.* 8.

OBSERVATIO.

Reſonitus ſeu contrafiſſuræ in eodem cranii oſſe commiſſa hiſtoria, fiſſa nimirum interna cranii lamina, externa integra.

NON abſurdum eſt oppoſitam ei quæ ictum exceperit, oſſis eiuſdem ac non diuerſorum oſſium partem findi, in his hominibus, quibus cranium eſt bene confirmatum, & ſuturis vt natura fert & ſolet diſtinctum: fuitque & eſt germana hæc Hippocratis mens & ſententia. Id quo magis intelligatur, notandum ictui oppoſitam eiuſdem oſſis partem intelligi duobus modis. Primo, cum fractura in eadem eſt oſſis icti ſuperficie, vt ſi parte alterius oſſium bregmatis, quæ eſt ad ſuturam lambdoidem icta, fiſſa altera ſit quæ eſt ad coronalem. Secundo cum non quæ ictum excepit ſuperficies & lamina, ſed quæ ſubiecta eſt fiſſa extiterit, cuiuſmodi fracturæ genus animaduerti in nobili quodam equite, turmæ Ducis Stempani. Is dum in diſiecta murorum caſtri Hiſdini parte propugnaret, glande tormento manuario miſſa ictus eſt in bregmate, alioqui caſſide armato. Caſſidem quidem glans impulſa depreſſit, non fidit, imo nec cutem muſculoſam, nec cranium, quod ſaltem cerni poſſet, nihilominus ſexto die apoplecticus interiit. Ego vero ſciendi auidus, quæ ipſi iuſta interitus cauſa extitiſſet, cranio diuiſo animaduerti fractam laminam ſecũdam teſtaſque ex ſe remittentem, quibus tanquam aculeis cerebri ſubſtantia aſſidue compungebatur, integra interim cranii lamina prima. Simile exemplum feci poſtea cernere Capellano Regis & Caſtellano Reginæ primariis medicis in Rhotomagenſi expugnatione. *Idem Pareus loco citato.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Cranii laminæ internæ fissa, externa illæsa, historia alia.

Vidi in Scholari nobili Brixiensi, vulnerato in posteriore parte capitis à gladio graui, vbi erat sedes teli, nos deradebamus os, vbi nullam rimam, nullam contusionem inuenimus: nescio quomodo factum sit, vt voluerim descendere ad meditullium, abrasi integerrimam illam partem, & perueni ad alteram laminam, vbi reperi fissuram magnam & insignem. Si nos dimisissemus sine derasione, quid actum esset, de illo iuuene? ratio autem est, quia pars exterior patitur contusionem, quæ communicatur interiori laminæ, quæ durior est, & ideo superficies interna eius vitrea dicitur: quare externa in eodem ictu potest cedere in seipsam, & interior cum non possit cedere in seipsam, contrahit rimam: cum ergo magnum sese vobis offert vulnus, abradite vsque ad interiorem laminam. *Fallopius. Comment. in lib. Hipp. de Vuln. capitis. c. 13.*

OBSERVATIO.

Cranii lamina interna rupta animaduersa.

Rinaldus Corresius, in Nosocomio S. Spiritus, Cheirurgus, cranium ostendit, in quo inferior crani lamina seu tabula (vt vocant) sine vllo in exteriori apparente rupturæ signo, rupta erat. *Petrus Spererius.*

DE EFFRACTVRA SEV DEPRESSIONE ossium.

OBSERVATIO.

Cranii effractura seu ossis depressio vt ingeniose tractata.

Notandum est, nuquam Trypanon, nunquam Vectem ossi penitus fracto, applicanda esse, ne ipsius compressione subiectæ lædantur membranæ. Ergo ossi quidem sano applicabuntur ea, sed quam fieri poterit, proxime fracturam, vt cranii quam minimum eximatur, ne cerebrum osseo suo operculo denudatum noxam contrahat: nec vero effracturas, vt nec fissuras si longius processerint persequeris vsque ad extremum, contentus exitum saniei aperuisse, & id ossis auulsisse, quod membranas pungebat. Callo enim genito & supposito cranii, vt & reliquorum ossium, fracturas natura resarcire solet: *quemadmodum ab Hippoc. & Galen. testatum legimus*: in quem finem illa prouidentia singulari geminas cranii laminas alimentaria quadam & sanguinea materia infarciuit, vt hac tanquam medulla ossis iacturas repararet. Ergo eius rei nuper patuit veritas in seruo. D. Grolo graui mulini pedis calcitratu effracturam in coronali osse passo: Id ipse cum intelligerem, trigona sectione cutem musculosam eo consilio parte illa diuisi vt terebram liceret admouere. Sequenti die ergo terebrato osse, cum de illo extrahendo cogitarem, imo ipsum iam terebra diuisum auellere conarer, enormem effracturę productionem, ex ossis sub manu vacillantis mobilitate, cognoui: à media enim fronte vsque ad minorem oculi canthum protendebatur. Itaque extrahendi & consilio & conatu misso, ægro satisfactum putaui, si os ipsum depressum erigerem altius: sic enim nō iam crassæ meningi comprimendo molestum erat, & conclusis materiebus, per diuisionem serra factam exitus patebat. Quo factum est, vt tandem conualuerit, nisi quod inde altero lumine, quod ad fracturam erat, orbatus est. *Pareus lib. 9. c. 6.*

OBSERVATIO.

Depressiones ossium raræ aliæ.

Depressiones ossium quandoque, præsertim in capite, raro tamen obseruatæ sunt, non solum autem in pueris, in quibus frequentiores sunt, sed etiam in prouectioris ętatis hominibus. Scribit *Hippoc. 7. de morb. popul.* Plateæ filio, vbi mortuus esset, sutura capitis valde cauata est, cum autem ægrotaret, semper manu sinciput contingebat, maxime morti propinquos. Carpus in aureo illo, de fractura Cranii, libello ita scribit: Ego vidi compressionem magnam & notabilem in alia ætate, quam in pueritia, absque fractura ossis manifesta, & non erat rupta cutis, tamen erat concauitas in capite notabilis, & per emplastra sanati sunt, & non fuerunt mala accidentia aliqua, & nunc habeo puerum vnum in cura, cuius os est depressum depressione magna & nullum est malum accidens. Vidimus nos in Nobilissimo Patritio vrbis nostræ Aurelio Recordato, in vltimo senio constituto, cranium ea in parte, vbi anteriores commissuræ annectuntur, sensim & sensim ita depressum, vt insignis admodum cauitas non solum tactu, sed & visu ibi perciperetur, quæ digitis compressa & pertractata dolebat, hanc ipse incepisse testabatur, cum Thermalium stillicidium assumsisset, pluries vero illud assumpsit, eum per annos fere triginta vertigine molestissima, aliisque morbis laborauerit, multum ea in parte exsiccato osse, quæ siccitas ex vltimo senio adaucta, cauitatem quoq; auxit, siquidem *Galen.* testimonio *2. de temp. cap. 2.* docuit, senes humidos non propriis particulis esse, sed excrementis, rursumque siccos non excrementis, sed particulis ipsis. *Marcellus Donatus lib. 5. c. 1. Med. hist. mirab.*

OBSERVATIO.

Ossicula in effractura seu depressione menyngarum pungentia, vt tractanda.

Carpus capit. de signis ossis pungentis panniculos & cerebrum hæc tradit. Quod cranium nutriatur à venis duræ matris, ego vidi experientia Florentiæ in quodam puero ætatis annorum duodecim, vel circa, filio cuiusdam tinctoris, qui fuit percussus à quodam mulo cum pede, & Cranium erat fractum ad quantitatem hostiæ magnæ, & intra per grossitiem vnius cultelli compressum & vndequaque separatum, & ego cum Magistro Alexandro de Ripa physico, simul cum quodam Tafura dicto, qui erat chirurgicus, fui vocatus in cura, & viso osse depresso, cum instrumentis aptis volebamus eleuare totaliter illud, sed in eleuatione vidimus vnam notabilem venam ruptam, à qua multa sanguinis quantitas exibat, in qua cognouimus periculum magnum, & dimisimus os: quia retinebat sanguinem, cogitando illud deinde ad tempus remouere, & curando vidimus os semper esse viuidum nec aderant mala indicia, & sic processi postea ego solus in cura, & vidi os à lateribus mediante horosbors consolidari; & dimisi os, & sic perfecte sanatus est, & alios vidimus prius & vidi

vidi posterius, quos breuitatis caussa relinquo narrare. Huiusmodi venis quibus nutritur cranium laceratis, eas interius retrahi contingit, ab eisdemque sanguinem manare, qui putrescens, nulla in osse manifesta labe conspecta circa initia, tandem sæuis symptom. suborientibus, neci tradatur æger. fieri præterea potest, vt quamuis venæ non dirumpantur, ex vehementi tamen ictu & concussione, plurimis intra venas ipsas sub cranio latitantes euocetur sanguis, sanguineque in parte angusta conculcato, & retento, nec debite expurgato, ex mora, & prohibita deflatione calorem extraneum concipiente suboriatur inflammatio, ad quam mortem subsequi contingit, quamuis leuissimum vulnus conspicientium occulis sese offerat. *Marcellus Donatus, libro quinto, cap. 4. hist.*

Observatio.

Cranii ossium effractura, eorundem detractione curanda.

ALiquando sectione admittit Effracturam noster Hippocrates, de ea accipiendum est, cuius frusta acuta membranam vellicant ac vrgent, quam nostri vocant Embar rure. In quo quidem affectu intuto sane, vt dixit, statim os scalpris excisoriis excidere, aut saltem frusta membranam vrgentia ferramentis ad id accommodatis extrahere necesse est. Quod in effractura cranii filioli nobilissimi viri Ludouici Abenaii Rupipozæi, Oratoris Regii ad Pontificem Maximum felicissime Francisco Vlmo D. M. collegæ meo, Nicolao Vincentio, & Iacobo Gilbonio Chirurgis nostris peritissimis, & mihi cessit. Cuius cum βρέγματ☉ os ad numi aurei latitudinem effractum esset, frustaque ossis membranam pungerent, statim illa detrahenda curauimus, vt etiamnum superstes incolumisque viuat Dei beneficio. *Vertunianus, comm. ad lib. Hippocr. de vuln. cap.*

Observatio.

Ossium depressorum & fractorum per terebrationem eductio, exemplis aliquot demonstrata.

CAstagnedus Hispanus miles quinquagenarius bellico malleo aut (si mauis) bellica claua percussus, modioli opera repetita liberatus est. Item à caluaria infantis bimi magno lapide percussi, triplici perforatione quantum ossis eximendum erat eduximus, & valuit. Molitoris erat filius, qui diuertebat in suburbio diuæ Mariæ nouæ, & casu à Germano milite vulneratus. Vixit, ac etiam viuit Christophorus calceolarius, quem adiuuimus quinquies repetito modiolo vt defixum os eximeretur, ætatis erat annorum circiter viginti, in bregmate vulneratus halabarda (vt aiunt) habitabatque eo tempore in suburbio diui Pauli. Alios sane præter hos in medium ducere possemus, nisi hęc sufficere putaremus exempli causa. *Botallus de vuln. Sclopet.*

Abscessio ossium.

Observatio.

Cum caluaria ossa vel ob contusionem, vel aëris causationem abscessura sunt, chirurgia supersedendum: & puluis cephalicus superdandus, illustri exemplo confirmatur.

CVm ossis testa, vel ob contusionem, vel ob aëris iniuriam, abscessura est, satis est sine chirurgia puluerem inspergere, quem κεφαλικον vocant: subcrescente autem carne, ex plaga expelletur exsiccata, atque emortua testa, resoluetur q; à reliquo osse quod viuit, & humidum est, id quod Petro de Polius Lugduni euenit, militum tribuno admodum strenuo; huic cum ex superiori loco caderet, contusa caluaria est, post quadragesimum autem diem ampla admodum, atque insignis testa à reliquo osse resoluta est: hanc chirurgus paruo negotio ex plaga eiecit, curauerat autem assidue hominem, me auctore, medicamentis illis quæ ad fracturas caluariæ à veteribus componuntur: ex toto autem hominem liberauit. *Vidius Iunior. lib. 6. cap. 3. de curat. Membratim.*

Contusio.

Observatio.

Contusa puerorum capita, citra cutis sectionem quomodo percurari debeant.

SVperest vt de contusis puerorum capitibus sine vulnere osse colliso & sanguine è vasis fuso, eorundemque curatione ab Hippocr. prætermissa pertractemus: & quoniam sæpe accidit, vt infantes & pueri propter capitis molem, tibiarumque imbecillitatem ex alto præcipites cadant, grauesque interim contusiones experiantur: idcirco opportunum duxi huius frequentissimi affectus, rectam curandi rationem, mihique diu comprobatam tradere, eoque magis, quod ipse cum iunior essem, minusque exercitatus suspicarer aliquando ne sanguis sub cute fluctuans putresceret, & ad membranam descenderet, idcirco sectionem cuti interdum adhibens, vt sanguis educeretur, in maximum discrimen perduxi. Postquam vero longo rerum vsu sum oculatior effectus, à sectione omnino abstinendum esse constitui, nam ob effluentis sanguinis copiam resoluuntur vires, & sectionis occasione fluxio excitatur, clamitant pueri, & ex clamore & gemitu venæ capitis turgent, & inflammatio subsequitur, tandemque ipsa mors. Quare medicamentis tuto, nec magno quidem negotio, graues collisiones feliciter ad sanitatem restitutis infra scripta curandi ratione, si ab accepta protinus contusione abraso capillo multiplex linteum oui albo, aceto, & rosacco permixtis, madidum admoueatis, ac super deligetis, totoque die naturali ita madefieri extrinsecus linteum iubeatis, vt exsiccari non permittatur, sint tamen æstate frigida, hieme tepida, sic enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua ex parte resoluitur: sequenti vero die subsequens cataplasma superdandum est, quod habet rosarum rubearum puluerisatarum, foliorum & baccarum myrti, ana vncias ij. farinæ fabar. hordei, ana vnc. j. absinthii, beton. puluerisatorum, ana vnc. s. cymini pulu. drachmam j. mellis albi vncias ij. cum vino nigro

gro austero fiat cataplasma, cui adde olei ros. camomel. ana vnciam j. ceræ q. s. Hoc medicamentum, certe benedictum, bis singulo die tepidum admouendum est, vt non solum contusam partem, sed etiam circumsitas complectatur, sitque eius quantitas quæ vna vice adhibetur mediocris. Si enim sit exigua parum habet virtutis, & ita à partis calore facile exsiccatur, si multa locus affectus comprimitur: eodemque medicamento vsq; ad nonum vel vndecimum diem perseuerandum est. In dies enim singulos partem detumescere, collectum sanguinem resolui, contusamque caluariam ad pristinum habitum naturæ & artis beneficio perduci conspicietis. Neque est quod quis vereatur sanguinem sub cute collectum in pueris concrescere vel corrumpi, nam præ tenuitate & caloris innati copia cutisque raritate, neque corrumpitur, nec in grumum vertitur, sed à medicamento per poros cutis euaporans absumitur & exsiccatur, interdumque guttulæ euaporati humoris super cataplasmate conspiciuntur. Cum vero vndecimus dies præterierit, emplastrum diapalma Gal. corio tenuissimo illitum, superdandum est, ac tertio quoque die permutandum. Post vigesimum vero ad reliquias humorum absumendas, & collisam caluariam in suam sedem restituendam, barbarum emplastrum illitum corio adhibeatis, & quamuis humoris sub cute collecti dissolutio diutius protrahatur, felicem nihilominus exitum habent, cauendum tamen interim ne inædia illos maceretis, sed alimentum ætati sufficiens concedite, dum tamen vino sibi temperent. Neque vereamini vulgarium & imperitorum iudicia: cucurbitulas etiam vt multi faciunt, ne admoueatis, nam quamuis deriuationis ratio id postulet, plus tamen ex iis incommodi, quam vtilitatis sequitur: clamant enim, exagitantur & inflammantur pueri ex solo conspectu cucurbitularum, sed frictionibus vel balneo earum vice vti licebit. Eadem denique curatio pueris recens natis opportuna est, nam plerumque vel ob magnitudinem capitis, vel quod mater sit primipara, magnas in locis muliebribus contusiones patiuntur, ex quibus magni tumores sanguine pleni excitantur: conuenit tamen illis simplicior curatio, nam solo diaphænicino ex rosaceo confecto affluxi humores discutiuntur, naturæque beneficio collisa caluaria in pristinum restituitur. *I. Cæsar. Arantius in appendice comment. ad lib. Hipp. de vulner.*

OBSERVATIO.

Cranii contusio in puero, citra eiusdem incisionem, aut perforationem, percurata.

NArrabo ego sincere quod vidi. Cum chirurgiã factitarem; puerum curaui annum agentem ætatis suæ plus minus septimum, qui ex podio altitudinis circiter pedum duodecim prociderat in caput, vbi bregma vna cum frontis ossis suprema parte sibi adeo confregerat, vt fragmenta ossium inter sese diuisa manifestissime tactu perciperentur: cutis tamen nullo loco erat separata seu vulnerata, quod in solum planum concidisset, nec pileus è capite decessisset. Puer hic agebat sub tutela cuiusdam. D. Ancillæ, quæ olim Astæ puellas instruebat acu pingere, diuertebatque tunc temporis in foro Gandiensi in hospitio, quod quondam dicebatur domus placentiæ, in qua podium erat parte interna domus & supra portam. Ad huius igitur curam accitus, vbi tam grandem caluariæ confractionem percepi, totus animo confusus constiti: puer autem loquebatur, animoque constabat dum appuli (quãuis statim à casu exanimis & sine loquela effectus fuisset, mox & euomuisset, quæ in prandio sumpserat, & bilem simul) pulsu integro sed paulo frequentiore quam pro natura esse debuisset. Multa hercle animo mecum ipse perioluebam interea dum medicamenta exspectabam à pharmacopæo deferenda, nempe cum cutem diuiderem, & ossa euellerem, vel sinerem: tandẽ potior ratio præualuit. Non secui, sed tantum caput totum obduxi medicamento confecto ex abundanti bolo armena, & myrtilorum baccis contritis & exceptis duplo rosaceo, & vna parte aceti, & altera albuminum ouorum: quo genere medicamenti quatriduum sum vsus, mox ad siccãtia temperate me conuerti: tandem citra sectionem conualuit, & multos annos post salubriter vixit, quem item viuere puto: nominis eius non memini, quod dudum sit. Quæ autem ratio occurrerit, quæ sectionem dissuadere debuisset (à quã perpauci abstinuissent) hęc est: quod cum tam grandem ossis ruinam obseruarem, putabam fore vanũ aperire, nisi & ossa ipsa fresa penitus abducerem, quod opus nullum naturæ robur ferre potuisset, præterea, quod cerebrum concidisset, neque etiam id tutum seruare ab aeris iniuriis potuissemus, quod autumnali tempore esset, & eam domum vrgeret egestas: quanquam difficillimum fuisset à tali iniuria seruare etiam opulentissimum. Accedebat puerilis ætas, quæ tenellis ossibus & textura rara cum sit, ferruminationem nobis faciliorem, & occurrentium humorum dissolutionem obiiciebant: adhæc si aperiendum mihi foret, satius esse cunctari, quam eo tempore præstare, quo animo constabat, & cæteris malis symptomatis vacabat, quo ansam tollerem criminandi operis: quod equidem opus præstitissem post, si vel febris, vel graue aliquod aliud signum inualuisset. Res hæc creditu difficilis est, non tamen omnibus artis peritis. Memini dum Medicinæ studiis incumberem in celebribus Academiis Ticinensi primum, mox Patauina, me hanc historiam narrasse peritissimis chirurgis simul & medicis D. Petro Martyri & Gab. Fallopio, quorum vnus (vter fuerit certe non succurrit) fassus est alias fracturas non multo absimiles curasse citra scissionem cutis, & felicissime processisse. Alias sane vidi minores, & contusiones etiam, in quibus cauitas seu ossis depressio percipiebatur, quæ ad integrum statum reducebantur sine apertura. Hæc sane argumenta satis valida esse videntur, vt prima possint reddere dubia, nimirum, ea quæ aperturam probat necessariam. Verum obiiciet hic alius, num tuis credendum verbis? Neminem sane cogo meis dictis fidere si ratione sint vacua, imo etiam etsi rationem habeant comitem. Quod autem historia exposita vera sit, & alios curatos viderim, nil (per hominum fidem) verius videri potest. Cæterum quod iis meis experimentis quisquam fidere debeat, vt omnes sic curare posse putem, id prorsus empiricum & ab omni ratione alienum esset: cum nihil in medicina sit stabile, vnde ex re nata mutare consilium & præsidia operæpretium sit. *Botallus cap. 17. de vulneribus Sclopettorum.*

Observatio.

Contusionem capitum infantium & puerorum, aliquando vel cum membranarum cerebri læsione, aut cum vulnere, vel sine vulnere, curandi ratio.

Existunt persæpe in pueris septennio minoribus contusiones, aut casu, aut ictu, aut alio quouis instrumento impetuue factæ, similes omnino apostematibus, aut iis vitiis, quæ in æreis aut plumbeis vasis conspicimus, ita vt cute illæsa, & posteriore etiam cranii tabula minime rupta, prior tamen persæpe lædatur. Namque eius ossis per ætatem teneritudo aliquando in causa est, vt nonnunquam cranium illæsum, sæpe etiam læsum & ruptum deprimatur, & pelliculæ cerebrum ambientes rumpantur: quod nos persæpe deprehendimus; Eiusque rei exemplum nuper editum est, cum in oppido Llerena Bethicæ prouinciæ, quadrimus puer nobis curandus fuisset oblatus, quem lignea porta è fenestra decidens grauissime percusserat, secundum eam quæ coronalis commissura dicitur, ex quo ictu, vtrumque os, atque vtraque etiam membrana rupta sunt, atque etiam cerebri pars ter per totum curationis spacium emissa est. Sanatus tamen est puer citra vulneris manifestationem, & sine vlla ossium iactura, neque vltra vigesimum diem dilata est curatio. Ad huiusmodi autem compressiones in puerorum capitibus curandas, nulla vulneris maiore (quam ipso casu facta est) manifestatione fuerit opus: & si nullum vulnus factum fuerit, nihil est aperiendum, quamuis omnia ossa læsa comminutaque esse cognoscantur, atque hæc tutissima ratio curandi in eiusmodi vulneribus erit. Nam quicquid contra quam diximus, vulgo fieri solet, id certissimum habet periculum. Huius autem hæc curationis ratio est, præter temperatum pueri & salubrem victum, aut saltem nutricis, si lacte adhuc alatur: diuersiones aliquas facere conueniet, aut brachia ipsi aut crura scarificanda sunt. Si contusio nullum manifestum vulnus ostenderit, prima curatione hoc remedio vtimur. ℞. Olei rosarum, camomelini ana ℥. semis. olei myrthini ℥j. oui vnius album cum vitello, cum parte aliqua farinæ fabarum, & ordei ana, & myrtillorum puluere ℥. j. omnia commode misceantur, & fiat ad modum emplastri, idque sub contuso loco ponatur; postera vero die aliud emplastrum adhibemus, loco tamen probe prius nouacula abraso. ℞. Sordiciei aluearis apum, vel si id haberi minus possit, ceræ nouæ sordidæ, & mellis communis puluerizati ℥. j. lapidis hæmatitis in puluerem redacti ℥. semis, pumicis lapidis, & cymini, & absinthii, & furfuris communis ℥. ij. misce omnia ad ignem, & fiat emplastrum, quod loco depresso imponito, latiore etiam ambitu duorum digitorum, mira enim vis huius emplastri est, vt intra duodecim dies ossa contusa compressaque tollat: nullumque ad eam rem medicamentum efficientius esse puto. Quod si præter ossis depressionem & rupturam vulnus etiam fuerit, principio oui albo, & vittello simul agitato curandus est, additis peciis mollibus, atque tenuibus, stupa pululis, quibus vulnus tegitur. Postera autem die, vtemur balsamo à nobis sæpe commendato: vulnus autem hoc leuiter ex pluma inungendum est: cuius præsentissima virtus facile hoc in genere etiam perspicietur; mire enim concoquit, emundat, carnemque inducit: liquefactum autem esse oportet, non nimis tamen, ne quid ægrotus vratur; aut ne quid de medicamenti vi nimio calore decedat (Illud vero maxime est cauendum, ne quod omnino os extrahatur, quamuis omnia comminuta esse constiterit) filis autem siccis vulnus operiendum est, neque iis nimium pressis. Super hæc vero id, quod modo descripsimus, emplastrum est addendum, calidum quidem illud, quod profecto magna cum curantis voluptate, & admiratione, sine vllo discrimine, omne pus quod intus conficitur, exugit, & compressa quoque ossa breuissime tollit, in eumque restituit, qui secundum naturam fuerat, situm. Possumus enim tuto affirmare, nobis hac & aliis curandi rationibus, quæ descriptæ iam sunt, per annos plus quinquaginta, frequentissimo experimento vsis, semper ex animi sententia successisse, & Dei auxilio, cui nos omnia accepta referimus, multos è maximis & grauissimis vulneribus liberatos, testari possumus. *Arceus de curand. vulner. lib. 1. cap. 6.*

Observatio.

Historia pueri in fractura cranii cum capitis apertione curati.

In Nouoforensi Noricorum ciuitate puer lanii trimus ex superiori domus tabulato prospiciens, pronus in stratum decidit, & in delapsu caput parieti prominenti allisit. Qui cum in domum patris semianimis deferretur, primum bilem euomuit, & spasmo Epilepsiæ bis conuulsus, obmutuit, & tam brachio quam crure sinistri lateris resolutus, comate deprehensus iacebat. Ex quibus signis facile conicere potui, offensam per cranium ad cerebrum vsque penetrasse. Quare altero die mox caput concussum, primum in occipite, non longe à suturæ interuallo, & vtroque latere aperui, vnde quotidie cruor sanie permixtus vbertim profluebat: & cum per hæc caput expurgatum fuisset, puer (vel hodie superstes) citra omnem membrorum & loquelæ offensam, Deo auspice, conualuit. *Langius. Epist. 5. Tom. 1.*

Observatio.

Ex cranii fractura cum meningarum offensa puer seruatus.

Memini me Venetiis accersitum vna cum chirurgo excellenti ad visendum puerum, qui ex alto loco in caput ceciderat in impluuium lateribus stratum, & os fractũ in multa frusta vidi, & illa quidem acuta, quorum duo interius reflexa, vtraque membrana perforata cerebro infixa erant: qui tamen summa diligentia tractatus tandem liber ab eo morbo euasit, sed hæc raro eueniunt. *Trincauella lib. 4. cap. 4. de compos. Medic.*

Observatio.

Pueri in caput præcipitati symptomata varia.

Puer quinque annorum, ex altissimis gradibus, vbi pulsantur campanæ, præceps in caput decidit post casum obmutuit, restituta tamẽ paulo post vox & loquela, licet soporosus pulsus frequens, calebat totum corpus, non vomuit, aliquid iusculi assumsit, totum tempus sinistrum nonnihil excoriatum erat, apparebat in latus capitis decidisse, tertia die male habebat, & tumor apparebat in bregmate,

mate, paulo supra os temporale, cedens digitis, quasi subesset sanguis aut pus, & quasi ossa essent suppressa: quarta tamen die immunis à febre apparuit, sopor cessauit, appetitus bonus, tumor remisit, itaque non aperuimus tumorem. Vsi sumus exyrhodino: aliquot diebus post, aucto tumore, & aperto, multus sanguis concretus & pus visa, in cranio fissura magna, ita vt appareret motus cerebri. *Ioann. Bauhinus in Diario obs.*

DE FRONTE.

OBSERVATIO.

Secundum frontem duobus vulneribus tenuißimis acceptis, mortuus.

INflicta fuerunt duo vulnera cum duobus cathenæ ferreæ annulis, in caput Alouisii fabri ferrarii, alterum supra supercilium sinistrum, aliud in eodem latere parum infra angulum, vbi sutura, quæ sagittalis dicitur, coronariæ coniungitur. Octauo die post vulnerationem superuenit erysipelas in facie, quod paulo post totum caput complexum cum febre est. Die vero duodecimo resolutio quædam dextræ manus cum diminutione loquelæ: & demum die decimoquarto mors. *Manardus lib. 6. epist. 1.*

OBSERVATIO.

Frons tota Ossa nudata.

QVIDAM, dum in monasterio Diui Donati, quod vrbi nostræ prominens Scopetum dicũt, vitam ageret, semel mecum conquestus est, affirmans capitis eius os paulatim indies erosum iri: quod miratus, caput detego, manu diligentius contrecto, frontem fere totam osse denudatam inuenio, & quod maius est nullam in cute summam, nullam in carne noxam aduerto: rei causam quæritans, iudico acutissimo humore id fieri, qui foraminulenta carne demissus nullam in ea vim faceret Os vero, quod densius, ac propterea magis obsistens, eroderet, non secus ac fulgur, quod aurum, illæsis interim loculis, nonnunquam liquare solet. At ille, cum maior iam ossis ipsius pars esset erosa, & nullo proficeret auxilio, paucis annis vitam finiuit. *Ant. Beniuenius, de abditis. c. 18.*

Ossa capitis erodi frequenter contingit sub iis tumoribus, qui luis venereæ symptomata habentur: quorum plerique ad Atheromatum, alii ad Meliceridum naturam accedunt. Qui si diu incurati permiserint, os quod subest corrumpitur, ac cariosum redditur. *Alexander Benedictus* non modo corrumpi, sed & exemplum refert in osse abscessus nati, *histor. hum. corp. libro primo, cap. 6.* Ossa corrumpi nouum, *inquit*, non est: sed abscessus innasci mirum est, vt nuper vidimus, dum mulierem quandam gallico morbo interemptam resecaremus, causam morbi perquirendo, ossa sub membranis suis integris tumentia, & ad medullam vsque suppurata inuenimus, ea duntaxat ratione, quoniam & ipsa nutriuntur, abscessibus ob id afficiuntur. *Dodonæus annotat. ad idem cap.*

DE BREGMATE SEV SYNCIPITE.

OBSERVATIO.

Quædam lapide in sinistro bregmate percussa, feliciter curata.

FElicissimum exitum vidi in agresti quadam muliere quadragenaria lapide in sinistro bregmate percussa. Hanc villicus tonsor tractauit vsque ad diem nonum, quo tempore iam de eius salute prorsus desperabatur, ad quam accersitus Secundus Botallus frater meus, in arte chirurgica exercitatissimus, (nam tum eo manuductore chirurgiam & ipse faciebam) & edoctus cuncta per astantes, & patientem, illico, cutem, quæ paruo tantum vulnere affecta erat ad decussis formam diuidit, ab osse dissoluit, ac euertit, postridie modiolo perforat. Os quidem integrum erat: cæterum cerebrum immobile eo loco offendimus, nigrum ac durum, quasi crusta in carne facta videretur, vnde de eius salute non parum diffidere cæperimus. Verum hic non perterritus frater meus, melli rosaceo duplum Ægyptiaci dicti medicamenti addidit, & ex hoc in emissario parum indidit, serico membranam texit, & cauum os gossipio impleuit, reliquum curauit vt vulnera simplicia. Eodemmet die sanguinem è brachio eduxit: postero purgauit: res in melius cedere visa est. In eodem medicamenti genere perseueratum est ad triduum, quo pus satis laudabile sese obtulit, hinc solo melle rosaceo curari membrana cępit, huic aliquot dies post iridis rad. & hordei pollon. additum est, vt siccaret vtcunque magis: sic ad finem vsque optatum res peruenit: vnde maiore sum admiratione affectus, quam ex aliis aliquot quibus à principio meninx sauciata erat. Habitabat hæc, dum ægrotaret, in suburbiis diuæ Mariæ nouæ ad porticos Camirani. Vulnus receperat in agro, iuxta sacellum sanctæ crucis. *Botallus libro de Vulner. sclopeot.*

OBSERVATIO.

Glans sclopeti bregmati inflicta vt educta, & curatus ager.

POstridie à conflictu vel potius clade Ceresolensi (quo tempore chirurgiam exercebam) Hispanus miles ad me confugit, qui in dextro bregmate plumbeam glandem infixam habebat, cui actutum manus adhibui, & quantum oportebat cranium nudaui, glandemque protinus coruino rostro educere laboraui, hæc tamen adeo tenaciter os mordebat, vt potius in frusta diuelleretur, quam integra posset educi: quare statim modiolo antiquorum (nondum eo tempore striatum meum excogitaueram) operam sum aggressus: sic globulum modiolo latiore cinxi, quẽ eduxi vna cum ciclo tenui caluariæ, cui infixus erat: postea depressum os extraxi quod cerebrum premebat: continuo post membranæ coacto sanguine erat cooperta, superposui rosaceum mel admixto triplo rosacei olei, & sic processi vsque dum sanguis suppurari seiungique cœpit, biduum nempe, quo tempore medicamentum vice versa composui, nimirum triplum mellis imponebam: postea solo melle curaui ad dies aliquot: cui postremo addidi hordaceam farinam & iridem quo pharmaco ad cicatricem vsque perduximus. Ab initio phlebotomatus, purgatusque fuit, sic fausto numine in sanitatem restitutus est. Quandoque vero glans oblique collidit, & cranium tantum radit, quorum aliquot citra ossis artificialem rasionem, nec perforationem curauimus, ac curare fecimus: alios rasoriis scalpris ad membranam vsque

ſcalpimus, nonnullos alios modiolo recta ad teli ſedem aperuimus, & ſæpius quidem felici ſucceſſu, ex quibus aliquot alios ſuperſtites nominare poſſemus. Aliquos etiam ſola illiſione leuiſſima à globulo facta, cum in fronte, tum in aliis partibus capitis, quæ negligentia tam patientium, quam artificum interiiſſe vidimus, quibus omnibus recta ad os ictũ pus collectum reperiebatur ſub membranis. Verum non modo ex iis obiiſſe diem vidimus qui à glande ſclopetti leuiter erant vulnerati, & citra omnem oſſis fracturam, ſed alios etiam multos, qui ab aliis telis erant affecti, lapidibus, nempe fuſtibus, caſu vel illiſione alia leui. *Idem eodem lib.*

OBSERVATIO.

Bregmate contuſo cutis capitis inciſione arteria vulnerata, æger à lethali hæmorrhagia liberatus.

SI tanto impetu manare ſanguinem (in cutis capitis ſectione) contingat, vt nullis adſtringentibus ſiſti poſſit, vas ipſum deligandum erit, adacta primum acu filum ducẽte per cutis muſculoſæ partem externam, indeque reuocata & reducta ipſa per partem internam: tum nodo formiſecus ſubnectendum filum, impoſito prius & eodem modo, vna cum tota cute muſculoſa, comprehenſo penicillo linteo magnitudinis pennæ anſerinæ, ne fili arctior conſtrictio, quæ cohibendo ſanguini ſufficiat, vel cutem diſſecet & dilaniet, vel dolorem inferat: tum demum caput altiuſcule excitandum. Id ego nuper tentaui & perfeci in auriga quodam, qui ex curru pronus in caput ſuper quadrato lapide ſtratum pauimentum deuolutus bregmati partem poſteriorẽ vehementer ſibi contudit, quo nomine decuſſato vulnere fuit illi cutis muſculoſa incidenda, tum vt ſanguis concretus exprimeretur, tum vt vitium, ſi quod in cranio eſſet, animaduerteretur. Sed diuiſa in illo opere faciundo arteria, cum qui aderat chirurgus ſanguinem impetu ſalientem reprimere non poſſet, ac tantam eius copiam auriga ille iam amiſiſſet, vt præ virium exolutione non in lecto ſe cõmouere, vix vero loqui poſſet. Vocatus ego facto ipſo docui, cum ante fruſtra adſtringentia remedia tentauerit, ſatius eſſe vinculo ſanguinem comprehenſo vaſe cohibere, quam ęgrum puerili puncturæ metu, vicinæ morti prodere. *Pareus lib. 9. c. 4.*

OBSERVATIO.

Lapide in ſiniſtro bregmate percuſſus adoleſcens chirurgi inſcitia infeliciter curatus eſt.

ADoleſcens annos egerat plus minus ſeptendecim, cum in ſiniſtro bregmate paruo lapillo à puerulo alio ſecum ludente vulnus recepit. Hic cuidam Chirurgo ſe ſtatim concredidit, qui ineptiſſima grauique manu, ac aſperis linteis ſic crudeliter vulnus exiguum ac tantum cutaneum tractabat, vt id indies magis recrudeſceret, & carnem ſanam conſumeret. Puer autem in reliquis omnibus ſe bene gerebat, negotiabatur, & (vt ſuis moris erat) hero ſuo inſeruiebat. Vidi ego tum dicti vulnerarii manibus ſubmiſſum, cum vulnus recens eſſet, quem tam impie artem exercentem amice monebam: reſpondebat is nebulo ſtatim, Chirurgo opportere eſſe crudelem, non pium: hunc reuiſere deſtiti, quod morbus exiguus eſſet: circiter decimum octauum diem, ab accepto vulnere, ad me ſe contulit patiens, vt luſtrarem quomodo ſe res gereret: huic cutis circunquaque ad cranium vſque ſinuoſa erat, & ſinu quidem vaſto, in quo pus multum colligebatur, ex carne ipſa colliqueſcente, & humore qui eo ferebatur putreſcente: quod pus tantum exire poterat dum manu premebatur; hoc ipſe videns, cauitatem hanc ad inferiorem partem apperiendam eſſe monui, quo putredo & calor ipſe extraneus cerebrum ſuppoſitum non afficeret. Id ſe facturum pollicitus eſt vulnerarius. Nullam enim eo tempore ſedem habebamus permanentem, ſed ſimul cum Regio exercitu omnes vltro citroque ferebamur, quod mihi facultatem adimebat viſendi eum frequentius. Circiter diem quartum & vigeſimum accitus, ad illum me contuli. Febriebat hic iam à quatriduo (vt aſtantes retulerant) febre aſſidua, grauiter oculos aperiebat, ſoporoſus, oculis tumidis, & viribus propemodum deiectis, vrinæ ſanæ, ex quibus tamen nullum ſignum ſumere poſſumus bonum iis in affectibus. Sinus autem adhuc integer erat, fœtidoque pure refertus, quod ignauus ille (neſcio quidem num præ arrogantia vel formidine potius) nil eorum quæ iuſſeram præſtitiſſet. Hæc omnia cum viderem, non dubitaui cerebrum affectionem iam conflaſſe ex vicina putredine: vnde illico cutis & oſſis perforationem adeundam eſſe perſuadebam, putans ſatius eſſe anceps auxilium experiri, quam ægrum morti prorſus decernere. Aſt ſtupidus ille cum audiſſet os perforandum eſſe, Niſi febris eſſet (inquit) vulnus facile curam ſuſciperet: vigeſima ſexta expirauit. Iuſſi poſtea cadaueris caluariam aperiri. Annuit hilari animo vulnerarius, fretus mortem contigiſſe febris iniuria, non capitis affectu, cum ſciret os à vulnere ne minimum quidem fuiſſe offenſum: os quidem integrum, omniſque iniuriæ expers nouit: Inuenit tamen non paruam puris copiam inter cranium & membranam, quam ex ſupernis partibus ſtillaſſe non poterat non cenſere. Vidit & cerebrum totum ea parte liquatum, & in pus verſum: quod nullam aliam ob cauſam factum fuiſſe putare debebat, quam ceruicoſa, lethalique ſua ignauia. Hoc more præcipites ægros dant qui craſſa quadam & fallaci experientia artem medicam & vulnerariam exercent: quod vtique non contingeret, ſi ii in Galeni Hippocratiſque libris inſudarent, aut ſaltem artis peritis parerent, ac inſeruirent, quoad artem vtcunque didicerint. Quod tamen ſemper facere abhorruit audax, ac tumultuaria audentium turba. Non nobis deſunt alia multa ſimilia exempla: ſed hoc ſufficiat, cum vt crimen in memoriam reuocent ii, qui proprii delicti ſunt conſcii, tum vt iuuenes ad artem diſcendam concitet, moneatque præſtantius eſſe ſibi famam alieno conſilio comparare, & ægris vtile obſequium præſtare, quam ſtupido ſuo phantaſmate vtriuſque iacturam facere: non iuuiſſet quidem hic os perfodere ad vigeſimum quartum, quod nimia iam corruptela eſſet labefactatum, ſed profuiſſet (credo) ſi vigeſimo, vel illico ab ineunte febre, vel aliquo aliorum ſymptomatum ſuperius enumeratorum, fuiſſet præſtitum. *Botallus de vulner ſclopet.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Bregmatis ossis fractura ad secundam laminam vsque pertingente curata: æger ob prauam victus rationem febrem continuam cum grauissimis symtomatibus incurrit, vnde ingens cariosi ossis abscessus, cum vermibus (res mira) obortus, singulari tamen industria, tantis periculis subtractus conualuit, hoc vno incommodo relicto, quod cicatrix caua permanserit.

PLacet hoc loco historiam, cuius ipse testis oculatus extiti, dum apud Subalpinos chirurgiam stipendiis Polemarchi Monteiani Regis Gallorū proregis facerem, commemorare. Contigit vt curandū se mihi traderet nobilis Golanii pedisseques: fractum illi os bregmatis ense fuerat parte sinistra, nec tamen fractura ad secundam laminam pertingebat: paucis postquam diebus osse agglutinato & vnito conualuisset, contigit vt Vasconum militum conterraneorum suorum turma Taurinum appelleret, cum quibus se & mero generoso & defrixorum intestinorum & cœpis speciebusq; saporatorum plenis patinis, repleuit largius. Ex quo mox in febrem continuam incidit, voce & mente caput intumuit, oculi flammei, & è capite velut prominenti rubore suffusi sunt. Quibus animaduersis, ex medicorum consilio iniecto clystere sanguinem detraxi, & capiti quę conueniebant, appositis medicamentis, frictionibus & vinculis artuum extremitatibus iniectis humores deorsum reuellere studui: nihilominus pars sincipitis ante affecta, suppuratum concepit: quo aperto ingens saniei vis erupit, tandemq; subsidente cute musculosa cum pericranio, ambæ cranij laminæ cum putredine & carie tentatæ sunt, vt ex illarum nigrore & fœtore erat intelligere. Hanc ego labem vt emendarem, vtque quod ossis vitium inemendabile contraxerat, abscederet, cauteria quæ actu talia sunt, ex interuallis admoui: sed ecce post exactum mensem, vermium vis per cariei foramina ex locis, quæ sub putrente cranio erant, emersit: quæ res impulit me vt ossis nutantis abscessum lapsumq; accelerarē. Quo facto, supra ipsam crassam meningem, quod est admirabilius, quo loco natura carnem induxerat, tres animaduerti cauitates pollicari amplitudine, vermibus capite nigris ad strictoriæ ligulæ ferrum æquantibus, & vario se implexu obuoluentibus, differtas. Erat vero ossis quod natura abscedere fecerat magnitudo palmaris, vt nō videretur tam insigni cranii portione vi naturæ abacta, non æger ipse interiturus: cōualuit tamē contra spem omniū, sed post vulneris agglutinationem cicatrix admodū caua extitit *iuxta Hippocratis decretum. aph. 45. sect. 6.* Non enim caro facile callo superinducitur, quia callus naturæ quid est alienum & supposititium: adde quod vt cicatrix cute, sic callus osse est aliquid densius, vt per compactiorem ipsius substantiam nec libere, nec liberaliter sanguis in carnis inducēdæ materiam, possit exsudare. Hinc fit vt vndecunq; cranii portio aliqua integra excessit, illac admota manu cerebri pulsatio percipiatur. Ex quo necesse est infirmius multo illa parte cranium existere. Huic ego infirmitati vt consulerem iussi pedissequem illum pileum gestare ex denso corio præparatum, quo facilius externis iniurijs obsisteret, & certe inde multo melius illi fuit. Placet vero hoc loco quorundā impostorum Chirurgi titulo falso gloriātium fraudem recludere. Hi vbi ad curanda capitis vulnera vocantur, quę cum ossis deperditione coniuncta sunt, persuadent ægro & assidentib. in locum deperditi ossis laminam auream esse substituendam. Itaque coram ægro illam cudunt, atque vt conuenientis figuræ sit, varie versant, parti apponunt, sed paulo post ipsam furtim in crumenam subducunt, atq; hac arte delusum ægrum deserunt. Alii gloriantur se sua industria perficere, vt in locum amissi ossis cucurbitæ resiccatus cortex, superstiti cranio inseratur, & tanquam scutica emplastretur: atq; hoc est artis ignaris nimiū pueriliter illudere. Nam tantum abest vt hoc fieri possit, vt natura ne pilum quidem aut minutulum quoduis aliud corpusculum cicatrice inclusum tolerare aut pati possit: nec vero par ratio est globuli plumbei, qui in corpus impulsus illic ad multos annos cunctari cernitur, sine ægri noxa: nam & familiaritas quædam plumbo cum humano corpore intercedit, & tamen id tandem: nisi oppositæ carnis, aut ligamenti, aut tendinis, aut similis alterius substantiæ densitas impediat, à natura, peregrini omnis corporis impatiente, foras protruditur. *Pareus lib. 9. cap. 20.*

DE OSSE PETROSO.

OBSERVATIO.

Historia puerorum, quibus os petrosum fractum erat.

TEmporum ossa infra ad basim anfractuosa sunt, & aspera, rupes ceu lapides imitantia, vnde Greci λιθοειδῆ, quasi petrosa vel lapidosa vocarunt, supra autem leuigata: & quamuis tenuissima sint, ac præcipue vbi assident musculi, durissima tamen existūt mirabili naturæ prouidētia, cum vix frangi sine certo vitæ dispendio possint. Locus admonet ne silentio prætercam, quod felicissime cessit prudētissimo & doctissimo ætatis nostræ chirurgo Ioanni Antonio Plato cognomento Lonigo, quo præceptore septennium vsus sum, adeo vt quantum in hac medendi arte profecerim, me nunquā pœnitere possit. Hic Patauii puerum in Diui Antonii collegio, qui ex alto cadens tēporis os ad ocularis formæ magnitudinē fregerat: miro ingenio atq; arte sanauit, quamuis certa mortis signa omnia adessent. Eundem ego fortunę, curationisq; exitum in Romano puero sum assecutus. *Columbus libr. 1. cap. 5. Anatom.*

OBSERVATIO.

Ossis petrosi fractura, cum temporum musculi contusione, metu conuulsionis, citra eiusdem sectionem curata.

NE quis Chirurgus eo temeritatis veniat, vt musculi illius (temporalis) sectionem aggredi ausit ad subiectum os terebrandum: supra potius, aut ad latus, ac quam proximè partem affectam fieri poterit sibi terebrandum putet. Quod ego feci in nobili Bretechio. Is in triumphali Regis Henrici secundi in vrbem ingressu, lapide ita sauciatus est, vt ictus impetu os petrosum fractum, & vehementer contusus musculus temporalis, sine vulnere tamen extiterit. Sequēti die aduocatus, perspecta læsionis specie, & læsæ partis conditione, Medicorum & aliorum mecum Chirurgorū consilium cogēdum censui, ex quibus, cum quidam censerent diuidendum quamprimum temporalem musculum, vt renudato osse terebrare liceret, sicque fracta ossa eximere.

Ego contra acriter resistere cœpi, citata *Hippocratis* sententia *de Vulneribus capitis*, qua interdicitur Chirurgis eiusmodi musculorum sectione metu multorum & malignorum symptomatum: citata etiam experientia, qua crebro animaduerteram, cunctos quibus is sectus fuisset musculus conuulsos interiisse: satius multo futurum, si proxime supra fracturam, os terebra aperiretur intacto quam minimum temporali musculo. In eam sententiam cum tandem omnes descendissent, ipse ex tempore sectione trigona cutem musculosam quæ supernæ fracturæ immineret, diuisi. Postero die, qui tertius erat morbi, terebraui, ac terebratione peracta, diebus aliquot post quatuor aculeata fracti ossis fragmenta exemi, tubulumque plumbeum planum immisi, per quem iusso ægro, quoties curaretur caput deprimere, & ore naribusq; obturatis contentius exspirare, multa manabat sanies inter cranium & crassam meningem collecta. Reliquæ sordes, si quæ contumacius adhærerent, rerum detergentium decocto Syringe iniecto, elui: tantumque, Deo conatus meos fortunante, perfeci, vt tandem conualuerit. *Pareus lib. 9. cap. 19.*

DE TEMPORVM OSSIBVS.

OBSERVATIO.

Eques lapide in temporibus leuiter vulneratus obijt.

EQues in Nonicorum Nouoforo, à stabulario iactu lapidis in temporibus leuiter cute ad pericranium vsque vulnerata, sauciatus: ad cuius curam septimo die ego accersebar: cum vero rationem ac sinistri lateris brachium & crus labascere, & lingua ægrum titubare viderem, & chirurgum nulla opportune apposuisse remedia, breui moriturum prædixi, qui tandem 14. die conuulsus obijt. Stabularius vero prognostico meo cautior factus, ne manus carnificis incideret, fuga sibi consuluit. *Langius. Epist. 10. Tomo 1.*

OBSERVATIO.

Leui ad tempora ictu, conuulsiones & mortem quoq; aliquando concitari.

NOs aliquoties obseruauimus ex leui in temporibus ictu, conuulsiuos motus, Epilepsiæ paroxismis haud dissimiles insequutos, interdum etiam mortem præcurrente brachij ac totius cruris infirmitate, cum patuula quadam titubatione linguæ. *Iacotius Comment. ad aph. 1. lib. 1. Sect. 3. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Temporum venis vulneratis, conuulsione oborta, æger moritur.

VIdimus quendam, cui temporum venæ abscissę fuere, hic conuulsus mortuus est, cum nullo præsidio, nec igni sanguis restringui & sisti potuit. *Brasauolus Comment. ad Aphoris. 9. lib. 7.*

OBSERVATIO.

Plaga, ad alterutrum tempus inflicta, os temporale integrum exemtum, restituto ægro.

COlonus quidam curatus est à Benedicto Bonacursio, Physico & Cheirurgo, qui ex casu plaga accepta in temporali musculo, cum maxima cutis & musculi laceratione, ossisque denudatione, sed absque Catagmate, per annum & amplius curatus est tandem, osse temporali sano & integro exemto. *Ex Italia, vna cum aliis sine expresso autoris nomine ad me missum.*

DE FRACTVRIS ET CONTVSIONIBVS capitis varia alia.

OBSERVATIO.

Casu ab alto diffracta vniuersim caluaria, & sine voce, sine sensibus, & prope apoplectico reddito ægro, curatur, miraculo tamen.

FAmulus patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto, cum Staturnalib. festis vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuersim prope caluaria: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamē ingenti labore & magno studio à principibus medicis Monspeliensibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritissimis Petro Alzina, Antonio Barreterio, & Nicolao Blesio: cæcus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vitæ curriculo. *Valleriola lib. 6. obseruat. 4.* Meminit eiusdem Historiæ *idem Autor lib. 3. enarrat. 8. Operis enarrationum medicinalium.*

OBSERVATIO.

Contusio cum fractura ossis, sine apparente vulnere.

EX duobus rixantibus hominibus alter ab altero percussus est saxo: is vero qui accepit, galea caput armauerat, qui tamen grauissimo turbatus ictu protinus in terram corruit: statim autem, dum ab accurrentibus sustollitur, euomuit. His ego coniecturis, & galeæ aliquantulum compressæ contemplatione, ossis rupturam subesse iudicaui: loco igitur aperto, contusionem ipsam vulnere facto formaui. Postera vero die cranium eo instrumento, quod à Græcis abaptiston, nobis trepanum dicitur, terebraui, quanquam vix capillaris & subtilissima rimula in osse ostēderetur. Offendi autem satis magnam concreti ac teterrimi cruoris copiam, quæ in duram matrem defluxerat: sed breui à me curatus est, nullo graui symptomate inuadente. *Arcæus lib. 1. cap. 2. de Curand. Vulneribus.*

OBSERVATIO.

Cranio fracto integra cute, ægros neq; cute incisa neq; cranio aperto seruari posse.

IAcobus Perusinus Romæ celeberrimus, atque optimus nostri seculi chirurgus mihi refert se longo vsu obseruasse magis seruari eos, qui citra scalpelli operam, partim lenientibus, partim siccantibus, curantur, quam, quibus cutis inciditur, & os aperitur. At dum requiro quo pacto sanies à membrana cerebri detrahatur, nisi os patefiat, & ipsa membrana: dumq; insto nudati ossis exemplum afferens; quod cum fissum vel collisum est, necessario secari debet, vt humor euadat, qui in membrana cerebri collectus est, neque ibi subsistens putrescat, & cerebrum afficiat. Longe (inquit ille) hi casus inter se distant, cum os apertum est, si absque sectione dimittatur, humor, qui super membrana cerebri receptus est, à calore, cum exspirat, discuti non potest: quocirca putrescens hominem consumit, neque tutum est citra sectionem ossis experiri emplastra, quæ cum calvariæ

variæ causa componantur cephalalgica dicuntur, quamuis & hęc docentur à Cornelio Celso, & nunc à nonnullis chirurgis adhibeantur, sed ea medendi ratio fallacissima est. Vbi integra cute os perrumpitur, calor non exspirat, & per se digerere saniem potest, & ossa solidare, quod in membrorum fracturis aperte videmus: fragmenta enim, cum nudata non sunt, solidãtur: vbi patefacta sunt, nequeũt amplius cum alio osse glutinari, atq; idcirco euelli debẽt. naturalis enim calor in nobis omnia efficit: nunquid oblitus es illius iuuenis, qui tribus abhinc annis in abdomine vulnus accepit, ita, vt telum à priori parte ad posteriorem in altero ilium penetraret, vulnusq; peruium esset: is cum minus recte curatus esset & plaga iam vetusta, atque oris obcallescentibus deiectionem alui per plagam magna ex parte redderet, nos ambos accersiuit, cumque vereremur, ne (quod ratio dictabat) si plagam aperiremus, & vlcerati intestini oras, quas verisimile erat iam callum contraxisse, scalpro exasperemus, vt vna postea glutinarentur, hominẽ ad interitum præcipitaremus, satius iudicauimus plagam exasperare, vt cruor inde effunderetur, tum carnem producentibus ipsam nutrire, & postremo cicatricem inducere, atq; ita naturæ intestinum apertum dimittere, res autẽ adeo recte ꝓcessit, vt illæ præter opinionem omnium ex toto liberaretur, & nunc bene valeat: nonne vides quantã vim habeat naturalis calor, siue ipsa natura? hæc enim (*teste Hippocrate*) morbos exoluit, & ad omnia sufficit, quæ animali necessaria sunt, hæc item, cum valida fuerit, semper viam inuenit materię, quamuis crassa sit, debeatq; per angusta foramina penetrare: nonne fracto osse & callo glutinato per integrã cutem sanguis euadit ita vt lintea inficiat? q̃d ergo mirum est, si integra cute natura, cum potentior sit, humorem in membrana cerebri collectum discutiat? hæc ille. quib. mihi persuasit eam esse omnino mentem Hippocratis, vt cum os nudatũ nõ est, quamuis fractum, neq; aperiatur neque secetur, etsi hoc Celsi & Pauli præceptis aduersetur. At si perrupto capite, neq; os nudatum sit, neq; fractura intelligatur, sed superueniant febris & mala indicia, id mihi seruandum videtur, quod ab ipso præcipitur, vt os scilicet protinus secetur, & à membrana detrahatur, etiamsi nudatum non sit. *Vidius Comment. in lib. Hipp. de vulneribus capitis.*

Dubium est, cum integra cute os perrumpitur, aperire ne os, & subiectam membranam oporteat, vt extrahatur sanguis ex venis fusus, an cutem integrã relinquere? Antonius Venturinus, celebris nostri sęculi chirurgus, Pisis nobis sæpius asseruit, se lõgo vsu comperisse, magis seruari eos, quibus citra scalpelli operam succurritur, imposito aliquo Emplastro ex his, quæ ad fracturas capitis componuntur, quã quibus cutis inciditur, & datur exitus humori membranam lædenti. Id quod ex ratione etiam firmatur, ꝙ integra cute calor non expiret & idcirco augeatur, possitq; non solum digerere saniem & sanguinẽ, sed etiam fragmenta cum integro osse solidare. Hoc in membris sæpe conspicitur, in quib. ossa integra cute in plura fragmenta cõminuntur, solidãtur. n. omnia, quamuis separata ab aliis videantur, id si nudata essent minime eueniret, emorerentur n. & euellenda essent. Eadem ratio est caluariæ perruptæ, nam si tegatur adhuc cute, retinetur calor, qui & ossa solidat, & concretum sanguinem discutit. Venit in mentem Petri de Moncada, viri non minus docti, quam Religiosi, qui in agro Bœcinonienſi ante octo annos de porticu decidit, & icto capite, caluariam perrupit integra cute; adhibiti sunt ad curationem duo ex peritioribus Chirurgis Bæcinonensibus, quorum alter aperiendum esse os, vt sanguis ex membrana detraheretur, iudicabat; alter cutem integram relinquendam. Nos (cum forte non longe ab eiusmodi loco tunc degeremus) ad nostrum iudicium interponendum accersiti, tutius existimauimus citra scalpelli operam, solo Emplastro cephalico super imposito, hominẽ curari: habent enim vim Emplastra Cephalica ossium squamas sursum attrahendi, ac in pristinum locum reuocandi, & fragmenta, tum in capite, tum in aliis corporis ossibus, educendi: non solum a. detergunt, ac siccant; sed ob acrimoniam ex alto in superficiem extimam, non ossa modo, sed his multo magis humorem crassum & glutinosum alliciunt. Adhibitum autem est id q̃ de matri sylua à recentioribus inuentum est, eoq; solidata sunt ossa quæ tangebantur valde perrupta & discusso sanguine suffuso, homo intra XL. dies liberatus est. *Vidius Iunior lib. 6. cap. 3. de Curat. Membratim.*

Observatio.

Cranij oßis partem aliquam ictu vel aliter penitus excisam, sic vt musculosa cuti aut pericranio aliquantum adhuc adhæreat, non rescindendam, abiiciendamq;, sed reponendam, illustri exemplo docetur.

Notandum est, quod si contingat ictu valido & ingenti vulnere ossis portionem sic penitus excisam esse, vt à reliquo cranio omnino distracta, pericranio tantum & cuti musculosæ pendula hæreat, haud à pericranio auellendam esse, & tanquã inutilem abiiciendã, sed ipsam suo loco & statui restituẽdam, callo mox genito, ossis velut cicatrice naturæ vi glutinandam, vt est à Celso adnotatum. Huius rei veritatem certa experientia in capitaneo Hydron nõ ita pridem comprobaui. Illi ossis coronalis portio media tres digitos longa lataq;, ense valido sic excisa erat, vt iam viciniæ osseæ non cohæreret, sed vix pericranio & cuti musculosæ adherens in faciem inuersa procumberet, ac crassam meningẽ oculis subjiceret: itaq; ipsam à sua cute auulsam parabam abjicere, ni Hippocratici illius præcepti in mentem venisset, quo cautum est, cerebrum operculo suo exarmare, & nudum relinquere. Quare sanguinem qui in crassam meningem, cuius motum oculis erat percipere, exciderat, primo quoq; tempore abstersi, ossis prouolutam portionem suo loco reddidi, & ex superna parte sutura, tribus punctibus adacta acu, stabiliui: atq; quo reliquæ saniei pateret effluxus, interiectas vulneris rimas linamentis compleui: hac artẽ factũ est, vt etsi eodẽ illo tempore multis aliis & ingentibus vulneribus corpus confossum haberet, per Dei tamen misericordiam cõualuerit: exemplo certissimo, nihil neq; cranii, neq; pericranii, ac ne musculosæ quidem cutis quicquã nisi poscente necessitate abiiciendũ, multo vero minus vt cerebrum suis operculis nudũ maneat cõmittendũ. *Pareus lib. 9. c. 7.*

Observatio.

Spasmos, paralyses, & Epilepsias ad cranii vulnera cõsequi, & sæpe mortẽ inferre, contra quorundam sententiam: tum quomodo his succurrendum, & quæ resolutionis in opposita parte ex vulnere capitis causa.

Obser-

OBseruaui ego cum Turonii medicinam facerem anno 1569. puerum decem aut vndecim annos natum (quem vna cum cabrolio Monspeliensi Anatomico & Chirurgo peritissimo, Pigræo Parisiensi, & Renato Cireto Turonensi, doctissimis & exercitatissimis Chirurgis, curabam) die XL. ex vulnere in osse frontis sinistra parte accepto, in febrem & resolutionem alterius lateris, id est dextræ, incidisse, cum tamen à primo morbi die ad XL. vsq; bellissime habuisset, nec vlla nobis in dilatato vulnere vel rimula quidem apparuisset. Eo tertio post die vita functo, & dissecto, alienatum & cancro occupatum cerebrum ἐκ τοῦ ἀπηχήματος in occipite inuentum est. Nam & ibi aliquot rimæ in osse conspicuè erant, & quod de Henrico II. Rege diximus, ex vera eadem parte, id est, in occipitis tenui omento rupta sanguis erumpens cerebro vitium fecerat, & inflammationem in eo excitauerat, à qua abscessu facto, & XL. illa die, vt verisimile est, aperto, pus in spinalis medullæ neruos dextros decubuerat, atque resolutionem dextram creauerat.

Addam & alteram historiam vulneris Iani Castanæi filioli nobilissimi Ludouidi Sabennii Oratoris Regii. Ei βρέγματος alterum os ita effractum fuerat, vt ossis frusta omentum lacerarent, inde viginti quatuor horas, aut circiter à vulnere accepto, collectis licet forfice & aliis ferramentis frustis, inflammari membrana cœpit cum febre. Quinto suppurata inflammatione, membranaq; in magnum tumorem sublata, comitialis morbi insultu vehementer adeo concussus est, vt de puelli salute iam desperaremus. Verum eo sedato & nudato vulnere, causam eius tam grauis symtomatis manifesto deprehendimus non aliunde pendere, quam à cerebri ventriculis, à saniei in membrana collectæ copia oppressis, ab eiusdemque tetro malignoque vapore lacessitis, ad quæ expellenda impetu quodã cerebrum in se contractum concutiebatur: idque fieri tamdiu perseuerauit, donec cerebrum irritari desiit, purisque copia illa per oras vulneris oppressa est. Nam illas, linamentaq; imposita sanie madentia, atq; omnino detumuisse crassam membranam, detecto mox vulnere, deprehendimus. Vnde didicimus merito ab Ambrosio Pareo Regis ἀρχιχειρούργῳ præcipi, vt suppuratus in omẽto crasso abscessus scalpello acutissimo ad id accommodato incidatur. Nam, licet citra hoc præsidium puelli illius membrana aperta sit, non tamen forte æque facile in adultiorib. aperietur, quorum videlicet crassior firmiorq; membrana illa est, quã vt vel Epileptico insultu disrumpi queat, quod tamen horrendum symtoma semper, quoad eius fieri potest, præcauendum est. *Francisc. Vertunianus Comment. ad lib. Hippoc. de vulner. cap.*

DE CEREBRO EIVS MEMBRANIS, SPINALI MEDVLLA, ET NERVIS QVÆDAM.

OBSERVATIO.

De situ, numero, magnitudine, forma, & vsu ventriculorum cerebri.

CIRCA ventriculos multa conspicio in natura, quibus non consentiunt ea, quæ passim ab omnibus referuntur, presertim de situ, magnitudine, forma, numero, & vsu ipsorum. Deponũtur ergo duo ventriculi magni in anteriori cerebri parte. Dico tamen ipse eos ventriculos esse eodem modo in posteriori, & media parte cerebri, ac sint in anteriori, quemadmodum enim cerebrum excauatum est in anteriori parte, ita etiam est in omnibus aliis partibus secundũm eandem cauitatem. Sunt etiam ventriculi longe maiores, quam appareant in communibus ostensionibus, vbi neque etiam eorum quarta pars conspici solet, magnitudo enim ipsorum proportione respondet magnitudini totius cerebri, quam eodem modo sit totum ventriculis preditum, quo est in anteriori parte.

Quod spectat ad formam & figuram. Communis modus administrandi eam plurimum obtenebrat, & à re ipsa diuersam repræsentat. Qualis autẽ sit figura, quæ communiter ascribitur, ventriculis maioribus cerebri non est, vt tibi describam, vtpote qui eandem frequentissime videris, ideo ipsa dimissa, devenio ad illam, quam ego sæpius vidi, aliisque patefeci. Quum itaque figura ventriculorum insequatur figuram cerebri, iure merito figura cerebri prius venit proponenda. Est ergo (vt optime nosti) cerebrum ex vtraq; parte oblongum, & ex parte qua cerebri magnæ portiones se mutuo respiciũt est planum, atque depressum, in aliis vero partibus habet sphæricas prominentias, respondentes ossium concauitatibus. Sunt autem tres cerebri prominentię. Anterior, Media, & Posterior. Anterior cerebri prominentia replet cauitatem caluariæ formatam ab osse frontis, à superiori parte ossis cerebrosi, ab anteriori parte ossis syncipitis, & à superiori parte ossis cunealis. Media autem prominentia, quę in inferiori sede existit, replet cauitatẽ vtrinque excauatam ad latera sellæ gratia glandis pituitã cerebri depascentis in osse cuneali exculptæ, quæ cauitas formatur à posteriori parte ossis cunealis, ab anteriori parte ossis auditus siue petrosi, nec non ab osse temporali. Postrema cerebri prominentia replet cauitatẽ productam à superiori parte occipitii à posteriori ossis syncipitis, & ossis petrosi. Omnibus igitur istis prominentiis correspõdet ventriculorum cauitas, nam fertur insignis quidam sinus recta ab anteriori prominentia cerebri vsq; ad postremam, qui sinus tantum distat ab extima superficie cerebri in posteriori parte, quantum in anteriori parte. Hic sinus vbi peruenit ad regionem anguli existentis in superiori parte ossis petrosi intra caluariam reflectitur ad prominentiam mediam, & inferiorem cerebri, eademque ratione in ea prominentia insculptus est, qua in anteriori, & postrema dicebam, estque vnica cauitas, ita, vt vniuersum cerebrum sit veluti insignis quidam cortex ambiens prædictas cauitates, quod cerebrum in ambitu ventriculorum habet substãtiam crassissimam præterquam in basi, ibi enim substantia cerebri ventriculis obducta est, longè tenuior, quam sit in reliquis partibus.

Quod pertinet ad numerum ventriculorum, scis communiorem, magisq; famosam opinionem esse ventriculos cerebri esse quatuor, quidam etiam eo perueniunt, vt sex ventriculos declarent: sed quanto magis numerus augetur, tanto maior fit à veritate recessus, propterea; sunt tantum, modo duo ventriculi in cerebro, qui superius fuerunt commemorati, quibus exceptis, nihil est cui competat, nomen

ven-

ventriculi, mei ad placitũ, & improprie loquendo, vt si cuidam arrideret appellare ventriculos spatia, quę formãtur inter varias intestinorũ circumuolutiones extra intestina, & quodcunq; spatium formatũ inter varia corpora se mutuo contangentia. Vt a. hęc veritas conspicua euadat, dicã quomodo producantur, & qualia sint illa spatia, q̃ vocantur communiter tertius & quartus ventriculus, vnde iudiciũ afferre poteris num sint ventriculi vocãdi. Tibi igitur cõpertũ esse scio totũ cerebrũ esse in duas partes diuisum, ꝓterquam in inferiori loco, vbi est illud corpus quod callosum vocant, hoc sane corpus nihil aliud esse nisi cerebrũ in ea parte coniunctũ, & vnitum, vbi enim ad eam partem perueniant cerebri partes diuisæ aliquantulũ flectuntur ad exteriora, deinde albicantes reflectuntur ad mediũ & simul vniuntur, quæ vnio habet connexitatẽ quandã proportionatam cõuexitati toti⁹ cerebri in superiori parte: & quãuis dicatur, ea pars cerebri corpus callosum, & credãt multi esse duriorẽ cæteris partibus, tñ mollitie æquat alias cerebri partes, & albicat, quemadmodum albicant internæ partes ventriculorũ. Neq; hęc cerebri copula alba est ita exiguę longitudinis, quemadmodũ communiter in ostensionib. demõstratur, quandoquidẽ eius longitudo est æqualis longitudine suturę sagittalis, hui⁹ copulę pars inferior fornix appellari solet. Hac igitur parte excepta oẽs aliæ cerebri partes sunt geminæ, & ideo ortus spinalis medullæ est duplex quemadmodũ cerebrũ, vtraq; n. pars suum producit truncum ex ea sede, in qua (vt dicebã) ventriculi reflectũtur ab anteriori cerebri ꝓminentia ad mediã, q duo trunci, vbi primũ teretes sunt formati, se mutuo cõtangentes aliquantisper in anteriora ferũtur, deinde in posteriora versus foramen occipitii reuertuntur. In primo igitur illo truncorũ contactu quum sint corpora rotunda faciunt inter se ipsa quandã leuem concauitatẽ angularem absq; quod in ea parte habeãt quidpiã exsculptũ. Huic a. depressioni angulari (vt vnde digressus sum reuertar) superstat basis cerebri vnita, vnde formatur ibi spatium quoddã ex contactu prędictorum corporum, ꝙ vocatur tertius cerebri ventriculus, licet sit totum extra cerebrũ, & ad id producendũ nulla facta sit cauitas per se, sed p accidens, quatenus videl. tria illa corpora se mutuo contangunt, & in medio illius contactus spatium edunt. Quamobrẽ ego non appellarẽ ventriculum, quum videã esse formatũ potius ex necessitate quadam, quam ex intento naturę, ꝙ si quispiam velit omnino vocare ventriculũ, interim memoria teneat, id totũ esse, extra cerebrũ, & accidentaliter productũ, in superiori parte a. huius spatii in vtroq; latere sunt duæ rimæ oblongæ, quæ feruntur fermè per dimidiã circumferentiam truncorũ spinalis medullæ. Hæ habent ingressum ad duos ventriculos magnos cerebri, & ipsis mediantib. ventriculi ꝓdicti habent exitũ aduocatũ tertiũ ventriculum, & qua ꝓgressus truncorum spinalis medullæ ad anteriora pertingit vsq; ad sellam, vbi est infundibulũ, ita etiam dicunt tertium cerebri ventriculum peruenire vsq; ad eam partẽ. Eadem ratione formatur alius sinus, quẽ vocãt quartum ventriculum inter inferiorẽ partem cerebelli, & superiorem truncorum spinalis medullæ, ꝙ spatium, (quum sit & ipsum extra cerebrum, & cerebellum) nõ potest proprie appellari ventriculus, nec obstat id, quod dicunt omnes, nimirũ spinalem medullam in eo loco esse ad instar calamii scriptorii excauatũ, propterea ꝙ sunt trunci à cerebello nascentes, qui antequã ex toto vniãtur, cum aliis inferiorib. à cerebro natis ꝑ aliquod spatium supra eos ꝓgrediuntur aliquantulũ inuicẽ distantes, vnde necessario fit illa cauitas, quæ tamen non est exculpta in spinali medulla, nec per se à natura intenta. Perperam igitur illud spatiũ ex distantia vtriusq; propaginis cerebelli productum, ventriculis cerebri adnumeratur, & eo magis (vt dicebam de tertio) quoniã est totum extra cerebrũ & cerebellum. Foramen a. quod dicunt ingredi quartum ventriculum nihil aliud est nisi spatium ex cõtactu quatuor spinalis medullæ truncum formatũ, in eo videl. loco, vbi trunci à cerebello orti primum ad inferiora flectuntur, & truncis maiorib. à cerebro natis inhęrent. Quæ a. in ea parte principia spinalis medullę quasdã eorum partes exiguas ostendant, quæ veluti quatuor ꝓminentię orbiculares ex cõmuni administãdi modo apparẽt, ideo posuerunt oẽs Anatomici in cerebro nates, & testes, reuera tñ sunt extra cerebrum, quum nates nihil aliud sint, q̃ portiones apparẽtes radicum spinalis medullæ à cerebello ꝓdeuntium, & testes exiguę portiones radicum à cerebro ꝓductarum. Redeundo itaq; ad propositũ dico esse solumodo in cerebro duas cauitates q̃ proprie ventriculi appellari possint: cuicunq; tamẽ placuerit alia spatia ventriculos vocare, ad libitũ vocet, ego nihil curo, sat mihi est cognouisse ea extra cerebrũ existere, & nullo modo in cerebro, aut spinali medulla insculptas esse alias cauitates, demptis duabus prius cõmemoratis. Firmat a. tota spinalis medulla intra caluariam in propria sede respectu cerebri & cerebelli in quadam membrana tenui, lucida atque robusta, qua mediante anterior pars medullæ annectitur cerebro, & posterior cerebello, ad quam posteriorẽ membranã extra spinalem medullã desinit spatium, ꝙ quartum ventriculum vocant. Licet a. Mercurialis clarissime, pręcipuus scopus mihi in hoc negotio propositus sit versari circa ea, quæ ad capitis historiã spectant, dimissis interim speculationib. omnibus, tñ non retinebo quid sentiã de vsu vẽtriculorum cerebri, scis enim cõmunem, & celeberrimã opinionẽ esse, ventriculos cerebri esse locum Spirit⁹ animalis ea ratione, qua similiter ventriculus cordis est locus Spiritus vitalis, q̃ opinionẽ infringere sane non auderem, quum citra temeritatis notã nullus vnquam id efficere posset, vnum tñ vsum tanquam ꝓcipuum ego tibi cõsiderandum proponam, vbi potius me ipsum per modũ dubitationis, q̃ asseueranter id prodire existimes velim (quamuis non ignorẽ vnius, & eiusdem partis absq; errore plures assignari posse vtilitates.) Ad habendum igitur ventriculorũ vsum cõsiderandum est mun⁹ plexuum retiformium vtpote q deferãt ad vẽtriculos eam substantiã, qui in ipsis tanquã in proprio loco cõtineri debet. Nos igitur plexus si accuratè animaduertamus, videntur ex toto glandulosi ita vt eorũ substãtia & color prorsus assimiletur substãtię & colori glandis pinealis, vbi v. diligentius tractentur, nihil aliud sunt nisi mẽbranæ quædam latiusculæ, & oblongæ, ex altera quarum parte secundum totã earum longitudinẽ appensum est vasculum quoddã crassiusculum, humore quodã excrementitio plenum, ꝙ perbelle reprẽsentat intestinũ quoddã suo mesenterio adnexum, per illud a. mesenteriũ ferunt vasa quędã angustissima, & in hoc toto aggregato glandulę sunt longè in maiori copia,

seruata

seruata proportione magnitudinis corporis, quã sint in mesenterio ventris inferioris, quamobrẽ multo magis naturæ rei cõueniret, si plexus glãdulosi, quã retiformes, appellarẽtur. Quodsi dubitet quispiam, an eorum substantia sit talis, qualis à me fuit descripta, ego visioni ipsum remitto, nulla enim melior extat mihi probandi ratio. Hoc itaque ex sensu supposito accipio sententiam, *Hipp. in lib. de Gland. text. 2.* vbi proponens vsum vniuersalem glandularum omnium, inquit, in omnibus corporis partibus hoc præstare, vt depascantur superfluam humiditatem, ipsoque mediantibus totum corpus humido superabundanti exoneretur, cuius sententiæ veritatem comprobat, singularum totius corporis glandularũ inductio. Igitur Hipp. inhærendo hæc corpora, quæ plexus retiformes dicuntur, quum sint pro maiori parte ex glandulis constituta, quid prohibet si dicamus depasci superfluam humiditatem cerebri, & hoc esse inter præcipuos eorum vsus adnumerandum? eoq; magis quia in singulis cadaueribus quæ disserantur reperiuntur tales plexus humido quodam cænoso inspersi, sicuti alię glandulæ reperiri solent. Si ergo plexu illi depascuntur cerebri humidũ superfluum: existantque, vt notum est omnibus, in ventriculis, concludendum necessario mihi videtur ventriculos esse locum prædicti humidi, & propter id præcipue factas fuisse ea ratione, qua vesici est locus serositatis sanguinis, & reliqua cõsimilia. In hãc autem venio sententiam tum propter id, quod in dissectione obseruatur, tum propter ea quæ apud Hipp. leguntur, inquit enim *Hipp. in lib. de hominis structura* in principio, Hominẽ constare ex quatuor humoribus & assignando proprium locum, cuiuscunque, inquit, locum sanguinis, & Spiritus esse in corde, flauæ bilis in iecore, atræ bilis in liene, & pituitæ in cerebro. Si locus pituitæ est in cerebro, asserendum est esse aliquam cauitatem, quæ aliquid cõtinere possit in cerebro exculptam quemadmodum sunt ventriculi cordis, vesica iecoris, & spongiosæ porositates lienis. Exceptis vero duobus ventriculis primo commemoratis nulla est alia in cerebro cauitas nec magna, nec parua, ergo concludendum omnino videtur (nisi forte Hipp. tanquam mendacem accusare velimus) ventriculos cerebri esse locũ humoris pituitosi. Mox notum est omnibus pituitam distillare à cerebro per infundibulum ad palatum, si itaque animaduertatur dispositio partium per quas pituita transit, cognoscetur facile eam primum in ventriculis coaceruari, nihil aliud enim in cerebro existit, ad quod infundibulum exitum habeat, nisi vterque ventriculus, vt ex supra dictis satis superque patet, imo à cauo ventriculorum ad extra nihil est peruium exceptis plexibus glandulosis humidum depascentibus, exceptaque via infundibulum petente, prædictumque humidum ad palatum deferente, certo enim scio ab instrumentis olfactus nullum esse aditum ad ventriculos ipsos, & opinionem eorum, qui credunt aerem per nares attractum ingredi ventriculorum cauitates esse potius probabilem, quam Anatomicam. Concludo igitur ventriculos cerebri, hunc præcipuum habere vsum, vt sint receptacula humoris pituitosi, qui in cerebro gignitur, & per palatum expurgatur. Neq; hoc repugnat sententiæ communissimæ existimãtium eos esse locum Spiritus animalis, quum (vt dictum est) vnius partis plures vtilitates assignari possint, nisi forte aduersus eam difficultatem faceret, quia ab ipsis ventriculis ad alias partes nullus vnquam obseruatur ductus, nisi ille qui petit infundibulum, neq; rationi consonum videtur cauitates ita amplas, & insignes habere extra se exitus insensibiles, sed debet inter isthæc aliqua requiri proportio, vt videmus in aliis partibus, alioquin possemus ad libitũ fingere à qualibet parte quemcunque fluentem ductum; sed esse insensibilem. Quod autem excrementum pituitosum magnis indigeat cauitatibus, ratio & experimẽtum suadet, quia nisi pituita colligeretur in aliquo spatio secundum quandam quantitatem, miserrimã degeremus vitam, nobis enim opus esset continenter expuere, quemadmodum continenter mingunt illi infælices in quibus nulla fit vrinę collectio, vnde impeditam haberemus locutionem & alias nobiles necessariasq; operationes, quare videm⁹, per singula discurrendo, naturam cuilibet excremento propriũ dicasse locum in quem recipiatur in quadam conuenienti quãtitate, vnde postea breui temporis spatio posit expelli. Quod sane in hoc pituitoso excremẽto omnes quotidie experimur, quãdoquidem dormientes per septem, aut octo horas nihil expuimus, vbi vero primum expergefacti simus breui tempore multam sputi quantitatem expellimus. Quid aliud quæso dicere possumus, nisi prædictum sputum in aliqua cerebri cauitate prius collectum, atq; per totum id tempus retentum fuisse. *Varolus in epist. ad Mercurialem.*

Observatio.

Ventriculorum cerebri partem interiorem tenuissima membrana vestiri, cuius beneficio sentiant.

Etsi corpus cerebri, quoad mẽbranis nudatum est, nihil sentit, ex eo tamẽ inferre nullus debet, ventriculos etiam sensus omnis expertes esse. Nam interior illorum supeficies tenuissima membrana vestita inductave est: cuius ratione, si quis aliquantulum sentire eos dicat, non absurde facere videtur. Etsi vero, in qua parte neruulum ea membrana accipiat, nondum exploratũ habeam, non tamen non huc animus inclinat, vt propter ipsam sensum ei aliquem adesse credam. Negant Anatomici clarissimi ventriculorũ parietes membrana tegi, scio, sed nec mẽ cuiusquã mouet, aut mouere debet authoritas, vt in sensibilibus contra sensum aliquid pronunciẽ. Secuit nuper (me, D. Sigismundo Melanthone, & aliis præsentibus) caput bouis insignis Anatomicus, Doct. Antonius Franciscus Pigafetta Vincentinus Palat. Electoris Chirurgus felicissimus: in quo adeo dilucide & clare nobis hanc membranam monstrauit, vt porro dubitare non posim. Equidem persuasissimum habui, haud aliter in homine rem habere, quod hanc rem attinet, quam in boue. Nec mẽ decepit cogitatio. Nam post non multos dies, eandem membranulam in recenter mortui pueri capite tam ostendit manifeste, vt manifestius vix aliud demonstrari posse putem. Vidimus alia insuper, quæ nonnulli negare ausi sunt. Hoc dicere volui non temere damnari debere affirmãtes cerebri vẽtriculos sensu prædictos. *Erastus parte 4 Disp. aduersus Paracelsum.*

Observatio.

De origine spinalis medullæ sententia noua, verior.

Communis sententia de exortu spinalis medullæ est, eã nasci ex infima basi cerebri, vbi nempe tere-

cerebrum supra ossa decumbit, atque ipsa contangit prope orificium capitis præbens ipsi medullæ aditũ ad spinam; pro rei veritate tamen nascitur multo superius, & etiam anterius, ita, vt ex vna parte sui ortus respiciat cauitatem ventriculorum, ex alia parte vero tam cerebri sedem, quæ est fermè media inter infimam basin, & supremam illius partem, eousque enim suis propriis fibris prædita, & à massa cerebri seiuncta ita aperte ascendere videtur vt sola inspectiorem hanc patefaciat, & nullus veritatem nõ cognoscat. Circa hunc primum autem exortum extra ventriculos feruntur nerui optici, & reflexi, in posteriori parte versus medium tandem desinunt in eam spinalis medullæ partem, quæ ex cauitatibus cerebri nascitur. Cæterum mihi videor quædam de cerebelli processibus obseruasse, quæ (ni fallor) sunt illius momenti, sed ipsis mediantibus sperandum sit aliquando nos cognitionem habituros esse veri vsus cerebelli, atque causarum diuersitatis sensuum. Nõ loquor de processibus, qui neruiformes dicuntur, sunt enim partes cerebelli, nec per ipsos cerebellum aliquam habet coniunctionẽ cum reliquis partibus; sed loquor de illis, qui à cerebello nascentes, quibusdam aliis membris ipsum connectunt.

Quod igitur ad prædictos processus pertinet, video iuniores Anatomicos plurimũ *à Galeno* discrepantes, ipse enim & *in* 8. *de vsu partium cap.* 13. & alibi etiam asserit omnes neruos spinali medullæ attributas à cerebello nasci, ita, vt secundum ipsum spinalis medulla à cerebello pendeat. Increpant autem alii Galenum, audacter affirmantes nullum prorsus à cerebello nasci neruum. Ego vero cognoui sententiam Galeni esse secundum quid verum, sententiam autem eorum, qui Galeno repugnant esse simpliciter falsam, quandoquidem spinalis medulla est conflata ex quatuor veluti radicibus magnis, quarũ duę, quę sunt maiores, nascuntur vtrinq; ex duabus cerebri partibus in regione superius dicta, ex quib. duobus truncis nondum ad cerebellum peruentis nascuntur duo prima neruorum paria ad oculos delatorum. Vbi vero isti duo magni trunci perueniunt ad cerebellum, tunc admittunt duos cerebelli magnos, sed breues truncos, qui ex inferiori parte cerebelli vtriusq; lateres nascentes (vbi aliquantulum in posteriora progressi sunt) iungũtur processibus maiorib. cerebri, quare ex quatuor magnis truncis fiũt duo, qui deinde constituunt, integram spinalẽ medullam. Ergo secundum quid verum est, omnes neruos spinalis medullæ oriri ex cerebello vbi Galenus simpliciter dicebat. *Constant. Varolius in epistola ad Hier. Mercurialem.*

Spinalis medulla, ꝙ primam originem non ex infima, sed potius ex media cerebri parte, vt ipse inuenisti, ducat, naturæ prouidentiæ valde consentaneũ puto. Nam si per ipsam, tanquam per communem & amplum aquę ductum in alios riuulos, & ab iis in vniuersum corpus erant spiritus, qui in cerebri medio perficiũtur, deriuandi, quomodo poterat natura felicius obtinere, q̃ si illius principium in cerebri centro, & prope spirituum officinam, vt inde hauriret abunde ipsos collocasset? Sic arterias ex cordis, venas ex iecoris ferè medio oriri conspicimus. *Mercurialis in epistola ad Varolium.*

OBSERVATIO.

De processibus à cerebello prodeuntibus.

VNum aliud obseruo cerebelli insignem processum, cuius notitiam quemadmodum apud neminẽ aliũ adnotaui, ita existimo esse maximo pondere dignam, sicut eius historia patefaciet. Nascitur ergo vtrinq; ex cerebello ꝓpe truncos modo descriptos processus quidã, qui per trãsuersum in anteriora, inferioraq; fertur, quo processu mediante cerebellum amplexatur spinalem medullam in anteriori parte eo modo, quo musculi illi laryngis lati & transuersales tertiũ par musculorũ communium cõstituentes amplexãtur principium gulæ in posteriori parte. Huius transuersalis cerebelli processus, sedem obseruare potest quilibet intra caluariam prope foramen spinalis medullæ in anteriori parte, est enim ibi quędam notabilis depressio transuersalis, quę locum huic processui cedit. Ex hoc cerebelli processũ nascuntur nerui auditus, ita, vt nullo modo nascantur à cerebro.

Quamobrem neruorum quidam nascuntur à cerebro tantum, & non à cerebello, quales sunt optici, quidã à cerebello tantum, & non à cerebro, quales sunt nerui auditorii, quidam demũ ab vtroq; simul sicut sunt nerui spinæ. Nullus n. neruus nascitur immediate ex aliquo duorum principiorũ. Sed omnes ex suis nascũtur principiis, vel mediante spinali medulla, vel mediante processu transuersali prædicto: ecce. Num cerebellum habeat in capite nostro vsum ita leuem, atq; obscurum quemadmodum iuniores autumant, hactenus n. habemus esse primum principium sensus auditus. Vtrum mihi liceat rebus inuentis imponere nomen? Ego certe quum videã sub hoc processu transuersali spinalẽ medullam ferri eo modo, quo canalicul⁹ quidã fluẽs sub aliquo ponte fertur, clarioris doctrinę gratię appellarem pontem cerebelli, & iam diu ita appellare consueui sumpta denominatione ab eo ꝙ processus iste secundum similitudinem quandam repręsentare videtur. Perperam igitur recentiores aduersus Galenũ dicunt, nullum prorsus neruum à cerebello originem ducere: quum ab ipso nascatur fermè dimidium spinalis medullæ & pons cerebelli, à quo nascuntur nerui auditus, & suspicor etiã quosdam alios nasci neruos; sed nondum potui omnia exacte assequi, obseruabo quamprimum dabitur occasio distinctam originem singulorum neruorum intra caluariã, & de omnibus q̃ cognouero statim teipsum, vt debeo, certiorẽ reddam. *Constant. Varolius in epistola ad Mercurialem.*

DE CAPITIS DOLORE.

MERIDIANVS CAPITIS DOLOR.

OBSERVATIO.

Capitis doloris species rara, ægrum circa solis exortum dolore ad nares vsq; præmens, circa meridiẽ vehementior; vesperi vero euanescens.

CIuis noster Ioannes Baptista Modoetiensis, singulo die, solo exoriente, dolore capitis supra nares corripiebatur, inde crescebat dolor, donec sol meridiem attigisset: vbi decederet, minuebatur, sic vt sub vesperam cessaret. Quid hoc? nisi quod sol ascendẽs vapores sursum in corpore trahit, quib. cerebri mẽbranæ vexantur. Trahit autẽ quia lentus est humor ac frigidus, qui non remittit nisi vi solis. Vt vero à calore non videtur, nam post meridiem magis cre-

sceret: calor enim à meridie magis accenditur, magis quam ad meridiem: æstatis exemplo, quæ à solstitio initium ducit, non ante illud. *Cardanus lib. 8. cap. 44. de varietat.*

Quæstor curię Rhetorum, vir boni coloris, carnosus, robustus, ante annos 12. sensit principium hemicranię seu claui, modo supra hunc, modo supra alterum oculum: dolore intollerabili (ex phlegmate nimirum, πολυτότης enim) die tantum, ita vt mane inciperet dolor cum sole oriente, deinde augeretur vsque ad meridiem, & tandem paulatim vsq; ad occasum imminueretur, idq; quotidie per aliquot septimanas. Secare iussi venas sub lingua, præscripsi oxymeli meum, & purgationes fortes. Pationes amaræ ei profuerunt ex centaurio min. prodesset & absinthatum. *Ex Gesneri obs. propriis Casp. VVolphius.*

OBSERVATIO.

Admirabilis capitis dolor, ægrum quotidie circa meridiem inuadens, & ad furorem vsq; fatigans, vesperi remittens.

IVuenem quendam nobilem aliquando vidi, qui quotidie ad meridiem dolorem maximum sentiebat, adeo vt fureret. Statim vero & vrina aquæ non dissimilis mingebatur, vt late pateret, bilem omnem caput magno impetu petiisse. Ad vesperam rursus vrina bile infecta mingebatur, & dolor cessabat, qui etiam purgata bile. & roborato capite, prorsus affectione liber euasit. *Ioach. Comm. ad 9. lib. Rasis. cap. 4.*

DOLOR CAPITIS EX LVNAE periodis.

OBSERVATIO.

Hemicrania admiranda, certis lunæ periodis ægrum ad triennium vsq; diuexans.

HEmicranicum dolorem vt plurimum per circuitus exacerbari monet Altomaris & hoc idē experientia ipsa testatur. Quod autem hi circuitus habeant aliquando certas periodos, nec ab autore expressum habemus, nec omnibus hoc notum est. Cum vero à me casus hemicranici doloris, qui statis horis & diebus regrediebatur, visus sit, dignus est, vt à me recenseatur. Curaui ego Religiosum virum, & Diui Dominici fratrum consortio iunctum, qui per tres annos continuos, & menses septem, passus est hemicraniam in parte capitis dextera vna cum ingenti & acuto dolore circa temporalem musculum, quæ vnoquoque octauo die Lunæ dicato, semper eadem fermè hora inuadebat: exacerbatio ad viginti octo, aut ad triginta horas, ad summum perseuerabat, quo tempore nec lumen aspicere, nec strepitum audire, sine manifesta læsione, nec etiam cibum assumere, aut gustare poterat, hoc tempore elapso, sanissimus erat, omniaq; munia, tam naturalia, quam animalia, feliciter obibat. Hunc casum non tantum notare volui tanquam rarum hemicranici doloris exemplar, sed etiam, vt hinc coniiciant Medici, an possit dari octaua febris, quæ consimiles circuitus, & periodos vnoquoque octauo habeat die. De hac enim licet *Hipp. lib. primo Epide. sect. 3. tex. 2.* alia febrisi genera recensens, non meminerit, videaturq; Galenus, cum Diocle in hoc concordans, eius esse sententiæ, vt nullus alius, vltra quintanum, detur circuitus; tamen ex præcedenti narrato casu possumus arguere, dare circuitum febrilem octauum: quoniam quæ maior potest esse causa huius octaui circuitus in hemicrania, quam quæ possit esse in febre? Sed vltra hoc argumentum experientia hoc idem mihi bis testata est dari certo octauum circuitum, & octauam febrem; alteram enim vidi in nobili Equite non vltra vigesimum quintum annum agente; alteram autem in muliere quinquagenaria. *Salius cap. 12. Annotat. ad Altom. pract.*

DOLOR CAPITIS SVTVRAS AFFIciens.

OBSERVATIO.

Ex cephalalgia Cranij suturas nonnunquam separari.

SEparationem suturarum ego semel obseruaui in fronte cuiusdam puellæ, cui vnius lateris os alterius superabat latitudinem, post diutinam in infantia cephalalgiam. *Ioubertus. cap. 9. de cap. affect.*

DOLOR CAPITIS EX LAPIDIBVS cerebri.

OBSERVATIO.

Calculus in cerebro natus, forma & magnitudine mori, intolerabilem & pertinacem capitis dolorem, & tandem etiam mortem inferens: tum de alijs in capite genitis & repertis lapidibus.

VIr clarissimus Ioannes Pfeil, artium & Medicinæ Doctor, in Academia Lipsensi quondā Professor, affinis & pręceptor meus clarissimus, sæpe inter pręlegendum publice nobis auditoribus narrare solebat, se curationem suscepisse hominis miseri atque inopis, vbi primum Lipsiam rediisset ex Italia: vbi per plures annos egregiam medicinæ operā nauarat, & maioris diuitisq; nosocomii Florentini cōductus mercede medicus fuerat, vir magna authoritate & plurimo rerum vsu: nam & à philosophia, arte medica, atq; Astrologorum scientia præclarè instructus, & Latine atq; Gręce insigniter doctus erat: is igitur curam se gessisse ægri cuiusdam affirmabat, qui diuturno atque intolerabili capitis dolore adeo fuisset excruciatus, vt dies noctesq; nullam prorsus quietis caperet partem. Interrogatus autem ipse, aut qui ei tum administrabant, quid sibi præcipue doleret? Capitis continuo cruciatu se confici aiebat, quē sibi mori esu contraxisset. Nulli operæ tum parcens Medicus, omnes adhibuit machinas, nihil intentatum reliquit, imo vero & suis ipse sumptibus medicinam pauperi ægroto cōparauit, vt quoquo modo posset, languenti opem auxiliumq; ferret, sibiq; amplissimam inde mercedem quęreret, gloriam. Sed in tam dubio & desperato casu omnem operam ludos fecit, nulla quæ sanaret medicina, tanto malo reperta fuit, æger perpetuis doloribus iisque acerbissimis superatus, vitam morte commutauit. Hic prædictus Doctor Ioannes Pfeil homo industrius & fidelis medicus, cum arderet desiderio cognoscendæ causæ tanti cruciatus, quo facilius & rectius opitulari aliis simili in casu posset, à defuncti cognatis præcario impetrat, vt dissecare sibi caput mortui liceret, erat enim inter cętera dona, quibus clarebat, etiam Anatomes egregiè peritus. Quod cum fecisset, in capitis aperti cerebro lapidem reperit, magnitudine & forma mori, colore autē quasi pullo aut cinereo, quem deinceps pro singulari miraculo multis ostendit.

Disci-

Discipuli & auditores huius viri inter cæteros fuerunt præcipui illi & præstantes viri D. Vdalricus Stendlerius Physicus Labachensis. D. Ioañes Sprembergius Physicus Medicus Vratislauiensis. D. Matthias Cornax, Cæsareæ Maiestatis Medicus Viennæ. D. Wolffgangus Meurerus, philosophiæ & medicinæ Professor in Academia Lipsensi, vir pietate & doctrina singulari & artis medicæ peritissimus, tum temporis omnes artium & philosophiæ magistri. Non multo post idem D. Ioannes Pfeil, Lipsia, in aulam accitus fuit à Duce Saxonico Mauritio, cuius corporis curam egit, donec anno 1544. Lipsiæ calculi doloribus confectus è vita discessit. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Est in cerebro apud nos paruus inuentus lapis, illi non absimilis, quem Dresdensis Medicus Ioannes Kentmannus inter Gesneri monumenta descripsit. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Visus est aliquando in scholis nostris dissecto publicè cadauere & repertus intra cerebrum calculus solidior. *Leonardus Botallus, regius medicus* (de nobis æque ac de re medica optime meritus) idem se vidisse testatur: & in ipso cerebro quatuor lapides à se repertos annotat, *in tract. de catharrho. Lubertus in Apolog. pro Paradox. 7. Dec. 2. Tom. 2.*

In cadauere reperimus ossicula quatuor inter vtramque cerebri partem, dextram videlicet & sinistram recta sub sagittali commissura posita, & sub torculari (quod limon à Græcis dicitur) septo ipso affixa adnataque: horum autem maius erat longitudinis crassitudinisque faseoli: alia vero paulo minora: minimum autem sublongioris lentis speciem repræsentabat. Dura erant, atq; durissima cranei pars, intusque spongiosa instar ossis lambdoide. *Botallus in Append. lib. de Medico, Aegroto & Catarrho.*

Lapides in capite, cranio & cerebro nasci præterea attestantur, *Brasauolus Comment. ad aphorism. 79. lib. 4. Hippocr. Thomas à Veiga, referente Andr. Laucuna Comment. ad cap. 5 lib. 4. de loc. affect. Galeni. Hollerius in append. lib. propr. Obseruat. 5. Scholiographi ad cap. 48. lib. 1. Hollerij de morb. internis. item Scholiographus anonymus in annotat. marginal. ad lib. 1. de loc. affect. Gal. in 16. Lugduni excusi, anno 49.*

Observatio.

Historia lapidis intra cranium geniti & per nares valido annisu expulsi, vnde multorum annorum Cephalalgia sublata.

CVm obiter euoluendo tuo libello incidissem in caput de lapidibus intra craneum generatis (quod veterum pauci eius generationis meminerint) dicam quæ mihi anno 57. Cassouiæ in Pannonia superiore, teste concionatore Castrensi, in mercatore Hungaro, visa sunt: laborauerat is multis antea annis hemicranico quodam dolore grauatiuo, idque magis parte anteriore capitis circa frontem, multis diu attentatis remediis. Tandem cum validiore nisu mucum è naribus em[...]turus esset, extraxit lapidem ad vnguis humani digiti maioris latitudinem, & pollicis crassitiem, instar lapidis, qui in capitibus carpionis piscis reperitur, & coloris eiusdem. Sed ea duritie, qua cuiusuis cutelli acutissimi aciem eliderct: quem tamen ab initio aliquid lentoris ac mollitiei habuisse, compertum est. Hic casus celebribus aliquot medicis Italiæ à me expositus, omnino obseruatione dignus, tanquam rarissimus, visus est. *Ex Obseruat. Ioann. Culmanni, ad me missis.*

Dolor capitis ex vermibus aliisq; animalculis in cerebro genitis.

Observatio.

Capitis dolor, secundum Indorum medicorum sententiam, ex vermibus in cerebro natis, excitari solitus.

DIxit Schare, aliquando accidit Soda ex vermibus generatis in capite, & cognoscitur ex corrosione, quoniam sentit patiens in capite de odore fœtido, qui est in eo, & augetur dolor, cum mouetur caput, & cura erit prouocare sternutationem, & instillare naribus interficientia vermes. *Rasis cap. 10. lib. 1. Continentis litera. ll.*

Quidam Medici Indi dixerunt, quod quandoq; est causa in Soda, vermes generati in partibus capitis, motu suo lædentes, tentione sua & corrosione. Et quidam remouerunt hoc, sed non est necessarium vt remoueatur. Nam vermes multoties nascũtur in anteriore capite, & super locum qui est in strictura narium, & possibile est vt nascantur apud velamina, etsi raro contingat. *Auicenna. Fen. 1. tract. 2. c. 3. lib. 3. Canonis.*

Quibusdam vermes generantur in cerebo. Id ratum esse scripsit Auicenna: quod tamen memoria nostra visum est. *Hollerius libr. primo de morb. intern. cap. 1.*

Auicenna addit (aliis dolorum capitis causis) ex relatu Indorum Medicorum, vermes in capite genitos, motu suo lædentes. Quod rarum quidem esse fatetur, non tamen impossibile, cum multoties nascantur in anteriore capite super locum stricturę narium: vbi oues & capræ dicuntur perpetuo vermes habere, vt cerui in gutture. Itaq; possibile est, inquit, vt nascantur apud velamina. i. cerebri tunicas, &c. *Ioubertus. cap. 9. De capitis affectibus.*

Nascuntur vermes in prora cerebri, vt scribit *de Solo, super Viatico. Hier. Montuus. cap. 19. tom. 4. Anas. morb.*

Vermes in cerebro visuntur frequentes, & in naribus, dentibus, &c. *Thom. à Veiga. Comment. ad cap. 5. lib. 4. de loc. affect. Galeni.*

Memini me alias docuisse, vt dicit Aristot. Albertus, & alii, Vermes fieri in Cerebro, & vasis spermaticis. *Mercurialis de morb. Muliebr. lib. 4. cap. 12.*

In cerebro, omnibusq; locis vbi generari putredo potest, vermes generari possunt: & memini me ex auribus cuidam vermes sumpsisse. *Montanus Consilio 39. Editionis vltima Basiliensis.*

Observatio.

In immenso capitis dolore eorum, qui febre pestilenti, theriode, & Vngarica nonnullis dicta laborarunt, vermes in cerebro deprehensi.

EX corporibus eorũ (qui febre Vngarica, theriode mortui sunt) vermes nonnunquam confertim prorepsisse animaduersi sunt. Id quod experimento didici, cum nemo subesse suspicaretur. Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aures prodiisse

diisse visi sunt, quales etiamnum in peste obseruaui. Vnde euincitur eosdem facile in sæuissimis capitis doloribus, ex praua venenataq; eluuie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coaceruatur, nasci posse. Fidem faciunt Anatomici nonnulli, qui inibi conspectos deprehensosq; testantur. Quæ causa etiam fuit, cur vulgus circa initia huius luis febrem hanc, cerebri vermem multis in locis nominarit. *Conradinus. cap.10. Febris miscellanea Vngarica theriodis.*

Medici tum præclarissimi, tum fide digni mihi significarunt, non vnum vermem, sed aliquot in hominis lenticulis extincti vel [illegible]ressi cerebro inuentos qui num in cerebri substantia num in duræ matris sinubus latuerint, non sat scio. Porro affirmarũt sese in cerebro ceruino vermiculorum, instar seminum cucurbitę latorum, qui in aqua mortui, in vino viui sunt, cumulum vidisse. Similes & ego Monspessuli, cum in diebus canicularibus cum eruditissimo clarissimoq; Medico, nunc in Schola Monspeliensi Medicinæ Professore excellentissimo Iouberto ad prædium suburbanum D. Rondeletii spatiatum ieram, in caua vena ouis deprehendi vermes. *Coiter. in append. Obseru. Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Ingrauissima, pestilentis & epidemici hemitritæi cephalalgia, cimicum, vermiculorum, & putrilaginis indicibilis copia post sectionem in cerebro animaduersa.

QVandam fuisse matronam memorat in ciuitate prope Mosam, vt à fide digno accepimus, cui post capitis vehementissimos & diuturnos maxime cruciatus (pestilentis Hemitritæi) dissecta caluaria magnam putredinis vim ostenderit circa substantiã cerebri & inter menynges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem. *Gemma in append. operis Cosm. de Hemitritæo pestilenti.*

OBSERVATIO.

Epidemicorum & pernecinorum Capitis dolorum, ex cerebri vermibus, historia alia.

BEniuentis cum multi ignoto morbo è vita decederent, tandem Medici hoc morbo interemtum inciderunt: & in huius cerebro inuenerunt vermem rubeum breu ẽ, quem cum multis medicamẽtis vermes occidendi vim habentibus occidere non possent, tandem frusta raphani incisa in vino malu[illegible]tico ebulliebant, quo vermis occidebatur. Atque hoc eodem remedio deinde simili morbo quasi epidemico affectos, omnes curabant. Hæc *in Cornelij Roterodamensis Medici (libro)* inueni: qui apud Gisbertum Horstium in Nosocomio Mariæ Consolationis Romæ septem annis ægris vt Medicus assistens, inseruiebat, qui paulo ante, me, cum Romæ apud Gisbertum agerem, ab vrbe in patriam discesserat. *Forestus Scholio ad Obseruat. 2. lib. 9.*

Anno 1571. in Marca Anconitana in oppido Alburgo. S. Sepulchro, grassabatur morbus atrocissimus quidam velut Epidemicus, nisi quod clandestinæ, & veluti inaduertentia homines inuaderat, paulatim vertigine affligens: verum in secunda vel tertia aut quarta à decubitu die statim iugulans; & caput solum tentans. Cuius causas & essentiam omnes illius loci & Medici & Philosophi planè (vt fatebantur) ignorabant, nec proinde ei occurrere & resistere poterant, morbo enim incognito, ignoratur etiam & illud quo profligari debet remedium: Nullique siquidem rei vires experientia commode explorabis, nisi prius per rationem ad vnguem compertum habueris affectum cui applicatur id quod exploras. Cæterum longo post tempore. Nobilis q̃dam viginti duos annos natus, vltra rem Callicratis diues, huius mali primo suspitione, mox & reipsa affectus & maxime conturbatus, multis in patria & p̃seruatiuis & curatiuis adhibitis frustra remediis, meliores vndiq; auxiliatrices manus quærens. Venetias tandem 18. Nouembris nauigauit, atq; excellentissimos mox ad se vocari curauit medicos, inter quos fuit præcipuus, Clarissimus & Excellentissimus Dominus Nicolaus S. Michel alias Comascus dictus, patronus meus humanissimus, consultationem de agendis habentes, firmiter multisq; rationib. comprobauit aliquid in cerebro esse viuens, fieri n. haud poterat vt atrocissimis huiusmodi doloribus periodice ita afficeretur, quemadmodũ afficiebatur. Nam illæsa ratiocinatione, intellectu, memoria, & omnibus internis sensibus, ita pro tempore cruciabatur, vt sibi craniũ totumq; cerebrũ terebello perforari videretur, mox per vniuersum cerebrum extensiones, contractiones, multasq; cõmotiones, cum maximis concussionib. & tremoribus, frequenter & in omni paroxismo percipiebat. Ob id multa interna & externa etiam admota, sed frustra, fuere remedia: Nam tertio, ab aduetu & eius Venetias ingressu, die, circa vigesimam primam horam, magna cum assistentiũ admiratione, hac misera functus est vita. Quo demortuo, ego qui vocatus & constitutus illi semper affueram assidens, & à Clarissimis Medicis Ordinata executioni mãdans, maximo internarũ partium inspiciendarum flagrans desiderio, diligentem & sedulam, cum apud fratrẽ maxime conturbatũ, tum apud Clarissimos medicos, operã dedi, vt caput solũ dissecarem & diuiderem, quo mortis causa eo meli' nobis innotesceret, & aliis in simili casu, facilius subueniri posset. At q; meis precibus licet multis apud defuncti fratrem obtinere non potui, id authoritate Clarissimorum Medicorum & defuncti ipsius affinium consensu & voluntate sequenti die cõsecutus sum. Vnde Deo ꝓpitio & auxiliante, hora nona matutina vigesimi primi diei Nouembris, prostrato & apposito asseri, syndone munda ornatè, vt decet, corpore potissimum cõmode disposito, trunco ceruici & occipitio subiecta, nouacula in capite ad os vsq; orbicularem per frontis mediũ molitus cum sectionẽ, & cute aliquomodo remota, caluariã ipsam orbiculatim, secundum illam primam sectionẽ serra diuisi, atq; sectione per caluariam facta, fortis cultri dorsum transuersim adeoq;, & illo modice sursum deorsumq; acta, dictam sectionem ampliorem feci, quod idem in occipitio temporibusq; repetij, & sic superiorem caluariæ partem à dura matre liberaui, quam loco conuenienti perforaui, stiloq; in foramẽ indito, orbiculariter circumquaq; ad latera sectionẽ perfeci, & ad piam matrẽ deueni quam partim cultello, partem vnguibus diuulsi, atq; deinde sensim à cerebro ipsiusq; anfractib. eam digitis detraxi, sicq; membranulis cerebrum denudaui suis, quibus extractis illico concidit & quodammodo diffluxit moxque ex dextro anfractu prorupit atque apparuit caput cuiusdam lumbrici, qui statim aere per-

percepto frigidiore, sese in cerebri anfractus recipit. Vnde vtrinq; magnam cerebri portionem quo cautius potui abstuli, ne id quod suspicabamur fore detrimentum pateretur. Tandem apertis dextro & sinistro cerebri ventriculis maxime confusis, dilatatis, & ad capitis basim conspicuis, repertus est lubricus totus rubeus, indice digitum longior, acutum os, oblongum & nigrum atque pilosum collum habens, multis modis sese in illis anfractibus conuoluens, & ad capitis basim fere pertingens, qui obtusiori forficula exceptus & mũdo papyro appositus, paulo post obiit: qui nostro patienti etiam mortem intulit. At non est mirandum si lumbrici & vermes in cerebro reperiatur. *Cum Galenus 4. de simpl. med. facul. cap.* 20. non longe ab initio dixerit, vermes in humidiorib. corporibus nasci. Atq; cerebrum omnium est humidissimum, vt probat *Galenus libro de occult. part. 2. ca. 2. & alibi passim Georg. Carner. de Obs. propriis.*

Inter solida corpora animata, Lumbricorum genera referimus, sed & abscessibus aliarum partium, inq; ipso adeo cerebro nasci aliquando ex putredine magna phlegmatis. *Peucerus de Præstig. medicorum pag.* 310.

OBSERVATIO.

Capitis doloribus affecti quadam: tandem vermibus per nares reiectis, liberati sunt.

SOlet interdum acutus & pestifer dolor in capite excitari, quem Græci κεφαλαλγίαν vocant, sed talem, quo caligent oculi, alienetur mens, citetur vomitus, supprimatur vox, frigescat corpus, & ipsa deniq; deficiat anima, rarum est videre. Nam & nos amicum habuimus Philippum nomine, qui cum his omnibus ageretur malis, & aduentante die septimo mors ipsa, nullis conferentibus auxiliis, iam iam adesse videretur, tandem robustioris naturæ vermem ex dextra nare palmo longiorem eiecit: quo propulso, omnis statim cum eo amotus est languor. *Beniuenius, cap.* 100. *de Abditis.*

Vermem vehementis doloris capitis causam, in cerebro natum fuisse satis apparuit. Nasci vero & illic quandoq; vermem Auicenna etiam scribit, & Iacob. Hollerius nostra ætate visum affirmat. Idem & Italo scorpium ex frequenti Ocymi odoratu natum refert. *Dodonæus Annotat. ad idem cap.*

Nos ab annis decem iuuenculam nouimus, quæ reiecto per nares verme mille pedi non absimili à diuturno capitis dolore restituta est *Ronsseus Epistola* 10. *Miscellan.*

OBSERVATIO.

Diuturnus, pertinacissimus, atq; adeo lethalis capitis dolor, ex scorpione in cerebro genito, natus.

CVidam Italo ex frequenti odoratu basilicę herbæ natus Scorpio in cerebro, vehemẽtes dolores & longos, mortem deniq; attulit. *Hollerius lib. 1. de morb. intern. cap.* 1.

DOLOR CAPITIS EX CRANII LAMI-*na internæ particulis.*

OBSERVATIO.

Graui pondere in caput suscepto gestatoq;, internæ diploidis duæ particulæ, à reliquo craneo diffractæ; duodecennalem Cephalalgiam concitarunt: quæ tandem natura vi & sternutatione per nares eiectæ, eandem sustulerunt.

QVod scribo ipse his oculis vidi, & in manibus meis palpaui, alias vix habiturus fidem. Nurtingæ, quod est huius Ducatus ad Nicrum oppidũ, non inelegans viuit, nisi nuper admodum obierit, mulier septuagenaria maior, proceræ staturæ, & quantum vel ex reliquis colligere licet habitu in iuuentute optimo prædita. Ea circiter ætatis annum 30. vel paulo ante, dolore capitis immenso laborare cœpit. Cui curando, cum Noricus mercator prædiues (huic enim tum temporis seruiebat) nihil non tentasset, adhibitis in cõsilium Doctissimis eius vrbis medicis: nihil tamen omnino profecit, neq; purgantibus medicamentis, neq; venæ sectionibus, nec scarificatione, nec aliis diuersionibus: nihil profuerunt, nec Thermæ, nec repetitus decoctorũ guaiaci & sarsæ pariglię vsus, ita vt sæuo hoc dolore per 12. annos continuos affligeretur. Tandem die quadam è lecto surrectura, maritum (nam interim nupserat, sperans vel hoc modo futurũ, vt à tam molesto dolore liberaretur) vt opem ferret inclamabat, cum extrema sibi imminere metueret, & animo quasi linqueretur. Hæc dum fiũt, sternutare cœpit, vnde emunxit ossis ex interiore cranii lamina particulam, vnguis humani prope magnitudine, altera parte leuem, qua nimirum cerebro incubuerat, altera porosam, vt quæ recipiendo cranii nutrimento, & quasi medullis destinata esset: quo minus dubitari posset, vnde, vel qua ex parte, delatum esset os illud. Excluso hoc osse, dolor manifestè remisit, non tamen ex toto desiit, donec post tertium mensem, alterum eiusdem propemodum formę, sed aliquanto minus, excluderetur. Hæc ego ossa, non sine admiratione vidi, septimo ab anno, eandem mulierem, febre laborantem, curaturus. Cum vero separationis huius ossium causam inuestigarem, & nunquid in caput aliquando præceps decidisset, an vero vel ictu, vel casu incidentis grauioris alicuius læsa fuisset, quærerẽ: nihil sibi horum accidisse affirmauit. Verum cum corpore esset robusto, sæpissime hoc à se factũ affirmabat: vt quantum robusti duo viri eleuare pondus possent, in caput receptum gestaret, quasi sine molestia. Vnde ego factum existimaui, vt cranii laminis, interior frangeretur, exteriori illæsa: quæ deinde à reliquo cranii corpore disiunctæ partes post longum ita tempus excernerentur. *Ex obseruat. Osualdi Gabelchoferi, mihi communicatis.*

Vidi quendam ex naribus emungere officula ex craneo in fronte decisa. *Vallesius comment. ad Epidem. lib. 6. sect. 5. num. 2.*

OBSERVATIO.

Implacabilis capitis dolor, ab interna cranii laminæ corrosione, natus: ægrum tandem sustulit.

IVuenis quidam Florentinus cum per aliquot annos graui ac perpetuo capitis dolore laborasset, pro eoque arcendo varia Medicorum auxilia frustra expertus esset, tandem moritur, quem Medici per tam diuturnæ cephaleæ inuestigandæ causa dissecantes; interiorem cranii tabulam semicariosam tanti capitis doloris causam extitisse inuenerunt. Ex Italia *à Petr. Sphererio*, sine expresso nomine communicatum.

DOLORIS CAPITIS CVRATIO.

OBSERVATIO.

Medicus quinquagenarius sibi venam secuit, ob vehementem capitis dolorem.

MEdicus quidam quinquagenarius, cum iam septimam noctem ægrotaret, nec viribus admodum valentibus esset, dolore illis capitis vehementi in dextro potissimum tempore oborto, non expectans, dum amicorum quispiam ad se veniret, sibi ipsi nocte venam incidit. Itaque dolor illi protinus conquieuit: cæterum longo tempore tum decolor, tum viribus imbecillis, tum exilis mansit, alique corpus eius desit (Atrophiam Græci vocant) sic, vt vix pristinum habitum receperit. *Galenus lib. 12. cap. 1. method. medend.*

OBSERVATIO.

Capite per inaduertentiam alliso, & hæmorrhagia inde prouocata, à desperata cephalalgia liberatus.

NOui per imperitiam, in diuturno dolore, offenso capite, sanguinemq; fundente, ab omni postea molestia liberatum fuisse. *Bernhard. Dessennius Cronenburg Defensione Veteris Medicinæ, aduersus Paracelsistas cap. 7.*

OBSERVATIO.

Arteriæ sectio, vtiliter adhibita, in dolore capitis diuturno.

CLarissimus Medicus Bononiensis, Antonius Maria Betus, senex venerandus, præceptor olim meus: in antiquis doloribus capitis, & vertigine, frequenter arterias circa aures incidit: attamen prius diligenter inquirens, num materia excitans dolorem, per arterias carotides, & venas, caput peteret, nec ne: quod deprehendit ex distentione & motu earundem. Fit autem hæc incisio ferro ignito, vel potentiali caustico, quod isti Medico semper optimè successit: præsertim in Polono quodam, qui diuturno dolore capitis afficiebatur, cui primum in vno latere fuit secta: cumque postea dolor rediret, idem tentatum in altera parte: & sic integer per Dei gratiam conualuit. *De Obseruat. Ioach. Camerarij.*

OBSERVATIO.

Arteriotomia in crotapho hemicraniam, incurabilem alias statim sustulit.

DE arteriotomia illa, quæ meo consilio feliciter successit, non vacat nunc scribere. Summa est: Chirurgus hic laborans immani hemicranico dolore, meo consilio arteriam, in crotapho affecto (vbi arteria inflata apparebat) per transuersum amputauit, & subito conualuit, & hactenus multis iam annis non rediit dolor: cum prius anno interposito rediisset. Mira est historia, aderat & D. Thaddæus Dunus. *Gesnerus lib. 3. Epistolar. Medicinal. pag. 96.*

OBSERVATIO.

Arteriotomia, qua supra tres libras sanguinis educta, quibus æger à diuturna capitis Hemicrania leuatus est.

TIgurinum chirurgum, Felicem nomine, noui, virum audacẽ, qui cùm diutissime implacabili capitis dolore, sinistra parte laborasset, doloris impatiens, secta in eodem latere temporis arteria, sanguinis pulcherrimi, instar dilutæ nonnihil purpuræ, septuaginta tot emisit sine noxa. Pondus autem hoc libras tres æquat: imo superat. Nam tot vnum plusquam semuncia est. Sanguinem istum librauimus Clarissimus Conradus Gesnerus, & ego, tùm ab illo vocati, vt aliquid consilii daremus. Arteriam enim non sine temeritate, nobis nõ expectatis, nec id suadentibus, phlebotomo, siue scalpello secuerat, suadebamus autem nos ἀρτηριοτομίαν funiculis iniectis arteriæ partibus ex transuerso sectis. Dolebat vero plurimum, quod sanguinem miro impetu per saltus prosilientem non vidissemus, illo nobis magnam hanc voluptatem quasi inuidente. Dolore liberatus ex eo, non fuit: proinde aliud simili audacia vel temeritate tentauit: (consilio nostro cognatum) arteriam venamq; eodem loco totas trãsuersas semicirculi figura secuit vsq; ad os subiectum, postridie, si dolor non remisisset, circularem sectionem integrã facturus, (alterius tamen chirurgi manu hæc omnia facta, illo iubente, & monstrante, intelligas) & quicquid intra circuli huius circumferentiam esset ablaturus, temporis osse nudo relicto. At circulum complere, necesse non fuit, cùm priori illa sectione omni dolore se liberatum profiteretur. Persuaserat quippe sibi vasis vtrisq; penitus resectis, morbi causas omnes prorsus abolitum iri, nec eum spes sua frustrauit. Occurrit iam mihi quod *Cornelius Celsus lib 3. c. 9.* scite admodum & elegãter scribit: Ferè, inquit, quos ratio non restituit, temeritas adiuuat. Quod sanè in morbis longis, & contumacibus, & deploratis, non raro euenire videmus. Ac sunt qui quartanam solâ temeritate curari egregiè putent. *Thaddæus Dunus Miscellaneor. cap. 12.*

OBSERVATIO.

Hemicrania desperata, arteriotomia sublata.

DOloris causa à sanguine feruido, tenui, & vaporoso, quæ nullis remediis vinci potuerit, ab arteriotomia in temporibus celebrata, pernecessariũ, perutile & promptum habebit remediũ, siue ab internis, seu ab externis vasis malũ existat. Hinc enim semper materiæ coniunctæ, sanguinis & spirituum sequitur euacuatio. Id ego expertus sum in permultis, sed præcipuè in principe à Rupe Surionési. Huic atroci hemicrania diuexato, dominus Capellanus Regius, & Castellanus Reginæ primarius Medicus: denique Ludouicus Duretus medicinam faciebant, nec tamen phlebotomia, cucurbitulis, balneis, frictionibus diæta, vllove remedii genere seu assumpto, seu admoto quidquam opis adferebant. Vocatus ego dixi vnicam salutis spem restare, si ipsi arteria in tẽporib. phlebotomo diuideretur, qua parte dolor sæuiret Mihi n. verisimile fieri, doloris eius causam non venis, sed arteriis concludi: quo in casu nullũ arteriotomia pstantius esse remediũ veterib proditũ fuisse, cuius ego in me ipso magno meo bono, periculum fecissem. Meũ istud Medici cum probassent consilium, ad opus è vestigio me accingo, arteriamq; in tempore dolente seligo, quæ & tumentior esset, & vehementius cęteris pulsaret. Hanc ego vnica incisione quemadmodum in phlebotomia fieri solet, aperio, sanguinisq; magno cum impetu & saltu prosilientis, plusquam duo vascula elicio: quieuit statim dolor, neq; vnquam relapsum habuit. Plurimis tamen suspecta est arteriotomia, quod prorumpentem inde sanguinem sistere, quod cicatricem obducere sit operosum, propter arterię densitatem, duritatem, & pulsationis pernicitatem: quod denique cicatrix obducta aneurismatis periculum inferat. Itaque satius esse putant, cutem primo diuidere, deinde

deinde à circumstantibus omnibus particulis diuellere, inde vtrinq; arteriam vincire, denique diuidere, quemadmodum in varicibus faciendum monuimus. Sed hæc opinio est hominũ omnia tuta timentium: ego enim multiplici, experientia didici non esse periculosam arteriæ, quæ scalpello fit, quemadmodum in phlebotomia fieri solet, apertionem: cõsolidationem vero paulo quidem vena tardiorem esse, tãdem tamen fieri. Sanguinis vero fluxum nullum vnquam superuenire modo deligatio apte facta sit, hæreatque totum quatriduum, appositis vt decet plagulis. *Pareus lib. 16. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Dolor capitis cum tußi & difficultate spirandi.

QVæ contigerunt in Io. Paulo Negrolo, mercatore non vulgaris nominis, tempus est vt commemorem: tanta enim fuit res, vt pleriq; obstupuerint, omnibus vero maledicis perpetuum silentium sit impositum. Pertransibo autem breuissime rem omnibus notam, vt posteri etiã sciant. Laborabat igitur hic capitis dolore grauissimo, cũ tussi & difficultate spirandi iam biennio: & vt erat liberalis admodum, & ingenui animi, tres medicos primos ciuitatis absque dubio, aduocauerat: cumq; illi curando nihil profecissent, in eam opinionem (vt audio, idq; etiam ab vno eorum accepi) deuenerunt, vt esset phthisicus, & omnino insanabilis. Spe igitur omni destitutus, ad me venit, rogat vt opem afferam, fuit dies illa Iouis: iubeo vt sequenti mane operiatur in lecto: eo ad illum: omnibus bene pensitatis pronuncio illum sanandum, facturumque vt die sequenti Mercurii intelligat se posse sanari. Describo igitur quædam in rem facientia. sequente die admonet eum pharmacopola Castellinus, vt desistat, tam calida enim esse medicamenta quæ scripsi, vt si eis vtatur vitæ periculum subeat. Quo consilio id egerit, tibi æstimandum relinquo. Die dominico, cum diu sortem suam languens defleuisset, decreuissetq; abstinere his auxiliis, nec amplius fidere consilio meo: admoneor ab Ambrosio Serono, quem postea ex hæmoptoi curaui. Accedo ad ęgrum, post multa impetro vt pharmacopola vocetur, aduenit, interrogo quænam sint illa medicamenta calida? tandem, vt breui rem peragam, fatetur se ignorare singula medicamenta cuius naturæ sint: hocq; pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaq; conuictus propria confessione, accersitur alius pharmacopola, quid plura? die Mercurii accedo ad illum, lætum inuenio. Proh superi, inquit, vera pollicitus es, quomodo tam celebres medicos tã diu latere hic morbus potuit? tum ego. Non latuisse puto, inquam, sed quisq; iudicio suo vtitur in medẽdo. Hinc fit vt ego in te fortunatior sim, alius in alio. Vt vero rem paucis peragam, intra viginti duos dies perfecte sanatus est. Quæris modum? Idem ferme, quo Iuata sanatus est. Purgaui illum catapotiis Galeni, ad catarrhum, quinto methodi: inde ligni Indici decocto, cum colocynthide & aromatibus: detraxiq; prandium, solum panem bellariaq; concedens. *Cardanus de curat. & prædict. admirandis curat. 28.*

OBSERVATIO.

Capitis dolor annis viginti septem continuis diuexans, alleuiatus.

DOlorem capitis annorum viginti septẽ, in Francisco de Puteis, sacerdote D. Nazarii, mitigaui: cum alii non potuissent: plurimum valuit à pinguibus omnibus & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis, abstinuisse. *Idem, curatione 22. eiusdem operis.*

OBSERVATIO.

Frigidæ vsu quidam ab Hemicrania, quâ 40. annos affligebatur, curatus.

OBseruaui quendam, cum 40. annos laborasset hemicrania, frustra aliis adhibitis remediis, cõsilio medici frigida sæpius lauisse frontem, atque inde persanatum, nisi quod materia deriuata in œsophagum, & illic cõcrescens, prohibebat deglutitionem. Quia tamen cerebrum frigidum est & membrum princeps, à frigidissimis metuendum, aut cum summo iudicio vtendum. Cæterum topica, quæ repellunt, tepida admouentur, vbi materia frigidior & crudior: frigida, vbi materia calida & biliosa. *Scholiograph. ad c. 1. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Capitis dolor sedatus, ventriculo cerato imposito.

VIdi sedatum contumacem capitis dolorem ex cerato ventriculo imposito. *Cardanus artis paruæ libro proprio, pag. 111.*

OBSERVATIO.

Intolerabilis & aßiduus capitis dolor, omnem medicamentorum vim eludens, vt ferro & igne exincendus.

IN intolerabili cruciatu capitis, qui & assiduus sit, nec aliis cedat remediis, ferro & igne vtendum est. Frustra enim pharmaca, cucurbitulæ, topica, &c. coperta sunt, quia hectica quædam capitis intemperies atque infirmitas adest. Et cõstat quidem permultos melius habuisse in eiusmodi malis, & epilepsia, mania, melancholia, hemicrania, terebellis vel cyclyscis aperto capite, vel inusto. Sed ignis toto capite periculosus. Inuenta ergo melior ratio. Locus in brachio medius inter axillarem ferro aperitur. Vulnus continetur ne coeat, vt hac perpetuo excurrat materia, atque hic melius, quam exteriore brachio: quia minus opportunus locus est occurrentibus externis, minusque visui patet. Sed interim capiti prius & vniuerso corpori consulendũ, vtputa sint, vt paulatim reducantur ad naturam. Odiosum enim fuerit, si perpetuo locus defluat. Eodem modo in coxariis & aliis contumacibus malis, ferro & igne vtendum est. *Hollerius libello proprio. Obseruat. 1.*

DE EBRIETATE.

OBSERVATIO.

Grauida esu nucum aliquot Moschatarum ebrietatem & delirium incurrit: & de aliis nonnullis raris ebrietatem facientibus.

MEmini generosam Anglam, grauidam, esu 10. aut 12. nucum myristicarum, ebriam delirasse. Oleum pressu dant, neruorum morbis vtilissimum. *Lobelius in obseruationib. stirpium. pag. 570.*

Lignum aloes Indum infusum in vino, ebrietatem cito inducit, sine nocumento.

Ambarum vino infusum temulentos efficit. *Mathiolus lib. cap. 20.*

OBSERVATIO.

Puer vino antiquo liberaliter potato, vigiliis correptus, & febri cum delirio perijt.

GRammaticus quidam singulis diebus balneum petens, vnum ex pueris secum ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem seruaret, atq; ea, quæ ad victum essent necessaria, præpararet. Puer itaque domum custodiens, quum vehemēti siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, vinum antiquū liberaliter potauit, atque ex reliquo tempore vigil omnino permansit. Postea correptus febre, vna cum vigiliis oborto delirio periit. *Galen. de loc. aff. notitia. cap. 3. pag. 111.*

OBSERVATIO.
Ex Ebrietate conuulsi, & subito mortui.

PEtrus ille Iacobus Delfius, vir admodum crassus, qui ad partem vrbis orientalem habitabat, anno 1563. cum in Haghensi dedicatione (in qua more solito Bacchus colitur) vino repletus potuq; obrutus, curru ab Hagha Delfos veheretur, in sinu fratris etiā ebriosi decumbens, supraq; dorsum iacens stertetet, ita vt cæteri omnes vna in curru existentes ac ebrii ipsum profundo dormire putabant, licet ad interrogata non respōderet, nec motu illi citatiore expergisceretur. Vehebatur autē celeriori cursu, laxis equorū habenis ab auriga, cuiusmodi homines tunc plerunq; etiam ebrii sunt, & sicut mutus ad domum perueniens, & ad eā vix allatus, in stertore permāsit, ac subito conuulsus periit, anteq̄ ego & Cornelius Heydius, collega meus acciti, ad eūdem peruenissemus; quem mortuum deprehendimus. Vino igitur repletus stertore suffocatus est, quanquam credideram vectionem illā celerem, ad mortē iuuisse subitaneam, cum ita dorso incumbens iactaretur.

Idem euenit cuidam Aurigæ Alcmariano, Ioanni Brant, qui cū ebrius esset, & currum (ab Alckmaria Harlemum proficiscens) regere non posset, eundem sic ebrium in partem currus posteriorem abiecerūt, & alius currū rexit. Verū cū Harlemum appulissent, aurigam supra dorsum iacentē mortuū inuenerunt, quem tamen antea stertentem audiuerunt. Si vero presentes vtrumq; neglectim non habuissent, & in latus volutassent, forte vterq; in vomitū incidissent, nec ita subito extincti fuissent. Prior autem antequā in curru suffocaretur, aluum reddiderat, se ignorante ac seipsum confœdauerat: vtrumq; ex violentia mortis præoccupantis, hæsito.

Interim memini, quendam Simonem Barbrandū, quoq; Alcmarianum, qui mercaturæ causa frequēter Coloniā proficiscebatur, à potu cōuulsum periisse. Hic autem cum in Pago nō procul ab Alckmaria vrbe, patria mea, egregie potitasset, ac in scapha vino oppletus, porcorum more stertens, in dorso iacens, domum veheretur, nauclerus etiam ebrius existens eum dormire ratus est. Verum cū Alchmariam appulisset, vt ex scapha exiret, & nauclerus eum alloqueretur, & diu dormiētem (vt existimabat) arriperet, hominem præter exspectationem mortuum inuenit. *Forestus. Schol. ad obseruat. 27. lib. 9.*

OBSERVATIO.
Ametista rariora.

A*Rist. lib. de Temulentia*, Quas ollulas, inquit, rhodiacas nominant, & voluptatis gratia afferūtur, ex calfacto vino bibentes, minus vt inebrientur afficiunt. Etenim Myrrha, odorato iunco, & aliis eiusmodi coniectis in vinū, coquntur, ideoq; vinū affusum minus inebriat. *Idē in eiusdē lib.* alia parte scribit: Rhodiacas ollulas fieri, myrrha, odorati iunci flore, croco, balsamo, cinamomo, amomo, cum argilla simul coctis, qua de causa vinum affusum & potū, tā valenter arcet ebrietatem, vt etiam cocto discussoq; vaporoso spiritu venerē extinguat. *Athenaus lib. Deupnosophist. lib. 11. pag. 346. edit Dalechampii.*

Plutarchus (*in sympos. quæst. 6. lib. 1.*) Chæroneus scribit, apud Drusum Tiberii Cæsaris filium, medicum quendam alios omnes qui bibendo vinceret, antequam potaret quinq; vel sex amaras amygdalas edentem fuisse deprehensum, & cum id facere prohibuissent, ne tantillum quidem ad compotationem valuisse perferendam. Eius sane rei causa amaritudinis vis exsiccans, & humorem discutiens. *Idem lib. 2. Deupnosoph. pag. 41.*

Produntur nonnulla, naturæ peritioribus, quæ abstrusa vi, & cœca proprietate, mortalibus vim odium gignunt & efficiunt, ne ipsius cupiditate moueantur, sed auersentur & fugiant. Sunt & alia quæ admiranda facultate pollent, cauentque ne etiam liberaliter haustum quicquam offendat. Quædam vero non occulta sed manifesta qualitate temulentiam abarcent, aut ne validius hominem corripiat, obsistunt.

Ex primo genere illud est, quod Iarcas Indus *apud Philostratum* narrat: Vino, ait, abstinendum est pueris vestris, vt ne ipsum quidem concupiscant. Si qui igitur posthac nascentur filii, obseruare oportet, vbi noctua nidum faciat, & illius oua mediocriter elixata, infanti comedenda præbere. Vinum oderit, & modestius deget:

Clitorio etiam quicunq; sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.

Hoc ferunt Melampodem clarissim. Medicum consonasse Proeti filias, & ad sobrietatem temperantiamque reuocasse.

Democritus saniē dixit vini desideria aboleri, quæ putatis vitibus emanans, inscio temulento potui fuerit adiecta.

Ex secundo genere Brassica perhibetur, de hac neuum extat Catonis testimonium: Si voles, inquit, in conuiuio multum bibere, cœnareque libenter, ante cœnam esto crudam, quantum voles ex aceto, & vbi cœnaueris, comesto alia quinque folia, reddent te quasi nihil ederis, biberisque, bibesq; quantum voles. Quis queso nō rideat tam facetum commentum? Alii efficacem contendunt, si elixa comedatur.

Sunt qui syrupum conficiunt, ebrietatem tardātem, iuxta *Auicen. fen. 3.* primi, ex vna parte succi caulium alborum & vna parte succi granator. acrium, & media parte Aceti, sumitur ℥.j. *vt Iason Ziriʒaus refert*, ante classicum poculare. Vide *Theophrastum.* Antrocides hac medela contra vinum, confecta ex Brassica videlicet, temulentiam posse ꝓpulsari confirmauit: quippe cum vitis etiam viua odorem Brassicæ fugiat.

Hori præterea Assiriorum Regis inuentum dicitur, si Hirundinis rostri cinis, cū myrrha, vino (quod bibitur) inspergatur, securitatem præstat.

Acini hederacei succum croci habētes, cum præsumuntur, tutos seruant.

Est in Syria Oleum quod Elæomeli vocatur, ex ipsis oleis manans, sapore melleo, ex quo in pototiam palæstram descensuri cyathum præbibunt. De

Croco

Croco & de oleo ad tertium genus Iason refert, in quo etiam supputantur pinguia, oleosa, & quæ in superno ventriculi ostiolo supernatantia, veluti sepimenta impediunt, ne halitus noxii vndatim ferantur in cerebrum.

Aristotel.vlt.problem.tom.3. Cur, inquit, Oleum ad arcendam vinolentiam valet, sorptumq; præstat facultatem bibendi? An quod vrinam ciere potest, & vino hausto viam facit? Capparis præterea, & lentes & olea, absinthium, pecudum pulmones assi, panis biscoctus, halec salitum: in summa quicquid alligat, reprimit, restinguit, assiccat, absumit tristia efferuescentis meri eiaculamenta, mirifice conducit.

Allium quoque, *teste Hippocr.* maxime succurrit, vbi quis vel potationi vel ebrietati indulgere proposuerit.

Præ cunctis vero saluberrimum in fuga consilium existit, vt huiusmodi potus sapientes vitemus, qui nimium ingesti, hominem dementant, & cerebrum, principem illam corporis partem in qua luxuriatur anima, & præcipuas suas, maximeque diuinas functiones exercet, turpiter labefactant. *Forestus lib.9.schol.obs.28.*

Observatio.

Vini odium inducentia.

De ranarum vi, ad inducendum vini fastidium, ex literis amici cuiusdam viri boni & noti, ad amicum, qui eas literas Germanice scriptas mihi communicauit: Filio ebrioso, & sæpius ex ebrietate variis periculis exposito, dum consulere cogito, ab honestis viris remedium hoc accepi: ranam viridem (aiunt) ex iis quæ in fontibus salientibus reperiuntur, viuam in vini mensura (duarum lib. forte) suffocatam, eam in vino vim relinquere, vt qui vel haustum vnum inde bibisset, per omnem deinceps vitam abstemius degeret. Ego solicitus & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti sequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) institutum meum confero, acquiescenti propino vinum (in quo tamen palustris rana, cum circa fontium scaturigines nulla reperiretur, suffocata fuerat) duobus haustibus, vno vesperi, altero mane. Volui autem ipse prægustare vinum, & experiri saporem, os tantum colluendo, ita vt nihil inde glutirem: qui licet non displiceret, postea ad duos fere menses vinum fastidiui. Vxor eius, quæ odorem tantum vinarii vasis illius olfecerat. ab eo tempore hactenus (nescio quantum temporis) vinum non bibit, etsi enim interim experiundi gratia non semel gustauerit, inde tamen stomachi dolore non mediocri percepto, abstinet. vterum quidem non fert, ne quis eam ob causam vinum ei fastidio esse suspicetur. At in filio fastidium hoc non vltra quatuordecim dies durauit: citius tamen à vini potatu caput ei nunc tentatur. Experiemur alias idem remedium cum rana viuidi è fonte saliente: Hæc ille, quibus ea, quæ apud veteres legimus, ad inferendum vini tædium, medicamenta hic adscribam: Vinum in quo Anguilla suffocata sit, (alii in quo anguillæ duæ necati sint) potui exhibitum (addunt aliqui, vel modice) vini tædium (vel odium) parit. Plinius, & alii quidam veteres, Rubellio (piscis marinus) in vino putrefactus, iis qui inde biberint tædium vini affert. Item mullus in vino necatus, & vna marina in vino putrefacta. Vinum aiunt tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint. *Idem Gesnerus libro quarto aquat. pagina 953. histor. animal.*

Observatio.

Modus tutior ebrietatis noxas corrigendi.

Ebrietas quo apud nostros homines frequentior est, eo minori cura eius noxas depellere vulgus studet. Itaque operæpretium fecero, si illorum valetudini inseruiens, qui potius studio aliis gratificandi, quam voluntate propria adducti, interdum temperantiæ fines excesserint, crapulæ discutiédæ, & eius noxas corrigendi viam tutiorem ostendere. Illud igitur primum in ea re erit, quod largiorem vini vsum minus noxium reddit, vt antequam cubitum eatur, primo & alui & vesicæ excrementa eiiciantur: vomitus etiam (siquidem facile id fieri possit) excitetur: & per motum aliquem moderatum cibi potusque descensus à superiori ventriculi parte, ad inferiorem promoueatur: ructus etiam excludantur: & ventris flatus inferius expellantur: tum hauriatur parum aquæ frigidæ simplicis, vel eum saccharo rosaceo mistæ & ori parum de eodem saccharo insertum, in eodem à dormiente retineatur. Postea somno maiori ex parte peracto, surgatur: & denuo excrementa, tum alui, tum vesicæ, egerantur: sputum promoueatur: repetanturque vomitiones, (siquidem illæ faciliter excitentur.) His peractis, somno se rursum dedant crapula grauati, & eum deinceps sentient suauiorem & minus grauem. Quod si post secundum somnum denuo surrexerint, & necessariis euacuationibus operam dederint, non solum minus moleste hesternam crapulam ferent, sed & tuti erunt ab illis noxis, quæ & capiti & membris extremis à crapula impendere solitæ sunt, præsertim si tertio somno leui indulserint. Sin vero neglectis his cautionibus somno indulserint, continuo crapulosi & nullis vacuationibus intercedentibus vsi fuerint, tum caput euaporationibus noxiis replebitur, & membra superfluitates ad artritidem disponentes facile recipient. Id quod etiam tum fiet, si interrupto somno sufficienti crapulosi statim se vigiliis, & exercitiis dederint, studentes solis exercitiis crapulam discutere, cum ea nondum facta per somnum necessarium digestione, minus commoda esse ipsa experientia & ratio confirment. *Oethæus lib.obs.propriarum.*

De Vertigine.

Observatio.

Occipitii contactu leuissimo vertigine prouocabatur.

In quodam, cui ab occipitio vertigo exoriebatur, pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissime attingeretur, concitatus humor vaporem in sensus omnes expirabat, quo protinus offusi tenebantur. *Fernelius lib.5. cap.3.Patholog.*

Obser-

Observatio.

In capite cuiusdam vertiginosi, & caro affecti, arteriæ cartilaginosæ, humore profluente, visæ sunt.

IN capite cuiusdam Mercatoris, qui aliquot annis vertigine laborauit, & tandem caro periit, obseruauimus ipsas arterias cartilaginosas cum copiosissimo humore aquoso hac & illac emanãte, cum caput aperirem, præsente Cl. V. D. Platero, Collega meo honorando. *G. Bauhinus Anat. cap. alt. de similaribus, cap. 1.*

Observatio.

Noua de causis vertiginis sententia.

DE causis vertiginis quid sentiam breuiter aperio. Et quamuis me nouam opinionem cõscripturum profiteor, hanc tamen verissimam esse arbitror: si non placuerit, sit communi opinioni adhærere. Vertigo est, qua omnia in gyrum videntur moueri. proxima huius causa est spirituum inordinatus motus in anterioribus cerebri ventriculis: quoniam igitur hi circumaguntur, omnia pariter sic videntur moueri: quia rerum species repræsentatæ, communi sensitorio recipiuntur per modum recipientis: hæc sane formalis ratio est symptomatis huius. Modus inquirendus, quidnam in ipsis spiritibus faciat circularem hunc modum, duplex causa, interior vna, exterior altera. Interior est permistio alicuius substãtiæ quæ spiritus agitantur. Sunt qui dicunt viscidos, & crassos humores permisceri. Ego sane haud crediderim hos efficere vertiginem: quia cum sint parum proportionati cum spiritibus cerebri, virtus illorum conseruationi maxime intenta violenter ac subito moueretur vt eosdem expelleret, hæc ipsa expulsio fit ventriculis contractis, ex quo motu procreatur epilepsia. In vertigine motus nullus ventriculorum adest. Multo rectius dicemus, si vapores misceri statuerimus, qui cum illis familiaritatem habent. Fiunt enim spiritus ex vaporibus. Si quando igitur contingit hosce permisceri vapores, spiritus mouentur circulariter. Exemplo tibi sit aqua: in qua si proiiciatur quippiam, etiam leuissimum, statim illam in gyrum mouebit, quid putabis in spiritibus contingere? qui sane tenuiores aqua, naturam scilicet aeream repręsentantes. Hi vapores aliquãdo ex toto cerebro, aut ex determinata illius parte, capitis parte per essentiam læso proficiscuntur, determinatam illius partẽ dixi, quia in quodam obseruatum est, ab occipitio vertiginem deduxisse originem: pars in eo minima dolebat, quæ si vel blandissime attingeretur, cõcitatus humor vaporem in sensus omnes expirabat, quo prorsus effusi tenebantur. In capite morbum per essentiam consistere denotant eius partis dolor aut grauitas auriũ, tinnitus, olfactus, vel auditus oblæsus. Aliquando hic vapor ex humore deducitur, qui in ventriculo, præcordiis, aliisue partibus naturalib. continentur. hunc significat nausea, inappetentia, oris amaritudo, cordis erosio, (cardiomos dicta) via per quam in cerebri ventriculos irrepit hic tenuis & calidus vapor, sunt arteriæ, per quas dũtaxat in ventriculos afferri potest, nam in plexu choroide spiritus & humores exagitans, ac vane impellens, turbulentos sensus motusq; reddit. Hic vapor soboles est intemperiei vel superiorum, vel inferiorum partiũ: Quamobrem hoc symtoma cum interna est causa, morbum sequitur in intemperie iis intercedẽtibus, quorum est facta mentio. Si vero causa fuerit externa, vt contusio, tunc fit vertigo citra intemperiem: sed à ventriculorum conniuentia: quæ tamẽ nisi habeat aliunde originem & fomitem, breui euanescit: possunt enim humores obstruere ventriculos. hic fiet comitialis morbus. Potest etiam ob eandem contusionẽ introduci temporis tractu intemperies, quæ iugiter vitiatos vapores procreans vertiginem facit. Et hęc mea est opinio, quicquid in hac re alii dixerint. *Horat. Augenius. epist. 4. lib. 10.*

Observatio.

Plerasque vertigines ex sanguinis & spirituum perturbatione proficisci.

VErtiginum species variæ existunt, quarum pleræque ex sanguinis redundantia, & spirituum inordinato motu proficiscuntur. Hę vero his depręhenduntur signis, ꝙ post equitationem, vel vectationem diuturnam, vel alias motiones corporis concitatiores, veluti gyros quosdam spirituum sentiant ægri, etiam cessantibus antecedentibus motionibus ac iidem etiam interdum in prima somni accessione apparent, maxime in illis in quibus contemplationis diligentis intentio antecesserit. His itaq; præsentibus, siquidem alia etiam plethoræ signa adsint, vena secanda, & spirituum sedationis incumbendum est. *Oethaus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Vertigo, admiranda & ingenti purulentâ materia per dentium alueolos & os excretione leuata.

MErcator quidam primarius Grudentinus, vir quinquagenarius, aliquandiu vertigine conflictatus, cum malum ingrauescere sentiret, ita vt tandem in publicum prodire vereretur, opem meã efflagitauit, sibi vt contra tam graue symtoma, & à quo aliud grauius ac periculosius metuendum esset, consulerem rogans: Ego ex conuenientibus rebus, longum vt vocant, decoctum, idque purgans conficicuraui, cuius vsum ei imperaui ad hebdomadas duas vel circiter, simulque conueniens Electuarium alleuans & roborans concessi, à cuius vsu tantum fructus percepit, vt & multo leuius & rarius eo symtom...e infestaretur: & longe se melius habere fateretur. Ideoque in Vere & Autumno per annos fere tres eadem pene medicamenta repetiit, dicens, admodum augeri malum illud, & pessime se habere, si diutius à medicamentis abstineret. Tandem aliquando sub initium veris, cum cepisset pristina adhibere auxilia, excitata natura, tantam excretionem malignæ admodum materiæ in capite aceruatæ vna vice molita est, vt res admiratione non careat. Assidens enim mensæ cum amicis, à sumto prandio subito defluxum quendam à capite per vtraque tempora percipere, & quiddam animi deliquio simile sibi impẽdere queritur. Vix dum homo in vicinum lectulum collocatur, ecce, copia spurcissimæ & purulentæ materiæ cum impetu ex ore eius profluit, per dentium alueos viam sibi faciens, quibusdam dentibus è locis suis prorsus eiectis atque elisis, reliquisque pene omnibus vno eodemque impetu adeo labefactatis, vt omnes fere vacillarẽt, nec non altera ex inferioribus maxillis quodammodo diffringeretur, vt frustillatim quædam eius particulæ per gingi-

gingiuarum continuitatem solutam à cheirurgo eximerentur. Copia vero prorumpentis humoris, vel potius prorumpentium sordium, tanta fuit, vt impleret peluim capientem libras tres & plus eo: Fœtor vero tantus, vt nemo adstantium ferre illum posset, ipsi vero ægro adeo esset molestus, vt quauis ratione naribus obturatis, vel odoratarum rerum admotione, munire se cõtra illum cogeretur: quinimo graueolentia illa à quouis domum saltem ingresso, foribus hypocausti apertis, satis superque percipiebatur. Confestim autem ad huius purulentæ & graueolentis materiæ effluxum, vertigo & grauitas Capitis in vniuersum hominem deseruit, ita vt iam ad alterum annum ab ea totus liber viuat. Hoc inde mali abstulit, quod cum prorumperet illa materia, quasi eluuione facta, inferiorem maxillam adeo luxauit, vt ab initio vix illam mouere, adeoq; difficulter os aperire & claudere, nec satis quod volebat, proloqui posset, nunc vero difficilem & molestam habeat masticationem, quod ab eo tempore dentium firmitudo longe minor sit, nec dentes inferiores iam positu satis respondeant superioribus. Addo & hoc, quod cum materia illa putrilaginosa è capite delaberetur, pars eius deuoluta sit in ventriculum per Oesophagum, vnde mox sensit se male affici, deiecta enim erat appetentia, erat καρδιωγμὸς, nec non quiddam lypothomiæ simile, & in tantum afflictus fuit ventriculus, vt ad hunc vsque diem, debiliorem illum experiatur, quam fuit antea. *Franciscus Tidicaeus suis mihi communicatis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Vertigo difficilis admodum, incertis periodis & frequenter inuadens, curata.

CLemẽtem pocillatorem illustris Principis Bentiuolæ, iam non audentem progredi ob vertiginem sæuam, qua incertis horis, sed assidue corripiebatur, aquæ decocto cum ligno Indico, & corticis eiusdem dimidio, tum agarico, stœchade, saluia, betonica, seseli, semine leuistico, rosmarinoque sanaui: nec in posterum eiusmodi symptomate correptus est. Reddidit hic mihi gratias ingentes. *Cardan. de curat. & prædict. admirand. curat. 22.*

OBSERVATIO.

Vertiginosorum curatorum historiæ aliæ.

QVidam laborans vertigine antiqua, post vacuationem per pilulas cochias curatus fuit lotione assidua capitis rasi decocto camomillæ, & rosarum. In diuturna vertigine, & ferme incurabili est summum auxilium venæ non pulsatiles post aures abscindere. Quorundam experientia probatum auxilium est cauterium prædictarum partium. Passus est quidam vertiginem propemodum insanabilem amisso fere sensu cap. & cum immenso stupore ob frigus intensum, & post multa remedia, quæ nihil profuerunt, cataplasmate ex sola vrtica toti capiti raso per noctem admoto curatus est: factis postea multis ambullis plenis aquosa pituita, à quibus multa emanauit pituita. *Paschalius de curand. Morb. lib. 1. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Vertigine & vomitu ventriculi vitio excitatis, æger remediis nonnullis reconualescere visus, paucis post diebus languida febricula correptus, recidiuam incidit cum delirio & aliis prauis symptomatibus, quibus tandem expirauit: vitiata viscera cadaueris dissectio detexit.

QVidam Germanus adolescens 18. annorum vsus antea beria, in Galliam venit: vbi crapulæ indulgens, cœpit vertigine laborare, reuomere quæ sumebat, dolere ad ventriculum. Adhibito remedio cessauit vomitus & vertigo. Melius habuit. Sed post quartum aut quintum diem rediit malum. Languit leui febricula: inuasit leue delirium, vnde facile redibat ad se, pulsus languidus. Decimo quarto sudor multus, perturbatio, pulsus concidens. Decimo quinto in eo sudore mortuus. Aperto inuentus epiploon putrefactum, hepar siccior, ventriculus interior ad finem quasi contusus, nigro succo ex dimidio plenus. *Hollerius. libello proprio obs. 21.*

DE SIRIASI, CEREBRI INFLAMMATIONE, SPHACELO EIUSDEM, & Tumore glanduloso pomiformi.

DE SIRIASI.

OBSERVATIO.

De siriasi, febrili capitis infantium feruore.

SAne in capitibus puerorum largior coaceruatur pituita, quę æstu recalescens, mẽbranas cerebri feruefacit, somniferosque dissipat vapores. Vnde Alex. Aphrod. verus ille à philosophia medicus ait. Feruor per arterias descendens, ad sedem cordis, & spiritum vitalem feruefaciens, febrem sine putredine accendit. At vero bilis per febrem adaugeri solita, aluum mordens, profluuium ventris mouere potest. Causam etiam & originem mali esse in cerebro inde accipimus, quod omnia infrigidantia, vt oxyrrhodinum, succus solatri hortensis, cucumeris, sincipiti, fronti, temporumq; arteriis, cum otthoniis applicati, hunc siriasis feruorem extinguunt: id quod & cucurbitæ ramenta, domesticæ præcipue, præstant. Vnde Diosc. Ramenta cucurbitæ contra capitis infantium ardores, quos siriasim vocant, vtiliter emplastri modo sincipiti imponuntur. Hunc vero feruorem à capite per arterias ad cor defluere, id certiss. argumento est. Nutrici prius diæta frigida & humectante indicta, postquã vrticas in mortario contusas, addito momento vnguenti διὰ αἰγείρου, quod populeon vocant, arteriis temporũ ac metacarpii applicueram: singulis vero quaternis horis innouaram, ille siriasis feruor plus minus biduo extinguebatur citius. *Langius epist. 54. tom. 1.*

DE INFLAMMATIONE CEREBRI.

OBSERVATIO.

De cerebri inflammatione.

APprehendit aliquando cerebrum inflammatio, cuius tanta est violentia, vt inde ægrotantes intra quartam diem sæpius mortui succumbant, cum inuadit hic affectus: apprehendit patientem ingens capitis dolor, qui per occiput collo, & vniuersæ spinæ communicatur, à quo statim deperdũtur sensus, tum externi, tũ interni, solusq; remanet motus, qui adeo nonnũquam in his ægrotantib. validus est, vt vix quandoq; loco contineri queant, quamprimum enim correpti sunt hoc morbo, deperdito vnoquoque sensu exiliunt ægri, quemcunque inordinatum motum tentantes, modo cruribus & pedibus, modo

toto

toto corpore se agitantes, pręcipue autem manibus; partes superiores, licet non semper, sæpius tamē inuadunt, easq; toto conatu distrahere nituntur, vt interdum viderim ego mulieres hoc morbo detentas omnes crines dilaniasse, & totā faciē vnguibus propriis dilacerasse, sicuti etiā & viuos hac eadē ægritudine, deprehensos totā fere barbā sibi euellentes idē fecisse conspexerim, procedente morbo languescit corpus, ad motūq; impotens redditur, hi semper sine voce manent, nec vllum vestigiū sensus retinēt; cū ne (si etiā fortiter pungant) respōdere, aut annuere posse videantur. accedente hoc morbo, vna inuadit acutissima & intensissima febris, q̄ eundē semper concomitatur affectū, cum tanta tamen febre, nec, si potum offeras, quid gustare tentant; imo nihil nec cibi, nec potus nunq̄ admittunt. Horū omniū causa est inflammatio, substantiam, corpusq; ipsum cerebri occupans. cuius ratione ita deperdūtur virtutes rectrices, cum cerebrū per ꝓpriam & innatā temperiem munia sua exequatur, vt nec dignoscere affectū ipsum, nec cætera queāt; vnde licet in parte neruosa spiritus animales nō sint intercepti, tamē, quia his mens ægrotat, & deprehensa est, nec dolorē, nec quid molestum ad extra persentiunt, interius tamē cum supra modum affligantur, adsitq; incendiū maximum, irritata natura est in causa illius motus voluntarii, qui non potest tolli, non obstructis, vel occlusis neruis ipsis. Febris autem huic morbo connectitur; quoniam cum inflammatio sit valida, & sit in membro principali, necessario ad hunc consequitur febris. Huius inflammationis causa est sanguis super calefactus, vel admodum biliosus, qui affatim irruēs ad partes superiores, cerebri corpus, & partes eius internas, ipsiusq; substātiam occupans in eo figitur, firmaturq; ac inflammationem facit; per inflammationem nūc intelligimus omnem tumorem calidū; siue pura inflammatio, siue erysipelas, siue ex vtrisq; mixtus affectus fuerit. Huius ex pędictis sumantur, quibus hoc addatur, ꝙ facies in huius morbi principio satis rubet, & fere tumet; oculi autem pręcipue rubent, & in his venæ sanguine plenæ apparere solent, constantesq; ac fixi prominent. Prædicta signa obseruantes, habemus ea, per quæ distinguitur hic affectus à cęteris, qui huic similes existentes cerebrū occupant. Ab Epilepsia differt quoniā licet in vtrisq; deperdantur sensus interiores, & exteriores, & in vtrisq; adsit motus, tamen in epilepsia est motus conuulsiuus, in hoc autem est voluntarius; præterea in Epilepsia spuma ex ore procedere consueuit quæ nunquam in hoc affectu videtur, cui etiam necessario febris acuta cōnectitur, ꝙ non est in epilepsia. Ab apoplexia distinguitur, quoniam in apoplexia tollitur & motus, & sensus, at in isto soli sensus desunt, non motus. præterea apoplexiæ necessario adiungitur febris immorare in ea, & salubriter aliquando apparere solet: at in hoc febris acuta admodum de necessitate connectitur. A phrenitide autem distat; quoniam in phrenitide est delirium, & non deperduntur sensus, quorum neutrum est in isto affectu. Videtur quidem consimilis phrenitidi hic morbus ratione affectionis, & ratione loci affecti; quoniam in vtriusq; est inflammatio, & in vtriusq; inflammatur cerebrum, tamen maxime differunt ratione partis, & loci affecti; quoniam in phrenitide potius est inflammatio in membranis, quam in cerebro ipso, & pręcipue in tenui, à qua communicatur & ipsi cerebro inflāmatio, potissimumq; parti eius exteriori, & contangenti membranam; at in ista internas cerebri partes, eiusq; ventriculos, & propriam substātiam inflammatio occupat: qua de re casus hic grauior est, quam ille, magisq; lethalis, & potissimum cum hæ inflammationes magnæ existentes partem frigidam, materiæq; peccanti improportionatam occupent: vnde sæpe euenire solet, vt partem ipsam patientem fere corrumpant, & ad gangrenam deducāt: quapropter dicebat Hippocrates casum hunc ab aliis non animaduersum, considerans. Quibus cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt, si vero hos euaserint, sani fiunt. per sphacelum autem hic, vt monet Galenus in comment. intelligit non factam, & completam partis corruptionem; quoniā hæc sanationem nō admittit, sed quæ est in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem. Qui autem hoc patiūtur, velociter pereunt, tum quoniā pars maxime principalis admodum læsa est. quod si tamen contingat ægrum tribus primis diebus superuiuere, & ad diem quartū peruenire, possumus sperare, & morbum declinaturum fore, & vires ita fortes esse, vt morbum superare possint. ꝙ vbi contigerit, in ægro nulla erit memoria præteritorum, nō recordatur enim nec morbi, nec alterius rei ad morbū ipsum pertinentis, tantum hoc vidi in nōnullis, qui saluati fuere, ꝙ confuse meminerunt se valde anxios & angustiatos fuisse, magnumq; incendium persensisse, non tamen quid distincte enarrare potuerunt. Huius morbi meminit etiam *Hippocr. lib. 3. de morbis.* sub nomine sphaceli, seu syderationis ipsius cerebri, vbi habet, ꝙ in his caput dolet, & ceruix, & spina, ꝙ intelligas dū hic morbus patientem aggreditur; hoc enim facto, sensus omnes externos, & internos, amittunt, quod docere voluit exemplo auditus & loquutionis, dum inquit, quod illi nō audiunt, & ꝙ derepente obmutescunt. subdit, his sanguinē è naribus defluere, ꝙ non est vniuersale signum, sed aliquibus tantum peculiare. quibus si copiosior fluat, indicium est ex morbo conualiturum ægrum. si parce autem, & stillet tantum, contrarium enunciabit. ꝙ autem, vt inquit, hi liuescant, est in casu, in quo iā natura succumbente, vere cerebrum sphacelatur; dum enim est spes salutis, non liuent, sed potius rubent ægrotantes. Huius morbi narrationem ęmulatus est *lib. 2. de morbis.* sed paulo aliter: quæ omnia fere in idem coincidūt, exponenda tamen eā ratione, qua nos morbum hunc iam explicauimus. De cerebri inflammatione loquuti sunt etiam *Paulus Aetius, & Oribasius ex Philumeno*, quos æmulatus est etiam Auicennas in huius morbi explicatione, sed eorum casus nō est huic, quem nos explicamus, consimilis. quoniam isti asserunt in hac cerebrum inflammatū ita intumescere, vt suturæ capitis disparentur, quod dictum nedum verificatur in casu nostro, sed nec apud me est possibile, cum suturæ ex graui ictu nō ita facile dissolui, & disparari possint, nedum ꝙ imaginari queat, ex tumore interno hoc accidere posse, nisi forsan hoc in puerulis admittatur, in quibus suturarum ligamēta mollissima existunt, cartilaginosaq; corpora nondum ossea sunt facta. Præterea addunt subsequi nauseam multā in illis, bilisq; vomitū superuenire, quorum neutrum in casu nostro reperitur, nisi forsan hoc ante factam inflammationem

acciderit, vt semel in vno vidi, qui in primo morbi insultu copiosissime euomuit, statim facta inflammatione, & sensus exteriores, & interiores amittens, ab omni euacuatione quieuit. De Erysipelate etiam cerebri loquuti sunt, sed signa nostra non ponunt, & addunt in hoc dolorem totius capitis adesse, & videri ægrotantibus flammam in ipso cerebro habere, quæ duo iure consequuntur quidem ad erysipelas: sed cum postea omnem sensum, & cognitionem hic tollat, non possunt esse signa præsentis morbi, quare pro habendis huius signis, recurratur, ad ea quæ ego declaraui & enartaui, constituamusque morbum hunc, cum sit inflammatio vel simplex, vel erysipelatydes, esse intemperiem calidam cerebri cum materia, & cum tumore, quapropter pro eius curatione indicabitur, vt materia in cerebri substantia contenta euacuetur, & ipsum cerebrum refrigeretur, euacuabitur ista materia, si retrocedet, vel è corpore educat: retrocedet, vel impulsa, vel attracta à corpore; educent, vel sensibiliter, vel insensibiliter, materia tamen non potest retrocedere, nisi prius corpus sit euacuatum. Et ideo primo totum euacuandum est. Secundo ita agendum est, vt materia retrocedat, retrocedet autem, vel si reprimatur, vel si retrahatur. Tertio debemus materiam discutere, & resoluere, & suo loco, & tempore refrigerare. An possit Medicus his indicationibus satisfacere, vel non dixerim vnum, scilicet, raro hoc contingere, vt huiuscemodi ægrotantes saluentur, quoniam tanta est huius morbi sæuities, vt cerebrum ipsum ad gangrænam vt plurimum deducat, nisique ex arte statim opportuna adhibeantur medicamenta, citissime pereunt, & maxime, vbi vires ægrotantis imbecilles erunt, potissimum cum has nullo modo restaurare possimus; ad oblata enim nequaquam apti sunt, solisque exterioribus auxiliis hic agere possimus. Vbi tamen vires fortes erunt, cum in omni interna inflammatione, & in acutis morbis vnica sit salutis spes, ipsa virium fortitudo, si cætera cito, tuto, & cum ratione administrentur, & possimus quoquo pacto salutem, licet semper cum maximo ægrotantis discrimine, & periculo, sperare. Pro executione autem indicationum propositarum ita procedendum erit, pro totius corporis euacuatione statim secanda est vena interna brachii dextri, vbi sit magna plenitudo: vel non adsit plenitudo, humeraria, præmissa alui lenitione per leniens & refrigerans clystere, non per acre; acria enim per partem post partem calefaciendo magis inflammant, & affectum præter naturam adaugent, febremque intensissimam, & acutam, quæ huic affectui connectitur, magis accendunt. Venæ sectio sit copiosa, repetaturque eadem die ex altera humeraria: interim reprimentia, & actu frigida adhibeantur, opportuna ad hoc sunt excirrhodina ex oleo rosaceo completo, non omphacino, addita quarta parte aceti ad penetrationem, quibus totum sinciput optime abrasum continue madefiat. Sed quoniam hic summum est incendiũ, magis laudo irrigationes, & Embrochas continue adhibitas, & factas ex decoctionibus herbarum refrigerantium, sicuti ex endiuia, lactuca, solatro, semper viuo, violis, portulaca, acetosa, & similibus, quæ actu frigida in continuo sint vsu super sinciput admodum Embrochæ stillantis; possunt etiam, cessantibus Embrochis, parari emplastra ex prædictis herbis contusis, admixtis earundem succis, oleisque refrigerãtibus, addita portiuncula aceti rosati, hæcque frigida actu applicentur: quæ cum incaluerint, remoueantur, & repetantur: hocque in morbi principio, & præcipue si tempus æstiuum fuerit, agatur his refrigerare, & materiam repercutere poterimus: quam eandem materiam à cerebro retrahemus reuulsionibus, & deriuationibus, pro quibus satisfacient, cucurbitulæ scarificatæ, quæ plurimæ sint, & profunde incidantur, quæ postea etiam repetantur, sed vbi non sit magna vrgentia, non scarificatæ, ad idem facient frictiones, & ligaturæ dolorosæ extremarum partium, quæ etiam balneari possunt decoctionibus herbarum refrigerantium, sed quæ sint actu calidæ, ita enim actuali caliditate possunt reuellere, potentiali autem frigiditate refrigerabunt, & vaporibus illis cerebrum demulcere poterunt, fiant autem hæc ex foliis rosarum, violarum, maluarum, lactucarum, salicis, & huiusmodi, quibus semper aliquid chamæmeli addatur ad aliquam discussionem, & faciliorem transmissionem, ad eandem intentionem exulcerantia humeris, & spatulis apposita facient, quibus ego aliquando vsus sum cum optimo successu, ea ex cantharidibus formando. Pro deriuatione conuenient hirundines post aures applicatæ, sectioque venarum sub lingua, si ægrotantes admitterent, satis commoda esset. Sed illis vniuersalioribus præmissis, factisque prædictis reuulsionibus, hoc vnum maxime laudo, cui potissimum attribuo sanitatem in nonnulliis ex tali morbo recuperatam: videlicet missionem sanguinis ex naribus, quam hirundinibus ad narium penitiores partes applicitis habeo, nitorque, vt copiose effluat sanguis, vel iisdem repetitis, vel ad nares apposita spongia aliquo liquore relaxante, non tamen calidiori imbuta, vel saltem in aqua dulci calida infusa, hinc maxime subleuatur cerebrum, alleuiataque natura morbus, si fieri dabitur, vnquam aliqua via, superabitur, quo casu remittantur refrigerantia illa, & quo ad actualem, & quo ad potentialem frigiditatem, admisceanturque prædictis tunc aliqua temperata, vel leuiter discutientia, sicuti oxyrrhodino oleum chamæmelinum, Embrochis illis, malua, flores chamæmelini, meliloti, semina fænugræci, lini, radices altheæ, & consimilia, quæ aliqualiter discutere valeant, quorum vsum postea declinante morbo solus erit vel nullis admistis, vel paucioribus refrigerantibus, sternutatoria etiam tunc temporis, iam euacuato cerebro, & inclinante morbo adhibeantur, & aliqua odoramenta, quæ non sint grauia, nec caput replere possint, administrentur. Et dum hæc omnia fiunt, semper habeatur aluus lubrica, & si non sponte fluat, ex lenientibus clysteribus, vt supra dictum est, venter leniatur: & quoniam in his aliquando nõ prodit lotium, non exurgente virtute ad munus suum, vbi hoc euenerit, ad imum ventrem apponatur vesica semiplena oleo calido, vel aliquo decocto relaxãte, inungatur idem locus oleo amygdalarum amararum, oleo de scorpionibus, & foueatur eum his, quæ virtutem excitare & relaxare possint. Hæc quo ad medicamenta: quo ad victum, raro est, quod ante quartam veniat cibus offerendus, quoniam, vel primis tribus diebus pereunt, & sic cibandi occasio præterit, vel his transactis, ad quartam perueniunt,

niunt, quo tempore, si res ex voto successura sit, incipiunt ægrotantes & aliquo modo sensus recuperare, & tunc cibandi sunt. Sed cum omnimoda inedia præcesserit, non statim pleno victu vti debent, sed tenuiter alantur, contentique sint ferculo in iure pulli tenuioris, vel alterato cum seminibus communibus, abstineantque à vino, quo ad præsens non fuerit totius morbi vniuersalis & manifesta declinatio, quo tempore vinum bibant, sed paucifœrum, & lymphatum, largiorique cibo vtantur, qui pro ratione virium & morbi præcedentis expediat, tuncque poterunt ægrotantes pharmaco electiuo ab humoribus calidioribus expurgari, vt integre omnis morbi causa amoueatur. *Salius de Affect. Particular. cap. 1.*

DE SPHACELO CELEBRI.

OBSERVATIO.

Cerebri sphacelo correpti, alii septimum, alii decimum, nonnulli decimum quartum diem, cum restitui non possent, attingentes, mortui tandem sunt.

MVLTOS vidimus, qui cerebrum sphacelatum (hoc est principium ad sphacelum, vti Galenus statuit) habebant, tamen nonnulli (contra Hippoc. sententiam, qui intra triduum perire asserit) peruenere ad 14. diem, antequam morerentur, alii ad septimum, alii ad decimum, & non sunt restituti sanitati, & horum caluarias aperientes, totum cerebrum penitus sphacelatum, id est, corruptum inuenimus. Hoc mihi videre contigit, proh dolor immensus, & nefanda res, in magnifico atque illustri Alphonso Contrario Comite nobilissimo, hic sexto die à sphacelismo obiit. Cum Galeno igitur in genere dicimus, cerebrum corruptum habentes nullo modo posse superuiuere, imo breui moriuntur, non tamen in tribus diebus. Nam virum quendam robustum vidimus, qui vsque ad decimum quartum diem peruenit, is Baptista nuncupabatur, qui magnifico Iohanni Petro Obicio erat à cubiculo, & si petas quo nam modo cognosci potuit iam cœpisse corruptionem. Respondemus, ex vehementissimo dolore, quem patiebatur æger, tum putamus sphacelum & corruptionem cœpisse, quarta die effectus est attonitus, octaua die omnes sensus amisit, decimo quarto die obiit. Huic ablata caluaria, totum cerebrum corruptum inuenimus. Propterea non putamus verum esse Aphorismum (51. *libro septimo,*) si ita simpliciter exponatur, vt dictum est, & Galenus intelligit, nam tres dies pertranseunt, & quatuor & decem. Hippocrates forte neminem vidit, sed ratione principalitatis membri id coniectatus est: imo cum sint variæ naturæ, quia aliqui robustiores, alii imbecilliores sunt, propterea aliqui citius, alii tardius ex sphacelo moriuntur: arbitramurque Galenum hos casus non vidisse, aliter illos ad hoc propositum retulisset, sicuti alibi facit, vbi etiam casus refert, qui sunt minoris momenti, quam prædicti. *Brasauolus Comment. ad Aphorism. 51. libro septimo, Hippoc.*

OBSERVATIO.

Sphacelo cerebri correptæ mulieri vita ad decimumseptimum diem extensa.

MVLIER fuit in Nosodochio Lutetiano, Anno 1579. quæ per dies 17. sphacelo cerebri laborauit, cum tamen Hippocrates dicat, eum qui sphacelo cerebri laborat non per diem viuere posse. Testis mihi Clarissimus Medicus, Dominus Perdulus, tunc temporis Medicinæ Professor. *G. Bauhinus de Obseru. propriis.*

DE ABSCESSV CEREBRI.

OBSERVATIO.

Ab abscessu cerebri, per nares auresque supra quatuor libris puris euacuatis æger liberatus.

ABSCESSVM in cerebro contractum sanaui in hisce montibus: & quo tempore hominem expiraturum dixeram, maximo naturæ impetu facto per nares auresque, affatim libras quatuor, plus minus, puris albi vacuatas conspexi: sicque fuisse vitæ restitutum: de quo casu scripsi alias; *Horat. Augenius libro octauo, Epistola prima.*

DE TVMORE GLANDVLOSO POMIFORMI.

OBSERVATIO.

Glandula pomiformis in cerebro visa.

CASPAR Bonecurtius Nobilis Eques, sensim per biennium mente alienari cœpit, adeo quidem vt tandem omnino attonitus, nihil secundum rationem ageret: cibum nec petebat, nec nisi per vim illi intrusum capiebat: lectum nō nisi coactus petebat, sed ad mensam brachio innixus continuo, dormiens fere sedebat: nec nisi interrogatus sæpeq; admonitus verba quædā, sed quæ ad rem minime pertinebant, proferebat. Stillabat interim è naribus pituita aquea copiose frequenterque. Quibus sic semianni spatio se habentibus, tandem expirauit. In causis perquirendis, nihil quod huic malo ansam præbuisse certius cognosci potuit, quam ictus capitis, quo tribus aut quatuor annis ante percussus, cerebri imbecillitatem ab eo tempore cœpit experiri, cum alias prius strenuus alioquin miles nihil tale sensisset. Caluaria post mortem ipsius aperta, cerebroque diducto, supra callosum cerebri corpus, insignis glandula carnosa, scirrhosa fungosaque pomi mediocris magnitudine deprehensa est, quæ priuata tunica inuestita, venulisque erat consita, ab omni tamen connexione cum cerebri substantia libera, adeo vt citra sectionem manibus exemta, foueam insignem aqueo humore mox repletam, quo & ventriculi admodum dilatati diductique referti erant, post se relinqueret. Quam glandulam sua mole cerebrum illiusque ductus comprimentem irrigantemque huius ignauiæ & torporis, tandemque mortis occasionem fuisse deprehendimus. Cum tamen prius aliqui ab incantatione, alii vero ab humoribus tantum,

tantum, vti plerique Medici cerebri morbos hisce ascribunt, profectum huc malum asseuerarent, donec patefacto cerebro, multa nobis abstrusa & recondita inueniri sæpe in morbis proponantur. *Platerus de Obseru. propriis.*

DE PHRENITIDE.

SYMTOMATA PHRENETICORVM.

OBSERVATIO.

Phrenitici nonnulli de iis, quæ oculis offeruntur, recte, quantum ad sensitiuam notitiam, iudicant, cogitando vero à naturali iudicio aberrant.

CVM Romæ quidam domi cum lanifici puero contineretur, surgens à cubili venit ad fenestram, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre potuit. Itaque ex vitreis vasis singula ostendens, interrogauit imperarentne vt ea proiiceret: illi vero ridentes plaudentesque vt ea proiiceret, rogabant: tum ipse deinceps omnia arripiens eiecit, at illi magnis acclamationibus riserunt. Postea iuberentne puerum quoque proiici, cum eos interrogasset, atque id illi iussissent, illico ipsum deiecit, quem ab alto cadentem videntes, suppresso statim risu accurrerunt, & confractum iam puerum sustulerunt. *Galenus lib. 4. cap. 1. de loc. affect. & libro de different. symtom. cap. 3.*

OBSERVATIO.

In Phreniticis nonnullis veluti errans est imaginationis motus, qui cogitatione minime falluntur.

CONTRARIAM affectionem non solum in aliis, verum in me ipso, cum adolescens adhuc essem, expertus sum: cum enim per æstatem ardente febri laborarem, & festucas atro colore ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse putarem, quos auferre tentans, nihilque sub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiusque id efficere conatus sum, audiens itaque duos ex amicis qui tum aderant, dicentes: Videsne hunc iam & floccos euellere & festucas colligere, ratim intellexi, quod dicebant me fecisse. Cum vero sic animo constarem, vt rationalis in me facultas non vacillaret: recte, inquam, dicitis: proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio estote. Illi autem cum idoneis rigationibus caput fouerunt, tota die, sequentique nocte grauibus insomniis turbatus sum, vt interim & clamare, & exilire viderer: verum postero die mitigata erant omnia accidentia. *Gal. ibid.*

Accidit Theophylo Medico ægrotanti, qui cum alioqui prudenter dissereret, atque eos qui tum præsentes erant, exacte nosceret, tibicines tamen quosdam arbitrabatur esse in angulo cubiculi in quo decumbebat, eosque tibia canere, atque pulsare & se illos videre putabat, alios quidem stantes, alios autem illic sedentes atque ita continenter canentes, vt neque noctu neque interdiu quicquam remitterent, aut quiescerent ne minimo quidem temporis momento. Proinde assidue clamans iussit eos à cubiculo expelli. Atque hanc habuit ille delirii speciem. is vbi conualuit, abeunte morbo, quicquid singuli eorum, qui ipsum visitabant, vel dixissent, vel egissent, narrabat. Denique visa (Græci phantasmata vocant) quæ de cantoribus appaeruerant, memoriter recitabat. *Galenus libr. 3. de different. symtom.*

Noui quendam, per tredecim dies delirasse, hoc pacto: putabat se Athenis, non Romæ iacere: crebro autem familiarem puerum reuocans iubebat sibi, quæ ad Gymnasium pertinebant, afferri: & pauca intermissione facta. Heus, inquit, Ptolomæum dico, decreui in Gymnasio diu lauari: ac nonnunquam exiliebat interea, atque indutus ibat recta ad ostium aulæ. Ac quum retinerent eum, qui intus erant, exire prohibebant, cur sisteretur ab eis percunctabatur. Hic vero (nihil enim licebat, nisi vera proferre) febricitas, se eum affirmabant, & nondum febrem abiisse. Ipse ad hæc valde modeste respondebat, scire enim ipse dicebat, quod adhuc restibiles quædam reliquiæ febris perseuerarent, sed eas esse penitus exiguas, nec verendum, ne à balneo læderetur, ortam enim sibi præsentem febrem ex itinere. An non recordaris conuersus, ad puerum dicebat, quod laboriose iter heri fecimus à Megaris Athenas. Talia cum diceret ac faceret, hæmorrhagia liberali ex naribus oborta, totumque dein corpore effuso sudore, leuauit. *Galenus libr. de Musculor. motu.*

OBSERVATIO.

Cogitandi & imaginandi facultatis vtriusque simul læsæ exemplum.

PVellam virginem, forma moribusque insignem & amabilem male affectam, curandamque à me haud ita pridem antea rexi. Quæ & ipsa ex metu, mœroreque graui in validum delirium transiuit, huiusmodi, vt omnes se inuisentes & probe cognosceret, & quicquid eorum quique in vita fecissent, vel quæ ipsa vidisset, aut ab aliis accepisset, omnia recte recenseret, sed laruas, vmbras, funera coram se multa, pollinctores, pullatos tediferos, mortuum fratrem (qui haud ita multum antea satis concesserat) adesse ita existimabat, vt ab ea meditatione auelli nulla ratione potuerit. Procedente tandem affectu, moraque seniore reddito, vtræque facultates & cogitandi & imaginandi læsionem subiere: tumque fatuitas illa prior in furorem versa est, ac delirium acre: ita vt & vinculis & plagis ad moderandam insaniam fuerit opus. Hanc nos superum benigno fauore nostraque qualicunque industria, methodo curauimus, & in curatione profecimus, misso sanguine, præsidiisque multis ad atram bilem maxime appositis. *Valleriola Comm. ad ca. 3. lib. de symtom. different. Galeni.*

OBSERVATIO.

Aliud phrenitici exemplum.

VIDI qui in phrenitide mediis ignibus, quos purgatorios vocât, versari sese affirmaret: cumque refutaretur quod ederet, loqueretur, respondebat, quem videremus edentem & loquentem se nõ esse, sed fratrem: Ac cum multis diebus febre inarsisset, eaque dementia perseuerasset, beneficio ætatis adiutus remediis conualuit. Sunt qui se frigida complui affirment: ac prope infinita sunt exempla, varia quoque genera ludibriorum quæ phreniticis occurrunt. *Hollerius, comment. 2. ad Aphorism. 7. lib. 3. Coac. Hippoc.*

CAVSÆ PHRENITIDIS.

OBSERVATIO.

Phrenitide sublatus, cuius cerebri ventriculi aqua cærulea referti; sinister quoque eadem acerrima inuentus est.

IVVENIS, Anno Sal. 1583. in Nosocomio D. MARIÆ Nouæ, Phrenitide 17. die perierat. Hunc secuit Matthias Grabisgadius Germanus Medicus studiosissimus; inuenti cerebri ventriculi aqua pleni cœrulea, ab hac sinister ventriculus exæsus erat: acerrima enim inuenta est, Iacobo Belga, Medico degustante, qui sectioni interfuit. *Nereti Nerutii Med. Florentini, Obseruatio, ex Italia vna cum aliis eiusdem accepta.*

OBSERVATIO.

Paraphrenitis à vermibus.

PVELLA apud Setiam, duodecim annorum incidit in paraphrenitidem à vermibus, & subito: quæ paulo post cessauit. *Iohan. Bauhinus de Obseruat. propriis.*

MVTATIO PHRENITIDIS.

OBSERVATIO.

Pleuritis in Phrenitidem mutata.

MEMINI vigente vt quam maxime pleuritide factam, subito transmutationem ad caput, & phreniticos redditos fuisse duos, nullis remanentibus prorsus pleuritidis ipsius notis. Sic ex Hippocrate & Galeno Epileptici fiunt Melancholici & Melancholici Epileptici. *Iul. Alexandrinus. in Epist. ad Andream Kamutium, adiuncta libello eiusdem autoris de Cordis palpitatione.*

CVRATI PHRENITICI.

OBSERVATIO.

Sæua phrenitide detentus, frontis vena ingeniose secta, liberatus.

IN omnibus proprie phreniticis, si vires robustæ sunt, & nihil aliud prohibet, sanguinis detractio adhibenda est, tanquam primum omnium & maximum futurũ præsidium. Sin autem repugnet æger, quod sæpe accidit, vt nolit brachiũ permittere Medico, omnino conandũ tandem est ex recta in fronte vena sanguinis missionem moliri. Facis autem id recte, si collum artificiose fascia lanea constringas, vt vas attollatur. Ita namque si feceris, sanguis statim vena secta citra impedimentum cum spiritu erumpet. Ego sane magna adeo phrenitide correptum curaui: & nisi multi fortesque famuli eum cõtinuissent, & vinculis vndequaque constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem: adeo ferociter agitabatur, omniaque faciebat quæ insanientes solent; atq; si gladium habuisset, non paucos, qui ei aderant, iugulasset. Quia vero bis sanguinem detrahere molestum est visum, ideo tantum initio euacuauimus, quantum ei satis erat futurũ etiam si secũda vice iterũ emisissemus. At mirabile erat, vacuatione facta, q̃ festinaret ex riuo superbibere: simul aũt astantes etiam aspergebat, vt risum quoque ideo vulgo excitaret. Verum hic quidem celeriter curatus est, alia quoque ratione ac cura conuenienter ei adhibita. *Trallianus libro primo, cap. 12.*

OBSERVATIO.

Ab acuta & periculosissima Phrenitide quidam intra mensis spatium conualuit.

CONterraneus quidam meus, annos natus plus minus quadraginta, in acutam phrenitidẽ inciderat (omnia enim ab initio symtomata grauia erant) ad quem accedebam, cum alio Medico seniore, in artis operibus diu multumque versato. Prima morbi accessio comitialis fuit. Postea delirauit, febris, accensa est. Sequentibus diebus oculorum, totiusque faciei rubor magnus aderat, quiescere non poterat, huc & illuc duci volebat, vrinam reddere obliuiscebatur datam matulam diu manibus tenebat, sed non meiebat. Secta illi fuit primum humeraria, postea frontis vena, remedia multa adhibita. Febres & delirium continenter illum affligebant: v[illegible]e admodum malæ, alui excrementa plerunque [illegible]: viridis vitri liquefacti: omnia mala. Exspectãtibus nobis quotidie vt moreretur, ad septimanas quatuor morbus nos delusit; ægrotus vigesimo septimo die seruatus est. Pituita (ni fallor) bilem temperauit, compescuit & frenauit, morbumque protraxit, post biennium, hydrope correptus, interiit. Ebriosus homo erat. *Thaddæus Dunus, c. 2. Miscellaneor. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Acutas febres sæpe phrenesin & conuulsionem grauissimam inducere: cum qua ratione eorundem symtomata mitigentur.

CONTINVAS febres interdum in phrenesin, & conuulsionem, & alia quædam horrenda symtomata degenerantes sæpe animaduertimus, maxime vero in quodam piscatore Euchstadiano Laurentio Gobelio: qui iam dum viuit, & valet. Is igitur cum iuuenis adhuc incidisset in acutam febrem, ac meo consilio ipsi primo epatica vena, deinde eæ quæ sub lingua existunt, sectæ essent, & leniente remedio choleram vacuante vsus esset, vna adhibita diæta refrigerante, non tamen potuit prohiberi, quin in delirium & phrenesin incideret. Quam etsi mitigare cucurbitulis, scapulis adhibitis, conaremur, sequutæ sunt tamen conuulsiones totius corporis vehementissimæ, quas ante primam inuasionem præcedebant rictus ac oris deductio manifesta, qualis in ridentibus aduertitur. Erant autem conuulsiones illæ tam vehementes, vt in paroxismo vix quatuor aut quinque robusti viri ægro retinendo sufficerent, mali huius magnitudinem augebat horridus clamor & vociferatio adiuncta. Igitur ad reuulsionis auxilia nos contulimus & in scapulis & dorso, reliquisque inferioribus corporis partibus ad decem cucurbitulas apponi curauimus, non omnibus tamen scarificatis, sic-

tis, sicque malum mitigatum fuit, non ita tamen, quin deinceps duabus vicibus adhuc recurreret semper vnius diei spacio interposito. Verum cum singulis accessionibus reuulsoria prius dicta vsurparemus post tertiam inuasionem malum non rediit. Intermediis vero temporibus cum æger ab accessionibus liber fuit, clamauit, furiit, fugam elabi sæpe conatus est. Interdum cantillauit tanta linguæ, & tam admiranda celeritate, vt cantores, etiam exercitatissimos superare, hac linguæ volubilitate videretur. Accessit & aliud quod non minus mirari liceat. Homo rudis Italicarum rerum & linguæ, Italicas tamen cantiones voce se expressit, vt quidam assistentes in Italia versati, & testabantur, & ipse etiam percipere facile potui. Porro reuulsionibus prius dictis & refrigerantia, & somnum inducentia tum interna tum externa cum confortantibus adiuncta sunt, ac hoc pacto æger ex desperatissimo affectu sensim ad sanitatem integram est traductus. Sicuti & nos similibus reuulsionibus, & phreneticos, & maniacos, & apoplecticos, & epilepticos, ac conuulsionibus correptos plures, præmissis tamen vniuersalibus vacuantibus ad valetudinem pristinam reduximus, vt facile perspici possit, hos capitis morbos raro ex aliis humoribus, quam ex sanguine efferuescente, & violenter superiora petente, proficisci. De quo tamen plura in aliis obseruationibus dicemus. *Oethæus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Deploratus phreniticus seruatus.

Caput rosaceo cum modico aceto irrigetur, æstate quidem tepido, hyeme vero moderate calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erat topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est & camæmelinum ex æquo ipsi admistum: velut ipse Illustrem Indicum Picolhomineum, Ducis Amalfiæ filium hoc medicamento à phrenitide, cum à cunctis Medicis esset destitutus, liberaui: facta ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. *Donatus ab Altomari c. 6. de medend. human. corp. malis.*

Observatio.

Phrenetici casu & fortuito liberati.

Lutetiæ Anno 1572. mense Iulio, vir quidam nobilis, moribus ad omnem modestiam & comitatem compositus, in continuam febrem incidit. eaque occasione phrenitis inuasit, cuius œstro percitus, præcipitem se per fenestram è secundo ædium tabulato dedit, deciditque primum in scapulam Vaterræ Medici Ducis Alenconii, inde in subiectum pauimentum, qua ruina costas & ischium grauiter contusus, sed interim sibi restitutus rediit ad rationis & iudicii dexteritatem. Aderant ægro præter Vaterram euentus huius testes Medici. Alexis, Magnus, Duretus, Martinus.

Idem contigit eodem in morbo, & simili ex casu, Vasconi cuidam iacenti in domo Agrippæ, via strata. Otthomannus Monspessuli Medicinæ Doctor & Professor Regius retulit mihi, fabrum quendam lignarium Broquerii pago Heluetiorum, phreniticum factum, ex alta fenestra se in profluentem præcipitasse, statimque vndis & fluctibus ereptum, mentis integritati fuisse restitutum. Cæterum si licet casum in consilium artemque vertere, nolim ego ægros per fenestras ædium præcipites dare. Sed magis probauerim derepente ac nihil tale cogitantes, in ingentem cuppam frigida plenam præcipitari, in caput prouolutos, nec inde nisi post multam aquam haustam eripi, vt repentino illo illapsu & forti timore fieret translatio materiæ phrenitidem committentis superius, deorsum à partibus nobilibus ad ignobiles, quod fieri posse tum exemplis patet propositis, tum exemplo eorum, qui à cane rabido demorsi aquas formidantes in easdem sæpiuscule merguntur. *Pareus libro Introductorio ad Chirurg. cap. 23.*

Theodorus Petri, vir crassus, obesus, & maxime carnosus, ex parte temperaturæ sanguineus, cui tamen portio pituitæ aderat, annos 38. natus, qui in platea sacerdotum dicta Alcmariæ commoratus. Hic Amstelrodamo domum rediens, vbi per tres continuas noctes apud conciliatores in contractibus, quam symposia libera forent, diuersis, crassis, & fortibus ceruisiis, & vino sese impleuisset, atque sine somno degisset, phrenitide cum perpetuo delirio correptus est, ac febre continua, quæ huius soboles esse solet. Ad hunc mense Martio, Anno 1547. cum decumberet, noctu accitus fuit: quem quam blande admodum alloquutus essem, magno periculo fere ac meo damno, ex lecto in me quodammodo irruisset, nisi eundem hominem robustissimum etiam furore exagitatum, viri fortes, qui tunc præsentes erant, in lecto vi detinuissent. Huic autem (vti hoc malum exigit) quam sanguinem libenter detraxissem, admittere noluit, quare Epithema seu Frontale ex aq. end. plantag. ros. vncia vna ros. ol. drach. sex aceti ros. vnca semis fronti admoueri iussimus cum panno lineo inculcato & expresso: at ager in mille partes ilico discerpebat. Mane redeuntes ægerrime ad sectionem venæ, mulierculis ineptis dissuadentibus, me atque Chirurgo præsente suadentibus adductus est, ita vt glande prius sequenti (℞ pul. hier. pic. ℈ j. s. drach. de agar. ℈ s. diagr. gran. iij. Satis parum, mellis quantum sufficit. f. suppos.) aluo fæces reddente, paulo post vena cæphalica secta fuit, sanguine nigerrimo & calidissimo exeunte, fascia stricte vulneri alligata, ne eam auferret, vel disligaret, astantibus vt eius rationem haberent, diligenter præcepimus. Nocte vero subsequente, vt somnum conciliaremus, tempora inunximus linimento sequenti. ℞ Olei mandrag. papau. &c. ℥ s. opii thebaici gr. vij. Croci gran. ij. Misce. Potus erat Aq. hordei quamuis mente captus, parum aut nihil bibebat. Cæterum post venæsectionem febris multo mitior videbatur, delirio tamen perseuerante, cum quodam furore & mania: ita vt prorsus nulla medicaměta tam intus assumta, quam extra admota admitteret, imo ne potum quidem sumere voluit: vnde neque illi aluus soluebatur, imo fęces detinebantur, ita vt clysterem iniecissemus, modo admisisset. Fuco igitur opus fuit, & sic 4. die in homine robusto solutiuum satis forte ac vehemens, præscripsimus, illo inscio: quod eo tempore, etiam sub noctem, cum sitiret, dedimus, in hac forma. ℞ Elect. de succo ros. ℥ ij. diaprunis solutiui ℥ j. s. diaphoen. (quia propria

natura ex parte pituitosus erat, & febris minus vehemens videbatur, & quanquam deliraret, phrenitis nõ omnino exquisita cernebatur) ℥ ij. Diagridii gran. ij. Aq. Betonicæ Lactucæ, Fumar. Bugloss. an. ℥ j. misce & f. potus. Cum autem hanc potionem sumsisset, præceperam, vt diligenter ab astantibus, virisque fortissimis custodiretur. Per totam autem noctem sequentem, in furorem quodammodo agebatur, inquietus permanebat, medicamento non operante: tandem in diluculo vi sese à manibus custodientium dissoluens, caligis (quas exuere prius non poterant astantes ob delirium) tantum vestitus, thorace quoque indutus, absque pallio, discalceatus foras erupit, & furibundus summum templum ingressus, tanquam maniacus, sub concione quum quadragesima esset, cum multorum confusione hinc inde discurrentium, magnam turbam concitauit, eodem autem tempore cum ipsemet in concione essem, & hominis furibundi vocem clangosam audirem, atque eundem furore percitum, spectarem, ilico clam me ex templo subduxi. Nam Phrenitici aut maniaci præsentia Medico periculosa est, si non stricte custodiantur. Prima nocte quum ad illum delirantem & furibundum euocatus essem, atque me ad ipsum accedentem longa tunica indutum cerneret: Non fero, inquit, istos tunicatos: atq; simul erumpens ex lecto, me petere videbatur, & in me irruisset, nisi pedibus celer, atque iuuenis tunc adhuc existens, ianua post me occlusa, ex ædibus foras euolassem: neque redire volui quin ipsum arctissime in lecto astantes robusti continuissent.

Venit etiam tunc mihi in mentem casus haud dissimilis prioris de quodam, Iohanne Bekestenio, Hærlemensi phrenetico, quem Iohannes Tyengius Medicus Amstelrodamensis eo tempore insignis, Anno 1531. in curatione, cum aliis præstantissimis Medicis habebat, qui ex Phrenitide in furorem versus, domum erupit, cum neglectim à ministris haberetur, & nisi adfuissent quidam præsentes, qui hominem phreniticum & furiosum ex aqua traxissent, eidem aqua suffocatus fuisset.

Sic etiam in Hagha, Comitis matrona quædam, puerpera phrenitica, cum ab obstetrice tum aliis minus custodiretur & sola esset, è lecto surrexit, & per fenestram saltans, misere obiit. Quibus exemplis docemus, vt phrenitici nunquam soli absque diligenti custodia manere debeant. Cæterum noster æger cum ita templum ingressus, quemadmodum dicere ceperamus, tandem per fratrem qui illum sequebatur, blandis verbis illectus à templo deductus est, in ædes fraternas, quæ apud ædem D. Claræ sitæ erant, extra vrbis portam, domumque ingressus æger, vasculum repperit sero lactis repletum ibidem, quo seipsum sitibundum more bestiali adeo repleuit, ita vt medicamentum ex nimia ingurgitatione seri lactis, supra modum operari reperit, aluo egregie laxata vltra 12. vices: mox ab alui illa deiectione in lecto collocatus, in somnum profundissimum incidit, ita vt per totam noctem & diem deinde subsequentem dormierit. Deinde à somno, (dictum mirum:) cum euigilasset, ad mentem rediit, fratremque interrogare cæpit, quomodo ædes eiusdem intrasset, & quid sibi contigisset. Frater vero quum illi omnem rem transactam enarrasset, æger confusus est rubore, quamuis pristinæ sanitati hoc modo restitutus, incolumis domum remeauerit. *Forestus lib. 10. obs. 1.*

MORTVI PHRENETICI.

OBSERVATIO.

Intempestiuo refrigerantium medicamentorum vsu nonnulli phreniticis veternum, lethargum, & tandem mortem conciliaret.

VIGILIIS valde infestantibus licebit camæmelino miscere decoctum capitum papaueris, & tepidis fouere caput. Quæ enim frigida admouentur, humorem & vaporem compingunt, & quæ valide stuporem inducunt, vti mandragora, cicuta & opium, in contrarium deducunt affectum, & immedicabilem efficiunt passionem. Vidimus enim quosdam, quos Medici immodica refrigeratione perduxerunt in veternum, lethargicos periisse. *Christoph. à Veiga. libro tertio, capite sexto. Art. Medend.*

OBSERVATIO.

Fæmina ex febri ardente cum phrenesi mortua.

ANNO 1567. mense Iunio Ambergæ in Palatinatu superiori, mulier quædam, quæ acu sibi victum quærebat, ex ingenti animi mœrore, febri ardenti cum capitis dolore, cui postea phrenesis superuenit, correpta: vulgus duxit Vngaricum illum morbum fuisse. Signa omnia attestabantur hanc phrenesin ex sanguine esse, ridebat, iocabatur, cantabat, omnibusque gestibus hilaritatem exprimebat, interim ad interrogata responsum dedit, aliquando non: frequenter manum capiti, tanquam isthic dolorem persentisceret, admouit: tempestiue fuit leuibus medicamentis purgata, & vena illi secta, sanguis erat maiori ex parte pituitosus, crudus & serosus: tandem resipuit, & paulo post animam expirauit. Aperui caput, dum serra craneum remouebam, effluxit aqua loturæ carnium similis: tenuis membranæ & plexus choroidis vasa aquoso & pituitoso sanguine turgebant: vterque ventriculus tam dexter quam sinister plenus aqua fuit inuentus, nullam nec in membranis, nec in cerebri substantia deprehendere quiui inflammationem. Ex sinubus duræ membranæ cerebri vt alias ex suspendio enecatorum cerebris, extraxi fibras seu filamenta crassa, lumbricis non dissimilia, ex alba pituita conflata, similes sumpsi ex cordis ventriculis. *Coiter in Libell. Obseru. Anat. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Ex leui catarrho, rubor in facie natus, cum futuri delirii notis subsecuta phrenitis, conuulsio, tremor leuiusculus, & sudor frigidus: vnde morbi malignitate victus æger.

STephanus Hacque cœpit leuiter è catarrho laborare. Rubor quidam apparet in facie: multa loquitur, prudens futuri delirii coniectura. Quarto die, quo statim detractus sanguis, melius habere visus. Sexto delirauit nocte. Matutino melius habuit. Sequenti nocte phreniticũ auctum malũ, conuulsio totius corporis & maxillarũ. Adhibitis remediis cessat phre-

fiat phrenitis & conuulsio, nisi quod leuis quidam tremor subapparebat. Decimo apparuit vrina melior cum leui sedimento diuulso, acuto. Sub meridiem sudor frigidus. Eodem die, rite omnibus alioqui institutis, & nullo peccato ab ægro neque à ministris, morbi malignitate mortuus est. *Hollerius libello obs. propr. curat.* 28.

Observatio.

Adolescens, cui tumor ad malleolum obortus, subsequentibus balbutie, febri latente, siti, & lingua fuliginosa phreniticus factus: quarto die moritur.

CVidam adolescenti annorum 15. tumor, velut inflammatio, ad malleolum dextrum. Adhibita iusta remedia. Quarto die cœpit balbutire, causari stomachum, delirauit. Cum autem videretur qualitas venenosa efferri à pede putaui adhibendum loco cauterium potentiale, aut locum eum scarificandum esse. Quod minime factum est, reclamâte pertinaci & imperito barbitonsore. Clyster iniectus, à quo conuenienter deiecit. Auctum delirium. Phreniticus eodem die quarto mortuus, April. mense, anno 1548. in collegio Barbarano. Febris erat latens & obscura, sitis ingens, lingua fuliginosa. *Idem libello proprio. curat.* 27.

De Lethargo et Caro.

Observatio.

Lethargico dissecto, abscessus & pus in anteriore cerebri parte repertum.

INter soporiferos affectus Lethargus est. Catocho tanto difficilior est ac periculosior, quanto causa eius frigidior, & viscidus pituitosus humor amplius præpollet. Non subito veluti Catochus apprehendit, sed sensim somniculosis obrepit. Mulier quædam honesto loco nata, cum aliquot diebus capitis grauitate laborasset, adeo fuit somniculosa ac in somnum propensa, vt quæcunque agens, dormire semper cuperet, ac assidue in somnum dilaberetur: à quo initio excitari potuit, tandem vero accedente febri non potuit. Remediorum vsum hæc neglexerat nec Medicum accersiri admittere voluerat. Itaq; non prius vocatus, quam omni sensu destituta in grauissimum soporem delapsa esset. Detractus illi mox sanguis fuit è vena iuxta digitũ magnum dextri pedis: enemata iniecta: cucurbitulæ naribus & humeris admotæ: topica multa alia adhibita: verum his non proficientibus, tandem mors superuenit. Capitis huius cranii osse sublato, abscessus in anteriore cerebri parte repertus, & pus interiori cranii ossis parti adhærescens: quod & è naribus paulo ante mortem irritatis, profluxerat. *Dodonæus obseruat. Medicinal. cap.* 7. Ætius ex variis causis Lethargum originem ducere refert: & quandoque cerebrum per consensum, quandoque vero primario laborare. Verum iste lethargus non per consensum, sed proprius cerebri morbus fuit, & quidem partis anterioris, cuius partis affectum lethargum esse veteres testantur. Galenus morbum esse refert phreniti di contrarium. Phrenitis siquidem fit ex bilioso humore superabundante: Lethargus vero cum pituitosus præpollet, quem in præsenti lethargia copiosum fuisse pituitosus sanguis ostendit, atque adeo quidem tentus ac viscosus, vt simul cum aqua permixta, instar iuris carnis musculosæ concretus mox fuerit, tenuis glutinis, aut gelatinæ vulgo dictę, speciẽ & consistentiam referens: quod non nisi admodum crudo, pituitoso, viscidoque contingit. Talis autem sanguis in quocunq; morbo apparuerit, crudorum, pituitosorum humorum redundantiam ostendit, & morbum lethalem aut diuturnum ac difficile curabilem. Nobis certe lethales obseruati sunt morbi, tali apparente sanguine. Sed ad lethargum reuertamur. Huic respondere Paulus ait Caron: sed tamen hoc discrimine differre, quod carus vel absq; febri accidat: vel ipsam subsequatur: è contra vero lethargus prior inuadat, febris deinde succedat. Caro similis est grauis & profundus somnus, qui ebrios occupat. Suidas hunc Caron etiam appellat κάρος· ἐστὶ ἡ ἐξ οἰνοποσίας ἐγγινομένη μέθη, καὶ καταφορά: hoc est: *Carus est ex vini potatione ebrietas & grauis sopor. Idem in annotationibus.*

Observatio.

Capitis dolore soporifero puer enectus, cuius cerebro dissecto, circa opticum neruum, abscessus saniosus, vna cum glutinosa pellucida aqua depræhensus est.

SOdę Subethicæ, hîc iam multos interficiunt pueros: quorum è numero ante sex dies. D. Georgii Fuggeri octennem filium, cũ eum 14. die sopor citra febrem rapuisset. Dissecto corpusculo, omnia salua reperimus. Tantummodo in media parte substantiæ cerebri sinistri, supra oculum sinistrum prope neruos opticos, sinum apostematis castaneæ magnitudine, vacuum depræhendimus (iam enim in ipsa serratione caluariæ pus per nares exierat mortuo) quem cum amplius videndum palparem, & sinisterius cerebrum eximerem, erupit clara scilicet mucilaginis subtilis instar aqua ad dimidiam vsque libram, quæ sub cerebro supra neruos opticos & rete mirabili vocato delituerat. *Ex epistola Achillis Gassari ad Gesnerum à Wolphio communicata.*

Observatio.

Medicus septuagenarius ex diuturna febri in lethargum incidens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum: reuiuiscit tamen paulatim, & vi naturæ tacite operantis integræ sanitati restitutus est.

MEdicus Lusitanus, senex septuagenarius, febri continente grauissima Auenione correptus, soporatus & fere apoplecticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, sine voce & sensibus omnibus destitutus, tanquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus (in queîs & ipse ascitus eram) tandem sensim naturæ ope reuocatus, post bimestre tempus, & eo amplius conualuit, integræque sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parum in victu cautus. *Valleriola. lib. 6. obseruat.* 7.

Observatio.

Lethargicorum solo Castorio, & aliorum balneo curatorum, historiæ.

SI lethargus & malignus est & inueteratus, capillos adimito, vngitoque iis tunc caput, quæ exasperare ac vellere cutem possunt, vna cum castorio, dato-

datoque ipsis potui castorium præ omnibus: idque faciendum est præsertim hora vna ante accessionem. Etenim extenuat & corpus quod perfrixit, & prope est vt totum emoriatur, recalfacit fouetque. Ego sane noui multos eo morbo victos, hoc solo remedio mortem euasisse. Item per se exhibitum proficit: adhuc autem magis cum oxymelitide: Quod si æger recrementis plenus fuerit, etiam cum aliquo ad ventrem subducendum efficaci, præsertim scammonea, dari debet. Sufficit autem vnum scammoneæ scrupulum aut paulo plus minúsue pro virium ratione duobus castorii scrupulis adiicere. Iam vero non solum auxilia extenuantia esse debent, sed etiam cibus talis exhiberi. Quare succus quoque amygdalarum ex melle coctarum præbendus est, ac ptisana, quæ habeat comam porri aut apii, aut hyssopi, nisi ægri vehementer febricitent. Si enim febris vehemens fuerit, abunde est etiam solius apii radix, & oxymeli simplex: tum ex ptisana, tum per se solum. Salutares sunt etiam micæ panis ex apomelite aut hydromelite datæ. At hydromeli cibiriticum dare ipsis non oportet: imo neque cnidium prorsus, morbo adhuc concoctionis experte. Vbi vero concoqui inceperit, nihil obstat & lauare ipsos, & vini paulum exhibere: præsertim à sanguinis missione, ventris subductione & mediocri corporis totius purgatione: verum balneum timeri nō debet, nisi recrementorum copia subsit. Nam quæ in cute hærent superflua, magis balnei calore moderato digerentur. Ego certe noui me quosdam ita laborantes neque suspicere præ multo sopore potentes, neque hoc ipsum quod lauarentur percipientes, postquam à septem diebus in balneum duxissem, magis ab eo excitatos inuenisse, vt respicere, loqui, nonnullosque astātium agnoscere potuerint. Quare si vires robustæ appareant, in balneo lauandum est: si imbecilliores, vt æger lassitudinem aut calorem balnei ferre nequeat, domi lauato, vase quodam aqua calida repleto, in quo æger collocetur, ita vt sedeat, capite aquam excedente. Facile autem est eiusmodi vas ex lignis parare. Non madefaciet autem caput æger, quoniam præterquam quod nihil à calidæ superfusione iuuatur, etiam animæ defectionem celeriter sustinet. Sic igitur donec semel aut bis lotus æger fuerit, agendum est: deinceps tandem ad balneum ducere ipsum, & consuetis nihil suspicantem abstergere conuenit. Eiusmodi curatio etiam in his qui veternoso sopore, quem Caron vocant, premuntur, tentanda est, neque enim ea multum variabit, neque causa. At nosse oportet caron in anteriore potius capitis parte constitui: quare etiam sensoriæ ipsorum vires magis oblæduntur. *Alex. Trallianus, lib. 1. c. 14.*

Observatio.

Lethargus vnico cauterio sanatus.

QVidam Germanus correptus lethargo, ita vehementer ægrotabat vt sensibus plane destitueretur, nihil comedens, sed quasi exanimis iacebat mouebat tamen interdum brachia & pedes. Virtus enim animalis intenta erat morbo. Ludouicus de Leonibus Medicus, suo tempore celebris, iussit statim cauterium actuale in sutura coronali fieri, & melius habuit. Corroborat enim tale Cauterium cerebrum & materiam resoluit. Idem in quādam fœmina quoque feliciter præstitit. *Ex manuscriptis obseruationibus Ioach. Camerarij senioris.*

Observatio.

Ad lethargum remedia aliquot, comprobati vsus.

SVccus consolidæ maioris bibitus ad ℥ij. in lethargo & profundo somno commendatur. *Camerarius.*

Ad Lethargum verissimum, adeoque de experimento cognitum remedium, Satureia, cum floribus vino incocta, & calens occipiti admota, cum decocti huius aliquot guttæ auribus instillatæ, lethargicos, difficili, & pertinaci somno oppressos, velut raptos excitat, & reuocat certo experimento. *Handtschius.*

Observatio.

In caro memoria superstes.

IN quodam deprehendi vnam constitisse memoriam. Is cum per accessionem ita sopiretur, vt nec pilorum auulsionem, nec punctionem sentiret, excitatus tandem omnia furore quodam memorauit, quibus acerbe excruciatus fuerat in sopore. *Fern. lib. 5. cap. 2. Pathol.*

De Catocho, Catalepsi et congelatis.

Observatio.

Catocho seu catalepsi correptorum horribiles & miseranda forma seu modi, symptomataque mire varia.

QVidam ex nostris condiscipulis, cum assiduo disciplinarum studio se fatigaret, malo hoc (Catocho) correptus est. Iacebat enim veluti lignum prorsus inflexus, rigidusq; atq; extensus, videbaturque oculis apertis nos ita intueri vt ne conniueret quidem: nihil tamen loquebatur. Is quoque tempore eodem, quæ loqueremur, audire se dixit, quanquam non euidenter clareque: nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes sese conspicere dixit, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret: sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere. *Galenus comment. 2. in 1. Prorhet. Hipp. cap. 56.*

Rarum hoc malum, & cuius admiratione spectatores obstupescunt, laborantes duos referam, quorum animaduersio in cæterorum cognitionem adducat. Vnus dum literis & chartis sedulo inuigilaret, repente hoc vitio perculsus: ita quidem obriguit, vt sedens calamumq; digitis premens, oculis in libros deflexis, putaretur in eorum studia incumbere, donec vocatus ac impulsus deprehensus est omni sensu motuq; carere.

Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, nec audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, prompte vorabat. E lectulo sublatus solus consistebat, impulsusque incedebat, & quocunque vel manus vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum, ac stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam. *Fernelius lib. 5. c. 2. Patholog.*

Superiore anno cum D. Valleriola viro doctissimo & humanissimo pauperem vidimus senem, e xuccum

xuccum, & extenuatū hoc malo raptum, qui mensæ accumbebat apertis oculis, erecto ac firmo corpore, manu dapibus admota vt viuere & prandere mortuus videretur, & ita rigidus, vt collum à me torqueri vix potuerit. *Iacotius comment. ad aphor. 7. lib. 2. Coac. Hipp.*

Catalepsis erat, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum vigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parum amabat: vixitque tantum dies octo cum eo, vbi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes rediit in quibus tam diu à malo illæsa permanebat, quam mariti obliuio duraret: recrudescebat vero, quum de marito cogitaret, vel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam insciam maritus forte veniret, priusquam eum vel videret vel audiret. Quod si in via aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponebat, aliquot horas in eodem loco sedens vel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quod ventris & costarum infernarum musculi multum mouerentur. *Ioan. Wierus de præstigiis dæmonum. libr. 5. cap. 35. Ex Rondeletio de curandis morbis, cap. 20. libr. 1.*

Monialis hunc morbum patiens ter, & quater in mense nulla præsente febre ab eodem capiebatur, & ea forma, quâ eam stantem inuadebat, permanebat, & tanquam statua rigida se habebat, sine motu, & sine sensu erat, adeo vt etiam si tunc temporis pungeretur, vel secaretur, nihil sentiret, nec vllius rei post solutam accessionem meminerat: in resolutione autem accessionis incipiebant quædam suspiria, & quædam vox clangosa, cum semper prius sine loquutione muta permaneret: huic aliquando visum est crus sinistrum conuelli, qui forsan est casus similis posito *ab Hippocrate libr. tertio. Prorrhet. text. 66.* hæc curata est à me per vniuersalia, & per particularia, & sana facta est. *Salius annotat. ad cap. 4. pract. Altom.*

Sub doctissimo Medico Curtio, vt mihi aliquando à fide digno relatum est, cum Sacerdos in sacrificio consueto manus in altum eleuasset, in tali habitu permanebat, vulgares & plebei spectantes, diuinum quid esse putabant, ac sacerdotem cum Deo colloqui, & in ecstasin raptum esse existimabant: quanquam Medici periti & exercitati Sacerdotem deprehensum & congelatum, seu catalepsi correptum esse animaduerterunt.

Cum Metim obsiderent milites in asperrima hyeme, niue ac gelu admodum horrido existente, milites passim, tum equites, & potissimum pedites, gelicidio cōcreti, catalepsi correpti, in excubiis cateruatim mane inuenti sunt mortui, vt insignis vir Ioānes Heuterus, cognatus vxoris meæ, qui in obsidione erat, nobis narrauit. Omnes isti, catalepsi, ex ingenti frigore contracta, obierunt. Vnde & *Theomnestus* qui *de veterinorum morbis* scripsit. Nos, ait, Italiam petentes cum Alpes superauissemus, repente tanta vis niuium præceps circiter horam primam deuoluta est, vt passim milites gelicidio concreti animam efflarent: equis enim insidentes distenti manebant: equum adhuc vita fungi, fors ferebat, qui militare cadauer gereret, agmenque sequeretur: defunctus autem ante & scutum & habenam tenebat, insidebatque rigidus, tanquam equo modo quodam agglutinatꝰ cohæsisset, sic vt non sine negotio, à viuentibus auelleretur. Si vero vna quoque mortem oppetiuisset equus, gelu rigens perstabat, & vndique fixus in vestigio manebat. Ita quoque & pedites prope Metim congelati hastas in manibus adhuc tenentes mortui deprehensi sunt. Isti videtur prius ex frigore in catalepsim incidisse, & cum ad manum Medici non essent, postea congelati obierunt. Hoc enim malum admirandum in modum hominem afficit. *Forestus obseruat. 41. lib. 10.*

Congelationis speciem, vt puto raram, me obseruatam præterita hieme memini. Puella est 20. annor. quæ per menses nec dum purgata est. Ea quoties ab hoc malo deprehenditur: deprehenditur autem sæpius non stans modo vel sedens in eodem habitu manet, sed inter eundum correpta procedit, licet lento gradu: imo etiam interdum onus capiti impositum gestans progreditur. Quamuis puellam non viderim, sed à parentibus ipsius hoc ita se habere intellexerim. *Gabelchouerus de obseruat. suis.*

Fuit Francobergæ quidam in Hassia, qui dum in templo sacra aqua se conspergere vellet, statim cum aquam sensisset congelatus est, & rigidus & arrectus cum flabello in manu contento in templo constitit, & mortuus est stans, magno hominum miraculo. *Lonicerus in explicat. morborum cap. de congelatione pag. 5.*

Vidi qui & subito cum integerrima fruerentur valetudine, eo malo deprehensi, vt nisi interrogati non respondissent, non animaduerteretur vitium accumbentibus in mensa. Vidi qui è delirio in catochen inciderunt, alius è febre. Quibusdam, vt modo delirarent, nunc conuellerentur, nunc κατόχως iacerent. Quidam ingemiscunt, alii iussi vt linguam exerant, vtcunque intelligentes, vt id præstent, annituntur. Alii memoria retinent, quæ audiunt. Audiunt autem obtuse, præsentes agnoscunt, sed nec loqui possunt, nec corpus mouent, quomodo condiscipulo Galeni contigit. Nonnullis sic auctum malum est, vt rigidi immotique iaceant, nec vllum signum edunt sensus, motus, memoriæ, aut intelligentiæ, παραφρονέοντες autem non quia loquantur absurda, aut gestu delirium referant. Non loquuntur enim, neque mouentur. Oportet igitur interualla quædam esse, vbi & gestu & sermone delirium ostendat, alia vbi κάτοχοι iaceant, quod nos vidimus ἀπολειφθέντος κοιλίης. *Hollerius comment. ad aphoris. 13. libr. 5. Coac. Hippoc.*

Vidi in quo comatis, epilepsiæ, catoches, conuulsionis mutatis vicibus signa se proderent. *Idem comment. 2. ad aph. 8. lib. 2. Coac. Hipp.*

CAVSÆ.

OBSERVATIO.

Catalepsos seu Catochi causæ variæ examinatæ, & noua verior constituta.

Nominis definitio ex effectibus sensibilib. sumpta nota est cunctis, res siue rei definitio, siue sympto-

symptomatum causa fortasse nulli satis est comprehensa. Ingruit hic morbus subito, & in quo statu ægrum offendit, vigilantem, loquentem, scribentem, stantem, &c. in eo immotum seruat, ac si conglaciatus esset: vnde & congelationem appellare solent. Est in eo vt in aliis magna latitudo. Etenim aliqui nihil sentiunt. Alii vel audiunt vel vident, licet palpebras oculósue mouere nequeant. Alii manus mouere nonnihil visi sunt. Quidam imaginari feruntur, ac veluti somnia vidisse. Dolore pleriq; omnes vacare perhibentur. Respiratio in omnibus aut leuiter aut nullo modo impedita reperitur. Pulsus quoq; non admodum mutatur. Hæc, inquam, sunt symptomata quæ apud Galenum, Ætium, Paulum, recentiores inueniuntur: & in nobili quodam ipse quoq; notaui: ex quibus notatio perspicua est. Nihil autem perfecti nos hîc scire, ignorata vera causa, nimis intelliget, qui exponere aliis tentabit. Alii ad frigidam intemperiem confugiunt, sed parum tuto loco consistunt. Non enim repente adeo intemperata fieri cerebrum eiusque spiritus possunt, vt subito hic morbus ingruit, & celeriter iterum soluitur. Adde quod motu sensuq; priuari eos oporteret. Non fieri hoc inde patet, quod aliqui stantes aut sedentes, aut in alio habitu comprehensi tales permanent: vt iam taceam, quod quidam sentire potuere, ac non prorsus nulli loqui in ipso paroxismo auditi sunt. Non desunt, qui distentionem cerebri, quam venarum & arteriarum, per cerebri membranas exporrectarum repletio efficiat, pro causa adferant. Sed ab hac cerebri membranarum tensione nasci prędicta symptomata non posse, quiuis intelligit. Non sunt hæ causæ actionum principum: cum eximi quoque possint absq; eo, vt sensus motusq; statim lædantur. Si enim postea fiat cũ eo non pugnat quod asserimus: vt scitè prudenterque Galen. de hac ipsa re disceptans monuit. Ergo membranarum tensioni ventriculos consentire oportet: hoc est, eousq; ambientes membranas per quas venæ & arteriæ disseminatæ feruntur, tendi oportet, vt internæ ventriculorum membranulæ simul tendantur. Quippe intemperie nulla afficiuntur: nam morbi repentini omnes à materia aliqua excitantur, ex omnium medicorum sententia: cum fieri nõ possit, vt magna intemperies vel subito inducatur, vel repente soluatur, quoties præsertim vel causa externa vehementer alterans abest. Ipsi quoq; sententiæ huius, de qua disputamus, assertores, sanguinem replentem intemperatum nõ esse aiunt. Materiam igitur aliquam in ventres influere oportet, extensis repletisque membranis ac venis. At eadem si absque tanta repletione vasorum per membranas ambientes cerebrum reptantium in eosdem illabi, aut eorum membranulam alia ratione intendere potest, frustra incertam causam & remotam pro vera & proxima introducunt. Ego profecto non video quomodo repente sic possint repleri venæ, quæ eousque distendant membranas, vt cerebrum & in eo contentos spiritus reddant immobiles. Alii quidam sanguinis melancholici, frigidi & sicci sobolem faciunt, sed generationis modum & affectus naturam non exprimunt. Priores opinionis suæ firmamentum aliquod habent. Quidam enim copioso sanguinis ex naribus fluxu liberati sunt. Probabile igitur est, sanguinem causam fuisse. Probabile si sit, verum ob id non fuerit. Si nihil huic similitudini veri aduersaretur, acquiescere possemus. Sed cum alia plura, tum hęc etiam repugnant, quod paroxysmi sæpe sunt breues: quod nullo præcedente sensu grauitatis subito occupant: quod faciei color in plurimis non mutatur: quod ferme frigidis accidit: quod paucissimi hoc modo liberantur, quod melancholicis potius accidere veteres dixerunt: qualis & ille fuit, qui, dum mea vteretur opera in quartanę curatione, inopinato in hunc incidit morbum. Nec mirum est, vna cum sanguine causam mali, quæcunque tandem fuerit, effluxisse. Quinimo quam ego causam esse suspicor, fluxui occasionem præbere potuit. Causam esse quid putem haud difficile, quod verum sit non perinde facile mihi est dicere. Hoc primum constat, causam huius morbi esse materiam, quæ celeriter accedere iterumq; recedere possit. Certum illud etiam est, mentem sensusq; non lædi, nisi vel in cerebri fabrica, vel in spiritibus vitium contigerit. Manifestum non minus est, obstructos non esse cerebri sinus: cum & stantes & sedentes correpti in eo statu perseuerent, & nonnunquam videant atq; audiant aliquantulum: semper autem sine offensa respirent. Fit hoc consimili motu seu modo, quo brachium sublatum immotum conseruamus. Nec dubitat quisquam puto, quin resolutio potius quam rigiditas neruorum ac membrorum consecutura esset, si humor crassus ac densus in cerebri sinus subito illaberetur: tantus, inquã, quantus totius corporis rigiditati procreandæ sufficiat. Verisimilius mihi videtur dicere, qui vaporem frigidum & siccum in ventriculos cerebri irruentem eosdem distendere, & spiritus quodammodo sistere immobilesque reddere dicat. Nam si & ventriculi naturaliter sint affecti, & spiritus nullo vitio laborent, necesse est tum operationes cerebri primarias, tum sensum motumque corporis (siquidem in ipsis membris nullus insit morbus) integra inoffensaq; manere. Ergo cum neque intemperies, neq; ventriculorum cerebri obstructio hîc vlla cogitari, neque crassus humor in eosdem incidens absq; obstructione prædictas actiones possit lædere, necessarium omnino est, vt à materia subtili vitium hoc excitetur. Quo autem pacto vapor aut flatus talia symptomata generet, nondum liquet. Si mordax sit aut inimica qualitate præditus, epilepsiam efficiet, dum ad expulsionem sui cerebrum commouebit. Si crassitudine sua obturet meatus, paralysin generabit. Ergo videtur distendendo ventriculorum actionem & spirituum motum impedire.

Cõpararem huic dispositioni vesicæ illũ affectum, in quo nimium distenta vrinam excludere nequit, nisi obstructio in ea fieret. Hîc meatus cerebri patere, sed spiritus non eodem quo prius, modo moueri videntur. Quocirca vt nominare cerebri hanc affectionẽ non possimus, dispositionem tamen eiusmodi esse intelligimus, in qua spiritus propter flatũ absq; occlusione meatuum cerebri, quos ventriculos vocamus, moueri pro natura & cõsuetudine sua nequeat. Verum de hac re plura dixi, quam decreueram. Hoc tantum exemplo τῆς καταλήψεως ostendere volui, nunquam symptomatis nos plenam habere cognitionẽ, quoties veram proximamq; eius causam perspectam non tenemus. *Erastus. part. 4. disputat. aduersus Paracelsum.*

OBSERVATIO.

Catochi vera causa experimento per Anatomen deprehensa.

IN Anatomia eorum, qui Catoche periissent, maiores venas, quæ recta decurrunt, à posteriore capite ad sinciput plenas concocto crassoq; sanguine vidimus, & posterius cerebrum serosa materia occupatum. Atq; reuera in hoc malo posteriora magis affici veteres medici putauerunt. *Galenus* meminit cuiusdam condiscipuli *in Prorhet.* qui ex hoc sed leui malo, vt scribit, euasit. Nam in omni genere morbi hic grauior, ille leuior est. *Iacotius comment. ad aph. 7. lib. 2. Coac. Hipp.*

Secretarius Vasco in febris declinatione, & alui profluuio, vrinis bene coctis, certam valetudinis spem præbentibus, catalepsi deprehensus vno die obiit, anno 1552. Augusto mense. Aperto cadauere pulmones & hepar corrupta inuenta sunt, serum quasi rufum cerebro posteriore contentum, & sanguis concretus in maiore vena, quæ medium caput perreptat *Scholiographi ad caput nonum libri primi Holl. de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Prodigiosus ex vermibus natus Catochus.

CVm Cydone essemus in Cornella domo, puella quę octauum nondum compleuerat annum, in febri ardentissima somno primum, deinde intentis oculis, catocho correpta est, diebus 7. continuis nihil hauriendo, præter ius pulli in quo portulaca decocta fuerat: iacuit pallida, muta, sine sensu & motu, grauiter respirans, in ea suprema filiæ desperatione, mater ex melle glandem in aluum subdidit, qua sine sordibus 42. vermes in globi modum extulit, & statim ad vitam rediit, ex iis ventris animalibus caliginosi vapores cerebri sensus omnes comprehenderunt. Si ægri itaq; corpus sanguine, inquit Ætius, abundauerit, venam in ancone superiorem soluito, & demito quantum necesse est. In cæteris clysteribus vehementioribus aluus sollicitanda est. Prodest furfuris succus addito aphronitro & melle, vel polypodii radice decocta. Nos vero in eo somni marcore hieram diacolocynthidis alteram hieram imponi iubemus, in exemplo haud dissimili, vbi materia crassior densiorq; bilem superauerat: iuuenem Petrum Guilielmum ciuem Venetum in somnum inexpugnabilem corripuerat, in illa suprema medicorum desperatione, vnicum remedium tentandũ duximus, catapotia, quæ aurea à colore vocamus, supra ʒ.p. liquefacta, quoquo modo potuimus, per fauces demisimus: paulo ante & clysteres quosdam in aluum infusos profuisse scimus, quibus fœdissimam proluuiem extraxere, his ad vitam æger reuocari cœpit. *Benedictus lib. 1. cap. 26. de curand. morb.*

METATASIS.

OBSERVATIO.

Gelatus quidam in comitialem incidit morbum.

HIeronymus Bentius, cum è Diui Laurentii ęde, vbi declamantis ad populum concionem audierat, domum se recepisset: & reserato ostio ad cubiculum vsque, in quo vxor ex partu languens iacebat, ascendisset, immotus ibidem & inconniuis oculis stetit: Quem cum vxor diutius intuita rogasset tandem quid ageret: & ille nihilosecius expergisceretur, accersitis famulis, in eodem quo illa iacebat cubili coniugem locari iubet. Qui vbi tandem sensum recepit, nihil eorum quæ ipse interim egerat, recordabatur. Quare conuocatis medicis, quibus & ipse interfui, plurimo sermone quæsitum est, an ille toto eo tempore obdormierit, vt accidit multis: qui ea persæpe dormientes faciunt, quæ munia solum videntur esse vigilantium: an alio quopiam morbo laborauerit. Ac tandem conuenimus illum eo tempore non dormisse, sed rigidum potius, vel attonitum, vel gelatum fuisse. Quam quidem sententiam etiam subsequens malum manifestissime comprobauit, cum paulo post in comitialem inciderit morbum: quo nullis prorsus conferentibus auxiliis, multos iam annos miserabiliter cadit. *Beniuenius, capite 46. de abditis.*

Catochus affectus erat, quo Hieronymus Bentius initio detentus fuit. Cum autem huius frigidus ac crassus pituitosus humor causa fuerit, facile in comitialem morbum transitum fecit. *Dodoneus in annotationibus ad idem caput.*

OBSERVATIO.

Catochus absque febri.

SVperuenit autem Catochus non solũ febricitantibus, sed & nullo alio præcedente morbo hominem quandoq; occupat, vt in superioribus scripsimus, & Ætius quoque Tetrabib. 2. lib. cap. 4. testatur. Sic vtique contigit cuidam matronæ natæ annos (plus minus) 45. quæ posteaquam cum aliquot amicis cœnasset ac hilaris fuisset: subito Catocho occupata est. Videbatur omnes intueri, interim neminem agnoscebat: neq; interpellata cuiquam respondit: corporis nullam partem mouebat: sed quo modo correpta, ita permanebat, donec ab affectu libera fieret. Erat autem hæc obesa, multis repleta humoribus: pulsus magnus, fortis & æqualis. Detraximus huic sanguinis ex dextri pedis vena, magno digito vicina, abunde multum. Verum cum nec sic morbus mitior fieret, enema satis acre iniici curauimus, quo cum irritata aluus ad excretionem impelleretur, mox sensuum suorum compos facta est, & aluum exonerauit, nihil eorum, quæ ipsi facta essent, sciens. Admirabatur ad alui excretionem se bis terue extimulari, sed multo amplius, cum cerneret pedem fasciola obuinctum. Nam sanguinis missionem nunquam admiserat antea, vtpote quæ non solum ab omnibus medicamentis sed & auxiliis & Medicorum consiliis abhorreret. Atque hinc, cum remedia nulla deinceps admitteret, tribus post mẽsibus, cum capitis grauitate & assidua in somnum delatione, tandem & accedente febri lenta, in grauem soporem incidit, à quo cum nec sanguinis missione etiam repetita, nec enematis, nec etiam topicis remediis excitari potuerit, in viuis esse desiit. *Idem eodem libr. cap. 5.*

Catochum quoque hunc affectum initio fuisse, ex iis quæ superius scripsimus, satis est manifestum. Sanguinem vero ex pede detraximus, sexus rationẽ habentes. Nam subinde sanguinis è brachio detractio incommode fit, præsertim iis, quæ facile ab vtero afficiuntur. Iam vteri strangulatione correptæ, quando-

quandoque Catocho occupatæ videntur, vt Paulus Ægineta testatur: & in definitionibus medicis Galeno ascriptis reperitur: vbi tria Catochi genera referuntur, quorum secundo vigilanti dicto, ex vtero præfocatio affinis. Sanguis autem huius admodum crassus fuit, aquæ adhuc calentis mox fundum petiit, atque illic simul concrescens, in magnam molē coaluit. Cum autem remedia nulla ægra admitteret, quibus vel reliquum humorum expurgari, vel cerebro ac capiti consuli potuisset, morbus in Lethargum commutatus. *Idem in annotat. ad prædictum caput.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Catocho seu Catalepsi expletora detentus copiosa narium hæmorrhagia liberatus est.

QVandoque ob sanguinis multitudinem cōfertim caput occupantis & ipsum superimplentis fit hæc affectio: quemadmodum vidimus in adolescente quodam multo sanguine referto. Qui cum triduum exegisset, neque claudens palpebras neq; ad vehementes vociferationes transmouens oculos, neque respondens, quarta die sanguinis eruptione larga per nares facta ab omnibus molestiis confestim liberatus est. *Aetius Tetrabibl. 2. Serm. 2. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Gelatus medicamentorum vsu conualuit.

POst graues diuturnosq; labores, quibus per ingentia frigora turbido & pluuio cœlo, per flagrantissimos æstus diu noctuque perequitans sese fatigarat Antonius Collensis, in difficiliorem tandem incidit ægritudinem: qua statim vt corripiebatur (quod sæpe homini contingebat) amissa illico memoria sensuque, eodem quo erat, dum ab ea inuaderetur, habitu perseuerabat, patientibus etiam & inconniuis oculis: si enim inter ambulandū contingebat hoc illi malum, ambulabat: si inter quiescēdum, quiescebat: sin vero inter aliud quóduis agendum, tantisper ipsum agebat, nihil interim audiens, nihil loquēs, nihil cognoscens, donec cedente morbo ad se regrederetur, & tunc etiam nihil eorū, quæ egisset, reminiscebatur. Ex medicis autem, qui hominē viderint, aliis virtutem, quæ discernit & vnit coniungitq;, læsam esse iudicantibus, eiusq; noxiam cęteris ventriculis iunctum iri volentibus, adeo vt memoria ex hoc & communis sensus intrinsecus paterentur: aliis aliter, & quidem argutius & morbum & causam explorare conantibus: nos hominem gelatum dicebamus: cum huius morbi notæ, quæ per se satis eruditioribus eas vestigare volentibus manifestæ sunt, eiusmodi detegerent ægritudinem. Fit autem id malum ex nigriore bile postremū cerebri ventrem impetente, quæ statim memoriam tollens, sua etiam siccitate cæteros ventres contrahit: quibus clausis tollitur pariter sensus & motus, & quoniam frigidior est, hominem gelat. Quibus vero medicamentis ad hunc morbum profligandum vsi simus, propterea, quod eius curā notissima sit, intexere superfluum iudicauimus. *Beniuenius de abditis cap. 102.*

OBSERVATIO.

Catocho cum febri correptorum & curatorum historia.

CAtochus quandoq; absque febri inuadit: subinde eidem superuenit, & quidem intermittenti; vt nobis quandoq; obseruare contigit. Inuadit autem paroxysmi tempore & cum ipso desinit, si præpostere nihil fiat. Si etenim tempore paroxysmi pleraque temere tententur, non raro in ipsa accessione æger deficit. Expectanda est febris remissio, & eousque dum vires nonnihil fuerint reparatæ, prius tamen, quam altera subsequatur accessio, malo occurrendum. Si enim secundo superuenerit, perniciem adfert. Neminem certe liberatum nouimus, cui secundo catochus superuenit. Non potis siquidem natura videtur, tam graue malum bis sustinere. Adhibent nonnulli mox Catocho cum febri correptis quædam remedia qualia apoplecticis subinde etiā temere infunduntur: & adhibētur: quæ & Catocho correptis nocent ac perniciosa sunt. Magis ferendi videntur, qui in ipsa accessione vel sanguinem ducunt, vel enæmata iniiciunt, tametsi & hoc modo pauci seruati. Tutissimum nobis visum, febris remissionem & ἀπυρεξίαν expectare: in ipsa vero accessione præter diuersiones veluti crurum frictiones nihil adhibere. Ita certe referre possumus nonnullos nostra opera sanitati restitutos.

Generosus quidam vir, posteaquam febri intermittente aliquot diebus laborasset, & iam ab ea liber videretur, subito in febrem iterum relapsus atq; vna in veluti stuporem: membra nulla mouit: videbatur oculis apertis omnes intueri præsentes, interim vel digitis, vel re quauis alia prope admota, ne nictabant quidem palpebræ. Febris accessio satis vehemens fuit, horarum plus minus 12. interea solis diuertentibus frictionibus vsi, donec manifestam febris declinationem consecuti, sub cuius finem spōte somno superueniēte, quietem permisimus. Cum autem à febri liber esset, & vires vtcunq; reparatæ, sanguinem pro viriū robore detraximus, idoneaq; victus ratione instituta, alteram accessionem expectauimus, quæ omnino exigua fuit, post hanc purgante medicamento exhibito, generosum hunc virum à febri & Catocho liberauimus.

Similis & mulieri cuidam affectus contigit, quæ & in ipsa accessione correpta, oculis apertis immota perstitit: huic sanguinem non detraximus, sed in die intermissionis purgans exhibuimus medicamētum quod certis de causis vtilius videbatur. Atque hoc modo, hæc quoque seruata, sanitatiq; restituta, libera à tam graui malo euasit. Potuit hæc referre nonnulla eorum quæ contigissent, circa illam, quo tempore Catocho detinebatur: sed generosus vir, de quo scripsimus, minime. Mansit huic & à morbo nonnihil læsa aliquanto tempore memoria. Profuit nonnullis in ipsa accessione oxyrhodinon, ex aqua & aceto rosaceis fronti admotum: sed quando post febris paroxysmum nihil præterea adhiberetur, recurrens cum febri Catochus eos sustulit. *Dodoneus obseruat. medicinal. cap. 4.*

Atque huiuscemodi affectum κάτοχον à veteribus, ac subinde κατοχὴν dici, *ex Pauli Aegineta cap. 10. libr. 3.* manifestum est: Catochum siquidem ait, esse, quando æger subito corripitur, & in illa permanet figura, quia correptus est, clausis oculis, vel respiciens,

ens, atq; sic affectos κατοχωμένους appellat: quales, de quibus iam scripsimus, qui in ea, qua correpti, figura permansere, donec accessionis finis esset. Dicitur vero & idem affectus κατάληψις siue Detentio: & κῶμα ἀγρυπνον, id est, vigilans sopor. Sunt tamē qui κάτοχον à vigilante sopore differre velint, & cū profundo sopore conuenire: sed his contradicit *Galen. lib. 4. de locis affect.* vbi per soporem claudi palpebras, in Catocho vero siue Catalepsi apertas manere scribit. Causa morbi pituitosus humor cum bilioso temperatus: vt ait Paulus Ægineta: Ætius etiam ab humore melancholico: Atque hanc ob causam nō ardentibus febribus, sed (qui comes febrium) tertianis haud exquisitis superuenit, quæ non ex sola bile, sed pituitoso humore permixta originem accipiunt. Quod & sanguis generosi viri ostendit, cui multa adeo pituita permixta, vt concreta per vniuersam aquam (ex manu siquidem sanguis missus) plurima ferreretur, manibusque eximi potuerit, ac impositis virgulis copiosa, quando auferebantur, adhæresceret: vnde & ex pituita permixta, hunc morbum natum colligi potuit. *Idem in annotat. ad idem cap.*

OBSERVATIO.

Catalepsis cum febri in iuuenibus curata.

MArtiano mercatori duo filii ægrotabant, quorum natu maior annos natus (ni fallor) octo, post delirium, sensum & vocem amisit, aderatq; febris & vrina aquosa & vires imbecilles, minor natu eò tendebat, sed nondum tanta morbi magnitudine correptus erat: nam natu maior iam decem dies in amentia degerat. Intellexi abscessum esse in capite ex genere catalepsis, cum detinentur sensus atque motus, proximo affectu sideratorum. Verū vtrunq; sanaui: facile quidem, vt par erat, natu minorē, difficulter autem maiorem. Summa curationis, quandoquidem aliter parum proficere poteram in cucurbitulatum, sine sanguinis detractione assiduo vsu fuit, & ciborum abstinentia ac somno: cum alii pessimo argumento & nutrirent abunde & vigilias imperarent, Galenum & Auicennam, de grauis soporis cura, perperam interpretantes. *Cardanus Curat. admirand. 23.*

OBSERVATIO.

Catochus in sene curatus.

SImilem superiori affectum in sene quadam virgine moniali me quoque obseruare quandoq; memini. Ætatis hæc numerabat annos (plus minus) 70, habitu corporis extenuato ac macro, rigere ac obstupescere tota videbatur: oculis in omnes intentis non mouebatur, non loquebatur, non respondebat. Huic nec sanguinis missionem nec enemata adhibere ex re fuit. Exhibuimus autem aquam è vino stillatitiam, sæpius repetita destillatione purissimam, qua assumpta mox ad se, vniuerso rigore soluto, rediit. Nec alio remedio deinceps opus habuit, quam quo vires & calor naturalis refici poterant. *Idem Dodoneus cap. 5. citati libel.* In tam senili & extenuato corpore, etiam tenui victus rationi, ex professo monastico, assuefacto, multos humores collectos fuisse non fuit verisimile: proinde non erat, quod metueremus, extenuatis & fusis humoribus, affectum ex vsu huius vini extensum iri: Quod, vbi humorum copia subest, contingit. *Idem author in annotat. ad c. prædict.*

OBSERVATIO.

Cataleptica restitutæ, historia alia.

DVobus milliariis ab vrbe nostra, Monialis quædam Cœnobii. Schönfeldt, sæpius hoc anno aphonia, catalepsi, seu congelatione corripiebatur: ita, vt etiam eundo velut rigida consistere videbatur, sensu motuque destituta. Hunc affectum diligentius expendens, eundem ex ventriculi consensu natum iudicaui: syrupis itaque ex floribus persicis, & diasereos, exhibitis, spinaque dorsi castorii oleo atque anethino inunctis, firmæ valetudini mea opera restituta est. *Cneulinus de obseruat. propriis.*

DE VIGILIIS.

OBSERVATIO.

Aliquos plures non tantum dies, sed & menses, annos denique aliquot multos sine somno exegisse.

QVIBVSDAM perpetua febris est, vt C. Mecænati. Eidem triennio supremo nullo horæ momento contigit somnus. *Plin. nat. hist. lib. 7. c. 51.*

Refert *Seneca in lib. de prouidentia.* Mœcenatem tribus annis integris, sine somno permansisse, & tandem ab hac ægritudine liberatum esse, sola placida & leui harmonia. *Mercurialis de morbor. pueror. libr. 2. cap. 9.*

Comperti sunt, vt narrat philosophus, qui nouem dies inconniuis oculis egerint.

Mente captus quidam menses quatuordecim insomnes duxit. *Fernelius Patalog. lib. 5. c. 2.*

Cum Papiæ in Italia, operam literis dabam, retulit quidam: Nizolium illum Ciceronianum, decennio somnum non vidisse. *Heurnius cap. 16. de morb. capitis.*

Nouimus nobilem matronam, quæ per 35. annos insomnis permansit sana & citra noxam, vt ipsa cum marito & tota familia affirmabat. *Montuus Anast. lib. 1. cap. 27.*

Mulier Patauii 15. diebus insomnis viuebat, nec vllis rebus ad somnum perduci poterat, ex ventriculi imbecillitate & vaporum inopia, noctu enim per cœnam nihil penitus comedebat, solo prandio contenta. Tandem pane in vino maluatico macerato cum noctu vteretur, ad somnum rediit. Ex relatione hospitis Patauini annotauit *Gaspar Wolphius.*

OBSERVATIO.

Vigilias multis modis, corrigi emendarique posse.

VIgiliarum causæ in eo conspirant, quod fere omnes spiritus animales irrequietos & mobiles efficiant. Itaque in vigiliis sedandis vitandæ erunt, quæcunque spiritus commouere ac perturbare inordinate possunt. Veluti sunt aer calidior, odores calidi, & fœtidi, splendor loci in quo versatur vigilans, item tegumenta calidiora, puluinaria molliora, ex plumis confecta, caput sua admotione nimis excalfacientia, motiones corporis feruorem, spiritu-

spirituum excitantes, cibi calfacientes, & in caput vapores acres transmittentes, vinum forte, nimia repletio ciborum, & potuum, studium vigiliarum & somni necessarii omissio, curæ & studia intempestiua, ac cogitationes fixæ in re quadam seria susceptæ, Venus intensior. Contra ex vsu erunt, quæ faciunt ad sedandum impetum spirituum, veluti sunt aer ad frigidum declinans, odores frigidi & suaues, loci in quo æger versatur, obscuritas tegumenta haud superflua, puluinaria non ita mollia, sed potius ex pellibus vitulinis læuigatis confecta, maxime in tempore æstiuo, quies, aut moderata motio corporis, cibi refrigerantes, & moderate humectantes, fuga vini, præsertim calidioris & fortioris, fuga vigiliarum, & somni necessarii studium, fuga curarum & studiorum intempestiuorum ac abductio animi à cogitationibus seriis, maxime tempore decubitus aut somni.

Præterea requiritur etiam correctio dispositionum corporum, somnum impedientium, nimirum impuritas stomachi multas acres euaporationes in caput transmittentes, vacuatio lenis, item sanguinis efferuescentis, & in caput ebullientis, vel per venæ sectionem vel per cucurbitularum appositionem in scapulis factam, retractio, quæ in me ipso euidenter spiritus requiem restituisse animaduersa est, vt per alterantia frigida in forma lotionis, pedibus & brachiis adhibita, vel per topica capiti admota, vel per remedia moderate refrigerantia internis sumta. Ad quæ referri possunt, quæ noctu ori inserta retinentur & sensim deglutiuntur, quorum maxime efficax est rosarum conserua ore retenta per totam etiam noctem, somnum enim suauem, ita vsurpata conciliat, spirituum motionem sedando. Ac ob id studiosis hominibus, qui cogitationis labore spiritus necessario commouent, atque accendunt, in assiduo vsu esse debent, maxime æstiuo tẽpore. Sed restant adhuc duo genera auxiliorum in hoc casu maxime vtilium, quorum primum est, quod alias etiam à me explicatum est, vt corde per epithemata confortato, & iam cerebro ex consensu tobur quoddam communicetur, secundum vero illud est, vt æger vel musicis instrumentis, vel harmonia vocum humanarum ad harmonicam quandam mentis & spirituum dispositionem reducatur. Quo auxilio celebris olim Medicus D. Balthasar. Brauchius Gemundensis ex diuturnis vigiliis ad somni recuperationẽ etiam præter opinionem deductus est. Hoc obseruare præsertim vtile est hominib. studiosis, quib. vigiliæ non solũ molestæ sunt, sed sæpe & pericula grauia valetudinis, cuiusmodi sunt cruditas, capitis dolores, & vertigines, febres in hecticam degenerantes, melancholia, phrenitides & ptises obijciunt. *Oetheus lib. obs. prop.*

DE NOCTAMBVLIS.

OBSERVATIO.

De dormientibus, qui vigilantium munia obeunt, noctambulis dictis.

DVM homines vigilando munia animalia exercent, spirituum opulentia in eis imminuitur, ac disperditur: hinc labor in obeundis his functionibus succedit, indeq; non possunt mortales perpetua sensuum agitatione frui. Huius merito ex naturæ præscripto animantibus irrepsit somnus, vt per eum quiescente omni animalis motu, ac sensatione deperditi spiritus regenerentur: at vires quæ non tantum per motum, sensationemque, verum etiam per animales functiones obitus languent, restaurentur. In somno quiescit cerebrum, primum omnium sensationum instrumentum, & eo quiescente, cessat homo ab omni motu, & ab omni sensuum functione, dumque hoc pacto se habet, in eo non tantum nerui, musculi, membraque omnia, & præcipue cerebrum, verumetiam omnes sensus consopiri videntur, quare tunc nec mouetur homo, nec sentit. Attamen hic in somno non ita motu, ac sensu priuatur, vt nusquam moueatur, aut sentiat. Seruantur enim in dormientibus plurimum musculorum motus, vt clare apparet in his, qui excretionibus superfluitatum retinendis, & qui mandibulæ inferioris retractioni, & qui respirationi, & qui huiuscemodi functionibus destinati sunt, sed clarius in his, à quibus pure, & simpliciter voluntarii motus dependent, quorum ratione dormientes sæpe brachia, & crura agitantes, de loco ad locum mouentur. seruantur etiam in multis sensus exteriores, hinc aliqui vocem cantantis galli vel latrantis canis dormientes audiunt, & dignoscunt, & lumen præsentis lucernæ vere agnoscunt, saporesque rei gustum afficientis diiudicant, fœtentiaque, ac male olentia discernunt; aliqui autem clare loquuntur, & alta voce quandoque clamant, quidam etiam ad interrogata respondent, cuius merito nonnulli propria secreta in somnis cæteris aperuerunt. In nonnullis tamen adeo exteriores sensus consopiuntur, vt nihil ad extra percipiant, sed tantum interius, phantasia rerum idola repræsentante, apparent dormientibus insomnia, in quibus sibipsis videntur audire, videre, loqui, discurrere, comedere, currere, pugnare, & cætera omnia patrare, quæ vigilando operari consueuere. Hæc insomnia aliquando clara, & certa, aliquando incerta, & confusa videntur, prout rerum spectra, vel clare, vel confusæ imaginationi repræsentantur. Nonnunquam tamen in quibusdam hæc ita euidentia apparent, vt dormientes & ipsi tanquam ex proposito, ac ex industria aliquid agentes è lecto surgant, & modo superiores domus partes, modo inferiores adeant, modo domo exeant ad exequenda ea, quæ vere imaginantur se facturos esse. hincque in maximum discrimen alicuius præcipitii deducuntur. Hoc quamuis difficile sit imaginari, rarissimeque contingant tales casus, cum in somno, quiescente primo sensiterio (id est cerebro ipso) debeat dormiens ab omni functione tam motiua, quam sensitiua destitui, & ideo videantur dormientes nec posse moueri, aut sentire. tamen testimonia habemus celeberrimorum virorum, affirmantium in somno aliquando seruari motum, aliquando cum motu sensus ipsos, quod idem experientia ipsa, in pluribus hoc euenire testata est.

Galenus libr 2. de musculorum motu cap. 4. narrat quosdam dormiendo deambulasse, & testatur se ipsum

ipsum dormientem & somniantem integrum ferme stadium peregisse, nec à somno priusquam in lapidem impegisset, excitatum fuisse, quam causam affirmat eam esse, propter quam non queant dormientes, quia leuem viam exacte nancisci non possunt iter longum facere, innuẽs ex hoc multos, si per planam viam progrederentur, longe proficisci posse. *Aristot*. autem *lib. 5. de generatione animalium c.* 1. affirmat in somno non tantum motum, verum etiam sensus seruari posse, hæc verba habens. Accidit enim dormientibus etiam animalibus sensus non modo, quæ somnia vocantur, sed etiam præter somnia, vt iis qui dormientes resurgunt, & quidem pleraque agunt, sine somnio, sunt enim qui dormientes resurgunt, & ambulent, videntes eo modo, quo qui vigilant, iis enim, qui sensus accidentium contingit, quanquam non vigilantib. tamen nõ vt somnium. Ex quib. verbis claram habemus eius sententiam, quod in dormientib. quandoq; seruetur motus, & sensus & hoc non per somnium, quasi dicat, quod per somnium hoc eis non contingat, sed quod dormientes, & non somniantes moueantur, & videant, tanquam sint vigilantes. Quod affirmarunt hi duo inter Philosophos & Medicos celeberrimi viri, idem mihi experientia comprobauit.

Iuuenem noui, qui somnians, se propter negotia sua equitaturum esse, è lecto surgens indutus vestimentis propriis, cothurnisque ac calcaribus appositis super fenestram, (nam in tabulato degebat) conscendit, & hinc, indeque diuaricatis cruribus parietem, perinde ac si equus esset, & voce, & calcaribus ad cursum incitabat, hic ex somno expergefactus tanto horrore correptus est, cogitans se per somnium mortem fere sibi ex præcipitio consciuisse, vt me die sequenti consuluerit, ad prohibenda hæc insomnia, quæ ipsum ad obeunda vigilantium munia deducebant.

Alterum curaui, qui cum natura iurgiosus, & cõtentiosus, cum aliis foret, vt plurimum somniabat, se cum aliquo manum conferre, indeque surgens è lecto, arma capiebat, gladiumq; euaginatum furiose vibrabat, perindeq; ac cum inimico pugnans vndiq; parietes, & circũstantia loca percutiebat, hunc solũ in thalamo dormientẽ claudere armaq; omnia inde auferre, ne vel seipsum, vel alterum gladio confoderet, in posterum necessarium fuit, tam diuque solus permansit dormiens, quam diu se cognouit à talibus insomniis deprehendi.

Præter hos, artificem cognoui, qui dormiens è lecto surgebat, è thalamoq; exiens domum fere totam peragrabat, scalasq; nullo discrimine ascendebat, & descendebat: hîc semel nullis indumentis amictus, domo exiens apothecam propriam adiuit, eamq; clauib. aperuit: à qua demum expergefactus, ab amicis, qui ei forte obuiam facti fuerunt, maxima cum verecundia, & timore, dubitans, ne inde stultus existimaretur, non amplius dormiens, sed vigilans rediit.

Dum hæc scriberẽ accersitus sum ad inuisendam adolescentulam, annũ decimum nonum agentem, quæ decima die à puerperio media nocte somnians se quædam domestica negotia acturam esse, è lecto hieme sæuiente nullis indumẽtis amicta surrexit, & cũ è thalamo hac imaginatione ducta, in partes domus inferiores descendere vellet, strepitu facto, dum ostium aperiret, matrem, quæ vna cum filia in eodem lecto decumbebat, expergefecit, quæ mater nouitatem rei admirans, filiam, alta voce clamans, eam increpando vocauit, ex qua voce expergefacta ipsa filia, ad lectum rediit, affirmans se, nisi à somno excitata fuisset, è thalamo exituram esse. Hinc ad viginti quatuor dies cum marito dormiens, similiter circa nonam noctis horam subito è lecto exiliens, & ad ostium properans, expergefacta à viro eam alta voce vocante, flens, & tremens ad lectum regressa est, narrans se somniasse fugere ex lecto tunc temporis voluisse, ad euitandam vim sibi illatam ab homine Venerem ab ea expetente. hæc eadem cum similia insomnia sæpius passa sit, & hinc timeat, ne quid mali ei ex hoc contingat, me ad eam curandam accersiuit. Alias his consimiles historias referre possem, tamen hæ sufficiant vltra testimonia Galeni, & Aristotelis ad confirmandam hanc sententiam, quod aliquando in dormientibus vel motus tantum, vel simul cum motu etiam ipsi sensus reseruentur. Qui dormientes quomodo contra formalem rationem somni (qui est ligamentum primi sensiterii, per quod animal ab omni sensu, & functione animali ad regenerationem spirituum, & ad restaurationem virium ex vigilia dissipatarum quiescit) vigilantium munia, quæ sunt sentire, & moueri, obire possint, non ita facile est, explicare, ac certam rationem reddere. Si tamen ad hoc ego probabilia (alii hanc rem demonstratiuis explicabunt rationibus) adducam, satis mihi fecisse videbor, ita horum affectuum causas expositurus. Anima corpori annexa, vt docet *Hippocrates in libello de insomnijs*, eidem, dum vigilat homo, ita inseruit, vt in multas partes distributa, singulis corporis partibus, siue sensibus, aliquam sui partem distribuat, videlicet, auditui, visui, tactui, gustui, gressui, actioni, ac omni corporis facultati. In hacque distributione non sui iuris est anima, sicuti nec in cogitatione, non enim non potest corpori suas facultates impartiri, & non potest continue aliquid non cogitare. Cum autem corpus quiescit, anima adhuc in motu est, & corporis partes omnes perreptans, easdem gubernat, & omnes corporis actiones perficit. Nam corpus dormiens non sentit, ipsa vero vigilans cognoscit, ac visibilia videt, & audibilia audit, vadit, tangit, tristatur, gaudet, considerat, & in summa quæcunque corporis, aut animæ munia sunt, ea omnia anima ipsa in somno obit. Dum anima siue vigilando, siue dormiendo hæc agit, semper omnia, quæcunque agat, mediantibus spiritibus, qui sunt propria, & immediata ipsius animæ instrumenta, exequitur. Vnde in his, in quibus spiritus sunt perfectiores, semper anima proprias functiones, vbi organa naturaliter disposita fuerint, excellentius operatur in quibus autem hi sunt imperfecti, diminute, & imperfecte suas producit operationes. Spiritus perfecti & imperfecti redduntur ex puritate & impuritate sanguinis & humorum, quales enim sunt corporis nostri humores, tales sunt & spiritus. Qui spiritus in aliquibus sunt puri, subtiles, ætherei, & clari, in aliquibus sunt impuri, crassi, turbidi, & nebulosi; Qui hos habent, sicuti ne vigilando perfecte vel sensus vel mẽtis munia obeunt; ita nec dormiendo somniantes clare rerum imagines sensibus & menti iam obla-

tas, & in phantasia reseruatas, circumspiciunt in his quæ præ nimia spirituum, ac humorum impuritate ac humiditate vel nulla, vel pauca, & confusa videntur somnia: præ nimia enim turbatione ac crassitie tum spirituum, tum humorum, rerum idola clara & euidentia repræsentari nequeunt. Qui autem spiritus claros, subtiles, ac æthereos habuerit sicuti in vigilia perspicax ad actionesq; promptus, & ad motum facilis existit; ita in somno rerum imagines clarè discernit, easque adeo euidentes, ac euidenter conspicit, vt perinde ac in vigilia, ea omnia quæ cogitationi offeruntur, tanquam vera imaginetur, eaque sedulitate qua vigilans in eisdem actionibus vteretur, hæc omnia mente exequatur eo ordine, quo imaginationi repræsentantur. Quod si vltra spirituum tenuitatem, ac subtilitatem dormiens sit fortis imaginatiuæ, quales solent esse qui melancholici sunt habitus, in quorum nonnullis rerum imaginationes ita fortiter, ac vehementer imprimuntur, & adhærent, vt nullis argumentis dissuaderi, aut ab his amoueri queant, in his hoc causatur, quod eis dormientibus somnia ita euidentia ac fortiter imaginata repræsentantur, vt vera magis hæc credant quam ea, quæ ipsis vigilantibus offeruntur, hincque in his somniis tota mente, ac totis viribus agentes eas functiones, dominante anima præ spirituum tenuitate, ac forte imaginationi ipsi corpori, perinde ac si vigilarent, operantur, & inde surgunt è lecto, ambulant, pugnant, iisdem propriis operationibus, quæ somniantes imaginantur, se addicunt, ac operam nauant. Quod si in his dormientibus etiam somnia non repræsententur vbi tanta fuerit cum forti rerum imaginatione spirituum tenuitas, & subtilitas, possunt in his ab anima ita sensibus ipsis propriæ facultates impartiri, vt dormientes quidem, non tamen somniantes videant & audiant, cæterasque sensuum functiones euidentes habeant: indeque nonnulli dormientes iter inceptum prosequuti sunt: alii domus partes ipsis notas circumierunt, superioraq; & inferiora adire potuerunt, alii ad loca familiaria, quæ ipsi vidẽtes ab aliis discernere potuerunt, progressi sunt quod est id, quod Philosophus per ea verba testabatur, dicens. Sunt enim dormientes qui resurgant & ambulant, vidẽtes eo modo quo qui vigilant: iis enim qui sensus accidentium cõtingit, quamquam non vigilantibus, non tamen vt somnium. Causa igitur quod in dormientibus, vel motus tantum, vel vna cum motu etiam sensus ipsi reseruentur, erit fortis imaginatiua vna cum spirituum tenuitate, & subtilitate. Quoniam autem fortis hæc imaginatiua in melancholicis vt plurimum adesse solet, ideo animaduerto talia accidentia vt plurimum causari in his, qui melancholici sunt habitus, testorque me tales affectus in consimilib. hominibus curasse, in quibus etiam spirituũ tenuitatem, & subtilitatem inesse conieci: hos enim loquaces, promptos, impigros, facile irascibiles, & versatilis ingenii esse, obseruaui. Quos cognoui facilius in hęc incidere insomnia, & dormitiones, vbi quibusdam passionibus irretiti essent, in his enim omnis imaginatio repræsentat id, à quo iidem facile patiuntur, & afficiuntur: & hi ab omni leui imaginatione, & similitudine facile in proprio affectu decipiuntur, ac circa eandem supra modum soliciti sunt; circa enim sensus, vt dicebat *Aristoteles in libro de somno, & vigilia*, facile decipimur, cum in passionibus existimus. Vnde à modica similitudine trepidus imaginatur, & putat se hostem videre, amans autem dilectum inspicere, iracundus stimulantem persentire, & hic quanto magis passibilior fuerit, tanto magis, à minori similitudine decipitur; Vnde huius ratione, qui fortem rerum imaginatiuam vna cum spirituum tenuitate habuerint, si passionibus afficiatur, in hęc insomnia procliuis erit: ac etiam, vbi non somniauerit, dormiens poterit ductus à leui similitudine, & imaginatione vigilantium munia obire. Hæ penes me sunt eæ causæ, ex quibus conicio dormientes, non præter rationem posse moueri, & sentire. Quas qui animaduertent, facile nouerint, quibus præsidiis succurrendum sit iis, qui talibus affectionibus detinentur, cum enim, vt ex prædictis liquet, tenuitate spirituum ac forti imaginatione hi dotati sint, quibus etiam adduntur sæpe passiones, quibus irretiti sunt: quæ omnia in melancholicis habitus promptius, quam in cæteris quibuscunque reperiuntur, ac firmantur; ideo ad talia insomnia ac dormitiones prohibendas & spiritus crassiores reddere, & imaginationem minus tenacem efficere, melancholicum habitum temperare, & affectus ipsos in talibus patientibus corigere debemus. Quos curabimus, non quia hæ affectiones sint morbi, vel quia ab his malum aliquid simpliciter immineat, sed quia hi dormiendo possent ex insomniis ad præcipitia deduci vel ad aliqua peragenda concitari, ex quibus vel mortem incaute, ac inconsiderate sibi consciscerent, vel aliis inferrent: cuius ratione, non autem quia ex insomniis, aut ex somno lædantur, huiuscemodi patientes consulere medicos ad tales somnos prohibendos, & ad talia insomnia profliganda consueuere. Quod vbi contigerit. Medicus hac via quatuor indicationibus propositis obuiabit. Primo nimiam spirituum subtilitatem corriget, eos crassiores reddens: hoc autem faciet, humores, ex quorum puriori, ac subtiliori parte hi regenerantur, incrassando. hos vero incrassabit, si alimenta crassi succi patientibus exhibenda præscribat: talia erunt carnes bubulæ, leporinæ, suillæ, cochleæ, casei omnes, oua ad perfectam concretionem cocta, fercula ex farina subacta, pisces molles, sicuti loligines, sepiæ, polipodes, anguillę, legumina, castaneæ, rapæ, nuces pineæ, vina dulcia, & crassa, & quæ huiusce sunt ordinis. secundo imaginationis tenacitati ac fortitudini prospiciet, cerebrum, ex cuius, sicca intẽperie hęc dependet, humectãdo: in quo casu præter victus rationẽ humectantem præscribendam, maxime prodesse poterunt embrochæ & lotiones capitis, vel simpliciter ex aqua dulci paratæ, vel ex decoctionib. rerum, quæ eiusdem sint facultatis compositæ. Secundum locũ ab his habebunt inunctiones ex oleis humectantib. quale est, oleum amigdalarum dulciũ & violaceum, & præter hæc odoramẽta, ex aquis odoratis, quæ simpliciter humectare queant. Tertio loco, habitũ melancholicum temperabit præscripta ea victus ratione, quæ nec retorridos, nec adustos, sed benignos humores generare possit. quare humectantia alimenta, quæ tamen boni succi existant, administrentur, & corpus ipsum, ad humidum alteretur, quod potissimũ aquæ dulcis balnea

quæ

quæ in simili casu cæteris omnibus medicamentis præferantur, præstare poterunt, si quæ in his generati sunt, abundentq; nigri, & melancholici humores lenibus medicamentis prius expurgentur. Vltimo vehementes intensosq; animi affectus corriget, si patientes à propriis, & molestis negotiis abdicati, si hilarem vitam præscribat, si iucundas, & gratas societates adhibeat, si grauib. persuasionib. eos increpet, si solicitudines, & omnes laboriosas curas interdicat, in summaq; si hos in contrariū habitum traducat. His omnib. peractis, sperandum est, hosce patientes à talib. insomniis, & dormitionib. liberatos esse, vnde vere iucundissimū somnium, qui omnium laborum, & solicitudinum eis certū existat perfugiū capere possint, si tamen ex prædictis nō omninò, nec integre res absoluta sit (in nonnullis n. vidi admodū difficile esse tales affectiones soluere) deueniat Medicus ad aliqua leniter somnū prouocantia: in quo casu feliciter quandoq; expertus sum post cœnā ante somnū exhibere lac amygd. d. ad quantitatē quinq; aut sex vnciarum; hinc n. leniter humectatur cerebrum, & leniter cōsopitur, spiritusq; illi tenues quōdāmodo incrassantur. Quod si nec hoc sufficiat, ad lenia stupefacientia deueniō, sicuti ad fercula ex seminib. papaueris albi parata, ex quib. prouocato ꝓfundiori somno, ac obtusis, spiritib. ipsis adeo cōsopiuntur homines, vt facultates sensitiuæ, ac motiuæ ꝓpriis organis ea viuacitate amplius cōmunicari non possint, vt ex his dormiētes vel deambulare, vel sentire queant. Validiora aūt stupefacientia vitāda esse duco, non ꝙ hæc nequaquam in tali casu cū patientes non sint insomnes, nec vigiliis crucientur, in somnosq; procliues sint, stupefacientia talia nocumētum quā iuuamentum, facilius inferre possent, vltra enim intentum, ac ꝓpositum terminum agerent, cerebrumq; ac omnes sensus nimis consopirent, vnde insomnia quidē ꝓhiberent, sed vel in carum, vel in coma patiētes deducerent: cuius ratione ēt exteriora stupefacientia, & cætera omnia somnū prouocātia omittenda censeo solisq; prædictis, vel similibus præsidiis agendū esse iudico *Salius de affect. partic. c. 18.*

Quando ex causarum somni mediocritate, placidus obrepit somnus, discernendi tamen facultas adhuc vaporum caligine obfuscetur: effectrix tamen visorum facultas libera, nullis irretita vinculis sibi constat: tum ex rebus quas vigilans gessit, sensit, cogitauit & operata est plurima somniorum spectra effingit, quæ tanquā vera dormientes amplectuntur, vnde tandē solutis à calore accidentario sensuū spirituumq; meatuum vinculis, & motus cōpedib. vigilantium opera exercent, tecta in sublime cōscendūt, ꝑ trabes & lacunaria in ædib. oberrant, lectos aliorum adeunt, omnia intrepide audent, nec quicquā sibi timent: quoniā vis illa discernēdi sensus cōmunis adhuc vaporum caligine cōsopita iacet, nec pericula nisi clamore expergefacta agnoscit. Casus n. abrupto scribit Albert. iis qui excelsa conscendunt tunc maxime accidere solet, quū pericula agnouerint, & formidare cæperint: eoq; virtutes roboris ad cor formidulosum confluunt; lacertos, neruos, musculosq; virtutis motiuæ organa, destituunt, dormiētes igitur securiores sunt ac clamationib. vero experrecti, sæpe præcipites cadunt. *Langius. Tom. 2. epist. 45.*

A viris fide dignis accepimus pharmacopolam famulum fuisse, qui singulis noctib. inscius surgebat, vt artem gladiatoriam exerceret.

Alterum qui cum circa mediam noctem officinam adornasset, omnibus apertis immemorem repetiisse lectum. Imo referunt quendam Parisiis gladio cinctum Sequanam fluuium tranasse, eumq; interfecisse quem vigilans interficere proposuerat, ac post patratum scelus domum rediisse, quod si verum est, quis corpore quiescente animum dormire putabit. *Adrian. Aleman. comment. ad lib. Hippocr. de aere aqua & locis.*

Theon Stoicus dormiens passim ambulabat, quo etiam morbo laborauit seruus Periclis, adeo vt dormientis in summa tecta reperet. *Textor in officina.*

Noui familiam, quorum nomini honoris gratia parco, in qua fratres prope singuli noctū euigilantes hinc inde oberrant. Vnde factū vt vnus ex fratribus crus fregisset aliquando. Quare Pædagogus anxius de reliquis sibi cōmissis, consilium cœpit, quomodo ei rei mederi posset. Cum igitur nocte quadā solito more animaduerteret, aliū ex lecto surgentē & per periculosa loca altosq; gradus scandentē, & redeuntem ad lectū obseruaret, eum acriter vrigis cæcidit: & metu formidineq; incussis, absterruit, vt in posterum cautior factus esset, & in profundum somnum posthac magis non incidisset. *Horstius lib. 2. c. 5. ad Lemnij Occult. Nat. Mirac.*

Exstat *Horstij de Noctambulis integra tractatio, cum Aureo dente Silesii pueri* edita, quam præterea consulere licebit.

DE MEMORIA.

OBSERVATIO.

Senectutis vitio memoria destituti.

FRanciscum Barbarum, Hermolai amicum, Græcas literas, quarum prius erat doctissimus in extrema senecta oblitum accepimus: quanquam is & diiudicandi & commentandi facultate pollebat. *Baßianus Landus lib. 1. de humana historia.* Idem apud Philippum Insubrium ducem verba facturus, in media prope oratione excidit. *Rauisius in Off.*

Georg. Trapezuntius in extrema senectute oblitus est literarum. *Idem author eodem loco.*

OBSERVATIO.

Terrore & metu repentino quidam memoria priuati.

DEmetrius turbine repentino expauescentes atque perculsos quosdam sic ait, vt etiam obliuione prægestorum afficiantur. Sic deniq; Artemidorum Grammaticum Appollonius memorat nitentem gressu, crocodilum in arena iacentem expauisse, atque eius motu percussa mente, credidisse sibi sinistrum crus atque manum à serpente comestam, & literarum memoria caruisse obliuione possessum. *Cœl. Aurelianus cap: 5. lib. 1. Tard. Paßionum.*

OBSERVATIO.

Veneno hausto memoria deperdita.

BAmba Rex Gothorum haustu veneni ab Heringio successore dati, memoriam amisit. *Rauisius in Officina.*

OBSERVATIO.

Stupendum exemplum extinctæ literarum memoriæ, post haustum à venæ sectione sanguinem: ægro tamen (res mira) exacto anni decursu, eodem modo restituto:

Mirum proculdubio illud fuit, quod Friderici II. Imper. tempore cuidam GERMANO clerico contigit, qui ex petra sancti Michaelis ortus est. Is à vena hausto sanguine, seruata aliarum rerum memoria, literas tantum oblitus fuit, nec plus aut legere aut scribere norat, quam si vtrumque nunquam didicisset: annumq; in hac obliuione mansit. Postea eodem tempore, atq; ex eodem loco iterum hausto sanguine, (mira res est) ad eandem legendi scribendiq; scientiam, quam ante habebat, restitutus est. *Fulg. lib. 1. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Ex siccitate propter intensa studia & labores contracta, memoria amissa.

Noui quendam, qui ob laborem in studiis atque vigilias, memoriam pene amiserat, læsa etiam ratione. Item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo subierat, ac tenuem victum, eodem modo affectus est, atq; ij certum est quod exiccantib. calorificisq; lædebantur, madefacientia vero, quæ calefaciendi quoq; vim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. *Galen. lib. 3. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Memoria ex peste amissa.

Nonnullos etiam cum primum ex morbo assurrexissent, eo ipso momento rerum peræque omnium tanta cœpit obliuio, vt & se ipsos, & necessarios ignorauerint. *Thucydides lib. 2. histor.*

Atq; etiam quosdam cœpere obliuia rerum
Cunctarum, neq; se possent cognoscere vt ipsi. Lucretius in calce lib. 6.

OBSERVATIO.

Post acutæ febris solutionem quidam memoria & omni literarum cognitione subito excidit, quibus tamen intra quadrimestre debita curatione adhibita restitutus est.

Vidimus religiosum quendam Franciscanũ, qui acuta febre laborauerat, & soluto morbo ipse sine memoria fere subito factus est, ita vt cũ ipse alias peritus esset theologus, nec literas agnosceret, neq; nomina rerũ quæ sibi assidue in vsu erant memoria teneret, quatuor autem integris mensib. sic affectus primas literas addiscebat, adhibitis tamen remediis, mira quadam celeritate prædicto elapso tempore in pristinam suam eruditionem fuit reductus. *Christoph à Vega. c. 10. lib. 3. de arte medendi.*

OBSERVATIO.

Morbo amissa atque iterum recuperata memoria.

Ex præterito morbo cõualescens Antonius quidam Senensis, quæcunque memoria fixa tenuerat, ita prorsus oblitus est, vt ne rerum quidem nomina reminisceretur. Dumq; Florentiæ esset, Senis se esse putabat: sed ne amicos quidem ab inimicis discernebat: quos etiam immutatis nominibus vocitabat. Quare eo velut prorsus amenti, atque deliro naturæ dimisso, cum 20. iam die hoc malo ageretur, cœpit venter fluere, variaq; & diuersa strigmenta, sanguinem, bilem viridem, mucosasq; deiectiones deponere. Quo factum vt mens simul & memoria redirent, licet nihil eorum quæ ipse interim gesserat, recordaretur. *Beniuenius c. 47. de abditis.*

OBSERVATIO.

Lethali vulnere accepto subsecuta memoriæ amissio.

Integra fide auditoribus narrantem audiuimus Guilelmum Rondeletium medicum Mõspeliensem de studioso iuuene, qui illic noctu oberrans in sicarios casu incidit, & vulnere lethali accepto punctim alterutro oculorum quoque cæsus est. Multis itaque vt par est morbis conflictatus, vbi diligenti sollicitaque medicorum industria ad sanitatem reuersus esset, qui ante in artibus, scientiis, imo medicina ipsa non vulgares fecerat progressus, tanta obliuione correptus est, vt omnia quæ ante norat, didiceratq;, memoria exciderent, & tanquam letheo amne exhausto, omnia mentem effugerent, vsque adeo vt balbutientium instar infantium Lutetiam regredi, & prima pueris tradi solita elemẽta, denuo discere coactus fuerit. Hoc vti rarum, ita vere admirationem parit, nec tamen ob materiæ similitudinem reticendum fuit. *Iordanus cap. 2. tract. 2. de peste phænom.*

Ille cui in occipitio vulnus ingens inflictum fuit, vtriusque membranæ, duræ & subtilis portiunculam, aliquali cum substantia medullari perdidit, & sanatus est: memoriam tamen in totum amisit. *Lusitanus curat. 32. cent. 7.*

OBSERVATIO.

Ex ictu Capiti illato, subsecuta oculorum, aurium, narium & oris cruentatio, quam tantus sensuum mentisq; stupor excepit, vt etiam adhibitorum remediorum, quorum opera intra trimestre æger restitutus est, & anteactorum omnium prorsus immemor fuerit.

Qvendã vidi ictu adeo vehementi ac valido cõcidisse, vt sanguis ex oculis, auribus, naribus & ex ore manaret: hinc tantus mentis sensuumq; stupor inuasit, vt calua pertusa ac deinde obducta fuerit, omneq; remedii genus sine sensu inductum; sitque is tertio mense restitutus, immemor omnium quæ obtigerant. An autẽ ex contusione, an ex humorum frigidorum copia ortus sit affectus soporosus, facile tum propria signa explicãt, tum quæ morbum antecesserunt. *Fernelius. c. 2. lib. 5. Patholog.*

OBSERVATIO.

Lapidis ictu, casu ab alto, & morbis, memoria destitutorum exempla.

Memoria nihil æque fragile est in homine, morborum & casus iniurias atq; etiam metus sentiens, alias particulatim, alias vniuersa. Ictus lapide oblitus est literas tantum: Ex præalto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorumq; cœpit obliuionem. Alius ægrotus, seruorum etiam sui vero nominis Messala Coruinus orator. Itaque sæpe deficere tentat, ac meditatur, vel quieto corpore & valido. Somno quoque serpente computat, vt inanis mens quærat, vbi sit loci. *Plin. c. 24. lib. 7. nat. hist.*

Athenis vir quidam eruditissimus, cum ictum lapidis capite excepisset, cætera omnia tenacissima memoria retinens, literarum tantummodo, quibus præcipue inseruierat, oblitus est. Dirum, malignumque vulnus in animo percussi, quasi de industria scrutatis sensibus in eum potissimum locum, quo maxime lætabatur, acerbitate nocendi erupit, singularem doctrinam hominis pleno inuidiæ funere efferendo. Cui si talib. studiis perfrui fas non erat, vtilius aliquanto fuit ad illa aditum non impetrasse, quam iam percepta eorum dulcedine caruisse. *Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6.*

Aurifaber quidam cum ante annum, amicum suum ægrotantem inuisere constituisset, in platea forte in posticam partem cadens, occiput terræ allisit: ex quo casu vsque adeo memoria priuatus est, vt neque vxorem, liberos, aut Comites agnosceret, imo se hominem esse ignoraret: neque diem, aut noctem discerneret. Ad hunc accersitus ego, dorso cucurbitulis adhibitis, frictionibusque eiusdem institutis, spina etiam oleo de castoreo & moschelino, inuncta, atque pilulis cochiis exhibitis: postero die sibi restitutus est: omnium eorum quæ acciderant immemor subsequente tamen septimana male habuit, donec corroborantibus & tonoticis cerebrum plene confirmaretur. *Cneulinus de Obseru. propriis.*

Observatio.

Memoria ex ignota causa amissa & restituta.

NOVIMVS quendam in Francia adultiorem, qui præter vulgarem & vernaculam linguam etiam latinam sanus sonaret, cum magna eruditione, caneret fistula, ac quendam agens pancratiasten, vibraret hastam, concurreret lanceis, ac demum obliuiario morbo occupatus, vbi Medici auxilio curatus rediisset ad sese, prædictorum omnium posuit notitiam, nec secus quasi letheum totum hausisset fontem. Nam quod prius rite nouerat, iam ne communi quidem nomine compellare sciuit, nec aliter ac puer elementarius, ad ludum literarium discendi gratia transmissus est. *Tertius Damianus capite decimo tertio Theoricæ Medicinæ.*

Observatio.

Memoria deplorata vt instauranda.

QVOD si res propemodum deplorata sit, atque ad extremam obliuionem quis deuenerit, vt in lethargo, foris nucha & ceruices inungi debent oleo castorei, nigellæ, euphorbii, costi, erucæ: intus vero momentum exhibeatur confectionis Anacardinæ, aut ipsa lingua defricetur: dissoluit enim extreme frigidam humidamque ac viscosam pituitam: sic vt Apoplexia perculsis loquelam restituat, linguamque hærentem refulciat, quod ipsum & oximelle, scillitico perfici potest, ac vino ardente, in quo grana aliquot erucæ macerata sunt, ad hæc enim tanquam ad sacram anchoram perfugimus in deploratissimis morbis, in mitioribus vero alia iam memorata adhiberi possunt, vt serapion de stœchade, dianthos dulcis, aurea Alexandrina, diacastorium, pliris cum musco, theriaca & mitridaticum. Experimento autem ac quotidiano vsu comprobatum est Agallochum, quod vulgo lignum aloes vocatur, vel suffitum, vel naribus admotum, mirifica esse vi in corroborando cerebro ac sensibus excitandis, adeo vt si in puluerem redigatur admixtis aliquot garyophyllis, atque osse de corde cerui, eaque oleo nigellæ commisceantur, eas vires conferre cerebro, vt si galli gallinacei vertex eo oblinatur, cantillare ac crocire non desinat. *Lemnius capite quarto, libro secundo, de Complexion.*

DE APOPLEXIA.

CAVSÆ.

A SANGVINE.

Observatio.

Apoplexiarum à sanguine profectarum Historiæ.

APOPLEXIAM fieri ab humore frigido, viscido, & lento, sit vel pituita, vel humor Melancholicus replente, & obstruente cerebri ventriculos, cuius ratione vis animalis ad partes inferiores defluere non possit, vnde ægrotantes motu, & sensu vna cum detentione principum facultatum priuentur, nemo non nouit, omnesque scribentes de hac pertractant. At *Hippocrates quarto regiminis acutorum docuit*, etiam hanc fieri à sanguine, vt ibidem declarauit. *Galenus in commento vigesimo tertio, & vigesimo septimo*, quod idem affirmauit libro curatiuo per sanguinis missionem *capite quinto*, hæc verba habens. Nam hoc pacto Apoplexiæ proueniunt, multo nimirum sanguine in principium animantis confertim irruente. Quod præcipue aliquãdo in his contingere docuit, qui plurimo abundantes sanguine ad validas exercitationes perducuntur, vt habet *libro tertio Aphorism. Comment.* 20. Sanguinis hæc plenitudo cerebrum occupans non per obstrictionem ventriculorum, sicuti pituita, & Melancholicus humor, Apoplexiam generat, sed propter eorundem constipationem, & constrictionem, cuius ratione vis animalis ad infernas partes defluere impeditur. Venæ enim omnes cerebri, & sinus illi ampli, & præcipue retiformis plexus adeo sanguine hoc confertim irruente replentur, vt ventriculis, & vasis principalibus angustiatis, transitus virtuti animali prohibeatur. Hinc dicebat *Galenus libro secundo Aphorismorum Comment.* 42. duplici de causa fieri Apoplexiam, scilicet aut oppletis ventriculis cerebri humore frigido, qui est casus, de quo omnes scribentes agunt, aut propter aliquam dispositionem inflammationi similem, quæ in ipso cerebro constituta sit, & hic est casus præsens, de quo nos agimus, & cuius curationem neglexere, qui singulorum morborum medicationes docere profitentur. Nam vere in tali Apoplexia ex plurimo sanguine, cum ex calidis humoribus vnus sit, cerebrum occupante: fit affectus inflammationi similis. Aduertatur autem quod non dixit Galenus ab hoc inflammationem fieri, sed affectum inflammationi similem: quoniam in hac Apoplexia sanguis ad intra propria vasa cõtinetur, nec substantiæ cerebri communicatur, at in vera inflammatione à venis magnis ad minores, à minoribus ad capillares, ab his autem in porositates, & substantiam cerebri transmittitur. Vnde vere membrum inflammatur. Quod membrum inflammatum cum sit ex principalibus, necessario ad eius inflammationem consequitur febris, quæ febris cum ab Apoplexia abnegetur, non enim Hippocrates nec Galenus vnquam huic aut alteri Apoplexiæ febrem copulari meminere, ideo

apoplexiam à vera cerebri inflammatione causari non tradunt, nec ab ea fiet, sed tantum ab affectu inflammationi simili, qui non erit, nisi maxima venarum, & vasorum à sanguine calidiori repletio, de qua vasorum repletione solum in casu isto Hippocrates, & Galenus, non autem de cerebri substantia male affecta meminere, cuius ratione dicebat Hippocrates. Quod autem quis repente obtumescat, id venarum interceptiones, occlusionesque faciunt, quem locum declarans *Galenus libro de morborum causis*, post alia subiungebat. Vbi vero intercipiuntur, quæ sunt in animali, arteriæ, hoc est, ita oppletæ sanguine fuerint, vt nullus in ipsis relinquatur locus, in quem, dum attolluntur, aerem externum attrahere possint, tum quodammodo strangulatur, atque extinguitur calor internus, ac qui ita affecti sunt, subito sensum, & motum totius corporis amittunt. Quare hæc apoplexia non ex substantia cerebri inflammata, sed ex eiusdem vasorum nimia oppletione causabitur. Et hinc patet eorum error, qui locum illum secundi Aphorismorum exponentes per dispositionem inflammationi similem intellexerunt, vel veram inflammationem, vel erysipelas, pateatque nec eos mentem Galeni assequutos esse, nec veritatem attigisse, vbi enim cerebrum vel inflammationem, vel erysipelas patitur, si partes exteriores, & membranæ tantum hic patiuntur, fit phrenitis, si autem intimæ partes, & internæ, ipsiusque cerebri substantia hoc idem passa sit, accidit affectus ille, de quo supra egimus, non autem apoplexia, in qua cum necessario adesse debeat impedimentum, per quod statim prohibeatur descendere vis animalis ad inferiores partes, hoc non ex erysipelate nec ex pura inflammatione, quoniam hinc, nec ventriculi, nec vasa omnino angustiantur, pendere potest, sed tantum hoc fiet, ex venarum, arteriarum, sinuumque nimia sanguinis repletione, cuius ratione facta constipatio, & constrictio, vnde spirituum non tantum transitus prohibeatur, sed etiam, & ipsi strangulentur, & suffocentur, sit in causa, vt subito motus, & sensus vna cum detentione principum facultatum amittatur, sicque vera, & exacta succedit apoplexia. Hunc affectum olfecit quidem Auicenna non tamen perfecte metam ipsam attigit, nam apoplexiæ essentiam declarans docebat etiam eam à sanguine fieri, quam duplici ratione accidere testabatur, scilicet vel eo statim effuso ad ventriculos cerebri, perinde, ac ob pituitæ, & humoris Melancholici ad eosdem subito factam effusionem fit etiam apoplexia, quod non alia poterit contingere via, nisi cum ex vena, siue hoc ex causa pro cataretica, siue ex interna eueniat, eiectus, cerebri cauitas multitudine replens, eas obstruit, casus mea sententia insanabiles, tum quia ea sanguinis copia ex ventriculis cerebri arte educi non potest, tum quia ibi permanens necessario in grumos conuertetur, à quibus ineuitabiliter mors succedet. Vel eo oppilante non cerebrum, vel cerebri vasa, sed meatus ipsius spiritus ad cerebrum permeantes, qui meatus sunt arteriæ carotides, & venæ iugulares, his autem ex vehementia repletionis, & multitudine sanguinis oppilatis, credit Auicenna hominem statim apoplexia deprehendi perinde, ac contingere consueuit (inquit ipse) constrictis venis apopleticis, quibus ligatis deperditur statim motus, & sensus. At hic casus à nostro ratione loci affecti, cum nos cerebrum ipsum affectum, hic autem vasa ad cerebrum deuenientia affecta supponat, multum dissidet, nec veritati, aut Galeno conformari videtur. Nam falsum est his vasibus, siue per hæc vasa, venas iugulares, siue arterias, intelligas, coarctatis, & constrictis, hominem sopiri sensumque ac motum amittere, vt clare docuit *Galenus libro secundo, de plac. Hippoc. & Plat. capite sexto*, qui etiam *libro de pulsuum vsu capite secundo*, ligatis venis iugularibus exiguum quid incommodi animal sentire, vinctis autem arteriis carotidibus etiam idem currere posse experientia hoc approbante testatus est. Si autem, his ligatis non sopitur animal, in eoque seruatur motus, & sensus: deperditur autem tantum, vt *loco prius citato* monet *Galenus*, pulsatio in arteriis super partem ligatam existentibus, igitur nec his obstructis, aut oppilatis videtur posse hominem apoplexia deprehendi, subsequitur quidem ex tali oppilatione læsio, in homine lethalis, vbi hæc perseuerauerit, quoniam huius ratione non communicata vitali virtute, ac spiritu ipsi cerebro omnes eius virtutes in posterum periclitabuntur, non tamen succedit apoplexia, quæ subito accedens affatim sensum, & motum auferre consueuit, in hac autem oppilatione cum subitus non fiat casus, nec etiam apoplexiæ nomine vocari poterit. Forsan lapsus est in hac re Auicenna ex nomine venarum apoplecticarum quas Arabes ita appellarunt, quia opinati his constrictis apoplecticum hominem fieri. Hi autem apoplectica vocarunt, & subetica hæc vasa ad imitationem Græcorum inter quos præcipue *Aristoteles* hoc idem *libro de somno, & vigilia*, pro vero supponens recenseatur, qui has carotides arterias, quasi his obstrictis & angustiatis stupidus, & soporosus homo reddatur, dixere, cum tamen in hac re antiquiores Græci errarint, qui ligatis vna cum his arteriis venis, & neruis, videntes animal mutum reddi, illud sopitum dixere, obmutescentiam ipsam soporem arbitrantes, quod non ab arteriis tamen, sed à neruorum interceptione causatur, quemadmodum *Galenus loco citato* clarissime expressit. Quare hinc censeo Auicennam lapsum fuisse. Ni forsan eum nos ab omni calumnia vindicare nitentes, dicamus ipsum per meatus ipsius spiritus ad cerebrum, intellexisse plexum retiformem, ac choroidem contextum, quibus, aut obstructis, aut angustiatis, cum non per ea subministrentur amplius spiritus animalis ipsi cerebro necessario eo munere suo non fungente concidit animal, sensuque, ac motu vna priuatur. Qui tamen casus, à nostro longe diuersus est, nec conincidit cum his, quæ à nobis declarata sunt, licet in hoc etiam prædictorum vasorum obstructio à sanguine ipso supponi queat. Huius autem cum nos essentiam, causas, differentias, signa, & curationem, tradere debeamus pro eius declaranda, & essentia, & causis sufficiant ea, quæ nunc dicta sunt. Differentias, & signa earundem habebimus ab eodem fonte, à quo & alterius apoplexiæ habuerimus, nam hic, cuiuscemodi, & illam, vel est fortissima, vel fortis, vel minus fortis, vel debilis, harum differentiarum signa desumuntur ex anhelitu, qui si vel prohibeatur, vel magna cum vi inspiretur, vel si non erit violentus, sit tamen inæqualis, inordinatus,

natus, & intermittens, vel si aliquo modo sit ordinatus, & non ita intermittens, nec ita inæqualis, indicat, vel fortissimam, vel fortem, vel minus fortem, vel debilem Apoplexiam. Hanc vltimam curare poterimus si omnia fiant, quæ sunt ex arte necessaria, minus fortem non ita facile, fortem cum difficultate maxima, & sæpe eius erit curatio impossibilis, sicut, & eius, quæ est fortissima. Signa autem, per quæ hæc Apoplexia à sanguine genita differat, & distinguatur ab ea, quæ ab humore frigido ventriculos replente causatur, maxime consideranda sunt, quoniam vtrarumque curationes non coincidunt, maximaque in ægrotantium detrimentum errata, si omnia indiscriminatim fiant, committi possunt. Illa enim calefacientibus, incidentibus, acrioribus, exurentibus, & quandoque igne ipso curatur, quæ si in hac adhiberentur, omnia perniciosa essent. Distinctionem hanc habebimus, si materiam peccantem, quæ sit, coniicere poterimus, præsentemq; ægrotantem exacte inspexerimus, considerauimus, materiam peccantem ex præcedenti victu, ex ratione vitæ, ex ætate, ex sexu, ex temperatura, ex anni tempore, ex aeris cōstitutione, ex passionum consuetudine, ex suppressa euacuatione, & similibus iudicare poterimus. Vnde si patiens vsus sit cibariis ex farina subacta, lacticiniis, leguminibus, oleribus frigidis, rapis, vinis nouis, & similibus, si circa aquas, vel in locis humidis degerit, si sit senex, si mulier, si frigidę & humidæ cōplexionis, si sit in hyeme, si aeris cōstitutio his sit similis, si cōsueuerit pati morbos à pituita, si eiusdem aliqua euacuatio sit cohibita, si sit solitus excremētis pituitosis abundare, poterimus iudicare morbum hūc à pituita genitum fuisse. Si aūt patiēs vsus sit carnibus syluestrium animalium, vel domesticorum, sed salitis, lentibus, caulibus, cochleis, vinis nigris, & crassioribus, & aliis similibus, si sit in ætate declinanti, si habitus calidi, & sicci, vel saltem calidioris hepatis fuerit, si simus in autumno, si in constitutione simili, si in regione sicca degerit, si consueuit pati morbos à Melancholia si eiusdem aliqua euacuatio suppressa sit, & præcipue in hæmorrhoidum consueta fluxio sit cohibita, si sit solitus abundare Melancholicis excrementis, si plurima passus est animi molesta accidentia, si curis solicitudinibusque implicatus fuit, si vigilias, vel saltem insomnia formidolosa, & mœsta passus est, iudicare poterimus hanc Apoplexiam à Melancholico humore genitam esse. Si vero patiens assumpserit cibaria boni chymi, & sanguinem generantia, si hilariter vixit, si moderate se exercuit, si sit iuuenis, si sit habitus carnosi, si temperaturæ calidæ & humidæ, si simus in vere, si simus in constitutione calida, & humida, in regione consimili, si consuetus sit pati morbos à sanguine, si suppressa sit aliqua sanguinis solita euacuatio, si plurimo sanguine abundare sit solitus, etsi alia consimilia adsint, poterimus coniicere morbum hunc à sanguine genitum fuisse, quod idem confirmabitur, si ægrotantem considerantes, in facie ruborem, in oculis venarum apparentiam, in capite calorem insignem adesse inspexerimus, quod si pallor in facie, & frigiditas eiusdem, & totius capitis, oculique caui adsint, pituitam, vel Melancholiam, esse in causa morbi poterimus suspicari.

Cum autem habita hac causarum consideratione proposita, & cognita fuerit Apoplexia à sanguine, quid pro eius curatione indicabitur. Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio, quare cum hic morbus fiat ex sola sanguinis repletione eiusdem sanguinis euacuatio indicatur, quapropter statim mittatur sanguis, vt docet Hippocrates in casu isto, ex interna brachii dextri vena, sanguisque copiose educatur, repetaturque eadem die ex alterius brachii humeraria, & quoniam materia est firmata in cerebro, & loco principali, hic vltra vniuersalem totius sanguinis missione euacuationem factam, conueniunt omnia reuulsionum, & deriuationum genera, quæ proposita sunt in inflammatione cerebri. Vnde cucurbitulæ scarificatæ, & non scarificatæ, frictiones, ligaturæ, compressiones, balnea ad extremas partes, hirudines, & post aures, & ad intra nares applicitæ, ac etiam vltra hæc clysteria acria cum hic nulla sit inflammatio conueniunt methodo conuenienti, & recta ratione administrata. An autem hic conueniant repercutientia, & cætera localia superius explicata, dico, quod licet quæcunque materia in principio, sit reprimenda cum tamen Apoplexiæ principium vno oculi ictu pertranseat, cum fiat subito, non ratione principii, repercutientia conueniunt, quæ nec etiam ratione materiæ peccantis conuenire possunt, cum enim sanguis nimia quantitate super abundans adeo repleat vasa, vt spiritui animali transitus per ea permeare, & ad infernas partes descendere perhibeatur, hincque crassescat, & quasi coalescat, difficulterque effluat; ideo reprimentia, adstringentia, refrigerantia, repercutientia non conueniunt; quoniam magis constipabunt, & constringent materiam, & eam impingent in vasibus ipsis, quā quod eam possint à proprio conceptaculo excludere, & repellere, quare hic moneo abstinendum esse à repercutientibus, & refrigerantibus, quoniā hæc potius sanguinem sisterent, sed vtendum esse his, quæ laxare possunt, quibus mediantibus sanguis, qui in loco affecto firmatus est, possit euacuationibus, reuulsionibus, & deriuationibus cedere. Ista autem laxantia sint moderate calida, tum quo ad caliditatem actualem, tum quo ad potētialem; præ omnib. autem commēdo balneum aquæ dulcis, eiusq; embrochā, per hæc enim laxantur facile vasa, sanguisq; magis fluidus redditur. Vnde in his, in quib⁹ minus quam deceat sanguis è naribus fluxerit, laudat Hippocrates lauare caput aqua dulci calida, quod remedium particulariter ipse in Mitone administrauit, vnde sanguinem prouocando ægrotantem subleuauit, quoniā vasa laxare potest, & sanguinē fluere facit. Quod idem cum tentandum sit in apoplexia à sanguine vid. vt vasa laxentur, & sanguis fluidus reddatur, vt reuulsionibus arte faciendis, & etiam his, quę à natura tentari possunt, cuiusmodi vidi nonullos ex sanguinis profluuio hoc morbo sanatos, facilius cedat remedium maxime cōueniens, ac opportunum existet, & multum proficere poterit, cui in morbi progressu nonnulla etiam laxantia addere poterimus ea in aqua decoquendo, sicuti folia maluarum, violarum, radices altheæ, radices maluæ, semina lini, maluæ, fœnugræci, altheæ, & similia, quorum decoctiones ad hanc eandem intentionem procedente morbo in vsum

venire

venire possunt, modo quibusdam refrigerantibus temperatæ, modo solæ. Excrementorum hic eadem habeatur ratio, quam in superioribus habendam esse declarauimus, cibi, dum morbo detinentur, nullus est vsus, in eius autem declinatione ad sorbitiones deueniendum est, cum omnimoda vini abstinentia. Qui docuit apoplexiam fieri obstructis, vel constrictis arteriis, quæ plexum retiformem conficiunt, si pro casu speciali, & possibili hunc proposuit, admittatur, & iure, cum iis vasis impeditis vitales spiritus ad cerebrum promeare nequeant, quibus ipsum destitutum necessario motum, & sensum influere amplius non potest. At si hunc casum, tanquam exemplar, quo semper ita apoplexia fiat, in medium protulit, non admittendus est, cum enim solutæ apoplexiæ creberrime alterius partis corporis paralysis succedere consueuerit, & hoc ex permutatione materiæ à cerebro ad neruos transmissæ, & transpositæ: clare liquet, non semper fieri apoplexiam prædicto modo, quoniam ad hunc casum specialem propositum paralysis nunquam succedere potest, collecta enim materia ad basim cerebri, vbi est plexus ille retiformis, nullam habet cum neruis communionem, quibus illæsis nunquam paralysis succedere potest, cum igitur sæpissime ad apoplexiam solutam paralysis succedat, & in hoc speciali casu nunquam succedere possit, concludatur apoplexiam non semper modo nunc proposito generari, & eo magis, quo apoplexia hæc ex materia angustiante retiformem plexum videatur insanabilis, cum tamen solutio apoplexiæ sæpius videatur, sæpeque ab apoplexia soluta pristina sanitas recuperetur. *Salius de Affect. Particular. c. 2.*

Apoplecticis, cum in ipso agone mortis, tum postea, maximam sanguinis copiam è naribus atque ore promanare aliquoties vidi: ex quo causam huius mali sæpius à sanguine affatim subitoque è ductibus cerebri in ventriculis irruente obstruenteque proficisci, primum coniecimus, cum cerebrum magis quam cætera fere viscera sanguine abundet, qui inductus menyngum ipsius ex venis & arteriis continuo effusus, cum calidior spirituosiorque venarum sanguine existat, cuius etiam, incalescens vel exuperans, pulsatiles capitis facit dolores, atque è vasis in cerebri spatia elabitur spiritusque animales intercipit: sicuti ab ictu in percussis capitibus in armentis, grumoso sanguine cerebrum commaculari, ipsiusque ventriculos, impleri, quotidie cernimus. *Platerus de Obseru. propriis.*

Observatio.

Apoplexia mortuus, cui interiores oculi venæ per contusionem diruptæ, è quibus sanguinis cochlearia duo in cerebri basin defluentia & concreta arterias retiformes & choroidem plexum obstruxerunt.

Ipse sæpe ac multum de epilepsiæ, quemadmodum sane & de Apoplexiæ causis dubitaui. Cum enim aliquando vidissem virum viribus integrum, sinistri oculi ictu vehementiore, repente attonitum corruisse, moxque sensu ac motu priuari, cum spiritu difficili ac stertore, & cum aliis fortis Apoplexiæ indiciis, cumque nec venæ sectione, nec alia potuisse ratione seruari, quin horis duodecim interiret, mortis causam inuestigatione dignam putaui. Discisso apertoque capite neque ossis neque menyngum neque substantiæ cerebri quicquam confractum diuulsumve sed duntaxat interiores oculi venas contusionis vi diruptas animaduertimus, è quibus sanguis cochlearium duorum mensura, in cerebri basin procubuerat, qui concretus arterias eas obstringebat, quæ retiformem contextum conficiunt, & quæ illinc in cerebri ventriculos propagatæ, choroidem alterum constituunt. Cerebri autem ventriculi prorsus illæsi inanesque cernebantur. *Fernelius libro secundo, capite decimo quinto, de abditis.*

Observatio.

Apoplectici capite aperto, sanguis atramenti instar profluxit.

Iuvenis Lutetiæ Apoplexia cum periisset, illico caput ipsius fuit apertum, ex quo quamplurimus sanguis ater, atramenti instar effluxit. *Georgius Bauhinus, de Obseruationibus propriis.*

Observatio.

Sanguinem in Catalepticis & Apoplecticis concrescere.

Constat refrigerato cohibitoque spiritu sanguinem non solum frigescere, sed concrescere, quod in catalepticis & Apoplecticis aliisque id genus dissectis obseruatum. *Hollerius Commentar. ad Aphorismum primum, libri primi, coac. Hippoc.*

Observatio.

Crebro & conferto sanguinis profluuio nonnullos Apoplexia tactos.

Annotavimus nos, quo artem Medicam annis ab hinc quadraginta exercemus, vel crebra, vel conferta narium hæmorrhagia, Apoplexia aliquos correptos, vel statim interiisse, vel annis aliquot miseram inde vitam traxisse. Crebro quidem sanguinis profluuio Dominum Andream Guntersheimerum pharmacopolam nostratem, atque inde etiam senatorii ordinis virum, gracili corporis constitutione prædictum, apud Diuæ Agnetæ Virgines Vestales, quarum curam agebat, eadem deprehensum intra biduum extinctum. Primo sensorio, adeoque vniuerso corpusculo, ob frequentem hæmorrhagiam, sanguine, spiritu, atque natiuo calore exhaustis, refrigerato.

Secundi inter alios exemplum esto, Dominus Iacobus Baur: qui consulatu primario apud nos magna prudentia, annis aliquot perfunctus est. Is in ea legatione, quam in Suæuiam Reipubl. causa susceperat, subito in tantum sanguinis narium profluuium

fluuium incidit, quod aliquot diebus, vix vllis remediis cohiberi potuit, adeo quidem vt inter desperatos iam haberetur. Accepto vero à nobili quodam vicino, lapide, ad hoc malum commendatissimo, manuque detento, eidem sanguinis compressionem acceptam retulit. Vir alias robustus, corpore quadrato & plethorico, facie subrubra, victu liberali vtens. Qui domum à profectione reuersus, indies sese debiliorem animaduertens, cœpit sensim balbutie linguæ corripi, quæ subinde exaucta est. Accedente vero creberrima ex capite, ob excellentem cerebri imbecillitatem, de fluxione, perpetuis sputationibus adeo hactenus infestatur, vt continuati sermonis vsus ei prope intercipiatur. Tabescente vniuerso corpore, & viribus magis magisque decrescentibus. Itaque lecto ab annis aliquot iam affixus, his malis conflictatus, abdicatis Reipubl. functionibus, in Apoplectica isthac diathesi, diem Domini, & vitæ finem præstolatur. Vir firmiore valetudine, & fortuna meliore dignus. *Schenckius.*

Observatio.

Vulgi de Apoplexiæ causis sententia.

ANTERIVS ac posterius cerebellum plurimum afficitur, sicuti & in comitiali morbo: frequenter subita sanguinis in cerebrum inuasione, per venas iugulares ac sphagitides, quæ statim obstruuntur, Apoplecticos vulgus corruere arbitratur, è capite sanguinis gutta in vitalia delapsa: in ventriculos enim cerebri eadem oppilatio lethifera effertur, à qua nerui sensiles ac motiui nullo spiritu intermeante iniuriam sentiunt: vnde respiratio difficilis, interdum spuma, quæ periculosior est, ac hominis veluti strangulati sonus intercisus. Deterior omnium est morbus, si non respirat æger, sine spuma & sono, mens & corpus stupet. Si omnia quoque membra resoluuntur capi celeriter solent Apoplectici: si quædam resoluuntur, diutius quidem viuunt. *Benedictus libro primo, capit. 34. de curand. morbis.*

A pituita et aqua.

Observatio.

Apoplexiæ à pituitoso humore, vi caloris potißimum æstiualiquati, Historiæ duæ.

CONFLVVNT pituitosa excrementa repente ad cerebri sinus interdum quia à calore immodico & potissimum aeris æstui liquentur, vt sæpius obseruauimus, & potissimum in strenuissimo militum tribuno Iohanne Martino Calabro, atque in Nobili admodum & optimo Ciue & Affine nostro, Iacobo Rubeo, quorum vterque septuagesimum iam annum agens, cum multas cruditates in capite iam collegisset, circa Idus mensis Quintilis per maximos æstus Florentiæ in Apoplexiam incidit, quibus licet innumera fuerint adhibita præsidia, vnus decimo quarto, alter vigesima die tandem coactus est, vitam cum morte commutare. *Vidius Iunior libro secundo, capite decimo quinto, de curat. membratim.*

Observatio.

Alius Apoplexia mortuus, in quo crassus & viscosus humor ad eundem retiformem contextum inuentus est.

ALTERVM, qui citra causam externam Apoplexia extinctus esset, dissecare visum est, in quo humor crassus & viscosus similiter ad contextum retiformem inuentus est, cerebri ventriculis nec oppletis nec obstructis. Hinc ego rationatus, consentaneum putaui, iis arteriis vel obstructis vel compressis Apoplexiam gigni, quod tum cerebrum nihil spiritus è corde per subiectas arterias recipiat, sitque necesse illius motum sensumque perire. Quidam hæc opinor animaduertens, recte dixit fieri Apoplexiam interceptis viis, quæ sunt cerebro cordique communes. *Fernel. libro secundo, cap. decimo quinto de abdicatis.*

Observatio.

Apoplexia à cerebri nimia humiditate & colliquatione.

APOPLEXIA mortuæ anus caluariam, cum aperirem, cerebrum ipsum in menyngibus velut fluctuare deprehendi: quod mox dissecta crassa membrana, puris alicuius instar vel muci, crassioris, per faciem defluebat. Ad tantam sæpe mollitiem humiditatemque, cerebri substantia, in senibus præsertim, peruenit, vnde non mirum ipsorum sensus adeo hebetari: collapsa enim cerebri substantia, neruorumque originem, quæ in basi cerebri exoritur, comprimente: subito illos sensu motuque priuari: *Felix Platerus de Obseruationib. propriis.*

Observatio.

Apoplexiæ causa, nonnunquam magnæ & perspicuæ sed glutinosæ, aquæ copia.

DISSECUI non semel, qui ob fortem Apoplexiam obierant, in quorum cerebro magnam aquæ copiam reperi, perspicuam quidem, sed glutinosam. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Nos quoque post annuum luctum, ex miserando dulcissimæ coniugis Apoloniæ obitu contractum, exhausti: succedente etiam morte Fratris morte, in tantam mentis animiq; perturbationem, commotionemque incidimus: qua circa autumnum, paulo ante cœnam, subito, eo capitis loco, quo fungum ex cranio nobis aliquando enatum, hoc ipso libro testati sumus, intensissimo dolore, veluti si quis ea parte, clauum magna vi ad cerebrum vsque adegisset, sustinuimus: & certe quin in terram prorsus concidissemus parum absuit. Recollectis vero nonnihil viribus, subsequente hebdomada, vertigine & obliuione adeo correptus sum, vt altiora loca conscendere, nō nisi adminiculis, ne caderem, opus habuerim: libri quoque & calami scriptorii, nolenti mihi è manibus sæpe elaberentur. Proinde minime vana coniectura de Apoplexia successura, sollicitus fui. Exacto octiduo, ingens capitis dolor, cum sensuum perturbatione & tremore, me inuadit. In ea trepidatione, cum pro tempore nihil aliud ad manus esset, de spiritu iuniperi, (aquam ardentem ex iunipero chemici

chemici vocant,) duo cochlearia sumsi: cuius vi ex sinistra aure, aquæ flauæ, quantum testa oui capere potuisset, intra bihorium propulsum, effluxit: accedente insuper, totius corporis, maxime vero capitis sudore profuso. Ex quo capitis dolor, reliquaque apoplectica symtomata, confestim remissiora facta, & indies mitigata sunt: Etsi plenariam reconualescentiam, ad proximum Veri vsque consequutus primum sum: quantumuis accuratam valetudinis meæ rationem tum victu tum medicamentis instituerim. *Schenckius.*

A MELANCHOLICO HVMORE.

OBSERVATIO.

Apoplexiæ potior causa humor Melancholicus, qui & difficillimas apoplexias creat.

DICO nullam Apoplexiam fieri ex pituita: proximum huic, omnem Apoplexiam ex atra bile fieri. Cum dico nullam aut omnem, intelligo modo Medico non geometrico: neque enim negauerim in centum vnam aut alteram ex pituita fieri, non ex atra bile fieri, quod sic ostendo. Morbi violentissimi fiunt ab inuictis humoribus ac pessimis: sed atra bilis pessima est, & Apoplexia morbus violentissimus, conuenit ergo atra bilis apoplexiæ, & non pituita. Deinde infantibus plenum est cerebrum pituita, vt nulli alii ætati: & tamen nunquam visus est infans (quanquam etiam comitialib. morbis tot ex his sint obnoxii) qui correptus sit apoplexia. Præterea si apoplexia è pituita præcipue fieret, & hi maxime senes corriperentur apoplexia, qui pituita abundarent in cerebro, atque ita soliti grauedinibus & raucedinibus laborare: sic & aquæ potores, & non vini, somnolenti & non vigiles: at nihil minus horum. Accidit enim hic morbus violentis, sollicitis, vigilibus, capite carnoso, sed non pituita redundante ex naribus, nec ex palato. Quod si omnino fieri velis à pituita adeo repente ventriculos: cur non antequam in hunc morbum incidunt, grauedinem sentiunt? neque tanta fieri repletio potest confestim, sed multo indiget tempore: at hoc visum est, quin potius ante & per multos dies sentiunt acutos dolores capitis, teste Paulo. Signa quoque alia à Paulo ibidem descripta, id non attestantur, venarum sphagitidarum, id est, soporariarum toruli eleuantur: oculis tenebræ modo, modo splẽdores obuersantur, vrina æruginosa & atra: quid hæc rogo cum pituita? si non vltima primis miscere volumus. Rursus si pauca materia collecta est, cur dolores magni? si tota, cur non colliquescitur? est enim quasi principium in Medicina & Philosophia, humidum à calido colliquescere. Rursus si pituita est causa Apoplexiæ, cur iubent mitti sanguinem? cum nec ratione loci, cum sit extra venas: nec originis, cum orta sit in cerebro, & non illuc deducta per venas & arterias, nec qualitatis, cum sit valde frigida, conueniat? Cum etiam pituita descendit per nares & palatum, deberent alleuiari, sicut in comitiali. At tantum abest vt alleuientur, vt signum sit lethalissimum, materia illac descendens, neque enim talis pituita est, materia morbi, sed humidum ipsius cerebri, quod colliquatur ex atrocitate morbi: sicut etiam in morientibus ex acutissimis & siccissimis febribus, in quibus sentitur recmon: quod non tam est causa mortis, imo leuis causa, quam certissimum signum: quia significat colliquatione substantiæ cerebri, & ideo nullus horum prorsus audit, aut videt. At illi qui patiuntur recmonem ex destillatione pituitæ, licet propter illius multitudinem moriantur, vident tamen, audiunt, ac ratione pollent. Modo intellige quantum referat hoc scire, si quis paratus sit ad apoplexiam: vel quia maiorum aliquis ex hoc morbo interierit, vel quia in ea regione plures ex eo morbo moriantur: vel quia eo tempore consulent isti inclyti Medici, secuti suum Galenum, vt vtantur carne, ouis, vino, parum indulgeant somno, abstineant ab aqua, & piscibus: tamen ex illis generatur hic morbus, cum his tribus impossibile est decidere in eum, nisi præoccupauerit. *Cardanus Comment. ad Aphorism. 55. libro sexto, Hippoc.*

A FLATIBVS, VAPORE ET FVMO.

OBSERVATIO.

Apoplexia à flatibus, & eius curatio.

APOPLEXIA morbus est organicus in figura viciata tum cerebri corporis, tum ventriculorum ipsius, concitaturque multis de causis, modo flatibus quæ dicuntur *Hippocrates lib. primo de flatibus.* ψευδοπνεύματα ab imbecillo calore productis, ex humore crudo & crasso, qui motu errabundo in cerebrum sublati, venasque ipsas & arterias carothidas, in plexu retiformi intercipiunt: ea cum leni stupore est, non difficili respiratione, & stertore, in paralysim non desinit, soluitur enim vehementi concussione, frictionibus & calidis adhibitis remediis. *Dovinetus Apolog. lib. 3. c. 1.*

OBSERVATIO.

Thermarum quarundam vapore in caput recepto symtomata apoplectica induci.

NARRANT accolæ cum soliis plus iusto temporis insidetur sæpe vsu venire vt egressuri (Losinenses Morauiæ thermas) præcipiter deuoluantur & cernui capite solum quatiant (quod illi debilitati ex longiori mora contractæ ascribunt vel aquæ violentiæ) vbi caput replentes fumi erant culpandi. Siquidem valet consequentia, caput grauant. Ergo sunt sulphureæ vel bituminosæ. Hic cum nullum bituminis vestigium appareat sulphur erit accusandum. Mihi cum fixis oculis supra horam, solus, aquæ pelluciditatem iucundissime intuerer & bullulas in altum scaturientes obseruarem tum etiam cogitabundus mecum disquirerem aquæ naturam & vires trabitum innixus cum illinc aliorsum me recipere vellem caput in gyrum contorqueri animaduerti: mox neque pes neque mens officium facere ad vicinum parietem me inclinaui, cui semper subnixus, ægre tum ministro succollante sum egressus. Grauitate, imo stupore pressus oculos ægre attollere, rogantibus vix re-

vix responsa dare pratum exiguum, diuersorium qua petendum erat, difficulter transire potui, neque ad me radii, nisi inter cœnandum benignioribus vaporibus ab alimento sursum eleuatis & priore fumos discutientibus. Cœpi apud me ipsum cogitare de causa tantæ vertiginis, cum demum deprehendi me vaporum (pronus aquas cum intuerer fumantes) nimium hausisse & ita pœnas imprudentiæ luisse, quod Badenis agro Viennensi crebro contigisse noueram, cum spectatores ex alto balneantium nugas & ludos vix horæ quadranto (siquidem actu calent) ferre possint halitus sulphureos in altum eleuatos: at qui in alueo lauant, sunt immunes ab hoc symptomate eo quod illi sursum ferantur, & innixos prodiis solum feriant. Postridie num res sese haberet & an vaporum ingentium culpa id contigisset exploraturus, aspexi duos lauantes, qui turbata aqua luctantes congressi maiorem vaporum copiam excitarunt, eoque simili sed non tam vehementi symptomate affectum breui secedere coegerunt. Neque vllas Morauiæ thermarum tam copiosos & densos vapores emittere obseruaui & eos continue exhalantes ac istas. Nec est quod quis culpam conferat in anni tempus frigidum quandoquidem Augusti primis diebus eas perlustrauimus. Hæc omnia sulphur arguunt. *Iordanus de aquis Medicatis.*

Observatio.

Apoplexia ex carbonum fumo.

SCIENDVM obstructis non solum cerebri cauitatibus & causis à materia crassa apoplexiam sequi intercepto spiritus animalis transitu, sed & id ex obstructione à vapore crasso facta, præsertim si mala sui qualitate cerebrum vellicet, vnde contractio subsequatur, totalisque fiat obturatio, euenire posse quod exemplis nonnullis comprobare libet ab iis desumtis qui fumo carbonum extincti sunt.

Quintus Luctatius Catulus orator collega Marii in consulatu ab ipso Mario mori iussus inclusus in cubiculo calce recenter oblinito, carbonum vapore suffocatus sibi necem dedit, autore *Valerio Maximo, lib. 9. c. 11.*

Eodem fere modo ciues Romanos à campana plebe deprehensos balneis includi iussos, fœtore atque æstu anima interclusa peremptos memoriæ mandauit *Liuius libro vigesimotertio histor. ab vrbe condita.*

Zoe Nicostratis Martyris vxor à Beato Stephano ad Catholicam inducta pietatem crinibus suspensa carbonum fumo subtersuffocante periit anno 1556. die Nouembris hora quinta noctis.

Quatuor homines angusto carcere in vrbe nostra detenti ferreos cancellos, seu transennam ignitis carbonibus ignire & emollire tentarunt. Fugam inde arripere procurantes, cumque opus aggressi fuissent lignea fenestra, quæ exterius transennam muniebat, atque tunc temporis clausa reperiebatur, vaporum & fumi, à carbonibus eleuatorum exitum prohiberet, vnde in carcere angusto fumus totus cogebatur, hinc omnes tetro illo vapore male affecti concidere quorum vnus penitus resolutus mortuus est, alter vero, qui dolosi huius inuentus author extiterat, sine loquela stupidus, ac immobilis per horas viginti tres facie mortuo permansit tandem apertis oculis, confusus, & sine ratione resolutus fere totus delirans loqui cœpit, sed postea febre indeficiente, laterisque dolore, & tussi molestissima subsecuta extinctus fuit reliqui duo longo temporis tractu multisque oportunis adhibitis remediis, ope excellentis viri D. Antonii Capriani Medici conualuerunt. *Marcell. Donat. Histor. Mirabil. libro secundo cap. 6.*

Erat homo quidam ex iis, qui laneos birretos super ligneas formas extendunt Nicolaus Gerarducius appellatus, hic hyberno tempore cum madentes multos, vt moris est extendisset, exsiccandos hippocausto huius muneris gratia parato, imposuit, atque succensis carbonibus abiit. Pueri bini ei in arte ministrantes cum cœnassent, vt calefierent vaporarium ingressi somno correpti, intus totam noctem transigere, summo mane surgit Magister ambos sine sensu, & motu humi procumbentes reperit, faciem tamen non mortui referentis, sed dormientis; hos ego cum inuisissem non penitus pulsu destitutos inueni tamen breui morituros penitus pronunciaui, malum enim altius radices egerat, paulatim vero viuido colore faciei deficiente vesperi exanimes omnino sepulturæ traditi sunt.

Anno quoque 1575. Fabriferrarii Ioannes Maria nomen bini filii in Gabianæ villa commorantes, cum per sex horas in thalamo cubassent quem pater calce dealbandum curauerat, carbonesque accensos indiderat, vt citius exiccarentur parietes, resoluti sine sensu & motu reperti sunt aliquali tamen vitæ residuo remanente, vt ex pulsu & viuido faciei colore deprehendebatur quo paulatim extincto non nisi per multas horas delituit ita vt nulli dubium relinqueretur, ipsos apoplexia correptos concidisse. Quod postremo exemplo alio clariori confirmari libet. Alexius Chiaponus Mantuanus cum Bononiæ, Iurisperitiæ operam nauaret, accensis in thalamo carbonibus, vt frigidi aeris inclementiam arceret; fenestris ianuaque optime clausis, studere cæpit, paulo post consocii ad cœnam ipsum aduocant, cumque remorantem minimeque respondentem animaduerterent, ostio cubiculi reserato, illum sensu & motu destitutum, in terra prostratum, spuma ore madente reperierunt, Medicos statim aduocant, qui capiti multis adhibitis præsidiis tandem candenti ferro in occipitio inussere, sicque sensu & motum recuperare cœpit, ac tandem sanitati restitutus adhuc viuit, & studiis eisdem incumbit: Hippocratisque dictum in *aff. 43. lib. 2.* non semper veram sententiam continere clariss. demonstrauit, cum inquit strangulati ac dissoluti, nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit. Mendacem vero *Hali 6. practic. cap. 4.* scribentem qui autem cum fumo fuerit suffocatus & dissolutus, si ab ore eius spuma exiuerit, nulla est ad eius salutem via ex quo fumum ignitorum carbonum cerebrum præcipue petere, maloque ingenti afficere aperte docuit. Non tamen negandum, nonnullos, quibus sensus & motus restitutus est, condensatis vaporibus crassis & in catarrhum versis, & ad pleuram membranam decumbentibus, pleuriti-

dem, vel ad fauces Anginam excitare potuisse, sicque tandem patientes grauiter affectos neci tradere. Hinc fortasse *Ioann. Math. de Gradis in suis comm. in 9. Rasis*, de iis, qui fumo carbonum suffocati sunt. *in cap. de Angina*. meminit, historiam recensens, duorum famulorum cuiusdam Apotecarii, qui Mediolani ex fumo, carbonum thalamo inclusi extincti sunt, sententiam nostram secutus est, Clarissimus in re medica vir Hier. Mercurialis, *lib. 3. var. lect. cap. 2.* quo loco Carbones lædere nimio illorum colore, caput exiccante & condensante tradit. *Idem eodem libr. & cap.*

A CALIDIS HVMORIBVS.
OBSERVATIO.
Apoplexiam, epilepsiam, & similes capitis affectus, ex calidis potius quam frigidis humoribus proficisci.

CVM de medici natura, & corporis conditione, differunt tum Hippocrates, tum Plato, non idem sentire eos constat. Nam Hippocrates medicũ firmo corporis habitu & valida constitutione sanitatis esse vult, vt laboribus ægris impendendis sufficiat, Plato vero eum requirit, qui ob proprii corporis imbecillitatem multorum morborum experiméta in se ipso collegerit, vt morborum naturas exactius discernere, ac experientia propriæ calamitatis ad maiorem diligentiam ægris adhibendam, excitetur. Quod si vtriusque sententiam ita temperare liceat, vt eum ad medendi artem maxime idoneum censeamus, qui & firmum à primo ortu corpus acceperit, & nihilominus ex accidentariis causis varias morborum variorum molestias in seipso expertus sit, videor mihi aliquam ægris recte consulendi facultatem peculiari quodam fato meo esse adeptus. Quamuis n. natura ortus mei robur tantũ, quãtum ad medicam artem exercendam, requirebatur mihi concesserat, tamẽ factum est partim negligentia exactioris victus, partim intempestiuis studiis meis, vt pene in prima iuuentute mea in grauissimas corporis, maxime vero capitis affectiones inciderim, quibus dum subinde exercitatus sum, multarum obseruationum experientiam conquirere non difficulter potui quam si ad vsum ægrorum accommodem, facturus mihi operæpretium esse videor. Itaq; libet dictarum obseruationum ex propriis malis collectarum, quasdam in hoc loco subiicere, quibus tamen narratio propriorum malorum, ex qua obseruationes deduci possint, præmittẽda est. Cum in aula Fuldana versarer, ac pro consuetudine eius loci largiori diæta tum in cibis tum in potu vini eiusq; francici vterer, intermittens interim efficaciora euacuationis instrumenta, eiusmodi sunt venæ incisio & scarificatio, tũ etiam alui purgatio, solũ abstinentia, quibusdam temporum interuallis suscepta erã contentus. Itaq; tam humorum plethoram collegi, vt tandem in accessiones quasdam epilepsiis lenibus non dissimiles inciderem. Antecedebant autem has iectigationes seu palpitationes quædam circa tempora ac oculorum supercilia cum punctionibus molestis & extensionibus partium internarum, ac anxietate quadam sudores quosdam violẽtos, tum in capite, tũ in reliquo corpore excutiente. Quæ symptomata sequuta est oblæsio q̃dam, eaq; breuis interior sensuũ, partim ad somnolentiã incitans, partim stuporẽ quendam maxime in facie, ente capitis & manibus, collo ac brachiis inducens. Qui etsi remitteret paulo post, tamen eius quædam vestigia, tum in manib. tum etiam in collo & faciei cute remanserũt. Ac hæ accessiones repetebant aliquoties. Videbantur quidem mihi hæc symptomata mira, ꝙ à practicis non ita expresse notata essent, & quod cum iisdem facultas naturalis appetendi, & concoquendi cibos recte constaret, & in nulla actione vel naturali vel vitali noxa aliqua aduerteretur. Consului vero medicos seniores me, qui mihi cephalica eaq; calida tum externis tũ internis adhibenda suadebant, ꝙ hæc symptomata ex frigidis humoribus, ex crapula collectis nata esse censerent, præsertim cum destillationibus & cathatris pituitosis subinde obnoxium me esse affirmassem. Sed parum calida illa proficiebãt. Quinimo potius nocere & obesse videbantur, ꝙ accessiones dictorum symptomatum denuo vel leuiter excitarent, vel saltem ad eas dispositionem quandã inducere viderentur. Quemadmodum & vini meratioris vsus, item cibi vel calidi, vel euaporantes, vel odores calidi & graues & studia intensiora, & exercitia vehementiora repletionem cõsequentia & matrimoniale debitum solutum, malum illud non obscure exasperabãt. Contra vero proderant, diæta tenuior, fuga vini meratioris, & vsus vini obligophori, vel aqua diluti, moderatio laborum ingenii, item reuulsiones per scarificationes in scapulis factæ, & vacuationes alui leniores. Porro nimis frigida, neq; interius, neq; exteriꝰ, conferebant. Sed torporẽ cutis augere videbantur. Ergo cũ hæc symptomata leuib. ex causis subinde in capite recurrerẽt, aliquot annis transactis incido tandem in febrem tertianam intermittentem, quæ postea in tertianam continuam, eamque malignam, & cum vigiliis & magna virium oppressione coniunctam, degenerabat. Hanc tandem excepit lethargus periculosissimus, aliquot dies durans, qui omnem rationis vsum mihi ademit, neq; eum præcauere potuerũt venæ sectio epaticæ, & purgationes bilis, & clysteres reuulsorii aliquoties adhibiti. In initio vero lethargi quod emplastra quædam calidiora assistentes mihi imposuissent, quorũ vim ægre ferre mihi videbar, sicuti & reliqua topica capiti admota, ea furore quodã ipse mihi remoui, de eorũ noxa cõquerens. Itaq; per triduũ sōmno veluti ꝓfundo oppressus, neq; cibum neq; potum sumsi, neque ad rogata respondi. Tandem cum aliqua spes meis data esset leuationis ipsius morbi, scapulis cucurbitulæ quædam, adhibita vna scarificatione, affixæ sunt. Quod auxilium sequuta est leuatio quędam capitis. Nam & loqui cœpi cum domesticis & de rebus familiaribus cum iisdem conferre. Verum dum mihi defunctus, grauissimo periculo viderer, morbi antecedentis: sensi deinceps magnos dolores in partibus ano vicinis. Quas cum cõtemplati essent familiares, obseruãt eas vna cũ orẽ ani erysipelate phlegmonoso esse occupatas. Quare factũ est, vt os ani ita clauderetur, veluti reste quodam constrictũ esset. At vero cum redeunte appetitu mediocrẽ cibi quãtitatem sumsissem & aluus sua sponte nihil redderet, torpida reddita facultate expulsiua intestinorum ob ani & vicinarũ partium dolores, & affectiones phlegmonosas, sensi denuo ex constipatione illa capitis magnã grauedinẽ, quã tamẽ euacuatio alui clysteris ope facta, mihi discussit:

opus

opus vero fuit per integri mensis spatiũ aluum mollientibus clysteribus alternis diebus mouere, quod ea sua sponte nihil egereret. Quod si diutius alui artificiosam solutionem distulissem, eam capitis sensi affectionem, vt iam iam paralysis, brachiorum præsertim sequutura videretur. Incidit & frequenter alia molestia. Nam cum vel seriis cogitationibus incumberem, vel iracundiæ motu concitarer, vel scripsissem, aut legissem intensius, aut vigilassem diutius, aut caput aliis occasionibus excalefecissem statim eam sanguinis feruentissimi in capite ebullitionem animaduerti, vt cucurbitularum appositione ad scapulas, & scarificatione, ad reuellendum sanguinis impetum ad caput, & efferuescentiam eiusdem mitigandam, indigerem. Quinetiam topicis moderate refrigerantibus capiti applicandis, opus habui: nam vehementer refrigerantia subitum stuporem inducere mihi visa sunt. Tãdem accessit rursum paroxysmus febrilis moderatior tamen. Itaque sequenti die potionem cholagogam sumpsi, quæ choleram rubicundissimam magnæ quantitatis reiecit per aluum. His omnibus symptomatibus vltimo successit, hæmorrhoidum primo quidem inflatio, postea apertio, & earundem fluxus per interualla temporis sanguinem feruẽtem, & satis copiosum educens. Hunc postremo excepit sanitas confirmatior, & capitis à prioris temporis molestiis, liberatio euidẽtior. Præmissa hac narratione variorum symptomatum, cum quibus conflictatus sum, reliquum illud erit, vt ex ea obseruationes ad artem medicam vtiles deducam. Quarum illa prima sit, quod vini eiusq; fortioris vsum, potius calidi humoris, quã frigidi & pituitosi repletio sequatur. Nam & symptomata incidentia, & eorum sublationis modus id testantur. Neq; obstat, quod peruagata sit apud multos medicos illa opinio, ꝙ ebrietas morbos frigidos & pituitosos pariat, idque inde patere, quod ebriosi in apoplexias & epilepsias interdum etiam in conuulsiones quasdam incidant: Nam hos iam dictos morbos potius ex plethora vel ex calidiorib. & feruentioribus humoribus potius proficisci, vel inde liquet, quod potius sanguinis reuulsione, & euacuatione, quam aliis remediis & auxiliis cedant, & ꝙ præsertim in epilepsia, omnium symptomatum ratio, humoris acris efferuescentiam potius, quam frigiditatem ostendat, accedit & eo, ꝙ & calidiorum vsu, eiusmodi morbi plerunq; exacerbẽtur. Interim tamen non nego apoplexiam & paralysin interdum ex frigidis etiam humoribus nasci posse, præsertim in senioribus & iis qui ex naturæ cõstitutione multum pituitæ colligunt. Cæterum neq; illud etiã nostræ sententiæ refragatur, ꝙ in narratione propositi de stupore incidente, à me dictum est. Etenim stuporem ab eodem calido humore vel potius vapore vellicante, ab humore tamen concitato, cerebrum proficisci etiam posse, vel inde intelligitur, quod humores calidi sua copia spiritus perturbantes ad præbendum sensum ineptos reddant, ac cerebrum excitans sese ad repellendum noxia vicinarum etiã partium neruos violenter moueat, in quo motu nõ solum extensio, sed & constrictio fit, sensum tum internũ, tum externum hebetans, spirituũ harmonia confusa, ac vna etiam ex illa conquassatione partiũ capitis & veluti compressione colliquatio quædam aliorum humorum in capite existentium fiat, cuius occasione humores illi ad neruosas partes propulsi obstructionem excitẽt, & hebetioris sensus vestigia in iis relinquant. Sed nolo hoc ad viuũ resecare, ꝙ notum sit, etiã epilepsias eas, q̃ in acutissimis febrib. incidunt, & sine omni dubitatione acerrimos & feruentissimos humores causas habeant, tamen stuporis sensum habere adiunctum. Quare pergamus in ꝓponendis obseruationib. quarũ hæc secunda est, ꝙ in morbis capitis tutissima ratio sit curãdi, q̃ reuulsionis & auersionis auxiliis instituitur, præsertim in magna capitis repletione. Nã excalfaciẽtia incidentia ac dissoluentia vel internis vel externis initio adhibita ob metum commotionis humorũ, facile vel apoplexiam excitare possunt. Ac ob id mirum videri posset, cur multi practici in morbis capitis ex humorũ repletione etiã ortis digestiuis calidis & euaporantib. principiũ curæ aggredeantur, aut in iisdẽ dum clysteres parandi sunt illis capitales (vt appellant herbas initiant) aut vinis etiam medicatis humores ꝑparare studeant, cũ hęc omnia pręsertim initio, nulli vsui esse queant, nisi forte vtile existimari debeat, caput refertum humorib. vaporibus humores perturbate mouentib. magis implere. Sed accedo ad tertiam, q̃ hæc est, ꝙ in lethargo calida topica minus conferant, ꝙ is pręsertim, si cum febre iungatur (vt fit) potius ex mixtis humoribus iisq; suo modo putrentibus, quã ex solis frigidis excitari soleat. Itaq; hic potius reuellentia & vacuantia, quam vel alterantia, vel discutientia fortia ex vsu erunt.

Quarta vero est, quod per Erysipelas exortum Crysis & solutio grauissimorum morborum fieri possit, quodque illud nullam non corporis partem occupare possit, vt alias latius declarabitur.

Quinta est, ꝙ constipatio alui vel sola grauissima capitis pericula inuehere queat, præsertim si in corpore humores maligni existant, qui vapores virulentos & noxios in caput transmittant.

Sexta est, ꝙ etiam in reualescentia in membro particulari aliqua sanguinis repletio existere possit, cuius ratione symptomata denuo noua excitari possint ac ob id etiam remotis morbis sæpe eiusmodi repletiones particulares minui debere.

Septima est, ꝙ sæpe morbis finitis, tamen ex reliquiis prioris morbi recidiuæ incidant, ac ob id reliquarum etiam euacuationem prudenter instituendam esse: siquidem vel ex fastidio ciborum, vel ex aliis signis subesse quiddam, quod nouum malum excitare possit, medicus coniiciat.

Octaua est, quod hæmorrhoidum apertio tempestiua etiam diuturnos morbos, præsertim vero capitis, mitiget atq; corrigat.

Nona est, ꝙ sæpe in iis qui crebros catharros etiam pituitosos habeant, nihilominus tamen in venis capitis sanguinis redundantis repletionem habeãt, cuius ratione accidat, vt in capite diuersos morsos à pituitæ natura sæpe patiantur. *Oethaus, de obs. propriis.*

A PLETHORA ET ALVI OBSTRVCTIONE.

OBSERVATIO.

Plethoram & alui obstructionem apoplecticam dispositionem, sæpe inducere posse.

PLethoram humorum, & alui obstructionẽ, & inde sequentem apoplexiã quandã inducere posse, sequens historia ostẽdit. Præerat Eichstadii parochi officio vir bonus, & in suo munere ecclesiastico diligens

gens Magister Petrus Piperanus, vir sexagenarius. Qui etsi crapulæ nõ esset deditus, tamen ea erat naturæ bonitate, vt in illa ætate & cibos bene appeteret, & vini etiã fortioris largiorẽ quãtitatem assumeret. Quod vero exercitiis careret, & nullis vacuantibus auxiliis vteretur, factum est, vt excrementa & superfluos multos humores colligeret, & in quandã alui obstructionem incideret, cum quodam dolore & grauitatis sensu. Vrina erat ruffescẽs, & venæ sanguine turgidæ apparebant. Clysteres à me præpositos æger hic reiiciebat, potum vero lenientem admittebat. Hic vero non ita multum eduxit, obstructione noua incidẽte. Suadebam venę sectionẽ, sed eam recusabat, ꝙ ei non assueuisset. Cæterũ dum ille negligit auxiliorum conuenientium vsum, corpus torpidius redditur. Tandẽ etiã delyrium incidit, idque cũ risu leui, repẽte succedit sermonis vsus interceptio, q̃ plurimos dies durauit, ipso nihilominus totũ corpus perpetuo iactante, vt assistentes ipsum continere subinde oportet. Ac dum illa symptomata perseuerabant plane nihil recepit, excepta aqua simplici cuius parum interdum deglutiebat. Itaque cum illum in spatio nouem dierum ab omni cibo & potu confortante abstinentem, tamen nullã corporis roboris diminutionem pati aduerterem, & venæ iamdum turgidæ existerent, Assistentibus dixi plethora ingenti ita opprimi vires, vt ad se æger redire nõ possit, ac ob id venæ sectione eum indigere. Curaui itaq; venam aperiri eamq; cephalicam, permissu astantium, ꝙ cum bene ferret ac euidenter subleuari videretur, interposito aliquo temporis spatio etiam medianam in sinistro brachio aperiendam curo, etiam maiori leuatione. Nam sequenti die rursum cibum sumsit, & quoties redditus est, nondum tamen loquela erat restituta. Cum vero deinceps purgans præbuissem, illudq; per vomitũ multa fœtida eduxisset, cum vsu rationis & sermonis vsus etiã est restitutus, & mouẽdi corpus facultas sensim reddita, sequutaq; ea sanitas, vt rursũ ad functionis suæ exequutionẽ se conferret, quanq̃ & propria incuria & domesticorũ negligentia fiebat, vt transacto fere biennio in apoplexiã fortiorem rursum incideret, & ita vitę finem fecit. Ex hac historia primo illud depromi potest, ꝙ magna plethora ita expultricem facultatem alui interdũ labefactet, vt omnia excrementa retineantur, præsertim venis intestinis insertis & vicinis, ac os ani circumdantib. sanguine turgidis magnaq; humorum repletione laborantibus, itaq; hac occasione accidere, vt obstructiones intestinorum & venarum mesaraicarum, sequãtur. Deinde apparet hanc constitutionem inferiorum mẽbrorum facile superiores partes ita aggrauare vt delyria, apoplecticæ dispositiones, & membrorũ torpores sequantur, præsertim si in reliquis etiam corporis partibus multa plethora existat. Inde etiã illud manifestũ euadit corpora plethorica diu absq; cibo & potu incolumia perseuerare posse, neq; in hoc statu nutricationẽ vel necessariam vel vtilẽ existere. Vt ꝑfecto grauiter reprehendẽda sit plerunq; muliercularum importuna diligentia, q̃ plethoricos ægros singulis fere horis repetita ciborũ oblatione infarciunt, non solum morborum discussionẽ impedientes, sed plerumq; ægros ad suffocationem, ex immoderata sanguinis copia effectam, stulte perducentes. Quin etiã ex dictis illud liquet, etiã ꝓgresso iam longius morbo, vtiliter sanguinẽ minui. Si vero constẽt, & oppressæ vires multitudine sanguinis aut humorũ esse videantur. Nõ addã hoc ꝙ ex eadẽ hac historia etiam clarũ fit, apoplexias & torpores mentis nõ semper à phlegmate, sed sępe etiam à boni sanguinis copia posse excitari. *Idem lib. obs. propriarum.*

AB EXTERNIS.

Observatio.

Lunæ radiis expositi sub somnum siderationem incurrunt.

Vidimus quosdã, dũ in Creta essemus, qui nocte lunæ radiis expositi dormiere, mane sideratis mẽbris debilitati ex somno resurrexere. Tanta est in familiarissimo sidere violẽtia, siccitatis vapore serio ardẽte: arbores etiã siderationẽ patiuntur simili vitæ in vtroq; molestia. *Alex. Benedict. lib. 1. c. 33. de cur. morb.*

Si quis diu sub luna somno se dederit, ægre excitatur, & ꝓximus fit insano, pondere pressus humoris, qui in omne eius corpus diffusus atque dispersus est proprietate lunari, quæ vt corpus infundat, omnes eius aperit & laxat meatus. Hinc est ꝙ Diana, quæ luna est, ἄρτεμις dicitur, quasi ἀερότεμις, hoc est aerẽ secans. *Macrobius Saturnal. lib. 7. c. 16.*

Observatio.

Fulmine attoniti seruati quidam, quidam mortui.

Attonitos fulmine patrẽ & filium vidimus quorum corpus & mens stupore quodã tenebãtur, adeo vt dissolutione neruorum, q̃ Græci ἀπόπληξιαν vocant, affici eos crederẽ. Cumq; ad septimũ vsque diẽ fere absq; cibo & potu, quin etiam muti & sine sensu vitam miserã traherẽt, ex vena demũ, q̃ Medici nigrã vocãt, sanguis emittitur, aluus ducitur, corpus plurimis frictionib. distringitur, ac tenuissimis interim cibis vtcũq; alitur, donec paulatim refecti, ad pristinam sanitatem reuersi sunt. *Beniuenius. c. 13. de abditis.*

Inter magna prodigia habitum est fulmine tangi nec interire, vt nos vidimus in Ioan. Maria Cardano, Bresma cognomine: qui à supercilio ictus vsque ad pollicem cum iacuisset ternis horis vt mortuus, & reuixit & superuixit. Id accidisse in agro Trebulano vxori Romani ciuis Pharrano & C. Attilio Cos. inter prodigia relatum *à Iulio obsequente.* Sed & inter mira referunt, Mithridatem illum, qui tot bella cum Romanis gessit bis sensisse vim fulminis citra iniuriam, primum cum infans esset cunis exustis, ipso etiam leuiter in fronte læso ita vt cicatricem tegerent capilli post dormientis ingressum cubile pendentem perforasse sagittam. *Ioan. Baptist. Cardan. libel. de fulgure. cap. 2.*

Mirum quoque est id quod Scopeliano, pontificis Asiæ filio atque oratori accidit: nam cum in cunabulis esset à fulmine occiso fratre qui vna cum illo natus erat ipse euasit omnino incolumis atque per maximos labores ad extremam etiam peruenit senectutem. Sunt fulgurum varia decreta & multo certiora miracula. Referunt enim in Lemno insula vbi insulæ cornu diuiditur, octo messores sub quercu cœnantes, à fulmine percussos atq; exanimatos mansisse sub ea specie qua discubuerant, vt vnus comedere videretur, alter ori poculum manu admouere, alius bibere. Cumque nigri omnes essent imaginem statuarum totidem representabant. Tantum

in his fulminis vis potuit, tam parum in illo. *Cardan. de varietate lib. 8. c. 43.*

Nõnullos vidimus sideratos & mortuos, vnã tantũ mulierem videre licuit ad hæc vsq; tempora sideratam & fulmine tactam, quã curauimus & sanitati restituta est. Secundus tamen agitur annus & adhuc in lecto moratur. Soror lucida in D. Claræ cœnobio Ferrariæ initiati tamen à stupore mentis libera euasit, hi latine dici possunt fulmine tacti, fulmine percussi, de cœlo tacti vnde & Virgilius.

De cœlo tactas memini prædicere quercus.

Celsus lib. 3. c. 27. hos vocat attonitos, dicitq; attonitos raro videmus quorũ & corpus & mens stupet, fit interdum ictu fulminis, interdũ morbo ἀποπληξίαν hunc Græci appellant, vt ex Celso colligi possit, fulminis ictu & corporis & mentis stuporem inducere, & siderati ipsi mentis & corporis stuporem habent: tamen ictus vna in parte videtur. Iudicandum est de talibus βλητοῖς. i. sideratis Hippocratem loqui qui vna parte percutiuntur, & cito obeunt, vestigiumq; remanet.

Rusticos vidimus vniuersim combustos ex ictu, nec locus ictus discerni poterat.

Puellam vidimus in qua nullum ictus vestigium apparebat circa dorsum duo tantum erant signa, à summo ad imum pertracta, quæ à pyragra candenti facta videbantur intus nihil erat incommodi præterquam in vna pulmonis penula, in cuius fine exustio quædam videbatur. Celsus sideratis opem fert, tamen qui vere tacti sunt fulmine, curari non possunt sed obeunt. *Brassauola comment. ad lib. 1. Hipp. de Rat. Vict. in Morb. Acut.*

Fulmen omnia animalia præter hominem solo contactu occidit, hominem vero vix vnquam euadere licet. Euasit tamen Ioannes Maria Cardanus & superuixit raro miraculo. *Cardanus libro 2. de subtilitate.*

Vtriusque euenti habemus nos exempla pene innumerabilia: quę nostris oculis perspecta sunt. Nam & solo afflatu aliquot extinctos vidimus in quibus nulla vsquam ictus vestigia apparebant: & plures superstites sine miraculo etiam nunc salutamus, virgines maritas, milites, sacrificos, bubulcos, campanarum quæ aduersus fulmina pulsantur, ventilatores. Quorum maxima parti ad incommoda quæ obuenerant vel ex ictu vel ex afflictatione aut ex vstione medicas manus iussu nostro ministri adhibuere.

Bubulcum in Taurinis percontati sumus, quo haberet authore auriculam perforatam (pertuderat eum fulmen tenuissima traiectione) at ille amẽs atque attonitus, nunquam recte aut sapere aut loqui postea valuit. Qui igitur Pliniana verba mutiatus esses, longe commodius eius quoque verba descripsisses, quam obstreperes tuis. Sic enim ille. Vnũ animal hominem non semper extinguit: cætera illico. Quanquam ne hoc quidem verum est. Intacto enim equo ac superstite insidentem interfecit, in Taurinorum agro ad vicum Ceresolam: qui sese sub arbore contulisset. *Scaliger. Exercitat. 13. ad subtilitat. Card.*

Hier. Fracastorei mater, dum Hieron. ipsum, etiamnum infantem in vlnis gestat, fulmine tacta, periit, infante illæso: futuræ gloriæ non obscuro præsagio: *Auctor vitæ.*

Anno 81. Vesontione; siue Byzantii Sequanorum: cum campanarii (vt vocant) in festo assumptionis B. M. virginis, in templo D. Iohan. Baptistæ, contra tempestatem campanas pulsarent, quidã ex illis fulmine petitus, interiit, qui habitabat in vico S. Quintini. Totum vero eius corpus inspectum, sine vllo vulnere, & pellis integra comparuit: eo excepto, quod collum nonnihil denigratum, & collare indusii scissum fuit. Eius itaque corpore à Medicis aperto, præcipua viscera, cor, hepar, & lien desiderata sunt, reliquis minutioribus intestinis sideratis. Iis, qui ipsi adfuerant, pedes ambusti tantum fuere. *Acroma Ioan. Gilberti, Nobilis Burgundionis Palmensis.*

Habes hanc historiam, clarissime Schencki, vtcunque à me descriptam, quantum scilicet, iuu: ni ille commeminisse potuit, quam vti boni consulas, te etiam atque etiam rogo. *Ioannes Iacobus Beurerus, S. Cæs. Maiest. Historicus & interpres Græcus, Professor Historiæ & Græcæ literaturæ in Archigymnasio Friburgensi Brisgoiæ.*

Observatio.

Ex horrendo terra motu attonitio mentis emotio, & vesania inducta.

AVdi rem atrocem & annalibus memorandam, quæ in vrbe nostra ob terrificum terræ tremorem, nuperrime accidit, municipi meo viro alioqui probo, & opulento, cui Fulco nomen, Argelatoque cognomẽ, hic cum ex illo diro ac perterrictepo fragore factus esset, vt aiunt, attonitus, menteque alienata, nam limphaticos, similesque furentibus fieri ab hoc malo, Seneca locupletissimus testis affirmat, cæpit desipere, cum dispendio sanitatis, qui morbus sensim gliscens implicitusque visceribus, adeo hominem dementauit, & in tantum impulit furorem, vt die Paschalis solennitatis sacrosancto, cultro sibi gulam secare tentauerit, moxque confestim sese ex superiore ædium parte in inferiora præcipitauerit, ex quo præcipitio mors est secuta. Pauor itaque egit hominem in vesaniam, vesania in furorem, furor in mortem, nisi lubeat magis credere id Biothanatæ mortis genus, ex maleuola siderum radiatione contigisse, nam si Mars & Sol diametra se radiatione aspexerint, in contrariis constituti locis, longa se inuicem radiorum potestate pulsauerint, ista in genitura coniunctio homines *vt docet Firmicus Maternus*; ex altis deiectos locis misera laceratione præcipitat: aut ex altis deiectis locis, graue nescientibus periculum semper affertur. *Beroaldus libell. de terræ motu.*

Observatio.

Ictu bombardæ exaudito puer apoplexia mortuus.

INfans Benepesantis, ab ictu bombardæ exaudito: totus contremuit, & turbatus fuit: sequenti nocte lac non suxit, flebat & irrequietus permansit: sequenti die à prandio, apoplexia correptus fuit. Nam vniuersum eius corpusculum tremebat, labia torquebantur, & oculi ita eleuabantur, vt foras exire viderentur. Cæterum pulsus huic frequens, celer ac languidus erat, præcipue dextri lateris. Nam vniuersus sinistrum latus illico paralysi correptum fuit, & arteriæ suis motibus destitutæ. Porro à præsagio facto, quod puer hic intra paucas horas moriturus esset; post rutam ad eius nares admotam & oleum

Vulpinum nuchæ adplicitum, & ſanguinem per tibiarum ſcarificationem extractum, & cauterium prope nucham applicitum, tertia hora noctis obiit. Non eſt mirari, ſi ab ictu bombardæ morbus dictus ex quo mors ſubſecuta fuit, ortum traxerit, cum perterrita natura ſpiritus animales ad cerebrum tanquam ad arcem defendendam retraxit, cum quibus ſanguinem plurimum ſecum quoque duxit, ad quē meatuum coarctatio ſecuta eſt, & conſequenter apoplexia, & paralyſis, morbi pernitioſi ſunt orti, conſequenter hic eſt adducere ea quæ à *Galeno lib. de theriaca ad Piſonem* traduntur. Mulier vtero gerens, ſolo tonitruo exaudito, & horribili quodam ſpectaculo viſo, infantem abortiuit. *Luſitanus, curat. 22. Cent. 3.*

Observatio.

Alapa quidam, alius pugno in faciem incuſſo ſtatim apoplexia correpti, & mortui.

Exorta inter duos iuuenes lite, cum alter alterum extento brachio, alapa percuſſiſſet, in morbum ſtatim quem ἀποπληξίαν Græci vocant, reſolutus vapulans, paucis autem horis iugulatus interiit. Quare conuocatis medicis (in vinculis enim detinebatur reus) quæſitum eſt de cauſa mortis ipſius. Verum aliis in ictum ipſum, quo materiam commotam fuiſſe putarent: aliis in humidiorem locum, quo diutius obdormierat: nonnullis etiam in lautiorem victum & potum pleniorem, quo dum vixit eſt vſus, huiuſmodi mali cauſam referentibus, indiſcuſſum apud præſidem remanſit iudicium. *Beniuenius cap. 110.*

Quendam accepi pugno in faciem illiſo, mox cōcidiſſe in pago, cui la Voulte nomen eſt. *Valleriola lib. 3. enarrat. 8.*

Vidimus quendam pugno in facie percuſſum ſtatim apoplecticū concidiſſe. *Horat. Augen. lib. 9. epiſt. 2.*

Cavsarvm distinctio.

Observatio.

Diſcrepantium apoplexiæ cauſarum, diſtinctio notabilis.

De cauſa apoplexiæ non eadem omnium eſt cōſenſio. Putant enim pleriq; ex craſſiore frigidioreque pituita hanc ſemper gigni, nunquam vero à ſanguine aut melancholico humore. *Hippocr.* tamen cuius ſententiæ experimenta cōſentiunt, neq; hunc neque illum humorem abſolute cauſam ſtatuit, ſed omnem craſſiorem ſuccum, ſiue ſit pituita ſiue humor melancholicus, ſiue craſſus ſanguis, aut multus, aut cōcretus, & grumoſus. *In libello de flatib.* addit flatus intercipientes vaſa: aliquando abſceſſum vel tumorem pręter naturam: & vinum commouens materiam in cerebrum, vel vinum ipſum replens. Rariſſima cauſa eſt fulmen, vnde tamen attoniti & ſiderati veteribus dicti apoplectici, quod fulmen ſidus eſſe crederent. Addit etiam *Galen. de differ. morb.* ab externo & vehementiſſimo frigore apoplexiæ quippiam ſimile concitari, ita vt ſymptomatis à materiali non diſtet, quanquam eam affectionem catalepſim potius dicerem, in qua partes ſolidæ refrigerantur, humores in venis concreſcunt, & ſpiritus prę ſiccitate immobiles redduntur. Melancholicus ergo humor, cui cum pituita craſſities communis eſt, ſi cerebri ſubſtantiam imbuat, melancholiam morbum, aſſatus, acris & malignam quandam qualitatem contrahens, maniam concitat: ſin vero cerebri ventres obſtruat, apoplexias & epilepſias inuehit, vt ſcribit *Hippocrates ſecundo de morbis: & in aphoriſmis.* Vere & Autumno in declinante ætate à quadrageſimo ad ſexageſimum (cui atra bilis familiaris eſt, vt ſenioribus pituita) apoplexias fieri docet: Morbus melancholicis (*inquit 6. Aphoriſm. 56. 57.*) per hæc tempora ſuſpecta ἀποσκήψιες (humorum videlicet tranſpoſitiones, aut decubitus) vel apoplexiam corporis, vel conuulſionem, vel maniam, vel cœcitatem denunciant. Et ſequente aphoriſmo, non omnem apoplexiam, ſed eam ſolum, quæ (interprete Galeno) ex ſola atra bile ortum habet, in dicta ætate fieri ſubiicit. De ſanguine multo vel craſſiore, & plenitudine in vaſis, dubium non eſt, quoties carotidas & arterias intercipit, quæ contexunt retiformem plexum: qualis apoplexia à frigida ſyncope parum diſtat, & quarto de victus ratione in acutis (nonnullo falſo interpretantur catalepſim) deſcribitur. Calor enim natiuus cum ſpiritu in illa plenitudine ſuffocatur, quia difflari non poteſt, vt & in crapula, fitque τῶν ἀγγείων ἀπόληψις, venarum interceptio. Nam cum ſupra modum oppletæ fuerint, premi virtutem, grauarique eſt neceſſe, vnde extinctionis natiui caloris periculum, & propter multitudinem atque copiam ſuffocatio ei ſimilis, qua omnes apoplectici laborant. In quo à ſyncope frigida maxime differt, quod in hac diſſipentur ſpiritus, aut ad cor contrahantur. Hi enim per naturales ductus intro foras aut contra, ferri non poſſunt, vt ante: proindeque torpent ac refrigerantur, ſanguiſque coaleſcit & concreſcit, vt in mortuo corpore, non à vehementi frigore aut ſiccitate, vt in catalepticis, ſed ſuffocato calore & intercepto ſpiritu, quo liquidus erat ac fluxilis, vt cum fuſum metallum ab igne remotum, licet adhuc calens, cogitur. Ob eamque cauſam quamplurimis horum hæc (*ait Hippocrat. 4. acut.*) accedunt, faciei rubor à ſanguinis copia: oculorum immobilitas & veluti quidam functionum torpor, læſo neruorum principio: manuum porrectiones & ſtridores dentium, propter vitiatam motionem conuulſionemque coniunctam: extimarum partium refrigeratio, oppreſſo calore ab humorum copia: denique ſpirituum in venis interceptiones impedito tranſitu. Quod autem *Galenus 2. de dog. Plat. & Hippoc.* negare videtur carotidum & iugularium venarum ſectione vel compreſſione (idem iudicium de obſtructione) apoplexiam fieri, intelligere oportet ſtatim, quod accidere oportebat, ſi iuxta Peripateticos animalis vis à corde per arterias cerebro & corpori influeret. Poſt aliquot enim horas vim animalem exolui & animal mori, nō ſolum ibidem fatetur, ſed & alibi ſæpe. Spiritus enim animalis vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto, externo aere recreatus aliquandiu ad motum & ſenſum ſatis eſſe poteſt. Vbi vero diſſipari & contabeſcere incipit, alterius (vt corpus alimenti) penuria, veluti carus quidam hominem inuadit, ablato iam omni ſenſu ac motu præter reſpirationem, qua tandem læſa & perturbata apoplexia conſtituitur. *Galenus* ſimiles ex ſanguine apoplexias intelligere videtur, cum præter pituitam vētriculos

cerebri

cerebri opplentem alteram apoplexiæ causam (*6. Aphor. 42.*) scribit esse φλεγμονώδη διάτεσιν in ipso cerebro consistentem *Iacotius Comment. 1. ad aphorism. 3. lib. 7. Sect. 2. Coac. Hippocr.*

APOPLEXIA IN PARALYSIM DEsinens.

OBSERVATIO.

Mulier febricitans, apoplexia correpta, quæ in sinistri lateris resolutionem cessauit, dextro latere conuulsionibus cum febre afflicto.

COnsultaturi Peregimus, Saracenus, Fauherius, Maupea, Rusticus, Philippus, & Ego, pro vxore Itali ægrotante à duobus mensibus. Primo correpta apoplexia, quæ ad tertium ferè diem durauit, postea in paralysim incidit totius lateris sinistri. Deinde quum melius habere inciperet, incidit conuulsionē alterius lateris violentam, & diu perseuerātem, cum febre, qua etiam laborauerat dum esset apoplectica; Mulier erat accedēs ad quadragesimum annum lactans inordinatè, aquam biberat, multos fructus comederat, natura admodum melancholica, obnoxia hemicraniæ: quæ paucis annis per biennium, quartana laborarat: Mens constabat extra epilepsiæ paroxysmum. *Ioan. Bauhinus de obseruat. proprijs.*

OBSERVATIO.

Apoplexiæ in paralysin desinentes.

ANno 1554. cum apophthegmatum meorum editionem iam ad prelum pararem, egressus musæum, 21. die Decembris dira paralysis corripuit. Quo sensim in terram dimissus, vno momento, non tantum vocem, sed dextram, totumque eius sensum & motum à capite, vsque ad calcem (solo visu ac auditu exceptis) adeo amisi, vt nec verbum vnum proferre, ad 12. dies, nec pedibus insistere, nec digitum vnum ad tres integros menses, lecto infixus, mouere potuerim. Videbantur membra non in ligna sed in lapides durissimos cōuersa esse, dum sanguis læsæ partis ex humorum frigiditate & neruorū meatuumque obstructione adeo gelitus, ac induratus, vt nec fricationibus, nec fomentis, nec aliis mediis quibuscunque calefieri vix tandem potuerint. Amisi tunc (dictu mirum) humoribus à capite per cerebrum defluentibus, adeo omnem memoriam, vt orationis Dominicæ verba, literarumq; omnium notę penitus exciderint (id quod olim Messalæ Coruino ex morbi etiam improbitate contigit, quemadmodum etiam Francisco Barbaro, ac Georgio Trapezuntio, qui inter Latinos Græce loquentes, senio iam confecti in profundam Græcę linguæ obliuionem incidere, vt grauissimi authores testātur.) Meæ autem calamitatis testes sunt, amicissimi mei, qui me animo quidem ac ratione saluum, sed tantum nutu loquentem non intelligentes, literis alphabetico ordine in tabula creta depictis, admonebant, vt dicturus sinistrę manus indicio, literas suo ordine ostenderem, vt sic ex literis syllabas, ex syllabis voces integras facientes, inde animi mei cogitata, vtcunq; tantum elicerent: sed Chyronium vulnus ac immedicabile malum videbatur. Quo factum est, vt non ipse modo, sed omnes morbi atrocissimi spectatores, de vita mea desperarent. Verum Deus misericors, cuius virtus infirmitate nostra perficitur, assiduas meas ac suæ ecclesiæ pro me preces exaudiens, D. Wilhelmi Gratoroli Bergomatis, insignis medici opera, maiori ex parte restituit. Si quid igitur ex ea vitæ parte, q̄ adhuc residua mihi est, musis aut obelo dignum à me acceperis, Deo potissimum optimo maximo, ac inde Gratorolo medico ascribas velim. *Lycosthenes lib. Prodigior.*

Leuiter ætate nostra tactus fuit in foro Iulio Antonius Fereus ex Patricia gente, diutiusq; resolutis quibusdam membris vixit. *Benedictus lib. 1. capite 34. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Apoplexia quædam rara.

APoplexiam non fortem quandoq; vidi, quæ sinistram capitis partem cum inuasisset, simul etiam digitos dextrę manus & dextri quoq; pedis corripuit. *Thaddæus Dunus lib. 2. c. 4. de miss. sanguinis.*

OBSERVATIO.

Apoplexiæ & epilepsiæ discrimen.

EPilepsia differt ab apoplexia hac ratione. Nam in hac non tantum ventriculi, verum etiam corpus afficitur cerebri. Deinde semel & vna vice replentur cerebri sinus in apoplexia, nō ita tarde vt in epilepsia. *Erastus Patre quarta, dispositio. aduersus Paracelsum.*

Licet apoplexia & epilepsia ab eadem causa videantur excitari, ea tamen non est eadem, sed in modo differt. Nam humor crassus in epilepsia non perfecte obstruit ventriculos: in apoplexia perfecte obstruit: quod si addas in apoplexia plures ventriculos obstrui, quam in epilepsia, hoc etiam non parui refert. Illud etiam potes addere, in epilepsia affici tantum cerebri ventriculos, in apoplexia etiam corpus cerebri: quare cum modus causæ diuersus sit, diuersi sunt morbi, quod ex diuersitate symptomatum patet. *Comes Montanus. libr. 3. cap. 31. de Morbis.*

PROGNOSTICVM FVNEstum.

OBSERVATIO.

In magnis capitis morbis, apoplexia scilicet, conuulsione, &c. vrina vinosa, cruenta, mortis argumentum.

VIdimus certe aliquando in grauioribus capitis morbis, vt apoplexia & conuulsione, cruentam vrinam & vinosam certissimo imminentis mortis signo, de quibus omnibus dictum est in librum huius operis de vrinis, quem ante hunc exposuimus. *Iacotius Comment. ad aph. 29. lib. 1. Coac. Hippo.*

OBSERVATIO.

Aliquando leuis apoplexia vtero gestantes infestat.

MVlieribus quibusdam, quo tempore fœtus in vtero animatur atque mouetur, vt 40. die, & in fœminis 3. aut 4. mense fiunt apoplexiæ leues, vt in Domina Ezelin à nobis est obseruatum. *Scholiographi Comm. ad cap. 6. lib. 1. Hollerij de morb. int.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Ab apoplexia curati nonnulli.

COncludimus forti apoplexiæ remedia non esse adhibenda, cum suapte natura exitialis sit. Hippo. authore, sed si ita debilis, licet solutu neq; facilis

sit, opportunis tamen auxiliis adhibitis forte curari poterit, Galeno teste: quemadmodum & nos non semel curauimus, potissimũ in illustri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuersis tamen temporibus ab ea correptus, opportunis remediis adhibitis, Deo fauente, liber euasit. Nec non & illustris Chrisostoma de Aquino Ruborum comes, quę cum annos ageret ferè sexaginta, in apoplexiam incidens, remediis cõfestim adhibitis, ab ea liberata, principesque primo functiones recuperauit, deinceps cum in sinistri lateris resolutionem finita esset apoplexia, sensum primo cum brachii tum cruris, & motum deinde, cruris antea, & demum brachii non longo post tempore, adepta est. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoq; magna & acuta sit affectio, potius à præsidiorum quam à victus ratione eius curatio auspicanda esset, quemadmodum mos est plerisq; artis medicæ authorib. *Altomaris cap.19. de medend. hum. corp. malis.*

Fortissima apoplexia correpta fuit honesti ciuis vxor, cum ad 48. ætatis annum peruenisset. Habitu erat corporis ἀσάρκῳ ac carnoso, temperamento calido & mediocriter humido, sanguinis redundantiam attestante. Concidit subito: seniores Medici vocati nihil spei superesse iudicabant, tãdem 14. aut 16. ab inuasione horis vocatus accessi, tum temporis adhuc iuuenis medicus: obseruaui grauissimã cum difficili admodum respiratione apoplexin: pulsum fortem & magnum, tentandam esse curationem existimaui. Itaque sanguis illo die bis, & quidem satis copiosus detractus, semel è brachio dextro, deinde ex pede: enemata quoq; hoc ipso die satis acria duo iniecta, deinde continuis diebus singula: adhibita & localia quædam. Ita tandem octauo aut nono die suos domesticos cognoscere cœpit, & nonnihil balbutire, postea purgantibus medicamentis per os exhibitis: deinde & φαρμάκοις, apophlegmatismis, aliisq; similibus vsa, meliuscule habuit: verum eousq; perduci non potuit, vt mentis ac sensuum integrè compos fieret, aut pedibus consisteret. Mansit reliquo tempore impotens: sedebat ac gestabatur in sedili, ita tamen aliquot annis superuixit. *Dodonæus. Obseruat. Medicinal. cap.8.*

Eos, qui debili aut exigua apoplexia occupantur, in vita seruare haud est difficile: sed ita curare, vt nulla labes relinquatur, hoc opus, hic labor. Multos certè enumerare possemus à leui apoplexia restitutos: & nonnullos ita restitutos, vt nulla in ipsis præcedentis morbi manifesta vestigia relicta sint, sed tamẽ alicuius partis stupor aliquis, vel linguæ aliquod impedimentum remansit: quod subinde tam exiguum, vt in solo cantu deprehendi potuerit. Nihil autem consultius in hoc morbo, quam confestim sanguinem mittere, etiamsi corporis temperies frigidior, & morbi causa pituitosa videatur, si modo vires ferant: Nequit enim citius à superfluis humoribus exonerari cerebrum, quam per sanguinis detractionem: & humores cerebrum occupantes absque sanguine permixto non sunt. Nisi in valde senibus, quibus & vires imbecillæ & pituita copiosior quam aliis. *Idem in annotat. ad cap. citatum.*

OBSERVATIO.

Apoplecticus sine paralysi restitutus.

Nos, multis præsentibus, Procuratorẽ Regium Arelatensem ieiunum derepente sensu motuq; priuatum, cum magno stertore & violenta respiratione, restitutum vidimus sine paralysi aut alia noxa. *Iacotius Comment. 1. ad lib. 7. sect. 2. coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Potio, qua Apoplecticus 20. horis decumbens reuocatus est.

Aqua destillata è nucibus moschatis, auribus, palato, naribus ebibita, omnium est remediorum accommodatissimum. Quodsi fiat cum aqua vitæ destillatio, multo erit efficacior. Hoc præsidium Senecensem Episcopum, horas iam viginti iacentem, excitauit. *Hollerius de curand. morb. lib. 1. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Cucurbitularum in apoplexia vis mira.

Rasis inquit lib. 3 aphorismorum: Apoplexia accidit regi Hamech filio Hali, & in principio curam conuenientem non habuit, sed dimiserunt eum, sicut erat, & nullus ex eius magistris ei aliud precepit fieri, nisi inungi corpus odoriferis & suffumigari. Quod sufficiens ei non credidi, sed feci ventosam collo eius apponi, & velociter ab illa ægritudine exiuit, & est res in qua confidentia esse debet.

Petrus Apponensis in complemento Mesues: Scire, inquit, debes, quod mundificato corpore, si occurrat administratio ventosarum post sinistram spatulam, est res faciens te securum à morte, & quãdo res iam posita est in desperatione, in omni cordis passione est medicamen fidele, virtutem facit liberam, & spiritus respirationem, si Deo placebit, & subuenit ægritudinibus diuersis. Et paulo post. Si catarrhus cũ impetu descẽdat, vt homo ex eo fluxu videatur suffocari, confestim fiant ligaturæ fortes apud axillas in superiori parte adiutorii, & ponantur ventosæ magnæ multum ignitæ ad spatulas, & item vna mediocris bene ignita supra cõmissuram sagittalem, & est secretum admirabile, seruans hominẽ à subita morte: & his factis, fricetur palatum & colatorium cum castorio dissoluto in aceto scyllitico, aut cum theriaca veteri. *Iason. capite decimo septimo, de curand. morbis cerebri.*

Ferunt Hieronymum Fracastorium dum langueret, cognito fatali morbo, post multas amicas sibi herbas: in olfactum balbutiente lingua efflagitatas, amisso penitus sermonis vsu, manũ sæpius in verticem exporrecta, iis qui aderant innuere voluisse, vt celeriter cucurbitula affecto & laboranti cerebro, quo ille peropportuno remedio se Deo dicatam Veronæ virginem curasse adhuc meminerat, subuenirent: sed re nequaquam intellecta cum alii alia adhibenda tum esse remedia prædicarent, frustra expectato remedio, leniter sub noctem expirasse. *Hæc ex vita Fracastorij.*

MORTVI.

OBSERVATIO.

Tempestiua vena sectione neglecta, mortuus apoplecticus.

Referam paucis historiam vnam. In grauissimam apoplexiam senex quinquagenarius incidit. Vbi vocatus ad eum fuissem, hominem sanguine plenissimum comperi, boni habitus: sanguinem detrahi iussi: Ibi cœperunt mulierculæ, familiaresque & amici diu secum ipsi mussitare. Rogati quos miscerent inter se sermones: vires esse prostratas dixerunt, sangui-

sanguinis missionem in aliud tempus differendam. Ego mortem præ forib. esse prædixi, & abii: ille post horas duas mortuus est. Bene autem mecum actum est, quod non obtemperarint, nam si post sanguinis detractionem mortuus nihilominus fuisset, me illum iugulasse fortasse dixissent. *Thaddaus Dunus lib. 2. cap. 5. de miß. sanguinis.*

Observatio.

Intempestiua venæ sectione mortuus apoplecticus.

MVlier quædam Hebræa, cum continuos quadraginta dies integros, Hebræorũ more ieiunaret, inde debilis facta est. Cæterũ, cum postea mali succi cibariis vesceretur, multum humorem pituitosum exaggerauit: ex quo cerebri cauitates occlusæ sunt, & obstructiones factæ, ad quas priuatio sensus ac motus secuta est: pro quibus recuperandis & obstructione leuanda multa illico facta sunt, & ad cauterium vsq; in commissura coronali peruentum est, cuius loco, primo caput optime rasum, aqua vitæ, vel oleo de saxo petroleo dicto, illinibatur, & ignita candela accendebatur: quibus remediis mulier hęc ad se aliquantulum rediit. Sed medicus inscius ad eam iuuandam præsens, ex brachii secta vena, sanguinis ℥. 8. vel 10. extraxit, vnde mors certa consecutura breui superuenit: non sine doctorum hominum iniuria & filiorum hominis iactura. *Lusitanus Curat. 23. Cent. 4.*

Observatio.

Apoplexia subito interfectorum historia.

NOs aliquando vidimus, qui statim cum correpti sunt obiere, vt nuper contigit Bartholomæo Ratiocinatori, qui ferè me præsente in apoplexiam decidit, & illico omnia vitæ indicia abiere, & mortuus est. Idem anno superiore euenit intimę cubiculariæ illustrissimæ Ducis nostræ. Hæ fuere fortissimæ apoplexiæ. *Brasauolus Comment. ad aph. 42. libro secundo Hippocr.*

Prætorem noui, qui amiculos aliquot in cœnam conuocauerat, quos inter & medicus accumbebat. Cum iam epulatio ferueret, & cuique strenua res esset cum hilarioribus poculis. Symposiarches anaticulæ alam præministrans ipsius latus claudenti, derepente apoplexia corripitur. Id est, quod parœmia nobis suggerit: inter os & offam multa contingunt. Hic protinus admirabilis metamorphosis, pro gaudio planctus, pro risu fletus, pro tripudiis trepidæ cursitationes. Medicus moribundo laturus opem, pennam poscit, quam oleo tinctam in fauces & gulam vsque demittit, quo crudus cibus, & nondum in imum delapsus excuteretur. Sed qui sic vexatur inter manus reiectionem molientis expirat. Quam gratiam medicus pro officio impenso retulerit, non dicam. Plato suarum legum, dialogo nono: Omnes inquit medici, qui curantes non sponte occiderint, mundi sunt. Hæc incommoda qui non veretur, neque pensi quicquam habet popularem auram, vomitum experiatur. Equidem malim (quod & Paulũ & Aetium voluisse existimo) vbi ex aliqua parte iam recreatus videbitur, aut si sensus mentisq; tantillum habeat, vt seipsum aliquantulum adiutare queat, & in ventriculo primaria morbi causa existat, promptusque sit ad reiectiones, vt tum vomere cogatur. Verissimum est illud, vbi difficilis est obseruatio, perito & exercitato opus est artifice. *Iason. de morbis Cerebri cap. 27.*

Didacus Ferdinandus à Lapide, vir qui diu apud Indos egit, & inde nobilem lapidem adamantum magni pretii & valoris attulit, vnde illi cognomen à lapide inditum fuit: cum septuagesimum ætatis suæ prope annum ageret, & optime valeret, apoplexia correptus fuit ita graui & forti, vt illico mortuus cõcideret, neq; pulsus aut respiratio vel minima appareurit, quę plerunque per aliquod vel breue tempus comparere solent, vt in speculo percipitur, vel gossipio subtiliter carpto naribus admoto & ori, vel scutula aquæ plena pectori superposita, aut aliis similibus. Obiit autem 22. die mensis Decembris. Anno 1552. *Lusitanus Curat. 23. Cent. 4.*

Observatio.

Apoplexia negligentius curata, æger mortuus.

QVidam apoplexia correptus, frixione, motione, phlebotomia excitatus est. Secuta febris cõtinua, satis mitis, sed cum delirio. Negligentius curatus neque expuens, quæ in pulmones defluebant, nono die à febre, decimo ab apoplexia suffocatus est. *Hollerius libello proprio. curat. 29.*

Observatio.

Ex materia pituitosa frigida cum obliuione, capitis grauitate & dolore præcedentibus mortuus apoplecticus.

DIcam pro exemplo quemadmodũ in viro quodam, qui quadragesimumquartum agebat annum, euenisse vidi. Erat hic calidi capitis natura, ac potius sicci, multis vitæ incommodis actus, cũ ventis & pluuiis, tum nocturno aeri se diu temere exposuit, sic negotiis exigentibus: tandem obliuiosus eorum esse cœpit, quę subinde faciebat: at præteritorũ tamen recordabatur satis: sed neque prorsus mente constabat, cum loca in quibus morabatur non bene dignosceret. Tandem diutino capitis dolore vexari cœpit, flatuum scilicet ratione, atq; ita medium post menses fere sex accersiuit. Quo ad somnum attinet, aliquando admodum procliuis erat: purgatus vero quieuit dolor & sensus. Itaque cum iam melius habere videretur sibi, curatio tandem invictus ratione permissa est. Circa Februarium mensem adhuc obliuiosus & tardus persistens, rursus doloribus afflictus est: & tandẽ attonitus effectus, obiit citissime. Huic ergo obliuionis symptomata, multum humorũ frigidi aceruatum arguebat, similiter & capitis grauitas & dolor. Præterea sensus obtusi hoc monstrabãt imminere malum. Alia signa ab Hipp. posita, à quo Paulus, & ab eo Auicenna. Similiter etiã & tremores præcedent, & somni longi & grauiores. Hi enim causam frigidam & humidam esse monstrant, præsertim in sene, qua ætate, cum se habent secundum naturam, potius sicci sunt & insomnes: sic & diuturnæ vertigines monstrant. *Iacchinus cap. 9. Comment. in lib. 9. Rasis.*

Observatio.

Apoplecticorum historia varia.

IN Apoplexia homo repente concidit sine motu & sensu. Sic à nobis obseruatum in frigida & austrina aeris constitutione, Medicum quendam doctissimum

simum sexagenarium, vltimo Ianuarij die Lutetiæ à cœna concidisse mortuum. Ruellium Septembri periisse, quarto die, sicut & Bibliopolam quendam eodem die via Iacobæa: Pictorem quoque mense Aprili, anno 1545. interiisse stertenti apoplexia: eodem mense figulum in suburbio Iacobæo leui apoplexia, paralyticum altera parte euasisse, vtrumq; vinosum & macilentum, vt inde intelligas vim ambientis in suscipiente præparato. Acutissima apoplexia mox iugulat, & spiritum adimit, fortis violentum trahit: tertio loco est, quæ non violentum quidem & intentum, sed inæqualem, inordinatum, & intermittentem, desinitque in paralysin. Vnde animaduersione dignum illud videtur, quod scribit *Galenus in aph. 51. lib. 6.* Quicunque sani capitis dolore derepente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertũt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehendat. Quæ sententia etiam scripta est, *2. de morb.* Interpretatur enim de apoplecticis, qui apoplexia forti laborant. Sed hi ferè primo, secundo aut tertio die pereunt. Hinc quoq; perspicuum est, ex difficultate respirationis de magnitudine morbi coniiciendum esse. *Scholiogr. ad cap. 7. lib. 1. Hollerij de morb. internis.*

Observatio.

Apoplexia mortui cadauer horrendi aspectus: quod faciè tumida & liuida admodum, per os, nares & prominentes oculos, feruidam spumam egerere, viuentis instar, visum est.

VIR magni nominis, liberatus ante biennium, à leui apoplexia; tandem in templo, eadem correptus, interiit. Ego quia apoplexia decesserat, vt ante triduum sepeliretur, concedere nolui. Tertio die, cadauer intuitus, aspectu, id plane formidando depræhendi. Etenim cum innumera corpora dissecuerim, subitanea morte, veluti peste, apoplexia asthmate, vteri præfocatione, & carbonum vapore, extincta: suspensa etiam, vel aquis submersa: tertio sæpe ab interitu die, velut hydropicæ cuiusdam Monspessuli ex monumento ereptæ, & lapillos nigros in folliculo fellis habentis: nihil tamen vnquã quod cum hoc cõferri potuisset, videre licuit. Huius enim facies tota tumida & liuida cõspiciebatur: per os, nares, & prominentes oculos, spuma feruida, instar ebullientis fontis, aut aquæ in olla, efferuescentis egerebatur, sicut nisi fœtor immensus atq; liuiditas prohibuissent, viuere id credidisses. Stupendi autem euentus huius vix alia mihi causa occurrit, quam quod plethorico cum corpore fuerat, & Lato thorace, vnusque quasi sedens dormire, atque decumbere assueuerat: mortuus, cadauere reclinato, compressis visceribus vniuersus sanguis, sursum ad caput regurgitans ebullitionem hãc efficere potuit. Subitanei autem & insignis fœtoris causa ne fuerit, quod putrescentium ferinarum cranium esu delectaretur, aliis inquirendum relinquo. *Ioan. Bauhinus suis ad me obs.*

Observatio.

Apoplexia, qui mortui credebantur, reuiuiscentes.

NOn est sepeliendus nisi post tres dies. Illo enim spatio mouentur omnes corporis humores & extra illud, aut mortis aut vitæ euidens demonstrabit signum. Et ideo Euangelium secundum de Lazaro, fœtet quia quadriduanus est; primis tribus diebus, aliqui corde frigidi, visi sunt reuixisse. *Paschalius lib. 1. cap. 13. de curand. morb.*

Compertum habeo nostra & auorum memoria nonnullos effracto capulo reuiuixisse. Quamobrem lege cautum esse conuenit, ne libitinarij ac vespillones præpropere, quos mortuos existimant, extinctæque animæ speciem præbere vident, loculo includant, eos præsertim qui apoplexia aut morbo comitiali, vterique strangulatione suffocantur: cum in illis nonnunquam delitescat anima, quæ rursus corpus spiritu vitaq; imbuit. *Lemnius lib. 2. cap. 3. de occult. rerum mirac.*

Cum hæc scribo, memoriæ occurrit, olim apud Ferrarienses puellam quãdam apoplexia detentam fuisse, quæ ab omnibus medicis pro mortua habebatur. Cæterum cum mater puellam summopere amaret, eam non ita facile sepeliri permisit, & eo magis, quia ab aliis perceperat, qui subito & repente grauioribus iis morbis corripiuntur, & pro mortuis habentur, non sic facile & repente clero sunt committendi. Demum mater puellam per triduũ apud se contra omniũ opinionem detineri fecit, & tertio die puella quasi ex inferis subleuata reuixit, & hodie adhuc, vt audio, pulcherrimè viuit.

Consonum, fuerit hic enarrare id quod olim Salmanticæ, celeberrimo Hispaniarum studio, euenerit, & ita habet: Doctor Reginæ Isabellæ (ita enim vir hic vocabatur) abhinc annis viginti octo, medicus, prout illa ferebat ætas, doctus, & in vniuersa Hispania in maximo pretio & honore habitus: cum ægrotum quendam inuiseret, ac illi pulsum nõ adeo debilem comperiret, non illico, neq; ita breui eum moriturum assistentibus & discipulis, qui eum comitabantur, prædixit. Cæterum, cum vesperi eundem de more inuisum rediret, & è mula iam desilierat, quidam ex illis, qui ægroto astabant, illi ad scalas obuiam venit, ægrotum obiisse exponens: medicus vero vtcunque rem nouam admiratus, non ita tamen huic, qui ægroti obitum exposuerat, fidem habuit, forte iudicio suo magis confisus, vt qui non multis antea horis hominis male habentis vires cõprehenderat ex quibus certus erat, eum non ita de facili moriturum, prout quoque assistentibus & discipulis prædixerat. Vt generosus igitur & magnanimus medicus, ad ægrotum vtcunq; mortuum peruenire non dubitauit, quem primo aspectu, panno contectum, & Franciscana veste indutum cõspexit, non nisi variis reuerẽdis monachis circunstantibus. Tunc vero grauissimus, magna animi constantia, eum detegere fecit, & eius in metacarpio arteriarum motiones explorauit, quas vigere adhuc deprehendit: proinde eum ad cubile reuerti fecit, & præsidiis idoneis adhibitis, ad se redire fecit, qui postea multos vixit annos. *Lusitanus Curat. 23. Cent. 4.*

DE PARALYSI.

Cavsa.

Observatio.

Singulares celebrium aliquot medicorum de Paralysis causis sententiæ discrepantes.

CAusam resolutionis effectricem magna ex parte internoscere licet ex crasso, viscoso, frigido, interdum etiam terrestri & melancholico humore cõstitui.

stitui. Sciendum autem est vitium hoc ex qualitate calida aut sicca proficisci, vbi calida intemperies sanguinem & humores nimium torrefecerit: similiter etiam ob frigidam qualitatem solam. Quoniam igitur causa diuersa est, quæ resolutionis affectum pariat, inspiciendum internoscendumque diligenter est, copiane sit an qualitas sola: non parum enim interest. Si namque copia & crassities, necesse est adhibere quæ extenuant, & humoris, qui resolutionem excitarit, vacuationem moliuntur. At si qualitas sola fuerit calida & sicca, tunc extenuantia excalefacientiaque (omnia enim eiusmodi natiuum humorem consumunt) magis adhuc assant materiam: crassioremque reddunt. Liquet igitur contraria qualitati remedia inducenda esse, hoc est, refrigerantia & humectantia omnia, ad frigidam vero necessario ea quæ calefaciunt, applicari debent. *Al. Trallianus lib. 1. cap. 16.*

Causa spiritus influxum & distributionem interpellans, crassa fere est pituita, neruo tenaciter impacta huncq; obstruens & impediens, quo minus spiritus animalis in eam distribuatur partem, in quam neruus propagatur. Quin etiam alius quiuis humor in spinæ medulla infixus paralysin committere potest: ac sæpe flaua bilis hanc infligit, cum sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi ac neruorum origines effunditur. Eam præterea inducit nerui callus & tuberculum & tumor omnis præter naturam neruum aut medullam constringens, multoque magis iniectum vinculum, & contusio ex casu vel ictu, & vertebrarum luxatio, quæ aut in dextrū fit, aut in sinistrum. *Fernelius libr. quinto, cap. tertio Patholog.*

Paralysin à pituita crassa neruo tenaciter inhærente fieri, omnium medicorum est sententia. Ego vero à tenui, sed multa, quæ à cerebro defluit, & ob tenuitatem: totam nerui substantiam irrigat, molhoremque efficit, in quo idem neruis, quod in apoplexia cerebro accidit. Ex illa enim nerui remollitione sequitur nerui extensio, cōstructioni naturali contraria, quæ efficit, vt partem cui inseritur neruus, mouere non possit. Quare non est audiēdus Fernelius, qui flauā bilem paralysin posse excitare scribit. Huius autem verba sunt. Quinetiam alius humor in spinali medulla influxus, paralysin cōmittere potest: ac sæpe flaua bilis hanc infligit, cum sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi, deinde in neruorum origines effunditur. Hactenus ille. Non eo inficias sanguinem in spinam prouenire, & ab eo paralysin induci posse, cum in spinali medulla, frequētissimæ sint venæ, à quib. multum sanguinis effundi potest, qui sua humiditate vim habeat humectandi neruos, sed qua ratione, aut bilis, aut melancholia id efficere possint, non video, cum hæc raro nec facile ad spinā deferantur, & cum eo peruenerint, neruos potius siccent & indurent, quam emolliant, vt in elephantica laborantibus videre est, quorum corpus propter siccitatem arescit, non tamen inde paralysin accersit: quamuis sentiendi munus extinctum in his prope appareat. Tantum abest, vt nerui ob id resoluantur & laxiores efficiantur, vt robustiores euadāt, nisi ad extremam senectutem redigantur. Bilis enim non minus, quam melancholia siccat, sed cum acrimoniam adiunctam habeat, idonea magis est ad cōuulsionem quam ad paralysin excitandam. Acrimoniæ enim conditio est, neruos potius vellicādo contrahere & cogere quam relaxare & emollire, vt puncturę quę illis ab acribus & mordacibus humoribus accidunt, nobis demonstrant. Non ergo satis mirari possum, quod tantus vir tam leuiter etiā sine ratione in hanc sententiam præcipitanter adductus sit, vt φ sub finem intermittētium febrium paralysin ortam aliquando conspexerit, à bile in spinam dorsi & neruorum originem effusa concitatam credidit, quasi bilis quæ tunc euicta est & pauca, ad locum adeo dissitum & remotum, accessu difficilem permeare queat. Quod enim pauca eo tempore sit & cocta, non dubium est, cum morbus in declinatione sit. Sed quis illi aditus ad spinalem medullam esse poterit? Aut enim à cerebri sinu posteriore delapsam esse, aut per vertebrarum foramina ad spinam peruenisse oportet. Quod si per cerebrū, cur non phrenitim potius in illis febribus excitauit? quod æquius esse videtur. Idem etiam præstat. Quod cum nō fiat, nec in febrium intermittentium declinatione per hanc viam fieri putandum est. Per vertebrarum autem foramina, quia cū sanguine simul deduci oportetet, subiisse cum sanguine, bilis videri non debet, aut in venis contentam fuisse. Quare ardentem aut continuam potius, quam intermittentem febrem concitauisse oportuit. Adde quod venæ illę, quæ per vertebrarum foramina intra spinā peruadunt, nutritionis esse vertebrarū tantum, aut periostii interioris, quod efficere tertiam spinæ membranam crediderim, constitutæ sunt. Quæ cum nec duram nec tenuem ipsius membranam attingunt, nec bilem etiā ad illas deferre posse credendæ sunt. Nec si sub finē intermittentium paralyses fiant, à bile pronatas argumentum est, cum bilis aut febrilis calor, pituitam in cerebro contentam, aut in ipsa medulla spinali latitantem eliquare potuerit, quæ in neruos effusa paralysin induxerit. Ex quibus concludimus sanguinē solum tenuiorem bilemque aquosiorem paralysin committere posse, dum aut multitudine sua obstructionem faciunt, viamque spiritus intercipiunt, aut humiditate spiritus extinguunt aut consopiunt, aut neruos emolliunt & elongant. Qua ratione paralysi conuulsio superueniens curare illam aliquando videtur, propterea quod neruus immodice extensus, per illam cōtractionem ad illum naturalem statum reuocatur, qui tamen cessante conuulsione ad priorem extensionem recurrit. Calori porro non minus quam frigori paralysin inducendi vis est, cum illi emolliendi & effœminandi neruos (si ita loqui licet) potestas insit, siue per se id præstet, siue dum humores præsertim pituitosos fundit, & ad fluendum paratiores reddit, atque vt facilius substantiam neruorum peruadant, poros aperiendo efficit. Qua ratione vinum, quod suo calore & tenuitate excrementa ad neruos deducat, paralysin efficere dicitur. Quod vero Trallianus & qui illū secuti sunt, à siccitate fieri scripserint, admodum difficile & rarum esse censeo. Hoc autem ideo euenit, quod musculi vel tendones minus à spiritu influente turgeant, vnde flaccescunt & longiores efficiuntur. Sic quodam in loco Galenus ex atrophia laxiores euadere pronunciauit. At id quamuis resolutionis speciem præ se ferat, non tamen veram esse paralysin iudicandum est, quæ tamen existit, cum sensus & motus spiritus extinctione vel absentia perit. Quare cum solū sensus,

non

non autem motus amittitur aut obtunditur, vt per partium refrigerationes accidit. Stupor affectus nominatur, quæ ad paralysin via est, aut paralyseos altera pars. His ita cõstitutis si particularis aliquis neruus emolliatur, elongetur, refrigeretur, aut à tumore aliquo comprimatur, sequitur illius particulæ, cui neruus animalem facultatẽ defert resolutio. Quod si tota spinalis medulla ita affecta sit, totius à capite resolutio succedit. Si tantum altera eius pars, siue dextra siue sinistra, aut nerui saltem alicuius partis, semipleta fit, cuius generatio admirationem prębere non debet, cum defluxio, quæ causa est resolutionis per vasa fiat. Illa autẽ sic distincta sunt, vt dextra sinistris non permisceantur. Nerui n. omnes (quod à nullo ante nos obseruatum fuit (ab ipso cerebri principio, vel in ipsa spinali medulla diuisi sunt. Quare non tam à spinali medulla, quam à capitibus neruorum paralysin accidere ait, quomodo neruorum capita, vel obstructa vel resoluta sunt. *Rondeletius cap. 23. de Curand. morb.*

Si ocularis inspectio hac in parte scriptorum authoritati est præponenda, nostra sententia magis ad Rondeletii, quam ad Fernelii opinionem inclinabit: pluries enim inuenimus in cerebri ventriculis sacraque fistula aquam limpidam tenuem & puram, quam flauam, vel bili suo colore similem vel etiam alium humorem: maiorique itaque ex parte, si non semper, paralysin excitat tenuis limpidaq; hæc aqua in cerebri vẽtriculis atq; in spina dorsi collecta, quæ sensim à superiore parte neruos irrigat, quoad peruenerit ad eorum extremitatem. *Coiter in Libell. Obseruat. Anatom. & Chirurg.*

A quo humore Paralysis fiat, difficile est iudicare. Doctissimis tamen viris non sine ratione videtur neque à melancholia neque à bile extra venas excitari paralysin. Non à melancholia, quia neruos siccat potius & cogit, quàm emolliat. vt in elephanticis, quorum membra aridiora facta non resoluuntur, sed imbecillius sentiunt: neque à bile. Cum enim siccandi vim habeat, & acrimoniam adiunctã, conuulsionem potius inducit, neruos contrahendo & conuellendo. Ergo vel à sanguine solum (nisi per accidens) vel pituita fieri potest, eaque vel crassa vel tenui. A sanguine rarius. Inde tamen oritur, cum tenuior est sanguis & multitudine sua viam spirituum intercipit, aut humiditate eosdẽ extinguit, aut neruos molliendo dissoluit. Idem fit à pituita tenuiore sed multa à cerebro defluente, & in neruorum substantiã penetrante. Frequentius a. à crassa, neruo tenaciter inhærente. Quæ omnia ex humorum in corpore exuberantium propriis notis, ac victu antecedente facile discernuntur. Causæ antecedẽtes sunt, quæcunq; neruos contundere, comprimere, emollire possunt, casus, ictus, contusio, somnus in spelunca, domus recens polita, lunę radius, exercitium à cibo vel somnus. Sed frequentissime Lutetiæ noua è gypso politura & hunc morbum & alios frigidos inducit. Arelatæ grauissima visa est ex leui vulnere, illæso cranio, sed sanie per meatus suturæ sagittalis ingressa sensim ad tenuem menyngem, quæ cerebri substantiam obuoluit, neruos, venas & arterias sustentat. Vnde primum eiusdem partis resolutio: ex qua mors consecuta est: secto cranio pus inuentum. Quod F. Valleriola vir philosophiæ & medicinæ peritus annotauit, cuius obseruationes propediem in lucem exituras audio. *Scholiographi ad cap. 10 lib. 1. Hollerij de morb. internis.*

Observatio.

Paralysim aliquando acutum morbum esse, nec semper ab humore neruos obstruente, gigni.

Altomaris paralysis prognostica recensens, è Cornelio Celso affirmat, paralysim nunquam acutũ, semper longum esse morbum. At experientia mihi sæpe oppositum dictauit, cum viderim plures paralyses intra septimam diem solutas; quarum ratione coniecturam feci, paralysim ex neruorum obstructione ortam, non semper à frigidis, viscidis, & crassis succis causari; tales, enim paralyses tum ratione materiei morbum facientis, tum ratione partis affectæ diuturnæ sunt, & non facile soluuntur: cum autem illæ cito, & leui negocio soluãtur, ab alia materia, & ab alia causa procreari coniiciendũ est. quà de re ego in eam ductus sum sententiam, vt existimẽ paralysim etiam fieri posse, ex neruorum quidẽ obstructione, at non semper causata ab humore frigido, & viscido, verum etiam à vaporosa materia, quæ ad principia neruorum transmissa obstructionem in eis inducens, ac spiritus animalis viam intercipiens, sensum & motum inferiorũ partium inhibeat. Hanc sententiam mihi hæc Historia comprobauit. Tonsor quidam, cum die pręcedenti vino, ac gulæ nimiũ indulsisset, nocte media cum timore maximo (nam videbatur sibi suffocari) expergefactus, incidit subito in paralysim omnium corporis partium, infra faciem existentium, in aqua adeo motus & sensus erãt deperditi, vt nec acu profunde perforatus, nec gladiolo scarificatus quicquam sentiebat, omniaque motui, præterquam ipsius capitis, ineptus erat. Hic tamen soluta in totũ ebrietate & crapula, intra tertium diem, libere omnino sanatus est, factis tantummodo nonnullis reuulsionibus, ac inunctionibus quibusdam resoluentibus, ad spinam. hic quæ potuit esse paralysis causa? non materia frigida & viscida; quoniam non ita velociter, nec ita facile subleuatus æger fuisset, sed vapores crassi, & multi ratione crapulæ oborti, & ad neruos transmissi, qui eosdem obstruentes fuerunt in causa paralysis. Nec alicui sicuti nouum, ita etiam mirandum hoc appareat, cum etiam à flatuosa materia neruos ingrediente species quædam conuulsionis generari solita sit: quę eadem materia flatuosa, si crassior abundauerit, quid prohibebit eam neruos obstruere posse, & inde paralysim causare? Sed cur nouum dixerim, cum antiquissimum sit, à flatuosa materia causari stuporem, paralysim & syderationem corporis. sicuti habetur *ab Hippocrate in libello de flatibus, spiritibusve inscripto*, in quo hanc sententiam clare docuit. Quod vero stupor attonitus, vel syderatio à flatibus fiat, deinceps demonstrabo, quum ergo flatus multi frigidi penetrent, ac inflent carnes, partes corporis stupidæ, & insensiles fiunt, & siquidem plurimi flatus per vniuersum corpus discurrant, totus homo syderatur. Si vero per partem, partem illam syderant, & percutiunt: atque vbi abierint flatus, cessat & morbus; quamdiu autem permanserint, consistit & morbus, hæc Hippocrates. *Salius Annotat. ad cap. 14. Pract. Altom.*

Obser-

OBSERVATIO.

Paralysis lateris sinistri & conuulsio dextri, ex apostemate cerebri, turgentibus venis, tenuis menyngis, cum febre.

MEmini me Lugduni, cum D. D. Dalechampio talem ægrum habuisse: Melancholicum iuuenem, laborantem paralysi lateris sinistri, & conuulsione lateris dextri violenta, cum febre insigni, paroxysmi erant admodum frequentes, ita vt multoties quateretur, mente cõstabat, extra paroxysmum epilepsiæ. Eo mortuo, aperuimus cadauer, in latere dextro admodum turgebant venæ tenuis meningis, multo sanguine nigro & concreto, ea pars nigricabat, & apostema continebat in proxima cerebri parte. *Ioan. Bauhinus de Obseruat. propijs.*

OBSERVATIO.

Historia resolutionis ex mœrore.

NOui quendam resolutionem ex mœrore, multa sollicitudine & inedia expertum: deinde sumpta hiera, adeo læsum, vt totus ipse immobilis fieret, & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus tum potionibus tum cibis, & aliis quæ temperatum ipsum reddidissent, vsus fuisset: maxime vero balneis compluribus vnctione ex hydrelæo, mutatione aeris temperati & omni hilaritate. Etenim tristis erat, ad iram procliuis, à medicamento nimirum excitatus, & qui flauam bilem collegisset. Hac sane ratione, si qualitas fuerit, præsertim intemperies calida, vitari debent cibi acriores: adhuc autem magis, quæ medicantem vim purgantemque obtinent. Nam præter id quod nihil inueniant, quod ex corpore euacuent, magis adhuc aliam intemperiem regenerant. *Trallianus. lib. 1. cap. 16.*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Paralyticorum linguæ motum tardiorem per nouilunium quam plenilunium esse.

CVm apud Viuarienses medicinam facerem, me consuluit D. Nic. Mactus Albenatiensis medicus, in gratiam cuiusdam qui linguę παράλυσει statis temporibus afficiebatur. Mirum illi videbatur, neque immerito, qui fieret, vt linguæ tardior esset motus nouilunio quam plenilunio, cum tamen Luna humidis rebus dominari dicatur, eaque plena succi in animantium corporibus abundet. Quippe laxitatis, quæ παράλυσιν comitatur, alia causa præter humoris pituitosi largiorem defluxionem non occurrebat. Nihilominus quam mihi explicabat per nouilunium adeo increscebat, vt vix loqueretur homo: plena vero existente Luna sic dearticulate verba omnino exprimebat, vt ne blæsus quidem censeretur. Eo tempore linguæ tarditatem hunc pati maiorem verisimile est, quo magis abundat pituita paralyseos effectrix. Hæc copiosior fit in cerebro (cui admodum familiaris, ob innatam temperiem frigidam & humidam) vbi se ipso frigidius euaserit. Nam si non concoquat alimentum, id crudum remanet: vnde pituita. Non concoquit autem, amplius refrigeratum. Cæterum vt reliqua omnia, sic ipsum prompte afficitur ab aere ambiente, vndiquaque corpora etiam solidissima permeante. Aer vero natura sua frigidior & humidior talis est perpetuo, nisi à Solis lumine, quod potentissime calfacit, & exiccat, immutetur. Ob id enim æstate supra modum incalescimus, hyeme frigemus, Solis accessu & recessu has alterationes coacti sustinentes. Eadem ratione interdiu calesimus magis etiam in vmbra: noctes refrigerant. Et cum idem sit lumen Solis atque Lunæ, sed huius ab illo mutuatum, & longe minus: liquido apparet, quam sit rationi consonum, vt plena Luna, aer magis incaleat, & se ipso reddatur siccior: cum vero est nouilunium, qualem natura fecit, humidior & frigidior. Idcirco verisimile est hyeme, Luna decrescente vel omnino recente atq; noctu vel tempore matutino, magis & euidentius, quam æstate, Lunaque plena, aut interdiu impediri linguæ motionem: cùm per ea tempora sit copiosior pituita, quæ paralysin excitare potest. *Ioubertus, in quæstione de Paralysi ex Medicina & Astrologia explicata.*

OBSERVATIO.

Cuidam post resolutionem vtriusq; cruris, vrina suppressa.

MEmini me vidisse Venetiis nobilissimũ quendam patritium Venetum, cui post resolutionẽ vtriusque cruris, immo totius inferioris partis corporis fere à lumbis infra, suppressa est vrina, & vesica adeo vrina repleta intumuit, vt putarent nonnulli medici eum inflammatione, vel scirrho fuisse arreptum: ob paralysin vero nullum percipere dolorem. Sed tandem ego accedens, & comprimens vtrisque manibus, & illis cancelatis ventrem inferiorem, expressi vrinam, donec fuit inanita vesica, ac deinde per plures dies non poterat nisi hoc modo extrahi vrina: quæ (vt tunc existimaui) habebat retentionis duplicem causam ex vna eademque occasione procedentem, stuporem neruorum, qui sensum vesicæ auferebat, & resolutionem musculorum abdominis. *Trincauella lib. 10. cap. 9. de rat. curandi part. corp. hum. affect.*

OBSERVATIO.

Paralysim sibi, quoties vellet, accersebat quidam, idem totus venenosus.

AVicenna scribit, fuisse quendam, qui cum vellet corpus suum paralysi oblædebat, nec à noxiis feriebatur animalibus nisi quũ ea ipsa cogeret, quæ tamen mox, vt sic demum adimpleatur admiratio, inter morerentur. *Cælius lib. 20. cap. 16. A. L.*

OBSERVATIO.

Paralyticorum exempla varia.

VIdimus quendam, qui reliquis partibus omnibus resolutis, nullam quæ ad faciei partes pertineret, actionẽ amisit, seruata etiam spiratione: quomodo enim viuere diutius potuisset, ipsa deperdita? In quo affici putauimus illã spinæ partem, quę paulo inferior est, processu neruorum ad septum transuersum tendentium: quinetiam & vrinam, & alui sedimina ipsum præter voluntatis imperium emisisse manifestum est.

Vidimus alium, cui propter casum omnes inferiores partes demptis manibus resolutæ. Igitur quẽ admodum corporis partes quæ sub facie constitutæ sunt, resoluuntur, faciei partibus illęsis, affectionem in spinæ initio esse certum est, ad eundem modum si toti corpori conuulsis acciderit, eundem spinæ

locum affectum esse declarat, faciei partibus omnino seruatis illæsis. Quod si hæ quoque afficiantur cerebro noxam iam illatam esse ostenditur. Vbi vero pars aliqua conuulsa est, neruum qui eius motioni deputatus est, aut musculum affici necesse est. *Galenus lib. 3. cap. 10. de loc. Affect.*

Exempla ponemus, si quādo à foris iniuria membrorum debilitas secuta fuerit: Vidimus quendam sub renibus in spina vulneratum: altero duntaxat crure debilitatum, quoniam altera medullæ pars ictum senserat.

Alium è ponte lapsum, iuxta spinam sine motu & sensu iacuisse, triduoq; obiisse.

Alterum ex alto quoque lapsum integris manib. cęteris debilitatum partibus, quoniam ab initio medulla illæsa permanserat.

Ex equo alium lapsum, laxata septima, vel concussa ceruicis vertebra, digitis torporem tantum intulisse, quem inscii vulnerum medici auxilia digitis imponentes, ægrum frustrabantur, quæ tamen contusæ parti imposita ex toto profuere. At faciei partem sensationis & motionis vires à cerebro possidet, per neruorum semitas inde orientium, quorum alii humoribus crassis obstruuntur, alii immunes linquuntur, quibus de causis oculis interdum, aut lingua, aut genæ aut labia buccæue resoluuntur, quoniam singulorum nerui non ex eodem tramite oriri videntur, sed alii ex aliis prodeunt foraminibus quæ in nuda caluaria facile conspiciuntur.

E diuerso cuidam faciei duntaxat motus ac sensus permanserat, cæteris resolutis membris, læsa ab initio spinali medulla.

Vidimus & Marcum Bassadonium ex acutę febris paraphrenitide dextro brachio debilitatum, adeo vt sensationis & motionis vires amiserit. *Benedictus lib. 1. cap. 39. de curand. morb.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Septuagenarius senex, optimi habitus, magnarumq; virili, ex paralysi dextræ partis, sola sanguinis missione & purgatione, leniq; ad ceruicem vnctione integre sanatus.

SAcerdos homo Gall⁹, corpore quadrato & εὐσάρκῳ, fereq; temperamento proximo, optimi & viuidi coloris (suauis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus conspiciebatur) musculoso & bene carnoso corpore erat, venis latis & sanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum, à temperamento labi videretur, humido tamen calidum superante. Hic cum Arelaten venisset, vt in fano Diui Antonii, quod ea in vrbe celebre est, parochum ageret: (erat enim ad id muneris probe factus homo, nec vt inter eius ordinis homines insciens sacrarum literarum) cum inquam, menses aliquot Arelate constitisset, sub hyemis initium capite grauari cœpit, vnaque cum summa membrorum confractione & impedito sermone lingua balbutiēs fieri quæ symptomata cum æger neglexisset, derepente sub noctis medio cum oris tortura in dextræ partis resolutionem incidit, crure, inquam, dextro itidem brachio resolutis. Accersor ipse, ægrum video prostratum in cubili, facie rubicundissima, crure & brachio voluntario motu destitutis, atq; etiamnum sensu: magis tamen motu, quam sensu. De anteacta vita interrogo: intellexi plus æquo nimium sibi indulgere, plusculumq; genio deditum, præsertim in potu assumendo, erat enim vini huius generosi Arelatensis amans, quo cum nimium se implere solitus esset, effectum est, vt inde læsis neruis in paralysin inciderit. Vinum namque, authore Galeno, si immoderatius ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, conuulsionem, paralysin, apoplexiam, comata, comitialesque. Non mirum igitur, si læsis à vini potentia neruis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adiuuante adhæc ætate senili, in huiusmodi affectum inciderit. *Valleriola lib. 4. Obseruat. 4.*

OBSERVATIO.

Omnium membrorum contractio medicamentis curata.

QVod contigit de Gaspare Roulla (vix enim aliter scribi recte potest, vt profertur) caupone trium tibicinum è regione arcis nostræ Mediolani, adeo miraculo proximū visum est omnibus, vt multi ad hunc visendum accurrerent, nam nulla vi humana sanari posse videbatur, antequam per nos sanatus sit. Sed libet narrare historiam. Iacebat iam per annū integrum contractus in lecto, sed supremis quinque illius anni mensibus totus immobilis, non pedē, nō caput aut brachiū mouere poterat: neq; aliud quicquam, præter dolorē enim ingentem, membra vt lapis rigida obduruerāt. Et erat media hyems, constat hunc à me intra 40. dies plene sanatum, non admiratione sed stupore maximo eorum qui illum viderunt. Alii enim sideratum, alii perculsum ira diuina, alii resolutum, alii dæmone correptum dicebant, ita vt non deessent supplicationes & excrationes. Hunc ita curauimus. Abstinuimus ab omnib. vnctionibus, quorum vsu maxime non recte præpurgato corpore in tantam morbi magnitudinē deuenerat. Misimus ter sanguinem, quamuis maxima cum difficultate, quod brachia contracta essent, nec possent extendi: indurerat enim velut dixi, vt saxum, aut lignum totus, ceruix, crura, dorsum & brachia. Sed & dum curarem, sæpius de salute desperauit, adeo vt à cura me desistere vellet: primis enim 25. diebus nō alleuatus est vel minimum. Sanatus autē est cura Mareschalcis (cui colocyntidam in melle puro coxi, mel autem odoratis mistum velut offam deuorandum dedi, decoctum interim ligni ex aqua propinans) sed vt dixi ter misso sanguine non solum ob morbi magnitudinem, sed etiam quod ex vitæ ratione & ipso morbo coniectarer totam sanguinis congeriem corruptam esse. Nec fefellit me vlla ex parte de hac re iudicium factum, siquidem totus qui exiit sanguis, putridus erat. Remansit tanti mali vestigium collum obtortum: & nunc Alexandrię etiam, vt audio, cauponam exercet. *Cardanus de curat. admirand. cura. 18.*

OBSERVATIO.

Imperfecta Paralysis cum tremore totius corporis, & linguæ oblæsione ob ictum ad dextrum supercilium profecta, cum horrendis symtomatibus, ægro superstite.

NObilis Belga nunc est Patauii paralysi impfecta dextrię ac sinistrę partis, tremoreq; toti⁹ corporis tentat⁹, motū quoq; linguę impeditū optinēs q in hæc

hæc & multo grauiora à principio incidit mala, ob ictum obtuso cuspide in dextro supercilio factum, nulla de cranii fractura tunc habita ratione, cum tamen statim ab ictu casus periculum, conuulsionem epictonum, vomitum, soporem, fluxum sanguinis narium, delirium, sinistræ partis paralysin, post 14. vero dexteræ linguæ præterea paralysin. atque Oris tortura inciderit. Hic cui nulla vel in parte læsa, vel opposita facta est nedum cranii, sed nec cutis dilatatio, prima die excepta à febre immunit, nunc (est autem quintus ab ictu mensis) circa hæc omnia melius habet. Febre quidē, duplici tertiana spuria proxime per dies 17. detentus est, iam vero immunis euasit. *Herculis Saxoniæ, Patauio ad me missa Obseruatio.*

OBSERVATIO.

Diuturna Paralysi liberatus.

QVidam affectus diuturna resolutione post consentaneas vacuationes curatus fuit hoc medicamento: Accipe lapidem molarem ignitum, quem sparge vino maluatico, cuius suffitu & euaporatione pars resoluta calefiat bis in die, post vaporem vngatur hoc vnguento: ℞. olei de euphorbio ℥ iiij. olei rutæ ℥ j. castorei, pyrethri, trionpiperon an. ʒ j. pulueris rosarum ℥ j. ſ. ceræ q. ſ. misce & fiat vnguentū. *Paschalius Method. lib. 1. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Collum tortuosum quadragenario, duodecimo tandem anno restitutum, & correctum.

ANte annos circiter triginta, cum Bononiæ Medicinæ operam darē, ciuis quidam Bononiensis quadragenarius, per annos duodecim continuos, collum inflexum seu tortuosum omnino habebat, vt facies sua ad latus sinistrum perpetuo inclinaret. Hunc Andreas Albius, medicus & Professor doctissimus, sola & vnica victus ratione (qui alias cunctos suos ægros solo victu curare solebat) attenuante, & incidente quadraginta diebus cum magna astantium admiratione, pfecte sanitati restituit, nullis aliis medicamentis adhibitis. Potus erat aqua mulsa. Affectum autem in neruis colli, ab humore crasso & glutinoso esse asserebat. Huic curationi à principio vsq; ad finem interfui. *VVeckerus, de Obs. proprijs raris.*

OBSERVATIO.

Cruris resoluti sanatio.

SAnati sunt nonnulli, quibus vtrunque crus paululum resolutum erat, adaptato lumbis medicamento, in eo spinalis medullæ loco, vnde cruribus nerui adueniunt, nullum resolutis cruribus medicamen adhibendo. Neque enim ipsorum, sed medullæ proprius erat affectus. *Galenus lib. 4. cap. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Cruris dextri resolutione menses totos decem & octo perseuerante, post articulares dolores enata, & ligni sancti potione curata.

NObilis Catherina Martina, Ioannis Bastonii Patritii Arelatensis vxor, resolutione crurum, præsertim dextri, post dolores articulorū affecta menses totos decem & octo, summa adhibita cura, potione ligni sancti tandem curatur, integræ sanitati restituta. *Idem lib. 1. Obseruat. 3.*

OBSERVATIO.

Paralysi ex ictu ceruicis, sagitta inflicti, vt conseruatus æger.

VIdi quendam, qui cum sagitta in nuca fuit vulneratus, in Cremona: & statim post percussionem amisit sensum & motum, in omnibus membris à nuca inferius ita quod in superfluitate primæ digestionis peccabat, omni die in lecto & multum verecundabatur: quia non sentiebat. curaui ipsum vt diximus, post desperationem: & enunciationem de morte eius, & restitutus fuit. ita quod cum duobus baculis ibat, per terram, & vixit cum ista dispositione x. annis post infirmitatem. *Placentinus. Pract. cap. 5.*

OBSERVATIO.

E vehiculo decidens dorsi initium afflixit, vnde paulatim duobus minoribus digitis & medietate medij sensum illaso motu amisit, qui medicamentis digitis frustra impositis, tandem ijsdem dorso alliso applicatis conualuit.

QVidam medicamentum tribus digitis manus impositum habens, triginta iam dieb. sensum ipsorum se amisisse dixit, motu illæso seruato, nihilque præsidii ab impositis medicamentis percipere. Quod igitur in huiusmodi casibus facere consueui, ne tunc quidem prætermisi: sed medicum qui digitorum curationem suscepit, vocās interrogaui qualibus medicamentis vsus fuisset. Vbi vero idoneis illum vsum inueni, causam inuestigaui cur homini non profuissent. Cumque quæ præcesserunt symptomata percontatus fuissem, ipsoque dicente, neque phlegmonem, neque refrigerationem, neque ictum præcessisse, sed ipsum paulatim sensum amisisse: admiratione captus rursus interrogaui, num superiorum partium aliqua icta fuisset. Illo vero respondente, digitos quidem non fuisse ictos, sed dorsi initium fuisse afflictum: rursus interrogaui quomodo, & quando ictus fuisset. Cum autem ille respondisset se cum Romam proficisceretur à vehiculo decidisse, ac non multo post tempore digitos laborare cœpisse: coniecturam feci in primo post septimam vertebram nerui exortu partem quampiam ob ictum phlegmone correptam scirrhosum nactā esse affectum. Id vero intellexi per dissectionem edoctus, quod nerui per propriā circumscriptionem veluti venæ enasci videntur. Et putares vtiq; vnumquemque eorum exquisite vnum esse, quemadmodum & venam: verum protinus ab initio multi sunt compacti, & omnes communibus inuolucris, quæ à cerebri membranis enascuntur contenti. Igitur humilior vltimi neruorum, qui à ceruice prodeunt, ad minores peruenit digitos, in cutem ipsos continens, preterea in medietatem medii digiti dispersa. Quod vero cæteros medicos in maximam admirationem duxit, quod media duntaxat pars laboraret, id mihi magis persuasit, eam duntaxat nerui partem, quæ in cubito ab ipso enata ad iam dictos digitos finitur, laborare. Quocirca adhibitum ei medicamentum abiicere iubens, illi præcipue spinæ parti, quæ laborantis partis initium originemve obtinebat, imposui. Atque ita accidit, quemadmodum aspicientib.

videbatur, res & admirabilis & inopinata, vt digiti manus per medicamenta spinæ adhibita, curati sint. *Galenus lib. 1. cap. 7. de loc. affect.*

Etsi vero in præsentia nomen eius, de quo historiam hanc refert, non exprimat, tamen *libr. 3. cap. 12.* eandem historiam recenset, his verbis. Pausanias Syrus Sophista, cum Romam aliquando venisset, in duobus sinistræ manus digitis, atq; medii parte media sensum prius difficilem habebat: postea vero à medicis male curatus sensum prorsus amisit. Vbi vero ego illum inuisens de præteritis interrogaui, cum iis audiui ipsum in itinere è vehiculo excidisse, atq; in dorsi initio læsum esse, partemq; afflictam breui tempore curatam, nec ita diu post noxam in digitis auctam. Proinde remedia, quæ illi digitis adaptauerant parti afflictæ adhibere iussi, atque sic vir ille celeriter sanatus est.

Observatio.

Ex casu quidam dorsi initium terræ allidens, aphonos factus, crurum resolutionem incidit, qui affecto loco, remedijs idoneis adhibitis, conualuit.

CEcidit quidam ab alto, ita vt dorsi initium affligeretur, is tertio die exiguam admodū vocem emisit quarto deinde die omnino obmutuit, resolutaq; simul fuerunt crura manib. omnino illæsis, sed neq; spiratione amittebat, neq; difficulter spirabat. Quum enim tota sub ceruice spina esset resoluta, accidit thoraci, vt tum per septum transuersum, & musculos supernos, numero quidem sex, moueretur: Quippe nerui ex spinali medulla, quæ in ceruice est ipsis adueniunt. At intercostaliū musculorum nerui, per quos efflationem fieri diximus, omnes affecti erant. Quum itaq; frustra medici negotium subirent, circa crura quidē, vtpote resoluta: circa guttur vero, propter vocis affectum, equidem id interdixi, atque affecto duntaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tandem spinæ inflammatione: à septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerunt. Huiusmodi ergo noxæ speciē, magis proprie per consensum euenire dixeris, quam vbi ab humorib. in ventriculo contentis, caput dolore tentatur. quippe per huiusmodi dispositiones, eleuatur ad ipsum aliquid: Sed in dictis nuper dispositionibus, nihil noxium ad crura defertur. Nam cōtra, priuantur ea facultate, quam antea spinalis medulla ipsis suppeditabat. Guttur vero, quum vox ablata est, non omnino priuatur spiritu. quippe spirare animal per ipsum, etiam dum videmus. At vero flatum amittit, qui quidem fieri solet, cum affatim pluribus spiritus per guttur animalis foras effertur. *Idem lib. prædicto cap. 7. Loc. aff.*

Observatio.

Quidam sub multa pluuia & vento impetuoso ambulans, pallio madefacto, circa ceruicem vehementi frigore affectus: cui imperiti medici medicamenta, quæ ceruici admoueri debebant, capiti magno errore adhibuerunt.

CAput cuiusdam, non ita pridem, impositis medicamentis vehementer calefacientib. vlcerauerunt, putantes, sensum ipsius grauiter læsum, hoc pacto posse reuocari: atque hunc ipsum sanauimus, inuenta sede affecta, tum ex reliquis accidentibus, tum ex procatarcticis, id est, euidentibus causis: nam super singulis interrogauimus, quarū vna huiusmodi erat. Cum sub multa pluuia, ac vento impetuoso ambulasset, pallium circa ceruicē madefactum aiebat, adeo vt vehementi se frigore in ea parte affectum sentiret. Itaq; si scieris ex primis spinæ vertebris quatuor neruos ad caput ascendere, à quib. pellis ipsum ambiens, sensum accipit, facile sedem affectam inuenies: Hac igitur sanata, capitis quoq; pellis pariter sanata est: vtpote q̄ nulla primaria affectione laborabat. Medici vero neq; huiusmodi neruos, neque eos qui per singulas cutis partes dispersi sunt, cognoscentes, cū in promptu eis esset minimæ particulæ iuxta nerui initium adhibere remedia, partes illæsas multo negotio molestant. *Idem lib. 4. cap. 5. de Locis Affectis.*

Observatio.

Iuuenis in cella vinaria propemodum resolutus, vt fuerit curatus.

QVidam iuuenis operiens diu amasiam in cella vinaria, membrorum humiditate nimia & resolutione afficiebatur. Cum a. Medici difficulter adhiberent remedia, quidam iuuenem duxit ad furnū & composito ei lecto calfecit folia nucum in furno, & calfacta includebat linteis, & in iis ponebant iuuenem optime coopertum & statim prouocatus est sudor vberius: qui inter sudandum iusculo gallinæ refocillatus conualuit. *Solenander sect. v. Cons. 15.*

Cvratio Fortvita.

Observatio.

Improuisa & vehementi incandescentia, multorum annorum paralyticus quidam, à contractura pedum liberatus.

EGo mirum quid vidisse me in consobrino meo Ioanne Sobiratio testari plena fide possum, qui cum Auenione conuulsus annos plurimos constitisset, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eaq; vehementi percitus in famulum, quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitasse, vt confestim distentis crurum neruis, poplitibusque emollitis, & sine vllo doloris sensu incedere, & erectus stare, cū incuruo corpore annos totos plus minus sex constitisset, posset: deincepsque per omnem vitam sanus euasit. Vt quem non operosa medentiū manus, non accurata medicorum diligentia, nō vlla medicamentorum genera curare potuerant, sola ira naturam exagitans persanauit. *Valler. l. 2. Obs. 4.*

Observatio.

Resolutione multos annos laborans, incendij metu se præcipitem è succensa domo deijcit, de repente sanatur, & deinceps probe incedere cœpit.

IOannes Berla ciuis Arelatensis alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) misere degebat, omni ope humana destitutus, vt quem non operosa medicorum manus, non opportune adhibita remedia, non cauta victus ratio obseruata, leuare tam diro morbo potuerant. Casus vero tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propeque iam ad cubile in quo decumbebat æger flamma serpebat. Incendio omnia cōplentur, quum ecce æger,

& metu

& metu & ira fremens, grauique timore perculsus, derepente sese erigit, seque summo nixu attollere conatur: mox vero incitatis corporis viribus, atque in vnum collectis, se è summo ædium præcipité dat, à suis tamen adiutus, morbo confestim liberatur, restituiturque illi in parte sensus ac motus: ita vt qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque vllo molestiæ sensu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquum temporis quoad vixit, valetudine. *Valleriola lib. 2. Obseruat. 4.*

DE PARALYSI EX COLICA.

OBSERVATIO.

Noua & veteribus plerisq; incognita, Germanis autem nostris non infrequens Paralysis species, ad coli dolores & febres consequens, tum quomodo & quibus ex causis accidat, & curetur, eruditorum sententiæ.

EST quando colicus affectus ob tenues & acres humores oritur, quorũ victus ad humidius frigidiusque verti debet. Clysteres sint mitigantes & emplastici. Antidotum ex aloe amaram bibant. Balneis dulcibus vtantur. Si dolor nimius vrget, stupefacientia conceduntur. Cæterum ex huiusmodi humoribus nouam illam nostri temporis colicam affectionem natam existimo. Hæc primum in Italia cœpit, deinde pestilenti contagione per alias etiam imperii Romani diuersas regiones grassata est. Transiit autem nonnullis in comitialem, quorum plerique mortui sunt: aliis in resolutionem artuum extremorum, incolumi sensu, qui magna ex parte liberati sunt: aliis in vtrunque migrauit: tanquam per iudiciũ affectus prima sede pulsus aliorsum abiret. Porro sic affectos Medicus quidam in Italia curabat, victum omni modo refrigerantem, difficile creditu, præscribens ægris. Nempe crudas ipsis, easque refrigeratas, præbebat lactucas, itidem intyba, saturitatem vltra. Adhæc vuas, mala, & duræ carnis pisces, omne genus testacea, boum pedes, bulbos, & consimilia, non modo facultate, sed tactu quoque frigida. Vinum autem raro, & si quando præbebat, frigidam miscebat. Imo frigidam per se & poscam porrigebat, ab omnibus aliis calidis & temperatis alimentis abstinens. Itaque plurimos hoc inopinato modo persanauit, etiam eorum aliquos, quibus iam affectus in comitialem aut resolutionem, mutari cœperat. *Aegineta. lib. 3. cap. 43.*

Nostro seculo morbus quidam coli homines infestauit, qui motus artuum omnimodam priuationem inferebat, saluo tamen sensu, idque maximè in iis, quos spes erat fore superstites, tanquam ex profundo corporis materia per crisin alio migrasset. Itaque sponte multis redditus est motus progressu tẽporis: imbecilliores autem etiam simpliciores vnctiones ad resolutionem prædictas vtiles senserunt. Imprimis autem efficacia sunt experti acopum ex populo nigra, & abiete constans. Multis vero etiam roborantia & refrigerantia mediocriter, opitulata præclare sunt. *Idem lib. 3. cap. 18.*

Quod Paulus suo tempore accidisse in morbo colico memorat, nos quoque nostra ætate frequenter videmus. Nempe ex magno diuturnoque colico cruciatu artuum resolutionem, præsertim brachiorum quanquam & crurum imbecillitas summa adfuerit. Iam ex febri quę humoribus ad intestina confluentibus, ibique dolorem vehementem excitantantibus finita fuerit, secura est artuum resolutio, quod nuper in Canonico quodam, sed non iuxta regulam viuente, sum expertus. *Andernacus in Comm. ad iam allegatum caput.*

Quod à veteribus scriptum est colicum dolorem transire in Paralysin, id rarum apud nos: familiare quibusdam populis, vt Britonibus. Sacerdoti cuidam annorum quadraginta, ex assiduo prope dolore colico Paralysis nata dolorem soluit, sed mansit paralysis annis aliquot. *Scholiographi ad cap. 41. Hollerij de morb. intern.*

Venetiis vidi mercatorem quendam Pisanum, cui post colicos dolores, resoluta sunt vtraque crura, desinentibus doloribus. Alium vero post ventriculi dolores itidem vidi in paralysin incidisse: solent autem hæc euenire, quando dolores fiunt à frigida & lenta materia. *Trincauella lib. 3. cap. 1. de ratione curandi partic. hum. corp. affectus.*

In Germania & præcipue in Franconia ac in Norinbergico tractu frequentissimum hoc malum est. Quo vero modo & quibus de causis hoc contingat ex subsequenti historia intelliges. Ante paucos dies Noribergæ, præsente eximio ac eruditissimo Philosopho ac Medico Henrico Wolffio anatomiæ studiosissimo Domino & collega meo obseruando, secui iuuenem quandam mulierem, quæ primo ex hepatis & vesicæ bilis obstructione in tertianam notham, deinde in colicam passionem incidit, paulo post paralytica reddita, integrum annum vixit, qua tamen vsu thermarum aliqua ex parte subleuata ad extremum delirio ac epilepsia correpta, occubuit. Paralysis à principio occupauit brachiorum superiores partes, sensim ad extremitates manuum, vltimo ad crura descendit. ægra atrophia contabescebat, de ventriculi ardore, siti, appetitus edendi prostratione, alui difficultate & dolore ilii sinistri tensiuo grauique (sentire enim sese inquiebat in illo loco pondus aliquod graue, tanquam plumbi massam) conquerebatur. Hanc mulierem aperui, & reperi iecur pro corporis ratione nimis magnum, obstructioneque minime vacans, vesicam bilis bili crassa ac nigra turgidam, ventriculum humore viridi plenum, atque extensum. Vlterius descendens, inueni colon intestinum male atque præter naturam conformatum. Siquidem vbi sacculus, siue monoculus situs est, & vbi colon ventriculo annexum erat, colon fuit valde laxum flatibusque expansum, reliquis in locis ad crassum intestinum vsque angustum, fecibus crassis durisque in globulos concretis infarctum, eodem modo conformatum vidi colon in multis fœminis tum Monspessuli, tum Bononiæ. Reliqua viscera, tam naturalia, quam spiritualia erant illæsa ac integra. Ex cerebri substantia inter dissecandum effluxit aqua tenuis & colore subrubicundo, quod venarum atteriarumque incisioni adscribendum est: nam aqua qua omnes ventriculi scatebant, fuit tum tenuissima, tum limpidissima ac pura, nihil vero pituitæ in ventriculis cerebri vidi. Totum spatium, quod in sacra fistula inter tenuem ac duram membranam est & vbi neruorum funiculi neruos constricturi à spinali medulla recedunt, simili aqua plenum extitit. Ex hac historia & symptomatibus, quæ præcurrerunt, con-

ijcio omnium malorum scaturiginem ab epatis & vesicæ bilis obstructione prodijsse, indeque febrem consecutam, vt cuique satis notum est: postquam vero bilis non expurgabatur per conuenientes vias, quæ sunt intestina, ac eorundem facultatem expultricem ad recrementa propria expellenda non stimularit, haud dubie intestina debilia stupidaque reddita, multa superflua, quæ in flatum soluta excitarunt colicum dolorem pertinacissimum, colligere: hi flatus cum liberum exitum ob coli in quibusdam locis angustiam habere nequierint, in laxa parte vt pote paulo supra inguen sinistrum collectus, huic parti vicinisque locis, quibus colon beneficio ligamentorum firmissime alligatur, magni ponderis & tensionis sensum excitauit, in aliis locis non æque nam non ita laxa erant. In his affectibus bilem tenuiorem regurgitare in ventriculum, tum quotidiana experientia docet, tum *Galenus in Commentarijs in sexti lib. aphorism. Hipp. aphorismo* 50. manifeste his verbis demonstrat. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus, atque mœroribus fortibus ad ventriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis cum ipse male affectus fuerit: ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atque cum eo, quæcunque serosa superfluitas, quæ sæpius in vomitibus bili commiscetur, siquidem raro admodum accidit, vt bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatem non videamus admistam. In huius præsentis fœminæ ventriculo humor contentus vndequaquá erat viridis, & satis tenuis, vnde non mirum, si ventriculi actiones disturbatæ fuerint, ac ægra omnem cibum nausearit, sitimque ardoremque ingentem cum morsione perceperit. Ad paralysin capitisque alios affectus quod attinet, notissimum est nullas partes consensionis vim maiorem atque cerebrum & ventriculi orificium inuicem habere, quare in hoc casu cerebrum per ventriculi consortium affectum esse minime dubitandum existimo, multo minus plurimos vapores ad caput elatos, atque in tenuem illam humiditatem, quæ forsan acrimonia non caruit, conuersos, atque totum cerebrum irrigasse, cerebro vndequaque repleto, hanc humiditatem per sacram fistulam ad neruorum originem defluxisse, ad extremum facta aquosi humoris ebullitione auctaque acredine, secutum delirium ac epilepsiam opinor. Hæc ita sese habere omnes, quos similibus affectibus correptos, & tandem simili modo interemptos vidi (vidi autem plurimos) manifeste attestantur, præcurrerunt hæc maiori ex parte, primo febris tertiana notha, faciei color subflauus ictéritiis non admodum dissimilis, vel color pallidus, nonnunquam pallor, interim faciei tumor appetitus edendi deiectio, totius corporis emaciatio & languor: plerique incurrunt in colicas passiones curatu difficillimas: colica cessante subsequitur paralysis primo brachiorum, secundo manuum, vltimo crurum, paralysin comitatur nonnunquam delirium, interim lethargus, interim apoplexia, interim epilepsia & mors ipsa, fœminæ non recte purgantur, habentque mensium purgationes prauas atque inordinatas, iuuenes multi ab hac paralysi liberantur, si in tempore conuenientibus vtantur remediis ac abstineant à venere, vino, & iram reprimant. Sin minus, difficillime, præsertim si magna accesserit hepatis obstructio ac imbecillitas: senio confecti difficilius conualescunt. *Coiter in libell. Obseruat. Anatom. & Chirurg.*

Dolor colicus, quem effusio humorum in toto corpore efficit, plerunque in paresim desinit, postq̃ longo ægrum tempore afflixit. Paulus Aegineta & recentiores Græci vna cum Auicenna hoc, quod frequens apud nos est, pro raro & infrequente accidente referunt. Quinimo in Gallia & Italia hodie etiam insolens est, vt colicos dolores artuum resolutio excipiat. Quanquam in Gallia sæpius visum legamus. Quod mihi scrupulum mouet illud est, quod non satis comprehendere intelligentia possum, quomodo resolutio hæc fiat, si ab humoribus crassis & pituitosis excitata ponatur. *Paulus* enim de membrorum resolutione loquitur à calida humidaque causa profecta, vt *ex* 56. *cap. lib.* 4. perspicimus: & proinde illos reprehendit, qui à frigore ortam putantes, calidis remediis profligare conabantur. Non valde igitur mirandum videtur, quomodo calidus & subtilis humor ad neruos penetrarit, sed qua ratione frigidi & crassiores eo perueniant, non iniuria percunctaturus videor. Etenim in hisce nostris regionibus qui his doloribus conflictati, tandem resoluuntur, non calida, sed frigida & pituitosa affectione laborasse vniuersi videntur. Verum iam dixi, nullos me vidisse in πάρεσιν artuum incidisse, nisi qui longo tempore hoc malo vexatus fuisset: hoc est, quibus propter influxum humorum & flatuum sæpe malum recurrisset. Etsi igitur multa confluat in talibus pituita ad intestina, non tamen sine calidorum & tenuiorum siue biliosorum admistione humorum ad ea confluit. Equidem ex infinitis prope nullum vidi hoc malo affectum, qui non esset natura calidiore & sicciore: & in quo non multa simul bilis generaretur. Dignum obseruatione illud etiam est, quod non statim ab initio morbi laxantur artus, sed postquam longo iam tempore durauit. Quis vero ambigat, quin crassus humor post diuturnos labores, perpetuas fere vigilias, longam inediam, multorum & continuum calidorum pharmacorum vsum tádem calefiat & attenuetur? Quomodo autem ad extremos artus peruadat: iudicant plerique omnes humores istos ex intestinis, postquam attenuati sint, sic ad manus & pedes deponi, vt in acutis morbis peccans materia plerunque per sudorem vacuare solet. Ratio eos hæc permouet, quod corpus totum σύμπνουν καὶ σύῤῥουν ἑαυτῷ, reuera est ac dicitur. Ideoque *Galeni* testimonium *ex* 7. *Aph.* 54. huc citant. Alii quidam, humorem per intestinorum tunicas penetrare intra vertebras lumborum & spinę, indeq; ad Nucham appellatam procedere: mox secundum neruos ad artuum extremitatem descendere opinantur. Sunt & alii quidã, qui non omnem colicæ affectionis causam ad membra transferri censent, sed illam solum, quæ ex capite ad intestina defluit. Ad mẽbra autem peruenire, quia à cõsueta via deflectat, & secũdum neruos ad musculos ad manus ac pedes cõtendat. Fieri hoc facile tũc posse, cum quodammodo natura iam euicerit malum, ac dominari humori cœperit. Duæ priores sententiæ mihi non admodum probantur. Vtraq; hoc inniti videtur fundamento, ꝙ statuunt humorem in intestinis collectũ fuisse, qui ad artus tandem ablegatus

gatus

gatus sit. At res non ita habet. Intelligi id ex eo primum potest, ꝙ nunquam natura per aluum pituitã illam excernit: ꝙ certe si non semper frequenter ipsam facere oporteret. Longe namque facilius crassum humorẽ per patentes, & à natura adhoc ipsum destinatos meatus, id est, per vias vsitatas & conuenientes (præsertim ab enemate aut pharmaco inuitata) expurgat, quam ad longinqua loca per impeditissimum iter deponat. Deinde ex eo, ꝙ per interualla dolores augentur ac minuuntur. Sæpenumero vbi per biduum triduumue commode habuerunt ægri (quoties scilicet vel clysmate, vel pharmaco, vel sua sponte purgati fuerunt) recrudescunt dolores subito. Equidẽ post sumptũ leue pharmacum, à quo pituita detracta derasaque fuit, pleriq; omnes, quos quidem vidi ipse ac curaui, per aliquod tempus cõquieuerũt: illis demptis, quibus inter tunicas flatus conclusus mali author fuit. Postea vero cum redierunt de integro dolores, aut etiam anteq̃ rediissent, manifesta humoris iterũ collecti signa apparuerunt. Maxime autem præsentiunt recurrentes dolores, quibus de capite causa mali destillat in ventriculũ & intestina. Patet ex prædictis non in intestinis contineri humores, qui ad artus reiiciuntur: sed ex venis eo potius extrudi à natura exonerare se volente. Mirum certe sit, si ex intestinis per iter adeo impeditũ & lõgum ad artus plerunq; ableget potius, q̃ vel extra corpus eiiciat, vel ad alias partes amandet. Æque absurda est altera opinio: idq; non eo tantum nomine, quod, vt prima, falso innititur principio, sed ꝙ eo cõcesso nihilominus parum verisimilis existit. Quis enim credat humorem tam crassum perdensas intestinorum tunicas permeare & per ligamenta membranasq; quibus vestiuntur & colligãtur vertebræ, ad interiora spinæ prorepere, inde ad superiorem ipsius partẽ ascendere, demumque ad extremitatem manuum procedere? Si pertransire potuit per intestina is humor, quomodo tantum suscitauit dolorem? Si attenuatum dixeris, nihil dixeris. Non enim adeo potuit fieri tenuis, vt per aluum non commodius faciliusq; exiret. Solet etiam natura, quæ in intestinis sunt, siue in ipsis nata fuerint, siue aliunde in ipsa influxerint, per ipsa expellere. At tunc solum nõ meminit natura vsus intestinorum, cum pituitam ibi, quæ dolorem ciet, collectam habet? Huc & illud pertinet, quod plerunq; manus aut solæ, aut primũ resoluuntur. Videtur autem natura longe minore labore humorem crassum & grauem ex inferiore spinæ parte ad pedes detrudere posse, quam subleuare ad ceruicem, vt inde secundum neruos exeat ad manus. Solet nãque sua sponte talis humor, cum ex cerebro in spinam delabitur, per ipsam descendere ad pedes. Taceo quod oporteret semper fere totum corpus resolui, non solum vel brachia vel crura. Certe cum ad vertebras thoracis penetrat humor, qui colum infestabat, vox læditur, propterea quod exufflare amplius ægri non possunt. At ne totæ quidem manus plerunq; resoluuntur, sed extremæ tantum. Tertia opinio probabilis quidem est, atque adeo vera, quoties à delabente ex capite humore gignitur colicus dolor. At non perpetuum hoc est, nec in omni colica vsu venit. Etenim affectus colicus frequentius oritur ab humoribus crudis ex toto corpore ad intestina effusis. Hi dum crassiores & plures existunt, quam vt à natura semel expelli queant, paulatim & secundum partes, ex magnis atque etiam propinquioribus ventri venis primum vacuantur. Vbi iam pars eorum maxima excreta est, & reliqui propter enumeratas supra causas, diuturnũ scilicet dolorem, vigilias, inediam, calorem, medicamentorumque calidorum vsum attenuati sunt, summo conatu eos ex venis extrudit, & ad extrema membra dimittit: cum nec longius possit, nec per cutem expurgare valeat. Ad intestina ideo non mittit, quia alio pellere iam potest, & longius ab eis dissiti sunt, atque in illorum membrorum venis hærent, quibus noxam post inferunt. Vera esse quæ hic dico, is comperiet, qui diligenter obseruare volet. Paulum Æginetam moderate frigefacientibus & corroborantibus curare satis noui. Videtur is humorem resolutionis authorem calidum iudicauisse. Palam certe libro tertio annumerat resolutionibus ab humore acri mordacique profectis: tametsi medicum frigidis curantem vituperet. Imo calidam & humidam affectionem iudicauit, sed non immodice calidam. Ideo pharmacis vtitur modice refrigerantibus (aut non valide calefacientibus) & siccantibus. Ratio quoque consonat. Vix enim humores crassi & pituitosi ad extremos artus protrudi possunt, nisi vel attenuati (& ob id calefacti nonnihil) sint prius, vel tenuem calidumque humorem permistum habeant: cuius ratione per meatus angustiores ad longe dissita loca deducantur. Animaduertendum est, quod multos absque pharmacorum vsu sanatos esse scribit, quod nunc etiam accidit. Sane plurimi adeoque maior pars ægrotantium vel sponte sanantur, vel thermarum vsurpatione restituuntur: rariores medicamenta à nobis postulant. Adeo plerique lætantur cum se ab immanissimis illis cruciatibus liberatos sentiunt, vt resolutionem pro nihilo ducant. Qui consilium petunt, hos ita curare fere soleo. Vbi materia multa est & crassa tumorque durus & cutis albicat, decocto guaiaci (in quo incidentes herbas interdum incoquo, hyssopum, serpillum, chamæpytim, pulegium, saturegiam, & similes) foueo, & stuppa in hoc madefacto inuoluo ac sæpe renouo. Parte iam maxima vacuata, geranium & pruna syluestria simul incoqui iubeo, & similiter foueo. Interdum thermas arte paro, similes naturalibus ex prædictis herbis, & præterea nitro, sale, alumine, & in iis quotidie, semel aut bis membra per horæ spatium aut eo amplius continere impero. Aliquando etiam fumo commemoratarum & similium herbarum in lixiuio cum sale decoctarum foueri membrum præcipio: & post fotum cataplasmate resoluente simul ac roborante contego. Et adhuc quidẽ ita successit consiliũ, vt me eius pœnitere non possit. Nemo n. non percuratus est, licet tardius paulo quam ii, qui ad thermas bene prius purgati abierunt. Duos vidi qui absq; tumore & absq; humoris indicio, solas manus resolutas habebant. His mandaui, vt manus vapore, qui de molari lapide ignito aceto cõsperso tollitur, probe calefacerent: ac mox medicamentum calidum ex corroborantibus & adstringentibus cõpositum imponerent. Erat id cõfectum ex cupressi glandib. hypocystide, acacia, malicorio, oleo cydoniorum, terebintina, styrace, myrrha, & pisciũ glutine in aceto dissoluto. Et quia tenaciter partib. hoc medicamentũ adhæret, quib. calidum apponitur, iussi vt tertio quartoue tantũ die moueretur. Interim monebã vt mane & vesperi ma-

nus medicamento cōtectas, vel ad fornacem, vel ad ignem hactenus calefieri paterentur, vt penetrasse calorem persentirent, ac demum pannis calefactis inuoluerent. Hūc vaporem ideo adhibebā, vt meatus aperirentur & roborantis medicamenti vis altius faciliusq; ad neruos penetraret, quo nisi peruasisset, nihil sperare poterā Deinde vt humor quē nerui combibissent, commodius ac siccius absumeretur. Habet enim hic vapor vim exsiccandi non instrenuam, teste Galeno. Idem crassiores humores incidere ac per densiora corpora in profundum permeare, inq; iis contentos succos dissipare solet. Cæterum affectionem non absq; humore constitisse, cum ex aliis plurimis, tum ex hoc intelligebam, ꝙ prope subito resoluti fuissent. Si ob nudam solamq; intemperiem euenisset talis resolutio, sensim ac vix longo tempore nata fuisset. Satis autē constabat, mali causam non in neruorum, qui ad manus distribuuntur, principio, sed in manibus ipsis constitisse. Quoniam partes supra carpum optime omnes habebant quod esse non potuisset, si neruorum principia affecta fuissent. Sed nec illud metuebā, vt tenuiore parte resoluta, cæteri in scirrhosam duritiē abirent. Etenim aquosi erant & tenues: non crassi, tenti, multi. Nec quia calidi possent videri minus confidenter hoc remedio vtebar.

Nam vt initio tales sint, temporis progressu refrigescunt, & calorem partis quasi suffocant, vt manifesto atrophia laborent id quod in vtroque factum cernebatur. At vero quia non satis erat partes eas calefieri, sed easdem oportebat corroborari, adstringētibus siccantibusq; post fotum vti eos iussi: quippe vehementer debilitatæ fuerant. *Erastus part. 4. disputat. contra Paracelsum.*

Colicam affectionem in Italia, cæpisse, & per Imperii Romani pestiferæ luis modo grassatam, in comitialem & paralysin transiisse, (quibus affectibus Medicus Italus infideli & temeraria victus ratione instituta, præter opinionē remedium attulisse) Paulus ab Ægina, secundus à Galeno, medicorum antistes, testatum facit. Suffragium illi salua veritate ferre possum, qui octauum vel nonum agens annum in Pannodacia nostra, Gregorium Wizacknaii primum ingenii formatorem, virum inprimis eruditū, Colico infestatum, & extinctum cruciatu meminerim. Nouus tum morbus per vrbem, de nouo morbo, nomine infausto, peregrino, nusquam audito, murmur ingens, haud aliter ac Romæ, cum Tiberius edicto promulgato, valetudinem, incognito Coli nomine, excusaret. Vidimus eum artus resolutum, calcibus petere, morsum ad se accersitos comprehendere solitum pueros, eum alias Orbilio magis plagosius, manuum auxilio (morbo etiam impatientior redditus) se destitutum, animo augeretur. Ex eo tempore adeo inualuit, & familiaris factus est morbus, vt populares, fide digni ad me retulerint, etiam recens in lucem editis, infantes, ex vtero hanc luem secum attulisse, & paucis interiectis diebus, artuum beneficio destitutos, omni motu priuatos esse. Quod minime miror, cum Gulielmum de Lippa Perchtoldi Marsalei filium, sexennem, è colico paralyticum viderimus, vnde beneficio naturæ & ætatis emersit. Progressu ex illis regionibus facto, deinceps vicinam Pannoniam, Austriam, Morauiam, cum aliqua parte Germaniæ, ita oppressit malum, vt ingenue affirmare possim, apud nos, è denario ægrorum numero, vix duos reperiri, qui colicis non conflictentur morbis, eorundemq; paucissimi Paralysin euadant: & contumaci huic malo profligando, colluctandum nobis plus esse, quam omnibus reliquis, quæ hominem infestare possunt, ægritudinibus. Ita ante annos plus minus triginta, peregrinus habitus, modo endimus factus est. In Italia certe iam dudum euanuit: (vt verum sit, morbos oriri, durare & desinere certis locis) cui rei fidem facit vel hoc, quod neque per Gallias vel Italiam, pręceptores nostros, publicis lectionib. colicę in Paralysin transeuntis mentionem habuisse, neque lucubrationes ipsorum literarum monumentis cōprehensas illius meminisse sciamus. Imo si qui illinc vt solent, medicinæ ad nos faciendæ gratia commearint, & ex improuiso illis occurrerit curandus hic morbus viri, alias solidioris scientiæ, ac eruditionis, mirum quam turpiter, antequam ei consuescant, suam prodant inscitiam. Solus veterum, præter Paulum Princeps Abocali, cap. de Paralysi, docet, ceu per crisim, è colo, materias in neruos perturbari. Nisi hoc censu collocamus. *Hipp. 6. Epid. com. 4. text. 3.* vbi fluentium in articulos humorum in colum factum, transmutationem asserit, eoque arthriticum fuisse ἰσυχώταξον, ac si daretur è Colo in articulos, ac vice versa materiæ transitus. Neotericorum Erastus exquisite colicam, quo pacto in paralysin degeneret, annotauit, cui posteritas vel eo nomine plurimum debebit. *Iordanus pagin. 51. luis Morauiæ descript.*

Post colicos cruciatus diu perseuerantes plerisque ex nostratibus membra quædam resoluuntur vel conuelluntur, aut ex hisce veluti mixtus affectus cum dolore interim vehementi nascitur quod vti à dorsalis medullæ neruis læsis, qui ad exteriores partes feruntur prodire omnibus constat, sic ab affectu neruorum, quos sexta aut septima coniugalis interioribus partibus, veluti musculis laryngis septo, ventriculo aliisque transmittit, grauia quoque symptomata iisdem quoque prouenire in multis obseruari, qui præter quam quod, vti dictum, resoluti vel conuulsi sunt submisse & rauce loquūtur, cum difficultate deglutiunt, & cum tussiunt vel rident cum sibilo, stridore & pectoris quadam angustia conuelluntur & veluti suffocantur, adeo vt quidam ex iis propter hanc spirandi difficultatem, quæ illis quo magis mouentur accrescit vel leuissimum aeris motum pertimescant, atque de aura quadam, quæ illos suffocet ad finem vsque conquerantur. *Platerus de obseruat. propriis.*

Observatio.

Curationis paralysis ex Colica historiæ.

Nobilis quædam mulier annor. 20. grauissimis doloribus colicis laborans, consilio muliercularum balneo corpus non purgatum immersit, & paulo post in paralysin manuum & pedum incidit, ac pituita lenta magno copia ex ore eius effluxit, nō aliter ac si argento viuo esset inuncta, quæ nisi assistentium digitis nonnunquam fuisset ex ore extracta obstructis faucibus suffocata fuisset. Cumque meo consilio vteretur, Deo medicamentis nostris benedicente ad pristinam sanitatem rediit. Sed post biennium cum in eundem morbum incidisset, nec

set, nec tempestiue medicamentis vteretur, vitam cum morte commutauit.

Alia quædam nobilis matrona annorum 50. ventre pingui ac obeso, grauissimis doloribus colicis tempore frigidiori torquebatur, qui adhibitis Enematibus & aliis medicamentis remiserunt aliquandiu, sed morbus tamen non penitus recessit, sæpiusque recurrit. Morbo diutius durante, cum longius à Medico abesset, varia medicamenta ab aliis sibi missa ingessit, bibit vinum malu. aquam mulsam re. & paulo post in bracchiis & pedibus, deinde in toto corpore magnos vbique dolores sensit, non aliter ac si acubus pungeretur, qui cum diutius perseuerarent, nec illis medicamentis cederent, in paralysin manuum incidit. Viribus prostratis & doloribus sæuientibus bibit aliquoties decoctum colocynthidis sibi à muliere quadam præparatum, quod & morbum & vitam expulit. *Ioan. Franci Hildesii Medic. Cameniceni obseruatio per Laur. Scholzium transmissa.*

Vir nobilis & militaris Georgius à Rolvvitz cum ex colica passione incidisset in paralysin vtriusque manus ad me accessit, cui purgato corpore decoctum Sarsæ parillæ propinaui, & deinde ad Thermas Deplicenses ablegaui, & sanitatem recuperauit. In eodem morbo plurimum prosunt Thermæ Hirsbergenses in Silesia zum warmen Brunn/ dictæ. *De eiusdem exemplis.*

Colicus dolor in paralysim & paralysis in colicum sæpe transmutatur. Eius transmutationis viæ alias manifestæ sunt, alias insensiles, at quid obstat à neruis in intestina humorum decubitum fieri, & ab intestinis humores crudos in neruos rapit πᾶν γὰρ τὸ σῶμα σύμπνουν omne corpus in niuentibus transpirabile & transfluxile. In abscessibus inferiorum partium & tumoribus crudis fit sæpe παλινδρομή, seu recursus ad superiores partes, vnde cita mors venit, idque per insensiles. In calcis fractura apud *Hippocrat. lib. de fract.* fiunt febres singultuosæ & conuulsificæ per ἐπιγένεσιν, & in Aphorismis angina faucium cum rubore & tumore ceruicis sæpe recurrit. Cur ergo à neruis in intestina & venas & à venis in neruos non fiet humorem μετάστασις? Febris materia in venis conclusa sæpe in neruos migrat: testem habeo locupletissimum Hippocratem *in Coacis prænotionibus.* σπασμὸς ἐν πυρετῷ γενόμενος παύει τὸν πυρετὸν, αὐθήμερον. ἢ τῇ ὑστεραίῃ ἢ τῇ τρίτῃ ὑπερβάλλον δὲ τὴν ὥρην ἐν ᾗ ἤρξατο καὶ μὴ παυόμενος, κακόν. id est, conuulsio febris finem adfert, quæ aut eodem die, aut postridie, aut ad summum perendie incidit. Sed si eam quæ cœpit, horam excesserit, neque quieuerit, malum. Conuulsio neruorum affectus est, febrilis materia in vasis locum habet. Si ergo conuulsio febrem sedat, è venis ingens neruosum μετάστασιν fieri necesse est. *Laurentius Anat. libro quarto, quæstio. 5.*

Alexander à Rotenburg multo tempore obnoxius fuit doloribus colicis, & rediit is morbus sæpe propter intemperantiam ipsius, & si post vsum remediorum accessiones fuerunt rariores. Tandem post ingentem quendam paroxismum, resoluti sunt illi externi artus, nempe pedes, brachia & manus, secuta ἀτεργία non bracchiorum saltem, sed totius etiam corporis.

Vsus est remediis paulatim phlegma detrahentibus, potione ex herbis & manna dedit operam vt aluus quotidie esset aperta, confortatus est, ventriculus intus rotulis, foris vnguentis, & sacculis denique cum viderem alienam humiditatem insinuasse se in membra exteriora, dedi illi decoctum ligni guaiaci, per quatriduum, iussi vt sudaret, quantum vires ferrent.

Repetiui id postea cum bene conueniret. Idque factum est decumbente socero meo Crosnæ, paulo ante mortem ipsius. Quæris euentum? Antea ingerebatur illi cibus incisus in os, cum ipse nec cultrum tenere, nec manum ori admouere posset. Tum vero me ipsum inuisente, anatomicum egebat, gallinaque & patina arrepta & incisa, mihi quicquid toto prandii tempore edebam, præponebat.

Reliquum erat vt paulatim colorem naturalem suscitare, & auctiorem reddere studeret, sed ille neglectis remediis intemperantiæ frena laxabat. Interea Nugiuendus quidam Paracelsicus (qui postea furto ablatis rebus alienis, & conuasatis se coniecit in pedes) magnifica illi pollicitus, valetudinem ipsius violentis & vitriolatis remediis aut venenis potius ita attriuit, vt postea non tam de morbo propulsando, quam de viribus sustentandis & retinendis solicitus esse cogeret. Ita ille cum subito conualescere cupit malam valetudinem (nebulonis illius mendaciis in spem summam erectus) sibi accersiuit, ac sic tandem periit. Qui si recta consilia sequi pertexisset, per multos annos vita frui potuisset.

Alter est Albertus à Kracht, qui similiter ex colico factus erat paralyticus, ita vt præter collum cæterorum nihil mouere posset. Dixi ille ne nimium properaret vsurpandis remediis, ne fieret humorum aliqua vehemens agitatio, sed sensim illi collectos humores detraxi, & propemodum eadem vsurpaui, quæ apud Rotenburgium.

Eduxi pituitam per nares, adhibui fomenta manibus, vt confortarentur nerui, viuit & valet hodie adhuc venatur, potat, omniaque munia ita obit, quasi ante nunquam ægrotarit. *Hoffmannus libro tertio consiliorum Cratonis & aliorum per Scholzium publicator. pagina centesima decimasexta.*

Observatio.

Paralysis quæ Colicum dolorem sequitur, natura, caussa, generationis modi, crises & curatio plane noua & exacta: qua autor magno suo honore atque successu, supra aliquot millia florenorum apud Morauos, Bohemos aliosque lucratus est.

Πάρεσις,

Πάρεσις, quæ colicum dolorem conſequitur, à paralyſi, quæ apoplexiam vel paraplexiam comitatur, origine & cauſis differt. In paralyſi cerebrum & principium neruorum affectum eſt; itaque ad caput & ſpinam dorſi remedia adhibemus. In pareſi poſt colicam malum ab inteſtinis oritur, & impetu quodam ad membra exteriora fertur, ac muſculos, tendines & partes exteriores occupat; ſæpe principio neruorum illæſo.

De quo miror nonnullos dubitare, cum ἴασις, ſententiæ meæ ſuffragetur. Dubitationes illorum vnica illa ſententia Hippocratica diluit: In corpore humano viuo, omnia eſſe transfluxibilia & tranſpirabilia. Quid ni æque ab inteſtinis, ac à neruis ipſis in totum corporis habitum hæc materia deferri poſſit? Non colligitur in muſculis & eorum neruis ac tendinibus, ſed magno impetu, ſicut alia multa ab interioribus corporis partibus deferri videmus, hæc quoque ad exteriora defertur. Neque materia plane craſſa eſt, ſed vberoſa & bilioſa, etiamſi deinceps in exterioribus refrigeretur, & craſſior euadat, propter primam originem & caloris defectum. Abſurdum quod illis videtur, expellere inteſtina excrementa, quæ recipere apta & nata ſint, mihi non videtur. Nam cum in inteſtinis ſit obſtructio in colico dolore, & ea materiam per ſuas vias depellere nequeant, expellit natura eo, quo maxime poteſt. Non autem eſt vera criſis: Multa enim craſſa materia remanet, ad quam attenuandam calidis iſtis oleis vtimur. Non nego materiam ex capite & aliis locis affluere, neque hoc, vt arbitror, ſcripſi.

Hos autem oro, ſi illis de paralyſi poſt dolorem colicum non ſatisfeci, vt furioſos ſpectent, qui in animi perturbatione magnas machinas & maiora viribus mouent, cum ad ſanā mentem redierunt, & materia ad exteriora delata, nihil virium habent. Videant in illis παρημένας χεῖρας, ſatis apparebit cauſam non eſſe in neruorum principio. Quid igitur communem methodum curandi in paralyſi ſequimur.

Itaque primum inteſtinorum malam intemperiem corrigere, ſtudemus, deinde materiam, quæ in membris exterioribus eſt diſcutere & membra corroborare hoc eſt, ad ſuam temperiem reducere. Ad intemperiem vero inteſtinorum, niſi inflammatio adſit, fœlici ſucceſſu deſtillatum è galbano, baccis lauri & gummi elemi vmbilico adhibui.

Deſtillatum ſic habet:

℞. Gummi Galbani
Elemi
Hederæ
Ol. laurin. (aut etiam baccar. lauri) an. partes æquales, deſtillentur, ſeruentur ſeorſim primo aqua, deinde oleum clarum, tertio oleum craſſius.

Hoc muſculis epigaſtrii aliquando applicatur & materias morbi fœliciſſime diſcutit.

Membris vero exterioribus pro corporum conſtitutione fomenta & vnguenta, quorum formulas certas nunquam obſeruaui, ſed vt corpora ferebant ordinaui.

℞. Rad. Vrticæ M. iij.
Iuæ artheticæ M. ij.
Baccar. lauri
Saluiæ.
Rutæ.
Roſmarini an. M. j.
Gran. iuniper. M. j. ſ.

Incidantur & dentur & ad chartam pro balneo.

℞. Pingued. Taxi
Vulpis
Gallinæ
Anatis
Anſeris
Ciconiæ an. ℥ j.
Succi ſaluiæ
Abſinth. inſpiſſat. an. ℥ ß.
Ol. laurini. ℥. ij.

Miſc. f. vnguentum, quo inungatur poſt balneum. *Crato conſilio vndecimo lib. 1. & epiſtol. 4. eiuſdem libri.*

In paralyſi inchoata manuum poſt colicam qualis fuit mea & hærente iam malo in muſculis ibi etiam ſugillatis, primum ad expellendam materiam è muſculis per exhalationes & ſudores vtitur Crato ſudorifico, fomentatione & vnguento infra ſcripto.

Sudorifica.

℞. Sy. de Betonica.
de ſucc. cardui an ℥. ij. ſ.
Theriac. præſtantiſſ. ℥. ij. miſc.

(Hoc vſus ſum, ſed parum mihi fuit ἱδρωτικὸν præfero ſyrup. ſancti Ambroſii.)

Sumatur mane vnum cochlear alternis diebus, & contineat ſe æger in lecto. vt ſomno & fomentatione lectuli ſudor promoueatur.

Fomentum.

℞. Saluiæ
Origani
Roſmarini
Iuæ artheticæ an. M. iij.

Incidantur, coquantur in aheno, & decoctum cum herbis calentibus, infundatur in vaſculum ad hanc rem præparatum quod tegatur, ſuperne panno quadruplici, & fomententur manus per quartam horæ, mane & veſperi ante cœnam. Formam vaſculi non dubito tibi notam eſſe. Aqualis breuioris inſtar habet, & in lateribus foramina, per quæ manus inſerantur.

℞. Axung. gallinac. ℥. ij.
Ardeæ
Taxi an. ℥ j.
Lumbricor. terreſt. vino lotorum ℥. j. s.

Coquantur in lento igne & addatur oleum nucis conditæ.

Miſc. f. linimentum poſt fomentationem.

Additur his omnibus & ſapo certi generis, quo poſt fomentationem & vnctionem æger manus abluat, qui ſiccescat ſua ſponte in manibus & poſtea abluatur calida. Huius Saponis deſcriptio ſequitur.

℞. Saponis veneti.
Mucillag. Altheæ. an. ℥. i.
Sem. Erue. contuſ. ℥. ij.
Ol. Iunip. ex granis ℥ s.
Miſc.

Quod ſi ſuperioribus illis nihil proficitur, pro fomento ſuperiori, vſurpetur hoc.

℞. Radic. Vrtic. M. iij.
Cimin. pulu. ℥. j.
Salis ℥. iij.

Miſc.

Misc. & coquantur vt supra.

Pro vnguento autem suprascripto vsurpetur tum hoc quod sequitur.

℞. Ol. antiqui. ℔. s.
Sanguin. porci ℥. iij.
Castorei. ʒ j.

Ceræ parum. Misc. f. linimentum, vtrisque vsus sum primis & secundis, & secundis in primis: quibus sensi tremorem in manibus (nam pedes firmi semper fuere) euanescere, quod fuit confirmati membri certissimum argumentum. Sed temporis detrimenta ferre nolui, cum essem tum totus in Psalmis, &c.

His sequentibus non fui vsus.

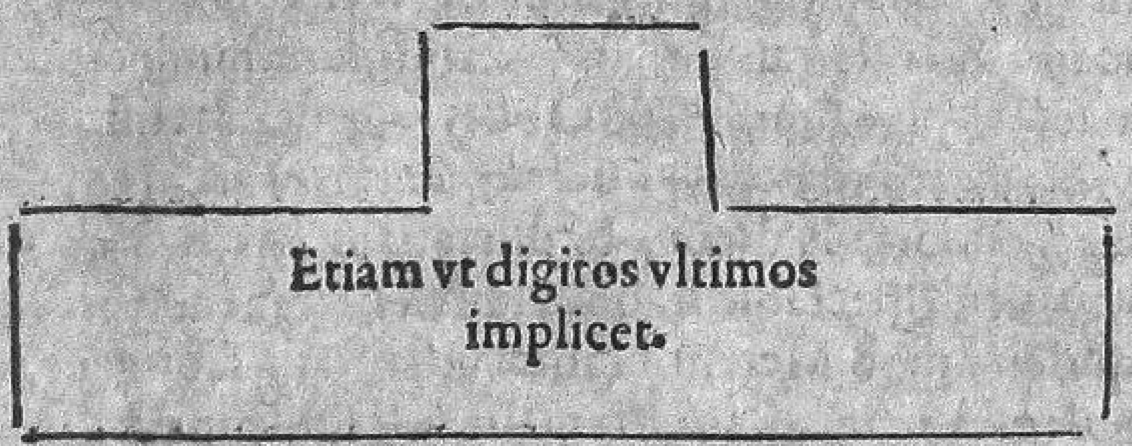
Quod si vero neque proxime supra scriptum vnguentum satis fuerit efficax, sumatur, quod sequitur.

℞. Conchar. nigrar. (hæ conchæ non potuerunt reperiri in nostris officinis) vrantur in fictili, & colligatur humidit. pinguis ℥ ij.
Axungiæ ardeæ.
Taxi.
Canis. an. ℥ j.
Seui hircini.
Ceruini an. ℥. vj.
Saponis veneti cum succo cardui & altheæ dissol. q. s.
Misc. lento igne.

Quod si adhuc etiam magis acuenda curatio, adhibeatur ad extremum vnguentum sequens.

℞. Pul. lumbric. terrest. ℥. ij.
Calami aromatic. ʒ. vj.
Galangæ ʒ. iij.
Mellis despumati q. s.

Coquantur ad spissitudinem & extendantur in duabus alutis, quælibet sit facta ad formam hanc:

Monauius libro secundo epistolarum. pag. trecentesima decima quinta, ad Iohannem Weidnerum ex sententia Cratonis.

Observatio.

De pseudoparalyticis, quos Germani Contract *vocant, cum tabescant, vt vix ossibus hæreant, & manibus ac pedibus subinde magis magisque, imo tandem prorsus immobiles reddantur.*

Hvivsmodi ægri in omnibus regionibus Germaniæ, inueniuntur, sed alibi rarius: alibi vt in Morauia, Austria, & Vngaria frequentiores: omnes autem hi primum Colici & Nephritici sunt, vt colica & doloribus calculi renalis simul afficiantur, idque sæpius per interualla, quod vel plane non curationem admittant, vel eam quæ nõ est vera, aut saltem magis mitigationem symptomatis, id est, cruciatuum ventris respicit, experiantur? præsertim cum opiatis dolorem colicum sanent, ac fere insanabilem ventrem reddant. Hi menses aliquot, vel etiam annos morbo colico & nephritico simul infestati tabescunt, sine omni tussi, atrophia hepatis, quod & eius & ventriculi vis naturalis omnis labascit, atque vix aliqua remanet, concoctione secunda adeo deprauata, neque tertia constare potest, caro euanescit, & tunc vix manus ad caput tollere queunt, mox magis tabescit, & color totius liuescit, sæpius quasi Ictero flauescit, omnibus humoribus acrioribus redditis, & calore hepatis cum discrasiæ ventriculi frigidi crescente. Qui fit, vt & cerebrum infirmius reddatur simul, & spiritus animales in primis deficiant, nerui debilitentur, musculi organum præcipuum motus quasi euanescant, indeque immobilitas sequatur. Edere non possunt, verum neque dormire, dolent potius diu noctuque, & cum ipsi sese mouere nequeant, singulis quadrantibus horæ, verius dixerim momentis, linteo ab aliis modo in hanc, modo in aliam partem moueri cupiunt. Esuris & bibituris alii cibum, potumque suis manibus dare coguntur. Quis igitur non videt, hosce ægros miserrimos esse, & auxilio dignos? Addo quod alii tres annos, alii septem, & plures, hisce doloribus atque infirmitatibus infestentur. Quis sit morbus, id est, causa horum symptomatum, alii aliter sentiunt. Non pauci sese magicis artibus Diaboli ita tabefactos immobilesque redditos esse putant: in quorum numero Consul ciuitatis cuiusdam in Austria quem honoris causa nominare nolo, & adhuc hodie viuere scio, fuit, qui septem annos, adeo misere vixit, & tandem cum certior esset factus, de multis hisce à me in integrum restitutis, Cremsam ad me deportatus est, meam curationem, qua duobus mensibus & octo diebus vires atque carnem, omnemque motum manuum pedumque recuperat, expertus est fæliciter, alii paralysim, quam etiam apoplexiam particularem autores aliquando vocant, & existimauerunt, scilicet, obstructionem neruorum ex frigido crassoque humore, ideoque hosce ægros nacti, statim eos vnguentis discutientibus & calefacientibus vngunt, vel aquis similibus illinunt, frictionibus, quibus omnia deteriora redduntur, vtuntur. Falluntur enim cum paralysis vera non sit, & laterem sua operosa curatione lauant. Huius generis sine dubio fuere medici in Campania, de quibus *Galen. sexto, de tuend. valetud. cap 11.*) in hunc modum scribit: Inæqualis composito nulli dictarum in malitia cædit, in qua renes calculum gignunt, totus vero corporis habitus gracilis est, chinaque medicamenta victumque, quæ extenuare possunt, requirunt. At ea gracili corpori sunt inimicissima adeo, vt quidam, qui propter renum vitium vsus his fuerat, vbi digitos deterius moueri sentireque sensit, & vt ipse locutus est, veluti cauum quiddam sonantes, communicauit rem medicis, primũ in Campania vbi ipse agebat. Hi tanquam eo affectu laboraret, qui paralysin, id est, resolutionem neruorum minaretur medicamentis, quæ ex Euphorbio & limnesi vtebantur. Vt autem affectus ei deterius cessit, cum vehemẽti dolore ad superiores partes semper ascenderent, mihi qui id temporis in Campania forte eram rem indicauit opemque rogauit. Ego vero me-

ro mediam inter extenuantem impinguantemque victus rationem esse statui. *Hactenus Galenus.* Mihi in Austriam anno 80. mundi vocato, vt ordinarium prouincialem Medicum agerem, cum non immerito horum ad meam medelam confugientium commiseratus essem, attendenti ad omnia, morbus hic deprehenditur, non simplex, sed compositus ex colica, nephresi, & tabe hepatis, quam pseudoparalysis propter defectum carnis musculosæ & imbecillitatem cerebri neruorumque sequitur. Colicos multos, nephriticosque curaui feliciter, vt ne vnus quidem in tabem vel pseudoparalysin hāc incurreret: plures nactus sum, qui hisce morbis compositis & aliis ex aliis ortis, diu affligerentur. Etsi vero id temporis neminem haberem, vel ex senioribus Viennensibus Medicis, quorum tres nemini facile comparandos, mihi familiares amicissimosque tunc habebam, nimirum D. Eicholcium, D. Paulum, D. Casparum, collegas, qui vel curandos susciperent, tamen dispositione morbida horum ægrorum & eius causis atque symptomatibus cognitis curationi non diffidebam, eamque in omnibus & Viris & Mulieribus, & Nobilibus & Ignobilibus fœliciter continuabam, vt reuera omnes, quotquot ad me ex Austria, vel ex Vngaria, excepto vno nobili, qui simul Epilepticus erat, & moriebatur, sanitatem pristinam ac sæpe meliorem corporis habitum, quam ante morbum habuissent, recuperarent. Diuturnam fore hanc curatiuam omnibus prædicebam, sed certam tamen, quæ spem non fallat, si obtemperauerint, imo addebam, sese primis tribus septimanis effectum medelæ, vel parum, vel nihil percepturum, sed postea conualescentibus sensim & singulis diebus omnia meliuscule fore. Nam cum multi morbi alii ex aliis in his ægris orti sint, & pseudoparalysis tanquam symptoma tabi & aliis superueniat, morbi qui habent sese veluti causæ aliorum, prius, qui rationem effectus posterius curandi veniunt. Itaque Colicam, si quæ restaret prius extirpādam & discrasiam ventriculi frigidi atque calidioris hepatis, quæ causa colicę huius, plerunq; cū inflammatione coli est, corrigendam sumsi. Deinde humores peccantes pituitā, & maxime bilem, simul leniter aperientib. & mundificantibus vias renum per interualla purgaui. Tertio calculum tantum vnguento emollire & mitigare, ac puluere simul corroboranti leniter mouere conatus sum, quod fortia lithontriptica, tenuia corpora, præsertim tabefacta, non ferunt. Quarto hepar & inprimis carnosas musculosas partes reduxi ad meliorem complexiorem & habitum corporis. Postremo corroborantia cerebrum & neruos, præcipue interna simul vsurpaui, in fine etiam externa, quibus ita profeci, vt alius tribus, alius quatuor, alius quinque mensibus sanus, vndiquaq; firmus & boni habitus euaserit, cibum potumque ipse sine alterius adminiculo adsumserit, ambulauerit quo velit, & manibus omnia apprehendere potuerit. Materiam auxiliorum si quis scire velit, breuiter illam fuisse sciat. διαιτητικὴ in principio attenuans parumper, nec adeo calfaciens inungebatur, secundo & tertio mense incrassans, magis nutriens, subinde media inter attenuātem & impinguantem. Quam ob causam aerem temperatum, parumper ad calidum vergentem, etiam arte parari necesse est, puriorem quoque & aptiorem ad giguendos spiritus, tum vitales, tum animales, vel aquis ros. cum parū lauend. mixtis, vel pul. in conclaui accenso, antequā & æger deportetur, qui ℞. ros. rub. ℈. ij. rorism. ℈. j. Caryophyll. Macis, Cinam. liq. aloes an. ℈. s. succini, olib. ana ʒ. s. storac. calam. ʒ. ij. misce & f. pul. pro fumo. Cibus sint saxatiles pisces lucii, percę, auratæ, iuscula ex cereuisia sola, ex aqua cum butyro, gallinarum, bouinę carnis, siue sola, siue cum rad. petroselini, carnes gallorum, vitulinæ, bouinæ iunioris hædinæ, oua mollia, poma cocta, olus spinachiæ, betæ, secundo mense & postea curationis magis nutrientes & incrassantes accedant, scilicet iuscula amygd. select. non rancid. cum passulis. Euulsiones sem. melonum & amygd. cum aquis ros. mixtis iuscula cereuisiæ, cum ouis, aues montanæ, turtures, perdices, columbæ nidificātes in turribus, capones, lac caprinum, iuscula ex contusa pulla gallinacea, carnes capræ syluest. cerui iunioris, cancrorum caudæ, oryza, amylum, pyra cocta vel tosta, cydonia vel poma tosta. Potus sit cereuisiæ, primo mense, hordeacea, post & hæc & triticea, semper autem bene defæcata, vinum tanquā venenum fugiat, nisi similaginem ex vino rarius edere lubeat, qui cereuisiam bibere nequeunt, vinum tenue & ὀλιγοφόρον, aliquando potius aquam hordei cum Cinam. multo aromatisatam, nōnunquam etiam cum mace, quies & motus corporis alternis vicibus moderate peragentur, & cum ambulare nequeunt, motione ab aliis facta, ita vt semper tres sint partes, quietis, vna motus, cum ambulare discant, itidem. Somnus est valde conueniens, sed non narcoticis quærendus, sponte emendabitur meliori coctione accedente, oleo nucis moschatæ inuncto temporibus, cum etiam cerebrum corroboret, iuuetur. Secundo & tertio mense esu lactucæ & mixtione sem. papau. albi cum iusculis amygdal. Inanitio alui quarto tantum die arte si nostra denegat, acceleretur, & vel suppositoriis, vel lenitiuis purgantibus, vel lenissimo enemate. Affectus animi conseruandi sunt moderati, alacres, & spe bona refecti, absit terror, ira, & tristitia. χειρουργικὴ nulla opus est. φαρμακευτικὴ accuratior hæc. Prioribus diebus & discrasiam epatis atque ventriculi spectabit. Itaque aluus leniatur enemate, quod ℞. herb. Mercur. brancæ vrs. an. M. j. s. origani, pulegii, beton. an. M. j. bis malu. M. ij. fol. sennæ ℥ j. fl. camomeli M. s. bace, lauri ʒ. s. sem. anisi, cumini ana ʒ j. s. coq. in suff. quant. aq. s. a. ad tertias, post colentur ℥. xij. & adde olei communis ʒ. iij. salis parum f. enema. Altera die & sequenti triduo, intus vtetur modo morsulis hisce. ℞. Marg. præpart. ℈. s. zinzib. ℈. iij. cinam. electi ʒ. iij. Macis caryoph. nucis mosch. ana ℈. j. Cardam. vtriusque ana ℈. s. sacch. ℥. viij. dissolu. in aq. cinam & ros. an. æqualiter q. s. & aromata grosso modo incidantur & f. mors. Exterius applicetur emplastrum ex pane tosto asperso vini aceto calido & pulu. qui ℞. menthæ ʒ. j. absynth. ℈. ij. ros. rub. ℈. iiij. caryoph. ℈. ij. culeb. mastich. nucis mosch. ana ℈. s. misc. f. pulu. Quinta die euacuetur leniter pro cuius gr. complexionis quantitate variata, & sciamus colicos tanto difficilius, quanto tormina sunt maiora, aut quando imbecillior vis naturalis & animalis, purgari. Potione purganti hac vtebar per interualla, quatuor vel postea etiam septem dierum quæ ℞. rad. liquerit. cich. ana ʒ. ij. polip. ʒ. vj. fænic. Caryophillatæ, an. ʒ. j. sem. anisi ʒ. j. s. 4. frig. maior.

an.drach.s.herb.Beton.agrimon.an.M j. s. Endiuiæ M j.fl. rof.rub. p ij. borrag. p. ij. stœch. arab. drach. j. passul. minor. vnc. j. Coq. in s.q. aq. ad tertias, post colentur vnc. xiij & in Colatura infund. rhab. electi drach. j algari citroch in petia ligati scrup. iiij. macis, Cinam an scrup. s. stent per noctem mane colentur vnc. iiij & adde Mannæ drach. vj. syr. de duab. rad. ros. solut. an. vnc. s. misc. & f. potio. Sexta die & inter medijs cum purgare non sit consultum iterum adhibui Emplastrum ante dictum exterius, interius vero quæ discrasiam temperarent magis, rotulas hasce duas vel tres duabus horis ante prandium & ante cœnam exhibui, quæ ℞ sp. arom. Caryoph scrup. ij. el. resumbui, ros. nouellanæ an. scrup. j. diamarg. frig. diagal. an. scrup s. sacch. albiss. vnc. iij. dissol in aq. ros. & Cinam. q s. f. Confectio in rotulis. Præterea cum flatus orificio ventriculi ægre facerent, iussi de morsulis dictis aliquando sumere, quando vellent frustulum paruum, vesperi & mane vngebam ipsos in dorso vnguento contra Calculum, quod ℞ Ol. Viol. drach. iij. Sesam. amygd. amar. an. vnc. s. lil. alb. drach. ij scorp. drach. vj. Vnguenti dialtheę, pingued gallinæ an. drach. ij. Ceræ q. s. Misce f. vnguentum. Vrgentibus torminibus flatuum oleum carui cum cereuisia calida sed rariss. vsurpaui, ipse ante tertiam vel etiam ante quintam septimanam nullum leuamen, nisi lenitionem Colici & Nephritici, in alijs doloribus, neque etiam virium restaurationem, siue in appetitu, siue in alijs sensere, postea vero aliquantulum, qui tertia meliuscule sibi esse sentirent, nona septimana conualescebant prorsus, qui quinta 15. septimana circiter. Nam multi & linteis deportádi è nauiDanubio & ex superiori Austria & ex Vngaria Cremsam venerunt infirmi vt Syncope sæpius afficerentur & immobiles ne odorem cibi, nedum cibum ipsum ferre possent. Cum meliuscule quid sentirent, subinde singulis diebus vires, carnem & denique motum sed valde sensim acquirebant, septimo nimirum die aut etiam serius, suppositorio non nisi quarto die leniebam, menses in mulieribus quia exangues sunt, toto tempore morbi non mouebam, & conualescentibus cum bono habitu corporis sponte redibant, magnam autem diligentiam in corrigenda temperie hepatis nimis calidi & ventriculi frigidioris adhibebam, præter rotulas nostræ compositionis, & emplastrum ante dicta, syrupos hosce cõtra tabem adhibebam, qui ℞ syr. de Endiu. de succo Borrag. de succo granat. an. vnc. ij. de succo acetosæ vnc j. de cort. citri vnc. j. s. iulep. rof vnc. iij. Aq Cinam. drach. j. Veron. vnc ij Misce & f. liquor, de quo mane & vesperi duo cochlearia vel etiam tria bibebant: quosdam æstus & ariditas magis vexabát, illos præsertim ne semper eodem medicamento vterentur, bibere alterno triduo de aqua Endiuiæ & Veronicæ mixta cum cochleari semissis pulueris, qui ℞ santali citrini, rub. an. scrup. ros. rub. Cinam. elect. an. scrup. iiij sp. diarrh. alb. diamarg. frig. an. drach j. sacch canchi. vnc j. sem. melon. excortic. drach. ij. sacch. ad pondus omnium, f. pul. Iussi, & Cerato sandalino aliquando hepar vnxi. Postremo emulsionem sem melon. ex cort. vnc. ij. amygd. sel. & mundat. vnc. vj costar. cum aq. q. s. & in fine affusis aq. Veronicæ & ros. an. vnc. ij. Cinam. vnc. s. sacch. vnc. j. propinabam vt diu noctuque vel frigidam si ventriculus ferret, sin minus calidam biberet, rediit caro & melior habitus sensim, subinde rotulas hasce pro corroboratione Cerebri & Neruorum simul edere ipsos coegi, quæ ℞ mar. præparat. cornu cerui vsti an. scrup. j. smaragdi præparati gran. v. ol. nucis mosc. per express. drach. j. sacch clarif. lib. s. aq. lauend. vnc. iiij. Coq. ad consumtionem aq. & f. confectio in rotulis. In fine curatiuæ de speciebus Diamoschu, quæ non tantum corroborant cerebrum & neruos, sed contra omnem tabem prosunt, quantum capit cuspis cultelli bibere volui cum cereuisia calida, & exterius tantum spinam dorsi lauari aqua lauend. & maluatico mixtis; Deinde etiam articulos iuncturarum in pedibus & manibus ac sponte exiccari. Postremo huius lotionis gratia hoc decoctum vsurparunt, quod ℞ storac. cal. vnc. s. lig. aloes drach. j. Macis, nuc mosch. Cinam. Card. vtriusque ana. scrup. ij. mastich. in petia ligat. drach. j s. flor. lauend. anthos. stœch. arab. an. drach. j. Coquantur in s. q. maluatici & colentur lege artis fiat epithema. Curatiuam hanc nullius exemplo nec authoritate 13. annos iuueni ex tot experientiis certam communicare pro obseruatione nostra non grauatus sum. *Iac. Horstii Obseruat.*

Helmstadii in Acad. IVLIA Professoris.

DE STVPORE.

OBSERVATIO.

Stupor totius corporis cutis visus.

CVM imperfecta paralysi sensus motusve torpet, & hebescit, proprie stupor appellatur, quo aliquando vidi vniuersam corporis cutem ex crapula & vinolentia corripi, illæso motu. *Fernelius libro quinto, capite tertio, Patholog.*

OBSERVATIO.

Digitorum manus stupor, ex humero baculo percusso obortus, medicamento collo inducto leuatus est, cum frustra ante digitis adhiberetur.

IN omnibus torporis causis origini studendum est & pororũ meatibus, vt suaues facilesq; fiant. Huius rei rationẽ in exemplo referam cuiusdam mulieris, quæ à viro supra humerum scipione percussa, manus digitos stupentes mihi ostendit: & à quodam imperito Chirurgo, qui digitis emplastrum pluribus diebus imposuerat, sese frustrari conquerebatur: emplastri genus laudaui, quod non vt digitis, sed collo imponeret, hortatus sum illa obsequens paucos post dies ad nendi opus rediit incolumis. *Benedictus libro primo, capit. trigesimo tertio, de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Ex stupore cruris Medici decepti, calculosum pro paralytico percurarunt.

NVPER Nobilem curauimus, qui Medicorum doctissimorum consilia communi consensu remedia, ad paralysin accommodata præscribentium nobis attulit. Huic enim cum prædixisse-

dixissemus futurum, vt intra quatriduum calculi fragmentis excretis alleuiaretur, subridens prænotionem contempsit, quod neque à quoquam ea de re esset admonitus, neque arenulas vnquam reddidisset. Tandem tamen vix persuasus magna omnium admiratione verum nos prædixisse expertus est. Causa autem est eiusmodi, Venæ cauæ descendentis ramus vnus in renem, alius in crus, tertius in testes fertur. Ad plenitudinem itaque eius, qui crus alit, aut compressionem stupor sequitur: quemadmodum alio tumente, qui ad testem peruenit, & ideo breuiore facto testis contrahitur. *Iacotius Comm. ad Aphor. lib. 7. sect. 2. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Stupores exorti, quid portendant:

STVPORES, quando in superioribus partibus incidunt: epilepsiæ vel apoplexiæ, vel paralyseos futuræ nuntii existunt. Qui tamen in tibiis apparent absque iam dictis malis diu perseuerare possunt, vt à nobis obseruatum est. Nam particularium membrorum obstructiones animalium spirituum penetrationem in ista membra impedientes tantum denotant. *Oethæus lib. Obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Stupores epidemicis haud absimiles quibus remediis propulsi.

SVperiore anno, cum mulier quædam funus vicini cuiusdam hyeme comitaretur: subito tanto sinistri lateris stupore correpta fuit, vt etiam crepidas pedum in itinere inscia amiserit cui, mea opera vtenti, imperaui crurum & laterum fruitiones, atq; litus ex vino ardenti cum saluiæ decocto: adhibito etiam aquæ dulcis solio. Quorum vsu aliquoties repetito, stupore cedente, liberata est.

Huius generis stuporem, sinistram manum, magnifici cuiusdam viri occupantem, hac æstate, solo decocto sasafras, percuraui. Quin affirmare ausim, me intra biennium, supra trecentum ægros, consimili stupore affectos, plerosque omnes debitis medicamentis vsurpatis, restituisse. *Cneulinus de Obseru. propriis.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhagia narium affectus, corporis stuporem & insensibilitatem incurrit, quam nihil proficientibus remediis mors excepit.

QVendam vidimus, qui ob defluxum sanguinis narium obiit, hic antequam obierit, ad insensibilitatem quādam fere & corporis stuporem deuenerat, nullaq; medicamentorum ope iuuari potuit, tamen probos Medicos habebat & doctiores, qui tunc Ferrariæ extarent, cum semper alma patria nostra probissimis medicis scateat. *Brasauolus Comm. ad Aphor. 9. lib. 7. Hipp.*

DE TREMORE.

OBSERVATIO.

Rara tremoris species.

QVIDAM baiulus erat, qui stando, incedendoq; corripiebatur tanto tremore corporis, vt statim seorsim se recipere cogeretur. *Camerarius de Obseru. Patauio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO.

Tremores etiam Chronicos, bona Diæta curari posse.

TRemores etiam in iunioribus crapulæ deditis, incidere posse notius est, quā vt eius rei exempla proponere debeamus. Placet tamen, quid in eiusmodi affectus curatione animaduerterimus, subiicere. Cum ego in prima ætate in Bugonia Medicinā facerē, venit ad me cœnobii cuiusdam præfectus quidā nondū annū quadragesimum attingens, conquerens de totius corporis tremore molesto illo quidē, cum totius corporis cacochymia coniuncto. Quod vero cū diætā q̄ cōsectatus esset negligētissimā, relinqueret curari non posse, dicerē, sic à me discessit, quasi id ne fieri quidē posse arbitraretur, ob inueteratā à se susceptā cōsuetudinē crapulæ indulgēdi. Verū cū nō ita longe post infidelē administrationē suæ præfecturæ, ab officio remoueretur, & ad summā inopiam redigeretur, coactus est necessitate quadā, æditui officiū in pago quodam in solitudine quadā abdito recipere. Quod vero isthic omni vsu vini careret, & cibo vili ac aqua cōtētus esse cogeretur, ita illā, q̄ contraxerat crapulandi consuetudine cacochymiā temporis progressu concoxit, vt corpori sua sanitas restitueretur, & omnis membrorum tremor abiret. De quo cū certior factus essem, ac alioquin inuestigandarū rariorū stirpiū gratia in locis vicinis isti pago ministris quibusdā nobilis & celebris viri Hermanni Rideselii ab Eisenbach comitatus versarer, ad eum pagum diuerti, ac hominē de quo dixi ad me vocari iussi. Quē cum vidissem, plane mutatū ab eo, q̄ prius fuerat, mirari me istā metamorphosim dixi, ac q̄b. auxiliis ad eā inopinatā sanitatis integritatē ꝑuenisset, ex eo q̄siui, interim dissimulans q̄ mihi de ipsius fortunę cōmutatione dicta essent, ab aliis. Subridens itaq; pauptas (inqt) & necessitas abstinēdi à crapula me curarūt. Quare cōsolans ipsum, vt ferret patiēter eā fortunā, q̄ tantopere ipsi ꝓfuisset, & deinceps cautiꝰ viueret, hominē cōmonui. Cæterū similē podagræ diuturnæ curationē in ciue quodā Landtsbergensi, obseruatā scriptores q̄dā memorię tradiderūt. *Oethæus lib. Obs. propriarum.*

DE EPILEPSIA.

RARA EPILEPTICORVM SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Rara epilepticæ accessionis forma.

CVM iuuenis Ioannē Dryandrū medicū actum præceptorē meū ad cœnobiū Hanoïēse in Hassia situ̅q; à duce Landgrauio paulo ante Xenodochii vsibus destinatū fuerat ꝓficiscentē comitarer, vidi quendā epilepticū singulis dieb. aliquoties in epilepticos paroxysmos incidere solitum, prius multoties in gyrū veluti verti, ac agitari, & tandē in humū collabentem, epilepticis conuulsionib. mirifice torqueri, magna astantium commiseratione *Oethæus lib. Obs. propriarum.*

Vir quidā annos natus tū circiter 30. boni alias habitus, referebat nobis se à prima statim ætate, symtomata sequētia ꝓpessū fuisse. Solebat igitur is, quum duos vel tres passus progressus esset, sese inflectere quasi in circulū idq; continenter facere cōpulsus erat, tota die citra intermissionē aliquādo à diluculo, vel ex ortu diei statim quādo pulsū cāpanæ audiret,

vsque ad vesperas, & secundum campanarum sonum. Interea vero temporis, ab omni cibo & potu penitus se abstinebat, ac non satis erat miserum sic alternatim & per vices prorsum vel retrorsum eundo in orbem quasi vorticem intorqueri circuireve. Sed accidit, vt postea accessionibus epilepticis corriperetur grauissimus, & humi concidens omnes artus violenter admodum concuteret, spumamque extra os regereret copiosam, tandem à turbinoso vel vertiginoso motu cum altero illo directo & epilepsiæ paroxysmo liberatus. Ad sese collectis viribus rediens, cum aliis discumbebat, quos tum forte obuios habuit interdum in stabulis & horreis commorans, & commiseratione hominum ibi admissus, & bona ratione vtens, satis læte comedebat & liberalius tamen bibebat, vti ad tres mensuras vini non raro ventum esset. Sine duce nunquam profectus est, quin conductus variis cum viris vel ægris fœminis per vrbes & vices hinc inde erogandæ stipis gratia oberrabat, quam largam & beneficam satis ab omnibus misericordia tactis, expertus est. Aiebat malum hoc esse hæreditarium, & citabat auiam primo hisce accidentibus laborasse & aliquos in familia sua existere, qui similibus symtomatibus agitarentur, & in ditione Groeiegensi natus & educatus est, vt ex idiomate facile coniectari potuimus, quod ex eo non semel audiui in pago Adelhausen, qui oppido Friburgensi proxime adiacet. Hæc ex Daniele vinitore vicino, viro non fucatæ fidei, aliquoties audiui. *Moccius.*

OBSERVATIO.

Historia Epilepticorum admirandis symtomatibus affectorum.

SVperiore anno adolescentem curaui egregium, qui ex alto loco decidit, & tempus sinistrum læsit, ex quo in epilepsiam incidit, qui paroxysmi tempore ter, quater, sæpius in gyrum se vertebat, impetuque facto, si non prohiberetur, versus locum aliquem procurrebat, priusque prorsus caderet (plerunque non cadebat, sed manibus magna vi faciem confricabat) nec ad se reuersus quicquam eorum quæ euenissent, sciebat.

Nuper etiam puellam allocutus sum, quæ, cum antea grauissime laborauisset, ac proxime tanquam mali nihil pateretur, in conclaui per dimidiã horam sursum deorsum cursitauisset, atq; à me interrogaretur, vtrum aliquem vidisset vel audisset (nam & allocuti eã sunt, qui aderant, & inhibere motum tentarunt) negauit se quenquam aut vidisse aut audisse. Constat tamẽ eam parietes vidisse, quos cum ad eos accessisset, protinus cauebat, ac se rursus conuertebat. *Erastus in Anatom. librorum Com. Montani.*

OBSERVATIO.

In epilepticorum paroxysmis, nonnunquam pituitosum humorem, aliquando cerebri substantiæ particulam morbi vi extrudi.

VIdi nonnullis pituitosum humorem ex ambabus naribus, & ex ore profluere: quod Auicenna quoque annotauit. Quinimo cuidam huius oppidi matronæ (quæ ex hoc morbo interiit) substantia quædam, cerebri substantiæ simillima ex naribus effluxit. Quantum ex narratione aliorum comprehendere potui, de substantia processuum cerebri, quos instrumenta odoratus esse credimus, abruptum violentia morbi fuit. *Erastus Part. 4. Disput. cont. Paracel.*

OBSERVATIO.

Admiranda Epilepsia, qua æger brachiorum & manuum agitatione conuulsiua instar pugilum cum leni rationis noxa & sine prostratione in terram torqueri visus est.

RICINVS quidam comœdiarum mimus & Histrio, dum Mantuæ vna cum aliis consociis artem suam exerceret, sæpius indies tali sympt. corripiebatur, persentiebat primo sibi ipsi caput totum oppleri ac deinde statim contractiones manuum ac pedum ipsum inuadebant, ita vt illos hinc inde eorum instar, qui in monomachia se inuicẽ oppugnãt, & defendunt, iactare cogeretur, ac in altum oculos contorquere nunquam tamen ipse cadebat, licet super pilas magnas vento repletas ambulare sibi videretur, mentis non omnino tunc temporis compos erat, sed imminens malum persentiebat, eo tamen correptus manifeste principes functiones oblædi dignsocebat, symtoma istud singula quaq; vice non longiori tempore illum afficiebat, quo oratio Dominicalis à quouis dici posset, quo temporis interuallo preterito id malum ita cessabat, vt ipse ac si nihil illi contigisset derelinqueretur, quod cum ei in proscenio nõ semel accidisset, me ipsum aduocauit, vti fieri posset, opem ferrem. Labo:au:rat autem hic homo calidæ & siccæ temperaturæ, aliàs sæuissimo morbo Gallico, ita vt tunc temporis eiusdem sobolis vlcerum cicatrices in corpore viderentur, præsertim magni, quod diutius in fronte apertum detinuerat, ac sponte paulo antea consolidatũ fuerat. Nos corpore expurgato aliisque præsidiis adhibitis, præsertim vero cauterio in occipitio adaperto illum pristinæ sanitati restitutum dimisimus, sed iure merito dubitauimus an, huius Histrionis affectio, simplex conuulsio esset dicenda, an potius epilepticus spasmus, cum enim minime corrueret, nec passim epilepsiam dicendum videbatur *Auic. fen. 1. 3. tract. 5. cap.* 8. Non esse possibile homini epilepsia detento remanere erectionem corporis, hinc vulgo eũ morbum caducum vocant, at æger hic nunquam cecidit, licet millies ea affectione vexatus fuerit, sed cum nec illi principes functiones essent integræ, quis ipsum duntaxat conuulsiuis molitionibus superius dictis laborasse iure asseuerare audebit? cum *Gal. decreto. 3. de loc. affect. & lib. 1. de causis symt.* in conuulsione nullum fiat principibus functionibus nocumentum ex iis licet, quod ammodo animus anceps redderetur, nihil ominus hominem epilepticum fuisse statuendum decreuimus, at non cadebat, quia non per se cerebrum, sed per consensum patiebatur, eratque passio non fortis, sed debilis, hinc nec spuma oris aderat, signum alioquin epilepticis communissimum leuiter itaque per consensum affecto cerebro, duntaxat motus conuulsiue excitabantur, ita vt veluti saliendo per interualla, corpus contraheretur & concuteretur, citoque ob id pariter soluebatur affectio huiuscemodi, hinc quoque factum, vt non insignem in principibus facultatibus læsionem obseruaremus, nam passio leuis & ipsa erat, quemadmodum & *Galenus* 3. *de locis affect.* Meminit de puero illo, qui veluti auram frigidam ascendere

ad cerebrum Epilepsiæ paroxysmo aduentante persentiebat & in ipso paroxysmo mentis ita compos erat vt quæ fierent perciperet & profligata accessione eadem narrare sciet ex quo in Epilepsia quandoque eaque debili & parum oblæsi primarias operationes statuendum est quo prænarrato ægrotanti accidisse obseruauimus, cui etsi aliquantum mens oblæderetur, quæ tamen fierent persentiebat, ac licet motus conuulsiui excitarentur, ita vt hinc inde casum minaretur, non tamen cadebat eo, quod affectio prægrandis non esset. *Donatus Hist. Mirab. lib. 2. cap. 4.*

Observatio.

Mira epilepsiæ species aphrodisiastica, in qua paroxysmus seminis profluuio solutus: aliæ item variis horrificisque spectrorum imaginationibus & anxietudinibus ægros torquentes.

QVIDAM sunt, quibus videtur quasi mulier eos quærens ad coitum, & festinanter furiunt ad eam & agunt cum ea, & post emissionem seminis cessat eorum paroxysmus & surgunt: & ego quidem iam vidi cui hoc accidit. Aliqui vero sentiunt grauitatem capitis & iectitationem ante sui aduentum, & vocant qui circa ipsum sunt, vt ipsum teneant, donec cesset eius paroxysmus, & ego quidem iam vidi quendam puerum meum patientem hanc ægritudinem: qui dixit mihi quod videbatur ei mulier nigra accedens ad eum habens super ipsam corium, quod dicitur parua, & quando accedebat ad eum mox cadebat, & studui ego erga sui curationem, & cessauit illud phantasma ab eo, & alleuiata est ægritudo eius. *Alsabarauius lib. Pract. Tract. 1. Sect. 2. cap. 34.*

Cavsæ.

Observatio.

Epilepsiæ causæ præter veterum sententiam aliæ & nouæ à recentioribus tum experimento tum ratione constitutæ.

PRæTER humoris copiam venenata & cerebri substantiæ grauiter infensa atque inimica qualitas, Epilepsiæ causa statuenda est, quæ quoties exagitatur & prorepit in cerebrum, ea quidem feriente, cerebro autem contra pugnante quasi colluctatione quadam ac dimicatione fit Epilepsia. Huius autem fomes modo in cerebro, modo in ore ventriculi, nonnunquam & in aliis distantioribus sedibus delitescit, è quibus furtim per cæcos ductus in cerebrum serpit & progreditur. Hinc Epilepsiæ tres differentiæ consurgent, vna cerebro assignatur, altera est, quæ ventriculi, tertia quæ alterius cuiusuis partis consensu fit. Quæ in cerebro fit Epilepsia, aperto eorum, qui è viuis decesserunt, capite animaduersa est sæpe aliunde suscitari, quam ex ventriculorum infarctu. Causam interdum deprehendi cerebri abscessum esse, interdum corruptam menyngis portionem caluæ adhærentem, summo dolore quibus è locis teter vapor in cerebri ventriculos penetrabat. Hanc speciem ostendunt, capitis grauitas, aut etiam dolor atrox, sensuum mentisque stupor aut tarditas, faciei pallor, turbulenta insomnia, & quod accessio repente hominem adoritur nulla symtomatum præsensione. Alteram quæ ab ore ventriculi haud secus atque oculorum suffusio originem sumit, præcedunt ventriculi dolor, distentio, compunctio & difficilis inediæ tolerantia: cumque accessio proxima est, nausea, cordis dolor aut animi defectio: cum vero ea desierit, vomitio alias pituitosa alias biliosa. Tertia species sæpe à manuum pedumve digitis, vel à crure, interdum ab vtero suspiratur, præsertim cum fœtus gestatur, cum quo & putria multa coerceri solent. *Fernelius libr. 5. cap. 3. Pathol.*

Aliquando obseruauimus e summo capitis vertice, in quo sub pericranio vitiatus venenatusque humor coercebatur, vaporem manifesto sensu intro subire qui Epilepsiam concitaret, hancque postea caustico persanatam medicamento, ita proculdubio existimari debet intus vel circum menynges vel circum cerebri substantiam vitium contineri veneni æmulum, cuius ex interuallis impetu facto, Epilepsia suscitetur. Aperto Epileptici Philosophi qui decesserat capite, qui vehementissimo eoque fere perpetuo dolore vix digitum lato circa sinciput torquebatur, deprehendimus crassiorem menyngem ea sede, caluæ ossi adhærescere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri substantia humorem fœtidissimum eumque exiguum contineri: vtriusque tamen ventriculos & meatus omnis humoris, omnisque obstructionis expertes. Multos vidi inde Epilepticos euasisse, quod in curanda lue venerea, dum vnguentis ex hydrargyro illinirentur, nonnihil in aurem & in cerebrum penetrasset. *Idem capit. 15. libro secundo, de Abditis.*

Fit Epilepsia cum cerebrum in seipsum sese contrahit, vt quod noxium est expellat, quemadmodum & in sternutatione, cui similis est. Fit enim sternutatio, quando quod molestat in anteriori parte cerebri tantum continetur, prope eius appendices, & narium interna foramina, ita vt si materia pauca sit, vna vel duabus vel tribus contractionibus expelli queat. Materia autem Epilepsiæ in ventriculis mediis & posterioribus hæret, aut in parte posteriori: ob idque difficilius excutitur. Communis Medicorum schola credit cum Galeno, crassum humorem cerebri ventriculos obstruentem hunc maxime affectum parere, quibus obstructis spirituum transitum impediri necesse est. Existimant enim spiritus animales in ventriculis cerebri contineri extra arterias: in quo plurimum aberrare mihi videntur. Nam si crassus & viscidus humor ventriculos cerebri obstrueret, vt illi putant, qui spiritum, quo minus posset exire, impediret, cessaret motus, aut saltem minor fieret, vt in Paralysi accidit. At tantum abest vt cesset, vt omnes partes præter voluntatem ad motum concitentur. Porro si Epilepsia fiat propter aliquam obstructionem, ea erit in meatu illo, qui à cerebro ad coanam, id est, peluim siue infundibulum perueniat, per quem pituita ad palati foramina descendit, quod contra fit in Epilepsia. Ob id *Galenus 4. & 11. de vsu part.* optime à natura comparatum esse ait vt per decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium orificiis perspicuis & magnis pituita aut alia cerebri excrementa excernantur, ne animal frequenter corripiatur Epilepsia. At cōtra in Epilepsia accidit, in qua per illam

viam

viam expurgatur materia quæ insultum excitat, & ea quæ cum spuma ex ore eiicitur ab ægris. Adde quod epilepsia magis à tenui materia, vel spumosa & acri fit, quam crassa, vt illi existimant. Subitaria enim obstructione in magnis cauitatibus non fit. Nec sequitur, subito fit, ergo à crasso viscosoque humore. Argumentum Galeni docet epilepsiam non fieri absque materia. Nam morbi omnes qui ab intemperie sicca fiunt, citra affluxum materiæ sensim fiunt, quod Galenus demonstrare voluit. Quod autem repente fiat epilepsia, id materiam potius tenuem esse quam crassam indicat, vt cita morbi solutio materiæ paucitatem & tenuitatem. Crassa enim difficillime mouetur, tenuis facillime. Sed quo magis veritas elucescat, aliis argumentis euincamus epilepsiam fieri à materia acri vel tenui vel aquea vel spumosa potius quam crassa. Primum negari non potest epilepsiæ omnia genera, quæ per consensum fiunt, à substantia tenui fieri. Quod *Galenus de locis affectis* de iuuene illo Grammatico indicat, qui quoties vehementius doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret aut irasceretur, morbo comitiali corripiebatur. Eodem in loco scribit se multos vidisse conuulsione comitiali ab ore stomachi correptos, aut cum non probe concoxissent, aut vini meracioris plurimum potassent, aut vbi veneri immodice operam dedissent: quinetiam per febres quosdam conspexisse derepente conuulsione prehendi, nullo (quod eam præsagiret) præcedente indicio, qui bilioso superueniente vomitu protinus ab omni noxa liberati fuerunt. Atque hoc modo affectorum nonnulli res quasdam fuscas vomendo reiecerunt, alii humorem porri succo similem: Hactenus Galenus. Ex his locis manifeste apparet, per consensum ventriculi fieri epilepsiam à vaporibus eleuatis à bile flaua & porracea & fusca, quæ atram bilem indicare videtur. Præterea docet hunc affectum oriri ex agitatione, aut ab ira, aut à magna contentione, aut vaporum acrimonia, vt in eo, qui ob potum meracioris vini epilepsia corripiebatur, aut inedia, quæ humores exacuit. Item quæ fit per consensum vteri in mulieribus à vaporibus caput conscendentibus fieri manifestum est. Testantur & hoc mulieres, quæ fumum quendam ascendentem sentiunt. Extat historia apud Galenum de puero, qui auram e pede sursum eleuari sentiebat. In eadem sententia videtur esse *Aristoteles* sub finem *libri de Somno & vigilia*, cum scribit pueros maxime esse obnoxios epilepsiæ, quod eorum caput multis fumis repleatur. Quare ab vsu vini, quod suapte natura est vaporosum, & quod caput tentat, vult mulieres abstinere. Solutio enim morbi repentina ostendit materiam paucam eandemque tenuem esse, quod facile discutiatur. Simili argumento *Galenus* vsus est *in libro de tremore & palpitatione*, vt probaret iectigationem fieri à tenui humore, quia cito dissoluitur & generatur. Quod etiam testantur vacuationes, quæ fiunt, cum à paroxysmo liberantur. Oscitant enim, sternutant & spumam per os reddunt, quæ omnia materiam esse tenuem ostendunt. Materia autem crassa, nisi attenuata fuerit non facile euacuatur. Est autem comitialis morbus à nidore & odoratu vt experientia comperi. Quare necesse est fumos omnes aut omnes, aut materiam communem habere aliquam qualitatem vel quantitatem, quæ cerebri facultatem expultricē commoueat. Noui multos qui cum iter facerent, ex aere vel vento concepto per nares, statim epilepsia corripiebantur, à qua si aures bombace aut alia aliqua substantia molli obstruerent, sese vindicabant. Hæc annotaui, vt intelligerent studiosi epilepsiam fieri & à pituita tenui & à spumosa, vel à bile flaua, vel attenuata atra, aut eius ichoribus, vel à vaporibus acribus vel ab odoratu propter cerebri exactiorem sensum. Hinc efficitur, vt qui ingenii acumine pollent, huic morbo frequenter obnoxii sint, vt de Cæsare, Mahumete Carolo Quinto Imperat. scriptum legimus. Id quod illi à comitiis inditum nomen testatur, eo quod plurimi manis in illis eo morbo frequenter corripi viderentur. *Rondeletius li. 1. De curand. morb. internis ca. 36. altero de Epilepsia.*

De Epilepsiæ causis, generationis modo ac loco non eadem est omnium sententia. Veterum enim prope omnium communis consensus est, ab humore crasso, viscoso & fere semper frigido procreari, obstruente (vt quibusdam placet) medium ventriculum cerebri, vel (vt aliis) posteriorem vel vtrumque, vel modo vnum, modo alterum, vel etiam primum: atque ita fieri vt interceptis viis, spiritui ad neruos non pateat aditus. Addunt nonnulli, non sine probabili ratione, quandoque id contingere ob angustiam meatus à posteriore cerebro ad spinam, vel imperforatam aut strictiorem lacunam ad palatum, aut ad nares. Et certe *Galenus de vsu partium* scribit optime comparatum esse à natura, vt per decliues cerebri meatus, tum per palatum in os, tum per corpus narium orificiis perspicuis ac magnis, pituita aut alia cerebri excrementa excernantur, ne animal frequenter corripiatur epilepsia: videmusque per illam viam expurgari materiam, quæ epilepsiam excitauit, ac spumam ex ore educi. In contrarium tamen multa à doctis afferuntur. Primum ab intemperie fieri non posse videtur, sine vapore aut humore. Citius enim interiturum est animal, quam ad tantam perueniat intemperiem. Hoc enim modo corpus non conuelleretur: sed ab omni prorsus actione desisteret. Licet Hippocrati duæ conuulsionis causæ sint, plenitudo & inanitio. Quod de particulari intelligi videtur. Hæc autem & vniuersa est, & mentem sensusque omnes oblædit. Nam sine mentis læsione conuulsio, etiamsi totius sit corporis, epilepsia non est. Neque ab humore crasso. Cita enim solutio, materiæ & paucitatem & tenuitatem indicat, quod crassa difficile moueantur. Idem demonstrant oscitatio, sternutatio, spumæ per os exitus, tenuioris materiæ initia. Fit enim spuma cum frequenti inspiratione ex expiratione, violentoque motu aqua tenuis agitatur & spiritu aut substantia quadam vaporosa comprehenditur. Accidit quoque frequentius ingeniosis hominibus, ob tenuem cerebri substantiam valde sensilem, victus rationem vaporosam, flatus, vinum fumosum, & similia. Adde omnem epilepsiam per consensum à tenui substantia oriri, vt vaporibus bilis flauæ & porraceæ, eorundem agitatione & acrimonia, fumis, odoratis, aere vel vento per nares concepto. Videtur ergo causa esse pituita tenuis, spumosa, bilis flaua, atra tenuior, aut eius ichor, vapor acris, odor ob cerebri exactiorem sensum. Neque etiam fit obstructione spirituum transitum impediente. Oporteret

enim vel motum in vniuersum prohiberi, vel minui, quantitate spirituum, qui transeunt, nō sufficiente ad partes interiores mouendas. Sed vehementior quam ante apparet concussio, & motus inæqualitas. Probabilius multo, cerebrum inseipsum contrahi, vt expellat quod noxium est, sicut in sternutatione, quæ veluti parua epilepsia est, vt recte dixit *Auicenna Fen.1.lib.3.Tract.5.cap.* 8. Sed in hac excutitur, quod est in anteriore parte cerebri, iuxta nariū foramina. In illa, quia in posteriore parte materia subsistit, difficilior materiæ dissipatio, vnde pars affecta & generationis locus intelligi possunt. *Scholiographi ad c.15.lib.1.Hollerii.de morb.internis.*

Epilepsiam efficiunt res multæ ac variæ vapor & aliquando humor acris ac mordax, exhalatio putrida, sanies fœtida, halitus graueolens, & virulentus (à vermibus, vtero, vasis seminariis, sanguine corrupto, bitumine & cornibus caprarum hircorum vstis sublatus) aura venenata seu inimica neruis & cerebro, fumus, ira, fames, vigiliæ, consternatio subita, frigus & aliæ complures. Has omnes oportet vnum aliquid idemque agere, quo vnam aliquam & eandem gignant dispositionem in cerebri ventribus: quæ epilepticorum symtomatum causa prima & immediata statuitur. Quid autem commune esse omnium possit, præter mordicationem seu vellicationem cerebri (omnes vel nota qualitate, vel abdita & maligna potestate, neruos ac cerebrum offendere, irritareque solere ac posse, citra dubitationem notum est) imaginari difficile est, imo impossibile est. Quod enim obstructionem efficere aliqui fingunt, absurdum & ab omni ratione alienum est figmentum: vt cum ex aliis plurimis, tum ex dicendis patefiet: Primum est, quod omnium ætatum Medici epilepsiæ species quasdam absque obstruente humore accidere concesserunt. At vnam esse proximam omnium specierum causam oportet: tametsi vehementia, efficacitas, duratio, frequentia non eadem semper sit. Deinde quod ex raritatis causis paucæ aut nullæ potius repente obstruere adeo capaces cerebri sinus possunt. Quoniam humor crassus, cum copia magis quam qualitate offendit, Apoplexiam parit non epilepsiam. Tertio, quod nullo exemplo doceri potest, partem corporis notabili cauitate præditam propter morsum hactenus contrahi, vt spiritibus per eam transeuntibus iter intercludatur. Quarto, quod animal confestim sensu & motu priuari oporteret. Quia vi nulla fieri potest, quod cerebri ventriculis occlusis eodem fere momento sensus ac motus in toto corpore deficiat. Sed in Epilepticis motus, quam in sanis plerunque validior atque auctior cernitur. Neque Apoplecticorum instar omni sensu orbantur ægri: cum aliquos ligaturis, vociferationibus, vellicatione aurium, vstione quoque excitari certum sit. Denique nulla foret inter Apoplexiam & Epilepsiam alia differentia, quam maioris ac minoris, quod absolute falsum est. Equidem locus affectus vtriusque, cum absque controuersia vnus idemque sit (discrimen de corpore & ventribus cerebri neque verum est, neque ad rem pertinet) nisi causæ discrepent. Verisimilius & naturæ magis consentaneum est, simili quadam ratione epilepticorum paroxysmos fieri, qua sternutationes, vertigines, corporis illæ totius concussiones, quæ sub ingressum somni omnibus ferme aliquando accidunt, concitari videmus. Ego nihil aliud fuerit epilepsia (quo ad pro morbo nomen hoc vsurpatur) quam instrumentalis cerebri ventriculorum morbus à substantia mordaci aliterve inimica cerebro excitatus, in quo propter impetum ac concitatiorem motum cerebri, noxia volentis excutere, mens cum sensibus lęditur, & totum corpus inæqualiter quatitur. *Erastus in Disputatione de Epilepsia, Heidelb. disputata. Anno 73.*

OBSERVATIO.

Plerasque Epilepsias, à causa calida exoriri.

EPILEPSIAS innumeras obseruauimus maxime in Franconiæ tractu incidentes, quas vel ira vehemētior, vel vinorū fortium vsus vel Venus importuna antecesserat. Itaq; facile colligere potuimus eas ex sanguine ferociēte, & malignitatē quandam cū acrimonia obtinente esse profectas, ac dein symtomata hos affectus antecedentia etiam demonstrant. Nam qui ad eos morbos propensi sunt, plerunque vrinas rubicundiores obtinent, & siti molesta affliguntur, & perpetuum sentiunt calidiorum euaporationum, cum conuulsionis sensu coniunctarum, ad capitis verticem penetrante, ascensum. Itaque his inditiis præsentibus, epilepticas accessiones vereri oportet, quas præcauere reuellentibus sectionibus venarum inferiorum præsertim in fœminis recte poterimus. *Oethaus libro Obseruat. propriarum.*

OBSERVATIO.

Epilepticorum cerebrum, ventriculos & sacram fistulam plerunque limpida aqua esse imbuta & repleta.

PLVRIES inuenimus in cerebri ventriculis sacraque fistula aquam limpidam, tenuem & puram, quam flauam vel bili colore suo similem vel etiam alium humorem, maiorique itaque ex parte, si non semper, paralysin excitat tenuis limpidaque aqua, in cerebri ventriculis atque in spina dorsi collecta; quæ sensim à superiori parte neruos irrigat, quoad peruenerit ad eorum extremitatem. De epilepsiæ causa idem quasi asserendum opinor, nam similem aquam in epilepticis apoplecticisque multoties vidi. Et paulo post. Nihil in cerebri ventriculis pituitæ, nullam in iis obstructionem, & non plus humoris tenuis, aquosi & limpidi in medio ventriculo, atque in reliquis deprehēdere quiui: cæterum totam cerebri substantiam inueni aquosa humiditate infarctam, ventriculosque omnes eadem aqua plenos. *Coiter in libell. Obseru. Anatom. & chirurg.*

OBSERVATIO.

Ventriculos cerebri aqueo & cruento humore plenos in nonnullis conspectos esse, qui epilepsia nunquam obnoxii fuerunt.

COmplurium Epilepticorū cerebrum dissectum nihil habuit, ex quo obstructio colligi posset. Dissecti enim alii sunt, in quibus ventriculi aqueo humore, aliquādo etiā cruento pleni apparuerunt, quamuis epileptici nihil fuissent passi. *Erastus Part. 4. Disput. contr. Paracels.*

OBSERVATIO.

De Epilepsia à sanguine.

EPILEPSIAM fieri, quemadmodū, & Apoplexiā, ex venarū interceptione, & occlusione à nimia sanguinis copia causata, nemo præter Hippocratē & Ga-

& Galenum (à quibus trãscripsit Auicenna) citatis locis quarto de ratione victus in morbis acutis, tradidit, nisiq; hanc ego aliquando in actu medendi vidissem, cum omnibus signis ab Hippocrate prænarratis, forsan nec huius verbum facerem, cum hic sit rarissimus casus, nec ita facile sit explicare, quomodo ex venarum interceptione, & occlusione fieri possit epilepsia, cũ tamẽ hunc videam & ab Hippocrate, & à Galeno positũ, ab Auicennaq; receptum, mihiq; hic casus in praxi se obtulerit curandus, propono Epilepsiam aliquando à sola sanguinis copia venas intercipiente, & occludente generari. Sanguis hic cũ copiosus est, ab aliqua causa extrinseca, sicuti vel ex potu vini vinosi, vel ex valida exercitatione, vt innuere videtur *Galen.3. aph. commen. 20.* concitatus, & quemadmodum in his, qui mihi se curandi obtulerunt, semper animaduerti, irruens ad partes superiores, cerebri vasa affatim replens, cum naturæ grauis, & qualitate forsam etiam molestus sit, epilepsiam causat insurgente natura ad eiusdem propulsionem, & discussionem, sicuti in singultu à repletione euenit, & eo magis natura adhoc insurgit, quo magis ex repletione vasorum sentit se grauari, & premi. Vnde in extinctionis periculum eat natiua caliditas quæ ob multitudinem, & copiam suffocationi quippiam simile patitur, hacq; ratione in casu isto accidunt conuulsiones, scilicet concusso, & concitato primo principio ad noxii humoris expulsionẽ, quod non fit in apoplexia, licet ab eadem causa generetur, quoniam in apoplexia est fere omnimoda venarum interceptio, cuius ratione spiritus nullo pacto permeare possunt, vnde statim motus, & sensus deperditur, at in hac epilepsia licet sit aliqua interceptio, & occlusio, non tamen est tanta, & talis, quanta, & qualis est in apoplexia nec est adeo vehemens, vt spiritus omnino meare prohibeat, vnde natura potest valide insurgere, quod non potest in apoplexia, cum in apoplexia etiam spiritus fere extincti sint, & suffocati, at in epilepsia sit tantum ob materiam copiosam grauantem, & occludentẽ periculum eius extinctionis, & suffocationis cuius ratione etiam facilius admodum hæc epilepsia, quam apoplexia curetur, quæ nisi importuna adhibeantur calefacientia remedia ab his, qui epilepsiam ab humore frigido causari semper existimant, sola copiosa sanguinis missione tollitur. Huius ea sunt signa quæ ab Hippocrate posita sunt, videl. faciei rubor, oculorum constantia, manuum porrectio, dentium stridores maxillarũ contractio, & cæteri similes cõuulsiui motus, quod si his addatur sanguine patientem abundare, vt ex propriis superius positis signis coniicere possumus, causamq; præcedentem eum concitasse, certo poterimus indicare Epilepsiã hanc à plurimo sanguine, eundemq; venas intercipiente, & occludente genitam esse, cuius curatio cum ea, quæ apoplexiæ à sanguine debetur, à superiorib. administranda remedia assumantur. *Salius de curat. morbor. particular. cap.3.*

Observatio.

Melancholia Epilepsiæ causa.

Internæ causæ sunt quæ in capite obstructiones faciunt, vapor putris, morsus oris ventriculi, pituita, & melancholia. Vnde fit vt scripsit *Hippoc. lib.6. Epidem.* Melancholicos magna ex parte laborare epilepsia: & Epilepticos melancholiæ opportunos esse. Cuius sententiam Gal. ita distinguit, in Epilepticis si melancholia repit in corpus cerebri, si obstructionem faciat, induet epilepsiam: si vero in mentem feratur, calidum & siccum intemperiem inuehet & tũ fiet melancholia morbus. Hinc inquit Syluius 16. Augusti 1549. venit ad me senex octogenarius, qui vnico die, duarũ horarũ spacio correptus est octies accessione Epileptica, post solutã Epilepsiam, febrem passus est, dehinc melancholicus futurus, iam mania laborat, in eo sene suspicatus est causam mali vstam pituitam: quæ iam in melancholiam propter feruorem degenerauerat. *Duoynet. Apolog. lib.3. c.2.*

Observatio.

Epilepsias à flatibus fumis & vaporibus causari, Hippocratis, Aristotelis, Auerrhois & aliorum authoritate.

Dico & sacrum morbum sic fieri. Cum plurimus spiritus per vniuersum corpus vniuerso sanguini fuerit permixtus, multæ oppilationes fiunt multifariam per venas. Quod si ergo in crassiores & sanguine abundantiores venas copiosius aer irruat, & irruens ibi hæreat, sanguinis transitus inhibetur. Alibi igitur quiescit, alibi lentius mouetur, alibi celerius. Qua sane inæqualitate transitus sanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqualitates proueniunt. Omne enim corpus vndiquaque cõtrahitur, ac turbantur corporis partes, ipso sanguine tumultui ac perturbationi subseruiente. Ob sanguinis autẽ peruersionem totius quoq; corporis subuersiones vndiquaq; gignuntur. Eo igitur tempore neque sentiunt quicquam neque audiunt quæ dicuntur, neque vident quæ fiunt, neque vllos dolores percipiunt. Aer namque conturbatus sanguinem quoque turbauit & inquinauit. Spuma quinetiam per os illis effluit, non sine causa. Per iugulares enim venas aer transiens penetrat, & secum id quod tenuissimũ est in sanguine, simul euehit: quod cum humidum sit illius, illius permixtione albescit. Pertenues enim membranas purus aer pellucet. Eaque propter omnes spumæ albæ apparent. Quomodo autẽ liberẽtur ægri à morbo & tẽpestate præsenti, ego dicam. Quando vehementi motu agitatũ corpus incaluit, calefit & sanguis. Is calefactus calefacit vicissim & flatus. Hi calefacti dissoluuntur & ipsi, & consistentiam sanguinis simul dissoluunt: proceduntq; è corpore partim cum spiritu, partim cum pituita eiecti. Deferuescente autẽ spuma, & consistente sanguine, & tranquillitate in corpore oborta cessat etiã morbus. *Hippocrates de Flatibus.*

Auerrhoes à flatu mordaci & fumo epilepsiam suscitari probauit his rationibus. Paroxysmi huius morbi breues sunt: necessarium ergo est, vt sicuti in acutis morbis accidit, humor tenuis sit. Si obiicias hunc morbum ferme frigidis molestum esse atque ob id crassam frigidamque censeri debere eius causam, respondet, humorem crassum, frigidum ac lentum dissolui non posse siue in angustis meatibus, siue in patentib. eã esse cogites, priusquam à natura euictus sit. Hoc autem tam cito nullo pacto fieri posse. Ratio altera talis est. Morbus per consensum factus, ab humore vel aura fit tenui & spiritali. Ergo cum ab hoc effici possit, frustra alium quærimus. Argumentum hoc etiam supra recitatum fuit. Quippe oportet omnes epilepsiæ causas per vnam immediatam & proximam morbum efficere. At causa hæc ne que crassa neque lenta est. Quare non crassi-

tie ac lentore sed alia qualitate morbum hunc suscitat. Tertia Auerrhois ratio hæc est. Galenus curat hunc morbum hiera, quæ bilem vacuat: ergo ab humore tenui nascitur. Confirmat rationem quod propter famem & iram multi hac passione corripiuntur. His iam adde authoritatem *Aristotel. in libr. de somno & vigilia*. Si Galeni quoque testimonium postulas, extat id *in lib. 3. de loc. affect. c. 7.* Quo in loco cum epilepsiam per cōsensum sic fieri dixisset, quomodo singultus fit, & nonnunquam huic consentiens conuulsio: & ob id mirum nobis videri nō debere, si neruorum principium sic quati videamus, quo noxia expellat, hæc subdit: Ad hunc modum reliqua quoque accidentia omnia quibus neruosum genus concutitur fieri putauerim. Si ergo accidentia, quibus neruosum genus per interualla concutitur, ob id cuncta eueniunt, quia excutere principium conatur molestiam exhibentia, & omnis epilepsia tales habet conuulsiones, quod experientia certissime demonstrat, omnem epilepsiam confiterì nos oportet excitari ab humore non obstruente, sed qualitate aliqua acri aut venenata molestante. *Erastus. Par. 4. disp. cont. Paracelss.*

Differentia Apoplexiæ & Epilepsiæ nostra & cum Auicenna & Auerrhoe est, quod apoplexia fit ex materia, comitialis ex flatu. Galenus credit quod ex materia, sed non est verum. Primum quia non adeo breues haberet accessiones. Secundo quia ab accessione non perfecte liberarentur: quo enim detrudi deberet illa materia? Tertio quia plures comitiales morbi transirent vel vitio regiminis, vel ob hyemem in siderationem: cū tamen videamus multos laborare 20. annis comitiali morbo, nec tamen corripi sideratione. Quarto quia videmus expresse & Gal. ipsemet fatetur, ascendere flatum in his qui eum morbum ex consensu patiuntur: ergo si fieret ex materia esset multo deterior. Præterea *Hippocrates libro de sacro morbo* docet, quod hic morbus fit prohibito spiritu, ne progrediatur in cerebrum, à pituita in venis contenta, & ita non vult pituitam in cerebro contineri. Et si dicas, quod ibi Hipp. & *in lib. de victu in acutis*, vult quod ex comitiali fiat semisideratio seu paraplexia: dico, quod hoc facit pro nobis: nam eadē materia si ad ventriculos cerebri perueniat facit paraplexiam, ergo antea in comitiali ibi non erat. *Cardanus comment. ad apher. 45. libr. secundo, Hippoc.*

Aristot. in libro de somno & vigilia dicit epilepsiam fieri ex vaporibus ad caput ascendentibus postea redeuntibus. Propter hoc addit, fieri vt plurimum dormiendo: quia hoc tempore multi vapores ascendant, & quia pueris facile euenit, iubet ne illis vinum potui detur, nec eorum nutricibus. Tamen mulieres Ferrarienses nutrices vino implent & fere inebriant, vt lac multiplicare faciant: & reuera ab Aristotele nō multum dissentio, quod hæ epilepsiæ, in quibus perbreue spatium homines detinentur, sint potius à vaporibus quam ab humoribus: scito tamen epilepsiam quandoque interficere posse, vt nuper vidimus in vno, qui assuetus erat epilepsiam incidere, hic nudius tertius cū hunc morbum incidisset, totus conuulsus est, & vesperam nō videbat, forte dices fuisse apoplexiam. Curauimus præterea magnificum Hippolytum Boiardum, qui per nonnullos dies ex potu vini Cretici in febre, decies & duodecies in epilepsiā corruebat: illam puto ex vaporibus factam, nam & cito expergiscebatur, vel forte erat valde tenuis materia, & nuper puerum lac exugentem curauimus, qui per quadraginta vices singulis diebus morbum comitialem incidebat, tamen sanatus est, putamus ex vaporibus hunc morbum potius huic puero contigisse, quam ex materia aliqua crassa & glutinosa. Alium puerum diebus superioribus curabamus, qui inter dormiendum pluries in hūc morbum coincidebat: sed hic vna vice nunquam experrectus est, putamus tunc materiam fuisse & non vapores: materiam, inquam, quæ adeo occluserit ventriculorū meatus, vt anhelitus huic penitus auferretur. Id autem facile fieri poterat, cum esset puer lac exugens, valde imbecillis, & qui etiam mamma exugere vt satis esset, despiciebat. Is forte ex imbecillitate obiit. *Brasauolus. commen. ad aph. 42. lib. 2. Hippoc.*

Observatio.

Ex crapula epilepsia oborta.

Aliquos ex crapula, ab ebrietate concidisse eo sontico morbo video, os stomachi supprimente materia: Quosdam ex choleræ vomitu conualuisse certum est, indico colore, aut porraceo, vel putrido cibo. *Benedictus libr. duodecimo, cap. 11. de medendis morb.*

Observatio.

Ex vrinarum Anadrome funesta Epilepsia.

Non admodum est, quod accersitus fui ad ægrū: vir erat robustissimus, militiæ deditus. Hic toto biduo vrinam non reddiderat tremulus decumbebat, mens ægre constabat, ac lingua titubabat. A meridie in Epilepsiam incidit nec rediit, sed validis conuulsionibus, vitam cum morte sequenti die cōmutauit & Auicenna dicit, hoc cum ait, ab humiditate malæ substantiæ & fœtidæ Epilepsiam nasci. *Heurnius de morb. capitis. c. 22. pag. 234.*

Observatio.

Epilepsiæ malignitatem per contactus contagium, in sanos transferri aliquando annotatum.

Hisce diebus elapsis, puer integre sanus & minime valetudinarius, morbum esse totius substantiæ, & venenatum expertus est, qui cum post ægrum epilepsia laborantem in eodem cyatho bibisset, huius morbi contagione statim correptus est. *Bertinus Medicinæ lib. 12. c. 3.*

Observatio.

Ex animi affectibus epilepsia correpti quidam.

Noui ego duos, qui tantum ex animi affectibus inciderunt in hunc morbum: vnus enim fuit quidam Laurentius Brachadenus & Marcus Antonius Contarenus: isti tamen in victu erant parcissimi, non erant excrementosi, tantum ex animi affectibus vênêre in talem ægritudinem. *Ioan. Baptist. Montanus. consil. 50.*

Observatio.

Pueros terrore Epilepsia facile corripi.

Vidi pueros, quibus per iocum incussus est terror qui deinde morbo comitiali premebantur, & alium, qui cum attente inspexisset eum, qui in comitia-

mitialem inciderat, subito eo malo correptus cecidit. *Christoph. à Vega. c. 12. lib. 3. de arte medendi.*

Hac in parte laudandus *Plato*, qui monet *in 2. de Republica*, ne matres figmentis, & fabellis filios terreant; & his diebus scriptum ad me, è Germania, de puella quadam, quæ tantum ex terroribus facta est epileptica. *Mercurialis de morb. pueror. libr. 2. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Subitaneo tubarum terrore puer epilepsia correptus & mortuus.

Diligens cura rei, quam sum dicturus, impendatur: ne scilicet delicatus pusio pauore aliquo repentino exterreatur, aut instrumenta sensuum terribile quid subitaneo impulsu conquasset. Quod solent efficere incondita hominis vociferatio, aut obscœnus animantis mugitus, seu grauis cœli tonantis fragor, vel perstrepens clangentium tubarum sonitus. *Ioannes Mattheus à Gradi in capite de Phrenitide supra nonum Almansoris*, filium suum epilepsia correptum scripsit, ex inopinato huiusmodi tubarum increpitu, post occubuisse intra decem horas. *Iason c. 24. de morb. cerebri.*

OBSERVATIO.

Quedam fratris morte ex improuiso denunciata, comitiali morbo correpta.

Reuerenda monacha apud Cenobiũ S. Sixti Romæ, & nata Friderici à Palma, nõdum 20. ætatis suæ annum attingens, cum fratrẽ suum emortuum subito acciperet, illico humi cecidit, & tanquã mortua per horã integrã mansit: quæ postea vtcunq; reuocata, comitiali morbo grauiter cruciari cœpit. Quo morbo bis, & ter & amplius singulis diebus torquetur, nõ tamen ad os spuma refertur, quia nõdum sæuus & crudelis morbus sextum superexcesserat mensem. *Lusitanus curat. 90. centur. 2.*

OBSERVATIO.

Lentis esu quidam comitialem morbum incurrebat semper.

Nouimus, qui huius (lentis) esu, atque ex illius tamen, cumque illius iure comitiali accessione vehementer corriperetur sæpe, semper autem fere tentaretur. *Alexandrinus libr. 8. cap. septimo, Salubrium.*

OBSERVATIO.

Anguilla affatim deuorata, comitiali morbo correptus quondam.

Retulit præceptor meus Benedictus Fauentinus in suo auditorio habuisse se quendam scholarẽ iuuenem, qui repente Epilepsia concidit. Cũ autem ad se rediisset, & restitutus esset, quærentes alii ab eo, quid mane in prandio esitasset, dixit copiose se anguillas deuorasse: & statim quum hæc narrasset, abunde carnem anguillæ euomuit. *Forestus Scholio ad c. 37. lib. 10. obseruat.*

OBSERVATIO.

Assiduo porrorum esu Epilepsia concitata, eorundem abstinentia sublata.

Erat qui pueros duos longo porrorum esu educauerat, hi percurati sunt à Syluio fuga porrorũ in posterum & hiera sola diacolocynthidos & trib⁹ drachmis electarii diacarthami dissolutis in sola decoctione hyssopi & Bethonicæ. *Douinetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Puella pugno ad tempora cæsa facta epileptica.

Puella in gynecæo nostro, pugno fatui ad tempora afflicta, multis inde epilepsiæ paroxysmis conuulsa, tandem ægra meo consilio & opera conualuit. *Langius epist. 10. tom. 1.*

A VARIIS CORPORIS PARTIBVS per consensum.

OBSERVATIO.

Epilepsia ab vniuerso corpore proficiscens.

Ascendunt aliquando ab vniuerso corpore vapores ad caput qui in Epilepsiam homines cõpellunt, quemadmodũ in nõnullis febrib. mali moris præcipuę ab adusta bile profectis quas illi sustineant quorũ caput alioquin debile fuerit, quod olim nos Pisis obseruauimus in Ludouico Poschio ciue Pisano, ac Florentiæ in Ioanne Garbio Physico Florentino, quorum vterq; cum satis acuta febre prauiq; moris per aliquot dies laborasset, ac bile adusta redundaret, in Epilepsiam incidit, quam nunquam antea vllus eorũ expertus fuerat, cęterum post multa præsidia, quæ fuere adhibita, cõmutatis febribus (quib. assidue vterq; vexabatur) in erraticas demum in quartanas interpollatas, breui temporis spacio ab Epileptica conuulsione ambo fuere penitus persanati. *Vidius Iunior lib. 2. c. 18. de curat. membr.*

OBSERVATIO.

Epilepsiæ sine partium inferiorum concussione, caput solummodo afficientes, & parum à vertigine distantes.

Vix quisquam fuit doctus, qui non finitimos affectus crederet vertiginem & epilepsiam. Equidem complures ausi sunt asserere vehementiorem vertiginem esse paruam epilepsiam: vt Cœl. Aurel. Theod. item Prisc. & reliqui testati sunt. Non in omni epilepsia cadunt ægrotantes, sed aliquando solum caput nonnihil mouetur (quod in duabus nobilibus virginibus, cum iam ferme sanatæ fuissent, obseruaui) interdum pedes duntaxat vacillant: vt tamen nondum cadant. Vidi nonnunquam vertigines, inquit Montanus, in quib. accidentia adeo erat similia epilepticis symptomatib. vt vix dignoscerentur: & à peritis medicis plurimum dubitaretur, vtrum vertigines potius censendæ, an epilepsiæ nominari deberent, propterea quod in finibus vtriusque morbi consistere viderentur. *Erastus part. 4. disputat. cont. Paracel.*

Vidi ego qui facili & breui delirio cum labiorum vix sensibili contractione tẽtati statim sibi restituerentur. *Idem author eodem loco paulo post.*

Epilepsia aliquando fit in cerebro tantum sine vlla partium subiectarum concussione, sed solius capitis. Quod rarũ est, à me tamen annotatũ & obseruatum in sacerdote quodam annos 30. nato. Illud medicis visum est contingere maligna aliqua materia in dextro ventriculo contenta, præsertim cum in dextram partem caderet. *Scholiographi ad c. 16. libr. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Particularis epilepsia sine omni capitis offensa animaduersa.

OBseruatum hoc etiam est à medicis, morbum hunc in aliquib. à particularis cuiusdam membri (brachiorum, pedum, digitorum, humeri, spatularum) conuulsione sæpe incidere, tametsi nihil ex iis ad cerebrum ascendere percipiebatur. *Erastus part.4.disputat.contr. Paracels.*

OBSERVATIO.

E summo vertice excitari solita Epilepsia.

VIsa est (epilepsia) quæ à summo vertice capitis originem haberet, è quo vapor quoquo versum excurrens, si per extremas solum partes vagabatur, vertiginem: sin intro penetrabat in cerebrum, epilepsiam ciebat. *Fernelius lib.5. Pathol.c.3.*

OBSERVATIO.

Epilepsiæ initium à labro superiore & eiusdem curatio.

VIdi ciuem Tricastinum referentem se labro superiore oris titillationem quandam paulo ante accessionem persentiscere: deinde per continuas sedes auram quandam mentis aciem ferire, quæ manifesto sensu cerebrum ipsum subiens, epilepsiam accerseret, conualuit ille escharotico admoto ipsi labro. *Fernel.lib.2. de abditis rerum causis* scripsit Epilepsiam persanatam admoto caustico summo vertici capitis in quo sub pericranio vitiatus venenatusque humor coaceruabatur. Quæ cum ita sint quis non facile credat corruptionem quandam in affecta parte generari, quemadmodum Pelops asseuerabat, inquit *Galen. Douinetus Apolog.lib.3.c.*

OBSERVATIO.

Ex digito, manu, brachio & humero excitata primum epilepsiæ.

CArnotensi adolescenti è minimo digito sinistro ad regionem cordis perueniebat: vnde palpitatio. Hinc ad caput, vnde casus. Aura ascendente manus conuellebatur. *Scholiographi ad caput 16. Holler.de morb.intern.*

Alteri Scoto annorum 20. incipiebat à tremore dextri brachii ad mammam progrediendo: vnde conuulsio sine sensu, memoria & voce. Reuocabatur cibo & potu, quæ non sentiens quoque deglutiebat. Multis fit primum tremor & conuulsio brachii, deinde capitis concussio. *Scholiographi loco iam citato.*

Anno 1555. Martii 8. die in adolescente Picardo annos nato 15. à torpore manus dextræ initio accepto contrahebantur tres primi digiti: index vi extendebatur. Ita cadebat obtorto oblique brachio & corpore inflexo.

In alia, ab articulo humeri mali initium, deinde tremor totius brachii, ex quo adstrictio dentium & casus. *Scholiographi ad cap.16.lib.1. Hollerij de morb.internis.*

Nos vxorem domini Oroboni curauimus, & pristinæ sanitati restituimus, à cuius auriculari sinistræ manus per brachium materia mouebatur ad caput ascendens, quæ cum cerebrum attingeret in comitialem morbum incidebat. *Brasauolus comment. ad aphorism 45.lib.2.Hippoc.*

Habebam senem in cura, à cuius digito ascendebat vapor ad cerebrum, vnde ille incidebat in epilepsiam. Curaui eum fortiter ligando digitum supra iuncturam. Et si adhuc ascendebat materia, fortius vinciendo etiam ante locum, vt dolor ille materiam attraheret, vnde ille semper accubando in aliqua sede dormiuit, vt materia minus sursum vergeret, & euaporaret ad cerebrum, & ita euasit. *Fauentinus cap.11.de medend.morb.*

Vidimus nos speciem epilepsiæ mirabilem: & quod quidam scriptor sentiebat, in brachio suo dextro, in mense semel aut bis deambulationem rei frigidæ ascendentis sursum, donec perueniebat ad caput eius, quum ergo perueniebat ad caput eius, accidebat ei paroxysmus epilepsiæ leuis. *Hali Rhodobam comment.ad lib.3.text.191.Tech.Galeni.*

Quidam Epilepsia per consensum laborans, aura venenata è pollice ad caput tendente, curabatur cauterio actuali pollici apposito laboranti. *Camerarius de obseruat. Patauio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO.

Ex ore ventriculi suscitata Epilepsia.

IVuenis quidam Grammaticus, cum vehementius doceret, aut cogitaret, aut maiorem inediam sustineret, aut irasceretur, epilepsiæ corripiebatur malo. Huic os ventriculi, quod facili sensu præditum erat, laborare deprehendi, ac deinceps per consensum cerebrum & vniuersum corpus conuulsorio motu concuti. Igitur solius probæ concoctionis illum curam exacte habere iussi, ac tertia vel quarta hora panem diligenter confectum offerri: atq; hunc quidem solum si non sitiret, si vero siti cruciaretur ex vino aqua diluto modice adstringente & albo. Huiusmodi enim vinum ventriculum roborat, nec caput, vt solet vehemens, tentat. Cum itaq; hæc faciens nihil laboraret, exactam iam notitiam eorum, quæ prius sola coniectura consequebar, habebam. Itaq; singulis annis bis, nonnunquam etiam ter medicamentum amarum ex aloe ei exhibui. Totum enim ventriculum ab excrementis purgat, & ad proprias actiones robustum facit. Vir vero ille annis plus quam 20. quibus postea superstes permansit, inculpata valetudine vitam exegit. Quod si vero aliquando propter ingruentes occupationes à cibo abstinere coactus est, vt minima conuulsione corriperetur accidit. Alios quoque vidi propter os ventriculi conuulsione comitiali correptos, cum vehementi cruditate laborassent, aut venere intempestiuius vsi fuissent. Quosdam etiam per febres cōspexi derepente, nullo, quod conuulsionem significaret, præcedente signo, esse conuulsos, qui bilioso succedente vomitu protinus liberati fuerunt. Nonnulli autem hoc modo laborantium fusca euomuerunt. Quidam vero porri succo similia. *Galen. cap.5.lib.5.de loc.affect.*

OBSERVATIO.

Ex mamma Epilepsia excitata.

FVluia Mainolda in D. Helisabet cœnobio vrbis nostræ Deo dicata prope mammæ papillam dolorem patitur, quo augescente, inde vaporem eleuari, & cerebrum impetere percipit, vnde Epilepsia corripitur. Ea pars vlcere nonnunquam & tumore diriori laborat, dumq; ex vlcere saniosus ichor emanat, bene se habet, quod ad epilepsiam spectat. *Donat.hist.mirab.lib.2.c.4.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Epilepsia è corde suscitata.

EX cordis consensu quoq; epilepsiam accidere posse multū cōtendunt eo quod epileptici pleriq;, antequam ipsis male afficiatur cerebrum, insignem in cordis regione læsionem percipiant. Quidam ex Canonicis regularibus in æde D. Bartholomæi extra vrbem cōmorans antiquata epilepsia pluries vexabatur in anno imminenteq; paroxismo cōquerebatur de corde, sociosq; aduocabat Canonicos, si qui forte tunc aderant, qui admoniti ei sub mamma sinistra valide fricabant manib. quo facto læuius multo afficiebatur, & multo citius soluebatur paroxismus. Plures consimiles historias *in Hollerii praxi c. citato* leguntur sed non ob id tamen dicendū (quod ego sentio) persimiles epilepsias ex cordis consensu prouenire id, est principaliter, & primo affecto, & per se corde; nam vires laberentur, & fere penitus conciderent, si ita cor pateretur, vt posset in huiusmodi consensum cerebrum trahere quod si illius malum ante accessionem epilepsiæ persentiunt laborantes, id ascribendum vapori malo, & venenato ab infernis partibus eleuato superiora petente qui in transitu cor etiā male afficit, vnde cordis palpitationem oriri obseruamus, sed statim ad cerebrū perueniente vapore subsequitur Epilepsia. Verum quia dum cor pateretur mens erat integra, fit, vt de cordis passione, conquerantur ægri, & non de capite quia subinde statim male affecto cerebro mens obleditur. *Idem eod. loco.*

OBSERVATIO.

Ex liene proueniens epilepsia.

MOnacho Dechantecler Parisiensi, annorū 30. corpore nigro & piloso, è male curato liene in febre continua vapor quidam menstruis interuallis cum tumultu exiliebat. Qui vbi ad sinistram mammam peruenerat, modo pronus, modo supinus cōcidebat, sine sensu & motu. Postea confricatis aceto temporibus, oculos aperiebat, manu locum dolentem ostendens, ἄφωνος, non loquens. Liberatus paroxysmo noctem consequentem insomnem ducebat. *Scholiographi ad cap. 16. lib. 1. Hollerii de morb. internis.*

OBSERVATIO.

E vesica se primum proferens epilepsia exemplo notabili.

EST mihi mulier quædam nota, quæ paroxysmū epilepticum præuidet: itaque cum vel ad aquas lauat, discedit, vel si domi est, aut in eo loco manet, in quo est: aut in alium abit: mox vrinam reddit vbicunque est, deinde oculis apertis quasi stupida hinc inde circumspicit, & vel stat, vel ad colum accedit, vel aliquid huc illuc defert, vel sedet nihilque loquitur, & quid agat, plane ignorat. Raro autem cadit: vbi ad se reuertitur, quærit quid egerit. *Toxites explicat. 3. paragraph. 3. lib. 3. Paragraphorum Theoph. Paracelsi.*

OBSERVATIO.

Vteri vitio suscitata epilepsia.

ETsi nouissimus inter cæteros morbos esse soleat qui comitialis nominatur, ignotus tamen apud multos plerunque est, vt quem nuper in puella vidimus Aretina: quæ cum huiusmodi inuaderetur morbo, minime (vt assolet) concidebat, minimeque ex eius ore ferebatur spuma. Sed stans caput tandem hinc inde, ac si quid inspicere vellet tota cum ceruice mouebat, nihil interim loquens, nihil audiens, nihil sentiens. Cumque iterum ad se reuerteretur, interrogata quid egisset, penitus ignorabat. Causam autem perquirentibus nobis, cur puella, cum comitiali afficeretur morbo, non concideret, visum est ex hoc contingere, quod contractio & tensio ad cerebrum non ferreretur, cum solus vapor sursum ascenderet. Ex quo nullo rigore cerebrum ipsum intentum ab inordinatis motibus reliqua membra præseruare poterat. Quod autem puella ipsa hoc morbo laborasset, & Medici omnes quicunq; eam viderant, affirmabant & rei euentus facile comprobauit: cum prorumpentib. menstruis hoc malum euaserit. Nam vt quandoq; in pueris venus, ita in puellis menstruorum initium huiusmodi morbū tollere solet. *Beniuenius c. 97. de abditis.*

Memini & ego virginem 20. annorum me curare subinde conuulsam & manus clausas habentē, quæ non concidebat, sed toto accessionis tempore sedens permanebat. Cum autem occasio ex vtero esset, adhibitis idoneis remediis, breui sanitatē recepit. Huius affectus non dissimilis videtur ei, quo Aretina puella laborauit. Ex vtero autem laborantib. varia superueniūt symtomata, & sæpenumero haud similia. *Dodonæus in annotat. ad c. prædict.*

OBSERVATIO.

A testibus & vasis spermaticis prouocata Epilepsia.

A testibus, & vasis spermaticis quando in iis sperma collectum corrumpitur, infrigidaturque, & sibi induit naturam veneni: cuius vapor ascendens cerebrum lædit, & Epilepsiam inducit. *Dominicus Leonus art. med. sect. lib. 2. c. 14.*

OBSERVATIO.

Ex pedis parte superiore epilepsia initium sumens.

CVidam à parte pedis superiore, quæ obuertitur plantæ, aura frigida ad os ventriculi euadebat, vbi ille epilepticus concidebat. Postea vehementer curuato in ventres corpore, doctus est auræ cursum intercipere atque ita sese casu liberare. *Scholiographi ad libr. 3. de loc. affect. Galeni, Libelli in 16. forma excusi.*

Hoc anno vidimus apud Lugdunum, in quodam amico nostro, viro clarissimo, principium affectionis à pedibus factum, hinc in ventriculum peruenisse, ac præcordia & spinam ad ceruicem atque in caput vsque conscendisse. Dicebat, is veluti frigidam rem esse, id quod ascendebat, & præcordia tangebat. Quare Medici qui tunc ad curationem eius conuenerant, à principio tremorem cordis esse putabant: at vbi talia vidimus, cogitauimus substantiam quādam esse aut spiritalem, aut fluidam, quæ vt mole minima, ita facultate quam maxima esset. Itaque non impossibile esse dixi in corpore similem aliquam essentiam generari, non accedente causa extranea, quæ vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes, vsque ad neruorum principium vim suam transmittit, siue id per alterationem fiat, siue spiritali essentia, veluti aura ad ipsum elata. *Campegius annot. ad hist. 26. lib. 1. Galeni.*

OBSER-

OBSERVATIO.

E cruribus primum & sura producta Epilepsiæ.

FIT, sed raro, alterum epilepsiæ genus, siue differentiam vocare malis, quam à parte aliqua, cui id forte fortuna accidit, incipit malum, ac deinde ægrotanti ipsi sensibiliter ad caput ascendit. Atque hoc genus primum vidi in puero, qui decimum tertium ætatis annum agebat, cum adolescens etiam dum cum optimis, qui nobiscum erant medicis, ad ipsius curationem inueniendam conuenissem. Audiui itaque puero ipso exponente affectum à tibia initium capere, dein recta per femur & incumbentia ei ilia ac latera ad ceruicem, & vsque ad caput ascendere. Postquam vero primum ipsum attigisset sibi ipsi haud quaquam constare. Interrogantibus vero medicis qualis esset qualitas, quæ ad caput ferebatur, quod de ea responderet puer nihil habuit.

Alius iuuenis haud imprudens, vt qui satis, quod fiebat, sentire potens erat, & alteri enarrare, veluti auram quandam frigidam dicebat esse id quod ascendebat. *Galen lib. 2. c. 9. de loc. affect.*

Curaui nobilem virginem & puerum. Illi ex interuallis crus dextrum vna cum brachio distorquebatur, vt non concideret tamen. Quæ tametsi in paroxysmo ad interrogata satis apte respondebat, sibi tamen relicta ridebat, alienaque loquebatur: & post paroxysmum interrogata nihil prorsus sciebat aut recordabatur eorum quæ vidisset, egisset, dixisset. Quinimo interdum, erecta stans ita, vt dixi, risu, vultus mutatione, & deliris sermonibus morbum testabatur nec grauius al quid patiebatur. Et tametsi breui tempore sic afficeretur, nullius tamen rei ad se reuersa meminerat. Quod eorum non meminisset, quæ in grauioribus paroxysmis, quibus aliquando corripiebatur, perpessa fuisset, non admodum mirabar.

Puero interdum crus dextrum plane rigidum efficiebatur, vt flecti nulla vi adstantium posset, licet non vehementer deliraret, si nihil grauius ei accideret *Erastus in Ana. librorum com. Montani.*

Nos hoc adhuc pueri vidimus in adolescēte quodam & in alio qui iam vigesimum quintum annum excesserat, Ianuēse. Hi ergo referebant præsentire se saltum quendam & noxam indicibilē circa crura. Consului, vt & Galenus suadet, vt aliis adhibitis antea remediis, cauterio ad eam partem, vbi mali erat minera, vterentur. *Iachinus comment. ad cap. de Epilepsia Rasis.*

Florentis ætatis nobili Scoto, Iacobo de Flaminpilo rufo, è sura dextra, veluti gutta crampa (vt vulgo appellant) incipiebat: inde totius corporis concussio cum spuma. Soluebatur vomitionibus biliosis, eoque affectu corripiebatur declinante luna ad interlunium. *Scholiographi ad c. 6. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

De flatu quidem vidimus expresse in Francisco Corio cum manifeste ascenderet per crus tanta multitudine, vt videretur fons quidam, aut canalis magnus ad hunc effectum à natura fabrefactus, conueniunt authores in materia quod ex melancholia aut pituita crassa spiritus ille gignitur, sed & de solo, aut enim ex ventriculo, aut ex aliquo membro alio, aut ex ipso cerebro defertur spiritus tanquam materiæ sedibus. Quocirca demiror quomodo Galenus admittat comitialem morbum fieri ex materia quæ alibi genita sit, & secundarium esse, deinde omnem comitialem esse credat ex materia. *Cardanus de caus. sig. ac loc. morb. part. 1.*

OBSERVATIO.

Historia cuiusdam patris & filij, qui cum se ob scabiem absque corporis expurgatione inunxissent, vulgari linimento, correpti fuerunt pater palpitatione quadam in dextro brachio. filius autem epilepsia ex pedis consensu.

REferam quid viderim & ego aliâs: fui accersitus ad visendum puerum, agentem duodecimum annum, qui vexabatur comitiali morbo, & paulo antequam ab accessione corriperetur, percipiebat à pede aliquid, quod tamen nesciebat quale nam esset exponere, ad genu ascendere, mox ad coxam, indeque paulatim serpens ad caput pertingebat, & subinde statim ille cadebat, neque per octauam horæ partem aliquid sentiebat. Illud autem propterea illi euenerat, quod cum ipse & pater eius scabie laborarent, absque corporis expurgatione, inuncti erant facili & vulgari linimento, confecto ex resina laricina, sale, ouique vitello, & succo limonum, & à tertia vnctione puer cœpit percipere ascensum illius rei: pater vero palpitationem quandam in dextro brachio, & quasi saltum rei cuiusdam per musculorum partes, quamobrem pater statim ab vnctione se continuit, ac paulatim desiit ea palpitatio: vir enim & validior erat, puer vero & tenerior infirmiorque: sed & ipse tandem aliquot post annos variis remediis, & seruata commoda victus ratione ab eo morbo liber euasit. *Trincauella libr. 1. c. 6. de ratione curandi partic. corp. hum. affect.*

OBSERVATIO.

E pedis pollice enata Epilepsia.

VIdit Syluius Epilepticum referentem se ex pedis pollice titillationem quandam persentiscere & deinde per artus spinamq; spiritum se insinuantem in cerebrum Epilepsiam inuehere pedum quoque illuuies vt alibi docuit Syluius hanc auram gignit. *Douynetus Apolog. lib. 3. c. 2.*

GRAVIDARVM.

OBSERVATIO.

Prægnantes epilepsia affecta.

NOn paucas noui mulieres, quę quoties vterum gestant, crebro epilepsia corruunt, expeditę vero nunquam. *Fernel. c. 3. lib. 5. Patholog.*

Et ego prægnantes aliquas epilepsia affectas vidi, & sanatæ sunt partu, non prius: quamuis à vacuatione melius habuerint. *Iachinus ad cap. de Epilepsia Rasis.*

Interdum sopor, deliria, conuulsiones, epilepsiæ etiam in prægnantibus suscitantur, quæ facile conquiescunt discusso eo vapore, vt per sternutamenta, aut edito partu, aut vitioso humore ex vtero excreto. Nonnunquam etiam mala hæc per interualla quædam & circuitu quodam repetunt, aliis crebrius aliis rarius. *Iacotius comment. ad aph. 24. libr. 4. sect. 2. Coac. Hippoc.*

Paulus scribit se in muliere prægnante vidisse: in qua post partum ægritudo cessauit. *Dominicus Leonus art. med. sect. prima. lib. 2. c. 14.*

Noui-

Nouimus etiamnum nobilem mediæ ætatis fœminam, superstitem adhuc, fœcundissimam quidem illam cæterum difficillimis epilepsiæ paroxysmis, quoties vterum gestat obnoxiam, quam nos non semel sic affectam ipsi conspeximus, medicamentisque idoneis ab accessione leuauimus: hæc vtplurimum ex leui occasione irritata recidiuam incurrit, ex qua frequentes obortus patitur, quibus plerunq; mortuos, aliquando etiam semiputridos fœtus magna omnium admiratione excludit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Epilepsiam non semper in grauidis aborsum facere.

VELIM hic obseruari quod epilepsia haud necessario facit aborsum, nisi cum fuerit vehemens & crebra neq; facit ratione alia quam vehementia conuulsionis. Vidi ego multas hoc affectu detentas, quæ fœtum vsq; ad perfectionem maturitatemque portarunt. *Horat. Augen. lib. 5. epist. 1. c. 6.*

OBSERVATIO.

Epilepsias in grauidis sectione venarum in cruribus sæpe curari.

ARtis medicæ eam amplitudinem existere, vt industrii Medici semper quædam proposita habeant in quibus acuratius inquirendis versari cũ fructu possint, notius est, quã vt demonstrari rationib. debeat. Animaduertimus etenim ẽt in tanta copia auxiliorũ ab industriis medicis cũ veterib. tum recẽtiorib. inuentorũ, relinqui tamen multa, quæ magis expoliri quasi possint. Itaq; semper in eam curã incumbendum mihi esse existimaui, vt obseruationes singulares in praxeos studio inquirerẽ, ac eas inquisitas, aliis ẽt communicarem. Inter illas vero obseruationes, quas studio & cura mea cõsequi potui vel præcipuã hanc esse censeo, de qua iã nunc verba facturus sum. Grauidis sæpe per molesta, tũ ẽt periculosa symptomata accidere notum est. Inprimis vero obnoxiæ existunt epilepsiis grauissimis, & metu plenis, non solum ꝙ hoc genus affectus per se pertimescendũ sit, sed ꝙ cura ẽt difficilior & perplexior existat. Cum n. eiusmodi epilepsiæ fere eam causam habeant, ꝙ grauidæ impurum sanguinẽ colligant, qui in cerebri sedes exspirans conuulsionẽ excitet retractione quidem sanguinis ad inferiora opus habent, q̃ tamen in inferiorib partib. moliri medici verẽtur, tum grauissimi viri Hippocratis (qui in aphorismis grauidis sectã venam aborsum excitare, sensisse videtur) authoritate permoti, tum ẽt vulgi calumniis absterriti. Itaq; fit, vt permultæ fœminæ grauidæ epilepticæ necessariis auxiliis destitutæ, misere pereant. Quod cũ ego considerarẽ, ac alias grauidas plerasq; facta in superiorib. partib. venæ sectione plurimum iuuisissem, vt Celsi vetusti Medici sententia, qua recte ẽt in grauidis sanguinẽ mitti posse asserit, mihi occurrisset, cępi in hac re esse cõfidentior. Quod vero reuulsionẽ ad inferiora in hoc genere mali curãdo in fœminis nõ grauidis multoties efficacissimam cognouissem, subdubitabã, num ea ẽt in grauidis vti liceret. In ea dubitatione versanti occurrit grauida cuiusdã Lanii Eichstadiani vxor, eaq; vicina partui, robusta illa quidẽ, & sanguine referta, grauissima epilepsia oppressa. De qua curanda, cũ dubitarẽ, dixi assistentib. mulierculis nisi mature iuuarent, & matrẽ & fœtum perituros. Itaq; videri mihi tentandum auxilium reuulsorium in crure per venæ sectionem. Neq; in maturam fœtus excussionem timendam esse, quod alioquin vicina esset partui. Assentiunt. Secta itaq; vena ad malleolos, adhuc fluente sanguine & oculos sustulit & loqui cępit. Neq; deinceps hoc malũ rediit. Illa vero sequẽti die domo egrediens, & solita negotia exequens, retinuit fœtũ adhuc per octiduũ, eumq; post sanũ fœliciter est enixa. Hoc experimento cõfirmatus, plurib. aliis fœminis grauidis in simili periculo versantib. eodẽ genere auxilii succurri. Ac cũ filia mea, q̃ Doctori Friderico Martini Iuris Professori ordinario scholæ Ingolstadianę nupta est, primo esset paritura, ꝓ sollicitudine paterna iussi, vt si ꝙ periculũ incideret aperiretur ante partũ vena in crure, non tamen multo educto sanguine. Quod domestici, nõ exacte assequentes, ẽt periculo nõ præsente sunt exequuti, nullo tamen incõmodo, sed aliquo ẽt fructu facilioris partus. Quinetiam cũ hoc ipso anno, quo hæc annoto, vxor mea grauida, in eã cordis & pectoris angustiã, ac pectoris cõpressionẽ incidisset, vt iam iã suffocatione peritura videretur, subito venã circa malleolos in sinistro pede aperio, euidente ac subita mali istius leuatione, nec quicquam incommodi ipsi accidit, sed per integrũ mensem fœtũ salubriter gestans, fœliciter eundẽ postea peperit. Quocirca minime dubito in tantis periculis non solũ necessario, sed & tuto reuulsionem hãc adhiberi posse, præsertim, cũ vt ipse animaduerti, quædã fœminæ præsente impręgnatione ita sanguine turgeant, vt vel menstrualem fluxum, vel hæmorrhoidum apertionẽ vna & simul experiantur, nullo periculo aborsus. Quod sane mirum videri nõ debet in larga illa victus ratione, qua multæ vtuntur & in naturis humidioribus & robusta vi sanguifica præditis, quæ magnam copiam sanguinis colligunt. Quinimo occurrerunt quæ tẽpore impręgnationes negligentes sanguinis eductionẽ, vel in aborsum inciderint, vel appetente partu copia sanguinis à pariendo prohibita, vel suffocatæ misere vel epilepticis paroxismis crudeliter sunt enecatæ. Hæc vero dũ propono, volo illos qui mea experimenta sequi velint, cautas esse, vt non nisi necessitate iubente id faciant, & cum cautione quantitatis moderatioris emittendi sanguinis, aliarumq; obseruationum quæ prudenti medico consideranda sunt. *Oethaeus. de obs. prop.*

OBSERVATIO.

Epileptica accessio ex partu difficili nata & crebro recurrens, curata.

LEoduna, morata & nobilis mulier grauida effecta, integreque tumore hypochondrii dextri paulo ante liberata, ex puerperio difficili in epilepticas accessiones derepente incidit: graues quidem illas & crebro recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimium fluentibus: sanatur tamen nutu Dei, magna & solerti adhibita cura. *Valleriola lib. 4. obseruat. 6.*

PVERORVM.

OBSERVATIO.

De matre puerorum epilepsiæ affini malo.

MAter puerorum nonnihil cum epilepsia commune habet cuius signa sunt frequens ploratus, terror inter dormiendum, vigiliæ, calores immodici, & fœtens anima: prouenitq; ex imperfecta

lactis assumpti coctione. Curabitur, si lac nutricis emendetur, quo facilius concoqui possit. Etsi quotidie infanti scrupulus semis diamoschi dulcis exhibeatur, aut diapliris, cum lacte confert, *vt ait Rases*: & præcipua medicina in hoc est theriaca magna, quod non probo: nam pueris theriacen non facile concedunt Zoar, & Damascenus. *Montuus in Pragmateia infantium.*

OBSERVATIO.

In matre puerorum cum febre Rutam & Castoreum minime conuenire, quæq; huius mali, vera sit curandi ratio.

ERror est, cum in epilepsia siue conuulsione infantium vtuntur castoreo, rutha, mitridato, etiam circa caput asa fætida, & reliquis calidis medicinis: cuius sententiæ authores celebres habentur: interq; hos *Rasis*, quos male recentiores interpretati, hora casus et epilepsiæ administrant, quo nihil esset exitiale magis, nam longe plus est, quod trahitur de materia, quam quod euacuetur, nec eorū cerebrum tantam vim sustinere potest, quoniā humidissimum est, antiquorum vero consilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hęc administrarentur, sic n. possibile est cerebri malitiam, per hæc emendari, quod igitur in hoc præstat, si non vniuersa diuertentia iuuerint, cucurbitulæ, suppositoria cathæretica quæ vesicatoria, frictiones, ligaturæq; adhibeantur, considerabis etiam si ea quæ anteriorib. cerebri neruis moueri solent, qualia os, lingua, oculi illæsa sint, tunc vertebræ candens ferrum imponens, vnde neruus conuulsi membri deriuatur, quod si à collo, infra totum corpus conuellitur à tertia adquintam vertebram cauterium impones, hoc n. solo auxiliari suffragio poteris, pluresq; spe destitutos, sanitati restitues, sed illud est longe deterius, cum pueris iam febrientib. huiusmodi medicamenta exhibent contraria curationi, nam cum epilepsia vel spasmus febri succedit, humidis curāda est, vt colligitur *secunda aph.26. & 5. aph. commen.1.* ob hoc mirum est, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant, non est tamen mirum, cur nullus infans ex hoc sanetur, cum mori cogantur, nec mirum est cum de nomine non constet apud Auicennam & Rasim curam esse ancipitem. *Cardanus libel. de malo medendi vsu, c. 46.*

OBSERVATIO.

Epilepsiæ in pueris species Atra & vulgo Bruta dicta.

DIcitur infantilis, quia infantes plerunq; impetit est vero hic morbus (præsertim cum mixta sit aliquā atræ bilis portio) is qui à Ferrariensib. mulieribus bruta nuncupatur, ac si dixerint atra, quoniam atri fiunt infantes eo correpti, & hoc potissimum circa os cernitur. *Brasauola com. ad aph.45. lib.7. Hip.*

METASTASIS.

OBSERVATIO.

Epilepsiæ in paralysin metastasis.

VIdi ex Epilepsia factos Paralyticos. *Erastus parte 4. disput. contra Paracels.*

Id nos quoque ante annos aliquot in nobili fœmina, liberiore victus ratione vtente & vini appetentissima comperimus: quæ post plures epilepticas conuulsiones per incerta interualla ægram fatigantes, tandem Martio mense tam valido spasmo correpta est, vt de vita omnes desperaremus. Siquidem triduum integrum sine omni sensuum mentisque vsu, sola respiratione eademque mire varie affecta agitateque, se viuere ostendent, exegit: quarto demum die, recollectis post variorum medicamentorum tonoticorum vsu viribus, sensibus, & rationi paulatim restitui cœpit: nisi quod in sinistri brachii paralysin, eiusdemque lateris imbecillitatem & atoniam postrema illa atque adeo sæua epileptica accessio desierit, qua reliquum vitæ suæ misere, cum medicorum præceptis nunquam satis acquiesceret, ad annos forte quinque vsque durans, cum brachii, quod alimentum non sentiret, tabe transegit. Postremum intempestiuo cælo filiæ nuptias secuta, paulo post expirauit. *Schenckius.*

Aduertendum est, quod dicere simpliciter epilepsiam non finiri in paralysim, falsum est; quoniam, vt nos centies vidimus, & alii etiam quotidie in praxi vident, solutæ epilepsiæ, & non solutæ aliquando non succedit modo vnius, modo alterius, modo plurium membrorum paralysis; sed intelligendum est dictū Galeni in cōparatione apoplexię, sc. quod sicut apoplexia creberrime, vt dicit ipse, terminatur in paralysim, ita & epilepsia creberrime in eadē nō finitur. Hoc experientia testatur, nam vt plurimū terminantur epilepsiæ accessiones particulares, & morbus vniuersalis sine paralysi. Veruntamen aliquādo licet raro, tū vniuersalis morbus, tum ēt aliquæ accessiones particulares, nondum terminato morbo, in paralysim ipsam desinunt, ac soluuntur. Quod ēt *Gal.* non neget epilepsiam terminari in paralysim, ab eo habere potest. *li.4. reg. acut. com.27.* vbi clare habet quo modo epilepsiæ nonnunquā paralysis ipsa succedat. Hoc idē testatur *Author libri de morbo sacro, qui Hippocrati adscriptus est*, docens pulcherrime, quādo, & qua de causa paralysis, & membrorum particularium læsiones epilepsiæ succedant, & quid ex hoc sperandum sit p hæc verba: si vero modica existens pituita in vtraq; venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, superueniunt, nota ex morbo impressa relicta; aut n. os vel oculus distorquetur, aut manus, aut ceruix, vbicunq; sane vena pituita repleta superata fuerit, & gracilis reddita hanc itaq; venam necesse est debiliorem esse, & hanc corporis partem lęsam defectuosiorem: verum ad longius tempus plerunq; prodest, non enim amplius morbo apprehenditur, si semel notam impressam susceperit hæc Author ille, ex quibus patet, quod, & quando epilepsiæ membrorum resolutiones succedant. *Salius annotat. ad cap.19. pract. Altomar.*

OBSERVATIO.

Epilepsia ex terrore contracta, post biennium in paralysim alterius lateris transiens, nihilominus singulis mensibus, circa nouilunium affligit.

BArbara Friderici Wenckhij lanii nostratis vxor, ante annos plus minus quatuor, noctu ex terrore apparitorum, ædes irrumpentium, & maritum, iussu magistratus, ad carcerem postulantium, Epilepsiam incurrit, qua biennium integrum grauiter afflicta, tandem ex ea in paralysim sinistri lateris incidit, infestante nihilominus Epilepsia, quæ etiamnum in quintum annum perstat, & post resolutionem, vt plurimum neomeniam menstrua facta, recurrit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Cum epilepsia syncopen aliquando coniungi.

NOn infrequens est prorsus vt cum epilepsia cõiungatur syncope (quam aliquando præcedere comitialem, sæpius sequi nouimus) tametsi nullus ob id putet, proprium hoc epilepsiæ accidens esse. *Erastus part. 4. disp. cont. Paracels.*

DIÆTA.

OBSERVATIO.

Comitialium prodigiosa prophylactica diæta.

HEliogabalus esitare solebat calcanea Camelorum, & cristas viuis gallinaceis demptas, linguas pauonum & lusciniarum, quod qui ederet, epilepsia tutus crederetur. *Iason c. 25. de morb. cereb.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Epileptica à dæmonibus vexata restituta.

QVædam mulier epileptica singulis fere noctibus à dæmonibus tentari asserebat, qui vt ex iis miseriis euaderet, suadebant, quoniam de animæ salute nulla spes relicta esset, vt in puteum se deiiceret, ea domesticis visa nunciauit, noctu de cætero cubiculo claudebatur, alioqui dæmonum iussa peregisset: paucis post diebus assumptis remediis conualuit, nec amplius dæmonum spectra apparuere. *Benedictus lib. 1. cap. vigesimooctauo, de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Epilepsia vena sectione & scarificatione curata.

EGo tres fœminas à morbo comitiali liberaui, quarum duabus venas malleolorum secare præcepi: quoniam menses suppressi erant, sed sectis venis descenderunt: tertiæ vero crura scarificauimus, & menses prouocati sunt, quos nunquam fuerat experta, erat enim 14. forte annorum. *Christop. à Vega c. 12. lib. 3. de arte medend.*

OBSERVATIO.

Subitanea & difficilis Epilepsia, cum rationis priuatione, post semestre per purgationes tempestiuas curata.

VIrgo Polona nobilis & nubilis subito in Epilepsiam incidit, cuius insultum singulis pene horis patiebatur satis grauiter, ad minimumque quemque strepitum siue pulsum perterrefacta. Rationis vsu ab initio statim morbi spoliata, ita vt etiam finito paroxysmo nihilominus tamen mente non constaret, sed aliena semper & absurda loqueretur & cogitaret, neque suas aut alias adstantes nosset: Sic satis tamen admittebat cibum & potum, fluxum quoque menstruum debito patiebatur tempore. Tentata sunt circa eam à parentibus & propinquis talia, quæ à proprietate & specifica qualitate morbo huic resistere creduntur, tum quæ cerebrum & cor roborarent similiter adhibita, sed sine fructu: Durauit hoc malum ad menses fere sex: Ducta tandem ad me est Thoruniam virgo, vtque serio eius curam susciperem rogabar, pollicebantur in omnibus quæ suasurus essem, mihi velle moram gerere. Cæpi rem aggredi & pro vitiosorum humorum (quibus abundare illam palam erat) præparatione propinatis quibusdam potionibus, ad exquisitam corporis purgationem me contuli, à leuioribus facto initio: à quibus ad validiora ascendi magis magisque per breuia etiam interualla, cum facile purgationes validiusculas etiam ferre illam animaduerterem. Ad hoc faciendum animauit me Medicus eximius *Leonhardus Iacchinus comment. in 9. Rasis, cap. quinto.* Vbi de antiquo capitis dolore agitur, vbi autor (lubet enim verba ascribere) sic habet: Animaduertere oportet, quod ignaui nostri temporis medici, dum relictis ducibus, fucos sectantur, magnarum ægritudinum curam sustulere. Quis hodie comitiales, quis melancholicos, quis elephãtẽ morbũ curari vidit? raro paralysin, raro antiquos dolores, raro podagricos. Quod sane non alia ratione euenit, quã quod fortia medicamenta omiserunt tam purgantia, tum ẽt aliorũ generum siccantia & vacuantia, qualia sunt theriaci sales, qualis viperarũ esus. Dum n. contenti sunt, solo curationis nomine, lucrum sane cupiunt solum, sed honorem omnem arti detrahunt, quasi ij solum morbi à Medico sanentur, qui sponte sua sanarentur. Quod vero magis indignandum est, hoc est, quod sæpe, qui morbi ipsis incurabiles perstitere, à rusticis & mulieribus curari videas, non sine multo artis dedecore. Nihil igitur timendum est, sed audacter propinanda, dum probe memineris eorum, quæ in purgatione facienda obseruari debent. Nec enim temere propinanda, sed exploranda ægri natura omnis, tam tẽperamentum, tum habitus corporis, tum purgandi facilitas. Hæc ille. Hac ratione cum procederem cũ virgine illa Epileptica factũ est, vt postquã quartum, ni fallor, purgans à me accepit, & iam semel atq; iterum aluũ deiecisset satis largiter, tandẽ inter desidẽdum cæpit nõnihil ad se redire, circumspicere, quærere vbi esset, vel hactenus fuisset, agnoscere præsentes, ita vt intra duas aut circiter horas in vniuersum pene sibi restituta sit, atque tum à magno se onere, maxime quoad caput, liberatam fatebatur ac num prior adhuc mundus, omniaque adhuc in suo loco essent sciscitabatur. Sic indies & in singulas horas in melius proficiebat, ad valetudinem & rationis vsum quod attinet, & iam belle valet, neque ab eo tempore (agitur enim nunc annus quartus) quicquam Epileptici, aut consilium symtomatum passa est. *Tidicæus suis mihi communicatis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Accessio comitialis grauissima, vitio ventriculi derepente suborta, curatur.

NObilis Catharina Martina, accessione comitiali vitio ventriculi derepente suborta, eaq; grauissima, vt casus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura intra biduũ curata fuit. *Valleriola lib. 3. obseruat. 7.*

OBSERVATIO.

Epileptici post 25. annum curati.

AVxiliante Deo tum mares tum fœminas, maritatos ac cœlibes percuraui, qui post vicesimum quintum annum correpti fuerunt. Nobilis quidam iuuenis Vvestphalus, qui à prima infantia grauiter & crebro paroxysmis infestari solebat, & multarũ regionum medicos consuluerat, non magno cum fru-

ctu vt aiebat, consilium nostrum secutus, intra primum annum vix semel & valde leuiter, vt mater eius literis ad me scriptis testata est, comprehensus fuit. Conualuisse eum tandem integre ex eo coniicio, quod nullas ab eo post obitum matris literas porro accepi: & quod vxorem duxisse intellexi. Quæ non ob aliud refero, quam vt intelligatur, ne illos quidem pro desperatis omnes habendos, quibus connutritus est morbus. Si enim extingui morbus nequeat, saltem mitigari ac debilitari poterit. *Erastus part. 4. disput. cont. Paracels.*

OBSERVATIO.

Epileptica triginta annorum conualuit.

CVraui mulierem natam triginta annos sequenti methodo, victus ratio instituta est ex placitis Arnoldi. Materia parata est limatura ligni sancti lib. ß. maceratæ tres dies in aquæ calfactæ lib. 8. & coctæ cum vuis corinthiacis, addito sub finem pugillo vno hyssopi eo decocto vtebatur mane & in pastu corpus vacuatum est apozemate parato ex radice peoniæ polypodii, rad. ireos florent. sal. hyssop. bethon. lupuli, agrimonii, arist. rotund. fol. sennæ, spicanardi, cas. epithym. turbith. in quo dissolue confect. hieræ diacolocynth. cum syrup. saporis. Tertio quoque die corpus ita vacuabatur, deinde bis in septimana, donec morbus consenuerit. Singulis diebus mane quibus abstinebat apozemate, vtebatur opiata sequenti: Ex veteri theriaca visc. quercino sem. peoniæ maris, rutæ. pul. cranii humani, cornu cerui, elect. lætitiæ Gal. cons. anthos & syrup. de hyssopo & oximelite scyllitico, raso pregmate perfusum est caput ad coitum futurarum lixiuio cineris iuniperi in quo hyssop. ruta samps. roris bethon. rad. ireos florent. fol. 10. sennæ fuerant: post fotum illitum est bregma ad illum coitum, de dicta opiata, cui istum est oleum therebinthinæ & aquæ vitæ, pul. conueniens, qui bombace carpta exceptus in cucullum intersuto coaptaretur. Cerebrum roborabatur & siccabatur odoraris, & præsertim ambare, reliquiæ materiæ per errhiam ducebantur, sola digitis trita & in nares indita: appendi collo radicem peoniæ & hydragyrum inclusum testa auellanę, pulpa sua vacua & pice obturata, gerebat annulum ex vngula alces: hieme hora somni deuorabat tres pil. ex aloe ex descript. *Arnoldi tractatu de conseruanda iuuentute, & retardanda senectute*: mane aliis vtebatur, vt hiera diacolocynthide. *Douinetus Apolog. libr. tertio. cap. secundo.*

OBSERVATIO.

Quadragenarius ab infantia ad eam vsque ætatem epilepsia vexatus & liberatus.

NIcolaus Florentinus quendam quadragenarium ab infantia ad hanc vsque ætatem epilepticum sanasse affirmat hoc electario, quod recipit herbæ paralysis (quæ costus, piperella, herba Sancti Petri, vel Pauli quoque vulgo dicitur) quantitatem idoneam minutim concisam & caryophyl. pæonię, pirethri, ana portiones æquales cum melle sufficienti fac electuarium, sumendum indies ad cochlearium vnum, vel theriaca, aut mithridatios semel in septimana sumantur. *Sylvius in curat. Epilepsiæ practica.*

OBSERVATIO.

Epilepsia inueterata in sene curata.

GOrdonius curari posse ait recentem Epilepsiam in pueris modo sit ipsa per consensio ventriculi, non posse autem in adultis & cerebro propriam. Aliter tamen docet experientia. Curauit Syluius Epilepticum natum quadraginta annos Lutetię, quem continuit tota quadragesima, in vini abstinentia, veneris, piscium, carnium vsu imperato, purgationibus ex hiera diacolocynthidos & hydromelite, cui sub finem addebatur p. j. hyssopi. Opiata ex Theriaca vetere visci quercini, conseruæ anthos, semine peoniæ, ruthæ, pul. lætitiæ Gal. confectione Alchermis, & syrup. de hyssopo, aut oxymelite scyllitico: qui omnino suffitu bituminis exploratus, syncerus ab eo morbo & integer inuentus est. Cum ad suos reuersus, vino & veneri indulsisset, rursus in morbum incidit. *Douinetus Apolog. libr. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Ad sæuos dentium & capitis dolores, ducissa quædam periculosa Epilepsia correpta, quæ postmodum in sinistri brachii resolutionem cessauit, tum quibus hac remediis fuerit restituta.

FOemina quędã Princeps, summi loco nata, post sęuos dentium & capitis dolores, in grauem Epilepsiam incidit, quasi idoneis adhibitis auxiliis, in totius sinistri brachii paralysin terminata reliquis membris omnib. intactis. Restituta sanitati fuit, corpore toto rite euacuato, factisq; reuulsionib. necessariis, nec non Topicis conuenientibus admotis. In quib. balsamos, qui ex India occidentali adfertur, & vnguentum de dbellio primas obtinuerunt. *De Thomæ Mermanni Bauarici Archiatri exemplis ad me missis.*

OBSERVATIO.

Vulneribus capiti inflictis quidam ab antiquata Epilepsia vindicatus.

NOuimus dum Patauii medicinæ studiis incumberemus nobilem Gallum, qui dum Epilepsia laboraret nec à Gallicis Medicis curari posset, Italos consulere decreuit; dumque iter faceret in Pedemontana ditione prope alpes, ab Hispanis quibusdam, qui tunc ibidem bellantes stipendia merebant, aggressus, spoliatus, perempto seruo pluribus vulneribus confossus, tanquam mortuus derelictus, à socio, qui aufugerat, reuertente, in proximum vicum transportatus ac chirurgo curandus traditus qui eum curauit, verum quia magnum admodum in fronte vulnus susceperat, cum insigni ossis deperditione, non nisi multo post tempore integre sanata fuit ea pars ita vt cum Patauium peruenisset, adhuc ceratum supergestaret, consueuerat singulo mense corripi Epilepsia, & iam tertius mensis à vulnerum susceptione agebatur, nec vnquam malum persenserat, quare consulentibus primariis Medicis Patauinis ab omnis generis præsidiis tunc abstinuit, ob aeris hiemalis inclementiam, in proximum ver curationem distrahens: quo iam aduentante nullo amplius malo tentante in patriam sanus reuersus est, ab iis sanitatem nactus à quibus mortem suscepturum se crediderat.

Donat. hist. mirab. lib. 2. cap. 4.

OBSERVATIO.

Tumore in coxa suborto, & osse vitiato, quidam per consensum epilepsia corripi solitus: qui tumore & osse vitiato percurato, ab epilepsia conualuit.

SI per consensum cum parte aliqua subiecta, elato ad cerebrum ex ea vapore prauo & venenoso accessionem committente, epilepsia fit, stricta fiat deligatura: si in artubus est, quæ viam vapori præcludat, post accessionem vero ex parte ipsa luem ipsam vacua, etiam si opus est, partem ipsam vlcerando, vt Gattinaria quendam epilepticum sanauit, aperto per cauterium tumore in coxa, & osse quod simul computruerat, ablato, & parte illa putri sanie diligenter purgata. *Syluius, de morbis internis, c. de epilep.*

OBSERVATIO.

Historia pueri epilepsia ex crure laborantis, deligatione, &c. curati.

PVerum, cuius morbus comitialis à tibia oriri cõsueuerat, medici qui tunc ad eius curationem cõuenerant, sanare sperabant, si imprimis vacuato vniuerso corpore medicamen ex tapsia aut sinapi parti adhiberent: ligato in medio membro supra eam videlicet partem, quæ primaria dispositione erat affecta, atque hoc pacto accessionem reuerti prohibuerunt, quamuis antea quotidie puerum infestare consueuisset. *Gal. lib. 3. c. 7. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Vnico epileptico paroxysmo eodemq; viginti quatuor horis continue & amplius affligente, liberata virgo quædam.

VIdi paroxysmum vnũ totas vigintiquatuor horas, & eo amplius, ita virginem affligere, vt, quãuis nonnihil interdum remitteret, nunquam tamen intermitteret: quod, eo mirabilius censeri debet, quod non solum absque periculo ægrotantis solutus est, sed & postremus fuit. Post illud enim tempus, optime habuit, adhibitis remediis. *Erastus part. 4. Disput. contr. Paracels.*

OBSERVATIO.

Centum & quinquaginta paroxysmis Epilepticis intra 24. horas exagitatus puer medicamentorum abstinentia conualuit: quorum vsu prius irritatus fuerat.

PVER quidam singulis quindecim diebus Epilepticus concidebat. Per affectum capitis hos fieri Medicorum præstantissimi Frisimelica Montanus, Odus, & Francanzanus existimarunt. Sed quo plura pharmaca exhibuerũt, eo affectus magis creuit. Ita vt in vigintiquatuor horis paroxysmos haberet plures centum & quinquaginta, leues tamen, quia parua cõmotio capitis cum bulla circa frena labiorum aderat. Vnde tandem cognouerunt morbum esse non per affectum capitis, sed per consensum à ventriculo. Quare cum illum pharmacis exagitare desisterent, & roborarent, puer egregie conualuit. *Trincauella lib. 1. consil. 25. edit. Basil.*

OBSERVATIO.

Liberari aliquos epilepsia incognita morbi causa.

EQuidem sanaui aliquos ope diuina, quos in capite non colligere causam morbi ex multis coniecturis colligebam, tametsi vbi, quando, à quali causa pateretur, aut per quam regionem siue partem ascenderet, nescirem. *Idem author opere citato.*

OBSERVATIO.

Paracentesi liberatus setone videlicet collo & ceruice perpunctis.

HOc remedii genere Hollerii Medici vndequaque doctissimi, decreto, adolescentem quendam viginti annos natum morbo caduco, cuius insultibus ante crebro prehẽdebatur, liberaui: deriuatis vt credere par est, illa arte ichoribus mali fomitibus. *Pareus lib 9. cap. 24.* Administrationis rationem non tam ex veterum quam recentiorum inuento require *lib. secundo, artis chirurgicæ Gourmeleni. & Pareum loco citato.*

OBSERVATIO.

Epilepticorum per pyrotica & sectiones seruatorum variæ & admirandæ classicorum authorum attestationes.

NOs hodie præseruandi gratia, in his quos pronos ad hoc malum videmus cauterio vtimur: aliis circa ceruicem suppositis. Affigitur autẽ ad primam vertebram. Instrumentum vero oliuæ nucleũ imitatur. Sed est abaptistõ, id est, quod in profundo agi nequit: excidente eschara, sinimus diu effluere. Sic enim siccatur cerebrum: quoniam præter vacuatoria per naturam, etiam hoc adiungimus. *Iachinus comment. ad c. 14. De Epilepsia Rasis.*

Pueris applicetur cauterium actuale in parte posteriore capitis, & maxime iis qui obesiores sunt, estque præstantissimum remedium. Florentiæ quia pueri sunt obnoxii huic morbo, etiam mulieres admouent cauteria actualia, vt torrem ignitum: siquidem cauterio occiput vrunt, idque habent in communi vsu, edocti quotidiana experientia. Rusticæ pueros sacerdotibus deferunt, vt cauterio, vel carbone ignito partem illam posteriorem vrant, quod maxime confert, si epilepsia facta fuerit per idiopathiam. Si enim per sympathiam aut ventriculi aut partium infernarum, hoc esset potius trahere humores ad cerebrum, quam idem euacuare. *Rondeletius c. 36. Method. curand. morb.*

Nonnulli solis cauteriis putant sanari posse epilepticos. Etsi ea quæ anterioribus cerebri neruis moueri solent, qualia os, lingua, oculi illæsa sunt, vertebræ candens ferrum imponunt, vnde neruus conuulsi membri deriuatur. Quod si à collo infra totum corpus conuellitur, à tertia ad quintam vertebram cauterium imponunt, hoc solo suffragio, vt putat Cardanus, auxiliari poteris. Vltimũ auxilium est, vt idem ait, iuxta talum ex vtroque crure paululum sanguinis mittere, occiput incidere, & cucurbitulas admouere. In occipitio quoque & infra, quo summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per vlcera pernitiosus humor euadat. *Montuus c. 16. lib. 1. Anasceu. morborum.*

Ego summopere laudo cauteria in brachiis, imo hoc est familiare remedium. Et vidi anno præterito nobilem senem, qui solo cauterio sanatus est & erat senex in 52. anno ætatis suæ constitutus. *Montanus consilio 50.*

D. Montanus cauteria duo in cruribus loco solito apponi curauit epileptico. Ea vt facilius aperta teneret, chirurgus laminas ex argento cum hemisphærio perforato fecerat pilei figura, sed ea nimiũ inferebant dolorem: quare ex ligno hederæ globulos fieri curauit, quos imponebat, supponendo folium hederæ, si non adesset inflammatio cũ vnguento ma-

co magistrali: aut si appareret, iubebat folium plantaginis imponi, aut solani, cum eodem vnguento. Fit autem illud hoc modo. Recip. Vnguenti de cerussa ℥. j. s. Misce ad ignem & postea in petia extende & appone. Pro immunditie intus auferenda velim inspergi farinam hordei: prohibet enim ne generetur caro, & ne globuli dolorem inferant. Si autem nimium cresceret caro, imponat spongiam, factam in modum globuli, & imbutam alumine vsto, per duos aut tres dies, vel loco aluminis vsti, vtatur vnguento isidis, ita vt fiat ex bombace vel spógia, & in eo vnguento bene intincta, imponatur per noctem. Quod si hæc leuiora nascentem carnem non prohiberent, vtatur sequenti & applicetur prædicto modo. ℞ vnguēti Ægypti ℥. j. Lythargyri ℥. s. Misce. Hæc facta eo tempore sunt, & ille perseuerans in debito regimine victus, & abstinens à vino, liber fuit per tres menses à morbo. *Idem consil.* 42.

Vis & efficacitas causticorum ea est, vt non solum frigidas qualitates mutent, verum etiam venenatas & malignas, calidas pariter ac frigidas emendent. Hoc modo sanatus est, qui apud Fernel. scribitur ex humore venenato sub pericranio contento laborauisse. Eadem ratione persanati sunt, quibus ex pede vel manu aura frigida sensibiliter caput petere solita fuit. Ego aliis non sum vsus, quam cantharidibus cum aceto & fermento mistis. Alii fortioribus vsi sunt optimo cum successu. Causticis semper aliquid Theriacæ bonæ miscendum censeo: vt quam profuisse non semel tantum compererimus. Vbi autem, quæ pars fomitem & scaturiginem huius mali in se habeat, ignoramus, assidua purgatione nascentem in ea fructum exitiosum priusquam adolescat, subinde tollere studebimus: & totius corporis mutatione illam quoque corrigere tentabimus. Si non sufficere purgationes suspicabimur, etiam per medicamenta calida ex alto ad circumferentiam humores trahentia, vel per cauteria euocare tentabimus. Fient hæc vel in pedibus vel in brachiis, vel in ceruice, prout mali causam in vna magis quam in aliis partibus prouenire ac nasci coniiciemus. Vidi sane in ceruice cauteria inusta plurimum contulisse illis, quibus causa morbi in capitis partibus externis paulatim generabatur, vel sensim aliunde ascendens ibidem colligebatur. Quibus hoc in scapulis, humeris, lateribus accidit, brachiorum cauteria magis prosunt: quemadmodum pedibus sub genubus impressa, illos præcipue iuuant, quibus in ventre, iliis, inguibus, fœmoribus, mali causa delitescit. Tenere autem aperta oportet, dum certa coniectura intelligatur, tale nihil porro in corpore pullulare. Interea nihilominus (cuius te semper volo meminisse) exhibere oportet, quæ cerebrum confirmare & venenatæ causæ resistere posse putantur. Talium diuturno vsu, affectio partis, à qua malign⁹ ille vapor gignitur, tandem extirpatur: nam cum à putridis & corruptis humoribus corporis intima cum vasis exquisite expurgantur, & partes extimæ pariter cum intimis remediis sudorem vndiquaque prolicientib. vacuantur, atque pharmacis venenatis qualitatibus resistere potentibus continue alterantur & veluti armantur ac comminuuntur, necessarium est, inimicam in corpore vim absconditam sensim languescere, debilitari, extingui. *Erastus part. 4. disput. cont. Paracels.*

De antiquo pueros vrendi more, Thuscis Libiæ populis & Scythis aduersus pituitæ mala & morbū puerilem, recepto, vide Doctissimi *Mercurialis variarum lectionum lib. 2. cap. 2.*

Si malum non cesserit adhibe sinapismum capiti, aut ferro candente adure, quo loco vertebra cum capite committitur, seu in fine occipitis. Causticum etiam post aures aperitur, vel vtrique brachio ad musculum deltoidem, & diu vulnus apertum tenetur. *Piso, libr. primo, cap. 19. de cognoscen. & curand. morbis.*

Petrus Merenda scribit in comitiali morbo admodum vehementi exiguo interuallo sæpius repetente, nec aliis remediis cedente, se quamplurimos per admota collo prope scapulas rubrificantia medicamenta, donec vesicæ excitarentur, breui temporis spatio ad pristinum rationis vsum frequenter perduxisse, & ab accessionibus liberasse, qui deinde decenti curatione, ad integram sanitatem perducti fuerunt. Sed hoc faciendum esse post purgationem, nisi morbus vrgeat. Sed neq; hæc neq; setones, neq; cauteria conueniunt circa caput, nisi morbus cerebro sit essentialis, vt fiat diuersio à cerebro. *Scholiographi ad c. 15. Hollerij de morb. internis.*

Ab alchael vsque ad alchadam inclusiue, inter quemlibet spondylum, dantur cauteria actualia pueris in præseruatione ab Epilepsia, & est remedium singulare. *Carpus Isagog. Anatom. de Anatomia extremorum.*

Observatio.

Rutæ odore quidam casu ab epilepsia liberatus.

HOc in Thuscia à rustico quodam accepi, qui dicebat aliquem casu morbo liberatum fuisse. Rutam enim syluaticam, quam rure habebat, contundebat, & vbi conseruus eius lunaticus concidisset, ipsæ rutæ odore plenus aggressus nares ægri cótinebat vnde ille excitatus, non amplius comitiali morbo laborabat. Expertus autem erat hoc etiam in alio, morboq; eum liberauerat. Atque ego sæpius ita hunc affectum curaui. Mirabile igitur & eximium medicamentum est, quod nulli communicabis. *Trallianus lib 1. c. 15.*

Ruta syluestris comitialib. prodest. *Diosc. lib. 3. de mat. med.* Rutæ syluestris semen epilepticos iuuat. *Idem in Euporistis.* Cū aqua potum adiicitur ab Aetio.

Comitialibus ruta maxime prodest, vel Dioscoridis testimonio: quin succum rutæ ceu præsens quoddam remedium releuandis ab accessione infirmis exhibere cū melle scillitico multa & diuturna experientia mihi comprobatum est: quod & in Martina Catharina fœmina nobili magna cum vtilitate fecimus, vti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam amplius accessione tentata fuit, vtiq; discusso à rutæ potentia caliditateq; humore, quod & ipsum in puerulis recens natis & accessione comitiali præhensis sum bona fide expertus. *Valleriola lib. 3. obseru.* 7.

Ex iis quæ olfactu sensus excitant, torporemque discutiunt sunt Ruta, cuius post aliorum veridica testimonia admirandam potestatem nec vanus præco perlibenter effero. Quippe qui de periculo votis promptissime respondere comperi. Nec profligando tantum paroxysmo conducit, quin & morbum ipsum potenter tollit. *Lason. c. 23. de morb. cerebri.*

Nihil

Nihil præsentius noui, quod paroxysmo comitiali infestatum, æque cito sensibus & rationi restituat atque rutæ succum aceto remistum & contemperatum, ex quo non tam ægri nares foueantur, quam quod eidem frequenter & solerter ingeratur, *Conradinus capite duodecimo, Libello de Febr. Therio de Vngarica.*

Observatio.

Pœoniæ vsus ab epilepsia vindicat.

Glycysidæ (quam pentorobũ vocant, & pœoniam) radix subastringit, aliquid dulcedinis amaroris & acrimoniæ habet. Exiccat autem vehementer adeo, vt rationi consentaneum videatur ipsam collo suspensam pro amuleto morbum comitialem in pueris sanare. Equidem noui puerũ olim octo menses ab hoc affectum liberum egisse, postquam radicem hanc gestare cœperat: quæ vt forte fortuna à collo delapsa est, mox rediit affectus: iterumque suspensa denuo cessauit, & cum experiundi gratia rursum radicem abstulissemus, comitialis cõuulsio rursus superuenit. Itaque deinceps magnam recentis radicis partem à pueri collo suspendimus, qui in posterum incolumis omnino mansit, nulla amplius conuulsione cerebri correptus. Nimirum aliquæ particulæ defluentes, attractæq; narium inspiratione locis affectis medebãtur: aut ipsius inspirandus aer qualitate radicis imbuebatur. *Gal. lib. 6. Simplicium pharmacorum.*

Pœonia Galeno non minus decantata quam Brassica Catoni, non solum à qualitate elementari, sed totius substantię vi ac proprietate specifica hunc morbum expugnat. Pueros aũt in quibus vis morbi minus valida, etiam à collo gestata hoc morbo collapsos erigit. Discutit enim consumitque humorem pituitosum, qui huius morbi est seminarium. Intus vero exhibitæ eius baccæ etiam in adultis efficacius id præstant. Siquidem flatuosum imbutumque veneno humorem absorbet, ac corpus ad temperamentum calidius sicciusque perducit. Hoc autem semen præstantissimi nonnulli asserunt, quod à Pœoniæ, quam masculi nomine designant, prima fœtura emergit. Diu enim stolones, hoc est, inutiles frutices culmosq; effœtos ac semine destitutos profert. Vbi vero perfecte adoleuit, siliquis dehiscentibus, hinc baccas atro calore politas, hinc acinos cocco neo flagrantique rubore nitidos, ostendant, nigricans semen in vsum reseruandum, non tamen ea vanitate ac superstitione, vt sequentis anni semen credatur inefficax, cum à decimo partu etiam qui emersit fœtus, præsentaneam vim habeat: modo ne cariosus sit & euanidus. *Lemnius libr. 8. cap. 3. de occult. naturæ mirac.*

In confesso est, Pœoniæ radicem de collo pendentem epilepsiã arcere, quod manifestauit Gale. minime omnium mendax. Nosque subinde experti sumus ad sonticos & lunaticos plurimũ valere. *Montuus lib. 1. c. 8. Haloseos Febrium.*

Radices & grana Pœoniæ aduersus lemurum & Faunorum ludibria, inprimis vero contra morbum comitialem è collo suspendi debent, quod Galenus primus animaduertit, quod & multi comprobarũt, & ipse non semel salutare esse expertus sum. *Tragus lib. 1. c. 200. hist. stirp. Comm.*

Pœonia infantium collo subnexa, comitialem morbum sanat, id de Pœonia mascula verissimum comperi. *Fernelius lib. 2. c. 17. Abditorum.*

Pœoniæ maris, & fœminæ radices, quarum prior recens collo appensa, puerum epilepticum illico sanitati restituit, vt Galenus & alii docuerunt, & ego nonnullis experimentis in Suecia vidi: vbi istius Pœoniæ magna est copia, & colligitur ad hunc vsum, decrescente Luna: altera nempe fœmina hoc præstare non solet, vt multorum experimento compertum est. *Menabenus, Libello de Alce capite septimo.*

Pœoniæ albæ radicem, sole in leone existente & ipso nouilunio die solis, ante exortum solis, manu linteo tecta, erue; erutam, exicca, & auro inclusam, à collo suspende. *Iatrion Wirtembergicum.*

Nullum adhuc, omnino candidum florem Pœoniæ, siue plenum, siue simplicem, quamuis tam in Principum, quam priuatorum hortis instructioribus diligenter multis annis, de illo inquisiuerim, videre contigit. *Camerarius in horto.*

Constat itaque Montanum, Puteanum, Matthiolum, Erastum & alios nonnullos, qui Nobilem hanc vim in tam difficili morbo Pœoniæ derogant, fœmina verius, non mare, aut si mare, saltem extra natiuum suum solum & cœlum transplantata, vel etiam illegitimo tempore citra certam syderum obseruationem collecta, vlos: quam nonnulli Sole leonem occupante, die item & hora solaribus, decrescente etiam luna eruendam præcipiunt. Non igitur mirum si speratis effectibus non subinde responderit, *Schenckius.*

Observatio.

Alces vngulæ ad comitialem morbum mira vis, historiis aliquot & experimentis nobilitata.

Alces vngula præsentanea vi pollet aduersus morbum Comitialem, quod multis experimẽtis comprobatum habeo, licet ratio mihi visa sit obscurior. Sunt apud Belgas quod regio plus satis humida frigidaque sit, atque auster continenter spiret, ventorum insaluberrimus, complures huic morbo obnoxii, adeo, vt in compitis ac triuiis miserãda spectacula hominum oculis exhibeantur, sic vt passim ad hoc remedium tãquam ἀλεξίκακον, hoc est quod malum depellat, confugiant. Mihi sane semel atque iterum contigit, vt muliercula quædam in ædiũ nostrarum vestibulo, tanquam fulmine icta, concideret, quod vbi essem cõspicatus, accedo propius atq; annuli gestamen cui Alcis particula inserta erat, digito qui infimo proximus est, infero: illa e uestigio erexit se in pedes potuque refocillata iter inceptum alacriter peragit. Altera quædam cum domo abessem, pro foribus edito clamore insolito, derepente in terram concidit, soloq; caput illisit, ibi vnus ex familiaribus Alcis partem palmæ imposuit, manuque in pugnum complicata quod annulo inclusa nõ esset, morbum cõfestim depulit. Hæc fieri crediderim specifica vi abditaq; proprietate substãtiæ, vel quod eximia exiccãdi discutiẽdiq; potestate polleat. Porro nisi esset res solida, statui posset effluxũ quendam emanare, qualem flores, olentesque herbæ effundunt. Quod tamen fieri posse persuasum habeo, licet emanantes spiritus tenues sint atque aridi minimeq; vaporosi, adeo vt sensui minus existant expositi, ab eoque non nisi latenti vi percipiantur. Sic lapides,

pides, gemmæ, aurum, ferrum, atque ænea quæque occultam quandam vim expirant sed agitatione cõcalefacta, aut eorum nonnulla ignita, manifestius odorandi sensum excitant, seseque corpori potentius insinuant. Quod ipsum percipimus, cum celeri rapidoque motu rotæ feruescunt, vel cum equi ferrata vngula sic strata feriunt, vt ignescant. Cõtinuo enim fuliginosus ac retorridus odor in aera se aurasque diffundit. Quod si affectus huius causa non sit satis euidens nullaque probabilis ratio excogitari possit: saltem ea vi ista perfici statuamus, qua monocerotis cornu aqua vinoque immersum venenata quæque discutit, atque araneas contactu conficit. *Lemnius lib. 2. c. 3. de occult. rerum miraculis.*

Vngulæ Alcis sunt in magna existimatione: suspẽsæ enim ita vt nudam cutem attingant epilepsiam curant & ab accessione eius liberant hominem vbi etiam iam spumam ore solitus est reiicere. *Agricola lib. 2. Medicinæ Herbariæ.*

Magni animalis (quo nomine author Alcen intelligit) vngula, si collo appendatur, comitiales sanare, si quid aliud posse creditur. Quoniam dum hoc morbo laborat, animal ipsum (nã comitiali morbo laborat) non prius excitatur, quam vngulam posterioris pedis auri intulerit, tunc enim protinus excitatur à morbo. *Cardanus lib. 10. de Subtilit.*

Si quis epilepsia correpto partem huius vnguis sinistræ manus digito, quem annularem dicunt, & rectitudinem habere ad cor, medicorum schola asserit, intrepide applicauerit, æger ab hoc morbo tanquam à somno excitatus in pedes se eriget illico ac liber euadet. Si etiam annulus ex eodem vngue cõfectus patientis eundem digitum vestiuerit, efficacius idem præstabit, quia non pars sed totus digitus annulum attingit. Si insuper pars huius vnguis sinistræ palmæ imponatur, manusque in pugnum complicetur, morbum confestim depellet. Si eiusdem quoque portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu velut scalpendo mota fuerit, idem ipsum non sine miraculi suspicione feliciter præstabit, non tantum autem dictis membris hunc vnguem applicandum censeo, sed cordis etiam regioni apponendum suadeo, quamuis enim in hoc morbo cerebrũ primario afficiatur, vt instrumentale tamen etiam cor per sympathiam affici certum est, cui si succurratur eodem vngue eximie operam suam præstat ad expellendam crassam illam materiam, quæ cerebri meatus occupans hunc morbum facit. Huius vnguis rasuram ipse dedi, & ab aliis cum felici successu datam scio epilepticis pueris cum aqua liliorum conuallium, aut spicæ, quam lauendulam vocant. Hic locus mihi in memoriam reuocat non vulgaria contra eundem morbum remedia, quæ communis vtilitatis causa huc afferam. Inter omnia primas tenet hic puluis. Recip. caluariæ humanæ siccatæ & vstæ vnc. j. rasuræ vngulæ Alcis iusto tempore cæsæ, cornu cervini vsti ana. drach. ij. visci quercini, granorum pœoniæ, rad. pœoniæ maris mundatæ, rad. tormentillæ, rad. & sem. diptami albi ana. drach. j. s. sem. antheræ, atriplicis. ana. scrup. ij. coralli vtriusq; præparati, eboris recenter rasi, margaritarum præparatarum ana. drach. j. fol. auri num. xxx. spinarum piscium vnc. s. sacch. albissi. vnc. ij. misce & terantur omnia subtilissime in lapide porphyrii, & fiat puluis, qui vocetur epilepticus, detur ex eo ad summũ drach. j. cum iulep. viol. aut cũm aqua liliorum conuallium, aut florum tiliæ, aut cerasorũ. Ego aliquando cum felici successu exhibui puero epileptico puluerem ex æquali portione rasuræ istius vngulæ, rad. pœoniæ maris & succini candidissimi cum aliqua ex iam dictis aquis. *Menabenus c. 9. de Libell. de Alce.*

Vngulam eius animalis quod Germani Elendt appellant, vel appensam vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere: *Fernelius in consil. pro Epileptico. Vide etiam Gesnerum de Alce.*

DE SPASMO.

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Varia spasmi genera.

SPASMI varia existere genera, vsus rerum ostendit. Vidi enim ipse spasmum capitis absq; internorum sensuum læsione, item linguæ spasmum, item gulæ, colli, scapularum & brachiorum. Vidi etiam dorsi partes in ratione quadam concuti per interualla. Quinetiam à me spasmus quidam notatus est, qui oẽs fere corporis partes per interualla quædam temporis peruadens, misere affligeret, donec accessiones acquiescerẽt. Quæ tamen denuo redeuntes vnam partem post aliã crudeliter affligebant miserabili assistentium spectaculo. His spasmis vexati plerique euaserunt. Pauci vero, temporis progressu, dum dolorum magnitudine vires exhaustæ essent, perempti sunt. Quibus euadere periculum contigit, ii maxime sanguinis extractione, & topicis ad frigiditatem declinantibus, adiuti sunt. Fuldanam tamen fœminam pistoris cuiusdam vxorem vidi, quæ cum toto corpore rigeret, & omni sensu destituta videretur, decocto ex aqua lauandulæ in qua ruta & castoreum coctę essent, violenter ori infuso à me sanitati restituta fuit. *Oethæus lib. Obs. propriarum.*

Quædam mulier passa dolores brachiorum, humerorum genuum cum cõtractione, cum non posset vllis remediis sanari, tandem vetula asperso maluatico vino ignito lateri, & adiectis foliis Lauri, nepitæ stœchadis maior. rorisim. orig. salu. iubebat exceperet fumum: & excitato sudore conualuit. *R Solenander sect. 7. Con. 15.*

OBSERVATIO.

Conuulsiones infrequentes.

COnuulsioni motus etsi quotidie in curandis morbis à Medicis obseruentur, nonnunquam tamen admirationem quandam secum adferentes, minimeque vulgares visi fuere. In æde Diui Vincentii Mantuæ monialis quædam, cui nomen monacha Grignana per plures annos concussiuas commotiones perpessa est, ita vt lecto cubare cogeretur, sedendo diu, noctuque capite, collo, ac spatulis commotis antrorsum, retrorsumq; incessanter edẽdo, & bibendo quassare cogeretur, ita vt nec ipsa, nec adstãtes eam continere valerent quo minus id pateretur, quod si valida vi aliquando id prohibere tentassent, in animi deliquium incidebat, maximeq; affligebatur, id aũt perpessa est pluries trium annorũ tempore, & dum hæc scribimus eodem sympt. conflictatur aliquãdo per plures menses cõtinuos singulo quoq; die, non-

quoque die, nonnunquam de tertio in tertium non semel etiam quartanario typo seruato, quinetiã per aliquot menses immunis ab affectione hac per interualla degit, præsertim æstiuo tẽpore, quo minus hac præternaturali affectione vexari consueuit, quod si aliquando leuem certe somnum capescit, accessionis tẽpore à motu illo concussiuo haud immunis obseruatur, mentis semper compos, læsionis initium à spina ea in regione, qua ventriculum incumbere scimus ortũ ducere, aiebat. Innumera propemodum auxilia ab excellenti viro D. Paulo Magno mihi arctissimo amicitiæ vinculo coniunctissimo administrata fuere, quę cum haud contulisse videret libuit, vt moris est amicos medicos conuocare, accitus primo Excellens Dominus Raphael copinus Ducalis Medicus, mox & ego similis spectaculi cognoscẽdi auidissimus, qui cunctis rite obseruatis potius affectionem miratus sum, quam quod auxilii genus quodpiam certum quo persanari posset mulier excogitare voluerim; cepi itaque mecum symt. naturam perpendere, atq; in eam deueni sententiam conuulsiuos motus illos concitatos esse à malo vapore crasso ad neruorũ originem spinæ nucam dicunt, delato mala qualitate prædito, à parte illa dorsali eleuato, atque per partem post partem à calore materiam eo in loco contentam agitante, fomentum recipiente.

Lucilla Calandra Nobilis mulier vrbis nostræ, per multos annos persimile symt. perpessa est, namque policem pedis continuo modo sursum attollendo, modo deorsum deprimendo agitare cogebatur, ita vt nec in somno à motu illo desisteret, sicque vsque ad mortem multis in casum tentatis præsidiis, perseuerauit. *Donat. Hist. Mirab. lib. 2. c. 3.*

OBSERVATIO.

Spasmi holotonici mira & noua historia.

ACcessimus aliquando, Franciscus Emericus insignis Medicus Viennensis bonæ memoriæ, & ego ciuem Viennensem, hominẽ catarrhosum perpetuo & subinde per interualla acerrime cum podagra conflictantem, cui à plerisq; annis digiti nodosi, & fere oẽs spasmati erant, hic forte fortuna à rheumatismo quodam vniuersali correptus, hoc modo grauissime laborare cœpit, diffluebant vndique per ambitum corporis materiæ catarrhales ad cutem & partes cuti propinquas, replebantur musculi propinqui: cutis tandem per vniuersum corpus per omnia membra quasi infarcta, spasmo tonico rigebat: ita vt vniuersa cutis duritiem quasi corticis cuiusdam arborei adquireret, vel potius corii præcrassi in ligno extensi, nullum pedem patiens, nullam manum mouere potuit: sed obriguere omnia. Spina denique tota, collum & nucha, musculi deniq; abdominis bona ex parte eodem modo affecti, inflexibiliter rigebant, sine tamen vel vehementi vel cõuulsiuo dolore: oculorum saltem & palpebrarum perstitit motus & mollities naturalis: durabat ille spasmus holotonicus (qui fortasse potest sub ὁμοιοτόνῳ comprehendi) per dies & noctes tres, tandem subito rediit mollities primo, subinde motus membris, per cutem vapore quodam rorido prorumpente, qui morbum quasi criticando soluit. Erat hic casus cum pertinax (siquidem nullis medicamentis cedere volebat) tum lamentabilis æque ac memorabilis. Sed quod notatu dignius, internarum partium nullum conuellebatur. Quin imo cerebrum, lingua, ventriculus, intestina, vesica, anus, suum vtcunque faciebant officium: sola deglutitio aliquantum præpedita fuit, ob musculos œsophagi cuti compatientes. *Cornax, libro secundo, capit. 27. Enchiridii Medici.*

OBSERVATIO.

Saltus, motus inordinatus, & risus in conuulsionibus.

CONVVLSIONVM diuersa genera in horrendis motibus edendis, esse, vti superiora declarant, sic & saltus corporisque inordinata iactatio, Principem enim ad extremum vsque spiritum, motus enormes, omnibus totius corporis partibus inquietis, edentem vidi. Et quod mulier quædam, constante interim ratione, decumbens: continuo pectus in altum eleuans, dorso lectum validissime aliquot septimanarum spacio, conquatiebat. Dein, quod aliqui inuoluntarie ridere coacti: vti Abbati cuidam illæsa mente, & Principi dicto, deliranti accidere vidi, ad extremam vsque virium prostrationem se exagitare. *Platerus de Obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Conuulsio & paralysis aliquando in eodem membro, alternatim coniunguntur.

SPASMO opponitur paralysis, quoniam ille dicit motum, hæc immobilitatem, tamen spasmus iunctus cum paralysi, ita vt alternatim affligant eãdem partem, scilicet, quod modo illa pars conuellatur, modo eadem resoluatur, postea iterum conuellatur, & deinde iterum paralyticetur ponitur *lib. 3. Porreth. tex. 26.* Qui casus fuit etiam *à Galeno* visus, vt ibidem *in Comm.* ipse narrat. Hoc idem semel ego tantum vidi; quare hoc aduertatur tanquam vnum ex mirabilibus, possibilibus tamen, quæ Medicis offeruntur. *Salius Annot. ad c. 13. Pract. Altom.*

OBSERVATIO.

Effosso oculo sinistro, dextro conuulsus, eodemque latere resolutus superuixit.

MEmini me vidisse virum strenuum, qui in monomachia effosso oculo sinistro, conuulsus & resolutus est in parte dextra, & ob virium robur & diligentiam medicorum euasit, superuixitq; multis annis impotens eo latere. *Cardanus Com. Apho. 2. lib. 5.*

OBSERVATIO.

Distentionis & palpitationis genus, ad febris & conuulsionis solutionem consequutum, quo immotis pedibus, corpus indesinenter subsiliebat.

VIdimus filium Bernardini Romeri lignorũ mercatoris annorum triũ, qui cum ex febre & conuulsione conualuisset, tanta sub femorib. distentio ac palpitatio relicta est, vt immotis pedib. corpus ꝑpetuo resiliret: velut in circulatorib. quibusdã. Vnde deprehẽdi eam quam vocant saltationem, morbum esse ac veram, quoniam verè infantis assimulatur. *Idem lib. 11. de Subtilit.*

OBSERVATIO.

Alia horribilium spasmorum schemata, quibus musculorum & tendinum capita ad diuulsionem vsque extensa visa sunt.

SOlutio cõtinui in spasmo accidit, quoniam non solum eousq; membrum contrahitur, quo & secundum

cundum naturam voluntas mouet, sed multo valentius & plurimum. Vnde & capita musculi & tendines diuelluntur. Etenim vidimus rigentes tendines colli adeo & contractos, vt nulla vi per naturam, ne ad dimidium quidem contrahi possent. Sic alium calcaneis vidi clunes attingere, quod quacunque vi nunquam efficies. Hinc dolores acerbissimi fiunt, & cito vigiliis & dolore corpus conficiunt, & ad Syncopen primum, mox mortem miserabilem ducunt. *Iacchinus Comment. ad capit. 13. libro nono. Rasis.*

Observatio.

Flatulentæ conuulsionis species rara.

Flatulentæ conuulsionis species rara quædam non ita pridem mihi occurrit, nõ extremas solum, verum alias quoq; partes impetens. Ea quotannis hyeme duntaxat, sed bis terve quotidie affligebat. Caput primum in accessione vibratione quadam ex interuallis contorquebatur, hinc sensim natum per ceruicem frigoris sensu deuoluebatur: cumque inter scapulas irruebat, illæsa mente, integrisque sensibus opisthotono corpus rigebat, cum vero in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus excutiebatur, ita arcte id protinus contrahebatur, vt nulla adstantium vi exporrigi posset, dum prorsus conquiesceret accessio. Ex quibus intelligi potest, continentem proximamque illius causam non humorem, sed frigidum crassum & lentum vaporem fuisse, qui inclinante accessione totus dissiparetur, cuius tamen fomes esset in capite. *Fernel. lib. 5. c. 3. Patholog.*

Observatio.

Rara conuulsio, qua intestina, Abdomen, testes & vasa spermatica conuelluntur.

Cum Medicinam discebam Patauii, vidi adolescentem, cuius intestina totumque abdomen conuellebatur testes & vasa spermatica, sub osse pubis abscondebatur, rugitus aderat & tensio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus cum madore. Anhelosus erat oppresso à diaphragmate, ac mente in paroxysmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus discutientia, & eos attenuantia: ac ea quæ euincere possunt materiam frigidam coquendo ac purgando & roborant tandem intestina. Primum iniectus clyster ex decocto anethi: cum hiera, melle rosato & oleo chamæmeli & dein decocto agrimoniæ, petroselini, præparabatur, postea pilulis aureis ac alephanginis purgabatur, alternis diebus clyster repetebatur. Interdũ accipiebat vnam pilulam ex castoreo cum syrupo betonicæ: hæc inaurata erat. Foris oleo ruti & castoreo vngebatur. Bibebat vinum saluiatum ex betonica, dianysum illi in delitiis erat, fricabantur crura. *Heurnius de morb. capitis. c. 25. pag. 310.*

Observatio.

Mira particularis ani conuulsio.

Non hoc loco omittendum censeo mirandum minimeque vulgatum à me in Michaele Pomponatio matris meæ fratre visum, huic cum forte fortuna ex Paraplegia vniuersi corporis, pars sinistra resoluta esset, illiusq; curæ excellens tunc Medicus Aurelius eius filius nunc à secretis Sereniss. Dñi nostri aliique præstantiss. vrbis nostræ medici, ipseque vna cum illis incumberemus & inter cætera præsidia, persæpe enemata præscriberentur, factum aliquando fuit, vt ita anus ex conuulsione constringeretur, vt clysteris instrumẽti canulam, haud admitteret, aliquando vero ita musculi illius resoluerentur, vt clysteris materia vti iniiceretur, ita quoq; extra prodiret, cuius rei causam nos assignabamus, quod humores modo neruorum meatus, modo substantiam tantum occuparent ex hac enim tum resolutionem tum conuulsionem, licet ambæ affectiones proueniũt ab humoribus neruos occupantibus duntaxat differre manifestum est. *Donat. Hist. Mirab. lib. 2. c. 3.*

Observatio.

Admiranda conuulsionis species qua in morientibus membrum virile intendi obseruatum est.

Non admiratione caret, quod in morientibus nõ semel fuisse compertum est, mentulam scilicet ex conuulsione ita, erigi, vt nullo pacto laxari queat.

In vrbe nostra quidam ex iis, qui tegulis ad imbrium iniuriam arcendam, testaceis domus contegunt, ab alta domus tecto in viam cadens, dorsum pauimento viæ valide impegit vnde crurum & fœmorum omnimodam resolutionem incurrit, huic interim virili membrum assidue erecto permanente, donec animã efflauit nonnullos enim dies superuixit. *Fernel. li. 6. de part. morb. & symp. c. 13.* Iugulatum quendam bis ab excessu è vita intentum rigidumq; habuisse pene tradit.

Quidam vir Doctiss. se vidisse quibusdam, dum suspenderentur, membrum tendi quod ex conuulsione illis accidisse fatetur.

Sic & epilepticas conuulsiones patientibus tradit *Areteus lib. 1. cap. 5.* penis arrectionem sequi, nonnullisque etiam adstrictis compressisque vasculis genitura excerni, id vero & dolore irritante & humiditate erumpente accidere posse. *Idem loco citato.*

Observatio.

Recens etiamnum mortui visi admirandis conuulsionibus exagitati.

Hæc veluti admiratione digna prætermittere nolui, sicuti non abs re duco causam reddere naturalem, cur nonnunquam quidam cum primus neruorum, vel cerebri passionibus laborassent extincti, ac in feretro positi manus tractantium manibus ita firmiter constrinxerint, vt nullo pacto, vel saltem difficile admodum diuelli potuerint. Monialis quædam in Cœnobio D. Vincentio Sacro, cum per sex menses phthisi laborasset, Apoplexia repente correpta, quæ in dextræ partis paraplegiam terminauit triduo post examinata feretro imponitur, Monacha altera affinis ingemiscens, ac lachrymabunda, demortuæ manum deosculatum accipiens, ter valide constringi sentit, tanquam miraculo perculsa reliquas adstantes Moniales aduocat, accurrunt manum à mortua valide comprehendi intuitæ, mirantur. Nos causam naturalem indagari censuimus, Mulierem Deo dicatam non prorsus

animam

animā exalasse, sed remansisse, vitæ fomites & igniculos quosdā, quales in puocatis & valida apoplexia detētis nō semel obseruatū scimus, licet sensus, mot⁹ pulsus, & respiratio sint aboliti, vnde motus illos constrictionis conuulsiuos excitatos in extrema extinctione putauimus, quod veritati cōsentaneū magis esse affirmare possumus ex hist. *à Matt. Vill. hist. sui tēporis li. 3. c. 46.* descripta. Ait nāq; Florētiæ Gualterio Bustaccii Vbertini filio dissecto publice à carnifice capite, atq; cadauere arca imposito, dū ad ecclesiam S. Crucis humādū gestaretur, adeo repēte cōcussione valida spōte exagitatū, vt arcæ tabulata inuicem disiungerētur ac pene ex gestantiū humeris decideret, q ad iactū balistariæ sagittæ, dū funus pgrederetur pseuerauit nō sine omniū adstantiū ingēti admiratione. *Idē loco allegato.* OBSERVATIO.

Motus conuulsiuus vt à distensione distinguatur.

QVoniam de rabie agētes, eiusq; symtomata explicantes, posuimus hanc semper concomitari distensionē membrorū, affectum pandiculationi similē, raro a. conuulsionē, sciendū est, inter hos duos motus dari tertiū mediū, q sine distensione, & sine conuulsione fiat. Hic motus fit, retractis ad propria principia neruis, & membris motui voluntario deseruientib. cū quadā concussione, & vibratione, vt videatur, neruorū palpitatio, vel vibratio, correspōdens motui pulsus vibrantis, cōsueuit hic motus admodū affligere patientes, & eos detinet aliquādo p menses, & annos, sed diuersimode in aliquibus n. hic motus antiquatur, & consenescit, continue affligēs, in aliquibus aūt periodos habens, vt contingit in epilepticis accessionib. p interualla repetit, & molestat, nisi factus fuerit in morbis acutis; hic n. morte præueniente cito terminari solet. Hic motus, q aliquando valde dolorosus est, aliquando aūt non dolorosus quidē, sed valde molestus ratione cōcussionis, & vibrationis existit, raro occupat totū corpus, creberrime aūt modo dextrā modo sinistrā partem, rarissime aūt vnicū membrū, q cū violētior est, causat distorsiones membrorū sæuas, & admodū dolorosas, à quib. summopere languētes cruciātur, quæ si inualescant, & partib. superiorib. ac cerebro ipsi interdū cōmunicētur, solet inducere affectū epilepsiæ similē; cōcidunt n. cū depditione sensuū, & p interualla quasi saliētes cōuellūtur, cū tamē epilepsia nō sit; in his n. nō emittitur spuma ad os, nōnullosq; vidi, dū hoc detinerētur affectu, licet oēs ceteros sensus amisissēt, auditū tamē seruasse. Motus hic differt à distēsione neruorū, quoniā in hoc nō distēsio, sed eorū cōtractio licet nō cōtinua adest, differt a. à cōuulsione, quoniam q̃uis in cōuulsione pariter ac in motu isto, retrahātur nerui, & musculi, à causa pręter naturā ad ppria principia, tamē hæc adest differētia, q in cōuulsione vera ex retractione neruorū, & musculorū, mēbra remanēt rigida, sicuti fit in tetano, opisthotono, em pros thotono, risu sardonio, strabismo & similib. conuulsionib. at in motu isto mēbra rigida nō reddūtur, sed quasi saliēdo cōcutiuntur, & vibrātur, fitq; in neruis ipsis mot⁹ palpitationi similis. Hunc motū, & hāc differentiā nō aduertētes multi medicorū, motū hunc conuulsionē appellarunt, cū tamē nequaq̃ cōuulsio sit, & ab ea differat, nō tātū essentia, sed etiā causa. Cōuulsio n. duplici fit ratione; alias n. fit ex inanitione, alias ex repletione; fit ex inanitione, exiccatis, & inanitis neruis ex repletione a. dū materia, vel flatu iidē replētur, & in vtroq; hoc casu semp tēdūtur mēbra, & rigida manēt vna cū notabili dolore. At mot⁹ iste, de quo loquor, nūq̃ ab intētione; quoniā nerui exsiccati cuicūq; motui, ne dicā cōcussioni, ac vibrationi inepti sūt, sed nec etiā à repletione eorū; quoniā nerui repleti seu à materia, seu à flatu cuiuscemodi fit in cordis, humore aliquo madefactis, semper rigent, nō aūt cōcutiuntur, nec vibrātur. Cuius aūt ratione fiat motus iste, hinc pateat cū ex notis causis in cognitione eorū, q non ita in aperto sunt, deuenire possumus. In vulnerib, capitis lethalibus solet hic motus, dū deterius habēt, superuenire in opposita loci affecti parte, his q è directo sunt, paralysi deprehēsis, hoc qua causa fiat, satis apertū est, nam vulnere male habente, superataq; ab eo iā, & euicta partis natura, & temperie, putredo ingens, ac corruptio supuenit, vi cuius, sanies prauā & malignā qualitatē adepta, partium è directo loci vulnerati se habentiū, spiritus dissipat, ac in totū destruit, indeq; fit paralysis, cum aūt ad alterā cerebri & neruorū partē praui, ac maligni ab ea sanie trāsmittuntur vapores, tunc oppugnata, nō aūt expugnata facultate, ab eorū prauitate, & sæuitia, insurgit natura irritata ad eorū expulsionē, fitq; pugna ob eorundem discussionē, indeq; generatur motus ille tentāte natura remouere id, q cōtristat; cuiuscemodi fit in singultu, vbi natura irritata à materia in vētriculi substātia existēte, p motum illū q̃rit contristantiū remotionē. Hi praui vapores, cum deteriorē naturā acquiesierint, altiusq; in neruorū substantiā infixi fuerint, non solū motū hunc causant, sed etiā expugnata natura, distorsiones mēbrorū generāt, etsi vlterius pgrediantur, tandē conuellunt partes eas, & ipsum patientē perdunt. Hoc exēplo manuductus censeo motū hunc causari à simili causa, vid. ab aliqua re, q prauā naturā, & malā qualitatem adepta sit, hæc duplex esse pōt, sc. vel materia, vel vapor: vtiāq; quidē credo posse hunc affectū generare, tamen cū vapor facile discuti possit applicatione medicamētorum resoluentiū, & discutientiū videamq; symtoma hoc etiā pluribus huiusce generis recte administratis medicamētis, sæpissime nō cedere, sed p mēses, & annos ptrahi, iudico vt in plurib. hūc motū fieri nō à vapore, sed à materia, q materia sit tenuis, pauca, & praua, qua tenuis, facile pōt infigi in substantia, & principiis neruorū, qua pauca, nec in totū obstruere, nec replere neruos pōt, vnde nō est apta nec inducere verā cōuulsionē, nec paralysim, ratione a. qua praua, aduersatur neruis, eosq; stimulat, & angit cuius ratione excitata natura insurgit ad motū illū, vi cuius possit eā materiā discutere; quemadmodū pariter fit, vt dixi, in singultu, insurgēte natura ad expulsionē rerū pter naturā in substātia vētriculi existētiū, & ipsā pritantiū, tandiuq; durat motus iste cōuulsiuus, quādiu fuerit in totū discussa hæc praua materia p motū illū; sicuti & pseuerat singultus, quousq; materia in vētriculi substātia existens, vel remota, vel discussa in totū fuerit. Hoc a. tantū cōtingit, vbi nec cōtinue noua materia subministratur loco affecto, nec cōtinua eiusdē fit generatio: tuncq; motus iste vel in totū soluitur, vel de nouo genita, & trāsmissa ad eadē loca simili materia, repetit, periodosq; habens p interualla accedit. Si a. cōtinue noua materia & generetur, & subministretur, nō qescit motus, nec piodos habet, sed cōtinuus est, & cōtinue affligere cōsueuit, pterq̃ in somno, quo tēpore obseruaui patiētes à tali motu nō cōcitari, q tñ vbi repetēs dormientes aggrediatur, & pcipue ille, q periodice, & p interualla q̃dā accedere cōsueuit, à somno excitat patientes, eosq; è lecto nōnūq̃ surgere, & deambulare ad alleuiādā molestiā cogit, sicq; motus iste hāc habebit differētiā, q quādoq; accessiones, & piodos habeat. quandoq; aūt sit cōtinus, & cōtinue affligat patiētes, semper à simili dependēs materia: quæ tamen in habente periodos, & accessiones est tenuior & subtilior, & inde cito soluitur; in continuo autem est minus subtilis, & minus tenuis, & ideo magis resolutioni rebellis.

In periodicis autem accessionibus, cum soluendus, & in fine est periodus, tunc maxime concutiuntur ægrotantes, magisq; tunc affliguntur. Vnde nõnullos tunc temporis vidi alta voce clamare, & deprecantes astantes, vt eos detinerẽt, vt hinc motũ illum vehementẽ, & eius solutionem facilius ferrent. Hæc tamen materia neruos petens, si multum prauitatis consequuta fuerit, motuiq; illi, discussioni nõ ita facile cedat non tantũ motum simpliciter conuulsiuũ generat, sed etiã ex valida neruorum afflictione distensiones membrorum ingentes & retractiones vehementes & admodũ dolorosas causat, q̃ si forte ob causarum vehementiam, vel ob partis læsæ imbecillitatẽ, partibus superioribus communicatæ fuerint, in cerebro affectum epilepsiæ cõsimilem, producit, quo affectu accedente, sæuienteq; tunc clamantes, & volentes ab astantib. detineri, concidunt patientes, ac si epileptici forent, à quo tamen casu, postea terminata per resolutionem materię affectum hunc causantis accessione, immunes, ac liberati ab omni motu præter naturam resurgunt. Nec mirum sit ex tam pauca materia in principio neruorum existente posse subseq tot praua, & sæua symtomata; cum pateat ex pauca materia virulenta ad os ventriculi existente, subsequi syncopes, conuulsiones totius corporis, & aliquando epilepsiã, & sæpe mortem. Materia hæc q̃ principia neruorum petẽs, est in causa huius motus, non in ipsis generatur neruis, sed alibi genita aliunde transmittitur. Vt plurimum autem in cerebro generari, ab eoque ad principia neruorum transmitti consueuit, sicuti ad principium medullæ spinalis; tuncque motus hic, si æqualiter eam in totum occupat, vniuersum apprehendit corpus, si aũt vel dextram tantum, vel sinistram eius partem detinet, fit motus iste in parte vel dextra, vel sinistra tãtum, è directo loci patientis existente. Si aũt hæc eadem transmittatur materia, non ad principium spinalis medullę, sed aliquẽ particularem neruũ membro particulari inseruientem, tunc fit motus ille tãtum in illo particulari membro, si tamen in particulari membro læsio ingẽs fuerit, hic motus ab eo cõmunicatur etiam omnibus è directo partibus se habẽtibus, & hinc sæpe à læsione particularis membri hæc affectio vniuerso corpori transfertur, indeq; totum corpus hoc motu apprehenditur, licet autẽ vt plurimum fiat hoc vitio capitis, tamen & vidi factũ ratione aliarum partium, in quibus genita hæc materia, & inde ad neruos trãsmissa, factus fuit hic motus. Vnde & in viscerib. patientibus, & in dorsi affectibus, & partib. inferiorib. (sicuti coxis & crurib. læsis, cuius vitio generari potuerit talis materia) vidi factos hosce motus, primo quidẽ in membris vicinis, & particularib. postmodum etiã cõmunicatos vniuerso corpori, præcipue aũt ei parti, quæ è directo loci affecti sita est, quapropter quodcunq; membrũ ita infectum, vt prauam gignere, licet minimã, queat materiam, potest esse huius motus sufficiẽs causa. Quod membrum quomodo sit inuestigandũ, Medico diligenti patebit, dum considerauerit læsionẽ membrorum, eamq; perpenderit, & diiudicauerit, an primario, vel secundario; & an per se, vel per cõsensum patiatur. Inuenta n. parte principaliter læsa, & ad cuius læsionẽ generetur hæc praua materia, ab eaq; neruis demandetur, nouerit etiã cuius vitio talis fiat, generetur q; motus, ad cuius generationẽ nõ tantum requiritur materia illa praua, & causa apta neruos ipsos lædere, sed etiã neruorũ ipsorũ imbecillitas concurrit, oẽs n. fere, quos pati hosce motus animaduerti semper notaui imbecillũ genus neruosum vel ab ortu recepisse, vel ex accidenti in eis tale factũ fuisse. Quare affectus hic, q̃ nullis signis ponẽdis declarãdus est, cũ sensui pateat, pendet ex pauca, tenui, & virosa prauaq; materia ad principia neruorũ patientiũ, q̃ ratione propriæ imbecillitatis facilius oẽm admittunt noxam, trãsmissa, q̃ genita sit, vel ratione cerebri male affecti, vel ratione particulariũ membrorum praue se habentium; ad quæ principia cum fuerit transmissa, in eis infigitur, eaq; praua stimulans qualitate, virosaq; essentia molestans proritat naturã ad motum hunc, cuius merito, ipsa tentat vel remotionem, vel discussionem materiæ peccantis; sicuti natura irritata à materia in substantia ventriculi existente, insurgit per singultum ad remotionem, vel ad discussionem contristantiũ. Quibus positis, clare apparet, quid pro curatione huius symtomatis agendum sit; Iudicatur n. primo, vt ea materia vel amoueatur, vel discutiatur. Sed quoniã hæc facile per motum hunc, vel remoueri, vel discuti põt, nisi noua suggeratur materia, ideo principaliter incũbendum est, ne materia hæc vel generatur, vel vt si genita est, alio diuertatur, non generabitur, si membra principaliter læsa, & in quibus fomes huius materiæ seruatur, roborẽtur, & temperentur. Si autem generatio non sit prohibita, euocanda est materia hæc à parte læsa, & à neruis ipsis, alioq; diuertenda, præcipue autem ad exteriora, simulq; partes neruosæ roborandæ erunt. An his indicationib. possimus satisfacere, vel non, dixerim morbum hunc difficillimum esse curatu, & hoc præcipue si hic non ad alios cõsequatur morbos, sed sponte aduenerit; neruosæ n. partes in hoc afficiuntur, quæ semper difficulter oẽm recipiunt curationẽ. Vnde hunc motum in aliquib. non tantũ antiquari, sed etiã, vbi à principio neglectus fuerit, cõsenescere vidi, si tamen pars primario affecta inuenta fuerit, eiq; oportuna adhibeantur medicamenta, dum morbus non fuerit antiquatus, & solicitus sit patiens, non ita difficilẽ attestor esse curationẽ; facile n. tolli poterit, si materiæ prauæ generatio cohibeatur, eiusque genitæ vel discussio, vel euocatio tentetur. Quibus aũt remediis hæc exequi debeamus, hinc pateat. Præsupposita vniuersali facta & parata cum his, quæ neruorum genus respiciũt, medicamẽtis totius corporis euacuatione, q̃ semper particularib. curationib. p̃mittenda est, administret medicus ea q̃ discutiendi facultate donata sunt; sicuti oleũ camomelinũ, lumbricatum, anethinum, & liliorum alborum, rutaceum, Viperinũ, & q̃ huius sunt generis, calidaq; actu sæpius applicentur, q̃ si hæc satis fuerint, his admisceatur castoreũ, q̃ cum subtilitate partium donatũ sit, in casu isto multum conferre poterit, loca inungenda erũt præcipue collũ, & dorsum ab occipite, vsq; ad os sacrum & vna cum his etiam partes magis ab hoc affectu detentæ. Partes læsæ, pellib. animalium actu tepidiorib continue cooperiantur: vel si hę desint, loco harum stuppa canabina, vel lana succida semper calida. Reuellatur materia cum frictionib. in parte opposita factis, fiant clysteria acriuscula ad eandem intentionẽ, his poterit morbus superari, nisi noua regeneretur, & fluxerit materia, quo casu adeũda est ea indicatio, qua membro generãti & transmittenti atten-

attendendum est. Vnde si cerebrum sit in causa huius materiei, consideret Medicus, qua hoc intemperie laboret, eamq; corrigat, & temperet, in cuius vsum veniunt ea, quæ in hoc casu (vbi in culpa sit intemperies frigida, calidave) oĕs docent administrāda esse, sed præcipue hic assumantur Embrochæ aquarum naturalium, quæ hic multum prodesse poterunt, robur n. cerebri hinc habebimus, & materiæ discussionem, quam similiter tentare possumus ex eisdem, si instillentur supra partes affectas. Si aũt nō cerebrum sit pars primario affecta, sed vna ex inferiorib. ei incumbatur, tum intemperiem tollendo, tum ipsam roborando, sicque genita materia ab his adhuc in fluxu fuerit, hæc euocetur ad extra, & simul discutiatur, quo casu expertus sum sinapismata, omnibus medicamentis præstare; his n. administratis, vidi quieuisse motum hunc, sicuti animaduerti in puella decimum quartum annum agente; q cum maxime molestaretur ad hoc motu, per annosq; ita laborasset, & per interualla morbus regrederetur, ex nullis, quæ plura à Medicis parata fuere, remediis vllum sensit iuuamē: tandem cum tempore exacerbationis illius motus conquereretur, maxime se affligi sub costis mendosis prope spinā in dextra, parte, ego iudicans hanc partem primario affectam esse, hincq; transmitti, & communicari materiam neruis illis proximiorib. indeq; causari motum eũ conuulsiuum, solis sinapismatib. præmissis tamen vniuersalibus ei parti applicitis, morbum sustuli, qui tamen semper totam dextram corporis partem apprehendebat, ac vehementissime cruciabat, adeoq;, vt & distorsiones membrorum, & affectum, epilepsiæ consimilem, sæpe induceret. Vltra sinapismata tamē parti primario affectæ adhibita, discutientia etiam neruis applicentur, idemq; roborentur & per exterius admota (qualia sunt inunctiones, emplastra, pfusiones, balnea, embrochæ, ac similia) per interius assumpta, qualia erunt confectiones magnæ, Antidoti variæ, Castoreũ ipsum, & vsus Terebinthi Cyprii, quæ valde prodesse poterunt. Vbi tamen cerebrum primario affectum sit, præcipue sum expertus pulueres ex cornu ceruino, tale suillo, cornu vnicornis, craneo humano, & consimilibus osseis medicamentis addito cortice ligni Guaiaci, & radice salsæ pariliæ, multum profuisse, quæ etiam in cæteris casibus prodesse poterunt. Si vero affectus hic rebellis fuerit, nec prædictis cesserit remediis, decoctum salsæ pariliæ, adhibitis corticib. ligni Guaiaci, & aliis, quæ neruos respiciunt (sicuti iua, stœchas, & similia, cum tenui, & siccanti victus ratione) oportune exhibeatur ad minus per viginti quinq; dies; ita n. deuinci poterit, & potissimum vbi intemperies membrorum prauam materiam generantiũ, & transmittentium, ad frigidum declinauerit, si autem ad calidum vergat, fluxioq;, & distillatio sit admodũ praua potius veniat in vsum decoctio radicis cinæ; hæc n. distillante, & fluente materia tenui, calida, & praua, multum prodesse solet; & ideo in casu isto cæteris præferatur. Alimenta flatuosa, & vaporosa in affectu isto vitentur, similiter & quæcunq; acida, & acria, & quæ praui, & tetri sunt odoris; hæc n. omnia neruos lædere solent. Vinum primis diebus interdicatur, postmodum autem debile, & in aquosum cōcedatur. Veneris vsus prohibeatur, & omnis aeris excessus, præcipue autem frigidus, & humidus, & omnia animi molesta accidentia, quæ potissimum hunc morbum exacerbare solent, fugiantur. *Salius de Affect. Partic. c. 20.*

CAVSÆ.

OBSERVATIO.

Noua de natura & causis spasmi sententia.

NErui nequaquam musculos mouent, sed imperium deferunt solum, & ob id cōuulsionis subiectum primum ii non sunt. Deinde ii neque copia differti, neq; vacuatione depauperati sic decurtantur, vt musculos contrahere possint. Tertio musculi nullius conuulsionis authores sunt, hac vna excepta, quæ à flatib. confertim & subito irrumpentibus cietur. Quare cerebrum (φ post neruos inter instrumenta motus arbitrarii solum relictum est) subiectũ huius morbi esse concludimus. In hoc n. sedem habet principium motus arbitrarii imaginatio scil. siue ὄρεξις αἰσθητική (Nam ὄρεξις λογική solum in hoc morbo non habet.) Tandem conuulsio morbus est eius partis cerebri, qua appetitus, vt proprio instrumento, primo musculos mouet. Conuulsio igitur nihil aliud fuerit, quam morbida spirituum & cerebri dispositio, à qua imaginatio appetitui iũcta sic vitiatur, vt musculis violentam illam cōtractionē, per quam membra inuitis nobis distorquentur, imperet. *Erastus Thesi. 105. & 138. de Conuulsione.*

OBSERVATIO.

Opisthotono mortuus, in cuius capite aquæ cochlearia tria visa.

OCtauius Albertus, Renati filius, dolore capitis ac destillatione, tenui vexabatur, cum exigua cōuulsione ceruicis ad posteriora. Hunc defunctum comperimus aquæ cochlearia tria collegisse inter duram menyngem ac cerebelli posteram sedem. *Nereti Nerutii Med. Florent. Obs.* ex Italia vna cum aliis eiusdem accepta.

OBSERVATIO.

Coturnicum esu comitialē morbum, & cōuulsiones cōtrahi.

COturnicib. veratri semen gratissimus cibus, quā ob causam eas damnauere mensæ, simulq; comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiunt præter hominem *Plin. libr. 10. c. 23. Eadem Solinus.*

In Doride & Bœotia & Thessalia, omnibusq; finitimis regionib. multi ex coturnicum esu musculorum distentionib. correpti sunt, quoniam veratro si illę vescantur. Istud idem & Athenis quibusdam accidisse nouimus, qui coturnicib. largiter nimis sese impleuerant. *Gal. Com. 6. li. 6. Epid. Hipp. nostro 35.* vide hac tota de re *Bruyer. de re cibaria li. 15. c. 35. Alex. li. 13. c. 7. Card. de sanit. tuenda lib. 3. c. 21.* Et ante illos omnes, *Mundell. Epist. 6.*

Accidisse nouimus (idq; ex Aloysio Bollacallo, audiuimus Patauino Medico celeberrimo) vt qui in symposio quodam fuissent conuiuæ, omnes cōuulsione corriperentur, quidā etiam morerentur. Postea inquisitione facta, cōpertũ est appositas in cōuiuio coturnices, captas fuisse in loco, vbi magna hellebori copia prouenirct, vnde suspicio cōcepta fuit, ex hellebori violentia id malum emanasse *Seidelius lib. de morb. incurabilib. pag. 102.*

Romæ mulier quædam sponsa comederat in cœna duas coturnices, post harũ esum secutus est morsus insignis ventriculi, adstrictio ventris, febris, totius fere corporis conuulsio, excretioq; vrinæ prorsus

sus nigra & crassa. Mane accersitus. Dn. D. Parternus, quæsiuit ex illa, num hæc symtomata præcesserit mensium Melancholicorum retentio, cum hoc negaret, & ipse certus esset, caloris extinctionem, siue frigiditatem mortificantem, à qua alioqui huiusmodi vrina ortum ducit, tam subito contingere nō potuisse, præsertim cum pulsus esset magnus & vehemens. Conuertit sese ad victum, & quæsiuit ab ipsa, quidnam cœnæ loco assumsisset, illa cum coturnices comedisse assereret, ipsi statim in mentem venit, cibus coturnicum, qui veratrum est, præsertim cū adesset tempus, quo eiusmodi cibo vtuntur. Veratrum a. cum educat atros succos, & caro huius auis, vel succi purgatiua veratri infecti fuerint, vel aliquid in ventre auis veratri remāserit, quod ipsa deglutiuerit, verisimile est, hac de causa istum effectū consecutum esse. Quod autem atros istos succos, nō per aluum eduxerit, in causa fuit, quia in hac muliere hoc longo tempore suppressa fuerat. Cōuertit sese igitur ad vias vrinarias & per has succos illos atros, à quibus color istæ vrinę nigrę originem ducit, eduxit. Ipse vt hanc mulierem rursus sanitati restitueret, ordinauit ei clysterē, ad aluū molliendum, & remedia sedantia morsum ventriculi, atq; ita eā ab hac affectione liberauit. *De Obs. Laur. Scholzii.*

OBSERVATIO.

Ex decubitu sub dio in humo contractæ conuulsiones.

QVendā ego vidi, qui cum humi dormiuisset sub dio, mane conuulsionib. acerbissimis captū in variis membris. *Iacchinus Comm. ad c.13. lib.9. Rasis.*

OBSERVATIO.

Filius meus triennis ex verminatione in spasmum incidens, excluso lumbrico, maligni generis viuo, liberatus, subsequente tamen tenasmo, & inde etiam ani procidentia.

FIlius meus Ioannes Conradus ex Apollonia vxore susceptus, tertiū iā annū ingressus, Maio mēse languere cœpit: cumq; ex febricula, ventris tumore, & oris graueolentia, nocturnis item dentiū stridoribus, aliisq; similib. signis verminationi eum obnoxium esse cōiicerem, puluisculum ex musco marino Corallina dicto, lumbricis exigendis & putrilagini expurgandæ commendatissimum melle expumato exceptū, & ecclegmatis modo remistum ei exhibui, quo sumpto paucis subsequentib. horis fœtidissimā eluuiem multo sero perfusam sed sine vermibus aliquoties deiecit. Circa meridiem cum à matre grauida in vlnis, vt fit, gestaretur, ex improuiso, nihil huiusmodi nobis metuentib. difficillimo spasmo corripitur, conuulsis primum labellis, mox etiam oculis inuersis, cum dētium fragore & manuum distorsione. Territus itaq; subitaneo & improuiso malo, confestim theriacam cum pauxillo aceti subactam oris & nariū regioni adhibeo, vnde breui à graui illo paroxysmo leuatus est. Hūc vbi placidus admodum somnus excepisset, in lectulo reclinatū diligēter obseruauimus: soluto tandē somno lumbricū vnū, viuum forma à vulgarib. rotundis variantē nonnihil, rostello acuto & sanguineo notatū, cętera subspicea lanugine vestitū, in lectulo obrepentē deprehēndimus, q indubie expurgata putrilagine ex intestinis in ventriculū subiens, eiusdē orificiū vellicādo lancinans spasmū hunc tantū nō lethalē excitauit. Adhibita aūt ori & naribus theriacæ ex aceto miscella à ventriculo rursus ad intestina, & inde p sedē accedēte vehementi ex spasmo corporis cōmotione ꝓpulsus fuit. Puer itaq; ex summa imbecillitate paulatim medicamētis & diæta idonea reconualescēs ab hoc malo in ptinacissimū tenasmū incidit: cui post multa alia remedia frustra tentata tandē sacculū ex furfure præparatū, & in aceti & vini rubri adstringentis partib. æqualib. percoctū, remedio alias infallibili, sedi applicari præcepi, vnde subito tenasmus cohibitus. Quē tamē aliud ęque difficile symtoma sedis sc. ꝓcidentia subsecuta est: cuius dū diligentius causas inquiro, deprehēdi erratū à vetula, q puerum ægrotantem obseruabat, quæq; sacculum ex furfure neglecto vino solo aceto, eoq; acerrimo incoxerat, cuius vi ani musculus resolutus, eiusdem procidentiam induxerat, commissum esse. Quanquam a. ani illa proptosis minimū doloris puero, & p interualla tantum, vbi vid. acrium præterlabētium materia irritaretur, inferret: tamē hoc nomine fœda & molesta fuit, quod toties, quoties alui excrementa excernēda erant, reponere opus haberet. Perstitit autem hic affectus (puero nimirum frequentem medicamentorum adhibendorum vsum auersante subinde) ad plures menses, donec natura sua sponte, musculi paralysi dispulsa, sedem firmauit. *Schenckius.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Conuulsio exinanitione curata.

COnuulsionē exinanitione sanari posse, docere nos potest Reuer. Stellæ Cassinensis cōgregationis nunc generalis, casus, qui ex vniuersi fere sanguinis per mariscas subita euacuatione, non modo syncope, sed & conuulsione statim tentatus, sanitati tamen restitutus, adhuc Dei beneficio incolumis viuit. *Herculis Saxoniæ Obseruatio.*

OBSERVATIO.

Conuulsio ex sanguinis immensa hæmorrhagia nata phlebotomia sublata.

IN magnis venis accepto vulnere confluente plurimum sanguinem in partem, fit conuulsio, ꝙ periculosum est, & malū inquit *Hipp. Aph.3. lib.5.* & syncope, sed ab ea non moriūtur ægri inquit Hollerius. Vidit & ipse hominē natum 50. annos in conuulsionē & animi deliquiū incidisse, ex tanta sanguinis ꝓfusione, quanta duo vasa aquaria capere possent, admotis cucurbitulis & facta venæ sectione, plaga quā minima conualuisse. *Douinetus Apolog. lib.1. c.3.*

OBSERVATIO.

Opisthotonus ex congelatione facta in vena caua.

CHristophorus Alberti Pharmacopolę nostri filius, vigesimū agēs ætatis suæ annū Melancholicus natura Wittebergā ꝓfectus est. Vtēs igitur pro ratione victus loci illius cereuisia & cibis frigidis & cōcoctu difficilib. incidit in suppressionē alui & dolores quasi colicos: quib⁹ accedebat spasm⁹ opisthotonus dictus. Exhibuerunt igitur illi medicamēta p os satis fortia: sed tantū irritarūt illū paroxysmū spasmaticū & nihil ꝓfecerunt. Accesserūt igitur ad clysteres valde fortes, q b. lenita est aluus, & cæpit meli⁹ habere. Sed quoties egerebat, inuadebat illū paroxysmus ille. Cumq; paulo melius haberet, ad nos rectus curru, rediit mediocriter habēs, quanq̄ alu⁹ nō respōderet, venit igitur ad nos die decima, nec interea tēporis habuit beneficiū alui: redierūt igitur dolores colici. Accessimus igitur ad clysteria fortia, sed parum sunt operata, & semp exagitatione materiæ rediit paroxysmus. Tandem exhibuimus illi simplicia cly-

cia clysteria, ex libra vna lactis & mellis ℥ iiij. quæ satis commode operata sunt, nec excitarunt tam vehementes paroxysmos. Interea tamen temporis semper supprimebatur aluus & illi paroxysmi redibant, magna cũ violentia ita vt tres aut quatuor homines, vix illum possent detinere in lecto: & hoc aliquando bis aut ter in die fiebat, ratio tamen semper constabat, & in paroxysmo & post paroxysmum loquebatur. Exhibita sunt per os varia medicamenta incidentia & concoquentia materiã: deinde medicinę fortes, quæ tantum exagitarunt materiam, vt paroxysmi essent vehementiores, excrementa erant plane pituitosa & Melancholica, vrina aliquando supprimebatur, per biduum deinde prodibat nigricans & crassa. Cumq; igitur diligenter ppenderem symtomata huius morbi tandem cognoui esse spasmum opisthotonum propter congelationẽ in vena caua facta. Quia contingit, vt vena caua humoribus frigidis & viscosis abundet, ratione quietis sanguis congelatur & frigescit corpus ob talem congelationem, vnde mẽbra neruosa compatiũtur vt testatur *Montanus in 9. Rasis*. Consului igitur illi vt vteretur decocto ligni & singulis quatuor diebus vteretur clysteri ex lacte & melle: & cœpit melius habere & paroxysmi redibant, nõ ita frequẽter, nec ita vehementer. Et quarta primum septimana cœpit sudare ex vsu decocti fortioris, alias ad noctem aliquando sponte habebat sudorem frigidum, sudore veniẽte, cessauit spasmus, sed tremor occupabat totum corpus præcipue tamen crura. Inunxi igitur spinam singulis diebus mane & vesperi vnguento Friderici Imperatoris ad Paralysin & paulo melius habuit, cumque esset obsaturatus vsu clysterũ, infudimus quarto aut quinto die decocto fortiori mane ebibendo ℥ j. fol. sena. & aluus satis commode deiiciebat, singulis etiam octo diebus hieram pachii exhibuimus, & sensim morbus remisit. Tandem loco hieræ Pachii fecimus infusionem in decocto fortiori ex hellebori nigri ʒ ij. epithymi ʒ j s. & vidimus multam Melancholiam & pituitam ab ipso euacuari. Octaua septimana loco tremoris sensit tantum frigus, q̃ ex continuatione horum medicamẽtorum cessauit: & pedis qui videbantur esse contracti, vt non posset recta incedere, remiserunt. Nec tantum toto hoc tẽpore apparuit corpus esse collapsum vel extenuatum, quod maximum est indicium humorum frigidorum. *Camerarius de Obs. Ioan. Hesti.*

OBSERVATIO.

Tensio neruorum ceruicis curata.

GRauiorib' morbis obnoxia ceruix est: sed inter cæteros importunior acutiorq; , q̃ rigore quodã neruorũ erectam ægri ceruicẽ intendens, eũ sæpe vel intra quartum diem interimit. Quo morbo cum Parmensis quidã Franciscus nomine grauiter vrgeretur, & nos ad eum vocati hominẽ robustioris naturæ, & qui turgentib. venis faciem etiam, atq; oculos rubicundiores haberet, inspiceremus, sanguinẽ statim ex ea vena, quã κεφαλικὴν Græci vocant, mitti iubeo. Tum parciore victu, hoc est sola aqua ex melle hominem cibans, hircino atq; caprino oleo detõsum madefacio caput: superq; imposito pileo, aluum etiam his medicamentis duco, quibus à capite ipso ac cæteris superiorib. partibus diduci resoluiq; possit humor, qui huius mali causa fuerant: ex quo ocius adfuit illi sanitas, quam mors ad futura credebatur. *Beniuenius c.103. de Abditis.*

Rigor neruorũ ceruicis, rectã & immobilem eam reddens, τέτανος Græcis dicitur, Conuulsiones species, ꝑ quã, vt *Gal. ait, lib. de musculorũ motu*, partes immotæ in contraria trahuntur à musculis oppositis. Conuulsionis enim, q̃ absq; motu fit, tres sunt species, ἐμπροσθότονος ad anteriora: veluti cũ mentum pectori annectitur, ὀπισθότονος, si ad posteriora, vt dum caput ad scapulas pertrahitur: τέτανος, cum in neutrã partem immobiliter ceruix tenditur. Acutus aũt & vehemens affectus est. Memini olim me cuidam adesse, cui cum maxime dolore ceruix rigida in nullã partẽ inflecti poterat. Huic primũ fomentum adhibuimus: deinde aurea dicta catapotia dedimus, q̃ summo cum labore deuorauit. Subsequente a. ex his larga purgatione, à dolore & neruorũ rigore cito liberatus fuit. *Dodonæus in Annot. ad c. citatum.*

OBSERVATIO.

Vomitione æruginis adolescẽs à febre & cõuulsione liberatus.

IN ore ventriculi, cũ vehemẽtius morderetur, cõuulsiones fieri vidimus, sicuti adolescẽti accidit, q̃ æruginem vomuit. Præstat n. vomitum illum æruginẽ q̃ æruginosum appellare. Erat n. (qualis vera exactaq; ærugo appellata) viridissimus. Huic totũ interim mendum est corpus cõuulsum, & simul vt vacuata est ærugo, ꝓtinus febris ipsius & cõuulsio cessarunt. Materia aũt vomitu reiecta talis erat, veluti si quis optimam æruginem eo modo aqua soluat, vt ex vtraq; connatum corpus, sæpe referat crassitudinem. *Gal. Comm. ad Aph. 1. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

Conuulsio ab helleboro vomitorio curata.

VIdimus quendam Elleboro conuulsione correptum, qui datis vomitoriis lenitiuis breui liberatus est. Eodem fortasse remedio sanatus est ille Galeni adolescens. *Hollerius Comm. ad Aph. 1. li. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

Quidam ex spasmo dies quadraginta continuos spinam ad arcus modum retrorsum inflexam sustinens, vrina lactea emicta, sumptoq; castoreo, miraculo quodam conualuit.

CEruix grauibus & periculosis morbis obnoxia est vel acutissimis. Nam neruorũ rigore, modo caput scapulis, modo mentum pectori annectitur, modo rectam immobilemq; ceruicem intendunt musculi, priorẽ Græci opisthotonon, sequentẽ emprosthotonon, vltimũ tetanum appellant, ii destillationib. proueniunt. Ea vitia ad spinam quoq; descendunt, vt ipsa ad arcus scytici modum retrorsum flectatur acutissimo morbo, quo sæpe intra quartũ diem tolluntur. Inter exẽpla Sanctius Pollanus Cydoniensis ex patricia gente ad 40. vsq; diem huiusmodi tormentis tortus est, digesta tandẽ materia & ꝑ vrinam humore lacteo reddito leuatus est, cui castoreum ꝓcipuo fuit remedio. *Benedict. li. 5. c. 16. Anat.*

OBSERVATIO.

Spasmus ad erysipelas, bubonem & febrem in infante consecutus & curatus.

NVllum remediũ vtilius est, q̃ embrocatio partis posterioris capitis, nuchæ & colli cũ oleo violaceo decenter calido: sicut ego feci, dum essem in seruitiis Illust. Dom. mei, Domini Caroli II. Sabaudiæ Ducis, in Illustrissimo Ludouico Principe Pedemonti, ꝑlibati Illust. Ducis filio, q̃ dum esset in cunabulis, passus est erysipelas in tota tibia cũ bubone in coxa & febre intensa valde, à q̃bus cũ conualuisset,

set, incurrit statim in spasmum à siccitate causatũ cũ continuis, maximisq; clamorib. torquẽdo caput ad posteriora & nullo modo poterat sugere lac. Ego igitur pfudi nuchã & totã partẽ capitis posteriorẽ & collũ cũ oleo violato decenter calido, pmittẽdo cadere, oleũ ab alto manu exprimente petiã in eo infusam p spatium quartę partis vnius horæ, & sic embrocando dormire cœpit. Mox pannis decenter calidis abstersi caput leuiter fricando, & eũ dormire pmisi: q post tres aut quatuor horas p se excitatus, sugit lac absq; difficultate. Redeũtib⁹ eisdẽ symtomatib. semel aut bis, eodẽ & remedio iterato, cũ gratia Dei sanus factus est *Bayrus Pract. lib. 2. c. 20.*

OBSERVATIO.

Opisthotonus curatus.

LAborabat multũ Donat⁹ Lanza, & beneficio ꝓprio & experimẽtis in agnatũ suum atq; alios, vt nomen meũ omnibus innotesceret, & vt in ciuitate inclarescerẽ. Itaq; cũ relicta taberna pharmacorũ in domum Francisci Sfondrati se cõtulisset, q vir & senator erat & secretioris consilii, & multis nominib⁹ dignus: forte fortuna contigit vt p eosdẽ dies puell⁹, ni fallor 17. natus mẽses, febre ægrotaret, aderat aũt Lucas Cruceius, famosus medicus: dixeratq; nõ esse periculũ, 13. die superueniente, comitiali morbo subito correptus est. Aduocatur alius celebris medic⁹: hæret, & merito: nã in decretorio die aduenerat, & à febre: eratq; ad modũ validus affectus. Tũ Donat⁹ psuadet patri, vt me aduocet, ille vt videbat periculi magnitudinẽ simul, & alterũ medicorũ deceptũ, alterũ hærere, misit statim ad me: nõ inueniunt, paulo post bona quadã fortuna rediens domum, intelligo me vocari: accedo illico, non solũ q vir illustris esset Sfondratus, sed etiam quod de me bene meritus, ibi inuenio medicos respicio puerulũ, animaduerto cõtortũ collũ retro habere, dico corã omnib. laborare alio morbo, etiã grauiore q̃ comitiali: q̃rũt quo? respondeo, Opisthotono. Ad vocem insolitam omnes silent, coniiciuntq; in me oculos, tum Cruceius exponit, quid hoc nominẽ significetur, deinde rogat, quare id dixerim, tum ego puerulũ attolli iubeo, vident retortũ collum velut arcũ, nec hoc contentus, admoneo vt conentur dirigere, nihil ꝓficitur, tum Cruceius, vt erat vir minime malus, seu numine impellente, inquit. Ecce non est similis Hieronymo in dignoscendis morbis. Ad hæc verba obstupuerũt omnes, vt qui scirent quanta apud medicos laborarẽ inuidia. Tum pater, Estne modo auxiliũ huic morbo? siluerunt socii. At ego, ne gloriã partã scientia artis fortunæ arbitrio committerẽ, respondeo: me tẽtaturum omnia, nihil posse polliceri, q morbus natura lethalis esset. Medici reliqui coniiciunt totũ onus in me, ne si puer interiisset, q scirẽt notũ omnib. esse q̃ mihi aduersarentur, ego in illos culpã reiicerem, postq iam psuasum esset astantib. me solũ morbum agnouisse. Hac igitur in parte fortunã propitiã habui, sanauiq; puerũ, & satis breui: qui nunc à dignitatis cuiusdã nomine Baro vocatur. Itaque ex ea hora tãtũ glorię mihi accreuerit, vt si vel integro anno Sfondratus Mediolani mansisset, oẽs ciues ad me confluxissent, atq; ita breui primũ locũ inter medicos nostræ vrbis obtinuisse. Sed Deus, qui me ad maius munus vocauerat, effecit vt nondũ expleto bimestri spatio Sfondratus abierit: & interim etiam mortuus est Donatus Lanza. Tantũ tamen mihi ꝓfuit hoc factũ, vt nunquã deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expensas, sed vt ꝑ earsi magnitudine laborẽ augere vellem. Quæris quomodo sanauerim? tribus auxiliis, breuiter dicã: abstinentia à carnibus, vino & ouis: linteis in oleo chamæmelino & liliaceo perpetuo impositis ceruici, partibusq; q contrahebantur: & medicamento quod cõstabat ex Methridato & triplo sacchari rosacei, & electuario de moscho, tum margaritis, hyacinthis, Smaragdisq; orientalib. id quadam bona fortuna apud me compositum erat: miscebatur serapium, ex citri seu mali medici succo. *Cardanus de curat. admir. cur. 15.*

OBSERVATIO.

Tetanus aquæ frigidæ affusione curatus.

EST tamẽ vbi in tetano sine vlcere, iuuene εὐσάρκῳ, æstate media, frigidę longa perfusio calorem reuocat. Calor vero hunc soluit. *Hipp. Aph. 21. li. 5.*

Meminit huius curationis *Hipp. 3. de morbis*, his verbis. Aquam frigidam plurimã superfundito, & postea vestimenta tenuia, pura ac calida superintegito: ignem aũt tunc non adhibeto, hoc auxilium & ad tetanos & ad opisthotonos adhibe. *Ioannes Liebautius in Scholiis ad eundem Aphor.*

Ex his q iuuant habentẽ spasmũ communẽ, qui nominatur tetanus & tensio, factus à materia, frigida est vt subito in aqua demergatur frigida, secundũ quod dixit Hippocrates. Nam corporis exteriora inspissantur, & innatus calor in interiorib. clauditur, quare confortatur & resoluitur materia: non est tamen omne corpus tolerans hoc à timore tutum: sed corpus forte, iuuenile, carnosum, quod vlcera non habet, & in æstate. Plures enim per hoc iam euaserunt. *Auicenna lib. 3. Fen. 2. c. 7.*

Isto modo curaui iuuenem viginti annorum, de quo desperabatur in Morlanis, quamuis non multũ erat carnosus. Habui fere viginti vrceos plenos aqua, & quatuor viri ægrum ipsum erectum tenuerunt. Ego aũt omnes vrceos euacuaui supra collũ & omnia inferiora membra eius, & statim posui eum in lecto, & post vnam horam cum dimidia vnxi ipsum à collo vsque ad postremum spondilem, ac tibias & brachia cum dialthea & marciato, & Agrippa, cum oleo castorei, & dedi sibi brodium pullæ, & vere nihil amplius feci, & in eadẽ nocte curatus fuit, cum Dei auxilio. Alium curaui in Burgedalis, qui erat Anglicus, sed iste fuit corpulentus, per modum superius dictum. Itaq; satius est aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quam adempta spe certo perire, & potentibus extremisq; præsidiis pugnare; quam nihil agere. Semper melius est anceps auxilium, quam nullum. In quo tamen desperata omnino salus est, nec vllum patet effugium imprudentis artificis fuerit; apud vulgum infamare remedia, quæ multis opem contulerunt. *Iason c. 21. De morbis cerebri, ex Valesio.*

MORTVI.

OBSERVATIO.

Ex distentione neruorum mors subsecuta.

MIttere sanguinẽ vt expeditissimum perito est, sic ignaro periculosissimum. Iuuenẽ vidimus, cui cum ex brachio sanguis mitteretur, & neruum scalpellum attigisset, statim subsecuta est neruorum distentio: quæ hominem ita crudeliter afflictauit, vt

paucis

paucis etiam diebus laboranti illi vitam eripuerit. *Beniuenius c.48. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Spasmo Cynico mortua mulier.

CVM imperitus quidam Medicus cuidam muliérculæ ex gena dextra tuberculũ furunculo simile scalpello abscidisset, nulla habita ratione neruorum ac venularũ, quib. illud, cũ semiovi magnitudinem expleret, alligabatur, ilico subsecuta est inflãmatio ac dolor, ex quo simul infelix mulier in eũ incidit morbum, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocãt: quo, dum misellæ illi temerario quodam motu peruertitur os, & facies modo in dexteriorem, modo in sinisteriorẽ partem distenditur, ac totũ corpus pallore quodã suffunditur, adeo affligitatur mulier, vt cum neq; sanguinis missione, neq; alui ductu, neque vnctionib. vllis, neq; alio quouis genere auxilii hoc malum inhiberi posset, infra paucos dies è vita migrauerit: hoc nobis suo ipsius infortunio documentum relinquens, vt cum scilicet oportuerit, nõ passim nos omnibus, qui sibi chirurgici nomẽ vsurpant, sed his tantum qui doctrina simul, vsu & iudicio præualent, credamus. *Idem c.101. eiusdem operis.*

OBSERVATIO.

Iuuencula & bene habita, in octauo gestationis mense opisthotono corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium parit, postero die conuulsa moritur.

MAgdalena Francisci Martineti vxor, iuuẽcula, & bene habito corpore, vtero grauis in octauo gestationis mense febri continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die opisthotono afficitur, ceruice in posteriorẽ partẽ inclinante: loquela priuatur eodem ipso die: oculis cõuulsis, & in vnam semper partẽ spectantib. manet, febris acutissima intẽditur magis. Quarto à morbi initio die filiũ parit, purgationes cõmode exeunt, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerũt. Postridie partus cõuulsa moritur, infansq; horis aliquot post matris obitum & ipse quoq; diem obiit, mater filiũ gestãs eodẽ feretro humo tradũtur. *Valleriola li.6. Ob.5.*

OBSERVATIO.

Appoloniæ vxor mea dilectissima, nonimestrẽ prope partum vtero gerens, pyrophoba, ædiũ in vicinia conflagratione perterrita, vna cum fœtu, ventre adhuc concluso, intra duodecim horas crudelissimis spasmis extinguitur.

INfandũ prorsus, funestum, mihiq; & liberis meis plane exitiosum & deploratũ vxoris meæ charissimæ Appoloniæ ex patritia Wernhartorum apud Haganoenses familia natæ, fœminæ honoratissimæ casum hic locus renouare & non sine lachrymis recensere postulat. Hęc cum ætatis suæ quadragesimo anno tertium iam grauida vterum ad vltimum prope mensem vsque, firma integraque, vt si quacunq; alias valetudine pertulisset: Ecce circa medium noctis ex improuiso ædes in vicinia igne conflagrantes à tubicine turris summi templi excubitore animaduertuntur. Qui sine mora simulatq; flammas conspicatus fuerat, tuba ciues pro laudatissimę atque optime constitutæ Reipubl. nostræ recepto more ad incendiũ restinguẽdum destinatos horrifico certe, sed in huiusmodi difficultatibus singulariter vsitato modulo & sono prouocat. Verum cum pleriq; concubia nocte profundo somno tenerentur, & incendiũ subinde increscerêt, ex maiore campana ictibus aliquot repetitis signo de nouo dato ciues denuo excitat: id quod non nisi in maximo incendio aut alias hostium metu fieri solet. Quibus tãdem expergefacti, alii ad arma, alii vero ad scalas, vncos ferreos, situlas coriaceas, idque genus alia ad incendia cohibenda cõparata, expedienda concurrunt. Strepitu itaq; per plateas frequenti armorum & instrumentorum discursu animaduerso, nos quoque excitamur, & quid rerum sit perquirimus. Mox vbi de incendio in proximo oborto atque inualescẽte admonemur: perterrita vxor curiosa, & ipsa se è lecto quoq; recipit, claues ad arcas expromit, lumina aliquot disponit, conclusa ædium cubicula & conclauia aperit, eo consilio, vt si res ita ferat, quæ chariora & pretiosiora haberemus, commodius incẽdio subtrahi possent. Accidit autem, vt cum malo quodam fato per fenestras in sublimiori ædium loco horribiles flammarum & scintillarum sursum in aera effumationes cõspicaretur, statim de vehemẽti grandioris iam in vtero fœtus commotione quereretur: cumque dolores parturientibus non absimiles quasi præcurrerent, iussa quieti se dare: paruit. Cumque sedari iam viderentur dolores, somno correpta dormire visa est. Sed ecce inter dormiendum derepente rursus, ignis imaginatione indubie perterrefacta, horribili spasmo corripitur, qui tanta violentia maxillas conuellebat, vt immissum ori cochlear, ne respiratio interciperetur, in frustilla quamprimũ dentibus confringeret, oculos distorsione omnino inuerteret, manus intorqueret, spinam distenderet, notabili fragore dentibus frenderet, stertorem in faucibus difficilem non sine attoniti morbi metu ederet, membra pleraque & musculosæ partes palpitantes tremerent, mente abalienaretur, mox sensibus omnibus tam internis quam externis priuaretur, fœtus in vtero multifariam iactaretur, iam in latera, nunc etiam sursum versus vitalia, rarius deorsum, nunc conuolutus, nunc explicatus animaduerteretur, spectaculo sane horrifico & miserãdo. Quo sic consternatus sum, vt quis mihi cernenti tum talia sensus fuerit, quiuis facile iudicare possit, quidve in tanta trepidatione & tam crudelis & sæuæ accessionis cõuulsificæ (quæ vt prima erat, ita ob violentiam vicinam mortem minabatur) cõsilii caperem, incertus essem prorsus. Siquidem hic morbi conclamari vis Hippocraticum illud: Grauidam ab acuto aliquo malo corripi lethale esse, in memoriam reuocabat, illic fœtus in vtero rationem aliam atque aliam, imo contrariam non tam rebus agendis indicationem præscribebat, quam vtẽdorum remediorum moderationem suggereret. Adstantes etiã mulierculæ pro suo more nullis hic medicamentis locum esse, tum grauidæ, tum fœtus occasione, paroxysmi tam atrocis vi, vtrisque propemodũ enectis, clamarunt. Itaque dum spemque metumque inter dubius, anxie medicamentis, quæ non ægrã solum, sed & fœtum quoque grauiter iam periclitantem, & frequenter subsultantem reuocare atque confirmare possent administrandis insisto: tum quæ conuulsionibus debentur, conquirendis sollicite admodum contendo. Ecce alius spasmus æque atque primus formidandis symtomatibus stipatus, miserã de nouo aggreditur. Et quia externa membra ex prima accessione ita debilitata fuerant, vt propendentia, viriumque expertia & languida omnino conspice-

spicerentur, & si ea etiã secunda hac vice plurimum conuellerentur, ob eorundem tamen imbecillitatẽ ad sensum, non intelligentibus haud tam crudeliter torqueri videbantur. Quin etiã intro conuersus spasmus interna quoq; maxime vitalia conuellendo p̃tentabat, edito intus ex distentis partib. crepantib. sono euidenti, adstantib. nobis omnib. nõ semel exaudito. Vnde proxime sanguinis affatim per os anaphoricõn instar reiectio subsecuta, q̃ res vt admiranda & rara, sic extra hæmoptoicos in epilepticis solũ aliquib⁹ notata. Cæterum cum ex pulsu concidente & virib. prostratis spem oẽm vitæ matris asserẽdæ abiicerem, atq; ægram iamiã morientem conuulsiones in singulas horas geminatis vicibus inuadere & crudeliter exercere, indicibili animi mei dolore cõspicerem, locos num humerent aut cruenti quid remitterent, futuri abortus certa signa mulieribus explorandum præcipio. Quæ cum pudoris sinum siccum omnino, neq; vllam fœtus exclusionis significationem præbentem comperissent, simul etiã dubia viuentis adhuc fœtus signa sursum vitalia versus conuoluti notarentur, proh diram mortalium conditionem, nunc illic et satis repugnantib. de vtriusq; vita actum esse videbam. Interea varia medicamẽta reficiendis virib⁹, spasmo profligando, & ad partum deiiciẽdum accõmodatissima administrata. Ex quibus ea quæ ori infundebantur, pleraq; vna cum sanguine regerebantur. Quæ v. exterius adhibebantur, nullum prorsus effectum in tanta matris cum fœtu colluctatione, qua sese mutuo tot interuenientibus spasmis conficiebant, ostenderunt. Castoreum ex aceti modico & aquis spasmicis maceratum, naribus & ori adhibitum, inprimis auersabatur. siquidem vbi mitiores essent conuulsiones, aut nonnihil remitterent, visa est rationi sibi aliquo modo restitui, sed visu & voce à prima aggressione ad finem vitæ vsq; destituta fuit. Tandem cum spasmi nullo modo, nisi prius vita ab iis superata fuissent, cessuri viderẽtur, atque omnia in peius abirent, dulcissima coniunx à prima noctis hora vna cum fœtu, qui ante aliquot horas mortuus coniiciebatur, tantis malis confecta, circa duodecimam horam meridianam ex hac vita caduca in sempiternã, Anno Salutis M. D. LXXIV. XXVII. Iulii, placide decessit. Scire autem licet, cõuulsiones huiusmodi multis de causis immedicabiles omnino fuisse. Primum incredibilis ille ignis metus & formido, quam ante multos annos Haganoæ firmiter impressam cõceperat, cum ciues vita & bonis, incensa vrbe priuari se metuerent. Quod accidit Henrico secũdo Galliarum rege ciuitatem obsidione ad diem aut circiter premente, atque indignante, quod ad primum aduentum suum non statim in vrbem receptus fuisset. Quin ante aduẽtum eius fama spargebatur, Regem Haganoam militibus suis ex pacto diripiendam concessisse. Quibus permoti ciues: cum iam tormenta bellica muris & portis admouerentur, tentoria extenderentur, ignes maximi vndiq; & vndiq; excitarentur: ipsa quoque singulari tum ignis metu correpta, perpetuo post eum terrorem animo suo obstinate firmatũ, fouit & circumtulit secum. Accedente autem altero etiam illo funesto & fatali incendio nostro, cũ grauida, iam partui vicina esset, aucta πυροφοβίᾳ lethales illas cõuulsiones, proh dolor, incurrit. Porro Apoplexias, epilepsias, spasmos, tremores, paralyses ex animi affectibus, metu, terrore & consimilib. non tam subito excitari, q̃ plerunq; lethales & irremediabiles esse, exemplis & obseruationib. libri huius abunde demonstratum est. Quam potentes aũt grauidarum in fœtũ affectus sint & miraculosi, vbi vel maxime noxiis ardenter sine offensa omni pfruuntur, vel apprime desideratis frustrantur, vel deniq; terrore afficiuntur, id operis huius libr. 6. prodigiosis historiis ostensum est. Iam quotusquisq; medicorum est, qui grauidæ conuulsionem ex terrore, momento quasi incussam, sine omni causa interna morbifica prouocatam, vel certissimo medicamento arcere queat? Si morbi causæ ablatio, eiusdẽ curatio est, quomodo, quæso, subito conceptum terrorem, ne mentem & neruos statim feriat, & percellat, inhibebit medicus? Si grauida monstrosi animalis improuiso occursu perterrita fuerit, q̃ idem ne fœtui notam aliquam enormem & inemendabilem imprimat, prohibebit? Fortassis plusculum spei liberandę coniugis dilectissimæ fuisset, si vel morbi vi, vel medicamentorum ope, abortus ante virium prostrationem mature successisset. Qualis aũt occasio administrandorum remediorum fuerit, ex historia constat, vt quæ vel primo paroxysmo confestim prope exanimata fuerit, fœtu, quod hic repetendum censui, sursum statim conuoluto. At vero si tempus spectes, robusta & optime valens cum fœtu intra duodecim horas, paucissimis interpositis dialimmatis continue sæuientibus conuulsionib. animam cum sanguine, horresco referens, profudit. Indubitatum præterea est, denegata fœtus exclusione iam matrem fœtui, iam fœtũ matri conuulsiones subinde communicasse, cruenta vtriq; ad æternam vitam victoria. Adde nullã hic inuolucrorum fœtus diruptione, nullam serosi aut subcruenti, q̃ fieri nonnunquã solet, humoris profusione notari potuisse: sicuti quoque fœtus ad imum ventrẽ deuolutionem nullam compertã, quæ vel minimam abortus, qui tamen & ipse quoque & matri & fœtui sępe periculosus est, promouendi indicationem præbuissent. Qualis autem enixus partus sperandus sit, si non præeunte & cooperante natura adiuuetur, in tanta præsertim virium deiectione, irritumq; futurum omnium medicamentorum partui excludendo seruientium vsum, quiuis facile decernet. Sæpius etiam in eam considerationem veni quavel matrem vel fœtum sectione morti subtraherem: Sed cum fœtus ante matrẽ multis argumentis mortuus crederetur, neutrum fieri potuit. Quod si fœtus matri certis signis superuixisse deprehensus fuisset, nihilo tamen minus moriendum ei fuerat, quãdo chirurgo fœtus ἐκτόμιας perito & exercitato caruissemus. Restat igitur vt firmiter mihi persuadeam non hoc sine numine Diuum accidisse, sed Deum optimum maximum recondito suo consilio sic disposuisse, vt artis præsidiis omnibus vacuus, auxilioque omni destitutus, fidissimam coniugem vitæ meæ iucundissimam simul & necessariam sociam, senectutis liberorumque meorum post Deum spem vnicam, salutis denique meæ verius quam suæ curiosissimã, fœminam lectissimam, piam atq; honestam, rei domesticæ imprimis obseruantissimam, quibus donis plerisq; omnibus hic innotuit, deserere atque amittere, non sine summa animi mei perturbatione, vitæq; iactura coactus fuerim, vt subsecutis nimirum ab eius obitu innumeris calamitatibus se-

bus solus superessem, nihilque consilii aut spei alias quam à Deo Opt. Max. ardentissimis votis flagitandum liquido per ipsius clementiam agnoscerem: cui laus & honor sit in secula seculorum. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Opisthotonos ex clauo pedis digito infixo, ægrum extinxit.

FAbri cuiusdam lignarii filius octodecim annorum, robustus iuuenis, forte sinistri pedis digitum maiorem clauo caligario impegerat, quod vulnus quia neglectim habebat, neq; chirurg⁹ magnopere curabat, sexto die opisthotono correptus, tanta violentia conuellebatur, vt caput illius dorso retrahendo affigeret, frustra & nimis sero multis remediis tentatis, vnde me præsente misere periit. *Cneulinus de obseru. propriis.*

DE INCVBO.

OBSERVATIO.

Incubo laborantium historiæ.

NVperrime sacrificus quidam me conuenit, Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est & prorsus perii, Tabes me habet. Viden' quam sim emaciatus, quam exanguis? vix tenui pelle contegor, succulentus esse soleo, speciosulus & bene habitus, nunc fœdũ spectrum videor, hominisq; inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & q̃ affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepide, & valde admiraberis. Sub quamlibet fere noctẽ ad me cõmeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, illapsa violenter cõprimit, atq; coarctat animæ meæ vias, vt ægre respirare queam. Quin clamitare cupienti vocis iter præcludit, vt quantum præ pauore nitor attollere, minime queam. Nec manus ad propulsandam iniuriam, nec pedes ad capessendam fugam expedire valeo. Vinctum me & affixum tenet. Heus inquam, surridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione Incubonem intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura moratus, Phantasma, inquit: ludibrium inquit: profecto non est ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum & quæ hisce manibus exercui denarro. Equidem vigilans, mentisque compos, eam video coram, & inuadentem accipio, conorque obluctari, sed præ languore, metu, angustia, & impacta vi nihil efficio. Hac de re horsum, vorsum amens cursitaui, vnumquemlibet percunctans possetne succurrere miserabiliter pereunti. Minoritam consului (quem callidum veteratorem dicunt) ab hoc præsentaneã opem sperabam. Sed spe mea plane frustratus sum, nullam is salutem attulit, tantum monebat Deum Opt. Max. (quẽ iam pridem precibus fatigaram) strenue adorãdum, vt dignaretur infestam vexationem auertere. Adii vetulam quandam pro fama populari, sagam atq; versutam. Hæc aiebat, quod sub crepusculũ diei statim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore, vt eo ipso die malefica me inuiseret. Id etsi vanum videbatur, nec parum me ab experimẽto absterreret religio, victus tamen impotentia, & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouẽ accidit vaticinium, veniens in domum meam vesi[illegible] cruciatum quærebatur nec potui ab illa aut precibus supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet, sed implacabilis veterem morem asseruat, semelq; constituit me fœdo angore cõficere. Hominem hunc vix quiui vlla oratione ab insania reuocare, sed à secundo tertióue congressu hilarior factus morbũ agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. *Iason de morb. cerebri, &c. cap. 26.*

Non iniucundum est, quod Medicus quidam scribit contigisse nuper apud Auernos in cœnobio quodam. Cum enim pharmacopola, quem secum habebat, inter dormiendum incubo laborasset, qui in eodem cubiculo erat, accusauit. Se enim ab illis noctu prope iugulatũ fuisse, cõstricto collo. Quod cum socii audacter negarent, totamque in eum culpam reiicerent, qui noctem insomnem furore quodam percitus duxisset, iussus deinde est solus, laute cœna sumpta, exhibitis etiam flatuosis alimentis, dormire, cubiculo vndique optime clauso. Rediit paroxysmus, dæmonem esse iurauit, cuius etiam faciem, & gestus mirifice depingebat. Neque vnquam illi aliter persuaderi potuit, nisi vbi curationem inito consilio adeptus est. *Scholiographi ad c. 13. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Nobilem virginem ex bona prosapia nouimus, quamprimum somno oppressa, noctu ophialten perpessa est, visaque est sibi multos lemures & spectra videre. Quæ vsa meis præscriptis medicamentis, in totum, à grauibus, eiusinodi symptomatibus liberata est. Sed & in historiis legimus, quosdam ex incubo vel succubo mane in lecto extinctos inuentos fuisse. *Horstius annotat. ad Lemnij occult.*

Memini, dum puer essem, me cubare apud matronam quandam optimam: cum dormiret ei super stragula, vir niger mihi incumbere visus, mane querebatur incubone se infestatam fuisse. Ego quamuis puer, nihil de nigro illo audebam indicare, quod minitari si quid protulissem visus mihi fuisset. Quare mulieres olim putabant, se à Faunis opprimi qui hac mali parte tentabantur & Dæmon Faunorum faciem induẽs profitebatur se incubonem esse. *Heurnius de morb. capitis. c. 21. pag. 224.*

OBSERVATIO.

Epidemici seu popularis Incubi species pestilens & rara.

MEMORAT Silimachus Hippocratis sectator, contagione quadam, plurimos ex ista passione, veluti lue, apud vrbem Romam confectos. *Cal. Aurelian. Tardar. Pas. lib 1. c. 3.*

OBSERVATIO.

Incubus in constante ætate curatus.

GRandes natu corripit, sed minus. Vidit Sylvius duos quadragenarios habitu melancholico, qui de hoc affectu inter se conquerebantur. Coniecit id fieri propter fucum melancholicum multum opplentem vasa lienis ad ventriculum attinentia, coniecturam veram probauit, exitus; nam purgato succo melancholico, conquieuit. *Douynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

DE MELANCHOLIA.

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Prodigiosa melancholicorum historia.

VT melancholicos timor nunquam deſerit, ita præter naturam eis per imaginationem viſa, non ſemper eodem genere continerentur. Siquidem alius teſtam ſe factum putauit, atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum ante cantum, ſic ille brachiorum plauſu latera quatiens, animantium ſonum imitatus eſt. Fuit autem alter, timens ne Atlas, qui mundum ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere ipſum à ſe excuteret, atque ipſe cum illo collideretur, ac nos quoque cum illo periremus. Sunt alia huiuſmodi infinita eorum viſa. *Galenus lib. 3. cap. 6. de loc. affect.*

Aliis (melancholicis) quidem caput plenum & graue eſſe videtur, aliis vero leue & vacuum, aliis ſiccum. Quidam neque omnino caput ſe habere putauit, ad quem excogitaſſe dicitur Philotimus ſupra reliquam curationem plumbeum pileum, à quo grauatus caput ſe habere intelligeret. Fiunt autem mente capti & timidi & miſericordes & lachrymantur & deſerta perſequuntur. Quidam etiam dæmones ab inimicorum præſtigiis ſibi immiſſos eſſe putant. Alii venenoſum pharmacum accepiſſe ſuſpicantur & ſuſpicionem ipſorum confirmant viroſi & peregrini ructus, qui ipſis adſunt. Et eſt morbus hic omniuarius, & non facile enumerabilis. Et alius ad lucem prodire timet, & tenebras perſequitur. Alius amiciſſimos timet, alius omnes homines: Alius fugit caliginoſos locos. Plerique tamen in tenebricoſis locis degere cupiunt, & in monumentis ac ſolitudinibus. Quidam vero etiam aquam timent & vinum, & oleum, & omnem liquorem, velut qui morſi ſunt à rabioſo cane. Et in ſumma melancholiæ deliria multiformia quidem ſunt ob particulares corruptas imaginationes. Vnum vero omnibus ipſis commune eſt: Timor & Triſtitia. Triſtantur enim omnes præter rationem, & neque ſi interroges, habent quod dicant cur triſtentur. Non pauci vero ipſorum mortem timent: & alia quædam nullo timore digna. Sunt etiam qui mortem vehementer exoptant. Quod igitur ob atram bilem ratiocinalis animæ principia occupantem, timor fit, & triſtitia & mortis formido, nihil miri eſt. Videmus enim etiam extra corpus nihil nobis ita horrendum veluti ſunt tenebræ. Cum igitur velut caligo quædam ratiocinali animæ circumfuſa fuerit, neceſſe eſt timere hominem, vt qui cauſam timoris ſecum in corpore circumferat. Sicut enim in profundis tenebris pueri timent, itemque adulti imperiti. Ita etiam atræ bilis color velut tenebræ rationis locum obumbrans, timoris efficit. Quapropter omnium ſymptomatum ſingulas accidentium cauſas enarrare impoſſibile eſt. *Aetius Tetrabibl. ſecundæ, ſerm. 2. c. 9.*

Ego mulierem vidi, quæ ea imaginatione vexabatur, vt medium manus ſuæ digitum conſtringeret, tanquam in ipſo totum geſtaret orbem. Plorabat autem illa quoque, verita ne quando digitum ſuum inflecteret, & totus orbis corrueret, & omnia ſtatim interirent. Iam alios pleroſque vidimus, quorum ſuperfluum eſt, forte etiam ſupra vires noſtras omnium velle meminiſſe: verum hæc appoſuiſſe ſufficiet, quæ iis potius, qui à melancholico humore originem trahere incæperunt, ſolent euenire. Quapropter ſi morbus ex triſtitia aut ſollicitudine quadam præcedente, aut alio animi affectu cœperit, conſiderare tunc oportet, imaginationis ſpeciem, aut rationem, aut aliud quiddam eorum, quæ ſubitam mutationem efficere poſſunt. Plurimi namque ſic curati ſunt quodammodo, vel cum vidiſſent audiuiſſentque ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita ergo Philodotus Medicus, quendam qui ſibi caput amputatum eſſe, quod tyrannus factus fuiſſet, putabat, caſumque deplorabat, curauit: impoſito repente capiti ipſius plumbeo pileo, & grauitatem ſentiens caput ſe recepiſſe rurſus putaret, gauiſuſque ſit plurimum, atque ideo vana imaginatione liberatus.

Iam mulierem quidam curauit melancholia laborantem, hoc pacto: cum putaret illa ſerpentem ſe deuoraſſe, vomitum medicamento citauit, atque in id quod reiectum fuit, paruam beſtiam per omnia imaginationi illius & deſcriptæ à vana imaginatione feræ ſimilem impoſuit. Quare huius quoque affectum qui ob triſtitiam eius quod putarat, euenit, gaudium nimirum ſubito accedens diſſoluit. Adhæc aliam quandam ex longa viri peregrinatione melancholia correptam & iracunde omnibus reſpondentem vidi: ſed & ipſa eodem modo ſanata fuit. Nam maritus ille peregre reuerſus, nulli prædicens, neque aliquandiu differens, ſed ſubito ingreſſus, ſeipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur mulier ipſum conſpiciens, atque ita amplexa, multoque gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, rurſuſque ad ſtatum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. Sic igitur, niſi affectus longo aliquo tempore infeſtauerit, tales imaginationes curare oportet, omni modo, omnique artificio vtentem, præſertim vbi malum à manifeſta quadam & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit. *Trallianus lib. 1. c. 16.*

Thraſylaus Pythodori filius Axonenſis, hac inſania correptus fuit, vt æſtimaret eſſe ſuas quæcunque in Peiræum naues appellerent, illas recenſeret, dimitteret, deduceret, in portum ſubeuntes exciperet, tanto gaudio, quam ſi dominus earum mercium eſſet, de his quæ perierant, nihil requireret, de iis quæ allata & ſalua fuiſſent vehementer gauderet, ſic multa cum voluptate vitam agens. Vbi vero frater eius Creiton ex Sicilia reuerſus prehenſum medicis tractandum commiſit ab illa ſanatus dementia lætius ac iucundius ſe nunquam vixiſſe affirmabat quoniam & omnis moleſtiæ prorſus expers eſſet & plurimis interea voluptatibus frueretur. *Athenæus Deipnoſoph. lib. 12.*

Apud Horat. *epiſt. vlt. lib. ſecundo.* Argiuus quidam credidit in theatro vacuo tragædos ſe audire: ope vero cognatorum ſanatus, queſtus eſt extortam ſibi voluptatem iucundiſſimam ademptumque mentis errorem gratiſſimum.

—Fuit haud ignobilis Argis:
Qui ſe credebat miros audire Tragœdos
In vacuo lætus ſeſſor plauſorq; theatro:
Cætera qui vitæ ſeruaret munia recto
More, bonus ſane vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic vbi cognatorum opibus curiſq; refectus
Expulit helleboro morbum bilemq; meraco.

Et

Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.

Nostra memoria vir quidam illustris in eum mẽtis errorem incidit, vt mortem animo conceperit, ac se iam è viuis excessisse haberet persuasum, adeo vt cum illum amici & familiares ad instaurandas vires iam collapsas, precibus, blandimentis, obiurgatione adhortarentur atque vrgerent, omnia respueret, quod causaretur mortuum esse se, ac nihil ita constituto opus esse alimento. Cum autem fame enecandus videretur, instante scilicet septimo die, qui famelicis atque inedia lethalis esse solet, comminisci cœperunt, atque excogitare rationem aliquam, qua posset hic mentis error eximi aut mederi: itaque inducti sunt in conclaue, arte atq; industria obscuratum personati quidam histriones linteo obuelati ac fasciis obuincti, quibus mortui sepulchris inferri solent, instructaque mensa ferculorum apparatu, liberalius largiusque se cibo, ac potu reficiunt, æger autem hæc conspicatus, sciscitatur quid moliantur, & quod sint genus hominum, responsum est, mortuos esse se tum is, mortui ne edunt? illi, maxime, si libeat accumbere, id non vanum experietur, confestim mente captus exiliit, lectoque se subduxit, atque vna cum mortuis commentitiis cibo fruitur affluentius: peracta autem cœna somnus illi obrepit in eum vsum cosecto liquamine. Siquidem qui sensu mentisque iudicio ac ratione sunt orbati, arte tractandi sunt, nec vlla re efficacius, quam somno domandi.

Cuidam persuasum erat nasum sibi excreuisse in immensum, atque in prodigiosam longitudinem, exporrectum sic, vt elephantis proboscidem circũferre visus sit, qui nusquam non esset impedimento adeo vt subinde patinis, vt illi creditum est, innataret: accitus medicus atq; affectum melancholicum subesse suspicatus dexteritate quadam ac latenti habilitate longum farcimen naribus admouit, arreptaque nouacula seu cultro tonsorio, apprehensa nonnulla carnis parte imaginarium nasum auulsit, confestim exhibita homini parum sobriæ mentis soporifera potione præscriptaque salubri diæta, omnis mali metus ademptus est.

Alius quidam hypochondriacus, hoc est cui precordia humore melancholico ac flatibus turgida essent, persuasum habebat, ranas ac rubetas, quas bufones vocant, intestina perterebrare, nec vlla ratione ea opinio illi eximi potuit. Medic⁹ quo illum magis haberet obsequentem (nam melancholici ægre ab opinione dimouentur) tale quiddam corpori inhærere pronunciauit, itaque exhibita purgante potione, ac subdito clystere procuratum est, vt aliquot eius generis reptilia in subiectam peluim conijcerentur: vbi autem pharmacum vires suas explicuit, aluus affatim inanitus est, conspectisq; excrementis, & quæ illis innatabant animalculis, vana illa opinio animo excussa est.

Alter quidam opinatus est ex vitro sibi conflatas clunes, sic vt omnia sua negotia atq; actiones stando perficeret, metuens ne si in sedile se inclinaret, nates confringeret, ac vitri fragmenta hinc inde dissilirent. *Lemnius lib. 2. c. 6. de complex.*

In febre ardente Burgundus quidam Lutetiæ ad ædem S. Iuliani multis clarissimis medicis astantib. mortuum se affirmabat simul cum fratre ibi decumbente. Postea phantasia mutata declamabat, precabaturque medicos, ne amplius animæ impedimento essent, quo minus è purgatorio euolaret ad Deũ: aliquando imitabatur moribundum, quasi efflaret animam: monebat vt spectarent exspiratum, postea summo timore & omnium desperatione corripiebatur. Tandem opportunis adhibitis remediis & hæmorrhoidum profluuio liberatus est. *Scholiographi ad c. 17. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Melancholici affectus dicuntur, qui ex imaginatione ea præternaturali varia ac multiplici fiunt, alii se figulina ex argilla vasa esse putant de facili frãgibilia, & frequentiam hominum euitant, ne occursu leui frangantur: alii se putant esse lupos vel gallos, alii non parua formidine hiatum terræ timent, quidam semper de morte cogitant, aliqui se mortuos esse arbitrati sunt, cibum potumque respuentes, alii se ceruina cornua gestare non dubitabant, quidam in flumina se immersere, alii vitam suspendio finiere, quidam religiosus in vadoso Veneto litore sine causa se obruit: quidam à dæmonib. quos noctu videbat, vt in puteum sese demergeret, excitari nobis narrauit. Timent fere omnes quæ non sunt timenda: & mẽte corrupta in furiam labuntur, mortem eligunt, vt alia quæ magis timenda putant, euitent, ideo semper tristes, pauidi, & meticulosi cernũtur, sicut pueri in tenebricosis locis inspicientes, sic color fumidus atræ bilis mentis sedem perturbans, timorem generat. Vnde philosophorum sententia est, corporis humores complexionẽ & naturam immutare, ex qua animæ actiones pariter immutantur & vires animæ corporis sequi habitum, è diuerso alii se reges principesque faciunt. Quidam nec se caput habere arbitratus est, qui plumbeo pileo grauiori capiti imposito quo premeretur assidue, sanatus est. Ille qui cornua se gestare putabat, impositis & alligatis capiti ceruinis cornibus, quæ serra diu secari sentiens, & ablata cernens, ab ea insania liberatus est. Quidam qui se mortuum putabat moriturus, socii comitate, qui cum eo sese mortuum in sepulchro esse asserebat, & quod ipse mortuus cibum caperet, ad escam facile incitauit insanum. Sunt qui tales timidi, stupidi, miserabiles, lachrymosi, latebras & solitudinem quærentes, quidam se à dæmonibus vexari putant, alii venenum ebibisse, quidam mala medicamenta hausisse, aut phyltra incautos deuorasse autumant, certissima tamen suspicione. Est enim morbus varius ac multiplex, vel infinitus. Nam alii vel amicissimos metuunt vel odere, alii vel omnes: alii tenebras amãt solifugarum & talparum more, & in lucem prodire verentur. Alii aquam & humorem omnem formidant, quos canis rabidi vitio hydrophobos vocamus. Totidẽ enim sunt melancholiæ deliria, quot particulares phantasiæ, sed vnum fere omnibus commune est, formidine agi, quando non metuenda metuunt.

Quædam mulieres sine pudore nudæ per vrbem cõclamatæ insaniæ feruntur. Exemplum vnum referam mulieris nudæ per ciuitatem peragrantis in quadam Italiæ vrbe, quæ cum in officinã quandam meritoriam incidisset, nocte tota à quindecim viris Venere defatigata, mensium largo profluuio, qui pluribus annis antea constiterant, non sine magno pudore diluculo menti restituta discessit.

Noui-

Nouimus quendam in Creta religiosum habitudinis cholericæ, ætate iuuenem, subita furiosa dementia correptum, qui domesticos omnes gladio persequebatur, à pluribus captus, manicis & compedibus in carcerem intrusus est: tonderi ad cutem statim iussimus, & supremam in cubito venam secari, & cataplasmata capiti imponi, & cibum humectantem dari: verum præter pruna & sorbilia oua omnia negligebat, factis & sermone delirabat, neminemq; neq; amicum neq; sodalem nouerat: audax, furiosus, post triduum sanguis rursus dimissus est. Mox rediere sensus paulatim, & manicas laxari supplex orabat, deinde & compedes, sed clausus in carcere detinebatur, tum perfecta loquebatur, nec factis deinceps delirauit. Qui demum non sine pudore patres rogauit, vt in Nihium insulam mitterent. Is enim nouilunio sæpe comitialiter cadebat. *Alex. Benedict. lib. 1. c. 28. de curand. morb.*

Vidi quendam, qui totam mundi superficiem imaginabatur esse ex subtilissimo vitro, & subtus esse serpentes, se in lecto tanquam in insula, vnde si egrederetur, frangeret vitrum, & incideret in serpentes, & ideo nolebat ex lecto egredi. *Montanus consil. 23.*

Ego etiam audiui à fideli medico, quod mulier quædam illiterata, dum esset melancholica latinum loquebatur congruum: qua sanata euanuit. *Aponensis comment. ad probl. 1. partic. 30. Arist.*

Observatio.

Melancholiæ varia symptomata.

IN melancholicis affectuum varietas, & frequentissima mutatio, vt nunc canant, nunc furiant, fleant, rideant, imo & vnico vultu diuersissimorum affectuum signa appareant, per constrictionem & relaxationem subitam, villorum cordis ex alternatim ingruentibus phantasiis, cum apprehensione boni aut mali. *Gemma lib. 1. c. 7. Cosmocrit.*

Observatio.

Historia melancholici ad risum proni: quem tandem mœror & tristitia subsequuta.

QVidam Wildenbergius tribus diebus cõtinuis ad risum pronus erat, vt quicquid ageret vel ipse vel alii risum ipsi mouerent. Is cum forte inter concionandum mulier dormiens de subsellio caderet, & omnes reliqui, qui id viderant, riderent, cœpit etiam ipse ridere ita vt sibi temperare à risu amplius non posset tribus diebus continuis atque & noctu, ex quo admodum debilitatus & male affectus est. Vocatus Brunfelsius, explorato pulsu, iussit statim saluatellam sinistrę manus secari, ne tamen admodum multum detraheret. Statim igitur conualuit, & dixit Doctor, si per tres præterea horas expectasset, quod expirasset. Immoderatum istum risum subsecuta est ingens melancholia, mœror & tristitia: sed ex confectione lætificantis Gal. paulatim melius se habuit. Accidit id anno 1525. *Ex schedis Gesnerianis Wolphius.*

Observatio.

Alia non multum absimilis hist.

NOui Chirurgum quendam, mihi admodum familiarem, qui citra causam manifestam aliquando in tantum risum seu cachinnum prorumpebat, vt interdum ad mediam horam, aut diutius nihil aliud agere, nisi ridere solebat, etiam cum periculo vitæ, vt adstantes omnes nonnisi risu emoriturum metuerent, tandem per syncopem ridere desiit: idque magna ex parte accidit, quando erat parum potus. Nos, qui videbamus eum ridentem, obstupefaciebamur semper, futurum putantes, vt ridendo moreretur, mortuus tandem est quartanarius. *Adolph. Occo, suis obseruationibus.*

Observatio.

Melancholiæ singularis quædam species.

MElancholiæ singulari quadam specie Gryphisvvaldiæ Pomeranorum multos annos detenta est honesta quædam & primariæ familiæ matrona, quæ anno ætatis vicesimo, marito suo nupta, trigesimum nunc annum cum eo vitam in coniugio sterili agit. Hæc mente quidem integra ac vegeta est, nec quicquam à ratione alienum loquitur, veruntamen auersatur ea, quæ auersari non debebat, & vitiosam ad cibos, potus, homines, vestimenta, & cæteras res offensionem atque fastidium obtinet, propterea fastidium melancholicum aptissime dici posse arbitror. Sensit primum fastidium hoc paucis annis post contractum cum marito suo matrimonium, vt nec vndelibet allatis, nec à quibusuis hominibus, vel in quibusuis vasis præparatis cibis aut potionibus frui posset, & si aliquando ad conuiuium ab amicis apparatum inuitaretur, panem, carnes & reliquos cibos vndiquaq; circumcideret, quam eos ori admoueret, nec cõmuni cum marito, nedum cæteris poculo vteretur. Ante annos vero circiter sedecim puella quædam, cum qua ei summa amicitiæ necessitudo fuit, in ædibus ipsius Epileptica conuulsione correpta est. Eius paroxysmi terror illi postea maiorem non tantum ciborum & potionum, verum etiam hominum, vestimentorum ac cæterarum rerum satietatem iniecit. Nam ab eo tempore solum maritum suum eiusque ex fratre nepotem puerum in domum suam admisit, cæteros omnes tam externos, quam domesticos & cognatos excludit, quod ipsos in Epilepticorum familiaritate versatos esse suspicetur. Sed nec Maritus omnes homines, nisi ipsa volente & consentiente compellare audet. Præterea omnis fere generis cibos ac potus ab eo temporis spatio auersata est, eosque vel ab Epilepticis vel Epilepticorum consuetudine vtentibus attrectatos esse veretur. Aliquot annis solo pane, à certo quodam Pistore empto, cibi & sola aqua ex certo quodam puteo hausta, potus loco vsa est, postea vtrisque tam pane quam aqua illi suspectis redditis, iam biennio solo lacte ex propria vacca, quam eius rei causa domi suæ alit, nec cæterorum pecorum gregi adiungi sinit, mulcto, victitauit. Eadem quoque de causa multis iam annis ab vsu cœnę Domini abstinuit. Ad hæc vestes, interim non mutauit, sed eas solas, quibus tum temporis, quo puellam ab Epilepsia affectam conspexit, induta fuit, retinet. Quæ cum quotidiano vsu prorsus attrita ac dilacerata sint, iam in publicum, quod antehac facere solebat, prodire non audet, nec nouas sibi vestes parari cupit, quod omnes sartores,

tores, sutores, pelliones & cæteros opifices de Epilepsia, vel Epilepticorum conuersatione suspectos habeat. Denique ex omni sua supellectile amplissima nihil præter vnicum cantharum & lectum in vsum adhibet. Et lectum quidem cum marito communem habet, cantharum vero, ex quo consuetum suum lac haurit & vestes suas, nec maritum, nec alium quenquam contingere patitur. Tristis sane & commiseratione dignus casus, quod optima illa matrona, in summa omnium rerum abundantia nullis propemodum escis vel potionibus famem sitimue depellere, nec vestimentis necessariis corpus tegere, nec aqua sordes vel corporis vel lintearum vestium abluere possit, sed miseram in solitudine, squalore & immunditie vitam traducere cogatur. *Seidelius suis communicatis exemplis.*

CAVSÆ.

OBSERVATIO.

Melancholiæ morbi causa vera diorismo inuentæ, atque experimento constitutæ.

SI ratiocinationis imaginationis, & cæt. præcipuum instrumentum recte demonstrauimus esse spiritus animales naturæ congruenter affectos, prorsus necessarium est, vitiatæ tum ratiocinationis, tum imaginationis causam proximam esse dispositionem eorundem spirituum inconuenientem. At melancholia est affectio quædam cerebri rationem aut phantasiam primo impediens. Quare dispositio est spirituum contra naturam. Equidem quod nos per somnum, per subitum timorem, per ebrietatem & cæt. falsa imaginari cogit, idem quoq; vt per melancholiam aliasque desipientiæ species, imaginando erremus efficit. At in prædictis causa est, vel spiritus inordinate motus, vel vapor alienus cum eo mistus, dispositionem ipsius naturalem contaminans. Hinc scite dictum est, talia esse delirantium phantasmata, qualia sunt dormientium somnia. Non obest sententiæ, quod ille desipientiæ sunt breues, melancholica autem deliria plærunque longa existunt. Hoc enim non modum generationis alium esse probat, sed perseuerantiam causæ eandem vtrobique non esse, clare ostendit. Hinc ex hypochondriaca melancholia desipientes, quia malum in cerebro pertinaciter non hæret, sæpe ad se subito redeunt, ac purissima interualla habent. Quocirca nihil aliud est melancholia morbus, quam praua quædam spirituum cerebri dispositio, à melancholicis fumis profecta, mitem cum perseuerante timore & tristitia desipientiam inducens. Duplex vero est huius morbi species. Nam vna perpetua est, altera ex interuallis affligit. Illius causa est in cerebro ipso, huius extra ipsum subsistit, ac hypochondriaca à Medicis nominatur. Illam rursus bipertitam faciunt. Nam aut in solo cerebro humor ac vapor talis continetur, aut in toto corpore (vel pluribus saltem aliis partibus) collectus est. *Erastus disputat. Heidelbergæ habita, Anno 1577. Respondente Leone Wolpharto Memmingense.*

OBSERVATIO.

Melancholici cuiusdam locus affectus circa torcular in cerebro.

NOuit Syluius quendam, qui leuem quandam melancholiam patiebatur, & aliquando similis furioso videbatur, is ardorem magnum dicebat se sentire interna capitis parte, qua torcular est, vasorum cerebralium ad suturam lamdoidem & in occipitio vbi decidit vas insigne quod reptans ad frontem vsque inter duo cerebella protenditur, in quo solum cerebrum afficitur. In hoc morbo sectio cephalicæ & basilicæ inutilis fuit, atque etiam poplitis. Fortasse vena frõtis secta vtilis fuisset quod animalem facultatem exoneraret. *Douynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Somno ob melancholiam mensibus quatuordecim quidam destitutus.

DEprauatæ aut perturbatæ mentis functionum comites fere sunt vigiliæ, eæque interdum pertinaces adeo ac diuturnæ, vt mente captus quidam menses quatuordecim insomnes duxerit. *Fernelius lib. 5. cap. 2. Pathol.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Virgo quædam ob menses retentos melancholia correpta, & tandem insaniens, per venæ sectionem curata est: qua minime repetita, recidiuam incurrit.

SI fas est, vt se res habet eloqui, nullum animi perturbationibus inueniri potest præsentius remedium, quam quod missione sanguinis adferri potest, cuius ope & viribus ipsa commotio sanguinis & difflari possit & refrigerari. Vnde postea cesset putredo tandemque desinat sanguinis inflammatio.

Vis eius sectionis nobis quondam enituit apud Stephanum Iaminium in vico Diui Antonii & eiusdem nominis templi confinio, qui vt cuidam apud se virgini mederemur, procurarat nos ad se conuocari. Erat virgo annorum quatuor & viginti, corpore vegeto crassoque, facie subrubente & læta lepidaque, quæque prima statim fronte ludere videretur. Aderat Stephanus ille herus eiusque vxor & quotquot erant in ædibus pueri. Imo etiam, si valemus memoria, Martinus Collaudus in eodem vico Chirurgus & Magister Guilielmus Bellus eius vicinus pharmacopola, priores in auxilium vocati, nec sua adhuc opera quidquam profecerant. Adeo omnes illi isthanc virginem conturbari obseruauerant, horrere, contremiscere, pallere, erubescere, vagari modo, modo delitescere, silere diu, conclamare repente alias tot denique malis excruciari, tot differri doloribus & perturbationibus animi, vt in suspicionem dæmonii tandem omnes deuenerint, quum morbi principio, ludos iocosve illi antea esse reputassent. Ad hanc cum appulissemus, assertum nobis est, firmatumque,

que, nullis prius vexatam animi doloribus, nullo mœrore aut molestia, omnes denique defuisse ægritudinis causas, & tristitiæ, saltem occasiones esse minus oblatas, nullos etiam amoris præcessisse igniculos, quorum conscii esse possint testesue. Inter has moras auctiora esse cœperunt omnia, & nobis præsentibus gestus varios & vultus nouos illa capit & varie componit sese. De Phantasmate quæritur magnitudinis cuiusdam inusitatæ quodque pollicetur adeo truculenti vultus, horrendique, vt cuius intuitu illa horrescat magis & coram omnibus perpetuo contremiscat, eiusdemque præsentiam conspectumque refugiat oderitque peius cane (vt dicitur) & angue. Multa ipsi primum præscribimus, quæ melancholici humoris acerbitatem retundant, reprimantque eiusdem perniciem, multa quæ fumos dissipent tetros, quæque eundem humorem depellant, tandem etiam quæ foras eiiciant, & euacuent. Nihilo inde magis ipsi minuuntur cruciatus: quin potius cumulatur malum vigiliarum damnis augeturque, illique tandem incessit exclamandi vociferandique permagna cupiditas: phantasma denique eam crudelius propiusque præmit, agitat & consectatur. Iussu nostro herus gladio armatus & clypeo phantasma illud designatum adoritur magno fortique animo. Quod cum intuetur illa, manibus pedibusque obnixe rogitat supplex, vt herus phantasmati nequissimo insidias paret ipsumque confodiat. Proindeque obtestatur iterum vt herus ad id attendat ardentius. Alioqui identidem statim recursurum asserit sedulo ni animaduertat. Fugandum inde alii aliter exclamant miseranda, commoti clementia, & singulari misericordia ducti. Tot quot homines sententiæ. Accersendos esse parentes, & commonefaciendos adhibendosque censent, omnes in consilium.

Nos ægrotantem contra ad eos deducendam esse percensemus. Ita fore vt loci & aeris mutatione fortasse illud prægrande phantasma disspareat & euanescat. Eo cum ventum est, ecce propere phantasma præcurrisse conqueritur misella. Ibi retinetur tamen vi diem totum noctemque, & quod ante se duceretur atq; phantasma præuenerit, ipsamet illius peruersitatem incusat. Eam interea parentes, suis quibus apud se possunt auxiliis adiutant, sed promouent admodum parum. Eodem iterum conuocati comperimus omnia grauiora, inædia dum vires labascunt, metu perenni, vigiliis egerendique frequentia. Sæpius siquidem isthuc protrahebatur, vbi phantasmatis locum designabat, quasique digito demonstrabat, animi gratia securioris, & comparādæ securitatis. Tumque dum luctabatur omni renixu, ita conturbari, præmi & quasi opprimi phantasmatis vicinia contactuue vidimus, vt egerere protinus vtrinq; cogeretur, facti nescia & velut oblita sui. Nullum non mouemus interea lapidē, cumq; interuenisset eius mater, interpellata num illi belle singulis lunis menses respōdissent, subticuit: iterum rogata per me, se minus aduertisse fatetur firmatq;. Iam enim liuescebat facies præ sanguinis refluxu & abundantia. Nobis (hercle) turpe & indecorum videbatur, nihil nostra opera potuisse rescindi. Inde adeo factum est, vt in rem ægrotantis illico consilium inierimus de secanda vena. Vinum interea vt viribus collectis esset ferendo, illi meracius propinatur etiam generosissimum, tumq; vena sinistri cubiti interior pertunditur. Sanguinis effluxu omnia continuo dissipantur, vt pene infecta qui aderat, dixerint quæ præcesserant incommoda, ita belle omnibus visa est in integrum restituta. Vires confestim factæ sunt auctiores, nullæ denique mali superioris vestigia restiterunt. Perendie iterum venam secari oportere, recreatis etiam prius viribus consulebat vis boni. Quod est attentatum quidem, sed parca admodum manu. Misellæ attamen huic inuectum est ad aliquod tempus remedium, quod tantisper illi fuit ex vsu, dum in tanta iterum copiam sanguis coaceruaretur, vt copia æqualis priori, & exitu impeditus in eandem denuo reuolueretur naturam & perniciem, quæ similes tandem turbas & cruciatus concitaret atque prius. Ista vero nunquam redeant, nec renascantur, si ex arte medicinam fecerimus, & iuxta præscriptum Hippocratis *libr. de virginalibus* omnia detraxerimus impedimenta quæ deorsum expellenti obnituntur naturæ, prohibentque sanguinem effluere. *M. Cordatus comment. ad libr. Hippoc. de virginalibus.*

Observatio.

Melancholici annuis euacuationibus curati historia alia.

Eram Romæ primum, cum cæteri omnes mihi insidiabantur: erat etiam vir quidam praeclarus ac fortunatus L. Martius qui quotannis incidere in melancholiam consueuerat, erat porro admirabile videre clementiam simul & inscitiam, & temeritatem illorum medicorum, quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant, alii enim pituitosos, alii biliosos humores euacuabant, at Lucius cum nihil proficeret, nec meliusculus esse inciperet, ac de me esset ad ipsum perlatum, statim me aduocandum censuit, vt ego quoque & de origine & de curatione morbi differerem, ego vero accessi, & ex solo colore feci de noxio humore coniecturam, ipsumque esse melancholicum cognoui, itaque eum ipsum euacuaui, & statim Lucius est melancholia liberatus, hoc præterea illi consilii dedi, vt singulis annis verno tempore, ac si opus etiam fuisset autumno idem faceret: eique receptui fore, vt postea eodem morbo non corriperetur, quod cum fecisset, meam vocem ex aureo Apollinis tripode missam etiam hodie prædicat. Ea autem euacuatio fit, aut venæ sectione, aut medicamento, aut hæmorrhoidibus reseratis: id quod etiam tutius est, ex quo fit, vt cum hæc euacuatio sit alicui consueta, tum vero suppressa, existere melancholia soleat, ac si quis id parui faciat, nec prius corpus expurget, cum symptomata huiusce affectus persentiscere necesse sit. Sed consequuntur etiam ea omnia, quæ ipse memorauit: vt abscessus, morbus attonitus, conuulsio, insania, aut alii affectus, quorum nulla possit inueniri leuatio: cum humor melancholicus plus vel adustus vel putris redditus, malignam acrimoniam contraxerit.

Galenus lib. de Hum. commen. 3. ad text. 26.

Obser-

OBSERVATIO.

Melancholici desperati vitro antimonii restituti, historia memorabilis.

STibium opitulatur omnibus in vniuersum morbis, quos atra bilis excitauit, iisq; præsertim, qui hypochondriacam obtinet inflammationem. Equidem vidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melācholicus factus, plane desipiebat, multaq; stulte loquebatur. Huic sane exhibitum fuit stibium granorum duodecim pondo: ꝙ paulo post copiose atram bilem per aluum eduxit, cui erāt admista (vt ego qui vidi vocatus tāquam ad miraculum testari possum) ramenta veluti carnis, quæ magnos varices in particulas dissectos præ se ferebant. nāq; excrementa illa sanguinem nigerrimum repræsentabant potius, quā vllum ex aliis humoribus. Hoc vtiq; illi tantam opē tulit, quod postera die visus est belle pristinā mentis suæ sanitatem recuperasse. Et quoiam is erat corpore robusto & animo forti, ideo non est mirum, si facile & sine vllo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem, quanquam audax nimis forte habendus est ille, qui eam exhibuit. *Mathiolus comment. ad lib. 5. c. 59. Dioscorid.*

OBSERVATIO.

Mulier melancholica, enemate & cauterio curata.

MELANCHOLIA vehementi correpta quædam mulier nullum voluit plane admittere Medicamentum nec dormiuit quicquam. Pisaurensis iussit fieri clysterem ex vino Maluatico & Philonio, & optime contulit. Nam vinum deducit vim medicamenti ad cerebrum. Deinde peruenit ad cauterium actuale, in sutura coronali. *Ex obs. manuscriptis Camerarii communicatis.*

OBSERVATIO.

Melancholia cum hæmorrhoidibus annuis purgationibus leuata.

QVIDAM quotannis, nisi purgetur laborat melancholia, & mira visu res est, quo modo iam ipse etiam incipientis morbi, primam præsentiscat generationem, meque protinus accersi iubeat: quo melancholicis humoribus expurgato, è vestigio cessat melancholia, atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eueniunt, vnum, quod expurgentur superuacanea, alterum, quia excretorum acrimonia reclusa, paululum hæmorrhois mali sanguinis aliquid ipsa etiam profundat. Nam quum solennis ipsi & consueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoica, eius postea suppressione redundat melancholia. Ipsum itaque non Vere solum sed Autumno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla sentiat superioris morbi symptomata. *Galenus comment. ad Aph. 47. lib. 6. Hippocr.*

OBSERVATIO.

Melancholia cum comitiali morbo complicata, vt in summa desperatione curata.

CÆSAREM Palauicinum, aliumque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo alternatim, quorum vnus iam quindecim diebus (cum febre, Palauicinus, alter iam sex mensibus sed sine febre, verum cum clamoribus) laborantes & frustra à medicis vexatos, somniferis lotionibus capitis, & solo potu pulueris chrysoliti ex vino, in octo dierum spacio sic liberaui vt nunquam morbus redierit. *Cardanus curat. admirand. cura. 3.*

OBSERVATIO.

Melancholia difficili cum diuturna alui astrictione, post multorum remediorum inutilem vsum, liberatus quidam.

IVVENIS ditissimi mercatoris filius, cum ante annum ad nundinas Nordlingenses proficisceretur, ac per decem dies integros, in eadem profectione insumeret, in reditu grauem melancholiam incurrit, qua sibi persuadebat, omnem eam pecuniam, quam eo mercatu conquisierat, furto sibi ablatam, quin eo vsque delirabat vt se hominem esse haud agnosceret. Imo parum abfuit, quin totus amens fieret. Domum reuerso parētes anxii omnem operam in percurando filio nauarunt, at post multorum remediorum vsum, quum se inanem operam ludere viderent, in eam suspicionem incidere, qua philtrum seu poculum amatorium propinatum fuisse sibi persuaderent. Puellam enim nostratem liberalis formæ, paulo ante deperibat. Ego tandem vocatus, causam huius affectus inquirens, hominis aluum ideo plus minus decem astrictam comperi. Itaque clystere iniecto & postero die syrup. de Rhabarbaro exhibito, intra paucos dies conualuit. *Cneulinus de obs. propr.*

OBSERVATIO.

Casu à melancholia liberata mulieres.

ERAT quædam annos nata plus minus viginti quinque, cui, vt sunt garrulæ mulieres litiganti, ac quiduis vt in buccam venerat, improperanti vicina irritata auitum nescio quem næuum, illi tamen incognitum, obiecit, quod eo molestius ferebat, quod obliteratam maiorum maculam, & ne ipsis quidem cognitam prolibus, iam quodammodo refricasset. Cæpit illa rei indignitate mota, secum mussitare, indignari, solitudines quærere, necessariosque omnes à se ablegare, ac tandem in grauissimam incidens melancholiam, quum vix dum cessantibus λοχείοις puerperio ex consuetudine iusta persoluisset, nihil tamen aliud somniabat, quam imminentem partum: & quamuis iam plane collapsus vterus esset, persuasum tamen sibi habebat, eundem quam maxime turgidum esse. Astant circumquaque mulierculæ consilii inopes: nam dum conceptam de impregnatione opinionem eleuare student, morbum augent. Aduocor igitur & ego tandem, vna cum doctissimo collega meo D. Iohanne Paridano: narrantur singula, vt acta sunt ordine. Illa interim, etsi medici operam recusaret, quando me solum præter opinionem illi assentiri percepit; præterea, cum pollicentem me audiret, si modo obediens esset præceptis nostris, partum breuem, & quam maxime facilem, admittit quiduis, atque semotis aliis, rationem quærit, qua ratione partus optime promoueri posset. Respon-

spondeo, opus esse obstetrice, & ante omnia, quod aluus adstrictior esset, necessarium esse eandem leui enemate eluere. Admittit: inditur per obstetricem clyster, ominaturque interim me suasore omnia prospera. Nos interea, dum ferebat occasio, quiduis non molimur ad propulsandum morbum, purgamus, reuellimus, humoremque melancholicum, vt potuimus maxime, refrenauimus. Verum omnia frustra: nam quum vanæ parturiginis spes diutius protraheretur, indies magis ac magis ingrauescebat malum, adeo vt iam vinculis coercenda esset. Illa interim intelligens, arctum conclaue apparari in quod recludenda esset, solitudinem nacta, prosilit è lecto, ac subito conscendit vicinum peristylium, suspicata ibi se ad tempus delitescere posse. Redeunt tandem in cubiculum quibus cura illius demandata erat, & appropinquantes lecto, nihil audiunt nihilque vident. Accenduntur candelæ, ægrotam è lecto profugisse comperiunt, circumspiciunt quoquo versum; vident tandem illam statuæ in morem erectam in peristylio stantem. Illa interim perquirentium oculos in se intentos conspicata, verita ne quid grauius in illam decernerent, vt sunt melancholici suspicaces prorsus & meticulosi, ex peristylio præceps in pauimentum decidit: corripiunt eam alii, inopinato casu attoniti, atque in lectum deferunt. Ibi illa aliquantulum quiescens, in suauem incidit somnum, à quo & delirare desiit; & quæ ante cibos fastidierat, & non nisi coacta eosdem sumere solebat, iam vltro illos postulabat, ac sensim ad se rediens, congrua victus ratione obseruata, citra medici alicuius operam conualuit.

Noui & aliam ætate prouectiorem, mihi admodum familiarem, quæ cum & ipsa delirare cœpisset, fortuito casu conualuerit. Quod quidem, quantum ego coniicere possum, in iis solum melancholicis locum habere poterit, quæ oriuntur eo tantum sanguine, qui iuxta cerebrum est alterato, reliquo in toto homine illæso permanente; aut si ob ventriculi os affectum primario, ob cognationem in consensum rapiatur cerebrum. Verisimile siquidem est, violento illo & forti casu corporis compagem concuti, atque melancholicum humorem, forti illa concussione à cerebro ad partes inferiores delabi. *Ronsseius Miscellan. epistol. 3.*

Observatio.

Melancholicus ad cranii fracturam vsque, vulnere accepto, à melancholia liberatus est, eodem vero conglutinato, melancholiam denuo incurrit.

Gordonius scribit, se quendam melancholicum vidisse vulneratum in capite, vsque ad cranei fracturam: qui quamdiu vulnus fuit apertum tamdiu mentis dilucida habuit interualla; clauso autem vulnere rediit melancholia. *Dominic. Leonus lib. 1. c. 8. Art. Medend.*

Observatio.

Melancholicus vulnere in crure accepto sanatus.

Melancholicus dum noctu vagaretur per vias, forte vulneratus est in crure, & multo effuso sanguine, melancholia est liberatus. *Hollerius comm. ad aph. 21. lib. 6. Hippoc.*

Observatio.

Melancholiam, commoda consolatione sæpe curari.

Qvemadmodum orationis iniuria sæpe animi ægritudinem aliis concitat, ex qua ipsum corpus male etiam afficitur, ita accidit etiam vt sermonis commoditate, & apta consolatione non solum animi mœror, sed & corporis molestia discutiatur. Eius rei sit hoc exemplum. Venit aliquando ad me vir doctus & industrius, cuiusdam oppidi Bauarici Scriba senatorius. Is igitur cum significaret, se vigiliis diuturnis vexari, & ita animo conturbari, vt negotiis sui officii pro eo ac deberet, incumbere non posset, quæro ex eo, quam causam eius mali esse existimaret, respondet se quidem non certo scire, putare tamen se in id malum incidisse, occasione mœroris quem ex stulta ædificatione, qua ipsius loculi magna rei familiaris iactura exhausti fuissent, suscepisset. Quod cum cognouissem, dixi me consilio meo quamprimum illi adfuturum esse. Itaque mittens ad illum epistolam in eam ea conieci, quæ ad consolandum ipsum accommodata esse censerem, idque effeci solius orationis subsidio, vt non solum animi mœrorem deponeret, sed & corporis sanitatem integram breui reciperet, ac hoc beneficium meum grato animo apud multos prædicaret. *Oethaus lib. obseruat. prop.*

Observatio.

Musicam ad melancholiam curandam efficacem esse.

Admirabilem vim à Deo Opt. Max. Musicis Harmoniis in animi nostri tum affectibus perturbatis sedandis, tum etiam facultatibus roborandis, & excitandis concessam esse, cum multa alia ostendunt, tum vero experimenta plura probant. Etenim cum in Aula Fuldana versarer, vsus sum familiariter quodam aurifabro homine artificioso & bono. Is igitur cum in melancholiam grauissimam incidisset, ac à me conuenientibus purgantibus euacuatus esset, remisit quidem malum, sed non plane desiit. Itaque Musicorum instrumentorum harmoniam, qua illum oblectari plurimum sciebam, adhibens eum paucis diebus ad mentis sanitatem reuocaui. Idem genus auxilii ipse etiam soleo in me ipso reficiendo, cum vel studiorum contentione vel occupationum crebritate molestiam animi contraxi, per libenter vsurpare. *Idem lib. obser. propr.*

Observatio.

Singulari solertia Medici à Melancholia asserta.

Venetus quidam Medicus, curaturus puellam, melancholica dispositione laborantem, postulauit à patre ipsius vt sibi suo more agere cōcederetur, sic n. sese facilius illa sanitati restituturū esse. Pater cū vnica filia esset lubēter hoc ipsi permisit. Ille dormiturū se cū illa simulans, postq̄ vestimēta depo suisset, tandē ad eā in lectū ꝓsiliit, illa perterrita improuiso illo spectaculo exclamare, ac sese in pedes coniicere

coniicere cœpit, sicque curata est. Humor enim melancholicus difficilis alioquin, ad motum, nisi valide moueatur, non expelli ur. *De clariss. docenda & illustr. medi. Philos. & Med. Laur. Scholzii obseruat. rarioribus.*

DE LYCANTHROPIA.

OBSERVATIO.

Lycanthropiæ seu lupinæ insaniæ exempla horribilia.

MALVM, quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur. Latine lupina insania, species quædam melancholiæ est. *Aetio libr. 6 cap. 11. & Paulo libr. 3. cap. 16.* testibus: qui namque hoc affectu detinentur, in Februario mense domo egressi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta plerumque vagantur, eaque maxime aperiunt: quo fit, vt prompte quæ pars in ipsis afficiatur dignosci possit, quoniam cerebrum: pariter quis affectus præter naturam sit, quæue sit eius causa, quoniam symptoma in genere functionum noxæ principum præsertim imaginationis & cogitationis deprauatæ: nam memoria his fortasse oblæsa non est, veluti percepi in quodam, qui hoc affectu laborabat, etsi huc vsque duos viderim tali affectione correptos. Ille namque cum prius me nouisset quadam die cum detentus hoc malo esset pariter obuiam mihi factus, ipse vero timens secessi: at ille modicum me aspiciens abiit: erat autem cum eo multitudo quædam hominum, ipse quidem ferebat humeris crus integrum ac tibiam defuncti cuiusdam: hic demum curatus liber euasit. Qui cum iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogauit, cum in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. *Altomaris capit. nono, de medend. morb.*

Patauii, authore *Ioh. Fincelio libr. 2. mirac.* Lupus sibi videbatur agricola, anno 1541. multosque in agris insiliit, trucidauitque. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseuerauit se verum esse lupum, discrimen solum existere in pelle cum pilis inversa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, vereque lupi truces, voracesque, tibias & eius brachia gladio feriunt, amputantque, veritatem rei exploraturi: cognita vero hominis innocentia, eum chirurgis tradunt curandum, sed post dies non multos expirauit. Hunc ea melancholiæ specie exagitatum fuisse dubium est minime, quæ Arabibus Chatrab dicitur, deriuato nomine à bestiola, quæ irrequieto modo super aquas modo huc modo illuc absque ordine vagatur. Latini, vt quidam volunt, Tipulam id insectum vocant in palustribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id est, hominis in lupum conuersionem vocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam, appellant, ex Marcello: item insaniam lupinam, plerique λυκάωνα, alii κυναγχωπίαν. Eo mali correpti, ex atræ bilis fuligine se in lupos vel etiam canes credunt mutatos. Plinius & Edouardus scribunt cerebrum vrsi deuoratum ingignere imaginationes, quasi in vrsum quis transmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta ac montes vagabatur, se in vrsum esse conuersum phantasia vitiata ratus. *Vierus lib. 3. cap. 21. de præstig. dæmonum.*

Rusticus quidam subinde verno tempore Alcmariæ visus est, aspectu toruo ac insanus & circa cæmiterium hærere, mox & Ecclesiam intrare, qui & supra scamna (vt ipsi spectauimus) furore percitus saltabat, modo ascendendo, modo descendendo, qui nunquam in eodem loco quietus. Baculum vero oblongum manu tenebat: neminem percutiebat, sed canes eo à se depellebat, nam ex canum morsu crura nigra & vlcerata cum crustis nigris habebat. Totum corpus squalidum, subnigrum & melancholicum spectabatur. Facie tamen pallida, cui & oculi valde concaui erant. Ex signis iam dictis hominem lycanthropia affectum iudicabam, hic, quod scio, nullo medico vsus est. *Forestus obseruat. 25. libr. 10.*

DE MELANCHOLIA HYPOCHONDRIACA.

OBSERVATIO.

Melancholiæ hypochondriacæ dilucidatio.

ETSI frequentissima illa affectio præternaturalis sit quam hypochondriacam seu Mirachialem vocant medici, nihilominus illius essentiæ, nec non, & symptomatum causæ à paucis cognitionem haberi existimamus, qua de re de eadem verba facere inpræsentiarum decreuimus. Sapit namque raritatem quandam ac mirabilis nonnihil, si illius essentiam ac symptomatum naturam spectemus, ita vt ex illius discussione non contemnendam vtilitatem medicinę studiosos percepturos arbitremur, etsi enim quotidie medicos nonnullos ac vulgares etiam illius verba facere audias, parum tamen vel nihil propemodum recte intelligere illius naturam comperies, quinimo & scriptores sicco admodum pede eius pertractationem pertransire manifestum est. Cum itaque quispiam rugitibus quibusdam, flatibus, ructibus acidis, fluctuationibus in hypochondriis vexatur tremoreque detinetur, ac præter causam timet, ac tactu circa medium ventrem pulsatio quædam præsentitur, iam dubio procul hunc Mirachialem seu hypochondriacum appellant Medici. Quod si non omnia, sed maior pars prædictorum symptomatum adsit, nihilominus eundem quoque eadem affectione laborare dicunt, ita vt nonnullas etiam nullis melancholicis symptomatibus vexatos hypochondriacos seu Mirachiales appellent; meminit *Galen. 3. de locis affect. melancholia hypochondriaca, cap. 7.* de mente Dioclis; scribitque hanc affectionem ob alteram causarum ortum ducere, vel quod sit plus caloris quam debet habere, in iis venis quæ alimentum à ventriculis excipiunt, vnde sanguinem in ipsis crassiorem fieri contingit, vel quod ventriculi, os quod intestinis continuatur inflammetur. Huius quoque affectus meminit idem *Galen. in commentar. in lib. 6. Hippocrat. de morb. vulg. comm. 3.* per hæc verba. Sed quibusdam potius raro iam inclinan-

clinante ætate, & affectu fluctuoso vocato præcordiali, & melancholico, vexatis, cum venere vtuntur inflari magis ventrem contingit. Iisdem quoque ipsis vt assidue coitum appetant euenit, cur vero non omnes hoc morbo detenti melancholia corripiantur, & si omnibus ab affecta parte vapores melancholici eleuentur, cerebrum impetentes ea est causa meo iudicio quod fortes animales facultates principes internas obtineant, quæ validæ cum sint, causis resistere possunt, vaporesque iam dictos dissipare, quod ex verbis Galen. colligere possumus, dum ait pueros & indoctos, in tenebris profundis terreri, minime vero audaces & doctos, agens enim in passo bene disposito facilius agit & dicebat *Auicenn. 2. method. cap. 2.* agentem debilem posse efficere actionem maiorem, actione agenti fortis & hoc propter diuersitatem subiecti in dispositione seu præparatione, & *2. de generat. animal. cap. 1.* agens, debile quando agit in materiam possibilem, videtur esse maius, & manifestius quam sit agens fortius, quod agit in materiam difficilis possibilitatis, à pari & nos dicimus, vapores melancholicos ab infernis partibus eleuatos, sursumque petentes nonnulli melancholica excitare symptomata, aliquibus vero minime pro diuersitate subiectorum, quæ minus vel magis apta sunt, ad suscipiendam vel arcendam noxam, ab illis illatam, ex quibus patet perperam Medicos Mantuanos à *Manardo epistol. 1. libr. 17.* redargui eo quod scripsissent D. Aurelium Reordatum hypochondriaca affectione seu Mirachiali laborasse cum mente sana constaret, rectius enim in illos animaduertisset, inquiens, illum non laborasse hypochondriaca melancholia, cum affectionem hypochondriacam simpliciter dictam nonnullos vexare quotidie obseruemus quibus nulla vel saltem leuia admodum melancholica symptomata eueniunt. Hosce vt diximus flatus plurimi infestant; vnde non immerito *Galenus. tum tertio, tum quinto. de loc. affect.* nec non & *2. de symptom. caus.* hunc morbum hypochondriacum flatum appellauit.

Arabum vero sectatores Mirachialem morbum seu mirachiam dicunt, eo quod abdomen Arabibus Mirach vocatur, in quo loco plurimi flatus percipiuntur, qui hinc inde commoti rugitus illos excitant qui frequentissime nedum ab ægrotantibus, sed ab assidentibus audiuntur. Nec tamen hoc à ratione alienum esse putandum, vt quidam falso immaginati fuere, etsi enim flatus ab imbecillo, diminutoque calore fieri manifestum sit, & partes illæ affectæ quæ flatibus redundant calida intemperie æstuent, non tamen ob id censendum flatuositatum generationi obstare, quinimo potius maxime fauere. Nam vt inquit Auicen. & si in iis non reperiatur sitis, & adsint ructus, & ventositates frigiditatem præ se ferentes, non tamen sequitur quin causa huius possint esse calida eo quod calor extraneus, qualis est in taliter affectis, facit exhalare & calidum innatum, & ipsum debilitat, hincque fit vt calore naturali coctionum opifice labefactato, sequantur cruditates, ructus, & flatus copiosi, eo, quod calor præternaturalis lædit formam naturalem caloris intrinseci & corrumpit ipsum. Pulsatio illa tactui quam maxime manifesta, quæ subter præcordia præsentitur ab eadem intemperie calida ortum trahit, vt multi existimarunt. nam temporum arterias per febres vrentes, & si à potu meri largiore in capitis doloribus à solis ardore excitatis ob præternaturalem caliditatem maxime pulsare docet *Galenus quarto de different. pul. capite primo, & comment. 9. 3. comm. in 1. prorhe. Hippocrat.* quæ ratio & si veritati consentanea sit nihilominus & aliam causam huius pulsationis à nobis excogitatam subnectere placet, ad quam excogitandam ex lectione Mundini & Carpi Anatomes excitari sumus & ex huiusmodi. In mesenterio plurimas glandulas reperiri omnes consentiunt, quas Vesalius, vna cum aliis Anatomicis in hunc vsum fabrefactas à natura scribunt, vt scilicet vasis, quæ per mesenterium copiosa disseminantur fulcimentum quoddam ac firmamentum essent, ne scilicet in magnis, atque violentis motibus distumperentur lacerarenturue.

Fallopius vero hunc alium ipsis vsum ascribit, vt scilicet obstent quo minus vasorum ductus comprimantur, vel à repletis intestinis vel à prono decumbente animali, vel compresso abdomine aliquo alio modo. Nos vtrumque vsum præstare posse contendimus si naturaliter sint constitutæ cum spongiosiora rara & leuia corpora sint at si humore aliquo crasso terrestrique qualis melancholicus est repleantur, earum cauitates fit vt potius comprimant vasa atque distributione succorum impedimento sint; repletur itaque in hypochondriaca affectione vt testatur *Mundinus in Anatome capite decimo tertio.* cui adstipulatur etiam Carpus huiusmodi glandosa corpora humore crasso, atro & melancholico, assato scilicet sanguine, qui in vasis multiplicibus quibus abundat mesenterium continetur ob calidam eius partis intemperiem, verum cum in centro mesenterii, grande glandosum corpus reperiatur insigniores ac primas vasorum dissectiones suffulciens, hinc fit vt ibidem arteria magna quæ iuxta venam cauam per dorsi medium versus sinistram partem perrepit, crasso humore, glandoso hoc corpore oppleto, ac reliquis etiam glandulis circumiacentibus eodem modo ex humore melancholico vrgentibus comprimatur, sicque non modo ratione calidæ intemperiei, sed etiam ratione compressionis vehementius pulsare in sinistro hypochondrio persentiatur: quæ trina pulsatio maior faciliusque sese offert tangenti, eo quod affectione hac detenti excarnes euadant, & circa eam præcipue regionem extenuentur, siquidem *Galenus per initia libr. de introduct. ad pul.* scriptum reliquit arteriarum quæ partibus ex carnibus insunt pulsationem paucis percipi, earum vero quæ in carnosis sunt obscurius; nisi forte extabuerit animal, nam sic motus arteriæ, quæ spinæ incumbit, tangentibus epigastrium, plerumque depræhendi solet, quod pariter *libro primo de dig. pul.* per hæc verba repetit. Iam vero maxime arteriæ quæ secundum dorsum est sita, cuius fugit pridem motus, simulatque contabuit animal ad abdomen motus percipitur. Atque

quis

quis compressionem arteriæ à corpore glandoso, grauiori ex repletione humoris terrestris affecto minime (quod nos facimus) inter causas pulsationis maioris illius reponendum contendet authoritati Galen. innixus, ait namque *Galen. loco* paulo ante *citato*, arteriæ quippe leuiora corpora vbi distendantur facile secum attollunt, arteriæ ergo tanto segnior erit motus arteriæ magnæ, quanto grauius à glandoso corpore comprimetur. Cui sic satisfaciendum putamus, verum quidem esse arterias grauiora corpora ægrius attollere, id est, maiori cum conatu, vnde fit vehementior motus earum, per grauiora enim corpora intelligenda sunt, quæ licet arteriæ vim inferant, nihilominus à motu arteriæ superari & abigi possunt, quod experimento patet; si enim digitis arteriam brachii leuiter comprimamus, motum naturalem percipimus, at arctius comprimentes aliquantulum vehementiore pulsatione digitos percuti manifeste cognoscimus, maiore conatu scilicet natura arteriam mouente, vt onus sibi graue propulset: at si arctissime arteriam compresserimus, vix motus percipietur, vtpote succumbente natura oneri grauissimo & cuius propulsationem assequi non potest sic in inflammata particula non solum ratione caliditatis excedentis, sed etiam compressionis oritur pulsatio, dicebat namque *Galenus de loc. aff. c. 3.* non solum dolorem inflãmatis partibus oriri, eo quod tũ attolluntur arteriæ, ab adiacente carne comprimuntur & ipsam comprimunt, sed eadem de causa & inflammatas partes pulsare, & quanto maiores fuerint tumores atque inflammatorii affectus tanto magis & pulsatio & dolor aderit, quod etiam *cap. 1. lib. 14. met. med.* confirmare videtur dum ait, pulsationem magnæ phlegmones proprium esse symptoma. Statuamus itaque contentum in glandibus mesenterii humorem crassum melancholicum, non arteriæ magnæ pulsationem grauius comprimendo vehementiorem reddere, sed & obstructiones vasorum; quæ suffulciuntur augere, sicque calidam intemperiem partis intendere ex quo fit vt assato magis sanguine humor melancholicus in corpore redundet, atque iam enarrata symptomata excitet. Reliquum modo est vt declaremus vnde ortum trahant multæ serositates, aquosæque materiæ, quæ hypochondriaca affectione dicta multiplicantur, atque cum patiens altius spiritum trahit fluctuationem in hypochondrio præsertim sinistro excitat, quæ etsi violentius corpus dimoueatur facile persentitur; iecinore phlegmone obsesso, præsertim ipsius parte, protinus etiam venas quæ in mesenterio sunt, vna phlegmone laborare necesse esse tradidit *Gale. lib. 13. met. in calce. c. 14.* & è contra etiam male affect. mesaraicis hepar quoque male affici non est dubitandum, quinimo *Galen. 5. de loc. aff. cap. 7.* scribit mesentericas venas habituali intemperie affectas facile posse hepati, præcipue partibus simis eandem intemperiem communicare, quamobrem cum superius statuerimus intemperiem calidam præternaturalem in hac affect. in mesenterio reperiri ex qua naturalis eiusdem calor debilitatur, haud à ratione alienum erit, si eadem hepati communicetur vnde etiam sequatur eiusdem temperamenti vitium, sicque eius operationes quæ eiusdem caloris naturalis medio perficiuntur, vicientur, ita vt sanguificatio recta minime sequatur, sed aquosior sanguis plus iusto progignatur: præterquam quod & offensa ventriculo quoque communicari potest, vnde cruditates multæ generentur, maleque complectente ventriculo in illo fluctuent, & in intestinis etiam, in quibus quoque concoqui alimentum in transitu per ea facto testis est Galenus *4. de vsu part.* quorum etiam facultates quatuor ministrantes cum omnia mesenterio hæreant ex eiusdem læsione offensionem pati non est ambigendum, vnde nec ipsa recte continendo cruditatibus ad flatuosum motum gignendum occasionem præbent. Verum quia semper nos obseruauimus nullis euacuationibus, quamuis repetitis licet cætera symptomata conquiescant, nunquam tamen fluctuationem tolli, nec etiam imminui, ob id cogimur affirmare aquositates huiusmodi aliquo loco contineri, à quo nullo pacto possint vel saltem admodum difficile amoueri, cumque hanc esse ventris magnam cauitatem existimare nequeamus, siquidem hoc dato, qui hoc morbo detinentur, tandem hydropici fierent, quod non fieri, vsu probatum est, in hanc deuenimus sententiam inter binas tunicas seu membranas mesenterii corpus constituentes aliquam serosi humoris portionem contineri, namque binæ hæ membranæ, multa intercedente pinguedine, sic mesenterium quoque præpingue adipiscitur, sanguine ibi ex venis resudante, membranarumque vi in adipem mutato; At cum præter naturalem calorem membum istud in hac affectione occupasse diximus, fit vt pinguedo hæc paulatim procedente morbo liquescat, ac consumatur, sicuti enim calor feruentissimus testimonio *Galen. in comm. 72. comment. 3. in lib. 3 Hippocrat.* de morbis vulgaribus, carnem fundit ita moderatior, minusque feruens pinguedinem liquare atque consumere potest, liquata itaque & consumpta pinguedine inter mẽbranas mesenterii binas mediante, fit vt locus intermedius, vacuus derelinquatur, qui postmodum paulatim ichoroso humore à venis mesenterii resudante repletur, verum quia hæ membranæ intestinis annectuntur, fit vt illis compressis, vel retro actis moueatur quoque, & vna mesenterium vniuersum, sicque ichor in illo contentus fluctuans, motum illum vndosum, ac strepitum ædat. Non enim Rondeletio assentimur, qui in Mirachiali affect. intemperiem siccam cum aliqua caliditate sine humoris affluxu in mesenterio reperiri literis mandauit. Vtinam aliquando mihi liceat hominem aliquem hoc morbo peremtum, dissectum conspicere vt certiores effici valeamus an res ita se habeat, quemadmodum opinamur, nec ne. Sed fortasse quis aduersus dicta nostra instabit; quod vno & eodem tempore in mesenterio intemperiem calidam & frigidam quæ contrariæ sunt nec in eodem subiecto, eodem tempore se comparati queũt, inesse voluerimus in hac affectione cui sit satisfaciendũ putamus, medicis mos esse intemperiẽ frigidam vocare cum calidi naturalis temperies vel à frigido vel à calido imminuit, modo calor naturalis idem subiecto est cum calore præternaturali, quinimo præternaturalis calor ipse naturalis, est mu-

mutatus ad igneam qualitatem. Naturalis namque animati corporis calor nunquam naturalitatis nomen amittit, nisi extra primos suæ temperiei gradus erumpat, quibus transactis extra propriam temperiem ignea caliditate defertur, atque igneus tunc præternaturalisque efficitur, at non vniuersaliter per totam ipsius caloris essentiam, calor naturalis præternaturalis euadit, neque enim latitudo subito acquiritur, deperditurve, sed & paulatim naturalis innaturalis euadit, atque sicuti dum naturalis erat, salubres edebat actiones, ita quamprimum prolabitur in gradum caloris extraneum, statim læsio actionum sequitur, verum cum inchoata præternaturalitate caloris naturalis multæ quoque supersint gradus caloris, differentiæ quæ naturalitatis, adhuc naturam obtinent, & nondum permutatæ, igneæque effectæ sunt & naturaliter agunt, & simul etiam existunt cum gradu caloris præternaturalis pręter naturam excalfaciente & operante, sicq; calor naturalis alicuius partis, lapsus à suæ naturalitatis temperamento, cum totus non sit præter naturam effectus, læsas tantum, & non deperditas suas obtinet actiones, sicque duo caloris gradus, quorum vnus præter naturam, alter naturalis existit, in vno & eodem subiecto inesse possunt, atque vnus secundum naturam, alter præter naturam agere potest, non tamen seiunctim agere dicimus, sed dum vna vincti reperiuntur, idem enim in radice, & fundamento existunt calor naturalis & pręter naturam, & solum secundum gradus metasque quasdam distincti; cum itaque in mesenterio intemperies calida, igneaque introducitur læditur calor naturalis, ac minuitur, vnde deprauate ac diminute operatur, hincque fit quod frigida etiam illi dicatur inesse intemperies, quæ tamen re vera frigida non est, sed calida, at quia imminutus est calor naturalis hinc fit vt priori naturali suo temperamento comparata frigida dicatur, ex dictis itaque iam satis patere existimo qualis sit hypochondriacæ, seu Mirachialis affectionis dictæ ac illius symptomatum essentia, sed antea quam huic capiti manum imponamus, mirabilem hypochondriacę mulieris vrbis nostræ libet subscribere historiam. Hæc cui nomen Laura Grignana valetudinariam ferme continuo vitam ducit, quemadmodum qui hac affectione laborant ducere consueuerunt; ac cum vtero gerit tum longe melius multum se habet, cum tamẽ prægnantes propemodum omnes male se habere obseruatum sit, præsertim vero tunc melius se habere solet cum grandiusculũ fœtum vtero gesserit. Cuius rei causam nos eam esse censuimus, quam *Arist.* assignat 4. *de gene. animal.* 6. dum ait, quod quibusdam mulieribus euenit vt pręgnantes melius se habeant, in quarum corpore exigua se continent excrementa, quæ absumi possunt cum alimento, quod fœtui administratur; licet enim hæc mulier multo excremento redundaret, tamen illius portio, cum modo dicto absumeretur melius se habebat, addamum quoque fœtum calore proprio vtero contentum fouendo mesenteriuum flatuum generationem prohibuisse, rectiores coctiones processisse, vnde & minus ingratam tunc temporis vitam traducere consueuit. *Donat. de Histor. Mirabil. libr. 4. cap. 8.*

Scribit Aggregator se binos ægrotantes, vidisse melancholia hypochondriaca laborantes, qui cum rugitus illis affectionis familiares audirent, se in ventre ranas habere, quarum ille sonus esset affirmabant, cumque processissent, cum rebus flatus resoluentibus cessauit illa deprauata imaginatio, hac quoque oblæsa imaginatione facultate, miræ certe deprauatæ obseruentur imaginationes, deprauatur autem male affecto cerebro, vel per essentiam, vel consensum totius corpo is humore melancholico redundante, vel partis alicuius, vti Mesenterii, vti in Mirachialibus. *Idem lib. 2. cap. 1.*

Mulier quędam nobilis melancholia hypochondriaca laborans, multorum medicorum consilio vsa fuerat, sed sine magno fructu. Deniq; me quoq; ad se accersi iubet, cõqueritur de magna capitis imbecillitate & putrefactione & ventris rugitu, seq; apoplexia propemodum perituram sibi imaginabatur: videns igitur multa signa melanch. hypoch. adesse, præscribo illi sequẽtia. ℞. Rad. buglossi. petros. fenic. glycirrh. ana ℥. s. scorzonera ℥ iij. quatuor sem. fr. mai. an. ℨ. j s. sem. anisi ℨ. ij. trium flor. cord. fl. melissæ ana M. s. fiat decoctio in iusculo carnis vel brodio gallinæ non pingui. De colatura bibat per dies 5. aut 6. matutino tempore. Ex iisdem speciebus additis fol. sennæ, zinzibere, & conf Hamech. vel spec. e-lect. Episcopi & Manna electa, syr. de fumaria, & violato, præparaui potionem purgantem. Nonnunq̃ dedi diacatholici elect. hierę s. an. ℥ j. conf. hamech. ℥. s. misce pro dosi ℥. vj. purgato corpore lauit quotidie in aqua tepida, exceptis illis diebus, quibus potionem purg bibit. Singulis septimanis autẽ vtebatur medicamento purgante. Hisce medicamentis Deo benedicente mensis spacio ad pristinam sanitatem rediit, seque huius beneficii memoriam, quamdiu viueret non depositu ram promisit. Sed quia fuit mulier valde auara, ad rem nimis attenta, valetudinis suæ non magnam habens curam quæ promisit non præstitit. Elapso biennio in hunc & alios grauiores morbos incidit, quibus adhuc conflictatur. Ita multi homines magis de corradendis pecuniis, quam de recuperanda & conseruanda valetudine sunt solliciti, qui non ab Æsculapio, sed à Plutone curari possunt. *Iohann. Franci Hildesii. exemplum, vna cum aliis ad obs. communicatum.*

Observatio.

Melancholiæ hypochondriacæ causæ variæ historia mulieris ab eadem liberatæ ostensæ.

HYpochondriaca melancholia non fit à succo frigido, sed fumis malignis & acrioribus ad cerebrum elatis, quando scilicet venæ mesaraicæ inter ventriculum & hepar ardore quodam efferuescunt, & obstructione aliqua laborant, vnde humores crudi & melancholici illic conclusi flatus multos procreant, & ad caput elati melancholica symptomata ac difficultatem anhelitus inducunt. Percipitur rugitus & veluti murmur quoddam (est enim hoc signum maxime proprium) circa hypochondria, modoque incipit ab hepate, modo à liene, cum humor ille inter

ter lienem & vētriculum subsistit in venis. His enim duobus locis fieri potest, vt ab intemperie vel obstructione, vel ab vtroque. Contingit frigido ventriculo existente, & calido hepate. Inde sequuntur cruditates, refrigeratio corporis & sanguinis, macies, sudor, plurimum sputum, sed imprimis, vt dixi, perpetui rugitus circa hypochondria & somnia turbulenta cum metu & tristitia. Quibus duobus signis collegimus morbi essentiam in nobilissima muliere, quam Medici alias frustra curauerant, vt imbecillitate stomachi laborantem. Summa erat macies, vehemens extremarum partium frigus, sibilus auris sinistræ, somnia turbulenta. Curatio absoluta fuit minoratiuo ex Cathol. & diaphœ. syrupis & apozematibus melancholiam ad expulsionem præparantibus, fortibus hypochondriorū vnctionibus, pharmaco ex hiera diacoloc. Potest etiam fieri hypochōdriaca melancholia à partibus inferioribus ventris, quæ calida intemperie laborant, vel effusa bile atra per mesenterium & partes ventris, magno intestinorum calore adurente chylo. In cruditate optimum, arctius ventriculum ligari, vt flatus impediantur, & melior fiat concoctio. *Scholiographi ad c. 17. libr. 1. Hollerij. de morbis internis.*

DE MANIA SEV INSANIA.

Observatio.

Admiranda Carpentarij cuiusdam Mania.

ID etiam fama diuulgat carpentarius quidem olim fuit cum domi esset operator: ligna bene metiebatur, scindebat, complanabat, clauis iungebat, aptabatque, in domo extruenda sobrius cum exact. operum versabatur, paciscebatur pro laboribus iustam mercedem poscebat, porro iste in loco vbi arte sua fungebatur mente constabat: at si in forum quandoque discederet, ad balneum aut ad aliud quippiam necessarium, instrumenta deponens, primo suspirabat, deinde egrediens, humeros constringebat: postea cum è seruorum fabricæ locique illius conspectu abiisset, tum penitus insaniebat & furore rapiebatur, quod si ad eundem locum celeriter recurrisset iterum ad se redibat. *Aretens lib. 3. cap. 6.*

CAVSAE.

Observatio.

Tuberculo in collo oborto grauissima insania insecuta.

AD Raphaelem Hebræum iuuenem in sua lege doctissimum atque ditissimum, dum hæc scriberemus, circa secundam noctis horam ab eius patre Isaac viro ingenuo sum vocatus. Hic iuuenis per varias corporis partes tumores habebat, qui de genere anthracum videbantur, inter alios vnus collo insidebat satis amplus, qui statim diminutus est, & statim ipse Raphael ridere cœpit, & assidentibus venam secare volebat, claui quadam: sed despientia hæc in furorem illico versa est: nempe omnes percutere volebat, hucque & illuc percurrebat, omnia lacerans, accitis baiulis & famulis à sex fortissimis vix detineri poterat. Nos factis quibusdam remediis abiuimus, sequenti die accedentes pridie Calend. Aprilis, 1538. ipsum satis sedatum inuenimus, sed post prandium somnus adeo præpotens illum inuasit, vt ab assidentibus vigil nullo modo detineri posset: primo materia calida phrenitim mouit: deinde frigida suum motum fecit, huius tumor anteriorem partem occupabat, in latus dextrū inclinans, alii tumores erant in anteriori corporis parte. A profundo somno liberatus cœpit per interualla percutere sibi hypochondria, & per quatuor horarum spatium in ecstasin ducebatur, currens tanquam à cacodæmone exagitatus: & interim omniū animalium voces fingens, inter se loquens, membra præter naturam mouens, adeo vt potius miraculum videretur, quam res ex naturali causa prodiens: itaque bis in die agitabatur, & principium motionis erat ab hypochondriis. Putamus nos, & reuera ita erat, hypochondriacam passionem passum esse: postea in se ipsum ita libere recipiebatur, vt nihil passus esse videretur: sed deinceps curari noluit: nam sui domestici dicebant ipsum esse effascinatum & omnia tentarunt contra effascinationes amulenta, quæ nihil profuere· Cogitarunt deinde malo quodam dæmone agitari, & accitis Christianis religiosis nihil etiā profecere: nam morbus erat, qui aut diligēti cura, aut temporis spatio expellitur. Deinde post octo menses ex se conualuit, & nunc adhuc sanus perseuerat. *Brasauolus Comment. ad aph. 65. lib. 5 Hippoc.*

Observatio.

Mania siue insania ex feruente sanguine cerebrum petente.

MAnia insania quædam absque febri est: eius causæ plures reperiuntur: quandoque vero feruens sanguis cerebrum petens. Magnificus quidam vir 40. annos (plus minus) natus, sanguinem cum circa præcordia moueri sentiret, oculi caligabant: vertigo aderat: mox clamores, vociferationes, inquietudines accedebant, ita vt contineri debuerit. Detracto mox ex dextro brachio sanguine satis copioso, nondum tamen insania cessabat: carmina quædam recitabat, canebat, vociferabatur, saltabat, præcipitare sese conabatur, arcte contineri ac vinculis stringi idcirco ipsum oportuit, donec ex codiis papaueris potionibus vsus in somnum incidisset: à quo cum meliuscule haberet, purgatus & adhibitis idoneis remediis ad sanitatem peruenit. Verum hæc non diuturna fuit: post enim aliquot menses iterum ac deinde tertio in eundem affectum relapsus est, ac iisdem auxiliis restitutus. Tandem vero cum sanguis non amplius ad caput ferri videretur, insania quidem desiit recurrere: sed sanguinis, tum tussi, sputum successit, deinde puris excretio. Ita qui prius Mania laborauerat, phthisi demum mortuus est. *Dodonæus Obseruat. medicinal. 10.*

Ex hæmoptoe transitum fieri in phthisin satis cōstat, sed quomodo mania in hæmoptoe permutetur, non æque manifestum. Videtur autem de huiusce-

modi permutatione *in Coacis prænotionib. Hippocrates* simile aliquid scriptum reliquisse. Qui ex lethargicis, inquit, seruantur, plerunque pectori supputati fiunt. Nam si lethargus in suppurationem conuerti potest, cur non & eadem ratione mania in pulmonis exulcerationem commutari? Per vtrunque etenim affectum cerebrum, & eadem quidem parte laborat: sed causæ differentes. Est autem lethargi, vt *Archigenes apud Aetium* ait, duplex origo. Quandoq; præcordia & viscera primario affectu læsa sunt, & ad consensum cerebrum perducunt: quandoq; vero in cerebro affectus inchoat. Simile & de mania dici potest: per hanc videlicet cerebrum subinde proprio & primario affectu laborare: alias v. per συμπάθειαν & per cōsensum alterius partis. Maniam vero & per consensum fieri ostend t *aph. 40. sect. 5.* Quibus mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat. Sanguine siquidem circa mamillas collecto, furor succedens per consensum cerebrum offici testatur. Sic potuit & magnifico viro sanguis circa præcordia collectus, perturbata mente, furorē concitasse, per consensum cerebri functionibus deprauatis Sed cur sanguis circa pręcordia cōfluens, mentem cum furore perturbauit, succedente vero hæmoptoe nihil tale accidit? An ne quia feruens loco conclusus, via nulla patente qua posset erumpere, in septo transuerso membranisq; vicinis cum tensione inflammationi similē affectum induxit? postea vero patefacta sibi per pulmonem via, liberumq; exitum nactus, membranis aut diaphragmate non distentis, mentem non fuisse permotam? Nam septi transuersi inflammationes, mentis alienationes consequi testatur *Gal. 4. de locis affect.* Atque hoc quidem modo Maniam in Hæmoptoem permutari posse apparet: Maniam videlicet ex consensu natam. Nec tamen à ratione quoque alienum, initio cerebrum primario fuisse affectum & sanguinem feruentem caput petisse: postea vero eiusdem feruore remisso (quod diuturnitate fit mali) ad caput non amplius ascendisse sed circa pulmones constitisse, cuius substantia viciata sanguinis, deinde puris sputatio successerit. Cęterum Mania cum melancholia affinitatem talem habet, vt non raro Mania in melancholiam transeat: & initia melancholiæ frequenter Maniacum quid habeant. Mania autem, quę ex sanguine bilioso procedit, præcipue sanguine redundante, minus vehemens est, & fere cum risu cōiuncta. Difficillima quæ à bile flaua adusta: Sed omnium grauissima & difficillima, quæ à melancholico humore adusto originē ducit. Omnibus autem maniacis cum insania mentis alienatio coniuncta est. Melancholici è contra sępe non insanire videntur, sed concepta tantum aliqua falsa opinione occupātur: nonnulli se mox morituros existimāt: quidam se cōprehendi metuunt: aliis alia obuersantur, quæ ex animo excutere & abiicere nequeunt, interim nō raro omnia sua negotia adeo prudēter & cū iudicio peragunt, vt nullo morbo detineri videantur. *Idem Annot. ad cap. citatum.*

OBSERVATIO.

Melancholicus ex effreni coitu insania correptus.

NVper quidam tali habitu pręditus erat, vt si melancholicū depingere voluisses, ipse exemplar foret. Hic cum æstate media vxorem iuuenculam duxisset, vt solent esse ad coitum proni, vt Aristoteles testatur, adeo profusè venere vsus est & præsiccatus, vt non post multos dies vehemēti furore esset percitus. Hunc vinculis cohibitum, embrochis & victu humectante curauimus: non adeo tamen, vt fider illi aliquem suadeam. Etenim oculis & facie torua adhuc furorem quendam præ se fert. *Iacchinus Comment. in 9. lib. Rasis. cap. 15.*

OBSERVATIO.

Adolescenti adamata sua assidenti, vena secundum tempora sua sponte disrupta, feruidissimum simul ac copiosum sanguinem profudit.

VIdi ego meis oculis rarum amoris signum. Assidebat nobilis quidam (insanus præ amore) iuuenis nobili & honestæ cuidā fœminæ viduæ, cuius nuptias ambiebat, & progressu temporis consecutus est. Hic in prandio ad mensam cum colloqueretur: ecce vena in temporibus prope aures illi spontè aperta est, & profluxit copiosus sanguis, quem strophiolo compescere conatus est. Hæc ipse vidi, cum vtrique in mensa assiderem, in arce quadam, eo ad nobilis cuiusdam curam vocatus. *Cornax lib. 1. cap. 3. Consult. med.*

OBSERVATIO.

Melancholicos, Maniacos, vel Insanos, amoris vi, aut Zelotypia inductos, sibimetipsis testiculos amputasse.

VIdimus plures iam adultos, & etiam senes qui dum redditi sunt Maniaci, Melancholici, & insani, sibimetipsis tam testiculos, quam virgam excidere. Quod à me Aureliæ dum adhuc Grammaticæ studerem, obseruatum in Episcopi Mannetani architriclino, (tum temporis etiam Aureliæ literis operam dante) qui ex rabie amoris in profundū puteum præcipitem se dederat: quo loci omnia ea, quę amoris morbum causabant, exsciderat, tanta cum hæmorrhagia, vt facile est colligere: cum ea perseuerarit, donec exinde extrahi posset; & tamen mortuus non est. *Roussettus de Partu Cæsareo cap. 6. sect. 4.*

Animi dolores ac morbi, si diu perseuerant, temporis processu dementes reddunt, quales sunt Zelotypi. Quod cuidam pistori accidisse, cum iuramento etiam mihi asseuerarunt complures, mihi familiares. Pistor is, vt retulerunt, cum suspectam de adulterio vxorem suam haberet, tametsi pudicam & probam, nec eam in stupro deprehendere posset, testes sibi amputauit, ratus, si illa forte vterum gereret, non ex se, vt qui ob adempta genitalia generando ineptus esset, sed ex altero concepisse certo sciret, nulla enim hac dementia maior esse potest. *Acakia Comm. ad Art. paru. Gale.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Nocturna insania curata.

VIR quidam supra 30. annos natus, interdiu bene habebat, mente & sensibus integris: si quando autem quieti se dedisset & dormiret, mox insanire cœpit, clamitare subinde, brachia manusque huc illuc

luce abiicere: surrexisset quandoque, saltasset, & per domum cucurrisset, si assidentes permisissent, qui in lecto eum continuerant. Vigil factus, iterum sanæ mentis. Purgatus hic idoneis medicamentis fuit, sanguisque detractus: verum non prius hæc profuerunt, quam cauterio in ceruice posito, vlcus esset factum, quo aliquandiu aperto, profluente inde humore, melius se habuit, & sanitati restitutus. *Dodonæus obseruat. Medicinal.*

Ἐφιάλτης, Incubus vel Incubo latinis morbus dicitur, dormientibus molestus: hoc correpti ab aliquo sibi incumbente, aut re quapiam corpori imposita comprimi sese existimant, & suffocari imaginantur, exclamare aut vociferari volentes nequeunt, vocem si edant, nihil significantem vt plurimum proferũt: adest & difficilis motus. Cum hoc autem insaniam nocturnam (quam descripsimus) haud quaquam conuenire satis manifestum, cum lycanthropia similior videtur quam Paulus Aegineta describit, & similiter Auicenna sub nomine Chatrab. Nec tamẽ cum hac omnino conuenit. Ait quidem Paulus, noctu domo egredi, & circa defunctorum monumenta versari, donec illucescat. addit Auicenna, interdiu etiam latitare, hominum consuetudinem fugere: vno loco haud diu consistere: tristes & pallentes esse: At hic vir omnia sua negotia dextre interdiu obibat, nulla parte mentis laborans, nec solitudinem amabat, sed cum amicis & domesticis perlubenter versabatur. Quamobrẽ nec Lycanthropia affectus huius dici potuit: sicut nec vere incubus fuit. Causam mali huius humorem fuisse crassum crudumque satis apparuit, cui bilis portio admixta fuit. *Idem in Annotat. ad cap. prædictum.*

Observatio.

Furore correptus superueniente liberatus.

DYsenteriam quidam & hydropa translationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis vero emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicunt, ipsius minime solutionem sed augmentationem potius esse dixeris. Verum tamen siquidem vere Hippoc. vehementem insaniam ecstasin sæpe appellauit, quendam insania moderata qua prius detinebatur ita leuatam fuisse meminimus, rationemque collegimus propter vehementem caussarum maniam efficientium motionem, eiusdemque fuisse solutionem subsecutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdum crises efficere solent. *Galenus Comment. ad aphor. lib. 7. Hippoc.*

Observatio.

Insania graui ad menses aliquot detentus, superuenientibus varicibus liberatus.

VIcinus meus Daniel Federer, faber ahenarius circa ætatis suæ annum vigesimum septimum difficili mania corripiebatur, qua eousque vexabatur, vt iam prorsus amens factus præter alia furoris & stoliditatis argumenta, ædium tectis conscensis, hinc inde in iisdem obreperet. Communi itaque amicorum consilio, catenis ad aliquot menses vinctus, in conclaui asseruabatur, ne vel sibi vel aliis vim inferret. Subortis autem in cruribus, varicibus, venis crasso, nigro, fœculentoque sanguine multifariam distentis atque explicatis, ab insania liberatur. Natura ipsa sua sponte κατὰ μετάστασιν, & morbum & causam eiusdem materialem à capite & animalib. partibus nobilioribus ad crurales venas ignobiliores salubriter transferente & exonerante. Quibus vel hodie quoque annum iam prope quinquagesimum attingens, detinetur. Homo crasso & quadrato corpore, facie truci, ex qua facile eum mente aliquando emotum fuisse conicias, voracissimus, sedentariam vitam agens. Qui pro temporis & victus ratione varia, crasso sicco, & melancholico sanguine coaceruato, singulis annis p interualla, sæpius acerbissimis varicum doloribus cum crurum inflammatione & distensione misere torquetur. Et nisi remediis sibi mature prospicit, recidiua insaniæ specimina, regesto nimiũ & abundante tali sanguine, edit. Itaq; præter fomenta ex herbis idq; genus aliis præparatis nonnunquam thermis vicinis popularibus Kybensibus vulgo dictis, sæpius autem varicum incisione, non excisione sibi consulit. Diuisis etenim scalpello venis, sanguinem crassum & resiccatum cõpressione sursum & deorsum instituta exprimere & exstringere solet, quo plurimũ iuuatur: qui superiore non ex casu ab alto, bihorium superuiuens, tandem decessit. *Schenkius.*

Observatio.

Ex mensibus, aut semine copioso cohibitis: virgines & mulieres quædam in furorem actæ: quæ valido & neruoso coitu, mensibus & rationi restitutæ sunt.

QVædam mulieres sine pudore nudæ per vrbem conclamatæ insanie feruntur. Exemplum vnũ referam mulieris nudæ per ciuitatem peragrantis in quadam Italiæ vrbe, quæ quum in officinam quandam meritoriam incidisset, nocte tota à quindecim viris Venere defatigata, mensium largo profluuio, qui pluribus annis antea substiterant, non sine magno pudore, diluculo menti restituta, discessit. *Alex. Benedictus. de curand. Morb. lib. 1. cap. 28.*

In oppido Zuccani, in agro Lunensi, quæ mihi patria est, vidi mulierem temperaturæ biliosæ, ob spermatis retentionem, & coeundi desiderium (erat enim iuuenis viginti quinque annorum & nondum nupta fuerat, neque virum cognouerat) maniacam, & furiosam factam: ita vt per agros, & per syluas, erraret, & vnumquemque obuiam factum, vt secum coiret, prouocabat, & renuentes lapidibus, & conuiciis insectabatur. Deniq; huiusmodi furorem coitu sedauit nupsit enim cuidam rustico, vnde conuenientem adepta medicinam, pristinæ sanitati fuit restituta. *Domin. Leon. Art. Medend. lib. 2. cap. 9.*

Observatio.

De insania mirabili ex amore inducta atq; curata.

VIr quidam Mercator (cuius nomini, ob eam quæ in medico esse debet modestiam atq; prudentiam, parco) ex amore in insaniã deductus, melancholicus effectus est, mirisq; visis etiam interdiu, nedum noctu agitabatur, modo in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amatę speciem se in momenta singula in conspectu habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si præsens fuisset: mox

mox quod se amantem redamare nollet, miris increpabat modis, omnis de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, nocte sine somno, tristitia mœrorque consumebant: & sibiipsi iniecisset manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Cum sic insaniens totos sex constitisset menses, egoque eo profectus essem, vbi æger laborabat, ad curam accersitus, hominem magno sane labore, multisque in eam rem paratis auxiliis, ab insania Dei gratia adiutus, reuoco & integræ menti ac sanitati restituo, *Valleriola Obseruat. 7. lib. 2.*

Observatio.

Historiæ, amore insanientium & perdite amantium, qui earum quas exarserant, coniunctione & perfruitione, ab amoris insania mœrore item & tabe liberati sunt.

FAma est ex melancholicis quendam insanabiliter se habentem cum puellam deperiret, medicis nihil proficientibus, ab amore fuisse sanatum. Ego vero suspicor eum ab initio in puellam exarsisse, inde tristem & languenti animo, quod ea non potiretur, euasisse, suisque popularibus melancholicum visum esse, neque iste amorem esse in causa noscebat: at vbi puellæ amatæ se coniunxit, mœstitia recessit, ira & animi languor discussus est: gaudium tristitiam deleuit, & mens amore medico prorsus sanata est. *Aretæus lib. 3. cap. 3.*

Vocatus, vt inspicerem fœminam noctu vigilantem, & ex vna iacendi figura in aliam crebro se transferentem, vt ipsam sine febre reperi, percontatus sum, quæcunque sigillatim illi contigisse poterant, ob quæ vigilias obuenire scimus. Illa autem vix, & interdum nihil respondebat, perinde atque frustra se interrogari significaret: demum auersa stragulis adductis se totam opperuit, & quodam paruo velo supra caput adducto in morem eorum qui dormire volunt, cubare cœpit. Id videns discessi, duorum alterum mecum ipse colligens, vel atræ bilis vitio mulierem animæ deiectionem pati, vel rei, quam fateri nollet, mœstitia laborare: quamobrem postero die cuncta diligentius obseruare proposui. Cum itaque accessissem, ex ancilla, quæ ipsi assistebat comperi fieri non posse, vt tunc ægram dominam viserem: abiji igitur, & deinde rediens, vt idem denuo comperi, tertio reuersus sum: sed & tum ancilla renunciante vt discederem, (nolle enim tunc heram vexari, nam simulatque secundo recessissem, abluisse se illam & solitum cibum sumsisse) discessi: & sequenti die rediens, solus cum ancilla variis de rebus collocutus, aperte mœstitia quapiam dominam laborare cognoui, quam casu postea reperi. Nam cum prius noscerem nulla corporis parte mulierem affligi, verum animi molestia tantum quapiam perturbari, contigit, vt quo tempore fœminam inspicerem, istud ipsum, quod esse suspicabar, mihi confirmaretur: nam quidam tum è theatro cum venisset, narrassetque se Pyladem saltantem conspexisse, statim mulieris vultus & faciei color immutatus est, quod cum viderem, brachio manum statim admoui, pulsumque subito variis motibus agitatum inueni, id quod animi perturbati indicium est: talem enim pulsum & qui de re aliqua certant, habere solent. Quocirca sequenti die cuipiam ex iis, qui me sequebantur præcepi, vt, cum ad mulierem venissem, me parum post subsequeretur, & nunciaret Morphum eo die saltasse: quod cum fecisset, nullam in pulsu mutationem obseruaui. Sequenti die quoque cum iussissem, vt idem annunciaret histrionem, qui ex tribus reliquus erat saltasse, similiter pulsus se non mutauit. Quarto die cum ad multam noctem de industria expectassem, vbi renunciatum esset Pyladem saltasse, diligenter annotaui, pulsum variis modis subsultasse: atque ita mulierem Pyladis amore captam deprehendi, quod secutis etiam diebus attentius obseruatum, me in opinione adhuc magis confirmauit. Hoc cum sciret Erasistratus, & esset eadem domus iuuenis ægrotantis, & dilectæ fœminæ, facilius quam ego amorem deprehendere potuit, cum frequentius æger amatam intueretur, & non plurib. interiectis diebus, quemadmodum nostra mulier, neque tum denique viso Pylade, sed nominato solum turbaretur. *Galenus libro de præcognitione ad posthumum. cap. 6.*

Seleuci regis filius Antiochus nouercæ Stratonices infando amore correptus, memor quam improbis facibus arderet, impium pectoris vulnus pia dissimulatione contegebat. Itaque diuersi iisdem visceribus affectus ac medullis inclusi, summa cupiditas & maxima verecundia ad vltimam tabem corpus eius redegerunt. Iacebat ipse Antiochus in lectulo moribundo similis, lamentabantur necessarii, pater mœrore prostratus, de obitu vnici filii, deque sua miserrima orbitate cogitabat, totius domus funebris magis, quam regius erat vultus. Sed hanc tristitiæ nubem Leptini Mathematici, vel vt quidam tradunt Erasistrati medici prouidentia discussit. Iuxta enim Antiochum sedens, vt eum ad introitum Stratonices rubore perfundi & spiritum increbescere, eaque egrediente pallere, & excitatiorem anhelitum subinde recuperare animaduertit, curiosiore obseruatione ad ipsam veritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice & rursus abeunte brachiũ adolescentis dissimulanter apprehendendo modo vegetiore, modo languidiore pulsu venarum, comperit cuius morbi æger esset. Protinusq; id Seleuco exposuit. Qui charissimam sibi coniugem filio suo cedere non dubitauit, quod in amorem incidisset, fortunæ acceptum referens, quod dissimulare eum vsque ad mortem paratus esset, ipsius pudori imputans. *Valerius Maximus lib. 5. cap. 7.*

Observatio.

Mira apud Veteres Medicos insania, quam Enthusiasmum nominarunt annotata: saltandi furore, Musica, Pharmaciaq; & Diæta coercita.

ENthusiasmus, fanatica perculsio, seu numinis afflatio est, veluti cum quidam mente in sacris faciendis caperentur, si qua vidissent, aut tympana, vel tybias, vel signa audiuissent. *Definit. lib. author. qui Herodotus esse creditur.*

Sunt qui membra sibiipsis amputant, tanquam diis propriis ea repetentibus, gratam rem, pia cogitatione facturi. Atque insania huiusmodi in opinione duntaxat collocatur, cum in reliquis temperate ac prudenter degant.

Excitantur vero tibia, animi oblectatione aut temulentia, aut astantium exhortationibus. Manat huius-

huiusmodi furor à DEORUM afflatu. Quodsi incolumes desistant, bono & pacato animo sunt, tanquam Diis initiati: at decolores, macilenti & prae vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. *Aretaus libr. tertio cap. 6. de caus. & sign. acut. morb.*

Anteneasmum (lego Enthusiasmus) est species Maniae periculosa nimium. Irritantur tanquam maniaci, & in se manus iniiciunt. Hi subito arripiuntur, cum saltatione manuum & pedum, qua intra aurium cauernas, quasi voces diuersas sonare falso audiunt: vt sunt diuersorum instrumentorum Musicorum soni, quibus delectantur vt statim saltent aut cursum velocem arripiant, subito arripientes gladium percutiunt se aut alios, morsibus se aut alios attrectare non dubitant. Hos latini percussores, alii dicunt daemonis legiones esse, vt cum eos arripiunt, vexent & vulnerent.

Diligentia eis impendi debet. Quando istos sonos audierint includantur & post accessionis horam phlebotomentur, & venter eis moueatur. Cibos leues accipient, cum calida aqua, vt omnis ventositas, quae in Cerebro sonum facit, egeratur. In ipsa accessione silentium habeant. Quodsi spumam per os reiecerint, vel ex Canis rabidi morsu causa fuerit, intra 7. dies moriuntur. Gariopontus antiquus & Graecus author cuius scriptum primum Passionarii Galeni, vltimum vero Æsculapii titulo euulgatum est. *Ioann. Georgius Schenckius, Schenckl Fil. Hagenautensium Alsatiae Medicus.*

OBSERVATIO.

Rara & horrenda, apud Recentiores, insaniae species: qua correpti, miro saltandi furore agitantur, vnde S. Viti choreae nomen inuenit.

GRASSATA est etiamnum diu multumq; patrum nostrorum memoria, stupenda insaniae quaedam species, tum alibi, tum praecipue in Germania. Qua cuiuscunque conditionis homines, maxime vero sedentariae operae & plebes correptae: subito, sutores quidem & sartores atque rustici, calceis, vestibus, aratroque abiectis: horrendo saltandi furore perciti: certis per interualla locis conuenientes: sine omni decubitu & ὀρθοστάδην, vt Hippocrates appellat saltantes, choreas ad extremum vsq; vitae spiritum, nisi per vim ad tempus cohiberentur, ducebant. Saepe etiam eousque furoris progressi sunt, vt sibi ipsis, ni caueretur, vim inferrent. Quibusdam horum in petras, nullo discrimine facto, impingentibus: nonnullis vero Rheno, aliisque fluuiis saltando se praecipitantibus atque immergentibus. Vnde ab argumento D. Viti choreae, amentiae isthaec species, nomen inuenit, quo vel hodie quoque ab imperitis ipsam appellatur. Saltando currendoq; furiunt, & velut ouantes in tantum afferantur, vt geminaris clamoribus, horrendo plane & truci aspectu, spumam ore regerant: quiq; curam illorum agunt, scamna & sellas altiores, in circum quo concluduntur, producere necesse habẽt. quae transiliendo superent: sic furori illorum satisfacientes. Quib. tandem adeo fatigãtur, vt velut exanimes viribusq; omnibus exoluti, humo se prosternant, mortuisque haud absimiles iaceant. Quorum nonnulli, apud quos insania nondum plene expirauit, subito velut reuiuiscentes, in medium tripudiantium agmen se recipiunt, choreasque tantisper redintegrant, donec saltu emotio isthaec mentis absumatur funditus. Videas etiamnum grauidas mulierculas, res miraculo proxima, eodem furore agitatas, excitatasque fascia latiore praegrandem ventrem cinctas, sursum deorsumq;, sine foetus incommodo, conspiciendo, inter alios saliendo, discurrere: quod ipsum nisi recentia exempla attestarentur, vix fidem impetraret. Instrumentis Musicis affici & prouocari adeo nostri affirmant, vt ex publico aerario Magistratus, non tã tympanistas, aliosq; musicos constituat, quam robustissimos quosque, qui choreas cum insanientibus ducendo, donec furor expirauerit, exigãt. Nostri quoq; vestes proprias saepe dilacerare animaduertũtur: sed & rubris vestitos adeo infestos habent, vt vel à longe conspectos impetere, atq; inimicius inuadere, ni coerceantur, annitantur. vnde serio cautum est, ne quis rubro amictus, conspiciendum sese praebeat, & occasionem inde furiendi ampliorem illis exhibeat. Cuius antipathiae rationem nemo facile attulerit. Ditiores, suis sumptibus, conductos Comites adducũt, qui se obseruent, ne vel aliis vel sibipsis periculi quippiam inferant, quique velut choragi furentium sociorum ordines ducant. A deprauata imaginatione furorem hunc suscitari *Paracelsus libro de Amentia* multis argumẽtis ostendit. A furoris paroxysmo sibi restitui notissimum adeo, vt sutores, vbi se ab insania recollegerint, ad sutrinam: rustici ad aratrum recipiant. Certum quoq; nos habemus, plerosq; à D. Viti chorea adeo debilitatos & fractis virib. esse, vt saepe analepticis vix restitui possint. Nostri quoq; ad Diuos, Sanctum Vitum aut Ioannem Baptistam spe recuperandae valetudinis confugiunt. Etenim qui ex Brisgois nostris & vicinis furori huic obnoxii sunt, annuatim in pfesto D. Ioãnis Baptistae ad duo Fana, alterum quidem in Biessen D. Vito sacrum, & Brisacensis ditionis: alterum vero, Wasenvveilerii proxime, sed cis Rhenum situm, Diuoq; Ioan Bapt. dedicatum, atq; ad Theuthonicorum Ordinem spectãs, accurrentes, conueniunt. Siue quod voto persoluendo teneantur, siue quod à sanctis illis ad furorem hunc comprimendum subsidia sperent. At quod mireris, vniuerso isthoc mense, qui D. Ioannis festum praecedit, tristes admodum, timidi, anxii, & deiecto animo incedunt, totoq; corpore vellicantes & quasi subsultantes dolores, veluti praeludia & fomenta quaedam mali huius, denuo suppullulantis, persentiunt. Persuasi, nunquam de caetero quietos se futuros, aut liberari posse, nisi ad Diuorum Fana tripudiando insaniam hanc excusserint: euentu, vt plurimum rem ipsam comprobante. Siquidem post absolutas has annuas saltationes, quas trihorio potissimum conficiunt, immunes postmodum eo anno ab hoc furore conspiciuntur.

Par quoq; Curationis ratio fuerit: nam quod Graeci carceribus, inedia, & euacuationibus, per venae sectiones, & purgationes institutas Enthusiasmo laborantes restituerunt: Id alicubi etiam foelici successu, Paracelso attestante, animaduersum. Alii furorem hunc non minus atq; à Tarantula Phalangio bestiola cõmorsos, musica & tripudiis, vsq; dum fanaticus ille furor discuteretur percurarũt. Alii Antidotis insaniam expugnarunt, quarum nobiles aliquot Paracelsus exhibuit, sed quod praeparatio earundem non-

nondum innotuerit, posset forte non inutiliter analogia quadam, Scaligeri, quæ ex Napelli muscis paratur, illis substitui, non minori quam ad tarantulæ morsus fœlicitate, pulchre symptomatibus & remediis vtriusque morbi inuicem respondentibus. Constat vero post Ecclesiæ preces, etiam medicinæ locum aliquem in eiusmodi malis esse: sæpeque plurimum remedia, tam maniacis, quam dæmoniacis profuisse. Maiorum denique obseruatione compertum, nullum sexum, ætatem nullam, ab hac insaniæ specie, superiori sæculo immunem fuisse, quin promiscue pueros, adolescentes, & senes, viros & mulieres, at has, quam illos, frequentius, corripuisse. *Paracelsus* fusissime furoris huius genera & Curationes *libro de amentia* prosecutus est: Plerisque ex Passionario, vt apparet, & sui sæculi, quo maxime viguit hoc malum, obseruationibus depromtis. Quæ præter Antidotos, de suo admiscuit, magna ex parte superstitiosa & magica sunt, atque Christiano homine indigna. *Ioann. Georgius Schenckl sen. Med. F.*

Meminit præterea furoris huius *Bodinus lib. 5. de Republ. cap. 1.* & saltatricum quarundam puellarum *Monauius in Epist. ad Scholzium vltima, ab eodem Scholzio, libr. 2. Consil. & Epist. publicata: Idem in Epist. ad Dudithium proposita libr. 5. consil. & Epist. Medicinal. pag. 418.*

Observatio.

Delirium cum saltatione iunctum.

NOuimus monachum quendam, qui cum absque febre deliraret, & melancholica quædam spectra sibi obuersari quæreretur, quibusdam temporum, interuallis saltationibus se ita defatigauit, vt tandem fessus repente decideret, & miras æderet gesticulationes. Hunc nos hellebori nigri potione, quam affatim cereuisiæ loco hauserat, curauimus. Curato tamen deinceps consilio meo vena sinistri lateris splenetica appellata, secta fuit, idque vtiliter. *Oethæus lib. obs. prop.*

Rustica quædam iuuenis continue saltabat, & quemlibet obuium arripiens, tamdiu Choreas agebat, donec defessa in terram caderet, & tanquam Epileptico paroxysmo vexata, pallida stupidaque aliquandiu iacebat. Hæc sacrificiis & Orationibus R. Patrum Societatis Iesv, restituta est. Deficiente tamen Luna apparet adhuc ambulando aliquis saltationis motus.

Memini dum puer essem, me virum ac fœminam vidisse, simili delirio affectos. Fama erat, sacerdotem sacratissimum Christi Corpus ad infirmum ferentem, præteriisse prope tripudiantes, vbi omnes pro more genubus flexis Christo diuinum honorem exhibebant, duobus istis exceptis, qui saltando pergebant, inde vltione diuina tacti, continua saltatione vexabantur. *De Obseruationibus P. Quenzij Archiatri & Senatoris Friburgi Heluetiorum.*

Observatio.

Melancholicos, Maniacos, Phreniticos quique ex alia causa furore perciti sunt, nonnunquam linguam aliam personare, quam non didicerint, aut vaticinari: nec tamen esse dæmoniacos: medicamentisque restitui posse sæpe.

AVdiui à fideli medico, quod mulier quędam illiterata, dum esset melancholica, latinum loquebatur congruum: qua senata, euanuit. *Petr. Aponens. Comm. ad Problema. 1. sect. 30. Aristotelis.*

Ferunt veteres, & maxime antiquus Alexander, & bonus Rasis: quosdam melancholicos futura prędicere, & euenire quæ prædicunt, & quidam alii quod illiterati, fiunt literati, sic quod in quibusdam scientiis, ad propositum disputantes, respondent.

Ego Pinaroli quendam rusticum melancholicum vidi, qui semper, luna existente combusta, carmina componebat, & transacta combustione, circa duos dies, vsque ad aliam combustionem, verbum nunquam vllum literaliter proferebat: & hunc nunquam didicisse literas aiebant. Hoc quoque *Gentilis in quæstione de incantationibus & colli suspensionibus* affirmat, cum inquit, famosum est, multos & multas, quæ nunquam prius literas cognouerunt, subito literaliter loqui: quod *Aristoteles trigesimo problematum, problemate primo* sentire quoque videtur. Maracus (inquit) ciuis Syracusanus, poeta etiam præstantior erat, dum mente alienaretur, &c. *Guainerius tract. 15. de cap. dolore cap. 4.*

Panaceum, celeberrimi nominis medicum, adolescens colui, is, me teste, quendam restituit, nomine Phlyarium, patria Spoletanum, qui ex vermibus nouũ maniæ genus inciderat, ita vt in morbo probe teutonice loqueretur, quod (vti constabat) sanus nunquam potuerat. Quis imperitus rei medicę, non hunc demoniacum, vel deierasset etiam? At is hominem facili paratoq; remedio, menti reddidit. Redditus sibi, teutonice nec loquebatur, nec intelligebat. Quod si quis hunc vere dæmoniacum fuisse cõtendat, ea sane res, vel maxime medicorum illustrat artem, cui compertum est, & dęmones impios parere, quemadmodum in restituenda vita, ita & in exigendis spiritibus, diuinæ virtutis tum ministræ tum æmulæ. Neq; vero deerant, qui factum hoc magicis artib. tribuebant, quorum ego calumniam arti nostræ, gloriæ laudiq; verto, per quam ea præstantur, q̃ vulgus hominũ humanis viribus præstare posse credit. *Auctor. Chiliadum, in declaratione sua pro laude artis med.* plura vide *libr. 2. cap. 2. de Occult. Natt. Mirac. Lemnij.*

Observatio.

Maniacus, dæmoniacus falso creditus: medicamentis curatus.

QVosdam in officio vix contineas: accepi inquit Syluius à viro fide digno, quędam sibi persuasisse, tribus dæmoniis agitari, in corpore latere, indicabat in scapulis & fronte, cum esset deductus ad Sanctum Mathurinum cui Lutetiæ dæmoniis obsessos vouent. Medicorum consilio scapulæ & frons acri quodam succo sunt illi illita clanculum, fingentes interim ministri exorcismum, & crucis signum in his partib. facere, interim ei indicant, complures dęmones cum morsum in motib. persentisceret. Itaq; cum ipse de morsu cõqueretur, ac in eo loco dæmones latere prædixisset, vnus alius retro astans, pulueres quosdam conspersit, super accensam candelam, deinde orante etiam ipso ægro, & aliis puluis celerrime flammas concepit, ac in sublime subuolauit, tertio id factum, æger pulsos dæmonas credens, persanatus est. *Douynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

Observatio.

Mania correpti, caute tractandi.

Monet

MONET Sylvius vt quisquis medicaturus melancholicum caueat. Ego, inquit, anno superiore vocatus ad melancholicum: cum per fenestram in cubiculum respexissem, nam intrare aliter nolui, ac furore præhensum viderem, contorquentem caput in alios, ac furentem cæpi illius vicem deplorare, maluique me inde eximere, quam in aliorum conspectu periclitari. *Idem eod. loco.*

MORTVI.

OBSERVATIO.

Virginum quarundam mira insania, quæ nullis proficientibus persuasionibus, aut remedijs, sibiipsis manus intulerunt.

MILESIÆ virgines quondam graui, & inusitato affectus genere correptę fuere, cuius tamen causa tum quidem perspici non potuit. Aer tamen in primis intemperie quadam, quæ ipsas de mentis potestate exire faceret: & venenata quadam qualitate, quæ abalienationem mentis induceret infectus videbatur. Omnes siquidem subita mortis & furiosa sese strangulandi cupiditate concitatæ: multæ quidam clam laqueo vitam finiere. Neque vero obsecrationes parentum lacrymæ, aut consolationes amicorum quicquam proficiebant: sed omni ingenio & calliditate iis, qui eas obseruabant, superiores, sibi ipsis manus afferebant. Itaque malum illud diuinitus illatum, & omni humana ope potentius videbatur: donec de sententia sapientis cuiusdam viri consilium eiuscemodi ad deliberandum propositum est: eas scilicet virgines, quæ se ipsas interfecissent, nudas per forum efferri debere. Id consilium, publica auctoritate comprobatum, non solum eas continuit, quominus sese necarent: sed omnem hanc moriendi libidinem plane exemit. Scilicet turpitudinis fuga magnam præclaræ indolis, & virtutis argumentum est: & quod illæ, quæ, ad res omnes maxime formidabiles, mortem inquam, & dolorem, intrepidæ essent: ne quidem animus concipere: nedum sustinere potuerint dedecus illud post mortem futuram. *Plutarchus in libel.* γυναικῶν ἀρετῶν.

Quæsitum nuper est à viris prudentioribus, quo nam fato acciderit, vt hoc ipso anno in parte Galliæ (quæ à nostris Lugdunensis dicitur) non paucæ quidem fœminæ se ipsas in puteos & in vndas coniecerint: etsi nullo (vt apparebat) corporis morbo vexarentur. In quo nihil certum, aut etiam dignum est allatum, præterquam quod hoc totum plærique potestate syderũ, ac cœli defluxu fieri arbitrati sunt, vnde furore perciti homines, violenta nece occumberent. Nec enim desunt exempla apud veteres, quibus aperte colligitur, plurimos tali morbo affectos, se interemisse: quod à veteribus tamen in Deorum iram & quasi vltionem refertur. *Crinitus de Honest. Discipl. lib. 3. cap. 9.*

OBSERVATIO.

Amoris vi puella mortua.

NVPER puella quędam, propter retrogradas nuptias in magnum animi mœrorem incidit, quę propter continuas lachrymas, cum omnem consolationem respueret, consecutus est dolor capitis ingens, hunc epilepsia, epilepsiam mors. *Cornax libr. 1. cap. 3. Consultat. medicarum.*

Testis mihi Pontanus virginem Neeram in Salentinis paucis ante annis, sese in puteum deiecisse. Sed hoc nimia indignatione factum constitit, quod ab eo se repudiatam videret, cui pro coniuge pacta erat. *Crinitus de Honest. Disciplin. lib. 3. cap. 9.*

OBSERVATIO.

Suppressis mensibus, opinionem conceptus præbentibus, dolore leui ab imo ventre ad fauces pertingente, mania corripitur mulier & catarrho, qua paulo post interijt.

NOBIS, cum alias aliquando, tum hoc ipso anno in nobili muliere obseruare licuit, quæ cum suppressis mensibus grauidam se falso crederet, oborto leui dolore, quem ab imo ventre in fauces conscendere dicebat, derepente admirabili mania correpta est, nec remediis adiuta in βράγχον siue ἀρτηειάκον incidit, vnde paulo post obiit. Ea raucitate persuasi parentes, mulierem catarrho laborare, remedia maniæ conuenientia adhiberi nunquam passi sunt. *Lacotius Comment. 1. ad librum septimum sectionis 2. Coac. Hippocr.*

OBSERVATIO.

Pestifera insania correpta puella, primo curatur: post mensem vero in eandem incidens, vnius diei spatio è medio tollitur.

INSANIÆ tria genera, & acutum quodlibet. Vnum cum in accessione febris, aut in suo vigore desipit æger, & aliena loquitur, sed tamen leuata febre statim resipit. Alterum, quod Græci φρένησιν vocant, cui semper dementia comes est. Nam licet inter morbi initia resipere interdum videatur æger, eius tamen mens quibusdam semper imaginibus agitatur. Tertium vero genus est lethale magis ac pestiferum, cum scilicet æger ipse non solum perpetuo desipit, sed & quæcunque agit, impetu quodam & violento motu operatur. In huius autem generis lethalem insaniam cum nobilissimi cuiusdam viri filia prolapsa male ageretur, & nos ad eam intempesta nocte vocati accederemus, adeo furentem puellam inuenimus, vt dum hinc inde sese violento quodam impetu iactaret, quicquid interim obuiam habebat, dentibus arriperet, frangeret, laniaret. Ex quo proprios capillos, brachia & manus, & si quid præterea aliud arripere poterat, ita mordicus, nullo habito discrimine suumne an alienum esset, apprehendebat, vt nisi scissum ac protsus laceratum ex eius dentibus eripi non posset, adeo vt vinciri puellam oportuerit, ne sibi aut alteri noceret. Verum cum paucis post horis furor illi remitti cœpisset, in somnum incidit grauiorem, quo (tametsi nostris præsidiis, studio & diligentiæ ægre cederet) vix tandem excusso, ab insania quoque puellam ipsam liberauimus. Sed vt est ingenium mulierum, præsertim nobilium, cum sanitate adepta nihil eorum, quæ pro tuenda firmandaque valetudine iniuncta fuerant, obseruasset, & sua viueret

ueret libertate, post integrum mensem, quo pristina vsa est valetudine in eundem incidit morbum: à quo cum nullis vnquam auxiliis potuerit à medicis liberari, vnius tantum diei spatio è medio sublata est. Si quis autem huius morbi causam quærat, nos quantum cõiectare licuit, materiam credimus fuisse calidiorem, sed paucam tamen: quæ cum caput peteret, suo & incendio & mobilitate puellam furentem redderet. Et quoniam caput ipsum frigidiore materia oppletum fuerat, hanc quoque, cum & ipsa, (vt creditur & par fuit) exagitata fuisset, priore illa materia extincta ac resoluta, ipsum denique profundiorem somnum puellæ fecisse putamus. *Beniuenius cap. 99. Abdit.*

DE DÆMONIACIS.

OBSERVATIO.

Vere dæmoniacos, post Ecclesiæ preces, etiam Medicorum opera sæpe restitui.

QVOD occultum aliquod, ab altiori quam naturali, per se naturaliter agente causa dependens, nonnunquã in morbis reperiatur, ratione graui, sententia multorum, & experientia etiam mihi nõ ignota, edoctus affirmo. Hoc autem, vt à Deo, ac Diuis profectum, vere diuinum vocari potest, sic à Dæmone aut Veneficis inductum, communiter maleficium, & iam apud aliquos generali vocabulo huc allegato, hyperphysicum malum appellari solet. Posterius istud, non solum per aliqua intra corpus ingesta, sed & per ea, quæ in corpore sunt, modis variis vsurpata aut alterata, atque etiam per alia, quæ foris existentiæ corpus attingunt, vel quoquomodo id afficiunt, iusto ac sapiente Deo permittente, à Dæmone fieri possunt. De iis liberandis, multa in Ecclesia approbata Theologorum & Medicorum extant consilia, breuiter ob id hæc paucula subiicio. Ego tum ob causas antecedentes, tum nonnulla morbi modum comitantia, tum etiam, malos inde sequentes effectus, non raro in iustam, de diaboli passim se ingerentis, & prauis corporum dispositionibus, vt instrumento vtentis cooperatione, suspitionem veni; & auxilium petentibus (plures autem, præsertim qui ad manus sibi, aut aliis inferendas, aut potestati vel consortio Dæmonis, se committendos animum grauiter exstimulatum habuerunt, hac in re tam in secreto, quam publice me consuluerunt) spiritualia cum naturalibus remediis coniungenda fore significaui. Hoc in casu probo, ac consulere soleo, vt à spiritualibus quibuslibet præsidiis initio facto, mala corporis dispositio, qualiscunque illa occurrat, per medica præsidia secundum artis regulas communes instituta curetur, semper autem tam alimenta, quam medicamenta sale, aqua, vino, & aliis in Ecclesia rite benedictis, permisceantur; & ipsa quoque modo approbato benedicantur, suffumigia, appensiones, conspersiones, hisq; similia ex benedictis variis parentur; ea quæ Theriacalem aut Alexipharmacam appellatam vim habẽt, malignitati resistunt, & prauos succos educunt quæ porro cordialia sunt, caput roborant, & spiritus illustrant, & quæ aduersus maleficia facere perhibentur, tanquam præcipua in curatione administrentur, & animus pro affectuum varietate verbis temperetur: atque tum Medicus, tum assistentes diuinis præmuniantur, & æger in eorundem vsu pergat, vel etiam super ægrum preces, exorcistis notæ, fiant. Consilio huic non absque fructu sperato nonnulli paruerunt. Vnum autem casum testimonii & explicationis loco hic referam. Iuxta Landisbergam Bauar: ciuit: in pago quodam rustici vxor, ætate mediocriter pgressa, ab insidiante spiritu vexata, & vt vel illa necem sibimet inferret, vel potestati & consortio eius se traderet, frequenter admodũ iussa, & quasi compulsa fuit; imo & in forma visibili apparens spiritus id vrsit, & ni horum vnum faceret quietam & securam minime ipsam fore dixit: At mulier in malum consentire noluit, auxiliumq; diuinum præcibus multis implorauit. Tandem cum viros quosdam à Religione singulariter celebratos (tunc enim Reuerendi Societ: Iesu patres primo collegium instituerant) Landispergam nuper aduenisse intellexisset, illa in ciuitatem ire, & apud eos consilium & auxilium quærere constituit. Landisbergam veniẽs ad Illustris Domini Schueikhardi Comitis in Helfenstein, & Ducalis præfecti coniugem, deuotione atque in miseros ac pauperes, clementia & munificentia, vt & nobilitate illustri conspicuam matronam adducta fuit, cui suam calamitatem aperuit, & aduentus causam exposuit. Domina Comitissa, condolens operam suam mulieri, addixit, & rem Reuerendis Dominis Societ: patribus denunciauit, eandemque mihi, qui tunc forte præsens & aliquot Septimanis ibi permansurus erã, quoque significauit. Cum spirituales spiritualia se libenter præstituros promitterent, ego corporis dispositionem vitiosam, & Dæmonis lusui aptam aduertens, hominem integrum curæ subiiciendũ esse iudicaui. Diuinis igitur sacrisque mediis recte ordinatis ac factis, medicam curationem hoc (quantum memini & obiter consignaui) modo institui. Pituitosum & Melancholicum succum (præcipue pituitam salsam, & in melancholiam desinentem puto) repetitis vicibus purgaui; inter purgationis dies, iis, quæ præter communes humorum qualitates, etiam malignitatem respiciunt, materiam & corpus præparaui, medicamentis ad id passim commendatis & cõsuetis vsus, multa Zedoaria iis commixta. Caput, abrasis capillis, herba betonica, & stuppa cannabina, additis etiam odoratis, optime tegi, & foueri, illudque calido pullorum & agnorum, recens mactatorum sanguine frequenter, & potissimum mane ante sumptum cibum illiniri præcepi. Corpore bene purgato, & sanguine misso, sudorem promoui, & semel atque iterum gallinam viuam in dorso dissectam, capiti ægre imponi, eamque linteis alligatam, donec sudor erumperet, atque toto corpore ægra lecto bene tecta sudaret, ita relinquendam curaui.

Decoctum tam ad sudorem promouendum, quam ad quasdam alias intentiones curatiuas expediendas, in progressu curæ huius quotidie (exceptis purgationum diebus) exhibui.

Huius

Huius forma secundum communem practicantium modum hæc est. ℞. Hordei mundi, herbæ betonicæ, lupuli, ana M. j. Aquæ communis (benedictæ) ℔. xxv. bulliant igne lento per spatiū mediæ horæ, vel circiter, dehinc facta colatura in aquā iniiciātur Sarzæ parill. ℔. ß. ligni sancti Cort. ligni sancti an. ℥ v. in vase bene perlutato bulliant ad lentū ignem, per horæ vnius spatium, quo exacto, ignis subtrahatur, sed decoctum horis xij. in vase clauso, calido in loco permaneat. Postea ex aqua eximatur materia videlicet Sarza, lign: & cort: atque in mortario lapideo fortiter contundatur, & in aquam denuò imponantur, additis in sacculo lineo ligatis his puluerizatis scilicet Rad: Enulæ ℥ j. Zedoariæ ℥ iij. herb: card: bened: M. j. (his Rhaponticum, herba yua, & hypericum vtiliter adduntur) bulliant ad perfectam consumptionem duarum tertiarum, ita vt adhuc circiter ℔. viij. decocti remaneant, quo facto affundantur vini puri, tenuis (Neccarici) ℔ vj. fiat leuis ebullitio, & vase adhuc cooperto, ab igne remoto, maneant omnia immota, donec refrigerentur, & crassa in fundo subsideant, tandem decoctum purius sensim effundatur & per linteum coletur, & ad vsum seruetur. Supra ea quæ remanent, aqua copiosior paulo affundi, & decoctione facta, ad vinum diluendum, aut pro ordinario potu exhiberi potest. Interim victus & omnia curæ medicæ necessaria, secundum Medicorum regulas, seruata, vinum, sal, & aqua benedicta, medicamentis & alimentis permixta; benedicta etiam collo appensa, & in conclaui reposita fuerunt. Cum hisce ad aliquot (puto quatuor, aut quinque) septimanarum spatium cura esset protracta, tunc omnia melioris constitutionis signa medica apparuerunt, animus liberior euasit & suggestiones facilius excussit, tandemque mulier Diuina ex gratia conualuit, & domum reuersa vitam quietiorem egit. *C. Lucius de obseruat. proprijs.*

Observatio.

Etiam veteres dæmone obsessos per medicamenta vel ante vel post exorcismos administrata liberasse.

TRADIT Pomponatius, pris exorcistas, quos præcatores vocant, ante coniurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis vt plurimum hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succu genitis: & animi vt amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & desperatione, quibus nocte diuque eiusmodi homines macerat iiratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, vt quasi aquila apud inferos Titii iecur arrodere videatur. Obsessos expulsos eo humore non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoque cuiusdam sutoris à dæmonio agitatam, variaque sonantem idiomata eo modo perfecte curauit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgilii spiritu obsessam esse fatebatur, diu coniurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretque Mantuanum hoc est, Longobardicum idioma, vt subinde Latinum aliquid sonaret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primum, & deinde aliis roborantibus illam optime per Dei gratiam restituit. Exonerato itaque corpore, promptius in reliquam sanationis obseruantiam velut à naturali iam impedimento leuatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονοφορητ⊕. *Vierus lib. 5. cap. 28. de Curat. Læs. Malefic.*

Observatio.

Ad insaniam, mentis emotionem, Melancholiam, experimentum singulariter celebratum.

AD mentis alienationem & desipientiam, vitiò Cerebri obortam, in manuscripto codice germanico tale medicamentum reperi: Caput Arietis, nondum experti Venerem, vno ictu amputatum, cornibus tantum demtis, integrum cum pelle & lana in aqua bene elixabis, tum aperto, Cerebrum eximes, & addes aromata, Cinamomi, Zinzib. Nuc. mosch. Macis, Caryophill. ana. ℥ s. Horum pollinem cerebro admiscebis, in patella ad prunam non magnam diligenter agitando, ne aduratur, quod facile fieret.

Curabis autem ne nimium desiccetur, sed ita coquatur, ne siccius fiat Vitulino Cerebro, ad cibum parato. Sat coctum fuerit, vbi bene commiscueris ad prunam. Sic conditum seruabis, & per triduum, ægro quotidie ieiuno, dabis, ita vt horis post duabus à cibo potuque abstineat. Sumi potest cum pane vel in Ouo, vel ex iure, vtcunque, modo deuoretur ab ægro. Danda interim opera, ne loco lucido æger sit, & vt ad 14. dies eodem victu vtatur, quo vti solent, quibus detractus est sanguis: & Vino caput tentante abstineat. Sunt qui breui tempore iuuentur, aliqui sex demum vel octo septimanis à sumto medicamento. Consultum autem fuerit medicamentum à tribus mensibus repeti. *Gesnerus Hist. animal. lib. 1. pag. 917.*

Si magnas intueamur coniunctiones: quoties similes coierint naturæ siderum, similibus signis, domibus, gaudiis, exaltationibus, faciebus, terminis: efficaciora quoque sint euenta. Hæc vulgo quoque nota sunt. At illa solis doctis: abductum Caput Arietis à superioris cæli capite, non amisisse vires suas qua in re tecum sentiamus: sed sociis copiis amissis, eius operam minoris factam non potestatem. *Scaliger libro secundo de Plantis in Aristotelem, pag. 121.*

Capiat Cerebrum Arietis, butyro tortum, & aromatibus hisce conditum. ℞. Cinam. Nuc. mosch. Zinzib. Caryophill. Macis, an. ℥ ij. Sumat die solis hora Martis, vbi pridie die sabathi Arieti in ipsis actu venereo caput amputatum fuerit: nam sic multo efficacius medicamentum euadet. *Conradinus cap. 9. febris miscellan. Vngar.*

Plura vide, apud *Carrichterium pract. cap. decimo tertio. Nicol. de Metri pag. 129. & Iatrio VVirtembergico* Edit.

Edit. Tubingensis, pag. 62. quibus locis variæ huius remedii vtendi rationes proponuntur

---

DE CATARRHO.

Observatio.

Catharri maxime externi natura, causæ, & generationis modus nouus.

IN externis partibus capitis aliquãdo excrementum colligitur, maximeq; sub cute verticis, quo venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema desinunt. Quoties enim hæ vel sero vel humore multo turgent, alimenti reliquias & superuacua sub cutem effundunt, quæ præ cutis crassitie atque densitate vaporare foras vix queunt. Horum coagmentatione assidua tantus interdum cumulus fit, vt humor ceræ instar mollis promineat cutem condensans eamque à calua plurimum disiungens. Hic certe fons, hic fomes est omnis externæ destillationis, quem miror neminem omnium veterum obseruasse. Hinc in externas corporis partes fertur destillatio in oculos, in maxillas, in dentes, in ceruicem, in scapulas, in brachia, in latera, in dorsum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos: eaque tum omnis arthritidis tum omnis fere externi doloris causa esse deprehenditur *Fernelius libro quinto cap. 4. Patholog.*

Observatio.

Cautio in catarrhorum cura vtilis.

IN catarrhi descensu, qui vehementem tussim plerunque excitat, in initio vehementer irritantia nocere notum est. Verum illud etiam diligenter aduertendum esse, à me obseruantum est, ne noctu aut vesperi tempore decubitus irritantia & sputum vehementer mouentia, sumantur. Id enim si fit, tum commotione materiæ somnus impeditur, & sæpe periculum suffocationis excitatur, dum tussiendi conatu vehementi mota materia repente inferius præcipitatur.

Quare, vt & somnus promoueatur, & catarrhi materia per quietem coquatur, ac incrassetur, & vires capitis magis firmentur, proderit decubitus tempore, vel saccharum rosaceum, vel aliud quiddam in ore continere, quod humores incrasset, & ab omnibus irritantibus tussim abstinere. Si tamen maiori somni tempore peracto, sputum facile efficientibus opus est, adhibeantur moderatiora, ne nimis commota materia defluens, molestiam euidentiorem concitet, & catarrhorum delapsus augeatur. *Oethæus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Infantium catarrhus nostris frequens, sæpe cum suffocationis aut Epilepsiæ metu.

IN Catarrhis suffocatiuis & epilepticis paroxysmis, ad sperma cæti, magnitudine pisi, in lacte nutricis dissoluti, inque os infantis instillati tanquam ad sacram anchoram confugiendum, pollisque iuæ moschatæ, & nucis myristicæ conditæ ferculis admiscendus: vt ei, si fieri potest, Doronici magni. Quorum tamen in locum commodissime substitui possunt, aquæ & trochisci, à Clariss. Philosophis & Medicis D. Ioann. Langio ciue cognatoque nostro & D. Thoma Erasto, præceptore plurimum colendo, memoriæ proditi. Horum non minor via est in morbo illo, quem matrem vocant, puerorum, qui tum plerunque infantes affligit, cum ob παργάνωσιν tantam lactis copiam suxerint, cui non sunt coquendo. Vnde in symtomata caduco morbo fere similia incidunt: qualia sunt, ἐφιάλτης, frequens eiulatus, terror in somno, vigiliæ, vomitus, fœtens anima, colici cruciatus, febris, quandoque ἄσωδης τωεαχώδης καὶ ἀφόρητος, *Galeni 4. de ration. vict. in acut. sentent.* 47.

Quo in affectu alias, lacte nutricis prius correcto? vtiliter exhibent infanti scrup. dimidium elect. diamusci, vel pleres archondt, maxime vero theriacam in lacte dissolutam cauteria sane inter primam & secundam occipitis vertebram instrumento argenteo glandem repræsentante administrata, maximo cum incommodo nostri cane peius, & angue fugiunt. Vt & παρακέντησιν illam, quæ in cute ceruicis setone fit. *H. Reusnerus Disputat. Basiliens. habita. Anno M. D. XXCII.*

S. Scribis infantes apud nos Catarrhos strangulationem minitantibus sæpenumero laborare atque ex iis nonnullis Epilepticis paroxysmis corripi, ac peti à me rationem medendi, qua leuari hoc modo miselli possint. Tametsi autem mihi tantum non arrogem, vt ad hæc pro rei exigentia respondere possem, communicabo tamen tibi ea, quæ mihi sunt cognita & obseruata, vt intelligas me tuis votis deesse nolle. Principio nosti Catarrhos infantum variis ex causis oriri, atque singulas causas sua remedia postulare, quæ ex probis authoribus petenda sunt: tamen si volumus eiusmodi destillationes modice curare, necesse est vt ante omnia matribus seu nutricibus prospiciamus, qua debita & ratione gubernentur, & vt lac ipsarum probe corrigatur.

Nam solent magna ex parte pueruli male habere ob nutrices & malum in sex rebus non naturalibus regimen.

Postea etiam ipsos infantes consideramus, an videlicet humor destillans frigidus fuerit, vel calidus, atque ita contrariis medelis ipsis succurrimus. Fluxione itaque frigida existente, exhibemus j. atque alteram gut. syrup. de glycyrrhiza, aut aliquid Lohoch. de passul. in modica Aq. Scabios. dissolutum. Capitis etiam commissuræ puluerem ex sandaraca factum inspergimus. Si vero, calidum fluxum esse deprehendimus, gutt. j. siue ij. syrup. vel Iulepi Viol. propinamus, aut ipsum Viol. succum, aut facimus pul. ex penidiis, gumm. arab. Tragacanth. & glycirrh. tritis, ana. q. suf. & lacti nutricis miscemus, donec ad Eclegmatis formã veniat, atq; de eo parumper deglutiendũ porrigimus. Si v. ad vigorem vel statũ mali ventum est, soleo ego exhibere

Sperma

Sperma Ceti, quantit. pisi, in lacte muliebri dissolutum, & iubeo instillare, in os pueri, postea moneo, vt somno committatur. Hoc remedio multis profui, quos etiam fere pro deploratis habuerunt mulieres. Nam fluxiones intercipit, atque suffocationis paroxysmos mitigat. Sed tamen exhibere non soleo, nisi cæteris non iuuantibus. Epilepsiæ accessum sequentibus remediis arcere solemus. Appendimus iuxta Galeni & Medicorum consilia, grana pæoniæ excorticata collo, & brachiis puerorum. Smaragdum etiam integrum & minime læsum cordi applicare solemus. Quidam etiam Corall. rub. & alcis vngul. ita vsurpare solent. Ad intra vero conseruam pæoniæ aut betonic. exhibemus, aut facimus destillationem harum conseruarum in Aq. flor. Tiliæ, & de ea nonnunquam vnam atque alteram guttam instillamus. Puerulis etiam bimis & maioribus natu de sequenti puluere porrigimus.

℞. rad. pæoniæ ℥ j.
serpent. ℥ s.
Visci quercin. iusto tempore collect. ʒ s.
Croci oriental. ℈ i.
Corall. rub. ʒ s.
Rad. & Sem. Dictam. nri. a. ℈ j.
Fol. auri puri subtil. incis. n. iij.
Vnicorn. veri ℈ j.
Marg. oriental. non perfor. ʒ s.

Puluerisanda puluerisentur subtilit. misceatur & f. pulu. Δόσις infanti quantitas pisi j. vel ij. cum lacte nutricis. Maioribus natu tripla quantitas cum aq. Beton. fl. Tiliæ, ruthæ, exhiberi potest. Et hæc quantum ad præseruationem. Paroxysmum iam præsentem releuant pessuli ex bombyce facti, intincti in succum. Vitæ, in quo aliquid Castorei fuerit dissolutum, aut sucus per se vitæ, puerorum naribus illitus, accessionem in morbo mitigat. Idem facit Castoreum odoratum. Auersiones quoque fieri possunt frictionibus & ligaturis, si ætas permiserit. Vidi apud Italos cauteria actualia ad coronalem suturam capitis applicata fuisse bimulis, & trimulis atque contulisse. Ad mitigãdum paroxysmum puluere priore etiam vti possumus. Item sequenti condito, quod:

℞. gr. & rad. pæon. excortic.
a. ℈ j.
Corn. cerui vsti.
Coagul. leporis.
Rad. Tormentill.
Visci quercin. iusto tempore.
collecti a. ℈ s.
Nucis cond.
Cubeb. an. gr. v.
Syr. Diamusc. dul. ℈ s.
Sacch. albi ss. ʒ s.

Cum Syr. de stœchad. q. s. f. Conditum molle. Δόσις, ij. pisor. lactentibus senioribus, iuxta ætatem exhiberi potest. Habes, V. C L. remedia mea, quæ ego in destillationibus puerorum atque adeo in leuandis accessionibus morbi caduci vsurpare soleo. Et quanquam non dubito, quod cum Medicis tuis iis potiora habeas, volui tamen tibi gratificari, atque mea communicare. Quæ tibi satis fecerint, bene se res habet, olim meliora superaddam. Vale & meam illam tenuitatem æqui bonique consulas. Dresdæ 12. Calend. Aug. Anno 1556. *Nesius ad D. C. P. Med. Celeberr. libro tertio consil. 24. Cratonis & aliorum pag. 168.*

Solet hoc affectu correptos multos, qui in extremo discrimine positi sunt, & quasi semianimes liberare, & in vitam reuocare. D. Stromerus noster, exhibitione diaturbith sui mineralis à gran. ij. ad v. vel vj. hoc enim facto, natura mox irritata, ingentem copiam pituitosi, & lenti humoris, tum per vomitum, tum per deiectionem exturbat, & maiori oneris parte leuata, ad se redit. Fortasse idem etiam (Galenus,) nostris medicamẽtis, puta diagrydio, aut similibus, in debita copia assumtis, consequeremur nisi plus iusto timidi nonnunquam essemus, aut illam Coinei senis sententiam, nobis in mentem reuocaremus. Extremis morbis, extrema exquisita remedia optima esse. *Monauus lib. 5. Epist. & cons. Gnatonis pag. 601.*

Nos quoque infantibus, etiam in cunis adhuc vagientibus, bimulis nonnullis, aliisque paulo maioribus, hoc malo affectis, & de prognostico certo alias perituris, vini antimonii grana aliquot, pro ætatis, virium & morbi occasione, tum fœlici successu exhibuimus. Vsus ad eam rem opera Isaaci Foreri pharmacopæi & chemici dexterrimi. Ex illis autem, quos plures sane per Dei gratiam liberaui, Hieronymi Iungii liberi vel hodie quoque superstites viuunt. *Schenckius.*

Observatio.

Puer destillatione & febre continua laborans, desperatus restituitur.

Filium legati Reguli Mantuæ, puellum decem circiter annorum, cui olim confracta caluaria, magnaque parte ossis capitis extracta, destillatio & febris continua adeo vigebant, vt ego (quod esset illustris viri filius) iusserim primos ciuitatis medicos aduocari, qui vbi superuenerunt, nullam spem superesse iudicabant. Itaque hoc videns, & solus in cura relictus, nouam curandi rationem iniri incepi, & humido victu imperato, ab ouis & carne abstinens, melque destillans, ac rorem Syriacum (quoniam & illud adiectum erat incommodi, vt medicamenta omnia respueret) 40. dierum spatio illum plene sanaui. *Cardanus. Curat. admirand. cura. 11.*

Observatio.

De catarrho siue destillatione suffocante.

Defluere ex capite humores in pectus ac pulmones haud rarum est inde siquidem tusses, raucedines, respirandi difficultates, & si humores salsi aut acres, pulmonis exulcerationes & phthises proueniunt: quod si vero & in pulmonibus vitium, latentes anginæ succedunt. Sed adeo copiosum deferri, vt hominem mox suffocet, perquam rarum. Generoso cuidam viro sic tamen contigit. Annos vitæ fere attigerat sexaginta corpore non extenuato, sed bonæ habitudinis, liberaliore potu subinde delectabatur: podagra quandoque molesta: purgari aliquando consueuerat:

aderat lassitudo & humorum plenitudo. de medicamento purgante sumendo deliberauerat, cum subito nocte media catarrhus vehemens ipsum obruit, sentiebat defluxionis impetum velocem: auxilium implorabat, sed priusquam quisquam adesse potuerit, suffocatus est. A morte mox copiosa pituita lenta ac viscida ex ore profluebat: quæ haud dubio in pulmones affatim defluens repentinæ mortis ac suffocationis causa fuit. *Dodonæus Obseruat. Medicin. 9. Hippocr. in fine aphorism. 12. sect. 3.* destillationem quandoq; cito etiam interimere testatur, τοῖσι δ' ait, πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύνες: id est, *senioribus autem destillationes, quæ cito interimant.* Similis sententia legitur *in lib. de aere, aqua & locis*, sed copiosior, his verbis. Valde senibus destillationes propter raritatem & venarum ἔκληξιν, id est tabefactionem, ita quod repente intereunt, quosdam autem contingit dextra aut sinistra parte stupentes reddi. Quibus verbis duo ex catharro in senibus ostendit pericula, vel mortem subitaneam, vel alicuius partis cum stupore resolutionem. *Idem Annotat. ad cap. citatum.*

Observatio.

Raucedo & grauedo in nonagenario sene curata.

Nicolaus Leonicenus præceptor celeberrimus, vir nonagenarius, imo & qui iam sextum supra nonagesimum transegerat, millesimo, quingentesimo vigesimo tertio raucedinem simul & grauedinem incidit: hic medico vtebatur probissimo atque doctissimo Alberto Sauonarola, diui Hieronymi fratre, ne sine medico ægrotaret: nam medico non indigebat tantus vir. Cum per aliquot dies raucedo atque grauedo in Leoniceno perseuerarent, & esset de salute sua valde sollicitus, bonus ille vir Albertus, ne Leonicenus has affectiones curandas putaret, & ne esset de salute tam sollicitus, hunc aphorismum illi retulit, Grauedines & raucedines in valde senibus concoctionem non admittere. Quem audiens Leonicenus subrisit, inquiēs: Parce mi Alberte, Hippocratis aphorismum non intelligis: quippe verus non est in viro medico. Et ita certe fuit: Nam vir (quod mirum est) tanta ætate ingrauescens, sola victus ratione obseruata, à raucedine & grauedine euasit. Talis autem erat eius victus ratio. Nunquam abstinuit à carnibus, nunquam à pinguissimo capi iure, nunquam à vino, quod & dulcissimum simul & potentissimum bibebat: & sanitati restitutus fuit. Dicebatq; hoc genus victus esse illi ætati proprium: & à quo si declinet, potius periclitari, quam iuuari. Imo medicos illos deliros vocabat, qui in tam ingrauescenti ætate carnes, iura atque vinum prohibebant, si modice sumantur: sit quodcunque ægritudinis genus, quo ille afficiatur. *Brasauolus Comm. ad aph. 40. lib. 2. Hippoc.*

Observatio.

Pulueris haustu lethalis raucedo inducta.

Pulvis haustus seu inspiratus, raucedinem concitauit lethalem, quod nobis non semel visum est. *Ioupertus cap. 4. Tract. de affect. thoracis.*

APPENDIX
AD CAPITIS MORBOS.

Observatio.

Aquas vitæ magna cautione vsurpandas, in capitis morbis.

Cerebri temperiem sua natura maxime moderatam, existere, medicorum summa consensione asseritur, ac inde etiam intelligi potest, quod si hominis veluti minoris mundi partes ad totius vniuersi partes quædam analogia conferre velimus, cerebrum cælo, quod excessibus qualitatum vacuum sit recte comparare possimus. Itaque magna cautione tum interna tum externa remedia adhiberi capiti oportet, ne eius natiuam temperiem imprudenter mutantes, nobilissimo huic membro grauem noxam inducamus. Quapropter non probanda est quorundam audatia, qui tantum aquis vitæ appellatis, ex calidissimis rebus confectas tribuunt, vt omnes capitis morbos earundem aquarum vsu tum præcaueri, tum curari posse, asserant: non cogitantes, plerosque capitis morbos potius ex calidis causis, quam ex frigidis nasci præsertim in iis qui vel in iuuenili vel in virili ætate constituti sunt, consueuisse.

Accedit eo etiam & illud, quod in Germania nostra ea sit plerorumque victus ratio, vt vix sit certissimus quisque, qui non particularem plethoram capitis colligat. Vnde accidit, vt si tali aquæ vitæ vsus imperetur, ea cum tota vaporosa sit, caput statim petat, & humoribus variis repletum conturbet, ac vel ad epilepsiam vel ad apoplexiam, vel ad catarrhos periculosos illud disponat. Quod vero sententia hæc experimento non careat, inde intelligi potest, quod ij apoplectici, quibus aquæ istæ vitales propinatæ sint, fere omnes moriantur, aut deterius se habeant, id quod sæpe ipse obseruaui, & ab aliis obseruatum, animaduerti.

Quinetiam & id cognitum fuit, quosdam empyricos, & empyricas, qui omnis generis dolores capitis suis aquis, quas germanica voce Anstreich-Wasser vocant, tollere se posse temere pollicentur, multos ad perpetuos capitis cruciatus, eosque vehementes deduxisse. Noui etiam ipse quendam nobilem virum adhuc iuuenem, qui ex feruentis sanguinis ebullitione graues dolores capitis patiens, cuiusdam suasione, totum caput aqua vitæ fortissima perfundens, ferè in insaniam imperito hoc consilio præcipitatus esset.

Quapropter prudentius quidam superiori sæculo in Ecclesiastico ordine viuens, vir senex, egit: qui ea moderatione aqua vitæ, quam habuit selectissimam vsus est, vt in summa vitæ temperantia, quotidie tantum mane guttulam eius aquæ vitæ ore exciperet, & exceptam exiguam eius portionē quotidie etiam eodem tempore occipitio & vertici capitis illiniret.

Ac ita vitæ modum instituens, vltra annum octua-

octuagesimum processit. Cæterum non minori cautione etiam vina medicata vsurpanda sunt. Qui iuuenes aut plethorici iis assidue vtuntur, suæ imprudentiæ pœnas luunt sæpe grauissimas; dum se frequēter vel in febres calidas, vel in graues capitis molestias aut membrorū dolores præcipitatis humoribus, vel in caput vel in membra, coniiciunt. Itaq; tales à fidelibus medicis sui periculi admoneri debēt. *Oethæus lib. obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Topica cordi applicata capiti etiam conferre.

MAximam consensionem cordis & capitis existere, medici & præsertim Anatomici affirmāt, & ipsa experientia ostendit. Etenim cor spiritus vitales cerebro suppeditare ab omnibus medicis asseritur. Itaque in deliquiis animi cerebro statim noxam etiam communicari, notum est. Sic vbi cum cerebro noxa accidit, ea cordi quoque imprimi consensione quadam solet. Itaque epilepsias, cordis quoque tremor subsequitur communicata cordi ea malignitate quæ cerebro negotium facescit. Quæ cum ita se habent, non inutile erit in maximis cerebri noxis, cordi etiam topica confortantia imponere. Sed experimentis etiam rem confirmabimus. Ego cum anno septuagesimo quinto ex febre quadam maligna, quæ me etiā in lethargum præcipitarat, reualescerem, ex facili causa in vigilias subito omnes vires debilitantes incidere consueui. Quare cum aliquando in summo discrimine vitæ versarer, ac vigiliis non tantum cerebri facultatem, sed & cordis vires atteri sentirem: epithema cordiale, cordis regioni applicaui, ac post ad capiendum somnū me composui.

Epithematis vero vi ad cor ipsum penetrante illudque roborante, sensi veluti radium quendam à corde ad cerebrum ascendere, ac mirificam capiti leuationem adferre. In quo sensu confirmati denuo cerebri suauior somnus mihi obrepsit. Idem vero experimentum multis aliis profuisse, præsertim vero reuerendo & nobili viro Iohanni Georgio à Leonradt seniori, nobilis collegii Eichstadiani: cui vigiliæ persæpe molestæ sunt, postea obseruaui. *Idem.*

OBSERVATIO.

Alui obstructiones ob euaporationes capiti perniciosas cauendas.

IN singulis vero morbis capitis, ventrem laxum ac fluidum esse, conducere plerique testantur. Sed causas eius rei legitimas pauci explicant. Ego vero ventris occlusionem pernitiosam esse existimo, non præcipue ratione materiæ in intestinis retentæ, quæ vsum remediorum necessarium sæpe impedit: sed ratione vaporum ab illa retenta materia & à reliquis humoribus inferiorum partium perpetuo sese eleuantium ad superiores corporis partes, & maxime ad caput. Etenim in iis vaporibus efficitur, vt dum continenter caput, alioquin afflictum, occupant, non solum sua copia illud prægrauent, sed & pro diuerso suæ qualitatis modo animales spiritus perturbent, & corrumpant, quibus perturbatis aut corruptis, capitis mala omnia sunt deteriora, & sæpe noua symptoma grauissima capiti inducantur. Quinetiam occlusa aluo, & reliquarum partium excrementa, & flatuosi humores, denegato in inferioribus partibus transitu, sursum feruntur, & caput totum periculoso impetu replent. Itaque in omnibus capitis morbis ventrem apertum esse inprimis prodest. *Idem lib. obs propriarum.*

DE OCVLIS.

DE CONFORMATIONE.

OBSERVATIO.

Monstrosæ oculorum constitutiones quorundam: cuiusmodi sunt, qui vel oculis omnino carent, vel vnicum vel tres, aut quatuor habent, vel alienis partibus sitos.

IN Ægypto portentum nutrice placuit, binis in auersa capitis parte oculis hominem, sed iis non cernentem. *Plin. lib. 11. c. 52.*

In Lepidorum gente, tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. *Idem lib. 7. c. 12.*

Mediolani Anno 1542. fœmina quædam Plebeia, Faustina appellata, peperit infantulum oculis in spatulis sitis, de quo *Petrus Lampagnenus lib. 2. Prodigiorum suorum.*

Pueri ingenui Arimini sine oculis & naso nati. *Lycosth. Anno mundi 3772. Chronic. de Prod. & ostent.*

In Hassia infans bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus, oculis, & naribus in vniuersum careret ac in facie solum os haberet, *Idem lib. prodig.* Anno Domini 1503.

Anno Domini 308. Apud Daphnem amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatuque horrendum natum est Constantii Imperaroris temporibus monstrum, infans scilicet ore gemino, dentibus cum binis, & barba, quatuor oculis, breuissimis duabus auriculis. *Idem Chron. prodig.*

Anno 1554. In Misnia infans natus est, absque capite, oculorum effigie in pectore expressa. De hoc dictum paulo ante *in hoc primo obseruationum libro.* quo loco acephalon quoq; monstrum in Vasconia natum, oculos in humeris exhibens reperies.

Mulier Anconitana, monstrum quoddam peperit, nam tertio vel quarto mense impregnationis, informe quoddam carneum corpusculum emisit: quod omnino hirsutum erat, & pilosum, quatuor habens oculos: duas nares: quatuor aures: labra vero deformia: vt omnibus esset admirationi. *Lusitanus curat. 57. cent. 3.*

DE HVMORIBVS.

OBSERVATIO.

Non tantum aquei, quantum vitrei humoris, oculis contineri.

ERRAT Vesalius, qui oculis tantum humoris aquei, quantum vitrei reperiri affirmat. *Idem circa finem lib. 10. Anatom.*

Quantitas exigua, nimirum quatuor, vel quinq; gutta-

guttarum, nam spatium illud, quod est inter cornea & crystallinum humorem, non tantum humore aqueo, sed spiritu repletur, est enim hoc spatium maius, quam aqua repleri queat. Vesalius voluit hanc aquã dimidium oculi occupare, at ne tertiam quasi partem obtinet, nimirum eam, quæ in regione iridis, & pupillæ contineri potest, distinguitur hæc regio à cornea tunica. At si fuisset plurimus, non penetrasset lumen: si paucus, innatum lumen non defenderetur, & dissiparetur luminis vehementia: *Coiter in tabulis Anatom. oculor.*

OBSERVATIO.

Crystallinum humorem non in centro oculi consistere.

VEsalius tota errat via, existimans crystallinum humorem in centro oculi exquisite situm esse. *Columbus lib. 10. de re Anatom.*

Crystallinus humor non est in medio collocatus, nam duo sequerentur incommoda: aut enim à lumine externo nimium distaret, lumenque externum ad eum difficulter permearet: aut lumen & splendor crystallini nimium cogeretur, & non facile cum externo consuesceret, propinqua non recte videremus, longinqua optime. Nec proxime ad corneam, nam lumen internum consuesceret nimium cum externo, hinc spiritus visui cito dissoluerentur & dissiparentur, vnde propinqua quidem videremus, remota difficulter aut nullo modo. Itaque positus est in anteriori parte magis, atque in posteriori: ita tamen remote à cornea tunica, vt splendor quoquo modo refringi possit. *Idem eodem loco.*

OBSERVATIO.

Visionis impeditæ in propinqua vel distantia loca, causa crystallinus humor.

CRystallini humoris nimiam tenuitatem, crassitiem ab ortu, vel post inductam, in causa esse, quod alii res propinquas melius, distantes minus, vel è contra, vt in senibus fere accidit, res distantes rectius, propinquas ægrius diiudicent, obseruari. Quod vitium in crystallino humore, quem oculi perspicillum esse, alibi docui accidens, perspicillorum aliorum opera rursum corrigi emendarique ob eam causam potest. *Platerus de obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Crystalloidem nonnunquam defluxionum vi citra externam offensam repente sede sua propelli: & cur nonnulla falso gemina appareant.

INterdũ vidi nullius externæ causę vi, solius acerrimi humoris defluxu repente & crystalloidem è propria sede dimoueri & pupillam dilatari, sed tum comitabatur dolor immanis & implacabilis. Quin etiam cum crystalloidis dimotio sursum deorsumq; fit, laboranti quæcunque cernuntur gemina apparent, non autem cum in alterutrum angulum fit. *Fernelius lib. 5. cap. 5. Patholog.*

DE IRIDE.

OBSERVATIO.

Iris quid reuera sit, ex celebriorum anatomicorum sententia.

EST iris in oculo circulus ille variis coloribus refertus: quæ colorum varietas (quicquid hac de re Aristoteli videatur) vueæ membranæ, non humoribus (vt ille voluit) accepta ferenda est: quæ vuea non est in omnibus hominibus cõcolor: nam in hoc nigrior est, in illo magis albicat, in alio cærulea, aut varia cernitur. Iridis vero nomen in oculo, à cœlestis iridis similitudine translatum fuit. *Columbus lib. 10. de re Anatom.*

Galenus inquit, nihil aliud hunc circulum esse, atque concursum omnium tunicarum oculi, singuli isthic singulum promunt circulum. Si enim probe quis dissecuerit oculum, & nihil confuderit, in iride septem videbit circulos sibi mutuo insidentes. Vesalius dicit esse tunicam vueam: quæ tali colore prædita, per corneam lucida apparet, equidem semper deprehendi esse vueam tunicam. *Coiter in tabulis Anatom.* Vesalii attestatio (*lib. 7. c. 14. de hum. corp. fabrica*) hæc est. Vuea tota superficie, qua dura tunica proxime succingitur, perpetuo nigra est, & modice humecta: in anteriori autem suæ compressionis sede varie tingitur, eumq; semper exprimit colorem, qui in oculo iride, seu maiori circulo, sanis hominibus occurrit, cuiusque gratia oculos nigros, aut cæsios, aut glaucos dicimus. Neutiquam enim is color ex oculi humorum copia, aut defectu, aut tenuitate aut pupillæ etiam collectione aut dilatatione, aut oculi veluti profunditate, aut tenuitate consurgit, alicuiue consimili causæ acceptus ferri debet. Quod etsi magnum illis forte videbitur paradoxum, qui integros libros de oculorum coloribus consarciunt: non aliter tamẽ id probatum velim, quam eum qui singulis hominibus (quantumuis is varius sit, & sibi in vtrisque oculis & in vno etiam oculo interdum dissimilis) obtingit colorem perpetuo eundem in vuea apparere, siue integro oculo, siue effluxis ex dimidio, aut in vniuersum humoribus, siue ipsa vuea tunica per resectionem à conterminis liberata, diuulsaque, hunc examinaueris, adeo vt de oculorum coloribus haud secus disputandum arbiter quam de nigra, fusca, & alba, in ipso etiam vtero, hominibus data cute, ac rufis flauisque & nigris capillis: vti etiam parem fere cutis & oculorum coloris in variis nationibus rationem obseruari cernimus. Cęterum interna vueæ superficies, diuersis sed omnib. interim hominibus iisdem, interstinguitur coloribus. In posteriori enim oculi sede, qua hæc tunica primum pronascitur, subalba est: mox viridis, & dein cœrulea iridis in modum efficitur, atque hos etiam colores in posteriori oculi sede interna hæc superficies possidet, in anteriori autem oculi sede vniuersa impense nigricat, & non adeo leuis hic atque in posteriori sede visitur: quod illi potissimum accidit propter processus, quos à se hac in parte educit, tunicam constituturos, quæ anteriori vitrei humoris sedi obducitur, & veluti interstitium est vitrei, eiusque quem aqueum nominabimus. Hactenus Vesalius.

OBSERVATIO.

Nigrum oculi cuidam tam latum, vt quam minimum albi restaret.

VIdimus nos Pistoris filiolum, qui nigrum oculi ita latum habebat, vt nulla vel saltem exigua albi portio spectaretur. *Donatus hist. mirab. lib. 6. c. 3.*

DE NERVIS OPTICIS.

OBSERVATIO.

Nerui visorii num sint peruii.

INter reliquos corporis neruos, hi duntaxat meatu, qui sensu diiudicari possit, perforati dicuntur, hincque Græcis πόροι ὀπτικοὶ nuncupantur. Cæterum ego huiusmodi meatum mihi aliquando occurrisse, neutiquam queo asserere: quantumuis etiam canum adhuc viuentium & aliorum grandium animalium visorios neruos, vel hac solum occasione aggressus sum: & hominis, cuius caput adhuc à decollatione calebat, vixque quarta horæ parte, cum iam cerebrum pateret, abtruncatum fuerat, neruos non oscitanter spectauerim, ac calente aqua sedulo fouerim atque vt eiusmodi meatus toto neruorum progressu me penitus latuit, ita sane in mutuo neruorum coitu is neutiquam se obtulit, vtrunque tamen hunc inibi oportebat esse insignem, si modo nerui ob hoc ex Galeni sententia congrederentur, quo minus simplicia nobis gemina esse perperam viderentur. *Vesalius lib. 4. c. 4. de corp. hum. fabric.*

Nerui optici hoc est visiui seu visorij nuncupantur, quoniam virtutem visiuam ad oculos ferunt. substantia constant cerebri spongiosa quidem, sed nullus in illa porus manifesto cernitur: quamuis id Galenus asseueret, imo vero non modo in homine meatus nullus est in neruo optico perspicuus, sed neque in bobus ipsis, aut quibusuis grandioribus animalibus. Non est tamen vllo pacto negandum, cum substantia horum rara sit, mollisque, quin spiritibus transitus pateat, præsertim purioribus. *Columbus lib. 8. c. 3.*

Neruum opticum omnes facile videbunt vel oculis suis peruium, si non ab exortu transuersum secent: sed paulo ante quam inseratur in oculi sphæram, vbi neruus idem & crassior, porusque magis instar puncti conspicuus. *Gemma lib. 2. pag. 74. artis Cyclonomicæ.*

OBSERVATIO.

Neruorum opticorum constitutio verissima.

VNum tibi animaduertendum de neruo optico aliis forsan ignotum, venit Opticus neruus minime vt Galen. aliique eius asseclæ voluerunt, ex solido corpore, eoque perforato constat verum non aliter, atque cæteri omnes nerui, ex multis neruosis fibris siue filamentis sibi mutuo membranarum beneficio connatis conflatur, hoc in bouino optico luce clarius est, nam si medullarum frusti cuiusdam nerui optici humiditatem digitis expresseris, filamenta neruosa conspicies. idem attestatur *Eustachius in examine ossium.* vbi sic inquit, neruus visorius veluti tenuissimum matronarum linteum in innumeras rugas æquales, & pari serie distributas complicatur, tuniculaque illas ambiente coactus, hac eadem incisa euolui sese permittebat, & in amplam membranam totum explicari atque extendi. *Coiter in tabul. oculorum human.*

OBSERVATIO.

Neruos opticos non oriri ex anteriori basis cerebri parte: sed ab initio spinalis medullæ produci: contra veterum & recentiorum medicorum placita.

DIcunt Antiqui, & iuniores Anatomici neruos vocatos opticos oriri ex basi cerebri in anteriori parte: Re vera tamen (vt sæpius vidi, & quamplurimis aliis ostendi) Nerui prædicti non in ea regione tanquam in suo primo ortu desinunt, sed adhuc secundum magnam eorum portionem plus vltra feruntur latentesque in spatio quodam inter cerebrum, & spinalis medullæ radicem formato versus occiput progrediuntur, ac prædictæ radici medullæ inhærentes, posteriori eius parte reflectuntur, ita, vt sedem mediam capitis, petant, suumque primum ducant ortum ex principio trunci spinalis medullæ in ea nimirum parte, quæ respicit ventriculorum cerebri cauitatem. *Varolius in epist. ad Hieronym. Mercurialem.*

Quod ad neruos opticos attinet, quis non videt rerum omnium principia debere esse firma, & stabilia? quod vero magis vnum est, procul dubio firmius, atque solidius, existit: vnde valde decet, principium omnium neruorum vnum esse, non autem opticos alio loco, & cæteros alibi originem suam possidere. Etenim si arteriæ atque venæ omnes ad vnum principium, seu fontem, nimirum ad vnam cordis, ac iecoris particulam reducuntur, certe & nerui ea conditione non debent priuari, cum ipsi quoque non minus humanæ vitæ sint necessarii. Quam veritatem, quasi diuinatus *Plato in Timæo*, de omnibus neruis loquens, scripsit; Deum eos extremæ capitis parti circumposuisse, nec non spinæ dorsi similitudine quadã circumplicasse. Immo & *Meletius*, qui humani corporis opificium diligentissime tractauit, *in libro de natura hominis* inscripto, oculorum fabricam exponens, inter neruos opticos, atq; alios, nullam differentiam agnouit, quam quod ii fistulares & tenebrati sint, cæteri vero solidi: variæ ipsorum originis, perinde ac rei nõ existentis, nullã omnino mentionem fecit: Nulla sane me iudice, potior reddi ratio potest, cur res non videantur geminæ, cur altero oculorum moto, & alter moueatur. Ob quod *Alexander in problem.* vnum ægrotantem oculum, quam ambos esse difficilius curare dicebat, cur denique vno oculo quis captus paullominus videat, quam si opticorum neruorum eam coniunctionem, quam tu clare aliis videndam proposuisti, statuamus. Adde his, si placet, mirificas vtilitates, quas cauteria occipiti infixa oculis, & visioni quotidie afferre experimur, quas iurarem inde magna ex parte proficisci: quoniam depurato opticorum principio, atque confirmato, liberior visoriis spiritibus dimittitur excursus. *Mercurialis epistol. ad Constantium Varolium.*

OBSERVATIO.

Neruorum congressus ratio mira.

IIs, qui de congressu hoc neruorum opticorum, meatuque acriter citra partium inspectionem indies altercantur, non grauabor duo, quæ in congressu animaduerti, hic adiicere, quo & hinc suarum nugarum habeant argumenta. Patauii itaque adolescens suspendio necatus, publicæ sectioni adhibitus fuit, cui ante annum dexter oculus à carnifice erutus fuerat: deinde mulier eodem supplicio affecta, nobis obtigit, cui dexter oculus ab ineunte ætate emarcuerat, sinistro interim integerrimo. Mulieri dexter neruus toto progressu longo tenuior sinistro

nistro visebatur, non solum extra caluariæ cauitatem, verum in exortu quoque & in dextra congressus neruorum sede, ac præterquam quod dexter tenuis erat durior quoque & rubicũdior cernebatur, vti sane in adolescente: sed dexter non admodum neque crassitie neque mollitie adhuc sinistro cedebat. His ille accessit, cui' neruos visorios illo de quo hic sermo est congressu inuicem non connasci, neq; sese contingere vidimus: sed dexter nonnihil illa sede qua caluariam egressurus fuerat, sinistrorsum, & sinister nonnihil dextrorsum reflectebatur, quasi nõ coalitus, occasione nerui congrederentur, verum vt commode per suum foramen è caluaria procideret: potissimum cum etiam hoc ductu progredientes, in oculi posterioris sedis mediam non inserantur. Quã sedulo autem ac solicite eius viri, cui in eum modũ nerui dehiscebant, familiares, num illi omnia gemina perpetuo oculis obuersarentur, interrogauerimus, neminem naturæ operum cognitione flagrantem ambigere sat scio: at nihil aliud rescíscere licuit, quam ipsum de visu nunquam conquestum fuisse, visuque præstanti semper valuisse, familiaresque de visorum duplicatione nihil vnquam intellexisse. *Vesalius lib. 4. c. 4. de corp. hum. fabrica.*

DE MVSCVLIS.

OBSERVATIO.

Neruorum musculos oculorum mouentium constitutionis ratio noua.

FErunt secundum par neruorum qui musculis oculorum motricem facultatem deferunt, oriri ex basi cerebri in anteriori parte, prope ortum opticis asscriptum aliquantisper exterius, vt ex descriptionibus, & figuris aliorum patet. Verum longe aliter res ipsa sese habet: non enim ibi tanquam in suo principio finiunt, at à cerebro distincti, ad mediam capitis sedem accedunt, & infra opticos progredientes, pulcherrimam intercussationem faciunt, indeq; ad anteriorem, & intimã partem principii spinalis medullæ perueniunt, ex quo loco primum nascuntur, & in eo ortu ambo vtriusque lateris nerui, adeo simul vniuntur, vt in angulo quodam se mutuo contangant. Quid si diceremus hanc copulam esse causam propter quam oculi ambo simul, & ad easdem partes mouentur? *Varolius in epist. ad Mercurialialem.*

OBSERVATIO.

Musculorum oculos mouentium descriptio vera.

OCulorum musculi apud Fallop. sex, apud Columbum quinque, apud Vesalium in magno opere septem. At Vesalius in examine suum errorem fatetur, & hos musculos breuiter recte describit. Horum itaque quatuor primi rectis motibus nimirum sursum deorsum, ad internum angulum, ad externum canthum attractioni præsunt forma exortuque sibi respondent, sunt oblongi & rectis fibris præditi, oriuntur à cono orbitę siue radice visorii nerui, inde optico neruo, oculoque attensi carnosi, ductu recto ad corneam tendunt, sed antequã eo peruenerint, desinunt in latum tendinem, qui aliorum musculorum tendinibus, coniunguntur, ac propriam videntur membranam, oculum totum ambientem constituere. Membrana hæc tendinosa duræ ante iridem inseritur, hinc fit quod omnibus simul operãtibus musculis, oculus sistatur ac firmetur. Quintus hoc modo à Vesalio in examine describitur. Quintus quatuor superioribus gracilior, ad internum latus foraminis neruum visorium trãsmittentis, à cono orbitæ cauitatisue oculi initium ducit, iuxta latus musculi oculum sursum ducentis. Dein secundum frontis os antrorsum veluti recta repens, circa superiorem sedem interioris lateris oculi in transuerso, quod hic ab osse exoritur, ligamento continetur, in illoque veluti habena in annulo retorquetur, & carneus adhuc existens, sub tendine musculi oculum attollentis fertur, inibi tandem in nerueam tenuitatem cessans, quæ superiori sedi exterioris lateris oculi oblique satis & versus anteriora inseritur. Membranula in qua musculus veluti in transuerso ligamento vehitur, cartilagineum quid ad musculi reflexum (idque in bobus præcipue) ostendit. Sextus primis quatuor etiam gracilior est, ad foramen illud carneus enascitur, quod insigne in interiori anguli orbitæ semper proximus, inter os & musculum illum repit, cuius beneficio oculum deorsum agimus. Vbi vero sextus musculus externum latus oculi attigit, in membraneum cessat tendinem, illi lateri oblique tam alte versus anteriora insertum, vt quinti musculi tendinis externum latus veluti attingat. His duobus vltimis musculis circũuertendi munus asscripsi, illisque oculum versus minorem angulum valide etiam agi existimo. *Coiter in tabul. citatis.*

DE TVNICIS.

OBSERVATIO.

De tunicis oculorum anatomicorum sententia, mire variantes, distinctæ.

TVnicæ apud plerosque anatomic. sunt numero 7. apud Galen. in quibusdam locis 5. alio in loco 6. apud Fallop. 8. Prima vocatur ἐπιπεφυκὼς, id est, adnata, eo quod non sit propria oculi, sed quasi ascititia, colligans oculos vicinis partibus adhærens, etiam vocatur, quod huius interuentu oculis adhæreat, item & alba à colore, à neotericis coniunctiua. Secunda, quæ pars duræ anterior perlucida κερατοειδὴς, id est, cornularis, ob similitudinem, quam cum perlucido cornu lucernarum habet, vocata: item cornea, vt Ruffus inquit, quod cornu instar in laminas quasi dissolui potest. Tertia σκληρότης dura dicta, & à substantia qua prædita est, & à dura matre, vnde originem trahere scribitur. Quarta orta à pia matre est ῥαγοειδὴς & ῥιόγα vuea, quod quà parte corniculari subiicitur, vueæ folliculo, ex quo pedunculus cum acinis extractus est similis sit: vel quia intus colore vuæ nigræ colorem repræsentat: appellatur & χοροειδὴς, id est, secundina, vel quia à pia matre χοροειδεῖ vocata oritur, vel quia secundina vteri instar vasorum est sustentaculum post situm crystallini humoris. Quinta tunica à cerebri substantia oritur ἀμφιβληστροειδὴς, id est, reticularis vocatur, à similitudine retis piscatorum, quod vni baculo accommodatur, & ex ampla basi globi dimidiati modo in obtusum mucronem fertur. Ruffus vocat hanc mẽbranam ὑαλοειδῆ, id est, vitream, quod includat vitreum humorem, at non recte, nam vitreus humor propriam habet tunicam. Ruffus hanc etiam vocat ἀραχνοειδῆ: putat enim ni fallor, esse processum reticularis.

cularis. Sexta tunica est cryſtallini humoris ſemicircularis, cryſtallini dimidium ab anteriori parte ambiens, vocatur ἀραχνοειδὴς à ſimilitudine, quam tenuitate ſua nequaquam duricie & robore, cum telis aranearum habet, Ruffus inquit, hanc nomine antiquitus caruiſſe, à poſteris lenticularem vocatam, & ab humore contento cryſtallonem. Septima & vltima eſt proceſſus χοροειδὴς & interſtitium inter aqueum & vitreum humorem, & vix tunicæ nomen meretur: Vnde Fallo. hanc tunicam vocat ligamentum ciliare, tanquam cryſtallinum humorem alligaret χοροειδῆ. Veſalius dignatur hanc tunicam tunicæ nomine, & vocat ciliarem tunicam à palpebrarum ciliis. His ſeptem tunicis Fallop. adiicit tunicam vitreo humori peculiarem & propriam, & authoritate Ruffi, quæ propterea vocatur ὑαλοειδὴς, id eſt, vitrea. Adiici poteſt tunica ἀπονευρώσεως muſculorum, quæ à Galeno tunica oculorum vocatur. Animaduertendum, Galenum alioſque antiquos ſcriptores interdum omnes tunicas reducere ad quinque interdum ad quatuor tantum. Cum ad quinque reducit omittit corneam & ciliare interſtitium, cum ad quatuor etiam adnatam tanquam impropriam excludit. *Idem in tab. part. internarum corp.*

DE FACVLTATIBVS.

OBSERVATIO.

Facultatum incorporearum probe distinctarum in oculo viſionis instrumento luculenta dæmonſtratio.

NOn eſt quod in cerebro facultates incorporeas tam probe diſtinctas admiremur: habemus enim iſtius diſtinctionis atque compoſitionis imaginem quandam alteram in ſenſuum exteriorũ omnibus inſtrumentis. Vnus tãtum puſillus oculus cunctorum loco in exemplum pferatur: ineſt huic etenim ſtatim in lumine tunicæ corneæ perſpicua quædam portio (pupillam vocant) ſpecierum viſu perceptilium conceptrix prima, per quam velut ianuam vis quidem interior foras erumpit, externa vero ſimulachra oppoſito fluctu in penetrale interius ſeſe tranſmittunt, intus receptas imagines vueæ tunicæ proceſſus arachnoides ad cryſtallinum humorem vſque pertingens eas in compoſitionis ac diuiſionis examen appellat, elaboratas denique amphibliſtroidis membrana tenuiſſima in nerui optici ſubſtantiam rapit, vbi tanquam in memoriæ penu diutiſſime reponantur, vt facile quiuis animaduerteret, ſi à diuturno ſolis intuitu repente commiſſis palpebris videndi actionem in ſe ipſam reflecti patiatur. Illic enim ſolis radios atque colores obiectos vna nõ recipi tantum in oculos ſciet, verum & motos vltra citraque in varias ſpecies, atque adeo ſub formarum diuerſa compoſitione viſorio neruo pertinaciter inhærere. Rurſus ſi quis in oculo & figuram & ſitum & qualitatem examinet humorũ triũ, pulchre (ita me dii ament) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum ſenſu communi analogiam obtinebit, cryſtallinus medius orbicularis, plane pellucens cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At neruo vicinior vitreus, cryſtallino anguſtior multo atque tenuior, à facultatis cuiuſque vertice parum diſcrepabit, præſertim cum per illum maxime colorum tranſmiſſæ ſpecies ex vuea in cryſtallinum diffundantur, vti ſpecies & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, etſi fortaſſe iuxta partitionis alterius ductũ, humor quidem aqueus aptius ad phantaſiæ ſimilitudinem referatur, ad rationem cryſtallinus, ad memoriam vitreus, ad intellectum denique ille qui ſupra humorem omnem ex vueæ poſtica inenarrabilis colorum fulgor apparet. *Gemma libr. 2. pagin. 61. artis cyclognom.*

DE CAVSIS MORBORVM.

OBSERVATIO.

Cataracta cauſa, aquei humoris craßities.

HYpochyma ſeu cataractam non ab humore in oculos defluente, cum nulla ſit via, per quam eo humor ferri poſſit, ſed ab aqueo humore, adeo exiccato à cauſis externis vel morbis, vt tenacitatem acquirat aliquam, pupillæque adhæreat, eamq; obfuſcet: & tandem albuminis oui excocti inſtar diuturnitate albeſcat & induretur, pupillamque penitus occludat, proficiſci, vt multis rationibus probare poſſum, ſic ex ipſa ſectione deprehendi. *Platerus de obſeruat. propr.*

OBSERVATIO.

Conſummata ſuffuſio vno die oborta.

SVffuſio eſt humoris præter naturam vel in pupilla vel inter rhagoidem tunicam & cryſtallinum humorem concretio. Is autem è cerebro per opticũ neruum prolabitur, idq; ſenſim, vt idcirco vix poſſit initio conſpici: quanquam interdum vidi omnino craſſam atque conſummatam ſuffuſionem vno die congeri. Etenim ſi craſſus humor in opticum neruum repente incidens ſubito obcæcat, cur non etiam is longius ob pupillam conſiſtens, ſuffuſionem eamque perfectam inducet? *Fernelius libr. 5. c. 5. Patholog.*

OBSERVATIO.

Ophthalmia, & imminens ſuffuſio, non per ſe ſed ex vermibus.

PVtabatur mulier laborare ophthalmia vera, & imminere etiam ſuffuſionem: cum tamen vere & per ſe hi morbi non eſſent: ſed è vermium aſcenſu ad os ventriculi, atque iecur, tollerentur vapores ad caput: & facerent videri oculum alterum inflammatione rubere, atque ſuffuſionem imminere. *Lucillus Philalthæus in II. tom. curationum.*

OBSERVATIO.

Splendores oculorum admirandi.

SPLENDORES quoſdam ſeu corruſcationes aliquando nonnullis oculorum vitio laborantibus præ oculis obſeruari non ſine admiratione obſeruatum ſcimus, cuius rei haud facile eſt cauſam adinuenire, & aſſequi: Illuſtris vrbis noſtræ mulier Comitiſſa Anna ex antiquiſſima Caſſilionea familia oriunda cum pluries oculorum infl. laboraſſet valida humorum calidorum ad ipſos decumbente fluxione, in vtriuſque pupillæ dilatationem incidit, cumque etiam & hypochondriacam affectionem pateretur, fereque aſſidue humidæ euaporationes, ſurſum latæ oculos peterent; multoties incipientis ſuffuſionis accidentia patiebatur, nonnunquam quædam piliformia, alias veluti lanarum filamenta, ac veluti aranearum texturas muſcaſue

casve, & culices, huiusmodique idola præ oculis obseruari conquerebatur verum cum indies noua suboriente fluxione pupillæ midriases augerentur, ferme integra cœcitate correpta fuit vt nihil præter tenebrosas nebulas, modo rariores modo densiores cerneret. Cumque iam tertius ageretur annus à die quo in huiusmodi malum inciderat & derepente Ianuario mense, iam occidente sole à mulieribus ancillis percunctari cœpit, an solares radii thalamum illuminarent se enim vndique splendores intueri affirmabat qui fere penitus paucum, quod illi reliquum videndi munus erat adimerent nocte tota etiam clausis fenestris, nec dum luminaribus accensis, se nihilominus sub sole versari affirmabat, & astantium vmbras in sole videre, rei nouitate cōmoti affines me aduocant, qui cum eam alias non semel melancholicis deprauatis imaginationibus vexatam scirem ob hypochondrii vitium & tum perperam imaginari existimabam verum cum recte in reliquis omnibus discuteret, & eodem symptomate pluries per subsequentes dies & menses vexaretur, aliunde illius causam indagandam esse existimaui.

Observatio.

Læso musculo temporali læditur oculus, & contra.

Secundum neruorum par, primo proximum, fertur per propria foramina, nec non per rimam orbitæ ad quinque musculos oculo famulantes, & ad duos palpebram recludentes, & in quibusdam huius secundi paris ramuli præter dictum iter in musculum temporalem inseruntur, propterea sæpenumero obseruare poteris mirum consensum oculi temporalisque musculi, vt læso temporali musculo oculus quoque lædatur, & è conuerso. *Columbus lib. 8. cap. 3.*

Observatio.

Glaucedo suffusionis specie curata excœcauit ægrum.

Glaucedines fiunt secundum Galenum, ob immodicam instrumentorum siccitatem, & quia specie quandam suffusionis habent, multi decipiūtur, qui suffusiones esse existimarunt. Vidimus nos ocularium medicum, qui glaucedines has suffusiones esse arbitratus, deponere volens, hominem excœcauit. *Brassauolus comment. ad aphor. 31. libr. 3. aph. Hipp.*

Observatio.

Ex humorum copia & defluxione oculum aliquando eousque distendi vt crepet medius, cœcitasq; omnimoda consequatur.

Ab influxu humorum tanta nonnunquam fit oculi distentio, vt oculus crepet medius, humores ipsius effundantur: cœcitasque consequatur, vt contigisse memini sorori Ludo. Billiaci mercatoris, Lutetiæ ad pōtem D. Michelis commorantis. *Pare[illegible] b. 16. cap. 13.*

Observatio.

Pustula in cornea enata & medicamento intempestiuo ad suppurationem deducta, æger excæcatus est.

Ego miserum quendam ophthalmicum noui, cui in ea parte corneæ, quæ pupillæ opponitur, pustula inerat admodum exigua, vt vix sensu perciperetur. Huic imprudens occurrens tanquam solam ophthalmiam creaturus pomum ferueti cinere maceratum, saccharoque conditum temere applicauit, eaque nocte cum dolor omnino sedatus esset, probeque obdormiuisset, mane lætus medicum accersiuit de sanitate gratulaturus, nec minori lætitia gestiens delirus medicus, soluto oculo, propereq; abluto, cataplasmate, subsecutus est humor aqueus, qui crystallinum præcedit, vt miserabili euentu æger altero oculo cœcus subinde redderetur: illo enim cataplasmate disrupta pustula profundiori quā sensu apparuerat, vlcus subortum est. Dies non sufficeret, si errores omnium recensere voluerimus, qui quotidie oculis curandis committuntur. *Montanus consil. 81.*

Observatio.

Cœcitas ex vulnere in occipitio repentina.

Camillo Tarzano cum vulnus in capite occipitium versus inflictum fuisset, ad cerebri substātiam pertingens, statim ac derepente, & si non cecidisset visum penitus amisit, nec dum exiguam videndi facultatem toto ægrotationis tempore, quo decubuit per plures dies, nam mortuus est, recuperare valuit, non sine Medicorum atque Chirurgicorum magna admiratione, dicebant aliqui authoritate innixi *lib. 7. cap. 48.* ex forti ictu, & plaga neruos opticos à cerebri nexu disiunctos & ruptos fuisse, quod tamen minus probabatur reliquis, cum oculi minime primum prominentiores, deinde cauati, & alimentum non sentientes, in laborante obseruati fuissent. Alii resolutos ob eandem causam neruos opticos prædicabant, quod etiam minime arridebat cum oculi nequaquam motum amisissent nec tardius moueri obseruatum esset, alii & rectius ex capitis ob vulnus concussione, & ictu, humorem quēpiam in cerebri substātia redundantem, vel sanguinem rupto vase aliquo tenuiori ad opticos confluxisse asseuerabant, itaque eos obstruxisse, vt videndi facultas omnino adempta fuerit. Namque cum cæteri sensus, principesque simul facultates vegete cōspicerentur cæcitatis causam in cerebrum minime reiiciendam videbatur; se potius ad opticorū morbum, non ab intemperie quidem, quia huiusmodi morbi paulatim fiunt, sed potius à morbo ex obstructione, sic enim repentina cœcitas fieri potest. *Aetii loco citato & Gal. præcitato 4. de locis affect.*

Ita *Iohannes Herculanus in suis comment. in 9. Rasis cap. de debilitate visus.* tradit se duos curasse quibus destructio visus subito propter oppilationem neruorum opticorum acciderat, quorum ægrotantium vna fuit vxor cuiusdam Veronensis quæ ex dolore defuncti filii in vna nocte cœcitatem incurrerat, humiditate propter dolorem & cerebri constrictionem expressa, & ad neruorum opticorum meatus obstruendos transmissa. *Donat. Histor. mirab. lib. 2. cap. 11.*

Observatio.

Circa sinciput vulneratus, visum amisit.

Qui vulnus mirum in sincipite habuit, ex quo ipsum moriturum omnes prædicebant, sanitati fuit

ti fuit restitutus: oculi tamen visionem, cuius maxime, qui vulnus respiciebat, in totum perdidit, forte quia neruus visorius læsus erat; puer vero Isahiæ sacerdotis, ex ingenti in capite vulnere accepto, vtriusque oculi lumen amisit: tamen ipse recte valenterque hodie habet: absque tamen vtriusque oculi visione. *Lusitanus curat. 32. cent. 7.*

Observatio.

Colapho faciei impacto, visus subito amissus, quem, surditas & fatuitas consecuta sunt.

Mulier, cui maritus colaphum impegit, illico eodem die, vtriusque oculi visionem amisit, cœca namque euasit, nulla in oculis habita macula aut nubecula, læsioneue aliqua, puri namq; cernebantur oculi. Quæ non diu postea surdastra est facta, & fatua, cum quibus lunaris purgatio, huic deperdita est, agitur iam annus, quod mulier hæc nata annos viginti septem, malum & infortunium hoc patitur, cuius causas intimas cum curatione ad præsens subticemus. Tu vero docte lector considera. *Lusitanus. Curat. 44. cent. 7.*

Observatio.

Bombardarum horribili explosionis corruscatione atq; impetu visus sine externa nota, subito amissus.

Ciuem Argentinensem Christophorum Bernartum zu der Spůtzen cognominatum nouimus. Cui in obsidione Metensi ex horribili Bombardarum & cannarum muralium explosione, frequenti ignis corruscatione, citra vllam aliam pulueris bombardici aut alterius offensam, visus, irreparabili damno periit. Quem nos ipsi hac ex causa, visu iam aliquandiu orbatum, in conuiuiis aliquot ingeniose & suauissime testudine ludentem, non sine admiratione conspeximus. Quanquam autem constet, Turcas post visum ab ipsis Mahometis sepulchrum, candenti ignitaue pelui, oculos sibi excœcari sinere, &, ne in posterum aliquid videant, sese obcœcari permittere & cupere. Præterea, illos quibus feruente aqua oculi offenduntur, corneam tunicam non pellucidam consistere, sed glaucam effici: Tamen cum hic noster nihil huiusmodi perpessus fuerit, vel ipsomet attestante, nulla denique labes maculaue in oculo relicta notari potuerit, qua vel exsiccationem qualemcunque corrugationemue aut glaucedinem inducere quiuisset. Vehementi proinde frequentiorique ignis corruscatione ex tormentorum quibus ille præfectus fuerat, explosione orta, idem cum passum fuisse certum est, quod qui aduersus solem inconniuentibus oculis spectant, affici solent: quorum vt plurimi obcœcantur, affatim nimirum dissoluto oculorum visiuæque facultatis temperamento, sic certe bona pars talem sentiunt noxam, vt vix vnquam in melius proficere possint, cœcutientes, imbecillimique in cernendo effecti: quod scilicet pro Aristotelis sententia, excellens omne sensile, sensum corrumpat.

Quæ causa est, cur visionis organum excellentem splendorem citra grauem noxam ferre haud possit. Est enim in exemplis vehementia fulgetra nō minus cœcitatem nonnullis induxisse, quam aliis improuisa & horribilia tonitrua surditatem: Quod fit, rei specie, violentius sentiendi instrumentum feriente. Cuius rei probe conscius Dionysius ille tot, tantisque facinoribus apud Siculos nobilitatus Tyrannus: domum longe splendidissimam, calce illitam, & incrustatam, supra tenebrosum carcerem construxisse dicitur, vt longis tenebris diu asseruatos proferens, in summamque lucem subito emittens, misere excœcaret. Quæ quidem *libro de partium vsu 10.* scite *à Galeno* referuntur. Sed & pilas bombardicas aerem obuium tanto impetu quatere, & propellere constat: vt sæpe eo prius, ipsa pila occupentur homines, contusis aliquando carnibus, nonnunquam etiam ossibus ipsis, vel luxatis, vel fractis absque vlla armorum aut vestium præsensatum noxa, pari in multis cum fulmine effectu & certamine. Siue igitur ad insignem tormentorum ex corruscatione ignem, radiis suis oculos fibrantem, siue ad externi aeris vehementiam, spiritus visorios dissipantem, nec vsque opticos sine externa nota corrumpentem, aut ad vtrumque respiciamus: vel etiam occultam ignis, tum qui in oculis visus constitutionis causa continetur, cum externo analogiam consideremus: probabili certe ratione, cœcitas illa doceri potest. *Schenkius.*

Observatio.

Oculorum vsu, ex male curato vulnere destitutus Rhinoptes quidam, per nares visibilium rerum species internoscere & haurire quiuit, exemplo plane ab omni hominum memoria inaudito.

Exemplum rarissimi casus, quod ab amico doctissimo accepimus de homine ῥινόπτη, cui ex male curato oculorum vulnere per patentes narium meatus species visibiles alluebant, ita vt proxima quæque dignosceret obiecta. Constat enim ad maiorem angulum foramen esse carne glandulosa expletum à natura, quo deriuantur excrementa oculorum partim in os, partim in nares: hinc autore Galeno collyria alii non multo post inunctionem emunxere, alii exspuere. Ea depasta vlcere sinuoso, quale ex ægilope suppurato crebro nascitur, vel etiam ferro excisa, peruii vtrinque pori hiant, per quos rerum obiectarum simulachra ad crystallinum in latus propinquum obtortum commeant. Quo pacto autem pupilla dimota in latus alterutrum visio constet, ex Galeno liquet, qui sane minus id officere actioni pronunciauit, licet tantam forsitan ἰκμάδα non concesserit: tamen maiorem ad rei fidem haud alienum fuerit Aristotelis argumentum, quo veterum opinionem de ignis analogia cum visu confutauit auctuarii vice addidisse. Hi quoniam noctu clausis palpebris oculo concusso exsilirent scintillæ flammeæ, igneam protinus cognationem assignarunt. Aristoteles, id tantum fieri καθ' ἀνάκλασιν docuit, parte vna crystallini ob celerem vibratum dehiscente, iterumque refluente inæqualiter pristinam in sedem, cuius fulgorem obuersa tum portio locoque suo fixa percipit, radius inde mediis emicat tenebris flammæ æmulus. Ita nimirum vel casu ipso vel curationis errore pupilla æqualiter citra humorum perturbationem in obliquum acta, sub ossis vsque excauati regionem, species naribus haurire & internoscere quiuit, salua ex

parte instrumenti compage, *Iohann. Rungius in disputatione de præcipuis visus symptomatibus, &c. thesi 68. 69. 70 71.*

OBSERVATIO.

Oculo punctim, ad cerebri substantiam vsque puluere penetrante, læso puer statim apoplectico similis, concidit.

COntigit, vt studiosus quidam patria Landtshutanus, &c. forte puerum fullonis punctim in orbita oculi, vulnere altius ad basim cerebri subeunte, læsisset: puer sensibus, & mente illico destitutus, & apoplectico similis, vltra vnius horæ spaciũ, amplius non vixerit. Historia vtraque in Academia Ingolstadianæ, atque senatus ciuitatis consignata, reperitur. *C. Lucius de obs. propr.*

OBSERVATIO.

Vestium spinteres incuruatas acus, & ligularum ferramenta, aliquando incantationum vi, per suppurationes ex oculis prodire visa: vt & carneas excrescentias, pirorum aut pomorum forma, ex iisdem pronasci.

IPSEMET meis oculis vidi certoque experimento comperi, quorundam oculos per incantationes adeo vitiatos, & corruptos fuisse: vt per suppurationes, vestium spinteres, incuruati acus, & ligularum ferramenta, eiusque generis alia eximerentur: quin nonnunquam carnosas excrescentias, pirorum aut pomorum instar, ex iisdem pronata vidimus. *Georg. Bartischius in Ophtalmico suo.*

CVRATIO OPHTHALMIAE.

OBSERVATIO.

Historia œconomi Romani diuitis, qui fuit ab oculorum inflammatione, ac cæcitatis periculo per sanguinis missionem è directo liberatus.

EGo olim rogatus sum, à diuite quopiam in suburbiis Romanæ vrbis, vt rerum suarum œconomum inuiserem, cui cœcitatis imminebat periculũ, nam ita ille dicebat. certe magno dolore vexabatur, idque diebus iam viginti. Diuitis autem illius familiæ præfectus erat medicus sectæ Erasistrateæ, anxie semper venę sectionẽ refugiens. Vbi ergo laborante inspecto iuuenẽ eũ multi sanguinis cognouissem, ac oculos quidem nondum vlceratos habere: cæterum phlegmonem maximam fluxionemq; , tum in ambabus palpebris densitatem, atque in altera quasdã etiam asperitates, à quibus oborta caligine ægrotus, magis magisque dolebat, ac phlegmone fluxioque acerbabantur: his inquam conspectis, cognitaque omni ratione curationis, qua medicus ille vsus fuerat, me quidem assidue in suburbium venire posse negabam, cæterum ex vsu esse, vt triduum, vt minimum hominem paruis temporum interuallis inspicerem. Permitte igitur illum, inquam, mihi, si videtur, tres hosce dies. Imo vero, inquit, vt facias obsecro, gratiamque habeo, quin iam hominem tecum ad ædes tuas abduc. Venit autem circiter horã quintam, ac prima protinus detractione, tres sanguinis libras exhausi, deinde hora nona aliam. A quibus mirifice refectus: inunctus est, postero die molliũ collyriorum quopiam, cui admistum erat quod vinum habet, sicuti in eiusmodi facere consueuimus, illitu sub palpebris facto, specilli cuspite in summo medicamen impositum ferente, id primum, quidem mane faciebam, deinde ad horam tertiam, postea ad nonam: post quas inunctiones sub occasum solis in balneum ductus est. Postero deinde die, palpebris extra versis bis inunctus est, maiore copia collyrii illius vinũ recipientis, molli illi collyrio admista. dein ad vesperam lotus est. Postridie vero mane obuius diuiti illi egressus, eo loci vbi ex vehiculis descendere solent, salutauit illum oculis apertis, phlegmoneque ac fluxione plane liberis quidem, ante biduum illos ne aperiri quidem præ fluxione, atque dolore potuerat. Itaque res incantationis similis visa est, adeo, vt & ipse ille curationis celeritatem admiratus, exclamaret, vnaque qui cum eo erant omnes in clamorem prorumperent: cum nos interim haud magnum quippiam fecissemus, nisi tantum ex medici illius comparatione, qui summum malum attulerat venæ sectionis metu. Porro ex palpebris restabant extergendę laboranti tum densitates illæ, tum asperitates. Cæterum id fieri non poterat, citra medicamentum mordax. At qui ferre illud neutiquam potuisset, nisi prius vacuatus foret. Dictum enim sæpe à nobis demonstratumq; est, acria omnia medicamẽta parti cuiuis admota, nisi vacuũ corpus omne fuerit, atq; ad amussim excrementi expers, fluxionem attrahere, phlegmonemq; efficere. Percontatus itaque, tunc diues, quæ nam ea fuisset incantatio, req; omni intellecta, exinde Erasistratũ illum medicum αἱμοφόβον, quasi dicas sanguisugum, nominabat. *Galenus. de curand. rat. per sang. miß.*

OBSERVATIO.

Historia duorum adolescentum, ophthalmia percuratorum.

IVuenem quendam laui cui medicus, qui eius curationem susceperat, non absq; ratione secundo ab initio morbi die venam secuit, deincepsq; curauit medicamentis, quæ experientia conuenire didicerat, sola inflãmatione oculos obsidẽte. Cruciabatur autem per quosdam circuitus & paroxysmos vehementissime, quibus ipse acres humores cõfertim affluere in oculos sentire se dicebat, quibus postea excretis, doloris sedabatur vehementia: non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipsi quinto quoque die toto accidebat semper magis magisque inualescens. Quum igitur dolorem diutius ferre non posset, me & quendã ex ocularijs medicis, qui tum Romæ erãt, celeberrimum accersiri iussit. Hic itaq; videbatur vtendum esse collyrio quopiam emplastico, & anodyno: cuiusmodi sunt quæ ex cerussa lota, amylo, & papauere comparantur. Nam sic maxime posse reprimi, per emplastica id quod influebat, simulq; sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego vere ab initio suspecta habui talia medicaméta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt: sed ne excernantur prohibeant. Atq; ideo si quidem acres ipsi exstiterint, corneã exulcerari accidit: si vero multi, distendi & irritari vehementer quasi rumpãtur euenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehemẽter narcoticum, id est, magnopere stupefaciat, vt dolores intollerabiles excitentur. Si vero adeo stupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationem non sentiant, tum visoriam vim labefactari, ita, vt postquam inflammatio cessarit, vel exiliter admodum, vel nihil omnino cernant: tum etiam affectio-

affectionē quandam prædurā in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem & affluētem humorem animaduerterem nō paucum, Ideoque acrem & calidum, primum fomento vtendum censui, tentādi atq; experiundi causa, vt qui ita certius qualisnā foret affectio intellecturus essem. Solet n. fomentum in his aliquantisper dolorem lenire & mitigare, sed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem digerere, eadem alterum potest ex vicinis partibus attrahere. Sed simul vt aquam calentem & spongiam adferri iussi, ipsemet ægrotus idē remedium in præsens quidem dolorem minuere, sed paulo post eundem amplificare sæpius iam toto die expertum se esse dixit. Quæ cum audiuissem, ocularium illum medicum dimisi, pollicitus me apud ægrum permāsurum, atque eum sine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaque solo balneo vsus sic hominem dolore leuaui, vt totam noctem dormierit, nec eorum qui iuxta dormiebant, quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in posterum, in quibus acres humores in oculos influere, nec dum tamen plethoricum corpus esse, signis quibusdam & coniecturis deprehēdi balnei vsu omnes dolores liberari.

Alterum quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, posteaque persistente dolore in vrbem venerat conspicatus squallentibus oculis, & supra modum tumentibus in ipsis venis & sanguine refertis, iussi vbi lauisset vino vti meraciore, atque ita dare se somno. Itaq; somno graui oppressus est, atq; mane omnis expers doloris surrexit, mihiq; cōfidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas distenderat, nulla toto corpore affectione plethorica, vtendi vini potione, quod quidē & attenuare, & vacuare, & motus vehementia obstructiones liberare possit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agonostica. Ad securitatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omnino vtilitatem adferens, vel vt signum ad dignotionem, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omnino influit amplius in oculos, adhibitum fomentum in ipsis contentum humorem superfluū digerit, atq; ita ipsis sanitatem restituit: vbi vero adhuc influit, ad primam admotionem ipso solo calfactu doloris leuationem aliquam breuem adfert, sed paulo post dolorem amplificat, atq; tum demum fit diagnosticum signum, vnde affectu intellecto, ad aliquam totius corporis vacuationem peruenimus. *Galen. Comment. ad Aphoris. 31. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO.

De Lippitudine.

QVidam ciuis Tigurinus per duos menses lippitudine laborauit, cū asperitate magna oculorū quasi arenam inspersam haberet. Post remediorum multorum vsum cum deterius haberet, tandem apposuit cucurbitulas post vtramq; aurē sine incisione & mox easdem detractas, inferiore loco aliam apposuit, & sic deinceps vt prioris cucurbitulæ circulum cuti impressum, sequens inferius paulo posita 8 1. cōtingeret, &c. donec ad humeros vtrinq; peruētum esset, illic demū postremū scarificauit in 8 2. balneo vel prope fornacem: hocque cum per- 8 3. geret facere, continuando per dies 12. (circiter) 8 4. descendente luna, sanatus est. 8 5. *Ex Schedis Gesnerianis propriis Wolphius.*

OBSERVATIO.

Ad antiquam ophtalmiam Setonum & Annulorum præclarum remedium.

SI antiqua fuerit ophtalmia, & intermittens, præcedenti debita victus ratione, & humoris concoctione syrupo rosarum, & rhodomelle, cū aqua, aut decocto seminis fœniculi, purgabis ℥. j. pilularū lucis ma. aut sine quib. esse nolo, aut de agarico, semel in hebdomada. Iterum purgabis scrupulo vno prædictarum, aut similium pilularū: & oculis non sunt admouenda repellentia, intense frigida, imo iis semper adde parum aquæ fœniculi, aut rutæ, ne fiat albugo, aut suffusio oculorum: hanc tamen, & vlcera oculorum gigni prohibet filum collo traiectum per tres digitos sub nuca, prius tamen apprehende forcipe cutē, donec sensus tactus abeat, & post acui incerato filo crasso, facto ex pilis caudæ equinæ, vel (ne tātus dolor excitetur) seta, vel lino perforamus, vt in vulnere. Acu ablata filum maneat, quod vlcus diu apertū seruet, vt per id puris multitudo euacuetur. Diuitibus aureum annulum immittunt, loco fili acu ablata. Quotidie remouent dictum filum, vel annulum, & mane vesperiq; tergunt materiam. Hoc auxilio reuellēte & vacuante multis oculi acies ferme amissa, fuit in pristinam sanitatem restituta, vt ego sæpe expertus sum in plerisq; & in filio meo nato octo menses. *Paschalius de curand. morb. lib. 1. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Desperatæ oculorum defluxiones setonum vsu curatæ.

QVod si omnibus remediis fluxioni sistendæ idoneis nihil profecerimus, restat vt pyrotico seu ignito ferro ceruices inuramus, & setone transuerberemus: est enim singulare inueteratarum in oculos fluxionum remedium. Quotidiana namq; experiētia scimus, permultis quibus ex assidua & multa defluxione visus hebes caligabat, adeo vt iam fere cæcutirent, pristino splendori & acumini oculos ac videndi aciem restitui paulatim, vbi primum ab vlcere, cauterio appresso, pus manare cœperit. Cuius rei patuit veritas in Paulo Aurario Fabro Italo qui ad Augustinianū sodalitium habitabat. Is enim multis multorum & Medicorum & chirurgorum frustra vsurpatis remediis, cum fere conclamatæ esset visionis, appresso, me consultore, pyrotico, sensim pro puris manantis ratione, acutius cernere cœpit, donec tandem acutissime cerneret. Tum igitur, etsi semper pure vlcus manaret, setonis, quam annū integrum circumtulerat, pertæsus, ipsum detraxit, atque vlcus cicatrice sibi obduci voluit. verum illo fluxionis sublato diuerticulo, cum humor in oculos iterum se inferret, ac iam cœcitatis periculum immineret, me vocato, vlcus cauterio aperiri, & setonem denuo immitti sibi curauit. Ex quo pristinæ oculorum & visionis integritati restitutus, etiam nunc setonem illum circumfert. *Idem lib. 9. c. 24.*

OBSERVATIO.

Phlegmone oculi sola per aluum purgatione vna die sanata.

EX iis, quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos sola purgatione per aluum, vno die

die sanatos vidimus. *Galenus libr. 13. capite 11. Method. medendi.*

CVRATIO COECITATIS.

OBSERVATIO.

De cœcitate curata.

COEcitatem in non paucis sanaui, nondum tamen confirmatam, ac præcipue in illustri antistite Bonromeo: quem cum non tam morbus quàm medici excœcassent, curantes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantesque iam debilitatum eodem processerunt, vt nō solùm non sanauerint, sed in deterius deduxerint hominem. Erant autem eius temporis primarii omnes: sed in medendo parum, vt etiam reliqui, prospicientes. Verum quomodo sanauerim seu potius iuuerim, nunc dicam. Iussi vt abstineret à medicamētis omnibus purgantibus, vt vteretur fœniculo & euphragia, conspicilia etiam perpetuo gereret, à quibus dum ferret, ita leuabatur, vt sine impedimento interim cerneret: sed & in posterum absque illis melius cernebat: Hic postmodum fungis malis deuoratis, cum ego non adessem, periit. Leonem Ogionum, cum diu conflictatus esset oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharibus apposito, statim multa aqua defluente liberauimus, indicium curæ fuit, aliis præsidiis non potuisse sanari. A cœcitate etiam, ligni Indi decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicauimus, Ioan. Antonium Comitem, cum aliquot mensibus parum aut nihil videret. *Cardanus Curat. admirand.* 20.

OBSERVATIO.

Post dolorem capitis cœcitas discussa.

PAusanias in *Messeniacis, siue lib.* 4. memoriæ prodidit, Ophionem vatem, quia primo statim ortu cæcus fuerat, rursum oculorum vsum mirabili admodum casu recuperasse. Nam cum ingenti capitis dolore laborasset, post aduersam illam valetudinem subito luminis compos est factus.

OBSERVATIO.

Nonnullis repentino alui profluuio visus restitutus.

NOnnulli cum aliquandiu nihil vidissent, sine vlla manifesta causa, repentina alui profusione lumen receperunt, nam inde omnis nocens materia depelli solet. *Benedictus libro secundo, cap.* 28. *de curand. morbis.*

OBSERVATIO.

Visus, ex implacabili capitis cruciatu & vigiliis, repente amissus: qui extracti opiati vsu, quasi subito restitutus est.

IOannes Lang ex ingentiss. capitis cruciatibus, nec non & vigiliis derepente occœcatus est: Cui cum gr. v. opiati extracti exhibuissem: somnus accersitus, dolorque ablatus, & subito quoque vno momento visum recepit. *Camerar. de obseruation. Palmæ, ad me missis.*

OBSERVATIO.

Doloribus colicis excœcata mulier, idoneis adhibitis visui restituitur.

QVędam mulier nobilis colica passione grauiter laborans, visu per triduum fuit priuata, Purgato autem corpore, & pane calido, sem. fœnic. conspersο, ac aq. ros. & fœnic. madefacto ceruiciq; imposito, visum recepit & conualuit. *De Io. Franci Hildesii med. Camenicenti obs.*

OBSERVATIO.

Quidam, vulneribus frontis, à cœcitate liberati.

OMnes senectute visu hebetiores fiunt: aliqui ad octogesimum annum sine specillis, vt Laurentio patri meo contigit, clara oculorum acie vitam duxere. Vidimus senem visu hebetiorem, nonagenarium, Hadriæ super frontem vulneratum, cœcitate & vulnere pariter liberatum. *Alex. Benedict. de curand. morb. lib. 2. c. 1.*

Sæpius audiui à Domino Andernaco se habuisse famulum Parisiis, catarracta laborantem. Ille cum vehementius in Dominum Omphalinum, & Sturmium, qui adhuc Argentinæ viuit, atque dominum Symphacinum professorem Ingolstadiensem: tunc temporis illis inseruientem inueheretur, alter ex illis gladio districto vulnus ei super frontem inflixit: ex quo statim visum recepit: Andernaco interueniente, & obiurgante, noli, inquit famulus, mi Domine irasci: visum enim ex eo vulnere integrum recepi. *Cuculinus de obseru propriis.*

CVRATIONES NYCTALOPIS.

OBSERVATIO.

Nyctalopis curatio expedita.

CVidam qui noctu neque stellas neque lunam cernebat, cum spodii exiguo violaceum admiscebat, & in naribus sæpe coniectum, lumen restitutum est: ex oleo illitus cinis ficulnus, emendat, & hircinus sanguis, caprarum iecinora in vino austero decocta. Quidam in assatorum sanie inungunt: nostri recentiores piper longum inter iecinoris fibras imponunt, atque ita inassatum in farinam redigunt addito exiguo musci odorati. Caprarum carnibus vesci vtile existimant, & dum coquuntur oculos vaporari præcipiunt, idque referre arbitratur, si rutili coloris fuerint. Suffiri etiam tradunt oculos iecinore in olla decocto, aut igne inassato. Quidam gallinaceorum fimum duntaxat rubrum illinendum monstrarunt, turturum, palumbinum, columborū, perdicumq; sanguis nyctalopas sanat, & iecur quoque ouium, atque vt in capris diximus, efficatius fuluæ. *A. Bened. lib. 2. c. 32. de curand. morb.*

SVFFVSIONIS.

OBSERVATIO.

Suffusio citra Chirurgiam curata.

AD cataractas (Latinius suffusiones dicunt, nostri *starren*) quas plerique omnes chirurgia tantum curari posse existimant, à doctissimo & mihi amicissimo medico persæpe experto, his diebus mysterium hoc ad me perscriptum est. Ex fece olei, & omphacio, id est, de vuis acerbis expresso succo, vnguentum fit, quo malum hoc sine morsu & periculo curatur. *Gesnerus Epistolarum lib. 3. ad Ioannem Fabricium.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Cœcus quidam altero oculo, gallicosus factus, hydrargyri inunctione à suffusione & morbo Gallico vindicatur.

QVidam, qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cœcus erat, suffusione densissima (vulgus Cataractam vocat) oculum occupante: hydrargyri inunctione à morbo Gallico & à suffusione, quod maxime mirum est, euasit. *Alexan. Traian. Petron. lib. 5. c. 1. de morb. Gallico.*

OBSERVATIO.

Ad visus imbecillitatem oculorum suffusiones nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt, remedia noua & de experimento commendatißima.

EX iecore cuiusdam pisciculi vulgari lingua à nostris dicti aelpuyck, liquor quidam defluit experimento certo obscuritati visus admodum commodus & vtilis. Capitur autem hic piscis in aquis Venlandiæ prope Delphensem vrbem. Est vero hic piscis mollis & valde limosus subnigriusculus, & aliquantulum latior anguilla: cuius iecur quod valde album est ac pingue, tegulæ alligatur cyatho subiecto vel vitro in sole, vt ab eo pinguedo, olei instar destillet: Vel iecur tegulæ filo alligetur, vitro capaci imponatur, & supra hoc aliud vitrum magis, instar galeæ seu capitelli superponatur, & soli exponatur: exibit autem liquor albus & clarissimus, admodum olei puri destillantis, & vsui reseruetur. Hoc liquore cilia tantum inungantur, & lachrimæ ex oculis exibunt, & is qui visum obscurum tenebrosumque habeat, miraculi instar ilico lucidum & luminosum recuperabit. Oportet autem minime hunc liquorum in oculum stillare, verum satis est, si cilia & palpebræ superiores eo inungantur, quo remedio mulier quædam satis lumine orbata visum recuperauit, ita vt hoc arcano felicissime in aliis multis vsus fuerim, palbebris inunctis humores tenues lachrymarum instar, ab oculis fluebant, quibus profusis, visus diminutus, & satis abolitus, restituitur. *Forestus libr. 11. obseruatione 35.*

Ex mustelæ fluuiatilis, quæ Germanis nostris ein Treusch oder Rufolck appellatur, hepate colligitur oleum, ad solem vel ad fornacis calorem suspenso, intra vas vitreum: clarum id oleum & flauum est, aduersus oculorum suffusiones vtile, vel (vt alii sentiunt) aduersus nubeculas & maculas, quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt. *Gesnerus Histor. animal. lib. 4. de Aquatilibus pagin. 714.* Idem remedium Wirtemb. Iatrion habet, &c.

PROCIDENTIA OCVLORVM.

OBSERVATIO.

Adolescenti Veneto, dexter oculus adeo prominebat, vt omnem faciem deturparet.

EQVIDEM ego cognoui nobilem adolescentem patritium Venetum, cui dexter oculus adeo prominebat, vt vniuersam fere faciem deturparet: id vero contigerat ex scirrhoso humore, qui erat in interna parte, quam adnata membrana alba, quæ coniunctiua à iunioribus appellatur, oculum ossibus, in quibus locatus est, annectit: qui tamen tum ætatis ope, tum medicis auxiliis tandem longo tempore est liberatus. *Trincauella lib. 4. cap. 6. de rat. curandi partic. human. corp. affect.*

OBSERVATIO.

Saua vtriusque oculi ad genas vsque procidentia, ægrum per semestria interualla, sine visus noxa, diuexans.

SEXAGENARIVS quidam senex mechanicus, vir bonus, tantam sæpe vtriusque oculi procidentiam incurrit, quæ suis cauitatibus excidentes ad genas vsque propendent, vt eos præsecare facile liceret, qui præscripto meo fomento ex rosis vtens, eosdem reponit & restituit: adeo quidem, vt semestre vsq; perdurent. Sed quod admirationem omnem vicit, etiam dum propendent, visu inoffenso vtitur. Verum tanta capitis cum imbecillitate, quæ illum integro die lecto affigat. *Ex obs. Cneulini.*

OBSERVATIO.

Oculorum procidentia historia

VIdimus nobilem fœminam, cuius oculi partus violentia exciderunt, & quatuor transactis diebus menstruis purgatis reducti fuerunt sponte.

Iuueni vero cuidam, cum ab alto cecidisset, exilierunt oculi extra palpebras, quos sensim reduximus & eisdem admouimus linteolos duplicatos, madefactos decocto rosarum & balaustiarum, inspersos acatia, & intra duas horas à casu, ventris onere deposito, sanguinem misimus, de externa dextri cubiti vena, is liberatus est topico remedio reperito, decenti adhibito victu. Cum autem oculo procidenti inflammatio accidit, integrum ouum cum vino & rosaceo lana exceptum superponendum est, aut folia hyoscyami elixa atque contusa, aut papaueris capita sic parata. Remittente vero inflammatione, collyrium fiet ex rosis & acacia cum albo oui: sed interim dum inflammatio adest, emplastra octo horis interpositis permutanda, ne putreant. *Christ. à Veiga. lib. 3. cap. 12. art. med.*

VVLNERVM.

OBSERVATIO.

Oculorum vel stilo vel aliter per pupillam ad corneam vsque perforatorum & discissorum, illæso visu curatio.

QVibus pars corneæ, quæ pupillæ obiecta est, vulneratur, si vulnus ad interiora descendit, magna ii ex parte obcœcatur. Cæterum incredibile quippiam nec fieri solitũ in puero vidimus, qui stilo in pupilla punctus erat. Nam cum statim aqueus effluxisset humor, tum pupilla ipsa minor reddita, tũ tota cornea apparuit rugosior, Atque postea sanatus recte vidit, instaurato scilicet paulatim humore, qui ante effluxerat. *Gal. lib. 1. c. 2. de symptom. caus.*

Quatuor annos natam puellam vidimus, cui dũ ea nodum in panno soluere acuto gladio niteretur, resiliens mucro oculum dextrum percussit, quo perforata oculi ipsius tunica, plurimus statim inde fluxit humor: quare etsi visum prorsus amiserit, ipsum tamen haud multo post rite curatam recepit. Tanta enim

enim inest vis tenellæ illi ætati, vt hunc ipsum oculi humorem (quod sæpe accidit) ad integrum reficere possit. *Benivenius cap. 74. de Abditis.*

Ciuis erat Ambergæ, cui nomen Neudecker, hic debita exacturus, in quendam pagum peregre ibat, & dum cultello oblongo rapum ex agro proximo euulsum excorticaret, & ob itineris lubricitatē pedibus vacillaret, pronus cum oculo in cultellum cadens, oculum ab inferiori palpebra ad superciliū vsq; per medium dissecuit. Chirurgici vero accersiti ne putredo intra craneum serperet, oculum excidere statuerunt, id ciuis citra mei absentis consilium fieri nolebat. Vesperi vero cum domū ab agro, quē in oppido Sulzpach inuiseram, rediissem, vidi oculum ad oui gallinacei magnitudinem intumuisse, quare quam primum ne oculus ob tumorem & humoris alluuiem phlegmone corriperetur, cum vnguento de alabastro illeui: & albumen oui, addito camphore momēto, cum oleo & aqua rosarum dissolutum & othoniis exceptum, supra oculum applicui: quibus tumor desidebat, & tandem oculi recēs vulnus citra phlegmonem & suppurationem cōsolidaui. Nouimus sane quam frugiferum sit in omniū vulnerum phlegmone coercenda vnguentum illud quod ex alabastritide marmore frigidæ & siccæ constitutionis. *Beneuenut. Hierosolymitanus in libel. de ocul. morb.* cōficere docuit. Et noster quoq; patiens visum recuperauit plenarie, vno relicto symptomate, q temulētis quoq; accidere solet, omnia visa gemina illi esse apparebant. Pupilla sane oculi ad inferiorem palpebram agglutinati, depressio altera stabat. Crystalloides quippe humor, si ad superiora vel inferiora declinat, tum (inquit Galenus) quicquid cernitur, id duplū videtur. Sed tādem oculus frequenti motu, quē illi indixeram, ab inferna relaxatus palpebra, à geminati visus fallacia liberabatur. *Langius epist. 7. tom. 1.*

Vidi in pueris corneę vulnera stylo puncta, ex quibus humoris albuginei parum effluxerat, & tamen curata: similia ab aliis sunt animaduersa. *Coiter in obseruat. Anatom. & chirurg.*

OBSERVATIO.

Prodigiosi oculorum ictus sagittis vel aliter illati, vti miraculose percurati.

GOthicis contonantibus bellis, constat ab hoste Barbaro Traiano cuidā super oculi dextri partē sic adactum spiculū, vt mox dilapso ligno, occultaretur omnino ferrum. Nec vim doloris vllā vulneratus persentisceret: quin anno demū quinto, citra molestiam prorsus, promi spiculi summū cœpit, atq; inde amplius emergens, liberum deniq; Traianum comparebat relicturum. *Cælius lib. 11. c. 13. A. L.*

Cuidam iuxta angulum oculi maiorem seu internum, sagittam inflictam parte adiposa, quæ auribus subiacet extraxi. Vnde conualuit ille nullo vel in oculo vel eo quo euulsa fuerat loco incommodo accepto. Aliud telum, alii cuidam detraxi, cui id sub palpebra inferiore tā profunde occultatū impingebatur, vt non nisi extimā eius partem, qua ligno iungeretur, apprehendere liceret. Erat autem id magnū ex eorum genere, q Turcæ ex arcubus ferratū sine spiculis extorquere solent. Seruatus est & hic quoq; Iudæus professione, nullo graui oculi symptomate relicto. *Albucasis lib. 2. c. 94. Chirurg.*

Recentis est memoriæ domini à Sancto Ioanne historia. Is in catadromo ante ædes Guisianas pro tempore posito, confractæ lanceæ frusto digiti longitudinem & crassitiem æquante, per ductilem laminam, qua è galea prouiditur, sub oculo in orbitam subeunte, & trium digitorum latitudine in caput penetrante vulneratus, mea opera præsentibus Medicis Regiis, Valerano & Dureto, adiuuante Iacobo Regio Chirurgo curatus, Dei beneficio conualuit.

Quid ingens illud, & plane memorabile Francisci Lotharingi ducis Guisiani vulnus memorem? Is in Bononiæ vrbis prospectu, lancea ita caput transuerberatus est, vt sub oculo dextro ad nasum cuspis penetrans, per ceruices in aurem vertebrasque exiliret, abrupto violenti ictus impetu, & intro relicto ferro, tanta contumacia illic hærente, vt nisi tenaculis veterinariis extrahi inde & auelli nequiuerit. Quanquam vero ea fuerit ictus rapiditas & violentia, vt contingere non potuerit sine ossium fractura, neruorum, venarum, arteriarum, aliarumque partium laniatu & attritu: conualuit tamen Dei fauore generosus princeps. Ex quo intelligere licet, multos ab exiguis vulneribus mortem oppetere, alios ex ingentibus & penitus magnis desperatisque conualescere. Quorum causa euentuum, in Deum quidem humanæ vitæ authorem & propagatorem pręcipue & primario est conferenda: secundario autem in temperamentorum varietatem & conditionem *Pareus lib. 9. c. 9.*

OBSERVATIO.

Lignorum & lapillorum frustula oculis impacta, vt educta.

CVm diuideretur lignum, pars ligni impacta est in oculum filiæ cuiusdam mulieris. Ipsa autem statim cepit rubrum oui, cerusam & oleum rosatum ac in circuitu totius oculi posuit hanc mixtionem loco defensiui, & intra oculum aquam albuminis oui. Alii vero commode imponunt aquam albuminis oui, vna cum lacte muliebri & aqua ros. sed hæc priori medicamento sanitati restituta fuit, ac pars ligni hoc modo exiliit.

Lapidis sculptori, frustum lapilli in oculum illapsum est. Factæ sunt fomentationes ex mollitiuis, vt malua, anetho, fœnugræc. meliloto per biduum: postea fuit tutia cum zacchаro candi imposita, & ab hoc tædio euadens, sanus factus est. At si in oculo surculus aut quippiam impingatur, officulum (teste Aetio) volsella extrahemus, diligenter cauendo, ne infringatur. Si vero nihil emineat, sed æqualem habeat cum corpore superficiem, bina poma accipito atque vtrinque eiectis nucleis comprime oculum, vt q infixum est in medio, intercipiatur, cumq; procūbere videbitur, volsella extrahito, deinde sanguinem turturis aut columbæ aut oui albumen instillabis: q si parū successerint, curato oculum infusionibus & linimentis, quæ ad inflāmationes conficiuntur. post aliquot n. dies, suppurata punctione, quod infixum est, fluitabit. *Forest lib. 11. obs. Scholio ad obs. 16.* Mulier cuiusdam filiolæ dum secarent lignū, particula aut fragmentum ligni impactum est in oculū, statim ipsa accepit vitellum oui cum cerussa & oleo ros. & in circuitu oculi totius ista mixtura, loco defensiui, inungebat, & intra oculū ponebat aq. alb. oui. Alii ponunt alb. oui, lac muliebre & aqu. ros. & sanitati restituta est. *Solenander sect. 5. consl. 15.*

OBSERVATIO.

Cicatrix in oculo casu deleta.

PVellæ cum ex cicatrice in corneæ media sede nata, visus impediretur, chirurgus sacch. candi pulverem oculo inspergere volens, ad eam exterendam, errore quodam pixidem eam arripuit, in qua sublimati pulvis continebatur: quem cum imprudens oculo inspergeret, tanta suborta est inflammatio, vt periculum esset de oculo. Ea tamen sedata, tantum abfuit, vt quid obfuerit, vt potius multum profuerit: nam cicatrice pene vniuersa detersa: remanente leui duntaxat macula: visum recuperauit. Indicio, globum oculi, fortia quoque perferre posse medicamenta, cum sit durissima & insensibilis. *Platerus, de obseruat. proprijs.*

VESICVLAE SEV ANIMALcula.

OBSERVATIO.

De Vesicis & pustulis oculorum.

ORiuntur cum in albo oculi tum etiam in ipsa corneæ circumferentia, interdum vesicæ quædam vel pustulæ humore aqueo refertæ, granorum milii formam, & magnitudinem æquant, vel superant: quæ si augeri permittantur, præter id quod oculum deturpant, visionem tandem vitiant, celerrime ob id succurrendum est. Consueui igitur ipse, & tuto quidem si humorem in superficie situm contineant, vbi medicamentis non cesserint, acu ex purissimo auro confecta pertundere, humoris deinde reliquias, vt dicemus, absumere, ac cicatricem huiusmodi auxilio obducere. ℞. Pompholigis præparatæ drach. duas aloes lotæ drach. vnam sacchari candidi puluerisati drachmam vnam semis croci scrupulum semis misceantur, & fiat puluis subtilissimus, qui linteo illigatus, aqua verbenæ, fœniculi rosarumque æquis portionibus madefiat, & in oculum ægro decumbente exprimatur ter quaterve singulo die, & animaduertite huiusmodi pustulas à frigida materia ortas dolorem nec flammam adiunctam habere alioquin palpebris diducere ac medicamenta infundere ex vsu minime foret, possunt etiam aquæ illa nuper memoratæ ex melle & saccharo destillatæ ad abstergendum, & exsiccandum: cicatricemque obducendam: id tamen è memoria non excidat, mitioribus primum paulo deinde validioribus vtendum esse: illud postremo perpendite probatos authores omnes collyriis crocum ad robur immiscere. *Arantius libro de tum. præter nat. capite decimo.*

Vesicellæ huiusmodi si non eædem sunt tamen non multum abludunt ab historia D. Iunioris Chirurgi Regii & Ducis Guisiæ, quam de animalculis Cironum instar in coniunctiua oculi tunica natis exhibemus.

OBSERVATIO.

Animalcula, maiorum cyronum instar, in coniunctiua oculi membrana, eiusdemque albo nata: intensissimum pruritum excitantia.

PAucis ab hinc diebus quidam ex nostra familia mihi retulit, se cuidam oculorum affectui obnoxium esse: videlicet, quod in coniunctiua oculi membrana, eiusdemque albo, animalcula quædam, exiguis pediculis, aut maioribus cyronibus similia, generantur: quæ tantum pruritum excitent, vt ex assidua fricatione, omnē ferme amittat patientiam. Ego omnem diligentiam adhibui vt secundum veterum de Pthiriasi doctrinam, hunc affectum curare possem: verum me nihil proficiente, ad quandam muliérculam de Ioinuille deductus, quæ me præsente, ex coniunctiua dictos cyrones, acu argentea, admodum dextre sine notabili dolore, expurgauit: Et nisi moueri vidissem, nunquam certe animalcula talia in oculi candido generari posse, credidissem. Affirmauit prædicta muliercula pluribus, diuerso tempore, sine vllo incommodo, eiusmodi cyrones expunxisse: dictique loci Ioinuille homines, peculiariter huic morbo obnoxios esse: quæ ego omnia ex diligenti inquisitione vera expertus sum. *Ex Epist. D. Iunioris Chirurgi Regij & Ducis Guisiæ, ad Iacob. Gullemeau, eiusdemque de oculorum affectibus lib. Gallica Lingua publicato subnexa Interprete P. Quentzio.*

ADMINISTRATIO REMEDIORUM.

OBSERVATIO.

In oculorum vitijs vt remedia adhibenda.

IN oculis affectis remedia inspiratu hominis anhelantur. Declinatur frictio capitis & pectendum partem posteriorem. Quod si abluendum caput, reclinatum abluatur, atque oculi muniantur. Cauendum ab errhinis & sternutatoriis, his enim facile materia decurrit in oculos. *Hollerius Obseruat. 2. libel. proprij.*

OBSERVATIO.

Collyrium oculo ad motum, paulo post in palato perceptum.

MIhi ex oculorum vitio laboranti ante annos contigit, vt cum Collyrium, quod album vocatur, adhiberem, paulo post per spatium forte minutorum horæ vnius decem, amaritudinem in palato sentirem. Prima vice non curaui, cum secundo vterer, eodem temporis interiecto spatio similem amaritudinem percepi. Nihil autem minus in mentem veniebat, quam quod à collyrio proficisceretur. Tandem cognoui exploratumque habui, sarcocollę saporem ipsissimum esse, qui per oculum omnesque occurrentes partes in palatum vsque venisset. Si extrinsecus applicata sic peruadunt, quanto magis assumpta. *Thaddæus Dunus. lib. 4. de Venæ sectione.*

OBSERVATIO.

Oculorum dolor collyrio ex opio adhibito, exasperatus.

NOs ingentes dolores oculorum incipientibus inflammationibus adhibita purgatione viginti horarum spatio sanauimus. Placet tamen vnius eorum mentionem facere. Cum enim Gilius de Andrache, nobilis adolescens 22. annorum, Medicum Metinensem omnis bonæ literaturæ expertem vocasset, retulit se vehementem dolorem alte-

rius oculi pati, cum acrium lachimarum effluxu. Medicus vero collyrium album, quod opium recipit, oculo instillare præcepit, verum eo remedio adhibito dolor fluxione retenta augebatur. Ego vero accersitus ac re intellecta præcepi, vt pilularum sine quibus ℨ. j. ea nocte assumeret, solum autem oui album instillaret: cum autem mane ad ipsum visendum accessi, cum profecto sine dolore, fluxione & inflammatione inueni purgatum. *Christ. à Vega. lib. 3. Sect. 2. cap. 1. De arte Medendi.*

OCVLI FACTITII.

OBSERVATIO.

Oculi factitij, ex auro encausto, depicto & tectorio opere expolito.

QVOD si hunc arte paratum oculum, vel nolit æger, vel casu aliquo impeditus orbita non possit admittere, alium hac via parare licebit. Virgula ferrea flexilis & incurua præsto erit, ei similis, qua mulieres crines coercere solent & reuincire, quo scilicet arctius aut laxius dimidium caput, cui cingendo ab imo occipite supra auriculam ad maiorem oculi angulum circumponetur, constringere queat. Hæc serico obducta, vtraque extremitate latiuscula erit, ne quam partem acumine pungere & premere possit. Sed ea quæ vacuæ orbitæ obducetur, erit latior, & tenui aluta obducta, vt in ea pictoris arte, oculi amissi colores expressi ipsam adumbrare possint. *Idem.*

OBSERVATIO.

Qua arte, veri oculi iactura calari possit.

SI casu aliquo, vt ab inflammatione, vnus alicui oculus effusis humoribus crepet & disrumpatur, vel ingenti ictu orbita sua excutiatur, aut propriæ substantiæ consumtione tabescat, haud equidem reparandæ hac ex parte visionis aut oculi functionis spes vlla esse potest: amissi tamen oculi deformitatem, quod vnum in tanto casu superest solatium, hac arte cælare poteris, si curato & sanato vlcere, in excussi effusiue aut consumpti locum, alium factitium aureum, argenteumve opere tectorio expolitum, sic encausto pictum substitueris, vt natiui oculi per luciditatem & gemmeum decorem habere videatur. *Pareus lib. 22. cap. 1.*

DE PALPEBRIS.

OBSERVATIO.

Nullos esse oculis peculiares musculos dicatos, verum solius lati musculi id opus esse, contraria prorsus sententia.

LAtum musculum vt intueri possis, separare cutem subtiliter in faciei parte aliqua oportebit. Nam nisi attenderis, vna cum cute panniculum carnosum auulseris, musculumque hunc latum, cui immediate adhærescit, ac nonnullis locis pertinaciter, adeo quemadmodum in labris, palpebris, totaque fronte seorsim vt haberi ista nequeat. Musculo hinc lato natura motum seu mouendi vim largita est, vt dum alternatim ac certis vicibus exporrigit se aut contrahit, oculo claudendo & aperiendo inseruire possit. Cute musculo sic expedito, ipsum separare oportebit, ducto initio ab anteriore clauicula ad mentum vsque, secundum rectitudinē ascendendo, indeq; in posteriora quantum fieri potest deflectendo: sic enim demonstrabis vt se cuti commisceat & labrorum musculis. Cum ad oculos perueneris, docebis ab hoc vno musculo claudi & aperiri oculum: quia ex triplici genere fibrarum componitur, quanquam ex omnium, qui hactenus scripsere de re anatom. sententia, eiusmodi actiones fieri dicantur, vi duorum musculorum in eam rem dicatorum: quorum vnus sit ad maiorem angulum parte superiore, alter semicirculi formam habēs ad minorem angulum, vnde in medium vsq; tarsum se extendens, anteriori eo desinenti occurrat, parte autem ima totum cilium cōprehendat, quo fit vt mobile & ipsum quodammodo reddatur. Quanquam vero in demonstrationibus publicis hi duo musculi solenniter demonstrari soleant, eo quo dixi modo, arbitror tamen ne ipsis quidem demonstratoribus magis constare de illis quā mihi. Hanc ex eo hausi opinionem, quod panniculum carnosum seu musculum latum separantibus, nulla alia locis illis musculosa caro appareat, quā quæ est panniculi illius, seu à fronte deorsum seu à mala sursum nouaculā ducas. Præterea incisionis occasione in superciliis vrgente, prohibemur illam transuersim peragere, ne musculus hic latus in oculum incidens, superiorem palpebram seu cilium supernum immobile reddat: quod si eiusmodi incisio casu inciderit, iubemur statim illam sutura sarcire: quæ res magno argumento est superni cilii, seu superioris palpebræ motum non propriis & suis peragi musculis, sed totum pendere, & peragi à musculo lato. Iam si in cilio superno eiusmodi quos descripsimus proprii musculi haberentur, quoniam musculorum vno agente, oppositus seu antagonista cessat & feriatur oporteret, eo qui oculum aperire dicitur agente, opposito vero feriante, trahi palpebram superiorem seu cilium supernum versus suum principium, vt contingere videmus in conuulsionibus: quoniam musculi operatio est partis quam mouet versus suum principium collectio. Cum igitur eiusmodi motus seu collectio nusquam in cilio appareat, cōstare inde arbitror, omnem superni huius cilii motum pendere ex musculo lato, solum hūc motus eius authorem esse. Musculi huius lati origo est à sterni parte superiore, clauiculis, omoplatis, vertebrarum ceruicis spinis omnibus: insertio vero in capitis partes omnes depiles, faciemque totam villis à tam diuersa origine variis: quorum beneficio tam multiplices licet facie obire motus (nam in faciem ita desinit, vt totam eam tanquam laruа integat) pro originis musculi huius varietate, & diuersarum fibrarum productione. *Pareus lib. 5. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Musculorum palpebrarum ratio.

PAlpebrarum superior peculiares musculos obtinet duos, horum alter apertioni oculi seruit, à Vesalio oculo asscriptus est cum primis quatuor oculi musculis. Oritur ab ingressu optici nerui in oculi orbitam & recti latus carnosique superiorem regionem oculorum transcendens, pinguedini implicatus, deinde lato tenui ac tendinoso fine in cartilaginem superioris palpebræ, secundum latitudinem inseritur, ita trahendo hanc cartilaginem ad suum principium, oculus aperitur. Galen. & Vesalius duxerunt musculum palpebram sursum trahentem à fronte

fronte prodire, quod fieri nequiuit. Alter occlusioni dedicatus est, qui vt sphincteris cuiusdam munere fungi, ita & similem cum inferioris palpebrę musculo formam nancisci videtur, vnus enim in orbem oculum ambiens cernitur, operatio idem demõstrat, nam simulatque quis oculum arctissime velit occludere, & palpebra inferior etiam ad internum oculi angulum, vtpote ad musculi huius principium trahitur, ac leuiter sursum ad palpebram superiorem adduci manifeste satis conspicitur. Enascitur ex interno angulo & sutura capiti & maxillæ superiori communi acuto principio, & vniuersæ palpebræ cuti orbicularib. fibris substernitur, & latus carnosusque in cantho minori cum palpebræ inferioris musculo, si alioqui peculiaris sit musculus, ita commiscetur, vt vnus cum inferiori appareat, talis etiã confusio est cum musculo frontis, at cognitu facilior est hæc separatio. His adiicit Columbus tertiũ eodem principio, quo proximus exortum, qui oblique versus magnum canthum palpebræ tereti tendine inseritur, huius munus est primi musculi motum adiuuare, videtur primi portio esse. Inferiorem sane palpebram opinor satis conspicuo motu moueri, vt vnusquisq; in semetipso deprehendere poterit. Consequitur enim ad hunc motum peculiarem ac satis manifestum musculum, qui paulo supra lachrymalem meatum carnoso & gracili principio ortum ducit, hinc ad palpebram inferiorem tendens, ei semper substratus, totus carnosus ita dilatatur, vt totum mali os tegat, ad medium ossis mali videtur in duos scindi, qui tamen vno lato carnosoque fine iuxta canthum minorem fini superioris palpebræ musculi immiscetur: huius munus est leuiter trahendo palpebram inferiorem, superiori adducere: firmiter trahendo oculum exacte occludere, & ita obit medii sphincteris munus, cum vtraque palpebra ad canthum maiorem trahitur, canthus minor valde stringitur, isq; etiam ad maiorem adducitur, ex quo motu constrictioneq; si quid puluerum, vel muscarum, vel humoris in oculo sit, ad internum propellitur angulum. *Coiter loco prædicto.*

Observatio.

Puncta lachrymalia palpebrarum notata.

PVncta lachrymalia in singulis palpebris singula perforata sunt, ita vt in mortuis setam porcinam admittant. Fallopius putat transmissioni lachrymarum inseruire, habent meatus: sub caruncula quæ ἐγκανθὶς dicitur: vniuntur in quendam communem sinum in narium cauitatem desinentem per canalem proprium in osse squamoso, quod internum angulum occupat, insculptum. Sinus interim exulceratur, & fistula lachrymalis fit, tum sanies manifeste per ea foramina exprimitur, vocantur lachrymales meatus. *Coiter in tabulis.*

Observatio.

Lapis in palpebra.

EX ora palpebræ, vbi hordeolorum collectiones fiunt, lapillum eximi iussimus, tritico figura, colore magnitudine parem, duritia superiorem. *Scaliger Exercit.* 108. 3. *ad Subtilit. Cardani.*

Calculum in palpebris dicunt, cum euersis palpebris, tofis similia circa ipsas extiterint alba ac aspera, varorum speciem præ se ferentia. *Aetius Tetrabibl. Serm. 3. cap. 80.*

Observatio.

Morum nucis iuglandis quantitate cuiusdam palpebræ innatum.

NOuimus nos quendam Neapoli, qui magnum, & nucis iuglandis instar, quoddam morum in superiori palpebra obortum afferre potius (tametsi turpissimum, & oculo molestissimum) quam tyrannorum chirurgorum imperitis, ineptissimisque manibus sese committere decreuit. *Ingraßias Tract. 1. ca. 1. De tumoribus præter naturam.*

De Superciliis.

Observatio.

Duplex ciliorum alterius oculi palpebræ, ordo magno vtriusq; oculi incommodo in muliere quadam animaduersus.

LAborabat Mulier, morbo mihi inaudito, & multis medicis, quibus descripsi. Eiusmodi autem est: Duos ordines ciliorum habet in superiori palpebra vnius oculi, quorum primus naturalis est, secundus præter naturam, lædens plurimum oculum pungendo, & per consensum etiam alterum. Pater suasit cauterium cum paruo ferro: quod & mihi perplacuit, quum minori dolore & periculo possit illos pilos superfluos consumere, quam psylotro. Rationem adhibendi inuenies apud *Auicennam lib. 3. Fen. 3. tract. 3. cap. 32. de pilis inuersis.* Inprimis tamen suaderem, vt probe purgaretur ne irritata pars cauterio attrahat humores pillulis vel decoctione aliqua. *Ioan. Bauhinus in Epistola ad Gesnerum.*

Observatio.

Musculi supercilium trahentes à nullo adhuc cogniti.

BIni in lucem reuocandi sunt musculi, ab aliis negligẽtia præteriti, quos in capitis posteriore parte licet animaduertere, qui à lambdoide sutura supra mamillares processu oriuntur: triangulares sunt, & in carnosam membranam desinunt, quæ frontis etiam musculos excipit, eorumque vtilitas non contemnenda hæc est, vt frontem cutemque capitis posteriora versus adducant, vt ego millies non sine voluptate contemplatus sum in capite præcellentis viri præceptoris mei Ioannis Antonii Plati, quem Lonigum nunc vocant, is enim cutem capitis vniuersam valide mouet. Sed quid ego in aliis exemplar persequar, cum domestica vel interna potius exempla non desinit? Ego quoque is sum, in quo cutem capitis manifeste moueri nullo negotio cernere possis, quippe qui caluus admodum sim, absque vlla cutis ariditate, sed mollitie adeo laxa, vt nuper nati infantis cutem præferat. *Columbus lib. quinto cap. 7. Anatom.*

Observatio.

Mira paralysis superioris palpebræ ex immodica frigidorum applicatione.

QVidam graui oculorũ morbo laborans, admisit consiliũ cuiusdã, qui id malum se curaturũ pollicebatur. Infudit is itaq; primo cochleari argenteo aquam satis mordicantem, cuius vt acrimoniam mitigaret, superposuit oculis pannũ lineum madefactũ aqua putei frigidissima aliquãdo etiã tẽporib. superposuit frigidissimũ ouorũ albumen, nescio qua aqua com-

commixtum, quibus tandem non solum oculorum verum etiã capitis dolor indies magis ac magis crescebat. Quare alium aduocauit, qui oculorum infirmitati remedium præbuit, ex priori tamen cura remansit infirmitas miranda satis, & quam plurimis medicis incognita, vt sequitur. Infirmi oculorum cilia aliquando proprio nutu clauduntur, quibus clausis, vix summa in adhibitis digitis possunt aperiri, cui sese intermiscet maximus dolor in superciliis & anteriore capitis parte: quæ sæpius retractionem & rictum oris parit, quam (vbi interest consortio bonorum colloquendi gratia) minime cohibere possit: etiam solis splendore maxime turbantur oculi, & statim clauduntur, vt prædictum. Attamen aliquando interrumpitur dolor prædictus, ita vt per biduum aut triduum, nec oculorum nec capitis dolorem, sentiat. Verum cum scribit vel ludit aleis, in tabula lusoria, aut aliquid simile curiose exercet, non clauduntur oculi, nec premitur capitis dolore, quod omnibus videtur mirandum: Medici, qui tum presentes erant, iudicarunt, hunc morbum paralysim esse, non quidem confectam, sed affectum musculorum vtriusque palpebræ ex intemperie frigida, inducta ex crebra applicatione frigidissimorum topicorum. Seriori autem negotio quando incumbit æger, continentur palpebræ vt non diducat, quia maior animi intentio, plus spirituum eo se conferre facit. Cura fuerit calefactio & execratio illorum musculorum, quod tentandum foret vel cum elysir vitæ vel cum aqua vitæ cui incoctum esset castorium, aut quid simile, aut cum cerato aliquo ex resinis, cum rebus calidis & siccantibus confecto, quę supra musculos applicanda forent: aut oleo spicæ musculos ipsos illinendo. *Arnoldus de Villa noua tractatu de epilepsia cap. 26.* curam paralyseos palpebræ docet, iubens vt post digestionem & purgationem fomentorũ palpebra cum filtro intincto in hoc decocto. ℞. mentastri orti in loco sicco an. iij. bulliat in vna pinta aceti acerrimi ad tertię partis cõsumpt. fiat vt dictum. *Aetius* eandem curam tractat *lib. 6. cap. 29.* & casum hunc *Galenus* videtur attigisse, *lib. 4. cap. 1. locor. affect.* Ex annotationibus cuiusdam insignis medici communicauit. *VVolffius.*

Observatio.

Cauum supercilij læsum fractumve, insanabile alias, restitutum tamen.

QVędam necessario non sanantur, vt in cauitate, quæ est supra supercilium, vbi est cauitas supra oculos: ista cauitas necessario non sanatur, si comminuatur os in illa parte, nunquam sanatur. Sed ego possum dicere in vita mea, vidisse me hæc in nobili Scholari Foroiuliensi: repleta est carne pars ista, & hoc miraculum fuit, in cęteris nunquam vidi, *Fallopius lib. de Vulneribus cap. 12.*

Observatio.

Supercilij vulnus vt curandum.

IN vulneratis superciliis id maxime notandum venit, quod ipsa per transuersum sic sæpe ceduntur, vt qui illa moueant surrigantque musculi & panniculus carnosus penitus lacerati sint & laniati. Quo in casu palpebrę surrigi nequeunt, & oculi tecti, palpebrarumque tanquam vagina clausi, manent: sic vt etiam post vulneris agglutinationem, si aciem in rem aliquam intendere velit æger, cogatur manu palpebram erigere, quo infortunio multos laborantes animaduerti, sæpe tamen id non tam vulneris inflicti vehementia, quam chirurgi, à quo curati fuerant, imperitia: nempe diplomatum linteorum appositione neglecta, inepta fascia, & ineptiore sutura. Hoc in casu tantum cutis & panniculi carnosi, peritus qui superuenerit chirurgus, amputabit quã tum satis est palpebris, quo iusta contentione suo se rigore sursum erigere & continere queant citra manus subsidium. Hinc pellionum sutura vulnus, vt decet, conuet: balsamum nostrum affundet, vicinis vero partibus tale medicamentum. Recip. olei rosa. ℥. s. album. ouor. num. ij. boli armen. sang. Draconis, mast. ana ℥. j. agitentur simul, fiat medicamentum: hinc decenti vinculo pars constringatur. His peractis in vsum veniet emplastrum de gratia Dei. de betonica, diachalciteos, vel simile aliud, vsque quo cicatrice obductum fuerit vulnus. *Pareus lib. 9. cap. 22.*

Observatio.

Abscessus ad supercilium sinistrum.

QVidam iuuenis, supercilium sinistrum, digito comprimens in parte superiore exiguam guttulam instar lactis expressit. Quærimus causam, respondit sibi puero eodem in loco enatum tuberculum, quod à Chirurgo apertum, & materia abscessus exempta fuit: sed pellicula non integre extracta rursum vt prius, creuit. Postea ab alio admonitus: succum ex tithymallo cyparissia expresso, locum inunxit, & tunc materia eliquata eo modo quo postea factus est, cœpit egredi, quæ tamen non quotidie solet effluere, sed per aliquot dierum interualla, noua materia ibidem collecta. Foramen tamẽ admodum exiguum versus palpebram semper apertum permansit. *Camerarius de obs.*

De Angulis Oculorum.

Observatio.

De sanguine tres fere septimanas ex oculis lachrymarum instar, copiose emanante & profluente.

LAchrymas ab oculis profluere, nihil nouum est; at guttas sanguineas reddere rarissimum: id tamen vidimus anno 1581. 23. Aprilis die, in vetula quadam, annos 80. nata, quæ in parte orientali Delphis decumbebat, in domo cui flos calendulæ pro insigni erat. Lecto autem incumbebat, mente constabat cum ad illam accitus essem, vtcunq; comedebat, nullum dolorem sentiebat, nisi subinde exiguum in ventre; idq; circa vmbilicum quem referebat aliquando ex casu contractum: vtcunque dormiebat, non febricitabat, quãquam per totum corpus ictero suffusa videretur. Erat autem mulier procera & valde macilenta, cui & lachrymæ sanguineæ, imo sanguis, continuo fere per vtrosq; oculos fluxerant. Inspecto lotio, quod croceum & nigrum erat, quale in ictericis apparere solet, interrogaui quam diu hoc malo, nempe ictero laborasset, & sanguinem ex oculis profudisset, respondit tres septimanas elapsas esse, quibus hoc colore totum corpus infectum fuerat: & statim ab eodem tempore, satis con-

continuo in hunc vsque diem lachrymas sanguineas ex oculis emanasse referebat: oculi tamen non dolebant, nisi quod mane ob sanguinem profusum difficulter aperirentur, & quod in iisdem sentiret aliquem pruritum. Aluus huic ad 14. dies restricta erat, sed cum clystetem non admitteret, glande imposita probe aluum reddidit. Deinde adhibitis leuioribus medicamentis, qualis est syrup. ex infus. rosar pallid. cum rhab. cum vetula esset, & vix aliquid edulii longo tempore sumsisset: deinde ebibito hoc quoque iulebo: ℞. foliorum acetosæ, bellidis minoris ana m. j. florum viol. p. j. sem. acetosæ, portulacæ ana. ℥. j. ß. sem. 4. frig. maior. ana. ℥. ß. hordei mundati p. j. coquantur in aqua communi pro lib. j. colæ. adde sy. de limonibus granator. ana. ℥. j. ß. misce. Sitiebat autem, & pro siti frequenter sumebat ex compositione rob. de ribes dicta. Oculos autem prurientes lauabat lotione subsequenti: ℞. folior. viol. maluæ, plantaginis, bellidis minoris, an. m. j. se. cydon. ℥. j. ß. Quibus remediis post quinque dies, quod dictu mirum est, liberata fuit à achrymis sanguineis & sanguinis profusione, & præter omnem spem sanitati restituta. *Forestus lib. 11. obs. 13.*

OBSERVATIO.

Vermiculi ex angulis oculorum erumpentes.

VErmes aliquando creantur in angulis oculorum vt in aliis locis, & in fistula. *Anglicus, Compend. Med. lib. 3.*

Puella trima, quæ in circulo Almossinorum agebat, cum omnium consensu recte valeret, & nihil mali sentiret. Ecce illi per oculi interiorem partem, quam angulum magnum appellamus, lumbrici cuiusdam caput apparere cœpit, oculum ipsum non raro occupans turbansve, ex qua re anxiæ mulieres forte assistentes oculum aduertentes, vermem viderunt, quem illico manu, admiratione ingenti, longitudinis semipalmaris, coloris albi, crassitudinis lineæ, præuiuum nulla noxa à puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, extraxerunt. Est certe casus hic mirus, & dignus chartis qui detur. *Lusitanus Centur. 7. Curat. 61.*

Cuidam nobili de Capellen, qui patrem suum (horrendum dictu) verberibus impetiuerat, in morbo ex oculis vermes serpere visi: quod ad vltionem diuinam referimus. *Solinander Sect. 2. Cons. 15.*

OBSERVATIO.

Excrescentia pilæ quantitate, oculum prope totum operiens, ex cantho domestico, seni cuidam enata.

SExagenario cuidam euenit habenti excrescentiam cancrosam ad pilæ quantitatem, emittentem virus quoddam. cuius magnitudo totum oculum occupabat, & non videbatur nisi ad pisæ quantitatem Huius origo erat ex cantho domestico seu lachrymali, ad corneam procedens. Cum autẽ non posset corrodi propter senium & debilitatem partis, neq; consumi ob continuum fluxum; Chirurgus igitur pro palliatione apposuit vnguentum Diapompholygos, cum curari non posset incisione. interea pro oculi corroboratione, & ꝙ carnem cooperientẽ consumeret, hoc sequens collyriũ præscripsit: ℞ antimonii loti cum aqua caprifolii ℥. ij. tutiæ præpar. & extinctæ in aqua ros. ℥. j. ß. cimoliæ ℥. ij. puluerisentur subtilissime & cribrentur, & cum aqua rosar. & decoctionis menthę ℥. iiij. misce, & fiat collyrium, addendo in fine camphoræ puluerisatæ ℥. ß Deinde præscripsit vnguentum palliatiuum & exiccans, ne incresceret, aut latius serperet, & vt consumeretur: ℞. aquar. caprifolii, ros. solatri an. ℥. ij. tutiæ præparatæ cum aqua ros. terræ sigillatę, minii an. ℥. j. plumbi vsti & loti cum aqua ros. ℥. iiij. puluerisentur subtiliter & misceãtur cum aquis prædictis per noctem mane vero cum oleo cheirino q.s. & ceræ ℥. j. thuris ℥. s. pul. fiat vnguentum cum ℥ j. camphoræ. Cum isto vnguento componebat emplastrũ, quod apponebat oculo prius loto cum collyrio supra dicto. *Forestus lib. 11. obs. 21.*

ORBITA OCVLORVM.

OBSERVATIO.

Glandula in oculorum orbita recentioribus animaduersæ.

GLandulæ in oculi orbita sitæ humiditatem à capite ad oculorum lubricitatem conseruandam eo defluentem excipientes, atque oculos irrigantes mobilioresq; reddentes. Harum glandularum Fallopio vnica est, & ita in obseruationibus eam describit. Vna tantum manifesta ac perpetua satisque insignis à me reperitur in parte oculi superiore, prope angulum exteriorem: præter hanc vero nulla alia adest, quæ perpetuo appareat, ita vt alicuius momenti videatur. At in reliquorum brutorum oculo, quæ nictari videntur & præcipue in bouino reperitur alia callosa ac durior in interno angulo collocata, quæ ob lachrymas ibi (vt reor) minime posita est, sed ratione illius membranæ, quam nictitant, nam in his animalibus membrana quædam latitat interno in angulo vngui similis, quæ cum cartilaginis vel corneæ tunicæ naturam sapiat, tenuissima est, mouetur motu voluntario ad canthum minorem, reliqua in Fallopio. Vesalio sunt plures. in obseruationũ examine ita scribit ac sese purgat. Ego in ossea cauitate, qua oculus continetur, latam quandam & rotundam carneamque recensui glandem, superiori sedi lateris externi oculi incumbentem: & dein carneam veluti glãdem in interno oculi angulo descripsi, neque in præsenti cauitate aliud quid glandulosum aut cognosco aut descripsi. Sic itaque lata illa carnea glans, vti prius tradidi musculi cuiusdam mihi vice habetur, quo palpebram attollimus. Pars autem in interno angulo reposita, illa est, quam anteriori sua sede membrana illa, quæ oculo & palpebris pariter communis est, & laxe in anteriori angulo conuoluta iacet, integri, & in bobus ab hominib. in hoc differre iam descripsi, quod his quidem tota quodãmodo mollis sit, illis a. anteriori suo extremo in cartilaginẽ & veluti vnguẽ sic finiatur, vt telis ideo corneũ q̃d inglutinari cernimus, quo minꝰ ab arcus neruo prompte findatur. *Coiter in tab. oculorũ human.*

OBSERVATIO.

Ossa oculi orbitæ innata mira magnitudinis.

NVper intra oculi orbitam, hærentia supercilii ossi tam magna ossa à natura creata sunt, & eo accesserunt magnitudinis, vt tumor totius adnati ossis cute tecti, oculum obtegeret, maiore humore quam ouum est, extuberante oculo: quæ omnia (erant enim multa) chirurgi opera euulsa, mulieri visum & decorem faciei restituerunt. *Thom. à Veiga. Comment. ad cap. 5. Sect. 4. lib. 1. de loc. affect. Gal.*

DE

DE AVRIBVS.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Monstrosæ aurium constitutiones quorundam.

CRACOVIÆ mulier in suburbana villa, cui Nigræ nomen est, ad duodecimum Calend. Nouemb. Anni *1494.* monstrum edidit, cætera quidem humana figura, sed collo & auribus leporinis & vno grandiore intestino totum ventrem occupante, diducto rictu spirans. *Lycosth. Chron. de prodig. & Ostent.*

Quarto Decembris anni 1556. Basileæ infans natus est virilis sexus, carens auribus, quarum loco habuit duo tantum foramina, quæ tamen ita clausa erant, vt nihil inde audire potuerit. Vixit autem puellus valetudinarius vsque mensem Augustum, in cuius principio multis dolorib. obiit. *Idē in opere citato.*

In Hassia infans bene distinctis membris natus est, nisi quod auribus, oculis, ac narib. in vniuersum careret, ac in facie solum os haberet. *Idem.*

Auriculas instar brutorum in hominibus obseruaui, *Columbus Anat. lib. 15.*

Mulier quędam in Lombardię Castello quodam Canosso dicto, attestante *Gisberto in Chronicis* tempore Gregorii Pontificis piæ memoriæ, peperit infantulum auribus tam grandibus & amplis: vt vniuersum corpusculum integerent: quod ipsum præterea auium plumis vestiebatur. *Thomasus Thomaius in Horto mundi cap. 19.*

OBSERVATIO.

Aures quibusdam pro arbitrio mobiles.

SCribit Aurel. August. (*lib. 14. cap. 24. de ciuit. Dei*) fuisse quosdā, qui aures ꝑ arbitrio mouerent, vel singulas, vel ambas simul. *Cælius li. 10. cap. 16. A L.*

Aures quidam habent mobiles: vt Vesalius narrat se vidisse Patauii Iurisconsultum Claudium Symonium Foroiuliensem virum facetum, & Petrum Rauascherium Geneuensem, virum fortem & strenuū, *Cardanus lib. 8. cap. 40. De varietate.*

Quibusdam mobiles visæ sunt: mihi quidem adolescens qui & aures & capitis cutem prompte moueret. *Dalechampius Annot. ad lib. 11. ca. 37. Plinij litera a.*

Musculi aures mouentes, raro in homine reperiuntur: duos tamen nouimus, qui aures quando volunt, mouere possunt. Quare duo aliquando repetiuntur musculi, quorum alter à buccis enatus, in auris pinnā desinit, eamq; voluntarie versus anteriora mouet. Alter vero, in posteriori parte à mammillari processu prodit: & hi in Brutis conspiciuntur. *G. Bauhinus de Corp. hum. fabr. lib. 3. cap. 22.*

Aureliensis dux stultum quēdam habuit, qui poterat omnes, vel centum, habitu & facie repræsentare. Ille ipsas aures, æque mouebat, atque ipsas palpebras. Quod Rondel. ex consuetudine quadam fieri posse credebat, quod si volebat esse insignem stultum. Intellexi à D. Antonio Schnebergero Medico Cracouiensi, fuisse quendam Magnifici cuiusdam Poloni filium, qui postea in Italia suum diem obiit: qui natura, non vsu, aures mouerit. *G. VVolphius, de Obseruat. proprijs.*

Ego musculos aures mouentes nō describo, nam raro imo quam rarissime inueniuntur: in quodam tamen ego musculū offendi, qui à buccis nascitur, & in auris pinnā desinit, eamq; mouet voluntarie versus anteriora: quandoq; etiam alium vidi musculum in posteriori parte à mamillari processu proficiscentem: sed hi duo vltimi in brutis semper conspiciuntur, in homine perraro. *Columbus lib. 5. ca. 10. Anatom.*

AVDITVS INSTRVMENTA.

OBSERVATIO.

Audiendi modus quis.

AD instrumentorū auditui inseruientium historiam antequam peruenero, operæprecium esse duxi Galeni pręcepto, actionum actionisve modum declarare, sic fores ad sequentia rectius assequenda aperientur, inquit n. Galenus, cum aliquam partem explicare volumus, totius instrumenti actio oportet vt sit cognita, ita demum particularum, quæ ipsis instrumentis insunt, vtilitates exponere semper conuenit, omnes enim vnum habent cōstructionis scopum, totius scil. instrumētí actionem. Actionis modus nobis innotescet ex definitione auditus obiecti, quod sonus est, & modo communicationis aquæ vel aeris per sonum alterati, cum aere interno. Primo de sono. Sonus est qualitas prodiens ex aqua vel aere à duris solidisq; corporib. iisque leuibus; concauis & amplis affatim magnoq; impetu inuicem collisis & concurrentibus percusso. Hæc est soni definitio, quā nunc latius explanabo, quod ad sonum desideretur aeris reuerberatio, antra, specus, syluæ, mōtes cauernosi, putei, locaq; caua atq; angusta, quæ non tantum sonos, verum etiam voces articulatas exceptas reddunt, attestantur. Aerem oportere maxima vi ac confertim in rem renitentem ac duram impelli indeq; repelli, in timpanis conspicuum fit, siquidem in his si corium, quod per timpanum expansum est, fuerit humidum laxumque, sonus redditur obtusus, vel nullus, sic in omnibus instrumentis Musicis fidibus obductis, vsuuenit. Quantū ad rei repercutientis aptitudinem pertinet, desideratur primo durities: mollia enim cedunt, & non resistunt rei impellentis vi. Secundo est amplitudo siue latitudo, præcipue quæ cum æqualitate cōiuncta, nam acuta corpora tenuiaq; aerem scindunt, minimeq; aeri in repercutiendo vim inferunt. Tertio si accedit concauitas, iam aer per sonum alteratus à labris siue lateribus rei concauæ congregatus, vnitus & minime dispersus redditur, maioremque sonum efficit. Aere iam per impulsum rei duræ fracto, siue sono affecto, proximus continuusque aer alteratur atque commouetur, ex eo successione vicinior, donec perueniat ad aures: hoc non aliter contingit, atque in aquis fluminibusq; cernitur, in hæc si iniicias vel lapillos, vel glebas terreas, statim videbis circulos siue gyros excitari, quorum alter alterum excitat, quoad ad aquarum riuulorumque siue fluminum ripas vel ora impulerint, vel in amplis aquis sponte soluti fuerint. Simili modo in aere putant Philosophi à sono circulos generari, atque ad aures peruenire. Quod si lapillus siue gleba aliudve magnum sit, atque magna vi iniiciatur, ita vt suos gyros vehementer in ripas siue labra amnium fluminumque impulerit, circuli repelluntur, atque geminatim recurrunt ad primum gyrum. Simili ratione fit, si aduersus loca concamerata & testudinibus obducta, syluas atque

atque montes loquamur vel clamitemus, nam in iis vox duplicatur ac echo generatur. Hinc accidit vt non simul ac corporum allisio conflictusque inciderit, sed aliquanto post ictũ sonus audiatur, priusque à propinquo quam à longinquo. hæc de natura atq; generatione soni, nunc de communicatione aeris percussi cum aere interno, partibusque internis. Primo notandum est quod in aure sit spiritus quidam inclusus siue implantatus, cuius beneficio percussi aeris qualitates cũ communi sensiterio cõmunicetur. Hoc Plato primũ inter philosophos docuit, dixit enim aerem qui auribus insidet, pulsari: pulsum in principem animi sedem mitti, sicq; auditum effici. Nunc pergamus ad reliqua. Ad sentiendũ quippe oportet vt sit mutua actio ac passio inter sentiens ac sensibile, ad mutuam actionẽ passionemq; mutuus contactus requiritur. Vnde sequitur, quod cũ aer externus agat, internus siue implantatus patiatur, internum alterationẽ aeris externi excipere, cumq; tangi ab externo. Sed hoc non fit immediate, sed interposita membrana, intercedentibus ossiculis quibusdam stupẽdo naturæ artificio, hoc modo. Aer externus soni qualitate affectus in membranam myringã incurrit, myrinx pulsata ossicula mẽbranæ colligata commouet, ossicula porro neruum quendã per transuersum membranæ expãsum percutiunt, ex illa nerui siue funiculi percusione ipse neruus in membranam repercutitur, vnde aer inclusus alterationẽ & sonos excipit, soni vero per auriũ tortuosos & flexuosos anfractus citra vllam turbam fertur, peruaditq; ad neruum auditorium. hoc demum exploratore & ministro, strepitus imago ad sentiendi principium transmittitur. Vesalius eiusq; asseclæ ita auditum fieri tradidere, neruus quinti paris per meatum quendam tortuosum procedit & in membranam aurium foramini obductam sese explicat, ea quoniam tenuis, sicca & valde tensa est, ab aere pulsata ac cedente ossium duricie, quæ antrum cochleamue æmulatur sonum efficit, nullum aliud artificiorum addunt. Antiquitas in anatomia imperita atq; rudis aliter sensit, vt ex Empedoclis sententia liquet: putat enim auditum fieri, quod aer intimam aurium partem impellit, cum enim ea in cochleæ morem inuoluta sit, ac tanquam tintinabulum edito in loco appensa, omnis aeris ingruentis appulsus percipit. Alcmeõ ideo nos audire ait, quod aures intus sint vacuæ, & vacua resonare omnia, cum in ipsa vox incidat. Diogenes esse in capite aerem, eumque percuti vocibus, & commoueri putat. Platonis sententia omnium verissima est. *Coiter tractat. de audit. instrument. cap. 1.*

Observatio.

Instrumenta auditui subseruientia quæ.

NVnc vero, quo intelligatis qua ratione singulæ partes ad hanc functionẽ absolute & perfecte administrandam à D.O.M. efformatę sint, ad instrumentorum explicationem me conuertam. Exordiar ab eo, quod oculis nostris primo occurrit, nimirum ab aure. Attamen totum negotium in 4. partes partiar, quarum prima continebit quomodo & per quam viam aer externus permeet ad membranam myringam. Secundo quomodo generetur percutiaturq; aer implantatus in propria sua sede. Tertio per quas vias, & qua ratione aer implãtatus suas qualitates neruo auditorio communicet. Quarto & vltimo nonnulla de neruo acustico adiiciam, & in tota de auditu absoluetur historia, præstabo hæc per partium his functionibus subseruientium explicationem. *Idem cap. 2.*

Observatio.

De Aure.

NVnc de aure, de qua *Galen.* 11. *de vsu partium* sic loquitur: Natura omnib. sensuum instrumentis operimentum fabricatur, aliis quidem, ne cerebrum, quod eis est propinquum lædatur: nonnullis propter securitatem propriam: hoc vidimus in plurimis sensibus externis, olfactui præfectum est os ithmoide, oculis palpebræ, nasus, malæ, supercilia, cutis circumfusæ motio. Linguæ nullum contigit propugnaculum, siquidem in ore quasi in specu est conclusa. quid de auditus instrumento, quod propugnaculo caret, minime munimentum requirebat, siquidem neruo auditorio, & cerebro præfectus est meatus admodum tortuosus & anfractuosus, atque etiam inuolucrum aliquod, quod impedit, quo minus quæ extrinsecus incidunt, ipsi nocerent. Quapropter auris non potest hac de causa à Deo esse fabricata, vt cerebrum ab externis iniuriis tueatur, sed in alium vsum, in quem, nunc audietis.

Cum auditorius meatus à lateribus non in anteriori parte vt nares & oculi sit collocatus, facile sonus auditorium meatum præteriret. Secundo cum à posteriori parte antrorsum vergit meatus auditorius, & nos antrorsum mouemur, nos difficulter audire contingeret, si nihil à posteriori parte obstaret, quod sonũ repelleret, siquidem appulsæ voces meatum auditorium præterlaberentur aberrarentque. Natura itaq; in illum vsum præfecit auditorio meatui à posteriori parte aurẽ cauam ac prominentem, quæ non solum sonum illabi non sinit, verum etiam sonum repellendo fundit, vt à posteriori parte sonus repercussus antrorsum versus auditus meatum ingrediatur. Hoc testatus est Hadrianus Romanorum Imperator, qui cum hunc sensum læsum habebat, manus cauas, quo audiret facilius à posteriori parte auribus obtendebat. Hinc etiam bruta aurita naturę instinctu aures ad sonos vocesque circumagunt.

Quo his vsibus commodius inseruire possent, & ne cum nudæ eminentesq; sint iniuriis externis quibus sunt expositæ, offenderentur, vel contunderentur frangerenturque, dum multis variisq; modis inter cubandum, in impositione galearum pileorumque contrectantur, ex dura osseaque substantia, quę ad externarum rerum vim ac impetum ferendum aptior est atq; mollis, componi debebant. Cęterum osseæ partes rebus foris ingruentibus non cedunt, earundemq; vim exoluere nequeunt, deinde facile rumpuntur, mollis substantia vt caro, sonum non repellit, ac facile cõtunditur, quapropter aures medium quid inter extreme molle & extreme durum consecutæ sunt, quod nimirum ob mediocrem duritiem vsui aptum est, & ob mediocrem mollitiem cedere, ac offendentium impetum, absque contusionis ruptionisq; periculo refringere quibit: & hoc est cartilago, constant enim vnica flexibili cartilagine, tenui cute, eaque pertinaciter cartilagini adhærente,

rente, obducta Cartilagini ab inferiori regione appendet substantia molli carni similis, fibra vocata.

Ab inferiori loco vbi aures ab ossibus temporum, tanquam ex profundo eductæ, principium sumunt, crassiores atq; duriores ob vicinitatem ossis temporis, vnde prodeunt, existunt.

Porro consideremus, quam egregie vsui inseruiat aurium figura, situs & magnitudo.

Quantū ad formam spectat, primo rotunda est, nam rotundum ab iniuriis omnium est remotissimum, ad eundem vsum etiam multos habet flexus, magis enim eo modo complicari possunt, atque in se ipsas duplicari, quam si simplex tota vtriusq; figuræ vtraq; fuisset. Extrinsecus sunt conuexæ, intrinsecus cauæ existunt, & id ne quid ex inopinato intro irrueret, neve aures facile afficerentur.

Ab exortu ad auditoriū meatum magis sunt concauæ, quo melius aeri percusso obiectæ, eū ad meatum auditorium repellant. Nō temere etiam ab anteriori regione & posteriori ad ingressus principium processibus cartilaginosis protuberat, nimirum vt interiores partes tanto forent à rebus externis securiores. Notandus quoque venit sulculus inter fibram & processum anteriorem, per quem, tanquam per riuulum, auris pure, & alia quauis fluxili materia sese egregie expurgat.

Magnitudo aurium homini cum brutis non contigit, siquidem caput pileis, galeis, aut aliis tegumentis regendum erat, qua in re magnitudo plurimum obfuisset, tam magnæ tamen sunt, vt adsonare, meatum operire, simulque minime impedire possint, quo minus quiduis capiti iniiciatur.

Animaduertendum etiam quod in hominib. parum vel nihil moueātur, ratio est, quod etiamsi mobiles versatilesq; essent, cum paruæ sunt, parum vel nihil nos iuuissent. De aurium situ *Cicer. 2. de natura Deorum*, ita loquitur. Aures cum sonum recipere debeant, qui natura in sublime fertur, recte in altis corporum partibus sunt collocatę. *Idem c.3.*

Observatio.

Sedes auditus quis in genere.

POstquam hanc materiam de auditu ordine resolutiuo, qui ab vniuersalibus ad particularia procedit, tradere constituimus, antequam ad partes singulas peruenero in genere de sede auditus, quæ interna processus petrosi parte, de qua in tabulis de ossibus comprehenditur, prius agendum esse duxi: vocatur ossis petrosi processus, sedes auditus, auris, & meatus obliquus, causas ex tabulis ossium intelliges.

Sedes hęc nihil aliud est, quam ossis petrosi portio intus in caluariæ regione protuberans, quæ collocata est inter processum mamillarem & processum ossis iugalis. Sic totus hic processus petrosus, magis in interna caluariæ conspicuus est. In brutis ossi temporum ita assidet, vt non solum in iuuencis, verum etiam in prouectiorib. facilime separari diuidiq; in duas partes poterit. Cum per hanc sedem externarum rerū sonis integra forma transeundum erat, ita hæc sedes extrui debuit, vt nihil in transitu amitterent, aliquid vero sonis abscederet, si sedes, in qua sonus intus generatur, & per quam sonus transmeat, ab aeris impulsi impetu deiiceretur, hoc conspicuum fit in rebus externis, siquidem si in vesicam loquaris, nullus edetur sonus, vel admodum obtusus, si in æneum canalem, ingens fundetur sonus: eadem est ratio in fistulis musicis, organis & campanis. quare hæc pars constat ex solidissimo ac durissimo osse, huius rationem ex præcedentibus manifestius intelliges. At si vndequaque solidus esset hic processus, sedem auditus nimio pondere grauasset, hinc maior processus huius pars est spongiosa, in qua elaboratur atque excoquitur aer implantatus, attamen viæ, ductus atque canales crusta dura tensaque ob causas dictas obducti sunt. Forma rotunda, quo maior aeris implantati copia excipi quiret, conduxit: si exigua copia sufficiebat, etiam rotunditas vtilis foret, sic enim paruo angustove in loco cōtineri potuit aer implantatus, & minime necessum erat ossis onere atque loci magnitudine vicinas molestare partes. est quidem rotunda quoquo modo, at oblonga, idque alio modo vix melius contingere quiuit, neruus enim auditorius post opticum omnium mollissimus, absque sustentaculo vel coniugatione vlla sine rupturæ periculo longe à cerebro recedere non potuit. Vnde Deus exproduxit hoc os eousque introrsum versus, vt statim atque neruus auditorius extra cerebri substantiam proruperit, eum excipere tuto possit. Cur vero Deus non propius neruo auditorio aures apposuit? primo aures ob commoditatem excipiendi aerem externū, foris agglutinare quasi oportuit. Secundo hæc sedes secundario defert vel venam iugularem, vel arteriam aliquam ad cerebrum, vt autem tuto ad cerebrum peruenirent, prolongata est hæc ossis pars, & canalem huius venæ transitui accommodatum consecuta: exproductio huius ossis est, vbi venæ optime pertingere possent ad cerebrū, vt rete mirabile constituant. Vbi primum hæc sedes ab osse temporum prodit, latior & crassior est, sic gyri anfractusq; multi ad auditionem illi imprimi queunt, sensim magis exacuitur ad extremum vsq;, vbi vena iugularis vel arteria in cerebrum ingreditur. Forma in simia prope ad humanam accedit, in aliis brutis quam longissime distat. Est omnino vt vniuersum temporis os à vicinis partibus separatum, nam ob suam duritiem cum reliquis ossibus mollioribus coalescere nequiuit: situs eius sectis est inter os sincipitis & os cuneale, tendit à posteriori parte antrorsum versus descēdendo, oblique versus nerui auditorii exortum, quoniam hic processus propter amplitudinē capitis homini propriam magis, quam in cæteris animantibus introrsum protuberat, longior etiam est factus. Postquam musculi nec ei inseri, nec inde pronasci debuere, asperitatem externæ faciei similem non consequitur, sed leuē quandam inæqualitatem crusta leui obductam. *Idem c.4.*

Observatio.

Meatus auditorius, siue osseus canalis quis.

ABsoluta iam in genere historia de sede auditus, singulas partes aggreditur, diuisa est hæc sedes in tabulis de ossibus in quatuor meatus, quos hic ordine pertractabo: & primo de primo, qui proprie vocatur meatus auricularis. Per hunc aer per sonum alteratus atque ad aurem delatus impulsusq; in auris concauum, à posteriori parte antrorsum, obliquo ductu transmeat, ad pelliculam myringam. Duplex autem huius est vsus, quorum primus est, vt si aer in aurem ingressurus vel frigidior

vel

vel calidior, vel ingenti sono affectus fuerit, ea omnia remittat, antequam ad membranam siue neruum auditorium peruenerit, & simul hac ratione internæ partes forent ab externis rebus tutiores. Siquidem experimur frequenter myringam acutissimo sono, bombardarum ingentissimo stridore, item campanarum maximarum pulsatione, denique à frigore intolerabili affici dolore, imo rumpi, vnde subsequitur surditas, vnde myringæ & neruo auditorio hic canalis siue meatus præpositus est. Secundus est vsus, aerē percussum in angustum colligere, quo tanto distinctius audire queamus, nam si aer percussus transiret per locum amplum, diffunditur, dissipatur & multum de sua vi amittit, at per angustum transmeans, in vnum colligitur, atque ex illa collectione maiorem vim aequirit. Angustia hæc non solum ad auditionis intensionem suffecit, verum etiam Deus addidit soliditatem & duritiem, nam sonus in transitu vehementius in meatus siue canalis parietes impulsus vi & efficacia magis intenditur, si ambitus fuerit osseus atque durus, atque si esset membraneus mollisve. Osseus hic canalis distinctus est à reliquis subiectis temporū ossium partibus in puerulis, ita vt ad septimum mensem per cocturam seiungi possit, & id quia cartilagine, vt multæ aliæ appendices, incrustatus est, deinde mēbrana myrinx mollius ex cartilagine, atque ex osse adipiscitur principium: est etiam in puerulis totus quasi cartilaginosus, in adultis media ex parte cartilaginosus, & media ex parte osseus, cartilago vero oritur à cartilagine auris, quæ ab osse temporis ad illius meatus circumferentiam, veluti ex profundo, auris corpus potissimum efformat auremve sustinet. Ductus minime rectus, verum obliquus est quatuor de causis, quarum prima est, vt aeris vel frigiditas vel caliditas intensior, antequam ad myringam peruenerit, exolueretur. Secundo prohibetur ingressus paruorum animalculorum ac corporum, quæ in aurem ingressa, aliquando ingentes cruciatus adferunt. Tertio obliquitas concessa, ne sonus, qui in aurem ingreditur, recta membranam petat, ipsamque lædat: ictus enim obliquus minus, quam qui recta fertur offendit. Quarto quo sonus ingens affatimque in aurem immissus, ex obliquo ingressu frangatur, antequam in membranam impellatur. Obliquus hic ductus non oblique deorsum, sed oblique à posteriori parte antrorsum sursum versus tendit, quo tanto difficilius vel puluis, vel aliud quippiam in aurem ingrediatur. Secundo, vt si quid ingressum sit, facile elabi queat. Si vero deorsum deflexisset, ex diuturna hæsione rerum externarum, in maxima mala atque incommoda myrinx incurrere potuit. Tertio vt respiciens cauitatem cochleam, cum ea coniungeretur. At enim paulo ante myringam est quædam decliuitas, eaque tamen talis, vt si aqua aliudue quippiam in aurem ingressum fuerit, id leui capitis ad latera flexione excuti possit, est & hoc in loco aliquanto latior, quo capacitas aliquantulum dilataretur, terminatur ad tympani vel cochleæ principium, vbi myrinx satis ab externis periculis tuta est, vestitur hic canalis aliquo vsque cute auris, quæ ab aure intus procedit, sed sub ea tamen continetur meo iudicio membrana à periostio producta, quæ ab Aristotele μενιγξ, ab Arabibus myrinx vocatur. Hæc de primo meatu, siue canali sufficiunt. *Idem cap. 5.*

Observatio.

Communicatio aeris externi cum implantato, & myringa, siue tympano.

Absoluta iam prima historiæ de auditu parte, vtpote qua ratione, ac quibus mediis sonus ad myringam perueniat, sequitur vt agam, quomodo communicetur cum aere interno, & qua ratione aer innatus ab aere externo afficiatur: incipiam hic à membrana myringa, tanquam mediastino siue septo, inter meatum primum & secundum. Ad auditum requiri aerem tranquillum, quietum & purum: aer ventorum agitatione turbatus, aurium tinnitus, sibilus & sonitus demonstrant, deinde aerem implantatum tenuem, subtilemque citissime facilimeque aeris externi alterationes excipere, satis est notum. At si aer hic implantatus communicaretur immediate cum externo, propter permixtionem & confusionem cum ambiente (qui in perpetua agitatione existit, & satis crassus caliginosus & impurus est) conturbaretur, crassiorque, præsertim cum in aere nebuloso, puluerulento ac fumoso versamur, per consequens ad auditum ineptior fieret, denique dum sub aqua sumus, in auditorium meatum ingrederetur aqua, quæ nos omnino auditu priuare posset, adiiciatis irruptiones animalculorum minimorum ac aliarum rerum externarum. Vnde D.O.M. aerem externū ab interno, septo membraneo seiunxit, hui⁹ præcipuus vsus est noxia externi aeris ineuitabilia excipere, atq; internas partes ab externarum iniuria tueri. At quamuis substantia externi aeris cum interno communicari nequeat, tamen necessum est ad auditionem, sonum cum aere implantato cōmunicari, id vero fieri nequiret, si hoc septum ex osse substantia dura & flexioni inepta constitisset. Siquidem pulsari, atq; sua tenuitate sonum transmittere debuit. Caro vero ob nimiam raritatem multa noxia & mala admitteret, quæ membranosa substantia propulsat, ob laxitatem etiam foret inepta ad sonum transmittendum. Hinc itaq; septum hoc à Deo factum est ex substantia membranosa, eaque tenuissima ac pellucida, verum densa, nullis poris conspicuis prædita, ob densitatem externa mala propellit, ob tenuitatē sonum aeremque subtiliorem tranmittit, denique ob eandem tenuitatem pulsationem ad auditum necessariam perferre potest. *Hippoc. in lib. de carnibus* inquit, pellicula in aure iuxta os durum, tenuis est, veluti aranearum tela, & omnium pellicularum siccissima, id enim auditui conduxit, nam quod siccissimum est, maxime resonat. Quidam volunt hanc membranā à pia matre prodire, quidam à ramulo quintæ coniugationis neruorum cerebri, at anatomica administratio hæc falsa esse demonstrat, sed potius originē trahere à periostio, quod sub cute meatum auditorium inuestit: tandem in meatu aliquātisper dilatatur, petens leniter deorsum ad tympani principium vsque, ibi paruus processus oblique rotundus ex osse petroso erumpit tali figura, qualem calamus scriptorius, cum primum obliqua incisio illi est indita, exprimit. Hic processus factus est causa annexionis membranæ cum osse petroso, quo vero firmior & tutior foret hæc insertio processus, circum-

cum circa in medio leuiter excauatus est, marginesque duas consequitur osseas eminentes, sic vtrinque myringam melius amplecti potest. myrinx ab ipso processu recedit & sese interponit inter poron acusticum & tympanū, separans alterum ab altero. Situs eius est nō transuersus, sed obliquus, non aliter, atq; si scriptorium calamum, ea parte, qua derasus & attemperatus est, tensa membrana obducamus. Situs autem causæ sunt duæ, prima, vt membrana magis recta respiciat cauitatem primam quæ meatu auditorio elatior existit. Secunda impedire, ne sonus impetuosus, aer prauus, aut aqua, aut quicquam aliud auditui noxium in aurem ingrediens recta membranam petat, ipsamq; lædat, ictus enim obliquus minus offendit, quam qui recta fertur, hæc de myringa, eiusq; operationibus: nunc de modo generationis aeris implantati, eiusq; alteratione, deinde de vero meatu, iisque quæ in eo reperiuntur, sunt autem hæc ossicula tria, chorda, musculi, fenestræ duæ, & meatus ad palatum tendens. *Idem cap. 6.*

Observatio.

Aer implantatus.

AER implantatus ex eo nomen consecutus est quod priscis Philos. ac Medicis in secūdo meatu visus fuerit ita conclusus, vt vbinam ingrediatur, nulla ratione inuestigari potuerit. Vnde existimarunt multi, à primo animalis ortu hunc aerem à creatore huic meatui immissum. at antiquos scriptores in hoc deceptos esse, rationes manifestæ anatomicæque administrationes testantur. Primo, quod si aer inibi implantatus esset, nec alium aerem, nec aliud quiduis foris admitteret nec etiam ingressis in eam cauitatem exeundi viam præberet. cæterum deprehendimus ore naribusque occlusis, cohibito spiritu, ac inflatis buccis, aerem ab ore in aurem impelli, & auditus organa percutere, aer vero impulsus ex transglutitionis conformatione vel simulatione regreditur. Secundo, multoties flatus, siue halitus crassus tinnitum excitans, per masticationem educitur. Tertio, est manifesta satisque ampla via à secunda cauitate in os, per quam viam illa cauitas masticatoriis aliisve mediis expurgatur. Quapropter opinandum aerem implantatum non esse in secunda cauitate conclusum. Vndenam prodeat, & à quonam foueatur, cognitu admodum difficile est. A cerebro per neruos (vt scriptorum maior pars opinatur) eo transfundi vix potest: nam nullus neruus (vt in oculo, aliisque nonnullis sensuum instrumentis contingit) in aure terminatur. Est quidem via aperta ab ore & naribus, per quam aer externus in secundam cauitatem immitti possit, sed num hic aer sit ad audiendum aptus, non ita liquet. Cæterum cum hic spiritus nihil præter aeris in sono mutationem pati debet, coniiciendum est per os & nares aerem externum immitti in secundam cauitatem, indeque generari, vel saltem foueri aerem implantatum. Imo etiamsi aliunde, quam ab externo prodiret aere, tamen sine dubio non erit sincerus, purus, & impermixtus. Aer hic qualiscunque sit, est primum & præcipuum audiendi instrumentum, pars scilicet animæ. Secundaria autem instrumenta sunt eæ omnes partes, quæ ad audiendum aliquid adiumenti præbent. Quidam scribunt, cauitatem ossis petrosi aerem implantatum continentem, ea ratione habere ad auditum, quæ crystallinus humor ad visum, nimirum quod primum sit auditus instrumentum, at hoc falsum esse quisque facile iudicabit ex eo, quod os sonum ita excipere nequeat, vt crystallinus humor colorum diuersitates splendoremque: at aer vero hoc facit, quare aer erit principale audiendi instrumentum, cur autem aeris beneficio audiamus in prima parte tractatus de auditu satis clare docuimus, quare ad reliqua. *Idem cap. 7.*

Observatio.

Secunda cauitas, vel secundus meatus, & quæ in eo continentur in genere.

HÆc cauitas non vno nomine à scriptoribus appellatur. Aristoteles autem, sententia multorum Philosophorum vocat hanc cauitatem cochleam, sic & Eustachius cochleam & antrum. Fallopius vero tympanum, Vesalius peluim. Equidem opinor eos, qui hoc ex Aristotele sumsere, Aristotelem non recte intellexisse, iisque vsuuenisse, quod his, qui neglecta rei inspectione, rerum naturalium scriptores pro proprio iudicio interpretantur. Aristoteles nulla ratione quiuit hanc cauitatem cochleam appellare, siquidem nec in brutis, nec in ratione præditis vllam cum cochlea similitudinem obtinet. Secundo ex Aristotelis verbis id elici non potest, inquit enim hoc modo, *primo de natura animalium cap. 11.* Pars auris interior anfractui cochleæ similis desinit in os, quod auriculam imitatur, & adiicit, hinc meatus nullus ad cerebrum est: at in oris meatum semita pertendit, quod & nos deprehendimus: ex his verbis non licet colligere, quod pro interiore parte solummodo secundum hunc meatum tympanum intellexerit. Equidem opinor Aristot. voluisse hic intelligi tertium cum secundo, nam in tertio meatu cochleæ forma conspicitur, & non in secundo: quod si vocasset concham à similitudine conchiliorum, iam brutorum aurium secundo meatui hoc vocabulum asscribi posset, quod dicat Aristoteles desinere in os auriculæ simile, in brutis, & non in hominibus verum est.

Quod Fallopius vocarit tympanū, ex brutorum & ruminantiū præcipue aure sumpsit, siquidē ea meatum hunc instar mediæ conchę, vel tympani turcici formatum habent. Homines toto cœlo à tympano discrepantem formam consequuntur, quapropter puto hunc meatum potius vsus, quam formæ causa, tympanum appellandum. Nam quemadmodum in tympano aer contentus pulsatus, propriū suum edit sonum: sic putant aerem implantatum percussum à myringa, ossiculis & neruo, sonorum differētias in secundo meatu exprimere, quo inde ad auditorium meatum deferantur. Potest & tympanū dici eo quod super hanc cauitatem extendatur membrana, vt in turcicis fit tympanis. Tertius meatus potius cochlea appellandus venit, quam secundus. Hic secundus internus est, & propria sedes auditus, habet duos alios per successiuum ingressum sibi mutuo coniunctos: Destinatus est hic secundus aeri implantato, vt nimirum in eo fieret sonus, tinnitus & susurrus. Quo autem sonus optime fiat, oportuit hunc meatum substantia dura atque ossea circumduci, ad quam aer vehementer impulsus repercuteretur. Substantia hæc non est reliquis ossibus similis, sed omnium durissima & lapidea. Situm est tympanum

panum inter radices mamillaris processus, & sedem illam cui caput maxillę inferioris inseritur iuxta articulum, cōstituiturq; in principio processus petrosi, cuius intimis partibus insculptum est, & statim post myringam. Hinc fit, quod inflammata intima auris regione circa secundum meatum, vel exhulcerata illa parte, ex commotione inferioris maxillæ, dolor in aure excitetur.

Cauitas hæc cæteris duabus sequentib. eo, quod multum aeris implantati in se continere, atque aer per pulsationem alterationes externi aeris excipere debebat, multo maior est. Videtur quasi duplex, nam post myringam statim in superiori parte sursum versus anteriora prodit cauitas primo angustior, deinde sese dilatans, ad superiora retrorsum tendit, vt alia cauitas, ad inferiora deorsum producitur. Hæc pars cauitatis secundæ est spongiosa & fungosa, assimilarique potest & respondet cauitati magnæ in vitulo, quæ assimilatur marsupio aurigarum: in hædis & agnis peris mercatricum, in homine vesicæ formam consequitur. Spongiosa substantia videtur sane cōmunicari cum mammillaris processus interno spatio: tot enim inibi sunt foramina, tot cauernæ, vt coniiciendum sit inibi spiritum implantatum elaborari, atq; ad perfectionem perduci, cum vero mammillaris processus basis secus atq; in brutis sit, forsan cauernulæ hæ, loco cauarum, ad meatum spectantium in brutis inseruiunt. *Vesalius in obseruationum examine* hoc antrum assimilat fodinæ amplæ sedi, à qua plures cuniculi & viæ principium habent, & in eandem circulatim huc illucque incedentes regrediuntur. Fallopi⁹ dicit figurā tympani habere, sed equidem id videre nequeo, intus enim ob fenestras, foramina, anfractusque, tympano nulla ratione conferri potest, vt ante docui. Hactenus de tympano, nunc de iis quæ in tympano cōtinentur, demonstraturus sum hic necessitatem horum omnium. Meatus vel cauitas tympanum vocata, destinata est aeri implantato, qui cum sonum vel aerem externum alteratum à sono excipere debet, necessum est vt percutiatur, cæterum hic meatus separatus est beneficio membranæ à meatu externo, quare externi aeris alterationem, absque aliis medіis excipere nequit. Hinc Deus artificium inuenit per pulsationem quæ fit per propria ossicula & chordam, quamuis nunc per pulsationem interni aeris alterationem excipiat, nihil homini conferret, nisi ad neruum auditorium deferatur, idcirco canales sunt facti, tanquam aeris latores ad acusticum neruum. Postquam implantatus, qui purissimus, nullo excremento, vel superfluo infectus conseruari in propria sede debet, per aerem ex ore in secundum meatum immissum fouetur sustenteturque, requiritur necessario, ne turbido & auditui inepto spiritu implantatus afficeretur, via ad expurgationem idonea, per quam & eadem opera aer ad ingeniti enutritionem nouus succedit. Quæ itaque in hoc meatu reperiuntur, triplici de causa inibi existunt, vel pulsationis gratia, vel implantati delationis, vel expurgationis simul & noui admissiōis causa. quarto reperitur etiam canalis, siue aquæductus, neruū transmittēs. Pulsationi inseruiunt tria ossicula, neruus vel chorda, & vt Eustachius vult, musculus vnus vt alii, musculi duo. Delationis causa duæ fenestræ meatusq; in labyrinthum desinentes. Ad expurgationem meatum apertissimum in palatum terminantem, de his nunc sigillatim: *Idem cap.* 8.

Observatio.

Contenta in secunda cauitate, & præsertim de tribus osiculis.

Horum ossiculorum, vt plurimorum in aure existentium historia, non ita necessaria vtilisque, vt inuestigatione ob reconditum in iis artificium digna est, eo, quod vsus officiaque incerta coniectura assequamur. Tria sunt in hac cauitate ossicula priscis anatomicis ignota, à recentiorib. primum inuenta, quæ à similitudine, quam cum rebus externis habent, nomina consequuntur, veraque auditus sunt instrumenta: æque enim in puerulis recenter natis, atque in adultis perfecta conspiciuntur, cæterum quémnam præbeant vsum, vel quidnam ad auditum conferant, non liquet. Columbus inquit, nobis à Deo esse concessa, vt fiat ab iis aeris repercussio: nam cum ab aeris motu fiat auditio, aeris ictu in meatu ad hæc defertur ossicula, fitq; ibi repercussio ad eū sonitum ciendū, q̄ percipitur, hæc igitur ossicula mēbrana cedente moueri, atq; inuicē confricari necesśū est, vt cum primū os aeris ictu in alterum impingat, illud feriat. Hunc vsum trib⁹ ossiculis attribui posse nō opinor, siquidem si ex mutua confricatione sonus hic fieri debebat, inutilis foret chondrodis copulatio, quę illum impedit attritum. Quapropter credendū est alio quopiā modo auditui cōferre. Equidē duos coniicio modos: quorum primus est, vt sonus melius ad neruum auditorium deferatur, auditio n. fit per successiuam cōmunicationem. nam videmus solida corpora aptissima esse ad soni communicationem, vel delationem, cuius rei experientia fieri potest. Inuenias tibi trabem vel ferrum, quam potes longissimum, colloces aliquem ab altero fine, tu vero stes ab altero, ferias digitorum condylo partem tuam ita leuiter, vt ictus vix à te percipiatur, alter vero ex altero fine, trabis collocatus, si aurem propius ad trabem admouerit, quamuis longissime à te dissitus, exquisitius tamen ictus percipiet, atque tu, sed aliquo post tempore, siquidem per lignum sonus non ita cito, atque per aerem permeare potest: idem attestatur Musica instrumenta. Attribuo itaq; iis, vt sonum per myringæ cōmotionem iis participatum foraminib. per quæ sonus ad neruum auditoriū defertur, & ossib. vicinis cōmunicarent. Secundus vsus est, vt ex horum ossiculorū cōmotione neruus, siue chorda pulsaretur, & deinceps nerui motus aerem implātatum cōmoueret ad sonum percipiendum, à membrana enim non ita vehementer pulsari poterit neruus, atque ab ossibus. Adiicias & his alium vsum, quippe vt excipiendo soni vehementis impetuosique vim impediant, ne myrinx tenuis, ac valde tensa membrana, affatim ac violenter pulsata, disrumpatur. Quamuis verus vsus nos lateat, tamen eorum historiam pertractabo. Hæc tria ossicula priscis fuere incognita, duo à Iacobo Carpensi, vnum à Ioanne Philippo ab Ingrassia Siculo inuentum. A rerum externarum similitudine nomina consequuntur, & sunt numero tria, diuersa figura prædita, quid vero in causa sit, quod cum sibi mutuo colligata cohæreant, tria fecerit, & non vnum, ex causa articulationis aliorum ossium coniicere licebit, nimirum ob motum,

motum, nam si tria hęc ossicula vnica essent, vel myrinx impulsa ab ingenti strepitu sonoue, propter ossis rigiditatem & duritiem insignem cedere nequiens, rumperetur, vel processus ossis, fracturæ periculum subiret, iam ob separationem & vinculum molle, quo colligantur ligamentis, & vinculo cartilaginoso mutuo hærent, extrema vero horum ossiculorum, quibus in articulum coagmentantur cartilagine illita sunt, ac mollibus quibusdam membranulis ligamenti vice colligantur mobiliaque redduntur. Myrinx intus absque vlla offensione cedere potest, compacta autem sunt duobus articulis. Hæc ossicula sunt Vesalii sententia quam solidissima, soliditas enim ad auditum confert. Soliditas hæc tamen tanta non est, vt paruis foraminibus priuata sint, in quibusdam medulla proportione inest, duo maiora ossa præcipue foraminibus scatent. Tertium ob sui tenuitatem minime.

Nunc de singulis. Primum ab vsu potius, quam à forma malleum dici scriptores existimant, nimirum quod dum myrinx mouetur & malleus commoueatur vel quod malleus instar mallei fabrilis percutiat myringam. Assimilatur vere ossi femoris, si capita inferiora femoris resecueris finemq; inferiorem exquisite exacueris, quemadmodum enim femur iuxta eius ceruicem duos asciscit processus, quos trochanteres, siue rotatores vocamus, sic etiam ossiculum hac eadem sede processulos aliquot consequitur, quorum beneficio membranæ suæ firmius innascitur, dein vt femoris ossis ceruix oblique versus anteriora ad coxendicis ossis sinum vergit, atq; in caput oblongum & rotundum cessat, ita etiam præsens ossiculum à membrana introrsum abscedit, in rotundum caput desinens, quod læue minimeq; asperum est. Ab inferiori parte, mucronis ritu in acutum tendit. Consequitur tres processus, & vnum caput, quorum primus processus est longus & tenuis, quo membranæ secundum ipsi⁹ latitudinem innascitur interna facie. Secundus sursum spectat, & eo etiam connectitur cum myringa. Tertius deorsum tendit, & est fulcrum chordę, ne in percussione à suo dimoueatur loco. Caput est rotundum instar capitis femoris, quod in cotylem ischiæ immittitur: tuber hoc sublatum sursum versus anteriora spectat latus meatus auditorii, caputq; hoc ea parte, qua latius est, leui quadam cauitate tuberculum incudis excipit, ac secundo ossiculo incudi committitur, vt iste nexus ad articulationem lubricis & leuibus superficiebus efformatam referri possit. Columbus putat, baculorum more, quib. tympanum pulsatur, membranam à malleo quati, at mea sententia Columbus in hac re decipitur, nam malleus nullibi membrana solutus est, imo compactio in membrana valida existit, vtriq; si membranam percutere debebat, libera vt esset oportuit. Malleus cum incude cartilagine illita in articulum coagmentatur, secundo ossiculo, & mollibus quibusdam membranulis, ligaměti vice colligantur, quo mobilia forent: compactio, hæc valida est. Int⁹ myringi insternitur transuersim, quemadmodum in tympanis fidem vnam atque alteram crassiorem, membranæ obtendi videmus, quo autem validius firmaretur, oblongum tenuemque exigit processum, vel caudam, vel pediculum insertum membranæ interna in facie secundum latitudinem. Situs pendet ex membranę ratione, quæ ab extāti osseo margine, quo auditorii meatus sedes peluis in modum ampliata circumambitur, exorta est. Secundo ossiculo quidam à similitudine, quam cum fabrili incude habet, incudis nomen assignant, quidam ab actione nomen illi attribuunt, eo quod incudis vicem gerat, excipiēs quodammodo ictus permoti ac percutientis malleoli iam descripti. Columbus etiam vocat dentem molarem, nam denti molari apte assimilatur, qui duas radices habet. At vsus nomine quoquomodo incus dici potest. Huius ossiculi vsus non ita constat: equidem credo hoc ossiculum aliæ partis myringis non occupatæ à malleo, spacium occupare, quo eius partis pulsationem percipiat, deinde vt communicet sonum stapedi, vnde per foramina parua defertur ad neruum auditorium. Cōsequitur formam dentis molaris præditi duabus radicibus, obtinet gemina crura, altero quod breuius crassius, & elatius, auri vicinius, latius, ac in acutum desinit apicē: parieti ipsius tympani hæret ea parte, qua aquæductus labitur, hac ratione firmius hæret malleo, ne in vehementi percussione myringis à se mutuo separarentur. Longius secundi ossiculi crus, quod suo apice nonnihil intorquetur, sursum ex membrana eminet, & inferiori tenuiorique parti stapedis affirmatur & nectitur, quo sonus à secundo osse exceptus participaretur cum stapede. Præter hos duos conspicuos processus, consequitur minorem processum, pedem vocatum, cuius munus est chordam in sua sede conseruare, ne videlicet ea sursum tendat. Est adhuc caput crassiusculū, quod planam quoquomodo incudis partem refert, instar parui incudis, at vbi mallei caput excipit, leuiter deprimitur, necessario ab aliis ossiculis separatum est: & vt vsum eundem cum malleo, sic & substantiam obtinet, crassius tamen & breuius existit, positum est ex opposito mallei, nempe in inferiori parte, partem myringis non tectam à malleo integit, attamen crassiori sua portione aurem spectat, cruribus tympanum. Tertium ossiculum primi inuentores vocarunt à similitudine, quam cum stapede obtinet, stapedem. Verum vt nunc stapedes efformantur, stapedis nomen non meretur, sed vt antiquitus fuere stapedes, nimirum triangulari forma, sine foramine, per quod lorum, vt in nostris stapedibus transmittitur, stapes dici potest. Est enim triangulare repræsentans quodammodo Græcorum Δ, vel ferreum triangularem, qui annulis aliquot obsitus mendicûm cantilenis apud multas nationes accommodatur, munus huius ossiculi est excipere sonum sibi communicatum ab incude, eumque per oualem fenestram ad labyrinthum deferre. Figura illi contigit triangularis, qua autem de causa, me latet. Stapedis cui equorum sellis insidentes pedem immittimus, quasi formam consequitur, in medio est perforatum, multis foraminibus instar spongiæ oppletum, in superficie æquale & planum, inferiori sede tenuius & asperum existit. Latum & vtcunque amplum longoque sinu veluti ad inarticulationem concinnato donatur, quo superiorem foraminis sedem spectat, quod foramen principium antri cuiusdam statuetur, fodinæ amplam sedem referentis. Situm in fenestra ouali, cui totum præpositum est. Hactenus de ossiculis tribus in secundo meatu contentis, nunc de musculis. *Idem cap. 9.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Musculi in secundo meatu positi.

DIximus pulsationis gratia secundum Eustachii sententiam vnum musculum, secundum alios, duos auditui tribui, in quem vsum non liquet. Eustachius inquit: organa auditus voluntate moueri, vnde Deum his animalibus concessisse musculos, equidem ita aio, cum auditus prorsus in nostra non sit voluntate, aut musculi non erunt, quos musculos appellant, aut si musculi sunt, alii vsui quam auditui inseruire existimandum est. *Vesalius in examine* non vult esse musculos, inquit enim hoc modo, in anteriori sede sinum etiam vtcunque insignem & notatu dignum habet, cui neruosum & fibrosum instar rotundæ oblongæque glandulæ, cum integrum est organum, insistit. Sunt qui dicunt, cum ex industria illas partes ad audiendum excitare student, vel sese quid in aure moueri, vel audiendi vim intendi, persentiscere, equidem id non ita auditui proprie atq; communiter motui, & omnibus sensibus attribuere queo, nam ad alicuius animalis operationis intẽsionem excitandam, omnes alii sensus concurrere videntur, rursus inquiunt, nulla ossa absque motu hoc modo articulari, ad id ita respondeo, ossium articulationes ad motum esse factas, at ob id minime sequi, proprios ad illum motum requiri musculos: etenim reperiuntur in puerorum corporibus ossa capitis, colligata laxis vinculis, sic & ossium multas partes tum membranulis, tum cartilaginibus connexas easque mobiles, sed tamen absque musculis: in carpis & pediis sunt ossa per articulationes colligata sine musculis, sic & ossa pubis cohærent. Inuenies hunc musculũ secundum Eustachium hoc modo: incides os petrosum, prius aperta caluaria eo in loco, quo linea minime alte penetrante insculptum est, & versus tenuiorem ossis temporis sedem in anteriorem partem magis eminet, aperiasq; eius squammam, hoc cum effeceris, statim musculus cõspiciendum sese exhibebit, qui etiamsi omniũ minimus sit, constructione nulli cedit, oritur à substantia ligamentis simili, qua parte os cuneiforme cum osse temporis committitur. Inde carneus euadens redditur sensim ad medium vsque aliquanto latior. deinde vero angustior redditus, tẽdinem gracilimum producit, qui in maiorem apophysim mallei è regione minoris apophysis eiusdem inseritur: & in canibus parum ante insertionem, carneã rotundamq; glandulam aliquantulum depressam habet, illud in paruis animalibus æque atq; in magnis conspicuum est, hinc patet illam regulam, quæ vult, quod particulatum moles animantibus pro ratione magnitudinis tributa sit, falsam esse, nã auditus organa, præcipue ossicula tria in pueris æque fere magna sunt, atque in adultis. *Idem c. 10.*

OBSERVATIO.

Chorda seu filum in secunda cauitate.

COnsequitur tertiũ in tympano pulsationis gratia factum, & est quid instar chordæ vel fili, vt Fallopius inquit, diximus in principio nos credere aeris pulsationẽ in aure fieri eo modo, quo in tympano bellico sonus, nimirum ex chordæ per corium expansæ repercussione, tribuitur itaque chordæ hic vsus, vt aerem percutiat, ex exceptione verberationis factæ à tribus ossiculis, chorda hæc, vel ex ligamento, vel ex neruo, vel ex vtroque simul conflata constare debet, ex alia substantia minime componi potest, at ligamẽta duriora sunt quam vt paruo ictui cedant, quapropter minime ex ligamento, quandoquidem vero neruus ita robustus est, vt quantumuis vehementer impellatur, difficulter rumpi possit, ita mollis, vt ex facili commotione commoueatur, (quod ad sonum excipiendum desideratur) recte Fallop. dubitauit, num hęc chorda arteria, num neruus, numve alia substantia esset. Eustachius asserit, neruum existere, & eius naturam hoc modo describit. Hic neruulus oritur non à quinto pari neruorum cerebri, sed ab altero quarti paris ramo, exilis quædam propago reflexo itinere oritur, iuxta osseum canalem in os desinentem, aurium cauum tympanum vocatum, ingreditur, & oblique tympano ac deinde ossiculo malleo supra musculi insertionem adhæreścit: nec ibi desinit, sed vlterius progrediens, os lapideum in posteriori sede meatus auditorii perforat, deorsumq; reflexus parumper repit, ac tãdem cum tenuiori duriorіq; ramo quinti paris neruorũ cerebri iungitur & coit, hæc chorda tenuissima est, quæ per medium tympanum percurrens incumbit, vel attenditur illi articulo tantum, quo stapes cum altero crure incudis copulatur. *Idem c. 11.*

OBSERVATIO.

Fenestræ duæ delationi soni inseruientes, itidem in secunda cauitate contentæ.

HActenus dictum est de his, quæ ad pulsationem pertinent, nunc de inseruientibus ad soni delationem, & sunt duæ fenestræ à Vesalio foramina dictæ. Munus earum est sonum aeri implantato communicatum, per pulsationem excipere, eumq; ad sequentes cauitates transmittere. Vesalius vocat primam fenestram à Fallopio oualem dictam, anterius foramen, eo quod antrorsum versus spectet: oualis fenestra ob oualem formam, qua prædita est, à Fallopio appellatur, hæc fenestra oblonga & à lateribus compressa est, sua posteriori sede in buccinosum illud antrum, insigni satis amplitudine sese aperit, & cum anteriori sede buccinosi antri, ita communis efficitur, vt non aliter fenestra oualis in foramen buccinosi antri, quam foramen illius antri in fenestram pertinere, quis posset asserere, hoc idem anterius foramen sese posteriori foramini etiã coniungit, deinde in interiora progrediens, dilatatur, forumque quodammodo, aut præcipuam fodinæ alicuius metallicæ sedem constituit, à qua (vt Vesalius inquit) multæ plateæ aut viæ, aut cuniculi excurrunt. Collocata est quasi in media concameratione, manet semper stapedis basi clausa. Altera fenestra nullum peculiare consequitur nomen, à Vesalio appellatur secundũ foramen, vel posterius foramẽ, eo ꝙ in posteriori regione collocatũ sit. Foramen hoc rotundum, & in homine paulo minus angustiusve, ꝗ anterius visitur, in vitulo & oue posterius foramen amplitudine anterius quasi vincit: ad posteriora declinat, coitq; cum anteriori in cauitate, quæ per os penetrans ex sese labyrinthum & cochleam depromere videtur, hoc foramen semper apertum manet, & à nullo corpore operitur. Est & inter fenestrã vtramque tuberculum, ꝙ Vesalius cum fora-

foramine rotundo, & extuberāte tuberculo subdito priori sedi, paruæ conchæ confert, quæ in frenorum ornamēta adhibetur. in tubere vero latitat antrum quoddam, cochlea vocatum. *Idem c. 12.*

Observatio.

Meatus à secundo auris meatu in os pertingens, & expurgationi inseruiens.

SEquitur via expurgationi aeris implantati destinata, excremēto à capite ad aurē defluenti exitus viam præbens, cernimus aūt ex his, quæ foris in aure colliguntur per transudationem, aurem multis excrementis fluxionib. destillationibusq; obnoxiam esse. Si enim illa, quæ per densam membranam tot sunt, quanto erunt plura intus latentia, foris p meatum auditorium ob membranam densissimam interpositam nihil exire potest, nisi tenuissimum, & id per transudationē, crassum vero si intus hæreret (vt multoties contingit) semper, propter perpetuam resolutionem, quæ fit continuo à calore innato, flatus generaretur, vnde susurrus, aurium tinnitus, auditus deprauatio ac amissio. Expurgando itaque auris recremento, peculiaris meatus à rerum cōditore hic in aure constructus est, quod autem per illam viā aures purgētur, ex curatione patet, nam in auditus difficultate, in tinnitu, & similibus aurium affectibus, masticatoria admodum cōferunt, masticatoriorum enim facultas per palatum ad aurium cauitatē transmittitur, vnde materia partim extracta euacuatur, partim resoluta discutitur: hic vnicus vsus præsenti meatui ab Anatomiæ scriptoribus attribuitur. at ego illi præter hūc, vsus & duos alios adscribo, nimirum vt ad refectionem & restaurationem aeris implantati absumpti, nouus ex ore, per hunc meatum suppeditetur. Secundus vsus est, vt cum ob membranæ læsionem auditus difficilior obtusiorque redditur, per hanc viam sonus per os ingressus ad aurium intima pertingat, atque hac via surdastris subueniatur, hoc ex surdastris, qui, vt exquisitius quid audiant, hiante ore, voces & sonos excipiunt, liquet: idem testantur Musica instrumenta, quæ si vtraque aure diligenter obturata, baculo, quem dentibus comprehendisti, attigeris, exquisitius pulsari audies. Alcmeon vt testatur *Aristoteles, primo de nat. anim. c. 11.* alium illi tribuit vsum, nempe vt animal per aures respiret, affert exemplum de capris. Vnde colligendum priscos hoc foramen non latuisse, at in vsu Alcmeon deceptus fuit, siquidē si animal per aures spiraret, necessum foret aeri externo nullum fore obstaculum, quo minus ad secundam cauitatem perueniret: at nunc membrana hoc impedit, quare per aures aer ad os peruenire nequit. Possit & præter alios iam enumeratos vsus alius adiici, nimirum ne in bombardarum & alio simili impetuoso sono mēbrana myrinx rumpatur. Si enim secundus meatus vndequaquam occlusus, ab aere implantato infarctus esset, vt nullus exitus pateret, ex tali sono, maximo impetu & affatim concitato, membrana myrinx impulsa, cedere nequiens, haud dubie rumperetur, iam vero aer implantatus exitum sibi inueniens cedendi locum membranæ myringi concedit, atque hoc modo rupturæ periculum euadit. Hic meatus in narium cauitatem desinens ortum ducere debuit à tympano, in quo continetur aer implantatus, & vbi sua excrementa deponit. Est rotundo canaliculo persimilis, atque instar tenuioris calami in exordio amplus, indeque oblique ad anterius interiusque basis capitis latus procedens, in medio quatuor foraminum totum illud os perfodit ac penetrat. nam posteriori ipsius sede arteria soporaria caluariam ingreditur. in anteriori regione, quartum par neruorum cerebri, extra caluariam emergit, externum latus patefacit aditum arteriæ distributæ in duram matrem: interim denique fissura quædam circumscribit, quæ à cuneiformis ossis & lapidosi extremis partibus oblique infra & antrorsum versus ductis fiunt. Cæterum meatus hic eo in loco non desinit, sed alterius generis substantia auctus, inter duos faucium seu gulæ musculos, paulo ante dictæ figuræ ductum vlterius procedit, & iuxta radicem internæ partis apophysis alis vespertilionum similis, in alteram narium cauitatem terminatur, & in crassam palati tunicam prope radicem gargareonis inseritur. Substantia eius, qua extrema fissura ossa temporum & cuneiformis tangit, cartilaginea est, admodumque crassa: oppositæ vero partis substantia exacte cartilago non est, sed nescio quid membranosi obtinet, tenuiorque euadit. Sed huius meatus interna extremitas narium cauitatis mediū respiciens, robusta est cartilago, quæ plurimum extuberat, muccosaque narium tunica obducitur, & quasi ianitor præfectus vini obducitur. Hæc autem summo rerum opificis consilio atque arte sunt machinata, primo autem fit meatus hic cartilaginosus, quo via excrementorum exitui semper pateret, & ne sua duritie vicinis partibus vim aliquam adferret, materia enim cartilaginosa absque fracturæ periculo facile cedit, deinde membrana obduxit muccosa, valuulæ instar, quo excrementia in os effluere possent, & vicissim parum ex ore in aurem. Si v. semper apertus fuisset hic meatus, ex ore in aures facile quid mali vaporis ingredi potuisset, quare non semper patet, sed aliquando, aliquando non pro necessitate. Terminatur vbi os palati superioris desinit, ita vt terminus huius canalis & palato, & narib. communis sit, hocque modo os excrementorum cerebri commodum receptaculum, auris superfluitates facilius recipit. Vbi desinit vtrinque, vnus musculus faucium consistit, voluit enim Deus pro necessitate hunc meatum aperiri, quod egregie fit, dum fauces dilatantur siue aperiuntur ad transglutitionem excitatam à duobus iam dictis musculis. *Idem c. 13.*

Observatio.

Aquæ ductus.

EST quidā osseus canalis, ob similitudinē, quam cum aquæ, per cuniculos impositis canalib. hinc inde vario modo diductione habet: à Fallop. aquæ ductus vocatus, à quibusdam cochlearis canalis. A Galeno & Vesalio cæcus meatus, nō à cæco intestino (vt nonnulli volunt) sed ex eo, quod immissa seta porcina difficulter pergi possit. imo in arida bouis caluaria fere nulla ratione setam hoc foramen transmittit. potest & cæcum vocari, quod tenuis & circumducti vertiginosique intestini loco perpulchre censetur. Paratur hoc foramen ramulo quinti paris neruorum cerebri, qui postquam indurescere debuit, non sine causa per durissimum siccissimumque ossis anfractuosum foramen diductus est. adde quod per alium locum via illi non patuerit. Canalis itaque

itaque huius anfractuosi est, vt 5. pari neruorum via ac transitus præbeatur. Aquæductus hic oritur ab interna & interioris caluariæ parte, satis angusto foramine, & in homine rotundi foraminis imaginem habet, atque per os suo fundo modice dilatatur, tenuissimaque ossea squamma à subditis antris seiungitur, interim & non tamen semper amplus hic foraminis istius locus duobus paruis foraminibus peruius est, posterius vero, quo boues & oues pariter donantur, exiguum admodum est, &ad superiorem præcipue dictorum cuniculorum intersectionis sedem pertinet, portionem 5. paris neruorum cerebri transmittens. Anterius foramen posteriori amplius, & ad 5. paris neruorum cerebri portionẽ quoque deducendam paratum, mox integer efficitur meatus canalisve, in petrosæ partis anteriori sede insculptus. Iste aquæductus secundum anteriora antri fodinarum cameram referentis procedens, retrorsum supra inferiorem petrosæ partis superficiem retorquetur, itaque continuo in osse tantisper progreditur, donec extra caluariam sub auditorii meatus ad aurem foramine vbi 5. paris neruorum pars sub aure excidit, ad auriculę radicem erumpat. In homine autem hic aquæductus sese exiguo interuallo ad initium antri fodinarum cameræ comparati adaperit, nullibi alias sub inferiori petrosæ partis superficie pariter dehiscit: exprimit medii circuli figuram. *Idem c.14.*

OBSERVATIO.

Labyrinthus, seu tertia auris cauitas.

ABsolutis his, quę ad tympanum, id est, ad secundam cauitatẽ spectant, proximũ est, vt tractem de tertia cauitate. Tertia hæc cauitas à Fallopio labyrinthus dicitur, q̃a in ea multi cuniculi reperiuntur, qui in eandem labyrinthi instar, circulari modo, cauitatem redeunt. Anfractuum cauernarumq; finalis causa est, vt sonus per angusta transiens loca, tanto acutior & exquisitior foret, quod ex artificialibus instrumentis, præcipue Musicis satis liquet, vtpote ex fistulis manualibus & organorum, hæ enim quanto angustiores longioresque sunt, tanto magis sonorem acutioremque sonum reddi deprehendimus, primo autem aer contentus in canalibus, quietus ac tranquillus facilius soni alterationem excipit, atque aer ex agitatione conturbatus. Secundo, aer angusto loco conclusus non disgregatur, sed vnitus permanens, disgregato maiorem ac efficaciorem sonum promit. Quoniam vero hi canaliculi propter breuitatem petrosi processus, in longum exproduci nequiere, recompensata est longitudo circumuolutione & gyroso anfractu. Sic etiam per varias concauitates & spiras, quasi per diuersos gradus sensim voces elaboratæ, & quodammodo fractæ, in cerebrum ascendunt. Postquam iam hæc cauitas sub tuberculo & post fenestrã oualem stapede occlusam, sese quartæ veluti communi portæ coniunxit, in interiora deinde progrediens dilatatur, forumq; quodammodo, aut præcipuam fodinæ alicuius metallicæ sedem constituit, à qua multæ plateæ aut viæ, aut cuniculi excurrunt, qui per duram ossis substantiam veluti in circulum excauati incedentesque in amplam cameram rursus reuertuntur. A posteriori amplæ huius cameræ regione plures vię excurrunt, quã ab anteriori: retrorsum procedentes ita feruntur vt duæ circulares viæ rectis quasi angulis sese bis intersecent, hi cuniculi numero tres circulares in eãdem cauitatẽ redeunt, nusquam tamen toto processu in se inuicem manifeste patent. Præcipua & manifestior intersectio supra apicem buccinosi antri perficitur, vbi foramen totum quinti paris neruum excipiens finit, & tenuissima quasi squamma ab hac viarũ intersectione dirimitur. Numero tres sunt hi cuniculi, qui in eandem cauitatem redeunt, non enim conduxit (vt dictum est) per latum canalem sonum ferri. Primus vero inferior existit, &ab anteriori parte cauitatis diuertens versus exteriora, ac deinde reflexus in eandem cauitatem, per posteriorem angulum recurrit. Secundus oritur ab eodem anteriori cauitatis angulo sursumque elatus quasi ad ὀρθογώνιον facto semicirculo iterum in cauitatem, per angulum posteriorem regreditur. Tertius & oritur & occidit, aut finit in posteriori cauitatis angulo, nam inde ortus perforatoque osse circulari quodam canali exteriora versus illuc iterum reuertitur, canaliculi hi in intima superficie membranula quadam mollissima ac tenuissima vestiũtur, quæ membrana num sit neruus expansus, an aliud, nõ refert. *Idẽ c.15.*

OBSERVATIO.

Cochlea, quarta auris cauitas.

SEquitur iam quarta cauitas vel antrum aliquod in tubere superius descripto latitans, quod à Fallopio cochlea vocatur, eo, quod testæ cochleati exteriori superficie rotunda detracta, & parte interiore, quæ in spiras contorquetur reseruata, similis sit, à quibusdam nominatur foramen cœcum, quia nonnullis nullum exitum habere visum est, at hac ratione cœcum dici non potest, nam etiamsi spirarũ modo conuoluatur, tamen foramine siue exitu non caret, sed in medio ea nimirum parte, cui spiræ innitũtur, à principio ad finem vsq; angusto & recto meatu est peruium, atque à fenestra ouali via aperta est quæ in maiorem huius ossis spiram desinit, etenim si cauitas cœca esset, aer percussus neruo occurrere nequiret. A Vesalio hæc cauitas vocatur buccinosum antrum, à buccina cornu recuruo ac contorto, quo pastores pecus conuocare solebant, vel à buccina conchilii specie. Vsus ex superioribus satis constat, eundẽ docet ac confirmat buccinosa testa multis gyris circumuoluta, nam si talem testam foramine suo quis auri admouerit, miros quis audiet sibilos, ac tinnitus susurrosque excitari, quod si quis apici aut cauo perforato inflarit, tubę in modum sonus edetur. Hinc animaduertendum Deum creatorem non contentum fuisse tertiæ cauitatis gyris & anfractibus sed etiam addere voluisse alium anfractum, eumque magis anfractuosum, q̃ sunt cuniculi tertiæ cauitatis, quoniã nequiere recta intus petere hi cuniculi, cochleæ modo circunducti sunt, cauitas itaq; hæc ab ampla basi, nimirũ sub tuberculo à sede metallicæ fodinæ foro ꝑsimili exorta, excauatur, & gyris tribus quatuorve sese mutuo excipientibus ꝓcedens angustatur & absoluitur. Hæc cochlea præcedentib. internis cauitatibus longe minor est, atq; insculpta in eodẽ petroso processu, in latere anteriori est collocata, quo sono q̃ à posteriori parte antrorsum vergit, occurrat. Spirarum elatior superiorem sedem obtinet, & neruum suscipit, angustior inferiorem & ossis cauo terminatur, exitum consequitur vt

tur vt

tur vt dictũ est, hinc fit quod aer ab ossiculis & myringa agitatus in tympano, per spiras dictas ad cochleã, inde ad neruum deferatur, nerui enim quinti paris maior propago videtur in tres portiones inuicem distantes terminari, ex quibus præcipua exiguo foramine peruio in cochleatum os, vel in cochleam obducitur. Sed nũm instar operculi eidem incũbat, an vero alte penetret, atq; in spiras eius ossis cõuoluatur, propter administrationis difficultatem, certo adhuc explicare nõ potui. Fallopius inquit hanc cauitatem in intima superficie membranula mollissima, ac tenuissima vestiri, quæ an sit neruus expãsus, an aliud, non refert. Hoc idem os cochlea ex duplici spirarum genere constat, quorum alterum ab ossea substantia admodum tenui & sicca, & quæ facile teritur, creatur: atq; vndequaq; serpenti in spiras conuolutæ similis. Alterum vero aliis Anatomicis, præter Eustachium, ante nostra tempora ignotum. Ex materia quadam fit molli, muccosa, sed firma tamen, & quæ nescio quid arenosi permixtum habet. Oritur ex medio spatio primarum spirarum, tanquã ex ampliori basi, sensimque extenuatum in aciẽ desinit, sed non tam alte conscendit, vt ossis ambitum, qui priores terminat spiras, attingat. Eustachius vult 3. vel 4. foramina minima reperiri, ita vt aliquando vix capillum admittant, quæ in secũdam & tertiam cauitatem pertingunt à canali, quem nerui quinti paris ingrediũtur, per hos meatus paruos credit Fallopius neruulos à quinto pari membranæ communicari, vel facultatem & vires, vel quod verisimilius est, à dictis propaginibus membranulam ortum ducere, quæ cochleæ cauitatem inuestit. *Idem capite decimo sexto.*

Observatio.

Neruus Acusticus seu auditorius.

SVperest quartum & vltimum ad auditũ spectans, nimirũ vt agam de neruo auditorio, in cuius descriptione Anatomici scriptores ob administrandi summam difficultatem, valde inter sese dissentiunt. Eustachius ita loquitur, quintum neruorum cerebri iugum, ex duobus tantum neruis, vt alii arbitrantur, minime constat, sed duas vtrinque propagines inæquales habet: quarum maior secundum longitudinem instar semicirculi eleganter excauatur, minoremque, quod alios fugit, amice suscipit & amplectitur, eoque modo ambæ simul iunctæ oblique in anteriorem & exteriorem partem vsque ad extremum sinus, in osse petræ simili earum gratia exsculpti, procedunt, vbi minor propago à maiore recedẽs paruum foramen sibi paratum inuenit, & ingreditur, miroque admodum flexuoso incessu extra caluariam elabitur, maior propago videtur in tres portiones parum inuicem distantes terminari: ex quibus præcipua exiguo foramine in cochleatum os peruio obducitur: sed num instar operculi eidem tantum incumbat, an vero alte penetret, & in spiras eius ossis conuoluatur, propter difficultatem administrationis (quam is, qui negotium manibus contrectat facile experitur) certo explorare adhuc non potui. Fallopius inquit: quintum par auditui inseruire, at ab eodem, quo volunt alii Anatomici loco ex duobus neruulis conflatum, antequam è membrana egrediatur, prodire, altero, quo nullus neruus mollior est exceptis visoriis, hicque ad auditum destinatus. Altero, qui quinto etiam pari assignatur, quia nascitur ab eodem penitus loco, cum molliori dicto, & cum eodem ad os petrosum venit: sed reuera distinctus est neruus, & durior priori, atque æque durus vt reliqui nerui, qui cæteri paria efformant, neque vlla ratione videtur paris mollis dicti. Fallopius ne videatur velle dissentire à reliquis Anatomicis, contra animi sententiam concedit quinti paris alterum ramum mollem, alterum durum, equidem hic durum neruum tanquam ad audiendi facultatem non spectantem omittam, & agam de molli auditorio, de hoc ita Fallop. prosequitur. Altera quinti paris portio quæ mollis est, & neruus auditorius à me vocatur, vna cum dura ad extremum antri illius perueniens quibusdam angustissimis foraminibus mediis in cauitates distribuitur geminas, atque illas quodammodo sublinit, quarum vna labyrinthus, altera cochlea, vel cochlearis à me inter ossa vocata atque descripta est, neque vlterius procedit, vllumve neruum à se dimittit ad exteriora. Neque tu, neque alius quispiam (vt mihi persuadeo) aliquam ab hoc quinto pari neruosam propaginem, quæ alicuius momenti sit, præter has dictas, inuenire poterit, hactenus Fallopius. Equidem multoties ductum huius nerui secutus, & eodem modo sese habere deprehendi. *Vesalius in obseruationum examine* sese purgat, rursus Fallopium erroris accusat, hoc modo. Ego discrimen illud, quod abs te in molli & duro in quinti paris exortu (q alias veluti duobus fit funiculis) & in ipsius ad suum proprium foramen progressu adfertur, non memini me obseruasse: & rationi, vti nunc colliges, haud videtur consonum. Mihi namque nulla vicinior via occurrit, qua anterior quinti paris nerui portio (quæ veluti gracilior est funiculus) in bobus & ouibus, & manifestius adhuc in porcis quidem, ad inferiorem petrosæ partis superficiem, in homine autem ad initium antri, quod fodinarum cameræ comparo, deferri & distribui queat, modo antrorum in petrosa parte exsculptorum debeat haberi ratio, illaque citra causam & seriem non fuerint temere perforanda. Et quanquã duram quinti paris tuam portionem, ita defers describisve potius, ac si auditus organo nullum vsum conferret, animaduertẽdum tamen est, qui oblongo illi nerueo corpori in boue adnascitur & in homine per foramen camerato antro peculiare, propaginem exhibet. Corpus hoc proprio sinu in inferiori petrosæ partis superficie contineri, iam sæpius dixi: illisque oblongis corporibus conferri potest, quæ in neruorum complexibus, oliuaria appellas, ego autem flocculis & nodulis illarum chordarum assimilare soleo, quæ Cardinalium galeris appendũtur. Vt enim corpora illa, nervea simul & glandulosa substantia efformata, neruis adnascuntur, aut potius neruorum incrementum constituunt, ita quoque hic in auditus organo, tali oliuare corpus in ꝓprio sinu reponitur: quod quinti paris applantationem admittens, aut ab illa constitutum, humiliori sua sede neruos à se diffundit, qui ossiculorum auditus organi nexibus, crassarum & manifestarum fibrarum ritu partim exporriguntur, & partim illac ad coalitum, cum non spernenda tertii paris neruorum cerebri portione, procidunt, qua vasa auditus organum ingrediuntur. Quæ cum diligentius aliquando in examen reuocabis, prompte animaduertes, in

tes, in neruorum distributione tibi non pauca insuper desideranda. Posteaquam igitur natura eleganti compendio, his sedibus anteriorem quinti paris portionem distribuit, & reliquam quinti portionem (quæ velut crassior est funis) quodammodo ante osseam tenuitatem subsisti & dilatari voluit, quæ inter cuniculorum camerali antri præcipuam intersectionem, & foraminis quintum par admittentis basim obseruatur, ipsa inquam natura; nerueam portionem in illam intersectionem, demandat, quæ proprio foramine, licet arcto, in cuniculos illos fertur, & fibrosis distributionibus per antra in petrosa ossis parte hic conspicua, dispensatur. Estque hæc distributio bobus, & ouibus pariter, ac homini communis, etiamsi in hoc quam in illis sit manifestior, vti & camerali antri seriem, aut imaginem in homine ampliorem potentioremque quam illis, esse expendimus. Imo, cum foramen quintum neruorum par admittens obseruo, & in anteriori huius sede meatum auspicari intueor, qui sub aure tandem extra caluariam finitur, non possum satis colligere, qui dum quintum par in mollem & durum neruos partiris, & cum durum graciliorem & situ posteriorem statuis, ipsum nuper dictum meatum ingredi cupias, citra nescio cuius decussationis, alteriusve rationis explicationem, quæ durioris tui nerui supra & infra molliorem ductum situmve argueret. Mihi enim (vt quid reperiam, semel rursusque insinuem) anterior quinti paris nerui portio, non vero posterior, meatum illum subire cernitur, qui sub aure versus posteriora in illud cessat foramen, quod Galenus ob difficilem setæ transmissionem, quemadmodum à me est commonstratum, satis ex merito cœcum nuncupauit. *Idem capit. decimo septimo.*

CAVSÆ.

OBSERVATIO.

Ingeniosa ratio cognoscendi, num auditus sit ablatus ob morbum myringi aut potius nerui expansi.

MORBI myringæ cognoscuntur, quia obseruatur fluxio ad illam partem: præterea æger fuit expositus aeri frigidiori nudis auribus. Si vitium myringæ fiat ex vlcere, facile cognoscitur, quando post vlcus excitatur cicatrix adeo densa, vt auditus auferatur: quod etiam contingere potest ob alias causas, vt ob fluxionem. Quare maxima diligentia est opus, vt cognoscatur an auditus sit ablatus, ob morbum myringæ, vel potius nerui expansi: quod sic cognoscitur: Sumatur ferrum longitudine cubiti, & vna extremitas imponatur supra dentes, altera autem extremitas imponatur, verbi gratia supra chordas cytharæ: & quispiam ferro commoueat chordas citharæ, tunc si æger sentit sonum citharæ, surditas dependet à morbo myringæ: si non sentit, surditas dependet à morbo nerui expansi, vt prorsus extincta sit vis facultatis. Nam auditus fit, quoties sonus excitatus à percussione aeris inter duo dura corpora, recipitur in aere tanquam in subiecto, & per medium aerem perducitur ad sensorium auditus, nimirum ad neruum expansum. *Capiuaccius libro primo, de læso auditu pagin. 333. Practicæ suæ.*

OBSERVATIO.

Quidam ex coniuge sana liberos omnes surdos & mutos suscepit.

GRauis auditio atque surditas, quæ iam ab ipso ortu & à prima natali die cõtracta sit, à conformationis vitio proficiscitur, quo vel audiendi instrumentum deest, vel certe figuram vitiosam obtinet. Sic quidam Senator ex coniuge sana liberos omnes suscipit surdos atque mutos: cuius rei causa inprimis cœca & obscura censetur. *Fernelius lib. 5. cap. 6. Patholog.*

OBSERVATIO.

Duo muti & surdi intra decem menses cum molis mortuis & putrefactis nati, superstites.

MAgna & admiranda sunt naturæ nostræ arcana. Mulier quædam quæ habitat in orientali porta, vxor artificis cannarum, viginti quinque filios enixa est, atque ea fœcunditas primum mira fuit. Ex his duos intra decem menses ambos mutos surdosque, qui ambo superuixerunt, viuuntque. Primum cum tribus molis, secundum cum duabus non solum mortuis, sed putrefactis. Dum eos in vtero gereret, non quemadmodum in aliis se habuit, sed in imo ventris pondus quasi plumbi sentiebat: verisimile est, ad natas molas sua frigiditate (sunt enim quasi sanguis congelatus) cerebrum læsisse: inde auditum & vim loquendi hebetatam, maxime cum computruerint. Læso autem cerebro fœtum descendisse aliquantulum, tum ea ratione, tum molarum pondere grauatam fuisse admodum. *Card. lib. 4. c. 44. de varietate.*

OBSERVATIO.

Vermes in auribus.

DIVTVRNA sordis & saniei suppressio in auribus, ac etiam impurum sordidumque vlcus, vermes progignit, quorum veteres Græci, Latini, Arabes & recentiores, imprimis vero Galenus, Aetius, Ægyneta, & Auicenna mentionem faciunt, qui ad verminosas aures remedia quoque præscribunt.

Vidi expellere vermes ab aure iuuenis, febrẽ habentis acutam, duos aut tres ad formam granorum pini, erant tamen grossiores, & sanatus fuit homo. *Valescus de Taranto. lib. 4. c. 30.*

In cerebro omnibusq; locis, vbi generari putredo potest, vermes generari possunt: & memini me ex auribus cuidam vermes sumpsisse. *Montanus Consilio 39.*

Vidimus quibusdã vermes ex auribus erumpere. *Solenander sect. Cons. 15.*

Nuper cum essem in Lusatia inferiori, retulit mihi Nobilis Matrona von der Schoulenburg/ venisse ad se rusticum quendam è subditis suis, & de grauissimo dolore capitis vxoris suæ conquestum esse. Huic se consilium dedisse, vt myrrham electam, carbonibus candentibus imponeret, & vxor fumum tecto capite auribus exciperet. Quod cum bis terve, cubitum se conferens, fecisset, tertia nocte, vehementer eiulasse, & propter ingentes dolores de vita periclitatam fuisse, & maritum è somno excitasse. Hunc v. incensa candela vxorem erexisse, & vermem quendam in aure hærentem vidisse, eumq; admota lodice vi extraxisse, & ita mulierem à doloribus capitis liberatam esse. Rusticum hunc vermem ad se attulisse, eumque dorsum admodum durum habuisse, & minimo digito non minorem fuisse.

Est et-

Est etiam in oppido Lulænau Sutor quidam, qui cum diu doloribus capitis & aurium tinnitu laborasset, consilio eiusdem Nobilis Matronæ, nigellæ semen, aquæ ardenti immiscuit, & gossipium hoc liquore madefactum, & conuolutum auri per noctem inseruit, & postea vermiculi multi, quales in caseis semiputridis inueniuntur, ex auribus prodierunt, atque ita Sutor conualuit. *Ioan. Francus, Physicus Camicensis, literis ad Scholtzium datis.*

OBSERVATIO.

Puris per aures perennis defluxio: puellæ nuper natæ firmioris valetudinis causa.

FILIAM habeo Lauram nomine, cui statim ab ortu pus ex sinistra aure exire cœpit. Et per multos menses cum teterrimo illius auris fœtore perseuerauit, in reliquis sanissima est. Post nescio quot menses sinistra auris profluere cessauit, & dextra pus profundere cœpit, quod vsque ad decimum septimum mensem emanauit, deinde pus cessauit, & continuo sanissima vixit. Arbitramur hoc fuisse vniuersale naturæ iudicium, quo huius puellæ, male affectum cerebrum expurgauerit. *Brassauola Comment. ad Aph. 24. lib. 3. Hipp.*

OBSERVATIO.

Auris purulentia, à cerebro profluente, cohibita: mortuus æger.

CVM quidam Venetiis, nobilissimæ familiæ nomine Daniel Iustinianus, vlcus fistulosum in aure sinistra pateretur, ex quo sanies plurima flueret, cum medici illius fluxum retinere voluere, contra meam opinionem. Nam ego à cerebro defluere dixeram, cum quidam physicorum esset me percontatus, vnde tanta sanies deflueret, cum sinus ille nō fuisset tantæ capacitatis, quo quidem retento, quasi repente mortuus est, adeo mors præsto fuit. Et post mortem, ne visus essem mentiri, plurima sanies ab auribus, & naribus effluxit, vt ostenderet materiam retentam fuisse in cerebro; quam si foras eduxissent, talis casus minime contigisset. *Marc. Sanct. Barolitanus, Commentar. ad textum Auicennæ de Significat. exit. internæ.*

OBSERVATIO.

Aquæ limpidæ per aurem excretio admiranda.

CÆSAR Odonus Bononiensis Medicus narrabat, ac iuramento affirmabat, tanquam miraculum in quodam febrem patiente, cum capitis dolore, vidisse ex aure copiosissimam aquam claram ac limpidam fluxisse. Ita vt mensuræ illæ amplæ quam vulgo Bononiæ triguntio appellant vacuam totam adimplere potuisset. *Marcell. Donat. Hist. med. Mirab. lib. 2. c. 12.*

OBSERVATIO.

Auriscalpii intempestiuus vsus noxa.

INTER alias occasiones, quibus humores & præsertim sanguis ad aures attrahuntur, & in iis auditus grauitatem excitant, est etiam hæc aliquoties à me animaduersa, quod quidam dum cum auriscalpio nimis accurate sordes auribus eximere student, internas aurium partes lædant, & sanguinis ad eas violentum affluxum incitent. Vnde fit, vt sanguis ad eas partes violenter attractus, auditum hebetet, obstruendo easdem, & interdum in illis locis non absque periculo phlegmonas excitet. Quare qui auriscalpio vtuntur, caute agant, ne dum à sordibus aures liberare conentur, se in grauem surditatis molestiam præcipitent. *Octhæus libr. Obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Chirurgi errore dum venam tundit, scalpelli acies fracta, & post aurem delata, frequentes lancinationes excitauit.

ACIES scalpelli fracta, dum venam imprudens Chirurgus cuidam incaute secaret, meatus penetrauit diuersos, postque aurem constitit, vbi continuis fere punctionibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis leuari voluit. *Benedictus lib. tertio, capit. 9. Anatom.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Ad humiditates aurium, & vlcera capitis puerorum remedia singularia.

SI ætas ferat, ad diuertendam materiam, quæ dolorem attrahit, conueniet vti cucurbitulis, primo natibus, deinde etiā ipsis spatulis affixit: & ego quādoq; in extremo dolore expertus sum, mirifice contulisse vlcera in capite pueri excitata, tum quia retardatur fluxus materiæ ad aures, tum quia ipsæ humiditates cerebri, quę alioquin ruerent ad aures, fere per ipsa vlcera consumuntur. *Mercurialis de Morb. Pueror. lib. 2. c. 11.*

OBSERVATIO.

Surditas venæ sectione curata.

SVRDITATES sæpe à sanguinis copia ad aurium radices delabente oriri in multis animaduerti. Itaque non plane absurdum mihi videtur, cuiusdam Bauarici balneatoris mihi noti, auxilium, quo multos à difficultate audiendi eum liberasse sermone plurimorum ad me delatum est. Est vere illud eiusmodi. Iubet is balneator surdastros mane balneum ingredi, vt venę, quæ retro aures sunt sitæ, balnei calore turgeant, eas postea ita turgētes secat, ac quantum videtur educit sanguinis, euidente vtilitate eorum quibus grauitas auditus molesta est. *Octhæus lib. Obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Thessalicus quidam, purulentam aurem curauit, qua hist. demonstratur, cur summe siccantia medicamenta, auribus purulentis adhibenda.

DICAM fortassis incredibile, cæterum diis ipsis notum. Deprehendi aliquando quendam ex sapientissimis istis Thessali sectatoribus, sic vlcus medicantem diuturnum. Cum citius homini auris putruisset, ac vermes creasset, quam medicamento, quod ex cadmia componitur, inductum cicatrice fuisset: cæterum, permisso homine pluribus diebus medicamento similiter vti posteaquam indies grauius auris oleret, & sanie impleretur, etiam incredibilius quiddam quam prius, ausum vidimus: quippe ratus meatum ipsum in profundo contraxisse phlegmo-

phlegmonem, confugit ad tetrapharmacum: quod plane multo magis augere putredinem partis debuit: vtpote, quod siccare vlcus prorsus non potest maturare phlegmonem potest. Ergo vbi hoc medicamento ad affectum sanandum, vno die est vsus, vt facile videres id maxime esse contrarium, & multiplicata statim saniei vis est, & fœtor intolerabilis obortus. Itaq; qui propinqui laborantis erant, contingere amplius autem Thessalium non sinebant. Ille vero præ impudentia stultitiaque volebat non modo medicamenti tetrapharmaci aliquid iniicere, verumetiam intrinsecus cataplasma relaxans imponere. At cum eum propinqui hominis abigerent, timerentque ne in magno periculo æger foret, nos vnum diem amplius permitti Thessalio asino curationem exorauimus. Erat autem profecto postridie tum sanies multo copiosior futura, tum odor grauissimus: quo die tentaui, an fieri posset, vt sententiam Thessalii aselli mutarem, ne omnes perderet ægros, imo aliquos iam, tametsi paucos, seruare aliquando posset, tam aliena scilicet ab omni vera methodo deserta, secta. Ergo sic agere cum homine sum orsus. Nunquid (inquam) phlegmone tibi esse videtur in intimo meatu, proinde relaxantibus veteris auxiliis? Ille tum ita esse magnopere contendit, tum aliter esse non posse. An igitur (inquam) aliquando vlcus, quod cum phlegmone coniunctum esset, aceto acerrimo cum glaucio curatum vidisti? Minime gentium (inquit) imo, si quis pastillis andronios ex aceto liquatis vtatur, etiam conuulsionem fortasse accersat. Ergo (inquam) si quis alio quopiam medicamento, quod sit Andronis multo valentius ex acerrimo aceto vtetur, idque ad aurem ita propinquam cerebro, inuolucrisque eius particulam, nunquid plane te authore cõuulsionem accerset, si phlegmone præsertim aliqua subsit? Hæc tum ipsi, tum iis, qui adstabant vniuersis recte dici sunt visa. Ergo quantum (inquam) ad ipsarum partium habitum spectat, quæ ea, quæ ad summum siccent, desiderant, tametsi nunc curatione tua sint veluti effœminatæ, iam tali medicamento vterer. Nũc quoniam plures iam dies, male ipsas assuefecisti, transferre eas ad contrarium vno impetu, & semel non licet. Nam tibi ac Thessalo contemnere consuetudinem licet, non minus quam partium naturam nobis autem non licet: sed primo die aceto vtar cum glaucio: Secundo vtar Andronio, tertio ad valentius aliquod, quã ipsum sit adronium, transibo. Atq; hoc quatuorve diebus vsus, si mihi vehementius etiam medicamentum requirere vlcus videbitur, eo etiam vti non dubitato. Extrinsecus vero (inquam) imponam capiti, ea parte qua auris infestatur, non me Hercules sicuti tu, cataplasma quod relaxare potest, sed eorum medicamentorum aliquod quæ vehementissime siccare possunt: cuiusmodi est quod ex salice conficitur: aut etiam ipsum Andronium ex aceto illiniam: aut ex iis aliquid quæ hoc magis siccent. Nam quoniam particula cui medemur siccissima est, necesse est valentissime siccetur. Indicat enim veluti vitium ipsum vt curetur, sibi applicandum esse contrarium: sic particula ipsa quod sit sibi simillimum. Itaque prout dixi, egi: sanauique hominem, nullo potẽtiore requisito remedio. Quibusdam vero qui potentiora desiderabant, quibus vno alterove anno vlcus aurem infestauerat, valentius omnibus iam dictis medicamentum adhibuimus. Id fuit ferri scoria tunsa, cribrataque tenuissimo cribro, mox in tenuissimum veluti pollinem læuigata, post cum acerrimo aceto ad mellis strigmentisque crassitudinem cocta. Constat autem multiplex esse debere in mistione acetum. Verum (quod sæpe iam dixi) materiæ medicamentorum copiam ex aliis commentariis petes. *Galenus Methodi Medend. lib. 5. c. 10.*

Observatio.

Historia cuiusdam in cuius aurem curculio irrepserat.

Vermes, qui in auribus reperiuntur, aut ex aure suum habent ortum: aut alibi geniti aurem ingrediuntur. Nam memini me quendam vidisse, qui cum in quodam cubiculo decumberet, q; horreo in quo triticum seruabatur, subiectum erat, expergefactus aliquando mane, percepit motum & morsum intra aurem: in quam diligenter familiares inspicientes, inuenere tineam, quales sunt quæ in tritico gignuntur, quæ quidem non sine labore fuit extracta. *Trincauel. lib. 4. cap. 6. de rat. curandi part. hum. corp. affectus.*

Observatio.

Musca cuiusdam aurem subiens: vt fuerit educta.

Quendam & ipse memini me curasse, q ex muscæ ad intra aurem ingressu male admodum afficiebatur: & terebynthina instillata primum in oppositam partem inclinato capite, mox in affectã reclinato, terebynthinæ inuiscatæ musca egressa hominem malo liberauit.

Observatio.

Quidam per lusum & imprudentiam cerasorum nucleum: alius siliquæ semen auribus immittentes eadem non nisi prius inibi germinantia educere potuerunt.

Nobilis puer vrbis nostræ, dum aliis consociis, quibus cum lusus agebat, se iocularíæ artis peritum ostentare vellet, arreptis cerasorum nucleis binis; ex dextra aure ad sinistram manuum dexteritate vt peruolarent, se facturum, prædicabat, quod dum exequi parat, ita illorum alterum in intimiori auris parte indidit, vt vllo ingenio, nunquam à Medicis neque ab astantibus extrahi valuerit, qui id non semel pertentassent, non leuem enim illi noxam inferebat; quare toto negotio naturæ derelicto, post multos dies factum est, vt plurima humiditate madente aure nucleus germinare cœperit, germenque extra prodire, quod iam conspicuum tenaculis arreptum, altera nuclei pars germini adhærens insequuta est, altera vero (nam in binas scissus erat) haud difficile & ipsa extracta. Nuclei namque integri crassities aurisque tortuosum foramen ita à natura fabrefactum *Auer. teste 2. coll. capite decimo sexto*, ne à frigido aeris ingressu fortissimisque vocibus auditus læderetur, quo minus antea extrahi valuisset, obstiterunt, quodque Medici omnia in cassum tentassent fuerunt in causa cum enim dolor valde infestaret veriti ne inflammatio, conuulsio, ac tandem mors subsequeretur, cogitarant de

sectione parua, & profunda lunari figura in radice auris apud adipem eius in loco depresso ex Albucasis præcepto facienda, ex aurium namque dolore prænarrata mala subsequi posse *Hippocrat.3.prognost.* & *Galenus in Commentar.* 26. ibidem, præsertimque pueris manifestissime testatum reliquere, cum enim auditorius meatus non solum vsque ad cerebri duram membranam, penetret, sed etiam neruum contingat, qui in ipsum à cerebro descendit ex *Galeni* sententia *in calce libri sexti, Method. Medend.* ob id cerebrum pati neruosque affici non est ambigendum, vnde nō immerito Celsus maius imminere periculum in aurium affectionibus, quam in oculorum vitiis scriptum reliquit.

Haud dissimilis Historia est quam subnectere libuit.

Iohannes Maria Bonardus cum sibi intra aurem semen ex Anagirde (vulgo Venetiis Karobe vocitant) forte fortuna vidisset, dum illud extrahere pertentat intimius impulit, quare dolore excitato valide vrgente concitata fluxio, apostemaque genitum, ac suppositum, quod per plures menses misellum hominem afflixit, donec tandem germinante semine, prominente germine extractum medicamentisque oportunis vitæ vlcere curato conualuit. *Donat.Hist.Mirab.lib.2.c.12.*

OBSERVATIO.

Sphærula corallina in aurem delapsa stuporem & dolorem atque adeo tabefact. drach. ij. impulit.

GEORGIVS IENISCHIVS Sil. Med. Cand.

LAVRENT. SCHOLTZIO. M. Vratis. S.

OFFERVNTVR hic sæpe casus rari, ad quos inspiciendos & iudicandos accersor à Guil. Fabricio Chirurgo peritissimo D. Saraceno, D. Canardo, & aliis Medicis. Famula quædam Chirurgi illius, diu passa hemicraniam, stuporem & dolorem brachii, nullum leuamen ex multis contra fluxiones, quarum suspicio erat, percepit, vt dein medicamentorum pertæsa, & cursum relinquere coacta sensim brachium contabesceret. Forte fortuna in demonstratione anatomica, quam nuper rogatu studiosorum, (cæteris Medicis minus illud propter occupationes detrectantibus, in suspensi latronis cadauere, sustinebam, cum inter alia neruum illum quintum coniungationis in causa esse, cur si quis auris meatum stylo tangat, vel auris scalpio, statim tussiat, chirurgus neruū illum ab auris tympano deorsum tendentem persecutus, animaduertit ramum ab eodem neruo, præter eum, qui in musculo laryngis & ossis hyoidis inseritur: per foramen primo colli vertebram egredi, & ramulos in humeri & scapulæ musculos spargere. Incidit ergo suspicio, si quid forte famulæ isti in aurem incidisset, quod brachii actū propediret, & dolores excitaret, & dum ex ea quæreretur, respondit ante sexennium quidem ab infante sphærulam corallinam in aurem immissam, nescire autem an rursus fuerit exemta. Scrutatis ergo illam reperit, & exemit. Quo facto dolores cessarunt, & motus brachii fuit restitutus. Vale.

Idem Eidem.

S. Ancilla illa, de qua proxime, ni fallor, scripsi, non solum doloris omnis brachii est expers, sed etiam ab atrophia plane liberata, Vale.

OBSERVATIO.

Auricula cum cranii particula abscissa, & ad humerum vsque propendente, quidam restitutus.

VIdimus quoque Louanii, cum ibidem operam medicinę daremus, Adolphum quendam Phrisium adolescentem vulneratum gladio, adeo vt tota auricula cum particula ossis cranii ad humerum seu collum propenderet: qui tamen Chirurgi insignis industria curatus fuit, tantum potest natura, vt vulnera deplorata Chirurgi quoque præstantissimi opera ad sanitatem deducat. *Forestus Obs.36.lib.9.*

OBSERVATIO.

Aures vt resarciendæ.

QVI vel natura mutili sunt auriculis, vel casu aliquo, vt vulnere, anthrace, cancro, ferarumve morsu, siquidem haud tota rapta sit auricula, sed eius adhuc non contemnenda restet portio, ea stylo locis aliquot perforabitur: foramina postquam peruia cicatrice obducta fuerint, ad ea vinculis adnectetur conueniens & desideratus auriculæ lobus. At si omnino rapta & populata fuerit auricula, integra alia ex conglutinata papyro vel corio aptanda erit, sic reuincta funiculis ex vertice aut occipite, vt nutritus, promissusq; capillus vel gestatum pilleolum, fraudem & deformitatem cælet. Nisi mauis eam pictoris industria carnis colore infucatam virgula ferrea occipiti circumpositam, sic in deperditæ locum affigere, quemadmodum in oculi iactura diximus. *Pareus lib.22.c.7.*

DE NARIBVS.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Prodigiosæ narium constitutiones.

BASILEÆ circa paschatis festum anni 1556. infans adeo scissis & apertis naribus natus est, vt inde eius cerebrum facilime sit conspectum. *Lycosthe.ibid.*

OBSERVATIO.

Varia de olfactus organo authorum sententia.

ARistoteles instrumentum odoratus nasum esse putat, 2. *lib. de anima cap.* 9. & *libello de sensu & iis qua sentiuntur.* Eidem sententiæ visus est acquieuisse *Plato*, qui *in dialogo de natura* ita scripsit. Circa narium vim species non sunt. Vocat itaque olfactum, narium vim. Galenus multis argumentis inductus non inefficacibus aliter opinatur: Olfactum non fieri in nasi parte aliqua, sed ventriculos anteriores cerebri huic vsui esse destinatos. *Vallesius lib.2.c.24.controuer. Medic.& Philos.*

Varia profecto de odoratus organo nostræ tempestatis medicis pariter ac philosophis est sententia: magna-

magnaque inter ipsos, ob Anatomes imperitiã, oboritur dissensio. Quosdam namque reperias odoratus organum in illa cauitate constituere, quam in frontis osse ad superciliorum regionem inter duas eius ossis squammas conspicimus: qui si duos etiam insignes sinus, quos in ossis cuneum imitantis medio, tanquam antra inter ipsius squammas subinde comperimus, adinuenissent, ac substantiam illam quodammodo medullarem, in illis cauernis repositam, summoq; studio hic expendendam, obseruassent, proculdubio & inibi quoq; in osse cuneum referente olfactus organum collocassent. Alii vero quosdam cerebri anfractuum reuolutionumque apices, ac ab frontis ossis sedem versus superciliorum medium protuberantia cerebri tubercula, olfactus organa statuunt: & tubercula, quod promineant, carnisq; quasi modo rubeant, mammillares cerebri processus vocant vtrinq; vnum (vti etiam est) enumerantes. Alii rursus ex aliquot Gal. locis, præcipue autem *octauo de partium vsu*, simpliciter anteriores cerebri ventriculos, olfactus organa esse astruunt, perinde ac si anteriores ventriculi, præsentis duntaxat sensus essent principia. Alii quidem duos anteriores cerebri enumerant ventriculos: verum deinde alios totidem confingunt, quos olfactus organa esse asserunt. Cæterum quam probe hi sentiant, ex sectione discas licebit, dextri sinistrique cerebri vẽtriculorum constructionem formamve inspiciens: quæ mehercule multo alia est, quam hactenus dissectionum periti tradiderunt. Quandoquidem ventriculi in posteriori ipsorum sede neutiquã lati conspiciuntur & in priora procedentes, paulatim in angustum coguntur, inibique olfactus organa educunt, neq; etiam ad olfactus organorum sedem pituitam excernunt, multoq; minus ipsa olfactus organa instar canalium cerebri pituitam, vel quãtumuis maxime abundantem, eodem deducunt. Præsentes namque cerebri ventriculi, secundum cerebri longitudinem, superius ampli existunt, anteriori sede nequaquã angustiores redditi, imo potius magis quam in ipso medio latescentes. In posteriori autem parte ampli quoq; visuntur: at hinc cornu modo per cerebri substantiam deorsum descendentes, atque antrorsum porrecti, tantisper angustãtur, donec ad eam vsque cerebri pertingant sedem, quæ glandulæ pituitam cerebri excipientis regioni incumbit, ac sub qua grandiores soporalium arteriarum rami duram cerebri membranam perforant, in cerebrique ventriculos conscendere incipiunt. Illi namque in hos ventriculorũ angustos subeunt terminos, quos modo ad cerebri basim desinere dicebam. Eiusmodi itaque dextri & sinistri ventriculorum cerebri ductus visuntur. A sede vero, vbi ventriculorum angustos terminos desinere dicebam, olfactus organa, aut saltem cerebri processus, animalem spiritum pręcipuo olfactus organo deferentes, ac ipsi etiam visorii nerui enascuntur. Hinc enim vtrinque à cerebro alba mollisque prodit substantia, quæ in progressu etiam cerebro, tenuis membranæ interuentu colligatur, quousque ad sinus octaui capitis ossis pertingat, qui his processibus excipiẽdis priuatim parantur. Ad posteriorem enim horum sinuum sedem albicantes cerebri processus à cerebro abscedunt: neque amplius tenui membranæ connatæ, in suum singuli porriguntur sinum: & adhuc antrorsum magis protensi, ad sinuum finem, seu anteriorem illorum sedem desinunt, sinibus suffulti, ac cerebro interim proxime accumbentes. Nam etsi cerebro in sinuum regione non amplius adnascãtur, nihilominus ipsi perpetuo contermini sunt, illique attenduntur. Hi cerebri processus ductu, colore, formaque neruis correspondent: quamuis interim longe neruis ipsis molliores sint, pauloq; (quod ad teretem spectat formam) latiores quam profundiores. Verum quia illi reliquorum neruorum ritu, extra caluariæ, vt neque etiam extra duræ membranæ cauitatem, nõ procidunt, nerui nomine eos Herophylus haud dignatus est: vt neque etiam Marinus, neque Galenus licet Anatomicorum nonnulli hos interim in neruorum habuerint numero, ipsos primum neruorum par recensentes. Porro in horum processuum, qui canibus & ouibus multo grandiores quam homini obtigerunt, natura non negligenter considerandum est, quonam pacto illi duræ membranæ suis finibus adnascantur, & quæ foramina hinc à dura membrana & ossium sinibus, quibus processus innituntur, ad nuper commemoratas frontis ossis & cuneiformis ossis cauitates pertingant. Ac demum expendendum quoq; venit, quodnam verum sit olfactus organum, similitudine quadam sumpta ab auditus instrumento, dissectionum quoq; ac philosophiæ professorib. nimis perfunctorie cognito. Sat fuerit processus illos cerebri cõmemorasse, quos aliqui etiam mammillares & papillares nuncuparunt: qui sectionem paulo diligentius aggressi, dicta prius cerebri tubera, mammillarum imagine prominentia, nihil ad olfactus organi constructionem auxiliari cognouerunt. *Vesalius lib. 4. c. 3. de corp. Hum. fabrica.*

Quod ad instrumentum olfactus pertinet, scis quot variæ sint tum antiquorum, tum recentiorum de huiusmodi organo sententiæ. Ego vero, quum credam recentiores Anatomicos longe melius dissectione assequutos fuisse hæc instrumenta, quam assecuti fuerint antiqui, dimissis omnibus disceptationibus per organa olfactus intelligo eos cerebri anteriores processus, q progredientes inter opticos neruos terminãtur ad rimas illius ossis spongiosi in Naribusq; locati, quod ἠθμοειδὲς appellatur, & communiter à Vesalio, omnibusque posterioribus instrumenta olfactus vocantur. Hæc itaque instrumẽta, vt alii existimauerunt, inde nascuntur, vbi primo aspectu terminari videntur, nempe ex basi cerebri prope coniunctionem neruorum opticorum. Verum horum instrumentorum (vt verum fateor) dimidium tantummodo cognouerunt alii Anatomici, si quidem præter id, quod ostendunt, tantundem etiam progrediuntur latentia inter anteriorem, & mediam cerebri prominentiam inferius considerandũ, progressus autẽ est ad posteriora; sed quanto magis progrediuntur, tanto magis inuicem recedũt quousque ad extrema latera in regione, quæ est supra foramina auditus finiant, indeq; suum primum initium sumant, & vbi magis in posteriora feruntur, eo magis attenuantur donec in mucronem, quendam acutissimum desinant. *Constant. Varolius in epist. ad Mercurialem.*

De olfactus instrumento non est, quod plenis, vt dicunt, buccis non applaudam, siquidem videmus sæpe, ac sæpius, vbi nares, & olfactus præ grauedine

uedine læduntur, simul & auditum nonnihil offendi pariter inter sternuendum, inter emungendum, in retinendo occlusis naribus spiritum, quis illico auditum, atque aures compati reipsa non sentit? cuius nemo meliorem excogitabit rationem, quam si olfactus instrumenta vsque ad auditus foramen vtrinque pertingentia statuat? Sicque aliquo pacto iis eo affici auditum affirmet imo vero, qui olfactum amittunt, citissime quoq; surdastros fieri, facile intelliges. Vt debeas magnopere de hoc gloriari, quod multis dubiis, & obscuris effectibus explanandis viam apertam strateris. An vero hac eadem sympathia liceat eius problematis *ab Aristotele 11. partic. problem. 4. & 33. partic. 14. nec non à Cassio proble. 23.* disputaturi, cur scilicet surdastri ex naribus loquantur, aliquam resolutionem inuenire, tu maturius pro tuo acerrimo iudicio cogitabis. *Mercurialis in epist. ad Varolium.*

Non in processibus mammillaribus cerebri, posita est peculiaris olfactus vis, sed vt via quædam duntaxat ad sensationis integritatem cum aliarum partium œconomia conspirat. *Corn. Gemma. Artis Cyclognomicæ libro secundo, pagin. sextuagesima sexta.* In olfactus instrumento tres sunt cauitates insignes, duæ in fronte, & vna alueolorum plurium specie, quarum singulis suæ particulatim tunicæ, sui humores, qui aduenientem è cerebro spiritum & per neruos vel processus mammillares influentem alterant atque immutant, vt fiat particularis sensus idoneum instrumentum. *Idem libro primo, Art. cyclog. pap. 64.* Est humor vtcunque spissus in cauitate frontis, & in ipsis alueolis sub osse cithmoidi, quo ignis ad olfactum pertinens propria velut sede consistit, & sibi cognata maxime, iuxta *Hippocratis libr. de diæt. 1.* vbi ignis sedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem, ab igne arcano prorsus oraculo designauit. *Idem eiusdem operis libro secundo, pagina sexagesima quinta.*

Galenus in libro de Instrumento odoratus capite quinto, increpans Aristotel. sententiam, manifestis demonstrationibus probauit, odoratum sedem habere in anterioribus ventriculis cerebri, adeo vt operatio huius qualitatis in cerebro, non in vlla alia parte fiat, quam in parte anteriore, vbi sunt ventriculi. Cæterum qua ratione hæc qualitas à rebus odorabilibus perducatur ad anteriores cerebri ventriculos diu est à Philosophis & Medicis disputatum. *Auicenna libro secundo, de Anima,* tres opiniones diuersas recenset circa hanc rem. Prima opinio fuit eorum qui putarunt qualitatem hanc, quæ odor vocatur spiritualiter siue intentionaliter, ferri à re odorabili ad cerebrum, haud secus atque videmus lucem & colores per solas species ferri à subiectis rebus ad ipsa sensoria. Hanc opinionem videtur quoque adumbrasse *Tertullianus in libro de corona militis,* vbi scribit Deum, sine natura odoratum in naribus ventilasse, hoc est, instar venti produxisse. Secunda fuit opinio eorum, qui putarunt, odores ferri ab odorabilibus, ad cerebrum per vapores, eo quod pura qualitas cum sit accidens opus semper sit, & subinde vt eo subiecto in hanc vel illam partem feratur, vt cum vapor videatur subiectum corpus odoris, dixerunt hi necesse esse per vapores ferri ab odorabilibus rebus vsque ad sensorium. Tertia opinio, quam ego puto probabiliorem, licet forsan *Galenus libro de instr. odor. capite tertio,* videatur, adhæsisse secundæ opinioni, fuit illorum, qui dixerunt, odores ferri à rebus odorabilibus per vapores vsque ad certum quoddam spacium, ac deinde discedentes à vaporibus, spiritualiter ferri in ventriculos cerebri, siue in proprium instrumentum atque hinc fieri, vt quum vapores sint res quædam tenuissimæ alii odores breuius ferantur per vapores, alii vero longius ferantur. *Mercurialis libro decorat. capite vltimo.*

OBSERVATIO.

Nasum dilatantes musculi recens inuenti.

POST frontis musculos bini occurrunt nasum dilatantes, adhuc à nemine cogniti: nam etsi Galenus, aliique de duobus musculis nasum dilatantibus meminerint, eos tamen cum labii superioris musculis confudere. Præter hos Vesal. duos descripsit nasum claudentes, quos interiore in parte esse vult, imaginationeque duntaxat intuitus est: quo enim pacto oculis cernas, quod nusquam est? Latas itaque nares reddentes musculi illi duo à supradicta oriuntur sutura, estque exortus eorum acutus carnosusque, cum musculorum frontis fine permistus, deorsumque tendentes latiores redduntur, & supra nasi ossa deferuntur, inque eius pinnis terminum habent, triangulusque pene efficitur, cuius duo sint latera oblonga, breue tertium: hi pinnas sursum trahunt, fibrasque rectas habent, itaque dilatant: illi vero, quos alii Anatomici descripsere, portio sunt eorum musculorum, qui in superiori labro positi sunt. Clauditur nasus à musculis dicto labio opem ferentibus, non autem à propriis. Nam quoties aliquid per nares nobis attrahendum est, superius labium constringere cogimur. *Columbus libro quinto, capite quarto, Anatom.*

PROMISCVA.

OBSERVATIO.

Lapis in capite Nobilissimi cuiusdam Patricii Veneti ad cerebri basim inuentus olfactus instrumenta plane impediens.

CLARISSIMVS atque Excellentissimus Dominus Nicolaus S. Michiel, alias Comascus, Patronus, cui aliquot annos conuixi, dum per aliquot menses quendam patritium Venetum quadraginta sex annos natum curasset, qui à pueritia frangrantissimis & calidissimis odoribus vehementer delectabatur & maxime ab Anno 1575. quo tempore pestis Venetiis grassari cœpit, in maximam tandem olfactus organorum obstructionem incidit, ita vt nihil plane etiam fœtidissima olfacere poterat cum dolore capitis obtuso, & maxime grauatiuo, adeo vt caput semper, in pronum & pondulum habere cogeretur. Adhibitis autem multis calidis & omnis generis medicamentis in febrim continuam & ardentem incidit, quę intra nonam iugulauit hominem. Suasu itaq; Clarissimi Domini mei, curaui apud Vespilionem, vt mihi caput aperiendi, daretur facultas, q̃ tribus coronatis in auro nummis

ipse

ipse Vespilio deuictus biduo post, extracto de monumento noctu cadauere & in domum suam deportato, non solum eius caput sed etiam vniuersum corpus aperiendi, facto tamen prius silentii iuraměto, licentiam fecit nobis vberrimam. Ego proinde & Iohannes Baptista Faber Brixianus, mei amantissimus charissimusque collega, acceptis nostris chirurgicis instrumentis, locato vt decet, & capite potissimum bene disposito, terra orbiculatim cranium aperuimus, quo detracto & exemptis membranulis alteram per medium cerebri, molitus sum sectioně, nihilque in ventriculis ipsius cerebri reperimus. At dum magis cerebrum excauaremus, tandem prope basim lapidem compressum taleri nummi instar sed non omnino rotundum cinericei colore reperimus qui os cuneiformæ & olfactus meatus plane impediebat, adeo vt nec olfacere nec expuere poterat, quo reperto & expurgato statim collega meus accurrit clarissimum virum, ad videndum, vt vocaret, veniretque qui mox vltro & maxime lubens accessit viditq; quod non sperabat, quamuis morti causam non faceret, vnde abdomen aperui, atque membra omnia naturalia examinantes, vltimo iecur valde obstructum durum & quasi lapideum nigri coloris, carbonū instar, sanguisq; in eo contětus perinde erat atque atrumentum, valde ater & corruptus, quem mortis causam fuisse affirmabat, quod vel illo tacente constabat. Accepto autem lapide in capite reperto, vna cum nostris instrumentis, cadauer à Vespilione, suo more tractandum reliquimus, domumq; clam & tacite Clarissimum Dominum comitando reuersi sumus. *D. Garnerus de Obs. suis mihi ad publicationem communicatis.*

OBSERVATIO.

Nucleus cerasi, olfactum auferens.

QVIDAM puer auidissime deuorans cerasa, haud scio an flens vel alia ratione se commouens, nucleum vnum attraxit ad meatum, qui ad nares & os ἠθμοειδὲς pertingit; Atque ex eo tempore per aliquot annos omnibus nescientibus causam deperditi olfactus, laborauit hoc affectu. Tandem oborto sanguinis è naribus effluxu, cum ille valide quoque emunxisset, nucleus iste excidit, & olfactus statim rediit. Amicus quidam meus vir fide dignissimus αὐτόπτης recensuit. *Camerarius de Obseruat. ad me missis.*

OBSERVATIO.

Narium hæmorrhagia iuueni cuidam in singulas hebdomadas familiaris, citra vitæ dispendium.

HÆMORRHAGIA narium cuidam Canonico Nobili Eichstadiano iuueni quidem adhuc sed largiori vtenti diæta & abhorrenti à venæ sectionibus tam familiaris est, vt singulis septimanis recurrat, ac iam quasi ordinaria ac natura consueta esse videatur. *Oethaus libro Obseruationum propriarum.*

OBSERVATIO.

Prodigiosæ narium hæmorrhagiæ, qua interdum 18. interdum 20. nonnunquam etiam 40. sanguinis libræ profluxere.

CASVM ego vidi in Moniali, in qua non ex abundantia humorum, nec ab aliqua causa primitiua, vt à casu vel percussione, emanabat vndequaque sanguis, & per sputum & per nares, & per vrinam. Vnde in prima præsentatione quasi per omnia euacuatoria vidi eductionem sanguinis notabilis quantitatis, ita vt ascenderet vltra 18. lib. Et tamen erat exilis naturæ, & macilenta & phlegmatica: tentaui pro cura, propter debilitatem solum ventosas siccas in spatulis & immediate facta cutis ruptione, impletæ sunt ventosæ sanguine: nolui vllo modo tentare phlebotomiam, propter debilitatem, sed non habens aliud ingenium, ad curam dedi tandem drach. j. Philonii Persici, cum timore, & tamen per Dei gratiam de casu quasi desperato sanata est infra duas horas. *Matth. de Gradi, Comm. ad c. 35. Rasis ad Almans.*

In cura habuimus Illustrissimam Dianam Estensem Contrariam, mulierem probitate & moribus incomparabilem, ex fluxu sanguinis narium, cui decem & octo sanguinis libræ exiere. Nos illū his manibus recta lance ponderauimus, eo etiam dempto, qui per terram, per sudariola, per lintea, & per vestes spargebatur. Omni ingenio vsi sumus, vt sedaretur hic sanguinis fluxus, inprimis enim aqua frigida vsi sumus, quæ non profuit: deinde facta fuere omnia diuersionum genera, ex venæ sectione, ex cucurbitulis in omni parte: postea ad valde stiptica & exsiccantia peruenimus, addidimus deinde agglutinantia & multis vsi sumus, quæ à specifica forma adstringere dicuntur, in cibisque portulacam, lactucam & solatrum dedimus. Denique sedatus est hic defluxus emplastro ex gypso & albumine oui, statueram ad potentialia caustica accedere, quia actualis ignis in hoc loco commode & non sine magno discrimine applicari non potest. *Brasauolus Comm. ad Aph. 23. lib. 5.*

Ipse in Andrea Coco Illustriss. & Reuerendiss. fel. mem. Federici Gonzagæ Cardinalis Amplissimi Heri & Mæcenatis mei Splendidissimi ac bene meritissimi, libras amplius viginti sanguinis, vnica die & duabus noctibus per nares fluxisse vase collectas, & lance libratas me vidisse testor, qui tamen conualuit, & adhuc viuit, pristino corporis habitu recuperato *Marcellus Donatus libro de variolis & morbill. capit. 23.*

Antonius Correa, Nobilis Lusitanus, quartana febri iam diu affligi cœpit: qui cum eam grauiter ferret, ex Mediolano Romam venit: vbi cum à morbo ob rigidam hyemem & iter longum grauius corriperetur, illi repente sanguis è nare sinistra effluere cœpit, & ita copiose, vt intra quinque dies libræ viginti effluxerint, adeo vt de funere potius, quam de eius salute cura inter domesticos iā esset. Cæterum inter cætera huic opitulantia remedia, hæc potissimum iuuerunt. Cucurbitula splenis regioni admota & gelida testibus applicata & sæpe innouata. Porro interea dum sanguis effluxit, quartana cursum suum dimisit. Sed postea elapsis paucis diebus rediit, & eam nunc vt antea patitur, temperatura enim biliosa exusta præditus hic est. *Lusitanus Curat. 100. Cent. 2.*

Berdauid iuuenis cum ex Genica Thessalonicen veniret, in tantum sanguinis profluuium per nares deuenit, vt in itinere, & postea domi intra sex dies,

ex eis libræ quadraginta fluxerint, pro quo sistendo cum varia & fere infinita remedia tentata fuerint, nullum tamen contulit, quam cephalicam tundere, & sanguinē permittere longa p̄ interualla fluere iubente sic *Galeno libro de curandi ratione per sanguinis missionem c.11. & 15.* Secta namque vena, sanguis pauculus extractus cum erat, cum vulneri apposito digito, & clausa vena ipsa, ac paucula interposito tempore, eum rursus fluere parum permittebamus, sic enim per horam & plus factitantes, pro ægrotantis viribus, sanguinis ex naribus profluuium compescuimus. *Idem Curat. 60. Cent. 7.*

Observatio.

Sanguis post restinctum fluxum narium, ex oculis emanans.

QVIDAM Nobilis in Aula Dresdensi crebriorem hæmorrhagiam ex naribus moleste ferens, eam sibi curauit restingui. Quo facto, sanguis postea ex angulorum oculis stillare cœpit. In quodam puero Nobili, dysenteria graui decumbente; à me idem obseruatum. *Camerar. de Obseruat. propriis.*

Observatio.

Historia iuuenis, cui sanguinem critice profluxurum è nare dextra Galenus prædixerat.

QVINTVM morbi diem iuuenis quidam agebat, ac licet, idoneum tempus, sanguini detrahendo præteriisse videretur, quia tamen, nec anni tempus, nec ægrotantis ætas, nec virtutis imbecillitas, nec denique victus, qui morbum antecesserat, aduersabatur, sed vno consensu omnia, sanguinis missionem significabant: Medici venam incidere decreuerunt: idque tempestiuum fore cæteri arbitrabantur. Ego vero diligenter omnia contemplatus, quæcunque ab Hippocrat tradita sunt signa illorum, quibus fluxurus est sanguis, bene quidem eos in opinionem mittendi sanguinis venisse dixi: verum naturam id quod se grauaret, expellere festinantem, breui admodum, etiamsi nihil ipsi egerint, idem vltro facturam. Dum Medicis hæc admiranda videntur, æger è lecto se sustulit, tanquam prosiliturus, interrogatusque, cur exilire voluisset, cum nihil adesset, ob quod id facere debuisset, rubri coloris serpentem per laquearia repentem à se visum expauisse respondit, ne si aliquo modo aberrasset, supra se ferretur, atque idcirco se è lecto aufugere velle. Reliquis nihil hoc ad futurum sanguinis fluxum conferre visum est: vulgi vero cum alia singula perpendenti, tum ruborem, qui prius in dextra nasi parte ad malam vsque obscurus fuerat, auctum valde intuenti, sanguinis paulo post è dextra nare fluxuri manifestum id attulit indicium: atque ideo cuidam ex ægrotantis familiaribus summissa voce præcepi, vt vas aptum sanguini excipiendo sub veste promptum haberet: atque ad Medicos conuersus alta voce dixi: si parumper expectaueritis, sanguinem ex dextra nare fluentem videbitis. Riserunt illi, quod ante dictis, à dextra nare adiecissem. At, inquam, vel vtrumque eueniat, oportet, vel alterutrum me decipiat. Nam, & quod sanguis fluxurus sit, & quod à dextra nare venturus, arte medica præsciri potest. His dictis eum, qui vas sub veste occultum habebat, inter obseruandum admonui, mentem adhiberet, quid ægrotus ageret, ac cum sanguinem erumpentem videret, accurrens vas supponeret. Vix hæc dixeram, cum ecce digitum è naso sanguinolentum iuuenis extraxit: tum familiaris accurrens, vas subiecit, quod dum fieret, magno clamore oborto, Medici quidem omnes dilapsi sunt. Ego vero tibi rerum meatum studioso, quo pacto id præsciuissem idque ex Hippocrate præstantissimi Asclepiadæ, scriptis & monumentis exposui: atque insuper illud etiam addidi, vehementem sanguinis fluxum expectandum, eo quod & naturæ impetus vehemens, & morbus adhuc crudus esset. Consueuisse vero hisce de causis immoderatas exinanitiones fieri. Atque ideo cum parumper adhuc morari vtilius esse laboranti cognoscerem, puerum qui me sequebatur, ad accipiendam magnam cucurbitulam misi, idque reliquis insciis, faceret, iussi. Celeriter itaque cum multum sanguinis in vase collectum vidissem, altero vase postulato, sanguinem, qui fluxerat, excepi, quem vt comperi librarum quatuor, & dimidiæ pondus æquare, ægrum capite in scapulas dimisso collocaui, ac naribus frigidam poscam attraheret, præcepi: fronti spongiam aqua mulsa madentem imposui: brachia & crura vinclis obstrinxi. Quæ cum minus conferre viderentur, postremo cucurbitulam in extremis præcordiorum ad dextrum latus adegi, statimque sanguinis fluxum cohibui. Quod remedium etiam ex Hippoc. arte sumtum fuisse te docuimus. Atque idcirco, & hæc & alia omnia quæcunque medicando peregi literarum monumentis commisimus. *Galenus de præcognit. ad posthum. c. 13.*

Observatio.

Narium polypus cum bubonocæle.

RVSTICVS in nosodochio, insigni polypo descendente ad palatum, vel potius glandula in pharynge indurata, & ramice (bubonocæle) insigni gutturis, fere suffocabatur, vix poterat loqui & deglutire. *Ioan. Bauhinus de Obseru. propr.*

Observatio.

Horridum faciei puellæ cuiusdam schema, cui naso excidente, facieque adæquata, cartilagineum quiddam suffectum est.

FACIES, puellæ cuidam in Memblingen, concidens, complanata est: euanescente naso: cuius loco cartilagineum quiddam enatum *Meichsnerus de Obs. propriis.*

Observatio.

Abscessus in naribus notatus: vermesque duo in naribus geniti ægro insaniam, febrem, & tandem etiam mortem inferentes.

INtra nares abscessus interdum fiunt, nulla febre minimo dolore, è quibus ruptis animaduerti pus syncerum

syncerum per nares affatim profluere, perinde atque è purulentis auribus. idque nullo incommodo valetudinis. Sed & in quodam milite, qui resimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duo villosi instar digiti illic geniti inuentique sunt, qui tandem in furorem illum adegerunt, febreque non admodum manifesta, de medio sustulerunt, die circiter 20. *Fernelius libr. 5. cap. 7. Pathol.*

Observatio.

Quidam cum febre laboraret, per nasum eiecit vermem obscurioris coloris & longitudinis quatuor ferme digitorum.

EGo Venetiis nobilissimum Venetum patritium vidi, qui dũ febre laboraret, & quotidiano præsertim noctu dolore tentaretur: tandem per nasum vermem eiecit obscurioris coloris, lõgitudinis quatuor fere digitorum, qui vtrinque secundum longitudinem quosdam tenues & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyatho velociter ferebatur: eiectus autem fuit inuolutus mucis, crassoque & nigro sanguine, ex qua etiam putrescente materia ortum habuerat. *Trincauella lib. 9. c. 11. de ratione curandi partium corp. affectus.*

Observatio.

Alia de vermibus in naribus obseruationes.

PVella quædam, quæ in laterna ad portas D. Iacobi decumbebat, album vermem latum, palmo maiorem, satis crassum reiecit per nares, nulla tussi, nullo vomitu antecedente. 9. Aprilis. Anno 1553. *Scholiographi Hollerii ad c. 54. lib. 1. de morb. intern.*

Visuntur vermes frequentes in naribus, dentibus &c. *Thom. à Verga comment. ad libr. 1. cap. 5. de loc. affect. Galen.*

Observatio.

Vermes in naribus polypo vexati.

QVendam noui narium vlcere laborãtem è quo sanies manabat, non sine contagii suspicione: meo consilio instillauit foliorum Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus. sed quæ erosa erant, non restituta. *Monardus, de medic. simpl.*

Curati.

Observatio.

Cuidam iuueni odorandi sensus à diuturna tum grauedine, tum destillatione læsus & restitutus.

FOrte contigit, vt quidam, cui odorandi sensus à diuturna tamen grauedine, tum destillatione læsus esset, ad nigellam, remedii causa confugeret: quã vt ratio medicamenti postulat, cum contudisset diligenter, & in puluerem liquasset, veteriq; oleo immiscuisset, iterum eandem cũ eo humore minutissime triuit, mox aquam ore excepit, & supino capite, non minimam medicamenti partẽ sibi narib. instillatam adducto spiritu vehementius attraxit: eodemq; modo triduum medicamento sic eodẽ vtens, magnũ ex eo iuuenis ille adiumentum cæpit. quarto autẽ die cum eodẽ medicamento sic vsus esset, vt spiritũ violentius, quam ante, attraheret, grauem in intimo capite morsum percepit: qui tamen cum sensim leniretur, postera die prorsus sedatus est. Qui euentus mihi argumento fuit nigellæ paulum vsq; ad cerebri ventriculos esse attractũ, quod aut membranæ, quæ secundarum modo, quib. inuoluuntur factus, intexta est, aut fortasse ipsi cerebro inhærens dolorẽ intulit, atq; hoc idẽ illius rei consensu approbatũ apparet, quod vaporis quodammodo simile proprium odoratus instrumentum esse oportet. Ex quib. rebus ego cõmotus, aliis quibusdam, aliisq; alias, multisq; deinceps famulis eodem medicamento in nares instillato, eos spiritum vehementer trahere iussi: quorum alii nullum, alii leuem, alii grauem morsum alte in capite senserunt. *Gal. de instrum. odorat. c. 4.*

Observatio.

Triduani sanguinis profluuii mirum vetulæ remedium.

QVædam vetula Monspessulana, solamenta, naribus imposita, curauit sanguinis profluuium è naribus trium dierum. *Paschalius method. medend. lib. 1. cap. 21.*

Observatio.

Ad narium hæmorrhoides, Polypum, atque omnem eorundem carnosam excrescentiam, remedium & historia rara, & notanda.

HÆmorrhoides quæ sunt molles, sine dolore, licet omnes scribentes laudent eas debere incidi cum ferro, aut vri cum cauterio actuali: ego tamẽ reperi modum multo faciliorem & securiorem, cũ quo non solum hæmorrhoidas narium, sed & polypum & omnẽ carnositatem, superfluam in naribus & aliis locis excrescentem, absq; molestia patientium, curatas vidi. Hic est modus: Accipe aquam capitelli, seu à saponario (si habere potes) sin minus fac eam sic: Accipe situlam decentis quantitatis seu capacitatis, perfora eã sex aut septẽ foraminib. in fundo, deinde pone in fundo eius calcis viuæ per spissitudinem quatuor digitorum, super calcem pone tantundem cineris ligni quercus, deinde iterum de calce, atq; super eam de cinere, donec remaneat vacuum in situla quatuor digitorum, vel circa: tunc suspende situlam & reple illam vacuitatem, aqua ponendo vas sub situla, vt recipiat aquam, quæ destillabit. Cum tota aqua destillauerit, reuocetur in situla vt supra, & iterum destillationem facias tribus aut quatuor vicibus. Cum fuerit tota destillata, ponatur aqua in vase super ignem, & tamdiu coquatur, donec sit congelata, seu coagulata sicut gelatinã: tunc accipe cum spatula quantitatem fabę pro vice, & proiice in ampulla vitrea, & quando totum erit ampulla, obtura orificium cum cera, quia si apertum dimitteres, liquefieret, & conuerterentur in aquam, sed tenendo orificium obturatum, remanent illæ petiæ duræ valde, & hoc est optimum ruptoriũ. Habeas postea instrumentum factum ex plumbo, longitudinis vnius digiti vel circa, tantæ vero crassitudinis, vt possit ingredi narem: quod in extremitate, quæ in naribus ponetur, sit cauatum in forma pyxidis, & in ea cauitate ponatur de ruptorio prædicto, & ponatur in nare ita vt carnositas recipiatur in concauitate, vbi est ruptorium, & latera concauitatis narem à læsione ruptorii custodiant.

Patiens autem teneat dictum instrumentum plumbeum cum manu firmum in nare, per spatium vnius horæ.

Deinde remoto instrumento à nare, applicetur butyrum, donec sit eschara & caro combusta remota. Postea reiteretur ruptorium, donec tota caro superflua sit absumpta, applicando semper butyrum post ruptorium, vt supra. Quod si casu remaneret aliquod vlcus, curetur cum his quæ ad vlcera spectant narium. Experimentum huius rei feci in domino Fundulo, secretario Reuerendiss. Cardinalis Turonensis, qui habebat carnositatem in nare, quæ non solum narem explebat, sed extra pendebat per medium digitum, & hac vsa (Deo fauente) caro illa fuit totaliter consumpta, neque causata est aliqua, neque in nare deformitas, dum essem Lugduni anno 1558. *Bayrus pract. lib. 5. cap. 3.*

Observatio.

Ozænæ curatio.

VLcerari nares intus consueuerunt, eique malo vix succurri potest, cum inueterascit. Mihi nubilis puella nobilisque ostenditur, quæ eiusmodi morbo diu tenebatur: nec inuentus est Medicus, licet plurimi puellam curandam suscepissent, qui id malum tollere potuisset. Erant enim vlcera circa nares pluribus crustis fœda è quibus etiam malus consurgebat odor quod genus Græci ὀζαίναν appellant. Curam itaque, orante patre, qui vnice filiam diligebat, aggredior, his auxiliis fretus, quæ ad hunc morbum conducibiliora visa sunt. Primo igitur aluum duco, humores æquo, & cucurbitulis scapulis affixis carneque ferro incisa sanguinem mitto. Tum & frictionibus diuertentibus vsus, nares calida aqua spongia expressa confoueo: deinde cerussam & argenti spumam oleo myrtino & omphacino excipiens, ad crassitudinem mellis reduco, eoque illiniri nares sæpius iubeo: quo auxilio crustis omnibus excisis, cerussa demum, olibano, cadmia, siliquæ interiore parte diligenter attritis & melle addito medicamentum conficio, quo specillum lana obuolutum intingens vlceribus admouebam: & his repletis linimentum, eo quoque medicamento illitum demittebam in nares. Idque bis die vel ter faciendum curabam: quoad his præsidiis & auxiliis, quod plurimos medicos diu multumque frustra fatigauerat, paucis etiam mensibus sublato, puellam pristinæ reddidimus sanitati. *Beniuenius cap. 27. de abditis.*

Observatio.

Narium vlcus desperatum, efficacissimo remedio curatum.

OPtimum est parare candelas ex cera rubra. Nam fuligo talis candelæ plurimum iuuat exiccationem, maxime, si contineatur in cubiculo bene clauso & angusto. Quod autem fuligo recipiatur, idem experimur, cum diutius in studiolo moram trahimus noctu. Nam postea sputum & excrementa narium fuligine illa denigrata redduntur. Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neq; à Gallis Medicis curari poterat. *Rondeletius lib. 1. cap. 65. method. curand. morb.*

Observatio.

Turundæ muscosæ ex naribus.

FRanciscus nummularius Racusinus per nares crustaceas quasdam turundas ac concretos quosdam mucos mittere solebat, non sine capitis tamen dolore, cui occurrentes nos, à purgato corpore: & à capite particulariter tum errhinis, tum masticatoriis medicamentis decoctum radicis chinæ ad viginti dies exhibuimus, & sanus factus est. *Lusitanus curat. 17. cent. 6.*

Observatio.

Ab exulceratione altera pars narium conglutinata, relicto paruo foramine.

PVer, vt apparebat, annorum decem, ex Gian[illegible]ta, ab anno prope narium vlceribus à Coriza, vt affirmabant, profectis laborabat. Cuius curationem Ioannem de Argenteria Chirurgum suscepisse testabantur. At nescio qui factum, vt altera nariū parte adeo conglutinata, iunctaque, exiguo saltem foramine peruia permanserit, vt vix specilli extremum capitulum admittere videretur. Altera parte similem occlusionem minitante. *Ioan. Bauhinus de obseru. proprijs.*

Observatio.

Noua & inaudita ratio, qua Nasus, Labra, Aures, vel à primo ortu curta, vel multo ante tempore abscissa restaurari & refici queant, historijs & testimonijs demonstrata.

CHirurgica operatio, qua nasus aut abscissus, aut à natiuitate curtus, ex brachii carne, aut ex serui naso reficitur, fabulosum non est, vt testatur *Calentius epistola quadam ad Orpianum*, quæ sic habet. Orpiane, si tibi nasum restitui vis, ad me veni. Profecto res est apud homines mira. Branca Siculus ingenio vir egregio, didicit nares inserere, quas vel de brachio reficit, vel de seruis mutuatas impingit. Hoc vbi vidi, decreui ad te scribere, nihil existimans carius esse posse. Quod si veneris, scito te domum cum grandi quantumuis naso rediturū. Vale. *Steph. Gourmelenus lib. 1. Chirurg.*

Branca Siculus Cataneus, Chirurgus ac physicus eximius, suo ingenio & arte, aures, nasos & labia, quibus cæsa fuerant, instaurabat. Huius discipulus fuerat Balthazar Pauonus Siculus. *Gilbert. Cognat. Nozorenus lib. 3. narration.*

Ætate nostra narium deformitatem cohonestari docuere ingenia, caruunculam è brachio suo concisam ad narium formam conseri addiq; trunco naso sæpe visum est: summam enim cutim brachii nouacula excidunt, facto vulnere, abrasis, si opus est, narib. vel nouiter abscissis, capiti brachium deligant, vt vulnus vulneri cohæreat, cōglutinatis vulneribus à brachio tantum cultello demunt, quantū instaurari conueniat: Nasi n. venulæ cognatæ caruunculæ alimentum præbent, cutisq; demum superinducitur, pilis quandoq; pro brachii natura innascentibus, eoque modo nares nouas miro studio componunt, foraminaq; faciunt, audaci ingenio naturæ imperantes. Id additamentum hyemis vehementiam vix sustinet: & curationis initio nasum ne prehendant moneo, ne sequatur. *Alex. Benedictus libr. 5. cap. 39. Anatom.*

Fieri maximo labore, & mirabili admodum naturæ adminiculo potest, vt si nasus integer abscissus prorsus sit, nullumque restet remedium, à dextro

vel sinistro brachio iterum detrahatur caro, quæ maximo cum artificio nasi formam quandam recipere apta est, & iterum à loco vacuo conglutinari hoc pacto. Proponitur homo, cui vel modo, vel longo etiam post tempore nasus abscissus sit. Primum facta conuenienti humorum purgatione, detracto sanguine, sancitaque conuenienti victus ratione, si recens abscissio sit, ita vt nihil adhuc operatum à chirurgo sit, locum nequaquam scarificamus, sed si cutis generata fuerit, adsitque tantum cicatrix, vel angustissimum orificium, tunc temporis ante scarificationem brachium quod magis ægroto sit commodum accipimus, & cubitum in anteriorem partem musculum superficialem flectentem, prope tendonem, hoc est circa locum copulationis eiusdem tendonis manibus diligenter exquirimus. Eo autem inuento ab vtroque latere violenter ita vulneramus, vt reliqui vicini musculi minime malum perpetiantur: atque eadem vulnera scalpello profunda efficimus, curamusque ne vel dolor, vel inflammatio superueniat, & interim pedetentim magis perforamus, donec linteum ab vtraque parte facile aditum habeat, ac si dicas te velle musculum eleuare, in ea parte, in qua magis carnosus ac corpulentus existit, & ab aliis subiectis partibus totum seiungere. Hoc facto ab altera superiori parte paulatim adhuc separamus, donec vndequaque dermis & epidermis contracta sit, quod medicamentorum ope commode satis perfici potest: Interim locum in quo antea nasus erat, diligenter scarificamus donec sanguis maximus effluat. Postea faciem ita cum musculo iam affecto coniungimus, vt ne moueri quidem vel caput, aut brachium, quadraginta dierum spatio possit. Secamus nos tunc superiorem musculi partem carnosam, quam diximus, & vndiquaque cum parte iam scarificata suimus, & cum sequenti medicamento vtramque partem tam diu semel in die curamus, vt coalescant, coeant, ac vnam sortiantur substantiam nasi locus cum brachii musculo: secamus deinde aliam partem musculi, & eodem tempore brachium restauramus, & subinde nasum ex carne coniuncta effingimus, cõsolidando ab omnibus regionibus nares, atque orificia duo procreando, ac tandem nasi vicem attribuendo. Idque curriculo quadraginta (vt diximus) dierum perfici solet, quo tempore ne tantillum moueat æger brachium à capite, ac propterea fasciis ac ligulis obligetur, viuatque interim tenuissime & iusculis, & panatella, ac aliis sorbilibus cibis interim vtatur. Medicamentum vero, quo id totum consequimur Balsamum nostrum artificiale esto, quod hoc pacto componitur. Recip. terebinthinæ optimæ ℔. j. ol. laurini ℥. iiij. galbani ℥. ij. gummi ℥. iij. s. thuris. myrrhæ, gummi hæderæ, centaurij maioris, ligni aloes, ana ℥. iij. galangæ, caryophyllorum, consolidæ minoris, cinnamomi. nucis muscatæ, Zedoariæ, Zingiberis, dictamni albi, ana ℥. j. ol. vermium terrestrium ℥. ij. aquæ vitæ ℔. vj. Terantur, quæ contundi possunt, & omnia infundantur in aqua vitæ per tres dies, postea per retortam optime lutatam lento igne extrahantur tres liquores, quorum primus est subtilissimus, aquosus & maxime clarus, secũdus est flaui coloris, subtilissimus etiam, tertio loco subsequitur balsamum artificiale rubei ac purpurei coloris. Qui primo extrahitur liquor, mirifice ac valenter iuuat, & prodest in omnibus ventriculi affectibus ex causa frigida prouenientibus, potenter enim phlegma ac flatuosos spiritus consumit: secundus in vulneribus agglutinandis & cicatrice obducendis, in neruorum sedandis doloribus. in prohibenda ac fuganda inflammatione, paralyticis, conuulsis ac apoplecticis mirum in modum efficacissimus est. Vltimus vero præ cæteris omnibus his ægritudinibus excellens comprobatur. Atq; hæc de nasi deperditi fabrica dicta sint. *Vesalius lib. 3. c. 9. chirurgiæ.*

Extitit superioribus annis in Italia Chirurgus, qui resectæ portionis nasi reparandæ hanc rationem inierat: nasi mutili callosa labra circumcidebat, quomodo in implendis rostris leporinis fieri solet. Inde lacunam nouacula tam magnam in bicipite brachii musculo excauabat, quantam amputatæ nasi portionis amplitudo exigere videbatur. In eam mox nasum, qua parte mutilus erat, demergebat, capite ad brachium tanquam ad palum sic tum reuincto & colligato, vt immotum & stabile nullam in partem flecti posset. Quadragesimo inde demum die, quo scilicet tempore peractam carnis brachii cum naso agglutinationem suspicabatur, tantum eius pro deperdita nasi portione circumcidebat, quãtum ipsi reparandæ satis esse putabat. Id informe postea quasi lambendo parabat, complanabat, & ad reliqui nasi æqualitatem, quantum ars patitur, reducebat. Ægrum interea panatella, carnibus expressis, omnibusque deglutitu, coctu, & distributu facillimis nutriebat. Medicamentis vero haud aliis tantum synsarcoseos opus perficiebat, quam balsaminis quibusdam liquoribus agglutinantibus. Minor natu à S. Thoano familiæ, nasi argentei & brobrosi, quem multos iam annos circumferebat, pertæsus, ad Chirurgum illum in Italiam perrexit, & artis commemoratæ industria, nasum recuperauit, magna omnium qui ipsum ante nouerant admiratione. Possibile id quidem opus est, sed arduæ omnino plenum difficultatis, tum patienti ægro, tum agenti Chirurgo: vel hoc nomine quod carnis, quæ è brachio reponitur, temperies longe differt à carnis nasi temperie, & quod restituti nasi foramina, qualia ante erant, excauari nequeunt. *Pareus lib. 22. cap. 2.*

Non habet Italia hoc tempore superiorem Anatomicum Fabritio nostro. Secundas ab illo partes deferunt Talicotio Bononiensi Chirurgo, (qui iam tertia vice in restituendo naso vero, ex musculorum brachii incisione, se admirandum exhibuit) Tertias Arantio Bononiensi, &c. *Hæc ex literis D. D. Martini Holtzapfelij ad D. D. Iacobum Moccium Venetijs Friburgum Anno M.D.XXCIII. datis.*

Observatio.

Nasus recens decisus, expedite conglutinatus.

Cvidam decisus nasus, qua os in cartilaginem desinit, Rusticus propendentem partem alteri digitis coniunxit, herbam tusam & è vino nigro tritam, quod millefolium appellant, impegit, rudius omnia colligauit, vnde celerrime restitit profluens sanguis, & vulnus pulchra cicatrice breui coiit. *Hollerius lib. 2. c. 5. chirurg.*

Observatio.

Nasus factitius.

Rescissus

RElcissus semel à facie nasus tot⁹, vel à naso narium portio, restitui & suo toti vniri rursum nequit: non enim in hominibus res perinde se habet atq; in plantis. Languidus enim calor plantis obtigit atq; iners in omnem porro stirpis substantiam æquabiliter diffusus, nec facile dissipabilis, hoc iudicio, quod arborum defracti, auulsi, aut abscissi rami aliquantum viuunt, possuntq; insiti reuirescere & fruticari: neq; enim in iis vlla est sedes cordi vere cōparata, è qua necesse sit hunc calorem quoquouersum in omnes partes influere & illabi. At contra perfectiorum animantium, vt hominum partes dissectæ continuo vita priuantur, quoniam non ex se, sed aliunde influentibus viribus nutriuntur, viuunt, sentiunt, omninoq; sustinentur: neq; proprio solum calore vt stirpes, verum etiam ascito gubernantur, vt supra iecoris vim naturalem, alia etiam ex corde vitalis eis aduenia. Quare in resecti nasi locum alium factitium substituere ars necesse habet, quia eam iacturam ars sarcire nequit: suppositus ille artificio nasus ex auro erit, argento, papyro, aut conglutinatis linteis. eius coloris & figuræ, quæ ad naturalem proxime accedat, reuinctus ad occiput aut pileum stabilietur funiculis. Quin etiam si vna cum naso labri superioris portio resecta fuerit, licebit eam appendice, naso illi factitio adiecta, quam mystax velabit adumbrare, ne quid quod ad faciei ornatum faciat, misero homini desit. *Pareus libr. 22. cap. 2.*

Reficiendarum ex arte narium methodum illam, quam nuper à me per literas petiisti, V. CL. libenter nunc tibi significabo: sed breuibus & currenti calamo. Diu enim in hoc immorari non possum, cum medicis negotiis, oppido nimis detinear impeditus, tum legēdi mun⁹ in forib. ipsis iam immineat. Quapropter capita rei duntaxat delineabo, fueritq; schema ipsius, & adumbratum simulachrum cum in peculiari tractatu, ea enarrauerim, omnia quæ ad hanc artem pertinere videntur, opere prolixo, & quod ni scrupulus aliquis musis nostris iniiciatur, mox typis excudendum trademus, vt mortalibus vniuersis facultas hæc impertiatur. Quod eo lubentius facimus, ne quispiam fortassis clariss. illorum virorum qui de hoc opere conficiundo, nonnulla literis mandarunt, autoritate ductus, veluti ex libro nauta opus aggrediatur inepte, dignitatis artis ægrique dispendio. Scripserunt enim Vesalius, Pareus, Groumelinus & alii, foueam seu lacunam in brachio parari, in qua nasus mutilus demergeretur, quousq; increscere et caro. hanc dein carnem in narium figuram complanari. Quod pace, tantorū virorū ab artis ministeriis longe dissentit: ac tantum abest, vt carnis beneficio vtamur (si carnem musculorum substantiam intelligant) & fouea lacunaue excauetur, in brachio vt potius vulnus brachio inflictum ad nares resarciendas planæ & coæqualis sit superficiei, nullusque sit penitus in hac re carnis vsus, sed cutis brachia tantum excipitur, coniungenda naribus per illum insitionis modum, quem rei rusticæ professores, insitionem per surculum, à sua non auulsum matre appellare consueuerunt, vt clarius & aperte magis declaramus in opere nostro. Atqui exordiamur iam. Primum itaque ægro corpore suscepto, temperies corporis tum cerebri optime inspiciatur. ad illam enim veluti ad scopum præsidia cuncta erunt, dirigenda; & si in corpore humores à symmetria declinarent, quantitate seu qualitate, in commoderationem ducendi: breuiter cacochymia omnis tollenda oportunis medicamentis, probaque victus ratione cauendum, ne in chirurgicæ operationis decursu turba aliqua in humoribus suscitari possit. Quapropter res non naturales omnes consilio & arte sunt vsurpandæ, nonnulla prorsus reiicienda. Venus quippe omnino sileat, ira, mœror, ac animi solicitudines omnes tollantur. Alimenta facilis sint coctionis, excrementi pauci, & euchyma. aluus quotidie fluat, vel arte irritetur. Nocturnus aer malus, itidem pluuiosus & australis, in passiuis temperatus esto, in actiuis modicum ad caliditatem vergat, quod corporis peripheria benigne calens felicius sanguine transmisso fruatur. Somnus itidem mediocris, plurimus enim caput humectat, hinc protrahitur vulneris coitio, humore fluente nimio in cutaneam regionem & exasperatis ob humorum colluuiem coniunctis partibus, cicatricis decorem impediunt ac interturbant. His ita constitutis, ad corporis præparationem & præseruationem in altero brachio sinistro vel dextro sectio cutis fiat, vsque ad carnem musculorum, scilicet superficiem: simplex nempe & solida cutis, detrahitur in antica brachii regione, qua est finis musculi triquetri & bicipitis initium. Quantitas porro cutis detrahendæ longitudinis ac latitudinis, monstrabitur à naribus decurtatis. Mox illa ipsa cutis separata medicamentis suppurari, postmodum exsiccari debet, vt opportuna sit insitioni, quæ in naribus est faciunda. Tempus exsiccationis & suppurationis, in corporibus non vnum, at multiplex pro illorum commoda temperie ac nutritione, vbi vero cognoscitur apta cutis, insitioni, in eius & narium extremis oris scarificatio strictim faciunda venit, vt suturis brachia cutis naribus ex arte adiungi possit. Veruntamen ne in vario corporis motu partes istæ hoc pacto coniunctæ, distrahantur & lacerentur, fasciis opportunis brachium capiti deligatum contineatur, vulnus & insitio illa medicamentis epuloticis curetur.

Deligationem vero soluendam indicabit vnitio & proba cutis enutritio; quæ longe euariat pro corporum diuerso temperamento. Cæterum vbi optimam vnionem vulneris, cutis enutritionem animaduerteris, brachium à facie seiungatur, illiusque vulnus, aliquot dierum spacio perinde ac cætera curare oportet; quæ vero reliqua est cutis, insitionis opus & naribus adiuncta visitur, in nasi formam est redigenda, gladiolisque effingenda, nimirum in parte ipsius inferiori vt myras seu nares earumve foramina patentia, nasi columnam, globulum & pinnas repræsentet adiuncta cutis, quod non ita difficili negotio præstatur, quemadmodum & reliquum huius operationis, vt fere omnes hactenus & clarissimi quoque viri credere visi sunt. vulgo enim fertur, eam esse cruciatus & laborum vim ac numerum in hoc opere efficiundo, vt satius sit decurtatas gestare nares. Verum longe falluntur omnes: imo tolerabilis ita est administratio in ægris, vt præ opere ipso superet omnem admirationem, aliaque sint in chirurgia multo spinosiora & difficiliora. Sed opus susceptum prosequamur.

mur. Columna gladiolis parata si oppositæ parti coniungi debet, in philtri confinio superiori paulo intimius locus scarificatione aperiendus, simul & columnæ pars extrema, suturisque adiectis ea curatio adhibeatur, quæ in reliquis etiam adhiberi solet. In narium interim cauitate ad earum figuram & magnitudinem turunda imponatur, postremo cannula plumbea seu argentea: ac vt exterior superficies elegantem formam suscipere possit, tectorio argenteo seu plumbeo, à quo arcte nares complectantur, iuxta naturæ exemplar forinsecus inuestiatur. Sic restaurantur nares artis beneficio, ita probe, vt quandoque natura superetur, & cum à cutis colore discesseris, (qui prioribus illis diebus, non ita viget, arte tamen occurrimus) non distinguas aliquo pacto adiectas nares, vt quilibet testari potest sensuum iudicio, qui nares à me restitutas, huius anni viderit. Fuerunt enim plures, inter quos vnus nobilis D. Sigismundus Barianus, alter nobilis D. Alexander Vinstinus, Placentini ambo; quibus dum digladiarentur ensibus, nares dissectæ fuerunt; Octauius Facinus, Placentinus etiam: ac Flander vnus, D. Henricus van Banesghem Andovverpiensis. quibus omnibus nares ita ad naturæ exemplar restituimus, ita numeris omnibus absolutas, vt consilio rationeque adhibita, his faueant potius quam prioribus ex natura susceptis. Quæ tacuissem profecto, ne ansam aliquibus præberemus nobis maledicendi, vtpote qui nostra iactare videamur, nisi arti aliquo pacto vim inferre crederemus eius opera perstringentes: Sed epistolæ modum iam excessisse videmur: in qua si tibi prorsus non fecimus satis, clarissime vir, præstabimus opere nostro, artis arcana omnia & misteria continente: cui licet extremam iam imposuerimus manum; editionem tamen prorogare cogimur, cum desiderentur adhuc instrumentorum icones & simulachra: quæ omnia diebus sese longius porrigentibus æstiuis proximis curabimus perficiunda, & in communem mortalium vsum libenti animo proferemus. non enim ij sumus qui artem hanc veluti in compedibus apud nos manere velimus, sed longius vagari apud cæteras etiam gentes desideramus: ob quam rem etiam omnibus copiam videndi fecimus dum operati sumus. Sed minus fortassis calamo excurrimus. Valeas itaque vir clarissime, & me ama. Bononiæ die 22. mensis Febr. anno à partu virginis M. D. LXXXVI. *Tagliacotius epist. ad Mercurialem.*

Exstat publicitus Clariss. *Tagliacotii opus cheirurgicum de eodem ipso argumento*, ingeniosum & luculentum, cum picturis.

Observatio.

Ab ictu nasi profluuium purulentum, vnde magni ossis excretio.

Vidi Iuuenem Sacerdotem, cui à multis mensibus quem recepisset ictum supra nasum, fluente perpetuo pure, tandem prorupit magnum os, ac longum: nullo externo apparente humore, & sine insigni dolore, quod mirum. Homo interea crapulosus. *Ioan. Bauhinus de obseruat. propr.*

Observatio.

Cuidam nasus cum superiore labro ac mandibula adeo præcisus: vt supra mentum propenderet: qui ingeniosa chirurgi curatione, ita conualuit: vt nullum accepisse vnquam vulnus videri posset.

Contigit nobis in oppido Frexenal, vt hominem curaremus, cui facies vulnerata ferro fuerat, ab ipso nasi & superciliorum confinio, vsq; ad vtriusq; labii vtrinque extremitatem, & diductionem: ita vt nasus cum mandibula superiori, ac dentibus supra mentum deciderint. qui autem illi domi adstabant, imprudentissime se gesserant. nam lineo panno vulnus obstruentes, eam faciei partem quæ deiecta fuerat, sic temere iacere siuerũt. cum nos vocati accessimus, eam partem; nasum inquam, & mandibulam, iam frigidam, & pene mortuam depræhendimus, vt acus difficilime potuerit penetrare, tamen totum locum acu commisimus, atque vt mandibulę superioris ossa, suis ossibus, vt natura fert, interius cohærerent. Idque hoc modo: ligauimus vittam duobus digitis latam, fronti circumdedimus, cui ab inferiori parte limbus esset, cui fortiter fila committi possent: ei vittæ duas assuimus alias à syncipite in occiput, & ab aure in aurem, in crucis modum, angustiores illas quidem, quæ tantum latiorem illam tenere possent. Hæc vbi parata fuere, cui grandiori filum longum indidimus, atque ex vitta ambiente fila, inter aurem & frontem ligauimus, quod inter primũ molarem dentem, & caminum transmisimus, atque ad vittam retulimus, quæ frontem cinxerat: deinde rursus dentes è regione petendo, atque hoc modo assuentes, mandibulam cum naribus, simul aliis quibus conueniebat, ossibus commisimus: deinde cutem acu iunximus; ita ergo, vt diximus, colligatum tenuimus, quoad membra inuicem coaluissent: tandemque diuina ope restituimus, vt nullum accepisse vnquam vulnus videri posset. *Arcæus libr. primo, cap. 7.*

Observatio.

Aliud admirandi circa nasum à tauro inflicti & curati vulneris exemplum memorabile.

Eadem etiam ratione homo à nobis curatus est, quem taurus petierat, cornuq; sub mento ab aure ad mandibulam vsque superiorem, eam etiam faciei partem aperuerat, quæ sinistrum oculum à naso disiungit, cum cornu extremitas (vbi ij qui erant, maxime autem homo ipse affirmabat) plus decem digitis prominuisset: consuimus autem acu locum, qua cornu subierat, & qua prodierat etiam, mandibulam vero ipsam, vt in superiori curatione dictum est, alligauimus, atque exterius quidem iuxta præcepti nostri rationem curauimus, interius autem os ipsum frequenter lauari iussimus, decoctione ex hordeo, rosa, balaustiis, & melle rosato colato etiam admixto; atque ita breuissime curatus est; multis tamen ossibus è palato decidentibus, quæ cornu fuerant comminuta, atque in palato ipso foramen relictum, quantum pollex digitus subire posset. Vbi autem omnia sana, cutisque fuerat inducta, foramen illud super cortice leui, affabreque adaptata, lino etiam circumuestito obturauimus: qua ratione

prouisum est, vt & loqui & edere atq; bibere recte posset. Noctu tamen auferendum curabat, ne foramen magis aperiretur: interdum autem reponebat. *Idem loco citato.*

OBSERVATIO.

Circa tempora sagitta vulneratus, post annos viginti quinque teli partem sternutatione reiecit.

QVidam Græcus Suirus nomine mihi notissimus, Chalcidis in expugnatione tempore sagitta vulneratus, ductus inter captiuos à Turcis, persanato quoquo modo vulnere, annis 20. vitam duxit seruilem. Tandem Cydonem venit, postque quintum annum, dum aqua per æstatem frigida os collueret, concitatis supra modum sternutamentis, magno pruritu inter maximos conatus, prosilit è naribus sagittæ frustum digiti medii longitudine, ferrea acie, nec aliam vulneris notam reliquit. Dum id Medicis Venetis inter mira naturæ refero, aliquibus non credentibus, aliis inter contentiones, vt fit, viam indagantibus. Ecce ex improuiso Suirus Græcus noster, qui forte tum Venetias venerat, rebus dubiis accitus imo fide carentibus sagitta demonstrata, quam miraculi gratia seruabat, testimonium verissimum dixit, qui cum antea per annos 10. in vrbem non venisset, pro discutienda veritate casu oblatus non credentibus fidem attulit. *Alex. Benedict. lib. 4. c. 24. Anatom.*

OBSERVATIO.

Teli spiculum naso transuersum inflictum, inibi absque singulari noxa hærens.

VIDI quendam deferentem telum in naso ex transuerso fixum, versus aurem sinistram & nullum dolorem faciebat, nisi dedecus in loquendo, & difficultatem in mundando nasum, quia per medium erat fixum. *Anglicus in compendio. pag. 233.*

OBSERVATIO.

Sagitta circa nasi regionem inflicta, vti tandem singulari industria educta.

VOcatus ad curationem Principis cuiusdam, sagitta circa medium nasi sauciati, & inclinante nonnihil ad dextram vulnere, & detenta iam ad triduum sagitta, vulnus angustum admodum, & contractum deprædhendi, itaque tenui stylo sagittam diu multumque frustra perquisiui. Princeps vero, cum de doloribus & punctionibus ad dextræ auris regionem quæreretur: coniiciebam ei parti sagittæ apicem insedisse. Attrahens proinde & concoquens seu maturans emplastrum, ei loco induxi, ea spe, vt parte ad suppurationem deducta vel emollita, notæ aliquæ latentis teli, sese proferrent, quarum occasione sectionem instituerem. Etsi autem nulla signa, quæ sagittam proderent, apparerent, nihilo tamen minus proposito insistens, idem emplastrum diebus aliquot multis continuis adhibui. Verum cum ne sic quidem quicquam quod sagittam inibi hærere testaretur, depræhenderem, vulnus interea neglectum, scilicet, sua sponte coaluit, & æger ab omni medicamentorum vsu abstinuit. Atqui non ita multo post Princeps sagittam rursus ad nasi regionem hærentem persentiscens, rem mihi denunciat, itaque vulneri quod sua sponte conglutinatum antea fuerat, medicamentum acre, erodens, Cathæreticum dictum eousque imposui, donec huius beneficio recrudesceret, & recluderetur, quo aperto, sagittam rursus stylo ingeniose perquirens tandem extremum eiusdem, qua parte ligno iungebatur inueni. Itaque in vsu medicamenti huius corrodentis tantisper perstiti, donec iam manifeste in conspectum veniret telum, qua curandi via quatuor mensibus insistebam. Ampliato igitur vulnere eousque vt iam forcipulas quoque immittere liceret, telum mouere quidem concedebatur, educere vero minime, siquidem vehementer renitebatur, multis itaque ratione & experimentis tentatis, tandem non sine difficultate extraxi. Exacta autem sagitta, debitis & congruis remediis conglutinaui. Et si autem de medicorum sententia nasi cartilago minime restitui queat, à me tamen percurata est, ægro plene conualescente, neq; quicquam nocumentis ægri quod ad omnes functiones attinebat, obueniente. *Albucasis lib. 2. cap. 94. Chirurg.*

OBSERVATIO.

Iuuencula, phaseolo naribus intruso, & inibi tumescente non sine molestia per sternutamentum liberata est.

ILlustrissimam vrbis nostræ Iuuenculam scimus naribus altius faseolum incuria indidisse, qui humiditate multa per nares stillante seu profluente, maxime tumefactus, non leui noxa illam molestabat. Verum validissima superueniente sternutatione, extra pulsus, illam maxima molestia liberauit. *Donat. hist. mirab. lib. 2 c. 12.*

OBSERVATIO.

In nasi morbis vt remedia adhibenda.

IN naso multo magis, si ad radicem constrictus est, videndum, ne acris materia capitis illac deducatur Nam inde contingit, vt exeso nasi initio è naso loquantur, & vox vehementer vitietur. *Hollerius lib. proprio obseruat. 2.*

OBSERVATIO.

Ex venula in naribus fortuito sauciata, mortuus quidam.

AEtate nostra contigit Venetiis tonsor quidam cum in naribus pilos incommodos forcipe côcideret, venulam incaute secuit, tantoque impetu sanguis erupit, vt sistendi modum medici non adinuenerint, & ille vitam misere finiuit. *Benedict. lib. 4. c. 4. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Hirudo naribus imprudenter adhibita, eademque sursum in cerebrum penetrante: ægrum, nihil proficientibus medicamentis, necauit.

MAgna cautio est adhibenda in applicandis hirudinib. ad nares ne pro libitu cuiuis parti adhæreant. Nam accidit vt anno 1572. Romæ quidam Chirurgus voluerit cuidam ministro Cardinalis Farnesii hirudinem applicare, quæ cum putabatur adhæsisse parti interiori narium, quum de illa non amplius fuit Chirurgus solicitus, quæ paulo post penetrauit vsq; ad tunicas cerebri, & ibi iam diu commorata est, donec miserum hominem interficeret nihil

nihil proficientibus vllis remediis, quibus studuerunt illam rursus retrahere. *Pet. Paul. Magnus Placent. de venæsect. hirudin. &c.*

DE LINGVA.

CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Linguæ monstrosæ conformationes.

SCRIBVNT Æthiopiæ partem, cuius incolæ nascũtur toto corpore flexili, vt in omnem positionem sese cõtorqueant quam facillime, his ossa nervea esse non dubitandum. Aiunt iisdem & linguas geminas, quibus distinctim, ac pro arbitrio vti possunt. *Gemma lib. 1. cap. 7. Cosmocr.*

Infans cuiusdam nobilis duplicem habuit linguam, secundum latitudinem diuisam. Inferior autem pars progressu temporis emarcuit, & tandem anno ætatis quarto, variolis laborans, è vita excessit. *De Io. Franci Hildesii Med. Cameniceni obseru.*

Aliquando præsentatus fuit quidam, temporib. nostris qui habuit vndecim linguas, & vndecim ora, & labia incompleta viginti duo: & fuit mortuus antequam nasceretur. *Albert. comment. ad lib. 2. physico. Aristot.*

Vidimus partus qui exertas ac ceu dependentes tenerent linguas, instar vitulorum recens iugulatorum. *Peucerus in Teratoscopia.*

MAGNITVDO.

OBSERVATIO.

Lingua prægrandis natura.

VIdimus linguam cuiusdam mirum in modũ auctam idque citra omnem sensum doloris, vt neque œdema neque scirrhus, neque phlegmone videri posset. Nam neque excauata est sub premente digito, neque sensum amisit, neque dolebat. Sed hic affectus incrementum quoddam erat partium, ita tamen vt ipsa partis essentia ab omni noxa videretur immunis. *Gal. lib. 1. c. 9. de diff. morb.*

Linguam homini cuidam adeo grandem vidimus, vt mendacii suspicio silentium indicat. *Scaliger. Exercitat. 199. 2.*

Vidi aliquos qui magnam admodum linguam aliorum comparatione haberent, & obseruaui eos tardius & ægrius loqui & aliquando hæsitare. *Trincauella lib. 5. c. 10. de rat. curand. par. hum. corp. partes.*

Nouimus nos Ioannem Fugacinam mercatorem Mantuanum lingua adeo longa & flexibili donatum, vt quoties vellet, vel nullo negotio, boum more in nares inderet. *Donatus histor. mirab. lib. 6. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Lingua non natura, sed morbi vitio portentosæ magnitudinis.

SANE linguam ita tumefactam cuidam vidimus, vt ore hominis contineri non posset. Is nec venam inciderat vnquam & sexagenarius iam erat, horaque diei fere decima erat cum ad eum primum accessi & vidi. Ac visus mihi est vsitatis mihi pilulis, quæ ex aloe, scammonea, & colocynthide constant, vespere datis purgandus, ipsi tamen particulæ affli-ctæ suasi refrigerantium aliquid imponere, saltem in initio. Post enim, inquam, applicabimus, prout suadebit euentus. Verum id vni medicorum non placebat: ac propterea pilulas quidem sumsit: de locali tamen remedio deliberatio in diem posterum est dilata, quo tempore etiam efficacius aliquid præstiturum, quicquid probatum fuisset, sperabatur, & purgato scilicet iam toto corpore, & humoribus ad inferna reuulsis. Cæterum ea nocte euidentissimum per quietem insomnium, nostrum homini consilium approbauit: ac materiam ipsam medicamenti definiuit, lactucæ succo collui iubens, quo ille solo vsus, prorsus est sanatus, nullius alterius egens. *Gal. lib. 14. c. 8. methodi medendi.*

Ego aliquando vidi ita magnificatam linguam, propter humores ad eius substantiam venientes, & ipsam imbibentes, quod quasi totum os replebat, & aliquando os exibat, sicut dicit Auicenna. *Valescus lib. 2. cap. 66.*

Ex sanguinis plenitudine interdum ex phlegmonis abundantia, ita excrescit lingua, vt prodigii more ingens ex ore excidat: quod in quadam fœmina ex gallico morbo vidimus. *Benedict. lib. 5. c. 11. de curan. morb.*

Nos etiam duos vidimus, quibus lingua ita intumuit, vt neque loqui, neque comedere possent, imo duas (erant enim mulieres) quarum altera in ætate iuuenili erat, & cum iudicarent medici esse infectam morbo gallico appellato, decreuere illam inungere, vt eo tempore inungere solebant, antequam irreperet consuetudo, vt ex decocto ligni guaiaci curarentur: medicus vero, cui se curandam commiserat, vsus est satis imprudenter vnguento. nam præter id quod plus hydrargyri, vel (vt nunc aiunt) argenti viui addidit, quam par esset, inunxit etiam caput, vel potius capiti ceratum ex eadem materia apposuit: quo deinde factum est, vt humores violentius commoti præcipitanter ad linguam confluxerint: vnde illa adeo intumuit, & elongata est, vt in ore contineri nequiret, sed exertam diutissime, imo vltra mensem detulerit, deinde resoluto tandem tumore, linguam retraxit: sed abiecta pelle vniuersa quasi vagina, & extra os relicta. Altera vero erat iam in primo senio, cui cum cœpissent variolæ, ab Arabibus appellatæ, efflorescere, & extuberare in vniuerso corpore, tanta earum copia occupauit vniuersam faciem, & adeo illa intumuit, vt res monstruosa videretur: nec modo facies tota intumuit, sed & lingua correpta est ab adeo numerosis id genus tuberculis, vt intumuerit adeo, quod totum os repleuerit, neque eam mouere quoquo per os poterat, neque comedere, nisi quod cibus fluens per fistulam impositam, imo vi adactam inter linguam & buccam instillabatur, & ita alta est non sine magno discrimine, donec inclinante tumore, lingua mutata pelle, rediit ad pristinum statum. Prior tamen iuuenculæ tumor referebat potius modum frigidi & pituitosi tumoris, quamuis non sine aliqua acrimonia. *Trincauella libr. 5. cap. 11. de rat. curand. partic. hum. corp. affect.*

GVSTVS.

OBSERVATIO.

Gustus vt fiat & quæ eius sedes, quæ instrumenta sint, sententia noua.

GVstus elementum aqueum nequaquam in palati sede inferiore constituit, neque in linguam effudit alieno humore sæpius imbuendam, cum ipsa debuerit potius supplere pro sensu crassiusculo solius medii locum: sed peculiarem habet humorem aqueum in substantia rara hactenus ab anatomicis non animaduersa, quæ quidem specie dura, oblonga, inæqualis, cum fœtu piscium optime comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius, quod intra narium amplitudinem situm, ab osse sphænoide versus palatum exporrigitur, & vomeris speciem præ se fert. huic ego aquam illam gustatilium rerum discretricem ingenitam puto, quæ partim circumsitas tunicas, partim à plexu mirabili inter processus clinoides ossis sphænoidis posito, & hinc per occulta foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissimos ramulos ingerente, instar aliarum rerum quæ continue defluunt, continue restauratur. Et paulo ante. Gustus elementum crassius, quam vt externas species absque maiori elaboratione percipiat, peculiare medium postulabat continuum scilicet tunicarum neruorumque contextum: & totius propemodum substantiæ communione cognatum. *Gemma lib. 2. artis Cyclognomicæ. pag. 65.*

OBSERVATIO.

Quidam gustatu omni destituti, ita vt neque iucunda aut iniucunda discernerent: indifferenter vitra, lapides, ligna, viua animalia, carbones, pisces, fœnum, lineos & laneos pannos, atq; id genus alia vorabant.

VIdi in Augusto Corbeta patritio vrbis nostræ: scilicet vt nullum perciperet saporem. Cum enim lingua sit instrumentum saporum, per neruos tertii & septimi paris ex offensa illorum ablatus est totus gustus, & sentiebat odores: & non percipiebat sapores: & percipiebat ex pipere dolorem: sed non saporem. Et hoc docet esse verum, quod alias diximus, sensum noxii esse in toto corpore. Et ideo duæ istæ quæstiones non conuertuntur inuicem: an omnis sensus fiat per neruos, & an totum corpus sit sensile. *Cardanus comment. ad lib. Hippoc. de aliment. lect. 40. text. 41.*

Maxima admiratione me affecit inspectio Lazari vitrivoracis vulgo dicti, quem patritii omnes Veneti, imo Veneti omnes, omnes Ferrarienses de facie nouerant. Hic nullo prorsus gustu, dum viueret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil iniucundum persentiebat: insipida, amara, dulcia, pinguia, salsa, acria non distinguebat: vitrum, saxa, lapides, ligna, viua animalia, carbones, pisces è viuario extractos adhuc salientes vorabat. Vorabat lutum, lineos, laneosque pannos, fœnum, stipulam, & vt breui omnia complectar, quicquid homines, quicquid animantia vorant, quicquid edendum, seu deglutiendum potius offerebatur, mercede proposita dictum ac factum ingurgitabat. Testis est inter reliquos Martinus Aromatarius Patauii ad Angeli insigne, cui sacculum carbone refertum, & saccum insuper deuorauit. quo viso persoluit, quod pollicitus fuerat, comminatus ne ad pharmacopolium amplius accederet: veritus ne se cum taberna & vasis esitaret. Cum igitur hoc naturæ monstrum mihi dissecandum esset Patauii, cœpi huiusce rei diligenter quoad eius fieri potuit, causam venari, quam me tandem Deo duce ex particulari illius structura assecutum esse confido. Nam quarta neruorum coniugatio, quæ gustus gratia in aliis hominibus à natura producta est, in hoc Lazaro vitrivorace neque ad palatum neque ad linguam reptabat, sed ad occipitium reflectebatur. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Gustatu quoque non minus quam articulati sermonis vsu destitutus fuit monstrum illud hominis, quod à multis annis hic in Xenodochio publico altum omnes nouimus, cui Ioanni gutturoso seu chœradico (vulgo Kropffhans) à chœradibus, quibus præter alia monstrosa insignitus erat, nomen fuit. Huic ego à Iodoco Husero Consule, aliquando in nuptiis, experimenti gratia, ex secundæ mensæ quisquiliis bolum oblatum, ex sale, nucis iuglandis quantitate, caseo, corticibus castanearum tostarum & pomorum, allatis etiam ex culina carbonibus, spectante morione, cũ vino remistum, patulo ori ingestum vidi. Quam ille miscellam, vbi auide admodum deuorasset, tantum aberat, vt inde aliquid offenderetur, quin nutibus aliam quoq; expeteret, certissimo frustrati gustatus argumento. Capite erat Thersitico & deprauatæ omnino constitutionis, vnde reliquorum maxime internorum sensuum mutilatio & fatuitas. Ad nulla ciuilia opera perficienda, præterquam ad ligna portanda & culinæ seruiendæ, vtilis: præcipua ei cum pueris conuersatio, quibus, vt & aliis quoq;, animi sui sensu nutibus, & manuum agitatione exprimebat. Puellis, ancillis & fœminis plurimum fauere visus est, quod inde accidisse puto: siquidem à nonnullis ad lupanar aliquando abductus, venerea expertus est. Fuit autem natura mutoniatus & nasutus: quando ei egregie de membro virili (quod ille ad impurorum quorundam hominum prouocationem ostentare solitus fuerat) prospectum erat. Ita factum, vt quod in reliquis partibus & sensib. natura denegauerat, hoc ipso membro cumulatissime rependeret. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Moueri linguam posse, eiusdem tactu & gustu amisso.

IN linguæ affectibus præclare se gessit Galenus, nam cum ea laboret triplici affectu sentiendi, gustandi, atque loquendi, gustus autem sit quidam tactus exquisitior, ideo ambo hæc à neruis tertii paris cerebri habet. motum autem & loquendi facultatem accipit, à neruis septimi paris ipsius cerebri: quo fit vt moueri linguam amisso prorsus tactu, & gustu eius possit, sicut accidit Augusto Corbettæ amico nostro, vt contra amittere motum linguæ saluo gustu licet vitiatis neruis, septimi paris, non his qui à cerebro veniunt, quod longe frequentius quam primum accidit, idque persæpe videmus: sicut & id quod lingua semisyderata sit. *Cardanus parte tertia de caus. sign. ac loc. morb. num. 53.*

DE SERMONE ET VOCE.

OBSERVATIO.

Cuidam integre valenti per interualla & periodos sermonis vsus ademptus & restitutus.

Visus

VIsus est etiam cui leuiore ex causa biduum, triduumve loquela adimeretur, moxq; repente & inopinato redderetur, & qui sæpius ex interuallis & circuitibus modo loqueretur, modo mutesceret integre, sano corpore. *Fernelius lib. 5. c. 9. Pathol.*

OBSERVATIO.

Vsum sermonis interdum ex inducta obliuione intercipi.

OBSERVATUM à me est plurimos post apoplexiam aut lethargum, aut similes magnos capitis morbos etiam non præsente linguæ paralysi loqui non posse, quod memoriæ facultate extincta, verba proferenda non succurrant. Idque potissimum notauimus in clarissimo viro Nicolao Seldio olim Cancellario Eichstadiano, & vidua quadam Grulichiana Fuldana fœmina. *Oethæus de obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Indignatione quadam obmutuit in totum.

NAusimenis Atheniensis vxor, cum filii ac filiæ suæ stupro interuenisset, inopinati monstri percussa conspectu: & in præsens tempus ad indignandum, & in posterum ad loquendum obmutuit. Illi nefarium cōcubitum, voluntaria morte pensarunt. Hoc modo fortuna sæuiens huic vocem, iis vitam ademit: illi propitia donat. *Valer. Max. lib. 1. cap. 8.*

OBSERVATIO.

Pueri quidam ad nonum aut duodecimum vsq; annum sermonis vsu destituti, tandem vel ætatis decursu aut sua sponte vel etiam artis opera vocales facti sunt.

RElatum est Maximilianum Friderici III. Imperatoris filium vsq; ad nonum ætatis suæ annum prorsus elinguem, & mutum fuisse, sed tamen beneficio naturæ non solum sermonem acquisiuisse, verum etiam fuisse eloquentissimum. nam in ipso existimandum est vitium originem duxisse ex larga humiditate, quæ ætatis progressu consumta fuit. *Mercurialis lib. 2. c. 8. de morb. puer.*

Puer annos natus duodecim filius Hieronymi Gradii patritii Ragusæi, qui ad ætatem hanc vsque cum pro muto haberetur nūc demum loqui cœpit, scatebat, enim puer hic quibusdam excrementis humiditatibus quibus temporis & ætatis progressu, consumtis expedite, & concinne, eum loqui speramus, ad nucham namque laqueum inditum fuit, quo capitis humiditates superfluæ, apprime extinctæ sunt, vnde ipse loqui cœpit. *Lusitanus cent. 6. curat. 5.*

OBSERVATIO.

De angiglossis seu mogilalis.

ANGIGLOSSI difficulter pronunciant L, R, K, atque in loquendo restitantes loquelam præcipitant. *Galen. comment. 2. libr. 1. Epidem.* τραυλὰς appellat, qui ex musculorum linguæ vitio balbutiunt. Nascitur enim id vitii, aut quia breuior lingua, vel quod imbecillior ab intemperie humida, vnde & mollior, vt in quadam paralysi: nonnunquam ex intemperie sicca, frigore, ira concitatiore, calore. At sæpius hic nascitur morbus ab adstrictione membranæ linguæ subiacentis. Purgandum corpus: parcius viuendum, vt minor sit copia sanguinis: refrænantibus sanguinem alimentis, frictionibus reuellendum. *Albucasis parte secunda*, incisionem secundum latum instituit, & ab arteriæ, quæ illic est, sectione cauet, hæmorrhagiæ metu. Colluit statim aqua rosacea, aceto, aq. frigid. vitata posca. Sed in mediam incisionem inducit linamentum, ne rursus pars ligamenti reliquo ligamento consuescat. In hæmorrhagia lenticulari cauterio inurit. Quod si breuioribus neruis, qui ad motum in palatum & dentes feruntur, id acciderit, res incurabilis, vt cum breuior lingua. Aliquando siccioribus iisdem, nec ita sese extendentibus accidere potest. *Hollerius libr. 1. cap. 13. de morb. intern.* Eo morbo laborans Episcopus Senensis, frater domini de Beauiour, cum medicos impostores ad curationem adhibuisset, consumpta grandi pecunia nihil profecisset, ac tandem me vocasset, aperto malo, & variis commemoratis causis, quas medici suspicarentur: cumque vnicam causam esse adstrictionem membranæ, quæ sub lingua est, vnde prohiberetur motus linguæ, qui ad priores dentes extenditur, indicassem, necnon vnicum esse remedium scriptum à Celso, Paulo Aegi. Aetio, & recentioribus medicis, cognitum etiam vulgo, vt membrana illa succideretur, miratus quod affirmarem eam causam vnicam, & curationem ab omnibus scriptam medicis, ignotam ab iis, quibus sese commiserat, omnino sese consiliis nostris summisit. Monui, nam peregre proficiscebatur, vt experto chirurgo vteretur: qui vulsella prehensas membranas (filum vulgus vocat) succideret, ne altiore plaga hæmorrhagia moueretur. Quanquam scribit Celsus nouisse quendam, qui succisa ea membrana, nihilo melius sit locutus. Adeo, inquit, in medicina etiam, vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi conuenit. Sed & priusquam ad incisionem veniretur, suasi totius corporis & linguæ resiccationi incumbere. Ille autem interceptus negotiis, de morte fratris cæsi, & inde contra homicidam commota causa abiit. Adhæc quibusdam incisum est filum, sed mansit intermedius callus, non caro mollis: vnde nihil effectum fuit. Quod chirurgis diligenter considerandū. *Scholiographi ad idem caput.*

Si à membranæ ligamentalis (filum vulgus appellat) linguæ subiacentis adstrictione & breuitate malum est, incisio eius secundum latum facienda venit, magna cura habita, ne venæ & arteriæ, quæ illic sunt, violentur, hæmorrhagiæ non facile sistendæ metu, mox oxicrato colluendum est os, in mediamque incisionem inducendum linamentum syrupo de rosis siccis, aut melle rosato imbutum: ne rursus pars ligamenti, de nocte præsertim, quo tempore altum silentium, altaque quies linguam continet, reliquo ligamento consuescat. In eundem finem hac sæpe transadigendus digitus, & lingua vehementius versanda, atque ab ore proferenda. Nonnunquam tamen id ligamentum adeo crassum & breue est, linguamque adeo arcte constringit, vt incisioni quæ ferro fit, locus esse nequeat, sine magno & manifesto ab hæmorrhagia vitæ periculo. Tum igitur acus filum ducens transadigenda est, indeque filum indies arctius, arctiusque constringendum, donec sensim linguæ ligamentale id vinculum, quod immodica breuitate sua motus eius libertatē intercipiebat, tabefecerit, & disruperit. *Pareus lib. 16. cap. 29.*

PROMISCVA.

OBSERVATIO.

Linguæ & vteri sympathia mira.

VIdimus in quadam matrona Cydonæ diu locorum vitio à partu laborante, dimidia lingua nigrore quodam diu infectam, nec colorem, nisi discusso morbo delituisse. *Benedictus libr. 25. cap. 1. de curand. morb.*

Fissura eam distingui non satis perspicuum est, sed ex offensione intelligitur, propterea partem alterutram Apoplexiæ morbo periclitari: & in vuluæ quoque malis nigrescentem, altera parte illæsa continuis diebus vidimus. *Idem libr. 3. cap. 21. Anatom.*

OBSERVATIO.

Linguæ affecta in pestilenti febri rara & formidanda historia.

NOui mulierem cui in pelliculas crassas & glutinosas non solum lingua, sed & œsophagus vniuersus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunicæ putruerunt. Hæc inter initia sitiens magnopere, vinum austerum & rubrum sumpserat in vno die prope ad quantitatem libr. 6. vnde sic illi guttur incanduit, vt nec liquidiores cibos transmittere, nedum medicamenta potuerit. Obiit illa miserrimo fato damnans humana præsidia, multumque impatiens, quod ne potui quidem accipiendo in acerbissima siti, viam aut instrumentum commodum reperirent. Vrina huic alba semper inter calores maximos totius corporis, in qua tamen odor grauis & pisculentus indies augebatur, vnaque fluebat primo furfurea quædam: inde & pelliculæ magnæ: & postremo pus manifestum, villis, festucis, & tunicis variis intertextum. Aderant singultus, ructus assidui, cum tanta doloris acrimonia circa præcordia, vt tanquam parturiens miserrime clamitaret. Sed post deliria, parua ventris torsio superuenit, ac primum fœtida, purulenta per sedem copia incredibili profluxerunt: inde & sanguis per os & per posticam cum dolore punctili, vehementi: atque ita per acerbissimos cruciatus extincta est paulo post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel causis omnibus exploratis, in artium atque artificum vbertate maxima, omnem cum velit humani præsidii atque operationis aditum intercludit. Profecto (vt retuli prius) ea membranarum defluxio pro quantitate sui, certum morituris prænuntium misit. nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis syderatione contigerant, vt etiam per anatomen deprehensum est. Plerisque dissecto corpore vniuersa hæc viscera, aut maior illorum portio nunc nigra vt carbo quispiam visa est, nunc suppuratis pustulis plena, fit enim facillime, vt per consensus tunicarum pituita concrescens iugiter adhærescat eademque salsior, aut virulentior, subiectam œsophagi linguæque substantiam depascatur. *Gemma lib. 2. cap. 4. Cosmocrit.*

OBSERVATIO.

Conuulsione quidam sibi linguam mordicus amputauit.

NVper quidam in magna vniuersi corporis conuulsione, linguæ anteriorem partem mordicus abscidit: qui deinceps à conuulsione quidem reualuit, sed loqui, vt antea, non potuit. *Galen. lib. de morb. diff. cap. 8.*

OBSERVATIO.

Lingua abscissa sine valetudinis noxa.

COrreptus quidam non ita pridem vehementi vniuersi corporis conuulsione, linguæ anteriorem partem mordicus amputauit: atq; hic reualuit quidem à conuulsione, sed loqui, vt antea, haudquaquam potuit. *Galen. lib. 1. c. 8. de diff. morb.*

Non equis modo, sed hominibus periuris linguā clauis affigere trunco, illiusque primam præscindere partem, non in Germania tantum, verum & Bononiæ & in Hispaniis citra noxam vidi. *Langius, epist. 4. tom. 1.*

VARIA IN LINGVA VISA.

PILI.

OBSERVATIO.

Pili in lingua geniti, satis longi.

IAcobus ex flumine male habebat, quem cum curandum susciperem, & varia interrogarem: Ecce mihi respondet, in eius lingua pilos magnos etiam breui tempore gigni, quos quandoq; propriis eradicat manibus, id quod tunc rem mihi experiundam indicat, pilum namq; intra noctem genitum non esse conscii satis sumus, cum pilus paulatim tanquam lorum crescit & producitur. Crediderim tamen ipse vt pili huic in lingua crescunt, ita in eius corde quoque abundare. Vt olim Ferrariæ experti sumus in quodam à nobis consecto, cuius cor pilis circumseptum erat, audacissimus tamen hic erat grassator, & latro insignis. Iacobus vero de quo agimus, bonus videtur, cum scoquis tamen, piratis, prædonib. ac latronibus insignibus iuxta patriam suam maximum habet commercium, imo & affinitatem. *Lusitanus curat. 65. cent. 6.*

SPONGIA.

OBSERVATIO.

Cuidam spongia carnosa in lingua enata, quæ à resectione in tantum excreuit, vt faucibus vndicunq; occupatis, ægrum suffocaret.

FRancofurtensi ciui cuidam, spongia carnosa in lingua enata, quæ sectione & caustico ex auro candente coercenda fuerat, verum cum à prima resectione tumor ad eam, exiguo tempore magnitudinem excreuisset vt vniuersum os & fauces occuparet, tandem ægrum, dormientem suffocatione necauit. *V. Henneri obseruatio.*

LAPIDES.

OBSERVATIO.

Lapides prodigiosæ formæ & magnitudinis in lingua nati, sermonis vsum nonnullis intercipientes.

QVæ circa linguas eleuantur coagmentata & exigui existentes lapilli, & quæ podagricis iuxta articulos debiles illorum sunt, etenim ossium natura causa, & quod durescat est, & quod contendatur. *Hippocrates lib. 2. sect. 3. Epidem.*

Vidi lapidem generatum sub lingua cuiusdam viri prohibentem ei locutionem: & eo remoto lapide rehabuit vir loquelam. Et generatur ab humoribus grossis, qui indurantur ad inuicem simul donec

nec ad lapidem conuertuntur. *Auenzoar. libr. 2. tract. 2. cap. 2.*

Zoar recenset visum à se hominem, cui ex nascente intra linguam lapide, loquendi vis amissa est, ex ablato restituta. *Thom. à Veiga. comment. ad c. 5. lib. 1. loc. affect, Galeni.*

Sub lingua lapidem ad quantitatem fabæ generatum, se vidisse scribit *Gentilis referente Nicolo* 5. 4. *tract. 1. c. 6.*

Ego vidi lapidem sub lingua generatum in Domino Nicolao de summa Ripa: *Foroliuiensis comment. ad aphor. 79. lib. 4. Hippoc.* Idem ex eo repetit *Guaynerius.*

Quibusdam sub lingua inuentum lapidem scripsere. *Benedict. lib. 22. c. 31. de curand. morb.*

Vnum lapidem sub lingua cuiusdam heroinę natum & inde euulsum instar strobili, cōspicatus sum. *Montuus lib. 4. c. 1. Anasc. morb.*

Torgæ in aula Principis Electoris vera laude illustrissimi Ioannis Friderici tibicen erat, quo buccinatore nonnunquam Princeps vtebatur, in eo studio cum ingenio, nec sine industria versatus: Ioannem Steidelium vocabant. Huic tuberculum sub lingua surgit duriusculum & diuturnum, sed doloris expers prorsus: quod ipse & quos consulebat ex flatu vehementi sic intumuisse opinabantur. Sed cum paulatim accresceret, & buccinanti impedimento esse cœpisset, à chirurgis consilium petit, qui malagmatis foris appositis, intus autem gargarisationibus tumore mollito, saniem tuberculum illud facere cogunt: quod dum ictu aperiretur, exprimereturq;, iuxta pus durus lapillus exilit, qui etiamnum penes me est, vt bina pisa magnus teresq;, cum arefacta atq; excorticata lauri bacca similitudinem habens, colore spadiceus, & iustæ grauitatis. Vulnus deinde sanatum integre fuit, & tumor euanuit, nec tibia canenti amplius moleste obstitit. *Kentmannus libell. de Calculis, nu. 3.*

Sub lingua lapides genitos vidimus. *Gemma. ca. 6. lib. 1. Cosmocrit.*

Ranula lapis, qui sub lingua oritur, vt Augusto castri Sancti Petri: cui me præsente forma & magnitudine similis è linguæ radice eductus est: leui negotio, cum ante loqui vix posset locusque doleret. *Cardanus comment. ad libr. Hippocr. de alimentis lect. 40. text. 41.*

Vidi in linguę venis, quas Græci ὑπογλώττιδας, nostri Raninas appellant, præ maxima ariditate sanguinem in lapideam duritiem conuersum. *Ioubertus, Prouocatione ad paradox. 3. dec. 2. contra sentent. Seidelij.*

Sororcula quædam Delfia annos 23. nata, ex iis quæ Diuæ Claræ votum præstant, cum circa os maxillæ inferioris prope mentum, longo tempore doleret, sub lingua in musculosa carne laxiore versus radicem, chirurgus Petrus Fredericus noster amicus & compater qui illam quotidie inuisebat, cum duritiem diu sensisset, abscessum in lingua futurum sperabat: huic ficum aridam per medium scissam continuo, ad suppurationem promouendam, loco dolenti apponit. & præter spem tumore iam emollito, lapillus quidam insigniter durus vltro exiuit absque incisione ad magnitudinem nucis auellanæ, formę tamen parum longioris, vt vidimus. Illo quidem lapillo expulso, statim omnis dolor cessauit, nullaq; suppuratione aut sanie vel pure subsequente; & quod dictu mirum est, labris vulneris per se rursum vnitis, absque vllis medicamentis.

Iam etiam istis diebus lapillum ex lingua prodeuntem vidimus paulo ampliorem ab alio quoque tandem expulsum. *Forestus lib. 14. obseru. 26.*

Res admiratu digna, lapillo erumpente, nec saniem nec sanguinem subsecutum fuisse, linguamq; ita per se coalitam forte, cum & vulnera linguæ facile per se coalescant, vt constat in periuris & iis maleficis, quibus lingua clauo perfoditur, facile coalescit & conglutinatur ob mollitudinem carnis. Non minus admirandum quod lapillus in spongiosa illa carne prognatus & concretus absque abscessu exeat: cum & in aliis abscessibus & tumoribus, vti atheromatis, in quibus pulli quid simile reperitur; in meliceridibus melli, vt seuo in steatomatis, contingit. at hic lapis durus ex lingua prodiit. *Idem in Sholio ad eandem obseruat.*

Quod quidem ex veteribus, nonnulli etiam nostri seculi Medici annotarunt, obseruatum à se, calculos quibusdam in ore sub lingua genitos, eius rei ipsemet ego hic Thorunii duo vidi exempla. Puer 7. vel 8. annorum dolere sibi quiddam sub lingua aliquandiu quæritur, idque quo diutius eo magis, ita vt linguæ quoddam impedimentum perciperet inter loquendum vel mastificandum: Accersitur Chyrurgus, is sub lingua pueri in carne illa spongiosa ac molli tuberculum quoddam animaduertens, digitis illud nonnihil comprimere tentat, magis magisque, ecce mox quasi albicans quidam punctus sese profert, is pergit præmendo, mox inde lapillus prosilit cinericæus, asperiusculus, quantitate nuclei interioris cerasi, vel seminis fœnugræci, aut paulo maior: neque dum tamen tumor satis subsidere & mollescere videbatur, dumque adhuc versatur chirurgus circa tuberculum illud tractandum, mox alter lapillus, priori magnitudine & forma colore pene respondens indidem erumpit, non sine præsentium admiratione: atque inde puer ab illo linguæ impedimento liber euasit.

Nobilis deinde Poloni minister adultior iam similiter per aliquod tempus molestiam sentit in carne illa molli, linguæ substrataque est, quæ molestia illi tandem aucta est, vt difficulter admodum moueret linguam, quoties vel loquendum vel comedendum esset, Tuberculum satis durum, dolore etiam non carens, sub lingua, dicto loco, ipsemet palpat digitis, premit, comprimit, contrectat sæpius; donec etiam inter contrectandum dehiscens tumor lapillum itidem albescentem effunderet, forma & magnitudine nucleo pineo prorsus similem: qui postquam exiisset, desiit illa oris molestia: ipse autem cum Domino suo me accedit, lapillum monstrans, & locum inspiciendum præbens, in quo illæ hæsisset, cuius cauitas tanta etiamnum apparebat, vt digiti indicis summitatem ad primum vsque articulum eo inserere possem. *Tidicæus suis mihi communicatis obseruationibus.*

Gryphsvvaldię Pomeranorum, vxori cuiusdam opificis quinquagenariæ catarrho frigido ex cerebro defluente, tantus in lingua & maxillis tumor subortus est, vt potum quidem summa cum difficultate, cibos vero solidiores nullo modo deglutire

 posset.

posset. Tonsor ad eam accitus, primo fauces & linguam diamoro, maxillas exterius oleo Chamomelino illeuit, postea eminentia quadam in inferiore & dextra parte linguæ apparente, eam vnguento Ægyptiaco perfricuit, apposito simul maxillis emplastro de meliloto. Quo facto, postero die lapis colore subflauo, magnitudine & figura hoc loco expressa è lingua excidit, nullo vel puro vel sanguine consequente. Expulso lapide tumor linguæ subsedit, & cauitas vlceris semel tantum vnguento Ægyptiaco leuiter inuncta, postea sua sponte intra paucos dies consolidata est. *Seidelius suis communicatis exemplis, de adiicienda lapidis figura.*

Cum inter secandum de venis duabus sub lingua ageret D. Iulius mentionem fecit, cuiusdam Monachi, qui adhuc in viuis est, & quem ipsi nouimus, in monasterio Diuo Antonio de Padua dicato, (vulgo al santo:) Is cum ante tempus non ita multum laboraret tumore sub lingua admodum duro, ab eodemque Doctore Iulio omnis generis malactica frustra applicata essent, tandem natura operante, ruptoque tumore, cum pauca sanie exiuit lapis, phaseolorum magnitudine, durissimæ substantiæ, vt etiam in terram proiectus, sonum etiamnum ædat: quem adhuc frater ille secum gestat, atque petentibus ostendit. *Spererii obseruat. Patauio accepta.*

VERMES.

OBSERVATIO.

Vermes in lingua.

NAscuntur vermes sub lingua, & in vlceribus, vt ex Valesco allegat *Montuus tom. 4. c. 19. Anasceu. morb.*

CVRATIONES.

OBSERVATIO.

Mutus & syncope affectus puer curatus.

PVero annos nato 12. repente syncope correpto & muto, in lecto reposito, temere quasi gesticulando, mouebatur corpus, crura & manus. Subinde garrulus vocatus non respondebat. Diem integrum ita habuit. Clysteres non retinebat. Balano acuta cũ hiera diacolocynthide & cucurbitulis in ceruice rediit & sanatus est. *Hollerius libel. proprio obseru. 14.*

OBSERVATIO.

Muti quidam sola animi vehementi incitatione vocales facti.

ANimæ imperio mutus Cræsi filius & natiuo linguæ ac vocis proferendæ impedimento affectus vocalis euasit, integræque sanatus est. Cum enim Perses quidam in Crœsum sibi ignotum occisurus irrueret, id filius eius mutus aspexit, timens patri, erumpensque in vocem, ira & metu percitus, dixit: Homo ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primum effatus, postmodum per omne vitę tempus vocalis extitit. *Herodotus in Clio.*

Aegles Samius Athleta mutus, cum ei victoriæ quam adeptus erat, titulus & præmium eriperetur, indignatione accensus, vocalis euasit. *Valer. Max. lib. 1. cap. 8.*

OBSERVATIO.

De Ranulæ natura, eiusque curatione recentiorum animaduersiones & experimenta rara.

IN ea oris parte molli & laxa quæ sub lingua est, & cui ea incubat, atque quasi vinculo alligatur, tumor colligitur batrachus appellatus, qui interdum phlegmonis, sæpius œdematis mollis & laxi speciẽ exhibet, è quo aperto mucus prosilit oui candido persimilis. *Fernel. lib. 5. c. 9. Patholog.*

Ranunculus quem Græci βάτραχον vocant, in inferiore oris parte, quæ sub lingua est nascitur, cuiq; ipsa lingua veluti vinculo alligatur: attollitur instar tumoris hæc pars, colore haud quaquam mutato, mollis, laxus, ac indolens: & tantus apparet tumor, vt inferiores dentes superet: rima autem media, dextram à sinistra dirimente, ranę posteriorem partem refert, vnde affectui nomen. Præcedit sæpenumero maxillæ inferioris dentium dolor, continetur vero in hoc crassus, lentus, oui albido colore & substantia assimilis humor. De curatione huius extant apud nonnullos quædam ex Albucasi translata. Errorem horum facile agnoscet, qui curationẽ quandoque viderit, ipse fecerit, aut hæc nostra legerit. Legitima curatio est scalpello vtrinque tumorem aperire: deinde vbi quantum potuerit humoris effluxerit, posca (exiguo sale addito) os paucis diebus colluere, donec nihil amplius humoris in tumore reliquum sit. Potest tamen & alia ratione humor in hoc tumore contentus educi, vulnere enim sub mento facto, mox effluit: sed tutissimum est intra os tumorem aperire. Si quid vero impedit, quo minus in ore cõmode fieri queat, tunc, vt sub mento fiat, proximum est, veluti cui vna cum Ranunculo vtriusque tonsillæ inflammatio superuenit. Hic vulnere, quo diximus loco, facto, adhibitis deinde tonsillarum remediis, ab vtroque liber euasit. *Dodonæus obseruatione medicinal. cap. decimotertio.* Pauci ex posterioris ætatis Medicis, qui de meden. morb. scripserunt, Ranunculi curationem attigerunt: qui vero eius meminerunt, magna ex parte ex Albucasi, aut Rhasi sua mutuati sunt. Michael Sauanarolus ex Rhasi similiter curationem in suo opere asscripsit: sed tamen eam quæ fit per scarificationem, magis cõmendat: quæ via est, inquit, expedita, & ad hanc ego quam citius possum peruenio, cum nõ videam periculum. *Idem in Scholiis.*

Amicus quidam medicus nobis retulit, visum sibi tuberculum sub lingua cuiusdam, latitudine duorum digitorum, quod sermonem impedierit, cuti concolor reliquæ. Id curatum transfixa acu per totum tuberculum, & cum scalpello postea auctum vulnus, vnde effluxerit materia lacti coagulato similis (forte qualis atheromatis est) paulatim ea copia, vt duas fere volas impleret, qua inanita, iussus est aquam mulsam gargarisare: quæ etiam per siphonem in tuberculum transfixum immissa est, deinde purgato corpore, astringentibus vsum esse & conualuisse. *Gesnerus hist. animal. lib. 2. pag. 51.*

Tumor sæpe sub lingua existit, qui prolationis seu loquelæ adimit libertatem, ex quo Batrachium Græcis dicitur, Latinis Ranula, quod hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis quam eloquendo sensa mentis enunciare videantur. Fit ex frigidę, humidę, crassæ, lentæ & viscidæ pituitosæq; materiæ è

cerebro

cerebro in linguam prolapsu, colore & consistentia albumen oui referentis: etsi nonnunquam colore citreo conspicitur. Curationem vt tuto perficias, eum tumorem ignito ferro potius, quam scalpello aperies, alias enim reuertitur. Ratio apertionis erit eiusmodi. Laminam ferream incuruam, concameratam, & foramine in sui medio peruiam comparabis, eamque diducto ægri ore tumori ita aptabis, vt eius ei parti qua aperiendus est, foramen respondeat. Hac candente ferro pertundes, sic enim nullam oris partem quę sana sit, violabis: inusturus vero, appresso sub mento pollice, tumorem altius proferes, quo sit certior ictus: apertione facta, contentam materiam effundes, os ęgro collues hordei decocto, melle & saccharo rosato: sic enim tuto & cito vlcus sanabitur. *Pareus lib. 7. c. 5.*

OBSERVATIO.

Verruca in lingua.

PVella quædam Nobilis multas verrucas in lingua habuit, & tamen sine impedimento loqui & cibum deglutire potuit. Hanc ego vidi cum esset annorum quatuor: sed post biennium mortua est. *De Obs. Io. Franci Hildesii.*

OBSERVATIO.

Verruca pensilis magna in lingua enata: qua ratione curata.

VERRVCÆ quæ tenui ac gracili sunt radice, vinculo sericeo ad radicem sunt arcte vinciendæ, & quotidie vinculum arctius est constringendū, donec illis nutrimentum pereat. Tunc enim tuto secabuntur: aut ex sese cadent: & postea aliorum curationem subibunt. Vinculum autem sericeum priusquam applicetur aliquot horas in sublimata maceretur & exsiccetur: atque sic fiat vicissim ter aut quater: hoc pacto verrucam pensilem magnam in linguæ extremitate curaui. *Chalmetæus Chirurgiæ lib. 1. c. 13.*

OBSERVATIO.

Malignum & magnum vlcus linguæ curatum.

RVSTICVS quidam in Oberherrecken/ cum per multos dies vlcere permagno, cacoethe, & totam linguam penetrante, grauiter infestaretur: nec à Chirurgis nostris curari potuisset, à me Dei Opt. Max. ope, solo & vnico oleo sulphuris, octo dierum spacio, perfecte curatus fuit. *Weckerus de Obseruat. propriis.*

OBSERVATIO.

Lingua fissa vt restauranda.

LINGVA ita vulneratur, vt vel rescindatur penitus, & portione aliqua suæ substantiæ mutiletur, vel findatur tantum seu in longum, seu in transuersum. Substantiæ iactura resarciri nequit, quia pars omnis à corpore viuente, à quo vitam spiritus sanguinemque ducebat, distracta & reuulsa vitam statim amittit. Philosophorum vero sententia, à priuatione ad habitum non est regressus. At fissa in longum aut latum seu transuersum, facile futura restituitur, modo fissa pars suo corpori adhuc viuenti hæreat, à quo vitæ materiam & formam mutari queat. Ergo corpus linguæ, linteo molli & mundo, ne lubricitate sua elabatur, minister sedulus arcte tenebit, interim dum Chirurgus inferne superneq; adactis punctibus consuet, vbi quod satis est fuisse visus fuerit, filum quam proxime nodum exsecabit, ne si longius sit, in dentium interstitiis inter mandendum implicetur: & consutarum partium perniciālem dilacerationem inferat. Hordeatis interim amygdalatis, gelatina, collatitiis & expressis iusculis, ouorumque vitellis ęger nutriendus erit: ore saccharum rosatum, syrupum cydoniorum, versabit sæpius: talia enim præterquam quod nutriunt detergentis medicamenti ac agglutinantis vicem subeunt. Hæc ego de linguæ vulnerum curatione neque ex magistris, quos audiui sedulo, neque ex libris didici: ita tamen sunt, vt à me prospero successu experientia fuerint comprobata. In multis quidem vt in Marigniani inquisitionum præsidis filio, in Iohann. Piero lignario fabro, ad S. Germani suburbia commoranti. Luculentissime vero in Coeti causarum Patroni famatissimi trimo puerulo. Is in mentum super saxum deciderat, ipseque sibi interiectam forte dentibus insignem extremæ linguæ portionem exciderat, vix è tenui carnis fibra pendebat illa, sic vt agglutinandæ & vniendæ ipsius exigua admodum spes esset, quæ me cogitatio fere impulit, vt ipsam penitus reuellerem: auertit me tamen ab isto consilio actionis nobilissimæ, loquendi scilicet inde consecutura abolitio, & naturæ miranda sæpe & quę Medicorum expectationem superent in morbis patrantis expensa prouidentia. Hoc insuper cogitabam linguæ carnem mollem, laxam, fungosam esse & spongiosam: nec præterea aeris externis iniuriis omnino obuiam, itaque cum semel atque iterum, sursum deorsumque acum, quæ filum trahebat, adegissem, atque de cætero puerum quo nuper dixi modo curari & nutriri iussissem, intra paucos dies conualuit, valetque adhuc diserte & distincte loquens. *Pareus lib. 9. c. 27.*

Luneburgi infans natus est distorto ore, vnde lingua fissa, seu duplex exorta est. Simile monstrum ibidem natum est Anno 1550. *Lycosth. lib. Prodig.* Anno Dom. 1553.

OBSERVATIO.

De lingua absumpta putredine in variolis, & renascente.

ANNO 1592. Mense Februario, & Martio, ex Academia Iulia, vocatus in aulam Wolfferbytum ad curam valetudinis Illustrium Ducū & Principissarum Brunsuicensium & Lunaburgensium, in absentia aliorum Medicorum paulo ante discessum à Secretario Cameræ Alberto Enerding inuitor ad consilium dandum filiolo suo sex annorum, laboranti variolis, sed iam in declinatione putrescentis adeo in ore, vt nec loqui, nec rursus esuriens aliud quicquam deglutire possit, nisi iuscula, quæro, cuius medelam vsurparet? respondit chirurgi. Etsi ipse accedere ad ægrum filiolum maluissem, tamē propter contagionē q̄ vel vestib. Ducibus Illustribus afferre potuissē, & ꝓpter suspicionē violatæ fidei nō ausus sum, & patri me excusaui. Nihilominus cōsultū duxi, vt pater cū chirurgo in arcis arcā ad me quotidie venirent, & consilio in absentia fruerentur. Chirurgus cum patre reuerso, dicit maximam putredinem

variolarum esse, & magna frusta putrefactarum quotidie auferri, ipsam abstergentia & consolidantia in gargarismis vsurpare, itaque moneo de Rob nucum gargarismis suis diligenter admisceret: imo etiam liquoris forma mixtum cum Rob Diamoron & Aq. Prunellæ illinerent palato & faucibus. Deinde cum puer obmutesceret, me metuere ne Columella computruisset & simul afferretur. Altera die pater cum Chirurgo redeunt, Columellam prorsus absumtam putredine esse dicunt, author fui, vt secundum Chirurgum simul coniungerent, tertia die ad me reuersi pater cum duobus Chirurgis, dicunt linguam non amplius adesse, & putredine quoque absumtam. Perterrefactus & commiseratione commotus, promisi me ipsum accessurum, sed vbi dimissus essem ex Aula, quod tunc redierat alter medicorum aulicorum. Quarta die cum ab Illustrissimo mihi venia redeundi domum data esset, recta ædes Secretarii ante dicti Alberti Euerdingi, viri sane prudentis & magnæ existimationis, adii puerum, cui variolæ plane fere desiissent, vidi, sed mutum & esurientem quidem, nihil vero nisi iuscula lambentem bibentemque satis difficulter, in præsentia patris & Chirurgorum os aperio: linguam vsque ad radicem eius adhuc satis putridam absuratam prorsus cerno: Columellam tamen in faucibus saluam, licet aliter mihi antea dixerint, deprehendo. Quid multa? id consilii cum Chirurgis ineo, vt gargarismis ante dictis putredini resisterent, sed in primis & quam sæpissime hoc linimento sequenti, interdiu & noctu, palatum totum & linguæ radicem post gargarisationem linirent vngerentque, addidi nescire quantum in putredine & gingiuarum & palati & faucium si vel foramina buccæ putredo perforasset, posset & rationem ipsam suadere vt exsiccantibus magis, & simul leniter in leui carne vtendum sit. Linimentum hoc est, quod ℞ florum Maluæ, arborescentis drach. iij. balaustior. drach. j. s. aluminis drach. j. cum melle despum. q. s. f. linimentum molle. Aluminis sæpe in minore quantitate vtor, si non tanta sit putredo, & si infantes sunt iuniores, semianno post intelligo renasci, anno post aliis de causis in aulam abeo, ædes patris accedo, matrem cum puero domi inuenio, cum ipso loquor, expedite dicentem & scholam frequentantem audio, os apertio: linguam omneq; palatum plane sana pulchraque inuenio, nisi quod multo minor lingua renata appareret, quam puerorum, id ætatis esse solet. *De Obs. Iacobi Horstii, Medici.*

OBSERVATIO.

Lingua amputata vt arte sermo procurandus.

CASVS huic remedio, vt multis aliis, locum in arte & authoritatem dedit. Cuidam in Iuoyo castro 24. à Biturigum vrbe milliaribus commoranti, linguæ insignis portio resecta fuerat, ex quo infans totum triennium mansit. Contigit aliquando, vt dum in agris cum falcariis in scutula lignea biberet ab aliquo circumstantium titillaretur, titillatum non ferens, subito in voces articulatas & intelligibiles erumperet. Id ipse miratus, & rei nouitate tanquam miraculo delectatus, eandem scutulam, eodem quo ante situ, in os indidit, planeque tum & articulate sic loquebatur, vt ab omnibus intelligi posset. Itaq; diu postea in sinu semper habuit scutulam ad sensa mentis proloquenda: quousq; tandem artium magistra & ingenii largitrice necessitate suadente, excidi sibi & affabre fieri instrumentum ligneum curauit, quod semper collo appensum circumferebat, tanquam vnicum mentis interpretem, & loquelæ ministrum. Instrumentum eiusmodi est: Pars superior sesqui capitati argentei crassitie esse debet, quam sic ille inter incisorios dentes continebat, vt ab ore haud promineret, imo nihil ore præter naturam habere videretur: inferior tenuior est, nempe capitati argentei crassitie, quam reliquæ linguæ tenaci adhæsu componebat recta ad ligamentum membraneum, quod sub lingua est. Interior instrumenti pars scalpta & nonnihil excauata erat. Reste vero illud ceruice suspensum gestabat. Cuius cum mihi Textor Medicus Biturix doctissimus copiam fecisset, eius ipse periculum feci certissimo & quali narratum est euentu, in adolescente cui lingua amputata fuerat. Idem in simili casu reliquis chirurgis censeo faciendum *Pareus lib. 22. c. 5.*

DE GARGAREONE.

OBSERVATIO.

Columella inflammata, remedio secreto coempto, percurata.

DIVES quidam columella inflammata de suffocatione periclitabatur, & cum ei vena incideretur alius quidam incidit, qui se alias, si opus foret, ante incisionem venæ vocari iussit, quo facto, statim illico suo medicamento, hominem sanauit, & in multis aliis idem præstitit. Quod videns ille diues, mercede pactus est vt pharmacum ab ipso doceretur. At ille ita demum vim suam medicamentum præstare aiebat, si patiens quidnam esset, ignoraret, ideoque fidelissimo cuipiam ex amicis id se ostensurum, ea conditione, vt alteri nemini, quamdiu ipse viueret, communicaret. Itaque ipso mortuo, ego quoque ab amico diuitis illius vltro pharmaci descriptionem accepi. Id erat excrementum pueri aridum cum melle attico tritum, pascebatur autem puer biduo lupinis, quibus in cibo communiter vtimur, cum optimo pane satis fermentato, & salito. Vinum bibebat vetus: omnia mediocriter, vt quam optime concoqueret. Tertio die sumptum excrementum arefaciens vtebatur, sicut de canino diximus. Lupinis autem vescebatur ideo solum, vt minus fœtidum excrementum fieret: alias enim se gallinarum & perdicum carnem in iure elixam exhibuisse, & nihilominus effecisse pharmacum, aiebat. *Gal. lib. 10. simplicium.*

OBSERVATIO.

Gurgulionis adeo laxati vt ad dentes vsque anteriores propenderet curationis Historia.

AGITVR nunc annus quartus ex quo quendam mihi amicum inuisi cui repente ex labore hæc particula adeo laxata fuerat, vt ad anteriores vsque dentes protenderetur traxerat enim illam patiens digitis cum linguæ ileam insidere sentiret, fre-

tus pituitam vel aliud quippiam esse: parum sane abfuit, quin illam trahendo ruperit, quod tenuis facta esset, & hebetissimo imo potius nullo tunc sensu prædita, eius radice excepta: nam & sana hebetem sensum habet. Hic eodem die solo gargarismate ex summitatibus vitium liberatus fuit. Nulla enim alia medicamenta in promptu habebamus, quod in paruo pago essemus: quanquam & data opera non multitudine medicamentorum innitamur, non ignaui paucis naturam esse contentam, si propria ac loco fuerint vsurpata. *Botallus libell. de Catarrho.*

OBSERVATIO.

Columellam, si necessitas exigat, caute & prudenter esse exscindendam: siquidem per errorem incisa, vocis detrimentum, & spiritalibus refrigeratis, phthisim aut citam mortem minatur.

HVius partis (Columellæ) ad finem vsque ἀποκοπαὶ, id est, decisiones extreme lædunt omnia thoracis loca, & mutos reddunt, vt *Galenus lib. de vsu part.* 11. admonet: Ibidem enim gurgulionis vsum esse tradit, vt aer ingrediens ab eo prius incidatur, impetusq; ipsius violentia frangatur: ob idq; ipsum & frigiditas. Hinc nonnulli, qbus ille ad basim vsq; esset amputatus, nõ modo deterius perspicue sunt locuti, verum etiam refrigeratis pulmone & thorace perierunt. Proinde ea pars non est temere abscindẽda, sed portio quædam basis relinquenda est. *Ioubertus Tract. de affect. thoracis c. 3.*

Gurgulio funditus exectus vocem obturbat, pulmones ac pectus refrigerat, *lib. de differ. m. & 11. de vsu part.* Cor infirmat, vt ait *Zoar.* Tabe consumuntur quibus gargar abscissum est. *Aphro.* hoc non perpetuo verum, plures enim vidi obesulos, quibus gurgulio penitus erat præcisus. *Montuus lib. 6. c. 10. Anasc. morb. Tom. 1.*

OBSERVATIO.

Vvula imprudenter resecta mortis causa.

FVi vocatus ad presbyterum habentem apostema in vvula: quo viso, volui procedere ex arte, & querendo barbitonsorem & alia necessaria. In mei absentia interim alius accessit Presbyter, & abscidit vvulam totam cum forpice. Qua abscissa, corpore patientis multum plethorico existente sanguis & humores in tanta quantitate ad pectus defluxerunt: & secuta est tanta pectoris & pulmonis strictura, quod patiens vix poterat anhelare: & finaliter non potuit spuere nec pectus purgare: & tertia die suffocatus mortuus est. *Valescus capit. quinto, libro tertio, Philonii.*

DE MAXILLIS.

OBSERVATIO.

Maxillam inferiorem in adultis vnico osse constare, pueris autem bisossem esse.

INferior maxilla durissimo osse, magnaque ex parte pene solido constare debuit, vt validior esset, ac variis, fortissimisq; motib. in mandendo, mordendoque sufficeret: & in arcum veluti obducta amplum sinum reliquit, vt leuior fieret, minusque incommodi mouentib. musculis præberet. In hominibus simplex, atque ex vnico osse constructa, quamuis duplicem esse Galen. scripserit, eamque in summo mento laxari. Talem sane reperias in canibus, equis, bobus, atque id genus animalibus, quando longo ductu adhærere possunt. Hominis vero maxillam bipartitam esse nusquam reperias. At Gal. hoc vt alia etiam multa, ex simiæ simulachro in hominem non transtulit. Etenim nullum inuenias discrimen inter humanam simiæque maxillam inferiorem. Verum sane oportet in pueris lineam à summo mento protendi, ac mediam quodammodo maxillam superficietenus peruadere, quæ non multo post tempore cum prorsus aboleatur: ideo huic gemminum esse maxillæ os cõiici non potest. Hæc autem linea suturæ rationem interim habet, dum ex ea producuntur, atq; exeunt ligamenta, quæ musc. ibi existentes ingrediuntur. *Columb. lib. 1. c. 9. Anat.*

Inferior maxilla in duas partes est scissa, vt harmonia, quæ post multos annos aboletur, demonstrat *Coiter. De ossib. infantium.*

D. Cyriacus Pasciouius, Medicus Ordinarius in hospitali S. Spiritus Romæ: dum lectionem de ossibus faceret priuatam, cranium videndum exhibuit, in quo inferior maxilla, continuata ossis substantia superiori erat connata: ita vt vnum os continuum diceres, nullo vel minima comesturæ notula vspiam apparere. *A. P. Spherętio ex Italia acceptum.*

OBSERVATIO.

Maxilla inferior capiti ita connata, vt immobilis esset.

DE maxilla inferiore hoc in Summi Pont. penu videre est, caput Gigantis (maximum n. est omnium capitum, quæ hactenus viderim) in quo maxilla inferior capiti adeo connata & cõiuncta est, vt omni motu prorsus careat, atque in viuente non carere non potuerit. *Columb. li. 15. Anat.*

Monspessuli sua fide mihi affirmauit Rondeletius se vidisse cranium, cui connata erat maxilla inferior. *Coiter in libell. Obs. Anat. & chirurg.*

Scio hic Romæ adulti hominis caluariam reperiri, cuius maxilla inferior omni penitus articulo & motu caret, in eamque superni infernique dentes se tangunt. Vnde discere licet, per eiusmodi spatia dentium liquidum cibum in ventrem aliquando immitti, quod in phreniticis, conuulsis, nonnullisque aliis, schirrum articuli maxillæ inferioris parientibus, sæpe obseruaui. *Eustachius capite 28. de dentibus.*

OBSERVATIO.

Puella inferior maxilla tota putrefacta exempta, in cuius locum callus enatus, dentium & masticationis munus explens.

PVellam quandam, vix annum duodecimum egressam, vidi: cui Chirurgus quidam Euchstadianus totam inferiorem maxillam putrefactam exemit. Huic in inferioris maxillæ locum caro quæ succreuerat in neruosam quandam duritiem coaluit, quæ dentium officio fungens, cibos communes ita comminuit, vt masticationis necessitati nihil deesse videretur. *Ex Obs. Oethai.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Maxillarum alueolos in senibus præsertim post dentium iacturam coalescere.

Maxillarum alueolos cernimus aliquando in senioribus, pene deperditos: cum scilicet erutis, aut delapsis dentibus maxilla ea parte comprimitur, vsque adeo vt os ipsum vndique cohæreat, constipetur, ac tandem vniatur. Id quod præter cætera mihi obseruare contigit in vetulæ cuiusdam caluaria, in cuius maxillis vix bini aut terni dentes prodiisse videbantur: adeo erant oppleta alueolorum vestigia, & in vnum solide coiuerant. *Columbus lib.1.c.9. Anatom.*

OBSERVATIO.

Lapis in Maxilla dextra.

Vidua D. Bernhardi Paumgartneri, sexagenaria, habuit apostema in maxilla dextra. Cumque illud tonsor aperiret in parte interiore qua parte suppurata conspiciebatur (das ein äuglein hett) effluxit copiosa sanies post duos aut tres dies: cum aliquando fortius comprimeret chirurgus apostema, prosiliit lapis magnitudine & forma grani tritici & curata est. *Camerarius de Obseruat. Ioannis Hesi, mihi communicatis.*

OBSERVATIO.

Puero decem annos nato ex dextra maxilla tumor magnus, chœradicus, oblongus ad internam colli partem vsque propendens feliciter incisus: ex quo extractæ scrofulæ pleræque vitelli ouorum magnitudine, singulæ tunicis inclusæ, scutellam salis magnam replentes, numero 72. vna cum radice quæ fœturæ gallinarum respondebat, puero reconualescente.

Superiore mense vocatus sum ad puerum in Hospitali nostro degentem: cuius sinistram maxillam vniuersam tumor magnus & oblongus ambiebat, ac ad interioris colli partem vsque prominebat, qui ad manus contactum moderatam duritiem habebat, stupidum sensum referens. Chirurgus noster sane industrius & Lithotomus celebris sectionem aggressurus, scalpello paruam sectionem primo instituit, cutim incumbentem figurâ oblongâ incidendo: atheroma enim esse opinabatur. Verum à cutis denudatione scrofulæ, sese statim conspectui offerebant, eæque magnæ & oblongæ, partim rotundæ, vitellum oui gallinacei æquantes, partim maiores, & oblongæ, singulæ singulis membranulis ceu tunicis propriis vestiebantur. Quas cum hamis transfixas excoriatasque rescidisset, & scalpellum altius immisisset, subinde aliæ post alias sese ostendebant, magnitudine & figura æque vt superiores diuersæ: quarum quædam venis & arteriis insertæ & implicatæ pertinaciter adhærebant, vt ægre auelli potuerint citra venarum resectionem. Ad sanguinis eruptionis periculum, solerter funiculo ad id parato venarum ora confestim constringebat: aliquæ profundius ad venas iugulares penitus immersas radices habebant, circa basim secundum asperam arteriam in membranula hincinde insertę erant complicatæ ac associatæ complures exiguæ instar seminum ouorum gallinarum exenteratarum; quibus præcisis, curationi quæ ad integram horam durauit finem imposuit, emplastro ad cruenta apto applicato. Scrofulæ quæ exemtæ erant scutellam satis magnam replerunt. Numero erant 72. iis demptis quæ fœturæ gallinarum instar conglobatæ postremo exemptæ erant. Puer is decem annos nondum compleuit; iam integre restitutus est. *Iohan. Stadlerus de Obs.*

DE GINGIVIS.

OBSERVATIO.

Prodigiosum gingiuarum incrementum & hypersarcosis, tum de epulide, vt variis hæc modis ingeniose percurata.

Vidi hominem cui ex diutino vomitu acidi humoris tantum gingiuæ creuerant, vt totos dentes tegerent. *Cardanus libr.12. de Subtilit.*

Dum essem in Sabaudia cum Illust. Duce Carolo Secundo in loco Annesiaci, fui locatus in domo Pacheleti apothecarii, qui habebat vxorem satis antiquam, quæ habebat gingiuas inferiores crassiores digito: excreuerat enim carnositas multum deformis. Rogauit si quid haberē, vt sanitati consulerem, quia multi iam anni erant, quod ab illo morbo vexabatur. Cui dedi bonam spem salutis. Accepi aquā, qua vtuntur aurifabri, (vulgo *da partiere*) & aptaui duos baculos, in quorū vnius summitate ligaui cottum carminatum, in alterius summitate ligaui paruā petiam. Accepi postea aliam petiam duplicatam, & cum manu sinistra posui petiā super inferiori labio, & traxi inferius, vt discooperirem totam illam carnositatem. Carne discooperta, accepi manu dextra baculum, in cuius summitate erat cottū, & immersi in illam aquam fortem, & cum cotto fricaui dictam gingiuam super incarnatam, vt supra: & effecta est alba perinde, ac si calce dissoluta liniuissem: deinde infudi petiam, quæ erat ligata super alio paruo baculo in aquam frigidam, & laui carnositatē illam, tegendo alias partes, ne tangerentur ab aqua forti. Iteraui modum prædictum per octo dies, & Deo fauente restituta fuit sanitati pristinæ, nulla remanente deformitate, perinde ac si nihil passa fuisset *Bayrus li.6.c.16. de medend. mal.*

Curaui quandam mulierem quæ erat de Episcopatu Placentiæ, de carne addita in gingiuis, in mandibula superiori, cuius carnis quantitas erat multiplicata super dentes & gingiuas ad modum oui anseris & plus, remoui eam in quatuor vicibus cū ferris ignitis incidētibus, & in fine remoui dentes motos cum quibusdam partibus ossis mādibulæ, emittebat enim sanguinem in multa quantitate, hora vstionis, qui perfecte stringebatur cum vitriolo, de quo fit encaustū & cotto vel bombace, comprimēdo cum istis fortiter & firmiter locum à quo emanabat sanguis cum manu: Expectabam inter vnam incisionem & aliam, quandoq; per dies octo, & plus, curata fuit per istum modum perfecte. Et fuit hæc cura facta in ciuitate Veronæ in domo Canonicorum M.CC.LXXIX de mense Martij. Et nobiscum in illa cura fuit Magister Bernhardus de Grondola, qui multum suis manibus in cura laborauit. Et habuimus ex ipsa cura 40. minalia frumenti, à quodam

Hostiario illius Ecclesiæ, qui erat suus Patruus & vocabatur Vbertinus de Placentia. *Placentinus Chirurg. li. 1. c. 20.*

Cuidam mulieri Aurelianæ excreuit caro à gingiuis parte interna durior, externa mollior, insignis vtraque magnitudinis. Mulier erat sterilis, male purgabatur, habitu melancholico. Adhibitū consilium, monitumque iam ab annis tribus initium esse mali, crescere indies cum dolore, sed sine putredine, odore graui, sine dentium vicinorum corruptione. Vnicum in incisione remedium. Sed ab incisione metus hæmorrhagiæ, conuulsionis, irritationis partis, vnde cancer. Tandem visum fuit exteriorem debere vel ferro incidi, vel filo præligatum tabefieri. Vt videretur num quid ossis, quod erat ad pediculum, corruptum esset, vt inureretur radix, & si quid esset corrupti ossis, igne corrigeretur. Quod vt succederet, ad interiorem simili ratione veniendum esse, à qua periculum maius, quia durior, quia interior pars propter tunicam & neruos magis periculosa: ac cauterium, quod induretur, decisa carne immittendum per canaliculum. Hæc omnia post purgationes frequentes phlebotomiam, cucurbitulas, deriuationes, integram sanitatem attulere. *Holler. libell. proprio. Obs. 26.*

Epulis carnea est excrescentia gingiuarum inter dentes, quæ sensim sæpe ad oui augetur magnitudinem, adeo vt & loquendi & mandendi adimat facultatem: saniem saliuosam & fœtidam effundit, ac non raro in cancrum degenerat, quod caloris, doloris, & aliorum accidentium proprietate intelligere licebit: tum enim ipsam manu attingere nefas. At quæ ægrum dolore non excruciat reuelli poterit: reuulsionis is erit modus. Filo duplici vincietur, & vincta constringetur quousque decidat: vbi deciderit, locus inurendus caustico fistula incluso, vel aqua forti, vel oleo de vitriolo, ea industria, vt ne vicinæ partes sanæ contingantur, alioqui si non inusseris reuerti solet. Eius generis tumores, sæpe ea arte amputaui tam amplos, vt non contemnenda magnitudine ex ore prominerent, cum ingenti faciei turpitudine: hos cum nulli chirurgi auderent attingere, quod liuida carne apparerent, tentaui tamen quod indolentes essent, & reuulsione atq; vstione ad perfectam sanationem perduxi: non quidem simul & semel: nam etsi à sectione locum inurerem, repullulabant nihilominus, quod ossis alueoli portio quædam, in qua dentes defixi stant, carie correpta esset. Sæpe animaduerti eiusmodi carnem in cartilagineam & osseam substantiam vetustate induruisse. Itaque quam celerrime fieri poterit aggredienda curatio: nam adhuc exilis, nec altis firmata radicibus, facilius reuellitur, humore viscido tum solum referta, qui successu induratur, & difficilem reddit reuulsionem. *Pareus lib. 7. c. 4.*

Observatio.

Sanguinis ex gingiuis profluxus periodicus, animaduersus.

Non abs re est recensere vnum vel alterum hominem, quibus singulis mensibus ex gingiuis ad radices dentium absque dolore aliquo sanguis exit, qui si tamen ad aliquot dies moratur, & solito non respondet modo, in capitis dolorem incurruat, ac sic eum ex gingiuis ipsis euocare necesse habent, ex iis autem studiosus quidam est. *Lusitanus. Cent. 5. curat. 3.*

Socrui meæ, etsi non statis ac certis temporibus, per interualla tamen quædam, fluebat è gingiua sanguis, quasi venula inibi aliqua ex anastomosi adaperta. *Alex. Annot. ad cap. 11. lib. 7. Therapeut. Method. Galeni.*

Vidimus ex gingiuis sanguinis, profluuia incredibilia, quæ supra modum in salsa profluebant, & vix ægra sanitati restituta est. *A. Benedict. libr. 5. cap. 3. de curand. morb.*

Ipse recordor dum primis annis medicinam facerem, me visitasse fabrum quendam Ferrarium, Lienosum hominē, cui ichorosi sanguinis ex venula gingiuæ, libræ amplius octo, per totum diem ac noctem extra fluxerunt. *Donat. Med. Mirab. lib. 4. c. 9.*

Observatio.

Sanguinis è gingiuis profluuium, quod nullis cederet medicamentis, ægrum è medio sustulit.

Nos vidimus è loculo dentis longo tempore sanguinem profluxisse, qui nullis remediis cessit, ægrumq; tandem sustulit. *Holl. Com. 2. ad Aph. 18. li. 2. Sect. 2. Coac. Hipp. pag. 1108.*

De Dentibus.

Observatio.

Dentes in matris aluo gigni, licet non prodeant.

Primi quidem dentes nascuntur à victu in vtero, & postquam natus fuerit, puero lactenti à lacte. *Hipp. lib. de Carnib.*

Dentes in ipso matris vtero efformari, certo comperi, sicuti ego persæpe ostendi magna adstantium admiratione, dum ex demortuorum infantium in matris aluo gingiuis ex suis alueolis perexiguos dentes eruerim. Idem in nuper natis, quod in extractis ex vtero, atque etiam in abortibus septem & octo mensium explorare mihi licuit. Ea autem diligentia rem hanc perquisiui, quod de his plerique ne verbum quidem, re nondum illis fortasse cognita, aut perquisita. *Columbus lib. 1. capit. 10. Anatom.*

Observatio.

Quidam cum dentibus vel omnibus vel aliquibus nati.

Historiæ scriptor ait, Arsamen Persam natum esse dentatum. *Antigonus de Mirab. Narrat.*

M. Curius & N. Papyrius viri clarissimi cum dentibus nati sunt: eam ob causam Curius Dentati nomen meruit. *Plin. lib. 7. c. 16. N. H.*

Valeria Romæ cum dentibus nata Regum temporibus, Suessam Pometiam illa tempestate florentissimam vrbem deportata est, responso aruspicum vaticinante, exitio ciuitati, in quam delata esset futuram, veridico exitu consecuta. *Idem libr. 7. cap. 16. N. H.*

Oxini puella cum dentibus nata. *Liuius li. 41. Hist. ab vrbe condita.*

In Piceno infans cum sex dentibus ortus: tum Turcæ nostra passim loca capere cœperunt. *Polidor. Virgil. lib. 3. Prodig.*

Nos Anno 1572. in puellula magistri Matthęi Sutoris, vidimus inprimis sui ortus diebus tres dentes, manifeste emissos, quæ non vixit. *M. Donat. hist. Med. Mirab. lib. 6. c. 2.*

In Cypro insula tempestate nostra fœminā gemminos peperisse accepimus, alterum octauo mense: alterum decimo nono: macie confectum, vtrinque dentatum, qui capitis partem, quam sinciput vocamus consumpserat: is statim æditus omnium admiratione, per vmbilicum irrepsisse dicitur: tanquam monstrificum animal, viuum sepeliri iusserunt. *Benedict. de Curand. Morb. lib. 25. c. 23.*

OBSERVATIO.

Edentulus.

PHerecrates, à quo pherecraticum carmen, edentulus fuit, is namq; nullum prorsus dentem habuit. *Valla de corp. partib.*

OBSERVATIO.

Dentium numerum plurimum variare.

GEnuini plerunque in causa sunt, cur varius dentium numerus habeatur: modo enim vno superaddito, triginta tres constituuntur: sicuti mihi sæpe videre contigit in viro quodam Nobilissimo: modo duobus detractis aut vno, numerum decrescere: in aliquibus etiam 28. quod minimum est, inuenti sunt. Licet ego obseruauerim Nicolaum Ardinghellum Cardinalem, quem honoris causa nomino, in ore 6. tantum supra 20. dentes habere, neque tamen vllus desiderabatur. *Columbus lib. 1. ca. 10. Anatom.*

Vidi virum qui natus est habens dentes additos: & cuius quædam membra magnificata sunt. *Hali Rhodoham Comment. ad libr. tertium, Text. 177. Technes Galeni.*

OBSERVATIO.

Duplex, vel nonnunquam etiam triplex dentium ordo obseruatus.

MIthridatis Regis filia Dripetine Laodice regina nata, duplici ordine dentium deformi admodum comes fugæ patris, à Pompeio deuicti fuit. *Val. Max. lib. 1. c. 6.*

Dentes humani ordinem vnicum seruant, etsi aliquando duplex inueniatur: licet raro in hominibus, triplex tamen in puero meo Phœbo conspicuus, qui rarus est, quemadmodum & ipse rarus est ordo. *Columbus lib. c. 10. Anatom.*

Timarchum Cyprium duplicem, Herculem triplicem dentium ordinem habuisse (*Plinius N. H. libro vndecimo, capite trigesimo octauo, Cæl. libro quarto, capite tertio, L. A.*) scribunt, huncque Anatomici nostri temporis, dum publicas sectiones Romæ administrarent, in propriis filiis ostendisse ferunt, quod tametsi vt in hominibus aspicerem, nunquam mihi vsuuenit: tamen quia eximii Medici huius rei testimonium præbent, eis fidem habeo, etenim minime dici potest, huic iuueni, de quo loquuntur, antequam primi dentes excidissent, nouos per alios alueolos foras prodiisse. Siquidem hac ratione duplicem tantum, non triplicem ordinem, neq; omnium dentium, sed illorum solum habuisset, qui circa septennium cadunt & renascuntur: & præterea nō ad decimum octauum annum, quo tempore obiit, sed breui, priorib. tandem excussis, perdurasset. *Eustach. libell. de Dentib. c. 29.*

Puer Lutetiæ duos alueolorum dentium ordines habuit, quod etiam in cane obseruaui. Testem eius rei habeo Dominum Seuerinum Pineum, insignem & Chirurgum, & Anatomicum Lutetianum. *G. Bauhinus de Obs. propr.*

Anno 1560. Venetiis vidi monstrum facie hominis, tribus dentium ordinibus: reliquo corpore leonis specie. *Thomases Thomaius horto mundi c. 19.*

OBSERVATIO.

Dentium loco vnicum os in nonnullis annotatum.

PRVSIAS Prusiæ Regis filius, pro superiori ordine dentium vnum os æqualiter extentum habuit, nec ad speciem deforme, nec ad vsum vlla ex parte incommodum *Plin. lib. 7. c. 16. Sol. c. 9. Val. Max. lib. 1. c. 8.*

Pyrrhus Epirotarum Rex dentes non habuit discretos, sed erat superiore gingiua perpetuum os distinctum, quasi lineis, quibus designabatur dētium interpunctio. *Plut. in Pyrrho.*

Post pugnam ad Plateas commissam, in qua Persarum innumeri ciciderunt, cum mortuorum ossa comportarent vnum in locum Platæenses, inuenta est maxilla, cum eo quod super maxillam est, habēs dentes etsi distinctos, tamen ex vno osse vniuersos, tam molares, quam cæteros. *Herod. lib. 9.*

Euryphęus Cyrenæus habuit in superiori maxilla vnicum os continuum vice dentium *Rauisius.*

Euryptolemus Cypriorum Rex, dentium vice vnicum os obtinuit, vt annotauit *ex Iulio Polluce Fallopius Comm. ad lib. Gal. de Ossib.*

Nostra ætate in aula optimi Principis Ernesti, Ducis Lunebergensis, fuit virgo nata in familia nobili, cui fuit os dentiū continuum. Et narrabat Dux Ernestus, eximiam in ea virtutem & grauitatem fuisse. *Melanthon.*

Narrant q̃dam historici Pyrrhum Regē Epirotarū, Euryphœū Cyrenæū, & complures etiā alios os cōtinuum pro dentib. habuisse, atq; extensum, ac lineis quibusdam altis nō aliter distinctum, nec alio tenore, quam pleriq; maxillares caprarum conspiciuntur. Hanc ego coniunctionem in omnibꝰ dentibus nunquam vidi. Sed tres aut quatuor molares, non aliter quam in pecudibus continuatos aliquādo obseruaui. Et præterea in quodam ciue meo intuitus sum in senectute iunctos dentes, dura ac pene lapidea materia vndiq; obductos, nullo distinctionis vestigio retento, vnius tantum ossis speciem præ se ferre. *Eust. lib. de Dentib.*

In nonnullis dentes maxillis adeo nixos obseruaui, vt diuelli nullo modo possent, nisi maxillæ ossis frustū insigne vna abstraheretur. *Columb. lib. 15. Anat.*

Quidā Lutetiæ dum dentē euellit, simul & partē maxillæ & vicinos dētes detrahit. Hæmorrhagia sequitur periculosa. Vocatus in ius chirurgus liberatur. Quia inuenti dentes non inserti, sed omnino maxillæ continuati. *Holler. lib. proprio Obs. 31.*

OBSERVATIO.

Dentes in palato nati.

EST exemplum dentis homini & in palato nati. *Plin. lib. 11. c. 37.*

Geniti

Genti & in palato quibusdam dentes cernuntur. *A. Benedict. lib. 3. cap. 22. Anatom.*

In palato quandoque generari dentes, Alexan. de Benedictis, & quidam alii testantur. Quod mihi etiam videre contigit in muliere Romana, cui nō longe à palati foramine, incisoribus proximo enatum dentem iussi scalpello incidi, & igne exuri. Est etiam Eugubii in monasterio Sanctissimæ trinitatis eximii iuris vtriusq; consulti Hieronymi Gabrielis ex sorore nepos, cui dens in medio palato, ætatis anno decimo octauo natus est, quem etiam nunc habet, & videre licet. *Eustachius lib. de dentibus cap. 29.*

Dentem nobis quoq; videre cōtigit è mediis faucibus, qua parte linea quadam distinguuntur, Ioanni Kerckero, Collegii Basiliensis apud nos Secretario & compatri meo charissimo, cum ætatis suæ annum circiter sexagesimum ageret, enatum. Qui ea parte qua è faucibus prominebat, triquetri lapilli qui è cyprinorum capitibus eruitur, nisi quod durior esset, formam quoquo modo referebat. Hunc, quod non parum molestiæ ei adferret, sæpius remediis mollientibus aliisque, neque enim ferro fauces irritare consultum erat, tollere conatus est frustra, qui tamen postmodum sua sponte excidit, plurima digitorum vellicatione toties exagitatus. *Schenckius.*

Observatio.

Dens serratus.

SEruum Æthiopem infausto veluti omine, quod omnes dentes serratos velut caninos haberet, olim emere noluimus. *A. Benedictus in Proœmio lib. 6. de Curand. morb.*

Observatio.

Dens fere aureus, in puero septem annorum viuente conspectus.

PAgus quidam est in Diocœsi Francosteinensi nomen Weigelschdorff in quo puer quidā, septem annos natus, molitoris cuiusdam, ante quinq; annos mortui, filius, inuentus est, in cuius ore dens vere aureus, vt aurifabri, qui huius rei periculum fecerunt, referunt, in inferiori maxilla sinistræ partis conspicitur. Occupat autē iste, extremum inter dentes molares locum. Puer iste optime valet, cibumq; absq; impedimento capit. Quidam dentem istum auro arabico similem esse arbitrantur, amicus tamē quidam meus, qui rem diligētius perscrutat⁹ est, potius auro, ex quo coronati cudūtur, polirissimo correspondere affirmat. Sparserunt nonnulli quoq; rumorem literas quasdam in dente illo conspici, vtpote, C. S. C. Verum idem amicus meus, refert se diligenter dentem hunc contemplatum esse, ac coram quoque ori immissam denti fortiter impressisse, sed ne vestigiū quidem vllius Characteris sese animaduertere potuisse. Quid inauditus ille casus, cui naturalis causa vix assignari potest, portendat euētus docebit. *Laur. Scholzius suis ad me literis datis Vratisla die. 3. Cal. Sept. Anno Salutiferi partus.* 1593.

Historiam hanc verissimā esse certo mihi credas. Vidi n. hunc hisce meis oculis, atq; manib. meis, magna certe cum admiratione, contrectari, ac lapide quoq; lydio examinaui, remq; reuera ita se habere cognoui, ante paucas septimanas Schvvidnizii, ꝙ oppidum tribus miliaribus ab eo loco, in quo Puer iste degit, abest; quo Puer ille intercessione Nobilis & Magnif. Viri Dn. Ioan. à Schindell in Sesterhausen & Raben, qui tum temporis ibidem erat, à Dn. Friderico Gelhorn in Rogavv, sub cuius ditione puer iste viuit, in curru missus fuit. Contemplati sunt tum temporis puerum hūc alii quamplurimi, inter quos sufficiat allegare tres pstantissimos Viros, DD. Ioan. Muselinum, Med. Vratisl. Comitem meum, Dominum Danielem Schnepfium, Physicum Schvvidnizensem ac Tobiam Fischerum, Med. Doctorē, Collegam ipsius. Res profecto mira est, ac meo iudicio captum humanū superans. Quid autem portendat. Soli Deo cognitum esse plane non dubito. *Idem suis ibidem ad me literis Vratisl. 10. Ianuarij die, Anno salutis 1595. datis.*

Observatio.

Dens super dentem enatus.

IVuenis dentem vnum supra alterum enascentem habebat, alioqui facie honesta: huic cōsului, vt is q̄ eleuatus erat supra alterum à dentario medico vel tonsore extraheretur, idq; dextre, ne alius læderetur. *Forestus lib. 14. Obs. 12.*

Observatio.

Admodum senibus dentes renati.

IAm quibusdam mulieribus anno etiam octogesimo maxillares illi nouissimi non sine dolore exierunt: viris quoque idem euenisse accepimus: quod certe iis accidit, quibus in iuuentute ipsi genuini nati non fuerint. *Arist. lib. 2. cap. 4. de hist. animal.*

Zanctem Samothracem ciuem, cui renati essent dentes post 104. annos, Mutianus visum à se prodidit. *Plin. lib. 11. cap. 17. H. N.*

Recitat Albertus se vidisse hominem, anno octogesimo cui nascebantur dentes: neque tamen hoc adeo mirum est, cum supra viginti octo omnibus communes quatuor sint, qui sapientiæ vocātur, qui post trigesimum annum oriuntur. *Cardanus libr. 8. cap. 43. de varietate.*

Dens mihi natus est 43. anno, & adhuc est mihi in ore robustus, & est superioris mandibulæ: vltimus à latere dextro. *Idem Comment. in lib. Hipp. de Aliment. lect. 25. textus 26.*

Victoriæ Fabrianensi cuidam fœminæ, octogenariæ, renati sunt dentes, ac à defluuio capilli rursus orti sunt. *A. Benedictus cap. 1. lib. sexto, de curand. morb.*

Baroni Zerotino 24. anno genuini dentes proruperunt. *Iordanus Resp. ad Ioubertum.*

Nisi fuerint à Typographo transpositi numeri (vt 24. pro 42. is male scripserit) res noua aut mira non est, dentes genuinos ea ætate prorupisse, quum terminus illorum esse soleat, finis adolescentiæ, vnde & sapientiæ dentes (græce σωφρονιστῆρες) dici meruerūt. Vicina Pezenatio est Nobilis fœmina *Labaliers* cognomine, cui iam anui, prorsusque edentulæ, circa septuagesimum ætatis suæ annum, dentes plurimi sunt renati, sed ii perexigui tenuesque & imbecilles, & in prima ætate. *Ioubert. in Apolog. pro Paradox. 7. Decad. 2.*

Observatio.

Maxillares dentes renasci.

OMne genus dentium & anteriorū & posteriorum renascitur, & etiā molares: quamuis *Arist. in 2. de hist. animal. cap. 1.* dicat quod molares in nullo genere animantium renascantur, nec cadant. Hoc tamen est falsissimū, quia vidi, & auulsi dentes maxillares, qui renati sunt, & vt dico non vnum aut alterum,

terum, vel tertium, sed centesimum: & proferam testimonium certissimum Est Pisis Simon Portius qui habet filium, cui ego auulsi tres vel quatuor dentes maxillares, & creuerunt alii eiusdem roboris & fortitudinis: ideo raro quidem concidunt per se, & rarius quã anteriores: tamen decidunt & renascuntur, præsertim intra septimum & decimum quartum annum. *Fallopius Comment in lib. Gal. de Ossibus.*

Vidi ego militem fortem & carnosum dicentem, quod in termino 43. anni natus ei fuit vnus sapientiæ dentium, & in 44. alius & in 45. in quo erat tunc tertius, sicut alium vel alios, qui amittentes omnes ante 60. annum dentes regenerati sunt denuo, prioribus tamen minores & imbecilliores. *Aponensis Conciliat. sui Diff. 39.*

OBSERVATIO.

Duo incisorij dentes post annum 40. enati.

VIdimus Theologiæ Doctorem, cui post annum 40. in maxilla inferiore duo anteriores incisorii intro proruperunt, exterioribus duobus fere absumtis. *G. Bauhinus part. prima Anat. de similar. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Ex defluxionibus, dentium alueolos aliquando ita repleri gypsea pituita, vt dentes extrudantur.

DE defluxionibus, quibus obnoxii sunt dentes, illud dicere non prætermittam, obseruasse me non semel præsepiola tantam copiam gypseæ materiæ coaceruasse, vt cõcauitate repleta, dentes omnes prorsus à vinculis soluti, sensim foras expellerentur, ac tandem sponte caderent. *Eustachius in libel. de Dentibus cap. vltimo.*

OBSERVATIO.

Lapides dentibus adnati.

FIunt dentifricia, quibus dentes leuiter confricamus ne doleant: quæ gingiuas adstringendo iuuant, ac inhærentes eximant tophos, quos πώρους Græci vocant. Ii enim densata colluuie circa dentes adnascuntur, vt in conchis marinis. *A. Benedict. lib. 6. cap. 2. de curand. morbis.*

In quodam ciue meo intuitus sum in senectute iunctos dentes dura ac pene lapidea materia vndique obductos nullo distinctionis vestigio retento, vnius tantum ossis speciem præ se ferente. *Eustach. cap. 29. de dentibus.*

Partes quæ à se insitas facultates habent, nec aliunde suscipiunt: raro pariunt calculos: in dentibus tamen, seu circa dentes, & circa caluariæ ossa adnasci, nemini dubium est. *Fonseca cap. 5. lib. 1. de calculis.*

Mihi quoque, tum præsertim vbi liberalius caseo, qui lentorem talem peropportune præstare potest, vescor, lapides dentibus adnascuntur, lenta nimirũ materia dentibus adhærente, & interna oris caliditate in lapideam duritiem coacta. Quos ego tophos cultro sæpius dentibus auulsos lentis crassitie, magnitudine vero dentis, cui innascuntur, ostendere possum, qui vbi recens auelluntur, molliores sunt instar calculorum, qui ex renibus iamiam prodeunt, aeri autem vel tantillum expositi, statim, vt coralia mari exempta, lapidescunt. *Schenkius.*

OBSERVATIO.

Vermes dentium.

VErmes aiunt (Auicenna, &c.) subnasci dentibus, & hos arrodere, à quibus dolor non ita fortis, pruriginosus, nulla aut pauca saliuatio, &c. Quod autem vulgus sibi persuadet, & ab antiquis medicis scriptum est, de suffumigio è semine hyoscyami, videtur fabulosum. Nam inde aiunt manifeste vermes excidere. Reuera incenso semine euolant tanquam vermiculi, etiamsi non attingat fumus vermiculosum dentem. *Hollerius in Periocha ad libr. 5. Galen. de composit. medicament.*

In dentibus vermes reperiri, haud infrequens est. *Dodon in scholijs ad cap. 100. Benueuij de Abdit.*

In dentibus vermes innasci non mirum est, quoniam & in ventre, intestinis, sedisque partibus, auribusque oriri videmus. *A. Benedictus libr. 6. cap. 13. de curand. morb.*

Fiunt vermiculi etiam in dentibus, auribus, &c. *Rondeletius in hist. aquat. cap. de Cancro fluuiat.*

Visuntur vermes frequentes in narib. dentib &c. *Thom. à Veiga. Comment. ad libr. primum, cap. 5. de locis affectis Galeni.*

OBSERVATIO.

De dentibus plura alia rara.

HAli senibus omnes dentes iterum natos testatur. Quodque posteriores medici, vel quasi figmentum spernunt, vel ea saltem conditione concedunt, vt renati dentes, naturæ admodum diuersæ sint. Quibusdam mulieribus pro vno quoque filio, quem pariunt cadere fabulosum esse arbitror. Si verum esset, eius ratio haud reddi facile posset. Illud consideratione dignum videtur, quibusdam non septimo, sed decimo tertio & decimo quarto anno consuetos renouari dentes cecidisse, atque iterum natos fuisse. Alios, statuto definitoq; annorum numero, nimirum semel post septimum, iterum vero post decimumquartum annum eosdem dentes bis amisisse, & totidem denuo recepisse. Neque illud prætereundum est, nonnullis, vigesimum ætatis annum agentibus, genuinũ erutum, eodem anno renatum esse. Multisq; demum iuuenibus bene temperatis ac fortibus, molarem, modo vnum modo alterum extractum, iterum creari. *Eustachius libr. de dentibus. cap. 29.*

OBSERVATIO.

Dolores dentium plerumque à causa calida excitari.

REmedia dentium doloribus mitigandis destinata plæraq; calida existũt. Sed vsus artis ostendit plæroq; tales dolores ex acri sanguine aut destillatione calida proficisci. Itaq; caute agant medici, communi opinione decepti, colluuionibus suis calidissimis potius ægris maiorem molestiam creent, quam leuationem doloris efficiant. *Oerhæus lib. obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Dentium dolor, qui genuinis prodeuntibus excitatur, non catapotijs, sed scarificationibus tollendus.

GEnuini sunt illi, qui primum pubertatem Venerisque vsum hominib. cũ maximis subinde cruciatibus prodeunt: Id quod medici parum obseruantes, aut alios dentes euellunt, aut humorũ vitio eos infestari, sibi persuadentes, ægros catapotiis atq; id gen⁹ pharmacis obruũt. Cũ dolore affectis nullũ, leui gingiuarũ ad postremum dentem scarificatione

ac

ac interdum ossis pertusione, præsentius remedium adferri possit. Id quod ipse etiá, modo experior, cui hæc scribenti trigesimus secundus dens, ætatis meæ vigesimo sexto anno succrescit. Atq; id etiam arguūt permultæ caluariæ in cœmiteriis occurrentes, in quibus posteriores illi dentes veluti in cauea quapiá adhuc reponuntur ac latitant, quibusdam suæ basis apicibus os tenuissimum perforantes. Cuiusmodi caluariam nuper mihi exhibuit humanæ fabricæ q̃ studiosissimus ac valde peritus Iuuenis Ioan. Paulus Guiducius Vrbinas, mihi amicissimus. *Vesal. lib. 1. cap. 11. de human. corp. fabrica.*

Observatio.

Dentitio puerorum ex gingiuarum duritie desperata, vti scalpello ingeniose adiuuanda.

NOn raro fit, vt omnia remedia propter gingiuarum ex duritie contumaciam, aut naturę puerilis infirmitatem, nihil proficiant. Itaque in tali casu antequam lethalia symptomata superueniant, suaserim chirurgo vt scalpello gingiuas qua se tumore produnt dentes, aperiat, rupto sic & illis aperto vi & ferro via, vnaq; tensione gingiuarum leni hęmorrhagia citata. Cuius ego remedii, periculum secundo & optato successu ipse feci in aliquot ex meis liberis, præsentib. Feureo, Altino, Cortino medicis & Guillemeau chirurgo regio. Id satius & expeditius etiam, quam quarundam nutricum naturæ solo institutum edoctarum more, vnguibus & scalptu gingiuas pueriles laniare & atterere. Duci Niuernensi mortuus est nuper octimestris puer, mortis causam cum anxie vna cum Medicis, qui illi ægro adfuerant exquireremus, nō aliam inuenimus, quam gingiuarum ex duritie contumaciā maiorē quam quæ ætati illi cōueniret, sic enim prorumpere & viam sibi moliri dentes ipsi per se non potuerant. Cuius sententię id extitit argumentum, quod rescissis scalpello gingiuis, dentes omnes velut in procinctu ad egressum apparuerunt, si tantum illi viro hoc remedium & auxilium non defuisset. *Pareus lib. 23. cap. 67.*

Observatio.

Ad dentium dolorem remedia aliquot noua, de experimento comprobata.

MIra vi prædita est Nicociana, quam Herbam sanctam vel Petum, aut Reginæ vocant; nuper huic orbi illata. Cum ego ipse ante annū vehementer ex dente laborarem, hanc decoxi ex aqua, adiectis chamæmeli floribus; tepidi huius decocti cochlear ore tenebam, expuebam, ac idem agebam, horis duabus: dolor mitescebat: postridie cum ex more meo hortulum in suburbiis accessissem, inclinatoq; capite quid graminis euellerem, liquor croci flauedinem referens copiose è naribus meis affluxit: Nicocianæ odorem referens: ac omnis dentium dolor euanuit. Mihi toto vitæ curriculo nec sanguis, nec quid præter serosam pituitam, è naribus fluxit vnquam; at nihil ego vidi hoc effluxo liquore flauedine altiore tinctum. *Heurnius Method. lib. 1. ad praxim.*

Optime probata per experientiam in Illustriss. quadam principe ac Domina &c. quæ torquebatur infestissime, dentis cauernosi dolore, & pellendo vsa fuit multis variisq; medicamentis in tali casu vt ipsa afferebat, expertis & probatis sed hic nil quicquam profecerant. Ego vero præsens Cels. suam interrogo, an adhibuisset quoque Oleum Camphoræ. Hoc enim affirmabam certo domare & abolere omnem dolorem: & vbi alia remedia in cassum admouerentur, hoc dubio procul resistere dolori atque iuuari. Tum mox respondit Cels. sua, sibi tale oleum non esse: postulare autem à me, si habeam in promtu. Tum è vestigio guttas aliquot istius olei gossipio paruo excipio, ac dentis cauernæ applicare iubet, quo facto cruciatus illico præter omnem exspectationem inhibitus, & suppressus ex toto fuit, nec amplius rediit. Laus & gloria Medicinarū Creatori. *Rulandus Cent. 2. Curat. 3.*

Experientia multorum communita inter quos est optimus vir, M. Sebastianus Coruinus Scholæ Lauginganæ professor: qui dentis dolore acerbissimo cruciabatur. Ad quem accedens supra dolentem dentem eiusque foramen admoueo Olei ligni Heraclei guttas aliquot gossipino lino, vel linamento capro exceptas: & cum id remedii genus ter repeteret, intra dimidiam horam, dolor derepente sedatur, & ex toto tollitur nec amplius reuertebatur. Est enim certum & optimum contra dentium cruciatus qualescunque remedium: quod vermiculos necat, humores affluentes per os copiose educit. Quo ipsemet ego quoque sæpenumero sum vsus, eoq; omnis dolor, illico vincebatur, & euanescebat. *Idem Cent. 2. Curat. 99.*

Sulphuris oleo ac potius, aqua, vtimur egregie ad dentes cum dolent, præsertim vbi foramen habent, in quo putrescunt humores, & quę extrinsecus accidunt, exiccat enim hæc aqua egregie. *Rubeus Sect. 2. cap. 24. de Destillat.*

Molybdæna siue plūbago Plinii Dentilaria Nurbonensium & Rondeletii, Romæ herba S. Antonii vocatur. Italis cæteris crepanella in Illyria Cucurida Granatensibus belesa vulgo. Caustica est planta quę applicata carpo in doloribus dentium, admodum commendatur: quamuis alii etiam manu retentam efficacem esse existiment. *Camerarius.*

Radices pruni syluestris ablato nigro cortice decoctæ in vino, sunt remedium singulare contra dolores dentium. *Idem.*

Observatio.

Dentes vacillantes aut mobiles non statim eximendi, sed firmandi potius.

SI lapsus aut ictus violentia dentes commodi labant, minime eximendi sunt, sed restituendi, & ad proximos qui bene hærent vinciendi, tempore enim in suis alueolis confirmantur, quemadmodum expertus sum in Antonio *de la Rue* vestiario: cui pugionis capulo cum maxilla fracta esset, & tres dentes concussi, ac fere suis alueolis excussi, restituta maxilla, redditi sunt suo loco dentes & filo duplici ceratoq; proximis adiuncti, de cætero expressis ac colatitiis similibusq; iusculis hominem nutriui, adstringentia gargarismata ex nucibus cupressi, myrtill. & pauco alumine in oxicrato incoctis concinnaui, eaque ore versare iussi: his artibus perfeci, vt mox illi æque facilis esset atq; antea in omnem dentium partem mansus. *Pareus loco citato.*

Observatio.

Ex dente putrido sine vi euulso, mira hæmorrhagia in annosa muliere curata.

EX dente putrido sine vlla vi ac sine ferro euulso sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta hæmorrhagia ex arteria gingiuæ subdita, cui dens innitebatur, sanguine vbertim fluente, vt riuulus è fonte manans videri posset, in vidua anu Docelina Voltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restitutæ salutis sesquimillesimo quinquagesimo nono, Iulii mensis vicesima nona: & quæ à me breui curata fuit, cum triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico constitisset. *Vallersola lib. 5. Obseruat. 3.*

Observatio.

Vt dentes sine dolore & ferro extrahantur.

MArinæ pastinacæ radius, qui eius cauda enatus, aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit & euocat. *Diosc. lib. 2. cap. 19.* Pastinacæ radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore vtilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine vexatione extrahit, *Plin. lib. 32. cap. 4.* Quapropter mirari non licet, si quandoq; in plateis circulatores, dentium extractores, cernimus, qui dentes absq; ferreis instrumentis, nullo illato dolore, extrahunt. *Matthiolus Comm. ad præallegatum Diosc. Locum.*

Dens putris eruitur citra dolorem, capsula ex gummi arboris mori imposita. *Montuus Anasc. morb. tom. 2. lib. 1. cap. 2.*

Vt dens sponte decidat, impone oculum vitis albæ repurgatum, ceraque munito. *Idem ex Myrep. opere iam citato.*

Tradunt nõnulli radices asparagi siccatas, & dentib. infixas, illos absq; dolore eradicare. *Mizald.*

Colocynthidem syluestrem coque, prius tamen tritam, & in aceto infusam, donec mellis acquirat crassitudinem, & scarifica gingiuas circa dentem, & iube claudere os per modicum temporis: postea accipe dentem cum digitis & sequetur sine dolore. *Bayrus lib. sexto, cap. 14.*

Aqua extrahens dentes sine dolore, accipe sal armoniacum & destilla per alembicum, tange cum ea aqua dentem, & cadet sine dolore. *Idem.*

Puluis coralli rubri, concauitati dentis immersus, dentem eradicat. Dissolue ammoniacum cum succo hyoscyami, tange dentem & cadet. *Idem.*

Adeps ranæ viridis, quæ habitat in arboribus, denti apposita, frangit ipsum. *Idem.*

Circunda & emplastra dentem cum fermento, & dimitte per dimidiam horam, postea tange cum sanguine lacertæ. *Idem.*

Aliud: circunda dentem fermento, per mediam horam relinquendo, prius tamen dentem circumcirca denudando: deinde accipe vermem dictum campe, qui adhæret foliis caulium, & appone denti caute, ne alios contingat, & cadet. Si dens est de superioribus, accipe vermem in superiore parte folii, si de inferioribus, in inferiore parte folii. *Idem.*

Nobilis à Rüschach/ cum masticatoriis vsus esset, aliquandiu inter expuendum dentem integrum atque illæsum sine omni dolore expuit, quem vi medicamenti extractum esse ipsemet fatebatur: coniecturam ex eo, quod manifeste succionem, veluti à medicamento senserit, sensimq; dens vacillare cœperit, desumens. *Platerus de Obseruat. proprijs.*

Observatio.

Hominis sani dens, in auulsi alterius locum suffectus, stabilitus.

AVditum habeo ab homine fide digno, visam sibi primæ nobilitatis mulierem, quæ in auulsi dentis locum alium sibi sanum, pedisseqæ cuidam suæ eodem tempore exemptum, extemplo substitui & inseri iussit, qui temporis progressu sese velut actis radicibus obfirmarit, sic vt in ipsum indolenter, vt in reliquos ipsa manderet. Sed vt iam dixi, de hac re nihil præter auditum habeo. *Pareus lib. 16. cap. 26.*

Observatio.

Dentes fictitij, quibus senio aut aliter edentulis factis, non tam deformitas emendatur, quam articulatæ vocis formandæ defectus resarcitur.

NOn inutilis est simulata dentium ex ebore structura exemtilis: etenim non tantum hęc ad ornatum facit, sed etiam confert ad eloquutionem, & ad ciborum commanducatum. *Montuus lib. 2. cap. 10. Anasc. morb.*

Quidam adalligarunt filo aureo aut pectine eburneo, simulata dentium structura, ita vt cernentes fallant, ita apte collocant, vt cum comedendi hora fuerit, exemptiles habeant. *A. Benedictus in Proœmio lib. 6. de curand. morb.*

Dentes cum excidissent, Merulus Alexandrinus, noster præceptor, aureo filo ad pronunciationem obligabat. *Idem lib. 3. cap. 22. Anatom.*

Non infrequens est, vt ab ictu aliquo graui dentes anteriores dimoueantur, frangantur, excutiantur. Qui casus oris deformitatem infert, & expressius loquendi libertatem intercipit. Itaque restituta maxilla, & pristinæ soliditati restitutis gingiuis, alii dentes in excussorum locum ossei vel eburnei reponendi sunt, & tum inter se, tum ad proximos sanos & integros, præcipue quidem aureo aut argenteo filo, sin minus etiam lineo alligandi & deuinciendi, quemadmodum ab Hippocrate proditur. *Pareus lib. 22. cap. 3.*

Observatio.

Erutis dentibus mortui.

DVo eruto dente obierunt, ob multitudinem sanguinis, sed alter eorũ erat decrepitus, in reliquo fuit vas satis amplum in radice dentis, & laceratio magna. *Cardanus de Causis sig. & morb. pag. 155.*

Bononiæ cõtigit eo tempore, quo studiis ibidem in Italia impallescerem, quod Dentarius in foro publico, cum in sene detraheret dentem, subito extinctus est. *Forestus lib. 14. Obs. 4.*

Observatio.

Opiato oleo denti dolenti inuncto, perpetua indolentia, quam mors excepit, subsequuta.

IAcobus Iustinianus Patritius Venetus, in dentis dolore Patauii imposito oleo opiato, sopore perpetuo extinctus est. *A. Benedictus lib. 6. cap. 23. de curand. morb.*

DE FAVCIBVS, PALATO ET RELIQVA INTERNA ORIS REGIONE.

OBSERVATIO.

Lapis in faucibus enatus.

QVIDAM dixerunt se vidisse Lapidem generatum in faucibus *Nicol: Serm. 5. tract. 9. cap. 12.*

OBSERVATIO.

Faucium inflammationis ex pulsu, oris inspectione & idoneis medicamentis dignotio & curatio, contra Thessalicos asinos.

REdierat Commodus à luctâ, cum ecce priusquã cęnaret, horâ octaua febris satis vehemens eum adorta est. Vt pulsum vero attigi, membrum quodpiam inflammari visum est. Quod simul atq; Pitholaus audiuit, mirari se dixit, quomodo fauciũ inflãmatio, pueri pulsum, immutare posset: neq; n. eum alia vlla parte inflammationem habere. Atq; ita Cõmodi os adaperiẽs inspicere me iubebat. Cum igitur fauces asperas quidem & rubras admodũ esse, parũ tamẽ intumuisse vidissem, quis illi os colluisset, postulaui, medicamento plus, quã puero cõueniret adstringente. Respondente a. Pitholao se eum fuisse, qui pueri fauces abluendas censuisset medicamẽto, quod ex melle & obsoniorum rhu compositum fuerat: id vt omitteret, iussi & aquã mulsam, in qua rosæ ferbuissent, admoueret, præcepi: eaq; sola vteretur nocte illa, & subsecuturo die sæpius, ac post eũ diem nocte ventura. Tertio autem die primo mane, cum inflammatio prorsus subsedisset, & penè sine febre puer esset, Pitholaum monui, paulo post alumnum in balneas, cubiculo vicinas ductum, aqua perfunderet, alueo cõtenta, ac reliquũ quidem corpus obrueret, caput autem solummodo mergeret. Quæ cũ peregisset, & large prandium exhibuisset, sub horam tertiam Ania Faustina Imperatori matrimonio iuncta, perinde atq; se excusatura, quod pridie Cõmodum non vidisset, accessit: est heri inquit, post prandium noui te fili ægrotare. iisq; etiam addidit, Notũ puto debuisse vos octauam horam excessisse, qua febris inuadere solebat. Subrisit Pitholaus, & quomodo non expectassemus, inquit, Thessali diatritem pteriisse, nisi nos Galenns iste, vt hoc mane puerum inspexit squallidum, ac modice febrientem, prohibuisset: quin & hoc vespere lauet se rursus, mandauit, ac cænet, quemadmodum sanus facere consueuerat. His auditis Faustina parumper ibi commorata, me manu appræhendens exiuit, ita in medicum quendam ex comitibus suis methodicum iocans: Galenum hunc vides non verbis, sed rebus, vos methodicos expugnare. Multos enim quos incipere febrire exedebatis, lauit: multoties & vinum ipsis exhibuit, atq; alios primo, alios tertio die ad consueta negotia dimisit. Vos autẽ, quotquot estis, simul atq; duobus primis diebus ægrotantes sine cibo, perseuerare imperastis, suspectas postmodum horas decumbendo transgrediantur, iubetis. Ac nunc quoq; subiunxit, scientiæ suæ certitudinem ostendit in absentis Imperatoris filio, quem duobus iam diebus, vt tum quoq; heri intellexisti, vehementius febrientem, tertio die, quemadmodum vos oportere dicitis, octauam horam non expectare voluit, sed cum ante & lauit & cibo recreauit. Ipseque adolescentis altor Pitholaus, qui vsqueadeo diligens est, vt eius diligentiam formidinem existimare possis, viri artem pridẽ expertus promte obtemperauit, est, prius, quam suspecta inuasionis hora excesserit, puerum vt vides, & lauit & cibauit. Hęc Faustina dicens ad currum peruenit, in quem cum ascensura foret, me magis abiens, dixi quam antea, medicis reddidisti. Digressus ad Pitholaum me contuli, cui & hoc idem exposui, & ob huiuscemodi medicorum inuidiam, me nuper libros tres composuisse, vnum de febrium differentiis, alterum de diebus decretoriis, tertium de crisi. In quibus omnibus Hippoc. monstraui tradidisse artem præcognoscẽdi, quid in singulis ægrotantibus euenturum sit: ii vero hebetes vsqueadeo sunt, vt neque meis expositionibus adiuti: ipsam ediscere queant. *Galenus lib. de præcognit. ad Posthumum, cap. 12.*

OBSERVATIO.

Ex acri defluxione palati pars ad linguæ basim mollior exesa.

CVidam è fluxione acri palati pars mollior ad radicem linguæ perforata est. Purgatum corpus, detractus sanguis, imperatum gargarisma è decocto guaiaci, & lacte, contactus locus aqua alchymistarum cocta cum galla, malicorio & rosis. Acus imperata bene longa, postrema parte incurua, & sub mucronem perforata, qua filum suendo loco traduceretur, è filo sericio cerato: præterea vt primum coagmentum vulneris rescinderetur, ac rursus resueretur. Ex quibus cum consecuta non fuisset integra sanitas, locus cera, vel spongia occlusus mansit, & postea bene habuit æger. *Hollerius libell. proprio Obs. 4.*

OBSERVATIO.

Palati lacuna morbi gallici vitio aut aliter deperdita, vt replenda.

NOn raro fit vt bombardulæ igniuomæ missili globo ossis palati portio fracta, vel virulentæ luis cariæ exesa procidat, quo fit vt minus expresse loquantur ægri, sed obscurius, & turpidius: his etiam opis aliquid adferre arte nostra operæpretium duximus. Id fiet repleta palati lacuna argentea vel aurea lamina paulo maiore quam ipsa lacuna sit. Cæterum crassitie quæ aurei nummi solati crassitiem non excedat; figura testudinea ad eius exteriorem, quæ scilicet, cerebrum versus ponenda est partem, religata hærebit spongiola, quæ mox humore à cerebro stillante vbi se ingurgitarit, sic lacunam, tumidior facta, implebit, vt excidere lamina ipsa nequeat, sed per se hæreat, stetque tanquam defixa. *Pareus lib. 22. cap. 3.*

Plura vide apud *Lusit. cent. 5. curat. 14.* Et *Traianum lib. 7. cap. 18. de morbo Gallico: Fallopium de eodem morbo cap. 79. Rennerum pag. 133.*

OBSERVATIO.

Caruncula in palato.

CAruncula in palato, iuxta posteriorem dentium sedem, radice angusta, cuidam nata: multis iam annis citra impedimentum propendet: accidit tamen vesiculã oblongam sanguine atro oppletam huic accreuisse, quæ dum in fauces dependens, molestiam aliquam exhiberet, casu in cibi masticatione confracta, euanuit. *Platerus de Obseru. proprijs.*

OBSERVATIO.

Cancer oris nuper natorum, cancer albus dictus.

ADhærescit nonnunquam recens editis puellis colore & cōsistentia cretaceum aliquod excrementum, ad oris internas partes, linguamq; totam. Id vitium ab oris intemperie natum, Cancrum album Gallorum vulgus nominat, & lactandi libertatem intercipit, in vlcera mox in fauces vsq; gulamq; serpentia, nisi detergeatur, degenerans, & mortis causas plerisque inferens. Quod ne accidat medendum ipsi erit, detersione procurata, ex linteolo bacillo alligato, immersoque in medicamentum mediocris consistentię ex oleo amygdalarum dulcium, melle & saccharo paratum. Hoc enim blande affricto madefactæ & detersæ sordes eluuntur. *Pareus lib. 23. cap. 17.*

OBSERVATIO.

De scirrho ingenti, in ore nato: à multis pro cancro habito.

CErdo qui ad diui Dominici Cęnobium habitat, scirrhum prædurum, sed non omnino doloris expertem, in ore haber, qui ex maxilla sinistra superiori ad palatum, ab hinc duos annos ortum, traxerat, & ita ingentem magnitudinem occupauerat, vt ex dente inferiori, illi respondente, ex directo, ita fortiter comprimeretur, vt medici consilio, dentem illum album solidum & apprime fixum, extrahere curaret. Cęterum, hic ad manus duodecim medicorum pro salute sua, (vt aiebat) iam conuenerat, quorum nonnulli affirmabant morbum huius generis esse, vt eo scisso, aut perforato, illico vitam cum morte commutaturus esset æger, forte putantes, cerebri medullam ad eam partem descendisse, & similem hunc esse casum illi de quo alias, diximus, præcipue, de puero corniculū capite habente, alii autem morbum hunc cancrū esse ꝓdicebant, reliqui vero morbum nunquā antea ab eis visum ac ea de causa nolle illius aggredi curationem, nec de eo periculum facere affirmabant. ad hunc igitur aduocatus ipse, tumorem prædurum, solidum, decliuiori tamen in parte aliquantulum mollem, animaduerto, qua de re purgato ex leui pharmaco, corpore, in mentem venit, ꝙ tumor hic pręduratus cum sit, & locus minime idoneus, vt emollientib. medicamentis, & aliis ad curationē facientibus, vti libere possimus, candente vti ferramento, summum in hoc casu esse remediū duximus, eo n. humorem illum frigidum, saxi duritiem præ se ferētem, caliditate ignea emolliri, & ea ipsum ad optimam viam exteri credibile erat. proinde ore adaperto, instrumento vulgari, ad id adaptato, tumorē hunc ignito ferramēto perforo, ex quo aquositas nulla tunc, sed postea sanguis ac aqua dilutus, exiuit, tunc tumor minor factus est, colore rubicundus, tactu mollis, & mitis, qui eo tempore vnguento à pinguedinibus variis parato, colluebatur, cęterum elapsis duobus diebus, hic febri pertentari cœpit, & de capitis dolore conqueri, sed sequenti die melius habuit, vlcus tamen ex se putorē quendam emittere cœpit, vt æger ipse de eo conquereretur. Cæterum vlcere sæpe colluto ex decocto parato, rosis & orobo, melius habuit, vt omnib. iam spes esset, hunc ad sanitatem peruēturum, semituberculi autem quantitas absumpta erat, demum vt multa paucis contraham, his postea ter exustus fuit, & ad radices tuberculum extirpatum videbatur, ꝓ cuius seminariis eradicandis oleo vitriolæo vti opus erat, sed interea, Ragusium, tunc dimisso Pisauro, me contuli. *Amat. Lusitanus. Cent. 5. Curat. 99.*

OBSERVATIO.

Alia scirrhosi tumoris, ex ore excrescentis historia & curatio.

NOn ita dudum in manus nostras casus nouus & admirandus incidit, & paucis vt est suspicio, visus, aut auditus. Mulier erat quinquagenaria maior, in sinistra maxilla frequenter habens chœradas, verrucis non absimiles. q̄ cum annos aliquot, fixæ ibidē hæsissent, atq; incrementū facerent, accidit tandem, vt eo fere loci, vbi genuini dentes oriri solent, tuberculū sese insinuaret, quod sensim augescens in tantam molem extuberauit, vt totam buccam prorsus distenderet, adeo vt miseram, tynico spasmo, aut oris tortura apprehensam diceres. Et quum illa frustra, vel ab ipsis empeiricis opem implorasset, ita tādem excreuit, & in eam duritiem degenerauit (erat enim cartilaginosa substantia) vt depressis inferioribus dentibus, & loco suo quodammodo motis, occupata oris circumferentia, extra os prominens punitum malum magnitudine æquaret; adeo vt iam viam ingerendo cibo & potui fere præcluserit: quando nihil in buccam assumere potuerit, quod non citra maximos labores, auricularis digituli adminiculo ingereretur. Quum igitur eo, vt dixi res deuenisset, aduocor cum cheirurgo, & pharmacopœo nostro: admiramur protinus insolitum paucis cognitū, & periculi plenū morbi genus, idq; eo potissimum, quod illa nobis recitasset, quod quum agyrta quidam, per sectionem malo mederi studuisset, minimum abfuerit, quin ex immodica sanguinis profusione animam exhalasset. Igitur dum hæsitabundi quodammodo inter nos conferimus, qua ratione commodissime præsenti symptomati succurrendū sit, & dum ego idem ad aliquod ab Hipp. Galenove scriptorum frustra referre studeo: venit tandem in mentem *curatio 99 centuriæ quintæ Amati Lusitani*, in qua agit de scirrho ingenti in ore nato, & tandem per vstionem exemto: Præterea succurrebat nobis locus *Theophrasti Paracelsi libro de Apostematibus cap. 15.* vbi morbum quendam describit (quem Alcola vocari dixit) cui omnia accidentia quæ accidisse huic mulieri diximus, accepta refert, tantum in natalibus nonnihil à nostro, discrepare videtur, dicit enim. Alcola est carnis quędā superfluitas, ex venis Iouialibus, per Martis Regiones transeuntibus & nascitur solum in emūctorio Martis, id est, Oris labiis: Noster autem hic morbus, vt iam memini, originem trahebat circa extremum maxillæ inferioris processum, quem πεϱὶ κόλην vocant. Perpensis igitur singulis atq; animaduerso situ, & quam non atra summum vitæ periculum cauteria heic in vsum vocare possemus, quāuis Amatus Lusit. dicta curatione ea via ꝓcesserit, & Paracelsus Alcolam suam cum realgare pręparato, & succo Chelidoniæ curandam dicat, tutiorem consilio per deligaturam curationem aggredi visum fuit. Filo igitur apprehensa excrescentia illa ex ore prominente, indies magis ac magis constrinximus, tantisper dum deligata pars filo resecata decideret, quod quum quater deligaturā semper altius figentes reiterassemus, totum malum tandem eruncauimus, nisi postea medicamentis, quæ ad abstergēdam putri-

purtilaginem, quæ mortuæ illi excrescentiæ adhærescere solet. Ita grauissimũ malum minimo tandem negotio superauimus. Nam & ipsos dentes loco suo vt scripsi motos & vacillantes gargarismate ex bistorta & aliis id genus cõcinnatis stabiliuimus, & suo loco restituimus. *Bald. Ronseius. Epist. 7. Miscell. Medicinal.*

Observatio.

Ab osse ethmoide caro aliquando producta, pondo librarum quinque.

AVicenna expresse vult quod quandoque de colatorio fuit extracta quantitas carnis, quæ peruenit ad libras quinque, tamen non fuit cancer. *Hugo Senensis, consil. 28.*

Observatio.

Admiranda mulieris cuiusdam excrescentia circa guttur nata: spiritum cibum atque potum intercipiens, cuius portiones resectæ subinde renatæ, quæ non nisi cauterio cohiberi potuerunt.

MEdicatus sum mulieris apostemati, quod natum erat intra guttur eius, quod apostema erat subnigri coloris, paucique sensus, iamq; antequã vocarer fere clauserat guttur, & mulier respirabat difficulter meatu stricto, & iam prohibuerat ei comestionem & potum, & iam venerat ad mortem, & si tantum remansisset vno die, aut duobus diebus & apostema iam ascenderat, & emiserat duos ramos super duo foramina nasi, properaui ergo festinanter, & fixi in vnum eorum vncinum, deinde traxi ipsum, & tracta est ex ipsa portio magna, deinde abscidi eam vbi comprehendi ex foramine nasi. Mox eodem modo egi cum eo quod præcessit ex foramine nasi altero, deinde aperui os eius, & pressi linguam eius, postea fixi vncinum in ipsum apostema, deinde abscidi ex eo partem eius, & effluxit ex eo sanguis paucus. Liberatum est ergo guttur mulieris, & incepit statim bibere aquam, statimque potuit etiam cibum deglutire. Non ergo cessaui incidere ex illo apostemate paulatim aliquandiu & apostema aliud succedebat loco eius quod incidebam, & hoc pacto pugnaui diu cum malo, amputans hydræ caput, cum autem animaduerterem semper succrescere aliam materiam in locum amputatæ, cauterizaui apostema intra guttur, quare augeri amplius non potuit post cauterium. Isthinc postea discessi, & nescio quidnam fecerit Deus cum ea, post meum discessum. *Albucasis chirurg. lib. 2. cap. 36.*

Observatio.

Verruca in Gutture.

IOANNES Iacobus ciuis Mantuanus habitu corporis melancholico præditus verrucis quam pluribus gutture, faucibus & radicem linguæ occupantibus diu vexatus fuit, quæ præsertim maxime deglutioni officiebant, res sane non frequenter obseruata sed raro admodum, nam & toto vitæ nostræ curriculo semel tantum, & alteri Attilio Melagneno dicto eiusmodi verrucis sed longe minoribus vniuersam linguam conspersam videre licuit. Erant autem ex illis quas Myremetias appellant vulgo porri dicuntur huiusmodi tubercula, eo quod fila quædam intra se contineant porrorum capillamentis radicalibus persimilia. Latini vero verrucas vocant eo quod montium eminentiis consimiles sint. *M. Donat. Histor. mirabil. libro tertio capite 5.*

Observatio.

Stomocatia.

ÆLIVS Gallus sub Augusto Imp. cum in Arabiam exercitum Rom. traduxisset, in Albo vico maximo Nabathæorum emporio per integrum annum exercitum relinquere fuit coactus, vti ægri milites reficerentur, qui sceletyrbe siue stomocace laborabant, hoc est, oris & gingiuarum putredine, & crurum maculis. *Strabo libro decimo sexto, circa finem.*

Cum Germanicus Cæsar in Germania trans Rhenum castra posuisset, in maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in cruribus dissoluerentur. Stomocacen medici vocabant, & sceletyrben. Ei malo reperta auxilio est herba quæ vocatur Britannica, Frisiorum indicio. *Plin. lib. 25. c. 3.*

DE FACIE, FRONTE, GENIS, LABIIS ET ORE.

FACIES.

Observatio.

De insueta & admiranda rubedine faciei.

ALiquando accidit rubor in facie ex multitudine sanguinis qui defertur per venam magnam, quæ in medio frontis & subito per interualla spargitur per totam faciem, & illinc paulatim recedit, statim tamen redit. Hoc contigit illustriss. Comitissæ Chialant, quæ erat in curia illustr. Dominæ Alanchæ ducissæ Sabaudiæ. Ergo propter hanc caussam me vocauit, & dum mecum loqueretur, statim effusus est sanguis ex illa vena in totã faciem aspiciens, venam illam magnam in fronte sanguine plenam dixi. si vultis aliquantulum pati, cito liberabimini ab hac passione. Respondit, se omnia toleraturam modo sanari possit. Feci ei radere capillos, super commissura coronali, per latitudinẽ vnius scuti, super ipsa vena dimittendo de capillis in parte suprema frontis & sub loco raso ne facies deformaretur, & in loco raso, super prædicta vena feci applicare ruptorium scriptum supra de Polypo & hæmorrhoidibus narium, & dixi chirurgo, vt solum per horam dimitteret qui (ea sic volente) per duas horas dimisit. Et cum amouisset dictum ruptorium, facta est sanguis effusio, vt totam chirurgi faciem fœdauerit: qui debebat comprimere venam à naso, ad vulnus, vt sanguis, qui erat in ea parte, euacuaretur, & super eum locum defensiuum apponeretur. Ipse vero exterritus propter sanguinis effusionẽ statim vulnus cõpressit, & ligauit, ac sanguis qui erat in pdicto loco, in nasum descendit, qui excreuit multũ cũ quadã luciditate deformi: super quem feci applicare infra scriptum emplastrum, & in crastinũ, fuit pulchritudini pristinæ restitutus. ℞. Caricarum pinguium num. vj. sem. fœnigræc. ℥. ij. aquæ ℔. j. coquantur ad cõsumtionem duarum partium: postea

colentur cum bona expressione, cui addatur farinæ ordei, flor. chamemæli & meliloti puluerizatorum ana ℥. ij. myrrhæ æsipi ana ℥. s. rad. ireos siccæ puluerizatæ ℥. iij. iterum ponantur ad ignem lentum, vt debite misceantur, & de eo decenter calido applicetur supra nasum totum, dimittendo duo foramina in directo narium. Curato itaque vulnere, stante toto vena abscissa, ipsa remansit libera neque vnquam ruborem aliquem deformem passa est: cum rubor ille esset inueteratus, plus quam viginti annorum, & multi medici circa hanc curam laborassent. *Baieru pract. lib. 8. c. 3.*

OBSERVATIO.

Sagitta faciei cuiusdam inflicta, cuius ferrum consolidato vulnere, relictum sine incommodo.

QVidam, spiculo faciei altius insidente, vulnus perinde conglutinatum est, relicta intus sagitta nec vllo fere hominem dolore affligente, *Albucasis. lib. 2. c. 94. chirurg.*

FRONS.

OBSERVATIO.

Natus diuiso in fronte craneo, sine labiis, oris loco paruo foramine, & pede vnico.

ANNO 48. Calend. Maii, intra sextam & septimam Misenæ natus infans, diuiso in fronte craneo, vnico crure sinistro, sine labiis, oris loco exiguum habens foramen, reliquo trũcatus corpore. *Peucerus Teratoscopia pag. 442.*

OBSERVATIO.

Infans sine collo & fronte.

INfantem masculum monstrose natum cum audirem, clam è terra effossum secui: destituebatur is fronte & collo, atque in occipitio quod omnino compressum erat, vulnus rotundum, lacerum cruentumque obtinebat: qua parte ipsum inuolucris adnatum fuisse, atque in partu ab illis dilaniatum periisse iudicare potui. *Cl. V. Platerus de obseruation. propriis.*

OBSERVATIO.

Duos esse frontis musculos, quorum beneficio dimidiam frontem nonnulli mouere possunt.

MVsculi, qui huic deseruiunt parti, complures sunt: primi duo sunt, atque hi in fronte siti: exortus horum in superiore parte existit: in inferiore vero parte terminantur, in communi sutura, quę dirimit ossa capitis, ab ossibus maxillæ superioris: quãuis nerui huic parti subiiciantur. Horum musculorum fibræ recte neutiquam sunt, quemadmodum Vesalius asserit, sed obliquæ à summo scilicet naso tempora versus: eorumque motus est, vt supercilia attollantur, quamuis neque Galenus ille, de re medica tantopere meritus, neque Vesalius nostris temporibus magni vir nominis, in dissectione corporum, neque alius ex his qui ante me scripsere agnouerint. Quod si maiorem diligentiam adhibuissent, inuenire facile poterant. Hi duo musculi & vniuersam frontem & temporalium musculorum tantam partem occupant, quantum ipsi oblique ascendunt, præterquam media fronte, vbi nos cutim contrahimus, corrugamusque quoties vehementer commouemur, aut admiramur: adeo vt in multis sese supercilia mutuo contingant. Quæ cutis frontis contractio, si vnus hic esset duntaxat musculus, fieri nullo modo posset. Hæc res vt viros alios omittam minus notos, in fronte amplissimi Cardinalis Ardingelii, quem honoris causa nomino, perspicue videri poterat: cui cum sinister musculus ex his conuulsus esset ob vulnus, dimidiam frontem mouebat: reliqua motus expers relicta erat. Sed mitto hoc, sensum ipsum situ quoque consules, hoc haud dubie nullo negotio comperies: nam si vniuersam frontis cutem detraxeris in media fronte nullum videbis musculũ, nisi in summo naso, vbi dexter musculus cum sinistro ita coniungitur, vt vnus hoc loco musculus esse videatur & vbi carnosiores, quam vsquam inueniuntur: & quo magis ascendunt hi musculi, eo tenuiores euadunt, superciliaq; sursum trahuntur, non ab his duntaxat, sed etiam duorum musculorum præsidio, hactenus (vt opinor) anatomicis ignotos. *Columbus de re Anatom. lib. quinto, cap. 3.*

OBSERVATIO.

Carcinomate secundum læuam frontis partem excogitato, mors subsecuta.

VEnit ad me Philippus quidam textor, cui in læua frontis parte tumor erat immobilis inæqualisque, ac furunculo persimilis, qui etiam tangenti renitebatur. Et venæ quæ circa locum erant, pallidæ quodammodo ac liuore quodam suffusæ, vltra decorum intumuerant. Cumque nostrum de hac re perquisiuisset iudicium, consulo ne id malum quoquo modo tollere pręsumat, sed leuioribus tantum medicamentis illi blandiatur. Discessit, & cum in manus imperiti cuiusdam Medici incidisset, tota iam intra mensem fronte & altero oculo eroso, ad me reuertitur, sciscitansque an aliqua salutis superstit spes: vtinam, inquit, consulenti tibi fidem habuissem. Moneo igitur hominem, ne vllis præterea vtatur medicamentis præterquam blandis & leuioribus. Quod si asperis & erodentibus vteretur, fore vt breui reliquum etiam ipsius faciei eroderetur. Audiuit tandem homo, & cum his tantum, quæ nos illi secundum hanc intensionem parauimus, medicamentis semper vsus fuisset, vt ad decimum vsque annum superuixit, ita certe si id malum ex consilio nostro nunquam agitasset, ad vltimum senectutis peruenisset. *Beniuenius c. 72. Abditor.*

OBSERVATIO.

Frontis dolor eiusdem frictione, & vellicatione auriculæ laxioris partis apparente venula eaque silice incisa sublatus.

QVædam mulier passa dolores frontis & superciliorum aliquot annos, tandem quidam fricuit & vellicauit laxiorem partem auriculæ, quod appareret venula, etiam particula silicis (lapidis quo excutitur ignis) incisa, profudit sanguinem nigerrimum, atque ab ea profusione sanguinis sanata est. *R. Solenander sect. 5. consil. 15.*

MALAE SEV GENAE.

OBSERVATIO.

Gena vulnerata curandæ ratio historia verminosi vulneris eiusdem genæ demonstrata.

Cum

Cum genæ vulnus magnum est & profundum, multumque à se distant vulneris labra, vtendũ est acubus quadrangularibus, vel triangularibus, quo in carnem promptius subeant, & facilius ceratum filum ducentibus, hisque vulneris labra transuerberare, & acum in vulnere relinquere oportet, atque per illius duo extrema filum sequens hinc inde sursum deorsumque, quinquies vel decies obducere, eo plane modo quo mulierculæ solent, cum acum quæ filum ducit ad manicæ brachiale, vel sutores ad pileum adnectunt, ne excidat. Sic impacta acus relinquenda erit, quoad vulnus perfecte agglutinatum fuerit. Hoc suturæ genus locum habet in labiorum vulneribus, tum etiam in labris leporinis: ita enim vocat nostrates, labra, à prima in vtero cõformatione vitio formatricis facultatis, fissa. Cæterum nullum agglutinationis fructum factura est eiusmodi sutura: si quid cutis interuulneris labra interiacuerit. Quare quicquid eius intererit, excindendum est: alias vnio non est sperabilis. Alia suturæ genera in harum partium vulneribus non magnopere prosunt, nam propter mandendi & loquẽdi necessitatem, in perpetuo sunt motu. Quare filum carnem rescinderet: quo etiam nomine eiusmodi acubus, in nouissime descripto suturæ genere, multum carnis est comprehendendum. Hac arte Vasco, cui prœlio Laurentiano, Gallis funesto, gena superna ense transuersim inflicto ad os vsque rescissa fuerat curatus est. Illi in vulnere magna vis vermium cum ingenti fœtore succreuerat, quod nisi triduo post acceptum vulnus, opportunitatem chirurgi nactus non erat. Quare decocto absinthii, aloes & pauco ægyptiaco id laui, tum vt excideret vermes, tum vt putrida omnis substantia inde elueretur, tumores fotu & cataplasmate resoluente discussi, vulneris labra nouissime descripta sibi adiunxi. Toti vero parti sequens medicamentum imposui. ℞. terebinth. Venetę vnc. vj. gummi elenii vnc. ij. pulueris boli armeni, sanguinis draconis, mastiches, myrrhæ, aloes ana drach. s. incorporentur simul, fiat medicamentum. Intra paucos dies vulnus agglutinatum est, nisi quod ad genæ inferioris cum superiore cõmissuram exiguum quoddam foramen restabat, quod vix aciculæ caput admitteret: ex quo nihilominus multa serosa & tenuis humiditas, illi præsertim loquenti vel mandenti, manabat: quod ego & in multis aliis obseruaui. Sed sistendæ illius aquosæ humiditatis ergo, aquam fortem chymistarum in vlceris profundum instillaui, aliquotiesque vitrioli combusti puluisculum immisi. Hac cura Dei beneficio conualuit. *Pareus libr. 9. cap. 25.*

Observatio.

Cancer malæ dextræ, singulari remedio curatus, aliis nihil proficientibus.

Quondam quum militiæ essemus, accepimus cuius & fidem postea fecit Albertus Faber, ex Ruellio, perdocto Dioscoridis interprete nepos: vt doctrina & arte præstans, sic fide doctor condignus. Historia vero est huiusmodi. Nobili cuidam & electæ mulieri, prope Castellum Neuueum degenti, tota pars faciei dextra cancro eoq; vlceroso obsessa fuit diutissime, & sequis exagitata cruciatibus: à Medicis frustra petitis auxiliis, tum Gallis, & Italis, tum etiam Germanis & Hispanis, & exterisq; aliis quibusque; vulgaris cuiusdam barbitonsoris remedio hoc sequenti & euporisto persanata fuit. Pullos illa gallinaceos in partes tenues concidebat & latas, quas sæpiuscule commutando interdiu admouebat affectæ parti. Ab hoc vnico tandem eoq; præstanti remedio, reliquis quibuslibet tentatis frustra, (vt diximus) curationem recipiens, pristinam valetudinem recuperauit. *Cordæus commen. 7. ad Hippocr. lib. de muliebr.*

Labra.

Observatio.

Labio curto nata.

Familiariter mihi aliquandiu conuixit, apud Haganoenses honesta matrona, patritiæ gentis cui à prima in vtero materno conformatione, labrum superius tam breue & curtum fuerat, vt superiorib. dentibus tegendis minime sufficeret, non sine deformi aspectu. Cuius ipsamet probe gnara, inter cõfabulandum, mira industria & ciuilitate coram adstantibus aut assidentibus, labium extẽdendo, dentibusq; inducendo, vitium hoc naturę, tam pulchre tantaque arte tegebat, vt non nisi studiose obseruã-tes, facile falleret. *Schenckius.*

Observatio.

Labia ob incandescentiam, sanguiuolenta cuidam.

Ex animi feruore Scanderbecko iracundo contigisse, sæpius sua narrat historia: cui excandescenti labra intumescebant, & cruore prorumpente tingebantur. *Cornax libr. 1. pagin. 27. Enchrid. consul. med.*

Observatio.

Fissis labiis nati & de Labellis leporinis.

Aliquos vidimus non integris, sed potius discissis labiis natos, qui non parum in sermone deficerent, *Trincauella lib. 5. c. 11. de cur. hum. corp. malis.* Cæterum huiusmodi rostra seu labia leporina, Germanis Hasen Scharten, ex argumento vocata, glutinandi suendique rationem paulo post, ex Pareo, de genæ vulneribus, huc refert *Schenckius.*

Pleræque mulieres grauidæ, ex leporis insperato occursu obtutuue, aut desiderio pulpamenti eius infantes pariunt labello supremo bifido & bifurcatim secto. Id quod experientia quotidiana confirmat *Mizaldus memorabil cent. 3. Aphoris. 77.*

Vnam infelicitatem pleræque mulieres vterum gerendo incurrunt, vt vel esu, vel saltu super caput leporis facto, generent infantulos oris leporini, inter os & nares diuisa labia perpetuo retinentes: nisi statim à principio assuant particulam pectoris tenerrimi pulli ilico occisi & sanguinolenti. *Olaus Magnus Epit. Histor. de Gent. Septentrion. lib. decimo octauo, cap. 8.*

Observatio.

Labella leporina & Colobomata Græcorum quomodo ab vtero matris è medio tollenda.

Labella leporina curari initio secundina mox oblita applicataque à partu constat. *Moccius Medicus.* Ad næuos natiuos idem est obstetricum experimentum.

Obser-

OBSERVATIO.

Labro tremulo quidam.

LAbrum inferius sæpe tremulum apparet, metu vel ira interdum, Francisco Viario nostro Veneto Patritio dum loquitur semper tremit. In nausea fere semper, vel ex humore mordaci, vel oris stomachi nimia agitatione, magna inter se communicatione tremit. Interdum ex cerebri aliquo ingenti affectu, illi vomitiones prosunt, huic quæ cerebro & occipitio imponuntur, omnino conferunt. *Alex. Benedict. lib. 5. c. 18. de curand. morbis.*

OBSERVATIO.

Mulier carbone teterrimo circa os & labra correpta, curatur: sed tamen deformis manet.

MVlier quædam teterrimo carbone secundum os & labra correpta, in mortis discrimen incidit, cum crebris animi deliquiis, tumore ingenti vniuersam faciem occupante curatur, sed tamen ore deformis mansit. *Valeriola lib. 6. obs. 3.*

OBSERVATIO.

Noua & notanda amputandi cancri, qui labra obsedit, ratio.

FElicius & mitius cancri vlcerati, qui labra occupauerit, curatio perfici potest, nullo adhibito caustico remedio post sectionem, sic etiam vt vix vlla deformitas, cicatrice obducta relinquatur. Quam ego viam nouam, & nunquam antea tentatam aut scriptam, quod equidē sciam, inueni & factitaui in homine quinquagenario, in consilium aduocato Ioan. Altino Doctore medico doctissimo, præsentibus Iacobo Guillemeau, & magistro Eustachio chirurgis Regiis, & Ioanne *le Iaune* Ducis Guisiani chirurgo meritissimo. Ratio est eiusmodi. Cancer suis vtrinq; sursum ac deorsum labris acu filū ducente, transadigendus est, vt cum fili beneficio, cancrum tanquam in manu sinistra regere & tenere liceat (ne huius vlla portiuncula impune ferro illabatur) totum dextra manu vulsellis vnico ictu amputare possis, ita tamē vt labri ipsius interior quædā, quæ dentes contingit, restet substantia (modo non ad intima vsque cancer radices agat) quæ regenerandæ mox carni, & implēdæ cauitati, pro fundamēto & basi esse queat. Hinc sanguine sufficienter effuso, sectionis seu vulneris oræ dextra & sinistra, interna & externa parte, scarificatu profundiore erunt nouacula pertundendę vt cum mox sutura ex acu filum ducente, rostris leporinis propria, in vnum nodo ducere vulneris oras ipsas & margines voluerimus, ipsam labri carnem magis sequacem, & trahenti acui, filoq; obsequentiorem habeamus. Reliquum curationis est, eodem plane modo prosequendum, quo solemus in rostris leporinis. *Pareus lib. 6. c. 29.*

OS.

OBSERVATIO.

Ore gemino, oculis quatuor, dentibus duobus auribus curtis & barbatus natus.

APud Daphnem amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatuq; horrendum, natum est Constantii Imperatoris temporibus monstrum, infans scilicet, ore gemino, dentibus cū binis, & barba, quatuor oculis, breuissimis duabus auriculis. *Lycosthenes lib. Prodig. Anno Dom. 308.*

MENTVM.

OBSERVATIO.

De nouo morbo mentagra seu Lichene dicto.

SEnsit & facies hominum nouos, omniq; æuo priore incognitos, non Italiæ modo verum etiam vniuersæ prope Europæ morbos: tum quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum Galliasue aut Hispan. magnopere vagatos, aut alibi, quā Romæ circaq;, sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ: sed tanta fœditate, vt quæcunq; mors præferēda esset. Grauissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latine, quoniā à mento fere oriebatur, ioculari primum Lasciuia (vt est procax natura multorum in alienis miseriis) mox & vsurpato vocabulo mentagrā, occupantem in multis vtriq; totos vultus, oculis tantum immunibus, descendentem vero & in colla pectusq; ac manus, fœdo cutis furfure, non fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Rom. Quæstorio scriba, cū in Asia apparuisset, inde contagionē eius importāte nec sensere id malū fœminæ, aut seruitia, plebsq; humilis aut media, sed proceres veloci trāsitu, osculi maxime, fœdiore multorū, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice, quā morbo. Causticis namq; curabatur, cum vsq; in ossa corpus exustū esset, rebellante tædio. Adueneruntq; ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum, ex Prætoriis legatū Aquitanicæ Prouinciæ, H.S.C C. elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditq; sæpius, vt noua contra genera morborum gregatim sentirētur. Quo mirabilius quid potest reperiri aliqua gigni repente vitia, terrarum in parte certa, membrisq; hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquā malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes. *Plin. lib. 26. c. 1. N.H.*

OBSERVATIO.

Vlcus menti dentis euulsione sanatum.

IVuenis quidā Augenius nomine, annis iam tribus menti vlcere vexabatur qui licet opera compluriū Medicorum vsus fuisset, tantum abfuit, vt non deprehendentibus illis morbi causam, sanitatē consequi potuerit, vt pene omnē recuperandæ valetudinis spem amiserit: dum scilicet ex his nonnulli, quod altum & callosum vlcus viderent, citra vstionem nequaquam tolli posse affirmarent: Atq; item alii, quia callosa haberet ora, Chironium vlcus crederent, & ob id curatu difficillimum arbitrarentur. Nos vero vt primum hominem vidimus, & vlcus conspicati sumus, nullis id malum medicamentis vinci posse prædiximus: nisi eo prius eruto dente, ad cuius radicem vlcus ipsum ascenderet. Id quod res plane indicauit: nam dente ipso euulso, erosam eius radicem cernimus, vnde scilicet, malum illud fomentum ac pabulum capiebat. Quo sublato, non multis post diebus, etiam domesticis medicamentis, sanatum est vlcus. *Beniuenius. cap. 22. de Abditis.*

FINIS.

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICARUM

TOMUS SECUNDUS:

qui agit

DE PARTIBUS VITALIBUS THORACE contentis.

PRÆFATIO.

INTER Principes corporis nostri partes, COR, necessitatis iure Princeps quoque viscus, Vitalis facultatis ζωτικῶν & θυμοειδὴς, siue irascibilis animæ domicilium: vitam homini suppeditans, & motionum vitalium causa existens: in thorace velut munitissima Arce seu Regia quoq; sua residet: Vitamq; calore & spiritu, per arterias, in omneis corporis partes diffundit. Facultatesque alias & functiones, non solum ad actionis opus concitat, sed tuetur quoque & perficit. Nam & calorem fluentem, & vitam cerebro, iecori, sanguini atque spiritui Animali impertit: quin facultates omnes perficit, & velut vinculo quodam connectit. Porro hanc facultatem luculenter demonstrant Cordis ac arteriarum per diastolen & systolen motus, qui pulsu atque respiratione, adeoq; vita ipsa continentur: perficiunturque tracheæ arteriæ, pulmonum, musculorum, cum intercostalium, tum thoracis atq; diaphragmatis ope. Vitalis itaq; officinæ huius œconomiæq; instrumentorũ commemoratorum plerorumq; omniũ conformationes monstrosas, morbosq; raros atque insolentes, tum de nouo, per recentes corporum dissectiones, compertos, pro cœpto institutoq; nostro, secundo isthoc Operis huius nostri tomo, diuino nos adiuuante numine, proferre, & ad posteritatis memoriam, non sine artis, vt opinor, gloria, transmittere consilium est. Sic quidem, vt Thoracis partes, tum contentæ, tum continentes, eodem absoluantur.

DE TONSILLARUM AFFECTIBUS.

FORAMINA.

OBSERVATIO.

Tonsillarum tunica, foraminibus peruia, imperitis aliquando, in earundem inflammatione, vlcerum faciem ementitur.

TONSILLARUM vlcerationes inspectio deprehendit: in qua tamen obseruare decet, quod monet Fallopius, amygdalas, præter aliarum glandularum conditionẽ, habere tunicam neruosam, multis amplisque foraminibus peruiam: quæ, dum illæ inflantur, magis dehiscentia, rudioribus facile imponunt, vlcuscula esse credentibus: detumescentibus enim tantum glandulis, illa mox obliterantur. *Ioubertus cap. 2. tract. de affect. thoracis.*

CALCULI.

OBSERVATIO.

Calculorum in tonsillis genitorum, pertinacem tussim excitantium historiæ, & curatio.

NObilis vir Sparnegker, ecclesiæ Ratisponensis Canonicus, ob lapidem in tonsillarum faucicium abscessu concretum, continua affligebatur tussi. Eius fauces cum medici quidam ex balaustiis, rosis, lauro, Alexandrina, ac aluminis decocto, & aliis siccantibus colluere iussissent, quibus humore abscessus tenuiori absumto, ex grossiori derelicto, lapis magis accreuerat, adeo vt laryngis musculos tumor fere occupasset: alii vero medici bechica, tussis remedia, ad nauseam vsque diu frustra exhibuissent, ego tandem accersitus, suasi vt non exsiccantibus, sed mollificantibus & maturantibus, fauces affectas, crebro collueret, nempe tepido ex maluis, ficubus, radicis altheæ decocto elueret, in quo momentum diamori maturi dissolueret: à collutione vero de electuario stomatico, quod ex mellis despumati vnc. ij. butiri recentis insulsi ℥ j. puluere ireos ℈ j. aut nucleorum tribuli marini, farina coadunata, triduum lamberet: quo tumore emollito, oborta ex destillatione valida tussi, calculum gypseum excreauit, simillimum tophis, qui intra digitorum

rum articulos, chiragra laborantibus, accrescere ex pituita solent. *Langius epist. 57. tom. 2.*

Præterito mense, in Vicino vrbi Pago, prædiues quidam, vt vocant, Scultetus, ob tonsillarum tumorem, ægre spirabat, & deglutiebat; is barbari tonsoris diuturna opera, qui dubio procul, Gargarismatis è balaustiis, rosis, aluminisque decocto, & aliis id genus siccantibus, & repellentibus, fauces colluit, quibus tenuiori exsiccato & absumpto tumoris humore relicto terreo (quod in œdematosis tumoribus vt plurimum vsu venit) in gypsum concreuit: Cum autem indies, laryngis musculis tensis, respiratio fieret molestior, me accersit, cui maluarum, caricarum, & altheæ radicum decocto tepido, os crebro colluere imperaui, à colluuione despumatum mel, totidemq; recentis insulsi butyri, iridis florentinæ pulueris momento admisto, lambendum præscripsi, vnde factum, vt emollito tumore, obortaque destillatione, calculum gypseum, validissima tussi excerneret, quo facto, liberius duxit spiritus, curatoque vlcere, conualuit. **Ioan. Iessenius à Iessen,** *de obser. propr. per Cl. V. Laur. Scholzium ad nos missis.*

ABSCESSVS.

OBSERVATIO.

Abscessus tonsillarum, tumoribus vtrinque sub auribus obortis, repurgatus.

LAborabat inflammatione tonsillæ vtriusque, filiola quædam duorum annorum, qua idonea remedia propter ætatem non admittente, natura viam sibi ad salutem quærens, morbum ad exteriora conuertit. Nati sunt itaque vtrinque in collo, infra aures, singuli tumores: quibus scalpello apertis, pus effluxit. Itaque ab abscessu tonsillarum liberata, sanitati restituta est. *Dodonæus Obseruat. Medicinal. cap. 16.*

INFLAMMATIO.

OBSERVATIO.

Hortulanus quidam, ab vua, & tonsillis, ac glandulis inflammatis, prope suffocatus vt curatus.

EGo, quando primum ex Alexandria in patriam redii, agrum pertransiui, & inueni quendam hortulanum, ab vua & tonsillis ac glandibus fere suffocatum: vtebatur autem collutione aquæ mulsæ, rosis in ipsa incoctis. Quum igitur vidissem fructum nucum in vigore esse, iussi detractum ab eis externum corticem, quo etiam tinctores videram vtentes, statim in mortario contundi, & succum eius per linteum excolari, nondum sciens, quomodo iuxta crassitiem aut tenuitatem haberet: quum vero reperissem aquosum, & compage tenuem, gargarissare eum iussi, ipsum hortulanum. Postquam vero valde tenuis apparebat, præcoxi: & mel commensurate, velut in eo, quod ex moris fit, fieri sciebam, admiscui: atque vbi iam ad compagem mellis redactum esset, hortulano vtēdum reliqui. Porro quum viderem celerrimam vtilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus sum, in multis experiri, atq; ex hoc sufficiente experimento accepto de facultate eius pharmaci, semper ipso vtor, velut nostris. Merito itaque mirandum, nullum ex prioribus medicis aliquid de hoc pharmaco mente concepisse, vt tum parabili, tum generoso hoc succo vterentur, maxime quum videriat, quomodo etiam manus inficiātur eorum, qui virides nuces decorticant. Ex his enim apparet, qualis sit earum succus, & quod ægre elui possit ipsarum adstringendi vis, adeo vt neque per fortissima extersoria elui queat. Amplius autem adhuc miratus sum de medicis, quod non cogitauerint fortem esse ipsarum vim, quum etiam tinctores videant eiusmodi nucum corticib. vti. Nisi enim in profundum manuum descenderet, & nisi per omnē substantiam lanarum penetraret, non certe eluibilis esset. Quum vero descendat, indicat plane substantiam succi tenuium partium esse, rationi autem consentaneum est, adstringendi vim maxime proficere, vbi in eiusmodi substātia contineatur. Etenim, quæ ex adstringentibus, crassas partes habent, per adstrictionem cogunt, & condensant superficiem corporum, quibus adhibentur, & à progressu in altum ipsorum corporum sese impediunt. Quibus enim etiam alias, ob substantiæ crassitudinem, impossibile erat progredi in altū, his sane amplius impossibile fuerit, densato corpore, iuuare id, quod totum est inflammatum. Optimum itaque esse nucum succum persuasus, vt qui etiam coctum cum melle gustarim nihil insuaue habentem, eum in quatuor partes diuido, & ad primam, statim aliquid ex adstringentibus iniicio, ad secundam, ex croco & mirrha; ad tertiam, sulphuris quiddam ac nitri addo: quartam vero solam sinceram seruo, pueris vtilem futuram, ob dulcorem. Imo etiam viris ob delitias, mente fractis, & mulierculis. Ego quidē igitur à ratione inductus, inueni, quemadmodum neruorum sauciatorum curationem, ita etiam hoc pharmacum, quod omnibus pręstat. Est equidem id quod ex rubi moris constat, fortius eo, quod ex moris fit: quemadmodum hoc eo, quod ex musto paratur. Omnibus autem his præstat id, quod ex nucum succo inuenimus in principiis quidem inflammationum, cum his quæ fortiter adstringunt confectum: in vigore vero croco & mirrha additis, quanquam etiam solum aliquando, moderatas inflammationes sanare queat. Quando vero humorem qui inflammationem produxit impactum digerere, ac discutere oportet, cum acrium mixtura commodum existit, *Galenus lib. 6, cap. 1. de compos. pharmac. secundum Loc.*

TONSILLIS IMPACTA.

OBSERVATIO.

De muliere, cui in tonsillis spina piscium inhærebat, pene suffocationem inferens.

MVLIER Delphensis vetula, cum spinam piscis deuorasset, tonsillis inhærebat, vt pœne suffocaretur: quæ neque vllo modo dimoueri potuit, neque cibis mollibus aut offis, aut magno panis bolo, cui aliquando inhærere solet. Quamobrem eclegmata emollientia, ex muccagine ficuum. rad. atheæ, sem. malua visci, vuar. passul. ft besten & iuiubarum, cum syrup. violaceo confecta, vt continuo lamberet, imperaui. Deinde Cataplasmate toto gutturi circumducto, spinam ralcatione tandem euulsam, reddidit.

Petrus Forestus libr. 15. obseruat. 27.

DE LARYNGE ET ASPERA ARTERIA.

AFFECTVS.

CARTILAGO TOTOSSEA FACTA.

OBSERVATIO.

Laryngis & Asperæ arteriæ cartilagines in senibus totosseas fieri.

CVM ex innumeris propemodum sectionibus obseruauerim, humanam laryngem in perfectioris ętatibus corporibus osseam esse, non cartilagineam: (quanquam à teneris annis, cum nondum ad suam duritiem soliditatemque redacta est, ex cartilaginea substantia constructa esse videatur) non possum non opinari, eam magis ex ossea natura, quam ex cartilaginea constare. Hoc igitur in causa fuit, quamobrem in ossium numero laryngem adiudicantes, de illa in ossium tractatu agamus. *Columbus lib. 1. cap. 13. Anatom.* Quod autem ossa hæc sint, non diu anceps ille fuerit, qui eorum ipsorum colorem, duritiemque considerarit, ac præterea medullosam substantiam conspexerit, qualem ego sæpe numero conspexi, quo vno potissimum cartilagines ab ossibus differunt. Siquidem cartilago omnis, ex omnium sententia, medulla penitus caret, *Idem paulo post.*

Vidi laryngis & arteriæ cartilagines, in ossa spongiosa mutatas. *Coiter lib. obs. Anatom.*

Is qui diu suspensus Bononiæ iacuit, viuus inuentus est, quod asperam arteriam non cartilagineam, sed osseam haberet. Hoc nos & ab aliis accepimus. *Cardanus lib. 2. tract. 2. contradict. 7.*

Constat quendam bis suspensum, seruatum miraculi specie: inde cum tertio, iudicis solertia, periisset inuentam osseam asperam arteriam, *Idem libr. 14. de rerum varietate cap. 76.*

De laryngis cartilaginibus vtrum in omnibus vel plerisque saltem osseæ fiant vehementer dubito: quamuis non negem, frequenter, vel aliquoties saltem hoc accidere. Obseruasse tamen in senibus quibusdam memini, ita attenuatam laryngem musculis vt puto exsiccatis, & quasi ex carnibus redditis, vt facillime inter comedendum aliquid asperæ incidet arteriæ.

Nuper etiam ex aulico satellitio optimus quidam senex, sexagenario maior, tale quid passus, potum admittere omnino nullũ potuit, quod mox illaberetur magna eius pars arteriæ asperæ, cibum tamen propemodum sine offensa assumere potuit, præsertim qui non esset friabilis, sed quasi lentorem quendam haberet: atque ita paulatim contabuit & consumtus est. *Cl. V. Osvaldus Gabelchouerus de obseruat. suis.*

VLCERA.

OBSERVATIO.

De asperæ arteriæ & Laryngis vlceribus superficiariis, vnde per tussim crustulæ, quas ephelcidas vocant, eiecta: vel etiam eorundem corpus erosum, floridusque sanguis excretus: tum de lactis, quod apud Tabias habetur, perfectione, historia.

VLcera, quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica, & potissimum, quæ summę eius parti (quã λαρύγγα vocant) sunt vicina, aut etiam in ipsa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos eorum, qui ita sunt afflicti, sanauimus. Sane curationem eorum hinc maxime inuenimus.

In grauis huis pestilentiæ initio, (quæ vtinam aliquando cesset) iuueni cuidam, cum nouem iam dies ægrotasset, totum corpus vlceribus scatebat, veluti omnibus fere qui euaserant. Eo die etiam tussiebat paululum. Postridie autem, vbi se lauerat, illico & vehementius tussiuit. & tussi expulit crustulam, quam Græci ἐφελκίδα vocant. Eratque homini sensus manifestus vlceris, in aspera, quæ in collo est, arteria, prope iugulum, nati. Quin aperto quoque hominis ore, fauces eius inspeximus, num quid in iis alicubi vlcus esset, sed nec sic inspectantib. apparuit vitium, & plane laboranti sensus eius aliquis manifestus, ex commestorum bibitorumque transitu, fuisset, si illic vlcus fuisset. Quin etiam ex aceto & sinapi, certioris notitiæ causa, quædam ei deuoranda dedimus, sed nec horum quicquam momordit, & sensus doloris manifeste in collo erat. Quo loco etiam adeo irritabatur, vt tussire impelleretur. Suasimus itaque reniti quantum posset, nec tussire. Quod & fecit, eo certe facilius, quod exiguum erat quod proritabat, & nos omnibus modis operam dedimus, vt vlcus ad cicatricem perueniret, foris medicamentum aliquod quod siccaret imponentes: tum cubanti supino, humidum aliquod ex iis medicamentis, quæ ad eiusmodi vlcus facerent, exhibentes: ac iubentes id in ore continere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere. Sic igitur faciens, sentire se manifeste aiebat adstringentis medicamenti circa vlcus vim: siue ea vis huc transmissa est, siue medicamen ipsum roris specie, in arteriam ad vlcus defluxit, & tanquam percolatum est. Erat autem nec æger ipse medicinæ imperitus, sed ex iis quidam qui ex vsu & exercitatione, empirice medicabantur: Ergo sentire se aiebat, tum medicamentum in arteriam defluere, tum tussim quoque aliquando mouere. Obluctabatur tamen plurimum ac tussim cohibuit. Igitur ipse quoq; sua spõte Romæ quidem, vbi correptus fuerat, triduum etiamnum post nonum diem est moratus, post hoc conscenso nauigio, primum per flumen ad mare nauigauit, quarto die post, naui peruenit ad Tabias, vsusque est lacte, quod & mirificam plane vim habet, nec sine causa prædicatur. De cuius vsu aliquid dicere oblatum nunc tempus videtur, nec de eodem tantum, quod apud Tabias habetur, verum etiam alio omni. Neque enim iis modo, qui Italiam incolunt, est succurrendum: sed quoad fieri potest, qui vbiuis habitant gentium. Igitur ad lac, quod in Tabiis habetur, commendandum, multa concurrunt, & locus ipse satis editus, & aer illi circumdatus siccus, & pascuum pecoribus salubre. Atq; hoc quidem alibi quoque arte præparare licebit, si quis in colle modice edito, herbas fruticesq; serat, qui salubre simul adstringens lac reddũt: quorum exempla paulo post dicentur. Cæterum, vt ambientem aera similem reddas, fieri omnino nequit. Eligere tamen simillimum, ex ea, quæ datur, aerum copia, licet. Simillimus autem is fuerit cui eadem adsunt, quæ illi. Altitudo collis mediocris via à mari ad ipsum triginta

ginta stadia, ampliusque aliquid, sed non multo. Locus autem ipse versus mare. Nempe Tabiæ in imo maxime sinu est, qui inter Surrentum & Neapolim conspicitur: magis tamen in latere quod ad Surrentum pertinet. Porro totum id latus collis est satis magnus, longitudine ad Tyrrhenum mare porrectus. Inflectitur autem leuiter collis hic ad occasum: nec in meridiem in totum plane procurrit. Ergo hic collis, a vētis iis, qui ab ortu flant, Euro, Subsolano, & Borea, tutum defendit sinum. Coniunguntur illi in imo sinu, alter collis non paruus, quem & veteres Romani in historiis, & qui nunc diligentiores sunt, Vesuuium nominant. Celebre nunc nouumq; nomen Vesuuium est, omnibus hominibus notum propter ignē qui in eo ex terra summittitur. Quę res non parum mihi ad ambientis aeris siccitatem conducere videtur: & alioqui præter ipsum ignem, nec stagnum propinquum, nec palus, nec fluuius alicuius momenti vsquam in sinu habetur. Omnibus vero ventis qui ab Arcto ad ęstiuum occasum perflant, Vesuuius collis obiicitur: multusque cinis ab eo ad mare vsque peruenit, reliquæ videlicet materiæ, tum quæ in eo combusta est, tum quæ nunc etiam vritur. Omnia hæc aerem efficiunt siccum. Licet porro, & alibi terrarum eligere collem simili modo, siccum scilicet, ne longe à mari, nec adeo magnum vt ventorum impetui sit expositus: nec adeò magnū & humilem, vt subiectorum camporum halitum prompte recipiat. Caueatur autem ne ad septentrionem sit versus: ita enim esset auersus à sole. Quod si etiam intemperato orbis loco collis sit, veluti is qui ad Tabias conspicitur, longe magis ad rem pertineat. Hoc in colle sunt herbæ quidem, agrostis, & lotus & polygonon, & melyssophillon. Frutices vero lentiscus, & arbutus, & rubus, & hedera & cytisus, aliique his similes. Atque ita tibi collis præparetur. Pecora vero quæ in colle ad Tabias pascuntur, boues sunt. Estq; eius animalis lac spissum, ita vt asinorū tenue. Ego vero ne quod lactis genus vsui desit, ex vaccis crassum, ex asinis tenue, ex capris medium: & boues, & asinos, & capras, in pascua depulerim. Veteres vero etiam mulierem lactantem, iis qui pthoe consumerentur, adstare voluerunt: quorum sententiæ ipse quoque accedo & quod familiare id sit, & quod priusquam ab ambiente refrigeretur, id sumi voluerunt. Porro hoc tibi de lactis vsu pro maximo præcepto sit, vt ii quibus eo est opus omnino id astante animali statim mulctum bibant, etiam melle iniecto, si cui cogi in ventriculo solet: quod si ipsum descendere ad aluum citius cupis, etiam sale. Atq; ille quidem adolescens, cum vlcus in arteria ex pestilenti morbo haberet, sanatus est: ac post eum similiter alii.

Alter vero adolescens, annos natus circiter decem & octo, cum multis diebus ex destillatione laborasset, primum quidem sanguinem floridum cū tussi expuit, nō sane multum, postea vero etiam tunicæ ipsius partem, quæ tegens intrinsecus arteriam, in fauces & os per ipsum arteriæ caput (Larynga vocant) ascendit. Videbatur autem mihi, tum ex crassitudine eius coniectanti, tum ægri sensu, ipsius Laryngis esse internum corpus. Quinetiam læsa illi ex eo vox est. Atque hic quoq; longiore quidem tempore, sed tamen sanatus est. Cæterum, qui ex pestilentia hoc vitio laborarunt, propterea mihi facile sanati videntur, quod præsiccatum iis præpurgatumq; totum corpus fuerit. Quippe cum & vomuerint ex illis nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Atque cum ita iam vacuati essent, iis qui euasuri erant: pustulæ, quas exanthemata vocant, nigræ, toto corpore confestim, multæ apparuerunt, vlcerosæ quidem plurimis, omnibus certe siccæ. Eratque intuenti perspicuum reliquias eas esse sanguinis, qui in febri putruerat, quas veluti cinerem quempiam, natura ad cutim trusisset: sicuti alia ex superuacuis nonnulla tradit. Verum medicamentis ad eiusmodi exanthemata opus non fuit, cum siderent sua sponte, ad hunc modum aliis quidem, quibus videlicet exulcerata summa pars fuit, decidit ipsa vlceris crustula, quam epheltida nominant, deincepsq; quod reliquum fuit, propinquum sanitati erat, ac post vnum duosue dies ad cicatricem peruenit, aliis quibus scilicet vlcerata summitas non est, exanthema quidem ipsum, & asperum & scabiosum erat: decidit vero veluti squamma quædam, ac dehinc omnes fuere sani. Nihil itaque miri, si etiam ii, quibus eiusmodi exanthemata in pulmone sunt orta, propter vlcerum siccitatem sunt sanati. Quod namque in cæteris vlceribus vniuersis supra monstrauimus curationis esse propositum, hoc iam iis quæ ex pestilentia sunt orta, præsto fuit. Omnia namque sicca & aspera fuere, plurima quidem scabiei, quædam vero etiam lepræ similia. Ergo, cum experientia rationi attestetur, vlcerum curationem, hunc vnum habere finem, vt siccentur, poterit quispiam ex iis, qui sanguinem ex pulmone reiiciunt, seruare permultos, ita vt nos fecimus. *Galen. de curand. Morb. lib. 5. cap. 12.*

VVLNERA.

OBSERVATIO.

In Laryngibus vulnerati, neruis vitiatis sermonem & vocem amiserunt.

CVM ex ceruice quidam chæradas, id est, strumas, in profundo incumbentes, excideret, ac deinceps inter secandum quoddam vas membranaceum non specillo secaret, sed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam, simul recurrentes neruos distraxit, atque hoc pacto puerulum liberauit à strumis, sed mutum reddidit. Quidam alius, in alio puero sectionem faciens, ipsum similiter semimutum reddidit, læso videlicet altero duntaxat neruo. Mirabantur vero omnes, quo pacto neque aspera arteria, neque gutture quicquam affecto, vocem lædi contingeret, qui, cum vocales neruos (me ostendente) conspicerent, admirari desierunt. *Galenus de loc. affect. lib. 1. c. 6.*

Rusticus quidam, cum decliuiore capitis prora percussus cecidisset, & alteram capitis ipsius partem oppositam ad terram, vt par fuit, eliderer, surrexit quidem, sed mutus, id autē siue ex percussione reruorum qui regrediuntur ex pectore, siue ex defluēte materia, quæ neruos illos oppleuerit, tam incertum, quam certissimum, ex hoc communicatam noxam neruis ipsis, qui vocem effingunt. Nam & *Galenus*, facile Medicorum princeps, *in libro* quem *de Interioribus* scribit, affirmat, fuisse hominem, qui dum glandula illi abscinderetur in collo, & scalpellum neruos ipsos ipsos, quib vox effingitur, incideret, iliço factus est mutus. *Beniuenius cap. 91. de Ab ditis.*

Mulier

Mulier Illyrica, quæ ad caput montis habitat, quum strumam, à Gallica scabie originem ducentem, in collo haberet, quendam medici officio fungentem, pro sui valetudine accersiuit, qui indiscrete, quum pro ea propulsanda multis vsus esset medicamentis, ita sublimatum, vt eius resecaret, radices, loco indidit. A quo alter neruorum ex pectore recurrentium, qui vocem effingunt, inibi corrosus est. Vnde ipsa paulatim rauca facta, vocem fere in totum amisit. *Amat. Lusitanus centur. secunda, curat.70.*

Cur in laryngibus vulnerati sæpe sermonem, sæpe quoque saporem amittunt? Equidem non sine admiratione spectaui Wilhelmum Aurasiorum Principem accepto in collo vulnere sensum gustus amisisse, & militem Gallum consimili vulnere mutum euasisse. Est enim neruus duplex à tertia coniugatione manans, qui in laryngibus inseritur: altero quidem ramo lingua sermoni apta redditur, altero sapores percipiuntur: hoc quidem resecto gustus, illo sermonis vsus amittitur. Quod cum Aristoteles (*lib. de hist. anim. & lib. de anima. & lib. de sensu*) nō prospiceret, pro decreto posuit, nullum animal sine gustu viuere posse: At princeps Aurasius amisso gustu, tam diu vixit, quod ad occideretur: ac tametsi cibos condimentis acribus, acidis, salsis parari iuberet, nihil tamen gustu percipiebat, vt quidem ab illo accepimus: minus quidem mirum est gustum amisse, sed amitti sermonem ab eo, qui audiat lingua integra, incredibile antea mihi videbatur, nisi experientia compertum haberemus. *Bodinus in Theatro Naturæ lib. 4. pag. 460.*

PHLEGMONE.

OBSERVATIO.

Quidam assidue à Phlegmonibus ad guttur existentibus, adeo vexabatur, vt suffocationis periculum subiret, qui remedio secreto curatus est.

Assidue quidam à phlegmonibus ad guttur existentibus vexabatur, adeo vehementer, vt suffocationis subiret periculum & sane ob hoc periculum sanguinem mittere cogebatur. In hunc cū forte quis incidisset, pollicitus est, se præbiturum medicamenti experimentum: & se vocari, si quando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlegmone, ante sanguinis missionem, præcepit. Itaq; vocatus, medicamento illito, statim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipso tantum, sed & in aliis, qui similiter erat affecti: rogabat is, qui assiduo periclitabatur, data mercede, vt sese medicamentum illud doceret, erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumtu liberalis. Porro, vbi conuentum esset de pretio, is qui vendebat; Hoc medicamentum, inquit, per antipateian quandum vtilitatem obtinet. Esse autem eam antipateian, vt qui curatur, nesciat vnde conficiatur. Iussit ergo alium daret, qui pro ipso disceret, quiq; iureiurando reciperet, se nulli eius facturum copiam, priusquam ipse, qui dedisset, foret defunctus. Itaq; à morte eius qui indicarat, non tantum ille suum hominem, sed & alios sanabat, & mihi ne petenti quidem, medicamenti exemplum, volens ac lubens obtulit. Erat stercus pueri siccum, cū melle attico, ad læuorem tritum. Victitabat autem puer, cuius stercus accepturus erat, vt ipse, qui medicamentum dederat, ostendit, lupinis, illis videlicet qui ex more edi solent, cum pane benecocto in clibano, modicum salem & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum vetus: atq; hęc omnia mediocri in quantitate, modo vt perfecte ea posset puer concoquere. Itaque cum primo die eo victu esset vsus, postero tamen die nondum stercus capiebat, sed in eo quoq; die rursum eodem alebat victu, ac tertio demum sumebat, ac postea arefacto vtebatur. Dicebatur autē illū qui docuerat, fugitātem alios cibos, ob fœtorem, prætulisse lupinos: sese vero experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicum ex aqua, aut tenui iure, bene coctas, persæpe exhibuisse, & medicamentum nihilominus operatum. *Gal. lib. 10. 10. De simpl. med. facult. de stercore Hum.*

IMPACTA LARYNGI GVTTVRIQ.

OBSERVATIO.

Nucem ponticam, quædam dentibus confringens, incaute per asperam arteriam ad vitalia pertrahit, vnde suffocationis periculum, & vitæ discrimen incurrit.

Gutturi epiglottis, sub ipsis faucibus, quoddam operculum, linguæ postremæ annexum, accōmodauit, ne quid cibi potusue in alienum dalabatur iter, quoniam spirandi meatus intercluduntur. Sicut Anacreonti poetæ accidit, qui vuæ passæ acino necatus est. Sicut & Fabius prætor, in lacte pilo hausto, strangulatus. Etsi ætate nostra Venetiis anno 1483. Lucretiæ, per quam familiari nostræ, simile contigerit. Ea cum nucem ponticam dente frangeret, oborto risu, nux in spiritus meatum, protinus respirando, deuoluta est, moribunda statim concidit, in eo ancipiti strangulatu, ad interiores pulmonis partes impacta est: tum minus affligi cœpit, vnde nihilominus spiritus grauior, sonatiorque, obsesso meatu, audiebatur: tum vitæ spem habere cœperūt, quoniam confractis quibusdam venulis, vomica in pectore exorta est, quæ tandem persanata; obsessis meatibus reciprocantis animæ raucus sonus etiamnum percipitur. *Alexand. Benedictus lib. 3. cap. 18. Anatom.*

OBSERVATIO.

Piscis arista deuorata, & in gutture hærente, difficilia & periculosa symptomata subsecuta, quibus tamen æger leuatus est.

Cvidam deuorata piscis arista, difficilis labor in gutture, abscessus, raucedo, difficultas spirādi. Ius vt ex longo traheret spiritum, facile trahebat: vt semel & confertim audiebatur strepitus in gutture, aperto ore, nihil vitii apparebat. Collum anterius erat subtumidum. Visum itaque vitium esse imbibitum musculis laryngis & vicinis partibus. Institutum pharmacum, quod vniuersum purgaret corpus errhina, quæ caput: frictiones, quæ diuerterent: decoctum ficuum, in quo oxymel simplex, scyllitic. & similia dissoluta. Foris, quæ leuiter discuterent, cum lana sordida. Iussus æger non bibere frigidum, tenuiter viuere, lacte amygdal. & simili victu detergente, incidente & tenuante vti: mox curatur. *Hollerius lib. propr. obs. 24.*

OBSERVATIO.

Sagitta cuidam secundum guttur inflicta, & ingeniose educta,

Sagittam Arabicam, spiculis armatam, Christiano cuidam, secundum gutturis regionem profunde adactam: vnde quod aurita esset, citra sectionem educi non poterat: ingeniose & caute, instrumentis adhibitis, eduximus. Qui præter multorum, tũ meipsius quoque exspectationem, restitutus est. *Albucasis lib. 2. c. 94. chirurg.*

OBSERVATIO.

Glans plumbea per laryngem, adusque primam ceruicis vertebram impulsa & hærens incolumi ægro.

IOANNES Papa, Sancti Albani in Delphinatu dominus in conflictu ad Casenium, tria manuario tormento in corpus penetrantia vulnera tulit, quorum vnum sub larynge, qua parte velut nodo procubuerat, iuxta pulmonis fistulam adusq; vertebrarum ceruicis initia penetrabat, quo loco hæsit, adhucq; hæret glans plumbea. Hinc multa & horrenda hominem corripuere symptomata, vt febris, & ingens colli tumor: adeo vt totos decem dies, nihil nisi iuscula & liquida deglutire potuerit. Conualuit tamen, hodieq; etiam valet, cura Iacobi Alanii chirurgi. *Pareus lib. 24. c. 19.*

DE SVFFOCATIONE.

A REBVS PER ERROREM INGEstis impactisque.

OBSERVATIO.

A rebus variis, velut spina, ficu, pyro, acinis, pilo, pilula, caruncula, & pisciculo, suffocati.

TARQVINIVS Priscus, cum ad mensam sederet, os piscis transuersum adhæsit gutturi, vt nocte illa miserabiliter exspirauerit. *Id attestatur Hagiographia. Guido Bitur.*

Matrona quædam Brixiensis, inuito filio, pilulam assumere neganti, digito imprudens in arteriam compulit: qui protinus exanimatus, in sinu iacuit. *Alexand. Benedictus. in proœmio libr. 7. de curand. morb.*

Sophoclem, Lucianus & Sotades apud Crinitum, contra Plinii sententiam, dicunt acino vuæ periisse. Val. Maximus tamen & Volaterranus, fouent partes Plinii, quorum sententiam sequitur Politianus.

Quemq; senem, meritæ, rapuerunt gaudia palmæ.

nisi fortasse de Philippide intelligi malis.

Anacreon Teius, poeta, 85. ætatis annõ, dum passæ vuæ succo, tenues & exiles virium reliquias foueret, vnius acini, pertinacior in aridis faucibus humor, eum suffocauit. *Val. Maximus lib. 9. c. 12. & Plin. lib. 7. c. 7. & Volat. lib. 13 & c. 3. Anthrop.*

Terpander, citharœdus insignis, Spartæ canens in Sciade, cum ore hiaret, quidam ficum temere iaciens, faucibus eius tanta vi impegit, vt strangulatus fuerit: de quo *Triphon in 1. Græcorum Epigrammatum.* item *Varinus.*

Drusus Pompeius, Claudii Cæsaris, ex Herculanilla, filius, cui paucos ante dies, filia Seiani fuerat desponsata, cum puer ludens, iactum in sublime pyrum, ore excepisset, idque alte in guttur descendisset, præclusa anima, mortem obiit. *Suetonius.*

Fabius senator prætorius, hausto in lacte pilo, præcluso spiritu, animam egit. Adeo parua re, hominis persæpe mors constat, qui superbe agendo, per amentiam, Deo se nonnunquam æquare contendit. *Fulgos. lib. 9. c. 12. ex Plin. lib. 7. c. 7.*

Iuuenis quidam pomum furtim ablatum deuoraturus, magnam eius partem morsu abscidit. Interim à parente vocatus, venturum se respondet, ac simul in ipsum tracheæ aditum, attrahit demorsam à pomo partem: vnde suffocatio iamiam imminebat. Nisi collabanti quasi natura particulam pomi illam ita ex ore perturbasset, ac si per tubulum, vehementi spiritus impetu propulsus fuisset globus *Osualdus Gabelchouerus de obseruationibus suis ad nos missis.*

Puer, annorum circiter quinque vel sex, Arenbergæ quod est Episcopatus Aichstadiensis oppidum, cum forte fortuna matri pisciculos ad cocturam præparanti adesset, & etiam vnum ex illis ori inseruisset: factum vt ille fauces præcludendo, spiritum animæque meatum interciperet, ex quo misellus puer suffocatione exanimatus, interiit: magno parentum & inopinato luctu. Accidit autem hoc ipsum circa annum millesimum, quingentesimum, septuagesimum octauum. Cuius rei certissimam mihi fidem fecit, industrius & laudatissimus huius mei libri primæ editionis Typographus. *Schenckius.*

Filius cuiusdam Manilii dicti, ex castro Bozoli, cum vuæ acerbæ grana auide ingurgitaret, superueniente matre, & eum obiurgante, ex illius improuiso & inexpectato aduentu, perculsus puer, granum, quod iam in os indiderat, dum festinanter deuorare satagit, forte in asperam arteriam delabitur, ita cum nullo auxilio subleuari posset, misellam animam exhalauit, suffocatus.

Puer alius Hebræus Beseelel vocatus, dum siccam castaneam dentibus confringeret, quædam illius ramenta, in asperam arteriam fuerunt iniecta, cui mulier subuenire studẽs, dorsi percussione, corpuscula castaneæ in pulmonis lobos delata fuere, ita quod minus anxie cor per patentiorem cannam tunc flabellari potuit, sicque oregmone & leui suffocatione interim irritante, quatuor dierum spatio, miserrimam calamitosamque vitam duxit: verum quinto superueniente, dum à medico, in Aromatarii officina, consilium atque præsidium peteret, vnius tantum tussiculæ impulsu vniuersali nigredine infectus, ac si fune suspensus fuisset, in patris complexu è vita migrauit. *Marcell. Donat. hist. med. mirabil. lib. 3. c. 7.*

Ioannes posthumus, Marci Perezii Antuerpiensis, qui Basileam venerat, puellus, optime habitus, nisi quod motu vehementiore, puta risu, vel eiulatu, sæpe leui deliquio tentari videbatur, hilaris, lac nutricis sugens, repente anhelitu intercepto, Basileæ expirauit, anno Salutis. 1576. Adaperto cadauere, ipsi Laryngi adnata caruncula, nucis magnitudine reperta: quæ vbi ad iustam magnitudinem excreuit, puerum nouem mensium suffocauit. *Zuingerus Theat. vol. 2. lib. 7. pagin. 515. edit. vltim. Hanc historiam* CL. V. FOELIX PLATERVS, *pro suo in nos studio, & iuuandæ posteritatis singulari affectu, vna cum aliis plurimis obseruationibus suis, hisce verbis nobis communicauit.*

Filius Marci Peresii, quinque menses natus, bene habitus,

habitus, nullo præcedente alio affectu, subito cum stridore & respirationis difficultate, è medio sublatus est. Quo genere mortis quoq;, cum duos amisisset filios, causam scire cupiens, ipso rogante, pectus aperuimus: & in regione iuguli, glandulam illius loci, in strumam quandam magnam, vnciam vnam cū semisse pendentem, spongiosam, venisque refertam & quæ beneficio membranarum dumtaxat, vasis maximis illis, iuxta iugulum ascendentibus, adhærebat, excreuisse deprehendimus: carniformi quadam materia & sanguine oppleta: quo subito irruente, strumamque illam dilatante, adeo, vt vasa illius loci premeret, suffocatum fuisse infantem iudicauimus; hæc ille.

Quum Neomagii apud Geldros quidam arrogantius deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem æsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatū, residere nequiuit: vnde quoq; compressa arteria, mox suffocabatur. *Vierus.*

Quidam piscandi & natandi peritissimus, quum manu in quodam profundo gurgite percam cœpisset, oriq; mordicus inseruisset, vt ad sodales enataret: Perca in gulam illapsa miserum in manibus sodalium, nihil non tentantium, exanimauit. *Gilbertus Cognatus.*

Quidam præcipuę familiæ iuuenis egregius & magnæ expectationis mihi notissimus in Belgio à quadam fœmina philtro dementatus, incidit in mentis alienationem, à qua nullis remediis liberari potuit, sed sic illum in custodia libera continuerunt. Interdum vero (vt fieri solet) delirium hoc sua habuit interualla mitiora, vt in ædibus obambularet, nihilq; præter rationem adeo committeret. Is aliquando tum accedens ad fontem, in quo pisces asseruabantur, statim arripuit percam minorem & capite ipsius in os intruso, viuum illum deglutire voluit, sed perca suis spinosis pinnis in faucibus sese exserens, ita spiritum statim in faucibus impediuit, vt intra semihoram mortuus concideret. Genus profecto mortis, rarum & admiratione singulari dignum. *Ioachimi Camerari Norimb. Med. exemplum.*

Observatio.

Nobilis Matrona pilulas sumtura, vnam per errorem, in asperam arteriam pertrahens, vnde propemodum vitæ discrimen incurrit.

Nobilis vrbis nostræ mulier, Paula Tridapalea, dum præscriptas à Medico pilulas, satis iustæ crassitudinis, deuoraret, nescio quo pacto, vna ex illis per tracheæ os delabitur, quæ ibi fere per tres horas persistens, mulierem male afficiebat, suffocationemque minabatur, nec vllo ingenio extrahi poterat, donec tandem liquata, sensim & sensim per tussim excreta, mulierem à maximo animi angore, corporisque cruciatu, ab imminendi morte, quam expauescens expectabat, liberauit. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 3. c. 7.*

Observatio.

Strangulati quomodo suffocentur.

Qui seipsos suspendio strangulant, sæpe terram pedibus tangentes, suffocati reperiūtur: putat vulgus à dæmone strangulatos, quibus venæ adstrictæ, pedibus manibusq;, sensum, motum & pœnitētiam pariter auferūt, resolutis mēbris, in pedes prosilire nequeunt, quod in summa mentis desperatione fieri contingit, aut animi tristitia, melancholicaq; insania. *Alex. Benedict. lib. 1. c. 34. de curand. morb.*

Laqueo.

Observatio.

Laqueo strangulati, reuiuiscentes.

Quidam strangulationem effugiunt, aut collo suspensi, aut aquæ immersi, aut in loco intranspirabili, prauo vapore, aut fumo pleno conclusi. Si igitur collo suspenduntur, soluto laqueo, cogendi sunt, vt acetum cum pipere deglutiant, aut pulegium tritum & læuigatum cum aceto mulso, & penna oleo madefacta, procurandum vt vomant, & collum lana circumdandum, in oleo calenti infusa: sit autem irinum. *Hipp. vero aph. 43. sect. 2.* inquit; strāgulati ac dissoluti nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit. Non tamen in vniuersum verum habere sententiam existimandum, vt *Galenus in comm.* asserit; nam nonnulli visi sunt liberati: ac nos tres vidimus liberatos, qui cum strangulationem paterentur, spumam ore mittebant. Vnus eorum se collo suspendit, cui amici laqueum subito absciderunt, & vixit, bibito aceto mulso cum pipere, per hæc enim extinctus calor restituitur. Duo alii, sentinas & cœnosos puteos mundantes, præ fœtore strangulati, spumam mittebant ab ore, quos socii, qui ei muneri ministrabant, extra puteos demortuos, & fere extinctos, eduxerunt. Erat sane affectus hic apoplexia, facta corruptione spiritus animalis, impletis cerebri ventribus, fœtido vapore, spiritum corrumpente. Ego vero ambos sanitati restitui, alterum bibito aceto, & pipere, alterum bibito aceto, & pulegii sicci puluere, adhibitis quoque naribus bonis odoribus, ex ambra & moscho, quæ si ad manum non fuerint, satisfaciet odor pulegi, aut thymi. *Christ. à Vega art. med. lib. 3. sect. 5. c. 8.*

Ego puellę aliquando, à laqueo, paulo postquam se astrinxisset (nimio mœrore, quod adolescens qui coniugium ei promiserat negaret) ereptæ, castorei pollinem in calido iure per os infudi, vnde illa mox reuiuiscere videbatur, viuitque etiamnum. *Gesnerus.*

Laqueo strangulatos, quibus spuma circa os fuerit, non attingendos esse, Paulus, Hippocrati credens, hortatur. Nos post amotum laqueum, sanguinis missione, & vini meracioris haustu, aliquot restituimus. *Ioubertus. cap. 1. de affect. Thoracis.*

Sartorem noui Alcmarianum, qui quotidie cereuisia se implebat, ebriosus: cumque ob eam causam ab vxore obiurgaretur, nescio qua furia exagitatus sartor, miser laqueo collo iniecto, seipsum suspēdit. Quod cū videret vxor, conuocauit vicinos, qui præsecto fune, vix spirantem sartorem à laqueo liberarunt: cumque illi extinctum eum putarent, sartor adhuc ebrius, rauca voce inquit: Nō sum mortuus: & sic vitam spirans, præsentibus omnibus risum concitauit.

Alterum noui, sed Melancholicum ex desperatione; qui cubiculum in altiori loco positum, solus cum ascendisset, cupam ceruisiariam conscendit, & funem trabi alligabat, colloque suo iniiciebat, deinde pedibus dimouens cupam, vitam suspendio finire decreuerat. Verum mater, quæ tunc in inferiori loco domus erat, cupam cadentem cum audiret, subito cubiculum ascendit, spectauitque misera filium pendulum, mox conuocatis vicinis: qui & præse-

præsecto fune, filium exceperunt, satis annosum: & is inter remedia, (dum nucem muscatam, cinnamomum, ore contrita, in os suffocati inspirant) reuixit. *Petr. Forestus lib. 15. obs. 25.*

Si quis laqueo suspensus fuerit, ita quod ex ore spuma exiuerit, vt inquit Hippocrat. salutis locus relictus non est, res in ancipiti habetur. Ætate nostra, cuidam militi, inter hostiles incursiones, id contingit, qui ligatis post terga manibus, à Duce Venetorum, Francisco Sfortia, ramo arboris & collo deligato fune (à tergo enim dux ipse militem, ad arborem suspendio delectam, duxerat) concitato equo, suspensus pependerat. Discedente duce, milites præsecto fune, vix spirantem militem exceperũt, qui inter remedia reuixit, & obtorto collo militiam semper exercuit. Iis gargatissandum violaceum cum aqua tepente sæpissime dari tradunt, ac ex similagine liquidas potiones, aut ptisana, & à multis abstinere verbis suadent. *Alexander Benedictus. libr. 7. cap. 3.*

Mercator per multos annos militiam secutus, cui cognomen fuit Landthtaler. Is propter nescio quas fraudes ab arbore suspensus pependit vltra horæ spacium, donec vexilla peditum transirent. Cum si vero à subsequenti calonum turba restis dissecaretur, & motus quidam in ipso deprehenderetur, curtui impositus & liberatus est. Retulit is sæpe nulla ex parte se plus molestiæ sensisse, quam in oculis & extremis pedum digitis. Cum tamen post 18. annos easdem imitari fraudes vellet à Carolo Arenbergico Principe ex patibulo suspendi iussus expirauit. *Osvaldus Gabelchouerus de obs. suis.*

A Q V A.

Observatio.

Aqua suffocati & liberati.

SI quis aquæ immersus, extinctæ animæ speciem præberet, cruribus protinus suspendi debet: animam sciscitari oportet, hyeme calido conclaui, suffitionibus beneolentibus, qualis est muschus ac lignum aloes. *Alex. Bened. lib. 7. c. 3. de curand. morb.*

In vndis submersi, post octo & quadraginta horas recreati, reuixere. *Idem libr. 10. capit. 9. eiusdem operis.*

Qui immersi in aqua, suffocationis periculum, post multam aquam bibitam, effugerunt, veluti ex naufragio, eam in primis vomere debent, sursum conuersis pedibus, capite deorsum, ac cogendi sunt, nisi ipsam sponte vomant, pennæ aut digitorũ in os immissione, & venter manibus roborandus & comprimendus, & post vomitum, caro gallinæ, aut pulli, esui paretur, cum melle & pipere: parum autem bibent, idq; vinum meracius. *Christ. à Vega de art. medend. lib. 3. sect. 5. c. 8.*

Infantula supra duos annos nata, nondum tertium annum attingens, apud cereuisiariam Delphis habitans, pro cuius cupis claues pro insigni erant; anno 1564. Martio mense, in vasculum aqua saponis plenum, in quo linteamina lota erant, cecidit: illaque aqua tota intus repleta, animam agere videbatur: alte dormiebat, stertebat, anhelitum vix trahens, suffocabatur, murmure quodam obrepente, oregmoni (vt vocant) simili, quale in morientibus apparere solet: adeo vt aspera arteria oppleta, vix aerem admitteret, forasque expelleret. Ad hunc casum accitus, iubeo vt decoctum hordei non excorticati, glycyrrhizæ, & ficuum, adiecto exiguo butyro & zaccharo, continuo obtruderetur: idque tepide: & ita vomitu leui irritato, puella totam aquam saponicam cum euomuisset, illam paucis horis à suffocatione liberaui. Mater autem, nisi inhibuissem, vinum Rhenanum propinasset: quod equidem naturæ amicum, non solum materiam venenosam, quæ saponi inest, ad cor facilius perduxisset: verum etiam facile inflammationem & febrem induxisset.

Pons ligneus, qui è regione domus ciuicæ constructus, carie quasi consumtus, anno 1577. cum miles quidam in aquam inciderat, multitudine hominum, tam puerorum quam puellarum, supra pontem irruentium, aduolante, vt spectarent quid ageretur, subito in aquam collapsus, infiniti aqua obruti, de vita periclitabantur, ad quos, cum vocatus essem, salui euadebant, sumto decocto, ex nostro consilio, florum chamomillæ in cereuisia decoctorum, quo sudorem, in lecto positis, prouocauimus: inter quos erat filia Hugonis Iacobi, pharmacopæi nostri, annos 20. nata, quæ etiam infantem, dum in aquis iaceret, in vlnis habebat, diu extra mentem sine loquela persistens: quam vestibus abscissis, cum ob humiditatem exui non possent, in lectum collocauimus calidum, & iussimus vt puella nuda eam amplecteretur: etiam decocto florum camomillæ, cum ad se rediisset, sumto; hoc modo sudorem euocauimus, quod & aliis commode facimus, vt omnes sanitatem recuperarint. *Petr. Forestus libr. 15. obseruat. 26.*

Præ manibus habui puellam, supra nouendecim annos natam, quæ cum ex curru cecidisset in aquam putrem & cœnosam, & eam non satis euomuisset, neque medicum adhibuisset, post duas septimanas, dolore insigni in lumpis & renib. & febre continua, quamuis lenta, sine ordine augescẽte, correpta fuit: sanguine ex vena basilica detracto, & purgatione commoda adhibita, & ventriculo corroborato, etiam conualuit. *Idem in Scholio ad obseruation. prædictam.*

FVMO VAPIDO.

Observatio.

Carbonum fumo vel in totum strangulati: vel ad summum vitæ discrimen adacti.

NOs bis aut ter vidimus exolutos, ex carbonum accensorum fumo: erant hi, qui carbones succenderant, in loco angustiore, in quo nulla erat expiratio. Sunt autem carbones quodammodo vitiati, quia priusquam perfecte vrantur, terra extinguũtur & fere suffocantur, ita vt humiditas quædam crassa intus seruetur. Imo tres in cubiculo dormientes, vna nocte, ob hunc fumum suffocatos vidimus, & penitus extinctos, cum quibus erat & canis commortuus. *Brassauolus, Comment. ad aph. 41. libr. 2. Hippocr.*

Ad viam absque exitu, Romanis fundulam dictam, in fornice, siue testudinea camera, tres viri noctu dormiebant: qui simul eadem nocte, ob semiaccensos in prunario relictos carbones, omes mortui sunt. *Lusitanus Cent. 7. curat. 33.*

Euenit

Euenit strangulationis modus, non ventilato calore cordis, nec refecto animali spiritu. Vidi enim non paucos, qui in cubiculo conclusi, cum carbonibus nuper accensis, cœnam vomuerunt, cum magna mentis turbatione & syncope: quorum quidam statim obierunt, antequam aut ipsi, aut medici, mali conscii fierent. Alios inueni, adhuc vomentes, qui apertis fenestris & ianuis, solo aeris libero ingressu, & respiratione eius, fuere liberati: quibusdam febris remansit, cessante symtomate: quibusdam vero capitis dolor, qui sponte deinde cessauit, aut apposito rosaceo. *Christ. à Vega de Art. Med. lib. 3. sect. 5. cap. 8.*

Audiuisti sat scio quid acciderit ducali gynæceo in Borussiaca nostra profectione, cum anno proxime exacto per Poloniam iter faceremus. Etenim cũ ibi non esset ista, quæ apud nos est, cubiculorum elegantia, & in iis struendi ignis commoditas; gynæceum autem ad vespertinũ nocturnumq; frigus mitigandum, ignem in cubiculo ex carbonibus accensum incautius foueret, parum abfuit, quin ad vnam omnes, etiam dormiẽtes, suffocatæ fuissent; nisi vna textrix, in tela absoluenda, diutius ad candelam vigilias ꝓduxisset. Hæc n. cùm spiritum ægrius ducere vertigineque iam rotari occiperet, excitato strepitu exciuit pedissequas, quæ de more in ꝓximis cubiculis erant, à quibus forib. iam & fenestris apertis, liberioreque aere admisso, semianimes exportatę Virgines, difficulter refectæ sunt. Verum vt candelarum nidor cerebrũ & pulmones afficit & offendit; sic ista carbonũ graueolẽtia, non solum caput tentat, sed & os ventriculi, & cor ipsum in pulmonibus oblædit; vnde non solum σκοτοδίνῳ, h. e. tenebricosa vertigine isti præhenduntur, verum etiã vomitu pleriq; exercentur, & in syncopen incidunt, nostroq; tempore quosdam eo modo peremtos constat.

Sic suffocatos nouimus in cellis cereuisiariis, quãdo illa recens cocta ebullit & fermentatur; nam tum in iis aer tam crassus est, taleq; vitiũ contraxit, vt non solum admissus cerebrum offendat, sed cum spiritu nostro in pectus & pulmones circum cor attractus, repentinus strangulatus, paulo minus quam in Charonæis specubus euenire videmus, inducat. Verum carbonum accensorum Memphitis & graueolentia in cellis cereuisiariis subitam pernitiem inferre potest: ex candelis nidor paulatim, vitium & latenter insinuat, atq; hoc magis aliis citiusque afficit, prout corpus infirmius aut robustius, vel partes magis minusve affectas, hi aut illi sunt adepti. Ita noui quosdam & inter illos fratrem meum Iohannem Solennandrum Medicum, qui cum in locis conclusis intenti studiis ad candelas diu multumque vigilarint, ita infirmum cerebrum, pulmonesque reddiderint, vt postea destillationum ad pectus frequentium præberet occasiones: scio quos in Apoplexiam coniectos, nidor iste suffocarit. Sed ad tuum affectum reuertar, non solum eo modo labefactatum tibi cerebrum; sed etiam pulmones ipsi incredibiliter, & cor affectum admisso attractoque impuro & nocente aere, fuligine nimirum resumta, pro puriore aere, qui in exspiratæ fuliginis locum succedere debebat. Atque hæc graueolentia tanto plus tuæ valetudini nocere atque obesse potuit, quanto minus, vt fateris, ab ineunte ætate conclusum, crassum, minusq; depuratum aerem, qualis in hypocaustis nostris (nisi in eis ignis prætcrea in camino foueatur) vt plurimum consueuit esse, perferre potueris: hic nidor ex omni pingui, cera, oleo, seuo est; sed tamen non eodem modo; neque ex vna materia, specie vnus, idemque & æque perniciosus: sed pro indiuiduorum qualitate magis minusque nocens. Sic ex seuo molliore impurioreque, quod aut pinguedinem aliam admixtam habet: aut cum solueretur, adustionem recepit: aut ex male sanis animalibus, aut iis, qui morbo interierunt, desumtum est, candelæ factæ, nidorem graueolentiorem accensæ spirant, quam si istis amotis, ex puro puto conformentur. *Reinerus Solenander opere suo consilior. sect. 5. cons. 6.*

Qualia appareant circa eos, qui vapore accensorum carbonum suffocantur, & qua arte de his renunciationem contexere te oporteat, sequenti historia poteris intelligere. Anno Domini 1575. die decima Martii, vocatus fui cum Roberto Grealmo, Doctore Medico, à Domino Hamelio Patrono, in senatu Parisiensi, qui inuiserem, & renunciarem de duobus suis seruis, quorum vnus scripturis operam dabat, alter stabulo. Hos tota familia rebatur mortuos, quia ipsis arteriarum pulsus non percipiebatur, extrema totius corporis frigebant, vox & motus perierant, facies liuebat, nec pulsati, aut etiam violenta manu depilati excitabantur. Omnes igitur ipsos pro mortuis habebant, quæstio tantum erat de mortis genere: herus enim eos ab aliquo strangulatos suspicabatur; alii ipsos mutuo sibi animam manibus præclusisse opinabantur: alii deniq; subita apoplexia prehensos philosophabantur. Ego vero extemplo quæro, num ignem succensis carbonibus excitassent. Ad quod verbum arrigens aures herus, dum anxie per omnes conclauis angulos vestigat, (erat autem conclaue valde angustum & vndique clausum) scaphium figulinum, semiustis carbonibus plenum, reperit. Quo viso, omnium vna vox fuit, tantæ calamitatis causam extitisse malignum fumum, & vapores venenatos, qui ipsos, præclusis velut animæ ductibus, suffocassent. Admota igitur manu cordis regioni, cum ex calore superstite & pulsatione, licet exigua, in ipsis adhuc animam residere animaduertissem, succurrendum primo quoque tempore statuimus. Inprimis igitur os, quod obstinata dentium adhæsione obseratum erat, arte diduximus, in idque tum cochleari, tum fistula argentea, aquam vitæ, pluries destillatam expressimus, cum dissoluta hiera & theriaca: ad frequentes huius medicamenti in os gulamque expressiones, commoueri ac concuti cæperunt, multosque excrementitios, mucosos ac viscidos humores, ore ac naribus reddere, vna pulmone ipsis tanquam in gutture feruente. Tum igitur vomitoria ex multo oxymelite propinata, dorsumque ad vltimam sui vertebram, & primam lumborum, manu & genu crebro & violenter pulsatum (in hanc enim partem obuertitur orificium ventriculi) vt vomitorii ingesti vi, ac stomachi concussione, cogerentur ad vomitum. Nec nos iste conatus fefellit, mox enim phlegma viscidum, ac flauum spumosumque sanguinem excluserunt. Sed his minime contenti, canna anserinæ pennæ, euphorbium in puluerem tritum, in nares insufflauimus, vt cerebri excretrix

facultas, ad exclusionem eorum, quæ in ipso oppressionem faciebant, proritaretur: statim itaq; sternutatione concussum cerebrum, insuper oleo Chymistarum de menta, palato & faucibus affricto, stimulatum, mucosa multa per nares depulit. De cætero illis consultum est brachiorum, crurum ac spinæ frictionibus, clysteribus acrioribus, quorum vi, exonerata aluo, copiose mox loqui cæperunt, ad oblata conuenienter se habere, & ad se redire. Quibus in omnibus rebus perficiẽdis, strenuam nobis operam nauarunt, Iacobus Guillemeau, Regius & Parisiensis Chirurgus, & Ioannes à Sancto Germano, Pharmacopola fidus, diligens, & industrius. Post meridiem, quo res feliciter cœpta, feliciore exitu clauderetur, vocati sunt, Ludouicus Theobaldus, & Ioannes Altinus, Doctores Medici doctissimi, & artis operibus clari, qui de cæteris, quæ agenda superessent, communi nobiscum consilio statuerent. Hi, probatis omnibus quæ egissemus, censerunt ipsis de hinc consulendum esse cardiacis, quæ laudabilium humorum generatione, non modo spiritus nouos sufficerent, sed etiam eos qui in corpore superessent, tenuarent, & ex caliginosis illustriores redderent. Reliquum consultationis consultum est in tam calamitosi affectus causa exquirenda. Carbonum enim accensorum fumo, & nebuloso vapore, homines suffocari, nouum non esse aiebant. Scriptum nanque legi apud Fulgosium, Volaterranum & Egnatium, Iouinianum Imperatorem media hyeme Romam properantem, fessum de via in pago Dadastanis, qui Bithynos à Galatis diuidit, decubuissetq; in cubiculo recens constructo, & calce incrustato, in quo ob id calcis resiccandæ gratia, magna vis carbonum accensa fuerat: eam vero noctem illi in vita postremam fuisse: suffocato nempe ipso de nocte media, tetro illo ignis carbonarii vapore, imperii sui octauo mense, ætatis vero anno trigesimo, vigesima die Augusti. Quanquam quid est necesse veterum exempla sectari; cum non ita à multis annis, in ædibus Ioannis Beninij aurificis, in flexu pontis Numulariorum commorantis, tres serui interierint, propter carbonarium ignem, in angusto & sine camino conclaui, in quo dormiebant, accensum. Quod ad causas attinet, hæ in medium productæ fuere. Nonnulli in ea sententia fuerunt, vt existimarent, id solo carbonarii vaporis vitio contingere, q̃ loco perspiratione prohibito conclusus, similia quæ musti vapor symtomata inuehit, nempe capitis dolorem & & vertiginem. Vtrumq; eiusmodi vaporum genus, præterquam quod crudum est, earum rerum instar, à quibus effertur, tum etiam citissime potest neruorum principium implere, adeoq; conuulsiones, substantiæ suæ crassitie, excitare. Sic enim Hippocrates de illis symtomatibus quæ vini vapore fiunt, locutus scripsit: Si ebrius quispiam derepente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut nisi vocem recuperet, cum crapulæ soluuntur. Eodem plane modo vapor carbonarius, occupato cerebro, elingues illos, velut immobiles, & omni sensu orbatos reddiderat, breui morituros, nisi remediis calidis in os naresq; ingestis, vaporis crassities attenuata fuisset, & excitata facultas expultrix, ad omnia ea quæ molesta erant excernenda: ac quamuis prima facie appareant præ cæteris partibus pulmones læsi, inspiratione maligni vaporis; tamẽ propius intuentibus perspicuum futurum, eos non laborare, nisi per cerebri, insigniter & maxime hic affecti, sympathiam. Argumento esse, quod statim vocis, sensus & motus interceptio secuta est. Quæ symtomata non contingunt, nisi intercepto neruorum principio, materiæ alicuius præter naturam incursu. Ac quemadmodum Apoplectici non moriuntur, nisi respirationis defectu, citra vllam pulmonum offensam, sic his iuuenibus mors in propinquo erat, propter interceptam respirationem, non vllo pulmonum vitio, sed cerebri & neruorum, sensum & motum toti quidem corpori, maxime tamen instrumentis respirationi, impertientium. Alii contra cerebrum culpa vacare contendebant, atq; huius calamitatis culpam coniiciebant in spiritus vitalis interceptionem: is enim obstructis pulmonum ductibus, ingressu à corde ad cerebrum prohibitus, materiam de se spiritui animali amplius suppeditare non poterat. Hinc est, quod iuuenes illi suffocati moriebantur, respirationis, sine qua vita nulla est, defectu. Nam præterquam quod in tali casu cor non poterat sese expedire, circumfusa fuligine pulmone obstructo carbonarii huius vaporis crassitie, inspiratio insuper commode fieri non poterat: hæc enim fit aere ambiente in corpus allecto, aer vero ambiens, vt q̃ inspiratione natura conatur, perficiat: nempe vt cordis ardorem temperet, debet quatuor conditionibus esse donatus. Prima, vt sufficiente copia & quantitate in corpus trahatur. Secunda, vt qualitate sit, egelidus vel temperatus. Tertia, vt consistentiæ sit tenuis & mediocris. Quarta, vt substantiæ sit mitis & benignæ. At quatuor illæ conditiones aeri, quem tum in conclaui illo iacentes iuuenes ducebant, deficiebant. Primum enim quantitate paucus erat, quod tãtillum aeris, quod in tam angusto conclaui erat, id magnam partem ab igne carbonario absorbebatur, haud secus quam qui cucurbitula includitur aer, temporis momento ab accensa flamma consumitur. Deinde egelidus aut temperatus non erat, sed ab igne accenso quasi flammatus. Tertio consistentia crassior erat, quam par est, admixtione scilicet crassioris vaporis carbonarii: est enim hæc natura aeris, vt citissime alteretur, & prompte excipiat formas atq; impressiones circumfusorum corporum. Denique substantia erat infensus, & toto genere aereæ corporis nostri substantiæ inimicus. Fit enim carbo ex lignis viridibus, in fossa subterranea accensus, moxque in proprio & suo fumo extinctis & suffocatis, quemadmodum norunt, qui rem carbonariam factitant. Hæ virorum doctissimorum opiniones, quanquam sibi non omnino consentientes videbantur, suis tamen ambæ rationibus nitebantur. Est enim id saltem manifestum, ductus illos, qui partibus thoracis & cerebro communes sunt, vaporis carbonarii crassitie, obstructos tum fuisse: ex quo contingebat vt ambæ illæ partes in vitio essent, cum illarum, vt & reliquarum omnium corporis partium, tantus sit consensus, & connexio mutua vt nisi mutuis auxiliis, saluæ & incolumes diu stare nequeant; propter amicam, quæ corpori secum & cum suis partibus est, conspirationem. Quare cerebri ventriculis, pulmonum bronchiis, & carotidibus arteriis obstructis, spiritus vitalis ingressu in cerebrum, & animalis inde in vniuersum corpus exitu & digressu prohibeatur: vnde duarum facultatum,

cor-

corpori ad vitam necessariarum, interceptio. *Pareus Tractatu de Renunciationibus.*

Memini suffocatos in naui duos vel tres, in qua ceruisia conclusa erat, cum exitum non haberet. Et ita istis diebus nautæ puerum habui, ex fumo pene præfocatum, qui subito extractus, quasi mortuus in domum cereuisiarii deportabatur: quem & nos bonis odoribus recreauimus & restituimus. Ex fumo aliquando suffocatio obrepit in iis ædibus, qui carbone pro igne vtuntur, admodum male olente, vel in loco concluso, vt aer libere trahi nō possit: quemadmodum narrat Mathæus de Gradi, suo tempore Mediolani contigisse, in duobus famulis cuiusdam pharmacopæi, qui hoc modo subito extincti fuere. Huius mortis causam Erasistratus assignabat, quod non possent spiritum continere præ nimia subtilitate: contra Galenus, quod sicuti cibi quidam, vt panis, olerum, & similium, nobis familiares sunt: quorundam vero, vt canthariđum, leporis marini, qualitas nobis extranea est: ita & is existimat, aeris quandam nobis esse familiarem ac spiritui amicam qualitatem; aliam vero extraneam, & corrumpentem spiritus. Cæterum vt vt res se habet, poterit fortasse & ex alio fumo non corrumpente fieri præfocatio. Et ideo *Haly Practica sua lib. 6. cap. 4.* inquit: Qui autem ex fumo fuerit suffocatus & dissolutus, si ab eius ore spuma exierit, nulla via est ad eius salutem: cui autem non sic, violarum gargariset oleum, & aquam tepidam, sorbitionem ex furfure: atq; à clamore arceatur, & verbis multis. Curabitur quoque calidorum & impinguantium correctione, id est, multum nutritiuorum, vt quidam interpretantur. Pinguia quidem, vt mihi videtur, ob fumi acredinem præscribunt. Suffitus quoque ex aromate cordiali, frigidisque admixtis, cōuenit: vt est nymphæa, papauer, ob qualitatem manifestam fumo resistentem, quæ calida & sicca est. Quidam & hic post duos dies sectionem venæ imperant. Tales autem, & qui in aere fœtido conclusi sunt, statim ad aerem apertum deducere oportet, & odoribus bonis restituere & reficere. *Forestus lib. 15. Scholio ad Obseru. 26.*

Plura huius generis cognoscet æquus Lector ex *Tomo primo Operis huius, titulo de Apoplexia.*

OBESITATE ET ARVINA.

OBSERVATIO.

Nimia corporis obesitate suffocati.

Dionysius Heracleotes, Clearchi F. tyrannus, obesitate nimia periit, teste *Aeliano lib. 8. Varia Hist.* quod ipsum in primo græcorum Epigrammatum Palladas complexus est.

Et et Galeottus vsq; adeo tumenti abdomine, vt cum sub vasto obesi corporis pondere, vel prægrandia iumenta fatiscerent, rheda curuli veheretur: ac demum senex ad montem Annianum circa Ateste, aruina suffocatus, interiret. *Iouius in vita Galeotti.*

CVRATIO SVFFOCATIONIS.

OBSERVATIO.

In quouis suffocationis periculo & metu: velut etiam in pertinaci capitis dolore, alijsque nonnullis desperatis morbis, venas iugulares, Guidez Arab. dictas, tuto secari posse, & quomodo.

Arabes venas Guidez appellant: de quibus sic Auicenna. Venarum Guidez apertio fortasse necessaria est in vehementia raucedinis, præfocationisq; timore. Porro pleriq; omnes abhorrent ab earum phlebotomia, & hanc maxime omnium damnant, quasi idem sit, quod hominem iugulare: Scilicet fieri posse non putant, vt sanguis citra firmiorem ligaturam sistatur, quæ in collo, metu suffocationis, valde est periculosa. Eius opinionis non fuit Halyabbas: neque sane verenda est harum venarum apertio, quum in his sit longe facilimum vulneri statim prouidere, vt hæmorrhagia cohibeatur, etiam citra ligaturam, hoc modo: æger collum ad alterutrā partem quātum fieri potest distorqueat, erecta ceruice: tum vbi maxime conspicua est vena post frictionem, & frontis compressionem, cum ligamento factam, phlebotomus adigatur. Quando sufficiens quantitas sanguinis hausta fuerit, æger collum reddat pristino situi atq; medio: hinc fiet, vt à cute, vbi minime est vulnerata, venæ vulnus cooperiatur occludaturq;, nec sit opus ligatura sanguinem compescente. *Iubert. Annot. ad Guid. tract. de lepra, pag. 567.*

Sæpe venis accidit coarctatoria oppilatio à plethora, à sanguine causata, quæ si fiat in ramis venarū Guidez, semper sequitur somni profunditas, apoplexia, & suffocatio extrema. Ista vena Guidez interdum phlebotomatur. Raro tamen in regione & ætate natura, sua incisio, confert lepræ non confirmatæ, & in forti angina, in acuto asthmatæ, in constrictione anhelitus, in raucedine vocis, ex superabundanti sanguine, in pulmonis apostemate, euacuationis & diuersionis gratia, pro antecedente causa in principio & augmento: hæc tamen incisio venarum Guidez, est fienda à docta manu, cum phlebotomo habente aliquod obstaculum prope cuspidem, ne profundentur omnia latera venæ, quia hæ venæ sunt labentes in tactu earum, quia non sunt annexæ carni, sicut aliæ multæ, tum etiam propter glandulas molles & lubricas sub eis existentes, tum etiā ne phlebotomus pungat neruum, vel alia membra ibidem locata. Modus autem phlebotomandi has venas talis est, scilicet patientis primo stringatur venter inferior, inter ilia & hypochondria, cū zona decenter stringente, teneat etiam os suum clausum in expellendo aerem à pectore, deinde patiens declinet caput ad partem contrariam partis phlebotomandæ, quia sic faciendo intumescit vena vt corda extensa, & cum instrumento apto tenendo venam firmam cum manu, vel alio ingenio debet perforari vena in loco eminentiori. Authores laudant sectionem talem fieri debere secundum latum, ego tamen facerem secundum obliquum, & quantitas sanguinis non sit superflua, neq; fiat secundatio. Et operator habeat secum pulueres sanguinis constrictiuos, sicut bolum armenum, sanguinem draconis, pilos leporis, mumiam, alias pissas phalthos, non carnem humanam siccam, qua vtuntur moderniores, cortices thuris, aloes, & similia; & inter omnia habeat vitreolū seu colcotar, fuligo etiā laudatur, fabæ cōbustæ, & charta, & coria combusta, & his similia, superposito semper oui albumine bene contuso, & super omnia decenti ligatura, & patiente iacēte capite eleuato, per octo dies cum leui somno, & decenti diæta, prout videbitur medico legitimo. *Iacob. Carpus in Isagog. Anatomica.*

DE

DE ANGINA.

DE SPECIEBVS, ET PROGNOSTICIS ANGINÆ.

SPECIES RARAE.

OBSERVATIO.

Anginæ raræ species, ex primis vertebris natæ.

VBI primæ vertebræ afficiuntur, licet raro, euenire tamen interdum angina potest, idq; in pueris magis, quam adultis: de qua *Hippoc. lib. 2. de Morb.* populariter vagantibus, in hunc modum scripsit: erant anginosorum affectiones huiusmodi: ceruicis vertebrę ad interna conuersæ sunt, aliis quidem plus, aliis vero minus: atque in partibus exterioribus, manifesta videbatur in ceruice concauitas: dolorem laborans, vbi illic tangebatur, sentiebat.

Accidit angina cuidam, sub ea vertebra, quam dentem nominant, verum non adeo acuta: quibusdam vero ob rotunditatis magnitudinem, omnino conspicua. Fauces autem, vt ea vertebra, quæ dens dicitur, inflammatione minime laborabât, sed molestia afficiebantur. Ea quæ sub genis erant, tumebant quidem, sed inflammatione laborantib. haud erant consimilia. Inguina nullus dolor cruciabat, sed naturali potius habitu permanebant. Lingua haud facile conuertebatur, atque aucta ipsis videbatur, atq; exerta. Venæ sub lingua manifestæ. Deglutire, nisi magno cum labore, nequibant: at si vi quadam deuorare conarentur, per nares effluebat id, quod ingesserant. Ex naribus loquebantur. Spiritus ipsis non admodum elatus. Nonnullis capitis, temporum atque ceruicis venæ attollebantur. Atque horum quibusdam, quibus dolores recrudescebant, tempora paululum calebant, quamuis alioqui non febricitarent. Plurimi non suffocabantur, nisi quum vel sputum, vel aliud quippiam deglutire tentarent. Neque subsidebant oculi: Igitur quibus tumor non in alterutram partem deflexus, sed rectus erat, nequaquam paralytici euadebant. Horum si quempiam periisse mihi constaret, id referre grauarer minime. Nam quotquot memoria nunc consequi possum, omnes superstites permanserunt. Atque alii quam celerrime sanitati sunt restituti: Alii non pauci quadragesimum diem prætererierunt. Insuper nonnullos febris omnino non arripuit. *Galenus lib. 4. cap. 3. De Loc. Affect.*

OBSERVATIO.

De latente ac difficili angina.

NVlla inter anginæ species æque periculosa est, ac ea, in quam nullus tumor in faucibus ac collo apparet: quam latentem hac de causa non inepte dixerimus. Talis autem quandoque, hominem paucis diebus conficit, ac è vita tollit: mente & sensibus integris. Quod & *Hippocrates prædictionum lib. 3. cap. 8.* scriptum reliquit. Angina inquit, grauissima est & celerrime interimit, quæ neque in ceruice (id est, collo, interprete Galeno) neque in faucibus, conspicuum quid efficit. Hæc etenim eodem die, & secundo, & tertio, & quarto, strangulat. Plurimum vero hanc quoq; dolorem inferre, & spirandi (addit) difficultatem. Adsunt vero non modo hęc, sed & vehemens copiosaque humorum è capite destillatio, dolor autem circa Laryngem & asperam arteriam talis, vt nec contingi, quantumcunq; leniter, citra grauissimum dolorem queant: sed nec moueri sursumq; attolli. Quamobrem non spiritus tantum cum difficultate trahitur, sed & cibus ac potus ægerrime, aut non demittuntur. Cum etenim per œsophagum descendunt, cedit, & sursum ascendit larynx. Inflammari per huiusmodi anginam, interiores ac latentes Laryngis musculi existimantur. Verũ nos nullam iuxta laryngem aut eius musculos, vel circa asperam arteriam, inflammationem aut abscessum cognouimus, sed pulmonem male affectum obseruauimus.

Lanio quidam meridie circa laryngem & fauces dolorem sensit. & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem. Adiit sub vesperam pharmacopæum. Datur ex aquis plantaginis, lactucæ, & diamoron, addito aceto, gargarismus, quo cũ subinde vteretur, doloribus intensis, subito, nocte, mente constans, strangulatus interiit. Huius corpore aperto, reperta est pulmonis substantia, siue παρέγχυμα in pus conuersa, & ad vnum eius latus abscessus pure quoq; impletus. Nulla tussis huic antea fuerat molesta: neq; sanguinis vlla sputatio præcesserat; sano validoq; corpore eousque visus, eoque non gracili, sed obeso.

Eadem & superioribus similia, æstate, anni 1565. diligenter annotauimus: quãdo multi angina, ac simul molesta ex capite destillatione correpti fuere: præsertim ex his, qui pręcedente hyeme, vel tussi, vel raucedine laborassent, aut è peripneumonia euasissent. Plurimis horum posteaquam circa laryngem dolor remissior, tandem desiisset, peripneumonia successit, cum lateris dolore, non tamen pungente, aderant respirandi difficultas, & pulsus mollis. Horum non pauci intra non multos dies mortui, seniores euaserunt, & natura frigidiores. Pulmones horum vel purulẽti fuere, vel abscessum habuere: iuxta vero Laryngem, aut eius musculos nihil occurrit, ꝙ vel adesse vel adfuisse inflammationem ostenderet. Satis quidem apparuit, pulmones male quidẽ prius affectos, superueniente ac accedente è capite destillatione, reliqua symptomata successisse: Laryngem vero non primario, sed per sympatiam, siue consensum laborasse. Verisimile vero etiam est, destillante humore, asperam arteriam, eiusq; ramos impleri atque distendi: deinde eodem ad alia vasa transmisso à dolore liberari quidem asperam arteriam, ac eius supremum finem ipsam laryngem: pulmonis autem male affectas partes è dolore occupari: atq; hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. Subuenit huic morbo mox, si vires ferant, venę sectio, ita enim citissime impetus defluentis humoris & auertitur & compescitur: deinde quæ lenire asperam arteriam & pulmonem queunt, ac sputi facilem exitum procurare: cuiusmodi sunt dulcia, vt glycyrrhiza, eiusque decoctum, vuæ passæ, vinum passum, aqua mulsa, vinum mulsum, dilutum, si febris adsit, & alia eius generis, quæ à Cælio Aureliano commendantur. Adstringentium ac repercutientium in hoc morbo vsus, inutilis: aceti vero etiam perniciosus. *Dodonæus cap. decimo octauo obseruationum.*

Appel-

Appellat anginam Hippocrates. *Gal. teste*, affectum circa fauces, qui spirationem quoquo modo reddit deteriorem. Huius genera quatuor *lib. de locis affectis 4. cap. 5.* enumerantur: alii deinde & affectus referuntur, per quos cibi potusque via impeditur, & cum difficultate cibum laborantes deglutiunt, potus vero etiam per nares resilit. His annumerari æsophagi, ab inhærente ossiculo, inflammatio potest. Per hos autem affectus, spirandi quoque difficultas quædam oboritur, sed citra suffocationis periculum. Est autem suffocatio (nonnullis strangulatio) non aliud, nisi interitus subitaneus, propter defectum inspirationis, (*vt Gal. in comment. Aph. 34. libr. 4.*) qui fit ex angustia alicuius instrumenti, ex iis, quæ seruiunt respirationi: angustia vero fit, vel repleta media regione, quæ inter thoracem est atque pulmonem, aut pulmonum meatibus: vel aliqua inflammatione totum occupante viscus: ad asperam arteriam; vel etiam partem, quæ veluti caput eius est. Quæ etiam inflammatio aliquando fieri solet in præiacente spacio, quod fauces appellant. Atque vna harum causarum, eius de qua scripsimus anginæ occasio fuit, pulmonis videlicet χώειον siue meatuũ atque ipsius asperæ arteriæ ex affatim defluente humore repletio. Quæ, quomodo, ac qua via in peripneumoniam conuertatur, ostendimus. Est autem hęc inter anginas, per quas nullus in faucibus tumor apparet, & quæ subitaneum periculum adferunt, frequentior. Quæ vero asperæ arteriæ, vel musculorum, qui gulam cum gutture iungunt, inflammationem consequitur, omnino rarissima. Contingere huiuscemodi aliquando posse, negari nequit: extante præsertim exemplo apud *Ant. Beniuenium cap. 38.* Pus etenim loco circa collum, altioribus plagis inciso, erumpens, inflammationem præcessisse vicinorum musculorum manifestum fecit. *Idem Scholio ad idem caput.*

Observatio.

In angina affluxum sanguinis subinde recurrere.

VSu medendi obseruaui in anginosis affluxum sanguinis subinde recurrere. Itaque si ita necessitas suadeat, repetenda erit per vices quasdam sanguinis reuulsio. Quinetiam in morbi progressu, discutientia minus vtilia animaduerti, quod irritent, ad defluxum humorum. Quare anodinis & lenientibus solis, tutius in hoc affectu proceditur. *Iacob. Oethaus lib. obs. propriarum.*

Prognosis.

Observatio.

In angina rubor & tumor ceruicis & pectoris, si intro conuertantur, mortis argumentum.

TAnto securior angina est, quanto inflammatio magis secedit à partibus internis, & via respirationis. Talis est dispositio, per quam inflammantur ceruix & pectus, vbi non recurrat inflammatio aut sacer ignis ad partes interiores. Sic enim dixit *Hipp. aph. 50. 7. sect.* Ab angina habito, tumor & rubor in pectore superuenientes, bonum: extra enim vertitur morbus vbi tamen contingat intro conuerti, malum erit. Quod contigit cuidam vetulæ sexagenariæ, quo tempore Illustrissimi Ducis de Medina cœli, patroni mei curam gerebam, passa est anginam in tertia specie, inflammatis faucibus & ceruice, sine difficultate respirandi, & conuenientibus adhibitis remediis, rubor ad pectus descendit, plurimum demissa inflammatione faucium quinta die morbi, septima die parum coctum spuebat in decenti copia: cæterum decima die recurrit rubor, subito namque spuere cessauit, febris aucta est, rubor pectoris euanuit, & vndecima die mortua est. *Christ. à Vega. Comment. ad lib. 3. Prognost. 28. Hippocratis.*

Angina Lethalis.

Observatio.

Angina, quatuor phlebotomijs, cum scarificationibus, tribus sanguinis libris eductis: ægrum intra octo horas necauit.

NOnnulli vocarunt me, vt curarem Dominum Collam Libum, vir erat hic curialis, & Illustrissimo Alphonso Duci Ferrariæ carus: cœpi illum interrogare, sanus lectum ingressus erat vesperi; hora decima experrectus, persensit in gutture dolorem, nec poterat anhelare, nec deglutire: iussi vt aperiretur vena communis, & decem vnciæ sanguinis extraherentur vel duodecim, promisique me iterum accessurum, cum alios quosdam ægros visitassem, dum aberam, illum interim visitauit Elleonorus Sanseuerinus, expertissimus in re medica vir, qui iussit ex humerali libram aliam sanguinis extrahi, postea discessit: sed & ab amicis fuit ad illum ductus excellentissimus Magister Sigismundus Nicrisolus, qui anhelitus difficultatem videns, ex alio brachio (nos primo à dextro, hic à sinistro,) aliam sanguinis libram educi iussit, illincque discessit: nos statuta hora Dominum Collam reuisentes historia de aliis medicis enarrata est, erant tres sanguinis libræ eductæ, iussimus vt sub lingua venam secarent, itaq; factum est, additæ sunt cucurbitulę, & omnia diuersionum genera, tamen fieri non potuit, quin decima octaua hora obiret, & decima hora angina correptus erat. Cynanche erat. *Ant. Brasauola Comment. ad lib. quartum de Rat. Vict. Acut. Hipp.*

Observatio.

Angina octodecim, interdum duodecim, nonnunquam etiam decem horis interficiens.

OMnium periculosissimam anginam censuit Hippocrates, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet. Huius quippe inflammatio penitus abstrusa, grauiora infligit symptomata, non sine metu præsentis strangulatus. Hac sæpe vidimus sublatum ægrotum horis octodecim, cõstante mente, integrisque sensibus. *Fernelius libr. 5. cap. 9. Patholog.*

Proxeneta ille, qui circa oleum versabatur, cum aduesperasceret, quod de gutturæ, strangulabantur, conqueri cœpit, pro qua abigenda mala affectione, remedia varia sunt facta, vomitus namque euocatus fuit, & oxymelitis portiunculam per interualla lambebat, ex stomacho namq; malum hoc euenire credebatur, sed postea scapulis & ceruici cucurbitulæ, secta cute, sunt adfixæ. demũ morbo grauiori facto, intra duodecim horas miser hic è viuis sterten-

ſtertendo deceſſit: intromiſſa autem cerea candela per æſophagum ſiue gulam, nihil impedimenti perceptum eſt. Fuit igitur ſæuus hic morbus angina, aſperam arteriam occludens, & reſpirationem impediens: cæterum hoc in caſu, ſanguinis per venæſectionem miſſio, & cætera remedia prætermiſſa ſunt, quia volucris occaſio. Porro vir ille ad quem vocati, diligenter venimus, angina ſtrangulabatur, per ſigna namque & notas loquebatur, qua de re illico: nulla interpoſita mora, aut vacuatione alia præhabita, ſub lingua venas ſecare fecimus, & ſanguinem ex eis conuenientem fluere; quo conſtricto, pauculo interpoſito tempore, & vt ita dixerim, refectis viribus, repente brachii cephalica vena ſecta fuit, & ex ea per interualla ſanguis miſſus, vnde breui vir hic melius habuit, & poſtea nonnullis aliis celebratis remediis, ſanitatem priſtinam adeptus eſt. *Luſitanus Centur. 7. Curat. 90.*

Synanche exacte peracuta eſt. Vidimus etenim ſynanchen, quæ in decem horis interfecit. *Braſauolus Comment. ad Aph. 10. lib. 5. Hippoc.*

Cuidam in muſculis dextræ partis laryngis, cum orta eſſet inflãmatio, neq; appareret, ſed tactu duntaxat externo dolorem præ ſe ferret, mors ſubita, tribus horis à miſſione ſanguinis, conſecuta eſt. *Scholiographi ad cap. 23. Hollerij de morb. int.*

OBSERVATIO.

Ex Angina ſtrangulante, & febre peracuta, æger in 4. obijt.

AMius Reynerus, qui in foro frumentario Delphis agebat, vir circiter annorum triginta, in anginam lethalem & febrem perperacutam incidit, ad quem Ericius Leydius Medicus, collega meus, prius vocatus fuit, ab iniecto clyſtere, ſanguinem ex cephalica detrahere iubet, ac gargariſmata, tum alia apta remedia præſcribit: tertio die cum in Hagham Comitis collega vocatus eſſet, cum ſuffocatio immineret, ad eum accitus ſum, cum nihil deglutire poſſet, libenter ſanguinem ex venis ſub lingua detraxiſſem, ſed os aperire non potuit; interea collega reuerſo: etiam Nieuenius Medicus Haghanus vna vocatur, verum cum nullum medicamentum per os ſumere poſſet, iterum clyſter iniectus eſt, vnde probe quidem aluum deponebat, ſed nihil iuuaminis, neque ex emplaſtris, aliiſque remediis, exterius adhibitis, ſentiebat, ita vt angina ſtrangulante, tum febre perperacuta obierit quarto die, cum & angina per ſe malum acutiſſimum, ſine febre etiam aliquando ante quartum ſtangulet ac ſuffocet. *Foreſtus, Scholio ad obſeruat. 5. libr. Secundi. obſeruat. ſuarum.*

OBSERVATIO.

Hiſtoria cuiuſdam mulierculæ, angina laborantis, quæ deuoratis bolis aliquot caſſiæ, & vomitu excitato, ſtatim ſtrangulata interijt.

QVod ſi in angina ex moleſtia medicamẽti concitetur vomitus, non ita velox ſtrangulationis imminet periculum, ſi liquidum fuerit medicamentum, veluti ſi ſolidum. Pilulæ enim & boli, dum vomitu alliduntur, confertim & valido impetu ad anguſtias oppreſſi ab inflammatione tranſitus, maius afferunt periculum. Vnde aliqui hac ratione, repente ſtrãgulati ſunt. Vt accidit hic Patauii cuidam mulierculæ, laboranti angina, quæ deuoratis bolis aliquot caſſiæ, & vomitu excitato à moleſtia medicamenti, ſtatim ſtangulata interiit. *Trincauella lib. 5. cap. 7. de rat. curandi part. hum. corp. affect.*

ANGINOSI RESTITVTI.

INEDIA.

OBSERVATIO.

Ab Angina ſanguinea æger citra ſanguinis miſſionem ſanatus.

QVidam in angina ſanguinea ægro venam non ſecuit, quoniam, macer eſſet languidiſque venarum receptaculis: in cubiculo eum frigidiſſimo collocarunt, ne ſitiret eſurietque, neq; vires reſoluerentur; tum enim ſynanchicus inedia plurium dierum ſanatus eſt, quoniam ſanguis alimentũ corpori ſubminiſtrauit. Indicio ſit, quod apoſtema non intumeſcit, neque diſtenditur. *Alexand. Benedict. de curand. morb. lib. 7. cap. 19.*

PHLEBOTOMIA.

OBSERVATIO.

Angina acutiſſima, per inciſionem linguæ, præter aliorum exſpectationem, curata.

PAtauii meis temporibus quidam ſcholaſticus Græcus, oriundus ex præcipua familia, ſanguineus, vnica nocte in Anginam acutiſſimam incidit, vna cum tumore linguæ maximo, vt ſtatim loquendi facultas illi adimeretur. Cumque tam celeriter Medicorum & Chirurgorum opera vti non poſſet, ipſe præſente animo, linguam acuto cultello decuſſatim incidit, ac ſatis multum ſanguinis effluere permiſit, quo facto, rurſum loqui cæpit. Medicus poſtea acceſſitus, pauca vniuerſalia & totum corpus reſpiciẽtia adhibuit, præſcripta recta victus ratione: linguæ vero vulneratæ, pulueres ex Thure, Bolo ac ſimilibus ſiccantibus, inſpergi iuſſit, & ita intra paucos dies conualuit. Sic interdum fortuita remedia, aliis ſunt efficaciora. *Ioach. Camerarius lib. Obſ. ſuarum.*

OBSERVATIO.

Senex annorum ſeptuaginta, ab angina præfocatiua, miſſo ſanguine, & alijs opportunis adhibitis auxilijs, integre curatur.

RIchardus Sabaterius, honoratus & ditiſſimus ciuis Arelatenſis, ſenex annorum ſeptuaginta, optimi habitus, & ſolidorum membrorum, angina præfocatiua corripitur: interna illa quidem, & à qua nihil foras apparebat, in diſcrimen vitæ incidit, prohibita voce, & pene, phlegmonoſo intus tumore in faucium radice conſiſtente, ſtrangulatus, ita vt exerta lingua & tumefacta, cum magno ſtertore ſpiritum duceret, inſtar eorum qui ſtrangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis, introrſum rumpitur, purgatur, & ſanatur ingenti cura & labore ſenex, qui iam ferme deploratus, moribundus iacebat, ſuperuixitque annos totos duodecim. *Valleriola lib. 6. Obſeruat. 10.*

EXPERIMENTIS.

OBSERVATIO.

Selecta aliquot, tum de experimento, tum de hiſtoria, ad Anginam remedia.

Aqua

AQua ex floribus ac foliis Periclymeni, vulgo caprifolii, Anginæ pręstantissimum est remedium *Rob. Constantinus in supplement. ling. lat.*

In Angina cassiæ Aegyptiacæ succus extractus, cumq; aqua plantaginis mistus, plurimū conducit. *Camerarius in horto.*

Annosæ arboris Sambuci, apud Boreales præsertim, ramis accrescit excremētum corticosum coriaceumve, multis dotibus cognitu dignissimum, plebiq; Anglæ & Germanæ, Iudæ aures vocatum, propter effigiem auris, quam cartilagineo concretu rugosoque complexu multis plicis & mæandris æmulatur: sed colore pullo, prædurum, aquis mersum mollescens, spongiæq; ritu tumens: Anginis certissimo experimento vtilissimum, & tumoribus intus forisque nunquam satis laudatum, gustu pene insipidum, cutis elixæ, aut corii. *Pœna & Lobelius in Aduers. stirp.*

Fungus Sambucinus in vino coctus & potatus, præsenti remedio est Anginosis, præcedente & sequente suffitu de olibano. *Leonellus in praxi.* Plura de hoc remedio, vide in *Iatreio VVirtenbergico. pag. 244.*

Lignum hederæ à proprietate valet ad apostemata gutturis: ideo comedens ex cochleari de hederæ ligno, vel bibens ex vase ligneo hederaceo, nunquā vel raro in apostema gutturis aut vuulæ incurrit. *Ioa. Marquardus in Practica. Cap. de Angina.*

Rubeta synanchicis cocta, & pro emplastro imposita, adeo prodest, vt quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberauerim. Crediderim & filum, quo suspensa interjerit, conferre. *Cardanus lib. 7. cap. 38. De Varietate rerum.*

℞. Gumi Sambuci drach. ij. aristol. rot. drach. j. aquæ caprifolii vnc. iij. bulliant simul & fiat gargarismus. *Chalmeteus enchirid. chirurg. c. 30.*

Cinis hirundinum combustus, Melichio admodum probatus, antidotario suo.

Observatio.

Admirandum Galeni, ad Anginam Experimentum.

MEmini me admirādam canini stercoris expertum facultatem. Canino etenim stercore, vti assidue consueuit pręceptorum nostrorum quidam, sola ossa cani edenda exhibens, duobus continuo diebus, ex quib. durum, candidum, ac minime fœtens stercus proueniebat. Hoc igitur acceptum, desiccabat, vt cum postea vsus esset, facile ad læuorem posset redigi. Vtebatur eo ad Anginam & Dysenteriam, & summe inueterata vlcera. Ad anginam quidem, iis medicamentis admiscens, quæ alioqui huic affectui congruebant, &c. *Galen. lib. 10. simpl.*

Observatio.

Angina cura, per guttur lupi.

LVpi guttur (asperam arteriam) hoc loci commemorandum mihi visum est, ob insignem experientiam, cuius cum insigni & docto Medico, Adolpho Occone, Augustanæ reipublicæ Physico officiosissimo, paucissimi medici hactenus conscii fuere. Nam qui per hoc guttur bibit, in synanche, id est, angina, certissima salute euadit. *Ioann. Agricola lib. 2. Medicina Herbaria.*

Observatio.

Angina curatio mira & superstitiosa.

MVlier quædam superstitiose butyrum mense Maio asseruabat, & colligebat tribus duobus rogationum, viris, è lacte vaccæ, quæ marem peperisset, mulieribus, quæ fœminam. Vrgente Angina, inungebat collo, ceruici partibus vicinis, carpo plurimum fricando. Atque hac ratione non paucos sanitati restituit. *Scholiographi ad cap. 22. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Ingeniosa tvmoris cvra.

Observatio.

Variæ & ingeniosæ, suppurati tumoris, in angina, aperiendi rationes.

HIante ore, lingua deprimitur: culter ligneus acutus indagatur in guttur, vt tumor disrumpatur. Tum prono capite sanies repurgetur. Vbi in faucibus manifestus est tumor, vellicandus est vnguibus aut ferro aperiendus. Alii spongiæ partem ad magnitudinem auellanæ suspendunt è filo, & ita ab ægro deuorari iubent. Intumescit spongia, atq; dum vi retrahitur, tumorem rumpit. Hoc alii bolo carnis salsæ semicoctæ, ita suspenso & deuorato, tum vi retracto, moliuntur. Alioqui scarificandus locus est, sub maxillis, sub mento, in collo, vitatis semper neruis & arteriis. Sic enim aliquando sanies effluit. Alioqui cucurbitulæ scarificatis locis apponēdæ sunt. *Hollerius lib. 1. cap. 23. de Curand. morb. intern.*

Nonnulli etiam panis crustam deuorandam prębent. *Duretus, in aduersarijs ad eundem locum.*

Quidam optimo successu, attingunt duntaxat oleo ex vitriolo, & mox rumpitur abscessus. Sunt qui ceream candelam impinguant & rumpant. Arculanus, cuspide ferrea ligno infixa, sic vt alias partes non vulneret, illud efficit. Neque ei placet, quod nonnulli volunt spongia ex filo pendente ac deuorata, & paulo post, dum humore turget, violenter euulsa, id tentare. Qui enim illam transglutient, cum vix liquidissima quæq; absorbeant? Rogerius idem facit, ex frusto bubulæ carnis semicoctæ: vtrumque probare videtur Guido, non absq; ratione prorsus. Quando enim suppurauit materia, solito minor est tumor: cum per maturationem fiat quidam feruor, & per ebullitionem non parum humoris exhalet & absumatur. Vnde Aetius quoque præcipit in tonsill. inflamm. frusta panis in aqua macerata, quam maxima, & alios cibos, aceruatim ingerere. Vehementiore enim circa abscessus obuolutione facta, (inquit) eodem modo afficiuntur, ac si sectionem sustineant. *Ioubertus tractat. de thoracis partium affectibus. cap. 1.*

Si apostema venerit iam ad maturationem & non rumpatur, oportet ipsum aperire, vt exeat sanguis. Inspiciat ergo medicus in ore, & si appareat, hoc modo rumpatur. Accipiat vnum lignum subtile, rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo sit tantæ quantitatis, quantæ est medietas digiti, in ore: deinde ore aperto, ponendo lignū intra dentes ægroti, ac si esset frenum, deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apostematis, ac scindat: aperto apostemate, pronus declinet caput inferius, ore aperto, vt exeat sanies. Si autem non potest rumpi, quia non appareat visui,

imponat digitum in os, & cum vnguibus rumpat, si potest. Rupto apostemate, mundificetur hoc modo. Accipiat aquam mellis secundum artem decoctam, & gargariset. *Leonell. Practicæ cap. 19.*

OBSERVATIO.

Anginæ suppuratio, ruptorio medicamento promota, exemplo memorabili.

ILLVSTRIS mulier, Gabriela Goufier, Domina à Saultour, cùm angina autumnali, omnium periculosissima, detineretur, venit in mentem legisse me apud *Aetium lib. 15. cap. 6.* Agaricum occultos abscessus absorbere, vel foras materiam euocare; statim agaricum in taleolos cōscissum, in decocto rad. althææ, ficuum, cum momento zinzib. & quarta parte vini albi, maceraui, addidi syr. de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam statim deglutiret, sed aliquod tempus, in imis faucibus contineret, si hac potione vitā sibi redimere vellet: obsequitur ægrota, interim dum cum illa sermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graueolentis, ore reiicitur, vt filia quæ ad matrem cum pelui astabat, excipiendi puris ergo, nec opinato, prægraui illius puris fœtore conciderit animo, reliqui custodes magna corporis contentione foras proruperint, adcurrunt aliæ, purulenta detrahunt, detergent: festinant aliæ, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem, suffitu quodam depellerent, qua sublata, ad ægrotam redii, quam plane & vocis vitio, & respiratione difficili, & graui deglutitione, & febre leuatam reperi, & ab omni vitæ periculo tutam, qua nunc fruitur incolumis. *Iacobus Douynetus Apolog. lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Anginæ tumor maturus, in muliere quinquaginta quinq; annorum, fœliciter sectus.

QVoniam bona casuum narratio, multum corroborat operantem, ponam in hoc loco quid mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam domina quinquagenaria quinta: quæ habuit squinantiam phlegmaticam, quæ totam occupauit gulam, intus & extra: ita quod extra tumor maximus apparebat: & cum hoc nō loquebatur: nec poterat transglutire: hæc fuit in cura cuiusdam iuuenis mei scholaris, per plures dies: de malo in peius quotidie procedebat. Tunc quasi in casu desperationis fui vocatus: & inueni eam in statu pessimo: quia pluribus non comederat diebus: nec audebat dormire: quia timebat subito suffocari: tūc tangens pulsum ipsum, in vltima inueni debilitate. Tangens locum corruptum, sensi materiam in profundo: quod cognoscens, cognoui quod potius suffocaretur: quam exterius apostema vel interius rumperetur: Tunc mihi præparaui rasorium, & locum palpans cum digitis, inveni maturam materiam, inter mentum & epiglottum plusquam in alio loco congregatam. Tunc locum palpans cum digito, vt possem neruos, venas, & arterias euitare: vulnus ibi feci profundum: per quod, de corrupta & male fœtente materia magnā partem extraxi: magnamque partem dimisi: quam tunc euacuare poteram: secundum rationem nolui, quam sciuisti. Tunc ægra leuiorem habuit anhelitum: pulsusque fuit fortificatus: timorque mortis subito diminutus: eo quod ad cor maior poterat aeris quantitas delegari. Tunc administrans ei brodium, per vulnus magna ipsius quantitas exibat, tūc ingeniaui vt cum argentea cannula, quæ posita in ore, totum vulnus transibat, sua cura reciperet ad ipsius necessaria nutrimenta: gulam totam & collū, cum medicinis mundificantibus, & residuum materiæ maturantibus, circumdabam, donec extraxi de vulnere frustum magnum viscosæ materię & fœtentis, quæ fuerat sicut quoddam intestinum longum plus & grossum, vnius maioris digiti quantitate: quę quidem materia calore fuerat extraneo condensata, qua quidem remota, remansit locus sine fœtore, & ægra incœpit maxime confortari: tamen in ea continuaui mundificatiua, & incarnatiuis, & cicatrizatiuis vulnus optime sigillaui, & ægra fuit saluti pristinæ restituta. *Lanfrancus, Chirurgiæ maioris, doctrina. 2. tract. 3. cap. 5.*

OBSERVATIO.

De angina graui & præfocatiua, à qua conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatus æger fuit.

IOannes Coblet Piscator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, crassiore reddita lingua, vt præ tumore contineri intra os minime posset, exertaq; lingua, rubentibus & prominentibus oculis in horas præfocari videbatur, conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatur integre. *Valleriola lib. 2. Obseruat. 10.*

OBSERVATIO,

Apertis post aures tumoribus, euacuato pure, soluta Angina.

QVod Dodonæus in puella bimula se obseruasse retulit. Idem ego in Viro 34. aut circiter annorum, sed pauperculo videre me memini ante 10. circiter annos Backnangi. Cui itidem apertis tumorib9 post aures satis magnis, cū pus copiosum effluxisset. Angina soluta est. *Osvvaldus Gabelchoferus de Obseruationibus suis.*

LARYNGOTOMIA.

OBSERVATIO.

In anginæ summa desperatione, laryngotomia à Medicis nostræ ætatis fœliciter administrata; & asperæ arteriæ profunda vulnerata sanata.

ANgina laborabat Nicolaus Rota, sed nullus tamē rubor aut tumor vel intus in gula, vel extra videbatur. Et ipse nihilominus vix spiritum trahens, quicquid præterea edendum sumeret, per os statim & nares reiiciebat. Quare, cum arescente corpore, pallente iam facie, ac vertentibus oculis, spes omnis sublata esset, & medici, quibus cura demandata fuerat, ægrum amplius non audirent; me, licet iuniorem, conuocant, ægrum ostendunt, & quæcunque acta fuerant exponunt. At ego cum & ægrum ipsum ad mortem tendere, & Medicos quæcunque opportuna fuerant præsidia adhibuisse intelligerem, cœpi ipse mecum cogitare, satiusne esset ęgrum Deo & naturæ, vt cæteri Medici, incuratum dimittere, an aliquod, licet insolitum, vtile tamen auxilium experiri: Verum adhortantibus his qui ægro assistebant, consilium capio, & locum altioribus plagis sub ipsis maxillis, ac etiam supra collum

collum incido, ex quo cum sanies multa prorumperet, adeo morbus leuatus est, vt faucibus ipsis spiritum simul & cibum capientibus, facilis dein ad bonam valetudinem ægro ipsi daretur regressio. *Beniuenius cap. 28. de Abditis.*

Vbi tantum inturgescere cœperit locus, vt tam cibus quam aer permeare nequeat: vniuersalibus indicationibus satisfacito, scilicet venæsectionem & reuulsiuam & auersiuam cum euacuatiua præmittendo. Deinde robore vitali perseuerante, inter semicirculos cartilagineos & sigmoeides, arteriæ asperæ vulnusculum ex transuerso nonnulli medici incidunt. Per id enim cor pro sui refrigeratione auram frigidam inspirat, expulsis & emissis inde fuliginosis halitibus & fumosis. *Ioan. Agricola. lib. 2. Medicina Herbaria.*

Quid in anginæ extrema desperatione audendum sit, ex optimis quibusque autoribus monebimus. Celsus vltimum remedium esse ait, incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis, supra collum, & in palato circa vuam: vel eas venas quę sub lingua sunt, vt per ea vulnera morbus erumpat. His si non fuerit æger adiutus, scire licet morbo victum esse. Audacior Paulus Ægyneta, laryngotomiam ex chirurgorum præstantissimorum autoritate commendat, maxime vero Anthylli, cuius sententiam affert. Ea in codice Græco est deprauata, sed à Dalechampio nostro fideliter restitutam quiuislegere potest. Cœlius Aurelianus recitat, Asclepiadem etiam eiusmodi chirurgiam, à veteribus probatam, comprobasse: at ipse fabulosam esse, & à nullo antiquorum traditam, sed caducam & temerariam Asclepiadis inuentionem affirmat. Aretæus vero omnium antiquissimus autor: quicunque strangulationem ab angina verentes, (inquit) arteriam secuerunt ad respirationem, non mihi videntur experientiæ rei fidem fecisse. Etenim caliditas inflammationis maior ex vulnere gignitur, & magis cruciat suffocatione & tussi. Quod si alioquin periculum istud effugerint, non coalescunt vulneris labra: vtraque enim cartilaginea sunt, & inglutinabilia. Recentiores tamen, vt *Auicenn. libr. tertio fen. 9. tract. 1. cap. 11.* remedii genus hoc in deplorato affectu non detrahunt. At si vnquam est aggrediendum, id constantibus ægri viribus, & sola strangulatione perituris fiat. Neque enim insanabile est trachææ vulnus, vt Aretæus sine experimento (quod ipse aliis obiicit) existimat. Albucasis enim in ancilla, & Auenzoar in capra eiusmodi vulnus curatum se vidisse, testantur: vt doceant id prorsus lethale non esse, quinimo, in angina alioqui deplorata, institui posse, nempe extremi morbi, extremum remedium. Ego etiam vidi persanatum vulnus ingens tracheæ, anno Domini 1567. *Ioubertus cap. 1. tract. de affectibus thoracis.*

Non possum silentio preterire quod vidi. Ancilla accepit cultellum, & misit eum in guttur suum, & incidit eo partem canalis pulmonis, & vocatus sum ad curationem eius, & inueni eam mugire, sicut est mugitus mortui; detexi ergo à vulnere, & inueni sanguinem paucũ, qui egressus fuerat à vulnere. Colligere ergo potui, ꝙ ipsa non absciderat venam, neq; quidegi, & ventus egrediebatur ex vulnere, ꝑperaui ergo & sui vulnus, & curaui ipsum, donec sanatũ est, & non accidit ancillæ aliud malum, quam raucedo in voce. *Albucasis lib. 2. cap. 43. methodi medendi.*

Nos his manibus incisionem fecimus in vno qui iamiam expirasset, Magistro Sancto tonsore non audente, & sanitati restitutus est. Alphonso Illustrissimo Duci Ferrariæ tertio, visa est res hæc adeo ardua, vt dignatus sit ægrum illum visitare, & foramen videre. Videmus in suppuratis thoracem circa quartam & quintam costam aperiri, & ascitem per incisionem curari, & fiunt in vmbilico incisiones, & in inguinibus, in his qui intestinalem herniam patiuntur, in perinæo in lapide vesicæ, neque prædictæ rationes contra hanc incisionem valent: nam quod de vesica & intestinis adducitur, simile non est, quia vesica musculos non habet, per quos consolidari possit, quando incisa est, neque intestina tenuia, de quibus loquitur Hippocrates, musculos habent. In gutture vero inter annulum & annulum musculus adiacet, per quem agglutinatio fieri poterit. Vidimus nos quendam, qui Illustriss. Ducis bubulos pascebat, qui multos habebat perfractos gutturis annulos; hic ob quædam scelera torquebatur, & cum prætor illi comminaretur, nisi vera patefaceret, sequenti die esse equuleo leuandum, desperatus hic in carceribus, modum se necandi quærebat, inuenit fortefortuna cuiusdã ferreæ loricæ partem, ab ea laminam abstulit ferream, & propriis manibus guttur sibi dissecare cœpit, & magnam annulorum anteriorum partem dissecuit ad numerum quinarium, & partem epiglotti, abstulitque in latitudine portionem; tamen sanitati restitutus est. In vltima desperatione in angina, semper suadetem guttur secandum esse, tum ob prędicta, tum quia experientia hoc ostendit in brutis animantibus, nam si collo suspendantur obeunt, quia spiritus via occluditur: at dum suspensa antequam sint penitus suffocata, si trachæa arteria aperiatur, non suffocantur, sed sanantur, si à colli suspensione liberentur. Ex hoc igitur experimento inferri potest, gutturis sectionem tuto fieri posse in anginosis: imo mirum quod hæc animalia viuant, nulla arte illis adhibita in hominibus vero ars plurimum facit. Adde nonnunquam contigisse aliquibus guttur fuisse vulneratum, & annulos incisos, tamen sanitati restituti sunt. Cur igitur in tanto discrimine potius non est adhibenda huic operationi manus, quam sinere ægrum suffocari? Petis, quo nam modo eiusmodi gutturis incisio fieri debeat, respondemus: recentiores dicere, iubendum esse anginam patientem, vt è regione chirurgi, in sede, quæ posteriori parte eleuata sit, sedeat, mox excoriandum in tertio aut quarto circulo sub epiglotto, & postea inter cartilaginem vnam & aliã tres fiant aut quatuor scissuræ rotundę, quarum duę sint versus dextram partem, & aliæ duæ versus sinistram, & ita relinquatur, quoad periculum transactum sit, vel fiant duo solum foramina, vnum in dextra parte, aliud in sinistra, deniq; vtantur incarnante medicamento, & sanãtur. Nos talem excoriationem nõ facimus, ne dolor inferatur ægroto, qui iam satis doloris perpessus est: propterea iubemus vt extendatur pellis supra guttur, & quicquid supra positum est, postea è regione spacii inter annulum & annulum fiat sectio vna per transuersum, neq; fiant tot foramina. Nos etenim his manibus ita fecimus, & æger conualuit. Et Paulus Ægyneta ex Anthyllo pellem extendit, non excoriat, nisi illi sint ignari qui incidunt, ne annulos inciderẽt: locus vero conueniens

diſtat ab epiglotto per tres aut quatuor annulos, ſecundum recentes. Sed cum incertus ſit locus abſceſſus, opus eſt in inferiore parte magis aperire, vt ſimus ſub abſceſſu, quia cùm oculis non videtur, eſt ſub quarto annulo, & tutius eſt inferius incidere, quia ſi ſuperius facta eſſet inciſio, iterum incidere oporteret, neq; mihi placet hos incidendos ſedere, nam facile ſedentes in ſyncopen tranſeunt, ſed iaceant vt ſunt, ſi contingat in illa parte eſſe abſceſſum, quandoque inciditur, & exit pus, vt mihi in incidendo euenit pus exiuit & ſanguis extra cannam collectus, & is qui per aliquot horas neq; voces effingere poterat, loqui cœpit. *Braſauolus Comm. in lib. 4. Sect. 35. Hipp. de rat. vict. in morbis acutis.*

Quidam iuſſit ſibi gurgulionis finem amputari, abſente Medico, cum inde ſuffocaretur, & ſeruatus eſt. *Scholiographi ad cap. 23. lib. 1. Hollerij de morb. int.*

Percuſſa aſpera arteria interdum certo mortem affert: interdum periculum ingens, ſine certa tamen deſperatione: nonnunquam etiam, ſi conuenienter vulnus tractetur, ſanari poteſt, vt veterum Laryngotomia probat. In Synanchicis enim, ore & gargareone inflammatione obſeſſis, aut etiam tonſillis aſperæ arteriæ os aperientibus, cum ſtrangulatus periculum imminet, cui alia ratione occurri non poteſt, infra arteriæ incolumis caput ſpatio trium ipſius quatuorve circulorũ, ſecant ſcalpello arteriæ membranoſa vincula intra duas cartilagines, donec ſpiritus per vulnus cum murmure quodam erumpat, & vox intercidatur, inprimis cauendo, ne vaſa & tunica cartilaginum exquiſitiſſimo ſenſu prædita diuidantur. Tum declinato ſtrangulatus periculo, ora vulneris renouant: mox ſuturis cutem citra cartilaginem committunt, & conuenientibus remediis glutinant. Simili curatione vtuntur, ſi quis mortis deſiderio, aut aliter iugulum ſibi inciderit. Idem confirmat. *Paulus 6. 33. ex Anthyllo. Auicenna fen. 9. 3. cap. 11.* præcipit. Albucaſis fœlici cum ſucceſſu ſe expertum ſcribit in ancilla. *Raſes 3. Continent. Auenzoar 10. tract. 14. Haly 5. Pract. 38.* idem docent. *Galenus 1. de loc. affect. 1. & 5. Method. 8.* bronchiorum in pulmone ligamenta diuidi ſępe teſtatur, vel à puris acrimonia exeſa, vel ab humiditatis copia, quorum abſciſſione bronchiorum, decidere & expui contingit, vnde nec neceſſario, nec niſi poſt longum interuallum, mors conſequitur. Quinetiam alio loco ſcribit, ſatius eſſe, vt ſimul cum vena vel arteria pulmonis rupta, ramus aſperæ ꝓximus diuidatur, quam ſi ſeruaretur integer, quia fluenti ſanguini exitus facilior eſt per aſperã, quo integra expurgatio ſperatur. Vbi enim bronchiorum vincula illæſa manent, per ſolas anaſtomaſes aſperæ, ſanguis tranſcolatus, retinetur, atque in grumum cõcreſcens, per moram putreſcit, pulmones, vitiat, tandemque interficit. Ex his intelligitur aſperæ arteriæ vulnera neque neceſſario, neque ſemper eſſe lethalia, niſi, vt recte adiecit Hippocrates, magna admodum fuerint. *Iacotius Comm. ad Aph. 16 Lib. 1. Sect. 3. Coac. Hippoc.*

Ne quis in huiuſmodi vulneribus deſperet, aut intentatum relinquat chirurgus, placet aliquot exemplis, quam mira ſint naturæ arte adiutæ opera, patefacere. Seruo cuidam domini de Champagre, nobilis Andegauenſis, enſe vulnus ad iugulum inflictum eſt, ex quo iugularium venarum alterutra cum aſpera arteria exciſa erat. Sanguinis aderat ingens profluuium, & fandi impotentia, eaq; ſymptomata eouſq; perſeuerarunt, quoad conſutum vulnus eſſet, & medicamentis obductum. Medicamenta vero ſi quando liquidiora eſſent, ea per vulnus & ſuturæ interſtitia tanquam ſugebat, & ſucta allectaq; ore mox reddebat æger. Itaq; exactius mecum vulneris magnitudinem, partium affectarum, præſertim vero aſperæ arteriæ & iugularis venæ ſpermaticam, adeoque ſiccam & exanguem naturam agglutinationi rebellem expendens, tum etiam quod trachea arteria iis motibus, quos inter deglutiendum æſophagus obit, obnoxia ſit, propter tunicam internam, quæ æſophagi tunicæ continua eſt, cuius occaſione partes illæ, mutuo ſibi obſequioſe, motu reciproco inſeruiunt, quemadmodum ductarius funis, directis ductionibus per trochleæ orbiculos circumactis: præterea, arteriæ vſum, reſpirationi & cordis calori temperando neceſſarium cogitans, quemadmodum venæ iugularis ad nutritionem partium ſupernarum: expenſa porro apud me ſanguinis, in quo naturæ theſaurus eſt, magna vi, quæ ipſi profluxerat, propinquam & certam, apud aſtantes, illi inſtare mortem, præſagiebam. Et tamen præter expectationem, diuino potius fauore, quam noſtris artibus, ſuperſtes conualuit.

Æque admirabilis eſt quæ ſequitur hiſtoria. Angli duo ad Vincenarum ſyluam animi gratia obambulabant: Sed vnus, comitis ſui nummis, & torqui aureo, quem ponderoſum circumferebat, inhians, ipſum incautum oppreſſit, iugulatumque & ſpoliatum, in illis, quæ ob iter ſunt, vitibus, dimiſit, interfeciſſe ratus, trachea arteria & æſophago pugione confoſſis. Sicarius prædo in vrbem ſe recepit. Alter ſemianimis, cum vix tandem hinc in ruſtici cuiuſdam caſam ſe ſubſtraxiſſet, præſentibus & quæ ad manum erant remediis curatus, in vrbem perductus, mihi, qui curam eius agerem, à familiaribus ſuis traditus eſt. Ego primo quoq; tempore, exciſam penitus tracheam arteriã, ſutura quam ſedulo potui comprehẽdi, atq; vulneris labra ſibi quam proxime licuit admoui, ęſophagum comprehendere non potui, quod totus ſe in ſtomachum ſubduxerat: hinc totum vulnus medicamentis, diplomatis linteis, & faſciis idoneis obduxi. Sic curatus loqui cœpit, & ſicarium prædonem, facinoris authorem, nomine proprio exprimere, adeo vt ille deprehenſus, rotæq; affixus, confractis membris, miſerrimam pro innocentis anima, qui quarto à vulnere die obierat, reddiderit vitam.

Par vulneris caſus Germano cuidam contigit, qui in vico Nucum, apud Perotum Trapezitam commorabatur, ille diris furialibus percitus, de nocte gladio ipſe ſibi iugulum confodit, mane ab amicis qui ipſum inuiſebant vocatus, hominem, iiſdem prorſus, quibus Anglum, artibus curaui. Itaq; repente locutus, qui antea ne mutire quidem poterat, ſeruum qui in eodem cum ipſo in cubiculo dormiebat, tanquã ſceleris authorẽ, in vincula coniectũ, criminis ſuſpitione atq; carcere liberauit: remq; vt geſta erat, profeſſus, quatriduum, à vulnere ſuperuixit, iuſculorum per anum clyſteris inſtar infuſorum, & ſuccorũ alendo idoneorũ, vt panis recẽter à clibano extracti, & vino generoſo macerati, ſuaui vapore ſuſtẽtatus. Id ꝓfecto arte Chirurgica conſecutus, vt ex aphono loquẽs per quatriduũ fieret. *Pareus lib. 9. c. 29.*

Vidi

Vidi quendam Dominum Bonifacium, nepotem domini Oberti, Marchionis Pallauicini, qui vulneratus fuit cum quadam sagitta paruissima, debili, per Guidez vel venam quæ est apud tracheam arteriam, in manifesto gulæ. Et fuit illud vulnus in latere sinistro tracheæ arteriæ, & ab illo vulnere non exiuit, nisi stillicidium sanguinis, & non penetrauit sagitta aliquid intra, nec applicata fuit in loco vt staret aliquo modo, & mortuus fuit eadem hora coram me, & locus totus denigratus fuit: & habuit rugitum in canna, velut oregmon vel sonitum vsque ad finem vitæ: considerans quod hoc esset propter venenum, inueni quod nihil fuit: sed euenit hoc eidem manifeste propter vulnus in vena, quæ portauit sanguinem ad pulmonem & cor, propter eius affinitatem cum illis nobilibus membris, & ex hoc illa nobilia membra venæ compassa fuerunt, & mortuus fuit. Cogitauerā enim phlebotomare de ambobus brachiis, vt sanguis ad aliam traheretur partem, & vt non transiret ad cor, vel deriuaretur; sed tempus breue, opus præcogitatum impediuit.

Vidi quendam alium, qui vocabatur Fansus, homo Curialis erat, & fuit percussus coram me à milite quodam, cum acie manus ludendo in trachea arteria: & circa venas guidez, & cecidit in terram quasi mortuus, & stetit sic per horam: & iudicaui ipsum mortuum per ea quę apparebant: sed in eo permansit aliquid anhelitus quasi insensibilis, & finaliter rediuit, nam & reuixit.

Vidi etiam quendam carceratum in ciuitate Cremone, qui per desperationem secauit sibi cannam pulmonis & stomachi, ita quod hora comestionis exibat cibus & potus & aer à vulnere manifeste. Ego continuaui partes decenter, & confirmaui locum bene cum pulueribus, & bindis, & plumaceolis, & fuit curatus in vno mense, & vixit: scio quod in secatione non læsit venas quæ appellantur Guidez.

Iterum vidi quendam militem de Pergamo, qui percussus fuit in quodam exercitu, in quo erat: cum sagitta magna de turno, & intrauit sagitta gulam ex parte dextra gulæ apud Guidez: & non læsit venam, & perforauit totam gulam vsque ad spatulam sinistram. Et ego manibus meis extraxi sagittam, cum obseruatione solennitatis dictæ superius, & curatus fuit perfecte, & vixit longo tempore, & habui bonum salarium. *Guiliel. Placent. Chirurg. lib. 2. cap. 7.*

DE PVLMONIBVS.

Et primum

De Conformatione Pulmonum, tum naturali tum monstrosa: item de Raris aliis Exemplis.

OBSERVATIO.

Hominem secundum naturam constitutum, quatuor tantum pulmonis lobos habere.

VTRAQVE pulmonis partes in duos distinguuntur lobos, membraneis fibris in hominibus inuicem hærentes, neque ita inter resecandum separatu, ac in cane, promtos. Hoc loborum interstitium obliqua perficitur linea, è regione propemodum quartæ thoracis vertebræ incipiente, & oblique deorsum in priora, quasi ad pectoris ossis mucronem protensa: sic vt humilior lobus superiore existat longior, neque etiam perpetuo in duos solum lobos pulmonis partes secantur, verum aliquādo in tres, interdum in nullos, aut duos inuicem ita nexos, vt sectionis potius nota, quam reuera distinctio in quibusdam hominibus videatur. Locum autem, qui in canibus, simiisque, cauæ venæ caudicem suffulcit, vti iam antea dixi, nunquam in homine obseruaui, & hunc illo destitui certo certius scio. Quamuis interim *Galeni* locus, *in septimo de administrandis dissectionibus*, mihi memoria non exciderit, quo inquit: quintum hūc pulmonis lobum eos non latere, qui recte sectionem administrant: innuens, Herophylo & Marino eiusmodi lobum fuisse incognitum, vti sane fuit, cum illi hominum cadauera, non autem cum ipso, simiarum ac canum duntaxat, aggrederentur, in quibus præsenti lobo nihil est manifestius: quemadmodum hominem secanti pulchre etiam constat illum deesse, tum quod id sensus indicet, tum quod vena septum permeans, simul cordis penetret inuolucrum, neque aliquod prorsus sit interuallum ductus cauæ inter septum & inuolucrum, quale in canibus longissimum visitur: vnde etiam in illo, vena caua merito hoc quinto lobo, tanquam à manu quapiam suffulciri amplectique debuit. *Vesalius lib. 6. cap. 7. de corp. hum. fabrica.*

OBSERVATIO.

Non naturaliter & monstrosè constitutum hominem, quinto pulmonis lobo aliquando obseruatum.

PVlmo tam dexter quam sinister, lobis duobus constat: superiore vno, altero inferiore, sæpe palam discretis, interdum obscure. Præter hos tertius est dexter exiguus, vasis perpaucis textus, media cauitate venam cauam, cor appetentem, ceu puluino molli excipiens ac firmans: in hominibus sternon ossibus septem compositum sortitis. Quales Galeno, & Mondino, & Nicolao Massæ Veneto, semper sunt obseruati, nobis aliquoties, semel Geruasio Guetaldo Aureliæ medico longe pręstantissimo, & aliis, scio certo, non paucis. *Syluius libr. 3. cap. 16. Isagog. Anatom.*

In Carolo, Sabaudiæ Duce nono, (præter alia monstrosa) quintum pulmonis lobum, omnes vidimus, tetigimus, incidimusque, atque pluribus ostendimus, quem vna cum aliis penulis vitiatum, putridumq; deprehendimus: ex quo iudicatū est, ipsum cum aliis inopinatæ, & subitæ mortis Illustriss. Principis fuisse causam. *Francisc. Puteus lib. 5. Apolog. Anat. pro Galeno contra Vesalium.*

OBSERVATIO.

Tunica pulmonis foraminibus peruia.

ADmirari video Galenum, quod Aristoteles tunicam pulmonis viderit foraminolentam, ad aeris respirationem, quoniam in ea pori minutissimi visum effugiant, in mortuo præsertim animali, vbi frigiditate magis contrahuntur. Desinat mirari Galenus, ac tantum Philosophum damnare, quoniam id in pulmone cati vel domestici sæpe vidimus, qui si folle attollitur, foraminolentus videbitur, verissi-

mo exemplo: in homine quoq; fungosus, & leuibus foraminibus plenus, si arefit, cutis vniuersa arefacta, patentibus poris cernitur. Nec mirandum est, si aliquando vidisset Aristoteles. *Alex. Benedictus lib. 8. cap. 6. de Curand. morb.*

Observatio.

In thorace pulmonis portio minima notata.

INueni partem thoracis pulmone destitui, hoc est, minimam pulmonis portionem adesse: quod vero reliquum erat humoris, ab aqueo humore occupabatur. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Observatio.

Ingens purulentæ & fæculentæ materiæ copia in thoracis cauitate, exigua pulmonum portiuncula superstite, adinuenta in muliere, quæ asthmate, & phthisi laborauerat.

NOs Patauii in præsentia D. Phyaleti Præceptoris nostri ac complurium aliorum candidatorum, Anno 88. absoluto iam eius vitæ cursu, aperuimus Matronam quandam, diu tussi & angustia pectoris, vt & Phthisi diuexatam, in cuius sinistra thoracis capacitate, ingentem copiam purulentæ, nec non admodum fæculentæ materiæ, pultis instar liquescẽtis reperimus, exigua saltem pulmonum substantia superstite. *Georgius Grasecciûs in Examine Theatri sui microcosmici, tractatione de pulmonum vitijs.*

Observatio.

Ad cruda tubercula, respirandi difficultas, suppuratio, cum sanguinis sputo, & exiguo pure consecuta. Vni etiam hydrops obortus: aperti, inuenti pulmones corrupti, pleuræ cohærentes.

BInos secui his mensibus, quorũ vterq; respirandi difficultate ob cruda ab initio tubercula tentabatur, vtriq; tamen suppuratio successit, vni quidem post duos, alteri post tres ab initio affectus menses. Vterq; sanguinem, cum pauco pure, & frustulis pulmonum expuit. Secundus autem antequam obiret, & iecoris tumorem satis magnum incurrit: ex quo hydrops leucophlegmatia. Post sectionẽ ambobus dexter pulmo interius prorsus corruptus, exterius iam pleuræ coaluerat. *De CL. V. Herculis Saxoniæ Patauini Obseruationibus.*

Observatio.

Pulmo sæpe pleuræ connexus: in quibusdam etiam saniosus visus.

PVlmonem in pluribus pleuræ connexum, nunc in altero latere, nunc in vtroq; vidimus: atq; hæc pulmonum in nonnullis cum pleura connexio in causa plerunq; est, vt Medici decipiantur, penetrantia thoracis vulnera nequaquam agnoscentes, quippe, qui hoc chirurgorum axioma putent, omne thoracis vulnus penetrans extra spirare: at in illis, quibus hæc pulmonum connexio, cum membrana succingente contingit, possunt vulnere thoracem perforante laborare, neq; tamen spirare vulnus cernitur. *Columbus lib. 15. Anat.*

Observatio.

Cuidam costarum tumore suborto, folliculus membranaceus circa iugulum aqua bullis nigris, & massa 3. lib. carnea, laminatim concreta, refertus, costisq; affixus deprehensus: vna cum aqua in pectore, & saniosis pulmonibus visis.

HIstoriam hanc, nisi fallimur, Amicus quidam ad nos transcripsit: verum quod dimidia siue pleraq; eiusdẽ pars nobis interciderit, tum multo magis quod nomen circa finem adscriptũ ignoremus: necesse fuit nobis totam prætermittere. Per occasionẽ, si liceat, restituemus. Lemma loco historiæ interea esto. Cuius erroris lectorem submonere visum fuit. *Schenckius Filius.*

Observatio.

Pulmones sinistræ parti thoracis adhærentes, in abdomine serum copiosum, lien magnus, & lumbricus latus, visa.

IN Nosodochio curaui aperiendum corpus puellæ, quæ per multos dies conquesta erat de hypochondrio dextro, reiecerat teniæ vermis longas partes, sæpius purgata, additis vermes expellentibus, vnde partes reiectæ fuerant. In corpore, pulmonis sinistra pars extenuata, thoraci adhærens, in abdomine copiosum serum, renes amplissimi, magnitune admodum excedentes. Hepar amplum, lien nimis magnus, & mali coloris, in intestinis copia vermis teniæ. *Ex obseruat. Ioannis Bauhini.*

Observatio.

Arthriticus & Nephriticus creberrimis defluxionibus obnoxius, subito suffocatus: cuius corpore aperto, inter alia deprehensi pulmones costis adnati, cruentæ saniei, instar eorum qui pulmonis hydrope laborant, innatantes. In renibus vero lapis, amygdali cum cortice magnitudine.

VOcatus Chan ad Priorem, dominũ de Iaillon, laborantem defluxione in pulmonẽ, scapulas, & thoracem: tussi, tensione ingenti ventriculi, ructibus, nausea: præcessit diarrhæa: à leui medicamẽto excreuit magnam copiam humorum biliosorum & pituitosorum fœtentium. Nephriticus ac lithiasi nonnihil tum quoq; vexabatur, arthritidi obnoxius, April. 13. subito suffocatus. Adueni paulo ante mortem, cum esset in stertore. Aperui cadauer, pulmo dexter vndiq; costis adnatus cernebatur, tumebat, ac durus ab inflammatione. In sinistro latere bene habebat, innatabat tamen copiosæ aquæ sanguinolentæ, quod à me nunquam fuit visum. In rene sinistro, aliquot calculi, & vnus magnus, occupans vreteris principiũ, deprehensi, magnitudinis amygdali cum cortice: dexter totus consumtus: in abdomine aqua. *Idem de Obs. propr.*

OSSA IN PVLMONIBVS VISA.

Observatio.

Ossa in pulmonibus obseruata.

VIdi in pulmonibus ossa non parua, vt superiore anno in Francisco Capello, cuius sectioni Iacobus Bonus interfuit. *Columbus lib. 15. Anat.*

CALCVLI SIVE TARTARVS.

Observatio.

Calculi, variæ formæ & coloris, in pulmonib. geniti, tussim, laterum dolores, sanguinis sputionem, asthma, phthisin, atrophiam, & tandem etiam mortem, inferentes.

QVidam diuturna tussi vexatus, & exiguum lentumque pus expuens, frustum quoddam paruo grandinis grano haud absimile excreauit, ac defe-

deferens illud mihi ostendit, atque rursus non ita multo post aliud quoque attulit. Vnde conieci, lentum illum humorem, quem antea expuere solebat, siccatum induratumque, ad huiusmodi substantiam peruenisse: quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod asthmaticis auxiliatur, atque ita factum est, vt minorem expueret grandinem, atque longiori quam antea interuallo, neque pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipsæ magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quamuis interdum maiores, interdum minores esse viderentur. Atque alios quoque similiter spuere, sed nihilominus in multos annos vitam extendere vidimus. Quorum alii aliam ob causam, alii vero ob spiritalium instrumentorum affectum mortui sunt, quamuis nihil cruoris excrearent. *Galen libr. 4. cap. 9. de loc. affect.*

Vir quidam calculum exquisite figuratum expuit, non crassum humorem & viscosum, sed reuera calculum: non asperum, sed etiam valde leuem, durum & renitentem, vt in terram quoque proiectus, sonum ederet. Hic vir longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valde tussiret, liberari, quousque calculum expuisset. Vtebatur autem victu temperato, humectante & potius refrigerante mediocriter: erat enim & curis deditus, & habitu tenuis, vt hoc etiam tabidis responderet. Et nisi his vsus fuissem, puto illum similiter iis, qui tabe laborarunt, interiturum fuisse. Meminit etiam cuiusdam diuinissimus Galenus, qui non calculum, sed grandinibus similia expuerat: item aliorum quorundã, qui similia bili dolore sputa reiecerant. Ac miror quomodo ipse nullo refrigerantium vti voluerit, sed hæc quidem vitarit, calidam autem potius curandi rationẽ adhibuerit. Nam & Mithridatium ipsis offerebam inquit, pariter & Athanasiam, & quæ adhuc magis siccare potest, theriacam, omniaque alia antidota ad suspiriosos inscripta, quæ acribus quibusdam & extenuantibus medicamentis constant. Atque ea se non solum in vno viro, sed etiam compluribus vidisse dicit. Nullus autem eorum, quibus eiusmodi acciderunt, mortem effugere potuit, sed omnes cum paulo longiore tempore aut breuiore perdurassent, interierunt. At re ipsa verum est hoc quod ille de Archigene prodidit: difficile enim est, homo cum sit, non etiam in multis aberrare, qui nonnulla prorsus ignorauerit, nonnulla etiam negligentius conscripserit. Atque hoc dicere de tam sapiente viro ausus non fuissem, nisi veritas confidenti me esse animo incitasset: atque ego rursum impium esse silere censuissem. Nam medicus, quoniam id quod sibi videtur arripit & non explicat, valde alios offendit, & impietatem exercet, magnoque errori imprudens seipsum sponte implicat. Verum illud agendum est, quod (inquit) Aristoteles dixerit: amicus quidem Plato, amica etiam veritas: duobus autem propositis, veritas præferri debet. *Alexand. Trallianus lib. 5. cap. 4.* Idipsum cuidam ciui Duisburgensi quoque accidisse, meminit *Ioan. Wierus.*

Nos in sanguinis excreatione calculos excerni vidimus. Notus certe quidam mihi est, ex iis qui sanguinem è pulmone reiiciunt, temporis processu, maxima cum tussi & sanguinis copia, calculos quatuor aut quinque expuisse, asperos tribulorum modo, ad magnitudinem siliquarum trium aut quatuor, ac deinde dolore leuatus est. Paulo post tabe consumptus, interiit. *Paulus Aegineta libro tertio, cap. 31.*

Henricus quidam Alemanus, cum laterum doloribus triennio iam vexaretur, & ob id opera & consilio multorum interim medicorum, sed frustra vsus esset, ad nos tandem venit oratum, vt si quo modo possem, laboranti illi opem ferrem. Interrogo igitur hominem, an initium morbi causamve teneret, vtrum scilicet ex frigore, vel ictu aliquo, aut nimio cursu, vel destillatione à capite, siue etiam ex præcedente aliqua alia ægritudine. hoc illi contigerit. Respodit se nullam scire procatarcticam causam, sed tantum ex occulto initio paulatim increuisse morbum illum, adeoque auctum, vt eum ad mortem duceret. Anxius igitur, & tanti doloris causam minime deprehẽdens, nesciebam quo me verterem. Neque enim vlla vel materiæ vel mali habitus erant indicia, cum tussicula quædam sicca hominem vrgeret, neque item excrementa aliqua videbãtur. Et medicamenta etiam quibus curatus fuerat, intentiones fere omnes euacuauerant. Quare authorum tandem sententiis nixus, quibus docetur medicus, cũ causæ morbi abditæ sunt, his præsidiis vti, quæ conferre quidem possint, nocere non possint: cœpi primum lenire pectus, mollire guttur & asperam arteriam, donec calculo ad auellanæ magnitudinem de pectore propulso, & sicca illa tussicula, & omnis præterea dolor amotus est. *Beniuen. c. 24. de Abditis.*

Asthmate ingrauescente, lentus humor in grandinem concrescit, atque hæc tandem in veros calculos, quibus interdum dissectos pulmones confertos deprehendimus, gypseæ pituitæ duritie: omnes quidem propria cysti obductos. Sed etiam non ita pridem vir occurrit, qui quoties exercitatione incalescit, concitata tussi calculos è pulmonibus edit præduros, eosque excreat, modo hordei, modo pisi magnitudine. Bona tamen is valetudine fruitur præterquã quod paulo difficilius respirat, & in medio thorace grauitatis cuiusdam pondus percipit. Atque hæc quidem aliis sine dispnœa, aliis cum suspiriosa orthopnœa obtingunt, qua qui conflictantur, vehementi angustia pressi, prope suffocantur, altoque & suspirioso spiritu multum & frigidum aerem ducere contendunt, quo plurimo cor ad refrigerium indiget. Omnes ita affectos fere asthmaticos id est, anhelatores & suspiriosos appellamus, qui ieiuni & in quiete, & sereno cœlo facilius spirare solent: at quoties causa & materia intus condita frigido humidoue cœlo, aut etiam multa crapula humescens, & quasi tumẽs diffunditur, noua dispnœæ quasi accessione conflictantur. Multoque magis, si forte recens quædam destillatio in arterias, veteri malo iam impeditas, ingruit. *Fernelius libro 5. cap. 10. Pathol.*

Anno 1561. Gabriel Fallopius, vir præclare doctus, & Anatomes omnium, qui tum in Italia claruerũt, peritissimus quibusdam amicis suis morem gerens, in celeberrima schola Patauina, iuuenis cuiusdã viri corpus secuit: qui aduersa valetudine diuturna vsus, tabe paulatim cõsumebatur, de anhelo pectore, & quotidiana tussi præcipue quærẽs, donec

tandem placide ex hac vita migrauit. In eius pulmone Fallopius quatuor lapides offendit, nullum faba maiuscula minorem, latos nonnihil, & tuberosos, cineraos & subduros. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Habet adhuc meus collega excellentissimus lapillum fabæ magnitudinis, anno 1553. à se exemptũ in Hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus, cuiusdam adolescentis phthisi demortui: qui iam diu tussi vexatus, prope annos tres inceperat tabe marcescere, qua tandem interiit. Lapillus est inæqualis, asper non admodum grauis, pallescens atq; oualis. *Wierus lib.3 c.2. de prestig. dæmonum.*

Anno 1572. filius meus Galenus, medicinarum Doctor vidit Patauii Nobilem Germanum, qui ab exercitio, plures tussiendo reiiciebat calculos, instar pisi, molles adhuc & friabiles. *Idem in eodem opere, lib. 4. c.16. edit.6.*

Nuper amicus quidam meus, Medicus doctus, in Sueuia, his verbis ad me scripsit. Lapis quem mitto, proxime ex thorace cuiusdam matronæ cum maxima tussi prodiit, per interualla, semel vel bis in anno, sanguinis reiectione ex respiratoriis partibus cum tussi erumpente: laborat, ambulat hinc inde, & peregre proficiscitur, colorata & elegans est, nec de vllis doloribus conqueritur, nisi quod anhelitus fœteat, & difficultatem spirandi sentiat. Tussis rara, sicca; phthisin vix effugiet. Monspessuli, in dissectione iuuenis cuiusdam, plurimos lapides pulmonum substantiæ infixos, animaduersum est. *Gesnerus par.1. c.12. lib. de fossilibus.*

E pulmone lapidem vidi, magnitudine grani Maizi. *Cardanus comm. ad aph.79. lib.4. Hipp.*

In pulmonibus quæstoris Albretici, lapides aliquot durissimos, & æquabili superficie, argillaceo colore, deprehendimus. *Scaliger. Exercit.108. ad subtil. Card.*

Vidi ciuem Castrilericensem, Proust cognomine plures lapillos, albos, duros expuisse, qui tandem atrophia periit. *Ferrandus Senior, lib. de Nephritide.*

In pulmonibus atque per os excretos vidimus lapides paruos, albicantes, duros supra modum. *Corn. Gemma libr. 1. capit. 6. Cosmocrit. & libr. 2. Cyclognomi. pag. 76.*

Generosus ac illustris quidam Baro, calculum sæpe cum sputo excreuit, qui in extremis asperæ arteriæ ramulis ac propaginibus natus, loci figuram referebat: forma oblongus, teres, tenuisq; subinde adnatis breuibus ramulis; colore candidus. Aderat tussis satis vehemens, absque qua excerni non potuit & sputum crudum. Vsus multis annis fœliciter serapio ex Adianto, quo & tussis minus molesta reddebatur. Tandem tussi vehementissima superueniente, vase magno pulmonis rupto, sanguineque copiosissime profuso, extinctus est. Serapium ex adiantho hunc in modum paratum fuit. Recip. Adianti legitimi, capill. Veneris, hoc est rutæ murariæ ana vnc. j. s. glyzyrrhizæ vnc. ij. radicum rusci, asparagi ana vnc. j. seminis maluæ drach. ij. aquæ puræ ℔. iiij. Fiat omnium decoctio, vsque dum aquæ libræ duæ tantum supersint. Colato addantur sacchari vnc. xij. mellis candidissimi vnc. iij. aquæ & hyssopo destillatæ, vnc. iiij. Iterum coquantur simul, dum ad serapii consistentiam perueniant. *Dodonæus obser. Medicin. cap.23.*

Fuit quidam Venetiis, vt retulere Medici qui interfuere, qui vehemẽti tussi lapillos ex pulmonibus eiecit. *Trincauella lib.10. cap.6. de rat. curand. part. hum. corp. affectus.* Calculos præterea in pulmonibus nasci attestantur, *Gordonius, partic. 5. cap.18. Lilii. Gilbertus Anglicus. lib.6. Compendii cap. de lapide renum & vesicæ. Arculanus, in comment. ad cap. de lapide vesicæ Rasis. Brasauolus, Comment. ad aph.79. lib.4. Hipp. Scholiographi Hollerii ad cap.48. lib.1 de morb. intern. Columbus, lib.15. Anatom. Scholiographus ad Galeni libellum de locis affectis, in 16. Lugduni excusum, pag.39. Iacotius, comment. ad aph.67. sect.2. lib.5. Coac. Hippoc.*

Vidi, & sub mea curatione habui, qui per tussim plures excreuerit lapides. *Gerardus Bergensis lib. de calculo & arthritide, pag.90.*

Rem incredibilem sancta fide testamur, quam ægro adhuc viuo docebimus, interdum Orthopnœa, non raro interceptione sensus & motus, tota nocte afflicto, ante viginti annos à nobis Lipsiæ curato, calculos vltra centum, ex sanguine pulmonis, in siliceam duriciem tostos, partim tussi, non exiguos, per asperam arteriam, partim deiectione per ventrẽ, eosque minores, partim vrinæ profluuio, expurgatos, sæpe veluti ramenta plurima lori, lotio & ventris deiectione, nonnunquam sanguinis mictu, miserabili cruciatu expulsa. *Sebastianus Roth, in disputat. medica Lipsiæ olim edita.*

Virum Brielensem tabe affectum, & tussi valida, in cura habuimus, qui calculos gypseos (qui intra digitorum articulos, chiragra laborantibus, accrescere ex pituita solent) reiecit: quamuis & hic tabe & pthisi consumtus obierit. *Petrus Forestus lib.14. Scholio ad Obseru 26.*

Ioannes Volkamer, qui primarius fuit huius ciuitatis, in sua iuuentute laborauit continua tussi, nec tum quicquam eiecit: ita vt omnes existimarent illum esse phtisicum. Sed tandem cum nullum sentiret vsum medicamentorum, quibus vsus erat pro curanda illa tussi, forte fortuna cum vehementius tussiret, eiecit duos lapillos, ciceris magnitudine, candicantes, & leues, ita vt plane referrent materiam sui generis. Et ita ab illa tussicula, qua per longum tempus laborauerat, liberatus est. Lapillos illos vidi apud eius vxorẽ, quæ adhuc retinet. *De Ioan. Hesti obseruation. CL. V. Ioach Camerario ad me transmissis.*

Exhibuit mihi D. Iacobus Gruberus, Physicus Elbacensis, vir doctus & officiosus, lapidem rotundum, magnitudine nucem iuglandem æquantem, quem puella Elbacensis, annorum quatuordecim, graui tussi eiecerat, absque subsequenti aliqua euidenti læsione. Cæterum substantia & color eius lapidis fuit fere talis, qualis eorum esse solet, qui ex vesica à lithothomis excinduntur. *Iacob. Oethæus lib. obseruat. propriar.*

Legens *cap.23. obseruationum Dodonæi*, meæ recordatus sum miseriæ. Nam annum agens 21. biennio fere mihi non fuit infrequens calculos per tussim reiicere, non magnos quidem, sed qui lenticulam tamen æquarent: colore candidissimos, substantia tophis, qui podagricorum articulis innasci solent, persimiles. Verum sine vllo medicamẽtorum vsu, post peregrinationem in Italia, & ductam vxorem, nihil deinceps eiusmodi, Dei beneficio,

ficio, percepi. *Osvvaldus Gabelchouer. suis ad nos transmissu obseruat.*

Lapillos, in pulmonibus studiosi cuiusdam, rotundos, albos, tophaceos, vti & in testibus sectione inueni. *Felix Platerus de obs. propr.*

Rusticus quidam in Silesia diuturna tussi laborans sæpe tussiendo calculos leues, instar pumicis, è pulmonibus eiecit, quos ipse in manibus habui. Vixit autem diu sine incommodo, & fuit egregius potator. *De obs. Io. Franci Hildesii Camic.*

PVLMONES IPSI LAPIDESCENTES.

OBSERVATIO.

Inappetentia, tußi sicca, & spirandi difficultate affecta mulier nullis medicamentis proficientibus moritur: aperto corpore ventriculi fibræ nigræ, duri pulmones, lapidescentes reperti.

MVlier Romana, 35. annorum, per plures annos inappetentiam passa cum tussi sicca, & spirandi difficultate, cum frustra variorum Medicorum auxilia tentasset, moritur: dissectoque eius cadauere ventriculi omnes fibræ nigræ duræque repertæ sunt: tres vero pulmonum lobi adeo indurati, vt potius tophos lapideos, quam carnem, omnibus videntibus ementirentur. Lien ipsius, oui gallinacei magnitudine non excedebat. *A Petro Spehrerii Medico ex Italia acceptum.*

ANIMALCVLA.

OBSERVATIO.

In Aspera arteria, pulmonibus, & vitalium instrumentorum regione, animalcula, muscis, muscilionibus, strobylis nucleis, cimicibus, vermiculisque, similia, generantur quæ pertinacem tußim excitant, & cum eadem reiiciuntur.

POtest tussis euenire, sicut aliqui ex antiquis protulerunt medicis, causa vermium qui assimilantur muscis, qui oriuntur in pulmone: & ex illis fit tussis valida atque fortis. *Auenzoar lib. 1. Tractat. 11. cap. 3.*

Excitatur aliquando tussis ex animalibus generatis in canna pulmonis, & locis vacuis, quæ minora sunt muscilionibus, & cum transferuntur de loco suæ originis, resultat tussis & ipsorum motu, & quãdo quiescunt in suo loco, quiescit tussis. *Alsaharauius cap. 1. tract. 13. pract.*

Alsaharauius author est, vermes tussiendo è pulmone reiectos. & cum Alsaharauio Zoar, muscarum similes. Vlyssiponæ vero nuper quædam post molestissimam, diturnam rebellemque tussim per dies multos tussiens, excreuit strobylis nucleis simillimos. *Thom. à Veiga. comment. ad cap. 5. lib. 1. Galen. de loc. affect.*

Quidam (*Galeno teste, libr. 4. de loc. affect.*) expuit grandines, recentiores dicunt lapides. Si hoc sit verum, nihil impediet aliquem per tracheam arteriam vermem transeuntem per pulmonem expuere. In hæc verba prorupi, quoniam heri vir quidam extussiens, simul cum excreatu vermiculũ expuit in medio excreatus, adeo compactum, vt à nulla alia parte prodire potuerit, quam ab ea, à qua prodiit excreatio. *Brasauolus comm. ad aph. 97. lib. 4. Hipp.*

Laborabat Antonius Siculus molesta quadam tussicula, & cum diu, nihil conferentibus auxiliis, hoc malum tolerasset, ad nos tandem venit: rem exponit, consilium quærit. Nos vero, & quod morbus diutius inueterasset, & quod multos expertus Medicos, nihil omnino profecisset, putabamus hoc vitium ægre elidi posse. Verum ne quid intentatum relinqueretur, marrubii succum ex melle ægrum deuorare iussimus, singulis diebus, tum & interiectis temporibus scyllam lambere, donec vermis ex eius pectore vna cum tussi propulsus, hominem sanitati restituit. *Beniuenius, capite 77. de Abditis.*

Exiguos interdum (vermiculos) in renibus genitos vidi, cum vrina profusos: Et in pulmonibus, & in auribus &c. *Fernel. Patholog. lib. 6. c. 10.*

Vermes in pulmone interdum genitos & excreando eiectos, nec nõ in nonnullis aliis corporis partibus & vlceribus etiam visos, scio. *Aloys. Mundellæ Dialog. 4. num. 42.*

Matrona quædam honestissima, per aliquot annos conquerebatur de dolore circa clauiculam, & difficultate deglutiendi, catarrhis tamen crebrioribus obnoxia. Hæc sæpe expuit quædam grandinosa, quorum facit mentionem *Galenus 4. de loc. affect.* cumque diligentius illam materiam inspiceret atq; dissolueret, reperit parua animalcula, instar minorum cimicum, in illa inuolura, duo vel tria, quæ viuebãt, & à me & aliis sunt conspecta. Viuit tamen adhuc satis commode, Dei benignitate, & curat valetudinem quanta potest diligentia *De CL. V. Ioach. Camerarii obs. propr. ad nos mißis.*

CARVNCVLAE ET VESICELLAE.

OBSERVATIO.

Varia veluti piscium vesicellæ, & caruncula, è pulmonibus reiecta.

VIdi Ruslandum de Ciconia, qui expuit frusta carnis duræ, & stabat cum magna præfocatione antequam expueret, inter quæ frusta fuit vnum ad quantitatem mediocris nucis, & regenerabantur in ea interpolatione, quasi vnius anni, & tandem mortuus est de hac præfocatione. *Nicolaus Serm. 4. tract. 2. cap. 6.*

Illud memoria dignum videtur: Mulier præfocata, cum ab aliis omnibus pro mortua haberetur, & de eius potius funere, quam de vita, cogitarent assistentes, paulatim quasi grauiori somno excitata, in molestissimam incidit tussim: qua cum diu agitata esset, durioris tandem carnis frustulum eiecit, & sanata est. *Beniuen. cap. 88. de Abditis.*

Vidimus in Gulielmo de Cocq, insigni aduocato, asthmatico, exigua carnis frusta, instar mori sibi inuicem cohærentia, vehementi sternutatione, tussi expectorasse: quæ vt viderem, per famulum ad me transmisit. *Petr. Forestus libro 14. Scholio ad obs. 26.*

Quod multi præstantes medici literis consignarunt, videlicet ex pulmonibus varia, sæpe eiici tussi, idem nobis etiam experientia suppeditauit. Cum enim adhuc versarer in ditione Fuldana, rusticum vidi, qui vesicas aqua refertas, veluti piscium, extussiendo reiiceret. Ac in familia cuiusdam nobilis Canonici Euchstadiani vidi quendam ministrũ, iuuenem adhuc, qui cum subito in respirationis difficul-

difficultatem, & animi deliquia quædam incidisset, iamque suffocationi proximus putaretur, repente tussi eiecit veluti adnatæ carnis portionẽ resectam, ac sic à periculo grauissimo suffocationis liberatus est, & (vt puto) deinceps bene valuit. *Iacob Oetbaus lib. obs. propriarum.*

Anno. 1569. Gorlitii tabidæ cuidam mulieri triennali tussi vexatæ, cum nullis medicamentis leuaretur, D. Franciscus Kretschmar, Silesius, sulphuris sublimati vnciã exhibuit cum loch sani, & eo quod de pulmone vulpis inscribitur, cuiusq; vncia remista, qua miscella frequenter vsa, tandem phlegmatica multa excreauit, & paulo post etiam vesicellam, colore, magnitudine, & forma, cyprini piscis similem, per screatum reiecit, & conualuit. *Acroama Schenckii.*

PECTORIS ET PVLMONIS HYDROPS.

OBSERVATIO.

De pulmonis hydrope.

DE hoc *Hippocrates secundo de morbis* Febris & tussis tenet, & aceruatim respirat, & pedes tumẽt: & vngues omnes contrahuntur, & patitur talia, qualia is, qui suppuratus sit, sed debilius ac diuturnius: Et si quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur: atque ex hoc sane cognoueris non pus; sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibita, audire tentaueris, ebullit intrinsecus velut acetum: Et hęc quidem aliquandiu patitur, postea erumpit ad aluum, & statim quidem sanus esse sibi videtur, ac à morbo liberatus. Verum progressu temporis aluus incenditur, eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, ac facie. Et quidam ab inferna aluo esse putant, quum videant ventrem magnum, & pedes tumidos: Intumescunt enim hæc, si sectionis tempus transgrediaris. Accidit hoc Ioan. Baptistæ Ramundino Bononiensi, Trapezitæ, viro sexagenario, qui maximam in pulsu inæqualitatem patiebatur, & difficultatem spirandi, inde repente obiit; dissecto, pulmo aqua plenus, inde thorax, inuenti sunt. *Cardanus part. 3. numero 68. de caus. sign. ac loc. morbor.*

OBSERVATIO.

Hydropis pectoris & pulmonis historia.

SVppurationi affine interdum malum est, in quo magna thoracis capacitas, seroso, pituitoso, eoq; tenui humore scatet, qui aut è cerebro, per asperam arteriam & pulmones, tenuitate sua affatim irrués, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate, (q; sępe in hydropicis animaduersum est) cœcis ductibus redundans, eo penetrauit. Tum suppurationis signa atque symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, neque suppurationis efficientes causæ præcesserunt. Ea proinde affectio, non suppuratio, sed suppurationi finitima est. *Fernelius lib. 5. c. 11. Pathol.*

Vidimus duos laborantes hydrope thoracis & pulmonis: in altero aperta est via, obortaque tussi & vehemente siti, arefactis scilicet pulmonibus, mortuus est. Alter non fuit sectus, sed tandem interiit: & illi inuentus est pulmo omnino corruptus. Signa quibus cognoscas an qui hoc morbo laborant, affecta habeant viscera, & percurari possint, vide *lib. de loc. affectis. & lib. de prædictione. Hollerius Com. ad aph. 14. libr. 6. Hipp.*

In cadauere adulti vidimus hydropem pulmonis, erat enim in sinistra tantum thoracis cauitate collecta maxima copia aquæ limpidissimæ, ad mensuram ferme situlæ vnius, nec erat imbibita in aliquo membro, sed continebatur in cauitate thoracis, & hunc morbum eruditissimus præceptor meus Fallopius, empyema, vel thoracis hydropem, dici posse asseruit, eratque in ea parte thoracis pleura admodum crassa & callosa, & similiter pulmones, mediastinum, septum transuersum, & lien, erant callosa fere. De qua quidem thoracis hydrope loquitur *Hippocrat. in 2. de morb. cap. proprio.* Et *in libro de internis affectionibus*, circa medium, vbi tractat de reliquis speciebus aquæ intercutis, & hanc appellat pulmonis hydropem. *Franc. Michinus obseruat. 7. Append. ad Fallop. comment. in libr. Galeni de ossibus.*

Multoties deprehendi, integris pulmonibus, vel vtramque pectoris cauitatem, vel alteram aqua plenam, interim pulmones corruptos in aqua natantes vidi, vnde cum Hippocrate asserere licet, in pectore hydropem fieri. huius rei duo insignia adferam exempla. Anno 66. in Schola Bononiensi Medicinæ theoriæ professor, nomine Ioannes Peregrinus, (ni fallor) quinquagenarius, corporis constitutione ad phtisin procliuis, hydrope correptus fuit, à qua multo ac diuturno piperis vsu seipsum liberauit: tandem in hecticam marasmoden incidit, & animam dedit. Equidem singularis eruditionis viri, D. Hieronimi Cardani, Medicinæ facultatis professoris, mei studiosissimi, precibus adductus, eum secui: inuenimus dextram thoracis capacitatem aqua plenissimam ac turgidam, pulmonem illæsum, in inferiore ventre viscera absumpta, atque omni succo exhausta, nihil aquæ in ventris capacitate contentum, at vbique mesenterio, peritoneo, intestinis, lieni, hepati, denique omnibus visceribus, vesiculæ inæquali magnitudine, eæque aqua limpida plenæ adhærebant. In virgine etiam quadam, præter alia animaduersione dignissima & rarissima, deprehendi thoracis partem dextram aqua subnigra & putrida plenam, continebatque eiusdem aquæ cantharum & dimidium. Pulmonis etiam dextram partem, quæ in ea cauitate collocata erat, cum pleura corruptam ac nigram. *Coiter in obs. Anatom. & chirurg.*

Vidimus in Doctore Arelatensi vrinæ difficultatem, cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus. Cuius dissecto cadauere, renes integri inuenti sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiam in sinistrum cordis ventriculum, & inde ad renes ferri solitam, probabile est, quæ eo itinere, præ calore in arenulas concrescebat, sed & seri ex pulmone ingens copia in abdominis capacitatem penetrauerat, haud secus, atque sæpe cœcis ductibus, ex abdominis capacitate, in hydropicis redundat in thoracem. *Iacotius Comment. ad aphor. 4. Section. 2. lib. 6. Coac. Hippocr.*

Est hic affectus suppurationi affinis, in quo magna thoracis cauitas seroso humore ac tenui scatet, qui aut è cerebro per asperã arteriam & pulmones

nes tenuitate sua affatim irruit, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate in hydropicis cœcis ductibus eo penetrauit. Tum enim suppurationis signa atq; symptomata insunt, nisi quod neque febris affligit, aut non adeo acute, neque suppurationis efficientes causæ, vt rupta vomica, venæ erosio, aeris destillatio: neque signa antecedentia, vt purulentum sputum aut cruentum, præcesserunt. Sitis tamen interdum maior vrget, tussis & difficultas spirandi. Accedunt & deliquia animi, & corrupta ciborum appetentia, exauditurque strepitus aquæ, & veluti fluctuatio, cum in alterum latus sese vertunt. Vidimus ex his alios non aliter intumuisse in ventrem, quam qui hydropici appellantur: alios reuera hydropicos: omnes tamen mortuos cum orthopnœa. Occupato enim diaphragmate à ventris mole, & bronchiis pulmonis tum plenis, tum coangustatis à circumfuso quodam sero flauo, orthopnœa superuenit cum suffocatione. Est autem morbus siccus, quia nihil tussi educitur, nisi quod in fauces è cerebro descendit. Nam nec facultas thoracis satis valida est vt aquam sursum compellere queat, nec quod tenue multum est & aquosum, subleuari potest, quia circum spiritum diffluit. *Idem comment. 1. ad aph. 79. sect. 2. lib. 5. Coac. Hipp.*

Nos binos tractauimus pulmonum hydrope laborantes, in quorum thoracis cauitate, dum se hinc inde mouerent, aqua commota sonitū edebat, qualē in vtre agitata fieri quotidie obseruamus, hæc quoque indies sensim & sensim per vniuersum corpus disseminata est, ac dispersa, ita vt primo abdomen & & facies, mox coxæ & crura pedesque in magnam molem excreuerint. Altera mulier fuit Benedicti Lancini vxor; Alter vir, Federicus, del Reame appellatus, qui ambo, nullis proficientibus auxiliis, interiere. *Marcell. Donat. histor. mirabil. libro 3. cap. 9.*

De Hydrope pulmonis & thoracis pauci tractant. Itaque quid nos de eo experti simus, etiam subiiciemus. Fuit Ingolstadii vir doctus & celebris, qui quod incautior esset in victu, & studiorum grauiorum occupationibus detineretur quotidie, raroque exerceretur, sensim in cachexiam inciderat, quæ hyposarcam in propinquo esse denunciabat. Solicitus igitur de salute, non solum Ingolstadianos medicos, & viros doctos & expertos, sed & me consuluit. Itaque collatis sententiis, nihil omittimus eorum, quæ curæ profuturæ videbantur. Etsi autem venter, qui prius subtumidior videbatur, factis purgationibus conuenientibus, humorum mole subleuaretur, tamen spiratio difficilis, tam non diminuta est, vt etiam sensim augeretur. Itaque cum diu hæc affectio protracta esset, tandem hic vir optimus suffocatione periit. Cuius demortui thoracem, cum præsentes Medici, Doctor Ioannes Boscius, & D. Philippus Mentzelius aperuissent, animaduerterunt (quod & ante suspicabamur) thoracem aqua sanguinolenta esse omnino plenum, ita quidem, vt ea exempta, libras quatuordecim exæquaret. Ex quo frequentem apparere hanc hydropem, si modo aduertatur, coniici facile potest. *Ex obseruationibus viri clarissimi Iacobi Oethæi.*

Vir annos natus XLII, ab ineunte ætate parum firmæ valetudinis, decolor capitis in pulmonem defluxionibus, sed iis nec salsis, nec acribus vehementer obnoxius: quum ad natiuam corporis imbecillitatem accederet ratio victus neglegentior, & vita sedentaria, lucubrationibus ac studiis grauioribus occupata, mense Septembri, Anno M. D. LXXXIII. primum in cachexiam cum œdemate pedum, & difficili respiratione, incidit: vrinæ quas prætenues, pallidas, & copiosissimas prius reddere solitus erat, paulatim imminutæ sunt. Difficultas spiritus, cum sensu ponderis, vtrinque ad latera thoracis, supra costas spurias, sic paulatim (præcipue si altior duceretur anhelitus) augescebat, vt sub finem Decembris, iam decumbere neque supinus, neque in latera posset, si in lecto se conuerteret, humoris aliquid in thorace fluctuare percipiebatur: ac propius admota aure, rei cuiuspiam leuiter bullientis ceu stridor aliquis inaudiebatur, qui nec ægrum ipsum latebat: eo plane modo, vt *Hippocrat. de hydrope pulmonis* prodidit. Itaque dies & noctes, tantum non residere surrecto thorace cogebatur. Tum sensim venter quoque in tumorem assurgebat: & tussis aspera, eademq; sine omni stertore, & prorsus sicca, siue tenuantia, siue inspissantia remedia tentarentur, infestabat. Porro ad quemuis corporis motum mire anhelitus crescebat angustia, vt æger protinus suffocari atque animo linqui videretur. Sub his pulsus, præsertim vesperi, lentam quandam febriculam tum sedimen puluereum albicans ostenderent: neque appetentia cibi omnino deiecta erat: neque sitis magna. A medicamentis purgantibus plus visus est lædi, quam iuuari. Sectionem thoracis, in qua spes aliqua collocanda erat, magis fere quam mortem ipsam formidabat. Mense Martio, postremis aliquot morbi diebus, cœpit subcruenta quædam extussire. Cæterum inciso corpore nullum in pulmonibus vlcus deprehensum est: thorax vero vniuersus aqua eruenta quam quis haud inepte, loturæ carnium assimilasset repletus fuit: Venter inferior, (vt in Asciticis solet) aqua flauescente suffundebatur: in dextro pulmone tres cernebantur lobi teretes, fastigiati, crassitie & longitudine digitum superantes: hepar albicabat, & duriusculum erat: reliqua viscera nihil ad oculum vitii ostendebant. *CL. V. Philippi Menzelii de eodem ægro obseruatio.*

Vixit in Aula Imperatoris per multos annos exul Marchio de Finali, non adeo procul à Genua Galliam versus commoratus. Is per omnem fere ætatem prospera vsus valetudine, robusto & procero corpore, circa extremum, vltra quinquagesimum annum multis & variis affectibus conflictatus fuit, nunc catarrhis, nunc scotomia, nunc melancholia, nunc pedum inflatione, cum hydropis suspitione, postremo etiam dispnœa. Multa satis tentata sunt remedia per medicos, sed calor naturalis ob ætatem & anteacta imbecillior, actuare ea nequiuit, quare etiam effectum desideratum non præstiterunt. Ita respiratione intercepta, cum ne quidquam expueret, suffocatus obiit, cubans vt plurimum in sinistro latere. Dum cadauer exenterabatur vt ad delectum sepulturæ locum, familiæ mausolium transportaretur, in ventre inferiore nihil vitii conspectum fuit, sed pectoris sinistra cauitas aqua purpurea referta fuit, lixiuio substantia & colore simili,

mili, qua spongia exhausta, adparuit in eo pulmone vlcus grande, cum cineticio ichore. Dextra pectoris cauitas, naturali formæ per omnia respondebat. Factum id Autumno Anno M.D.LXXXIII. Thoracis hic hydrops erat, non pulmonis, de quo apud *Hippocratem 2. de morbis*, legitur. Illi similem etiam in Simia secta deprehendi, cuius scelerum, propter ossium elegantiam, adseruo. Vnde adducor, vt similes in pluribus aliis asthmaticis existere credam: quod inspectio frequens, si opportune liceret, confirmare posset. *Ioan. Aicholzius, suis ad me anno 1586. trasmissis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Latens pectoris hydrops, cum melancholia hypochondriaca febre acuta, leui animi deliquio, vrinæ ardore, & vehementi meiendi desiderio.

HOnestissimus quidam ciuis Monspeliensis per triennium melancholia laborauerat hypochōdriaca, eaque sæuissima, quæ tandem acuta febre superueniente, hominem è viuis sustulit. Priusquam tamen vita fungeretur per mensem integrum bis in die leui & fugaci animi deliquio corripiebatur, cum modico vrinæ ardore, & incredibili meiendi desiderio. Profusa autem prærubra tenui & fœtida vrina statim ad se redibat; dissecto cadauere, totā fere thoracis cauitatē tenui prubro & fœtidissimo humore oppletā inuenimus, nec non cordis sinistrū sinū eodē humore plenum. Quod non sine admiratione contemplatus venit mihi in mentem ilico *Galeni de locis aff. cap. 4. libr. 6.* contextus, & magistris, chirurgis ac medicinæ studiosis quam plurimis astantibus. Causam tam frequentis lypothimiæ & fugacis stranguriæ ad virulentæ materiæ per sinistrum sinū & arterias transfusionem referendam esse existimaui. Quam meam opinionem omnes communi applausu approbarint, quia humoris in thorace contenti & vrinarum, quæ in lypothimia profundebat, idem erat calor, eadem substantia, nec dissimilis fœtor. *Andr. Laurentius Anat. libro quinto, quæstione 13.* circa finem.

OBSERVATIO.

Pectoris hydrops, cum cordis palpitatione, ad viginti annos: ex qua obiit Sacratißimus Cæsar Maximilianus II. sanctæ memoriæ.

IN Cæsare nostro (postquam cor supra viginti annos palpitare sensisset) sancte demortuo, supra duas mensuras aquei humoris in cauitate pectoris relictas, cum quidem natura diu per vrinæ meatus plurimum auxilii sibi tulisset, conspeximus. Iste vero naturæ motus, vt ad extremum impeditus fuerit, nequeo præ summo dolore cogitare, tantum abest vt eloqui queam. Est autem vsitatum, in nostra scientia, hanc affectionem sicut diuinus Hippocr. docuit, pulmonis hydropem appellare. In ventrem quoque aqueus humor (id quod ab Hippocr. monemur) iam confluebat, & sæpe me monuisse, si longior morbus fieret, Cæsarem Hydropicum futurum. *Crato in orat. de obitu Maximilia II.*

OBSERVATIO.

Hydrops pectoris, cum suppuratione pulmonis vnius lateris, & hydrope vero complicatus.

SVtor nostras, à me 25. Ianuarii, Anno 86. in præsentia collegii nostri Medici, apertus fuit. Vir annorum 30. Corporis constitutione pituitosa, hydrope ratione Asthmatis causata periit: is antequā tumere venter inciperet, in regione dorsi, latere dextro, tumorem habuit carnosum, non recedentem à colore cutis, cui tonsor quidam, cum emollientibus diu applicatis nihil proficeret, tandem cultello tumorem incidit, quo aperto, nihil nisi aqua effluxit per aliquot dies, postmodum vulnus curatum fuit. Sed cum tussi vehementi diuexaretur, pedes cum ventre tumere inciperent, difficultas spirandi adesset, medicorum consilio vsus, tandem & meum expetiit, mensibus circiter duobus ante mortem. Exhibitis ergo iis quæ videbantur ad morbi curationem palleatiuam potius facere, per certa interualla melius habere cœpit, mox recidiuam passus, periit. Abdomine aperto, quatuor vasa ænea, qualia tonsores habere solent (Scherbecken) aqua repleta citrina, effluxere. Viscera omnia in abdomine contenta satis commode habebant, solo omento excepto. Diaphragma vero non ab hepate sursum comprimebatur, sed à materia in thorace contenta præter modum deprimebatur. Thorace aperto, purulentæ materiæ vasa tria ænea repleta effluxere ex latere dextro, cuius lateris pulmo totus in pus abierat, sinistro integro persistente & satis commode se habente. Hinc asthma, hinc tussis, hinc hydrops, ex pulmonis vlcere dependentia omnia. *Gaspar Bauhinus de obs. prop.*

OBSERVATIO.

Historia abscessus purulenti, seu vomicæ antiquæ in pectore diu citra manifestam læsionem gestatæ, cum hydero thoracis: in duobus fratribus germanis, natione Italis, Alexandro & Octauio, Comitibus Blandiadis, intra paucos dies eodem malo iugulatis.

ILlustres hi duo Comites, quorum alter 12. circiter, alter 9. & 10. fuit annorum, cum vltra annum in Germania Monachii satis commoda vsi essent valetudine. alacres & prompti corpore animoque, nisi quod alter fratrum Octauius, semestri ante mortem ex febre continua, sed lenta, aliquot dies decubuit, ex ea tamen belle restitutus, Mense Iunio, 88. Octauius puer, qui prior, rursus in febrem incidit continuam, lentam tamen & mitem, cum calore & dolore prope nullo. neq; aliis malis accidentibus, pro ratione tanti affectus, tunc adhuc latentis, stipatam, iunctus tantum erat febri difficilis spiritus, sublimior quam pro caloris ratione, citra tussim, cum dolore lateris ad tactum, quem ferre non poterat, alias fere nullo; ventris quoque aderat aliqua inflatio cum torminibus, vrinæ turbidæ. Cum quotidie in peius omnia laberentur, decima die obiit. Dissecto cadauere, præsentibus Clarissimis Archiatris, D.D. Heinrico Munzingero, Thoma Mermanno, me Hieronymo Fabro, & Adamo Fabro; vitium incurabile, & forte à primordiis generationis illi, vt fratri, congenitum apparuit, cum enim abdominis viscera sana inuenta essent; reserato Thorace, reperta vomica in dextro pulmone, vniuersam simul dextræ partis thoracis pleuram occupans. Erat enim sub tunica pulmonis dextri & pleura eiusdem lateris costas inte-

integente plurimum ac crassum pus. In cauitate vero thoracis dextri, plurima aqua citrina; altero pulmone illæso existente. Quia igitur abscessus hic erat in loco libero, laxe & libere; iamque paulatim familiaris illis partibus redditus; pus sub tunica externa contentum, arterias pulmonis non irritauit ad tussim, neque ob interiectam aquam ex thorace per poros pulmonis quam crassius etiam, transumi potuit. Sed febre tandem accensa, à calore putredinali viribus cordis obtritis, mors secuta.

Alter vero frater Alexander, paucis post diebus eodem prope modo decumbere cœpit, ex feb. miti, continua, nullis comitata symptomatis prauis, præterquam vigiliis, siti aliquali; tussiebat interdum, dolorem nullum, quam sub axilla dextra indicabat, sed vinum desiderabat valde, vt & frater, vrinæ tamen satis accensæ erant, cum eneoremate nigricante, quæ statim turbabantur. Noctu magis incalescebat, sine tamen manifesta Epilemasia, qui calor neque ita mordax fuit, vt in febribus essentialibus ex materia in venis putrescente, & lentius illum conficiebat, paulatim enim vires concidebant, vt neque sedere posset, extra lectum sublimis fiebat spiratio, narium pinnæ mouebantur, dolebat in affecto latere ad leuem attactum. In somno conniuentibus erat oculis, capite ad pedes cœpit deuolui. Tussis erat irrita, cum qua nihil extundebatur. Dolor sub axilla, & appetitus vini, augebantur. In 7 tussis crebrior, cum qua aliquid purulenti excernebat, sed hærebat maior pars in Larynge, & stertorem inducebat. Ea nocte vermem seu Lumbricum rotundum aluo egessit. Respiratio tandem, cum tussi nihil effatu dignum educeretur, cœpit valde coangustari, vt esset plane Orthopnoicus puer. Aluus fusa, fœtida excernebat liquamina, omnibus denique viribus intermorientibus, cessit & ipse fato 10. morbi die. In resecto cadauere, abscessus, seu vomica purulenta reperta, in sinistro pulmone & sinistra pleura, eratque pulmo ille intermedio pure costis & pleuræ agglutinatus, flaccidæ alias substantiæ, & repleticis vesicis quibusdam aqua viscida plenis. Reliqua thoracis cauitas in eo latere, aqua similiter subuiridi plena erat. Hepar etiam durum habuit, cum felle magno. Cur vero doluerit sub axilla dextra, cum vitium in sinistro pulmone fuerit, causam arbitror, quod maxima puris & vomicæ collectio erat retro iuxta spinam, vbi affixi sunt pulmones: vnde facile affectus versus dextram axillam communicari, dolorque aduehi potuit. *A Clariss. Viro Hieron. Fabro, Med. Bauarico primario nobis communicatum Anno 1594.*

Observatio.

Hydropis pulmonis descriptio & curatio plena, à Petro Salio exhibita.

Plvrima morborum genera pulmonem pati, nemo non asseuerat, de quibus praxim communiter docentes pertractant, vnus tamen superest, de quo solus Author *in libro de morbis*. Hippocrati ascripto? (quo Auicenna, qui nihilominus postea huius affectus prætermisit curationem, transcripsit) egit, qui licet rarissime accidat, vt mihi, qui per plures annos artem hanc exercens, tot ægrotantes curauerim, bis tantum se obtulerit, à me tamen de eo etiam hic agendum est, cum & hic peritiam Medici subterfugere non debeat. Morbus hic ab authore citati libri pulmonis hyderos seu hydrops appellatur, quoniam sicuti in hydrope in imo ventre, ita in hoc affectu intra cauitates thoracis & pulmonis colligitur materia aquosa & ichorosa, quæ materia, quantitate abundans, & grauitatem copia, & difficultatem anhelitus obstruendo, & tussim, ad excretionem proritando, excitat, nihil tamen expuitur, quoniam materia adeo est tenuis, vt à spiritu facile disrupta, ad partes superiores nequaquam attolli possit. Materia hæc, quoniam aquosa est & ichorosa, nullam admittit coctionem; quare nec fomentis, nec vnctionibus, nec perfusionibus, nec alterius generis medicamento cedit, nec etiam diuturnitate temporis, cum moram longiorem traxerit in thorace, vel incrassatur, vel in pus conuertitur, sicuti in destillationibus contingit, ad ipsum thoracem decumbentibus, quæ, vt docebat *Hippocrates libro septimo Aphorismorum*; *Aphorism.* 38. viginti diebus suppurare consueuere, non descendit materia hæc à cerebro, nec per destillationem ab eo fluentem in thorace colligitur, sed vbi congesti fuerint Serosi & ichorosi humores in corpore, in eoque abundauerint, si pulmo imbecillitatem vel ab ortu conceperit, vel noua occasione contraxerit, pronusque ad fluxiones recipiendas, ob intemperiem propriam, & præcipue frigidam, fuerit, ad eum superabundantes aquosi humores transmittuntur, qui replentes totius thoracis & pulmonis cauitates, postea morbum hunc generant. Humores hi tenues & ichorosi aggregantur in his, quibus partes naturales frigida intemperie laborant, visceraque vel obstructa, vel scyrrhosa sint, & præcipue si otiose, & in locis humidis, vel frigidis, & sub cœlo consimili viuentes, potui indulgeant, cibariisque humidioribus largius vtantur. His oculi palpebra inferior, pedumque extremitates solent subtumescere, calorque faciei non viuidus, sed ad pallorem tendens, conspicitur: in his autem cum congesti fuerint hi aquosi humores, transmittuntur aliquando ad cauitatem thoracis, & ad pulmonem ipsum, indeque morbum, de quo nunc agimus, introducunt: qui morbus aliquando sponte solui videtur erumpente ad aluum hac materia, recludente sibi natura cœca & delitescentia spiracula, & abscondi tas vias, ad hanc excretionem tamen postea iterum noua regenerata & aggregata materia, ad ipsumque thoracem & pulmonem denuo transmissa, cum iisdem symptomatibus & deterioribus redit, vtpote qui magis succumbentes, & debilitata natura, cuius ratione copiosiores regignuntur hi aquosi succi, regrediatur. Vnde in his postea manifeste & facies, & scrotum, & venter intumescit, non tantum in thoracem, sed etiam in omnes has partes, effuso, qui regeneratus superabundat, aquoso humore. Hæc de de essentia & causis præsentis morbi sufficiunt. Signa hæc erunt, grauitas thoracis ob materiæ copiam, tussis sicca, non potente natura nec materiam concoquere, nec eam ob ipsius tenuitatem extra ducere, difficultas anhelitus, qui frequens admodum & paruus erat, ob vias spiritus à plurima materia detentas, & propter diaphragma ab eadem compressum, & grauatum, ita vt hinc ægri suffocari continue

tinue fere videantur, & quietem raro inueniant, sonitus in thorace obstrepens ebullienti materiæ similis, ab eadem causa deueniens, tumor pedum & palpebrarum huic connectitur non tanquam proprium huius morbi signum, sed tanquam indicium abundantiæ aquosi humoris. Febris additur ab authore libri de morbis, attamen in his, quos ego curaui, nec fuit febris, nec ratione materiæ, quæ frigida est, & non putrescit, adesse debet. Porro verum est, quod aliquando ob diuturnam moram in thorace tractam hæc materia, sicuti quæ in abdomine ex Hydrope collecta, diu ibi retenta, salsa & acris euadit, nonnullam acquirit acrimoniam, vt optime hic author adnotauit, extrinsecus latus acetum olet, cuiusque ratione credo eam sibi viam recludere, & parare, ad aluumque erumpere, credoque eandem tunc aliquam posse ex quadam leui accessione causare febrientem, tamen nunquam potest ratione materiæ dari, vt necessario febrem introducat, vtque febris sit huius morbi proprium signum. Cuius morbi curationem author hic per sectionem thoracis tentandam esse docet, quam tamen ego nec in his, quos curandos suscepi, facere ausus sum, nec etiam in aliis faciendam esse laudo, cum enim huius morbi sanatio non tantum materiæ præsentis, pulmonemque obstruentis, & repletis, remotionem, sed etiam eiusdem regenerationis prohibitionem indicet, cumque sectio primæ tantum indicationi, non secundæ satisfacere possit, sufficiens huius morbi remedium esse non poterit, quam eo magis excludendam esse affirmo, quo idem quod sectione tentandum est, & possumus tutiori via efficere exhibendo ea medicamenta, quæ hanc materiam educere possint. Exclusa autem sectione ista, hanc ego curandi methodum & rationem propono. Materia aquosa pulmonem replens & obstruens indicat sui euacuationem, & quoniam in ipso thorace non gignitur, sed aliunde transmittitur, indicatur, vt eiusdem generatio prohibeatur, si quid vero huius genitum fuerit, educatur, & alio diuertatur. An his indicationibus possit Medicus satisfacere, vel non, dixerim ego difficillimum esse; quoniam corpora hæc, in quibus tales gignuntur morbi, huiuscemodique aquosi aggregantur humores, imbecillum calorem natiuum habent, virtutesque naturales satis languidas, & viscera admodum læsa possident, quarum omnium causarum ratione vix præseruari possunt, quin non tantum in præsentem, sed etiam in deteriorem incidant morbum, nam omnes hi in hydropem procliues sunt, in quam tandem illos delapsuros esse credo, sicuti eos vidi, quos curandos suscepi, quos licet ab hoc thoracis affectu, per quædam interualla educta materia peccante, liberauerim, & per menses & annos eos, maximo tamen cum labore, præseruauerim, tamẽ tandem in hydropem lapsi sunt, ex eaque extinctos fuisse animaduerti. Vt autem patientes à præsenti morbo vindicemus, pro prima intentione veniant nobis in vsum ea medicamenta, quæ aquosos humores euacuare possint: qui aquosi humores, cum tenues sint euacuationique satis habiles, nullam requirunt coctionem, sola autem viarum præparatione, ne molesta fiat euacuatio, indigent, quare viæ communes primo expurgandæ erunt, fluidumque corpus reddi debet. Postea medicamentum aquosam materiam educens exhibeatur. Plura hæc sunt, tamen duo tantum proponam, quæ mihi in fœlicissimo vsu sunt, alterum est elaterium, alterum est succus radicum sambuci: hic ad vnciam vnam & semis, vel circa, illud ad quatuor grana ad summum; si recte paratum fuerit exhibitum, potest hãc materiam serosam educere, quæ tamen repetenda erunt, quoniam vnica euacuatione, vniuersam materiam educere non potuerunt. Educta materia peccante, attendendum est causæ generationis materiæ: quæ causa, quoniam est viscerum vel intemperies, vel obstructio, vel scyrrus, per propria medicamenta vnicuiq; incumbatur, quod si hæc omnino tolli non possint, indeque necessario semper aliqua serosi humoris quantitas regeneratur, vltra euacuationem faciendam per medicamenta propria, fiant cauteria in brachiis vel cruribus, quibus continuo regenita materia educatur, simulque in thorace reuellatur. Summa interim habeatur victus ratio, cuius merito, cum opportuna non seruetur, sæpe maxima adaugetur hæc humorum serosa aquositas. Vnde hi parce viuant, cibariis vtãtur exsiccantibus, merum, & in minima quantitate bibant, quantum possint, non tamen vltra vires, exerceantur, loca ab omni humilitate immunia habitent, in aereque sicciori omnia his opposita vitantes degant. *Petr. Salius cap. 5. pag. 242.*

DE ASTHMATE.

ET PRIMVM,

DE SPECIEBVS ASTHMATIS RARIS.

OBSERVATIO.

Asthmatis admirandæ species.

ASTHMATIS species quædam raro eueniens, interdum obseruata, cuius causa in crassos humores & viscosos, asperas arterias, vel pulmonis cauitates occupãtes, minime reiicienda; sed aliam thoracis partem. Refert *Holler. de morb. internis libro secundo, capite vigesimo tertio.* Anno 1549. quendam breui asthmate periisse, & corpore dissecto, abscessum repertum in vena arteriosa, & sine pari, integris omnino pulmonibus. Meminit *Nicolus* Asthmatis mirabilis periodici, *Sermo. 4. Tract. 2. capite vigesimo quinto*, quod Nicolao de Podio omni septimana semel tantum, & in die Veneris superueniebat, cuius causam, etsi ipse haud referat, nos reiiciendam putamus in humoris collectionem, quæ paulatim non nisi per septimanam colligebatur, vel eiusdem crassitiem, ita, vt natura illius expulsionem, nisi per iam dictum temporis interuallum, aggredi nequiret. Non solum autem ex abscessu pulmonis, sed & alterius præter naturam corporis in ipso retenti, superuenire posse asthma censendum. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 3. c. 12.*

CAVSA.

OBSERVATIO.

Asthmatis causam non semper in pulmonum cauitatibus consistere.

Causam

CAVSAM huius symptomatis, siue morbum ipsum non semper in fistulis aut cauitatib' pulmonum consistere, experientia constat. Anno 1549. Mense Septembri, quidam in Collegio d' Arras, breui asthmate interiit. Corpore dissecto, abscessus repertus est in vena arteriosa, & sine pari, integris omnino pulmonibus. In quodam homine Britio, asthmate mortuo, in via Calendæ, pulmo tanquam spongia imbutus multo humore pituitoso inuentus est. Fit & à resiccatione, vt aurificibus, chymistis, fabris ferrariis, & similibus. Quibus addi possunt inunctiones & remedia à morbo gallico. *Rases libro quarto*, continentis, adiecit pectus strictum, & paruum pulmonem. Qui naturalem constitutionem habet, iugiter (inquit) fit asthmaticus. *Hippocrat. vero Aphorism. 49. libro sexto*, fieri significat aliquando à tuberculo nato in spina, vt in gibbis. Quod si magnum est, & durum, siue crudum, asthma facit, si non ita durum, & aliquid desudat in arteriam, tussim. Aliquando etiam suppuratur & interimit. Si fuerit in collo, asperam arteriam contrahit: in dorso, pulmonem & vicina corpora: sub septo, renes & lumbos: vrinam quoque intercipit. Huiusmodi tuberculorum materia potest cieri è cerebro in spinam per tussim. Vel causæ sunt, ictus, casus, non cõueniens decubitus pueris, inconcinna deligatio, gestus deformis. Moriuntur fere suffocati pure, vel, cum adolescunt, ad incrementum cordis & pulmonis non accrescente thorace, iugulantur. Philotheus ab influente sangaine, sed contra rationem fieri scribit. Sunt igitur in vniuersum asthmatis causæ, crassus humor, vel tuberculum in cauitatibus asperæ arteriæ: bronchia intercepta multa & viscida materia: resiccatio vehemens: abscessus: strictura pectoris, & pulmonis compressio: tubercula in spina, siue sponte enata, siue à causa externa: flatus multi septum transuersum distendentes, ex quibus sequitur viis interclusis, neque expirationem neque inspirationem satis conuenientem fieri. Periculum autem maximum imminet, cum omnes musculi intercostales, superiores scapulæ, & omoplatæ trahuntur, virium imbecillitas, vehemens calor, angustia partium spiritalium conspicitur. Vbi omnes aut plures concurrunt, æger morti proximus est: vbi duæ, non facile seruari potest. *Scholiographi ad c.25. lib.1. Hollerii de morb. intern.*

Dubitatur de vehementissimo asthmate, quo prehenduntur laborantes ex vtero. Non enim humor aliquis in pulmonem incidit: tussiunt tussi leui, & nihil expuunt, & sic sedatur symptoma. Alii quoque sunt, quos noui, qui ex pulueribus quibusdam quasi præfocantur. Et quosdam noui, qui plumæ odore, statim asthma incidebant, non ergo semper ex humore. Sed nec generatim verum est, quod ex humore crasso & viscido. Sæpe enim vidimus à tenui destillatione fieri: & ratio dictat, quoniam omnia corpora quæ replent, spiritum impedire possunt. Sic fieri dixeris & his, qui metallica tractant, q etiam aliquando præfocantur, vt Galenus in Cypro accidere dicit circa chalcanti venas: sic & carbonum fumus præfocat, *Iacchinus Com. in lib. 9. Rasis c.35.*

OBSERVATIO.

Asthma lethale, virulentia inunctionis hydrargyrica contractum.

STrenuus Nobilis Casparus à Sebottendorff / per plurimos annos fere semper decubuit, statis horis omni carens spirandi facultate, nec vlla ratione conualescere potuit, licet innumeris vsus esset medicamentis: sed tandem fato concessit. Viuus autem sæpius me interpellauit, vt post mortem suam non grauarer, mali causam, incisione facta, perscrutari: idem placuit honestæ familiæ eius. Aggressus igitur cum huius oppidi barbitonsore quodã opus, inueni peritonæum & omentum satis putridũ; ventriculum pene inanem, omni chylo destitutum, nec vllam aliam humorosam in se continentem materiam, & consequenter occlusum quasi, ac paruum, intestina nullo repleta excremento; hepar corruptũ, maxime in illa parte, vbi à costis tegitur. Splen in sinistro latere suis ligamentis fuit solutus, duplicatus quasi, ac ex omni parte semiputridus. Inciso vel aperto diaphragmate, dum perueni ad pulmonem, cum magna astantium admiratione, massam admodum induratam, coadnatam essentiæ pulmonis, & ingenti copia lapillorum refertam, plenis manibus extraxi. Pulmoni adeo adnati fuerunt sui lobi, vt nullum illi motum communicare potuerint. Tracheæ arteriæ & gulæ, tantum adipis (à pinguissimis haud dubie carnibus, sæpiuscule ingestis contracti) indurati adhæsit, vt non modo beneficium spirandi & respirandi, crebro desiderauerit, sed paucos quoque dies ante obitum assumere cibum nequiuerit, solo potu sustentatus. Et facile credo, si diutius superuixisset, illum inedia periturum fuisse. Cęterum externam & euidentem huius morbi causam, aliquoties mihi adhuc viuens, talem retulit: Italiam ingressus, Venetis contra Turcam militantibus opem præstitit, vbi cum variis nationibus conuersando, post victoriam rursum in Austriam venit, cumque ibi aliqua ex parte ægrotare incœpisset, ad se adduci iussit, nihil quippiam mali suspicans, imperitum ac inexercitatum chirurgum, qui post primum statim intuitum audacter asseuerauerat, illum infectum esse morbo satis periculoso, quo tamen per totum vitæ spacium haud quaquam laborauerat. Præparauit itaque ei vnguentum ex argento viuo, nunquam secundum artem extincto. Adhibita inunctione, indies magis ac magis, propter efficaciam penetrationis & resolutionis, quæ est in hydrargyro, peius sese habuit, quemadmodum supra dictum, vsque ad extremum vitæ terminum. Causam ergo nullam aliam extitisse iudico, quam quod argentum viuum in ipsam essentiam pulmonis, propter raritatem ac viscositatem eius, insederit, ac in minutissimas postea dissolutum partes, quantitate sit adauctum. *M. Ioan Faber. de Obs. propriis, per CL. V. Laur. Scholtzium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Asthma in iuuentute grauius & intensius: in increscente vero ætate mitius animaduersum.

LECTIO *cap.20. historiæ Obseruat. Dodonæi* in memoriam mihi reuocauit casum Clarissimi Viri D.D. Adolphi Occonis, communis nostri, vt ex proximis intellexi literis, amici: qui plurimis annis grauissimo & difficilimo asthmate laborauit, quod tamen non continue affligebat, sed paroxysmos habebat frequentes, eosque valde molestos. Is progressu ætatis post quinquagesimum, subinde rarius & minus difficulter corripi solitus, tandem circiter sexagesimum propemodum ex toto liberatus est:

Quod Augustæ ex ipso in comitiis Anno 1582. audiete me memini. Reuocauit & casum magni in Germania Principis, non ita pridem defuncti. Qui cum ætatis Anno 18. frigidam liberalius per æstum potasset, difficilimo mox asthmate correptus est, quo itidem, vt D. D. Adolph. per interualla corripiebatur. Sed huius paroxysmi, vt qui crasso & obeso corpore esset, longe etiam grauiores erant Occonianis. Sellæ in id paratæ, vt integros dies atque noctes sedens: etiam dormire posset, sæpe per biduum, sæpe etiã vltra, ita rectus insidere solebat, vt vere orthopnoicus dici posset. Liberatus est tamen à difficili hoc malo, ætatis annum circiter quadragesimum, cuique plurimum profuerunt Badenses thermæ, quibus semel atque iterum vsus esset. Post mortem tamen, dum corpus aperiretur, inuenti pulmones magna ex parte nigri, & putridi, non sine pure, ea præsertim parte, qua dorsum attingebant. *CL. V. Osvvaldus Gabelchoferus, suis ad me transmissis Obseruationibus.*

Observatio.

Puer decimum septimum mensem agens, asthmate detentus.

Filiolum nostrum Hieronymum asthmate detentum persentimus, quem dum audimus, paterna misericordia commouemur, & referentes horrescimus: adde præter sonum, quem ingentissimum edit, non potens, nisi recta ceruice spirare, Orthopnœa nuncupatur, & qui hanc affectionem patiuntur, orthopnoici nominari solent, primi illi qui Dispnœam, id est, difficultatem anhelitus patiuntiuntur, diu viuere solent. Asthmatici vero & orthopnoici breui intereunt, quod ego meo ingenti dolore, in prænominato Hieronymo, decimum septimum mensem nondum agente, & hoc morbo sæuissime deprehenso, experiar. *Brasauolus Comm. ad Aph. 22. lib. 3. Hipp.*

Metastasis.

Observatio.

Asthma in anginam versum.

Cum in initio praxeos Medicæ meæ Erphordiæ, quæ Thuringiæ metropolis est, versarer, curaui quendam raucedine diuturna & asthmate difficili correptum, ligni Guaiacini decocto vtens. Is cum in fine curæ mediocrem vtriusque affectus leuationem sentiret, tandem repente angina periculosissima, cuius tamen tumor exterius protrudebatur, affligitur. Cum itaque exterius emplastra resoluentia adhiberem, & interea gargarismis lenientibus affluxum discutere molirer, breui anginæ tumore discusso, æger tum à prioribus morbis, tum etiam à præsenti anginæ periculo liberatus est, non absque multorum admiratione. *Iacobus Oethæus libr. Obs. propriarum.*

Curatio.

Experimenta.

Observatio.

Ad Asthma remedia aliquot rara, selecta, & comprobati vsus.

Euporistum est, & Græcæ plebeculæ, hac etiam tempestate vsitatum remedium, ad pulmones infarctubus à crassis humoribus liberandos: quod ipse alias ab Angelo Vergerio natione Græco, Regio nuper scriptore, viro omnis cultioris literaturæ protomystæ & mihi studiosa necessitudine coniunctissimo, accepi. Animalcula Millepedæ & Aselli Latinis, Gallis Cloportes appellata, quæ sub aquariis vasis stabulantur, panno lineo inuoluta, in vino albo macerantur, hinc facta expressio, potui datur. Dictu mirum, quam breui suburratos pulmones depleat. Id quod obseruare licuit in Ludouico Iouin, scriba & bibliopola in ædibus Dn. Ioan. Lateranens: è regione collegii Triquetici: qui tamen inueterato tandem asthmate contabuit.

Probatum est ad iuuandum asthma, quantumuis magnum, tabellam vnam diatragacanthi, guttulis aliquot olei saluiæ, anisi, aut rosmarini, arte chymica extracti, irrigatam, præsentaneum afferre adiumentum. *Anton. Valet. Exercit. 25. Ad cap. 25. lib. 1. Hollerii de morb. Intern.*

Primatem quendam, qui sæpius asthmate laborabat, Tubulorum ad asthma vsu, plurimum vtilitatis consequutum obseruaui: simile commodum ante ex Tabaci fumo percipere solebat: propterea aio Tabaci succum admixtum esse oportere: tutum autem vtriusque esse vsum, ipsa experientia in multis docet. Nonnullos ægros & Asthmate vexatos ex India redeuntes obseruaui, Tabaci folia viridia mandentes, & succum inde promanantem sorbentes, ad purulentas materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen vtilitatem sensisse apparebat, cum ad pus, tum ad pituitam, pectori inhærentem, propellendam. *Nicol. Monardes, de noui orbis medicam. simpli. lib. 3.*

Ponam experta, quorum primum est: Recipe florum violarum, radicis dulcis electę, summitatum lupulorum, anisi, an. m. s. foliorum senæ orientalis vncias x. ficus numero iij. fiat decoctio secundum artem: cui addantur, sacchari candidi vnciæ ij. inde coletur, & de hoc capiat vnc. ij. pro vice. Hoc est secretum, cum quo vidi curatum quendam nobilem virum à consanguineo nostro, ego tamen nondum expertus sum.

Aliud auxilium nostrum, ex succo ozimi & croco, positu *in 18. libro de subtilitate*, quantitas est ab vncia s. vsque ad vncias ij. succi & à scrup. s. vsque ad drach. s. Croci.

Aliud quoque quod expertus sum in meipso bis, & inueni valde bonum: dum Anno millesimo, quingentesimo, trigesimo primo, laborarem difficultate spirandi, cum magna tussi. Et est vt capias pulmonem vnum vulpis, & abluatur cum vino statim, & siccetur in furno, absque eo quod comburatur, inde sumatur drachma s. ex illo puluerato subtilissime, cum vitello oui, duabus vel tribus vicibus.

Crocus est anima pulmonis, & eo solo multos liberaui

liberaui anhelosos, inter quos socrum Cæsaris de Comitibus, quæ tantam passa erat per duos menses spirandi difficultatem, vt intra paucas horas moritura videretur, igitur præter crocum aut Zinziber, solet addi vel oleum, vel butyrum, aut anseris pinguedo, similiter acetum & porrum. *Cardanus in Cons. de spirandi difficultate.*

Crocus adeo est thoracis affectibus amicus, vt sint qui ad scrupulum s. atque etiam vnum, cum dimidio mosci grano, & vino optimo calido propinando, asthmaticos curauerint. *Ioachim Camerarius in Horto de Croco.*

Croci chylismata spagyricæ exactioris parasceues præcipuam asthmaticis laudem contulerint. *Schenckii Filius.*

Nominatissimum prohinc medicamentum ad pulmonum affectus est Balsamum Terræ, vel Sulphuris. *Idem.*

DE DISPNOEA.

CAVSÆ. SYMTOMATA. CVRATIO.

OBSERVATIO.

Deambulatione vnica atque altera in conclaui, quidam sibi ex eadem periculosam Dispnœam conciliare solitus.

QVIDAM vna deambulatione sui conclauis, aut altera facta, statim prehendebatur spirandi insigni difficultate. *Ex Obseruat. cuiusdam, ad Camerarium datis.*

OBSERVATIO.

Flatus nonnunquam Dispnœas difficillimas gignere.

PERSÆPE flatus, diaphragma potissimum comprimentes, dispnœam faciunt grauissimam, quali opinor laborauit, postremis suæ vitæ annis, piæ recentisque memoriæ, D. Antonius Saporta, humanissimus præceptor noster. *Ioubertus capit. 6. de Affect. Thoracis.*

OBSERVATIO.

Spirandi difficultas, cum suffocationis periculo.

ACRE erat gelu, Ianuarius Mensis, noctis initium tempus, cum Nobilis Vir, assidens foco, Bacchoque indulgens, vesicæ onere præmeretur, qui foras progressus, inspirato aere frigido, moxque reuersus, adeo vehementi respirandi difficultate correptus, vt suffocatus propemodum fuerit, & nisi mox præsto fuissem, periisset. Hominem reperi pedibus suis vix insistentem: frontem tensam: sudores frigidos: aluus præ angustia excrementa deposuerat: pulsus tam exiguus, vt pene nullus. Assumpto pulueris Croci scrupulo vno, cum vini Cretici (vulgo Maluatici) duobus cochlearibus, subito restitutus, libere respirauit, ab omni suffocatione liber: & potuisset in sanitate permansisse, nisi pulmo male affectus fuisset: sed cum asperæ arteriæ ramuli subinde obstruerentur, quandoque etiam respirandi difficultas recurrit, minus tamē quā primo tempore vehemens, sed diuturnior, vt quandoque duabus, tribus, vel etiam pluribus horis perseueraret: Crocus, qui initio multum ac cito profuerat, postea exiguum, deinde nihil amplius cōtulit. Tentata sunt & alia plura remedia, sed frustra: nam reuoluto mense defunctus est. In huius pulmonis inferiore sede ec basi, qua septo transuerso incumbit, reperti sunt abscessus duo: vnus in dextra, alter in sinistra parte: per meatus pulmonis purulentus ferebatur humor, qui, inciso pulmone, ex ipsis profluebat. *Dodonæus Obs. Med. c. 19.*

OBSERVATIO.

Difficultate spirandi mortuus, cui atra bilis & sanguis nigrior in corde concreuerat.

MVLTOS difficultate spirandi laborasse cognouimus: sed inter cæteros quendam, qui non nisi recta ceruice spiritum trahens, paulatim ex angustia, deficiente virtute, toto corpore pallidus ac liuens efficiebatur: nullus tamen in pectore, nullus in præcordiis dolor erat: sed nec sibilus aliquis ob angustias, per quas spiritus euadit, percipiebatur: ex quo iudicare posses, ægritudinem in pectore concipi. Verum cum paucos post dies inualescente morbo ipso, & nullis conferentibus præsidiis, æger è vita migrasset, incidere mortuum decernimus, vt huius mali abditas ac latentes causas deprehenderemus. Quod vbi factum est, inuenimus non parum atræ bilis, & sanguinis nigrioris, in eius corde coisse: vnde etiam per venas diffusus, non est mirum, si corrumpente eo spiritum ipsum, hominem ad festinam mortem deduxerit, quod etiam auctore Galeno, alias contigisse cognouimus. *Beniuenius cap. 61. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Spirandi difficultatis curationes & euentus admirabiles atque rari: de raro præsertim Cardani ad suturam coronalem pro aqua à capite euacuanda remedio.

AD temporis ordinem reuertor, cum in multos, sola spirandi difficultate laborantes, incidissem, omnes quidem sanaui, sed paucissimi permanserunt in ea sanitate, verum vbi reciderunt, mortui sunt. Inter quos fuere Iacobus Zampana, & Prothasius Roellus: hi cum primum ex eo morbo eo peruenissent, vt iam pollinctores & funus pararentur, reuixerunt, & plene curati sunt. Sed Prothasius Roellus, cum fessus & inflāmatus ab exercitio, in templo Diuo Laurentio dicato, diu quieuisset (est autem frigidissimum, etiam æstate media) correptus à febre, non potuit à me liberari: sed pulmonibus totis putrefactis, & per sputum reiectis, periit breui. Zampana prandebat hora decima octaua, & cum bene perpotaret, ante vesperam cœnabat, cum tamen sexagesimum excessisset annum, ob id denuo reuertente morbo, non potuit amplius curari. Oportebat ergo per annum huiusmodi homines à morbis adeo sæuis liberatos, victu conualescentium regere, & sub arcta regula continere, tum maxime, quod senes essent. Indicio est, quod Elisabetha Pagnana patricia, ex diuturna spirādi difficultate, à me sanata, nunquam recidit. Curaui autem illos, victu tenui, vsu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum

lenitate quadam siccant: veluti hyssopo, thymoque: nec brassicam in cibis abhorrerem. Clauenzanus autem adolescens, nomine Iacobus, qui iam per septem annos spirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis sæuisque accessionibus, desperatus ab aliis Medicis, à me in duobus mensibus plene sanatus est, factusque pinguis: sed alia ratione. Dropace enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, super imposito suturæ coronali, vna die ferme libras duas aquæ detraxi, inde sequentibus diebus idem actum est, sed non tanta defluxit aqua: sicque liberatus est. Existimo cantharidas idem posse, quod anacardi mel & euphorbium etiam. Miscebam etiam elaterii granum vnum vnciis tribus lactis, iubebamque tanquam errhino vti: & conduxit multum, atque hæc omnia, prius præpurgato corpore, cum catapotiis: siccatoque victu tenui, sed humido tamen, parumq; alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. Periit hic iuuenis aliquot post annis, licet ab eo morbo prorsus liber, ex acuta febre. Existimo eum indiguisse victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aere: quod cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non bene ferret tantam mutationem: tum maxime, quod (vt dixi) iam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex causa Octauian. Robia, à senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppressus, cum summis vigiliis, & tabe vltima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida laborans, quamuis semel liberatus, quod à liberatione, immodice se fructib⁹ hortariis repleuisset, quamuis ob iuuentutem non perierit, diu tamen conflictatus est: & recidit in eosdem fere morbos, licet non adeo sæuos. Alii vero qui à lue Indica à me liberati sunt, sine numero sunt, & quotquot pene voluerunt liberari: quod illos diligentius monuissem, in sanitate recuperata permanserunt. *Cardanus De Curat. Admirand. n.13.*

De remedio Cardani raro sincipiti imponendo vide illustrẽ *Cardani* locum, *consilio pro R. Archiepiscopo, &c. conscripto, lib. artis paruæ, pag.360.* Post hæc *Varronem Tigurinum in epistolis, p.86. versa facie, ad Cosmam Holtzachium.* Plura è *tomis nostris Exotericorum experimentorum vltimæ editionis recognitissima. Schenckius Filius.*

DE ORTHOPNOEA.

OBSERVATIO.

De Orthopnœa, accessionibus quibusdam inuadente; historia.

ORthopnœa de qua scribimus, exacerbationes siue accessiones quasdam habuit, quæ subinde singulis mensibus; quandoque rarius, & bis aut ter in anno inuadebant: & per humidam frequentius, quam per siccam aeris constitutionem. Qui laborabat, 36. (plus minus) ætatis annum agebat, cum hac corriperetur. In ipsis accessionibus admodum difficilis fuit respiratio: stabat toto tempore, mensæ aut tabulæ alicui manibus innitens: efferebatur ac profluebat ex ore humor lentus viscidusque: cibum vix, potum ægre admittere potuit: sæpe toto accessionis tempore stans, absq; cibo & potu complures horas transigebat. Posteaquam autem accessio conquieuisset, libere quidem respirare potuit, & quocunque libuit abire: quatuor aut quinque milliaria quandoque vno die pedes perfecit, sed decumbere non valuit. Quotiescunque enim iacere conabatur, mox omnia circa respirationem molesta. Noctu sedendum erat in sedili aliquo, nec aliter somnum capere aut conquiescere integrum erat. Agarico purgatus, visus est melius habere, sed ad exiguũ tempus. Profuit etiam subinde Diacyminum & Diospoliticon: verum nec ab iis, nisi pauco tempore, præsidium sensit. Vbi autem consenuisset, sponte & absque vllis remediis à molesta Orthopnœa liberatus hic est. Cessantibus multo tempore exacerbationibus, tãdem periculum iacendi fecit: quod cum citra incommodum succederet, relicto sedili, in lecto per noctem decubuit.

Simili Orthopnœa & mercator quidam correptus, etiamnum iuuenis fuit. Nullum hic remedii genus intentatum reliquit: sanguinis detractionem sæpe admisit: frequenter purgatus: aquam fontis in agro Leodinensi bibit, sed nullo succedente fructu. Tandem calculi in renibus doloribus, ac podagra correptus, ab orthopnœa liber factus, decumbere potuit, qui antea quoque aliquot non paucis annis, in sedili somnum capere debuerat. *Dodonæus Obseru. Med. cap.20.*

DE TVSSI.

OBSERVATIO.

Tussis noua Lutetiæ quinta dicta, pueros cumprimis infestans, eiusque causa & curandi ratio.

TVssis, symptoma facult. animalis, propter motum voluntarium & coactum, quæ sumit initium à naturali facultate expultrice respiratoriorum instrumentorũ, quæ vbi aliquid quantitate aut qualitate molestum persentiscit, id depellere conatur, quod cum non possit, animalem facultatem in subsidium conuocat, vt ea tussis materia, instrumenta respirationis infestans, explodatur, quomodo in sternutamento ventres cerebri anteriores & nares repurgantur. A solutione continui partium thoracis tussis fit humida, cũ sanguinis reiectione, ab intemperie vero sola harum partium, tussis molestissima, in puerulis sanatu difficilis, quam ob id Lutetiæ vocãt quintã, quod quemadmodum quinta essentia erutu difficilis est, sic & hæc tussis sanatu difficilima est. Ea autem fit ventriculi ore obsesso, & multa pituita grauato. Docuit me Illustris mulier, multos pueros ea tussi grauiter conflictatos, iusculo sequenti cõualuisse. Gallus viuus virgis cæditur, mortuus & exenteratus impletur iuiubis passulis, vngula caballina, hyssopo, & dactylis, coquitur donec coctione cõtabuerit, præmitur, ius reconditur, eo vtendum mane, cum iusculo brassicarum ante ortum solis lectarum, inquit Arculanus, si desit ius galli, miscebitur decocto brassicarum Zaccharum candi. Matthæus de Gradi præscribit diacodion, hora somni, cum decoctione plantaginis: eo sistitur destillatio, & sedatur tussis. Exhibui ego fœliciter hora somni syrup. sequentem. Recipe caput dimidium papaueris, dactylos duos, lactucæ, vngulæ caballinæ an. p. I. ficus, numero ij. pro vna

&al-

& altera dosi, in qua dissolue syr. Violacei vnciam vnam semis fiat potus. *Iacobus Douinetus Apolog. libr. 3. cap. 2.*

Observatio.

Molesta tussis, sola sanguinis missione curata.

Molesta tussi afficiebatur puella quędam 15. agens annum: quæ tametsi per se grauis & formidabilis esset, eo tamen sese Medico formidabiliorem reddebat, quod vna sæpius cum ea sanguinem expuerat puella. Quamobrem cum Medici ipsi, quibus cura demandata erat, & hanc paulatim tabe consumptam iri, & nullis se posse auxiliis huic malo succurrere viderent, eam tandem Deo & naturæ dimittunt. Verum pater (vt est amor) ne quid omnino intentatum relinqueret, me aduocat, puellam ostendit, & quæ hactenus facta sunt, plurimo sermone enarrat. At ego sputum primo colligi iubeo, quod vbi nullum pus subsequi, & sanguinem ipsum minime etiam purulentum inspicerem, cœpi mecum cogitare, quænam huius vitii causa esset, & an sanguis ipse ex ore vel ex gingiuis, aut forte ex naribus efferreretur: sed cum ex his locis absque vlla profluat tussi. aliunde eum emanare arbitratus sum. Quæro igitur si is ex gutture, aut ex arteriis vlceratis, vel ex pulmone potius, siue ex pectore, aut forte ex iecinore prorumperet: sed cum nulla essent certa indicia, puellam interrogo, an menses illi profluant, (solent enim fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, sæpe eum aut cum tussi expuere, aut vomitione propellere) sed negante illa, sanguinem mittendum censeo, ex venis quæ sub talo sunt: idque singulis mensibus faciendum, donec isto, atque item aliis auxiliis, quæ sanguinem promouere consueuerunt, & menses ipsi rite profluere cœperunt, & puella, quæ iam macie & tabe confecta videretur, sex tantum mensium spatio, vires & corpus resumens, ad pristinam, adiuuante Deo, reuersa est sanitatem. *Beniuenius c. 60. de abditis.*

Observatio.

Tussis vniuersalis Romæ sæuientis, curatio.

Tussis vniuersalis Romæ erat & multi moriebantur. Quidam Medicus se & multos alios hoc medicamento curabat. Recip. Iuiub. num. 25. ficuum num. 10. passul. magn. ping. vnc. 15. liq. rasam drach. 3. rad. farfaræ M j. aq. communis bocal. iij. bul ad dimidium. Capiat omni mane cyathum j. & item hora somni. Abstinebat à vino & vsu carnium. Vtebantur pane decocto passulis & butyro, aut butyro, pane & sacch. aut pane decocto cum lacte & zaccharo. *Solenander sect. v. cons. 15.*

Observatio.

Tussis octodecim annorum, cum sputo ex vlcere sanioso & cruento, percurata.

Curaui quendam dominum in Bononia qui vocabatur Bondedeus, de tussi cum vlcere & absque febre, à quo vlcere emanabat vel sanguis, vel sanies continue cum tussi, verum tamen saniem raro & parum in quantitate: & sustinuerat hanc passionem per 18. annos, vt dicebat, & iudicatus erat phthisicus per omnes Medicos, & accepit vxorem his temporibus, & habuit filios & filias ex ea, & ego vidi eos. nam si fuisset phthisicus, mortuus fuisset ante annum solummodo ex coitu, & præter hoc quia febris consumpsisset eum ante tempus hoc, & destruxisset omnes virtutes naturales in breui tempore. Rexi eum, postquam suam infirmitatem cognoui, solum cum electuario: quod sic fit. Recipe trochiscos stellæ x i i, Zuccati rosati veteris, libr. 1. & miscebam simul, recipiebat omni mane, & sero, de isto electuario vnciam vnam, & bibebat post illud vncias quatuor aquæ frigidæ: & cum hoc regebam ipsum, cum bona diæta nutribili, & vino rubeo limphato, & curatus fuit perfecte, in vno anno, solum per istam viam absque alia medicina omnino: verum est quoniam venter eius nimis exiccabatur, quia soluebam ipsum per mannam & reubarbaro, dissolutis cum vnciis quatuor aquę feruentis decoctionis prunorum, & postea colabam, & dabam colaturam hanc ante diem. *Guliel. Placentinus pract. cap. 86.*

Observatio.

Fabarum esu, pertinaci tussi, præter spem, liberatus quidam.

Villicus fuit, tussi vehementissima corripi aliquandiu iam solitus: is dum integrę ita elixæ, oleoq; tantum & sale conditæ fabę catinum, qui messorib. tribus erat appositus, quartus ipse accedens, solus prope vniuersum euacuasset: vesperi toto inferiore ventre sic intumuit, vt disrumpi medius velle videretur, vnaq; quam vnquam antea acrior inuasit tussis, ceu impetus quidam, quo vniuersum corpus agitatum, quateretur, donec vomitus quoq; accessit. Ibi vero tussis vna vomitionisq; eius vehementia ingens pituitosæ materiæ vis reiecta: postquam nullam amplius ille senserit tussim, qua tantopere prius affligebatur. Id nos tunc coniectauimus, insigni quadam edulii illius abstergendi vi factum merito fuisse, verissimumq; ideo esse de hac Galeni dictum reperiatur, ἀναπτύσσει μέντοι τοῖς ἐκθώρακος καὶ πνεύμονος ἐπιτήδειον, educendæ de pulmonib. per sputū materiæ aptam esse, tametsi frequens hic, ad rem eam, commendari illius vsus videtur: semelque id tantum factum à villico fuerit: ideoque ratione insuper alia quadam, quippe excussa, violent tussis commotione, illa materia, quam fabæ prius vsus detersisset, id consecutus videri possit. *Iul. Alexandrinus lib. 8. cap. 7. Salubr.*

Observatio.

Tussi diuturna vexatus, tussilaginis vsu liberatus.

Quidam erat qui tussi longa vexabatur. Nicolaum Leonicenum petiit, & qua re pro sedanda tussi vteretur, interrogauit, respondit, Tussilagine vtaris. Hic tussilaginem edere cœpit, & per multos dies perseuerauit, denique cum eadem met ipsa tussi ad Leonicenum rediit, inquiens, tussilaginem nihil auxilii attulisse: tunc Leonicenus interrogauit, quomodo illa vsus esset, hic respondit, in cibo. At, inquit Leonicenus, id non erat agendum, sed fumus per infundibulum erat per os recipiendus, nam Dioscorides de tussilaginis foliis dicit, sanant eadem sicca mox incensa siccas tusses, & in spiritus difficultate, non nisi recta ceruice spirantes, in quem vsum aperto ore, exceptoq; & hausto fumo, infumari oportet. Is vir istud fecit, & primo haustu,

haustu, tantam fumi copiam hausit, vt in terram decideret, veluti suffocatus, (quippe opus est paulatim fumum illum atttrahere) domesticæ illius mulieres illum fricare cœperunt, vt deniq; reuiuisceret, & ex illo solum fumi haustu, à tussi liber fuit. *Brasauolus comment. ad lib. 4. Hipp. de rat. victus in morb. acutis.*

OBSERVATIO.

Perniciosa tussis theriaca noua coercita.

OLim inuisi quandam mulierem, perniciosa tussi fatigatam, adeo vt nec interdiu, nec noctu somnum admitteret. Huic postquam omnium Medicorum suorum, medelas frustra tentasset. Theriacam nouam propinaui, ac mox fugata tussi, redintegrata fuit. *Heurnius de morb. capitis, c. 29. pag. 333.*

DE HÆMOPTYSI, ET SANGVINIS SPVITIONE.

CAVSSA.

OBSERVATIO.

Sanguinis sputum hirudinis haustu contractum.

EX spiritualibus instrumētis nihil sine tussi expui potest. Quod si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem excreauerit & emunxerit: idque citra capitis vel dolorem vel grauitatem, siue præsentem, siue præteritam, neque is ex ictu procedat, huius & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad naris foramen tendit, acurate considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem indies augeri solet: quamuis enim primis diebus, vtpote exigua, sensum effugiat, tertio tamen quartove die, haud obscure videri potest. Eadem ratione ex ventriculo quoque cruor, epota sanguisuga, euomitur: sed est huiusmodi cruor tenuis, sanieique speciem refert, siue is ex ventriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cum talem videris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaueris, ex omnibus reiipsius veritatem facile conicies: Equidem cum viderem hominem integra valetudine, interrogaui, qua victus ratione antea fuisset vsus: ille vero inter alia quæ narrauit, hoc quoque addidit, quod cum nocte quadam sitiret, misso puero, qui aquam afferret, ex immundo fonte bibisset. Quibus auditis sciscitatus sum, apparuissent ne aliquando sanguisugæ in fonte, qui cum id quoque fateretur, epoto subinde idoneo pharmaco, hirudinem vomitione reiecit: Porro, cum alius quispiam huiusmodi cruorem emungeret & expueret: ipso narrante audiui, eum rure æstatis tempore in stagno quodam, cum cæteris iuuenibus, iuuenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatum: tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conuersoque directe ad solis radios narium foramine, in eo meatu vbi nasus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conspexi. Has igitur historias, vtpote perquam conducibiles, vobis narrare operæ pretium duxi. *Galen. lib. 4. c. 6. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Adolescens, refrigeratis vitalibus, tussim contraxit, quam sanguinis ad dimidiam heminam sputio insecuta, & curata.

ADolescenti cuidam, ex refrigeratis spiritus instrumentis, orta tussis fuerat, cum sanguinem ad dimidiam heminam reiecisset, statim venam incidi, ac bis eodem die ex ea sanguinem detraxi: deinde rursus prostridie bis, sed artuum frictione & vinctura priore die vsus, ad vesperam dedi pharmacum nostrum, quod diaspermaton dicitur. Secundo die post alteram detractionem imposui toti pectori ceratum quod ex thapsia conficitur, mox vesperi, ne supra modum calefaceret, id auferens. Tertio die rursus ad tres horas imposito, hominem laui. Cibaui autem similiter tribus his diebus: prioribus quidem duobus, sorbitiunculis, tertio vero, ptisanæ primum cremore, deinde pisce statim aliquo, qui & facilis concoctu esset, & simplici ratione præparatus, adiecto. Dedi quoque medicamentum diaspermaton & secundo & tertio die similiter ad vesperam, quippe quod & somnum conciliat, & sensum doloris eleuat, & siccandi vim habet. Tum vero cum & spiritui delegatæ partes in naturali temperamento essent, & totum corpus vacuatum, ac nulla phlegmones suspicio circa ruptum vas superesset, expurgare cœpimus. Mox bibito medicamento, quod viperas habet, ætatis iam vigentis, ad Tabias dimisi. Sic ego omnes, qui primo se die mihi curandos permiserunt, sanaui. *Galen. loco citato.*

OBSERVATIO.

Ex Fratricidio in mœrorem actus, cruentum excreauit.

ARistobulus, perempto fratre, adeo perculsus mœrore fuit, vt sputum reiiceret, mero dilutum sanguine. *Salamon Albertus in oratione de sudore cruento.*

OBSERVATIO.

Duæ sanguinis heminæ, ex accepta plaga, per tussim reiectæ.

CVidam in palestra, accepta graui plaga, duę heminæ sanguinis, statim reiectæ tussi, qui adhibitis iustis auxiliis, secta protinus vena, conualuit, & postea sanus superuixit. *Hollerius comment. ad aphor. 8. lib. 6. sect. 2. Coac. Hippoc.*

OBSERVATIO.

Historia cuiusdam mulieris, quæ sanguinem ex salsa distillatione expuerat curata.

QVi ex catarrho sanguinem reiiciunt, quomodo commodissime tractentur, nunc dicemus, proposita, claritatis causa, curatione, quam Romæ in splendida muliere peregimus. Hæc namque cum eiusmodi sermones audisset, quales nunc de iis, qui sangninem ex pulmone reiiciunt, habuimus, siue ex catarrho id, siue vehementi tussi, paululum quiddam per noctē expuerat, illico ad me misit, se quicquid exigerem, præbituram promittens. Audiuerat vero ante id tempus, nisi quis illico præsidium strenue afferret, priusquam vlcus phlegmonem contraheret, eum operam amissurum: atque hanc esse præcipuam, eorum qui sanguinem reiiciunt, interitus causam. Igitur incidere mulieri venam, quæ iam quatri-

quatriduum propter catarrhum propemodum sine cibo egisset, non placuit: sed iussi vt acri vteretur clystere, tum crura manusque calfacienti pharmaco plurimum fricaret & vinciret, mox caput raderet: cui deinde medicamen, quod ex palumbiũ stercore constat, imposui: interpositisq; tribus horis, in balneum duxi ac laui, multo caput contingens pingui. Dein caput idoneo pileo contexi, & pro eo qui tum erat temporis statu, nutriui sola sorbitione: postquam statim fructum aliquem autumnalem austerum dedi. Deinde cum dormitura esset, quod ex viperis conficitur medicamentum dedi (theriacem vocant) circiter quatuor menses ante confectum. Habet enim id ætatis adhuc præualentem papaueris succum, qui in antiquatis ignauus redditur: ideoq; & somniferum est, & fluxiones tum siccat, tum leuiter crassat. Finito vero prorsus catarrho, liquido apparebat, tum ex respirandi specie, tum sonitu semel excitatæ tussis, pulmonem purgatione egere. Cæterum exhibere hanc non placuit secundo saltem die: sed in omni taciturnitate & quiete muliere seruata, tum artubus eius perfricatis vinctisq;, iussi reliquas quoque omnes partes perfricari, excepto capite, quod adhuc ex medicamento incalescebat: rursus autem vesperi, dedi theriaces ceu fabæ nostratis magnitudinem. Erat vero quod pridie acceperat, hoc longe amplius. Postea quum hac quoque nocte probe dormiuisset, tertio die mane mel coctum copiose exhibui, ac in quiete seruaui. Procedente vero die, totum corpus similiter perfricui, ac ptisanæ cremorem, cum pane exiguo, pro cibo sumere iussi. Mox quarto die, mane quidem, dedi medicamentum, quod ex viperis fit, sed quod iam in ætate vigoris esset, idque cum copioso melle. Capiti vero mulieris eodem pharmaco (quod vehementer tum siccat, tum calefacit) imposito, ac deinde ipsa lota, nutritaque modice, valentius iam pulmonem expurgare in quinto sum aggressus. Ac dehinc rursumque ex interuallo ad caput quidem consueto cerato, quod thapsiam recipit, sum vsus. Totam vero corporis curam, in gestatione, frictione, ambulatione, lauandiq; abstinentia, ac victu tum moderato, tum vero boni succi, ad reficiendum, direxi. Hæc itaq; mulier recte se habuit, minime lactis opem requirens. *Galenus lib. 5. method. med. cap. 13.*

Observatio.

Sputum sanguinis, cum tuberculo circa furculam, in latere pectoris dextro.

D. Christophorus Hallerus, homo proceræ staturæ, agens annum ætatis suæ 45. & cholericus, laborabat destillatione tenui, aliquando salsa, ad pectus & ad fauces, ita vt cum fluxus ille inciperet, aliquando per os ad pondus dimidiæ libræ effluebat: tandem incidit in sputum sanguinis copiosum, cum tussi. Habebat etiam à multis annis tuberculum circa furculam, in latere dextro pectoris, quod aliquando crescebat, aliquando decrescebat, & mutabat interdum colorem, interdum enim album, interdum rubrum apparebat. Tandem tussiens, in momento aperta denuo vena vel potius rupta, suffocatus est. Secto eius corpore, inuenimus tuberculum crudum, spongiæ haud dissimile, adnatum pulmoni circa furculam, in latere dextro, quod ex materia tam acri erat natum, vt fere adiacentis costæ mediam partem consumpserat. Omnis etiam sanguis redibat, in pulmone collectus, cum cæteræ partes viderentur exangues.

Ex rupta etiam vena, fuit subito suffocatus Caspar Vlrich, aurifaber, secto vero eius corpore, omnis sanguis repertus est in pulmone. *Ioannis Hessi obseruatio per CL. V. Ioach. Camerarium nobis communicata.*

Observatio.

Admirabilis morbus, cum sanguinis sputo, & narium hæmorrhagia.

Svnt morbi nonnulli admirabiles, cuiusmodi fuit is, qui Danieli Bonricio contigit, qui cum duorum morborum effigiem præberet, neutrius signa ac vices implebat, fuit autem huiusmodi: die Octaua Ianuarij, anni M. D. L IX. spuit sanguinis vestigium pituitæ admistum, sequenti die sanguinem minimus, perseuerauit tamen sputum cruentum, indiesque augebatur: Difficultasque spirandi intendebatur adeo, vt aliquas noctes peruigil duceret, nõnunquã dormiebat, vt ea quæ decimæ diei successit. Interim vero, cum hæc essent signa affecti pulmonis, sanguis & merus & copiosus è narib. perpetuo fluxit nec tussis vlla infestabat, sed excitata solum, cũ excreatione emittebatur: adeo vt defluxionem à capite esse existimaremus: duodecima mensis, præter sputum cruentum, pituitam etiam multam seorsum expuit, nigram, non profunde, & sine sanguinis vestigio. Dubitabamus an è capite & illa descendisset, lucernæque fumo tincta esset. Ea die tussis leuis inuasit, spirandi difficultas maior, auctumq; est sputum, & magis cruentum euasit. Recordabamur Pythionis, qui sputa varia & subrubra expuit, ex defluxione coaceruata, vt Galen. existimat: sed res aliter cessit, nocte enim quæ decimæ septimæ diei successit, totus refrigeratus est, sudauit, anhelitus & vox intercepta. Assumpto antidoto diamoscho, incaluit, dormiuit, spirandi difficultas imminuta, atque ita per totam decimam nonam diem melius se habere visus est, adeo vt bene sperare cœperit, cum ab initio morbi animum despondisset semper, sequenti nocte vigiliæ, spirãdi difficultas, & præter copiosum cruentum sputum, nigram rursus pituitam emisit. Duobus sequentibus diebus, omnia grauiora facta, non tamen ita vt desperata salus videretur: die vigesima secunda, quæ fuit finis quartæ decimæ morbi, circa meridiem defunctus est, nec antea refrigeratus est. Pulsus vt ante morbum secundæ pulsationis tempus ad dimidium contrahebat, ita tamen vt duarum pulsationum circuitu, naturalem quantitatem retineret. Verũ post decimam septimam diem hoc magis frequentauit: nonnunquã etiam prope mortem, sed paruo tempore perseuerans, ad naturalem statum redibat. Vrinæ semper vsq; ad vndecimam morbi bene coleratæ, & cum contentis mediocribus. An febriret difficile fuit perpendere, nisi post eam diem, ob acquisitũ pulsus, vt alias dixi, habitum. In sputis nullum pus, aut sanies, sed sola pituita pura, aut nigra, aut cruenta apparuit. Mirabile igitur fuit, si à capite cruor emanabat, cur perierit? si à pulmone, cur sine tussi? cur nulla sanies? cur nigra pituita absq; cruore? si ab vtrisque, quænã causa tam potens in duobus locis adeo distantib. venas simul aperire potuerit? cur etiam nec pus nec sanies apparuerit? cur cum iacuisset decima septima, die vt mortuus,

mortem

mortem ad vigesimam secundam distulerit? volui dissecare corpus, memineram enim duos alios simili morbo interiisse, sed consanguinei noluerunt. *Cardanus artis curandi paruæ propriæ, pag. 80. & sequentibus.*

Observatio.

De spumoso sanguine cum tussi reiecto, & pulmonis sphacelo.

CVM tussi sanguinem excerni, modo pulchre rubentem, alias pituitę, sputo aut puri permixtum haud infrequens est: Nigrum vero atque spumosum eiici, vt concretus & vndequaque porosus spongiam aut pumicem referre videatur, rarissimum. Huiuscemodi autem à nonnullis cum tussi reiectum, non ex vase aliquo rupto, aut ex pulmonis vlcere, sed ab ipsa pulmonis substantia ac parenchymate profusum suspicati fuimus: nec fefellit nos coniectura. Nam pictoris cuiusdam, qui cum valida tussi huiuscemodi sanguinem reiecerat, pulmonis pars quædam nigricans reperta, & sphacelo correpta, in qua magnus & profundus sinus: nulla interim sanie, nullo pure, vel hanc vel reliquam partem occupante. Atque ex hoc sinu sanguis corruptus, nigricans, atque cum eo siderata parenchymatis pars cũ tussi reiecta. Similem & Ichthyopola quidam sanguinem expuit, cuius & pulmo eodem affectus modo fuit. Cereuisiæ coctor, huiusmodi sanguinem cum valida tussi ter reddidit: in huius autem pulmone, plurima parte nigro, tres patuerunt sinus. Semper autem talem affectum incurabilem iudicauimus, vitam tamen produci ad aliquod tempus posse, bona beneque instituta vitæ ratione, haud alienum est. Pictor plus quam mensem superuixit: Cereuisiæ coctor bis euaserat, sed in tertia expuitione subito periit: veluti & Ichthyopola, qui & in sanguinis sputo defecit. *Dodonæus obseruat. medicinal. c. 24.* De huiuscemodi sanguinis sputo, sensisse videtur *Hipp. aphor. 13. lib. 5.* Quicunque ait, spumosum sanguinem expuunt, iis è pulmone eductio fit. Nam qui ex vase disrupto, aut vlcere profunditur, haudquaquam spumosus apparet. Fatetur ipse *Galenus in commentarijs*, sæpius se vidisse sanguinem plurimum, bene coloratum expui, quem ratio, ait, dictat, ex aliquo pulmonis vase prodire, sed hunc spumosum fuisse non addit. Spumosus sanguis vel vt Hippocrates ἀφρώδες αἷμα, naturam ac figuram eius retinet, vnde abscessit. Pulmonis substantia laxa, rara, & porosa est: talis & sanguis, quem cum tussi profusum scripsimus; cui parenchymatis partem coniunctam & commixtam fuisse satis apparet. *Idem scholio ad cap. præcitatum.*

CVRATIO.

Observatio.

Sanguinis reiectio lapide hæmatite curata.

EGo sane noui frequenter me sine Theriaca aliisque pretiosis antidotis multos curasse, lenibus vsum medicamentis, & præsertim lapide hæmatite. Vsus autem eo sum in his, qui largius sanguinem reiiciebant, cum succo mali punici, & granis, vel cũ succo polygonii. In quibus autem sanguis non copiose euacuabatur, etiam ex aqua sola tepida. At læuigare ipsum curiose oportet, vt in tenuissimum puluerem redigatur, sitque aereus & vento persimilis. Dedi ex eo scrupula quatuor, & paulo amplius minusve. Exhibui etiam iis, qui pus expuere inceperant, ac mirum est, quomodo vlcus exiccarit, sanaueritque, vt non amplius pus generaretur, neque æger à tussi infestaretur. Spectaui autem & alium quendam ex his, quibus vas exesum erat, non modo particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam expuentem: ac mirum quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit. Nam & hic curatus est, nobis non admodum etiam sperantibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, vt commodius distribueretur. Quare cum crebro ipsum bibisset, tandem sumere ipsum fastidiuit. Excogitaui autem huiusmodi rationem, redactum in tenuissimum puluerem panniculo lineo imposui, & diligenter ipsum vndiquaque constrictum, colligatumque in poculo, quod vinum odoratum modicum haberet, suspendere permisi, idque per totam noctem iam inde ab ipso vespere: extraxi autem tenuem aereamque eius partem, vt ęger solam vini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere, quantum mane libenter habebat, ei præcepi: atque hoc sane agendo, bibendoque continue, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præseruationis causa facere pergebat, bibebatque donec etiam corpore probe refecto, consueta agendo viribus se constare sentiret. *Trallianus libr. 7. cap. 1.*

Observatio.

Copiosissima sanguinis per os reiectio, cum omnium viscerum obstructione, ægrum in discrimen vitæ adducit, curatur tamen nutu Dei.

HOnoratus ab Aquæria, Meianæ Toparchus, patritius Arelatensis, sanguinis copiosissima è pulmonibus reiectione, affatim incidente, hyeme media, in graue discrimen incidit: cumque vna nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore reiecisset, pallidus & prope sine viribus redditus, pulsu exiguo & intersecto, voce tremula, deliquiis crebris, & insomnio oppressus: magnaque cura viscerum omnium duritie, atque obstructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope, & magna mea cura, anno 1561. mense Ianuario. *Valleriola lib. 2. obseruat. 2.*

Observatio.

Puer intempestiua sanguinis sputi suppressione, prope ad tabem deductus, tandem legitime curatur.

DIxit nobis post collegium Montanus, Venetiis se incidisse in puerum cuiusdam magistri, qui à sputo sanguinis curatus erat à medicis, adstringentibus, ita vt sanguis in pulmone retentus, iam inciperet putrescere, quod dum animaduerteret, aperientia & resoluentia adhibuit, subito per tussim eiectus sanguis niger & putridus, quem nisi expuisset, ad tabem deduxisset puerum, postea de integro curauit cum mundificantibus, & inuiscantibus seu alterantibus sanguinem. Curatus est paucis diebus. *Hieremias Schvveickerus, circa finem consil. Appendicis Montani pag. 59. Edit. Basiliens. Anno 1583.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO.

Ad Hæmoptoicos desperatos, remedia aliquot selecta.

NOui nostratem quendam Lemouicum hęmoptoicum, qui cum alternis temporibus multum reiectasset sanguinis, nec vllis potuisset sanescere remediis, ad Iulium Cæsarem Scaligerum, medicorum suæ tempestatis principem, confugit: ex quo puluerem accepit, cuius vsu breui conualuit. Huius formulam quia mihi communicauit, libet hic ascribere. ℞ spodij, ros. rub. bol. armen. terr. sigil. hæmatitis, ana drach. v. corall. rub. carab. margaritar. non perforat. ana drach. ij s. gummi traganth. drach. ij. semi. papau. portulac sem. maluæ, sem. rosa. rub. sem. arnoglossæ, cornu cerui combusti ana drach. iij. acaciæ, succi barbæ hirc. succi glycirrh. ana drach. ij. amili torrefacti drach. iij. terantur, misceantur, f. puluis, cuius dosis drach. iij. Datur cũ aqua pluuiali. Hoc remedium tandem descriptum reperi apud *Serapionem cap. 25. tract. 2.* Dum vero ista fiunt, si resistit aluus, clystere subducetur, vel purganti medicamento, adstrictionem aliquam relinquente. *Anton. Valer. exercit. ad c. 27. Holler. lib. 1. de morb. intern.*

En tibi Electuarium Helidæi ad hæmoptysin, quod nuper ab Augustano quodam medico nactus sum: qui bona fide affirmat, hoc ipsissimum esse, quo tanto successu vtatur, illius electuarium: quod veluti secretissimum celare omnes soleat. Recipe Hyosciami albi, sem. papau. albi, ana drach. x. terræ sigillatæ, corallorum rub. ana drach. v. Zaccari ros. q. s. antiquissimi, fiat Electuarium: cuius dosis drach. ʃ. mane & vesperi, præmissis vniuersalibus, &c. Hanc descriptionem cupio te tibi seruare, neque cuiquam (nisi intimo alicui & bono medico) communicare. *Gesnerus epist. ad Theodorum Zuingerum, lib. 3. pag. 106. facie auersa.*

De hoc Electuario, quid vere sentiendum, ostendunt *Erastus epist. libr. 1. Cratonis & aliorum pag. 302.* Et *Crato* ipsemet, *libr. 5. epist. suarum pag. 377.* his verbis: Medicamentum (inquit) illud, non est Helidæi, sed Nicoli Florentini, qui, si recte memini, ex Continente Rhasis descripsit. Sanguinem ex illius vsu crassiorem fieri constat. Sit ne autem hæc vera intentio in curatione sputi sanguinis, siue rupta, siue exesa vena sanguis reiiciatur, ipse existimare potes. Ego vsum diuturnum chamædryos longe huic Electuario præfero, & ipsum Helidæum timidius illud exhibere, etsi, vt sua omnia ex Nicolo desumpta magnifaceret & venditaret, animaduerti.

MORTVI.

OBSERVATIO.

Adstringentium intempestiuo vsu, hæmoptoicus mortuus.

ANno elapso, à vi maxime adstringentium, iuuenem præfocatum vidi: iam agebat animam, cum eum inspexi. Huic Medicus quidam circumforaneus, emplastrum ex gypso, bolo, acacia, sanguine draconis, effecerat, toti pectori, adeo vt immobiles musculi fierent, ne pectus expurgari posset. Erat autem ex cantu ruptio, cum alias esset adhoc paratissimus. *Iacchinus comment. ad c. 36. lib. 9. Rasis.*

DE PLEVRITIDE.

ET PRIMVM DE SYMTOMATIS PLEVRITICORUM.

OBSERVATIO.

In maligna pleuritide, asphyxia triduana.

AEgrotæ, exhibitis omnibus quæ ad pleuritidem faciunt, intra biduum cessauit fere dolor, expuit aliquid sanguinis, quarto non spuebat, quinto deterius incœpit habere, non spuebat, & nonnihil delirare, sexta debilis admodum reddita, vt pulsum haberet formicantem, cum deliriis. Dalechampius & ego mane morituram iudicauimus, delirauit ad octauam, à prandio rediit ad mentem, vesperi nonnihil cœpit iterum delirare, circa principium nonæ diei mane mortua. Mirum, sæpius per tres dies pulsum omnino intercidisse, modo rediisse, vt singulis noctibus morituram existimaremus. Iuuenis erat, ad trigesimum annum tendens. Omnia assumebat, quæ exhibebantur. *Ioan. Bauhinus in proprijs obseruationib.*

OBSERVATIO.

De Fabro lignario ter in quatuor mensibus Pleuritide vera correpto, & curato.

AVgusto mense, Anno 1545. Faber lignarius Pithueriensis, annos natus triginta sex, satis robustus, & mediocris habitudinis, cũ in Pleuritidẽ verã incidisset, & per duos dies aluum non deposuisset, me vocauit. Statim cõmuni clystere iniecto, cum bis ex eo aluum deposuisset, mox secta vena cubiti dextri è directo loci affecti, & sanguine vtcunque copiose circiter vncias decem extracto, deinde syrupis pectoralibus ebibitis, & leniente postea medicamento assumpto, ex Cassia & Diacathol. an. vnc. s. cum sero lactis soluta, paucis localibus remediis adiunctis, tum eclegmatibus aptis ad sputum educendum, post septimum diem egregie curatus fuit, ac sanus vixit. Post mensem tamen denuo in Pleuritidem sæuam & acutam cũ grauiorib. accidentib. prolapsus est: & quarto die ad eũ accitus, rursum cum phlebotomiam instituissem, amici ægrotantis refragabantur, cum vix mensis præteriisset, quod sanguis illi detractus esset: ratione tamen persuasi à me, venę sectionem admiserunt, ita denuo sanguine detracto, ex vena basilica eiusdẽ lateris, ad vncias octo, mox rursus conualescere cœpit, & ad consueta munia demũ reuersus, optime se habuit. Sed, quod miratu dignum videtur, post duos menses iterum in Pleuritidem relapsus, denuo sanguine demisso ex cubito lateri dolenti correspondente, ilico & præter spẽ conualuit: ita vt hic æger inter quatuor menses, ter legitime Pleuritide laborauerit, & semper sanguis detractus fuerit, ex latere eodẽ: qui venę sectionis beneficio, adiunctis & aliis præsidiis cõmodis, mox sanitatẽ recepit. Quod quidẽ exemplo manifestũ euadit, auxilium citius, sanguine ex latere eodẽ demisso, quam ex opposito, contingere. *Forestus obseruat. 32. lib. 16.*

OBSERVATIO.

Puella verminosa, pleuriticis symtomatibus affecta.

Nos

NOs puellam curauimus, in qua cuncta ſpectabantur ſymtomata, quæ pleuritide laborantibus ſolent obuenire: dolor inprimis aderat punctorius, in thoracis dextra parte tuſſicula quædam ſicca, vel leui quaque occaſione commota, pulſus arteriarum durus, ſerreque haud omnino diſſimilis, ac recurrens: ſpiritus offendens, continens febris. Huius cum interdum videremus totum corpus frigidum, nonnunquam calidum, cum malarum alterius rubedine, fieri: ſumto ad lumbricos necandos & educendos medicamento, ſtatim plures eduxit, atque incolumis euaſit. *Gabucinus cap. 13. libell. de lumbricis.*

OBSERVATIO.

Portentoſæ inſtrumentorum naturalium conſtitutiones, vel eorundem inflammationes, dolorem pleuriticis ſimilem nonnullis excitarunt.

QVibuſdam corporibus à natura datum eſt, vt hepar fibris quibuſdam coſtis inferioribus copuletur. Itaque laborante hepate, imago pleuritidis repræſentatur. Aliis materia quædam craſſa & viſcida in membranis pectoris colligitur, toto etiam thorace, vnde dolor grauis, dyſpnœa, & ficta pleuritis. Nam nec pungit dolor, nec febris incenditur, vt nec ſi flatus membranis aut intercoſtalibus muſculis impactus eſt. Aliquando etiam muſculi inflammantur, ſed pulſus hic alius, nempe mollis. Dolor grauis eſt, non pungens, & omnia fere leuiora ſunt. Membranæ quoque thoracem diſtinguentes, ſi inflammantur, par negotium vitæ faciunt, atque verus lateris dolor. Sæpe etiam inferioribus coſtis inflammatis, diaphragma, atque hinc ſtomachus grauiter laborat, magno periculo. Morbus hic proximo vere, anno 1551. ante paſcha, plurimos, & eos maxime, qui vel temere vel negligenter curati ſunt, ſuſtulit. *Hollerius lib. 1. c. 26. de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Pleuriticorum ſuccingens membrana, qualis animaduerſa.

PLeuriticorum duorum ſectioni adhibitorum, cum examinarem coſtas ſuccingentem membranam; maculam tantum liuidam in ea deprehendi, illiq; affixos pulmones, qui ægre ab ea, nonniſi lacerando, auellebantur: eoſque potius, quam ſuccingentem membranam, affectos. *Felix Platerus, de obſeru. proprijs.*

OBSERVATIO.

Pleuritis ſpuria, ab externa membrana coſtas ſuccingente, tum muſculis intercoſtalibus exterioribus inflammatis.

VIr quidam apud Clariſſeas ſorores, pleuritide non exquiſita, ſed mendoſa & ſpuria dicta, corripiebatur: inflammatio coſtas ſuccingentem externam membranam, & intercoſtales muſculos exteriores infeſtabat, exterior pars thoracis dolebat, dolore extenſiuo & pulſatorio: aderatque tuſſis exigua vel nulla, nec reſpiratio admodum difficilis, quanquam in expiratione æger maius percipiebat nocumentum, quam in inſpiratione: pulſus non admodum durus erat, & ſupra idem latus affectum decubitus difficilis erat: continuo febricitabat. Venam ſtatim huic ſecui, ad vncias fere ſex, cum bonæ habitudinis eſſet, fotuque adhibito ex ol. violar. malu. florum chamomeli, flor. roſ. rub. & meliloti, oleoq; roſaceo, amygd. dulc. chamomill. & anethi, dolor ſedatus eſt, facta reſolutione, vt aliis remediis opus non fuerit. *Foreſtus lib. 16. obſeru. 43.*

Similem quoque curationem fere ponit *Amatus centur. 3. curat. 67.* in qua axillarem venam, dolentem locum reſpicientem, ſecare fecit, vncias ſanguinis octo extrahens: deinde ſecundo die filtro admouit fomentum ex roſ. maluæ, parietariæ, chamomillæ, anethi, ſem. lini, fœnugræci, decocto, in fine adiectis vnc. iij. ol. roſ. mox loco affecto inuncto hoc vnguento. Recipe Axungiæ gallinæ, butyri recent. an. vnc. j. pulu. chamomillæ vnc. ſ. olei roſacei, amygd. dulc. an. vnc. ſ. ceræ q. ſ. ad ignē miſceto, & fiat vng. molle. ijs cucurbitulis loco affecto affixis, ex toto intra octo dies inflammatio reſoluta fuit. Solet hæc inflammatio ad cutem aliquando deuenire, adeo, vt neceſſum ſit tumorem aperire, vt *5. de locis affectis cap. 3. Galenus* refert: Id ſe ſemel obſeruaſſe in quodam Luſitano, idem Amatus ait, quem tumorem ſcalpello incidi fecit: Idem & *Zoar* glorioſus ſe feciſſe narrat, in muliere quadam, vt *lib. 1. ſui Theiſir c. 4. tract. 16.* videre licet. Rondeletius omnia fieri in mēdoſa pleuritide vult, vt in vera. *Idem in Scholio ad obſeru. prædictam.*

OBSERVATIO.

Diarrhœa in Pleuritide, ſignificat natura munia, vt hepatis & ventriculi, collapſa eſſe.

CVidam pleuritico nihil excernenti per os, ſuperuenit diarrhœa & vomitus biliosus: die 4. interiit. *Iac. Douinetus lib. 3. c. vlt.*

DE CRISI ET EXPVRGATIONIbus *Pleuriticorum per tumorem intercoſtalem.*

OBSERVATIO.

Pleuritici non tantum per ſputum, verum etiam inter quintam & ſextam coſtam, deforis tumore excitato & ſuppurato, expurgati.

IN pleuritide, exemplo plane raro, nos hic Friburgi, in nobili fœmina ſexagenaria, cui aſſiſtebamus, ſuppurationem cum febre, lateris dolore, & punctione, ſputo cruento, vt in genuina pleuritide, proceſſiſſe vidimus; poſtmodum etiam intus foras, eandem erupiſſe, & ex morbo, conſolidato rite vlcere, quaſi miraculo quodam, anum euaſiſſe, bona fide affirmare audemus. Cuius præterea ampliſſimū ſimul ac certiſſimum teſtimonium ferre poteſt, nobiliſſimus idemque prudentiſſimus ſenex, Ioan. Vdalricus à Stadion, Prouinciæ Beſſordenſis Præſes æquiſſimus. *Schenckius.*

Vidimus Mag. Domini Romani Arſagi, amiciſſimi noſtri, nepotem, annum duodecimum natum, poſt diuturnam à capite ad pectus decumbentem fluxionem, ex qua in maciem vniuerſi corporis, febri indeficiente aſſociante, perductus fuit, derepente in ſæuam pleuritidem delapſum, quæ ſuppurata, per tuſſim ſanies plurima excreta, nihilominus eiuſdem effatu digna quantitas collecta inferiori thora-

thoracis cauitate, cuius expurgationem, dum omni ingenio tentaremus, subortus in eadem parte, inter quintam & sextam costam, tumor insignis, ab internis partibus ad externas protuberans, qui suppuratus, & apertus, non solum à tumore ipso, sed & ab interna cauitate fluere cognouimus, quare opportunis medicamentis applicitis, & syphone iniectis, liciniisque, & turundis foramine ampliato, & adaperto seruato per multos dies, tandem argentea cannula imposita, sanies quotidie effluxit, quo cessante, cannulam demsimus; consolidatum sponte foramen; puer impinguatus, pristinam sanitatem non solum recepit, sed & habitum meliorem adeptus est. *Marcell. Donat. histor. mirab. libr. 3. cap. 9.*

PER SANGVINIS MICTVM.

OBSERVATIO.

Pleuritides quasdam ante septimam per sanguinis mictum iudicatas & solutas fuisse.

CErte nō minus admirandum, pleuritides quasdam per vrinas aliquando integre iudicatas ac solutas; quod nos in olitore quodam obseruauimus, cui sanguis multus, serosus, in septima, per vrinæ vias effluens, illum à sæua pleuritide, quæ iam miserum hominem in orci fauces traxerat, liberauit.

Franciscus Michinus de Sancto Archangelo, qui quasdam anatomicas suas obseruationes typis edidit, in quinta scribit, se hanc venam sine pari, cum emulgente connexam, anno 1554. in binis cadaueribus, quæ secuit Fallopius publice & priuatim, manifeste obseruasse, ac vidisse inflata vena sine pari fistula circa ipsius ortum, statim per ramum prius dictum, emulgentem sinistram & ipsam intumuisse, simulque & venam cauam, cum ramis suis maximis, qui ad femora veniunt, nec solum hæc scribit Michinus, sed & figuram, à Moybano germano, condiscipulo, delineatam, præ oculis ponit, ampliusque testatur, se geminos pleuriticos obseruasse, ante septimam, per sanguinis mictum, statim ab ea inflammatione liberatos. *Idem, ibidem.*

PER VRINAS.

OBSERVATIO.

Pus in Pleuritide sæpius per vrinas: rarius per aluum expurgari.

IN Pleuritico morbo cruentum pus per vrinę meatum dare quandoque solet. Quod Helio Basso, Cymbriaci nostri filio contigit, in maxima morbi desperatione. Vel per aluum aliquando, vt ipsi vidimus. *Alex. Benedict. lib. 3. cap. 9. anat.*

Oritur sæpe in lateribus morbus, qui Pleuriticos à Græcis nominatur: huic tussis & febris accedit, & excreatur cum pituita sanguis, graue profecto, ac intolerabile malum. Hac cum affligeretur Antonius quidam, & morbus iam ad maturitatem peruenisset, euacuato per vrinam pure, quod raro contingere solet, penitus sanatus est æger. *Beniuonius de abditis cap. 43.*

Nepos Ebenportæ, & socrus Iacobi Nauarri, pleuritide grauissima Epidemiali laborarunt, quibus febres prius defecerunt, dolore adhuc manente perseueranteve: aut forte quia crassior spiritus locū inflammationis debilem occupauit, vnde distensio & continui solutio fit, & cōsequens dolor, breui tamē exoletus: cæterum huic mulieri ea, quæ per os reiicienda erant, per secessum eiecta sunt, sanguinolenta, viscosa, & nonnulla citrina, forte quia adiuta potu atramenti, Aegypticæ cassiæ, natura ad intestina materiā deriuauit, vnde postea per secessum eiecta est, vnde factū, vt mulier hæc, sexaginta fere annos nata, quinto die, plus solito grauata, sudare cœperit, & septimo tandem per sudorem copiosissimum ex toto liberata. *Amat. Lusitanus curat. 42. cent. 7.*

Quomodo ea quæ sunt in thorace per secessum, & quæ in pulmonib. continentur, per lotiū aliquando remitti contingat, breui sed docte explicuit *Gal. cum alibi, tum libro de locis affect. 6. c. 3.* prope finem, vt nos quoq; literis quandoq; mandauimus, porro febrem in pleuritide prius deficere, manente adhuc dolore, minus malum esse, quam si in contrario cōtingat, alias dixi, id quod & nunc ita rem haberi, experientia attestatur. *Idem in Schol. ad eandem.*

Cū annis abhinc aliquot, D. D. Ioan. Viscero medico ac Professori Tubingensi, & mihi, pharmacopolii principalis de more inspiciendi, circa caniculā cura demandata fuisset, subito ex pago Munchingēsi vno ab vrbe miliari, rusticus aduolat, Sculteti hominis prouectæ ætatis, firmissimæ tamen corporis cōstitutionis, pleuritide laborantis, vrinā adferens. Qua tū medico pręsente inspecta, pronunciaui causam istius mali, criticos per vrinā iudicatum iri, nihilq; ægro instare amplius periculi. Verum his non contentus nuntius, vel occupatissimum secum rus pertrahit, vt quod absens prædixeram (maiorem ægro spem ac fidem facturus) coram inspicerem. Nec mora, effectus prognosticum confirmat, ac æger ista via à pleuritide liberatur, minore mea, quam aliorum admiratione: quod similem casum, circa annū 56. Patauii, sub præceptore ac familiari meo D. D. Aloysio Bellocato, annotaueram. *Ioan. Culmannus, suis ad me literis, Anno 1585. datis.*

Pus in thoracis spatio, aut in pulmone contentum, per vesicam quandoq; expurgari, non modo à recentiorib. obseruatum, sed à *Galeno* quoq; visum; vt *lib. 6. de affect. locorum notitia* testatur: vbi viam ostēdit, per quam pus ad renes deferri queat. Recipi siquidē pus à leui arteria pulmonis, ait: deinde per sinistrum cordis sinum delatum, in magnam incidere arteriam, per quam ad renes, & illinc ad vesicam descendere. Nam vt à concaua vena, ita quoque à magna arteria ramos ad renes demitti. Nouimus vero & nos rusticum, tantum in pectore puris habentem, vt capite cum pectore deorsum reclinante, ex ore illi effluerct, qui purulenta reddita vrina, sanitatem mox consecutus fuit. *Dodonæus annotat. ad c. 43. Beniuenij de abditis.*

Nuper quidam inter Palatinatus proceres, veteri mihi necessitudine coniunctus, lotium suum purulentum, tabellario ad me perferendū dedit: simul quoq; totam morbi historiam, & illius accidentia pathognomonica, quæ Galen. essentialiter inhærentia appellat, literis declarauit. Nouerat enim, nulla habita morbi descriptione, me de illius substantia, diuinare vel nugari non solere. Ex quib. non obscuris signis & indiciis intellexi, eum apostemate in membrana costas succingente laborare, ac febre conti-

continua macerari: & dum excreare vellet, punctura in latere dextro efflictim torqueri. Decimo vero quarto à morbi initio die, apostemate iam concocto & suppuratione maturo, ingentem puris copiam in pectoris cauitatem & pulmonis arterias erupisse: quam cum ob lateris puncturam, tum ob anhelitus difficultatem eructare non posset, vrinamque sedimine purulento turbidam emingeret haud obscura coniectura intellexi, naturam meatus plerisque medicis ignotos, ei vero optime notos, de pulmone per arteriam & venam cauam, epar, & venas emulgentes ad renes, ad vreteras & vesicam vsque patefecisse, per quos sese à sanie exoneraret, & hæc esse certa pulmonis ex pleuritide saniei defluxu onerati signa. *Langius epistola 40. tom. 2.*

Nos vidimus pleuritides graues dissolutas vrinis multis crassis & nigris, conuersa, vt senex scripsit, deorsum materia: quod certe minus mirum videri debet, quam peripneumonias vrinis solui, quanto familiaritas lateribus cum magna vena maior, quam pulmoni. *Hollerius comment. ad aph. 66. sect. 3. lib. 3. Coac. Hipp.*

Nos in Zacharia Caiano, viro cum primis docto, mihique amico, vidimus bis repurgatam pleuritidem per vrinam: quippe in qua, cum succingentis ipsas costas membranæ, phlegmone, suppurationis materia, longius adhuc absit à viis illis. Et fiunt tamen hæc omnia: ac quomodo fiant, viæque, quas sibi in his sagaciter inuenit natura, rimantibus diligenter videri atque inspici potuerunt. *Iul. Alexandrin. comment. ad cap. 4. lib. 5. Gal. de loc. affect.*

Rigida hyeme anno 1543. ad fines Ianuarii, & initia Februarii, salutares pleuritides grassatæ sunt, quarum quidem aliquot per vrinas nigras, crassas, in quibus supernatabat multa spuma, crocea, crassa, glutinosa, iudicatæ sunt. *Hollerius inter rara num. 4.*

Quantum spectat ad vrinæ viam, etiam *Galen. lib. 5. de loc. aff.* obseruauit, ea quæ in thorace continentur, per vrinam interdum euacuari: quod & ego sæpe vidi in Pleuritide & peripneumonia. Putauit autem Galen. materiã primo transsumi in propagines venæ azygos dictæ: hinc in cauam venam ad dextrũ cordis ventriculũ; & è caua vena deorsum transeundo iecur, peruenire ad emulgentes. Nobis autẽ alia via innotuit, cuius primus fuit inuentor, Nicol. Nouocemensis, Venetorũ annis superiorib. Medicus clariss. à vena n. sine pari, prope diaphragma, porrigitur ductus recta per spinam, ad emulgentes. Fidem autem huic vacuationi, & hæc historia facere potest.

Quidam meus amicus aliquando in thorace vulnerabatur: vulnus tamen nõ reperiebatur penetrans à medicis, qui ob foraminis angustiam, non multa styli portio immittebatur; caro ẽt occupauerat foramẽ, vt spiritus seu anhelitus non egrederetur: Ex accidentib. tamen superuenientib. penetrans esse vulnus post cognitum est (super diaphragma n. sentitur pondus: exspuitur sanguis cũ tussi, inualescit febris, accidunt vigilia, deiicitur appetitus, angustatur anhelitus, & aliquando liuor apparet extra costas, vbi continetur materia.) Et propterea Medici cum è foramine pæne occluso, nihil possent euacuare, volebant thoracem aperire inter sextam & septimam costam. Cum autem postridie id essent facturi, interea accidit, vt æger cyathum cruoris plenum mingeret, è quo à dolore, febre, & omnibus symptomatis leuatus est *H. Fabricius lib. 2. c. 22. cheirurg.*

Per quos meatus in thoracis & pulmonum vitiis, velut, Peripneumonia, Empyemate, Pleuritide, aliisq; vomicis, pus per vrinas aut aluum expurgetur: vide præterea, *Aretæum, lib. & cap. 1. & rursus eod. lib. cap. 9. Barthol. Eustachium, de renum structura, cap. 16. 39. & 41. Fallopium lib. obseruat. à se editarum de vena azygos. Francisc. Michinum, in obseruat. anatom. de sententia Fallopij, Anno 1554. publicat. cum Moibani tabula appicta. Marcell. Donatum. libr. 3. cap. 9. de hist. mirab. med. Andream Laurentium lib. 3. quæst. 13. anat.*

PER SPVTVM ET MENSES.

OBSERVATIO.

De Pleuritide sanguinea per sputum, & deinde per menses, critica expurgatione finita.

PVELLA succi plena, annum 25. agens, sanguinea, famula apud cereuisiarium, cum eodem tempore hyeme asperrima linteamina extra vrbem lota (vt fieri solet) abluisset, domum reuersa, cum incaluisset, pleuritidem incurrebat, cum febre continua, & dolore sinistri lateris ad iugulum tendente. Primo die nihil expuebat; secundo vero cruentum quid. Chyrurgi opera vsa est, is sanguinem detraxit in brachio lateris oppositi, aluo plus æquo restricta, ita vt pessime habuerit, & per totam noctem subsequentem dolor valde increuit. Lotium ad me mittit, quod rubicundum erat, & quæ acta essent narrantur: lenitiuum præscribo, cum tribus diebus aluum non reddidisset, quamuis libenter prius illam inuisissem: ex medicamento leniente quinquies aluum cum deposuisset, me vocari iussit: in sequentem diem venæ sectionem in brachio è directo loci affecti distuli, ob medicamentum assumptum, secta vero vena basilica ad vncias sex, iterum in loco affectui correspondente; qui cum in diuersis vasculis reseruatus, primo niger & corruptus fluxisset, & postea rubicundior, manifeste dolor lateris sedatus est, adhibito quoq; linimento ex vnguento resumptiuo, & bibens ptisanam confectam ex hordeo mundato, vuis passulis ab arillis repurgatis, & Glycyrrhiza, & continuo sumens ex hoc eclegmate. Recipe syr. iuiubini, viol. capil. ven. an. vnc. vnam, conseruæ viol. vnc. semis, misce: ita vt sputa melius procederent. Sub noctem reuersus, fatebatur dolorem lateris omnino remissum; sed iã caput dolere & minus dormire posse: frontem inungo vng. popul. & ol. nymphææ, præscribo similiter diatrag. frig. in tabulis, & vt continuo eclegmate superiori vteretur. Quarto die vrina melior, & sputa concocta exibant, dolore circa imũ ventrẽ apparente, & circa lumbos, ita vt mẽstruam purgationem expectaremus; venisq; vteri apertis, menses copiose fluxere, dolore lateris amplius non apparente, & sputo mediocriter exeunte. At quinto die, dum lectus cõponeretur, & diutius sellæ sine foco insedisset, rursus horrere cœpit, & in lecto febris eam inuasit: ad illam reuersus, cũ neglectim illam habuissent, calidis pannis vt tegeretur mandaui, & euocato sudore, ac latere rursum parum dolẽte inuncto cum vng. resumptiuo, dolor mitigatus est, & ex syr. capil. ven. denuo sputum excreuit & mensibus satis fluentibus, in septimo die decretorio hæc curata fuit, vt eam amplius non inuiserem. *Forestus obseruat. 35. lib. 16.*

FLVXV ALVI.

OBSERVATIO.

De pleuritide incocta, & sine sputo, ægro à medicis pro deplorato habito: sanatur tamen fluxu alui oborto, præter omnium spem.

ARduinus ab Stagno, Patritius Arelatensis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris sinistri, Lutetiæ correptus, nullo procedente sputo, & pro deplorato à Medicis habitus, grauissimis & prope lethalibus obortis symptomatibus, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione, inappetentia summa, vigiliis, & animi deliquiis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu, & multos dies perseuerante, præter omnium spem atq; expectationem, Dei gratia seruatus fuit: vti ad me Lutetia Honoratus Castellanus, Regius Medicus, accurate scripsit, anno 1561. mense Iunio, & æger ipsemet proprio postea retulit ore. *Valleriola lib. 1. obseru. 4.*

PERSANATI PLEVRITICI ET DE *venæ sectione.*

OBSERVATIO.

Rarißima pleuritis, quæ vtrumq; latus obsidens, sanguinis, vna vice, supra quatuor libras, detractione, dispulsa est.

MAgnus affectus postulat, vt magna copia euacuetur, hic enim non tam interest, qualem detrahas, quam qua copia. Tractaui ægrum, qui ex Pleuritide vtriusque lateris acerbe laborabat: extraxi vna vice illi plus quam quatuor libras sanguinis, euasit S. Dei beneficio, hic Libitinæ ab omnibus sacer habebatur. Auicenna asserit, corporis libras esse vigintiquinque sanguinis, & septendecim effundi posse vno die, citra perniciem. Galenus sex libras eduxisse videtur, hæc, si plethora adsit, fœliciter: propterea vires diximus obseruandas, ad copiæ ambitum deprehendendum. *Ioan. Heurnius lib. 12. de meth. med. instit. medicin.*

OBSERVATIO.

Matthæo Curtio, pleuritico vena, contra placita, quæ scriptis suis multis acerrime tutatus est, secta: vita seruata.

MEmini, cum Bononiæ, proximis annis, studiorum causa essem, Matthæum Curtium, præclarum nostra ætate & nobilem medicum, cum ex pleuritide laboraret, cui morbo sectione venæ succurri solet, quærentibus ex eo medicis, qui ei aderant plurimi, vtrum ad commune præscriptum secari venam, aut ad suum mallet? Nam eius argumenti librum, aduersus receptam aliorum sententiam ediderat, respondisse ægrotum, se tunc non medicum esse. Nec grauate passum, contra sua placita, secari sibi venam, qui aliud aliis erat daturus consilium, & multi præterea ob illustris viri nomen, authoritatem eius sequuti. Sed non poterat aliter medici seruari vita, nisi libri, quem ob ingenii famam composuerat, fide extincta. *Ex Petri Roizij I. C. Lituanicis decisionib. Iac. Oethæus.*

OBSERVATIO.

Pleuriticis, pro locorum varietate, sanguinis missionem, vel prodesse, vel noxiam esse.

EST etiam alia sanguinis mittendi cautio animaduertenda, aeris scilicet constitutio, & loci, inquit Hippocrates libro de aere, locis & aquis. Romæ etiam & Athenis, pleuritico sanguis non mittitur tuto, inquit Asclepiades & Galenus, quod hæ ciuitates sint Austris obuersæ, eadem est ratio cur & Narbonæ tuto vena non tunditur eidem affectui. Vnde fit, vt medici Narbonenses, medicos Parisienses insectentur, quod nimis libere pleuriticis sanguinem detrahant. In Paro vero & Hellesponto, atque etiam Lutetiæ & Tricassibus, tuto pleuriticis vena secatur. *Iac. Douinetus Apol. lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Petrus Caprarius, puer octennis, pleuritide laborans, sanguine misso, curatus intra septimum diem, Arelatæ: anno M.D.LX. mense Augusto.

QVum is Augusto mense in grauem Pleuritidem incidisset, essetq; carnoso, & bene compacto corpore, solidis musculis, viuido colore, grauiterq; conflictaretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio, difficili spiratione, prædixi parentibus, non aliam esse curationi compendiosiorem viam, aut etiam tutiorem, quam si puero ex eodem latere, quo morbus infestabat, mitteretur sanguis, alioqui periclitaturum ægrum. Quod cum mihi à parentibus assensum esset, mox è brachii sinistri interna vena sanguinem detraho, ad vncias tantum quinque, ætatis ratione habita. Et iniecto post ad vesperam clystere, rogaui ecquidnam se leuatum puer sentiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) quumque se minus grauari respondisset, liberiusque spirare, & minus dolere; bono animo esse iussi, futurum enim, vt breui integra sanitate frueretur, quod & Dei beneficio factum est. Nam quum secundo à morbi initio die missus illi fuisset sanguis, tertio spuere copiose cœpit, quarto sudare, item & quinto; septimo vero vna cum sudore, è nare sinistra manante sanguine, decretorie liberatus est, paucis admodum adhibitis auxiliis, fotu inquam ad latus ægrum, & vnctione dolorem sedante, eclegmate simplici, ad promouendum sputum dato, & syrupo, ad eundem scopum accommodato: quæ, quoniam triuialia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus.

Quod huic puero salubriter euenisse, misso sanguine, diximus, id ipsum quoq; Arduyno Marino, Antonii Marini filio, nouem annos nato; item & Iacobi Bonsoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui misso sanguine, exigua copia, breui sanati fuere, Dei ope adiuti. *Valleriola lib. 5. obseru. 4.*

OBSERVATIO.

Alia similis historia.

SÆpe lactantes infantes videmus, quibus sanguis è naribus absque noxa vlla effluit, vt iure etiam pueris validiorib. aut febre laborantib. vel venam pertundere, aut saltem hirudinem apponere, imperemus. Sic & nos in pueris nouem annorũ, pleuritide laborantib. vel vndecim annorum, robustis, sanguinem aliquando commode detraximus, *Pet. Forestus de febrib. lib. 1. Scholio ad obseru. 21.*

OBSERVATIO.

Pleuritis pueri annorum octo, cum mirandis symptomatis coniuncta: qui miraculo potius, quam artis ope, curatur.

IOan. Valleriola filius meus, pleuritide graui cum febre acutissima laborans, annorum octo cum esset, hyeme summa ac frigidissima: sine sputo vllo procedente, tussi validissima infestante, difficili ac præfocatiuo spiritu, & cum stertore emisso, tum etiam delirio, & clamorib. horrendis: & conuulsione tandem secuta; summaque virium defectione, sine voce, sine sensibus factus, vt in singulas horas moriturus sperarentur, & à pientissimo patre pro deplorato habitus: prorogato in vigesimum diem morbo, profluuio alui circa id tempus oborto, eoq; copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinē rediuiuum, & pristinæ sanitati restitutum, Dei ope, vidimus: sed qui tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillus manserit, tandem vero summa Dei benignitate, & sedula patris, filii amantissimi, cura, congrua victus ratione adhibita, & auxiliis opportunis, perfecte sanatus, incolumis euasit, superstesq; mansit. *Valleriola lib. 1. obseru. 5.*

OBSERVATIO.

Laterali morbo ex pituita oborto, sanatus illustris vir, qui tamen leuissima occasione post, dolorem in loco affecto percipiebat.

ILlustrissimum Alphonsum, Ducem Ferrariæ tertium, curauimus, qui laterali morbo ex pituita correptus, spatio triginta quatuor dierum in sanitatem restitutus est. Sed deinceps quoad superuixit, in eodem loco, ex minima occasione, dolorem sentiebat. *Brasauolus, comment. ad aphor. 33. lib. 6. Hippoc.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO.

De potioribus compertissimi vsus ad Pleuritidem medicinis.

PErnitiosæ pleuritidi dari video radices lappę purpureę aridæ drachmis duabus, ex aqua calida potis, nam sudores euocat vberrimos, & dolorem sanat saluberrimo medicinæ genere. Nam radice pota, statim æger vestimentis cooperiendus est. *Alex. Benedictus.* Experimento constat lappæ radicis peculiare remedium esse, aridæ radicis farina, duum drachmarum pondere, ex aqua tepente matutinis pota, sudore euocato, dolorem protinus sedare, & ægrum pariter liberare. *Idem Author.* Qui & sumendi tempus hoc loco expressit: Cuius etiam alius extat, pondus seu dosim medicamenti, ad eum modum referens. Inuenio & lappæ purpureæ flores ex vino dari (colicis) certo experimento, & eius radicem aridam, digitali mensura, tritam, ex aqua potam, in laterum doloribus, ægros liberasse vidimus nam miro modo sudores euocat, & protinus sanat: Hactenus *Alexand. Benedictus.* Lappa illa purpurea, ab Ambrosio (lego Alexandro.) Benedicto, tantopere in pleuritide commendata, ea mihi procul dubio videtur, quam Græci Arcion Prosopida, vel Prosopion latini personatam, vulgares voce vt solent à latina deprauata, Sparpanatiam vocant. Radice enim eius in puluerem redacta, scio plebeium quendam hominem, non infælici plerumque successu vsum. Scio etiam Dioscoridem, eandem radicem in suppuratis, & sanguinem excreantibus, commendare qui morbi à Pleuritide non admodum sunt distantes: testimonio cuius Dioscoridis scilicet, fretus, cum multoties in illis morbis vsus sim, manifestum inde cognoui iuuamentum. *Manardus.* Radicis cappæ siccæ, quæ purpureum florem gerit, aut floris eius ℥ ij. è mulsa propinantur (pleuriticis.) *Hollerius.*

Sunt nonnulla medicamenta, quæ isti secreta appellant, vel quod manifesta vel latente proprietate credantur omnes pleuriticos iuuare, quale est puluis illius floris purpurei, qui paruæ rosæ formam repræsentat, ac sua sponte partim in segetibus nascitur, & vulgo Gieton dicitur, quale est puluis dentis apri, vterque ad ℨ j exhibitus: quale demum *est Oleum de semine* Lori, quod ad ℥ iiij. simul cum rasura dentis apri calidum præbetur. Recipe oleum sem. Lini ℥ iiij. dentis apri puluerisati ℨ j. misce, & calidum cohibeatur summo mane, à quo iubent abstinendum esse à cibo saltem per sex horas. *Massaria practicæ libro secundo, cap. tertio pag. 220.*

Pleuritidem sanare relatum, Apri dentis scobem p. drach. j. cum oleo de semine lini vnc. iij. ebibitum, *Fumanellus.* Potus in pleuritide expertus. Exhibeatur semilibra, si grauior morbus est: sin minus vncia duntaxat vna, aut altera, olei lini puri calidi, cum scobe dentis aprini, quanta super marcellinum nummum exaggerari potest. *Gesnerus, ex Ioanne Kufnero. Manardus* pleuriticis tinctu, aut potu exhibebat, oleum lini quod magnopere probauit. *Gesnerus,* qui *in epistola quadam* ad me. Iam quater aut quinquies feliciter propinaui, primum bis ante sesquiannum in Pleuritide cruda & maligna, iam desperatis fere virgini & mulieri, quarum vnaquęque mox magna admiratione mea restitui cæpit. Postea iuueni in morbo quodam interiore incognito fere, nec satis iam memini etsi annotaui. Quarto in tussi & dispnæa ante paucos dies mulieri gutturosæ, quæ heri ad me venit, & pro hoc consilio gratias egit. Omnibus paulo post soluta est aluus satis copiose. Tres aut quatuor vncias vna vice bibi iubeo. Odoris quidem eius gratuitas, plerisque adeo molesta & fastidiosa est, vt secundo sumere nollent, sed nullum periculum, nullum incommodum sequitur, & Medicus necessitatem in grauissimis morbis non voluptatem sumentium spectare debet. Si pure riteque paretur, & Medicus domi haberet, confidentius dari posset, etsi Brasauolus non admodum laudat, ego pro cognita fælicissima & admiranda eius facultate Deo gratias ago. Hactenus Gesnerus, *Adolphus Occo.* Recipe rasuræ dentis apri ℈ j. plus minus, olei ex semine lini recens facti ℥ j. sumat in potu. *Hieronym. Montuus.*

Dentis summe scobes, diram pleuritida soluent
Nec quatiet pectus tussis anhela tuum, Ioannes Vrsinus.

Habemus quædam arcana, quæ mirabilia putantur, vt bibere oleum amygdalarum dulcium. Sed vnum aliud est arcanum habitum à duce Vrbini ad concoquendum subito pleuritidem pertinacissimæ crudi-

cruditatis, vt vncias quatuor accipere olei de semine lini, & rasuram dentis apri, & exhibere calidum in potu. Et ego vidi summe desperatos à quodam monacho S. Benedicti de Mantua sanari, valetque hoc remedium summopere in eo, vbi tussis sicca est, ille tamen idem in omnibus semper operabatur, & admiranda sequebantur: Faciebat emplastrum tale. Accipiebat cyminum puluerizatum & succum caulium, & pinguedinem porcinam, & hæc tria calida ponebat super locum, & mira sequebantur. *Montanus.* ℞ dentem Apri dextrum, si morbus in dextra parte fuerit, sinistrum, si in sinistra parte, verum experientia comprobatum est, tam dextrum quam sinistrum ad hunc affectum esse bonos. Hunc dentem cultello radito, eiusque ʒ. ß. vel ʒ j. sumito, & cum aqua hordei, vel cicerum rubrorum, vel pectorali, vel in vino albo diluto ęgroto ad bibendum dato. Hoc autem remedium semper verum fuisse compertum est, *Pedemontanus.* Dens apri in scobem comminuitur, dantur ʒ ij. ex vino albo tenui, *Hollerius.* Valeat ineunte morbo, ad materiæ orgasmum Palyndromen, aut fluxionem prohibendam. Habet enim dens apri, vim astringendi maximam, *Duretus.* Limatura seu puluis dentium maiorum apri detur in cochleari cum oleo lini. *Octauius Landus referente Weckero de secretis lib. 5. pag. 155.* Scobis vel rasuræ dentis apri ʒ s. in pollinem redacta, & cum aq. hordei vel cicerum rubr. aut decocto pectorali hausta, vero & comperto remedio illum ab imminēte periculo liberat. *Mizaldus.* Remedium rarum, experientia demonstrandum; Accipe dentem apri, quem lima pōdere scriptulorū duorum deterito, scobem ex aqua scabiosæ, vel fontana sumito, poterit etiamnum huius quoque vsus esse, ex oleo amygdalarum dulcium vnciis duabus aut tribus. Siquidem amygdalarum oleum ad vncias quatuor vsq; Zaccharo Candi, vulgo dicto, subactum & calidum potum, saluberrimis atq; benedictis ob id medicamentis annumeratur. *Wirsungius.* Duo noui quæ efficacissima sunt, si suo tempore exhibeantur, vt rasura dentis apri, & cinis priapi tauri exiccando, quod defluxum est, curant. Quare statim in principio dari non debent, neque postquam est expectorandum. Illa enim nimium siccando sputum retinerent. Post primum diem dari possunt cum vino, vt ad partem ducantur. Hæc in frigidis magis, quam calidis conueniunt, *Rondeletius.* Rasura dentis apri (exertum præferunt venatores) quam tamen Rondeletius scribit minus valere ab initio, quod nimis exiccando sputum retineat. Veruntamen hoc tempore magis multo quam deinceps inspissandum videtur: & quæ incrassando prosunt, maxime sunt danda in principio (vt nostri loquuntur) principante, potius quam morbi incremento. Cum vino autem talia propinari concedo, vt ad sedem affectam facilius penetrent, *Ioubertus.* Præbeatur scobis dentis Apri ʒj. cum aq. scabiosæ: licet quoq; ʒ ij. vel 3. ol. amygd. dulc. sumere. *Iatrion Wirt.*

Dico quod effectus (papaueris rubei) contra pleurisim innumerabiles sunt, ita apud multos iam satis est notum. Aliqui dant patienti pleurisim ℈ j. pulueris florum papaueris cum ℥iij. aquæ pimpinellæ vel scabiosæ, & reiterant de tribus in tribus horis, & euadunt. Aliqui accipiunt ℥j. istorum florum, & ligant in mane videlicet ℥iij. pro vice, & sic faciunt ter, si non sanantur in prima vel secunda vice, & hoc vidi pluries: Et scio mulierē, quæ omnes febres acutas hoc modo curabat, & etiam febres puerorum qui propter longam febrim hectici videbantur. Ego semel famulo illustr. Domini Gubernatoris de Claromonte, qui patiebatur magnam febrem, & superuenerat ei dolor sub costis, & dubitaui de pleurisi, iste vtebatur dieta grossa more Gallorum, quare euomuit prandium cum magna copia sanguinis, ita quod omnes venæ fracturam indicabant, statim ei exhibui decoctionem suprascriptam, & ex illa hora nunquam passus fuit febrem, neq; dolorem costalem, neq; amplius euomuit sanguinem, imo euasit incolumis. *Bapt. Surdus.*

Qui putant pleuriticos sanari floribus papaueris albi aridis cum vino siue aqua potis, flore rubro mali punici decepti sunt, vnde plurimi interiere. *Alex. Benedict.* Experimentum pro curanda, Pleuritide, in morbi initio exhibitum. Coquantur papaueris folia in aqua cum hordeo: de qua patienti præbeto summo mane vnc. iij. quaque vice, diebus saltem tribus. Et ne quis hoc spernat remedium, præstat legere quę scripsit *Auic. lib. 10. tract. 3. c. 2.* de papaueris semine in pleuritide: in quo hæc inseruit: Et Galenus quidem præcipit in principio, vtendum esse speciebus Diaturpeth. quoniam prohibent materiam, & maturant & confortant. Et dixerunt aliqui puluerem ex papauere rubeo trito, in morbi initio exhibitum, cochlearis mensura inhibere Pleuritidem. *Fumanellus.* Recip. pul. folio. papau. rubei ℈j. Aquę pimpinellæ vel scabiosæ ℥iij. datur de tribus in tribus horis vel elixentur flores ligati in linteo raro ex aqua scabiosæ, ad consumptionem medietatis, vtatur hac colatura vt priori pleuritidem persanat, si credimus *Sardo. Montuus.* Folia quæ Maio mense ex papauere rubro decerpuntur in pulusculum deterito, quem ægro pondere ʒj. vel ʒj. s. ex aqua buglossæ sumendum offerto, sed ea lege, vt tantisper vino abstineat, vsque dum nihil periculi amplius subsistit. Ex huius vsu paucos imo nullos fere videas, qui non euadant. *Fallopius.* Erratici papaueris flores, non desunt qui affirment lateris doloribus, qui Græcis pleuritides dicuntur, mirifice mederi: in quem vsum eos siccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo, ter aut quater iterato diluto, Serapium cōficiunt, quo postmodū magno & prospero successu, in pleuriticis vtuntur. *Mathiolus.* Dantur aliqua ad curationem istius morbi (pleuritidis) quæ magis à tota substantia prodesse constat, quam ratione aliqua, vt decoctum papaueris rubei, in aqua scabiosæ, vel pimpinellæ, cineres priapi tauri cum vino, vel cum aqua hordei. Fit autem papa: decoctio hoc modo. ℞ florum papa: rubei Ms. aq. scabiosæ lib. s. aq. pimpinellæ q. j. concoquantur leuiter. adde sacch. parum, fiat ad formam Iulep. dentur à principio bis vel ter in die ℥iij. Sequens dari potest omni tempore morbi. ℞ cineris priapi tauri ʒj. detur si remissa febris cum vino vel cum aqua hordei vel cum aqua capil. Veneris vel cum brodio. Aqua vel decoctum cardui benedicti, vel argentati mire confert, in vtraque pleuritide, verum an in peripneumonia etiam conferat, nondum compertum est: Et ista sunt experientia comperta & confirmata, nec dari potest ratio, *Rondeletius.*

Ex *Rondeletio* nostro, flores papau. rub. cum capitibus contusi mensura Mj. coquũtur leuiter in aqua pimpinellæ, vel æquis partibus huius & aquæ scabiosæ. Colatura dulcoratur saccharo solido. Dantur bibendæ ℥iiij. ter vel quater quotidie ab initio morbi fluente materia. Hanc enim sistit, & quod iam fluxerat, absumit, an potius iuuat, quia sudorem mouet, materiam fluxionis auertit? In quem vsum nonnulli propinant floris huius diligenter resiccati puluerem ad ʒij. cum aqua cardui benedicti, vel alterutrius rubiæ, &c. Priapus vero cerui aut tauri influentem materiam, qua pollet siccitate absorbet. Similiter etiam rasura dentis apri (exertum præferunt venatores) quem tamen Rondeletius scribit minus valere ab initio, quod nimis exiccando sputum retineat. Veruntamen hoc tempore magis multo quam deinceps inspissandum videtur: & quæ incrassando prosunt, maxime sunt danda in principio (vt nostri loquuntur) principante, potius quam morbi incremento. Cum vino autem talia propinari concedo, vt ad affectam sedē facilius penetrent. Carduus vero benedictus, & argentatus, sudores prouocando, reuellit à parte affecta: sed talibus vti non est tutum, priusquam magna ex parte fluxio constiterit, vt neq; illis, iam cessante fluxu, quia materiam eductioni rebellē & contumacem efficiunt, *Ioubertus*. Pleriq; fallacia experimenta magis quam rationē ducē sequuti flores aduersus pleuritide commendant: statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorũ maceratione propinante: præsertim quib. non est robusta corporis constitutio, valentesq; vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit. *Baptista Sardus*, qui flores huius papaueris aduersus lateris dolores à plerisq; fæliciter exhiberi: & aduersus sanguinis sputationes vtiles, memoriæ prodidit. *Dodonæus*. Non modo incrassandi vim (papau. Rhæas) & irruentis humoris insultũ inflammationesve cōpescit; sed ēt quadam partium tenuitate, & digerente facultate pollet, non secus ac pleraq; agriora satiuis acriora: ꝙ manifesto ex succi vel syrupi valido diutissime præstante aut permanēte odore diiudicatur; ideo collectiones thoracis discutit. Idq; efficacius vt præstet, coagulũ ei permiscetur aliave ꝑ morbi implicatione, & partis affectæ ratione, vt nouimus in fermenti panis mentione. Hoc sane nō carebat, & satiuo, periculo sæpius facto, præferebat præceptor noster magnæ eruditionis & experientiæ *Rondelet*. Eoq; retinendũ suademus, non vt empiricorũ more perperam abutamur. *Lobelius obseru.* 143. Syrupi quib. vtebar (ad pleuritidem) erant violaceus, capillorũ veneris, de hyssopo (est n. aggregator bonus, vt Serapio dixit) quos excipiebã decocto herbarũ capillarium, sumitatũ hyssopi, fæniculi, vtriusq; buglossi, & florũ communium, adiectos papaueris rubri floribus, qui in sputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam profecto, & multo experimento cōprobatam vim habere deprehenduntur, mihiq; familiare esse solet id remedij genus: quo ego innumeros sanasse bona fide testari possum, & mira de eo experimenta *Baptista Sardus in suo de simplicium medicamentorũ virib.* refert. Quin & floris huius siccati drachmæ dimidiũ cum aqua decoctionis pimpinellæ & scabiosæ dare soleo, adiecto syrupo de hyssopo, si febris magna nō sit, aut violaceo, si acutior sit febris. *Valleriola*. Nullo alio magis auxilio leuata (à pleuritide) ægra est, quam decocto florum papaueris rubei, quo vtendum omni die cum syr. de hyssopo, iubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores huiusmodi leuandis laterũ dolorib. valere quotidiana experientia docet, & mihi familiare, & expertum id remedii esse solet. Tantum vero hac vacuandi ratione profecimus, vt intra trigesimum diem expectorata noxia omni materia integræ valetudini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spirandi premeretur, puluerem diacamaron ex decocto florum papaueris rubri, & mire contulit, Idem. Adiicio testimonium *Portæ magiæ naturalis num.* 8. Et *Foresti*.

Ex fermento medicamentum comprobatum & efficax ad pleuritidem, & empiema cui febris coniuncta. Recip. radic. gram. canini ℥iij. acetosæ cum radicibus Miij. medullæ cardui fullonum Mij. cardui benedicti scabiosæ, herbarum capillarium ana Mj. passularum mundatarum ℥j. glycirrhizæ ℥iiij. anisi ℥ij. ficuum num. iiij. quatuor sem. frigid. maior. ana ℥ij. florũ cordialium, hyperici ana Ms. fiat decoctio in aqua boraginis ad lib. j s. cui infunde fermenti panis cibarii ℥iij. coaguli ℥j. s. thamarindorum ℥j. Expressioni dissolue syr. è succo vel infusionibus papaueris Rhæadis ℥vj. pro quinque aut dosibus. Discutit, abstergit, per vrinas & sudores propellit, ab inflammatione tuetur, eademque mulcet, defluxionem cohibet, febrem delet, & collectiones arcet. Alia vero ratione papauer satiuum, quod incrassat, defluxiones sistit, & inflammationes mulcet, initio exhibetur. Rhæas enim vti omnia, magis est tenuiũ partium: neq; per se, sed abstergentibus, attenuantibus, & expectorantibus additur, ne sit vlla suspitio, & excretionis, & expectorationis, vt quidam verentur, difficultas. *Lobelius obseru. pag.* 15. *hist. plant.* Ol. Lini. Febre pestifera, tussi sicca, nō potente quicquam eiicere ægrotante, ordinata sunt hæc à *Montano*. ℞ ol. sem. lini ℥ij. detur per lambiliuo qualibet hora dilatabit mirũ in modum. Itē decoquatur carduus cũ aqua calida & bibat illã quantũ potest, pro dolore decoquatur brassicæ plurimæ in aqua ad perfectam cōsumptionē, deinde pistentur, cui adde pulu. sem. cymini q. s. cũ butyro, farina sem. lini & fœnugræci incorporentur optime & fiat emplastrum. Et quouis mane bibat succum purum vineæ peruincæ loco syrupi; & curatus est. *Idem*. Ad pleuritidem compertũ est experiētia veluti diuinum quiddam omnē pleuritidē curare & ægrũ à morte releuare sequens medicamentũ, ꝙ ægro applicari non debet, nisi in quarta vel trãsacta quarta. ℞ dialtheę ℥ij. ol. amygd. d. ʒs. misc. cũ quo vnguento calido vngatur locus dolens deinde super asperso loco dolenti sic vncto sequentem puluerē. ℞ cymini ʒs. fiat pulu. subtilis. & cribretur, quo pulu. super aperso sume foliũ caulis super cinerib. ignitis calefactũ, deinde foliũ ipsius caulis vnge cũ butyro antiquo nō salito, & loco dolēti ipsum calidũ applicato, & mirabilis effectus tibi apparebit in sedatione doloris pleuritidis & in resolutiōe materiæ apostematis, & hoc remediũ tibi honorē conducet, & ęgro vtilitatē maximã. Et scias ꝙ hoc remediũ valet in quolibet alio forti dolore existēte in toto corpore à capite infra. *Victorius*. Idem ēt attestatur *Tabernæmontanus* qui ex eod. *Victorio* mutuatus est, sed præter hæc addit. His omnib. peractis quã primũ ægro sequentē potionē præbe, & intra quinq; vel sex

horas

horas apostema rumpi, ægrumque liberari senties. Potio talis est. ℞ ol. sem. lini recentis ℥ iij. syr. de liquiritia ℥ j. s. Aquæ scabiosæ ℥ j. misc. tepidumque simul præbe aut saltem ℥ iiij. solius olei seminis lini, nam certissimum liberat, nec vllus, quãtumuis grauissima pleuritide laboret, morte abripietur. Estque hoc bis aut ter, prout necessitas postulat, repetendũ. Alia potio. ℞ ol. sem. lini recentis ℥ ij amygd. d. ℥ j s. ol. amygd. am. ℥ s. syr. de iuiubis ℥ j. misc. vterique modo dicto: infantibus tamen ℥ j. tantum vna vice danda est, quæ decimis ℥ ij. maioribus dosis dimidia, adultis vero tota dosis præbenda præmissa vnctione. Alia. ℞ ol. sem. lini recent. ℥ ij. s. ol. amygd. am. ℥ ij. syr. de iuiubis ℥ j. misc. f. potio. Alia pueris octo annorum. ℞ ol. sem. lini rec. ℥ vj. ol. amygd. d. ℥ s. syr. violarum de iuiubis, liquiritiæ ana. ℥ ij. misc. simulque tepidam præbeto. Alia pro pueris. ℞. ol. lini ol. amygd. d. an. ℥ s. sacchari candi ℥ ij. aquæ violarũ ℥ ij. mis. adultis dosis duplicatur Alia ℞ decocti rad. altheæ, psylii, sem. lini ℥ iij. ol. lini ℥ ij. ol. amygd. d. ℥ j. misc. f. potio. Alia ℞ ol. lini ℥ iij. amygd. ℥ j. s. cũ decocto hordei f. potio. quam sumes adhibito sequẽti vnguẽto. ℞. ol. lini liliorum alborum, amygd. butyri non saliti ana. ℥. j. in corporetur simul & vtere cum puluere & folio caulis modo prædicto. Alia pueris 12. annorum ℞ ol. lini ℥ j. amygd. d. & am. ana. ℥ s. sacchari candi albi triti ℥ j. cum aqua hordei f. Alia pro iisdẽ. ℞. ol. lini rec. ℥. x. amygd. d. ℥ j s. amyg. am. ℥ j. syr. viol. ℥ j. syr. de iuiubis ℥ vj. de prassio de hyssopo ana. ℥. ij. aqua hyssopi, scabiosæ ana. ℥ j. s. violariæ ℥ ij. misc.

MORTVI PLEVRITICI.

OBSERVATIO.

Pleuritica, circa initia intempestiuo theriaces vsu, tandem vitam peripneumonia finiit.

MEmini fœminæ, quæ pleuritide corripi inciperet, à Medico exhibitam esse theriacam, cum aliis calorificis, & imperatum, vt post assumtionem sudaret, inde omnia in deterius conuersa, & tandem illa peripneumonia extincta est. *Bruno Seidelius lib. de morb. incurab, pag. 50.*

OBSERVATIO.

Vini ardentis temerario vsu, Pleuritici mortui.

CVm extra vrbem, in pago Diui Eligii dicto, colonum Pleuriticum præ manibus curandũ haberem, atq; eidem omnia vina interdixissem: cumque is nostris præsidiis melius haberet, post nostrum discessum stupidi homines, etiam præter vinum, aquam vitæ ægroto propinarunt, vnde febre denuo accrescente, & sputo ob calorem retento, intra quatuor pluresve horas misere extinctus est.

Ita sartor quidam Delfensis, prope Nosocomium decumbens ex Pleuritide grauissima, cum aquã vitæ ebibisset, etiam grauissimis symtomatibus obortis, & ventris proluuie, nono die sua incuria obiit. *Forestus Obs. 31. lib. 16.*

OBSERVATIO.

In pleuritide, per venæ sectionem commisso errore lethali, mortua Regina.

IOanna Regina Nauarræ, Princeps genere; excepta à Regina matre cõuiuio, prima Iunii, (Anno 1572.) septima eiusdem in pleuritidem incidit. Vocati ergo qui venam basilicam incidant, quod in eiusmodi morbo præsentissimũ remediũ iudicatur, insigni errore contrariã aperiunt, q̃ ilico mori iubet: vnde nona Iunii vitam finiit. *Simon Schardius Hist. to. 4. p. 2517.*

DE PERIPNEVMONIA.

OBSERVATIO.

Ad vehementem peripneumoniam brachiorum & manuum torpor subsecutus: qui, medicamento neruorum laborantium principio adhibito, sublatus est.

QVi à vehementi peripneumonia infestabatur, brachii tam posteriores, quã internæ partes, à cubito ad summos vsque digitos, sensus difficultate laborauerunt, atque motus quoque nonnihil læsus est. Huic pręterea nerui, qui in primo atque secundo intercostali loco inueniũtur, noxam subierunt, quorum primus non contemnendæ magnitudinis, per intimas partes abditus defertur, sed ei qui ipsum præcedit admixtus, atque multifariam diuisus, vt in arte secandi corpora videre est, cuius etiam partes aliquæ per interiorem cubiti regionem, vsque ad digitorum extrema perueniunt. Alter vero neruus, tenuis quidem, nullique admixtus, per axillam sub cute ad brachium defertur, dispersus per cutis tam exteriores, quam internas partes. Huic homini celeriter sanitas reddita est, adhibito medicamento ei loco, vnde nerui prodeunt, iuxta primum ac secundum intercostale spacium. *Galenus lib. 4. c. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

In Pulmonico, repentina morte sublato, deprehensa pulmonis pars superior cancrenosa, atque ad iugulum subtus alas retracta.

INterdum (quod nos eo ipso die, quo hæc scribebamus, in pulmonico, repentina morte abrepto, vidimus) pars superior in cancrum abit, atque ad iuguli superiorem partẽ trahitur, vt sub alis lateat, vnde compressa aspera arteria, stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia & interceptione meatus, in quo refractus & agitatus humor aliquis in gutture feruet. *Iacotius Comm. 1. ad Aph. 67. sect. 2. lib. 5. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

In Pulmonia, sæpe vnus aut alter tantum lobus pulmonis inflammatur.

IN Pulmonia non est necesse totum pulmonẽ inflammari: quin sæpissime vnus aut alter lobus tãtum id patitur; vt infinitorum cadauerum apertio nos docuit. *Ioubertus c. 7. De affect. Thoracis.*

OBSERVATIO.

Ad pulmonis, cordis, & ventriculi inflammationem, & complures alios affectus, ex Stibio remedium, nobili historia demonstratum.

ANdreas Gallus, medicus Tridentinus, qui iamdudum honoratissime Medicinam fecit Serenissimo Ferdinando Archiduci Austriæ, Dominus meus Clementissimus, ex multis vigiliis magnisque laboribus, quos in studia & seruitium insumserat, inciderat in malam valetudinem, nempe in pulmonum, cordis, & ventriculi inflammatio-

nem: vnde vehemens admodum sitis consequebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate vexabatur, vt vix loqui posset. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeo magnam, vt nocte repente expergefactus, putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His denique malis accesserat capitis destillatio, à qua sæpius suffocari metuerat. Porro metum mortis augebant vires, quæ tot morbis, quasi hostibus obsessæ, facile poterant deficere & opprimi, ex eo præsertim, quod nullus esset cibus, qui appetitum languescentem excitaret, atque ita vires instauraret, vel saltem conseruaret. Addam quod os & guttur eius saporem tetrum, & carbonibus similem reddebant, quæ sane omnia, dictæ inflammationis erant indicium non obscurum. Cum igitur res sua per aliquot ita se haberet, atque in maximo versaretur discrimine, neque vllum perciperet leuamentum suarum ægritudinum, ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritani Antimonium vocant, me nesciente, confugit: quoniam sæpe audiuerat, medicamentum hoc sibi mirifice commendatum fuisse à Georgio Handschio, Medico haud vulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus, Stibii in tenuissimum puluerem redacti, & rhodo sacchari exiguo admisti, tria tantum grana sumpsit; atque paruo post temporis spatio, sensit medicamentum illud ventriculi subuersionem moliri, ac leuem quendam calorem excitare. Mox erupit vomitus, quo solum quasdam cibi particulas reiecit, etsi superiore die non cœnasset. Hunc paulo post alius secutus est vomitus similis, cui successit bilis flauæ reiectio, ad vnciarum fere quatuor pondus. Hæc autem omnia euenerunt horæ tantum dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud cœpit iuuamenti, quod statim omnis ventriculi labor sedatus est. Ex eo vero, quod hora post, ter biliosa excreuit inferne, in quibus crassa quædam residebant, (hæc simul, duarum librarum pondus æquare poterant) factum est, vt ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, epiglottidis tumore, statim sit liberatus, qui præterea neque sitim molestam habuit, neque cibi fastidium perpessus est. Quamobrem is corporis salutem, ipsamque vitam, in tot morbis deploratam, Deo primo, deinde huic medicamento, acceptam retulit. *Mathiolus com. ad cap. 59. lib. 5. Diosc.*

DE EMPYEMATE, SVPVRATIS, ET VOMICA.

ET PRIMVM DE EMPYEMATIS EXEMPLIS.

OBSERVATIO.

Interdum Empyema quoddam colligi ex phlegmate suppurato, & non ex pure.

IOHANNES Fernelius, Medicus non solum doctrinæ amplitudine, sed experientia insignis, in senibus pręsertim pituitosis, empyema quoddam ex suppurato in pulmonibus phlegmate colligi affirmat, empyematis specie medicos sæpe deludens. Idem à me in multis tum viris tum fœminis obseruatum est, etiam menses tres, quatuor, aut plures durans, quod tamen nulla tabis noxa sequuta est. Cæterum cognoscitur ex eo, quod ægri phthisi minus apti sint, sed corpulenti, & quod corporis consumtio tabida nulla animaduertitur. *Iac. Oethæus lib. Obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Ex Pleuritide in empyema versa, sinistri pulmones toti in saniem & pus conuersi, dextris saluis perstantibus.

PLeuritide quidam laborans, post 14. diem, cum expueret sanguinem, in Xenodochium receptus est, ibi cum omnia incassum remedia tentarentur, vix post dies quadraginta, saniem ad dimidiā mensuram fere expuit. Cum secaretur, nullum apparuit vestigium pulmonis in sinistro latere, verum ad 20. pocalia saniei deprehensa. Diaphragma totum conuersum in illa parte in saniem, vna cum musculis intercostalibus inuentum est: si tres adhuc superuixisset dies, crepuisset per costas. Mediastinum vero non erat læsum, & alter dexter pulmo sanus & integer, colore & substantia conspectus est. Hanc historiam, ab Italo quodam annotauit. *Gesnerus. Caspar. Wolphius, Amicus.*

OBSERVATIO.

Empyematis curatio expedita.

EX pessimo empyemate, à Medicis egregiis derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum, nam neminem illo gratiorem expertus sum. Erat autem à libellis Don Alfonsi Pezoni, regii quæstoris, hunc itaque febre, tussi assidua, sputo saniei, difficultate spirandi laborantem, miris modis curare aggressus sum anno abhinc quarto: coactusq; sum sanguinem mittere, quod maius periculum, quam etiam morbum vererer: inde testudinum vsu, & syrupo etiam ex illis confecto, exquisitaque victus ratione: in qua alii Medici non obseruanda peccauerant, carnes & oua concedentes: tandem eum liberaui sic vt vxorem duxerit, & nunc etiam sanus, mei memor viuat. Vsus autem sum in eo aquis destillatis, cuiusmodi supra docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle siquidē, altheæ & symphyti radice, scabiosa, glycyrrhiza, foliisq; longæ aristolochiæ. *Cardanus Curat. admir. num. 9.*

OBSERVATIO.

De Vomica.

HVIVS meminere latini authores, vt Q. Serenus, & Scribonius Largus, & Cor. Celsus præter cæteros, dum inquit: dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est; vomicas aliquas interdum excitat. Meminit & in tertio, cum dixit: suppuratione autē quæ in aliqua interiori parte oriuntur, vbi notæ fuerint, reprimendæ, si non digerendæ, sine id licet maturescant: omnis enim vomicæ finis est, vt rumpatur. Meminit & V. Maximus de quodam Iasone Phæreo, cui casu excisa vomica, dum ille mortem satagit, salutem affert. Eam ego vidi: laborant febricula, tussi

tussi assidua, tabescunt, pondus in imo thoracis sentiunt, nihil expuunt saniosum, post tempus disrupta vomica plurima expuunt, & moriuntur. *Card. part. 3. num. 64. de Caus. Sign. ac. loc. morb.*

Observatio.

Vomica quidam casu & desperatione liberatus.

PHALERÆVS (alii legunt Phareus) deploratus à Medicis, vomicæ morbo: cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore, medicinam inuenit ex hoste. *Plin lib. 7. cap. 50. Nat. Hist.* Diuinæ fortunæ vulnus, Phæreo Iasoni, quidam exitii eius cupidus intulit. Nam cum inter insidias gladio eum percussisset, vomicam, quæ à nullo Medicorum sanari poterat, ita rupit, vt hominem pestifero malo liberaret. *Valer. Max. lib. 1. c. 6.*

Observatio.

Vomica oui columbini magnitudine exclusa, seruati quidam, quidam periere.

ADolescens quidam à paulo vehementiore exercitatione, cũ acerba tussi, nullo puncto temporis intermisso, torqueretur, vomicam integram, columbini oui magnitudine, excreauit: in qua aperta, pus exquisite album & æquale deprehensum est: cruenta excreatio integrũ biduum perstitit, magna febre, magnaque corporis perturbatione. At nihilominus seruatus is est, atque sanitati restitutus. *Fern. lib. 5. c. 10. Patholog.*

Mirum est, quod quidam sub mortem, suppurationem ad instar oui, membrana clausam, per asperam arteriam reiecit. *Scholiographus ad marg. libro quarto, de loc. affect. Galeni, editionis Lugdunensis, in minima forma.*

Quidam Lutetiæ vomicam membrana tectam, ouo similem, è pulmonibus expurgauit, cum ante fuisset asthmaticus: & ita paulo post extinctus est. *Holler. inter rara num. 1.*

Observatio.

Pulmonis vomica rupta, & pure ad cor penetrante, eiusdemque facultates opprimente, quidam intra horæ quadrantem, ex improuiso, nullis antegressis symptomatibus, mortui.

NOn pauci inopinato è viuis, horæ quadrante, erepti sunt, in quibus dissectis, non alia mortis causa comparuit, quam repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, è qua pus in cordis arcem penetrauerat, ipsius vim extinguens atque obruens. Cumque ex his duo Medici essent percelebres, attamen nec febre, nec inappetentia, nec alio vllo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenserunt. Id mihi quidem persæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippocrates: Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea ꝑpter crassitudinem vel puris, vel loci delitescit. Etenim haud raro efficit obuoluentis membranæ densitas, vt nihil tetrum à pure in cor, vitæ fontem, inspiretur. Omnibus tamen sic affectis, multo tempore antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio processit è pulmonibus, eaque cum tussi, adfuitque spiritus grauis ac fœtidus, corporis grauitas, pectoris leuis oppressio, & spiritus difficultas, quibus tabes raro comes. *Fern. lib. 5. c. 10. Patholog.*

Observatio.

Vomica Pulmonis.

VIR Nobilis Iohan. Alb. à Selstrang è Morauia demum rediens, incidit in febrilem paroxysmum, quo finito, in omnibus membris externis, præsertim vero in cruribus & genubus graue sensit dolorem, quod cũ paucis diebus per se euanesceret, molesta tussi deinde afficiebatur, & quoties tussiebat, adeo fœtidum exhalabat spiritum, vt nemo adstantium nisi ianua & fenestris apertis eum potuerit ferre. Quodam autem die, rupta (vt equidem opinor) in pulmone vomica, magnam grauiter olentis puris copiam reiecit, parumque abfuit, quin fuerit suffocatus. Tussis per aliquot dies sequentes durauit, semperque fœtidi puris aliquid reiecit. In sinistro latere versus spinam dorsi obscurum sensit dolorem. Ego etsi de vita hominis desperaui: tamen aquam hordei cum passulis pro potu & potionem longam (vt vocant) pectus mundantem & abstergentem ei præscripsi, quo cum per dies aliquot vsus esset, melius habuit. Tandem vero post meum discessum duas membranas veluti ex aluta madefacta, magnitudine Taleri, magno conatu cum Tussi reiecit & præter omnium exspectationem conualuit. *CL. V. Io. Franci Hildesii Med. Camicensis exemplum.*

Observatio.

De Suppuratione seu Vomica totius pulmonis.

PVLMONEM exulcerari nouum non est; sed totam eius substantiam in pus conuerti; & nihil aliud quam pus esse, & sola membrana succingente pulmonem cõtineri, vt in cauitatem ea minima rupta defluxerit, id rarum esse existimo. Id equidem euenit Domino de Abbenbrouck, œconomo tunc existenti Regis Hispaniæ ac Angliæ, qui cum longo tempore catarrho acri in pulmonem collapso, tabe consumptus, in domo Regia in Haga Comitis decubuisset, variis afflictus symptomatibus, potissimum arthritide & gonagra, renum calculo, & pulmonis vomica: varia sunt præscripta remedia per duos Medicos Haganos: atque iis nihil proficientibus, dum & Hectica febre consumeretur, ego tunc Alckmariæ habitans, ad eundem accitus, primo Ianuarii die, Anno 1555. perueni, tunc nihil nisi ossa pelle obducta restabant, cum nulla medicamenta iuuarent, dudum facto, prognostico quod moreretur, vltra mensem apud eum hæsi. Cum alium medicum ablegasset, & alter ipse morbo detentus, illum non amplius inuiseret, solus in curatione permansi. Sed paulo ante eius mortem lotium ad quendã medicum transmissum, cum ex hepatis debilitate potius, quam abscessu, per vnum aut alterum diem sanguinem per aluum reddidisset, quod clam Medicus intellexerat, quare iudicabat apostema in hepate latere, ita vt Domina de Abbenbrouck, filia Dominæ de Bergen, me tum alios medicos, q̃ paulo ante me ægrũ tractassent, ignauiæ accusauerit, quod apostema illud in hepate minus agnouissemus. Ego vero inquiebam, (cum alii non amplius ægrum accederent) id autem post mortui incisionem minime reperietur, sed tantum malum in pulmone, & calculos aliquot nos inuenturos, renibus ipsis infarctos: quod & postea incisio demonstrauit. Nam 10. Februarii die mortuus est, agens 38. annum, & cum Domina de Bergen, & vxor Dn. de Abbenbrouck, filia eiusdem Dominæ de Bergen, mihi cum Chirurgo

rurgo iniunxisset, vt cadauer prius incisum, à Balsamo (vt moris est) conditeretur corpore dissecto, inuenimus pulmonem nihil aliud quam vomicam esse, & renes calculo infarctos, hepar quidem integrum esse, sed flaccidum, nullo abscessu corruptum, ita vt forte ante mortem organum sanguinis ex debilitate sanguinem retinere non potuerit: pulmo enim plane suppuratus & putrefactus, membrana integra existente, maculis tamen plumbeis & ceruleis interstincta, quam ipsemet digitis cum attingerem, perrupta membrana tanquam vomica magna, pus instar olei amurcæ erumpebat, valde fœtidum & corruptum: adeo vt totus pulmo nihil aliud quam purulentia esset: quæ & mortis causa censenda erat. *Forestus Obs.51.lib.15.*

Observatio.

Thoracis cauitas pure plenißima, pulmonis exigua parte superstite.

A*Braham Wernerus, Med. D. D. Iohann. Hermanno Med. S. D.*

Magdeburgensem illum studiosum, quem post discessum tuum curandum susceperam, ex epatis tumore laborare existimabam. Cumque dolor quotidie augeretur, & duraret longius, epar ipsum in pus conuersum esse arbitrabar. Post cadaueris autem apertionem, inueni Epar pene illæsum. Totam vero thoracis cauitatem pure plenissimam, ita vt de pulmonibus vix exigua portiuncula conspiceretur. Ex quo, symtomatum vtriusq; affectionis tantam cognationem fuisse, satis mirari non potui. Vale Witebergæ Anno 1566. 24. Ian.

Laurentius Scholtzius, de suis nuper liberalißime mihi communicatis Obseruat.

Observatio.

In suppuratis incredibilem puris copiam in thorace coaceruari, & sæpius quotidie per os reiici: quod & in thoracem penetrantibus vulneribus deprehensum est.

VT non paucos suppuratos perire, ita & alios complures seruari vidimus. Quorum, si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum sex aut octo heminas, interdum decem, atque interdum plures totam summam æquare inueniet. *Gal. li 5. c. 2 de loc. affect.*

Mirum est quod de purulentiæ quantitate scripserunt authores, & quæ ipsi vidimus, fidem superant, supra octo heminas singulis diebus quidã excrearunt, ex qua vomicæ nomen contraxisse video. Græci, quod intus pus habeat, appellauere. *Alex. Benedict lib. 9. c. 2. De medend. morb.*

Quæri potest, qua ratione etiam ab exiguo vlcere tam multa in thoracem confluant, vt & suppurati ægri euadant, & ingentem puris copiam indies expectorarent, quam nulla fere alleuiatio insequatur. Causæ multæ sunt. Primum locus ipse vulneris depressus, si lateribus conferatur, ad quem humores suapte natura graues delabuntur, & ex circumpositis grauia omnia. Deinde infirma partis affectæ retentrix, tum propter fibrarum quæ in retentione contrahuntur solutionem: tum propter ambientis contactum, quo membri temperies euertitur. Quo fit, vt quæ humida vtrinque contineri non possunt, in locum medium defluant. Tertio concoctio solutionis vitio oblæsa, cum alimentum assimilare non possit, excrementi auget copiam. Postremo ad imbecillum ex solutione locum, tum ob dolorem, tum ob calorem, confluxio fit, & ex ipsa propter vacuum ab vniuerso corpore colliquatio. Ea ratione accidit, vt si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem in quibusdam suppuratis collegerit, interdum sex aut octo heminas, (ait Galenus) interdum decem, atque etiam plures, totam summam æquare inueniat. Cum ergo vncias decem hemina fere contineat, heminæ decem puris quod singulis diebus reiicitur, vncias centum perficient: ex quibus partium affectarum summa imbecillitas, & è toto corpore colliquatio arguitur. Refert quoque Nicolaus, vidisse suppuratam ex vlcere, quæ quotidie libras octo puris expueret, perseuerasseque in ea copia dies sex. Cæterum tum in thorace, tum frequentius in pulmone arescens sanies, & calore in crustam versa, cicatricis falso creditæ imagine nobis imponit, donec ob thoracis motum & partis mollitiem, leuissima occasione excussa crusta, vlcus recrudescere animaduertimus, maiore quam ante periculo. Monet ergo Hippocrates, huic dubiæ & incertæ saniei nusquam fidendum esse. *Iacotius Comm. 1. ad Aphor. 5. Sect. 2. lib. 6. Coac. Hipp.*

Nobilis iuuenis Cæsar à Sata, patritius Arelatensis, optimæ spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus suæ, quod male obitæ rei rusticæ increparetur ab herili filio, quatuor acceptis secundum dorsum & latera vulneribus à sicca inflictis, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis, summa cura misero ægrotanti adhibitis. Dissecto parentum & magistratus iussu cadauere, vt de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia, (vt quæ mensuram viginti sextariorum æquaret) in thorace secundum sinistram illius partem inuenta est, totam pene thoracis partem alteram implens, vt fere amphoræ tertiam partem, & eo amplius æquaret, vasis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem æger facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatus, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente sputo, difficulter spirans, vt vix cum scalas ascenderet, aut longius progrederetur, spiritum ducere posset, inappetens, & insomnis. Ille vero tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore, infeliciter moritur. *Valleriola lib. 4. Obs. 7.*

Observatio.

Apostemate oui magnitudine in pectore suborto, suppurato atque consolidato, æger dispnœam incidens, aliquot inde annis, cum corpus forte reclinaret, plurimum saniei & puris è pectore reiecit, atq; etiamnum indies contabescente corpore expectorat.

IN pectore apostema habuit vir quidam ouo maius, quo aperto, impositoque sapone cum sale, aceto, furfure, & cortice tiliæ interiore, multa sanies effluxit, quæ compresso thorace copiosior effluebat, quod profundius nimirum vlcus esset. Hoc postea curato, aliquandiu mediocriter habuit, sed in dispnœam incidit: & aliquot annis post, cum se forte incuruaret, multam subito saniem è pulmonibus re-

bus reiecit, & nunc ab eo tempore per aliquot menses semper reiicitur sanies & pus, eo tamen contabescente magis magisque. Vbi notandum videtur, quod cum in latus sinistrum, in quo primum apostema fuit, incumbit, nihil eiici posse: cum vero in dextrum, multum & facile. *Gesneri Obseru. per D. Casp. Wolphium communicata.*

Observatio.

Stertorem non semper suppuratum pulmonem consequi: tum de ingentis vomicæ in pulmone symptomatibus, cum puris vomitu periodico.

Stertor suppuratum pulmonem cum multitudine puris non semper sequitur. Vidimus mulierem Arelatæ, quæ quibusdam ante mortem annis vomitu solebat per interualla reiicere magnam puris copiam, cum defectione animi, vocis priuatione, & grauibus aliis symptomatis, quibus leuabatur à vomitu. Mortua & dissecta, vomica ingens in pulmone reperta est, cum tamen stertor non apparuisset. Non enim fit, nisi in bronchiis, aeris conceptaculis, materia ferueat. *Iacotius Comm. 1. ad Aph. 18. li. 1. Coac. Hipp.*

Observatio.

Pulmonis abscessum per vrinam: thoracis autem per intestina & aluum expurgari.

Per vrinam expurgantur gibbæ hepatis partes, atque omnes quotquot sunt his superiores: per aluum vero pars iecinoris resima, intestina, ventriculus, & lien. Præter has, aliæ quædam fiunt purgationes, sed raro, vt cum thorax & pulmo per aluum purgatur: quæ infra septum transuersum positæ sunt partes, per vrinas. Quorum causam cum nonnulli ignorent, neque id vnquam accidisse viderint, quod à multis visum est, negant fieri posse, quod abscessu interim in pulmone orto, pus expurgari per renes possit. Nos vere pulmonis vomicam per vrinam, thoracis autem per intestina & aluum expurgari vidimus. Quanquam in primis ex pulmone per renes transitus, nullam reuera dubitationem excitare debet. Etenim vt à concaua vena, ita ex magna quoq; arteria rami descendunt ad renes. *Gal. cap. 4. lib. 6. de loc. affect.*

Matthiolus, vomicæ pulmonis expurgationem, ad vias vrinæ fieri, per venam sine pari, contendit, contra *Galenum libro Epistolarum 1.* cuius sententiam *Iul. Alexandrinus contraria Epist. eodem libro exhibita*, refellit.

Thoracis & pulmonis suppurationem, aut quamlibet aliam materiam, per aluum interdum expurgari constat, vti quæ in partibus infra septum positis continentur per vrinas. Verum è pulmone ad vias vrinæ, & ex thoracis capacitate ad intestina, facilior est aditus, quoniam vt hic à vena caua, ita illinc è magna arteria rami descendunt ad renes. Leuis enim arteria (nam per venam dextri cordis ventriculi trahitur ad pulmonem sanguis, per leuem pellitur à pulmone) quantum puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deponit, quod inde in magnam arteriam incidens ad renes transit & vesicam. Ac certe vidimus in Doctore Arelatensi vrinæ difficultatem, cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus: cuius dissecto cadauere, renes integri inuenti sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiam in sinistrũ cordis ventriculum, & inde ad renes ferri solitam, probabile est, quæ eo itinere præ calore in arenulas concrescebat Sed & seri ex pulmone ingens copia in abdominis capacitatem penetrauerat, haud secus, atque sæpe cæcis ductibus ex abdominis capacitate in hydropicis redundat in thoracem. Suppuratio itaque è thorace in venam cauam recepta, per medium vas, quod in quibusdam cauam coniungit cum porta, in aluum facile reiicitur: & attenuatum pus, non minus à caua in portam commigrare posse videtur, quam in diarrhœis & destillationibus è capite, præsertim cum crassior chylus & crudior à porta ad cauam facile permeet. Verum à pulmone, vt dixi, facilior est ad venas transitus, quam ad aluum. Nam quod ex ipso discedit, primum quidem in ventriculos cordis recipi necesse est, quoniã ex magna vena, quæ spinæ incumbit, nulla in pulmones deriuari videtur: deinde hinc abiens, alterã ex duabus viam progreditur. Nam aut per venam cauam ad iecoris gibba, & inde ad sima, portas, & anfractus intestinorum, peruenit: aut primum quidem in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterio intexitur penetrat. Ex quo fit, vt per vrinas pulmonis vomicæ critice expurgari possint: per aluum minime, nisi cum periculo mortis. Primum, quia illud iter naturæ peruium non est: deinde, quia aut confertim in cordis arcem repentina vomicæ disruptio irruit: aut sensim per cœcos ductus delabitur in cor, iecur, ventriculum, & intestina. Priore modo inopinato syncope prehenduntur & intereunt ægri, puris copia vim cordis extinguente atq; obruente. Posteriore vero, dum pus per partes nobiles vacuatur, eas vitiat, mordet & abradit. Itaque in corde leuia animi deliquia interdum excitat: in iecore sanguinis generationem corrumpit, & vim trahendi chyli obruit: in ventriculo & intestinis tum concoctioni ac digestioni cibi detrimentum adfert: tum etiam sæpe dysenteriam concitat, aut lyenteriam, aut hydropem plane lethalem. *Iacotius Comm. ad Aph. 4. lib. 6. sect. 2. Coac. Hipp. pag. 825.*

Plura vide, circa finem Obseruationis, qua docetur, pus in pleuritide sæpius per vrinas, rarius autem per aluum expurgari.

Observatio.

Pectore suppuratus, rupta vomica, liberatur.

Quod ab annis aliquot (Anno 1550.) Furnis ciuitate Flandriæ occiduæ videre mihi contigit, silentio nequaquam præterire possum, idque eo potissimum, vt videãt nostræ professionis viri aliquot, q̃ faciant parum Christiane, qui deploratis, & quos ꝓgnosticis relinquendos dicit Hippocrates, operam suam recusant, quasi id citra nominis periculum facere nequeant, quum videamus nonnunquã, naturã varios curationis scopos moliri, quod & hac nostra historia clarum euadet. Erat Furnis vir non infimæ conditionis, Iohannes Taetsius, is apprehensus angina, acciri iussit seplasiarium quendã ouromantem, qui ne suo deesse officio videretur, statim catapotia deglutienda afferebat: quæ vt nonnihil turbarunt aluum, ita parum admodum ad materiæ abolitionem faciebant; quinto etenim ab assumpto

pharmaco

pharmaco die inuasit cum continua febris, aluusque iam prorsus indurauerat, lotium paucum erat, facies admodum rubicunda, atque perturbata, in summa, omnia viro præsentem intentabant mortem. Ego interim tandem aduocatus, etsi præsentibus status anxietatem, & futuri duelli difficultatem, explicuissem, quod in me fuit, meo non defui officio, calorem illum febrilem compescens, & ne vlcerato pulmoni (quod summe metuebam) phthisis subsequeretur, suppurationis maturationem studeo promouere, fomentis ad id per spongias, emplastris atque cataplasmatis adhibitis. Quod vbi decem, aut paulo amplius dies continuassem, thoracem contéplatus, video vtrinque paulo infra mammillas efflorescentem quandam rubedinem, cum leui tumore: & quum interroganti mihi, num dolor aliquis pungens ibi esset? responderetque, dolorem quidem persentiscere se, verum totum corpus adeo excruciari, vt qua parte magis vrgeat dolor ignoret; iudico, quod res postea docuit, breui heic vomicam eruptum iri: nam vigesima die, supra septem transuersum, in sinisteriore pectoris parte, primum facta continui solutione, maxima puris effluxit copia, ac deinde tertio post die, altero illo tumore, quem in dextro fuisse latere dictum est, rupto, puris sic satis erupit, quod vbi peractum est, extemplo seipso alacrior redditus patiens, remissius febricitauit, dormiuit suauius, respirauit facilius, & pro temporis ratione appetebat & concoquebat cibos. Nos interim veriti ne vlceris labra conglutinationem admitterent, aut coalescerent, propter continuum materiæ affluxum, qui nobis suspectus erat, quod pulmonem purulentum prorsus esse animo concepissem, absterso abluto que vulnere cum melicrato, ac pro artis ratione deligato, atque iis exhibitis quæ pus expurgant atque facilitant, præter opinionem hominem restituimus ac persanauimus: quod summo illi Medico, qui omnia potest in omnibus, & qui per Samaritanum vulnera œnelæo perfudit, ascriptum esse volumus, cum inter miracula non infimum censendum sit: siquidem in pulmonia vehementi ac periculosa, abscessus in cruribus erumpentes, Hippocrati boni sunt ac vtiles, quod deorsum & quam longissime ab ægrotatione absistant, optimi tamen ac omni periculo vacui non censentur qui citra concoctionis signa erumpunt: quod vt ait Galenus, & si hominem à periculo in pulmonia imminente liberent, articulus ipse, in quem abscessus decumbit, difficilius sanitati restituatur, adeo vt nonnunquam claudicet æger. Nobis certe metuendum erat, ne in loco vicino ac nobili orta vomica, tragœdiam aliquam excitaret, & ne puris putredine aut acrimonia corroso diaphragmate, aut substantia pulmonis, aut venoso genere, vt minimũ phthisis subsequeretur, aut subita ex insperato mors, pẽrtim quando, vt iã diximus, omnia signa mala essent, & certã mortẽ prænunciarẽt, quãdo nec morbi ipsius magnitudo, vel ægri ipsi⁹ vires, vstionẽ aut sectionẽ, ad puris excretionẽ faciẽdam, admittere videbãtur, q̃ alioqui purulentis, vel Hippocrate ipso teste, quoties pus in pectus erumpit, nõ inutilia sciebamus. Nã & Plinius ipse memoriæ ꝓdidit, Phaleræum quendã vomicæ morbo à medicis deploratũ, quũ mortẽ in acie q̃reret, vulnerato pectore, medicinã inuenisse. *Balduinus Ronseius Epist. 8.*

OBSERVATIO.

Puris ex vomica è thorace, per vstionem, sectionem, & costarum perforationem, educendi ratio.

RVPTA vomica, pus effunditur in spatium thoracis, quod effusum ac ibi collectum, vera suppuratio ceu empyema dicitur. Hoc, siue Anginæ, siue Pleuritidis, siue Peripneumoniæ, siue alterius vitiosi affectus sit consequens, nisi intra quadragesimum diem à die suppurationis expurgetur, hoc est per sputa, aut per vrinas, vel aluum, vel vterum in mulieribus, (quanquam raro excernatur) phthisin aut suffocationem inuehit. Phthisin quidem, corruptis pulmonibus, ob longiorem puris moram in thorace, suffocationem vero, ob puris copiam; febrem adurentem, & virium imbecillitatem, cum suppuratio morbo succedat, cuius vi necessario sunt vires labefactatæ. Etenim *Hippocrates libro de morbis*, suppurationis quatuor euentus facit, duos ad salutem: expectorationem puris, aut eiusdem per aluum & vrinas excretionem: duos ad perniciem, phtoen, aut suffocationem; adde & quintum si vis, rarum licet, cum pus in thorace collectum diuturna ibi mora, assiduoque noui puris affluxu, auctaque febre, nouam acquirit putredinem, à qua circa costas abscessum excitat, ac velut per cuniculos quosdam è thorace exitum sibi molitur. Si ergo nec per sputa, nec per aluum aut vrinas, nec per abscessum in latere excitatum, pus illud in latere thoracis contentum, ob sui crassitiem & copiam, aut virium imbecillitatem, expurgari non possit, vnica restat salus, vt si virium robur adsit, per vstionem aut sectionem illi paretur emissarium. Sic enim ex consilio Hippoc. quæ medicamenta non sanant, ea ferro sananda, quæ ferrum non sanat, ea igne sananda, quæ ignis non sanat, ea incurabilia iudicanda sunt. Ante sectionem aut vstionem, quo loco, quave lateris parte collectum sit pus, disquirendum. Quoniam enim internum thoracis spatium per mediastinũ in duos sinus diuiditur, vt ex vno in alterum pus influere non possit, eo fit vt suppuratio alias alterutrum duntaxat latus, alias vtrunque occupet. Nam quæ in sinistro latere continetur, in sinistram capacitatem pus deponit: quæ in dextro, in dexteram: per pleuritidem, in alterutrum tantum latus per anginam aut peripneumoniam, in vtrumque sæpius: id discernitur tumore, dolore, calore, pondere, strepitu fluctuante. Tumet enim & sublimius quodammodo cernitur latus vbi collectum pus est, cum cutis exterioris liuore quodam & calore, quem corrupta inducit euaporatio, sed & naturæ beneficio pus extrorsum interdum extruditur, atque in musculos externos abscessus erumpit, quo vacuata materia, aliquantulum alleuiantur ægri, sed manet vlcus paruum & sinuosum, cui vix adhiberi potest curatio: hoc autem signum non est necessarium. Calidius redditur etiam latus à putredine scilicet & halitu puris contenti: vnde *Hippocrat. libro tertio, de morbis*, terra Fretriade aut Creta liquida ac tepida linteum tenuem ablui iubet, eoque totum thoracem obtegi, vt quæ primum resiccari cœperit, in ea sectio aut vstio fiat. Cum æger in oppositum ac sanum latus decumbit, illi pondus aliquod è superna parte pendere videtur, vnde interdum angustia premitur & tussi fatigatur.

fatigatur. Dolor quoque augetur ex decubitu in sanum latus, quia pendens tumor magis grauat. Fluctuatio ac strepitus manifestus puris auditur in affecto latere, dum æger conuoluitur, nisi forsan puris crassities, aut copia, quæ omnem thoracis capacitatem implet, impediat fluctuationem illam exaudiri. Vbi his signis de loco vbi pus residet constiterit, non statim tentanda sectio aut vstio lateris: sed ex consilio Hippocratis *in Coacis*, differenda in decimũ quintum diem à ruptione vomicæ, donec iterũ pus illud cõcoquatur, quod perpetuo post eruptionem crassescere ac refrigerari soleat. Interea lacte, cibisq; euchymis nutriendus æger, omnique remediorum genere iuuandus. Quo tempore dierum quindecim exacto, citissime secandum aut vrendum latus, antequam pus corrumpatur, viscera vitium contrahãt, & vires collabãtur. Sectio fieri debet inter quartam & quintam costam, à nothis costis supputando, bistorio vulgo dicto, quod non vtraque, sed infima tantum parte secet, superna vero obtusum sit: sic enim nulla vis inferetur neruo, venæ, & arteriæ, quæ costæ quintæ subsunt, eique assident: sectio quoque debet fieri non recta, sed sequendo fibras musculorum intercostalium potius, quam externorũ, quod hæ faciliùs quam illæ reparari ac vniri possint ab admotis topicis: item versus spinam, ac posteriorem potius quam anteriorem thoracis partẽ, ꝗ diaphragma, in quod incumbit pus in thoracem collectum, parte thoracis posteriore & versus spinam sit decliuius, quã anteriore. Vstio vero lateris fieri debet eadem parte thoracis, nimirũ versus spinam, eaq; cautico potentiali potius quam actuali. *Hipp. li. de intern. affect.* vbi agit de hydrope thoracis, terebello vult pforandam esse costam tertiam ab vltima vsq; ad os, ad aquarum eductionẽ: quod genus remedii tutum quidem videri potest, quod ea costæ foratione, nerui, venæ & arteriæ, quæ singulis costis assidẽt, à vulnere sectionis immunes relinquantur: tutum quoq; Hippocratis tempore, quo procera erant hominum corpora, costis magnis robustis & amplis prædita, in quibus facile erat terebellũ imprimere: An vero tenellæ & paruæ, quæ modo sunt nostrorum corporũ costæ, citra perniciem terebellum (nisi tenue ac exile illud fuerit) tollerare possint, hoc experientiæ cõmittendum. Facto igitur emissario puri per vstionẽ, sectionem aut perforationem, sitne aliqua ab vstione, aut sectione, aut perforatione speranda salus, ex puris erumpentis conditione potissimum coniiciẽdum. Spes ergo erit aliqua, eos euasuros, si pus quod erumpit, purum sit, id est, vnius formæ, nõ ex diuersis naturis commixtum; album, ab ea albedine, quã fibrarum, membranarum, & corporum spermaticorum integritas inducit: æquale, ea æqualitate materiæ, ꝗ est vniusmodi in crassitie, tenuitate, colore, coctione: læue, eo læuore, quem vis caloris natiui sese in omnes partes æqualiter insinuantis ꝓfert. Denique minime fœtidũ, id est, ingrati quodammodo odoris, qui è conditione materiæ puris optimi pendet, in qua fit modica putredo à calore extraneo resistẽte coctioni. Puris n. coctio ab vtroq; fit calore, natiuo & contra naturam, vel potius fit coctio secundũ naturam, sed rei quæ præter naturã est. Hæ sunt conditiones puris optimi, quę indicant naturam sic superiorem esse materiæ præter naturam, vt nõ solum suæ victoriæ characterem in eam imprimat penes colorem, æqualitatem & læuorem substantiæ, sed & eam corpori alendo ineptam & superfluam, tandem expellat. Si vero pus, quod erumpit subcruentũ sit, non album, ideoq; crudum: cœnosum, ex corrupta carne pulmonũ, sanguine putri & corruptione cartilaginum, membranarum & brõchiorum ipsorum pulmonũ: fœtidũ, particeps non solũ inuictę putredinis, sed & nescio cuius malignitatis: moriuntur illi Empyici, puris huiusmodi fœtore cordis vim obruente atq; extinguente. Addit *Hipp. in Coacis* vt plurimũ, quod vstione aut sectione quosdã euadere cõpertum haberet in diuturnis etiam thoracis vlceribus. *Liebautius in Scholiis ad Aph. 44. lib. 7. Hipp.*

Observatio.

Noua, ingeniosa & admiranda, puris supra septum transuersum coaceruati & conclusi, per sectionem comparato emissario, eductio; verissimis historiis demonstrata: quo vnico remedio, ægri alias certo perituri, seruari possunt.

Ego sane multoties eiusmodi sectione sum vsus, illamq; alios multos opportune induxisse vidi, & (ita me Deus amet) nunquam illam incommodi quid, aut artis nostræ methodo aduersum aliquid ęgris attulisse animaduerti. Et licet omnes in quibus sectio fuit attentata, nõ mansere superstites, sed plerique cum multi sanguinolenti succi per sectionẽ & thoracis vulnus (cuius occasione illa peragebatur) defluxu occubuerint: mali tamẽ causam, in pulmonis vulnus, sanguine continuo manans, aut thoracis venam aliquam & arteriam, quæ subinde sanguinẽ profundebat, non vero in nouam sectionem reiiciendam fuisse, est longe certissimum. Quotiescunq; igitur superiori aliqua thoracis sede vulnerati, secũdum septi transuersi regionem supra infraq; grauissime dolent, & nõ nisi recta ceruice, & thoracis nulli parti incumbente, respirare valẽt, animamq; reddere videntur, quoniam nonnihil veluti decubituri inclinantes, ilico de opportuno, cõsistenti extra venas sanguini, & deinceps generando puri, emissario faciẽdo, cogito, illamque, cuius nunc nobis est mẽtio, sectionem aggredior. Hanc autem induco nouacula, secundum decimæ thoracis costæ in ea dorsi sede incessum, qua illa maxime in posteriora obliquatur & prominet, vbi nouacula versus altiorẽ latitudinis costæ sedem directa, ad costæ os vsq; tantã sectionem fecit, vt sinistræ manus indicis apicem commode recipiat, & superior illa latitudinis costæ sedes digito contingatur. Tunc secundum digiti tactum & indicium, nouaculam in thoracis vsque cauitatem diligenter cauteq; duco: & digito dein magis ac minus sectioni imposito, sanguini in thorace collecto exitum nõnihil præbeo, & indito dein vulneri linimento, quo minus id suum sanguinem reddat, infirmique vires hac ratione diminuantur, annitor. Hoc breui & fideli profecto, & non admodũ doloroso opere, nulla notatu digna pars vulneratur, & iam multo ante superiora vulnera aeri in thoracem aditum dedere. Adeo vt sectio hac ex parte parum etiam incommodet, vasa secundum humiliorẽ nonæ costæ sedem repentia, vti & pulmonem, & septum transuersum illæsa seruans. Ne huc afferam, pulmonem in hoc casu veluti flaccidum ob priora vulnera dependere, & vacui fuga cum thorace non semper moueri, hacq; occasione minus à nouacula

lædi posse. Imo indicis apice hic ideo diligenter vtor, ne nouacula profundius & vltra costæ ossis veluti crassitiem acta, illi homini forte obsim, cui pulmo natura ad succingentem costas tunicam fibroso nexo est connatus. In sanis namque, & nullo etiam thoracis pulmonisq; morbo extinctis, eiusmodi adnexum me sæpius in variis thoracis sedibus obseruasse, suo loco scripsi: indeque tradidi, non omnibus in thoracis vsque cauitatem vulneratis pulmonem quiescere, & sanguinem per thoracis cauum diffundi: itaque grauium illorum, quæ secundum septum plerunque eueniunt symptomatum, illis nullum specimen apparere. Quod si interim ad sectionis finem, ipsamve costas inuestientem tunicam pulmonis adhæsum in hoc opere aliquando obseruo, digito per sectionem penitius deorsum ad septum vsque detenso, compotem me voti reddo. Ne vero sectionem hanc adeo timide abhorreas, quatuor ægrorum, quibus meam operam in hac vrbe proximis mensibus præstiti, quique hic in medicorũ plurium sint memoria, historias, obiter commemorare non grauabor, idque vel vnius sane ægri occasione, qui præsentis nostri casus imaginem quandã quoddamque veluti specimen proxime ostendit.

Miles Biscainus duo vulnera sibi ad duorum digitorum latitudinem contermina dextrã supra mãmillam arcto gladio recepit: hunc altera die cum aliis pluribus Medicis videns, ex febris præsentia & spirandi difficultate & doloribus circa dextram septi transuersi sedem obuersantibus, quodque insomnis prorsus esset, & non nisi recta thorace consistere posset, apertione in inferiori thoracis sede ipsum indigere cõclusi: verum cum hac etiam facta, ob pulmonis quod adesse coniiciebam vulnus, & sanguinis qui insuper quoque ex dictis vulneribus accidere posset defluxum, adhuc ęgrum in graui periculo versaturum adderem, is preculis inquam, & linteis quibusdam crucibus insignitis commendatus fuit. At cum vulnera extrorsum nihil redderent, symptomataque grauius cum vigiliis indies infestarent, ægerq; perpetuo expiraturus videretur, ad artem nostram res rursus quarta die rediit: & cum pulsus in tantis malis virium adhuc aliquid superesse ostenderet, ipse sectionem in re tam desperata feci, crasso sanguini multo exitum præbens. Mox æger melius multo spirauit, & in læsum latus decumbẽs, sumptoque cibo, placide satis dormiuit. Dein quo putris sanguinis plus per sectionem sensim manabat, eo quoque melius alacriusque æger habere videbatur. Imo cum non sanguis amplius, sed rubra aquosaque sanies, & succedentibus diebus subcrudũ pus per tria simul iam vulnera proflueret, nõ leuem sane salutis spem æger tantisper dedit, donec viribus aliquantulum recreatis, & sanguine (vti arbitror) in venis adaucto, vulnera rursus sanguinea vbertim redderet, argumentoque essent ex intimis venis nouum sanguinem tam copiose defluere, vt tandem æger ante secundæ septimanæ finem succumberet, nullo interim indicio ostendens, illatam de nouo sectionem quicquam alias incommodasse.

Regius Satelles quidam Flander, in pectore in secundæ & tertiæ costarum interuallo, per axillæ posteriora gladio ita vulneratus fuit, vt vulnus duobus orificiis in thoracis cauitatem pertineret. Huic, cum dictis scilicet ante symptomatibus teneretur, sectionem, cuius hic incidit mentio, induxi. Istique omnia tam feliciter cesserunt, vt breui conualuerit.

In ædibus Oratoris Galliæ, Gasco quidam tenui pugione per scapulam in thoracis vsque cauitatem vulnus recepit, & cum sanguinem in illam confluxisse dictis prius indiciis coniiciebam, neque vnquam sic scapulam huc illuc reducere possem, vt duo foramina sibi obuiam irent, nullaque spes esset thoracis sanguinem aut pus per scapulæ os posse decumbere, nostra hac sectione mox inter initia sum vsus. Quæ, etsi fuerit opportuna, magnumque auxilium attulerit; sanguinis tamen quædam portio inter scapulam & costas accumulata, abscessum protulit. Cui parato iuxta humiliorem basis scapulę angulum emissario, æger plane conualuit.

Nobilis quidam Marchio de Velena à secretis, cum in Shalona, domique morbo laterali diu laboraret, iuxta sinistram papillam tumoris cuiusdam parui habuit imaginem. Tumorem hunc Medicus quidam aperuit, purique in thorace iam mensibus aliquot latitanti exitum molitus est. Verum cum hæc sedes ad opportunam puris euacuationem, ac totius loci quo pus contentum erat curationem, esset incommoda, Nobilis iste fistulam inibi retinuit, ac cum per interualla in grauem incideret febrem, & magnis sub scapula, & inferius sub dorso cruciatibus teneretur, multaque hac ex parte huic, cum Illustriss. Ducis vitiis essent communia, sectionem nostram faciendam suasi, & illam huc producto ægro sic perfeci, vt is apud suum Marchionem, obsignatis vlceribus omnibus, pulchre valeat. In scripto (ne hic forte plures quibus sectio prospere cessit, & quosdam in quibus astantium aliorum Medicorum inutili timore sectio male fuit prætermissa, commemorem) quo Nobilis huius iussu, sententiam meam ipsi familiaribus, & conciuibus Medicis ante curationem complectebar, rationes mehercle commemoraui, quibus illum duabus obnoxium esse posse fistulis aliqua ex parte metuebam. At cum in omnem euentum satius erat fistulis pluribus molestari, quam continuo & successiuis vicibus impensius febrire, & tanti puris copia, & multis in dorso cruciatibus vexari, & citra spem omnem longioris vitæ, veluti quotidie (vt semel dicam) mori, sectionem certe tanta spe meo scripto prædicaui, vt nostrorum Medicorum permulti Nobilem ad mihi obsequendum, tantumque (vt ipsis videbatur) remedium experiendum, felici omine fuerint adhortati, lætique mihi rem peragenti astiterint. *Vesalius in Consil. pro Illust. Terræ nouæ Duce, cum Ingraßiæ opusculis publicato.*

Observatio.

Puris, in quauis thoracis suppuratione, per sectionem, eductio.

Aliquando vbi magna copia est puris, incisio est facienda secundum longitudinem costarum, inter quartam & quintam thoracis mendosas, facta prius experientia fili actu humidi admoti supra locum, si exiccatur. Sed aduerte ne totum pus, vel illius magna quantitas extrahatur semel, sed multis purgationibus, quamuis cito & caute, in habitatione calida, propter conseruationem caloris innati & spiritus. Nostris enim temporibus

poribus fuit integræ sanitati restitutus hac curatione quidam, nomine Lupus, qui ex vulnere magno partis superioris thoracis, in suppurationem peruenerat magnam, cum febre acuta, & maxima difficultate respirationis, educto pure per nouam incisionem partis inferioris thoracis, non vno die, sed multis, ne vires deficerent. *Paschalius libr. 1. cap. 29. de curand. morb.*

DE PHTHISI, PHTOE, ET TABE.

CAVSA.

OBSERVATIO.

Phthisis contagium cum ex parentibus, tum aliis contractum, admirabile.

QVæ sint Phthisis illius causæ, quæ in nobis primo fit, satis esse notum medicis arbitror, quarum nulla necesse est in ea præcedere, quæ è contagione cōcipitur: potest enim esse, vt quis nec destillationibus detentus sit, nec venam fractam gerat, neque vllo vlcere circa pectus affectus fuerit, nec pleuritidem passus, nec demum illo vitio tactus, sed optime sanus existens, ex consuetudine tamen & conuictu cum phthisico, aut ex fomite labem illam contraxerit: nam mirum profecto est, quanta tenacitate, quanto tempore seruetur virus illud in fomite, ita vt vestes quas phthisici gestauere, sæpe visæ sint post biennium attulisse contagionem: quinimo tales etiamnum fiunt & cameræ, & lectuli, & tabulata, vbi phthisici periere. In fomite igitur illo non aliud putandum est relinqui quam seminaria contagionis ex ea putrefactione euaporantia, quæ in phthisi fit, quorum mira quædam analogia est, quando ea non ad oculos, non ad palatum, non ad aliud membrum cōtagiosa sunt, quam ad pulmonem: causam in vniuersum alibi monstrauimus, neque enim omnia in omnia agunt, sed solum quæ & agentis, & materiæ, & applicationis rationem certam habent, atque ob id analoga dicuntur. Signa autem iam tabefacti pulmonis sæpe oculis patent, sæpe enim frustula etiam ipsius per sputum reiecta apparent, tabescentis & flaccidi iam nō ita manifesta sunt signa, sed tamen cum prolongari morbum vides, sputa horribilia aspectu apparere, fœtere ac saniem repræsentare, cum & genæ roseæ fiunt, tum certo scire potes tabescere iam pulmonē, præsertim si è contagione concepta fuerit phthisis: conceptæ autem per contagionem indicium habere poteris, si causas diligenter inuestigaueris. Similes autem contagiosis & illæ sunt, quæ hæreditariæ à parentibus cōtrahuntur, mirum enim est quasdam familias vsque in quintam & sextam generationem omnes eadem tabis conditione perire, & quosdam eadem ætate. *Fracastorius lib. 2. ca. 9. de morb. Contag.*

Est phthisis non minus contagiosus quam ex semine profluens morbus, vt non in hac solum, sed & in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monspelii, cum adhuc iuuenis Medicinæ operam darem, Franciscum Fortianum, diuitem hominem, honoratumq; ciuem, multa familia onustū, phthisicum multos annos miseram vitam duxisse: tandemque eo morbo vita fructum, sex illi succedētes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodemq; mortis genere, quo pater, decessisse. Annon prauam in semine & morbidam excretionē, qualitatemue occultam aliquam tabificam, semen inficientem, quæ in posteros similem labem intulerit, adfuisse merito credendū est? Sic est profecto: parentum vitia in filios vi seminis genitalis deriuari videmus: nec vitia solum, sed & notas occultiores, si quę in membris quibusdam insint, quin & parentum gestus, motus, formam fere semper filii referunt: tanta est genitura vis atque potestas. *Valleriola lib. 3. Obs. 6.*

Vidimus aliquos ita affectum habere pulmonem, vt ne minima quidem pars esset sana & immunis à putredine. Facta autem insigni putredine in pulmone, per halitum concipiunt contagium: imo cum phthisici expuunt, expuunt saniem illam putrefactam à pulmone, ita insedit putredo in illo, vt si quis pedibus nudis ambulauerit super ipsum, fiat phthisicus, & aliqui voluerunt odorare sputum tale, & ex halitu inciderunt in phthisin. *Baptista Montanus Lectione 48. cap. 7. Comm. ad lib. 9. Rasis ad Almansorem.*

Doctor quidam, vt narrat *Iacobus à Partibus, 2. primi*, sputa tabidi cuiusdam prunis iniecta subinde olfaciens, phthisicus effectus est, sicq; exitiali morbo lethalis præsagii notionem. 5. *Aph.* 11. proditam, miser emit. *Hieron. Montuus de disciplinis Medico necessariis.*

Plerique iam ab ipso ortu & à parentibus latente pulmonum vitio tenentur, quo tandem omnes cōtabescunt, etiamsi nulla, aut certe minima destillatio è cerebro, aut aliunde decūbat. Qui tabida stirpe sati sunt, quasi hæreditario iure omnes necessario tabe marcescunt: hocque malum sæpe vidimus in omnes eiusdem familiæ ordinis grassari. *Fern. lib. 5. c. 10. Patholog.*

OBSERVATIO.

Puella, mensium ad vitalia anadrome, Phthisica facta, periit.

FRiderici Freii, Academiæ Syndici filia, annorum circiter viginti, tenella, statura mediocri, corpore tenuato, forma liberali: è regione ædium mearum apud consanguineum famulam agens, cum aliquoties primos mensium circuitus experta fuisset, nec tamen, vt par erat, expedite typum suum seruarent, ipsaque ob ministerium præstandum negligētius haberetur: & à parentibus quoque negligeretur. Factum tandem est, vt in totum suppressis mensium purgationibus, facie, adeoq; toto corpore palleret, ventriculus cibum auersaretur, respiratio redderetur difficillior, atque ex leui occasione cordis palpitatione premeretur, languerent membra. Natura itaque oppressa, seipsam exonerare contendēs, mensium materiam per anadromem sursum ad vitalia & pulmones regerens, puellā ad Phthisin præcipitauit, cuius signa & symtomata, quum se indies in virgine iam apertę manifestarent, parētes ægram ex famulatu domum ad se reuocant, & filiæ tandem serio consulere contendunt, nimis sera pœnitudine ducti. Verum quum Phthisis in tam tenella corporis constitutione plurimum inualuisset, siue mensiū virulentia singulari, siue curationis nimium procrastinatæ negligentia: nullis postmodum remediis ad-

iuuari potuit, quin Tabe consumpta, interiret Obseruandum hoc loco, primos puellarum menses, natura maligniores esse: at exitiales magis fieri, vbi circa primos typos impediti, non expedite excernuntur. Argumento sunt, Mœlitæi catelli, virginibus nonnullis in Gyneconitide, & alibi in deliciis habiti, qui iis degustatis, vt in exemplis est, sæpe in rabiem aguntur. Proinde non mirum, si sursum restagnantes menses, sua virulentia pulmones erodât, & corrumpant, & Phthisin, alias δυσίατον morbum, ἀνίατον prorsus efficiant. *Schenckius.*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Pulmo consumptus in phthisicis.

PHTHISICIS non tantum pulmones suppurari, sed penitus quoque in affecto latere absumi, & in pus liquidum, subuiride, fœtidum aliquando in odorem conuerti, in omnibus quotquot ego secui deprehendi. In quorum numero, cum aliquibus viuentibus adhuc (quibus tuberculum in costarum interuallis prominens, indicium empyematis præbebat) pectus aperire curarem, puris q; maxima copia efflueret, tandem illis è medio sublatis, pectoreque patefacto, nihil penitus de pulmonibus illius loci superesse, sed omnino deperditos, calloque aliquo vasa cordis, quæ huc pertinebant, & arteriæ ramos obturata, succingentemque illius lateris membranam tumidam, pureque crassiore hincinde veluti pulte orizea subviridi conspersam, inuenimus. Quod & in aliis multis post obitum exploratis, eodem modo se habere deprehendimus. In quo casu, hoc præsertim admiratione dignum, multos q hoc affectu laborabant; præter marcorem corporis & tussim, nullis aliis grauioribus accidentibus diuexatos, nihilominus tamen, paulo etiam ante obitum tempore, libere adhuc respirare potuisse, nihilque ipsis in functionibus naturalibus atque animalibus edendis, nisi quod omnia imbecilliora erant, decessisse. *Felix Platerus de Obs. propriis.*

OBSERVATIO.

De lateris dolore qui phthisicis superuenit.

PHTHISICOS diuturnitate mali etiam extenuatos, lateris dolore quandoq; corripi accidit: qui subinde valde molestus, & respirandi libertatem adimit; febrilem tamen non multum intendit calorem. His pulmo membranæ costas succingenti ita firmiter agglutinatus adhæret, vt sæpenumero non absque violentia auelli queat. Concepto aliquo spiritu frigido, dolor superuenit. Tollitur ac curatur calorificis, vt fomento ex floribus chamæmeli & cumino: quod multis bene fecit: sacculo hæc insuere oportet, qui deinde vino candido rigatus, calens dolenti loco imponitur. Venam secare qui temere audent, quantum sanguinis demunt, tantum vitæ detrahunt. *Dodonæus Obseruation. Medicinal. capite vigesimo secundo.* Non modo autem istis sanguis perperam detrahitur, verum & aliis ex crassis viscidisque humoribus latere dolentibus: Ingerunt enim quandoque sese crassi, viscidique, pituitosi humores, in thoracis spatium, in ipsos pulmones, qui multitudine sua succingêtem membranam distendentes, dolorem adferunt, & vias spirituum intercipientes, spirandi difficultatem inducunt. Nã & his sanguinem, præsertim copiosum, detrahere, est mortis causam ægris præbere: vt *Aetius* scribit *Tetrab. 2. lib. 4. cap. vltimo. Idem in Scholiis ad cap. prædictum.*

OBSERVATIO.

Non omnes tabidos sanguinem expuere: tum qui eum expuunt, non eundem semper cum tussi excernere.

QVI dicentur, non ita crebro nobis apparuerunt. Quidam humorem repente expuit, liquidæ bili in calore perquam similem, medium videlicet inter flauum & pallidum, ac nulla acredine infectum: atque ita quotidie magnam eius quantitatẽ expuit, deinde leui suborta febricula, tabescere incœpit, adeo vt purulenta screaret. Postea tractu temporis, quatuor videlicet mensium, exiguũ cum pure cruorem reiecit, atque sic aucta febre, magis consumebatur: ac iterum atque iterum magis expuebat, adeo vt magnam sputi quantitatem redderet, quocirca, magis increscente febre, ac resolutis viribus, eorum qui tabe marcescunt exemplo, mortem obiit. Deinde alium vidi, eodem fere modo sex mensibus: ac alium quoque diutius laborantem Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, sed tandem pessime affici visus est. Alterum vero cum conspiceremus, ei statim ab initio, cognito malo, præsenti medicamento succurrere tentauimus: ac multo magis etiã tertio. At quamuis multo negotio vtrumque liberare conaremur, nihilominus neque horum vllus, neque alius post eos seruari potuit: cum enim morti iam proximi essent, pulmonis ipsius putres quasdam partes expuebant. Proinde facile cognoui, haud absimili eos affectu laborare, qualem in externis partibus videre solemus, cum à putrefaciente quopiam humore inficiuntur, verum has & abscindere & vrere possumus: pulmoni vero horum auxiliorum neutrum adhibere licet. Quapropter omnes perire necesse est. At vero postremũ cum viderem, ad visceris fortẽ exiccationem solicito me animo conuerti, & quidẽ odoribus atque potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentum, quod hedychroum vocant, interdiu naribus ipsius iugiter adhibere iussi, ad somnum vero sese conuertenti, præscripsi vt narium foramina ex aliquo pretiosorum vnguentorum illinerentur, qualia videlicet Romæ præparari solent, vocant vero ea & foliata, & spicata. Atque dedi in potu medicamenta mithridaticam vocatam compositionem, ambrosiam, athanasiam, theriacam. Itaque perpetuo anno sic educatus, tandem similiter vt reliqui tabidi vitam finiuit: quam fortasse ob iam dictam educationem lõgiori tempore protraxerat. *Gal. lib. 4. c. 9. de loc. affect.*

Galenus raros quosdam casus recenset, in quibus phthisici euaserunt, nulla antecedente hæmoptoisi aut suppuratione, aut acri destillatione, propter humiditatem cum aliquanto humore, quæ satis esse queat pulmoni putrefaciendo, visceri mollissimo, in quo pituita assatur, exulcerat, aut putrefacit per morã. Adiuuat quod effluxu & excrementorum

meatibus

meatibus pulmo destituitur, habetque facultates naturales, post glandulas maxime imbecilles, & cor vicinũ, quo exuritur & acuitur pituita. *Iacotius Com. ad Aph.13. Sect.2. lib.6. Coac. Hipp.*

Magna inter scriptores controuersia est, possitne quis citra cruentam sanguinis excreationẽ tabe resolui? Nonnulli post solam screationem humoris liquidi & subflaui, leui febricula correpti, tabescere cœperunt, ac multo post tempore cruoris exiguum quiddam cum pure reiecerunt. Sed non paucos etiam animaduerti tabe sensim sublatos, in quibus nihil omnino cruoris toto morbi decursu comparuit. *Fern. lib.5. c.10. Patholog.*

Quod scribit Galenus per tussim reiici, quæ in pulmone continentur, eget consideratione: solet enim *Galenus* dicere *in libris de loc. affect.* & alibi passim, per os quædam eiici cum sola expuitione, & hæc oris atque palatus affectus ostendere: alia vero per excreationem, siue vt vulgus vocat rascationem, & hæc faucium morbos patefacere: alia vero cum leui tussi, quæ sunt indicia læsæ asperæ arteriæ, q̃ in ceruice continetur: alia vero per tussim veram expui, & hæc signa esse pulmonis læsi: atque hoc indicio vlcera pulmonis à prædictis partibus vlceratis, aut sanguinem effundentibus, per sanguinis spumosi sputum distingui prædicat. Verum id magno meo malo didici, aliter aliquando fieri. Nam Francisca Damiana vxor mea formosissima, & honestissima mulier, annos viginti nata, cum Pisis vna cum illa degerem, spirante Austro, qui in eo loco frequentissimus & vehementissimus est, ex destillatione à capite, mane cum adhuc in lecto esset, sanguinem expuere cœpit, & ex eo non leuiter terreri. Sed cum ego Galeni doctrina instructus, illam hortarer, vt nihil vereretur: propterea quod sine tussi, cum leui solum rascatione sanguinem facillime emitteret: melius sperare cœpit: nec postea vnquam sanguinẽ expuit, sed pituitosum humorẽ primum, deinde pus, & hæc cum tussi & febre, quæ statim ab initio inuasit atque cum his malis, quæ orta sunt in autumno, circa finem mensis Maii expirauit: nec passus sum illam dissecari. Perierunt eo nunc in eadem ciuitate duæ aliæ iuuenes fœminæ, eodem malo affectæ. Sed vxor Leonardi Pisiensis Medici, duos fere annos vixit, & posteaquam mortua est, & dissecta, inuenimus in suprema parte pulmonis, quæ primis costis subiicitur, vlcus, in quo vix castanea includi potuisset, hęc nunquam sanguinem expuit, quod extra vasa pulmonis vlcus consisteret. Ex quibus colligo, nõ omnes qui tabe pereunt, semper sanguinem expuere, & eos qui id faciunt, non semper cum tussi eum reiicere: sed solum cum vlcus in profundioribus pulmonis partibus est, vbi maiora sunt vasa, quæ sanguinem continent. *Ioan. Argenterius Commen.3. in Art. Med. Gal.*

DE TABE.

OBSERVATIO.

De tabe simplici.

E Tabe simplici innumeros sanaui: atque inter reliquos filios duos fabri lignarii, qui apud portam Tonsam habitabat. Erat autem, præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cum seminibus peponum contusis ac colatis, aut prisana, cochleis, cancris, testudinibus, & potu vini albi, vnicum hoc præsidium: sanguinem suillum & cochleas purgatas, & ranas cum germinibus rubi, in balneo Mariæ destillabam, & aquæ huius, pro ætate, quantitatem dabam, donec pingues efficerentur. Sic etiam sanaui filium Iacobi Mariæ, Astolphi tabellionis summæ fidei, amicique nostri. *Cardanus Curat. admirand. Num.4.*

OBSERVATIO.

De summa tabe, cum fluxu ventris.

QVÆ contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentii Gadii, tempus est vt exponam. Hic tabellio est. Contigit autem anno, ni fallor, 1546. vt duo filii morerentur ex simili fere morbo. Ad tertium autem adolescentulum vocatus, qui & ipse eodem morbo laborare videbatur, iudicio parentum & domesticorum, cum iam fluxu ventris, & tussi, & summa tabe detineretur, iudicaui celerrime moriturum. Itaque cum alii quatuor filii & ipsi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quasi de veneno suspicabatur. At ego verecũde petii, vt cum mortuus esset, qui iam grauiter laborabat, liceret corpus dissecare, vt aliis prospiceretur. Annuit pater, dissecuimusque. Sed hac in cura & actione aderat Franciscus Peregus Medicus, peracta est res: inueni in iecore pustulas sicut ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias, & partem oblongam liuidam atque fuscam. Ex quibus coniectura assecuti sumus, non esse venenum: curæque modum. Itaque hac ratione seruati sunt omnes qui superstites erant filii, & nunc etiam viuunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus, & vsu sacchari rosacei assiduo. *Idem Curat. admirand. Num.10.*

OBSERVATIO.

Fratrum duorum prodigiosa & formidanda tabes.

ANNI iam tres abiere, ex quibus mirandum oculis nostris spectaculum oblatum est Accersitus enim fui à muliere quadam, in terræ Lotharingiæ oppidulum, nomine Luneuillam, à Nanceio Lotharingiæ primario oppido, milliaribus octo & quatuor à celebratissimo Diui Nicolai fano distantem, vt filium eius imbecillum prorsus, & morbi languore prope consumptum inuiserem. Quẽ cum viderem, plurimum equidem miratus sum, & in magnum stuporem redactus, rei nouitate inuisa, vt puto, atque inaudita. Quando erat hic adolescentulus decem annos natus, & mater dicebat, qui quadriennio lenta hac tabis consumptione vsque adeo fuit extenuatus, arefactus atque maceratus, vt præfissa cutis ossa denudaret, & ea videnda hominibus exponeret. Percontanti mihi morbi causam, mater nihil quicquam referre potuit. Enimuero ait huic adolescentulo esse fratrem, alia tamen ex matre, consimili tabe conflictatum, quem mihi quoque ostendi postulaui: hic decimum quartum annum attingebat. Itaque corpus habebat ea confœderatione cutem maritans ossibus, vt osseus totus neruisque tantum coalitus & compactus videretur, ipsam certe mortis effigiem illum iudicasses. Ambulabat satis

expedite: nam Simiam propemodum referebat. Inter ambulandum ossa mutuo contactu concrepitare audiebantur, perinde vt aridæ nucum testulæ cum attractantur. Cogitaui apud me tacitus, hos non eadem quidem matre natos, sed patre tamen eodem genitos, eumque esse fabrum, assiduo fornacis igne se concremantem, carbonumque fumo corporis humores exiccantem, quem infestum esse vel ex eo clarissimum est, quod illo plerique suffumigati atque infestati, animam exhalasse comperti sunt. *Symph. Campegius lib. 4. cap. 13. Enarrat. Hist. Galeni.*

DE PHTHOE.

OBSERVATIO.

De phthoe cum febre, tussi, sputo puris, & spirandi difficultate.

SANAVI neptem adolescentulam à Pontificis libellis, Datarium vocant, Francisci Alciati, postquam velut phthoe pessima laborantem ipse ego pro deplorata reliqueram, aderat febris vehemens, spirandi difficultas, maxima tussis, puris sputum copiosum, itaque cum cætera præsidia non valerent, iussi vt sola ptisana pro cibo vteretur, aquaque cum saccharo confecta, acciperet autem singulo mane, vncias quatuor decocti caudarum & chelarum cancrorum, in aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari, conualuitque perfecte & sanata est: hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ sanitati restituti sunt: erat autem illa filia vnius, qui ex vera phthoe obierat. *Card. Curat. admirand. Numero 2.*

OBSERVATIO.

De phthoe exquisita, & sanguinis sputo.

EX phthoe exquisita non nisi vnum seruasse memini, Iulium Catium, institutorem iunioris ætatis Principis Mantuæ, in humanioribus literis: is perfecte sanatus est. Fuit autem cura longa & artificiosa. Et præter victus rationem humectantem & exquisitam, lutique Samii (quod nunc vocant Armenum) vsum, aquæque destillatæ per balneum, ex foliis aristolochiæ & consolidæ seu symphyti cum vinaciola & lichen, non satis memini num aliud addiderim, præter rubi rosarumque germina, aquas etiam calidas, Veronensi ex agro Caldaræ vocatas exhibui. Ita seu diligẽtia, seu bona fortuna quadam & sua & mea vsus, sanatus est. Nec ignoro nunc multa posse addi, aloes succum in destillatione, & galliopsis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenum: quod & tunc addidimus.

Verum qui non curati sunt, sed diu protracta fuit vita, plures fuere: Donatus Lansa, Hieronymus Tiboldus, & Franciscus Sextius, aliique multi: sed horum trium, quorum & miraculum & exitus idẽ ferme fuit, historiam narrare decreui. Donatus itaque Lansa pharmacopola erat, è regione tẽpli Scalæ, vir probus & Musicus: & ob id Leoni Ogiono Musico, & qui me ea in arte instruxerat, maxime notus, cum hoc aliquando transibã ante tabernam Lanzæ: atq; ibidem paululum moratus cum Leone, verba forte fortuna de cura phthoes habebam: ille autem ex taberna cuncta (vt postmodum intellexi) obseruabat, quæ dicebam: vbi sermonem absoluimus, rogat me vt paululum in taberna conquiescerem, auditurus quæ narraret, ibi omnia aperuit, & sanguinis sputũ, & sanei, & febriculam, & extenuationem: rogat, vt si quid auxilii haberẽ, impertirer, haud ingratum futurum beneficii accepti. Itaq; copiose de omnib. disserens, adeo illum iuui, vt se sanum apud oẽs prædicaret: sputum tamen sanguinis non omnino cessauit Hieronymus vero Tiboldus mercator, ad tabem natus, macilentus & alatus iam pluribus mensib. iacuerat in lecto, & pro deplorato habebatur, quod saniem haud dubie multam quotidie expueret, & consumptus esset totus, nec cartilagines integræ illi erant, sed & hic reuixit, & impinguatus est, filiamq; ex vxore suscepit. Sextius autẽ, cum illi iam duo fratres ex eodem morbo periissent, ad extremum consumtionis deductus erat: sed hunc non potui efficere vnquam, vt febris putrida relinqueret, quamobrẽ vix tribus annis superuixit, & morbi vi absumptus est demũ, reliqui longiori tempore & non sine causa obiere. Lanza enim post quadriennium, dũ prætoris familiam effugit, è fenestra saltu se deiecit, inde diu latuit in piscina: vnde cum nec sic, nisi iã diu à febre correptus, sibi prospexisset, quadriennio post obiit. Tiboldus autem totus è pluuia madidus, noctem in alea consumsit, vnde cum febre correptus esset, nec ego adessem, diu atque diu conflictatus, ac frustra nostrum implorans auxilium, qui tum Papiæ degebam, quinquennio postquam releuatus erat, periit. Verum dices: quibusnã remediis leuati sunt? Hisdem quibus Catius sanatus est. Sed à sanguinis sputo antequam prorsus tabescerent, multos curaui ac liberaui: Ambrosium Seronum, militem strenuũ, cui haud dubie vas in pulmone ex destillatione iam quatriduo disruptum erat. Aloysium quoque Pusanium, tum adolescentem, qui etiam nunc viuit: & Cæsarem Bozium, cuius duo fratres proximis ante diebus, eodem morbo absumpti fuerant. Cura fuit, qualis à *Galeno* describitur *in quinto artis Curatiuæ*, hoc vno addito, quod super renes lintea, madefacta in succo plantaginis, imponebam, quo etiam auxilio curaui Ambrosium Castanum, virum prope septuagenarium, qui libras sanguinis supra decem euomuerat: nuncque etiam, cum multi anni interiecti sint, viuit. *Idem Cardanus Curationum admirandarum, Numero 5. 6. 7.*

OBSERVATIO.

Phthisicos nonnullos, vitam ad multos annos produxisse.

QVandoque accidit phthisico, vt protendatur cum eo phthisis, producens cum spatio temporis & similiter extenditur à iuuentute vsque ad senectutem. Et ego iam vidi mulierẽ vixisse in phthisi circiter viginti tres annos, aut plus parum. *Auicenna lib. 3. Fen. 10. Tract. 5. c. 18.*

Vidi ego Mediolani mulierem: quæ non vtebatur regimine nisi communi: cum assistebat igni quasi continue, vel in locis siccis multum, erat enim furnaria: fuit phthisica plus viginti octo annis, & ambulabat per domum & laborabat: assistebat ad panem coquendum in clibano, vnde siccitas in indurando multum prolongat. *Matth. de Gradi, cap. 54. Comm. in 9. lib. Rasis ad Almansorem.*

Aliquot

Aliquot scio, quos referre possem, nec dubito quin alii alios sciant, qui post certa exulcerati pulmonis signa notasque omnes, annis deinde aliquot superuixere, actionibus suis functi vtcunque, dubia tamen valetudine eorum plures & infirma, atque ad minima quæque errata detegente se noxa: quibus vulgo medicorum inducta vlceri crusta protrahi vitam dicimus: sane non abs ratione: melius tamen dicturi atq; existimaturi, si Galeni hic more loquẽtes, bene reficcato & obdurato vlcere, callo fieri id diceremus. Mulieris quidem historia est furnariã exercentis, quam annis nescio quot, ignis cui assistere perpetuo ex arte sua cogeretur, egregie siccatis, beneficio vixisse referunt. Itaq; qui Tabias non habent, ad quas se conferant, habere correctum igne quoquo modo aerem poterunt: qui si ex resinosarum præterea arborum lignis succendatur, vtiq; facturus melius ad rem hanc sit, quando inter pinos quoque, piceasque, & abietes domicilia parasse sic affectis vtilissimum esse prodiderint non postremi nominis Medici. *Iul. Alexand. annotat. ad cap. 14. lib. 5. Therapeut. method. Gal.*

Quod tabidus aut superuenientibus hęmorrhoidibus, vel similibus auxiliis sanari queat, aut obducta crusta diu viuere, experimenta docent, & Auicenna refert durasse tabidam mulierem annos 23. Et Rhasius quoque ex Hippocrate affirmat sæpe phthisin, epilepsiam, maniam reliquosque morbos grauissimos, ab eo tempore quo pueri ablactantur, ad pubertatem sanari, quod eo tempore vires naturales ad coctionem dissolutionemque praui excrementi maxime valeant, simul & corporis constitutio mollis ac fluida ad expurgationem sit paratissima. Vt enim ante ablactationem propter humidi copiam calor innatus, etiam multus, parum potest, ita vt debilis dicatur Galeno: sic post pubertatem minor iam quodammodo languescit. Hæc autem intelligenda sunt de tabidis, in quibus hectica nondum confirmata est, aut febris tantum vrget ex putrescente pure. *Iacotius comment. ad aph. 12. sect. 2. lib. 6. Coac. Hippoc.*

Mulierem Dodracenam noui, vxorem illius Petri Gualteri Cereuisiarii Delfensis, pro cuius ædibus ciuitas Dodracena pro insigni erat, quæ octo annos phthisica superuixit, continuo quid pituitæ, aut purulenti quid excreans, licet tandem tabida obierit. *Forestus obseruat. 55. lib. 16.*

CVRATIO PHTHISIS NOVA, RARA, *absoluta.*

OBSERVATIO.

Phthisim, contra receptam hactenus Medicorum & Scholarum opinionem, minime inter desperatos morbos, sed curabiles, habendam.

MEdici omnes, qui hucusq; de tabe scripserunt, curari illam non posse affirmant, quod autem aut nullo modo, aut difficillime curari possit, ex eo fieri affirmant, quia tabes fit ex acris & erodentis humoris in pulmonem defluxu, ex quo vlcera in pulmone fiunt: quæ quidem curari non possunt, quia pulmo propter respirationem in perpetuo motu est: vlcera vero si sanari debent, quietem requirunt, neque quæ hucusq; scripta sunt præsidia, profuisse visa vnquam sunt, neque Medicus, qui tabem curet, adhuc est inuentus, cum multos in pectore & dorso vulneratos curauerim, quibus omnino transfossus fuerat pulmo: qui omnes meis remediis sanati sunt, neque vllus, quod Dei bonitati adscribo vnquam periit. coniectura quadam ductus arbitrabar: si hi, quibus maxima sunt in pulmone vulnera, & pulmo o..nino transfossus est, & propter illius motum perpetuum tam copiose sanguis effluit, his remediis, Deo iuuante, sanantur omnes: quare & tabidi non sanabuntur, quorum vlcera in pulmone tam parua sunt? Cum hæc animo reuoluerem, atque illos sanari posse iudicarem, in vno curationem sum expertus, qui ita conualuit, & sanus euasit, vt nullus vnquam melius: & tabidi febre continua laborantes, hoc remedio conualescunt, pingues fiunt, & boni habitus, & bene colorati, vt nihil supersit expetendum. *Arcæus cap. 8. de febribus.* Curandi rationem in reliqua libri parte require.

Mulier quædam, nomine Leonora à Riccio, annis abhinc decem, cum ex copioso sanguinis sputo à pulmone (secundum omnium medicorum communem sententiam) regurgitante, diutiusque affluente, tandem in phthisin lapsa esset, pluribus insequentibus mensibus, non contabuit modo, sed continuo pus grauiter olens copiosum expuebat, cum ponderis cuiusdam sensu in parte dextra, vsque adeo, vt nullo pacto super sinistro latere quiescere potuerit. Id quod in dextra thoracis vomica pus aceruari significabat, pulmonisque dextram partem affectam, vt cuius non fracta modo vena fuerit, sed inflammationis deinceps concitatæ suppuratio facta sit, ac tandem quædam in scirrhum conuersio (vt sæpe talem pulmonis, ob infarctum pus, duritiem, in Xenodochiis publicis, per anatomen obseruauimus:) Ad vltimum igitur sui fati terminum fere producta est, & à Medicis omnibus doctissimis, qui eam curabant, recta quidem ratione motis, tanquam deplorata relicta est, ac vt certo quodam termino moritura condemnata est, scilicet pro futuro mense Septembris. Sed ecce quod à Neapoli nobis Panhormum aduenientibus, mense Iulii statim phthisica hæc iamiam deplorata oblata est, nostram opem efflagitans. Vt cuius alias à nobis plurimi morbi dextre ac salubriter curati (Deo Opt. Max. fauente) fuerint. Indeque non vigilans modo, sed per somnia quoque è manibus nostris salutem sperabat. Sed parum abfuit quin à tota sua spe frustraretur. Nos enim non in principio tantum, cum eam videremus, conformes aliis doctissimis Medicis existentes, tanquam deploratam curandi munus inuiti assumpsimus: sed multis quoque diebus atq; hebdomadis insequentibus eam vt omnino morituram visimus, omni prorsus salutis spe ablata: præsertim cum per interualla quædam, non maiora quidem duabus hebdomadis, maximam veri puris quantitatem in simul collectam (vt græce dicitur athroos) & sæpe numero quatuor librarum, pauloque minus, ac nonnunquam plus, vel admisto nonnunquam putri sanguine, per sputum eiiceret: quod deiectionis die vitam cum morte cõmutaturam timebamus. quotidie vero selibram fere puris, pituitæque, ac sæpenumero ipsi etiam corrupto sanguini admistam expuebat. Forte igitur fortuna cũ vix quamplurimis iam tentatis, no-

tis, nouum aliud effatu dignum remedium admouere illi propinareue auderemus: Ecce quendam ignauum chirurgum illi quadam affinitate coniunctum, qui casu potius, & naturali quodam instinctu motus, præter omnem rationem, quam exprimere sciret, sic dubitando ait: Mi domine excellens, an conferret ligni sancti decoctum? Idipsum vero dixit ille, tanquam solos fere morbo gallico infectos curare solitus, huius præsertim decocti potu. Cui tanquam ab omni remediorum genere lassi, & præter omnem spem existentes, respondimus: quod melius est cum spe aliqua idipsum & alia cuncta tentare, quam omnino sic desperatam mulierẽ dimittere: Nobiscum dicentes (quandoq; etiam stultus valde opportuna locutus) hac igitur monitione, tametsi dubitando facta, hortati, prætermisso quidem ruptorio, quod in dextro brachio iamiam feceramus, incepimus sancti ligni decoctum propinare. Sic ergo tempore, quo eam morituram medici omnes me priores determinarunt, perpulchram interulam mihi propriis manibus, læta & incolumis iam reddita, ex albo serico satis apposite contexuit, variisq; figuris acu depinxit, in victoriæ signum, & muneris oblationem, propter adeptam insperatam salutem. cum tamen vix per mensem huiusmodi decoctum absorbuisset. Quæ cum virgo adhuc sit, hodie iam coniugi tradenda, & ad nuptias parata est, iamque agitur fere decimus annus, quod salua est, nec amplius recidiuauit.

Deinde, vt secundam attingamus historiam, iam agitur sextus annus, quod similiter phthisicus factus Magnificus Augustinus de Vrbiña, Sanctissimæ inquisitionis officii dignissimus Capitaneus, à quibusdam è primatibus quoque medicis deploratus, & tanquam omnino moriturus condemnatus est, è cuius ore non screatus modo, sed anhelitus etiam, ipsa videlicet expiratio vsque adeo fœtidissimi, grauiterque olentissimi erant, vt vix ad ostium cameræ accedere potuissem, quin eo fœtore summopere læderer, & vsque adeo occuparer, vt omnino deliquissem, ni cito extra domum exirem, febrisque continua in hoc intensior quam in illa, & vltra habitualem, quam & hic & prædicta mulier habebant, putrida etiam, & omnis ordinis expers febris coniuncta vtrique erat. Huic igitur capitaneo, exemplo sumto à priore iam dicta muliere, ligni sancti decoctum propinauimus. & quoniam cum phthisi etiam lienem maximum habebat, summeque durum, qui lienis morbus antiquus sibi erat: Idcirco etiam huic duo ruptoria fecimus, alterum scil. in sinistro crure, alterum vero propter assiduas etiam destillationes in sinistro brachio, addita interim aeris mutatione. Misimus n. ad Montem Regalem, vbi tale decoctũ per mensem, paulove plus ebibit, tandemq; incolumis euasit, cũ tamen talẽ aeris mutationem præcepimus, non tantũ quia salubrior aer ille esset, quãtum vt eius morti non adessemus, quemadmodum medicorum mos est, desperatos ex morbis cronicis ad balnea, vel nouũ aerem trãsmittere, vt illius mortis crimen & infamiam effugerent. Sed neq; capitaneus hic, neque mulier illa vel per somnium quidem, gallici morbi suspicionem in sese vnquam habuerunt. Estq; Capitaneus nunc robustior & obesior, quam antea vnquam fuit. *Ingrassias in cons. pro fistula pectoris Illustr. Ducis Terræ nouæ.*

Pulmo cum sit viscus spermaticum, perfectam regenerationem non facile admittit, ob seminalis portionis defectum, vnde callus generatur, qui tamen à causis morbificis facile vicissim rumpitur, nisi exacta quadam diæta obseruetur. Malo confirmatiore, etiam vehementer siccantia & adstringentia non improbantur, vt Trochisci ex spodio, Rosis, Myrto, Granatis, etiam magnæ antidoti.

Vnde recentiorum obseruatione, decoctũ Guaiaci, extreme desperatos phthisicos restituisse constat: quemadmodum & pastilli Andronici, fœliciter cum Trochiscis de Camphora adhibentur.

Quo ad Cheirurgica, etsi Auicenna probet in valde fortibus venæ sectionem, quia tamen hectica est coniuncta, robusti adeo non facile fuerint: Vnde venæ sectio tantum in præseruatione locum habebit. Fonticuli vero commendantur, vbi cũ phthisi destillatio in pulmones coniungitur, retrahitur enim beneficio horum fluxio, vt callus à materia destillante non dissoluatur. *Ex disputat. Ioan. Georgii Stabelii, Heidelbergæ Anno 83. publicata: Respondente M. Samuele Macrino Goselariense Saxone.*

OBSERVATIO.

Phthisicos restitutos, quibus dimidia pulmonum pars morbo amissa.

DIcam aliquid incredibile. Sanitatem restituit Deus aliquibus Phthisicis, meo vtens ministerio, quos abunde constat vix dimidios pulmones retinuisse. Nisi tales inæquali pulmonum affectu laborauissent, quis eos sanari potuisse putet? *Erastus disp. Paracelsicarum part. 4. pag. 210.*

Curaui Phthisicos nonnullos plane desperatos, & incipientes plurimos. Summa curationis hæc est. Exhibeo ipsis decoctum ligni Guaiacini, per duos tresve menses, prius euacuato corpore, si ægroti sint cacochymi, per mannam, syrupum rosatum solutiuum, per enemata, prout necessitas expostulare videtur. In decocto aliquando macerari iubeo, saniculam, pedem leonis, sæpe pirolam, quinquefolium, & veronicam. Vini aliquid interdum concedo. Victus ratio est, vt caueant à salsis & acribus, cibi sint lenti, quales sunt neruosæ carnium partes, pedes, aures, rostra animalium bene cocta. Gelatinæ item ex his confectæ, sed sine aromatibus. Carnes comedent iuuenes, & cochleas bene coctas, testitudines nemorales, hordeum, oryzam, milium, in lacte chalibeato cocta. Ex fructibus prosunt, amygdalæ dulces, ficus, vuæ passæ, pineæ, pistachia, pyra, cydonia. Expectorantia sunto humida ex speciebus diaireos simpl. sacharo cando, & sulphure sublimato. Mane sumant de Electuario isto, paulo ante prandium, scilicet hora vna, vel altera: quod Recipit carnis perdicum coct. libr. s. limacum coctar. vnc. v. Amygdal. dulc. Pinear. Fisticor. ana vnc. j. Passul enucleat. drach. x. Boli armen. oriental. Terræ sigillat. Corall. rubr. vstor. ana drach. j. Gummi arab. Tragacanth. ana drach. j. Semin. papau. alb. drach. vij. Quatuor sem. frigid. maior. & minor. ana drach. ij. Conser. consolid. maior. vnciam j. s. Fl. hyperici M. j. In lapideo mortario & simili pistillo contundantur, & mistis add. hypocistid. drach. v. Syrup. diathamaræ, Diarrhod. abb. ana scrup. iiij. Macis drach. j. Pul. fol. sanguisorbæ, Cornu cerui vsti ana scrup. ij.

Sachar.

Sachar. rosac. tabel. lib. s. cum syrup. de consolida q. s. f. electuarium. Loco electuarii vel alternis diebus sumat de sequenti Pinocato, quod Recipit. Pulu. sanguisorbæ, fl. hyperici. Cornu cerui vsti, Corall. rub. vst. ana drach. j s. Syrup. diathamar. Diarhod. abb. ana drach. j. Macis scrup. iij. s. Amygd. dulc. vnc. j. s. Pistacior. drach. v. Pinear. vnc. ij. Tragacanth. Gummi arabic. ana q. s. Cum sachar. q. s. f. pinocatum. Aliquando dentur loco electuarii & pinocati mane drach. ij. pulu. sequentis ex syrup. de consolida, vel veronica, aut tussilagine, qui Recipit sem. papauer. alb. vnc. s. portulac. maluiæ ana drach. iij. s. Bombacis cidonior. mundat. 4. sem. frigid. maior. ana drach. iij. Gummi arabic. Tragacanth. Amyli. ana drach. ij. Cornu cerui vsti. Eboris vsti. Cicer. rub. in aq. plantag. infus. & super latere tost. ana drach. ij. s. Hypocistid. boli armen. oriental. ana drach. j. Sachar. rosac. lib. s. Penidiar. vnc. vij. Pul. misce. De hoc ipso puluere etiam vtiliter consperguntur fercula omnia, ad miraculum vsque. Si placet bibant, de ista aqua caponis, aliquando haustum vel mane, vel duabus horis ante cœnam. Recipe Carnem capi totius ex vino Cretico lotam, dempta pinguedine, & incisam, item carnem testudinis purgatam, & in austero vino, vel aqua bursæ pastoris vel plantaginis coctam, & eius loco carnem xij. cochlearum, eodem modo præparatarum ac coctarum & contusarum, his adde micæ panis pro duobus denariis in vino Cretico infusæ, Pinear. Amygd. dulc. Fisticor. ana vnc. s. Boli armen. oriental. Terræ sigillat. Rosar. rub. ana drach. iij. 4. sem. frigid. maior & minor ana drach. ij. sem. papauer. alb. drach. vij. Saniculæ, sanguisorbæ, Bursæ pastoris. Fl. hyperici, ana M. j. Tragacan. Gummi arabic. ana drach. ij. Syrup. Diathamar. Diarhod. abb. Diatrion santal. s. camphora, Macis ana drach. j. Aquæ bursæ past. sanguisorbæ, Tussilag. ana lib. s. Decocti limaciar. vel testudin. lib. ij. Puluerisanda puluerisentur, contundenda contundantur, & in balneo Mariæ s. a. destillentur. Ego puluerem in similibus affectibus semper expertus sum plurimum profuisse, cum decocto ligni, & aliis pectus extergentibus syrupis, eclegmatis, admixtis simul consolidantibus. *Thomas Erast. consil. 8. libr. 3. consil. & epist. medicinal. publicat. à Laurentio Scholzio.*

Observatio.

Ab Arabibus quoque, & superioris sæculi nonnullis, à Phthisi liberatorum, historiæ & attestationes.

Ego vidi huiusmodi vlcera pulmonis, nimis prędominari in peripneumonia, & curata fuerunt perfecta curatione; Et vidi nascituram in pulmone coadunatam spuentem sanguinem, & deinde saniem, & sanata est tamen, in puero quinq; annorum; Et confirmatus est rumor, quod quidam spuebat saniem fœtentem post sputum sanguinis, & curatus est per lac caprinum, quidam vero per Asininum. *Rasis 4. conti.*

Iam recordatus sum quod pater meus dicebat mihi, quod pater suus habebat quendam Hispanum in cura, qui patiebatur vlcera pulmonis, & extenuatus fuit in tantum, quod tota caro eius consumta fuerat, & Auus meus ipsum taliter curauit, scilicet quia cibabat eum pane bene fermentato cum oleo oliuarum, & taliter resumtus fuit, & suam recuperauit humiditatem, nec ei superuenit accidens malum, & vixit postea tam longum tempus, quod Medicus qui curabat eum, scil. Auus meus, obiit ante ipsum, & postea diu remansit in manibus patris mei, & obiit ad vltimum alia ægritudine, & non ex ista.

Et mihi similiter, quando incepi practicare, superuenit ad manus meas quidam, qui patiebatur talem ægritudinem, & iniunxi ei regimen dictum, & sic recessit tussis ab eo, & impinguatus fuit, & rediit ad operandam artem suam, & exercendum omnes operationes suas, & sic vixit postea logo tempore, ita quod fuit Epidemia in illa regione, & ipse mortuus fuit in ipsa febre acuta. *Abynzoar lib. 1. Theysir. tract. 11. cap. 2.*

Puluis Hali de Regali Dispositione, quæ prodest vlceri pulmonis, & tussi secundum ipsum; Recipit papaueris albi, drachmas decem, Gummi arab. Amili, tragaganti, ana drachmas tres, sem. portulacæ, sem. maluæ, ana drachmas quinque sem. cucurb. & melon. sem. cucum. & citrulli sem. cidoniorum mundator. ana drachmas septem spodii, succi liquiritiæ ana drachmas tres, Penidiorum ad pondus omnium, fiat puluis, dentur omni die mane drachmæ duæ, cum syr. de papauere, vel cum syr. iuiubarum. Sine dubio iste puluis est expertus & probatus, viuit Deus.

Ego tenui phthisicum verum: cuius ægritudo per annum durauerat, qui videbatur interdum partem pulmonis cum sputo eiicere, & erat ei tantus fœtor: quod nullus, nec in refectorio nec in mensa, ei audebat approximari, perfecte ei erant omnia signa phthisis: qui per me, & multos alios fuit iudicatus de proximo moriturus. Ego vero (quia amicus meus erat) posui curam super eum, cum diæta, & medicamentis, præcipue cum isto puluere, & electuario supra scripto, qui iussu Dei curatus est. In multis vero aliis quorum sputum ad fundum vasis aquæ pleni descendebat & habebant febrem continuam phthisicalem, & corporis macerationem, & alia signa phthisis, istum puluerem continuaui, & frequenter me bene reperi cum eo: reuera dictus vir vtebatur in auenato & ordeato facto cum lacte amygdalar. & sem. cucur. & superspergebat de isto pul. & mixto cum multo Zaccharo. *Valesc. de Taranta lib. 3. cap.*

Observatio.

Sacchari rosacei continuato vsu vindicati à Phthisi.

Si non timerem dici mendax, narrarem in hac intentione mirabilia, & referrem summam, qua vsa est mulier phthisica; peruenit res eius ad hoc, vt ægritudo cum ea prolongaretur adeo, donec perueniret ad mortem, & vocarentur ad ipsam qui præpararent ea, quæ morti sunt necessaria, tunc quidem frater eius surrexit ad eam, & curauit hac cura longo tempore, & reuixit, & sanata est, & impinguata est, & non est mihi possibile, vt dicam summam eius quod commedit de Zucharo rosaceo. *Auicenna lib. 3. fen. 10. tract. 5. cap. 5.*

Ex rebus mirabilis iuuamenti ad consolidationes & sanationes vlcerum pulmonis, est Zuccarum rosatum recens, super quod non præteriit annus. Aggregatur enim eo virtus abstersionis ex succo

succo rosarum, & virtus consolidationis ex parte substantiæ earum. Et nosti quod virtus abstersionis ex rosis propter antiquitatem abscinditur, quæ adhuc possidetur in recentibus. Et Galen. quidem præcepit dari Zuccarum rosatum, singulis diebus in quantitate plurima, etiam cum rebus medicinalibus cibalibus & potalibus, secundum omnem modum administrationis eius, ita quod cum pane etiam. Et vsi sunt eo post ipsum plurimi, & non est comprehensibilis ipsorum numerus, qui sanati sunt ex vsu eius, tamen prius mundificationibus præcedentibus. Falluntur enim vtentes eo à principio, dum mundificatio non præcesserit. Coartat enim in pulmone materias. Nos autem dedimus cum lacte calido non febricitantibus. *Mesues c. de Phthisi.*

Retulit Montanus, se quendam pro desperato à Medicis Veronensibus Venetias missum, phthisicum iam, & qui quotidie duas scutellas puris expueret, curasse solo vsu Zuccari rosati: sed id dedisse in maiori copia, ita vt fere nihil aliud comederet, & pharmacopolæ Veneti illi Zuccarum rosatum vendere nollent, sed cogeretur aliunde afferre. Vixit tribus annis post sanus. Sed quia mulierem pulchram habebat, in eandem recidebat ægritudinem, ex qua mortuus est post triennium. *Crato in cons. 152. Montani, edit. Basil. Anno 83.*

A Tabis affectu leuando rosaceo sacch aro sum plurimum vsus, cuius miram vim in phthisi leuanda esse, Auicenna, narrata tabidæ mulieris historia, plurimum docet. Quod & ego pluries felici successu in multis expertus sum: habet enim siccandi, & modice etiam detergendi vim, atq; etiam glutinandi, vnde mirifice pulmonum vlcera iuuat, & ex consequenti natam inde tabem curat, qua causam tabis adimit. *Valleriola lib. 5. obseru. 5.*

Quædam Phthisica, pro deplorata à Medicis relicta, vt Romæ nobis relatum est, cum ibidem agerem, sequente remedio intra duos menses sanitati restituta dicebatur: Pullum exenteratum capiebat, ac in ventre vnc. tres sacchari rosati ponebat, ac demum aqua lento igne in olla cooperta coquebat, illoque decocto supra cineres per totam noctem ollam relinquebat, mane vero ex pullo contuso cum suo iure, manens in lecto sumebat, superdormiens, quo quidem remedio sana euasit. *Pet. Forestus lib. 16. obseru. 58.*

OBSERVATIO.

Remedia ad Phthisim nobiliora, alia.

IN pectoris & pulmonum vitiis, post vniuersalia, & aquas pectorales abstersiuas, vlcus mundificantes, pro vltimo & secreto remedio habuit Ludouicus de Leonibus aquam destillationis hederæ terrestris, per quatuordecim dies potam, cum sacchari rosati veteris quotidiano vsu *Langius lib. 3. de aquis pectoral. pag. 867.* Syrupus de Hedera terrestri simplex. Recipe aquæ vel succi depurati hederæ terrestris, libram semis, sacchari fini, vncias quatuor semis, decoquantur ad spissitudinem syrupi. Detur in exulceratione pulmonis, cum conserua rosarum, vt nosti. *Idem lib. 3. pag. 892.*

In Phthisi præterea tanquam singulare medicamentum à recentiorib. vnice commendatur Veronica, quæ Germanis haud dubie ob mirificam sanandi vlcera & vulnera facultatẽ Grundtheil nuncupatur. Vnde in febribus, potissimum vero in pulmonis exulcerationibus laudatur.

Hinc & alia adiicimus, quæ pulmonem quoque roborare dicuntur, qualia sunt, pulmo Vulpinus arte præparatus, qui drachmarum duarum pondere, cum syr. myrtillorum, vel aq. Veronicæ, exhibetur. Bolus Armenus, quo in Phthisi sublimior seu excelsior medicina non est Serapioni, si indies cum vino ab ægro assumatur.

Recentiores Pulmonariam quandam non vulgarem describunt, quam in vitiis pulmonum, potissimum autem eorundem exulcerationibus mirifice commendant. Et testantur sese mirabili successu, quemadmodum etiam in sanguinis reiectione, eam exhibuisse. Decoquunt ad medias, decoctum, addito saccharo, potandum præbent. Vel succus ex ea exprimitur, qui serapii modo cum saccharo paratur: præstant hæc omnia, herba ipsa, flores, quoquomodo à tabe affectis summantur, decocta. *Georgius Hamberger in disputat. de Phtoe. Thes. 73. 74. 75.*

Botrys, Italis Patientia. In Misnia vocant Lungenkraut. Nam ad pulmones male affectos mandunt herbam, & cum pauco vino deglutiunt. Cum melle inde fit Electuarium, ad vitia Pulmonum. *Ioach. Camer. in Horto.*

Ros solis, ad salsæ pituitæ decubitus in pulmones, (quorum vlcera & tabem sanat) nulli secunda: tusa vna cum salis nigri grumis, cutem rumpit admota. Fuluus aureusque limpidus ros, qui destillatus ex foliis & flosculis, bibitur ad eadem. *Petrus Pe-[illegible].* Non possunt sibi practici persuadere, longa experientia & vsu edocti, vim causticam Roridæ solis, phthisicis & tabidis esse nocuam, & certe non alia ratione in corpora agere putant, quam Scylla, Pancratium, Cæpæ, Allia, Ruta, Sinapi, Eruca, Dracunculi radix, & huiusmodi acria, quæ extrinsecus admota, vrere, & exulcerare solent, assumta vero, interiora minime arrodunt, sed ad viscida, pituitosa, putridaue excrementa, (quibus Phthisici aliquando suffocantur) extenuanda, incidenda, à putredine arcenda, & exiccanda vlcera, caloremque natiuum, inde obrutum, & animi vigorem excitandum faciunt. Corrigunt enim prouentum & saburram crassorum, viscidorum, & putridorum humorum. Quamplurima hodie esitantur, quæ admota, ex alto diuellunt, & trahunt, etiamque crustas inurunt. Sic Ros solis senum spiritus vegetat, crassos & lentos humores concoquendo, incidendo, attenuando, atque abstergendo educit. *Lobelius.*

Ros solis, plantula elegantissima, mercuriali æthereo fluore glutinoso roscida, tum alibi, cum vero in Hagenoensi agro (cui R. P. pro tempore medicinam fecimus) haut procul vrbe, loco muscoso vliginoso annuatim circa Iunium mensem prouenit: quæ ob sal balsamiti cum vnice confert pulmonibus, contra Dodonæi Medici Cæsarei sententiam. Destillatione sal rubicundus acris volatilis prima statim eleuatione in alembicum sublimatur: in quo vis est potior. Aqua perinde visu grata, colore fuluo aureoque (auri liquorem dissolutum iurares) elicitur. *Filius Schenckii, huius operis recognitor.*

Quidam, cui ossa præ macie crepitabant, vt postea le-

ea lecto, decumbere coactus fuerit, per singulos dies, is quoque à Medicis pro deplorato habitus, duo oua recentia igne aduerso assabat in foco calido tantum, vt albumina vix calescerent, albuminibus reiectis, vitella in scutella ponens, addebat pulueris sulphuris viui, ad fabæ quantitatem maiusculæ, saccharo cando asperso eadem mensura, & salis momento: quæ simul mixta cum vitellis ouorum capiebat hora vna ante cibos alios, & desuper bibebat vini optimi dulcis, cyathum vnum, modo sumebat aquam roris solis, vna cum vitellis ouorum. Interim & pro tussi vtebatur syrup. de liq. viol. diatrag. frig. eclegmatis modo; interim & aliis confectionibus destillationem inhibentibus. Idem destillabat limaces teneros, ante ortum solis in vinetis collectos, cuius & cochlear cum duobus vitellis ouorum subinde capiebat, ita vt macie consumtus, pinguis paucis mensibus euaserit, & præter spem quoque sanus factus sit. *Forestus obser. 58. lib. 16.*

Oleum, ac potius aqua sulphuris, confert vlceribus pulmonis, cum minus lædere videatur, ac potius magis iuuare, quam oleum Calcanthi, quod acerbi nonnihil habet. Itaque tabidis, qui pulmonis laborant vlcere, ad guttas decem, cum Zulapii violacei. vnc. j. aut alterius potulentæ rei, quæ pectori amica sit, frigidiore cœlo præbetur, admirabili successu, quod & plærique vetustiores tradiderunt, & nuper *Horatius Augenius*, Medicus ætatis nostræ eruditissimus, libro suo sane quam docto, *de modo præcauendæ pestilentiæ*, testatur, quem mihi librum, Vincentius Carrarius Rauennas Iurisconsultus, Tolentinatium Prætor, dono dedit. Ego quoq; vt nouissima referam, vidi anno 1579. mense Martio, Rauennæ, in nobili iuuene, qui iam copiosa destillatione & empyemate laborans, deploratus habebatur, ipsiusque pulmonis substantiæ nonnihil sputo reiecerat, cuius testes adhuc multi supersunt, vsu autem huius aquæ, ope Diuina conualuit, & nunc viuit incolumis & valida iuuentute. *Hier. Rubeus lib. de destillatione sect. 2. cap. 24.*

Balsamum terræ vel sulphuris, spagyrica enchyrisi exacta paratum, pulmonum deploratissimis morbis præcipuo auxilio est: nec habet pulmo hac medicina excellentiorem Mumiam. *Schenckii filius, Ioannes Georgius: Medicus.*

Costæ herbæ in Italia, alibi Ingrassia di porci, singularis vsus in Phthisi, vnde conseruam, syrupum, puluerem ex illa exhibent, in Misnia & alibi. Item quæ fercula inde parantur. Aliam hoc nomine in suo de stirpibus opere proponit Cæsalpinus, nimirum, quam Matthiolus Pseudocostum vocat. *Ioach. Camerarius in Horto.*

OBSERVATIO.

Vlcere pulmonum phthisicus effectus, curatur magna cura.

PRVDENTISSIMVS vir Ioannes Icardus, homo probitate singulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten Canonicus, in graue sanguinis sputum, rupto in pulmone vase, incidit, magna sanguinis feruentissimi, acuti, & biliosi eiecta per os copia, valida comitante tussi: à sanguinis sputo, exulcerato pulmone, phthisicus fit, & suppuratus, cum febre molesta, & corporis tabitudine. Curatur integre, summa ac diligenti adhibita cura. *Valleriola lib. 5. obseru. 6.*

OBSERVATIO.

De pulmonum vlcere, præcedente sanguinis sputo, indeque tabe consecuta, & purulento sputo multo: à quo affectu nobilis mulier curata.

NOBILIS Gabriela Delessia, Ioannis Nicolai, Iurisperiti, viri celeberrimi, vxor, ex pulmonum vlcere in tabem deducta, multo sanguinis sputo præcedente, subsequente vero puris sputo, præter omnium expectationem, magna adhibita cura, integre liberatur, superstesque & incolumis nunc Dei gratia & viuit & valet. *Idem libr. 2. obseruat. 3.*

OBSERVATIO.

Ex tabe sanata, sola sanguinis missione.

ANNO integro remorantibus menstruis, mulier ad summam deducta est maciem: & venæ eius ob nimiam plenitudinem nigriores factæ, admodum extendebantur. Cumque nullum cibi genus desideraret, consequens fuit, vt totum tabesceret corpus. Quare præsentaneum auxilium iudicauimus sanguinem mittere: qui cum primo die nigrior exisset, iubeo & altero idipsum fieri. Quo longe clariore emanante, factum est, vt profluentibus dein mensibus, mulier, quæ per annum macie & tabe afficiebatur, idoneis tandem medicamentis resumptis, ad pristinam facile redierit valetudinem. *Beniuenius cap. 44. de Abditis.* Non raro accidit virginibus viro maturis, vt suppressis aliquanto tempore mensium purgationibus, respiratio reddatur difficilior: cor ex leui occasione palpitet: ventriculus cibum auersetur: & facies corpusque albido colore palleat. Nam quod *Galenus libr. contra Erasistratios Romæ agentes*, de muliercula scribit, cui purgatio menstrua quatuor fuerit mensibus suppressa, quæ faciem habebat rubicundam, inter rarissime contingentia numerari potest: frequentissime etenim pallentes sunt. Hoc autem modo sese habentibus virginibus, corpora earum non nutriri, ac contabescere, vt à ratione haud alienum, si ex hac occasione extenuatas, sanguinis missione restitui, rationi consentaneum. Sanguinis enim detractioni, menstrua succedit purgatio: hanc vero sanitas sequitur. *Dodonæus annotat. ad cap. citatum.*

OBSERVATIO.

De phthisi ad sanguinis reiectionem è pulmonibus secuta, eademq; curata, cum ægra tota tabefacta, moritura speraretur.

NOBILIS Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria, Patritii Arelatensis, generosa vxor, phthisi ad sanguinis reiectionem subsecuta, pulmonibusq; vlcere affectis, tota tabefacta, maxima cura, ingentiq; labore, integre sanitati, è mortis faucibus erepta, restituitur. *Valleriola lib. 3. obseru. 6.*

OBSERVATIO.

Mulier ex pleuritide suppurata, tabida facta, lactis vsu potissimum curatur.

ANdrina, Antonii Bossicaudii, ciuis Arelatensis vxor, ex pleuritide suppurata, tabida effecta, lactis

lactis vsu potissimum curatur intra mensem, aut paulo amplius. *Idem lib. 5. obseru. 5.*

OBSERVATIO.

A febre Phtisi correptus, Diæta ex ouis & pullis columborum & cancrorum Peruanorum constituta, conualuit.

NOBILIS quidam vir ex Continenti rediens, mihi affirmauit, post diuturnas febres continuas istic in Phthisim incidisse; ac postquam ex quorundam consilio ad paruas quasdam inter Diuitem Portum, & Margaretham, Insulas, ablegatus fuisset, in quibus plurimi nascantur, omnium optimi cancri, (solis enim ouis, quæ columbæ ponunt, & earum recens exclusis pullis vescuntur) quos duntaxat coctos ederet, post aliquantulum temporis, quo ista victus ratione vsus fuisset, optime conualuisse: tametsi ante nihil illi psittacorum esus, qui ad hunc morbum commendatur, profuisset. Cancros porro phthisicis valde vtiles esse Auenzoar asserit, non manifesta aliqua qualitate, sed propria quadam & abdita causa. *Nicol. Monardis libr. 3. de medicamentis ex nouo orbe delatis, circa finem.*

OBSERVATIO.

Mulier ex causa in tabitudinem deducta, vsu lactis asinini, & inunctione dorsum humectante, curatur.

MARIA, Ioannis Icardi vxor honestissima, continenti febre ardente correpta, cum grauissimis symtomatis, & delirio longo contabescens, ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur post diutinum tempus. *Valleriola lib. 6. obseru. 9.*

OBSERVATIO.

Cauterio, etiam actu Phthisici, seruati plures.

REVELLATVR Catarrhus ad cutis capitis superficiem, sicut fecit *Galenus in illa nobili Romana 5. method.* hoc medicamento securo & tuto. Cantharid. abscissis alis & capitibus drach. j. Caricar. pinguium num j. Fermenti parum, cum aceto scillitico f. pasta. & mane, abraso capite, super sutura coronali imponatur, dimittatur per horas octo, vbi excitauerit vesicam, acu rumpatur, & locus inungatur butyro, superimposito folio caulis supra cineres calefacto, mane & vesperi, ne fiat vnio partium. Si hoc non suffecerit, fiat cauterium actuale, in sutura coronali, circa initium Maij, capillis abrasis, & locus atramento notatus, candente ferro vratur vsque ad pericranicum, & statim imponatur stuppa infusa in albumine oui, cum aqua rosarum, & aceto. Deinde ad octo horas imponatur butyrum contusum, cum folio caulis, & sic mane & vesperi locus emplastretur, donec decidat Eschara, quo facto, imponatur in foramen granum ciceris, & supra folium hederæ, sicque diu detineatur locus apertus. Hoc enim remedio, multos actu phthisicos, pristinæ sanitati restitui. Etsi autem videri possit abominandum medicamentum, tamen tutissimum est, & sine aliqua noxa adhibetur, cum quo etiam plurimos catarrhos ad thoracem delabentes, compescui. *Helidæus de Paduanis, consil. 7. lib. 3. consil. & epist. per Laur. Scholzium publicatarum.*

OBSERVATIO.

De curatione phthoe falsa.

BArtholomæum Marcianum, cum falso existimaretur phthoe laborare, atque ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus sanaui, morbi intellecta sede. *Cardanus Dignot. admirand. num. 3.*

DE ALIIS PVLMONVM MORBIS.

OBSERVATIO.

Pulmonis morbi rari alij.

SPVTVM medium inter flauum & pallidum: biliosum nulla acredine infectum: inde auctum: Post febricula superuenit, inde sputum purulentum: demum etiam sanguinem eiiciunt, & obeunt. Alii ex tussi, lentoq; sputo, ac exiguo, frusta grandini similia expuunt, & tandem post aliquot annos moriuntur. Quibusdam maxima diuersitas in pulsu non solum systematica, sed in vna pulsatione tantum & absq; febre & spirandi difficultate oboritur: vt Antipatro Medico: durauitq; per sex menses: quod glutinoso humore, aut tuberculo crudo leuis arteria magna occuparetur, post difficultas spirandi leuis inuasit, accedente cordis palpitatione. Et post xv. dies, oborta maxima difficultate spirandi, obiit. Hæc *Galenus*.

At nobis contingit vt in filio Gadii dissecto, cum vt phthisicus haberetur: siquidem & tabidus & cum maxima tussi, & febre lenta obierat: in eo tamen nullum vlcus in pulmone fuit, sed in eius superficie tubercula quinque, ni fallor, saniosa, & portio liuida, fusca, velut igne exusta: & in iecore alia tubernacula illis similia.

Alius puer ex Casalium familia, cum ob opes magnas de veneno suspicio esset, dissectus, habuit pulmonem exesum cum sanie alba, cruda mista, aquæ multæ, perierat in quatuordecim diebus ex febre. Symptomata non scio, quia non adfui curationi, constat tam longo morbo absumptum, vt existimaretur (sed falso) obiisse ex recidiua. *Card. part. 3. num. 67. lib. de caus. sign. ac loc. morb.*

OBSERVATIO.

Pulmonum ex marcore senili tabes.

IOAN. Hartungus, vir Græcæ & Latinæ linguæ doctissimus, Philosophiæ, Matheseos, Historiarum Philologiæ, adeoque omnis elegantis doctrinæ callentissimus: Pietate, Sapientia, Prudentia, & Humanitate singulari clarus: circa annum Domini 1548. Præceptor meus obseruantissimus, atque annis aliquot post, etiam amica, iucunda, eruditaque conuersatione frequenti, mihi coniunctissimus. Cum ætatis suæ annum septuagesimum quintum attigisset, ægrotare cœpit. Cæterum, cum Medicorum, qui tum ipsius valetudinis causa, in consilium adhibiti fuerant, sententiæ pro more plurimum variarent: ego quoq; iussus, meam hisce verbis proposui. Cum nulla obstructionis, intemperiei, multo minus scyrrhi Epatis signa apparerent, œdematosum ipsius crurum tumorem, non Epatis, sed pulmonis potius occasione, euenisse, quasi certum me habere. Siquidem eruditis & exercitatis Medicis satis consta-

constaret, pulmonum vitio Tabem accidere posse, quam nec præcesserit, nec consecutum sit sanguinis sputum, aut purulenta excreatio, etiam extra omnē pulmonis exulcerationem. Pedes autem intumescere tabidis nonnullis, etiāsi vomica pulmones non afficiantur, vt rarum non esset, ita autorum obseruatione constare, idque me in artis operibus non semel obseruasse. Accidere vero cum primis his, quibus extra septici aut catæretici veneni suspicionem, pulmones natura infirmi, molles, tenelli, ætate etiam, & diuturna tussi, atque excreatione, vitiari solent. Atque hæc pulmonem, non Epar, in vitio esse, declarare. Etsi non negem, morbi progressu fieri posse, vt tandem Epar in consensum trahatur. Vitalia autem laborare citra febrem, & dolores ex Diaphragmatis & Abdominis musculorum in elidendis crassis excreationibus, munere & imbecillitate videri. Hinc neque sitim ægrum infestare, neque tumores aut punctiones circa Epatis regionem obseruari. Quin potius partes, quæ abdomine continerentur, & à costis ad pudenda vsque pertinerent, ita absumtas concidisse, vt spinæ affixæ viderentur. Apparere autem vniuersum hunc affectum, marcori, qui senilem habitum inuadit, quam similimum, si non ipsissimus esset. Quem consumtio musculosarum partium, & virium exolutio excepisset. Pulmoni itaq; resiccato, quoq; modo, non curationis perfectæ, cuius in angusto spes esset, sed vitæ protogandæ causa, prospiciendum: idque humectantibus pneumonicis, analepticis, tonoticisque, partim occultis, partim manifestis viribus & qualitatibus, secundum gradum vix excedentibus, quæq; inter medicamenta & alimenta ambigerent, iuuare possint. Ab hac consultatione, cum aliquot hebdomadibus inde superuixisset, annorum & vitæ huius satur, fidei autem & spei æternæ gloriæ plenus; placide in Domino decessit, magno sui apud viros doctos desiderio relicto. Obiit anno 1579. Iunii 16. die. *Schenckius.*

TVMORES ET APOSTEMATA *pulmonum.*

OBSERVATIO.

Nouus morbus, quo pulmones sanguine nigerrimo, & sanie multa repleti: citra propriam eorundem suppurationem, animaduersi.

NVper, cum in tertia die primum Comitem Aloisium Gonzagam inuisissem, statim dixi astātibus, cum suprema illi pararent, alios aduocarent, medicos, ante septimum diem obiturum à morbi initio, laborare specie quadam abscessus in pulmone. Tum mulier recte inquam in hoc vt reor, nam sanguinem tussiendo expuit: compererat enim me solum pulsum explorasse. Dicam autem qua via id cognouerim. Erat ei pulsus omni inæqualitatis genere perturbatus, plurimumque in singulis differentiis variabat, ordo omnino nullus, nullus dolor in pectore præcesserat, nulla difficultas spirandi aderat, vnde etiam si delirasset, non potuit abscessus esse in pectore, ob doloris defectum, nec in pulmone, quod spirandi difficultate caret. At in pulmone tamen morbus erat magnus, non enim sine illius affectu & in compositione, tanta pulsus diuersitas cōflari potuisset: aduocantur medici, statuūt vt sanguis mittatur, quod vt è re erat, ita ad accelerandum aliquanto plus mortem (quod & prædixi) faciebat. Periit igitur in medio quintæ diei, alioqui ad finem sextæ suffecturis viribus. Hæc fuit pdictio ex prima visitatione, & solius pulsus ratione tuto euulgata: de qua omnes qui interfuerant admirati sunt. Dissecuimus etiam corpus, vt an recte de abscessu sensissem viderēt. Inuentus est nouus morbus, pulmones sanguine nigerrimo, liquido, tum exquisita sanie, ac multa, toti redundabant, citra tamen propriam aliquam suppurationem. *Cardanus Art. Curand. paruæ propriæ pag. 294. & sequentibus.*

OBSERVATIO.

Pulmonum corruptorum & nigricantium, in quadragenario, ardentissima febre laborante, symptomata.

QVadragenarius febre ardentissima correptus, doluit etiam à latere. Detractus mediocriter sanguis ad vascula duo. Perseuerant omnia, neq; cedit dolor remediis. Sexto die detractus iterum sanguis ad duo vascula, putris & corruptus. Sudor septimo leuis, tenuis, & tantum in capite, & thorace. Nihilo melius habuit. Deliria nocturna, æstus & inquietudo magna, vrinæ turbidæ, sudauit nono & vndecimo, nihilo leuata febre. Decimo leuius habere visus est, nocte eadem paritur. Vndecimo vrinę subsident, sed diuulso & nigro sedimento. Sudat vt prius. Pulsus perpetuo frequens & magnus, cū pauca inæqualitate. Iam tendines manuum, sine manifesto membri motu, reuelli sentiuntur. Vrinæ bene coloratæ & corporatæ, cum sedimento nigro. Decimotertio floccos colligit manibus, reuelluntur digiti, deliriū fere perpetuum. Decimoquarto media nocte mortuus est. Pulmonibus corruptis & nigricantibus inuentus est. *Hollerius libell. proprio, obs. 13.*

OBSERVATIO.

Pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars membranæ succingentis & costarum: nunquam pus expuerat, neque sanguinem: ante triennium pleuriticus.

QVinquagenarius, longo corpore & collo, satis opportunus tabi, tussicula, flatibus, pituita, tres annos laborauit. Audiebatur quasi aqua fluctuans ad diaphragma & ventrem. Alii vitium lienis causabantur. Purgationibus, decocto guaiaci, & aliis vexatus, nihilo melius habuit. Subtabidus, male coloratus. Tandem decretum est, desperantibus medicis & ægro, vt aperiretur thorax, primum cauterio potentiali, deinde cultello. Nam propius admota aure, intelleximus materiam diaphragmati insidere, non esse in ventre. Itaque inter quartam & quintam vertebram aperta via est, monitis ægri amicis, quantum periculi immineret, ægro quoque monito, & id postulante. Effluxit pus multum, crudum. Quinque post diebus mortuus est. Dissecto ægro, inuentus pulmo aridus, scirrhis plenus, syderata pars membranæ succingentis & costarum. Venter inferior integer. Nunquam pus expuerat, neque sanguinem. Laborauerat longo ante tempore, vt fere triennio, pleuritide. *Hollerius libello proprio, obseruat. 16.*

OBSERVATIO.

Steatomata & atheromata in pulmone.

TVm in pulmonibus, tum in iecore ipso Steatomata comperi, nec non Atheromata. *Columbus lib.15. Anatom.*

OBSERVATIO.

Cancrenosus pulmo.

INterdum, (quod nos eo ipso die, quo hæc scribebamus, in pulmonico, repentina morte abrepto, vidimus) pars superior in cancrum abit, atque ad iuguli superiorem partem trahitur, vt sub alis lateat, vnde compressa aspera arteria, stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia & interceptione meatus, in quo refractus & agitatus humor aliquis, in gutture feruet. *Iacotinus Comment. 1. lib. 5. sect. 2. Aph. 67. Coac. Hippocr.*

OBSERVATIO.

Pulmo putridus & saniosus, sinistri lateris membranis valide adnatus, cum aliis symptomatis, in sacratiss. Imper. Diuo Ferdinando visus.

IN renibus Ferdinandi Imperatoris defuncti, calculos multos compererunt medici, sicut & in vesica: & dum viueret, interdũ supra triginta, sine dolore vllo cum ardore exiguo emingebat. Nõ tamen hoc morbo consumtus obiit, sed maioribus causis. nam dum medici postridie à morte, intestina atque viscera eximerent, omentum aliqua ex parte corruptum, ac sine omni adipe, sicut & intestina & stomachum deprehenderunt: & pulmonem magna ex parte putridum, ac grauiter fœtentem, cum pituita & sanie, ita membranis pectoris in sinistro latere adhærente, vt difficulter auelli possent. *Gesnerus cap. 12. Fossilium.*

OBSERVATIO.

Francisci Galliarum Regis, huius nominis primi, cadaueris dissectio: in quo præter multiplices nutritionis & generationis instrumentorum corruptiones: pulmo putris, dextra parte costis circa spinam pertinaciter adnatus visus est, cuius sectione virosa sanies effluxit.

ANno M.D.XLVI. Calend. April. mane ad septimam, facta est dissectio corporis Christianiss. Regis Francisci, huius nominis primi. Præfuerunt medici, Ioannes Vatadeus, Natalis Ramololus, Ioannes Capella, Valeranus Eua, Laurentius Glabius, Ioannes Hordeius, Martinus Acakia: Administrarunt chirurgi: Ioannes Verreiet, Adrianus Rabellier, Nicolaus Lauerus, Ioannes Bessart. Secto abdomine, omentum ruptum ad pubem, & ad ventriculum sese exhibuit: sicut intestina sua, veluti velamine ablato, nuda spectarentur. Sed qua parte duodeno & piloro incumbebat, nigroris speciem & corruptelam referebat. Duodenum putre, purulentum. Ventriculus inferiore tunica, ruborem cum nigrore, mixtum repræsentans humorem atrum, maiore etiam, quam pro ratione adsumptorum copia, continebat. Gula vlcerata saniem subruffam eructans. Putris pulmo, dextra parte costis ad spinam sic pertinaciter hærebat, vt inde sine dilaceratione diuelli non potuerit. Qua parte sectione facta, virosa sanies effluxit. Cor & iecur, ren sinister, plane illæsa. Lien non admodũ insigniter affectus. Ren dexter vltima parte pure scatens, à quo exortum vas seminarium exemtum, colluuiem in partes adiacentes effuderat, sic vt illis omnibus insignes corruptelæ apparerent. In collo vesicæ, vlcus latum, multo pure refertũ. Sub pube dextra, omnia purulenta, & ipsa substãtia gangrænosa. Scrotum, parastatæ, & partes omnes testes ambientes, simile vitium contraxerãt. Animæ rationalis sedes integerrima. Tam variorum affectuum, tam diuersos locos obsidentium, certæ cum sint causæ, nullam tamen ad generationis primordia referendam esse, aut in posteros transire posse, affirmare non dubitamus. *Ex communicat. CL. V. Ioan. Cosmæ Hultzachii.*

VVLNERA PVLMONVM.

OBSERVATIO.

Pulmonum fibræ, per abscessus & vulnera ablata.

ROlandus Parmensis *lib. 3. suæ pract. cap. 25. ac Theodoricus lib. 2. cap. 17.* affirmant, Vgonem Bononiæ pulmonis fibram vulneratã sanitati restituisse, postquam exierit, & eam resecasset. Hoc etiam fecisse confitetur, egregius nostræ ætatis, ac huius inclytæ ciuitatis Venetiarum Chirurgus, Franciscus Strata de Burano, eius Socerum, nec mirum est: nam præclari medici antiqui, dum affecta membra, quæ mortis magnum afferunt periculum, enumerassent, nullum quidem verbum de pulmone fecerunt: asseuerant tamẽ, quod si pulmo medius fuerit sectus, aut vulnus amplum, aut inflammatione affectum, qui sic afflicti sunt; de necessitate moriuntur. *Andr. à Cruce lib. 4. chirurg. sect. 1. c. 4.*

Vidi quibus pulmonum fibræ tum per abscessus, tum per vulnera sint ablatę & tamen viuunt, vnamque in rebus desperatissimis diuinę bonitatis & fortitudinis gloriam profitentur. *Gemma. lib. 1. Cosmocrit. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Pulmo ex vulnere putrefactus in tantum, vt cor nudum consiceretur.

IN vulnerato decumbente in Nosocomio, & in altero vulnerato antea in eodem Nosocomio, qui vltra annum cum dimidio ibidem decubuerat, in sectione ipsa tota substantia pulmonis adeo cum pure longo tempore excreta videbatur, vt cor denudatum, sine pulmone (dictu mirum) spectaretur. *Petrus Forestus, Scholio ad obseruat. 37. lib. 2.*

OBSERVATIO.

Pulmones vulnerati, transfossi, & præsecti, curati.

CLamauerunt & clamant medici, vulneratum pulmonem non posse curari. Motum enim cõtinuum cũ humorositate assidua curationi vulneris asserunt obuiare: ꝙ quidem verum est, vbi vulneris superfluitas sufficiẽter expelli nõ potest, aliter enim falsum est ꝙ dicunt. Nã si cum extrinseco vulnere ipsum vulnerari contingat: sic conuenienter pulmo mundatur, & optime cõsolidatur. Quod quidẽ ego Rolan-

Rolandus Parmensis gratia fauente diuina expertus sum operando, vocatus enim ad quendam Bononiensem quinto vel sexto die vulnerationis, inueni pulmonis partẽ exiuisse exterius inter costas: & nimio spirituum & humorum concursu facta fuerat tanta partis illius inflatio, ꝙ intromitti nequibat, costarum etenim constrictione nutrimentum retinebatur interius, vnde exteriora mortificata fuerãt: & vermes etiam intra se continebant. Cõuocati ergo peritiores chirurgici Bononienses, eum pro mortuo reliquerunt. Ego autem ipsius & amicorum suorum precibus condescendens: & ab Episcopo venia impetrata, & tam ab ipso, quam à domino suo: & illorum amicioribus securitate obtenta. xxx. fere rogantibus atque astantibus, cutim circa vulnus pro latitudine vnguis minoris digiti circumcidi: deinde prope circumcisionem totum exteriorem abscidi pulmonem. Loco igitur abscissionis sanguine circumcisæ cutis confortato: & tam puluere rubeo & aliis adiutoriis frequẽter procurato, consolidatum est Dei gratia vulnus: & sanatus est ille. post multum vero temporis cũ domino suo Gerardo Rolandini Ierosolimam adiuit. & inde iam dudum regressus, sanus atq; incolumis viuit. Si autem quæsieris qualiter egissem si à principio vocatus fuissem: respondeo, quod elargato vulnere caute cum cuneo intromisso: & postea erecto, segregando costas ad inuicem: pulmonem prius calefactum cum gallo vel gallina scissa à tergo intromisissem: & vulnus tenuissem apertum vsque ad mundificationem perfectam. Sed obiicies, nõne melius erat vulnus tantummodo elargari & confortari nutrimento: & ab intrinsecis veniente: & sic tandem sine abscissione intromitti? Non: quia mortificato exterius membro, cum sua natura non, fieret nutrimenti attractio: nec per tertiam digestionem eius incorporatio. Amplius si interrogaueris, qualiter ille homo sine pulmone viuere possit? Dico quod particula quæ remansit interius augmentata est, ab ipsa natura totius mẽbri accipiens nutrimẽtum, vel forsitan ipsa natura pennulas alias conceauit; quod in membro molli facile fit: & propinquitate caloris cordis: cui necessarium erat membrum. *Rolandus chirurg. lib 3. c. 25.*

OBSERVATIO.

Pulmonibus inflatis ex vulnere, seruati.

PVlmonibus vidi inflatos sanatos: inflatos etiam mortuos, quare vulnera pulmonis ex æquo se habent. *Fallop. de vulneribus, cap. 12.*

DE PERICARDIO ET CORDE.

OBSERVATIO.

Historia pueri persanati, cui os pectoris excisum, & cor aliquandiu nudum apparuit: nam inuolucrum eius computruerat.

ICtus puer (Maruli Mymographi) in pectore, in palæstra, neglectus primum est, deinde parum probe curatus. Post menses quatuor, pus in parte percussa apparuit, hoc auferre cogitans medicus, puerum incidit, & vt putabat, subito ad cicatricem vulnus perduxit, postea rursus inflammatio oborta est, mox quoq; abscessus, iterum sectus puer est, nec amplius cicatrix obduci potuit. Quapropter herus ipsius, pluribus medicis conuocatis, inter quos ego quoque eram, deliberare super curatione pueri iussit. Cum autem sideratio, quam Græci Sphacelon appellant, pectoris affectus videretur omnibus, appareret autem & cordis à sinistra eius parte motus, nemo affectum os excindere audebat, quippe arbitrabantur thoracis perforationem necessario futuram. Ego autem citra perforationẽ, vt medici quoq; appellant, adhibitam, pollicitus sum me excisurum. De absoluta vero curatione nihil promisi, cum incertum esset, num aliquid ex iis, quæ pectori subiacent, fuerit affectum. Itaque regione detecta, amplius nihil in pectore læsum apparuit, quam quod ab initio statim videbamus, quare etiam confidentius ad manus operationem venire sum ausus. Cum iam fines, quibus arteriæ & venę subhærescũt, vtrinque illæsi occurrissent, affectumque os ab eo potissimum loco excidissem, in quo talis pericardii vertex consistit, cumq; nudum cor appareret, quippe inuolucrum eius computruerat, ob hoc quidem haud bonam statim spem habebam. Attamen in totum breui temporis spacio persanatus est. Quod nõ accidisset, si nemo affectum os abscindere ausus fuisset, nemo autem tentasset, nisi in administrationibus anatomicis præexercitatus. *Galenus lib. 7. c. 13. administ. Anatom.* Eandem historiam *idem Galen.* videtur *lib. 1. cap. 5. de Plac. Hipp. & Plat.* repetere *Rhases* itẽ *in continente, & ex eodem Auicenna lib. 4. fen. 4. tract. 3. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Cordis parte patefacta, curatus.

INciso abscessu, qui supra septimam vertebram, innatum longo temporis interuallo sinum fecerat, intimamq; membranam sua sanie prorsus eroserat, minima ipsius cordis pars oculis cernentium patefacta est. Verum cum hominem summa & diligentia & sollicitudine curaremus, in pristinam redactus est sanitatem. *Beniuenius c. 42. De abditis.*

OBSERVATIO.

Ictus in cordis tunica, conualuit.

EX nobili familia nati fratres, eadem etiam cohabitantes domo, atque eodem victu viuentes, dum inter cœnandum orta, vt fit, inter eos lite, alter alterum gladio, quo in mensa vteretur, in ipsius cordis sede percussisset, plurimusq; ex vulnere sanguis efferreretur, languescunt illico venæ, pallet facies, sudor frigidus toto corpore manat, arteriæ non eleuantur, omniaque demum mortis signa apparent. Verum, ne nihil omnino agerem, iubeo hominem his rebus foueri, quibus cordis vires refici possint, cumq; æger vsque ad mediam noctem eodem sese habitu haberet, & de eius potius funere, quam de vita cogitaretur, cœpit paulatim spiritus reuerti. Quare, sumpta spe, curam prosequor, donec aliis atque item aliis præsidiis vsus hominem tandem, Deo adiuuante, ad pristinam sanitatem reduco: ex quo plane cognouimus, non ictum cor, vt putabamus, sed eius tantum tunicam leuiter fuisse perstrictam. *Idem cap. 65. De Abditis.*

OBSERVATIO.

Pericardii pars ablata.

IN Antonio Algiate ablatam partem pericardii vidimus: & sanatus est, sed suspiria alta ducebat, nec multis

multis annis superuixit: functio tamen cum ignobilis sit, mortem non necessario infert. Quatuor enim modis membra sauciata mortem inferunt, vel necessitate officii, vt pulmo: vel præstantia naturæ, vt cor: vel sanguinis profluuio, vt iecur, arteriæ magnæ, & venæ: vel symptomatum prauitate, vt neruosa, ventriculus, vesica. Nam quod insanabilia sint, ridiculum est dicere lethalia: ossa enim & cartilagines & ligamenta sic vulnerata, mortem inferrent. Pericardium ergo non per se lethale est, sed quia vulnerari non potest, quin multa alia membra nobilia lædantur. *Cardanus comment. ad aphor. 18. libr. 6. Aphoris. Hipp.*

OBSERVATIO.

Pericardio destitutus.

DIscipulum in Romana Academia mortuum secui; (aderat excellens medicus Alexāder Traianus Petronius à ciuitate Castellana, acris iudicii vir) huic misero iuueni pericardium deerat, itaque subinde in syncopen incidebat, subinde mortuo similis conspiciebatur, quo genere morbi exanimatus est. *Columbus lib. 15. Anatom.*

OBSERVATIO.

De aqua intra pericardium contenta, recentiorum animaduersiones.

AN hominibus secundum naturam habentibus, inuolucrum cordis aquam contineat, quam serosi humoris modo in ipsius cauitate inter dissecandum repositam obseruamus, mihi non admodum perspectum est. Quamuis nullam sane humani cordis sectionem vnquam aggressus sum, in qua non multam eiusmodi aquæ quantitatē repererim: quocunque etiam mortis genere, siue paulo, siue multo ante homo interiisset. etiamsi adhuc maiorem copiā in mulieribus quā viris animaduerterim: nisi illi natura admodū fuissent humida, vt alias serosis abundassent succis. Quin etiam minus fere aquæ in nuper mortuis adinueni, quam in his, à quorum sectione diutius temperassem. Is cui Bononiæ cor viuo eximi spectauimus, aquam etiam in inuolucro continere videbatur: verum id non admodum commode, vt cunque etiam nos tragœdiæ adiungeremus, expendere licuit. Patauii huius aquæ intuendæ cupidi, pulsans adhuc cor cum pulmone reliquisq; visceribus ilico, atq; ex his quos viuos in quatuor partes dissecāt, exemptum erat, in proximam pharmacopolæ officinam interdum deferri curauimus, ac in inuolucro aquam nonnullā reperimus. Viui canes, inuolucri cauitatem & cordis superficiē humectans habent, in hisque nulla diffluentis aquæ obseruatur quantitas: cū tamen notatu digna (etiamsi fere semper mediocris) in aliquādiu mortuis canibus occurrat. In porcis vero viuentibus plus aquæ quam in canibus spectatur: vti etiam porci iam diutius mortui, illam vtcunq; copiosam proponunt. Adeo vt de viuorum aqua nihil asserere velim: verum nullam penitus in illis contineri (vt hodie omnes ex spiritu in aquam post mortem conuerso, hanc in mortuis reperiri contendentes affirmant) falsum esse noui. Quandoquidem membranę nullis partibus connatæ, neque inuicem hærentes, perpetuo madidæ ac lubricæ apparent, vt oculi palpebrarumque interior superficies. Ad hunc quoq; modum membranæ cerebrum inuestientes, vbi mutuo insternuntur, & interne costas succingentis membranæ, & peritonæi superficies, & iecoris quoque & intestinorum, reliquarumque partium, inuicem tantum accumbentium, non vero connatarum superficies madorem lubrici contactus gratia semper commonstrat. *Vesalius lib. 6. c. 8. de corp. hum. fabric.*

Pericardium à Corde aliquantulum distat, quo loco aqueum quendam humorem natura collocauit, vt eo cor humectaretur: periculum etenim imminebat, ne absque hoc præsidio, ob frequentes, ne perpetuos dicam, ipsius motus, qui etiā nobis fiunt inuitis, cor exiccaretur. Quem humorem non modo in viuentibus, sed in mortuis quoque deprehendes, licet de hoc Curtius Papiensis dubitauerit: at ego hoc ita esse, non semel, sed sæpius, in publicis priuatisque viui canis sectionibus, aperte ostendi, ita, vt nullus amplius dubitationi locus relinqueretur. *Columbus lib. 7. Anatom.*

OBSERVATIO.

De tabe ex affectu pericardii.

ADmonitus à Galeno, analogia ab animalibus desumpta, posse emaciari & tabescere corpus ex solo pericardio affecto, cum ipse hoc in Simia animaduerterit, in qua cum eam secuerit, cæteris omnibus corporis partibus illæsis, inuenit in ambiēte cor tunica tumorem præter naturam, qui humorem aquosum in se continebat, qualem pustulę, quas hydatidas vocant, emittere solent; diu hanc rem obseruaui, considerauiq;, ac dubitaui, an hoc fieri possit, cum enim panniculus iste inter partes ignobiles reputetur, vt idem Galenus testatur, ipsoque solo affecto, exemplo reliquarum partium omnium, quæ ad custodiam & tegumentum cæterarum nobiliorum factæ sunt, nullum insequatur periculum.

Quod historia pueri *Marulli Mimographi* ab eo *in libris Anatomicarum administrationum* narrata, maxime confirmare potest, cum in eo sphacelatum os pectoris, exciso osse in loco, in quo pericardii vertex adnascitur, hujus panniculi apex sectus ita fuerit, vt cor nudum appareret, & tamen superuixerit: hinc coniiciebam difficile esse iudicare, quod eo affecto, tabes vniuersi corporis subsequi possit. Attamen, cum nonnullos emaciari viderim, nulla presenti destillatione, nec sputo, vel cruento, vel purulento, nullaque naturalium partium ita læsa videretur, vt hinc macies, & atropia subsequi possit, in eam deueni suspicionem, posse hoc aliquando contingere ex pericardio quomodolibet affecto, quod licet inter partes ignobiles adnumerandum censeatur, ideoque, si solum afficiatur, nullum posse periculum adferre: attamen cum aliquando ita affici possit, sicuti apparet eo inflammato fieri posse, ideo poterit plura mala prodere lethalia, quæ hominem vel breuiori, vel longiori tempore, pro diuersitate affectus, rapiant, & ita non erit impossibile, quod aliquando tabem inducat, cum ea ratione, vel consimili, quæ à Galeno enarrata fuit, erit affectum. Si autem vulneratum, sectum, & excisum in puero Marulli mortem non tantum non induxit, sed cito sanatum fuit, hoc contigit, quia eo solo affecto, illa affectio cordi non communicata fuit: quæ si perseuerasset, potuisset diuturnitate temporis cor in consensum trahere, & inde mortem causare. Affectus autem hic pericar-

pericardii, ex quo aliqui emaciantur, & tabescunt, qualem ego in nonnullis factum fuisse, coniecturam feci, quo pacto curandus sit, videant alii, & doceant. Ego enim, licet omni ingenio hos præseruare tentauerim, nihil tamen profeci, omnesque hos vidi tandem tabe consumptos, & emaciatos, vltimo loco quadam accedente leui febricula, cui syncopes sæpius connectebantur, periisse. *Petrus Salius de curat. Morb. ab ordinariis practicis non exhibitorum, pag. 256. c. 7.*

OBSERVATIO.

In pericardio Simiæ & Galli tumores scirrhodes visi, qui analogia quadam etiam ad homines transferri possunt.

SIMIA quædam, cum emaciari indies videretur, eam tamen, necessariis nostris negotiis impediti, secare in tempore nō potuimus: post mortem vero, reliquis corporis partibus omnibus illæsis inuentus est in ambiente cor tunica tumor præter naturam, humorem in se continens, qualem pustulæ (Græci hydatidas vocant) emittere solent. Atque in gallo quoque vidimus aliquando cordis tunicam huiusmodi schirrhoso tumore affectam, perinde, ac si plures crassæ membranæ inuolutæ altera alteri fuissent: verum in eo nihil humoris continebatur. Vnde verisimilis coniectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. *Galenus lib. 5. cap. 1. de loc. affect.*

DE CORDE VITALI CENTRO.

ET PRIMVM; DE CONFORMATIONE CORDIS.

OBSERVATIO.

Bina nonnullis animantibus corda.

DVplicatum in quibusdam animantibus dicitur reperiri cor, quod Plinius recensuit. *Cœlius Rhodiginus lib. 4. cap. 16. A. L.* In Paphlagonia bina Perdicibus corda. *Plin. lib. 11. c. 37. nat. hist.*

Gallum quispiam Diis sacrificans, cor inuenit duos vertices habens. *Galenus libro 7. cap. 11. administr. Anatom.*

OBSERVATIO.

Animalia nonnulla, execto corde, respirare adhuc intente clamare, & fugere aliquousque.

ADuertendum, ne simul cum cor nudamus, adigendo cultro alteram ex thoracis cauitatibus vulneremus: quod si satis præcauerimus, non tantum comprimere cor vel collidere, vel tale quid facere nostro arbitratu licebit: verumetiam si totum auulsum extrahere voluerimus, non minore chirurgiæ felicitate id consequemur. Conspicitur quippe hoc in multis sacrificiis, quæ de more ita peragi consueuerant, in quibus interdum victima, erepto corde, arisque iam imposito, cum respirare, & intente clamare, tum vero etiam fugere tantisper, visa est, quoad per sanguinis profluuium conciderit, quamuis quatuor maximis vasis diuulsis, cito fiat, vt sanguine exinanita, intereat. Quam diu tamen vixerit, respirat, & vocem emittit, & currit. *Idem lib. 2. c. 7. de placit. Hipp. & Platonis.*

Nec minus certe erit, quod ipsi vidimus, huic nō dissimile prorsus est, de lepore sclopetti glande medio in corde perfosso, peneque eadem, qua ante ictū cursus velocitate ad teli iactum durante, priusquam concideret: in quo tamen transfossa eodem ictu vtraque thoracis cauitas esset: quod minime mirandum, quoniam læsa ea traiectaque, non corporis statim motum, sed vocis impedire inprimis formationem queat. *Iul. Alexandrinus, annotat. ad c. 4. lib. 2. Galeni, de Placit. Hipp. & Plat.*

Quod si, lector optime, sciēdi cupiditate flagras, canis in promptu sit, vt rem mirabilem neque omnibus obuiam contempleris: thoracem cultro ocyus aperi, corque apprehendito: minister vero tuus diligens atq; expertus, mira celeritate aeu crassa & contorta, quam manibus gerebat, in qua contortū filum immissum est, quatuor cordis vasa arcte colliget; deinde cor abscindat, eodemque tempore vincula abscindantur, quibus crura quatuor vincta erant, & in pedes proiiciatur. Canem absque corde vociferari audies, progredi videbis qua re nihil magis admirabile conspicari poteris: & hac re visa, desinas adeo obstinate in omnia Aristotelis verba iurare qui licet magnus Philosophus fuerit: scire tamen omnia solus nullo pacto potuit. *Columbus libr. 14. Anatom.*

OBSERVATIO.

Cor in nonnullis desideratum omnino.

NI mendum exemplarium est, hoc carens viscere (puta corde) compertum quandoq; pronunciat Auicenna. *Cœl. Rhodiginus. lib. 4. c. 16. A. L.*

Cæsar Dictatori, quo die primum veste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti, bis in extis cor defuit; vnde quæstio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne sine vllo viscere hostia viuere, an ad tempus amiserit. *Plinius libr. 11. c. 37. N. H.*

OBSERVATIO.

Cor hirsutum in nonnullis annotatum.

HIrsuto (alii hirto) corde gigni quosdam homines proditur, neque alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenem Messenium, qui 300. occidit Lacedæmonios. Ipse cōuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarū euasit, angustos vulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertio capto, Lacedæmonii pectus dissecuere viuenti, causa videndi, hirsutumq; cor repertum est, *Plin. lib. 11. c. 37. nat. hist.* Admirabile Aristomenis Messenii cor, q; Athenienses, ob eximiam calliditatem exectum, pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captū, & astutia elapsum, cepissent, *Valer. Maxim. lib. 1. c. 6.* Aristomanes nomen Messenii viri, qui iustissimus fuit, vt scribit Hieronymus. Hic Lacedæmoniis quodam tempore nocturna sacra celebrantibus, quæ vocabantur Hiacynthia, rapuit de choris ludentium virgines duodecim, & tota nocte gradu concitato fugiens, excessit de finibus Spartanorum: cumque eas comites eius vellent violare, monuit quantum potuit, ne hoc facerent: & ad extremum, quosdam non parentes interfecit, cæteris metu coercitis. Redemptæ postea à cognatis

puellæ, cum Aristomenem viderent cædis reum fieri, tamdiu ad patrem non sunt reuersæ, quamdiu iudicum aduolutæ genibus, defensorem pudicitiæ suę cernerent absolutum. Hic dux tanta calliditate fuisse fertur, vt sæpe Lacedæmonios deciperet: quorum sæpe vrbem ingressus est, & aliquando captus, atque in vincula coniectus, calliditate sua aufugit: quod cum semel atque iterum & tertio fecisset, tandem occisus est à Lacedæmoniis, & execto corpore, inuẽtum est cor eius pilosum fuisse.

Scribunt Græci Hermogenem, cuius de Rhetorica libri extant, multum præferentes ingenii lumẽ, cor habuisse hirsutie ac magnitudine extra mortalium reliquorum rationem insigne: Idipsum fere de Leonida *in Parallelis Plutarchus* prodidit. *Cal Rhodig. lib.4.c.16. A.L.*

Ex historia in quibusdam repertum est pilosum cor, vt in Lysandro, nec non in Alexandri cane. *Eustathius:*

Iacobus Latro è patibulo, quo suspensus fuerat, veluti iam mortuus, sed qui tamen adhuc viueret, depositus atque curatus conualuit. Verum vt erat homo ingenio malo prauoq; , ad eadem statim scelera reuolutus, quibus antea extremum promeruerat supplicium, iterum capitur atq; suspẽditur. Quare hominis admirati nequitiam, mortui cadauer incidendum curauimus: & inuentum est cor eius, ob eximiam caliditatem, vndique pilis refertum. Hoc idem inuentum est in corde Aristomenis Græci, qui solus perhibetur integras acies pugnando in fugam vertisse. Est ergo nõ tantum scelesti ingenii signum, sed quandoque etiam raræ fortitudinis. *Beniuenius c. 83. de Abditis.*

Olim Ferrariæ experti sumus in quodam à nobis consecto, cuius cor pilis circumseptum erat, audacissimus tamen hic erat grassator, & latro insignis. *Lusitanus Cent. 6. curat. 65.*

Ipse quoque memini cum Venetiis essem, sumptum capitis supplicium esse de nobili quodam latrone, qui cum à carnifice dissecaretur, corde admodum piloso repertus est. *Anton. Muretus lib. 12. cap. 10. variarum lect.*

OBSERVATIO.

Septum cordis cartilagineum.

VIDI in nonnullis septum quo cordis ventriculi distinguntur cartilagineum. *Columbus libr. 15. Anatom.*

OBSERVATIO.

Sinister cordis ventriculus desideratus.

VIdi in quibus sinister ventriculus cordis deesse videbatur, tam exiguæ molis erat. *Idem loc. citat.*

OBSERVATIO.

De spatio humanæ vitæ, & de pondere humani cordis quo modo crescat, & decrescat, ex anatomica AEgyptiorum obseruatione.

DE vita hominis & qua fine annorumq; spatio censeri debeat, permulti quidem apud veteres tradiderunt: nec illi tantum qui natura vires, ac decreta, obseruarunt. Qua in re, quum natura inter se dissentiant autores, plerique tamen centum annorum Spatium vitæ hominum concedunt: idque ipsum vulgato magis qua intellecto nomine seculũ appellarunt: quod apud nos cum alii permulti, tum ipse Censorinus ad Q. Cerellium copiose explicat. Sed à Terentio Varrone traditum est, ex Dioscoridis authoritate, qui siderum scientiam calluit. Ægyptios quidem ipsos (quibus seruandi medicata cadauera cura fuit) subtili admodum & arguta ratione deprehendisse: quo maxime vitæ spatio ætas hominis æstimari debeat, sumpta ex pondere humani cordis coniectura. Itaque affirmarunt iidem Ægyptii, centum omnino annis hominum vitam definiri: quod eorum cor, qui sine vlla corporis tabe perierint, hoc ipsum declaret: quoniam cum ætate (si expendatur) aucta atque damno referat. Anniculi enim pondere duarum drachmarum bimi quatuor, & sic in singulis annis vsque ad quinquagesimum, binas accedere, vt centum drachmis existat quinquagenarii hominis cor Ex eo deinde numero vnoquoque anno binas detrahi ac minui: quo perspicuum est, ab anno centesimo, ad primam sui ponderis, redire neque longius posse proferri. Quod ego tamen acutius, quidem existimo, quam verius: quãquam in his libris, qui τὰ ἀνατομικὰ prosecuti sunt, mira prorsus atque incredenda explicentur. Quod alicubi & Claudius Galenus affirmat. Sed & C. Plinius, id ipsum de hominis corde ad Vespasianum Augustum recensuit, & si breuiter quidem cum dixerit, creditum fere ab Ægyptiis ex defectu humani corporis, non vltra centesimum annum posse homines viuere. *Crinitus libro 7. cap. 9. de honesta disciplina.*

Quid de hac Ægyptiorum sententia Medici philosophi statuant, extra controuersiam Lectori posuerim. *Filius Schenckii.*

OBSERVATIO.

Ad hepatis inflammationem peripneumonia succedente, mortuus æger. Cuius corpore dissecto, præter alia memorabilia, pulmones semiputridi, & vesicula cordi adhærescens, atro sanguine referta, visa sunt.

PRæterito Martio, Nicolaus Gemminger, ciuis Moguntinus diues, incidit in dolores capitis, inquietudinem, calores febriles, existimans ipse esse reliquias vini fumantis, negligit opem medicam, indifferenter vino vtens. Increscẽte morbo, nono die consuluerunt me, pedibus ægrum, vena secanda erat, sed ob vires debilitatas, alui fluxum multorum dierum, cucurbitulas imperaui, delirabat, substiterat aluus. 14. moritur. Hæsitãtes de tam præcipiti casu, cum iudicassem moriturum, defunctum enixe pro affinitatis iure, vt aperirem rogarunt. Inueni quod prædixi, inflammationem hepatis, cui peripneumonia superuenit. Epar subrubens interius flauescens, totum dextrum hypochondrium occupans, circa dorsum tumens, amplum ad stuporem, innatans bili, quæ causa fuit doloris dextri lateris paululũ supra costas nothas, & inde liuiditas ab aure dextra ad infimas costas per medium dorsum exterius, in sinistro nulla comparente, animaduersa est. Cordis adhærebat dexto, vesicula iustæ magnitudinis, continens in se sanguinem atrum. Pulmones parui, nigri, & semiputridi. Dum viueret, taciturnus erat, frequentia hominum colloquia non affectabat. Melancholicus, & per interualla vertiginem mane ieiunus cum esset patiebatur, meo iudicio,

iudicio, si Natura morbum protraxisset, vel repentina suffocatio, vel ex scirrhoso epate hydrops illi contigisset: ob mitem naturā longiore vita dignus, quam vltra trigesimum proferre haud potuit. *Ioan. Fridericus Traffelmannus de obseru. proprijs.*

OBSERVATIO.

Pinguedinem cordi vere connasci, & esse: contra Aristotelem, Galenum, & Portium.

INter cor & pericardium non parua oritur pinguedo, quæ manifeste conspicitur, & cordi adhæret. Quamuis Aristoteles & Galenus asserant, neq; circa cor, neque circa aliam quamuis calidam particulam pinguedinem vllam nasci. Dicebat autem Portius Neapolitanus Physicus, qui in Aristotelis verba nimis iurauerat, hanc quam diximus pinguedinē circa cor, pinguedinem nullo pacto esse, huius rei testimonium locupletissimum esse, ꝙ ipsa nō eliquatur. Ego vero in theatro, dum Pisis publice profiterer, nihil respondens, pinguedinem eandem candelæ, quę præstabat, eliquaui, quo viso, cum mutire amplius non auderet, tacitus abiit, ac pene explosus. Erat autem ob continentē motum pinguedo ibi valde necessaria, itaq; pinguedinem in compluribus corpori nostri partibus cernimus, præsertim circa oculos, temporalesque musculos, ne partes exiccentur. *Columbus lib. 7. Anatom.*

OBSERVATIO.

De osse cordis recentiorum notationes.

GAlenus ab elephantis corde à quopiam suorum familiarium os eximiæ magnitudinis exectum prodidit: & grandium quidem animalium cordib. os, minorum vero cartilaginē adscribit. Ego autem hactenus, vti in nullo corde, ita neque in humano (quod humida admodum, si reliquis animalibus conferatur, est constitutione) exquisitum os reperi: eaq; sede, qua Galenus cordis os constituit, substantiam obseruo cartilagineam, quæ mea quidem sententia nihil aliud est, quam magnæ arteriæ & venæ arterialis radices, à corde principium ducentis. Quippe radices hæ in quibus membranarum bases cōsistunt, quæ materierū è duob. illis vasis in cor refluxui ꝓficiuntur, multo duriores sunt, quā reliqua illorum vasorum substantia, adeo vt radices cartilaginis naturam participare nonnihil videantur: quæ in bobus & magis adhuc in ceruis, siccissima osseaq; temperie donatis, ita tempore indurescit, vt quadrupedum costarum cartilagines in albū & friabile os, extrinsecus cartilagine tanquam membrana obductum, degenerent. Hæ itaq; vasorum radices perinde ad se mutuo sunt conterminæ, ac si duos circulos in puncto inuicem committeres, cōtinuaresque, ita vt dexter circulus venæ arterialis esset radix, sinister vero, qui amplior existeret, magnæ arteriæ. Vbi autē circuli mutuo committerentur, is locus esset, quo hęc vasa suis orbibus simul connascuntur, vniunturque, ac vbi præcipua osseæ cartilaginis consisteret portio quę oblonga & veluti teres esset; tota nimirum sede, qua illæ radices inuicem committuntur, & reliquæ interim circulorū portiones essent resectæ. Ac proinde per me licebit radices has, pro animalis in quo incides temperamento, & magis adhuc ætate, aut cordis cartilaginem, aut os vocare, modo accurate ipsarum naturam quis intueatur, neque vna cum Galeni sectatoribus, ipsius sensa admodum oscitanter eruentibus, tam stolidus sit, vt cordis os instar Λ aut υ efformatū sibi persuadeat. Qui enim post Galenum humani corporis historiam scribere aggressi sunt, in humani cordis basi os quoddam exstructum recensent, quod laryngi præposito, & ab υ. imagine ὑοειδὲς nuncupato ossi assimilant. Neque sat fuit illis hominib. ad hunc modum os in basi humani cordis cōfingere: quin imò sermoni adiecere, cordis basim atq; ideo etiam vniuersum cor ab ipso non secus firmari, quam linguæ radix illo osse ꝙ laryngi prępponitur. Arbitrantur nanq; cor eiusmodi osse firmatum, moueri: non expendentes, cor etiam tali osse donatum, ipso non minus suffulciri posse, quam ferreus palus lectū in aere sustineret, quando is lecto alligatus, simul cum ipso deorsum ex alto proijceretur. Quamuis interim quatuor cordis vasorū ad conterminas sedes connexum nonnihil cor sustinere, haud inficiari possumus. vti etiam ex vniuersa Galeni de cordis osse historia, in qua veteres, suiq; tēporis medicos, q id in homine reperiri negabant, præter meritum arguit: nobis quoq; fatendum est, Galenum id quod pertractat os, in humano corde, pręceteris, vti monuimus, humido & molli, nunquam esse aggressum. *Vesalius lib. 1. cap. 20. de corp. hum. fabr.*

Os cordis in duobus virorum cadaueribus deprehendi, ad radices arteriæ magnæ, & venæ arterialis. *Gemma lib. 2. Cyclognom. pag. 75.*

Officulum deprehendi instar malleoli, inter cartilagineos circulos cordis, arteriæ aortæ, & venæ arterialis, ipsa specie prorsus cum cordis ceruini ossib. comparandum. *Idem lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

OBSERVATIO.

De cordis situ mutato.

FIlius parci typographi, adolescens, cum frequenter vtraq; manu terræ innix⁹, vti pueri lusus causa facere solent, corpus in altum erigendo rotaret, cœpit cordis palpitationem, pulsationem vehemētem in sinistro latere, circa ventriculi fere regionem sentire: quam à corde eo vsque propendente proficisci, sectio post mortē, sed & quod in caput innixus, cor denuo ad superiora ducebatur, satis declarabant. Nam Ascyticus factus, cum mortuus aperiretur, pręter reliqua hepatis, lienis, renumque vitia, ascyticis communia, & in medio illius os trib. amiculis concinnatum, cauumq; & arenosa quadam materia refertum inuenimus: cordis sitū naturalem, relaxatis inuolucris & vasis, quibus cor adnectitur, immutatum, illudq; suo mucrone succingenti tunicæ circa septi regionem affixum deprehendimus. *Felix Platerus de Obseruat. propijs.*

OBSERVATIO.

Cordis situm in viuentibus & demortuis plurimum differre.

VIdimus quendam pugionis ictu interemptum, dissecto pectore, rursusque per vulnus pugione adacto, mucronem neq; cordis neq; pulmonis vulneri respondisse, tanta est in cadauerib. cum viuentibus positurę differētia. *Alex. Benedictus l. 3. c. 12. Anat.*

TABES CORDIS.

OBSERVATIO.

Cordis phthisis, eiusdemq; remedium, à veterib. annotatum.

TRadunt præcordiis necessarium Raphani succum: quando phthisin cordi intus inhærentem, non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. *Plinius lib. 19. cap. 5. Nat. Hist.*

Contra phthisin (impressi codices male legunt phthiriasin) succus Raphani adhibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi (ita enim distinctis vocibus, non adimi, vt corrupti codices habent, legendum) corporis lineamenta, cor penetrare. Ægyptii enim reges, quibus erat studium scrutari corpora mortuorum, & causas valetudinum, occulta fide recognoscere, in corde ipso, nasci eiusmodi vitium, prodiderunt. *Plinius Secundus alter. libr. 4. cap. 1. De re Medica.*

Observatio.

Cor Marchionis torrefactum & tabidum.

POsse vniuersam cordis substantiam aliquandiu pati, præter pueri Marulliani historiam 7. *de administr. anatom. Gal.* indubitatam nobis fidem facit *Melanthonis* autoritas & testimonium, qui *libro primo de anima* conscripto testatur, Casimiro Marchioni Brandenburgico, ob mœrores & vigilias, humore qui inuolucro cordis continetur exhausto, & exiccato, cor exectum piri tosti faciem repræsentasse: vbi proculdubio perpessi fuere tres illi humores, (secundarii vulgo dicti) satis conspicuam cladem: siquidem eas in angustias redactum est cor, non paruo temporis momento, quod ex assignata causa colligi potest, non adeo vehemente puta tristitia. Sapiens, in sacris voluminibus, etiam ossa asseruit arescere. Vnde non modo leuem, verumetiam insignem cor posse sustinere intemperiem, opinamur. *Iordanus lib. 1. cap. 16. de pest. phænom.*

Observatio.

Diuturno morbo quidam deficiens, repertus est Corde in totum absumto: sola tunica superstite.

NVper in illustris Romani viri corpore, qui à diuturno morbo diuexatus, defecerat: nulla prorsus cordis portio, sed eius tunica tãtum reperta fuit: quod nimirum ab immoderato calore, illud penitus iam absumtum erat totum. *Bernhard. Telesius, Rerum Nat. lib. 5. cap. 28.*

Vermes cordis.

Observatio.

In pestiferis febribus vermes aliquando in corde genitos animaduersos.

VErmes aliquando in pestiferis febribus, in ventriculis cordis fuisse genitos audiuimus ab hominibus fide dignis, qui eiusmodi ægrotantium cadauera secuere, quamuis verisimile sit raro admodum istud contingere: veluti & quod lapides in iisdem sinibus redundent. quos nunquam in corde fuisse genitos legimus aut audiuimus, licet in aliis visceribus (præsertim brutorum animalium) frequenter obseruentur. *Vidius Iunior lib. 7. cap. 1. de curatione membr.*

Observatio.

Vermes nonnunquam ad cor ipsum penetrare, & mortem inferre.

EXcitatur syncope nonnunquam à vermibus, non solum orificium ventriculi, sed & cor ipsum vellicantibus, vt vult Mesueus (qui mortem inde inferri docet.) *Scholiographi ad cap. 29. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Observatio.

Vermium in corde natorum, eiusdemq; palpitationem, tremorem, lunaticam quoq; paßionem, nonnũquam etiam mortem inferentium, historiæ admirabiles: tum quibus illi remedijs expelli aut necari poßint.

PRinceps quidam valetudinarius, cum ex cordis causationib. multo tempore grauissime affligeretur, celeberrimis doctissimisque quibusuis medicis conuocatis, malo suo pertinaci remedium petit. Qui variis iisdemque lectissimis medicamentis administratis frustra, nihil subsidii adferre poterant. Accidit autem vt & Medicinæ tyro quidã, qui principis medico familiarius innotuerat, eodem casu cognito, inter alia quoque referret, comperisse sese superioris ætatis conscriptorum consiliorum medicinalium lectione, vermis quoddam genus cordi nõnunquam innasci, quod nullis remediis, præterquam vnius allii, eiusdemque mane sumti, vsu cederet, atque necaretur. Verum non tam remedium ipsum, quia vulgare atque contemtibile, atque ob id Principi viro, cui pretiosa & exotica potius expetebantur, quam ob eiusdem authorem, hominem iuuenem & inexpertum adhuc, neglectum & despicabile habitum est. Principe itaque morbi diuturnitate & sæuitia tandem deuicto, & mortuo, patris iussu, morbi causa abdita inuestigari præcipitur: dissecto cadauere, deprehensus est vermis albus, præacuto rostello, eoque corneo præditus, cordi adhærescere. Quem Medici viuum in circulum ex allii succo in mensa figuratum coniiciunt. Fera circumquaque rependo mirifice se torquet, & ne circulum contingat cauet. Tandem vero allii vi & nidore victa, concidens, circulo adhuc conclusa, moritur: vnde non tam morbi causa legitima, quam certa & indubitata remedii vis & efficacia manifeste innotuit. *Ioan. Hebenstreit in libell. de Peste.*

Ad Lunaticam (Italice, Mal della luna, fortasse conuulsionem intelligit) affectionem puerorum, ex qua tremunt & semimortui apparent, quod nulla alia de causa euenit, quam quod sæpius in iis vermis quidam generatur, cor ipsum petens, tremorem inducens, atque etiam nonnunquam mortem. Tanaceti (Ital. Madrogui) ramuli teneri in vmbra siccentur, atque in puluerem redigantur, cribrenturque, deinde drachmæ duæ sequentis pulueris addantur, qui huiusmodi est. Recipe rad. gentianæ, pœoniæ longæ, ana drach. ij, myrrhæ drach. j. Misceantur & terantur. Et cum vti voles, parum huius pulueris sumito, scilicet quantum duobus digitis comprehendi potest, atque aquæ guttam addito, ita vt madefiat, deinde ore & labris infantis, ter aut quater inunctis, fieri nequit, quin vermes omnes vna cum reliquis excrementis excernantur. Est autem hoc expertum sæpius: quoniam in plurimis, qui ob talem affectum interierunt, & postea dissecti fuerunt, vermis ille inuentus, atque cordi appensus fuit. *Pedemont. lib. 1. Secret.*

Scribit Alexius Pedemontanus in capsula cordis

reperiri vermes cor inuadentes, qui creant Lunaticam passionem & pueros interficiunt. *Matth. Cornax. lib. 2. cap. 28. De Consult. Med.*

Mirabile secretum, paucis cognitum: Quandoq; generantur vermes sub corde, vel sub capsula cordis, & faciunt puncturas & dolores, & medicamenta dantur cordialia, sed nihil proficiunt, & æger moritur. Sed vera cura est talis: Recipe succi allii, raphani & nasturtii: detur, & statim curabitur: crede experto, quia verum est. *Ex manuscriptis Stockeri, illustris suo tempore medici, experimentis depromtum.*

In eodem subiicitur sequens historia: Cognitum habemus Treueri virginem diu multumq; de cordis tum dolore, tum tremore conquestam & mirum in modum excruciatam & tortam fuisse, remediis quæ ad confirmationem & roborationem cordis ex vsu alias sunt, frustra sæpe attentatis, epithematibus & phlebotomia etiamnum illudentibus, tandem æger moribus. Secto ad veri indagationem corpore, vermiculi in corde, mali huius tam funesti causæ deprehensi sunt. *Ex eodem codice, Schenckius Filius.*

Anno superiori in Palatio magni Hetruriæ Ducis, ciuis Florentinus circumforaneum fabulantem audiens, morte subitanea correptus est; quæ mors cum & astantibus hominibus & familiaribus ipsius maxime suspecta esset, dissecari cadauer curant, in quo dissecto, nihil mortis causam, quam vermem viuum in cordis capsula fuisse, à Medicis repertum est. *Petrus Sphererius, de Obs. ad nos missis.*

CALCVLI CORDIS, SIVE TARTARVS.

OBSERVATIO.

In corde duo calculi cum multis abscessibus & vrinæ difficultatibus, saluis renibus & vesica deprehensi: tum de alijs Cordis calculis, eorundemq; varijs symptomatibus.

CVidam mulieri suppurata pulpa cordis, in multos dies vrina purulenta effluxit, eaque quarto mense mortua, & dissecta, inuenti duo calculi & abscessus diuisi in corde. *Hollerius. Comm. 1. in lib. 6. Sect. 2. aphoris. 4. Coac. Hippocr.* Eandem historiam repetit *Comment. in aph. 75. lib. 4. Hipp.* his verbis. Contigit semel mulieri nostræ ætatis, quę quatuor menses integros minxit pus, & aliquando ꝓpter puris acrimoniam sanguinem puri commixtum. Medici cōsulti, adhibuerunt remedia, ac si renes exulcerati fuissent, quod in eis per interualla magnum dolorem sentiret mulier. Hæc moritur quarto mense, dissecta est, inuenti renes integri & vesica integra: at in corde inuenti sunt duo calculi, & abscessus multi, qui expurgabantur per vrinas, atque in transitu pus dolorem infligebat renibus. Sic solus sanguis potest à thorace demitti ad vesicam vt excernatur. Eiusdem historiæ meminere *Scholiographi ad cap. 29. & 50. lib. 1. Hollerij De morb. intern.*

Vidimus in Doctore Arelatensi vrinæ difficultatem, cum maximo renum dolore, & arenulis rubentibus, cuius dissecto cadauere, renes integri inuenti sunt, sed in thorace hydrops, & concretus in corde lapis, qua parte materiam in sinistrum cordis ventriculum, & inde ad renes ferri solitam, probabile est, quæ eo itinere, præ calore in arenulas concrescebat. *Iacotius Comment. 1. lib. 6. Sect. 2. aphoris. 4. Coac. Hipp.* Meminit eiusdem historiæ *idem autor Comment. 1. ad aph. 52. lib. 3. Sect. 2. Coac. Hipp.*

In Imperatoris Maximiliani secundi corde secto, inuenti sunt tres lapilli, quantitate pisorum, vnus interim maior altero, colore rubigineo. Frequenter vero cordis palpitatione graui afficiebatur, dum viueret. *VVierus de præstig. dæm. lib. 4. cap. 16. edit. 6.*

Nuper in Cæsaris corde, qui palpitatione cordis frequēter corripi solitus erat, veluti lapillus quidam niger repertus fuit. *Erastus in Consil. quod num. 10. est, lib. 3. Consil. & Epist. à Laur. Scholzio cum Cratonianis edito, pag. 83.*

Habemus domi lapides excisos folliculo fellis, stomacho & corde, &c. *Gemma lib. 2. Artis Cyclognom. pag. 76.*

Respublica Norimbergensis, Hieronymum Schreiberum, ob ingenii dexteritatem, in alumnum suum susceperat, qui tēpore Ioannis Baptistæ Montani Veronensis, Patauii aliquandiu auditor factus, relicta tandem Italia, ad nos Parisiorum Lutetiam, Anno 1547. concessit, & sub D. D. Iacobo Syluio, D. D. Hollerio, D. D. Fernelio, professoribus Regiis, Medicinæ operam dedit. Hic Martio mense, præscripti anni, in atrocissimum & incognitum morbū incidit, cuius causam præceptores ex nimia cholera & bilis ebullitione profectam, & in colicos dolores transiisse existimabant. Cæterum cum Maio mense vitam cum morte commutasset, nos Patriotæ Germani abditam morbi causam indagare constituentes, dissectionem cadaueris aggressi sumus. In qua, cum substantia cordis dissecaretur, repertus & excisus est lapillus nucis muscatæ instar, durus, subnigricans, rotundus, & pondo drachmarum aliquot, quem præceptores & quamplurimi honesti viri alii manibus attrectantes, non tam viderunt, quam singulari eius admiratione tenebantur. Itaque sepultus est Noricus ille Schreiberus in Cœmiterio Maturinorum Lutetiæ, non adeo procul à sepultura Io. de Sacrobusto Mathematici. Collegerat ille de diebus criticis opusculum, viris doctis cum primis laudatum, quod velut imperfectum relinquens, cum authore sepultum creditur. *Abrahamus Murgelius, suis ad me literis, 12. Iulij Anno 85. Lindauio datis.*

OBSERVATIO.

Calli instar calculorum in corde, nonnullis etiam cum vlcere, inuenti.

INciso cuiusdam cadauere, & viscera omnia vento plena conspeximus, & in sinistro cordis ventriculo obduratum callum inuenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare vt illum, hoc est ventum, mortis ipsius, ita hunc, scilicet callum, aduersæ hominis valetudinis causam fuisse, arbitrati sumus. *Beniuenius cap. 81. De Abdit.*

Obseruauimus callum in corde durum instar calculi, & vlcus non exiguum. In duobus pulmonariis idem se obseruasse præclari viri testantur. *Iacotius Comm. 1. ad aph. 15. lib. 1. sect. 3. Coac. Hipp.*

PINGVEDO VENTRICVLORVM cordis.

OBSERVATIO.

Pinguedo in cordis ventriculo reperta.

PVella à me aperta 4. Aprilis, huius anni; in cuius cordis ventriculo pinguedinem reperi, cum intestino cœco & aliis à naturali statu recedentibus. *Ex Gaspari Bauhini, Obseruationibus.*

CAR-

CARNOSA EXCRESCENTIA VENTRIC. CORDIS.

OBSERVATIO.

Tuberculum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo visum, mortis causa.

MVlier, Clara nomine & genere, cordis dolore interdum vexabatur, quam Medici à malo ipsius cordis habitu fieri arbitrabatur. Sed cum pluribus iam annis connubio iuncta non conciperet, & sterilitatis causam quæreret, ac tollere conaretur multis præsidiis, ita demum dolor ille cordis increbescere occepit, vt perpetuus fieret. Ex quo sæpius etiam mulier ipsa deficiens, recreari vix poterat, donec eo iam magis magisque inualescente, è medio sublata est. Cæterum, mortuæ corpore inciso, & frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo, supra arteriam, quod mespilii formam haberet, & vulua à medio infra versus imam eius partem iunctis oris obcalluisse reperta est. Quare vt tuberculũ illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognouimus. *Beniuenius cap. 35. De Abditis.*

OBSERVATIO.

In sinistro cordis ventriculo, glandulosæ carnis subnigricantis libræ duæ inuentæ.

NOn vulgariter nos mirari coegit, nobilissimi & vna doctissimi viri cor, in cuius sinistro ventriculo, glandulosæ (sed subnigricantis interim) carnis libras duas reperimus, corde instar vteri, ad eius carnis molem extenso, & homine ante mortem habitu vtcunque melancholico, & ad morbum vigili, & pulsu prædito mitis sane modis inæquali & vario, quiq; arteriæ contractionem manifeste ostendebat. Ita enim multis mensibus, ante mortem (cum tamen alioqui veluti sanus obambularet) pulsus aut arteria potius contrahi visa fuit, vt trium aut quatuor pulsationum ictuumque interuallo, contracta maneret, velutque expulsionem moliretur. Imo postremis vitæ septimanis ex nouẽ ictuum interuallo, tres tantum aut duæ dilatationes arteriæ, tactui subinde occurrerunt. Deinde animalis facultas, cum principis animæ functionibus, ad mortem vsque satis constabat: quæ non tam ex cordis vitio proxime obuenit: atque ex sinistri cruris gangræna, quæ ab impedito arteriæ pulsu, occasionem perinde duxit, ac si intermissi illi ex cordis vitio pulsus, cruris illius natiuum calorem apte euẽtilasset. Potissimum cum ex sclopeti ictu, ante annos aliquot, ipsi vitiata esset arteria, quæ fibulam petit. *Vesalius lib. I. cap. 5. de hum. corp. fabric.*

OBSERVATIO.

Carnosæ, albidæ & flaccidæ propagines, ex vtroq; cordis ventriculo enatæ.

SEcante Mathæo Grabisgadio, vidi ego in dextro cordis ventriculo mulieris, quam peripneumonia sustulerat, radicem enatam, carnosam, albidam, flaccidam, quæ prodiens ex corde, & cauam venam subiens, propagabatur vsque ad caput & os sacrum. Eadem carnea substantia ex sinistro ventriculo prodibat: quod in quatuor cadauerib. peripneumonicis subinde obseruauimus. *Obseruatio CL. V. Nereti Neretij, Florentini Medici: transmittente nobis ex Italia Petro Sperenio.*

PITVITACEA CONCRETIO VENTRIC. CORDIS.

OBSERVATIO.

Pituitea flauescens concretio, medullæ instar, minimi digiti crassitie, &c. in duobus cordibus inuenta.

MEmini intra paucos annos aperta fuisse cadauera duo: alterum Comitis, alterum Principis. In quorum cordibus reperta est concretio quædam humoris pituitosi, flauescentis, instar medullæ, quæ in ossibus boum coctis inuenitur. Erat huius longitudo duorum digitorum transuersorum, crassitudo minor minimo digito meo. In vtroque (illo quidem cum febre & pleuritide, in hoc absque febre) apparuit pulsus inæqualitatis genere maxime inæqualis. *Erastus Part. 5. Disputat. de febr. putrid.*

TVMORES ET APOSTEMATA, CORDIS.

OBSERVATIO.

Vlceris seu apostematis in auricula & substantia cordis, magnitudine oui gallinacei, historia: Alia item, in qua plus quam media pars cordis saniosa inuenta demonstratur.

COr ipsum & putredinem & apostemata perferre posse aliquandiu, testimonio magni viri, & excellentis anatomici, medici ac philosophi insignis, Doctoris *Nicolai Massæ Veneti*, præceptoris olim mei colendi, ostendam. Qui *in anotomia sua, in cap. de Corde*, se secasse mercatorem quendam Venetiis, ex vulnere capitis mortuum, testatur, in cuius corde, cum obiter thoracis partes perscrutaretur, post vulnus, cuius gratia sectionem instituerat, perlustratum, reperit præter omnium opinionem, vlcus seu apostema in ipsa auricula & substãtia cordis, magnitudine oui gallinacei: quem tãdem certo comperit, habita diligenti inuestigatione apud demortui familiares, quod in vita nunquam de corde fuerit cõquestus. Qui euentus, cum multa alia argumenta probare & secum trahere videtur: tum vero substantiam cordis exulcerationem non ita persentiscere: quæ tamen omnia hic neque proponere, neque disputare volumus. Huius autem historiæ Massa multos egregios viros testes nominatim citat in libello præfato. Sed ne longius exempla petantur, habemus domestica non minus clara & certa multorum virorum bonorum testimonio, qui adhuc sunt superstites, à quibus audiuimus quod interfuerint sectioni Lucæ Alantsex, ciuis & bibliopolæ Viennensis. Cũ enim is subito ex syncope Anno Domini 1522. 13. die Decembris hora 10. obiisset, ex voluntate & instinctu familiæ & amicorum pie defuncti, apertum est eius pectus, præsentibus Doctoribus Ioanne Heuman, Ioanne Enzianer, Martino Stainpeyss, Wilhelmo Pilinger, Georgio Tanstetter, Simone Lacz, Leopaldo Iordan, Ioanne Gastgeb, Vdalrico Fabri, Ioanne Ham: chirurgis, Magistro Wolffgango, & Magistro Georgio. In hac sectione inuenta est plus quã media pars cordis saniosa, & putredine absumpta in hunc modũ: quæ certe putrefactio in exiguo tempore tam validum membrum consumere adeo non potuit: sed necessarium est diuturnã perstitisse,

priui-

priusquam tam nobile membrum, fortissimis & durissimis villis constans, adeo euinceretur. Hic tamé, vt & hoc in disciplinam multorum fateamur, multis suis familiaribus id adserentibus, eo anno quo obiit, multa & crebra passus est animi deliquia: vt non inconcinne fortassis aliquis inferre possit, Venetum mercatorem immunem ab animi deliquiis fuisse: quoniam recentior lues, & non perinde magna putredo illius cor inualerat: hunc vero ciuem Vienensem ideo crebras syncopes perpessum, & hisce extinctum, magna putredine cor vrgente, & ad exitum vitæ impellente. Hæc omnia à me dicta sunt, vt candidus lector agnoscat, multa præter opinionem veterum contingere, multa naturam aliquando moliri, nobis (qui veterum tantum decreta sectamur) incredibilia, ne dum incognita, vera tamen. *Matth. Cornax cap. vlt. Explicat. suæ Hist.*

Observatio.

In sinistro cordis ventriculo tumor durus, oui magnitudine.

IN Cardinali Gambara Brixiano, tumorem prædurum, & ad oui magnitudinem, in sinistro cordis ventriculo, Romæ vidi, vbi illũ in affinium gratiam dissecarem. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Observatio.

Abscessus vel cor ipsum ambientes, vel in eiusdem substantia aut ventriculis nati.

INnotuit mihi ex anatome abscessus, cor vndique circumplectens, & cor iam ferme putrescens. Quã rem excellẽs Medicus, Marcus Appogius ab Oximo, magna admiratione intuebatur. *Idem libro citato.*

Archidiaconi cuiusdam dissecto cadauere, abscessus in substantia cordis inuentus. *Scholiographi ad cap. 29. lib. 1. Holler. de morb. intern.*

Non videtur silentio esse prætereundum, quod nuper in inciso Iacobi cuiusdam furis insignis cadauere, præter alia monstrosa annotauimus, scilicet abscessum in sinistro cordis ventre, pituita redundantem. *Beniuenius cap. 89. De Abditis.*

Solutionem continui, non veram aut manifestam (sed qualis esse dicitur per quemuis tumorem præter naturam, vt is sit ex triplici morborum genere) patitur cor, etiam vita superstite, quum experientia Beniuenii & aliorum multorum, quibus nostram adiungimus, constet, in apertis cadaueribus, fuisse aliquoties reperta cordis apostemata frigida, sed quæ sensim tabem inuexerint. *Ioubertus Annotat. ad tractat. de Vulneribus Guidonis.*

Observatio.

In suppurato quodam pericardium totum fere corruptum, & cordis ipsius maior pars exesa.

IN suppurato, qui post diuturnam affectionem obierat, quemq; ego in studiosorum plurium, vel Theodosii inprimis piæ memoriæ, & Lucatelli gratiam dissecui, obseruatum est, ferme pericardium totum corruptum fuisse, maioremque ipsius cordis, quod adhuc quidem, ob diutius scilicet putredinalem in eo adseruatum calorem, palpitabat, partem exesam extitisse, vt quidem vlcus diutius tulisse facile credi possit. *Franc. Rota. cap. 23. de tormentariorum vuln. curat.*

Observatio.

Cor extenuatum, cuius superficies putredine consumpta, intra pericardium mensura puris albi thoracis sinus pure, sanie & grumis refertus: pulmo consumtus: Epar immensæ molis ad vmbilicum vsq; exporrectum. Ægro dum viueret, tussi, febricula, thoracis & ventris doloribus, cum respirandi difficultate, & paucis animi deliquijs, ante mortem infestato.

CAdauer dissecuimus, in quo repertus pulmo consumptus, thoracis cauitas plena sanguine putrido & concreto, in pericardio plus quam mensura puris albi continebatur, tota cordis superficies absumta erat & putrida, extenuatumq; admodum cor: hepar vsq; adeo magnum habebat, vt infra vmbilicum descenderet, totam anteriorem partem hypogastrii occupans: symptomata quibus vexabatur erant, tussis, frebricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, difficultas respirandi, paucis diebus ante mortem, deliquia animi: mens constabat. Aperiendo adfuerunt Scotus, Guilldinus, Chirurgi. *Ioan. Bauhinus de Obs. propr.*

Vlcera.

Observatio.

Vlcera sordida in corde reperta.

IN quodam, qui sensim cõtabescens & liquescens de medio tandem sublatus est, tria vlcera in corde reperi, non parum caua & sordida, multo ante iam tempore contracta. *Fernelius lib. 5. cap. 12. Patholog.*

Venetiis, dum cadauer quoddam secaremus, ꝙ fuerat hominis, qui ex diuturno morbo tandem in quodam hospitali mortuus est, inuenimus paruum sub altera auricula cordis vlcus, quod videbatur antiquum, aliquantulum profundum, purulentum & sordidum: quodcunq; autem illud fuerit vlcus, siue ex aliqua vomica fuerit; siue ex erosione, siue ex putredine: videtur rationi consonum, quod si hæc pertulerit diu, possit etiam scirrhum aliquandiu ferre. *Trincauella lib. 6. c. 11. de rat. curand. part. hum. corp. affect.*

Vulnera.

Observatio.

Vulnera cordis superficiaria non statim interimere hominem: quin animalia nonnulla, post notabiles læsiones superuixisse.

SI ad ventrem cordis vulnus aliquando penetrauerit, protinus magno cum sanguinis fluore hominem mori necesse est. Idque præcipue, si sinistræ partis venter fuerit vulneratus. Si vero non ad ventrem vsq; pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, nõ solum ea die qua vulnerati sunt, sed sequenti quoq; nocte viuere potuerunt, qui oborta deinde inflammatione extincti sunt. Atq; etiam ij qui diu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt. *Galenus lib. 5. cap. 1. de loc. affect.*

Vulnera cordi inflicta, quæ non alte in ventriculos penetrant, non protinus interimunt. *Fernelius lib. 5. cap. 12. Pathol.*

Si nonnihil mucronis cordis abscissum sit, animal per aliquod spatiũ superuiuere potest. Suem in cordis mucrone vulneratũ vidimus, qui per horam fere superuixit, & comedit, nec ita breui obiisset, nisi iterum vulneraretur. *Brasau. Comm. ad Aph. 18. l. 6. Hipp.*

Addunt

Addunt ceruam inuentam, quæ ſagittæ aculeum, ex longo tempore, cordi infixum gereret. *Iacotius Comm. ad Coac. Hipp. pag. 995.* Reperta eſt cerua, infixam gerens cordi antiquã ex venatione ſagittam. *Thom. à Veiga Comm. ad cap. 1. lib. 5. Galeni. de loc. affect.* Huc quoque referri meretur Iulii Alexandrini de lepore, ſclopeti glande per medium thoracem & cor traiecto, hiſtoria, cuius ſupra meminimus.

OBSERVATIO.

Cordis vtroque ventriculo transuerberatus, atque inde per longam plateam diſcurrens, priuſquam concideret, ſenſibus integerrimis, ad horam vſq; ſuperuixit.

AD ſoluendam quæſtionem, de principalium virtutum ſedibus, & vaſorum exordiis, inter medicos, & Ariſtoteleos Phyſicos agitatam, non parum auxilii præſtat, quod Ingolſtadii quidã ſtudioſus, à typographo punctim læſus in ſiniſtra parte thoracis, vulnus ipſam cordis ſubſtantiam, vtrumq; ipſius ventriculum tranſuerſum penetrans, acceperit; plateæ tamen bene longæ ſpatium vulneratus curſu confecerit; mente porro & ſenſibus integerrimis ferme per horam integram ita conſtiterit, vt loqui & Deo ſe cõmendare potuerit. Vulnus, adaperto poſt mortem corpore, medici profeſſores omnes, & alii ſpectatores non pauci viderunt, atque armorum genus ex vulneris forma dignoſcere, & in iudicio explicare potuerunt. *Cyriacus Lucius, de ſuis ad me tranſmiſſis obſeruationibus.*

OBSERVATIO.

Corde ſauciatus, eum qui vulnus intulit, ad ducentos paſſus, priuſquam concideret, proſecutus eſt.

VIdi, dum apud Taurinos agerẽ, nobilem quendam, qui ſingulari certamine cum alio decertans, accepto ſub ſiniſtra mamma vulnere in cordis ſubſtantiam penetrante, fibratis in aduerſarium aliquot enſe ictibus, ipſum fugitantem ad ducentos paſſus eſt proſecutus, donec in terram mortuus caderet: diſſecto cadauere, vulnus comperi in cordis ſubſtantia, amplitudine, quæ digitum capere poſſet: ingentem præterea ſanguinis in diaphragma effuſi copiam. *Pareus lib. 9. cap. 30.*

DE PALPITATIONE CORDIS.

OBSERVATIO.

Cordis palpitationes raræ ac variæ.

EXcitari poteſt cordis palpitatio à tuberculo, abſceſſu, multo ſanguine obſtructionem faciente, intemperie calida, vermibus cor ipſum vexantibus, ſubita vacuatione, impræguatione, inflammatione, aqua tunica incluſa, ac humore, putri ac male olente plena, lapillis, venenoſa qualitate, ſpirituoſo halitu, ſiue ab externis ſiue internis ventriculis cordis, ſiue in ſubſtantia, ſiue in pericardio, ſiue in arteriis, cauſa ſubſiſtat: ſiue accidat extrinſecus, vt vtero, liene, hepate, ventriculo; è quibus cauſis nonnullas in diſſectis corporibus hoc morbo peremptis exploratas habuimus: in cuiuſdam pericardio aqua viſa. In Britone quodam in Collegio Triquetico iacente inflammatio cordis. In alio abſceſſus in vena arterioſa: in aliis pericardiũ flatu diſtentum, qui tandem ſolet in aquam concreſcere, niſi cordis calore diſſoluatur. *Scholiographi ad cap. 29. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Palpitatio cordis memorabilis.

NOtatu digniſſima hiſtoria Præſidis primarii Rhotomagenſis, nomine Remon. Ab ineunte ætate, ad annum quinquageſimum quintũ, quo obiit, cordis palpitatione corripi ſolebat, præſertim à ſomno meridiano, & vbi arctius tibias conſtrictas habebat. Senſus quidam tremulus erat ad carotidas, hinc pulſus vel nullus, vel paruus, & ſine ordine. Soluebatur paroxyſmus edito crepitu, ructu, clyſtere, dolore in mediis clauiculis excitato, deinde in fronte, vel tuſſi ſatis violenta ſponte mota. Relictis tibiarum vinculis, & ſomno, melius habebat.

Eadem ſymtomata in muliere nobili apparuerũt. Vtriſq; hepar calidius, ventriculus frigidior. Hinc multa fuliginoſa excrementa, ſpirituoſuſque vapor & craſſus in arteriis interceptus continebatur, qui in cor exhalans, incutiebat tremorem & palpitationem, donec motu, attritu, aut calore (quod ad id non ſufficeret facultas vitalis) diſſolueretur, aut aliunde exitum haberet. *Scholiographi ad cap. 29. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

OBSERVATIO.

De cordis palpitatione, cui & difficilis reſpiratio, & alia grauiſſima acceſſerunt ſymptomata.

HOneſtus quidam vir, initio à cordis palpitatione male habuit, aduerſus quam vſus eſt frequenter (in exigua tamen quantitate) confectione Alkermes dicta, quæ cum lapide Cyaneo, vulgo Lazuli nuncupato, componitur: hanc ea de cauſa, quocunque proficiſcebatur, ſecum deferebat. Acceſſit tandem huic malo reſpirandi difficultas, quæ iacenti ac dormienti maxime fuit moleſta, ſic vt quamprimum dormire incepiſſet, aut exiguo tempore ſomnum accepiſſet, cito ſuperueniens reſpirandi difficultas, eum mox excitauerit, & erecta ceruice eſſe coegerit, cum qua adeo multi coniuncti erant flatus, vt ſtatim à ſomno, etiam cum ſtrepitu quodã per os erumperent. Vſus multis variorum medicorum conſiliis, nihil profecit, qui aduerſus humorum ex capite deſtillationem remedia adhibuerãt. Tandem à tragemate (vulgo dragea) quodam melius habuit. Quod ex roſis rub: cinnamomo, glycirrhiza, ſemine Coriandri, Aniſi, Carui, & Ammios erat compoſitum: quo à ſumto cibo vtebatur. Iacere & ſomnum capere tunc potuit, ſed non diuturnum fuit iuuamentum. Paulo ſiquidem poſt reſpirandi difficultas, cum orthopnœa, eodem quo antea ſeſe habuerunt modo. Succeſſit mox & circa ventriculi regionem durities, ſub vitæ finem etiam nigricans initio ſputum, deinde cruentum, poſtea veluti ſemiconcretus ſanguis, qualis etiam tribus à morte horis ex ore quaſi bulliendo effluxit. Rembert. *Dodonæus obſeruationum ſuarum cap. 54.*

Inter cauſas palpitationis cordis referuntur & flatuoſi ſpiritus, à crudis craſſiſque humoribus geniti, & ex hac cauſa exortas palpitationes, dyſpnœa & orthopnœa frequenter comitantur. Idcirco & omnis

circa

circa respirationem in hoc viro offensa, ad crudorum humorum copiam referenda videtur, à quibus flatuosi spiritus processerunt, per os cum strepitu erumpentes. Sed sputum illud cruentum, deinde sanguis semi concretus post mortem ex ore ebulliẽs, aliam videtur habuisse causam, ipsorum videlicet internorum viscerum erosionem ac corruptionem: & quidem ab importuno & nimis frequenti (vt videtur) vsu confectionis Alkermes. Hæc etenim, si in iusta quantitate detur, melancholicos humores expurgat, infra autem exhibita, cum nullam expurgationem moliri queat, interiora viscera si frequentius sumatur vrit, exulcerat & putrefacit. Sunt etenim & tales ipsius Cyanei Lapidis (qui confectionis magna pars est) prauæ ac nocentes facultates: præsertim si non lotus, vel male lotus fuerit. Et vtcunque etiam sæpius ac diligenter lauetur, omnem tamẽ suam prauitatem deponere non potest. Sicuti enim vis eius expurgatrix lotione non perit, sic nec prauam ac exulcerantem eius facultatem lotione deleri posse existimandum. Scriptum vero de hac confectione, *stirpium Historiæ nostræ Pempt. sexta, libr. 4. cap. 4* Idem *Dodonaus, scholio ad citatum caput.*

OBSERVATIO.

De Cordis excrescentia, qua sacerdos quidam à pueritia perpetuo laborabat cordis palpitatione.

REuerendus Ioannes Baptista Medensis, sacerdos, ex nobilissima Olgiatorum familia, iugi rerum cœlestium cõtemplationi addictissimis, statim à primis vnguiculis perpetua, sed quæ indies, prout ætate proficiebat, cresceret, palpitatione laborat: cumq; quadraginta duos annos natus esset, multaq; medicamenta, frustra tamẽ admouisset, morbi longitudine & fastidio, vel potius impatientia victus, se tandem cuidam veneficæ mulierculæ, ex iis vni, quę diabolica fraude decepta, aureos pollicentur montes, curandum vel potius enecandum tradidit: nam assumtis tribus aut quatuor potionibus, nihil tamen proficientibus, ad colocynthidos, ellebori nigri, cataputiæ seminis decoctum deuenit, idque copiose propinauit, quo exhausto, subinde in tales conuulsiones incidit, quæ ad mortem vsque bonum sacerdotem comitatæ sint. Quo enecato, facta est mihi ipsum aperiendi omnimoda facultas, num scilicet medicamento, an vero veneno extinctus fuisset necne, vt amici rescirent iniuriam hanc iudicaturi. Ego proinde corpore bene locato, & vt aperiri commode posset disposito, à clauicula, per sternon & abdomen, ad os pubis vsque sectionem feci, & abdomine in crucis modum diuiso, singula intestina intus & extra obseruaui, maxime vero ipsum ventriculum valde magnum: namque in eo crudi humores, plurima & copiosissima pituita vitrea fuit reperta, & medicamento paulo ante assumto commixta & confusa, quæq; calorem natiuum, vna cum medicamentorum tam vehementium deleteria & venefica qualitate, principalioribus membris, potissimũ autem capiti cõmunicata, iugulauit, & ita, vt puto, succubuit. Aperto autem thorace, pulmones turgidos & flatibus plenos offendi, quibus per mediam membranam separatis, cor ipsum valde magnum, neq; naturaliter formatũ apprehendi, atq; pericardio dissecto, ecce inter magnæ arteriæ caudicem, & venæ arterialis radicem, in cordis basi, talem carnis excrescentiam reperi, quæ vnciam vnam cum sex drachmis libraret, & aliud corculum repræsentaret, adeo vt vnica fuerit perpetuæ palpitationis causa, mortem tamen non intulit, sed potius colocynthide, vehementissimisque, vt dictum est, medicamentis enecatus fuit. Hanc demum excrescentiam, summa qua potui diligentia liberaui, atque cicatricem acu & filo optime resui, & vino bis aut ter bene lotam & mundatam exiccaui, atque reseruaui, quam memoriæ ergo parui non facio. CL. V. *Georg. Garnerus de Obseruat. suis.*

OBSERVATIO.

Cordis palpitatione nonnunquam costas effringi, vel sede sua emoueri, vel arterias foras in aneurisma pugni instar dilatari aliquando.

COrdis palpitatio immoderata est concussio vehementi diastole atque systole molesta. Cuius tanta vis, vt sæpe sit animaduersa thoracis vicinas costas effregisse. Sæpe & eas quæ supra mammã sunt de propria sede depulisse: sæpe etiam arteriam foras dilatasse in aneurisma, cõtracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde, arteriæ omnes vehementius pulsant, ac interdum dilatantur, præcipue vero quæ supra iugulum sunt. Nonnunquam, ac præsertim in quiete, intermittit hoc symptoma, sed vehementer exasperatur immodica exercitatione, æstu, balneis, venere, crapula, meraciore vino, & incandescentia. Huius causam omnes veteres vel in sanguinis exuperantiam retulerũt, vel in humorem copiosiorem, pericardio infixum. Cæterum in iis, quos modo exempli gratia recensui, palpitationem peperit retorrida bilis, quæ alias sponte vacuari consueuerat, in arterias effusa. *Fernelius cap. 12. lib. 5. Patholog.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Cordis palpitatio vehementissima curata.

PAtiebatur Sanctius à Velasco, filius Comitis Niuensis, palpitationem cordis adeo validam, vt à me & reliquis præsentibus talis sonitus audiretur, ac si lapillus in vas aquæ semiplenum proiiceretur. Cui nos sacculũ admoueri præcepimus; qui recipit pulueris aromatici rosati, & diambræ, vtriusq; drach. ij. pulu. macis, caryophyllorum, folii, singulorũ drach. j. florum buglossę & nasæ, vtriusq; vnciam semis, fiat sacculus, qui vino albo odorifero aspergatur. Quo apposito, factum est, vt intra horam palpitatio cessauerit, & sacculo remoto rediret, donec victu decenti, & hoc sacculo, ac odoratis medicamentis, tum cibis admixtis, tum per se adhibitis, fuerit sanitati restitutus. *Christ. à Vega li. 3. sect. 6. ca. 8. Art. Medend.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO.

Nobilia aliquot & exoterica ad cordis palpitationem arcana.

ELectuarium de Coagulis verũ. ℞. Coaguli hœdini, vitulini, ceruini, an. vnc. ij. s. vini maluatici odorati vnc. ij. testiculorum galli, coctorũ in posca, facta ex aceto, temperata aqua buglossæ, vnc. j. s. electuarii vel specierum trium santalon, diarrhodon abbatis,

abbaris, ana vnc. j. sacchari rosacei vnc. vj. pulueris vnionum, smaragdi, ana Chareth j. Misce, & cum s. q. syrupi ros. aut de succo Citri fiat Electuarium praeparatum. Optimum est ad cordis tremorem & animi deliquia. Hanc descriptionem veram, ex archiuis nostris selectam, & Fallopiana correctiorem, candide in vsus hominum publicauimus. *Ioannes Georgius Schenckius, Medicus, Filius.*

In Cordis palpitatione diuturna, Medici Itali, summo successu tabula vtuntur ex Cornu Rhinocerotis (quod verum iam à nouis illis Insulis asportari coepit) confecta, ac cordis regioni palpitanti superposita. *Ex communicatione D. Petri Sphererij, Medici, idem Schenckius.*

Camphora sola quidam à cordis palpitatione liberatus est, dum illam perpetuo super cor gestaret, aliis remediis frustra tentatis. *Andernacus.*

Ad cordis pulsum siue salissationem succinũ verum mittes in aquam feruẽtem, & illic esse patieris, atq; inde per triduum laboranti singulos cyathos tepefactos, si nimium erit frigus, dabis bibendos, hoc remedium & hominibus & animalib. prodest *Marcellus cap. 21.* Succinum cordi perutile est, ac tremori ipsius insigniter medetur. Propterea miscuerunt id veteres electuario è gemmis. *Gœbelius.* Succini atque caphurae chylimata auxilium praeclarius contulerint, quod virtus & facultas rei in abstracto quam concreto sit posterior. *Schenckius Filius.*

Linimentum Cratonis. ℞. ping gallinae rec. ex aq. ros. lotae vnc. j. olei cinnamomi scrup. j. mosch. ampari singul gr. 5. misc. hoc illinitur cor, ad eiusdem corroborationem & palpitationem.

Observatio.

Palpitatione cordis affectus quidam, annua venae sectione vitam ad multos annos produxit: ex qua tandem mortuus est.

NOui quendam quotannis verno tempore huiusmodi palpitationis accidente vexatum, qui cum per tres annos à sanguinis detractione se adiutum intelligeret, anno quarto, anteaquam accidens ipsum inuaderet, sanguinẽ misit, idq; pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam post sanguinis detractionem medicamenta adhibuit. At nihilominus hic quoque ante senectutem morte praeuentus est. *Galenus lib. 5. cap. 1. de loc. affect.*

Palpitatio visceris huius pluribus integra valetudine degentibus, cum adolescentibus, tum adultis subito sine alio manifesto accidẽte, euenire visa est. Atque omnes eos sanguinis detractio iuuit. Atque hoc accidente plane liberati sunt, qui post sanguinis missionem vsi sunt victu & medicamentis, quibus esset extenuandi facultas. Horum vero nonnulli, quos rursus huiusmodi accidens infestabat, simili curatione sospites euaserunt. *Idem Galenus lib. eodem cap. 2. de loc. affect.*

Mortui.

Observatio.

Historia cuiusdam religiosae mulieris, quae ex palpitatione cordis mortua est.

VIdi sacram & religiosam iuuenem, quae cum vehementem & magnam pateretur cordis palpitationem interdum in syncopem, interdum vero, consentiente cerebro cum corde, in morbum comitialem, & vehementem quidem cadebat; à qua palpitatione nunquam integre curari potuit, & in aetate iuuenili tandem mortua est, quemadmodum de aliis iuuenibus retulit Galenus. *Trincauella lib. 6. c. 12. de rat. curandi part. hum. corp. affectus.*

De Animi Deliqvio et Syncope.

Observatio.

Frigidissimo vino, post longum sub ardentissimo sole lusum hausto, defecit quidam.

BLasivs Senensis, familiaris noster & condiscipulus, dum longiusculo tempore sub ardentissimo sole pilae lusu incaluisset, nec sudore adhuc aut fatigatione remissis, in subterraneum locum, vbi vinaria erat cellula, descendisset, frigidissimi vini calicem hausit: quo epoto, statim defecit: indeque vt erat fere praemortuus ad cubile delatus, ac calidis vtcunq; fomentis, sed non sine graui noxa tandem, licet aegre, refocillatus, conualuit. Frigidissima enim potio altius cordi insederat. *Beniuenius cap. 17. De Abditis.* Non modo ex frigidissimae aquae potu, aut frigidissimi vini haustu, periculum iis imminet, qui vehementer supercalefacti sunt: sed & ex frigidi lactis, cui ademptum est butyrum. *Dodonaeus ad idem caput.*

Observatio.

Animi deliquium ex pede aut digito colliso.

QVosdam pede aut digito colliso, animi deliquio procubuisse vidimus: tanta est in rebus humanis fragilitas. Affecto enim stomacho, per arteriam & venam magnam ad cordis vitalia malum perducitur. *Alex. Benedictus libr. 11. cap. 1. de Medend. morb.*

Observatio.

Ex putri & foetido humore intra pericardium contento, creberrima animi defectio.

SI sine manifesta causa exoluantur quidam, vel defectum animi patiantur, & frequenter & fortiter statim moriuntur, quoniã & in his vitale robur valde imbecillum est. Ideo facile quibuslibet de causis euoluuntur, & propterea derepente moriuntur. Impedit enim cordis actionem moles quaedam sparsa, id est, humidum vel siccum ipsi cordi incumbens. Cum autem quereretur causa, (vt testatur Galenus) in dissectione corporis inuenta est tunica quaedam, superiacens ipsi cordi, plena humiditate quadam foedi odoris, quę quidem humiditas vitiosa illa qualitate corrumpebat semper, & destruebat robur vitale, & hinc oriebatur affectus exolutionis. *Philotheus Comment. ad Aph. 41. lib. 2. Hipp.*

Observatio.

Non omnes, qui animo linquuntur, moriuntur, praesertim si oris ventriculi vitio id accidat.

NOn omnes, qui animo deficiunt, repente moriuntur, nisi determinate ipsis tres conditiones addas, quarũ vna, eademq; prima est, si saepe: altera si valenter; tertia si sine causa manifesta id patiantur: nam & cuidam mulieri, si diutius in balneo commorata fuisset, freqũẽter oriebatur animi defectus, tum ꝑpter temporis longinquitatẽ, tum quia malis plaeun-

plærunque lignis balneum succendebatur. Verum hoc non erat mortis signum, cum causam haberet manifestam. Idem quoque altera patiebatur vteri strangulationibus obnoxia. Quidam etiam, si diutius cibo abstinuisset, inter lauandum deficiebat. Alteri, si per horam lauabatur, idem vsu veniebat, nisi panis pauxillum ante sumsisset. Quibus profecto omnib. erat os ventriculi vel imbecillius vel admodum sensile. *Galenus Comm. ad aph. 41. lib. 2. Hipp.*

Observatio.

Salubri vrina deceptus adolescens, ex atonia facultatum vitalium, mortuus.

IVdicandi ratio per vrinas est difficilis; interdum enim accidit colore & constitutione esse saluberrimas vrinas, sed mortem præ forib. imminere, quia non omnes affectus ex vrinis iudicantur, sed hi maxime, qui in venis, vesica, renibus, & hepate subsistunt, quomodo contigit, haud ita dudū 1581. adolescenti nato annos 24. vxori recens adiuncto. Cum enim illi vrina & colore & contentis simillima sanis excideret, bene haberet ad cibum & potum, nec vllo dolore capitis, nec siti, nec vigiliis, nec corporis iactatione, nec mordacis cutis calore premeretur, & pulsus ipse paruus, frequens, celer, inæqualis, languidus, nescio quam febrem ementiretur, quæ quibusdam periodis exacuebatur. Hinc iudicauimus facultatem vitalem sensim collabi, cuius necessitas in omnibus vitæ actionib. tanta statuitur, vt non modo reliquis materia sufficiat, sed illas etiam suscitet, perficiat, mutuoque complexu tueatur, & foueat ita vt nulla pars corporis nutritionis commoda percipere possit, nisi ad eam spiritus & vis vitalis influat. Cum igitur hic adolescens eo spiritu priuaretur omnino: mirum non est, si gliscente sensim natura & vino per aliquot dies medici cuiusdam consilio subtracto, die octauo ex hac mortali statione in æterna cœli tēpla, beatumq; bonorum domicilium subuolarit. *Iacob Douynetus Apolog. lib. 1. cap. 8.*

Observatio.

Animi deliquium ob vitalis facultatis atoniam, & cordis palpitationem, & cardiacas syncopas passus quidam, subito mortuus.

QVi propter nullam eiusmodi causam sæpe & vehementer exanimantur, ij propter imbecillitatem animalis (vitalem intelligit) virtutis id mali patiuntur, quomodo is cui vna cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, derepente de medio sublatus est. Quod idem iis quoque euenire solet, qui acutissimis animi deliquiis, quas cardiacas syncopas appellant, corripiuntur. *Galenus, Comment. ad aph. 41. lib. 2. Hipp.*

Observatio.

Prognostica signa syncopes in vena sectione incidentis.

IN venæ sectionibus sæpe syncope incidit, non sine astantium terrore. Itaque medicum cautum esse oportet, vt tuto symptomata præcaueat. Præcaueri vero potest, si non præsente acuta febre, inseratur ori frustum panis vino aromatico, vel rubeo intinctum, vel prius iusculum aliquod confortans præbeatur. Extant etiam prognostica syncopes, dum sanguis effluit, si enim vel sudor in facie exoritur, vel vertigo quædam incidat, vel circa extremam manum stupor quidā sentitur, syncopes in propinquo esse existimari potest. Quare tum medicus os venæ obstruat, & viribus reficiendis diligenter incumbat. *CL. V. Iacob Oethaus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Syncope 24. horas asphixiam inuehens, citra vitæ periculum.

SYncopem repentinam, aut periculosam animi defectionem, interdum vidi supra horas 24. sine vllo pulsu perseuerare, citra exitium. *Fernelius cap. 9. Meth. General. curand. Feb.*

Observatio.

Mulier quædam prægnans, syncope sæpius corripi solita, vt releuata.

MEmini matrem meam charissimam, Margaretam Nanniam, ex familia Baierorū, cum prægnans esset, facile syncope tentatam fuisse, si modo altius sederet: sed sale ori imposito, ad se redibat, quo mulieres nostræ passim vtuntur, magno iuuamento, forte ideo, quod sal dissipat vapores tetros ex vtero eleuatos. *Forestus scholio ad Obs. 6. lib. 17.*

Observatio.

De syncope cardiaca, qua concreto in venis sanguine, ægri subito moriuntur.

A Venarum interceptione & occlusione, affectio deterrima, & quæ subitā mortem sæpe inferre solita sit, emanat. Euenit enim, vt sanguinis copia nō ad partes superiores, nec ad cerebrū, sed ad vasa interna, scilicet, ad venam cauam, & arteriam magnā, aliquando affatim irruat, easque opplendo ibi sistatur, firmatusque exeuntibus, & fere extinctis spiritibus coalescat, cuius ratione natiua caliditas, q̄ suffocationis vim, nequeuntibus spiritibus per vasa permeare, patitur, fere extinguatur. hincq; syncope cardiaca ex ea accedente, nisi præsto remedia administrentur, subita mors subsequatur. De hac syncope cardiaca genita ob extinctā fere natiuam caliditatē, ratione sanguinis venas opplentis, & ibidem coalescentis meminit Galenus locis citatis quarto de ratione victus in acutis, quā tn̄ viri ij, qui singulorum morborum curationes tradere ꝓfitentur, adeo neglexerunt, vt de ea ne verbum quidem fecerint cum tamen & ratione periculi, & ratione affectionis hoc facere debuissent. rationi periculi quidem, quoniam hinc imminente subita morte, eam ante significare, & anteuertere docere debebāt, ratione autem affectionis, quoniam tenebantur animaduertere insolitum hunc casum, & à nemine consideratum, scilicet in venis viuentis hominis coalescere sanguinem, qui in mortuis solet fluidus cōseruari. Ego autem de hac syncope pertractans, & hęc duo considerans, scilicet & periculum & affectionem, quoad periculum dico Medicum futuram hanc syncopen, & imminentem subitam mortē, ex duob. pręcipue cognoscere posse, quorum primū erit, quod isti patientes ante casum syncopes persentiunt nonnunquam pręfocationem quandam, non ad fauces, nec ad partes spirituales superiores, sed in partibus internis, ac si manu cor ipsum subito cōstringatur, deficiuntque, ac mutato colore viuido in pallidum sudant. cito autem reuocantur ab hoc defectu, sed subseqtur lassitudo magna: alterū est, quod in his pulsus quandoq; accedit

intermittens, qui si supra vnicam intermittat pulsationem, magnum periculum minatur, significatque syncopem hanc instare; quæ intermissio, sicuti & illa præfocatio, non aliunde generatur, quam ex illa sanguinis coalescentis copia, obstruentisque ac grauantis vasa illa, & partes internas, hæc duo signa vidi ego in nonnullis, quibus cum prædixerim periculum impendens, sectione venæ, aliisq; remediis opportunis ab imminēti discrimine præseruati sunt, nonnulli autem alii, qui cum iisdem hoc significauerim, remedia renuerunt, subito de medio sublati sunt. Quo ad affectionem, attestor & ego vltra Hippocratis, & Galeni testimonium, me obseruasse in nonnullis ita sanguinē in venis & arteriis coaluisse, vt inde & syncope, & mors subsequuta fuerit.

Præcipue autem hoc in puella quartum decimum annum agente perspexi, quæ cum per diem capitis grauitatem, vertigines, & anxietatem passa esset, die sequenti subito extincta est. Cum dubitaretur, quo morbo perierit, & an vitio cerebri, an huius syncopes merito hoc factum fuerit, secta fuit post mortem, in qua immune cerebrum ab omni affectione præter naturam inuenimus, sed in arteria magna, & in vena caua ita totum sanguinem coalescere vidimus, vt appræhenso illius sanguinis concreti altero principio, totus sanguis coalescens ita integer ex vena, & arteria educebatur, perinde, ac gladius ex vagina extrahi solet. quare iudicatum fuit subitam hanc mortem à sola interceptione, & occlusione venarum à sanguine coalescente facta causatam fuisse.

Alteram vidi iuuenculam, cum per menstruam fluxionem expurgaretur, mediaque die æstiuo tempore in balneum aquæ frigidæ ingressa, & ibi morata fuisset, eadem die post cænam hilariter sumtam subitam opetiisse mortem. hanc iudicaui ob repressam menstruam purgationem sanguinem, cuius maxime abundabat, ad vasa interna recurrisse, ibique coalescentem, ac venas, & arterias vna intercipientem, subitam etiam hanc mortem intulisse. in hac dubitatum fuit de veneno, tamen mea sententia causa illa fuit procatarctica sufficiens ad inferendam mortem, cum nouerim sanguinem in venis coalescere posse, ad mortem causandam hoc solum aliquando sufficere. Noui quidem à venenato pharmaco aliquando coalescere sanguinem in venis, indeque mortem subsequi, sed ab hac syncope differt veneni casus. quoniam si tale venenum celeriter hominem de medio rapere debet, ante mortem, qui venenum assumpsit, in profundissimum incidit somnum. quo ingrauescente nec excitatur patiens, nec releuatur, sed ad mortem non tamen subitam properat. Si autem ad tempus hoc venenum suam promere debet violentiam, coalescet quidem sanguis, sed non affatim, nec tantum, vt omnia vasa intercipiat, immo potius ea, quadam acrimonia acquisita, aperit, & hinc è naribus hi emungunt sæpe sanguinem adeo concretum, vt digitis solum eum appræhenderent, & ad notabilem qualitatem simul vnitam extrahunt. talem etiam sæpe ab inferioribus partibus excernunt. hi tamen liquato hoc sanguine, à proprioque calore destituto vitam, cum morte commutant, exanimanturque à solo sanguinis profluuio, quod vt plurimum è naribus prodire consueuit. Vnde pateat veneni casum non esse huic syncopi consimilem, licet vtraque mors immineat, impendatq; pateatque in venis coalescere sanguinem posse. quod qua ratione fieri possit, cum venæ sanguinis proprium sint conceptaculum, propriumque eis sit ipsum fluidum conseruare, non ita facile est explicare. Qui tamen nouerit, qua ratione sanguis extra venas cōcrescat, poterit easdem causas ad sanguinem intra venas existentem adaptando rē ipsam declarare. Sanguis è vena eiectus hac ratione concrescit, quoniam quamprimū ex proprio conceptaculo eductus est, statim euanescunt, & exhalant eius spiritus, moxque, & simul pars ichorosa separatur, quo facto reliquum refrigeratum concrescit, & ita concrescit, vt non tantum pura, & syncera sanguinis pars, sed etiam cæteri ei admisti humores, qui ex sui natura non possunt cōcrescere (hoc enim solius sanguinis est proprium) vna cum sanguine ipso coalescunt. hinc videmus non solū vtramque bilem cum sanguine è vena eiectam concrescere, sed etiam pituitam ipsam, quæ adeo in sanguinis superficie nonnunquam concrescit, vt vix gladio incidi queat. nisiq; hæc limosa pars sanguinis ei admisceatur, licet concrescat sanguis, quomodocunq; è vena eiectus, non tamen ita cito concrescit, nec ita dure coalescit, sicuti ei contingit, quando copiose ei admisti sunt, & humores Melancholici, & pituitosi. Sanguis igitur extra venas eductus, spiritibus exinanitis, & iisdem euaporantibus, ac parte ichorosa separata, ob refrigerationem coalescit. coalescunt siquidem, & quæ siccantur, & quæ refrigerantur. hic autem non propter siccationem, vt patet causas consideranti, sed propter refrigerationem concrescit, & eo velocius, & intensius concrescit, quo ei magis admisti sunt humores frigidiores, crassiores, & viscidiores, sicuti pituita & melancholicus humor, quorum ratione intemperiem consecutus frigidiorem, ad concrescendum faciliorem habilitatem & promtitudinem recipit. Hæ autem eædem causæ, cum non tantum in sanguine extra venas, sed etiam in venis existente, contingere possint, clarum erit, quare sanguis aliquando in venis coalescere queat. Euenit enim quandoq; vt in sanguine vel non genita, vel excreta ichorosa parte, vitiosi defluant, & abundent succi, qui substantia crassiores, & temperie frigidi, sanguinem crassiorem, & frigidiorem reddant. qui sanguis venas internas, & maiores nonnūquam occupans, adeo replet, vt spiritus intercipiens, & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat. quibus spiritibus extinctis sanguis refrigeratur, ac concrescit, & vna cū ipso vitiosi, qui in ipso defluunt, & qui eum ad crescendum habilitant & disponunt, succi, nempe si hi non præsto essent, incorruptus, & naturaliter fusus, liquidusque redderetur sanguis; quoniā nec extinctionis spirituū causa potēs adesset, nec tantæ refrigerationis occasio, vt sanguis possit coalescere. at vbi hi maneant, sistanturq;, cum natiuam caliditatem respuant, extinguantq; faciliter ac expedite sanguis ob introductam refrigerationem concrescere potest. Vnde in affectis hoc pacto corporibus, vt notabat Galenus, si sanguis detrahatur, is frigidus (ꝙ vix vllus credere queat) crassusq;, & vix effluens cōspicitur, idq; ꝓpter huiusmodi refrigerationē. Pateat igitur, qua ratione sanguis in venis coalescere possit, cuius ratione syncopæ cardiacæ nonnunquam generantur, quæ tanti discriminis plenæ sunt,

sunt, vt nisi opportuna statim adhibeantur remedia, subita mors sæpius succedere consueuerit. quam cum Medicus omni ingenio, & conatu, quantum arte fieri possit, inhibere debeat, maxime has syncopes & earum causas animaduertat. Præsente syncopa, reuocationi caloris, regenerationique spirituum attendens, & excitationem patientis his remediis, quæ in communi sunt vsu, & ab omnibus scribentibus proponuntur, tentet. Sed præ omnibus causæ incumbere debet. quæ quomodo remouenda sit, affectio ipsa indicat, & expresse docet Hippocrates & Galenus. Sanguis hic copia superfluit, succisque frigidis & crassioribus abundat: quorum ratione si coalescat sanguis, mors subsequitur; ideo antequam (vt ait Hippocr.) fixa sint omnia, quæ contristant (scilicet tum spiritus, tum fluxiones) sanguis minuendus, & expurgandus est. Minuatur autem per sectionem venę internę brachii dextri. qui si effluat, copiose educatur. si autem non ita facile effluat, inceperitque coalescere, in talibus, prius adhibitis fomentis ex laxantibus, fricari oportet cunctas corporis partes eodem tempore à multis hominibus, postea venam secare, & si sanguis mediocriter fluxerit, rursus fricare, & denuo sanguinem auferre, & ita repetere, quoad debita sanguinis quantitas extracta fuerit. hoc facto refici hominem, & restaurari conuenit, simulque de purgatione cogitandum est. ad quam intentionem assumantur ea, quę peccantes & superabundantes humores prius cōcoquere, postea expurgare possint, semper admiscendo quædā, quæ facultatem vitalem respiciant, & roborare queant. Qualia autem debeant esse ista, non referam; quoniam peccans humor hęc indicare potest, plurimaq; horum est sylua ab authoribus conscripta. Hoc vnū animaduertam, videlicet, quod cum in casu isto periculum sit, ne concrescat sanguis, coalescatque in venis, veniant in vsum ea medicaméta, quæ grumos dissoluere possunt. quare secta vena, statim exhibeatur aliquod coaguli genus, inter quæ præferatur leporinū. ad idē faciet amaranti coma in mulso epota, oxymel etiā ipsum proderit, & cętera attenuantia, & incidentia medicamenta, & quæ valde lotium prouocare possunt. Victus sit attenuans. Vinum interdicatur, cæteraq; omnia, quæ sanguinē augere possunt; nisi vires intercidant, parcus sit cibus. quodsi hæ labant, alimentum sit copiosius, vinumq; pauciferum & lymphatum exhibeatur. *Pet. Salius De Curat. Morb. ab Ordinarijs practicis non exhibitorum. pag. 287. Cap. 4. De Affect. Particular.*

DE ARTERIIS.

OBSTRVCTIO.

OBSERVATIO.

De Obstructionibus arteriarum leuium pulmonis.

QVEMADMODVM nerui, qui omnes à cerebro originem ducunt, aliquando male afficiuntur hincq; cùm deterius habent, vt in conuulsiuo motu fieri dixi, cerebrum ipsum in consensum ducunt; pariter arteriæ, quæ à corde propagantur aliquo affectu præter naturam nonnunquam deprehenduntur, & per eundem propriam noxam cordi communicant. Ex quibus arteriis præcipue eas, quæ leues in pulmone existunt, male affici animaduerti, dum obstructione laborant, qui casus maxime à medico considerandus est; quoniam per tales obstructiones sæpius homines in periculum vitæ manifestissimum ac in mortem ipsam deducuntur; cum tamen hoc absq; insigni noxa, quæ ab ipso ægrotante ab initio percipiatur, fieri cōsueuerit, in talibus enim obstructionibus nec patientes respirandi difficultatem, nec grauitatem, nec dolorem, nec aliud molestum symptoma incurrunt, & tamen, cum hæ acutæ fuerint, ac perseuerauerint, nisi tollantur, tandem eosdem perdunt. Obstruuntur arteriæ istæ leues à duplici causa, nam, vel ex succis frigidis, vel ex crudo tuberculo, in eisdem genito, obstructione laborant, vbi enim humores crassi, & viscosi in ipsis arteriis infarcti fuerint: vel vbi phyma aliquod, seu tuberculū crudum in eisdem genitū erit, arteriæ obstruuntur. Quibus obstructis, cordi tandem parua affectio cōmunicatur, hincq; patientes vel sunt proni in syncopem, vel etiam in suffocationem. quoniā obstructis iis arteriis, non ita facile recreméta fuliginosa expelli possunt, quibus retentis semper cor necessario patitur. Dum tamen istæ arteriæ leues in totum nō sunt obstructæ, fit pugna, naturaque præpotenter resistit morbificis causis, indeque per vim propriam, & innatam quærit difflationē, & transitum earū viarum, vt inde fuliginosa excrementa retrudat. ꝙ vbi sufficienter assequuta fuerit, nullū adhuc nec syncopis, nec suffocationis periculū instat. Vbi a. hoc nequaquam consequatur vel facta omnimoda obstructione, vel prope ad eam accedente retentis fuliginosis excrementis, in periculum syncopis primo, post modum & suffocationis etiam ducitur homo. Deprehenduntur obstructiones istæ à solo pulsu, nec vllū aliud inditium habēt. in his n. nec tensio, nec grauitas, nec dolor, nec respirandi difficultas, nec quid aliud molestū percipitur; quoniam affectio à materia pendet frigida, & in loco est nullā sensationem habente, pulsus autem immutatur ab hac necessario, quoniam organis, & instrumentis læsis, non potest non immutari pulsus, qui ex hac læsione omnem acquirit inæqualitatem, & non tantum illam, q̄ in vnica pulsatione reperiatur, sed eam etiā, quam systimaticem seu collectiuā appellant. vnde in huiuscemodi obstructionib. magnæ & paruæ, celeres & tardæ, raræ & frequentes, validæ & imbecilles adsunt pulsationes: inter quas aliquæ decurtantur, aliquę nonnunquam intermittunt, aliquæ intercidunt: in eadē autē pulsatione sæpe est inæqualitas, quo ad plures eius differentias. Vbi autem talis inæqualitas contigerit, & ex his pulsationib. plures erunt magnæ, vehementes, celeres, intercidentes, & æquales, minorē læsionem indicant, & minus periculum minantur: vbi autem plures erant languidæ, paruæ, decurtatæ, intermittentes, & crebriores, offensam ingentem attestantur, & periculum præceps prænunciant. in aliquibus tamen patientibus, cum grauis non est affectio, solent etiam adesse pulsationes plures æquales, quas interpellant nonnullæ vel periodice, vel nulla seruata periodo decurtatę, aut intermittentes, quod in principio harum obstructionum præcipue contingere solet. qua de re pulsuū hæc æqualitas à pulsu vel intermittente, vel decurtato interpellata habeatur pro indicio incipientium, ac futurarum huiusce-

modi obstructionum. An autem hæ fiant, cum à duplici causa gignantur, vel à crassis, & viscidis humoribus, vel à tuberculo crudiori, hinc cognoscatur. Vbi crassi, & viscidi humores fuerint obstructionum causæ, tunc pulsus (quoniam in vtrisq; casibus semper adest aliqua durities) erunt duri per tensionem: vbi autem tuberculum sit id, ꝙ obstruat, erunt duri per tensionẽ, & siccitatem: preterea in obstructione ab humorib. pulsus erunt magis inter se diuersi, nec semper eodem modo ꝓcedent, sed variabunt, prout humor obstruens vel in hanc vel in illã partem magis impinget. At à tuberculo inæqualitas erit magis vniformis, cum à causa magis constanti, & fixa causetur. præterea in humorum obstructione æquales pulsus plures simul ac collectiue adesse possunt: at in tuberculo plures sunt inequales. vnde vbi aliquę intermittẽtes, aut decurtatæ pulsationes plures æquales interpellauerint, censeatur hanc obstructionem ab humorib. factam esse. à tuberculo n. non possunt plures ad inuicem subsequentes æquales, ac ordinatæ fieri pulsationes, quoniam causa lędens ipsa organa immediate eadẽ lædit, ac in eis fixa eodem pacto semper permanet: quapropter hinc æqualitas naturalis pendere nõ potest, licet nõ naturalis seu præter naturam (i. e. quæ plures inæquales pariter habeat) hanc concomitari consueuerit. In hac autẽ pulsuum inæqualitate hoc solet esse vtrisq; obstructionibus cõmune, quæ si intermittentes pulsus cęteris pulsuũ differentiis admisceantur, quando intermittit pulsus, percipiunt patientes motum quendam, tanquã ictum in regione cordis, perinde ac si quis ipsi cordi tunc manu obuiet, ac motũ impediat. ꝙ non causatur, nisi ab obstructione tũc valenter irruente, ac cor cõprimente, indeq; pulsus motum impediẽte. quod idem fere cõtigit à pulsu decurtato. Sed cum decurtatum minor noxa inferat, quam intermittentem, minorem etiam percipiunt patientes motum, & istum ictum à decurtato pulsu, & minus ab eo læduntur, quam ab intermittente. Cum percipiunt ictum istum ægrotantes, si ab humoribus crassis obstruentibus hoc factum sit, statim reuocantur patientes. in iisdemq; per quædam interualla, existente agitata diuersimode à naturali facultate materia, aliquandoq; versus cor infarta, ac detrusa, & aliquando ab eodem transmissa, renouantur tales pulsationes. at vbi à tuberculo obstruente fiat talis ictus, vereque intermiserit pulsus, non ita reuocantur patientes, hocque erit indicium tuberculum augeri, properareque ad omnimodam obstructionem, nisi hoc à causa procatarctica sicuti à copioso vini vinosi potu, ab ira, à vehementi motu, à destillatione superueniente, & similibus rebus exacerbatum, & concitatum fuerit. vbi enim hæc non profuerint, intermissio pulsus manifestissimum vitæ discrimen prognosticatur: qui si supra vnam pulsationem intermittat, mortem instare prænunciat. Vtrisque his obstructionibus, videlicet, & ei, quæ à crassis humoribus, & ei, quæ à tuberculo causatur, hoc etiam cõmune est, quod vbi occupauerit arterias leues, si perseuerauerint, augentur: vbi autem auctæ fuerint, etiã asperis arteriis communicentur, & tunc, quæ prius non aderat, respirandi superuenit difficultas, quæ semper pro ratione adauctæ obstructionis increscit; hac tamen differentia accedente. ꝙ in obturatione à crassis succis, difficultas respirandi non est semper vniformis, nec semper vniformiter adaugetur; quoniam aliquando intensior, aliquando remissior esse potest, pro ratione materiæ, & loci obstructi. at in obturatione à tuberculo semper est vniformis, & vniformiter, nisi à causa externa concitetur, vel magis angustetur, sicuti à motu, à destillatione superueniente, ab immoderata ira, à copioso vini potu, à nimia ciborum ingurgitatione, & similibus causis, adaugetur; quoniam causa hæc de se est stabilis, ac fixa. & vniformis existit. Vbi autem hæ obstructiones arteriis asperis communicatæ fuerint, indeque accesserit respirandi difficultas, cum diutius hæ perseuerauerint, calor innatus, quoniam hic vna cum corde sufficienter non euentatur, languescit, ac imminuitur: cuius ratione in nonnullis sæpe succedere solet, hoc macrescente, refrigeratio cæterorum membrorum, & præcipue ipsius hepatis, cuius merito his obstructionibus cum diutius perseuerauerint, hoc reddito imbecillo, ac debiliori, solet succedere aliqua hydropis species. Vnde tales ægrotantes vel in anasarcam, vel in ascitem deducuntur, perindeq; ac ex difficili respiratione ex his morbis periclitãtur. Quibus etiã succedere solet, communicata ingenter ipsi cordi affectione, ipsius cordis palpitatio, q̃ patientes angit, & eosdem, cum deterius habent, in lypothymiam, ac syncopem deducunt. Quapropter maxime animaduertat Medicus hasce arteriarũ obstructiones, tum ratione periculi; tum ratione difficultatis rei, cuius merito forsitan hæc tractatio ab ordinariis practicis neglecta fuit, quam tñ aduertere, & docere tenebantur; tum quia de his meminit *Gale. li. 4. de locis affectis ca. vltimo* in historia Antipatri, tum quia casus iste quandoq; accidat, ægrotantesque, ac Medicos sępe eludat, qui periculum non perpendunt, nisi cum symptomata, & morbi prædicti sæuierint. Pro huius autẽ cognitione pro nunc sufficiant ea, quæ à me ꝓposita sunt, tum vt morbi essentia, tum vt eiusdem causæ, differentiæ, ac signa omnibus pateant. His habitis, curationem aggredior. Præsentibus obstructionib. in leuibus pulmonum arteriis, quid indicatur? duo indicantur; alterum, quod commune est vtriusq; causis; alterum, quod singulis proprium est. Commune est, vt redundantia humoris affectionem generantis expendatur, & consumatur. proprium autem est, vt affectio à crassis, & viscidis pendens humoribus, tollatur, per attenuantia, & extergentia medicamenta. quæ autem à crudo tuberculo genita est, per attenuantia, & resiccantia curetur. An autem Medici his indicationib. plene satisfacere possint, iudicet ex propriis harum obstructionum signis, & causis, ac ex his symptomatibus, vel morbis quæ his succedent. Nouerint enim difficilimum esse obstructiones à tuberculis genitas remouere; tum quia in his cruda admodũ, & digestioni rebellis adest materia; tum quia affectio est in loco, cui valida, & potentia remedia applicari nõ possunt. & hoc maxime, vbi progressa, & antiquata fuerint hęc tubercula: si autẽ à viro, qui in arte medica multũ polleat incipientia cognoscantur, rectaq; curatione curentur, non ita difficile erit à principio ea soluere, quare eorũ solutionem tunc temporis sperare poterit. hæc autem omnia de tuberculis intelligantur, quatenus cruda sunt: quoniã si hæc aliquando ad suppurationem deueniẽt, vnde postea disrumpantur, lethalem inferunt casum: nam materia suppurata effunditur

supra cor, & inde subito mortis periculum instat, vt sæpius experientia testata est. Quæ autem à crassis & viscidis succis ortæ sunt obstructiones, non ita difficile est remouere, quoniam similes materiæ facilius medicamentis cedunt, quam tubercula illa cruda. & istę obstructiones, siue incipientes, siue antiquatæ fuerint, poterunt solui facilius. hæcq; cum minori periculo semper, quam tubercula, antiquantur, & perseuerant. Quoniam tamen ab his, vbi antiquatæ fuerint, cõmunicantur aliquando hæ obstructiones arteriis asperis, indeq; succedit respirationis difficultas, si adhæc successerit refrigeratio illa caloris innati, vnde vel hydrops sit præsens, vel immineat, fere impossibilis erit earum curatio; sicuti & illarum, quæ à progresso & antiquato tuberculo erunt causatæ, nullo pacto possibilis est solutio. in quibus omnibus semper considerentur ægrotantis pulsus: qui, vbi erunt valde inæquales, & plurimi ex his sint imbecilles, praui, decurtati, vel intermittẽtes, maiorem noxã, ac periculũ ingens prognosticantur: si autem plurimi sint æquales, vehementes, magni & ordinem seruẽt, minus malum, ac minorẽ curandi difficultatem prænunciabũt. In eisdẽ etiam consideretur cordis status; si enim ratione consensus & cõmunicantiæ palpitationem incurrat, in hypothymiamque pronum sit, res in deteriori est conditione, quã vbi ex eisdem obstructionibus nihil tale passum fuerit. His autem consideratis, adeat Medicus curationem, cuius, quoniam ratione causarum bipartita est, ideo nõ vnicus, sed duplex erit curandi modus. Vbi enim obstructio pendeat à crassis, & viscidis humoribus attenuantia, & abstergẽtia pharmaca adhibeat. & quoniam in his administrandis omnia ea, quæ ab asthmate valida sunt, cõueniunt: ideo ꝓ hac tollenda traducatur in hũc casum tota, ac integra asthmatis curatio, tũ quo ad vniuersalia, tũ quo ad particularia peragenda. Vnum tamen moneo, quoniam locus affectus est in penetralibus magis internis, quã sit in asthmate, quod in hunc vsum vehementiora, & potentiora medicamenta, & quæ validius attenuare cum abstersione possunt, assumuntur, quæ ad maiorem penetrationem vel liquida, vel cum liquoribus diluta præparentur. Vnde in tali casu iubeo, ego vt multa medicamenta in asthmate opportuna sublimentur, vt hinc tenuiora reddita, facilius penetrare vsque ad locum affectum queant. Ex quibus præcipue elenii aquam modo simplicem, modo aliis validioribus admixtam, & per sublimationem in duplici vase factam postea administro, eiusque vsum plurimum, ac felicissimum habeo. Et præ cæteris, quoniam sulphur est vnum ex his, quæ valde potentia sunt in discutiendis, & consumendis humoribus crassioribus, eius aquam in difficilioribus, ac magis rebellibus obstructionibus accipio, & commisceo iuleb formatum ex melle ad eam quantitatem, vt facile à patiente assumi possit; hoc medicamentum exhibeo ad cochlearia duo, vel circa, ante cibum per duas horas, & potens hinc remedium habeo ad attenuandos, & disperdendos tales humores obstruentes. Ad idem electuaria, cuius basis sit chalybs præparatus, admixtis medicamentis incidentibus, & opportunis, quale est gentiana, elenium, aristolochia, thymus, pulegium, iua, origanum, & similia, cum maxima vtilitate exhibeo. & vbi hæc non sufficiunt, ascendo ad medicamentum ex scylla, vel simplex, vel admixtum cæteris prædictis medicamentis. hæc & similia formanda sunt remedia. quibus administratis per interualla quædam, ac interpositis nonnullis paucis diebus, sicuti vel vnoquoque die exhibeantur pharmaca soluentia, quæ apta sint humores crassiores educere, & à longinquis partibus euacuare, quæ potius in forma solida, quam liquida formata sint, qualia sunt pilulæ cochiæ, aggregatiuæ, de nitro, & omnes illæ, quę gummata recipiunt, quibus admisceri possunt quandoque cortices radicum ellebori nigri, turbith, & similia, quæ quantum possint in huiusmodi affectibus, mirum est; quoniam tamen sæpius hæc eadem pharmaca repetenda sunt, non in summa dosi accipiantur. per exterius autem administrentur eæ inunctiones, quę cutem exasperando, & lancinando ex alto materiam euocare possint; sicuti quæ recipiunt nitrum, salem, pumicem, fœcem vini coctam, æruginis, & quæ huius sunt ordinis. Quo ad victum, sit valde attenuans, & in eo quæcunque repletio fugiatur; & omnia ea, quæ crassos humores generare, & adaugere apta sunt, vitentur. Vinum sit antiquum, tenue, & nequaquam adstringens, sed maturum valde existat, potusque nec parcus, nec immoderatus fiat, ne illinc materia incrassetur, ac siccetur; hinc autem nimium grauantur naturales facultates, quæ à nimia vini potentis quantitate sæpius obstruuntur, & languent. & hinc omnẽ (vt summa dicam) victus rationem, ac medicamenta quoque haud aliter, quam asthmaticis iubeat Medicus, quia Galenus in Antipatro talem obstructionem, patiente adhiberi iussit, licet aliter senserit Aetius qui iudicauit in Antipatro obstructionem non à crassis humoribus, sed à crudo tuberculo factam fuisse; cum tamen verba Galeni dicentis (At ego probabilia inquam, ipsum dicere, sed à veritate aberrare, quippe cum huiusmodi causa orthopnœa fiat, humore crasso, & lento, non in leuibus arteriis, sed aspera arteria collecto) oppositum perinde, ac etiam eius curationis modus ab eodem propositus, indicent non enim coincidit curatio asthmatis à crassis succis cum ea, quę debetur tuberculo obstruente, vt docet *Galenus lib. 7 de com. med. secundum loca cap. de orthopnœa.* & hæc de obstructione arteriarum leuium intra pulmones existentium à viscidis, & lentis humoribus genitarum. Vbi autem hæ obstruuntur à crudo tuberculo, per attenuantia, & resiccantia, per quę idem tuberculum consumi, & disperdi queat, est procedendum. his tamen (quoniam vniuersalia particularibus præcedere debent) præmittenda erit tum corporis vniuersi purgatio, tum venæ sectio, si in corpore pletorico, & quod humore copioso abundet, sit factũ hoc tuberculũ. quibus præmissis, eaq; ratione, quam in altera obstructione administrandam esse monuimus, adhibitis, accedat Medicus ad vsum eorum medicamentorum, quæ attenuantia, & siccantia existant. talia erunt aromata. quale est cinamomũ, piper, macis, ireos, nux moscata, cardamomum, galanga, zingiber, cubebe, zedoaria, costus, & similia; ex his pulueres, & electuaria Medicus formare poterit, q̃ in continuo sint vsu. & quoniam ex his formata sunt plura specierum genera, ideo varia in hoc casu vtilia poterunt esse, sicuti species aromatici rof. diagalangæ, diamoschĩ amari, diacimini, diacalamenti, & consimiles. his

autem omnibus Theriaca antiqua, & Mithridatum potentiora erunt. Vltra hęc iuueni proficuam vsum pulueris ex ossibus formati, admixto cornu ceruino, & quibusdam ex aromatibus prædictis. Valdeque potens etiam in hoc reperi vitrum combustum. quibus omnibus etiam sulphur viuum, tanquam medicamentum valde potens in absumendo, & dirigendo, commisceatur: his tamen semper admiscenda sunt aliqua, quæ manu ducant medicamenta prædicta, ad locum affectum, ac ad thoracem ipsum, hæc autem continue administrentur, per interualla tamen, vt superius notaui, exhibeantur medicamenta soluentia, quæ saltem materiam fluentem retrahere poterunt. Quoniam autem sæpe prædicta non sufficiunt ad tollendum vel saltem minuendum tuberculum, ego aliquando ad decoctum salsæ patilliæ tanquam ad medicamentum valde in discutiendo potens, deueni, & eo morbum leniui, quod idem tamen in antiquato exhibui, & nihil profeci. Inunctiones similes prædictis etiam in hunc vsum assumantur. Victusque similiter attenuans præscribatur, sed parcus magis sit, quam in obstructione, à crassis, & viscidis humoribus genita. Parcior autem multo sit potus; parum enim bibere debent omnes hi, in quibus abscessus internus reperiatur. & in his vinum exhibendum sit tenue, & antiquum, & potius generosum, quam aquosum. Fiant communiter in ambobus hisce casibus omnia genera reuulsionum, & deriuationum, ad detrahendam materiam à loco affecto degant in aere tenuiori, sicciori, & validiori, exerceantur moderate. somnus longior, & diuturnus vitetur, & omnia ea, quæ destillationes vel inducere, vel augere posset, ac ea, quæ thoracem lædere apta sunt, fugiantur. *Salius de affect. particular. cap. 21.*

TVBERCVLA, CALLI, CALCVLVS SIVE *Tartarus, atq; durities arteriarum.*

OBSERVATIO.

Crudi tuberculi, iuxta leues pulmonum arterias nati, & in abscessum versi, cum pulsus inæqualitate, historia.

QVæ Antipatro Medico acciderunt, nemo est, qui nesciat, vtpote qui medicam artem publice apud Romanos professus est. Agebat hic ætatem sexaginta quidem annis minorem, sed quinquaginta iam annos excesserat. Is correptus aliquando febre quadam ephemera, idque ab euidenti causa, declinãte iam febre, vt quid sibi facto opus esset, intelligeret, pulsum ipse suum tangere aggressus est. Quum igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inuenirET, inprimis quidem territus est: deinde vero quum sese non febrire plane sentiret, illico balneum subiit, quippe laboribus & vigiliis corpus fatigauerat. Atque tenui quoque victu, donec diem tertiam præteriisset, vsus est: qua cum nulla appareret febris, ad solita negotia pertractanda prodiit: atque arteriam in extrema brachii sui parte tangens, admiratus est perseuerantem in pulsibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi, extendit manum, ridens, iussitque pulsum tangere. At ego subridens, quid inquam portendit hoc quod proponis ænigma? Ille iterum ridens obnixe orauit, vt tangerem. Igitur inter tangendum omnigenam in pulsu inueni inæqualitatem, non solum in multarum pulsationum cumulo, quam systematicen, id est, congregaticam, vocant, verum etiam in vna arteriæ distinctione: proinde miratus quomodo adhuc viueret, quum talem haberet pulsum, interrogaui num difficilis illi esset respiratio, illo vero nullã se sentire respondente, obseruaui equidem an aliquando mutaretur, quippe sex mensium spacio assidue arteriam tangebam. Quumque ab initio interrogaret, quæ nam corporis dispositio mihi videretur posse huiusmodi pulsum efficere, atque per quem modum, idque citra febrim, ad eam quæstionem respondi, in commentariis de pulsibus iam declarasse me huiusmodi inæqualitatem. Namque ob magnarum in pulmone arteriarum angustiam id euenire putaui: angustiæ vero causam esse dixi, visceris inflammationem. At tibi hanc ob causam id nũc accidisse impossibile est, quippe febre fuisses affectus: relinquitur igitur vel obstructionem ex liquidis, & crassis, & viscosis humoribus, vel crudi cuiuspiam tuberculi ortum, in huiusmodi te dispositionẽ induxisse. Tum ille respondens, oportuisset (inquit) me suspiriosa orthopnœa laborare. At ego probabilia (inquam) ipsum dicere, sed à veritate aberrare: quippe fieri nonnunquam huiusmodi orthopnœam ob eam quam diximus causam, id vero quum in asperis non leuibus arteriis crassus & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem atque medicamenta quoque haud aliter quam asthmaticis adhibere iussimus, deinde sex vt dixi mensibus elapsis, leui quadam spirandi difficultate affectus est: accedente simul cordis palpitatione, in primis quidem semel, deinde bis, atque ter, postea quater, ac sæpius quoque, aucta simul spirandi difficultate ad quindecimum vsque diem, post quem difficilima derepente oborta spiratione, resolutus statim obiit, aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant. *Gal. ij. de affect. locor. notitiis lib. 4. cap. 9.*

Obseruaui idem cuidam accidisse anno 1549. quod Antipatro Medico. Huic enim mortuo, inuentus abscessus in vena arteriosa. Sectioni mecum interfuit Nicolaus Lambert. Chirurgus. *Scholiographi Hollerii ad cap. 30. de morb. intern. lib. 1.*

OBSERVATIO.

Arteria aorta totossea.

VIri fide digni mihi Bononiæ retulere, sese Patauii in corpore à Fallopio dissecto, vidisse arteriam aortam siue magnam, totam osseam. *Coiter in libello Obseruat. Anat. & Chirurg.* Idem *in Lectionibus Fallopii de partibus similaribus cap. 7.*

OBSERVATIO.

Callus in arteria magna obortus, cordis diuturnam palpitationem, & tandem etiam asphyxiam, cum aliis in pectore raris pariens, visus.

CAllum cuidam in arteria magna, loco cordi proximo natum obseruauimus: multis hic annis cordis palpitationi obnoxius crebro fuerat: sex vero ante mortem mensibus, in sinistro carpo pulsum tam exiguum habuit, vt nullus frequenter apparuerit, ac sæpe sentiri non potuerit. Fuit quoque palpitante corde, difficile admodum huic potum admit-

admittere, sicut vix vnciam simul bibere potuerit; in pectoris huius spacio, sublutei coloris humor collectus quoque fuerat. *Dodonaus Annotat. ad cap. 35. Beniuenii de abditis.*

OBSERVATIO.

De magna arteria quatuor digitos dura infra & supra renes.

Episcopus de Wetta non potuit recte stare, sed semper coactus erat per aliquot annos incumbere alicui pulpito. Post mortem dissecto corpore arteria magna infra & supra renes quatuor digitos dura erat, & vitri in modum frangibilis: omentum præberet adnatum erat ventri vmbilico excepto. *R. Solenander consl. med. sect. v. cons. 16.*

OBSERVATIO.

Calculi ad basin arteria magna nati. Ex retorrida bile in arterias effusa, & in tophi nigri speciem concreta, duo ex vehementi pilæ lusu, repentina morte sublati.

Retorridam bilem, in duobus, qui à valida pilæ exercitatione, repentina morte sublati sunt, in arterias effusam, illic deprehendimus in tophi nigri speciem concreuisse. *Fernelius libr. 5. cap. 12. Patholog. 17.*

Semel cuidam seni à nobis dissecto, præsentibus studiosis, plurimi lapilli visi sunt accreuisse, circa basim arteriæ magnæ. *Gemma c. 6. lib. 1. Cosmocrit.*

VVLNERA.

OBSERVATIO.

Arterias vulneratas, nonnunquam coalescere.

Vidimus in mulieribus & pueris tum conglutinatas arterias, tum carne vndiq; circumdatas, idque in fronte, malleolo & articulo brachii, summæq; manus medio. simile quiddam & aliquando agresti contigit iuueni, dum sanguinem sibi mittendum veris tempore curaret, quod nostratibus maxime est in vsu. Cum enim Medicus qui venam incisurus erat, brachium hominis deligasset, cõtigit attolli velut in gibbum arteriam: itaque hanc pro vena medicus diuisit. Exigua sane incisio erat, sanguis autem flauus & tenuis & feruidus statim eiaculabatur, idque cum quodam veluti saltu. Ac medicus quidem, vt erat admodum iuuenis, & operum artis parum peritus, venam se incidisse putabat. Ego vero cum quodam alio ex iis qui aderant Medicis, vtique seniore, vbi quod accidit aduerti, præparato ex emplastrorum genere quod sanguinem supprimit medicamento, tum incisionem curiose coniunxi, tum super medicamento illo imposui, ac spongiam mollissimam extrinsecus super hoc deligaui. Mirante vero qui arteriam inciderat, insolitam nostram in hoc casu prouidẽtiam, indicauimus homini rem factam. Sed posteaquam incisi hominis diuersorium exiissemus, iussimusq; ne vel solueret nobis absentibus, vel ante quartum diem id aggrederetur: sed ita vt erat, deligatum haberet, spongiam duntaxat desuper madefaciens. Postea vero quum in quarto soluentes, plane conglutinatam incisuram inuenimus, rursus idem medicamen imponere iussimus, tũ simili modo deligare, nec multis postea diebus soluere. Atq; ita percurata est huius hominis incisa arteria, sola omnium quas in cubito incisas vidi. Nam reliquis omnibus aneurysma, aliis maius, aliis minus superuenit. *Gal. lib. 5. c. 7. Meth. Med.*

OBSERVATIO.

Incisa arteria, fere mortuus quidem.

Orta, vt assolet, inter commensales lite, cum quidam è conuiuis arreptum calicem in Alfonsi Hispani, familiaris nostri, faciem proiecisset, & incisa arteria, ac cute dilacerata, sanguis copiosior erũperet, multa quidem, ac frustra, adhibita sunt medicamenta, cum ea sit arteriæ ipsius conditio, vt incisa coire aut sanescere, citra vstionem, non possit. Quare, cum sanguis ipse eo semper vehementius flueret, quo plura experirentur auxilia, & homo iam venis exhaustis, prorsus deficeret, ad me tandem mittunt, rogantes vt fieri possit, amicum à morte præripiam. Venio igitur ad eum, vulnus inspicio, virtutem probo, nullum superesse præsidium iudico, præter vstionem solam. Quare, ea qua potui diligẽtia, incisam arteriam candenti ferro inuro, & statim suppressus est sanguis, quo inhibito, reliquum curæ facilem satis & expeditum habuit ad sanitatem regressum. *Beniuenius ca. 49. de abditis.*

DE PVLSV.

PVLSVVM VARIÆ ET RARÆ CONstitutiones.

ET PRIMVM.

DE NATVRALI.

OBSERVATIO.

Cordis motus & quies, per diastolen & systolen, in viuo animali demonstratio.

Ad cordis motum recte cernendum, amplissima sunt animalia viuida; vt sunt fere omnia amphiuia, feles, lacertæ, serpentes, & inter pisces anguillæ, lucius piscis, & id genus alia. Equidem felis iuuenis viuentis pectus alterum aperui, & mediam vtroque persciso, integram amisit vocem. Pericardio secto, duplicem, atque contrariam in corde vidi motum, cordis nimirum ad eius auriculam. Dum enim cor pulsatione efferebatur, auriculæ subsidebant; rursus subsidente corde, attollebantur, atque implebantur auriculæ, ita vt auricularum diastole, cordis systoli, auricularum systole, cordis diastoli, responderit. Auriculæ sese hoc modo componebant ad diastolen, instar vesicæ visæ sunt inflari, & cum extensæ erant, rubrum acquirebant colorem, & aliquantisper morabantur antequam ad systolen contendebant, sic rursus per systolen ad diastolen properantes, etiam leuem moram trahunt. Vt auriculæ in diastole ob sanguinis spiritusque repletionem rubescunt atque extenduntur, sic in systole candescunt, flaccidæ rugosæque factæ considunt, atque vi cordis in cordis basim nonnihil rapiuntur. Cordis vero diastole hoc fit modo, basis corrugata constringitur, deorsumque versus conum rapitur, ac quod de latitudine amittit, in rotũditate recuperat: latera cordis vndequaque distenduntur

duntur, conus sursum versus basim trahitur, leuiter ferit è regione pectus. In hac actione, nulla non pars vel fibra laborare & corrugari videtur, rapta basi deorsum, tendente mucrone sursum ad cordis centrum, ventriculi expanduntur redditurque cor breuius & rotundius. absoluta diastole, parum remoratur, priusquam ad systolem sese componit, facitque hoc tempus, quod Galenus vocat medium tempus inter diastolen & systolen, siue quietem vocat, & piæ memoriæ primus præceptor meus Regnerus Prædinius, qui fuit vir summa integritate, innocentia, ac eximia eruditione eloquentiaq;, διάλειμμα, tanquã intermissionem diceres, appellabat. Post hãc vix comprehensibilem quietẽ rursus subsidit, & tenuius, latius, lõgius, flaccidius ac pallidius redditur, facitq; systolen. Hæ cordis cordis compositiones in diastole & systole me haud dubie traherent in sententiã Realdi Columbi, qui putat. in nostra diastole sanguinis spirituumq; fieri expulsionem, in systole horũ exceptionẽ & minime attractionem (sponte enim vult flaccescente corde, sanguinem & spiritum in ventriculos cordis illabi) nisi auricularum motus, cordis motibus cõtrarius esset. Arteriæ videntur eodem tempore, quo cor, diastolen ac systolen facere, deinde simili modo cum corde in diastole contrahi & in contractione breuiari, dilatari ac subsalire. His ita animaduersis, totum cor excidi, & cum diu eius pulsationem, maxima cum admiratione, cõtemplatus essem, lõga facta incisione, ventriculum sinistrũ, vt cognoscerem num etiam vulnerato hoc sinu, vel ventriculo, cordis cessaret pulsatio, aperui, at nõ statim, sed paulo post, dextro adhuc perseuerante, pulsare desiit: sic & dexter perscissus. aperto vtroq; ventriculo, cordis mediastinum & latera palpitando perseuerauere, præsertim septum carneũ. vltimum pulsans erat cordis basis, pulsatio in felis, viperæ & lacertæ cordibus, plus minus quartam horæ partem durauit. *Coiter in libell. obseruat. Anatom. & Chirurg.* Vide præterea *Vesalium lib. 7. cap. 19. de corp. hum. fabr. & Columbum lib. 14. Anat.*

Observatio.

Pulsus cordis, quare in sinistro latere deprehendatur.

QVod cordis pulsus sinistro potius latere quam dextro deprehendatur, cum tamen sinus illius sinister in medio sit corporis, non tam cordis causa, quam arteriæ magnæ, in sinistro latere è corde prodeuntis, proficisci, obseruatio ostendit Anatomica, *Felix Platerus de obseruat. propriis.*

Observatio.

Cordium in dextro latere solum pulsantium, historia.

MEmini me vidisse tres, quibus cor solum in dextro latere pulsabat, quorum vnus eadem die, quod vehementius pulsaret, alius post aliquot dies, mortui sunt: tertius erat infans, & ceciderat, superuixit tamen. Cõstat sane priores, affectu pessimo in sinistra parte oborto, hoc symptoma contraxisse, dum cor naturali vi atque instinctu, quod noxium erat refugere nitebatur. Vnde tam graui morbo, malo prope cor contracto. necesse fuit mortem breui subsequi. De infantulo existimatum vinculum peruersum, à casu enim grauissime ægrotauit. *Cardanus in arte curandi parua*, cuius ipse author est, non Galenus.

Asphyxia.

Observatio.

Asphyxiæ, siue deficientis pulsus, tum sana, tum morbosa constitutione, obseruationes variæ ac raræ.

MAgni refert habere amicum & familiarem prudentem medicum, qui naturam ægri percognoscat, & quali pulsu sit, tũ integra valetudine perfruitur. Noui quibus sanis & male valentibus pulsus deficit. Noui quibus intercidit, quibusdam initio accessionis, & ea parte quæ ἀνωμαλία dicitur, pulsus admodum inæqualis & sæpe præcipitans. In vigore æquabili cursu mouetur. Sunt quibus in carpo nullus percipiatur pulsus, aliis vtroque: aliis tantum altero, & qua parte captari solet, nullus anteriore parte supra pollicem percipitur. Aliis nulla parte carpi, sed interiore pollice inter duos articulos. Aliis quoque sic obscurus est, vt ad arterias temporum & pedum sit recurrendum. Ac secta vulnere arteria, quæ per brachium decurrit, pulsus in carpo multis aboletur. Aliis interno vitio, inflammatione, obstructione, oppressione, imbecillitate cordis, arteriarum, & vicinarum partium, pulsus admodum euariat, paruus, languidus, intermittens, inæqualiter pulsans magno periculo. At inter inæquales motiones intermissio grauis est, & maxime in iuuenibus, & media ætate. Ac senes fere vidimus, quod & Galenus obseruauit, ab eo pulsu in acuta febre conualuisse: & sine morbo, & in morbo multis senibus præcipitat, offensat, deficit, vt in senili corpore eiusmodi pulsus inter ambigua signa numeretur, aliisq; signis confirmare præsagium oporteat. Pueris periculosius quam senibus pulsus deficit. Iuuenibus (inquit Galenus) exitiosus est omnino, quanquam adolescentes aliquot vidimus in acutis febribus & delirio ab eo pulsu euasisse. Neque certe raritas erat, quæ falleret, sed vere intermittens pulsus. Quibusdam sanis id vitium pulsus familiare est, quod à nobis in aliquot ægris annotatum, minus formidabile fuit. Vidi aliis signis salutaribus, decũbentem adolescentem, cui pulsus intermitteret, itaque, cum eiusmodi signum suspectum esset, contigi sororis pulsum, quæ tum sana aderat, atque idem pulsus inuentus fuit. Multis in parte accessionis, quę ἀνωμαλία vocatur, pulsus præcipitat, in altera motio alteram anteuertit. In vigore redit æquabilis motio & rythmus pulsus. Sed & animi affectio, & alia plurima pulsum immutant, quæ si quis diligenter ediscat, ex comment. *Galen. de pulsibus*, facile intelliget, quam temere pronunciauerit Celsus, venis, fallacissimæ rei, credi *Hollerius Comment. 2. ad aph. 19. libr. 2. Coac. Hipp.*

Nouum & admiratione dignum est: quod tamen annis abhinc viginti, Furnis ciuitate Flãdriæ, in plusquam sexagenario sene, non semel mihi obseruasse contigit: Is enim quum à retroactis annis aliquot frequenter variis, atque iis non infimi nominis medicis, carpum obtrusisset, vt experirentur si qua tandem ratione motum aliquem arteriarum percipere possent: singulis autem negantibus subsultationẽ aliquam sentiri: tandem ætate prouectus iam, & sexagena-

agenario, vt dixi, maior inter epulas manum mihi porrigit, ac rogat, vt ex arteriarũ motu, aliquid quod ad præsentem corporis constitutionem pertineret, in medium afferrem, detrectanti primum mihi, ꝙ non esset eius temporis, atque loci, persuasit tamen ille, quum vrgeret vehementius. Indecens enim censebam, si eius caniciei tantulum non concessissem. Quum igitur diligentius pertento, nihil minus, quam micationem aliquam, quæ tali conueniret corpori, percepi, (erat etenim pectore lato & vtcunque hirsuto, facie rubicunda, ad iram sic satis procliui animo, corpore bene habito, & carnoso, atque ad omnes actiones obeundas pro ætate satis prompto) imaginabar tamen leuem quandam diastolen, non secus ac si perreptantis arteriam vermis specie repræsentaretur, cuiusmodi pulsum vermicularem appellare consueuerunt. Quum interim ille intentis in me oculis responsum expectaret, meque meditabundum conspiceret, subridens; nihil, inquit, o Balduine est, quod hæsites, motum nullum percipis, atque id mihi à teneris vsque familiare, & quasi annatum fuisse scias velim, quod & ante multi tuæ professionis viri tecum experti sunt. Hic ego magis mirabundus atque rei nouitate attonito similis: atqui inquam o Iacobe, quando sic esse asseris, id saltem mihi concedas quæso, vt semel adhuc per occasionem, idque ex improuiso liceat carpum tuum tangere, siquidem nisi ætas tua, & veneratione digni cani tui obstarent, putarem omnino te dolo mecum agere, & de industria, ante reuincto brachio arteriarum motum præpediuisse atque intercepisse neque enim verisimile est, tibi viro bene valenti, & corporis constitutione calida prædito, atque virium robore pollenti, tam paruum debilemque esse pulsum: Siquidem Galenus noster eos, qui virium robore excellunt, magnum habere pulsum, docet: & è diuerso qui imbecilis sunt viribus, paruum: adde quod quum magnam respirationem habeas, pulsus etiam necessario magnus esse debebat, solet nanque pulsuum similitudo cum respiratione seruari. Igitur quando ille conditionem admisisset, liberumque fecisset, quoties liberet periculum facere: nactus occasionem, ipsum adeo, atque carpum, quemadmodum ante me fecisse narraui, attrecto: verum, frustra subsultum arteriæ inuestigo: nam neque hic, neque vsquam alibi pulsus vlla vestigia apparebãt, sed & vermiculationem illam, quam antea imaginatus fueram, nulla ratione percipere potui. Admiratus casum, excutiendum censui, quomodo fieri posset, vt in tali, tam vegeto, beneque habito corpore, obscurus vsque adeo esset pulsus: atque inter reliqua ea probabilior causa esse videbatur, quæ dictabat, arterias alte delitescentes adeo occultari, vt motum earundem, quantumuis exacto digitorum examine, percipere non liceret. Arteriarũ etenim, quæ excarnes corporis particulas perreptant, motum, promptius meliusque percipimus; quæque carnosis subsunt obscurius, ob quod medici inter omnes arterias, nullam aut commodiorem, aut congruentiorem consueuerunt, quam quæ per brachiale excurrunt. *Balduinus Ronseius, miscellaneorum epistol.* 11.

Pulsus in arteriis brachii in aliquibus nullus percipitur. Scribit *Ioann. Matth. de Grado prima parte practic. cap.* 25. Et ego vidi in quodam Doctore Neapolitano, qui me decepit, in præsentando brachio, quoniam in nullo percipiebatur pulsus. Hisce tangendum explorandumque pulsum in arteria Tarsi, tradit *Galen. in calce 3. lib. Anatom. administ.* quod ipse faciebam, dum Medicinæ operam nauarem in vetula quadam in cuius brachio pulsus nullus percipi poterat. *Marcellus Donatus lib. 6. c. 2. Histor. med. mirab.*

Observatio.

Pulsu & motu priuatus puer, in Febri.

PAulus Dionisius, Clarissimus Medicus Veronensis, in actu Practico se vidisse mihi dixit quendam infantem, annorum duorum, filium cuiusdam sui vicini, oculis clausis, pulsu & motu ex grauissima Febre destitutum: qui postea è morbo conualuit. *Omnibonus lib. 3. c. 1. de arte medica infantium.*

Intermittens.

Observatio.

Intermittens pulsus, sæpe citra periculum animaduersus.

CVm ante triennium forte proprium pulsum attentius explorassem, animaduerti eum intermittentem esse. Nam interdum post quartum aut quintum, interdum post septimum aut nonum, interdum post duodecimum, aut decimumtertium ictum, intermittebat. Quo symptomate cognito, vehementer equidem perturbabar. Non enim ignorabam, quæ Galenus & alii medici de pulsu intermittente, deque eius causis, senserant. Recreabat tamen me, quod in actione nulla, vel vitali, vel naturali, euidentem læsionem perciperem, & quod iam ætas mea ad senium vergeret, in quo minus noxiam hanc pulsus intermissionem expertum esset. At vero, ne saluti meæ deessem, in victu aliquanto cautior esse cœpi, & ea fugi, quæ vel obstructiones in venis cordi proximis efficere, vel robur cordis conuellere atque labefactare possent. Itaque temporis progressu, hæc pulsus immutatio, quæ fere integrum annum durarat, emendata & correcta est. Cæterum libet hic referre quod *Lusitanus in suis Centuriis* alibi refert, sæpe absque insigni aliqua noxa tales pulsus percipi, maxime in senibus, & aliis, quibus hoc genus pulsus peculiare est. Ac *Argenterius, Medicus doctus & ingeniosus, in Commentariis in artem paruam Galeni*, in se ipso quoque aliquando pulsum intermittentem se obseruasse scribit, quem tamen nullum insigne valetudinis periculum consequutum sit. Eius vero affectionis causam hanc fuisse putat, quod nimiis studiorum laboribus, vitalem facultatem cordis afflixisset, qua tamen instaurata intermissione studiorum intensionis, & diæta conueniente, ad pristinam sanitatem se rediuisse narrat. *CL. V. Iacob. Oethæus, lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Pulsus interceptus ex oppreßione virium, ob præsentem plethoram.

SÆpe, ob oppressionem virium, ob plethoram ingentem, pulsum intercipi, vt vel difficulter, vel omnino non percipiatur, ab aliis quoq; est animaduersum, & nos sæpe obseruauimus, maxime vero in quodam Reuerendissimi Eichstadiani Camerario.

Qui,

Qui, cum ex plethora, quam per crapulam contraxerat, in maniam inciderat, ac ei vena secanda esset, pulsum in eo ne quidem exiguum deprehendere potui, non tamen à sectione venæ absterrebar, ꝙ & vox, & actiones omnes, & venarũ repletio, virium robur sufficiens ostẽderet. Itaq; per sectionem satis magna educta sanguinis copia, cum denuo pulsum tangerem, eum euidenter, & quidem satis robustum deprehendi. Quod experimentum effecit, vt altero die adhuc semel sanguinem mitterem. Qua sarcina humorum deposita, & capiti somniferis applicatis, ad sanitatem reductus est. *Idem Oetheus, lib. obseruat. propriarum.*

Observatio.

Pulsus intermittens, quatenus in febre pestilenti, melancholia morbo, & palpitatione cardiaca, non arguat imminens mortis periculum.

SIbinam pulsationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: si vna intermissio, vnus gradus morbi. At vnus gradus minime exuperare potest duos, in actionis ordine. Vnde pulsus, licet tertia quaque motione intermittens, non arguit imminentis mortis certitudinem: atque multo sane minus ille qui decem aut viginti dilatationum aut cõtractionum repetitiones tantum sequitur. Si quidem, vbi idipsum priuatur perniciei suę executione, quo tamen maior conspirat efficientis potentia & vicinitas, qui nam declarabit operationis efficaciam aliquid pusillum, longeq; ab agendo remotum? Talis enim deprehenditur frequenter in febri pestilenti, & ægritudine melancholica, frequẽtius adhuc in palpitatione cardiaca. Qua decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reipub. Venetæ ad Francorũ Regem legato, interitum prædixere: ideoque suaserunt, vt post impetratam discessus licentiam, in Italiam confestim rediret: atque ibi condito testamento, dispositisq; negotiis, tranquillior deinceps sese armaret ad quodcunq; mortis momentum. Ille Venetias animo prostrato reuersus, cõsultationem instituit, accito medicorum collegio; ex quo erat Victor Trincauella, celebertimus facultatis nostræ in Patauino gymnasio professor: qui cum animaduerteret tremorem hunc proficisci tum ex grauioribus curis, tum ex sanguine melancholico ad cor affatim confluente: promittens amissæ sanitatis recuperationem, crebram consuluit incisionem venæ, quam necessario postulabat plethorica corporis constitutio. Hinc accedente etiam cordialium remediorum vsu, rite curatus, in hodiernum diem adhuc superstes est, clarissimus vir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentissime muniis legationis ad vtrumq; Imperatorem, Turcicum & Romanum, nec non Patauinæ vrbis præfectura. Ea mihi narrauit filius meus Henricus Wierus, philosophiæ & medicinæ Doctor: qui propter assiduos studiorum labores, Bononiæ, incidebat in similem palpitationis cardiacæ affectũ, cum pulsu inordinate caprizante, & sæpius intermittente: sed venæ sectione, victus lege rite obseruata, assumtis quoq; iis, quæ ex artis nostræ præceptis conducibilia iudicabat, integram sanitatem, ex singulari Dei gratia est consecutus. *Ioan. Wierus libr. obser rararum.* De pulsu deficiente, plura vide apud *Lusitanum, cent.3. curat. 44. & cent.6. curat.72.*

Prognosis.

Observatio.

Prædictiones ex pulsu admirandæ.

MEmini inter reliqua, quod cum laboraret Ludouicus Madius, puer, annum agens circiter vndecimum, aduocatusq; essem cũ alio celebri Medico, nec videretur puer grauiter laborare, quod & febris remissa foret, & puer facile morbum ferret: dixi matri, futurum vt aliquando hic puer repente ex hoc morbo in grauissimũ affectum incideret, à quo vix euaderet. Cum illa causam sciscitaretur, respondi, me ex venarũ pulsu id intelligere. Nunciauit hoc illustris fœmina alteri medico: qui cum eadem hora qua ego solebam, scilicet sub noctem, puerum non inuiseret, dixit, quod & verum erat, hanc totam mutationem se non percipere. Nam aliis horis non tanta erat inæqualitas, quæ vel ab ipso, vel à me, si tunc solum tetigissem, percipi potuisset. Cumq; ego hanc diuersitatem augeri indies viderem, affirmaui semper hoc futurum: quod & contigit: namq; repente, post dies ferme viginti, cum grauissima spirandi difficultas inuasisset, miserunt ad me, & veniẽti occurrit mater, flens, ac dicẽs. Heu quam verus vates magno meo malo fuisti. Itaque obiit puer altera die. Ob id vero, tum etiam alia experimentã, cum toties abierim, nunquam me deseruerunt. Quæris forsan, ꝙ genus pulsus tantum periculum significare potuerit? Erat innuens, & miurus, & inæqualis etiam, atq; inordinatus: semper autem humilis nec ad cutem elatus, sed profundus. quæ omnia indicabant causam opprimentem & firmam. Cum vero reuersus essem in patriam, ægrotabat Ioan. Iacob. Resta, duoq; aderant egregii medici. aduocor. dixi, laborare cerebri abscessũ, senior contradicebat: alter nõ negabat, sed posse adhuc sanari sperabat. Sequenti die, cum adhuc conuenissemus. qui pridie negauerat laborare abscessũ, credo immemor eorum quę dixerat, abscessu cerebri iam quatriduo laborare fassus est, ob idq; mittendum sanguinem. quod & alter medicus censebat. tum ego nihil obiiciens de pristinæ diei contentione respondi, non laturam virtutem. cum vero ipsi concordes contradicerẽt, vt viderunt me dicentem statim casuras vires, etiam dum sanguis mitteretur mirabãtur: neq; enim causam vllam adiiciebã, cur id ego expectarem. Quamobrem surrexerunt, diligentius pulsum exploraturi. Cumq; vna ad ægrũ iremus, tẽtatis venis, iam prorsus cecidisse vires cognouerunt, & admirantes abiere. At ille paulo post mortuus est. Tum iunior quẽdam submisit, qui me interrogaret: qua ego arte id deprehendissem? cum respondissem. ex pulsu: At & nos, inquit ille, pulsum percepimus. quasi idem sit pulsum sentire, & omnes illius differentias exacte assequi. Erat enim pulsus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui resistebat. vnde non solũ oppressionẽ facultatis, sed etiã resolutionem significabat. Declaratum enim est in medicis expositionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cum summa est, præsentem mortem nunciat. *Cardanus curat. & prædict. admirand. num.4. & 5. circa finem.*

Observatio.

Admiranda alia, raraque & monstrosa, pulsuum constitutiones.

Quum

QVum Patauii artem Medicam stipendio Senatus Veneti publice profiterer, forte incidit in febrem, Ioãnes Starchouius, ex flaua bile, continuã, ad quem frequens fuit ciuium & scholarium hominum concursus, erat enim vir nobilis & insignis, de multis optime meritus. Eius arterias, cum attingeret Medicus quidam, reperit hominem asphictum, id est, pulsibus carentem, quare territus vehementer, cœpit male polliceri de salute ægroti, existimabat enim cõcidisse vires eius vitales, ob malignam & pestilentem morbi affectionem. Veni & ego, vt inuiserem hominem, à medico iam morti destinatum: qui, vt me aspexit, illico exporrecta manu, iubet attingere pulsum suum. Ego vero, qui antea vsus eram homine aliquot annos familiariter, noueram arterias ipsius exteriores, profundissime à natura immersas fuisse, & multa carne & adipe vestitas, ac propterea insensibiles semper extitisse, præcepi vrinas mihi prius commonstrari, priusquã pulsum attingerem. Dum vero signa coctionis manifesta conspexi in vrinis, (erat autem quarta dies ægritudinis) applicui carpo ipsius digitos meos, quasi pulsum attrectaturus, & paululum subridens, dixi: bono esto animo breue enim tempus ægrotabis. At ille, scio equidem hoc quod dicis, quid sibi velit, nam breui tempore ex hac misera Ægypto ad cœlum cõmigrabo. Quid ita? dixi ego: respondit, ita prædicit Medicus. Ego vero respondi: die crastina, dum hic vna aderimus, meliora tibi vaticinabimur. Postera die, cum stata hora conuenissemus, edisserui candide medico illi, arterias hominis istius ægroti natura semper fuisse occultas, meque, in integra eius valetudine, id certo explorauisse, quod dum ipse ex me audiret, mutauit sententiam, cœpitq; meliora sperare, sepofita febris venenosæ suspitione. Tandem communi nostra opera & consilio, die septima, superis fauentibus, æger noster morbo est solutus.

Reperi & Budæ in Vngaria, dum essem apud Reginam Isabellam, militem quendam stipendiarium, natione Italum, cui semper deficiens erat pulsus, sine vlla reciprocatione: quod ipsi nõ natura obtigerat, sed ex vulneribus: dissectæ enim in vtraq; manu illi iam olim fuerant arteriæ, quarum cicatrices supererant, in medio cubito, à me non conspectæ, donec ipsemet de illis me certiorẽ reddidit verbis suis, dum me attrectantem carpum suum, videret pensitare nonnihil, & hærere, super sua ægritudine.

Erat Posnaniæ apud Andream Comitem de Gorca, virum inter omnes regni Poloniæ proceres primarium, Schascus etiam quidam histrio, demens à natura, cui ad pulsum, omnium generum inæqualitates semper aderant, quantumuis sanus esset. Et cũ interrogaret me quodam tempore Comes, herus ipsius, quid censerem de pulsu Schasconis, quem me attingere tum videbat: respondi, talis est ipsius pulsus, quale & ingenium.

Fuit etiam Posnaniæ vir profectæ iam ætatis, Iacob. Brosouius, de ordine Cruciferorum Beatæ virginis, qui intermittentem semper gestauit pulsum, quoad vixit. Non dissimilem nactus erat Galenus iuuenem, qui dum conualesceret ex morbo, intermittente pulsu terruerat suos medicos, nescientes à natura id sibi euenisse: de quo *Galenus, in libello de prægnitione ad Posthumum.*

Noui & Petrum Conarium, virum nobilem in Polonia, qui in altera manu pulsum semper habuit tensum, nimirum tumor tophaceus sub arteria illi ad os cubiti adcreuerat, qui vasa tenebat.

Dum essem apud Imperatorem Turcarum, Soltanum Suleimannum Sachum; comperi militem quendam Turcicum, in acuta febri dicrotum semper obtinuisse pulsum: qui post elapsam ægritudinẽ, nihilo fuit immutatus, cum certis, vere conualescẽtis corporis, indiciis: vnde coniecturam accepi, natura insitum fuisse ipsi huiusmodi pulsum. Plurimũ igitur expedit, homines sanos cum medicis sæpe cõuersari. quibus in morbo se sint concredituri. Facile enim memoria retinere potest medicus familiaris, qualis in sanitate fuerat pulsus heri, aut amici sui, in morbo iam decumbentis, quem, quantum sit mutatus, probe deprehendet. Quod si vero reperies pulsus malos & horrendos apud ægrotum quem non noueras, & cuius arteriam antea non tetigisti priusquam ægrotaret, memineris istius regulæ: si omnibus alius indiciis, morbus appareat sine periculo, pulsum terrificum ex natura adesse sciendũ est, aut prorsus ante ægrotationem eum fuisse, propter aliquam causam euidentem. *Iosephus Struthius Sphygmicæ art. lib. 2. cap. 4.*

DE RESPIRATIONE.

OBSERVATIO.

Respirationis, quam pulsus, maior necessitas.

POsset merito quæri, quandoquidem vitalis facultas à pulmone per respirationem sustineatur: eius autem proprium munus sit pulsus, quodnam horum magis ei necessarium? Nam videtur magis proprius pulsus: cum tamen sine pulsu per tres dies viderimus ęgros viuere; sine respiratione, ne per horam quidem. Sed non credendum est in illis cessasse pulsum cordis, vt corporeum: neque enim sine pulsu cordis, vel tantillum viuere possunt. Propterea cũ carporum pulsus cessat, cordis regionem explorare oportet: nam si frequens sentitur iam res in extremo est: si solum paruus, sed velox aliqualiter, nec multũ tardus, nec frequens, viuere adhuc potest. Et licet cor possit pulsare, cum arteriæ ex toto cessant, si tamen per quædam interualla esset solum motus arteriarum, & non sit vitio membri, tum necesse est easdem sentiri differentias in motu cordis. *Card. Lect. 17. text. 17 ad lib. Hippocr. de alimento.* Plura vide apud *And. Laurent. lib. 3. quæst. 20. anat.*

OBSERVATIO.

Respirationes raræ.

REspiratio in me tripla est pulsationi, cum sim naturæ sanguineæ, ætatis annorum. 73. exactorum. Vidi & in puero boni habitus annorum circiter 13. qui etiam triplam seruauit hanc proportionẽ: & in quatuor respirationibus 12. pulsus eleuatus est. Et cum ascendisset scalam, æqua ratione, cuncta facta sunt maiora, celeria, & crebriora. Vidi & in bilioso, & melancholico, & alio pituitoso, sanguineo, & in omnibus fuit par proportio. Si enim pectus angustum fuerit, & arteriæ magnæ, erit minor: si latum, & arteriæ angustæ, maior. *Card. lect. 70. ad text. 87. Hipp. de alimento.*

OBSERVATIO.

Historia serui Barbari, qui cohibita transpiratione, mortuus est.

QVod totum opus respirationis, voluntate, & sponte ab anima fiat, declarauit seruus Barbarus: qui cum vehementi ira concitatus, mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respiratione que cohibita, longo quidem tempore immobilis erat: postea vero paululum volutatus, hoc pacto mortuus est *Galen. lib. 2. cap. 6. de Motu Muscul.*

Valer. Max. lib. 9. duo affert exempla, eorum, qui respiratione cohibita interierint: quorum alter C. Licinius Macer, vir Prætorius fuit, alter vero Coma Diogenis Lattronis frater. Verum quomodo respirationem cohibuerint, addit vt facilius videas, nõ solo voluntatis imperio, vel iussu, compressam fuisse, sed externis impedimentis atque obstaculis, liberam illius reciprocationé interclusam. De priore enim sic scribit: Consimili impetu mortis. C. Licinius Macer vir Prætorius, Calui pater, repetundarum reus, dum sententiæ dicerentur, in Mœnianum conscẽdit, siquidem cum Marcum Ciceronem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentem vidisset, misit ad eũ, qui diceret se non damnatum, sed reum periisse, nec sua bona hastæ posse subiici. At protinus sudario, quod forte in manu habebat, ore & faucibus coarctatis, incluso spiritu pœnam morte præcurrit. Qua cognita re, Cic de eo nihil pronunciauit. De altero vero sic habet: Sunt & externæ mortes dignæ annotatu: qualis in primis Comæ, quem ferunt maximi Latronum Ducis Diogenis, fratrem fuisse. Is enim ad Rut. Consulem, Enna, quam prædones tenuerant in potestatem nostram redacta, productus, cũ viribus & conatibus fugitiuorum interrogaretur, sumpto tempore ad se colligendum, caput operuit, innixusq; genibus, compresso spiritu, inter ipsas custodum manus, inq; conspectu summi imperii exoptata securitate acquieuit. Hæc *Valerius*. Consimili quoque modo Demosthenem illum, Græcorum oratorem eloquentissimum, vitam finisse ferunt. Ad hunc etiam modum, seruum illum Barbarum, suam respirationem cohibuisse, humi prostratum, ex Historia satis liquet. *Thaddæus Dunus lib. de resp. c. 1.*

OBSERVATIO.

Spiratio læsa, ob calcitrationem equi in præcordiorum regione.

INspirationis genus in quodam notaui, quem, cũ aliquando equus in præcordiorum regione calcitrasset adeo atrociter, vt oborta in septo transuerso inflammatione, mortis periculum immineret. Is licet euaserit à periculo tutus, ab imbecillitate tamen liberari nequiuit. *Galenus lib. 4. c. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Cuiusdam, compresso spiritu laborantis, historia.

SEcundus nomine, qui satis quid pateretur intelligebat, sentire se manifeste in septo transuerso dixit, imbecillitatem. Atque idcirco cogebatur intercostales musculos sine intermissione mouere, atque nonnunquam superiores quoq; interdum auté Zonam circundans præcordiorum partibus, sola transuersi septi motione, sufficienter spirabat, quo tempore quiescebat. Verum an ad septi transuersi musculum, an ad neruos, qui ad ipsum perueniunt, an ad aggregatum ex vtrisque pertineat huiusmodi imbecillitas, mihi quidem explicatu perdifficile videtur. *Idem loco citato.*

DE THORACE.

OBSERVATIO.

Abscessus thoracis sola theriaca apertus.

PVerulus thoracis abscessu laborabat, & cum condita & matura iam suppuratio esset, timeretque ille vlcus mucrone discindi, theriacam superpono: qua non secus, vnius tantum noctis spacio, abscessus ipse apertus est, ac si scalpello fuisset incisus: ex quo facile coniectari potest, quanta sit huius compositi vis, quod & nos sæpe alias experti sumus. *Beniuen. cap. 70. Abditor.*

DE MEDIASTINO.

OBSERVATIO.

De inflammatione membranarum intersepientium, & pericardii.

IN cauitate thoracis continetur pleura, arteria aspera, arteriæ leues, pulmo, membranæ intersepientes, pericardium, & cor, de affectibus pleuræ, arteriarum pulmonis & cordis omnes Scribentes pertractarunt, ac de affectibus membranarum intersepientiũ, & pericardii nemo nec morbum nec curationem exposuit, quas tamen partes cum nihil prohibeat, sicuti & cæteras, diuersis apprehendi morbis, mirandum est, qua ratione praxim docentes eas ita neglexerint, vt ne harum quidem minimum fecerint verbum hanc rem diu ego animaduertens, cum censerem fieri non posse, quin hæ partes vel inflammatione, vel alio affectu aliquando laborarent, tandem experientia, & ratione ductus, cognoui has partes nonnunquam inflammari, aliosque similes morbos pati, quorum sæuitia ob cordis vicinitatem sæpe ægrotantes in extremum vitæ discrimen incurrunt Quam rem cum hic explicare decreuerim, primo ante alia exponam methodum, qua in nonnullis ægrotantibus hasce partes inflammatorios pati affectus indagauerim, deinde qua ratione ipsi curandi sint, & quomodo in illis me in administrandis remediis gesserim, declarabo. Ad ægrotantes accedens vidi nonnullos febre acuta detineri, ad quam inquietudo magna, ingensque sitis consequebatur, & cætera, quæ febres ardentes concomitari solent. in his spiratio frequens admodum, & celeris erat, in thorace maximum aderat incendium, vnde & frigidum aerem inspirare desiderarent, & calidum spiritum reflarent. nullus in thorace affligebat dolor insignis, præterquam ad sternon, vbi angustiam & offendiculum quoddam inspirando potius, quam dolorem, persentiebãt, tussis in omnibus, fuit, at in aliquib. sicca in principio, quæ postea subsequebatur humida. quæ per tussim excernebantur, erant colorata, vel rubra, vel flaua, plurimum tamen flaui coloris, paucissima rubei vidi. pulsus in cunctis erat, qualis pleuriticorum esse solet, vt si dolo-

dolorem lateris habuissent, certo pleuritide laborare iudicari potuissent. Hæc omnia considerans, videlicet, febrem acutam, incendium in thorace; spirationem frequentem; offendiculum illud ad sternon, tussim cum sputis coloratis, pulsus duritiem, non potui non induci, quin crederem hosce ægrotantes inflammationem in partibus spiritualibus pati, quæ cum non esset peripneumonia, quoniam nec aderat illa difficultas angustiaue anhelitus, quam in peripneumonia adesse noueram, nec illa pulsus durities hoc confirmare poterit, & cum pleuritis similiter esse non potuisset, cum huic non assideret dolor lateris pungitiuus, nec etiam cor hoc pati iudicarem, vtpote quod fere incipiētes vix tollerare possit inflammationes. reliquum erat, vt censerem membranas intersepientes, pericardiumue hanc pati. quibus inflammatis necessario omnia superius dicta consequantur. febris quidem acuta, & vehemens accidit tum ratione affectus, tum quia sedes affecta parum distat à corde, quod cum supercalefiat admodum à proxima flamma, non mirum est, si etiam in thorace incendium persentiant, inquietudoque succedat maxima, & sitis aliquando inexhausta sequatur, hocq; multo magis inflammato pericardio, quam membranis illis, quorũ membrorum inflammatio altera sæpius ob viciniam alteri communicatur. Cæterum an magis afficiatur vel pericardium, vel membranæ, hoc ex subsequentibus habeatur; affecto enim magis pericardio vrgente morbo syncopę aliquæ nonnunquam contingunt, & ęstuationes ingentes accedunt; quoniam inflammatio cor ipsum fere contangit, omniaque symptomata in hac sunt sæuiora, quã affectis membranis. Iisdem inflammatis, quoniam connectuntur & membranæ succingenti, & thoraci, sequitur anhelitus difficultas, spiratioque inde frequens, celer autem ratione necessitatis adauctæ, dolor vero, licet inflammatio sit in parte membranosa, non adest ita pungitiuus, sicut in pleuritide; quoniam hæ membranæ, sicut illa, non firmantur ad costam, vel ad os alterum, cuius merito compressa maiorem persentiat ab eo punctionem, sed est in parte laxa thoracis, nec hæ sicut illa adeo sensatione vigent, sed offendiculum illud ad sternon tantum in his succedit, quoniam hæ partes ibi colligantur, quare, & ibi inflammatio tanquam parti magis sensitiuæ quoquo pacto communicatur. tussis autem cum sputis coloratis adiungitur, quoniam cum in omni inflammatione, quæ operculo duriore non tegatur, semper aliquid resudet, ideo his partibus affectis, materia peccans resudando tussim excitare cogitur, pro rationeque materiæ diuersi apparent colores, & inde sputum coloratum. quod profecto fuit principale signum, quod me ad hoc iudicandum manuduxerit, cum viderim Galenum sputa colorata in acutis passionibus adscribere inflammationibus partium spiritalium, scilicet, vel pleuræ, vel pulmonis, quorum neutrum cum in prædicto casu clara luce deprehenderem inflammatione affectum esse, conieci hãc in membranis illis adesse, communicata aliquando ipsi pericardio etiam hac affectione. pulsus omnino durus in hoc eodem casu accedit; quoniam genita inflammatione in corpore membranoso, cuiusmodi hæc duo sunt, necessario in arteriis talis durities imprimitur, qualis in pleuriticis videri solet. Cum omnia hæc, vt ex dictis clare liquet, ad inflammationem dictarum partium necessario consequantur, non sit mirum, si per hæc eadem, tanquam per propria huius affectionis signa, in cognitionem inflammationis harum partium deuenerim, quod eo mihi fortasse facilius, quam aliis contigit quoniam ductus exemplo, & analogia, semper hunc affectum omni diligentia in ægrotãtibus inuestigauerim, nam cum iunior essem, sub præceptoribusque celeberrimis huic studio operam darem:

Vidi Nobilem Ianuensem ab iisdem curatum, qui cum fere omnibus prædictis symptomatibus teneretur, & ad oblata, cæteraque omnia tamen belle se haberet, lotiaque admodum laudabilia essent, coctionemq; indicarent, quorum merito ab eis indicabatur hunc ex morbo conualiturum fore, ex insperato præcedentibus nonnullis syncopis, nona die defunctus est. Cum dubitaretur inter medicos de morbo, & eius amici suspicarentur de veneno ob syncopes illas, sectus est, in quo nulla alia re præter naturam præsente, inuentus est in membranis intersepientibus tumor inflammatorius, satis notabilis magnitudinis, qui etiam in parte communicabatur pericardio. Hoc cum memoria semper conseruassem, data occasione, cõiecturam de eodem morbo, analogia ab enarrato desumpta, feci, credoque me in pluribus verum huius morbi indicium cõsequutum fuisse. qui morbus cum sub nomine inflammationis exponatur, per inflãmationem omne tumoris calidi genus à quacunq; gignatur materia, sicuti in pleuritide declaratum est ab omnibus, intelligatur. Attamen, vt antea adnotaui, ego vidi hanc à duplici tantum materia causari, scilicet à sanguine, & bile, raro à sanguine, à bile autem frequentius, hancque sæuiorem esse, quam illam, animaduerti. Auicennas quidem de pleuritide agens, visus est de inflammatione membranarum intersepientium meminisse, dum inter veras pleuritidis species, velaminis distinguentis inflammationem recenseret. Verum an nomine velaminis distinguentis intellexerit potius mediastinum, quam septum trãsuersum, plurimum difficultatis habet. Noui sane quosdam clarissimos autores explicasse per hoc velamen mediastinum ipsum, quoniam ex succingenti membrana, in qua vera fit pleuritis, hoc formatur. nihilominus Auicennas ipse, dum huius inflammationis signa exponit, potius diaphragma, quam mediastinum hoc esse demonstrat, dum inquit rationis permistionem ac delirium consequi hanc affectionem. quod est proprium signum septi transuersi, non mediastini inflammati. Ad hoc enim necessario mens læditur, quod in illius inflammatione contingere non consueuit. præterea addit, quod omnia accidentia in inflãmatione velaminis distinguẽtis vehemẽtiora fiũt. & dolor & difficultas anhelitus. At in inflammatione membranarũ intersepientiũ, potius offendiculũ quoddam ad sternon, quam dolor adest, & vbi adsit dolor, nõ est vehemẽs, ac difficultas anhelitus in eodẽ non est admodũ ingens, licet n. sit frequẽs, & celer ob necessitatem adauctam, & aliquo modo difficilis, ob instrumentorum inobedientiam, attamen cum ei non sit dolor ingens connexus, nec multum difficilis esse potest anhelitus. At in inflammatione diaphragmatis, & dolor est vehemens ratione partis affectæ, & ratione continui motus partem affe-

ctam lacerantis; & spiratio est admodum difficilis, cum sit affectum instrumentum primo respirationi inseruiens. Quapropter ex his censeo ego Auicennam non mediastinum per velamen distinguens, sed septum transuersum potius intellexisse, & eo magis, cum testetur in tali affectu eam vehementiam, & velocitatem febris, quæ in pleuritide pura & vera, ex membranæ succingentis inflammatione causatur, non adesse. Cum & ratio ob vicinitatem cordis dictet, & experientia ipsa testata sit, mediastino affecto statim hominem corripi acuta, & ingenti febre, quæ in inflammatione diaphragmatis raro est, quod à principio sit ita acuta, cum in hoc ab initio omnia accidentia, quam in mediastini affectione, sint leuiora. His addo, quod supposito etiam, quod potuisset Auicennas hoc loco intelligere membranas intersepientes, curationem huius affectus ab eo postea neglectam fuisse, qui solum diuersarum pleuritidis specierum in sequentibus, non particularis huius casus curandi rationem complexus est. Hunc autem ego explicaturus, cũ de essentia, causis, & signis præsentis morbi, quæ dicta sunt, sufficere debeant, ad curationem ipsam descendo, morbus hic est inflammatio, in qua est materia, ergo eiusdem indicabitur euacuatio, euacuabitur autem si vel retrocadat vel si sensibiliter insensibiliterue educatur retrocedet, si vel reuellatur, vel repercutiatur: reducetur autem insensibiliter per discutientia, sensibiliter autem per sputum prouocantia. At hæc postrema non sunt admittenda pleno existente corpore, igitur primo corpus est euacuandum. Quare quatuor erunt intentiones, totius vacuatio, reuulsio, repercussio, & materiei in loco affecto contentæ insensibiliter, vel per sputum euacuatio. Quibus indicationibus an Medicus sperare debeat plene satisfacere posse, dico hoc non ita facile esse, quoniam hic habemus morbum validissimum, & pleuritide vehementiorem, quam si Galenus asseuerat ingentem causare febrem, quia parum distat à corde, & quia cum pericardio succingens membrana cogitationem habet; quid dicendum est fore eo inflammato, & membranis intersepientibus, quæ cordi proximiores sunt, quam pleura? profecto in hoc morbo omnia validiora sunt, præter dolorem, quam sint in pleuritide. Vnde & in hac, sicuti & in cæteris inflammationibus internis vnica erit salutis spes, ipsa virium fortitudo, quam cum præsentem habuerimus, omne remedii genus opportunum audacter tentabimus. Itaque à prima indicatione incipientes, pro totius euacuatione, lenita aluo clystere leni & refrigeranti secetur interna vena brachii dextri: viribus enim constantibus in morbo magno statim ad sectionem venæ properandum est. copiose autem emittatur sanguis, & præcipue vbi summum sit incendium in thorace: nam venæ sectio copiose facta, non tantum euacuat, & reuellit à loco affecto, sed etiam sanguinem valde ref igerare potest, à venæ sectione laudo, vt statim adhibeatur, vbi plurimum fuerit incendii, & morbus à bile pendeat, aqua endiuiæ, vel acetosæ, vel hordei, actu frigida ad libram, vel circa, repetatur venæ sectio vel eodem die, vel potius sequenti, si vires non admodum constarent, nec sit habitus, qui facile omnem ferat euacuationem; rari autem sunt casus consimiles, in quibus ego ad secundam, & aliquando ad tertiam sectionem non deueniam. testorq; me semper per posteriores venę sectiones deteriorem sanguinem, quã per primum eduxisse, & inde semper magis saluti ægrotantis consultum fuisse. qui si ex repetita sanguinis missione non releuetur, pauca de eo spes habenda erit. Euacuato toto corpore, reuulsaque per venæ sectionem à loco materia thoraci applicetur ea, quæ inflammationem lenire, temperare, & aliquo modo reprimere possint, ad hanc intentionem sumantur ea, quæ frigida quidem potentia sint, sed omni careant adstrictione, cum medicaměta altius penetrare debeant; adstringentia enim sibi viam præcluderet, & materiam magis in loco affecto constiparent. cuius ratione oleum violaceum omnibus pręfero, quo tepido inungatur sæpe totus thorax. in quo si summum sit incendium, inflammatioq; erysipelatis naturam sapiat, tempusq; æstiuum fuerit, eo vtor actu frigido, & non tantum eo ad inungendum vtor, sed etiam ad epithemandum, infusis in eo pannis lineis, & postea eo madidis applicatis, & subinde mutatis, cui aliquando admiscui lac recens nõ coagulatum, & parum aquæ endiuiæ quibus eodem modo epithematetur pectus, ad idem paretur emplastrum ex farina hordei cum succo endiuiæ vel lactucæ ex eodem oleo impinguatum. An autem ista vel actu, vel potentia tantum frigida conueniant in hoc casu, cũ frigidum thoraci ex Hippocrat. inimicum sit, & talia etiam in pleuritide sint nocua, quæ affectio huic similis videtur, dico, cum inflammatio hæc sit in penitionibus thoracis partibus, qua ratione nõ occurrunt statim medicamenta parti lęsæ, & sit in loco, vbi plurimum calor viget, & abundat, quod ista conuenient; quoniam hic in tanto incendio inflammatio hæc tolerat medicamenta frigida, quæ ex indicatione ei debentur, cum flamma sit prope cor, & materia existat admodum calida, nec affectus in exteriori thoracis parte positus sit, quæ neruosa existens aeri frigidiori, & medicamentis exposita, ab eis lædi possit. Hæ sunt rationes, quibus ductus vrgente inflammatione, aut erysipelate in tempore æstiuo ad frigida deueni medicamenta: quod si hæ non probantur, dicam id. quod Galenus, quando loquebatur de causis pulsuum intermittentium, hæc habens, hæ si tibi rationes probantur, vtaris licet; sin secus, at vt docet experientia, rem scito, vt diximus. Si tamen non vrgeat, inflammatio, nec incendium summum sit, nec sub cœlo calidiori non decumbat æger, frigida actu prætermittens ad tepida medicamenta descendo; & si aeris constitutio, vel hyemalis sit, vel ad eius temperiem vergat, eadem actu calida administrare iubeo. Dum autem hæc frigida ex indicationibus narratis administro, cum ex prædictis medicamentis narratis remittatur incendium, iisdem postea tepidis vtor, & admisceo oleo violaceo parum olei camomelini d mitto vsum aquæ endiuiæ, & lactis, quod si magis leniendum sit, addo prædictis oleis mucilagines seminum maluarum, altheæ, fænugræci, & similium, hæcque similiter in his infusis pannis, & subinde mutatis administrare iubeo: vt aliquando prædictis oleis & mucilaginibus, cum maiorem discussionem, & coctionem tento, addendo pinguedinem pulli recentem, & paucam quantitatem croci cum cera in modica portione linimenta paro.

Dum

Dum hæc fiunt, prouocetur sputum, educaturque materia per lambitiua, & præcipue sint ea, quæ non calefaciant, sicuti syrupus violatus, addita potiuncula syrupi de iuiubis, vel de farfara, vel de liquiritia. Electuaria, cum plurimum recipiant sacchari, non laudo, quoniam ista facile bilescunt, vbi sit incendium internum, bilisque abundet. qua ratione ductus, & etiam Hippocratis precepto, qui in biliosis & calidioribus morbis mulsam dilutam, meram, & non dilutam damnando, præferebat; consueui ego vt decoctionibus pectoralibus summa cum ratione factis, semper à calidioribus abstinendo, quibus admisceo portiunculam prædictorum syruporum, & ita mulsam dilutam non spernendam in tali casu habeo, qua facile sputum prouocatur, & ex eâ corpus non accenditur. Ad cuius rei similitudinem dum materiæ præparationem, quæ interim potionibus conuenientibus est concoquenda, & coctioné tento, iubeo, vt potiones concoquentes plurimum habeant decoctionis, parum autem ex illis syrupis, vt meracitas mulsæ fugiatur, eademque diluta habeatur, decoctiones parentur ex hordeo, violis, endiuia, cap. Veneris, seminibus cidoniorum, passulis & similibus. Syrupi sint, Violatus præcipue, & de endiuia, addita portiuncula vel de iuiubis, vel de farfara, ve de liquiritia. hęc dum viget incédium internum, exhibeantur actu non calida, nec frigida etiam, sed ad teporem aquæ fontium consimiliter temperata. quibus cum procurata fuerit coctio, materia peccans conuenienti educatur pharmaco, quod opportunum erit, si nec validum sit, nec malam qualitatem habuerit, thoracemque respexerit. quare non transcendantur pharmaca ex benedictis vocata, assumaturque, Manna, Rhabarbarum, syrupus violatus solutiuus, & similia cum de coctionibus pectoralibus dissoluta. Quod si in loco affecto remissa inflammatione, & ea cedente, quid remanserit discutiendum, quod per superius dicta nó potuerit resolui, formetur emplastrum ex radicibus altheæ maluæ, foliis maluæ, & violarum, ex dactilis, caricis, & sebesten & passulis, quæ omnia coquâtur, contundantur, & cribellentur, postea iisdem cômisceantur farina seminum lini, seminum fænugræci, puluis florum camomeli, quibus oleum camomelinum, & amygdalarum dulcium ad impinguandum addatur, & ita emplastrum formetur, quod residuum inflammationis facile discutere poterit; quo tépore etiam concoquentia ad aliquam caliditatem accedant, vt maturius rem perficere possint. Dum hæc omnia administrantur, optima habeatur victus ratio, qui cum simus in morbo acuto, & grauissimo valde tenuis esse debet, vnde ægrotantes contenti sint sola ptisana, quæ non calida, sed tepida actu exhibeatur. potus sit mulsa dilutissima potius ex sacchаro quam ex melle confecta. In processu autem pro ratione coctionis morbi poterit eadem ptisana cum iure pulli, quod poterit esse post septimá, quibus & addi poterit succus seminum cómunium, seu amygdalarum dulcium, & oui luteum, & etiam in totum declinante morbo vinum ipsum, q; sit dulce, tenue, oligophoron, & optime lymphatum. Hora cibandi obseruetur ex accessionum temporibus, & ægri tollerantia. In qua re hoc vnum animaduerto, quod pręsentibus alui excrementis nunquam exhibeatur cibus. nam vt docebat *Hippoc. in lib. victus acutorum*, si his non eductis sorbitionem quis dederit, dolorem, si adest, adaugebit; si non adest, protinus inducet, frequentiorq; spiritus reddetur, quod malum est; fæcum enim retentio mala est in omnibus thoracis affectibus, quoniam harum vapores, & exhalationes dolores vel augent, vel inducunt, & spirationem frequentiorem reddunt, & maxime, si his superingeratur nouus cibus. quapropter ante cibû alui incrementa, vbi abundauerint, excludantur, sępiusque ad euitanda prædicta mala clysmate refrigerante, & molli, alui lenitio procuretur. *Petrus Salius de curat. Morb. ab ordinariis Practicis non exhibitorum pag. 246. cap. 6.*

Observatio.

Interstitium in mediastino nonnunquam materiam coaceruare, & quomodo hæc euacuari possit.

PLeuræ reduplicatio, vt ita dicam, hoc loco mediastinum appellatur: quoniá thoracem mediat; & à summo thorace ad imum ducitur. Inter mediastinum, id est, hanc duplicem pleuram, thoracem in duo secantem, materia aliqua colligi potest, quæ perforato sterno, tuto satis extrahi potest à diligenti chirurgo, reique anatomicæ peritissimo. *Columbus lib. 11. cap. 3. Anatom.*

Mediastinum vnicum est numero. Fit vero ex duabus membranis à subcostali pductis: hæc enim, vtrinque ad sternon per pectoris caua ascendens, inde in angulos rectos, in vertebrarum corpora reflectitur: vnde subcostalis est origo. In illa reflexione inter vtramque membranam, tantum interiacet interuallum, quantum duobus digitis excipiendis sit satis. Alias enim, cum per cor penetrare nó possent, oportuit vtrinque vtranq; subcostalem ad pericardium deflectere, quoad destinatum locum inoffenso cursû perueniret. Nec tamen id interstitium vacuum est, sed multis implexis neruorum tenuissimis fibris contextum. Columbus addit, sæpe humore quodam præter naturam, id repleri spatium, quem aperto sterno licet educere. Scire tamen vellem ex Columbo, quibus signis eiusmodi contentum humorem licet agnoscere? *Pareus. lib. 3. c. 7.*

DE DIAPHRAGMATE.

TVMORES.

Observatio.

De Tumoribus Diaphragmatis.

DIaphragma membrum maxime respirationi deseruiens, duplices patitur tumores, atque ab vtroque ægrotantes in extremum vitæ periculum deducuntur, quidam sunt breues, quidam longi, hi à materia sæpius frigida, illi à calida generantur. de vtrisque egit satis abunde Galenus pluribus in locis. quæ loca cum ad cognitionem essentiæ horum tumorum, & eorundem causarum, & differentiarum, & signorum plurimum faciant, rem ita ex Galeni locis declarando exponam, in mediumq; adducam. Diaphragma, cum tumore afficitur, dupliciter hoc pati solet. nam irruentibus excrementis ad ipsum, potest tumoré, & sine febre, & cum febre

pati: si sine febre afficiatur, à principio dolor, & respirandi difficultas continget præterea pulsus paruus accedit & durus, quo autem ad crebritatē, quoniam in his necessitas non est adaucta, vel parum quid, vel nullo modo mutatur, vt docet *Galenus libr. 4. de præsagatione ex pulsibus cap. de septo transuerso.* & hæc excrementa debemus iudicare esse cruda & tenuia; quoniam crassa non possunt infigi in substantiam neruosam diaphragmatis. quoniam autem hæc excrementa carent eximia caliditate, hi tumores esse possunt non tantum longi, sed etiam diuturni, sicuti experientia testari possum.

Vidi in Nobili ægrotante, cui ex crudiore & subtiliore sanguine factus est tumor in septo transuerso diuturnus. in quo cum dolor, & spirandi difficultas, pulsusq; duties, & paruitas adessent, ad eum tamen non subsequutū est delirium, cum hoc videretur rationabile ex eo, quod hæc pars ad mentem, vnde phrenes appellata est, plurimum faciat, quasi quod ad sapientiam conferat; quoniam materia, & tumor erat frigidus, & crudus, ex quo tandem mortuus est, cum prius fere ad tabem deuenisset, & in vltimo disrupto abscessu expuisset cruenta, & cruda aliquo modo tenuia, & quæ nullam concoctionem indicarent. Ad hunc eundem tumorem sequitur necessario tensio præcordiorum subuacua, quoniam tenduntur musculi ad diaphragma, nulla existente in hypochondriis inflammatione, vel alio simili tumore. & vt paucis hanc partem concludam, tumores hi longi & diuturni generantur à materia tenui & frigida: quæ tamen temporis diuturnitate in loco affecto crassescit, & ad hos requiritur dolor, difficultas respirandi, pulsus durus & paruus, qui ad crebritatem vel parum, vel nihil mutatur, & tensio hypochondriorum, nullo apparente in his tumore ad tactum, & si his tumoribus aliquando adiungatur febris, vt experientia pluries adnotauimus, non est acuta, nec delirium necessario subsequitur, quod tamen aliquando in appropinquante morte vidi accessisse, & hi tumores, cum perseuerant, & non soluuntur, patientes ad tabem deducunt. Quod licet non fuerit à Galeno notatum, tamen testor ego verum esse hoc accidere, & hæc de tumoribus longis sine febre, causatis à materia frigida. Si autem tumor diaphragmatis cum febre accesserit, hoc inde euenit, quod putrescentibus excrementis influxis, quæ necessario vel biliosus humor, vel calidus, & tenuis sanguis sunt: quoniam crassa materia, vt sanguis crassior, & pituita lenta, propter densitatem diaphragmatis, in ipsum non possunt recipi, inflammatur septum ipsum. Incipiente autem septi transuersi inflammatione, necessario sequitur febris, tum ratione affectionis, tum ratione loci affecti: ratione affectionis quidem, quoniam hic tumor est ex calidis: ratione autem loci affecti; quoniam propter viciniam, quam habet cum corde, & propter colligantiam cum eodem ob arteriam magnam, & cum cerebro per neruos, & cum iecore per venam cauam, trahit in consensum omnes partes principales, & præcipue cor ipsum cuius ratione etiam febris vt plurimum est acuta. Hac eadem incipiente inflammatione, à principio statim, quemadmodum in altero iam declarato tumore, sequitur dolor & difficultas respirandi; & ideo in his antequam delirent, spiratio est parua, & frequens, vt docet *Galenus libro quinto de loc. affect. cap. 3.* & similiter præcordia intenduntur absque vllo tumore in hypochondriis existente, vt *ibidem* habet, & *libro primo Epid. Comment. 3. text. comm.* 18. Hi autem increscente inflammatione, necessario delirabunt, vt habetur *libro 4. de præsagis ex puls. cap. de septo transuerso. & loco citato lib. 5. de loc affectis.* tuncque spiratio erit inæqualis, modo parua, modo magna, & modo frequens, modo rara. Circa hypochondria etiam, vel vt magis proprie loquamur, ad situm diaphragmatis nonnunquam apparet palpitatio, vel saltus seu pulsus, vt docet *Hipp. libro 1. prognost. text. 31. & Galenus ibidem, & loco citato primo Epide. sect. 3. Comment.* 8. Et sicuti sensus huius motus indicat inflammatum esse diaphragma, ita etiam est indicium delirii superuenturi. Inflammationibus etiam istis solent superuenire aliquando conuulsiones nonnullæ. nam vt docet *Galenus libro quarto de puls. caus. cap. de pulsu inflammationis*, quibus inflammatum est septum transuersum, hi conuulsionibus sunt opportuni. In quo casu semper pulsus est durus ob communicatam arteriis affectionem: paruus, quoniam propter duritiem non potest attolli, & extendi; creber etiam ob necessitatem adauctam, pro cuius ratione semper frequentia adaugetur. Quapropter ad hunc tumorem hæc consequentur; febris acuta dolor, spirandi difficultas, hypochondriorum tēsio, pulsatio in præcordiis, spiratio parua, & frequens increscente autem inflammatione delirium continuum, spiratio inæqualis modo parua, & frequens, modo rara, & magna, pulsus paruus, durus, & pro ratione necessitatis creber, & hi conuulsionibus sunt opportuni, & hæc omnia enarrata, & à Galeno tradita sufficiant, pro cognitione horum tumorum, cum hinc eorundem causæ, differentiæ, & signa pateant pro quorum curatione, quam praxim communiter docentes (cum ab iis ægri in perniciem & mortem sæpe deducantur, cumque potissimum inflammatorii hi tumores, pleuritide ab iis ita exquisite pertractata, sint deteriores) immerito neglexerunt, ad singulorum indicationes desumendas, vt recta horum curatio haberi possit descendamus. Incipiendo à primis, cum curandus proponitur diaphragmatis tumor, genitus à materia frigida, quid indicabitur? indicatur, vt materia in loco affecto contenta euacuetur; euacuabitur, si sensibiliter & insensibiliter educatur: quoniā autē hic morbus ex fluxione factus est, fluxio materiæ fluentis prohibenda est. hoc autem fiet, si genita materia, & quæ fluere potest, euacuetur, simulque prohibeatur, ne noua generetur. Quæ omnia an possit Medicus ægrotantibus polliceri, animaduertant, qui horum tumorum curationem suscipiunt: quod si tumores hi sint incipientes, & non diutius progressi, poterint ægrotantium salutem & tumoris resolutionem sperare; quoniam hi possunt, licet cum discrimine, saluari, cum adhuc omnes vires cōstent, & remedia opportuna ferre possint. Quod si cōtigerit, vt hi tumores fuerint diuturniores, & confirmati sciant, ꝙ curationem admittūt tum ratione affectionis, cum qua iam occalluerint, tum quia temporis diuturnitate patientes ad tabem deducunt, cuius merito labefactatis omnibus virib. languent, generosaq; remedia nō possunt tollerare quare in principiis horum & quamprimum occasio dabitur, curationem aggrediantur, rectaq; ratione

agentes ita prædictis indicationib. satisfaciant. Proposito tumore diaphragmatis à materia frigida, debet medicus ad euacuationem materiæ in loco affecto contentæ accedere, vt eam vel sensibiliter educat, vel insensibiliter discutiat. Sed quoniam semper particularibus vniuersalia pręmittenda sunt, alias ad locum affectum maior materiæ copia attraheretur, ideo inprimis corpus expurgandum erit. Vnde ante alia aluo pharmaco leniente, & opportuno lenita, materia in corpore superabundans, & qualitate peccans parando vias, & fluidū corpus reddendo propriis potionibus concoquatur, demumque medicamento conuenienti euacuatur: quoniam autem cogitandum est talem materiā in corpore superabundare, qualis ad locum affectum fluxit, cum hæc sit tenuis, & cruda, cuius ratione sanguis subtilior, & tenuior redditur, hæc vel erit pituita aquosa, vel serosa materia, quæ sicuti adinuicem distincta sunt, ita etiam diuersa requiruntur medicamenta. Hæc enim elaterio, succo radicum sambuci, & similibus facile educetur, illa autem turbith, & huiuscemodi, quæ pituitā subtiliorem & aquosam educere possunt, euacuabitur; quare has optime discernat medicus, vt recte iudicare possit, quib. medicamentis agere debeat: quoniam autem talis materia nō tantum, cum est præsens, est euacuanda, sed etiam ad tollendam fluxioné prohibendū est, ne noua generetur, huius causæ attendendum est: quæ quoniam vel ratione imbecillitatis viscerum, vel quia eadem sunt obstructa, generatur, ideo viscerib. attendendo per propria medicamenta, de quib. omnes scribētes diffuse pertractant, eorum imbecillitas, vel obstructiones tollantur, eademq; roborentur. An autem, dum hæc purgatio administratur, sit cogitandum de sectione venæ, dico, cum hic habeamus morbum longum in quo vires sunt manu tenendæ, cum materia peccans sit frigida, & cum tales patientes vt plurimum sint habitus frigidioris, nequaquam venæ sectionem cōuenire, vt quæ magis corpus refrigerare, & vires labefactare possit, parumq; à loco patiente, cum iam materia ibi fixa sit, educere & reuellere queat. Purgatione inita, ad localia deueniendum est, quæ materiam discutere possint. An his medicamenta repercutientia præmittenda sint, dicam hoc, cum patientes Medicum ad hos tumores curandos aduocabunt, non erunt in illo primo morbi principio, in quo forsan quoquo facto reprimentia conuenirent. Vnde tum ratione primi principii transacti, tum ratione materiæ peccantis, quę est frigida, tum ratione substantiæ mēbri, quæ est neruosa, & dura, nō credo posse repercutientia in vsum opportunum venire. quare his pręermissis ad discutientia deueniendum est. Discutientia sunt duorum generū, alia enim interius sumuntur, alia exterius applicantur. Quæ exterius in hoc casu applicanda sunt, sint ea, quæ discutiendo simul laxare, & emollire etiam possint, vnde butyrum, pinguedines animaliū, adipes & medullæ, in hunc vsum venire possunt: in principio autem imbecilliora assumantur, in processu autem sint validiora. quare inprimis dieb. assumatur butyrum recens, pinguedo suilla, pinguedo pullorū, pinguedo anserina, medulla vitulina, & medulla ceruina, quæ omnia sint recentia, in progressu autem morbi, hæc eadem antiquata sumātur, & vbi validiori discussione egerimus, ascendemus ad pinguediné taurorum, vrsorum, leonum, quæ omnes prædictis sunt magis discutientes. Quoniā autem pars affecta non ita facile exposita est medicamentis, sed intimas corporis partes permeat, ideo, vt profundius hæc medicamenta penetrare possint iubeo nonnunquam, vt lixiuio, & aceto simul lauentur, hinc enim maiorem partiū subtilitatem adepta altius penetrare valent. cum his possunt commisceri olea discutientia, sicuti camomelinum, anethinum; possunt ex iisdem formari emplastra additis radicibus altheæ, maluæ, liliorum alborum, seminibus lini, fœnugræci, & similibus, commiscendo aliquando styracem, therebinthinam, ammoniacum, & cætera gummata, quæ emollire possunt. Nonnunquam vsus sum cum felici successu emplastro de meliloto, quod valde profuit. perfusiones etiam ex oleis prædictis, & decoctionibus rerum enarratarum, quoniam altius penetrare possunt, maxime in hoc casu conuenirent. quæ modo validiora, modo imbecilliora parētur, prout occasio, & status morbi indicabit. & hæc de discutientibus exterius applicādis. Interius autem sumenda, sunt ea, quæ simul partes naturales roborando possint discutere, in cuius vsum præcipue veniunt confectiones magnæ, sicuti Theriaca, & Mithridatium, sed ego aliquando ad aliud remedium nobile deueni, coniecturā faciēs me ex hoc posse hosce tumores discutere, analogia desumta à cęteris tumorib. etiam præduris, quos aliquando experientia ab eo solutos vidi. Hoc fuit decoctū salsæ pariliæ, quo nonnullos ab hoc morbo liberaui, prius tn̄ præmissis vniuersalibus purgationib. exquisitissime factis, nec dimissis etiam localibus, & particularib. iam enarratis remediis. In aliquibus tamen hoc idem decoctum exhibui, qui nullo pacto releuari potuerunt, vel quia in his iam tumor occalluisset, vel quia nimis tarde administratū fuisset, hiq; tabe consumti, angustiatique, tum à dolore illo continuo partem anteriorem thoracis affligente, tum à spiratione admodum parua, & densa continue tandem cum maxima calamitate perierunt. De altera intentione, videl. de euacuatione materiei in loco affecto contentæ sensibiliter facta, hoc dicam, quod nullo modo expectanda est, cum diaphragma à parte superiori membrana costas succingente, à parte autem inferiori peritonæo vestiatur, vnde ad extra nihil eius materiei resudare potest, nisi forsan disrupto abscessu, materia in cauitate thoracis deducta per tussim educatur, quem casum aliquando vidi cum maximo laborantium discrimine accessisse, quo tempore medicus excretionem materiæ faciliter abstergendo, & leniendo, siq; dabitur occasio (hinc enim ego vidi mortem subsequi) discusso tumore ad consolidantia deueniat. Victus in talibus tumoribus non tenuis, cum morbus futurus sit longus, attenuans tamen, imperetur, cibariaque præter cætera non sint excrementosa, nec difficilis coctionis, abstineatq; ab omnibus, q̄ aquosos tenues, & serosos humores abundare faciunt. Vnde multa etiam iura fugiantur, & potus sit, quam maxime fieri poterit, parcus, omnis enim potus modicus sit, dicebat Gal. dum de Orthopnœa ageret, in iis qui alicubi abscessum habent, & maxime in his, qui in profundo corporis existunt. Abstineant ante purgationem factam à vino; quoniam vinum omnes fluxiones proritat, adauget, & accelerat, tumque vtantur aliquo decocto parato cum saccharo,

vel melle admixtis aliquibus attenuantibus, sicuti vel seminib. odoratis, vel Issopo, vel origano, vel si in lib. celebrata a. purgatione bibant vinum tenue, album, oligophoron, & ad dulcedinem decliue. Excrementorum alui maxima habeatur ratio; quoniã in omni difficultate spirãdi fæcum retentio molesta est, hisq; conueniunt clysteria mollia quidem ꝓ maiori parte, tamen per interualla possunt etiam venire in vsum acria, quæ & reuellere & calefacere, & euacuare pro parte materias illas crudiores possunt. quę eædem materię diureticis ad expulsionem proritentur. q̃ facile fieri pro earum tenuitate poterit. Diuretica autem in hoc casu nõ sint illa aquosa, & frigida, sicuti semina illa communia, sed sint vere diuretica, quæ caliditate, & facultate propria lotium prouocare possint. & hæc de tumoribus à frigida materia genitis dicta sint.

Cum diaphragma tumorem à materia patitur calida, æger acuto detinetur morbo. hic enim est inflãmatio, qua posita communes omniũ inflammationum indicationes desumẽdæ sunt, materia enim inflammationem faciens euacuanda est. euacuabitur si retrocedet, vel discutietur. retrocedet autem, si repellatur vel reuellatur, & euacuetur. quoniã autem nec repelli, nec discuti potest pleno existente corpore, ideo totius euacuatio pręmittenda erit postea repellendum & discutiendum est. Has indicationes cum maxima difficultate Medicus exequi potest; quoniam, & ratione membri affecti, & ratione colligantiæ, quam cum omnib. principalibus visceribus habet, cuius merito hæc acutissima est affectio, cito deducitur æger in extremum vitæ periculum quod eo promtius euenit, quoniam huiuscemodi ægrotantes adeo desipiunt, & delirant, vt nec ad oblata, nec ad cętera, quæ opportuna fierent remedia, bene se habeant. hincq; cum facile exoluantur vires, in vltimum vitæ discrimen incidunt. Quapropter proposito tali ægrotãte, pro prima intentione, dum adhuc vires constant, nec admodum delirant, statim in primo huius morbi principio, lenita aluo clystere molli, & refrigerante (quoniam hic acria ratione affectionis, & febris acutæ non conueniunt) secetur vena interna brachii dextri, quantitas sanguinis ea sit, quæ pro ratione habitus, tẽperaturæ, aeris, & potius virium copiosa, quã mediocris iudicari debeat. repetaturq; si vires tollerabunt, morbusq; non cedat. loco affecto applicentur, quæ partim potentialiter refrigerare, partim reprimere possint. sint tamẽ actu subcalida, non autem frigida, ratione partis, quę & duræ est substantiæ, & in continuo persistit motu. à frigidis enim actu potius rigeret, indeq; ad motum proprium difficilius se haberet. Vnde à principio inungatur locus patiens oleo rosaceo cõpleto, vt min⁹ adstringat, subcalido. cui postea in processu morbi addatur parum camomelini. ad quam eandem intentionem possunt parari perfusiones ex decoctionibus herbarum frigidarum, sicuti ex endiuia, violis, lactuca, semper viuo, & similibus, quibus epithimetur etiã locus affectus. his autem, cum discutiendum erit, addatur malua, althea, flores camomeli, meliloti, semina lini, fenugræci ex iisdẽ herbis contusis, & earundẽ succis, addita farina hordei: & oleis prædictis possunt parari emplastra, quæ in principio sint potius refrigerãtia, in augmento autem admisceantur refrigerantibus aliqua discutientia, quorum maior copia in statu esse debet. in declinatione autem sint fere simpliciter discutientia. ad quem vsum pinguedines, & cætera, q̃ proposita sunt in antecedenti casu ad discussionem, accedere, & administrari possunt. Cum autẽ morbus est in augmento, si symptomata validiora molestent, morbumq; non remitti sed grauiorẽ fore timeamus, laudo præcedente iam, & facta ex interna vena sanguinis missione, vt sedi admoueantur hirudines, à quibus maximam ab illis internis partibus reuulsionem sperare possumus. Interim dum hæc fiunt, commendo, vt extremis partibus balnea, & lotiones adhibeantur, quę sint paratæ ex herbis refrigerantibus admixtis nonnullis discutientibus; ita enim actuali caliditate poterimus reuellere à loco affecto, & potentiali frigiditate demulcebimus affectum ipsum Sique instet delirium, cuius ratione subsequãtur vigiliæ immoderatæ, syncipiti oxirrhodinum ad refrigerandum, temporib. & naribus ad somnum prouocandum nonnulla leuia stupefacientia applicarem, eiusque ordinis nonnulla lotionibus prædictis adderem, & ne exacerbetur in his delirium, multitudinem hominum, luminum, imaginum, sermonum, & huiuscemodi interdicemus. Quo ad victum sola ptisana exhibeatur. Potus sit aqua, alui excrementa quotidie excludantur, si non sponte, arte. Declinante autem morbo, victus sit plenior, augeaturq; pro ratione viriũ, & declinationis morbi, tuncq; vinum exhiberi potest debile, album, & tenue, & dilutum. *Pet. Salius De Curat. Morb ab Ordin. Pract. non exhibitorum ca. 8. pag. 257.*

Observatio.

Diaphragmatis, Mediastini, & cordis tumore, mortuus.

ANnus Millesimus, quingentesimus, octuagesimus nonus, dies mẽsis Martij septimus, D. Thomæ Aquinati sanctus fatalis extitit, quem nominasse sat est, Hieronymo Capiuaccio: is moriturus, Hannibali Pimpiolo hæredi, & ex sorore nepoti, sectionem sui demandarat corporis. Ad quam conuocati Gymnasii Medici: inferioribus apertis ventribus: quem ipse phlegmone laborare crediderat (solo cõtra naturam thorace constituto) naturaliter se habebat. Diaphragma n. ad latitudinem pollicis elatum: venæ aterrimo conspicuę sanguine: dexter pulmo liuidus: pericardiũ vsitato crassius: cor ipsum tumentius. Ibi varie de causis contrauertentibus, illius placuit sententia, qui Hippoc. & Galeno pręsidibus, hęmorrhoides à morbis pręseruare, superuenientes, ab iisdem liberare, impeditas, contrarium facere, decidebat. Per annos n. aliquot suppressas mariscas non excitarat: Vnde, qui cõtinuo motu calet thorax, imbecillior, in sui vt perniciem melancholicum attraheret humorem, effectum est. *Ioan. Iessenius à Iessen, de Obs. proprijs, per v. cl. Laur. Scholzium mihi cõmunicatis.*

Vulnera.

Observatio.

Diaphragmatis vulnera conglutinata.

SEptum transuersum vulneratum, in parte membranacea, curari nõ potest: in carnosa vero potest facile. Alexander Benedictus meminit cuiusdam militis, qui fuit percuratus: nos ipsi obseruauimus in suspenso quodam, cuius sectioni in Scholis Medicis Parisiensibus præfuimus, vulnus obductum cicatrice,

trice, in parte carnosa diaphragmatis. *Holler. Comm. ad aph. 18. lib. 6.*

Septum transuersum musculus est orbicularis, ad amplam latitudinem exacte membraneus, in medio ac tanquam centro caput suum principiumque habens, à quo ad partes thoracis inferiores exporrectus, paulatim in progressu densior carnosiorque redditur, donec infimæ pectoris ossis, & spuriarum costarum cartilaginibus, vertebrisque lumborum superioribus inseratur. Quibus locis inuertitur, reflectiturque sursum vt supra quintam costam manifesto ascendat: nonnunquam etiam, vt in suffocatis, concidente pulmone ad superiora attractum distentumque in thoracis amplitudinem iecur & ventriculum trahat. Ex hac substantiæ varietate efficitur, vt quo vulnera ad centrum & meditullium propius accedunt, eo mortifera magis habenda sint: quo vero remotiora, minus. Ea autem *Galenus* ita distinguere videtur, vt alia foras non perueniant, cum videlicet vas aliquod in diaphragmate ruptum est ex casu aut contusione: Alia telo facta sint, quibus non solum septum, sed etiam partes ventris aut thoracis externæ diuiduntur. Vtrobique carnosæ partes sauciatæ coalescere possunt, septi motu perpetuo agglutinationem non impediente, quanquã difficilis grauisque curatio est, si has iam phlegmone occupauerit. Quæ vero in neruosis eius hærent, insanabilia esse constat, quoniam ad perpetuũ septi motum accedit substantia neruea, quæ coalescere non potest. In aphorismis tamen (*5. aphoris. 18.*) neruosarum etiam partium vulnus, quod nec magnum sit, nec profundum, interdum, quanquam raro, sanari non negat. Scribit enim solam διακοπὴν, quæ est magna & profunda diuisio, vt totius tunicæ, in vesica, intestinis tenuibus, & septi neruosa parte, lethalem esse, quasi exciperet leuiorem vulnerationem. Carnosas autem partes persectas curari, non solum ratio & authoritas, sed etiam experimenta frequentia docent. Tribus abhinc annis iuuenem Arelatæ curauimus, viuum adhuc & valentem, cui vulnere inflicto in dorsum, circa medias vertebras thoracis non longe à spina totus thorax perforatus est, telo per dextrum hypochondrium exeunte: tametsi præter ingentem sanguinis profusionem, multus spiritus cum strepitu per vulnus prodiret, nec dubitari posset septum vtrinque confossum: de hepatis etiam læsione signa quædam apparent. *Iacotius Comm. ad aph. 15. lib. 1. Sect. 3. Coac. Hipp.*

Observatio.

Diaphragmate vulnerato, ventriculum aliquando aut intestina in thoracem per vulnus subtrahi.

CVm diaphragma vulneratum est, ponderis sensus eo loci molestus est, delirium inuadit, per neruorum qui à sexta coniugatione in diaphragma effunduntur sympathiam, dyspnœa, tussis, & dolor acutus ægrum male habent, sursum ilia conuelluntur, adeo vt inspirationis vehementia contingat aliquando ventriculum & intestina per vulnus in thoracis capacitatem pertrahi: quod ego in duobus obseruaui. Horum vnus latomus mediũ diaphragma, qua parte neruosum est, transfixus, triduo post interiit. Dissecto ventre inferiore, ventriculum cum non reperirem, rem mõstro similem arbitrabar. Sed tandem anxie perquirens, raptum ipsum in thoracem animaduerti, etsi vulnus pollicem vix esset latum. Erat vero ventriculus flatu multo, pauco admodum humore distentus. Alter Franciscus Dalon dicebatur, Capitaneus Santo. Huic ad Rupellam glans manuario tormẽto emissa, per sterni fines iuxta xyphoidem cartilaginem subiens, diaphragmatis partem carneam transfodit: atq; per interstitiũ quod quintę & sextæ costæ nothis interiacet, excessit: vulnere parte externa cicatrice obducto, restabat ipsi nihilominus ventriculi debilitas, ex quo intestinorum dolor colico similis sub vesperum & de nocte præsertim exurgebat: qua de causa cœnare ipse, nisi admodum parce, non audebat. Sed octauo demum mense, acrius solito sæuiente per imum ventrem dolore, è viuis excessit, etsi ad minuendam doloris acerbitatem nullum remedii genus à Simone Malmediano & Antonio Vallensi Medicis, in omni Medicinæ parte versatissimis, qui ipsi aderant, esset prætermissum. Mortui cadauer Iacobi Guillemau, Chirurgi peritissimi manu dissectum est, animaduersumque magnam coli intestini partẽ, flatu multo turgidam, ipsi per diaphragmatis vulnus in thoracem irrupisse, vulneris tamen amplitudo vix minimi digiti capax erat. *Pareus lib. 9. cap. 30.*

DE PLEVRA.

Observatio.

Subcostalem tunicam vbiq; duplicem esse, Galeno & experimento id addocente, contra Vesalij sententiam.

MEMBRANA pleura nequaquam simplex est, licet Vesalius simplicem esse scriptum reliquerit, qui in hoc Galenum iniuria accusat, cum ipse, vt parum diligens, non accusari non possit: quod si adeo diligens in hac re fuisset, vt in aliis plerisq;, comperisset pleuram duplicatã esse. Cum duplicem hanc succingentem membranam dico, ne existimes me dextram illam tantum & sinistram appellare, sed vbiq; pleuram duplicem esse aio, duas scilicet esse membranas, quarum altera interna est, externa altera, inter quas venæ, arteriæ neruiq; prælabuntur: quæ omnia inter costarum interualla ducuntur: atq; hic sæpe fit pleuritis. Si causam quæris, quare duplicem hanc membranam natura genuerit, ob ossium duritiem opinor, ne interna pleura, quæ adeo sentit, vt nihil supra, ob pulmonis continentem motum læderetur. *Columbus lib. 11. cap. 3. Anatom.*

Observatio.

Subcostalis tunica in thoracis morbis crassissima animaduersa.

SVbcostalis tunica ampla est, thoracis cauitati respondens, tenuis, sed robusta, crassior tamen circa dorsum. Atque in thoracis morbis quibusdam ita sæpe excrescit tumetq; vt decuplo crassior, quam cum sana erat, sicuti obseruauimus, euadat. *Platerus lib. 2. de corporis humani structura, pag. 168.*

MVSCVLI

MVSCVLI THORACIS.

OBSERVATIO.

Duos tantum intercostales musculos esse, contra Vesalium, & alios.

HALLITVR Auicenna, quando censet quatuor esse musculos in singulis costarum spaciis: quem Vesalius & pleriq; alii Anatomiæ proceres imitati, simili errore præoccupati fuerũt. Nam vt Fallopius (olim præceptor meus Patauii,) subtilius animaduertit, duo sunt duntaxat musculi reuera in quolibet intercostali spacio: quorum exterior incipit à postica parte, vbi costa processui transuerso vertebræ articulatur: atq; inde antrosum oblique declinantibus fibris procedens, fere attingit cartilaginis initiũ. Interior vero priori substratus, incipit ab ea parte costæ, vbi ipsa curuatur: & fibris antrosum oblique ascendentibus, progreditur vsq; ad os pectoris, spaciumque inter cartilagines à priore superioreue, nulla ex parte occupatum, implet: haud aliter quam superior, ille atque exterior occupat retro vniuersum spacium inter costas, à vertebrarum transuersis processibus, vsque ad curuaturæ seu inflexionis costarum regionem. Quod vero, ablato musculo intercartilagineum spaciũ implente, occurrat alterius generis fibrarum caro, id non facit esse alterum musculum intercartilagineum, vt credidit Vesalius: quinimo est pars sexti thoracis musculi, pone sternum latentis. Ergo intercostales musculi omnes sunt quadraginta & quatuor, non plures vel pauciores. *Ioubertus in Annotat. ad tractat. de Anatomia Guid. de Cauliaco, pag.* 437.

OSSA THORACIS.

OBSERVATIO.

Vertebrarum thoracis numerus varius.

VERTEBRAS thoracis tum vndecim, tum tredecim vidi aliquando. *Columbus lib.* 15. *Anat.*

OBSERVATIO.

Ossium sterni seu pectoris mira varietas.

OS pectoris in hominibus latum est, ac breue, ex paucioribusque constructum, quam Galenus sensit: quando ille putauit, tot in eo ossa esse oportere, quot essent legitimæ costæ, vt singulis esset, cui adhærescerent. Septem igitur ille sanxit: cum tamen plurimum sint quatuor, minimum vero tria: quod in simiis & canibus falsum non est. *Idem lib.* 1. *cap.* 20. *Anatom.*

Sternon, Galeni sententia, septem ossibus conflatum est, credo propter insignem hominum qui tum viuebant magnitudinem. Nostris temporibus sæpius id reperias, tribus, quatuor, aut quinque ossibus compactum: quanquam negare nolumus nos id sæpe animaduertisse (in iunioribus præsertim) ex septem & octo ossibus constare. Quare his, quibus in sterno ossa sunt numero pauciora, iisdem magnitudine sunt latiora, vt excipiendis costis sufficerent. Hæc communis opinio est de sterni ossibus. *Pareus lib.* 3. *cap.* 1. De sterni ossibus in infantibus, vide *cap.* 8. *Coiteri de Ossibus Infantium: & Syluium Comm. ad cap.* 12. *de Ossib. Galeni.*

OBSERVATIO.

Sterni cum costis ad interna reflexio natiua, spirandi difficultatis causa.

PAter meus ostendit mihi puerum septem annorum, apud Nobilem de Andlau, cui cartilago ensiformis, & sterni pars aliqua cum costis ad internas partes admodum reflectebatur, ita, vt magna ibi cauitas appareret. Videtur diaphragma angustius eas cõtrahere partes. Ab ipsa natiuitate hoc vitio instrumentali laborauit, cũ difficultate spirãdi, obnoxius tussi est. Nunc grauissime laborat, ita vt videatur suffocationis periculum imminere, viscida admodum spuit. Ait Domina de Andlau, se habere nepotem multo minorem ex eodem natum, eodem affectum vitio, *Ex obseruat. CL. V. Ioan. Bauhini.*

OBSERVATIO.

Sterni fractura & depressio vt emendata & restituta.

STernum aliquando frangitur, alias sine fractura deorsum imprimitur tantum. Fracturam prodit inæqualitas tactu perceptibilis, ad digiti impulsum introcessio, & crepitantium sub digitis ossium strepitus. Depressionem vero manifesta in parte cauitas, tussis, sputum sanguinis, atq; ex membranæ costas succingẽtis ac pulmonum cõpressione dispnœa, arguunt. Id os seu fractum seu depressum fuerit, vt pristino statui restituatur, substrato vertebris dorsi puluinari; tomento ac fœno infracto, æger est resupinandus, quemadmodum in restituẽda iuguli fractura fit. Tum minister ambabus manibus, in eius humeros quasi depressurus, magna vi innitetur, interim dum artifex costas vtrinq; comprimens, manu temperabit molieturq; restitutionem: inde prohibendæ inflãmationi & sedando dolori remedia destinata apponentur, plagulæ aptabuntur, & decussatim supra humeros deligatio fasciis instituetur, haud illa quidẽ arctior, ne spirandi libertatẽ ægro adimat. His ego artibus iussu Antonii Borbonii Nauarrorũ regis, curaui & sanaui Antonium Benandum, equitem torquatũ, cum ipsi globo ferreo campestri tormento emisso, lorica ita subsidens & intro cõpulsa, sternum pariter depressisset, & ex ictu tãquam mortuus concidisset, is totum trimestre post procuratã à me ossis restitutionem cruenta expuit, & nihilominus viuit etiam hodie feliciter. *Pareus lib.* 14. *cap.* 10.

OBSERVATIO.

Costarum numerum plurimum variare.

COmmunes partis superioris inferiorisque costę octonæ. Nam de hominibus gentis Turdulorum, quos septenis costis ferũt generari, nullius idonei autoris testimonio constat. *Aristoteles lib.* 1. *cap.* 15. *de Hist. animalium.*

Costæ viris ac mulieribus ab vtroque latere duodeno constant numero, à quo si quando variant, tredecim sæpius quam vndecim solum sese offerunt, quemadmodũ tredecim quoque thoracis vertebras sæpius, quã vndecim tantum occurrunt. Singulis n. thoracis vertebris, singulæ in ambob. laterib. articulantur costæ. Quod a. viros costa quapiam in altero latere destitutos, ac viros vnius costæ numero à muliere superari, vulgus opinatur, ridiculum plane est: Etiamsi Euam ex Adæ costa à Deo procreatã, Moyses prodiderit. Quamuis enim forsitan Adæ ossa, si quis ea in sceleton compegisset, ex altero latere vna caruissent costa, non ob id tamen omnibus quoque

viri

viris vnam deficere necesse est. Aristoteles homini octo costas tantum tribuit, concessurus etiam, quasdam gentes Turdulorũ septenis costis creari, si modo id alicuius idonei authoris testimonio ipsi constitisset. Verum vt hic Aristoteles aliorum tantum suffragiis suum dogma firmaret, ita quoq; non dissimile vero est, illic octo costas homini ex aliorum relatu eundẽ ascripsisse, hacq; ratione rem ipsi non visam, parum recte nobis tradidisse. Quanquam interim dum memoratũ iam Aristotelis locum aliquando Patauii enarrarem, ac summæ (propter singularẽ literarum, ac iuris ciuilis cognitionem) spei adolescentibus, Iacobo Nigro, & Ioanne Centurione, Patriciis Genuensibus accepi, generosissimos Ligures in veterum monumentis ἑπταπλεύρους fuisse appellatos. Cum tamen is populus, vt est nauali terrestrique pugna strenuus, optima quoque membrorum symmetria ac numero sit spectatissimus. *Vesalius lib. 1. cap 19. de corp. hum. fabric.*

Costæ vigintiquatuor numerari solent, quando vtrumque latus duodecim admittit: qui tamen numerus nõ idem semper reperitur. In aliquibus enim aliquando tredecim, aliquando vndecim costæ insunt, multo tamen rarius deesse videas quam superesse. Abundantem vna tantum costula, mulierem sanctam nomine, à me publico Pisarum theatro dissectam, ac demum ad sceleti formam compositam, apud se detinet familiaris meus Bartholomeus Stratensis, medicinæ Pisis publice professor, quã aliquãdo expositam memini cernentes idiotas pene iureiurando affirmare solitos, illam ipsam costam esse, qua fœminæ viros superant: cum tamen idem sit numerus costarum in viris pariter & mulieribus. Quod si quandoq; aut in his aut in illis vel deficiunt vel superant: id nimia materiæ copia vel eiusdem inopia certum est prouenire: quemadmodum contingit cum natura aberrans, plures in manu pauciores que quinq; digitis ꝓducit. Verum quod de thoracis vertebris dictum fuit, idem quoq; de costis affirmandũ est. Cum enim singulæ vertebræ geminas costas excipiant, & illę, si modo variare numerum contingat, rarius pauciores quam plures duodecim existant, ita rarius minuitur costarum numerus, quę quidem varietas æque in marib. ac fœminis deprehendi solet. Quamobrem non possum satis mirari Aristotelem, alioqui præcipuũ naturæ filium, scribere ausum esse octo costis homines constare, atq; apud aliquas nationes septem solummodo costis donatos esse. Vndecim mihi semel tantũ dinumerare licuit, cum primum Patauii Anatomicam administrationem publice profiteri cœpi. Etenim cum Vesalius abesset, ac diutius in Germunia detineretur, vt opus suum de Humani corporis fabrica imprimendum curaret, me tum, Venetiis primario chirurgo ac præceptori meo Ioãni Antonio Leonico graui morbo laborãti, omni officio ac potius pietate assistentem, vniuersa Schola Patauina dignum iudicauit, quem in Vesalii locum sufficeret, ac non cõtemnendo pretio accersiuit. In ea igitur dissectione cadauer vnũ vndecim costis munitum forte fortuna obtigit. Cuius deinde ossa decocta, & æneis vinculis compacta, ad præstantem medicum Ioannem Baptistam Picinardum Cremonam misi. *Columbus lib. 1. cap. 19. Anatom.*

Costas viginti duas, viginti quinq;, & viginti sex aliquando obseruaui. *Idem li. 15. Anat.*

Observatio.

Costa vera gemina animaduersa.

ANno 1523. In anatomia publica, vna costa vera apparuit duplex, vbi ossibus pectoris iungebatur. Sua figura est lunata, sua substantia, & quantitas, & situs patent. *Iacob. Carpus in Isagog. Anatom.*

Observatio.

Aliquando duas aut tres costas connexas coaluisse, vel in notabilem tumorem abiisse.

QVandoque duas ex costis, tresve admodum connexas: at in aliis, in notatu dignum tumorem excreuisse, animaduerti. *Columbus lib. 15. Anat.*

ICTVS ET VVLNERA THORACIS.

Observatio.

Pectoris vulnere accepto, ingens puris copia, cum pulmonum & aspera arteria portiunculis excreta, æger tandem conualuit.

ARcularius, ciuis noster, Isacus Alant, cum ante annos viginti à famulo in thoracis infima sede vulnus profundum punctim cultro factum accepisset, fœtidissimum pus, cuius tetro odore tota vicinia inficiebatur, & pulmonũ portiunculas aliquot, in quibus asperę arterię rami cartilaginei manifeste patebant, per vulnus reddidit. Quibus diu perseuerantibus, licet penitus contabesceret, in fine tamen, puris effluxu remittente, vulnus occlusum est, ipseq; sanitati restitutus. Tabellarii munus deinceps multis annis obiens, adhuc viuit incolumis. *CL. V. Felix Platerus, de Obs. propriis.*

Observatio.

Dexter pulmo vulneratus & abscedens, reconualescente ægro.

PAtauii Anno 1590. noctu à conuiuio comitatu domum contendentes germani nostri, à Polonis quibusdam armatis operiuntur, quorum impetum dum sustinent, in conflictu aduersariorum ferocior à nostrate gladio pulmonem per dextrum icitur, qui domum delatus, à medicis Chirurgis primariis accessus, pro desperato habitus, curam tamẽ flagitanti, naturam præterea indies læsum pulmonem sub curationem frustratim excernere spectantibus, naturæ manus & ipsi attulere iuuareq;, donec totus abscederet: id enim loci interni cõspicua vacuitas, & cum pure venarum & arteriarũ grandiora rudera euulsa, iniecta, vnaq; extracta, ostendebãt. Vnde post menses aliquot astringentibus & siccantibus introiectis mulsis, cõualuit. Huic ego, cũ vltimo Venetiis essem in Aquilæ diuersorio, pallenti quidem, at spiranti facile, repetente patriam, fausta præcatus sum. *Ioann Iessenius à Iessen, de Obseruation. propriis, per CL. V. Laur. Scholzium ad me missis.*

Observatio.

Thoracis sinus apertus.

MIlhusii ciuis Arcularius ab alta arbore delapsus, in palum acutum incidit, q in lumborũ regione musculos perforans, sursum in pectoris cauitatẽ vsque penetrauit, & in regione dorsi rursum erupit: extracto palo, nihil aliud post curationẽ mali passus est, nisi quod foramen fistulosum in dorsi regione, thora-

thoracis cauitatem penetrans, apertum remansit, per quod lumen admotum flatu erumpente in thoracis constrictione agitabatur, & nonnunquam extinguebatur. Sed & quod mirum fuit, petia indusii lanei rubri per idem foramen sinuosum multo post tempore erupit; quod cum à magicis artib. proficisci multi crederẽt, tandem illius indusii, quo, cũ lapsum passus esset, indutus erat, portionem fuisse, vna cum palo intrusam, & eousq; adactam, indusium scissum asseruatum & exploratum patefaciebat. Et sic diu postea superuiuens, sinu hoc thoracem patefactum, sine alia aliqua noxa, vti ipse vidi sæpius, habuit. CL. V. *Felix Platerus de Obseruat. proprijs.*

OBSERVATIO.

Sagitta circa præcordia vulneratus, relicto mucrone, vaticinatur multa, tandemq; miraculo liberatur.

IVuenis, quidã Florentinus, nomine Gaspar, dum, circa præcordia sagitta vulneratus, spiculum educere nititur, relicto mucrone, arundinem tantum euellit. Quem cum Chirurgici, omni licet ingenio, omniq; pręsidio nixi, euellere minime potuerunt (in intima enim costa adeo insederat, vt reuelli nullo auxilio posset, nisi costa ipsa perfracta, & vulnere ampliore facto) mortem potius quãlibet miserabilem, quam tale genus curationis subire malebat. Quare tandem in desperationẽ versus, laqueo suspendere se, aut profluenti Arno, vel alto puteo præcipitem dare cogitabat: quod & fecisset nisi assistentes amici illum diligentissime custodissent. Inter quos erat vir quidã Marioctus nomine, fide & probitate pollens: hunc hominem iugiter deprecabatur, vt desperatione reiecta, in manus potius Dei, à quo est omnis salus, tam grande malũ tradere conaretur. Huius tandem precibus flexus Gaspar totus ad Deum conuertitur, non die, non nocte ab oratione cessans: donec in vaticinium protumpens, nonnullos interim, q ad eum visendi gratia accederent, dum adhuc procul essent, paulo post adfuturos prædiceret. Quinetiã & ignotum quemlibet proprio quoque nomine citans, admonebat adstantes omnes vti Deum timerent, & de salute sua confiderent. Se enim nõ modo de ea, deq; die & hora qua eam consequi deberet, certiorem factum esse, sed multa præter ea eodem lumine præuidisse aiebat: vt profectionem suam Romam & mortem, exilium Petri Medicis, & fugam, ciuitatis nostrę Florentinæ angustias & calamitates, Italiæ subuersionem, & alia quamplurima, quæ breuitatis causa silentio præterimus: quæque fere omnia magna ex parte impleta iam videmus. Nam & qua prædixerat die atq; hora, mucro ipse ex vulnere sponte sua prosiliit: quo eiecto etiam vaticinari destitit, & Romam tandem peregre proficiscens, mortuus est. *Beniuenius cap. 10. De Abditis.*

OBSERVATIO.

Ictus in cordis regione, vulnere ad thoracis cauitatem penetrante, & costa diffracta, seruatus.

CLaudius Chillacus, socer meus, confossus in cordis regione, adeo vt ictus in cauitatem thoracis penetraret: citra tamen partium internarum (q cognouerimus) læsionem. Cui costa quoq; erat fracta, eius sonitum ad cordis motum apertissime ob fracturam audiebamus. Quæ sane res mihi curationem efficiebat dubiam: fieri enim posse non videbatur, vt costa ob perpetuam cordis agitationem callo obduceretur, quæ sic fracta, vlcus fouebat, vt putre quippiam semper appareret, magnum imminebat fistulæ periculum, ac deniq; interitus ægrotanti, qui tamen diuino ac singulari propemodum munere, nostraq; opera & diligẽtia, contra omnium opinionem pristinæ valetudini est restitutus. *Anton. Chalmeteus lib. 2. cap. 22. Enchirid. Chirurg.*

OBSERVATIO.

Aeneo tormento thoracem transuerberatus, conualuit.

GAspar à Varederia, Patritius Arelatensis, æneo tormento, (vulgo pistole vocant) secundum thoracem transuersim vulneratus, globulo vtrinq; à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur. *Valleriola lib. 5. Obseru. 8.*

OBSERVATIO.

Ex vulnere ad scapulas deorsum tendente, puri exitus, sectione inter quartam & quintam costam instituta, è diaphragmate procuratur, ægro, aperta plaga, ad annum vsq; superstite.

CVidam ad scapulas inflictum pugione vulnus, deorsum inclinans. Apertum latus ad quartam & quintam vertebram, vt pus, quod in diaphragma decumbebat, hac efflueret. Vixit annum aperta plaga. Expuebat sanguinem & pus. *Hollerius in libello proprio, Obseruat. 18.*

OBSERVATIO.

Vulnera thoracis, si nihil aut parum sanguinis in thoracis spatium penetrauerit, quamprimum esse conglutinanda: Si vero sanguis in thoracem confluxerit, diu aperta esse debere.

SCriptis proditum apud Ioannẽ de Vigo legimus, controuersum inter chirurgos esse de vulnerum in thoracis cauitatem subeuntium consolidatione. Quibusdam enim videri eiusmodi vulnera quamprimũ claudenda, & cicatrice quã fieri poterit ocissime obducenda esse, ne frigidus aer in cor subeat, & vitales spiritus exiliant ac dissipentur. Alii cõtra sentiunt talia vulnera diutius aperta esse debere, imo si per se non satis pateant, chirurgia amplificanda, quo sanguini in thoracis spacium effuso, exitus pateat, alioqui cunctando putredinem contracturo, ex quo febris incrementum, sinus fistulosus & alia accidentia pernicialia. Prior quidem sentẽtia, ratione & veritate nititur, modo nihil aut parum sanguinis in illam capacitatem effusum sit: posterior vero locum habet, cum magna vis sanguinis in illa se effudit thoracis spacia. Quod ne temere statuere videar, placet vtramque sententiam consentiente historia comprobare. Dum ego Taurini Domini Monteiani Proregis Gallorum chirurgus agerem, militem Lutetianum, cui nomen erat Leuesque, quique sub Capitaneo Renouart stipendia merebat, curandum suscepi. Tribus erat confossus vulneribus, sed vnum reliquis grauius sub dextra mãma, altius in thoracis spacium penetrabat, ex quo ingens sanguinis in diaphragma effusio facta est, q̃ dyspnœam tantã inferebat, vt ẽt sermonis libertatẽ interciperet. Hinc ptẽrea febris vehemẽs, tussis cruenta, dolor in latere vulnerato acutus. Qui primo apparatu ipsum curauerat chirur-

chirurgus, vulnus sutura adeo arcta densaq; strinxerat, vt nihil inde dimanare posset. Ego vero sequenti die vocatus, expensis præsentibus symptomatis, quæ promptam mortem intentabant, soluendam quamprimum vulneris suturam censui, & certe ad eius orificium sanguinis crassior trhombus statim apparuit: quæ me res admonuit, vt ægrum reliquo corpore ex lectulo pendulum pronum in caput esse iuberem, interimq; manu ex scabello, quod lecto esset depressius, inniti: hocq; in statu existentem os naresq; comprimere, quo pulmones intumescerent, diaphragma turrigeretur, intercostales atque abdominis musculi comprimerentur, vt sanguis in thoracem effusus, per vulnus exprimeretur, quinetiam vt ea excretio felicius succederet, digitum altiuscule in vulnus immergebam, vt sanguinis coagulati infarctu, vulneris orificium plenius liberarem, & certe eius iam fœtentis vncias septem vel octo hac arte extraxi. Vbi lecto restitutus est iniectiones frequentius in vulnus, ex decocto hordei, melle rosaceo, & saccharo rubro, fieri procuraui, quibus exceptis, vt se modo in hoc, modo in illud latus obuerteret, suasi: hincipsum ex lecto pendulum iterum statui. Sic enim exiguos illos quidem, sed multos sanguinis thrombos vna cum facta paulo ante iniectione reddidit: quibus exactis, symptomata mitigauerunt, sensimque tandem dimiserunt. Postera luce aliam iniectionem validius detergentem paraui, addito absinthio, centaurio, aloe. Sed hinc tantus amaror in eius os surrexit, cum nausea, vt diutius sustinere non posset. Tum subiit in mentem, quod olim paris remedii parem fortunam in quodam cui fistulosus erat ad thoracem sinus, in Nosocomio Parisiensi, obseruaueram. Itaque cum animo repeterem res eiusmodi amaras facile transmitti in pulmonem, indeque in asperam arteriam, fauces atque os assurgere; professus sum me nunquam eiusmodi amara ægris exhibiturum: hinc enim multo plus molestiarum accedit, quam fructus & emolumenti. Cæterum hac & simili arte tandem æger ille præter meam expectationem conualuit. At contra aliquando vocatus à nobili quodam Germano, cui ense vulnus in thoracis capacitatem impactum fuerat, quod vicinus chirurgus primo apparatu crassius peniculum in eiusmodi vulnus immiserat, detrahi iussi: cum certo intelligerem nihil sanguinis in thoracis capacitatem effusum esse, quod æger febris erat expers, quod pondus nullum diaphragma premeret, quod sanguinem non expuisset. Itaque solo balsamo meo instillato, atque emplastro diachalciteos imposito, intra paucos dies sanatus est. Par mihi curatio in multis aliis feliciter successit. *Pareus lib. 9. cap. 31.*

Observatio.

Noua & veteribus incognita thoracis vulnerum tractandi ratio, & puris ex eodem per medicamenta, citra vllam vstionem, sectionem, aut perforationem, euacuandi modus.

PEctoris vulnera si ad interiora membra penetrant, lethalia, vel nõ sine maximo mortis discrimine sunt: quæ vero tantum extrinseca membra lædunt, præterquam quod non sine labore sanantur, secum aliquando accidentia mala, vt est dolor, tussis, & febris, quæ accidentia sæpe ex magnitudine vulneris fiunt, sæpe etiam ex errore ægrotantis, vel Medici, aut astantium, & vt melius medelam præstare possint huiuscemodi vulneratis, operæ pretium est medentibus ponere discrimen inter vulnera penetrantia, ex propriis quibusdam notis & signis: etenim si vulnus ad partem concauam pectoris penetrat, flatus & sonitus ex vulnere egreditur, ita aliquando fortis, vt candelam accensam extinguere possit, aliquando vero flatus, veluti parui crepitus ventris egrediuntur, ac præsertim si æger tussierit: quod si radium in vulnere sine obstaculo & vi vsque ad vacuitatem pectoris ingrediatur, non egent alio signo: sunt quoque signa in vulneribus penetrantibus ostendentia læsionem seu vulnerationem intrinsecarum partium. Etenim si sanguis spumosus & clarus egreditur, vulnus ad substantiam pulmonis penetrare denotat: si vero sine spuma egrediatur pulmones non vulneratos esse declarat. At si vulnus vsque ad capsulam vel ad substantiam cordis penetrauerit, non plurimum post immutata facie membra omnia frigescunt, & vulneratus moritur. Omne igitur vulnus penetrans lethale est: non tamen omnes sic vulnerati pereunt, quamuis difficillime sanentur: plurimi enim mea opera & aliorum Medicorum sanitati restituti sunt, qui ex putrefacto sanguine in concauo pectoris per plurimum temporis spacium detento, ad perpetuam tussim vna cum febri continua & vniuersi corporis macie deuenerunt, vt Medici omnes illustres & seniores vltimam speciem hecticæ febris pati assererent. Ego vero, præter localia auxilia, eos sanaui decocto siue potione ex rebus diureticis, & pectus mundificantibus, per quadraginta dies exhibita, vt statim post tibi dicam. Neque non possum non mirari, quod nec Diuinus Hippocrates, nec Galenus, nec Auicenna, nec aliquis antiquorum, particularem & distinctum, vt ita dixerim, modum procedendi in curandis huiuscemodi vulneribus docuerint: quando non pauca, omni laude digna, de vulneribus, ac etiam de vlceribus, scripserint. Ex quo non desunt inter modernos difficultates de modo curationis vulnerum & vlcerum intra pectus penetrantium. Quicquid dicant, ego tamen enarrabo communem modum & rationem procedendi in curandis prædictis vulneribus atque vlceribus penetrantibus, vbi plurima sanies in cauo pectoris cõtinetur. Primum igitur siue penetrans, siue non penetrans fuerit vulnus, ad fluxum sanguinis sistendum, & cursum humorum currentium ad locum, accedendum est, & super vulnus ouum conquassatum vna cum puluere boli armenici madefacta in eo stupa, atque penicilla siue lychnia super vulnus imponatur: quod si vulnus ad cauitatem non penetrat, & tamen magnum sit, suunt ipsum modo, superius dicto, & (si fieri potest) labiorum glutinationẽ sine loci vulnerati sanatione quærunt, mutatis scil. vnaquaque die stupis dictis infusis in dicto ouo cõtuso cum puluere boli armenici. quod si membrum magis roborare intendunt, madefaciunt stupam primo in vino stiptico, & addunt puluerem myrtillorum cum dicto bolo armenico, & sic querunt vulnus consolidare: si vero ex cursu humorum sanies generetur, tunc administrant & imponunt lychnos in terebinthina calida infusos, & desuper pannum lini in eadem terebinthina madefactum: quod si

crudum fuerit, ad eius digestionem faciunt ex terebinthina aut vitello oui ana parte æquali vnguentum, quod digestiuum vocant: deinde apparente digestione, addito melle rosaceo, & farina hordeacea, vnguentum cōponunt, quo cum vulnus mundificant: atque postremo apponunt vnguentum triapharmacum, vel vnguentum de palma, vsque ad perfectam vlceris sigillationem, facta inprimis euacuatione vniuersali intestinorum per clystere, vel cum cassia: atque in magnis vulneribus misso ex dextro brachio sanguine, & instituto regimine cibi & potus subtili, cum abstinentia à vino & carnibus saltem vsque ad septimum, & plus etiam si febris superuenerit, procedunt. Similiter instituto regimine aeris & reliquarum rerum nō naturalium, quam victus rationem & regimen in penetrantibus semper obseruare oportet, sic procedunt. Etenim si vulnus, fuerit penetrans, nullo pacto suunt, hac scilicet ratione, vt si quæ pars sanguinis ex vulnere ad cauum pectoris descenderit, à vulnere extrahi possit in prima illa die, vel postquam in saniem conuersus est: & vt hoc facilius haberi possit, ponunt in vulnus tentam mollem penetrantem ad pectoris cauitatem, quam madefaciunt cum terebinthina calida, & desuper pannum lini in dicta terebinthina madefactum, & circumcirca partes costales liniunt ad mitigandum dolorem cum oleo rosaceo, & amygdalarum dulcium calido, deinde procedunt cum digestiuo, non dimissa terebinthina. Prima autem die, misso clystere, aperiunt venam brachii oppositi vulneris, sanguinemque euacuant, ad cursum humorum diuertendum, ne ad locum læsum fluant: postea secundo die stomachum & intestina à communibus superfluitatibus mundificant. Etenim ex intentione *Diui Mesuæ capite de rhabarbaro*, accipiunt pulpam cassiæ, vna cum rhabarbaro, & mumia, atque rubia tinctorum, quas res addunt cum ipsa cassia, vt post euacuationem relinquatur vis dictarum, tam ad ventriculi, quam ad pectoris recreationem & robur: his præmissis, (vt dixi) in vulnere & super vulnus ponunt terebinthinam siue glutinum albotim, quomodocunque dixerimus, non refert, & hoc quoniam huiuscemodi vulnera inter neruorum vulnera collocari possunt, quem medendi modum docuit *Albucasis in de vulneribus pectoris penetrantibus*, qui docuit prognosticari in similibus dicens: si non superuenerint accidentia mala, vt est alienatio, insomnietas, conuulsio, lipothymia, præfocatio, ante septimum diem saluabitur æger: si vero superuenerint, lethale erit: hæc ille.

Procedunt igitur medentes cum terebinthina, in qua madefaciunt tentas, & ponunt intra vulnus: quas tentas appendunt filo, ne forte intra vulnus in cauitate pectoris remaneant: & quoq; ponunt super vulnus pannum lini in dicta terebinthina madefactum, & vt dixi inungunt pectus, & partes costales vicinas vulneri, primis diebus oleo rosaceo, & amygdalino simul mistis, calidis: postea, quando sanies generata est, & tussire incipit æger, liniunt partes vicinas vnguento pectorali descriptione Domini Mesuæ. Horum cibus est panatella ex aqua, & mica panis cum saccharo, vel ptissana hordeacea: potus istorum est aqua hordei cum suo cortice primis illis diebus cum saccharo vel Iulep violaceo: sed in processu, cum materia suppuratur, dant aquam mellis, deinde ascendunt ad syrupum de liquiritia, præsertim si tussis fuerit molesta: insuper ꝓcurant præter priorem paulo ante dictā minorationē iterum corpus euacuare: sed primo præparant ad euacuationem cū syrupis pectori conuenientibus hoc modo, verbi gratia: ℞ syrupi de liquiritia vnciam vnam, de capillis veneris vnciam semis, aquarum scabiosæ, capillorum veneris, ana vnciam semis, misce. Etenim hic syrupus vel alius similis in virtute, præterquam quod humores digerit, prouocat etiam vrinam, sicque materia quæ in pectore collecta est, sic præparata, facilius per viam vrinæ educi potest: vt credidit *Gal. 6. de loc. affect.* post quā syruporū exhibitionem, dant medicinā leuē ex cassia & rhabarbaro, vt paulo ante dixi, & aliquando addunt agaricū, quoniā educit à pectore: vulnerib. vero vsq; ad perfectam præparationē saniei medentur cum iam dicta terebinthina, & ad mundificandum miscent cum ea dimidiam partem mellis rosacei, & parum farinæ hordei: & quoniam in huiusmodi vulneribus sæpe materia plurima putrescit in cauitate pectoris supra septum transuersum, ideo quando tergunt vulnus, iubent vt æger inclinet in partem vulneris, & fortiter tussiat, ita vt materia egrediatur, iubent etiam vt super latus vulneris iaceat. Verum si vulnus est in inferioribus costis, quæ sunt propinquæ diaphragmati, vtputa circa quartam & quintam costam, incipiendo ab inferioribus, egressus saniei vel sanguinis facilis est: quod si vulnus fuerit inter costas superiores versus furculā, difficile est saniē vel sanguinem in pectore contentum per vulnus euacuare: in qua difficultate sequitur ex retentione materiæ in pectore, tussis vehemens, & febris assidua: quæ cum sit ex retentione iam dicta, solent expertissimi Medici eam euacuare incidendo vulneratos nouacula seu alio instrumento ad hoc apto, inter quartam & quintam costam, incipiendo enumerare inferius à prima ex spuriis costis: quod auxilium præsentaneum remedium est: tametsi quibusdam horrendum videatur. Equidem non possum illud non plurimum laudare: verum sunt qui candenti ferro incidente hoc faciunt: sunt qui medicinam causticam ponunt inter iam dictam quartam & quintam costam: postea procurant casum escharæ, seu carnis combustæ, applicando bis aut ter in die butyrum, sicque mundificant pectus à sanie contenta in ipso, per foramen vt dixi factum: Et quoniam vtplurimum vulnera penetrantia intra pectus sunt diuturna, quæ non nisi maximo labore ad sanitatem reduci possunt: ideo omnem diligentiam & studium adhibere oportet, vt diuersis ingeniis medicinæ sanies egrediatur, aut per sputum tussiendo, aut per aliam viam. Nam sæpe sanies neque per vulnus, neque per sputum tussiendo euacuari potest. quo in casu Medici docti & moderni etiam inuenerunt potiones diuersas sanantes hos vulneratos, cum sanies retinetur in pectore, quos suppuratos Latini vocant, & cum decoctionibus vrinam prouocantibus, atque pectoris partes roborantibus, sanitatem procurant, & in primis est mistura illa ad vulnera sananda descripta à Diuo *Mesue* circa finem *vndecimæ distinctionis antidotarij*, quam exhibent bis in die, scil. mane & vesperi per quadraginta dies, ad pondus sex vel octo vnciarum, iuxta ægri tolerantiam, & saniei quantitatem in pectore.

pectore. Etenim vbi plurima materia vel sanies est, maiori eget æger virtute medicaminis, quæ nō nisi in maiori quanto esse potest: ac si pauca fuerit, semel in die, & in minori quantitate accipiunt. Et quoniā medicinis vsu comprobatis medici magis cōfidunt: ideo vt nil in tam difficili vulnerum curatione desit, quod ad perfectam sanationem faciat, quasdam descriptiones potionum, facientium ad suppuratos ex vulnere in pectore, à me sæpissime probatas, addam, & primo potio mirabilis, qua quamplurimos sanaui, qui ab omnibus Medicis phthisici ex vlcere pulmonis credebantur, cum continue tussirent, & sputum putridum esset, vna cum febri continua, & vniuersi corporis macie. Recipe garyophillatæ, radicis arthemisiæ, pimpinellæ, chamomillæ, pentaphyllonis, violarum, caulium rubearum, consolidæ minoris, cannapis, cimarum rubi, centaureæ minoris, pilosellæ, fragariæ, consolidæ maioris, foliorum oliuę, verbenæ, tormentillæ, millefolii, ana manipulum j. rubeæ tinctorum ad duplum aliarum rerum, videlicet, manipulos x x x v j. vini montani, ponderis sexaginta librarum, bulliant omnia ad consumptionē medietatis & colentur, deinde adde mellis libras duas, & iterum bulliant bullitione optima, postea tribus albuminibus ouorum optime contusis impositis, ex arte clarificetur: deinde coletur per pannum & serua: ex quo decocto ita præparato, detur vt supra, mane & vesperi, vt dixi, calido, ad quantitatem suprascriptam, plus minusve, secundum magnitudinem morbi, & rei indigentiam, & desuper ponatur vnguentū nostrum pro vulneribus penetrantibus: quod fit hoc modo. Recipe minij vncias xxiiij. picis naualis vncias iiij. olei rosati vncias xx. misce, & bulliant omnia simul: donec per cocturam reddantur ad formam ceroti, deinde adde terebinthinæ vncias ij. & misce, postea sic calidum proijce eum in situlam aquæ frigidæ, & dimitte refrigerari, postea manibus ducatur ad optimam permistionem, & vsui seruetur. Hoc cerotarium non solum valet in vulneribus penetrantib. pectoris, sed etiam in quamplurimis vlceribus difficilis consolidationis & antiquis. Chirurgici vero quidam in tali casu in fine vnguentum siue cerotum ponunt, quod gratia Dei vocant, alii vero alia, vt est vnguentum triapharmacum: sed siue hoc siue illud supra ad tegendum vlcus ponatur cerotarium, non refert: quoniam fere tota vis curæ in exhibitione dictarum potionum, vel alicuius alterius æquiualentis medicaminis consistit: ideo sequar aliam potionem scribēdo, quæ talis est: ℞ pimpinellæ, arthemisiæ, caulium rubearum, chamomillæ, pentaphyllonis, cimarum rubi, garyophyllatæ, sem. canapis, centaureę minoris ana M. j. rubeę tinctorum ad pondus omnium, bulliant in vino albo montano, ad consumptionem medietatis, deinde cola, & colaturæ adde quartam partem mellis, & iterum bulliant bullitione optima, & da eam vt supra mane & vesperi calidam. Alia decoctio sanans suppuratos ex vulnere thoracis penetrante. Recipe sem. caulis rubeæ, herbæ tanaceti, siue danetæ, sem. cannabis, rubeæ tinctorum, consolidæ maioris, ana partes æquales, bulliant in vino montano albo, & cola, & in colatura pone quartam partem mellis, & iterum optime bulliant: de qua detur patienti, vt dictum est supra. Fieri etiam possunt trochisci ex supra scriptis rebus, qui sanant suppuratos ex dicta causa. Recipe sem. caulis rubeæ, sem. cannabis, tanaceti siue danetæ, rubiæ tinctorum, consolidæ maioris, ana partes æquales, pistentur omnia, & fiant ex eis trochisci cum vino aromatico de mense Augusti, de quibus exhibeatur mane & vesperi drachma vna vsque ad duas, & plus etiam in puluerem conuersis, cum vino montano, vel fiant ex eis pilulæ, quæ exhibeantur, ad quantitatem dictam cum vino montano. Ego vero dictis potionibus & remediis intus exhibitis plures sanaui: atque in tali casu sunt ita proficui, vt quidam practicantes intrepide & omni ingenio à principio studeant vulneris cōsolidationi, quanto citius fieri potest, dantes huiusmodi potiones mane & vesperi. Etenim cum sint valentes in prouocatione vrinæ, per eam materiam in pectore euacuare sperant, atq; ad vias vrinæ deducere per venas illas, de quibus *Galenus* meminit *in de loc. affect.* quæ consolidatio vulneris à principio non ex omni parte tuta est: sed dum ista fiunt, ab illis nō est desistendum quæ sputum facilitant, & tussim excitant, vt est saponea ex saccharo cum aqua capillorum veneris, vel scabiosæ, neq; à loch de pino, neq; à syrupo violaceo composito, vel de capillis veneris, & aliis facientibus ad facilitandum sputum per tussim, abstinendum est. Et quoniam sæpissime vulneratis cum penetratione vsq; ad pectoris cauitatem accidunt à principio accidentia mala, ad quæ etiam suffocatio & mors sequitur, vel in processu vt dictū est sanguis in cauitate pectoris suppuratur, ita vt febris continua superueniat, & tussis perpetua cum sputaminibus purulentis & fœtidis, qui tametsi à medicis cum rebus facilitantibus sputum tantum tractentur, non tamen liberari possunt: ideo necessum est aliam quoq; viam, vel remedia pectus mundificandi inuenire: de quibus moderni chirurgi rationales quædam in suis scriptis reliquerunt, quibus quamplurimos sanaui, tum adolescentes, tum iuuenes, tum etiam senes: inter quos Demetrius Draco pelliparius cognominatus, præfectus nauis, ætatis quinquaginta sex annorum, vulneratus in pectore cum penetratione vsq; ad cauitatem, Venetias venit post vigesimum quintum diem, & assidua febre febriebat: Tussis erat vehemens, atq; cōtinua, purulentum expuebat, & tametsi alii medici seniores accersiti essent: non poterant tamen hominem sanare. Ego vero cum essem iuuenis, postquam cætera per eos exhibita non profuerāt, illis proposui viam modernorum medentium in suppuratis, quæ est per ea quæ vrinam prouocant, & materiam contentam in pectore digerunt, subtiliant, & ad optimam puris conditionem reducunt, atq; ad vias vrinæ dirigunt, quem medendi modum, cum febris valida esset, noluerunt. s. vt exhiberentur huiusmodi potiones. Ego vero instabam, dicebamque febrem non esse ex naturalium membrorum inflammatione, aut ex materia in eis contenta, & ex obstructionibus in eis putrescente, sed ex suppurato sanguine & aliis humoribus, cum aliquali materia à capite destillata permista, quæ putrescebat, ita vt potius febris accidens dici poterat, quam per se, cum penderet à putrida illa materia in cauo pectoris existente: quæ nisi amoueretur, tandem ad interitum hominem duceret: Cum tandem fessi fuerunt ex plurimis adhibitis medicaminibus, & si sine spe essent, permiserunt atque cōtenti fuerunt, vt potio ei adhiberetur: sicq;

exhibita fuit bis in die ex prima descriptione superius adnotata, mane scilicet & vesperi ad quantitatem septem vnciarum: sicq; ante terminum quadraginta dierum sanitati restitutus est præter illorum medicorum opinionem. Etenim ex tali potu tussis mitior facta fuit, & magis concoctam materiam expuebat, atque cœpit plurimam quantitatem vrinæ mingere, ex quo continue febris imminuebatur, minus tussiebat: atq; cum minori labore expuebat, & tandem cum à febri alleuiatus esset, plurimam vrinæ crassæ quantitatem mingebat, & deniq; consumpta materia, facta est vrina optima in substantia, colore, & contentis.

Non dimittam casum Francisci Saccomanni mercatoris, cum & ipse ex vulnere cassali cum penetratione sc. intra pectus, tandem post plurimos menses factus empyicus siue suppuratus, cum maxima tussi, & dolore sub costis mendosis lateris vulnerati, cum febri assidua, ac totius corporis macie, plurimam materiam saniosam tussiendo cum maximo labore, hic ex continua tussi nec dormire, nec quiescere poterat: cumq; medici alii, qui illi medelam præstiterant, sine spe eũ naturæ dimisissent, rogatus ab eius consanguineis & cariorib. amicis ad eum accessi: & primo iniuncto regimine cibi, & potus, & aliarũ rerum necessarium videl. iussi vt cibaretur optimis carnibus, iuuenibus, elixis, in quorum iure iussi vt facerent pro ferculo ptissanam hordeaceam, quam mane & vesperi accipiebat: iussi etiam vt ouum sorbile acciperet, & vinum album dilutum cũ aqua ex saccharo decocta biberet. Erat n. tempus æstiuum, videlicet principium mensis Iunii: & iam per multos dies antea à primis illis Medicis derelictus, nihil medicinale faciens ad febrem, & alia accidentia, sumpserat. quare iussi vt drachmas decem floris cassiæ vna cum drachma vna agarici præparati acciperet, & postea bis in die, videl. mane ante prandium, & vesperi ante cœnam, hunc syrupum assumeret. ℞ syrupi de liquiritia, de capillis veneris, violati compositi, ana vnciam semis: aquarum scabiosæ, rubiæ tinctorum, pimpinellæ, ana vnciam vnam, misce: interim dum istos bibebat syrupos, præparata fuit potio in primo casu descripta, qua præparata, singulo mane in aurora cyathũ vnum sex vnciarũ accipiebat: & vesperi septem horas post prandiũ, & ante cœnam quatuor horis accipiebat. Et quoniam venter nõ sponte fluebat; post vnã vel alteram diẽ administrabat clysterẽ cõmunem ante prandiũ. trãsacta quintadecima die, iterum hominẽ purgaui cũ drachmis decem floris cassiæ, & drachma vna agarici pręparati: deinde sequenti mane iterum bibere cœpit dictam decoctionem, & horis etiam vespertinis. post quam euacuationem cœpit facilius, & cum minori tussi expuere: sputumq; magis concoctum apparuit, cœpit etiam copiosius mingere, & minus febrire. Et quoniam per vulnus sanies contenta in cauitate pectoris aliquando retinebatur, & febris, ac etiam tussis augebatur, ideo vt non retineretur, cannula argentea in vulnus imposita fuit, vt libere pus egredi possit: ac etiam cerotarium ad vulnera penetrantia superius descriptum posui, equidem potuissem aliquo alio vti medicamine: sed hoc mihi magis cæteris arridet: quoniam mirabilis est eius operatio in similibus: deinde vt bibendo procederet intrepide iubeo. Exterius etiam vniuersum pectus oleo amygdalarũ dulcium vna cum pinguedine gallinæ recenti, & mucilagine altheæ, & parum ceræ simul permistis, & facto vnguento calido, inungere cœpi, & ad sputum facilitandum saponeam cum aqua scabiosæ accipere iussi, quo regimine cibi & potus atque medicinalis potionis bis in die sumptæ & exteriorum medicaminum tandem duorum mensium spatio sanitati restitutus est cum maxima omnium illorum medicorum admiratione, & ægrotantis ac suorum consanguineorum gaudio. Quare Deo Opt. Max. sit semper laus & honor: sanaui etiam & alios quamplurimos suppuratos, qui ab alijs Medicis minime sanari potuerunt suis ingenijs. Ego quidem inter cæteros duos nobiles adolescentes ex familia Maurocena, quorum alter nullum medicamen per os sumere potuerat: quoniam in animi deliquiũ & in ingentem febrem post eorũ assumptionem ingrediebatur, ita vt parentes de eius salute desperarent, tametsi à senioribus medicis huius illustrissimæ ciuitatis rogabatur. Regula vero qua vsus sum in hac cura, talis est. Primum cibi fuerunt ex optimis carnibus, auium videlicet, pullorum gallinaceorum, in quorum iure panatellam vel far, vel ouum cõtusum pro ferculo parabatur: carnes etiam pullorum vel paruarum auium comedebat, & ouum etiam sorbile, vinum album pauciferum medij saporis cum aqua capillorum veneris dilutum bibebat. vlceri impositum fuit vnguentum iam dictum ad vulnera penetrantia, & loco tentæ posita fuit cannula argentea panno lineo veteri subtili munita, & dicto vnguẽto cũ oleo mastichino mollito inuncta, sicq; sanitati restitutus fuit paruo labore, tametsi non crederent medici ex iam dictis illũ sanari posse, quoniã medicinas per os sumere non poterat. Causa vero cur in hanc Empyicã dispositionẽ inciderit, vel vt Latini dicunt, suppuratus factus sit, fuit, quoniã pleuriticus fuit, & nullo medicinali auxilio vti potuerit, neque per venæsectionẽ, neq; per medicinã euacuare medici ipsum potuerunt. Ruptus est abscessus intra cauum pectoris, & sanies ibi diu permanens exulcerauit & erosit musculos intercostales, circa sextam costam à mendosis enumerare incipiendo, & factus est alter abscessus exterior exulceratus, ab ipso autem vlcere plurima puris quantitas, quæ intus super septum transuersum contenta erat, egrediebatur. Et tametsi medici vnguentis & tentis ex pannis lineis vsi sint, tamen non potuit sanari nisi cannula dicta apposita, per quam continue pus egrediebatur: antea vero ex tenta illa ex panno lineo per plurimas horas reiterata tractabatur: ita vt non possit intus ex præsentia puris vlcus exiccari: Alter vero nobilis adolescens suppuratus & ipse ex eadem inflammatione panniculi subcingentis costas intus erupta, ad talem dispositionem deuenerat. Erant tam in vno quam in altero macies & excarnatio timorosa, febris continua, tussis sicca, & frequens: Neque alio ingenio in hoc vsus sum, quam regimine dicto in cibo & potu, & cannula argentea in vlcere posita, præterquam quod aliquando agaricum præparatum ad pondus vnius drachmæ in forma pillulari exhibebam semel in hebdomada, & aliquando ad decem dies, sicque sanitati & hic alter restitutus fuit, neque ex alia causa, nisi quoniam cannula argentea quæ in vlcus imponebatur, non permittebat pus coadunari & colligi in cauo pe-

uo pectoris, sed totum euacuabatur. *Nic. Massa, epistolarum medicinalium tomo 2. epist. 11.*

OBSERVATIO.

Profunda pectoris & pulmonis vulnera curata.

MVltos persæpe vidimus, qui penetrantia pectoris vulnera curantes, tamen aut nunquam sanant, aut citissime lethum adferunt, etiamsi lethalia sua natura non sint: quod huiusmodi curationis opus & rationem & peritis magistris minime acceperint. quod si nonnullos ex iis, qui huiusmodi patiuntur, viuere contingat, tamen fistulis perpetuis laborare videmus. Hoc vbi diu frustra medici curauerũt, cauam ex plumbo aut argento indentes fistulam relinquunt, atq; huiusmodi oratione solantur: se noluisse illis locum omnino claudere, quoniam pus intus conclusum, cum non habeat qua parte expurgetur, mortem certam afferret: expedire autem illis eam fistulam semper conseruari qua sordes vulnerisque excrementa expurgentur, atq; hoc modo vitam, quoad Deus concesserit, producent, atq; ita incuratos dimittunt. Causa autẽ est, quod recẽs adhuc vulnus curare nesciuerint: neq; aliud fieri posse in ea re putant, quam quod ab eis fit. Quam quidẽ ob rem, quam nos in huiusmodi vulneribus rationem tenemus, describere placuit, quaq; curamus omnia, quæ ad nos recentia deferuntur, modo necessario lethalia non sint, qualia ab authoribus produntur, diaphragma & mediastinum penetrantia: hæc omnia manifesti omnibus periculi sunt, à doctoribus autem passim enumerantur: cętera vero omnia, quamuis corpus ipsum perforatum sit, tamen diuina ope sanantur, cuiusmodi nobis innumera tam recentia, quam ab aliis etiam derelicta, intra quadragesimum diem, eiusdem auxilio sanare contigit. Idem autem cuilibet medico continget, qui rationem à nobis reddendam modumq; sequi voluerit: siue recentia nouaq; vulnera, siue antiquiora, ab aliis derelicta fuerint, neq; manuum opera ad eam rem indigebit. Communis fere omnium scriptorum nostrorum opinio est, vulnera profundo in pectore accepta, incurabilia vt plurimum esse, quorum periculum si quis forte euaserit, tamen perpetua fistula aut phthisi laboraturum eum affirmant. huius autem sententiæ inprimis Vigo est, qui quanquam optime ea quæ ad curationem pertinent, docuerit, tamen experimentorum & practicæ defectu (cuius præcipua in chirurgia laus est) desperatam promittit curationẽ. Nos autem, Deo opem ferente, certam promittimus in difficillimis etiam euentibus, etiam pulmone perforato.

Barriga satis apud Llerenenses notus homo, vulnus longiori gladio (quem verdugũ, nostri vocant) in pectore accepit, secundum sinistram mammillam duorum digitorum spatio fere distans: prodiit autẽ gladius recta via iuxta spinam medullarem, quanta digiti vnius crassitudo est, à spina deuians, paulum sub tergi osse prominens, & pulmonis pinna siue ala sinistra non longe à corde, vt situs ipse indicat, traiecta est. Curatus autem est ea ratione, quæ à nobis descripta est: dumque curatio procederet, decima postquam vulneratus est die, sanguis ex pulmonis vulnere satis copiosus erupit, ob continuum pulmonis motum, qui intra pectus ipsum confluens concretus est. proxima autem curatione, magnæ concreti sanguinis portiones, vna cum pure confecto ex vulnere prodierunt, non sine adstantium admiratione, quod maiores etiam viderentur partes quam vt exitura capi & emitti posse crederentur. His animaduersis accidentibus, cum nimiam quotidie puris copiam bis singulis diebus curatum effundere viderem, intentionem mutare decreui: atq; eo modo quo fistulas curari docuimus, experiri constitui, statimq; incepi. Cum autem per duos dies eam, quæ illic descripta est, aquam bibendam exhibuissem, omnis sanguis concretus vna cum pure tandem prodiit, duobus alteris diebus pus etiam defecit, statimq; febri liberatus est: ac breuissime sanus adeo atq; adeo pinguis euasit, vt magna iis qui hominem viderint, diuinarum laudum materia oblata sit, viuit ille, & optime habet.

D. Ludouici Zapatæ familiaris pugione lato quater petitus à tergo, & percussus est sinistro latere: sed ex illis vulneribus vnum sex digitorum spatio sub humero acceptum est, quod scapulare os cum tentasset, resiliente ferro, inter os ipsum & carnẽ, quantum septem transuersis digitis mensus sæpe sum, descendit, quo ad scapulæ regione transmissa inter costarum spatia mucro obtrusus ad cauitatem ipsam corporis penetrauit. Ante autem quam ego accersitus accederem, copiosum sanguinem ex omnibus vulneris partibus diffusum, in cauitatem ipsam promanasse, ex iis quæ postea acciderunt, coniecturam facio: ille vero sanguis foras promanare non potuit, quod cute & carne obductum vulnus deorsum penetrabat, quo influxus incommodius tendere verosimile est: nam prima mucronis apertio altior erat quam vt sanguis commode erumperet. Ita ego cum primum curationem incepissem, neq; ingressum directum inuenirem, non magis quam cætera penetrasse existimassem, nisi diligentius etiam tacto loco & digito immisso, vulnus illud deorsum vlterius, quam ipse digito persequi possem, descendere cognouissem. Cum igitur ad cauitatem penetrare vulnus deprehẽdissem, locum è regione costarum, qua penetrare intellexi, aperui, incisa ex directo cute & carne, ita vt immissus digitus ad interiora facile admitteretur, & pulmonem etiam, qui secundum spinam est, attingeret. Curatus autem est eo quem descripsimus modo in vulneribus pectoris penetrantibus. Ac primis quidem curationibus nullum pus confectum est, sed quædam tantum humiditas exigua admodum affluebat. Quarta vero die aqua sanguineo colore effluit, qualis ea est in qua carnes lauantur: indies autem consequentibus curationibus, copiosius effluebat, adeo vt singulis curationibus, vas quod scutellam vocamus, impleret, vtque commode & cito efflueret, ægrum tussire aut respirationem continere iubebam: quater autem per singulos dies à me curabatur. præter id autem quod inter curandum effluxerat, noctu ac diu fluxus ipse non sistebatur, adeo vt tectus lacunæ instar haberet. Itaq; quarta die, cum huiusmodi aquæ effluxum sine vlla puris specie perseuerare adhuc cõspexissem, aquam illam nobis proximo exemplo indicatam ægroto exhibere constitui: statim autem ex quo bibere cœpit, per duodecim dies maior aquæ siue saniei copia, sine vlla hominis noxa, aut graui aliquo sensu, prodiit: sed ita adeo vt secundo die subalbida & liquida prodierit, tertio autem die multo etiam albior,

quoad ita alba & densa prodiit, vase, in quo excipiebatur, tenacius hærens, vt vix etiam inclinata deflueret. parcius autẽ indies prodibat, vsq; ad duodecimam, qua tandem defecit, atque vulneris ostium subito ab interiori parte occlusum est; quod quanquam ego ferramentis nonnunquam adaperirem, nihil tamen aut puris aut eiusmodi humoris remittebat, neque spiritus ea ex parte vt antea, reddebatur: atque ita curatio processit, ægroto adhuc continua febre correpto, quamobrem tribus diebus aquæ illi binos hordei integri pugillos, & passularum tusarum cum suis acinis ternos: tamarindorum vero vncias binas addidi, atque hoc modo febris euanuit. Decima autem die post hæc graui pectoris difficultate & febri laborantem hominem offendi: cumque ex vulnere illius aquæ, siue saniei copiam prodiisse sine pure deprehensum est, tenta indita plus saniei defluxit. atque hoc modo per sequentes sex dies habuit, minus indies aquæ ex vulnere emittens. Post hæc & fluxus constitit & vulnus sanatum omnino est: atque homo ipse egregie adhuc Dei salutaris ope valet. *Franciscus Arcæus, libr. secundo, cap. primo, de curand. vulneribus. & cap. vltimo, eiusdem libri.* Curandi rationem require *ex autore libr. 2. cap. 1. operis citati.*

Observatio.

Fistularum pectoris curatio, à nemine vnquam tradita.

Fistvlas, quæ in pectoris male curati vulneribus perpetuo relinqui solent, à multis ex nostratibus chirurgis ac exteris desperatas, atque illarum ea, quæ apud authores leguntur remedia, imbecilla omnino esse deprehendimus: nullas tamen ad nos abhinc quadraginta annis allatas fuisse inuenimus, quas cum magna Dei salutaris laude facile non curauerimus. Nos enim huiusmodi affecti, multi etiam ex Italia, & Gallia, atque ex omnibus Hispaniæ prouinciis, petiuerunt, quibus ex acceptis in præliis vulneribus, in hanc difficilem fistularum naturam occalluerant, ex quibus etiam copiosæ, atque perpetuæ puris promanant fluxiones, tum ex vulnere ipso, tum ore etiam. Hos autem continuæ febres, perpetuaque macies comitatur: tota autem hæc affectio, nullo fere ægrotantis labore, atque exiguo Medici negotio, quadraginta diebus curatur, atque in bonam omnino valetudinem, fortemque habitus consistentiam mutatur. Declarat autem & id oris color, & corporis obesior etiam habitudo. Neque vero ea res non turbare possit, quod copioso fluxu pene virtus exhausta, aut quod os aliquod in costis corruptum esse, exploratum sit; etenim si id commode extrahatur, facillime atque citissime vlcera ipsa carne inducta, restituentur. quod si nullum os corruptum sit, nulla alia re opus est, nisi vt vlcus emplastro admoto curetur, nigro aut nostro fuluo, siue leonini coloris, aut vtroque, vna commixto: id autem ægrotus ipse sibi sæpius abstergendum curabit. atque hoc modo vlcera sanantur. interiorum autem locorum huiusmodi curatio est. Purgando in primis nobis ægroto, syrupus ille tribus, aut quatuor diebus mane ebibatur. Recipe Syrup. rosarum ex infusione & mellis rosati colati ana vnciam vnam, aquæ scabiosæ vncias tres, deinde huiusmodi exhibeantur pilulæ. Recipe massæ pilularum aggregatiuarum, & de agarico, ana drachmam vnam, acuantur cum diagridii granis tribus & formentur v. Vbi iam vero purgatus fuerit, hoc apozema paretur. Recipe Polypodii quercini probe contusi vncias duas vel tres, radicum helenij contusarum Manip. duos, hyssopi, capillorum veneris recentium, liquiritiæ secundo puluerisatæ, ana Manip. duos, folliculorum senæ pugill. vnum, epithymi vnciam semis, passularum enucleatarum bene contusarum pugill. quatuor, fiat decoctio secundum artem in libris duodecim aquæ, quoad remaneant libræ octo, deinde colentur forti expressione, colaturæ autem addatur sacchari rubei libra semis, mellis communis libra vna, bulliat parum & spumetur: ex hoc autem tepido, singulis diebus mane vnciæ duodecim bibantur: vesperi etiam tantundem. vbi autem totum decoctum consumpserit, duabus illis, eiusdem generis, pilulis, quod concoctum fuerit purgabitur: postera vero die ac deinceps eiusmodi decocto vtetur, ex ligno sancto, quod vulgo guajacum vocatur, fabrorum asperiori lima probe deraso, & in puluerem velut redacto, vncias octo sumito ex eiusdem ligni cortice, non eo quidem, qui ligno adhæret, (namque huius virtus à ligno ipso exucta, atque exhausta est) sed ex eo, qui seorsum à ligno secretus, ex Oceani nouo orbe asportatur, vncias x. probe contusi, & cribro decussi rariore, addito etiam anisi pugillo, alteroque, seminis lactucæ & liquiritiæ contusæ vnc. ij. idque in ollam nitro interius obductam, dimidiæ arrobæ Hispanicæ (hoc est lib. xij. cum dimidio) capacem, iniiciatur, cum vini albi veteris ac generosi poculis duobus, quæ veterum medicorum mensura lib viij. sunt, tantundem etiam aquæ vsualis addatur, & per diem integrum, hoc est horarum viginti quatuor, macerentur: deinde lento igne coquantur, quoad tertia pars fuerit absumpta: in ipso autem vltimi feruoris articulo, rosarum recentium vel exiccatarum pugillum coniicito, atque hermodactylorum in puluerem redactorum, atque in ipso mortario eadem decoctione solutorum, vnc. j. in eandem ollam effundito, simulque ab igne remoueantur: vbi parum vna ebullitione ebullierint. operculo autem recte obducta omnia, quoad friguerint, sinito: vbi frigida fuerint, colentur: id vero quod primum effusum fuerit, purum atque defecatum, in puro etiam vase excipiatur, ex quo, quoties cibum sumpserit, pocula certa ebibet: reliquum vero in altero vase satis expressum reponatur: ex hac aut posteriori, quæ paucior ac turbidior est, singulis diebus ægrotus duodenas vncias, senas mane, & totidem vesperi, bibat. idque si hyems sit, calidum esto: si vero æstas, frigidum. Vesperi autem dicimus æstate, secunda aut tertia post meridiem hora: hyeme vero noctu, tertia aut quarta hora à cœna: vas autem semper agitandum est, vt id quod desederit turbetur ac misceatur, atque ebibatur prorsus. Nam præcipua horum medicamentorum vis in hoc est: ex altera vero priore ac puriore aqua, ad prandium & cœnam quod satis est, bibito; nimium enim bibisse etiam nocet. Victus autem ratio huiusmodi esto, si nimirum debilitatus, bis per diem auium assas vel elixas carnes concedere, non nocebit, aut etiam arietinam, aut hœdinam, si par sumptui non fuerit: sin vero meliori consistentia, minorique

imbe-

imbecillitate fuerit, semel tantum in die carne, nocte vero passulis, exiguoque pane vtatur: proderit etiam validioribus interdum passulis & amygdalis tota die vti, & à carnibus abstinere Denique omnia hæc prudentis medici sunto consilium: tamen duodecim saltem dies temperantius ac parcius agere omnino curandum est; facile namq; perferri poterit triginta dierum abstinentia; neq; ideo debilior euaserit, namq; decoctum satis ipsum alere & nutrire, imo & pinguedinem inducere valet, quanquam solis passulis vtatur, quamuis etiam febre cõtinua aut hectica laboret: omnino autem alio potu interdicendum fuerit: neque vero si in primis diebus insuauius videatur, moleste id ferendum est: nam tertio, aut ad summum quarto die, id suauius iam experiri licet, & nulli alii quantumuis generoso vino posthabendum. Igitur omnem victus rationem Medici consilio permittimus: dummodo illud animaduertatur, magnam scilicet in hac potione ad alendum inesse vim: etsi maximo alias fastidio ægrotus teneatur, vehementer cibi excitari appetentiam. Peractis autem triginta diebus, bis per diem carne vesci, ad 40. vsque licebit. Opus etiam erit, vt triginta primis diebus continuis in lecto cubet, quod si tamdiu perferre non possit, serenis & calidis diebus, tertia ante meridiem hora surgat: vesperi autem ante cubet, quam potionem biberit, & vestibus stragulis quam commodissimis frigus prorsus arceat: cubile autem clausum semper esse oportet, lucernamque ardere, vt calidus locus conseruetur, & velo ante cubilis ostium extenso, frigidus aer subire prohibeatur. Nullo autem alio cibo vti permittatur, si modo sanari cupiat. Ipsius vero fistulæ curatio emplastro in lino, aut arietina pelle extenso, atque imposito, perficitur, quod tamen sæpius per diem oporteat abstergi, id enim antiquis vlceribus mirum in modum prodest: id vero huiusmodi est. Recipe cerussæ & Lithargyrii an. vnc. i j. olei communis antiqui & aceti fortissimi an. lib. semis, bulliant lento igne baculo interim agitata, quoad in punctum ceroti coalescat, huius ceroti vel tantilla portione in lino extenta, vlcus sanabitur, quam ægrotus ipse sibi sæpius per diem abstergat. Hoc igitur modo curatus, qui huiusmodi passus fuerit, sanus optimeque affectus, & obesior etiam euadet: quamuis diuturna tabe, quamuis & hectica febre aut phthisi consumptus fuerit, omnibus etiam membrorum omnium, organorumque nutritiuorum spiritualium & animalium facultatibus, rectissime si vnquam alias habebit. *Arcæus libro secundo, cap. secundo. De curan. Vulneribus.*

Thorax nunquam mortem infert, dummodo interiora non tangantur: vtplurimum tamen fistulæ eueniunt: multos sanaui, sed hoc rarum est, & Deo adiutore. *Falloppius de Vulneribus capite duodecimo.*

DE MAMMILLIS.

MONSTROSA CONSTITVTIO.

OBSERVATIO.

Mamma monstrosæ magnitudinis.

TESTICVLOS & mammas, aliis vtrosque, aliis alterum duntaxat immodice increuisse compertum habemus. *Gal. lib. 2. de diff. morb c. 9.*

Mammas iuuenculæ virginis tam vastas vidimus, vt brachiorum latera & ventris superiorem partem occuparent. *Scaliger Exercitatione 199. 2. ad Subtilit. Cardani.*

OBSERVATIO.

Mulier virilibus mammis prolifica.

MVLIER in Wormatia Vangionum vrbe fuit virilibus mammis: quæ tamen adeo prolifica erat, vt etiam quandoque vno partu gemminos ederet. Talia plura contingunt mira, sed tamen vera & à ratione non aliena. *Cardanus lib. 8. cap. 43. de Varietate.*

OBSERVATIO.

Mammam Androgyni alteram virilem, & alteram muliebrem habent.

ANDROGYNOS esse vtriusque naturæ, inter se vicibus coeuntes Calliphanes tradit. Aristoteles adiicit, dextram mammam iis virilem, leuam muliebrem esse. *Plinius libro septimo, cap. vndecimo N. H.*

OBSERVATIO.

Puella nata pendulis mammillis, cum pilis sub alis, & in pube, tum etiam menstruis obnoxia.

MEIS temporibus præsentata fuit puella, quæ nata fuit dependentibus vberibus: & cum pilis inguinis, & ascellarum, & fatebatur mater eius etiam quod patiebatur resolutionem menstruorum: quod absque dubio accidit propter fortitudinem caloris formantis & maturantis. *Albertus Magnus Commentariorum ad librum secundum Physicor. Aristotel Iohannes Eckius Comment. ad eundem Aristotelis locum.*

OBSERVATIO.

Menstruo profluuio instante, mammæ cuidam mulieri decrescunt: eodem cessante, denuo intumescunt.

FOEMINAM noui, cui singulis mensibus vbera detumescunt, instante effluuio menstruo: quæ postmodum in tumorem attolluntur Eurypi instar, decrescentia & accrescentia. *Moccius.*

OBSERVATIO.

Lac nonnunquam mulieribus per Vesicam & Vterum exclusum.

LAC mulieribus per Vesicam & Vterum expurgari, Clariss. Medicus Dominus Doctor Capellus, se obseruasse, mihi communicauit, vt qui mulierem vidit, quæ dimidium cyathum lactis vna cum vrina eminxit. *CL. V. Casp. Bauhinus de Obseruationibus propriis.*

Vidi puerperas quamplurimas, per Vterum & Vesicam, maximam lactis copiam excreuisse. *Andr. Laurentius Anat. lib. 1. quæst. 10.*

OBSERVATIO.

Viæ communionis mammarum & vteri, quarum nonnullæ recens compertæ.

CVM sympathia simplex fere omnis per vasorum communionem fiat, quomodo mammarum & vteri vasa inter se communicent, paucis aperiamus. Volunt fere omnes Anatomici, epigastriç ascendentis ramulos, cum mammariæ descendentis riuulis coire, fierique harum venarum anastomases. Ego harum venarum coitum non nego, sed patentiores & breuiores ductus communionis huius causas viasque inuenio. Epigastrica enim vena, per vterum non spargitur, sæpiusque à ramulo crurali oritur. Mammaria item, quam vocant, per interiorem sterni partem excurrit, triangularem musculum alitura, neque ad mammas ramulos, nisi forte capillares, diffundit. Existimo itaque per hypogastricam & spermaticam, quæ peculiares sunt vteri venæ, refluere ad truncum cauæ sanguinem, lac, cæterosque humores: à trunco mox in axillarem, à qua thoracicæ duæ insignes exortæ: pectorales musculos, & glandosum mammarum corpus irrigant. Contra à thoracis refluere lac ad axillarem, ab hac in cauæ trũcum, à quo per spermaticum ramum in vterum, per hypogastricum, nunc in vterum nunc in vesicam feratur, vnde plerunque lacteæ feruntur vrinæ post partum. Est etiam lactis per vrinas expurgationi locus, breuiorque ductus per emulgentes ramos. *Idem eod. lib. & cap.* circa finem.

OBSERVATIO.

Visa Mulier duplicem in Mamma papillam lac reddentem habens.

VISA mulier à nobis, quæ in altera mamma duplicem papillam lac reddentem haberet. *Hollerius inter rara numero 6.*

OBSERVATIO.

Mulier vtero gerens, cui circa finem noni mensis sanguis per alteram papillam multus fluebat.

MVLIER in circulo Basæ, ter iam peperit, & nunc vtero gerit, & prope partum agit, cui ex mamma dextra sanguis multus fluit, reliqua læua lacte nouo, colostro dicto, plena. Cæterũ hæc puerum peperit, & valet, absque furore vel insania vlla. *Lusitanus. Curat. 48. Cent. 7.*

OBSERVATIO.

Lac in mammis virginum, aut menstruis carentium mulierum.

VIDIMVS mulierem etiam cum virgo esset, cui quoniam infœcunda erat, menses substiterant, lacte semper diffluxisse. *Alex. Benedictus lib. 3. c. 4. Anatom.*

Fit, quanquam raro, simili tamen ratione, mensibus suppressis ob causam præter naturam atque morbosam, vt sanguis delatus ad mammas coquatur, & in lac transeat. In quibus vera est & experimento probata Hippoc. sententia, non enim pepererunt, neque conceperunt, quoniam tamen lac habent, significat quod eis menses defecerunt: ob mensium igitur defectum siue suppressionem fit, citra conceptionem & partum, vt lac habeant. Vidimus puellam Brugensem, cui mensibus suppressis lac mammis inerat. Medicus vero cui res fuit commissa (accusabatur enim ab hero) constantissime affirmabat ipsam grauidam esse, quam ego coram hero & aliis defendi, fieri posse dicens, vt lac habeat mulier ex sola mensium retentione, citra conceptionem. Tempore tamen nouem mensium transacto, manifestè constitit mulierem honestè vixisse, & virginem esse, cui aliquibus post dieb. menses profluxerunt. Quin non tantum in fœminis, quibus menses defecerunt, lac generari videmus, sine conceptione, sed & in viris visum est lac in mammis genitum, quod infans eius filius sugebat orbatus matre. *Christ. à Vega. Comment ad aph. 39. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

Lac in viris quibusdam effectum & productum.

IN maribus etiam lac fieri potest: verùm caro iis spissa, mulieribus fungosa, foraminulentaque est. *Aristot. lib. 1. cap. 12. hist. animal.* Lac viris post pubem exiguum nonnullis exprimitur: verumtamen per suctum frequentiorem vel multum prodiisse aliquibus traditum est. *Idem lib. 3. c. 20. hist. anim.* Et nos quoque non semel id conspeximus. *Vesalius lib. 5. cap. 18 de corp hum fabrica.*

M. Maripetrus sacri ordinis equestris tradidit, Syrum quendam, cui filius infans mortua coniuge superarat, vbera sæpius admouisse, vt famẽ filii vagientis frustraret, continuatoque suctu lacte manasse papillam, quo exinde nutritus est, magno totius vrbis miraculo. *Alexand. Benedictus libro tertio, capit. 4. Anatom.*

Vidi Ianuæ Antonium Benzium ex oppido portus Mauritii, annum agẽtem trigesimum quartum, pallidum, barba rara, pingui habitu, è cuius mammillis lactis tantum profluebat, vt infantem ferme lactare potuisset, nec solum effluebat, sed impulsu ferebatur. *Card. lib 12. de Subtilit.*

Ego quoq; vidi aliquando viros qui in vberibus habebant lac, quod exprimendo emittebatur, est autem notum in masculis lac non fieri ex sanguine menstruo. *Hier. Eugubius libell. de lacte.*

Ipse hominem vidisse recordor, qui ex mammis lac in manifesta quãtitate emittebat, notum autem est in masculis, ex menstruo haud fieri posse. *Marcellus Donatus c. 8. de Variolis & Morbillis.*

Narrant qui nouum orbem lustrarunt, viros pene omnes maximam lactis copiam habere. Si itaque viri lac generant, multo magis virgines & mulieres, quæ non conceperunt. Earum enim mammæ rariores, sunt amplioresque, & his copiosissimus sanguis superfluit. *Andr. Laurentius Anatom. libro secundo, cap. 2.*

Vt menstrua singulis mensibus prodire solent mulieribus: ita viris quibusdam redundantia sanguinis, quæ nec per vrinam, nec sudores, nec insensilem transpirationem discuti potest; ad testes confluit, & per lotii meatus excernitur. Hinc viri nõnulli effœminati, & lac gignunt, & purgationes, instar muliebrium, ordinata vicissitudine patiuntur, in Germania, & Lotharingia. *Fabricius lib. 3. c. 13. Pentateuchii Chirurgici.*

Nouimus virum, Præfectum seniorem portę Cupreæ dictæ, Laurentium Wolff, ciuem Brisacẽsem, qui

qui ab ipsa iuuentutis ætate, ad annum quinquagesimum quintum vsque, quem nunc agit, ambabus mammis, lacte tam copioso abundat, vt per iocum in conuentubus ipsorum, ebrius iam factus, compressis mammis, lac in assidentium è regione faciem exstringat, atque eiaculetur: quo nomine quibusuis suis conciuibus innotuit, à quibus etiam sæpius, vt aliis demonstret, adhortatur. Neq; tamen inde dolorem, grauitatem, aut tensionem vllam percipit. *Io. Conradus Schenckius, Filius.*

Apud Cumucaiaram Brasilianerum gentem viri tam amplis mammis lacte turgẽtibus prædit sunt, vt infantibus lactandis alendisque sufficiant mulieribus eorum, paruis contra virilibusque mammis donatis. *Renuardus Cysatus de Inf. Iaponiæ, &c. Germanice.*

Observatio.

Vetula auia filiæ defunctæ infantem lactauit.

INFANS, cum auiam vetulam siccissimam, mortua matre, sugeret, tandem lac mulsit, eoque nutritus est abunde in oppido Hami Veromanduorum *Bodinus Theatri Nat. lib. 3 p. 429.*

Observatio.

Infans primo mense lac è papillis reddit.

NVPER Martino Borglino amico nostro, vxor iam quindecim annis sterilis, filium enixa est, qui primo mense & lac emisit è papillis copiosum, & mammæ intumuerunt atque obduruerunt adeo, vt obstetrices adhibitis repellentibus, vomitum lactis, non curato priore affectu, excitarint. *Cardanus lib. 12. de Subtilit.*

Observatio.

Trimestris puellula tumidis mammillis, lac aquosum fundentibus.

INFANS siue puella quædam, filia mei affinis trimestris bene alioqui valens, inquieta tamẽ & clamosa, à me diligenter inspecta, in ea tandem deprehendi mammillas tumidiores, & nonnihil rubicundos, quæ si parum premerentur, lac quoddam aquosum emittebant. Durauit hic affectus per aliquot menses, & ab eo postea liberata recte se habuit. *De Illustribus Ioach. Camerarii Norimb. Med. Exemplis.*

MORBVS PILARIS.

Observatio.

Eruditorum de morbo pilari, in mammis oboriri solito, animaduersiones.

VBERA tota fungosa ita sunt, vt si in poculo pilum forte hauserit mulier, dolor moueatur in mammis, quod malum pilare appellant, nec sedatur donec pilus vel pressus exeat sponte, vel cum lacte exugatur. *Arist. lib. 7. c. 11. hist. anim.*

Cancri fluuiatiles illiti vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appositæ tollunt. *Plin. li. 32. c. 10. Nat. Hist.*

Pilus hominis bibitus à muliere cum aqua, vel sumptus cum cibo: cuius signum est in mammilla rubedo, mammillæ fortis dolor, febris, & dolor capitis, quousque egrediatur pilus, & quando egressus fuerit, statim desinunt omnia huiusmodi accidentia, & mihi quidem iam visum fuit hoc, & non fuit apud me dubium, fuisse pilum hominis, & hoc notum est apud mulieres. *Alsaharauius Tract. 14. cap. 2. Practicæ.*

Author est Aristoteles pilos in mammis mulierum inueniri, si forte in poculo pilum hauserit, idque malum pilare tradit appellari, nec dolorem sedari donec pilus pressus exeat, vel ante lacte exugatur. Alii id negant, quoniam multa sponte sua gigni in corpore videantur, quæ plerunque malis medicamentis fieri arbitratur insana vulgi credulitas, inueteratis enim (vt inquit Galenus) abscessibus ob varias humorum qualitates, materiam in calculum, harenam, ligna, carbones, amurcam, fecem, in setas porcinas, in aliasq; istiusmodi formas conuerti constat. *Alex. Benedict lib. 3. c. 4. Anat.*

Mulieres lactantes, & vltimis mensibus vterum gerentes, mammillarum venas lacte oppletas habent, & ipsa etiam glandulosa substantia eo abundat, & ob id mollior & fungosa admodum, neque ita densa & continua redditur, ac tonum illum non amplius seruans & duriusculo adipe haud magis illam suffulciente, sensim flaccescit propendetque. Quanquam interim eo nunquam perueniat raritatis, vt deuoratum à muliere pilum in se (vti Aristotelis est sententia) reciperet & pilari morbo, Græcis τριχίασει nuncupato, vexaretur: quandoquidem nulli dubium est, per tot angiportus tenueisque anfractus ab ore ad mammillas, pilum nequaquam duci posse: etiamsi mammillæ illum forte, cum in ipsarũ consisteret venis, amplexuræ essent. Non est tamen omni interim ex parte absonum, quid pili simile in mammillis, quemadmodum in renibus, vrinariisque meatibus, progigni posse. *Vesalius lib. 5. cap. 18. de corp. hum. fabrica.*

Ego malum ex pilo hausto fieri nullo modo posse contendo, etenim plane repugnat anatome, nam pilus haustus per ventriculum in intestina delabitur, & inde per anum cum excrementis reliquis egeritur. Qui enim pilus per venas mesaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos ductus & mœandros in cauam venam, à caua vena ad axillares venas, ab iis ad mammas penetrare possit? Vel si illuc permearit, cur non per venas in papillam desinentes potius delabitur, vel suctu extrahitur, cum hæ multo latiores sint mediis, idque sine dolore. Quare cum huiusmodi malum mammam infestat, id non ex pilo hausto oriri puto: sed ex vermiculo paruo capilli specie, ex pituitosioris & putrescentis sanguinis copia generato, qualem equidem aliquando vidi ex nobilis & spectatissimæ fœminæ mamma natum. *Rondeletius Histor. Aquatil. capitul. de cancro fluuiatili.*

Iuxta partum sæpe & non raro reliquis lactantibus inflammationes mammarum fiunt, ob lactis copiam & corruptionem, quas Hispanæ fœminæ appellant peto. Quam appellationem in hominum opinionem falsam ac superstitiosam traduxit Aristoteles. *Christ. à Vega. libro tertio, capit. decimo, Sect. 6. Art. Medend.*

Patrocinari Aristoteli non possum, cum *libr. 7. de Hist. animal. cap. 11.* scribit, tota vbera ita fungosa esse, vt si in poculo forte mulier pilum hauserit, dolor moueatur in mammis, &c. Quasi pilus haustus ventriculum, mesaraicas, iecur, atque adeo venas ipsas non mutatus pertransire, & ad mammarum cauernas per mille anfractus peruenire queat, quod plane puerile est cogitare. *Sed in Lectionibus nostris de mulierum morbis*, & quid sit

morbus

morbus pilaris, & plura alia medicinæ mysteria declarauimus. *Mercurialis libro quinto, cap. quarto Variarum Lectionum.*

Pili è mammis non prodeunt, quoniam nutrix talia deuorarit: sed Rondeletius affirmat, vidisse vermiculos è mammis mulierum exeuntes: Non negarim tamen etiam veros pilos lactationis tempore ad mammas peruenire posse, quoniam attractrix virtus in eis tunc valida vigeat. *Cardanus lib. 8. ca. 44. de Varietate.*

Persuasum vulgo est, bibentium pilum inflammari vbera, & cum multo dolore febrire, petente pilo lactantium vberum laxitatem; quæ omnia exeunte cum lacte pilo quiescunt & cessant. Nec vero inanis fabula est, credidit Aristoteles, vidit etiam & curauit Azarauius, vt minus concedamus negantibus iunioribus. Nec absurdum est, vel epotum vel cum cibo sumpto pilum ob sanguinis ad vbera confluxum, & partis laxitatē eo fluere. *Tom. à Veiga. Com. ad lib. 6. c. 3. de loc. affect. Galeni.*

CANCER.

OBSERVATIO.

Mamma cancrosa quomodo incidenda, & quod eadem nonnunquam in totum præsecetur.

IN paruo & incipiente cancro, si locus excisioni aptus fuerit, vt labra, mammæ, &c. excisionem tutissime aggredimur, vti Auicenna recte suadet, & nos sæpe factū vidimus, fieriq; iussimus. Et mamma quidem tota amputari potest nullo incommodo, nisi profundiorem partem occuparit, velut sessilis cancer: cui fouendo venæ sint amplissimæ, ab alto procedentes. *Ioubertus Tractat. de Apost. Guid. de Gauliaco.*

Vidimus nos, (carcinomata interim parua erant, quæ scyrrhi tunc dici merentur) mammis & aliis insita membris, nouacula dextre extrahi, à quibus extractis, sanguis ex subsistente loco multus fluebat: ac postea candente ferramento, si quæ vndique in loco manebant reliquiæ, cancrive semina, optime exurebantur: & prospere semper subsequebatur, quod perinde nonnullis exulceratis corporis superficiem occupantibus fieri obseruauimus: imo ex integro mulieri cuidam Venetæ ob cancrum dextra mammilla incisa & extracta fuit, & optime postea vixit, id quod ante nos quoque plures viderunt medici, & literis mandarunt. *Amat. Lusitanus Curatione 32. Cent. 3.*

OBSERVATIO.

Cancri in mammillis chirurgia vera, & à nemine hactenus tradita.

CANCRI fœminis maxime accidunt, iis præsertim quæ aut natura, aut electione steriles sunt, cuiusmodi sunt moniales, aut alias continentes mulieres, quæ cœlibem vitam agunt, accidunt etiam & viris, sed id rarius. Horum autem curatio digna nobis visa est, quam scriberemus, quando iis qui recte nouerint, facilior multo est, quam antiqui authores credidere. Vnde illud omnibus fere nostri temporis Medicis passim decantatur: cancrum occultum non curari omnino: quod si curandus sit, palliatiua quam vocant, curatione vtendum censent: non autem abscindendum esse, id quod si de cancro exulcerato præciperetur, recte quidem dictum fuisset, namque huiusmodi caneris exulceratis, palliatiua tantum curatio confert. Namque aliter si curentur, maturius & certius omnino periculum timeri necesse est: adhibitis enim medicamentis, celerius multo corrodi absumique solent, maxime si corrosiua adhibeantur remedia, aut quouis modo sanguinem ex illis effundi contingat: cæteros vero qui vlcerati non sunt, curare non ita difficile est, atque isti opinantur, qui nullam cancrorum omnino curationem describunt, aut præcipiunt; neque quomodo extrahi possint dicunt, cum tamen extrahi omnino integri sine vllo periculo possint, quantumuis magnos esse contingat. Quæ autem ab auctoribus curatio cancrorum omnium præcipitur, cuius circa resolutionem intentio est, ea inefficax omnino est, quam nos sæpissime vanam experti sumus, quantumuis diligentes in ea paranda, variisque resolutiuis exercendo fuerimus, qualia remedia & à Vigone & à Celso, Guidone, aliisque authoribus præcipiuntur. Quamobrem, quemadmodum huiusmodi cancri citra noxam & extrahi & curari omnino possint, communis vtilitatis causa scribere placuit. Ea autem breuissima agendi ratio est, quam docebimus: primum de curatione integra cancrorum, qui exulcerati non sunt: deinde etiam eorum, qui exulcerati fuerint, optima palliatiua cura disseremus, qua nos plures viros & fœminas diu produximus, atque ne ea causa perirent, cauimus diligenter, in primisque hominem quendam vltra vigesimum etiam annum hoc curationis genere ita conseruauimus, vt antequā diem clauderet extremum, omnino sanus esset: obiit autem annorum plusquā 80. Principio huius affectionis signa certissima ipsorum cancrorum incrementa sunt: ea enim primum producta, ciceris magnitudinem non superant: vno autem atque altero, & pluribus etiam annis grandiora & ad tactum duriora fiunt. Igitur cum cancrum excindere volumus, ipsum inprimis affectum corpus purgatione præparasse oportuerit syrupis per quatuor aut quinque dies exhibitis, quorum ad atram aut ad adustam bilem concoquēdam probata natura sit (ex his enim humoribus malum hoc enascitur ac coalescit) deinde purgatio est adhibenda, quæ cum affectione & hominis natura optime conuenire iudicabitur. Tertia à purgatione die, secunda aut tertia hora à prandio, duorum ouorum vitelli vna cum albo probe agitata sunto: addito si placuerit rosaceo modico. Præsto etiam erit magna lichinorum copia ex tenuissima lini stupa comparatorum: præterea & puluisculi cum vitta, quinque digitos lata, & gausapis quoque bona pars paretur, atque etiam acus femoribus consuendis idonea, cum satis tenaci filo, eodemque duplo: ipse vero homo aut in puluinis, aut in culcitra resupinus collocetur: vtrinque autem duo alii homines sint, qui illius brachia firmiter contineant: ne ipse sibi contra nitendo, impedimento esse possit, dum curatur. Chyrurgus vero immineat, hominisque crura suis ipse cruribus contineat, genibus supra culcitram ipsam flexis, & firmis: homo autem superiori à cingulo parte nudus esto: linteum autem vtrinque sit, quo

sit, quo sanguis defluat. Cancer autem ipse manu apprehendatur, qui si contra ipsius mammæ papillam erit, sapienter est diuertendus, ne ipsa pereat excisa, quod si versus axillam fuerit, diuertendus etiam est, ne quid ex iis musculis, qui ex axilla oriuntur, lædatur: vbi vero ita recte constitutus fuerit, manuque sinistra firmiter comprehensus, tantum cutis acutissima nouacula aperiatur, quantus cancer ipse sit: apertio autem in longitudinem fiat, deinde ex altero cancri latere, caro commota abscindatur & separetur: ita tamen vt cancer non feriatur, quod si sanguis erumpat, globulo ex bombyce facto locus opplendus est: quem, si id fieri conueniat, alter eorum qui brachia continent, digito comprimat, atque ex altero etiam latere carnem à cancro separet, hæc autem operatio celerrimam Chyrurgi postulat expeditionem, cum summa tantum diligentia ac sedulitate, atque maturitate coniunctam, ne quid temere peccatum sit. Vbi autem vtrinque cancer detectus, à carneque separatus sit, acu, filoque medius transfigitur, filumque ipsum alteri filo innodatum, alicui eorum qui adsunt committatur: à quo contente sublata manu tenendum est, atque hinc & hinc contra eam partem, qua Chyrurgus secat, diuertendum, vbi vero ex vtroque latere probe fuerit à cætera carne cancer separatus, inferiori ex parte penitus est abscindendum, idque quam fieri possit expeditissime, digitis admotis, vt totus cancer abscindi sentiatur, nihilque ex eo penitus relinqui: hoc vero commodissime fieri solet gladiolo illo, quo Italici Chyrurgi ad tumores aperiendos vtuntur, cuius figura sacrificatorio gladiolo persimilis est: aciem autem vtrinque acutam habet; vtendum autem curua acie, cuspideque acutissima: namque illa pars commodius ea quæ inferiora sunt resecat, idque nullo erumpentis sanguinis, aut alterius rei nocumento fit: adeo autem celerem operationem esse volumus, vt plus in traiciendo cancro filoque colligando, quam in eodem penitus eruendo moræ sit: namque huiusmodi abscissiones fœminis plerunque contingunt, quibus natura debilior, animusque magis deiectus quam viris est. Cum abscissum extractumque penitus fuerit, ne quid ex eo intus reliqui sit, diligenter est peruidendum: adeo autem durum est, vt metuendum hoc raro sit: Hæc vbi expedita fuerint, sanguis omnis, qui ex vulnere fuit, diligenter abstergatur, ac mox lichini ouo intincti indantur; ita tamen ne nimium compressi dolorem augeant: neque enim totus locus opplendus densa nimis lichinorum inculcatione est, imponendæ autem stupæ eodem ouo intinctæ, puluillique & vitta sunt adhibendæ. Postero vero die eadem hora digestiuo curabitur, aut balsamo illo nostro, cuius magna ad concoquendum, mundandum carnemque inducendam, efficientia est; id pluma leuiter vngendo fit, additis etiam filis siccis, non tamen nimium compressis, vt caro ipsa paulatim coalescat & sese committat: circa ipsum vero vulnus, superque, atque circa mammam, defensiuum addi oportuerit, ex rosaceo, cera, & bolo armenico confectum, eius autem quod diximus balsami vsu quam citissime emundabitur vulnus, caroque inducetur, atque sanabitur. Super balsamum autem emplastrum basilicon, lino extensum imponimus, tandem vbi satis iam inductæ carnis erit, cicatrix filis siccis, impositoq; basilico, aut leonato dicto emplastro procurabitur, aut ex gummi elemii emplastro composito: quodcunque autem sit, sæpius per diem abstergendum, exulceratis autem canceris nulla alia præter palliatiuam curatio est: nam quicquid adhibueris, vehementer nocueris, nostra autem in hoc genere huiusmodi curandi ratio est, vt qui hoc malo infestatur certis quibus commodum videtur temporibus, in anno purgetur, deinde per singulos menses binis aut ternis pilulis atram bilem purgantibus vtatur noctu sub ipsum cubandi tempus: eæ autem aut ex fumaria cõmodissimæ sunt, aut ex helleboro, aut lapide lazuli, aut epithimo, aut fœtidæ, aut eæ quæ ex nitro ab Alexandro Tralliano descriptæ sunt: his enim corpus purum conseruatur, humorq; ipse minuitur potius quam augetur. In vulnere autem vnguẽtum pompholigos ponimus, aut illud quod à *Ioanne Vigone in antidotario* describitur, hoc in lino extenso sine filis vtimur, namque fila etiam nocere deprehendimus: etenim si vulneri tenacius adhæreant, sanguinem eliciunt, isque sanguis nocumentum adfert. Porro quod probatissimum in hoc vnguentum nobis semper fuit, illud inprimis est. Recipe olei rosati, olei omphacini an. lib. semis, sepi hircini & vitulini, vnguenti rosati, vnguenti populeonis an vnc. ij. semis, succi solatri, & succi plantaginis, succi acetosæ an. vnc. j. semis, vini granatorum vnc. ij. semis, bulliant omnia lento igne vsque ad consumptionem succorum & vini: postea colentur: addantur cerussæ vnc. ij. semis, lithargyrii vnc. v. plumbi vsti, antimoniæ an. drach. x. tutiæ Alexandrinæ vnc. j. semis, camphoræ secundum artem trituratæ drach. j. ceræ albæ q. s. fiat vnguentum molle, videlicet, liquefacta cera cum oleis, & in colatura ponantur reliqua mineralia, ducendo corpus ipsum vnguenti per duas horas cum pistillo in mortario plumbeo, atque hoc optimum omnium in hoc genere medicamentorum est. *Arcæus lib. 2. cap. 3. de Curand. Vulnerib.*

Observatio.

De mamma cancrosa ementita.

Erat mihi frater Ioannes Pareus Chyrurgus, Vitrei in Britannia habitans. Is aliquando animaduertit mulierculam mendicantem, quæ mammam ostentabat, velut cancroso vlcere obsessam, aspectu horribili, propter multum & sordidum pus, quod in subiectum linteum manare videbatur. Mulierculæ faciem, viuidumque in facie & circumstantibus vlcus locis colorem, totius denique corporis colori illi consentientem euexiam, erat enim præpinguis & optimo corporis totius habitu, cum propius & diligentius esset contemplatus, facile adductus est in suspicionem latentis doli. Coniecturam suam magistratui indicauit impetrauitque vt mendicam illam sibi liceret in suas ædes deducere, quo certiore nota rem omnẽ exploraret. Renudato igitur eius pectore, cõperit sub axilla spõgiam imbutã liquore ex brutino sanguine & lacte cõmixto, sambucino tubulo, per latentia ficti cancrosi vlceris foramina decurrente. Ergo calente aqua mammã fouit vdoq; fotu sibi inuicẽ supertextas, & glutina ex bolo armeno, oui albumine & farina cohærentes, iranarum nigrarum, viridium, & citrinarum pelliculas resoluit, hisque resolutis subiectam mammam integra sanitate fruentem comperit. Coniectura in car-

in carcerem eo nomine mendica fassa est eas se fraudes coactam à mendico adultero, qui & ipse circumposito tibiæ liene bubulo, certisque locis quibus commoratus liquor stillaret perforato, monstrosę magnitudinis & malignitatis vlcus, circumtectis vndique sordidato linteolo lienis appositi marginibus effingebat. Quæsitus sedulo mendicus adulter comperi non potuit, ipsa loris operta in exilium acta est. *Pareus lib.24.c.18.*

OBSERVATIO.

Tumor durus, crassitie oui gallinacei in mammilla mulieris cuiusdam repertus, cancrum ementiens.

EGO aliquando ad nobilissimæ mulieris dissecandum cadauer vocatus, reperi in altera eius mamma corpus quod crassitie gallinaceum ouum æquaret, durum & compactum aperiusculi calculi ad instar: pro cancro & Medicis & Chyrurgis dum ipsa viueret, habebatur, quod illi hæc durities, dum vel leniter comprimeretur, esset valde dolorifica.

Sed & paucis ab hinc annis, vocatus ad curam honestissimæ mulieris quæ pari morbo laborabat, Medicis Chyrurgisque cancrum subesse affirmantibus fortiter restiti: non enim profundius defixus hærebat tumor, non erat partis habitus à natiuo colore mutatus non venæ in ambitu tumentes, non vlla alia aderant cancri syllogistica signa. Nam & illi mulieri stata & sua periodo fluebant menses, F cie, totoque corpore bene habita & colorata visebatur, ab omni dolore immunis, nisi cum pars affecta comprimeretur. Sed nec ex eo tempore vel tantillum accreuit tumor, nullum aliud malignum accidens superuenit: imo etiam nunc alacris viuit, corpore & mente bene composita. *Idem lib.6.*

OBSERVATIO.

Carnosa, sub dextra mammilla, ex vitiosa sectione, excrescentia, solo filo curata.

VIDVA quædam annorum quinquaginta, pruritus impatientia, dextro sub vbere cutim vnguium scalptu leuiter vulnerat, dolore eum ad locum sanguinem prouocante, cum miti febre, oboritur phlegmone. Ad curam declamatissimum & nostris hominibus miraculum Agirtam quendam Lithotomum aduocat. Is cancrosum esse ait vlcus, solo ferro paratam salutem, vtque credat & admittat, persuadet astantibus, & vetulæ. Mox nouacula per transuersum cutim musculosque penetrat, vulnus quatuor digitorum latitudine efficit. Huic cum saluam subesse carnem, rubentemque videt stillare sanguinem, ægramque præ dolore sibi fere eximi sentit, nihil vltra patrat, sed sistit hæmorrhagiam, vulnus consuit, quod post discessum eius nondum consolidatum, validissima sternutatione ruptum, dissectis musculis instar labiorum, egressum indulsit. Aduocati barbitonsores, madentem & dolentem continue carnem exiccare, ignito etiam ferro, moliuntur, cutem tamen inducere nequeunt. Desperata iam fere igitur, me fœmina aduocat, quam salutis prognostico recreatam, tenacissimo subtilissimoque filo, carnem circa ducto, indiesq; strictius contracto, donec tota decideret excrescentia, restitui. *Ioan. Iessenius, de suis mihi per Clariss. V. Laur. Scholzium communicatis Obseru.*

OBSERVATIO.

Phlegmone mammillæ pro cancro habita, curata.

MAGIVS ad nobilem quendam Bononiensem, qui tumorem in mammilla dextra habebat, quem quidam cancrum esse arbitrabantur, vocatus; hunc phlegmonem potius, cum diuturnus non fuisset, esse iudicauit. Prius ergo farina tritici, in aqua & oleo communi, vt Galenus docet, decocta, tumorem istum maturauit, postea cum signa maturationis apparerent, ferro aperuit. Quo facto, syncerum pus exire cœpit. Senserat autem Nobilis iste ante sectionem, intus quasi palpitationes quasdam, quod itidem tumorem istum cancrum nō esse arguebat. Tandem digerentia adhibens, terebinthinam nimirum cum vitello oui mixtam, ægrū hunc pristinæ sanitati restituit. *Laur. Scholzius, de Obs. propriis liberalissime ad me missis.*

OBSERVATIO.

Sanguinis è sinistra mammilla stillatio periodica cohibita: lethalis cancri causa.

NOBILI cuidam fœminæ, stato temporis interuallo, memini sanguinem è sinistra mamma fluere guttatim solitum: & cum imprudenter Medicus astringentibus remediis inhibuisset, ac retinuisset, enatum cancrum: quo periit. *Dalechampius Annotation. ad capitulum decimum tertium, libr.26. Plinii, litera K.*

OBSERVATIO.

Mulier cancrosa mamma annua purgatione leuata.

MVLIEREM quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat, quotannis vere ineunte vacuans, sanaui, subinde forti pharmaco melanagogo vsus, quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atq; ita ilico accersitum me, purgare se iubebat. *Gal. Comm. ad Aph. 47. lib.6.*

OBSERVATIO.

Mammillarum cancro, si materiam putrefactam continebit, bonum ægri rebus, facto per sectionem emissario, consules: ne materia regesta intro ex intempestiuo refrigerantium, maxime per plumbi laminam, vsu: lethali Asthmati, & pectoris, ex sero cruento & sanioso, hydropi, occasionem præbeamus.

SI cancer mammarum est magnus, & materia iam collecta sit & putrefacta, satius est materiæ exitum dare, quam materiam illam putrefactam relinquere: nam experientia didicimus, materiam illam grauissimos dolores inferre, qui post apertionem mitigantur. Adde quod ex dissectione nouimus, thoracem repleri sero sanguineo, nimio vsu repellentium, quod superiori Anno 1553. mercatori cuidam euenit, in (Montagnar) ciuitate Galliæ Narbonensis, qui priusquam moreretur laborauit

magna

magna anhelandi difficultate: Nihil aut parum expuebat, tandem vita decessit, & in thorace repertæ sunt seri amphoræ quatuor. Quod accidisse puto, propter laminam illam plumbeam, quam semper gestabat, & medicamenta fortiter refrigerantia & repellentia, quibus vsus est, etiam post suppurationem. Argumento est, sanguinem resudasse in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit, & longe minor factus est, post vsum illorum remediorum. Et priusquam laboraret difficulter anhelauit, donec è vita excesserit. Serum illud erat sanguineum, id est, videbatur sanguis paucus, in sero dissolutus, nec tale esse, quale reperitur in peritonæo & pericardio. *Rondeletius Methodi Curandi libro secundo, capite vigesimo quarto.*

OBSERVATIO.

Cancer mammæ medicationibus irritatus: cum iam pulchre curatus crederetur, recrudescens, mulierculam de medio sustulit.

MATRONA quædam Haganoensis, alias natura faceta ac hilaris: Cancro exulcerato ac fœtido, circa mammas oborto, profusione sanguinis singulis fere momentis tanta laborans, vt vix sæpenumero sisti potuerit. Quæ mea & Antonii Chirurgi Nosodochii Argentinensis constituti opera restituta fuit, vt ne minima quidem latentis alicuius mali suspicio superesse putaretur. At bimestre in ea curatione consistente, malum recrudescens, multo sæuius quam antea, miseram breui admodum tempore è medio sustulit. *Melchior Sebizius, suis ad me datis Obseru.*

OBSERVATIO.

Cancrorum in mammis cura palliatiua, tum de eorundem cum pepticis irritatione lethali, Historia.

NON contemnendum auxilium cancris non vlceratis venit ex lamina plumbea, argento viuo oblita: nam & testatur Galenus plumbum vlceribus malignis & inueteratis esse vtile remedium. Quin & eiusmodi laminas plumbeas, hydrargiro oblitas, malignis vlceribus, quæ reliquorum remediorum vires eludunt, velut quoddam alexipharmacum esse, quo ipsorum cacoethia dometur & absumatur, antiqua fide & doctrina testis est Cauliacensis Guido. Id remedii genus cum Domino Hosturio, Medico nunquam satis laudato, imperante, & me probante, aliquando præscriptum esset Dominæ de Montigni, Reginæ Matris asseclæ, cancro, quod nucis iuglandis magnitudinem æquabat, in mamma sinistra obsessæ, non quidem persanauit, sed tamen incremento malum prohibuit. Itaque eius tandem pertæsa, cum se Medico cuidam promptam sanitatem audacter promittenti, tradidisset, vitæ dispendio experta est, quam esset damnosa, quæ reliquorum vlcerum more cancri suscipitur curatio: nam Medicus, cum procul abiecto nostro illo remedio, remollientibus, calefacientibus, & attrahentibus mali curationem esset adortus, irritatis dolore, inflammatione, symptomatisque omnibus, in tantam molem creuit tumor, vt cum attractus humor, parte ipsa non contineri posset, mammam ita distenderit, vt instar mali Granati maturitate exacta dissiliensis mediam se ruperit: Vnde oborta hæmorrhagia effræni, ad eam compescendam coactus fuerit causticos pulueres inspergere. Verum hinc sæuius efferatis inflammatione, & dolore, obortaq; insuper syncope, animam, pro sanitate promissa, in Medici sinum misella deposuit. *Pareus lib. 6. c. 30.*

OBSERVATIO.

Arrhenico & sublimato temere cancrosæ mammæ inspersis: horribilia atque formidanda symptomata, & mors ipsa inducta.

SEPTICA, non nisi repressa crebra lotione ex portulacæ succo, limonum, solatri, aut semperuiui, vlli vlceri adhibenda sunt, debentque cerato leni permisceri parua copia, & in parte quæ à principibus procul absit. Maiore enim copia nec repressa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammæ cancro; illa præsertim arrhenicum & sublimatum, mulierem diebus sex sustulisse notaui, perinde ac si id hausisset; horis circiter tribus ab insperso puluere, vehementi rigore concussa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido, quæ dein sensim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore supra modum intumescente, misere illam iugularunt. *Fern Meth. Med. lib. 6. c. 18.*

OBSERVATIO.

Cancros mammillarum nonnunquam proba victus ratione, siue magno vitæ dispendio, ad productam ætatem vsque foueri posse.

NOVI nonnullas mulieres, cancros in mammis habentes; solo bono vitæ ordine, absque vllo medicamentorum topicorum irritamento, per longum viuere tempus, ita incolumiter, prospere, & sane ac si nullum paterentur morbum, ex iis vero vna superstes est Venetiis, nobilis vxor probi viri Alfonsi à Caualleria, quæ abhinc triginta & amplius annos, cancrum in mammilla habet, absq; vlla tamen offensa, cui tamen ipsa nunquam remedia admoueri concessit, sterilis namque mulier hæc est, in primam ingressa senectutem. *Amat. Lusitanus Centur. 3. Curat. 32.*

OBSERVATIO.

Tumor mammillæ, mali magnitudine, cancri opinionem præbens.

MVLIER iuuenis, in Mache, cui ab anno cœpit crescere tumor paruus nucis auellanæ magnitudine in mamma: nunc mali magnitudinem æquat, ac dolet, verendum ne in cancrum vertatur. *Io. Bauh. in Diario Obs. suarum.*

STRVMÆ.

OBSERVATIO.

Strumæ in mammis vtriusque sexus.

CELSVS dicit, Megen Chyrurgicum referre, in mammis mulierum se strumas reperisse, ac si magnum quid retulerit. Nos enim non solum in

mulierum, sed & in virorum mammis strumas vidimus: & nunc millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo, in mense Aprili, opem medicam exercemus in mulierem quandam, quæ omnem fere corporis partem, vsque ad inguina strumis plenam habet. *Brassauolus Commentar. ad Aphorism. 26. libr. 3. Hippoc.*

PVRIS EFFLVVIVM.

OBSERVATIO.

Puris ex Mammillis fluxus diuturnus.

VNi, ex Ancillis cœnobii, sæpe fluit pus per mammillas, idque ab aliquot annis, fuerat etiam vteri fluoribus albis obnoxia *Io. Bauh. in Diario Obseruationum suarum.*

VERMICVLI.

OBSERVATIO.

In Mammis Matronarum quarundam vermiculi nati.

ALiquando vermiculum vidi ex nobilis & spectatissimæ fœminæ mamma natum. *Rondeletius Hist. Aquatil. c. de Cancro fluuiatili.*

Mulierem scimus, quæ cum grauissimis vberum doloribus exagitaretur, non ante dolore desierit, quam apertis vomicis vtrinque teres vermiculus prosilierit. *Balduinus Ronsseius Miscellaneorum Epistola 10.*

LAPIDES.

OBSERVATIO.

Lapides in Mammis mulierum obseruati: sed & cuidam mamma tota Lapidefacta.

LAc in mammillis lapidescit, vbi non emungitur, atque in apostematum collectionibus lapidosa quædam congeries ac concretio aliquando eximitur. *Leuin. Lemnius libr. 4. capit. 12. de Occult. nat. mirac.*

Certe illud affirmare possum, me Patauii vidisse muliebrem mammam in saxum euasisse, quod, cum mortua iaceret, hæc fonte mersa fuisset. Magna sine dubio vis, & fontium, & balneorum. *Heurnius libr. 1. Methodi ad praxim.*

OBSERVATIO.

Ad papillarum rimas, quæ puerperas mirum in modum excruciare solent, remedium præseruatiuum, longa experientia comprobatum.

CVM aliquando apud honestam, & piam matronam Locarnensem, conterraneam meam, de papillarum rimis, puerperas plurimum molestantibus, verba facerem, illa & mali magnitudinem, & remedium ad id præcauendum longe excellentissimum pluribus mihi exponere cœpit. Ac quod morbi magnitudinem attinet, constanter & sancte asseuerabat, mulieres parturientes, aut parientes, aut postquam pepererint, non tam acutos & diros sentire dolores, sicut si à partu rimis illis papillarum laborent. Tam vehementes enim illas dum infantem lactant, (alias non dolent, aut parum admodum) dolores sentire, vt vix effari possit: quanquam aliæ magis, aliæ minus doleant. Remedium autem tale est. E pura cera calyces duos, instar calycum glandium, aut digitalium (vt vocant) effingit, tantæ scilicet amplitudinis, vt papillas complecti possint. Postea in illos calyces guttulas resinæ abietis infundit, & papillis admouet suum cuique, & ita eas tegit. Ne vero calyces decidant, thoracem lineum artificiose ad id paratum, adhibet. Quod si quandoque decidant, & resina effundatur, vel si resina absumatur, nouas guttas, vt prius infundit. Totis autem tribus vltimis gestationis vteri mensibus, septimo nimirum, octauo, & nono, calyces, vt dictum est, præparatos, die simul & nocte gestandos dicit, atque ita fieri, vt neque mulieres illæ, quæ papillarum malum illud antea sensissent, sensuræ sint in sequenti puerperio: neque illæ, quæ prius non senserant. Omnes enim præseruare, siue antea laborauerint, siue non, tum in seipsa, tum in aliis multis se bene expertam esse. Hæc à matrona accepi. Fieri autem fortasse poterit, vt integrum vnum tantum mensem, nonum scilicet, calyces illos gestasse sufficiant, atque id experiri operæ pretium fuerit. Quod ideo dictum volo, quia pleræque mulieres, præsertim nobiles & delicatiores, moleste fortasse tulerint, vel propter se, vel propter maritos suos, mammillas ita resinosas tam longo tempore gestare. Quanquam si magnum illud malum quandoque fuerint expertæ, non resinæ tantum, sed aliis etiam quibuscumque grauiter medicamentis, non papillas modo, sed & totas etiam mammillas, oblinire sustineant, *Thad. Dunus.*

Oleum de cera, sanat crepaturas & fissuras labiorum, rimas & corrosiones papillarum, in mammillis mulierum, *ex libro quodam Italico manuscripto.* ℞ olei de cera noua, destillati per alembicum vitreum eo penitus modo, quo thuris oleum destillatur, & hoc oleo rimas inungas labiorum & papillarum in mammillis, & subito sanantur, & nihil impedit, etiam noctu puerum lactare, dolorem enim tollit, *Gesnerus.*

Ad fissuras labiorum, mammarum, manuum, pedum, &c ℞ lactis spumam, vbi lac resederit, misce cum adipe, ad modum vnguenti redigendo, quo vnge locum. Oleum ceræ nouæ destillatum per alembicum vitreum, quemadmodum fit oleum thuris, ad idem valet inungendo locum dicto oleo, & præsertim mammas (papillas) *Angelus Agathus.*

Ad mammillarum ægritudines doloresque remedium optimum & probatum. ℞ vitellorum ouorum num. ij. ceræ nouæ, tritiæ præparatæ, olei rosacei, sing. parum, misceantur & liquefiant ad ignem & fiat vnguentum. Verum antequam hoc vnguento vtantur mulieres, oportet vt prius mammillarum capita, vino albo, in quo cocta fuerint rosarum folia, plantaginis, oliuarum, lauantria: deinde cum bene siccata sint, super linteum vnguentum expandantur, applicenturque & sanabuntur, *Pedemontanus.*

OBSERVATIO.

Ad eundem affectum quædam alia.

VXOR mea, elapso puerperii tempore, de papill. rimis grauiter conquerebatur. Infantem enim

enim vberibus admouens, intolerabiles sustinebat dolores, ita vt eum amplius lactare non posset. Cumque aliam nutricem non haberem, cœpi cogitare, qua ratione infans possit ali, donec nutrix mihi offerreretur. Ex spongia igitur noua particulam instar nucis auellanæ formatam, & vesica suilla (multis foraminibus acu grandiori in ea factis) obductam, extremitati canalis illius, per quem infantes potum ex suis cantharis attrahere solent, (nostrates vocant ein Schnautzhänlein) fortiter alligaui, & cantharum lacte captino tepido repletum, ori infantis admouere iussi, ex quo non aliter atque ex vberibus matris lac suxit, sed oportet vt hæc ficta papilla singulis septimanis semel aut bis renouetur, lac exprimatum: & linteo puro, ne à muscis conspurcetur, tegatur. Ad rimas autem papillarum ex cancris viuis contusis, coag. vitulino, cum flore lactis, inuicem coctis, & fortiter expressis linim. fit præstantissimum. Alio tempore cum papill. rimæ valde essent humidæ confeci tale vnguentum, ℞ rad. symphyti mai. torment. bistortæ, siccar. an. drach. ij herb. millef. plantag. acuti an. M. j. auric. muris viridium m. s. contusa coq. in butyrii maialis, sole dealbati s. q. colat. fortiter expressæ adde, Boli arm. drach. iij. thuris albi drach. ij. ceræ albæ q. s. f. vnguentum, quod adhibeatur cum petiis. *De Clarissimi Viri Iohann. Franci Hildesii Medend. Cameniceni Obseruationibus.*

FINIS.

OPERIS OBSERVATIONVM MEDICARVM

TOMVS TERTIVS:

qui agit

DE PARTIBVS NATVRALIBVS NVTRITIONI SERVIENTIBVS, ET IMO ventre conclusis.

PRÆFATIO.

SVPERIORE Libro, Cor, Vitæ domicilium, quod necessitatis iure, Principatum obtinuit: & secundam Corporis regionem vna cum subsidiariis suis partibus occupauit, prosecuti sumus. Tertio proinde hoc nostro libro, Hepar, quod & ipsum, exortus sui occasione, inter reliquas Principis dignitatem meruit: in quo ἐπιθυμητικὴ Facultas dominatur, suis quoque administrantibus nutritionis famulis stipata, pertractabimus: ostendemusque quam multiuariam & illa quoque, nouis sæpe, raris, miris, insuetisque tum conformationibus, tum morbis & vitiis, à communi vulgoque incognita via secessionem faciant, adeoque cæteras omnes, ob crescentem subinde, detestandam ingluuiem, ea in parte vincant. Situm porro Naturalis hæc Facultas, velut conuenientem locum, in ima & tertia corporis regione quæ venter inferior seu κοιλία per antonomasiam dicitur, sortita est. Superioreque parte Xiphoide & diaphragmate: inferiore ossibus pubis, ilio, ischio: posteriore quinque lumborum vertebris, & osse sacro: anteriore toto abdomine, quod quidam ἐπιγάστριον vocant, circumscribitur. Hac arce postrema, Hepar vnicus Princeps, cum stipatoribus suis conclusus, necessariis suis sumptibus vniuersi corporis familiam alit: fueritque ea, reliquarum Regiarum veluti Officina, seu potius culina, sanguini elaborando, & corpori fulciendo deputata: quibus penum necessarium subministret, iacturamque effluuii, à calore innato, aliisque causis contractam, reparet. Et vero Principis huius ministri ad duo potissima officia destinati sunt: Chylosi æsophagus, stomachus, ventriculus, epiploon & intestina inseruiunt. Hæmatosi vero, mesenterii venæ, vena caua, vesicula fellis, lien, renes, vreteres & vesica vrinaria. Atque hic est partium nutritoriarum numerus, hic ordo œconomiaque, quam hoc Libro, DEO Opt. Max. prosperante, obseruabimus.

DE OESOPHAGO ET GVLA.

ET PRIMVM DE DEGLVTITIONE.

OBSERVATIO.

Citra deglutitionis sensum, & immoto gutture bibere nonnullos.

MVLTI sunt qui absque transglutitionis motu bibunt, sed descendit quod bibunt, ac si in phialam transmitterent, vt nutrix Renati filii mei maioris natu facit, in hoc casu non indigent membro mandente. Respondemus hoc esse rarum, & præter naturam, sicuti præter naturam est, actionem aliquam habere vitiatam, nam id raris contingit hominibus. **Brasauola Comment. ad librum quartum, Hippocrat. de Rat. Vict. Morb. Acut.**

Vidisse,

Vidisse, dum puer essem, me memini, Germanum quendam, tribunum militum, qui cum Gallis stipendia merebatur, solitum vinum haurire immoto gutture. *Cardanus libro octauo, capit. 40. de Varietate.*

OBSERVATIO.

Quidam vel volentes, vel mercede incitati, varia; veluti Vrceos vitreos, vitra confracta, clauos ferreos, mucronem, coria, testas, lapides, ligna, pisces, aliquando aculeatos quoque, anguillam viuam porros octoginta, tres thaleros, cordam cum cruce, gemmis, & quadraginta vnionibus instructissimam, deglutiuerunt: quæ paulo post, sine vitæ periculo, per annum egesserunt.

MEMINI quod hominem viderim, qui vrceos vitreos, clauos ferreos, aliaque multa deuorabat, modica stipe; inde paululum contrectatis præcordiis singula reddebat: idem aliquando ad octoginta porros magnos, crudos comedit. His igitur ventriculus est pro sacculo, & mergos imitantur. *Cardanus de Varietate lib. 8. c. 40.*

Vidimus nos quendam apud Ferrarienses, heluonem potius, quam hominem dicendum, qui coria, testas & fracta vitrea vasa comedebat, concoquebat, & digerebat, vt eum omnes struthiocamelum appellauerint, auem, cui concoquendi sine delectu deuorata mira natura inest: vt experientia facta comprobatum apud Antuerpienses habuimus. *Lusit. Schol. Cent. 2. Curat. 69.*

Castilionensem quendam hominem me cognouisse recolo, qui mercede ductus, multa saxa deuorabat, quibus tamen nutriri proculdubio non poterat: sed paulo post cum alui excrementis, silices duros ingestos, egerebat. *Abraham è Porta Leonis, Dialogis de Auro.*

Circumibat hic ante annos aliquot, puer mendicans, quæstum miserum & horrendum simul obiens, quatuor obulorum pretio, lapides quamplurimos, quos passim obuiã colligebat, iuglandis quoq; nucis magnitudine, vna vice, quam citissime deglutiebat, adeoque ventriculum implebat, vt ex collisione horum dum premebatur, strepitus aperte audiretur. Hos deinde sine labore excernens, ablutosque rursum, vel alios de nouo collectos, deuorabat. Quem post menses aliquot eadem adhuc exercentem, denuo Friburgi inueni & vidi. Quam diu vero vixerit, aut quid tandem passus sit, intelligere non potui. *CL. V. Felix Platerus de Obseruationibus propriis.*

Ventriculi orificia non situ duntaxat inuicem variant, sed inferius quoque superiore arctius: quod rudes non tritas, duras magnasque moles homo subinde deuoret, ad quarum ingressum amplam ventriculi viam esse oportuit. Per inferius è contrarius magnum, durum, non conuersum in succum crudumque transit: quanquam sane non adeo angustum sit, vt solum cremorem transmittere queat, quandoquidem non pauci quamplurima fructuum ossa impense etiam magna, crebro deuorata, innoxie excernunt, & Galenus, à quodam annulum aureum, qui ore tenebatur, imprudenter deglutitum, eundemque prompte excretum, narrat. Neque orificii huius amplitudinem se ignorasse callidus ille Hispanus docuit, qui superiori anno, Clinianæ cuidam Bacchidi, quadraginta vniones, ex illis, quas hic nobiles matronæ collo gestant, vna cum aurea cruce, quinque gemmis instructissima, & fide pariter, qua hæc continebantur, sufturatus est. Illa namque, cum huic noctem se daturam, nisi prius numeratis quinquaginta aureis, negaret, atque is læte annuisset: ipsa à patritio Veneto pathico suo, vt comptior ornatiorque & placita magis esset, elegantissimum vxoris suæ monile obtinuit, cui Hispanus, quo meretriculæ vices reponeret, inhians, eam quam potuit salacissime, vt suauius tandem obdormiret, exercuit, ac postmodum soluto monili, singulos vniones & crucem, & postmodum fidem (ne quid suo furto obstaret) deuorauit. *Vesalius libro quinto, capit. 3. de hum. corp. fab.*

Admirandum, modo verum sit, quod narratur, quendam acumen cultri prærupti deuorasse, ac idem per posteriora reddidisse: quamuis existimarem ferrum rubiginem posse contrahere, quæ & intestina oblædere posset, licet rursus per fæces, quæ continuo per intestina exeunt, rubigo auferri posset. *Forestus libro decimo quinto, Scholio ad Obseruation. 28.*

Iussu Henrici Christianissimi Regis liberauimus morionem, qui in ludo Gladiatorio coram Rege, & nobis videntibus, cuspidem Ensis fracti acutissimam, & dodrantalem, arreptam, confestim deglutiuit. *Montuus libro primo, Tom. 3. anasc. morb.*

Principi Rohano erat morio, Guido nomine, deglutiuit ille aliquando Ensis mucronem, tres digitos longum, duodecimoque post die per anum, quanquam ægerrime, reddidit, viuunt adhuc multi nobiles, huius rei oculati testes. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

Danda sunt quæ lubricas vias reddunt: mox catarctica fortia, à potu multo decocti maluarum, altheæ, sem. lini, acanthæ Magnes, inquit Serapio, bonus est illi, qui transglutierit acum vel ferrum: illi quoque qui habet ventris fluxum ex assumptione scoriæ ferri. Hac methodo sanauimus famulum Dominæ à Valle, qui clauem ferream, non paruam, deglutierat, & Guionem Regis morionem, qui cuspidem Ensis fracti, dodrantalis longitudinis deuorauerat, Turoni. *Montuus Chyrurg. capit 19.*

Narratum est nobis aliquando, lignum ad digiti longioris crassitudinem & longitudinem deuoratum fuisse, & per annum in corpore retentum, deinde ab eodem viro, qui illud deglutiuerat in templo sedente, torminibus ventris correpto, & in domum eunte, aluumque tunc excurrente, per sedem eiectum esse. *Forestus Obs. Med. lib. 15. Scholio ad Obseruat. 28.*

Memini fratrem meum Theodorum Forestum, tunc puerum existentem, plumbum rotundum, sed depressum, inter ludendum, cum in ore teneret, deglutiisse, tertio deinde die, absque molestia denuo cum fæcibus per aluum reddidisse. *Idem citato loco.*

Est apud nos nauta, mihi notus, qui viuam aliquãdo anguillam deuorare ausus, integram viuamque aluo reddidit, *Gesnerus lib. 4. Hist. Animal. de Anguilla pag. 53.*

Alcmarianum noui, qui acanthios fluuiatiles coctos, pinnis ablatis, sine noxa deglutierit. *Forestus lib. 15. Schol. ad Obs. 28.*

Bassus apud Imperatorem Carolum, halecem, interaneis ablatis, aliquando cum Cereuisia deglutisse fertur. *Idem.*

Quidam Alemariæ, tres Daleros, cum Cereuisia vnico haustu per gulam demisit, & tertio die iterum per aluum reddidit. *Idem citato loco.*

Observatio.

Aliqui per imprudentiam fructuum ossa, annulos, nummos, & id genus alia innoxie deuorarunt, & per aluum egesserunt.

Non pauci ossa fructuum valde magna, sæpe plurimaq; deuorant. Iam annulum quidam aureum, quem ore tenebat, imprudens deglutiuit: alter vero nummum, alius aliud durum quoddam, & quod confici non potest. Attamen hi omnes facile excreuerunt ea quæ deuorassent, nullo his superueniente symptomate. *Gal. libr. 3. de Facult. Naturalibus.*

Observatio.

Temere & incaute, vel auide quidam, poma S. Iohannis; Persica; carnes induratas; intestina duriora; pulmones veruecinos; calculos æneos; & acus deglutientes; suffocationis periculum & tabem incurrerunt: tum quomodo & quibus remediis his succursum sit.

Concubina cuiusdam nobilis, cum in vltimo mense partus grauida foret, poma cruda immatura, quæ à Diuo Iohanne nomen habent, cum auidius sine masticatione deglutiisset, gulæ ita infarcta sunt, vt noctu pene suffocata, voce quoque in totum suppressa, anhelitu impedito, animam agere videretur. Ad quam noctu euocatus, speculo in os immisso, nihil quicquam in gutture inspicere potui: permanserat in tali angustia, & sine voce per duas horas: sed cum forte fortuna prope lectum animaduertissem poma illa cruda adesse, interrogaui numquid ex iis quædam deuorasset? annuit autem, cum eloqui non posset, digitoque monstrabat in gutture hærere, cum neque per os cereuisiam sumere posset, ea ipsa ad nares regurgitante, oxymel continuo lambendum dedi: quo ructibus emissis, tandem per continuum vsum oxymelitis, pituita crassa per os exeunte, mox poma incisa per acetum, in stomachū delapsa sunt; & anhelitum ac vocem recuperauit, & præter omnium opinionem à præfocatione hoc præsidio liberata fuit.

Rustica mulier, quæ vltra Scedam fluuium commorabatur, annos supra quinquaginta nata, quæ & auidius frustum carnis fumo induratæ deuorauerat: quod cum non probe masticasset, & subito inglutiisset, œsophagum transire non potuit, gulæque infarctum & fortiter hærens, suffocationem pene inferebat: adeo vt neque tussiendo, neque verberando dorsum (quod & vulgares recte in tali casu facere consueuerunt) neque exire, vel resilire, aut descendere potuerit, via œsophagi etiam præclusa per tres integros dies, nihil edulii aut potus sumens, ex fame, sana existens, mortem expectabat. Verum hæc ipsa omnis consilii expers me tandem accessit, & quæ contigerant apud eam enarrat, cum recte loqui posset, cum in partibus meri (vt vocant) paulo inferius, frustum impactum esset. Cum neque specillo immisso, neque candela cerea attingi posset, iussi vt follicula cassiæ lamberet, & lingua attereret, vt paulatim à folliculis cassia soluta, leuiter in gulam dilaberetur: cumque à glande aluus soluta esset „ & cataplasmate collo iniecto, ex fol. mal. m. iiij. flor. chamomill. meliloti an. m. j. rad. altheo vnc. ij. decoctis in aqua ad mollitudinem & contusis, adiectis farinæ sem. lini, fænugræc. an. drach. iij. & medietate nidi hirundinis, & olei chamomill. amygdalar. dulc. & butyr. quarto die cum tentaret pitissando serum lactis, impetu quodam carneum frustum in stomachum dilapsum est: & supradictis præsidiis à dicto symptomate liberata, bene deinde habuit.

Retulit quidam, cum Persicum malum auidius deuoraret, nucleum seu lapillum gulæ inhærentem eandem obstruxisse; sed cum mox copiosiore potu vnico haustu vteretur, vi quadam demissum esse in ventriculum. At postmodum in longatione circa anum hærens, cui ingenti ventris dolore, adeo vt tribus diebus aluum minime deponere posset, tandem impetu quodam, bombardæ instar, dum globuli emittuntur, per anum erupit simul cum excrementis: quanquam ab eo tempore, pluribus annis pus excernens, in perpetuas hæmorrhoides vel potius condilomata inciderit, ano ita per lapilli transitum læso.

Memini puellam annos 28. natam 18. Septembris Anno 1582. particulam carnis duram & neruosam subito inglutiisse, eamq; iisdem præsidiis à præfocatione fuisse curatam, cum die sequenti in stomachum delapsa esset.

Filiam vigesimo tertio annorum Regneri ministri Delphensis cognoui, quæ cum intestina bouilla dura & tenacia auide comedisset, gulam obstruxere, vt per tres dies nihil deglutire potuerit: sed glande aluo irritata; & collo prius inuncto oleo liliorum, amygdalar. dulc. deinde cataplasmate iniecto, ab eodem malo, cum mortem omnes astantes timerent, liberata fuit nostra industria, Deo adiuuante. *Petrus Forestus libro decimo quinto, Obseruation. 28. eiusque Obseruationis Scholio.*

Rarum est, quod tamen post quartum mensem accidit. Puella quædam, deuorato multo pulmone veruecino, & inde grauato ventriculo, post nauseam vomuit frustum pulmonis. In œsophago restitit parte superiore, vnde grauiter conflictata & periclitata conualuit successu, cucurbitulis affixis, & ferramentis in œsophagum inditis. Nihil deglutiebat intercepta via. Ex antecedente de malo coniectura facta est. Inflata eius pulmonis portio œsophagum obsederat. *Hollerius. Periocha. 8. ad librum octauum, Galeni comp. pharm. part.*

Anno 1547. iuxta ædem S. Stephani de Saxis, puella

xis, puella assidue singultiebat, nihil deglutiebat, dolore facto in œsophago. Antea pulmonibus bubulis largiter vsa fuerat. Huic grauitas in stomacho, nausea, vomitus. Frustulum tamen pulmonis, quem ederat, in œsophago restiterat. Cucurbitulis & idoneis remediis tandem reiectum frustulum, sicque liberata est. *Scholiographi ad cap. 33. libr. 1. de morb. intern.*

Deuorauit æneum quoddam numisma, ex eius genere quo senes pro compotis suis obeundis vtuntur, puer octo natus annos, & filius illius qui ex oneraria & potenti naui in mare cecidit, cũ ex Syria Venetias nauigaret. Qui puer, nulla percepta noxa, gracilior redditus est, post annũ elapsum numisma prędictum cũ excrementis egessit, exiguum tamen, & ita à calido naturali consumtum, vt omnibus admirationi esset. *Lusitanus cent. 2. curat. 69.*

Proba quædam fœmina infantem curatura Duseldorpii, in Martio, anni sexagesimiquarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retentas duas, vnam magnam, alteram minorem, arrepto infante, quem inopinato in ignem casurum verebatur, forte deglutiit. Hærebant autem primum aliquot horis in gula, circiter palmam latam sub larynge, cum multo dolore & angustiis; Ad quam tandem accersitus, vt nihil cibi vel potus prius exhiberetur, quam incurua forcipe exigua, mox adferri iussa, tentassem num illæ retrahi possent, vetui. Vix ad teli iactum digressus, sorbitiunculam propinatam intelligo: qua in œsophagi partes inferiores, paululum supra ventriculi orificium, deprimuntur: vbi nouo cruciatu, pungitiuoque dolore excitato, reuocatus, iussi cereuisiam cum butyro & pane secalino, nostratibus consueto, crassiusque inciso, hauriri affatim, atque eam decubitu erecto somnum capere: siquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad ventriculum deturbatum iri sperabam: quum eas infixas, vomitu has partes contrahente, firmiusque eo nisu impingente, tuto per fauces reddi posse non viderem. Sic post noctis medium tertia hora, panis illius pondere depressæ, in ventriculum resederunt. Inde eam secundo die iusculis pinguibus cereuisiaque cum butyro ali, & in dextra decumbere libero ventre, puluinaribus suppositis femori & brachio, vt minus impedite ex stomacho per pylorum in intestina descenderent acus, iussi. A meridie surgentem, hinc inde inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in intestinis alicubi infigerentur aciculæ: sed vt citra inflectionem erecta, moderate inambularet, quo cum excrementis procliuius ad intestina magna siderent acus, consului: atque vt deinde exoneratæ primum fæces in vase conseruarentur: quibus postero mane depositis, apparuerunt aciculæ, qua dixi forma: longior vero erat curuata nonnihil. Hæ eo quoque fuere gratiores, quod mulier hæc vel metus magnitudine, vel alia de causa, grauiter ægrotare videretur. Post dies vero non multos, omnino conualuit. *Vierus libr. obseruat. Medicar. circa finem.*

OBSERVATIO.

Os acutum deuoratum, per cutem, erosione facta, exemtum.

REfert Arculanus, se vidisse os acutum gutturi infixum, tandem in fine duorum mensium per cutem exiisse. *Forestus lib. 15. Scholiꝗ ad obseru. 28.*

OBSERVATIO.

Graminis ramulus deglutitus, & integer per intercostale spatium redditus.

STudiosus adolescens, Chambellanus Biturix, in Præleo collegio, graminis ramulum deglutiuit, qui postea integer, per intercostale spatium, magno cum adolescentis vitæ periculo, erupit. Non potuit eo penetrare, nisi ante pulmonum, succingentis membranæ, & intercostalium musculorum pertusa & perrupta substantia; superstes tamen euasit adolescens, medicinam ei Fernelio & Huguetio facientibus. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

OBSERVATIO.

Gladius deuoratus, oborto sub inguine abscessu, erupit.

CAbrolius Polemarchi Danuilani Chirurgus narrabat mihi nuper Frãciscum Guillemetum Someriæ, octo à Monspessulo miliaribus chirurgum, curasse & sanasse pastorem quendam, quem deglutire gladium semipedem longum, cum corneo manubrio, pollicari crassitie, obuii prædones coegerant. Eum semestre integrum, magnis tamen doloribus, in diem macrescens, ac tantum non tabescẽs, continuit, donec tandem abscessu, sub inguine cum magna puris valde fœtidi copia oborto, præsentibus iustitiæ custodibus erupit & extractus est, depositusque apud Hubertum Medicum Monspessulanum. *Idem author citato loco.*

OBSERVATIO.

Aerea acus deglutita, post decem annos, perforato stomacho, extrinsecus truditur.

DEuorauerat mulier quædam æneam acum, & nulla inde noxa percepta, integrum annum, ita vt erat, sana permansit. Quo peracto, cœpit dolor satis acutus mulierem ipsam circa ventriculum vrgere: qui dum eam magis magisque indies affligeret, plures consuluit Medicos: nihil tamen de deuorata acu, quam penitus obliuioni tradiderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. Alii enim ab acutiore humore, alii à vento inter tunicas stomachi recluso, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Cumque omni quo poterat studio & diligentia curata, sanitatem nullo modo consequi posset, medicæ artis spe deposita, tolerare id malum satius duxit, quam perpetuis medicamentis inaniter vexari. Sicque annis iam decem, tali vrgente dolore, miseram vitam trahebat; cum ecce acus illa terebrato ventriculo, è paruo demissa foramine, prodiit. Nos autem & acum vidimus, & mulierem curauimus: quæ paucis post diebus, vnitate vulneris facta, in pristinam sanitatem restituta est. *Beniuenius cap. 20. de abditis.*

OBSERVATIO.

Acuum vel singularum, vel plurium simul deglutitarum, & per vrinas excretarum historia admiranda.

QVI venarum mesenteriacarum orificia inter intestina ampliora putant in viuente, quæ in cadauere delitescant, longe decipiuntur: arbitrantur enim ciborum frusta, per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantque virginem ætate nostra Venetiis, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum, quatuor digitorum longitudine, quam inter

dentes dormitura continebat, incauteq; in somno deglutierat, per vrinam post menses decem, maximis emisisse cruciatibus: quoniam in vesica collectis viscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine, & à venis mesentericis acum prius haustam fuisse contendunt. *Alex. Bened. lib. 2. cap. 9. Anat.*

Obiter hic adiiciam acus illius per vrinam redditæ exemplum plurimos dissectionis ignaros commouisse, qui eam per venas mesaraicas, à stomacho ad iecur, ac per venam maiorem ad renum angustias, inde ad vesicam penetrasse, falso arbitrantur, ora fibrarum in viuentibus patentiora esse, ad acum suscipiendam, putantes. acus enim sua acie paulatim, multoque tempore per intestina penetrauit (siquidem viam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per vesicam qua parte carnosa est, inde per vrinarium meatum excerni potuit. *Idem lib. 5. cap. 13. eiusdem Anat.*

Cum quædam in Principis cuiusdam Germani gynæceo iuuencula ad speculum sese adornaret, detentis in ore acubus, quibus peplum affigeret, ab amasio, à tergo clanculum adeunte, intra scapulas perculsa, ingemiscens, acus deglutiuit, quas post biduum, illæsis vreteris, eminxit. *Langius.* Eandem historiam *idem author epist. 40. secundi Tomi*, his verbis recenset. In Gynæceo Ducis Iuliacensis, virgo, dum sese adornaret, perterrita, ingemiscens, acus quinq;, quas in ore mordicus tenuerat, deglutiuit, & per vrinam, illæsa, easdem reddidit.

Aciculam deglutitam à Virgine, & per vrinam redditam, Prælatus Hirsauuensis mihi retulit. *CL. V. Esaias Meichsnerus, de obs. prop.*

Observatio.

Insolentes nonnulli, alij per imprudentiam, neruosæ carnis bolum: ouum integrum: squillas: acanthios pisciculos: acus: specillum vulgo tentam dictam, deuorantes: mortui sunt.

Qvvm Neomagii quidam arroganter in Paschę feriis deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatũ, residere nequiuit, vnde quoque compressa arteria mox suffocabatur. *Wierus de præstig. dæmon. lib. 4. cap. 2.*

Bernardus de Nigris, vrbis nostræ nobilis vir, habitu corporis gracili præditus, atque in sexagesimo septimo anno ætatis constitutus: dum integra frueretur valetudine, neruosæ carnis bolum, improbe masticatum, ingluuiose deuorauit, qui gulæ orificio inhærens, viam deglutiendi ita occupauit, vt aquæ tenuissimiq; cuiusque potus, transitus omnino interciperetur, ac respiratio maxime læderetur, quæ caro viscida initium gulæ occupans, nunquam nec ferramentis attracta, nec cereis candelis impulsa: aliisque multis ingeniis tentata, inde amoueri potuit, donec septimo transacto die, corrupta, in ventriculum delapsa, hominem ab angustia, sed nõ à morte, liberauit, ex dolore enim locique tractatione frequenti & vehementi, pars inflammata, accedente ex longa inedia, virtutum omnium prostratione, decima quarta die vitam cum morte mutauit. *Marcell. Donat. hist. mir. lib. 3. cap. 8.*

Memini quendam tonsorem temerarium, cui specillum (tentam vocant) immissum in guttur mulieris, è manu sua elapsum, per gulam in stomachum decidit: quæ postea multis annis tabida facta, obijt. *Pet. Forest. lib. 15. Scholio ad obseru. 23.*

Memini iuuenem quendam Harlemẽsem, squillas viuas deglutisse (vulgares garnaren appellant) easque non solum in stomacho hæsisse & dolorem intulisse, sed eandem tabem & mortem. *Idem libr. eodem Scholio ad obs. 28.*

Noui aliquos, acanthios fluuiatiles (vulgo posten dicuntur) duos deglutisse, viuos, tandem & tertium: sed sibi ipsi & præfocationem & mortem intulisse.

Mulier acum deuorauerat inscia, quæ cum gulæ infixa diu hæreret, nullis remediis medicorum illustrium, neque nostro consilio postea vtens, curari potuit; vt tandem misera tabe obierit. *Idem præcitato libro. Obseru. 27.*

Carolus Soderinius, febricitabat interdum absque causa manifesta, annum agens XXXV. interiit febre. Acum ferream, in hepatis substantia infixam, Majus Bazantius, ipse detraxit scabram, nec dum vetustate admodum corrosam, mihiq; commonstrauit. Eam trimulus imprudenter Carolus deuorauerat. *Nereti Nerutij Med. Florentini Obseruatio, ex Italia vna cum aliis eiusdem accepta.*

Si quis res acutas deglutiat, vt acus (quod fœminæ cuidam Italicæ, dum sese vestit atq; exornat, cõtigisse ex Antonio Foranzano, Medico magni nominis, audiui) quis tales eximat? Si purgantia aut vomitoria aut diuretica des, metus erit, ne parte acutiore infixæ sensibilibus partibus, maius periculum creent. Non igitur curatio tum suscipienda est, quæ fieri arte nulla potest, neque spe probabili aut bona, nisi Deus, aut casus felicior aliquis ita euentum cum salute procuret, vt natura ipsa protrudat per regiones conuenientes absque noxa acus æreas, vel similes res alias: Vt quidem sane interdum eiecit innoxie per abscessum foras apertum, aut per secessum, aut per vrinas admiranda profectò circumductione per ventriculum, intestina superiora, venas mesaraicas, venam portæ, hepar, venam cauam, venas emulgentes, renes, vreteres, vesicam; idque exiguo temporis spatio, vt verisimile non sit, acus viam aliam perforando sibi quæsiuisse. *Bruno Seidelius lib. de morb. incurab. pag. 20. & 21.*

Observatio.

Ad perpetuos capitis, maxime vero ventriculi dolores, atque quotidianas pituitæ vomitiones, quibus aliquando membranulæ fibrosæ excretæ, ardorem item oris ventriculi: insignis deglutiendi difficultas in generoso Barone consecuta, adeo vt ingestus cibus in Oesophago circa ventriculum hærens, non nisi potu dilutior ac liquidior redditus in cauitatem eius descendat, historia mira.

Generosus quidam Baro, post multa ac grauia in viuendi ratione errata, dolores ventriculi, ac quotidianas pituitæ vomitiones per plures annos passus, variisq;, tam in Italia, quam in Germania, remediis, atque inter alia Aponensibus aquis, in potu, & embrocha, ad ventriculi regionem, sine fructu manifesto vsus, in insignem difficultatem deglutiendi incidit, quam à multis iam annis in hodiernum diem experitur, dum nimirum cibus assumtus ac deglutitus

glutitus in œsophago, circa ventriculum hæret, ac non nisi potu dilutior ac liquidior redditus, in capacitatem eius descendit. Vtrum vero difficultas hęc flatibus attribuenda sit, in œsophagi tunicis inclusis, in eo præsertim loco, vbi is in ventriculum inseritur, qui ipsum ita angustum reddant, vt cibus ægre admodum detrudatur, an vero frigido alicui tumori, dolorisque experti, eo in loco existenti, difficile est asseuerare: pro explorato interim habeo, nullum neque in œsophagi fibris, neque in laryngis ac faucium musculis vitium inesse. Patiebatur olim sæpius, nunc vero rarius ardorem quendam (sic ipse vocat) in ore ventriculi, dum cibi concoctio celebratur, quem ego nequaquam à causa valde calida procreari, neque affectum illum esse, cuius *Galenus* 8. *Catatopous* meminit, sed cruditatis potius sobolem, ex stomachi hiatu, & vini fluctuãtis ac corrupti acore, progenitum, mihi plane persuadeo: eamque molestiam illis familiarem esse, quotidiana experientia docet, qui & vini potu prandium claudunt, & mox à cibo vel equitant, vel alio validiore exercitii genere vtuntur. Ante quinquennium more suo vomens, sine dolore membranas quasdam subliuidas ac fibrosas excreuit, analogas plane veris tunicis, ex quibus internæ gulæ pars constat, à quibus tum temporis ac deinceps aliquoties reiectis, nihil dum neque leuaminis neque maioris incommodi est expertus. Dolores ac vomitus per aquæ thermalis de Tettuccio dictæ, ex Hetruria huc Monachium, integris pene viribus allatæ, potatione, factis factitandis, rite vsurpatam, conquiescunt, perseuerantibus deglutiendi difficultate eadem ac pituitæ vomitu, licet rariore. Interim munia obit sanorum ferme omnia. Ambulat, venatur, itinera facit ad externas nationes, legationes obit, aliasque res serias tractat. *V. CL. & Magnifici Thomæ Mermanni Bauariæ Ducis Archiatri obseruat. cum alijs nonnullis mihi communicata.*

Observatio.

Instrumentum ad faciliorem deglutitionem comparatum: quo multi fame alias perituri seruati sunt.

QVOAD victum: Cum ægri deglutire nequeunt, cannula immittenda intra gulam, vt fiat cibariorum deglutitio. Sed quando adest inflammatio in illa parte; nimis irritatur. Propterea consulo, vt non, nisi maxima necessitas vrgeat, ad cannulã hanc confugiatis. Probo magis, vt paretur aliquod instrumentum, ad modum fistulæ, quod imponatur prope œsophagum: & præterea assit vesica munda, repleta potione nutriente, & hæc vesica sit apposita fistulæ, vt in clysmis fieri solet: post impetu quodam vesica comprimatur, vt etiam cum impetu potio illa deducatur ad œsophagum. Quosdam desperatos ob famem, fistulæ huius beneficio restitutos vidi. *Hier. Capiuaccius Pract. lib. 1. cap. 53.*

Observatio.

Ob resolutionem musculorum deglutitioni inseruientium, quidam mortui.

EX resolutione musculorum deglutitioni inseruientium, integris alijs facultatibus, quendam repente ægrotasse, & periisse, testatum reliquit *Thomas à Vega in com. cap. 3. 6. lib. de locis affectis*, quod & nos in Olitore quodam vrbis nostrę obseruatum meminimus, & ita affectos se vidisse affirmat *Zerbus in sua Anat. cap. de anat. Gulæ*, cuius morbi abunde meminere *Haly abbas 9. The. cap. 24. & Aetius lib. 6. c. 33. Marcell. Donat. hist. mirab. lib. 3. cap. 18.*

De intemperie, tumoribus, et vulneribus œsophagi.

Observatio.

Inflammatio œsophagi ab impacto osse piscis.

OESOPHAGVM, hoc est meatum illum, qua cibus & potus in ventriculum descendunt, multis affici modis posse, haud dubium est; sed hoc loco de eo tantummodo affectu sermonem instituimus, qui ab inhærente ossiculo subinde gignitur. Contingit enim quandoque acutum piscis ossiculum, cum cibo imprudenter assũmtum, huic impingi, ipsumq; deinde pungere ac vellicare, vnde dolore excitato, inflammatio succedit: qua superueniente, nec cibus, nec potus ad ventriculum descendere queunt: potu etiam per nares resiliente. Sunt qui in eiuscemodi casu assidue oleum oliuarum in ore detinendum præcipiant: quod, vbi aspera aliqua œsophago inhærent, haud inutiliter adhibetur. Nec solum oleum, sed & quicquid lentore suo oblinire, & læuem lubricumque hunc meatum efficere potest, vtile ac commodum. Qualia sunt pinguia ac lentorem habentia iura, lenti succi alimenta, vt animalium pedes & musculosæ partes, ceruisiæ crassæ, & quicquid muccaginem refert. Hæc etenim non modo aspero aliquo œsophago inhærente, sed & alio quouis assumto, quod vel ventriculo, vel intestinis ad exitum descendens molestum esse posset, summo cum fructu ac opportunissime assumuntur. Oblinunt enim meatus, quibus læuibus ac lubricis factis, facilius ac minori negotio cum aspera tum alia quæcunque descendunt & excernuntur. Vbi autem ossiculum impactum aut simile, iam inflammationem in œsophago excitauit, præstantiora sunt, quæ quam citissime inflammationis suppurationem procurent. Hac siquidem ad suppurationem perducta, abscessu deinde disrupto, à dolore & angustia æger cito liberatur: vt non in vno, sed in compluribus compertum habemus. Cito vero inflammationem suppurari facit, radicum altheæ, ficuum, seminis fœno græci ac lini decoctum, frequenter in ore detentum: cui non raro vna quoque incoquuntur & altheæ & scabiosæ folia, glycyrrhiza, & vuæ passæ. Quod si vero & nuclei aliquot pauci addantur radicum liliorum alborum, potentius erit decoctum: & abscessus citius rumpetur. *Dodonæus cap. 17. obseruat. medicinal.*

Observatio.

Moniales synanche ex gula laborantes, cum ciborum vsu frustrarentur, solis clysteribus sustentatæ & percuratæ sunt.

IOANNES Tiengius, Medicus percelebris Amstelrodamensis, Monacham quandam habuit prę manibus, quæ apostema in meri seu gula habebat, quod 20. prius die perruptum fuit, vt demum cibum tunc deglutire potuerit, iniecerat subinde clysterẽ ex lacte dulci, vitellis ouorũ iniectis. Idẽ Amatus de Angina occupante Laryngem & œsophagum docet, quod per clysteres iniecta iuscula nutrire valeant. Idem etiam Cornelius Celsus affirmat, & Abinzoar

Medicus

Medicus illustris; tum Mauritani Medici id quoq; sentiunt. *Petr. Forest. lib. 15. Scholio ad obseru. 30.*

Nos religiosam in synanche per spatium nouem dierum clysteriis solis viuam seruauimus, & ab ægritudine incolumis euasit. cum vero & vinum in sanguinem facile vertatur, iussimus (non enim vehementer febriebat) vt oua in optimo vino decoquerentur, & clyster ex eo liquore apponeretur. Habemus ergo, cum gula est obturata, modum vt homo seruetur, etiamsi per aliquot dies deglutire non possit. *Brasauolus comm. ad sect. 35. lib. 4. Hipp. de morb. acut. pag. 114. & comm. ad aph. 15. lib. 2. Hipp.*

OBSERVATIO.

Ex abscessu gulæ homo pene iugulatus.

Morbi genus circa fauces oriri consueuit, interdum pestiferum acutumque: quale in Alexandro Serratio nuper vidimus, cui neque rubor neque tumor vllus intus in gula aut extra ostendebatur, sed aridum corpus erat & squalidum. Cumque nihil omnino alimenti demitteret, sed quicquid absumeret, statim reiectans, vix spiritum traheret, & vox adeo faucibus hæreret, vt ne mutire quidem posset, iugulari prorsus hominem putares: nos tamen & vrgentis morbi & ægri virium ratione habita, vtile & præsentaneum remedium duximus, sanguinem mittere: tunc & cucurbitulis natibus affixis, deducere humorem conati, frictionibus simul aliisque præsidiis, quæcunque extrinsecus iuuare hominem poterant, tantisper vtendum censuimus, donec ægri fauces detumescerent. Verum vbi malum his omnibus auxiliis non modo cedere aut leuari, sed in horas vehementius ac contumacius fieri aduertimus, omni abiecta spe, ægrum tanquam proxima nocte moriturum, Deo & naturæ relinquimus. Hunc autem cum assistentes, veluti iamiam spiritum exhalaturum, signo crucis ex more in auroram vsq; singulis momentis consignarent, ac munirent, ecce statim a summis ægri faucibus, tam ingens, ex adaperto intus abscessu, purulentæ materiæ vis effertur, vt homine pene iugulato, catinulum, in quo recepta est, ad summum repleret labrum. Qua expulsa, statim resumtus est spiritus, & æger, qui iam pro mortuo lugebatur, veluti ab inferis remeans, paulatim conualescere cœpit, donec integram consequutus est sanitatem. *Beniuenius cap. 104. de abditis.*

OBSERVATIO.

Duo apostemata, intrinsecus circa collum oborta, & deglutitionem impedientia, ægro per clysteres aliquandiu sustentato: tandem aqua Anagallidis vsu suppurata & rupta, pure per excreationem expulso, conualuit.

Quidam cum duo apostemata, circa collum intrinsecus habebat, cibum deglutire non posset, aliquandiu per enemata nutritus fuit. Hic exhibita aqua Anagallidis, ruptoque vtroque abscessu, ac maxima puris sordidi per screatum reiecti copia, paulo post integre conualuit. *CL. V. Laurentius Scholzius de suis liberalissime communicatis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Apostema Gulæ incisum & curatum.

Ego quidem iam medicatus sum mulieris apostemati, quod natum erat intra guttur eius, quod apostema erat subnigri coloris, paucíq; sensus, iamque antequam vocarer, fere clauserat guttur, & mulier respirabat difficulter, meatu stricto, & iam prohibuerat ei comestionem & potum, iamq; ad mortem venerat, & si tantum remansisset vno die, aut duobus diebus, & apostema iam ascenderat, & emiserat duos ramos, super duo foramina nasi, properaui ergo festinanter, & fixi in vnum eorum vncinum, deinde traxi ipsum, & tracta est ex ipso portio magna, deinde abscidi eam vbi comprehendi ex foramine nasi alterius, deinde aperui os eius, & pressi linguam eius, postea fixi vncinum in ipsum apostema, deinde abscidi ex eo partem eius, & effluxit ex eo sanguis paucus. Liberatum est ergo guttur mulieris & incepit statim bibere aquam, statimq; potuit etiam cibum deglutire. Non ergo cessaui incidere ex illo apostemate paulatim aliquandiu, & apostema aliud succedebat loco eius quod incidebam, & hoc pacto pugnaui diu cum malo, amputans hydræ caput: cum autem animaduerterem semper succrescere aliam materiam in locum amputatæ, cauterizaui apostema intra guttur, quare augeri amplius nō potuit post cauterium. Isthinc postea discessi, & nescio quidnam fecerit Deus cum ea post meum discessum. *Albucasis lib. 2. cap. 36. chirurg.*

OBSERVATIO.

Gulæ vulnus restitutum.

Benedictus Bonacursius, Physicus & Cheirurgus, curauit quendam, carceribus detentum, qui sibimet ipsi guttur, qua parte tracheam arteriam spectat, ferro vulnerauit, digitoque vulnus tantopere ampliauit, vt per ipsum alimenta & medicamenta ad os vsque transmitterentur, sanatus tamen hic est paucis diebus. *Inter reliqua ex Italia, sine expresso nomine mihi communicatum.*

DE ORE VENTRICVLI. ROSIO.

OBSERVATIO.

Historia cuiusdam de rosione oris ventriculi conquerentis.

Noui ipse quendam, qui de ore ventriculi querebatur: quod cum ab aceruata in eo pituita prouenire, ex ipsius sermone coniectassem, consuluissemque vt cum sinapi betam & porrum sumeret, eorum ope incisam pituitam largiter per aluum excreuit, omnibusq; symptomatibus est liberatus. Idem postea, cum post esum ciborum acrium non coxisset, & mordicationem in ventriculo sentiret, sumpto rursus cum beta sinapi, non modo à mordicatione non fuit sanatus, verum etiam longe deterius habuit: tū protinus admiratus, quid esset, quod ab ijs, quæ ante summopere iuuissent, nunc grauiter læderetur, causam sciscitaturus ad me accessit. Eos porro, qui rei medicæ sunt imperiti, in his falli non est absurdum: verum medicos, qui pleraque & eadem vtilissima theoremata prætereunt indistincta, quis ferat? Non enim ipsos simpliciter pronunciare conuenit pisces saxatiles permultis quidem concoctu esse faciles, nonnullos tamen reperiri, qui bubulam facilius conficiant, sed vtrosq; distinguere, quemadmodum de melle non simpliciter

citer

viter pronunciare, sed simul adiicere, quibusnam ætatibus, naturis, anni temporibus, regionibus, ac vitæ rationibus vtile sit, aut noxium: verbi gratia, quod calidis & siccis sit aduersissimum: frigidis vero ac humidis vtilissimum, siue ea temperies eis sit naturalis, siue accesserit propter ætatem, siue propter regionem, aut anni tempus, aut vitæ conditionem. Itaque ad præsentem speculationem summe necessarium esse videtur hominum pariter ac ciborum temperamenta considerasse. *Galen. lib. 1. c. 1. de aliment. facult.*

RESOLVTIO.

OBSERVATIO.

Os ventriculi resolutum ex ictu fulminis in capite, vnde cibi omnes ore tenus reiecti.

FILIA D. Guyrzemeti in Ducatu Iuliacensi, cui os ventriculi resolutum fuit ex ictu fulminis in capite, cui fulmē cutis in vertice cuticulam Epidermida vocamus, cum lapsu pilorum abstulerat. Ita nullum cibum retinebat, sed multa diligentia à me curata est. *R. Solenander in cons. med. sect. 5. cons. 16.*

ARDOR ORIS VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

De stomachi ardore, veteribus nomine solo, nec plene cognito: nostris vero admodum familiari.

Καρδίαν non tantum id viscus appellari, quod pulsat, sed & os ventriculi sinistrum, in quod dehiscens gula implantatur, vnum est τῶν ὁμολογουμένων. Cum enim & situs vicinitatem & commune quoddam vinculum habeant membra vtraque, possunt inter sese mutuo alterum alteri sua vitia tradere atque communicari. Hanc igitur ventriculi partem, cor appellatam veteribus, & abusiue stomachum, infestat præter alia symtomata feruor quidam satis morosus & δύσφορος quem Græci τοῦ στομάχου καῦσον, vel καύσωνα, & ἔγκαυσιν, & πύρωσιν, Scribonius ἄτονον (pro quo Marcellus ἔκκαυσιν legit) Ab hoc diuexatos vero ἐγκαιομένους τὸν στόμαχον & καρδιακαιομένους aliquando simpliciter sineque adiecto, καυσουμένους καὶ πυρουμένους nominare solent. Primordium ducit hoc mali genus fere à feruidis ac biliosis humoribus, alias flauis, alias porraceis, alias æruginosis, siue de vitiosis malique succi eduliis, in ventriculo à praua eius temperie genitis, siue alicunde in spatium eius regurgitatis: qui quacunque de causa cohibiti diutius fuerint, caloris superuentu velut excandescentes ebulliunt atque efferuescunt. In ea ζέσει quod in humore tenuius est & magis aereum, sui leuitate per œsophagum, tanquam viam prætoriam, in fauces hiante ore ventriculi sublatum, eas exurit. crassior pars pessumit, ac pondere degrauata suo, sidit præceps, flammaque quam concepit subter agens, ventriculi fundum, & ex hoc explanata mirabilique serie atque reuolutione detexta intestina plerumque vrget. Cum enim partes hæ continuæ sint, vna eademque tunica interius succinctæ; adhæc humor ipse ἀνομοιομερὴς ac motu præditus dissimili: quidem mirum non est si infra supraque partes ardore suo perstrinxerit. Solet autem hic æstus pro sui fomitis, à quo sustinetur conditione, alias durare diutius, alias citius restingui, & ignis more nutrimento defecti suo velut tabescere. Nam in ventriculo concepta materia modo parcior est, modo vberior, tenuior aut crassior, alias plus, alias minus lentoris habens, ideoque in alueo ventriculi vel natans fluctuansque, vel parietibus eius hærens pressius, ac plerunque pertinacius impacta. Produnt æstum stomachi siccitas ingens, molesta sitis, ructus nidorosi, veluti frictorum ouorum, dolor ἀσσώδης, id est inquietudo maxima, ventriculi ἀτονία, ἔκλυσις, deiecta appetentia, & mordicatio, (sub qua, tanquam sub genere, ἔγκαυσιν τοῦ στομάχου complectimur) non raro λειποθυμία accidit, præsertim ab esu acrium esculentorum vel aromatum, aut bilis in ventriculum ex partibus finitimis restagnatione. Ad horum signorum συμπλοκὴν siue συνδρομὴν παθογνωμονικὴν de Galeni consilio confugimus, & multa arcessimus, quotiescunque vnum aliquod reperire non est, quod ἀχώριστον sit, & τῷ εἴδει affectionis describendo satis. Ad hoc malum procliues sunt, & præ cæteris ἐπιτηδειότεροι quibus seu natura, seu ex antegressa febri, præcordia caluerint impensius, quibus biliosa scatet illuuie ventriculus, ἢ κατὰ κρᾶσιν μοχθηρὰν, ἢ κατασκευῆς ἰδιότητα: & qui valde delectantur pinguibus & opimis, aut cum rancido lardo & butyro confectis, aut frictis in sartagine, & ea in fine pastus assumunt: denique qui cibi mole onusto ventriculo, motibus inordinatis, atque intempestiuis exercitiis nimiopere fatigantur. Curatio consistit in ἀναιρέσει & extirpatione affectum fouentis causæ, quæ contrariis absoluitur. Conferunt igitur χαλιναγωγοῦντα, hoc est, bilis ζέσιν & excandescentiam coercentia, acrimoniam obtundentia, crassitiem attenuantia, lentorem incidentia & abstergentia. In vitiati humoris eductione respiciendum est, cum ad materiæ peccantis inclinationem, tunc ad naturæ motum & impetum, pro humoris excrementitii conditione, modo ἀνάρροπον modo κατάρροπον. Cumque duo sint ostia ventriculi, vnum in gula ad sinistram amplius, alterum vbi πυλωρὸς est, paululum in dexteriorem partem conuersum, priore strictius: ad vtrumuis eorum vergat id quod offendit, illo natura ad expulsionem vtitur. Conatum naturæ arte oportet iuuari, materiamque deduci per loca conferentia, hoc est per corporis emissaria & effluuia, repurgamentis vias idoneas habentia. Peracta humoris euacuatione emendanda est ventriculi intemperies refrigerantibus & humectantibus, ac simul communiendum osculum eius sinistrum iis, quæ δυνάμει sunt στυπτικώτερα. Oportet enim Galeno teste ἐπικρατεῖν τὴν στυπτικὴν ποιότητα ἐν τοῖς στομαχικοῖς φαρμάκοις, vt nouæ materiæ confluxus velut præclusis ab astrictione viis intercipiatur. Inter εὐπόριστα numeratur Creta, res immensi apud vulgus secreti, nescio cuius ingenio inuenti, quoue casu reperti: eam seu à nidore, seu ab vsu extergendi argentum Plinius nominare videtur argentariam: Dioscorides inter alia Agallochum commendat. Fotis τῷ στόματι τῆς κοιλίας, quod & στερνάδιον dicitur, vbi est depressior lacuna illa, cordis scrobiculus appellata, proxime subter mucronatam cartilaginem, ea Galenus applicat, quæ nonnulli è priscis Medicis, haud scio quam recte, μαλάγματα nominarunt, in quibus locum habere debet ἡ τῶν στυφόντων παραπλοκή. Omnino horum externorum præsidiorum

rum summa cautio est atque vna prouisio, vt ne nimis diu insideant loco, cui sunt impacta, ne forte ex transpiratione prohibita, calor auctior, malum foueat protrahatve. Expedit igitur, vt inducta semel atque iterum, ac sæpius, permutentur. *Ex disputationibus Salamonis Alberti.*

Observatio.

Contra ardorem stomachi Remedia aliquot laudatissima.

NOn raro quoque ardor siue æstuatio stomachi proficiscentes infestare solet. Operæpretium igitur visum est, remedia huic morbo succurrentia breuiter obseruare.

Nonnulli contra hunc vtuntur glycyrrhiza, carpionum alii lapides in ore detinent, vel olibani grana deglutiunt. Nonnulli contra hanc affectionem aquam calidam bibunt, aut lac tepidum, vel cerasorum nucleos, aut panem ex aceto comedunt. Ego autem maxima ex parte, hæc sequentia duo medicamenta adhibere soleo, quorum hoc à Daniele Ranzouio, Serenissimi Daniæ Regis Friderici II. in bello contra Suecos primario duce, cognato meo, didici: illud vero alioqui vsu compertum habeo.

Medicamentum Danielis Ranzouii contra ardorem stomachi. ℞. Vetus Zaccharum rosarum & lapides cancrorum, quos cōtusos, in puluerem redactos, sacchara rosarum insperge, adde paululum de Bolo armeno. Misce hæc omnia simul. Obseruetur tamen vt lapides cancrorum dimidiā sacchari partem quantitate sua adæquent.

Aliud contra ardorem stomachi: ℞. Sesquiunciam cretæ, tres nuces moschatas siue myristicas, sesquiunciam Zacchari electissimi, quod ex Insulis Canariis aduehitur. Fiat puluis. *Ranzouius lib. de conseruanda valetudine cap. 45.*

Ad stomachi ardorem Puluisculus candidus: Accipit crystalli albi præp. cretæ albiss. singul. drach. iij. vnionū præp. drach. j. sacchari candi albi drach. viiij. misce in puluerem. *Manuscriptus.*

De Cardialgia.

Observatio.

Cardialgia ex compreßione ventriculi, dum illi incumbit.

HVius vesiculæ bilis situs causa, & angustia quæ inter ventriculum & hepar, ea sede, qua bilis illius cauæ sedi innascitur, occurrit picrocholis, & iis quibus ampla plenaque hæc vesicula contingit, plerunque accidit, quod cum ventriculo pleno, & dum concoctio præsertim fit, scribentes, vel aliud quid hoc situ corporis agentes, incumbunt, bilisque vesiculam premunt, oris amaritudine & cordis rosione diuexentur. Quod malum peritiores vsu edocti, mensa in altum eleuata, ita vt stando res peragentes, minus corpus inclinent, corrigere student, qui mos studendi nunc eruditis consuetus esse solet. *D. D Felix Platerus de obseru. propriis.*

Observatio.

Cordis dolore senex sæpius consuescens, post persicorum largiorem esum, repentina morte corruit.

SEptuagenario dolor cordis cœpit esse frequens, & familiaris, in quo ea angustia spiritus premebatur, vt sæpe suffocationis periculum incurreret. Viuebat autem abstemius: & crudis fructib. plurimum vescebatur, tam integra ad eam ætatem valetudine, vt qua parte ventriculus esset, profiteretur se nunquam sensisse, donec conquestus didicit à Medicis, quos ad consilium adhibuit. Itaque cum à nobis & aliis Medicis, quos adiunxerat, monitus esset, vt inita ratione senectutis crudos fructus relinqueret, tanta vis tamen fuit consuetudinis, vt ne iis quidem abstineret. Eo anno cum rus petiisset, & largius persica iniecisset, ex equo domum rediens concidit, ac derepente obiit. Id autem à persicis celerius contigit, quod hic fructus non sola frigiditate damnatus sit, sed à veteribus Medicis annotatus, qui ἀφωνίας morbos, χαλάκλητων, lethargos aliosque id genus inuehat: Dolorem autem cruditas, & inde flatus, marcescente vi caloris & spiritus. *Hollerius comment. ad aphor. 17. sect. 2. lib. 3. Coac. Hipp.*

Observatio.

De inexpugnabili dolore præcordiorum.

DOlorem diuturnum inexpugnabilē circa præcardium dextrum cum vomitu biliosorum & crudorum à Cauenago & Candiano tum celebrib. Medicis frustra tentatum, in Octauiano Mariano patricio viro, redeuntemq; per circuitus, ego solus tandem curaui: sed maxime prandii consuetudine sublata: inde misso sanguine, purgato corpore, decoctoq; ligni sancti exhibito, sed vix intra duorum annorum, ni fallor, spacium, cum morbus ipse persæpe iam abiisse, & hominem reliquisse visus, rediret: iniunxi & vt à crudis abstineret, & puluinaribus ventriculum & præcordia foueret. *Cardanus curat. admirand. num. 26.*

De Bulimia et Canina Fame.

Observatio.

Canina fames Epidemica facta.

VNum in præsentia addemus, quod forte lectorib. mirum videbitur, & certe mirum est, hoc anno millesimo quingentesimo trigesimo octauo, caninam appetentiam Ferrariæ fuisse morbum Epidemicum, & potius fuisse ex atra bile, os ventriculi occupante, quam ex acida pituita. Omnes autem quos curaui (fuere autem non pauci) ex infusione senæ sanitati restituti sunt, & adhuc religiosam quandam ex hac affectione nunc curo die sexta Nouembris, quæ tamen sanitati fere restituta est. Erat autem hæc appetentia potissimum in principiis accessionum: rarique ex his fuere, qui quartanam non inciderent, sed breui terminum habebat. *Brasauolus comment. ad aph. 21. lib. 2. Hipp.*

Observatio.

Lumbricus duodecim cubitorum, à muliere bulimia laborante, hieræ picræ beneficio, deiectus.

NOui mulierem quandam, quæ cum multa & immodica assumeret, omniaq; concoqueret, & nunquam saturari se diceret, rosionem vero in stomacho experiretur, & capite doleret, puluerem purgatorium accepit, erat autem is hiera. Facta igitur euacuatione, vermem proiecit, qui longitudine 12. cubitos

cubitos & plures habere putaretur. Atque tunc immoderata & furiosa appetentia conquieuit. Innotuit igitur non bulimum, sed bestiam fuisse, quæ ad cibum sumendum compelleret, omniaque consumeret. *Trallianus lib. 7. cap. 4.*

Scribit Nicolaus C. de Bulimia, quod nouit Florentiæ mulierem, quæ propter vermes plures, quos habebat congregatos in ventre, non stabat vna hora inter comestionem & comestionem, quæ si aliquando propter aliquam causam dimittebat cibum, vehementer cruciabatur. Idcirco pluribus vicibus surgebat ad sumendum, & finaliter sumptis pilulis de Coloquintida, multa phlegmata emisit, & vermes vltra centum, longos satis, in pluribus diebus, & cessauit ab ea appetitus ille. *Marcellus Donat. histor. mirab. med. lib. 4. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Bulimia Pruthenorum stupenda.

IMmani comedendi appetitu laborarunt Pruthe-ni, anno Domini M.D.XXXV. qui febri correpti, octies cibum postularunt singulis diebus, & ne sic quidem poterant exaturari. Hic morbus est potius pœnalis, quam naturalis. *Leonellus Fauentinus de meden. morb. cap. 34.*

OBSERVATIO.

Prodigiosa fœminæ ingluuies, ex qua dissecta adipis lib. 20. & Epar impendio magnum repertum.

NOstra ætate grandęuam fœminam vidit parens, quæ ne ad momentum quidem, absq; ingestione ciborum & potuum viuere potuit, quin ilicet anxia supra modum exiliret, & tanquã iniecto laqueo strangulanda quamprimum videretur. Hoc illi vitium fere à pueris cum ætate habuit incrementum. Creditum est multis, aut anguem, aut simile quippiam in corpore nasci. Tẽtatis variis, nihil omnes Medici profecere. Sed vna duntaxat ratio fuit referenda in hepatis molem, vel vt verbo dicam, (quod prius natura fuit) monstrosam ἰδιοσυγκρασίαν, nam aucta pinguedine supra modum & calore suffocato, apertus est venter, detractæque adipis libræ propemodũ viginti: inuentum est epar integrius, turgidum sanguine spirituque, sed impensius rubens, ac mole ineffabili, vt sola scilicet magnitudine, membra spiritalia, & conterminas partes, compresserit. Fit enim hoc sæpius, cum ille formator spiritus, in seminis distribuenda materia, rhytmum non obseruat: vnde & maior attractionis vis, & calor innatus non æqua membrorum portione in animantibus adolescens, quandam tyrannidis speciem in repub. facit: ac illud sequi necesse, dum vna pars amplius rapit, altera quæ debilior est vim fortioris minime sustinente, paulatim opprimi paruas & magnas, donec & ipsum caput, dissoluta œconomia totius, minorumque partium præsidio destitutum, contabescat. *Gemma lib. 1. cap. 6. cosmocrit.*

OBSERVATIO.

Vir prodigiosæ vastitatis & ingluuiei.

ANno 1511. Maximilianus Cæsar comitia indixit apud Augustam, vbi illi oblatus est vir quidam prodigiosæ vastitatis & crassitudinis, atque incredibilis ingluuiei, ita vt integrum vitulum crudum, vel ouem incoctam vna vice deuoraret, & tamen nec dum famem expletã diceret. Ferunt hominem Borealibus regionib. ortum fuisse, vbi ob locorum frigora, solent esse homines edaciores: quanquam huius edacitas propemodum incredibilis videri possit. *Surius com. Rerum in orbe gestarum.*

Plura huius generis exempla, *ex Bruyerino lib. 3. c. 5. de re cibaria: & Theatro D. Zuuingeri*, petere licebit.

OBSERVATIO.

Periodica à pubertate quinquagenarii voracitas.

CVm mense Iunio anni præsentis Svvidnizij nuptiis agnati mei interessem, ac innotescerem Clarissimo viro Thobiæ Fischero Medico, de variis sermonem ineuntibus, quidam è conuiuis nobis recitabat, Nosse virum quendam quinquagenarium à pubertatis tempore inaudita auiditate promiscue omnis generis esculentia ingerere, ingesta citissime egerere, famemq; hunc circa Tropas inuadere, nec vltra vigesimum diem appetitum vigere, totidem post dies fastidire, reliquis anni temporibus parce comedere, sanumq; degere. *V. CL. Iessenius à Iessen, de suis ad nos missis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Post validam famem, pleniore victu vtentes, mortui.

CVm vniuersam pene Italiam, anno salutis nonagesimo sexto supra millesimum, quadringentesimum, tam ingens ac valida fames afflictaret, vt passim multi publicis in viis atq; plateis deficerẽt: multi etiam ex malis ac noxiis nutrimentis, in varias inciderent ægritudines: vidimus ex his quamplurimos qui ex diutina fame, escam abundantiorẽ nacti fuerant, dum pleniore vtuntur victu, paucis diebus vitam finisse: adeo noxia atque perniciosa nimia satietas, quam multa præcessit inedia. Mulieres quoque vidimus, quæ pueris quos lactarent infectis, & se & illos ad mortem deducerent. Plurimi tamen ex his qui ad valetudinarium deducebantur, medicorum cura & diligentia ad pristinam reuertebantur sanitatem. *Beniuenius cap. 57. de abditis.*

DE PICA.

OBSERVATIO.

Pica, in Viris, Virginibus & Vetulis animaduersa.

TAnta malaciæ vis est, vt vir quidam nobilis edendæ calcis viuæ desiderio iam diu pressus, illam tandem pugni magnitudine vorauerit, sitq; omnino recreatus nulla ventriculi, nulla viscerum offensione. *Fernel. lib. 6. c. 3. Patholog.*

Memini me visitasse nobilem puellam, quæ fila ex vestibus, quibus erant consutæ, extrahebat ac comedebat.

Noui aliam, quæ calcem à parietibus deradebat, ac comedebat. *Trincauella lib. 7. c. 5. de rat. curandi partium corp. affectus.*

Filia eius, qui cum loquitur, pessime animi sui cõceptus exprimit, annos nata duodecim, facie pallida, positione gracilis, cittam morbum patiebatur. Nam indiscrete, lapillos, terram, calculos, cretam, gossipium, lanam, & varia similia comedebat: & ita eisdem delectabatur vt inter suendum eius puluinaris, super quo mulieres, suere solent, gossipium suaui appetentia comederet, tametsi à matre & assistenti-

bus increpabatur. Nec enim prædictum tantum comedebat, sed absurdissimos alios cibos. Ob vitiatos autem humores ad ventriculi osculum defluentes, non solum in prægnantibus, sed puellis & viris vitium hoc fieri solet: vt refert Galenus libr. 4. de sympt. causis. *Amatus Lusit. cent. 3. curat. 86.* vnde Curationem petes.

Puella annos nata 15. filia illius Theodori Cornelij mercatoris frumentarii Delphensis ditissimi, habitantis in foro frumentario. Hæc quidem facie admodum pallida, statura exigua, cittam seu malaciam patiebatur: frumentum enim & triticum crudum & cretam in maxima copia comedebat.

Vidimus infantes & pueros aliquos adultiores, carbones, cineres, & arenam, & cretam deuorasse, & calcem à lapidib. excussam. Contingit & puellis cachexia laborantibus, ob mensium retetionem & seminis; à vitiatis & corruptis humoribus in ventriculo collectis. *Forest. lib. 18. Schol. ad obseru. 7.*

Mirum sane quod Picæ vitio laborantes, nonnulla auidissime appetant, quæ alij sano gustu & ventriculo existentes, aspernari solent: imo ita abhorrere, vt ne tantillum, quamuis magno prætio pollicito, degustarent.

Vidimus nos puellam ita lacertarum desiderio detentam, vt quoties illi liceret, arrepta fronde oblonga, per hortum currendo, venaretur, innoxieq; deuoraret. *Marcellus Donat. hist. mirab. lib. 4. cap. 1.*

Auctor Magnus Albertus est, in Colonia Agrippina, puellam se vidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet, araneas venatura, quas voraret: eoq; cibi genere oblectata, insigniter aleretur. *Cœlius Antiq. lect. lib. 11. c. 13.* de qua plura nos *lib. 7. nostri operis.*

Vidi quandam quinquagenariam, quæ tantum comedit Tartari, quod eius quantitas esset incredibilis. *Nicol. serm. 5. tract. 4. c. 36.*

Est in Cœnobio Schœnfeldensi, quod in Bauaria non procul à Reinio oppido situ est, ædituus quidã, qui iam pluribus annis arenam auidissi. & appetit, & denorat, ac inde se magnam valetudinis cõmoditatem percipere asserit. Simili genere appetitus vidi Monachum quendam in Diocœsi Fuldana, cretam quam secũ perpetuo gerebat magna voluptate comederet. *V. CL. Oethaus lib. obs. prop.*

Ac viuit etiam nunc Oberndorfij qui est pagus comitatus Hirsbergensis, & ditionis Eichstadianæ rusticus quidam annorum quadraginta, homo robustus, firmæ valetudinis, fortunæ satis commodæ, qui frusta collisa[illegible]um ollarum, quocunque pergit, secum ferre solet, & dentibus non minori appetitu comminuere, ac si panem biscoctum aut libum duriusculum manderet. Idque adeo in deliciis habet, vt vxori ipsius necesse ollas & eiusmodi fictilia summa cura reclusa præseruare, ne culina ollis destituatur. *Idem.*

Noui puellam nobilẽ quæ stramen vbicunq; habere potuit, auide comedit. Cumq; ob eã rem à matre grauiter obiurgaretur, de nocte nemine aduertẽte, stramen è lecto, in quo cubuit, clam deuorauit. Semper fuit fere pallida, morbisq; obnoxia. Nunc postquã viro nupsit, ab hisce deliciis abstinet. *V. CL. Io. Fr. Hildesii obseruatio.*

Nota mihi est mulier, quæ fila seu duplariũ masticare & deuorare solebat, sed suo malo iam prudẽtior facta vitioso appetitui nunc reluctatur. *De eiusdẽ obs.*

Alia quædam puella nobilis, parentib. insciis quotidie multum cinnamomi ingessit, vnde semper obstructa fuit aluo. Subtracto hoc anomate iam melius habet. *Idem.*

Tres sorores virgines nobiles, forma & opib. præstantes, mihi notæ semina fagopyri decorticata (vulgus vocat Heydengrütz) semper secũ circũtulerunt, & comederunt. Natis inde obstructionib. & aliis grauissimis morbis, duæ à Medicis præstantissimis sanari non potuerunt. Tertia nõ sine magno labore Deo adiuuante à me sanitati est restituta. *Eiusdem exemplũ.*

Mulier haud longe ab vrbe nostra habitans ætatis prouectæ, adeo vt amplius nõ pareret, quotidie solita fuit comedere bonam partem arenæ, tantoq; appetitu & delectatione vescebatur, vt ea carere nunquam posset, vt etiam noctu vicinam lecto reponeret, vt præsto esset, arena erat non limosa, sed granulosa, pro vice tantum capiebat quantum pugno cõprehendere poterat. Anno 1588. *De obseruat. Gaspari Wolphij.*

OBSERVATIO.

Citta vel Malacia laborantes, nonnulli grauiter periclitati sunt.

Filius Hiosseppi Chirurgici, annos natus octo, capillos & parietum cretam assuetus cum esset comedere, semel in calcem viuam incidit, ex qua cum abunde comederet, in grauia lapsus est symtomata: ex quibus tandem obiit. Historiam hanc integram inter venena require. *Amat. Lusit. cent. 3. curat. 91.*

Puella quædam apud nos, 4. annorum, proprios crines quoscunque vel corripere, vel digitis inuoluens, euellere potuit, auidissime deuorauit: & quamuis parentes, & alii diligenter hoc præcauere studuerint, tamen nunquam omnino à suo instituto penitus abduci potuit. Quapropter tandem in vehementem tussim, ac ἀτροφίαν totius corporis incidit, à qua difficulter potuit curari. De obseruationib. *CL. V. Ioach. Camerarij.*

DE INAPPETENTIA.

OBSERVATIO.

Ex desuetudine venerea & mœrore quidam cibi inappetentiam & vitiatam concoctionem incurrit.

QVidam vxoris mortem lugens, & à cõcubitu, quo antea creberrime fuerat vsus, abstinens, cibi cupiditatẽ amisit, atq; ne exiguum quidem cibum concoquere potuit: vbi vero seipsum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad vomitum excitabatur, mœstus etiam apparebat, non solum has ob causas, sed etiam (vt Melancholici solent) citra manifestam occasionem. Verum his quam celerrime liberatus est, ad pristinam consuetudinem reuersus. *Galen. lib. 6. c. 5. de locis affectis.*

OBSERVATIO.

A morbo vuluæ, cibum omnem fastidiens, inedia liberata mulier.

VExari vuluæ morbis vt mulieribus commune, ita sane inauditum, sic vexari, vt patiẽs nullum cibi genus deuorare queat. In Cœnobio mõtis Cœlij monialẽ vidimus, quæ ex huiusmodi vuluæ morbo grauiter affligeretur, ita prorsus quamcunque

illã

illi administrassent escam fastidiebat, vt quodam veluti impetu æstuantis stomachi, eam statim, vt acceperat vomitione propelleret: quod nos ab irresolubili & crassiore vento, qui à vulua ipsa versus stomachum ferreretur, fieri putantes, multa pro re ac tempore adhibuimus auxilia: quæ cum nihil omnino proficerent, & ad decimum ipsa iam diem sola panis buccella (quod mirum est) vitam traduxisset, vi tandē inediæ deuicto, ac penitus profligato morbo, ad pristinam reuersa est mulier sanitatem. *Beniuenius cap. 108. de abditis.*

Observatio.

Nausea ex semicrudo capite Vitulino, mensæ illato, correptus quidam: carnium inde fastidium atque hæmorrhoides incurrit.

CÆmentarium nouimus, qui inter contribules suos symposio adhibitus, cum caput vitulinum semicrudum, cruentans adhuc mensæ inferreretur, tanta nausea & horrore correptus est, vt aliquot annor. spatio ab omni carnium esu abhorreret prorsus. Et præterea per interualla hæmorrhoidibus, quibus ante nunquam obnoxius fuerat, vexari cœpit: huic Michaeli Vogler nomen est, qui vel hodie quoque viuit. *Schenckius.*

Observatio.

Deplorato fastidio & nausea in morbis laborantes, interdum ad cibos cogendi.

ADhortandi sunt (ciborum fastidio laborantes) ad cibum, & interdum corripiendi à viris præstantioribus & quos reuereantur: interdum incutiendus est timor, ne si pusillanimitate desinant mandere, fortasse moriantur: narrabisque illud *Galeni 1. Epid. parte 3. com. 58.* quo loco refert plurimos fame interemptos, solosque illos euasisse, qui sibi vim faciebant & mandebant. Demum cogendi sunt violentia, vellicanda barba, capilli, fricanda ligandaque extrema, constringendi digiti, adeo vt frangi videantur: quo præ timore ad cibos capescendos incitentur. Quod certe non raro mihi profuit, vt ex hisce duabus historiis, quas ex multis narrabo, cognosces. Quidam Rezio nomine, solo fastidio mori mihi videbatur, quod morbus esset exiguus, tametsi longus: is nullis precibus, nullisq; vxoris & filiorum lachrymis, ad ciborum assumtionem commoueri poterat, quem cum ego (vt ex more habebam) inuiserem, inueni profecto languidissimum, percontatusque vnde tantus languor & virium prostratio, respondetur non sine luctu, non posse vlla via ægrū cibos deglutire. Ego vero, vt qui magnopere ægre ferrem præ ignauia hominem mortem obire, ius gallinæ offerens illi maxime detrectanti, deprehendi digitum annularem, adeoque fortiter constringebam, vt ni cederet, fracturum interminarer: vixque fracto digito exorbuit, sed deinceps præ timore me nunquam ieiunus spectauit.

Quædam alia fœmina sexagenaria desponderat iam animum præ languore & fastidio, quibus vehementer premebatur, extremumque sacramentum festinanter petierat, & cucullam monachalem sancti Francisci festinanter induerat, in qua religiose moreretur: ad quam cum ego ingrederer, atque sedentem in lecto & ita vestitam offenderem, hinc & inde multis incensis lucernis, & plurimis circumcirca positis sanctorum imaginibus, dolui vehementer quod tam misere periret, nolens sibi vim inferre, & oblatos cibos sumere: iratus inde aio, minime putet hac religione apertam sibi esse cœlorum ianuam, quin potius habere irascentem Deum, propterea quod pauperi graui fame pereunti nollet subuenire, pauperrimumque suum esse corpus, cui non minus quam egenis quibusque opitulari deberet. Quāobrem monebam, me rem magistratibus delaturum ipsiusque desperationem ostensurum, & ne vlla ratione in sacram ædem admitteretur, impetraturum. His dictis, abii, iram simulans, & certe non mentior, duris illis minis vsque adeo commota fuit, vt oblatos cibos libenter assumeret: quo factum est, vt tertio die, ad domus ianuam sedens, cum vicinis gauderet, præter plurimorum opinionem. *Ferdinandus Mena c. 51. de medend. febr.*

DE ASITIS.

Observatio.

Quosdam ἀσίτυς, hoc est, à cibo abstinentes, per multos non solum dies, sed & annos vixisse.

VIta hominis septem dierum est. Primum etenim postquam genitura in vteros peruenit, in septem diebus habet quæcunque corpus habere debet. Quod vero vita hominis septem dierum sit, etiam ex hoc manifestum redditur. Si quis in septem diebus nihil edere aut bibere velit, plerique quidem in ipsis moriūtur. Sunt autem qui ipsos transmittunt, & tamen moriuntur. Sunt quidam qui persuasi sunt, vt ne desperarent, seipsos fame conficientes, sed comederet ac biberent: verum venter non amplius suscipit. Ieiunum enim intestinum in his diebus concreuit, moriunturq; etiam illi. *Hippocrates libro de carnibus.*

Homini non ante septimum letalis inedia: durasse & vltra vndecimum plerosq;, certum est. Mori esuriendi semper inexplebili auiditate, animalium vni homini. *Plin. nat. hist. lib. 11. c. 54.*

Timonis Amita, quotannis in spelea, vrsarū more, bimestre tempus absq; vllo alimento delituit semianimis, vt sola inspiratione viueret, ac ægre dignosceretur. *Athenæus lib. 2. Deipnosophist.*

Quidam Romę vixit annos quadraginta, sola aeris inspiratione, vt scribit *Hermolaus Barbarus.*

Fuit fœmina quæ sine cibo dies quandoq; viginti transiniterit, sæpe vero & triginta.

Virum quoque melancholicum se vidisse ait, qui absque cibo perseuerauit septem hebdomadas, alternis tantum diebus aquam exsorbentem. *Albertus lib. 7. de animalibus.*

Normana quædam per decem & octo dies nil comedit, vt refert *Conciliator.*

Quidam mihi innotuit, qui per biennium vixit ἄσιτ☉, anno sexto, Pōtificatus Nicolai Papæ quinti. *Pogius Florentinus, inter elegantes suas facetias,* scripsit hoc serium.

Idem testatur se legisse de puella, quæ vixit ἄσιτ☉ per duodecim annos, temporibus Lotarii Imperatoris, anno D. 1322.

Quidam non appetunt, quia membra non resoluuntur: Sicuti in quadam, ætate nostra, virgine sacerdotali, quæ inediam pluribus mensibus sustine-

bat. In miraculum Romæ Patribus venerat, vnde experimentum, pluribus custodientibus dedit, Columba nomine.

Quidam etiam Venetiis 46. diebus continuis ieiunus fuit, habitudine membrorum frigida, crasso phlegmate intus concocto, meatibus corporis adstrictis. *Alex. Bened. Pract. lib. 12. cap. 11.*

Audio nunc Auenioni esse hominem sexagenarium, qui raro & per maxima interualla, quinque, sex, decem & plurium dierum, comedat. *Syluius consil. aduersus famem.*

Visa est in Hispania puella quæ comederet nihil, ac haustu solum aquæ vitam confoueret, & annum iam ageret secundum ac vigesimum. *Idem loco iam citato.*

Visa quoque in Gallia Narbonensi puella, & altera in Germania, quarum vtraque tres annos, nullo, præter aerem, cibo potuque, vitam salubriter traduxit. *Idem loco iam citato.*

Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua erant terræ motus in Aquensi palatio. Et in territorio Tullensi iuxta villam Commeriacam, puella quædam annorum circiter duodecim, post sacram communionem, quam in Pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni victus desiderio, plenum biennium vsque in tertium annum dimidium compleuit, nulla penitus corporis alimẽta percipiens. Cœpit autem ieiunare Anno Dominicæ incarnationis M.CCC.XXII. à Pascha; & in M.CCC.XXV. circa initium Nouembris peracto ieiunio cibum sumere, ac cæterorum hominum more manducando viuere cœpit. *Abbas Vrspergensis in Chron.*

Germana mulier, triginta annos omnimoda inedia vitam traduxit. *Ioan. Boccatius.*

Spiræ in Germania quandam extitisse accepimus, doctorumque & bonorum virorum literis proditũ est, annis tribus, nullo præter aerem cibo potuque vitam salubriter traduxisse.

Aliam quoq; se vidisse testatur *Guliel. Rondelet.* eodem victus genere ad decimum ætatis annum peruenisse, tandem grãdem factam nupsisse, & felicem prolem fecisse. *Ioubertus Deca. 1. paradox. 2.*

In Palatinatu, pago qui Schmitvveiler appellatur, puella quædam, Vietoris filia, nomine Catharina, septem annos sine cibo & potu omni exegit: Cuius examen & vniuersa historia, Magistratus decreto, An. 1556. germanico scripto ad plenum Heydelbergæ publicato, extat. *Schenckius.*

Historia admiranda de prodigiosa Apolloniæ Schreieræ, virginis in agro Bernensi inedia, à *Paulo Lentulo conscripta: additis consimilibus narrationibus exc. Bernæ, ∞ IↃCIV. apud le preux, charta 4.*

OBSERVATIO.

Libra olei violacei hausta, quidam per decendium famem sustinuit.

QVidam retulerunt, quod vnus homo biberit libram vnam olei violacei, in quo cera dissoluta fuit, donec in Emplastri similitudinem conuersa fuerit, decem diebus postea comedere non desiderauit. *Auicenna lib. 1. fen. 3. doctrin. 5. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Sanus quidam, septem dierum inediam, vrina propria hausta, subterraneo puteo conclusus, constanter sustinuit.

VIuus humum subijt, qui foderat ante sepulchrum
Ipse sibi, ingenti mole superposita.
Viuus & ad manes descendit: vt Amphiaraus
Hicq; horas centum, & septuaginta fuit.
Horas, quas potuit tantum numerare, dies non:
Nullum namq; vident infera regna diem
Hebdomadem durauit, agens tellure sub alta,
Lucis, somni expers, aeris, atq; cibi:
Ergo quid interea fecit? bibit. & bibit vndam,
Quare refluebat eo, fluxerat vnde prius.
At postquam superis iam lux octaua refulsit:
Ac egesta cauo chasmate terra fuit:
Crediderant quem pridem homines periisse: repente
Alter vt Alcides, ad superos rediit.
Viribus integris, sensu, & sermone valenti,
Sanus ad extremos vixit & inde dies.
Quid mirum, infernis potuit si excedere regnis?
Vt iubet infera lex. ederat ore nihil.
Quam nisi dicta esset violasse Proserpina legem;
Ad superos salua lege reuersa foret.
Porro ne quis & hoc fictum putet esse: ego vidi
Scriptor. Quid visu certius esse potest:
Planius & gestam quiuis intelligat vt rem:
Citra figmentum sic habet Historia.

Anno Domini M.CCCCC.LII. ad Nonas Februarii, Francisc. Pelusius Lugdunensis φρεατορύκτης senex sexagenarius, dum in colle D. Sebastiani, in villa Ludouici Dheiræi puteum foderet altum pedes 40. egesta terra desuper irruenti ad profunditatem triginta quinque pedum, oppressus est fossor viuus, qui incumbenti periculo: quod forte præsens habuit tabulatũ opposuit: sub quo reclinatus & à cadenti mole protectus, aeris, & spiritus aliquantum retinuit: quo septem dies noctesque vixit, sine cibo & somno, sola vrina epota stomachum roborans, & omnis doloris expers, atque adeò mœstitiæ: Quin etiam spei plenus (quam in solũ Deum collocarat) identidem auxilium sibi saluo inclamans, sed à nemine auditus. cum tamen ipse superiorum motus, strepitus & verba audiret: horasque sonantes numeraret. Post septimum deinde diem, cum ipsi iam conclamato pararetur pheretrum: effosusque esset magna ex parte puteus, repente audita est vox eius de profundis clamantis: quamprimum secutus est pauor, ac si spiritus exauditus esset subterraneꝰ mox clamore perseuerante, iniecta spes, & accelerata effossio, donec viuus & valens hausto prius vini calice, per funem euectus est, viribus adeo integris, vt ad se tollendum, neque se ligari passus sit: neque aliena ope vti voluerit. Sensu vero adeo sano, vt etiam iocabundus, crumenaque promta & pecunia numerata, diceret se cum benignis hospitibus diuersatum: apud quos ne teruncium quidem septem dies impendisset. Et mox ad opus est reuersus superstes adhuc cum hæc scriberem. *Bartholomaus Anulus in Picta Poesi circa finem.*

OBSERVATIO.

Puella historia mirabilis, quæ vndecim annis lecto decumbens, nullo alio victu: quam casei Stolckii esu, vitam sustinebat.

ILLVD quod nunc referam, admiratu dignum esse existimo: Puella erat annos 27. nata cũ dimidio, quam anno 1566. xj. die Maij vna cum chirurgo inuisimus, ad partem orientalem ipsius vrbis Delphensis de-

sis decumbentem. Hæc autem ab anno 16. ætatis suæ perpetuo lecto decubuerat, atque iam vndecim annis nil aliud sumpserat, quam casei momentum, vulgari lingua Stolckij dicti, muliere adsistente nobis narrante; nihil enim liquidi aut potus deglutierat, licet mediocriter mingeret; verum singulis octo diebus tantum semel aluum deponebat, insuper cæca nata erat, quamuis mediocri valetudine frueretur ad annum decimum sextum ætatis suæ. Ab eo autem tempore, terrore correpta, in hanc malam corporis dispositionem lapsa fuit, ita vt vndecim deinde annis subsequentibus, nunquam lectum egressa, etiam nunc lecto decumbat, ac semper in deterius malum progressum fuerit; adeo vt anno ætatis suæ vigesimo, venter in tumorem haud exiguum attolleretur; atque omnes eam eo tempore (vt assistens muliercula narrabat) pro hydropica haberent, sed paulo post detumuit vẽter, præter rationem, & subortus est rugitus in ventre vehementior, ac murmur quoddam, tanquam ranæ viuæ crocitantes in ventre latitassent, cum motu quodam ingenti, ac vehementi sublatione, mox depressione, tum ventris, tum thoracis, instar fluctuum maris sese commouentium: qui motus adeo validus erat, vt etiam nos manum admouentes, eundem cohibere minime potuerimus; ita vt is motus manum nostram attolleret. Rogaui puellam nunquid dolorem sentiret? imo maximum, respondit. Insuper aiebat (quod valde admiratu dignum erat, etiam muliercula adstante idem annuente) quod motus ille ad plenilunium augeretur; & simul cum affluxu maris in maiorem eleuationem totus vẽter tum pectus mirum in modum attollerentur, & maris fluxu recedente, simul motus ille decresceret. Hic autem motus septem annis durauerat, mirum quod puella tota vitiosa superuixerit. Rogabam quoq; numquid menses tempore consueto fluxissent. Sed pudica, ac mente constans rubore quodã suffusa, non respondebat; muliercula tamen assistente annuente, singulis decẽ septimanis certa quasi periodo profluere: sed admodum corruptas purgationes esse referebat. Cum autem animaduerterem portentosum morbum esse, minimeque naturalem, licet astantes causam referrent in terrorem, à quo male habere prius cœperat; ideo habita huius puellæ genitura (quæ nata dicebatur anno 1538. & 25. Octobris die, circa quartam fere horam, post meridiem) iuxta astrologorum decreta perscrutari volui, numquid ab astris aliqua causa probabili coniectura haberi posset. Erant autem tunc in medio cœli stellæ nebulosæ, quæ sunt cum oculo sagittarii, & in occasu nebulosa, quæ est in aculeo Scorpionis; Luna in Octaua, & Sol in septima, in loco opposito vitæ. Hæc cæcitatem decernebant, iuxta Ptolomæũ. Sol quoq; cum cauda Draconis, & Saturnus in sexta, & Luna in octaua, & Mars dominus ascendentis, decumbens cũ Venere, portentosam & valde vitiosam genitutã declarabat, solus Iupiter in tertia domo in quadrato Saturni vix vitam sustentabat, Ita vt hæc misera videatur, & breuis vitæ, ac valde vitiosa; licet adhoc vsq; tempus vixerit, tamen morbosa. Sed hæc extra metam medicinæ, cum ad Astrologiam pertineant. coniecturalibus enim signis ac causis non ita insistendum, vt iis quæ ad medicinam faciunt. Hoc tamen pro miraculo, & magis pro ostento habetur, quod tam diu sine potu vixerit, solo modico caseo vtens. Ideo à curatione destitimus, cum & illa omnia remedia, tum medicos ipsos respueret. *Forestus Schol. ad obseruat. 8. lib. 18.*

Observatio.

Ventriculi debilitate ob morbos laborans mulier, nullo alio victa quam ceruisia cum sacharo, itemq; fœniculo cum aceto, se sustentauit, tandem marasmo consumta.

Apud nos honestissima Matrona vidua laborans hypochondriaca melancholia, & calculo renũ, ob ventriculũ nimis debilẽ & non solũ omnia medicamenta, sed ẽt alimenta plane respuentẽ per multos annos obitũ nulla plane alia re se sustentauit, nec cibo alio vsa est, quã potu cereuisiæ calefactæ, parum cũ saccharo conditæ, & insuper maximã die noctuq; fœniculi vel crudi vel conditi cũ aceto comedit: atq; ita quãuis valetudinaria diu vixit, & tandẽ ad Marasmũ perducta: Anno ætatis sexagesimo sexto. *De CL. V. Ioach. Camerarij historijs.*

DE SITI.

Observatio.

Siti enectorum historiæ.

Svnt, qui inexhausta siti cruciãtur: de quorum numero mori vidimus & eũ qui viperam deuorauerat: (erat autẽ fortasse Dipsas) & messores, qui forte fortuna vinũ biberant, in quo quædã fera fuerat extincta: & eum, qui ex veteri vino fuerat inebriatus: item eum qui sitim tolerare decreuerat: deniq; eos qui in naui, deficiente aqua, marinã aquam bibere ausi sunt, quod siti immoderatiore, quã reliqui, cruciarentur. Etenim soluta aluo, ac torminib. vehementer cruciati, celerius quã reliqui interierunt. Noui ẽt quendam ardente febre laborantẽ, qui increscente ẽt dum morbo, aquã frigidã liberalius bibens, satiari nõ potuit, donec moreretur. Itaq; circa vẽtriculi appetentiã, huiuscemodi euenire possunt errata. *Galen. lib. 4. cap. 7. de symtom. causis.*

Observatio.

Aqua potu extincti.

Antonius Parmensis, iuuenis admodum robustus, cũ sub feruentissimo sole, & magni æstus tempestate, plurib. dieb. in itinere esset, ardentissima tandẽ febre correptus est; quare, cũ vehemens eum sitis vrgeret, frigidissima aqua epota, intra paucas horas mortuus est. *Beniuenius c. 16. de Abditis.*

Elegans, & optimæ staturæ Iuuenis Romanus, quum pila luderet, & sudore respersus, ac totus madidus & fatigatus ad puteum, pro siti arcenda venisset, exhausta frigida recens per caldarium extracta, ilico in terram cecidit, & obiit.

Alterum nouimus ex iis, qui in campo negotiantur, qui quum non minus corporis totius adapertis poris, madidus domum reuerteretur, cyathum frigidioris aquæ ebibit, & mortuus fuit.

Sed alterum vidimus, qui quum domum peruenit, vigente magno æstu, cellam vinariam ingressus fuit, & calicem meratioris vini frigidi exhausit, & exanimatus cecidit, & vitam cum morte commutauit. *Amat. Lusit. curat. med. cent. 2. curat. 62.*

Valerius Cordus iuuenis doctissimus, magnæ spei adolescens (vt eius scripta adhuc hodie demostrant) conso-

consodalis & familiaris amicus noster, anno 1544. cum equo Romam iret, cum Cornelio Sittardo, amico etiā nostro charissimo, quos & ego paulo post, Bononia discedens, sequens, Romā veni pedestri itinere. Illi vero circa dies caniculares, tempore admodum feruido, in montib. Florentinis cum plurimas herbas collegissent: Valerius deinde siti valida cum premeretur, gelidamq; subinde bibisset aquam, qua cruditate oborta, & obstructione, tandem Romam veniens, febre ardentissima correptus est, qua illustrium Medicorum ope, cum restitui non posset, ea nocte, cum illi assistens eram, vitam cum morte finiuit. *Petr. Forestus lib. 1. Scholio ad obseru. 13.*

Messorem, à meridiana tritura, sitibundum, primo ad fontem haustu vidimus extinctum. *Scalig. de subt. ad Card. exercit. 33.*

Villanum quendam nobis familiarem nouimus, qui messis tempore Anno 1597. exhaustus viribus & totus sitibundus præ nimio solis ardore domum rediens, cum in magna quantitate ad sitim explendam gelidam bibisset, exanimatus mox iuxta puteū cecidit, ac intra tres horas animam expirauit. *Georg. Graseccius in theatro anathomico.*

Author est *Quintus Curtius lib. 7.* Alexandri Magni exercitum Suscitanorū loca deserta & inaquosa, ex solis ardore æstuantem, cum tandem ad flumen Oxum peruenisset. plures ex frigidæ intemperato haustu intercluso spiritu extinctos, quam vllo prælio amisisset.

Alexander Gulielmus Tyrius lib. 3. cap 16. scribit Christianum agmen Pisidiam ingressum regionem, arentem, & inaquosam, tandem inuento fluuio, quod quidam, qui largius aquam frigidam ingurgitauerunt, sitis discrimen euadentes, mortem in aquarum opulentia reperiere.

Appianus Alexandrinus de bellis ciuil. libr. 5. tradidit, Cornificianos milites à Pompeianis pugna fatigatos, & æstuantes, Fontanam aquam auide bibentes, ex iis plurimos emortuos. *Marcellus Donatus libr. 4. cap. 6. hist. med. mirab.* qui causas huiusmodi euentuum reddit.

Observatio.

Aestuans & sitibundus, immodico potu ingurgitato, corporeque in gelidam aquam immerso, incidit insignem vrinæ fluxum: vnde virium resolutio, & apoplexia lethalis insecuta. Cadauere flatib. distentissimo, & tantopere intumescente, vt loculo vix includi potuerit.

VIR nobilis & literatus F. A. M. homo valde obesus & sanguine plenus, dieb. canicularib. ex itinere multo sudore perfusus, domū rediens, corp⁹ nimio motu & solis ardore calefacto, nō modo vini & cereuisiæ potū omnē aqua fontis refrigeratū copiose bibit, sed ēt brachia nuda & caput aquę gelidæ immersit, & paulo post in copiosum vrinæ fluxū incidit ita vt singulis fere horis bis terve vrinā aliquādo naturalē, aliquando crudā redderet. Vnde vires corporis paucis dieb. ita fuerunt ꝓstratæ, nō aliter ac si medicamentū toties per aluū purgans hausisset. Siti vrgente multū quidē bibit, sed tamen vrina assumto potu longe fuit copiosior. Ad hūc igitur vocatus accessi, & cū de nulla alia re quā de magna viriū imbecillitate ex nimio vrinæ fluxu proueniente cōquereretur, & ego alia medicamenta in promtu nō haberē exhibui ei Conf. Ros. acetosæ, addita Terra sig. siles. & sequenti nocte melius habuit. Sed deinde de leui quadā vertigine (qua antea sæpius laborauit) cōquerebatur. Cumq; venæ sectio ei aliquoties in hoc malo profuisset eū vt venā aperiret, hortatus sum, sed propter viriū imbecillitatē noluit consentire. Institi, & quid periculi in corpore plethorico imminere ꝓdixi, ac vt vnū atq; alterū ex amicis aut vicinis ad se vocaret rogaui. Tandē morē gessit sed antequam sequenti die chirurgus & vicini accederent media nocte forti apopl. subito est extinctus. Mortui cadauere flatib. ventrem extendentib. postea in tantam molē excreuit, vt loculo satis capaci vix potuerit capi. *De obseru. Ioan. Franci Hildesii.*

Observatio.

Prodigiosi potatores.

DE quorundam prodigioso vini potu, (Gal. autor est) ex earū partiū (renum) continuo feruore, integras vini amphoras, breui horarū spatio, plures haurire, ad ostentationem visi sunt, & pro potus portione, supra modū vrinantes, velocissimo renum officio, qui subito & continuante motu, de humorib. discrimen agunt. Apud nostros Tricongius Mediolanensis (vt Plin. scribit) tribus congiis, vnde cognomen illi fuit, epotis, vno impetu, spectante, miraculi gratia, Tiberio principe. Ferunt, & L. Pisonem vrbis Romæ curatorē, biduo duabusq; noctib. per potationē continuasse apud ipsum iam principem: namq; eodē autore, & hæc necessitas vitiū comitatur, vt bibendi consuetudo augeat auiditatē. Scitūque est Scytharū legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. *Alex. Bened. lib. 22. c. 4. cur. morb.*

De huiusmodi Potatoribus plura vide in *Bruyerino lib. 3. c. 6. & in Theatro D. Zuuingeri*, quæ huc transcribere non libet.

Observatio.

Nihil bibentes.

LAsyrtas Lasionius, æstatis tempore, per triginta dierum spatium, a nulla re salsa abstinens, non bibebat, & mingebat tamen, quod si liberet, & præsertim in ferculorum varietate etiam bibebat. *Athen. lib. 2.*

Aristoteles in libro de Ebrietate: Andron inquit Argiuus, per omne vitæ suæ tempus, siti potuque caruit: quanquam multis cibis & salsis & siccis vesceretur. Idemque ad Ammonem profectus, per aquæ expertem viam, sicca farina vescens, nullum adhibuit humorem. *Apollonius de histor. mirabilibus.* Idem de Magone Carthaginense refert *Athenæus libr. 2. cap. 2.* vbi Andronem vocat Archonidem, ex eodem Aristotele.

Iulius Viator, eques Rom in pupillaribus annis, aquæ subter cutem fusæ morbo, prohibitus humore à Medicis, naturam fecit consuetudine, atq; in senecta potu omni abstinuit. *Plin. lib. 7 cap. 18.*

Neapoli, quendam ex Tomacellorū gente, nunquam bibisse, scribit *Cælius lib. 13. c. 24. A. L.*

DE RVCTV.

Observatio.

Assiduus ructus curatus.

HISPANO cuidam militi adeo molestus ac difficilis erat assiduus ruct⁹, vt in extremis versari videretur, cū ad eum vocarer. Vsus fuerat admodū multis remediis: sed frustra omnib. nec quicquā per hæc profecerat, nisi quod vires eius insigni-

insigniter forent deiectæ. Huic initio exhibuimus pilulam vnam Iliacam, quæ à *Rasi libr. 9. ad Almansorem* describuntur, decem granorum pondere, per quam vitiosis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, melius habere videbatur: postea paucis diebus interpositis, data grana quindecim, tertio vero scriptulus vnus: quo assumpto, & expurgatione prauorum humorum succedente, qui antea lecto affixus veluti mocitur᾽ iacuerat, surrexit, & quocunque libuit ambulauit, & cibum potumque cum appetentia assumpsit. *Dodonæus capit. 36. Medicinal. Obseruat.*

DE SINGVLTV.

CAVSÆ.

OBSERVATIO.

De Singultus causis discrepantes Medicorum sententiæ.

SINGVLTVS est motus conuulsiuus ventriculi, vitium quod tunicis suis inest expellere tentantis. Hic motus quidem est facultatis expultricis, sensu tamen percipitur, & cum motu voluntario communicat, ideoque à Galeno inter symptomata facultatis, siue actionis animalis motricis numeratur. Ac quanquam sit naturæ solius opus, hoc est, facultatis corpus regentis, vt hortor, sternutamentum, tussis, oscitatio, vomitus, & ructus: attamen quia causa aliqua præter naturam est, quæ naturam ad singultum excitat atque compellit, ob id symptomatis præter naturam annumeratur, vt & ea de quibus supra dictum est, quæ causam pariter aliquam habent morbiferam, per quam natura ad eiusmodi motus cogitur. Cum autem alij sint in ventriculo deprauati motus, vt ructus, nausea, vomitus, ab his hoc vno maxime differt singultus, quod illa nihil conuulsioni simile habeant, hic vero conuulsioni persimilis sit. Vt enim pars quæ conuellitur ad principium suum contrahitur, idque duabus omnino de causis, inanitione, vel repletione patitur; ita ventriculus singultiendo contrahitur, & ab iisdem, vt scripsit Hipp. causis, à quibus & conuulsio, excitatur. Verumtamen singultum conuulsionem dicere non licet, quoniam hæc solis accidit musculis, (ventriculus autem nec ipse musculus est, nec os eius,) sed veluti conuulsionem, aut verius motum conuulsiuum. Est autem, vt scribit Galenus, facultatis tum retentricis, tum expultricis commune symptoma: illius quidem quod ventriculus, dum singultit, praue & non naturaliter cibos complectitur: huius vero propterea, quod ad ipsam primum proprieq; pertinet motus ille prauus, dum cupit quod molestum est expellere. Ex quibus Galeni verbis intelligimus, singultum motum esse non simplicem, sed ex duobus contrarijs compositum, dilatatione scilicet, & constrictione. Sicut enim fieri assolet in omnibus functionibus corporis quæ magno conatu viribusque egent, ita in singultu vétriculus, quo valentius possit vitium à se excutere, primum se dilatat, (quod dum agit, cibos deserit, nec naturaliter complectitur) deinde velut collectis viribus seipsum adstringit, magnaque totius sui corporis compressione singultum edit. Ex quibus apparet, non eundum esse vomentibus & singultientibus motum, propterea quod nec idem sit affectus. Quippe in vomitionibus ea quæ in ventriculi capacitate sunt reiiciuntur, non magno adeo conatu: in singultu vero, quæ in ipso ventriculi sunt corpore, simili tum affectu, tum motu, qualem ii perpetiuntur, qui ex intemperie tussiunt, omnibus nimirum ventriculi partibus id quod se contristat expellentibus. Est enim singultus virtutis expultricis validus motus, sicut & sternutamentum, & tussis, vomituque multo validior, quod nisi magna vi eius causa, quæ penitus eius tunicis orique insedit, excuti non possit, quemadmodum *Galen. in Comm. Aph. 9. lib. 5.* demonstrauit, etiamsi contra visum sit Auicennæ. Cæterum, quum singultus affectio ventriculi esse dicitur, non est ita intelligendum, quasi ad totum ventriculum semper pertineat, cum sæpe os eius dútaxat afficiatur, aut solus etiam Oesophagus, qui proxime stomachum attingit. Siquidem, horum trium corporum affectione singultum excitari, proditum à Galeno fuisse video, ventriculi, stomachi & Oesophagi, conante semper natura quod penitus iis in partibus impactum est, altiusque in earum tunicis insedit, exprimere atque abigere. Hæc quidem fuit Galeni de singultu sententia, in quam omnes postea Medici descenderunt. An vero eadem Hipp. fuerit, equidem dubito. Ille namq; singultum non motum conuulsiuum, non veluti conuulsionem, sed conuulsionem esse existimauit, sicut *Gal. Comm. in Aph. 4 libr. 5.* annotauit. Neque vero causa v'l'i est, quæ nos ab ea opinione reuocare debeat. Cum enim ventriculus atque os eius maxime magnorum neruorum sit particeps, non quo ille quidem moueatur, sed exquisitissime sentiat, si in eos causa aliqua præter naturam inciderit, quæ in aliis partibus neruos ita offendit, vt ad suum principium sese recipere cogantur, eadem in stomacho talem affectionem excitare potest, quæ & in aliis partibus excitatur. Est enim conuulsio omnium partium in quas nerui descēdunt propria, quæ vt in quibusdam partibus peculiaria sortitur nomina; (in oculo enim σκαβισμὸς, in mandibula τρισμὸς, in ore κυνικὸς σπασμὸς, in pudendo σατυρίασις appellatur:) sic in ventriculo λύγξ vocata fuit. Feruntur autem illi in stomachum atque ventriculum à sexta coniugatione insignes, & sicut scripsit *Hip. li. 2. epidemion* breuissimi. Hi, quamuis ventriculum aut stomachũ non moueant, quia tamen à cerebro (ꝙ vt sensus, sic etiam motus principiũ est,) oriuntur, à causa præter naturam offensi, in principiũ suum recurrere reuertiq; possunt, & secum partē in quam inserti sunt conuellere. Neque n. ea coniugatio monitionis expers est, sed multis diffusis ramulis in aliquos colli, & laryngis, & sterni, & costarũ musculos, deinde in laryngē recurrēs, iis partib. sensum motumq; conciliat. Quoties igitur tale iis neruis qui ad stomachum à cerebro recta feruntur vitiũ insederit, quale in aliis partibus conuulsionis excitandæ vim habet, id in stomacho proculdubio conuulsionē pariter inducet, ꝗ ꝓprio nomine singultum omnes appellarunt. Et reuera si omnes omnium tam particularium, quã vniuersaliũ conuulsionum causas, siue generales, siue speciales contemplemur, eædem singultus etiam causæ videbuntur. De illis quidē diserte pronunciauit *Hip. Aph. 39. lib. 6.* conuulsionē scribens fieri ex repletione vel

inanitione, atque eodem modo singultum. Porro inanitionis nomine summam siccitatem denotari Galenus nos docuit, cuiusmodi ea est, quam febres ardentes, purgationes, sanguinis excretiones, vigiliæ immodicæ inuexerunt; quæque etiam chordas potest abrumpere. Repletionis autem nomine non aliud hic intelligendum puto, quam humiditatem quandam superfluam atque à natura alienam. Ea namque siccitati siue inanitioni reuera opposita est. Quo fit vt eo Aphorism. non aliud velit Hippocrat. quàm statuere omnem conuulsionem fieri vel ab aliquo humore vitioso, vel ab inanitione, summaque siccitate. Repletio autem gemina est, eodem Galeno authore, vna quidem ad vasa, altera vero ad vires: illa quidem cum nerui adeo replentur, vt necessario contrahantur, breuioresque fiant: hæc vero cum ipsi humore grauantur, non multo quidem, sed vitiosa qualitate prædito, quem cum auersentur, & excutere cupiant, ab eo demorsi, puncti & lacessiti, in principium suum recurrunt. Itaque repletionis nomine non summam modo plenitudinem, quæ ad vasa dicitur, Hippocrat. intellexit, verum acrem etiam, aut serosum, aut medicatum humorem, neruos mordentem, à quo conuulsiones sæpissime oriri, nemo est in arte medica vel tenuiter institutus atque versatus qui dubitet. Proinde miror quid Galeno venerit in mentem dum ista scriberet *lib. 8. τῶν κατὰ τόπυς* his verbis. Hippoc. quidem conuulsionem fieri dixit ex repletione & euacuatione, & additum est ad Aph. ferme in omnibus exemplaribus, sic autem & singultus. Ego vero in conuulsione (inquit idem) tertiam aliquam causam supra euacuationem & repletionem nondum reperi. Singultum etiam sine his fieri video, acribus humoribus, aut serosis & medicatis, stomachum mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quin & multi deuorato pharmaco, ex tribus piperis generibus constante, si statim vinum insuper bibant, omnino singultiunt, ex quorum numero ego etiam sum. Amplius autē & cibo in mordacem qualitatem corrupto aliqui singultiunt, & quod à vomitu statim liberantur, omnibus notum est. Quidam etiam ex rigore oris ventris singultiunt. Verum pueros maxime frequenter singultire contigit, tum ob corruptionem alimenti in ventre, tum ob partis frigiditatem. An vero & ob nimiam euacuationem fiat singultus, veluti etiam conuulsio, dignum consideratione est. Hæc quidem Galenus, parum memor eorum quæ locis prope infinitis docuit, vt conuulsiones interdum fieri demorso ore ventriculi ab acri aliquo humore: grammaticum quendam conuelli solitum aura quadam tenui à crure sursum ascendente: ab humore aut semine putri in vtero cum distentiones neruorum, tum conuulsiones oriri; & à veneno similiter, mole quidem exiguo, sed facultate maximo, quem venenata animalia morsu infuderint. Sunt autem hæ causæ prorsus eædem cum tertiis illis causis, à quibus præter inanitionem atque repletionem singultum fieri Galenus paulo supra scripsit sese obseruasse. Sed ex frigore conuulsiones non minus quam singultus oriuntur. Id quod docet Hippocrat. *Aphorism. 17. libro quinto, & decimo octauo*, atque etiam ipse *Galenus* prodidit *Commentar. 3. in prognostica*, agens de conuulsione, quam scribit etiam sine febre in forti admodum frigore enasci. Hæc quidem qui diligentius expenderit, certo intelliget, verissimam esse Hipp. sententiam de causis conuulsionis atque singultus, & repletionem intelligendam non eam plenitudinem modo quæ ad vasa est, sed omnem vitiosi humoris affluxum à quo nerui offendi possunt. Iam quod pertinet ad alias causas, omnes quidem sunt singultui atque conuulsioni communes, adeo vt quæcunq; de conuulsione dicta sunt, etiam de singultu commode intelligantur. Cum enim singultus genere conuulsio sit, eadem quam & illa habet tum causam, tum generationem, tum etiam significationem. Itaque vt conuulsio ex Helleboro, ex vulnere, ex sanguinis multo profluuio, ex superflua purgatione, ex vomitu, ex ileo, & iecinoris inflammatione mala est, ita & singultus, qui talibus de causis ortus erit, quemadmodum ex Aphoris. Hipp. & Galeni in eos commentariis perspicere licet. Siquidem symptomaticus est omnis eiusmodi singultus, in aliis quidem summam siccitatem, in aliis vero humoris vitium, cum magna stomachi & neruorum qui ad ipsum pertinēt imbecillitate. A quo quidem symptomate λυγγυώδη πυρετὸν, hoc est, singultuosam febrem, ab Hippoc. dictam fuisse legimus, sicut supra à nobis ostensum est. Fit autem singultus alias per ventriculi ἰδιοπαθείαν, alias vero per συμπαθείαν, vt in meningibus inflammatione laborantibus, aut intestinis, aut vtero, aut aliis quę vspiam sint neruosis partibus, aut hepate inflammato prouenit. Sed cum maxima ea parte singultus omnis præter naturam sit, & malus aut lethalis, fieri tamen potest aliquando criticus, signis concoctionis manifesto iam apparentibus crisimque vomitione mox futuram iudicare, quod stomacho offenso, natura in superiorem partem ducere videatur. *Io. Gorræus Definit. Med. Voce* λύγξ.

Observatio.

Costarum ad ventriculum detorsio, trimestris singultus causa: quarum repositio eiusdem curatio.

QVÆ extrinsecus os ventriculi premunt, singultum ingenerant. Quidam tres continuos menses singultu vexatus, nullis consuetis remediis ante potuit expediri, quam costæ extremum, quod tum primum deprehensum est contorqueri, altiusque in ventriculum, nullo sensu doloris infigi, blande ac molliter erectum sit. Confestim namque singultus affligere desiit: qui tamen repetebat, quoties costam denuo incuruescere contigisset. *Fern. lib. 6. c. 3. Patholog.*

Observatio.

Singultus, largo sanguine effuso, sedatus.

VIDISSE me memini, in nobili quodam quinquagenario, vel seniore, è familia D. D. Antragues, cuius ille erat œconomus: qui effusa incredibili sanguinis copia, euasit à conuulsione, deliquiis animi, singultu, adhibita cucurbitula, & sanus superuixit. *Scholiographi ad cap. 33. libr. 1. Hollerii de Morb. intern.*

Observatio.

Plurium dierum singultus rarissimi.

Iuris

IVRIS Doctorem Papiensem, per duodecim dies singultu laborasse, scriptum reliquit Marcus Gatinaria, libro de curis ægritudinum particularium, cap. de Singultu; hoc nos tanquam raro contingens adnotare voluimus: tanquam hominem à Singultu capi familiarissimum, sicuti ita me hercle rarissimum per plures dies eodem symptomate infestari, præ memorati effectus causam & si Gatinaria omiserit, nos tamen, ne rem ita indiscussam derelinquamus, quantum coniectura assequi licebit, in medium afferre minime pigebit. Singultum legitimum esse motum expultricis ventriculi facultatis, cum eiusdem noxa, minime ambigendum, quo ventriculus, quæ sunt in ipsius ore penitiore, atque in ipso ventris corpore infarcta, expellere tentat; quæ fuit *Gal.* doctissima sententia 3. *de symp. causis* & *com. aphorismi* 39. 6. *lib.* quo loco Hipp. singultum ob geminam potissimum causam fieri decretum reliquit, inanitionem inquam, & repletionem, quanquam magna ex parte à plenitudine, raro autem ex inanitione. *Galenus* testimonio *Comment. Aphorism. decimo tertio, eiusdem sexti libri.* Tertiam insuper addunt causam humores acres, & medicatos, stomachum mordentes, quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperibus, vel ipsomet pipere tenuiter cribrato, si vinum præsertim aqua calida temperatum statim superbibatur, singultus excitatur, quod ipsemet *Galenus* contingere consueuisse ipse tum *loco citato*, tum 8. *de compend. Medend.* secundum locos testatur, ita & ex causis immodice ventriculum ipsum infrigidantibus ex *Galeno* sententia *Commentar. vndecimo, Aphorismor. quinto libro.* Hisce itaque sic sese habentibus, crediderim in p. Iurisperito diuturnum singultum perseuerasse, eo quod ortum duceret ab humorum crassorum frigidorum copia in ventriculi tunicis & ore infarctorum & inbibitorum, quos calor naturalis superare, non nisi longo temporis interuallo, nequiret, nec educi vomitu, vel deiectione possent, tum ratione suæ visciditatis & crassitiei, tum etiam ob imbibitionem, & infarctionem in parietibus stomachi. Sed profecto mirandum de *Aristotele* qui 33. *particula problem.* 1. *problem.* singultum pulmonum passionem fecerit, cum ventriculi esse omnes alii vnanimi consensu decretum reliquerint: possumus tamen pro Aristotelis defensione dicere, per consensum à pulmonibus, non per se prouenire posse singultum: quemadmodum *Galenus* 2. *de sympt. causis capite secundo*, aliquos scripsisse tradit, prouenire singultum ex conuulsione musculorum, qui inspiratum faciunt: sic singultum ex hepate inflammato superuenire propter neruorum communitatem docuit *Galenus Commentar.* 58. 5. *libr. aff.* & 7. *aff.* 17. *Commentar.* & oriri ex gulæ affectu singultum legimus *de fruc. Commentar.* 2. *de sympt. caus.* 1. *capite sexto.* Et nisi in hoc sensu scripsisse Aristotelem dixerimus, nullo pacto illum à manifesto errore vindicare poterimus. Dominum Traianum Delphinum Legum Doctorem per plures dies singultu laborasse & interiisse scimus. Vrbis vero nostræ Comitem quatuor assiduis diebus pariter affectum, sanatum vel nullo negocio. *Marcellus Donatus libro quarto, capite quinto, Historiar. Mirab.*

Noui vetulam octuogenariam, matrem vxoris illius Ortelii, à Regina Angliæ missi ad comitia Batauorum: quæ per semiannum subinde singultiebat: remediis nihil iuuantibus, nisi deuorato loch sano, quo se tantum iuuari asserebat, quæ vetula postea relicto singultu, etiam nunc, cum hæc adderem, viuebat; quanquam per duos annos lecto perpetuo incumbens, viribus exhaustis, vitam finiuit. *Forestus libr.* 18. *Obseruation.* 12.

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Ad singultum remedia aliquot laudata.

ILLE qui singultum habebat, ex ventositate, sequenti remedio euasit: ℞. Philonii scrupul. j. diagalangæ scrupul. ij. detur cum vino. Alteri & hoc sequens profuit: ℞. Theriacæ optimæ drach j. pulu. diptami drach. ß. exhibitum fuit cum vino exiguo.

Quemadmodum alteri cuidam Antvverpiano, qui per continuos x. dies ac noctes singultum habebat, frequenter adhibitum est cochlear vnum calide ex sequenti decocto: ℞ rad. inulæ recentis vnc. ß. coquatur in aqua fontis ad lib. j dulcoretur zaccharo. Deinde sub noctem vna vice accepit drach. ß. Philonii Romani: & statim cessauit singultus: quanquam & stomachus inunctus est oleo mastich. cotoneor. & tereb. & absinthii; corpore tamen prius repurgato cum elect. de Dactylis, & succo ros. *Idem loco citato.*

Singultu vexante panis calidus linteo obuolutus, ventriculo adhibeatur. Hoc certe efficacissimum est in singultu remedium. *Henricus Stromerus Aurbachius.*

Singultus in febribus nonnunquam intemperatum sequitur Zulapiorum refrigerantium vsum, quo modo affectos inconsulta temeritate Medicorum complures vidimus idque symptoma contra omnium opinionem vini potu sustulimus. Iodoc. *Lomnius.*

2 Expertum & secretum est dare patienti quolibet mane per tres horas ante cibum radicem vnam Zingiberis viridis: & immediate superbibat duos haustus vini maluatici, & videbis ægrum citissime curari. *Victorius.*

3. Pilularum Iliacarum Rhasis in victu molestissimo singularem facultatem, valdeque mirificam compertam habemus. Hispano cuidam militi adeo molestus ac difficilis erat assiduus ructus, vt in extremis versari videretur, cum ad eum vocarer. Vsus fuerat admodum multis remediis, sed frustra omnibus: nec quicquam per hæc profecerat, nisi quod vires eius insigniter forent deiectæ. Huic initio exhibuimus pilulam vnam decem granorum pondere, per quam vitiosis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, melius habere videbatur: postea paucis diebus interpositis data, ana. xv. tertio vero ℈ j. quo assumpto, & expurgatione prauorum humorum succedente, qui antea lecto affixus veluti moriturus iacuerat, surrexit & quocunque libuit, ambulauit, & cibum potumque cum appetentia sumpsit. *Rodoneus.*

DE NAVSEA ET VOMITV.

DE CIBORVM VOMITV.

OBSERVATIO.

Fœmina cuiusdam prodigiosus assumptorum ciborum quotidianus vomitus, periculosissima symptomata inuehens, qui singulis septimanis, bipartita, supra sex vncias sanguinis, euacuatione, leuatus, ad octo menses, citra valetudinis ægra primariam offensam, etiam plurium dierum asitia interueniente, perdurauit.

VIDI casum mirabilem hic Papiæ in fœmina quadam, qui adeo mirabilis est casus, vt vix audeam eum narrare, propter quasi incredulitatem communis credulitatis: sed quia ego solus non vidi, imo pars maior Doctorum collegii Papiæ sæpius vidit, breuius narrabo Historiam. Durauit ista mulier tribus annis, & iam adhuc viuit, quæ semper cum sumebat cibum, etsi delectissimum cuiuscunque ordinis cibi, infra octauam vnius horæ cum maxima anxietate stomachi euomebat cibum cum modica portione humorum aquosorum, & totum: ita quod maior multo erat quantitas eius quod euomebatur semper, quam quod sumebatur: postea stabat anxiata cũ dolore clamoso & æstuoso circa stomachum, ita vt esset expediens eam impetuose se mouere, quasi vt furiosa vel phrenetica esset: & aliquoties syncopizabat, iacens vt mortua per mediam horam & vltra, neque aliunde diuersiones factæ iuuabant sufficienter, tandem post 4. vel 5. horas vltra alleuiabatur, sed ordinata sibi phlebotomia & facta de vnc. vj. sanguinis de communi dextri lateris, alleuiabatur quo ad hæc accidentia: ita (quod quantumque vomitus semper fieret post cibum vt dictum est: accidentia tamen de distortionibus stomachi & reliqua minuebantur, & quo ad intentionem eorum, & quo ad tempus durationis, vnde fuit expediens quod singula hebdomada phlebotomaretur, & non sufficiebat phlebotomia ij. vel iij. vnciarum, ad iuuamentum inducendum: imo expediebat extrahi, vt dictum est vsque ad vj. vel vij. postea in tantum inualuit ægritudo, quod fuit expediens iudicio infirmæ & cuiusdam Medici consentientis, licet ego non senserim, vt bis in hebdomade phlebotomaretur: & ita continuauit per sex vel octo menses tantam quantitatem sanguinis extrahendo pro vice, & continue cibum euomendo: alias videbatur stare in continuis accidentibus post cibum, de quibus dictum est. Tandem quod amplius mihi narrauit Domina alia præsente infirma, & ita barbitonsor sacro mihi fidem fecit: quod etiam per duos menses continuos phlebotomauit eam tribus diebus in hebdomada, vt alternatim singulis diebus semper extrahendo ad quantitatem sanguinis vij. vel viij. vnciarum pro singula vice, & quod amplius est, vixit xvij. diebus absque omni cibo & potu, præterquam sumendo modicum vini vernacini singula die: postea stetit per 2. futuras x. dies vsque ad xxvij. simpliciter sine cibo aliquo: verum est quod nunc vt dixit barbitonsor phlebotomatur de octo diebus in octo diebus, & tardando procedit: verum hoc videtur de mirabilibus naturæ, & de extraneationibus quæ contingunt in natura: de quibus dicit *Auer. 7. colliget, capit. de cura cancri*, quod sicut in natura fiunt monstra, ita & in medicina monstruositates apparent de quibus multa refert *Rabbi Moy. part. 24. suorum Aphorism.* Sed mirabilissimum mihi videtur, quod ista domina semper visa fuerit eiusdem bonæ habitudinis, & læta & iucunda, cum tamen nihil de cibo retineret saltem sensibile: & timuissem dici mendacem, neque Historiam narrassem, nisi interuenisset authoritas & potentia multorum præstantissimorum doctorum, qui hunc casum frequentissime viderunt. Et ex iuuamento huius phlebotomiæ in casu non possum arguere nisi causam vomitus pro parte & nocumentorum pro maxima parte habuisse dependentiam ab euaporatione facta à toto ad os stomachi propter commotionem contingentem in massa humorali ex nocumento primum concomitato stomacho ex vomitu. *Matth. de Gradi, c. 5. part. 2. Practica.*

Anno salutis post virginis partum 1511. ego Martinus Stainpeiss, artium & Medicinæ Professor, in veritate quasi consimilem casum habui, casui supra dicto, etiam in quadam honestissima fœmina in Vienna ciuitate; tamen post multa remedia, nullum ita efficax fuit, sicut balneum sulphureum thermarum, quod huic adductum fuit, de thermis, in quo se dicta fœmina certis diebus ad 70. horas balneauit, & sic releuata fuit, & si in balneo sulphureo vero dicta fœmina stetisset, credo citius illi profuisset. *Martinus Stainpeiss, lib. 7. causa, 36. libri de modo studendi in Medicina.*

Religiosæ Virgini, cum essem Patauii, Hercules Saxonia nauauit operam, quæ iam annis triginta vel quadraginta assidua vomendi violentia exagitata, nunquam deglutit tantillũ panis, aliusue cibi, quin mox idem prout assumpsit reiiciat; nullo corporis aut faciei damno vt mirum sit, vnde, cum nil retineat, sibi victum paret. *A Clariss. Viro Iacobo Zvvingero communicatum.*

DE SANGVINIS VOMITV.

OBSERVATIO.

Sanguinis vomitus ex quibus venis proficiscatur: tum quantum sanguinis in corpore humano.

HIppocrates libr. 5. Aphorism. 31. author est, quibus cum vomitu sanguis reiicitur, his ex ventriculo educitur: modum alias, vt succurrebat, docui: sed nunc diligentius. Quærere enim quis posset, quo nam pacto, postquam in duodenum transierit, erumpat magis per superiora, quam inferiora, cum grauis sit? Et cur non potius etiam per alia intestina descendat, & præcipue cum videamus excedere quantitatem c c. vnciarum? vt in sacra virgine quæ mortua est? & c c c. vt in principe muliere de qua Brasauolus? Dico ergo quod primum ex arteria magna, quæ gulæ incumbit, exesa, id accidere poterit: Et tũc nulla quãtitas admirationi esse potest. Quod si modo ex ventriculo prodeat, contingit iecore ad ventri-

ventriculum per stelechiam transmittente, seu per duodenum, seu per venas, vt sit compositionis ratione. Cum venæ quæ ex eo prodeunt in imum vētriculi penetrant in secundam tunicam, & tunc ex impetu sanguinis excretio. *Cardanus De caus. sing. ac loc. morb. num. 60.*

Observatio.

Sanguinis vomitus aliquibus stato tempore innoxius: senibus etiam aliquando salutaris.

Sanguinis profluuium per os stato tempore accidisse Macrino Visco, viro prætorio, & omnibus annis Volusio Saturnio vrbis præfecto, qui nonagesimum etiam excessit annum, tradit *Plin. lib. 11. ca. 38. Nat. Hist.*

Quod si sanguinis vomitus accidat in corporibus senum vtriusque sexus, profecto admiratione non caret. Nam in monasterio Noricorum, prope oppidum nouum, cui nomen seltge Pfort/ cum Abbatissa, quæ 58. annum excesserat, tussiret, & circa hypochondria quotannis dolore citra febrem corriperetur, spontaneo copioso sanguinis vomitu à morbo liberatur. Ciuis quoque Heidelbergensis, pyrobolorum magister, fere septuagenarius, cum magnis circa præcordia torminibus diuelleretur, en repente noctu sanguinis plus quam libram euomuit, & conualuit. Nisi causam sanguinis in corporibus senum redundantis in crapulam & otium referre licebit, cuius copiam, natura viribus effœta, in alimoniam corporis, cuius augmentum naturaliter desiit, transmutare non possit; necesse est vt eam vomitu aut alia quauis ratione expellat. *Langius Epistola 40. Tom. 2.*

Observatio.

Vomitus sanguineus periodicus per annos 20. in quadam nobili fœmina.

Nobilis quædam fœmina sanguinea, carnosa, iam per 20. annos tam in coniugio, quam modo vidua, aliquoties in anno laborat sine omni molestia vomitu copiosissimo sanguinis, quamuis menses quoque legitime procedant. Quamprimum vero vomitus iste vel per se vel à medicamentis impediatur, male se habet, & magnam lassitudinem totius corporis sentit. Mirum quoque hoc est, quod ex venæ sectione, qua interdum vtitur, vomitus iste non fuerit restinctus. Monui itaque vt naturæ cursum non impediret, & inprimis rectæ rationi victus operam daret, aliis validioribus medicamentis omissis. Vnde iam in annum ætatis 48. satis commode, Dei beneficio, viuit.

Fœminam aliam se nosse Excellentissimus Victor Trincauella, olim præceptor meus in Italia p. m. mihi retulit, quæ suppressis mensibus vomitum eorum loco sanguineum semper habuerit, sine omni molesta. *Cardanus in Aphorism. 21. libro quarto*, dicit plures fœminas, paucos antem viros hoc pacto sine periculo euasisse. Ac refert se vidisse matrem cuiusdam Florii in Saccensi oppido, iam annis ab hinc 36. quæ huiusmodi vtens vomitu, nonagesimum sextum annum excesserit. *De Obseruat. CL. V. Ioachimi Camerarii.*

Observatio.

Viginti sex libras sanguinis per diem naturalem vomens, quomodo percuratus.

Qvidam profudit per os intra diem & noctem lib 26. modo sang. coag. liuidi, modo nigerrimi: q curatus est, subducta ratione victus, quiete & solutis ouorum vitellis. Item cibis odoratis, sine medicamentis solum clystere. *Solenander Sect. v. Cons. 15.*

Observatio.

Sanguinis vomitus, Iecinoris, Lienis, & Vteri vitio nati, Historiæ raræ.

Galenus libr. 5. cap. 5 de loc. affect. sanguinem è iecinore aut liene quandoque per ventriculum vomitione reiici testatur. Contingit autem non modo iecinore aut liene male affectis, sed & mensibus suppressis sæpenumero hoc modo expurgari. A quocunque autem viscere, siue qua parte in ventriculum influat, semper cum molestia, violentia, magna virium prostratione, ac λειποθυμίᾳ euacuatur: sic vt nulla sanguinis detrahendi (quod nonnulli præcipiunt) occasio relinquatur. Diuersiones, veluti brachiorum ac crurum frictiones adhiberi possunt; sed vnice laborandum, vt vires conseruentur, & lapsæ reparentur, nam frequenter in ipsa vomitione, & citissime quidem æger deficit: præsertim si ex iecinore efferatur: veluti cuidam accidit, qui postquā longo tempore ex iecinore male habuisset, sanguinis violenta superueniente vomitione, mox sublevatus est. Quibus vero ex Liene sanguis funditur, raro in prima vomitione deficiunt; sed vel recurrente, ac subinde sæpius, vomitione: vel ex ascite pereunt, qui huiuscemodi sanguinis vacuationem, præsertim frequentius superuenientem, subsequitur. Ab hac autem neminem seruatum nouimus. Mulier quidem quædam, quæ post frequentes vomitiones in ascytem inciderat, sanitati restituta videbatur, & ab aquoso humore liberata, sed superueniente paulo post denuo sanguinis vomitione extincta est. Viro quoque cuidam, qui à frequenti vomitu sanguinis Asciticus factus fuerat, per prominentem vmbilicum laneo filo siue licio transmisso, aquosus humor sensim effluxerat, sed nihilominus non multo post mortuus est. Huius Lien sanguini concreto similis, substantiæ soliditatem haud retinens, facile in partes soluebatur. Quandoque siquidem cum venter amplius distendi nequit, vmbilicus foras erumpit, & in tumorem attollitur, aquoso distentus ac repletus humore: quod Græci ὑδρόμφαλον appellant. Et tunc quidem per hunc laneo filo transmisso, vel etiam eodem scalpello aperto, humor effluit, nullo subsequente fructu alio, quam quod æger à distentione ventris pauco tempore liberetur. Prius enim quam vmbilicus erumpit; iam interna viscera corrupta ac putrida sunt: proinde sanitas nec exspectari nec sperari potest. Nam vt *Hip. Prorrheticon. lib. 2.* Eum, qui ab hydrope, siue aqua intercutem correptus est, & superstes esse volet, bonis visceribus præditum esse oportet. Mulieres autem & virgines quibus suppressi mēses, minus à sanguinis vomitione periclitantur, neq; enim viscera harum corrupta sunt, & superueniens menstrua purgatio ab omni periculo eas vindicat. *Dodonaus c. 26. Obs. Medicinal.*

Sangui-

Sanguinem vomitione ex tribus interioris corporis locis reiectum scripsimus: ex iecinore videlicet, liene, ac ex vtero. Perquam raro autem ex iecinore profundi contingit. Cui autem ex hoc profusus fuit, vini potatione delectabatur: cito tamen & inde offendebatur. Crebro post largiorem vini potationem calorem per vniuersum corpus sentiebat veluti febrilem: aderat sitis, linguæ ariditas, vrinæ rubedo, & subinde in dextro hypochondrio quidam dolor. Supercalefactus mox remediis quibusdam sibi familiaribus vtebatur, vt Zulapio ex aquis cichorii, intybi, acetosæ, cum serapio ex cichorio, ex intybo: quo cum sæpe restitutus sibi videretur, tandem post languorem quendam, corporisque deprauatum & ad citrinum luteum inclinantem colorem, sanguinis vomitione copiosa correptus, defecit.

Ex liene sanguinem vomitione reiicientes, multos cognouimus: pallentes hi fuere, & sæpenumero in sinistro horum hypochōdrio tumidus splen manifeste sentiebatur, sed ante vomitionem. Nam à vomitione exonerato iam splene subsederat tumor, nec deprehendi poterat. Plerique horum tertia aut quarta vomitione vel etiam frequentiore (multis inter singulas mensibus vt plurimum intermediis) perierunt: alii post crebras vomitiones in ascitem lapsi, tandem & mortui sunt. Vnum aut alterum nostro consilio post vnicam vomitionem seruatū meminimus: & quidem frequenti absynthii quoquo modo vsu, vt *in nostris stirpium historiis cap. de absynthio* videre est.

Ab vtero vero suppressis mensibus raro item sanguinis vomitio superuenit. Virgini vero cuidam accidisse mihi obseruatum: quæ in ipsa vomitione grauiter laborauit: postea vero idoneis adhibitis remediis, & sanguine ex interiore vena prope talum detracto; cum menstrua purgatio successisset, bene se habuit, quod & *Aphoris. 34. Sect. 5. Hippoc.* docet: Mulierem sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio. *Idem in Scholiis ad cap. prædictum.*

OBSERVATIO.

Vomitu sanguineo annuatim detenta matrona præsertim tempore mensium valide astringentibus vsa, arthritidem & grauem cephalalgia incurrit.

NObiliss. Fœmina plethorica & obesa, sæpe quotannis vomitu fuit correpta sanguineo, copioso, sine virium debilitate, idque fere semper tempore mensium, qui vel parciss. tum fluxere vel plane cessarunt. Suasi vt nonnunquam sapphenam aperiret, & vteretur moderate ducentibus menses. Sed ab aliis persuasa, omissis iam commemoratis remediis, validis astringentibus adhibitis, vomitum quidem istum compescuit, sed paulo post in morbum arthriticum & graues dolores capitis incidit, vt nunc etiam annosa semper lecto sit affixa, & frustra sæpe conqueratur, quod recte monenti non obtemperauerit. *De Ioachimi Camerarii Norimb. Med. Exemplis.*

OBSERVATIO.

Cuidam post sanguinis vomitum & deiectionem crebram, tandem ventriculus & intestina sanguine referta mortem attulerunt.

CARDINALI Cibo vena, quæ à liene ad os ventriculi tendit, insignis erat magnitudinis: quæ cum primum ob anastomosin vel fracturam reserata est, ilico ventriculus sanguine repletus fuit, & non modo ventriculus, sed intestina omnia: licet dum adhuc viueret, in morbo ipso libras aliquot, tum per vomitum reiecisset, tum per secessum deiecisset. Quam sectionem dum ego summa diligentia peragerem, ob subiecti dignitatem, & ob morbi raritatem, aderat Excellētissimus Antonius Musa Brasauolus Ferrariensis, quem honoris gratia nomino. *Columb. lib. 15. Anat.*

OBSERVATIO.

Creberrimis vomitionibus, torminibus, ventriculi tumore, tabe totius corporis, & facie flauescente affectus quidam: tandem sanguinis & materiæ nigerrimæ quotidie ad dimidiam mensuram vomitu correptus. Accedente vero Ischuria, cum alui adstrictione, & Leipothymia, ventris tumor subsecutus, quem mors excepit. Dissecto corpore, in abdominis capacitate magna copia aquæ nigræ inuenta: hepar vtrinque ventriculo adnatum visum. In pectoris cauitate plurimum aquæ rubentis deprehensum.

SARTOR quidam nostras, annorum circiter 30. cum ab anno ætatis suæ 12. semper fere valetudinarius fuisset, per certa interualla vomitionibus biliosis diuexatus, torminibus, (ita vt colicum dolorem non solum ego, sed & alii existimarent,) constipatione alui summa, dolore ventriculi, præsertim post assumptum cibum, (valde enim vorax erat,) corpore macilento, facie vt plurimum flauescente. Plurimorum consilio vsus, meo etiam per annos circiter tres, qui me monente Anno 83. ad thermas Plumbarias se contulit, post quarum vsum pene per annum commode habuit. Mensibus tribus ante mortem sanguinem purum copiosissimum per vomitum reiecit: dein rursus consuetis torminib. correptus, accedente vomitu materiæ nigræ, vt qui per multos dies reiecit, singulo mane ad dimidiam mēsuram, & tantundem vesperi aquæ nigerrimæ. Ischuria etiam postremo morbo laborauit: aluus cum potenter esset constipata, clysteriis ipsum vti volui, qui similem materiam eduxere: frequentibus etiam Leipothymiis diuexabatur. Vomitu remittente, sensim venter intumescere cœpit, plus minus diebus octo ante mortem. Post mortem à me apertus fuit præsentibus aliquot Dominis Doctoribus Medicinæ studiosis plurimis, pharmacopœo, aliisque Senatorii Ordinis Viris. Inter quos fuere. D. D. Scherbius, & D. D. Hermannus Hagius. Abdomine ergo aperto, copiosa aqua nigra in ipsius capacitate reperta, similis ei, quæ per vomitum fuerat reiecta Hepatis maioris lobi dextri, forte sexta pars, in ipso erat vēntriculo, ita vt superior & exterior ventriculi pars, Hepati exrrinsecus esset adnata: sic etiam inferior & posterior ventriculi pars, quæ dorsum spectat, ipsi Hepati accreuerat; ita vt Hepatis ea pars ad latitudinem duorum circiter digitorum in ipso ventriculo esset, & à duabus ventriculi partibus contineretur: superior tamen ventriculi pars à naturali statu nō recesserat, nec adeo firmiter hepati adhærebat: sed inferior ab ipso hepatis parenchimate, absq; hepatis dilaceratione separari nō potuit.

Hepatis

Hepatis vero pars ea, quæ à ventriculo continebatur, foueam quandam acquisiuerat, ita vt substantia ea hepatis cartilaginis instar dura fuerit. In ipso autem ventriculo continebatur ad mensuram vnam materia nigerrima pultis instar Hepatis reliqua pars satis commode habebat, splen item, reliquaque viscera in abdomine contenta sana erant. In thorace ipsius magnam aquæ rubentis copiam reperi. Accidit Anno 1585. Nouemb. mense. Credo ego naturalem fuisse illam accretionem, & in vtero materno acquisitam. Mater enim ipsius, dum vtero gestaret, corpore semper inclinato sedit, netricis munere fungens. CL. V. *Gaspar Bauhinus de obseruationibus proprijs.*

HVMORVM VARIORVM VOMITVS.

OBSERVATIO.

Quidam singulis mensibus biduum bilem vtranque & pituitam vomere solitus, vitam ad multos annos produxit.

NOui Antonium à Fonseca Episcopum Pampilonensem, virum virtute, sapientia, & genere illustrem, qui singulis mensibus duobus fere diebus vomebat sponte, primum bilem flauam, deinde pituitam, deinde bilem atram sine mora, neque interdum quidpiam esitabat aut bibebat: atque cum ipse alias non integra sanitate frueretur, liber à morborũ periculis longo tempore euasit, nunc quoq; superstes manet, viginti quinq; annis iam elapsis. *Christ. à Vega Lib. 2. sect. 5. cap. 3. De Arte Medendi.*

OBSERVATIO.

Menstruus porraceæ bilis vomitus.

VIdimus mulierem, inter exempla, mensis vnius interuallo, singulis diebus mirã porraceæ choleræ quantitatem euomentem, & conualuisse. *Alex. Benedictus lib. 13. cap. 23. de medend. morb.*

OBSERVATIO.

Vomitionis porraceæ & æruginosæ bilis perniciosissimæ, historiæ duæ.

NObilis Domina de Posiaco in febre tertiana continua, à qua Dei auxilio, & operula nostroque consilio persanata fuit, frequentes & copiosas humoris non modo porracei, sed etiam æruginosi vomitiones reiiciebat, adeo calidas & ferventes, vt illæ in lancibus receptæ ebullire viderentur.

Insuper anno à Christo nato 1542. Henricus tunc Delphinus, qui nunc Augustus Galliarum Rex est, & totius orbis imperio dignissimus, Lugduni cholera morbo correptus, æruginosos humores tam acres erodentesque euomuit ac deiecit, vt peluuia ac pelues argenteæ, quibus excipiebantur, variis coloribus, videlicet luteo, cyaneo, sed præcipue floridissima ærugine apparerent infectæ: quos colores nulla potuit lotio delere, nec vlla fortis cessare fricatio. *Montuus lib. 4. cap. 7. Halos. febr.*

OBSERVATIO.

Vomitus mire biliosus in acuta febre criticus.

VIdimus hisce diebus nobilem, cui quinq; dieb. primum æruginosæ bilis, deinde flauæ magna copia excreta est, tum per vomitũ, tum per deiectionem, cũ motu conuulsiuo & dentiũ stridore in acuta febre, q̃ tamen septimo iudicatus est per sudorem copiosum. *Iacotius Comm. ad Coac. Hip. pag. 28.*

OBSERVATIO.

Vehemens stomachi dolor vomitu liquoris acetosi leuatus.

QVidam mane assumto cibo, post decimam horam, dolore stomachi vehementi cum cruciaretur, liquorem aceto similem, tellure ebullientem spumantemq; euomebat, id enim ex frigore conspicati sunt Medici: meroq; Cretensi, aut Rhetico Punicove hausto, sanatus est. Interea calida fomenta stomacho imposita sunt, ac theriaca languenti stomacho profuit, iis esculẽta in patella, si frigus, aptiora morbo sunt: fumida enim fiunt, sed paulum acrimoniæ addes, tum stomachum inualidum languentemq; firmabis. *Benedict. lib. 12. c. 9. de medend. morb.*

OBSERVATIO.

Bilis atræ & corruptæ vltra duas mensuras (boccalia vulgo dicta) vomitione reijciens, liberatur.

QVos vomitu à materia atra atque corrupta liberatos vidi, fuit mercator Bononiensis nomine Ludouicus della ratta, qui multoties omnium doctorum, inprimis vero Doctoris Camilli Franchini vel Montagnani, viri in re medica magni, maioris vero expectationis nisi immatura morte præuentus concessisset fato, admiratione, vltra duas vini mensuras, boccalia vocatas, bilis atræ ac acidæ, maximo sanitatis emolumento euomuit, quæ, vt ex certis cõiecturis patuit, in ventriculo minime accumulata fuerat. *Coiter in Libell. Obseruationibus Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Plagis & contusione vxor à marito male mulctata, internam vasorum diruptionem incurrit, vnde stata per singulas hebdomadas aterrimi sanguinis vomitio consecuta, mulierque sibi bene habere, & cibum auersari compertum.

MVlier in hospitali nostro, circiter annos 35. nata quæ ciui cuidam Constantiensi nupta erat. Antequam nuptiæ celebrarentur, maritus eandem odio quodam (vt ita loquar) nouercali, nescio ob quod delictum, prosequi cœpit, ita vt illam humi prosterneret, ac pedibus eam impeteret, & tandem quasi semimortuam reliquit & aufugit. Ex eo tempore mulier ista singulis octo diebus, velut certo & stato tempore, adeoque instar paroxysmorum sanguinem aterrimum summo cum dolore euomuit; postea itidem se bene habuit, cibum attamen non appetit. Quod in eiusmodi vasorum ruptione nec scriptum legi, nec antea oculis vidi contigisse. *Gesneri obseruatio per Casparum Wolphium communicata.*

OBSERVATIO.

Moniali cuidam, quatuor annis continuis corruptorum humorum vomitus cum alui adstrictione, nihil proficientibus remedijs, lethalis tandem fuit.

HIstoriam afferimus mulieris vrbis nostræ nobilis Deo dicatæ, hæc in quinquagesimo & vltra suæ ætatis anno constituta, dum recte valeret, & monasticæ obseruantiæ rite incumberet, derepente à cibo quotidie horis sex, vel septem sine molestia vomitu

mitu corripiebatur, & alui adstrictione ingenti pariter detinebatur: erant vero quæ per superna excernebantur veluti corrupta, lenia, & serosa, dupla quantitate potus & cibi antea ingesti, nec vehementia, nec leuia medicamenta alui adstrictionem adimere, vel tantillum succi aut stercoris educere poterant, nec epota aut deuorata medicamenta tormina, aut noxam aliquam visceribus sensibilem inferebant, verum sponte sua aluus nonnunquam, vel clystere aliquando excitatus, & orbiculares fæces egerebat, & quatuor annis continuis, & vltra cum hac insolita & verenda in dispositione perseuerauit. Illius curæ incubuit Antonius Capriana, aliique vrbis nostræ seniores Medici, qui in cassum variis excogitatis præsidiis, affectionem illam tollere tentarunt: ex quo tandem, febre corpore emaciato, ex hoc seculo migrauit. Verum, cum nos illam non tractauerimus, nec à Medicis qui illam inuisere quicquam de causis acceperimus, quod dicamus non habemus. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 3.*

DIVTVRNAE VOMITIONES.

OBSERVATIO.

De diuturnis vomitionibus, obseruationes vtiles.

QVia magis quidam fide videri possit hominem in continuis multorum annorum vomitionibus perdurare viuum posse, non abs re erit quædam de eo experimenta proponere, quæ rem alioquin non satis verisimilem confirment. Ciuis quidam fuit Hamelburgi, quod ditionis Fuldanæ oppidum est, qui ipse mihi retulit, se per totum septennium nullo die à vomendi molestia vacuum fuisse.

Ac in alio oppido Heydecio, quod nunc ad Illustrissimum Palatinum Neoburgensem spectat, oblatus est mihi ante decem annos quidam eius loci Senator Engelbertus Ramsbeckius, qui conquestus est, se per integrum quadriennium vomitiones quotidianas ferme passum esse, ob quem affectum ad aridiorem corporis habitum deuenerat. Hanc igitur materiam in stomacho contentam, deorsum per clysteres primo deriuando, deinde eiusdẽ reliquias per purgationes superius adhibitas, easque moderatiores, euacuando, stomachumque conuenientibus remediis confortãdo, mediocri sanitati, qua & iamdudum fruitur, restituimus.

Aduectus etiam fuit non ita pridem ad me, à pago nobis proximo, rusticus quidam, qui continuis decem septimanis, durãte obstructione alui, omnia ingesta alimenta, tum etiam potum, humores, tandem etiam excrementa, superius per os reiecerat. Quem tamen non sine protestatione de cura ancipiti medicandum suscepimus, cum domestici consilium obnixe expeterent. Huic igitur cum clysteres exhibuissem, restricta fuit vomitio, & multa putrida excrementosa per eosdem educta. Postea cum præbuissem potionem per os purgantem, fuit eo die satis bene inferius purgatus. Subsequenti vero die cum denuo similem potionem sumsisset, eandem transacta hora fere vomitu denuo reiecit. Postea repetito vomitu excrementa putrida eaque male olentia etiam expulit. Huic vomitui & alius successit, quo aquæ impuræ circiter libras sex eiectæ sunt, magna adstantium admiratione. Cum vero is pluribus auxiliis vsurpandis obsequium suum recusaret, ac ad suos redire cuperet, nolui in re tam desperata plura remedia frustra tentare, præsertim ipso ægro repugnante. Itaque tantum confortantibus quibusdam præscriptis ipsum à me rursum dimisi.

Porro eodem fere tempore fæmina quædam ex Bilengrisio, oppido ditionis Eichstadianæ, ad me etiam aduecta est. Quæ cum simili ratione per quinque integras septimanas ne semel quidem excreuisset, & frequentes passa esset vomitiones, cum præsentibus torminibus ventris, iamque morbus ad paralysin non obscure tenderet, tamen clysteribus primo, & postea conuenientibus purgationibus, cum moderatis aperientibus primarum venarum mixtis, sanitati restituta est, & iamdum bene se habet. Sunt quidem hæc exempla rariora, cum plerique in tanta assiduitate vomitionum vel tabe pereant, vel syncope exoluantur, vel præsente magna alui obstructione epilepsia aut paralysi correpti, plerunq; pereant. *CL. V. Iacob Oethaus, lib. obs. propriarum.*

VARIARVM MONSTROSARVMQVE rerum vomitus.

OBSERVATIO.

Clysteres vomitione in Colicis reiecti.

REiectos Clysteres vomitione fuisse interdum, scriptum à *Galeno* inuenitur *in libris de symptomatum causis*; vidique ipse in Colicis doloribus, non quidem ex iniectionis vehementia, aut vi vlla protrusos eo, sed excretrice facultate irritata, præter naturam, casuque interdum aliquo, ab inferioribus ad superiora intestinorum conuertente se, propellenteque ocissime quandoque sursum versus, quicquid noxii persenserit: vt ventris sæpe flatum per crepitum non emissum: vt hos ipsos, de quibus nunc est sermo, clysteres non tam sæpe, aliquando tamen. *Alexandrinus Annotat. ad cap. 17. libr. 13. Therapeut. meth. Gal.*

Mulier quædam nobilis colicis doloribus, & Ciuis cuiusdam vxor laborans, & per interualla cum iucundo risu delirans, duo Enemata per inferiora iniecta, vomitu, per superiora me assistente reiecerunt. *De exemplis Viri Clarissimi Ioann. Franci Hildesii, Scholzio transmittente.*

Obseruatum quosdam clysteria euomuisse per os. *Solenander in Cons. Med. Sect. v. Cons. 16.*

Vomitus stercoris exempla *titulus de Ano & Excrementis* alieno loco redditis referuntur.

OBSERVATIO.

Ex tenuioris intestini morbo puella clysteres, glandes, alui excrementa, monstrosa ventriculi vi attractrice, vomitu reijciens, miraculose curatur.

A *Ioanne Matthæo à Gradi in vastis illis suis ad Almansorem commentariys, cap. de vomitu* pro monstroso adducitur: Vidisse se puellam quandam, atque sanasse, cui ex intestini tenuioris affectu & clysteres omnes, & alui excrementa sursum vomitu educerentur. Quæ cum omnia iam pene ad deplorationem vrgerent, & curãdæ iuuenculæ, vel nulla omnino, vel exigua esset relicta spes, nihil nõ præsidiorum

in

in eam rem non expertum atq; tentatum. Cumque in morbi leuationem glandes & acutę valde & bene magnæ ano subderentur, (quo scilicet vis illa attractrix retunderetur, & acri balani vi deorsum excrementa ferrerentur) mox impetu facto sursum & ferebantur, & vomitu pellebantur. Quæ cum medici maxime mirarentur, filis etiam fortissimis, præfatas glandes femori ægrotantis nectentes fore putabant, vt sic melius cōtinerentur. Sed post paululum temporis abruptis filis, vique maxima facta sursum perlatæ sunt. Tumque longissimam glandem parare iubentes, manu fortissima & bene valida contineri imperarunt: erat autem, quæ glandem continebat, puellæ mater: quæ cum & ipsa à medicis percuntaretur, ecquid ipsa in filia fieri sensisset, respondit, tantum, namque validum fieri glandis attractum, vt manu etiam, quę glandem continebat, vim inferri maximam persentisceret, talem certe vt nisi glandem propere summouisset, etiam ad ventriculum reliquarum more repsisset. Hunc vero monstrosum rarumque euentu affectum, pinguibus & iurulentis curasse se idem author testatur, quod hisce rebus soleat attractoria facultas obtundi prorsusque infirmari, quo maxime in præfato affectu curando opus erat. *Vallersola Comm. ad cap. 2. lib. 6. de caus. symt. Galeni.*

OBSERVATIO.

In tenesmo suppositorium vomitu reiectum.

REm mirandam quæso audi, quam mihi ille artium & medicinæ doctor subtilissimus, olim magister meus, Philippus Mediolanensis narrauit: Suppositoriū opiatum his elapsis diebus cuidam tenesmonizanti imponi iussit: quæ postea per horas quatuor continue quieuit, quo in tempore suppositorium illud filo appensum euanuit: hinc vero ad duos dies tam horribilem saporem patiens in ore percipiebat, vt assumere cibum non posset: propter quod ipse magister Philippus vomitum prouocauit, & tunc patiens suppositorium illud filo appensum euomuit. Certe nisi mihi vir tantus enarrasset hoc, vix fidem dedissem. *Guaynerius, cap. 2. Tract. 5. Practica.*

OBSERVATIO.

Intestinorum motus expulsiuus euersus.

TAntas interdum incidere alui obstructiones, vt inuerso motu naturæ, nulla excrementa deorsum, sed omnia sursum vergant, obseruatum est à veteribus, & præsertim à Matthæo Gradio olim practico medico excellenti; cum scribit se quandam puellā vidisse, quæ potiones purgantes, item assumptos clysteres, & glandes suppositos etiam filis femorib. alligatos, superius per os reiiceret. Simile & nos obseruauimus in quadam fæmina vxore cuiusdam fabri ferrarii Fuldani, quæ in puerperio cum obstructione alui vehementi laboraret, ex consilio muliercularum portionem candelæ sebaceæ satis longam ano supposuisset, eandē, postero die, nulla sequente obstructionis solutione, per vomitum reddidit, magna ex parte integram, & minime dissolutam. CL. V. *Iacob. Otthaus lib. obs. propriarum.*

OBSERVATIO.

Frustum carneum, coloris albi, durißimum, laboriosissimo vomitu depulsum.

DElphis puellam monialem in curatione habui, quæ cum diris doloribus per integrum annum afficeretur, se tandē præ angustia circa ventriculum mori exclamabat, ac nisi in vomitum prorumpere posset, se morituram vociferabatur. quare medicamentum vomitorium cum adhibuissem, frustum carneum magnum albo colore, albuminis oui instar, magno conatu reiecit, ita congelatum ac induratum, vt cultello acutissimo vix diuidi posset; & ab omni dolore statim liberata, deinde sana vixit. *Forestus lib. 18. Schol. ad Obseruat. 19.*

OBSERVATIO.

Frusta carnea per vomitum & secessum expulsa.

QVædam profluuia frustorum carneorum passæ sunt, per vomitum vna, secessum altera. idque per multos dies: erant autem fibrosæ carnes, & quæ transuersam & in longum sectionē paterentur, conualueruntque: sed rara hęc faciliorem habent, quam causam, admirationem. *Thom. à Veiga ad cap. 5. libr. 1. Galen. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Coagulata carniformis substantia latitudinis duorum pollicum, & longitudinis duorum digitorum, vomitu reiecta.

VIdi portionem carnis, longitudine duorum digitorum, latitudine duorum pollicum, vomitu reiectam. Illud iam per puerum habere non potui. V. CL. *Ioan. Fridericus Trauelman. de obseruat. prop.*

OBSERVATIO.

Quædam post diutinos ventriculi dolores, pullum discerptum vomitu eiecit.

QVædam non ita pridem, monstroso euentu, pullum membratim diuisum euomuit, postquam de salute eius desperatum esset, propter diutinos molestissimosque ventriculi cruciatus. *Thom. à Veiga, Comm. ad lib. 1. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Ouiformis globus, ex concreta pituita densatus, vomitu reiectus.

ILlustrissima matrona me pręsente euomuit multa pituitosa, vna etiam globum quasi phlegma congelatum, instar oui elixi validius vel duriuscule, & putamine detracto, reiecit. Mirum videbatur, quo pacto absque suffocationis discrimine gulam ascendere & regurgitare potuerit. Eandem astante Regina Daniæ duabus tertianis in puerperio olim liberaui. CL. V. *Esaias Meichsnerus de obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Globus pituitosus, carniformis, in cuius centro, bruco similis vermiculus deprehensus, post sæuißimos ventriculi cruciatus vomitu deturbatus.

IVlianus Medicæ artis Professor, dum grauiter ægrotaret, & aduenienti Medico, dolorē, quo circa ventriculum miserabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (vt fit) ac manibus locum pertractante,

erupit in vomitum: quo & ipse frustum carnis, ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo vermis non secus ac brucus, in siliqua recludebatur, eiectans, ad pristinam statim reuersus est valetudinem. *Beniuenius cap.* 88. *De Abditis.*

Nobilis quędam mulier Fanensis, cum stomacho grauissime laboraret, plurimumque pituitæ, eius inquam, quæ vitrea à Praxagora nūcupatur, euomuisset, veluti animo liqueretur, paulatim quasi grauiore somno excitata, in molestissimum vomitum incidit. Quo cùm diu agitaretur, durioris tandem pituitæ globum eiecit, quem assidentes quædam mulieres, cum veneficio affectam dicerent, superueniens ipse intueor omnia, frustumque veluti carnis aperio, in quo vermiculum brunco quā simillimum inuenio. Quo tandem eiecto, mulier conualuit. *Gabucinius Comm. de Lumbricis, cap.* 13.

Observatio.

Vermes per vomitum expulsi.

Nos lumbricum vidimus, qui palmi longitudinem nō excederet, rotundis in omnibus persimilis, præterquam quod dorsum habebat lanuginosum, ita vt pilos rubros imitaretur. Hic iuuenem quendam ad mortem vsque perduxerat: quem tamen pharmaco ad febrem tertianam notham, qua iuuenis corripiebatur, idoneo exhibito, vna cum pharmaco euomuit: atq; ita incolumis euasit. *Idem citato loco.*

Anno 1553. in collegio D. Barbaræ, puer annos 12. natus interuallis vomere solebat longos vermes, albos, è ventriculo. Sentiebat motum, morsum & cōmotionem. Dum vrgebant, sitiebat, angebatur. Nutritus fuerat lacte & fructibus. *Scholiographi ad cap.* 54. *lib.* 1. *Hollerij de morb. intern.*

Vermes in intestinis reperiri frequenter contingit, qui & quandoq; vomitu reiiciuntur: sæpissime vero per inferiora descendunt. *Dodonæus in Annotat. ad cap.* 77. *Beniuenij, De Abditis.*

Cum anno 1557. relicto Monspessulo Viganum me contulissem, eoque opera CL. V. D. Franc. Fontanoni ad illust. Dominum de Viseck, Baronem & agri Silenensis gubernatorē essem promotus, vt quæ feceram artis medicæ fundamenta, ad vsum accommodarem, vocatus ad sartorem vicinum, caloribus febrilibus & inordinatis accessionibus mire æstuantem, præscripsi illi Syrup. de Limon. de Acetosa, Citri, de Endiu. vt iis cum decocto hordei, vel ptisana, tempore sitis vteretur. Sub noctem deterius habuit, dolore ventriculi, caloribus, capitis grauedine, sudoribus diaphoreticis, extremorum refrigeratione, syncope, & vomitu frequenti cholerico, nonnihil tamen non exspirabat. Iniectus illi fuit clyster quem diu quidem retinuit, sed nihil profecit. Quia vero continuo Syrup. præscriptis vtebatur frequenter (nihil enim per os admittebat) vomitu infestante per os reiecit tandem vermem viuum, rotundum, satis crassum, tres vlnæ partes habentem longitudine, vna cum multa materia biliosa, nigra. Melius post corroborantium vsum habere & conualescere cœpit. V. CL. *Casparus Wolphius de Obseruationibus proprijs.*

Mense Februario, quidam ex oppido Tugio oriundus, vir robustus, cum circa præcordia, vti vulgo loquuntur, & orificium ventriculi, totiusque stomachi regionem, morsum quendam anxium & tristem sentiret fere continue, atque aliquando in animi deliquium sine alia tamen causa manifesta incideret: recte tamen se habebat reliquo corpore, & cibum potumque secundum naturam appetebat. At certe sibi cum persuaderet, se viuum quoddam animal intra corpus habere, meque super his symptomatis consuleret, ex medicamento præscripto, Esula videlicet præparata, hermodact. pul gentianæ & speciebus Cordialibus certa dosi cum aliis quibusdam inuicem commixtis, vermium magnam copiam reiecit, quorum alii quidam tres, alii duos pedes longi erant. Post aliquot septimanas ad me reuersus est, & quæ euenissent nuntiauit, simulque me rogauit, vt eiusdem medicamenti denuo copiam illi facerem: verebatur namque ne plures subessent; eodem medicamento dato à me dimissus, nec ab eo tempore reuersus est. *Idem.*

Observatio.

De vomitu atræ bilis, vna cum vermibus & scarabeis.

Cvm Balduinum Kerckvveruium Brielensem mense Octobri, anno 1567. duplici tertiana correptum, curassem, deducor ad puellam annum 22. attingentem, quæ vomitu continuo longo quidem tempore laborauerat, & bilem tanquam picem valde atram, vna cum vermibus deiiciebat, quos tunc spectauimus ad palmam fere in longitudine, coloris cinerei: & paulులum ante meum accessum nouem numero euomuerat, omnes fere mortuos. Atram vero bilem picis instar, quam spectabam, prima fronte sanguinem concretum esse putabam, qui ab vtero in stomachum transmissus esset: sed cum statuto tempore menses prodirent, atram bilem esse intellexi. Verum, cum esset bonæ constitutionis, neq; febricitaret, & circa stomachum doleret, nonnihil appetitu quoque deficiente, hoc ipsum ex humoribus corruptis fieri existimabam; vnde & vermes generabantur, eo quod fructibus autumnalibus valde crudis antea vsa esset. Aluum non probe deiiciebat, nisi duob. diebus tantū semel, & stercora quidem dura, fæculenta, satis naturalia, & minime nigra. At vomitus admodum frequens erat. Medicus assistens dederat pilulas ex aloe: verum parum profecit. At Apozemate sequente per me descripto, vomitus qui prius creber erat, nonnihil cessauit, postquam plurima nigra recrementa per inferna deiecisset, vnde & melius habere videbatur. ℞. absinthii communis, centaurii minoris, agrimoniæ; portulacæ an. m. j. sem. anisi, portulacæ an. drach. j. fol. senæ vnc. ß. rhabarb. selecti drach. j ß. schœnanti scrup. j. glycirrh. rasæ vnc. ß. passul. enucleat. drach. vj. fiat decoctio pro vnc. viij. col. Zaccharo parum dulcoretur. dimidium cum sumsisset, bene excreuit: primo fæces, mox atram bilem copiose: ac vomitus & ventriculi dolor nonnihil cessarunt. Die intermisso reliquum sumpsit. Interim ad appetitum incitandum capiebat duo cochlearia subinde ex Syr. sequentibus. ℞. Syr. de limonibus, Syr. absinthii, de scolopend. Syr. capill. veneris, (quia parum tussiebat) ana vnc. ij. & statim sumebat drach. ij. ex tabulis hoc modo descriptis: ℞. Specier. diarrhod. abb. scrup. ij. specier. diatrag. frig. scrup. j. sem. Zedoariæ pul. ti, rad. tormentill. pulu. tæ, an. scrup. ß. dissol.

in

in aqua portulacæ & agrimoniæ, adiecto Zaccharo optimo q. s f. confectio in tabulis. Et istis remediis vtcunque habuit. Verum anno 1568. x. Iulii die rursum ad Cornelium Philippum Consulem vrbis illius ex feb. continua acuta decumbentem euocatus, puellam denuo inuisi: quæ licet vtcumque se haberet, tamen paulo ante scarabeos reiecerat vomitu (res portentosa & incredibilis, nisi ipse conspexissem) quos mater nobis ostendit, præsente Petro Chirurgo Brielensi, & viro consulari, amico nostro haud vulgari. Referebat & mater viuum scarabeum reiecisse, qui per duos dies superuixerat: Referebatur autem ad incantationem hoc malum. *Forestus lib. 18. Obseruat. 19.*

Vermes reiectos sæpe vidimus: sed scarabeos nisi hoc tempore nunquam, quanquam alii quoque videntur vidisse, cum & *Gordonius* suo tempore medicus illustris, scribat *part. 5. cap. 20.* De vermibus: vermes, serpentes, scarabeos generari ex putredine in corpore humano: sicuti extra in mundo vermes & muscæ ac similia generantur. *Idem Schol. ad Obseruat. eandem.*

Observatio.

Vermes erucis similes febrili paroxysmo per vomitum expulsi.

ANno Domini 1578. Stephana Chartieria sancti Mauri à fossis incola, vidua quadragenaria, febre tertiana laborans, paroxysmi initio magnã vim euomuit humoris biliosi, vnaque villosos tres vermes, figura, colore & magnitudine erucis similes, subatriores tamen, qui inde integros octo dies vixerunt sine vllo alimento: hos pagi illius Chirurgus ad Milotum Doctorem Medicum detulit, qui ipsorum copiam Feuteo, Crasso, Marescotio, & Cortino Medicis mihiq; fecit. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

Observatio.

Capillorum veluti glomi per vomitum redditi.

IOannis de Quintana duennas primarii ciuis famulus, vomitu reiecit me præsente magnum tenuium & spadiceorum capillorum glomum, adseruabatque in papyro inuolutos plures alios quos binis horis ante euomuerat: quibus reiectis, nulla amplius molestia torquebatur: præter eam quam vehemens vomitus induxerat. *Nicol. Monardes libr. tertio Historiæ simpl. medic. ex nouo orbe delatorum. cap. de Verbena.*

Simile quoddam nec minus mirum exemplum, mihi ante paucos dies retulit Franciscus Zinnig, Sereniss. Principis Matthiæ Archiducis Austriæ, &c. pharmacopœus, cum in sua arte peritissimus, tum diligentissimus. *Clusius in Annotat. ad locum citatum.*

Simile etiam exemplum ante multos annos accidere memini Iureconsulto N. Vlierden, celebri, apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti mulierbrium capillorum glomos congestam excernere solebat, qua reiecta melius habebat: nam alioqui macilentus pallensque semper cum esset, aduersa valetudine ante ista symtomata plerunq; corripiebatur. *Idem Clusius in Annotat. ad eundem locum.*

Filius cuiusdam fabri laterarii, qui in cygno rubro Delphis habitabat, anno 1562. cum diu tonsillarum, gutturis, ac faucium inflammatione laborasset, multisque remediis vsus esset, & meam operam quoque frustra expertus esset, incidit in manus cuiusdam empirici; & epoto medicamẽto nescio quo, enormi secessu, tum vomitu violento subsequente, crines conglomeratos magna vi euomuit, in tantam angustiam prius coniectus, vt se disrumpi & in partes lacerari clamaret. Erant autem crines rubri tanquam à barba rasa prius expullulante, incisi, valde curti, producti, mox in vnum conglomerati eiecti. & à vomitu amplius dolorem in gutture non sentiebat; adeo vt nũc sine dolore, quod prius facere non potuit, quæuis deuorare & deglutire potuerit; quamuis & rascatione per aliquod tempus (vt vidimus) per sputum eiusmodi minutos pilos per tres scilicet cõtinuos dies expulerit, & nunc præter spem miraculose curatus: quanquam vulgares adolescentem 22. annorum veneficio seu incantatione affectum iudicarent: Quicquid sit, eiectis crinibus præfocationem gutturis amplius non est perpessus, & postea vxorem ducens, recte habuit.

At aliam iuuenculã noui, quæ singulis fere mensibus crines conglobatos vomitu admodum molesto deiiceret. *Forestus lib. 15. Obseruat. 29.*

Observatio.

Pannos, clauos, ferramenta, lapillos, & ossicula vomitione disturbata.

VIdimus pannum, clauos, ferramenta, & nescio quæ non vomitu reiecta.

Vidimus puellam Delphis in ventriculo dolentem, per inferiora modo excrementa picis instar nigra, vti saponem excreuisse, & lapillos & ossium frusta etiam per vomitum: quæ longo tempore laborans, & macilentior facta, tandem etiam interiit. *Idem lib. 18. Schol. ad Obseruat. 26.*

Observatio.

Gallico morbo affectus, post alypticam hydragiricam, ventriculi angustia pressus, argenti viui pateram vomitione reiecit.

MIrum est quendam, qui ter duntaxat secundum brachia vnctus fuerat, per aliquot dies pondus & angustiam in ventriculo sensisse, deinde cum latrinæ semel insideret, argenti viui paterã fere vomuisse, vt multi adhuc testati sunt, & literis prodiderunt. *Alex. Traianus Petronius cap. 1. lib. 5. de Morb. Gallico.*

Observatio.

Diluto vino hausto, nonnunquam sinceram aquam paulo post vomitu reiici.

VIdimus interdum epoto vino ex aqua temperato, aquam subinde puram sine vino emitti, nec vllo vini odore: tanta est discretiuæ potentiæ vis. *Alex. Benedict. lib. 13. cap. 11.*

Observatio.

Euporista ad Vomitum & Nauseam Remedia.

1. VVlgi experientia est, eboris tabella admota ventri, vomitus compesci. *Iac. Hollerius.*
2. Cydoniorum succus libræ pondere in quo corallorum rubeorum, sem. rosarũ rub. & rhabarbari, cuiusq;

cuiusq; ℥j. cũ hypocistidis & acaciæ binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum ad biliosas vomitiones: quinetiam ad dysenteriam. Datur is quotidie potandus mane & vesperi horis binis ante cibum. Verũ affectos purgatos esse oportet. *Matthiol.*

3. Emplastrum expertum contra vomitum, maxime etiam stomachum confortans, quando vomitus prouenit à materia calida. ℞ pulpę cydoniorum sub cinerib. coctorum ℥. iiij. rosarum rubearum, coriandri præparati, sem. acetosæ an. ℥. s. mastiches, macis an ℈ ij. Puluerisetur & omnia misceatur in mortario cum vino cydoniorum ad formam emplastri reducatur *Fauentin.*

4. Mirabile & secretum in sedatione vomitus pituitosi dare patienti infra scriptum condimentum quolibet mane stomacho ieiuno. ℞ vitelli oui cocti num. j. thuris mastichis an. ℈j. puluerisetur puluesanda & pulueres aspergatur super ouum, quod patiens bibat. *Victorius.*

5. Mirabile est & secretum in frigido vomitu & in curatione ventositatum stomachi dare patienti mane & vesperi ante cibum tria cochlearia infra scripti condimenti. ℞ succi citoniorum ℔. s. masticis, macis, garyophillorum, nucis moscatæ an. ʒ ij. corall. rub. ros. rub. an. ʒ j bulliant in simul vsque ad consumptionem tertiæ partis succis, deinde colentur cum forti expressione & colaturam vsui reserua modo dicto. *Alexius.*

6. Hepaticis & stomachicis, qui cibum sumptum retinere non valent, gentianæ radicis puluis è vino potandus exhiberi debet, quod qui fecerit, auxiliũ præsens sentiet. *Tragus.*

7. Inuenit ætas nostra aurum sæpius feruens extinctum vino, vomitionibus prodesse, vel idem tenuissimum efficaciter assumi, aquæ ad dimidium redacta iuuat ad potum temperandum. Paupertas, cui fortuna inuidit, chalybe eo modo vtatur. Quidam in aqua aurum conterunt & feruefaciunt ad dimidium minoris operæ, cui corallium & masticben & garyophyllum addunt, efficacius proficere tradunt. Et panis crusta tosta, cretico vino infusa, super iniecto mastiche garyophilloq; conferre haud dubium est. *Al. Benedictus.*

8. Alimenta in vomitione danda sunt, quæ spissa sint, & vtcunq; viscida, vt ventriculo hæreant, minime pinguia, ori grata, & actu frigida. Id etiam obseruandum in medicamentis. Nam tepida semper vomitum prouocant. Quare in cholera morbo, aut vomitu bilioso, & aliis, nisi in quibus os ventriculi est nimis refrigeratum, præsentissimum remedium est aquam frigidam post cibum resumptum bibere, vel cochlear vnum succi cytoniorum aut syr. cytonioruũ, aut frustum cyton. aut pyri acerbi deuorare, aut puluerem constringentem. *Rondelet.*

9. Rhasis puero vomitu laboranti ante lactis administrationẽ istiusmodi medicamentũ sępissime ab eo expertum porrigendum esse admonet. Receperat n. ligni aloes, masticis an. ʒ s. gallę drachmę vnius partẽ sextam, quib. tritis & cum syrupo rosarum cõfectis atq; cum modico galliæ muscatæ demũ puero exhibuerat. Postea v. cataplasma eiuscemodi ventriculo pueri admouebat, recipiẽdo masticis, aloes, acatiæ, gallæ, libani, panis vsti, simul partes æquales cum oleo & syr. rof. confectas. Ad puerorũ n. vomitum tũ saliuã eorũ coercendum efficax esse experimendum affirmat. *Seb. Austrius.*

10. Quodsi non cessat nausea, arripiat mordicus Cæpam communem bis vel ter, & non mandat, sed mordeat tantum ipsam primis dentibus, & videbit is ꝙ omnino quiescet nausea statim, etiamsi ventriculus esset debillimus Et sciat is quod istud auxiliũ est ita præstans, vt nullum ego inuenerim hac in re præstantius. *Fallopius de med. purg. simpl. C. 28. p. 213.*

ORIS VENTRICVLI TVMORES.

OBSERVATIO.

Ex obturatione tuberculi ori ventriculi innati, grauida per bimestre cibo defraudata, fœtu vitali edito, expirat.

MVLIEREM vidi grauidam, cui tuberculo duro eoq; ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur, attacto ventriculi ore, mox remearet atq; redderetur. Sic adstantiũ omnium iudicio, nihil cibi potusve bimestri, vel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, desipientia, febreq; confecta discessit, edito partu, quem vitę superstitem reliquit. *Fernel. cap. 1. lib. 6. Pathol.*

OBSERVATIO.

Scirrhus pugni magnitudine gulæ substantiæ, ad ventriculi orificium innatus, varia symtomata, & tandem etiam mortem inuehens.

ANno salutis 1570. Norinbergæ vocatus sum ad quandam mulierem, quę longo decubuerat tẽpore, augebatur transglutiendi difficultate maxima, & tanto gulæ ardore, vt præ eo nec dormire, nec sitim sedare quiuerit. Aucta gulæ angustia, vix quid liquidi in ventriculum immisit: ventriculus ad vomitum excitatus, egerebat interim cibũ, interim phlegma viscosum, ac crassum, interim etiam pituitam cum bili crassa permixtam. ægra sciscitata, num iuxta ingressum gulæ in ventriculum vel ventriculi orificium quid tanquam claui infixi vel globulum persentisceret, sese toto octennio tale quid in ea regione percepisse, atq; transglutiendi magna difficultate laborasse, similiq; morbo & patrẽ, sorores, & alios suos amicos occubuisse affirmabat. Tandem nutrimento destituta, atq; ad extremam perducta maciem, extincta est. Mortuam aperui & inueni ad ventriculi orificium scirrhum pugni magnitudinem excedendem, substantiæ gulæ innatũ, qui crassitie ac tumore suo angustarat, atq; obturarat œsophagi finem. Mesenteriũ visum fuit ex multis iisq; satis magnis scirrhis conflatum, sic & pancreas, omentum contractum, crassum, & ligno durius inuentum. Ventriculus inanis, hepar subalbidum, scirrhisque refertum erat. Quamuis hæc mulier totum octennium hos scirrhos gestarat, atq; transglutiendi difficultate indies magis ad finem vitæ vsque afflicta fuerit, nihilo secius (quod valde mirum est) vtcunq; commode, læte ac hilariter vixit, liberos procreauit, habuit tamen macilentum semper corpus. *Coiter lib. Obseruat. Anat. & Chirurgic.*

OBSERVATIO.

Eleuatio stomachi curata.

ANnum 16. agenti Petri Guicciardini filio ita ceruix vẽtriculi sine vllo doloris sensu eleuabatur, vt

ut magnitudinem pomi cydonei æquaret; nec manifesta causa ostendebatur, cum omni nocumento careret. Quare rem admodum diligenter inuestigare cœpi, admiratus quænam abditæ huius mali causæ esse possent. Sed cum nullam prorsus præter ventum inuenirem, à quo, ventriculi capite paulatim eleuato, ita eiusmodi fieret tumor, vt & ossa etiam talem situm adepta, nec vltra pristinum statum reuersa, figuram iam illis impressam, tanquam naturalem custodirent: ferrea demum lamina, quæ ex cingulo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimi iubeo, quo paulatim ad sedem suam retrocedere cogeretur: quod factum est. Nam haud multo post, hoc vno tantum præsidio, ita repressus est tumor ille, vt ad pristinam ac naturalem formam ipsius ventriculi ceruix penitus reuersa sit. *Beniuenius cap. 40. de Abditis.*

In Iliaco dolore, cum excrementa per os redduntur, ventriculus quoque in tumorem quandoq; attollitur, partim quidem ex flatibus, sed magna ex parte ab excrementis eo perlatis. Quandocunque autem tale aliquid contingit, non modo spes vitæ nulla superest, sed mos fere imminet. *Dodonaus annotat. ad cap. citatum.*

DE VENTRICVLO.

SYMPATHIA.

OBSERVATIO.

Ventriculum cum capite consentire, & coaffici aliquando idq; præter experientiam etiam per anatomen demonstrari.

CONSENTIT caput maxime ventriculo per insignes neruos sextæ coniugationis: & vtero per spinalem medullam, cui arctissime coniungitur: atq; dolores inde cõmunicati, seu per materiæ alicuius transmissionem, seu continuitatem solam, sentiuntur, magis à ventriculo quidem in fronte, ab vtero autem in occipitio. Quod experiẽtia frequenti à nobis cognitum, facile est ex anatomia confirmare secus ac docuit Rondeletius, &c. *Ioubertus cap. 9. libr. de curand. morb.*

CONFORMATIO VENTRICVLI varia.

OBSERVATIO.

Ventriculi deprauata conformatio.

VIdi, inquit *Galenus lib. 2. artis paruæ*, ventriculum cuiusdam ita paruum, rotundum ac propensum in Ilia, vt propria circumscriptio perspicue appareret spectanti & attrectãti. Ita & apud nos puella quædam Delphica perpetuo male habebat in stomacho: nam à natura angustior factus erat. quem his notis deprehendimus: nam plurimo cibo distentus stomachus lædebatur: sed exhibito exiguo cibo, idque frequenter, minus offendebatur, & commodius tunc cibum concoquebat. Hoc autem innatum vitium iuxta Galenum immedicabile iudicauimus: & ideo eandem incuratam reliquimus. Tantum in mandatis dedimus, vt parum, & frequenter, cibum concoctu facilem sumeret, vt minus dolore afficeretur. *Forestus lib. 18. obser. 35.*

OBSERVATIO.

Ventriculi craßitiem concoctionem iuuare.

QVo crassius rugosiusque ventriculi corpus, eo concoctionem felicius procedere tum ex eo patet, quod eorum qui nullam concoctionis debilitatem passi sunt, sed vel morbo aliquo repentino sublati, vel supplicio affecti sectioni adhibentur, vẽtriculi tales esse deprehendantur; tum quod illis animantibus, quæ durissima quæuis conficiunt, sicuti cornutis, quæ fœno pascuntur, auibusque præsertim legumina lapillosque continuo deuorantibus, ventriculi crassissimi, veluti tergora, & in auibus parenchymate constantes contigerint. *V. Cl. Felix Platerus de obseruat. propriis.*

OBSERVATIO.

Ventriculi nimia attenuatio causa imbecillitatis.

VEntriculi imbecillitatem à nimia illius tenuitate proficisci, ad quam continua crapula supra modum sæpiusque distentus tandem reducitur, vesicæ alicuius instar, quam pueri premendo inflandoque dilatant & attenuant, sectione compertum est. Vnde malum ipsius organicum immedicabile, cum se recolligere, ciboſque exacte amplecti non amplius possit, nascitur, perpetuæque fluctuationes sequuntur. *Idem D. Platerus.*

OBSERVATIO.

Macula nigra ventriculi.

MAculam nigram admodum, in vẽtriculo furis capite truncati, tum in exteriore, tum interiore ipsius superficie apparente spectaui. *Idem.*

OBSERVATIO.

Macula lutea ventriculi, illiusque ardor.

VEntriculum à bile flaua, ea sede, qua vesicula bilia ventriculo substrata illum attingit, tingi, macula lutea, ad interiora illius quoque penetrante, commaculari, aliquoties obseruaui: illisq; præsertim, quibus viuentibus perpetui ventriculi ardores molesti erant, hoc accidisse notaui. *Idem.*

OBSERVATIO.

Maculæ rub. ventriculi, eiusdem maximum ardorem inferentes.

POlonus qui ex vulnere capitis, adhibito empl. barbaro à Fallopio, dissuadentibus Bellocato & Trincauella, mortuus est, ardorem maximum circa regionem oris ventriculi perpessus est. Secto corpore inuentę sunt in superficie exteriore oris ventriculi maculæ rubræ ac si morsus formicarum essent. *R. Solenander in cons. Med. sect. v. cons. 16.*

SVBEVNTIA IN VENTRICVLVM per os.

OBSERVATIO.

Serpentes, Lacertas, aliaque animalia venenata aliquando dormientibus per os in ventriculum irrepere, inibiq; grauissima symtomata excitare, & occidere sæpe: tum qua ratione propulsanda sint.

ADolescens multo meraco epoto supinus in habitaculo quodam dormiebat. Huic serpens, Arges appellatus, in os ingressus est: & sane cum sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit, & serpētem deuorauit, & dolore magno tenebatur, & manus prætensas adhibebat, velut qui stangularetur, & iactabat seipsum: & conuulsus mortuus est. *Hipp. lib. 5. de morb popular.*

In Anatomiis quandoque vermes in stomacho sunt reperti, & ipsum iam perferarunt aliquando: Et quod maius: scitur serpentes, limacias, in stomachum intrare, & ibi foueri & crescere, ranasque interdum. *P. Aponensis different.* 101. *Conciliatoris.*

Volateranus est autor, suo tempore inuentum esse rusticum, qui cum per fœnisecia aperto ore in agris dormiret, & serpentem per fauces hiantes intra corpus admisisset, se statim aliis commanducatis ceu præsenti amuleto curauit. Virus tamen vxori in coitu (res mira) instillauit, & morte comite transfudit. *Mizald memorabil. centur. 8. aph. 76.*

Serpentes aliquando os dormientium ingredi dicuntur, vnde Poeta de tempore, quando serpentes conspiciuntur:

Non mihi tunc libeat dorso iacuisse per herbam,
Incertus ———

Interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis coniiciunt sese, & in stomachum sese conuoluunt, tunc miser homo afflictissime viuit, nec est vllum mali leuamen, nisi vt lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alat hospitem: Remedium autem aduersus tantum malum est comesum affatim Allium. *Erasmus dialog. de amicitia.*

In septentrionalibus regionibus, compertum est multorum indelebili memoria, serpentes longitudine palmares ac bipalmares, rubeos, cœruleosque, se faucibus imbecillium infantium humi dormientium immittere. *Olaus Magnus lib. 13. c. 9.*

Nonnulli referunt serpentem, cum puero cuidā in agro dormienti per os irrepsisset, aqua Cardui Benedicti destillata, per inferiora quam primum secessisse, puerumque incolumem, omnique periculo liberum superuixisse. *Tagus de Histor. stirpium libr. 2. cap. 114.*

Mulieres capiunt sotulares, & comburunt in igne, & ponunt in oleo de sem. Lini, & recipiunt fumum, & istud est corii combusti. fumus enim iste fugat serpentes viuos, vt vidi in vno existente in hospitali Papiæ, qui habebat viperam in stomacho, cui fecerunt multa remedia vt eam expellerent, scilicet ponendo lac ad os, & multa alia: veniebat enim ad os, & nolebat egredi. Tandem factis fiendis, æger fuit suffumigatus ex tali fumo, & statim vipera visa est egredi per anum. *Gattinaria comm. ad cap. de cura præfocat. matricis, lib. 9. Ras. ad Almansor.* Hanc historiā *Matthiolus* sic expressit.

Veteramentis accensis, serpentes efficaciter fugari compertum est, neque eos modo qui in domibus nostris oberrant: sed eos etiam qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æstatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiūt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria, nostræ ætatis Medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini; cui cum frustra adhibita essent medicamenta, ipsaque alioquin efficacissima: illud tamen magnifice præstitit veteramentorum fumus traiectorio in corpus haustus. Siquidem cum primum immanis fera (erat enim vipera non parua) fumi nidorem præsensit; visa est à circūstantibus egredi per anum, non sine omnium admiratione. *Matthiolus comment. ad cap. 42. lib. 2. Dioscor. de Mat. Med.*

Natrices aliquando in dormientium ora irrepere fertur: & homines illos, quos subierint, suauiter canere; elici autem serpentes, si supra lactis feruidi vaporem hiantes se contineant. *Gesnerus in Nomenclatore Icon. Aquat. pag. 362.*

Alexander Landus, Nobilis Veronensis, vir Medicinæ arte clarissimus, & omni doctrina & humanitate præstantissimus, retulit mihi se vidisse quendam infantem, in cuius stomacho (dum in quodam prato dormiret) Lacertæ duæ tempore æstatis ingressæ fuerant per os, adeo vt ipse sæpe veluti Epilepticus caderet in aromataria ad signum fontis, in ciuitate Veronensi prope templum sancti Vitalis, quo ab ignorantibus causam ad Medicum curationis gratia ductus erat ipse puer. Et post ipsius in eodem loco casum euomuisse in eius præsentia, cum magna omnium qui aderāt admiratione, duas ipsas Lacertas, qui postea statim è morbo sanus euasit. *Omnibonus lib. 2. c. 9. de art. Medica Infant.*

Serpentis deuorati signa sunt, si sentiat magnam reuolutionem, & morsum ante cibum, & post subuersionem, & fastidium ingēs. Et dormierit in campis, assuetus dormire ore aperto, inde surrexit ex sano cum his symptomatibus. *Cardanus de caus. sign. ac loc. Morb. part. 3. n. 122.*

Meo tempore contigit, vt quidam Rusticus bibendo aquam fossæ, biberet vnum Cutubuth, siue capram aquæ, (tipulam) & statim consuluit Medicum potauit cum lacte copioso, & statim post vomitum fecit, & in vomitu egrediebatur animal. *Sauonarola tract. 6 c. 9. rubric. 4.*

Filio Pauli Frauz Germani, Maximiliani Imperatoris œconomi, musca magna ore hiante ingressa, ad ventriculi cauitatem peruolauit, graui molestia eum per horæ tractum afficiens: & die sequenti ab ingressu per vrinam mire certe extramissa. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 2. c. 12.*

Adolescens in Schola Goldtbergensi literis operam dans, cuiusdam Pistoris filiam puellam pallidā, quæ semper quærebatur de ventris dolore, cumque die quadam ante mensam stans iusculum intestinorum Veruecis cum aceto acri præparatum comederet. Serpens viuus è corpore puellæ per inferiora prorupit. Qui ab adstantibus est occisus, Sarmenta in superiore parte cubiculi, in quo dormierat, posita fusces, è quibus serpens decidens de nocte in os dormientis irrepserat. *Cl. V. Ioan. Francisci Hildesii obseruatio.*

MONSTROSA IN VENTRICVLO *genita.*

OBSERVATIO.

Ranas, Gyrinos, Bufones, aliaq; animalcula similia, vel ex haustis per imprudentiam eorundem ouis, seu seminibus: vel interna putredine maxime pestilenti in ventriculo non tantum nasci, sed in eodem quoque foueri atque adolescere, periculosa, mortiferaq; symptomata excitare, & tantum non enecare: tum quibus illa quoque expellantur.

In ven-

IN ventriculis quorundam, aut intestinis bufones reperiri, reddi ratio potest: videtur enim fieri id aliquando posse genitura ipsorum, vno aut altero ouo scilicet, à continua illa ouorum serie separato, cum potu aquæ hausta. Quanquam enim in terra & aquis bufones ex putredine nascantur; in corpore tamen humano id fieri posse non est verisimile: nam lumbrici quidem intus ex putredine nascuntur, sed non tam corrupta & praua, qualem generandis bufonibus subiici oporteret: & lumbrici nihil fere quam carnei sunt, vt facile ex putredine quauis generentur; bufonis vero corpus variis membris, organis & ossibus constat, vt id, nisi hausta genitura, in homine nasci non credam. Ea vero cum hausta fuerit in potu, facile ventriculi villis adhæret, propter substantiam viscosam & tenacem, non coquitur vero neque vincitur à ventriculo, cum naturam nostræ prorsus contrariam habeat, à qua tamen venenum forte in corpus non disperditur, quoniam pellicula cōtinetur tum ouum, tum multo magis cum ex eo nascitur animal, & in ventriculo manet, & meliore intus succo nutritur à prima statim origine. Adde quod minus veneni in genitura, quæ in aqua fuerit, esse verisimile sit, vt in ipsius rubetis aquaticis minus quam in terrestribus: & insuper vicinitatis partui ratione: quo grandius enim animal quodque venenatum fit, eo magis siccessit, & syncerius venenum habet. Itaque in regionibus calidis & siccis, non tam caliditatis puto quam siccitatis ratione, aut certe vtriusque pari, vehementiora animalium venena sunt, quod si minora teneriora que animalia, vtpote humidiora, minus noxia sunt, genituram ipsam, quantum fieri in cuiusque genere potest, minime noxiam esse oportet. Neque hoc tamen prohibet, quin animalium quorundam (in genere serpentium, lacertarum, & insectorum) ouainterimere possint, cum quorundam adeo intensum sit venenum, vt quamuis per gradus aliquot imminutum adhuc interimat, tardius tamen. Bufonum vero venenum, cum non sit vehemens, in nostris præsertim regionibus frigidis & humidis, minus mirum fuerit, veneni illius, quod genituræ ipsorum inest, vim tam debilem esse, vt multo tempore superstes homo possit durare, quod quidem in aliis quibusdam venenis septicis, & plantis contingit, vt aconito: sic enim temperari possunt à maleficis, authore Theophrasto, vt longo post tempore interimant. Etiamsi vero quod genituræ inest, venenum minus esse dixerim, grauida tamen animalia venenata, eo tempore, quo oua aut fœtum gestant, nocentiora sunt: non quod ab ouis fœtuve veneni aliquid accipiant matres, sed quoniam si quid boni & dulcioris succi habent, alendo fœtui communicant, vnde corpus eorum siccius manet, & deterior tantum succus eis relinquitur. Natos quidem in corpore bufones, hoc potius quam ranarum nomine dici puto, quod colore sint lurido: & verisimile est, à sumpta etiam ranarum in potu genitura, ranas in corpore natas, & forma nonnihil, & colore præcipue, à ranis quæ in suis aquis nascuntur differre, propter alienam nutrimenti, & quo cōtinentur loci naturam, aerisq; & solis priuationem, itaque ranas etiam intus natas bufones appellari. Interim tamen non negarim, verorum etiam bufonum genituram aliquando hauriri, & veros inde bufones nasci. Non mirum autem posse eos intus ita viuere, cum alioqui etiam in cauis latere soleant, & hybernos menses abditi exigere: & aliquando saxis etiam inclusi viui reperiantur. Raro enim pulmone genus omne ouiparum est, nec tantum respiratione indiget, quantum viuiparæ animantes. *Gesnerus hist. animal. lib. 2. de ranis rubetis litera G.*

Quidam eques apud nos venit ad Medicum Vlmensem, Doctorem Stockerum (qui erat Medicus omnium Principum in nostra vicinia, habebatque suam singularem fortunam curandi morbos) dicens Domine Doctor nescio quem habeam morbum: mane ieiunus ventriculum meum magno cū dolore arrodi sentio. Tu nebulo, inquit Doctor (erat enim Medico familiaris) forte aliquid mali comedisti. & retinuit eum quatriduum, ac pauit eū ordine, simulque à nimio cibo & potu abstinere iussit. Postea vero post longam deliberationem (erat enim valde industrius, & artis suæ peritissimus) inquit: Tu nequam vorasti semina serpentum, ex quibus serpentes in tuo ventriculo procreatæ sunt. Instituit vero curationem hoc modo: collocans eum in lectum, ac admouens eius ori lac valde calefactū: serpentes postquam hoc olfecerunt, serpere cœperunt ex ventriculo in collum, quarum colla chirurgus iam pridem accersitus, paratusque cum suis instrumentis, statim apprehendebat, ac extrahebat aliquot serpentes per interualla. Extractis iam omnibus serpentibus, Doctor indicauit vnde illud malum ipsi accidisset: Tu valde sitiens, inquit, hausisti strenue aquam ex aliqua lacuna vbi fuerunt semina serpentum. Ille fassus est se bibisse in vere, & ita curatus est.

Dominus Stainslaus à Lasco, virtute & sapientia præstans vir, captus cum Rege Galliæ, etiam mortuus est, serpentibus in eius ventriculo innatis: cui nemo opitulari potuit. *Iacob. Manlius libel. experimentorū variorum. pag. 21.*

Obseruatum est nostra memoria, dissecto mulieris cuiusdam corpore, bestiolas exemptas, soricibus, muribusque non absimiles, quas natura ex sordido aliquo excremento, quo alimenta erant imbuta, produxisse videtur. Calor siquidem natiuus in materia illa elaboranda occupatus, non aliam speciem, quam pro subiectæ materiæ ratione, effingere potest, itaque insita vis naturę sui generis animalculum efformat ac molitur: humida illa substantia opifici obsequente ac sequaci. Et paulo post.

Quinetiam vermiculos caudatos, itaque insolita forma bestiolas vomitu eiectas nouimus; præsertim in his, qui morbis contagiosis oppressi erant. *Leuinus Lemnius, de Occult. Nat. Miracul. libro secundo cap. 40.*

In plerisque, lacertas tres aut quatuor, à medicamento purgante deiectus, semel atque iterum vidi. *Gemma Cosmocrit. lib. 1. c. 6.*

Dictamni drachmam ex aqua Gentianæ ieiune sumptam efficacissimam comperi, præsertim si Zedoaria aut Citri semina puluerata ei addantur. Omne siquidem venenum exigit. Hunc puluerem ego anno 1560. quo poliatrum Cotringensem agebam, adeoque Clementissimi domini mei Erici, Brunsuicensis Ducis consiliariis conuersares, nõnullorumq; curam suscepissem, Valentino Kurtz cognominato, Regenspurgo nato, Eymboeci exhibui,

cuius efficacia complures lacertæ ab eo propulsæ sunt: Quin etiam hunc, quibus lumbrici per os erepere solebant, sumendum iniunxi. Cui rei certissimam fidem facit, Dominus Doctor *Ioannes Kentmannus Dresdensis*, qui *libello suo de peste*, hoc ipso puluere felicissime pestis tempore anno quinquagesimo secundo se vsum fuisse profitetur, sicut supra triginta Lacertas ex vno homine Fabiano Landts ab Ostlitz expulerit. *Ioannes Hebenstreit, libello de peste anno 1564. publicato.*

Rustici Lutzingensis filia nata annos 18. laborabat ventris tumore & inflatione cum murmure & coaxatione ranarum sonora. Ieiuna puella ranas coaxantes omnes audiuerunt non obtuse audientes. Originem mali se contraxisse aiebat fœmina ex potu aquæ palustris: cum verno tempore in solis intenso æstu sitibunda pecoris curam haberet, nec suppeditaret alia aqua præter dictam. Et quia ab eo tempore indies deterius sese habebat, ventre in tumorē sublato, & mensis spacio ranarum clamore & vociferatione molesta suborta: suspicabatur se simul cū aqua ista palustri Ranarum geniturā (vulgo Frosch Leuch vocatur) ebibisse. Confirmabat suspicionem puellæ præter manifestam ranarum coaxationem tempus vernum, quo multa ex semine pleraque sine paris complexu & adminiculo ex limoso vdaque vligine solis tepore & interno participio ac λόγῳ πλαστικῷ mediante putredine nascuntur. Bestiolas autem & eiusmodi animantia in corporibus nostris progenerari posse anile deliramentum non est, nec physicis præceptis aduersum. sed ad curam. Vsa est hæc virgo rustica multorum multis remediis, citra tamen euidentem releuationem. Ad me deducta primum exhibeo vomitiuum hoc & catharticum: ℞. Aquæ terræ sanctæ vnc. iiij. Inde citatus vomitus exhibeo hanc potionem. ℞. Extracti Colocinth. magnit. nucis. Aq. fontanæ vnc. v. facta ebullitione macer. per noctem: mane colaturam claram bibat. Hoc purgante tota radix & seminariū animalculorum istorum fuit exectum, excretis plurimis, sordidis, tenacibus & phlegmaticis humoribus. Transacta purgatione & euacuatione, ægra sanitati restituitur integræ: ita vt per victus rationem probam & exactam depulsa macie incrementum corporis cōspicuum capiat: euanescente lurido colore, florescat eleganter, quasi mangonio perpolita. Ranas autem viuas vel mortuas cum excrementis fœtidis etiam vltro citroque percunctati lustrare non potuimus. An flatus ex colluuie ista & impuritate in Epigastrio coercita à calore innato suscitati coaxationem istā ranarum (quod verisimile) fuerint ementiti, an vero ipsa ranarum certa & tenella corpuscula vi medicamenti, angustia locorum, caloris innati virtute, ἀνασοιχειώσει dissoluta versus aqueam, ex qua sunt conflata, naturam, docti iudicent. Et ego iudicarem si certo mihi constaret de antecedentibus. Probabilia vtrinque occurrunt. Hoc affirmo: sonitum vel murmur, quod meis percepi auribus plane coaxationem ranarum expresisse. *Rulandus curat. Empt. & Hist. cent. 7. curat. 28.*

Haud procul à Dulenberg, Illustrium Nassouiensium Comitum ciuitate, fuit ante biennium puer quidam, inflato ventre, continuis torminibus, fame sitique intolerabilibus vexatus, cui apud multos, eosdemque præstantes Medicos remedia sæpe erant quæsita, sed frustra: adeo, vt iam salutis nulla spes superesse videretur. Accidit autem dum ille ita decūbit, vt chirurgus eius loci febri tertiana corriperetur: quam sanaturus ipse sibi centaurium minus, cum pari portione cardui benedicti, in vino decoxit, atque haurire voluit. Deprehenso autem amarore, respuit. Ne autem potio illa sine vsu effunderetur, iubet etiam puero bibendam dari, non quidē quod quippiā profuturam existimaret, sed ne frustra periret. Quid fit? vt puer vel vnū poculum hausit, intra horæ spatium vndecim ranas adhuc viuas per vomitum reiecit & conualuit, febre chirurgum, cui potio inprimis parata erat, in multas adhuc septimanas affligente. *D. D. Ioann. Pincier de obseru. propriis.*

Anno 1551. peruenit ad nos historia Viennæ impressa, huiusmodi. Hac æstate circa diem diuæ Margaritæ in Hungaria prope pagum Zicsam, iuxta Theysam fluuium, accidit vt in multorum hominū corporibus serpentes & lacertæ naturalibus similes nascerentur: vnde sæuissimi dolores oborti, tandem eos enecarunt, ita vt circiter tria hominum millia periisse feratur. Quibusdam humi ad solem iacentibus, serpentes & lacertæ per os aliquatenus emerserunt, sed mox se iterum abdiderunt in ventrē. Nobili cuidam puellæ, diris cruciatibus mortuæ, cum venter incideretur, serpentēs duo prodiuerūt. *Gesner. hist. animal. lib. 2. de Lacertis diuersis.*

Historiam veram nuper strenuus & nobilis vir, Ioannes Gaudentius à Reutenavv, Reipub. Augustanæ apud Vindelicos, constitutus militum dux, nobis talem narrauit. Fabariis inquit Thermis agri Curiensis cum Maio vterer, in Villicum quendam hominem annorum circiter triginta, ex pago Flesch, nonnihil à Rhetorum Meienfeldt sito, natum, incidi, qui mihi retulit, se, quum superiore anno laboribus rusticanis defatigatus, læuandæ sitis gratia, forte aquam putridam auide hausisset: ab eo tempore indies magis magisque ventriculi doloribus, rosionibus & torminibus circa præcordia potissimum conflictatum; Ita quidem vt ventriculo repleto, symptomata hæc remitterent nonnihil, verum eo, à concoctione peracta, vacuo increscerent, atq; adeo sæuirent, vt ventriculum lancinando perforatura viderentur. Miseriarum itaque dolorumque, quos per vnius anni decursum pertulisset pertæsum, Theriacam tandem coemisse, eandemque vini ardentis quartario vulgaris mēsuræ temperatam, vnico haustu ebibisse. Cuius efficacia paulo post serpentem viuum, longitudinis vlnę vomitu in terram reiecisse, qui aliquantulum vivus, mox extingueretur. Proinde rusticum livida & pallente facie, defectisque viribus, Fabariatum vsu reconualescentiam sperasse. *Cl. V. Abrahmus Murgelius de obseru. propr.*

Deducta in Nosodochium publicum virgo circiter sedecim annos nata mente capta & furibunda, adeo vt compedibus confringenda fuerit, Ad hanc sumus vocati, qui publica authoritate Xenodochio præfecti eramus medici & chirurgi, vt, si artis medicæ beneficio & opera, si fieri posset aliquid auxilii conferemus. Conquerebatur potissimum de præcordiorum cruciatibus miris, torquebatur lacinationibus doloribus, torminibus: laborabat aliquando nausea & ructibus. Per interualla cæpit mente capi & maniacorum instar furere, vt compedibus coercita, tamen vix compesci & teneri potuerit. Paroxysmo

xysmo tali aliquando diutius, & grauius, quandoq; breuiori tempore & leuius affligebatur: in remissione poterat omnium, quæ interea audiuisset atque sensisset in corpore, probe meminisse. Fuerunt ex nobis qui hypochondriacam melancholiam eam laborare crediderint, alii aliud sentiebant. Ego neque hypochondriacis flatibus (quanquam multa essent in ea obseruata, quæ videbatur indicium dare. Maniacam vere non fuisse, indicio esse potest, ꝙ medicamenta oblata admisit, quæ bis vel tertio fuerunt repetita, quum leuioribus quæ primo exhibita essent, nihil perficerem: in hypochondriacis flatibus accidit quidẽ, vt solus nuper melancholicus, ꝙ etiam in phreniticis animaduertitur, ex præcordiis eleuatus ad cerebrum, melancholiam quandã generare possit, aliquando grauior, quandoq; mitior pro ratione causæ, à qua isti vapores eleuãtur: in quibus vẽtriculum manifeste affectum esse & intestina intelligitur, præcedentibus ventris rugitibus, flatibus multis, ructibus crassis, vomitibus, & saliuæ copia. Hinc verisimile est non melancholiam solum, hoc est mœrorem & tristitiam causari, sed acerbius quiddam, & ipsam etiam maniam, si vapor ipse malignior & venenosior extiterit. Veruntamen à solis hypochondriacis flatibus tam sęua symptomata, excitari posse, verisimile nõ est, nec à quoquam, quid nouisse ego potuerim, talia in hoc affectu obseruata fuisse, legisse me memini. Proinde cum eius cura mihi demandata esset, eam ego meam intentionem, idque cum primis curandum & spectandum mihi proposui, vt adustum & melanchol. humorem è ventriculo effumantem & mesenterio, quoquo modo expurgarem: potissimum ad id suscipiendum permotus, propter nauseam, ructus frequentes, & potissimum circa cor, vt ipsa loquebatur, quam maxime angeretur, & præterea etiam per interualla tã sęuo paroxysmo affligeretur: ratus humorem aliquẽ malignum in his partibus contineri, qui horum omnium, quæ pateretur causa existeret. Obtuli itaq; primo aliquid extracti ellebori cum confectione hamech in forma boli: Verum quã parum profecisse mihi viderer, neq; n vomitus sequutus erat, neq; aluus satis, prout necessitas videbatur requirere, deiecisset, secũdo tentaui fortius. Exhibui itaq; antimonii grana aliquot, cũ hiera legadii parte aliqua, quæ mania affectis alioquin cum vtilitate præscribitur, & puluere cordiali. A cuius medicamenti assumptione, paulo post cæpit mirum in modũ exagitari, ac in terram prosterni, adeoq; excruciari vt morti propinquior videretur, quam vt nunquam ad se redire aut conualescere posse sperandum nobis fuisset. Tãdem durantibus hisce cruciatibus aliquãdiu, accidit præter omnium spem & meam expectationẽ, vt per os, magno sane conatu, & horrendo aspectu variegatum animal viuũ, quadrupes, & caudatum instar lacertæ euomeret, ꝙ in subiecto pelui subsaltabat, & mirifice agitaretur. Refecta mulier, postq̃ eiecisset hoc monstrum, cordialibus cibis & medicamentis per aliquot dies. Mansit in Xenodochio ab eo tempore vltra mensem, viribus paulatim resumptis: nec quicquam hoc tempore toto incommodi sensit: iussa vero est, vt per interualla purgaretur, vt si quid vel excrementorum huius bestiolæ, vel materiæ alienæ in corpore superesset, penitus tolleretur Ex propriis obseruationibus, ante annos 13. circiter obseruatis, communicauit vir doctiss. *Gasp. Wolph. Tigurin. Med.*

In pago Nouendorf, inferioris Lusatiæ, puella annum agens decimum octauum, cum diu dolores ventriculi & præcordiorum perpessa fuisset, ita vt plerisq; ob ventris tumorem & faciei pallorem hydropi obnoxia futura censeretur: tandem laconico commissa, & lacte calente ori admoto, Lacerta viua erepens, puellam ab eiusmodi symptomatibus liberauit. *D. D. Talentinus Hennerus de obseru. suis.*

Ego in Anglia apud Norfolcios per Epicrasin educo ex fæminæ cuiusdam stomacho multipedem beluam, nigram, agilem, longitudine minoris lacertæ, caudatam, & flauescentibus maculis variegatam. Insita siquidem vis naturæ sui generis animalculum efformat; ac moritur, humida illa substantia opifici obsequente ac sequaci. Calor enim, vt dixi, natiuus non aliam speciem, quam pro subiectæ materiæ ratione effingere potest. *Thomas Moresinus lib. de Metallorum causis & transubstantiatione.*

Mulier rustica annorum circiter 24. ex pago dicto Nunige, præfecturæ Gilgenpergensis, ditionis Solothurensium, cum iam ab anno se grauidam suspicaretur, idq; partim ob suppressa mẽstrua, partim vero ob motum aliquem, quem in sinistro latere diebus alternis pręsentiebat, accedẽte ventris quinetiam tumore. Et licet dolorem nullum perferret, perterrita tamen, eo quod ab anno se grauidam existimaret, quis futurus esset euentus, dubitans, me consuluit.

Signis ergo ipsum conceptum indicantibus, perpensis & symptomatibus, quæ grauidis superuenire solent, perquisitis: iudicaui tum, vteri solum flatus, vel saltem molam, si non sanguineam, ac flatulentã esse. Cur vero Molã esse suspicarer (cuius signa multa *Hippocrates* tradit *lib. de fœminarum morbis*, circa finem) hæc fuit ratio: ꝙ in multis iam mulieribus obseruauerim, dum vero molam gestant, vel vt nostrates vocant, ein Frost / toto vero gestationis tempore punctiones in sinistra abdominis parte pręsentiunt: imo quando tempus exclusionis accidit, summũ dicti lateris dolorem perferunt, non secus ac si animal quoddã ipsas morderet, imo etiã loco sæpe nõ moueri: accedũt quinetiã animi deliquia, & aliquãdo deliria, rarius tamen ante diem sepumũ, ex quo fluere incipiunt menses, ipsas reiicere obseruaui.

Vteri flatus cur censerem, fuit: quod & prius in Nobili matrona quadam (cuius nomen nunc subiicere placuit) notaui: quæ cum grauidam se crederet, tempusque ipsius partus appropinquaret, rebus omnibus ad id necessariis dispositis, nil nisi flatus per pudendum exspirauit, & tumor ipsius ventris concidit: quemadmodum etiam adnotaui in quadam, aquam per os vteri sensim effluxisse, cum à septem mensibus se grauidam suspicaretur, suppressis menstruis purgationibus, aucto ventre & mammis. Sed ad rem.

Huic ergo rusticæ mulieri inter cætera Tragema præscripsi ex iis, quæ in tali casu conueniunt, habita potissimum ipsius vteri & ventriculi ratione. Cum vero iam secundo sumpsisset de hoc Tragemate, altera die vesperi (quæ fuit 15. Iulii, anno 1583.) in lecto iacens, vomitu correpta, tria reiecit animalia, Ranã, Bufonem & Salamandram, quã Germani ein Mol appellant, sicque sensim tumor ventris remisit, & sanata est. Cuius rei testes sunt non solũ illius pagi &

in vicinia ruſtici, ſed & arcis Præfectus. *Caſparus Bauhinus in appendice ad Rouſſetum.*

Adoleſcens quidam pellio, dum artis ſuæ rectius perdiſcendæ & exercendæ cauſa peregrinans, pedes iter faceret, primo vere, quotieſcunque defeſſus ſitiret, præ incontinentia ex quauis oblata palude, ſitis ſedandæ cauſa, pronus aquam ſubinde, vtut immũdam, auide haurire non eſt veritus. Quo factum vt vna de ranarum ſpermate aliquid (id quod euentus poſtea docuit) deglutierit, quod apud ipſum in viuum tandem animal abiiſſe deprehenſum eſt. Is aliquanto poſt domum ad ſuos Thoruniam ſcilicet reuerſus, male habere cœpit, de torminibus ventris conquerens, quo longius eo maius, ita vt eouſque tandem increſcerent dolores, vt quotieſcunpue per interualla (non erant continui) inuaderent hominem, eiulans, plorans, ſe volutare & contrahere cogeretur. Peſſime ſemper habebat ieiuno vẽtre, quoties paulo diutius cibi ſumptionem differret. Poſtquam vero comediſſet, ſeque & comeſſatorem ſuũ, quem in ſinu fouebat, vna pauiſſet, leuius ei erat. Quoties vero beſtia illa ventriculum aſcendebat, eiuſque os affligere, vt puto, aggrediebatur, tum æger non modo cruciatus patiebatur intolerabiles, ſed & per cerebri conſenſum diros inſultus incidebat Epilepticos, idque aliquoties ei accidit. Quoties vero rependo per inteſtinorum ductus hærebat in inteſtino quodam, quod non adeo profunde remotum erat ab abdominis muſculis, ſeu à peritonæo, tum & à me & ab aſtantibus aliis moles eius & motus oculis notari ac deprehẽdi, vox vero, qualis eſt coaxantis ranæ, vel potius obſcurum quiddam grunnientis vt ita loquar, bufonis, manifeſte ſatis audiri poterat. Miſer plorare & lamẽtari nunquam fere deſinebat, parum dormiebat, facies decolor apparebat ſupra modum. Rem autem, vocatus ad eum auxilii gratia, ita aggreſſus ſum & perfeci: ſingulis pene diebus ab initio clyſterem ex mero lacte ei iniici curabam, à quo is multum ſe ſemper leuari prædicabat: Hoc vnum erat genus auxiliorum quod adhibui: alterum erat quotidianus vſus antidotorum theriacalium: tertium frequens iteratio medicamentorum electiue purgantium. His tribus totum negotium confectum eſt ſpacio vnius menſis. Et iam annos ab eo tempore tres adoleſcens ille degit ſanus, vegetus, & validus. Non autem integra ab eo diſceſſiſſe viſa eſt beſtia, ſed credo primum confecta medicamentis, deinde partim calore natiuo ipſius ægri, partim medicaminum aſperitate colliquata, diſſoluta & conſumpta, cum deiectionibus alui ſenſim ſeceſſit, nunquam in id hoſpitium reuerſura. *Franciſcus Tidicæus, ſuis mihi communicatis obſeruationibus per Cl. V. Laurentium Scholzium.*

Obſeruatio.

De ſerpente artificioſe è ventriculo extracto.

Tridentina mulier nutriebat iam longo tempore viperam aut ſerpentem alium in ventriculo non ſine maximo cruciatu. Hic cum nulla medicamentorũ vi eiici aut expelli poſſet, tãdem bidui inediam non ſine difficultate, ſuſtinuit, adeo vt & inſectum fame premeretur. Parata eſt pilula ex farina & melle eique hamus paruus filo alligatus includebatur. Ad demiſſam pilulam beſtia nonnihil aſcendens, ab ea deuoratur, ſicque nullo quaſi negotio cum filo fuit extracta. *Ex collectaneis Patauii conſcriptis Gaſp. Wolphius Tigurinus Medicus* communicauit.

Calcvlvs et Tartarvs.

Obſeruatio.

Lapides in ventriculo geniti oui gallinæ magnitudine, intolerabiles dolores excitantes.

Nonnulla congelantur in ventriculo, & lapidis formam induunt: & duo meo tempore exciſi ſunt, quorum ventriculis inerat lapis oui ferme gallinæ magnitudine, quorum alterum vidi, defunctũ tamen, ac cum diuideretur. Hi ambo intolerabilibus ventriculi doloribus mortem obierant. *Cardanus contradict. 9. lib. 2. tract. 5.*

Cæſari Tabernæ patritio noſtro, cum diu cruciatus ventriculi doloribus diſſectus fuiſſet poſt mortem: inuentus Lapis in ventriculo oui magnitudine. *Idem lib. 2. de ſubtilit.*

Laudabilis vir Magiſter Ioannes Iuliani de Foroliuio miſit ad me lapidem, ad communis nucis quãtitatem, vomitu expulſum poſt ſtomachi dolorem, & erat illius lapidis durities gypſi poſiti in ædificiis, & lapidis forma inſtar oui erat oblonga & rotunda. *Gentilis in comment. ad cap. Auic. lib. 4. Fen. 1. tract. 2. de febre ſextana & ſeptena, &c.*

Non ſolum lapides generantur in renibus & veſica, imo etiam in ſtomacho: quos quidam per vomitum eiiciunt. *Gilbertus Anglicus lib. 6. Compendii, cap. de lapide renum & veſicæ.* Ex quo Nicolaus & Arculanus repetunt.

Vgo refert cuidam ex ventriculo euomitos (lapides) *Thom. à Veiga, Comment. ad lib. 1. de loc. affect. Galen.*

Conſtat inter exempla, quendam lapidem nucis iuglandis magnitudine euomuiſſe. *Alex. Benedictus lib. 13. c. 22. De curand. morb.*

In anatomia apud veteres in cuiuſdam ventriculo tres lapides inuenti ſunt. *Theophraſt. Paracelſus in interpret. c. 1. tract. 2. lib. 2. de tartaro.*

In ventriculo hominis calculos rotundos, duros & albos colore inuentos Norinbergæ amicus quidam meus anatomes peritus mihi retulit. *Geſnerus Part. 1. c. 12. lib. Foßilium.*

Vidua Tanneri, egregii & illuſtris illius tornatoris qui in Gallia veneno, vt fertur, extinctus occubuit: ſemper conqueſta eſt de dolore ſtomachi, & multa tentarunt, ſed fruſtra, tandem obiit. Franciſcus Chirurgus vocatus ſecuit cadauer, & inuenit in ventriculo nouem lapides, craſſiſſimæ pituitæ immerſos æquãtes pondus vnciarum iiij ß. fere, vt ipſe chirurgus mihi dixit. Cum ego viderem, habebat pondus vnciarum iij. & drachmæ ij. Maximus habebat figuram trigonam, reliqui erant rotundi, accedentes ad figuram oualem. *Ex obſeruat. Ioannis Heſſi: per Ioachim. Camerar. mihi communicatis.*

Marcus Albertus Cretenſis, quinquaginta duos annos natus, olim miles ſtrenuiſſimus, qui multa fecit tulitque puer, dum in triremi triginta quatuor annos egiſſet; tandem ad ſummam pauperiem adactus, incidit etiam in crudeliſſimum ventriculi dolorem, ita vt nullo modo comedere, nec tantillum alimenti admittere poterat: nam vbi aliquid alimẽti in ventriculo habebat, quietem nullam habere poterat,

terat, sed magnis comprehensionibus perinde erat ac si suffocari vellet. Ita vt solo vini potu per biennium fere integrum sustentatus fuerit, incredibiles sustinens dolores. Demum quæ Dei erant Deo reddēs & naturæ tributum soluens 14. Septemb. 1574. diem obiit suum. Quo defuncto, Clarissimi atq; Excellētissimi Domini Nicolai Comasci, patroni mei, suasu, cadauer aperui, visisque primo intestinis, & aliis naturalibus visceribus omnibus secundum naturam se habentibus, ventriculum valde paruum, rugosum, extrinsece plicis refertum, atque veluti contractum dissecui, in quo lapidem instar oui reperi, non rotundum, aliquomodo asperum, durissimum tamen & cinericei coloris; quo mundato & diligenter exterso, ipsum ponderaui, & quatuor vncias boni ponderis librauit. Vnde Clarissimus Dominus Nicolaus Gomascus valde admiratus, diligenter & ad multos vsus (vt asserebat) sibi reseruat. *Georgius Garnerius de obseruat. propriis.*

DOLOR VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Ventriculi dolor immensus ab hepatis anadosi natus, & sanguinis per vomitum & phlebotomiam excretione leuatus.

QVod si ab hepate sanguis non transmittatur, eius copia distentum ventriculum comprimet, illique dolorem vel grauissimum dabit, & præsertim sumpto cibo ita complicabitur, vt dolor, nec sumptis intro, nec foris admotis præsidiis, leuari possit. Quemadmodum lectissimo & prudentissimo viro Iacobo de Pleurre Tricassino Consuli contigisse vidi, qui ab eo tam importuno dolore prius nō quieuit, factis etiam faciendis, quam naturæ beneficio. Quoniam enim statim ab epulis eo grauiter conflictaretur, ecce nec opinato magna sanguinis per os reiectio, qua derepente dolor ereptus est: Cui vt in posterum occurreret, quoties eo premebatur toties misso sanguine, eo liberabatur. Non absimilis est hist. apud *Hipp libr. 5. Epidem.* de viro quodam, qui in vehementissimo dolore ventriculi nullis aliis remediis adiutus est, quam phlebotomia. *Iacob. Douinet. lib. 3. cap. 1. Apolog. de Arthritide.*

OBSERVATIO.

Ventriculi doloribus exagitata quædam, bilis in vniuersum corpus suffusione liberata est.

MAtrona quædam diuexata doloribus ventriculi insignibus, cum leipothymia, bilis flauæ effusione in totius corporis ambitum euasit, & curata fuit: quod argumento erat, dolorem non quidem in ipso ventriculo, sed in folliculo bilis habuisse sedem, de quo nos admonuit etiam doctiss. Anatomicus noster *I. Camerarius. de obseruationib. Patauio acceptis & ad me missis.*

OBSERVATIO.

Medici decepti, coli cruciatum pro ventriculi dolore curarunt.

LAborare visus est Medicis dolore in ventriculo existente: cui cum omnia frustra adhibita essent auxilia, Paternus vocatus iussit clysteri fortialuum ciere, & sic deprehensis est dolor extitisse in colo intestino, ea in parte, qua ventriculo subiacet connexum. *Idem.*

INFLATIO VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Inflatio ventriculi curata.

ANno 1565. hortulanum curaui, cui ventriculus ex vetositate prominebat, ita vt fere abscessum metuerem. cui cum medicamenta flatus discutientia propinassem, adiectis quibusdam amaris & detergentibus præsidiis, idem per vomitum & secessum, post multos ructus, vermes plurimos reiecit, ventriculo mox subsidente. His Hortulanus iste, dū maximo ventriculi dolore & distensione torqueretur, egregie conualuit. *Forestus lib. 18. obs. 40.*

INFLAMMATIO VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Ventriculi inflammatio, cum variis symptomatibus, & complicatis aliis morbis.

D Saluatoris medici vxor 18 annorum, cui nunquam menstrua effluxerant, quæ multis mensibus antea laborarat quartana, splenem magnum habebat. Illi venter nonnihil intumescebat, licet nulla de re conquereretur, ita vt dubium esset, an prægnans. die 25. Octobr. incidit in dolorē ingentē scapulę lateris sinistri, vix poterat corp⁹ mouere, febricitabat, conquerebatur de hypochondriorum dolore, maxime de sinistro, vomituriebat, & ructus emittebat, venter admodum intumit, & subito difficulter spirabat, dentibus interdum stridebat, dolebant lumbi, potum appetebat, quem raro reiiciebat. Vires statim prostratæ 29. mane circa 2. & 3. obiit, semper mente constans. Ea mortua apertus fuit venter, ex quo ingens copia flatus erupit, fœtidus admodum: inter intestina & peritonæum multus humor aderat, circa latus sinistrū apparuit pinguedo innatans, quæ suspicionem præbuit, esse vel ex enematis, vel ex iusculis; rem inquisiuimus, inuenimus foramen circa mediam ventriculi partem, ad fundum, vbi iungitur epiploon cum ventriculo collum versus sinistrum latus, magnitudinis digiti. Epiploum, ventriculi tunica tertia, hepatis tunica, & ligamentum suspendens, omnia erant putrida. ventriculus adhuc bene habebat. Intus continebantur multa nigricantia, ita vt videretur humor melancholicus. Pridie diei sanguinem concretum longitudine dotrantali excreuerat, præter eum grumum nullum. Quum quæstio esset orta, quis morbus esset, conclusimus fuisse inflammationem ventriculi, quæ supputata esset, causam suspicabamur forte fuisse excretū sanguinem, vel à venis in splenem tendentibus, vel regurgitantem à splene, qui circa ventriculi tunicas impactus inflammationem peperisset. Sanguinem autem excretum existimaui fuisse ab aliqua venula aperta, dum tumor rumperetur, splen detumuerat. Hec historia notatu digna, Anno 1566. Octobr. 23. à *Cl. Ioan. Bauhino* obseruata est.

RESOLVTIO VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Vitium stomachi (resolutio) curatum.

INter stomachi vitia vulgatissimum est resolutio, quę vel calidiore, aut frigidiore, humidioreue, vel etiam sicciore habitu plerunque solet accidere. Nobilis quidam vir, Ioannes nomine, ciuis Neapolitanus, cum diu eiuscemodi vitio laborasset, & ex Medicis nostri seculi plurimi hominem curandum suscepissent, nullum tamen inuenire auxilium idoneū potuit. Quare cum Florentiam demum veniens me conuenisset, & quæ hactenus ex Medicorum consilio huic vitio adhibuisset, ordine enarrasset, ex his quibus vsus est præsidiis facile cognouimus existimasse Medicos omnes eum malo habitu frigido laborare. Nos vero & præcedenti curatione & aliis haud sane obscuris indiciis, longe aliter sentientes, calidiore habitu eius affici ventriculum arbitrati sumus. Quare ad auxilia conuersi, quæ aridum iam, ac tabe pene cōsumtum corpus desiderare videbatur: primo die solas lactuculas ex aceto & oleo commāducare præcipimus: quas cum vtiles stomacho atq; idoneas percepisset, iubeo dimittat balneum, frictiones, exercitationes, præsertim superiorum partium vnctiones omnes & cibos calidiores, quibus hactenus vsus fuerat, & ad frigidos potius ac difficilioris cōcoctionis sese conuertat. Vnde & veruecē magis quam auem, aut venationem, aut piscem, nisi sit generis durioris, in hac sua ægritudine conlaudo. Potui quoque aptissimum illi vinum frigidum & austerum, ineptissimum calidum & crassum esse pronuncio. Quibus cum ille auscultasset, ac diligentissime ea executus fuisset, hoc tantum genere victus & frigidioribus medicamentis vsus, infra duos menses pristinam recuperauit sanitatem. *Beniuenius cap. 66. De abditis.*

ADSTRICTIO VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

De Adstrictione ventriculi.

AFFECTVS ventriculi plures sunt à quibus diuersimode affliguntur ægrotantes, de quibus omnibus scribentes satis cumulate agunt, vno excepto, cuius solus meminit Aetius, qui est ventriculi adstrictio; licet non sit perinde exitialis, ac ii affectus de quibus iam egimus: tamen quia molesta est hæc affectio, sæpe solet accidere, & inducere medicos in maximas hæsitationes: ideo quid sit hæc ventriculi adstrictio, & quæ ei debeatur curatio exponam. Cum ventriculus laborat in coctione, necessario plurimæ fiunt euaporationes, quod si cōtingat ventriculum tum quoad meatum superiorem, tum quo ad inferiorem ita adstrictum esse, vt nec flatus nec vapores ad extra possint erumpere, nihilque extra corpus ob cutis adstrictionem vel exsiccationem euaporare queat, tunc fit accesio horum vaporum, incalescuntq; hi adeo, vt vniuersum corpus æstuet, præcipue autem pedum, & manuum extremitates, vnde frigiditatem quærunt, & facies rubescit, pulsus mutatur in densitatem, & vt vnico verbo rem expediam, præbent sensum febris, multique, qui hanc affectionem vel non animaduertunt, vel ignorant, patientes febricitare suspicantur, hæc affectio vt plurimum gignitur in aridis naturis, & condensatam carnem habentibus, soletque sæpe conualescentibus accidere; quia in his solet esse exsiccatio cutis, vnde nihil potest euaporare. hoc Medici sæpe affirmant ratione iecoris fieri: quod tamen non semper esset asseredum, cum, vt iam dictum est, hoc etiam fiat ratione ventriculi superius enarrato modo affecti, quæ affectio, celebrata coctione, & descendente cibo, per se multoties solet quiescere, causa huius affectionis primo est imbecillitas ventriculi; secundo est adstrictio cutis: ventriculus debilis facit plurimas euaporationes, cutis autem nihil admittit exhalare, vnde detinentur spiritus, qui deinde accenduntur, & prędicta symptomata inducunt. His positis, clare patet quid à medico agendum sit procuratione huius affectus: nam cum huius duæ sint causæ, scilicet ventriculi imbecillitas, & cutis adstrictio, non existente in hoc morbo vrgentia, causis attendendum est. qua de re debemus remouere ventriculi imbecillitatē, quæ vt plurimum fit ratione intemperiei frigidæ. præterea est laxanda & humectanda cutis: roborato, ventriculo, paucissimæ fient vaporationes, laxata autem & humectata cutis genitas vaporationes, admittere, easque facile discutere poterit. Pro tollenda intemperie ventriculi, & pro eo roborando, administrentur ea quæ in intemperie ventriculi frigida agēda esse omnes scribētes docent: pro laxanda autem, & humectanda cuti, præstantissimum erit balneum æquæ dulcis. ad idem faciēt frictiones mediocres, inunctiones ex oleo chamęmelino vel ex oleo amygdalarum dulcis. victus non sit excrementosus, nec ex eduliis difficilis coctionis, nec plurimus vna vice exhibeatur, ne ab eo vlla ex occasione grauetur, & inde laboret vētriculus. potus sit mediocris tum quo ad quantitatem, tum quo ad vini generositatem. Hæc est vera huius affectus curatio, quæ satis distat à cura Aetii. Aetius enim quasi in hoc affectu sit magna vrgentia attendit symtomati, non causę: vnde in principio affectionis & constrictionibus, & ligaturis, & frictionibus, & compressionibus partium extremarum, tentat retractionem caloris ad exteriora, vt calor naturalis non agens in nutrimentum, non faciat tantas euaporationes. ante augmentum autem, habita totius corporis cura, tentat carnē mollem & humectam reddere, ad hocque vtitur frictione olei cum nitro: quod remedium apud me suspectum est, cum nitrum oleo mixtum, exsiccationem, nō humectationem inducat. Vigore autem præterito, & inclinante morbo, iubet infundi manus, & pedes in aqua, ad hoc, vt vaporationes ad cutim discutiantur. quo tempore laudat etiam balneum ante cibum, pluribusque iuuamentum hoc præstitisse testatur, quæ tota curatio, licet conferre possit, tamen cum in hoc morbo non tanta sit vrgentia, vt medicum à recta curandi ratione distrahere debeat, dimittatur, causisque incumbendo, vera methodo affectus hic tollatur. *Salius de affect. particular. cap. 12.*

ATTRITIO VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Ventriculi attritione laborantis, ab inuasione febris, in Antonino Imperatore, dignotio & curatio.

ID quod nuper in ipso contigit Imperatore procul dubio mirandum est. Arbitrabatur enim tam ipse, quam medici omnes, qui cum eo peregrinati fuerant

fuerant, febris initium extitisse, verum decipiebantur vniuersi secundo etiam die, mane, & octaua hora. Acceperat enim primo die prima hora ex eo medicamento, quod amarum & sacrum appellant: deinde quemadmodum ipsi mos erat singulis diebus, eo quoque die theriacam assumpserat hora sexta fere: postea lotus circa solis occasum cibi parum acceperat. Cum itaque tota nocte torminibus & ventris profluuio vexatus ideo febriret, à medicis inspectus, quiescere iussus est, atque nouem horis ab eisdem sorbitione sustentatus. His ita peractis, accersitum nos venit Imperatoris nomine, nescio quis accensis funalibus, vt ipse in palatio cubarem. Quamobrem ante solis ortum, cum tres essemus, qui Imperatorē viserent, & eius pulsum attingerent, cæteris febrilis cuiusdam annotationis principium adesse visum est, mihi vero silentium seruate: atque ideo conuersus ad me Imperator, quidnā esset, postulauit, quod cum reliqui pulsum attigissent, solus ego non attigerim: cui ego respondi, hosce, te cum bis iam tetigerint, ac forsan alias sæpe, dum tecum in exercitu essent, expertique sint pulsus tui naturalem habitum, me melius præsentem affectum cognituros spero. His dictis iubente illo vt se tangerem, accessi: & perpenso ad ætatis & naturæ mensuram pulsu, plurimū ab eo differre, qui febrilem annotationem significet, respondi. Febris quidem insultum eum mihi non videri, sed eius stomachum atteri ab assumto cibo, antequam excernatur, æstuante. Tum ille dignotionem nostram laudans, ter hęc verba subiūxit: Hoc est, hoc ipsum est, quod dicit: sentio enim me frigido cibo grauari. Quæ cum dixisset, quid opus esset factu, postulauit: cui ego, quæ nouera, subieci in hunc modum: si quispiam alius esset, qui hoc morbo laboraret, bibendum ipsi dedissem, quemadmodum solitus sum, vinum pipere inspersum. vobis autem regibus, quibus tutissima remedia medici admouere consueuerunt, lanæ manipulum, nardino pigmento calido intinctum, ostio ventriculi imponere sufficiet. Tum ille, alias quoque, subiunxit, solitus sum purpuream lanam, & nardinum pigmētum calefactum stomacho superimmittere, quoties molestus mihi esse cæpisset. His dictis, Pitholaum facere imperauit quæ præceperam, & simul nos dimisit. Postquam vero & vnguentum ventriculo impositum est, & pedes calidis manibus attrectati incaluere, vinum sabinum poposcit. atque pipere inspeiso bibit. Subindeque ad Pitholaum conuersus, vnum inquit Medicum habemus, eumque sane liberum. Vndeque alia de me dixit, quæ postea semper in ore habui, tibi non incognita, me principem locum inter Medicos tenere, & solum philosophū esse. Expertus namque multos fuerat, non solum auidos pecuniæ, sed & ambitioni & gloriæ deditos, & inuidos, & malignos. Quemadmodum enim dicebam, non est à me quicquam maiori dignum admiratione, quam hoc, animaduersum. Cum enim ab omnibus, qui se strenue in pulsibus tractandis exercuerant, quorum vnus & Archigenes fuit, quodnam esset febrilis inuasionis peculiare signum quæreretur, atque alii secum deprehendere dicerent, quando contrahi arteria incipit, alii contra ne sentiri quidem arteriæ contractionem affirmarent. *Galenus de præcognit. ad postbum. cap. 11.*

Mihi, licet sim nunc senio confectus, solum bis in vita mea casus iste innotuit. Primo fui vocatus ad castrū Burgari Masini pro domino Stephano, ex nobilibus eiusdem castri, qui statim, cum accessi, dixit mihi: ego nō vos vocaui vt sperem sanitatem recuperare, sed ne videar omnino vitam negligere: vnus enim auunculus meus ex tali ægritudine dies clausit extremos. Ego dans ei bonam spem salutis, volui suæ cœnæ interesse, vt omnia accidētia possem perpendere. Statim cum cœnasset totus frigidus vt glacies factus est, pulsus omnino contractus, ita vt vix sentiretur, cum tanta angustia, frequentia, & compressione anhelitus, vt statim præfocari videretur: perseuerauit in eisdem symptomatibus spatio trium vel quatuor horarum, deinde paulatim remissa sunt omnia. Ego vero memor loci allegati à Galeno dixi: Estote bono animo, spero enim Deo fauente vos liberare ab hoc morbo. Mane sequenti feci pedes cū pannis calidis fricare, & fricationibus fortibus calefacere, deinde lanam succidam carminatam, decenter in oleo nardino calido infundere, & super stomachum applicare, superponendo pannos calidos: deinde dedi ei drach j. piperis pulverizati inuoluti in hostia vel nebula madefacta in vino: postea dedi eidem circa tres vncias boni vini calidi, feci voluere piper in hostiam vt euitaret ardorem eius quem fecisset in gutture: & illinc ad horam feci eum cibare. Testis sit mihi Deus, quod nunquam postea minimam partem sensit illius passionis, cum iam plus quam per mensem ea ordinarie post omnem cibationem infestaretur.

Secundo cum essem vocatus pro magnifica domina Collaterala ex comitissis Plotzaschi, habebat pedissequam simili passione laborantem, quæ eisdem remediis fuit statim sanata. *P. Bayrus, pract. lib. 11. cap. 9.*

DE LIENTERIA ET COELIACA.

CAVSA.

OBSERVATIO.

DE *Lienteriæ causa noua & singulari*, ex sententia Medicorum Hermeticorum, consule locum & titulum *Dysenteriæ*, circa eiusdem causam. *Schenkius filius.*

OBSERVATIO.

Lienteria & vomitus, ac subuersio ventriculi, vno ferme die naturali curata.

QVidam hic amicus meus, homo ingeniosus, cōstitutione corporis gracili, ac ventriculo debili ex intemperantia nimirum, ac potissimum magna ingurgitatione carnis porcinæ, incidit in vehementissimam ἀνατροπὴν ventriculi, & lienteriam admodum molestam. Quarto die vocatus, exhibui illi oleum Menthæ stillatitium ad aliquot guttas cum succo Cydoniorum, & pauca aqua Cinamomi. Vētri vero apponi curaui cataplasma ex fermento, mastiche, mentha, cum aceto rosaceo & vino generoso subactum, ac inunctio addita ex ol. Menthæ, Mastich & Absynth. Quibus rite factis, postridie non sine admiratione meliuscule se habuit, & per Dei gratiam post paucos dies plane conualuit. *De obseru. Cl. V. Ioach. Camerarii.*

Observatio.

Lientericorum memorabiles historiæ & rariores.

FIunt nōnunquam fluxiones vitio alicuius visceris, vt inflammatione hepatis, tumore lienis, & similibus, quæ ad alia capita referri debent. Memini me fluxū quēdam diuturnum in multis obseruasse, in quo varia opima, nigra cœrulea, viridia, satis corpulenta excernebantur. Ex quo alios euasisse, vt Aduocatum De la Vergne Anglum, Pœdagogum filii legati Angliæ, & alios, vidimus; alios interiisse, vt Malicornium Ducem celebrem pedi̇tatus in exercitu, Haulemanum fabrum argentarium, & similes. Omnibus fere vitium in visceribus, & vlcus in postremo intestino. Dominus Datichii in vico Templi, post sextum annum, quo eo morbo laborauerat, interiit, obsesso hepate multis vomicis, syderata parte mesenterii. Gorręus eo morbo in secundum annum functus conualuit. His, qui conualueru nt, interuallis idem morbus rediit, vel dysenterica excremēta. Anno 1558. autumno dysenteriæ salutares iisdem excrementis. In fine purulenta egerebant. *Scholiographi ad cap. 41. lib. 1. Hollerii De morbis internis.*

Observatio.

A morbo cœliaco clystere lacteo curatus.

IN ipsius ventriculi porta morbus nascitur, qui à Græcis κοιλιακὸς appellatur. Durescere sub hoc venter solet & torminibus premi, aluusque ipsa adeo nihil reddere, vt ne spiritus quidem infra, sed nec supra erumpere possit. Paulus, pater meus, haud mediocris ingenii ac doctrinæ vir, hoc morbo malè vexatus, cum diu multa ac varia auxilia, sed frustra, expertus esset; Clystere ex solo lacte cōdito, in ventrem iniecto, ac multis subinde strigmentis depositis, ad pristinam reuersus est sanitatem. *Beneuenius c. 106. de Abditis.*

DE CHOLERA.

MORBI ET CAVSAE DESCRIPTIO.

Observatio.

Choleræ morbi variis causis & humoribus excitati, historiæ admirandæ.

CVm eram puer, Cholera ruri affectus fui, ex nimio phaseolorum esu, cæparum, vuarum, & potus musti, facta est mihi maxima in ventre perturbatio, cæpique euomere & excernere crudos cibos, & semicorruptos per spatium fere vnius horæ: cum maxima flatus copia, eram sine febre, postea obdormiui & sine morbo surrexi & symptomate aliquo. Vidimus nonnullos ex solo musti potu choleram incidisse.

Cum sint in humano corpore quatuor humores, ex vnoquoque horum choleram fieri posse fatemur sed ex bile potissimum fit, & maior pars fit præcedente bile, & aliis consequentibus humoribus, & ichoribus ac cruditatibus, & cibis semicrudis, cum vero fit ab vno humore puro, semper est periculosissima, quoniam syncerum humorem exire, ab Hippocrat. & Galen. semper periculosum iudicatur. Sed aliquis dicet, non videri fieri posse à sanguine vel ab atra bile, imo nec à pituita, quia non stimulat, & atra bilis semper necabit, sanguinem vero natura semper retinere conatur, dicimus ab omni humore & etiam à sanguine fieri posse. Curauimus Magnificum Comitem Iulium Boiardum Scandiani Principem virum, in liberalitate nulli secundum, qui quotidie statuta quadam hora, cum febris accessio superueniret, copiosum sanguinem & per os euomebat, & per inferna deiiciebat, cum maxima ventris perturbatione & dolore, & membrorum contractione, & casu in syncopen, à qua cum liberabatur, referebat se persentire miram suauitatem, sanguis à iecore ad mesaraicas & ad intestina atque ventriculum regurgitabat, qui & vomitum faciebat, & deiiciebatur per inferna. Aliquis tamen dicere potuisset fuisse sanguinem biliosum, profecto erat biliosus sanguis & atrabilaris, Deo annuente conualuit, hunc motum quinquies habuit semper in accessionum initiis.

De atra bile quæ choleram induxerat curauimus Dominam Luciam Roncagallam magistri Tosini vxorem, quæ mira cum turbatione ac dolore atram bilem vel sanguinis fæcem nigerrimam euomebat & excernebat, hoc sex dierum spatio mira cum vehementia perpessa est, quam nos ex Hippocratis sententia morituram iudicauimus, tamen adhuc viuit, & annus iam elapsus est quod vexabatur, tamen & adhuc dolore quodam in lienis parte vexabatur.

De ichoribus superioribus diebus curauimus Dominam Philippam Zaninellam, quæ ex ichorum perturbatione & motu fere obiit, nam quatuor horarum spatio pulsum amiserat, vt nihil sentiretur arteriæ motus.

Quandoque facta ex frigidæ aquæ potu, vel ex balneo aquæ frigidæ ventriculo infrigidato, vel ex frigido epithemate supra ventriculum posito, in hoc casu natura læsionem sentiens à frigore factam, corporis humores illuc transmittit, vt læsioni occurrat, qui cum à ventriculo ob frigiditatem, quam ex frigida contraxit, domari non possint, inordinate & ad vomitum & ad secessum mouentur.

Quendam vidimus qui in choleram incidit, cum assuetus erat discalceatus incedere, & nonnunquam nudis pedibus supra frigidos lapides & marmoreos ambulauit, vt ex frigiditatis pedum affectu simul compateretur ventriculus.

Alium vidimus choleram incidisse qui singulis diebus æstiuo tempore pedes frigida aqua sibi lauabat. Est enim maxima compassio illa quam os ventriculi cum pedibus habet.

Vxorem meam dilectissimam & fœcundissimam ex fungorum esu incidisse choleram vidimus, & valde periculosam, & ab eo tempore adeo affecta est, vt si fungorum odorem persentiat, ad vomitum proritetur, Galenus iubet fructus omnes esse in prima mensa insumendos, & omnia quæ sunt concoctu faciliora, vnde qui fructus comedunt & copiose in vltima mensa, vt ficus, mora, cerasa, armeniaca, pepones, melopepones, hi facile choleram incidunt, & magnam nucleorum pineorum copiam. ex cucumerum esu multos vidimus qui choleram incidere. fieri solet Ferrariæ acetarium ex portulaca, cucumere, & cæpa, oleo, sale, & aceto conditum, ex ma-

ex magno & sedulo huius acetarii esu choleram incidisse vidimus, & curauimus, sed cum semel tantũ ederint, facilius curantur, quam cum copiam crudorum humorum ex multis vicibus aggregarunt. *Brasauolus, comment. in lib. 4. sect. 103. Hipp. de rat. vict. in morb. acutis.*

OBSERVATIO.

Cholera ex flatibus potißimum concitatæ & curatæ historia.

PEtronella vxor Sasboti Bokelli cereuisiarii Delphensis, anno 1560. 19. Martii die cum in choleram noctu vehementiorem incidisset, cum torminibus ventris, doloreque intolerabili, & maximo cruciatu & angustia, ita vt suræ ac crurum musculi valde conuellerentur, frigidumq; exsudaret, ita vt me ex lecto tunc vocauerit; cum animaduerterem, simul flatus adesse, statim exhibui cimini parum puluerisati cum cereuisia, dum in officina decoctum hordei communis parabatur; cuius decoctionis dedi vncias iij. addendo pro maiori detersione syrup. ex infus. ros. vnciam j. mellis ros. colati vnciam ß. misc. & deinde totum ventrem inunximus cum oleo anethino, & chamæmelino simul mixtis, ob dolorem, quibus præsidiis statim miraculi instar fuit curata; vt aliis remediis opus non fuerit. *Forestus libr. 18. Obseruat. 48.*

OBSERVATIO.

De cholera sicca.

CHolera est duplex, altera humida, cuius curationem satis diffuse omnes scribentes docent; altera sicca, de qua tantum *Hipp. lib. 4 reg. acut. à 104. tex. vsq; ad 109.* In vtriusque est expulsio materierum per superiora & per inferiora. sed in humida educuntur humores, & liquidi succi: at in sicca nihil humidi expellitur, sed tantum spiritus flatuosus, acris, tum per ventriculum, tum per intestina excernitur. illa est acuta, & periculosissima affectio, hæc autem licet non ita discriminis sit plena, tamen molestissima est, & valde ægrotantes angit. vnde, sicuti illa nequaquam est ignoranda à medico, similiter & hæc non est ignoranda. qua de re proposita essentia, causis, & signis, huius curationem etiam explicabo. Arida cholera est affectio genita à spiritu flatuoso, acri, qui & per superiora, & per inferiora excernitur, quique, cum acris sit, & partes internas, in quibus genitus est, mordet, & eas, per quas in eductione pertransit, exasperat & affligit. Vnde sequitur, quod in hoc affectu venter propter spiritum infletur, & quod partes prope ventrem neruosæ, sicuti latera, & lumbi, ob acrimoniam mordeantur, à flatuque illo contento, ex quo aliquando discurrente fit strepitus, intendantur, hincque dolorem patiantur. quod idem in excretione huius spiritus flatuosi, & acris euenit. nam extra missus, & partes inferiores mordet ac exasperat, & superiores, cum præcipue os ventriculi sit valde sensitiuum, admodum ob eius acrimoniam affligit, qua de re & si retinetur, siue educatur hic spiritus, valde molestus est, in hacque affectione aluus nihil deiicit liquidi, cum retineatur materia à qua illi spiritus acres eleuantur, sed adstringitur. quapropter concludens dico: aridam seu siccam choleram esse affectum, in quo, inflato ventre & obstrepente cum dolore laterum & lumborum, nihilque aluo deiiciente, excernitur per superiora, & per inferiora spiritus acris admodum molestus, huius spiritus acris causa quærenda est, quoniam hoc habito, causas siccæ choleræ habebimus. Acres vapores & spiritus in corpore humano duplici de causa generantur. s. vel ratione ventriculi, vel ratione assumtorum. ratione ventriculi fiunt, cum ventriculus cibaria, licet in his non sit peccatum, corrumpit, & ita corrumpit, vt ea conuertat in acerrimos vapores, quod non alia fit ex causa, quam propter eiusdem igneum calorem, quare igneus calor ventriculi erit altera causa choleræ siccæ. ratione autem assumtorum fiunt hi acres spiritus, cum in alimentum sumuntur cibaria acria & flatuosa, seu quæ nidorulentam & fumosam habent qualitatem, qui nidor in materia semiusta & acri fundatur, sicuti sunt cæpe, raphanus comestilis, & cæteræ radices acriores, eruca, caro nimium tosta & assata, oua, & cætera in sartagine nimium frixa, & cætera quæ consimilis sunt qualitatis. Hæc autem ingesta, vbi corrumpuntur, acerrimos procreant vapores, & sunt in causa choleræ siccæ. causis habitis ad signa deueniendum. Signa præsentis choleræ de se patent, consideratis his quæ pro eius essentia explicanda superius declarata sunt. signa autem differentiarum à causis (quoniam considerandum est an sit vitio vel ventriculi, vel assumptorum) habebimus, si percunctabimur quali victus genere vsus sit ægrotans. si enim optimo vsus est, iudicabimus hoc factum esse ratione ventriculi, in quo igneus vigeat calor. si autem cibaria praua assumpserit, ratione assumptorum coniectare poterimus factam esse choleram: quod si ambæ concurrent causæ, vtrarumque etiam indicia aderunt. his præmissis, curationem aggredior. In hac Cholera quæ contristant sunt flatus & vapores acres; ergo his incumbere debemus, vt affectionem hanc remoueamus: quæ remouebitur, si hi flatus vel educantur, vel temperentur, quod præcipue fiet educta, vel temperata materia à qua hi vapores eleuantur. temperabimus autem, si vel contemperantia adhibeamus, vel materiam, vnde generantur hi vapores, concoquamus, vel, si eandem temperare & concoquere non possumus, educamus. quare primo debemus tentare an hi flatus & hæc materia possit retundi & temperari. quod si non detur, ipsam debemus euacuare. Hoc non erit difficile Medico perficere, cum in hac cholera non sit nec acuties, nec discrimen illud quod est in humida, & cum facile sit hos flatus & has materias vel contemperare, vel à corpore educere, vbi recta methodo agatur, & non ea communi ratione, qua vtuntur vulgares Medici, qui in omni genere flatus semper eadem remedia calidiora administrare consueuere. recta autem aget ratione Medicus, si ea quæ docet Hippocr. pro curatione huius affectus attendat. hic autem & pro discussione, & retusione, & eductione tum flatuum, tum materierum acrium ita plura præcipiendo procedit. Primo quoniam supponit materiam intestinis contineri, parumque eius existere in ventriculo, prohibet vomitum, & præcipue cum materia peccans sit materia arida, & quæ facile non educitur per vomitum, & quæ, si educeretur, in transitu maxime mordere os ventriculi posset. Secundo iubet subduci ventrem oleo plurimo calido & pingui.

hinc duorum alterum habebimus; nam vel retundetur, & lenietur morsus & acrimonia, vel subducetur materia & flatus peccans. Tertio ordinat Hip. balneum & perfusionem olei & aquæ dulcis: quod facit ad concoctionem, & contemperantiam, & discussionem vaporum acrium. Quarto imperat somnum, & dormiendum esse. quod maxime conferre poterit ad coctionem concentrato calore, & præcipue cum somnus omnibus cruditatibus maximo esse remedio consueuerit. Quinto vinum tunc antiquum & meracius exhibendum esse proponit. quod vinum & ad discussionem flatuum, & ad materiæ coctionem facere poterit. Sexto præcipit, perseuerante affectione, propinandum esse oleum per os: quod cum supponat dulce esse, & pingue, facit ad siccitatem emendandam, ad acrium retusionem, & ad alui subductionem. Septimo, vt coctio facilius procuretur, iubet abstinendum esse à cibo, & ab omni motu. nam cum coctionem desideramus, cruda non sunt superingerenda. quiescereq; debemus, cum quies, si quid aliud, ad coctionem faciat. Vltimo, aliis non conferentibus, euacuandam esse materiam peccantem docet, & ad hoc exhibet lac asinæ quod omnibus cæteris medicamentis in casu isto præfert, quoniam ex lacte maiorem quam ex prædictis acrium temperantiam sperat, cum hoc simul & euacuet, & refrigeret. hacque via, & propositis auxiliis credit Hipp. choleram siccam curari & tolli posse. In qua arida cholera nonunquam corruptio materierum acrium talis est, vt febrem accendat; & tunc fit febris diaria ex cruditate nidorosa. quam febrem curare docet. *Galen. lib. 8. Methodi cap. 5.* in quo loco ponit curationem febris ex ea cruditate, in qua cibi in nidorulentam qualitatem conuertuntur. Vbi distinguit, quod fit hęc febris ex tali cruditate, vel fluente aluo, vel non. posita primò cura quando fluit, secūdo declarat quomodo sit curanda ea in qua non fluit aluus. qui est casus præsentis choleræ siccæ. Vnde ait primo considerandum esse an cibus in gracile intestinum, vel in colon descenderit. quod habebitur ex peractis præcordiis & ventre, & interrogato ægro, in qua parte morsum, vel grauitatem sentiat, & quos habeat ructus. Si in intestina tenuia tantum descendisse deprehendatur alimentum, iubet diatrion piperion exhibendum esse, & præcordia ventremque perfundendum esse, quæ perfusio & tempore diuturnior, & quantitate copiosior semper esse debet in his, in quibus alimentum corruptum est in superioribus, quam in his, in quibus est in inferioribus intestinis. Ad quæ inferiora intestina si descendisse deprehendatur hæc materia corrupta, educenda erit vel glande supposita, vel clystere leui iniecto, hac habita distinctione, quod ratione morsus, mitigantia, ratione flatus, discutientia infundantur; si neutrum adsit, simplici & molli clysmate agatur. Vacuata aluo, monet statim nutriendum ægrum cibo contemperanti & leui, sicuti prisana, alica, testiculis pullorum gallinaceorum, piscibus saxatilibus albo iure paratis, & similibus. quibus peractis, si plane desiit febris, balneum concedit: quod si ea in totum non quiescat sed quid febrile remanserit, etiam vsque ad secundam, & tertiam diem eodem genere victus vti præcipit; post quas similiter, cessante omnino febre, balneum admittit, & hæc est curandi ratio à Galeno tradita, quę non multum distat ab ea quam proposuerat Hippocrat. Verum quoniam ex vtrisque credo ego perfectam aridæ choleræ curationem haberi posse, vt res integra habeatur, nonnullaque discrimina tollantur, rem ad actum practicum deducens, ita ego curationem explicabo. In casu isto intentio est contristantium euacuatio, quæ contristant, sunt flatus & vapores acres, qui eleuantur à materia consimili corrupta, & genita vel ratione assumptorum, vel ratione ventriculi; quorum euacuatio si haberi non possit, saltē per contemperantia eorum morsus & acrimonia retundatur; quare pro his intentionibus imponatur primo (supposito quod materia ad inferiora extra ventriculum descenderit) clystere ex puro oleo admodum dulci, vel ex oleo sem. lini, vel ex camomelino, in quibus pro retundenda acrimonia aliquid pinguedinis anserinæ vel pullinæ liquare possumus quod si magis flatus extensione & multitudine quam acrimonia infestent, in his oleis concoquantur semina odorata, & alia quæ possunt flatus discutere, vel ex eisdem decoctiones parentur, quibus pro clysmate addantur olea & pinguedines prædictæ. Inungatur etiam, & profundatur ventriculus, ac præcordia, & maxime vbi hæc affectio ratione assumptorum contigerit, oleo nardino, spicato, de absynthio, mastichino, & similibus. quod si non ratione assumptorum, sed ventriculi vitio hoc factum sit, inungatis ventriculum & prædictas partes oleo mellino, vel rosaceo completo. quod si adsit incendium, in ventriculoque plurimum abundet ignei caloris, possumus eum perfundere omphacio, quod à *Galen. libro 4. de simpl. med. facult. cap. 3. & cap. 12.* ad æstuantia hypochondria celebratur. possumus etiam ad idem parare emplastra ex pulpa thamarindorum, vel ex carne citoniorum, additis rosis rubeis, sandalis, hypochistide, ænanthe, balaustiis, farinaque hordei, quæ omnia misceantur, & impinguentur oleo mellino, & rosaceo: quod si his actis, dolor, & morsus perseueret, cogitandum est de remedio quod simul possit euacuare & contemperare; tale poterit esse oleum dulcissimum epotum, ab *Hippocrate libr. 4. reg. acut.* propositum, & à *Galeno libro 2. de simpl. med facultat. cap. 3.* celebratum, ad cuius conformitatem oleum amygdalarum dulcium maxime probatur, & consimiliter oleum sem. lini recens, quod valentius omnibus potest & euacuare & discutere flatus. Quo oleo exhibito, si non cedat affectio, flatusque abundet, ex Hippocrat. ad discussionem & coctionem vinum tenue, antiquum, & merum, ex Galeno autem diatrionpiperion exhibebimus; hocque intelligatur, nisi summum adsit incendium; & hæc est mens Galeni, qui semper æstuante ventriculo & præcordiis, vt docet in curatione cruditatis nidorosæ, in qua fluit aluus, calida abhorrens ad frigefantia recurrit. quare non est quod in hoc reprehendatur ab Alexandro, sicuti & in perfusione ventriculi; quoniam vbi sit ventriculi intemperies calida, in eoque igneus abundet calor, refrigerantia administranda esse iubet: at vbi hoc non adsit, sed facta fuerit corruptio ista ratione assumtorum, calida exterius & interius, tum ad discussionem, tum ad coctionem procurandam cōueniunt, cuius ratione etiam Hipp. merum imperat, quod vbi adesset incendium omnino cauendum esset. His non

conferentibus, pharmaco hæc materia educenda erit. ad quam intentionem exhibet Hipp. lac asininum, quod simul potest temperare & euacuare. sed cum nos non habeamus in vsu tale medicaméti genus, si in vsum idem reuocare non volumus, aliquid simile exhibeamus, quod vna euacuet & acrimoniam vaporum retundere possit; cuiuscemodi erit cassia, quæ in simili casu mihi maxime probatur: verum ne ex hac lædatur ventriculus, flatusve exacerbentur, admiscerem parum hyeræ, & ad leniendas simul vias adderem nonnihil succi liquiritiæ. Vacuato autem corpore, nullaque præsente febrili accessione, si non quiesceret in totum affectio hæc, balneum valde probarem, & inunctionem totius corporis, per quæ contemperantiam acrium vaporum, & vna digestionem sperarem. Interim victu cõtemperante vtantur, sicuti ptisana, lacte, chondro, ouis sorbilibus, testiculis pullorum, piscibus saxatilibus, & quæ huiusce sunt ordinis. Vinum à principio vitent, quod postea conuenit in declinatione, & vrgentibus flatibus, vbi non sit incendium. quiescant ab omni motu, somnum quærant, & omnia acria, frixa, assata, & nidorosa fugiant. *Salius de affect. part. cap. 13.*

TVMORES VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Tuberculum ventriculo innatum, ruptum, exolutionem, vomitionem, animi defectionem, & tandem mortem attulit.

NOs, Illustrissimum Alphonsum Ferrariæ Ducem, in cura habuimus, in cuius ventriculo tuberculum disruptum est, hic habuit copulatim hæc omnia symtomata, exolutionem, vomitionem, animi defectionẽ, imo & mentis alienationem, & alia multa symtomata, & secunda die à disruptione mortem. *Brasauolus Comment. ad Aph. 8. lib. 8. Hippoc.*

OBSERVATIO.

Apostemate ventriculi laborans, regiæ curationis pertæsus, hellebori potione extinctus est.

QVidam cum apostema in ventriculo haberet, ac legitimo curandi modo satis bene haberet, pertæsus longioris curę, hominis circumforanei suasu, hellebori adulterini vulgaris decoctum sumsit, & altera die subito concidit & expirauit. *Bruno Seidelius pag. 50. libri de Morb. incurabil.*

OBSERVATIO.

De Apostemate frigido ventriculi, ac diuturno, in abscessum & pus transmutato, atq; curato.

PVella paupercula, octodecim annos nata, in platea Diui Petri dicta Alcmariæ habitans, per integrum annum circa stomachum intolerabili dolore cruciabatur: quæ cum medicis non vteretur ob paupertatem, forte fortuna me transeuntem vicini ad puellam introduxerunt. Magnũ tunc tumorem circa mucronatam cartilaginem conspeximus, valde eleuatum & duriorem, tactui resistentem, quem locum cum leniter attingerem, ferre non poterat. Crura autem, tum reliqua membra, stomacho non concoquente, macie cõsumta videbãtur, nutritione minus accedente. Præ nimio dolore misera exclamabat se apostema & abscessum in stomacho habere: quod & signa præsentia indicabant. Astantes mulierculæ, nescio quæ non adhibuerant ad dolorem tollendum; prius existimantes, hunc dolorem tanquam ventosum se posse auferre tegula calefacta apposita, modo etiam tabula lignea, vt vulgares facere solent; eaque externa causa vel simili, sua caliditate materiam ad stomachum conuertunt; eaq; attracta, cum non possit debite à natura regulari, porositates concauitatesq; medias stomachi subintrat, ac vnitatem soluit, ac apostema per se aliquando inducit; talis error plerunque ab astantib. imperitis inducitur, etiam subinde à Medicis indoctis, dum ventosam magnam ventriculo, corpore impuro existente, apponũt, vel pannos calidos, aut frictiones fortes ventriculo adhibent, idque in principio, existimantes omnem dolorem ex ventositate oriri. Cum hæc itaq; integro anno dolore confecta, ad extremã maciem deuenisset, facile ex signis præsentibus intelleximus ibi abscessum diuturnum frigidumque adesse, cum nulla siti premeretur, quanquam subinde leuiter febricitare videbatur. Et quum iam longo tempore aluum non deposuisset, & libenter clysterem iam emollientem prius iniecissem, quem nullo modo admittere volebat, mandaui ob dolorem, vt talis fotus fieret, prius epoto decocto sequenti, parato ex foliis senæ, foliis caulium rubrorum, scabiosæ, (quæ omnia apostemata interiora resoluit, vel maturat, vel rumpit; quod non solum in hac puella, sed etiam in alio abscessu interno siue pectoris, seu alterius cuiuscunque expertus sum,) ficubus adiectis, & vuis passis absq; arillis, dentis leonis, (ob febriculam) foliis maluæ, & rad. altheæ, decoctis in sero lactis: qua bis in die, cum paupercula esset, vtebatur, ad aluum emolliendam. quæ licet in principio minus cõuenissent; tamen hic, cum in declinatione diu malum extitisset, & maturatione opus esset, commode hoc decocto vsi sumus; tum fotu ex decoct. folior. maluæ, rad. altheæ, flor. chamomill. menthæ & absinthii vtriusq;, tam ad dolorem sedandum, quam ad maturationẽ; reliquiis contusis, & butyro recenti mixtis, cataplasmatis modo stomacho appositis. & præter spem intus ruptum est apostema; & abscessus ille annuus, vomicæ instar: & euomuit saniem sanguinolentam: & per inferiora satis copiose saniem excreuit; tumore detumescente, & dolore omnino consopito. Quare statim ad detersionem puris, vsi sumus decoctione hordei non excorticati, pauco melle rosato adiecto, ad detergendum vlcus: & egregie hæc ipsa conualuit, cum admiratione multorum. Quidam vulgares eo tempore, qui tunc aderant, huic puellæ dedissent oleum oliuarum pro vomitorio, etiam post abscessum disruptum, ad leniendum vlcus, vt illi adserebant: quibus restiti, neq; admittebam; auctoritate *Galeni* edoctus; qui nos *lib. 5. meth. med.* ita admonuit: Cæterum (inquit) qui è ventriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitũ prouocant; sicuti si aliter infixam illi pituitã per oxymel & radiculam detergerent. Tutius itaq; est detectione vti, quum vomenti periculum sit, ne & quod vlceratum sit, dilaceret, & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat. Absq; mora itaq; continuo decies in hora capiebat cochlear vnũ atq; alterũ, vel paulo plura ex decocto hordei, cũ pauco melle ros.

cum subitanea eiusmodi vlcera indigeant mundificatione, ne confundantur, aut tunicas stomachi penetrent. Hoc enim modo hanc miseram pauperculam puellam, vlcere absterso, sanitati pristinæ restituimus, diuina gratia nobis assistente. *Forestus lib. 18. Obseruat. 32.*

Observatio.

Abscessus circa fundum ventriculi, quo paulatim exitus omnis ad intestinum duodenum fuit prohibitus.

QVidam annos natus 40. præcipuus hic ciuis, obstructione alui sæpe laborauit, cui per os medicamenta exhibita parum contulerunt, clysteres vero profuerunt. Indies tamen & aluus minus satisfecit officio suo, ac vomitus nutrimenti semicocti in maxima copia aucti sunt, donec tandem atrophia corpus omnino contabesceret. Melius vero semper se habuit, quando solio aquæ dulcis tepido insedit. Post mortem repertus ingens abscessus, ex eo genere, qui steatomatici dicuntur, ad magnitudinem anserini oui, qui satis durus fuit redditus. *De obseruat. Ioach. Camerarij.*

Observatio.

Vix vnquam alias animaduersus morbus, quo deprehensa in ventriculo Verruca pomi magnitudine; quæ ægrum cum virium imbecillitate, & alijs symtomatis eousq; torsit, donec Verruca tota, cum fibrillis per aluum excreta, & larga atq; diuturna sanguinis profusione ad internecionem deduxit.

GEneratur quandoque in stomacho Verruca, sicut in aliis membris. Et ego quidem vidi hanc passionem, cum essem in carceribus de Hali, in vno de familia sua, & ipse non digerebat cibum, & febricitabat febre inordinata, quæ aliquando fortiter inualescebat, & interdum debilitabatur. Et habebat solutionem non magnam, & illæ egestiones erāt varii coloris, & non bene cognoscere poteram causam suæ ægritudinis. Cum tetigissem pulsum eius, inueni ipsum inordinatum & non magnum, cognoui ergo ex hoc, quod apostema erat in mēbro multorum neruorum, & specialiter, quia erat serotinus, & debilitas virtutis patientis obuiabat magnitudini ipsius pulsus. Quare ista manifestabant Verrucam esse in ipso stomacho, & quia non erat multæ velocitatis pulsus, signum erat manifestum, quod non erat de genere calidorum apostematum. Et paulatim quidem eius caro diminuebatur quotidie, & cū posuissem manum meam super fundum stomachi, inueni duritiem ibidem ad quantitatē vnius pomi, absque sensu alicuius doloris, & cum fortiter compressissem manum, tunc sensit medicum doloris, & quoties iterabam compressionem, fortius dolebat. Cognoui ergo certissime, quod esset moriturus, quotidie tamen ipsum confortabam, faciendo ei ea, quæ habent ægritudinem mitigare, quamuis essem de eius curatione desperatus, eo quod virtus ipsius quotidie debilitabatur. Et quadam die cum assellasset, assellauit quiddam rotundum, quod habebat formam pomi, cum radice vna, & erat solidum, & quoties postea assellabat, egerebat sanguinem in magna quantitate, & sic perseuerauit pluribus diebus. Et cognoscebam certissime quod moriebatur, tamen verecundabar sibi dicere. Quadam autem recte vocauerūt me, & inueni eum quasi mortuum, & indignatus fuit cōtra me, credens quod ego, quia eram in carceribus domini sui, non curassem de eo diligenter, quamuis sibi purissime & fideliter seruiuissem, Deus nouit. Sed debilitas virtutis eius, & prauitas & fortitudo ægritudinis, obuiauerunt curationi suæ, cum omnia in manibus Dei existant. Et quamuis de domo mea & possessionibus meis me extraxisset, non fui culpabilis propter hoc, Deus nouit. Vnde dominus patientis præcepit, vt affligerer illa de causa, quare conuersus sum ad dominum, & dixi, fiat voluntas Dei. Et cum essem in introitu ianuæ carceris, dixi illi qui ducebat me, qui erat de maioribus ciuitatis, iste Dominus intendit me molestare absque causa, Deus nouit, & iam sunt plures dies, quod proposueram ei dicere veritatem, scilicet quod non poterat euadere ab ægritudine ista vllo modo, sed verecundabar contristare animam patientis. Nunc autem quia video quod intendit me pro nihilo aggrauare, dico vobis, quod non viuat vltra 12. dies. Ira autem & perturbatio animi quam habebam, me in tantum coegit, quod dicta verba taliter dixi, quod infirmus me intellexit, & seriose illud feci, & sic positus fui in carcere. A septem autem diebus cecidit virtus eius manifestissime, ita q; misit pro vxore sua & filiis, & in nona die mortuus fuit. Et quod memoratus sum de hoc casu non fieri, nisi vt exemplum sit vobis in aliis: tamen si virtus eius fortis extitisset, non erat impossibilis cura eius, nisi forsan alias multas Verrucas in stomacho habuisset. *Auensoar lib. 1. tract. 15. cap. 3. Theizir.*

Observatio.

In stomacho aliquando innascuntur caruncula hæmorrhoidibus similes, sanguinem nonnunquam fundentes.

INnascuntur interdum in stomacho caruncule hęmorrhoidibus similes; ex quibus per interualla sanguis vtiliter profluit: raro tamen id euenit. *Forestus lib. 18. Schol. ad Obseruat. 18.*

Observatio.

Scirrhosi tumores post dissectionem in stomacho inuenti.

QVod scirrhosi tumores fiant, nos, inquit Iacchinus, vidimus in dissectis: vt Florentiæ in muliere è domo Puccina. *Idem eodem libro, Schol. ad Obseruat. 30.*

Observatio.

Duri tumores in parte externa ventriculi.

ALiquando in externa constitere: & memini (inquit Iacchinus) me ad tactum scirrhosos tumores sensisse; duros inquam, sine dolore. *Forestus libr. 18. Schol. ab Obseruat. 30.*

Observatio.

Tumor in ventriculo natus mali punici magnitudine, qui ægrum cum sæuissimis symtomatibus è medio sustulit.

PRocreatur aliquando in stomacho quædam species apostematis quæ Arabice dicitur Dubelati, & ego iam vidi tempore meo quendam qui patiebatur hanc ægritudinem, qui erat Iuuenis in fine ætatis illius, & communiter erat bonæ virtutis, cuius com-

complexio erat calida & sicca, & erat multæ comestionis & absque custodia aliqua. Cui superuenit debilitas magna in suo corpore toto, cum multa macie & extenuatione, & cum hoc toto comedebat ea quę in sua sanitate comedere consueuerat, & erat absque febre, & bene cibum suum digerebat, neque Medicis obediebat in custodiendo se à malis cibis. Et cum non potuisset ire, decubuit ad lectum, & tunc mihi facta sua renunciauit. Et ego steti tempore bono quod nolui ei consulere, demum precibus suis coactus incepi eum regere & curare, & quamdiu in meo regimine permanebat, bene erat ei, & cùm à regimine elongabatur, corrumpebantur facta sua. Et tam diu sic perseuerauit, donec ad speciem Ethice deuenit cum magno calore, & ad vltimum febris illa conuersa fuit ad paroxismos manifestos, tamen inordinatos: & quando comedebat non morabatur diu, quod pulsus eius ad duritiem conuertebatur cum modica velocitate: & exinde cœpit apparere in fundo stomachi corpus apostematis, & ex sua inordinatione cibi in breui apparuit apostema in grossitudine pomi granati magni manifeste; & cœpit habere fluxum ventris, & exinde cœpit habere stomachus malos motus, quoniam superuenit ei spasmus, & singultus, & mortuus fuit ille cum fortib. ac prauis accidentibus: scilicet cum dissolutione virtutis, & syncope frequenti & successiua, & nunquam illud apostema apertum fuit. Et miratus fui nō modicum quod ille infirmus potuit tantum durare, donec apostema dictum ad tantam magnitudinem habuit peruenire: sed pro certo hoc non fuit nisi quia apostema ipsum erat ex humore proprio melancholico, aut ex phlegmate, quod erat in vltima grossitudine, & signum huius erat, quod erat quasi omnino absq; dolore, nec vnquam putredo aliqua ab apostemate in stomacho resoluebatur. Et hoc ideo, quia aliqua res non mouet aliquid nec mutationem facit, nisi quoniā mouetur, & pro maiore parte hęc ægritudo incurabilis est propter grossitiem humoris & ipsius malitiam, & hac de causa resolui nō potest. *Auensoar Tractatu 15. cap. 4. lib. 1. Theizir.*

VVLNERA VENTRICVLI.

OBSERVATIO.

Vulnus stomachi admirabile.

AVDI indiuidui conseruati, mirum naturæ artificium & artis adminiculum. Ante annos decem & octo in Bohemia rusticus quidā à venatione ictus est venabulo lato in stomachum, sub καρδίαν seu eius orificio. Vulnus hoc lethale & amplum, nulla arte vel consilio solidari potuit: paulatim vero labia vulneris tractu temporis occalluere, ita quod vulneratus superuixerit per annos cōplures. Hic vero tandem secundum artem instrumentum quoddam vulneri applicauit, interdum trapis & panniculis lineis hiatum vulneris infarsit, & obturauit ita affabre, vt cum vellet, stomachum per superna elueret, & cibos potusq; ingurgitatos ex stomacho per vulnus emitteret, quando liberet. Huius rei testis abundantissimus esse potest, vel sola Cæsarea Maiestas, quæ vt ex illius ore audiui, vulnus hoc inspexit. *Math. Cornax in Epistol. Responsoria ad D. Aegidium Hertoghe, Medicum.* Eandem historiam *Iul. Alexandrinus in Annot. cap. 4. lib. 6. Therapeut. Med. Galen.* quibusdam additis in hanc sententiam recenset. Bohemus vir quidam fuit, ex oppido Puggebrott; huic cùm inflictum in vētriculo vulnus esset, cœpit ea ex parte reiectare cibum, quo tempore religaretur vulnus: hocque mirum cum omnibus visum fuisset, nec victurum quisquā crederet, negligentiusq; deinde magis semper haberetur, accedente insuper medicorum imperitia, occalluere tandem vulneris labia, exeunte inde semper eius, quem caperet, cibi parte, modo impuri prorsus, modo chylosi etiam nescio quid referentis. Atque ita vitæ conditione huic relictus, vulnusq; tantum lineis pannis tegens, ac fasciis circumligans, aliquot deinceps annorum spatio vitam produxit. Cui si inter vulneris initia nihil eorū defuisset, quæ ad curationē factura fuisse videri merito poterant, neq; tam neglectui habitus fuisset æger; agglutinari potuisse vulnus, & vniri, valde verisimile mihi fuit; argumēto quod nec lethale vulnus fuerit, superuiuente tam diu ægroto, & coalescere potuerit, in carnosa parte acceptum, callosis præsertim factis labiis, quod in tenui nimis parte nō fieret. Nam quod ad *Hipp. Aph. 18. lib. 6.* attinet, id vero in superiore ventriculi parte intelligi verissime pronunciatum debebit.

OBSERVATIO.

Ventriculi vulnera conglutinata.

QVosdam qui in ventriculo vulnerati fuissent, aiunt aliquando, sed raro fuisse persanatos. *Galenus Com. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

Chirurgus quidam fide dignus, iurabat se curasse hominem, qui sauciato ventriculo, non longe à cibo assumto, per vulnus chylum reiecit. *Christ. à Vega, Comment. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

De ventriculo habeo ꝙ dicam: nam sanaui mulierem, & hominem, à quibus egrediebatur chylus, & cibus. Sanaui mulierem, glande percussam plumbea ab anteriori & posteriori parte. Et hanc Deus sanauit: quia meretrix quondam fuit, iam caste & sancte viuit. Si autē fuerit in ore ventriculi insigne vulnus, tunc succedit mors, ob præstantiā partis, ob nexum quem habet cū corde, & omni genere neruoso. Succedit post vulnus syncope, cordis, & totius corporis defectus. Sanatur tamen ventriculus; quoniam exhibemus glutinantia per os. *Fallopius De Vulneribus capitis, cap. 12.*

In ditione Fuldana duos chirurgos industrios, Dauidem & Ioannem Schenckelios, familiares habui, qui cōstanter affirmarunt, se quendam militem robustissimum & magni animi hominem, qui à rustico quodam in pago Marpach, ditionis Fuldanæ, venabulo circa hypochondrium dextrum perfossus erat, curandum suscepisse. Cuius vulnus cum acuratius essent contemplati, eiusq; profunditatem diligentius inquisissent, animaduertisse stomachum à dextro latere perforatū esse, quod & potus & iuscula per os sumta, per vulnus acceptū denuo reiicerentur, & stomachi apertio, etiā digitis insertis, perciperetur euidenter. Quare ægro & assistentibus mali euentus explicato prognostico, id se operam dedisse, vt adducta ad exteriorē cutem parte stomachi vulnerata, vna eademq; sutura & stomachi pars cōcissa & cutis colligarentur, fortiter ægro perferente illam chirurgorū operationem, doloris & periculi plenā. Sed euentum illū fuisse sequutū, vt sensim vulnere illo

illo conglutinato nullum periculum valetudinis non modo sequeretur, sed & vulneratus ad priorem sanitatis firmitatem rediret. Ac eam rem se ita habere rustici dicti pagi, qui præsentes curæ adfuerunt, suo quoque testimonio comprobarūt. *Iacob. Oethaus lib. obseruat. propriarum.*

Rustico cuidam in vicino pago Kunersdorff ventriculus cultro ita est vulnerat⁹, vt cibus etiam nonnunquam per vulnus non satis munitum exierit, quod diu nō potuit curari. Tandem cum miser ille nescio quas herbas conquassatas applicuisset, consolidatum est, sed ita vt tumorem instar pugni eo in loco iam gestare, quem ego vidi & contrectaui, debeat. Sæpe autem tumor ille grauissimos dolores excitat, de quibus aliquando apud me conquestum est. *Ioan. Francus Hildesius Med. Camentcenus suis ad nos transmissis Exemplis.*

Observatio.

Ventriculus & septum perforata.

VEntriculum in puero quodam phthisico, quem secabam, tribus foraminibus exesum, septumque illius foramine amplo perforatum à puris copia atque acrimonia, quod à thorace in abdomen defluens, has partes & musculos quoque abdominis ad superficiem cutis vsque eroserat, vbi vesica sublíuida circa vmbilicum, ea regione, qua pus sibi viam ad exitum facere nitebatur, apparebat, multis fide dignis testibus deprehendimus. Quam rem admiratione dignam magis stupendam reddebat, quod puer ante obitum non contabuerit, sed bene habitus adhuc existens, nulla alia horum affectuum indicia externa, quam quod ventre erat inflato & subliuido, in quo vesica subnigricans circa vmbilicum, ea regione, qua pus sibi viam ad exitum facere nitebatur, eminebat, ostenderit. Quæ vero alia passus sit symtomata sciscitari minime licebat, cum corpus insciis parentibus, in villæ cuiusdam cæmiterii sepulchro, media nocte solus existens, manibus scalpendo, nec labore nec terrore deterritus (tanto cognoscendi ardore tenebar) eruerim. CL. V. *Felix Platerus de Obseruationibus proprijs.*

Observatio.

Ventriculus porci bacillo perforatus.

CVm porcus mactaretur, sanus alioquin & bene saginatus, bacillus acutum digiti crassitie ventriculi ipsius substātiam penetrantem atq; intus forisq; callo in ambitu bacilli circumducto adeo firmiter innatum, vt nonnisi sectione eximi posset, lanio mihi ostendit. *Idem Platerus de Obs. proprijs.*

Hoc exemplum, veluti bruti animalis, analogice tantum huc referendum putauimus.

VLCERA VENTRICVLI.

Observatio.

Villica grauida, nono mense ventriculi exulceratione laborans, moritur: fœtu vtero exciso & baptisato.

VIdi ego anno preterito villicam quandam eusarcam & optimi habitus, nono mense laborantem graui morbo, ventriculi scilicet exulceratione, quæ diebus viginti sine cibo potuque permansit, cum quicquid deuorabat statim vomitu eiiciebat, affectusque sæuitia tandem mortua: dissecto vtero, puerum extraximus viuum, qui Fortunatus, ad fontem sancti baptismatis, vocatus, me consultore fuit. adhucque vitali fruitur aura. *Horat. Augenius lib. 5. Epist. 1. cap. 11.*

Observatio.

Vlcus ventriculi spiritus graueolentiam, & tandem etiam mortem inducens.

EXulcerari ventriculum non minus quam alias corporis partes à ratione haud alienum est. Honesta quædam matrona, annos (plus minus) 60. nata, ex ore spiritum fœtentem multis emiserat annis: è naribus graueolens quoque mucus concretus subinde extrahebatur, virens, aut omnino varii coloris: dolor circa ventriculi regionem assiduus, non tamen valde molestus; vt quem lenire poterat sacculus, in quo herbæ, semina & aromata quædam, ventriculo commoda, vna cum gossipio consuta erant. Mens & sensus ad extremum cōstiterunt: longo morbo confecta è vita discessit. Ventriculus huius exterius ab omni parte superficientenus exulceratus extitit, & quæ ipsum contingebant vniuersa, non tamen alia, quam qua ventriculo contigua erāt, parte. Cerebri substantia integra, sed copioso admodum humori veluti innatans: qui fomes esse potuit mucci, qui sæpe in naribus concreuerat. *Dodonæus ca. 25. Obseru. Medicinal.*

Graueolentia ex ore variis de causis effertur: quādoque in ore, faucibus, aut iuxta nares, vel in ipsis vitium consistit: subinde in pulmone latet: quandoque vero ex ventriculo odor procedit. Tradunt recentiores scriptores vitio ventriculi graueolentiam fieri: maiorem esse corpore ieiuno, minorem vero ab assumto cibo. Verum huius matronæ ex ore fœtor semper similis fuit, neque vnquam siue post cibum, siue ante cibum remissior. Vlcera tamen ventriculi causam fuisse graueolentiæ, satis apparuit. *Idem in Scholijs ad cap. citatum.*

Observatio.

De ventriculi vlcere.

PVella quindecim annorum, per biennium fere cum de dolore ventriculi conquereretur, anno tertio tumorem manifeste viderunt parentes in eo loco: neq; tunc quicquam consilii aut remedii tentatum. Hinc ruptionem animaduerterunt: excreuitque puella materiam biliosam, pituitosam ac saniosam per aluum. ex his apostema apparuit. Hæc cum Bononiæ in Italia decumberet, tunc prius vocatus est Elideus, medicus hospitalis Bononiensis Vitæ dictæ, præceptor meus. Is indicatione sumta ab ætate, virtute, temperamento, loco male affecto, (quoniam locus vehementer sensibilis existit) continuique solutione, iudicauit necessarium exiccantibus abstergentibusq; vtendum esse, ac magna opus fore diligentia, tum quia locus est principalibus mēbris subministrans; tum quia toti corpori nutrimentum præparans. Quare loco potus & digestionis, præscripsit aquæ mellis vsum. Cibum vero facillimę coctionis, exiguæ quantitatis, ex hordei cremore, nonnunquā ex panata, exiguo cinamomo adiecto: & aliquando vinum in pauca quantitate admisit. Pulsus huic erat creber, debilis, paruam habens inæqualitatem, vt fit in affectib. ventriculi: vrinę albæ, crassæ,

crassæ, non coctæ: Stomachum inunxit oleo mastichino, cum lana succida applicando. Tertia die vidit etiam lienteria laborare: & quemadmodum *Gal. 6. par. aph. 1.* causam eius fore dicebat, vel imbecillitatem virtutis retentiuæ, vel vlcerationem ventriculi & intestinorũ; sed præceptori certo persuasum fuit, hanc prouenire ab exulceratione stomachi ob loci dolorem, ruptionem, & saniosam materiam: non ab ipsius virtutis debilitate. Ideo adhibuit fomentum exiccatiuum & constrictiuum; nempe ex absinthio, mentha. flor. ros. malicorio, gallis, balaustiis, myrtillis, mastiche, olibano. exhibendo præterea miuam cotoneorum, cum quibusdam adstringētibus. Hinc tandem excrementa melius cocta visa sunt, & sanata est. *Forestus, lib. 18. Obseruat. 33.*

De externis ventriculo lethalibus.

Observatio.

Frigidissimo emplastro stomacho admoto, mors subsecuta.

Noui Medicum, qui vel incuria, vel magis, vt arbitror, inscitia, emplastrum frigidissimum, stomacho cuiusdam viri, dum illum ventriculi dolor satis mordax vrgeret, superposuit. Putabat enim hoc auxilio dolorem ipsum tolli posse. Verum ille, dolore fere amoto, grauem tamen noxam percipiens, redeunti medico exponit dolorē quidem remissum, se tamen inspirādi difficultate vexari. Quod inscius medicus paruifaciens, iterum emplastrum admouit; & ne tollatur etiam iubet. At æger, dum assistentes imperata faciunt, paucis interim horis singultu premitur: quo grauius grauiusq; hominem affligtante, inhorrescunt illi mēbra: ex quo etiam paucis interceptis diebus mors subsecuta est: quā medici omnes ex incusso stomacho frigorē prouenisse iudicauerūt. Ignorabat enim bonus ille medicus, nullum princeps aut principi subseruiens membrum solis frigidis esse curandum. *Beniuenius cap. 15. De Abditis.*

Observatio.

Quidam violentius pugno ad stomachum percussus, illico obijt.

Nouimus fullonem quendam, nomine Petrum, qui vnico pugno, stomacho cuiusdam iuuenis violentius impetito, hominem interemit. *Idē c. 110.*

Remedia rara ventriculo commoda.

Observatio.

De pelle seu plumoso tegmine vulturis, quod mira vi pollet in corroborando ventriculo, atq; excitanda cibi auiditate, paulo efficacius quam Zinziber; cuius natura quoq; exprimitur non cuiuis obseruata. Tum de analogis aliorum volatilium pellibus.

Cvm multa sint, quæ foris admota ventriculo robur adferant, & concoctioni adminiculentur, tamen nihil efficacius aut magis præsentaneum, quam vulturis tegmen, vel detracta pellis, cæterarum pellium modo subacta, ac concussione complanata. Est autem hæc ales, vt Miluus, rapacissima atque inexplebilis edacitatis, ita vt hanc Belgæ ab inhiandis cadaueribus, & quod semper famelica prædam venetur, **Ghier** vocant, à cuius natura auaros, & qui habendi cupiditate sunt inflammati, **Ghierich** nominant, latine vulturios. Quum autem eius sit conditionis ac naturæ hæc auis, vt omnia auide appetat, & inoffense consumat, tegmini eius ea vis infusa est, vt ventriculum humanum fulciat, ac fastidioso nauseantique stomacho vires appetendi & concoquendi cibi conferat, quin & alui profluuium cohibet, & vomitum compescit, sed diuerso modo ventriculo applicatum. Hoc enim experimento comprobatum habeo, vt si quis tegmen è corpore alitis exemtum, arteq; pellicea concinne elaboratum subactumq;, flaccido ac languenti ventriculo admoueat, fluxum sistere, ac leuitati intestinorum auxiliari: præsertim si eo situ applicetur, vt plumosa pilorum cōgeries deorsum spectet: quemadmodum in suffultis vestibus, secundo, vt ita dicam, flumine pelles palma demulceri solent: confortat enim fouetque calorifica vi & adstringendi ratione facultates seu potentias naturales; quibus alimenta attrahi contingit, retineri, concoqui, & expelli: tres quoque ventriculi tunicas neruosas, & totidem fibras, Rectas, vt Galeno placet, quæ attrahendi munere funguntur: Obliquas, quæ repellendi vi pollent; Transuersas, quæ concocta foras propellunt, corroborat, vtque suo officio perfungantur, efficit. Cæterum tegmen id contrario aduersoq; situ collocatum, acumine piloso sursum exporrecto atq; in sublime nitente, vomitum compescit, deorsum detractis stomachi musculis quibus cibum amplectitur & retinet. In huiusmodi autem affectibus, quibus vel supernæ vel infernæ partes infestari solent, non dissimile quiddam moliri soleo. Sic in vomitu os ventriculi inungi iubeo, deorsum producta manu versus vmbilicum: In fluxu vero alui à pede sursum reducta palma: quod ipsum etiam factitare soleo, si quando mulier vteri affectibus est obnoxia. Sic in matricis, vt vocant, strangulatione, qua suffocare videtur fæmina vaporibus sursum delatis, vel venam circa talos incidi iubeo, vel coxis cucurbitulas affigi, omniaque auerti, ac deorsum ferri curo, vel iniecto clystere, aut anō subditis balanis, seu, vt vulgo vocant, suppositoriis. In procidentia vero vteri, vbi omnia deorsum feruntur, tāquam resoluta corporis compage, supernas partes ligamentis adstringi, vberibus cucurbitulas affigi, vel venam humerariam pertundi iubeo, quo omnia in contrarium reuellantur. Intus quoq; in iam memoratis affectibus exhiberi possunt, quæ morbi conditio exigit. Sic flaccido & nauseanti ventriculo, vel vbi minimum cibi appetit, aut ægre assumta alimenta concoquit, præter vina aliquot generosa & calorifica, vt sunt Hispanica & Cretica, Zinziberis radix succosa, melle condita, **Groen gingiber gheconfeytt** / Belgæ vocant, præclare concoctioni auxiliatur, ac flatus, ex cruditate & humoribus pituitosis contractos, discutit. Quocirca & oculorum caligines, ex densis crassisque humoribus, è stomacho sursum delatis, natas, dispellit. Nonnullis hanc in obsoniis & condimentis præscribo, præsertim vliginoso vdoque stomacho obnoxiis; aliis qui ex Zythi vel cereuisiæ immodica potione, dolore, vel grauitate ventriculi, crebrisque ructibus infestantur, aliquot ramenta cum momento salis deuoranda præcipio.

Dici

Dici enim vix queat quantopere inflationes & tormina mitiget, accendit quidem vtrq; primo gustu hæc radix linguam, verum nullam sitim excitat: sed quum saliuam & pituitosum vndiq; humorem è capite, faucibus stomacho, eliceat, linguam vdam præstat, ac saliuali humore fluitantem, eoq; fit, vt nulla siti vel siccitate os afficiat. Quocirca magno cômodo septentrionales Belgę huius radicis vsu ventriculum fulciunt. *Lemnius, c.26. lib.4 de Occult. Nat. Mirac.*

Pellifices nonnulli pellem Scharbi auis præparant, vt pro tegumento imponatur ventriculo, tanquam vim concoquendi promoueat, nam auis ipsa validiss. ventriculo & alimentum omnem celeriter consumente esse creditur, vnde vulgo dicunt, de homine vorace vel multi cibi, scharbi ventriculum ei esse. *Gesn. de auibus l.3. p.133.* Crediderunt forte aliqui Mergi ventriculum in cibo, quod ea auis voraciss. est, & plurimum concoquit, naturalem quoque concoctionem roborare posse: quemadmodum nostro tempore multi putant pellem Mergi maioris nigri (scharbum vocant nostri) vna cum plumis interiorib. paratam à pellifice, & ventriculo nostro applicatam, vim concoctricem eius promouere, non calore tantum suo, sed peculiari proprietate. *Idem de ijsd. lib. eod. p.121.*

Ventriculi, sic barbare dictum ventriculi tegmen fouendo calori comparatum, ex Perdicum pluma lanosa confectum, cheilticam dynamin adiuuat; & quod miror, aluum apertam conseruat. Hoc Affinis meus Archiscriba in Gebvviler, pro indubitato experimento mihi retulit. *Mocc. Medicus ad D. Schenck.*

Ad concoctionis calorisq; promotionem, & ad tonum membris afferendum, commendat *Montanus*, si post frictiones & balnea, corpus totum illinatur ex oleo caryophillorum odorato; vel ex Resina & gummi Nucis moschatæ, quod iam deferri cepit à Lusitanis. Est enim, inquit, præstantissimum Remedium, quod multa experientia comprobauimus, ad omnes artus corroborandos, contra podagram, & morbos articularios.

DE PYLORO.

OBSERVATIO.

Fœtor anhelitus ex laxitate pylori.

FOetorem anhelitus, ob nimiã pylori, seu dextri orificii ventriculi, quod intestinorum est principium, laxitatem; crapula ciborumque humidorum nimio vsu inductam, proficisci, ex illius inspectione colligere potui. Sic n. excrementorũ fœtor, ab intestinis per ventriculũ ad superiora vsq; expirans, ieiuno presertim vẽtriculo, anhelitũ inficit. Estq; malum immedicabile. CL. V. *Felix Platerus de Obs. proprijs.*

OBSERVATIO.

Pylorus cuidam occalluit.

ANtonius Brunus, affinis meus, cum emanducatum cibum breuiore, quàm par erat, temporis spatio contineret, & ita vt erat incoctũ reiiceret, omnibus medicamentis, quę stomachi vitiis adhiberi possunt, diligẽtissime fotus est. Verum cum ea nihil omnino proficerent, & corpore ob inopiã alimenti iam absumto, vix pellis & ossa superessent, gradatim tandem ad mortẽ deductus est. Quare defuncti cadauere, publicæ vtilitatis gratia, inciso; inuentum est hominis ventriculum ita iunctis oris ad imam eius partem obcalluisse, vt cum nihil inde ad inferiora transmittere potuerit, necessario mors subsecuta est. *Beniuenius cap.36. De Abditis.*

OBSERVATIO.

Circulo pylori occalescente, & hectica tabescente, mortuus.

FEbri hectica, Lutetiæ vir quidam cum periisset, apertus fuit, in cuius corpore nihil obseruatum, quam quod glandulæ illæ duæ, quæ pyloro à natura appositæ, (vel potius circulus qui est in pyloro) duritiem & scirrhum contraxerant, ratione cuius procul dubio alimentis non patebat transitus. Testis mihi Clariss. Medicus Dominus Guilielmus Capellus, præceptor meus. CL. V. *Gasp. Bauhinus, de obseruat. proprijs.*

OBSERVATIO.

In inferiore ventriculi ore, & duodeno apostema, sanguis in ventriculo, & fellis folliculus pugni magnitudine animaduersus.

APeruimus vxorem de Caphelier, ægrotabat per multos iam menses, dolore ingenti circa ventriculi regionem & ventrem, & sępius febri, Apostema in orificio inferiori ventriculi & duodeno inuenimus; partes circum iacentes induratæ erant, in ventriculi capacitate multum sanguinis aderat: folliculus fellis vsq; adeo turgebat vt vix posset manu amplecti, maiorem nunquam vidi. Præsentes fuerunt Aubertus, Valerandus, &c. CL. V. *Ioannes Bauhinus de obseruat. proprijs.*

DE INTESTINIS.

Et primum

DE DIARRHOEA ET ALIIS ALVI PROFLVVIIS.

CAVSA.

OBSERVATIO.

De Causa Diarrhœæ singulari.

DE Diarrhœæ causa singulari & noua, consule titulum De Dysenteria: vbi ex Hermeticorum principiis eadem paucis pertractatur. *Schenckius Filius.*

OBSERVATIO.

Diarrhœa menstrua & torminosa declinante Luna, ægrum periculosissimis symtomatis tandem conficit.

HOmini hirsuto, nigro, & habitu Melancholico, solennis erat singulis mensibus diarrhœa quædam torminosa, declinante Luna. Defluxione in testiculos facta, & sarcocele exectus est. Nimis laboriosa vita, & itinere per æstus & frigora, incommoda cœpit valetudine viuere, interuallis leuiter febricitare. Cessabat tardius diarrhœa. Correptus est febre lenta, q̃ noctu exacerbatur, & tumore duro dolenteq; in dextris ilibus. Dolor à rene dextro incepit, tũ in dextrum ilium & sinistrum progressus. Ad sinistrũ renem rugitus erat, & velut borborygmus exaudiebatur. Vomitus vna hora à cibo. Quæsitum vnde ea materia, num ab intemperie earum partium, aut alia parte. Alii ab hepate, quia solennis erat diarrhœa, os amarum, vomitus amarus aliquando. Mihi hoc placuit, partes exectas, in quibus obduruerat callus, natura frigidas, equitatione & venere fessas & infirmas fuisse resistentẽ diarrhœæ materiã, & aliam

eo confluxisse, intercepta via refluxisse, partim ad peritonæi partes, partim ad obliquos epigastrii musculos, atq; ita tumoré succreuisse. Si vero ab hepate id esset, vel per venas, atq; ita potius ad intestina, vel per superficiem, quia in membrana cingente hepar vesicæ quędam ὑδατώδεες excitatæ exudarent in epigastrii medium, inter peritonæum & omentum. Os vero amaricare, non à bile, quæ ab hepate refunderetur, sed potius à putri humore & fumis, hydropicis id accidere, & aliis vomitiones in colica frigida, & sitim, & amarorem, & cætera apparere. Materiam tumoris non esse bilem, sed frigidam crassamq; pituitam. Itaque videndum fuit vt refelleretur materia, quæ influeret, non per vrinas, quia partes genitales infirmæ exciperent, sed per aluum. Æger enim clysteribus plurimum leuabatur, tum medicamentis q̃ agaricum & alia phlegmagoga reciperet. Quod ad tumorem, videndum esse, vt remolliretur & discuteretur: sed metũ esse ne suppuraret, quia à ventris dolore diuturno (ait *Hipp. aph. 22. lib. 7.*) suppuratio expectãda est, nisi peccetur ab ægro aut medico, aut æger præripiatur. Id etiam *Aurelianus* annotauit *in Chron.* Et veteres cataplasmatis vsi sunt, & potionibus, quibus acceleraretur suppuratio, sperantes vt ea materia tenuata in intestina transfunderetur. id quod sæpe probarunt, vt aliquando per vrinas, aliquando per aluum purgaretur. Et Aniceti est medicamentum apud Galenũ, quod hoc polliceatur efficere. Hoc tamen metui propter virium imbecillitatẽ. Crus oppositum deinde tumuit, & loco vno ventris persistebat dolor. Tensio aliquando ad testiculos. Vtroq; crure intumescente, & sursum refluente materia, ad diem fere quadragesimum mortuus est. Facto vlcere in crure quæ materia extra flueret, seruari fortasse potuit. **Hollerius** *Obs. 11. Libelli proprij.*

Observatio.

Diarrhœa ex disrupto abscessu Lienis.

NAscitur aliquando paruæ materiæ transmissio ab ipso iecinore, in quo ob alicuius qualitatis immodicum excessum, & potissimum caloris, ac siccitatis, calidiores & acriores succi generantur, qui tanquam naturæ infesti, à ꝓpria eiusmodi visceris facultate expultrice ad ipsum ventrem transfunduntur; ꝙ etiam superiorib. annis Lugduni in Petro Robertio strenuissimo militum Tribuno præstatum vidimus ab ipso liene, cuius inflãmatio fuerat suppurata, ac disrupto abscessu purulenta materia in ventrem secessit, atq; æger post non multos dies (de cuius salute fere iam desperabamus) penitus conualuit. *Vidus Vidius Iunior, lib. 9. c. 23.*

Observatio.

Diarrhœa rara species & monstrosa: qua ossa sæpius excreta visa sunt.

VLtra omnes diarrhœæ species ab autoribus enumeratas, vidi ego diarrhœæ specialẽ causam, in qua simul cum excrementis educebantur continue quædam ossicula, quorum aliqua confracta, aliqua integra erant, similis in totum ossib. auicularum paricarum, perinde ac si ęgrotans auiculas ipsas integras, quas tamen nunquam degustauit, in vsum alimenti assumeret; hęc semper cum ingenti dolore excernebantur, quantitas officulorum erat pro singulo quoq; die ad mensuram non minus, quam vnius cochlearii aut ad summum duorum, fluxus hic per plures dies perseuerauit, nec vllis vnquam potuit remediis aut leniri, aut firmari. Vnde emaciatus æger, dolorib. supra modum vrgentibus, tandem misere vita functus est. Quidam censuere hanc diarrhœam ex maleficio inductam esse, ossiculaq; illa ex Diaboli ꝓstigatione, nõ ex naturali causa excerni. Attamen nouimus in abscessib. externis ossium, pilorum, carbonum, lapillorum, vnguium, testarum similia inuenta esse corpora solida. sicuti & humida olei, cœni, luti, mellis, sepi, fæcis, vini, & alia huiuscemodi, q̃ omnia vere in abscessibus reperiri, vltra experientiã ipsam, testatus est Galenus, & alii celebres viri. Vnde iudicent alii, an sicuti in externis ita in internis possint tales materiæ à naturali causa generari. *Salius Annotat. ad cap. 7. Altomar.*

Observatio.

Fluxus ventris sola oratione sedatus.

ACcidit interdum ventrem fluere: & si diu negligas, difficilior plerunq; fit eius curatio, quin & nonnunquam impossibilis. Quod & nos nuper experti sumus: Iohannina Bencia, affinis mea, mulier quidem & animo & genere nobilis, cum diu ventrẽ fluere permisisset, eo tãdem deuenit, vt nullis medicamentis, nullis auxiliis, nullis etiã balneis eiusmodi fluxus sisti potuerit: augente igitur hoc malum iugi & inuincibili humore, q̨ ex eius infirmo alioquin & imbecillo capite in ventriculum destillabat. Et licet interdum cõualescere videretur, haud multo tamen post reuertebatur id malum, & quidem priore deterius. Quare omni spe medicæ artis deposita, fratrem Dominicum Pisciensem, ordinis Prędicatorum adit; morbum quo tenetur exponit: se omni humano auxilio destitutam affirmat; lachrimis & precibus orat, vt laboranti sibi sua & fide & oratione opem ferat. Quod cum ille se facturum pro viribus annuisset, admota manu, mulieris caput comprimit. Tum fusa oratione, ac signo Crucis ibidem impresso, abire iubet. Reuersa domum, cum eo ipso, atq; etiam altero die venter nihil ex cõsuetudine præterquam sanum redderet, me conuenit, rem ordine narrat, seque penitus liberatam affirmat. Quod etsi Deo, cui possibilia sunt omnia, factu facillimum scirem, verebar tñ, ne ꝙ habebat in votis mulier, id iam se adeptam persuaderet: cũ nihilominus morbus ipse paulo post vel etiam deterior reuersurus esset. Sed cum ita tertius peragatur annus, ex quo fluxus ipse suppressus est, nec vlla interim apparuerit, vel etiam appareat regressionis nota, ingenue & fatemur & prædicamꝰ, hoc solo nutu Dei, per fidem & orationem sanctissimi illius viri factum fuisse, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula. *Beniuenius cap. 45. De Abditis.*

Observatio.

Ventris fluxum prædicentis historia Galeni.

PAucis diebus apud ægrotum quendam, cum hoc ipso, tum aliis multis magni nominis medicis, cum de symptomatibus, quæ tenerent ægrotum, oẽs attoniti essent, ventris fluxum prędiximus. Mox illi, vnde id prædiceremus, requirebant: quibus respondimus: vellus ad fullonem nemo portauit. Innuentes iis multum abesse ipsos, vt hoc intelligerent, qui leuissima quidem scirent. Paucis post diebus de sini-

stra nare præsagiuimus sanguinis profluuiū, deinde etiam parotidas: postea alia atque alia tum prædiximus, tum curauimus, quorum illi erant imperiti: vbi cum illi instarent, vt ex qua re eas commentationes prænunciatis & obitis, aperirem: perpetuo silui, nec quicquam illis responsi dedi: sed vobis ipsis dixi Comici illud:

Vt ligna tortuosa nunquam corrigas,
Virides nec arbor vetus, alio si transferas,
Produxit stolones.

Galenus lib. 3. cap. 3. de Differ. pulsuum.

OBSERVATIO.

Ad profluuium alui venenosum, aquæ smaragdi remedium.

NOstris temporibus curatus fuit hoc lapide, illustris Ioannes de Mendoca, post multa alia auxilia. Quare hac in re non est audiendus Aloisius Mundella, qui sua prima epistola damnat vsum lapidis smaragdi cōtra Arabes, à quibus certe aliqua scripta sunt, partim à græcis prætermissa, partim ignorata, vt docet Andreas Turinus, nostræ ætatis doctissimus medicus. *Io. Mich. Paschalius Meth. Curand. l. 1. c. 36.*

OBSERVATIO.

Ad diarrhœam & stomachi solutionem post longam inediam, Medicina.

IOannes Lerius Burgundus, *in Historia nauigationis in Brasiliam*, commemorat medicamenti genus, quo post lōgam inædiam, diarrhœa & stomachi solutione, ipse & sui comites conflictati, postquam vsi fuerunt, confestim sani euaserunt. Est autem eiusmodi. Ius hœderæ terrestris est accipiendum cum oryza probe cocta, in ipsa olla pannis veteribus restincta: quibus igni admotis, ouorū vitelli sunt permiscendi. Confectionem illam cochlearibus admodum pultis ori, inquit, admouebamus. Ac sane nos omnes morbo illis extinctos futuros fuisse, nisi medicamentum illud adhibitum fuisset facile credo. *Camerarius.*

OBSERVATIO.

Dyarrhœa curatio familiaribus & probatis remedijs.

VAlet à proprietate & est laudatum ab omnibus. ℞. casei ouini veteris & exiccati quantum vis: & ipsum scinde in frusta parua, postea aliqualiter bulliat in aqua vt sal & nitrositas remoueatur, & in tali aqua postquam bullierit, plurib. vicibus lauetur, donec fiat totaliter dulcis, & quousq; remoueatur totum sal: deinde exiccetur & puluerisetur, & de tali puluere exhibeatur ʒ j.s. cum vino rubeo steptico. *Fauentinus.*

Decoctum quercus libri qui cortici & ligno intercedit & tunicæ putamini glandis subiectæ quasuis alui & vuluę fluxiones inhibet efficaciter, neque non Gonorrhæam, datur & sanguinem excreantibus. *Tragus.*

Lycium optimum est medicamentum non modo ad confirmandas gingiuas & desiccandū & constringendum, verum etiam ad alui profluuia curanda, in quibus plerunque optimo cum successu vsus sum. *Garcias ab Horto.*

Ex Fausel viridi aquam stillatitiam vitreis organis elici iubeo, quam maximo cum successu in biliosis alui profluuiis vtor. Sed arcanum id mihi hactenus fuit. *Idem.*

Immaturorum myrobalanorum succum in alui profluuiis apprime efficacem esse expertus sum. *Idem.*

Mangas fructus osficulis assatis alui profluuia sisti aiunt, quod verum deprehendi. *Idem.*

Iacca arbor est in India prægrandis fructum in summo caudice, non in ramis ferens, prægrandem magni melonis effigie, interdum maiorem, foris virentem, intus vero fulueseentem, multis spinulis instar erinacei sed mollibus obseptum. Continet autem hic fructus in se magnas quasdam nuces duro putamine tectas &. Expertus sum tum in me tum in plerisq; aliis hasce castaneas siue nuces alui profluuia mirum in modum sistere. *Idem.*

Puluis expertus. ℞. panis infusi in s. q. aceti, decoquatur, deinde extrahatur & exiccetur super prunas, postea torrefac, & torrefactus puluerisetur subtiliter, & exhibeatur cum vino rubro stiptico cochlear vnum. *Fauentinus.*

Quod sequitur remedium didici ex Capellano Regis medico primario, qui id à patre acceptū magni secreti loco habebat, & ægris felici admodū successum præscribere solebat. ℞. bol. arm. terræ sigill. lap. hęmat. an. ʒ j. picis naualis ʒ j.s. corall. rubr. margarit. elect. cornu cerui vsti & loti in aqua plantaginis an. ℈ j. sacch. rosᵃ. ʒ ij. fiat puluisculus de quo capiat æger cochlear vnum ante cibum vel cum oui vitello. *Christoph. Andreas in Oecoiatria*, valde commendat stercus canis, qui solis ossib. arrosis per triduum ante victitarit. *Pareus.*

Auellanarum putamina cruda in tenuem puluerem contrita, & vino austero hausta drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent, & alba fæminarum profluuia. Verum adhoc ac etiam menses cohibendos sunt qui magis præstare affirment subrufescentem medullam quæ putamini intus inhærens nucleum circum ambit. *Matthiolus.*

Rosarum calyx quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores sistit & cruentas excreationes. *Idem.* Tres etiamnum in fructum comperiuntur partes, vbi rubescit is & maturitatem sensit, videl. substantia carnis, semen & lanugo conclusa: quib. non obscura inest adstringendi vis. Idcirco & ipsæ remedio sunt contra alui fluores & fæminarum abundantiam quamcunq; : item contra Gonorrhæam, in qua præcipue pollent. Et præsertim syluestrium &c. *Idem.*

Lagopiucus creberrimus in diarrhœis est. *Wirsũg. in indice praxeos.*

Ad profluuia, siue sanguinolenta siue non: Grana circiter 10. vel 12. viol. seminis in puluerem terantur, de quibus si bina ternave vice diebus aliquot deglutierit, aut ebiberit, tridui decursu sine vllo doloris vestigio profluuium subsistet. Inuenitur a. hoc semē Ianuario & Decembri mēsibus, in foliolo quodam, quod è terra exsilit & excrescit. *Ex secretis Fallopio ascriptis.*

OBSERVATIO.

Intempestiua diarrhœa compreßio mortis causa.

PRæter institutum non erit exemplū memorabile hoc loco interserere. Septennis puella diarrhœa correpta, cum per dies cōplures subalbidam ac putrem

trem olidamq; materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiusmodi pertæsa eius auia, cõsilium de cohibendo cum aliis mulierculis cœpit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito sic est eius vsu aluus repressa, vt eo die & sequenti nocte nil omnino reddiderit, sed excitatis sæuissimis vẽtris doloribus & torsionibus vsq; eo intumuerit, vt hydropica derepente euasisse putaretur. Accitur medicus quid rei esset suspicatus, clysmatis primum lenibus, dein etiam acrioribus identidem iniectis, hærentem aluo noxiam materiam foras euocare, fotu dolores lenire tentat: sed id frustra. Inualescentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquiis, tandemq; liquidioris stercoris vomitione, intra biduum miserabiliter extincta est. Aperto corpore cæcum intestinum coangustatum constrictumq; adeo obhærescente interioremq; ductum obturante cydoniato deprehensum est, vt illac nullo modo prorsus quicquam posset peruadere: vnde accidit vt acris illa & corrupta materia meatu ꝓhibita, obiectaque mora restagnans, inusitatam sibi viam in abdominis spatium patefecerit, paulo supra obstructum locum pereso perforatoq; intestino, quo velut emissario & cuniculo acto excidens, abdominis totam capacitatem repleuerat. Hinc acerbissimi dolorum morsus, hinc distẽtio, hinc animi defectiones, obortoq; fœdo vomitu crudelissima mors breui consecuta. Hæc historia ad eos valebit, qui redundantẽ nocentemve humorem, vndecunq; is profluat, intempestiue sistere atque coercere properant, maximo ægrotantium malo. *Fernelius, lib. 6. cap. 9. Pathol.*

OBSERVATIO.

Quinquennium ex fluxu hepatico laborans, seruatus à medico de secta empiricorum.

VIdimus epaticum fluxum, cum quo est maior necessario debilitas iecoris, & magna intestinorum, q durat per multos annos. Adeo vt Bernardus Caluscus bibliopola, amicus meus, & qui causa fuit omnis nostræ in edendis libris existimationis, laborauerit per quinquenniũ fluxu epatico, & sanatus est iam multis annis à Thoma Iseo Brixiano medico, amico nostro, tametsi ex secta esset empiricorũ. Imo dicebat *Rasis tertio decimo Continentium* Iudei auctoritate, quod fluxus melancholiæ non excoriat intestina, nisi post quadraginta dies, & sępe multo serius. Deinde quæ ratio esse potest efficax, quę me doceat, quod post longam dysenteriã, lienis causa factam, & etiam vbi æger ad summam peruenerit imbecillitatem, nõ possit finito morbo sanari, cum illud videamus in febribus & omnibus aliis morbis. *Cardanus Comm. ad Aphor. 41. lib. 6.*

DE DYSENTERIA.

CAVSA.

OBSERVATIO.

Breuis Diorismos secundum placita Recentiorum medicorum, de causa Dysenteriæ.

NOVAM qui hodie, vt vocant, medicinam excolunt, ipsi priscam & naturalissimam ex veris principiis rati Causam dysenteriæ, vt & Lienteriæ, atq; Diarrhœæ, ascribunt materiæ cuidam virulentæ, & veneni laxatiui participi. Ventriculum enim asserunt ex subtiliori exactioriq; elaboratione alimentorum in stomacho extrahere vim quãdam catharticam & emmeticam. Vnde ob tale quasi semen genitũ formatumq; in corpore humano & ob proprietatẽ trium primorum hypostaticorum, ventriculus irritatur ad excludenda ἄνω καὶ κάτω, omnis generis contenta, vel aliunde etiam ex vicinis partib. eo corriuata. Aluminosam vel helleboraticam vim denominant, si per superiora reiiciãtur: Item Esulatam & colocynthiacam facultatem attribuunt materiæ contentæ, si per anum deturbetur. Non tam ventriculo attribuunt, quam materiæ in eo contentæ; at ex vitio ventriculi ad illam virtutem Laxatiuã miro naturæ opificio & alchemia redactæ, symtωmatica potius quam critica motione. Vt n. aiunt, antimonium, pręcipitatus, elleborus, colocynthis, agaricus foris vim nacta sunt laxatiuam ex suis causis & principiis specificis actiuis: Ita eadẽ, ex lege microcosmi, intus & in homine vsu venire solent. Eadem scil. vbique Astronomia, Physica, & Alchemia spectatur: & homo est alter quasi mundus; eadem sunt rerum principia, causæ, effectus, & energiæ. Porro dysenteria, diarrhœa &c. non tam in ventriculo quam hepate, quam vesica, matrice obseruatur: quod ipsum viuis etiam exemplis atq; historiis huius operis Obseruationum edocemus, ipsaq; rerũ autopsia luculẽter euincit. Similiter de plærisq; aliis morbis censemus, vt de calculo, quem facile in tota humani corporis anatomia concrescere, hoc opus docet: sic de hydrope, catharro, febribus, lue venerea aliis. Differentia tantum animaduertitur, ob matrices, locellos, id est sedis affectas. Quamobrem ad catholicismum morborum respiciunt illi, nõ ad sedes affectas & hospitia: censentq; viam illam tritã morborũ capitis ad pedes paralogismis plenam. De vera & prisca medicina statuunt, eum demum apodictice philosophaturũ, qui veram lauramq; philosophiæ, tum astronomiæ habuerit cognitionem: vt ex hypostaticis actiuis Principiis, per spargyriam chymicam (quæ sit anatomia physicæ) in vniuersitate rerũ physicarum visibilibus, tum per analogismum microcosmicum Iatronicen, Reginam artium in lumine naturæ exædificauerit. Non ingrati interim futuri magnis Principib. philosophis: nihilominus veritatem rei ex centro essentiæ rei inquisituri. *Hæc ex sententia Hermeticorum, Schenckius Filius.*

SYMTΩMATA.

OBSERVATIO.

Ex præcedentibus torminibus erosi villi, quibus vis retinendi fulcitur.

INtestinorum tormina, ꝙ Græci δυσεντερίαν vocãt, exulcerare intestina intus cõsueuerunt, indeq; descendunt cruenta & mucosa excrementa: cumq; id malum diutius inueterascit, aut hominem tollit, aut (ꝙ forsitan deterius est) nunquam sanescit. Nam & nos Iulianũ quendam nouimus, qui cum post quadraginta dies, quib. hoc morbo vexatus est, sublatis iam dolorib. ac deiiciendi cupiditate, eius aluus impendio liquidior permansisset, & sæpius, quam par fuerat, ferreretur, nullis vnquã auxiliis curari potuit, quin semper quoad vixit, & impetũ ventris cohibere nequiret, & vbicunq; deiiciendi cupiditas hominem vrgeret, ibidẽ excrementa deponeret, erosis scil. ex pręcedentib. torminibus, atq; consumtis villis, quibus vis ipsa retinẽdi fulcitur. *Beniuen. c. 95. De Abditis.*

OBSERVATIO.

Ex iisdem torminibus erosa viscera.

VIdimus & alium, natione Aretinum, qui cum iis item torminibus diutius vexatus fuisset, ex iisdem deniq; in erodentia ipsorum intestinorũ vlcera, tum in tabem, postremo in mortem incidens, erosa intus viscera ostendebat: è quibus dum ita affectus superuixit, vt triennium non excesserit, continuo sanies effundebatur. *Idem cap. 96. citati operis.*

OBSERVATIO.

Dysentericorum historia, quibus ostenditur, præter intestina etiam alias partes vitiari & exulcerari.

SÆpe latius peruagatur affectio, quam ad intestina. Adolescens annos 12. natus, bilioso profluuio cum febre correptus, deiiciebat frequenter similia dysentericis, nigrum sanguinem. Sitis, manus frigidæ, vigilia, vini magna appetentia. Nihil adiutus remediis obiit die 9. Apertus, œsophago interiore ad ventriculi os superius & ad medium thoracem nigro, corrupto, epiploo similiter corrupto, pulmonibus alteratis, recto intestino exulcerato. Dolor fuerat in sinistro latere imo ventre & stomacho.

Alteri febris, vomitio, ventris dolor, deiectiones pici & nigro sanguini similes: 20. die mors. Secto corpore, inuentũ vlcus vstulatum, in ambitu exesis tunicis omnibus ventriculi, qua parte decliuis est ad pylorum. Huic procidit anus fere toto morbo. *Scholiographi ad c. 43. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Dysenterici liquidæ pici similia deiicientes.

VIdimus qui simile quid crassiori pici nullo periculo & sine febre deiicerent. Alios cum febre & periculo. Monachus quidam apud D. Genovefam, dysenteria laborans, cùm vi morbi fugeret extrema; nigra, liquidæ pici similia deiiceret, spiraret difficulter, vt iam de funere disputaretur, conualuit. *Idem iam citato lib. & cap.*

OBSERVATIO.

Dysenteria intempestiue suppressa, multorum grauissimorum morborum causa est.

SAtis indicat *Galenus contra Herodotum*, quantum noceat intempestiuus adstringẽtium vsus in Dysenteriis, quæ exulcerationes sunt intestini cum alui profluuio. Supprimuntur quidem declinante morbo, & ne materia in partem nobilem versa iniuriam adferat, imperãtur adstringentia mistis aromatibus, & iis quæ vrinas moueant. Sic enim diuerso humore ad vrinas, vlcera possunt celerius sanescere. Et quantũ licuit cognoscere experientia, alios vidi suppressa intempestiue dysenteria in epilepsiam incidisse, alios in pleuritidem. Cuidam quoq; conuersa materia ad manus, fœdam densamque scabiem lepræ persimilem, pustulis saniosis confertim inuexit. Nonnullis medicamentis adstringentibus sic adstrictis, vt inde siccatis intestinis, vix quarto quoq; die postea deiecerint. *Hollerius Comment. 1. ad aph. 38. lib. 6. Sect. 2. Coac. Hipp. pag. 876.*

In huius morbi curatione duobus sæpius modis peccatur vulgo: celerius suppressa aluo, & adstringentium vsu impacto pure in inuolucris intestinorum. Suppressa intempestiue dysenteria vidi insanũ factum. Mulierem quoque, cui in perpetuã vitam ita constricta aluus, vt septimo quoque die tantum excerneret, & inde ore & naribus grauiter oleret. *Galenus de vena sectione contra Erasistr.* non paucos vidisse scribit, qui dysenteria, varicibus, hæmorrhoidibus suppressis, in insaniã, apoplexiam, atram bilem, nephritidem, pleuritidẽ, hydropisin, sanguinis vomitionem, & hẽmoptoicã passionem inciderint. Nobilis quidam pictor in scabiem fœdam. Corpore enim pleno, materia feruida sursum fertur. Alioqui ita resiccatur intestinum, vt maneat perpetua alui adstrictio. Si sursum & deorsum obseruatur, in inuolucris intestinorum aceruatur magna puris quantitas, quæ tandem interficit. Quod nos, cuiusdam corpore dissecto, obseruauimus. *Scholiographi ad cap. 43. lib. I. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Dysenterici inter dormiendum album oculi conspiciendum proferentes, contra Hipp. Aph. 52. lib. 6. sententiam, liberati.

HOc anno millesimo quingentesimo trigesimo octauo, plus quam ducentos Dysentericos curauimus, in quibus nonnihil albi suscipiebatur dum dormiebant, inter quos pauci obiere, & alii superuixere. Propterea in omni genere profluuii, hoc signũ, tanquam certum, sumi non potest. *Brasauolus Comm. ad Aph. 52. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO.

Carunculis per dysenteriam excretis, (contra Aph. 26. lib. 4.) sanati.

SI bilis, aut atra bilis materiam ab intestinis abraserit, initium dysenteriæ est: si vero simul pelliculæ quædam cum sanguine exeant, est prima intestinorũ tunica quæ exit. Ad hoc vsq; patientes sanati possunt; & nos multos sanauim⁹, & indies sanamus. Sed cum crassities illa, quæ inter intestina cõtinetur, exit, tunc videntur quasi carunculę exire: omnes tũc fere moriuntur. tamen quandoq; sanari etiam vidimus; & nos ipsi curauimus, quibus carunculæ, aut veluti carunculæ exibant. Cum vero secunda intestinorum tunica exit, hæc dysenteria insanabilis penitus est. Rarissimi etiam sunt qui euadant, cum primam intestini pelliculam affectio transit. *Idem Comment. ad aph. 26. lib. 4. Hipp.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Dysentericorum venæ sectione curatorum, historia varia.

VAleant barbaram sectãtes Medicinam, ac Thessalici nostri temporis medici, qui nunquam pro dysenteriæ curatione venæ sectionẽ admittunt, nec admittendam esse censent, nulla auctoritate aut ratione fulciti, nisi q; sic longo tempore in ægrorũ necem male obseruarunt. Nam viribus, ætate, ac aliis consentientibus, circa initia reuulsionis gratia, vbi magna adsit humorum copia potissimũ, aut sanguinis impetus vehemẽter vrgeat, seu maxima adsit inflãmatio, aut dolor vehemẽs, siue iecur fuerit modo quo dixim⁹ male affectũ, semper exordiẽda curatio erit

erit à iam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia & diebus non longe elapsis etiam comprobauimus. Nam cum duo Magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filii Dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quanquam vnus per tres aut quatuor dies prius in Dysenteriam incidisset, is (quoniam à præcedenti morbo non fuit sanguis ei missus, quãuis alia fuissent debita adhibita medicamenta) tandem interiit. Alteri vero ad quẽ nos fuimus accersiti, licet grauior fuisset in eo orta Dysenteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeo vt sanguinis missionẽ prohiberent, priori Medico inuito, me præcipiente fuit sanguis missus: sanguine misso, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamentis adhibitis, liber euasit, vixit & adhuc viuit. Ei tñ (quoniã ætas reluctabatur, cum nondum vndecimum ageret annum) non fuit vena secta, sed hirudines in cubito adhibitæ, (id ꝙ seruandum esse censemus in cũctis infra decimũ quartum annum.) Nam licet eis sanguis mittẽdus sit, si ea adsint, quæ supra notauimus, tamen iis non per venæ sectionem, sed per hirudines aut cucurbitulas extrahi debet.

Nonnullos etiã alios dysentericos à venæ sectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerũt asseclæ testes sunt, quemadmodum etiam Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quod liberatus fuisset quondã excellens Don Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venæ sectio. Is namque ætate adolescens, cum ex male affecto iecinore, ex cõfluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in grauissimam incidisset dysenteriam, cum vehementissimo intestinorũ dolore, seu potius inflammatione ac febre, fuit à me accersito ei vena secta interna dextri cubiti, duæq; vel tres ad summũ extractæ sanguinis vnciȩ, secunda ægritudinis die, & cum adhuc dysenteria perseuerasset, & dolor, & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, viribus iam consentientibus: verũ altero superueniente medico, barbaram sectante medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionẽ existente, penitus assentiri noluit, quinimo nec auctoritatib. nec rationib. conquiescens, primam quoq; venæ sectionem condemnauit, potissimum cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccantibus, ac mordacitatem obtundentib. infra decimum quartum inualescẽte semper dysenteria, dolore ac febre, morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à *Galeno* damnantur *li. 4. de articul.* Nam neglecto iecinore, solam intestinorum exulceratiõe curare tentabat, & ꝑpterea causa fuit, vt æger moreretur, adeo vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoq; dum hæc conscriberem, excellẽs Ascanius Caracciotus, cum Dysenteria, tenesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione internæ dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. *Altomaris cap. 74. De Medend hum. corp. malis.*

OBSERVATIO.

A desperata Dysenteria sorborum esu liberatus.

ANnum agens decimum quartum, dabam operam Grammaticis Aureliæ in via fabrorum, illic Autumno (vt fit sæpenumero) Dysenteria populariter grassari cœpit: qua & nos grauissime tentati pene à Medicis deplorati iacebamus: exitium enim superabat opem, nullaq; auxilia videbantur morbum lenire, nedum leuare. Tandem consilio anus cuiusdam sorba cruda largissime vorans, postridie vim ꝑpemodum omnem torminalem sensi depulsam: indeque firmata aluo, ab orco (vt ita dixerim) reuocatus, & pristinȩ valetudini restitutus, verissime expertus sum Celsi Cornelii dictum, videlicet, temeritatem plerunque efficere in morbis, quod prudentia nequiuerit. *Bruyerinus lib. 11. cap. 22. de re Cibaria.*

OBSERVATIO.

Trimestris infans à dysenteria per clysterem conualuit.

FLuxus etsi varius sit: à variis etiã causis procedit. Quare non erit vnica curãdi ratio, etiam si in infantibus minime apponi possunt, quæ & diligenter, & perfecte restituunt sanitati pristinæ. Curaui ego trimestrem infantẽ, mense septembri, à dysenteria, clysteribus partim illuentibus, & partim astringentibus, stomacho nõ neglecto, fomentis, quare ad alui profluuia, foueto stomachum, reiectis balneis, foueto vino austero, & oleo cytoneorum. *Petrus Toletus in appendice ad c. 14. Pauli Bagellardi de morbis Puerorum.*

OBSERVATIO.

Ex lethali dysenteria, qua Spithamæ longitudine ramenta membranarum intestinorum cum pure & sanguine excreta fuere, quidam conualuit.

PFortzæ faber lignarius à me curatus, benignitate diuina adiuuante, qui sæpe Spithamæ longitudine, ramenta & membranas intestinorum cum sanguine & pure in dysenteria lethali excreuit. Vocatus fuit Conrad. von Franckfurt / per quartam partem anni fere decubuit, donec est restitutus. CL. V. *Esaias Meichsnerus de obseruat. proprijs.*

OBSERVATIO.

Difficultate intestinorum laborantes, etiam putrescentibus intestinis, beneficio exterioris eorundem tunicæ sanati.

QVod ad securitatem & ad dyspathiam, difficultatemq; patiendi perfectiorem, continuationemque, non paruam intestinis commoditatem duȩ tunicæ præbeant, indicant vel maxime dysentericæ passiones. Multis nanque & persæpe vidimus, grauiter diuque ægrotantibus, magnam partem intestinorum putrescere, vt multis partibus tota interna deperiret tunica. Attamen vixerunt ii, & euaserunt: non tamen sanati fuissent, nisi secunda quædam alia extrinsecus esset, super corruptam tunicam. *Brasauolus Comm. ad aph. 26. Lib. 4. Hipp.*

OBSERVATIO.

Torminibus quadriennium infestata mulier, & oborto in ventre tumore, atq; suppurato, eadem paulo post medicamento validiore sumto, expirat.

SVperiore proximo vere petiit à me consilium plebani cuiusdam vicini turis coqua circiter 46. annos nata. Cuius vrina ꝙ adferebatur à puella, tinctior erat ac turbidior, quam conueniebat. Ipsa vero puella de morbo referre nihil poterat, nisi ꝙ illa cibum fastidiret, nausearet, & rosionẽ circa cauitatem pectoris sentiret. Quærenti mihi an admodum esset languida, numque capite doleret, vtrumque negauit.

uit. Præscripsi ergo haustum emeticum, & tabulas robur addentes ventriculo, iubens vt de effectu medicinarum certioré breui me facerent. Aliquot diebus post, quà haustum accepit illa, venit ad me plebanus ipse, referens eam vomitu magnam vim tenacis materiæ, quæ colore fel retulisset, potionis ope reiecisse. Sed iam à longo tẽpore per aluum deiicere nihil potuisse: rogat vt postridie (qui futur⁹ erat dies festus) pomeridiano tempore ad eos exirem. Exeo, & inuenio coquam prælanguidam, & Hippocratica facie, pene tabe prope confectã. Quæro ante omnia num deterius habeat à vomitu, quã antea, quo negato, sciscitor morbi primam originem. Audio illã torminibus quatuor annis ante laborasse cũ bene prius valuisset: deinde tumorem ad imum ventrem in dextro eius latere sese ostendisse; qui temeritate vagi cuiusdã medicastri maturatus & apertus fuerit. Per vlcus postmodum diebus compluribus alimentum nondum plene percoctum exiisse. Interea fœminã, nescio quam coxisse vulgares quasdam herbas (velut arthemisiam, veronicam, & alias memoriam ipsorũ fugientes) quarum vbi decoctũ illa sæpiuscule hausisset, cohibitum cibi per foramen vlceris egressum, eamq; paulatim cœpisse nutriri: sed non nisi facilis concoctionis cibis. Cęterum ante proximos menses plus minus sex, rcruduisse malũ, ac sensim ita inualuisse, vt cum cibũ ad mediocrẽ vsq; concoctionem illa non retineat, haud tñ inferius egerat, sed per os. Rogat ecquid aduersus tantam ægrotationem habeam consilii. Nihilominus ait interim opus videri purgatione: ꝙ credibile esset. ob vitiosorum humorum copiam non posse cibum ab ea vel retineri, vel percoqui. Ego v. circumstantiis expensis, præ nimia virium illius imbecillitate, & quia metuebam ne intestinum, vbi perforatum fuerat, occlusum deiectionib. exitum nõ prębcret, in purgationem non ausus fui consentire: cumq; clysterem tanquam rem perniciosam abhorrerent (quemadmodum vulgus hoc toto tractu solet) iussi vt præter vsum tabularum, apozematum & infusionũ confortantium, cibis sorbilib. quib. sustentabatur solis, modicum aceti rosacei subinde admiscerent &c. Plebano etiam nõ obscure significaui, morbum videri incurabilem, ceu nimium adauctũ. Aliquot dieb. interpositis, de cõsilio cum aliorum, tum vel in primis cuiusdam non infimæ autoritatis fœminæ (tum iratæ mihi) consiliũ à Medico quodam Tubingæ petitur (dissimulatis vt arbitror circumstantiis) qui purgantem præscripsit ægræ haustum; quo illa sumto, magnoq; impetu per os reddito, intra biduum exhalauit animam, quam paulo fortasse diutius retinere poterat, nisi diffidentia meiq; contemtũ exilium accelerassent. *Iacob. Suterus Medicus de obseruat. propriis.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO.

Rariora ad dysenteriam remedia.

VVa quercina ignota fuit veteribus, res magni momenti. Est a. vua quercina à me primum inuenta, forte fortuna tempore veris, cum ad quercus alias effoderem herbas, in siluula quercina, prope ostium Tangere. Quã vt & tu candide lector noscere discas, ẽt descriptioné hic apponere volui. Estq; vua quercina concretitium quiddam, in forma vuæ, ad radices quercuum sub terra tẽpore veris ex humore radicum forsitan superfluo, saporis omnino stiptici, colore foris purpureo, intrinsecus candido, & quasi lactiffero. Es sihet wie ein roter Weintraub/ von vielen Beeren zu hauffen getruckt/ in æstate, ꝙ obseruaui vua perit illa & quasi fit lignea. Tempore ergo veris colligi debet, ad radices quercuum, & debet siccari in vmbra & deinde puluerisari, illo puluere nihil (expertus loquor) præsentius in Dysenteria & in omni fluxu sanguinis: Desperatos aliquot dysentericos seruaui illa vua quercina, merito ergo digna est omni laude. *Encelius*. Antiqui, cuiusdam è quercu instar Ledi pullulantis, meminerunt excremẽti: quod purgat, & adstringit summoperè. *Lobelius.*

Hypodris siue Vua quercina ad radices annosarũ quercuum prouenit, circa veris initia & Martii principia erui scimus. Experimentũ omnib. hæmorrhagiis, cum primis alui ꝓfluuiis, etiam cruentis, ꝓpter venenum laxatiuum impendentibus, commodum. Ex quercinis Friburg. syluis, cæde arborũ ad radices vsq; imas erutarum, id habuimus. *Schenckius Filius.*

Antihæmaton aliud ex Castrensi nostro Pharmacopolio Basilico transcriptũ: ℞. nucis mosch. torref. croci martis legitimi, singuloru ʒ. ij s. terræ sigill. verę, boli arm. veri, maceris, singulorum ʒ. ij. rad. torm. gladioli lutei, coralliorum rub. chymice resolutorũ, sing. sesquidrachmam, Nepenthes semidrachmam. Dissoluto Nepenthe ex aqua specifica, reliquis similiter immixtissimis, esto Puluisculus, singularis ad hypercatharses aluiq; profluuia. *Idem.*

Kentmanni aliud secretum Remediũ, ex medulla saxorũ, carniolo, & florib. animæ, titulo libri Quarti de menstrua mulierum purgatione exhibuimus, in hunc quoq; vsum commodum. *Idem.*

Alcea herba est, quam Germani Sigmarßkraut appellant, cuius dexterrimus est vsus in torminibus intestinorum, vt est apud *Diosc. li. 3. c. 155.* Huius n. effectus experimento cõprobatus est, nuper in publicis, per Cæs. Carol. V. habitis Ratisponæ Bauarię Comitiis, An. Christi 31. supra sesquimillesimum. Vbi cum Dysenteria cõtagiosa & læthalis grassaretur, hac radice vir Eruditus Wenceslaus Cubito, Regis Ferdinãdi Medicus, plurimos qui iã inter perditos desperatos habebãtur liberauit & sanauit. *Ammon. Agric.*

Omẽtum Verueeinum supra ventrẽ extendi & sæpe iterari, optimum vos ẽt scire velim, plures igitur Verueces aut arietes aut hircos, mactare & cõfestim exenterare iubete: est n. remediũ hoc singulare. Puella sex vel octo tantum natus menses, & filius Benedicti Gondulæ iunioris, Patricii Ragusæi, cũ dysenteria laboraret, & multa viridia, lutea, & aliorũ colorum egereret, & anxie ferret, ac dolorib. cruciaretur, ita vt lac sugere nõ valeret, in dubia spe erat, ad eum itaq; vocatus, adductũ veruecẽ intra cubiculum vbi puer erat, mactari iussi ac diligẽter exenterari, à quo calẽs Omentũ, Zirbum Arabes vocant, sic extractũ, supra ventrẽ pueri extẽdendũ curaui, & fascia fasciari, hoc n. topico remedio intra 3. horas puer melius habuit: egestiones n. minui cœperunt, & dolores ex toto leuati sunt, iussimus tamen vt nutrix pullo gallinaceo calybeata aqua incocto, adiecta oryza vesceretur & vini vice calybeatam pluuialẽ aquam biberet, ac à coitu abstineret, & cornu rubro fructu tunc maxime abundante, ꝓ cibo vteretur, iussi. Cęterum post elapsas 4. horas, & è pueri ventre leuato omẽto veruecino, eum vnguento è Comitissa dicto, inungi iussi-

iussimus, & aqua ex pullo per campanā destillatitiā, adiectis Corallio, margaritis pparatis, ac Coroneorū frustulis simul mistis per os illi iniiciendum curaui; iis enim puer sequenti nocte bene habuit, & quieuit, ac dormiuit & lac suxit, nec amplius torminibus tentatus fuit. *Am. Lusit.* 62. Idem repetit *Centur.* 5.95. Topicum remedium hoc secretum & optimum, vt ab hircis parari diximus, ita à veruecibus & aliis animantibus accipi poterit, vt in Curationibus videre licet. *Idem.*

Omenti veruecini frustum concisum & cum hyperici oleo in sartagine frictum, ac calens super ventrem extensum, dolores & tormina mitigat, Dysentericumque fluxum aufert. Id quod vel solum hyperici oleum calide ventri inunctum faceret. *Victorinus Schonfeldt.*

DE HÆMORRHOIDIBVS.

OBSERVATIO.

Hæmorrhoides quibusdam familiis propriæ.

QVIBVSDAM familiis consuetæ sunt hæmorrhoides, in quibus indiuidui ratio habenda. *Scholiographi ad cap.* 55. *lib.* 1 *Hollerii de morb. intern.*

Comites nouimus certæ familiæ, qui ex ordine hæmorrhoidibus laborant: & tamen læti viuunt, discurrunt, inquieteque se gerunt, quo citius tum ab iis liberentur, venis ad excretionem stimulatis irritatisque. *Cl. V. Iacobus Moccius, Friburgensium Medicus* à Comitissa à Solms & Furstenberg inaudiit.

OBSERVATIO.

Hæmorrhoides, an à cauæ, an vero à porta venæ ramis melancholicum & fæculentum sanguinem euacuent, eruditorum animaduersiones.

RAmum portæ quem sub recto intestino decliuem ac mesenterio suffultū porrigi scripsimus, nonnunquam ad fæculenti sanguinis per ani venulas, sanguine interdum manantes, expurgationem, plurimum conducere arbitror. Quandoquidem dum aut ob lienis obstructionem, aut aliud quodcunque ipsius vitium, fæculentus sanguis non vniuersus, vel nullus plane ad lienem absumitur, vel lien eundem ad ventriculum eructare nequit, huius rami beneficio, certis quibusdam interuallis, vti mulierum menstruæ purgationes solent, per anum excerni credo. Rarius enim ex vniuerso corpore, hæmorrhoidum vitio laborantibus, ad venæ cauæ ramulos, in sedem pertinentes, lutosum eiusmodi sanguinem regurgitare, verisimile nobis videtur, dū veram venæ portæ distributionem perspectam habemus. Quippe ex hac coniecturari est promptissimum, qui is sanguis à liene non attractus, aut ob meatuum obturationem non admissus, vnde fluebat, rursus regurgitet, atque sua grauitate per ramū ad intestinum rectum pertinentem; deorsum procumbat: ibique tantisper reseruetur colligaturque, donec nimium turgentes venæ, osculis reseratis, per anum manare illum sinant. Huic meæ sententiæ magnum robur adiecit is, quem hoc sanguinis defluxu per interualla laborantem, non ita pridem resecuimus. Huic enim minor, sed durior lien fuit: & vena sub recto intestino excurrens, pollicis quasi crassitiem superauit: eoque modo sanguine turgebat, quo iam parturientium animalium venas vterum amplexantes, insigniter amplas distentasque cernimus. Verū hæc paulo latius à nobis relata sunt in epistola, qua dextram axillarem in laterali morbo (si modo dextram vel sinistram seces, quicquam intersit) aperiendam docui. *Vesalius lib.* 3. *cap.* 5. *de corpor. hum. Fabrica.*

Describendus est nobis ramus, qui inter venæ portæ ramos connumeratur, at ab eo originem ducit, qui lieni dicatur, qui parte læua per mesenterion descendens, extremum rectum intestinum petit, venasque gignit hæmorrhoidales, quibus duntaxat potest à melancholico humore vindicari. *Columbus lib.* 6. *Anatom.*

Videndum initio, vt fluxionis origo exacte intelligatur, vnde venæ illæ oriantur, qua progrediantur, & vbi terminentur. Vna est, quæ à ramo splenico venæ portæ, per mesaræum circa colum & intestinum rectum extensa, terminatur in musculis ani & intestino interiore, cui circa lumbos occurrit arteria in eundem locum, sed vlterius ad cutim vsq; à vena caua, tres cum suis arteriis, à duabus iliis & ramulo venæ sacræ dictæ Syluio. Si per has effluat sanguis, quia exteriores sunt, hæmorrhoides apertę dicuntur, siue externæ, in quibus necesse est hepar, renes, & totum illud venosum genus à vena caua magis expurgari, proindeque sanguinem magis coctū esse, quam qui fluit à venis mesaraicis, in quibus adhuc rudis est & splendidus, licet ater sit & crassus, quem lien & mesaręum maxime hac via expurgant. Nam hepar sanguinem coctum per venam cauam distribuit. Mesaraicæ vero sugunt à ventriculo, & omnibus intestinis, atque ad hepar succum mittunt, plurimumque seri continent. Lien autem sanguinē fæculentum exonerat in ramum splenicum. A quo descendit per mesaraicum ramum, vnde primus ramus qui descendendo occurrit, hæmorrhoidalis: paulo infra, venæ mesaraicæ. Si igitur per venam à mesaraico ramo, qui à splenico oritur, fiat ille fluor, hæmorrhoides internæ erunt, quod intus lateant, nec oculis cerni possint; nisi descendente ano, aut immisso speculo. Vtræque rursus diuiduntur in cœcas & apertas. Cæcæ sunt quæ tument cum maximo dolore nec sanguinem reddunt. Quanquam non ignoro, cæcas etiam dici illas interiores, quia non videntur. Apertę vero in quibus est sanguinis profusio. *Scholiographi ad c.* 55. *lib.* 1. *Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoidibus periodicis, vt mulieres menstruis, vexantur quidam, quibus per venæ porta non cauæ ramum fæculentus sanguis expurgatur.

QVIDAM inordinatis vicibus, vt mulieres suis mensibus, sanguinis fluxu ex venis in anum pertinentibus vexari consueuerat: & cum ex nigro arquato, iecorisque mira duritie periisset, num portæ rami, an cauæ hunc sanguinem euacuarent, indagaturus, illum dissecui: atq; venæ portæ ramum, sub Coli intestini fine, & tota recti longitudine in mesenterio ductum, pollicis fere crassitiem æquare, & sanguine turgeri animaduerti, conterminis venę cauæ ramis nihil prorsus immutatis. *Vesalius. libr.* 5. *c.* 15. *de corp. hum. fabrica.*

Noui quendam, qui singulis mensibus, sanguinē hæmor-

hæmorrhoidalem patiebatur, & erat iam octogenarius. *Anton. Zimara Comment. ad cap. 10. libr. de Somn. Arist.*

OBSERVATIO.

Menstruo hæmorrhoidum fluxu quidam detentus, cum is subsisteret, sanguinem rubrum & subflauum per os citra febrim aut tußim affatim reddidit.

IOannes Baptista propola, vir annos natus quinque supra quadraginta, & qui iam olim morbo gallico correptus fuerat, tam diu per hæmorrhoides singulis mensibus, vt mulieribus menstrua contingunt, sanguinis euacuationem copiosam habebat, quæ nunc cum illi ad aliquos dies constringeretur, nec solito modo flueret, ecce per os sanguinem absque tussi & febri subflauum & rubrum multum coaceruatim emittit, perterritus igitur hic, cõsilium petit, quo tantum fugiat malum. Ego omnia vt decet perpendens, iubeo hominem bono esse animo, ac illico hæmorrhoidibus quatuor apponi iubeo hirudines, quæ sanguinis vncias sex sugendo extrahant; postea præscripta optima victus ratione, Syrupum ex Endiuia & Fumaria herba, ac Lupulis, earundem herbarum decocto dilutum, ad aliquot dies ebibit, hinc pharmacum ex manna, rhabarbaro, & portiuncula electuarii diaphœniconis constans, quibus optime habere dixit, ad plures tamen postea dies, cõditum ex floribus fumariæ, saccharo, veluti floribus Cichorii concinnatum, jejuno stomacho comedebat, superbibita aqua Cichoriæ singulis vicibus pauxilla, hoc enim ordine sanguis cursum suum consuetum consequebatur, cuius fluxu hic optime valet. *Amat. Lusitanus Curat. 3. Centur. 5.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoidibus menstruis consuetis & suppreßis, in menstruum sanguinis sputum incidit quidam.

RETULIT mihi vir dignus fide, se vidisse virum quendam, qui cum ante hæmorrhoidalem fluxum habuisset, isque deinde obstructus fuisset: tandem eundem per sanguinis sputum singulis mensibus à retentione hæmorrhoidalis fluxus se asseruasse. *Cl. V. Oethæus lib. obs. propriar.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoidibus affectus quidam, per dies 45. ad libras duas sanguinis excernens, curatus.

MOntanus ait, vidisse se iam Vrbino laborantem hæmorrhoidibus, cui quotidie effluerent duæ libræ (sanguinis) & amplius, idque per 45. dies, nec vnquam constrinxisse, & curatum esse. *Hieremias Schvveukerus circa finem Consil. Appendicis Montani pag. 59. Edit. Basiliens. Anno 1583.*

OBSERVATIO.

Sanguinem & pus mingenti, hæmorrhois aperta, saluti fuit.

CVidam nobili, in ædibus Ambrosii Parei Chirurgi decumbenti, qui me ad consilium adhibuit, cum in grauissimo renum dolore emingeret pus, sanguinem, & crassam pituitam, natura remedium ostendente, quia tumebat hęmorrhois, & aliis remediis non cedebat dolor, eo statim tempore iussi aperiri hæmorrhoidem, vnde incredibili celeritate dolor conquieuit. *Scholiographi Com. ad cap. 55. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoidum cum vrinæ stillicidio curatio.

HÆmorrhoides venæ quandoque exterius prominent: non raro interius latent: fundunt sanguinem quædam, aliæ non: sanguinis excretionem præcedit aliquando dolor: sæpe citra dolorem profluit: dolent vero etiam nullo sanguine succedente. Dolor autem tam magnus esse potest, vt per sympathiam vesica laborante, vrinæ succedat stillicidium. Viro cuidam cæcæ ac internæ hæmorrhoides molestæ erant. Medicus enemata adhibuerat, quibus salem & hieran picran admiscuerat: hinc dolor & inflammatio adeo intensa, vt non minus, quam hæmorrhoidum labor, vrinæ quoque molestum esset stillicidium, & cui prius remedium adhibendum foret, in deliberationem caderet. Huic autem mox olei violacei vncia in anum iniecta bene fecit, dolore primum hæmorrhoidum, deinde & vesicæ læuato. Eodem vero postea aliquoties imposito, omnis dolor cito conquieuit. *Dodonæus, cap. 50. obseruat. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoides fluentes mensium loco etiam in grauidis.

IN grauidis quoque notaui hæmorrhoides vtiliter fluere, in duabus mulieribus nobilissimis, iã quatuor menses in vtero habentibus: in quibus partus tempestiuus consecutus est, & saluberrime adoleuit. Erat autem frequens & multus fluxus, sanguis fere dilutus, qui vbi subsistebat, grauius habebant. Ægre excluso leuabantur. *Scholographi ad cap. 55. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Hæmorrhoidum apertio seu prouocatio per hirudines, nouum est iuniorum medicorum inuentum: nec eius vnquam facta mentio ab antiquis medicis.

VNum mihi animaduersione dignum esse videtur, nempe quod ea consuetudo, quæ frequens in præsentia est, tam Patauii, & Venetiis, quam in reliquis fere Italiæ ciuitatibus, nouum est iuniorum medicorum inuentum, nimirum quod ad aperiendas prouocandasve hæmorrhoides vtamur hirudinibus. Non enim memini eius esse mentionem factam ab aliquo Græcorum aut Arabum medicorum: immo si eorum instituta sequamur, putarem potius illis non fuisse probatam eam rationem eas aperiendi. *Quarto* enim *Aph. Galen.* apertissime consulit, non esse assuescendum vacuationi, quæ fit per hæmorrhoidas: vtpote quoniam periculo ea consuetudo non vacat, nam multis quidem ea est excretio, quando à natura fit exonerante copiam. Sed si alioquin clarior & tenuior excernatur, vtilis non est amplius ea vacuatio. vnde & Hippocr. dixit, sanguinem fluentem per inferiora bono esse: addit tamen, nigra si fluant. Nos vero obseruauimus quod sanguis per hirudines detractus, præsertim quando hæmorrhoides prius sponte non intumuerint, aut doluerint,

luerint, effluit clarus & non admodum crassus: nam si sponte intumescant, aut doleant, indicio id est, naturam incepisse iam vitiosum sanguinem in eas venas propellere. vnde tunc medicus naturæ opem ferens, poterit magis prodesse. *Trincauella De Rat. curand. Partic. hum. corp. affect. lib. 9. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Ad hæmorrhoidas suppressas, fungos & thymos in ano, remedium.

SVccus atq; magma galiopsis herbæ quam etiam vrticam Labeonis nominant, hæmorrhoidibus impositus, ipsas tumentes aperit, & sanguine congesto manare facit. Eodem remedio fungus & thymus, affectus circa anum curantur. Si acrimonia ardore & dolore acerbius infestent ægrum, in semicupium descendere iubebimus: moxque vlceribus, si quæ adfuerint, quod sequitur medicamentum imponemus. ℞. ol. rof. ℥. iiij. cerussi ℥. j lytharg. ℥. s. ceræ nouæ ℥. vj. opii ℈ j. fiat vnguentum secundum artem.

DE COLO INTESTINO.

OBSERVATIO.

Valuula in intestino Colo Anno 1579. reperta.

DVm Lutetiæ Parisiorum, studiorum gratia versarer, & inter cætera studia priuatim in Anatomico studio cum Cl. Viro D. D. Thoma Coccio populari, me exercerem, contigit vt Anno 1579. dum inter ea, quæ à me dissecabantur, curiosius intestinorum structuram rimarer, ea penitus à Mesenterio liberatim, & ad eorũdem fibras & tunicas considerandas abluerem, aqua modo per Ieiunum, modo per Rectum intestinum infusa. Quod cum factitarem, aquam per Ieiunum infusam facile, & quam citissime elabi obseruaui: per Rectum autem infusam Colon intestinum non pertransire, etiamsi intestinum leuiter comprimeretur. Quare, quidnam eo loci occurreret obstaculi, perquirere lubuit. Inueni ergo in Colo intestino, eo loci, vbi tenue intestinum, Ileon puta, finit & appendix lumbricum referens, Cæcum quibusdam dictum intestinum, apponitur, ad Coli nimirum principium, insignem VALVVAM, latitudine pene vnguem ipsius pollicis æquantem, crassam, membranosam &c. Quod tanquam nouum, à nemine hactenus literis traditum, tum temporis multis, præsertim vero Clar. viro D. D. Guilielmo Capello Professori Medico & Præceptori meo humanissimo, ostendi. Sed & hactenus in publicis Anatomiis Academiæ nostræ, quibus in decimum nunc annum præsum, eius à me facta fuit mentio: vt & in binis iam intra quinque mensium spatium habitis hoc anno 1591. maxime vero in duabus Anatomiis, quas anno 1586. administraui (posteaquam à Succenturiato meo Daniele Pyrnusio mundata fuissent intestina, à quo etiam hæc Valuula eodem anno Anatomicis Patauinis clarissimis fuit demonstrata, vt & postmodum à D. D. Ioanne Sebastiano Fridio, Argent. Medico) toti amplissimo consessui oculis subieci, aqua & per superiora & per inferiora infusa: eandem etiam palpandam exhibui. Eadem etiam intestina, quo rectius eorum longitudinem (quæ 24. erat nostratium vlnarum) dimetirer, in iisdem Anatomiis folle insufflari curaui, tumque temporis, vt & sequentibus habitis Anatomiis, ne quidem flatum Valuulam hanc pertransire fuit obseruatum. Cum vero dubius essem, anne in brutorum etiam intestinis talis reperiretur Valuula. hoc anno, nimirum 18. Iulii, dum hæc scriberem, in studiosorum Medicinæ gratiam, Canem, aliasque aliorum animalium partes, in quintum tecui diem: idque eius nomine, quo ea, quæ publice hactenus in Anatome, & quidem methodo secandi docuissem, ipsorum oculis subiicerem: eam etiam Valuulam in canis sectione inquirere visum fuit. Cum ergo inter plures doctissimos & studiosissimos, qui sectioni astabant spectatores, D. Antonius Boucardus Lotharingus, piæ memoriæ (postmodum Doctor à me designatus) huius studii, vt & rei herbariæ curiosiss. mihiq; amiciss. hoc sibi laboris sumpsisset, vt Canis intestina mundaret, aqua tam per superiora, quam inferiora infusa, impleret, & inuerteret: eam etiam Valuulam ipsis ostendi, quæ tamen non Valuulę humanæ, sed circulo similis erat. Et hæc est Valuulæ huius inuentio, & inueniendi modus, qua in re prolixior fui, non sane eius nomine, vt me esse inuentorem iactitarem: sed vt Lectori pateret, quando fuerit inuenta, & quomodo inuenienda sit, cum sciam etiamnum Clarissimos viros eam & negare & inuenire non posse. Vsum huius Valuulæ quod attinet, eum esse arbitror, ne excrementa ex tenuibus intestinis ad crassa delata, regurgitare possint: nec obstat id, quod sæpius mihi fuit obiectum, morbum nimirum Iliacum dictum, contrarium ostendere: quo probare nituntur, Valuulam hanc non omnem penitus viam intercipere. Sed quid rationibus opus est, cum αὐτοψία obiectionem soluat? & quod nihilominus Iliacus possit fieri morbus, non negamus: tanta enim cum violentia morbus is accidit, vt non solum Valuula hæc cedere, sed etiam facile frangi possit, cum ipsa excrementa etiam pylorum, cui natura Circulum apposuit, referent. Sed de his & similibus in nostris libris Anatomicis partim egimus, partim vero, Deo iuuante, fusius in sequentibus libris Anatomicis sumus acturi. *Caspar. Bauhinus in appendice ad Francisc. Roussetum de partu Cæsar.*

OBSERVATIO.

Ex colo intestino putrefacto mortui.

SVPERIORI anno fui vocatus ad vxorem D. Marci Tucheri, grauidam, & iam partui vicinam, quæ cum intemperantius vixisset, in villa comedendo fructus horarios & lac, rediit domum, & magnum haustum cereuisiæ frigidæ bibit, & statim incidit in dolorem ventris in latere dextro, sub regione epatis, cum alui astrictione, adhibita sunt clysteria & varia fomenta, nihilominus quinto die periit. Secto corpore inuenimus in eo loco partem intestini coli putridam & denigratam.

Meichnerus etiam in foro habitans, cum intemperantius cœnasset incidit in dolorem ventris circa pubem

pubem acerrimum, cum sensu doloris, & astrictione alui: præscripta sunt varia clysteria & fomenta, sed frustra, quarto enim die periit. Secto eius corpore, inuenimus Colon circa illum locum plane putridum, ita vt etiam ad tactum leuem rumperetur. *De obseru. D. Ioannis Hesi, à Camerario communicatis.*

OBSERVATIO.

Colon intestinum denigratum & putrefactum.

HOnesta quædam Matrona Norimbergensis, à conceptionis periodo, Mense quinto, male incæpit habere, & octauo mense periit, conquerebatur de magno sub hepate regione ardore inuentum est Colon intestinum hac in parte denigratum & putrefactum. Item hoc malum in duobus vel tribus aliis, eodem modo afflictis, deprehensum fuit. *Cotter in obseruationibus, Anatom. & Chirurg.*

DE COLI DOLORE.

OBSERVATIO.

Colicus morbus, quo tempore primum Italiæ innotuerit, & quis eo primus laborauerit.

IDipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquã prior Imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra 300. essent, nisi etiam noua timerentur? *Plinius lib. 26. c. 1. Nat. hist.*

OBSERVATIO.

Colicum morbum Hippocrati vel omnino incognitum, vel ilei nomine descriptum esse.

COlicum dolorem nec ab Hippocrat. nec ante Corn. Celsum ab vllo alio veterum Medicinæ scriptorum nominatum habemus: immo *Plinius lib. 26. cap.* 1. author est, Tyberium Imperatorem omnium, primum id genus morbi esse expertum. Vnde mirantur complures, quomodo Hippocratem vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus eius ætate non esse potuerit. Res autem mea sententia ita sese habet, morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitus, sed ilei nomine esse vocatum, Omnia enim intestinorum atq; ventris tormina vno fere ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis voluendis diligenter sunt versati. Facit autem comprobatam magis hanc nostram sententiam grauissimi scriptoris *Cornelii Celsi* authoritas, qui *lib. 4. cap.* 13. ita scribit. Diocles Carysthius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν, nominauit. A plerisque nunc video priorem illum εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari. *Mercurialis lib. 5. cap. II. Variarum lectionum.*

OBSERVATIO.

Colicis nonnullis intestina connexa mortem attulisse visa.

ANte duos vel tres menses obierat Catharina Sandra, vxoris soror: quod ægerrime tulit Rondeletius, tametsi nec inopinata, nec repentina, aut immatura mors accidisset. Ægrotarat enim senior iam per multos menses, & tota contabuerat, colicis discrutiata doloribus. Verum eius, quam vnice amabat & venerabatur, & consiliorum suorum magistram, & bonorum multorum authorum, obitum non potuit non valde lugere. Tunc hæreditatis ex testamento summam omnem sortitus est. Michael Heroardus, insignis Chirurgus, & Anatomiæ peritissimus, rogante Rondeletio, præsente me, cadauer secuit, vt cruciatuum causa certior deprehenderetur. Obseruauimus intestina multis in locis mutuo connexa spatio fere duorum digitorum, ex transuerso. Sterilitatis vero causam in ea fuisse suspicati sumus, carneum tuberculum, pisi magnitudine, quod in vteri collo interiore deprehensum est. Id enim fuisse potuit obstaculum semini in fundum penetraturo. *Ioubertus in vita Rondeletii.*

OBSERVATIO.

Colici doloris causa sæpe intestinorum contortio & complicatio, fæcum etiam duriorum cohibitarum in eorundem nexibus implicatio.

DIuturnior fæcum in intestinis mora, seu proprio ægri calidioris & siccioris, seu diætæ vitio contigerit, id est, ciborum licciorum, exercitiorum & laborum sole sub ardenti, seu negotiorum magnitudine, alio versa mente, colicam inuehit affectionem, cum capitis dolore & vaporum sursum elatorum copia. Memini à me olim dissectum cadauer pueri duodecim annos nati, cui intestina multis velut cohibitarum duriorum & locciorum fœcum nexibus erant implicita, cum ipsas paulo ante mortem ore redderet, quæ interitus causa extitit, cum remediis opportune exhibitis prouisum non fuisset. *Paraus. lib. 16. c. 58.*

Puer decem septem annos natus hydropicus, cum quatuordecim dierum spatio excrementa alui per os euomeret, nec per secessum quicquam egereret, in hospitali expirauit. In hoc cum post mortem rugitus ventris & illius quædam palpitatio sentirentur, eoque nomine de sepeliendo corpore ambigeretur, accersitus, cum ventrem aperirem, flatus tandem erumpebant. Verum intestina tantopere distenta erant, vt fœmoris crassitiem certis in locis adæquare viderentur, atque ex compressione disrumperentur, stercusque magno cum impetu profunderent: aliis vero locis adeo conuoluta, intorta, & implexa, vt nulla illic nec excrementis nec flatibus deorsum pateret via: sed & vermibus viuis oblongis quamplurimis repleta erant, qui rursum aliis minoribus referti, inæquales illos motus effecerant. Præter hæc hepar corruptum, arenulis & lapidibus infarctum, Lienem imminutum, pulmones vitiatos, costisque affixos, (vt in aliis multis sæpe accidere dixi) ostendebat. *Felix Platerus de Obseruation. propriis.*

OBSERVATIO.

Colici doloris species rara, ex nobili illa vitrea Praxagoræ pituita orta, perforantis doloris sensum inferens.

NOui mihi ipsi aliquando accidisse vehementissimum dolorem, vt viderer in profundo ventris terebro perforari, in eo potissimum spatio, per quod à renibus ad vesicam vreteras extendi scimus. Iniecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo post excernere tentarem, excreui simul vehementissimo cum dolore humorem à Praxagora vitreum nominatum, vt qui vitro fuso tum colore, tum consistentia, similis sit. Atque hoc ipsum aliis etiam accidere conspexi. Quod vero hic humor sit frigidissimus, certe à Praxagora quoque dictum est, qui vitrei nomen illi imposuit. Manifeste autem sensui tactus, tum ipsorum qui illum excernũt, tum illorum qui confestim ipsum tangere volunt, esse frigidus apparet. Sed admiratione dignum est, quomodo frigidus excidere possit, nihil ab excretionis violentia quum excidit calefactus. Ego igitur in altera vreterarum lapidem esse impactum putabam, adeo mihi doloris ipsius species perforanti similis videbatur. Atqui excreto humore, sedatoque dolore perspicuum erat, neque lapidem fuisse causam, neque laborantem locum vreteras, aut renes: sed aliquod intestinum, & forte magis è crassiorum numero. Neque enim veluti per tenue corpus exitus eius breuis temporis fuit: sed tanquam à profundo quodam & per crassius aliquod, quam per tenuium intestinorum tunicam, ferebatur. Huiusmodi dolores omnes propemodum medici colicos nominare mihi videntur, quanquam quod ad locum, in quo dolor sentitur, pertinet, nullum adsit iudicium colon potius quam tenuium intestinorum aliquod dolore affici. Nam eiusmodi dolores, tanquam à cerebro fieri apparent, iis qui laborant ita interpretantibus. *Galen. lib. 2. c. 1. de locis Affect.*

OBSERVATIO.

De colo flatu distento, ventriculique fundum comprimente: vnde cibi & potus subita ad os regurgitatio.

TOnsor quidam ex dextro hypochondrio efferri sibi quiddam conquerebatur, quod in sinistro conquiesceret, quo super ventriculi fundo trãseunte, cibi potusque portio regurgitans, subito per os exiliebat, veluti lagena aliqua coriacea compressa, eius quod in ea continetur, cum impetu pars quædam reiicitur. Multorum imperitorum Medicorum opera vsus vehementia medicamenta, ac violentissimas purgationes sustinuerat, sed cum huiuscemodi remediis malum non cederet, tandem defecit. Huius intestinum Colon, à dextro in sinistrum, & qua parte ventriculi fundo incumbit, flatu omnino distentum erat, & ab omnibus excremẽtis vacuum: reliqua intestina fæcibus plena, ex quorum superioribus, dum fæces descenderent, impetu quodam violento per distentum Colon ferebantur, ventriculi fundo compresso. Vnde factum est, vt cibi potusque portio ad os subito regurgitaret. *Dodonæus cap. 37. Obseruat. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Flatuum cohibitione colon nonnunquam brachii amplitudine extendi vel etiam pro crepitu ructus elidere.

COHIBENDI flatus consuetudine non paucos dissectione animaduertimus, quibus dilatatum colon intestinum brachii amplitudinem adæquabat: alios quibus ex imo ventre flatus toto anfractu in ventriculum resiliens, ructu emittebatur, & quibus pro crepitu ructus erat: alios quoq; aliis ex causis hoc symptomate continenter affligi, vt his plures ructus quam verba essent. *Fernelius, Pathologia lib. 6. cap. 10.*

OBSERVATIO.

Colicæ passionis exempla rara & stupenda.

OBseruatum est à nobis in D. Zolin Medico, & Aduocato Gilot, cui colum qua parte vicinum est reni sinistro, collecta veluti cartilagine dura, in scirrhum obduruerat, interiore cauitate eo humore intercepta, vt nihil transcurreret. Itaq; neque clysteribus neque medicamentis iuuabatur, etiam fortibus. Parte dextra colum ad instar magnæ vesicæ dilatatum & extensum, medicamentis datis & potionibus plenum. Superiecti vicinique musculi abdominis, & peritonæum, saniosa. Post longa & multorum annorum tormina. è quibus tamen nõ decumbebat, sexto à quo decubuit die mortuus est, sine febre, nisi quo die obiit 5. Martii 1555. Magister Hieronymus Germanus, interna inflammatione & putrilagine, colico morbum similem passus est: 4. die obiit, extremis ante frigescentibus, languescente pulsu, & sanguineis spectris ob oculos obversantibus. *Scholiographi ad cap. 41. libr. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Nothi colici dolores.

ALii insuper cruciatus quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel peritonęo, vel in membranis quæ abdomini ventrisque partibus obtenduntur. Hi sane grauissimi sunt & admodum diuturni, ac neque clysteribus, neque medicamentis, neque fomentis, neque iis remediis, quibus qui vere sunt colici dolores, deliniri solent. Eorum materia aut flatus est tenuis, aut humor acerrimus & æruginosus, membranorum spatiis conclusus, è quibus detrahi vix potest. Succedunt diuturnis febribus aliisque biliosis morbis, quorum est difficilis solutio. Natura quippe crisim noxiique humoris depulsionem in aluum molita, cum nusquam vacuandi viam promptam & expeditam nanciscitur, illum è venis & visceribus in membranas sæpe auertit, vbi dolores exurgunt priore morbo grauiores. Obseruaui & continuas & tertianas, sæpius vero quartanas febres hisce doloribus finiri, qui diu circuitu certo exacerbantur, paremque accessionum ordinẽ retinebant. *Fernelius Patholog. lib. 6. c. 10.*

OBSERVATIO.

A Coli dolore in Paralysin incidens, menstruam recidiuam patiebatur: qua tandem tempestiua menstrua purgatione cathartica curata est.

ANNO 1559. quum ex Italia in patriam rediissem, incidi, primis practicæ meæ temporibus in patria, in desperatam Colicam, quæ eiusmodi fuerat.

Quidam

Quidam biliosæ complexionis vir habitu gracili, & qui leuissima quaque de causa excandesceret, in colicam incidit, qui à medicis, tum domesticis, tum externis, prius frustra curabatur, adeoque morbus ingrauescebat, vt subsequeretur tandem omnium membrorum resolutio. Qui eum curabant, prius omnia tentarunt, vt etiam ex vino Cretico clysteres iniecerint, & thermas nostras sulphureas consuluerint; verum non modo hæc & alia nihil profuerint, sed potius morbum grauiorem reddiderint. Cum ego, medicus quasi nouus, vocarer, dissuadentibus omnibus amicis, vix tandem curam eius suscepi. Cum intellexissem quibus prius vsus fuisset frustra, nempe medicinis calidis, imo calidissimis, videbar paruam complexionis eos habuisse rationem, vt qui à pituitoso potius humore morbum contractum putarint. Ego diuersam rationem institui, frigidis procedendo, vtpote non sine ratione coniiciens, bilem potissimum vitium facere. Nec me fefellit opinio, dolor colicus desiit, & paulatim membra paralytica restitui videbantur. Verum hic morbus hoc peculiare habuit, consideratione non indignum, quod per tres septimanas ab eo tempore quo purgatus esset, & dolor sedatus, commode satis vixerit, & corpus refici cæperit: quarta vero septimana superueniente, nimirum quum intra paucos dies Luna capricorni signum ingressura esset, aliquot diebus ante per quatuor 5. 6. veluti septem nimirum, cœpit vxor eius morbi recidiuationem præsentire, anhelitus nempe fœtore. Quo signo præsente, nisi denuo esset purgatus, dolores colici sæuissimi redierunt. Si purgatus esset, quod tandem à nobis est obseruatum, hominem ab istis doloribus præseruauimus. Id quod per continuos aliquot menses nobis fuit repetendum. Ego, qui in Gallia & Italia didiceram contemnere signorum obseruationem, coactus fui nonnihil hisce deinceps tribuere. *De Cl. V. Gaspari Wolphii obseruationibus.*

Observatio.

Colicus dolor in quadragenario, ex vitiosis humoribus, quomodo curatus.

DVos, tresve, qui haud pridem sunt sanati, referam. Vnus quadragenarius erat: qui cum colo laborare putaretur, non modo nihil est à fomentis, tum humidis, tum siccis leuatus, sed nec cataplasmatis, nec clysteribus, quibus scilicet publice vti in eiusmodi affectibus solent, verum etiam à plurimis eorum exacerbatus. Nam à rutaceo oleo, per sedem infuso, deterius habuit: itemque à Castoreo: quinetiam vbi mel coctum cum pipere assumpsit, extremis doloribus est afflictus. Iam cum cremorem cocti fœnugræci vna cum melle accepisset, vehementer est irritatus. Ipse igitur, vbi mordentes succos in tunicis intestinorum immersos conieci, qui scilicet secum vna corrumperent tum ea quæ per inferiora essent infusa, tum ea, quæ per os sumebat, exhibui homini nutrimentum quod non facile corrumperetur. Deinde, cum minus eum cruciatum intellexi, vitiosos humores purgandos iudicaui. Cum vero aptissimum ad eiusmodi vitiosos humores esset medicamentum quod ex aloe componitur, quodque iam vulgo picran appellant, vtique (ἀθρόως) semel hominem iuste purgare non sum ausus, quod doloribus & inedia duobus mensibus confectus esset. Verum ex quibusdam interuallis moderate id faciens, quindecim circiter diebus hominem prorsus sanaui, idque nullo præterea adhibito præsidio. Atque hic quidem illo primum tempore sic est vexatus, nunquam prius intestini dolorem expertus. *Galen. lib. 12. cap. 7. Meth. Medend.*

Observatio.

Historia cuiusdam qui post assumptum scammoneum doloribus colicis tentatus fuit per quadam interualla.

QVidam ætate prope quadragenarius, colico dolore sæpe ante affectus, accepto scammoniæ succo fuit purgatus. Cum autem bene largiter fuisset vacuatus, primo quidem die vesperi in balneo lotus, mox prisanæ cremorem sumens, post piscem quoque comedens, nocte ea quæ cæperat euomuit. Secundo die itidem lauatus, comedit primum lactucam, mox auium carnis aliquid in albo iure elixæ: ab hac alicam ex aqua sumsit, vino austero iniecto. Vbi vero ab iis mediocriter se habere est visus, etiam tertio die nutritus similiter est. Reddidit tamen per aluum plura quam pro ciborum portione: eaque cum morsu. Deinde quarto die etiam magis dolere sibi ventrem sensit; & cum se in balneo alicubi frigus accepisse imprudentem putasset, rutaceum sibi oleum per sedem infundens, non solum vehementissime est vexatus: sed etiam liquidam deiectionem copiosissimam excreuit: quod facile declarauit aliquid à toto corpore ad loca ventris deferri. Post deinde per circuitus similis redibat cruciatus. Audientes autem eius symptomata, intelleximus noxam ex scammonia in illis maxime intestinis procubuisse, quæ prius etiam fuerant imbecilla: sic vt quasi fluxionis quidam exortus esset affectus. Ergo quemadmodum hunc sanauerim, scis. Abiicere enim iussi præsidia colica alicaque calente, quæ cocta in aqua esset nutriri, immissis ei mali punici granis. Cum autem tota nocte citra dolorem dormiuisset, miratus profecto est remedii nouitatem: rogauitque quid esset bibendum. Dedimus itaque bibendum dilutum rhois cremorem, quo videlicet, siue aliqua esset in summo intestino facta exulceratio, eam adstringeret: siue etiam ex consuetudine aliquid ex superioribus locis in partem affectam conflueret, id reprimeret, prandioque eodem vti iussimus: deinde ad vesperam cœnare pane puro madefacto in vino aliquo naturaliter quidem austero, sed veteri. Concessimus præterea, vt austerum quemcunque vellet fructum sumeret, siue malum, siue pyrum, siue punicum. Simili ratione etiam tertio die cibatus, in quarto theriacen bibit, sanusque omnino est redditus, ac de cætero ad consueta reuersus, nullum sensit incommodum. Simili genere & alteri cuidam in æstate affecto, cum sitibundus admodum esset, supra alia, quæ memoraui, etiam frigida potione vti permisi. *Idem libro 12. cap. 7. Meth. Medendi.*

Observatio.

De agresti quodam homine, qui, vbi coli dolorem sensit, protinus se cinxit allium cum pane comedit, nec quicquam tota die bibit, sed vesperi meracius, & liberatus est.

Vidimus

VIDIMVS ex agrestibus operis quempiam, qui vbi coli dolorem sensit, protinus se cinxit: cum cingi ante non soleret, comedit autem cum pane allium, nullum dimittens consuetum opus, nec toto die quicquam bibit, sed vesperi meracius, ab his & tota nocte dormiuit, & mane ab omni dolore plane liber surrexit. Est enim profecto allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiant, & minime sitim inferant. Sunt qui parum id experti existiment maiorem quam cæpa sitim excitare: sed plane errore, cum non modo non maiorem, quam cæpæ, sed nec omnino sitim faciat. Idem omnium plane eduliorum maxime flatum discutit. Itaque ipse certe agrestium theriacem id appello. Ac si quis vel Thracas, vel Gallos, vel denique qui frigidam regionem incolunt, vesci alliis vetuerit, non leuiter iis hominibus nocuerit. Ac quos ex supradicta causa vehemens intestinorum dolor citra febrem exercet, iis & allium esse licet, & theriacem bibere: quippe quæ eiusmodi affectibus magnopere subuenit. *Idem lib. 12. Method. Med. c. 8.*

OBSERVATIO.

Dolore plenioris intestini vexatus quidam, vmbilici vnitate soluta liberatur.

VIRVM nouimus, quem dolor in pleniore intestino exortus, adeo cruciaret, vt nullo interim spiritu erumpente, medium hominem disiectum iri putares: cumque frustra multa auxilia adhiberentur, & non solum clysteria, vt in aluum demittebantur, eadem prorsus eiicerentur, sed & medicamenta quoque tam nihil ex ipsa aluo deponerent, vt iter hinc inde clausum crederes. Tandem cucurbitula vmbilico affixa (solet enim huiusmodi malum tali præsidio nonnunquam minui ac leuari) soluta est vmbilici ipsius vnitas, indeque spiritus crassior erumpens, & cucurbitulam ipsam disiecit, & hominem omni amoto dolore, pristinæ sanitati restituit. *Beniuenius c. 39 de Abditis.*

OBSERVATIO.

Dolor & tormina intestinorum mirabili modo sedata.

NOVI iuuenem viginti annorum, qui habuit torturam intestinorum, & in tempore æstatis post labores itineris, tum vnus volens ipsum curare, applicuit ipsi super ventrem filices madefactos in aqua frigida, & ligauit, & fecit quod staret, vel iaceret super ventrem, & infra quartam vnius horæ fuit curatus à tortura. Credo hoc fuisse ex caloris naturalis ad intra reuocatione, consumentis ventositatem: vel ex alteratione malæ complexionis membri, vel humoris ibi missi. Et istam experientiam videtur confirmare Auicennæ consilium, qui in causa calida iubet fieri emplastrum cum rebus frigidis, vt cum solatro, & pampinis vitium, & credo quod hoc iubet post vniuersalia, vel vbi est mala complexio calida cum paucitate materiæ ad alterandum. *Valescus libro quarto, capite vigesimo octauo.*

Scis vt arbitror remedium, quo etiam veteres vsos legimus, qui in grauissimis doloribus frigidam adhibebant. Memini cum quidam doloribus colicis oppressus iaceret, D. Iulium ad frigidam tanquam sacram anchoram confugere. Linteamina triplicata madefaciebat frigidissima aqua, & ventri apponebat. Sedebantur dolores, sed iste postea paralyticus est factus. At paralysis in puero facile posset curari. *Crato libr. quarto, Epist ad Thomam Iordanum pag. 598.*

OBSERVATIO.

In desperato coli dolore remedium ab argento viuo admirabile.

SI perseueret obstructio, adeo vt fæces per os redundent, Marianus Sanctus suadet (multorum consilio qui sic se à lethali vindicarunt symptomate) haurire cum sola aqua argenti viui libras tres, Pondere enim hydrargyri explicatur duplicatum ac vinctum intestinum, deprimuntur ac detruduntur fæces, necanturque vermes, qui illi reduplicationi causam præbuerunt. Narrauit mihi Iohannes à S. Germano Pharmacopola fidelissimus, vidisse se nobilem quendam, qui cum nullis remediorum à doctis Medicis præscriptorum machinis, doloris colici acerbitate liberari posset, tandem Germani cuiusdam amici sui consilio, haustis olei amygdalarum dulcium sine igne extracti vnciis ij. cum vino albo & aqua parietariæ mixtis, deinde deuorata glande plumbea argento viuo illita, eademque mox ano reddita, cruciatu colico plane sit liberatus. *Pareus lib. 16. c. 58.*

OBSERVATIO.

De Colici doloris multis nouis Obseruationibus.

INVALVIT memoria nostra colici quoddam genus, veteribus (excepto Paulo Ægineta) ignotum, & à recentioribus etiam plerisque non satis explicatum. Cuius quia varias obseruationes propria experientia freti collegimus, non abs re erit easdem hoc in loco proponere. In hoc itaque genere mali illud primo notandum est, quod maxime grassetur in iis locis, in quibus vel vina fortia, vel sulphurea aut nascuntur, aut in frequentiori vsu existunt. Ac ob id Franconia, Burgonia, Austria, Rhetiæ quædam pars maxime huic malo obnoxiæ sunt. Præterea hos etiam homines maxime occupat, qui vel in aulis viuunt, vel in cœnobiis, vel in Collegiis Sacerdotum, quod largiori potu ac victu plerunque vtantur, & exercitiis debitis aut opportunis sæpe careant. Quanquam & alii qui etiam exercentur, si intemperantiores in vinorum vsu sint, hoc affectu conflictari quoque possint. Cæterum, signa eum morbum antecedentia sunt fere hæc. Sentitur in toto corpore Cacochymia quædam, & icterica veluti dispositio. Nam oculorum albugines citrino colore fere inficiuntur, in facie color fœdus apparet, appetitio cibi perit, sitis crescit, grauitas circa hypochondria sentitur, & alui deiectiones minuuntur, vrinæ plerunque rubicundiores apparent, lassitudo totius corporis præsto est. Tãdem cum morbus iam actu premit ægrum, excrementa & flatus omnino retinentur, dolor vehemens ventris, in vno loco cõsistens & lumborum accedit. Sæpe etiam vomitus additur, tum pituitæ, tum bilis, æruginosæ & porra-

ceæ. Cũ præbentur superius remedia, plerunq; euomuntur. Clysteres subtus exhibiti, raro aliquid educunt, & si quid educunt, illud est coactum & siccum more stercoris ouilli, vel est leue, & flatibus plenum, veluti bubulum excrementum. Nec ob id cessant dolores, sed obstructio statim redit, & dolores etiam perseuerant. Itaque Clysteribus pergendum est, qui tamen obstructione existente vi inuincibili interdum superius attrahuntur, & ore euomuntur, sicuti & glandes, vt sæpe expertus sum, & alii adnotarunt. Quod si diligentia Medici effectum sit, vt & subtus adhibitis mollientibus, & superius vsurpatis vacuantibus, aluus recludatur, ac excrementa etiam liquidiora eiiciantur, cessentque dolores, tamen non ita longe post & obstructio redit, & dolores recrudescunt. Itaque si denuo clysteres infundantur, sæpe excrementa durissima, quæ prioribus purgantibus non cesserant, tandem eiiciuntur, aliqua euidenti quidem leuatione, sed non diuturna. Nam redit malum semper nouis obstructionibus succedentibus, vt tandem ægri remediorum crebræ vsurpationis pertæsi, ea admittere amplius nolint, ac vires etiam repetitionem eorum assiduam vix ferant. Ergo cum obstructiones nouæ aliquandiu persistunt, fiunt tandem eæ tam pertinaces, vt nulla arte solui posse videantur, & tum Medicus, tum æger crebra eaque inutili repetitione soluentium defatigati, de profectu auxiliorum fere desperent. Itaque diutius persistente clausa aluo, præter intolerabiles dolores, qui in omnibus ventris partibus sentiuntur, alii etiam in totum dorsum extenduntur, & ad extremos artus, maxime vero ad humeri articulos, & ad pedes transeũt. In quibus primo inest lassitudo quædam, postea dolores succedunt pungentes, & tandem conuellentes, ac hos sequuntur tremores, & postremo paralysis cum tabe membrorum graui iuncta. Quinetiam ante paralysin, & post eam Epilepsiæ sæpe etiam apparent, eæque periculosæ, vtpote quæ multos è medio tollunt, miserabili spectaculo. Vidi etiam quosdam, qui furore quodam Maniaco perciti, diffugere conarentur. Vidi alios spasmis & Conuulsionibus acerbissimis ita exagitatos, vt ad summam impatientiam adigerentur, & mortem veluti finem tantorum cruciatuum expeterent. Vidi etiam quosdam Melancholia affectos, qui omnia timerent, & mirificas metuendi causas sibi fingerent. Vidi qui Catalepsi similem affectum paterentur. Nam neque videbant, neque audiebant, ac nihilominus tamen progrediebantur, veluti statuę loco motæ. Vidi etiam qui tandem repentina apoplexia perirent, aut diminuta apoplexia correpti, periculum vitæ quidem euadentes, paralytici postea fierent. Quinetiam quosdam vtcunque à Colicis doloribus liberatos, tandem epaticos effectos, tabida lue sensim consumptos periisse animaduerti. Cæterum hæc malorum symptomatum periodus nõ habet æqua temporum interualla, quod in multis curata ista colica breui tempore recurrat, & sæpius reuertatur, antequam vel paralysis, vel tale aliquid succedat. Interdum singulis tribus mensibus, interdum spatio dimidii anni, ob id fit, vt quidam antequam ad ista periculosa symptomata, quæ colicæ sæpe succedunt, perueniant, pluribus annis istis colicis doloribus, iisque periodicis, conflictentur. Cæterum, his omnibus malis interdum & calculi renalis dolor sæpe coniungitur, præsertim in iis, qui & sæpe, & diutius colicis doloribus vexati sunt. Ac ob id accidit, vt eorum vrinæ rubeas arenulas plerunque secum deferant. Non pauci etiam existunt, qui temporis progressu ictericam dispositionem contrahunt, à qua vix liberẽtur. Cæterum quod ad prognosin spectat, raro euadunt, quibus obstructio tam pertinax accidit, vt inferius nihil, superius vero per os & cibi, tum etiam humores phlegmatici, & æruginosi, & tandem etiam stercora eiiciuntur, præsertim si exilitas vocis accedat, & spiratio difficilis, & epileptici paroxysmi sæpe repetiti vrgeant. Hæc enim omnia in summo discrimine ægrum esse ostendunt. Ac hæc quidem sunt, quæ euidentia circa naturam istius colici doloris mihi in vsu medendi occurrerunt. Nunc de iis, quæ vel iuuare, vel lædere visa sunt, quædam etiam subiiciam. Calidiora & acriora nunquam mihi egregie iuuare hoc malum visa sunt. Casu vero obseruaui, quosdam his obstructionibus detentos, ex magna copia prunorum recentium comestorum, recte solutos fuisse, cum antea multis etiam vehementibus purgantibus solui non potuissent. Memini etiam quendam in aula Eichstadiana Sacerdotem, vuarum recentium larga comestione, aluum solutam adeptum esse, quæ prius multis adhibitis remediis expediri ab obstructione non poterat. Obseruaui præterea istis morbis plerunque obnoxios eos, qui solo vino eoque largiori in quotidiano victu vterentur, & desidiosam vitam agerent. Sed progrediamur ad explicationem causarum huius morbi. Ex dictis autem liquet, colicæ hoc genus maxime grassari in iis locis, vbi fortiora vina & crescant, vel bibantur frequentius, item eos maxime obnoxios esse huic affectioni, qui immoderatius bibant vina præsertim meraciora. Item patet, ea indicia, quæ huius morbi ortum plerunque antecedunt, cacochymiam calidam & biliosam ostendere, præterea doloris genus acre, obstructiones & siccitates alui pertinaces, excreta per vomitum æruginosa, item vrinæ rubeæ, sitis magna, potius siccitatem & caliditatem, quam frigiditatem præsentem monstrant: postea symptomata sequentia, maxime epilepsiam & conuulsiones membrorum acerrimæ, vt alias probaui, potius à calidis quam à frigidis humoribus excitantur. Vltimo si iuuantium & nocentium obseruationes spectemus, calida & acria raro in hoc genere mali eximie contulisse intelligemus. Ex quibus illud tandem consequetur, vt concludamus hunc morbum colicum non esse ex phlegmate aut pituitosis humoribus, aut intemperie quadam frigida, sed potius ex intemperie calida, & humoribus calidam & siccam, tum etiam acrem vim obtinentibus, profectum. Etenim cum vinorum fortium vsus immoderatus huic malo præcipue occasionem præbeat, si eorum analysin artificialem instituerimus, inueniemus plures & efficaciores partes existere in vinis talibus, quæ & calefaciant & siccent, quam quæ humectent & refrigerent. Nam eorum aqueum humorem superant partes illæ acres & igneæ, quæ in aqua vitæ simplici, seu vino ardente, apparent, postea Tartari qualitas ad exiccandum intestina magnum etiam momentum habet.

Accedunt etiam qualitates aliæ vino ex soli in quo crescit natura, item ex artificiosa conditura sulphuris. Ex his itaque euidenter cernitur ex immoderato vini præsertim fortioris vsu corpus intemperiem calidam & siccam contrahere, quæ non tantum interioribus membris & venis, sed & stomacho & intestinis imprimitur, ac inde fit, vt non solum ictericæ obstructiones tandem generentur in venis, mesaræo, & epati proximis, sed & intestina exiccentur, quibus exiccatis, excrementa retineantur, & temporis progressu indurentur à calore omnem humiditatem ex iis extrahente: quibus induratis, dum flatus ab excrementis, longa mora putrefactis, & acredinem quandam adeptis, dolorem excitat, illud malum de quo agimus tandem excitatur. Ac hæc omnia peiora & grauiora fieri simile veri est, si & aliæ causæ accedant, quæ vel ad inflammandum corpus, vel ad aggreganda excrementa multa, eaque putrida, & mixta, biliosaque facere possunt. Cuiusmodi sunt venus frequens, & importuna, item ira, vita curis & occupationibus mentis plena, item sacietas cibi nimia, omissio exercitii commodi, humores biliosi maligni ex aliis morbis relicti in corpore, vel sensim ob malam diætam aggregati. Cum itaque retentiones excrementorũ occasionem præbeant, vt partim calor naturalis, partim accidentarius ex excrementis ipsis retentis, & reliquis humoribus flatus acres & prauos excitet, accidit vt ipsi flatus non solum dolores in intestinis excitent, sed & stomachum vicinasque partes naturalis facultatis actionibus destinatas, contaminet, & deinde sursum in caput, & in reliqua vicina membra ferantur, vbi maxime spiritus animales etiam vitient, quibus temporis progressu, & diuturna impressione prauæ qualitatis, vitiatis, tota facultas animalis etiam tandem languet. Sed neque ab excrementis stomachi & intestinorum flatus sursum repentes incommodo tãtum sunt, verum etiam ex toto inferiore ventre & venis ipsis euaporationes superius per vices elatæ, cerebrum & reliquas superiores partes grauant, præsertim cum non solum illas mala qualitate afficiant, sed & in capite colliquatæ, vel etiam vi naturæ ad exteriores corporis partes protrusæ, iisdem materiam impuram & noxiam impertiunt. Ac inde accidit, vt pro diuersa euaporationum harum conditione, diuersis modis etiam caput & reliqua membra afficiant. Si enim euaporata materia acris sit, conuulsiones in neruosis partibus efficit. Qua eadem facultate cerebrum vellicante, & epilepsiam concitare etiam potest. Sin vero eliquata & liquidior reddita est, insinuare se neruorum substantiæ solet, & tum paralysin membrorum inducit. Omnes vero has noxas vehemens dolor qui in hoc morbo quasi perpetuo adest, vehementer adauget, vtpote qui omnes vires diminuens, & infrigens, ac spiritus bonos absumens, reliquarum causarum morbidarum impressionem maxime promouet. Quod si his omnibus accedit venarum plethora, vt plerunque in crapulosis contingit, omnia fiunt grauiora, etiam sanguine varie agitato, sursum vergente & capitis symptomata, tum etiam reliqua corporis mala, cum copia sua, tum qualitate exacerbante. Vigiliæ etiam quæ ob dolorum magnitudinem, & continuitatem plerunque diuturnæ etiam sunt in hoc affectu, & spiritus ipsos atterunt, & prouentum crudorum humorum in omnibus partibus adaugent. Vt minime mirum videri œconomiæ humani corporis perito possit, in hoc morbo tam varias & tam graues incidere noxas. Quod vero tabes totius corporis & membrorum exteriorum interdum, imo plerunque etiam accedit ad iam dicta symptomata, hæc causa existit, quod contaminatis ista impuritate humorum & vaporum spiritibus, ac iisdem etiam magnitudine symptomatum reliquorum diminutis, calor, nutritionis opifex, etiam minuatur, deinde quod cum temperamentum membrorum euidenter alteretur, & nutrimentum quod nutriendo corpori idoneum sit, etiam desit, nutritionem impediri necessum sit. Sed hic obiiciat aliquis, crudas materias sæpe superius, sæpe etiam inferius eiici cum magna leuatione ægrorũ, ac inde intelligi crudos & pituitosos humores præcipuam huius affectus causam existere. Cui obiectioni, vt satisfiat, respondemus, crudos & pituitosos humores necessario vna adesse, tum quidem ob antecedentem crapulam ægrorum, tum ob coctionis facultatem in stomacho vi morbi diminutam. Sed eos horũ symptomatum potissimam causam non existere, quod quæ apparent accidentia, potius calidos quam frigidos humores sequantur. Deinde quod causæ ex quibus hic affectus oritur calfaciendi & non refrigerandi vim habeant, vt antea demonstratum est. Plane etiam distincta est curandi ratio quæ frigidis colicis debetur, ab ea quæ in hoc affectu vtilis esse experitur, vt in iuuantium & nocentium obseruatione ostensum est.

Restat vt sententiam nostram de curandi modo etiam proponamus. Quæ etsi per rationalem Medicum adhibita methodo artificiosa ex proposita theoria deduci facile possit, tamen non deerimus etiam tyronibus artis, qui quadam inductione etiam indigent.

Ergo inchoatio curæ primo requirit fugam earum causarum, quibus hic morbus tum efficitur, tum fouetur: deinde quod ad curatiua instrumenta spectat, requiruntur initio obstructionem alui soluentia, quod citra alui solutionem nihil in cæteris præstari recte possit in hac medicatione. Ac quia in hoc morbo plerunque naturæ motus inuersus est ita quidem, vt is omnia sursum propellat, initio frustra per os remedia adhibentur, quod ea violento vomitu eiici plerunque soleant, præsertim ventriculo alioquin fastidii pleno existente. Quapropter clysterum vsus hic locum habebit. Sed ii quales esse debent? docebunt hoc intestinorum affectiones, quæ quia variæ, etiam variæ erunt indicationes. Supra vero ostensum est intestina hic intemperie calida & sicca laborare, ergo requirentur humida, & moderate refrigerantia. Excrementa vero retenta, quia & exiccata sunt, & plerunque viscosos humores adiunctos habent, quorum ratione tenacius adhærent intestinis, & ipsa emollitionem & incisionem ac abstersionem requirent. Quia etiam motus ad inferiora tendens hebetatus est, irritantia quædam requirentur, quæ intestina ad expulsionem stimulent. Præterea cum dolor adsit, anodina & lenientia requiret, ac is maximus & intolerabilis, etiam stupefacientia, præsertim iam maiori ex parte euacuata materia. Sed inuentis intentionibus, auxilia speciatim intentionibus accommodanda erunt. Ad

emollitionem, & moderatam refrigerationem, ac mitigationem doloris nihil aptius est naturæ intestinorum lacte caprino, cui cassia pro clysteribus extracta adiungi potest, tum quod & ipsa molliat, & leniat, & refrigeret. Vt vero emollitio magis promoueatur, oleum commune vel butyrum etiam addi potest. Ad abstersionem vero valet parum electuarii hieræ, item mel violaceum, quam vim augebit parum salis vel communis vel nitri additum. Quæ eadem etiam irritabunt vim expultricem ad expellenda excrementa. Cæterum hunc clysterem non semel, sed bis vel ter etiam infundendum esse ratio suadet, vt & naturę motus inuersus corrigatur, & excrementa ac humores deorsum deriuentur atque eiiciantur.

Eiectis itaque excrementis induratis, & impetu humorum ad partes superiores hebetato, sequatur purgatio medicamentis per os dandis molienda. Cuius ea sit ordinatio, vt temperatioribus constituatur, & hæc non semel tantum fiat, sed bis, aut etiam ter, pro ratione virium & operationis modo repetenda est. Quod si plethoram venis vna insidere appareat, ea sectione epaticæ adimenda est. Tum si vrinæ iam dum rubentes, aut cum hypostasi rubea appareant: aut alia indicia primarum venarum obstructiones, ac ictericam quandam dispositionem, reliquas esse, coniectura artificiosa doceat, remediis temperatioribus obstructionem soluẽtibus & moderate aluum laxantibus agendum est, vel subinde ad alui moderatiorem euacuationem reditus fiat. Quod si dolorum magnitudo vrgeat, tum isti symptomati quoque tempore etiam incumbendum est, tum per externa, tum per interna anodina, prudenter, & cum cautione adhibita. Sin vero epilepsiæ, vel aliorum capitis malorum metus incidat, tum reuulsoria sectio in cruribus instituta ex vsu erit, & scapulis vtiliter cucurbitulæ cum scarificatione imponi possunt, & ne aluus constipetur præcauendum. Sic enim sanguinis & humorum ad superiora impetus inhibebitur, & caput à dictis malis præseruabitur. Ac eadem reuulsionis ratio locum habet etiam, cum iam dum actu in capite periculosa symptomata se ostendunt. Porro omni morbi tempore cauendum ne noua alui obstructio noua pericula apportet. Hæc non ob id tradita à me sunt, vt integram curandi rationem hic explicem, sed vt præcipuas intentiones ex hypothesibus theoriæ huius morbi deductas generatim proponam. Quod enim ad singulorum vberiorem explicationem & declarationem spectat, eam in alium locum reseruabimus. *Iacob. Oethæus lib. Obs. propriarum.*

De Paralysis ad Coli dolorem consequentis causis, earumque Curationibus verioribus & certioribus, libr. 1. de Paralysi, copiose egimus; quem locum consulere poteris, ne quid hoc loco desideres. *Schenckius.*

DE ILEO.

OBSERVATIO.

De valua, ilei foribus ad introitum ad colum præfecta.

PRÆTER enumeratas, & iam demonstratas valuas, aliam nobis secundum cadauer exhibuit, illic intra capacitatem intestini latitantem, vbi Ileon & colum sunt contermina, satis crassam illam ac firmam rigidamque, sed quæ ita Ilei foribus obderetur, vt illabenti fæci, iam exsuctæ ab intestinis gracilibus cedere posset. Nam intro spectabat, margini coli, qua id dextro reni & femur mouenti musculo obiacet, affirmata. Fortuito ea nobis inuenta est. Etenim cum stylum per apertum à nobis cœci intestini caput insruissemus, dein per capacitatem coli traiectum cuperemus intra Ileon adigere, semel atque iterum in obstaculum incurrimus. Dissecto postea colo, valuula conspecta est, cuius obiectu conatus noster fuerat elusus. Hæc dum fęx sordidior in colum detruditur cedere solet, posteaquam incidit illico claudi, ne quid eius in Ileon remigret. Quod fieri equidem nonnunquam posset in vehementiore corporum è dextris in sinistra versatione. Sursum autem procuratam intestinorum inflationem valua ideo non impedit, quod turgidis spiritu intestinis capacitas reddita amplior nequeat ab ea obseruari. Eadem valua non ita dudum in Castore seu Fibro reperta nobis est non in ipso statim confinio Ilei coli & cœci, sed in interna cœci capacitate ita Ilei exitui præposita, vt cœco versus sinistrum admodum firmiter adhæreret, essetque carnosior: dextrorsum vero, qua gemina coli tubera respiciebat, ἐπιγλωττὶς in modũ à carnoso illo principio velut gracilescens incubaret, & vicissim aperiri ac claudi versus illam partem ingenue posset. *Salamon Albertus, in Appendice ad 3. Orationes à se editas*, circa finem.

OBSERVATIO.

De Ileo variantes eruditorum sententiæ.

SCriprores non conueniunt de loco Ilei: neq; *Gal.* videtur in hac re sibi constare. Nam *in Comm. Aph.* dicit Ileum esse in tenuibus intestinis, & 3. *Epid. in* historia mulieris voluulosæ (vbi tamen loquitur ex aliorum sententia, & ita sibi repugnat) dicit volulum fieri in tenuibus & in crassis, sæpius tamen in tenuibus. Celsus ponit in tenuibus & crassis. Præterea *in lib. de glandulis & in lib. de loc.* in homine *Hipp.* facit in inferioribus intestinis. Ergo fit in tenuibus & in crassis intestinis. Et tamen *Gal. in Commen.* (vbi suam sententiam explicat, alibi vero aliorum) ait non fieri in crassis: propterea quod non potest adduci vt propter materiam crassam retentam in crassis intestinis fiat Ileus. Iam quæritur an pituita crassa & viscida possit retineri in intestinis crassioribus? potest (vt *in Com. Philo*) adeo vt iis ita obstructis, neq; stercus neque flatus etiam possit excerni. *Hipp. li. de glandulis & de loc.* in homine ait quod vbi cerebrum sua excrementa in ventrẽ, & intestina exonerat, fit aliquando alui profluuiũ, vt in balbis antea. Aliquãdo tamen pituita illa à cerebro delapsa retinetur in inferiorib. intestinis, & fit voluulus. In his a. morbis nõ põt induci clyster, & si immitti possit sanabitur æger. Quare vtẽdũ est fistula alligata vesicę, vt vbi ampliata fuerint intestina, tũ immittamus clysterẽ qui flat* generet. Certũ est veteres medicos dixisse fieri in vtrisque intestinis. Distinxerunt tamen. Nam vbi est in tenuibus, euomitur chylus: in crassis vero stercus.

Si ponimus illum esse à tuberculo vel inflammatione quæ intercipiat tenue intestinum (vt ileum) quomodo poterit reuocari inde stercus & reuomi? At si sit in crassis intestinis inflammatio, aut pituita crassa & viscida, aut stercus durius, quod viam intercipit, poterit stercus euomi, quod efformatur in cœco & colo intestino. *Hollerius in Comm. ad Aph. 44. lib. 6. Hipp.*

Observatio.

De Ileo absoluta tractatio qua pugnantes authorum sententiæ examinantur, & veræ causæ atque curationes instituuntur.

Ileos est affectio, quæ sæpissime vna cum ægrotantis vita terminari solet; de qua licet omnes scribentes tradiderint curationem, tamen quia indistincte, & confuse, quæ ad eius cognitionem pertinent, tractant, in hacque nonnulla sunt discriminis plena, ideo prædictis addam etiam caput hoc de Ileo, quod eo libentius agam, cum videam plures ægrotantes ex inflammationibus, & cæteris membrorum principalium morbis, quam ex Ileo, saluari: quod profecto non ex partis affectæ præstantia, nec etiam sæpe ex magnitudine affectus contingere potuit, sed tantum, quia debito tempore, opportuna in hoc non administrantur remedia, hocque quia eius essentia, & causæ, quibus obuiandum est, non ita Medicis pateant, quas ego explicaturus ita exordiar. Ileos est superfluitatum cibi, quæ per inferiorem aluum excernuntur, retentio, vt clare habet *Galenus libro tertio, Aphorism. Commentar.* 22. Cum retinentur: istæ superfluitates in intestinis, vel vt si quid in eis boni chyli remanserit, ad iecur per mesaræi venas attrahatur, vel vt ob maiorem hominis commoditatem ad debitum tempus excerni possint; ita retentio non dicitur Ileos, sed tantum cum præter naturam, nec ad distributionem, nec ad commodiorem excretionem retinentur. Retentio autem hæc præter naturam à læsa virtute expultrice generatur, quæ dupliciter lædi solet, scilicet, vel abolita, vel impedita, aboletur ab excessu intemperiei frigidioris, sicuti & cæteræ omnes facultates ab excessu simili abolentur, & tunc nihil ad infernas partes transmittit, vt habetur *libro tertio, de symt. causis capite secundo*, quod idem *Galenus libro primo, de locis affectis* in fine asserere & confirmare videtur impeditur, cum intercluduntur intestina; intercluduntur autem duplici ratione, scilicet, vel ratione tumorum præter naturam, vel ratione excrementorum obstruentium, tumores hi possunt esse inflammatio, de qua *Galenus libro tertio Epid. Sect. 2. Commentar. 7. & libro sexto, de locis aff. capite secundo, & libro tertio, Aphorismor. Commentar.* 22 *& libro sexto, Aphorism. Commentar.* 44. vel abscessus in substantia intestinorum collecta materia, vel duri tumores, vt scyrrhus de quibus *Galenus hoc vltimo citato loco* meminit. Cancer etiam hoc idem causare potest, cuiuscemodi vidi ego in Fabro ferrario, qui cum in colo per plures menses cancrum passus fuisset, ex quo in transitu fæcum, quotidie vehementi cruciabatur dolore, maximas persentiens punctiones, perinde, ac si acubus perforaretur, tandem aucto cancro, ab eodemque obstructis intestinis, factus Iliacus, præcedentibus stercoris vomitibus, misere vita functus est. Excrementa autem obstruentia sunt, vel fæces induratæ, vt habet *Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. & lib. 3. de sympt. caus. cap. 1. & lib. 6. Aphorism.* 44. vel pituitæ copia quam licet videatur ponere *Galenus hoc vltimo citato loco* sub dubio: tamen eam in fine, si vna cum ingente frigiditate iuncta fuerit, admittit hancque causam veram esse testantur Historiæ à viris celeberrimis enarratæ, hæc de essentia & causis quibus signa subscribo. Signa alia sunt præsentis morbi, alia moris morbi, alia differentiarum morbi. Signa præsentis de se patent, quoniam cum à prædictis causis alui excrementa, quæ per ventrem inferiorem excerni deberent, retinentur, clare apparet factum esse Ileon. addebat *Gal. lib. 7. Aphorism. Commentar.* 10. huic proprium & inseparabile esse, nihil inferius descendere, & *libr. 6. Aphorism. Commentar.* 44. subdebat, etiam si acerrimo vtaris clysteri. Hoc Galenus dictum omnes scribentes acceptauerunt, tamen *Hippocrat.* contrarium testatur *lib. 3. Epid. Sect. 2. tex.* 7. in Historia mulieris voluolosæ, quæ apud Tisamenum decumbebat, dicens. Deiectiones tenues, crudæ, paucæ, quæ verba sicuti Galenus in commento neglexit, ita posteritas conniuentibus oculis pertransiuit, & tamen hæc in Iliaca passione aliquid descendere affirmant. Ego diu locum hunc considerani, remque ipsam obseruaui, tandem experientia & ratio me docuit, in Ileo aliquid descendere posse. Vidi enim plures Iliacos in quibus nonnulla, licet pauca, excernebantur, hocque tantum, dum generaretur morbus, animaduerti fieri; facto autem, & completo morbo, nihil postea descendisse vidi, hoc autem non sine ratione factum iudicaui: quoniam dum fieret Ileos infra locum affectum descenderat excrementa, quæ vel à natura, vel ab arte excludi poterant, antequam omnia intestina in consensum affecti ducta essent, propriamque naturam & facultatem omnem amisissent. Hinc *Hippocrat lib. de morb.* 3 in Ileo ex inflammatione genito, ad extrudendas fæces infra locum affectum contentas, suppositorium ex melle, taurino felle oblinitum, decem digitorum longitudine imperabat, quæ non post morbum factum, sed antea in inferioribus intestinis congestæ erant. Cum autem oppositum Galen. scripserit, intelligatur de morbo completo loquutum esse, & in eo casu, in quo omnia intestina in consensum loci affecti deducta adeo aliquando angusta redduntur, vt nec amplius flatum, nec stercus, nec podex etiam specilli acumen admittant, hæc de signis præsentis morbi. Signa moris hæc erunt. Omnis Ileos licet periculosus sit, attamen non æque, cum hic non ita exitialis sit, vt ille, nec ille perinde vt hic sit mali moris; quare hi per hæc signa distinguantur ilei exitiales; & mali moris erunt omnes hi quibus vomitus superueniunt, à principio quidem materierum biliosarum & pituitosarum, sed postmodum, cum magis distorquentur ægri, stercoris succedunt, vt habet *Galenus libro septimo, Aphoris. Commentar.* & ab his vix vllus saluatur, vt docet *libro sexto, de locis affect. capite secundo*, aliqui enim interdum huic vomitui superuiuunt, sicuti nos in aliquibus Iliacis ex fæcum retentione, & scroti delapsu contigisse vidimus, in quibus Ileis solent etiam adesse dolores vehementissimi, vt ibidem habetur. Quod si etiam in Ileo non sit stercoris vomitus, sed vel respiratio, vel ructus, vel flatus, vel totum corpus oleat, hi etiam (vt docet *tertio Comm. Proret. Com.* 63.)

erunt mali moris, & perniciosi, licet non æque, vt superiores. In quibus autem non erit vomitus, nec respiratio, vel ructus, vel flatus, vel corpus male oleat, nec vehementes erunt dolores, hi Ilei ex se nec mali moris, nec exitiales erunt, dixi, ex se, quoniam si cum tales sunt, cito & recte non curentur, postea & in his omnia symptomata mala, occlusis intestinis, & nihil recipientibus, superueniunt. Signa autem differentiarum, quæ maxime aduertenda sunt, (quoniam hinc omnis recta curandi ratio auspicari debet) hæc erunt. Cum fuerit Ileos ratione abolitæ virtutis expultricis, aderit retentio excrementorum alui, nullo præsente dolore, nec ad tactum tumor molestus persentietur: nulli aderunt discurrentes per superiora intestina flatus; quoniam hi à diminuto calore, non ab insigni frigiditate generantur, his nec vomitus superueniunt stercoris; quoniam virtus abolita nullum intentat motum, nec deprauate operari potest, ad superiora id, quod inferne descendere deberet, detrudens, superueniunt tamen, cum perseuerant hi Ilei, malæ ventriculi affectiones, à prauis vaporibus materierum retentarum, & quia non fit distributio, causatæ. Vnde subsequuntur inappetentiæ, subuersiones, nauseæ, vomitus tum cibi, tum aliquarum serositatum, &, si diutius perduret morbus, respiratio & ructus male olent, quo ingrauescente, totum etiam graue olet corpus, quod indicium est proximi exitii. In his præcessere causæ refrigerantes, sicuti victus, & potus refrigerans, & præcipue aquæ frigidæ potio, medicamenta, & venena eiusdem ordinis, cruditates multæ; & diuturnæ, exercitium in aquis frigidis, deambulationes per niues, sub dio, sub cœlo hyberno, & gelido, pedum vehemens frigus; quod facillime intestinis communicatur, corporis hyemali tempore nuditas, seu indumentorum leuitas, vel quid simile, à quibus omnibus causis vidi tales Ileos generari. Cum autem causabitur Ileos ratione interclusionis intestinorum, si hoc erit ratione tumoris scyrrhosi, præcessit diuturna intestini durities; quoniam à puro scyrrho non potest cito hoc fieri, quo ad tactum, & maxime si sit in his quæ exterius locata sunt, facile persentire potuit. Si autem in his quæ interius distribuuntur factus fuerit, maiori compressione ad eam sentiendam indiguit in his, licet non extiterit dolor, tamen semper adesse solet grauitas consideratione digna, qua continue intestina, & abdomen ipsis inferius, potissimum cum stant, detrahi videtur, ad excernendaque, & detrudenda inferius excrementa non ita faciles sunt, cum ab hoc semper in transitu angustientur. Si erit in causa Cancer (quemadmodum ego dixi alias factum fuisse) præcessere signa cancri, videlicet, punctiones, ad compressionem durities, & inæqualitas ad tactum, dolor fere continuus, qui in transitu fæcum valde exacerbatur, & diuturna hæc fuit affectio, quæ tandem intestinum intercludens. Ileum causat. Si sit abscessus, dolor in parte læsa aderit & febris quandoque huic, cum ad suppurationem declinauerit, connectitur, tumor ad tactum præsentietur, non ita cito ab hoc intercluduntur intestina, & præcessere ea, ex quibus abscessus generari potuit. Si autem ab inflammatione (quod vt plurimum contingere consueuit) generetur Ileos, acutissimus fit morbus, & qui velociter ad statum properet, huic additur febris, & vna cum ea dolores qui in hoc sunt vehementes, & qui multum ægros distorqueant, hinc facile ventriculus in consensum trahitur, vnde vomitus biliosi, & pituitosi citissime succedunt, sique non cædat morbus, & augeatur, cum id, quod phlegmone laborabat, intestinum, nec pondus, nec acrimoniam, vt habet *Galenus libro tertio, de natural. facultatibus capite decimo tertio*, tolleret excrementorum, eo excernere, expellereque ea quam longissime à se nititur, cumque hoc prohibitum sit inferius ob phlegmonem occludentem persequi, ad suprapolita intestina, & ad ventriculum extrudit, hincque vomitus stercoris, signum admodum exitiale succedit, tunc, quia nec cibum, nec potum continere possunt, singultiunt, sudant, aliquando conuelluntur, extremaque, cum in deterius labuntur, refrigerantur, & omnes vires languent, in locoque dolente nonnunquam apparet tumor eminens, cuius ratione, vt docebat *Galenus libro sexto, de loc. affect. capite secundo*, nonnulli hunc morbum chordapsum vocauere, quoniam in eo tumore apparet intestinum ad similitudinem chordæ conuolutum. Præcessere hunc morbum causæ calefacientes, sicuti vsus aromatum, eduliorum acriorum, vini generosi ingurgitatio, cruditates nidorosæ, ciborum corruptiones & similia, quæ etiam occasione sumpta à causa extrinseca, & potissimum à frigiditate externa, & vehementi, potuere hanc inflammationem causare: quod idem, non præ existentibus his causis, plaga, medicamentum, venenum, & prolapsio intestini in scrotum, indeque violenter retrusum, causare potuit. At si fiat Ileos à stercore indurato obstruente intestina, cuius ratione materierum ad infra descensus prohibebatur, & per plures dies in his aluus nihil egessit, à principio non est dolor, qui postea accedit, cum diuturnitate temporis fæces retentæ mordacitatem insignem acquisierint, nam per plures dies hic pertrahitur morbus, nec adeo est acutus, vt qui ex inflammatione, nec dolor erit ita vehemens, & crucians, vt in priori, aderit grauitas ventris à copiosa materia, & sæpius ipsis videtur distendi abdomen, ac si vi detrahatur, ad tactum persentiuntur intestina, si corpus non fuerit admodum carnosum, & obesum, stercore duro turgida, his, cum pertrahitur morbus, intestinaque sunt plena durioribus fæcibus, succedunt vomitus bilis, & pituitæ, & si magis distorqueantur, stercoris etiam, nam ab intestinis, in quibus talis passio existit, hic vomitus causatur, à se expellere stercus appetentibus, cum longitudine temporis molestare cœperit, & non potentibus se exonerare propter eam, quæ facta est in partibus inferioribus, obstructionem, sed coactis contra naturam violenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere, vt habet *Galenus libro septimo, Aphorismorum Commentariorum decimo*, hique similiter, cum male habent, singultiunt, & aliquando conuelluntur, raro febricitant, & tandem refrigeratis partibus extremis, vita decedunt, hic morbus gigni consueuit in his, qui à natura adstrictioris sunt alui, quique intestina parum sensitiua habeant, & præcipue si vsi fuerint cibariis crassis,

excre-

excrementosis, adstringentibus, austeris, si vixerint otiose, cum gulæ indulserint, si vel negotiis, vel curis impediti, & maxime cum equitauerint, fæcum excretionem vel neglexerint, vel necessitate coacti retinere voluerint, & in his facilius gignitur morbus, cum intestina ab intemperie frigida, quæ eis communicata fuerit, vel ratione frigoris externi, vel ratione interius sumtorum labefactata fuerint. Si autem à pituitæ copia vna cum ingenti frigiditate (quod fieri posse experientia ipsa testata est) gignatur Ileos, nulla morbi ratione in hoc erit febris, hic erunt vehementissimi dolores, tum ratione intemperiei, tum ratione materiæ geniti, qui cum admodum vrgeant, ægrotantesque valde crucient, cito deducunt partes superiores in consensum, hincque cito superueniunt vomitus biliosi, & pituitosi: quod si non cedat morbus, etiam his stercoris vomitus succedunt, tentantibus intestinis hoc à se expellere, nec potentibus ad inferiores partes ob occlusam viam detrudere, vnde tandem, motu contra naturam concitato, ad superiora stercus ipsum violenter transmittitur, in his semper corpus friget, nec admotis calefacientibus facile incalescit, & à dolore vexati loco stare nequeunt. murmurant partes superiores, adsunt rugitus, & flatus ascendentes, qui tamen dolorem leuiorem non faciunt. In his præcessere, quæ pituitam aggregare, & crudos humores cumulare potuerunt, sed præcipue ab externo frigore passi sunt. Hæcque solet esse potentissima occasio, qua & pituita in vno & eodem loco aggregatur, & qua intestina adstringuntur, & magis conniuent; frigidi enim est constipare. hæc de signis differentiarum Ilei. Qui sicut à diuersis prædictis causis generatur, ita an in diuersis fieri possit intestinis, considerandum est. Omnes scribentes ex *Galeno libr. 6. de loc. affect. & libr. 6. aphor.* & aliis locis, habent hanc affectionem intestinis tenuibus, ex quibus præcipue in hoc morbo intestinum Ileon patitur, propriam esse: cuius ratione hic morbus à læsa parte nomen desumens, vt habetur *libr. 2. Meth. cap. primo*, dictus est Ileos. Huic sententiæ non acquiesco, quoniam video omnes prædictas causas, quæ in intestinis tenuibus Ileum, & superfluitatum cibi retentionem facere possunt, eandem in crassis etiam producere posse, nam in his & virtus ex intemperie aboleri potest, & tanta gigni inflammatio, seu aliud tumoris genus, quod totum eius spatium intercludat potest etiam in his tantum stercoris, quod proprie in crassis aggregatur, vel pituitæ cumulari, vt ex toto obstruantur, imo vomitus fæcum in omni Ileo exitiali superueniens potius attestatur crassa intestina in eo affici quam tenuia, in tenuibus enim materia succosa, & coctioni, & distributioni, & alimoniæ apta in cuius gratiam hæc condita sunt, continetur: at in crassis materia vere stercorosa coadunatur, in hisque alui fæces speciem primum, & nomen habent; siquidem ab alimentis, dum per tenuia intestina ferebantur, sucta puriori, & vtiliori substantia, horum residuum sunt fæces, quæ hoc nomen assumunt, cum ad crassum intestinum peruenerint. huic sententiæ adstipulatur *Galenus lib. 3. de facult. natur. cap. 13.* vbi docebat in Ileo stercus, à loco infra Ileon intestinum existente, quod erit crassum, ascendere ad partes superiores, & hinc vomitum causare, per hæc verba. Quanquam nisi pertransito tum tenui intestino toto, tum ieiuno, tum pyloro, ventriculoq;, ac gula omnino nequeat per illius os eiici tale vllum excrementum. crassa etiam intestina pati in Ileo, locus dolens significare potest, in his autem vt plurimum dolor est ad præcordia, vt plures testantur, & præcipue *Hippoc. libr. de morb. 3.* quod idem asserit in historia mulieris iliacæ *libr. 3. Epidemior.* dum dicebat, præcordia dolebant, circa præcordia autem est colon intestinum. quod per caua iecoris permeat folliculum bilis attingens, fundoq; ventriculi adhærens lieni in sinistro hypochondrio accumbit, hincq; ad renes deuergens, eos contangit, quapropter ad omnia præcordia insternitur, quod intestinis tenuioribus non est datum, vnde sumi potest, intestina crassa affecta fuisse. Quod idem mihi persuadent verba illa Hipp. & infra secundum ventriculũ tormina perpetua, per secundum n. ventriculum intelligo intestina tenuia, cum crassa nõnulli, vt habet *Gal. lib. 4. de vsu partium c. 18. & Oribasius in collect. med. c. 19. lib. 24.* inferiorẽ vẽtrem nuncupent; quare primus ventriculus erit ille, in quo deuoratum alimentum statim ingeritur, in chylumq; mutatur. Secundus tenuia erunt intestina ad distributionẽ & coctionem eiusdem parata. Tertius & inferior erunt crassa ad excipiendas fæces formata. Quare per ea verba, infra secundum ventrem, innuit Hipp. tormina, & dolorum exacerbationes fuisse in intestinis crassis. Hanc sententiam acceptarunt *Alexand Trallianus lib. 10.* vbi agens de dolore colico ab inflammatione genito, & repræhendens eos, qui à principio pharmacum exhibent, dicebat in his exacerbari adeo ex pharmaco inflammationem, vt ægri in Ileum morbũ inc dant; non enim (subiungebat) aliud est Ileos, quam colici affectus intensio, ac incrementum; cum autem in colico dolore crassa intestina afficiantur, etiam in Ileo eadem affecta erunt. Galenus etiam in commento historiæ mulieris voluulosæ, non negat fieri Ileum ex affectione intestinorum crassiorum, imo supponens fieri & in tenuibus, & in crassis intestinis, ad inuicem ea comparans, censet eum, qui in crassis fit intestinis, illo q in tenuib. generatur, hac ratione deteriorẽ esse, quia hic contagio afficit & iecur & lienẽ. hocq; facile facere potest; quoniã vt dixi, vtrunq; hoc mẽbrũ cõtangit colon intestinũ crassum, quod tenuib. non est datũ, indeq; non ita facile membra hæc in consensum trahere possunt, & hic locus Galeni animaduertatur, quoniam à multis perperam, & in contrario sensu intelligitur. Cum autem subiungit Galenus. Qui stercus si vomant (aduertitur etiam hoc fieri) clarissimum sit signum tibi esse subtilia intestina affecta: si intelligit hoc semper euenire ipsis intestinis tenuioribus primario affectis, ex prædictis indicetur, an sibi constet, & recte senserit. si autem intelligat in vomitu stercoris semper affecta esse tenuiora intestina, vel primario, vel secundario tracta in consensum ab inferioribus intestinis, experientiæ, & veritati, & sibi ipsi consonus erit. Vidimus enim nos Iliacos, qui laborantes hoc morbo propter fæces obstruentes vltra vigesimam secundam diem tantum euomuerunt fæces, quod fieri non potuisset, si hæc affectio fuisset in tenuibus, quoniam tenuia non possunt tantam stercoris copiam continere per tot dies, & citius trahunt ventriculum in consensum, vnde fiunt postea vomitus cibi, potus, & aliarum rerum assumtarum, verum

cum talis affectio fuerit ob retentionem fæcum in crassis, potuit tardari vomitus per tantum temporis, cum crassa intestina magnam habeant capacitatem, & multam possint continere materiam, quibus etiam ad maiorem capacitatem coniunguntur tenuia, quæ simul per aliquod temporis spatium aliqualem materiæ copiam continere possunt, cuius ratione potest his vomitus per tantum temporis protrahi, quod fieri non potuisset, si in tenuioribus fuisset affectio. Quare si aliquando in Ileo, vt communis omnium est sententia, intestina tenuia sunt affecta, non est, quod crassa etiam aliquando non afficiantur. Et si *Gal. hoc in 6. aph. & 6. de locis affect.* semper tribuit intestinis tenuibus, hoc non ex propria, sed antiquorum medicorum sententia, & opinione, vt optime consideranti patere potest, affirmauit. quam postea *lib. 3. Epid. sect. 2. com. 7.* non acceptauit, clare asserens, Ileum etiam in crassis fieri intestinis, cui etiam opinioni vltra ea, quæ nos vidimus, & notauimus, adstipulatur historia à Ioanne Fernelio, quem ætas nostra, & venerari, & admirari debet, enarrata de eo, cui intestina ex copia pituitæ obstructa Ileon, & omnimodam fæcum retentionem induxerunt. hoc enim secto, inuentum est colon ipsum, non intestina tenuia, hac materia oppletum, & obstructũ. Quapropter concludo in Ileo posse & tenuia, & crassa intestina affici, præcipueque ex tenuioribus intestinum Ileum, ex crassis colon voluulum causare assero. Quibus autem signis ad inuicem hi duo affectus distinguantur, docet *Galen. loco citato*, dicens, hoc ex vomitionum assiduitate, & vehementia, & quod potum continere non possunt, sed reddant, discerni: nam vbi intestina tenuia afflictantur, vomitus crebriores & vehementiores sunt, & potum cõtinere non possunt. quoniam ab his facillime ventriculus in consensum traducitur, citoque materia ad locum affectum permeat. quem pertingens, & molestans violento motu præter naturam concitato à virtute expultrice, statim ad partes superiores retruditur. cum autem crassa intestina magis à ventriculo distent, longiorique ductu assumta ad locũ affectum permeare, & ab eo remeare debeant, hinc vomitus in his nec sunt ita assidui, & frequentes, nec ita vehementes sunt, & potum aliquo modo continere possunt. Cum autem addit Galenus adhuc magis ex eo, quod nihil per aluum deiicitur, animaduertatur, quod affectis intestinis superioribus, infra locum affectum solent subsidere fæces, quæ in principio morbi sponte educi possunt, & si non sponte, arte saltem. at affectis crassioribus, parum quid subest, & inferiora magis cum loco affecto consentiunt. vnde quo ad excretionem alui consequitur hoc, quod affectis crassioribus intestinis, omnibus excrementis citius, & validius, quam affectis tenuibus, via præcluditur, in hisque Ileis minus aluus, quam in cæteris, deiicit. his habitis curationem aggredior. Si curandus proponatur Ileos ratione virtutis expultricis abolitæ ex intemperie frigida genitus, hic indicatur, vt omni ingenio calefaciamus, excretionemq; excrementorum retentorum prouocemus. quod licet difficile sit, cum hæc affectio sit tanquam intestinorum paralysis, tamen si cito & recte pertractetur, poterit Medicus sanationem sperare. Calefacimus dupliciter, vel per interius assumta, vel per exterius applicata. per exterius hoc tentabimus cũ inunctionibus ex oleo Anethino, camomelino, rutaceo, laurino, costino, de piperibus, de castoreo, & similibus cum fomentis factis in vino, ex floribus camomeli, anethi, ex herbis & seminibus odoratis, ex baccis lauri, addita galanga, Zedoria, Aristolochia, pyretro, & huiuscemodi, cum balneis ex prædictis, & similib. decoctionibus paratis, vel ex oleo calido, in quibus patiens infundatur, cum emplastris ex herbis, radicibus, seminibus, oleis & pinguedinibus calidioribus confectis, additis aromatibus, & si hæc non sufficiat, cum sinapismatibus, & dropacibus quos maxime in tali casu commendo. & præcipuo vbi his admixta fuerit piper, sulphur, pyrethrum, & similia, in ea tamen moderatione, qua cutis non exuratur, & tale medicamenti genus tollerare possit. Interius exhibeantur ea, quæ vel per os assumuntur, vel per inferius infunduntur, & imponuntur; per os exhibeantur vina generosa, aromata, species ex his paratæ, cõfectiones magnæ, aqua ardens vitæ dicta, vel simplex, vel in aqua aliqua admixta, seu infusa fuerint, castoreum, olea calidiora, & præcipue aromatica, si ea ventriculus ferre possit. his omnibus addo, vt præcipuum remedium, vel decoctionem, vel infusionem in vino potenti factam, vel aquam in duplici vase paratam ex radicibus Rhaphani, quæ optime potest calefacere & penetrare, per inferius imponantur suppositoria notabilis longitudinis ex melle, addita galanga, castoreo, nigella, & similibus parata, infundantur etiam clysteria, quæ componantur ex decoctionibus herbarum, florum, seminum calidiorum, vna cum oleis calefacientibus, quæ sola aliquando infundi possunt, admixto vel diaphœnicone, vel Benedicta, vel aliquo eiusdem ordinis medicamento, quod simul possit educere, & calefacere & hæc sæpius iterentur: quibus peractis, & pro maiori parte administratis, poterit Medicus aliquod medicamentum soluens exhibere, ad tentandam excrementorum alui euacuationem, quod, antequã calefaciat, non ita tutum est propinare. Ad quam eandem intentionem exhibeat etiam Medicus aquas thermales calidas, quæ sulphureæ & salsæ sunt, his enim non tantum intestina calefacere, sed & expurgare potest, & non tantum in potu conueniunt, sed etiam infusa maxime prodesse valent, quod cum ratio me docuerit, dum plurima antea in cassum administrata forent, in nonnullis vsus sum Iliacis, felici cum successu, aqua nostri balnei diui Christophori, ex qua pristinam sanitatem recuperarunt, dum eisdem per potum exhibita, & per sedem infusa fuisset. Vbi autem fuerit Ileos ex interclusione intestinorum, si ex scirrho, cancro, vel consimili tumore euenerit, non recipit curationem: quoniam res eo ducta est ex his, vt ars medica nihil polleat, hi enim affectus, dum ad omnimodam occlusionem intestinorum deueniunt, vel ex se curationem non admittunt, vel si admitterent, hoc diuturno tempore esset peragendum, at morbus hic celeri indiget medicatione. Si vero ex inflammatione intestinorum fuerit Ileos, hic habebimus morbum magnum & acutissimum, quare stantibus viribus, statim secanda est interna brachii dextri vena, sanguisque copiose pro ratione habitus, temperaturæ, & cœli status educatur; repetaturque venæ sectio, si morbus vrgeat, hoc facto, statim ad remittendam inflammationem deueniendum est, quare adhibeantur expellentia, refrige-

frigerantia, & quæ mitigare possint, vnde inunctiones ex oleo rosaceo completo fiant continue in eo infusis pannis, & adhibitis: vel applicetur lana succida vino adstringenti & debiliori, præcipue autem nigro, ac oleo rosaceo imbuta, quibus etiam parum quid aceti addi potest, formentur etiam emplastra ex plantagine, solatro, endiuia, portulaca, & similibus coctis: quibus contusis, earundem succi, & oleum rosaceum, & ouorum recentium lutea cruda admisceantur: aut mala cidonia, in posca dilutiore cocta, oleoque mellino, vel rosaceo commixta applicentur, his tepidioribus vtimur, quoniam inflammatio calidiora non tolerat, frigida autem actu intestina lædunt, nisi fuerit inflammatio erysipelatis particeps, quo casu omnia subfrigida apponantur in principio morbi. In augmento autem addantur nõnulla, quæ aliquam vim discussoriam, & lenientẽ habent, vnde inunctionib. addatur oleum camomelinum: emplastris, semina lini, fœnugræci, & camomelum ipsum, & farina fabarum. Vnde remedium Alexandri maxime prodesse potest, quod recipit ceræ vncias quinq;, olei camomelini, vncias ij. & s. farinæ fabaceæ, olei rosacei, singulorũ vncias ij. & s. lutea ouorum quinq; aut sex, mucilaginis seminum lini, quod satis est ad formandum emplastrum; hoc ita paratur. Oua & farina leuigantur, atq; tunc ceratum refrigeratum iniicitur, & omnia ad inuicem subigũtur, quousq; mixta omnia adinuicem fuerint, & in vnam formam coiisse videantur, hoc potuit inflammationem remittere, aliqualiter discutere, & simul lenire. Interim per sedem in morbi principio, infundantur clysmata ex cremore ptisanæ, oleo rosaceo, succo plantaginis, luteis ouorum recentium, & similibus admixtis, quibus in progressu addatur oleum camomelinũ, succus seminum lini, camomelę decoctum, fœnugræci, & huiusmodi, hæcq; sæpius repetantur, tum ad remittendã inflammationẽ in intestinis existentẽ, tũ ad tentandã excrementorũ euacuationẽ, & hoc præcipue vbi inflãmata erant intestina inferiora, quo casu clysteria & suppositoria acria damnanda sunt, quoniã augere inflammationem possunt. Quod si non admodũ acria fuerint, inflammatis intestinis superiorib & maxime in progressu morbi, ad excludenda excrementa in inferiorib. intestinis contenta, conuenire possunt. Victus in his sit tenuis & refrigerans, quare sola ptisana contenti sint, tũ vt victu refrigeranti agamus, tum ẽt ne copia alimenti, & excrementorũ inde gignendorum grauentur, & exasperetur inflammatio, cui admisceri nonnunquam poterit pauca quantitas vini granatorum, abstineant à vino, & ab omnibus calefacientibus, præcipue autem pharmaca soluentia, quorum vsum nonnulli in tali casu admittunt, omnia vitanda sunt, dum inflammatio viget. Vltra enim, quod locum exasperare possunt pharmaca, & per eundemmet materias peccantes educant, (quæ duo mala in omni inflammatione vitanda sunt) hoc admonet Alexander in cura doloris colici ex inflammatione non esse agendum, quod item præmonuerat *Hippoc. libr. 4. reg. acut. text. 22.* in quacunque inflammatione cauendum esse: & licet sint vrgentia ratione retentionis excrementorum, pondere & acrimonia partem læsam irritantium, tamen maius nocumentum ex violenta inflammatione à pharmaco illata succedet, quam iuuamentum ex irritatione eiusdem pharmaci, quod in cassum, renitente inflammatione, tentabitur, quod tamen eadem declinante cõmendo: cũ eo tẽpore & excrementa excludere, & inflammationem aliquo modo soluere possit, tuncque omnia exteriora discutientia, lenientia tamen sint, & clysteria acriuscula imponantur; perfusionesque, & infusiones, & insessus in decoctis, quæ eiusdem inflammationis resolutionem præstare possint administrentur, victusq; tunc augeatur, & vinum debile, & tenue exhibeatur. Fiant, dum viget morb⁹ omnia reuulsionum genera, ad reuocandam materiam ab internis partibus, sicuti frictiones, ligaturæ dolorosæ, cucurbitulæ scarificatæ, & non scarificatæ artubus, non autem abdomini (vt nonnulli male sensere, quoniam hinc attrahitur materia ad læsum membrum) applicitę, balnea ex rebus potentialiter refrigerantib. admixtis nonnullis discutientibus, actualiter autem calidis, ad partes extremas fiant, & huiuscemodi omnia, quæ à membro læso materiam traducere & remouere queant. Quoniam autẽ hic dolores aliquando sunt vehementissimi, si ea, quæ exterius applicantur, non proderunt, aliqua dolorem lenientia conuenient, sicuti nõnulla leuiter stupefacientia, quale erit lac seminũ papaueris albi, diacodion, & summũ philonium, quod vbi vires languidę forent, non admittatur; quoniam in periculum extinctionis caloris innati deducens ægrotantum mortem accelerare. Hæc autem curandi ratio integre in omni intestinorum inflammatione seruetur, præterquam vbi venenum huius causa extiterit, quo casu venæ sectio omittatur, medicamentisq; exterius applicandis nonnulla quæ vim veneno aduersantem habeant, admisceantur. interius autem alexipharmaca, & ea, quæ venenosam qualitatem propulsare ac superare valeant, exhibeantur. Vbi vero contusio (sicuti ex prolapsione intestini in scrotũ succedere consueuit) fuerit inflãmationis causa, cęteris integre seruatis, hoc additur, ꝙ in remediis localib. semper nonnulla lenientia & aliqualiter cõcoquentia cõmisceantur. Si autem Ileos ex duro stercore intestina obstruente genitus sit, in hoc stercus emollire, & humectare debemus, vt postea medicamentis excrementa excludentibus cedere possit; vnde exterius perfusiones, irrigationes, fomenta, cataplasmata, insessus, balnea, ex rebus emollientib. parabim⁹, inter quæ præcipuũ habeat locũ olei balneũ, ita ab omnib. antiquis celebratum. Interius conueniunt iura pinguia, oleum dulce, oleum amygdalarum dulcium, butyrum, mucilagines altheæ, maluarum, seminum lini, fœnugræci; ex quib. iisdem clysteria primo ad emolliendum parentur, quibus adhibitis, postea succedant acria, & fæces dissoluentia, & euacuantia, in quorum catalogo iterum enumerabo ea, quæ ex aquis naturalib. parantur; quoniam ex his ego præcipuum vidi semper iuuamẽtum, impositisq; clysteribus, sicuti & non impositis, semper foueatur sedes per spongias calidas, aliquo ex prædictis liquore prius imbutas, postea quoquo pacto expressas. Quod si his non cedat morbus, propono remedium Hipp. ab eo enarratũ, & *lib. 3. de morb. & lib. de Pasion. seu affectionib. inscripto.* hoc sit follis, per quẽ ad intra sedẽ immissum adeo inflẽtur intestina, vt à stercore ea disparẽtur. quo facto, statim iubet imponendũ esse clystere ad dissoluẽdas & excludẽdas fęces, simulq; spõgia sedem obturandam, & ægrum in balneo

balneo locandum esse, hanc eandem curandi rationem admittit Alexand. in cura doloris colici ex stercoris duri obstructione, vbi non adsit inflammatio, quam tamen ego nec expertus sum, nec alios expertos fuisse audiui, præter Amatum Lusitanum, qui, si ei credendum est, semel hac curandi ratione, felici cum successu, vsus est, hoc autem ego proposuisse volui, vt remedia antiqua considerarentur, sique placeant, in vsum reuocentur. Cum vero Ileos à pituita crassa, & viscida obstruente intestina, curandus erit, in hoc calefacere, attenuare, incidere, abstergere, & ad excretionem materiam proritare debemus, quapropter veniant in hunc vsum, quæ iam dicta sunt in Ileo ab intemperie frigida. Sed præcipue hic laudo Raphani decoctum, vel infusionem, vel aquam, laudo vinum potens, in quo aromata, & herbæ incidentes atque attenuantes, vel ebullierint, vel infusę steterint. præcipue autem commendo vsum vini potentis, admixta aqua ardenti & melle rosaceo, quod si hæc non sufficiant, exhibeantur medicamenta magna, quæ pituitam dissecare & attenuare possint, sicuti oleum vitrioli Romani optime parati, ad drachmam semis, cum vino generoso, quale est Cretense, exhibitum, vel ex eis compositionibus (quæ Elyxir vitæ ab his modernis nuncupantur) drachma vna, cum eodem vini genere impetretur. Clysteria sint calefacientia, & eiusdem ordinis, qualia subscripta pharmaca, quibus admisceatur in decoctionibus faciendis pulpa colochyntidis, agaricus, centaurium minus, & cætera omnia quæ pituitam calefacere, & trahere possunt, sicuti Benedicta, & Diaphœnicon, laudo autem præcipue in hoc casu clysma ex vino potenti, cui prædicta pharmaca incocta vel admixta fuerint, addita aqua ardenti ad vncias duas vel parum plus. Et in hoc conueniunt etiam irrigationes, insessiones, & balnea ex rebus calefacientibus, & discutientibus, & emollientibus, inter quæ semper summopere extollendum venit balneum olei. Quibus factis, ex iisdemque tentata materiæ preparatione, si natura sponte obstructionem euacuando non tollat, deueniendum est ad pharmacum soluens, materiam peccantem respiciens, hocque sit validũ; quoniam leuia à propria operatione vi obstructionis frustrarentur. Quod idem animaduerto agendum esse in Ileo ex duro stercore intestina occludẽte genito, vbi enim emollitæ fuerint fæces, parataq; ad excretionem, si clysteria non sufficiant, medicamentum validum exhibeatur, quod simul fæces excludere, & obstructione intestina liberare poterit. In hoc vltimo Ileo victus sit attenuans, & parcus, & bibant ægrotantes vinum potens, clarum, & subtilium partium. *Petr. Salius de affectib. particularib. ab aliis ordinariis practicis non exhibitis cap. 11.*

Observatio.

Contagione Ileum aliquando serpere.

ILEOS veluti pestis contagione alios corripit, prouincias occupat. *Alex. Benedict. lib. 19. cap. 8.*

Observatio.

Voluli lethalis signa & historia.

SI intendatur affectio, omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas. Morituris autem præter hæc omnia sudor frigidus superuenit, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt ne specilli quidem extremum ingredi queat, stercoris vomitus. Ergo huius acutissimi morbi proprium est & inseparabile, nihil infra descendere nisi forte liquida quædam, pauca & serosa, cum torminibus ventris & ructu inani, vt in ileosa muliere *Epid. 3.* ἐπιγινόμενα vero sunt, id est ingrauescente malo superuenientia, vomitus & singultus. Lethalia cum stercus in os vsq; ascendit, & frigidum sudant. Mortis iamiam imminentis propria, cum volulus graueolet, id est, vt interpretatur Galenus, non solum stercus vomitione redditur, sed etiam aspiratio, ructus, flatus ventris, & vniuersum corpus grauiter fætent. Qualem volulum se vidisse testatur, & nos his diebus Arelatæ obseruauimus in iuuene nobilissimo ac ditissimo domino du Baron, in quo secundo die vocati (mortuus autem est septimo) mortis modum ac tempus prædiximus, quæque dissecto corpore inuenta sunt, sigillatim omnia alibi monstrauimus. *Iacotius comment. 1. ad aphor. 23. libr. 3. sect. 2. Coac. Hippoc.*

Observatio.

Intestinorum tenuiorum mutuus ingressus digitalis longitudinis in Ileo præcipue morbo animaduersus.

ANimaduerti intestinorum tenuium mutuum ingressum, spatio ampliore, quam sit digiti longitudo, præsertim in nonnullis, quos dolor iliacus enecauerat. *Columb. lib. 5. anat.*

Observatio.

Ex tenuioris intestini morbo sanatus.

IN tenuiore intestino acutus interdum & pestifer oritur morbus, ex quo etiam supra vmbilicum intolerabiles excitantur dolores, nec spiritus vllus transmittitur: & non solum cibus ipse, sed stercus ipsum per os plerunque redditur. Vomitus autem varius, aut niger existens, grauioris etiam odoris est. Tali igitur morbo adeo Laurentius amantissimus frater affectus est, vt cum neque missio sanguinis, neque alui ductio, neque aliud quoduis idoneum auxilium hoc malum frangere posset, materia tandem ad neruos prolapsa, in morbum incidit comitialem. Quo breui & in mortis discrimen adductus, cum triduo hoc habitu iacuisset, nihil omnino degustans à Medicis derelictus est. Verum die quarta, vbi paululum reuiuiscens vinum lambere occepit, resumitur spiritus, & morbus paulatim vi naturæ propulsus, præsidiis cedit, donec tandem per Dei gratiam penitus sublatus, hominem sanum reliquit: quod non prius tamen effecit, quam exactis quatuor mensibus à die quo primum ille huiuscemodi affectus est morbo. *Beniuenius c. 107. de abditis.*

Observatio.

De Ilei dolore curato.

PHarmacopœus maximo Ilei, tertio quoque die, dolore torquebatur. quo sæuiente febris aderat satis vehemens, & vmbilicus vna cum circumuicinis partibus in tumorem attollebatur. Iniecto autem in ipsis doloribus enemate satis acuto, expurgatisq; vitiosis admodum viscidis, crassis, fœtidisque fæcibus, dolor conquieuit, febrisq; cessauit. Quod cum sæpius contingeret, & nec desinerent huiuscemodi tertianæ

tertianæ exacerbationes, nec enemata, nisi cum adhiberentur, prodessent, de aliis remediis deliberatum. Tentata quædam sunt, sed cum nec his dolores integre sedarentur, pilulæ Iliacæ occurrerunt, quæ à *Rasi lib. 9. ad Almansorem* describuntur. Harum scrupulus in die quietis exhibitus, admodum prauos & vehementer fœtentes humores eduxit: quibus expurgatis, Ilei dolor multum sopitus. cum autem in vniuersum non cessaret, eædem in paulo maiore dosi exhibitæ: quibus reliquis humoribus eductis, Ilei dolor omnino conquieuit. *Dodonæus cap. 36. obseruat. medicinal.*

OBSERVATIO.

Colicæ & Iliacæ passionis desperata remedia rara.

NArrat Mattianus Sanctus Baralitanus, multos se nouisse, qui in Ileo desperato (quem miserere mei nuncupant) imminente morte liberati sint, haustis argenti viui cum aqua sola libris tribus. Pondere enim suo intestinum velut vinctum expedit & euoluit, præduras q; & obstruentes fæces deorsum deturbat: addit & valuisse in Colico affectu apud alios id medicamentum, trium vnciarum pondere haustum *Pareus lib. 20. c. 38.*

Quidam Iliosum conclamatum & à summa desperatione liberauit, gallinaceo fimo duntaxat albo arido ex vino, vel syrupo vna poto. *Alex. Benedict. lib. 19. cap. 13.*

Vbi fœda excrementorum vomitio affuerit, aqua gelida vberius data in potu sitim sedat, & fœditatem retro agit. Eo remedio quidam Medicus Iliosus à Medicis destitutus, saluti restitutus est. *Idem citato loco.*

DE LVMBRICIS.

NVMERVS PRODIGIOSVS.

OSBERVATIO.

Vermium copia in intestinis sanorum.

VERMIBVS intestina scatere frequenter non tantum in ægris, verum etiam in sanis, supplicio affectis, sæpius deprehendi. Inter quos mendicus quidam, qui tamen, dum viueret, discoloratus erat, supra viginti lumbricos, intestinis inclusos, gerebat. Quod & in porcis, dum mactantur, frequenter inuenitur. *Felix Platerus de obseru. propriis.*

OBSERVATIO.

Stupendus vermium numerus & copia.

LAVRENTII Lanij filium vidimus, qui septimum agens annum, triduo ex nimia lumbricorum vi fere mortuus iacuit, solo potu ex gramine, aceto, & saccharo viuens. Quarto autem die eum medicamentum ex aloe, myrrha, & croco ei propinaretur, duodequinquaginta supra centum vermibus aluo depositis, statim conualuit. *Beniuenius cap. 85. de abditis.*

Nota, & mihi mulier fuit, supra quadraginta annos nata, quæ grauissimis ventriculi doloribus & nausea subinde correpta, ab assumta hiera picra, quadraginta (plus minus) vermes excreuit. *Dodonæus in annotat. ad cap. præcitatum.*

Capularem senem in cura habui, qui duos supra octoginta annos natus, compositionem nostram accipiens ex scordio, corallina, bryo thalassio factam plures quingentis vermes excreuit, & illico ex mortuo sanatus est. Et hæc fuit casualis cura: nunquam enim arbitratus essem, senem adeo Acherontium vermes incidisse: præsertim in tanta copia, vt puerorum symtomata inciderit. Hic forte fortuna in me inspirauit, odorem fœtidum persensi, qualem in puerulis vermes patientibus alias odoraueram, tunc ipsum curare cœpi, ac si vermibus correptus esset, & illico in pristinam sanitatem reuocatus est. Nam magnificus & generosus comes Alphonsus Trottus, generalis illustrissimi Ducis Ferrariæ architriclinus, omnia quæ ad exequias exiguntur, parari iusserat. *Brassauolus comment. ad aph. 26. lib. 3. Hipp.*

Ex intestinorum & ventris animalibus plurimi obmutescunt, exemplo cuiusdam puellæ in Corneliæ familia in Creta, quæ octo diebus muta fuit, rigentibus oculis, quam emissis quadraginta duobus vermibus, fine sordibus vna conuolutis, liberatam vidimus. *Alex. Benedict.*

Ego Anno 1545. vidi puellam nobilem expulisse mille ferme vermes paucis diebus: & spatio quatuor horarum quadringentos, quorum aliqui etiam viui, & alii mortui, & vixit, viuitque nunc incolumis, Deo fauente. *Petr. Paulus Pereda, de curand. morb. libr. 1. cap. 5.*

Mirum, ac vix credi dignum Vermium numerum per sedem deiectum vidimus, qui septuaginta ac septem supra centum numerum compleuerunt. *Gabucinus com. de lumb. c. 13.*

OBSERVATIO.

Lumbrici pedales supra centum per medicamentum expulsi.

DOctissimi viri D. M. Emanuelis Betulei filiolus Xystus, annos quatuor natus, ante dies circiter decem in febrem incidit grauem & inordinatam, cum capitis dolore, tussi, siti, tremore in somno, & vociferatione, ex quibus verminationi eum obnoxium esse coniecimus. Qua de causa Tanaceti semen cum syrupo violaceo tribus matutinis exhibuimus: vnde plures quam centum, pedalis longitudinis, lumbricos excreuit, & subito à febre, tussi, reliquisque symtomatis, fuit liberatus. Sed hæc propter Tanaceti dotes. *D. Ioan. Iacob. Weckerus de obseruationibus proprijs.*

OBSERVATIO.

Emplastrum ventri verminosi pueri inductum, per aluum vermium copiam, aqua vero & saniei magnam vim per vmbilicum exegit.

CYminum cum felle tauri recenti mistum, ventri, emplastri modo, applicaui. Quo ego medicamento puerum curaui lumbricosum, ex cuius adpositu, & vermes ab intestinis proliciebantur, & per vmbilicum incomparabilis multitudinis, aqua, saniesque profluebat. *Sebast. Austrius, libell. de morb. infant. morb. 42.*

FOETI EXCLVSI.

OBSERVATIO.

Lumbricos aliquando fœtos exclusos esse.

PVeri ab Alba vermibus vexabantur. Cæterum, cum febrirent, & electarium ex myxariis, sebestis dictis, cui admistum erat parum boli armeniaci pallidi

pallidi comederent, sani sunt facti. porro puella scarintii cum vermibus quoque laboraret, & illi tarde medicamentum datum esset, vnum permagnum egessit vermem rotundum, cuius cum pater pede caput calcasset, ex eo alii prodiere vermes, puella tamen breui mortua est. *Amatus Lusitanus centur. 5. curat. 46.*

VESICVLA CONCLVSI.

OBSERVATIO.

Vesicula conclusi lumbrici excreti.

CVM puer quatuor natus annos lumbricis afflictaretur, totus nauseabundus, cum appetitus prostratione incedebat, nec in vno loco permanebat, sed hinc inde tanquam insanus mouebatur. Cui pulsus inæqualis erat, obscurus: deficiens, & recurrens, vt omnes ipsum moriturum prædicerent. Imo nos tentatis omnibus præsidiis ad morbum facientibus, ipsum tanquam deploratum reliquimus. At cum sic in agone esset, aluus illi citata fuit, & vesiculam pilæ modo rotudam egessit. Quam cum mater coram multis assistentibus aperiret, vermium paruorum myriades, non sine admiratione viderunt, ad quos visendos ipse quoque vocatus, puerum postea paucis vires reficientibus, ad sanitatem reduxi. *Lusitanus cent. 2. curat. 40.*

Huic similem vesiculam vermibus refertam, viderunt plures alii, qui vermes omnes concatenati erant, & pro vno à multis iudicabantur. *Idem in Scholiis.*

OBSERVATIO.

Vesiculæ aqua flaua & vermibus refertæ, vomitorio ex colocynthide vna cum pituitosis & porraceis humoribus excretæ, vnde diuturnus ventriculi dolor leuatus.

RVstica male diu habens ex ventriculo, à circumforaneo edocta ex colocynthide biberat, quo facto, multa pituitosa & porracea cum vesicula, cui inclusa fuit aqua flauescens, euomuit.

Altera ex eodem potu vesiculam plenam vermibus reiecit. Sic aliquando perniciosa medicamenta vsui sunt, nec omnium sunt omnia. Quod iste non fert, alter facile tolerat. Et delicatæ medicinæ plus nonnunquam obsunt quam prosunt. *Ex obseruationibus CL. V. Esaiæ Meichsneri.*

RARA ET VARIA VERMIVM SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Quidam ob vermes Germanica lingua loquebatur, cum nunquam eam didicisset.

MAgnum est quod *Erasmus Roterodamus in oratione, quam pro laude Medicinæ* conscripsit, recitat: nam vidisse se ait virum, nomine Phliarium Spoletanum, qui cum Italus esset, nec in Germania versatus vnquam, pulchre tamen Germanorum lingua loquebatur, quasi dæmone detentus: quamobrem curabatur à Panaceo Medico celebri: isque medicamento exhibito, magnum vermium numerum eduxit, soluitque hominem morbo, & linguæ Germanicæ vsu atque scientia priuauit. *Cardanus lib. 8. c. 43. de rerum varietate.*

OBSERVATIO.

Verminosi quidam, ventris inferioris, & ventriculi subsultationibus, atq; palpitationibus inuoluntariis affecti.

NOn vulgare symt. excitant quandoque vermes: & sunt ventris inferioris, & ventriculi saltus, & palpitationes inuoluntariæ, quod nos bis in duobus nobiliss. infantibus obseruauimus; quorum alter diem vltimum obiit, alter vero non nisi magna difficultate euasit: huius quoque symt. meminit *Duretus in Scholiis Hollerij*, tradens, Rusticæ cuidam mulieri plures prodiisse, cum antea incredibili palpitatione & fluctuatione ventris laborasset. *Marcel. Donat. hist. mirab. lib. 4. cap. 26.*

OBSERVATIO.

A lumbricis vexatus puer quiescere non potuit.

PVerum vidimus & curauimus, qui cum nullo modo quiescere posset, sed ita semper hinc inde temerario quodam impetu & inordinato motu ferreretur, vt etiam stare volens, iterum titubaret & caderet, quæsitum est à Medicis, quænam esset abdita causa huius mali: quod illi distentionem cum saltu putabant. Sed cum nullam prorsus aliam inuenirét quam timorem, in quem paucis ante diebus puer ipse, nescio quam ob rem, incidisse dicebatur, idoneis secundum hanc rationem medicamentis puerum curare cœperunt: quæ cum nihil omnino proficerét, & in nostras tandem deuenisset manus, deprehensa statim morbi causa, quam solos lumbricos esse persensimus, vsq; adeo ad hoc malum propulsandum facilem & expeditum aditum habuimus, vt hac sola intentione curatus puer, ad pristinam breui reuersus sit valetudinem. *Beniuenius cap. 92. de abditis.*

OBSERVATIO.

Opisthotono ex vermibus affecti, quibus capita calcaneis connecterentur.

VIdi pueros, qui à vermibus adeo male affecti sunt, vt opisthotono, à græcis dicto, correpti, retrorsum adeo conuellerentur, vt pene calcaneis caput contigerent. *Trincauella libr. 9. cap. 11. de rat. curand. part. hum. corp. affectus.*

OBSERVATIO.

Lumbricos nonnunquam ventriculum, intestina, vmbilicum, & ventrem, hypochondria, atq; inguina perforare, & foras erepere.

MAgnam curam habere conuenit circa lumbricorum curationem, præsertim teretum, nam multi, nulla lumbricorum cura habita, exesi ab ipsis sunt, & conuulsi interierunt: alii dicunt se lumbricos vidisse, qui ex inguinibus ægri eruperint. Et alii etiam, prout Ioannes Baptista Caballaria, vir doctus & in arte Medica clarus, honorifico stipendio publice à communi Meduli in Agro Mantuano conductus, qui asseruit mihi, se lumbricos vidisse, qui ex vmbilico eruperint cuiusdam infantis annorum trium plus minus. *Omnibonus lib. 4. cap. 13. art. med. infantium.*

Magister Petrus Barque, & Claudius Magnus, Chirurgi Vertoduniani, nuper mihi affirmarunt, curasse se vxorem cuiusdam ciuis Vertodunensis: quæ ex abscessu in ventre rupto cum pure magnam vermium copiam reddidit digitali crassitie, capite acuto, qui

to, qui ipsi intestina sic arroserant, vt diu fæces per vlcus reddiderit, nunc vero plane conualuerit. *Pareus lib. 19. cap. 3.*

Mirandum quod vermes per vmbilicum excernantur. Id quidem nos vna cum Hartochio Chirurgo Delphensi spectauimus, in muliere prægnante, annorum quadraginta: hæc nunquam antea grauida fuerat, sed in septimo mense cum in febrem & symptomata grauissima incidisset, & ventris dolorem ingentem perpessa esset, vt mulierculæ partum instare putarent, cum vmbilicum vlceratum ac ruptũ haberet, & simul febricitaret, & in eiusmodi dolore esset, vt materiã flauam, putridam, & quasi fæces per vmbilicum egurgitaret, 19. Septemb. die, an. 1579. vermis ingens, sesquipedalis fere magnitudinis, per vmbilicum erupit, sed, quod dictu mirum est, die intermissionis, nempe 21. eiusdem mensis, alterum quoq; eiecit, magnitudine primum excedentem; vtrum ex intestinis per vmbilicum elapsi sint diu hæsimus, sed cum per vmbilicum erumpentes vidimus, plurimum mirati sumus. Primo die Octobris febris increbuit, vt de abortu metueremus. Tertio die Octobris tertium vermem, eumque viuum, sed multo minorem præcedentibus, per vmbilicum exulceratum excreuit. Febris autem eo tempore sine ordine & per breuia interualla sæuiebat; ventrem satis deiiciebat, vt non opus esset purgatione. Vlcus vmbilici videbatur euomere excrementa, sed in exigua quantitate. Postea adhibitis aptis remediis recte habere cœpit, vt quasi sine febre videretur: & nocte 14. diem Octobris sequente feliciter præter omnium hominum opinionem peperit filium, & ab omnibus doloribus & febre euasit, ac in partu optime purgata fuit, licet in puerperio 22. Octob. die iterum quartum vermem per vmbilicum eructauerit, paulo minorem tertio, & rursus 24. Octob. quintum magnitudinis sesquipedalis. Hæc autem mulier paupercula erat, quæ oluscula vendebat, prope mœnia ciuitatis decumbens, quæ post 14. diem à partu per cubiculum obambulauit, vt deinde ad consueta munia prodiret, quamuis eadem mulier die 22. Ianuar. Anno 1579. per vmbilicum excreuerit officulum tenue, oblongum, ad latitudinem duorum fere digitorum. *Petr. Forestus in scholiis ad obser. 35. lib. 7.*

Dinii puerulo in Abderis, vulnerato mediocriter vmbilico, exigua fistula relicta est, & aliquando per eundem locum venit lumbricus magnus, & dicebat cum febricitaret, biliosa ipsa per hanc partem exire, Prociderat etiam intestinum, & corrosum erat vt ipsa fistula, & rumpebatur, & tussiculæ prohibebant permanere. *Hippocrat. libr. 7. Epidemiorum text. 105.*

Sæpe obseruatum est, ea (animalia) ob alimenti inopiam ita intestina lacerasse, vt per cutim ipsam egredi visa sint. *Trallianus in Epistola ad Theod. de lumb.*

Aliqui produnt se lumbricos vidisse qui ex inguinibus ægri eruperint. *Aegineta lib. 4. cap. 57.*

Retulerunt quidam, quod viderint eos (lumbricos) perforasse ventrem, & exiuisse ex eo & illud apud me maximum est. *Auicenna lib. 3. Fen. 16. tract. 5. c. 1. Canon.* In Anatomiis quandoque vermes in stomacho sunt reperti, & ipsum iam perforarunt aliquando. *Petr. Apponens. Differ. 101 conciliat.*

Mihi quidem relatum fuit à fide digna persona, quod à quodam nostro comitatiuo, vermes plures ex vmbilico egressi sunt, & vixit. *Nicol. Florent. serm. 5. tract. 8. cap. 54.*

Mirum est quod contigit aliquando, vermes per inguina & vmbilicum prorupisse, via exedendo facta. *Hollerius lib. 1. cap. 54. de morb. int.*

Duo lumbricis laborantes per inguina repente emergentes, conspexerunt, perforatis & intestinis & incumbentibus membranis: & alteri quidẽ vulnus occlusum est, alter tota vita per occallescens foramen stercus deiiciebat. *Thom. à Veiga. com. ad c. 5. lib. 1. de loc. aff. Gal.*

Vermes ventrem mordent & pungunt interdum adeo acerbe & pertinaciter, vt (quemadmodum & ab antiquis Medicis narratur, & nos etiam nostris oculis vidimus) ventrem & intestina perforauerint. Ego etenim vidi puerum quinquennem, in quo vermes hi rotundi, perforato ventre, per vmbilicum exiere. Paulus vero & per bubones, vel inguina. *Trincauella lib. 9. cap. 11. de ratione cur. partic. hum. corp. affectus.*

Vidi ego Dusseldorpii rusticam, quæ non longe à Geralzhaim oppidulo morabatur, cui post longos dolores ventris super inguen foramine eruperunt lumbrici, qui primum prodierant facto foramine luridi erant & subliuescentes. *Solenander sect. v. consi. 15.*

Quidam cum vmbilico doleret, ex melle vnguento apposito, per medium vmbilici quatuor lumbricos teretes diuersis diebus eiecit, quos vidi, dum vero egrederentur, caput apparebat, & ægrotus vnguibus lumbricum attrahebat, qui inde conualuit.

Mulieri cuidam aliud contigit, tumore in inguinibus laborem maximum ferente, cui vnguento apposito, plures per tumorem lumbricos eiecit. *De CL. V. D. Claudii à S. Mauritio obseruationibus.*

Rusticus quidam robustus annor. fere 70. in vicino pago Prulichen ante annos 8. non procul ab ilibus apostema magnum habuit, quod cum à balneatore aperiretur, primo pus, deinde aliquot lumbrici, tandem etiam excrementa, sæpe quoque panis aut caseus (mirum dictu) aliusque cibus indigestus exiuerunt. Vlcus illud diu fuit apertum, igitur balneator discessit, rusticum tanquam desperatum relinquens. Tandem mulier quædam rustica, dedit ei potionem ex herbis decoctam, de qua cum aliquoties bibisset, consolidatum est ulcus. Viuit etiam adhuc hodie rusticus ille, qui ipse hunc casum mihi recitauit, quemadmodum etiam balneator, qui per aliquot septimanas eius curam egit. Et hanc rem ita se habere viri nobiles, & alii fide digni, qui adfuerunt & inspexerunt, testes esse possunt.

Eodem fere tempore Sartoris cuiusdam filius in hoc oppido, annorum 50. vlcus etiam habuit non procul ab ilibus, ex quo egressi sunt quinque lumbrici, & tandem stercora etiam subsecuta sunt. Sed iste puer aperto vlcere tantum per quatriduum vixit.

Adde quod & vxor cuiusdam Pistoris in hoc oppido eodem in loco vlcus habuit, quod pudore deterrita Chirurgo noluit ostendere. Cum autem adhibito emplastro aperiretur, lumbricum la-

tum longitudine fere 2. spithamorum manu extraxit, ac postea consolidatum est vlcus. Hunc lumbricum pharmacopœus noster & alii multi viderunt. *De CL. V. Ioan. Franci Hildesii Cameniceni Obseruationibus.*

Casparo Gebhardo Blanckenburgico, agricolæ annorum quadraginta, tumor circa inguina intra sex dies oboritur, qui sua sponte apertus, ex quo plurimum eluuiei profluxit, non ita multo post ex eodem tres lumbriei magni prodeunt: qui octiduum à balneatoribus eius villæ tractatus, tandem in xenodochium gallicanum Fuggerianum recipitur. Conuocatis autem aliis Medicis, omnibusque diligenter inuestigatis, deprehensa sunt intestina non tantum perforata & adeo lacerata, vt etiam cibus subcrudus absque excrementis per vlcus excluderetur, quin & venulæ quædam putredine vitiatæ, quarum occasione hæmorrhagia subsecuta est. Tandem intumescente corpore domum reductus & velut hydropicus habitus sed neglectus, diem suum in hac miseria clausit. Acciderunt hæc anno 1592. *D. Thob. Cneulinus de suis obseruationibus.*

Aurifabri Augustani filia, annorum 12. parentum indulgentia, praua victus ratione vtens, tumore vmbilici corripitur, qui indies circumcirca auctus, opinionem hydropis præbuit. Adhibitis autem frustra remediis, tumor in ruborem abiit, & pugni magnitudine excreuit, ita vt rumpendus videretur. Itaque chyrurgo impero, vt emplastrum ex oxy croc. Nic. de meliloto & dyach. ana part. æqual. contemperatum, tumori inducat: vnde factum, vt intra triduum, tumore remollito & aperto, pariis varii coloris, mensuræ Augustanæ octo, fœtidissimi profluxerint. Conuenientibus itaque deligationibus & perpurgato vlcere, atque indies decrescente tumore, tandem tres lumbrici longi per vmbilicum, non sine multorum admiratione, eruperunt. Quibusdam ex putrilagine ad cauitatem iecoris consistente natos opinantibus. Tandem decoctum zarsæ parigliæ, cum sanicula & alchimilla præscripsi, cuius vsu intra quadrimestre conualuit, chyrurgo ventrem, fotibus & deligationibus ex emplastro fusco curante. Morbi autem diuturnitate tabescente puella, postmodum victu analeptico, & solio aquæ dulcis restauraui, vnde plene conualuit, nisi quod maiore vmbilico, sed indolente notaretur. *Idem Thob. Cneulinus de obseru. proprijs.*

Scoonhouiæ Anno 1584. in Muliere ex grauissimo sinistri hypochondrii dolore laborante vsu venit. Hæc enim quum diu multumque summis discruciaretur doloribus, frustra adhibitis quibusuis remediis, sensit tandem circa locum affectum tumorem, viuido quodam colore efflorescentem, abscessusque speciem præ se ferentem: accersit igitur Chirurgum, qui motum natura promouens, quam ocyssime ad maturitatem vlcus perduxit, quo rupto statim prodierunt tres vermes magnitudine digiti, quibus exonerata natura, statim coaluit, idq; opinione citius, continui solutio. *Bald. Ronseius Epist. 10. pag. 31.*

Observatio.

Vermium erosione intestini ramentum sesqui vlnarum longitudinis foraminulentum excretum.

Ecce dum hæc scribo, rusticus mihi offert vrinam ex puella octo annorum, è villa Gaugen Waldt, & vna elapsum ramentum, quasi integrum intestinum, longitudine nostratis vlnæ cum dimidia habuit autem iuuencula vermes longos per sedem & os exeuntes, & intestini crassi specimen hinc inde erosi & perforati fuit. Ordinaui aliquot medicaméta, an sit superstes mansura, penes Dei misericordiam est. Tam innumeris malis obnoxia est humana vita propter vnius vetiti pomi buccellam. *CL. V. Esaias Meichsnerus de obseruationib. propriis.*

Observatio.

Præsagium ex vermibus.

Visum est nonnullis prodigii quiddam simile, lumbricos, præsertim longos, & teretes, sursum eniti, ac per os naresque erepere, cum id insito quodam naturæ motu facere soleant, si quando homo diutius ieiunus perstiterit. Tunc enim stomacho morsus inferunt, ciboque expleri cupiunt: quibus cum nihil obiiciatur, quod ali, vitamque tueri possint, in sublime feruntur, cibumq; ad gulæ vsq; meatum venantur. Sentiunt enim sagacitate quadam naturæ per illas partes in ventriculum delabi alimenta, & cum nares peruiæ sint, atq; ad gulæ tramitem spectent, eo quoque se conferunt, factaq; titillatione vel sternutamento eiiciuntur, vel primoribus digitis præhensi eximuntur. Hæc in sanis multoties à me sunt obseruata, quibus cum facti causam explicassem, hac in re illos securos præstiti. In ægrotantibus vero hoc ipsum aliquando euenisse conspexi, sed non absq; imminentis mali præsagio. Tanta est enim in huiusmodi corporibus contagio, eaque putredo, atque humorum inflammatio, vt exitialem vim morbi perferre nequeant. Itaque erumpunt quidam foras, sed morbi sæuitia, non critice, nec naturæ vi incitati. Cum autem desinente morbi violentia inferne cum reliquis excrementis illos prolui contingat, salutare id esse Hippocrates statuit: sponte vero, nulloque naturalis facultatis impulsu egredi quod in moribundis perspicitur, decumbenti noxium. Subodorantur enim naturæ quadam sagacitate corpus defecturum, seque destitutum alimento, eoque stationem suam deserunt. *Lemnius lib. 1. cap. 22. de mirac. occult. nat.*

Lati et Cucurbitini.

Observatio.

De raro & prodigiosæ longitudinis lumbrico lato & cucurbitino dicto, veterum & recentiorum sententiæ atq; historiæ admirandæ.

Assero (lumbricos latos) in puero, dum adhuc in vtero est, nasci. Postquam enim semel ex vtero egressus est, non tanto tempore stercus in aluo manet, vt ex eius diuturnitate ac putrefactione, tantæ magnitudinis animal generari possit. Excernit enim semper hesternũ stercus per omnes dies, si sanus homo esse debet. Tale vero animal nasci non posset, etiamsi multis diebus homo stercus non egereret. Multa enim nascuntur, dum puer in vtero est hoc modo. Vbi ex lacte & sanguine computrescente ac redundante, vtpote quod dulce est, pus factum fuerit feruidũ, animal isthic generatur. Nascuntur autem & rotundi lumbrici isthic eodé modo. Signũ

vero

vero, quod hæc res ita se habet, hoc est. Postquam in lucem editi sunt pueri, mulieres ipsis in cibo afferunt medicamenta, quo stercus ex intestino exeat, & non comburatur, & simul vt intestinum dilatetur. Vbi vero cibum obtulerunt, multi sane pueri & rotundos & latos lumbricos vna cum primo stercore excernunt. Si vero non excreuerint, fiunt etiam insuperque nascuntur in ventribus. Et rotũdi quidem pariunt, lati vero non amplius, etiamsi quidam ipsos parere dicant. Nam homo qui latum lumbricum habet, velut cucumeris semen excernit alias atque alias, vna cum stercore ipso, & sunt homines qui hoc lumbrici partus esse dicant. Mihi vero non recte dicere videntur, qui talia dicunt. Neque enim ab vno animali tot pulli generari possunt: ne ea est loci in intestino capacitas, vt partus educare queant. Augescente autem puero, augescit etiam lumbricus in intestino, ab his quæ in ventriculum ingesta sunt, & æqualis fit in intestino, quibusdam in pubertate, quibusdam posterius, quibusdam paulo prius. Et postquam intestino adæquatus est, similiter augescit, & quanto maior factus fuerit, vna cum stercore excernitur de intestino recto, & excidit velut cucumeris semen, sæpe vero etiam maior. Quibusdam vero iter facientib. aut laborantib. & ventriculo calescente deorsum descendit, ipsisque prominet ex podice inflatus, hocque facit, & de podice resecatur, aut retrocedit. Signa vero quod non pariat, sed ita habeat, velut ego dico, hæc sunt. Si quis curet hominem latum lumbricum habentem, & medicamentum dederit, aut potionem, siquidem fuerit homo bene præparatus, totus rotundus factus, ad pilæ figuram exit, & homo sanus euadit. Si vero ad medicinam horreat, reiecta pars de lumbrico abrumpitur, longitudine duorum aut triũ cubitorum, aut etiam longe amplior, & vbi abruptus fuerit, per multum temporis signa cum stercore non prodeunt. Postea vero augescunt. Atque hæc argumenta sunt, quod lumbricus latus non parit, sed abrumpitur. Est autem species ipsius qualis alba intestini rasura. Signa habet hæc. Cacat alias atque alias velut cucumeris semen; & vbi ieiunus est homo, exilit ad hepar alias atque alias, & dolorem inducit; & quandoque sputa ori influunt, vbi ad hepar assilit, quandoque non. Quibusdam etiam vocem intercipit, si fortiter ad hepar irruat, & valde multa sputa ex ore fluunt, paulo autem post sedantur, & tormen multum in ventriculo alias atque alias oboritur. Quandoque etiam ad dorsum dolor incidit: nam & hic aliquando firmatus innititur. Hæc lumbrici lati signa sunt. Contigit & hoc. Qui animalculum habet, in toto quidem tempore valde debilis fieri non poterit. Vbi vero debilis factus fuerit, vix reualescit. Latus enim lumbricus partis alicuius particeps fit ex his quæ in ventriculum ingesta sunt. Siquidem igitur curatus fuerit iusto modo, sanus fieri poterit. Si vero non curetur, sua sponte non exit. Mortem tamen non inducit, sed consenescit. Atque hæc à me dicta sunt de lumbrico lato, vnde nascitur, & quæ morbi ipsius signa sunt. *Hippo. lib. 4. de morbis.*

Lumbricus qui latus appellatur, in his qui febre carent abundat, & in longis ac diuturnis enascitur morbis. Est autem latus lumbricus, si ita dicere libeat, permutatio pelliculæ intrinsecus tenuia intestina ambientis, in corpus quoddam viuum, quod continuos stomachi morsus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum: cæterum ea quæ accipiuntur non succenturiata digeruntur, sed cito excernuntur. Cõsequitur affectos corporis gracilitas, & imbecillitas cum tarditate, assiduusq; famis sensus. Quod enim viuificatum est in intestinis, vbi recens exhibitum cibum consumsit, postea ipsa solida corpora arrodit. Minime vero fallax signum erit, si cum recrementis quædam cucurbitæ semini similia excernantur. *Aetius Tetrabib. 3. serm. 1. cap. 40.*

Latus lumbricus mutatio est (vt ita dicam) adnatæ interiori intestino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpe tota redditur longitudine incredibili, &c. *Aegineta lib. 4. c. 57.* Cuius reliqua parum ab Aetio differunt.

Lati vermes interdum ad tantam magnitudinem accedunt, vt vniuerso intestino coextendantur. Cõstat quandoque excretos esse, qui sexdecim pedum longitudinem prope æquarent. *Alex. Trallianus in Epistola de lumbricis.* Eiusdem Histor. de lumbrico duodecim cubitorum à muliere bulimia laborante, hiera picra deiecto, vide paulo ante *pag 348. obs. med. hoc lib.*

Nascuntur intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine. *Plin. lib. 11. cap. 33. nat. hist.*

Lumbrici lati à græcis Medicis κείειαι appellantur, hoc est, institæ, à similitudine quã ad institas habent, qua ratione etiam ταινίαι ab iisdem vocantur, quod instar fasciarum sint lati ac longi. Cuius generis nuper vnum à quodam Northusensi ciue exegi, longitudinis cubitorum decem, quæ pars saltem fuit dimidiata vnius antea ab eodem progressi. Nam aut integri, inquit Aetius, excernuntur, vt incredibilem magnitudinis de se præbeant adspectum, aut etiam prodeunt in partes concisi. Et semel sane exoluti, non amplius secundario congregantur, id quod & ab *Hippoc.* indicatum est *libr. 4. de morbis*, quum ait. ϰ̀ αἱ μὲν στρογγύλαι τίκτουσιν αἱ δὲ πλατεῖαι οὐκ ἔτι, vt non mirum videri possit proditum esse à *Plinio libr. 11. cap. 33.* intra hominem tænias tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine nasci. Illud potius mirum videri debet, eo Plinii loco, & multis aliis vbi de tæniis mentionem facit, neminem hactenus, ex tot doctis viris, quibus Plinius familiarissimus fuit, animaduertisse, tineas falso pro tæniis irrepsisse. Neque enim tineæ legendę sunt apud Plinium, quoties de vermibus & lumbricis intra hominem dicit, sed tæniæ, voce græca, quam de lato lumbrico græcos medicos vsurpare dixi, atq; adeo etiam reliquos scriptores. Sic *Constant. Cæsar lib. 12. agricult. cap. 27.* de nasturtij semine μετὰ δὲ ἡδιόσμου ϰ̀ οἴνου πινόμενον ἕλμινθας ϰ̀ ταινίας ἐξάγει, id est, lumbricos & tænias exigit. ita *Plin.* quoque *lib. 27. cap 9.* de duobus ta ii[illegible]cis generibus: pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle, & paulo post. Melius tænias cum scammonii pari pondere. Longe enim diuersa res est tinea vestium à tæniis alui. de qua re obiter studiosos admonere volui. *Cornarius commen. c. 2. lib. 2. Galeni de comp. med. secundum locos.*

Sunt longitudine maxima quandoque colligati (cucurbitini.) Ita quod retulit mihi quidam se copulam quindecim pedum emisisse. *Petr. Aponens. concil. diff. 101.*

Cucurbitini lati, à seminis Cucurbitæ similitudine dicti, in plenioribus intestinis procreantur, qui quandoque inuicem compacti, incredibilem longitudinem 15. pedum complent, vt vidimus, atque ita in vnum metiuntur animal. *Alexand. Benedictus, in procœmio lib. 21. pract.*

In Auimonis balneis, quæ sunt in agro Senensi, mulierem vidimus, quæ continuis, septem diebus aqua epota, quamplurimos tandem ex iis, quos Medici propterea quod cucurbitæ semina imitantur Cucurbitinos vocant, vermes eiecit. Qui ita inter sese (dum scilicet alter alteri mordicus inhæreret) iungebantur, vt cum sua ipsi serie quatuor cubitorum longitudinem excederent, vnum tantum corpus, vnum duntaxat vermem putares. *Beniuenius c. 87. de abditis.*

Vidi & curaui olim honestum virum ab huiuscemodi verme male habentem, qui quandoque ab assumta potione purgante ex ano suo lati lumbrici vlnas duas aut tres extraxit, & post aliquanto tempore melius habere sibi videbatur. Pallidus autem hic erat, & cibum quandoque vehementer appetebat, alio tempore fastidiebat. *Dodonæus in annotat. ad c. prædictum Beniuenii.*

Latos ego Lumbricos bis terve in tota vita, sed præcipue magnitudinis Mirandulæ, conspexi, nec sine magna spectantium admiratione. *Manardus epist. 1. lib. 3.*

Exeunt aliquando, maxime ablutis clysmate intestinis, membranosa quædam corpora, valde lata, colore exalbida, consistentia inæqualia, interaneam intestinorum superficiem repræsentantia: quæ dicere assolent Medici, esse mucos intra intestina repertos, vel mucosam pituitam, frigiditate intestinorum addensatam. Mulierculæ lectulos vermium vocant. Hæc crediderim ego portiunculas latorum vermium, quando (vt inquit Paulus) per partes excernuntur. Nec esse puto Medicum vel mediocriter exercitatum, qui hæc aliquando inter alui excremēta non fuerit intuitus, nec cum magna admiratione. Sed cū toti simul excernuntur, & præsertim adhuc palpitantes (quod ego bis terve in tota vita conspexi) incredibili illa (vt idem ait Paulus) magnitudine, in magnam nos trahunt admirationem. Quod tamen raro contingit: tum quia (vt inquit Galenus) rarior est lumbrici lati generatio: tum quia (vt ait Paul.) dimissi non consistunt. Et hinc fieri puto, vt assidentes plerunq; inter excrementa, nescio quid Medico ostensuri, frustra perquirant, quod tamen se prius vidisse testantur. Hæc est lati vermis effigies, latius Medicis hactenus incognita. Neminem enim adhuc lego, qui hunc vermem plene cognouerit. Arnoldus tamen & Beniuenius veritatem, conniuentibus oculis, procul aspexerunt. Sed & Plinius per illam tricenum [illegible]um tæniam hunc ipsum latum vermem intellexit. *Idem Manardus epistola 1. lib. 4.*

Ego nil aliud latum lumbricum esse existimo, quam, vt inquit Hippocrates, abrasionē veluti intestinorum albam, tota complectentem intestina, intra quam cucurbitæ semini similes animantes procreantur: & quidem vitam sensilem viuentes: quæ tunc excerni videatur, cum intestinorum illa veluti abrasio alba non tota simul excernitur, sed eius tantummodo portio: id quod sæpe licet videre: rarissime vero tota simul excernitur: frequenter per partes educitur, quæ si in excretione frangatur, tunc licet intueri lumbricos illos cucumeris semini simillimos seorsum excretos, interdum plures simul complicatos, interdum pauciores, si quis vero totam illam abrasionem animatam viderit, sciat non abrasionem illam, id est, latum vocatum lumbricum, sed cucumeris similes animantes intra ipsum viuere, hunc ego lumbricum miræ olim longitudinis palpitantem conspexi, & motu sese locali commouentem: quem mulier quædam in febre quotidiana egessit, cumque illum summopere suspicerem, eiusque motus causam vestigarem: ecce tibi alter paucis ab illis diebus, qui lati lumbrici portionem effatu dignam excreuisse dixit: quam veluti mirum quid nobis ostensurus, incredibili sui cum desiderio monstrauit, hæc autem portio sese commouebat: quo factum est, vt auidius motus ipsius causam vestigarem, diligentissime tandem perquirens, per eius totam cauitatem cucumeris similium animantium seriem sese mouentium ipsi motam præstare conspexi: quæ ex ea veluti ex quodam lectulo prodibant: interdum vnum, duo simul interdum complicata, plerunque quatuor, plurave: atque eam abrasionis portionem, quæ vacua ab huiuscemodi cucurbitinis segmentis animatis erat, nullo pacto moueri, imo subsidere: quo factum est, vt latum lumbricum nihil aliud esse existimem, quam mucos intra intestina congenitos, vel mucosam pituitam intestinorum frigiditate addensatam, loricæ modo intestina introrsum ambientem: quam mulieres assidentes lectulos vermium vocant. Ex qua mucosa materia, cucurbitæ similes animantes, conceptus more, producuntur: qui à secunda nata membrana intra vterum primum è semine genita vndiquaque contegitur. Huic sententiæ suffragatur Auicennas his verbis: & lati & rotundi sunt, ac si progignantur ex ipsis viscositatibus fixis in superficie intestinorum, quas comprehendit panniculus mucosus, velans eas, quas ipsi generentur ex eo, & in ipso putrefiant. Idem & clarius Antonius Beniuenius Florentinus testatur. *Gabucinus c. 3. de lumbricis.*

Visa est superioribus annis (anno à Christi Domini ortu 1558.) Recinæ Picentum ciuitati, lata tænia integra, miræ plane longitudinis, rostro veluti quodam acuto: acus piscis more prædita: quæ mouebatur ac sese contrahebat lumbricorum terrestrium more. Hæc superuixit in æreo vase aqua repleto per diem fere, non sine assidentium incredibili ac totius Recinensium ciuitatis admiratione. Hanc egessit puellus, ætatis suæ annum agens secundum, ac menses quatuor. *Idem c. 13. com. de lumbr.*

Mulier Illyrica, cum recte valeret, vermē latum longitudinis quatuor cubitorum, per os, præcedente tussicula, viuum eiecit, quem vermem ad me videndum chirurgici attulerunt, sed emortuum iam. Erat autem vermis is admirandus, nunquam antea similis à me visus, longitudinis, vt dixi, quatuor cubitorū, latitudinis paruæ, & forte semiunguis exigui, coloris albissimi, substantiæ intestinorum, & nescio quid spolii colubrini præ se ferentis. Nam huius caput verrucosum erat & album, ex quo corpus latum procedebat, & quo magis ad caudam accedebat, eo strictius euadebat; erat autem vermis hic vnum tantum corpus, diuisiones tamen plures habens, huius namque lati lumbrici portiunculæ semina cucurbitæ

curbitæ præ se ferunt, qui intra se nihil continere, ob corporis sui lati compressionem, videtur. Cæterum mulier hæc, vt nobis retulit, non integrum extraxit per os lumbricum hunc, sed magis abruptum infima in parte, &c. *Lusitan. cent. 6. curat. 74.*

Vidi ego, à Ludouico Collado præceptore accersitus, fasciam adeo magnam, vt fere vlnæ longitudinem attingeret, & adeo cauam, vt totam manum includeret. *Petr. Paul. Pereda, Schol. ad meth. curand. Ioan. Mich. Paschal. lib. 1. cap. 15.*

Nonnullis quoq; contigit, vt multitudo vermium tunicam sibi contexerit extensam toto intestino, & omnino similem veri intestini. *Holler. de morb. intern. lib. 1. cap. 54.*

Cuidam potionem ex gratiola præscripsi, vna cũ aquis, protrusit latum lumbricum, qui vlnę fere longitudinem æquabat. *Heurnius methodi ad praxim lib. 2. pag. 289.* quo loco potionem exhibet.

In agro Tigurino, Concionatoris cuiusdam vxor, iuuenis adhuc, sed fœcunda interim, ex lumbrico lato annos circiter tres laborauit, quæ mihi mõstrosi illius vermis frustum aliquando misit, (quod gratissimum fuit prius enim non videram) vt & inspicerem, & quid illi malo depellendo idoneum esset indicarem. Frustum hoc vlnas minimum quinque lõgum erat. Caput, vel cauda in eo nulla, vermis totus sui simillimus, squamosus instar serpentis, nisi rectius geniculatus dicatur. Latitudinem habuit minimi digiti, colorem cinereum. Anno 1571. (quo etiam mortua est) incredibilis longitudinis vnum deiecit, nam vlnas viginti superauit. Huius satis magnam partem exsiccatam (in furno enim vt seruari posset, torruerant,) vidi: quod ne fabulosum putetur, veterum testimonia afferam, quomodo & ipsi magnæ longitudinis lumbricos tales quandoque viderint. *Galenus lib. 3. aphor. 26.* Rarior autem est, inquit, lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. *Paul. Ægineta, lib. 4. cap. 57.* scribit: Latus lumbricus est intraneæ succingentis intestina membranæ in corpus quoddam instar animalis mobile (vt ita dicã) permutatio: quod per partes interdum redditur, plerunq; totũ simul excernitur, incredibilem longitudinis speciem exhibens. Matrona hæc bis concepit, & peperit, dum hoc morbo laborauit. Ieiuna, ventris morsus molestissimos sentiebat: sumto cibo mitius quidem, non tamen omnino bene habebat, atq; rursus cum morbi symtoma recrudescebat, multo opus habebat cibo. Misera diu fuit, & misere mortua, aliis diris & grauib. morbis, priorẽ illum, satis grauẽ & ipsum, excipientibus. Intestinorum enim difficultate, mox etiam hydrope correpta, interiit. Præter conuenientẽ victus rationem, in qua spei multum positum erat, tum ad curationem, tum ad præseruationem, ab initio Rufi catapotia, quib. in peste quoq; vtimur, & theriacam per interualla ei laudaueram: aliquando pharmacũ quod intestina expurgaret. Verũ nihil illam iuuit, sed morbus subinde grauior factus est, ita vt quemadmodum dixi, aliis pessimis & lethalibus morbis accedentibus, mortua sit. Si quod Paul. Aegineta scribit, verum sit, interiorem intestinorum tunicam in hoc animal permutari, mirum non est dysenteriam inde subsequi. *Thadd. Dunus, c. 15. miscel. med.*

Vt inter reliqua lumbricorum genera latus rarius obseruatur: ita etiam rarissimum omnium eundem non per aluũ, sed, magna pectoris coangustatione, nec nisi summo suffocationis periculo, prius in glomum cõuolutũ oui magnitudine, vomitu per os excludi. Id quod mihi semel atq; iterum videre contigit in Cœmentarii cuiusdam vxorcula, formosa quidem, sed prostitutæ libidinis: quæ eundẽ recens exclusum, & in glomum adhuc conuolutum, palpitãtemq; ad me detulit, qui me præsente explicatus tres vlnas æquabat longitudine, forma alias, qualem exacte Thaddæus Dunus, paulo ante, illustri exemplo descripsit. Consilium dedi, quandoquidem ali quoties huic periculo & fœditati obnoxia fuisset, cum primum circa os ventriculi erosiones & angustias sentiret, continuo Theriacam aceto remistam biberet, cuius vi eodem à ventriculo ad intestina propulso minori cum periculo & fœditate, superdato ex Filicis radice puluisculo, per aluum propelleretur, euentu consilium meum approbante.

Latum quinetiam lumbricum, temerarius meus Pharmacopœus, exhibita arcis vicinæ excubitori vitrioli drachma, immensæ quidem longitudinis expulit; at sæuissimis symtomatis & torminib. tortum, quæ eundem ad mortem prope adegerunt.

In consanguinea mea Catharina, annorum circiter viginti duorum, mensibus non satis respondentibus, & Bulimia laborante, lati lumbrici frusta per aluum aliquoties excreta notaui. Vnde illa nonnunquam aliquousque ex ano propendentia manu propria euellere coacta est, donec medicamentis adiuta, ab hoc malo liberaretur, & menses promouerentur.

Quidam alius, Senatorii ordinis, vir robustus & voracissimus, mea opera, vsu Diuturbith cum Rhabar. vsitato, & Catapotiis ad id à me præscriptis, continuato horum omnium vsu, tandem à lumbrico lato conualuit. *Schenckius.*

Tinea, vermis, duorum cubitorum, per sedem & os reiicitur. Est autem albus, multis suis partibus veluti seminibus cucurbitæ comparatus, in lateribus serratus capite paruo & longo, & cauda breui. Illa, quæ reiiciuntur, vt semina cucurbitæ, sunt partes huius. Cum essem in castris Parpinianis vxor alicuius militis post vsum aliorum reiecit vnum duorum cubitorum, quem siccatum seruaui: scolopendram in corporis scissuris refert, sine oculis, haud aliquibus partibus distinctus erat. Appellatur Tinea, quod veluti Tinea marina albus est, & longus, & latus à latitudine dicitur, omnes alii rotundi sunt, hic latus & tenuis. *Rondeletius libr. de dignosc. morb.*

Mirabile visum Arelatæ an. 1561. mensis Februarij die decima sexta: Petrus Ratonus vinitor, ad Diui Luciani fanum inhabitans, cum febri continenti laboraret, essetq; illi missus inter initia sanguis: cum vehementi pondere in ventre percepto grauari se supra modum affirmaret, duritiesq; aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egoq; ad curam illius essem vocatus: quo die illi à me deiectorium pharmacum datum fuit, membranam eiecit quandam, tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulo post alteram palmorum octo longitudinis, quæ ambæ incisuris & sectionibus laciniatis, certis interuallis proportione ac mensura seruatis, constabant. Erant reuera membranosæ substantiæ quædam tenues, striatæ, colore ex albo in luteum incli-

inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis, mansit æger sine sensu, pulsibus, ac viribus destitutus: tandem congruis præsidiis adiutus, curatur integre nutu Dei. Visum à me & Ludouico Laurentio Medico, à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo, pharmacopœis, quos in hoc de industria asciueram, vt rem miram & euentu raram perspicerent, testesq; oculati esse possent. *Valleriola lib. 1. obseru. 9.*

Vermes excreti pluribus tæniæ similitudine, qualem & nos studiosis ostendimus, ad 12. aut 13. pedum longitudinem. *Gemma.*

Memini me non semel lumbricos tredecim cubitorum expulisse. *Gesnerus lib. 3. Epistola ad Fabricium, pag. 90. b.*

Nobilis quædam matrona ex Peru rediens mihi asseruit, se nobili cuidam viro in Peru, qui continue ægrotabat, singulis diebus mane verbenæ succum sacchato permistum, vt sumeret, persuasisse, illum deinde plurimos lumbricos reiecisse longos, tenues, atq; inter cæteros vnum albi cinguli instar longissimum, & tum demum integram valetudinem recepisse. *Nicol. Monardes libr. 3. simpl. medicam. ex nouo orbe delatorum, c. de verbena.*

Lucas Farel. Serenis. Principis Matthiæ Archiducis Austriæ, &c. coquus, qui primũ apud D. Mariam Hungariæ reginam, deinde apud Margarethã Parmensem ducem in simili ministerio fuerat: singulis interdũ annis, nonnunquã semestrib. vel trimestrib. interuallis p annũ eiecit tenuẽ quandã lẽtamq; materiã, angusti cinguli instar oblongã, candidã & crispam, non eam quidẽ continuã & integrã, sed quam per fragmenta sex, duodecim, atq; etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur: solet vero ante ea symtomata plerunq; grauem in pectore sub dextra mamilla dolorem perpeti, quem vt leuet, aggregatiuis catapotiis corpus purgat, eamq;, quam dixi, materiã excernit, tum demum morbo liberatur. Is vero quoniam plerunque tanta capitis grauedine afficitur, vt domo egredi, aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio verbenæ radicem collo appensam gestat. *Clusius in scholijs ad c. citatum.*

Visus est mihi, qui è muliere prodierat serpenti similis hexapedem longus, quod mirum videri non debet, cum à veterib. notatum sit, visos sibi vermes tam longos, quanta est omnium intestinorum longitudo, id est, quanta est humani corporis longitudo septies sumta. *Pareus lib. 19. cap. 4.*

Vermis genus est exitiosum, à bile natum, vulgaria lumbricos necantia medicamenta non tantum eludens, verum etiam in nutrimentum suum conuertens. Cuius magnitudo & longitudo nouendecim circiter pedum Tiguri in curia expressa conspicitur per Thomam Gibsum, ab eius ciuitatis ecclesiasta depulsum. Qui huic obnoxii sunt, subinde lactis & papaueris esu afficiuntur, alias minime quieti futuri. *Barthol. Carrichterus.*

De tẹniarũ eiectarum longitudine, quæ à quibusdam scriptorib. narrata sunt, quibusdã vix credibilia videntur. Itaq; quæ nos in his obseruauimus, haud grauatim aliis et communicabimus. Ter contigit vt purgantib. remediis tænias ex fœminarum intestinis educeremus, ac cũ forte harum vnam, eo tempore, quo tẹnia educta esset, accepissem, metiendam eius eductæ longitudinem esse existimaui. Itaq; maritus eius fœminæ me præsente, cum eum lumbricum in longitudinem extendisset, adæquauit vlnas Eichstadianas octodecim, quarum singulæ duos pedes & dimidium cõstituunt. Reliquæ duæ alias eiectæ eam longitudinem non attigerunt. Cæterum has tænias præcessisse diuturnos ventris dolores animaduerti, qui subinde in lumbos, & ad Ischiadis os decumberent. Ad expellendum vero hoc genus lumbricorũ, radicem esulæ efficacẽ esse, siquidem cum aliis purgantibus misceatur, est expertum. *D. D. Iacobus Oethaus lib. obs. propriarum.*

Nos in puella quatuor annorum tænias viuas aliquot vicibus reiectas conspeximus, quæ si cõmensuratæ fuissent, viginti vlnarum longitudinem facile exuperassent, ac semper reiecta quadam de hoc lumbrico lato portione, veluti arena à magno calculo abrupta, pondere quasi releuata, alacrior facta, melius habuit. *Alexander Camerarius, thesi trigesima disputationis, cui præfuit Georgius Hamberger Tubingæ, anno 1574.*

Ante triennium, plusve, seruiuit apud primarium rusticum Berbergæ (vico quodam qui Badensium Hochbergensium, Badenvilanorum atque Rotelanorum, &c. Marchionum imperio patet) Maternũ Karrer, quem vulgo Meier vocant, &c. ancilla tredecim vel quatuordecim annorum (quæ, vt audio, adhuc hodie superstes eidem constanter famulatur) illa nulla aduersa valetudine vtens, & vocationis labores faciens, lumbricum quatuordecim circiter pedes longum egessit. Res videbatur mira, adeo, vt nobilissima fœmina Claudina ab Habsperg, &c. Habspurgi Archipræfecti Badenuilani coniunx, medicinæ studiosissima matrona, nouitate rei adducta, & virginem rusticam sibi sisti, & lumbricum coram aspectandum ostendi curauerit. *Ioan. Iacob. Weckerus de obseru. propriis.*

Mulier quædam 35. annorum; in valle Gregoriana præterita æstate grauibus vexabatur torminibus, cũ nausea, vomitu, appetitus prostratione, inquietudine, siti, & aliis id genus symtomatibus. Qua de causa suum ad me misit maritum, vna cum Lotio, vt saluti suæ consulerem. Ego vero cum partim ex vrinæ inspectione, partim ex mariti relatione, eam colica passione laborare coniicerem, pulueris radicis mechoacæ drachmam vnam præbui: quem cum vino absyntiaco sumeret: quo sumto, per aluum aquosa saltem quædam deiecit, verum incommodum nullum sensit. Redit ad me maritus, aliud petens remedium. Fortiori opus esse dixi. Quod cum peteret diastibii nostri tabulati drachmam vnam semis exhibui: cuius assumtione lumbricum 18. pedes longum, vna cum multis & fœdissimis excrementis excreuit, & statim à torminibus fuit liberata. Erat autem vermis (sicut ipse mihi ostenderat) tenuis valde inanis, non ad amussim teres, crassitudinis lumbrici terrestris, coloris albi. Hunc in tenuibus intestinis generatum fuisse existimarim. Sed hæc propter raram lumbrici longitudinem. *Idem Weckerus de obseru. proprijs.*

In Nosodochio curaui aperiendum corpus puellæ, quæ per multos dies conquesta erat de hypochondrio dextro, reiecerat tæniæ vermis longas partes, sæpius purgata, additis vermes expellentibus, vnde partes reiectæ fuerant. In corpore, pulmonis sinistra pars extenuata, thoraci adhærens, in abdomine copiosum serum, renes amplissimi, magnitudine

tudine

tudine admodum excedentes. Hepar amplum, lien nimis magnus & mali coloris, in intestinis copia vermis tæniæ deprehensa. *CL. V. Ioan. Bauh. de Obseru. propriis.*

Ante annos 12. conuenit me paupercula mulier ex pago Zollicken / Tiguro distante horæ vnius itinere, ad lacum, petebat consilium pro puella, quam adhuc lactabat, doloribus ventris, vti ipsa coniiciebat, ex continuo eiulatu, vexata, quæ & atrophia laborabat, licet auide & lac sugeret, & cibum ingereret. Ex quibus circumstantiis & aliis, vermes eam habere deprehendi: proinde quia paupercula erat, pro re nata folia sennæ aceto macerata & puluerizata adhibenda esse consului, postridie rediens, attulit in pelue vermem latum; album, cucurbitinum, trium vlnarum, cum octaua eius parte, longum, internodiis certis, & nigris maculis distinctum. Et licet nihil nouum mihi videretur cucurbitinos vermes generari posse in hominibus, tamen, quia à me prius non essent conspecti, sum delectatus. Die ab eo tertio postea alium attulit, cuius longitudo erat vlna vna & paulo minus dimidia, eiusdem figuræ & latitudinis, quæ nimirum pars fuit prioris, melius inde puella habere & nutriri cœpit. *Casparus Wolphius de Obs. propriis.*

Lumbricos latos quos vocant, quadraginta pedes plus minusve longos, reiectos tanto impetu, vt intestina omnia simul profundere se crederent patientes, aliquoties vidi. Hi nullam in se cauitatem habent, sed ex vna tantum crassa, alba, mucosaque membrana constantes, nigris maculis transuersim distinguuntur, nec motum vllum edunt. Ex quibus non viua esse hæc animalia, præsertim cum non, teretium lumbricorum modo, titillationes rosionesve moueant, sed ligulas fasciasve membraneas ex chylo genitas, cum multa eiusmodi corpora quæ nutriuntur & crescunt, tum hac tum alia forma non solum in hominis intestinis, sed aliis quoque locis, vti & in reliquis quoque animalibus nata, quæ tamen animalia non sunt, sæpeinueniantur, primum coniecturari & asseuerare cœpi. *V. CL. Felix Platerus, de Obseruationibus propriis.*

Iohannes Barbitonsor Platauinus, qui artem Mantuæ exercet, intestina aureo pepone insignita, Anno 1556. circa primam autumni partem, duabus tertianis nothis correptus est, vt cum inter alia symptom. maxime stomachi supinitate vexaretur, aluus sponte soluta est, & præter multa liquida, & corrupta, longam seriem vermium cucurbitinorum inuicem cohærentium egessit, putarant vero astantes, ipsequemet vittam esse quandam, siue ex illis digitalibus, & sericis fasciolis aliquam quibus nostrates mulieres crines subnectunt & circumligant, ac variis nodis exornant, neque sane illis erat absimilis, namque longitudine septem cubitos æquabat, figura depressa, & digitali latitudine, colore albo, vt facile quiuis cum illis errare potuisset, nisi quod quibusdam lineis, quæ sesquidigitum distabant, erat notata, & circa lineas parum se colligebat, erant tot cucurbitini vermes, qui se inuicem excipiebant, quot lineæ conspiciebantur. *Marcell. Donat. Historiar. Mirab. libro quarto, capite vigesimo sexto.*

Ex literis Clariss. Vir. & Medici præstantiss. D. Iohannis Rubingeri πολιάτρου Egræ in Nariscis ad Clarißimum Vir. Ioan. Camerarium Medicum.

Ἕλμινθα πλατεῖαν longitudine nouem pedum, quales Hollerius Valeriola Arelatæ vidisse asserit, per me à quodam expulsum malim te ex literis adiunctis fide digni viri cognoscere, quam ex meipso narrante. *Plinius libro vndecimo, capite trigesimo tertio, scribit*: visos esse interdum huiusmodi lumbricis latos longitudinis tricenorum pedum, atque etiam plurium. Ex recẽtioribus præceptor noster *Hieronymus Mercurialis de morbis puero. libro octauo, capite quinto*, cui facile crediderim, refert, latum lumbricum interdum longiss. esse, ita vt duodecim pedum mensuram excedat, nec propter colorum diuersitatem, quæ in hoc genere hominum fieri potest, & propter diuersitatem ciborum corruptorum, quibus vescũtur & propter cruditates perpetuas: Verũ, quod mihi mirum contigit, propter substantiæ totius & causæ diuersitatem, quæ Aetii & Pauli opinionem reuellere videtur, quorum vtriq; statuunt, huiusmodi latum lumbricum nihil aliud esse, nisi membranam intestinorum interiorũ, conuersam in figuram animalis, ob cuius ex substantia erosionẽ hactenus vix superstes mansisset æger, sed hunc non modo viuere & sua curare, sed salubriter agere meis oculis nuper ipsemet perspexi, imo quod instar cæciliæ, nouum quoddam serpentis corpus in ore gestare visus fuerit, ipse lumbricus aluo eiectus, id nondum legere apud quemuis memini, quamuis *Manardus libr. 4. Epist. Med.* referat se audiuisse à quadam muliere, quæ dicebat se lumbricum latum eiecisse, in quo alii vermes inerant. *Hæc ille.*

Literæ vero ad D. Rubingerum scriptæ, & è Germanico translatæ, sic habent:

Spectabilis & Doctissime Vir. scripsi ante annos 7. tuæ excellentiæ de Parochiali quodam meo subdito, viro ęgroto & pastore bubulo misello: tuumq; sup illius morbo requisiui consiliũ. Commodũ v. & ꝑter spẽ omniũ, Deo fortunante, accidit, vt de cõsilio tuo administratis medicamẽtis, vermis horrẽdus & teter ꝑ inferiora sit eiectus: q. vt ex referentiũ fide habeo, pedes nouẽ viriles vsq; longus, cauda aspera, ore cæciliã referẽs, cætera fuscus, visus est. Hũc vero, priusq̃ à domesticis inspiceretur, cõfestim igni concremauerat: cui eqdẽ hominis facto nõ parũ succẽsui, ꝙ nihil æque optauerim, q̃ vt tuæ Excell. fuisset oblatus. Datum in Wurz, 6. Nouembr. 1596.

Michael Schifferdecker, Parochus ibidem.

Ante paucos dies in Endigen, oppidulo nõ longe à Friburgo distãte, vir qdã ꝑ aluũ excreuit tæniã vel lumbricũ latũ, longitudinis sex vel septem dodrantum, eumque adhuc viuere obseruatum est. A ciue eiusdem oppiduli, *Moccius Medicus Amicus.*

Affinis meus, D. Martinus Gottrauu, vir prudentissimus, & Quæstor noster integerrimus, is cũ à me ꝓcautionis gratia, in podagra, cui obnoxi⁹ est, corriperetur, autumni & veris tẽpore purgabatur: vermẽ seu lumbricũ sex vlnarũ, vel octo cubitorũ lõgitudine excreuit: quo viso, mirabar valde, ꝙ multi recentiores Medici, in Plinio reprehendẽdo, tã leues & temerarii fuerint, quod & ipse de lumbrico insignis longitudinis, quasi inauditæ, quædã cõmemorauerit. *V. CL. Petrus Quentzius de Obseru. suis.*

Quidam ex pilulis assumptis, vermem longitudinis quatuor pedum per inferiora eiecit: magnum elmynthem Galeni, hunc dum vidi existimaui. *De Clarissimi Medici Claudii à S. Mauritio Obseruationibus.*

ASCARIDES.

OBSERVATIO.

Ascarides cuidam non tantum rectum intestinum & anum, verum etiam nates & femora fœdarunt.

ANimaduerti interdum Ascarides ab ano pruritu quodam emergere, hincque in femora natesque quoquo versum serpere. *Fernelius, lib. 6. cap. 10. Patholog.*

OBSERVATIO.

Ascaridibus in ano latentibus frequenti rosione vlcus inibi excitatum, crescente malo Epilepsia prouocata, quæ vlceris consolidatione dispulsa est.

CVM Anno millesimo, quingentesimo, nonagesimo primo Italia egressus, Pragæ, Rudolpho II. Imperatori Augustissimo, primos ingenii fœtus, duce ac luce Clarissimo Christophoro Guaringnonio, Cæsaris protomedico, litarem; dies aliquot post cum reliquis ad aulici primarii filium aduocor: Reliqui bis hunc ante accessum meum conuelli spectarunt, adeo breui & frequenti conuulsione, nobis præsentibus, corripiebatur, vt per consensum id fieri, & vel lumbricos os stomachi impetere, vel chylo corrupto, malignum in cerebrum vaporem exspirari, omnes consentiremus. At quicquid moliebamur, circa vermes expellendos & enecandos, omnia frustra. Iubeo tandem, rogata ab aliis venia, infantem fasciis solui, intueor anum; is nutricum incuria non bene ab excrementis expurgatus, & vrinæ acrimonia irritatus, vlcus ascaridibus plenum contraxerat, vnde nil mirum si cor putrido vapore læsum, assidueque Sphyncterem lancinantibus vermibus sensus consortio in consensum conuocaretur cerebrum. Deliberatione itaque habita, & reliquis sic annuentibus ignito ferro caute vlcus cum animalculis exuro, exspectatoque eschararæ casu, carne cauum repleo, superficiem cute claudo, atque sic Epilepsia puerum libero. *De Obseruat. CL. V. Ioannis Iessenii à Iessen.*

DE MONSTROSIS ET A COMMVNI FORMA PRORSVS euariantibus.

OBSERVATIO.

Vermis longitudinis octo pedum cornutus, anatis rostro, post sæuissimos ventris dolores, pharmaco expulsus.

CONTIGIT ante annos quinque, vt retulerunt fide digni in Insula prope Masecum, rusticum quendam post continuum ventris dolorem, & sumtam aliquando aduersus id mali theriacam, vermem excreuisse octo pedum longitudine, & digiti vnius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item visuntur variæ formæ lumbrici ore reiici. *Wierus, lib. 4. capit. 16. De Præstig. Dæmonum.*

OBSERVATIO.

Fera, lacerti forma, hirsuta, quadrupes, viridis, viua è corpore propulsa.

SVNT vermes figura inter se admodum differentes, vt ille quem à potione hieræ picræ deiecit Canonicus Antonianus, qui colico dolore torquebatur. Erat viridis, figura lacerti, sed crassior, hirsutusque, & pedibus quatuor innixus, breui tempore à propulsa fera obit Canonicus: Contra illa menses aliquot vixit in vitrea phiala, aquæ plena. *Montuus, lib. 4. c. 19. Anasc. morb.*

OBSERVATIO.

Non absimilis Historia alia.

NVPER viduæ, cui nomen est Seytzen Ratisponensi pauperculæ homini, anorexia perditu, tussi item & asthmate, cardialgia & dolore capitis laboranti, me aliisq; Medicis incassum curantibus, tandem extractum Turbith exhibeo, quod deiectis aliquot vitiosis excrementis, Lacertum viuum, ægra nihil huiusmodi suspicante, aluo expulit; desinentibus iam commemoratis symptomatis, & ægrotante DEI benedictione singulari, vsuque vini subl. absynthiaci post lacerti excretionem sorbillandi, pristinæ sanitati restituta.

Prætermittam iam ranarum colluuiem mense Maio ex Paulo Fischero, celebris Cœnobii Emeramini scholas frequentante expurgatam, qui cruciatu maximorum ventriculi dolorum pene confectus, DEI singulari clementia & gratia restitutus iam belle viuit. *Mart. Ruland. Fil. in demonstr. Iudicii de dente aureo, aduersus Resp. Ioan. Ingolstetteri Norimb.*

OBSERVATIO.

Senex quidam lumbricum exclusit nigrum, pilosum, quinquepedalem, crassitie harundinis.

IN Vrbe Roma præterito anno quidam ætate iam ingrauescente constitutus, cum multis diebus maximis torminibus discruciaretur, lumbricum tandẽ aluo deposuit, nigrum, pilisque refertum, longitudine pedum quinque, magnitudine qualis est harundo. *Gabucinius, Commen. de Lumbricis, capite decimo tertio.*

OBSERVATIO.

Serpens aluo expulsus.

MVLIERCVLA circa Kilchofium vicinum Friburgo Brisgoiæ pagum, diris sæpe ventris torminibus torta medicamentis adhibitis nihil proficientibus, Iudæi plebei consilio, Loxiæ auis, vulgo Curuirostri, & Germanis Creutzvogel dicti, stercus sumpsit; factum vt ab eadem serpentem, (fortassis Lumbricum latum) aluo expulerit. *Ex Acroamate, Schenckius Filius.*

OBSERVATIO.

Anguilla in colo genita, atque per sedem excreta.

VNVM præ cæteris nunc in mentem venit, quod in puella quadam nobis vicina, ętatis annorum 14. sedulo est animaduersum. Ea hoc Anno 1571. in Ianuario, post inexplicabiles, vẽtris cruciatus & tormina sub hypochondrio dextro, viuam anguillam, cubiti longitudine, inter alui excrementa deiecit.

Gestarat

Gestarat illam velut fœtum per nouem menses, suis inclusum propriis inuolucris, vt ex sequentibus satis apparuit. Nam & membranas formæ prodigiosæ post excreuit, & liquores diuersissimos, quantitatis incredibilis, omne miraculum superantes, imo & lapides, & lingua, & ossa, & pilos omnis generis. *Gemma lib. 2. c. 2. Cosmocrit.*

OBSERVATIO.

Lumbricus hirsutus, pedalis, crassus, cauda bifurcata, Indi Medici consilio, verbenæ sumto succo, deiectus; ex quo nobilis matrona, post multorum annorum aduersam valetudinem, restituta.

NOBILIS quædam Matrona ex Peru rediens, mihi asseruit, se multis annis ęgram fuisse, cumque plurimorum Medicorum opera vsa fuisset, Indum tandem quendam accessisse, qui in plantarum scientia celebris habebatur, quique inter Indos medicum agebat, verbenæ succum depuratum illi propinasse, à cuius vsu post paucos dies lumbricum eiecisset (colubrum ipsa nuncupabat) hirsutum, pede longiorem, cauda bifida, deinde omnino côualuisse. *Nic Monardes, li. 3. de Simpl. medicam: ex nouo orbe delatorum Cap. de Verbena.*

OBSERVATIO.

Cardialgia annis aliquot vexatus quidam; per vomitum proiecto vna cum pituita lumbrico palmari, capite rubro, leui, pisiformi, lanuginoso, cauda lunata, quadrupede, liberatus.

IOhannes quidam Faber Lignarius annum agens quadragesimum, cum à cordis dolore fere perpetuo duobus iam annis grauiter vrgeretur, ac propterea quod eo sæpius in mortis discrimen adductus fuerat, peritissimos quosque nostri seculi Medicos, sed frustra consuluisset: tandem ad nos venit oratum, vt si quomodo possem tanto malo succurrerem. Mouit me, fateor, cum res ipsa, quæ satis per se miranda videbatur: tum vel maxime viri lachrymæ, ac nimium miserabilis obsecratio. Cœpi itaque mecum cogitare, an id forte ex malo habitu ventriculi, seu cordis, siue ille calidus frigidusve esset, an siccus, simplex aut mixtus. Sed horum nullus certis indiciis ostendebatur. Cordis enim natura nobilis præstansque tanto tempore huiuscemodi iniuriam non tolerasset. Cum nullum ægritudinis genus imprimi in corde possit, quin hominem ad festinam mortem deducat. Opinanti igitur mihi malignam aliquam & noxiam materiam in ventriculo detineri: quæ, quod vicinus locus sit cordi, ad eius ceruicem ascendens hominem afflictaret, visum est eam quoquo modo propellere. Quare medicaměto vomitionem fieri iubeo. Eo etsi corrupta & putrěs materia expellitur, non tamen dolore remittitur. Consulo igitur vt iterum vomitum experiatur, quem nihilosecius vna intermissa diecula validiorem exhibeo. Expulsaque eo est crassior pituita, & cũ ea vermis longitudinis digitorum quatuor, satis plenior, capite rubro, læui, rotundo, quod pisi magnitudině non excederet: cætero corpore lanugine quadã côtecto, cauda furcata ad similitudinem nouæ lunæ: pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorem, totidem in sinisteriorem partem coaptatis. Admiratus vermis formam, Medicis eruditioribus ostědo. Nullum inuenio qui mõstrum simile vidisse se vnquam fateretur. Aderat tamen senior quidam, sed medicæ artis imperitus; qui testatus est similem se vidisse vermem vomitu quoque propulsum ab Alexandro quodam cœnobita: qui statim vt ille aiebat, proiecto eo mortuus est. Vocitabat autem hoc mõstrum cordis vermem at contra æger ille noster vt primum vermem ipsum euomuit, ad pristinam reuersus est sanitatem *Beniuenius de Abditis cap. 2.*

OBSERVATIO.

In febre biliosa cum Cardiaca patricius quidam vermem euomuit palmaris longitudinis, corniculatum, centipedem.

TEstatus est pluries Antonius Capriana, Vrbis nostræ Medicus, Laurentium Zaffardum, Patricium Mantuanũ febre bilosa valde molesta, nausea, & ex oris ventriculi consensu Cardiaca clamosa laborãtem, euomuisse vermem, qui per septem horas superuixit, longitudinis vnius palmi, bina cornua flexibilia habentem, & centum pedes vtrinque, quibus miro ordine progrediebatur, erat autem coloris subrubri, non corporis teretis, sed inferius depressi. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. c. 26.*

OBSERVATIO.

Intra horæ spatium quadraginta vermes excreti, ex quibus vnus niger, pilosus, biceps, dodrantalis eiectus.

GABRIEL Falloppius, medicamento quodam celebri à se recensito, Paduæ Bonifacii Coci filiolum, sex prope horis veluti mortuum decumbětem, & vita (vti putabatur) omni prope exutum, restituit. Etenim ex quo puellus medicamenti ope reuocatus fuit, intra horæ spatium quadraginta vermes excreuit. Inter quos vnus niger, pilosus, biceps, dodrantalis longitudinis propulsus est, qui triduum superuixit. *Ex libro Secretorum Falloppio ascripto.*

OBSERVATIO.

Inter alios, Nouempedalis vermis vnus per inferiora eiectus.

MVLIERI conquerenti de dolore ventris maximo, infusionem Zedoariæ in vinum album præbui ad scrup. iiij. quæ ex eo potu multos vermes eiecit, & inter cæteros vnum, qui nouem pedibus gradiebatur, qui per inferiora eiectus è pelui prosiliit, humi saltans, metum mulieri incutiens. *De Clariss. Vir. Claudii à S. Mauritio Obseruat.*

OBSERVATIO.

Scarabei genus cornutum per aluum excretum.

NVPER dum remedia quædam darem pleuriticæ anui, decoctionem fœnigræci meam, & parum oxymelitis, &c. ea melius habere cœpit, & per aluum deiecit scarabei genus nigrum, longis pedibus & cornibus quoque longis ac flexibilibus, articulatis, vndique plenum pure, viuum, longitudine duorum articulorum digiti: prius autem aliquandiu in ventre nescio quid inquietum & vellicans sentire se querebatur. *Gesnerus libro tertio, Epistol. pag. 94. Et eiusdem operis lib. 1. pag. 22.*

OBSER-

Observatio.

Vermes erucis similes, breuiores, multipedes, viui excreti.

Memini puellam 9. annorum ab assumpto vermes pellente medicamento, non lumbricis, sed erucis similes vermes reiecisse, aliquanto tamen breuiores, multipedes, & quidem adhuc viuentes. *Dodonæus in Annotat. ad capit. 58. Beniuenii De Abditis.*

REMEDIA NOVA ET RARA.

Observatio.

Ad Lumbricos præclarum & nouum remedium veteribus incognitum, at de experimento certissimum.

Corallinam (muscum marinum plerisque creditum) circumforanei in puluerem contritam, in plateis venditant ad puerorum vermes necandos, mirisque laudibus efferunt. Qui in re nimirum cæteris præstat medicamentis, siquidem non modo interficit lumbricos, sed eos quoque eadem die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quod quandoque visus sit puer, qui ex assumta huius pulueris drachma centum vermes excreuerit. *Pet. And Matthiolus.*

Quam Corallinam vocamus, & in frequenti vsu pro puerorum vermibus est, à Dioscoride, Galeno, & aliis muscus marinus nuncupatur, sed hanc vim ignorarunt antiquiores, quod vermes interficiat; quam posteriores ita esse comprobarunt, & amara est, nunc tota Græcia eo pro vermibus vtitur. Imo qui per plateas & vicos contritam Corallinam vendant: ita fere clamantes; σχολιτοϐότανον σχολιτοϐόταvov, ac si dixerint, vermes interficiens, quamuis de vulgari suo idiomate verba in i potius finiant, dicentes: σχολιτοϐότανοι, mulieres pro vermibus puerorum vili pretio emunt. *Ant. Musa Brasauola in examine Simpl.*

Idem Musa scribit senem annorum octuaginta duo, in extremis positum accidentibus quæ verminculosis pueris accidunt, & cum graui halitu, qualis pueris esse solet, 500. excreuisse medicamento è Scordio & Corallina.

Muscus maris qui à Dioscoride describitur, ea herba censeri debet, aut fruticosa concretio, ac villosa congeries, tenuibus festucis, cauliculis exilibus, ima parte lignosis folliculis capillaceis, crispis ac cirratis, dolore incano ac cinericeo, vetustate rubicundo, odore vt abrotono, aut absynthio marino, cum grauitate iucundo, verminosis, & qui lumbricis infestantur, efficax & præsentanea, redacta in puluerem herba, eaque denarii aut drachmæ vnius pondere ex vino exhibita: est enim pari effectu cum absynthio seriphio seu marino, illique affinis & cognata, vbi primum emergit & emicat, si numerosa folia, ac fruticantes cauliculos, si cincinatas cirratasq; fimbrias spectes Corallinam circumforanei vocant, quoniam Corallio, qui in mari Ligustico aliisque littoribus retibus subducitur, adhæreseat atque implicata sit. *Leuin. Lemnius.*

Nullam esse Medicinam quæ communiter omnibus lumbricis enecandis conueniat, nullumque esse magis præsentaneum remedium, quam Corallina vocata, vt est Muscus marinus: hac enim in puluere vtuntur Medici isti foranei, & miracula faciunt: adeo vt viderim incredibilem copiam lumbricorum interdum deiectam hoc solo medicamento. *Mercurialis, De Morb. puer. libro tertio, capite decimo.*

Observatio.

Ad puerorum vermes remedium aliud rarum.

Cum Argentum viuum nulla alia lethifera facultate (vt Dioscorides inquit) interimat, quam quod suo ingenti pondere intestina laceret, nihil sane verendum videtur minimam eius quantitatem id moliri posse vnquam, præsertim, cum sua grauedine ac sphærica forma facile è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari nõ debem⁹, si Brasauolus tam clarus ætatis nostræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo scriptum reliquit, & eo tam feliciter vsus sit alter quidam Clarissimus Medicus Patauinus, quanquam parandi, dandique rationem neminem vnquam docere voluit. Atqui ego etsi hoc medicamento nunquam sum vsus, vidi tamen dari sæpe illud scrupuli vel sesquidrachmæ pondere à goritiensibus obstetricibus ægre parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo, sed felici semper euentu. Datur viuum, non extinctum, vt quidam putant. Quod enim extinctum est, ventriculo hæret, & intestinis, & sæua excitat symtomata. Lauandum tamen prius est acerrimo aceto cum sale misto mox tenui, corio excipiendum, manibusque tam diu premendum, quousque per corii meatus excidat. Sic enim purgant qui eo vti volunt. *Matthiolus Epistolarum lib. 4. in Epistola ad Stephanum Laureum, Medicum Cæsareum: Et Brasauolus in Exam. Simplicium.*

DE INTESTINO RECTO.

Observatio.

Recti intestini ob calculum relaxatio, cum vrina impedita.

Puella quinque annorum relaxatione intestini recti, ob nixum in vrinando, laborauit, qui depẽdere videbatur à calculo, fuerat n. sæpi⁹ obnoxia vrinæ stillicidio & suppressioni, doloribus perinæi accedentibus. Die 3. Februarii calculum excidit Pier. Franc. Lithotomus, magnitudinis erat articuli pollicis, asper. *Ioan. Bauh. de Obs. propriis.*

Observatio.

Abscessus in recto intestino natus interdum in fistulam abit, quæ si callum contraxerit, nonnunquam pus transmittit & in vesicam penetrat, ex qua, dictu mirum, crepitus è pudendo non minus quam alias è podice mictionis tempore redduntur, sæpe etiam fæcis aliquid vrinæ permistum excernitur.

Abscessus ani è Phlegmone relinquitur, qui in recti intestini cauum sæpius quam cutem erumpit: quãdoquidem parte molliore exedens, pus sibi promtius viam parat. Rupto abscessu, vlcus manet purulentum ac sordidũ, quale & nonnunquam

existit ex neglecto tenasmo. Id autem in fistulã breui degenerat, vix enim parte humida & excrementis peruia coalescit, sordiumq; copia callosum diutissime manat, etiam dolore sedato. In hoc pus vel seorsum vel deiectionis initio exit, multo secus quã è mesenterii aut superiorum partium vlcere. Sed & id visum est interdum in vesicam penetrare: ac tum micturo crepitus è pudendo perinde atque è podice, deinde puris atque etiam fæcis nonnihil mistum vrinæ protumpebat. *Fern lib. 6. c. 11. Path.*

Mirabile est hoc: Quidam cum laborasset vlcere fistuloso ani, eoque admodum calloso, ita vt non cederet acerrimis erodentibus cuius varios ductus cœcos esse perhibebant, & vlcere penis saniolo simul tenebatur, & ex eodem pene crepitum veluti ventris cum fœtore emittebat. Causam huius rei alii afferebant, quod in vesica materia ob imbecillitatem collecta transiret in flatum, qui ex compressu vicinarum partium, & imprimis abdominis musculorum & vesicæ ipsius protrusus, hunc strepitum excitaret. Fœtorem autem ex eo prouenire aiebat Mercurialis, quod affectus intestinorum sæpe communicarentur vesicæ. Si quid enim colorati & fœtidi in clysterem iniiceretur, vrinam prodeũtem postea sæpe de his indicia præbere eo ipso colore & fœtore. Sed an valeat, tua prudentia diiudicare poterit. *V. CL. Camerarius de Obseruationib. Patauio acceptis & ad me missis.*

OBSERVATIO.

Fistulæ ani quindecim annorum, aut supra.

MVltos vidimus, qui fistulas habuere anum per 15. aut plures annos, & saluberrime vixerunt. *Hier. Fabr. lib. 3. c. 11. Pentateuchi Chyrurgici.*

OBSERVATIO.

Ex procidentia intestini recti globus insigni crassitie in ano citra notabilem offensam visus.

VIDI Lutetiæ in templorum porticu mendicantes mulieres, quibus ex intestinorum prolapsu tumor id genus insigni crassitie globum æquabat: quibus nihilominus licebat progredi, & omnia sanorum munera exequi: credo quod fæces per tumoris amplitudinem, & delapsi intestini capacitatem ingressum egressumque haberent liberum. *Pareus lib. 23. c. 65.*

OBSERVATIO.

Inter rectum intestinum & collum vesicæ lapis natus, & per sectionem deprehensus.

QVanquam calculi fere proueniant vel in renibus, vel vesica; nihilominus alio quoque loco eos generari non est negandum: vidi enim quẽdam dom[illegible]m huius ciuitatis Antuerpiensis, in quo post dissectionem factam inuentus fuit magnus calculus intra rectum intestinum & collum vesicæ. *Gerhardus Bergensis libro de Calculo & Arthritide pagina nonagesima.*

OBSERVATIO.

Ano clauso, vel nati: vel ex vlcere aut vulnere aliterve per errorem concreto, vt nonnulli ex his restituti.

SERVIO Flacco Q. Calpurnio Coss. Romæ puer solidus posteriore naturæ parte genitus. *Iul. Obsequens.*

Sergio Galba. M. Scauro Coss. Nursiæ gemini ex muliere ingenua nati. Puella integris omnib⁹ membris, puer à parte priore aluo aperto, ita vt nudũ intestinum conspiceretur. Idem posteriore parte naturæ solidus natus, qui voce missa exspirauit. *Idem lib. prodig.*

Ano haud perforato nasci magnum, & tamen nascuntur quidam, & absque miraculo: sed tempus facit. *Cardanus de Variet. lib. 8. c. 43.*

Nouimus quendam sine ano, id est, absque meatu & orificio in inferna intestinorum parte natum: cui malo simile est vitium, quod de mulieribus imperforatis, vt vulgus dicere solet, à celeberrimis etiam authoribus refertur. *Argenterius lib. 2. c. 10. de causis morb.*

Puellam vidimus, quæ clauso ani meatu nata, octauo quoque die recrementa ex naturalibus deiiciebat. *Beniuenius Abdit. c. 86.*

Pueris recens natis anus ex natura aliquando imperforatus reperitur, eo quod membrana est obstructa. Si igitur hoc fieri poterit, ipsis digitis membrana diffringatur: Sin minus, scalpelli acie illa excisa, vino curabimus. Quandoquidem vero etiam perfectis sæpe propter vlcus non probe curatum, concretio in ano contingit, etiam hanc instrumento commodo diffringere oportet, & curationẽ accommodatam facere, fistula plumbea, aut cuneolo quodam in anum indito, vsque ad perfectam curationem, vt ne rursus concrescat. Est autem cuneolus is aliquo ad cicatricem perducente medicamento illinendus. *Paul. Ægyneta lib. 6. c. 81.*

Eadem habent *Albucases Chyrurg. lib. 2. cap. 79 Haliabbas Practica lib. 9. cap 65. Nicol. Florent. Ser. 7. Tract. 2. cap. 37.*

Vidimus duos pueros ab vtero matris natos naturalibus clausis: horum alteri caro quædam in ano altius increuerat, adeo vt intestini exitus percipi nullo modo posset: quo factum vt paucis diebus vitam finierit. Alteri vero membrana quædam ipsius tantum ani ori opponebatur: sed ea acutiore scalpro præcisa, statim sanatus est puer. *Beniuenius cap. 50 de Abdit.*

Puerum eiusmodi natum in patria mea Iohanni Ludouico Stellæ vidimus, qui dissecta parte obducta, etiamnum superstes est. *Cœlius libro quarto, capite nono, A.L.*

Anum concreuisse infanti recenter nato memini: vestigio tamen exiguæ fissuræ liquori transmittendo idoneæ relicto. Hoc sepimentum ad iustam naturalis hiatus diuisionem dissecabatur forficula: cuius inferiorem cuspidem per dictum foramen immittendum prius abrumpi, obtundique, ne læderet acies, oportuit: deinde interpositis exiccantibus (velut puluisculo rosarum, bedegaris, boli, cum aluminis vsti momento) facile absolui potuit curatio. *Wierus libro Obseruationum Medicinalium sub finem.*

Quandoque pueri vel meatus vrinæ, vel fæcum ita habent clausos, vt nequaquam excrementa reddere possint, aut si reddunt, vel debiliter, vel per alienas vias id fit: sicut hoc tempore in hac Vrbe reperitur puella Hebræi, Teutonici dicti, quæ fæces per vuluam emittit. Laborantes hæc ægritudine appellat. *Aristoteles quarto de generatione animal. 4.*

animal. 4. ἐπιτόμενες, id est orbatos, atq; inter monstra recenset. Medici appellant attritos, id est, imperforatos, Michael Ephesius, vt narrat Suessanus: in prædicto loco Aristot. tradidit hanc affectionem dici à Medicis marmoream. Dubitatur hic quomodo fieri possit, vt qui hos meatus habent clausos superuiuere possint; nam certum est naturam Salutis nostræ solicitam necessario has vias fabricasse, vt possit excrementa quotidie excerni; quare si hæc non excernuntur, qui fieri potest, vt reperiantur aliqui vixisse imperforati? respondeo hoc verissimum esse, quod & exemplum hoc hodiernum puellæ Hebrææ demonstrat; præterquam quod Albertus Magnus, & Suessanus narrant se huiusmodi homines vidisse. Imo *Aristoteles quarto de generatione animalium quarto*, refert vaccam, fuisse Perinthii, quæ non solum vixit cum hac imperforatione, verum etiam quoties ope Medici aperiebatur, toties iterum claudebatur. Causa vero, propter quam potest in hoc infortunio vita protrahi, potest eadem esse, quam assignat *Aristoteles loco citato*, quia scilicet natura excrementa sicca extenuans, euacuat ea per vesicam; addo ego etiam euacuari per sudorem, ac insensibilem transpirationem. Sic vbi clausa est via excrementi humidi, potest natura ea conuertere ad intestina, sicut conuertit sicca ad loca vesicæ. Est autem hic affectus morbus instrumentarius, & in via; quia quæ deberent esse apertæ viæ, clausæ sunt, actio vero quæ offenditur in hoc morbo, est facultatis expultricis, quæ frustratur à suo fine, quia impeditur, non autem essentialiter læditur. Causa nulla alia est, nisi error facultatis formatricis, qui contigit ab aliqua materiæ turpitudine, vel propter motum, vel propter alium casum. Neque adeo arduum est hoc malum cognoscere, vt valde difficile est illud curare: primum quidem, quia nulla alia curationis detur via, nisi per nouam perforationem, & incisionem; incisio vero periculosa est, quoniam periculum imminet, ne dum perforatur anus, lædatur musculus Sphincter, atque ita nouum malum oriatur. Præterea etsi absque læsione musculi fiat perforatio, adhuc tamen periculum imminet, ne iterum coalescat, atque vanus sit omnis labor, & hoc est, quod dicit *Aristoteles loco citato*, periculum maximum imminere, vbi virgines non perforatæ curantur. Curandi ratio in hoc solum posita est, vt quia impedita est facultas expultrix à suo munere, ex toto huiusmodi impedimentum auferatur, quod quidem non medicamentis fieri potest, sed solum operatione Chyrurgica, quæ nequaquam timenda est, propterea quod sit citra periculum, cum magna pars orbis circumcidat puellos teneros. Quod ad curationem attinet, primo diligenter notandum, numquid possit anus perforari citra periculũ Sphincteris, quia si forte fortuna coaluerit totus musculus, atque facta sit via à natura ad ipsam vuluam, vt in puella prædicta vidimus, non est tentanda perforatio, quoniam certissime musculus læderetur, & ex vno malo aliud deterius sequeretur. Sed si appareat aliqua ratione tantum pellem supra musculum esse obductam, tunc signato loco diligentissime, est ferrum rotundum immittendum: &, vt in aliis dixi, sic etiam hic agendum est medicamentis, & canulis. *Mercurialis libro primo, capite nono, de morbis puerorum.*

Sichardi pharmacopolæ nostri, viri eximii, nuper defuncti, vxor, ante sexennium puellam enixa est maximo ventris tumore & ano clauso natam. Ad cuius curationem sex Medicos accersiuit, atq; ex his Achillem Gassarum primarium, tum & Stromaierum quoque non tam Medicina quam Lithotomia clarum, sed qui nuper in aula Imperatoria peste sublatus secessit. Qui scalpello cutis sectionem aggressus nihil effecit, recto intestino minime inuento. A sectione puella vomere cœpit. Cathetere vesicæ collo immisso, aqua omnis educta quidem, subsidente in totum ventris tumore: Cæterum paucis ab eo horis extincta est. *Tobias Cneulinus de Obseruationibus suis.*

Vxor nostratis cuiusdam lapicidæ puellum est enixa, qui alui excrementa per lotium transmisit, in satis magna copia: quod cum obstetrix, satis alioqui perita & pia mulier, ad me hortatu parentum venisset, idque significasset, ego haud posse id fieri, cum nullus nimirum ex intestinis ad vesicam pateat exitus, constanter abnegaui. Illa postridie ad me reuersa, rem certo ita sese habere instat. Hoc enim & colorem exeuntium, & fœtorem clarissime attestari. Ego tandem vna cum Clarissimo Viro D.D. Burgoniuo collega mea amicissimo, & quodam ex tonsoribus nostris ad puerum accitus, percepimus obstetricem recte sensisse. Nam inspecta regione ani, deprehendimus eo puerum carere, quod summe fuimus admirati, tanquam rem nunquam antea à nobis nec visam, neque apud vllum lectam authorem: & quid in hac re consilii daremus plane hæsimus. Tonsor autem, qui nobis quoque adfuit, homo satis alioqui temerarius & præsumtuosus (vt fere sunt) casum huiusmodi sæpius à se visum asserebat, nec quicquam præter tenuissimam, qua anus integatur, contendens esse membranam, nec dubitandum, quin ea incisa anum fore conspicuum, aluique excrementa per consuetum & naturalem egressura locum. Nos illi tandem assentientes, permisimus, vt locus incidatur, quo facto, sanguis satis copiose effluxit, sed frustra id genus auxilii tentatum: & post vnum vel alterum diem misellus puer obiit. Nos vt cadauer, mater inscia, quæ adhuc in puerperio detinebatur, nobis ante sepulturam liceret dissecare, & causam eius vitii indagare, patrem obnixe orauimus: qui quidem id horrendum atque abominandum censuit, nec mirum, cum id apud nos Germanos plane insolens atque inusitatum, nihilominus nobis strenue instantibus, tandem annuit, ea tamen conditione, vt negotium istud secrete peragatur. Nos igitur facta dissectione statim abdominis, cum ad vesicam, ex qua prodire stercus constabat, peruentum, euidenter perspeximus extremitatem recti intestini, qua constare debuisset anus, corpori vesicæ, instar Vreterum, insertam: non autem per obliquum vti vreteres, sed recta; qua re comperta, mirari destitimus, cur fæces vna cum vrina in puello isto egesta; & rem insolentem ac plane præter naturam agnouimus. *Cosmas Holtzachius, de Obseruationibus propr.*

Anno 1580. Cum anatome publica Lutetiæ haberetur abortiuum puerulum habuimus, cui colon & rectum intestinum fæcibus erat repletum, ano non perforato, in cuius abdominis capacitate maximam aquæ copiam obseruauimus, qui eo allatus

erat,

erat, vt obseruaremus, an ne dentes in matris vtero, licet non appareant, inueniantur, quod fieri obseruauimus. *Caspar Bauhinus de Obs. propr.*

Puellam Pisani Hebræi natam scimus, membrana intestinum circa finem obductum habentem, ita vt per anum excernere non posset, secta, fuit curata, & vixit. *Marcell. Donat. Histor. Mirab. Med. libro sexto, cap. 3.*

Cum puer adhuc in Thuringia versarer, Franckenhusii, quod oppidum ad Comites Schvvartzenburgicos pertinet, natus est infans, cuius os ani ita clausum erat, vt Cheirurgi opera, in eo per sectionem aperiendo necessaria fuerit. Cæterum hic infans postea bene valuit, & ad maturam ætatē peruenit. *Iac. Oethæus lib. Obs. propriarum.*

Tertio, Iulii Anni 1577. Clodiæ natus puerulus cuidam cæmentario, ex familia Samborum, cui quidem puero natura anum ita denegauit, vt nullum foris appareret vestigium, cumque iam per decem dies vixisset, nihilque excerneret, neque per anum, neque per virgam, haberetque abdomen valde inflatum, tensum, perinde ac si breui circa medium rupturam minaretur. Tandem duodecimo suæ natiuitatis die vocatus, cum ageret fere animam, ratus pelliculam & cutim supernatam esse, proinde vel caustico, vel actuali instrumento auferendam, si puer victurus esset: suasu & precibus vtriusque parentis vtrumque causticum & ferrum frustra admonui. Nam sequenti die per os omnia quæ assumpserat alimenta, multaque excrementa corrupta & putrida excreuit, & suffocatus sic obiit. Ego interea maxime veritatem rei scire cupiens, coram parentibus & Clarissimo Viro Marco de Nigris, collega meo, mox aperui, & facta omnium diligentissima dissectione & inquisitione, tandem reperi intestina omnia fuisse integra, nullum finem eorum reperiens: sed ita cum vesica & eius collo confusa & annexa, vt vix diuelli & separari ab inuicem potuerint. Musculus interea recti intestini totam implebat cauitatem, collum vesicæ comprimens & contundens, quod valde callosum reperi, ita vt nihil mingere potuerit. *Georgius Garnerius, de Obseruat. suis mihi communicatis.*

Cum post dies aliquot ex Italia reuersus, Vratislauiam patriam appulissem, ad natæ ante triduum filiolæ Caspari Ion, causarum Patroni, obstructam ciendam aluum aduocor, nil præter fæcum siccitatem subesse autumans, lenientē ac stimulantē iniicere nodulum molior, impulsui solidi quid resistere sentio, mox stylum lenticularem, aridorum fæcum extractioni aptum, indo, impello vehementius, & ecce sphincter, cui rectum inseritur, & vicina natium cutis conniuet, extractus stylus, nec odoris nec excrementi quicquam secum auehit. Mox fœminas astantes, de membrana aut grumo intestinum interseptiente, aut laterum concretione, reddo certiores. Illæ re inaudita, & iuuene diuinante Medico, in risum soluuntur. Ego cōsentiente genitore, dubium potius, quam nullum experiri statuo auxilium, & cum soluendum continuum, secante num, an vrente rectius id fiat ferro, delibero, (potētiale in omnibus horreo) stat tandem distentis quousq; licet natibus, ferro telisformi rem aggredior, succedit, solidiorem membranam absque hæmorrhagia, transverbero, mox clystere iniicio, cuius maior pars regurgitans, plura ibi latitare similia septa argumento fuerat. Vnde fatum tertio à sectionis die superuenit. Licet ægre permitteret, persuasi tamen sectionem puerperæ. Aperto itaque Epigastrio, iecur grandius, totum pallidum, scyrrho vicinum, cystique destitutum reperi. Ventriculus flaccidus, coacti lactis momentum continebat. Intestina inania prorsus, flatibus tantum turgida, vulnerata subsedere: quod excrementa vehit rectum, bis lateribus concreuerat, bis orbiculari intersepiebatur membrana. Quo in casu natura formatrix non extreme arguenda mihi videtur: vt enim aliquandiu saltem seruaret, flatibus, qui tum soli alimenti fuere materies, tot parietibus exitum prohibuit, qui vt exturbarentur, bilis irritatione optime caruere. *Vir Clarißimus Ioan. Iessenius à Iessen, de Obs. propr. per Vir. Clar. Laur. Scholtzium ad me mißis.*

Ano clauso atque imperforato, imō solido in lucem venit Puellula Iacobi Zeckii, Haganoensis scribæ & ciuis, cuius historiam integram casus memorabilis, *libro quarto operis huius* plenius pertractauimus. *Ioannes Georgius Schenckius, Medicus, Filius.*

INTESTINORVM VVLNERA.

OBSERVATIO.

Vulnerato intestino mulieris, & consuto abdomine, retentum stercus intestinum & abdomen perforando, ægram in vitæ discrimen coniecit; quæ non nisi noua sectione, & magnis cruciatibus restitui tandem potuit.

VIDI mulierem, quæ cum passa esset vulnus in intestinis, consuto abdomine, retentum est stercus, quod perforauit intestinum & abdomen in alia parte, ex hoc ipsa deterius se habuit, vt opus fuerit secare rursum & apertire, atque adeo excruciata est illa misera mulier & in maximum discrimen redacta, quare non sunt omnia relinquenda calori naturali. *Falloppius libell. de Vulneribus cap. quinquagesimo septimo.*

OBSERVATIO.

Intestina ex vulnere ventris 24. horis propendentia, reposita, & vulnus curatum.

EGO ipse censui vulnus quod acciderat viro in ventre, qui fuerat vulneratus cultello, & erat vulnus maius palmo vno, & exierat in intestinis circiter duos palmos ex intestino medio & erat disruptio in medio ventris. Reduxi ergo illud postquam stetit intestinum extra vulnus viginti quatuor horis, cōsolidatum est ergo vulnus spatio quindecim dierum. Et quanquam plerique etiam artis medicæ periti iudicarunt esse vulnus lethale, nec esse moliendam curationem eius; tamen auxilio Dei persanatus est, & vixit homo post in multos annos, non curaui ipsum vnguento, quoniam fuit in loco in quo non inueniebatur vnguētum, neque aliquid ex medicinis, posui ergo super vulnus cotum vetustum bis in die, & vsus sum assidua ablutione eius cum aqua mellis, donec sanatum est. *Albucasis lib. 2. cap. 58. Meth. Medend.*

OBSERVATIO.

Intestinis vulneratis, sicut flatus & alui excrementa transmitterent, fistula inde nata & curata.

VIDI qui fuit in ventre vulneratus percussione lanceæ, & erat vulnus à dextra stomachi, & inueteratum est vulnus, & facta est fistula, exiuitque egestio & ventositas. Quanquam non sperarem sanari posse; tamen conatus sum mederi, vbi primo præter spem omnia melius habere incipiebant, non cessaui, donec sanatus est, & consolidatus est locus, postquam ergo vidi locum iam consolidatum, tamen non mediocriter timui, ne mala aliqua in ventre eius symptomata acciderent. Sed nihil mali est consecutum, quin bene habuit, omnes suas functiones obiuit naturales, cibo, potu, exercitatione, somno, venere, balneo vsus est secundum naturam. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO.

Per medium corpus transfossi, atque intestinis vulneratis breui conualuere quidam.

MVltos curaui, qui ex vulneribus medium corpus transuerberantibus, Dei beneficio conualuerunt. Testem proferre possum legati Portugalensis dispensatorem, quem ego Meloduni curaui ex vulnere ense inflicto, & totum corpus sic transfodiente, vt vulneratis intestinis magna fæcum copia, dum curaretur, per vulnus erumperet, conualuit tamen. Non ita pridem Ægidio le Maistri Nobili Lutetiano ense medium corpus transfixum fuerat, sicut per multos dies sanguis multus ei per os & anum manaret, ex quo erat intelligere vulnerata esse intestina, & tamen intra viginti dies sanatus est. *Pareus lib 9 cap 33.*

OBSERVATIO.

Intestinorum vulnera à grumis perpurgata, & citra alia remedia apposita, externo tantum vlcere conglutinato, naturæ opera conualuere.

QVIDAM fuit confossus in intestinis, ablatis grumis & reliquis, quæ poterant impedire glutinationem vulneri, adhibita sunt remedia, enæma, hoc est, medicamenta adstringentia quæ vulneribus cruentis induntur, idque parte externa, interiore neglecta. Itaque conglutinato vlcere exteriore, quæ erant confossa in profundo prouidentia naturæ glutinata sunt & percurata. *Vide 6. Epid.* hodie etiam id tentatur à multis, nec temere. *Holler. Comm. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO.

Vulneratis pueri intestinis, iisdemque male curatis atque ob id occallescentibus, & fæces transmittentibus, abdomine consuto, intestina sua sponte coaluerunt.

IVuenis tribus ab hinc annis in abdomine vulnus accepit, ita, vt telum à priori parte ad posteriorem in altero ilium penetraret, vulnusque peruium esset, is cum minus recte curatus fuisset, & plaga iã vetusta, atque oris obcallescentibus, deiectionem alui per plagam magna ex parte redderet, nos accersiuit, cumque vereremur, ne (quod ratio dictabat) si plagam aperiremus, & vlcerati intestini oras, quas verisimile erat iam callum contraxisse, scalpro exasperaremus, vt vna postea glutinarentur, hominem ad interitum præcipitaremus, satius iudicauimus, plagam exasperare, vt cruor inde effunderetur, tum carnem producentibus ipsam nutrire, & postremo cicatricẽ inducere, atq; ita naturæ intestinũ apertũ dimittere, res aũt adeo recte processit, vt ille præter omniũ opinionẽ ex toto liberaretur, & nunc bene valeat. *Vidus Vidius Com. in lib. Hipp de vuln. Cap.*

OBSERVATIO.

Intestinorum tenuium portiones, per vlcera, aut abscessus, ablatæ, superstitibus ægris.

VIDI quibus intestinorum tenuium portiones, satis effatu dignæ, tum per abscessus, tũ per vulnera sint ablatæ: & tamen viuunt, vnamque in rebus desperatissimis diuinæ bonitatis & fortitudinis gratiam profitentur. *Gemma. lib. 1. c. 6. Cosmocr.*

OBSERVATIO.

Intestina tenuia & crassa vulnerata curata.

CVidam perforatus venter acuto ense, intestina tenuia vulnerata, & pars crassorum. Exierũt intestina per vulnus, & stercus. Desperatus erat à Medicis, sed longa cura conualuit. *Holler. Obser. 17. libell. proprio.*

OBSERVATIO.

Solutionis continui in tenuiore intestino sanatæ Historia alia.

PErtuso persectoue tenui quopiam intestino lethale est, inquit *Hipp. Aph* 18. sectionis sextæ. Huic Aphorismo plane aduersum ac repugnãtem casum, paucis ante annis obseruaui in ciue quodã Gryphswvaldensi sexagenario: cui cum diebus tribus continuis aluus obstructa esset, & vehementissimis circa vmbilicum doloribus infestaretur, potionem purgantem exhibui, qua prima vice nec aluum deposuit, nec dolores quicquam remiserunt. Eadem vero, tribus diebus exactis, repetita, & aluus laxata est, & dolore sublato, tumor quidam in Epigastrio, circa inguem dextrum erupit. Tonsor ad eum vocatus, tumorem conueniẽtibus remediis maturatum scalpello aperuit, ex quo pus sanguini permixtum effluxit. Octauo die post apertionem tumoris, cum vlceri medicamenta mundificantia & detergentia, linamẽto excepta admoueret, potus vna hora, postquam ab ægro assumptus esset, per vulnus emanare cœpit tanto impetu, vt simul linamentum è vulnere propelleret. Sequentibus diebus etiam panis, caro & reliqui solidiores cibi, aliquo modo alterati, per idẽ vulnus effluxerunt. Hac re territus æger, iam plane de salute sua actum esse censuit. Cum vero aliquot diebus potione ex radicibus & herbis quibusdã cõstringentibus ac consolidantibus præparata vteretur, & vulneri exterius sarcotica adhiberentur, primo cibus, deinde etiam potus paulatim substitit, ac vulnus intra sex septimanas integre ac perfecte sanatum est. *De Iacobi Seidelii per Clarißimum Virum Laurentium Scholtzium communicatis Obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Ieiunum intestinorum omnium tenuium maxime insanabile, sanari tamen aliquando visum.

IEIVNVM intestinum omnium maxime inter tenuia insanabile esse traditur propter vasorum magnitudinem, tunicæ tenuitatem, nerueam naturam, iecoris viciniam, bilis susceptionem, & curandi difficultatem: aliquando tamen sanari visum est, vulnere, præsertim summa parte, accepto. Reliquorum vero leuior vulneratio agglutinatur, quia plurimum carnosæ substantiæ habent, nec ad mortem perducit, nisi phlegmone & Ileus superuenerint. *Iacotius Comm. 2. ad Aphorism. 17. lib. 1. Sect. 3. Coac. Hippoc. pag. 1002.*

OBSERVATIO.

Abdomine cum tribus intestinis, iuguloque vulneratus, ad quartum vsque diem præter omnium opinionem vixit.

MILES quidam de Bernensium exercitu febre continua corripitur in transitu, qui ex vehementia febris ad tantam insaniam deuenit, vt sibimet cultro iuguli plusquam mediam partem absciderit, abdomenque sinistrum cum intestinis tribus in locis perfoderit, ex pago ductus in nostrum Xenodochium cathenis alligatur: Chirurgus vocatur, sed quæ hic admouet, furibundus ille à collo statim deiicit. Cum ego eum inuiserem sedentem in lecto reperi, ad interrogata quiete, sed parum articulate respondit. Vulnus ita semper apertum mansit, vt cuilibet interiora tracheæ arteriæ late paterent, neque difficile fuisset, nucæ mosch. intromittere. Ad 4. vsq; diem præter omnium opinionem vixit. *De Obs. Petri Quentzii, Protomed. Frib. Helu.*

OBSERVATIO.

Quidam duobus vulneribus cæsim, altero quidem in maxilla, altero vero in manu, acceptis, & conglutinatis: tertio vero, quo punctim gladio ventre perfosso, Colon intestinum prociderat, cum nulla id arte restitui posset: tandem oris vulneribus propendens, conglutinatum, biennium citra putrefactionem nulla externa aeris corruptione, eo modo, salua hominis vita, perstitit, etiamsi per interualla per oscilla mesaraicarum sanguinem, aliquando etiam alui excrementorum subcrudorum quippiam remitteret.

ANNO 1549. Mense Februario, vidimus in Monte Pessulano Narbonensi Gallia, casum mirabilem. Quidam fusor stanni, cum ad nundinas profectus esset, & bene nummatus domum rediret: à grassatoribus & latronibus in via circumuentus, non tantum omnibus suis pecuniis spoliatus, sed etiam ad mortem mulctatus & vulneratus est. Tria autem vulnera accepit, vnum in sinistra manu, satis magnum, videbantur enim tendines quorundam digitorum læsi & præcisi, ita vt manu & omnibus digitis non prorsus vteretur. Secundum in sinistra maxilla, ab aure, versus labia superiora ducebatur, ac licet quoque curatum esset, tamen cicatricem hiantem, & satis indecoram monstrabat. Tertium omnium periculosissimum, non vt duo priora cæsim, sed punctim illatum. Impulerant autem illi latrones gladium in sinistrum latus ventris inferioris, ad duos fortasse digitos supra vmbilicum. Et quoniam musculi epigastrii cum peritonæo rupti & perforati erant, vulnusque diductum, statim portio magna intestini coli per vulnus prolapsa est. Miser tot vulneribus acceptis, tandem Auenionem peruenit, ac decem mensibus integris Chirurgorum opera vsus est. Duo priora vulnera, capitis scilicet & manus, curata sunt: tertium vero nequaquam. Intestinum namque colon à Chirurgis in statum & locum naturalem reduci neutiquam potuit. Mansit igitur extra ventrem, ac cuti conglutinatum per transuersum ventris quasi prominebat, ac toto iam biennio extra peritonæum constitutum, aerique expositum, nulla tamen interea temporis putrefactione tentatum fuerat. Sanguinem largissimum, per orificia venularum mesaraicarum quæ intestino inseruntur, resudare, & permanare conspeximus, ita vel vulneratus saccum pannis, & linteolis refertum, secum circumferre cogeretur, quibus ad tergendum sanguinem subinde vteretur. Addebat præterea vulneratus, se interdum per intestinum hoc aliquid excrementorum alui deponere, non tamen ita perfecte coctorum: & si id contingeret, se per anum sæpe spatio quindecim dierum nihil egerere. D. Rondeletius, Saporta, Honorat⁹, & multi clari viri admirati sunt, vulneratum tam diu viuere posse. *D. D. Abrahamus Murgelius de Obs. propr.*

OBSERVATIO.

Intestinum citra mortem vulneratum.

CVM *in præfatione editionis primæ, libri nostræ Anatomes*, qui est *de totius corporis humani partibus* externis, polliciti simus, nos exhibituros intestini secti historiam, eam nunc subiungamus: hæc enim simul probabit, Peritonæum læsum spasmum non inducere: vulnera item musculorum abdominis non esse lethalia. Res ergo ita se habet. Adamus Brantz Rusticus pagi Riehani, ditionis, Basiliensis cum diu ἐντεροκήλῃ laborasset, tandem sectionem pertulit, probeque curatus fuit. Verum biennio post (annos circiter triginta natus) in eundem pene morbum incidit: ita tamen, vt non solum intestina, sed & omentum delaberetur; idque non vt prius, in scrotum, sed & latus inguinis sinistri, tumor ex Peritonæo rupto obortus: quo cum morbo diu fuit conflictatus. Cum autem malum ingrauesceret, ab omni opere abstinere fuit coactus: quare quo se sustentaret, stipem quærere eum oportuit. Dum ergo Anno 1586. intensissimo existente frigore ostiatim stipem peteret, factum vt ex femoralium artritu, non solum cutis, sed omnia cuti subiecta vsque ad omentum attererentur: hinc cum malum iam sphacelum minaretur, lecto se continere fuit coactus. Cum ergo lecto iam affixus esset, per patrem suum, pagique Præfectum, & consilium meum, & Lithotomi Basiliensis operam implorauit: & licet in Anatome publica (quæ in decimum tertium diem à me fuit producta) tum essem, vt qui & sectoris & præsidiis munere fungi soleam, occupatissimus: diem tamen illum, frigore ita concedente, ægroto, & misero, & pauperrimo tribuere volui. Deductis ergo mecum in pagum studiosis aliquot Medicinæ (inter quos fuere D. Iacob. Gregorii Pannonius, nunc Medicinæ Doctor, & Daniel Pyrnusius Polonus, feliciss. memoriæ iuuenis, vt totius Medicinæ auidissimus, maxime vero in studio tam Anatomico, quam Botanico diligentissimus, ideoque mihi familiarissimus, qui & postmodum Doctoris titulo, me promotore, fuit donatus) vna cum Lithotomo, eiusque comitibus, ægrotum eiusque casum inspeximus, cuius tumoris

facies talis erat. Detecto abdomine, in sinistro Hypogastrii latere, tumor infantis caput pene æquans, apparuit, cute vna cum subiectis partibus exulcerata. Quare stylo profunditatem explorauimus, qui sine vlla molestia in ipsam abdominis cauitatem intrudebatur, & quidem pene absq; omni ægroti dolore, vt qui vix stylum persentiret: quod sane argumento erat & ipsum Peritonæum læsum esse. Sed & pinguedo supra tumorem conspiciebatur, quæ facile & sine vllo ægroti dolore stylo amouebatur, quod ipsum fuisse omentum firmiter credo. Tumore ergo diligenter inspecto, quid facto esset opus consilium iniimus, multisque hinc inde agitatis, consultius quidem fore duximus, tanquam casum pene deploratum intactum relinquere, & ab omni sectione abstinere. Verum ægroti precibus victi, melius esse anceps experiri remedium, quam nullum, cum Celso arbitrati sumus. Sed & altera quoque à *Galeno* profecta admonitione adiuuabar, qui *libro tertio de crisibus capite* 2. generosi esse Medici vult, difficilimis casibus & euentis, qui sæpe accidunt, nō terreri: sed constanter aduersus morbos ire, naturæque motus solerti indagatione perspicere, remedijsque paratos diritati malorum arte niti: Thucydidisque tum consilium sequi (vt *Galenus* 10. *Method. Medend.* monet) qui in re dubia agere aliquid vel periclitantes etiam iubet. Quare rei difficultate, quæ cum summo iuncta esset periculo, & ægro & astantibus exposita, sectionem ipsam, præmissa tamen diuini numinis (vti in talibus fieri & debet & consueuit) inuocatione, Lithotomus aggressus est. Primum quidem ægrotus eo modo, quo solent ii, qui Herniæ causa inciduntur, in lauacrum considere ad tempus aliquod iussus, mox tabulæ superimponitur fasciis ligatus: inque abdomen magnum vulnus infligitur. Quo facto intestina dudum prolapsa, irrito tamen conatu Chirurgus reponere tentat: adeo enim flatibus erant distenta, & omento adnata, vt ne vix quidem manibus ab ipso omento separari possent. Cum ergo intestina quasi capta continerentur (eo modo quo solet fieri in iis, qui ruptura Peritonæi supra vmbilicum laborant, quibusque voluulus superuenit, cuius rei apud nos etiam ante paucos annos habuimus exemplum: qui tamen magna Peritonæi adhibitam sectione, probe curatus, in hodiernum adhuc diem viuit) mihi Galeni authoritas & magna illa Peritonæi sectio ab antiquis vsurpata, in mentem venit. Galeni quidem authoritas, qui, magnitudinem vulneris musculorum abdominis periculosam non esse, satis ostendit, dum præcipit eiusmodi vulnera in toto abdomine esse dilatanda, si minora videantur, quam sufficiant repositioni intestinorum, aut omenti, si sint prolapsa, nec reponi possint. Magna vero Peritonæi sectio, cuius Galenus, Cornelius Celsus, & Paulus Ægyneta, dum de Gastroraphia agunt, meminere: vbi monent, Peritonæi vulnus, si angustius sit, quam reponendis iis, quæ extra abdomen prolapsa sunt, conueniat, ampliandum esse. Quare subito, vt Musculorum abdominis vulnus, & Peritonæi ruptura dilataretur, ne intestina diutius foris propendentia refrigerarentur, consultum visum fuit. Dilatato ergo vulnere (sine tamen magna hæmorrhagia) nec dum intestina reponere potuit, quare cultello ab omenti, & ad latera à Peritonæi membrana, cui erant adnata, ea separare oportuit, quod tamen sine læsione fieri non potuit: hinc factum, vt ex tenuibus intestinis vnum leuiter læderetur. Hoc peracto, cum intestina ab omni fere omenti parte essent soluta, intestinumque læsum foret consutum, omnia in abdominis capacitatem fuere reposita, tum leui gastroraphia vulnus consutum: totaque hæc operatio absque vlla lipothymia fuit absoluta. Cum postmodum excrementa non per aluum, sed per vulnus reiiceret, aliquoties clysmata ad aluum sollicitandam fuere iniecta: nunquam tamen clysma, licet larga manu decoctum fuisset administratum, ad vulnus peruenit, sed vt iniecta, ita etiam fuere reiecta. Vultus autem abdomini inflictum coaluit, relicto solum tantum spatii, quantum est ipsius intestini vulnus, quod ne in hodiernum quidem diem coaluit: per hoc enim vulnus, quod circa vmbilici latus sinistrum remansit, fæces reiicit, per anum vero nihilominus excernit. Verum dolorem nullum perfert, nec quando excrementa effluxura sunt, persentit: forti tamen ligatura vtitur, & difficilioribus Rusticis operibus præesse non potest. Causam quærentibus studiosis, cur, cum excrementa per vulnus reiiciantur, clysmata non etiam eo pertingant. Ad hoc responsum fuit, clysmatum materiam ad intestina tenuia, meo quidem iudicio, naturaliter non peruenire, quod & authoritate & ratione probamus. Clara est authoritas *Galeni* 5. *Method. Medend.* 11. quæ habet: *Superioribus intestinis vlceratis, vtendum esse medicamentis per os assumptis. Quod enim per sedem iniicitur*, inquit Galenus, *ad ea quæ sunt vicina ventriculo, subire nequit.* Non minus perspicua eiusdem altera 13. *Meth. Med.* 17. sententia, vbi inquit: *Quæ per sedem infusa sunt, ea omnino ad ieiunum vsque ascendere nequeunt, imo si admodum nitaris, fortasse tenue tantum intestinum contingent.* Ratio vero à Valvula Coli Intestini desumpta est, quæ id impedire potest. *Casparus Bauhinus in Apend. ad Roussetum de Partu Cæsareo.*

Observatio.

Scisso intestino graciliore vita amittitur.

Tenvioris intestini morbo, quem Græci ἰλεον vocant, vrgeri, commune est: sed vrgeri, vt sic vitam tollat, inauditum. Corpulenta quædam mulier, cum modo supra, modo infra vmbilicum, intolerabili premeretur dolore, nec vllus hinc inde spiritus erumperet, adeo agitata est, vt scisso tandem intestino vitam finierit. Quod nisi incisa mortua, pluribus innotuisset, nescio an citra mendacii suspicionem à me scribi potuisset. Sed & Rusticum nouimus, qui cum post longiores torsiones, & ventris diuturnas inflammationes diem obiisset, & mortui incideretur corpus, longior in intestino fissura inuenta est: ex qua etiam recentes vuas, quas paulo ante comederat, prorupisse conspeximus. *Beniuenius capit. septuagesimo sexto. De Abditis.*

Obser-

OBSERVATIO.

Cuidam venter transfossus totus, colo, renibus, & spina vulneratis; qui cum biliosis saliuationibus intra 12. horas expirauit.

VIDI, cui transfossus venter totus, & vulnus in colum, renem, & spinam penetraret, cum multa quidem saliuatione, siue bilis vomitione intra horas 12. *Hollerius Commen. ad Aphorism. 13. lib. 1. Sect. 3. Coac. Hipp. pag. 986.*

DE INTESTINIS IN GENERE VARIA ALIA.

OBSERVATIO.

Intestina ad hypochondria redacta.

IN Cardinali Campegio intestina omnia ad hypochondria redacta erant, propterea cauitas inferior abdominis intestinis destituta erat, & spina detecta. Quamobrem Medico licebat abdomen Cardinalis attrectanti magnæ arteriæ motum persentire, & vna cum illa durities persentiebatur. Illa vero durities nihil aliud erat, quam vertebrarum corpora, cuius rei nouitatem non poterat satis mirari excellens Augustinus Riccus Lucensis. *Columbus lib. 15. Anatom.*

OBSERVATIO.

Callo in intestinis oborto, qui excrementa alui ægre transmitteret, monialis quadam mortua.

IN cœnobio Diui Donati, quod in agro Pulueroſæ est, religiosa mulier & eius cœnobii professa fuit: quæ intestinorum doloribus multis iam mensibus vrgebatur, & aluus nil nisi ægre & durum, idque tantum decimo quoque die reddebat. Cumque nullis conferentibus auxiliis diu multumque hoc malo vexata, tandem naturæ concesserit, mortuæ corpus incidendum curauimus, & inuenta sunt intestina altiore callo constricta: adeoque iter angustum relinquebatur, vt deiectiones ægre transmitti possent. Hoc tamen nos malum, propterea quod aluum prementi nescio quid durum renitebatur, etiam ea viuente præsenseramus. *Beniuenius, cap. 34. Abditor.*

INTESTINORVM LAPIS SIVE TARTARVS.

OBSERVATIO.

Stupendæ lapidum & tophorum in intestinis genitorum formæ: substantia, magnitudine, pondere & colore mire variantes: colicos cruciatus, tenesmum, intestinorum obstructiones, aluum adstrictiorem, stomachi & intestinorum diuturnos & perpetuos atque adeo sæpe implacabiles dolores, plerisque etiam mortem inferentes: tum quibus remediis ægri leuati sint, Historia & attestationes admirabiles omnino.

SCribunt nonnulli, quod à forti excernendi conatu, præcedente dolore vehementi, aliqui lapides callosos deiecerunt, iis qui in vesica nascuntur haud absimiles: id quod ego neque vidi, neque alium qui viderit, vnquam audiui. *Gal. lib. 6. capit. 2. de locis affectis.*

Galenus testatur, quendam tenesmo, id est, crebro & inani egerendi per intestinum rectum appetitu laborantem, lapidem excreuisse. *Paulus Ægyneta libro tertio, capit. quadragesimo primo.* Qui tamen in hoc fallitur, quod Galenus viderit, cum tantum de scripto cognouerit.

A locis ipsis morborũ indicia sumuntur: eo quod quibusdam solis morbus hic accidat: quibusdam vero solis nunquam eueniat. Quippe soli oculi suffusione laborant: lapis in renibus, & vesica duntaxat nascitur, atq; vt nonnullis placet, etiam in colo. *Gal. lib. 12. c. 5. de loc. aff.*

Lapides erunt aut in renibus, aut in vesica, aut in intestino appellato colo, aut in articulis. *Rasis ex Gal. lib. 10. c. 2.* litera x Continentis, ex quo eadem repetit *Rabi Moyses.*

Accidit lapis in ano pinguium, inquisiui & inueni hoc fieri in maiore parte: & in macilentis fit lapis in vesica. *Idem Rasis, loco prædicto.*

Erat quidam amicus meus pinguis valde, & egrediebatur de eo lapis in vrina semper, deinde emissus est ab eo lapis in egestione abundanter. *Idem loco præcitato.*

In intestinis aliquando retinentur fæces omnino propter crassitiem & duritiem suæ substantiæ, in tãtum quod efficiuntur quasi lapides. *Abynzoar, citante Gesnero, lib. fossilium, pag. 146. b.*

Galenus suo tempore non vidit lapidem ab intestinis egredientem: sicut ipse recitat in libro de interioribus, & tamen nos vidimus tempore nostro bis, tamen non fuisset conueniens Galenum negare hoc. *Gentilis, Comm. ad cap. Auicennæ lib. 4. Fen. 1. Tract. de febre sextana & septena.*

Colica passio bene potest causari ex lapide in intestinis, sed & hoc est de raro contingentibus, ideo authores non faciunt mentionem, quod raro ibidem generantur propter latitudinem meatuum, & quia calor est debilis, cum sint membra panniculosa, ideo non indurat materiam, vt inde lapis generetur. In renibus autem, vesica, & pulmone frequentius generantur, &c. in intestinis raro propter causas dictas, aliquando tamen est possibile, & quia materia est multum viscosa, & ratione alicuius particularis calor potest esse fortis, calor autem fortis agens in materiam viscosam, resoluit quod est subtilius, & reliquum indurat, & ita generat lapidem, lapis igitur causatus in intestinis potest esse causa colicæ passionis, sed hoc est de raro contingentibus. *Gordonius Partic. 5. cap. 18. Pract.*

Lapis quandoque generatur in intestinis, qui fit causa colicæ, oppilando & adducendo dolorem, vel se extendendo & soluendo continuum, vel prohibendo exitum ventositatis, &c. Et ego casum vidi mirabilem in hoc, in vxore Domini Antonii de Canobiis Papiæ, in colica clamosa, quæ non poterat aliquo ingenio curari: & tandem natura cum lenitiuis, per sursum & deorsum immissis, emisit tres lapides magnos durissimos: quorum quilibet fuit quantitatis vnius oui gallinæ: & videbatur quod essent fæces ita induratæ, sed erant cinericei coloris. *Iohan. Matthæus de Gradibus Comm. ad cap. de colica Iliaca in nonum Rasis.*

Non solum lapides generantur in renibus & vesica,

fica, imo etiam in stomacho, quos quidam per vomitum eiiciunt. Et quibusdam accidunt in intestinis, & eiiciunt eos per secessum, & fit plurimum ex eadem causa, ex qua fit colica & Iliaca. *Gilb. Anglicus lib.6.cap.de lapide renum & vesicæ.*

Potest in pluribus partibus nostri corporis fieri lapis, veluti in pulmone, stomacho, & in intestinis, &c. Et ego heri in quodam rustico, qui per quindenam assellam sæpius non habebat, ad nucis magnitudinem non vnum, sed plures lapides in intestinis generatos, (& excretos) vidi. *Ant. Guaynerius, capit.1. Tract.de calculosa passione.*

Lapis in multis partibus corporis humani potest generari, scilicet in intestinis grossis infra contentis, maxime in colo, vt vidi Ferrariæ 1547. & erant quantitatis auellanæ magnæ, & multum duri, emissi per anum, à quadam muliere in multis vicibus, numero circa quinquaginta, cuius rei testis est excellens Medicus Bartholomæus Falconetus. *Ioa. Arculanus Com. in 9. lib. Rasis ad Almans. c. de lapide.*

Vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides grossos, sicut nux, per anum, & non tam grossos per virgam. *Sauonarola Tractat.6.capit.6. rubrica 19.*

Vidimus nos quendam puerum emittentem plures lapides, grossos sicut nux, & plus per anum, non tam magnos per virgam, cui contulerunt valde melones, & mirum quod sine dolore, licet in lapide intestinorum minor dolor fit, sicut etiam generatio minor, & illud propter complexionem, amplitudinem membri & vacuitatis eius. *Io. Francisc. Pedemontanus cap.1. summa 1. part.4. Addit. ad Mesuen.*

In colo intestino generantur lapides, & coria, à pituita exiccata. *Iacob. Carpus in Isagog. Anatom. de Colo Intestino.*

Quandoque est (alui fluxus) ex lapidibus, licet raro. Et visum est à pluribus in vno cholerico Neapolitano, cuius cognomen erat Medicus, & seruaui duos ex lapidibus quos emisit cõtinue per mensem, per virgam & anum, & erant plures & magni: sed emissus per anum sicut ouum, per virgam sicut nucleus, & cum melonum comestione liberatus finaliter extitit. *Francisc. Pedemontanus c.3. summa 1. Part. 4. Addit. ad Mesuen.*

Franciscus de Pedemontio incredibili & numero & magnitudine (lapides) conspexit, per mensem enim durauit lapideus fluxus. Erat autem quorundam lapidum oui magnitudo. *Tom. à Veiga. Comm. ad lib.1.c.5. de loc. aff. Galeni.*

Lapillum progeneratum in pulmonibus fidem facit Galenus, alii in intestinis, &c. *Alexander Benedictus.*

Mariottus Palla Pharmacopola, cum intestinorum dolore vexaretur, eiusque venter nihil fere, & id quidem ægre atque liquatum, redderet, pluribusque hominem medicamentis aluum ducentibus & clysteribus curassent Medici & morbus nihilominus inualesceret, ad aliud auxilii genus conuersi, totam ipsius aluum humidis fomentis emolliunt: nec prius ab incepto desistunt, quam ille sic fotus lapidem instar columbini oui aluo proiicit. Qui quidem lapis intestino subsistens, & iter magna ex parte obstruens: licet adeo deduci non posset, quod intestino, tunicisque eius deligatus esset, vel quod ipsius crassioris intestini aliqua forte inhæresceret cellula, medicamentorum tamen præsidiis, & expultrice adiuuante virtute, tandem propulsus est. *Beniuenius c.19. de Abditis.*

Nos vidimus mulierem Gallam hic Ferrariæ, quæ lapides quinque ex ano egessit, quos malleo ferreo contundens in puluerem redigebam, ac si essent percocti lateres, tamen parui erant: nam & colore & magnitudine & forma mespilorum seminibus assimilabantur. *Brasauolus Comm. ad Aphoris. 79. lib. 4. Hipp.*

Musa mulierem refert ex ano quinque lapides reddidisse. Quod verisimile est. Nam pituita sæpe lentissima intestino hæret, quæ potest concrescere, dum satis non dirigitur. *Scholiographi ad c.48. li.1. Hollerii de morb. intern.*

Vbi ex stomacho sulphur, id est, stercus expellitur, si in eo est salis vis, tunc lapides generat, & fit inde constipatio, vt excrementa eiici nequeant, sicut Duci à Landshruot euenit, habebat in intestinis lapidem, &c. vt materia neque sursum neque deorsum ire potuit, sed similis erat lapidi scissili. Dicebant ex auro comesto esse, sed nihil est, quia nullum metallum adhæret, non vadit in substantiam aut digeritur, præter ferrum: quod cum bibitur, limaturæ scilicet ferri bibitæ coagulantur, & faciunt dolores intestinorum, &c. ideo quando in intestinis fit lapis, non generatur ex ossibus aut carnibus, aut aliis cibis, sed debet singulare quoddam esse, scilicet, si quis multum vtatur medicina, vt est aurum potabile, luna soluta, limatura Martis, dulcedo Saturni, extractio cupri, Iupiter calcinatus, sic chimolea, asphalatum, marcasita, antimonium, &c. Illa si dantur in Medicinis coagulantur in intestinis: nam non manent in stomacho, neque ad hepar transire possunt, ideo ad intestina vadunt. *Theoph. Paracelsus, Commentar. ad capit. quartum, Tractat. 4. De Tartaro.*

Ex intestinis eiectum lapidem non vidit Galenus, ipse vidi calculum instar oui columbini, per aluum excretum Lugduni à muliere, quæ dolore coli conflictabatur. *Hieron. Montuus libro quarto, ca.1. Anasc. morb.*

Pituita lenta secundum naturam gignitur concrescitque in intestinis, è quibus cernitur alias sponte fæcibus circumiecta descendere, alias clystere manifeste deduci, alias dysenteriæ vi corradi. Cum autem parcius ea vacuatur, sensim aucta caloris vi sic tandem crassescit, vt prorsus obstruens intestina quasi infarciat, fiatque latentium difficiliumque morborum causa. Caroli Quinti Imperatoris legatus quidam dolore torquebatur, nec non tumore à dextro hypochondrio per ima ventriculi, in sinistrum exporrecto. Huic cum sexennio toto, remedii genus omne, tanquam emolliendo scyrrho adhibitum fuisset, iniecto tandem acriore clystere, durum, ac firmum quippiam, medio ductu pertusum, pedis longitudine detractum est, quod ille intestini portionem esse metuebat. Sed cum repente leuatus videretur, adhibito consilio iterum ac tertio clystere prolutus est, rursusque simili euulsa materia, continuo pristinæ est valetudini restitutus.

Alteri cuidã similis sed grauior affectus aluũ prorsus cohibuit, q tandẽ vẽtre supra modũ intumescẽte decessit è viuis, inuentumq; est colũ intestinũ vsq; adeo

adeo infarctum pituita concreta, vt solidum prorsus censeretur, nihilque omnino fæcis in aluum delabi fineret. Vera hæc esse testamur, quæ tamen Galeno non admodum probabilia videntur. Crassior porro hæc pituita in cæci aut coli intestini cellulis diutius coercita, nonnunquam concrescit in calculos: quales sæpe vidimus instar nucis iuglādis, & in quodam, magnitudine castaneæ, quarto aut sexto quoque die, dolore nullo exturbari, &c. *Fernelius lib. 6. c. 9. Patholog.*

Desperata ab omnibus valetudine senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neque tumorem extare quempiam, quotidianis deiectionibus aluum exonerare: pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam coniectura lapidem subesse rati, enemata ex bdellio, & oleo nostro telino, croceo malagmate, butyro; certo decocto infundi iussimus, tertio clysmate magna vis lapidum educta est. *Iul. Cæs. Scaliger exercit. 108. num. 3. ad subt. Cardan.*

Quod calculi inter intestina quoq; humana parui & magni fiant, exemplis affirmare possum. Sed multi homines iam concretos in visceribus suis, ne sensu quidem percipiunt, nec doloribus infestantur, nisi cum angulosi & asperi per sedes eiiciuntur. Alii maximis vellicationibus torquentur, tantisper dum lapides immorantur, & cum exitum denique petunt.

Est inter alios in hac nostra diœcesi vir nobilis, Mauritium à Thimen vocant, proceritate & robore corporis conspicuus πληθωρικὸς etiam & bene coloratus. Eius prædium non plus vno miliari Vitebergа abest. Huius intestina multos per annum calculos faciunt: quorum singulis mensibus, vltimo quadrante, aliquos absque molestia eiicit, nisi cum tenesmo laborat, & lapilli asperitate ἀπευθυσμένον ἔντερον (rectum intestinum) penetrando rodunt, alias maiores, alias minores pisis, partim rotundi, partim oblongi & asperitatis aliquid habentes. Nonnunquam ex arenulis conglobati conglutinatique cernuntur velut Ammonites, coloribus fului, mediocris duritiæ, sed leuiores: quod indicium est magna ex parte ex flaua bile, phlegmate admixto, coaluisse. *Kentmannus lib. de calculis.*

Sed & Torgæ vbi ego nunc vitam ago, & Medici officio fungor, est vir pius & doctus, ætate grandis (iam enim duodecimum climactérem agit) cui nomē Magistro Balthasari Arnoldo, qui in hoc oppido annos continuos 42. munus docendi in ecclesia sustinuit: quo præterito primum anno se abdicauit. Hic inde vsque à pueris colicas passiones tolerauit ita magnas, vt vita ipsius non semel in perditis & desperatis fuerit habita. Anno demum Millesimo, quingentesimo, quadragesimo octauo, grandē lapidem per longanonem elisit. Est figura quasi tereti, duobus articulis anterioribus pollicaribus coniunctis magnitudine non absimilis, basi vtraque nonnihil sinuosa aut concaua, ad modum cotylarum aut sinuum in ossibus, quibus capita aliorum ossium inseruntur, venulis albis & luteis in colore spadiceo discurrentibus, foris læuis seu glaber, vetusti alicuius luti specie. Sinus autem isti, summus & imus, non aliter apparent ac si alii eiusdem formæ lapides illis inserti contiguique fuissent, sicut bonus senex ipse ait, credere se, si obseruatum fuisset, pro magnitudine dolorum, quos inter sedes subinde pertulisset, plures eiusmodi calculos cum excrementis egestos fuisse: ac ne hunc quidem agnitum fuisse, nisi transuersus per rectum intestinum desidendo tantos cruciatus peperisset, vt hærens difficulter extrahi potuisset. Fractus, per medium pallido est colore, & mollior tactu quam foris: plenus circulorum, è quibus videre est, vt indies ex adhærescente materia concreuerit. Sed & foramen triquetrum, hoc modo dissectus, ostendit, non penetrans, sed fissuræ speciem habet. Porro hoc liberatus pondere pius & emaciatus senex, nullis hucusq; colicis torminibus cruciatus fuit. *Idem loco citato.*

Similiter quoq; (vt à viro docto & perito Medico D. Doctore Ioanne Brābachio Dresdensi, affini meo, cognoui, quē ego fraterno amore amplector) post meum ex Italia reditum in Germaniam, lapis egestus fuit per secessum magnitudine oui, à præstantissimo Medico D. Frizemelica: quo nos præceptore Paduæ, vt aliis clarissimis viris Io. Bapt. Montano, D. Francazano, D. Bellocato, D. Lando, biennio vtebamur. Is quoque magnis cruciatibus colicis assidue discruciabatur. *Idem iisdem locis.*

Calculus raro generatur in intestinis: vnde id Galenus nec vidit, nec audiuit, *cap. 2. libr. 6. loc. affect.* Ego tamen testor me vidisse calculum ad magnitudinem oui gallinacei, excretum à patiente obnoxio dolori colico, & qui solum aquam potauerat; fuitque hic Excellentissimus Frisimelica, qui aliquando grauissime afflictus, excreuit hunc calculum. Generatur autem calculus è crassa, & viscida materia, à calore vel intensiori, & celeriter agente, vel remissiori & longiori tempore operante. Cum igitur in intestinis vigere possit materia, quæ diutius detineatur; ea in hac mora verti potest in lapidem; præsertim, si intestinorum calor intendatur, vel obstructionis, vel inflammationis vi, vel denique medicamenti calidioris. *Hier. Capiuaccius Pract. lib. 3. cap. 13.*

Cum Pisis experientissimum Medicum & chirurgum D. Gabrielem Falloppium præceptorem sectaretur collega meus Raynerus Solenander, simul atque accessissent quendam mercatorum internuncium, natione Lucensem, cuius vxor valetudinaria, colicis subinde doloribus laborabat, tum vero iisdem torquebatur grauissimis, post alterum aut tertium curationis diem, à multis remediis ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem deiecit pilam seu tophum potius non admodum grauem, magnitudine maiorem paulo columbæ ouo, à cuius reiectione paulatim desiit dolor, pristinaque rediit valetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Falloppius. Idem alias nobilissimo Medico Frisimelicæ doloribus colicis vexato, & cuidam tertio, accidisse affirmabat. *Wierus lib. 4. cap. 16. de præstig. dæm. edit. 6.*

Frisimelica, qui olim in Gymnasij Patauini Theatro magna cum laude medicinam docuit, excreuit aliquando lapidem ad magnitudinem oui vna cum stercoribus. *Mercurialis libr. 2. cap. 4. de excrementis.*

Memini, quod Venetiis ingenuus quidam vir, dū iuuenis essem, post multos ventris inferioris dolores & cruciatus, cum ad deiiciēdum assurrexisset, excreto lapide insignis etiā magnitudinis, ab omni dolo-

re liber euasit. Se 1 illi, qui cum excellenti Frisimelica versati sunt familiariter, norunt ab eo superioribus annis post vehementes dolores in ventre inferiori lapillum fuisse cum reliquis excrementis excretum per inferiorem aluum. *Trincauella lib. 10. cap. 6. de rat. curandi partic. hum. corp. affectus.*

Lapides innumerabiles pene hisce manibus extraxi, inuentos in renibus, colore vario, in pulmonibus, &c. in intestino colo, in venis hæmorrhoidalibus. *Columbus lib. 15. anatom.*

Habemus domi lapides excisos folliculo fellis, stomacho, intestino cæco, &c. *Gemma lib. 2. Cyclogno. pag. 76.*

Mulier quædam post diuturnos stomachi dolores lapidem excreuit per intestina triangularem, castaneæ nucis quantitate, credo in pyloro per annum integrum latuisse, vt antecedentium symtomatum series ac natura monstrauit. *Idem lib. 2. cap. 6. Cosmocrit.*

Mirabilius multo, quod per sedem exciderit fœminæ vetulæ, sed prægrandior lapis omnino rotundus, saltem ouali specie, foris partim fuscus, partim ater, ac veluti ambustus, quem cum perforare paululum attentassem, dissiliens in duas partes, intus substantiam instar vitri purioris, aut crystalli pellucidam, multis styriis atq; radiis in vnum centrum cõfluentibus, ostendebat. Hoc in cæco intestino per aliquot menses concretum latuisse non dubitabam ex doloris loco, quem ante perceperat, partisque laborantis tensione, & grauitate in dextro ilio, sub costis spuriis, vbi cæcum illud intestinum fibris mẽbraneis tum peritonæo, & hepati, tum mesenterio alligatur. *Idem loco citato.*

Ex recto intestino magnum lapidem se extraxisse mihi quidam narrauit. *Vallesius comment. ad hist. 25. lib. 5. Epidemiorum Hippoc.*

Generosa Domina de Morthemar, vnum grandem & durissimum lapidem deiecit cum summo conatu. Quæ Domina quamplurima antea patiebatur tormina, & ipso lapide eiecto liberata est. *Ferrandus, lib. de nephrit. & lithiasi.*

Quod *Galenus in 1. & 6. de loc. affect.* negauit se vidisse, vt etiam in intestinis hominum, perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minime mirandum putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atque aliis corporis partibus, non sine stupore extractas inspeximus, &c. Quod neque admiratione vlla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam cõpagem vertunt, alunt & augent, iisdem alias quoque partes illud efficere posse consideremus. *Mercurialis lib. 2. cap. 20. variarum lectionum.*

Rarum est lapides gigni in colo, pulmonibus, &c. *Scholiographus ad lib. Gal. de locis affectis in minima forma excusum.*

Mulieri diris torminum & dolorum alui & ani cruciatibus exercitatæ Ioannes Magnus Medicus Regius doctissimus & experientissimus medicinam cum faceret, accersiuit me, vt indito in anum speculo, specularetur num quæ tanti, tamque pertinacis doloris causa subesset aspectabilis. Cum nihil intuitus esset oculis, vnde in causæ dolorificæ cognitionem duceretur, rationem ducem sequutus, crebro clystere indito, & catharticis propinatis ita egit, vt tandem calculum ægra excerneret pilæ palmaris crassitie: quo excreto, dolores omnes quieuere. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

Lapidem ad oui gallinacei magnitudinem illustris Comitis Marci Taurelli scribam in Colico dolore excreuisse testatur *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 30.*

Ante plus minus viginti annos mulierem ex pago Gretzingen, prope Durlacũ, vbi nunc Marchionum Frater senior residet, purgaui, quæ 8. vel 10. lapillos excreuit instar silicum, quantitate auellanarum maiorum: habebant maculas nigricantes, maiori ex parte flaui existebant. Sensit autem dolores stomachi & ventris, post factam illam excretionem melius habuit corroborantibus & stomachicis medicamentis, amicis pro miraculo ostendit, & ad me asportari curauit. *Ex obseruationibus Esaia Meichsneri.*

Non improbauerim in calculo medicamenta fortiora, quæ laxando purgant. Vidi enim quandam mulierem, quæ quum ex sumtione medicamenti pituitam purgantis parte oneris fuisset leuata, excreuit tres calculos albos, adhuc molles, magnitudinis amygdali, & in posterum bene sese habuit. *Gerhardus Bergensis lib. de calculis & arthritide pag. 118.*

Me docuit experientia (quod asserit Aetius) colicum dolorem causari à lapide in intestinis genito, à quo noui hominem adeo excruciatum, cum nullo remediorum genere leniretur dolor, vt prope mortem expiraturus esset, nisi sponte excretus lapis morbum soluisset. *Salius annotat. cap. 79. Altomar.*

In Mexico nouæ Hispaniæ Metropoli, mulierem nostris temporibus extitisse narrant mihi viri integræ & incorruptæ fidei, quæ per interualla lapides aluo deiiciebat. Cuius rei Medicus Hispanus valde admiratus, ad Hispanienses Medicos, quasi miraculum, scripsit. *Fonseca lib. 1. cap. 5. de calculis.*

Domicella quædam Vanderana, longo tempore Dordraci stomachi & ventris dolore, post pilulas Mastichinas, & Alephanginas exhibitas, tum alia pharmaca vtilia, per me administrata, lapillum rotundum, paulo maiorem columbino ouo, reiecit, quem nos vidimus longo tempore durum permanentem, quamuis postea vetustate cinericei coloris ad lutum induratum accedere videretur. *Petr. Forest. scholio ad obs. 26. lib. 14.*

Vidi à Canonico quodam Vratislauiensi per aluum eiectos plurimos calculos, instar castanearum, nucum: verum symtomata habebat alia quam Colica & Iliaca, & multis deinceps annis vixit. *Crato in epist. ad Thom. Iordanum lib. 4. consil. & epist. Cratonis, per Laur. Scholzium publicat. pag. 381.*

Cyriacus Pascionius, nuper quendam, Colica inueterata laborantem, curauit: qui post acrium clysterium vsum, lapides, silicum instar, duos, per aluũ deiecit, quos etiamnum in Musæolo suo retinet. *A D. Petr. Sphererio ex Italia acceptum.*

Observatio.

Ad colicam tartaream & calculosam, siue intestinorum tartarum remedium Telini olei singulare: tum de analogis experimentis.

Foenigræci libræ quinq;, calami lib. j. cyperi libræ duæ, olei libris 9. septenis diebus macerantur, quotidie ter mouetur, postea premuntur & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomũ substituunt, & cy-

& cypiri loco xylobalsamum macerant. Alii oleo ante his odoribus spissato fœnugræcũ macerantes reprimunt. Hoc Telinũ abscessus emollit, & concoquit, omnibus vuluarum duritiis magnopere conuenit, fœminis difficile parientibus subiicitur, vbi præ excretis humoribus loci siccitatem contraxerunt, sedis inflãmationẽ lenit, tenesmo subtitũ prodest, vlcera capitis manantia furfuresque expurgat, ambustis, & pernionibus addita cera proficit, vitia cutis in facie emendat, pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inseritur. Eligere oportet recẽs, quod non vehementer fœnigræci odorem præ se ferat, & manus abstergat, sapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur. *Dioscorides libr. 1. capit. 58.* Quo (è semine fœnigræci) paratur oleum, vi ribus quã quisquam credat maioribus, ad intestinoru m latentes scirros dissipandos, & stromis perutile. *Lob. aduers. p. 387.* Desperata ab omnibus valetudine senem, summo dolore intestinorum, cum videremus carere febre, neq; tumorem extare quempiam: quotidianis deiectionib. aluum exonerare: pondus in ipsis intestinis sentire, fatali quadam cõiectura lapidem subesse rati, enemata ex Bdellio, & oleo nostro Telino, croceo malagmate, butyro, certo decocto infundi iussimus. Tertio clysmate magna vis lapidum educta est. *Scaliger exercit. 108. ad subtil. card.* Telini olei ad scyrrhomata, prçter Dioscoridem, Lobelium, Scaligerum, &c. vsum nuper *in aduersariis Birckmannicis* reperi, qui *Isak Hollandum citat de tartaro lubricando*, in quo curando cum Rascalone, cyclamino, tamo, bryonia, dracontio arone correctis, feliciter se vsum esse profitetur Birckmannus, & descriptionem communicauit. *Moccius.*

OBSERVATIO.

Intestino tenuiore clauso vita finitur.

STomacho longa & plura vitia, cum ex aliis membris, tum humoribus sibi innatis accidere consueuerunt. Vnde & nos virum nouimus quinquagenarium, qui ex præterita ægritudine, quam χόλεραν Greci vocant, in qua simul & deiectio & vomitus accidunt, intestinaq; torquentur, & bilis atra supra infraque erumpit, in perpetuum, & vt experientia docuit, penitus insanabilem inciderat vomitum: inde & stomachus paucis admodum horis cibum continebat, & aluus præterea nihil reddebat, siue leuibus, siue acribus medicamentis vrgeretur. Assumebat enim cibos leuiores, & ad concoquendum faciles: quos vbi aliquot horas continuerat, quicquid ex his supererat, euomebat. Alebatur autem parte tenuiore, quam venæ à ventriculo attrahebant: sicq; miseram quidem, sed tamen longiusculam vitam duxit. Huius vero nos morbi causam indagantes, putauimus eam intestino tenuiore figi: eoq; adeo obcallluisse, vt cum incoctus cibus ad iecur totus penetrare non posset, retrocederet, & vomitu tandem expelleretur: id quod mortuo eo, experimento comprobare volentes, corpus incidere tentauimus. Sed nescio qua superstitione negantibus cognatis, voti cõpotes fieri nequiuimus. *Beniuenius c. 32. de abditis.*

OBSERVATIO.

Ex vento in intestinis viscera distendente, mortuus quidam.

LVdouicum Nicolinum generosi equitis Othonis filium vidimus, qui cum solo vento, viscera & stomachum impetente, adeo in monocolo affli-ctaretur, vt dum pars parte premitur, exitu hinc inde negato, non solum viscera & pectus, sed scapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & spiritus magna ac miserabilis fieret angustia, tertio denique die, nihil conferentibus auxiliis, è vita migrauit. Inciso autem eius cadauere, & viscera omnia vento plena conspeximus, & in sinistro cordis ventriculo obduratum callum inuenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare vt illum, hoc est, ventũ mortis ipsius ita hunc, scilicet callum, aduersæ hominis valetudinis causam fuisse arbitrati sumus. *Idem c. 81. abditorum.*

OBSERVATIO.

In abscessibus intestinorum lapides visi.

LApides qui ab abcessu redduntur ossibus similes esse solent, colore fusco. Tales ab abscessu intestinorum redditos vidimus mulieris Montisbani, quæ post varios dolores tabida erat, quanquam mẽstrua nunquam passa fuerat, cuius alias quoque meminimus. *Rondeletius methodo curand. morbos, libr. 3. cap. 44.*

OBSERVATIO.

Ex abscessu in ventre rupto & pure ad intestina confluente, eademq; vitiante aut sphacelo corrumpente, subitanea mors.

SVperiori æstate ostendimus in puellæ dissecto cadauere, quæ, cum optime habita omnibus videretur, in leuem quandam febrem incidit, tertianæ intermittenti haud dissimilem, sine dolore in ventre. Ad eam circa mediam noctem vocati, quod leui animi deliquio laborasset, cum rigore quodam, quem paroxysmi initium esse putabant, prædiximus abscessum in ventre ruptum, ex quo breui interitura esset. Id cùm alteri Medico absurdum videretur, ac breui illa obiisset, dissecto corpore, magna puris quãtitas, circa vterum, inuenta est, quæ ad superiores vsque partes redundabat, cum intestinorum colore subnigro. *Iacotius com. ad aph. 9. lib. 3 sect. 2. coac. Hippoc. pag. 583.*

Ac nos quidem ter superiore anno obseruauimus in febre tertiana cum rigore non ita ordinato, exortam suppurationem in imo ventre, cuius nullum signum memoratu dignum præcesserat: vnde subito effuso pure supra intestina, aut intestinis ipsis ad sphacelismum perductis, improuisa mors secuta est, cum rigore, sudore frigido, animi deliquio, dolore ventris, & inflatione. *Idem com. ad aph. 76. lib. 5. sect. 2. Coac. Hipp. pag. 811.*

OBSERVATIO.

Gummi sagapenum, ammoniacum, & id genus alia clysteribus iniecta, perniciosa & lethalia.

LAchrymæ periculosæ ob lentorem, quod aliquando adhærent, & non possunt repelli, & occidunt, vt ex morte nobilis viri Gubernatoris Mõspesluli D. Gaudeti, id nobis fuit compertum. Nam Pharmacopola, cum Medici officio fungi vellet, inscìis Guilberto Griffio, & Falcone, qui illum curabant, iniecit Sagapenum, ammoniacum, & alia dissoluta, quibus immissis, subito & repente mortuus est. *Rondelet. lib. de medicamen. intern.*

STER-

STERCORA ALIENO LOCO EXCRETA.

OBSERVATIO.

Stercus quidam toto vitæ suæ tempore ore reddere solitus: alii similiter pluribus annis.

NARRANT Romæ fuisse quendam temporibus nostris, qui toto fere vitæ suæ curriculo fæces alui per os expurgauit. *Mercurialis lib. 2. cap. 4. de excrementis.*

Constantiæ circa annum 1530. quidam Andreas nomine, si bene memini, officio mendicorum consul, sic enim vocabant Bettelburgenmeister / per viginti annos excrementa sicca omnia euomuit, aluo nihil reddens: interim mediocriter sanus, & suo officio fungens ad multam vsque senectam. Tandem cum aluus cieri sponte inciperet, paulo post obiit. *Hæc ex relatione Archigrammatei Constantiensis Vogelii annotauit Gesnerus. V. CL. Casp. Wolphius de suis Obseruationib.*

Anno Domini 1579. Coloniæ puellam vidi viginti annorum, quæ fere tertio quoquo die alui excrementa per os reiicere solebat, idque iam tum vltra triennium continuasse dicebatur, & clysteribus, & aliis medicamentis purgantibus frustra sæpe adhibitis. Decumbebat autem perpetuo, quod crura haberet omnino contracta, interim satis bene colorata, ingeniosa admodum, & facunda. *V. CL. Ioan. Posthius de obseru. propriis.*

OBSERVATIO.

De vomitu stercoris, eiusq; remedio.

AD vomitũ stercoris, quidam capiebat omni die iusc. Maluæ & conualuit, cum alia remedia, non iuuarent. *Solenander sect. v. cons. 15.*

OBSERVATIO.

Cur sedes Iliacis clausa: historia item noua & rara de virgine, quæ per vesicam & aluum nihil prorsus excernens, sed ob modicum quoq; alimentum crebro excrementa per os reiiciebat.

EXpultrix facultas noxam sentiens, contractione multa conatur ad noxii excretionem. Et primum quidem obseruato ordine à natura instituto. Orditur à superiore parte contractionem, quo detrudat excrementum omne, siue siccum fuerit, siue humidum. Id semel & iterum frustra tentans, vniuerso ordine ab infernis contractionem inchoat: idque tanta vi, vt angustet excrementorum exitus, & infusa quæuis aut immissa constrictione absorbeat. Et quod euenire videmus, dum ex arbitrio quisquam propter præsentem occupationẽ excrementa cohibet, vt intercipiens ab infernis contractio multa vi sursum excrementa bilemq; eiaculetur, ita cephalalgia sequatur: sæpe colicus dolor, aut ischuria, ex qua nonnulli periere. Et quod forte non vidit antiquitas: Honesta quædam virgo ex ea retentione, ante annos viginti, incidit in integram perpetuamque omnis excrementi & humidi & sicci retentionem, & cum viuat, sed epilepticis conuulsionibus crebro correpta in totum mingendi & deiiciendi munere priuata est: Sed exiguum alimenti sumens, per os crebro reiicit. *Thom. à Veiga com. ad cap. 2. libr. 6. Gal. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Alui fæces cuidam per vmbilicum expurgatæ, qui prodigiosa cura conualuit.

CVM illud mecum repeto, quod filio Hieronymi Legnani in vrbe nostra contigit, non possum non admirari. Laborabat me præsente abscessu inter pectinem & vmbilicum, qui cum esset maximus, vbi peruenisset ad vlcus, ab omnibus egregiis Chirurgis desperata salute, cum puer esset annorum octo, & vt dicebant etiam fæces per vmbilicum exire cœpissent, quod tamen ego non vidi, & ad summam deductus tabem, in manus incidit cuiusdam Antonii ex oppido Gallarate, qui aqua putei cum quibusdam verbis per os & super vulnus exhibita, curauit illum: cumq; ego post aliquot menses inuiserem matrem ægrotantem, huncq; mortuum existimarem, occurrit hic puer monstro similis, qui præ morbi magnitudine adeo curuus remansit, vt pectus caputque solo æquidistent, formam nactus erecti gnomonis, viuitq; sic miser iste puer, quamuis nobilis: nam pater tabellio est, & caussidicus egregius. *Cardanus lib. 18. de subtilitate.*

OBSERVATIO.

Stercora per vmbilicum excreta, post abscessum ad dysenteriam consecutum, qui intestina perforauerat.

DVM hæc conscriberemus, ex patritia gente Veneta Condalmario cuidam puero, sicuti vidimus ex intestino ventris abscessu cum febre acutissima, intestina perforata sunt; vt per vmbilicum magnam excrementorum partem singulis diebus emitteret. Miramur febrem omnino desiisse, & puerum sano similem per domum ambulare. *Alex. Benedict. Pract. lib. 20. cap. 34.*

OBSERVATIO.

Stercora nonnunquam perforatis intestinis, & excitatis fistulis, aut aliter multis annis emanasse, sine vitæ periculo.

VIdi tempore meo hominem, à quo stercus per vulnus exibat, qui vixit sic in ista dispositione mala longo tempore, faciendo facta sua: & acquirebat vnde viuebat, quamuis male & difficulter. *Auenzoar. lib. 1. tract. 14. cap. 2.*

Intestinis perforatis superuixisse homines non vulgatum est. Habet *Auicenna fen. 6. tract. 1. lib. 3. cap. 1.* & iam dixerunt quidam, quod perforata sunt quædam intestina inferiora, deinde perforata sunt Almirach, & venter, propter apostema accidens in eis in directo foraminis, & communicans illi putrefactione & nocumento, & perforatus etiam illic & egrediebatur stercus ex illo, & vixit homo.

Hoc idem affirmat *Rasis 13. cont.*

Ex recentioribus *Christophorus de Barziziis Cap. de fluxu intestinali*, ita scribit: Vidi mulierem quandam nomine Antoniam, quæ fuit venenata in Prato Vallis, & ex veneno assumto perforata illi fuerunt intestina, vnde fæces inde exeuntes tandem mirach corrupto & aperto exitum sibi parauerunt, & taliter affecta per plures annos vixit.

Io. Matth. de Gradi cap. de fluxu ventris idem confirmans inquit: Ego vidi in Papia vnum doctum Medicum, Magistrum Santinum de Filbertis, qui habebat

bat intestinum perforatum & mirach, cum emissione fæcum per vlcus, tamen vixit viginti annis post.

Io. Bapst. Theodosius in compilatione com. Nicoli in aphorismos, sic scribit: Et ego habui quondam Marinum Mirandulanum de anno 1520. qui ex casu magno incurrit rupturam syphac supra inguina, & locus est apostematus, & cum apostema venisset ad exituram, quidam chirurgus, non credens ibi adesse rupturam mirach, sagittella locum aperuit, & non multo post cœpit fax liquida exire, & curatum est apostema, & restauit vlcus à quo fæx & ventositas exit, in quo candela parua fere ingreditur tota, sine dolore, & ipsa de cætero est in bona dispositione, & annus est iam transactus, nec vlcus potuit consolidari. *Marcellus Donatus libr. 5. cap. 4. histor. med. mirab.*

Non præter institutum sit, eum virum producere, cui ex accepto ventris vulnere præcisum intestinum tenue prodit. è quo alui excrementum, nondum solidum aut cohærens, continenter emanat annos iam quindecim, ea via intercepta, quæ in anum ducebat. *Fernelius lib. 6. c. 4 Patholog.*

Vidi aliquos in intestinis vulneratos, & non potuimus suere, qui adhuc viuunt, ergo non necessario inferunt lethum; sed vtplurimum. Et ego cum essem in patria mea mulierem vidi laborantem hernia, quidam secuit intestinum, & iam ex eo loco emittit fæces, & viuit adhuc: si suatur ergo intestinorum vulnus, est ad vtrumque, ad mortem, & ad vitam. *Fallopius de vulneribus capitis, cap. 12.*

Centurio quidam vulneratus in bello, ex altero latere circa ilia, adhibita patellula excrementa suscepit, quem diu superstitem vidi, ante 40. annos. Ita natura varias excrementorum vias & emunctoria molitur. *V. CL. Esaias Meichsnerus de obseru. proprijs.*

Capitaneus quidam in ventre vulneratus, stercus per fistulam, quæ sanato vulnere illic remanserat, multis annis, incolumis alioquin, & superstes, excreuit. Cuius causam inuestigando, ex anatomicis obseruationibus certis argumentis colligo, intestinorum vulnera, si illis in locis, vbi carneæ musculorum abdominis portiones existunt, ventrem penetrent, agglutinatis tunc mutuo vtrinq; & intestinorum & musculosæ carnis vulnerum in ambitu labiis, viam fieri posse, per quam stercus extra corpus educatur, & in abdominis cauum excidere prohibeatur: eaque vulnera, licet consolidari nequeant, minime tamen esse lethalia, quod licet rarum sit, tamen & in aliis partibus, vt vesica, accidere, suo loco dictum est. *V. CL. Felix Platerus de obseru. propriis.*

Observatio.

Alui fæces cum vrina, res plane prodigiosa, per penem expulsæ.

Secto cadauere Petri de Schardes, re medica illustris, præter lapides renum prodigiosos repertos, etiam in recto intestino, à regione colli vesicæ, inuenta est carnositas putris, quæ sua putrilagine vesicam ita lacerauerat, vt intestinorum excrementa, ante obitum, vna cum vrina redderet ad miraculum vsq; & forsan antea non visum. *Ferrandus Senior libello de Nephrit.*

Observatio.

Excrementa alui puellis & mulieribus quibusdam ex naturalibus excerni solita.

Puellam vidimus, quæ clauso ani meatu nata, octauo quoque die recrementa ex naturalibus deiiciebat. Cumque hoc implicita malo vsque ad sextumdecimum annum vitam duxisset, vi tandem morbi, quod εἰλεὸν Græci vocant (id autem fit cum intestina circa vmbilicum torquentur) miserabili cruciatu deiecta è medio sublata est. *Beniuenius c. 86. de abditis.*

Vxor nobilis viri Antonii Brindizes, cum per quatuor annos, cum lotio & stercore sanguinem emitteret, ac parum de hac re sollicita esset, quia nullum inde dolorem persentiret, tandem corrosis inde intestinis ac perforatis, per vuluam stercore misere emittere cœpit, quæ sic, nullo præsidio conferente, lōgam vitam duxit, & tandem obiit. *Lusitanus cent. 2. curat. 10.*

Vuluam siue vterum, in quo fœtus concipitur ac gestatur, corrumpi ac exulcerari quandoque contingit, ac deinde vicinas partes infici: vesicam quidem vt capite 34. exemplorum nostrorum narratum est: nonnunquam vero & rectum intestinum. Atque tunc quidem excrementa alui per pudendum tandem excerni contigit. Quemadmodum mulieri cuidam accidit, quæ posteaquam diutino tempore purulenta fœditaque manifestissima exulcerati vteri signa, per pudenda excreuisset, postremo & alui excrementa per eundem locum demisit. *Dodonæus in annotat. ad c. 11. Beniuenii.*

Hoc tempore in hac vrbe reperitur puella Hebræi Theutonici dicti, quæ fæces per vuluam emittit. *Mercurialis lib 3. c. 9. de morb. puer.*

Mulier quædam grauida, & vicina partui, per 12. dies nihil excreuit per anum, tandem cum aliquando magno nixu cuperet eiicere excrementa, effluxit magna copia sanguinis ex vtero, & subsecuta sunt excrementa alui. Et ita per quinque septimanas omnia excrementa egesserat per vterum, cum ego illam vidi. Tumor etiam in inguine ortus est subniger, labia etiam foraminis visa sunt denigrata aliquo modo, vt referebat obstetrix, vt iam omnes prædiceremus cancrum. Acciderunt hæc Anno 1556. mense Augusto.

Vidi quandam puellam formosam Tubingæ, quę semper fæces suas deiiciebat per vterum. Quare Senatus illi interdixit ne nuberet. Sed illa deseruit Tubingam, & profecta in villam (Vsingen) quæ distat tantum dimidio miliari à Tubinga: nupsit cuidam sutori, cui postea pulcherrimum filium peperit, quē vidi. *De obseruat. CL. V. Ioannis Hessi, per CL. V. Ioach. Camerar. ad me missis.*

Quandoque alui excrementa per vterum prodiisse vidimus. *Marsilius Cognatus lib. 1. cap. 1. variar. obseruat.*

Observatio.

Ex inguine euacuatum stercus.

Ortum supra inguina panum ac suppuratum cum medicus incideret, stercus subsecutum in colo abscessum esse declarauit. *Galenus lib. 1. cap. 4. de loc. affect.*

Observatio.

Per vlcus vesicæ & recti intestini fæces & vrinas defluxisse.

Visum est in multis (quod Hollerius quoq; annotauit) ex discissione vesicæ exēto calculo, aut alio

alio modo vlcere contracto, læso quoque intestino recto, fæces & vrinas per vlcus defluere. *Iacot. com. ad aph. 15. lib. 1. sect. 3. Coac. Hippoc.*

OBSERVATIO.

Fæces egressæ per partem pedis superiorem.

SAlome Sueua, ex malo ob inopiam victus regimine, incidit in colicam, cumque à mulierculis edocta applicaret multa calida, factus est abscessus in intestinis, quo rupto, materia defluxit ad partem femoris superiorem pedis dextri per quatuor digitos à peritonæo infra, & ibi fecit saccum, quo aperto effluxit pauca sanies, deinde per multos menses quoties egerebat, fæces tenuiores per illum locum effluebant. Tandem prius euacuato corpore leuiter, à chirurgo Iacobo Heluetio exhibitis primo decoctis quæ ad vulnera consolidanda propinantur, per multos dies, & imposito emplastro ad rupturam super locum affectum, coacta est iacere in lecto partibus posterioribus eleuatis, & coaluit vulnus, vt saltem ichor quidam adhuc exudaret. Quare decoctum ligni illi propinauit, & ita ad perfectam sanitatem fuit restituta. Quod ego testari possum qui singula oculis meis aspexi. De obseruat. *Ioan. Hessi, per Ioach. Camerarium ad me missis.*

VARIA ET MONSTROSA PER ALVVM excreta.

OBSERVATIO.

Globuli membrana obducti, ex ventre egesti.

EA est multarũ muliercularum persuasio, vt existiment, infantium morbis nullas medelas præsertim internas adhibendas esse. Quod fieri nõ posse censeant, vt tenella illa ætas remedia vlla perferat. Itaque earum calumnias pertimescens in primo praxeos meæ tempore, ab infantium medicationibus, quoad potui abstinui, non tamen sine domestica calamitate. Nam morbi quidam graues liberos omnes primi matrimonii, excepta vnica filia, mihi ademerunt. Cum vero in secundo matrimonio natus mihi esset filius, isque vltra tres menses non fuisset progressus, incidit & hic in grauissimos eosque continuos dolores, quibus ita conficiebatur, vt fere de salute esset desperatum. Memor itaque priorum ærumnarum, non amplius ineptis quarundam muliercularum opinionibus morem gerendum, sed adhibitis necessariis remediis, fortunam experiendam censui. Itaque cum tribus diebus continuis cassiam cum betonicæ syrupo mistam ei præbuissem, tandem excreuit globulos plurimos, intus putrida & saniosa materia refertos, exterius vero membrana quadam obductos, ac sic præter opinionem, Dei benignitate conatum nostrum iuuante, sanitati restitutus est. Cæterum cum hoc experimento confidentior factus essem, non dubitaui quibuscunq; oblatis infantium aut puerorum affectib. qui medicationẽ admissuri viderentur, adhibere remedia conueniẽtia, sumq; illud, Dei subsidio fretus, consecutus, vt innumeris infantib. & pueris opem cõmodam adferrem. De qua experientia à nobis comparata, aliquando ad reip. vsum quædam fortasse publice proponemus. Etsi n. multi docti viri de puerorum auxiliis & remediis scripserunt, tamen cum pleriq; aliorum potius sententiam, quam propriam experientiam sint secuti: multa restabunt in hoc genere à medico experto magis expolienda, præsertim ea quæ ad commodum vsum purgantium in infantib. & pueris adhibendorum spectant. Etenim terebinthinam præbendam censent quidam veluti familiare infantibus & pueris remedium in exoluenda aluo, sed quam prudenter id faciant, vel inde intelligi potest, quod ea tanta euaporandi, & cerebrum vellicandi vi polleat, vt ne quidem in adultis, qui vel ad epilepticas accessiones, vel ad alios cerebri graues morbos propensi sint, satis tuto adhibeatur. Sed de his alias. *V. CL. Iacob. Oethæus lib. obseru. propriar.*

OBSERVATIO.

Pili veri per aluum excreti.

DEchtius vidit puerum Morsæ filium Ioannis Michelbach per aluum pilos veros excernere. *Solenander sect. v. consil. 15.*

OBSERVATIO.

Massa, in intestinis, instar coni concreta, & per aluum expulsa.

E Puero quopiam in Baumgarten, qui semper decubuit, multisq; vsus est medicamentis, laxatiuo adhibito, massam satis magnam in intestinis instar coni concretam eduxi, quam mihi parentes cõmunicarunt, ac ad inspiciendum secum portarunt, hic puer postea bene valuit. Laxatiuum porro fuit tale: Recipe pulueris radic. Mechoacæ drachmam vnam, Diathurb. cum rhabarb. scrupulum vnum: misce, fiat puluis. *De M. Ioan. Fabri obseruationib. ad me transmissis.*

OBSERVATIO.

Omenti frustum, menstruo à sumtione spatio, aluo deiectum.

CÆcum intestinum in concoquendo & alterando cibum longiori sæpe mora cæteris validius inuenitur, sicuti stomachus quam gracilia valentior est: euenit interdum, vt cæco alimento repleto, cætera alimenta in colon præterlabantur & aluum. Vidimus post quadragesimum diem omenti frustum quod deuorauerat, per inferna demisisse, hic enim latuerat, nam & vermes magna ex parte in eo ventre generantur. *Alexand. Benedictus lib. 19. cap. 5. de cur. morb.*

OBSERVATIO.

Rotundus tophaceus globus, tunicula inuolutus, suberis substantia, è cæco intestino, post alui adstrictionem, & vehementes alui dolores deiectus.

MIrum est, quod nobili cuidam mulieri contigit anno 1559. Nihil excludebatur stercoris: dolor ingens in ano, qui nullis remediis cedebat. De causa disputabatur. Nihil è speculo immisso apparuit interiore recto intestino. Tandem summa vi, & eo dolore, qui in partu difficili excitatur, rotundũ globum tophaceum à cæco intestino deiecit. Hernia laborabat. Erat is globus tunica inuolutus, suberis substantia. *Scholiographi ad cap. 56. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Cachectica quædam, cum frequenti cardialgia & lipothymia, sumtis alexipharmacis, grauissimis ventriculi & intestinorum, maxime vero recti, torta doloribus, tandem plura ossicula & instar gallinaceorum calcaria per aluum egessit.

ANno 92. Tonsoris cuiusdam vxorem, de ingentibus ventriculi doloribus compunctionibusq; conquerentem, faciem nobis pallidam, subliuidam, turgidulamque, totum denique corporis habitum cachecticum præ se ferentem, cum frequenti ex cardialgia lipothymia, non sine veneni alicuius accepti suspicione, curare tentauimus. Primum itaque syrupum de Cichor. cum Rhabarbaro, de Melissa composit. cum aqua Zedoar. vt assumeret aliquoties suasimus: quo bis facto, magnas vētriculi punctiones, intestinorum tenuium crassiorumque tormina, recti vero grauem molestumque tenesmum perpessa est: donec multa ossicula, stimulosque calcarium gallorum gallinaceorum instar, per aluum egereret, non sine animi deliquio, quibus tamen excretis ab omnibus symtomatibus liberata fuit, atque etiamnum incolumis superuiuit.

Quid, quod apud heredes Ioannis Woyselii Medici Vratislau. vt nobilissimi, ita felicissimi, spinam pruni syluestris vidimus? cum duobus vncis, dimidii fere digiti longam, quam vomitu à quadam Cerdonis vxore eiectam, paucis diebus post ipsam comitante vita annotauit. Hæc an suapte natura in ventribus generata, an fascino intrusa, dubitamus. *CL. V. Christoph. Rumbaum, de Obs. propr. per CL. V. Laur. Scholzium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Fracta costa spuria, eiusdem particula palmæ vnius longitudine, summo cruciatu, septimo die per aluum egesta est.

ANno 77. Anus quædam Lipsiæ, in ædib. Simonis Simonii Philosophi & Medici Clarissimi, cum funem laquearibus tecti transmitteret, subsultandoq; arripere & detrahere conaretur, nescio qua succussatione vel cubitum vel coxam lateri dextro allisit, doloremque dextri hypochondrii non leuem excitauit. Quarto die, stimulante aliqua acuta re, tenesmum passa, cruenta excreuit purulentaque. Quę dum non remitterent, digito locum affectum sæpe explorans, circa Sphyncterem ossiculum acutum hærere affirmabat: tandem præ dolore & cohibita aluo & incessu, die septimo, vrgente natura, duriuscula alui excrementa summo cruciatu egessit, vnaq; particulam costæ spuriæ, palmæ vnius longitudine, satis acutam, protrusit. Quam contusione ab integra effractam, per abdominis cauitatem, ad intestinum rectum delapsam, eoq; perforato eiectam, effectus ostendit. Nam intestino breui consolidato, loco costæ fractæ, à reliqua parte ad leuem quemuis corporis motum punctiones se sentire conquerebatur. *Idem Rumbaum, de obs. propr. per V. CL. Laur. Scholzium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Aqua frigidæ frequenti potione atq; oris collutione restinguendæ sitis causa factum, vt aqua circa primas hepatis & ventriculi venas coaceruaretur, & per ingens alui profluuium confertim fuerit excreta.

ADmirandum sane, quod Dorotheæ Poianæ, ortu Vicentinæ, in colatu vero Mirandulensi, accidit, hæc per septembris initia, cum ad locum alui excretioni destinatum accessisset ventrem exoneratura, tantam aquæ claræ quantitatē excreuit, vt subiectum vas multæ capacitatis repleuerit, statimque animo deliquerit, à quo releuata, ac panis offa maluatico madefacta, nullam aliā inde noxam persensit quin imo veluti onere quodā leuata, recte se habuit. Admirante Ioanne Baptista Susio Medico, qui id mihi retulit, quo pacto tantam aquæ congeriem vnica excretione expulsisset. Non enim id illi accidisse, quod aqua intercute laboraret dicendū, quēadmodum adnotauit Aretæus loco citato per hæc verba: Nonnunquā ex laxo intestino aqua multa dysenteriæ modo profluit, idque plurimos ab hydropico morbo liberauit. Quamobrē alia à nobis causa est perquirenda. Sciendum itaque per totam præcedentem æstatem mulierem P. siti excruciatam, quotidie frigida aqua os abluisse sæpe, sæpius eiusdem haustus deglutiens; ex quo factum fuit, vt vniuersum venosum genus, eam amplexatum fuerit, præsertim vero moram traxerit in illis venis, quæ epati & ventriculo propinquiores sunt: scatente siquidē obstructionibus illius corpore, & aqua ex sui natura difficillime permeante, dicente *Gal. & Hipp. sect. 40. lib. de ratione in acutis*, tarde meare omnem aquam per corpus, atque ægre descendere, quanquam alioquin optima sit, & omni culpa vacet, quo fit vt neq; vrinas mouere nata sit, neque sputum educere, imo neq; per totum corpus moliri transpirationes. Epota itaq; per vices aqua, cum longiorem moram in venis & hypochondriis traxisset, factum est vt *Gal.* sententia. 7. *Meth.* vt aliqualem corruptelam nacta sit, sicque sui qualitate & quantitate naturam onerans, ipsa ad pondus noxium abigendū insurrexerit, præsertim biliosa eiusdem qualitate irritata. *Marcellus Donatus hist. Med. Mirab. lib. 4. cap. 20.*

OBSERVATIO.

Pus à læsis artubus in aluum confluere.

CLarissimus & bellicosissimus Comes Mansfeldtanus, Augustæ Romanduorum Prorex, Burgundiani ordinis eques torquatus, inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Moncontortium præliū aderat. Ibi in conflictu manuario tormento cominus tam grande vulnus ad sinistri cubiti articulum accepit, vt fractis insigniter ossibus, multa quasi à malleo supra incudē contrita & cōminuta cernerentur. Hinc maligna pleraque symtomata emersere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflāmatio, febris, brachii totius ad extremos vsque digitos tumor œdematosus & flatulentus, ac quædam ad gangrenam dispositio. Huic vt occurrerent Nicolaus Lambertus, & Richardus Hubertus, Regii chirurgi, multas & profundas scarificationes inflixerant. Ego vero ad eum, qui inuiserem & curarem, Regis iussu cum venissem, ingentemque fœtorem & putredinem animaduerterem, suasi vt lotiones ex ægyptiaco viribus aucto, & in aceto ac aqua vitę dissoluto, instituerentur, aliaque quæ in gangrena requiruntur. Nā & diarrhœa ægro superuenerat, quæ purulentam & fœtidam saniem à brachio & vulnere manantē reddebat. Quod quomodo fieret, abunde infra dicetur: permultis enim absurdum id videbatur, quod vt è brachio purulentus ille humor in aluum deflueret, necesse haberet in venas remeare, sanguini misceri, suoq; perniciali & contagioso per cor & hepar transitu pessima omnium symtomata, tandemque mortem inferre. Certe crebræ nobilem

bilem ægrum syncopæ inuadebant, tetrorum vaporum, ab vlcerib. suscitatorũ, ad partes nobiles translatione: quibus vt occurrerem, deglutire ipsum iubebam aquæ vitę, in qua theriacæ parum dissolueră, cochlear vnum. Tumorẽ œdematosum & flatulentum, brachium totũ occupantem, reprimere conabar spleniis oxycrato imbutis; cui salis momentum & aquæ vitæ parum affusum esset. Eiusmodi splenia duplatis linteis, quã arctissime possem consutis, cõtinebam & stabiliebam. Talis compressio ossa fracta sua sede continebat, saniem ab vlcerib. exprimebat, affluentes in partem humores retro in corporis centrum repellebat. Hanc compressionẽ si quando intermitterẽ, adeo augebatur tumor, vt non leuis me metus haberet, ne partis natiuus calor inde suffocaretur. Nec vero alia fasciandi erat commoditas aut facultas propter doloris acerbum cruciatum, quo habebatur æger, si quando vel leniter brachium cõmoueretur. Multi insuper abscessus ad cubiti articulum, perque totum brachium passim eruperunt. Quorum materiebus vt exitũ aperirem, nouas moliri incisiones coactus fui: quas ille vt omnia forti & intrepido animo tolerabat, detergendorum vlcerũ & putredinis corrigendæ ab ægyptiaco in vino vel melle rosato dissoluto, & vlceribus infuso, spongiosæ carnis luxuriantis castigandæ, à puluere aluminis, desiccationis post detersionem compsetam à linamentis, sanitatis deniq; à potione vulneraria compendium illi comparaui. Vere hoc affirmare & profiteri possum, me pendente curatione, illi à brachio plus sexaginta ossiũ testulas exemisse, & eximere necesse habuisse, inter quas vna visebatur digiti longitudine: Dei tñ fauore superstes & incolumis euasit, cętera tamen sanus, nisi quod contrahendi aut explicandi brachii nõ illi est libertas. *Pareus l. 10. c. 12.*

Naturæ prouidentiam, in his, quæ toto corpore inutilia sunt, excernendis, sequentibus historiis testatam esse volo. Dominus Sarrestus Regi à secretis vulnus in brachio dextro, glande manuario tormento elisa, acceperat, vulneri illi multa & maligna accidentia superuenerunt, præsertim vero ingentes inflammationes, multa sanie & pure fluentes: contigit aliquando vt præter rationem purulentus ille & saniosus in ipsa inflammatione fluxus sisteretur: cuius rei causam dum anxie quæreremus, animaduertimus fæces, vrinasq; multa tum purulentia tum sanie perfusas, hocq; toto morbi decursu, ex quo Dei beneficio conualuit, & valet adhuc: obseruauimus, quod quandiu illi pure & sanie brachium manabat, tandiu pura erant saniosis & purulentis sordibus alui & vesicæ excrementa: quandiu contra sicca erant brachii vlcera, tandiu saniosæ purulentæque fæces & vrinæ reddebantur.

Idem contigit nobili Domino à Cruce, cum ense vulnus lethale in brachio sinistro accepisset. Id sibi persuadere nõ poterant Germanus Cabaltus & Magister Rassius Chirurgi expertissimi, aliique qui vna mecum ipsum curabant. Hoc argumento, quod tantum viæ in corpore pus illud obire non posset: nec si posset, posse id citra totius sanguinariæ massæ, dum per venas ferretur, infectionem & corruptionẽ: itaq; probabilius esse puris illam fæcib. & vrinis permixti copiam à iecoris aut alterius visceris vitio, quã à brachio vulnerato manare: ego contra id sequentibus rationib. adstruebam. Prima, ex his quæ in illo ægro manifeste apparerent: quandiu enim pure & à purulenta eluuie synceræ essent fæces & vrinæ, tandiu multo illi pure brachium manare: hoc contra sicco, multam purulentam saniem in fæcibus & vrinis cõspici. Altera, quod vt totum corpus nostrum est transpirabile, sic totum est confluxile. Tertia, exemplo à vasis vitreis ducto, quæ Gallorum vulgus vini scansoriã nominat: ei enim, quod aqua plenum est, si alterum vino refertum subiiciatur, cernere licet vinum ex inferiore vase sursum ad superius per mediam aquam se traiicere & scandere, aquamque pariter per medium vinum sic descendere, vt sese interim non permisceant, sed alterum syncerum alterius impermixti locum occupet. Hoc arte in rebus sola natura constantibus si fit, vt oculorũ fide consequimur: in corporibus nostris, in quibus propter nobilioris animæ præsentiam omnia naturæ opera longe perfectiora sunt, quid fiet? quid est de quo fieri posse in pari casu desperes? nonne enim ad intestina, renes, lienem, vesicam felleam, vna cum excrementis naturæ impulsu laudabilis sanguis confluit, quem mox partes ipsæ ad sui nutritionem secernant? Nonne recenter puerperis lac è mammis per vterum diffluit? At eo deuolui id nequit, nisi venarum & arteriarum mamillarium ductibus, qui vteri vasorum osculis occurrũt in mediis musculis rectis epigastrii. Nil igitur mirum, si ex Gal. sententia pus sanguini impermixtum à toto corpore per venas & arterias in renes & vesicam confluens, vna cum vrinis repurgatur. Hæc & similia à natura fiunt non vllo consilio aut ratione edocta, sed tantum secretricis & excretricis facultatis virib. subnixa. Et profecto dissecto illico cadauere animaduertimus id totum, visceraque eius omnia omni phlegmones, omni concepti puris labe vacare. *Idem lib. 16. cap. 49.*

OBSERVATIO.

De nigris deiectionibus.

QVemadmodum ea, quæ leuiora apparent, discriminis autem plena sunt, Medicus negligere non debet: similiter nec ea debet, quæ aspectu & fama grauiora videntur, cum tamen periculo vacent, formidare: Cuiusmodi creberrime euenit ex deiectionib. nigris; quibus apparentibus, ægri, astantesq; pariter à colore illo terrentur, & eo magis, cum communi omnium sententia ab *Hipp. lib. 4. Aph. 21.* desumta, deiectiones nigræ, siue febre præsente, siue eadem absente eueniãt, semper pessimæ sint. Cuius oppositum cum ratio & experientia me docuerit, in hac re Medicos cõmonefieri velim, ne semper nigras deiectiones, cum sępissime omni periculo vacent, timeant. Vbi enim excretiones istæ in morbis acutis non contingant, materiaq; educta non sit bilis atra, sed vere melancholic⁹ humor, qui est sanguinis fæx, quandocunq; eueniunt, omni carent discrimine, ad bonumque terminantur, exonerata demum per has à graui materia natura ipsa. Cum enim splen ex propria naturali facultate humorẽ istum, qui est sanguinis limosa & fæcalis pars, ad se attrahat, eumq; ꝓ sui nutrimento conficiat, vtaturque, si cõtingat vel ex intemperie imbecillum, vel à materia obstructum ipsum lien esse, plurimumq; huius limosæ superfluitatis in sanguine abundet, tũc materia hæc accumulatur circa viscera, in venisq; illis communibus, & si abundantior colligitur, etiam in mesenterio, & circa

pancreas, quæ totius corporis veluti altera sentina sunt, copiose aggregatur; qui tandem, cum grauis admodum naturæ fuerit, vel in ea copia, vt illis vasis amplius contineri nequeat, insurgente virtute expultrice, natura eius excretionem tentat, hincque deiectiones nigerrimæ, quibus aliquando & simul (sicuti creberrime fieri animaduerti) connectuntur eiusdem superfluitatis vomitus, ita vt species choleræ videatur, supra enim & infra eandem nigram materiam, & per vomitum, & per sedem excernunt patientes: quos aliquãdo vidi ex solo aspectu huius limosæ & nigræ superfluitatis in maximum incurrisse timorem, indeque in syncopem incidisse, fereq; exanimatos fuisse: qui tamen in meliorem spem, me commonefaciente, & certe affirmante nihil inde periculi imminere, ducti, non tantum laxatum à timore animum habuere, sed etiam pristinam salutem cito recuperauere. Vbi enim natura totam materiam eiecerit, licet corpus ex euacuatione quoquo pacto languidam reddatur, tamen patientes in meliorem statum, quã fuerint, redacti sunt. Quo tempore nihil aliud Medico agendum erit, quam considerare vt causis huius affectionis incumbit. nam terminata affectione, animaduertat Medicus, an hepatis vitio, vel alimentorum, huius limosæ, & nigrę superfluitatis copia in sanguine cumuletur: & tunc si vitio hepatis hoc factum fuerit, huic succurrat. si autem alimentorum causa, rectam & probam imperet victus rationem, circumspiciatq;, cum hæc materia non attrahatur à splene, cuiꝰ merito impurus remanet sanguis, an hoc factũ sit ex splenis vel imbecillitate, vel obstructione. imbecillitatem tollat, intemperiem, quæ imbecillitatis est causa, remouẽdo: obstructionem autem, vias aperiendo, & materiam pręsentem excludendo, consumabit. Quibus remediis hęc sint peragenda non referam, cum à propriis fontibus hęc desumenda sint. hoc vnum tantum dicam, quod, si causæ huius affectus, iam terminata & perfecta euacuatione, non remoueantur, eiusdem fiet recidiua, per interuallaque repetet, tandemque ægrotantes vel ad hydropem (vt in nonnullis cõtigisse vidi) deducet: vel aliquando ita sæuiet hæc materia acredinem ascita, ad naturamq; arte bilis conuersa, vt vnica euacuatione demum ægrotãtes de medio tollat, sicuti vidi factum in his, quibus me aduersante vina generosa, aromata, radices, & olera acriora erant in continuo vsu, quod si hæc materia acredinem non acquisierit, nec ad naturam atræ bilis vergat, in suoque naturali statu permanens ad ventriculum repat, per eumq; educi solita sit, deducet patientes ad malas ventriculi affectiones, sicuti præcipue ad famem caninam, in quam ex tali materia, per ventriculum sæpius euacuata, eoque decumbere solita, nobilem Medicum deductum, & ex ea consumtũ fuisse, noui. Hæc dicta sint vt Medici huius affectus præseruationem non negligant, circa huius curationem non ita laborabunt; quoniam tunc sat erit munire intestina clysteribus lenientibus, ne in transitu ab illa materia offendantur, & vomitum, si aderit, facilitare cum leuioribus, abstinendo ab oxymelite, & cæteris omnibus quæ acetum recipiunt, cauentes ne ea quæ ventriculum roborant, præterquam in casu vrgentiæ, administrentur, omniumque adstringentium rerum vsum, tam exterius quam interius vitent, optimam opportunamque pro ratione morbi victus rationem interim ægrotantib. pręscribant, certamq; salutem, si errata nulla admiserint, polliceantur. *Petrus Salius de aff. Particular. cap. 15.*

Observatio.

Diuturno Asthmate, & vini nausea, cum deiectionibus nigris vexatus: tandem spontaneo sanguinis fœtidißimi vomitu, vitam finijt.

MErcator quidam Augustanus, summa spirandi difficultate laborãs, incredibilem dolorem in potu vini, si vel vnum eius cochleare sumeret, patiebatur. Multis frustra adhibitis remediis, nigricantia per aluum excernebat. Dubitabatur de istarum deiectionum causa, quam alii in lienem, à melancholico succo se exonerantem: ego vero in venarum erosionem ac sanguinis corruptelam referebam: idque verum fuisse, sanguinis corrupti ac fœtidissimi vomitus, non longe ante mortem sponte subsecutus, demonstrauit. Vnde apparet, apertis vel exesis venis, eiusmodi deiectionibus prodeuntibus, medicos non satis exercitatos, specię melancholici humoris interdum decipi. Isti Fernelium, nigras hasce diarrhœas clare distinguentem, recte consuluerint. *Amplißs. Viri Thomæ Mermanni, Sereniß. Bauariæ Ducis Archiatri, liberalitate, cum alijs nonnullis communicatum.*

Observatio.

Icterica deiectionibus & vrinis nigris, paulo post semestre exhausta, exspirauit.

REligiosa quædam apud Diuam Barbaram Delphis, annos 56. nata, anno 1562. ictero morbo correpta, cui & fluxus ventris perpetuo aderat, instat saponis nigra deiiciebat, cui & vrina veneta, nigra, passea, copiose profluebat, corpore squalido & exiccato, post sex septimanas plane exhausta decubuit, nihilque bibit, aut edulii sumsit, præter grana quædam mali citrini seu granatorũ, illa in ore detinendo, & exiguum succum sugendo, ad quam pater illius conuentus me deduxit, non sanandi, sed miraculi causa, quod iamdiu vixerat sine potu ac cibo: quamuis altero die, quo ad illam me deduxerat pater, hæc obierit. *Forestus lib. 18. Schol. ad Obs. 7.*

Observatio.

Sanguis nigerrimus, picis instar ἄνω καὶ κάτω liberaliter profusus, ægro vitam finiente.

QVidam euomuit libras septem sanguinis nigerrimi: & per secessum deiecit multis vicibus sanguinem nigrum, vt pix liquefacta, ad libras decem. Altera nocte per os rursus libras quinque, nonnihil tamen plus colore accedentis ad sanguinem, tamen liuescens erat, odorem præ se ferens subacidum, & per anum profudit libras sex sanguinis coagulati nigerrimi, nullum habentis odorem. tertia die habebat nigras fæces mali olentes. quarta die nigerrima egessit excrementa, non tamen referentia colorem picis. Illo die ordinatus clyster ex iusculo pulli, vitellis ouorum, & saccharo. Aliis dieb. præteritis nutritus æger vitellis ouorum & pane loto, infuso ante in vino odorato, contuso; & factum etiã epithema cordiale & vnguentum cordiale; iussus quiesceret in lecto, & ab omnibus negotiis abstineret. Qui postea aduocatis aliis, id est mutatis medicis, mortuus est. *Solenander operis consil. sect. 5. cons. 15.*

OBSERVATIO.

Sanguis ater pici similis, cum valetudinis commodo per aluum nonnunquam exclusus.

SAnguinem atrum & pici similem, per interualla à Reuerendiss. & Nobiliss. Viro Domino Wilhelmo Bœcklin, Præposito Magdeburgensi &c. per aluum excretum, non semel vidimus, idq; sine omni corporis molestia aut periculo, at singulari valetudinis suæ commodo. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Pure sanguinis per anum profluuium largum.

QVædam passa per plures dies profluuium sanguinis puri per anum, aliquando vnc. viij. aliquando 10. beneficio naturæ conualuit. *Solenander sect. v. cons. 15.*

OBSERVATIO.

Excretiones per ventrem mirabiles.

IN plerisque Lacertas tres aut quatuor à medicamento purgante deiectas, semel atq; iterum vidi. Semel & oliuaria quædam corpora plura 60. numero ex aluo pueri prodeuntia per dysenteriam vidi. Semel consimili morbo velut vitellos ouorum induratos: semel vt fæturas piscium. *Gemma, lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

ALVVS PRODIGIOSE PIGRA AVT diu suppressa.

OBSERVATIO.

Aluus nonnullis, vel natura, vel morbo, prodigiose pigra & iners.

VOluntario sæpe aluus nihil reddit, aut sponte naturæ difficulter excernit, tum non sine vitæ periculo ventus, stercus ipsum, aut humor interdum supprimitur, sursum versus ad superiora repête materia, quæ stomachum & caput offendit, regesta: vnde diutius quandoque venter subsistit. Exemplo cuiusdam fœminæ, cuius ex paralysi corporis dimidia pars resoluta fuerat, triginta diebus cõtinuis venter nihil reddidit, qui supra modum intumuit.

Alterius vero à conceptu ad quadragesimũquintum vsque diem aluus suppressa est magno naturæ incommodo.

Alba Caucha ex patricia Venetorũ gente, ad partum vsq; aluo adstricta fuit, vt vix septenis diebus omnibus, paulum excrementi aridi caprino similis, emitteret. Post partum quatriduo centies aluus exonerata est excrementitio fluxu. *Alex. Benedictus lib. 19. c. 36. de curand. morb.*

Quendam nouimus non nisi duodecimo quoq; die excrementa, fæcesq; deiicere, & aliquando citra manifestum corporis functionumq; detrimentum dies totos quadraginta nihil prorsus ab aluo reddidisse, causa quidem neque à consuetudine, neque à natura, sed ab obstructionum vitiis petenda. Quinetiam tumor præter naturam in intestino genitus id in totum obstruit, fæcisq; prolapsum prohibet. *Fernelius lib. 6. cap. 10. Pathol.*

Nonnulli reperiuntur, q per tres aut quatuor dies non excernunt. Cum essem iuuenis, nonnunquam per spatium nouem dierum, & nonnunquam per spatiũ duodecim non excreui, cum tamẽ iuxta consuetudinẽ ederem: non ægrotabam, imo eram maxime sanus, quotidieque equitabã, eram apud Diuam Virginem Lauretanam cum semel excreui, postea Romam versus cum illustriss. Duce nostro 1535. profectus sum, duodecim dies in itinere consumti sunt, cum Romæ fuimus, iterum excreui, tamen ex vitæ muniis nullum habui vel in minimo deficiens, neq; minimum molestiæ in ventre persensi: alias Ferratiæ discessi, & Venetias profectus sum, in accessu, recessu, & mora, qua Venetiis immoratus sum, nouẽ dierum spatiũ interfuit, & à die qua recessi ad eam, qua Ferratiam redii, nihil penitus excreui. Res mira videtur, cum quotidie ederẽ, & plene: mingebam vero supra modum, & sudabam, ob hoc paucæ erant excretiones, & excrementa ipsa torrida erant, & talia in duritie, vt nihil penitus conspurcare possent. *Brasauolus c. 6. Tract. de Medicinis purgantibus.*

Vidi quosdam, qui eius (alui) desiderio, in tertium, quartum, quintum diem, ventrem plerunq; ferrent. *Brachelius Comm. ad Aph. 20. lib. 2. Hipp.*

Noster ægrotus melancholicus, licet à quartana continua restitutus, melancholia illi adhæsit. Postea à medicamentis abstinens, tribus mensibus & tribus diebus ne tantillum per aluũ excreuit, per vesicam tamen pauca, crassa, eaque nigra minxit. Eo autem tempore poma quidem assata, & pruna cocta comedit, alium cibum sicciorem abhorrebat: postremo autem vix bibebat, nisi cereuisiam consuetam, metuebat ne famuli illum deciperent, cum prius clam, nostro iussu, medicamenta laxantia in cereuisia decocta forent.

Narrat Nicolaus Florentinus, se vidisse filiam M. Sacci de Scarperia, ab ipsa die, qua concepisset, vsq; ad 45. diem per aluum nihil excreuisse, neque medicamentis lenientibus, neq; violentis, neque clysteribus, quamuis acutis, neq; emplastris, vnctionibus, neq; solutiuis, cum tamen multum comederit, biberit, & veluti sana permanserit, & tandem tempore debito peperetit filiam.

Rhases quoq; vidit mulierem quandam paralyticam, cuius venter constipatus erat per mensem vnũ: quamuis venter sanorum non constipetur per quinque dies, sed emittitur de eis substantia sicca.

Medicus senior Delphius, qui ad templum nouũ habitabat, vt mihi retulit probus sane, qui nisi octauo quoq; die, vel septimo prius aluum deponebat, hic tamen ex leui apoplexia in paralysim incidens, à qua mediocriter curatus, senex tamen postea subito obiit. Impossibile tamen est (teste Auic.) ventrem diu constipari, quin infletur & magnificetur, & non diu post interficit. Hic tamen nobilis ex longa fæcũ retentione non habuit ventrẽ inflatum, nec subito mortuus est, sed post tres menses, & tres dies, cum fæces restrictæ sponte exonerabantur: tunc prius mortuus est.

Cum hunc casum Hughoni Nieuenio medico Haghano narrarem, referebat se ægrotum habuisse, qui per sex menses aluũ non deposuerat, nisi globulo plumbeo rotundo deglutito suo pondere dilabente, tandem aluũ solutam esse, globulo vna cum fæcibus exeunte, & ita ægrum præter opinionẽ conualuisse, quod ego vix crediderim. *Forestus Scholio ad obseru. 34. lib. 2. de Febribus.*

OBSERVATIO.

Melancholia correpta puella, tribus mensibus nihil aluo egessit.

Incre-

INcredibilem, at verum, dignumque admiratione casum referam. Ædilium scribæ puella, decem & sex annos nata, dum sacro interest, falsò Ecclesiam spectris plenam imaginatur. A matre domũ reducta mira fabulatur, ad imperata præter morẽ difficilem se præbet, fastidit cibum, ad medicorum tantũ mentionem grauiter ringitur. Per dies aliquot in lecto detinetur; indies omnia sæuiora. Ad hanc omnis generis fœminæ nostræ concurrunt ꝑ more pharmaceutriæ, mire ratiocinantur: hæc aluum mouere, altera, quas nondum passa, mẽses. Barbitonsor venam secat, nihil proficiunt. Sistitur aluus vltra mensem. Ægra subinde redditur inquietior. Tandem ad Medicos cõfugiunt. fiunt quidẽ omnia recte: induntur glandes, præscribunt clysmata, exhibent lenientia, vngunt, omnia frustra. Nullus egerendi conatus adest. Interim pro libitu alitur strenue, aliquando per biduum abstinet. Medici Voluulũ aut subitam præfocationem prędicunt. Parẽtes accelerari filiæ mortem ineuitabilem precibus apud DEVM cõtendunt. Alter sic abit mensis: tandem me adeunt, ac ad ægrã deducunt, q̃ blanda oratione solatus sum. At illa ingemiscens, anxia, mira gestuum proteruitate, & vultus toruitate me repellit. Quæro ab astantibus, vtrũ lucida aliqua interualla in hac discernant? negant, hisce moribus semper præditam affirmant. Insto, laturam ne ægram, si quid vmbilico superponatur, fasciaq; contineatur? id etiam negãt. Facio periculum, ne attactum quidem patitur. Et cum non sufficiat Medicum tantum facere officium, nisi & æger opus adiuuet, parentibus (qui semper haustum purgantẽ vi infundendum flagitabant, quib. quo minus morem gererem, causis prohibebar) perituram reliqui filiam. Exacto mense tertio (iam miseræ oblitus fueram) aduolat mater, obsecrans, alterũ accessum impetrat. Tum ad meam præsentiam ægra modeste decumbit, salutanti verecunde respondet. Iubeo ventrem patere: is durissimus ita increuerat, vt, in alterã partem prolapsus, sine ministerio reuolui non potuerit. Iubeo omnes esse bono animo, & diuinum sperare auxilium. Fellis taurini, totidem recentis insulsi butyri, hellebori nigri extracti tantundem, & diacolocynthidis, diagridii, totidemq; croci, in vnã redactis massam, igni ad mellis consistentiam decoctis, Italicæ nucis testę indo, vmbilicoque impono: eamq; ne cedat, fasciis munio ligoq;. Binas diebus singulis, priorib. intus absumtis, repletas admoueo. Primis dieb. nihil præter murmura & fluctuationes sentit: tertia die doloribus parturientibus vsitatis inuaditur tantis, vt, ni sæpe prohibita, sibi ipsi manus intulisset. Superuenit paulo post ingens egerendi desiderium: at, induratis in recto intestino fæcibus, excretio non successit. Cum totam igitur domum, tristissimis vocibus & lamentis, replesset, quibus & saxa in sui commiserationem mouisset, vituli mox abdomen recens cum oleo antiquo ad ignẽ crebrare impero, atq; id calens ventri inducere, felle & butyro inunctis digitis anũ sollicitare, atq; sic, à frigore tutatam, sedi imponere iubeo. Paulo post ingenti murmure aluus solui cœpit, copiosissimisque excrementis sese liberauit: quæ intus picem & carbones præ se ferebant. Postea, dies aliquot continuando, vnicã tantũ testam applicui, aluumq; patulã retinui. A quo tẽpore, imaginibus non amplius territa, lecto valedixit, nuncq; viuit & valet restituta rectissime.

Simili plane symtomate, eadem in vrbe, hospitio, eiusdem sexus, & fere ætatis, Vratislauiensis Senatus Præfecti filia, affecta: quæ cum mense altero non excreuisset, sibi adempta, simile remedium non experta, humanis exemta est. *De obseruat. CL. V. Iesseny à Iessen, per Clar. V. Laurentium Scholzium mihi communicatis.*

OBSERVATIO.

Virgo quædam nobilis annis amplius octo, aluum, vrinam, menses, & sudores, cum periculosissimis symtomatibus, suppressa habens, vitam, tertio quoquo die aluum clystere proluendo, sustinuit.

NObilis virgo anno ætatis suæ duodecimo, febri tertiana spuria ad trimestrę vsq; laborauit; deinde satis bene habuit, nisi quod sanguinis profusione ex naribus per interualla debilitaretur: vnde capitis dolor, & turbatio subsecuta est, quæ timores & falsas imaginationes adferret: quasi ei homines triũ capitum, quæ sibi inuicem essent suprapos ita, apparerent. Sexto decimo menstruis purgari cœpit; sed hęc postea nũquam stato tempore, neq; copia, neq; colore decenti, satis responderunt, vt quæ sæpius in duos aut tres menses vsq; substiterunt, & pauca albida ac serosa prodierunt. Nõ multo post magni mœrores ob parentum & amicorum mortem subsecuti, animum ægræ, alias natura hilarem, tristem & melancholicum effecerunt, & graues dolores mediam capitis, & sinistram præcordiorum regionem mane & vesperi inuaserunt, iique iam in hyemem vsq; durarunt: atq; tunc ventris tormina, seu potius vterini affectus ad quatuor septimanas illam afflixerunt: ijdemq; postea, cum remisissent, iterum per interualla reuersi sunt. Paulo post aluus astrictior reddita est, quæ tamen ex medicamentorum vsu rursus respondere cœpit: non longo temporis processu in totum suppressa est, nec vllis remediorum generibus, quam clysteribus iniectis, resolui potuit. Inde insignis tumor totum corpus occupauit, sic tamen vt inferior sub vmbilico regio in priore statu laxa & molliuscula maneret. Eodem tempore risus immodicus ægræ superuenit, cum homines assistentes inspiceret, sed hic, sanguinis ex sinistro brachio missione facta, remisit. Hinc sæpe visa est quasi demens futura, magnę insecutæ vigiliæ, timores, & imagines illam ita perturbarunt, vt quid ageret ignoraret. Cum interrogaretur, respondendo interrogatis verba repeteret. Post accessionem respirare, & tacitam vocem emittere inciperet, quietiorque facta, potum postularet: quo assumto ad mentem rediret, & nisi quis statim eam alloqueretur, diu affligeretur. Tussi vehementi posthac infestata est, ita vt loqui non potuerit, quæ Zaccari candi, anisi & fœniculi vsu discussa est. Insecuto tempore ventriculus intumuit, & febris quotidiana per hyemem successit, diuque ęgram detinuit: in qua cum aluus adstricta, copioso lactis sero, cum herbis quibusdã incoctis aliquandiu sollicitaretur, non solum non soluta est, sed etiam vrina impediri cœpit, vt febris accessio, quæ per initia simplex fuerat, postea duplex euaserit: sic vt tum mane, tum vesperi, maximo cum frigore, horis non minus duabus affligeret: deinde ingenti calore totum corpus & præsertim caput infestaret. Interea dum febris ægram ita teneret, vrina admodum tenuis, & clari fontis aquę modo perspicua primũ apparuit: deinde

cum mucis quibusdam albuminis ouorum instar lentis & viscosis excreta est: postremo in totum suppressa: & altera febris accessio etiam remisit. Pauco tempore interposito, menstrua quoq; fluere ex toto desierunt, & in hunc vsque diem subsistunt: sicut etiam aluus & vrina. Pręter horum excrementorum obstructiones, cerebrum quoque neque per nares, neq; per aures purgatur, & nullus sudor per totum febris curriculum, vt neq; extra illud vnquam, erupit: cum tamen alias ante morbum facile sudauerit. Postea tam ingens sanguinis profusio ex naribus superuenit, quæ illam ad mortem vsque exanimaret. Maximum hinc fastidium cibi subsecutum est, diuq; perseuerauit: donec potu acidulæ Gœppingensis aliquantulum minueretur, febrisq; solueretur, quanquam adhuc ab omni carnis esu abhorreat, adeo vt si vel paululum ex ea gustet, sanguinẽ vomere cum cibo sæpius interdiu & noctu cogatur. Non multo post maximi dolores vteri coliciq; adeo ægram continue excruciarunt, vt nullum fere diem haberet integrum. Clysteribus autem per interualla iniectis, post dies aliquot conquieuerunt. At cum spes sanitatis data iam esset, continuus capitis dolor, magnæq; & crebrę conuulsiones quotidie inuadebant: quæ mentem ægræ sic debilitabant, vt sæpius aliena loqueretur: & affatim sicut antea ridere incipiebat. Processu temporis, accessiones illarum & mitiores, & pauciores factæ sunt: ita vt duæ tantum quotidie ægram molestent: quæ nunc quoq; sic perseuerant: altera vero alterã, nunc quinq;, nunc sex horis interpositis, sequitur. Æstate quidẽ interdiu, hyeme autẽ noctu, quanquam in autumno iam prima circiter quartam, & secunda ad decimam aut vndecimam ante meridiem inuadat: atq; sic ambæ pro anni temporis ratione mutantur. Porro in hisce duabus accessionibus nulla corporis commotio, sed quasi altus somnus apparet, caput primum dolere incipit (quamuis id dolore nunquam, præsertim in sincipite, vacet) frigidamque auram ex sinistro latere ad illud exhalantem percipit, quæ transeundo palatum linguamq; valde refrigerat, & hanc nonnihil tumidam reddit, vt vix attolli verbaq; exprimere possit: deinde extrema frigescunt, facies interdum modice rubescit: os & oculi clauduntur, palpebris paululum nictantibus: summi tum manuum, tum pedũ digiti frigido humore madent: & per interualla distenduntur rigidi: statim autem remittunt: reliquæ corporis partes immotæ iacent, mens & ratio euanescit. Vbi iam morbi decessio futura est, corpus ad vomitum incitari solet, sic vt inferiora ventris ad superiora impellantur: nihil autem mentione dignum excernitur, nisi parum pituitæ, cum modico cruore albido aut nigricante mixtum. Extra accessionem sępe accidit, vt cum crura ipsius paululũ attolluntur, vel extra lectum deorsum dependent, vel quouis alio modo mouentur: tremunt admodum & trepidant. Vnde etiam ægra pedibus insistere nequit, sed cum illos paululum mouere cœpit, magis capite dolet, & quasi exanimatur. Tandem frictione leni, & fomentis calidis adhibitis, paulatim ad se redit, & meliuscule habet. Ita cogitur misera noctes & dies in lecto decumbere, & singulis duobus diebus interpositis, aluum clysteris vsu deiicere. Cum quo excrementa indurata, & serosi humores copiose educũtur. His exonerata liberius spirare, & quietius dormire potest: quanquam vtraq; pręcordia non parum afficiantur: magis autem dextra, sic vt etiam crus huius lateris aliquando breuius sit sinistro. Quinetiam in femoribus à coxis vsq; non parum doloris experitur: sicut aliæ fœminæ, quæ renum & vesicæ affectibus laborant. Quid nunc in tot symtomatum concursu primum: quid secundo: quid tertio agendum sit, à probis maxime piisq; medicis audire desiderat &c. Meminit historiæ huius *idem autor. dialogo* 8. *Comm.* I. *de vet. & nou. Medicina* his verbis.

Nobilis illa virgo, ad quam consilii dandi gratia fui accersitus, non solum aluum, sed etiam vrinam, menses, & sudores, iam annis amplius octo suppressos habuit, neq; hactenus quicquam natura potuit excernere. Res est omniũ admiratione maior, qualẽ nunquam me vspiam legisse, vel audiuisse, vel conspexisse fateor: omnes scil. naturæ excretiones tam diu esse quasi abolitas in homine, quæ alias cibum potumq; sumere & captare somnũ potest, nisi enim excrementa nuper citata ex corpore expellantur, calor natiuus, qui vitæ fons est, extingui strangulariq; cogitur. Id vero illã in vita retinet, quod tertio quoque die clystere iniecto aluus subducitur: cum qua videtur quidem aliquid etiam vrinæ excerni, sed nõ per meatum vrinarium. Cur autem natura deiectionem non molitur, in causa est, quia nerui huic operi dicati ex morbo, vel comitiali, vel vterino, & simili, resolutionẽ sunt experti. Quamdiu ergo nerui hisce vitiis laborant, actiones naturæ perfici nequeunt. *Hæc ille.* Cæterum hanc ipsam tandem ita conualuisse certum habemus, vt postmodum nobili cuidam nubens, inoffensa valetudine, susceptis etiam in matrimonio liberis, perfunctam fuisse constet. *Ex obseruationibus Ioan. Guintherij Andernaci, à Thobia Cneulino mihi transmißis.*

OBSERVATIO.

Tumor ventris insignis cum retentione fæcum ingenti, ac illius curatio.

VIrgo quædam hic præcipui nominis, ex assumtione medicamenti nescio cuius, à sua matre (vt genus hoc muliebre in arte medica cum multorum sæpe detrimento multum sibi tribuit) præparati, incidit in tormina ventris. Mater existimans esse dolores ex vtero: nã menses nonnihil tardius processere ex consilio aliarum muliercularum adhibet fomenta calida exterius, & per os dat menses prouocantia, corpore existente impuro. Inde profluunt menses, & satis quidẽ copiosi, sed paulo post vires concidũt, corpus incalescit, vigiliæ illã affligunt, & appetitus deiicitur. Febris accessit, vrina fuit turbida excremẽta alui diuulsa & biliosa, sæpe egerebat, sed parum. Vnde aluus statim fuit suppressa, nec glandib. quicquam effectum. Venter quoque euidenter cœpit intumescere. Vsurpati clysteres ex emollientibus, sed frustra. Manna exhibita, quam statim euomuit, & venter magis adhuc intumuit. Peruentum ad clysteres validiores, sed sine fructu rursum prodibant. Sicuti quoq; purgantia nihil pręstiterunt, sed ventris tumor ita creuit, vt quoq; difficultatem spirandi induceret. Medici extremo morbo extrema remedia esse adhibẽda censentes, cum viderent periculũ esse in mora, primum cataplasmata ex emollientibus applicata. Deinde epomphalion ex scãmonea & butyro, itemque fotus facti ex decocto Rapi & Verbasci.

Ventos

Ventos conati sunt per syringam extrahere, & rursum iniecti sunt validi clysteres, sed parum hęc quoque profecerunt. Tandem assumpsit hoc medicamentum. Recipe succi rad. irid. recent. extracti vnciam vnam, Manus Christi perl. drach. tres, ol. Carioph. gut. iij. Misce. Quo ebibito post tres horas cœpit deiicere materiam albam, fœtidissimam, puri similem, venterque rursum minui paulatim visus est. Hoc medicamentum vt validum, caute vsurpandum, cum sit erodens, & ingratum. *De obseru. D. D. Ioann. Heßi, per D. D. Ioachim. Camerarium mihi communicatis.*

OBSERVATIO.

Alui astrictio ad tres septimanas ob comesta numerosa cerasa: quæ post id tempus rursus aluum subierunt.

Ciuis quidam Dresdensis homo robustus & militaris, obstructione alui per dies aliquot laborauit, integraque cerasa vna cum nucleis copiose deuorauit. Perseuerante autem obstructione immersit corpus aliquoties aquæ tepidæ. Data etiam illi sunt tria Enemata, & quinque potiones purgantes, quæ medicamenta omnia in corpore detinuit, ac in magnum vitæ discrimen incurrit. Cum loco suppositorii adhibuisset candelam, deprehendit aliquid duri in intestinis, idque lapidem esse putauit. Tandem elapsis tribus septimanis exhibito pul. quodam purgante, soluta est aluus, & prodierunt primum excrementa dura, stercoris ouilli in globulos coacti instar, vna cum cruore: deinde vero nuclei ceras. conglomati reiecti sunt, & æger sanitati est restitutus. *De clarissimi V. Ioan. Franci Hildesii obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Mira alui adstrictio, qua recti intestini pars superior adeo coaluit, vt neque oleum, aquas, aut flatus transmitteret, fæcibus in cæco cum plerisque aliis coaceruatis, quæ post sæuissima symptomata ægro lethalia fuere.

NOBILISSIMVS eques Carolus Nuuolonus iam in senio constitutus, alui suppressionem incurrit, anno 1559. 11. Febr. quam arcere tentarunt Medici medicamentis & clysteriis, q̃ nihil per inferius educebant exhibitum quoque oleum amygdalinum ad vnc. sex pondus, quod tamen nec ipsum quicquam eduxit per inferius. Vltimo loco ceream candelam per anum indidere, cuius portio ad cubitalem longitudinem intromissa, nitida, nullisque fæcibus deturbata, extracta fuit, nulla tamen proinde excretione subsecuta; Aquæ Thermales quoque ex Aquario propinatæ, quæ & ipsæ intra corpus detentæ nihil profecerunt. quare ab vndecimo decubitus die extinctus, cum febris valida, & indeficiens superuenisset. Vnde Medici morbi causam indagaturi, eum assentiētibus propinquis iussu Principum dissecare decreuerunt. quo facto intestinum rectum in parte superiori ita per digiti transuersi longitudinem coiuisse, ac coaluisse inuenerunt, vt vix tenuioris funiculi crassitudinem æquaret, vtrinque in confinio intestini partibus in tumorem quendam veluti glandulosum eleuatis, ex quo factum, quo minus fæces in superioribus intestinis genitæ per consuetam familiaremque regionem naturæ detruderentur: quinimo nec Thermalis aqua coangustatam partem potuit pertransire, sed in monoculo congregata reperta; Intestina quidem non solum ex flatuum repletione, sed etiam ex acrium humorum frigidæque ac vitreæ pituitæ redundantia, atque etiam ex intemperie sola, dolere posse omnibus receptum est; quinimo, & vlcera frequenter patiuntur, & apostemate corripiuntur, atque etiam suppurantur, quemadmodum *Galenus comm. 87. libri aff.* docet. *Marcellus Donatus Hist. Mirab. Medic. lib. 4. cap. 10.*

OBSERVATIO.

De difficultate apertionis alui vehementer obstructæ.

IN magnis obstructionib. alui, apertionem difficilem esse, in multis ægris obseruauimus Illud certe silentio minime prætereundum est, quod nobis aliquoties in praxi occurrit, vt cum aluus potionibus purgantibus probe vacuata videretur, & excrementa liquida egererentur, tamen excrementa alia & sicca eaq; plurima in intestinis nihilominus subsisterent, & nouam obstructionem, repetitosque dolores excitarent. De quo libet exempla quædam proponere. Fui aliquando, dum in aula Fuldana versarer, ad quendam præfectum Marckenzellensem ex colica laborantem vocatus, cui cum potionem purgantem dedissem, ac ea purgatus multa liquida egessisset, tamen neq; ventris grauitas, neq; dolores sunt remissi. Itaque clysterem iniicio, qui eduxit maximam copiam excrementorum exiccatorum & induratorum. Vnde coniicere facile potui, potionem eduxisse quædam liquida excrementa, sed molem induratorum excrementorum educere non potuisse.

Idem mihi accidit, dum olim Reuerendissimo Abbati Fuldano Wilhelmo in simili affectione purgantia exhiberem, vt per clysteres excrementa159 sicciora denuo excludenda essent, quæ purgantibus per os datis educi non potuissent. Vtile vero est in eiusmodi intestinorum affectione, primo aluum per clysterem vnum atque alterum lenire, ac postea purgantem potionem præbere, quæ si vel operari tardius videatur, vel pauca educit, denuo clyster infundi potest ad obstructionem expeditius soluendam.

Hoc modo nos ante annos duodecim nobilem monialem in Cœnobio Schoenfeldensi degentem, à maximo valetudinis periculo præseruauimus. Ea enim cum per tres menses colicis doloribus conflictata esset, neque profuissent ipsi varii curationis modi, qui à celebri medico Doctore Adamo Landauo medicinæ Professore Ingolstadiensi, olim collega meo, in Schola Ingolstadiēsi instituti essent; tandem ipse Eichstadio ab Abbatissa eius loci ad eam vocor, quod Doctor Adamus rerum domesticarum causa in Thuringiam proficiscens, vt ipse, vt in eius absentia potissimū vocarer, si necessitas quædam id requireret, suasisset. Itaque eo veniens, cum cernerem rem non carere periculo (morbus diuturnus vires valde attriuerat, & decem dierum perseuerans obstructio ventrem tumidum ac distentum effecerat, totū vero reliquum corpus & membra extrema tabe quadā consumta erāt, & paralysis diminu-

diminuta iam dum membrorum exteriorum motum quodammodo labefactarat) dixi ea me facturum, quæ diligentia mea & artis facultate consequi mihi liceret, reliqua Dei prouidentiæ & benignitati committenda esse. Cæterum initio duos clysteres, interiectis horarum quarundam interuallis, inieci, iis nihil effatu dignum est eductum, sed materia in ventre detenta inferius deduci videbatur. Itaque ad potionem per os subsequenti mane dandam peruenimus. Cuius operatio, cum transactis horis sex nondum appareret, denuo clysterem lenem infundimus. Quo eiecto, cum iam dum differreretur operatio, excrementis tamen ad inferiorem ventris sedem declinantibus magis, denuo potionem dedi circiter horam tertiam pomeridianam, auxilio acutioris pharmaci, nam prior potio ex foliis senæ, Rhabarbaro, & manna tantum cōfecta erat. Post secundam hanc potionem sumptam, cum vix vna hora præteriisset, repente excrementa alui educuntur, eaque tam copiosa, vt plurimarum librarum capax vas facile replerent. Interea, dum hæc fiunt, in viribus recreandis omnis opera curaque posita fuit, & tum epithematis cordialibus pulsibus & cordis regioni adhibitis, tum odoriferis naribus appositis, tum etiam vini aromatici, & aquæ cinamomi dilutæ cum caponum iusculis pauculo ori indito & hausto, instauratio virium fuit procurata. Ac cum perturbatio ventris paululum sedaretur, etiam iuscula caponum cum aromatibus condita exhibita fuerunt. Sequenti nocte satis belle quieuit, cum plures dies ante insomnes egisset. Mane vero recuperatis viribus, omnia meliora reddita sunt, & deinceps nulla alia re opus habuit, nisi vt ad reficientem victum alui laxationis conseruatio accederet. Id quod consecuti sumus potione seri caprini, in qua folia senæ & Rhabarbarum macerata fuerunt, addito saccharo, mane calide per aliquot dies sumpta. His itaque non solum tum ægra hæc sanitatem adepta est, sed in priorem affectionem ab eo tempore nunquam recidit, ac iam dum sana & firma permanet. Ac hæc præcipua causa fuit, vt cum deinceps Doctor Adamus Landauus, vir longiori vita inprimis dignus, phthysi consumptus Ingolstadi moreretur, eius Cœnobii moniales suæ valetudinis curam mihi vltra committerent. *D.D. Oethaus lib. obs. propriarum.*

RARA ALVI DVCENDAE EXEMPLA.

OBSERVATIO.

Historia Prota Rhetoris dicentis, sibi ventrem post esum pomorum ac pyrorum austerorum deiici.

CVm quosdam audiuissem, qui diceret, ventrem sibi ab esu astringentium subduci, satius esse putaui, quæ de eo ratione atque experientia sæpe cognouissem, hoc loco semel fusius explicare. Cum Protas Rhetor quidam, ciuis noster, narraret, ventrem sibi post esum pomorum ac pyrorum austerorum deiici, ne intellecta atque in ipso per experientiam comprobata, audacius postea in aliis id ipsum sum expertus. Rogaui enim hominem, vt mecum vel vnum diem viueret, vt scirem, quo tempore, & quam multis vesceretur adstringentibus. Ac primum hominem statim sum hortatus, vt more suo viueret, neue vlla in re consuetam sibi victus rationem immutaret. Ipse autem cum post balneum paucula aqua præbibita fœnugræcum, radiculam & id genus alia (quæ ante alios cibos omnes fere sumere consueuerunt) similiter & ipse sumpsisset, vinumque dulce, quantitate mediocre adbibisset, comedit deinceps maluas cum oleo & garo, & pauco vini: & post illa piscis quidpiam, suillæ, & auis deinde cum secundo bibisset, pauco tempore intermisso sumpsit pyra austera: postea deambulatum progressi, non multum deambulauimus, cum venter illi maiorem in modum est solutus. Quæ cum essem conspicatus, pactus sum cum amico, vt postridie, quæ ad suam victus rationem pertinerent, mihi committeret: qui, cum mihi prompte esset assensus, primo omnium, post balneum, pyra exhibui: deinde alia deinceps, vt consueuerat: quibus peractis, non modo non vehementer, sed ne mediocriter quidem aluum deiecit. Mirabatur sane (vt par est) rei euentum, causamque eius à me sciscitabatur: cui ego hæc, quæ nunc referam, exposui. Nam cum garum (inquam) vna cum iis, quæ cum eo sumpseras, aluum suapte natura subducat, idque iam ante fecerit, adstringentia postremo loco sumpta, iis potissimum, qui stomachum habent imbecillum, deiectionis sunt causa, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorsum, quæ in se continet, incitantia. Quod magis, (inquam) fatebere si cras prima omnium adstringentia sumpseris: secunda autem post illa carnosa, omnium postrema quæ cum oleo & garo manduntur. Minime inquit: repente enim vomerem, si maluas vltimas cum oleo & garo manderem. Optime (inquam) respondisti. Illa enim ventriculum subuertunt, & potissimum os ipsius, quod iam omnes stomachum vocare consueuerunt: adstringentia vero roborant, ac firmant. Quo fit, vt si quis alius succus ventriculum subuerterit (quod solet bilis pallida efficere, in quibus copiosior est aceruata) qui sic est affectus, si quod adstringentium gustarit, succum infestantem repente deorsum excernet. *Galenus lib. 2. de alimentis. cap. 22.*

OBSERVATIO.

Ouorum esu quibusdam aluus subducta.

SCio illustri mulieri, quotiescunque oua recentia sorbserit, continuo aluum solui. *Marcellus Donatus libel. de Mechioaca.*

Sorbilia oua multis ventrem subducunt: Vidi excellentis. Ioannem Manardum, qui ouo sorbili sumto, quinquies & sexies excernebat, multosque alios audiui, qui ex sorbilibus ouis, molliorem ventrem habuere. *Brasauola lib. de medicam. purg.*

Vidimus Dionoram nostram, ouo indurato commanducato, decies aluum citatam exonerasse, quod aliis ventrem adstringit. Vnde hæc antipathia? *Alex. Benedictus lib. 19. c. 33. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Pilulis compressis, & altera parte saliua madefactis, atque ventriculo deforis applicatis, Abbatissa quadam sufficienter purgari solita.

CVm essem Pisis, & profiterer in illo Gymnasio, curabam moniales Cœnobii sancti Pauli ad ortum

ortum: dicitur ad ortum, ad differentiam alterius Cœnobii, quod situm est ad occasum. In eo igitur Cœnobio erat Abbatissa, cui ego cum adhiberem catapotia deuoranda, ipsa non deuorabat, sed digitis ea comprimebat, formabatque veluti placentulas, & ex vna parte madefaciebat saliua, atq; regioni ipsius ventriculi admouebat, & superaddita fascia stringebat, comprimebatque partem illam, & spatio quatuor aut quinque horarum ita quasi copiose soluebatur sibi aluus, ac si pilulas illas deuorasset: & hoc duobus annis obseruaui in illa Reuerenda Abbatissa, & videbatur mihi veluti miraculum. *Fallopius cap. 2. tract. de purgant.*

Observatio.

Solo purgantium medicamentorum odore quidam plurimum purgabantur.

INter exempla vidimus quendam summo mane Catharcticum prunæ vapore tepefactum, ægrotanti vni ex domesticis non sine magno tædio obtulisse, (nares enim vis medicamenti acrius inuaserat) vnde stomacho nausea correpto, corporisque intus commotis humoribus, septies aluus soluta est: æger vero, qui medicamentum hauserat, securus, ter exoneratus est. *Alexand. Benedictus in præfat. ad librum de peste.*

Multos reperiri constat, qui vix semel odorato pharmaco, non secus purgantur, ac si bibissent: Quin & alios, quibus medicamenti purgantis facta solum mentione, venter perturbatur. Quendam etiam noui, cui ex adstringentibus simplicibus aluus mollior reddebatur, contra vero ex lenientibus supprimebatur. *Bar. Maranta. Method. cognosc. simpl. lib. 3. cap. 13.*

Scripsit Guainerius, (si non me fallit memoria, iam diu enim non legi) Ducis Sabaudiæ medicum quendam catapotia ex pharmacopolio in manibus domum gestauisse, & ab illis nihilominus strenue perpurgatum fuisse, quam si deglutiuisset. Quin testatum compertumque est etiam idiotis, nonnullos ad certorum medicamentorum (aut etiam ciborum, quos fastidiunt) vel odorem vel conspectum, (apud ægros frequenter hoc fieri nemo nescit) vel mentionem solam, ita permoueri, vt nauseant, atque etiam vomant interdum, aliquando etiam per inferiora purgentur: prout expultrix ventriculi vis sursum aut deorsum incitata est. Etenim non aliter nec aliam ob causam ista euenire certum est. Quoniam ab odore talium, dum ita commouentur, vt exhorreant, facile tunc irritatur facultas expultrix, vt exsurgat, & quæ noxia in corpore sunt expellat. Quod si non semper id fit, in caussa est quod non similiter multi humores vitiosi in corpore collecti sunt. Quippe ne hausta quidem medicamenta eodem semper modo corpus mouent. Quocirca non est mirum, hoc illi medico semel accidisse: quãtumuis putetur huiusmodi medicamenta persæpe antea sine perturbatione ventris odorauisse.

Non possum hoc loco non commemorare, quod amicus meus summus & collega charissimus, vir in omni doctrina præstanti felicissime versatus. D. Sigismundus Melanthon mihi narrauit de honestissima fœmina, mihi non ignota, affinitate ipsi iuncta. Hanc ita permoueri purgantium medicamẽtorum odore solo asseuerat; vt si proxime pharmacopolium transeat, odoremque talium percipiat, pulchre purgetur, & quidem magis quam vellet: medicamenta in suis ædibus talia minime ferre posse ait. Sane non est mirum, odorem virosum istum pharmacorum eos, qui ab his tota natura abhorrent, ita percellere, vt toti concutiantur, & facultas expultrix excitata, facilem aluum turbet. *Erastus c. 60. lib. De occult. pharm. potestat.*

Rondeletius in Gallia Episcopum quendam se nouisse dicebat, qui cum purgantia medicamenta assumere nullo modo posset, eadem, vbi opus esset, in magna quantitate sibi præparari curans, calidã in lotam peluim effusa bacillo diu agitabat, & naribus interim & ore aperto eleuatum inde vaporem hauriebat, atque hac ratione per aluum purgabatur nõ minus, quam si purgans aliquot medicamentum ebibisset. *Cl. V. Ioan. Posthius de obseru. propriis.*

Observatio.

Aluus astricta, deambulatione nudis pedibus in pauimento frigida prius asperso soluta.

CVm Illustriss. Dux Borsius Ferrariensium habenas moderabatur, quandoque alui duritiem incidit, vt excernere non valeret, illi medebatur Michael Sauonarola, vir eo tempore insignis. Dux apud illum conquestus est, quod per triduum non excreuerat, cum pro consuetudine comedisset: iussit Medicus imponi clysma; renuit Dux, qui adhuc in lecto commorabatur. tunc Sauonarola iussit pueros pauimentum frigida aqua copiosissime aspergere, & Ducem è lecto surgere, ac nudis pedibus ambulare; erat vero & pauimentum marmoreum: quinquaginta passus non perrexit dux, quod per ventrem dolorem ac voruorigmon sentire cæpit, sed em petiit, vt excerneret, & potentissime excreuit. iussit Sauonarola aqua calida, in qua calidæ herbæ odoratæ essent decoctæ, Illustrissimi Ducis pedes ac crura ablui, & ad ægros inuisendos abiit. ab hoc Dux iussit Sauonarolam centum aureis donari. *Brasauolus c. 6. tract. de medicinis purgantibus.*

Hoc iam dudum nouit rusticorum experientia, qui nudis pedibus humi obambulant, vt ventrem pertinacem infirment. *Prachelius Comment. ad lib. 2. aphor. 20. Hippocratis.*

ALVVS CITA NIMIVM.

Observatio.

Inuitæ alui excretionis exempla.

PVer annorum fere sex, inuitus per aluum excrementa deiicere incœpit, resoluto derepente circa sedem musculo.

Quin etiam seni quondam huiusmodi euenit accidens.

Atq; rursus alius puer ætatis fere annorum quatuordecim, excrementa inuitus per aluum deiecit, infestante simul vesicam dolore, atque alteri vrina quoque fuit suppressa.

Contra alius vrinam inuitus excreuit, atque alius non solum vrinam, sed alui quoque excrementa inuitus deiecit. In iis omnibus ea quæ præcesserunt scrutari oportet. Nam in totum aut refrigeratã aut ictam

ictam ipsorum spinam arbitrandum est. *Galenus de locis affectis lib.1. circa finem.*

DE MESENTERIO.

OBSERVATIO.

Mesenterium & pancreas persæpe focum & seminarium esse latentium & diuturnorum morborum: in quo nonnunquam tumor durus, aliquando vera inflammatio & abscessus excitatur, vnde pus, si per aluum syncerum reddatur, ex mesenterio deriuari contingat.

TAnta plerunque superuacuorum est humorum colluuies, vt destinatis à natura receptaculis tota excipi haud possit. At cum non parua superfluentis portio in vicinas quoque sedes illabitur, maxime quidem in pancreas & in mesenterium, quæ totius corporis veluti sentina sunt. Quibus ergo assidua ingluuie magnus fit vtriusque bilis & pituitæ prouentus, eas tempestiue nō expurgatas natura valens ac robusta plerunque in pancreas, & in mesenterium, ignobiles sedes, deponit: idque fere è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos, qui non in intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt & obliterantur. His locis & glandulis tempore exaggerantur varii humores, qui primum laxum mollemque tumorem, deinde siccescentes renitentem durum ac vere scirrhosum ingenerant. Durus vsque adeo interdum deprehensus est, vt penitioribus sub vmbilico partibus vel os vel calculus concreuisse putaretur. Itaque si ampla & vasta mole venter totus præter naturam prominet, idq; citra fluctuationem, citra alui suppressionem diutinam, citra hydropis suspicionem, vnde & qua id ex causa obtigerit, tactu ita quidem discernendum. Cum adipis copia venter prominet, quoniam cuti summæ is inhæreścit, manu totus comprehendi secernique potest à musculis abdominis: ac præterea reliquus corporis habitus obesior existit. Cum tumor insertus est musculis abdominis, primo is contactui occurrit, & cum premitur, plerunque etiam citra pressum dolore afficit, quod pars ea sensu prædita sit: intestina non coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Mesenterii vero tumor, quoniam alte sepultus est, non nisi pressu animaduertitur, nullo colore affligit, quod pars ipsa doloris sit expers. Quin etiam sua is mole intestina premens atque coarctans, sæpe efficit, vt aluus pigrior sit, tardiusq; fæces descendant. Vtrum præterea tumor vniuersum mesenterium, an partem duntaxat, & quam nam occupet, mollisne sit an durus, tactu etiam internoscendum. Cæterum quisnam in mesenterio humor exuperet, iam non tactu, sed iis ipsis notis, quibus in iecore, aut in liene proditum est, cognoscitur, sed quæ tamen tum obscuriores tum leuiores existunt. Hæc autem obscuritas multis causa fuit ignorantiæ, & cur harum partium affectus prætermissi fuerint, nec veterum scriptis celebrati. Ego tamen hoc affirmo & profiteor, choleræ, melancholiæ, diarrhœæ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiumque febrium latentium denique morborum causas me in his plerunque sedibus animaduertisse, quorum depulsione deploratis salus redderetur. Vera quoque inflammatio in mesenterium incidit, cum ab exesis aut ruptis illius venis sanguis excidit, & in aliqua sede præter naturam collectus putrescit, tandemque suppurans abscessum facit. Ea inflammatio sine manifesto dolore est, solumque grauitatis sensum habet, nisi forte vehementius prematur, febris admodum leuis & lenta, sine siti, sine grauibus symptomatis, nec omnino ægrum prosternens, nec quotidianas functiones interpellans. Principio sanies quædam rubra, facto deinde abscessu pus album defluit ab aluo, & vtrumque modo permistum alui fæcibus, modo seorsum & syncerum, vt cum inflammatio intestina deuergit. Tum quippe pus per venam proximam in recti aut coli intestini capacitatem influit, syncerumque magna interdum copia redditur nullo sensu doloris: quod aliquando celebres medicos magna admiratione & controuersia torsit. Sed non aliunde id quam ab affecto mesenterio dimanare facile nosci poterat. Neque enim ab inflammatis intestinis, neque à ventriculo potest sine vehementi dolore prodire. Ex iecoris vero aut ex lienis inflammatione, febris vehementior affligit, omniaque symptomata fiunt grauissima: neq; tam syncera sanies seorsum ob longiorem viæ tractum exit. Renes etiam affecti non illac, sed per vrinas repurgantur. Itaque vnum mesenterium reliquum est in abdominis capacitate, quod sub illis notis inflammatione tentetur. *Fernelius lib.6.c.7. Patholo.*

Nouimus nos quandam, cui inflammatio in mesenterio nata fuit, & initio male habuit, sed posteaquam inflammatio suppurat, & in abscessum conuersa, melius habens, sana ibi visa est. Interim singulis diebus per anum bis terve purulēta admodum fœtida, syncera, nullisque excrementis permixta redduntur. Et quidem nunc quartus agitur annus à quo sic sese habet. *Dodonæus in Annotat. ad cap.33. Beniuenii de abditis.*

OBSERVATIO.

Ex abscessu mesenterii mortui.

ILLVSTRISSIMVS atque Reuerendissimus. F. R. Dominus, febri valida correptus cum vomitu, 14. transacta, in alui cruentam excretionem deuenit, ita vt sanguinem nigerrimum, corruptum, pessime olentem ad decimum quintum librarum pondus excreuit, vnde animi deliquio correptus, omnes eum proxime moriturum existimauimus, nihilominus cibis per interualla optimis refectus, vires resumpsit, ita vt etsi febri continua, licet non ita intensa, & vniformi, continuo vexaretur, nihilominus suæ salutis spem nobis præberet: sed tamen cum quotidie fæces conspersas sanguinolenta saniosaq; materia excerneret, indiesque magis ac magis emaciaretur, infinitis propemodum præsidiis adhibitis, nam septem Medici illius curæ incumbebamus: die à decubitus die (proh dolor) occubuit, cum tamen postremis diebus ingens vrinæ profluuium superuenisset, ita vt quinque libras vrinæ, & amplius quotidie per plures dies extramitteret. Cadauer dissectum fuit, vt tanti mali causa innotesceret, atque in mesenterio, ea in parte superiori, qua intestino recto annectitur, vlcus sordidum, ad spitamæ longitudinem

tudinem, adinuentum: vnde ea inparte collectum abscessum coniecimus, illoque disrupto, putridum sanguinem ea in copia profluxisse non dubitauimus. sed quod mirum est, nunquam antea per totum ægritudinis tractum, præterquam extrema die, qua illi venter intumuit, de illius partis dolore conquestus est.

Monialis etiam quædam, die 6. Ianuarii, anno 1558. febri ardenti correpta fuit, atque in 40. fluxus sanguinis per aluum, coloris atri, ac copiosi, cum ventris indolentia ac fœtore intolerabili superuenit, cum siti clamosa & virium imbecillitate, & linguæ ariditate, & tristi quadam ventriculi sensatione & præter hæc symptomata, in singula alui cruentosa excretione in animi deliquiũ incurrebat, tandem crisi, sed mala per vrinã aduenięte, aluus à fluxione cruẽtosa suppressa, perseuerãte tamẽ febre cõtinuo affligente sine typo, extincta ęstu Monialis. Hãc nos eodem morbo pertentam procul dubio censemus, etsi dissectione negata, præ oculis rem ponere nequiuerimus. Ex iis duobus exemplis facile erit in eiusdem affectionis dignotionem, per enarrata signa percurrendo, deuenire, si quando alicui medicinam facienti consimilis casus occurrerit. *Marcellus Donatus lib. 4. c. 7. hist. med. mirab.*

Iulianus quidam, iuuenis alioquin optimus, alui torminibus vexabatur: inque dies magisque dolor vim capiebat: tantumque aberat, vt huiuscemodi doloris abditæ causæ comprehendi possent, vt nunquam vllis præsidiis tolli, aut saltem leuari hoc malum potuerit. Omnia enim viscera sana videbanur, iecur, lien, & intestina, omnia nullam doloris notam ostendebant. Sed ille nihilominus magis magisque indies, quam vt tolerari posset, vrgente dolore ipso, tandem è vita discessit. Quare mortui corpore inciso, vt sc. tãti mali causas dignosceremus, & sanis omnibus, vt putabamus, inuentis visceribus iubeo intestina amoueri. Quæ dum gladio discindit minister, in accessum magnum incurrit. Quo præciso, materia multa nigrior fœtensque profluxit, encausto sutorio similis. Ex quo manifestam eius mortis causam deprehendimus. Atra enim bilis eo cõfluens huiusmodi abscessum paulatim effecerat. *Beniuenius cap. 33. de abditis.*

Observatio.

Apostema in mesenterio inuentum.

PAtricius quidam Noribergensis, homo intemperantissimus, in affectionem hypochondriacæ non admodum sua forma dissimilem incidit, aderat & nausea continua, creber vomitus & cogitationes melancholicæ. symptomata leuibus purgationibus & tempestiua sanguinis missione aliquanto remissiora sunt reddita, at nunquam malum fuit extirpatum. aliquot diebus post sensit horrorẽ, & superuenit tumor & dolor dextro genui, itidem circa pubem tumor pronatus, qui vesicæ orificium ita compressit, vt difficulter vrinam reddiderit, hic tumor interim augebatur, interim minuebatur, vnde causa flatibus adscripta est. quotidiano tamen incremento ita auctus est, vt sese ad vmbilicum & latus sinistrum extenderit, & respirandi difficultatem excitarit. fuit redditus cacochymicus & cachecticus, & postquam cruciatibus morboque totus contabuerat, septimo à morbi principio mense obiit diem. Apertum fuit corpus, & in eo inuenta collectio materiei purulentæ ac fætidæ, nimirum inter duas mesenterii tunicas. Collectio hæc occuparat maiorem ventris inferioris partem, & hepar sua putredine infecerat. hinc non mirum, si facta malà sanguificatione, tumoribus inflammationibusque crura infestata (vt hydropicis contingit) fuerint. Opinandum sane est multos similem materiam, tanquam grauissimorum morborum fomitem, in hoc mesenterio coaceruare, à qua si non per vomitũ, vel per aluum liberantur, in tædiosos, longos, atque grauissimos morbos incidunt, & vltimo miseriis consumpti occumbunt. *Coiter in Libell. obseruat. Anatom. & Chirurg.*

Observatio.

Totum Mesenterium pure refertum ac quasi turgidum, cum grauißimis symptomatibus ægram affligentibus.

HOnesta virgo cum Serenissima quadam Ducissa peregre profecta, in dolores colicis similes, ac pro talibus habitos incidit: contra quos cum nullum remedii genus valeret, misella febre quotidie cum rigore insigni repente, doloribus iam dictis associata, post paucos menses Marasmo consumpta est. Dissecto ventre, ingens copia puris, quo tum Mesenterium refertũ, ac quasi turgidum erat, erupit. Hoc natura per renes vacuare frustra tentauerat, vrinis valde purulẽtis profluentibus: cum renes interim integri omnique labe carentes conspicerentur, quos nonnulli vlceratos suspicabantur, idque non immerito: cum puris mictus diuturnus, teste *Galeno 4. Aphor. 75.* renum aut vesicæ exulcerationem significet. Verum doloris circa regionem renum absentia suspicioni huic non attestabatur. *De magnifici viri D. Thomæ Mermanni, Archiatri Bauarici, obser. lectißimis.*

Observatio.

Abscessus in pancreate latens, perpetuas vigilias, lipothymiam, faciei frigidum sudorem, & tandem mortem inferens: idque medicorum errore, qui malum id ex stomachi ore, vel cardiaca paßione natum putabant.

LVGDVNI diues mercator, ætate virili, & εὐσαρκος, cuius facultates naturales suo probe fungebantur officio, veluti ex cibi potionisque mediocri appetentia, atque etiam, ex alvi, hepatis & venarum excrementis iudicare tum licebat. Verum de somno apud medicos duntaxat ipse conquerebatur. Cum enim dormire conabatur, tum in lipothymiam & totius faciei frigidum sudorem incidebat. Propterea qui tum ipsi aderant medici, ob stomachum, quem male affectum esse opinabantur, hieram Galeni propinarunt, sed frustra, & absque vllo commodo. Imo vero assumpto pharmaco, ægrotus multo quam antea deterius se habuit. Quapropter medici suam mutarunt sententiam (quia ex iuuantibus aut lædentibus non solum cognoscuntur interni morbi, sed curandi indicationes sumuntur) & ad cardiaca intus & foris adhibenda, quæ tunc ipsi misero ægrotanti conuenire putabant, mox confugerunt, ex quibus tamen nullum quoque commodum prorsus percepit. Quinimo iis potius, vt per hieram, commemorata

morata symptomata, cũ vitalis facultatis & animalis insigni læsione, intendebantur. Itaque cum prorsus nihil dormire posset, tandem miser ille interiit. Quandoquidem ad animalium vitam conseruandam apprime vtilis est somnus. Post sectum est cadauer, in quo pancreas, integro saluoque vitæ principio & stomacho, duntaxat repertum est abscessu putrefactum. Vnde per somnum spiritibus ab extremis partibus ad sua reuocatis principia, tetros malignosque vapores cor ferientes, & (forte) etiam stomachum, efferri excitarique medici posthac coniectarunt. Vnde nam autem excrementitii humores, ex quibus illic excitatus fuerat abscessus, promanarent, scire haud arduum est. Nam pancreas corpus esse glandulosum, primis lumborum vertebris insidens, quod quidem venarum & arteriarum ramos neruumque ac vas bilem continens fulcit ac sustinet, norunt satis anatomes periti Medici. Quapropter ab his locis, vnde illæ oriuntur partes, quæ ab ipso sustentatur, humores istos prouenisse probabile est. Tanta plerunque est superuacuorum humorum illuuies, vt destinatis à natura vasis tota excipi haudquaquam possit. Propterea non parua superfluentium portio in vicinas partes illabitur, & maxime in pancreas & mesenterium, quę partes admodum sunt debiles, ac propterea eas totius corporis velut sentinam esse, recte dixit Fernelius. Quibus igitur assidua ingluuie magnus fit vtriusque bilis & pituitæ prouentus, eas superfluitates, non tempestiue expurgatas, natura valens ac robusta, plerunque in pancreas & in mesenterium deponit: idque fere è iecore & à liene per eos venæ portæ ramos, qui in ipsum mesaræum & pancreas desinunt & terminatur: vnde illic tumores fieri probabile est, qui nullis propriis signis innotescunt nobis. Propterea huiusmodi affectus abditos recte dicere possumus. *Aubertus Progymn. Exercit. 44. ad lib. Abdit. Fernelii.*

Observatio.

Callus inter venas mesaraicas natus, iisdem obstructis, mortem attulit.

PEtrus Aldimarius filium habuit, qui cum octauum iam ageret annum, in corruptum incidit appetitum, quo calculos ruderaque comedens, in lentam tandem febriculam deuenit. Indeque procedente tempore, & ventriculus non continere, & venter fluere cœpit. Adeoque duobus his malis vexatus est puer, vt paucis etiam diebus è vita decesserit. Huius nos cum annuente patre emortuum corpus incidissemus, repertus callus inter venas Mesaraicas appellant, à quo cum venæ ipsæ adeo obstruerentur omnes, vt ferri inde sanguis vltra non posset, necesse fuit puerum è vita migrare. *Beniuenius cap. 37. De Abditis.*

Observatio.

Strumæ in mesenterio circiter septuaginta, præter glandulas & tumores externæ intestinorum tunicæ adhærentes, animaduersæ: quarum aliquæ ad oui magnitudinem excreuerant, gypseam, glutinosam, & liquidam materiam membranulis conclusam continentes.

ANno à nostri Redemptoris aduentu, millesimo quingentesimo, trigesimo nono, Panhormi, Spectabilis Dominus Castor à Portu dictus, Baron summatini, & vrbis tunc temporis meritissimus, iustissimusque præfectus, Capitaneusve, vt vulgo nostri vocant: quem profecto vsq; adeo magistratus integerrimum virum ostendit, vt rursus anno 1546. & demum anno præsenti 1550. ad eandem gubernationem vel inuitus à proregibus adstrictus sit. Hic inquam in primo sui magistratus anno quendam nigrum natum seruum, libertum tamen postea redditum, à se ob furta laqueo suspensum, atque à nobis ad Anatomicas administrationes petitum, quam libentissime, vt omnigenæ virtutis amantissimus, publice dissecandum præbuit. In huius ergo mesenterio (quemadmodum ab omnibus, qui dissectioni astiterunt, visum fuit) strumas circiter septuaginta offendimus. præter quas in glandulis existentes, totidem fere externæ intestinorum, præcipueque crassorum, tunicæ adhærentes tumores, propria singulos membranula, cuiusdam vesiculæ instar contentos, non sine magna quidem adstantium admiratione inuenimus. His porro, qui exteriori intestinorum tunicæ adnati fuerunt, strumarum nomine, quia scilicet in glandulis non erant, minime dignati sumus. Vtriusque autem generis tumores, varia quantitate, & magni & parui erant. atque inter extremos, qui ad oui gallinacei magnitudinem perueniebant, & minimi ciceris paruitatem, quamplurimi intermediæ quantitatis gradatim visi sunt. Non secus hercule, ac infertilis gallinæ vtero ouorum gradata multitudo (quam vulgares nostri Ouarolam vocant) inuenitur. Sed ne in hoc quidem solummodo astantium, nostraque admiratio fuit: verum & singulis tumoribus dissectis, quasi strepitus admirantium effectus est: Cum nonnulli lapideum gypsum, nonnulli vero glutinosam muccosamque & interea liquidam quandam substantiam sub ea membranula continerent. Nonnulli autem per gradus quoque intermediam comprehenderent. Vt postremo ac nouissime genitum tumorem liquidior, antiquiorem vero solidior substantia præ se ferret. Ex mediis vero vnum & item alterum tumorem sumpsimus, domique per diem ac noctem exiccari permittentes, tenuissimum deinceps quendam ab iis pollinem extraximus, quo multis quidem diebus, donec scilicet consumptus totus sit, arenæ vice ad exiccandas, ne delerentur, nuper iam scriptas literas, & quidem opportune, vsi sumus: vt alios omisisse pœnituerit. In reliquis vero corporis partibus, præsertimque in iecinore & splene, saluberrimum corpus videbatur, atque ab iis qui eum antea viuum cognouerant, relatum conformiter est, sanissimum scilicet, donec suspenderetur, extitisse. Vt nos coniectaremur naturam, ad eas partes vniuersi corporis recrementa transmittendo, sic ipsum expurgasse: vt in reliquis, maximeque naturalibus visceribus sanitatem conseruaret. *Ioan. Phil. Ingrassias, tract. 1. c. 1. de tumoribus præter naturam.*

Observatio.

Mesenterium prodigiose turgens, pondere librarum decem, scirrhosum omnino, cum infinitis abscessibus suis singuli tuniculis conclusis, oleosis, melleis, sebaceis, albugineis, aliisque humoribus refertis.

ISabella Rolãdt, Ioannis Bonii vxor, Lutetiæ in vico Monceo ad D. Geruasii ædem commorantis, sexage-

sexagenaria, anno Domini 1578. die 22. Octobr. ex vita migrauit. Dissectum est eius cadauer, dissectioni præerat Milotius D. Medicus. Is in suas ædes auulsum mesenterium totum deferri iussit, vt ibi per otium Varadeo, Brœto, Capello Marescotio, Arragonio, Baillutio, Reburtio, & Riolano, Doctoribus Medicis, meque & Pineo chirurgis aduocatis, lethiferi morbi causam, quam semper in mesenterio delitescere suspicatus erat, contemplari & rimari liceret. Ergo mesenterium totum, atque in mesenterio pancreas, tumore miro, propeque incredibili turgens animaduertimus, adeo vt libras decem & dimidiam penderet, scirrhosum omnino extrinsecus, solisque postica parte lumborum vertebris adhærescens, antica autem peritonæo scirrhoso pariter ac penitus cartilaginoso. Suberant infiniti in eodem mesenterio abscessus sua quiq; cysti inclusi, alii quidem oleoso, alii melleo, alii sebaceo, alii albugineo, alii aquoso humore & liquore differti erant, quorum conclusa materia pulticulæ similis esset: denique quot ferme abscessus erant, tot erant materierum contentarum species & ideæ. Octauus iam annus agebatur, ex quo tumor ille incœperat sensim ac sine sensu & dolore ad tantam magnitudinem progredi, quod mesenterium ipsum doloris fere sit expers. Ægræ interim ipsi perinde fere ac sane licebat naturæ, animæ ac vitæ munera omnia obire, nisi quod duobus antequam moreretur mensibus, coacta fuit lecto se tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum vsque vitæ diem perpetua fuit, superuenisset: & quod præ tumoris pondere mesenterium suis velut radicibus & sedibus diuulsum fluctuaret, non sine molesto oneris & doloris sensu: nam, vt prædiximus, lumbaribus modo vertebris ac peritonæo adhærebat, nullatenus autē intestinis & aliis partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaque sua id mole & corpore vesicam premens & coarctans, difficilem mictionem faciebat: intestinis vero incumbens, vt aluus pigrior esset, in causa erat: adeo vt nisi deuorato laxante aut purgante medicamento, fæces non descenderent: nam quod ad clysteres spectat, subire illi in intestina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intrusæ vero glandes nihil proficiebant. Respiratio ob diaphragmatis à tumore compressionem difficilis erat: non deerant, qui molam subesse opinabantur: alii ab hydrope eum excitari tumorem. Certe malum id hydropis cōsecutionem attulit, nec obscura causa est, frustrata functione hepatica, per interceptā, tumoris occasione, chyli anadosin, sed & proprio vitio hepar tenebatur, scirrho nempe & crebris abscessibus, per intimam extimamque eius substantiam varie sparsis. A putredinis labe lien haud immunis erat, denique in ventre inferiore nihil erat integrum. *Pareus lib. 23. c. 36.*

Observatio.

Calculi in mesenterio nati.

Durus vsq; adeo interdum deprehensus est (tumor mesenterii, & eius quod pancreas appellatur) vt penitioribus sub vmbilico partibus vel os, vel calculus concreuisse putaretur. *Fernel. lib. 6. cap. 7. Path.*

Andreas à Lacuna, quosdā, cū aliis nostris anatomicis, lapides, intra mesenteriū cōspexit. *Tho. à Veiga.*

Puero cuiusdam sutoris in mesenterio inuenti calculi. *Scholiographi ad cap. lib. 1. Hollerii De morbis internis.*

Habemus domi lapides excisos ex folliculo fellis &c. mesenterio &c. *Gemma.*

Rarum est lapides nasci in colo, pulmonibus, &c. Rarius fortasse, quod tamen sæpe vidi, toto mesenterio. *Scholiographus ad lib. de loc. affect. Galeni.*

Observatio.

Mesaræon gangrena vitiatum.

Anno 1560. mense Iulii, Ioanna Sandræ, vxor (Rondeletii) obiit intra paucos dies, ex hæmorrhoidum inflammatione, quam maritum celare voluit. Michael Heroardus, dum rogante Rondeletio affectam sedem inuestigat, extremam mesaræi partem à gangrena misere occupatam offendit. *Ioubertus in vita Rondeletii.*

De Iecore.

Et primum

Varia conformatio atque constitutio Iecoris.

Observatio.

Iecur hominis secundum naturam constituti, contra Hippocr. Galen. & aliorum quorundam sententiam, non vt brutorum in lobos seu fibras diuidi.

Quæ dissectionum Professores de iecoris forma ac penulis seu fibris (quas λόβυς Græci vocant) commentantur, è canum potius & Simiarum sectionibus, quam hominum, didicerunt. Humanum enim iecur in fibras porcini & multo adhuc minus canini iecoris modo non discinditur. Nam vnicum continuumque, præcipua ipsius substantia, corpus hominis (quemadmodum fere & bouis) iecur est: canis vero iecur in quinque, nonnunquam in sex, aut quatuor tantum partes seu fibras, solarum venarum interuentu inuicem continuatas, disiunctum occurrit. Porcis autem iecur in pauciores fibras, venis duntaxat hærentes, dirimitur: aut etiam in plures quatuor vel quinque, si sectiones quoque impense altas fibrarum, vice numerare lubeat. Atque hinc natum est illud medicorum commentum, quo ventriculum à iecore quinque fibris, manus apprehendentis modo, amplecti asserunt. Quin Græcorum nonnulli, nescio à quibus vt testantur mathematicis medicis nomina mutuantes, illis fibris priuata (vti autem Theophilum illum, parum sane anatomicum, videre est) imponunt nomina. Quatuor enim cum sint, inquiunt, iecoris fibræ, prima focus dicitur: maxime namque ad succi concoctionem facit, quemadmodum concoquendis cibariis focus. Secunda mensæ nomen sortitur, quod mensæ vices gerat: nam membrorum alimenta in ipsa apponuntur. Tertia culter nuncupatur, diuidit enim segregatque inter se humores: aut si quid crassius distribuendum sit, id secat atq; commutat. Quarta aurigæ nomine appellatur: nam naturales vires iam excoctos humores bene regunt, atque in melius recta ducunt. Huiusmodi profecto eorum, qui humanam fabricam imaginationibus,

non sectionibus, aut è brutorum potius quam hominum corporibus discere conantur, nugæ figmentaque sunt. Quantumuis interim haud ignorem, iecori in libro de natura ossium ab Hippocrate quinque fibras, aut vt interpres habet, extremitates dari, quod sane non leuiter mirarer, nisi vel persunctorie in anatome versato, & authorum gratia suis oculis fidem non deroganti, plus satis constaret, quã multa in eo libro, ipsique præsentis argumenti conterminis libris occurrant, ab hominis fabrica, omniq; prorsus veritate aliena, & indigna pariter, quæ ad Hippocratem referantur, quem nunquam in anatomicis lapsum fuisse *Galen. lib. 1. de vsu partium* audacter (at nescio quam vere interim) attestatur. Nimio itaq; erga authores affectu nonnihil remisso, omnes qui mihi vnquam secanti astitere testor, me iecur in fibras aliquo pacto diuisum nunquam inspexisse. Neque est cur quispiam iecur duplici fibra constare astruat, propter scissionem seu foramen potius, quo vena ex vmbilico proficiscens excipitur: aut ob eius iecoris portiunculam sub ortu venæ portæ extuberantem, id fibris aliquot constare affirmet: si modo vnquam vel per somnium animalia quibus iecur in fibras, vt cani, diuisum est, contemplatus fuerit, nõ autem hæc solum leui negotio obseruabit, sed & animaduertet etiam, quotquot hactenus venæ cauæ exortum, & ad iecoris gibbum in duos truncos distributionem literis prodiderunt, ridiculæ nugaciterque admodum delirasse. *Vesalius lib. 5. c. 7. de corp. hum. fabrica.* Plura vide *in libell. authoris de Chyn. pagin. 42. & 69. edit. Veneta: Et Renat. Henneri Apologiam aduersus depulss. 26. Syluii.*

Si hepatis figuram quæris, tantum non exacte sphærica est, & in homine integrum existit, non in lobos diuisum, vt Galeno placuit, licet illiusmodi in quadrupedibus reperias. Causa vero, quamobrem in nobis integrum, in illis diuisum sit hepar, ea est, quod cum recta figura à DEO OPT. MAX. donati simus, caua sui parte ventriculum immediate tegit: nam à dextra in sinistram tegens, vniuersam anteriorem regionem occupauit, effecitque ne ventriculus algeret. *Columbus lib. 6. Anatom.*

OBSERVATIO.

Iecur humanum præter naturam, monstrose & rarenter admodum aliquando in duos, tres, quatuor, nonnunquam etiam in quinque lobos seu fibras distingui: aliquando etiam ad radicem vsque vt in suibus & canibus diuidi.

HEpar viscerum natura primum, sanguinis & venarum principium, lobis nunc nullis, nunc duobus aut tribus, nunc quatuor, etiam quinq; *Hippocrati lib. de ossibus* præditum: nobis plurimum quatuor magnis duobus, totidem paruis. Horum singuli, præcipue magni, constant carne sua sanguinis effectrice, venæ portæ & cauæ ceu radicibus mutuo se osculantibus, stomachis Cholidochis inter illas radices mediis, arteria partem eius simam difflante, membrana totum viscus ambiente, neruulum tum à costali, tum à stomachico recipiente, hypochondrio dextro suppositum est. *Sylvius lib. 3. cap. 6. Isagog. Anatom.*

Idem in dissectione Latomi deprehendit hepar magnum, pallens, quale est coctum tenerum & fragile, lobis tantum duobus, vno maximo dextro, minore sinistro, id vincula habebat ad nothas, & ad vmbilicum vinculum omnibus commune ex vena vmbilica.

Idem in puella, propter glandulas in toto corpore scirrhodes, per atrophiam mortua, animaduertit lobos hepatis tres, maximus sub hypochondrio, in quo folliculus fellis, alter anticus, inter has vena vmbilica, cum ligamento peritonęi, tertius omniũ minimus, intimus ad portæ venæ exortum. *Author in append. Isagog. anat.* in qua obseruationes variorum corporum dissectorum scripsit.

In Illustrissimo nostro patrono, Carolo Sabaudiæ Duce nono demortuo, præter alia, obseruatum, hepar habuisse quatuor penulas &c. *Francisc. Puteus lib. 5. Apolog. pro Galen. contra Vesal.*

A nobis inter Anatomes plurimas annotatum est, hepar, vt in suibus & canibus, diuisum in plures fibras vsque ad radicem. *Gemm. lib. 1. c. 6. Cosmocrit.*

OBSERVATIO.

Hepar magnum & oblongum ad dextri renis, qui desiderabatur, locum pertingens.

ANno 68. hepar magnum, oblongum, & ad dextri renis locum (deficiente illo rene) exporrectum, Patauii Ital. vidi. *Cl. V. Cyriacus Lucius de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Visum hepar extremas fibras cirrhis prominentibus hirsutum habens.

IOannes Coletus Decanus apud Diuum Paulum Londini, cum ante paucos annos correptus esset sudore pestilenti, & ab eodem tertio repetitus, vtcunque tamen reuixit, sed ex morbi reliquiis contracta viscerum tabes, qua periit. Medicus vnus hydropem esse iudicauit. Anatomia nihil indicauit noui: nisi quod hepar repertum est, extremas fibras cirrhis prominentibus hirsutum habens. *Erasmus epistol. lib. 15. pag. 485. De D. Georgii Palmæ obseruationibus per Cl. V. Ioach. Camerarium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Hepar globosum iusto minus cum diaphragmate sursum pectus retractum.

IN dissecto aliquo hepar globosum, iusto minus, & vna cum diaphragmate in pectus & mamillam dextram vsque ascendens, ostendi. Is autem magno etiam splene præditus fuerat. *Cl. V. Cyriacus Lucius de obseruat. propriis.*

OBSERVATIO.

Iecur peritonæo adnatum.

IEcur quandoq; mihi se obtulit inspiciendum peritonæo adnexum. *Columbus lib. 15. anatom.*

OBSERVATIO.

Corpus sine hepate & liene inuentum.

ANno à Christo 1564. die vero 11. Septembris, hanc vitam reliquit Dominus Matthias Ortelius, Mercator oppidi Antuerpiensis celebris: natione Germanus. Duodecima vero facta fuit eius corporis sectio, à Chirurgis eius rei peritis, me præsente Medico, vt constitutionem partium nutritioni seruientium videremus, præcipue Hepatis & Lienis: nam aliquot annis antea Hydrope laborauerat, qui morbus, affectus Hepatis, vel primario, vel secundario necessario comitatur, cumque sub septo

trans-

transuerso, seu diaphragmate, atque costis spuriis, Hepar & Lienem quæreremus, ne vestigium quidē illarum partium inuenimus. Casus profecto inauditus, & admirabilis: at substantia omnium intestinorum carnosa protsus erat, & multo solidior, quam ipsa musculorum caro, vt soliditate Cordis carni fere responderet, & vena caua ex ipsis intestinis suam originem sumebat, eo fere modo, quo vena porta in ipsis intestinis solet implantari. Hæc sane causa fuit, quod toties inflammatione & abscessu intestinorum laborarit: facilius enim quod carnosum, quam quod membranosum est, inflammatur, & in abscessib. torquetur. Nam carnosæ partes plus, membranosæ vero minus sanguinis & humoris participant.

LAMBERTVS TVLVTANVS MEDICVS, ciuibus Antuerpiensibus adiuratus, manu propria hanc historiam tenuit.

Ego Thomas Comaus, *Chirurgus & Tonsor Antuerpiensis, attestor, me Dominum Matthiam Ortel Augustanum, piæ memoriæ, post eius obitum, in præsentia Domini Lamberti Tulutani Medici, mea ipsius manu secuisse, & in eius corpore inuenisse, ac vidisse, quemadmodum præfati Medici testimonium asserit, in cuius rei fidem manu propria me subscripsi.*

THOMAS COMAVS

Hanc historiam primus nobis *Clariß V. Cyriacus Lucius Medicinæ in celebri Ingolstadiensi Academia Professor* prodidit, & apud hæredes Bernardi Mulleri, ciuis Augustani, (fuit enim Ortelius, qui Antuerpiæ obiit, patria Augustanus) impetrandam significauit, cuius occasione literas ad D. Thobiam Cneulinum Augustanum Medicum dedi, qui eandem integram consecutus, mihi liberalissime, vt multa alia, communicauit. Eandem paulo post *Cl. V. Ioach. Camerarius* vna cum illustribus aliis exemplis ad me misit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Hepar duplex.

Semel hepar duplex vidi. *Gemma libr. 2. Art. Cyglognom.*

OBSERVATIO.

Hepar in sinistris, & lien in dextris.

Semel vidi hepar in sinistris, lien in dextris collocari. *Idem Cyglognom. lib. 2. pag. 75. Et Cosmocrit. lib. 1. cap. 6.* Cur (inquit) stupeant homines, si quemadmodum à nobis inter annotationes plurimas annotatum est) in nonnullis occurrat situs partium peruersus plane, vt hepar in sinistro hypochondrio, lien in dextro collocetur.

Referebat excellentissimus Aquapendens, sese corpus cuiusdam molitoris Patauii secuisse, in quo inuersum à natura hepatis & lienis situm quodam quasi miraculo obseruasset, lienem scilicet in dextro hepar vero in sinistro latere collocatum. *D. D. Petrus Sphererius de obseru. propriis.*

MORBI ET SYMPTOMATA IECORIS.

OBSERVATIO.

Periculosæ iecoris obstructiones ex crassa bile.

Nonnunquam bilis flaua in iecore præter naturam diutius coercita, nec tempestiue expurgata, mire crassescit, grauesq; & admodum periculosas iecoris obstructiones inducit, vt quæ interdum etiam in cysti lapidescat. *Fernelius lib. 6. cap. 4. Patholog.*

OBSERVATIO.

In meatibus iecoris, quibus eiusdem obstructiones excitantur, si caruncula aut verruca innascatur, deploratum malum est.

Si in viis (quibus obstructio hepatis oboritur) innata intus caruncula fuerit, aut verruca, irremediabile malum est. *Alex. Benedictus lib. 14. cap. 38. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Febris, lateris dolor, ad hepatis obstructionem consecuta, & enemate sublata.

Accessit puella ad Syluium, quæ nocte anteacta raphanidas multas deuorauerat, deinde quæ largo potu se iniurgitarat, repente post rigore, febre, doloreque lateris vehementissimo correpta est, quę omnia hepatis obstructionem sequebantur. conualuit enemate solo, & medicamento conuenienti. *Iacob. Douinetus Apologiæ lib. 3. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Medicus quidam Siculus Pleuritide se affectum falso credens, à Galeno iecoris vitio laborare conuictus est.

Qvum primun Romam venissem, magnifice admiratus est me Glauco Philosophus ob huiuscemodi quandam dignotionem. Etenim per viam mihi occurrens, opportune (inquit) aduenisti, iungensque dextram dextræ, proximi sumus (inquit) laboranti, quem nuper vidi: itaque oro, vt vna mecum ad ipsum venias. est autem Siculus medicus, quē non ita pridē mecum ambulantem vidisti. Ego vero, quid, inquam, molestat ipsum? Tum ille & copiose admodum & aperte id declarare aggressus est. Neq; enim adeo erat vafer, vt aliquid me celare posset. Quoniam heri (inquit) & Gorgias & Apelas mihi nunciauerunt. notiones præsagiaque edidisse te, quæ ad diuinationem potius, quam ad medicinam pertinere videbantur: cupio equidem periculum facere, non adeo vt tuam experiar doctrinam, quam vt sciam, num tanta sit in arte medica tum cognoscendi, tum præsagiendi facultas. Interim cum hæc diceret, venimus ad laborantis hostium, vt neque verbo eius prouocationi respondere, neque etiam ea, quæ sæpenumero me dicere audiuistis, effari possem: quod scilicet multa interdum nobis feliciter facileque apparent, interdum vero omnia sunt ambigua: atque idcirco & alteram & tertiam quoque considerationem expectamus. Itaque in primo statim aditu obuiam nobis venit quidam peluim à cubiculo efferens, continentem tenuem cruoris saniem, carnium nuper mactatarum ablutioni haud absimilem, euidentissimum affecti iecinoris indicium, qua vix dum inspecta, vna cum Glaucone ad medicum ingressus sum. Apprehendi itaque manum in carpo, id est brachiali, quo intelligerem vtrum inflammatio, an sola imbecillitas esset in viscere. Quia vero medicus erat: nuper (inquit) à de-

iectione decubui, itaque perpende arterias ob id quod surrexeram crebrius pulsare. Hæc quidem ille dixit: ego autem deprehendi inflammationis indicium. Prospiciensque ad fenestram, hyssopum ex aqua mulsa decoctum in olla consideraui. proinde cogitaui medicum se pleuriticum esse putare, dolore videlicet nothas costas infestante, qualis iecinoris quoque inflammationibus aliquando accidere consueuit. Hunc itaque cum sentiret, essetque spiratio & parua & crebra, atque exigua tussi infestaretur, pleuriticum se esse existimabat, quamobrem hyssopum quoque ex aqua mulsa præparauerat. Intelligens itaque ego, quod fortuna viam mihi præberet, qua apud Glauconem clarum nomen adipisci possem, manum eius ad nothas in dextro laborantis latere costas detuli, indicatoq; loco, dixi eum ibi dolere. Quod cum ipse fateretur, Glauco ex solo arteriarum pulsu existimans me sedē affectam inuenisse, plane admirari me cœpit. Verum vt vehementius stuperet, hæc quoque addidi: Quemadmodum in hoc loco dolere te confessus es, ita velim fatearis, etiam tussiendi cupiditate vexari te: etenim ex longis interuallis tussis exigua, arida, ex qua nihil expuis, molestare te solet: atque ita me dicente incœpit forte fortuna huiusmodi quadam tussis specie tussire. qua de re tanta admiratione Glauco commotus est, vt continere sese non valens, magna voce exclamando in laudes meas prorumperet. Tum ego (non putetis (inquam) sola ex arte posse præsagari.. Sunt enim alia quoque quæ nunc dicere aggredior. Quibus & laborans ipse testimonium feret. Itaque rursus incipiens dixi: cum magnam trahis spirationem, dolor ea parte, quam notaui, vehementius te cruciat, sentisque in dextra præcordiorum parte grauitatem. His auditis, ne infirmus quidem sese potuit continere, quo minus præ vehementi admiratione, vna cum Glaucone exclamaret. Itaque sentiens equidem arridentem mihi fortunam, de iugulo quoque, quod videlicet ad inferiora trahi videtur, aliquid afferre volebam: at quia magnas inflammationes, quemadmodum & scirrhum, id comitari solet, dicere non ausus sum, veritus ne laudem, quam ante de me excitaueram, sauciarem. Cumque animum induxissem, tuto me aliquid eloqui oportere, aspiciens laborātem, haud ita multo post (inquam) iugulum ad infernas partes detrahi senties, nisi fortasse id iam antea tibi euenerit. Atque cum hoc quoque fateretur, conuersis equidem oculis ad ægrotantem mirifice attonitum, vna (inquam) addenda est prædictis diuinatio. Etenim dicam, quam de morbo suo laborans ipse habuerit suspicionem. Tum Glauco ne de hac quidem diuinatione desperare se aiebat. Laborans autem incredibili hac pollicitatione in stuporem adductus, & acriter me intuens, quid essem dicturus attenta mente expectabat. Igitur dicente me, quod infestantem morbum pleuritidem esse putasset, ille ingenti cum admiratione huius quoq; rei se testem exhibuit: id quod etiam affirmabat ex astantibus vnus, qui paulo ante latus eius ex oleo fouerat. Atque ex eo tempore Glauco cum de me, tum de vniuersa arte quam optimam concepit opinionem, cum antea nihil magni ab arte expectaret, vtpote qui nunquam cum consummatis in arte viris versari conueuisset. *Galen. lib. 5. de loc. affect. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Hepatitis endemia seu vernacula noua.

QVendam affectum, medicis studio singulari expendendum inuenio, qui hepatis quædam imbecillitas, cùm calida & humida eius intemperie est. Hic ob hominum naturalem cōnatamve dispositionem, viuendi consuetudinem, atque externas, quibus exponuntur, causas alias, frequentius nationis huius, quam aliarum prouinciarum incolas, inuadere solet: mihique non immerito patrius hepatis affectus, siue hepatitis patria dicendus videtur: quem suo in loco, Deo id concedente, describere constitui. Hunc ligni cotonei viribus conferens, clare satis & facile deprehendo, quod ad eius tam præseuerationem, quam curationem emolumenti plurimum inde manare possit: Perpendens etiam quod idem hic morbus nostrates perplures, & quidem multos, qui securius vitam agunt, incautos sæpe inuadat, ac iis id nondum aduertentibus radicem agat, atque quod medicis, qui ad ipsius initium rarius veniunt, & mira accidentium varietate in progressu apparente, facile distrahuntur, nec remedia illi appropriata ab authoribus assignata, sicut nec ipsum morbum satis, vt necessitas præsens exigit, inter alias morborum species curandas, perspicue ac fuse descriptum reperiunt, persæpe laboris plurimum pariat: Videns quinetiam, quod lignum hoc dicto morbo arcendo competens, his in regionibus colligi, pretio tolerabili cōparari, recens & minime adulterinum haberi, secure absq; singulari alicuius periculi metu, & absq; nausea vsurpari possit, id quoque aliorum, si necessaria fuerit, admixtionem facile admittat, aliisque commisceri, aut eorum vsui coniungi queat; ac denique quod remedia multa alia, quæ etiam talem hepatis morbum respiciunt in eo superet, quod conditionum requisitarū per plures simul iunctas obtineat: non tamen secundum suam naturam multa aut magna (si modo aliqua) incommoda vel ex accidente producat. Non vt opinor absq; ratione eam in sententiam descendo, vt cotoneū hoc lignum hominibus continuo seruandum dicam: atque insuper vt peculiare domesticum quoddam remedium, auertēdo huic malo patrio idoneum, nobis singulari benignitate diuinitus concessum, ideoque magna animi gratitudine acceptandū arbitrer, ac propterea studio singulari frequentius vsurpandum, nec vllis quamuis laudatis, huiusmodi remediis facile postponendum consulam. *Cyriacus Lucius de Ligni Cotonei natura, viribus, & vsu.*

OBSERVATIO.

Iecinoris vitio laborans sola sanguinis missione sanatur.

IEcinoris vitio afficiebatur Antonius Brunellescus, ex quo cum vehemens dolor à latere dextro in iugulum humerumque transmitteretur, & bilem quoq; euomentem ægrum singultus etiam pene strangularet, ad hominem vocatus accedo. Verū cum huiusmodi vitii notæ eædem fere sint, quæ & lateris abscessum indicant, Medicus, cui primum ægri cura demandata fuerat, medicamentis & cataplasmatis eius pectori medebatur. Sed cum dolor & angustiæ magis magisq; hominem affligeret, iubeo sanguinē ex vena, quæ ad iecur dirigitur, statim diduci:

diduci: & quæ ille insuper pectori adhibuerat medicamenta iecinori ipsi impono, donec æger ad sanitatem reuertitur: quod paucis diebus factum est. Oportet igitur Medicum non solum morbum cognoscere, sed & locum etiam in quo sit diligentius perscrutari. *Beniuenius c.75. de abditis.*

OBSERVATIO.

Hepaticæ puellæ, extenuatione & exsiccatione affectæ curatio.

EXemplo nobis sumamus puellam Lucensem. In ea primum intemperies erat calida, cuius ratione hepatica dicebatur. Erat extenuatio, qua in tabem tendere videbatur. Aderat & siccitas solidorum, quę incrementum corporis tardabat. Cui tametsi succurri non posset, attamen prohiberi eius augmentum opus erat, vnde minus incrementum corporis impediretur. Erat enim in media adolescentia Necesse itaque erat vt in complicato affectu, ad id, quod causa erat, maxime spectaremus. Nam sine eius sanatione neque alterum sanari poterat: id erat intemperies calida & sicca. In cuius sanatione, quoniam ex longitudine affectus verisimile erat aceruata esse excrementa biliosa, & id omnia testabantur: ideo cœpi primo vacuationem moliri medicamento quod minime excalfaceret: cuiusmodi fuit aqua Villica, quam septies propinaui ea ratione, qua docui aquas propinari solere. A purgatione ad alterationem transiui, quam succis herbarum efficere nixus sum. Accepi cichorium & sonchum: priorem quidem plantam egregie laudat *Galenus* 8. *Catatopus*, tanquam visceri gratissimam, non refrigeratione solum, sed & abstersione, quam facit in venis illius: & adstrictione, quam requirit iecur infirmum. Sonchus earundem facultatum est, plus tamen refrigerat. Hæc ambo in succum redacta, mane cum modico sacchari exhibui: idque per dies decem, quando iam remitti caliditatis signa omnia visa sunt. Interim tamen victus ratione sum vsus, adhibendo omnia quæ refrigerant, vt ex herbis oxalidam, lactucam, portulacam, intybum. Ex fructibus vero pruna, cerasa, melopepones. Euitaui salsa, dulcia, pinguia omnia. Interim & extrinsecus adhibui cataplasmata earundem virium: vt quod ex farina hordei & succis supra dictis constat: vel etiam epithemata, quæ in vsu ad talem intemperiem esse solent: mox & ab his illitiones ex cerato santalino dicto, aut ex cerato simplici Galeni. Demum ad extenuationem curandam accessi, & lactis potione sum vsus, ea ratione, qua supra docui. His adeo profecit, vt & non modice carne repleretur, & colorem, supra quam credi potest, mutaret ad melius. *Leonard. Iacchinus cap.50. ad 9. lib. Rasis.*

OBSERVATIO.

De sphacelo iecinoris.

NObilis quidam ac generosus vir, nonnullarum rerum suarum iacturam passus, graui mœrore & animi dolore correptus, in melancholiam incidit, assidue tristis, cogitabundus, ingemiscens: parsimonia iacturam suam reparare laborabat: metuebat lemures & spiritus quosdam. Cum autem malum intenderetur, nec spes aliqua superesse videretur, vt ad mentis sanitatem redire posset; commissus est monachis quibusdam, apud quos multis annis vixit, perpetuo sui similis, cogitabundus, suspiria ducens, solitudinis amans, à risu ac iocis omnino alienus. Postquam autem hoc modo annis (plus minus) 20. vixisset, tandem de virium suarum debilitate conqueri cœpit, & cibum ac potum auersari: quæ tamen citra appetentiam admisit, & admonitus aliquanto tempore sumpsit. Nulla aderat febris: sitis nulla, vniuersum corpus frigere videbatur, pedes processu temporis œdematosi facti sunt. Vrinæ autem rubicundæ erant, veluti si febris ardens, aut iecinoris inflammatio adfuisset, quæ quales reddebantur, permanebant, nec ab aere aut frigore perturbabantur. Malo autem ingrauescente, ad alium cibum sumendum, præter exiguam sorbitionem, adduci haud potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate, inedia quodammodo confectus, è vita migrauit. Huius hepar colore vndiquaque nigrius, quam secundum naturam apparuit: sed tamen minus nigricans, quam pulmonis sphacelo correpti substantia: impressorum digitorum, vel alterius cuiusq; rei vestigia facile retinuit: nec minus facile soluta parenchymatis vnitate, rimas contrahebat. Manifestum hinc hepar huius sphacelo quoque correptum, & vrinæ ruborem haud à calore iecinoris, sed ex debilitate pene abolitæ facultatis naturalis, natum fuisse: vrinam eadem de causa talem permansisse, qualis fuit reddita: quod crudissimis proprium est. *Dodonæus cap.30. obseru. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Mira affectionis hepaticæ cuiusdam vis, qua laborantes domesticos mures obseruando prosequebantur.

IN Meloniis scriptum est, morbi iecinoris hoc esse indicium, quod eo laborans, mures domesticos accurate obseruet & consectetur, id vero nunc fieri nusquam videmus. *Plutarchus Sympos. lib.8. probl.9.*

TVMORES IECORIS.

OBSERVATIO.

De Apostematibus in iecinore inuentis.

BOnoniæ in Xenochio, quod in hospitale della morte vocatur, secuti quendã diuturno morbo vndiq; absumptum, cuius iecur ita putridum ac purulentum fuit, vt integræ hepatis substantiæ vix quadrans restiterit. Lien solito maior erat, forsan in iecinoris tanta corruptela consummationeque (vt quidam anatomici volunt) iecinoris vicem gessit, & totum corpus, quod ex cutis colore, aliisque humoris melancholici signis, conijcere licuit, melancholico sanguine aliquandiu enutritum fuit.

Adiiciam hic historiam præcedenti non valde dissimilem, notatu vero, apostematum iecinoris cognoscendorum gratia, valde vtilem. Anno 1570. ciuis quidam Noribergensis, natus annos 42. totus cholericus, leui tussi correptus, de molesto quodam hypochondrii dextri dolore, edendi appetitus amissione, totius corporis languore, æstu affatim & plerunque faciem manuumque palmas pedumque post cibum plantas inuadente, oris ariditate conqueri cœpit: vi morbi crescente, viribus decrescentibus, corpore extenuato, totius anni spatio post coactus fuit decumbere, ac Medicorum opem implorare,

plorare. vſus eſt multis ac diuerſis remediis, ac nullo cum fructu, tandem & me ſimul cum aliis acceſsiri iuſsit. inuenimus inter cætera febrim quandam erraticam, atque tumorem durum tenſiuumque in hepatis regione, ad medium ventris & vmbilicum vſque protenſum, febris minime erat intenſa & periodica, ſed hecticæ ſimilis, quæ incerto tempore ſubinde tempore per totum corpus diffundebat æſtum ſolito maiorem, qui interim prius, interim tardius remiſit. magis potus quam cibi deſiderio moleſtabatur, vt fere ſemper hominibus, qui ſimilibus affectibus, vel etiam hepatis magnis obſtructionibus, ſcirrhis, quibus calida præter naturam intemperies accedit, vſu venire ſolet. Tumor erat durus cum magna tenſione & vehementi punctione, doloreque hulceroſo coniunctus: quamuis nulli lateri incumbere potuerit, tamen facilius dextro, atque ſiniſtro, ad quod quid ponderoſi in corporis commotione perlabi ſenſit: aluus erat difficilis, & cum clyſteriis vel lenientibus pharmacis commouebatur, exibant fæces bilioſæ, & pituitoſæ corruptoſæque, vrina fuit ſubflaua, tenuis, cum pauco ſedimento, eoque diuulſo. Punctio, quæ ægro omnium moleſtiſſima erat, nullis vnctionibus, emplaſtris cataplaſmatibusque remitti quiuit. tandem barbitonſor quidam doloris mitigationem pollicitus eſt, & impoſuit cataplaſma anodynum, emolliens & ſuppurans, vnde tumor creuit efferebaturque magis ad vmbilicum, & dilatabatur ita, vt quidam ſuſpicati ſint hunc morbum in hydropem terminaturum. aliquot diebus poſt in ilio dextro in conſpectum venit tuber, quod barbitonſor exiſtimauit, ab apoſtemate inter muſculos abdominis generato, prodiiſſe, quare apertionem ſuaſit ego cum nec vndationem, nec alia ſuppurationis ſigna manifeſta iſthic deprehendere potuerim, conatui barbitonſoris reſtiti. æger morbi moleſtia ac diuturnitate pertæſus, permiſit ſibi à barbitonſore lapidem cauſticum (ab inciſione enim abhorrebat) apponi. Hic lapis cauſticus triduo, maximo ægri dolore ac cruciatu, abdominis muſculos ad peritonæum fere vſque perroſit, & antequam abdomen penetraret, pus in folliculo collectum intus folliculum rupit, atque per abdominis cauitatem, inter peritonæum & inteſtina diſperſum eſt, tumor deſiit, durities euanuit. eodem die aliquot animi deliquiis correptus, animam dedit. Aperto corpore, inuenimus vomicam ſimæ parti hepatis, cuius non parum putrefecerat, connatam, eamq; ſatis magnam atque apertam. reliqua fuere ſatis ſana. *Coiter in libello obſeruat. Anatom. Chirurg.*

Observatio.

Phlegmone hepatis lethalis.

NObilis Antonius Porcellus, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Protonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauiſſimis ſymptomatis conflictatus. *Valleriola lib 3. obſeru. 9.*

Observatio.

Abſceſſus in gibba hepatis obortus, ſectione apertus, immiſſa vlceri fiſtula: vnde æger intra annum conualuit.

ABſceſſum iecoris in parte gibba, collecta ſanie inter membranam & carnem omnino alba, læui & æquali, ego ſanaui, imperata ſectione è regione illius partis, quo in loco tumor quidam inter coſtam & coſtam eminebat: ſectionem adminiſtrauit *Antonius Caſotus Patauinus*, qui quiduis aliud exiſtimans, impetum exilientis puris primus in ſeipſum ſuſcepit. Sanies educta, octo dierum ſpatio libras 12. exceſſit. Per annum integrum fiſtula plumbea in loco aperto geſtata: optime conualuit, etiamnum viuit, Pigozzo nomen eſt Nautæ Patauini. *Cl. V. Hercules Saxonia, in ſuis ad me tranſmiſſis obſeru.*

Patauii quidam deplorato iecoris vlcere laborauit, homo robuſtus alias, & nauticis laboribus addictus. Huic, medicus tum temporis Venetus Clariſſimus H. S. præter reliquorum medicorum conſilia curauit abdominis partem in regione iecoris nouacula aperiri, vt plurimum puris per vulnus efflueret. Vnde poſtmodum bene curato vulnere, homo ſuperſtes manſit: & triennio poſt ſaltauit ac laborauit, nihil ſentiens incommodi. *Hier. Capiuaccius pract. lib. 3. cap. 23.*

Observatio.

Tumor infra cartilaginem enſiformem ſubdurus, indolens, pugni magnitudine, viro nobili enatus: in quo, per ſectionem aperto, trecentum veſicæ, aqua pellucida refertæ, vna cum humore craſſo ſebaceo, & pure, comperta ſunt: ægro ad annum fere ſuperſtite, cuius cadauere diſſecto, obſeruatus abſceſſus in gibba hepatis plenus veſicis & materia putrida: alius item maior in pulmonibus, vterque putrida materia ferme ſex librarum pondere repletus: tertius magnitudine oui anſerini, in ima hepatis, qua parte inteſtino erat connatum: quartus in exitu meatus fellei ad inteſtinum, magnitudine oui columbini.

GEnere ac doctrina nobilis, & virtute præſtans vir, Dominus Ioannes Chriſtophorus à Gich, ante quinquennium, ex maxima refrigeratione crurum, totiuſque corporis, & vehementi, ſubitaque animi conſternatione, tuſſi fuit correptus, & deſtillatione, quæ paulo infra cartilaginem enſiformem tumorem excitarũt: qui fuit ſubdurus, colore æqualis, & ſine dolore, ſenſimque, ægro vix percipiente, auctus eſt. Accedente vero ratione victus praua, cum inſuper curis & ſtudiis continuis obrueretur, & neceſſarius remediorum vſus negligeretur, ſuperuenit cachexia, appetitus deiectio, vomitus creber, à vehementiſſima tuſſi originem ſumens. Tandem tumore illo inſigniter aucto, & cute abdominis, ob illius incrementum, nimium extenſa, æger curuatus & in ſe quaſi retractus, cum ſumma moleſtia & dolore ingredi coactus, & ſe oleis ſtomachicis, ſatis calidis, ſæpius cum valentiore frictione inungere compulſus fuit. Sed tumore, tuſſi appetitus proſtratione, virium omnium debilitate, indies magis magiſque ingraueſcentibus, & ſuperuenientibus inſuper faciei & pedum tumoribus, ad Medicos & Chirurgos cõfugit, inter quos doctiſſimus Volckerus piæ memoriæ, tumorem iſtum iudicauit eſſe abſceſſum, & ſectione opus fore, quod cum æger concederet, & alii eius ſententiæ ſubſcriberent, hamato cultello, ad pugni magnitudinem elatum, mollem, & acuminatũ, aperit, quo facto, non ſine admiratione aſtantiũ, magno impetu eruperunt plurimæ veſicæ, partim diſruptæ, partim integræ, tenui & pellucida aqua refertæ. Harũ aliquot magnitudine erãt oui gallinacei,

gallinacei, vel oui columbarum, nonnulli minores, quæ inter tussiendum satis longe protrudebantur. Cum his vesicis simul emanabat humor quidam crassus, visco concreto, vel etiam seuo non dissimilis, præterea aquæ purisque non parum. Vnde triplicem materiam ad hunc tumorem, quem abscessum steatomaticum esse iudicarunt, concurrisse existimabant. Vesicarum secundum obseruationem medicorum & astantium fuisse vltra trecentas compertum est, quæ quaternis vel quinis vicibus exierunt, & vix capaci satis vase, quæ quatuor libras continebat, excipi potuerunt. Deprehensum est vesicas istas in abdomine (quod D. Volckerus sæpius in Anatome corporum sese animaduertisse perhibebat) primo fuisse generatas, deinde per violentissimam tussim in istum locum propulsas. Quia ab aliis musculis est liber, & abdominis longi musculi satis procul à sese distant, & propterea facile abscessus admittunt. Estque verisimile, à vehementissima ista commotione, & tussi continua, vesicas fuisse liberatas, & ex colluuie prauorum humorum non exiguã esse generatam putredinem. Tertio die post apertioné, ita frequenter vesicæ exire cessauerunt, ac secutum est pus fœtidum, & viscidus humor, non ita tamen copiosus vt antea, postea materia reddita est tenuior, liuida & fœtida admodum. Exhibita medicamenta tum purgantia, tum abstergentia, itemque per vices corroborantia, & exiccantia, cum exiguo tamen fructu. Æger enim inde nō quidem debilior factus, sed non etiam sensit magnam leuationem. Mansit fastidium cibi, præsertim carnium, tussis tamen remisit, venter intumuit, reliquis mēbris atrophia laborantibus, nec abfuit febris lenta. Bona tamen victus ratione & medicorum diligētia fere annum superuixit, & tandem marasmo obiit. Post obitum obseruatum primo fuit epar solito grandius, & colore liuido. In superiore parte versus diaphragma abscessus sese in eo obtulit plenus vesicis & materia putrida circundatus quasi cartilaginosa membrana, qui corrupit epar, & erosit vsq; ad cistim felleam. Similiter in pulmonib. adhuc maior abscessus inuentus, fuitque putrida materia contenta in vtroq; abscessu ferme 6. librarum pondere. Tertius abscessus magnitudine oui anserini, infra epar ad intestinum colon erat annexus, cuius membrana pariter densa. Meatus iste felleus in intestinum quoque fuit interceptus, & in eius exitu collecta materia puris albi, in peculiari abscessu magnitudine oui columbini. Cor satis naturaliter sese habuit; attamen exangue, in quo loco sanguinis fibræ nigræ, viscidæ, sunt repertæ. Ventriculus, lien, renes, intestina & vesica, omnia adhuc fuere integra. Huic curationi magna ex parte ipsemet interfui Anno 1574. 17. Aprilis. *Ioachimus Camerarius de Obs. proprijs.*

Observatio.

Abscessus hepatis sæpe per vomitum, aluum, aut vrinas expurgari, aut in abdominis capacitatem exonerari.

CVm exiguus est hepatis abscessus, si vires satis constent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum, aut per vrinas profunditur. Sed & interdū fissa vel exesa iecoris substantia id excidit in abdominis capacitatem, quo & hydropicorum aqua confluit. *Fernelius libro sexto cap. 4. Patholog.*

Observatio.

Latens hepatis abscessus, tumore in ventris parte musculosa ad sternum regione suborto, manifeste suppuratus.

QVa parte recti musculi ad sternum pertinent, puero cum abscessū in ventre tumor manifesta digito cedens, obtigit. Vocati fere omnes iudicarunt abscessum in rectis musculis: alii in ventre, qui attenuato vehementer puero, & consumtis musculis, facile emineret tumor. Paucissimi in hepate, quod quibusdam hepar totum ventrem ad partes sinistras pertendat. Aperto loco, exiit pus virosum & grauiter fœtens, corrupto peritonæo. Abscessus sedes in parte hepatis, quæ illic perueniebat. Quod magis apparuit mortuo & dissecto puero. *Hollerius lib. proprio obseruat. 30.*

Observatio.

Hepatis abscessus per tussim aut excreationem expurgatus.

MEmini me cum præceptorib. meis (inter quos etiam fuit Benedictus Victorius) Bononiæ videre phlegmone hepatis laborantem, qui abscessu rupto, magnam vim puris, cum sanguine misti, tussi reiiciebat. Cum de via, per quam ab hepate in pectus abscenderet, quæreretur, alia inueniri non potuit, quam vena caua: ab hac in dextrum cordis sinum effundi, & ex eo ad pulmones transferri dictabat ratio. *Erastus parte 4. Disput. de putrid. Febr.*

Observatio.

Ex vomica hepar putrefactum, ad suras putrilaginem transmittit.

MIrum forte, quod nos bis terue obseruauimus dolores suræ intolerabiles in febre, qui neque fotu, neque litu, neq; cataplasmatis cesserunt. Mortuis ergo ægris, iussimus crura & suras aperiri nouacula, inuentumque pus album, pallidum, læue, æquale, spatiis inanibus diffusum, & maiore vena cōclusum. Atq; vt notaretur locus, vnde pus eiusmodi, aperto ventre vomicosum hepar & putre inuentum est. Itaque verisimile est loco sanguinis, pus per maiorem venam in crura & suras, quæ admodum venosæ sunt, transmissum. *Iacotius Comm. ad Coac. Hipp. pag. 349.*

Hollerius scribit adolescenti sexdecim annorum crus dextrum vehementer doluisse, nullisque cessisse remediis. Acuta febris, vrinæ fæculentæ, sitis pauca, reliqua mediocria, nisi quod delirauit interuallis. Tribus ante mortem diebus obscuratum lumen & splendor oculorum, palpebræ liuidæ: postea quoque cœpit & sinistrum crus dolere. Decimo quarto obiit. In mortuo abscessus cum pure albo in apice gibbæ hepatis & musculis obliquis. Dissectione cruris anteriore parte facta, in mediis musculis pus album & crassum inuentum, quod & in aliis visum fuerat. In corde sanguis veluti muccosa pituita. Eidem abscessus purulentus sub ala dextra, & impotentia brachii dextri. Et certe spontanei longique dolores crurum & partium inferiorum, vt hoc obiter dicam, vlcera quoque & color malus viscerum latens vitium ostendunt. Hinc intelligitur pus intus suppressum, non solum locum in quo est, putredine cor-

corruptelaque deprauare, sed etiam partium circumpositarum, & earum omnium, in quas sese insinuare potest, temperiem & naturam euertere. *Idem pag.* 826.

Vir quidam Lutetiæ anno 1587. cum hepatis abscessu diu laborasset, & puris magnam copiam reiecisset, tandem extinctus. Cuius corpore aperto, repertæ fuere venæ vsque ad tibiam puræ refertæ, & sinister testiculus putridus. CL. V. *Casp. Bauhinus de obseruat. propr.*

OBSERVATIO.

Hepatis corrupti, maleq; constituti Exemplum.

NOs vidimus Viri hepar vna cũ folliculo, reductę iecinoris regioni subnexo, corruptũ, callosum, ἰδιόχλοον, & ad generationem sanguinis nauci: lienem vero magnitudine flore & colore cum hepate sano certantem. *Hieron. Reusn. lib. de scorbuto, Exercit.* 4. *pag.* 199.

OBSERVATIO.

De iecore in totum putrefacto & fœtidißimo.

CLodiæ in monasterio diui Francisci ordinis minorum qui Zocolanti nuncupantur, die 23. Octobris, hora secũda noctis, anni 1578. ego cum Clariss. viro Domino Marco de Nigris, collega meo semper colendo, nec non cum magistris Scipione, Iulio, Doscolis, Antonio Piccolo, & aliis multis, cadauer cuiusdam Cortigianæ Venetæ, & octo mensium grauidæ, à sepultura, magistratꝰ iussu & authoritate, extraximus, hac potissimum ratione, vt vere sciretur, num veneno, aut alio morbo extincta fuerit: eius enim leno, fœtum iam à quatuor diebus in vtero mortuum matrem enecasse, certo affirmabat. Quare extracto magnis laborib. cadauere, & oportune commodeq; locato, ipsum vt decet dissecui, & vterum plane à corpore liberaui, & super aliã mensam, in loco minus fœtenti reportaui, ibidemque dissecui, quo dissecto fœtu mortuum omnibus suis inuolucris denudaui, & singula diligenter examinaui, nullam tamen in illo fœtu mortis causam reperi. Vnde ad reliquum cadaueris rediens, naribus aceto fortissimo & angelica bene munitis, propter incredibilem eius fœtorem, reliqua viscera contemplari volui, & primo intestina, deinde ventriculum, mox iecur, quod plane putridum & fœtidissimum offendi, ita vt nullus assistentium ibi manere potuerit, & sic festinanter, & quasi per transennam corde viso, reliquisque naturalibus & vitalibus instrumentis, vnicum iecur mortem attulisse, certe & bona conscientia pronunciauimus. CL. V. *Georg. Garnerus de obseru. propriys.*

OBSERVATIO.

Hepatis substantia prope in totum absumta, cuius loco putrilago ac purulentia tanquam marsupio conclusa animaduersa.

VIr quidam Gallus natione, in capite grauiter cum ossis depressione luculenta vulneratus, cũ non sine vitæ periculo euasisset, post menses aliquot in morbum incidit: vocatus ad eum, de affectus essentia ac symtomatis à Medico, qui curam eius habebat, ac tum forte aberat, nihil intellexi: assistentes vero referebant medicum capitis vulneri dudum persanato malum omne adscribere. Ego hominem ictericum, cum lenta febre, delirio, & totius corporis atrophia conspiciens, alibi morbi causam latere suspicans, ac iecoris regionem manu tractãs, duritiem cum dolore deprehendi, eamque sedem male affectam, cerebrum vero illæsum esse pronũciaui. Obiit vero ille eodem die. In dissecto capite nullum prorsus vitium apparuit. Abdomine aperto, hepatis substantia fere tota absumta: ipsiusq; loco putrilago, ac purulentia, tanquam in sacco inclusa, est inuenta. Vrina hominis, pro ratione lethalis morbi vsq; adeo vitiosa non erat: quæ historia, quam fallax sit coniectura ex solis vrinis facta, declarat. *De* CL. V. *Thomæ Mermanni, Serenißs. Bauariæ Ducis Archiatri obseruationibus lectißimis.*

OBSERVATIO.

In iecore tumores, maxime steatomata visa.

IN cadauerũ dissectionibus sæpe in iecinoris substantia vidi tumores, maxime vero steatomata. *Trincauella lib.* 3. *cap.* 27. *De comp. medic.*

Sæpe iecur animaduertimus tuberculis & abscessibus instar furunculorum obsideri, nullo hypochondrii dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili. *Fernelius lib.* 6. *cap.* 4. *Patholog.*

OBSERVATIO.

Lapides in abcessu hepatis notati.

LApides qui ab abscessu redduntur, ossibus similes esse solent colore fusco: Tales ab abcessu hepatis, matris doctissimi cuiusdam Nemausensis, redditos vidimus. *Rondeletius cap.* 44. *Meth. curand morb.*

OBSERVATIO.

De scirrho hepatis, ad quem gangrena in crure dextro, & tandem mors subsecuta.

MArtha ab Stricto, mulier probatissima, Marini causidici præstantissimi vxor, scirrho hepatis grauissimo male affecta, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutissime laborans, & in deterius semper lapsa: gangrena & sphacelo in crure dextro obortis, cum sæuissimis symtomatis, febri acuta, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis, & doloribus contorta, misere moritur. *Vallersola lib.* 3. *obseruat.* 10.

OBSERVATIO.

De scirrho phlegmonode, cum hydrope sequente ad scirrhum hepatis, cum moritura ægra putaretur, sanata est tandem magna cura.

DVlcis Gardiola vxor mea, scirrho hepatis phlegmonode cũ summa duritie & dolore affecta, in ingẽtem ventris tumorẽ incidit: hydropica prorsus reddita, cum summa totius extenuatione annũ totum perstat, vt moribunda putaretur, præsertim quod hydropota esset, nec sibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integre congruis præsidiis, nutu Dei. *Idem lib.* 1. *obseruat.* 2.

VERMES IN IECORE.

OBSERVATIO.

Vermes in hepate.

NAscuntur & vermes in hepate attestante Albucasi. *Hier. Montuus c.* 19. *Tom.* 4. *Anasceu. Morb.*

Obseruauit Monspessuli an. 1572. filius meus Galenus Medicinarum Doctor, in cadauere puellæ cuiusdam hydropicæ, quam secuit, duos spithamæ lõgitudinis vermes, quorum vnus meatum vesiculabilis

bilis duodeno insertum occupabat, alter in ipsummet hepar (ex defectu credo alimenti) progressus, gibbum iecoris obsidebat, capite ambientem viscus illud membranam attingente. *Ioan. Wierus de præstig. Dæm. lib. 4. cap. 16.*

Anno 1578. Octob. mense in Patauino Xenodochio à me obseruati fuere, astantib. plurimis studiosis, tam Germanis, quam Italis, inprimis vero Viro Excellentissimo D. Æmylio Campolongo, Professore Patauino, obseruati inquam fuere, in puero qui denos non excedebat annos, vermes in hepate. Res ita se habet. Puer hic cum morbillis laboraret, & ratione eorum vita functus esset, dubium erat inter nos, morbilli ne partes cum interiores, viscera puta, affecissent & oblæsissent. Clarissimus Campolongus voluit eius rei experientiam & quidem αὐτοψεία habere, atque eundem puerum aperire iussit, vt viscera ne aliquid passa essent cognosceret. Eo ergo aperto, habita primum ratione hepatis, cum in sanguine hic morbus sedem habere censeatur, inuenimus vermes plurimos in ipsis venæ portæ ramis, & quidem in ipsis hepatis ramis, alii quidem viuentes adhuc, alii vero emortui, qui rubri, & pro ratione loci, in quo continebantur, oblongi erant, satis item magni, sed molles ad tactum, gibbosi item quoad superficiem ratione corporis concaui in quo geniti sunt. Quare inter Clarissimos medicos, preceptores meos, quos veneror, fuit disceptatio nō leuis, quando nimirum, & quo in loco hi geniti fuerint vermes. Existimauit enim ipsorum vnus, vermes dictos genitos esse in intestinis, & ex his per venas mesaraicas in portam, & de hac in alias venas hepatis diductos fuisse. Alter vero putauit genitos quidem esse in hepate, non tamen, viuo puero existente, sed in hepate pueri mortui. Tertius autem determinauit genitos esse in hepate pueri viuentis, atque genitos esse ex sanguine pituitę permixto. Cuius sane opinionis, & ego sum CL. V. *Casparus Bauhinus de obseruationibus proprijs.*

VESICAE IN IECORE.

OBSERVATIO.

In iecore vesicæ aqua plenæ, quæ ruptæ, ascitem aliquando creant.

Vidimus sæpe iecur, non in nobis tantum, sed & in animalibus occisis, plenum aqua, quoniam in membrana ipsum obuolente continetur, plures efficiens vesicas. Hæ quoq; rumpuntur, & aqua defluit intra peritonæum, cui omētum est adiunctum. Hac ratione aqua inter cutem, quæ ascites dicitur, generatur. *Christ. à Vega Comm. ad aph. 55. lib. 7. aph. Hipp.*

OBSERVATIO.

Vesiculæ aqueæ in hepate, liene, bilis vesicula & mesenterio.

Vesicas tenuissimas, pellucidas, aqua distentas, pomi magnitudinem nonnunquam æquantes, hepatis substantiæ accreuisse, in cachecticis sæpe inueni. Sed & similes ex hepate, & liene simiæ, quamplurimas circa sectionē expressi, integrasq; manibus excepi, seroso humore subrubro refertas aliasque citrina aqua turgentes è bilis vesicula exemi. Quales quoque, sed limpidissima aqua plenas, mesenteriis porcorum adnasci, lanii aliquoties mihi ostenderūt, idque sæpius se obseruasse prædicarunt, quod & in hominibus accidere posse, cum homo omnib. morbis, quibus & bestiæ, longeq; pluribus obnoxius sit, mihi dubium minime existit. CL. V. *Felix Platerus de obseruat. proprijs.*

LAPIDES SIVE TARTARVS IECORIS.

OBSERVATIO.

Varij generis formæq; calculi, vel in hepatis substantia, vel eiusdem venis nati, & recentioribus obseruati, qui difficillimos & immedicabiles morbos, icteros, hydropem, cum grauißimis symtomatibus, & mortem denique attulerunt.

Mulier quædam nobilis, dolore exorto circa iecinoris partes, cum diu multumq; angeretur, ac propterea quamplurimos medicos consuluisset, effugere tamen illud malum nullo presidio poterat. Quare opem nostram vna cum aliis experiri placuit. Conuenimus igitur plures Medici, & quęnam essent huius morbi abditæ causæ, hinc inde plurimo sermone discussimus. Verum vt cōtingere in rebus dubiis plerunq; solet, sententia non cōuenimus. Cum pars iecinoris abscessum, pars malum habitum indicasset: nos vero vitium in mēbrana cōtegente inesse credebamus. At illa cum inualescente morbo paucis post diebus, vt nos etiam ex certis indiciis pari consensu prædixeramus, è vita migrasset, mortuę corpus incidendum curauimus. Et inuentæ sunt in iecinoris membranulæ parte decliuiori congesti lapilli, figura & colore diuersi. Alii enim rotundi, alii angulares, quadrati alii, prout positura & casus effecerat, maculis etiam rubeis, cæruleis, albisq; distincti. Hi sua grauitate ex tunica sacculum longitudine palmi, latitudine vero duorum digitorum effecerant. Hāc autem nos mortis causam arbitrati, disputare de obscuris vanum & inutile iudicauimus. *Beniuenius cap. 3. De Abditis.*

In vesica fellis subinde lapides reperiri contingit: verum laxiorem reddi membranam iecinoris, atque in ea calculos dependere, ex rarissimis est. Iecur autem, vel vnam eius partem indurari, frequentius accidit. Memini ego nonnullorum, qui ab Ictero in Ascitem delapsi erant, iecinora vidisse adeo dura, & lapillis vndequaque plena, vt nouacula præscindi non potuerint. *Dodonæus in Annotat. ad citatum.*

Cuidam amico nostro Parisiis extincto, meminimus grandem, cum euisceraretur, lapidem è iecinore excisum, quem ex phlegmatis aliqua, & aliqua melancholici humoris parte coagulatum fuisse liuidus pallor indicabat. *Peucerus lib. de Præstig. mediocr. pag. 310.*

Vt à Peucero, Philippi Melanthonis genero (viro illustri doctrina, perito rerum & exemplorū, omnisque vetustatis, quo cum mihi vetus & iucunda necessitudo intercedit) accipio, vtque item in cōmentario suo de diuinationum generibus memorat, tres lapides reperti fuerunt in hepate Hieronymi Scribæ iuuenis Norici, mire studiosi, docti atque periti, quondam Valerii Cordi comitis per Germaniam & Italiam, amicorumq; ipsius, quos coluit, intimi, qui Cordum florente ætate Romæ extinctum, Parisiis 1547. nō multo post morte subsecutus fuit. Vtriusq;, proh dolor, immaturus interitus deplorandus est, propter

propter singularia ornamenta, quibus eminebant, vt qui patriæ vniuersæ emolumento atq; gloriæ superstites futuri fuissent. Lapidum eorum vnus præcipuæ magnitudinis, dimidiatum fere columbæ ouum adæquauit, totus angulosus, colore liuido, ex phlegmate & humore melancholico conglutinatus. Ita vero hepatis carni adhæserunt, vt panniculæ iecur tegenti contigui essent, omnes modice solidi. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Admirabile est quod referendum censuimus. Cũ Venetiis Augustini Ducis ex Barbadica gente dissecaretur defuncti cadauer, vt eximerentur interanea, in hepate inuentus est lapis prope cystin fellis, magnitudine grandioris oliuæ, coloris serpentini in nigredinem tendentis. *Cælius Rhodiginus lib. 4. cap. 17. Ant. Lect.* Eandem historiam ex eodem, vt videtur, Cælio, explicatis nonnullis. *Cardanus* his verbis recenset.

Apparent in quibusdam hominibus res monstrificæ, qualis in Augustino Barbadico, Patricio Veneto, qui cum dissectus, quod ex incerto morbo obiisset, inuentus est lapis in iecore iuxta fellis vesicam, grandior oliuæ nucleo: & quod magis mirum est, viridis ad nigredinem declinans, qui color durioribus lapidibus solum inesse solet. *Cardanus lib. 8. cap. 44. De rer. Variet.*

In iecore & aliorum olim, & postremo Senatoris, inuentos lapides atros vidimus: qui in aquã iniecti intumuere. In remigis epate vnum durissimum, carnei coloris diluti. *Scaliger Exercit. 108. nu. 3.*

Lapidem amygdalæ nucis quantitate in Aureliæ Petruciæ iecinore, Pandulphi Tyranni coniugis Senis repertum scio, in quem interitus illius causam reiiciebant medici. *Matthiolus ad Iac. Camenicenum.*

Anno 1559. Gabriel Falloppius, dum Patauii in publico Gymnasio Anatomen administraret, in iecore suspensi quinq; lapides, parum inter se distantes, magnitudinem ciceris æquantes, reperit, & omnibus qui ibi aderant Scolaribus ostendit. *Dominicus Leonus de arte Medendi lib. 5. cap. 6.*

In hepate arenulas copiosas, & calculos tophosq; non solum in hominibus, sed & bestiis reliquis, præsertim cornutis, atq; iis quæ sale admodũ delectantur, sępenumero nasci, & sectio, & quotidiana docet experientia. Præter enim arenulas, nunc exacte rubras, nunc cinereas, nunc flauas, calculosq; varie coloratos & effigiatos, tophum coralloidẽ ramosum, album, cauum intrinsecus, & sanguine atro refertũ, ex hepatis substantia secui. Quæ documento nobis sunt, multis hepatis obstructiones duritiesque, quas cachexia hydropsq; sequuntur, nõ solum ab humoribus, sed & huiusmodi corporibus, quorum practici tamen non meminerunt, frequenter quoq; ꝑficisci: quæ tamen in molem aliquam adaucta, cum è corporibus viuentib. nec extrudi sponte, nec eximi vlla arte possint, abstrusa incognitaq; nobis manent, vna cum ægrotantibus sepeliuntur, causaque sic ignoratur. CL. V. *Felix Platerus de Obseru. proprijs.*

Nobilis à Remerstal ictericus & cachecticus, dolorem in regione hepatis ex compressione sentiens, cum copiosas arenulas adeo rubicũdas & cruentas, vt ex contactu res tingerent, per vrinas deiecisset, tumore aliisq; malis liberatus euasit, causamque huius mali hepatis arenulas fuisse comprobauit. *Idem de suis obseruationibus.*

Hepar viri ex hydrope mortui in Austriæ pago Bisemberg aperui, & illud arena copiosa refertum inueni CL. V. *Cyriacus Lucius de obs. proprijs.*

In Friderici Clegeri, prædiuitis Mercatoris, diuturnis doloribus circa dextram mammam vexati, hepate, viginti quinq; lapides deprehẽsi sunt, quorum minimus ęquabat fabam, pondus omniũ ℥. ij. & ℨ. iij. forma saxum cornutum ruffum (vulgo rohter Feurstein) referebant, duritie vero Smiridem: obiit in vico Mediolanensis ducatus, Boschi dicto, dum Genuam concedere, atq; inde in Hispaniam soluere constituisset. *Turneiserus.*

Cum aliquando sectionibus corporum Venetiis operam daremus, in quibusdam cadaueribus, quę in illis hospitalibus secuimus, reperiebamus interdum lapideas quasdam durities, in iecinoris substantia concretas. *Trincauella cap. 6. lib. 10. De ratione curand. part. hum. corp. affect.*

In hepate perinde sibi visos calculos testantur *Scholiographi ad Hollerius, Falloppius. Gemma, & Columbus &c.*

PORVS SANGVINEVS.

OBSERVATIO.

Circa hepatis regionem latens porus sanguinem per interualla fundens, annotatus, cuius, sanguine sua sponte restitante, nullum postmodum vestigium appareret.

NOui hominem robustum admodum, qui 36. agens annum, sæpe mecum cõquestus est de certo sanguinis fluxu, quo singulo quoque mense grauiter affligeretur. Interroganti mihi qua parte corporis flueret, id se nescire respondit. Admiratus hominis verbum: detege, inquam, locum vnde fluat. Deposito pallio, ilia dextra ostentat, vbi subiacet iecoris pars ima. Diligenter locum oculis lustro, si foramen aut cicatrix in parte sit: omnia æquabiliter posita, lenem & mollem carnem, nullam asperitudinem cicatricisve notam inspicio. Ab homine decipi suspicor. Quod ille aduertens, paucis, inquit, diebus hunc tibi scrupulum demam. Instat enim tempus quo sanguis fluere consueuit. Reuersus perendie vno superposito digito locum fluxus contegebat: quo amoto, non secus emanauit sanguis, ac si ex incisa vena profflueret. Nec prius fluor ille cessabat, quam sanguinis libra emitteretur. Quo euacuato, nullus discernere poterat, vnde euacuatio facta esset. Existimabam venulam foraminibus cutis sua ceruice inhærescere, indeque stato tempore sanguinem euacuari. Curaui itaq; hominem sola sanguinis missione ex vena iecoris singulo quoq; mense. Curiosoque victu iniuncto, protracta cura est ad sextũ vsque mensem, & tandem conualuit. *Beniuenius cap. 4. De Abditis.*

Nouimus quendam, cui è regione hepatis vena per interualla dehiscebat, quæ sanguinem funderet. Restitante sanguine, vestigium non apparebat. *Hollerius inter rara num. 3.*

VVLNERA IECORIS.

OBSERVATIO.

Non omnia hepatis vulnera lethalia esse, sed abscissis etiam eiusdem fibris quosdam conualuisse.

Est

Et quidam apud nos nobilis, qui post inflictum circa hepatis regionem vulnus, & portione ex eiusdem substantia abscissa & extracta, nunc adhuc superstes & incolumis euasit. *Bertinus lib. 13. cap. 7. Medicinæ.*

Galenus refert quosdam dicere, in lobis extremis non solum vulnus profundum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse: quanquam id Galenus veritati nequaquam consentaneum esse putat. Celsus vero hepatis vulnera in portis tantum lethalia facit: tum subiicit, vix ad sanitatem peruenire, quibus iecinoris crassum vulneratum est. Cum tamen Hipp. sit sententia, per abscessus & vlcera hepatis, omnes seruari, quibus iecur aduritur, si illæsa ipsius substantia, pus intra tunicam tantum contineatur: interire vero quibus in carnem vsque iecoris corruptio penetrat: eadem ratione vulnerata quolibet modo hepatis substantia, affectus merito lethalis censebitur, præsertim cum inde viscus inflammari, & abscessu facto, exulcerari necesse sit. Proinde recte scriptum est, hoc loco ex vulneribus hepatis omnes interire, non tamen semper & necessario, nec eodem genere mortis. *Iacotius Comm. 1. ad lib. 1. sect. 3. aph. 15. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Citra vitæ noxam aliquando iecoris fibram, omenti & peritonæi partem, vterum deniq; totum resectum.

Multi abscessu in aliqua vitæ necessaria parte oborto, præter opinionē consanuerūt, cum & iecoris fibram, & omenti partem peritonæiq;, & totam vuluam, subinde ademta fuisse, nec mortē inde subsecutam, memoriæ prodatur. *Aegineta l. 6. c. 88.*

OBSERVATIO.

Hispanus, cui hepatis portiuncula per vulnus exudans perierat, miraculose seruatus.

Hispano iuueni, magna hepatis portiuncula per ilei dextri vulnus exudans, certū ex dicto Hippocratis exitium portendebat, præter tamen spem omnem, post aliquot menses, decoctis vulnerariis, ac manuali industria, saluus euasit. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

OBSERVATIO.

Hepar proprium à cane deuoratum: exemplum analogice tantum huc referendum.

Canis venaticus Nobilis à Rotberg ab apro inter venādum saucius factus, cūm è vulnere hepar ipsius emineret, magnam ipsius portionem dum vulnus (vt solent) lamberet, deuorauit & nihilominus sanus euasit. *Platerus de obs. proprijs.*

OBSERVATIO.

Perfosso hepate restitutus.

Pforzæ olim peregrinus quidam Norimbergensis, vt sese venditauit, à quodam laterano Principis perfossus per epar, illæsis forsitan maioribus venis, etsi magna copia sanguinis effluxerit, exanimatus quasi, tamen sanitatem illæsam recuperauit. Sensibiliter deprehensum est epar. Nos duo Aulici medici, cum chirurgo ad curam adhibiti sumus. CL. V. *Esaias Meithsnerus de obseru. proprijs.*

OBSERVATIO.

Globulo plumbeo circa hepatis regionem transfossus, conualuit vulgaribus remedijs.

Etsi medicus iudicarit vulnus plane mortiferū, non tamen continuo æger pro perdito & desperato habendus ac deserendus est, verum ex contrario salutaribus remediis ei succurrendum: quippe cum natura, præsertim arte adiuta, miracula interdū edat, quibus ex euentis empirici sibi laudem & gloriam captant, magna cum medicinæ infamia & dedecore. Itaq; freti illo naturæ bono, interdum eorū curationem suscipiunt, qui prope iam sepulti videbantur, & à Medicis erant deplorati: vnde ad Medicos dedecus, ad illos summus honos, peruenit: quemadmodum biennio ante vsu venisse audio nobili cuidam prouinciali Vinssio, qui cum in exercitu regio contra Rupellam esset, & globulo plumbeo transfossus, à Medicis desertus, existimantibus iecinoris substantiam eo icto læsam esse, tamen à nobilibus quibusdam ipsius amicis curatus est, adhibitis medicamentis satis familiaribus. Quod egregium documentum esse potest mirificorum naturæ effectuum, quæ persæpe doctissimorum quorumcunq; medicorum iudicium fallit: quos tamen nunquam oportet salutarib. & extremis remediis aduersus extremos & pestiferos morbos destitutos esse, quemadmodum Corn. Celsus præcipit, satius esse remedium aliquod adhibere, quam nullam omnino medendi rationem tentare: præsertim in morbis penitus desperatis. *Quercetanus de vulner. Selopet. cap. 2 circa finem.*

OBSERVATIO.

Vulnera & contusiones hepatis lethales.

Nos superiorib. diebus duos in cura habuimus, quibus iecur vulneratum fuerat (vt post eorum mortem videre licuit) hi quotidie bilem euomebāt, & intensissima febre ardebant, tussique continua afficiebantur. Alterum & nuper curauimus, qui gibbam iecoris partem contusam ex equi calce habebat, periit hic, & cum maxima siti atque æstu bilem continuo vomebat, nec vllo pacto excernere poterat. Vno igitur verbo expediam, iecoris vlcera atque vulnera lethalia esse. *Brasauolus Comm. ad Aph. 18. lib. 6. Hipp.*

OBSERVATIO.

Iecore discisso vel exeso, pus in abdominis regionem decumbens.

Interdum fissa vel exesa iecoris substantia pus excidit in abdominis capacitatem, quo & hydropicorum aqua confluit. *Iacotius Comment. in Coac. Hipp. pag. 854.*

VLCERA IECORIS.

OBSERVATIO.

De vlcere in gibba iecinoris parte.

Mulier quędam ex plebe dolore graui in dextro hypochondrio torquebatur: color eius quasi ictero laborantis: corpus extenuabatur, tumor pedum aut ventris successit nullus: vrina rubicunda iecinoris inflammationem præ se ferebat: nec deerat febris. Cum autem nullis remediis dolor cederet, tandem vitæ finē fecit. In iecinoris huius gibba siue conuexa parte magnum, amplum, & profundū vlcus in conspectum venit, quod verisimiliter inflammationi successiit. Fuere huic viscera, atq; ipsum iecur sensu prędita: cōtra plane quam illi, cui citra dolorem viscera computruerant. *Dodonæus cap. 28. Obseruat. Medicin.*

OBSER-

Observatio.

Ex vlcere hepatis quidam repentina morte concidit.

ILlustrissima Renata Ferrariæ Ducissa, iussit vt famulum quendam Gallum repente mortuum aperiri facerem, vt qua morte obierit, decerni posset. In iecoris gibbo vlcus inuentum est, quod ad suppurationem peruenerat. *Brasauolus Comment. ad Aph.* 18. *lib.* 6. *Hipp.*

IECORIS PORTIVNCVLAE ALVO eiectæ.

Observatio.

Hepatis particula, frustillatim, aliquando per aluum, vel vrinam, reddita.

VIdi ego in vno Scholari Alamanno, post vlcus hepatis, & eductionem multæ quantitatis carnositatis epatis, de qua fecimus experientiam manifestam multoties: quod cõcussione facta, de eadem substantia, in aqua calida cum virgula agitando remanebat vera carnositas epatis cum venulis dispersis per eam: & tum in processu liberatus est, & bonificatus, vel curatus est eius dolor propter spem meã & socii alterius medici. tales curationes sunt monstra in natura, quæ aliquoties fiunt in hominibus, vt docet. *Auer.* 70. *colliget. Ioan. Matth. de Gradi, Comm. ad cap.* 7. *partis* 1. *lib.* 9. *Rasis ad Almansorem.*

Scribit *Nicolus Ser.* 5. *cap.* 6. Ego vidi in Andrea de Wechio de Mugello frusta ad magnitudinem auellanæ circa centum numero carnosa, in similitudine carnis hepatis & quo ad visum & quo ad tactum in fluxu ventris egressa, & mortu⁹ fuit ad tertiã diem à die ipsius fluxus. Cui⁹ rei causam arbitratur Nicolus fuisse vlcera corrosiua in hepate, in quib. aliquæ hepatis venæ essent corrosę, tunc enim per orificiũ venarũ corrosarum potest caro hepatis corrosa ingredi, & per modum dictum in secessu emitti. *Marcellus Donatus lib.* 4. *cap.* 20. *de Hist. med. mirabili.*

Testari possum visas à nobis aliquando cum aliis medicis quibusdam frustillatim deiectas per aluum minutiores particulas quasdã, quæ esse alius, quam hepatis ipsius, non poterant. Papyro excepimus, inspeximus, tractauimus, erant quales diximus. Tunc Galeno melius fidem adhibuimus, reliquas etiam posse. Quid ni autem, cum & molis totius colliquetur corpus, caroq; in febribus, ex argumento dictis, colliquãtibus? Tanto quidem magis hepatis parenchyma, corpusq; ac caro, & minus dum, compactaq; minus. *Iul. Alexandrinus Annotat. ad cap.* 6. *lib.* 8. *Galeni De comp. medic. secundum loc.*

Quidam, vt narrat Agrado, sanatus fuit à Dysenteria, per quã portiuncula hepatis excreta apparuit in deiectionibus, quod non facile crederet Gordonius. *Montuus c.* 20. *Tom.* 3. *lib.* 1. *Anasceu. morborum.*

Vsu vitriolatorum, cuidam epar dissolutum, frustulatim excretum putabatur. *Casparus Hoffman lib.* 5. *Epistolar. Cratonis pag.* 381.

De Abscessu iecoris cum excretione carneæ substantiæ per intestina, duas habeo Obseruationes.

Primam, Virginis annorũ 15. quæ inflammatione iecoris maxima vexata, ante 14. hydrope leucophlegmatia tentata, ac febre vehemẽtissima pridie quam obiret (fuit autem 13.) pus, sanguinem, & iecoris frustulum eiecit, in sequentem diem, in aqua calida à me ideo seruatum, vt ego, & auditores mecum accedentes videremus, nunquid illud frustulum sanguis grumosus, an iecur esset. eo diligenter inspecto, nemine dissentiente, iecoris substantiam fuisse decretum est.

Hanc ipsam in Tyberio Adriano adolescente nobili Patauino excretam simul cum sanguine copiosissimo vidimus. Seruatus tamen est iste nemine ex nostris auditoribus id sibi persuadente, cum nec calor, nec pulsus, nec vlla denique vitalis, vel animalis, aut naturalis functio seruaretur. *De cl. v. Herculis Saxoniæ præclaris Exemplis, & Curationib. felicissimis.*

Ex iecore an vnquam oborto grauiori vlcere eiusdem auulsæ portiones, via sibi per mesenterica vasa facta, nulla nullius læsione, ad intestina perreptare possint, ambigitur. Testor ego vna me cum aliis Saxoniam secutis, cuidam Hepatico (inflammatione exulcerata decumbenti) adfuisse, qui carneas portiunculas, cruentatis fæcibus mixtas aluo deiecit. Nec sanguinis fuisse grumos, ex massa illa pertinaciter aqua iniecta sibi cohærente, fibris quoque implicita, deprehendimus. Conualuit tamen æger, aluo Philonii beneficio coercita. Et quid exiguas carnis partes, distentis mesaraicis, nõ vt fingitur, sensui vix obuiis, sed commodam sui magnitudinem nactis, arceret transitu? Valere hic Columbi velim adiectas osculis mesaraicarum introrsus versas valuulas: nouas item quorundam argutias, qui exiles dictis venis obtensas fabricant, qua in intestinorũ cauum se deriuant, tunicas. *cl. v. Iacobi Zuingeri Obseru.*

Etiam hepatis ipsum parenchyma posse frustillatim aluo reddi vide *Mercurialis Epistolam lib.* 2. *Consil. & Epist. Cratonis & aliorum à Laurent. Scholzio publicatar. p.* 261. Et *Scholas Hieron. Reusneri ad cap.* 19. *Willichij de vrinis pag.* 195. *& sequentib. aliquot*, quo loco per vrinas quoq; excerni nonnunquam docet.

DE VENIS, ET SANGVINE.

Observatio.

In eodem latere duæ venæ iugulares.

IN eodem latere duas internas iugulares venas deprehendi. *Columbus lib.* 15. *Anatom.*

Observatio.

Duplex aut triplex vena aiugæ socia animaduersa.

SÆpe videre datum est nobis, duplicem, triplicem venam aiugæ sociam à sinistris. *Gemma lib* 2. *Cyclognom. pag.* 75.

Observatio.

Vena caua & Aorta ruptæ, & quæ inde orta sint symtomata, historia noua.

LVgduni erat incola genere Prouincius, is cum in ætatis flore esset & crapulæ præsertim vini generosioris summe addict⁹, in acerbissimos continuosq; lumborũ dolores tãdem incidit. Propterea eum accersiuit medicum, cuius opera vti cõsueuerat. Cæterum Medicus ex antecedente victus ratione ægrotantis plus satis deprauata, atq; etiam ex lotio & assidua febricula, affectum esse calidum coniecit. Quocirca ad mitigationem doloris, qui vires confestim resol-

resoluit, lenientes clysteres primum, deinde cassiæ fistularis medullam, cui nonnihil electuarii dianisi erat additum, flatuum dissipandorum gratia: postea fotus & vnctiones sedi affectę ac dolenti admouenda præscripsit. Quibus tamen omnibus tum sumtis, tum admotis nunquam cessit dolor. Quare prudens medicus alios sibi in consilium adiungi ægrotū admonuit. Ægrotus mortem metuens, suo paruit medico, & Ioannem Chanapæum, ac Iacobum Dalecampiū, celebres & eximios medicos, accersiri iussit: qui veniunt & cum alio medico, qui prius aderat, consulunt ac deliberant. Tandem omnibus diligenter accurateq; expensis atque consultis, magnam in renum substantia obstructionem, cum intemperie calida, omnes ipsi vno eodemq; consensu concluserunt. Etenim vrinæ admodum flammeæ erant, cum quadam continua febricula, sicuti iam diximus, quę circa vesperam vna cum dolore magis magisq; exacerbabatur. Quapropter ante iniecto eiectoq; enemate, venæ internæ sectionem, primū è cubito, deinde è saphenis vtriusque pedis, imperarunt. Postea corpus aliquando cassiæ medulla, interdum diasebesten, siue scammoneæ præscripserunt. Tandē fotibus, balneis, linimentis, lenientibus, dolores demulcere conati sunt. Sed ex his omnibus quantumuis fideliter administratis, nihilo magis ægrotus à suis cruciatibus fuit leuatus, quā à superioribus. Propterea in posterū nullis medicis amplius parere voluit, sed vitæ suæ reliquum fortunæ commisit, omni alimentorū genere, & perquam generoso vino quotidie vtens. Tandem diuturnis continuisq; doloribus, ipsum magis magisq; excruciātibus, confectus, ac totus emaciatus, è domo sua in viam ingrediens, præ nimia anxietate ac doloris acerbitate & contumacia, in testudinis limite cecidit, vbi derepente interiit. Post cadauer, à Simone Guidone celebri & experto Chirurgo, sectū est: in quo illæsis renibus, duæ lumborum vertebræ corrosæ sunt repertæ, vna cum aortæ & venæ cauæ, quæ superpositæ erant, ruptura, vnde magna ex vtroq; vase facta fuerat sanguinis effusio. Morbus (meo iudicio) erat tabes spinea, de qua *Hipp. lib. de locis in homine*, hunc in modum scripsit. Porro (inquit) cum retro in spinam fluxio processerit, hinc tabes fit eiusmodi. Lumbos dolet æger, & anteriores capitis partes vacuæ videntur ipsi esse. Et mox medelam sic tradit: Tabes ex fluxione retrorsum. Qui hac affectus est, ei caput est purgandū debili medicamento, donec fluxus auertatur. Diæta autem vtere velut in superiore tabe, in qua cibi non multi simul ingerendi sunt, & obsonia non plura, quam cibaria frumentacea, & vino, inter edendum, vtendum est aquoso, vt ne calefaciat, & corpori debili existenti caliditatem exhibeat, & simul ambo calefaciant in eodem tempore, & caliditate multum fluxum inducant. Medicamentum potandum præbe. Elaterium deorsum purgās, inferne aluum lacte infuso elue. De cætero fomentis vtere. Hactenus *Hippocrates*, de spineæ tabis essentia, causis, & curatione. *Aubertus Exercit. 44. ad lib. Fernelij de Abditis.*

Observatio.

Vena porta disrupta, & caua fissa, ventriculus sanguine repletus, vnde æger post diuturnos Nephriticos & ventriculi dolores, & assiduas nigras deiectiones, oborta Syncope expirauit.

PRinceps quidam magni nominis, corpore obeso, ætateque annorum (plus minus) 54. nephriticis ac ventriculi doloribus diu multumq; conflictatus, viribus iam debilitatis nigra deiiciebat per complures dies, ac tandem syncope oborta intra dimidiæ horæ spatium expirauit. Secto corpore, ventriculus sanguine cōcreto semiplenus, & in cauo iecoris manifesta continui solutio, venæq; portæ disruptio est reperta. *De Magnifici viri D. Thomæ Mermanni Archiatri Bauarici Hist. ad me missa.*

Observatio.

Vermiculi in sanguine nati.

NAscuntur in sanguine hominis animantia exesura corpus. *Plinius Hist. Nat. lib. 26. c. 13.*

In venis nasci vermes, *libro de iuuamento anhelitus* doceri, testatur *Montuus Anasceu. morb. tom. 4. c. 1.*

Observatio.

Pili in sanguine & excrementis visi.

NObilis Hispanis in omnibus excrementis & sanguine pilos emisit, & me cōsuluit, non paucis datis aureis coronatis. *Cardanus Comm. ad aph. 76. lib. 4. Hipp.*

Observatio.

Calculi in venis & sanguine.

LApides hisce manibus extraxi, inuentos in vena portæ, vt tu tuis oculis vidisti Iacobe Bone, in Venerabili Ignatio generali Congregationis IESV. *Columbus lib. 15. Anat.* In intestino colo, & in venis hemorrhoidalibus. *Idem.*

In sanguine crassam deprehendimus saburram. *Iul. Cæs. Scaliger. Exercit. 108. ad Subtil. Card.*

Si diffuso sanguine, grana quædam arenularum æmula offendantur, aiunt vel elephantiasim, vel ꝓpensionem ad hanc notari: quanquam obseruantibus raro tale quiddam deprehensum est. *Fernelius.*

Iectigatio venarum est ex oppilatione tartari in venis, & sic sæpe fit quod vena incisa non fluat, tunc dicunt nostri, quod melancholicus sanguis sit, quod non est verum, sed est tartarus, qui oppilat, ideo bis aut ter vena est secāda, magis versus principium obstructionis, donec fluat, vel imponendum quod tartarum internum resoluat. Nam si sanguis ille lauetur, inuenies lapillos, ideo non solum vena est hæc quæ per vrinam transit, sed ea vbiq; est. *Paracelsus.*

Observatio.

Perennis dolor Ischiadico similis, ex lapillis in sanguine genitis excitatus, & venæ sectione sublatus.

ANno 1572. Iacobus Heyliger, Parochus tū temporis in Biessen, vir pius & bonus, acerbissimis doloribus, annis ferme vndecim continuis circa coxendicem dextrā cruciatus: cum innumerabilia remedia à Medicis & empiricis, ad curationem tanti mali, Ischiadē præferentis, administrata, frustra contulisset. Et ob perpetuos diuturnosque dolores, qui implacabiles ardores & punctiones, nec nō conuulsificos motus neruosarum musculosarumq; partium inuehebāt subinde, hominē ad vitæ prope desperationem, omni auxilio reliquo destitutū, adegissent. Accidit vt non ita multa post dolore circa coxendicem soluto, materia morbifica, ad eiusdē cruris genu decumbente, in eodē articulo, cruciatus priorib. vehementia & malignitate minime cedentes, excitarit. Casu itaq; in Brisacēlem chirurgum magistrū Petrū incidens, eiusdem consilio externā maleoli venam aperit. Ex qua vna cum feruentissimo sanguine, non

sine magna vi & pruritu maximo prosiliente, lapilli quoq; figura & quantitate rapi seminis, quantumq; testa iuglãtis nucis capere potuit, vnica hac venæ sectione educti fuere. Vnde tot annorũ cruciat⁹ subitò, & quasi miraculo quodam ꝓpulsus, conquieuit atq; euanuit. Qui vel hodie quoq; viuit: Serenissimi Principis nostri liberalitate ob cæcitatẽ in Xenodochium Cęsareum Brisacense receptus; quique historiæ huic, adeoque de se ipso, amplissimum testimonium ferre potest. *Schenckius.*

Observatio.

Mira sanguinis efferuescentia, qua cuidam rubræ papula toto corpore, maxime in brachijs & pedibus oborta: per interualla in certis locis errantes, tenso ardore vexantes, tandem ligaturis & venæ sectionibus, tum etiam sanguinis contemperatione curata sunt.

ACcersitus quondam Brugas Argonię oppidum, ad nobilem dominã, obseruaui hunc mihi quidem tum admirabilem casum. Matrona hęc laborabat doloribus & ardoribus extremarũ partium, non quidem simul & semel omnium, sed per interualla modo huius modo illius. Si exempli gratia brachio sinistro doleret, cum rubore intenso quasi erysipelatede neq; vero vniuersam cutim colorabat, sed instar petechiarum aut morbillorũ maculis hinc inde rubris cutis distinguebatur & inficiebatur, cum intenso quodam ardore non sine doloris sensu. Perdurabat sic in brachio isto forte per quadrantem horę, tum retrocedebat & paulo post in dextro, vti prius in sinistro, efflorescebat. Mox relicto dextro latere, post aliquot horas etiam crura inuadebat, aut brachium paulo ante affectum. Matrona hæc erat temperamento bilioso, hepate calido, corpore vtcumq; gracili. Quæ cum inspexissem semel atq; iterũ, quia casus mihi erat prius nunquã visus, de modo succurrendi cogitaui: Itaq; mihi id in mẽtem venit. Accersiui chirurgum, vt præsto esset, si eius opera requireretur. Expectaui itaq; dum brachiũ dextrum prędicto modo inficeretur, cumq; existimassem omnem aut saltem maximam partẽ huius sanguinis aut peccantis in sanguinea massa humoris, brachium hausisse, mandaui, vt fieret ligatura fortis in suprema brachii parte prope axillam, tum aperiret basilicam dextrã chirurgus, & sanguinem satis copiosum emitteret. Quo facto soluta ligatura paulatim colore præter naturam cutis & maculæ euanuerunt, nec dum reliquas partes, quas prius solebat inuadere, nisi leuissime corripuit. Reliquias huius feruentis sanguinis & nobilis, syrupis incrassantibus & refrigerantibus extirpaui per Dei gratiam. *Ex propria obseruatione, ante annos plus minus* 18. cl. *Wolphius.*

Observatio.

Terrore militum Monialis ex omnibus meatibus sanguinem fudit.

SOror quædam Religiosa, cum incidisset in militum manus, & euaginatos gladios, ac macherulas vibratas mortem intentantes videret, adeo territa fuit & commota, vt sanguis ab omnib. corporis partium meatibus manaret: Ita vt in oculis hostium exanguis effecta, vitam finiret mortalem. *Florentinus Leudanus in Martyrologio.*

Observatio.

Quidam, cui per omnes corporis meatus sanguis erumpebat, restitutus.

DRondeletius curauit quędam, qui per omnes corporis meatus, per oculos, aures, nares, penem, sudorem &c. sanguinem emittebat, per anastomosim puto, nullis topicis adhibitis, sed sola seri purgatione, idque cum vsu Brassicæ Marinæ. cl. v. *Casparus Wolphius de obs. propr.*

Observatio.

Nonnullis in locis hæmorrhagiam omnem, ex quacunq; causa vel parte corporis obortam, lethalem esse.

VIdi in quibusdam regionibus Casale quoddam, dictum Alkiria, viros, qui narrauerunt mihi quoniam cum accidit in corporibus ipsorũ aliquod vulnus magnum, indesinẽter sanguis fluit ex vulnere, quousq; moritur: & recitauerunt mihi super hoc, quod quibusdam ex pueris suis, cum fricaret manu gingiuas, cœpit sanguis fluere ex illis, donec mortuus est. Alius vero phlebotomatus, à minutore, sanguis non cessauit ex eo manare, donec periit. & vniuersaliter eorũ mors in pluribus contingit in hũc modum. Hęc est res quam nunquã & nusquam vidi, nisi in Casali prædicto, nec reperi hoc accidens ab aliquo antiquorum memorantium, nec scio eius causam, & quod mihi videtur, de curatione eius est, q̃ ille cui hoc accidit, celeriter cauterizet locũ, donec sanguis restringatur & ego minime probaui hoc, & est apud me monstrum. *Alsaharauius lib. pract. tract.* 31. *sect.* 1. *cap.* 15.

Observatio.

Historia religiosæ cuiusdam & nobilis mulieris, quæ asueta quotannis sanguinis missioni, eam consuetudinem ad octogesimum annum vsq; seruauit.

NOuimus religiosam & nobilem mulierem in quodam monasterio, quæ adeo asueuerat sanguinis missioni, vt cogeretur quotannis in vere sanguinem detrahere; alioquin non poterat sana degere, atq; eam consuetudinem ad octuagesimum vsq; annum seruauit, & facile pertulit: tales tamen rari admodum reperiuntur. *Trincauellius lib.* 2. *c.* 10. *de rat. curand. hum. corp. Affect.*

Observatio.

Qui ex nimia plenitudine mori viderentur sola sanguinis missione sanantur.

PLurimum in morbis iudicandis tribuunt venarũ pulsui: qui si imbecilli exiguiq; fuerint, mortem plerunq; denuntiant, sin contra magni & pleniores, salutis spem adferunt. Nos tamen Philippum quendam vidimus, hominem sane ebriosum & corpulentum, cuius pulsus, dum languens in lecto iaceret, ita paruus & exilis erat, vt cũ è medico percipi vix posset, facile crederes mortẽ instare, ni facies rubicundior, oculi, dentes, & venæ pleniores, iudicio præsentis Medici obstitissent. Quare tanti mali causam diligentius perquirẽs, iudico, id ob nimiã saturitatẽ, sanguinisq; abundantiã fieri, nullumq; oportunius adhiberi posse auxiliũ, q̃ sanguinis ipsius celerrimã missionem. Sed obstabant cognati atq; amici, verentes ne huiuscemodi præsidium hominẽ celerius occideret: instanti tñ mihi, ac certam si id fieri permitterent, salutẽ pollicenti, tandem acquieuerũt. Quare accersito statim ministro, sanguis mittitur. Nec mora, pulsus simul & vires tam celeriter redeunt vt festinantior adfuerit ipsa sanitas, quam mors, quæ præ foribus excubare visa est, adfutura crederetur. *Beniuenius Abditor. c.* 69.

Quantum periculi, ex nimia plenitudine, immineat, *Hipp. aph. 3. lib. 1.* ostendit: Habitus athletarum, &c. & *Galenus quoq; in eiusdem aphor. Comm.* refert. Cũ enim vasa supra modum fuerint repleta, periculum est, ne dirumpantur, vel calor naturalis suffocetur. Sicuti nonnullis accidit, vt Galenus ait, qui cum ad immodicam venissent repletionem, subita morte interierunt. Quemadmodum & Philippo, de quo Beniuenius, accidisset, nisi tempestiue sanguis detractus fuisset. Adfui & ego olim homini ebrioso, qui cum ad tantam plenitudinem venisset, vt quodammodo strangulari videretur, etiã mutus factus fuit. Huic vero & sanguis largiter detractus è communi dextri brachii vena, mox loquelam & sanitatem restituit. *Dodonæus Scholio ad supra citatum cap.*

OBSERVATIO.

Sanguis putridus graueolens extractus mortem præsagit.

SAnguis qui per febres detrahitur, in praxi quotidiana experientia sæpe animaduertitur non solum fœtidus & graueolens, sed & putridus, adeo, vt nec sibi cohærere, nec concrescere queat omnibus scilicet eius fibris consumptis: qualem sanguinem in Nacenburchio nostro amico Dordraceno conspeximus, acuta febre & continente decumbente, ex qua haud ita breui obiit. *Petrus Forestus. Schol. obseru. 16. lib. 1. de Febribus.*

OBSERVATIO.

Flatus vena incisa erumpens.

AVdiuimus non semel flatum erumpentem mox ab incisa vena, quę pauco sanguine detracto admodum detumuit. *Ioubertus Annot. ad Tract. de Phlebot. pag. 579.*

OBSERVATIO.

Sanguis in quadam post venæ sectionem lacteus visus est.

IOann. Bapt. Caballaria, Leonati Medicus ad nos transmisit Historiam, quam hoc loco subnectere operæpretium duximus, & talis est. Nonis Iunii anni huius 1584. cum Leonati municeps quędam non vltimi ordinis spontanea lassitudine præmeretur, alui lenitione præmissa, iecorariã dextram secui; Et mox collecti, ac concreti sanguinis serositas vniuersa (quę illi copiose supernatabat) in lac abiit, illa inquam verum lac colore ac consistentia (subliuidum tamẽ) plane referebat. Sanguinis globus in summo floridus, in imo nigrior extitit, nulla pituitosa concretione super extensa. Postridie experimenti gratia sinistram itidem internã aperiri iussi. Ac sanguis quidem & humor lactis specie omnino priori respõdit. Nonnullos ad spectaculum admisi. Ministro placuit intincto digito guttulam degustare: qui dulcedinis quippiam inesse testatus est. Fœmina hæc trigenaria, & bibacula est, viri appetens est, quem habet ignauissimum. Anno coniugii primo effecta est mater: ex illo est infœcunda. Et iam nonus agitur infœcunditatis annus. Statis temporibus per vterum purgatur, & quandoq; albo madet profluuio. cæterum inculpate degit. *Marcellus Donatus lib. 1. cap. 4. de Hist. med. mirabili.*

OBSERVATIO.

Secta Plethorici vena, lac, quod pridie assumserat, vna cum sanguine profusum est.

ANno 91. Eliæ Geislero, ciui Vratislauiensi, dum plethoram secta vena minueremus, congelatumque in vasculo sanguinem inspiceremus, eidem lactei humoris non parum innatare admirati sumus, donec nobis, se priore die lac frigidũ auidius assumsisse, affirmaret: quod, dum sanguinis naturæ proxime accedere sciremus, in venas, etiam parum alteratum, rapi, vnaque cum sanguine effluere posse, non dubitauimus.

Quid, quod potiones vulnerarias quasdam per vulnera recentia aliquando exudare, ex cellẽtissimi etiam chirurgi affirmare non erubescent. *Christoph. Rumbaum de Obser. propr. per CL. V. Laur. Scholzium ad me missa.*

OBSERVATIO.

Sanguis in omnibus totius corporis partibus concretus.

EX rara quadam & abdita morbi causa, vidimus quempiam, post diuturnum languorem, de vita exiisse, cui sanguis vniuersus in venis concreuerat, addo vt demum coralli modo fruticãs illinc eximeretur. *Fernelius lib. 6. cap. 7. Physiolog.*

OBSERVATIO.

Vena latens & abdita circa venæsectionem, quo signo manifesta fiat.

VT vena in iis qui carnosiores sunt, ac latẽtes venas habent, & propterea non tam commode & certo pertunditur, commode semper diuidi possit, inspargitur vtiliter vbi semel & primum pertusa est, ac fere coaluit, abrasa crusta, parum pulu. illius fuliginis, quem vulgo Scheinrot/ nominant, ac infricatur. Sic remanet lituta cærulea, eo in loco, in quo diuisa fuit, quæ nunquam euanescit. Ea infrictione fit leuis morsus, quo tamẽ nihil præterea incõmodi cõciliatur. Hic modus in Liuonia obseruatur à Cheirurgis: atque dextre vena, licet profunde in carnosa constitutione lateat, etiamsi ante illud tempus difficulter & ægre tundi potuisset, facile secatur. *Solenander Sect. 5. consil. 15.*

DE VESICA FELLEA.

Et primum

De conformatione eius.

OBSERVATIO.

Fel gemminum.

FOLLICULUM gemminum repertũ fuisse olim commemorant, eumq; magnæ fortunæ spem ostendere aiunt, quemadmodum eo tẽpore euenit, quo Augustus apud Accium promontorium deuicit fuditq; M. Antonium Bass. *Landus. lib. 2. Hum. Histor. ex Plinio, vt apparet.*

OBSERVATIO.

Fellis duplex meatus.

DVplicem fellis meatum reperimus: vnũ ex cysti fellis, alterũ ex epate prodeuntem, qui coeuntes vnum tantum meatum, ad ieiunum faciebant. *Ex aduersariis Dryandri Anatomici communicauit CL. V. Iacobus Moccius, Medicus.*

OBSERVATIO.

Felle quidam carent, quibus vita longior.

QVædã animalia felle omnino carent, vt equus, mulus, asinus, ceruus, dama, camelus nõ diseretum,

tum, sed venulis quibusdam confusum habent, vitulus etiã marinus caret, & inter pisces marinos delphinus. Sunt & quæ partim habeant, partim nõ habeant, eodem in genere, vt mures: quod idem homini etiam accidit: aliqui enim fel in iecore habere visuntur, aliqui carent, itaq; de toto genere ambigitur. Et paulo post. Fel igitur non alicuius gratia, sed purgamentum & inutilem esse materiam constat. Quamobrem pulchre à veteribus dicitur, illis, qui causam cur diutius viuatur, fellis vacationem esse aiunt, argumento ex solipedum ceruorumq; genere deducto, hęc enim & felle vacant & diu viuunt, &c. *Arist. lib. 4. c. 2. de Part. animal. & earum causis.*

Fel hominum paucis non est, quorum valetudo firmior & vita longior. *Plin. lib. 11. cap. 37. Nat. Hist.*

DISRVPTIO ET EXHAVSTIO Foll Fellis.

OBSERVATIO.

Vesicellæ bilis disruptio mortis causa.

Accidit aliquando ruptio vesicæ fellis, vt obseruatum est hoc sæculo in nobili quodã qui diuturno bilis vomitu vexatus est, causaque, nempe ruptio vesicæ fellis, post obitum, sectione satis patuit. *Georg. Bertinus Med. lib. 12. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Fellis folliculus bile exhaustus mortis causa.

NOn pauci è viuis erepti sunt, in quibus non alia interitus causa apparuit, quam quod folliculus bile omnino esset exhaustus. *Fernelius lib. 6. cap. 5. Patholog.*

LAPIDES SIVE TARTARVS.

OBSERVATIO.

Horribiles & stupendi lapides, in vesica fellea coagulati, forma, colore, numero, & effectibus admirandis: vomitum, nauseam, molestiam, stomachi & hypochondriorum torsiones, atrophiam, tabem, viscerum obstructiones, & inflammationes, morbum regium immedicabilem, vigilias, lassitudines, mœrores, melancholicas affectiones; ad iram propensiones, vrinæ difficultatem & ardorem, cutis lepram, febrem, nec non subitaneam mortem, occulto & vulgo incognito morborum & symtomatum eiusmodi seminario & fomento inducentes.

NOn secus atq; in pulmonibus phlegma, ita quoque flaua bilis, prius hepatis calore adusta, postea in lapidis formam in fellis folliculo concrescit, vnde eos eximi experientia probauimus, sed ex illis ipsis lapillis bilis receptaculo inhærentibus magnas obstructiones in vasis multaq; violenta symtomata consequi non minus compertum est: in quibus peritissimi medici ætate prouecta hærere atq; impediri queant, ambigentes nimirum vnde tam ancipites ægrotationes & accidentia ita varia existant. Atq; vsu attentioribus medicis inter secandum corpora humana venisse audiuimus, non duos solum aut tres, verum aliquando centenos quoq; in eodẽ receptaculo tales calculos vt repererint. Vtinam sæpe multumq; in dubiis præsertim ac periculosis casibus similiter fieret, atq; ab extinctorum cognatis precib. obtineretur, secare corpora vt integrum esset; non dubito eiusmodi sæpe res oblatum iri, quę vsu notatuq; vtiles atq; dignæ forent. Qui in fellis receptaculo fiunt lapilli, magnitudine lentes, pisa, fabas, auellanas, aut digitorũ articulos, vel iuglandes etiam adæquant: forma partim rotundi, partim angulosi: iiq; aut pentagoni aut heptagoni, aut octagoni, aut plurium etiã angulorum: quo enim plures simul reperiuntur, eo magis sunt angulosi: omnes vt tophi læues, colore ad flauum accedente, qui cum ipsis augescentibus paulatim in croceum mutatur, modice solidi: fracti, intus subpunicei apparent, pleni angustis circulis se inuicem ambientibus, ita vt videre sit cuiuis saltem obiter aduertenti, quomodo lenta & viscosa bilis à centro adusq; superficiem sensim adhærescens accreuerit, & hepatis feruore in eam soliditatem durata fuerit. *Kentmannus lib. De Calculis.*

Historiam lapidis in vesicula fellis Ducis Friderici Saxoniæ Electoris inuenti, ex *Peucero* transcriptam, *titulo De Renũ calculis*, inuestigabis & requires. *Schenckius Filius.*

Eximii atq; clarissimi viri D. Badehorni Iurisconsulti, hodie cõsulis Lipsensis frater (cui Materno nomẽ, quo ego familiarissime vsus fui) summo ingenio adolescens (forma ac specie liberali, animo læto atq; alacri, in omnib. rebus comis & perquam humanus, moribus quoq; compositis & temperatis) in Italiam studiorũ causa proficiscitur, indeq; domũ reuersus, queri sensim de stomachi & hypochõdrii dextri torsionibus, nec non de nauseæ molestia cœpit. Erat n. ἄτεϱφ© & aluo semper strictiore, quæ symtomata somno ipsum priuabant, vnde & membrorum corporis lassitudinem, & mœrorem & melancholicas affectiones, tabem quoq; sequi necesse fuit: quibus malis miser tantisper infestabatur, donec & dolote & mœstitia leniter emarcesceret. Multifaria remedia plurimorum doctorũ consilio adhibuit, verum frustra, ꝙ ægritudinis rationẽ recte videret nemo. Plures ex medicis, quibus tum vtebatur, & cognatis suis arbitrabantur ipsum in Italia φίλτεϱν hausisse. Cum igitur in vera inuocatione filii Dei decessisset, magnitudine dolorum fractus, quod factum fuit anno 1551. ætatis autem suæ 29. corpus defuncti permissũ fratris sectum, mẽbris intus saluis atq; integris, corde saltem modice tabido fuit. Vbi vero fellis vesica aperta, intus 22. calculi, quasi sublutei, magnitudine dispares, reperti fuere, quorũ minimi pisis minutis, maximi modicis fabis responderunt. Omnes quinque, septem, octo, aut plurium etiam angulorum. *Idem author citato loco.*

Paris formæ, sed numero plures calculi è fellis vesica Christiani regis Daniæ vita defuncti, excisi dicuntur. Is diem suum obiit anno salutis restauratæ, millesimo, quingentesimo, & quinquagesimo nono. *Idem loco quo supra.*

Raræ magnitudinis lapis in eadẽ cysti memorãdi principis Friderici tertii, cognomẽto Prudentis (cuius paulo post, vbi de vesicæ, quæ vrinæ receptaculũ est, lapillis egero, mentio fiet) peruestigatus fuit, forma quadrãgula, articuli grãditate, sed colore aliorũ dissimilis, quasi ad prasinum accedente. *Idẽ vbi supra.*

Hoc duplo maiorem nobilissimus Anatomicus Gabriel Fallopius in postrema sua anatome, quam paulo ante obitum, an. 1562. in celebri Academia Patauina absoluit, è felle viri cuiusdam, inter cæteros, quorũ centum & viginti tres numerati fuerunt, exemit, instar semioui gallinacei, grandiusculũ, latiorẽ quam rotundiorem, digitum vnũ crassum, multisq;

tuber-

tuberculis asperum, vt tophus leuem, & luteum, reliqui modicas fabas, minimi atq; plurimi ipsa quantitate retulerunt. *Idem locis hactenus allegatis.*

Calculus in cysti fellis plerunq; concrescit niger, sed tamen leuis, & qui aquæ immersus innatat, neq; vt qui è renibus aut vesicis euellitur, subsidet in imo. Origo illi est à flaua bile, quæ proprio receptaculo diutius coercita, nec tempestiue vacuata, nec nouæ influxu renouata, mirum in modum obdurescit. Id autem in primis accidit, cum vterque cystis ductus obstruitur. Huius quidem neq; manifestæ sunt notæ, neque grauia symtomata, quibus certo ac facile detegi possit. At suspectus iis esse debet, quibus grauis & diuturnus fuit icterus. Decrepitus quidam senex in iram mire propensus post decessum sine felle ac sine cysti inuentus est, in cuius sede calculus ingens concreuerat. Quin etiam post diuturnum icterum, oborto alui profluuio, huius naturę innumeros calculos instar pisi aut hordei in plerisque exturbari deprehendimus. *Fernelius lib. 6. c. 5 Patholog.*

Vesiculam fellis nonnunquam deprehendimus subnigris calculis, iisque duris ac solidis confertam. *Idem libr. 1. cap. 7. Physiolog.*

Neoburgi ad Danubium Virgo religiosa continuis sub hypochondrio dextro terminib. affligebatur: cũ medici nec causam tam diuturni doloris reddere, nec opem ferre possent. Defunctæ corpus Illustriss. Princeps Otthenricus Comes Palatinus dissecate iussit: in quo cętera viscera, pręter epar illæsa reperta fuere, de quo folliculus fellis pondere lapidis inclusi pendulus, in substratum intestinum procubuerat: quod (mirum) inoffenso fellis vtero, motu attriuerat. *Langius Epistola 57. Tom. 2.*

Ego diuersis in locis calculos vidi, & in fellea vesica præcipue, quæ post renes vesicamque vrinariam frequentissime calculis infestatur. Adferam hic aliquot exempla, ex quibus & addiscas symtomata hoc malum sequentia Bononię praxeos Medicinę ordinarius Professor quidã, nomine Beatus, habuit matrem sexagenariã, quæ cum diutissime regio, ni fallor, morbo laborasset, & continuo ciborum vomitu excruciata fuisset, tandem mortua est. In eius vesica fellea multi reperti sunt calculi, & in meatu à vesica bilis ad duodenum intestinũ magnus, qui eum meatum vndequaq; obstruxerat. Vnde hac via obturata, natura bilem in ventriculum exonerauit. ventriculus perpetua acrimonia stimulat⁹, omnia per vomitũ reiecit. Fuerunt medici q volebãt πικρόχολον fuisse, at cum non nisi in hoc tantum morbo vomitu infestata fuerit, existimo proprium meatum minime à vesica fellea in ventriculũ immissum, sed potius per inscrutabiles vias (vt in his qui hepatis, vesicęq; fellis magna laborant obstructione, quotidie) in ventriculum bilem flauam profundi. *Coiter in libell. Obseru. Anatom. & Chirurg.*

Alias secui Iulii Cæsaris Bouii, Ioannis Bouii Iuris & Doctoris & Professoris Bononiæ, Germanorum olim isthic Mœcenatis filii famulam, senio & morbis confectam. Inueni in fellea vesica duos insignes lapides cœruleos, quorum alter quasi oui columbini magnitudinẽ adæquabat, laborabat diu regio morbo, ac vltimo febri correpta occubuit. *Idẽ citato loco.*

Pręterea in Palatinatu superiori quandã noui fœminam, molestissima ac admodũ diuturna icteritia, per calculi cum alui excrementis excretionem liberatam. *Idem Coiter vbi supra.*

Belloarmati Senensis, summi Iurisconsulti bilis vesicula præter modũ pallebat, illaq; decem & octo lapilli continebantur, perquã leues ac trianguli imagine, æquis vndique costis ac superficiebus formati, colore virides & quasi nigrescentes, at cum exiccati essent, magis videbantur cinericei, mole cicera referentes. *Vesalius in Epistola de radice Chyna.*

Prosperum Marcellum Patritium Florentinum (qui multis annis regio morbo laborauerat, ac insperata subitaq; morte, vt Belloarmatus interierat) etiam dissecui, cum Florẽtia abiturus, ac in Francisci Campani à Secretis Ducis Primarii comitatu, nobilis illius ædes pręterequitans à Dominis quibusdam coactus sum cum aliquot Chirurgis, qui iam rem aggredi cœperant, mortis causam inquirere, quæ bilis in ventriculum iniectio erat præcipua, is enim sola bile occurrit turgidus, vna cum iecoris scirrho & illius contractione, seu in vnum cõdensatione, cum lien interim mollior & grandior naturali esset, sanguinique parando subseruisse videretur: bilis tamen vesicula duorum pugnorum magnitudinem facile adæquante, & exiguis lapillis quodammodo plena, qui inuicem connexis granis seminibusve milii aut potius asperæ superficiei vulgaris officinarum tutiæ erant quam simillimi. Vbicunque venas aperirem, nihil præter densissimam bilem inueni. Imo & in arteriis occurrens liquor manus non minus quam bilis ipsa tingebat. *Idem loco prædicto.*

Decessit his dieb. mulier nobilis Diamantes nomine, dolore prostrata calculi, sed cum nullũ antea ex eo percepisset nocumentum, visum est medicis mortuæ cadauer incidere, & reperti sunt lapides quamplurimi, non quidem vllus in vesica, vt putabatur, sed præter vnum, qui in tunica fellis coloris atri & magnitudine castaneæ aridæ continebatur, cæteri omnes in panniculo, quo contegitur hepar, vnde etiam veluti in folliculo dependuli sacculum effecerant. Hanc autem nos mortis causam rati, sapientis viri consilium esse duximus, nihil omnino de incertis & occultis morbis statuere. *Beniuenius cap. 94. De Abditis.*

In folliculo fellis natos quoq; calculos & nos obseruauimus: Solent autem isti subluteo colore pallere: nausea & cibi fastidio laborare: & diutine aduersa valetudine frui. Colligi vero & in membrana iecinoris annotatum fuit. *Dodonæus Annotat. ad Beniuenij cap. 94. Abditor.*

Oriuntur lapides in animalibus duobus modis, altero quidem à frigore, vt in limace, &c. altero à calore, vt in taurorum vesica fellea sæpe, & in hominum etiã aliquando: nam inuentus est annis abhinc paucis ante lapis in fellea vesica hominis, eo scabiei genere, quod lepra vocatur, laborantis. *Cardanus lib. 7. Subtil.*

In compositione accidunt vitia insanabilia, quoniam dum curantur mortem afferunt, velut lapis in vesica fellis, & in renibus durus & magnus, & carnea obstructio, quæ potissimum ex vlcere, in meatu vitę necessario, iam consolidato oritur. *Idem lib. artis paruæ à se conscriptæ.*

Vidi nobilem Bononiensem, de Bobiis, cuius vesica fellis adeo tumida erat, vt lapidi rotũdo in acutum, velut pyropendenti, assimilaretur. *Cardanus de caus. sig. ac loc. Morb. part. 3. num. 100.*

Tecum disputarem libenter de concretione lapidis

pidis copiosissimi atque maximi, quem ego sæpe & sæpius cum in ipsa (vesica fellea) tum in meatu ab hepate ad intestinum lato reperi, sed locus hic minime istud concedit. *Fallopius in Obseru. ad Petr. Mannam Med.*

Sub quarto genere dixi contineri lapides qui in animantibus generantur: & hi sunt in duplici differentia: nam aliqui sunt toto genere præter naturam, & dicuntur præter naturam respectu animalis, licet à natura fiant. Generantur autem lapides isti vel in renibus, vel in hepate, vel in liene, vel in vesica vtraque, vel in articulis. Humor autem iste habet ortum ex cibariis terrestribus, quæ cum nō possunt concoqui & verti in sanguinem, abeunt in humorem crassum & lentum, qui deinde assatus lapidescit. Sed dubitaret aliquis de lapide illo, qui generatur aliquando in vesica fellea, videtur enim quod in vesicula illa non possit gigni lapis, quoniam fel est amarū & incidit, imo factum est ad detergendū atq; ad exhibendum penetrationem humoribus per totum corpus, ergo incidendo materiam illam viscidam non permittet lapidescere. Dico, quod ex bile illa per se non fit lapis, sed vtiq; per accidens, quia scilicet commiscetur secum humor lentus, qui assatus à caliditate bilis lapidescit, & ita bilis concurrit potius vt agens, quam vt materia. Igitur materia lapidum illorum, q̄ toto genere sunt præter naturā, est humor viscidus & crassus. Alii generantur lapides in animalibus, qui sunt secundum naturam, & semper in ipsis fiunt. *Idem c. 7. Tract. De fossilibus.*

In Hieronymi Schreiberi Norici, Parisiis extincti, cysti fellis, insignis calculus, vt memorāte Ioan. Pontano, audiui, repertus est. *Crato in Epistola ad Gesnerum Cordi operibus præfixa.*

Anno 1567. secui illustrem Ioannem Chastaigner, Dominum à Rupe Poserii, & septem calculos inueni, quinq; scilicet in vesica, crassitie ouorum palumbarum, vnum in fellis folliculo, & septimum in rene dextro. Verum non conquestus, nisi circa suos vltimos dies, super ardore & difficultate vrinæ. *Ferrandus in libell. De Nephritide.*

Die 2. Iunii 1567. in cadauere Caroli Tiercelin Domini à Rupe du Mayne, equitis magni ordinis Regii, nec nō caput 500. militum, repertus est in vesica ingens calculus circundatus ingenti humiditate putri, purum pus repræsentans, plures lapilli in renibus, vnus niger in folliculo fellis, oualis, subasper & paruus. *Idem in eodem libello.*

In folliculo fellis per inflammationes proximorū viscerum aut obstructiones diuturnas lapides coaluisse deprehendimus: erant hi fere angulosi, exterius nigri, intus subflaui, fusci, ac sæpe coloris varii. Exemi ab vno hydropico secto, solius fellis calculos 32. quorum minimus pisi communis magnitudini respondebat, maximus nucis auellanæ. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

In nobilissima muliere quinquaginta tres repertos, secto folliculo, vidimus in Aruernia, quos adhuc habemus. *Scholiographi ad cap. 48 lib. 1. Hollerij de morb. internis.*

In illustrissimi Principis Ioan. Marchionis Brandeburgici felle inuentus est lapis oblōgus, iuglandis nucis magnitudine, viridis, ad obscuriorem Malachitem accedens. *Turneiserus lib. de Vrinis.*

Idem approbant *Gentilis, Nicolaus, Arculanus, Alex. Benedictus, Montuus, Columbus, Thom. à Veiga, Scholiograph. ad libell. Gal. de loc. affectis, & Dodonaus, &c.*

Nos quoq; vidimus in corpore Pædagogi cuiusdam, fellis folliculum vndiq; repletum rotundis lapillis ad magnitudinem nucis auellanæ, atros viridescentes, ab vna parte nonnullos ex attritione parum depressos, aliquos instar lupinorum, quamuis ab altera parte rotunditatem seruarent. *Forest. Scholio ad obs. 26. lib. 14.*

In Illustriss. Guil. Duce Cliuēsium &c. (cuius ego ex officio demortuū corpus aperui) in vesica fellea lapidem inueni, nigrum, durum, asperum, inæqualem, angulorum, castaneæ mediocris magnitudine, duab. in partibus, vtrinq; quasi digitis compressum, iis in partibus, vt cornu splendescentem. *Solenander in cons. Medicis sect. v. cons. 16.*

In vesica fellea lapidem nucis moschatæ figura & magnitudine in nobili Conr. à Steinberch, an. 1581. ipso die Michaelis exemi.

Et Anno 68. si recte memini, extracti sunt ad centum lapilli compacti, vt grana in pomo granato inueniri solent, aut vt semina in spica grani turcici, ex vesica fellea in Illustriss. Henrici Duc. Brunsuicensis corpore. *Solenand. sect. v. cons. 15.*

In cuiusdam magni nominis viro, post obitum aperto corpore, hæc fuere obseruata. Scirrhi in dextra parte circa epar tres, quamuis ipsius tota substantia solito esset durior. In maximo sinu dexter ren iacuit, in quo duo lapides extitere, oblongus vnus, alter rotundus. In sinistro renis quoq; oblongus repertus. Lien æquauit Epar suo ambitu. Vesicula fellis 143. lapillos continuit, ex quib. duo fuere rotūdi, reliqui oualli figura, sed minores, nōnulli adhuc multo minores. In pulmonum dextra parte magna putredo affuit. Præterea triplex hernia, omenti, intestini, & aquosa, quæ caput humanum æquabat: semper fuit valetudinarius. *De Obs. CL. V. Ioach. Camerarij.*

Coniunx cuiusdam illustrissimi viri, nostris temporibus, cum studeret variis remediis consulere sterilitati, nihil effecit, sed potius valetudinem grauius afflixit, atq; in vomitū biliosum, qui illi fuit permolestus, & quasi continuus, incidit. Tandē in magnis frigoribus longinquum iter suscipere coacta, pleuritide correpta, obiit. Aperto corpore demortuo, reperta vesicula fellis intus extensa, plane obstructa, propter lapides numero 10. satis grandes, referentes exacte figuram glandis faginæ. Apparet bilē in ventriculum regurgitasse, ac istius vomitus causam fuisse. *Idem de suis obseruat.*

Cum Patauii Excellentissimus Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Anatomicus & Chirurgus clarissimus, anno nonagesimo supra millesimū quingentesimum, duorum mensium exactissimam anatomen administraret, inter alia in Theatrum fœminæ Ictero nigro extinctę cadauer delatum. Cuius iecur, vti & reliqua viscera, nil cōsideratu dignū offerebat, sola cystis vsitato grandior, aspectu terrior, è cinere concretos cōtinebat globulos, quibus & vena, q̄ à cysti ad ieiunum proficiscitur, infarcta, paruo & exiguo prorsus conspecto liene. Qui in theatro frequentes tum aderant, medicę artis Doctores, de præsenti casu philosophabantur. Dicebat tandem sententiā argutissimus anatomicus: Iecur liene cunctāte, sanguinis fæcē per vas venosum portę trahere, vtrumq; excrementū in vicinū secessum amandasse,

qui

qui cum per ordinatas ecphyses exonerare sese non posset, quod erat terreum, iecoris incubi calore vnitum, ac in lapillos coctum, reliquum à vesicula non captum cum sanguine ad venas & corporis habitũ latum, cutem fœdasse. *Cl.V. Ioannes Iessenius à Iessen de obseruat. propr. per Cl.V. Larent. Scholzium ad me missis.*

Hic Vratislauiæ faber quidam ferrarius, qui per integrum fere annum dolore aggrauatiuo circa regionem Epatis, ac Ictericia tali, quæ totum corpus croceo colore infecerat, laborauerat, lapillum ea forma, & magnitudine, qua in Charta tibi depictum mitto, per anum excreuit, sicque sanitati restitutus est. Lapis iste si humectetur, chartas & linteola flauo colore inficit quod indicium est, ipsum ex bile adusta genitum esse. Cumque forma ipsa vesicam fellis repræsentare videatur, inquisitione dignum esset, per quasnam vias lapillus iste in intestina peruenerit. *De obseruationibus Cl.V. Laur. Scholzii, liberalissime mihi communicatis.*

Brigida, Nicolai Hanullii, R.P. Florentinæ Senatoris Clariss. Vxor, nulla remediorum adiuta ope, ictéritia interiit. Huic dissectæ, vt prædixerat, in vesica fellis inuenti sunt lapides cærulæi, splendidi, plurimi, angulosi, quorum superficies ita inter se cohærebant, & conglobabantur, vt vnicus primum lapis visentibus iudicatus fuerit. Vesicam fellis ii adeo opplebant, ac extensam detinebant, vt bilis nec recipi in ea, nec permeare posset.

Similes, octodecim numero, nucis ponticæ magnitudine, in primariis fœminis Florentinis reperti, Constantia Acciarolia, & Elisabetha Capponia, neutram tamen arquatus morbus infecerat. *D. D. Nereti Nerutii Med. Florentini obseruatio ex Italia cum aliis eiusdem accepta.*

Monspelii in sectione cadaueris cuiusdam anus, vidi vesiculam fellis multis lapillis crocei coloris refertam. *De obseruat. Cl.V. Ioann. Franci Hildesii Cameniceni ad me missis.*

In Generosi Comitis Philippi ab Hanau Dn. in Lichtenberg, Generosi Dn. Comitis Ioan. Reinhardi, Domini mei Clementissimi, felicis recordationis Dn. Aui, folliculo fellis, ab Excellentissimo Domino Doctore Ioan. Fridio, cui tunc temporis fato iam discesso, corpus condiendum committebatur, magnus numerus lapillorum, colore citrino nigricante, inuentus est, vltra mille, quem nobis cum nonnullis aliis conspiciendum exhibuit. *Georgius Grasseccius opere suo anatomico.*

Observatio.

Folliculus fellis totus in lapidis substantiam conuersus.

GAlenus, quod meminerim, lapides in renibus & vesica tantum, interdum vero etiam in intestinis generari credidit. Quod autem in iecinore generentur, id aut nesciuit, aut si sciuit, certe scriptis non prodidit. E Georgio Boemiæ Rege, adhuc hodie folliculus fellis post mortem exemtus extat, in quo, loco bilis, lapis durus continetur, hæmatiti lapidi colore similis, res miranda profecto, & digna, de qua te audiamus, &c. *Iacob. Camenicenus in Epistola ad Matthiolum.*

VARIA IN EODEM FOLLIC.

Observatio.

In fellis vesicula varia, in variis morborum & corporum constitutionibus, & prodigiosa animaduersa.

LOngum sane esset, ea quæ in quibusdam tertiana, & quartana laborantibus, & dein suspendio aut capite plexis, in furiis & mania obsessis, & melancholia morbo affectis, ex varis febribus (quæ continuæ fuerunt, & rigorum, & sudorum inordinatos circuitus faciebant) generibus extinctis, fœdo ictero, eoque vario vexatis, malo habitu diu pressis, & dysenteria cruciatis, subinde reperi, modo commemorare: siue scilicet hic insignem bilis nunc flauæ, nunc atra menti quo scribimus in modum atræ, siue albicantis propemodum colorem (qui fere cõterminas partes infecit) siue fluidam aut luti modo aut vnguenti cuiusdam ex farinis & melle & terebinthina apparati ritu consistentis substantiam, siue varias calculorum effigies, siue bilis vesiculæ molem instar duorum pugnorum ob contenta tumidam, siue omnis bilis defectum recenserem, quæ omnia me de huius vesiculæ natura adhuc magis quam antea habent solicitum. *Vesalius in Exam. obs. Fallopii.*

DE CHOLIDOCHO MEATV.

Observatio.

Meatum, per quem bilis in duodenum exoneratur, diuidi in geminum canalem ante insertionem.

BIs aut ter ad summum obseruaui meatum quo exoneratur bilis, cum prope duodenum est, dividi in geminum canalem, & vtrumq; paruo interiecto spatio in idem intestinum inseri, seruata in vtroque artificiosa illa insertione. Nunquam autem vidi meatum aliquem ad ventriculum deferri, quamuis illud minime fieri posse negarim aduersus testimonium grauissimum antiquorum, atque Diuini Vesalii, qui hoc vidit, hominemque in quo viderit attestatus est. *Gabriel. Fallopius in obseruationibus ad Mannam.*

Observatio.

De meatu Cholidocho obseruatio noua contra Fallopii sententiam.

MIssis rationum momentis, experientiam nostram proferamus. Dico à iecore ad vesiculam ferri ductum conspicuum, peruiumque canalem, non autem à iecore ad intestinum, à vesicula vero ad duodenum patet canaliculus alter; non à duodeno ad iecur: in vtroque ducto valuulæ adsunt, bilis refluxum impedientes. Id facile deprehendes si tubulum in hepatis ductus immittas, & infles, videbis statim vesiculam inflari, non intestina: quia peruius est ab hepate ad vesiculam ductus: quod si in vesicula imponas tubulũ, inflabitur intestini ductus, non iecinoris: fertur ergo bilis ab hepate primum ad vesiculam, à quo mox in duodenum extruditur. Ita corruit Fallopii dogma. Cæterũ ne quid ad perfectam horum ductuum historiã desiderari possit, animaduersione dignũ est, posteriorem ductum, quo vesicula sese exonerat, interdum duplicem esse, id

se, id est, duas esse illius propagines; quarum altera ad ventriculi fundum, altera ad duodenum fertur. Meminit horum ductuum *Galenus secundo De temperamentis, & in arte parua*: & Vesalius semel se obseruasse affirmat. Interdum vnicus simplexque est ille ductus, sed male à natura conformatus, & quibusdam in ventriculi fundum, aliis infra duodenum inseritur, illi bilem vomunt continuo: hi liquida & biliosa deiiciunt perpetuo, illi appellantur πικρόχολοι ἄνω, hi πικρόχολοι κάτω, vtrosque vocat Galnus biliosos ἕξει, habitu & confirmatione. Hæc vt illustriora euadant, annotandum biliosorum hominum apud Hippocratem & Galenum duo esse genera. Sunt quidam biliosi τῇ φύσει, id est, natura: quidam ex euentu natura biliosi, vel tales sunt κράσει, id est, temperamento, vel ἕξει, id est habitu. Temperamento quidem, qui hepate sunt calidissimo, hepar enim præcalidum bilem gignit copiosissimam: habitu vero dicuntur biliosi, id est, conformatione, quorum ita conformata est vesicula, vt ad ventriculum aut ieiunum vsque excurrat canaliculus felleus; eos appellat. *Hippocrates libro de victus ratione in acutis* πικρόχολους ἄνω καὶ κάτω, biliosos supra & infra: illi bilem vomunt, perpetuo refluente sursum bile, hi biliosa multa deiiciunt: ambo pituitosi esse possunt temperamento. Extat elegans historia apud *Galenum commentario ad sectionem secundam libri de victus ratione in acutis*, de Paulo Rhetore, & Eudemo Philosopho, ille toto temperamento pituitosus, crebris vomitionibus torquebatur, erat autem ille astrictior aluus, huic biliosæ deiectiones, vomitio bilis nulla. Hi omnes τῇ φύσει, id est, natura biliosi dicuntur. Sunt biliosi quidam ex euentu, id est, ascititio temperamento, vt qui in labore iratum æstu fluctuantes corpus conficiunt, qui acribus vescuntur, salsis, & piperatis, vino hippocratico fragrante generoso liberalius sese inuitant. *Andreas Laurentius, lib. I. quæst. 35. Anatomes suæ.*

Observatio.

In meatu fellis, duodeno inserto, calculorum, forma numero, & symptomatibus stupendorum, & in principe viro inuentorum historia.

ANno salutis cIɔ Iɔ LXXXII. cum Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps Elector DANIEL, Archiepiscopus Moguntinensis, vigili Comate, in Lethargum transeunte, corriperetur: adeoque fatali quadam infelicitate, propriis viribus plus satis confidens, me circa morbi vigorem primum accersiri curaret: accidit tandem vt mali violentia, non sine summa Imperii iactura, vinceretur, & ex caduca hac vita decederet. Cuius corpus cum mihi & D. D. Henrico Garetio condiendum committeretur, naturalib. viscetib. primũ inspectis, dum intestinis eximẽdis occupamur, nescio quid durum occurrit: substitimus igitur paululum, deprehendimusq; meatum bilis duodeno insertum præpinguem admodum, latum, & vtriculi instar inflatum: quem, rei nouitate perciti, colligatum præcidimus, eumque calculis vndiquaque refertum inuenimus. Ex quibus maiores omnes colore & forma exacte nucem moschatam ita referebant, vt vel Apellis manum vincerent: minores pleriq; omnes plumbeum splendentemque colorem adeo repræsentabant, vt plumbeos globulos (vulgo nobis Schrodt dictos) deuoratos, ingestosque diceres. Fracti non admodum renitebantur, veluti etiam attriti: intrinsecus flaui, gustu amari. Maiorem quem mitto raritatis visendæ, Dominus Ludouicus Backelius Sacellanus de Societate IESV, nobis tum assistens, confregit. Integrũ alium eiusdem formæ sed minorem D. D. Camerario vna cum dimidia meatus parte dono misi. Quod retinui id omne tibi iam ea conditione offero, vti, si tibi videatur, optimi pacificique Principis huius nostri, quem ob Heroicas virtutes suas, maxime si authoritatem & tranquillitatem eius spectemus, patriæ patrem iusto suo merito appellare debemus, historiam hanc operi tuo, pro acris ingenii tui iudicio inseras, adeoque posteritatis memoriæ consecres. Perpetuo ille dum viueret incredibili siti torquebatur, adeo quidem, vt subinde argenteum scyphum, aqua plenum, ori proluendo, sitique mitigandæ ergo, ad manus haberet: quantumuis alias temperantissimus, frugali & ad necessitatem tantum comparato victu vteretur. *Ex obseruationibus Cl. V. Ioan. Frid. Traffelmanni.*

Observatio.

Bilis vesiculæ meatus duodeno insertus propaginem ventriculo transmittere visus.

NVllam vel minimam bilis vesiculæ meatus portionem in ventriculum porrigi animaduerti, præterquam in vno Pontificis triremium remige. Hic enim vt aliis quibusdam organis, & præcipue circa thoracis costas & musculos, ab aliorum hominum fabrica variabat: ita & meatum hunc in duas dissectum propagines obtinuit, quarum minor graciliorve ventriculi fundo, qua primum vena dextrã inferioris ipsius sedis regionem ambiens ventriculo committitur, inserebatur. Vir iste calidi quidem siccique temperamenti fuisse videbatur. Vt autem rescisceren, num vomitu bilioso, quem huiusmodi hominibus frequentem Galenus esse testatur, vexari consueuisset, ab eius familiaribus diligentissime quæsiui, ecquid eiusmodi in ipso obseruassent. Asserebant itaque se nunquam illum vomentem aut in maximis etiam procellis nauseabundum vidisse: verum vt erat robustissimus, ab omnibus eum prædicari affirmabant, quod longissimo spiritu subinde cornu inflaret, omnesque commilitones graui voce & vno spiritu recensendis numeris longe superarer. *Vesalius lib. 5. c. 8. de corpor. hum. fabrica.*

D. Iulius referebat, se in quodam cadauere, quod pro Italis secabat, inuenisse meatum fellis paulo supra dextrum ventriculi orificium insertum, deficiente illo ramo, qui ad duodenum ferri solet. D. D. *Petr. Sphererius de obseruationib. Patauio ad me missis.*

DE ICTERO.

Observatio.

Prodigiosus icterus.

IN vna icteritia semel quadruplicem coloris vicissitudinem obseruaui: sic tandem flauescente habitu corporis vt vno temporis puncto & vngues, & labia, & crines, cum vniuerso habitu coloris extreme fului, atque aurei spectarentur. hæc autem illi ab obstructis mensibus contigerunt. *Cornelius Gemma Cosmocrit. lib. I. cap. 7.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Prodigiosa aurigine & febre detentus quidam.

QVendam in cura habuimus, morbo regio & febre laborantem, cui iecorariam venam incidi iussimus, totus sanguis erat luteus, excrementa lutea, & lutea sputa, vrinæ luteæ, huius totum corpus bile plenum erat, & (vt arbitror) nihil boni habebat tamen ab hac febre liber effectus est: & nunc cum suo regio morbo superuiuit, & eisdem vrinis & excrementis, adeo, vt eius anima in bile viuat, vel potius in humore corrupto. At ne hujus viri nomen desideres, est Sulpitius Tombesius. *Brasauolus Comment. ad Aph. 62. lib. 4. Hippoc.*

OBSERVATIO.

In pertinaci ictero, & difficili hepatis obstructione, bilem aliquando per manifestos, sæpe nobis ignotos meatus in ventriculum ferri, vnde ciborum nausea, crebra vomitiones, atq; oris amarities, cum aliis symptomatis excitantur.

VNum animaduertendum est, quod in icteritiis quasi omnibus, vt & in his qui hepatis grauiore obstructione laborant, vesica fellea fel in ventriculum, aliquando per manifestos ad visum meatus, aliquando etiam per naturæ cognitas, nobis ignotas vias eructet. vnde ciborum, carnium vero præcipue sequitur nausea, multoties oris amaritudo variorum potuum & ciborum, quibus tamen statim exsatiantur, appetentia. *Coiter in libell. obseruat. Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Diuturno ictero laborans, subitaneo bilis in ventriculum confluxu, mortuus: cadauere dissecto, iecur magnum, durum & viride, lien mollis & magnus visus.

PRosper Martellus, cum multis annis regio morbo laborasset, & subito ex bilis in ventriculum miro confluxu Florentiæ expirasset: iecur habuit magnum, & durum, & viride, cum molli ingentique liene. *Vesalius lib. 5. c. 9. de corp. hum. fabric.*

OBSERVATIO.

Tempore Hippocratis nulli Auriginosi πνευματώδεες erant.

APud nos auriginosi euadūt πνευματώδεες, quod eius affectus origo sit ab imbecillitate ventriculi, quæ cruditates parit, à quibus obstructio & icterus, vt ab humore multo, crasso, lento, qui procumbens è cerebro in ventriculum tenuis, iecoris venas sensim obstruit, aut ab alimẽtis multis & crassis, aut balneis, aut motu violento mox à cibo. Tempestate Hippocratis, qui in calida regione medicinā faciebat, non erant auriginosi pneumatodees, quod is icterus nasceretur à bile in iecore calidiore redūdante, quæ quoquo versum erumpens cum sanguine summam corporis cutem inficit. *Iacob. Douynet. Apolog. lib. 3. c. 1.*

OBSERVATIO.

Ante septimum aurigine correpti, liberati quidam.

ANte septimum diem (sic enim legi debet) in febre morbum regium mortiferum esse signū, docuit Hippocrates. Nos scimus vixisse aliquos ab hac desperatione. *Plinius lib. 26. cap. 14. Nat. Histor.*

Quod dicit Hipp. Icterus veniēs ante septimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum est experientia in omnibus nostris terris, & si eueniat in quintum diem, laudabile multum est, viua ratione & maxime in temporibus calidis, & hæc est sententia collegiorum Medicorum omnium Persarum & Indiæ maioris, & pro maiori parte illorum de Vandalosi, & possibile est, quod illud quod dixit, in Græcia locum habet. *Auerrhoes libro quarto collectionum, cap. 43.*

Habemus locum *lib. 1. Epid. Hippocr.* de Heraclide, qui tertia die factus auriginosus liberatus est, idque beneficio consequentis vacuationis, vt per hæmorrhagias è naribus, sudores, &c. *Hollerius Com. ad aph. 62. sect. 4. Hipp.*

Plurimi apud Hippoc. in *Epid.* ante septimum diem auriginosi facti seruati sunt, sed non nisi quibus aut sanguis è naribus profluxisset, aut vomitus, vel deiectio, vel vrina erupisset, idq; iusta ac copiosa vacuatione, & cum virium robore. Vide *aph. 7. lib 4. Coac.* vbi fusissime hoc axioma explicatur. Vide item *Amatum Lusitanum Curat. 49. cent. 3. Liebautium Scholi ad aph. 62. lib. 4. Hippocr.*

OBSERVATIO.

Ex ictero acutis superueniente præsagium fallax.

IN morbis acutis præsagium quam sit fallax, ex ictero superueniente, historiæ multæ in Epid. demonstrant. Quibus adduntur quædam nostræ obseruationes. Inter cæteras, anno 1545. quidam sexto factus ictericus, cōmota aluo, biliosa deiecit, vrinis nigris & multo felle tinctis. Febris expers iam ambulabat, quasi omnino liberatus, 14. recidiua, 17. obiit.

Aliis duobus idem accidit. Quidam admodum robustus ante 7. ictericus factus, ægerrime & cum recidiua euasit.

Anno 1549. mensibus Aprili, & Maio, (quo fere tempore Lutetiæ febres tertianæ exoriuntur) multis aureæ vrinæ, & morbus regius primis diebus.

Cuidam nobili, ita affecto, detractus sanguis ter ad octo fere vascula iteratis vicibus. Sanguis totus & spuma consistentia flauus. Visus est conualuisse. 17. recidiua, alui profluuium, bilis crassa & meracior, singultus leuis. 21. obiit. Laborauerat aliquando lue venerea.

Multos in Epid. ante septimum ictericos factos euasisse legimus. In Coacis Hippoc. ἤν δὲ μὴ σκληρὸν ὑποχόνδριον, salutarem esse 7. 9. 11. 14. Si induretur, ambiguum, ἐνδίαστον. *Galenus de rat. vict. in morbis acutis.* in biliosa febre, ante 7. ictero, cum rigore & horrore morbum solui voluit. Si vero absque rigore, ἔξω τῶν χώρων lethale. Vbi criticum icterum, sine tumore, aut inflammatione hepatis, & excretionem consequentem horroris vel rigoris nomine intellexisse videtur. *Scholigraph. ad cap. 37. libr. 1. Hollerii de morb. intern.*

EXPERIMENTA.

OBSERVATIO.

Ad viscerum, hepatis præsertim obstructiones, & icteritos, spiritus tartari, & chalybus elogium.

VIscerum obstructiones à viscoso pituitaceo & bolari infarctu, expedit spiritus tartari, chymicе id

ce id est legitime paratus. Chalybis in hunc finem & vsum magna pariter dos est, quibus omnes reliquas viscorum difficultates, cumprimis hepatis, auerruncare, ictericis vero primariam opem adferre licet. Ne autem in medico-historico hoc Paterno opere penitus chymicum pharmacopœum agam, differo in aliud institutum, & ex recepta dogmaticorum sententia chalybis illud electuarium, non chymice resoluti, sed ex limatura constituti, subiiciam. *Schenckius filius.*

Quamuis multa sint præstantissima, quibus vtor, pro causarum & corporum varietate, idonea, tamen præstantiss. est in rem præsentem. Elect. ex chalybe, quo obstructiones Hepatis & Ictericos fere omnes sanari, iis præcedentibus, quæ artis vsus postulat: duxi icteros omnes, non iam incipientes modo, sed lõgitudine morbi, non mediocriter vexatos dum modo à scirrho non habuerint originem. *Horatius Augegenius lib. 7. epist. 3.* Idem *sequente epistola* ita scribit. Antidotum ad Hep. obstructionem præstantiss. de quo in alia epistola scripsi, est quod ab ipso Calestrano, sub nomine Electuarii de chalybe describitur. Cuius facultas te nunquam decipiet: vtebatur hoc sæpiss. Ludouicus Pater, & ego illius imitatione iuuasse complures cognoui: melius redditur quando ex chalybeata tum vinum temperatur, tum alimenta incoquuntur, præstansq; in casu vinum ex chalybe. Ammoniaci ʒ. j. dissoluta in ℥. ij. aut tribus aceti mulsi, decoct. agrimoniæ ad 4. dies data ante cibum horis quinq; ad miraculum vsq; subuenisse Ictericis deprehendi. *Idem.* Compositio Electuarii è chalybe. Corollarii loco Elect. è chalybe mitto, quod in obstruct. viscerũ maximo vsui est & pśertim in morbo virgineo, ab Hipp. vocato. Communicauit autem mihi illud Ducis Bauariæ Med. præstantiss. & se multa centena eo lucrifecisse dicebat, & fere domi suæ, ne innotescat parare solere. Hæc autem est descriptio ex illius ἀυτογράφῳ: ℞. Limaturę ferri electi seu chalybis ℥. viij. Molatur super porphyrite, subtiliss. cum aceto, deinde siccetur ad solẽ aut ignem & sic septies iteretur. ℞. Limat. sic præparatæ ℥. ij. cinam. Nucis conditæ ana ʒ. iij rhabarb. el ʒ. ij. spec. aromatic. rosʒ. vj. mellis opt. sacch. albiss. el. an. ℔ j. ℥ j. Misce cum lento igne & f. elect. qui hoc elect. assumit exercitio vtatur. Δόσις sit instar castaneæ vel ʒ s. Præcedat autem purgatio vniuersalis. Potest vti ad dies 30. vel 40. *Laur. Scholtzius epist. ad Pet. Monauiũ lib. 2. pag. 449 consil. & epist. Cratonis per eundem Scholz. publicatarum.* Extant aliæ descript. passim in antidotariis, sed hanc cæteris selectiorem esse apparet. In viscerum, lienis maxime, obstructionibus vim maximam possidet. Etiam fœminis & virginibus decoloribus recte datur. Feci ego in vna atque altera periculum. *Idem epistol. sequenti ad eundem scripta.*

Electuarium Dia chalybis, ex *Barcinonensium medicorum Pharmacopœa* transcriptum, paulo rarius. ℞. limaturæ chalybis præp. ʒ. j. scobis eboris ʒ. iiij. croci ʒ. ij. rad. canaueræ ʒ. j. rad. casquæ, nucleorum malorum armeniacorum, cicerum rub. singul. ʒ. viij. sabinæ ʒ. j. sacch. auellanarum tostarum, amygd. singul. ℥. iiij. mellis desp. ℔ j. conficiatur ex artis pręscripto. Canauera, est illa planta, quã *Mathiolus* Dentariam nominat. Casqua, est arbor granũ tinctoriũ ferens.

DE LIENE.

CONFORMATIO ET CONSTITVTIO *varia.*

OBSERVATIO.

Lienes nonnunquam duo, aliquando etiam tres visi.

INter anatomes plurimas, à nobis annotati sunt gemini lienes. *Gemma lib. 1. c. 6. Cosmocrit.* Idem testatur *Aristot. lib. 4. c. 4. de generat. animal.*

Pataui publice cadauer secui, in quo triplicem lienem reperi, vnum iustæ magnitudinis, alterum dimidio minorem, tertium vero magnitudinis oui columbini, atque vnusquisq; suas venas & arterias & neruos possidebat, sedesq; omniũ sinistrum hyochondrium, eadem omnium substantia, & eadem tunica, & ad summum, eadem erant omnia. *Fallopius in obs. anat. ad Petr. Mannam Med.*

In cadauere, quod priuatim nobis secabat D. Iulius, duos obseruauimus lienes, qui ita se habebant: Prior & superior consuetæ tum magnitudinis tum formæ erat, carebat autem illo metu alioqui ab ipso ad ventriculum ferri solito. Huic subiectus erat lien paruus, forma rotunda, mali medici vel Arantii magnitudine, substantia laxa, & nigricante, ramum habebat proprium à vena porta ipsius substantię insertum. *Petrus Spehr. de obs. Patauio ad me missũ.*

In monte Pessulano miles quidam præsidiarius noctu interficiebatur, is deinceps Rondeletio præside publice fuit dissectus, atque in eo lien duplex, cum magna omnium admiratione, inuentus. *Ioann. Posthius de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Liene destituta quedam.

APetra mulier à nobis in Scholis Medicorũ Lutetiæ lapidem habens in vtero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inuenta sit. *Hollerius inter rara num. 5.*

OBSERVATIO.

Lien in dextris & hepar in sinistris.

SEmel vidi in lienem in dextris & hepar in sinistris collocari. *Gemma lib. 2. pag. 75. Cyclog. Et Cosmocrit. lib. 1. c. 6.* Cur (inquit) stupeant homines, si (quemadmodum à nobis inter anatomes plurimas annotatum est) in nonnullis occurrat situs partium peruersus plane, vt lien in dextro, hepar in sinistro hypochondrio collocetur, &c.

OBSERVATIO.

Lien peritonæo annexus.

ADnexum vidi peritonæo lienem. *Columbus libr. 15. Anatom.*

OBSERVATIO.

Lien cuiusdam tam exiguus visus, vt oui columbacei magnitudinem non excederet.

MAgnitudo lienis, quamuis raro minor fiat, quã secundum naturam requiritur, vnde eius actio manifeste offendantur, potest tamen aliquando id accidere, præsertim vbi vniuersum corpus cõtabescebat: sed neq; tunc fere lienis paruitas attenditur, siue quod ita exiguus fuerit à natura lien effictus, quemadmodũ olim nos Barcinoniæ obseruauimus in Iacobo Antonellio Pedemontano, admodum cachectico, quem cum repente syncopes rapuisset, & nobis præsentibus eius cadauer dissecaretur à Chirurgo satis perito, quo eiusmodi corporis internam

ternam constitutionem specularemur, obseruauimus eius lienem columbacei oui magnitudinem non excedere, sed adeo esse durum, ac compactum, vt fere lapidis duritiem imitaretur: cuiusmodi viscus credidimus nos nimis exiguum vel in prima corporis constitutione à natura fuisse effictum, & ex materia admodum densa atque inepta ad extensionem, ac procedente tempore à calore naturali eandem materiam paulatim fuisse exiccatam, & quasi in lapideam naturam conuersam. *Vidus Vidius Iunior lib.10.c.10.de curat.membr.*

Observatio.

Lienem Generosi cuiusdam viri exuccum, & pulpa carentem inanemq; deprehensum.

Dominus à Rapolstein, vulgo, alias Spoletanus dictus, in Alsatia agens, cum per multos annos podagra dira vexatus esset, tãdem supremum diem clausit; à morte, pro more magnatum, exenteratum quum fuisset corpus, condituraque mumiata curatum; lien inuentus fuit plane exuccus, & omni pulpa carens, marsupii in modum inanis, sinistris hypochondriis affixus. *Cl. V. Iacobi Moccii Medici obseruatio.*

Observatio.

Lien magnus instar iecoris, cuius anteriori parti accreuerat, obseruatus.

QVi Montisselis suspensus, ad Patauinas Scholas in corporum penuria aduectus fuit, adeo grandem exhibuit lienem, vt modice admodum iecoris moli cederet, & anteriori iecoris parti adnatus, anteriori quoque ventriculi sede exporrigeretur. Lienis eius substantia sanorum visceris substantiæ penitus respondebat. Adolescens hic erat candidissima & glabra cute, minimeq; natura melancholicus, aut aliquin valetudinarius. *Vesalius lib.5. cap.9. de corp.hum.fabric.*

Scimus nos Nobilem mulierem Elisabetham, coniugem Mag. Patritii Mantuani, nostrique amicissimi Caroli Luzzariæ, lienem adeo ingentem habuisse, vt vniuersum abdominis spatium occuparet, quo tamen non obstante, plures filios peperit, recte & exacte admodum formatos, non sine omnium ingenti admiratione, qui adhuc viuunt. *Marcell. Donat.hist.mirab.lib.6.cap 3.*

Observatio.

Lien 20. librarum, exterius cartilagine inductus.

Lienes adeo grandes vidi, vt viginti librarum pondus vnusquisque ex his longe excederet, quos cartilago exterius obuoluebat, *Columbus lib.15. Anat.*

Observatio.

De liene viginti tres libras pendente, & iecore vndecim.

DOminicus Penso, Patritius Clodiensis, triginta nouem annos natus, nauta insignis, sed qui multa errata in victus ratione à primis vnguiculis commiserat, quorum occasione jam ab hinc duodecim annis, magno abdominis tumore, & crurum, pedumque inflatione, summa cum anhelitus difficultate laborare cœpit, adeo vt ab omnibus medicis Venetis & Clodiensi collega meo, pro vero hydropico, & perperam curatus fuerit. At ne tantillum quidem profuere tot tamque fortia medicamenta, ita vt viribus prostatis, iugulato calore natiuo, tandem Calendis Ianuarii, anni vertentis 1578. ærumnoso cruciatu vitam finiuit suam. Cuius cadauer à me dissecandum duo barbitonsores, Chirurgiam me permittente Clodiæ exercentes, magister nimirum Illius, magister Scipio, ambo ex familia Boscheletorum Clodiensium, affines Germani, in ædes meas, secunda Ianuarrii, dicti anni, valde læti & ouantes, summo mane attulerunt. A prandio itaque, diuino implorato auxilio, & rite corpore locato, omnibusque diligenter præparatis, & facta, vt moris est, abdominis dissectione, & apertione, omnia & singula diligentissime magna cum patientia Clarissimo viro Domino Marco de Nigris, collegæ meo octogenario, ipsisque barbitonsoribus operose demonstraui, & inter notatu dignissima. ablatis abdominis musculis, dissectoque peritonæo: ecce statim procedit lien maximus, latissimus, ita vt totum impleret abdomen, suppressis & vẽtriculo & intestinis, quo viso, omnes summa correpti sumus admiratione, cum nihil aliud videretur quã iste lien, siue splen tam stupendus, quem manibus apprehendens, prout potui, ab omnibus partibus liberaui, & super viciniorem mensam librandum collocaui, & nobis data magna libra, ipsum ponderaui, qui bona fide 23. libras, boni ponderis, librauit, moxque in modũ crucis diuisi, cuius substantia sanorum visceris substantiæ omnino respondebat, nihil quoad colorem mutatus, nisi quod sanguis in eo contentus non ita ater fuerit, prout esse solet, sed propter copiosissimũ potum, quo nutriebatur, subalbidus erat & valde densus; παρέγχυμα similimum habebat iecori; quod valde durum, obstructum, & satis magnum reperi: nam libratum pendebat vndecim libras. Ventriculus vero tam paruus erat, vt vix vesiculæ effigiem referret. Reliqua naturalia naturaliter erant constituta. Quibus visis, cadauer sepeliendum reportarunt. *Georg. Garnerus de obseru.propriis.*

Vena Lienis.

Observatio.

Vena, quæ à liene bilem atram ad ventriculum defert, bifurcata deprehensa.

NVper in inciso Iacobi cuiusdã furis insignis cadauere, venam, quæ à liene ad ventriculum atram defert bilem, bifurcatam annotauimus. *Beniuenius cap.89. de abditis.*

Adeps Lienis.

Observatio.

Gibba lienis parti adeps instar candidissimi & durissimi lapidis adnatus.

IN ciue Patauino, qui annis tribus carcere detentus, & tandem nigro arquato in Maximis mœroribus defunctus, publicæ sectioni abhibitus fuit, lienem præter cætera minus crassum latumque, & exiguum omnino reperimus, & gibbæ eius parti adipem adnatum, instar candidissimi durissimiq; lapidis concretum. Substantia visceris huic erat arida, & impense dura. *Vesalius lib.15.cap.9. de corp. hum. fabric.*

LAPIDES

LAPIDES SIVE TARTARVS.

OBSERVATIO.

Lapides in liene visi, triduanum sinistri lateris dolorem menstruum ante plenilunium excitantes.

LApidem in liene nobilis & generosæ fœminæ Christianę Verin reperi, castaneę magnitudine, subalbidum, alabastri mollitie, pondere vnciarum duarum semis & drachmæ vnius, laminis, ouorum putaminibus inuicem crustatim inuolutis, similibus concretum. Erat hæc fœmina iuuenis, formosa, quæ subinde plenilunii tẽpore grauissime ex sinistro latere ad triduum vsque affligebatur: quo exacto, dolor eousq; remittebat, donec noui plenilunii punctum instaret. *Turneiserus in Exam. vrinarum.*

Multis in articulis, iecore, liene, &c. nati calculi. *Scholiograph. ad c. 48. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Generantur lapides præter naturam, vel in renibus, vel in hepate, vel in liene. *Falloppius in obseru. Anatom. ad Petr. Mannam Med.*

VESICA.

OBSERVATIO.

Vesica sub liene aqua plena inuenta.

ANno Domini 1565. in ædibus excellentissimi ac eximii Medici Doctoris Cæsaris Odonis, in Schola Bononiensi practicæ ordinariæ professoris primarii (qui vt insignis doctrinæ, artium virtutumque excellentium Professor, sic & studiosorum & omnium artificum mœcenas, per insignem suam erga me beneuolentiam ac officiorum liberalitatem, mihi splendidam aulam ad anatomiæ administrationẽ concessit) multa secui corpora, & inter cætera suspẽsum, in quo sub liene deprehendi vesicam duorum pugnorum magnitudine aqua plenissimam, & eam à vicinis partibus absq; læsione separaui. nullam vnquam quiui inuenire membranam à iecinore ad lienem sub ventriculo tendentem, quam *Gabriel Cuneus Mediolanensis in sua apologia* vult in mania & melancholicis morbis afflictis, prauis succis, qui post diuturnos morbos ac dolores, interim per vomitũ, interim per sedem expelluntur, repletam nonnunq̃ reperiri. *Coiter in libell. obs. anatom. & chirurg.*

MEMBRANA.

OBSERVATIO.

Membrana à iecore ad lienem subtensa recẽs animaduersa, & quorum morborum fomentum.

DIcam quæ obseruaui cuiusmodi multis hominibus in tota membrana colligantur reponantur, quam à iecore ad lienem metimur, quamque ventriculo subditam, colo hominis intestino omni illo interuallo mesenterii vice esse dicimus, quæ secundum ventriculum à dextro latere in sinistrum porrigitur. Sunt autem quæ hic coaceruantur, quæ post longas variasque, modo intermittentes, modo continuatas febres, per multas intestinorum difficultates & tenasmos excerni videmus, variorumque etiam vomituum, quando scilicet in ventriculum feruntur, occasiones existunt. *Gabriel Cuneus in Apolog. pro Vesalio contra Franciscum Puteum, pag. 102.*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Ingentes circa lienem dolores, ad imum ventrem spectantes, suffusione atra bilis in vniuersum corporis habitum sublati.

MAtrona quædam nobilis 40. annorum circiter, patiebatur ingentes dolores in imo ventre in regione lienis, qui ad colicos accedebant. Pro quibus cum frustra auxilia adhibita essent, tandem effuso atro humore in totum habitum corporis, ipsa à doloribus liberata fuit, & adhibitis iis, quæ ictero nigro conueniunt, tandem persanata. *Cl. V. Camerarius de obseruationibus Patauio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO.

Sanguinis miri fluxus in lienosis.

IN lienosis quibusdam obseruauimus repentinos sanguinis fluxus, non solum per intestina, sed & per vomitum, semelque vna per vrinam profluente copioso sanguine; cuius non vulgaris euentus verba facere hoc loco decreuimus.

Anno 1570. Nicolaus Ciherhardutius, vir, cuius lien valde intumuerat, sanguinis nigricantis, & grumosi, libras amplius decem per secessum & vomitum excreuit, vnde lienis tumor longe minor, quam antea fuerat, redditus est; nihilominus, cum intemperantissimus esset, rursus intumuit, & postmodum per annum, à prima sanguinis excretione in alteram consimilem incidit, ex qua in hydropem deuenit, & obiit.

Patritio Cizyolio, in vrbe nostra idem fere contigit; lienosus vir hic erat, incidit in sanguinis fluxum per anum & vomitũ, detumuit lien, sanatus est, sed tertio post anno rursus eadem sanguinis reiectione tentatus, vitam cum morte commutauit.

Consimili morbo Reuerendiss. Marcus fidelis Gontz, Episcopus Mantuanus, anno 1583. decessit.

Monachus quidam Carmelitanus, cum lienis tumore diu laborasset, repente in sanguinis reiectionem copiosi, crassi & fæculenti, per vomitum extramissi, incidit, eadem die & per aluum eiusdem generis sanguinem extra misit, & die sequenti sanguis quoque per vias lotii exiuit, cumque interim nullius doloris vlla in parte conquereretur, animam vna cum sanguine fudit. *Marcell. Donat. Histor. Mirabil. lib. 4. cap. 9.*

OBSERVATIO.

Fluxus ex liene admirandi, quorum vnus per vmbilicum, alter per occultum porum scroti animaduersus.

FLuxus sanguinis in lienosis admirandos duos potissimum obseruaui: vnum ex vmbilico, nempe Hieronymo Lydio Patauino; alterum ex scroto, nullo apparente foramine, in Bernardino Bonfilio. Ambos mors iam sustulit. *Cl. V. Herculis Saxonia obseruatio.*

TVMORES LIENIS.

OBSERVATIO.

Lien scirrhosus, veluti coctus.

LAtomum secui lapsum ex alto, aperto ventre inferiore, præter alia rara, repertus est lien, cineriteo

riceo foris colore, cum scirrhis paruis duobus, lapidi similibus, intus erat veluti coctus. *Sylvius in Appen. Isag. anat. de variis corp. dissecandis.*

OBSERVATIO.

Lien albidus & exiguus in hydropico inuentus.

GAlli sacerdotis, Bononiæ in xenodochio, aqua inter cutem mortui, lienem albidum, sed exiguum, adinueni, perinde ac Augustæ in muliere textrice. *Vesalius lib. 5. c. 9. de corp. hum. fabric.*

OBSERVATIO.

A lienis tumore quidam annis continuis quindecim, annuatim bis aut ter, per vrinæ profluuium, atramento simile, liberatur.

NOui ego religiosum virum, quo cum quotidie familiariter versor, cui ter aut quater in anno, maxime vere & Autumno ineuntibus intumescit lien: ac dum prominulus tumor instat, dolore hypochondrii infestatur, subliuidus toto fit corpore, sensimque deterius habet; sed tandem nigricantibus vrinis atramento simillimis erumpentibus, per quinque aut septem dies pristinam resumit incolumitatem, tumore & grauitate hypochondrii vanescentibus. Iam à 12. aut quindecim annis repetito eiusmodi per interualla vrinarum profluuio detinetur, cum ante turgidas, sed minus apertas, habuisset hæmorrhoidas. *Valerius exercit. 40. ad Hollerium de morb. intern.*

VULNERA LIENIS.

OBSERVATIO.

Lienis vulnera non semper lethalia esse, quin ipsum in totum aliquando resectum.

LIenis habenda est ratio, qui, si vulneretur, non necessario infert mortem. Quoniam præstantia membri, & principalitas nō est in liene, nec est principium vllius facultatis: sed si vulneretur lien circa vasa magna, & in profunditate, tunc necessario infert mortem, propter sanguinis copiam; non possumus enim imponere manum ad supprimendū. Scio aliquos fuisse huius sententiæ, lienem integrum auferri posse, & sub Imperatore Turcarum id fieri referunt Sed ego nō disputo hoc; quoniam nunquam vidi. *Falloppius de vulner. cap. 12.*

Fertur in quibusdam splenis parenchima adeo absumtum repertum esse, vt sola cutis remanserit, quod sæpius in renibus à calculo vlceratis obseruaui, qui soli hinc inde versantes, tanquam numi in crumena remanserant. Duorum, D. Viardus Chirurgus insignis, meminit, in quibus, plurimis præsentibus, cum in latere sinistro vulnerati fuissent, repererit splenes sauciatos, & eos partim alteratos, partim vero exsiccatos, quos sectione se extirpasse refert. Simile etiam ex D. Petit, perdocto Medico, Giani habitante cognoui, feliciter à Chirurgo eius loci idem in viro saucio, quem tractabat, factum, & tamen innumerabilis arteriarum plexus, quam necessaria sit ipsi indiuiduo actio ipsius, satis ostendit. *Francisc. Roussetus de part. Cæs. sect. 4. c. 5.*

OBSERVATIO.

Lienem cursoribus ne obsit, vel inuri, vel excindi sæpe.

PEculiare cursus impedimentum aliquando in liene: quamobrem inuritur cursorum laborantibus. Et per vulnus etiam exemto viuere animalia tradunt. *Plin. lib. 11. c. 37. N. H.*

Genua hunc cursorem deserunt, perii, seditionem facit Lien, occupat præcordia. *Plautus in Mercatore.*

Non pauci veteres censuerunt, hominem post Lienem extractum, ad cursum magis aptum esse, vt Arethæus, Haliabbas, & Plautus approbare videntur. *Bertinus in Medicina sua, lib. 18. cap. 1.*

OBSERVATIO.

Quibusdam integræ lienis particulæ excretæ.

SI abscessus ruptus fuerit, pus vtiq; purum & concoctum nunquam excernitur; sed subalbidum & cinereum, quandoque fæculentum, liuidum: quod si & profundior abscessus fuerit, nigra etiam fertur humiditas, quando & aliqua succi lienis, qui simul rubescit, particula exprimitur. Quibusdam præterea & integræ lienis partes exierunt. *Aretæus lib. 3. c. 14. de caus. & sig. acut. morb.*

CURATIO SIVE MEDICINA Lienis.

OBSERVATIO.

A vitio lienis capparis esu, & potione aquæ, in qua candens ferrum extinctum, curatus.

LIenis vitio afficiuntur quamplurimi, horum sinistra pars tumens ac durior prementi renititur. Quod si diu perseuerat (nam interdum perpetuum id malum est) tumescunt crura: & si vlcera præterea innascuntur, vix sanescunt. Multos nos tali vitio affectos curauimus: inter quos vnum, quem, cum septennio hoc morbo vexatus frustra multa auxilia ac pene infinita præsidia expertus fuisset, solo tandem cappari, qui tali ægritudini aptissimus cibus est, solaque vi aquæ, in qua faber ferrarius sæpe candens ferrum extinguit, annua potione liberauimus: tanta sc. in eiusmodi aqua contra hoc vitium inest vis atque virtus. Vnde & compertum est, animalia quæ apud fabros educantur, perquam exiguos habere lienes. *Beniuenius c. 105. de abditis.*

OBSERVATIO.

Splenis dolor medicamento paratu facili sublatus.

CVm adolescens adhuc peregrinarer, virosque in arte nostra excellentes consectarer, atq; aliquādo dolore splenis vehementer affligerer, hospita consilii hoc mihi dedit, vt loco affecto summitates frondium Ebuli calefactas imponerem, quo facto, dolor omnis cessauit protin' ita vt multis annis post non fuerit mihi molestus. *Georg. Melichius com. de med. comp. de vnguent. & cerat.*

OBSERVATIO.

Splenicorum curationes prodigiosæ.

QVorundam corpore partes nascuntur ad aliqua mirabiles: sicut Pyrrho Regi pollex in dextro pede, cuius contactu lienosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt, cōditumq; loculo in templo. *Plin. lib. 7. c. 2.* Addit Plutarch. nec cuiquam hoc auxilii genus, quanquam pauperrimo, denegasse, &c.

Ex mirabilibus curationibus est, cum splen durus non diuisa cute diuiditur, securi è regione eius super linteum posita: inde claua ferrea securis sex aut se-

ptem ictibus percutitur, sanantur autem ex hoc aliqu. *Cardanus arte curandi parua, cuius ipse author est.*

Euidentioris superstitionis est cum spleni scirrhoso lintea in crucem imponunt: his securim, quam ligneo malleo percutiunt, scirrhusq; soluitur succedentibus diebus. *Idem c.44.lib. 8. de varietate.*

Pecudis lien recens Magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorii eius tectove includi, & obsignari annulo, terque nouies carmen dici. Caninus si viuenti eximatur, & in cibo sumatur, liberat eo vitio. Quidam recentem superalligant, &c. *Plin. lib. 30. cap.6. N. hist.*

Observatio.

Lienosis saluatella tusa proficit, ex insomnio remedium Galeni.

Testatur Galenus se euidenti patris insomnio admonitum, vt Medicinæ operam datet, certum habens, si id faceret, in magnum virum se euasurum: & lienosum quẽdam somniasse, se liberatum iri à morbo, si saluatella vocata (quæ inter annularẽ, & minimum digitum sita est) illi secaretur: secuit, & morbo leuatus est. *Valleriola com. in libr. Gal. de constit. art. med. c.18.*

Observatio.

Ad lienis obstructiones & scyrrhos experimentum, vnum atq; alterum.

Vrtica quæ in foliis maculam habet albicantem, quam Plinius, vt credimus Lamium vocat, Bononienses Milzadellam, Pisani herbam do la Milza propter affectus nuncupant. Cuius virtus mihi in affectibus (obstructione & scirrho lienis) probata alias primum doctus à monacho Hetrusco, qui singulis diebus huius herbę aliquot folia contrita, & ouo incocta exhibebat e-lenda, & permultos curabat. Ego postea solos ipsius pulueres, fæliciter in vino albo, in eodem affectu exhibui. Et alibi: soleo mane exhibere incoctam ouo in formam placentulæ. *Solenander*, Cuius hæc quoque sunt: Recipe succi cyclaminis, succi cardamines (vocant cressionem) quæ ℥iij. ol. comm. antiqui, Butyri veter. ol. de spica. ol. chamæmelini, ammoniaci dissoluti in aceto ana ℥js. Misce pro vnguento, quod expertus sum efficacissimum. Item mihi placet ammoniacum dissolutum aceto, addito amygdalarum amararum oleo, rutæq; succo. *Hactenus Solenander.*

Est & Archangelica, aliis vrtica iners, alba, & mortua, quoniam foliis vrticę candidioribus, aut verius lactea macula, in longum aspersa, lienis longitudinẽ quadantenus referente, passim iuxta semitas ac sepes ruralibus nostris ideo herba milza vocata, vel quia eorum experimento, aut succo vel puluere ingesta, siue ex aceto illita, spleni præsidio fuit. *Franc. Alexan. in Apolline suo pag. 162.*

Huc refer quæ de spiritu tartari, & Chalybe paulo ante disseruimus. Chalybis limaturã vet. & neoterici ad lienis affectus, præsertim scyrrhos, commẽdant: Chymici qui rerum essentias & chylismata citra corpulentiam quærunt, spagyricè resoluunt.

Oleum smaragdinum. i. ex silice albo paratum intus datur, foris illinitur, his qui scyrrhis viscerum, lienis, cæterorumq; detinentur; cum Arthanitæ essentia. Oleum ceræ foris illinitur ad scyrrhos cum oleo smaragdino, & gummatibus paratis.

De Cachexia.

Observatio.

Cachexiæ Crisis mirabilis.

Fridericus Hessus, qui habitat in platea, quæ vulgo dicitur Lauffergassen, incidit in febrem ardentem, ex vsu importuno radicis Esulæ, à qua per me curatus fuit, postea incidit in fluxum Epaticum, & tandem in scirrhum leuem, ex summa intemperantia. A quibus omnibus etiam mea ope liberatus est. Remansit tamen semper quædam debilitas pedum, ita vt aliquantulum intumescerent si nimium ambularet. Et hæc omnia fuerunt facta mensibus Martio, Aprili, Majo. Iulio deinde mense cum fuisset ruri, & se nimium exercuisset, rediit domum fessus, & pedes visi sunt intumescere magis solito, sumta cœna, contulit se in lectum, vbi aliquandiu moratus, sensit insignem torsionem ventris, quantam nunquam antea senserat, obdormiuit tum, sed cum post duas horas euigilasset, videbatur sibi quod stimularetur ad alui excretionem. Et excreuit magnam aquę copiam. Et vt summatim dicam, in tantum excreuit vltra triginta mensuras materiæ humidę primis duobus diebus egessit excrementa similima sero lactis in magna quantitate, & statim omnis tumor pedum abiit. Deinde vnam aut alteram mensuram bilis vere porraceæ, postea multum materiæ nigræ & adustæ. Semper tamen constabant vires, nam vir est satis robustus. Et ita à morbo liberatus est, totum tamen corpus per illas nimias euacuationes videbatur aliquantulum attenuatum, & omnis illa simulata pinguedo, quæ nihil aliud fuit quam cachexia, abiit. *De obseruat. Ioannis Hessi per Ioach. Camerarium ad me missis.*

De Hydrope.

Genera, species et causæ.

Observatio.

Leucophlegmatia à cerebri fluxione orta, Hippocratis *sententia,* lib. de locis in homine.

Cvm retro ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoscere datur. Siccæ n. anteriores partes sunt, caput videl. & nares, & oculi, oculis amplius hebetudo accedit, fiuntq; cum virore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil expuit homo, etiamsi multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retro decumbens, & ab anteriore auersus, anteriores partes siccas reddit: posteriorum vero carnem irrigat, & magis eam quæ est intus ad ventrem, quam quæ foris est ad nasum, &c. & post: Intus vero foramina ampliora sunt, & intermedia tenuiora habent, fluxus autem, vtpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra se habens influit, & carnes humiditate implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipsa præ admixtione, & simul cum ipsa ea quæ à capite defluit, corpus nutriunt. Carnes vero multo humore nutritæ, & morboso augescentes hydrope plenæ fiunt.

Obser-

OBSERVATIO.

Hydropem, præsertim Ascitem & Tympanitem, à causa calida proficisci, contra medicorum receptam sententiam.

QVod magnam dedit ansam medicis aberrandi in curatione Hydropis, est id, de quo sæpe dixi, quod omnis hydrops fit à causa calida, saltem ascites & tympanites, omitto modo hyposarcam, nam hoc apparet ex textu Hippocratis: ponit enim vtranque hydropem sequi ad morbos acutos: ergo ad causam calidam & siccam. Istud argumentum demonstrat de vniuersali hydrope. Verum respondebunt, quod de aliis non ita est, quia possunt fieri à causa frigida, vt ex fluxu ventris diuturno, vel ex abundantia pituitæ, & humoris crudi: & quia dicerent, quod iam confiteor, quod morbus sit frigidus, ergo non semper fieri à causa contraria, morbo scilicet à caliditate, præterea, quia fit à frigiditate caloris innati per se primo: sed illa potest prouenire à causa frigida, vel saltem non calida, vt labore nimio, decubitu super terram, potu aquæ frigidæ, multitudine pituitæ, & similibus. Et dico adhæc, quod in hydrope videmus sitim: & quod sitis est indicium caloris vel siccitatis: & Medicus debet credere euidentibus signis potius, quam rationibus persuasiuis, vel à prioribus ergo debet credere, quod hydrops fit à caliditate, vel siccitate, vel vtroque, & si dicas, quod est alia hydrops, maxime tympanites, prorsus sine siti, respondebo, quod de illa, si ita sit, non litigabo: sed hoc rarissime accidit, secundo, quoniam in curatione illius sitis dabo ne ego calida, & vinum, sicut quidam stolidi Medici faciunt? ergo oportebat occurrere cum refrigerantibus & humectantibus: igitur cura fiet tanquam de morbo à causa calida. Quinimo cum animaduertissem caupones maxime hoc morbo corripi, ob vini meri, quem hauriunt, copiam, quod etiam testatur *Aristoteles* (*Ter. proble 5.*) curam adhibui cum frigidis, & omnes, quos suscepi curandos, curaui. & hoc argumentum, si quis non omnino impius est, & natus ad prodendum amicos & humanum genus, concludere debet, quoniam non certatur de ambitione, sed hominum salute idq; præcipue, quoniam neque Græci referunt sua cura ægros sanari, quinimo vix vnum inter innumeros euasisse testantur: neq; experimentum docet, quod aliqui illa sua via sanentur, nos autem frigidis aperientibus paucis, & coctis cibis diu, sanamus omnes. Sed vt ad rem redeam, vestiarij etiam plures, ob vigiliam, & quietē in hunc morbum incidunt: & quotquot ex his multa carne, & vino vtūtur. Tertio, quia videmus, quod in magna frigiditate iecoris homo non peruenit ad hydropem, sed ad fluxum vrinæ, ad inappetentiā, & malū colorē, & morbos frigidos alios: ergo hydrops non fit simpliciter à frigiditate iecoris: & similiter in maximis effusionibus sanguinis, quæ contingunt per vulnera, nemo fit hydropicus, cum sit ibi summa perfrigeratio iecoris: sed solum in fluxu hæmorrhoidarum, vel mensium ob corruptionem sanguinis, præterea imbecillitas caloris naturalis iam non est causa per se primo sola hydropis, vt demonstratum est: ergo oportet, vt cōiungatur ei alia causa. sed cum illa iam ex concessis sit aliquando intemperies calida præter naturam: ergo non poterit esse intemperies frigida, quia ab eodem principio, & diuersis instrumentis, nunquam potest prouenire eadem actio, & idem effectus, nam diuersitas instrumenti comparata ad idem agens est causa propria diuersitatis effectuum. Propterea ex imbecillitate renum contingit hydrops: sed hæc fit corrupto sanguine, non refrigerato, quia vrina est potius calida, quam frigida, aut saltem non est frigida pure, sicut apparet ex affectibus: nam resoluit flatus, & est salsa & acuta, ergo causa hydropis est potius putredo quædam, & caliditas, quam intemperies frigida, dissecta etiam corpora hydropicorum habent pinguedinem iecoris non plumbei coloris, sed crocei potius, & flaui, & ferruginei, qui attestantur super caliditatem potius, quam frigiditatem, & si frigiditas esset causa huius, magis iuuaretur à cibis calidis saltem leuibus, quam paucis, & incorruptis. Sed experimentum, & authoritates docent oppositum: nam ab aromatibus omnes per se læduntur, quamuis aliqui prouocata vrina iuuentur, & à malis punicis, & lacte camelarum quoniam refrigerant, & corruptioni maxime resistunt: tametsi non prouocent neque vrinas, neque aluum, tamen omnes iuuantur. Demum si vigeat sola intemperies frigida generabitur sanguinis minus, & plus aquæ: nam si totus sanguis fieret aquosus, non nutriretur corpus: sed vbi multiplicatur aquea pars, illam trahunt venæ, & post renes, aut per sudorem expellitur, & ideo sumus in casu de multitudine vrinæ, de quo nunquam dictum est à Principe, nec visum est, quod conuertatur in hydropem: imo hydrops nunquam incipit ab vrinæ multitudine, sed à paucitate potius semper, quare hydrops fiet vel à calida iecoris intemperie, vel ab impedimento in renibus, & nunquam à frigiditate. Ex quo patet, quod euacuatio aquæ per aluum, & magis etiam per emplastra, est fucata, & ad ostentationem, cum aqua minuatur non causa hydropis, & coclearum, emplastrum minus malum: quod à *Paulo* laudatur, sed non in loco proprio, verum in septimo (*libr. 3. cap. 48.*) sed solum in asciti: ergo mala omnia emplastra si non resoluant aquam, cum in causam addant: Peiora, quæ calida sunt, & potestate, & actu: pessima & omnino perniciosa in Tympanite, quæ viscera inflamment, etiam si frigida sint: & frigida imponantur, & prohibeant flatus exitum, cum ventris substantiam cogant, & inspissent. Neque cibi calidi conueniunt, nisi quoniam qui tales sunt, medicamenta potius sunt & tenuis substantiæ, & vrinam prolicientia. Sed si modo educentia per aluum conueniunt, optimum est saccharum haser, id est, manna, cum decocto mirabol. citrin. dicit *Rasis*, (*19. conten. cap. 2. fol. 196. col. 4.*) at ego addidi emblicos, & syr. ros. cum rore collectarum. Hæc volui adiecisse opportuno loco, quia Medici omnes solent occidere nostra ætate, cum tamen ab initio omnes ferme possent sanari: nam curant ipsos calidis & siccis: deinde, quod deterius est, perueniunt ad latyrim seu Mezereon Arabum, quæ merito vocatur herba faciens viduas, & nutriunt carne contusa, vt vere sint interfectores eorum, nam primum auget causam morbi secundam, seu instrumentum: secundum est venenum, & debilitat membra naturalia proprie, cum causa huius morbi prima semper sit imbecillitas membrorum naturalium: adeo vt qui semel aut bis sumserint catapotia illa postmodū, etiam quod bene curentur, nō possunt sanari: tertium auget corruptionem, & est difficillimæ coctionis,

& obstruit, ergo cura propria est potius in refrigerantibus iecur, & ipsum ac renes confirmantibus, & vrinam prouocantibus, & indicium rectę curationis est vrinæ attenuatio, multitudo, & coloris bonitas cum fame & diminutione sitis: & notandum, quod raro ascites fit absque tympanite: quoniam si calor est validus, portio humoris tenuis, in flatum conuertitur, vt Auerrhoes 3. *collectaneorum* (*cap.* 21.) inquit: vt contra ex tympani aere inspissato colligitur aqua, vt *Aetius* (*lib.* 10. *cap.* 20.) Ideo rarissime simplex earum genus inuenitur. *Cardan. com. ad Prognost.* 1. *lib.* 2. *Hipp. Et in aph. pag.* 615.

De Hydrope ex causa calida, consule *Alexan. Trallianum lib.* 9. *cap.* 3. *Auicennam Canon. lib.* 3. *Fen.* 14. *tract.* 4. *cap.* 13. *Auerrhoem Collect. lib.* 3. *cap.* 21. *Nicolaum serm.* 5. *tract.* 5. *cap.* 25. *Alexand. Benedictum, pract. libr.* 15. *cap.* 33. *Christoph. à Vega, art. med. lib.* 3. *sect.* 8. *cap.* 11. *Ioan. Argenterium art. med. comment.* 2. *pag.* 320. *edit. Mont. Regal.* Alii, vt *Iacchinus, Thomas à Vega, Marcellus Donatus*, deflectunt ab hac sententia.

Observatio.

De hydrope ex colliquatione.

HYdropem refrigerato iecore, ab eiusq; intemperie frigida generari, omnes scribentes docuerunt, eiusq; curationem, hoc supposito fundaměto, tradiderunt, solus *Alexand. Trallianus*, locum *Gal.* positum *lib.* 3. *de symt. cauſ. cap.* 2. considerans, censet hydropem aliquando generari, ab intemperie calida: dicebat enim Gal. colliquari quandoque succos in venis existentes, qui, si non per renes ad vesicā transferantur, sed ad ventrem, vel ad totum corpus transmittuntur, subitaneos hydropum status inducunt. Si autem vi colliquationis tales hydropum status introducuntur, ergo aliquando ab intemperie calida, cū ab hac sola colliquatio fiat, generabitur hydrops, quare hinc duo habebimus, primo, quod aliqua species hydropis contra Gal. principia ab intemperie calida causabitur; secundo, quod aliquādo hydrops, quoniam omnis intemperies per contraria tollenda est, per refrigerantia curari debeat. Hanc difficultatem nonnulli tetigerunt, sed rem ipsam non explicarunt, nec huius affectionis curationem tradere conati sunt. Ego autem rem istam aggrediens, primo hanc veritatem suppono, quod aliquādo colliquato sanguine, & succis, qui in venis sunt, non attrahentib. renibus, sed à venis ad ventrem vel ambitum vniuersi corporis hac colliquatione transmissa, serum hoc subitaneos hydropum status inducit, tumente statim ex hoc vel ventre inferiori solo, vel etiam reliquo totius corporis, hoc suppono pro vero, quoniam hoc vidi aliquando factum in febrib. quæ naturam ardentium seruabant, in quibus vnica, vel altera die factos ex colliquatione vidi hos subitaneos hydropum status, hincque intumuisse adeo ventrem, ac si ascite per menses plures ægrotantes laborassent. His addo, hydropis tres species esse, quæ ratione materiæ principaliter distinguuntur, nam vel materia pituitosa & cruda, vel flatus, vel aqua, quæ omnia frigida sunt, vnde vel anasarca, vel tympanites, vel ascites fit, generatur, hæque species & materiæ peccantes genitæ semper vitio hepatis immediate ex intemperie frigida male affecti, vnde amplius perfectum sanguinē gignere non possit, siue hoc sit per propriam passionem, & primariam, siue per consensum, & secundario, generantur, hæcque non subito, sed sensim fiunt. His suppositis, dico casum illum Alexandri ex Galen. desumtum non esse veram hydropis speciem, primo, quia non magis generatur vitio hepatis, quam ex mala totius corporis intemperie; febris enim in qua vidi contigisse casum hunc, totius corporis est passio, illaq; intéperies calida, cuius violentia succi, qui continentur in venis, colliquantur, non tantum est hepatis, sed etiam omnium aliarum corporis partium. Secundo, quia in casu isto materia aquosa, quæ vi colliquationis gignitur, potius est calida, quam frigida: at in hydrope omnis materia, quæ huius vitio gignitur, est frigida. Tertio, quia vera hydrops sensim generatur, tumorque in hac vel ventris inferioris, vel totius corporis sensim adaugetur: at hic casus generatur subito, ita vt intra terminum morbi acuti patientes admodum intumescant. Cui consimilis est casus *Hippocrat.* positus *lib.* 7. *aphorismor.* 56. vbi habetur. Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua repletur, & moriuntur. Quem affectum licet in eo sit tumor ventris à materia aquosa, sicuti est in hydrope, tamen cum subito fiat, nec vitio intemperiei hepatis gignatur, Hipp. tamen hydropem non appellauit, & *Galen. in commento* cum à vera hydrope per ea verba. Si quando igitur contingat eas vesicas rumpi, effunditur aqua ad locum membranæ abdominis interioris, parti supra ventrem positæ respondětem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur, clare distinguit, qui non à tumore ventris, & à materia contenta, sed à modo generationis, & à causa, quia fiat vitio refrigerati iecoris, & sensim generetur, semper appellauit. Quare sicuti in casu isto Hipp. ita & in eo Gal. non erit vera hydrops, ad quod alludens Gal. in explicanda ea sententia vsus est his verbis, subitaneos hydropum status inducunt quasi dicere voluisset, inducunt tumores vel ventris inferioris, vel totius corporis eo modo, quo in hydrope fiunt, addit subitaneos, vt clare ab hydrope eos distingueret. Si enim veram hydropem intellexisset, non vsus fuisset hoc verbo, status hydropum, sed subitaneas hydropes absolute dixisset. Quod non considerans Alexander credidit Galen. admisisse veram hydropem ex colliquatione fieri, hincque contra propria principia censuit fieri aliquā hydropis speciem ab intemperie calida, quæ postea per refrigerantia curari debuit. Quod nullatenus admittendum est, cum ex colliquatione vera hydropis species non generetur, nec vi calidioris hepatis, cuius merito, cū refrigeratum fuerit, vera hydrops tantum generatur, gigni possit aqua. Vbi enim iecur supercalefactum est, bilis, non aqua, & si adhuc magis incalescat, retorridi, & adusti, non aquosi generantur humores. Quapropter concludo casum hunc Galeni non esse casum hydropis, licet eius verba hoc innuere videantur, nec ex hoc loco haberi posse, cum hic vi caloris colliquefacientis fiat, aliquam speciem hydropis per refrigerantia curari posse, quem Galeni locum, sicuti Alexander perfecte non intellexit, ita nec Arabes, qui hunc locum male interpretantes, alteram hydropis speciem vitio renum non attrahentium genitam introducere conati sunt, intellexerunt; cum loquatur Galenus in casu colliquationis succorum tantum quam renes, vbi validi sunt, attrahunt & ad vesicam transmittunt; vbi

autem non ita valeant, vt hanc colliquationem trahere possint, transmissa hæc materia ad abdomen, vel ad cæteras corporis partes, ibi tumorem generat, qualem in hydrope fieri videmus. Excepto hoc colliquationis casu, nunquam admisit Galen. vitio renum fieri talem tumorem, nec fieri potest, vt eorundem renum vitio vnquam generetur hydrops, nisi cum iecori consenserint, cuius ratione virtus sanguificandi labefactata, humores crudi & aquosi generentur. Qua de re concludatur, cum vi colliquationis genita aquosa materia ad ventrem inferiorem transmittitur, in eoque tumorem parit, non ab hoc fieri hydropem; sicuti nec fit hydrops, cum similiter intumescit abdomen, erumpente in idem materia aquosa ex vesicis genitis in ea, quæ iecur ambit exterius, membrana. Cum igitur hic tumor non sit hydrops, non erit contra Galeni principia, qui in omni hydrope calefaciendum esse docebat, si in hac dabitur indicatio refrigerandi. In hoc enim casu indicantur duo agenda esse; alterum, vt ratione causæ colliquefacientis, quæ est calor immodicus, & prauus, refrigeremus; alterum, vt ratione materiei iam genitæ, eam euacuemus, quibus indicationibus difficilimum erit satisfacere; quoniam cum vehemens est colliquatio, cuiuscemodi est in casu isto, languescit corpus, viresque omnes exoluuntur, quibus labantibus, quam sit difficile ægrotantes morbis magnis laborare, omnibus est notum. Cum tamen dabitur occasio, statim Medicus causæ omni conatu incumbat, vt, si fieri possit, eam inhibeat, hoc pluribus ingeniis exequi potest, scilicet victu refrigerante, cataplasmatibus, epithematibus, inunctionibus refrigerantibus, & consimilibus rebus applicitis thoraci, & præcordiis, sed præ cæteris maxime prodesse poterit potus aquæ frigidæ, quorum omnium in sequentibus ex mente Galen. verba faciemus. Quo autem ad euacuationem materiæ, duplici via hanc tentabimus, scilicet vel eam insensibiliter discutiendo, vel sensibiliter, & hoc, per aluum eam excludendo, vel per viam lotii deriuando, quod est id quod dicebat *Galen. libr. 7. aphor. commen. 56.* cum hæc habebat. Sicuti in illis per medicamenta aquositates purgantia, & impositiones eorum, quæ vim habent ciendi vrinam, & in vapores soluendi humorem talem, sic & in his fieri curationem. Quæ autem hæc debeant esse, ad propria capita recurratur, illincque omnia, quæ opportuna in hoc casu erunt, desumantur. In quo hoc vnum animaduertatur, quod ista ante causæ abscissionem non administrentur, ne vires in totum resoluantur, febrisque ex prædictis generis remediis augeatur, causa autem remota, vbi febris in totum quieuerit, tuto in vsum venire possunt. Si autem aliqua perseueret febris, cessante tamen colliquatione, & febri simul cum his quæ materiam peccantem respiciant, attendendum erit. *Petr. Salius de affect. partic. c. 9.*

OBSERVATIO.

Hydropis species rara & admiranda, Græcis aliisq; omnium ætatum medicis, vno Aretæo excepto, incognita, at recentiorum quorundam obseruationibus iam demum exactius peruestigata: quam vesiculæ plures, aqua refertæ, in corporibus genita, symptomata & tumorem hydropicis similem, sine aqua alia aut flatibus, concitarunt: adeoq; mortem intulerunt.

Hydropici morbi species talis agnoscitur: in ea vesiculæ quædam pusillæ crebræ, humoris plenæ, in loco, vbi Ascites fieri solet, excitantur. Cæterum quod humore multo refertæ sint illud indicio est, si abdomine perforato parũ admodum humoris effundes. Ab interiori sane parte vesica occlusit: at si altius instrumentum impuleris, iterum succus manabit. Hæc vtiq; aquæ intercutem species haud leuis est: vnde enim id genus vesiculæ eruperint, via haud facile reperitur. Alii namque affirmant huiusmodi ampullas per intestina transiisse. Ego vero id nunquam vidi: idcirco neque scribendo affirmo, nam si ex intestino colo, siue ex ventre ferantur, qualis sit ipsarum generationis modus, quid dicam nihil certi habeo, iter enim ad omnium excretionem per sedẽ lubricum ac patens est, at ipsius humoris in ilibus collecti per intestinorum rupturam egressio credi non potest: neque enim innoxium, neque citra perniciem intestini vulnus est. *Aretæus lib. 4. c. 1. de signis & causis diuturnorum morborum.*

Anno Domini 1567. quum forte fortuna mulier quædam de hydrope (is enim morbus omnibus notis insignitus tum fuit expressis ab Hippocrate) apud medicum quendam quæreretur, ei hypercatharsin ipse procurauit, correcti stibij certo granorum numero. Vnde quum fructum mulier non tulisset, ad Nicolaum Picardum, alterum doctorem Parisiensis Scholæ, nullis melioribus auspiciis profecta, tandem octauo Martij è viuis discessit Lutetię in vico, cui antiquitus a mortalitate nomen obtigit secundum Sequanam. Huius euiscerato tantum cadauere, nulla capacitas, hoc est, nihil cauum in eo deprehensum fuit, in quo vesica non pendebat secundum Geometricam omnium dimensionem loco coæqualis ac conformis ei, qui suo ambitu ipsam contineret. Locos cauos dicimus non vesicam tantum, renes & vterum, sed & ventriculum intestinaque, cor, pericardium, & id genus reliqua, è quibus, prout tam intus, quam foris natiuum cuique solum contigisset; cystes pendulæ conspiciebantur aqua citrina opplete, & sine omni fœtore, etiam post vigesimum diem. Nullas partes supernas excipimus etiam ad iugulum vsque, inferiores quoque nullas ne quidem proximum sedi locum; quæ hasce suo cauo non caperent vesiculas. Hepar quoq; intelligi volumus tectum iisce oppressumque foris, adeoque lienem totum. Si quasque vel minutulas in numerum quispiam retulisset, octingentas numerus superasset facile. Calathos piscarios omnis is nouit, qui Lutetiæ diuersatur ex consuetudine. Ex his ne quidem duo, maiores vesicas continuissent. Ad me bajulus quidam tot sane detulit rogatus. Quas multi etiamque è senatoribus aliquot plures, haud sine admiratione magna inuiserunt, viderunt & expenderunt, addamus etiam, sedulissime. Harum porro fabrica fuit huiusmodi, vt binæ eas membranæ conficerent. Valde candicans interior, altera fuit tunicæ ventriculi simillima, tenuior aliquanto tamen, sed ei quidem concolor. Dissecabat autem hoc cadauer chirurgus diligens & industrius Magister Ioannes Giraldus, manu tam belle (ait audacter ille) eruditus quam quiuis recentioris sectæ operariorum (de iis vero solis dictum sit, si qui sint huiusmodi) qui nunc togis succincti & diffluentes imprudenter nimis audebunt in posterum doctores medicos ementiri. Atq; huic

huic historiæ audeat (per nos licet) vir qui bonus est, & simplicis veritatis amicus, facile fidem adhibere. Qua quidem narratione posteris maxime seruiendũ esse iudicauimus, ne rei huius immemor maneret cõsequentium seculorum posteritas. Adeoque hæc more maiorum, hoc est, sine fuco fallaciaque descripta esse credat firmissime. *Cordæus com. 5. ad lib. priorem Hipp. de muliebrib.*

Anno LXXXI. fœmina quædam plebeia, annorum circiter quadraginta, humiliorem domus partem inhabitans, æstate & autumno priore ventre tumere cœpit, absq; molestia, vt grauidam se crederet: nupserat n. ante biennium aulico cuidam ministro, bono viro. Hyeme ingruente, dolores eam grauatiui inuaserunt, tensiui, & lancinatiui, noctu vehementius, increscente simul ventre, absq; reliqui corporis inflatione vlla, imo demacratione potius. Tum impregnationis spe in hydropis metum mutata, perquisiuit & admisit vndiquaque auxilia, sed frustra: quin dolores vna cum ventre subinde magis aucti fuerunt, vt noctu neque in lecto, neque extra quiescere potuerit: sed in summo gelu extra domum obambularit eiulabunda, donec tandem dolorum magnitudine exanimata vitæ concessit. Maritus defunctæ ventrem aperiri curauit, ipsa viua expetente. Præsentibus itaque medicis & chirurgicis aulicis, vna cum reliqua incolarum & vicinorum turba, facta sectione ab vmbilico, Xyphoidem versus, ad cauitatem vsque: aqua nulla comperta, neque intra ventrem collecta animaduersa, vt nec flatus vllus: sed intestina, vna cum reliquis visceribus, angusto spatio contenta apparebant. Ipsum vero abdomen à cute ad peritonæum quasi alba pinguedine duntaxat contextum videbatur, nulla musculorum carnea substantia interposita, sed vesiculis crebribus maioribus minoribusque, aqua limpida refertis, inuicem cohærentibus: idque grandius ac tensius multo erat ab vmbilico infra pubem versus; vt tota ventris protuberatio, visu & contrectatione, verum hydropem referret. Cætera à naturali constitutione haud multum variabant. Omentum tamen perexiguum, vix intestina contegebat. Hepar albicans forinsecus, magnitudine, forma, & mollitie competenti, ventriculus cum liene pariter, & renes: sic vterus & vesica nihil vitii præferebant. Peracta omni inspectione, venter consutus, & humi cadauer conditum fuit. *CL. V. Ioan. Aicholtzius in suis ad me Anno M.D.XXCVI. transmissis obseruationibus.*

Observatio.

Hydropes particulares.

NOnnunquam & exigua in parte homo aquam inter cutem patitur: vt secundum caput in eo morbo, qui hydrocephalus nuncupatur, aut in pulmone solo, aut iecinore, aut liene, aut in mulierum vtero: Et cæteris hæc species sanabilior. Nam si eius ostiolum à priori conclusione hiare cœperit: humorem quidem si habeat, effundit: si spiritum, efflat: quod si vterus anasarca laborat, plurimum tota mulier aquam intercutem patitur. *Aretæus lib. 4. c. 1.*

Vniuersalis non solum hic morbus existit, ventrique imo proprius: sed & particularis, particulas duntaxat aliquando inuadit. Nonnunquam enim Caput vel Pulmones, aliquando mulierum Vterum, sæpe scrotum in pueris, dicente Hippocrate in libr. de *Aere & Aquis*, Pueris hydropes in testiculis & osheo fiunt, quamdiu parui fuerint, deinde in ætatis progressu euanescunt. *Marcell. Donat. hist. mirab. med. lib. 4. cap. 21.*

Vidi, qui in ponte riui alti elemosynam petebat, mendicum hydropicum, tantum in brachio tumidum. Is adeo distentam habebat manum, vt facile æquaret manicas ad terram vsque demissas. Vidi etiam puellam hydropicam in gutture tantum, vt tumor longissime dependeret, quam curaui per incisionem. Est ergo hydrops abscessus quidam, qui in qualibet parte corporis accidere potest, præcipue tamen in abdomine. Quanto deterius habent, tanto plus habent de aqua: & si melius, plus de vento. *Montanus consil. 263. edit. Basil. 1538.*

Observatio.

Vix vnquam alias animaduersa hydropis species, qua, hepate saluo, & aliis internis partibus, vitio testiculorum muliebrium orta est.

DE hydrope, eiusque causis, multi multa scripserunt Medici. Plerique ad iecur affectum confugere solent. Quidam etiam aliorum viscerum ratione progenitam fidem fecerunt. Nos, vero exemplo, etiam ex testiculis vteri prouenisse, sequenti historia testamur.

Vixerat Ancilla quædam, proceræ satis staturæ, per plures annos in thermis Carolinis, loco satis celebri, negotia herilia non incommoda peragens valetudine, donec menses fluerent. His vero, ob errores in diæta commissos, suppressis, paulatim male habuit, donec tandem ita intumesceret venter, vt ratione molis male audiret, atq; hospitale ingredi cogeretur. Bene autem sibi conscia, cum pauca quædã pharmaca sumsisset, ac de vita desperasset, vt mortuum corpus secaretur pro innocentiæ testimonio petiit. Secto itaque 15. Maij, Anno 1592. cadauere, in præsentia CL. V. D. D. Heinrici Ludouici, Medici tum temporis Viennensis excellentissimi, iuuante etiam CL. V. D. Mauritio Stromejero, Procerum Bohemiæ Chirurgo celeberrimo, atq; emissa plurima aquæ copia, viscera omnia reperimus salua; iecur optime affectum, quantitate quinetiam maximum; lienem laudandum, eumq; rotundum; præter pulmones, quos ob aquam, quæ diaphragma penetrauerat, dimidia ex parte corruptos vidimus, itemq; omentum, vti solet, atq; testes. Hos n. ab vtraq; parte non solum tumidos, ad magnitudinem capituli recens nati puelli, sed etiam liuidos, quasi fungosos, plenis vesicis aquosis, quæ maiori ex parte ruptæ fuerant, tantamq; aquæ copiam effuderant, inque foramina atq; vlcera degenerauerant, ac plane putridos inuenimus. Vtero alias eiusq; vasis plane illæsis atq; incorruptis. Vt inde facile conclusum fuerit, ex seminis copiosi (cum fuisset virago annosa) detentione atque corruptione hoc malum prognatum: quodque etiam mulieres frequenter testium morbis affici soleant, cum non raro de tumoribus & molestiis internis super inguina conqueri soleant. De quibus, & aliis, vt Medici docti cogitare latius possent, hac relatione occasionem præbere voluimus. *CL. V. Ioan. Heintzij obseru.*

Observatio.

De hydrope testiculorum muliebrium, cum variis aliis grauissimis symptomatibus: alia historia.

Anno

ANNO 1588. Iunii 23. circa meridiem, Domina Sabina Schockin, vxor Clarissimi Viri D. Hectoris Vogelmãni, fato feliciter functa: posteaquam sedecim annis grauissimis morbis fuisset conflictata, inter quos fuit ante aliquot annos Hemicrania, quæ aliquot annis singulo die septimo molestabat: conuulsionibus quinetiam, vt & febribus tertianis, aliisque morbis sæpius diuexata, perpetuo tamen de dextri lateris dolore conquerens, & defluxionem existimans. Ego vero renem corruptum censebam, eo quod vrinas cruentas aliquando se habuisse referret: quinetiam pus per anum, per collum matricis nonnunquam excreuerat: sic & in vrinis pus interdum & arenas crassiores conspexi. A venere multis annis & abhorruit, & propter dolorem abstinuit. Et à triennio cœpit omnino supra dorsum decumbere, à biennio nec stare, nec ambulare poterat, dolores ingentes perferens, tumores magni in latere dextro; fluor puris & sanguinis copiosus per aluum: aiebat se reiicere arenas per aluum: à multis mensibus condyloma magnum in ano, quod multo, dolores pariebat, & enematum iniectionem quibus tamen subleuabatur, impediebat. Intumuit vẽter non parum in dextro latere alis quot ante mortem septimanis: tibiæ quinetiam valde intumuerãt, præsertim dextra: tumebat etiam labrum dextrum pudendi. Pridie mortis difficultatem spirandi cum raucedine persensit: hora vna, aut altera antequam expiraret, mortem præsensit, vt etiam pridie se suffocaturam dicebat: mens sana remansit, donec in Domino obdormiuit. Sequenti die ab obitu, cum Chirurgo Petro Borne, præsente marito, & D. Superintendente, hac ratione institui sectionem: Tumorem paracentesis modo aperui, ex quo serosi humoris mensuræ duæ aut tres Basilienses: hoc est, ad nouem libras, effluxere: educto humore, decussatim aperui abdomen: eo aperto, comperi tumorem adhuc insignem in latere dextro, hærebam nonnihil dubius, qualis esset tumor & qua in parte: quem non aperui, donec omnes partes diligenter inuestigarim, incipiens ab intestino recto: attrectaui etiam intestina omnia, vsque ad duodenum & ventriculum, & rursum à ventriculo ad intestinum rectum manum deduxi in intestinis & circa illa nihil præter naturam animaduerti, præter appendicem (quæ cœci intestini loco) tumori adhærentem, sine tamẽ vlla corruptione: omentum non habebat: in Mesenterio nullus scyrrhus aut tumor: Ramus portæ Hæmorrhoidalis satis magnus. Ligato intestino recto, separaui omnia intestina vsque ad duodenum: deinde peruestigaui Vasa spermatica, vtramque arteriam reperi, & vtramque venam valde amplam. Perquisiui testiculos matricis, quorum dexter vix apparuit, quia ex eo prodibat tumor ingens, ex quo eduxeram per paracentesin copiam seri prædictam: tumor ille constabat ex tunica crassa, quæ externe adhærebat quibusdam locis parti dextræ peritonæi, intus rugosa erat, nullibi peruia: adhærebat ei versus internam partem alter tumor insignis (quem postremo loco administrationis aperui) interne etiam rugosa tunica sine exitu: circum circa multi parui tumores, siue hydatides: Vas eiaculatorium valde tenue. In latere sinistro testiculus erat, magnitudinis fere Cotonei, summe inæqualis, qui scatebat hydatidibus multis, magnis, & prolabebatur in capacitatem ossis sacri, relaxatis omnibus tunicis, videbatur comprimere & vesicam & intestinum rectum, fortassis ex eo erat dolor tantus, quem circa pubem sentiebat: Vas eiaculatorium extenuatum apparebat: circa matricem & intestinum rectum, nullus alius tumor. His indagatis, catheterem per collum vesicæ immisi, & stylum per vreteres. Tandem, aperto osse pubis, Vesicam aperui, in qua nihil & intus & exterius contra naturam reperi, præter ruborem circa orificium vesicæ, & in ea paucas arenas rubras crassiores. Tandem intromisi digitum in collum matricis, ad tactum nihil extranei sensi, eo aperto comperi fistulas duas (non callosas) ad anum vergentes, ita vt excrementa tenuiora possent ad collum vteri peruenire, & in eis aliquid purulentum apparebat. In sinubus matricis, nihil præter naturam: matrix etiam suam naturalem proportionem habebat. In intestino recto nullus tumor, dempto condylomate externo. Vterque ren cum vreteribus optime habebant, sine vllis lapidibus, aut arenis, aut corruptione. Splen paruus, sanus, non adhærens peritonæo: circa eius vasa duo veluti lapilli, vel potius veluti duæ cochleæ callosæ. Circa ventriculum nihil præter naturam. Hepar maximum albicans, non scyrrhosum, nec putrefactum, adhærens quibusdam locis Diaphragmati. Folliculus fellis paruus, totus repletus gypsea dura materia alba, sine felle: porus ab Hepate ad duodenum amplissimus, sine vlla obstructione. Abdomine rite peruestigato, eleuato deinde sterno, pulmones consideraui, & thoracem: in cuius vtroque latere multum seri. Pulmo sinister sanus, in cuius latere paruum lapillum reperi, qui aliquid inflammationis habere videbatur. Pulmo dexter quibusdam in locis adhærebat tunicæ succingenti, & diaphragmati, non tamen multum tumebat, & inflammationem patiebatur, nulla putrefactio, aut putredo. In cordis pericardio, nõ multum erat ichoris, nec in ipso corde quicquam extranei animaduertimus. Verebamur in aperitione abdominis fœtorem & copiam puris, verum nullum præsensimus, nec pus reperimus. Hanc Historiam Ioannes Bauhinus Illust. Principis Wirtenbergici Medicus Ordin. Frater meus Charissimus, mihi communicauit: verum & ego sæpissime ægrotæ adstiti, consilioque adfui. *Casparus Bauhinus in Appendice ad Francisc. Roussetum de Partu Cæsareo.*

OBSERVATIO.

Hydrops post immodicum sanguinis profluuium, & ruptam vomicam hepatis.

QUÆDAM mulier multis annis conquesta fuit de tumore & dolore sub hypochondrio dextro, tandem reiecit vomitu copiosissimum sanguinem, & magnos grumos sanguinis affatim ad libras aliquot, pariter etiam per deiectionem alui. Certa itaq; fuit coniectura vomicam ingentem fuisse in hepate, quæ disrupta sanguinem transmisit ad intestina, qui ea copia profluens partim sursum ad ventriculum, partim deorsum compressus est, astrictoria expulsione villorum qui sunt in intestinis transuersorum. Ordinatum fuit apozema ex agrimonia, veronica, origano, absinthio rom. sem. dauci, carui, anisi, &c. bibit mane & vesperi,

& plurima deiecit aquosa & phlegmatica. Item spec. aromat. rosl. diacurcuma cum saccharo exhibitum fuit. Verum adhuc conquesta est de dolore circa hypochondrium sinistrum: ordinatum linimentum pro splene ex ol. capparor. ammoniaco, sem. nigellæ & cera. At hæc mulier inopinato & subita morte post paucos menses interiit, cum compta & ornata esset, vt pranderet foris. Conquerebatur autem de subito dolore hypochondrii dextri, protenso dolore ad spinam dorsi, qui dolor cum subito ascenderet ad stomachi regionem, extincta est subito. *Ex Obseruationibus Medici insignis communicauit Wolphius.*

Observatio.

Crebra, diuturna, & copiosa narium hæmorrhagia, hydropici facti: mortui.

Dvobvs ægris, frequenti & copiosa narium hæmorrhagia annis aliquot ante infestatis, hydropem, nisi singulari & exquisita cum victus, tum medicamentorum ratione & mature cauerint, successurum prædixi. Quorum primus Reuerendus Dominus Georgius Tennenbacensis Abbas, vir alacris, acri ingenio & festiuis moribus præditus, corpore tenuatiore, venis amplioribus sanguine abundantibus, & victui pleniori, velut etiam equitationibus frequentioribus deditus, nec sine latentis veneni suspicione, hæmorrhagiam illam incurrerat. Cui cumprimum corpus sanguine abundans plethora grauabatur, natura confestim eundem sursum ad caput regerens, id repletum, vehemēter grauans, acerbis doloribus percellebat. Qui non nisi venarum, ob copiam pressarum, reseratione, & depletione cedebat. Quo factum, cum indies tantam sanguinis iacturam, & natiui caloris, spirituum, viriumque dispendium faceret, sæpius nihil, vel lectissimis medicamentis sanguinem sistentibus, proficeret, quin profluuium non prius cohiberetur, quam sanguine eousque exhausto, donec nihil præter aquosa quædam & serosa naribus redderentur; ægro nonnunquam pallescente, frigidumque circa faciē sudante, atque, ex asphyxia, proximam syncopem minitante. Hic, paulo antequam hepatis crasis in totum vitiaretur, cachecticam ex professo constitutionem præferens, crudissimum simul & pituitosissimum sanguinem, natura nullo alio, quam per nares, ex consuetudine comparato emissario, omnem inde venosi generis eluuiem euacuare consueuerat. Quæ res lethalem ei & immedicabilem hyposarcam accersiuit.

Alteri, Ioanni Frey, Iuris Doctori, natura bilioso, & iam ad melancholicam constitutionem declinanti; non ob sanguinis copiam, sed eiusdem tenuitatem, feruorem & acrimoniam, narium venas aperire solitam, per interualla sanguis, non minori, quam superiori, vitæ viriumque periculo, profluere consueuerat; quem in eundem morbum, similemque euentum præcipitauit: nisi quod hic intempestiuo præcalidorum medicamentorum, tum præparantium, tum euacuantium, eorumque quæ deforis applicabantur, vsu, hepatis calida intemperies exaucta & irritata, primum quidē tenuiorem, postmodum autem cogendo & incrassando densatam bilem maligniorem effecerit. Vnde mixtus hydrops ex bile crassa, & flatibus ex liene quoque accedentibus creatus, tympanites constitutus. Qui hominem in medio vitæ suæ cursu, multo, quam alias fieri solet, hoc quoque errore accedente, citius necauit. *Schenckius.*

Observatio.

Ex pertinaci lienis scyrrho Hydrops lethalis.

Ex confirmato lienis scyrrho, non sine summo amicorum dolore, Reuerendissimum & Nobilissimum Virum, Dominum Georgium ab Ampringen, Cathedralis Ecclesiæ Basiliensis Decanum dignissimum, compatrem nostrum charissimum, post infelicem thermarum vsum Ascite cum tympanite coniuncto, correptum vidimus. Hunc etsi multo labore & singuli artis nostræ industria seruare contenderimus; fieri tamen, disponente sic Deo Opt. Max. non potuit, quin fatis eum permitteremus. Cui post multorum annorum cachexiam, attestantibus non solum vultus & faciei deprauato admodum colore, verum etiam crurum, ex frequentissimis carbunculis, vlceribus perpetuis, ob malum corporis habitum nunquam sanescentibus, lien in tantum tumorem, & tam pertinacem scyrrhum abierat, vt Clariss. Vir Ioannes Bauhinus, Anatomes, adeoque omnium artis nostræ operum peritissim⁹, qui paulo ante eius obitum, vna cum alio collega quodam meo quoque ascitus fuerat, prodigiose turgentem lienem, secundum sinistrum hypochondrium circumscriptione propria prominentem, manifeste videndum & tangendum astantibus monstrauerit; affligente subinde febre maligna. Constat autem hydropes summum periculum significare, si is morbum calidum siccumque corpus, ac simile iecur prehendit; si durum iecinoris vel lienis secutus est tumorem; si tussis sicca male habeat; si denique crebra sanguinis è naribus defluxio, quæ ægrum non leuet, accesserit; si post serosorum humorum euacuationem ventris aliarumq; partium tumores subsidentes, paulo post etiam frequentius increscant; si excreta aqua flaua putredinem arguat: indubitato corrupti interni visceris alicuius argumēto. Quibus cum ille malis omnibus, statim atque hydrops se protulit, obnoxius fuerit, medicationis & reconualescentiæ spes omnis vna quoque præcisa fuit. *Idem Schenckius.*

Observatio.

A crurum scyrrhoso tumore prouocatus hydrops lethalis.

Rarissimam hydropis speciem, practicis Medicis vulgo indictam, mihique alias neque lectione, neque aliter cognitam, vnquam, obseruasse me memini, Anno 1564 in nobilissimo adolescente, Hugone Lancelotto à Blumeneck, in Dachsvvangen. Qui cum in Belgio annis aliquot in Aula Parmensis Ducissæ ageret, promiscue iam fæculentam cereuisiam, iam generosa vina ingurgitasset, victuque reliquo, huic nationi proprio, vsus fuisset: primum quidem crurum, aliquot inde mensibus subsequentibus femorum etiam, & tandem ventris quoque tumore magno correptus est. Quem ille, pedum,

pedum vero potissimum, frigori acceptum ferebat. Siquidem Zetarum hypocaustorumque in patria assuetus, caminorum vsu, frigoris alias impatiens, nunquam satis incaluisse se, imo frigoris plurimum, quo tempore in eadem aula ageret, perpessum fuisse, profitebatur. Huic ego malo in consilium adhibitus, primum quidem adolescentem intuitus, facie eum liberali, viuida, vegeta, viuacique, genis rubore suffusis, cæterum reliquo corpore consummato hydropico quam simillimum comperi. Quæ res me confestim in singularem admirationem adduxit: siquidem vniuersi corporis ingens tumor conclamatum morbum præse ferebat, viuidus autem faciei color eusplanchnum adolescentē argueret, id quod me ambiguum & anxium reddebat: nihilo tamen minus ex Celsi consilio, in magno morbo, aliquid quam nihil auxilii adferre, consultius visum est, primariis visceribus ægri firmioribus creditis, & ob id in sententia mea me confirmantibus. Consuetis igitur hydragogis, quibus alias feliciter sæpe in anasarca vsus fueram, curationem suscepi: qua per vices id tandem præstitum, vt non tantum serosis humoribus, quam crassa piruita, per aluum euacuatis, ventris tumor plurimum subsidens, spem optimam prosperioris successus præberet: tamen post aliquot depletiones, subinde increscens, reconualescentiæ spem omnem suspectam mihi fecit. Cætero quin dubius atque anxius, adolescentis corpus denuo nudatum vndique contrecto, ventrem quidem tumidum, tensumque, & in nullum latus propendentem, deprehendo: ita vt non tam ex tumore, quam flatu mixtum hydropem, quod alias in deiectionibus quoque annotaueram, comperi. Ad crura perueniens, eadem dura admodum, impressumque digitum haud admittentia, perexiguo sensu, rugosa cute, subaspera, inæquali, & sordido colore prædita, deprehendi. Cumque tumidum ventrem, & femora, aliquoties purgationibus serosorum humorum subsedisse animaduertissem: crura vero semper in eadem crassitie, duritie, & habitu consistere, neque vnquam imminui viderem: crurum illam duritiem & asperitatem de scyrrhoso tumore suspectam habere cœpi. Quare Asclepiadis & Leonidis consilium, non tam curandi, quam explorandi causa, prosequi in mentem mihi venit. Fissuras itaque circa internum talum, ea profunditate, qua in venæ sectione vtimur, infligi iubeo. Quas alias in sarcite, seu leucophlegmatia, sæpe prospere vsurpatā: quod diu noctuque, ex iis vulnusculis, ingentem aquæ copiam, citra magnam virium læsionem, promanare stillatim, ægrumque, si nullum viscus internum corruptum haberet, morti eripuisse viderim. Verum quod maxime mireris, in nostro ægro, ex incussis vulnusculis nihil prorsus, vel serosi, aut aquei humoris, sanguinisve, neque aliud quicquam profluxit. Itaque longe profundiores, oblongioresque fissuras, aliis crurum musculosis partibus, infligendas decerno. Sed neque ex illis quicquam profluxit, nisi exiguum quiddam, cruentę saniei simile, cuiusmodi vlcera nonnunquam fundere solent: atque hæc exiguo ægri dolore administrata. Quibus velut certissimis indicibus, hydropem hunc, ex scyrrhoso crurum tumore profectum, atque incurabilem, prognostico facto, ægrum deserere, non sine dolore meo, coactus sum. Præsertim, cum post diuturnum morbum, & vsum medicamentorum, ægri facies sensim in pallorem transiret, & hepar internaque viscera, quoque ex consensu contaminari attestarentur. Misero etiamnum ad bimestre in ea miseria perseuerante, donec eiusdem Anni decimo sexto. Decembris animam Deo Creatori reddidit. Non ita multo post, in lectionem Commentariorum Hali Rhodohami, ad Technen Galeni, forte fortuna incidi: qua huic similem Historiam, sua ætate, ille ad posteros transmisit, quæ sic habet.

Vidi virum, cuius sensus pedum omnino destructus fuit, à coxis vsque ad pedes, donec incideret aliquis aut secaret cum spata aliqua membra pedum eius, & non sentiret illud: & motus eius fuerunt remanentes, & moratus est, donec factus est hydropicus, & mortuus est. Iudicaui ergo super illum, quod euenit extremæ parti nuchæ nocumentum non completum, & non destructus est sensus pedum eius, & non destructus est motus eorum. Et si nocumentum esset completum, destrueretur etiam motus eorum. Et quia peruenit ex hoc nocumento vapor ad epar eius, & corrupit complexionem eius, secuta est hydropisis. Hæc ille. *Idem Schenckius.*

Observatio.

Mictu sanguinis diuturno, hydropici facti.

D. Christophorus Furer, ex vectura per loca aspera Mense Iulio incidit in mictum sanguinis copiosum, quem cum per multos menses neglexisset, attenuatum est corpus mirum in modum, vt videretur tabidus. Tandem cœperunt diminui vrinæ, & intumescere corpus, ita vt fieret Asciticus. Adhibita fuerunt multa & varia remedia, sed frustra. Vltimo totalis vrinæ suppressio secuta est, nec tamen vnquam regio vesicæ intumuit. Exhibuimus quæ vrinam possunt prouocare, sed leuia, vt oleum anisi, nucis muschatæ, & similia: sed frustra; non tamen ausi sumus descendere ad fortiora, ob virium casum, & metum ne rediret mictus sanguinis. Mortuus est igitur Mense Februario, cum per octo dies nihil vrinæ excreuisset. Nulla aderat sitis, & aluus copiose fluebat. Iudicauimus morbum esse in renibus, quod etiam exitus ostendit. Nam inciso cadauere, epar erat aliquo modo duriusculum, sed satis sanum, nisi in parte qua tangebat dextrum renem, erat semiputridum. Dexter ren omnem amiserat colorem, vt albam haberet carnem, & plane nihil cōtinebat vrinæ. Sinister vero paulo erat melior, continebat aliquantulum vrinæ. Vesica plane nullam habebat vrinam. Vnde coniecimus totum illum morbum ortum esse ex renibus debilitatis ab illo sanguinis fluxu, vt serosa corporis excrementa ad se attrahere non potuerit. Inuenimus etiam omentum disruptum, & in globulos arctissime contractum. Et hanc puto fuisse causam debilitatis concoctionis stomachi, de qua semper est conquestus, sicut testatur *Galenus de vsu partium.* In folliculo fellis inuenimus bilem prasinam, crassam, quæ quotidie ad stomachum defluebat, & nauseam procurabat, vnde euomebat viridia. *De Obseruat. Clariss. Vir. Iohan. Heßi per Clarissimum Virum Ioachim. Camerarium ad me missis.*

SYMTO-

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Hydropica admodum tumida, serpentem per anum excreuit.

IN quodam pago Franconiæ superioris, Mulier quædam Rustica hydrope decubuit, cui tandem ita venter intumuit, vt amplius propter illius magnitudinem nec decumbere nec sedere posset, sed semper misera erecta stare propter difficultatem spirandi coacta fuerit. Tandem vno die ante obitum per anum serpens exitum tentauit, qui tamen integer extrahi non potuit, sed caput & cauda remansit in ventre, quod vero extractum fuit longitudinem duorum cubitorum æquauit, & serpentis communis formam habuit, Mulier ob rusticorum negligẽtiam post mortem non fuit secta, alioqui proculdubio multa notatu digna potuissent in ea obseruari. Hoc factum est Anno Christi 1595. Mense Martio. *Ex literis D. Sigismundi Schnizeri ad Clariss. Vir. Camerarium.*

OBSERVATIO.

Hydropem aliquando ad empyema, phthisin, & sanguinis sputum, consequi.

VIDI ipse ex empyemate in Federico del Reame, Seren. D. Ducis nostri ostiario, hydropem subsecutam, ita vt vniuersum corpus mirum in tumorem excreuerit, quod ex sputo sanguinis, & vlcere pulmonis, alteri ciui Mantuano, cui nomen Antonius Pallacina, euenisse recordor. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 21.*

OBSERVATIO.

Epilepsiam nonnunquam Hydropi succedere.

HYdropico symtomati superuenit Epilepsia, nõ minus quam ipsi causæ hydropificæ: quoniã in hydrope stabulũ est corruptionis, quæ facile cerebrũ lacessendo consecutionẽ adfert horrendæ illius epilepsiæ: idq; tum appulsu venenatæ cuiusdam auræ, tũ translatione malignæ hydropis cacochymiæ: sicut vidimus in Comitissa Grueriana. Ac talis Epilepsia mox vertitur in Apoplexiam mortiferam & insanabilem. *Duretus Com. ad Coac. Hipp. p. 337.*

OBSERVATIO.

Ascitici cuiusdam admirandum symtoma, qui, cibum sumpturus, aut dormiturus, difficilimam spirandi difficultatem cum suffocationis periculo patiebatur. Alius in femore sæuissimis doloribus torquebatur, adeo vt horrendis clamoribus vrgeretur.

QVoniam Hydrops mira quædam secum plerunque trahit symptomata siue accidentia, præter vsitatiora illa, paucula hæc, quæ peculiariter obseruare mihi contigit, cum frequens hic sit morbus ille, annotare libuit. Vir fere sexagenarius, satis alioqui corpulentus, tota ætate sua largius semper, atque auidius comedens in prandio & cœna, aliquot menses antequam ipsi per aquæ accumulationem in manifestum tumorem attolleretur venter, hoc symptomate infestabatur, quod quotiescunque assidens mensæ, cibum sumturus, & iam mandere cibum aggrederetur, tanta corripiebatur anhelãdi necessitate, vt præ spiritus densitate, seu crebritate respirãdi ceu suffocationis periculum præ se ferret, vt ex eo cibum semimansum ex ore reiicere subinde cogeretur: idem hoc symptoma incurrebat, quotiescunque se ad somnum componens, iam obdormiscere inciperet, qua anhelandi crebritate & difficultate è somno se rursus corripere ac statim erigere cogebatur, neque tamen semper, neque æque grauiter molestabatur: interdum enim vel nihil huius patiebatur, interdum exiguum quid. Ipse vero affirmabat, se eo tempore percipere circa hypochondria palpitationem quandam, atque omnino tale quid, ac si præcordiis aliquid viui animalis subesset, cuius palpitatione hoc sibi symptoma excitaretur. Hic vir tandem ascite periit. Cuius Epar, cum aperiretur illi abdomen, quod ad externam eius faciem attinet, imo dissectum, nihil fere à sani Epatis constitutione differre videbatur, neque quicquam in eo vitii, sicut nec in vllo alio viscere oculis notari poterat. Quia vero constat sine Epatis læsione hydropem esse non posse, siue iam primo, siue secundario & per consensum noxam contraxerit, sequitur partis alicuius natiuam temperiem, adeoque Epatis virtutem sanguinis procreatricem labefactatam esse, ac penitus destructam, etiamsi nihil vitii sensui sese offerebat. Sicut sæpe aroma quoddam integrum videtur, in quo tamẽ sensum odoratus & gustus si consulas, vis omnis exoleta est.

Frater huius hydropici, duobus vel tribus annis post, eiusdem & ætatis, tum temporis, & corpulentiæ cum fratre adultiori mortuo, itidem asciticus factus, idem prorsus patiebatur, anhelationem dictam quod attinet, quod frater de quo dixi, idque non tam inter comedendum, quam per somnum, vel dum obdormiscere conaretur. Atqui is sedari sibi statim symptoma hoc affirmabat, quamprimum crudi pomi frustulum vnum, atque alterum deuoraret. Is vero, sicut & frater alter, ascite sublatus est. Huius vero rarioris, vt arbitror, adeoque miri symptomatis causam nescio an alio, quam ad flatuum circa diaphragma conclusorum exagitationem, per calorem intro se colligentem in pastu & somno, referre debeam. Quæ exagitatio alteri sedata est, pomi, vtpote frigidiusculi succi quod sit, comestione. Duobus his tale quid eo facilius accidere, credo, potuit, propter angustiora præcordia ex carnosæ molis & pinguedinis copia, vnde flatus in angustum acti, exciti tamen, palpitationis huiusmodi causa extiterunt.

Alius asciticus tantos interdum cruciatus in altero femore percipiebat, vt iis inuadentibus, alta voce exclamare cogeretur, ac si vel secaretur, vel vreretur, foris nullo prorsus tanti doloris indicio apparente.

Peculiare ac proprium hydropicis multorum exemplo esse didici, quod vitæ cupidissimi sint præ aliis ægris, etsi pessime affecti, & semper in bona spe constituti, fore vt conualescant, neque desinant sperare, etsi mors iam quasi præ foribus sit: id quod de ipsis scriptum reliquit *Aretæus Cappadox libro secundo, Chronicorum*, hunc in modum. In hydropicis circa minima quæque solicitudo, viuendi cupiditas, tolerantia non ex animi alacritate ac bona spe, vt in iis est, qui prospera fortuna vtuntur, sed ex ipsa morbi natura: neque causa dici potest, sed mirari tantum id licet, quod me hercle magnũ est; namque

in aliis

in aliis haud omnino perniciosis affectibus ægrotantes abiecto sunt animo, tristes, mortis amatores. In his vero & bene sperant & vitæ cupidi sunt. Hæc *Aretæus*. De *Obseruationibus Clariss. Vir. Francisci Tidicæi, per Clarißimum Virum Laurentium Scholtzium communicatis*.

OBSERVATIO.

Hydropis species rara, qua ægri nullo ciborum fastidio, vt nec siti quoque vehementi torquentur, quod aperientium, & Mechioaca vsu leuarentur.

CVM commune sit omnibus hydropicis ingenti cibi fastidio laborare, ita vt ad mentionem pene cibi, vel ad eius saltem aspectum toti exhorrescant; non absre videtur illud hic annotare. Degit hic etiamnum apud nos Thorunii ciuis quidam, qui iam annum integrum, & plus eo, imo vero sesquiannum, hydrope conflictatur ascite, tumidum subinde gerens ventrem, pedes etiam habens satis turgidos, præ aqua inibi accumulata, à quo symptomate iam aliquoties liberatur aperientium vsu, maxime vero vsu radicis, Mechioaca quæ dicitur, à qua per interualla vsurpata, omnem aquam per sedem excernit sine molestia. Is toto tempore quo laborauit hoc affectu, præter omnium hydropicorum morem, quibus cibi appetitus in vniuersum pene solet esse prostratus, sitis vero vrget insatiabilis, appetitum habuit integrum, & habet ad hunc vsque diem, ita vt nunquam fere hactenus abhorruerit ab vllo genere cibi, ne quidem à carnibus, sed vescitur iis & assis & elixis, quantum satis est: imo vero fames plerunq; illum vrget in tantum, vt vix expectato prandio, ientaculo aliquo sumto, prandii tempus edendo anteuertere cogatur. Atque hoc in se beneficii expertus est etiam eo tempore, cum maxime illi turgeret venter præ copia aquæ collectæ, cum etiam totum reliquum corpus ad extremum contabuisset, facies vero apparebat macilenta ac decolor, vt non posset magis, etiam tum, inquam, cum appetitu assumpsit cibos: sitis quoque non adeo ipsum vnquam afflixit, neque adhuc affligit, contra quam alias solet hydropicos, vnde & satis sibi parcit bibendo. Huius Viri casus in mentem mihi vocat, & comprobat id quod *Aetius* scripsit, *tetrabib. 3. serm. 3. c. 20.* His qui ex frigido potu aquam intercutem incurrerunt, vehementes ciborum appetitiones fiunt, propter oris ipsius ventris frigiditatem. Nam, quemadmodum audio, hic æger, de quo ago, hoc in more sibi positum habuit, vt post longiorem deambulationem, vel aliud exercitiũ corporis, media æstate, totus æstuans, frigido potui nimium semper indulserit. Eadem illa oris ventriculi frigiditas, de qua Aetius meminit, ea qua dixi ratione contracta, causa, absque dubio, esse etiam potest, quod minus sitiat, quam solent vulgo hydropici. *Idem Tidicæus de suis transmißis Obseruationibus per Clariss. Vir. Laurentium Scholtzium.*

OBSERVATIO.

Tußis hydropi succedens non semper mala.

SCribit *Oribasius* tussim signum esse mortis in hydropicis. Et *Aphor. 35. lib. 6.* aqua intercutem laborantibus tussis superueniens, malum. Sed hoc distinctione eget: si videlicet fiat ab aucto morbo, & aquæ ratione, quæ iam pulmonũm arterias asperas occupet, vnde tussis. Nam si aliunde, non ita mala. *Scholiograph. ad capit. 39. libri primi, Hollerii de morb. intern.*

RECIDIVÆ.

OBSERVATIO.

Recidiua hydropicorum, post euacuationes inuadentes, plerunque lethales.

CVidam mors, cum multo alui profluuio tumor subsedisset, redeunte morbo. *Scholiographi ad cap. 39. lib. 1. Hollerii de morb. inter.*

Eduxi omnem aliquando ex ventre & pedibus, mulieris Ascite laborantis, aquam, non semel tantum, sed bis. At ægra nihilominus, cum lienis obturatio solui nullis remediis posset, aqua simili tertio repleta, obiit. *Erastius part. 4. Disp. aduers. Paracels.*

INSPERATO EVENTV LIBERATI HYDROPICI.

OBSERVATIO.

Aßiduo labore, citra medicamentorum vsum, hydropicus quidam conualuit.

PIscator quidam, cui nomen Mergone ex Castro Canneti districtus Ducatus Mantuani, cum læsio hepatis non esset insignis, tumore tamen ingenti venter intumesceret, ex assiduo labore soluta hydrops & detumefactus venter, perfecteque sanatus, nullis Medicis adhibitis auxiliis. *Marcell. Donat. lib. 4. c. 21. Hist. Mirab. Med.*

OBSERVATIO.

Causa occulta & abdita quidam hydrope solutus.

CHristophorus Trutvvein, Patricius Haganoius, desperato hydropi multo tempore obnoxius, domi desidis vitæ pertæsus, & serena quadam die inuitatus, in vicinum hortum deduci à suis postulauit. Quo cum peruenisset, fessus admodum, ob languidas vires, humi se apricanti soli obuersum prostrauit. Lassitudine proinde & grato solis calore illectus, profundo somno corripitur. Dormienti lacertus viridis, in laxatum eius sinum irrepit, & toto eo tempore, quo stertit, per tumentem nudatumque ventrem oberrat. Post horam expergefactus, corpus humo erigit, & dum assurgere annititur, quidpiam in sinu subsultare animaduertens, lacertum conspicatur, quem, veluti homini amicum, & innoxium, saluum dimittit, quando plerisque bestiolas eiusmodi offendisse religio ducitur. Huic ab eo tempore hydropicus tumor omnis, res mira, citra vlla alia remedia, intra paucos dies subsedit, & non sine miraculi specie disparuit. Qui reconualescentiam inde suam omnem à lethali isthoc morbo, animalculo huic, non sine singulari fato, firmissima, atque adeo indubitata persuasione acceptam retulit. Quanquam autem difficilimum sane fuerit ostendere, euentum hunc lacerto attribuendum esse: in confesso tamen est, veteres non tantum bestiolæ huic ectyloticam, cathereticam, septicam, & aliam quoque narcoticam facultatem ascribere, qua callos, clauos, verrucas omnis generis, & pilos

& pilos exterere atque euorare queat: verumetiam, amuleti instar lacertum totum, vel cor eiusdem, vasculo seu lupino argenteo inclusum, & à collo suspensum, aduersus strumas præclare auxiliari, lienis doloribus mederi, quartanarum, tertianarumque febrium typos arcere, quinetiam varias prohibere. Quibus facultatibus si lacertum donatum recipimus, fortassis non modo male quispiam analogia quadam à strumis ad tumorem hydropicum collata, eundem hoc ipso remedio dispulsum coniecerit. Siue id latenti ἀπορρίᾳ quadam, siue euidenti virium & facultatum potentia factum fuerit. Equidem bufonem certæ parti impositum, hydropicos iuuare, præter experientiam etiam exemplis cōstat. Qui non minus cathæretica aut septica vi atque lacerta ipsa, quæ salamandræ prope suppar censetur, pollet. At vero secundum longitudinem diuisus, & vel dorso alligatus, vel incinerato puluere haustus, per lotium serosum humorem propellit. Sed & bufonium lapidem tumores atque inflationes quasuis, crebro attritu, discutere expertum se multoties profitetur naturæ occultorum scientissimus, & cumprimis elegans author Lemnius. Secreto remedio nōnulli hydropicorum aquas colubri aquatici lapide, ventri applicato, sensim absumunt. Ebur ventri appositum, aquas elicere intercutaneas, superioris seculi prodidere quidam. Gagatem, Iaspidem, si ex collo ligatos circumferant ægri, ab hydrope vindicare authores non incelebres affirmant. Magni denique Hermolai illius, minime Barbari, attestatione expertum: vituli marini pelle, aquam corpori suffusam tolli. Atqui hæc non affirmare aut contendendi, sed inquirendi studio potius eruditioribus proponere visum est. Neque repugnauerim, si quis euentum hunc ad fortuitum casum referat. Nam multa subinde in rebus humanis præter consilium eueniunt, veluti dum cœcus cornicē configit. Quin euentus huiusmodi alii, vt sane fortunati & spontanei sunt, ita vera artis opera censendi non fuerint. *Schenckius.*

Observatio.

Hydropici humidorum vsu à Medicis interdicto sibi temperantes restituti, quorum quidam ab omni potu reliquo vita sua tempore abstinuit.

VOluntate scimus sitim victam: Equitemq; Romanum, Iulium Viatorem è Vocontiorum gēte fœderata in pupillaribus annis, aquæ subter cutem fusæ morbo, prohibitum humore à Medicis, naturam fecisse consuetudine, atque in senecta caruisse potu. *Plin. lib. 7. c. 18. N. H.*

Rustico, quem aqua inter cutem male habebat, opem nostram expostulanti, sanari illum, cum iam morbus inueterasset, minime posse respondi. Instanti tamen vt aliquod saltem consilium ei præberemus subridens inquam, amice si curari desideras, opus est vt non vltra bibas, quam vt vitam sustineas. Discessit: & anno peracto iterum interrogat an ipsum nouerim. Nego me hominem nosse: At ille, tua ope curatus, inquit, ad te reuertor, scire cupiens an adhuc mihi liceat aliquid bibere: cum hactenus per annū nihil biberim. Admiratus interrogo quare, & cuius consilio. Cui ille, inquit, tuo: & rem omnem ab initio narrat. Iussi igitur paulatim vino assuescere: sed mero potius quam lymphato, & eo ipso austero ac tenuissimo. Discessit & curiosa potione vsus, ad pristinumq; reuersus statum, quam mecum familiaritatem primum contraxit, eam adhuc in hanc vsque diem officiosissime seruat & colit. *Beniuenius cap. 13. de Abditis.*

Hydropis, hoc est, aquosi humoris collectionis duæ sunt species: Hyposarca & Ascites: In Tympanite siquidem flatus colligitur. In Hyposarca per naturalis caloris debilitatem & impotentiam pituitosior, hoc est, crudior ac frigidior sanguis gignitur, qui per venas in corpus distributus, ipsum tumidum reddit, & albido pituitæque emortuo colore pallens apparere efficit. In Ascite vero intra peritonæum, præcipue, humor colligitur, venterque distenditur. Hyposarca rusticum hunc laborasse, verisimile est, & crudis frigidisque humoribus per potus abstinentiam à natura concoctis, & in sanguinem conuersis, tum & vitam eum sustinuisse, tum & sanitatem recepisse. *Dodonæus in Annotation. ad locum citatum.*

Observatio.

Aqua inter cutem laborantes, liberaliore aquæ potu, liberati.

AQua inter cutem cum vehementius vrgeretur puer, tantaque intus contracta esset, vt aluum nullam in partem mouere posset, omni auxilio Medicorum destitutus, temerariam sibi libertatem vindicauit. Quare aqua quantum poterat epota, in vltimum sese mortis discrimen male sanus præcipitauit. Verum siue id aquæ contractæ impulsu, siue ope naturæ factum sit, soluta est vmbilici vnitas, indeque tanto impetu aqua profluere cœpit, vt supra ventrem cubitos tres ascenderet. Quo sane vitam finisset, nisi circum assistentes, opposita manu, aquam fluere non permisissent. Hinc Medico accersito, & aqua paulatim educta, ac curioso victu, & cæteris, quæ ad rem facerent, iniunctis, breui tempore in pristinam redactus est sanitatem. *Beniuenius cap. 12. de Abditis.*

Puer hic potuit Ascite laborasse, non tamen ex refrigeratione, sed ex calida nimium & sicca iecinoris intemperie, qua tam grauiter quandoque iecur afficitur, vt probum sanguinem non conficiat: velut in hydrope quæ acutos morbos subsequitur, teste *Galeno libro sexto, de locis affectis capite primo.* Aduersus huiuscemodi hydropem aquæ potio remedio esse potuit, iecinore videlicet refrigerato & humectato, si modo recens nata fuerit: nam diuturnæ hydropes incurabiles habentur, diuturnitate mali iecinore corrupto ac vitiato. Succedit autem non raro acutis morbis Ascites, & frequenter etiam Ictero. Contingit autem non raro in hac Ascite, diffusis per vniuersum humoribus, calorem subinde tantum excitari, vt quacunque corporis parte scalpta leuiterque cute vulnerata mox calidus, niger, & quasi adustus sanguis effluat. Cæterum hydropis per aquæ potionem curatæ erat exemplum *lib. 2. Epist. Langii. Dodonæus in Annot. ad cap. 13. Beniuen.*

Vxor Barbitonsoris in Nouo foro Palatinorum in Noricis oppido, plus sibiipsi, quam marito aut Medicis morigera, cuius venter hydrope in immensum turgebat: hæc aquam de fonte scaturiente magnopere sitiebat. Progressa itaque marito inscio

extra vrbem ad fontem, in quo cum aquæ scaturigine simul arena ebulliebat, de qua, quantum manu caua apprehendere potuerat, ter aut quater deuorauit. Domum læta reuersa, rem omnem nobis recensuit: & intra biduum per fluxum ventris plurimum excreuit: apertis itaque sua sponte in ano mariscis, vnde confertim sanguis niger effluebat, ab hydrope conualuit: *Langius Epistola 12. Tom. 2.*

OBSERVATIO.

Ex vomitu in mari ab hydrope quidam curatus.

QVidam hydropicus inflato ventre, manibus pedibusque & facie, à Medicis destitutus, & tanquam desperatus, adiit littus marinum, & nauicula per aliquot milliaria ascendit in altum maris: & prouocato vomitu, & post vomitum exercitio vtẽs, sanitati restitutus est. *Petr. Forest. libr. 19. Schol. ad Obs. 29. de Hepate & Liene.*

OBSERVATIO.

Adolescens Asciticus, binis vomitionibus spontataneis magna aqua vi profusa, liberatus.

IN vrbe nostra Franciscus de Sauis iuuenis, hydrope ascite laborans, sponte naturæ binis vomitibus excitatis, ingentem aquæ copiam euomuit, quo facto, venter detumuit, & hydrope liberatus est. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. c. 21.*

OBSERVATIO.

Ex præcisis vnguibus effluens aqua, hydropicum liberauit.

CVidam ad viuum resectis vnguibus pedum, exercitio & frictionibus, paulatim humor illuc defluxit, conualuit. *Scholiographus ad cap. 39. li. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Aqua intercutem eliso vtero pulsa.

ACcidit interdum casu & fortuna sanari nonnullos, quos medicina curare non potest. Mulierem scimus, quæ dum aqua intercutem adeo laboraret, vt nulla de salute eius superesset spes: nescio quo spiritu impulsa, de eminente quodam loco ad terram deuoluitur, & vtero ad lapidem eliso, disiectoque ita prorsus omnis effusus est humor, vt quæ puerum octimensem gestare videbatur, enixam crederes. Sed nec multo post aut tempore aut labore, idoneis ad hanc rem adhibitis præsidiis, penitus sanata est mulier. *Beniu. Abdit. c. 109.*

OBSERVATIO.

Sudore spontaneo hydropicus exoneratus.

CVIDAM per sudores sponte excitatos, & quasi destillantem aquam, curatio. *Scholiographus ad capit. trigesimo nono, Hollerii de morbis Intern.*

OBSERVATIO.

Peregrinatione maritima quidam ab hydrope liberatus.

EX obseruationibus nostris hæc non videtur prætereunda. Iohanni Blanche negotiatori Parisiensi in Angliam profecto, hyeme, tumor cum miraculo quodam subsedit, euanuitque morbus, nec rediit. An quod integro, aut non ita læso viscere, aqua, partim calore natiuo excitato, partim aere marino resoluta fuerit? *Hollerii Scholiograph. ad cap. 39. de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Per pedes hydropicus exoneratus.

TENDIT hydrops interdum ad salutem, vbi per aluum, seu vrinam, cruda, aut aquosa materia, quæ ventrem extendit, vniuersa à natura detrudatur, siue transmittatur ad pedes, & ex ipsis destillet; quemadmodum dum sectaremur Thomam Cornacchinium Medicum Clarissimum, ac præceptorem nostrum olim Pisis obseruauimus in Reuerendissimo Archiepiscopo Cæsariensi, qui per hanc viam ab hydrope ascite (quam pluribus mensibus tolerauerat) fuit penitus liberatus. *Vidus Vidius li. 10. c. 5. de Curat. membratim.*

OBSERVATIO.

Per vesiculas in digitis pedum obortas magna vis aquæ profusa, ægra reconualescente.

MEMINIMVS Cassandram Tronam, Principis filiam, in crurum monstrifico tumore, cum cauterium respuisset, excitatis sponte naturæ in pedibus vesicis supra digitos, aqua miro modo fluente, sanitati restitutam esse. *Alexan. Benedict. de Curand. morbis lib. 15. cap. 40.*

Non solum in pedibus, sed & brachiis, manibus, & toto passim corpore obortis vesicis solutus est hydrops ille, qui à me dispulsus est Friburgi Brisgauorum in homine vinitore, ex præscripto decocto Hirundinariæ, cum ebulo, cuscuta, asaro, aliisque, tamen is nondum confirmatus erat morbus, seu ἐν γίνεσθαι, imo in primis principis. *Ioannes Georgius Schenckius, F. Medicus.*

OBSERVATIO.

Vstione per errorem excitata vesica in crure, atque ex eadem copiosa aqua effluente, vindicatus ab Hydrope adolescens.

HELIDÆVS, iuueni cuidam Hydropico, sæpius Soldanellam, cui multum tribuebat, tandem vna vinum in quo Rhaponticum & Absinthium decocta fuerant, exhibuit. Mulier lectum calefactura, instrumento ferreo, cui carbones imponi solent, crus patientis istius combussit. Vnde vesica magna, aqua plena, erupit, qua parte inferiore aperta, & multum aquæ euacuata, æger conualuit. *D. D. Laurentius Scholtzius, de suis nuper liberalissime mihi communicatis Obseruationibus.*

Quidam, cui per incuriam læsum erat crus ferreo quodam instrumento, conualuit. Vesica enim enata, effluxit deinde aqua. *Casparus Hoffmannus libro tertio, consilio trigesimo, per Laurentium Scholtzium publicat.*

OBSERVATIO.

Hydropico marito mortem intentans venefica, euentu frustrata eundem à morbo liberat, serosa materia per lotium excreta.

DOmino Iohanni Echtio, Medico Coloniensi Ornatissimo, narrauit D. Gilbertus Horstius, Medicus experientissimus, Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius vxor tandem sumptuum pertæsa, veneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla vsti puluerem ægroto propinat, vnde ille copiosum reddit lotium: hinc denuo eundem puluerem exhibet, vt citius illi ærumnosam sumptuosamque vitam cum præcipite commutaret morte, qui, multo vberiore exonerata per vesicam saburra aquea, conualuit præter coniugis expectationem. Nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorum aquas per meatum vrinarium expellit. Eandem ipse Gilbertus alias sensit calamitatem ab iis, à quibus minime decuit. *Wierus de Prastig. Dæmon. lib. 3. capit. 35. Edition. sexta Basiliens.*

Mulier quædam habens maritum hydropicum, quę expenderat in eo sanãdo omnia fere sua, nec ꝓfecit quicquam vt etiã mori statuens quotidie mortem inclamaret: vxor eius sperans eum moriturum, accepit bufonem & redactum in pulu. propinabat ei ex vino: quo facto statim incepit profluere vrina & venter aquam reddere & sic sanitati præter spem, & quem moriturum ex veneno sperabat conualuit. *Solenander Sect. v. Cons. 15.*

OBSERVATIO.

Casu lapidem impingens, & ventrem vulnerans, liberata mulier sexennium ascitica.

QVædam mulier quinquaginta annos nata, laborauit ascite sex annis; & ex casu in lapidem fuit vulneratus venter eius, per quod vulnus subito omnis aquositas euacuata fuit, incidit illa quidem in animi deliquium, sed post in Xenodochio Patauino bonis alimentis pristinam recuperauit sanitatem: quæ res digna est admiratione, *Iohan. Mich. Paschalius Method. Curand. morb. lib. 1. capit. 44. Ex Sauonarola*, vt apparet.

OBSERVATIO.

Abdomine malitiose perfosso, conualuit hydropicus.

MEmoria adhuc recolo, quod, dum Aureliæ in Scholis triuialibus essem; viderim crassum quendam baiulum (nomine va si tu peux, id est, eas si tu possis) hydropicum iam pridem pro desperato derelictum. Cui, cum iuxta S. Agnanii Fanum, nebulo quidam, magno ictu cultri, abdomen perforasset, & subito copiosissima aqua putrida, riuuli instar fuit effusa, postmodum curatus, statim, vt prius, absque tamen recidiua, operari cœpit. *Francisc. Rousetus de Part. Cæs. Sect. 3. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Hydrops cauterio potentiali emendatus: æger vero recidiuam incurrens, inter desperatos iam habitus, rursus sibi lacte ebutyrato, cum pane secundario intrito medetur.

VIR quidam artem exercens fabrilem; Ciuis Thorunicẽsis, natione autem Saxo, postquam satis diu conquestus esset de molestia in dextro hypochondrio percepta, tandem in id malum incidit, vt Epatis vitio satis superque attestaretur tumor pedum atque abdominis, ibi cauterio potentiali in pedib. via aperta est, decursuro humori seroso in corpore collecto, id quod etiam euenit. Totus n. hac ratione à saburra collectæ aquæ liberatus est, neque tamẽ propterea sanus factus. Paulo post enim idem symtoma rediit, atque rursus tam venter, quam crura, aquæ copia distenta, plus satis tumuerunt. Tentata prior ratio detrahendi aquam, sed frustra, neq; enim naturę tum per loca cauterizata morem illum excernere libebat. Ibi res apud omnes desperata, æger multum languens decumbebat, magno cibi fastidio laborans, sitiens, in summa ita affectus, vt adstantibus in singulas horas expiraturus videretur. At quid fit? dum æger hic in extremis laborare putaretur, ecce illum incessit cupiditas lactis ebutyrati, cui infriata esset bona pars panis secundarii, vt cui ipse adsuetus erat: mox parare sibi iubet istud ferculum: paratur, apponitur eius patina sic satis capax, is cum magno appetitu totum id exedit. post aliquot horas absumit & alteram: postero die idem facit, idem repetens medicamentum. Inde vir iste istud abstulit commodi, vt copiosissime deinceps mingeret, singulis diebus multam reddens vrinam, idque crebris admodum vicibus, absq; dubio propter serũ quod in lacte erat: ex quo à tam miserando symtomate liber euasit, præter spem fere omnium, & sensim recuperatis viribus totus à morbo conualuit, & valet in hunc vsq; diem, operas suas fabriles obiens vt decet. Erat autem & est vir hic natura non carnosi sed macilenti corporis, vasa insuper habẽs ampla & spatiosa, vt solent tales, quæ corporis cõstitutio illi certe ad hunc euentum morbi eius cumprimis profuit. At quid fit? postquam ægroti huius historia emanauit in vulgus, mox inde, vt fieri solet, extrui cœpit ista Maxima; quod nimirum lactis ebutyrati cũ pane secũdario tres vel quatuor patinæ, bene magnæ, comestæ, præsens sint remedium cõtra hydropisin. Inde mox alius quidam, qui ascite iam aliquanto tempore laborauerat, vir literatus, vitam agens magis sedentariam, quam vt corporis exercitio vacaret, habitu insuper carnoso, & pingui, fabri istius exemplũ sequi cœpit, & dictam illam ex ebutyrato lacte medicinam vsurpare, sed euentu impari. Paulo n. post asciticus hic diem suum obiit, nihil commodi ex lacte illo sentiens, neque enim de Maximæ istius limitatione cogitarat, quod ferculũ illud medeatur Hydropi, scilicet nonnisi in macilentis fabris, iisdemq; Saxonibus. Sicuti edulium ex piso febrim pellebat, non à quouis, sed tantum à Polono, de quo vsitata narratio est. *D. D. Franciscus Tidicaus de suis mihi communicatis exemplis, per Clarißimum Virum D. D. Laurentium Scholtzium.*

OBSERVATIO.

Ascite laborantes, perforato vi natura vmbilico, & foras prodeunte aqua, integre curati.

MVLIER ad maris portum habitans, annos nata triginta septem, ascite morbo laborabat.

Cæterum

Cæterum, elapso nonnullo à morbo tempore, vmbilicus huic ex morbo similis membro virili factus est, & in eo pustula quędam ingenita fuit, quam mulier vngue cum scalperet, inde aquositas contenta profluebat: quod aduertentes nos, emissarium natura factum scalpello dilatauimus, vt humor siue aqua illa contenta liberalius emitteretur, viuit autem & hodie mulier hæc, & recte se exercet, & ad functiones obeundas optime viriliterque se habet; à qua plus minus libræ viginti aquæ huius, intra mēses duos, effluxere, magnum tamen splenem (vt sciatis) mulier hæc patitur. *Amat. Lusitanus Centur. 5. Curat. 37.*

Anno 1578. Ericipyrgi, arce Illustrissimi Principis Erici Brunsuicensium & Luneburgensium, &c. Ducis, coquum vidi, qui annos duos aut tres summa anhelitus difficultate laboraret adeo, vt vix nisi erecta ceruice spirare posset, à consueta viuendi ratione ne latum vnguem recedens, tandem in summam cruditatem ventriculi, cum hepatis & pulmonis obstructione, incidit; ita vt indies magis ac magis intumescente ventre, vix ægra, præ pondere, trahere posset membra. Accidit autem vt cum nihil sinistri suspicaretur, ac more solito sese in cubiculum quietis ergo subduceret, & duas aut tres, plus minus, horas, solito suauius dormisset, senserit abdomen lento quodam humore perfusum: attonitoque similis obstupuit, vna cum iis qui illi in eodem cubiculo condormierant, qui nouitate rei perculsi, me aduocandum curant. Ego igitur cum primum eo veni, sublatis stragulis, affectum locum perquiro; atque indagine facta, sub vmbilico comperio continui solutionem, cuius labra adhuc dehiscebant: & cum ex pulsu viribus nihil decessisse animaduerterem, verum easdem solito vtcunque firmiores, iubeo præsenti sit animo: sperare enim me, si ex præscripto nostro velit viuere, morbi totius solutionem vomicæ istius eruptione nos consequuturos: non enim tantum pus cōtentum expurgatum iri, verumetiam sensim aquam ipsam inter peritonæum & abdomen contentam. Purulenta igitur prius expurgata materia, atque turunda vlceri; dum mundatum omnino esset, indita, pedetentim aquam intercutem eduximus, ac tandem patientem accurata victus ratione ad pristinum fere statum reduximus; ita vt post biennium ex Italia cum Illustriss. Principe reuersus, eundem bene valentem compererim, nisi quod ex obstructione pulmonis adhuc suspiriosus aliquantulum esset. *Balduinus Ronseius in appendice Epist. 2. ad D. Petreium Tyara.*

Antonius Crestinus Arelatæ, manuariis operis victum parans, hydrope ascite correptus, ita vt præ vasto ventris tumore moriturus in momenta singula putaretur: cui cum ob extremam pauperiem victui necessaria deessent, nec quid ori porrigeret nisi mendicato haberet: perforato vi naturæ vmbilico, & sensim egressa per multos dies aqua, videntibus cunctis, meque ob rei miraculum accersito, vt, si quid opis misero homini adferre possem, incunctanter præstarem: post pauca medicamenta, sed efficacia, & è naturæ sinu magis quam officinarum arte deprompta, integre curatur, superuixitque annos totos quatuor: tandem vero inopia cogente, & rerum necessariarum defectu, quinto post anno tabe & squalore mortuus in Xenodochio est. *Valleriola lib. 4. Obs. 3.*

Anno Salutis 1561. cum Reuerendissimi Principis Abbatis Murbacensis & Ludrensis Medicum Physicum ex conducto agerem, forte tum in vicinia habitantem Dominum Gallum Klett, Præpositum Lutebacensem, virum pium, consultissimum simul & humanissimum, desperato hydrope laborantem inuisere contigit. Hunc vbi sexagenario maiorem, sed corpore pro ætatis ratione firmiore, & viribus satis adhuc constantibus, abdomine vero supra modum vmbilicotenus tumescente, competissem; de remediis in tam conclamato morbo & ætate senili adferendis dubitare & hærere cœpi. Quod dum æger animaduerteret, confirmato me animo esse iubet, quin præsentem sibi mortem imminere cum certum habeat, se, siquidem ita Deo Opt. Max. visum sit, mori, quam tam miseram vitam agere, malle, constanter mihi affirmabat. Senis itaque optimi precibus & misericordia, qua Christianos Medicos, etiam in dubiis morbis, ægros minime deserere decet, victus, curationis qualiscunque tandem munus, de dubio euentu prius liberrime præfatus, ægerrime in me recepi: Ratus ex Celsi sententia, satius esse anceps, quam nullum omnino remedium, vsurpare. Quare diæta primum indicta, medicamenta morbo huic conuenientia per mensem administrata sunt. Quorum vsu etsi per interualla magna vis aquæ exigeretur, vnde æger plurimum sibi alleuiari visus est: nihil tamen, quod maxime mireris, tumor abdominis remittebat. Quin vmbilicus indies magis magisque prominens, ita diduci & attenuari cœpit, vt membranæ instar tenuis, ob tensionem splendens translucere, & subinde rupturam minari videretur. Hanc ego tanquam periculosam sæpe notatam, dum clysteribus reuulsoriis, ex brassica marina, Soldanella vulgo dicta, potissimum apparatis, anteuertere studeo: ecce vmbilicus partim sua sponte, partim clysteris vi solutus, aquam flauam & acrem transmittere cœpit. Hapso itaque ex Bombace vmbilico peruio, ne confertim aqua efflueret, leniter illigato & inducto, & ne, quod alias fieri solet, locus ipse erysipelate facile tentaretur, rosaceo prius imbuto, seroso illo humore sensim defluente ventris tumor omnis subsedit, atque vmbilicus sua sponte coaluit. Confirmatis proinde roboratisq; internis visceribus, quibus, ne recidiuam incurreret æger, summa animaduersione prospiciendum erat: Vir optimus complures ab eo morbo annos singulari Dei gratia superuixit, sic, vt septuagenario superato, nulla hydropis recidiua, ex aliis postmodū caussis ex hac vita decesserit, id quod ego plena fide testari possum. *Schenckius.*

Aquæ intercutem per vmbilicum euacuatæ historiam aliam require supra Obser. Qui aquæ liberiore potu ab hoc morbo liberi euaserunt.

Cæmentarius in Hospitali, Asciticus, habebatur pro desperato. Nam venter in tantam molem erat eleuatus, vt omnes illum morti adiudicarent. Sed natura viam inuenit, rupto vmbilico, vnde magna vis aquæ effluxit; tandem adhibitis corroborantibus epar, sanus euasit, & adhuc viuit. *Clariss. Vir. Ioachim. Camerarius de D. D. Ioannis Hessi mihi communicatis Obseruationibus.*

Nicolaus Nouocomensis, Venetiis Medicus primarius, Iohanni Antonio Sicco, Hieronymo Capouaccensi, & Hieronymo Mercuriali, Cæsari Pendasio, Medicis omnibus maximi nominis, mihique narrauit, se mane, quodam cum chirurgo, accessisse, vt puellam amici hydrope laborantem secaret, cum nulla alia sanationis spes subesset, ac noctu aquam copiosam ex vmbilico sponte natura prorupisse adinuenisse, puellamq; semianimem, ouo, maluatico excepto, refecit: rectaq; adiuncta victus ratione, paucis diebus conualuisse. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 21.*

Observatio.

Ascites, vesicula circa vmbilicum enata, & aqua profusa, solutus.

Detruditur interdum serosa materia à natura per vmbilicum, quemadmodum superioribus annis Florentiæ factum vidimus in vxore Simonis Blondii, cui post annum ab ascitis principio, quæ ipsam valde infestauit, superuenit exigua vesicula circa vmbilicum, paulatim serosum humorem fundens, quæ non prius euanuit, quam vniuersus eiusmodi humor, qui plurimus in ventre suberat, inde intra mensis vnius spacium effluxit, & hac ratione pristinam valetudinem talis matrona prorsus recuperauit. *Vidus Vidius Iunior, lib. 10. ca. 5. de Curat. membratim.*

Observatio.

In hydrope sua sponte natura fecit orificium intra peritonæum & musculos ventris, vnde vesiculæ plures ducentis, aquosæ, extractæ.

Quidam existimabatur hydropicus, tandem natura fecit orificiũ in latere sinistro sub splene intra peritonæum & musculos ventris, ex quo extraximus vesiculas plures quam ducentas, quæ referebant oua gallinarum, sed erant mollia aquæ putridæ plena. *Solenander Sect. v. Cons. 15.*

Curatio.

Observatio.

Hydropis curatio absoluta.

Quoniam hydropica affectio vix alibi frequentiori, magisque populari impetu tyrannidem suam exercet, quam in hisce Germaniæ inferioris partibus: volui hoc loco Obseruationum quarundam mearum, profecto non inutilium, formas in huius morbi curatione adiungere: quas eo procliuiori mentis studio cuicunque beneuolenti gratis expono, ne pro meo qualicunque modulo posteritati defuisse videar, eundem animi candorem ab aliis desidero. Cuilibet interim suum non illibenter permitto iudicium. Cum vero pro diuersa hydropis specie postularetur diuersa etiam medicatio, primum dicemus de Ascite: in qua propter materiæ ventriculo & hepati propinquæ tenuitatem, promptitudinem & copiam non requiro longam multamve concoctionem, sed statim ad aquei humoris euacuationem festino. Et præter alia hic mihi in vsu est Gratiola herba: quam licet valde amaram, & propterea minus delicatam, in substantia exhibere queunt alii ad drachmas duas, cum pulueris cinnamomi & sem. anisi momento, saccharo, & vini haustu: ego tamen in vino decoquo manipulum eius paruum seu vnciam semissem, cum vuis passis, acinis exemptis: & à forti expressione, admixta canella, aniso & saccharo, hora matutina propino. Vel hac ratione apparari potest. ℞. Gratiolæ vnciam semis, soldanellæ drachmam vnam, sem. anisi drachmas duas, passul. enucleat. vnciam semis, bulliant cũ vino ad remanentiam vnciarum quinque. Liquor expressus exhibeatur. Potens istud est pharmacum, quo serosarum & aquearum superfluitatum libræ non pauciores octo quandoque expurgantur. Proximum potentia ac bonitate καταρκτικόν succedit, succus radicum iridis ex loco licciore collectarum, mundatarum, contritarumque, residendo depuratus: qui cum oui gallinacei vitello diligenter commixtus, albumine prius effuso, ex testa tepide sorbeatur. Vel paretur sequens haustus. ℞. Succi viridis per residentiam parum defæcati drachmas tres vel vnciam semis, Syr. rosati solutiui vnciam vnam, cinnamomi electi scrupulum vnum; misce. Electuarium item præstans in pellenda aquæ saburra, cuius & Matthiolus meminit. In diebus canicularib. succus ex cucumere asinino expressus soli in vase exponatur donec siccescat, humore supernatante subinde effuso. Accipe succi hui⁹ siccati, bdellii an. drachmam vnam, mastiches drachmam semis salis gemmæ scrupulos duos, incorporentur. Hinc fabæ instar pilula pro dosi conficiatur, deglutiaturque. Dantur item pilul. aggregat. scrupuli duo cum elaterii gra. ij. hinc cum hydromelitis guttis pauculis fiant pilulæ vij. super pulu. sem. anisi. Succus item è radicis sambuci vel ebuli cortice expressus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque vsum ex hoc succo pastilli. Decoquitur item vtriusq; radix in vino. Semen adhæc per diuturnas aquæ lotiones à baccarum succo nigro expurgatum, siccatum & in puluerem redactum ad drachmę vnius pondus plebeis propinatur cum vino, cui cinnamomi scrupulum vnum, & sacchari quantum voles admisce. Cortex etiam vtriusque interior flauescens delibratur, vulgoque hic vsurpatur. Redigitur & ebuli cortex in puluerem, eiusque drachma vna cũ aquæ linariæ vnciis quatuor propinatur: vnde vel per vrinam, vel etiam sedem, aqua cutim subiens potenter expellitur. Frangulæ, à Clarissimo Matthiolo descriptæ, vtilitas hic nõ vulgaris: cuius cortex interior decoquitur cum eupatorio, absynthio rom. cuscuta, veronica, rad. cichorii, sem. apii & fœniculi, adiecto postea cinnamomo. Efficax item hic vitis syluestris radix. Quem stibium artificiose pręparatum delectat, hic eius transluceidi, ad modum lapidum granati vel hyacinthi, grana tria aut quatuor infundat noctem vnam in vini vncia, aut paulo amplius: deinde, per linteum colato vino, admisce pulueris canellæ electæ pauxillum, atque bibatur. Sunt qui olei vitrioli guttam in vini cyatho hydropicis propinant, idque magni arcani loco habent. Innoxium magis erit si vigilanti præparatione oleum dulce redditum fuerit. Porro hoc obseruandum, singulis septimanis ad minimum semel tentandam esse euacuationis repetitionem, ne venter mox denuo saburræ aqueæ affluxu exundet. Quando autem paulatim ventrem & hepar exonerari desideramus, aut propter humoris delin-

delinquentis abundantiam, aut labefactatam viscerum virtutem, aut plurium symptomatum concursum: præscribere tunc consueui apozema magistrale in eiusmodi prope formam. ℞. rad. valerianæ, pimpinellæ, helenii vel enulæ campanæ, ebuli ana vnciam semis, vitis syluestris drachmas duas, medullæ sem. carthami drachmas quinque sem. anisi vnciam semis, fœniculi drachmas tres, gratiolæ, eupatorii veri ana. manip. vnum, veronicæ, scabiosæ, betonicæ, card. bened. ana. manip. semis, florum genistæ, sambuci ana. pugill. duos, passul. enucleat. vel Corinthiac. incis. vnciam vnam semis, sennæ Alexandr expurg. drachmas sex, soldanellæ vnciam vnam, agarici in pastillos redacti drachmas quinque. Decoquantur in libris quinque vini albi maturi ex artis præscripto, si febris, vel causa calida absit: alioqui in aqua, donec absumatur medietas, in vase diligenter tecto, vel potius duplici: à forti expressione in decocto bulliat denuo saccharum sufficiciens ad potus conseruationem, vel mel Hispanicum aut Liuonicum despumatum, suspensa in linteo rhabarb. electi vncia semis, inde admisceantur pulueris cinnamomi electi drachmæ tres. Hinc quotidie vel alternis diebus, vel cum longiori interstitio, pro operationis modo, hauriantur tres vel quatuor vnciæ. In eadem rem aliquot taleolæ radicis iridis macerantur in vino albo nocte: postridie vero huius vini haustus bibitur hora matutina calide, identidem reliquis diebus, non sine magno ægroti commodo. Recentes item huius radices saccharo aut melle conditæ ad vnciam quoque exhibentur: Huc quoque facit tale ex ea conditum, si quotidie vel alternis diebus inde matutina hora voretur semiuncia. ℞. Succi rad. irios vnciam semis, canellæ, galangæ ana. drach. duas, garyophyll. maceris ana. drach. vnam, Zedoariæ scrup. duos, soldanellæ elect. vnciam semis, in puluerem tria, misce cum melle despumato ad electuarii formam. E baccis quoque sambuci & ebuli à semine expurgatis, & per colum traiectis, succus cum pauco melle despumato vel saccharo coctione spissescit, hic vtilis. Stillatitia item vtriusque radicum aqua artificiose extracta, ad vncias sex hausta, commendatur. Prima adhæc arborum harum germina, vel folia adhuc tenella leuiter bullita, in acetariis hic cum successu assumuntur: quæ in eundem vsum etiam olerum more coquuntur. Prosunt & vina ex chamelæa & thymelæa facta. In hunc finem præterea infunduntur quandoque à plebeis in vino taleolæ radicis brioniæ, ex quo haustum mane assumunt: cui si cinnamomi & maceris parum misceatur, minus noxium erit. Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplastra & cataplasmata, quæ admota ventrem ab aquæ saburra exonerant, quorum substantia est colocynthis interior, chamelæa mezereon nuncupata, thymelæa, esula, & reliquæ tithymali species, ricinus, peplus, gratiola, veratrum nigrum, succus cucumeris erratici, radicum iridis, brioniæ, vitis syluestris, sambuci, ebuli, scammonium, euphorbium, & aloe: quæ cum melle vel felle taurino aut oleo liliorum, aut laurino, siue rutaceo vel irino, aut alio liquore conuenienti ad quãcunque voles consistentiam vel formam coquantur. Prodest hic quoque oleum de mezereo Mesues, & vnguentum ex arthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ vehementia ea vel diutius vel breuius in ventre erit relinquenda, regione hepatis semper libera.

In Anasarca vsurpamus fere eadem purgantia medicamenta: sed in Tympanite talia exhibemus quæ vna cum moderatiori humoris aquei euacuatione flatus dissipant, cuiusmodi inter reliqua est Electuarium Indum maius: cuius drachmas sex cum pulueris soldanellæ & vino, vel aqua rutacea, aut ex camomillæ floribus, vel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si vero deprehendantur intestina affici lumbricorũ rosione, quod aliquando vsu venit, maxime in Anasarca, semen Absinthii Santonici non temere additur. Postridie cuiuslibet euacuationis assumi iubeo theriacæ veteris, vel mithridati drachmam vnam, vel drachmam vnam semis. Vrtica insuper hic vnice prodesse constat. Verum de iis quæ communiter nota sunt, vt fere toto hoc opere, nihil dicam, raris solummodo obseruationibus contentus. Efficax hic cumprimis est oleum è iuniperi baccis pure extractum, & cum vino sumptum: item lixiuium è iuniperi cineribus & vino apparatum: conficitur & ex sarmentorum ac genistæ cineribus, atque cum saccharo, & canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à plerisque etiam petroleum cum vino: quod vrinam, sudorem & vomitum mouet. Memini adhæc, vbi Romæ marito Ascite diutius excruciato, puluerem bufonis vsti, vt veneno tolleretur, sumptuum pertæsa vxor exhibuerit, vnde copiosum hic lotium reddidit, hinc ipsa denuo eundem propinat puluerem, vt citius ærumnosam sumtuosamque vitam cum subita commutaret morte: qui ab vbetiore aqua confertim per vesicam exoneratus, præter cõiugis expectationem conualuit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum diureticarum vncias quatuor cui admixtæ fuerunt sem. lini drachmæ tres, correctoriæ scilicet, & cantharides duæ simul decoctæ, sed prius simul colantur. Medicamenta quibus viscera robore, mihi præter electuaria nota in vsu sunt in Ascite & Anasarca: Conserua radicum helenii, ac radices eædem conditæ: conser. absinthii Rom. Zinziber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut eiusmodi præscribo mixtionem, vt plures simul intentiones compleantur. ℞. Conser. radicum enulæ vnciam vnam semis, absinthii rom. vnciam vnam, specierum diacinnamomi drachmam vnam semis, dialaccæ drachmam vnam, olei iuniperini scrupul. duos, cum syr. de eupatorio q. s. fiat conditum. Aliquoties vini sublimati vsum permitto, maxime in Hyposarca: cui canella incisa, galanga, calamus odoratus, Zinziber, vel simile quiddam, imo & panis mica cum saccharo mixta, simul deglutiuntur. Si ex splenis consensu hydrops oboriatur, proderit sequens medicamentum. ℞. Conf. rad. enulæ vnciam vnam, chamedrytis drachmas sex, specierum diacapparon drachmas duas, dianisi drach. vnam semis, dialaccæ scrup. duos, syrup. de radicibus quantum sufficit misce. ipsa lienis regio vnguento è brionia contra splenem, cui oleum rutaceum, & è capparibus admixtũ fuerit, linitur. Et si tensa fuerit hæc pars, applicatur emplastrum diachylon cum gummis, commixta medietate emplastri è meliloto, affusis pauculis olei spicæ guttis.

In Tympanite mihi commendatur electuarium è baccis lauri, quod flatus plurimum dissipet. Vel

fiat eiusmodi compositio. ℞. electuar. è baccis lauri vnciam vnam, conser. rad. enulæ vnciam semis, specierum dianisi drachmas duas, diagalangæ, diacymini ana. drachmam vnam, olei iuniperini drach. semis, Syrup. de eupatorio quantum sufficit misceantur. Vel olei ex sem. anisi aliquot guttæ, hauriantur cum vini momento. Vel electuarium apparetur tale. ℞. specierum dianisi, diacymini ana. drach. vnam semis, diagalangæ drach. vnam, sacchari puri vncias quatuor quod dissoluatur cum aqua rutæ, & post iustam coctionem affunde olei anisi guttas sex, & misce diligenter: deinde fundatur in marmore, fiat electuarium in rotulis. Proficit item ex fœniculi semine oleum: item maceris oleum. Commendatur & nucum oleum recens, cum generoso vino vel sumptum vel iniectum. Inunctiones mutantur pro visceris affecti constitutione. Ventriculus enim studiose illinitur oleo absynthite & mastichino, quibus pro ditioribus admisceto tertiam aut quartam partem olei maceris. Deinde huic feliciter applicantur sacculi, ex absinthio, menta, saluia, ruta, corticibus arantiorum malorum, sem. fœniculi & cumini concinnati: qui prius valde incalescunt, si lapidi ignito ollæ imposito tria aut quatuor vini cochlearia infundantur: & mox olla hoc sacculo tecta, ne vlla ex parte vapor expiret, tantum caloris hic concipit, vt ventriculo, aut vniuerso etiam ventri impositus, suauissimum præbeat fotum. Suspenduntur & scuta, quæ vocantur stomachalia, sed vehementia ea esse oportet. Hepatis locus oleo absynthite & nardino cum olei maceris pauxillo inungitur. In Tympanite vero totum ventrem primum quam diutissime, donec rubor excitetur, linteis calidis, vel manibus carnosis calentibusque fricuisse, vt, poris apertis, flatus tenuati exhalent, confert. Vtiles autem sunt eiusmodi frictiones in quacunque hydrope, quod aperiant, extenuent, discutiant & exiccent: deinde vel vino sublimato, vel oleo laurino vel rutaceo cum calidissime, & perquam diu inungi oportet: postremo, sacculi queunt applicari ratione paulo ante dicta, ex ruta, absynthio, sem. cumini, anisi, fœniculi, dauci, florib. chamomil. meliloti, sambuci, anethi, rorismarini, stœchados, consuti: vel spongiæ amplæ, aut pannus lineus crassus, prius in vinum aut lixiuium immersus & expressus: cui præcedentes herbæ, semina & flores fuerint incocta, hoc autem ante inunctionem faciendum. Postremo adhibeantur emplastra, velut è baccis lauri. Affigitur etiam aliquoties vmbilico, sine incisione, cucurbitula magna, cum larga flamma.

Cæterum dum etiamnum reliqua sunt præcipua totius curationis capita, quæ si rite obseruentur, mire conducunt. Primum est intoleranda siti constantia, quam stricta adeo lege impero, vt ægris non vltra libram vnam cum dimidia vini in quemlibet diem permittam. Minori molestia hic obedire queunt, si ex angustiori oris vitro bibant, humectata etenim sæpius vini stillantis momento lingua, promptius fallitur sitis, nec eius copia grauatur ventriculus. Manduntur in hunc vsum & passulæ, diutiusque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza existit ἄδιψον, maxime recenter effossa: vti pastilli quoque ex eius succo concreti, si ore retineantur, quousque liquescant. Lapillis item ex vino assumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit. Vinum autem sit album, maturum & potens. Confert plurimum quoque helenites, absynthites, & aromaticum. Alterum & fere maximum erit sudor: quem quomodocunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca postridie purgationis cum vino calido propinata, vt dixi, huc facit. Quibusdam etiam hic mire commendatur succus è rapo rotundo, in pila contuso & expresso, conditus saccharo & cinnamomo, vt aliud gustanti quam rapum referat: hic mane ægro bene cooperto propinatur. Radix item hirundinariæ pondere semilibræ, per noctem in vino macerata, & deinde vsque ad tertias decocta, mane ieiuno stomacho pota calida, aquam intercutem sudore copioso mirifice expellit. Eodem modo vinum cum veronica apparatum valet. De chymici cuiusdam pulueris sudorifici potentia alias fortasse dicam. Extrinsecus insuper sudoris profluuium multipliciter molior: idque pro ægrotorum diuersa conditione. Tenuioris siquidem fortunæ hominibus consulo, vt mensæ incubans corpus vniuersum in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, immittatur, sic vti caput extra præfurnium, puluinari innixum, libere respiret, ne calidiori aere suffocationis periculum subsequatur. Vt is quoque citius promoueatur, & tibiarum inflatio simul discutiatur, arenam in lebete vel cacabo calefactam, siue etiam cineres quercinos eodem modo calentes, in sacculum infundo, cui colligato imponuntur crura tumida vesperi atque similiter mane. Silices item calentes, inuolutosque linteis in lixiuio quercino vel vino madefactis, vtriusque axillæ sinui & pedum plantis applicari, brachiis in thoracem remissis, tibiisque sibi mutuo incumbentibus, iubeo: atque ea ratione è corpore diligenter tecto promptius serosa recrementa eliciuntur, vel potius extorquentur. Alius horum exprimendorum modus mire vtilis & certior existit, si cupa idonea prius igne vasi imposito incalescat, tecta lodice aut panno denso vel operculo ob tumidum corpus commodo. In hac, super sedecula insideat æger, thorace & collo ita munito, ne quid vaporis exhalet: deinde sequens decoctum in cacabo vel vasculo aptiore feruidum intra tibias collocetur, in quod subinde igniti silices immittentur, vt nouus copiosiorque denuo excitetur halitus, qui semper in ventre tumido quam fieri potest calidissime excipiatur: ne tamen primi semper feruoris violentia vrat, cauendum sedulo. Quo autem constantius diutiusque hoc sudoris effluuium tolerauerit ægrotus, eo suæ valetudini consulet rectius. Postea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur sudoris fluxus. Interim quod roboret, vel vires reficiat, siue sit conserua, seu Zingiber Indicum conditum, vel confectio in rotulis, aut aqua cinnamomi, vel aromaticum vinum, exhibeatur. Decocti iam dicti materia esto: radices & folia sambuci atque ebuli, raphanus, absynthium, pulegium, ruta, abrotanum, marrubium, hedera, rorismarinus, maiorana, origanum, saluia, calamentum, lauri folia, thymus, hyssopus, centaurium minus, nasturtii species, baccæ iuniperi, anethum, chamæmelum: quæ

quæ admixtis sulphure potissimum & sale in lixiuio & vino, aut in lixiuio solo bulliant. Vel suffitus hic ita excitetur, solo acri lixiuio ex sarmentorum cineribus vel quercinis parato. In Hyposarca vero cum multa vtilitate etiam in ignitos lapides maxime pyrites infundi acetum obseruaui, cuius vapor feruidus eodem modo in cupa excipitur. Vbi balneorum natura calidorum fuerit copia, licet quædam vtilia sunt, velut salsum, nitrosum, atque etiam aluminosum: sulphureum tamen præferendum. Iuuabit etiam sudoris expulsionem si dictarum herbarum & radicum pars in iisdem liquoribus ferueat, additis aristolochia rotunda, baccis lauri, iuniperi, radice iridis: atque immersis in decocto amplissimis spongiis, vel pluribus simul consutis & expressis, aut panno denso duplicato similiter imbuto extortoque, aliquoties calidissime & diutissime foueatur fatigeturque totus venter, dempta hepatis regione. Inde adhiberi queunt partim liquores & olea ante dicta, partim etiam alia, item vnguenta, emplastra & cataplasmata: cuiusmodi sunt, oleum iuniperinum, irinum, è lateribus: vnguenta, Martiatum, Agrippæ, Aragonis: emplastrum semel dictum de baccis lauri: cataplasmata ex farina fabacea, lupinorum, stercoribus caprinis, columbinis, vaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, aristolochia rotunda, staphide agria, pyrethro, cardamomo, radice iridis & sulphure adornata. Vel si post munctionem gratiores fuerint sacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia bis seorsum enarrata compositi: deinde scripti proxime decocti, vel lixiuii, aut vini halitu (vt dixi) irrigati, calefactique, non debent non esse admodum vtiles. Tumores insuper tibiarum discutit pulmentum ex medulla panis, cum muria aut lixiuio coctum: admixto postea oleo irino, siue alio simili.

Porro quia extremi morbi extrema plerunque remedia postulant: quæ hic quoque in actionibus chirurgicis obseruasse me memini, colophonis vice subiungam. Præter communem vero aquæ extractionem in Ascite, paracẽtesi vel pertusione ad musculum obliquum ascendentem, eam feliciter, quanquam rarissime, educi per vmbilicum vidi: natura hic detrahendum commonstrante, ob singularem & nobilem vmbilici tumorem. Curæ autem cum primis sit, vt exiguo admodum foramine is aperiatur, ne profluuium cõfertim subsequatur copiosum nimis: quotidie enim circiter libras duas effluxisse satis est, quare illud tenaci emplastro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris simul & spiritus effusione, effluat quoque vita. Vbi etiam remoratur, subsistit, impediturque intus liquor serosus, siphone leuiter altiusque immisso facile fluet. Cæterum toto huius curationis tempore, quanto poteris studio, viscerum robori consulendum medicamentis victu delecto, & condituris analepticis. Ea enim nisi restaurentur, quacunque symtomatum ablatione operam ludes: rarus siquidem eiusmodi curationum est successus felix, etiamsi nulla in re deliqueris, quod eæ nec admittantur nec teneantur, nisi quando extreme desperatum est. Suum hic meretur locum elegans Hippocratis sententia: Vbi, inquit, æger ex iis quæ aquam purgant non leuior fiat, inurendæ sunt crustæ quam tenuissimæ, & quam maxime in superficie, quo aquam continere possis circumcirca vmbilicum, & vna in vmbilico, & emittere singulis diebus. Cum enim morbus sit periculosissimus, in his periclitari oportet. Si enim successerit, sanum facies: sin minus, quod etiam alias futurum erat, idipsum perpetitur.

Felicem præterea curationem in aquæ cutem subeuntis eductione non semel vidi, maxime in hyposarca, vbi super vtroque pede tumido instar incisæ venæ, vel paulo altius, fissuræ scalpello vel lanceola infligerentur. Enimuero die noctuque ex iis vulnusculis ingens aquæ copia, citra virium læsionem, indesinenter extillat, quod parum simul spiritus pereat, verum ex continuo salsi humoris ad exigua vulnuscula decubitu quandoque suboritur erysipelas: quo tamen victo, rursus nonnunquam eodem modo idem pedum tumor finditur. Proinde non immerito omnibus prædictis efficacius auxilium in Anasarca, vel Hyposarca, siue Sarcite, aut Leucophlegmatia chirurgiam præstare, asserit Asclepiades. Fissuras autem circa internum talum infligi vult, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua in venæ sectione quis vtitur. Noui qui ex inflatis tibiis aquifolia cœsis, aqua continuo emanante liberarentur. Leonides etiam alias corporis partes scalpello incidi vult, si tardius supra talos extillet aqua: veluti scrotum tumefactum, pudenda, femora, vulnusculis solum lancinat, eaque sale confricat: cuius subsidium hic postea ostendit vsus. Scrotum in eiusmodi casu quandoque subtus ac vulnusculis duobus factis pertunditur, filoque simul traiecto & relicto, stillat sedulo hic humor. Refert Antonius Beniuenius mulierem hydropicam ex alto loco in terram decidisse casu, cum nulla vitæ spes superesset, vteroque ad lapidem eliso & disiecto, omnem effluxisse aquam, & pauco post tempore idoneis præsidiis fuisse valetudini pristinæ restitutam. Siccantem, calefacientem, & facilis concoctionis victum esse oportet. Alii vsus esto frequẽs, maxime tenuioris fortunæ hominibus. *Wierus libr. obseruationum.*

Observatio.

Curatorum Hydropicorum attestationes & Historia memorabiles.

Hoc Regimine curaui quendam in ætate perfecta consistentem, dãdo ei in potu semel in quatriduo de aqua cuculæ recentis rot. I. eum drach. decem Zucari elhasar, & dãdo ei interim de croci berberis, Laccæ & Ari, & emplastrando epar cum glutinatiuis, & faciendo eum vti exercitio & pauco potu vini. Quod nisi inueneris cuculæ recentis, vtendum est cucule sumto cum fumoteriæ, & modico foliorum laureolæ. *Rasis 7. continent. c. 2. p.* 158. facie auersa.

Curaui quendam senem, in quo erat aqua, de qua nunquam cogitaui quod aliquo modo cõualeret, in quo non erat caliditas: & dando ei de laureola in potu cessauit inde per dies, deinde reuertendo dedi sibi de laureola secunda vice & conualuit, sed loculus testiculorũ eius ita repletus erat aqua, vltra quam existimari poterat. *Idem lib. & cap. supra dicto pag.* 159. facie auersa.

Vidi hydropicum Asciticum quadragenarium curatum solum cum hoc Regimine. De mane comedebat solum Alaudas (alii Alacedas) quoties inuenire poterat, quas exuentratas replebat petroselino minutim

nutim inciso, & decoquebat eas elixando vel assando, & comedebat eas sine pane. Et in fine comestionis accipiebat vncias duas panis biscocti. Et cum non poterat habere alaudas, sumebat alias auiculas, similiter cum petroselino, & bibebat in fine cibationis medium cyathum vini albi subtilis & potentis, & postea tota die stabat sine potu, colluendo os & gargarisando cum vino parum limphato. Et de sero comedebat quartam partem vnius panis communis à corticibus mundi calefacti & infusi in vino maluasiæ vel alio simili, & vnicuique bolo panis superaspergebat abundanter de puluere qui sic fit. Recipe Cinamomi electi vnciam semis, Caryoph. Galangæ, Macis, Anisi, Amomi, lancellotæ ana drach. semis. Postea tota nocte stabat sine potu, donec de mane in aurora bibebat de syrupo, quem ex authoris libro petes. *Nic. Nicol. serm. 5. tract. 5 cap. 25.*

Curaui duas hydropicas à causa frigida cum tussi quarum ventres magnificati erant, & crura, & coxæ: Exhibui autem eis in potu omni die in ieiunio vncias quatuor aquæ prassij, & drach. duas eiusdem aquæ de sero ante cœnam per duas horas: & purgaui eas de quarto in quartum diem, vel per amplius tēpus cum succo ireos, & sanatæ sunt perfecte in satis breui tempore. *Idem loco quo supra.*

Vtantur Ascitici syr. meo, quo curaui nepotem Abbatis Clareuallensis. ℞. succi scariolæ lib. 2. succi apii, succi petroselini ana lib. ij. Esulæ in tali proportione quod in lib. 1. syrupi decocti, non dico crudi, sit vncia vna esulæ. Esula in prædictis succis bulliat. Additis masticæ, se. apii & fœniculi, coletur. Colaturæ addatur Zucca. in fine decoctionis addatur Rhabarbarum, detur in mane in aqua decoct. sem. fœniculi & masticis bis vel ter in hebdomada, secundum vires patientis, quia aliquantulum laxat. *Platearius pract. c. 3. de ægritud. hepatis.*

Ego Ioan. Matth. ex Ferrariis de Gradi Mediolanens. Cum essem ad curam Illustrissimi quondam Ducis Mediolani Quarti Francisci Sfortiæ hydropici, & fuisset disputatum inter Medicos tunc Ducales, de sibi exhibendo Electuario Mes. de Mezereon, &c. Laudaui standum esse in Medicinis satis communibus, vt sunt trochisci de Rhabarbaro cum quibus dando drach. ij. pro vice bis in hebdomada, quasi fuit tota cura in illo inuictissimo & excellentissimo Principe. *Autor comment. ad cap. 9. lib. 9. Rasis ad Almans.*

Platearius narrat quod quædam Vetula coxit in olla succum plantaginis ad medietatem, & dedit hydropico de causa calida ad bibendum quotidie, & sic curatus fuit. *Guil. Varignana tract. 12. cap. 4. in Addidit.*

Ego mirabilem in hoc casu experientiam habui, & est vt tollatur bufo syluestris quæ in nemoribus inuenitur, & scindatur totus per ventrem. & super renes ligetur, educit enim mirabiliter aquositatem per vias vrinæ: & cum volumus amplius ipsum educere renouamus, & hoc multoties sum expertus. Idem *Varignana, loco quo supra.* Idem confirmat *Wierus memorabili historia venefica ab Echtio nobili Medico accepta, & paulo ante exhibita.*

Curauimus quendam asciticum, qui vocabatur Azo de Guidis bonis de ciuitate Parmæ, solum cum trochisco qui sic fit, ex continuo vsu diacurcumæ maioris. ℞. turbith. drach. vnam, Zinziberis, Zuccari ana scrup. duos, scammoneæ electę grana ordei duo terantur & incorporentur cum vino: hunc trochiscum recipiebat semel in hebdomada in matutinis, & assellabat quater vel quinquies omni die, ante prandium & cœnam sumebat ad modum nucis de diacurcuma, & post illud bibebat aliquid optimi vini albi ordoriferi: & sic cum emplastris dictis superius & diæta bona liberatus fuit per curam nostram perfecte intra sex menses, & vixit in bona sanitate longo tempore: & erat eius ætas tempore infirmitatis plus annis L X. Erat in infirmitate sua satis bonæ virtutis: & eius appetitus satis bonus, & erat absque febre, & absque fluxu ventris, sed eius venter & testiculi erant immensæ inflationis, & eius vrina erat bene rubea, & semper bonæ quantitatis. Diæta eius fuit talis, multum sitiebat, & tunc abluebat os suum & gargarizabat acetum mediæ fortitudinis, & aliquando miscebat cum illo aceto de vino, aliquando non. *Guil. Placent. pract. cap 120.*

Asciticam Aquensibus aquis balneari iussi, hæc etiam mane pintam vnam illius aquæ bibebat, & die alia in vesperis solum balneum intrabat: aliquādo tres aquæ pintas mane bibebat, & per dies 40. hoc continuans, & se interdum balneando, liberata est. *Guainerius lib. de baln. aquensib. cap. 3.*

Dixit Albertus, quod quidam hydropicus desperatus curatus fuit solum cum vino de Maluasia, ipsum continuo bibendo, & in ipso carnes, & sua cibaria decoquendo. *Nicolaus serm. 5. tract. 5. c. 25.*

Medicamentum bene paratum ex cantharidibus, in maxima hydrope, tam Ascite, quam Anasarca, ex Galeno, purgat per vrinam valenter aquosum humorem, sed iis non vtendum, nisi alia non contulerint. Valescus tamen de Taranta, vir doctiss. & magnæ experientiæ, hoc medicamento multos laborantes & Anasarca & Ascite restituit. Castigantur Cantharides abscissis capitibus & pedibus, non alis, (vt quidam male docent, contra Hippocratem & Plinium, & veritatem) Accipe ergo vnam cantharidem absque capite & pedibus, quatuor seminū frigidorum maiorum mundatorum ana vnciam semis, sacchari candi violati vncias duas, gummi cerasi, aut dragacanthi drach. sex, misce & fiat ad modum pulueris. Dosis est, vncia vna summo mane: sed defende vesicam admouendo ei lac caprinum, vel oleum rosatum tepidum. *Michael Ioan. Paschalius c. 44. libr. 1. methodi curandi.*

Cum ex diuturna febre, & malo quoque regimine tam diætatiuo, quam medicinali, in aquam intercutem deuenisses, & hoc ex maxima iecinoris imbecillitate, ita vt non tantum venter inferior, ex multitudine materiæ aquosæ (cum qua & ventris plurimus erat) verumetiam & vniuersum corpus intumuerat: videlicet crura, brachia, caput, facies scilicet, & pectorales partes: ita vt in tumorem omnia membra eleuata sint, ex quo neque deambulare, neque pedibus consistere, neque in lectulo iacere poteras, sed sedens tantum, & ille situs non sine maximo incommodo erat, quoniam nec dormire, nec spirare, nec comedere, aut alia facere sine maxima angustia permittebantur, & ad illum vltimum Christiani hominis remedium deueneras, vt post assumptam Eucharistiam extremam etiam vnctionem habere volueras. Vnde etsi plures seniores Medici adessent, ego accersitus videns omnes, tam medicos, quam

quam affines, sine spe aliqua salutis esse, iussi in primis vt cutis crurum & coxarum cum sagitella scarificaretur, non solum in tibiis & suris, verum & in partibus coxarum, scarificatione tamen leui, & parua, ita vt cutis prior illa perforaretur sola, ex quo factum fuit, vt tota illa materia aquosa, quæ in ventre inferiore, & ambitu totius corporis erat, sensim egressa sit, & hoc spacio diei naturalis, sicque visus es è manu mortis euasisse, cum maxima omnium Medicorum illorum, & cæterorum adstantium admiratione, & stupore, ita vt me hominem à mortuis suscitasse dicerent, cum paucis post horis tu, qui nec loqui, nec comedere, vel aliqua alia operatione naturali vti poteras, expedite loqui cœpisti, & cibum petiisti, quo ingesto, in lectulo te decumbens collocare voluisti, & dormire cœpisti, post somnum deambulare potuisti, quæ omnia certe sunt digna vt literis mandentur, vt sciant homines quantum ingenia medicinalia, in morbis etiam sine spe, aliquando possint & valeant. *Nicol. Massa epist. 21. Tom. 1. ad Ioan. Mariam Arquæ Policinii*, ex qua Apotherapian quoque huc refer.

Scio Augustinum Tornarum, virum nobilem, aliquando curatū ab hydrope, solo potu decoctionis radicum genistæ, vel aqua destillata ex illa, sumebatque eam ante cibū, cum cibo, & post cibū, & sanatus est perfecte. Morbi n. validi nō curantur cassia nigra aut rhabarbari exigua sumtione in quindecim dieb' semel. Vt n. temerarii medici est in morbis tutis validioribus vti præsidiis, atq; periculosis; ita imperitissimi est, quos alia via sanare posse non speramus, non audere quod præceptum Galeni est decimo artis curatiuæ, dum de tabificis loquitur: & dictum Hipp. Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt, intelligitur non solum de morbis extremis in magnitudine, sed in genere, cuiusmodi est hydrops. *Cardanus in consilio pro difficultate spirandi pag. 566.*

Vidi Venetiis religiosum quendam ordinis Prædicatorii, in Hospitali Sancti Ioannis & Pauli, hydropicum ex ascite & tympanite, qui fuit curatus. Adfuerunt mecum excellentissimi Medici plurimi, scilicet Papiensis, Eugubinus, Trincauella, & alij: habebat is, vt dixi, ascitem cum tympanite, & tabem cum febre hectica: oportebat tum exiccare & humectare: quare eramus in maxima discordia. Ego volebam vt multum biberet, sed quæ apperirent, quia haberet plurimas obstructiones. Præterea vt humectaretur, quia ad tabem peruenerat. Ordinabam ego syrupum acetosum, cum omnib. quæ prouocant vrinam. Eugubinus nolebat quicquam esse bibendum, & narrabat de quodam historiam, qui per sicca fuit curatus. Papiensis vt litem dirimeret, conclusit neq; liberaliter, neq; omnino nihil esse bibendum. Res extrahebatur vsq; ad noctem, deducebant nobiles vnumquemq; Medicum ad suam cimbam. Ibi cum Papiensis, quod antea dissimulauerat, conuersus ad magnificum quendam, dixit, si vultis curare hunc Dominum, profecto non aliud erit faciēdum, quam quod consuluit Baptista Montanus. *Io. Bapt. Montan. consil. 263. Edit. Basil. Anni 1583.*

Pilularum nostrarum sæpius experientiam habuimus, & citra noxam pluries singulis septem vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter enim serosos purgant humores citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo. Recipe foliorum plantæ, quam communiter seplasiarij mezereon appellant, & proprie eius quam nuncupat Dioscorides chamælæam vnc. ij. vel iij. infundantur per viginti quatuor horas in sufficiēte quantitate aceti vini albi, in quo prius mala cydonia fuerint decocta, demum in vmbra exiccentur, & iterum prius parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur vt supra, ac exsiccentur: contundantur, & eisdem adiice hieræ picræ simplicis tantundem, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & seruentur: quorum dosis est drach. j. vel scrup. ij. pro qualibet vice. Interim vero drach. semis, agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adiicere poteris, eisdem nanque catapotiis (Deum testor) me nonnullos hac specie aquæ inter cutem laborantes sæpius, per interualla eis exhibitis, perfecte curasse. Nec etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem specierum, vbi eadem purgatione indigeant, quemadmodum hoc in anno 1557. obseruauimus, in illustrissimo Petro Antonio Sanseuerino Besignani Principe, qui cum ascite simulatque anasarca laboraret, adeo vt fere à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit liber euasit, testes sunt nonnulli cum Medici, tum magnates, qui ipsum aqua inter cutem laborantem ac demum ab ea solutum & liberatum inspexerunt, quanquam non exiguam etiam huic opem tulerit sudatorium Trituli hodie vocatum. *Donat. Anton. ab Altomari de Medend. Human. corp. malis cap. 91.*

Frictiones vtilissimæ sunt leucophlegmatia laborantibus, si fiunt cum oleo irino & sale, aut oleo laurino, aut anethino, cum pauco aceto & sale, aut sulphure tenuissime trito: hæc frictio vniuerso corpori adhibetur, & ventri. Simili frictione & validis exercitationib. vti præcepi sub æstiuo sole, in calida arena Adolescenti, quem ex magna leucophlegmatia ad sanitatem restitui, quinq; dierum spatio, probe iam purgato corpore. Is sane se soli æstiuo exponebat, recto capite, quatuor horarum spatio, iuxta meridiem, quas frictione & exercitatione insumebat. Frictio autem cum oleo irino & sale fiebat.

Fœminis crura scarificare præcepimus, cui nullum auxilium confertur. Hydropicis talos scarificare *Gal.* ex Archigene præcipit *lib. 9. compos. med.* per locos: & *Celsus idem lib. 3. c. 21.* Hoc remedio malum corporis habitum sæpius curauimus. *Christoph. à Vega art. med. lib. 3. sect. 8. cap. 13.*

Asciticos quosdam paracentesi, hoc est, punctura ventris in quinq; partibus facta, non penetrante, sanasse: eis partibus purgata aqua. *Idem cap. 11.*

Tympanitē vidimus à calida iecoris intemperie natum. quem refrigerantib. curauimus: iecori superponentes succum endiuiæ & cichorii cum pauco aceto, & vnguento rosato linientes, superponimus aquam instillatitiam endiuiæ cum aceto, & cichoriū edendum damus, atq; endiuiam. *Idem cap. 12.*

Quidam Medicus doctus & senex curauit pilulis Mezereon Sacerdotem quendam senem tympanite laborantem.

Syrupus ex decocto radicis cucumeris agrestis est efficax in curatione hydropis & Ascitæ. Et Eruditissimus Doctor meus Iacob. de Leon. Compluti Archi-

Architriclinum illustris Comitis de Salinas, hydropicum confirmatum curauit. ℞. rad. cucumeris syluest. vnc. quatuor, decoquatur in lib. 2. aquæ ad dimidium, deinde accipe mellis lib. 2. aquæ lib. 8. bulliant per se ad dimidii vsq; consumtionem, cui percolato adde libram vnam decocti radicis cucumeris syluestris percolati quoque, & fiat syrupus, addendo in fine pulueris dragaganthi vnciam vnam. Dosis quolibet mane cochlearium vnum.

Quæ per vrinam clementer purgant & corroborant iecur, sunt dia curcuma, dialacca, & trochisci de Rhabarbaro, hi enim obtinent principatum in hoc morbo. Quibus curatus fuit Excellentiss. Dux Mediolanensis Franciscus. Dosis à drach. vna ad drachmas duas. Propter illorum amaritudinem fiant Pillulæ cum aqua absynthii. Iisdem trochiscis curaui ego Magnificam vxorem, Magnifici Francisci Marci, quæ laborauit principio Ascite cum febre ferme habitudinali: Cui dedit præter hos trochiscos multis diebus lac Asinæ quæ pasceretur herbis diureticis: Lac enim non nocet hydropi, vt multis grauissimis medicis placet, præsertim si ab ea animante emulgeatur, quæ pascatur herbis diureticis: ideoque à quibusdam laudatur lac caprarum arabicarum propter pastum.

Cauteria multa ventri sæpe admota non profunda purgant hanc materiam. Et his curauit quidam Agarenus duos Valentinos nobiles. Idem præstant cauteria tibiis infixa, vt per ea materia vacuetur, quia illarum vlcera in hydrope difficulter tollantur. *Ioan. Mich. Paschalius lib. 1. c 44. meth. curandi.*

Noui mulierem quæ curata est cauterio impresso pedi, egressa per cutem aqua. Sed propter appositionis diuturnitatem ipsa diuturno vlcere afflicta fuit. *Caspar. Hoffmannus, lib. 2. consil. 30. per Laurent. Scholziū publ.*

Antonius Martinus Ascite laborans, ingenti ventris tumore adeo grauis, vt progredi non posset, institisque ventrem prægrauitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus, vt plane moribundus in horas speraretur: vsu ligni sancti & brassicæ marinæ, præter omnium spem integre sanatur, viuitque nunc incolumis, ac probe valens. *Valleriola libr. 2. obseruat. 5.*

Fiunt linimenta & epithemata, quæ aquas mirum in modum pellunt, ex chamælea, thymelea, laureola, cucum. agresti, apio, asaro, cicadis, cantharid. & aliis. Imponuntur autem vmbilico, regioni vesicæ, renum, & perinæi, vt eorum vis ad meatus vrinarios citius perueniat, quibus vacuatis, serosus humor attrahitur, fuga vacui, qui in venis erat reliquus. At istud à me præclare expertum est in admirabili affectu cuiusdam, qui, cum se aliquando multa ingurgitasset aqua, sic toto corpore intumuerat, vt non procul abesset à suffocationis periculo. Ipse vero in ea opinione erat, vt crederet inutilem esse medicamentorum vsum, sed tandem coactus est fateri eorum vires. Paraui enim linimentum ex aliquot succis, mihi missis ex Gallia Narbonensi, quo admoto cœpit vrinam reddere post sex horas, & tantam copiam vno atque altero die reddidit, quantam capere vix potuerunt sex magnæ matulæ, sic ℞. succi thymeleæ, chameleæ, cyclaminis & brassicæ marinæ ana vnc duas, asari, spicænardi, schoenant. seminis apii, petros, ruthæ, agni ana drach. vnam, farinæ lupin. & cicer. rub. ana vnciam vnam semis, incorp. simul cum cera, fiat linimentum, quo vngatur vmbilicus regio vesicæ & perinæi. *Rondeletius cap. 36. lib. 3. de curand. morb.*

Absynthium Ponticum efficacem vim obtinet ad aquam inter cutem, vt mihi iam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam noui hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum eius quæ saccharo asseruatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est, sumito comarum recentium Absynthii Pontici libram vnam, sacchari albissimi libras tres. Comas illas tundito in mortareo lapideo, deinde, eis optime tusis, saccharum in puluerem tritum adiicito, rursus omnia simul tantisper tundito, donec in vnum corpus redigantur, mox ad vsum recondito. Ex absynthio ita saccharato semiuncia quotidie assumitur, tribus horis ante cœnam. *Matthiolus com. ad c. 24. lib. 3. Diosc.*

Lixiuium ex vino albo, & iuniperino cinere paratum, quatuor aut quinque vnciarum pondere potum, valentissime vrinam pellit, ita vt nonnullos viderim hydropicos hoc tantum auxilio sanatos. *Idem com. ad c. 87 lib. 1. Diosc.*

Curaui & persanaui aliquando pauperem Asciticum, incredibili ventris, pudendorum, ac pedum tumore deformatum, alterna succi iridis & absynthii exhibitione, pedum scarificatione, & sudorem prolicientibus balneis: præter meam atque aliorum expectationem. De Tympanite nihil admodum experientia confisus dicere possum: vt qui duos duntaxat hac specie hydropis affectos viderim: quorum alter (scil. eruditione & virtute præstantiss. Imperii Comes à Reinstein) percuratus est; alter Belga senex, diem suum obiit. Asciticos plurimos Deus, seruitio meo vtens, sanauit. Pauciores Anasarca laborantes occurrerunt. *Erastus part. 4. disputat. aduers. Paracelsum.*

Lathyridis seminibus, ab Ascite Magnificum Iulium Bojardum Scandiani Comitem, optimæ indolis iuuenem, liberaui. *Brasauolus in examine Simplicium.*

Si recens erit hydrops, & iuuenis adhuc ægrotus, & integris visceribus; poterit isthanc aquarum copiam in vapores etiamque sudores fontis Puccensis & Spadensis potio dissoluere & dissipare. Cuidam iuueni bene nato vidimus hoc anno 1584. hinc tam fauste & feliciter contigisse, vt perfectam ipse curationem receperit, vt ex confirmato eo hydrope magis etiam in dies conualescat. Quod & communi omnium sermone longe prius ad nos quidem de aliis perferebatur; nunc vero eiusce testes oculati sumus. Hoc ipsum symtoma in paroxysmo tertianæ febris, ex potu liberaliore & nimio euenisse, ipsi nuper inquam vidimus, & sæpenumero alias post annos viginti antea obseruauimus. *Cordæus com. 5. ad lib. 1. Hipp. de muliebr.*

Gallum quendam nobilem Hydrope Anasarca laborantem, Aquis Spadensibus curatum vidi, quod postea sæpius in aliis obseruaui. *Philippus Gæringus de Fontibus acidis pagi Spa, cap. 7.*

Recitat *Auic. cap. de cura Ascitis* historiam mulieris cuiusdam, quam hydrops attriuit, & magnificata est super eam: & ipsa mulier comedit quantitatem malorum granatorum tam maximam, quod eius relatio est incredibilis, & sanata est. Ex hac historia, & ex

Auic.

Auic. ibidem affirmante, hydropem aliquando ex intemperie calida hepatis prouenire, contendunt nonnulli falsum esse *Gal.* dictum, affirmantis 5. *de loc. affect.* in quauis hydrope frigidam hepatis intemperiem reperiri. Conciliamus nos, ad calidam intemperiem extraneam, excedentem, consequi calidæ naturalis temperiei destructionẽ: & per consequens, frigidam intemperiem. Mulieri autem, mala granata potius ex vsu fuisse, sua adstrictione, partes vniendo, sicque Iecinori robur conciliando, quam illius caliditatem remittendo, existimamus. Non solum autem hydrops ad causas longa verborum serie à Galeno & Auic. enarratas consequi solet, sed & aliquando, licet rarius, ad alias ægritudines. *Marcellus Donat. hist. mirab. lib. 4. c. 21.*

Colonus quidam, dum in Gallia praxim exercerem, hydrope diu laborans, cum nihil opis à Medicis aliis sentiret, me consilii causa accessit, cui imperaui, cum non febricitaret, vt continuo allium comederet, quo factum est vt multum aquositatis per vrinam profuderit, atque ex insperato remedio sanus euasit.

Sed & alia mulier hydropica, cui venter & crura in maximam molem excreuerant, cum pro deplorata haberetur, ex alterius vetulæ consilio capiebat allii capita viridia, & contundebat, succumque per pannum cum iure veruecis aut pulli vel caponis (si aliud ad manum non esset) colabat: & portabat, & breui venter tum crura detumuere, & præter opinionem curata est: non solum illa, sed alii plurimi. Hinc & hœdos, cuniculos, capreolos, lepores elixos, cum allii, porri & cæparum decocto, more rusticorum, Gordonius in hydrope curando commendat. *Petr. Forestus lib. 19 obseru. 27.*

Rustica quædam mulier, in ætate consistente hydropica facta, per quatuordecim dies bibit decoctũ radicum Asari vna cum herba in vino paratum, mane & vesperi. Ac deinceps diu nihil aliud bibit, quam aquam decoctam Cardui S. Mariæ vulgo Vehedistel. Tandem venter & crura ad extremum intumuerũt, vt de illa omnes actum esse existimarent. At tum subito in tribus locis dextri lateris natura quæsiuit exitum, & facta est copiosa effluxio sanguinis plane ichorosi. Vnde paulatim tumor decreuit: & paulo post pedes quoque similiter aperti sunt, cum multo aquosi humoris effluxu. Foramina denique relicta, foliis tussilaginis & iuglandis rursum consolidauit. Et in posterum sæpe vsa est sudorifero balneo, cum stramine pisorum parato. Et sic Dei auxilio integre conualuit. *CL. V. Ioach. Camer. de suis mihi communicatis obseruationib.*

Ciuis quidam Argentoratens. omnibus fere in vrbe notus, à multis annis podagra conflictatus, tandem hydrope ascite periculosissimo correptus: nec minis, nec precibus, nec difficilis morbi periculo induci potuit, vt quicquam remediorum ad tanti mali propulsionem admitteret. Tandem vero consilio D. D. Dydimi Obrechti, & meo quoque suasu, qui tum temporis vtriusque nostrum opera vtebatur, inductus: cum reliqua omnia auersaretur, inunctionem ex sambuci succo; & huiusmodi Emplastrum admisit: quod accipit lactis cataputiæ drach. duas semis, interioris colocynthidis, succi tithymali ana drach. duas, succi cucumeris asinini scrup. vnum, baccarum laureolæ nostratis, cocci gnidii ana scrup. quatuor, succi cyclaminis scrup. vnum, therebintinæ vnc. vnam, scammoniæ puluerisatæ drach. vnam, mellis vnc. semis, ceræ vnc. vnam semis, remistis ex arte fiat emplastrum. Quibus remediis cum per aliquot septimanas vsus fuisset, diligenter sane, intra paucos menses ingens illa ventris moles detumuit, solisque his remediis restitutus fuit, qui alias inter desperatos, vel hoc quoque nomine habebatur, quod validissimis epilepticis conuulsionibus tortus, omnes qui tum aderamus, spem vitæ posueramus. Superstes etiam nunc, sed podagricus, à vino, cuius olim appetentissimus fuerat, abstinens: Hoc vnico incommodo miser, quod ingestos cibos tantisper continens, paulo post vomitu reiiciat. *De obseruat. D. Melchioris Sebitzij liberalissime ad communicationem, missis.*

Habeo ex Montano hydropicum quendã facie, ventre, pedibus, atq; adeo toto corpore intumuisse, atque in summo fuisse periculo, ita vt plerique de ipsius salute desperarent: is fato nescio quo monitus, cœpit vti rhabarbaro modice primum, ex quo subducebatur aluus & serositas sine molestia, & optime habere cœpit, is augebat pondus quotidie, ita vt à drachmis ad vncias deueniret, atq; eas deuoraret, & tandem integras libras, contigit vt euacuarentur humores noxij, corroborarentur membra, & non tantum hydrope liberatus, atq; adeo omnibus pro miraculo habitus est, sed membra quoq; robustiora exinde facta, color totius corporis optimus, & functiones seu operationes corporis omnes rediere, vixit sanus & incolumis, citra vllam infirmitatem, vsq; ad primum senium: multas interim congessit pecunias, quas cũ vidisset aliquando seruus siccarius, ipsius vitæ insidiari cœpit, & eum occidere decreuit, vt tuto pecunias surripere posset: ingressus aliquãdo thalamum, in quo decumbebat herus, acuto gladio, quem pistalesum vocant, sub vestib. celato, vno ictu caput amputare, decreuit, quod & tentauit: sed res parum feliciter successit, inflixit quidem lethale vulnus, sed prorsus interimere non potuit, prosilijt enim ex lecto, & quanquam lethale vulnus accepisset tanto tamen robore præditus erat, vt & siccarium contineret & damnaret, donec opem illi ferrent vicini, & parricidam caperent. Accesserunt tandem Chirurgi, qui cum viderent vulnus lethale, cœperunt desperare de ipsius salute, relinquebant eum prognosticis, putabant fore vt quarto die moreretur: cum accederent circiter diem quartum, & vulnus aperirent (quemadmodum in talibus vulnerib. lethalibus fieri solet à peritis Chirurgis, vt ante quartum non detegantur) reperiebant in citra vllam inflammationem, purum & bonum. Illud tamen, quia lethale prorsus erat, putabant eum septimo die (qui & criticus est, & vulneribus magnis periculosus, siquidem ad melius, vel deterius transmutatio fit) esse moriturum. Superuixit tamen septimum diem, indies magis ac magis conualuit, & ad extremum vulnus ex integro coaluit, magna omnium hominum admiratione, & præter exspectationem vixit ad vltimum vsque senium; tandem interrogatus, quo nam pacto tantum corporis robur sibi conciliasset, vt à lethalibus ægritudinibus euaserit? respõdit vsu Rhabarbari. *Adolphus Occo, lib. 2. consil. & epistolar. per Laur. Scholzium publicat. pag. 269.*

Animaduersione dignissimũ iudicauimus, quod

nos in vxore Iacobi Lanii Gemmarii Waldkilchensis, nomine Margaretha obseruauimus. Hæc per suppressionem menstruorum, eorumq; palyndromen, tandem hydrope, summa cum spiritus difficultate correpta, plus minus bimestre in ea miseria consumserat. Ventum ad me, & remedium ad menses ducendos expetitur. Nam, à vetulis persuasa, reconualescentiæ spem omnem in menstrua purgatione sitam esse credebat. Ego vero, cum certum haberem, in diuturnis morbis mensium materiam consumi, omnemq; operam iis tum temporis proliciendis ludi, adeoque miseras mulierculas, quod multi tamen non animaduertunt, frustra tum medicamentis vexari: neglecto periculosissimo hydrope, difficillimo symtomati, respirationi prope interceptæ, asthmati haud absimili, succurrendum censui: à quo nisi quãprimum leuaretur, ægram de vita proxime periclitaturam: nec minus perspectum haberem, in officinis nostris vix quicquam extare, quod tam periculosum circa pectus & pulmonem infarctum liberandum, præsenti auxilio iuuare posset, morbi violentia, nullam ad materiæ peccantis præparationẽ tempus cõcedente, Vitri Antimonii hyacinthini, ab industrio Pharmacopœo præparati, granis quinque cum Zaccharo remistis, bolum sumendum decerno. Cuius vsu muliercula, Deum immortalem, materiam crassam, nigram picis instar, tenacem, vomitu potissimũ, necnon per aluum quoque, cum valida contentione reiecit. Qua propulsa, recollectis viribus, non sine summa admiratione, quæ prius animam proxime agere visa fuerat, mox liberius respirare incipit, consistente non minus hydropico tumore. Huic quoq; profligando decoctum Vincetoxici sumendum præscribo, & tumentes ex hyposarca partes, ex Martiato, Agrippæ, Populneoque vnguentis inuicem temperatis, inungendas præcipio. Hepatisque roborandi causa, Confectionem Diarrhodon Abbatis in puluere iusta dosi sumendam impero. Quorum accurato vsu, intra trium mensium spacium, probe sibi restituta, ita conualuit, vt obstructionibus expeditis, tumore abacto, bonaque victus lege sanguine regenerato reuocatisque natiuis viribus, sua sponte menses legitimum typum obseruantes responderent. Ipsaque decem integris annis, inoffensa postmodum valetudine, per præpotentis Dei gratiam, operã nostram dirigentem, perfuncta sit. *Schenckius.*

Ante annos viginti, quo hæc scribimus, Virginem vestalem, cui Walpurgæ nomen, ad Diuæ Claræ Phanum, nondum vigesimum annum excedentem ex ardente febre, non tam à medico negligentius curatam, quam ex febrilibus ardoribus potui intempestiuius indulgentem, atque ob id in Anasarcam cessantem, non sine singulari Dei auxilio, & opera nostra, liberauimus. Basis curationis, præter alia, Catapotiis hydragogis, ab Andernaco traditis, potissimum constitit. Quibus puella magna animi constãtia, & sedulitate, in singulas septimanas bis plerunq; sumtis, per vices magnam aquæ per aluum copiam profudit. Accedentibus spontaneis sudoribus, robusta naturæ vi suscitatis, habitum corporis turgidum, copiosissimis madoribus exinanientibus. Cæteroquin curatio ipsa vsque dum ægra plene conualesceret, vix semestri absolui potuit. Quæ vel hodie quoque viuit, & ab annis supra viginti continuis nihil vnquam præterea hydropicæ dispositionis experitur hactenus. *Idem Schenckius.* Hodie quidam affirmãt ex aqua stillatitia herbæ Peti ab Insula Florida delatæ hydropisin mirifice curari. *Leo Suauius.* Mirifica est sane Nicotianæ herbæ ad hydropem percurandum facultas; vt exempla liberatorum euidentia attestantur. *Schenckius, Filius.*

OBSERVATIO.

Duobus hydropicis vniusmodi medicamentum propinatum: contrarios euentus consecutum est.

Socrui M. Henrici Fischbachii, Logicæ in Archiducali Academia Professoris hic, anui sexagenariæ, cui vniuersum corpus ex hyposarca in immensam molem extumuerat, coniostagma nostrum ex cineribus vitis syluestris, cum Zaccharo, & pauxillo cinnamomo, vinoque generoso, per colum Hippocrateum, vulgo dictum, transmissum, ter bibendum dum exhibuimus. Vnde paucis diebus, per cutis poros aquosus humor omnis extillauit, totius corporis tumore subsidente. Sed quod vitiatum hepar in senili ætate, & fœmineo sexu, natiuo calore partim absumto, partim frigida intemperie oppresso, resistere non sufficeret, licet tonoticis multis suffulta: medicamenta quoque, pro more gentis nostræ, seri vsus postulata fuissent: intercutaneus etiam humor subruffus iam effectus, certas putredinis notas præferret: ægram paucis hebdomadibus è medio sustulit.

Idem remedium superioribus annis, Rustico cuidam in Kilchzarten, vicino nobis vico, non minoris ætatis, eidem morbo obnoxio, sed firmioribus viribus & visceribus prædito: cui scrotum præterea capitis humani instar intumuerat, sumendum præscripsi. Cuius vsu intra bimestre conualuit. Qui tertio demum anno posthæc me, filiæ consulendæ causa, conueniens: historiam omnem, in hanc sententiam mihi recensuit. Vnde illud apposite à Galeno 10. Methodi pronuntiatum legimus: Robustas vires omnia ferre, imbecilles etiam à minimis offendi. *Schenckius.*

MORTVI HYDROPICI.

OBSERVATIO.

Cauterium tumori pedum in hydrope supra genu factum, ægrum gangræna & morte affecit.

Ego vidi tumore pedum præsente & ascendente, supra genu factum esse cauterium, indeque obortam Gangrænam, & miserum obiisse. *Capiuaccius practica suæ lib. 3. pag. 684.*

OBSERVATIO.

Tympanitici mortui.

Tympaniten cum Ascite in plerisque conuenire, & in paucis differre, multi sentiunt: Nam in vtraque subesse aquosum humorem & flatum, differre autem maioris minorisq; ratione. In Ascite plus esse aquæ, minus flatuum: in Tympanite è contra plures esse flatus; aquæ vero quantitatem minorem. Sunt autem & qui Tympaniten in Asciten transire posse credant: flatu videlicet inspissato, ac veluti nubilo reddito. Sed si Tympanites fuit, quem aliquando obseruauimus, multum ab Ascite differens est: diffi-

difficillimus quoque ac acutissimus morbus, citoq; interimens.

Monachus quidam multo tempore, aliquot etiam annis circa vmbilicum torsiones cum sonitu ac strepitu admodum molestas senserat, quæ nullis remediis superari vnquam potuerunt. Tandem subito quodam tempore venter vniuersus in tumorem prægrandem attollitur, vrina & aluus supprimuntur. Enemata & potiones nihil proficiunt, omnia frustra, nulla succedente alui expurgatione: sic magnis doloribus confectus, vitam cum morte commutauit.

Simile & accidit coriario, cui quoque venter cito, tympani in modum distentus, sonitum pulsatus dedit. Nec hic vllis remediis restitui potuit: aluo quoq; & vrina suppressis. *Dodonæus obseru.38.*

De hoc morbo scripsit *Hippocrates aph. 11. lib.4.* Quibus tormina, & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamento, neq; aliter soluitur, in aquam inter cutem siccam firmatur. Hydrops autem sicca à posterioribus Medicis, vt Galenus ait, Tympanias dicitur: quoniam summus venter percussus talem sonitum edit, qualem tympana. Non temere autem est quod Hippocrates scribat, ἱδρύεται, hoc est, firmatur: volens indicare, morbum hunc nullis remediis curari posse. Quod nec mirum. Si etenim quæ præcesserunt à nullo solui potuerint medicamento: multo magis qui succedit Tympanias incurabilis ac nulli medicamento cedens existet. *Idem Scholio ad c. iam citatum.*

OBSERVATIO.

Hydrops ad diutinos ventriculi dolores, nauseam, & vomitiones consecutus, lethalis.

TEMPVS intra quod hydrops alterutrum exitum obtinet, plerunque satis diuturnum est, & ad multos dies producitur, nisi tamen ad grauissimum aliquem morbum, qui prope vires dissipauerit, sit consequuta, vnde priori morbo adhuc perseuerante, exitialis qui de nouo ad ipsum accessit, interitum quam maxime acceleret: quod superioribus annis Lugduni factum obseruauimus in Augustino Bernardio Ianuensi, viro integerrimo, qui cum per multos menses grauissimos ventriculi dolores per interualla, cum nauseis & vomitibus expertus fuisset, vnde admodum gracilis, & imbecillus paulatim redditus fuerat, tandem in ascitem, tympanitemque hydropem incidit (quod nos eius affinibus ac familiaribus euenturum fore longe antea prædixeramus) vnde adauctis doloribus, vigiliis, inappetentia, ac vomitu, septimo die ab hydropis manifesto initio decessit, cum per duos dies ante obitum prorsus corrupta, ac summopere fœtida euomere cœpisset, totumque eius corpus vna cum anhelitu adeo fœteret vt vix ab eius amantissimis fratibus posset tam insignis fœtor sustineri. *Vidus Vidius Iunior lib.10. c.5. de curat. membratim.*

OBSERVATIO.

Post bene longam tabitudinem, subito hydropicus factus, moritur.

OB immoderatum vsum Aquæ Tetucianæ, (licet nobis repugnantibus) sæpius repetitum, Iulianus Vidius, Pater noster, in Tabem prius ventriculi, dein totius corporis fuit compulsus, ac paulo post vna simul quasi repente factus hydropicus, diem suum obiit. *Idem lib.9. c.2. de curat. membr.*

OBSERVATIO.

Hydropici, aqua per vmbilicum excreta, mortui.

APud Salmaticenses, vigente Doctore Gondisaluo, ac Doctore Apparra, medicis Clarif. quidam hydrope aquosa laborabat cui aluus sua sponte perforata fuit ad quem accersiti prædicti Medici, in dubium verterunt num optima esset pertusio illa spontanea: spontaneam, dico, absq; exteriori auxilio factam, & an deposita aqua illa æger sanus euaderet, demum assentientib. aliis, aliis vero contradicentib. conclusum fuit, ægrum illum intra paucos dies moriturum, vt postea experientia visum fuit: quia venter malignitate materiæ occlusæ corrosus, indicabat viscera omnia & corrosa & putrefacta esse, nam de pertusione ab artifice, vel casu facta, longe aliud est, qua multos liberos & sanos fieri, non solum nos, sed alii multi viderunt. *Amat. Lusitanus in Scholio ad curat.30. cent.1.*

Anno Domini nostri Seruatoris 1551. In Thessaliam, nostræ Hollandiæ insulam, non autem Græciæ, forte fortuna ad quendam ægrotum accitus sum, inter cæteras tunc vrinas, quæ mihi ibidem offerebantur, vt moris est, quædam muliercula lotium suum secum adferens me quoque accessit. Erat autem vrina alba, tenuis, diaphona, ac indigesta, sine hypostasi: quæ cruditatem, malamque ventriculi concoctionem, tum hepatis obstructionem optime indicabat. Cum enim venter extumesceret in maximam molem, & prominere, non difficile erat intuenti mulierem hydrope affectam esse cognoscere. Vnde percontatus sum diu ne hoc malo laborasset? respondit iam dudum in hydropem incidisse, qua etiã aliquot ante annos prius laborauerat, atq; tunc cuidam medico circumforaneo, admodum perito (vt aiebat) lotium suum inspiciendum tradiderat: qui referebat (postquam de tumore ventris audierat) arborem quendam in ventre excrescere, quæ ventrem ita extendebat, vt nunc vix progredi posset, ita vt metus esset ne venter rumperetur, arbore ita excrescente: interea iactabat se medicamentum in promtu habere, quo ipsam ab arbore liberaret. & pristinæ sanitati restitueret; atq; dedit mulierculæ potionẽ, pro qua Empirico persoluit quatuor florenos. Addebat insuper sycophanta, si nec illa potione absumta, ac ebibita curaretur, nunquã eam à quouis medico exercitato posse curari. cũ ex hoc poculo ventris tumor nihil sese remitteret, post aliquot deinde menses per se incœpit vmbilicus intumescere, ac foris propendere, qui tandem sua sponte disruptus est ob molem, atq; vmbilicum extuberantem, & tandem disrumpentem, quæ, vmbilico aperto, purissima fluxit ad quatuor pluresve congios. Mulier vero eorum tempore non animaduertens occasionem, teste Hippocrate, præcipitem esse, non adhibuit Medicum peritum, atque ea de causa vmbilico per se occluso & consolidato, quod mirum fuit, post aliquot annos deinde incepit venter non aliter quam antea intumescere, hydrope magis iam confirmata. Cæterum cum lotium tunc spectarem, consulebam vt Alcmariam veniret, vt sic periculum faceremus, nunquid eam denuo, optimis adhibitis remediis, curare possemus. Sed forte ad rem attentior, quæ tamen pro vnica potione

tione Empirico suo prius dederat quatuor florenos, hoc nostro consilio spreto, longo tempore miseram protraxit vitam, ac tandem, vt mihi postea relatum est, hydrope obiit.

Delfensis alia mulier, simili casu laborans, nautæ vxor, cui vmbilicus disruptus est, sed aqua per vmbilicum paulatim effluente, hæc mea industria, ac alterius Medici, ac duorum chirurgorum, adhibitis quoque remediis ad hepatis correctionem facientib. curata fuit, quanquam non diu post facta recidiua, & aqua per vmbilicum effluente, tandem & hæc obiit. *Forestus lib. 2. de incert. vrin. iud.*

Memini perforatum esse quendam Hebræum, qui spatio 24. horarum obiit: quia nocte sequenti (in die enim facta est perforatio) effluxit copiosissima aqua, ita vt pauimentum conclauis aquositate illa permadesceret: quod factum est, quia noctu patiens decubuit super latus perforatum: vnde tota nocte egressa est aqua, & tandem sequenti die ipsa anima. Quare si tumor est in liene, perforandum latus dextrum: tunc enim patientes minori molestia decumbunt in latus sinistrum, quia non ita suspensum est viscus eo decubitu, ideoq; si tum etiã latus sinistrũ esset perforatum, facile noctu aqua in maxima copia egrederetur: quod non fit si latus dextrum est perforatum. Si iecoris sit tumor, pars sinistra perforanda, ob dictam rationem. Si hydrops sit citra tumorem iecoris, vel lienis; oportet ægros interrogare, in quo latere melius & frequentius dormire soleant: nam eius oppositum erit perforandum. *Capiuaccius lib. 3. c. 19. pract.*

Habemus à *Conciliatore diff.* 199. nonnullos hydropicos, quibus per vmbilicum vel per inguina, sponte natura aqua sibi exitum parante, extra fluxit, obiisse; sicque etiam multos, quibus per sectionem vel exustionem abdomine perforato, aqua extracta fuit, cum heparis imbecillitas reparari nequiuerit, etsi sanatos se existimarent, tandem tamen redeunte morbo non conualuisse.

Bellitæ mulieri hebreæ hydropicæ, summa iam macie detentæ, ex vmbilico relaxato profluxit aqua ad pondus multarũ librarum: experimento namque compertum est, hydropicorum aquam mire corruptam esse; hæc erat viridis ac lutea; & quæ postremo emanauit, instar gelatæ coaluit. Sed cum iam nutritioni inseruientia membra summam imbecillitatem contraxissent, iterum intumescente ventre, periit. *Marcell. Donat hist. mirab. lib. 4 cap. 21.*

Nouum, quod nobis in arte nostra videre contigit, tale est, quo docemur, Medicos curationis scopos à natura nonnunquã, tanquam per manus, accepisse, interdum et à brutis animantib. Nam si Plinio habenda fides est, Hippopotamus, in quadã medẽdi parte, magister existit, phlebotomiæ vsum ostendẽs; ibis, auis Ægyptia, clysterum vsum docuit; vomitionem canibus nonnulli acceptam tulerunt: eam autem, quæ per paracentesin fit, euacuationem, soli naturæ tribuendam hoc meo exemplo demonstrabo. Erat igitur hic homo quinquagenario maior, qui cum ab incunabulis vsq; ἐξομφάλῳ laborasset, aut victus incuria, aut intemperantia, aut alio quouis modo; tandem incidit in ascitem, quæ iam dudum corpus afflixerat: & quum miser (vt erat re nec sordida prorsus, nec lauta) mallet inter ærumnas ac cruciatus consenescere, quam periti medici opera vti, factum est, vt, morbo iusta incrementa faciente, & magis ac magis intumescente vtero, moleque sua graui, nocte intempesta nihil tale opinanti, pellicula circa prociduum illum vmbilicum, quo à teneris, vt iam antea diximus, laborauerat, disrumperetur atq; ilico aquei humoris copia efflueret; quæ, ne quid supra veritatem dicam, excedebat quatuor vulgatas illas Amstelrodamensibus situlas, quarum singulæ non multo minus congii mensura recipiunt. Aduocor igitur summo diluculo, rem circumspicio, singula perquiro, video adhuc satis constare vires; iubeo igitur præparari quod viribus conseruandis conueniat, instituo victus rationem congruam; atque in mandatis do, vt tantum humoris effluere sinant, quantum vires ferre possint: effluxit autem, quantum conicere licuit, vltra sesquicongium. Quando igitur ad quatuordecim, aut eo amplius, dies, ex præscripto nostro faciunt, (iam enim manu me miserant) succedunt omnia ex voto: tandem nunciat mihi chirurgus, qui ad curandam continui solutionem frequens illi aderat, humorem, qui iam destillaret, esse loturæ carnium similem, ac nescio quid sanguinis commixtum habere. Ibi ego veritus ne omni sanguificationis spe destitutus, ex Scylla in Charibdim delaberetur, atque ex vno malo plura incurreret, iussi omnibus modis fluxum cohibere, præparatis adhoc quæ emplastica vi prædita essent, & quæ loco, quoad fieri posset, cicatricem obducerent; nam alioqui, quantum ego quidem conicere potui, periculum erat ne aut viribus prorsus destitueretur æger, aut in atrophiam incideret. Re ex præscripto peracta, omnia ex sententia cesserunt; nam & seipso vegetior, & coloratior, & fortior in dies reddebatur homo, & concoquebat melius, & appetebat, & venter (vti par erat) detumuerat. Ille interim ad pristinam victus rationem, tanquam canis ad vomitum, reuersus, mirum dictu, quam subito in eadem, & multo grauiora mala, inciderit, nã & perpetuis cruciatibus distorquebatur, & ex ventris tumore adeo distendebatur corpus, vt breui vitam cum morte cõmutaret; vel hoc ipso testificante natura, viam curationis, natura duce, frequenter demonstrari, ni nobis ipsi eandem præcludamus, atq; insueta nonnunquam ratione humores expurgari. *Balduinus Ronseius epist. 2. ad D. Petreium Tyara.*

Referam quod obseruaui anno 1573. in Augustano ciue, fabro lignario. Huic misello & inopi, cum (nescio cuius iussu) distento serosi humoris copia ventre, acidulis vteretur, & solio insidens, manifeste iuuare se diceret, eoque nomine totos dies propemodum immergeretur: accidit vt post octauum aut decimum lotionis diem, circa meridiem, dum reliqui omnes prandent, rumperetur vmbilicus, & quæ in ventre continebatur aqua omnis affatim effunderetur in aquam balnei, quæ spumosa tota inde reddebatur, vt speciem aquæ multo sapone agitatæ referret. Tandem clamoribus ipsius exciti famuli, extrahunt ex aqua semimortuum, lectulo imponunt cadauer potius seu sceleton, quam viuum hominem referentem. Is tum in decimum quartum vsque diem superuixit. Vnde coniectura ducor, si paulatim educta fuisset aqua, & vt decet, futurum vt restitueretur in integrum. *Cl. V. Osuualdus Gabelchouerus de Obseruat. propriis.*

Obser-

OBSERVATIO.

Medicorum errore, & Empiricorum inscitia, hydropici quidam mortui.

POculum hydropi. Cantharides tres, abiectis singularum tum capite, tum pedib. tum alis, in cyathis aquæ tribus terantur, atq; cum bibens laborauerit, calido perfundatur, vngatur prius, ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedine edat. *Hipp. circa finem lib. de vict. ratione in morb. acutis.*

Quidam dictionis huius mentem haud quaquam intelligens, audax Medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi, cui cum à primo die abscessus in sura comparuisset, post tres alios dies sectus est, effusaque copiosa aqua, curatus esse visus est, quod pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit: verum tamen non multis post diebus obiit. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit, perperam data esse cantharidum corpora inquiens: Nempe propinando ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque esse quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medius, hydropi alteri ita propinauit, moxque facto similiter in femore abscessu, sectoque atque effluxo similiter humore non multis post diebus hominem mori contigit. Quanquam vrinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum vsi sint. *Galen. comment. 122. ad lib. 4. de rat. vict. acut.*

Muliercula quædam Tympanite misere afflicta, curam suam Medico familiari commendauerat. Hic flatuum discussioni duntaxat attentus, sine alterius medicamenti prægressu electuarium aliquod admodum calidum administrauit. Illa paulo post sentit rugitum solito multo maiorem, torsionesque molestiores, difficilius spirat, & ventris tumore pristino remanente, nouus accrescit: qui à malo punico, vbi prior terminabatur, se eleuans totum pectus mirabiliter distendebat. Tumores vero à sese mediante fossula distinguebantur, ego ilico accersitus, vaticinor mortem præ foribus esse, ac ob id temerarium esse de medicamentorum vlteriori exhibitione consilium: nec fefellit opinio, tertio enim ab eo, quo vocatus eram, die obdormiuit in domino. Porro recentis tumoris causam fuisse iudico, calfacientem & extenuantem medicamenti vim, quę nebulosum flatum extenuando, arcto, quo prius stringebatur, loco minime contentū, ampliorem capessere coegit. Ea autē est caloris vis vt crassa tenuando efficiat liquida, hæcq; deinceps in vaporem conuertat. Quippe crassa angusto loco contenta, si ignis ardore efferuescant, ampliorem locum capessere, cum in multis aliis, tum vel maxime in lacte perspicuum est, cuiꝰ quidem tanta quantitas, quæ mediam lebetem nec dū adimpleat, ignis feruore extenuata, vsque adeo excrescit intumescitque, vt lebetis parietibus non amplius contenta effundatur. Simile profecto quiddam in tympaniticis accidit, dum multum calfacientibus medicamentis exagitantur. Quocirca moderate calida, quæ viscera roborando natiuum calorem exuscitant, tum intus, tum extra administranda, conducunt. *Fienus lib. de flatib. c. 23.*

Quædam è plebe muliercula Cydone cachecticum filium, temerario ausu, demto pane, subiectaq; tabula, in furnum coniecerat, inuitum atque reclamantem, vicinis ad eam medelam opem ferentibus, nam in caput puerum intulerant: qui vapore, occluso spiritu, protinus suffocatus est: remedium conferre indicio matri fuit, quod protinus conticuisset. stabat ante furnum læta sudoris desiderio, paulo post puerum percunctari cœpit, nunquid calor prodesse videretur? Cum ille nihil responderet, suadentib. vicinis, vt puerum quiescere pateretur, ad dicacitatem rediit, paulo post cum puerum extraxisset, exanimatum vidit: furni remedium, suamq; & vicinarum temeritatem execrando, damnauit. *Alex. Bened. de curand. morb. lib. 15. c. 25.*

Circulator quidam Villi, cum quendam Ascite laborantem, ex sola arena calida, atque clybano calido, post panis extractionem, sæpius repetita impositione, ita exiccauit, vt omnes ignari, sanitati restitutum exclamarent, atque admirarentur. Circulator gloriæ tumidus, atque mercede honestus abiit, cumque causa interna, mali fomes adhuc remansisset, miser rusticus statim returgidus effectus, non multum post animam expirauit. Ita enim vtplurimum accidere consueuit iis, qui sine vllo discrimine sese in empiricorum manus committunt curandos. *Marcellus Donat. de hist. mirab. lib. 4. cap. 21.*

PARACENTESIS.

OBSERVATIO.

De Paracentesi in hydrope administranda, variæ eruditorum sententiæ: tum qua ratione hæc instituenda sit.

DE Paracentesi variæ veterum Medicorum fuere sententię, quas in medium adducemus & explicabimus. Qui paracentesin improbant, pernitiosam illam esse tribus rationib. concludunt. Prima est quod aquam cōclusam effundendo vna & spirituū adeoq; facultatum naturalium, vitalium, & animaliū dissipationem & exolutionem facit. Altera quod hepar substrato aquæ cui ante innatabat velut fulcro pendulum dehinc pondere suo diaphragma, totumque thoracem deprimit, & deorsum trahit, vnde tussis sicca & dyspnœa. Tertia quod peritonæi substantia, vtpote neruosa, haud citra periculum pungi aut incidi potest, nec puncta aut incisa facile agglutinari & vniri possit, ob spermaticam naturam & exanguem. His rationibus adductus Erasistratus, paracētesim vt exitiosam damnabat: inutilem vero & ipsam esse, sequentibus rationib. suadebat: nempe quod aqua effusa non vna secum effundit & tollit hydropis causam, hepatis nempe intemperiē & duritiem, aliorumq; viscerum, quo fit vt nouis aquis suscitatis promtus sit in hydropem relapsus. Deinde febris, sitis, intemperiesq; visceris calida & sicca, quæ cōclusæ aquæ contactu mitigabantur, eiusdem effusæ absentia exaggerantur, quæres Auicennam Gordoniumq; mouisse videtur, vt hic nullos, ille admodum paucos à paracentesi superstites fuisse diceret: sed facilis omniū eiusmodi rationum refutatio est. Quod enim ad primam attinet, Galen. dissipatorum spirituum & exolutarū facultatum noxam illam in paracentesim minus diligenter & artificiose celebratam confert, nempe qua confertim aqua effunditur: profecto si illa ratio ponderis aliquid obtinet, procul à salutarium remediorum numero remouenda videri de-

ri debebit phlebotomia, vt qua sanguis effundatur, cuius sunt longe puriores & tenuiores spiritus, quam qui per hydropicorum aquas diffusi & permixti dicuntur. Quod vero secunda ratio minatur periculum, facile vitabitur ægro resupinato, & in lecto decumbere iusso: sic enim minime pendebit hepar. At quod ad tertiam rationem attinet, puerilis ille timor est de punctura peritonæi: nam quæ mala ad neruosarum partium vulnera sequuntur, ea ob partis sensum exquisitum contingunt, qui in peritonæo à sero concluso male affecto & alterato, aut nullus, aut exiguus superesse solet. Cæterum ratio & experientia docent, multas partes neruosas, etiam ipsas per se membranas, procul à carnea substantia semotas, vulnere violatas, sanationem admittere: multo certe magis peritonæum, vt quod musculis abdominis ita arcte adhæret, vt nisi magno conatu ipsum à carne diuellere queant dissectores. Quæ vero ratio paracenteseos inutilitatem arguere videtur, Celsi authoritate refellitur: non ignoro, inquit, paracentesim Erasistrato displicuisse, morbum enim hunc iecinoris putauit, ideoque ita illum esse sanandum, frustraque aquam emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primum non huius visceris vnius hoc vitium est: deinde vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit, & iecinori & cæteris interioribus partibus nocet, dum ipsarum duritiem vel auget, vel saltem tuetur, conuenitque corpus nihilominus esse curandum. Atque etsi non semel emissus humor, medicinæ tamen locum facit, quam intus inclusus impedit. Tantum vero abest, vt serosus ille salsus & corruptus humor, febrem, sitimque lenire posset, vt contra augeat. Sed & vna intemperiem frigidam auget, dum calorem natiuum copia obruit & extinguit. Auicennæ vero & Gordonio satisfaciet Cœlii Aureliani Medici nobilissimi, etsi methodici, authoritas: *Qui (inquit) proferre audent, omnes, quibus ventre secto aqua emissa est, mortuos, mentiuntur. Multos enim ipsi hoc remedii genere conualuisse vidimus: quod si qui perierunt, contigit id vel tardius, vel negligentius administratæ paracenteseos culpa.* Hoc vnum, quod controuersiarum errores omnes tollat, addam, parum prudenter de remedio ambigi cum eo necessitatis æger redactus, vt eo solo ipsi succurri possit. Nunc, qua ratione incidi venter debeat, aperiendũ. Si iecoris vitio hydrops contingat, sinistra in parte sectio facienda est: si vero lienis, in dextra: nam si in latus sectum decumberet æger, vulneris ipsum dolor continenter affligeret, aquamq; in eum locum deuoluta, qua sectio est, continenter stillaret, vnde facultatum exolutio. Ternum digitorum infra vmbilicum spatio sectio facienda est, ad latus nempe rectorum musculorum, non autem ad lineam, quam vocant albam, neq; ad reliquorum epigastrii musculorum aponeuroses, vt dolori & vnionis difficultati obuiam eatur. Curandum igitur vt æger in dextrum latus iaceat, si in sinistro latere incisio facienda est: aut in sinistrum, si in dextro: huic chirurgus tum sua, tum adstantis ministri manu, cutem abdominis cum subiecto panniculo carnoso carpet, & seorsum abducet: seorsum abductam per transuersum ad subiectã vsque carnem sectione diuidet: quo perfecto cutem diuisam sursum, stomachum versus, quam maxima poterit contentione compellet, vt cum vulnus carni subiectæ mox infligendum consolidandum erit, cutis suo in illud relapsu ei operi inseruiat: tum ergo vulnere non ita magno carnem musculosam atque peritonæum diuidet, inuiolatis omento atq; intestinis. In vulnus tubulum peniculi forma, seu fistulam auream aut argenteam incuruam, tubuli pennæ anserinæ crassitie & semidigiti longitudine immittet. Quæ, ne in ventris excidat capacitatem, capite erit latiore: eodemq; duob. foraminulis peruio, per quæ traiecto funiculo ea arte ad medium corp⁹ religabitur, vt dimoueri nisi chirurgi arbitrio nequeat: in fistulam indetur spongia, quę stillantẽ excipiat humorem: eadem detrahetur dum erit effundenda aqua: effundetur autẽ non confertim, sed paulatim metu dissipationis spirituum & facultatum exolutionis, quod cuidam hydrope laboranti contigisse vidi. Hic cũ ob morbi & remediorum impatientiam ipse sibi ventrẽ adacto stylo pupugisset, atq; aquarũ effusione tanquam humoris adeoq; morbi leuatione mirũ in modum gestiret, intra paucas horas interiit, cum excurrentis aquę impetus nulla arte sisti posset, quod non esset arte facta incisio. Nec vero sat erit, ea qua diximus arte, humori viam aperuisse, sed & duplicatis pannis ac ligatura forti externum fistulæ orificiũ obturandũ & obfirmandũ veniet, ne quicquã aquæ imprudentib. vel inuitis nobis effluat. Notandũ vero est non ante ex ipso vulnere extrahendã fistulam, q̃ quantum volumus & tumoris ratio exposcit aquæ effluxerit: semel n. extracta non facile postea restitui potest, ac citra vim doloremq; vulneris labris aptari, quod cutis & panniculus carnosus, suo in carnis seu musculorum vulnus relapsu ipsum operiant. Cęterũ interim dum effunderur aqua, cibando ægro & ipsius virib. diligenter erit prouidendum: nam si languere illæ & debilitari videantur, sistenda erit ad aliquot dies aquarum effusio, qua tandem ex voto perfecta, ita consolidandum erit vulnus, vt caueat chirurgus ne in fistulam degeneret. Alii alia ratione aquę effluxum moliuntur. Nam incisione facta vulneris labra acu filum ducente transadigunt. Multum autem carnosæ substantiæ acu comprehendunt, ne contentionis in adducendis labris impetu dilaceretur, dilaniaretürque quod est comprehensum. Hinc filum ipsum sursum deorsumque per adactæ in transuersum acus ambo extrema obuoluitur, quemadmodum in rostro leporino fieri solet, quo sic arctius vulneris labra cohæreant, nec aquæ vel guttula inuito chirurgo elabi possit. *Pareus lib. 7. c. 12.*

Aqua hydropicorum diutius retenta contrahit malignitatem quandam & putrescit, & putrefacta corrumpit partes vicinas. Hinc fit, vt iis mortuis, reperias aquam lixiuio similem, omentũ putre, viscera veluti syderata & καρκινώδη. Ob id recte præcipit Hippoc. vbi agitur de vstione & sectione hydropicorum aut suppuratorum, animaduertendum esse, vt non confertim, sed paulatim aquam vel pus vacuemus: hoc est, oportet primum facere viam aperta cute scalpello incisorio, vel cauterio, præsertim potentiali, quod tutius est, & minorem infert dolorem: deinde habendum scalpellum aculeatum vt fiat via angustior materiæ, hoc est, puri aut aquæ: quo peracto inducatur pus aut aqua. Sed hodie rectius fit, & tutius. Habemus enim cannulas quasdam, quas immittimus. Hisque apertis (vt in cantharis illis staneis fit) tantum educitur aquæ, quantum volumus

mus

mus. Oportet autem semel in die detrahere aquam, quantum vires sustinere poterunt, & ita singulis diebus faciemus vsque ad 12. diem. Exactis 12. diebus, die 13. si quid videbitur reliquum, totum simul poterit extrahi, aut certe, si viribus metuis, magna pars. Post 13. diem, si quid regenerabitur, eo modo oportebit extrahere paulatim. Sed interim vti ratione vitæ quæ siccet reliquum, & remediis quæ siccent, simulque erunt fouendæ vires ægri. Sed sequitur ne, peractis his omnibus, quæ ex arte sunt, seruari debere ægrum? minime vero, quia oportet secare aut vrere, nondum confectis viribus ægri: item sine febre: aut, si ex febre laboret, id faciendum est in intermissione vel remissione. Deinde id fiat priusquam aqua aut pus putrescant & viscera corrumpant. Præterea non est expectanda cachexia. Si quis igitur accersatur ad suppuratos & hydropicos, oportet primum scire an sit vrendum, an secandum, nec ne. Si hydropicus iam inciderit, in cachexiam aut tabem, si vires sint languidiores, si febris adest, coniuncta præsertim cachexia vel infirmis viribus: si præterea humor iam est putrefactus vt affecta sint viscera, nihil est tentandum, sed totum Deo committendum. Fingamus ista non adesse, tum secabimus vti diximus. Sed ante sectionem & vsturam Hippocrates instituit multum lac aut alimentum aliquod boni succi. Quæritur an in aqua intercutē seu leucophlegmatia proprie dicta sit secandum, aut vstulandum aliis locis quam in ascite? In aqua inter cutem secare oportet, aut vrere in parte interiore tibiæ 4. digitis supra malleolos, secare oportet crura: aliquando in brachio supra manum, &c. In ascite vero in ventre fere sub vmbilico recta linea ducta, aut etiam ilibus (qua præsertim parte minus est carnis) fere inter vmbilicum & coxam loco decliui. *Hollerius comment. ad aphor. 27. lib. 6. Hippoc.*

Observatio.

Ad Paracentesis in hydrope administrationem mortui quidam: vel quod Eusplanchni non fuerant, vel quod aqua confertim, emissa fuerat.

Vidi Chirurgum, qui vidit quendam Nobilem hydropicum: &, inquit, vultis quod cum curem? cui parentes dixerunt, volumus. & statim incidit ipsum sub vmbilico, & aqua citrina statim incœpit exire, & ipse tanquam fatuus, vnam lagenam ex ipsa aqua in prima vice extraxit, & euacuatus est venter, & ille ait parentibus; curatus est hydropicus & liberatus. In sequenti vero nocte propter subitam euacuationem & multam, mortuus est, & sic chirurgus fuit in mortis periculo. *Arnaldus Pract. Breuiarij, lib. 2. cap. 30.*

Mulierem quandam vidimus, cum adhuc essemus adolescentes, aquam inter cutem patientem, & quæ magnam aquæ copiam gestabat, huic suis blandis & vanis promissionibus circumforaneus quidam ardelio suaserat, quod sanaretur, si incisionem pati posset, hæc aqualiculi pondus ferre non potens, secari elegit; & hicmet circumforaneus hoc onus incidendi suscepit. Aderam ego, & nonnulli alii probi scholastici, hic insolentissimus vir, nulla preparatione facta, mulierem aperuit, & totam aquam eduxit, imo mihi admonenti, ne semel totam aquam auferret, respondebat, tu nihil scis, adhuc tua labia sapiunt lac, tu mox videbis ipsam sanam. Quod per oppositum euenit, nam cum primum tota aqua exiuit, statim & anima simul cum aqua euolauit. At circumforaneus hic mulierem mortuam videns, sumto pallio clanculum aufugit. *Anton. Musa Brasauolus com. ad lib. 6. aph. 27. Hipp.*

Si æger fuerit iuuenis & satis robustus, incisione extrahatur hæc aquositas, non vna eductione, sed multis, & sensim ad vires conseruandas: præcedente tamen mortis præsagio, ne nobis ascribatur. Nam præsente Sauonarola, & aliis doctissimis Medicis, Patauii, Ioannes Ludouicus, V.I.D. eximius, sexagenarius, subita facta incisione, in manibus Chirurgorum interiit. *Mich. Ioan. Paschalius lib. 1. cap. 44. meth. curand.*

Si quis ab hydrope se sperat seruatum iri ac restitutum, ἐυσπλαγχνον ἐιναι, integris esse visceribus oportet, 2. prorheticῶn. Qui autem paulatim sensimque fiet, frustra eum quisquam, quia inconsulto, secabit & præcipitem dabit in exitium. Quum siquidem intus sit immedicabile vulnus, erosio. Contigit id autem (luctuosum sane & miserabile conciuibus vniuersis) anno 1583. Nicolao Magno Doctori, viro clarissimo & de republ. & multorum priuata homini meritissimo. Cum is enim hydrope iam pridem teneretur, posterioris formæ (καῦμα nempe dextri renis hepar inficiens & adurens huic malo primordia dedit) & per distentionem abdominis summam discruciaretur miserrime, sese perfodi ad vmbilicum maluit & exoptauit, (namq; migrandum è viuis is præsentiebat) ne execrari & male precari fere cogeretur ipse sibi, per angustias scilicet & acerbitatem doloris sæuissimi. *Cordæus com. 5. ad lib. 1 Hipp. de muliebr.*

Mulierem quandam Ascite laborantem Herbipoli mea manu viuam aperui, quæ, educta paulatim magna aquæ copia, se plurimum sentiebat releuatam. Sed quia morbus iam ad summum peruenerat, & vires erant plane prostratæ, interiectis paucis diebus, vitam cum morte placide commutauit. Eandem igitur mortuam, à cognatis & marito rogatus, cum dissecassem. Epar inueni (vt in pluribus aliis qui eodem morbi genere perierant) omnino durum & colore subpallido, perinde ac si coctum fuisset. Ipsa vero epatis substantia (quod admiratione dignū videtur) interius tota erat granulosa, granis nimirum quantitate pisorum vbiq; apparentib. *CL. V. Ioan. Posthius de suis mihi transmissis, & ad vsum publicum communicatis obseruationib.*

Observatio.

Paracentesis in hydrope vicaria sectio.

Vicem paracentesis subiisse vidimus in Græcia felici experimento, nouacula cōcisa vndequaque cute, apte resudāte humore. Si in scrotum aqua pariter descenderit, cutis compungitur, tutoq; aqua demitur. Si eas punctiones dolor subsequitur: oleū anethinum & chamæmelinum apte inungitur. *Alex. Benedict. lib. 15. c. 40. de curan. morb.*

Observatio.

Noua hydropicorum per vmbilicum compunctio.

Quoniam in vmbilici mentionem incidimus, nouam, quæ per vmbilicum tuto fieri potest, hydropicorum compunctionem hic attexere non erit ab instituto alienum. Veteres Medici omnem

hydropicorum apertionem παρακέντησιν appellarunt. De ea quatuor quæri solent. An fieri debeat, quando, vbi, & quomodo: fieri tuto posse & debere, grauissimorum virorum authoritas & ratio persuadent. Eam primus Hippocrates *libr.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, *& 7. libr. 6. Epid. & in aphorismu* præscripsit. *Galenus 14. Method.* Paulus Albucasis, & Medici fere omnes eam commendant. Authoritati adstipulatur ratio. Cum enim medicamentis internis externisq; stagnantes aquæ vacuari nequeant, cur non, vt in aliis tumoribus aqueis & pituitosis, administrabitur sectio, præsertim cum compunctæ & vulneratæ partes omnes ignobiles sint? Tempus apertionis aperuit eleganter *Hippocrates sect. 7. lib. 6. Epidem.* ὑδρωπιῶντας θᾶσσον τάμνειν, φθίνοντας αὐτίκα καίειν, id est, hydropicos statim secare oportet, empyicos statim vrere. Illud autem αὐτίκα id est, statim, interpretor, aut cum *Hippocrate libr. de internis affect.* initio morbi ταῦτα δὲ (inquit) κατ' ἀρχὰς ποιέειν τοῦ νοσήματος, id est, in principio morbi hæc sunt administranda: aut cum Galeno, priusquam corrupta sint viscera: frustra enim educuntur aquæ, quæ vitiatis iam & alienatis visceribus enascuntur, vnde non leuiter errant, qui in desperatis omnibus paracentesim aggrediuntur. Tertium erat caput de loco apertionis. Paulus ex Ægina Medicus, & quotquot ad hæc vsque tempora fuerunt Medici, hydropicos paulo infra vmbilicum secant, & ad latera, ob musculorum aponeuroses, idq; ex opposita parte affecti visceris. Ego sectionem illam approbo quidem, sed commodius per medium vmbilicum fieri posse existimo. Ad cuius rei illustrationem obseruationes raras, & rationes non inualidas, proferam.

Vidi Monspelii hydropicam mulierem, cui nocte intempesta, nihil tale opinanti, spõte solutus est vmbilicus, & maxima statim effluxit aquarum copia. Accersor ego summo diluculo cum Barth. Cabrolio, chirurgo & Anatomico peritissimo. Vires pene exolutas reperio, ob repentinam illam & immodicam vacuationem: iubeo statim refici vires. Quibus collectis, perfecte per Dei gratiam conualuit, & nunc viuit valetque superstes.

Narrauit mihi Gratianopoli Ludouicus Villanouanus, Medicus doctissimus, se rusticum vidisse, ea vmbilici compunctione, perfecte sanatum.

Secuit importunum hydropicum, meo iussu per vmbilicum, Balthas. Garielus, Mõspeliensis chirurg⁹ doctissimus, & mihi amicissimus. Iam totus pene detumuerat venter, vt mortis periculo defunctus videbatur, cum decimo post sectionẽ die, me inscio, librã integram cerasorum cœpit comedere: tunc superueniente alui fluxu, labefactata naturali œconomia intra biduum extinctus est. Tuto igitur sectionem eam administrari posse experientia testatur: neque etiam id dissuadet ratio. Nam quo natura vergit (inquit summus dictator) eo ducere oportet: at sępe per vmbilicum vacuationem eam molitur natura. Præterea fit citra multarum partium solutionem hæc vmbilici compunctio, coeunt enim circa vmbilicum vasa quatuor vmbilicalia, quæ si dehiscant, vt solent in hydropicis aquarum eo confluentium vi & impetu, sola cutis secanda erit. Dices ibi musculorum omnium aponeuroses terminari, vnde periculum conuulsionis: desinunt quidem in lineã albam musculorum omniũ extrema, sed hæc circa vmbilicum, aut in historia nostra docuimus, perforata sunt, vt vasis vmbilicalibus aditus pateat. Quinetiam Ascite laborantes fere omnes exomphalosi & tumore vmbilici, quem aquarũ concursus parit, infestantur: adeo vt si sola cutis acuto compungatur ferro statim aquarũ fiat effusio. Mitto quod ita compuncti in alterutrum latus citra dolorẽ decũbere possunt. Modus autem apertionis is esto. Tota vmbilici circumferentia filo primum traiicienda est, vt arctari possit foramen, si maiori impetu erumperent aquæ, deinde acuto & pungente ferro secanda cutis qua parte vasa dehiscunt: mox ænea aut argentea fistula in vulnus immitti debet, per quam effluere possit aqua. Hanc non ἐξαπίνης κενοῦν, id est, confertim euacuare oportet, sed καθ' ὀλίγον, sensim paulatimque. Extat hac de re solenne summi dictatoris edictum *aph. 27. sect. 6. aphorismor.* ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ τέμνονται ἢ καίονται ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται. Quicunque empyi & hydropici dum vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluant, moriuntur. Plurimum enim & repente vacuare periculosum *aphorismor. 51. sect. 2. & libr.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Hydropicos, inquit, per ferrum vrito, & aquas sensim ac paulatim educito. *Andreas Laurent. libr. 1. q. 16. oper. anatom.*

Casus animaduersus, annis ab hinc 14. in torneatore Geissingense, homine industrio, & qui ad eam tenuitatem ligneos scyphos deducebat, vt vix vnciarum duarum pondus haberent octoni. Is torno aberrans, arteriam manus, quæ iuxta carpum est, magno vulnere aperuit. Laboratum est pluribus diebus in sistendo sanguine, neq; enim erant, qui primi consulebantur, valde periti artifices. Verum cum ex tam copioso spirituosi sanguinis profluuio vires valde prosternerentur, superuenit tandem eius loci, tum temporis adhuc iuuenis, (quo nomine etiam negligebatur) Chirurgus. Is duobus super vulnus digitis subtus arteriam transmissa cum filo acu, constrictaque arteria, fluxum cohibuit, ac interim vulnus consolidauit. Verum non multo post intumescere miser cœpit, & ascitico similis esse. Habitabat tum Geissingæ Gabriel Zuillingius, qui Vlmens. Nosodochij medicum per plures annos egerat, & quieti se dederat. Is consultus, purgante medicamento omnem propemodum ventris molem exhausit. Verum cum irritata medicamento natura purgandi finem non faceret, adeoque non saburra tantum ventris, sed & vires ægri vehementer exhaurirentur, & opem ille Medici denuo imploraret; vt pyrorum aridorum (pauperculus nanque erat) ius biberet consuluit, vnde profluuium quidem alui cessauit, tumor autem, quantus antea vnquam fuerat, rediit, ita vt vmbilicus ad iuglandis quantitatem, & amplius, emineret, vesicam referens hydatida. Hinc cum purgantibus parum proficere me viderem, naturam autem per vmbilicum molitam esse viam, aperiendæ illius eminentiæ, quæ erat mollissima, author fui. Ac quamuis Chirurgus illi negotio destinatus, præter consilium meum, ad tres propemodum mensuras aquæ prima die emisisset, sequenti iterum duas, ita vt vehementer cum deiicerentur vires, (quas tamen roborantibus vtcunque restituere conatus sum, ea de re certior factus) conualuit tamen Dei beneficio, & superuixit annis ad minus 10. vel 12. Singulis tamen fere annis necesse fuit apertione collectam materiam,

quæ

quæ tamen vix decimam prioris saburræ partem æquabat, educere. *Clariss. Vir. Osvvaldus Gabelchoferus de suis mihi adeoque posteritati communicatis Obseruationibus.*

ANATOME, HYDROPICORUM CADAVERUM.

OBSERVATIO.

Hydropicorum corporum quorundam dissectione, rara & admirabilia quædam animaduersa.

HISCE diebus ego & amici aliquot mei, secuimus cadauer hominis, qui diuturno morbo laborauerat. is autem & hydropicus postremo effectus erat. Relecto autem ventre, cum transiissemus musculos abdominis, inuenimus aquam illam, citrinam vocatam, intra peritonæum & intestina, de quo ab aliquibus dubitatũ tamen fuisse video. Mox inde respeximus ad hepar, tanq̃ in eo causam morbi manifestam visuri, id reperimus grande, colore nigricante, & fere tali, qualem in splene alias conspeximus. Folliculus fellis plenissimus erat bile. Hepatis venæ in parte eius caua, priusquam in communẽ illum caudicem portæ desinunt, omnes obstructæ erant lapillis eas distendentibus, foris nigris, intus flauẽtibus. Porro & ille meatus, qui ex folliculo fellis in intestinum desinebat, lapide eiusmodi obstructus erat. Hunc cum exemissemus, nihilo magis tamen bilis effluxit: coaluerat enim foramen illud desuetudine bilem ad intestina mittendi. Hanc istius meatus obstructionem ego causam fuisse video icteritiæ, cum qua hic homo ante hydropem longo tempore conflictatus fuerat, regurgitante ad totum ambitum venarum bile, quæ purgari per intestinum debuisset. Nam meatus ille, qui ex folliculo fellis in hepar est, liberrimus erat. Cæterum hepar ipsum tota sua conuexa superficie adnatum diaphragmati conspiciebatur, interueniente membrana quadam crassa & firmissima, nata fortasse ex calore assante in eiusmodi quasi crustam externam superficie hepatis. Nam & idem æger perpetuo de insigni calore dextri hypochondrii queri solitus erat. *Iacobus Camenicenus in Epist. ad Matthiolum.*

Hospiti leonis argentei, in vico D. Iacobi, hydropico, inuẽta sunt intestina syderata, & omnino corrupta, quasi sugillata, humor plurimus cruentus & loturæ carnium saturatæ sanguine similis. *Scholiograph ad cap 39. lib. 1. Hollerii De morb. intern.*

Victor Schoeffer, scriba Cameræ, & à secretis Reuerendissimo & Illustrissimo Danieli Archiepiscopo Moguntino pie defuncto, Anno 82. febribus tertianis & continuis, atq; erysipelatibus sæpe obnoxius, extremo quinquennio difficultate anhelitus, orthopnœa, diarrhœa, diuturna stranguria diuexatus, tandem tumore ventris, in tantam molem excrescente, correptus est, vt etiam vmbilicum rumperet, salua tamen externa cuticula nullo effluente humore. Ex aperto à me cadauere, assistente D.D. Henrico Garetio, extractæ fuerunt mensuræ nostrates 18. aquæ pallidioris citrinæ, vrinam repræsentantis. Epar inuentum album, durum: renes parui, pallidi, nulla pinguedine muniti: vesica angusta: pulmones ampli: cor magnum: lien paruus, & albus. Mirum fuit, tantum in breuis staturæ homine aquæ latere potuisse copiam. Ego amicus & familiaris ei Medicus, tandem, cum hydropis mentionem semper exhorresceret, author ei fui, vt Medicos Norinbergenses consuleret, periit interim suffocatus, capite in sinu meo reclinato. *CL.V. Ioan. Fridericus Trafelmannus de Obs. propriis.*

Herbipoli Mulierem hydropicam quadragenaria maiorem, in Nosodochio Aulico aperui: quæ ab eo morbo plane liberata, per vrbem, omnibus (qui eam ante hydropicam viderant) plurimum admirantibus, sæpe obambulabat. Verum ex praua victus ratione post aliquot menses denuo hydropica facta, summis à me precibus contendebat, vt sese rursus aperirem: ibi tum me renuente, & vitæ producendæ spem esse nullam affirmante nihilominus ipsa in proposito perseuerabat, fore sperans, vt aqua iterum educta, si non diu viuere, cito tamen & magis placide posset mori: quod sane etiam euenit. Nam post alteram sectionem, vltra sex, vt opinor, dies non vixit. Voti tamen sui compos facta, placide instar lucernæ deficiẽte oleo, est extincta. In ea epar quidem, vt in cæteris hydropicis, vterum vero plane putrefactum inueni. *CL.V. Io. Posthius de suis ad me missis Obseruationibus.*

DE DIABETE.

OBSERVATIO.

Diabete laborantium Historiæ variæ, raræ, & memorabiles.

AD renes pertinere is videtur affectus, quẽ alii hydropem matellæ, alii vrinæ profluuium, alii diabeten, alii dipsacon appellant, qui certe quam rarissime euenire solet. Equidem eum antehac bis duntaxat videre potui; supra modum videlicet sitientibus infirmis, atque subinde bibentibus: quapropter exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à sua quantitate non mutato: atque hic renum vesicæque affectus similis est ventriculi intestinorumque læuitati. *Galenus lib. 6. cap. 3. de loc. affect.*

Ego non vidi Diabetem contingere in occidente, neque audiui ab aliquo meorum Doctorum antiquorum quod eam viderit. Sed tamen hoc vidi in Ægypto aliquos patientes hanc ægritudinem infra decem annos plusquã viginti, & forte accidit ex potu aquæ Nili saporosæ, quam frequenter bibunt. *Rabi Moyses Part. 8. Aph. suor.*

Rarus affectus & bis tantum à Galeno visus, à nobis sæpius. Anno 1558. Augusti fine in vico vetere Templi Consuli du Val, in febre continua non ita ardente ad sensum, lingua scabra, arida, nigra. Quotidie sex pintas (quas vocant Lutetiæ) vrinæ mingebat, non ita siticulosus, constabat mente. Sub septimum diem obiit.

Consuli Quelain nephritico, in febre profluuium vrinæ motum, in quo serosa vrina ad duas quartas emingebatur, ex quo euasit.

Eodem morbo paulo ante eius pater obierat.

Alter ab eodem profluuio obiit, in vico Sancti Ioannis Bellouacensis.

Quibusdam diutius vrina suppressa sequitur vrinæ profluuium, aut morbus aliquis acutus per crisin, qui malignitatem suam in renes deponit, vt ait Aretæus. In ardente febre raro curatur, sicut & in colliquatione In aliis difficile, nisi statim initio deprehenso morbo occurratur. Secatur vena in cubito, sed moderate. Refrigerantur renes & confirmãtur. Alimenta crassa, emplastica, minime calida, vnguenta circa renes, inunctio spinæ, opiatæ, *Scholograph. ad capit. 53. libro primo, Hollerit. De morbis Internis.*

Iohan. Bapt. Theodos. Epist. 48. scribit, se in toto vitæ suæ tempore veram Diabeticam affectionem vidisse tantum in duabus mulieribus.

Qui meracioris vini potu indulgebat Romanus, & crethami, id est, fœniculi aut petroselini marini dicti, muria conditi, largiore victu vsus est, in diabetem affectionem lapsus fuit. Nam quicquid bibebat simul, & quale assumebat, per vrinam reddebat, & intensissime sitiebat. Ad quem cum conuenissemus, & morbi causam perpendissemus, ea procatarctica abnegata, quæ antecedentem mouet, salsuginosum humorem & mordacem euacuari & obtundi curauimus. Euacuauimus autem eum syrupo rosato solutiuo, de cichorea cum rhabarbaro, myrobalanis citrinis, & pauco agarico: obtundimus vero ipsum prisana, quis sorbilibus, halica, carne hœdina, & vino paucifero. Sed vt retentrix renum facultas, quæ omnino imbecillis erat, restauraretur, singulis diebus in aurora potum sequentem dabamus. ℞. Syrup. myrtillorum, rosati de rosis siccis ana vnciam semis, trochiscorum de terra sigillata, de spodio Arab. ana scrupulum vnum, aquarum capitum rosarum, plantaginis, corrigiolæ, ana vnciam vnam, misce; quin & renum regioni exterius ceratum ex acatia, hyppocistide, mastiche, thure, bolo armeno, ladano & resina confectum, applicuimus: & intra duodecim dies sanitati fuit restitutus. *Lusitanus Cent. 2. Curat. 94.*

Diabetes, transitus vrinæ continuus est, aut verius potionis non mutatæ, vt lienteria cibi: à renum intemperie calida cum siti inexpleta eueniens affectus: qui raro euenit, vt eum Galenus bis tantum vidisse testetur. Nos autem alterum nouimus in hanc affectionem, ob largiorem farciminis piperati esum, incurrisse: qui quoque facile fuit recuperatus & sanitati restitutus. Fit autem affectio hæc, vt dixi, ex renum retentricis facultatis imbecillitate, attractricis autem tanto robore, vt totum corpus ob ingentem calorem exhauriat. Iuste igitur renum passio, & affectus diabetes appellatur: quia sic affecti renes ad se corporis totum humorem attrahunt: quem, sua imbecilli reddita retentrice facultate, retinere non valent, sed tumultuatim in vesicam eum exonerant, & consequenter foras transmittunt. Vnde ab aliquibus passio hæc (*Galeno teste*) *capit. vltim. libro de symptomatum differentia*, aqua intercutem ad matulam appellabatur: velut vrinæ fluor, seu leuitas: aut, ob inexplebilem sitim, dipsacos. *Idem in Scholiis.*

Ego tres vidi eo tempore, quo Venetiis versatus sum, qui hoc affectu cruciati sunt: sed satis erit, si duorum meminero.

Prior fuit mulier Nobilis & Abbatissa cuiusdam monasterii Muriani, quæ ex vehementibus animi perturbationibus afflicta, ob ingentes persecutiones, quas passa erat, incidit in hunc morbum: affligebatur autem siti inextinguibili, neque etiam per potum leuabatur: linguam enim statim etiam à potu aridissimam habebat: æstum ingentem in visceribus percipiebat, continenter febre detinebatur, inquieta plurimum erat, & tandem, cum iam, anteaquam medico curãdam se traderet, morbus plurimum inualuisset, & ipsa admodum esset emaciata, ex eo obiit, & procul omni dubio calidus affectus fuit.

Alter vero vir erat, & ille quidem Nobilissimus frater Reuerendissimi Cardinalis Pisani, hic cum febre laboraret, & ea satis maligna, atque sitis, quæ neque etiam multa erat, esset impatiens, bibere nolebat, nisi gelida fere esset aqua, & reliqua, quibus in potu vtebatur: quæ quidem iubebat in puteis demissa vrceis perpetuo seruari, vnde ad eam imbecillitatem renes deuenere, vt potus omnino immutatus redderetur, seruans eundem colorem, consistentiam, saporemque & odorem, vtebatur autem primum propter febrem iuleb rosaceo diluto ex aqua, & vrina quæ paulo post à potu mingebatur eadem omnino videbatur quæ prius erat in cyatho antequam biberetur, eundemque referebat colorem aspicientibus, & odorem olfacientibus: sed & quidam, qui illi ministrabant, gustare voluere, qui affirmarunt, neque in sapore vllam factam immutationem, neque hic vehementissima siti vrgebatur, quamuis & ipse sitiret, neque oris tanta ariditate, sicuti Abbatissa, neque in præcordiis vllum æstum percipiebat, qui tamen & ipse ex eo morbo interiit, & procul dubio omnis istius morbi ratio ex nimia instrumentorum vrinæ refrigeratione ortum habuit. *Trincauella lib. 10. c. 11. De ratione curand. partic. hum. corp. affectus.*

Nos sex homines, Diabete correptos, hucusque tractauimus, & inter alios Octauianum Catastinium, Iuris vtriusque Doctorem, ac Canonicum Florentinum, qui cum nostra, peritissimi & Iacobi Soldanii opera à febre pestilenti fuisset liberatus, perquam & multis liuidusque exanthematibus circa pectus ac dorsum abundauerat, & ingentem nigri fœtentis, ac coagulati sanguinis copiam deiecerat, dum is ex priori morbo conualesceret, & ob recuperandas vires adhuc se domi contineret, in diabetem incidit violentissimum, qui ipsum quatuordecim dierum spatio penitus tabefecit atque abripuit; quod adeo breui tempore successit, quia is & sua natura erat satis gracilis, & à priori morbo fuerat maxime extenuatus. *Vidus Vidius Iunior lib. 10. c. 26. de Curat. membratim.*

Honestus quidam ciuis vrinæ detinebatur profluuio: subinde vno die amplius quam vrnam 40. librarum reddebat. Bibebat non minus: vt qui propter assiduam vrinæ profusionem assidua quoque siti premeretur. Cum autem huic nulla prodessent remedia, & vix vlla sibi adhiberi pateretur, paucis diebus deficiens, è vita commigrauit.

Alius quidam mercator vrinam quoque admodum frequentem reddebat, sed minus, nec adeo copiosam, diuque hoc malo laborauerat. Albida autem vrina erat, non transparens, & paulo, quam serum lactis, tenuior: in qua quidem grumi subinde permixti

permixti ferebantur. Superueniente vno tempore febri, vrinæ accessit incontinentia: sic vt & dormienti proflueret. Posteaquam autem sanguinis missione & enematum vsu, paucisque aliis remediis, febris cessasset, desiit ignoranti in somno effluere; sed tamen frequens, vt antea, & mediocriter multa: & qualis prius talis & in febri & postea perstitit. Sitis vero & hunc premebat, propter vrinæ copiam, sed multo quam alium minus. Morbus autem pertinax nullis remediis cedebat, interim vt non vehemens, ita neque negociis magno erat impedimento. Vsus fuerat aliquot annis æstatis tempore aqua fontis Leodiensis: sed nec ex hoc fructum retulit, citius ab eo malum auctum: nam aqua hæc diuretica, & vrinas vehementer mouet. *Dodonæus cap. 32. Obseruat. Medicinal.*

Morbum hunc Diabetem fuisse apparet: præsertim ciuis, cuius vehementius fuit malum: nec tamen mercatoris affectus alio referendus videtur. Comparat hunc Galenus leuitati intestinorum; quemadmodum enim per hanc cibus assumptus cito deiicitur; ita & in Diabete potus velocissime per vias vrinarias descendit. Proprius autem renum est affectus, qui ex retentricis facultatis debilitate oritur, accedente attractricis robore; vnde & sitis necessario consequitur. Potus autem qui assumitur, nō talis omnino redditur, qualis assumtus est. Nam in iecinore mutationem nonnullam accipit, licet exiguo hæreat tempore: in renibus vero nō permutatur. Idcirco & crudæ apparent vrinæ. *Idem in Scholiis ad cap. prædictum.*

OBSERVATIO.

Cotoneorum esu in diabetem incidentes.

CYDONIA vretica sunt, & ex eorum esu Serenissimus Rex Neapolitanus Alfonsus incidit in diabetem: vehementer enim nocent huic morbo calida vretica, & etiam animi corporis labores, & coitus. *Iohan. Mich. Paschalius Method. Curand. morbos cap. 50.*

OBSERVATIO.

Ex nimio diureticorum & lithontribticorum vsu, quidam diabete correptus.

MONENDI in ardore vrinæ tyrones in medica arte sunt, ne conniuentibus, quod aiunt, oculis causas huius mali inspiciant: decipiuntur enim passim, credentes ex vesicæ calculo oriri, vnde medicinas comminuendis calculis accommodatas miseris ægrotantibus ministrant, quod in eorum perniciem vertitur: augetur enim per ea medicamenta, quæ calida facultate sunt prædita, vrinæ acrimonia; vnde vlcus aut in renibus, aut in vesica generari necessum est, ideoque iugi cruciatu torqueri, qui in tam impias carnificum manus inciderunt, quemadmodum cuidam meo tempore contigit, qui initio remedia necessaria fugiens, post empyricorum omnia remedia amplectens, in vrinæ multitudinem lapsus est, & eos morbos, à quibus deinde periti Medici leuare minime potuerunt. *Idem libro primo, capite quadragesimo octauo, Method. Curand.*

OBSERVATIO.

Tepentis aquæ medicatæ libras 16. intra horæ spatium bibens, eandem, qualem hauserat, confestim eminxit.

QVI largissime bibunt, copiosam quoque profundunt vrinam, vt is quem nouimus quotidie horæ spatio tepentis aquæ medicatæ libras sexdecim exorbere: etenim qualem sumpserat, talem protinus emeiebat. *Fern. lib. 6. c. 13. Patholog.*

OBSERVATIO.

Vix quadrantem bibens quidam, quotidie supra quatuor cantharos meiebat.

SIenę in Italia quidam singulis diebus quatuor vel quinq; cantharos vrinæ excernebat, qui vix quadrantem bibisset, *Guil. Adolph. Scribonius libell. de Vrina Inspect.*

OBSERVATIO.

Puella plus vrinæ emittens quam ponderaret.

CONTINGVNT quandoque mirabiles morbi, & inter reliquos Anno Salutis 1481. Puella octodecim annorum, mingebat singulis diebus vrinæ libras circiter triginta sex; assumebat autem ex potu ac cibo non plus septem libris. Itaque factum est, vt singulis diebus emitteret circiter libras viginti nouem, cumque hoc sexaginta diebus perseuerauerat, conuenit, vt in his sexaginta diebus emiserit vltra cibi & potus substantiam libras, 1740. hoc autem est longe maius pondere puellæ, etiamsi tota in vrinam fuisset resoluta. Nam puella non potuerat excedere ad summum pondus 250. librarum: cum neque attingeret 150. Itaque quæsitum fuit à Ioanne Marliano, vnde hoc contingere posset? Respondit aerem qui in arteriis vbique continetur in substantiam aqueam conuerti, eaque eiecta, alium succedentem similiter conuerti in aqueam, atque ita multiplicari. Quod vero omnium maximum fuit, puella hæc post duos illos menses exactos sanata est à Francisco Busto Medico. Existimandumque est, cum illo tempore bonæ literæ adhuc laterent, & cum his Græci authores, curatam fuisse via & iuxta doctrinam *Rasis in nono ad Almansorem, & Auicennæ.* Hoc autem alias à patre audieram, sed non satis fidebam: inueni postmodum totam historiam descriptam. Quidam etiam retulit mihi vidisse impressam, sed nomen libri referre nesciuit. Et quamuis Marlianus materiam vrinæ generandæ edocuerit, quod facillimum erat, quandoquidem nulla alia esse posset, nihilominus quod obscurum fuit non declarauit, causam scilicet efficientem. Hæc fuit, vt verisimilia referam, frigida & humida intemperies, cum leuitate superficierum arteriarum & membrorum, per quæ vrina permeat, vreterarum ac vesicæ, propter quas causas vapores omnes, qui in aere humido continebantur, in aqueam substantiam vertebantur, & ob id credendum est tempus tunc fuisse humidum, nam & hoc in marmore templi angustioris Mediolani videmus. Et ita constitutione cessante, sanata est potius, quam auxiliis, quamuis & illa nonnihil profuerint. *Cardanus libro octauo, capite quadragesimo quarto, de Varietat.*

Meminit

Meminit Historiæ huius *Gattinaria Commentar. ad librum nonum, Almanf. de cura inuoluntarii exitus vrinæ.*

Observatio.

Obæsus quidam, crebra mictione, subito extenuatus.

OBæsvm quendam & tumidulum vidi, ex multa mictione, diebus circiter octo mirum in modum extenuari & concidere. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Nonnunquam humorum & corporis moles cõtabescens & liquescens in vrinas diffunditur, quod bibulo cuidam optimo corporis habitu, intra octo circiter dies, accidisse, narrat Fernelius. Sed, tam breui temporis curriculo, ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem, citra vllam vim morbi esse collapsum, vix credi potest. Verisimilius est ex hydrope ἀνασάρκα fuisse eam molem, quæ tam repente exhausta est, idque maxime per vrinas. *Ioubertus cap. 13. de Vrinis.*

Observatio.

Vndecim Medici Mediolanenses vrinæ fluxu mortui.

MEdiolani vidi vndecim Medicos, perpetuo cursu vrinæ morbo, vitam finisse, quidam ardore, quidam fluxu, quidam retentione, quidam lapillo renum, inde, coorto vrinæ profluuio, interierunt: nam assidua equitatio per ciuitatem inæqualem, frequensque ascensus & descensus, huius morbi causa erat. *Cardanus lib. 1. capit. vigesimo. De sanit. tuenda.*

Observatio.

Vrina per semestre cohibita, quæ vbi rursus effluere visa est, aluus per 4. menses substitit, tandem vtrisque compressis, vrina circa ventriculi regionem magna copia, odore & colore se prodente, exudauit: quibus alia non multum absimiles adiiciuntur Historiæ.

DIabetica passio in memoriam reuocauit longe omnium admirandam historiam, quam Patauii accidisse nobis testatus est Excellentiss. Venetiis Medicus Nicolaus Nouocomensis, qui curationi interfuit, vna cum Doctiss. tunc Medico Domino Petro de Nouale. Testem autem adducimus Excellentiss. D. Alexand. Panizzam Medicum, eiusdem Domini Nicolai Generum. Narrabat itaque Nouocomensis, indubiæ fidei Vir, quod superioribus annis Patauii iuuenis Monialis, habitu gracili, & tenui victus ratione vtens, in æde Diuæ Agathæ sacra, dum ad pulsandas campanas noctu pergeret, quibusdam phantasmatibus, quæ (vt ipsa paulo post asseruit) intuita est, maxime exterrefacta, horrore correpta, paulatim in melancholica incidit symptomata, quorum profligationi dum studet Medicus, ecce, mirabile dictu, vrina suppressa est, ita vt per menses sex nihil vrinæ excreuerit, sed demum vrinam emittere rursus cœpit, suppressa omnifariam aluo per 4. fere menses, deinceps lotium cohibitum, nec non etiam aluus suppressa, in regione ventriculi resudante humore ad pluriũ librarum pondus, colore & odore vrinam referente. Cuius vrinæ fluxus multi causam reddentes, nisi in Dæmonem referre voluerimus, medice loquentes dicere possumus, ex multa eaque citissima alimenti distributione nihil ad intestina delatum fuisse, tenuiori parte distributioni inseruiente, nouo potu & cibo succedente ad renes, & inde ad vesicam detrusa, quod ex *Galeno* colligere possumus, *6. de loc. affect. capite tertio*, ita scribente: atque alius interdum affectus occurrit, Diabeti qui perquam similis, & quidem à multis cibis, qui nec crudi sunt, neq; per aluum deiiciuntur, neque plenitudinem efficiunt, neque etiam probe alere possunt, sed dissipantur, discutiunturque celeriter, cuius, vti crebrior Dipsaci euentus, ita faciliorem admittit curationẽ, quippe quod prius ad summum peruenerit cognitum, haud ita difficulter curabitur: nam vbi quis duplum alimentorum consuetorum assumpserit, neque ali corpus videatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum non solum priuati, verum etiam Medici parui pendunt, cum vero triplum ingerit, idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum aut quintuplum proueniat. Cum itaque Monialis hæc casu, vel adhibitis præsidiis hoc vitio liberata esset, in oppositum vitium incidit, vacans ab vrinæ excretione, fluente tamen aluo, consumpta serosa alimenti parte à præternaturali membrorum calore, siquidem febricitabat, & in Marasmum, vt audiui, tandem incidit, verum refrigerato in corpore, consumto siquidem calore naturali à præternaturali, cum potissimũ liquidis cibariis, puta iusculis & cõtusis aleretur, virtutes omnes nutritioni inseruientes labefactatę sunt, forteque abolitus transitus ad renes & vesicam, vnde exsiccato vniuerso habitu, serositas omnis facile à ventriculi cauitate extra resudarit, hæcque copiosa & vrinam præ se ferens, ob diu retentam & abolitam mictionem, ante vt diximus.

Quod confirmari potest ex alia Historia, cuius testem adducimus Abraham de summis de Partaleone, Medicum Hebræum, Gentile de Franchetis formosissima puella Pleiadum ortu Tertiana duplici interpolata primo, demum continua correpta fuit, quæ cum diu contabuisset, hectica febris eam inuasit, nullisque remediis proficientibus, (mirabile dictu) remotis nondum ab ore poculis, haustæ liquidiores potiones à præcordiis, hebdomadarum duarum spatio, eadem copia, qua erant absorptæ, absque alteratione vlla resudabant, ita vt ex rubeo lyeo, colore rubeo ab albo iusculo, albo itidem tũc inficiebantur subuculæ, ob quam calamitatem anxiam vitam ducendo tandem ex marasmo periit. Ex quo videre possumus affectionem Diabeticæ non valde dissimilem: nam præcordiis plus iusto exsiccatis, auide potiones attrahentibus, eas tamen continere minime poterant, nec minus alterare, sed quales inditæ, tales per carnis poros extra resudabant, cum exsiccatę magis laxi efficiantur: exsiccato namque humano corio, scribit *Lusit. Cent. Cur.* poros rarefactos admodum & patentes conspici.

Meminit *Iohan. Bapt. Theodosius Epist.* 32 frequentis mixtionis admirandæ per hæc verba: Nicolaus Leua Lucensis omni ferme hora ad mictionem cogebatur, & vrinam subtilem, albam, & sine ardore mingebat, quod si aliquando eam retinere conabatur, sentiebat quosdam flatus excrementosos, fuliginososque,

liginosolque, à partibus vesicæ eleuari, ex quo ventriculus inflari videbatur, & magis ascendentes Diaphragma comprimebant, tussim excitabant, & ad Cerebrum ascendentes motus quosdam vertiginosos causare videbantur, cum Catarrhi defluxu, & deiectione crebriore: & vrina missa, omnia hæc symptomata statim cessabant, quorum omnium causam ibidem studiosus Lector legere poterit. *Marcell. Donat, libro quarto, capite vigesimo septimo, Hist. Med. Mirab.*

DE RENIBVS.

CONFORMATIO ET CONSTITVTIO.

OBSERVATIO.

Bubuli & Vrsini renes, quales Aristoteles humanos esse male decernit, etiam in quibusdam humanis corporibus animaduersi.

QVOD ad renum superficiem attinet, ea in hominibus longe secus, quam in Vrsis ac Bobus, læuis est & lubrica: omnique ex parte æquabilis, perinde ac gibba iecoris sedes occurrit, quod quum ita sit, mirari satis Aristotelem nõ possum, qui de eis sic scripserit: Hominum renes bubulis similes sunt, q̃ppe qui tanquam compositi ex renibus multis exiguis constent: neque æquabiles sunt quomodo renes omnium quadrupedum habentur. Hoc autem adeo à veritate alienum est, vt nullum ferme defensioni locum vir tantus reliquerit. Quamuis enim renes bubuli, ac multo etiam magis Vrsini, ex pluribus quasi glandulis, paruas castaneas, aut cerasa imitantibus, conflati esse cernantur, & hæ partes, præcipue in Vrsis, adeo inuicem & à subiecta membrana sine vulnere separentur, vt earum diuisiones non mediocris copia pinguedinis repleat, & in altiori duntaxat renis sede iungi videantur: tamen in hominum reprehensionem iure incidisse Aristotelem credendum est: quod eiusmodi renum species non nisi perquam raro in humanis cadaueribus obseruetur. Ego enim post multas inspectas dissectiones in vno aut altero, si recte memini, illam vidi; Pisauri nimirum in puella vndecim annos nata, & Romæ in quodam viro, cuius renes magnitudine quoque valde insigni, alios longe superabant. *Barthol. Eustachius lib. de ren. struct. cap. 3.*

Illam, quam Aristoteles describit, renum superficiem, in duobus fœtibus cernere contigit, eamque ob causam suspicati sumus in puerulis potius, quam in adultis esse inquirendam. *Petr. Matth. Pinus, in Annot. ad iam citatum caput.*

OBSERVATIO.

Renum alterum deficere nonnunquam.

COrde carens nullum vnquam animal ortũ est, quanquam liene carens, & duplicem habens lienem, & altero vacans rene, visum est. *Aristot. lib. 4. c. 4. de generat. animal.*

Meminimus nos aliquando vidisse in quodam cadauere (cui dissecando Ioannes Vasseus eruditissimus Medicinæ Professor apud nos præesset, vt partes corporis humani in scholis publicis de more interpretaretur) vnum tantum renem, in medio spinæ exacte situm, eumque maximum, vt lienis fere magnitudinem excederet. Nimirum id in natura mõstrum quoddam esse iudicauimus, quemadmodum in plerisque aliis partibus sæpe ludere solet. *Car. Stephanus libro secundo, capite decimo quinto, De dissect. corp. hum.*

Nonnunquam vnus tantum ren mediæ spinæ innexus apparuit. *Andernacus lib. 1. Instit. Anat.*

Visus est cui secundum naturam vnicus esset, sed qui, quod numero diminutum fuerat, mira magnitudinis mole exæquaret compensaretque: gemini autem cum habentur, minores eos esse optima ratio est. *Fern. lib. 1. c. 7. Physiolog.*

Naturam interdum in habentibus ventrem impense prominulum & vitiatum costarum ductum vnum & maximum renem moliri vidimus. *Vesalius lib. 5. c. 10. De corp. hum. fabrica.*

Renem alterum deficere obseruauit Aristoteles; & se idem vidisse recentiores quidam scribunt, mihi semel hoc portentum videre licuit: sed quæ nam esset constructionis ratio, & quomodo vasa ab eo progrederentur, memoria excidit illud recte memini, quod mediæ spinæ innixus hærebat, & magnitudinis mole numerum supplebat. Verum cur vnicum tantum renem illis natura præcipue tribuerit, qui & ventrem habent eminentiorem, & vitiatum costarum ductum, fateor me ignorare: hortorque Anatomiæ studiosos vt diligenter obseruent, num verum sit, an secus. *Eustachius capit. 10. libell. de Renum structura.*

Vidi renem vnum duntaxat, eumque maximum. *Columb lib. 15 Anat.*

Renem olim Rondeletius in corpore humano vnum conspexit, qui forma lunari erat, ambo nimirũ simul coniuncti. Ex publica Anatome obseruauit *V. CL. Casparus Wolphius.*

Renem & ego vnum tantum in sectione filiæ 20. annos natæ vidi Monspelii: præside D. Laurentio Iouberto. 1583. *Idem D. Wolphius de Obseruation. propriis.*

Dissecta mulier à CL. Paulo Galeoto, vnicum tantum, eumque prægrandem habebat renem in sinistro latere. In eadem muliere venam azygos dictam, vna cum altero pari omnibus nobis videndum exhibuit. *Ex priuata anatome ab eod. Galeoto administrata, Petrus Speherius communicauit.*

OBSERVATIO.

Dissecto legum Doctoris cadauere, præter alia, visus sinistro Rene caruisse.

SCribit ad me Matth. Stoicus excellens Med. de Hermanno Cruserio communi amico nostro, Legum Doctore: Is 23 Dec. placidiss. exspirans mortuus est. Cum 16. eiusdem mensis die antea rectiss. valere visus subito in ἀκπασμὸν & λογμὸν ventriculi incidisset, quæ ad extremum vitæ articulum nullis medicamentis curari vel saltem mitigari potuerunt: erupit illi quarta die morbi sanguis ex naribus concretus: in vrina eiusdem grumi quidam obseruabãtur, cum toto triduo præcedenti eiusdem suppressione laborasset. Sentit initio quoq; circa hepar vehemẽtes dolores, ꝑpetuo nigra deiecit. Cũ sectum esset post obitũ cadauer, nihil fere aliud memorabile inuentũ est, & mirãdũ q̃ ꝙ sinistro rene careret, eũ dexter magnitudine binos explere videretur. Hepar circa λόβες extremos valde nigricãs videbatur, itidẽ & ren

& ren dexter. Splen quoque paruus vehementer ea parte qua alligatur nigricabat. Intestina prorsus erāt liuida propter contenta similia illis quae per totum morbum deiecit. Ventriculus prorsus erat inanis. Cor flaccidissimum. In vesica lapillus fabae magnitudine, vel pene forma & magnitudine lupini inuentus. Visus est ante hac opera Med. Gall. qui se Palaeologum nominat, & qui nobis in curatione Principis adiunctus est. *Solenander in Cons. Med. Sect. v. Cons. 16.*

Observatio.

Renes nonnunquam tres aut quatuor visi.

Semel vidi quadruplices renes. *Gemma libr. 2. pag. 75. Artis Cyclognom.*

A nobis inter anatomes plurimas annotatum est, inter alia, nunc velut quatuor renes. *Idem lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Praetermitti nequaquam potest, naturam scilicet, in fingendis renibus augere quandoque numerum, atque institutum non retinere: siquidem tres ego renes semel vidi, quorum dexter secundum naturae legem formatus erat: sinister renem sola substantia referebat: quippe qui esset figurae triangulae, eiusque satis depressae, admodum paruus, & vrinario vase destitutus, tertius in sinistro erat latere spinae positus, eiusque elatior pars quarta lumborum vertebrae summitatem attingebat: humilior in principio ossis sacri terminabatur, videbatur figura pene quadrangula, altera tamen parte, nimirum eminentiori, angustior: ab eo autem vrinarius meatus in vesicam ferebatur. *Eustachius capit. decimo, libell. De renum structura.*

Observatio.

Quatuor renes in vna mole coniuncti.

Quatuor renes in vna mole coniunctos obseruauimus, sinibus tamen atque vasis inter se diuisos. *Botallus De monstroso Rene pag. 137.*

Observatio.

Nonnunquam vtrumque renem, vel alterum saltem, duas habere cauitates, & binos meatus vrinarios, qui prope vesicam coeunt.

Hoc nobis, haud ita pridem, magna admiratione dignū est visum, in cadauere, ex iis, quae nobis priuatim dissecanda proponebantur: vtrumque renem non iam amplius seruasse mandragorae seminis figuram, sed duas habuisse cauitates, veluti crenas quasdam in sui parte interiore, quae ad cauam est venam: quarum vtraque crena porum vnum vreticum emitteret, quasi vero duplicem renem in vna & altera corporis parte iudicare posses: ab vtroque enim rene duo admodum conspicui vreteres prodibant: neq; ii quidem minores aut tenuiores, quā qui soli in aliis corporibus conspici solent, qui tamē circa os pubis, antequam vesicam ingrederentur, in vnum coire conspiciebantur. Vt mirum naturae artificium (non enim iam appellare ludum licet) in cuiusque corporis constitutione facile admirari oporteat: quae cum nihil ab re faciat, tamē illud inprimis nobis tanquam arcanū relinquit contemplandum, cuius ratio sibi tantum esset comperta. *Car. Stephanus lib. 2. c. 15. De dissect. corp. human.*

Anno 1503. vidi monstrum habens duos poros vreteres in sinistro, & vnum tantum in dextro. *Alex. Achillinus in Annot. Anat.*

Deprehendi in quodam vreteres quatuor. *Columbus lib. 15. Anat.*

Observatio.

Renes iecori affixi.

Renes ambos iecori affixos vidi, & manu abstraxi mea Augustae Vindel. Anno 1593. in Hieronymo N. qui tum Vinifcribam agebat apud Esaiam Mayer, hospitem publicum ad insigne Cerui deaurati. Hieronymus ille Anno 1590. circa festum Pentecostes in magno aestu, valde sitiens, exhauserat in frigida quadam cella (vt saepius ipse mihi retulit) vno spiritu praegrande poculum, vino albo, frigidiore, plenum. Mox ab eo haustu sensit praecordia sibi quasi collabi: incipiens tussire tussicula inani, difficili, insueta, quam nec libera, nec liberalis, imo nulla fere sequebatur exspuitio: corpus sensim marcescebat: pectoris angorem & spiritus impeditionem ac cohibitionem subinde conquerebatur. Coepit consulere Medicos, nunc hos, nunc illos; quorum aliqui (vt erat illorum non vna intentio) post corporis euacuationem praescribebant lenientia, dilatantia, & expectorantia: quidam incidentia, extenuantia, & detergentia; nonnulli arrestantia, ad catharrhos sistendos. Nihil autem proficientibus omnibus quae adhibebantur, tandem (transactis interim duobus annis & aliquot mensibus) moritur aeger: ad cuius corporis apertionem D. D. Laub, & ego, cum tribus Chirurgis, Andrea Walckmuller, Martino N. & Iohanne Stahelin vocabamur: inspectis, thorace, pulmonibus, & corde, nihil monstrosi, nihil fere vitii deprehendimus: sub diaphragmate vero, cum renes inuestigaremus, inuenimus eos (praesertim dextrum) iecori per membranulas peculiares, quibus vestiebantur quasi adnatos, & ita affixos, vt vi quadam fuerint manu auellendi. Quae res nobis omnibus rara & mira videbatur. Vtrum vero sursum tracti renes, an deorsum prolapsum fuerit Diaphragma? disputatum inter nos fuit. Equidem in ea eram & sum adhuc opinione: ob nimium relaxatum & quodammodo resolutum (ex frigido illo magno haustu praedicto) diaphragma propendisse omnia quae ab eo pendent viscera; vt sic iecur renibus quasi incumberet (à quo tamen vi caloris hos etiam nonnihil attrahi forte potuisse non negauerim) & successu temporis naturam (quae nūquam ociatur) genuisse membranulas illas, quibus vestiti renes iecori adglutinabatur. *Clariss. Vir. Martini Holtzapfelii Reipubub. August. Physici iurati Obseruatio.*

Morbosa renum constitutio.

Observatio.

Renes, pro varia morborum dispositione, multifariam, tum colore, tum forma & substantia, immutari.

In cadaueribus illorum, qui vi morbi interierunt, pro varia eius specie, renū quoq; color mihi varius occurrit; nempe quia secus atque vt aliis visceribus eueniat

eueniat, leui persæpe de causa immutatur. Idcirco tuber frequentissime clarus atque splendens apparet; interdum obscurus & subniger, non raro subalbidus. Substantia vero cernitur, modo laxa, fragilis & quasi putris, modo densa, dura & arida. Superficiem varicosam, & innumeris tuberculis scatentem persæpe vidi. *Eustachius capit. 45. libell. de Renibus.*

Observatio.

Ex violento partu, & copiosa sanguinis excretione mortua muliere, inuenti renes albi, fragiles, putres: quorum membrana flatibus in magnum tumorem extensa visa est.

IN Cæcilia, nobilissima Romana Tiberii Alberini vxore, quæ propter violentum nec naturalem partum, post copiosum sanguinẽ excretum, obierat renes albi, fragiles ac putres inuenti sunt, sub quorum propria membrana tantum flatus collectum erat, vt videretur à subiecta carne prorsus separata, adeoque turgida & distenta, vt magni tumoris speciem, primo intuitu, referret, *Idem author vbi supra.*

Observatio.

Imminuti, exiccati, obscuri, & tuberculis pleni renes.

MAxime imminutos, exiccatos, obscuros, & vndiquaque tuberculis plenos renes conspexi in Marco Vigerio, viro clarissimo, Episcopo Senogaliensi, ex Ruueria familia illustrissima orto, qui propter calculum retentum vrina periit: quamuis, non sine magna admiratione medicorum, nullo fuisset, quam diu ægrotauerat, dolore affectus. *Idẽ capite superius annotato.*

Observatio.

Serenissimi Ernesti Archiducis Austriæ, Proregis Belgii, &c. morbi & symtomata: quæque ipsius cadauere dissecto inuenta fuerint rara.

ANno 1595. circa 15. Ianuarii, cum Sereniss. Archidux domum reuerteretur (erat autem vehementer frigida aeris constitutio) in arthrididem, vt sæpe solebat, incidit, pedum videlicet, deinde brachiorum: qua cum per aliquot dies detineretur, accessit capitis dolor, destillatio in pectus, mox febricula, cum nausea, vomitu, cibi fastidio, ac dolore ad vreteres, cum mictu laborioso & strangurioso. Visum fuit Medicis tum ratione dolorum, tum febris tum nephritidis, cuius non obscura signa aderant, non aliud commodius, ac præsentaneum remedium, nec citius ac securius esse venæsectione, quæ adhibita fuit, præmisso, vti solet, clystere. A qua venæ sectione, leuius visus est habere, quanquam id sine ratione Medicis visum fuerit, cum vrinæ albæ, perspicuæ & tenuissimæ forent, ac omni sui ratione calculus esse videretur. Itaque cum perseuerarent vreterum dolores, vomitus, ac meiendi difficultas, propinatum est à medicis oxymel cum contemperante syrupo, quo hausto per aliquot dies, calculum exclusit album, totũdum, eruiliæ in modum; à quo dolor abfuit, & meiendi difficultas, sed nõ vomitus. Cum vero ex eo Medici & alios lapillos esse suspicarẽtur, Cassiam dedere cum speciebus hieræ, à qua bis, terue, sine vllo incommodo, multa pituita tenaci leuatus est: sed perstitit vomitus cum nausea, ac vrinæ omnino limpidæ: nocte non bene dormire, non quiescere poterat, anxius ac circum præcordia oppressus: fluxit præterea sanguis ex naribus, non multus, albidus & serosus. Ex quo medici, qui periculosum morbum conspexerãt, desperare cœperunt. Consilium tamen fuit, clysterib. ac leuibus vomitoriis sursum deorsumq; humorẽ peccantẽ ducere, reuellere, retrahere: sed omnia frustra tentata sunt; crescẽte anxietate & acuta pulsus imbecillitate, ita vt interfectus videretur, postea myurus, mox capillaris, tãdem sine pulsu; quo cũ per biduũ Sereniss. Archidux vixisset, esse desiit, 20. Febr. hora noctis media duodecima. Quo iã vita defuncto, cũ corpus dissecaretur, in conspectum venere, pulmo, cor, pleura, ac septum trãsuersum vi retracta, ac in angustum coacta hepatis mole & ventriculi septum quasi superantia: pulmones nigricantes, sine vlcere quidem, sed digitis compressi tabum quendam reddidere: cor integrum, sed inæquali figura præditum. Hæc in superiore ventre. Inferior talis erat. Mesenterium valde pingue hepar multo maximum in vno lobo liuescebat: Renes vero vterque magnus, durus, colore liuido. In dextro pustulæ, phlictenas esse diceres: sinister, præter dicta, in altera cuspide vlcus habebat cauum, nigrum, & cum ἐσχαρωτικὸν esse videretur, non immerito cancer esse videbatur. Aderant in cauitate fragmenta calculi, & maiores arenulæ multæ, vt videretur aliquis calculus egressus in vreteres delituisse. Et vesica putrida, fœtens, liuida, &c. Balsamum quo inunctum cadauer S. Ser. ℞. mirrhæ, aloes, mastic. thuris an. ℔. ij alum. ℔. x. gran. Iunip. ℔. iiij. absynth. calamenthi, cumini ana ℔. ij. Redigantur in pul. subt. & cum aq. vitæ q. s. f. Balsamum. Medici fuerunt Coriolanus Becaria, Italus; Aluarus Nonius, medicus Antuerpiensis, & alii. *A Clariß. Viro D. Ioann. Iacobo Beurero Cæs. Mai. Historico & interprete Græco, amico nostro, ad publicationem liberaliß. communicata.*

Non dubito quin Serenissimi Archiducis morbi atque anatomes historica relatio hæcce, exacta adeoque plena fide vel ab ipsis Medicis descripta, inde profecta sit: tamen quia in Mercurio gallo-belgico paullo aliter tractata legitur, inibique vermis in renibus deprehensi mentio incidat, vtcumque authentica sit, visum est eandem subiicere.

Anno 1595. Ernestus Archidux. Belgicarum prouinciarum Gubernator generalis, nocte inter 20. & 21. Februar. diem, anno ætatis 42. placide in Christo Bruxellis obdormiuit. Cum mortuum eius corpus, more Principibus vsitato, aperiretur, cor, pulmo & iecur, sana & integra reperta sunt: in lumbis tantum calculus mediocris magnitudinis, & in renibus vermis oblongus & viuus inuentus est, qui interiora Principis eum in modum corroserat, vt breui tempore marcuerit, corporeque toto extenuatus, superesse diutius non potuerit. *D. M. Iansonius tom. 2. Mercurii Gallob.*

EMVLGENTES VENAE.

Observatio.

Emulgentes venæ & arteriæ tres, vena Azygos ad secundam costam pertingens.

DIssecui puerum, cui præcisa fuerat in totum larynx, & totus fere œsophagus, excepta parua

parte. Vixit per septem dies sine cibo, quicquid sumebat, effluebat per vulnus, per quod etiam respirabat. Is habuit venam emulgentem in sinistro rene diuisam in tres magnas partes priusquam ingrederetur renem, arterias eiusdem lateris emulgẽtes tres. Vena azygos manifeste vsque ad secundam costam ramos mittebat. Lugduni anno 1563. mẽse Nouembri. *D.D. Ioan. Bauhinus de Obser. propr.*

Observatio.

Duæ, tres, quatuorue emulgentes venæ in eodem latere animaduersæ.

IN eodem latere duas, tres, quatuorque, & plures emulgentes deprehendi. *Columbus libro 15. Anatom.*

Geminas insignes emulgentes venas, & geminas arterias ad vnumquemque renem ferri vidi. *Fallopius lib. 4. c. 9. de visceribus.*

Venam emulgentem vtrinque duplicem aut triplicem sæpe obseruauimus. *Andr. Laurentius cap. 19. Oper. Anatom.*

Observatio.

Septem emulgentes venæ notatæ in calculoso.

NOtandum nos multoties in celebrandis dissectionibus, in calculoso septem comperisse emulgentes venas, totidemque arterias, quatuor à latere sinistro, diuersis locis prodeuntes, quarum vltima ab Iliaca manabat, tres à dextro, diuersis pariter locis, *Pareus lib. 2. c. 25. Anatom.*

Observatio.

Arteriarum & venarum emulgentium, velut etiam Renum atq; Vreterum monstrosa constitutio.

VIdi anno 1541. in studio nostro Bononiensi, in anatomizato publice arteriam vnam ex emulgentibus facere vnum porum in parte dextra extra renem, qui in notabili distantia infra renem ingrediebatur porum vreterem à prędicto rene ortum, & ambo per vnum canale tendebant ad vesicam; hæc tamen etiam arteria emulgens ingrediebatur renẽ in loco solito, & in isto indiuiduo renes erant continui ac si esset vnus ren, & habebat duas arterias & duas venas emulgentes, & duos poros vreteres, cum vno solo panniculo inuoluente, qui occupabat loca solita renum, & etiam medium dorsi, quod est in loco inter Splenem & Epar parum infra. *Iacobus Carpus in Isagog. Anatom.*

Renum imbecillitas.

Observatio.

Vrina rubens propter renum imbecillitatem.

NEc rarum quoque sanguine permixto vrinam reddi rubicundam: sed cum magna parte vel crassus, vel grumosus sit, facilis eius dignotio. Sed adeo tenuem vrinæ permisceri, vt substãtia eius nullo modo permutata colorem tantummodo intendat, admodum rarum est. Sic autem iuueni 28. (plus minus) annorum contigit. Reddiderat hic vrinam aliquot mensibus perpetuo rubentem, consistentia satis tenuem, & fere persimilem acute febricitantiũ lotio. Consuluerat seniores Medicos, qui remedia veluti supercalfacto iecinori adhibuerant. Tandem ad me, tum etiamnum iuuenem, venit: lotium inspexi rubicundum quidem; cum autem nõ appareret iuuenis (qui præsens aderat) febricitare, percontatus num aliquando febricitaret? negabat, sed, se continuo quasi frigere iam ab aliquot mensibus, respondit, corpusq; suum extenuari, sensimq; macrius reddi, viresque infirmiores, & respirationem difficiliorem: & ea, quibus eousque vsus esset, nihil profuisse. Quibus intellectis, placuit in alterum diem lotium relinqui, atq; tunc sedimentum eius considerandum; quod quidem sanguinis instar (vt quod non nisi sanguis esset) rubebat, reliqua ac superiore vrinæ parte exiguum colorata, & pallide lutea, nullam febris notam referente. Proinde nullum in iecinore calorem subesse collegi, sed renes debiliores factos, venarumque ora rariora sanguinem tenuem dimittere. Idcirco mutata curandi ratione, iis vsus, quæ renes roborare, venasque adstringere potuerũt adhibita victus proba ratione, & simul lacte caprino: ac si vrina rubere desiit, & corpus nutriri, viresque reparari contigit: atque ita iuuenis sanitati tandem restitutus est. *Dodonæus cap. 32. obseruat. Medicinal.*

Huiuscemodi sanguinis profusionem, quæ accidit propter oscula venarum rariora facta, vel ipsum sanguinem attenuatum, διαπήδησιν, quasi transcolationem vocant. Contingit vero & aliis modis sanguinem cum vrina excerni. Quandoq; etenim calculo aliquo maiusculo par vreteres descendẽte, sanguis vna comitat', sed qui nigricãs & grumosus redditur. Calculus vero etiam in vesica existens profusi sanguinis quandoque causa est, quando laborans equitatione vel alias vehementius sese exercuerit. Menstrua quoque quandoq; cum vrina permiscentur. Iam repressus de gingiuis profluens sanguis ad vesicam descenderat. Vulneratis renibus vrinæ initio sanguinem, deinde pus admixtum habent: veluti mulieri contigit, quæ pugione vulnus in lumbis acceperat: mox enim sanguineam, deinde purulentam vrinam reddidit, donec & vulnus & ren curatus esset; quem vulneratum fuisse, particula eius è vulnere exemta ostendit. Exulceratos renes comitatur & sanguis cum vrina, pus deinde sequitur, nisi prius renes curentur. Iam & à magnæ ætatis senibus crassa & sanguine permixto in rubore nigricans quandoque vrina redditur, quæ pene abolitam renum facultatem ostendit, & parum vitæ superesse præsagit. *Idem in Scholiis.*

Renum inflammatio.

Observatio.

Ex calculis in vesica consistentibus renum inflammatio: cui abscessus & puris mixtio succedit.

COntingit non raro, vt, calculo in vesica consistente, renes inflãmatione corripiantur, ex magnitudine videlicet & diuturnitate doloris per consensum affecti. Inflammationi succedit abscessus, hinc vero puris mictio. Subinde vnum tantum inflammari accidit, aliquando & alterius inflammatio succedit, vt nonnullis accidisse meminimus. *Dodonæus in Scholiis ad cap. 44. obseruat. suarum Medicinal.*

Obser-

OBSERVATIO.

Vrina rubens in morbis frigidis & ex cruditate natis.

RVbet vrina non modo sphacelo correpto iecinore, vel in morbis calidis, vt in febribus ardétibus ac tertianis, partiumque internarum inflammationibus: sed & non raro iecinore ac ventriculo per diuturnos & longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Tingitur quoque, & non raro, vrgentibus coli doloribus, quando videlicet crudi humores intestina occupant, & excrementorum exitum remorantur.

Honestus ciuis quinquagenarius liberatus à quartana, quæ menses quatuor aut quinque eum detinuerat, in lienteriam incidit. alui excrementa liquida erant & cruda admodum: nullus febrilis calor restabat: extremæ partes crebro frigebant: vrinæ autem admodum rubentes, vt in febribus ardentissimis ac viscerum inflammationibus apparent. Verum nos harum nullam rationem habentes, sed ad alia & cruditatem respicientes, consulendum putauimus ventriculo: deinde & iecinori per præcedentem quartanam debilitatis: proinde victus rationem calfacientem & resiccantem instituimus, vinumque exhibuimus generosissimum ac potens, quale Hispanum est. Medicamenta fuere Diagalanga, Diatrionpipereon, & eius generis similia. Quibus tantum promouimus ac profecimus, vt concocta apparerent excrementa, & vrinæ color remitteretur, ac similis sanorum redderetur. Quibus sic se habentibus, cum se sanitati restitutum æger existimaret, secreto cereuisiam bibit: mox autem vrinæ color iterum in rubore multum intensus, manifeste ostendit, ex ventriculi cruditate ac refrigeratione vrinam quandoque tingi, ac valde rubicundam reddi. Deinceps itaque à cereuisia abstinuit; vrinæ vero & mox iterum sanorum similes. Nec prius cereuisia vsus est, quam integre sanitati restitutus foret.

Alteri, viro quidem generoso, vrina quoque admodum rubens, absque febri tamen, fuit, qui coli doloribus vna cum alui obstructione torquebatur. Profuit enema anodynon, à quo mox leuato dolore statim similiter vrinæ color valde remissus, & sanorum similis redditus: cum vero ab enemate cessaretur, recurrente dolore, iterum vrina in rubore tingebatur, donec sæpius repetito enemate, coli dolor omnino conquieuisset, aluusque sponte sua succederet, tũc enim vrinæ colores, quales sanorum, perstiterunt. *Dodonæus cap. trigesimo primo, obseruat. Medicinal.*

Hæc autem propterea referimus, quod plerique persuasum habeant, non aliunde, quam à calore, vrinas tingi posse, qui, tali in colicis doloribus apparente, temere ad febris curationem confugiunt, neglecto coli dolore, quem etiã augent. Quod si autem isti legissent, quæ *Galenus* scribit *libro primo ad Glauconem*, non potuissent ignorare, vrinas etiam à cruditate, & in frigidis morbis rubicundas quandoque esse. Nam vbi de quotidiana febri agit, quæ crudorum humorum soboles est, sic scribit: In quotidianis aut albæ, aut tenues, vel crassæ & turbulentæ, aut rubræ vrinæ apparent. Addit *in commentariis Martinus Akakia*, rubras fieri, vbi, per imbecillitatem iecoris aut venarum, serum aut rubra sanies vna cum vrina emittitur. *Idem in Scholiis.*

RENVM DOLOR.

OBSERVATIO.

Nonnulli, integris & saluis renibus, pertinaci eorundem dolore affecti.

IN multis dissectis renes integri à nobis obseruati sunt, qui tamen, dum in viuis essent, de renum dolore pertinaci querebantur, vel ex venis, aut pulmonibus eo confluente acri sanie, vel sero renum vasa distendente. *Iacotius Comment. ad aph. 47. libr. 6. sect. 2. Coac. Hippoc.*

OBSERVATIO.

Conclamatus renum dolor, omnia medicamenta respuens, hæmorrhoidum vsu subleuatus.

VIdimus quendam, qui intolerabili cruciatu renum affligebatur: is nulla phlebotomia, nulla purgatione, nullis remediis topicis potuit leuari, nisi hæmorrhoide aperta. Quod enim materiæ restitabat in renibus, id vrgebat. Simul atque aperta est via, quieuit morbus. Nec tamen sequitur, quod hæmorrhoides statim mouere oporteat, si quis ita affligetur. Verum si intumuerint, audacius aperiemus. *Hollerius comm. ad aph. 11. lib. 6. Hipp.*

RENVM PINGVEDO.

OBSERVATIO.

Pinguedo, lapidis duritie renibus adnata.

PInguedinem adeo cõcretam ac duram aliquando inueni, vt lapidis duritiem fere æquaret, qua pinguedine renes obstrui & constringi, ac plurimũ imminui, sicut non semel vidi, ita plane ignoro; num in Apoplecticorum cadaueribus constipati ad summum, & omni prorsus concauitate destituti reperiantur. quod si hoc vsuueniat, considerare expedit, cur non potius laxentur, quam contrahantur, cum in Apoplecticis cæteræ partes resolutæ sint, & renes ipsi quorundam iudicio carneas fibras habeant. *Eustachius lib. de renibus. c. 45.*

RENVM CARVNCVLAE.

OBSERVATIO.

Caruncula, in renibus secundum naturam constitutis, obseruata.

ANimaduersione & hoc dignum est, quod renes à caua parte secundum longitudinem dissecti, carunculas intus habent oblongas, & admodum elegantes, plures numero, quas processus mamillares Guiliel. Rondeletius p.m. Præceptor meus obs. vocare solebat, affirmans suum hoc esse inuentum. *V. Cl. Ioan. Posthius de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Exiguæ carunculæ è renibus per vrinam expulsæ.

QVibus cum vrina crassa, carunculæ paruæ, ac veluti capilli exeunt, iis à renibus excernitur. *Hipp. lib. 4. aph 76.*

Exiguæ carunculæ vlceratorum omnino renum substantiæ existunt. Et paulo post. Quanquam ipse nun-

nunq̃ spectaui talem renũ affectionem, tamẽ veluti carunculæ mihi sæpius in iis febrib. visæ sunt, in quibus etiam oroboides hypostasis appellatæ Græcis, id est, erui specie sediméta spectantur in vrina, ex crasso sanguine in renibus aut iecore assato & torrefacto. Perfectas autem & exactas carunculas nunquam in tenui vrina exire vidi. *Galen. Comm. in prædictum aphorismum.*

Carunculas appellat Hippocrates veras quidem carnes, sed exiguas: ac quod veræ carunculæ cum vrina nusquam aliunde decedere possunt, quam ex renibus, est certum. Affectio nobis semel visa Niuellæ in quadam muliere, ætatis vtcunque prouectæ: traxit autem satis diu malum, verum tandem immortua est. *Hierem. Thriuer. Brachelius Comment. ad eundem Aphor.*

Exeunt nonnunquam carunculæ, veræ renum partes, licet in Aphorismis *Galenus* id se vidisse neget. *Sexto* tamen *de locis affectis*, & initio primi videtur agnoscere, vbi iam vlceris acrimonia erosit particulas renum: quomodo & in pulmonariis tabidis cõtingit particulas pulmonis expui, & in dysenteria partes intestini.

In aduocato Perrot vidimus minimas carunculas, vt non ab re σαρκία μικρὰ dici deberent, quas sæpe emingebat, neque reuera erat grumus. Has carunculas præcedit dolor pulsatilis, qui ad lumbos & nothas costas extenditur, & singula vlcerati renis. *Scholiograph. ad cap. 52. libri primi Hollerii de morbis internis.*

Observatio.

Vniuersa renis substantia in carunculas resoluta; iisdemque ad vesicam delatis, & subsistentibus, vrinæ suppreßionem lethalem induxerunt.

VNiuersam renis dextri carnem ex propria membrana in vesicam secessisse ipsamet sectio, præsentibus quinquaginta, & pluribus ex nostris auditoribus, facta ostendit. Mihi autem (dum patiens in viuis esset) asserenti, in vrina frustula quædam rubra crassiora carneam esse renum substantiam, nulla fides data est, donec, vt dixi, sectio ipsa veritatẽ ostẽdit: inuẽta renis membrana alba & illæsa, omni carne prorsus vacua, vesica vero sanguine & carunculis referta, ex quibus vrinæ suppressio facta vitam seni sustulit. *Cl. V. Herculis Saxoniæ obseruatio.*

Renvm Trichiasis.

Observatio.

Trichiasis renum, quà cum vrina capilli excernuntur.

QVibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernitur. *Hippocr. aphoris. 76 lib. 4.*

Rei veritas ita se habet, quemadmodum nobis sorte quadam sæpius videre contigit: & alii etiam nonnulli medici experientissimi, sæpe se tales vrinas vidisse dicunt; quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant, quasi pili mictionem dicas, quod villis, ea quæ per vrinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabãt cubitum. Is toto fere anno prætergresso, frequentissime fabam fresam & caseum tenerum & siccum comederat Et alii denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsque modum siccatus & torrefactus, pili similem nanciscitur concretionem. Quin etiam ipsa curandi ratio inueniendæ causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent, omnes medicamentorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. *Galen. in comm. ad prædictum aphorismum.*

Ea quę pilis similia sunt, Hippocratres quoq; cum vrinis egredi vidit, quemadmodum ipse in aphorismis scripsit, atq; nos etiam vidimus aliquando quæ palmæ longitudinem æquarent, interdum vero lõgiora, nonnunquam etiam admodum exigua, vt mirarer, quomodo in renum cauitate talia consistere possent. Proinde probabilius mihi videbatur ipsorum procreationem in venis fieri, &c. *Idem libr. 6. De locis affectis.*

Quæ similia sunt capillis, in iis vasis, quæ à renibus ad vesicam descendunt, generantur. Atq; quanta est longitudo vasorum internorum, tanta generatur humoris compactio & assatio, atque illa veluti capilli similiter extenduntur. Proinde cum sæpius hæc spectauerim in aliquorum vrinis, nec quicquã aberraui à iudicio & præuidentia, dicens illos male habere ex renibus. Et illi veluti conuicti confessi sunt passionem: atque confidentes, curationem mihi crediderunt. *Actuarius libr. 1. cap. 21. De causis vrinarum.*

Nos crassiores vidimus quam sunt capilli, & qui ita affecti erant, sanitati restituti sunt, illa propinando quæ vrinam prouocant, quod indicio est non esse renum exulcerationem, quia renum exulceratio, ex his quæ vrinam proritant, augetur. Ille autem, quem nos visitauimus, per totam hyemem legumina comederat, tamen neque dolorem ex his capillis habebat, neque aliud nocumentum persentiebat, sed quandoque hoc videns exterritus, ad me accessit putans ipse esse lubricos, non erant multum crassiores capillis, & erant albi, vt ex pituitosa materia facti viderentur. Imo & nunc reuerendissimam virginem & principissam Elleonoram Estensem (cuius nomen nunquam sine digna præfatione nominandum est) curamus, & in vrinis veluti capilli videntur quandoque ad spithamæ longitudinem extensi, sed in huius virginis vrinæ cyatho potius inhærent & schaphio, quam sint per vrinæ substantiam sparsi; ipsaque indies aperientibus potionibus sumtis, & ex febre, & ex horum capillorum generatione liberatur. *Brassauolus Comm. ad supra dictum Aphorismum.*

Capillos primum flauos, ad palmi maioris longitudinem, vidimus, & aliorum colorum, velut etiam arenulas, lapillos, quandoq; cum doloribus renum vehementissimis, & suppressione vrinę, quandoque absque morbo vidimus, & aliorum colorum, velut etiam arennlas & lapillos. *Cardanus Comment. ad eundem Aphorismum.*

Cum sit τριχίασις, id est, capillitium illud de quo agit Galenus, id est, pituita, quæ in longum diducta à calore exurente, capillos repræsentant, aliquando ad dimidium cubitum ex vsu crassioris alimenti genita

genita, quæ cum vrina crassa excernitur. Viscidior enim fit, & resiccatur nō omnino quidem, sed vt in longitudinem produci possit. Aliquando animatur vt cætera animalia, quæ ex putredine ortum habēt. Archigenes fieri putauit à fluxione mucosa, vnde & foliacea & veluti pili, aliquādo implexi, breues, longi & materia quædam è venis ad renes, vbi cogatur. Galenus scribit in quibus talia exeunt, semper vrinam esse crassam. Contrarium experientia docuit. Quidam annos plusquam viginti tales vrinas cum capillitio emisit ruffas, mediocri consistentia, non crassas. Temperamentum illi erat biliosum, satis tamen quadratum & carnosum corpus. Multis idem contigit cum vrina crassa. *Scholiograph. ad cap. 50. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Filamenta albis capillis similia à renibus reddi, author est Hippocrates. At ipsi animaduertimus ea sæpius ex iis vasis spermaticis deriuari, quæ parastatæ dicuntur. In quibus teretem figuram sortiuntur ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens, calore crassescit. Apparent autem in iis plurima, qui fœda exulcerataque gonorrhœa correpti non ita pridem fuerunt, & iis mulieribus, quibus albicantes menses profluunt, aut vterus fœda colluuie turget. Nonnunquam & vrina, quæ prima fit à concubitu, tale quiddam refert, aut aliquantum filamento crassius. Iam vero sanguis purus, aut in grumum concretus, recens vlcus; pus vero, inueteratum ac sordidum ostendit, idque aut in rene, aut in vesicæ ceruice. Discernitur autem quod à ceruice ingenti partis dolore manet; à rene nullo fere sensu doloris: quandoque à pene, aut vesicę ceruice omnia vel seorsum sine vrina, vel emictionis initio profluunt: renibus vero, vel cum vrina diligenter permista, vel sub emictionis finem, sed quæ mox in quiete subsideant *Fernel. lib. 3. c. 16. Patholog.*

Visa etiam sunt in vrina filamenta quædam alba, quædam crassa, quædam tenuia, & quædam aliis longiora, quæ indicant nocturnam præcessisse pollutionem, aut adesse seminis profluuium. Fit quoque vt sanguine concreto in grumos, quod sanguini è vena in aquā misso, is enim magna sui parte transit in filamenta quæ viscidam quandam referunt pituitam. Talia quoque filamenta è sanguinis concretione in vesica fiunt, qua parte in aquam calidam siue vrinam calidam sanguis effunditur. Minguntur quoque per id tempus sanguinis grumi, qui interim, dum retinentur, pernitiosa & lethalia efficiunt symptomata. *Christ. à Veiga, cap. 4. Comment. De Vrinis.*

Narratum mihi est Biterris, rusticum quendam illius regionis hominem crassiora eiusmodi filamenta circiter 25. intra paucos dies minxisse, quorum nonnulla palmi longitudinem æquabant, & vermes à spectatoribus iudicabantur. *Ioubertus cap. 20. de Vrinis.*

Observatio.

Nobilis matrona lanam, filamenta longa, nonnunquam velut ochra tincta, membranacea, pilos, atque huius generis prodigiosa alia multa cum lotio reddidit.

QViddam se vidisse in nobili quadam Domina adhuc superstite indicauit excellentissimus medicus Ioannes Evvichius, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuisset (nulla enim quātumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) post aliquos annos primum quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam inuolutam, interdum fila longa alba duplicata, instar eorum quibus vtuntur vestiarii, & quod fidem superat, sæpe cum nodo, ac si ad vsum consuendi aptata fuissent, per vrinam excreuit. Deinde vero, quæ res etiam aliquantulum temporis durauit, arctius compactam, velut ochra commixtam non tā lanam, quam membranam lanosam, quali integunt sese illi vermiculi qui ex Seribus insulis ad nos afferuntur, cum lotio reddidit. Postremo non raro præter reliqua pilos longitudine vnius digiti, partim vtrinque albos, in medio nigros: partim contra principio nigros, cætera albos: præterea acutos in vna parte tanquam extremitate, obtusiores in altera quasi profunditate ac radice (etsi radice carere oportuit) fortiusculos, durabiles. Atque eiusmodi materiæ tantum non miraculosæ ipsa secum plenam portauit arculam, & pluribus videndam exhibuit, eiusque partem Evvichio donauit. *Ioann. Wierus lib. 3. cap. 15. de præstigiis dæmonum.*

Renum vermes.

Observatio.

Vermes in renibus geniti, eorundem, vt & lumborum, dolores excitantes, aliquando ad febres consequentes.

VIdi nobilem Perusinum, nomine Guidarolum de Balliōnibus, qui passus est quotidianam, cum dolore renum, per octo menses: & in conualescentia emisit cum vrina vermes paruos & latos, & cessauit dolor. *Gentilis Comm. ad lib. 3. fen. 1. Tract. 2. c. 3. Canon. Auicennæ.*

Exiguos interdum vermes, in renibus genitos, vidi cum vrina profusos. *Fernelius Patholog. lib. 6. cap. 10.*

Memini me vidisse duos, quibus pituita putrescens in vermes vertebatur, quos emingebant. Beaucler Aduocatus, post dolores renum, magnum vermem eminxit. *Scholiograph. ad lib. 1. cap. 50. Hollerii de morb. intern.*

In quodam è renibus longi vermes, præcedente magno dolore lumborum, per vrinam reiecti sunt: in aliis duobus parui. *Idem ad cap. 54. libr. 1. Hollerii de morb. intern.*

Quod ad vermem seu lumbricum pertinet qui in renibus redundat, vix certa de eo opinio haberi potest, antequam is in conspectum prodeat, nisi eius faciat aliquam coniecturam assiduus diuturnusque renum dolor cum erosione & vellicatione, quem cum Nephriticus quidam olim Lugduni diu fuisset perpessus, nihilque ei contulissent varia præsidia, ex doctissimi Iacobi Dalechampii consilio adhibita, tandem post aliquot dies exiguum vermem cum vrina excreuit, præditum capite acuto, corniculato, ventre & dorso latiore, testulaque subdura induto instar Testudinis, nigrum ac rubetem duntaxat circa ventrem, quem idem Dalechamphius exsiccatū nobis Lugduni ostendit, tanquam rem admodum nouam, & procul dubio prodigiosam. *Vidus Vidius Iunior lib. 10. c. 14. de Curat. membratim.*

In renibus Serenissimi Ernesti Austriaci, post alia vermem viuum oblongum, qui interiora Principis corroserit, & mortis causa fuerit, deprehensum prodidit *Iansonius Doceomensis in mercurio gallo belgico*: cuius verba integra superius titulo *De morbosa renum constitutione*, retulimus. Cæterum Iansonius Doceomensis in Serenissimi Principis huius anatome non correspondet illi historiæ, quam ibidem ad plenum & exacte descriptam primo loco recensuimus. *Schenckius filius.*

ISCHOVRIA FALSA VITIO RENVM eorumque Vasorum

OBSERVATIO.

Emulgentium & renum imbecillitate serosa materia in sanguine coaceruata, atque aditu ad vesicam frustrata, & ad superna delata, egrum suffocatione & Angina sustulit.

VEnis emulgentibus euenire potest, inter aliquos morbos, debilitas attractionis soliti sanguinis aquosi: sicut etiam renibus; quare aut non attrahunt, aut debiliter, & inde euenit difficultas, vel totalis vrinæ ablatio, etiam non existēte vrina in vesica: in quo casu errant rudes medici, tentantes extrahere vrinam cum syringa, vel alia operatione manus de vesica, & iste est casus singularis, vtplurimum inferens mortem. Quem ego vidi pluries, & inter alios cum multis aliis honoratis Medicis fui in cura Magnifici ac Illustr. D. Domini Galearii, de nobili familia Palauicinorum, qui ab vrinali aquositate in venis totius agregata suffocatus est, & hæc aquositas induxit ei Anginam, pro qua applicauimus ventosas sine scarificatione, diuertēdi causa, & ventosę per poros cutis implebantur pura aquositate. *Iacob. Carpus in Isagoge anatomica. c. de magna vena chyli & aorta.*

OBSERVATIO.

Vrina pluribus diebus suppressa, cum aditus ad vreteres & vesicam interciperetur, per vasa ad iecur regesta, sanguiniq; permista eundem refrigerans, cerebri & spirituum crasim labefactauit, vnde lethalis torpor obortus.

PArticulatim suppressa pluribus diebus vrina, serum quod in vreteras, aut vesicam permeare nō potest, per vasa refluit ad superiora, iecur opprimit, sanguinem inficit, & refrigerat, tandemque tracto in consortium mali Cerebro, & Spiritibus tum refrigeratis, tum interceptis, torporem lethalem inuehit. Quomodo paucis ab hinc diebus, senem Arelatensem moriturum prædiximus, qui paulo post somnolentus factus, &, vt assidentibus videbatur, suauiter quiescēs, interiit. Torpor enim huiusmodi tum in his, tum in phreniticis quibusdam somni specie imperitis imponit, quod dolores, vigiliæ, inquietatio, similiaque symtomata conquiescere videantur. Somnus tamen non est, sed νάρκη, & inde νέκρωσις, in qua caloris natiui dissipatio, quæ summa refrigeratio est, non solum animi functiones tollit, sed etiam statim ab initio prohibet, ne spectra Cerebri ad imaginationem moueantur, quia calore ea motio perficitur, *Iacotius Comment. 1. ad lib. 7. sect. 2. aph. 16. Coac.* Hippoc.

OBSERVATIO.

Emulgentium venarum renumque deperdita actione, inducta Ischuria, qua vrina non in vesicam delata, sed sursum regesta, non tam per vomitum, paulo ante mortem, eiecta, quam in vniuersum corporis habitum propulsa fuit, Illustrißimumque Seuerinum, Illustrißimi Henrici Saxoniæ Ducis filium, duodecim annos natum, è medio sustulit.

QVandoquidem Illustrissimum Saxoniæ Principem Seuerinum, annum vix duodecimum egressum, (proh rerum humanarum inconstantem vicissitudinem) vita defungi contigit, ne quisquam forte crudelis morbi sui speciem, quæ Principem optimum nobis, in primo flore constitutum, è viuis sustulit, desideret; visum est, primum morbi originem, deinde eiusdem progressus & symtomata, postremo interitus sui rationem vniuersam proponere. Constat autem eundem supra trimestre firma satis valetudine vsum, deque nullis offensis conquestum, imo partium corporis plerarumque omnium muniis, citra noxam, ad quartum vsq; Octobris perfunctum fuisse. Quo die cum inculpata sanitate perfrueretur, atque summo mane è lecto se reciperet, & cibum circa septimam moderato appetitu sumeret, paulo post, intra horam, inscio medico, balneum, quod in Regii castri horto constructum fuerat, ingressus est. De mora vero, cæterisq; quæ in balneo acciderint, equidem nihil mihi constat. Egressum vero Ducem, minus bene habentem animaduersum, & ad prandium, quod vndecima hora parabatur, visus tum primum est cibum fastidire, eundemque perpaucum admisisse. Ego circiter horam secundam promeridianam vocatus, de singulis diligenter inquirens, debilem certe, at febricula nulla correptum, Ducem deprehendi. Denique pressius omnia perpendens, signorum syndrome tandem persuasus, Principem, affectu aliquo meatus vrinarios occupante, correptum, conieci; argumento, quod frequentiore vomitu exerceretur, doloremq; vreteris sinistri hypochondrii persentisceret, arenulas præterea, quibus iam olim quoq; obnoxius fuerat, excerneret, atque vrinæ pauciores subinde prodirent: quæ haud exiguam mihi affectorum vrinariorum meatuum coniecturam præbuerunt. Biduum post aluo sua sponte, nulloque medicamento prouocata, respondente, subsequentes duas noctes suaui somno exegit. Porro octauo mensis huius die, concubia nocte, subtus vmbilicum ad dextram versus pectinen plurimū dolore cœpit, vomitiones etiam eundem denuo grauiter vrgebant, detento vna lotio, quod non nisi admonitus, idq; mira paucitate adeo quidem, vt vix vltra sex octoue guttulas, citra vllam naturalem exstimulationem, reddebat, sicque grauissimam molestissimamque noctem absoluit. Postridie vomitionbus nihil dum remittentibus de præcordiorum quoque dolore quærebatur, quo lumbricum trium palmarum longitudine vomitu reiecit. Ea res magnam assistentibus nobis opinionē fecerat, vniuersam mali huius causam ad verminationem referre. Quanquam autem, eodem lumbrico expulso, plusculum alleuiari sibi videretur, perstitere tamen nihilominus symtomata. Itaque omnis generis localibus, anodynis, aliisq;, quibus dolor discuti, aut saltē leniri potuisset, adhi bi-

adhibitis, tonoticisque, de vario confectionum, electuariorumq; apparatu concinnatis, quorum vsu vel vrinæ prouocari, vel vermes necari, atque educi quiuissent, exhibitis, non minus ea, atque cibos sumros statim euomuit, vrina nimirum sursum regesta, aluoque indurata, lotio superiora versus regurgitante; siquidem sex aut octo horis, priusquam animam ageret, vrinam meram, colore & odore cuiuis astanti facile agnitam, quo etiam tempore primum delirare cœpit, euomuit. Inter sextam vero & septimam eiusdem diei, quæ decima mensis huius, morbi vero septima fuerat, innocentissimus Princeps humanas naturæ leges soluens, animam Deo omnium conditori reddit. Postridie Serenissimæ Regiæ maiestatis consiliarii, & summus Curiæ Magister, ascito alio quoque medico, chirurgisque aliquot, corpusculi Ducis sectionem instituunt, quo latentes morbi huius causæ inuestigarentur. Aperto itaque abdomine, cum astantes plerique de cohibito lotio essent solliciti, diligenter meatibus vrinariis peruestigatis, nihil, quod eosdem obstrueret, compertum, adeo vt nec lapilli, nec grumi, nec caruncula, neque phlegmone, vlcusve, aut consimilium quicquam animaduerteretur. Ad vesicam vbi peruentum, eandem vacuam, corrugatam, exsuccam, omnisque aquei humoris expertem obseruauimus, sic vt chirurgi cathetere egerrime inueniri potuerit, quanquam & viuo illo, vel immisso in vesicam cathetere, vel etiam mulieris, quæ suctu lotium prolicere nitebatur, opera, frustra omnia tentata tum fuerant. Causam igitur retenti lotii ex superioribus membris, seroso humori excipiendo deseruientibus, adscribendam esse, vel hoc vnico eodemque validissimo argumento conuincitur, quod corporis cutis quaqua versum dissectio è vestigio aqueum humorem, odore & colore exactissime vrinam velut in hydropicis repræsentantem, ex se remitteret. Gibba denique hepatis pars, à natiuo colore ad pallidum declinans, assistentibus omnibus manifeste visa est. Sed mihi vniuersa Illustrissimi Ducis corpusculi constitutio talis omnino apparuit, quæ absolutam sanitatem promitteret. Etenim quo tempore etiam inculpata sanitate vti videbatur, perpetuo pallente facie omnibus innotuit. Reliqua intestina omnia, vtcunque diligenter dissecta, & examinata, nihil lumbricorum aut putrilaginis, quod eorundem fomitem argueret, visum est.

Proinde Generosissimi huius Principis nulla alia, quam hactenus à nobis enumerata, mortis causa statuenda est: imbecillis nimirum & deprauata temperies venarum emulgentium atque renum, qua attractrix vis labefactata, legitimum munus, serosum humorem ex reliquo sanguine in se recipiendo, corrupit; nam isthæc vasa visceraque nobis medicis, cęterisque astantibus, minora omnia, natiuoque colore destituta conspecta sunt. Vnde factum, vt nihil aquei humoris ad vesicam träsmitteretur, eiusdemque pars sursum ad ventriculum regesta vomitiones crearet, pars etiam in habitum totius corporis dispergeretur. Hæc sunt, Doctissime Aurbachii, quæ Serenissimæ Regiæ maiestatis, summique Curiæ magistri iussu, de Illustrissimi Saxoniæ Ducis Seuerini lamentabili morbo & obitu, cum summa animi mei perturbatione ad te perscribere debui. Ex Oenipontе 11. Octobris, Anno salutis M.D.XXXVIII. *Georgij Tanstetteri Medici Regij, Epistol. ad Aurbachium data.*

Observatio.

Alia illustres historia, quibus, nihil vrina ad vesicam deferri, ostenditur.

De quodam genere retentionis vrinæ, in quo vrina ne quidem in vesicam delabitur, vt, quid obseruauerim, explicem, facit eius insolentia & raritas. Etenim ab eo tempore, quo medicinam factitaui, quater tantum hoc genus affectus mihi occurrit.

Semel quidem in Ditione Fuldana, vbi rusticus quidam vehementem in lumbis dolorem patiens, eo malo periit, non sine suspicione phlegmones internæ renum.

Secundo vidi illud malum in familia Reuerendi & Nobilis Viri Ambrosii Gompenbergii olim Præpositi Eichstadiani, & Basiliensis. qui famulum habebat, qui ex contusione lumborum in eorundem internam inflammationem vehementem, febrem acutam excitantem, inciderat. Quo vita defuncto, cum adhibitis Chirurgis venter aperiretur, ac intestina remouerentur, animaduerti in internis musculis abscessum, à renum regione ad vesicę fundum exporrectum, delitescere, ex quo aperto magna puris copia exiliit.

Tertio oblatus mihi est puer, cuiusdam honestæ Viduæ Aichstadianæ Filius, annos duodecim natus, qui multis præsentibus doloribus, vel in vesicæ regione, vel in lumbis, aut renum regione, vsque ad decimum quartum diem vrinam retinuit. Cui, post multa tentata remedia, cum tandem aluum purgantem potionem, per os datam, præbuissem, & vmbilici regio seuo Ceruino illita fuisset, vrina tandem excreta fuit, non solum multas arenosas materias, sed & viscidas alias continens. Ac hæc arenarum, tum etiam crassæ ac viscidæ materiæ excretio per octo fere dies durauit. A quo tempore deinceps bene valuit, & adhuc valet.

Quarto eadem affectio etiam occurrit in quodam Aichstadiano Senatore, Viro alioquin robusto & crasso, sed perpetuis commessationibus indulgenti, quod hospes esset. Is igitur cum post diuturnam crapulam in lumborum dolores incideret, & tum per aluum, tum etiam per vesicam sanguinem effunderet, lenientibus clysteribus à me aluus absterſa est, & constituta diæta conueniens. Cessantibus itaque dictis symtomatibus, & doloribus magna ex parte diminutis, cum denuo ad priorem diætam rediret, ac vina largius etiam biberet, sensim dolores redierunt, & febres lentæ sequutæ, non absque pulsu febrili. Itaque cum ad decimum diem vsque in hoc statu valetudinis procederet, neque me de recrudescentibus doloribus illis certiorem faceret, tandem admonitus à domesticis ipsum accessi: ac vt auxilia & remedia idonea admitteret eum monui. Differt tamen ea, donec omnia ad summum vigorem peruenirent. Vbi cum vena secta esset in crure, & clysteribus lenientibus, aliisque necessariis præsidiis agere porro constituissem, is vsum illorum repudians, clam me, quibusdam diureticis potionibus, à quibusdam suppeditatis, vsus est. Interim vrina plane cohibetur, quam cum post lon-

longum retentionis tempus, cathetere vesicæ immisso, educere tentamus, experimur nullam quidam vrinam in vesicæ capacitate contineri, neq; aliqua distentio circa vesicæ regionem aduertebatur. Cum vero neque tum obedientem se satis ad necessaria auxilia præstaret, malum peius redditum est, & regurgitante sero ad venas, hydropica distentio circa pectus sequuta est, ac æger suffocatione periit. Ex quibus facile cerni potest, obstructionem in renibus vehementem adfuisse, non solum ex calculis ortam, quibus obnoxius erat, sed internis etiam tumoribus, & sanguinis affluxu auctam, quæ opem nullam admiserit. CL. V. *Iacobus Oethaus libr. Obseruat. propriarum.*

Prior Cœnobii Diuæ Agnetis Mantuę vrinę suppressione tentatus est, annum quinquagesimum agebat, corporis habitu pituitoso prædictus, nullaque præcedente manifesta causa, vrina paulatim, sensim ac sensim imminui cœpit, ita vt semel duntaxat diminuteq; admodum in die meieret, donec omnino cohibita est, nullo tamen sensibili saltem nocumento in renum, vreterum vasorum, vel vesicæ regione percepto, quo pacto per plures dies persistens, corpus vniuersum intumescere cœpit, atq; in longe maiorem consueto molem attolli per omnem dimensionem, cute perlucida apparente, mollique, ita vt sub ea vrinam contineri facile diiudicaret Medicus qui ipsius curam susceperat, nec non & Excellent. fęlicis recordationis, Præceptor meus, Franciscus Ducalis Medicus, qui aduocatus fuerat, aderat pariter leuis continuaque febricula, affligens ægrotantem, sicque in cassum præsidiis omnibus tentatis, vitam cum morte commutauit, cuius symtomatis causam indagare operæpretium erit.

Cum ex ventre in venas, atque in vniuersum tandem corpus meare chymum eum, qui ex cibis est, in sanguinem hepatis virtute mutatum oporteat, crassiorque ac compactior natura sanguis existat, quam vt facile venas, quæ sunt in hepate multę & angustę, pertransire possit, necesse fuit, vt illi comes esset, atq; permisceretur tenuis quæpiam & serosa humiditas, quæ facile per angusta loca permeare posset, hunc sane humorem Hipp. ὀχυματεροφὲς, id est, vehiculum nutrimenti appellauit, tenuis hic humor vna cum sanguine aliquandiu immixtus ad id, quod diximus, opus perficiendum derelinquitur, quod vbi expleuit munus, onus, alienumque fit venis, à quibus ipse venarum emulgentium, renum, vreterum, & vesicæ beneficio expurgatur, quod excrementum communi appellatione vrina vocatur, nihilq; aliud est *Gal.* sententia, *com. 1. ad 3. lib. de morb. vulg. tex. 6.* quam serum humorum in venis contentorum, vel sanguinis colatura ex *Actuario lib. 1. de vrin. cap. 4.* Hæc à venis ad renes deriuari, mediante propria renum naturali facultate attractrice, nec alio modo id fieri posse antiquorum quorundam confutans sententias, *Gal. lib. 1. de natur. facult.* abunde docet. qua de re, si hæc à renibus tollatur & deficiat, vrinam ad ipsos minime deriuari posse, nec per consequens per vesicam excerni, non est ambigendum, sicq; vrinæ suppressionem subsequi. Etsi enim lotii suppressio, *Gal.* teste *6. de loc. aff.* vesicæ symtoma proprium sit, supprimi nihilominus vrina potest vesica ipsa haudquaquam affecta, sed renibus vel vreteris, vel vrinæ fistula, quemadmodum ipse Gal. primo eiusdem docet. Qua de re, cum ægrotus prædictus nullo vitio circa vesicam, vreteres, & canalem virgæ, vt coniectura assequi poterat, detineretur, renes male affectos fuisse videbatur dicedum. hos autem, cum tumore, obstructione, aliove consimili morbo, detineri nullo indicio deprehenderentur, consequens erat, affectionis causam reiicere in eorum facultatem attractricem, per initia quidem diminutam, procedente vero morbo penitus abolitam: ex quo, cum sanguis in venis contentus à seroso excremento expurgari non possit, id tandem per partem post partem per vniuersum corporis ambitum disseminatum fuisse. quod vero, perdita renum actione, vrina in vesicam omnino non veniat, *Gal.* clarissime *3. de simpl. cau. c. 2.* docet, vbi inquit, symtoma id à vulgo medicorũ Ischuriam vocari, licet Ischuria proprie sit vesicæ tantum symtoma, permittendos tamen esse ita nominare, cum propriam appellationem non habeant. *Marcellus Donat. lib. 4. cap. 28. Med. hist. mirab.*

OBSERVATIO.

De lotij suppreßione in qua non descendit vrina in vesicam.

SVppprimitur duplici ratione lotium, alias plena, alias vacua existente vesica: cum plena est, appellatur hic affectus à Græcis proprio nomine Ischuria. cuius causas & curationes diffusissime omnes scribentes explicarunt; cum autem est vacua, suppressio quidem est dicenda, non tamen Ischuria, cum in hac vesica non sit affecta. cuius suppressionis tractationem omnes fere authores intactam reliquerunt, paucissimi autem vix attigerunt, quę tamen affectio à medico nequaquam negligenda, nec ignoranda est, cum hinc plurima mala symtomata, & sæpenumero mors ineuitabiliter succedere consueuerit. Hanc ego explicaturus, & eius causas primo exponam, deinceps harum causarum signis enarratis, ad curationem descendam. Suppressio hæc vel pororum vitio vreterum vel renum, vel venarum emulgentium causari potest. Ratione pororum vreterũ, hoc contingit, ipsis vel conniuentibus, vel obstructis: conniuent propter aliquam collectionẽ in ipsis factam, sicuti vel propter inflammationem, vel scirrhum, vel quempiam similem tumorem. obstruuntur autem vel à calculo, vel à sanguinis grumo, vel à crassiori pure, vel à viscida & crassa pituita. Ratione renum hoc euenit, vel deperdita renum actione. cuius merito à venis emulgentibus attrahere non possunt, quod erit ratione intemperiei ipsorum renum valide, quę intemperies solet esse frigida. ab hac pręcipue enim omnes virtutes labefactantur, & deperduntur vel ipsis obstructis. obstruuntur autem potissimum à calculo in ventriculis earum existente, vel à copia arenularum mixtarum cum mucosa & viscida pituita; Ratione venarum emulgentium, hoc contingere vt plurimum consueuit, cum obstruuntur; obstruuntur autem præcipue à pituita crassiori & viscida ac tenaci, credo etiam posse obstrui à pure crasso, quemadmodum & ab eodem sæpe obstruitur vesicæ collum, hoc tamen ita frequenter apparet. possumus etiam imaginari ipsis conniuentibus ob aliquam collectionem hunc eundem affectum gigni posse: tamẽ cum non ita experimento hoc compertum sit, non ita hoc pro confesso assero, cuiuscemodi certe affirmo hoc sæpe contingere obstru-

obstructionis eorum merito. Hæc de causis, signa hæc erunt. Si suppressio fiat conniuentibus meatibus vrinariis ob inflammationem vel aliquam aliam similem phlegmonosam dispositionem, aderit dolor in partibus illis. qui dolor causatur quidem principaliter ab affectu ipso, sed exacerbatur etiam ab acrimonia vrinæ eo permeantis. etsi patiens lotium habuerit calidius, & acrius, dolores erunt, ex eiusdem lotii acrimonia, locos inflammatos mordicante, sæuiores, aderit & febris simul, & cum his erit grauitas circa lumborum, & renum regionem, his lotio quod permeare ad partes non potest inferiores, repletis existentibus. hicque affectus solet vtplurimum habere causas præcedentes, & cito generatur. si autem hoc fuerit ratione scirrhi, præcessit alter affectus in partibus illis, à quo potuit succedere scirrhus ille: vel si ex materia eo collabente & collecta factus est, paulatim generatus erit, nec dolor, aut febris eum concomitabitur; superueniet tamen & grauitas in renum regione, & circa lumbos ob retentum, & grauans in illis locis lotium. Si autem hi meatus obstructi fuerint, si à calculo, calculi aderunt propria signa, & dolor aderit sæuissimus, & hoc maxime, vbi calculi non læues, sed asperi existent vna cum grauitate prædictarum partium: nec in hoc ratione affectus vlla aderit febris, quæ tamen ratione exacerbationis dolorum, alteratis spiritibus ac humoribus ipsis, sæpe in his casibus succedere solet. Si à sanguinis grumo, lotium omnino præcessit sanguinolentum, hocque factum erit vel ratione casus, vel longæ, seu validæ equitationis ac agitationis, vel percussionis, vel vulneris: aut his non præexistentibus, ratione vel plenitudinis, vel acrimoniæ, vel tenuitatis, & superfluæ caliditatis, sanguinis aperientis superiora vasa. Si à pure, præcessit abscessus, vel in renibus, vel in hepate, vel in aliis partibus superioribus, quo disrupto, lotium purulentum apparuit, fluente autem crassiori, facta est obstructio. Si à pituita crassa, & viscida, non est dolor in parte læsa, non adest febris, apparent indicia abundantis pituitæ, & confestim facta est ista suppressio, quam semper concomitatur grauitas in renibus & lumbis. Si vero fuerit hæc suppressio vitio renum, vbi earum actio fuerit deperdita, apparebunt signa intemperiei frigidæ ipsorum renum, quæ per plures dies (nam intemperies subito introduci non potest) præcessit, cuius signa erunt, vrinæ albedo præcedens, paucitas desiderii Veneris, languiditas earum partium, læsio à refrigerantibus, & infrigidantium forsan præcessit occasio, sicuti aquæ frigidæ potus, eiusdem balneum, infrigidantia his partibus intempestiue, & sine ratione adhibita, & quæ huius sunt qualitatis, & similia, & ab hac causa non affatim, nec subito supprimitur lotium; quoniam intemperies subito introduci non potest, sed paulatim aucta est in causa, vt paulatim etiam earum actio deperdatur, cuius merito fit, vt lotium continue in quantitate imminuatur, nō valide attrahentibus à venis, & vasis lotium deferentibus, renibus ipsis. cum autem ad summum peruenerit, tunc omnino deperdita actione, nihil attrahitur, & inde serosa sanguinis pars supra renes ipsos retinetur. Vbi autem fuerint obstructi renes. si à calculo, signa calculi præcessere, & in his est sensus grauitatis, nullus tamen est dolor, dum enim lapides in ventriculis renum continentur, nec inde exturbantur, nullum inferunt, vt experientia compertum est, dolorem. Si autem ab arenosa, & mucosa materia simul mixta fiat hic affectus, earundem præcessere indicia, & aderit grauitas notabilis, & aliqui succedent dolores, conuersa aliquando in flatus portione materiei viscidæ, & mucosæ, sed dolores hi non erunt, nec graues, nec sæui, nec continui. Si fiat autem suppressio ratione venarum emulgentiū, vbi fuerit ab obstructione. Si à pituita, obstructio hæc confestim est facta, adsunt signa abundantis pituitæ, nullus est dolor, nec vlla adest grauitas in renibus. & hoc est signum peculiare & certissimū, quod retineatur sanguinis serositas supra renes. Vbi enim vel ratione renum, vel pororum vreterum fiat confestim hęc suppressio, semper circa renes, & lumbos est grauitas; cum autem vitio venarum emulgentium hoc contigerit, nullus grauitatis sensus nec minimus quidē apparet. Quod idem verificatur, si à pure obstruantur, cuius eadem aderunt signa, quæ in signis obstructionis pororum vreterum à pure factæ relata sunt, si autem conniueant propter aliquem tumorem, quod experimento non ita liquet, aderunt, excepta grauitate renū, eadem signa, quæ dicta sunt in suppressione ex conniuentia pororum vreterum causata. His omnibus autem commune est, vt vtraque vasa, scilicet & dextra, & sinistra pariter afficiantur. Vbi enim altera pars illæsa esset, nunquam lotium in totum retineretur, altero fungente munere suo, per quod ad vesicam descendere vrina posset. Vbi autem vrina ad vesicam non descendat, rationeque prædictarum causarum retineatur, Medicus omni vtatur diligentia, solicitusque admodum sit in remouenda causa, hinc enim celeri indigent ægrotantes auxilio; quoniam si per plures dies retineatur lotium, ineuitabiliter pereunt, & hoc quoniam retenta illa serositate ad intra venas, & cōmixta sanguini, totalis humorum moles putrescit, & febres continuas & prauas generat. hunc autem terminum obseruaui, vt, si ante septimam mingant, saluentur. si vltra, licet deinde remoueatur causa, & lotium prouocetur, tamē, accensa febre vtplurimū postea eos periisse, animaduerti: quare non negligat hoc symtoma Medicus. licet nec vllo dolore, nec vlla molestia hinc aliquādo affligantur patiētes, sed sit solicitus, & sagax, omniq; industria vtens, cito, & quamprimum vocatus fuerit, causis intendens, vrinæ retentionem hac describenda methodo inhibeat. Si fuerit suppressio ratione conniuentiæ pororum vreterū ob aliquam phlegmonosam dispositionem, lenita aluo per cassiam, quæ pręcipue in vsum veniat in affectibus membrorum vrinæ deseruientium, statim secetur vena. sanguinis quantitas sit pro ratione habitus, & plenitudinis. postea loci patientes inungantur oleis refrigerantibus, & laxantibus, quale præcipue est violaceū, & iisdem sæpius perfundantur. epithementur etiam ex aquis refrigerantibus, addita portiuncula aceti ad penetrationem, & quibusdam speciebus eadem facultate donatis, quales sunt illæ quæ parantur pro vnguento santalino. possunt formari emplastra ex herbis eiusdē facultatis, sicuti endiuia, sonco, plantagine, solatro, lactuca, semperuiuo, & huiuscemodi, additis earundē succis, & farinis cōsimilibus, quæ

quæ impinguentur oleis prædictis. & nisi ex his cedat inflammatio, laudo, vt etiam secentur, his præmissis, venæ inferiores vitentur interim omnia diuretica & præcipue in morbi principio: quorum tamen postea erit vsus, lenita inflammatione, & ex diureticis assumantur ea quæ humiditate addita, & frigida existentia possunt & demulcere, & prouocare lotium, qualia erunt semina communia, sæpiusque infundantur clysmata refrigerantia, & lenientia, vel ex ptisana, vel ex lacte, vel ex decocto herbarum refrigerantium, quibus earundem succi, olea refrigerantia, & quæ huiusce sunt facultatis, commisceantur; mitescente autem inflammatione, admisceantur refrigerantibus aliqua leniter discutientia & laxantia, sicuti inunctioni oleum camomelinum, & oleum de scorpionibus. epitemati aquæ aliquæ leniter calefacientes, additis speciebus diarrhodon, quæ minus, quam prædictæ, refrigerare possunt & spica, & squinanto, & similibus: emplastro autem flores camomeli, farina seminum lini, & quæ huiusce sunt classis, in declinatione autem sint pure discutientia. Reuulsiones continuæ interim fiant ad corporis extremas partes, cum frictionibus, ligaturis, cucurbitulis scarificatis & non scarificatis: quę nunquam circa patientes locos applicentur nisi in manifesta inflammationis declinatione, quo tempore supra locum affectū appositæ, affectum ipsum discutiendo, multum prodesse poterunt. Victus sit eius qualitatis, qua in internis inflammationibus indigemus. Si autem conniueant ratione scirrhi, purgando corpus, emollientibus agendum erit, & curatione scirrhi tractandi sunt, cuius tamen, si vnquam fiat, sanatio erit impossibilis, cum vrgentia excernendi lotii valde instet indutiasque non sit datura, scirrhi autem curatio sit admodum longa, in qua tamen ad laxandum non prætermittatur balneum olei dulcis. Si autem hi meatus à calculo fuerint obstructi, hic veniant in vsu omnia, quę ad curationem calculi à scriptoribus referuntur, præcipue autem laxantia administrentur, quale est olei dulcis balneum, vel ex decoctionibus herbarum idem præstantium præparatum. Si autem hoc sit vitio grumorum, firmetur sanguis, & ea, quæ grumos dissoluere apta sunt, administrentur. Si vero hoc sit factum à pure crassiori, abstergentia exhibeantur vna cum incidentibus, exterius autem laxantia administrentur. Si hoc fuerit factum à pituita viscida, & crassa, hic assumantur ea, quæ dicam agenda esse in obstructione venarum emulgentium, ab eadem materia genita. At cum causabitur hæc suppressio ex deperdita renum actione, hic earum frigida intemperies tollenda erit, quam difficillimum erit remoueri; quoniam ad hunc gradum producta est tanquam intemperies in habitu redacta. Hæc autem præcipue clysteribus ex calefacientibus medicamētis paratis, erit remouenda, ad quam eandem intentionem exhiberi possunt aromata, pulueres, ex his paratæ species compositę, confectiones aromaticæ, & etiam aliquando confectiones magnæ, quibus semper admisceantur nonnulla, quæ hæc medicamēta ad vias lotii deducere queant. exterius autem administrentur epithemata, inunctiones, linimenta & emplastra calefacientia, & vbi res vrgeat, etiam ad sinapismata & dropaces ascenderem. in his enim omnia tentanda sunt, quoniam hic est casus paralysi consimilis. Vbi autem vel à calculo, vel ab arenis sint obstructi renes, in hunc casum & curatio calculi & arenularum traducatur, quærendo simul harū partium laxationem, & exhibendo ea, quæ renes mundificare & abstergere, & exobstruere, & ad expulsionem prouocare possunt, inter quæ pro tollenda horum renum obstructione non dimittantur plantaginis radices, nec eius semina, quæ ad hoc efficaciora sunt, sicuti & asparagus, & pœonia, & alia huiusce qualitatis. Cum vero ratione venarum emulgentium non descenderit lotium ad partes inferiores, nec serosa sanguinis pars ad renes attrahatur, ex earum impedimento, & læsione; si fuerit ratione conniuentiæ harum venarum, fiant ea, quæ dicta sunt in conniuentia pororum vreterum. Si vero fuerit ratione obstructionis, vbi hoc contigerit à materia frigida, & crassa obstruente, statim, nihil contra indicante, exhibeatur medicamentum, quod pituitam purgare queat: quo exhibito, & minorata materia, statim accedat medicus ad ea quæ valide incidere possunt. quorum licet plurima sit sylua, tamen non omnia hæc, cum quibuscunque ex antiquorum monumentis patere possint, recensebo, sed tantum ea, quæ mihi, & vsu, & experientia comprobata sunt. Hæc autem erunt ista. iubeo ego aquas stillatitias, vt subtiliorum partium sit medicamentum, per Balneum Mariæ factas, parari, quæ quinquies, & sexies super easdem fæces destillentur, & vltima vice adeo violenter educatur, vt fæces, quantum fieri poterit, siccatæ remaneant. fæcum habeo vsum aliquando in puluere, sed aquam in potu exhibeo, cum felicissimo successu. in hunc vsum assumo parietariam, ononidem, asparagum, solatrum, alchencheri, adiantum, elenium, pulegium, rutam, & alia similia; & si timeam hæc debilia esse, ascendo ad aquam Raphani eodem modo paratam, à qua nunquam frustratus sum spe concepta, si cito & continue administretur. In huius defectu, necessitate vrgente, veniant in vsum cantharides integræ ad granum vnū, vel ad summum duo, exhibitę vna cum scrupulo dimidio semin. ammeos; quod solet esse antidotus propria, & remedium potens ad defendendam vesicam à læsione cantharidum. Et quamuis ex hoc medicamento periclitemur de lædenda vesica, non tamen ab hoc remedio abstinendum; cum in casu desperato omnia temere sint agenda, & ea maxime, quæ cum ratione administranda veniūt, quales sunt cantharides in casu isto, quæ, vt docebat *Gal. lib. 4. de simp. Med. facult. cap. 19.* commixtæ medicamentis vrinam cientibus, ex veneno transeunt in antidoti naturam, vbi parce, & in minima quantitate exhibeantur.

Ad idem facere posset ius galli antiqui cum diureticis, & calidioribus, valde tamen incidentibus medicamentis, præparatum, sed præstantiora sunt prædicta. quæ si etiam non proficiant, exhibeatur scrupulus olei ex calchanto per sublimationem parati, summaque cum ratione confecti: seu aliquod generis elyxir cum vino vel iure ad eandem quantitatem propinetur. Dum hæc fiunt, optima habeatur victus ratio, quæ sit attenuans, & incidens, abstinendo à potu quantum fieri poterit, ne ex multo potu, plures aggregentur serositates; interim clysteria ex calefacientibus medicamentis infundantur, & exterius, qualia in deperdita renum actione agen-

agenda enumeraui, administrentur. si fiat autem obstructio hic à pure, conuenire poterunt ea, quæ superius inter leuiora exhibenda per os enumeraui, quæ si non conferant, ad vehementiora ascendat. Medicus, laxando simul vias, tum per interius infundenda, tum per exterius applicanda, cauendo in hoc semper ab omnibus calidioribus & acrioribus medicamentis, quoniam hæc potius incrassarent quam attenuarent, & summam habendo loci affecti rationem. Victus autem pro vnaquaque causarum differentia conueniens & opportunus imperetur; quoniam, absque recta victus ratione, medicamenta parum proficere possunt. *Salius de affect. Part. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Renum alter petrefactus.

VIennæ Fœmina quædam, cum aliquandiu diros cruciatus perpessa esset secundum sinistra ilia subter hypochondria, multis tum frustra adhibitis, quum exspirasset, à sectione deprehensus fuit Ren istius regionis in lapideam substantiam degenerasse. Hoc exemplum ex ore Michaelis Textoris, Legum Doctoris apud Friburgenses, excepit. *Iacobus Moccius, Friburgensium Medicus.*

Obsignatis meis literis, suggerit mihi historia, quæ apud nos percrebuit de Electorissa Palatina Heydelbergæ ante aliquot annos defuncta; cuius corpore dissecto, inuentus est Ren saltem velamine circumdatus, fere in lapidem concretus, atque alia. *De obseruationibus proprijs Viri cl. Esaiæ Meuchsneri Medici.*

DE LITHIASI RENVM siue tartaro.

CAVSA.

OBSERVATIO.

Causa calculi verior & rarior, ex bolari & viscoso tartaro, per spiritum salis coagulato: tum obiter de Catholicismo Morborum.

REcentiores medici diligentiores, qui ex veris principiis hypostaticis hypotheses Artis medicæ, cum Demonstrationibus extendunt, atque illustrant præsertim qui ad analogicum catholicismum MORBORVM respiciunt, curiosiores circa CALCVLVM & TARTARVM malunt de illius causa κατ' ὅλȣ loqui ex veris principiis: certi ex historiis & obseruationibus, calculum facile in tota humani corporis anatomia gigni posse. ob id statuunt paralogismos committi, sicubi ad hospitia potius particularia, agros siue κοιλίας, & ventriculos respiciamus, quam veram vniuersalem catholicam causam, totam in TOTO, & in qualibet parte talem, eamque ex veris hypostaticis principiis exstructam cum vero ex macrocosmo per totam, constituerimus. Sic enim ad vnam familiam non solum hic morbus, sed alii insuper reduci possunt si ad proprietates vniuersales respiciamus; similesque morbi diuersis & plurimis nominibus insigniti à multitudine ad vnitatem reuocari queunt, ob radices & proprietatum similitudines. Omnia enim morborum genera omnibus partibus accidere possunt, & nulla particula est, quin omnes fere admittat: vt de calculo constat omnes enim particulæ inde debilitantur, deprauantur, & auxiliis suis appropriatis specificis restituuntur. Proprium vero nomen habent, qui maioris sunt momenti, & frequentius accidunt, vt Podagra, syncope. Ex hac hypothesi & morborum generationes & transplantationes per Metartisin, Metaptosin, Metastasin, facile morbi quidam intelliguntur, quos nonnulli pro raris & inuisis habent. Quare morborum omnium modus est idem, secundum Hippocratem: qui tantum variant ob matrices & affectas sedes vel locos. Sic enim de calculo, de vermibus: sic de hydrope, qui est æque thoracis, vteri, capitis, testium, abdominis, cordis: ita febres ventriculi, renum, hepatis, vteri. Item Dyarrhœa renum esse potest, vulgo Harn-Ruhr.

Viam proinde hanc à capite ad pedes paralogismis plenam censent illi: topica ab adiunctis ad subiecta. De calculi & tophaceæ gypseæ concretionis causa iidem differentes, materiam statuunt viscosam & bolarem, in anatomia humani corporis, vbiubi per matrices veluti mineras à chylificatione & singulis concoctionib. per vias viarum disseminatam: hanc aiunt per spiritum salis coagulari. Hinc Panspermiam morborum luxuriosissimam veluti ex Lithogenesiis secundum matrices & locellos propagari per innumera symtωmata decernunt. Denique sententiã suam exemplis magni mundi confirmant, præsertim quod homo sit microcosmus & paruus mundus. Macrocosmus enim est μεγάνθρωπ☉ siue magnus homo. Sic de magno mundo ratiocinantes, causam generationis & concretionis Lapidum vniuersalem ex eodem inuestigant: & de tot aquis tartareis crassis lapidosis analogice & eleganter loquuntur. Quare ex naturæ lumine & veris principiis inuentam causam, eandemque exemplis amplissimis & viuis historiis stabilitam, vniuersalem & Gnesiam critice, libere, & philosophice in vsus hominum conferunt: huic demum certiora, veriora auxilia, pari cum morbo gradu decertantia, per chymicam echylosin & spargyricam analysin atque parasceuen, accommodant. Hanc esse Artis nostræ omnium sacerrimæ veram priscam Methodum decernunt. *Ioannes Georgius Schenckius, Medicus, Filius.*

OBSERVATIO.

Noua calculi renum causa.

EFficientem causam omnes quidem profitentur immoderatum esse renum calorem, qui humores perurens, siccans & obdurans cogit in lapidem. At certe alia statuenda causa efficacior longeque crebrior, insita renum arenosa calculosaque constitutio. Hanc quisquis à parentibus contraxit, vix vlla ratione calculi tormenta effugiet: quandoquidem hoc vitium omnium est maxime hereditarium, vt non paucis pariter cum renibus calculus procreetur. Adiuuantium porro causarum præcipua est otium, somnusque diuturnus decubitu supino. *Fernelius lib. 6. ca. 52. Pathol.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Calculo renum vexatus, viuus inciſus à Medicis, vt cauſas & naturam tantorum cruciatuum & partium rimarentur: ab iiſdem denuo reſtitutus & ſeruatus.

QVod ſequitur ex Monſtreleti Chronicis omnẽ ſuperat admirationem. Immunis quidam ſagittarius, ex Medono, quatuor à Lutetia milliaribus, propter latrocinia damnatus erat rei capitalis. Interim à medicis Regi nunciatum eſt, multos ea tempeſtate calculoſis torminibus Lutetiæ diuexari, & præ cæteris Boſci Dominum: è re & ſalute multorum futurum, ſi partes ipſas, in quibus tam dirum morbi genus concreſceret, oculis luſtrare & contemplari daretur. Longe id melius in viuo homine, quam in mortui cadauere conſpici. Experiri id licere in ſagittarii immunis, morti addicti, & olim his malis diſcruciari ſoliti, corpore. Imperatum à Rege eſt. Itaque recluſo corpore, ſpirantes partes contemplati, & ex voto rimati ſunt medici, hiſque diligenter, & exacte cõſultis, ac ſuo loco reſtitutis: iuſſu Regis conſutum corpus eſt, qua recluſum fuerat, & ſummo ſtudio adhibito curatum. Ita factum eſt, vt ſagittarius ille, intra paucos dies conualuerit: culpæque venia impetrata, grandi inſuper pecunia donatus. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

GENERA. SPECIES.

OBSERVATIO.

De diuerſis calculi generibus.

CAlculos diuerſorum generum concreſcere in renibus & veſica poſſe, & veteres adnotarunt, & recentiorum aliqui obſeruarunt. Præter vero cõmuniora genera duo obſeruaui non ita frequenter incidentia: alterum quod pumicem referebat ac colore nigrum eſſet: alterum referebat & colore, & ſubſtantia calcem aqua ſubactam, arenaq; miſtam. Hoc egerebat aliquoties piſtoris Eichſtadiani cuiuſdam filius; illud vero vicinus linteatius. CL. V. *Iacob. Oethaus lib. obſ. propriarum.*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Acris ex lapillo renum doloris ratio, qui partus dolores ſuperet.

DVbitare expedit primum, quomodo acerrimus ex lapillo contingere ſoleat dolor renibus, cum ipſi non excipiant ramos neruorum niſi paucos & exiguos, vtpote ex fine ſextæ & ſeptimę coniugationis cerebri, & in membrana ambiente, non intus: velut & iecur, & pulmo, quæ membra obtuſo ſenſu prædita ſunt: præſertim cum etiam de abſceſſu fateatur Galenus non ſolum in illis, ſed etiam renibus eſſe exiguum ex inflammatione dolorem, ac ferme ſolum grauitatem quandam, in lapillo tamen acerbiſſimi ſunt adeo, vt nobilis mulier de Raudis Hyppolita faſſa ſit, extremos eſſe qui partus cruciatum ſuperarent. *Cardanus de cauſ. ſig. ac loc. Morb. part. 3. pag. 106.*

OBSERVATIO.

Ex calculi difficultatibus aliquando ægros ſyncopas, deliria, & vitæ diſcrimen incurrere.

CAlculus inter alia ſyncopas, & inprimis deliria concitat, vt nonnunquam, inter mortem & vitam conſtituti, in ſummo diſcrimine verſetur, quod Antuerpiæ in Domina de Straden obſeruaui. *Gerbardus Bergenſis libr. de calculo & arthritide pag. 111.*

OBSERVATIO.

A calculo in cauitatibus renum genito vrina ſine dolore cohibita.

COnſtat experientia vrinam ſupprimi à calculo in ventriculo renum ſine dolore. Sed vbi incidit in vreteras, acerbiſſimus dolor excitatur. *Scholiographi ad cap. 47. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Aliquibus renum alter ſuppuratione colliquatur; altero calculo obſeſſo.

PLeriſque ſuppurantur renes calculoſi, & colliquantur, vt tantum maneat pellicula, ſicuti D. de Mancii, cui ren dexter colliquatus ſiniſter calculum habebat, vreter & partes reliquæ ſiccatæ. *Scholiograph. ad cap. 47. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Bonifacius Corneus, nobilis Peruſinus, diuturno renum dolore & calculo interiit. erat ei ex renibus alter magnus, tumidus, putris, calculiſque ac materia viſcida & manioſa refertus: alter vero, quamuis nihil huiuſmodi pateretur, adeo imminutus, vt magnitudine paruam caſtaneam vix æquaret: cuius rei, vt arbitror, cauſa erat, quia hic iam diu ſuo munere penitus fruſtrabatur; quippe qui reuulſioni obſiſtere nequiret, quam aſſuetus & copioſus fluxus excrementorum, ad alium male affectum renem aſſiduo procurabat. imminui vero particulas quaſdam, vbi à ſua actione prorſus vacant, vt de aliis nunc taceam, vterus ipſe aperte declarat. *Euſtachius, cap. 45. Libell. de Renibus.*

OBSERVATIO.

Arenulas nonnunquam citra lithiaſin, præſertim in febribus, excerni: neque ſemper neceſſe eſſe renes calculoſos arenulas reddere.

CVr multi arenas mingunt, neq; calculoſi ſunt? Cauſa in promtu eſt. Non enim coguntur, niſi viſcido aliquo & crudo humore, tanquam glutine. Opus eſt tempore. Vbi igitur obſtructio à craſſis & viſcidis humoribus, & acrior vrina ac magis fæculenta, anguſtiores meatus, calore ſuperueniente à quacunque parte, vt hepate, corde, renibus, quod diu impactum fuit in meatu induratur & lapideſcit, figuramq; accipit à ſinu in quo eſt. Neque impedimento eſt, quod nonnulli reſpondent, ex calculo arenulas fieri, non contra. Cur enim, qui generantur in veſica, in arenulas raro diſſoluuntur? Neque etiam ob id neceſſe eſt in calculo renum ſemper excerni arenulas cum vrina. Nam in multis diſſectis probatum contrarium, qui calculoſi ſunt inuenti, cum neq; arenas meierent, neque laborarent vrinæ difficultate, infoſſo calculo in ſubſtantia renum. Archigenes & Philagrius arenas reddi volunt, cum iam calculus è rene in veſicam deſcendit. *Scholiographi ad cap. 48. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Annotatione hic dignum videtur, aſſumtionem, quæ vſtione fit, non eo vſque duntaxat progredi, vt craſſamentum relinquat, quin etiam non raro in cineres

neres prorsus humoris magnam quandam portionem redigat. Atque id sunt arenulæ quæ à febricitantibus non paucis (maxime morbo iam defunctis) copiose cum vrina minguntur, nulla vel præsente, vel præterita etiam nephritide: sero à venis omnibus, aut certe maioribus (vbi exustio humorum viguit) sabulum hoc rapientes. Quod minus mirum videbitur iis, qui bilem totam intra vesiculam propriam in lapides, alias numero paucos, alias numerosissimos, induratam aliquando viderint apertis eorum corporibus, quos febris ardens aut etiam diuturna rapuerat: ego pluries istud obseruaui. *Ioubertus in Prouocat. à sententia Brun. Seidelij de Paradox. 3. Dec. 2. litera Y.*

Observatio.

Noua & vera stuporis crurum & vomitus in nephritico dolore causa & sententia.

NEphriticos duo hæc symtomata infestare solet, stupor in crure κατ' ἴξιν, è directo renis affecti, & vomitus. Stuporis causam referunt doctissimus *Langius in epistolis suis, & Iacotius commentarijs in Coacas prænotiones*, ad venarum repletionem. Vasa (inquiunt) insignia, cauæ & aortæ, descendentium spinæ substrata sunt, ab his rami insignes ad renes & ad crura diuaricantur, quorum repletione, quæ obstructis renibus, vreteribus, venis emulgentibus contingit, nerui & musculi coarctantur, vude stupor. Sed parum anatomica mihi videtur hæc ratio: neque enim à renum calculo ita implentur venæ, vt musculos premant, cum & rabidi quamplurimi, quorum venæ exhaustæ sunt, calculo renum laborant & nihilominus stuporem in crure persentiant. Adde quod plethorici, quorum venæ apparent turgidulæ, stupore crurum & brachiorum non laborent. Alia igitur stuporis inquirenda est causa. Ego duplicem agnosco, prima est compressio musculi ψοας dicti, cui renes ambo incubant, at hunc musculum cruri flectendo dicatū esse, & in cruris interiorem partem inseri, norunt Anatomici omnes. Altera est cōpressio nerui qui in cruris musculos omnes expanditur: fit autem compressio a duritie & pondere calculi: nam incipiens lapillus stuporem non parit. Cur autem in Nephritide tanta sit vētriculi subuersio & ἀνατροπή, vt omnem fastidiant cibum & iniectum statim eructent, causa est renum & ventriculi sympathia. Sympathiæ huius, quę simplex est causa, non ad viciniam referenda: distant enim aliquantulum à ventriculo renes non ad generis similitudinem, quia ventriculus membranosus, renes carnosi, nō ad societatem operis, in vnum siquidem idemq; non conspirant opus: ergo ad communionē & continuitatem vasorum ac membranarum. Neruuli à stomachico ad renem feruntur, & exterior tunica renes inuestiens, quam fasciam vulgus vocat, à peritonæo ortum ducit, quem ventriculi fundo continuari norunt omnes. *Andreas Laurentius lib. 1. Anatomes quæst. 30.*

Observatio.

Nephriticus pro colico tractatus à medicis occisus.

NOui quandam matronā Antuerpiensem, quam plures medici colico dolore laborare confirmabant, Ego autem prima visitatione (quia pes stupebat, & alia signa calculi erant) calculum esse iudicaui, quod tamen alii multis argumentis falsum esse dicebant, atque ita ego ablegatus fui, ipsi vero in curatione permanserunt, continueque calida & sicca administrarunt, donec vitam cum morte permutaret. Dissecto corpore, magnus lapis in rene fuit inuentus, atque ego meo honori restitutus. *Gerardus Bergensis lib. de articulorum & renum morb. curat.*

Observatio.

Lapides in renibus nascentes, & in vreteribus interdum aliquandiu subsistentes, numero, loco, forma, & tempore, plane monstrosi: qui inflammationes, abscessus, vlcera, vomicas, vrinæ suppressiones, cruentas mictiones, habitus leucophlegmaticos, & tandem etiam renum in vniuersum exesionem & consumtionem, nec non vitæ discrimen præsentaneo malo inducunt.

SÆpe vidimus totā renis carne ac substantia peresa, ambiente tanquam marsupio membrana pus calculosque multos obuolui. Vlcus ab his causis ortum habuisse argumento est, quod vrina, antequam purulenta esset, sæpe cruenta fuerit, præsertim ab exercitatione & labore, quod febris nulla aut perobscura fatiget. Si quando autem obstructo vreteris capite pus cohibetur, id sensim, vel per emulgentem in maiores redundans venas, sanguinem, habitumque corporis inquinabit, (qua ex causa quasi ex leucophlegmatia calculosos tumere ac pallescere sæpe animaduerti) vel ea sede congestum ilia lumbosq; copia distendet, è quibus etiā aperta cute diu multumq; manat. Nonnunquam & illinc calculus ingens cum pure alias excessit, alias euulsus est. Hæc cum accidunt, tota iam pene renis substantia putredine cōsumta est, illincq; pus redundans inter peritonæi membranas fluctuat. Huius copia interdum vidimus totam ventris lumborumq; regionem distendi, & pus hinc tum deiectione, tum vomitione reddi sincerum, *Fernelius lib. 6. cap. 12. Patholog.*

Licet non modo vsitatum, sed & quotidianū sit, arenulas & calculos intra renes reperire, ibidem natos & adauctos, magnos & paruos, duros & leues, forma diuersos, oblongos, acuminatos, latos, angulosos, rotundos, planos, coloribus albos, pullos, flauos, fuluos, spadiceos, & nigros, vt depingi nullo modo possint: tamen duos lapides ob singularem quandam granditatem & formam adiicere volui. Alter, & maior quidem, (vt deinceps in descriptione lapidum vesicæ dicetur) è dextro rene laudatissimi & pientissimi Principis Friderici tertii, Saxoniæ electoris, aperto post obitum eius cadauere, excisus fuit. Alterum cuiusdam pauperis, pannicularii vxorem, viginti annos natam, Misenæ excreuisse constat, post innumera medicamēta, tanta difficultate, vt in discrimen vitæ veniret. Equidem similes dolores, quod fateor, antea non vidi, nam sex totos dies cruciatus enitendo perpessa fuit adeo sæuos, vt ei crus dextrum stupore penitus rigesceret, & denigraretur, donec lapidem peperisset magnitudine, forma, atq; colore amygdalæ ita similem, vt amygdalis permixtus ab iisdem internosci repentino aspectu vix possit. *Kentmannus in libell. de Calculis.*

Vidimus lapides duos Duci Friderico Saxoniæ Electori post mortem exectos, quorum vnus magnitudine duorum digiti articulorum in Rene dextro;

tro, colore ſubrutilo, circumcirca vno in loco circulari ambitu, medicamentorum λιθοτριπτικῶν acredine attritus eroſuſque, qua perfluxit vrina. Alter porraceo colore, quantitate vnius articuli, in veſicula fellis latuerat. *Peucerus de præſtig. Medicorum pag.* 310.

Lapides non ſolum in renum ſinu contineri, verum etiam in ipſorum ſubſtantia reperiri, compertum habeo. hincque expelli poſſe non dubito, vaſe etiam, quod ſinum efficit, non rupto nec diuiſo. nam, vt iam monui, variis ampliſque foraminibus eſt peruium, per quæ calculi à ſubſtantia renum in ipſorum cauum facile expelli poſſunt. hæc autem foramina, quamuis admodum pateant, tamen priores anatomicos latuerunt, idcirco plurimis, nec vulgaris doctrinæ, medicis errandi occaſionem præbuerunt: qui alterutrum neceſſario concedendum eſſe non ſemel mecum acriter contenderunt, nimirum calculum vel in renum ſubſtantia non gigni, vel ſinu membraneo eorum illæſo cum vrinis excerni non poſſe. Neque vero prætermittendum eſt, vreterem ſtatim ab egreſſu è renibus latiorem redditum, inſtarque ventriculi ſeu peræ paſtoralis recuruatum, frequenter magnam lapillorum copiam congregare: quos poſtea natura ſagax ſenſim inde cum vrinis expellit, quibus inter ob vaſis curuitatem interceptum non eſt, quamuis calculis ſit refertiſſimum. Hoc ſane naturæ diligentiam ſummopere commendat: ſed magis illud, quod lapides inſignis magnitudinis in renum ſinu contentos, quaſi coronarum orbes medios forat. Superioribus annis iuuenis quidam altero rene doluit, cruciatuſque adeo auctus eſt, vt miſellus breui vitam cum morte commutarit. hunc calculo minime laborare conſtanter affirmabant medici, quia neque vrina ſuppreſſa vnquam fuerat, neque tenuis, aut turbida ſeu ſabuloſa apparuerat. His omnibus (multi ſane erant) ſolus ego repugnabam, arbitratus alterum renem officio ſuo probe fungi, alterum prorſus obſtructum nihil lotii excernere. contentionem diremit ſectio, quæ aliter ſe habere, quam nos opinaremur, patefecit: lapidem nimirum magnum & oblongum cruciatus & interitus cauſam fuiſſe, qui, cum eſſet medius perforatus, quo minus vrina exirent, impedire non poterat. Renum præterea lapides ab iis qui in veſica generantur ſolo colore à medico diſtingui poſſe, fere ab omnibus receptum eſt. ſed hoc plerunq; fallere ex diſſectione intelligimus: quandoquidem renum lapides rubei vel crocei perpetuo non occurrunt, ſed non raro albi & cinericei conſpiciuntur: cuius rei exempla multa afferre poſſem, ſed vno contentus, affirmo vidiſſe me in Epiſcopo Senogalienſi, lapidem album inſignis magnitudinis principium vaſis vrinarii occupare, reliquum vero cauitatis renum innumeris fere lapillis eiuſdem coloris repletum eſſe. *Euſtachius cap. 45. de Renib.*

Calottus, è nobili ſene mortuo lapidem, cuniculis actis, rene iam conſumto, corallo nec dum leuigato, tam ſoliditate quam ramulis ſimilem, omnibus, quos vnquam vidi, veſicæ calculis compactiorem, execuit, quem ab eo, ſi in viuis eſt, adhuc adſeruati arbitror. *Iordan. in Reſponſ. ad Paradox. Iouberti. 7. Decad. 2.*

Admirabile naturæ miraculum ſilentio minime prætereundum, in cadauere Venerabilis generalis Carmelitarum inuentum nobis videre obtigit. Cuius alter renis lapidem inſignis magnitudinis continebat: qui ab amplo caudice principium ſumens, in octo ramos, iuxta canaliculorum vaſis vrinarii formam atq; numerum diuiſus, coralli truncum & ſurculos elegantiſſime æmularetur, ac præterea renis caro valde contracta & imminuta ita firmiter huic lapidi vndique adhærebat, vt depoſita propria figura quaſi craſſa quædã cutis ei obduceretur. *Euſtachius in Annot. Pini ad c. 44. libri ſui de Renibus.*

Vxor Eckeberti in Rotenhauß nephritica à multis annis, ſemper abortiens, nunc prægnans facta, diuexabatur ingenti hæmorrhoidatum fluxu, aliquot menſibus me abſente mortua poſt partũ aperta, inuenitur magnus lapis in renibus, varia habens brachia, quo à teneris annis diuexata fuerat vti & mater eius, quæ mortua erat ſimili affectu. cl. v. *Ioa. Bauhinus de obſeru. proprijs.*

Quo anno (1558) hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum veluti caput marmoris rotundi & candidi fruſtulum referebat, vel margaritæ maiuſculæ figuram & ſplendorem, id ex pituita vitrea concretum fuiſſe exiſtimo. *Geſnerus lib. de Aquatil. pag. 219. de concha matre vnionũ.*

Anno 1566. ſecto cadauere mei generis (familiæ) Petri de Schartes, re medica illuſtris, excluſi è ſubſtantia vtriuſq; renis duos lapides, ab vtroque vnum inſignis magnitudinis & craſſitiei multis alis ſeu cornibus aut radicibus in dicta renum ſubſtantia & ſtomachis ſeu ventriculis adhærentibus, cum multis lapillis piſorum magnitudinis repletis, vreteribus quamplurimis arenulis refertis. Et in recto inteſtino è regione colli veſicæ inuenta eſt carnoſitas putris, quæ ſua putrilagine veſicam ita lacerauerat, vt inteſtinorum excrementa ante obitum vna cum vrina redderet, ad miraculum vſque, & forſitan antea non viſum. *Ferrand. Senior in libell. de Nephritide.*

Inter alia plura & admiranda quæ ſuperioribus annis ex renum calculis perpeſſus ſum, vnum inprimis animaduerſione dignum iudicaui, quod ad poſteritatis memoriam tranſmitteretur. Calculos nimirum forma, longitudine & craſſitie piperis longi aut corylorum iulis ſimiles, colore ſubrubentes, & cum recenter excernuntur, nonnihil molles adhuc, verum aere ſtatim velut corallia mari exemta indureſcentes, non tantum in renibus naſci poſſe, ſed &, quod fidem prope omnem ſuperat, ex iiſdem per vreteres in veſicam vſque integros deuolui, & in penis canali primum in partes aliquot inter validos enixus diffringi aliquando. Id quod mihi anno 1576. in profeſto diui Nicolai, cum pridie validiſſimis lumborũ cruciatibus exercerer, euenit. Ex quo enim in prandio Æginetæ lepidium embammatis loco cum carnibus paulo liberius deuoraſſem, calculus ille primum è renibus emotus, & ad vreteris caput detruſus, vna quoque ſincerum ſanguinem per veſicam vrinæ loco ad quatuor vncias vſque exegit, certiſſimo reſtitantis & ſubſiſtentis adhuc difficillimi calculi argumento. Poſtmodum doloribus immenſis & incredilibus diem integrum, vſque dum per vreteres ad veſicam promoueretur, tortus, tandẽ collo veſicæ impactus, noctem totam & ſub-

& subsequentem diem ibi hærens, omnem excernendæ vrinæ vsum mihi ademit, vnde coaceruata in vesica vrina, tumescente vehementer pube, vesica mirum in modum distenta, cum vel inter intolerabiles dolores, deiectis iam ex ea carnificina viribus, vel rupta vesica moriendum mihi viderem: ardentissimis prius ad Deum precibus fusis, & potione ex Philonio cum vino & æthere iuniperorum temperatis hausta, ad bihorium in ea vitæ desperatione constiti. Cumque summa virium & spiritus contentione ad vrinam excernendam erecto & distento corpore, compressoque ventre validissimo enixu calculi & vrinæ excretionem vrgerem: ecce ex insperato calculum ex collo vesicæ in vrethram propelli, & in eadem diffringi persentio, vnde mox indicibili violentia tres oblongi lapides ad duos passus prosilientes cum magna vrinę copia, non sine vitæ meæ per Dei gratiam mihi propagatæ spe, expulsi sunt. Ex hoc difficili partu cum me nonnihil recollegissem, mihi pernecinum prope fœtum, tres illos calculos excretos, afferri iubeo, quos vbi diligenter inspexi, euidentissimas notas, qua parte, priusquam diuellerentur, cohæsissent, deprehendo & frustula ita coniungo, vt plane piperis longi formam coniuncti referrent. Paulo post vrinæ plusquam tres libræ denuo per vesicam excernuntur. Quæ indubie repleta prius vesica per vreteres sursum ad renes regestæ latuerant. Depleta itaque & exonerata vesica, vrina cõsuetos meatus repetens rursus in vesicam deuoluta, secundarum loco, ne quid patienti mihi superesset, prodiit. *Schenckius.*

Vidimus Dominum Petrum Argentam ex renibus plusquam quadraginta calculos emisisse. *Brasauolus Com. ad aph. 79. lib. 4 Hipp.*

Domino Charon Abbati sancti Petri, cum anteà de renibus non conquereretur, febricula, infirmitas virium, inclinante ad exitum morbo venter vtrinq; inflatus, dolens obtigit. Vrina duos ante mortem dies supprimitur. Dissecto cadauere, ren sinister totus absumtus repertus est, vomica plenus, q̃ cruentam saniem reddidit. Dexter vero ren calculo vreterem obstruente obsessus. *Scholiograph. ad c. 39. l. 1. Hollerij de morb. intern.*

Vidi lapillos in vreterib. *Columb. l. 15. Ana.*

Nobilis matrona multis annis grauissimis renum doloribus, sinistro præsertim in latere, ab initio diuexabatur, & quatuordecies vterum gestans, totius octauo vel nono semper mense abortiuit. Tandem vna cum ætate doloribus inualescentibus, de dextri præsertim lateris dolore, ità vt nec contactum, aut decubitum in illam partem ferre posset, conquerebatur, reiectis interim toto morbi tempore multis calculis, & puris & sanguinis copia per vrinas: accedente insuper grauissimo stomachi & gutturis ardore. Eam tandem mortuam cum secarem, renem sinistrum penitus consumtum, & marsupii instar cuiusdam membranosum sinubus amplis scirrhosis tuberculis refertum vreteremque illius admodum dilatatum intestini cuiusdam instar, deprehendimus. Dextrum vero renem tumidum in immensum increuisse, in quo, per medium dissecto, calculus iustę magnitudinis excreuerat, sinum secundum omnino adimplens, illiusque ductus ramis vndique comitans, obturans, vreterum principium obstruens, qui forma sua ceruinum caput cum cornubus & collo apposite exprimebat, illisque locis, vbi substantiæ renum minime adnatus erat, incrustatus splendebat ex contactu bilis flauescente. E quibus facile dolorum causam & abortus, vtriusque renis calculos; qui in sinistro rene illius substantiam contriuerat atque confractus comminutusque successiue per mictionem redditus fuerat, in dextro vero rene subsistebat, fuisse coniectari licebat. Sed & ardoris illius ventriculi causa, in bilis vesicula admodum bile referta, & ventriculo & duodeno intestino, (quod & alias sæpe vidimus) deprehensa fuit. Hæreditarium autem malum hoc illi fuisse ostendit, quod à matre illius, iisdem affectibus mortua, calculus ex vtroque rene quoque exectus fuerit. CL. V. *Felix Platerus de obseruat. proprijs.*

Apriolus concionator Milhausanus, calculos bis mille & plures mingendo paucorum annorum spatio, reddidit; quos singulos separatim in carta inuolutos, dierum numero adscripto mihi multisque aliis ostendit. Huic cum plures calculi maiores à renibus descendentes, in vesica subsistentes lythotomia extracti essent, postquam semel sanatus rursum idem pateretur, sectione facta obdormiuit. *Idem de obseruat. proprijs.*

Anno Domini 1573. mense Nouemb. moriebatur Reuerendiss. Episcopus Wirtzeburgensis, Fridericus nomine ex Nobili & Antiqua Familia à Wirsburgo oriundus, quem ego more solito euiscerans, in sinistro rene inueni calculum pendentem drachmam vnam & dimidiam CL. V. *Ioan. Posthius de Obseruat. proprijs.*

CVRATIO NEPHRITICORVM.

OBSERVATIO.

Ingeniosa Calculorum ex renibus per vreteres in vesicam deductio, cucurbitulis secundum vreteris ductum admotis.

Cucurbitula renibus admota mouet lapidem, & postea admota per vreteres versus vesicam, ducit ipsum ad eam. *Ioann. Mich. Paschalius De Curand. Morb. lib. 1. cap. 47.*

Ne posteritatem, quod in Germania inferiore à quodam Hispano factitari nuper ipsi vidimus, inter medendum, prætereat, (quando ex vsu nostris, vt leuamento ægrotis esse potest) auditore, si placet, quæ hac de re scripto mandata esse voluimus, quanquam extra rem fortasse de industria. Quod suo sane loco dixissemus lubentes, tempestiue tamen nunc, quando est incertum quam longa nostrum vita cuiusque futura sit. Latet permultos, an vis quędam trahendi venis insit & arteriis, & in aquæ ductibus, per quos penetrat vrina ad vesicam. Tacite enim Hippocrates etiam possit videri hic censuisse aquam suo pondere eo viam parare per tubos. In iis inest tamen & pellendi vis omnibus, & trahendi in vesica, quanquã forte exigua, vt continendi magna. Medico igitur illi Hispano valde frequens ex renum calculo, & grauis quidem dolor fuit. Quo quoties vrgebatur, cucurbitulas admoueri secundum vreteris ductum imperabat ipse sibi, ducto primum à parte doloris proxima exordio, deinde iisdẽ remotis, identidemq; deorsum gradatim toties repositis; vt tandem longe diuturniorem trahendi morã ferret, ipse ad imum ventrem, in quo vesica iacet, quam vbi-

vbiuis. In semetipso ex illis mirificos persentiebat (si est adhibenda ei fides) fructus. Et in aliis periculum idem ipse fecerat (si etiam credimus) frequentissimum. Etenim summa isthac industria conatuq; calculum ex vretere præcipitem in cauū vesicæ exturbabat sæpenumero. Votoq; respondisse alias id sane nobis visum etiam fuit. Cuius & periculum facere sine periculo cuiq; licet. *Cordaus Comment. 5. ad lib. 1. de Muliebr. Hipp.*

Observatio.

Renum calculo laborantium curationes admirandæ.

DOnato Lanzæ, erat patruelis Simon Lanza, qui cum iam duob. pene mensibus renum calculo laboraret, irritis auxiliis, iussi, vt inuncta manu cum oleo liliaceo, quis secundum vreteres eam deduceret, appositis etiam cucurbitulis supra natem lateris doloris: intraq; tres horas lapidem satis magnum, vt postmodum apparuit, detrusit in vesicam. Sequenti die, vino è radice graminis epoto, (quod etiam in antistite Phratrium canonicorum, & Hieron. Gorla mercatore pannorum profuit) lapidem eiecit, & liberatus est. Idem, anno sequenti, frigidus totus cum esset, & sine pulsu, & assumtione catapotiorum, perperam à Medico magni tum nominis, sed satis imperito, assumtorum, rursus ad vitam restitutus est iuribus pullorum, abstinentia ab omni cibo, clysteriis leuib. pinguibusque, & calefactione extremitatum. *Cardanus Curat. admirand. num. 14.*

Observatio.

Ad calculum & suppressam vrinam remedium rarum.

QVidam nobilis Lutetiæ lapidem habuit mollem, laxum, efformatum ad instar mortarii, per quem transcolata aqua & epota, mirum in modum iuuabat calculosos, & vrinam suppressam. *Scholiograph. ad cap. 48. lib. 1. Hollerij De morb. intern.*

Observatio.

Remedium nouum & admirabile quod calculum in lutum dissoluit, excretumq; denuo in duritiem conuertit.

CAchos apud Indos magnæ est æstimationis, ob insignes eius facultates. Nam vrinas ciet, arenulas & calculum in renibus pellit, quodque præstantius est, illius vsu calculum in vesica communi ferunt, si mollis adhuc sit, vllisq; medicamentis comminui queat: eiusq; rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariat: nam ea est mea opinio, vesicæ calculum haudquaquam expelli posse, solamq; exemtionem illius remedium esse, nullum autem medicamentum adeo efficax esse, vt eum cōfringere valeat: aiunt tamen illius semen tritum ex aqua aliqua ad eam rem vtili sumtum, calculum in lutum dissoluere, quod excretum denuo cōcrescat, & in lapideam duritiem conuertatur.

Adolescentem vidi, cui hoc obtigisse scio. Is cum vesicæ calculo torqueretur, idque à lithotomis, qui calculum deprehenderant, intellexissem, & ex symptomatis quæ patiebatur agnoscerem: hominem veris initio ad fontem, qui de petra cognominatur, ablegaui, vbi cum duos menses hæsisset, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concretum secum in charta detulit. *Monardes, cap. De Cachos, lib. 3. Simplicium medic. ex nouo orbe delatorum.*

Observatio.

Cibus rarus lapides frangens.

QVidam medicus eruditus laudat non parum, ad lapides frangendos, cibum qui fit ex hepate, pulmone, renibus & testiculis, cum priapo hirci, cum croco, cinamomo, & melle, & imple postea intestina hirci hac mixtura. Dosis sunt duæ aut tres bucellæ. Habet tantam vim hoc medicamentum ad lapides expellendos, vt non solum à renibus & vesica, sed & ab annulo comedentis fracti omnes excutiantur. Res est monstrosa, si vera est. *Ioan. Mich. Paschalius Meth. Curandi Morb. lib. 1. cap. 47.*

Observatio.

Historiæ memorabiles, aut confractorum, aut integrorum calculorum per medicamenta, tum ex renibus, tum vesica expulsorum.

NOn inueni aliquid quod tam cito frangeret lapidem: sicut hoc quod portauit pater meus ex oriente: & vocatur oleum alquiscemi. Et confert etiam mirabiliter paralysi: ita quod sanat eam eadē die. Et color huius olei est viridis: & est subtile in substantia, & clarum sicut aqua, aromatici odoris acuti & fortis Et ego vidi plures homines, qui curati fuerunt à lapide in XXIV. horis, scilicet quod istud oleum frangit lapidem in eis, in illo spatio. Et nunquam vidi talem medicinam tempore meo tam velocis operationis, & tam miraculosæ, sicut ista est, & dosis istius olei est quarta pars aurei vnius. Et si sentit infirmus mordicationem in vrinando, misceatur cum eo bis tantum de oleo amygdalarum dulcium: & propinetur ad potandum. Quod si non inueneris de isto, dabis ei de dianiso & adriano tantum de vno quantum de reliquo simul: quoniam confert multum. Et si haberes de optimo & puro Balsamo, & dabis ei ad bibendum, franges lapidem. Et iam recordor, cum essem in carceribus hali, quod ipse misit mihi scriptorem vnum suum, qui erat in conditione mortis à lapide, & præcepi ei vt biberet tertiam partem vnciæ de optimo balsamo: & eiecit lapidem cum ipsa vrina ipso die. Et de hoc sui Medici mirati fuerunt valde: quærentes à me, si hoc haberem ab aliquo authore. Quibus dixi, quod sic. *Auenzoar lib. 2. Tract. 2. cap. 7.*

Calculo in vesica concreto hæc infra scripta compositio vtilis, quoniam ad comminuendum lapidem etiam vetustiorem mirifice efficax est. Et ego quoque eius vsu magnum lapidem, minori quadraginta dierum spatio, confregi. Habet autem ea se in hunc modum. Fructus balsami, seminis raphani, dauci, seminis olusatri, corticum radicum, oppopanacis, cordicum radicum capparis, amygdalarum amararum, baccarum lauri, florum iunci rotundi, cyperi, spicæ Indicæ, cassiæ ligneæ, scolopendrii, seminis rutæ syluestris, gentianæ, aristolochiæ rotundæ, asari, cardamomi, ammoniaci, sagapeni, bdellii, piperis, acori, omniū aquas portiones. gummi, in balsami oleo sufficienti dissoluti, subagitentur: deinde reliqua ex his cōficiantur, finganturq; globuli, quorum singulis dieb. drachma, seminum incidentium decocto soluta, ꝓpinetur. *Rhasis l. 9. c. 73. ad Almansorē.*

De

De virga aurea vidi experimentum in quodam, qui habuit lapidem in vesica, & comedit dictā herbam cum ouis omni mane per 9. dies, & fractus est lapis, & cum doleret circa vesicam propter rupturam lapidis prędicti, vnctiones feci fieri ex oleo laurino, & agrippa, circa loca, & liberatus est. *Arnold. de Villanoua in Additione ad cap. 32. lib. 2. breuiarij practicæ edit. Basiliens. vlt.*

Habui calculosum quem non potui sanare per longum tempus, tandem feci colligi scarabeos multos qui inueniuntur in stercoribus boum in æstate, & cicadas quæ cantant in campis, & ablatis capitibus & alis de cicadis, posui illas cum scarabeis in oleo communi in olla. tunc obturata olla posui hanc in furno, in quo fuit tarde panis, & dimisi ibi per diem & noctem, & extracta tunc olla, ad ignem calefeci modicum, & totum simul contriui, & renes, & pecten inunxi, & infra triduum cessauit dolor, & lapis comminutus & fractus exiuit. Tunc dedi patienti continue mane & sero in magna quantitate fisticadam & fisticos sicut si esset panis, quia habent virtutem comminuēdi lapidem. Nota tamen, quod cicadæ loco cantaridarum, & scarabei loco scorpionum possunt poni in omni loco. *Ioan. Anglicus Pract. cap. 21.*

Casum hoc anno vidimus in hac præsenti ciuitate Rothomagensi, in quodam viro sexagenario: qui dolores intolerabiles circa partes inferiores per octo dies, & vltra sustinuit, absque egestione, & sine aliqua vrinæ emissione, tenasmone continuante. Omnibus autem remediis canonice appositis, fine finali ad clystere satis forte ascendimus, cum quo euacuauit tres magnos lapides per secessum, & tres per virgam, quos adhuc pro præsenti habemus, & in illa hora sufficienter vrinauit, & alleuiatus fuit. *Thomas Forsterius cap. octauo libr. de Peste & Tenasmo.*

Petrolei vnciæ quatuor, lapidis lincis vncia vna semis, bulliant simul, & de colatura fiat collyrium, lapidem confirmatum frangit iniectum, post fotum pudendi ex decocto maluæ. *Hier. Montuus Anasceues morbor. lib. 4. cap. 1.*

Etsi Mespilorum fructus adstringat, seminum tamen puluis lapillos vehementer ex renibus eiicit, vrinam cit, & vesicæ lapidem minuit. Cuius rei nuperrime experimentum sumsi in Domino Petro de argenta, qui plures quam sexaginta è renibus lapides minxit, solo huius pulueris auxilio. In Domino autem Andrea Rodo, viro solertissimo, adeo lapides renum comminuerat, vt in puluerem redacti sine dolore exirent. *Anton. Musa Brasauola, in Examine simplicum.*

Quæ iam genitum lapidem frangunt, hæc sunt balsami veri succus inter cætera Parietariæ ignis, sanguis etiam hircinus cum myrrha. Aliud valde bonum, radices graminis in vino albo potenti infusæ, debent autem prius tundi. Aliud à me expertum, quo confregimus lapidem magnum, nec auellana minorem, in Bernardo Gemmario. Primum misimus sanguinem semel è cubito, inde è talo, aderat enim febris, & plenitudo, inde cum Hiera & Cassia nigra eum purgauimus, sæpius etiam adhibitis enematibus, à secunda die exhibui hoc medicamentum in aurora, vel paulo serius, repetentes in singulos dies, ℞. Succum duorum limoniorum ter colatorum, oxymellis scillitici vnciam vnam, vinaciolæ vncias duas, vel tres, radicum carduifullonum, aut vulgaris in clibano siccatarum, & in pollinem redactarum drachmas duas. Misce, & calidum propina. Multa quoque alia à nobis commemorantur remedia in libro de Experimentis, nec non & in nostro promtuario, quæ genitum in renibus lapidem frangunt, quæ nos experti sumus. Qui vero in vesica genitus est, ac existit, quamprimum medicamētis non cedit, euellere oportet: nam indies augetur & vesica magis læditur, & infirmior redditur, & vires imbecilliores. propterea læues deteriores, quod & tardius innotescant, & cogniti ad extremam vsque magnitudinem deuenire soleant, antequam extrahantur, cum parum molesti sint: at alioquin asperi longe deteriores, & non detracti, & cum detrahuntur. Modum vero detrahendi in libro de Experimentis, ad vnguem edocuimus, vbi etiam describemus præstans medicamen, quali vsus est, Mich. Angelus Florentinus summus pictor, ac sculptor, ex quo sanatus est, resoluto lapide oualis magnitudinis in arenam. Multa auxilia sunt in vsu, epota, apposita, atque imposita, velut vrtica, saxifragia, caprifolii oleum, vt dicitur mirabile lauri, cyperi, radices Raphani satiui, limonii succus, vitri & scorpionum cinis, apri vrina, vermes contriti. Troglodytes, id est, cauernas ingrediens, aut forsan auis peculiaris ei regioni, atq; multa alia huiusmodi, de quib. in Promtuario capite proprio. *Cardanus de Sanitate tuenda lib. 4. cap. 31.*

Contigit sacerdoti ex ordine B. Augustini, quos vocant Canonicos, erat autem, vt dicunt, Prior, id est, Præfectus illi congregationi: & Hieronymo Gorlæ mercatori pannorum, hi enim cum aliquandiu renum dolore discruciati essent, sacerdoti vinum gramineū, mercatori Alexandri medicamentum, è sanguine hircino ac myrrha dedi: ambobusque statim quieuit dolor, ita vt surgerent. Veruntamen molestiam quandam patiebantur, vt nec sani essent, nec ægri dici possent, nam, quid sentirent, nescire se affirmabant. Tertio post die sacerdos lapillum ossi dactyli similem, sed breuiorem, eiecit, sanusque in posterum mansit: mercator autem non nisi post dies quindecim, eiecit autem formā & magnitudine dimidiæ fabæ. Augusto tum statuario, cum per medici incuriam mansisset in vesica, in tantum auctus est, vt eo morbo cum maximis cruciatibus, vt hi solent, obierit. *Idem Comment. ad Aphorismum 79. lib. 4. Hipp.*

Hircinum sanguinem frangere in renibus atque in vesica lapidem, tam verum est, quam meridie lucere. Quamplurimos enim eius vi comminuimus: sed & leporino fit hoc idem. *Iul. Cæsar Scaliger, Exercitat.* CCCXLIV. *num.* 8.

Ex Bouillis oppidanus, nostris adiutus medicamentis, eminxit vitreum, sane ex illa nobili Praxagoræ pituita. Dum mingeretur, albuminis mollitie emissum vitri duritia, ac splendore. *Idem Exercitat.* CVIII. *num.* 3.

Rhaphani in salis cumulos & salinas proiecti, vel consepulti, in aquam salsuginem massam totam deliquescere ac resolui cogunt. Ex quo multi aduersus calculum & tophos arenaceos in corpore raphanorum expressa, cum vino albo, & puluere terebinthinæ ex adustione, vel resiccatione ad solem salu-

salubriter & successu admodum felici exhibent. Res probata & nullo auro æquiparanda. *Ant. Mizaldus.* Corticis raphani acerrimi ℥. vj. in vini albi tenuis ℥. viij. horis 12. madeant. colatura duabus dosibus sumitur. *Hollerius.*

Quod ego, cum à forma, tum ab effectu, saxifragum maius appello, mihi missum est Verona à Francisco Calzolario Pharmacopœo, & rei herbariæ studiosissimo. Id in monte quem Baldam vocant nasci, & ex viuo, ac durissimo lapide prodire scribit. Miris laudibus hanc plantam mihi commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos, &, vt re ipsa id mihi quoque constaret, misit is ad me numerosos calculos, quorum plures fabæ magnitudinem superabant, qui huiusce plantæ potu eiecti sunt ex vno tantum ciue Veronensi Hieronymo de Tottis nomine, quos adhuc apud me ad spectaculum seruo. Cæterum id magis me in admirationem ducit, quod aliquot inter hos spectentur, qui è vesica potius, quam è renibus, expulsi videantur. Herba ipsa iam apud me copiosa est. *Matthiolus Comment. ad lib. 4. Dioscoridis cap. 15.*

Mentastri tres aut duo contriti caules recentes in vino albo, & mox hausti, ad calculum renum conterendum, infringendum & deturbandum, magnum momentum habent.

Vidi senem, qui dum prima luce menthæ illius caules tres cum foliis in vino contritis hausisset, & in prandio iusculum eadem mentha conditum; vesperi, quod omnibus tanquam miraculo fuit, lapillum vnum albicantem, nucleo dactyli magnitudine similem, & alios duos rubeos, non absimiles nucleo cerasi, excreuisse. Idem accidit diluere vinum decoctionis eringii.

Sabaudiæ Princeps singulis quadraturis lunæ, ad præcautionem calculi, & curationem simul vncias tres sequentis potionis, cum syrupo capill. sumit radic. eringii in taleolos conscissæ vnc. j. macera 4. horas in lib. duabus aquæ fluuialis, coquantur lento igne ad tertiæ partis consumtionem. His omnibus non cedit hydromel factum cum succo limonum, & iuscula comparata ex limonibus in taleolas conscissis. Ista enim non solum calculum renum minuunt, & deturbant, sed & vesicæ ita atterunt, vt tandem facile tollatur, siue conscenderit æquum æger, siue currum, modo sit ille recens in vesica concretus, & vinum diluerit decoctione graminis, quod ipsa experientia in sene comprobatum est, dum ista quorundam medicorum theoremata videret, diureticis scilicet abstinendum, quibus est lapillus in vesica illis etiam abstinendum, quæ detergent, minuunt, & excernunt, vt nostro hydromelite, & iusculis, ea ductus authoritate,

Gutta cauat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.

Et alia vulgaris parœmia,

Lapillus natalis canitiem non ducit.

Iacobus Douynetus Apolog. lib. 1. cap. 7.

Tacitus prætermittere non possum quod obseruaui Romæ in filio cuiusdam Veneti, qui Typographus erat Pontificius, calculum in vesica patiebatur, & ab omnibus deploratus de sectione cogitabatur, & iam pater cum Nursino artifice conuenerat: quando Reuerendus quidam Vir proposito medicamento quodam insperato, adolescentem sanauit: fuit illud ex aquæ vitæ vnciis quinque, ex iure cicerum rubrorum vnciis duabus, ex mille pedibus pondo drachmar. quinque, ad multos vsus fuit dies, testis huius rei est Iuuenalis Ancinas Fossanensis, medicus clarissimus, & ob egregias animi sui dotes, maximamq; in artis operibus doctrinam, & vsum, omnibus clarissimus, alias postea feci remedii periculum atque verissimum esse obseruaui. *Horat. Augenius lib. 4. Epist. 2.*

Iulius Cinus Medicus tradit, testimonio seplasiariorum, qui iureiurando affirmarunt, lactis Asinini vsu, libras viginti quinque calculorum perfractas ex vesica cum vrina prorupisse. *Idem lib. 2. Epist. 1. cap. 8. Et lib. 9. Epist. 1.*

Remedium specificum & experientia sæpius comprobatum ad calculum renum, quod paratur hoc modo. Mense Martio lapilli quidam in bouis ventriculo inueniuntur, qui si assumantur cum vino albo, calculum soluunt. Mense etiam Maio in vesica fellis tauri lapillus reperitur, qui si vino imponatur, colorem croceum, mutato paululum sapore, contrahit. De hoc vino quotidie recenti affuso singulis diebus ægri bibant, donec lapis vino impositus omnino consumtus sit. Hac ratione calculum comminui & tandem consumi experientia multis constat. *Iosephus Quercetanus, de spagyrica medicament. præparat. cap. 6.*

Sanguinem vulpinum calidum è vena secta potum, calculum frangere audio. *Syluius.*

Remedium nephriticum: Accipe vulpem viuam, & macta, confestimq; præbeto sanguinem laboranti bibendum feruidum, & colem eius ac pudendum sanguine illo inunge. *Nicol. Myreps. Antid. 199.*

Item *Antid. 59.* quæ inscribitur *Antidotus nobilis ad calculosos.* Accipe (inquit) vulpem viuam, eamque mactato, atq; de recenti eius sanguine, quantum dimidium exigui poculi capere potest, bibendum præbeto, efficiet autem vt æger eadem hora per vrinam lapidem eiiciat.

Vulpinus sanguis aridus tritus cum saccharo ex vino bibitur contra calculum. *Obscurus.*

Aiunt balneum esse in terra laboris dicta in Neapolitana regione, quod mirabiliter calculos frangit per ingressum. *Fonseca lib. 2. c. 8. de calculis.*

℞. Sanguinem de viuis vulpibus in ollam vitreatam, vinum æquo pondere adiicito, lento igne ad prunas decoquito ad formam pultis, de qua bene percocta exhibeto ægro nouem continuis diebus, vncias quinque mane calefactas in lecto, abstineat ab omni cibo horis sex. Vidit egregius Medicus, hac sumta medicina, multos reiicere quinq; vncias calculi cum lotio. *Ioann. Iacob. Weckerus part. 2. lib. 2. Syntax. Medicinæ, pag. 568.*

Non defuere, qui negauerint lapides renum & vesicę posse vlla ratione dissolui; sed his contraria est antiquorum autoritas, nec non experientia. Verum equidem est, vesicæ calculos magna cum difficultate solui posse, at renales, vtpote molliores, minoresque, atque calidiori loco contenti, facile & à natura, & medicamentorum ope dissoluuntur. Ascribemus igitur inprimis remedia ab iis sumta quæ deuorantur; Medicorum experientia comprobata: quorum quædam à propria substantia, nonnulla vero partium tenuitate lapides atterunt, abraduntque impactos. Sunt autem

hæc

hæc medicamenta non semel, aut bis, sed pluries assumenda: sic enim prestabunt, quod promittunt. Interim autem dum exhibentur renes & vesica fouendi sunt, balneis, fomentis, vnctionibus, quo faciliori negotio operentur, nec non liquore aliquo tenuium partium, quale est vinum album vinosum, propinanda sunt. Hoc enim vinum (ait Hippocrates) ad vesicam magis penetrat, quam alterum, & cum vrinam moueat, maxime in iis morbis proderit. Si quis vero experiri velit remedium lapidem frăgens, illos in vinum infundat, in quo dissolutum fuerit medicamentum. Si enim dissoluantur, sperandum est, id quoque in corpore euenturum. *Fonseca lib. 2. cap. 8. de Calculis.*

Constat aquam fieri posse (inquit Cardanus) quæ lapidem vesicæ, per catheterem immissa, illico confringat. Nam cum duo sint, necessaria, & quod lapidem atterat, & quod vesicæ sit innoxia: primũ præstabit modus & materia: nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel macedonici petroselini, vel recolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Porro innocentiam præstat, si materia, ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit. Non igitur è salis genere, aut alumine, vel chalchanto, aut vini fæce, sed ex aliquo eorum, quę nuper retulimus aquam excipere oportebit. Opus autem semper est diligenti experientia in confirmanda subtili ratione, vt ea quæ adeo subtiliter explorauimus secure, per experientiam confirmata, in vsum hominum possimus deducere. Equidem scio stercus columbinum, ac parietariam hoc vel illud hac arte in aquam deductum lapides vesicæ durissimos frangere posse. Quod nam autem illud sit quod id facturum sit, & absque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus sanguis, & leporis pellis, & vitrum multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum forsitan seorsum, sed ex his aliqua simul iuncta atque certa mensura. Metallicum certe sit tale oportet, aut ad metalli naturam mutatum. Audiui quondam inuẽtam à quodam Ianuense, sed denuo amissam morte illius, qui eam notam nemini facere voluit. Hoc certum est sane inueniri posse, atq; hăc esse illius artem: hucusque *Cardanus*. Iuuaret fortassis ad hanc artem chrysocolla quoq; arte facta nimirum, & acrimonia carẽs, qualis etiam ab aurifabris laudatur, quamobrem ad boracem faciendum aqua pluuiali destillata quidam vtuntur, & lacte destillato, aliqui etiã melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quẽdam calculos vesicæ in quibusdam curasse cum borace mixta aqua ardente, ad spissitudinem fere mellis, admixto etiam trito tartaro, aut calculo ab homine exciso, aut fæce vrinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamẽto vti, ita vt semper parum eius vino bibendo etiam in prandio & cœna admisceretur. Memini legere de liquoribus quibusdam, in quibus lapis aut silex positus resoluatur. Chymistæ ad resoluenda metalla aceto destillato vtuntur, & vrina destillata. Dissoluuntur aceto forti, præsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, testæ ouorum lapides renum, vesicæ, corallium vtrumque, eaque post siccata promte friantur. *Sylnius citante Gesnero circa principium thesauri euphonimi.*

De semine, quo D. Abrahamus in retentione vrinæ à calculo vti solet, ad me scripsit ipse his verbis: Subsequens emulsio in suppressione vrinæ vltra septimum diem ad miraculum vsque exeruit suas vires in coniuge Ioachimi Panvvitz: & est secretum Diui Maximiliani. Excreuit calculos vltra mille & quingentos, & aliquot mensuras vrinæ. ℞. sem. violar. purpur. vnciam semis, cum aquæ veronicæ sufficienti quantitate fiat emulsio *Paulus Closius libr. 3. epistolar. & consilior. per Laurent. Scholtzium publicatorum, 436.*

Observatio.

De cura calculi obseruatione.

IN calculi cura magna opus esse cautione, exempla plurima monent. Nam fortia diuretica sæpe non tantum dolorem magis augent, violenter moto calculo, & non promoto, sed sanguinis etiam mictum excitant, meatus vrinarios excoriant, interdum etiam calculos angustis meatibus impingunt, magno ægri periculo. Quinetiam cõuulsiones & epilepsias excitant, violenter calculo impulso & nõ expulso, vt à me obseruatũ est. Itaq; nos etiam eos, qui grandes calculos in vesica habuerunt, solis lenientib. & mollientibus clysteribus à doloribus liberauimus, vt permultos annos absque euidenti molestia accessionum calculi dolorum degerent. Nec hoc mirum alicui videri debet, cum mollientes & abstergentes clysteres mucosos humores, qui calculis coniuncti fere sunt, abstergant, & sensim educant, & meatus vrinarios ab obstructione liberent. Arenulas etiam vna educant, ac vrinæ apertas vias præbeant. Eandẽ efficacitatem clysterum eiusmodi in me ipso expertus sum. Cum enim ante annos aliquot dolorem in dextris iliis vehementem incurrissem, solis clysteribus mollientibus, ter vno die sumtis, eum discussi, solutis arenulis, & materia viscosa crassa coniuncta etiam abstersa, ac cum vrina per dies aliquot continuos educta. Ac tantum iis lenibus auxiliis in mundificandis vrinariis meatibus effectum tum est, vt ab eo tempore nunquam in talem dolorem inciderim. *Cl. V. Iacob. Oethæus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Renum calculos, visos aliquando, natura in lumbis exulceratione aut apostemate excitato, propulsos: vel incisione exemtos.

MIrabile est mulieris exemplum, quam diu molestum vexarat onus spondylorum ac renum. Ea cum scabendo, prutitu titillante, cutem lancinasset, lapilli exciderunt numero decem & octo, magnitudine quanta in tesseris visitur, colore plane gypseo. *Cœlius lib. 3. c. 12. A. L.*

Albertus refert vidisse mulierem, quæ cum diu conflictata esset dolore renum graui, dissecto loco, decem octo lapides emisit, magnitudine (tesseræ) aleæ. *Cardanus lib. 8. c. 44. de Variet.*

Nonnunquam (circa ilia lumbosque) calculus ingens cum pure alias excessit, alias euulsus est. *Fernelius Patholog. lib. 6. c. 12.*

Narrat Dalechampius, visum sibi hominem, qui per lumborum abscessum, qui in fistulam degenerauerat, multos è renibus calculos excerneret, nihiloque minus in equo & curru vehi facile ferret. *Pareus lib. 24. cap. 18.*

Cl. Vir, & Medicus doctissimus. Erasm. Reinholdus, Archiater Salfeldensis, in Thuringia, studiorum meorum olim in Italia socius amantissimus, aliquãdo mihi exposuit quendam robustum Colonum nephriticum, incidisse in cruciatus propter impactũ calculum in vretere ingentes, quos cum tandem superasset, ne calculus exiret, vel illi amplius esset molestus, vsitatis laboribus rursum operam dãs in lumbis, vbi dolor antea extitit, indies maiorem pruritum sensit, cumque locum istum continuo fricaret, tandem facto abscessu, aliquid puris vna cum calculo subito inde prorupit: fuitq; vlcus sua spõte postea consolidatum. Variæ de casu plane inaudito inter nos fuere disputationes, quod nisi plane velimus hoc accidisse ὑπερ τὴν φύσιν ac miraculosum fuisse, verisimile est lapidem perforasse, ad expulsionem, atque eo rursum consolidato, vt hoc genus hominũ facile curatur, per cutim exulceratione facta eiectum esse.

Memini alium præstantissimum Medicum affirmasse se aliquando fuisse apud Nobilem quendam virum, eiusmodi doloribus misere excruciatum, qui non solum sectionem, sed mortem insuper expetẽs, tandem Chirurgo persuasit, vt lapidem, ob magnitudinem vreteri impactum excinderet, quod ille satis audacter, attamen feliciter aggressus est, lapidem enim non solum exemit, sed & locum sine omni noxa consolidauit. *De obseruationibus Cl. V. Ioachim. Camerarii.*

Puella nata parentibus calculosis, cum omnimoda vrinæ suppressione laboraret, tumor in lumbis obortus est. chirurgus ergo, cum existimaret abscessum futurum, per duos menses, irrito tamen conatu, medicamenta tam maturantia, quam alia, adhibuit: tandem vero duritiem eo loci persentiens, locum affectum incidit, duosq; calculos extraxit. puella postmodum non secus quam prius meiere potuit, sanitatique fuit restituta. Historiam hanc Clarissimus Medicus Dominus Guilielmus Capellus, præceptor meus dum Lutetiæ essem, mihi communicauit. Vnde liquet veram esse. Hipp. sententiam, quæ habetur *lib. de morb. intern.* calculos nimirum à lateribus extrahi posse. *V. Cl. D. Casparus Bauhinus, De obser. propr.*

CALCVLI RENVM CHEIRVRGIA.

OBSERVATIO.

Lithotomiam renum veterum, artem arduam, & sæpe necessariam, ob difficultatem, imperitiam, & mollitiem, à nostris neglectam, atque amissam, non tam formidandam impoßibilemque esse, quam vulgo creditur: rationibus & exemplis illustribus comprobatur.

QVatuor morbi à renibus fiunt: à primo hæc patitur: Dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & intestem secundum renem situm. Et frequẽter mingit, & astringit paulatim ac supprimitur vrina, & cum vrina procedit arena. Et vbi per vrinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatũ exhibet. Quum autem ipsam per vrinam eiecerit, dolor remittit. Postea vero rursus in iisdem doloribus iacet. Quum autem mingit, etiam colem præ dolore fricat. Vulgus autem medicorum, quod non intelligit morbum, vbi videt arenam, putat vesicam è calculo laborare. At non vesica, sed ren lapide laborat: Hic morbus fit à pituita, quum ren susceptam in se ipsum pituitam non rursus dimiserit, sed in ipso in tophum cõcalluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena. Huic quum sic habuerit, cum scamoniæ succo aut ipsa radice, fomẽto prius adhibito, totum corpus purgato. Postera vero die duobus congiis succi circeris albi subpurgato, quem sale iniecto bibendum dabis. Post hæc potibus, & cibis, & balneis curato: & eadem quæ in vrinæ stillicidio exhibentur pharmaca dato. Quum autem dolor presserit, multa calida lauato, & tepefactoria qua parte maxime dolet adhibeto. Quum autem intumuerit & eleuatus fuerit, sub id tempus iuxta renem secato, & extracto pure, arenam per vrinam cientia sanato. Si enim sectus fuerit, fugæ spes est: sin minus, morbus homini commoritur. Secundus renum morb. dolores fortiter premunt, velut in priore: fit autem morbus à labore, quum ruptæ fuerint venulæ ad renem tendentes, & postea ren sanguine repletus fuerit, Hic, vbi hęc patitur, cum vrina sanguinem mingit in principio morbi, deinde progressu temporis pus. Hic, si quietem corpore habuerit, celerrime sanus erit. Si enim quid laborarit, dolores multo magis obtinebunt. Quum itaque suppuratus fuerit ren, circa spinam intumescit. Hunc, vbi sic habuerit, circa tumentem partem secato, profunda maxime sectione iuxta renem. Et siquidem successerit sectio, è vestigio sanum facies: si vero aberraueris, periculum est ne vlcus linamentis curandum fiat. Si autem concreuerit vlcus, venter intrinsecus à rene suppuratur: & siquidẽ pus intus rumpatur, & ad intestinum rectum procedat, fugæ spes est: si vero contigerit alterum renem, periculum est ne pereat. Curetur autem pharmacis, & iisdem omnibus, quibus, & prior, & diætam eandem habeat. Hic morbus grauis est, & multi ex ipso ad tabem renalem deuenerunt. *Hippocrates lib. de intern. affectionibus.*

Scias quod quando lapis generatur, vbicunque generetur, extractio eius cũ ferro est timor magnus perueniens ad vehementiam. Veruntamen illum qui fit in rebus quidam antiquorum sapiẽtum præceperunt extrahere cum ferro ex perforatione incidente retro super latus duorum iliorum, in loco renum. Ego autem video, quod hæc audacia difficilis, vehemens, sublimis, super mortem propter illam rem, per administrationem huius curationis. *Serapio pract. tract. 4. cap. 22.*

Sunt quidam qui laborant extrahere calculum renum per incisionem ilii, & per dorsum, sed est magnus timor in eo, & operatio eius, qui rationem non habet. *Auicenna Canonum libr. 3. Fen. 18. tract. 2. cap. 18.*

Quoniam oportet penetrare per musculos, per dorsum, per ossa magna, per neruos, & arterias, & venas magnas, in quo casu accidit syncopis, & mors, & sic cura est potius impossibilis quã fieri posse putetur. *Ioan. Bacchanellus de Consens. medicor. in curand. morb. lib. 3. de renum & vesicæ calculo.*

Quot amissa sunt circa artem curandi, quæ nota erant tempore Hippocratis? hæc fuit præclara illa doctrina Galeni, quæ nõ solum bene inuentis quicquam non addidit, sed multa ac maxime necessaria inuenta ab Hipp. prætermisit, quemadmodum dissectionem in empyemate, exustionem in iecoris tumoribus, perforationem cranei in aqua cerebri extractio-

tractionem lapidis renum per sectionem, extractionem aquæ intercutis, (quam licet exerceant hodie, non tamē ea est, quæ Hippocratis tempore habebatur, cum omnes pereant, olim multi seruarentur) sectionem supra oculum in suffusionem: multaq; alia pulcerrima, at maxime necessaria. At nostri temporis viri ex eodem in idem se reuoluentes, gloriantur de prudentia & sapientia, qua miseros ægros, qui se suæ fidei committunt, perimunt, atq; adeo turpiter vt vix è pluribus vnus aut alter, excarnificatus etiam euadat. *Hier. Cardan. de lib. propriis circa finem.*

Huc etiam referri potest historia ipsius nobilis sagittarii Modunensis calculosi, quæ à Monstreleto descripta, cum iam morti adiudicatus esset, concedente tamen Magistratu, ob instantem petitionem Medicorum Lutetianorum, vēter apertus fuit, quo lapis perquireretur, & locus lapidis obseruaretur, repositis deinde intestinis, vulnus consutum fuit, ipse vero sanitatem pristinam adeptus est: sententia etiam, qua morti erat adiudicatus, remissa, propter dolores, inuite tum ab ipso perpessos. Dominus *Pareus* (qui tanquam monstrum quoddam *lib. 24. cap. 16.* historiam hanc citat) duo in chirurgia apprime notatu digna, quod tamē facile ab ipso præstari potuisset, non exponit. Primum est, calculus ne in ipso rene, aut in vesica ab ipsis quæsitus fuerit. Alterum, quo in loco exteriori sectio hæc cæpta fuerit, an videlicet in lumbis, aut alia in parte ipsius epigastrii, versus ilia. Quoad primū, verisimilius est in rene potius, quam in vesica, quæsitū fuisse, idq; non solum idcirco, quod mentio fiat doloris nephritici & lateris, (quæ non ratione calculi in vesica contenti, sed calculi renalis accidunt) ab ipso perpessi: verū etiam, cum hæc perquisitio ideo fuerit, instituta, vt rei alicius nouæ notatu dignæ, anteaq; non visæ, fieret experientia: vt est inuestigatio calculi in renib. hominis viuentis, & eiusdem non consuetæ sectionis curatio. Vesicæ n. calculum à tantis viris nō fuisse quæsitum facile credi potest, vt qui de loco & curatione talis calculi non ambigerent, præsertim cum iam pridem sectio Celsiana & Guidoniana foret vsitata, in qua in viuentibus perinæum inciditur, & in mortuorum calculosorum vesicis calculos reperire consuetum sit. Quo ad alterum, coniectari licet sectionem hanc externam, non per lumbos, sed per alium factum esse locum, cum multa sint quæ sectionem per lumbos impedire possint. Primum quidem loci crassities, vbi cum magno periculo plurimi musculi tam interiores, quam exteriores, iuxta ipsorū principium inciderentur. Dein etiam nō solum vertebræ spinæ & ipsarum apophyses proxime adiacentes, sed etiam vena caua & arteria aorta, cum manifestis ipsarum ramis, mesenterio item & pancreate, tali sectioni impedimento esse potuere. Quare vt ad latus ipsius abdominis sectio hæc facta sit oportet, eo nimirum loci, quem Græci κενεῶνα, Latini ilia vocant. inter lumbos & locum eum, vbi Cæsarea fit sectio, altiori paulo loco, quam is sit, per quem in Epigastrio, vti proposuimus, calculus vesicę extrahi debet. Quod ex inde satis colligere licet, cū dictum sit, intestina fuisse reposita, & vulnus consutum, quod in lumbis in regione regis affecti fieri nō potuisset. Sed vt de sectione renis agamus, etsi demus, nunquam hanc sectionem attentandam esse, attamen probabiliter de ea rationibus medicis & analogice disputare licet, posse eam malo vrgente, absq; tamē mortis necessitate, perfici. Verum (præter obiectiones, quæ circa hæmorrhagiam renis incisi fieri possent, & circa periculosam Puris, quod in abdomen illabi posset, retentionem iam solutas) alia instantia vti licet, propter periculum quod immineret duab. partibus hac sectione læsis, iliis puta sectis, & rene vulnerato. Quoad ilia, ex prædictis rationibus liquet, eorum sectionem non esse necessario lethalem. Prętet allatas rationes analogice adhuc argumentari licet, quod aliquando in parte æque periculosa imo periculosiore, quam sint ilia, sæpius fiat (& quidem beneficio naturæ) amplum satis vulnus pro lapidis exitu, non solum calculi vesicæ (quod in perinæo fit) aut calculi in vretere contenti (quod per hypogastrium iuxta inguina fit) sed etiam renalis (quod casu per lumbos fit) quæ tamen omnia absque morte patientis contingunt. Quę singula ostendunt, idē quoque circa ilia (loco ad calculi renalis extractionem commodiori) maiori securitate fieri posse. Res enim hæc dubio non caret, non solum ob id, quod plures hac de re scripserint, & inter cæteros D. Dalechampius: sed id etiam plurimorum medicorum & chirurgorum fide dignorum testimoniis patet, visos esse in nephriticis per lumbos (loco valde incommodo) magnos calculos è renibus reiectos, per apostema iis in locis periculosissimis genitum, quod aliquando à chirurgis apertum, aliquādo beneficio naturæ eo loci ruptū. Quā in re necessum fuit, vt vna cum rene plurimæ partes tam externæ, quā internæ corporis grauiter fuerint oblæsæ, quæ æque, imo multo magis periculo subiectæ sunt, quam ipsa ilia, imo quam ipsum epigastrium incidere, non solum in extrahendo fœtu sectione Cæsareæ, quam sectione calculi vesicæ eo modo quo proponimus, in Hypogastrio scilicet. Sed & in aliis periculosis epigastrii partibus, non minus periculosa superueniunt symptomata, quæ tamen lethalia non sunt.

Tale est id, quod accidit Anno 1557. in pago Han cognominato, in Algia Normandiæ, vbi quidam Carolus Trahardi nomine, à lōgo tempore nephriticus, cuius dolores cum relicto loco consueto anteriora petiissent, regionem nimirum vreterum, tanquam dolore Colico laborans frequētibus clysmatibus tractatus, quorum aliquot ob mali vehementiā euomuit, tandem inter inguina & ilia tumor insignis obseruatus, quem Iacobus Dux chirurgus exercitatissimus aperuit. vnde lapidem fabæ magnitudine vna cum pure vrinæ permixto extraxit. Ex situ, anteriora versus vergente, facile fuit colligere, non ex rene, vt qui in posteriore parte est, calculum prodiisse. quare oportet (siquidem vrina per locum sectum semper destillarit) fuisse ex vretere circa eum locum, vbi vesicæ iungitur: non enim verisimile fuisse calculum vesicæ, partim cum alio in loco sedem habeat (in medio nimirum hypogastrii) partim quod vrina, quæ per alterum vreterem in vesicam deferebatur, per membrum virile, pro voluntate ęgri reddebatur: nihilominus tamen per locum etiam incisum semper vrina mingebatur: quare ad eam excipiendam chirurgus (vt artis est) spongiam ipsi præparauit. Excepto perpetuo vrinæ stillicidio, alias bene valens, adhuc per annos quatuor vixit, tandem vero angina periit.

Simile etiā à D. Bellangerio Medico Regio Lutetiæ

tiæ in hospita ad canistrum iuxta templum S. Pauli visum, quæ & calculum similem, & per simile apostema, pari in loco ortum, reiecit: partibus quinetiã symtomatibus relictis, ita vt vrinam per annos viginti, & plures, per vulnus reddiderit.

Quoad renem (alteram partem, quæ absque magno periculo secari non posse censetur) videtur, saluo tamen meliori iudicio, vulnus non necessario esse lethale: siue spectemus actionem & vsum propriũ (modo alter ren sanus & integer sit, suoque satisfaciat officio) siue spectemus ipsius substantiam, cum per se satis sit oblæsus, imo sæpius maxima ex parte putridus, & per consequens ex parte, vel ex toto inutilis: ita vt à bono exercitatissimo Anatomico, qui solerti sit manu, & in similibus casibus exercitatus, possit facile & cum honore hæc sectio administrari, sed in corpore robusto, & cum iudicio solum dissecans eum locum vbi calculum persentit, cauendo quoad fieri potest, ne insertionem venæ emulgentis vel vreteris exitum lædat: postmodum vero consolidationem naturæ committens, quod à natura præstari id possit, præter rationem non est.

Illustr. Ducissa Ferrariens. felicis memoriæ, cum doloribus nephriticis per certa interualla esset obnoxia, grauissimo item sanguinis & vrinarum purulentarum mictu, exercitii loco deambulationibus vtebatur: à quo exercitio, cum abstinuisset, & corpus quieti dedisset, curationem malo contrariam quærens, & sic aliquando leuibus quibusdã mediis contra calculum vsa esset, tandem hæ excretiones desiere. Quare cũ alio morbo interiisset, corpusq; ipsius fuisset apertum in rene ipsius paruus calculus repertus fuit, circa quem cicatrix pulchra: sana & munda, dimidii digiti longitudine erat, quod fidem faciebat, cum tam excretiones, quæ per vrinas fiebant, cessassent, quã quod consueti dolores nephritici remisissent, calculum hũc multo maiorem fuisse, qui etiam vlcus causasset, ex quo prius sanguis, dein & pus manarit, quod cicatrice erat cõsolidatum: quod etiam hepati, pulmonibus, aliisque partibus principibus accidit.

Sed cur quæso, simplex incisio corporis renalis tuto fieri non posset, diligenti ad calculum extrahẽdum adhibito artificio, quandoquidem ipso valde saucio, purulento, & fere ex toto putrido existente, beneficio tamen naturæ, hos calculos per maiorem continui solutionem, quam simplex hæc sit incisio, eiici videmus, & quidem tanta cum interioris substantiæ suæ deperditione, vt sæpe sola ipsius membrana integra remaneat, quæ magnum, aut plures mediocres calculos, instar pecuniæ in crumena sonum edentes continet. Quandoquidem ergo, ex rene adeo affecto, aliquando calculus per lumbos exitum quærat, (vti superius dictum) quemadmodum etiam in aliquibus, is qui in vretere continetur per latus hypogastrii & vesicæ, similiter calculus per perinæum: quare non commodior aliqua via quæritur, malo huic adeo desperato succurrendi? Per hæc & similia loca diuersa, fit in aliquibus calculorum expulsio, sed longe sæpius vesicæ calculus per perinæum expellitur, propter locum magis decliuem, quo omne corpus graue natura suã tendit. Et hæc meo quidem iudicio, potior est causa, quam sit vlla alia, quæ primos lythotomos, &, ad ipsorum exemplum, eorum sequaces adegit, vt calculum in vesica contentum per perinæum potius, quam per hypogastrium extraherent: hac ratione se motum naturæ imitari, quod ipsius artis est, sibi imaginantes: quamuis (verum modo si dicere velimus) hic naturæ motus symtomaticus potius sit, & via huic malo non conueniens, quam quod per legitimam vesicæ excretionem fiat, quæ naturaliter per perinæum nil euacuat. Verum incredibilia hæc censeri non debent ab eo qui non vidit, nec legit vnquam, per lũbos, apostemate affectos, calculum renalem egredi posse, quemadmodum is qui in vretere consistit, per imam partem iliorum, vti dictum: siquidem ren, licet calculosus non sit, sed solum vlceratus, & ipsi detur via per vreterem naturaliter se euacuandi, materiam tamen purulentam in eo contentam sæpius per lumbos excernit. Id quod, post diuturnos dolores nephriticos & vrinas purulentas, sæpius vsu venire solet, quæ etiam iis in locis fistulas incurabiles, sed tamen tolerabiles, imo ad euitandum maius malum exoptatas causant: quod duobus in ægris inter cæteros, quam diligentissime animaduerti.

Castellione enim ad Lænum, mulieri cuidam corpulentæ, post diuturnos dolores nephriticos, circa exteriorem regionem renum, abscessus magnos ortus, qui à Magistro Gerardo Chirurgo Regis Henrici, me præsente, cauterio actuali fuit apertus, vnde pus solum absque calculo effluxit: ipsam vero fistulam cannula argentea concaua, & candela quinque aut sex digitorum longa, per annos 26. & plures, apertam reseruauit: hac ratione ab vrinarum purulẽtarum excretione, & renum dolore liberata: quæ duo symptomata, quando emissarium hoc occludi volebat, statim recurrebant.

Similis morbus, cum in abscessum esset versus, meoque consilio apertus, simulq; diu apertus reseruatus, iuuenem quẽdam Paillet nomine, viginti aut viginti vnius annorum Guignouille Belsiæ à talibus nephriticis doloribus & vrinis ante valde purulentis liberauit, ita vt postmodum bene valuerit, vsque dũ vxorem ducturus esset, tum subitanea morte periit, cum tempore messis ex curru margitibus onusto delapsus esset.

Quare vt tandem huic proposito finem imponamus, vnum propter rationes allatas explicandum superest, quod nimirum in nobili illo sagittario, calculus non per lumbos, sed per ilia aperta, & quidem in ipso rene affecto, non autem in vesica fuerit perquisitus: quod nihilominus tamen pro tuenda sententia nostra facit, siue pro comprobatione opinionis nostræ de extractione calculi vesicæ per ilia, ad modum Franconis: siue ad sectionis nostræ Cæsareæ confirmationem. Verum quod ad exempli huius imitationem attinet, nolo quis sibi persuadeat, velle me ex rationibus allatis statuere, vel consulere, vt à quopiam temeratie talis sectio renis vsurpetur, nisi prius simili sectione aliquoties fuerit vsus. Quemadmodum enim vna hirundo Ver non facit, nec vna sola serena dies æstatem pollicetur, sic vnica experientia non potis est has difficultates resoluere. Præterea lythotomus talem sectionem nũquam tentarit, quin prius conuenienti instrumento, quo in loco calculus latitet, tentarit, licet plura & quidem vniuoca quæ id attestentur signa habeat, ꝙ tamen in rene fieri non potest, licet in vesica hoc fiat. Et demus, de calculo renali certo nobis constare, attamẽ calculi

calculi huius extractio, maiori ex parte aut superflua, aut suspecta, aut saltem rato necessaria est. Superfluam dico, si nimirum alter ren sit sanus, adeo suo satisfaciens officio, vt quasi vtriusque munere fungatur, quod sæpius accidisse manifestum, dum nimirum vnus illarum diu fuit putridus (cui rei testimonio esse potest, puris cum vrina copiosa excretio) nihilo secus tamen alter attraxit, transcolauit, & sufficienter vrinam euacuauit. Suspectam dico, si nimirum ambo renes pariter sint affecti, tum enim si alter eorum secaretur, parum fructus inde perciperetur, nisi pari pacto & alter incideretur, quod tamen præsentaneam mortem ostẽderet. Parum necessariam dico, nam ob alterum solum renem vlcere, aut alio morbo affectum, nihilominus tamen viuere licet, si alter sanus sit, vitioque careat Verum quod hic quidem est, si ambo simul omnimodâ obstructione laborent, calculis adeo magnis, vt in vreteres deuolui, aut ex vreteribus vesicam ingredi nõ possint (quod ex vesicæ vacuitate tũ patet) tamen hoc remedium, cum alia desint, non absque ratione proponi potest, ita vt renum alteruter secetur: cuius gratia etiam sectionem nostram Cæsaream, si alio modo partus promoueri non possit, proponimus. Quod non adeo difficulter ab ęgrotis, tantis tum ob calculum doloribus discruciatis, impetrari potest, cum ipsimet, vel cum periculo, hanc sectionem expetant.

In huius tractationis, in qua prolixior fui quam animus fuit, fine, negligentiæ mihi accusandi venere ii, qui cum Lutetiæ adeo feliciter rem tam periculosam, tanta etiam cum vtilitate coniunctam, tentassent, ꝙ id literis non consignarint, imo tabulis æneis insculpserint, posteritati eas consecrantes, &, vt rẽ admiratione, imo sæpius imitatione dignã, eas in ipsorum scholis erigentes. Res sane hæc tabulas illas meruisset, quæ in Germania esse dicuntur magna quædam Paracelsi miracula attestantes: qui tamen maiorem partem suarum receptarum, & secretorum secum abstulit, ex suis ignibus, sectatoribus suis parum aliud, quam frigidos cineres, relinquens. *Roussetus de Part. Cæs. sect. 3. cap. 7.*

RENVM TVMORES.

OBSERVATIO.

Renum calculis obnoxius falso creditus, intẽpestiuis medicamentis vsus, renum suppuratione corripitur, vnde & dysuriam, Ischuriam incidit, ex qua mortuus: dissecto corpore, renum alter purulentus totus, alba membrana tectus. In vesica fellis lapilli conspecti.

NObilis Heinricus à Selbolt vicedominus Moguntinus, vir proceræ & ventricosæ constitutionis, vltimus familiæ suæ: auidus consequendæ prolis masculæ, ob propagationem stirpis: Iudæi vetuli, ei familiaris, ad hoc medica ope iuuãdum vsus: cum frequenter dysuria, renumque doloribus torqueretur, pro calculoso ab eodem & mulierculis habitus fuit, calidissimis itaque remediis, vt compertum, vtens, tandem in grauissimam dysuriam & vrinæ odiosam suppressionem incidit. Proinde multis adhibitis frustra, diem claudit extremum. Sectus, me tamen diem ante ad aulam aduocato, à Rascalonio, inuentus fuit renum sinister albus, omnino inuolutus membranæ cuidam albæ, intus semiputridus, materiam purulentam continens, vesica vrinaria exigua. In vesica fellis lapis durus, flauus, auellanæ magnitudine. Hic angustiabatur, sitiebat, febriebat. Quæ Rascalonius retulit à reuersione, à quo, si veram historiam scire desideras, expetes. vix poterat Icterum & Hydropem effugere. *Cl. V. Ioann. Fridericus Trassselmannus de obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Ex renum abscessu nonnunquam per certa interualla pus per vrinam expurgari.

MVlti renum abscessus reperiuntur, in quibus pus solum, certis interuallis, cum vrina excernitur; vt in duabus mulieribus: altera vxore Senatorii Consulis Claudii Fabri: altera vxore Vincenti Fabri negotiatoris. in aliis quoque, qui inde tabidi mortui sunt. Sanguinolentum aliquando. Vtrum que exacte vrinæ permixtum, aut residens, sed post longum tempus, vrina etiam inde crassiore reddita, è renibus est, præsertim si dolor fixus in lumbis præcesserit, aut calculus reiectus fuerit, aut ex vreteribus vlceratis transitu calculi, vel in illorum cauitate orta post vlcus caruncula. Sed copiosius è renibus, quam vreteribus. *Scholiograph. ad cap. 50. lib. I. Hollerii de Morb. intern.*

OBSERVATIO.

Ren totus consumtus, & in pus resolutus, quod renis tunica concludebatur.

APeruimus corpus cuiusdam, qui nouem circiter menses laborabat affectu renis sinistri, extenuatus omnino, renem inuenimus totum consumtum & plenum pure, magna quantitate, ita vt leui attactu disruptæ fuerint omnes tunicæ. *V. Cl. Ioan. Bauhinus de obseruat. propriis.*

OBSERVATIO.

Apostemata renum, cum prodigiosa vesicæ constitutione.

QVEMADMODVM hepar, ita & renes apostematibus diuturnis infestari videmus, cuius rei exemplum adferam. Nobilis quidam Bononiensis nomine Camillus della volta, sexagenarius, cum multis annis nephritico dolore, ardore vrinę, & meiendi difficultate, quæ omnia à renum calculo prodire existimarunt, lancinatus, tandem occubuit. Secto cadauere, inueni renis dextri substantiam totam in pus crassum & fœtidum conuersam, idque membrana conclusum: similiter & in aliis permultis tum calculosis, tum nephritico dolori subiectis, vlcera renum magna deprehendi, dextrum vero renem, ob iecinoris incumbentis forsan caliditatem, magis atque sinistrum exulcerationi obnoxium vidi. Huius Camilli vesica ob insignem inflammationem atque exulcerationem ita fuit contracta, angustata & tumida, vt vix digitum admiserit, capacitas inueniebatur crasso pure plena. *Coiter in libell. obseruationum Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Apostemate & vlcere renis dextri curatus.

Ioannes

IOannes Bastonius Patritius Arelatensis, & generis nobilitate & moribus insignis, cum & nephritidi obnoxius, sæpe in grauem renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus sæpe afflictus, tum & cruditatibus plurimis, & ventriculi flatuosis doloribus male torqueretur: tandem glutinosis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eoque retentis, & à calore immodico quasi efferuescentibus in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatiuis & extensiuis. Fit inde abscessus atque vlcus: pus multum post eruptionem apostematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, sed multo tempore, nec sine summa difficultate. *Valleriola lib. 6. obs. 1.*

OBSERVATIO.

E directo renis apostema suppuratum, incisum, & curatum.

OCcurrit mihi casus memoratu dignus. Fui vocatus pro paupercula muliere, quæ iam diu in directo vnius renis graui dolore torquebatur. Accedens ad eam, quæ iam multo tempore manebat in lecto, feci illam super eius ventrem iacere: tetigi locum dolentem, & comprimens cum extremitatibus digitorum ambarum manuum, reperi tumorẽ magnum: & diligentius intuens, sensi manifestam inundationem in profundo, & dolebat grauius, quando super oppositum latus iacebat. Dixi esse apostema frigidum suppuratum. Feci vocari chirurgum doctorem & doctum, qui in studio Taurinensi publice legebat, cui dixi, vt cum rasorio stricto in summitate illam exituram aperiret. Qui respondit, oportere applicare maturantia, donec in cupum eleuaretur. Cui dixi, ipsa longe citius morietur, quam in cupum hoc apostema possit eleuari, quia amplam habet in interioribus capacitatem vt dilatetur. Tandem fecit incisionem, sicut dixeram, profundans rasorium, incidendo totum mirach. Tandem inciso panniculo reperta est magna quantitas materiæ, quam paulatim exire permittens, cura diligenti adhibita, gratia Dei sanitati est restituta, cum magna chirurgi admiratione.

Ego, dum essem iuuenis, vidi nonnullos ex consimili casu mori in manibus excellentiorum medicorum totius patriæ, qui apertionem ipsorum apostematum facere non audebant: vnde patientes tabe consumpti peribant. *Bayrus Practica lib. vigesimo, cap. 4.*

RENVM VVLNERA.

OBSERVATIO.

Ren sinister vulneratus & curatus.

VIdi renem sinistrum pugione vulneratum sanari: quia parenchima, scilicet sanguis ille crassus concreuit in carnem. *Fallopius lib. de Vulneribus capitis, cap. 12.*

OBSERVATIO.

Renum portiones per abscessus & vulnera ablata.

VIdi quibus renum portiones satis effatu dignæ, tum per abscessus, tum per vulnera sint ablatæ. *Gemma lib. 1. cap. 6. Cosmocrit.*

Vulneratis renibus, vrinæ initio sanguinem, deinde pus admixtum habent; veluti mulieri contigit, quæ pugione vulnus in lumbis acceperat: mox enim sanguineam, deinde purulentam vrinam reddidit, donec & vulnus, & ren curatus esset: quem vulneratum fuisse, particula eius è vulnere exemta ostendit. *Dodonæus in Scholiis ad cap. 32. obseruation. suarum Medicinal.*

DE VRETERIBVS.

OBSERVATIO.

Duo Vreteres.

VIdi puellam dissecari quæ habuit duos vreteres in dextro latere, oriẽtes ex longi renis parte superiore & inferiore, Lugduni 1563. Mense Nouembri. *V. Cl. Ioan. Bauhinus de obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Vreteres & emulgentes crassa pituita obstructi: vnde aquositatis renum attractio intercepta.

EXperimento noui consimili morbo affectos plures, qui morbi causam arbitrabantur humores extitisse crassos in vesicæ osculo congestos, per lapidis tamen eductionem conualuisse. Alium præterea, quem medici curari intendentes, indiciis suffulti variis, & diuersa opinantes, variaque vtentes medela ipsius tandem præmortui membra secantes vrinaria, vreteres crassa inuenere repletas pituita: quod & alteri contigit, ob emulgentes, renesque, ipsam non attrahentes aquositatem: de quibus *Galenus* disseruit *comment. de naturalibus facultatib.* Duos præterea alios comperi in vrinario meatu haud varia perpessos symtomata, chirurgi tamen officio vnum lapide coangustari, alterum vero vrinæ acrimonia. *Fumanellus cap. 4. tract. de vrinæ difficultate.*

OBSERVATIO.

Frequenti calculorum ex renibus excretione, vreterem in tantum ampliari, vt maiorem digitum recipere, aut peræ instar sabulum & calculos coaceruare possit.

IIs, qui iam pridem nephriticis doloribus erant assueti, vsque adeo dilatatum vreterem aliquando comperimus, vt in eum maior digitus immitti posset. Per hunc mediocres calculi excidebant, qui olim, non nisi summo cruciatu, procidissent. Qui vero aut nondum, aut certe raro & leuiter, nephritico dolore tentati sunt, minimo calculo distorquentur. *Fernelius lib. 6. cap. 12. Patholog.*

Non prætermittendum est, vreterem statim ab egressu è renibus latiorem redditum, instar que ventriculi, seu peræ pastoralis recuruatum, frequenter magnam lapillorum copiam congregare: quos postea natura sagax sensim inde cum vrinis expellit, quibus iter ob vasis curuitatem interceptum non est, quamuis sit calculis refertissimum: Hoc sane naturæ diligentiam summopere commendat. *Eustachius cap. 45. libell. de Renibus.*

DE

DE VESICA VRINARIA.

CONFORTATIO ET CONSTITVTIO varia.

OBSERVATIO.

Duæ vesicæ vrinariæ, cum aliis animaduersione dignissimis.

VIRGO quædam 35. annorum, integro biennio ante mortem laborauit copiosissima narium hæmorrhagia, quę non nisi venæ sectione sisti potuit; paulo post incidit in cachexiam & hydropis initium, tumescentibus pedibus & ventre inferiore, remanente cachexia. menses fuere inordinati, aliquando non fluebant penitus, aliquando nimis erant copiosi, perdurauit tamen hæmorrhagia, quæ alternis diebus increscebat. Decimaquarta vel quinta die ante interitū corripiebatur tussi molestissima & sicca, nonnunquam quid fœtidi expuebat: sentiit punctiones & dolores in regione epatis, euomebat bilem corruptā, prassiam, ac cum ea vermem oblongum, aliosque simul vermiculos. Ego, ad eam vocatus, deprehendi febrem malignam, quā comitabantur subsequentia symtomata, delirium, vigiliæ, inquietudo, sitis inextinguibilis, vomitus materiei corruptæ, dextræ partis faciei resolutio leuis, hypochondrii sinistri ac lateris pectoris sinistri maximus dolor, ac æstus, nulli lateri incumbere potuit, color faciei flauus ac subniger. vrinæ erant subnigræ, ex dextra nare frequenter per interualla aliquot sanguinis guttulæ promanabant. Hæc virgo post multos perpessos cruciatus morte occubuit. mortuam secui, atq; primo occurrit vena vmbilicalis (quę in omnibus adultis munus ligamenti obtinet) sanguinis copia turgida atq; extensa in quibusdam locis, vbi hęc vena contorquebatur, instar varicum tuberosa. Hepar iustam habuit magnitudinem sed erat album, tuberosum, inæquale, durum, & exangue, vt vix sanguinis guttula ex dissecto hepate exierit, ex gibbo nihil, ex sima parum. Thoracis capacitas dextra erat aqua subnigra & putrida plena, continebatq; eiusdem aquæ cantharum & dimidium. Pulmonis dextra pars in ea cauitate collocata cum pleura corrupta, ac nigra fuit. Ventriculus mirum in modum copia tum fæcum tum flatuum inflatus ac tumidus reperiebatur. Inueni & duas vesicas vrinarias. alteram naturalē & in sua sede collocatam, alteram ex matricis colli dextro latere prognatam, naturali vesica duplo quasi maiorem, lotio plenissimam, & duabus tunicis vt naturalis vesica, ꝓditam. hic nullus meatus aquā vel immittēs vel emittens cōspiciebatur. vteri corpus erat scirrhosum callosumq;, reliquæ partes satis integræ apparuere. caput non aperui. Equidem ad fructum aliquē ex hoc casu depromendum, enarrata symtomata (vt plerunq; in similibus sectionibus facio) diligenter examinaui, quæ nam obseruanda forent, ad certum numerum redegi, eorumq; rationes atq; causas pro viribus expendi Hæc iuniorū ac rudiorū causa hic exempli loco enarrare placuit. Numero esse sex, in superiori historia, discussione digna, iudico; & primo, postquam hepar sanguinis officina, & primarium sanguificandi instrumentum in hac virgine tam exangue extiterit, tantis obstructionibus laborarit, tot ac tantis scirthis tuberibusque refertum fuerit, & ex consequenti ad sanguinis generationem ineptum redditum erat, quomodo contigerit, quod hæc virgo tanta αἱμοῤῥαγίᾳ tam longo tempore laborarit, atque ea quantitate venæ post mortem repletæ inuentæ sint. Secundo, quomodo sanguis in tanta hepatis obstructione duritieque potuerit ad cauam venam, & vrina ad renes vesicamque peruenire. Tertio, quomodo generata hæc vesica non naturalis, ac per quas vias vrina ingressa sit in vesicam adnatam. Quarto, cur fiat, quod, obstructio hepate, sanguis per dextram narem, & non per aliam corporis partē, expurgatus sit. Quinto, quomodo ac quibus viis aqua in pectore colligatur. Sexto, vnde febris malignitas, & pulmonis corruptio enata sit. Primum quæsitum, ob scriptorum diuersas de hac re sententias, solutu nō admodum facile est, imo quoquo modo disputabile relinqui potest. etenim cum Anatomici, & diligentes rerum scrutatores (vt de corrupto & putrefacto hepate dictum est) animaduerterint totam hepatis substantiam adeo à naturali constitutione recedere, vt vix credi possit, per vim αἱματώσεως hepatis, sanguinem in animalis corpore generari posse, & tamen in totius corporis venis multum laudati sanguinis deprehendant, alii lieni, alii aliis partibus, alii venarum generi, sanguificandi munus ascribunt. Lienem hepatis vicem gerere, tanquam quid naturæ legem excedens, multorum aures offendit. Plausibilis & rationi magis consentanea est *Galeni* sententia, *4. de vsu part. cap. 17.* & multis aliis in locis, vbi docet, vti intestinis χυλώσεως à ventriculo, arteriis pulsandi vim à corde, sic & venarum generi ab hepate αἱματώσεως facultatem impartiri, horum partibus suis fontibus viciniorib⁹ maiorem, remotioribus minorem vim communicari. Ex hoc præsenti casu non solum Galeni sententiam stabiliri, verum etiam Vesalii aliorumque refutationem reiici posse, eximius quidā Philosophus ac Medicus mei studiosissimus in responsione sua ad meas literas, quas huius virginis amicorum rogatu de hoc casu, atque hic quæsitis ad eum scripsi, docte ac eleganter sequentibus verbis demonstrat. Certe hic tecum vix habeo quod respondeam, nisi cum *Galeno in 4. de vsu part.* dicam, venæ portæ ramos modicam quandam generandi sanguinis facultatem habere, non secus quam intestinis superioribus inest quædam ciborum concoctrix facultas. Et licet hic peritissimus Anatomicus D. Vesalius, & alii plures cum eo docti viri Galeno reclament, propterea, ꝙ vnum quodq; membrum generet naturæ suæ similem humorem, & quod necesse sit vt alteratum in nutritione inalterantis particulę colorem ac substantiam abeat sicuti commune ἀξίωμα est omnium Medicorum; at in proposito nostro casu, in quo hepar in tantum à naturali sua constitutione recessit, vt prorsus exangue, callosum, obstructum, durum, & inæquale inuentum est, quæso an non cum Galeno sentire cogimur venam portæ in nostra virgine rudem quandam facultatem generandi sanguinis habere debuisse? Hactenus Doctiss. ille Doctor: nos vero, cum minime prolixas disputationes huc afferre constituimus, hac solutione acquiescemus, atque hoc quæsitum aliis magis excutiendum relinquemus. De ligamento vmbilicali in venam conuerso nescio quid scribam, forsan natura eius vsum hac de

causa commutauit; vt venis portæ in sanguinis elaboratione ac generatione adiumenti parum adferret. non puto hanc venam vmbilicalem, vt quidam Anatomici, qui eadem in hac vena obseruarunt, annotant, iecinoris vicem gerere. Secundum problema nos docet in gubernandis ac conseruandis nostris corporibus insignem admirandamque sagacitatem, benignitatem ac prudentiam naturæ, quæ consuetis purgationum meatibus obstructis, alios nobis minime perscrutabiles parare nouit, vt ex illis, qui thoracis, hepatis, mesenterii, aliorumque viscerum suppurationibus per vesicam liberantur, apparet. In præsenti tamen casu opinor hepar minime ad tam exquisitam obstructionem, vt sanguinē tenuem transmittere nequierit, peruenisse: immo frequentes αἱμορραγίαι narium (vt in omnibus quasi qui hepatis magna laborant obstructione, præcipue qui ex hac in hydropē incidunt, contingit) demonstrant, per hepar tenuem ac crudum tantum sanguinem ad solidarum partium nutritionem inutilem (parum enim vel nihil nutriuntur) transudare. etenim sanguinis tenuitas atque acrimonia à sero & bili exquisita, hanc haud dubie narium hæmorrhagiā excitat. Vnde frustra medici multi, hepatis obstructione atq; debilitate relicta, per incrassationē sanguinis hæmorrhagiam auferre conantur. Ad tertiū respondere licet, naturam non solum in rerum procreatione, vt ex rerum diuersa constitutione ac formatione, præcipue vero in corporibus mōstrosis apparet, verum etiam in morborum depulsione, frequenter ludere ac luxuriari: huius rei exempla conspiciuntur in herniis aquosis, & in historiis ante enarratis, nulla enim animalis corporis pars est, quæ non tam aliarum partium, quam sua propria, inscrutabili modo, colligat recrementa, vnde varias congestiones variosq; affectus in corpore humano procreari cernimus. quid itaq; mirum, in hac virgine, vtero male affecto, & mensibus male atq; in ordinate expurgatis, inter membranas, quæ in ventre inferiori multæ reperiuntur, aquam hanc tenuem lucidamq; collectam, atq; membranis expansis, vt in aliis locis factum est, hanc vesicam sibi formasse. In quarto agitur de obstructi hepatis pathagnomonico & quasi indubitato signo, nimirum dextræ naris hæmorrhagia, cuius causam nulli aliæ rei, quam rectitudini & societati, quam dextræ nares cum hepate κατ᾽ ἴξιν habent, ascribere quimus. At in controuersiam venit, an hic sanguis tanquam superfluus & malus à iecinore ad nares expurgandi gratia propellant, an ob tenuitatem acrimoniamq; sponte per tunicas venarum tenuissimas, anastomosi facta, primo transudet: secundo an, poris venarum à diuturna transudatione dilatatis, copiosius emanet, & vltimo num petrosa vena quam abundanter effluat. In hac nostra virgine cum hepar inuenerit vias ad vterum tendentes, per quas sese expurgare solet, admodum obstructas mali sanguinis superfluum ad nares protrusisse opinandum est. In viris vero, & aliis mulieribus recte expurgatis, sanguinis acrimoniam tenuitatemq; hanc hæmorrhagiam excitare puto. In hydropicis enim, quibus artus extenuati omnino erāt, non tantum ex naribus, verum etiam ex ventriculo per vomitum vidi sanguinem eiici. Quintum quęsitum solutū non admodum facile est, sunt enim diuersi morbi quos pectoris hydrops comitatur, vt poste catarrhi, peripneumonię, pleuritides, tabes, & hydropes, quapropter huius aquæ collectionis in pectore, non vna semper est causa, sed multæ variæque esse videntur: vt ex sequentibus intelliges. Anno salutis 1563. autumno, cum per totā fere Italiam tusses, peripneumoniæ, & malignæ pleuritides epidemialium morborum instar grassabantur, atque multos occidebāt, inueni in omnibus, quos secui, quasi totos pulmones sanguine media ex parte putrido repletos turgidos, atque mirum in modum induratos id spatii, quod pulmones non replerant, aqua loturę sanguinis non dissimilis plenum fuit. Capita etiam magna aquæ limpidæ copia referta erant. Alio tempore deprehēdi in phthisicorum thoracis capacitate dextra, quæ maiori ex parte his malis obnoxia est, pulmonem vel corruptum, vel absumtum, eumque in ea capacitate aqua plena natantem. Haud dubie in his enarratis casibus partim humiditas ex cerebro defluxa thoracem replet, partim per substātiam vasaque pulmonum tenuior in pulmonibus collecta, transudat, atque hanc hydropis speciem excitat. ad huius sententiæ confirmationem & causarum meliorem explicationem *Fernelii in lib. symtom 5.* verba huc adferam: inquit hoc modo. Suppurationi affine interdum malum est, in quo magna thoracis capacitas seroso, eoq; tenui humore scatet, qui aut è cerebro per asperam arteriam & pulmones tenuitate sua affatim irruens, aut è reliquo corpore, aut etiam ex abdominis capacitate (quod sæpe in hydropicis animaduersum est) cæcis ductibus redundans, eo penetrauit. tum suppurationis signa atq; symtomata insunt, nisi quod neq; febris affligit, neq; suppurationis efficiētes causæ præcesserunt. Ea proinde affectio, non suppuratio, sed suppurationi finitima est. Hæc de quinto sufficiunt. Sextum & vltimum nullam difficultatem habere videtur: satis enim notum est malos humores ad putredinem aptos facile putrescere, si visceri alicui calido impacti, atq; infarcti, euentatione destituatur: porro acrimoniam putredinemq; acquirerere, qua continentia atq; proxima quæque corrodunt putrefaciuntq;, quæ multo magis faciliusq; contingunt, si hi humores ab initio acres fuerint. Idcirco nemo, de huius pulmonis corruptelæ, & malignæ febris, quæ ex corruptorum humorum malignis vaporibus procreata est, causis, ambigere poterit. *Coiter in libell. obser. Anatom. & Chirurg.*

OBSERVATIO.

Extremum colli vesicæ in mulieribus plurimum variare.

IN meis obseruationibus, propter argumenti affinitatem, medicos obiter volui admonitos, extremitatem colli vesicæ exteriorem nō eodem in cunctis fœminis loco apparere. Enimuero pluribus ea supra ceruicis vteri angustias exteriores, sub nympha conspicitur: paucis introrsum in superiori parte pudendi latet: quare huius dilatatione opus est, si quid in eam immittendum quacunque occasione fuerit. Eius vero meatum collumq; integrum vsq; in vesicam eatenus organo dilatante commode extendi posse, vt magnum digitum non difficulter intro admittat, meminisse operæ pretium est: si fortassis huc calculum impingere, vel alius necessitatis occasione requirere tantam dilatationem cōtingat. *Wierus lib. obs pag. 95.*

VESI-

VESICAE RESOLVTIO.

OBSERVATIO.

Vesica resolutio subitanea ex intenso ossis sacri & coccygis dolore, cum stranguria tussiculosa, & recti intestini resolutione coniuncta.

SVbitanea resolutione vesicæ cuidam cum subitus dolor motus esset in osse sacro & coccyge, vrinæ suppressio sequuta est, quam tamen reddebat tussiens & sese comprimens manu admota pubi. Sensus amissus recto intestino, vt neque clysterem iniectum sentiret, neque cum redderetur. Admotis fomentis & emplastris ossi sacro contra paralysin, rediit sensus, & conualuit. *Scholiograph. ad cap. 47. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

DE DYSVRIA.

OBSERVATIO.

Dysuria.

ANNO 1561. Sebaldus Tucher, sexagenarius, homo obesus, multos annos vehemẽti dysuria laborauit. Variæ fuerunt medicorum sententiæ de causa morbi, quam alii in vesica, alii in renibus collocabant. Sed exitus tandem ostendit illos omnes esse de ceptos: cum enim Apoplexia mortuus esset. Secto corpore nihil inuenimus vitii, nec in vesica, nec in renibus: sed epar duriusculum. Ita vt manifeste constaret, illam vrinæ difficultatem tantum ortam esse ex nimia acredine humorum defluentiũ ad vesicam vrinæ eius erant satis tinctæ & puræ.

Paulus Beham, dum etiam laboraret hoc morbo tandem periit. Vrinæ eius erant albæ & impuræ. Secto corpore, inuenimus lapidem in vesica pendentem vncias duas & semis, & magnam renum putredinem, præsertim sinistri: Fuit admodum venereus. *De obseruat. D. Ioannis Heßi, per Cl. V. Ioach. Camerarium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Dysuria, emisso humore albumineo, curata.

IN curandis senibus dysuria aut stranguria laborantibus, videndum vt in illis excrementa fuliginosa ac serosa perspirent. Videndum quoque num catarrhus aliquis à cerebro per spinam in vesicam decumbat: hic enim diuertendus esset. Vidi quendam, qui, cum dysuria laboraret, tandem excreto per vrinam humore albumineo, dysuria liberat⁹ est. Hic erat declinantis ætatis: quanto ergo magis fieri possit dysuria in senibus ab illo humore? *Hollerius comment. ad aph. 31. lib. 3. Hipp.*

OBSERVATIO.

Vrina vrigo ex defluxione purulenta à parastatibus.

DOctor Stephanus, & ego consultationem habuimus pro Grasero Diacono D. Brandtmileti, laborante ardore vrinæ huic tota die fluit materia purulenta, à parastatibus procul dubio: occasionem tamen manifestam rescire non potuimus. Homo satis vorax, vt aiunt multis pituitosis humoribus redundare videtur. *Ex Diariis Ioannis Bauhini, nobis communicatis.*

DE STRANGVRIA.

OBSERVATIO.

Stillicidium vrinæ ex vsu vini Rhenani.

VIr senex, 82. annorum, cum iuuenis esset, ac in vigente florenteque ætate, nec non post, vini potatione delectabatur, sed haud alterius quam Rhenani: cui⁹ subinde multas amphoras bibere poterat citra ebrietatem, aut cerebri vllam offensam. Hic post sexagesimum ętatis annum temperantius vixit: præteritis vero 80. vitæ annis etiam quam antea parcius multo: & raro admodum vino Rhenano vsus: tandem vero nec bibere citra offensam potuit. Si quando etenim Rhenanum eum bibere contingebat, etiam in exigua quantitate, nec copiose, mox illi vrinæ stillicidium valde molestum fuit. Ab aliis vinis, vt Gallico, Hispanico, aut rubro, non offendebatur. Repertum fuit remedium, sed quod non nisi præsenti malo succurreret. Quotiescunque enim ad Rhenani vini potum reuertebatur mox iterum vrinæ stillicidium accedebat. Profuit tandem ex ouorum testis, in cinerem redactis, & vino Rhenano permixtis, lixiuium: quo vel semel absumto, deinceps vino Rhenano ad extremum vitæ vsque diem, innoxie vti potuit. Superuixit autem, postquam liberatus à stillicidio vrinæ esset, annos duos aut tres. *Dodonæus cap. 48. obseruat. Medicin.*

Albidum fuit Rhenanum, quo senex iste in iuuentute ac consistente ętate delectatus fuit, & à quo in senectute extrema offendebatur. Admodum autem tenuium partium illud vinum est, citissime ad vesicam descendit, & facile crudos viscidosque humores secum ducit: quales in viis vrinariis hærentes stillicidii vrinę causæ esse potuerunt, quibus deinde per lixiuium incisis & expurgatis, liberior factus est vrinæ descensus. *Idem in Scholiis.*

DE ISCHVRIA.

OBSERVATIO.

Ischuria propter calculum.

ISchuria, id est, vrinæ suppressio, accidit, viis, per quas descendit, obstructis aut impeditis: Rarius tamen vreteres aut renes omnino obstrui contingit. Quod si aliquando accidat, lumbos grauitas tenet, partibus circa vesicam liberis. Mulier quædam diuturno lumborum dolore detinebatur, aderãt manifesta calculi in renibus, hærentis signa. Nullum hæc remedii genus prætermiserat, quod calculi cõminutionem polliceretur. Vsa quoque consilio cuiusdam qui ligni Guaiaci cum omnis generis fortissimis diureticis decoctum ei exhibuit. A quo in vrinæ suppressionem incidit, absoluto ac firmato in renibus calculo. In singulis huius renibus singuli reperti sunt calculi, totidem radios habentes, quot in renum substantia meatus. *Dodonæus cap. 46. obs. Medicinal.*

Quam periculosus autem sit intempestiuus, & nimis frequens diureticorum vsus, vel hoc vno exemplo satis manifestum est. *Galenus libr. 1. de simpl. medic. facult.* hoc quoque satis innuit, vbi fortia diuretica

retica iis comparat quæ lac coagulant. Veluti enim hæc serosam lactis partem separant, reliquum indurant: sic quod in sanguine tenue, ac serosum, per vrinas fortia diuretica expellunt, crassius inspissant, ac vt in lapidem aut calculos conuertatur efficiunt. *Idem in Scholiis.*

Memini me tres, in variis temporibus, Venetiis vidisse, viros sane non obscuros, sed nobiles duos Venetos, tertium peregrinum, qui cum obiisset ex suppresso lotio, quod nullis vnquam remediis potuit euocari: post obitum secti fuere, & reperti sunt duo prægrandes lapides in renibus, qui impulsi fuerant versus originem vreterum, & erant duri admodum, colore mixto & nigro & viridi: præcesserant autem renales dolores. Alium etiam vidi, qui diu ægrotauerat in quodam hospitali, in cuius cadauere, cum illud secaremus, inueni prægrandem lapidem triangularem, similem fructui, quem tribulum appellant: qui à natura impulsus fuerat versus vreteres, illosque perforauerat, imo dilacerauerat. *Trincauella libr. 10. cap. 9. de rat. curand. part. corp. human. affectus.*

Erat puerulus vnius anni, qui per plures dies non minxerat, nec conatum seu voluntatem mingendi habuit: sed eiulando se intorquebat contrahendo crura & extendendo. Cibum fastidiuit, aliquando etiam reuomuit. Emollita fuit aluus superne & inferne impositus cereus & syringa, factæ item insessiones in aqua dulci, exhibitis simul pulueribus & iusculis diureticis pro ea ætate. Fuit sic prolecta vrina per vnum diem & noctem, mox iterum suppressa, cum maiori quam antea corporis imbecillitate, vt insessiones parentes admittere noluerint, deliquiorum metu, quę oboriri cæperunt. Adhibitis interea fomentationibus & vnctionibus, puer defecit. Parentes vt causam retentionis huius scirent, atque in cæteris liberis cauere nossent, aperiri voluerunt: quod factum patre præsente, & mulieribus obstetricantibus atque curantibus. Primum inspecta vesica, inanis prorsus omni re, vt ne guttula inesset: perquisiti vreteres, dexter paulo ab egressu distendebatur admodum, vt rumpendus quasi esset, à duobus calculis gypseis & duris perstridente in excisione nouacula. Ren idem vti & alter mutata naturali phaseolorum figura, in rotundum vergebant tuberosi, sicut Vitulorum renes sunt: apertus plures exhibuit calculos minores prioribus, imo tota eius substantia interna conspersa erat lapillis milii instar gypseis. Vreter sinister pariter obstructus fuit à simili calculo in ipso egressu, interni itē sinus omnes referti fuerant maioribus & minoribus gypseis calculis, non sabulosis nec rubeis, vt magna eorum copia exemta, & à parentibus adseruata fuerit. Nihil quidem hic miraculi nec monstri est, præterquam quod calculi maiores quam pro ętate fuerint: & gypsei candidi, cum his locis rubentes, friabiles, plerunque gignantur: quod forte ex continuo pultium farinaceorum vsu, nostratibus consueto, fieri quis dixerit: at id in aliis similiter fieri deberet. Cæterum curationis talis retētionis mihi maior occurrit scrupulus. In Prophilactica procul dubio abstinendum ab omnibus succum viscosum generantibus: & iis vniuersus infantium victus constat. In Therapeutica concretæ huiuscemodi materiæ tenaces & duræ, attenuantibus & incidentibus etiam validioribus egent, ea vero nisi alentia sint, ætas talis non admittit. Sit ergo vnicuique viro perito consilium liberum, quid tali in casu agendum suscipiant: mihi res grauis ac satis dubia videtur, atque inter infelices talis infans connumerandus. *Cl. V. Ioannes Aicholzius de obseruat. propriis.*

Abbas quidam, non procul Bononia, bis laborauit vrinæ retentione omnimoda, & curatus est prima vice: postea vero iterum in eandem incidit: nec curari potuit. In vesica nulla penitus vrina fuit reperta, obstructis vreteribus. Post mortem de more sectus, deprehensum est in sinistro rene fuisse lapidem magnitudine oui gallinæ, & maiorem, cuius altera eius extremitas magnitudine digiti auricularis vreterem ingressa, in totum prohibuit ex rene vrinæ descensum. Cæterum in tota substantia renis cellulæ erant impletæ lapidibus paruis maiusculisque, velut Gemmariorum thecis conclusi. Dexter quoque ren similiter scatebat lapillis. *Ex Obseruationibus cuiusdam Itali, Cl. V. Casparo Wolphio communicante.*

Bellocatus medicus practicus Pataui excellens, nobis, eum sequentibus, referebat, quendam vrinam reddere non potisse, Medici præsentes, nullo tumore circa vesicam apparente, coniecerunt vreterum obstructionem transitum vrinæ impedire, vnde cantharidum aliquid ei exhibuerūt, quo sumto minxit, & liberatus est. *Ex propria annotatione Patauii, Cl. Caspari Wolphii.*

Observatio.

Vreterum altero resiccato, altero calculo obsesso ita vt nihil vrinæ ad vesicam transmitteretur, agri duo mortui.

INter cæteras morbi species, canalium angustia, quæ dum ad vtrumque vas pertinet, tanta fit, vt omnimodam inducat vrinæ suppressionem, quam potissimum excitauerit vel grandior calculus, vel summa siccitas, vel quæuis alia pertinax vna simul in vtroque suborta affectio, fere exitialis est: namque vbi serum, quod à renibus ad vretera vasa defertur, transfundi nō possit in ipsam vesicam, & inde extra corpus detrudi, regurgitat in venas, atque arterias, corrumpit sanguinis œconomiam, febres putres excitat, vires dissoluit, natiuum calorē suffocat, ac propemodum malorum omnium valde detestabilium occasionem præbet, quemadmodum superioribus annis Florentiæ accidit Raffaello Turisiano, mercatori ditissimo, qui cum alias pluribus mensibus anteactis nephritico dolore laborasset, indeque euenisset, (vt postmodum patuit) quod alterum ex eius vasibus vreteribus fuisset penitus obstructum, socio interim bene valente, atque incolumi: accidit tandem post multos ab eo inuictus ratione cōmissos errores, ignaro eius mali, quod illi imminebat, vt alterum quoque vas vreter à grandiori calculo in illud ex superiecto rene compulso, post nouum dolorem nephriticum penitus fuerit obstructum, atque adeo excretio vrinæ suppressa, vt ne guttulam quidem eius detrudere potuerit, eo quod nulla penitus in vesicam, alioquin bene valentē, destillaret. Quod pariter postmodum Lugduni obseruauimus in Ioanne Iacobo à Verina, Senatore Parisiensi, viro doctissimo atque integerrimo: quibus duobus iam claris

claris ægrotantibus, quamuis varia præsidiorum genera fuerint ex arte adhibita, Turrisianus tamen instante duodecima suæ ægritudinis die, Iacobus autem iam accedente nona, cum interim nullam vrinã reddere potuissent, febre assidua correpti, aliisq; grauissimis symtomatibus detenti, periere. Quorum cadaueribus dissectis, in vtriusque dextro latere antiquata angustia, ac quasi canalis vreteris exsiccatio apparuit, in sinistro autem vtriusque eorum vretere calculus repertus est admodum insignis, nuclei pinei figuram seruans, qui licet extra superiectũ renem potuerit compelli à facultate expultrice in subiectum, ac sibi continuum vas vreter, alioquin in parte superiori aliquanto patentius, restitit tamen in medio itineris, vbi cauitas suapte natura est magis angusta, & propterea non potuit ad vesicam transfundi, licet vtrique dum vixit, validissima ac plurima præsidia fuerint adhibita. *Vidus Vidius Iunior, lib. 10. c. 17. de curat. membratim.*

Observatio.

Ischuria octo dierum, cum raris symptomatibus, quæ sedecim librarum vrinæ excretione dispulsa est.

VRina Monspessuli cuidam retenta fuit per octo dies ita, vt palpebræ, aures, manus omnes corporis partes humidæ essent, tãdem post varia medicamenta, clysteres, potus diureticos, emplastra, balnea, &c. sedecim libras vrinæ excreuit. *Ex schedis Gesneri. Cl. V. Wolphio communicante.*

Observatio.

Vrinæ suppreßione sedecim diebus laborans, tandem aquosa ventris solutione & lapillo cum mucore per vrinam excluso, liberatus est.

GAbrieli Coquo, Cauponi, cui à Porco nomen inditum est, sedecim dies vrina suppressa est, mense Augusto, Anno salutis 1584. in Nosocomio D. MARTÆ NOVĘ. Tamdiu neminen vidi, nec accepi superstitem, non emittentem lotium. Venter huic post nonum diem aquosa deiiciebat. Vrinam reddidit cum mucore & lapillo ciceris magnitudine, & conualuit. *Nereti Neretii Med. Florentini obseru. ex Italia, vna cum aliis eiusdem accepta.*

Observatio.

Vrina voluntatis arbitrio diutius cohibita, Ischuriam periculosißimam inuexit.

NVper iuueni cuidam equo vecto, & dominam à tergo habenti, eaque occasione, vrinam, in summa meiendi necessitate, reddere non audenti, ita suppressa est, vt ab itinere domum in vrbem relatus, ipsam nullo conatu reddere potuerit: interim quia ingentes dolorum cruciatus, per totum hypogastrium & perinæum, ipsum exercebant, cum torminibus & sudore vniuersali, adeo vt ferme animo linqueretur, vocatus ego, cum immisso fistuloso cathetere, & compresso hypogastrio, vrinæ profluuiũ procurassem, eiusq; ille ex tempore libras duas reddidisset, docui à calculo non contigisse, quod tamen adstantes putabãt, illam vrinæ suppressionem. Nam ab eo tempore nulla in illo iuuene apparuerunt calculi signa, nec illa rediit vrinæ suppressio. *Pareus Operum suorum libro 16. cap. 48.*

Observatio.

Ischuria medicamentis haud cedens, perforata cathetere caruncula, sublata.

QVod si nullo securo auxilio ischuria sedatur, sit autem propria, id est, non facta suppressio supra vesicam, oriri quæstio solet, an cathetera potius per vim sit immittenda, an sectio, in loco vbi lapis extrahi solet administranda, an escharoticum medicamentum superponendum, inde locus perforãdus? semper enim in deploratis casibus quamlibet rationem, quamuis non tutam, modo in ea spes aliqua sit, tentandam esse, quam certæ morti ægrum destinare, præstat. Itaque ex cathetera per vim immissa dolores, vlcera, phlegmonesque excitari solent: escharoticum medicamentum serius agit quã occasio postulet: sectio incerta est: ob id plurimum refert, quam præstans sit lithurgicus, quam mundum sit corpus, quam sanguine plenum, in omnibus ratio excessus habenda est. Nos tamen vidimus perforatam cathetera carnem, in Francisco Lanzauerta patricio, optime cessisse, tametsi sanguinis & saniei multum profluxerit. Sed si callus sit, sectio expeditior, in imperitis artificibus tutius est escharoticum. *Cardanus comment. ad aph. 43. lib. 7. Hipp.*

Observatio.

Cuiusdam, in perinæo percusi, vnde suppressa vrina, eiusdemque curationis historia.

PErcussus valide quidam in ea parte, quæ fæmen appellatur, (Græci perinæon dicunt) inflammatione suborta in vulnere, vrinam reddere non potuit, ac vesica ipsa, vtpote plena, manifeste secundum circumscriptionem intenta videbatur. Huic nẽ irritaretur inflammatio, æneam fistulam adhibere noluimus, sed aqua calida adfusa, oleum perungere satius esse putauimus, quumq; tribus horis sic eum tractassemus, tumore non parum relaxato, ac dolore, vt ipsemet fatebatur, non ita grauiter infestante iussimus vt vrinam reddere tentaret: interim quũ nos vesicæ tumorem, ad inferiores partes impellendo, sensim premeremus, iuuenis vrinam reddidit. Atque in his, qui sic afficiuntur, causa suppressæ vrinæ facile deprehenditur, quamuis in aliis quibusdam non adeo manifeste dignoscatur. In quibus artificiosa coniectura ab omnibus vocata, nobis per quam vtilis est, vtpote quæ inter exactam notitiam & omnifariam ignorantiam media quodammodo putatur. *Galen lib. 6. de loc. affect.*

Observatio.

Vrinæ retentio propter fæces in recto intestino hærentes.

REtinetur quoque vrina duris fæcibus in intestino subsistentibus, comprimitur enim ab his vesicæ ceruix, qua compressa vrina retinetur. Atq; idcirco, dum exoneratur aluus, vrina tum demum procedit, cum rectum intestinum liberum est. Nobilis vir 60. annos compleuerat, cum triduo vrinæ illi via præcluderetur, nullo lotio succedente; huic balneum, mox enema profuit. Emollitis siquidem & expurgatis alui excrementis, mox vrina successit. Atque ita paucis horis liberatus, cui vrinæ suppressio totum triduum fuerat molestissima. *Dodonæus cap. 47. obseru. Medicinal.*

Quando vrina supprimitur, & reddi nequit, sæpe non expedit diuretica medicaméta propinare. Nam quo plures humores ad vesicã perueniunt, hoc amplius distenditur, & minus exonerare sese potest. Laxiores & patentiores vesicæ meatus reddi præstat: quod & fomentis, & insessibus, siue balneis efficitur. Quod si vero & fæces in intestino recto hæreat, has vel maxime educi enemate refert: quod non solum fæces educit, sed & fomenti loco esse potest. Incumbit vesicæ colli superior pars recto intestino: proinde & hoc fæcibus grauato, vrinæ via præcluditur. Si vero fæces adeo duræ fuerint, vt enema immitti nequeat, primum balneo vtendum, deinde, nonnihil emollitis fæcibus, enema adhibendum, veluti huic seni contigit, cuius fæces adeo duræ in recto intestino hærebat, vt canaliculus clysteris immitti, priusquam balneo vsus esset, nequiuerit. *Idem in scholiis ad prædictum caput.*

Idem euenisse comperimus D. D. Andreæ Moll, I.C. & eiusdem in Archiducali Gymnasio Friburg. Professori, cum ante annos circiter quatuordecim, non ita multo post contractas nuptias, nouus maritus in difficilem & pene lethalem morbum incidisset: atque inter aliam, vrinæ retentionem ex alui induratis stercoribus incurrisset. Cui clysterem, vt si quod aliud remedium, summe profuturum, consulueram. Verum, cum alius quidam medicus, synergos tum meus, Paracelsitis, tum temporis, magis fauens, id aspernaretur, dictitans, vrinam impeditam, parum eo, aut nihil promoueri posse: res ipsa, non sine periculo, in alterum vsque diem protracta est. Tandem cum extrema imminerent, in meam itum est sententiam. Clysmate itaque aluo emollita, vrina vna cum induratis fæcibus, astantibus plurimum admirantibus, educta fuerat expedite. *Schenckius.*

Observatio.

Aliquibus vrina viginti diebus suppressa: quibus nihil seri in abdominis capacitatem decubuit.

Visi sunt quibus per viginti dies vrina suppressa fuerit, quibus aquæ nihil quicquam deprehensum est in abdominis spatium refluxisse. Redundat enim serum in partes superiores, quæ per sympathiam cum vesica afficiuntur. *Iacotius comment. in Coac. Hippoc. pag.* 891.

Observatio.

Vrina nunc supressa, nunc præter voluntatem excreta, historia varia.

Accidit interdum propter obtusum vesicæ sensum, vt non reddatur vrina citra expultricis facultatis læsionem, si proprii vesicæ nerui afficiantur, neruis musculi, ceruicem eius stringentis, munere suo fungentibus, ipsorum scilicet facultate seruata. Nam si resoluantur, proprium indicium, quod musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatem excretio. At huiusmodi eueniente affectu, cum meatus ipsius fuerit obstructus, vtraque dispositio cognitu difficilis erit. Proinde, vt exquisite dignoscantur, non solum ii, sed reliqui quoque omnes vesicæ affectus, perquam necessarium est præscire euidentes causas extrinsecus euenientes, quas proprie procatarcticas (id est, initiatrices) medici vocant. Sed multo etiam accuratiori inuestigatione eos, qui præcesserunt in animantis corpore, affectus inquirere oportet. Igitur cuidam cum cecidisset spina sinuata est, quapropter vrinam reddere non potuit. Nam & id aliquando fieri solet, quemadmodum ab Hippocrate dictum est: verum non ilico suppressa fuit vrina, sed perendie, ob afflictarum vertebrarum ad interna luxationem inflammata vesica. Itaque dolebat in ea parte vel nemine tangente, sed multo magis si quis manu eum tangeret. Atque hunc curauimus inflammationi remedia adhibentes.

Rursus alter luxatis ad externas partes vertebris vrinam inuitus profudit, multo infestante vesicam dolore: in hoc coniecimus eius musculi neruum, qui vesicam claudit, fuisse affectum: proinde spinalem medullam curare voluimus.

Atque in alio similiter affecto suppressa fuit vrina, torpente, ob affectos neruos, vesicæ sensu. Cum itaque inter dormiendum non sentiret homo vesicam impleri, ipsa extẽsa nihil excernere potuit: Etenim accidit interdum, vt hoc modo vrina supprimatur. Quemadmodum etiam sanis quibusdam aut vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel conuiuio; tum enim retenta longo tempore vrina extenditur vesica, atq; vrina supprimitur contractrice facultate læsa propter immoderatam tensionem.

Quidam etiam cum cecidisset, manente spina illæsa, inprimis quidem magnam sanguinis copiam cum vrina emisit; postea vero omnino suppressa est vrina. cuius rei causam esse coniecimus, quod concreti sanguinis grumus intus se opposuit: quocirca demissa per colem fistula, paulum vrinæ reddidit, extracta deinde fistula, apparuit in ipsius ore grumi indicium.

Præterea, cum alios quosdam diuturni dolores vna cum abscessuum notis infestassent, finitis abscessibus, tenue pus cum vrina profluere visum est; deinde subsequens vrinæ retentio coniecturæ occasionem dedit, quod à crasso pure meatus obstrueretur. Atque in pueris etiam, quos lapis in vesica cruciabat, vidimus sæpe numero vrinam retineri. Eos itaque, resupino figurato corpore, concussimus, vt ita à meatu lapis dimoueretur. *Galenus libr. 6. cap. 4. de loc. affect.*

Observatio.

Vrina suppreßionis curatio, historia mira.

Fvit tempore meo, Cardinalis quidam, qui iam per quatriduum vrinæ difficultatem passus erat turgidus, &, vt dicitur, desperatus, nullis aliis proficientibus medicinis: is, de consilio medici, per potum vini Alkekengi liberatus est, & soluta est vrina in quantitate, vt impleretur quasi concha vna: ex quo solo experimento, medicus ille cum parua scientia, & pauper, factus est magnus, & diues: ita multis dat Deus gratiam magnam. & affert vtilitates; & è contra. Et totum est, quia iudicia Dei abyssus multa. *Villanouanus libell. de vino.*

Observatio.

Ad remoratam puerorum vrinam remedium.

Soleo ego accipere cucurbitam, in qua diu conseruatum fuerit oleum, & eam curo poni in aqua feruen-

feruente, ac deinceps virgam pueri iubeo coniici in os cucurbitulæ, & huiusmodi remedium efficacissimum esse expertus sum ad prouocandam vrinam puerorum. *Mercurialis de Morb. Puer. lib. 2. c. 20.*

OBSERVATIO.

Ad ischouriam experimenta.

VRinam retentam prouocas à frigiditate & ventositate & ingurgitatione. Quod est ol. prætiosissimum, quam nunquam in iuuentute illud manifestare volui, nisi cuidam amico meo, fratri Neapolitano. Nunc a. senescens illud ad vtilitatem generis hum. prouulgabo, quod sic fit. ℞. acori, cyperi, tamarisci, scolop. sem. agni cost. an. ℥iiij. Cort. cappar. ℥ij. s. rutæ ℥ij. baccar. ℥j. s. ol. sesam ℔ij. aceti alb. fortiss. ℥iiij. s. Contundantur contundenda, & simul misc. & bulliant in calciola ænea, vsq; ad aceti consumtionem. Signũ est a. eius consumtionis, quod si cum oleo ignem asperseris, non stridet, quod signũ est decoctionis. Tunc auferatur ab igne, & decoletur & exprimatur, seruetur in phiala, bene obturata, ne euaporet. Et cum eo vti volueris facias sic: ℞. de eo, q. vis, cum quo calido vnge pecten, & partes circumiacẽtes priapum, prius tamen bene calfactas & fricatas cum panno calido, & statim, mirabile dictu, minget. *Marianus sanctus Barolitanus.*

Herba à te missa ἡ ἀθικτος χυδαικῶς λεγομένη, mirã habet vim in cienda vrina, aqua destill. præsertim: quæ si copiosius hauriatur vel diabetẽ inducit. Folia quoq; in poculum vini nuper imposuit mulier ἐγαστρομύθου, & vino epoto melius habuit. Cani cum dedissem iusculum, in quo manipulus eius decoctus erat, per sesquihorã postea copiosissimã vrinam reddidit, pluribus v. horis post etiam aluus bis copiose mota est. *Gesner. lib. epistol. epist. ad Zuing. p. 109.* Vocatur autem hæc herba Impatiens & Noli me tangere.

DE VRINÆ INCONTINENTIA.

OBSERVATIO.

Mulier, quæ ex lapsu vrinam continere non poterat, curata.

VEnit ad me mulier quædam, quę vrinam continere non poterat: cumq; aliquod à nobis præsidium, plurimis iam defatigatis Medicis, exposceret, interrogo an aliquam huius mali causam teneat. Negante illa, iterum quæro, cõciderit ne, ex quo forte ani sedes elisa fuerit: cumque & ipsa fateretur, olim se de ficu prolapsam, vltimã spinæ vertebram elisisse, nullo tamẽ inde sensibili percepto nocumento: & nos non fugeret oriri ex ea ipsa vertebra neruum, qui constringendi vesicã vim habet, huius statim ęgritudinis causam deprehẽdimus. Attrito n. ex eius lapsu neruo ipso, consequens fuit, vt, relaxata vesica, vrinam continere nõ posset: quod & sæpe alias ex eadem causa accidisse cognouimus. Hoc igitur nos malo idoneis eliso præsidiis, mulierem ipsam per Dei gratiam, pristinę sanitati reddidimus. *Beniuenius cap. 93. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Vrinæ incontinentia ab exciso vesicæ calculo.

VIdi mulierem fere 50. annorum, quę vrinam retinere non poterat, ideo sicut continue vrina ad vesicam per poros vretides delegatur, sic etiam per collũ eius exterius emittebatur. Et hoc accidit, quod indoctus chirurgus abstraxerat vi duos lapides à vesica, incidendo in collo vesicæ: in qua incisione incidit lacertum dictũ, collum vesicæ constringentem, & erant illi lapides ad albedinem trahentes, & quantitas vnius erat sicut ouum columbinũ, alterius autem sicut ouum carduelis. *Valesius lib. 5. c. 18. pract.*

Obseruauimus interdum vitio musculi factam esse vrinę incontinentiam, & id quando musculus is transuersus aut recisus, aut dilaceratus est: quod aliquando in iis fit, quibus lapis vesicæ extrahitur, cum prægrandis est, vel operator imprudens. Fit enim incisio in perinæo, inter testes & anum. Nam ceruix vesicæ inciditur. Et si, qui incidit, magnam fecerit incisionem, vt vniuersus rescindatur musculus, vel si aliquando incisio quidem non fuerit iusto maior, fuerit autem lapis insignis magnitudinis, dum vi ab operatore euellitur & extrahitur, propter vulnus dilaceratur: quo deinde fit, vt, quamuis vulnus curetur, & ad consolidationem ducatur, semper tamen illi hoc incommodum patiantur, vt continere vrinam nequeant, sed effluat ipsis nolentibus. *Trincauella lib. 10. cap. 2. Practicæ.*

OBSERVATIO.

Alui excrementa & vrina quibusdam inuitis fluebant.

PIscator quidam, cum in fluuio pisces venãs adeo circa sedem & vesicam infrigidatus fuisset, vt ipso inuito effluerent & alui excrementa, & vrina: per calida remedia affectis musculis adhibita, celeriter sanus euasit.

Item alius eisdem molestatus accidentibus, sine tamen manifesta causa, læsis circa os sacrum neruis, multo tempore per multa præsidia vix sanatus est. *Galenus lib. 4. cap. 5. de loc. affectis.*

DE SANGVINIS MICTV.

OBSERVATIO.

Sanguinis mictus periodicus.

NOnnulli sunt, qui per quosdam circuitus sanguinem meiũt, huiusmodi affectus hæmorrhoidorum profluuio similis est. Similis est quoque corporis constitutio, nam valde pallescunt, torpent, ignaui sunt, cibum fastidiunt, cruditate laborant, &, cum excretus est sanguis, languidi fiunt, membra resoluuntur, caput vero leuius & agilius redditur. At si per circuitum nihil sanguinis effluxerit, capitis dolore vexantur, oculorum acies hebet, tenebræ eis obuersantur, vertiginem patiuntur. Inde alii infiniti in comitialem morbum incidunt, tumidi veluti caligine perfusi, aquam intercutem patientibus similes, alii morbo atræ bilis aut neruorum resolutione tentantur. Nam ex consueti profluuii sanguinis retentione huiusmodi mala proueniunt. *Aretæus libr. quarto cap. tertio diuturnorum morborum.*

OBSERVATIO.

De vrinæ profluuio & sanguinis mictu.

EX vrinæ profluuio primum me ipsum, & filiam Paluicinæ adolescẽtem, & quotquot in manus venerunt, curaui, cum in aliorum manibus omnes perierint, quãuis primarii medici illi existimarentur.

Cum vero quendam coram aliquib. illorum ferme die sanassem, qui iam pene per mensem curatus, non solum nihil profecerat, sed pene interierat, admirabantur: cum tamen res non esset admiratione digna. Abstinebā à purgantibus medicamentis, illi dabant: abstinebam à pinguibus, illi ad eorum vsum hortabantur: dabam vuas passas, admittebant: lentes non admittebāt, nisi inuiti: calidis vtebar: illi frigidis: renibus astringentia imponebam, illi verebantur ne cōclusa vi aqua redundaret in viscera principaliora. Plumam detrahebam, huius non meminerant: sæpe pedes lauabam, & hoc negligebant. Vinum dabam album: id iure non conuenire dicunt: prohibebam à cibo exercitationem, somnum iniungebam. Hæc duo solum cum illis fuere communia præcepta. Cæterum, post hęc inueni ad huiusmodi affectum auxilium præstantissimum, quod in librum de Secretis retuli. Liberaui & Antonium de Caio, in domo Io. Antonii Maioragii, laborātem ex casu ab equo sanguinis mictu. hoc non inter admiranda recenseo, cum morbus etiam ab alio sanari forsan potuisset, quamuis magnus, sed ob auxilii vtilitatem: succo enim radicis eius quem rauanellum vocant, illum paucis admodum diebus curaui. *Cardanus, Curat. admirand. numer. 27.*

Observatio.

Sanguinis mictus ab hepate dimanans venæ sectione sublatus.

Fernelius lib. 3. Patholog. cap. 13. scribit in errore versari eos, qui vrinam cruentam, siue vineam, quæ recentis carnis loturam repręsentat, iecoris imbecillitati tribuunt: vix enim intelligi posse, sanguinem alicunde cum vrina pręterlabi, citra renum affectionem: sed reuera (quod pace tanti viri dictū sit) multa sunt, quæ ipsius opinioni obstant. Nam videmus sępissime iuuenes plethoricos, neque vlli manifesto morbo obnoxios, quibus nec attagen famosa, nec conchylia, nec vina desunt falerna per διαπήδησιν emingere vrinam cruentam, qui sola phlebotomia, & applicatis emplasticis regioni hepatis; (circa quam se quoq; molem quandam, & distensionem ad clauiculam vsque sentire dicunt) curantur. Quis renes hic accusabit, cum præsertim nulla mingendi difficultas adsit. *Hier. Reusnerus in scholiis ad cap. 22. Iodoc. Willichij de probat. vrin.*

Observatio.

Sanguinis mictus frequenti equitatione aut renum ex venere imbecillitate contractus.

Vidimus adolescentes duos, qui propter immoderatam venerem sanguinem purum meiebāt. In his verisimile est fuisse vasorum spermaticorum imbecillitatē. Sunt & nonnulli, qui, si durius equitent, aut sese exerceant immoderatius, excalfactis renibus sanguinem meiant. *Hollerius Comm. ad aph. 78. sect. 4.*

A sanguinis mictu Paulum Schnepffium I. C. & Consiliarium Marchionum Hochburgensium, ex iisdem causis huic malo obnoxium, Deo adiuuante, liberauimus: nam cum occupatissimus esset, & frequentissimis eam ob causam equitationibus vteretur, domi præterea pallidam, sterilem, atq; salacissimam vxorculam aleret, in difficillimū illud renum vitiū incidit, à quo non, nisi efficacissimis remediis, liberari potuit. Basis curationis fuit Millefolium albis floribus præditum, & trochisci Gordonii, singulari prærogatiua huic malo dicati. Idem paulo post thermarum Cellensium vsu renū atoniam correxit, eosdemque relaxatos, ob aluminosam balnearum vim, firmauit. *Schenckius.*

Observatio.

Sanguinis aterrimi mictu subitaneo, arquato morbo liberatus est.

Scimus nos Donatum Arrigonum, Vrbis nostræ Mercatorem, dum ad nundinas, quę, in Emporio Bahano, quotannis quater celebrantur, proficisceretur, derepente morbo regio correptū fuisse: dumque Mantuam reuerteretur, in diuersorio cum socio in lectulo cubans ac dormiens, sponte ex virga maximi sanguinis nigri copia emanauit, ita vt eū socius semi mortuum, illius sanguine madens, expergefecerit, Mantuamque, non sine labore & periculo reduxerit, ab arquato tamen eo sanguinis fluxu liberatum. *Marcellus Donatus l. 4. c. 29. hist. mirab. med.*

Observatio.

Sanguinis mictus allij esu contractus.

Qvidam iuuenis, comedendo allia plura, minxit sanguinem cum ardore vehemēti valde, postea apparuerunt in eo accidentia apostematis renum, scilicet rupti, puta sanies: vnde conieci quod humor acutus excoriauit ipsa loca, & aperuit venam. *Matth. de Gradi comment. ad cap. 18. Part. 2. lib. 9. Rasis ad Almansorem.*

Observatio.

Sanguinis mictus ex casu contractus, vt expedite percuratus.

Vidimus Methonæ hominem, lapsu scalarum ad dimidium matulæ sanguinem minxisse, qui assumta protinus rubrica lemnia miro conualuisset remedio: sine enim vrina cruorem emiserat, qui forte ex colis propinqua parte eruptione contigerat. *Benedictus lib. 22. cap. 26. Pract.*

Observatio.

Ex vomitu vrina cruenta.

Qvædam nobilis mulier, alioqui valetudinaria, & ob ventriculum debilem sæpe cruditatibus obnoxia, aliquādo post vomitum vehementiorem subito incidit in vrinæ cruentæ copiosam excretionem, sine omni dolore renum vel vicinarum partiū, quæ postea fuit curata. *De obseruat. v. cl. Ioach. Camerarij.*

Observatio.

Sanguinis mictus, cum profluuio sanguineo, sine intestinorum exulceratione in quodam visus.

Sanguinis mictus vna cum fluxu sanguineo intestinorum non dysenterico, ex magna plethora [illegible] fectus, in ciue Eichstadiano à me notatus est. *v. cl. Iacobus Oethaus, lib. obs. propriar.*

Observatio.

Varia sanguinis mictus historia.

Est quidam mictus sanguinis criticus, & interuallis quibusdam motus, qualis fuit in Moniali muliere, cuius meminit Musa, quæ singulis mensibus, suppressis menstruis, multum sanguinem emingebat.

Archem-

Archembault Aduocatus, per aluum, vrina, interuallis sanguinem reddebat, ætate virili.

Quibusdam, inclinante Vere, multis emingitur. Id ab Archigene scriptum reperio: quibusdam per circuitus, vt in hæmorrhoidibus, sanguinẽ multum collectum renibus emingi, vnde subleuentur, idque accidere iuuenibus qui maiori licentia Veneri indulgent.

Milesius quidam apud *Aurel. 5. χρονιῶν* sanguinem emictum affirmabat esse ex infirmitate seminalium valorum. Ab Aureliano reprehenditur, sed cum experientia doceat, è renibus per vasa spermatica defluere, & ab his, & à renibus exire certum est.

Vidimus qui à coitu multum sanguinem effunderent, quiq; non facile reprimeretur, laxatis nimiũ vasis, & imbecillioribus redditis, profuso omni semine. *Scholiograph. ad c. 52. l. 1. Hollerij de Morb. intern.*

Observatio.

Gonorrhœæ aliquando obnoxius, vsu thermarum Badensium in sanguinis mictum incidit: vnde grumos sanguineos, forma acicularum, excreuit.

Sexagenarius quidam ex Vrania Heluetiæ, cum in thermis Badensibus nostris lauaret, cœpit Hæmutia laborare, qui prius aliquando affectu illo simili gonorrhœæ (qui terebinthina sumta curabatur) laborarat. Emittebat grumos sanguinis oblongos, acicularum maiuscularum, vel ligularum præpilationibus longitudine & crassitie similes; dolor in ima pube & circa virgam erat: vnde coniiciebam in collo vesicæ morbum esse per anastomosin velut anabrosin venarum, & propter loci angustiam grumos oblonga hac forma excerni. Consului spongias madidas aceto calido imæ pubi & genitalib. apponi ex Alex. Benedict. Cucurbitulas imo dorso velut natibus, insidenti in decoctione adstringentium: & si non prodessent, etiam aperiri venam illam in superficie dorsi, quam tonsores earum thermarum secare in vsu habẽt. Trochiscos fieri ex Karabe, terra Lemnia, thure, gummi arabico, vna cum trochiscis alkekengi, &c. vtatur his cum aqua hordei. vtatur decocto bursæ pastoris interdum &c. V. CL. *Caspari Wolphij Obseruatio.*

Observatio.

Grumi sanguinis in vrina, subsequente sanie cruenta, hepatis exulcerati argumentum.

Grumos sæpius nos obseruauimus, in quibus exulcerati hepatis notæ erant in lotio infecto postea cruenta sanie: quos grumos à sanguine fieri facile coniectebam. Nam sanguis, cum extra propria vasa emittitur, concrescit, & grumi fiunt seu trumbi, qui nihil aliud sunt quam concretus sanguis. Effundi [illegible] sanguinem tunc ratiocinabar vel aperto, vel rupto, vel [illegible] aliquo vase, vel ob resudationẽ sanguinis, quæ à vasis fit, edoctus à *Gal. l. 4. de locis affectis*, vase, inquam, hic non ad vrinam destinato, sed excreto inde sanguine ac expulso ad vrinæ vias. Qui postea cum vrina mixtus, & in ea subsidens, quoniã grauis res est & crassa, opacam etiam vrinam deinceps reddebat. *Ioannes à Bellosorti, comment. ad Gal. ascriptum lib. de Vrinis* 116. facie auersa.

Observatio.

A sanguinis mictu vrinæ difficultas: quæ Chirurgi errore, cathetere vesicæ collum exulcerante, inflammationem & febrem continuam prouocauit: vnde æger, non sine periculo, seruatus est.

Vir quidam, ætatis consistentis, sanguinis mictu laborauit, is primo vlcera in tibiis habuit, sed iis sanatis scabie prehensus, quam iniectione quadam curauit quidem, sed materiam illam acrem, quum illi præclusus esset exitus per cutim, in venas regurgitare fecit, & sanguinis mictum peperit, cum somno fœtore ac grumis: à quibus cum difficultas meiendi orta esset, chirurgus ex mala immissione catheteris (vt sunt rei anatomicæ imperiti fere omnes) ipsum vesicæ collum insuper exulcerauit, vnde & inflammatio eius partis subsequuta est, & febris cõtinua, vt etiam de vita periclitaretur, sed intra paucos dies sanitati est restitutus. *De* CL. V. *Caspari Wolphij obseruationibus.*

De Calculis Vesicæ.

Observatio.

Calculi vesicæ causa, & sententia noua.

De *causa Calculi & Tartari* In Genere *bolari & viscosa, per salis spiritum coagulata: vide de Lithiasi Renum. Schenckius Filius.*

Vesicæ calculi causam pleriq; omnes tradunt crassum esse crudumq; succum, qui per venas cum vrina in vesicæ capacitatem influat, in qua tandem fæx subsidẽs, loci calore exarefactus sensim lapidescat. At vero quid limum istum (nisi forte admodum angusta aut obstructa sit vesicæ ceruix) tandiu possit illic remorari non video, cum & sanguinis grumus, & pus, & mucosa lentaque pituita, aliaque multo crassiora facile illinc profluant cum vrina. His argumentis adductus, aliam cœpi causam inuestigare, ac tandem comperi, omnem calculum in vesica conclusum rudimentũ quoddam è renibus traxisse, è quibus per nephriticum doloré excidens, si grandiusculus est in vesica aliquandiu hæret, ac plerunq; persistit, illicq; allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum verus confirmatusq; lapis fiat. Ita quidẽ neminem hactenus offendi in vesica calculum habere, qui nephriticis doloribus diuexatus ante non fuisset. Et quoscunq; exemtos vesicæ calculos obtriui (obtriui autem experiundi gratia permultos) in eorum medio quasi nucleum reperi, verum rudimentum è renibus exturbatum, diuersi, quam reliquum integumentum ac volucrum, & coloris & substantiæ. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Fernelii sententiæ *Rondeletius*, *Iul. Alexandrinus*, *Ant. Valetius*, & *alij nonnulli* contradicunt.

De materia, causa efficiẽte, & generationis modo lapidis in vesica & renibus, non eadem omniũ sententia. Alii aiunt multam materiam causam ac terream primum cogi in vnum in vesica, cuius pars intima concrescit, tandemque, si nõ eiiciantur, calore & frigore parte tenui cõsumta, in lapillum coalescere. Hinc voluitur ab vrina & semper sibi adiungit, atque sic augetur. Causam autem efficientem esse tum calorem, tum frigus, vnde in senibus & pueris gene-

generantur, non in iuuenibus. Alii ex Hipp. materiam faciunt vrinam adustam à feruore & ardore. Quorum enim aluus fluida est, ac sana, & vesica aut vesicæ os non ardet, his facile vrinam effluere, & in vesica nihil congregari. Quorum vero aluus ardens & feruida fuerit, in his etiam necesse est vesicā idem perpeti. Cum enim magis, quam pro natura, fuerit calefacta, stomachus eius inflāmatur. Vbi vero hæc perpetitur, vrinam non demittit, sed in se ipsa concoquit & adurit: & quod quidem tenuissimū in ipsa est, cernitur: quod purissimum, transit ac emingitur. Indicio esse vrinam splendidissimam excerni instar seri. Brasauolus tertium modum affert ex eodem *Hipp. 4. de morbis*. Fieri n. ex arenis, sedimento, velut glutine, copulante. Hoc quibusdam non placet, quia natura, vt statim arenam senserit, protinus eiicit. Et cum renum calculus nudus sit, adeo vesicam vexat, vt diu non possit retineri, quare nec augeri. Contra nonnulli nullum in vesica lapidem generari aiunt, quin in renibus acceperit principium & rudimentū. Indicio esse nephriticos dolores, qui in omnib. præcedunt, & in omnibus calculis medium quasi nucleum reperiri, verum rudimentum à renibus exturbatum. Philot. contra, sæpius in vesica propter capacitatem calculos generari. Respondent capacitatem iustum argumentum non esse, & experientia doceri contrarium. Tantam controuersiam neq; nostrum est conciliare, neque breuibus scholiis id potest prestari. Si tamen licet ex iis, quæ apparent, quicquam efficere, cum lapides renum & vesicæ neque eodem colore, neque eadem figura, neq; eadem substantia, nec in eodem sexu aut ætate similiter concrescere sensus doceat, omnibus eandem causam aut generationis modum tribuere, aut locum, non minus absurdū videtur, quam si in metallis & lapidibus terrenis idē fieret. Vesicæ n. calculi fere maiores, raro alio colore, quam albo, aut cinereo, in pueris frequētius ob edacitatem, vt ait Galenus, vnde crudi humores generantur, qui calore cōcrescunt. Sed fusam crassitiem, exceptā ob robur natiui caloris & virtutis naturalis in vesicam renes excernunt. Adde, si vis, mollia & humida corpora puerorum & fluxilia, ꝙ plurimum facit ad excretionē materiæ crassæ. Quæ, quia in senibus & adultis non adsunt, in illis frequentius generantur in renibus. In mulieribus rarius propter menstrua, & laxitatem mollitiemque viarum. Aceruantur lactis, casei, vinorum crassiorum vsu, vt Ferrariæ: aquarum limosarum, vt Lutetiæ: alimentorum crassi succi, vbicunque sit. Vrinæ quandoque arenosæ ex vesica, aliquando contra. Ex his omnib. in vesica, & ab arenulis & à materia terrea atq; adusta sed multo frequētius ex crudo succo, limoso ac viscido, quo etiam coguntur arenulæ, calculos oriri consentaneum est, aliquandoque arenulas ex renib. in vesicam labi, sed etiam ex ipsius vrinæ fæce resoluto humore posse fieri, à calore stomachi ipsius, vt ait Hipp. quales in matulæ fundo apparent. Crassities materię intelligitur ex corticibus veluti cœparū, quibus lapides vesicæ integuntur, & ex compacta substantia & duritie. A viscido humore frigus, à superueniente calore induratio, coctio, & quasi assatio, vt in lateribus ex luto: vnde neq; calore liquantur, neq; frigore. In renibus vero fere tinguntur rubro, vt rubrum intelligas & flauum & ruffum iusta ratione, quod & in arenis videre licet. Nam à sanguine, calore loci, & partis colore tingi solent. Minus duri, asperi, & magis friabiles, quam in vesica. Ergo magis ex arenulis coalescunt. *Scholiograph. ad cap. 48. lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

Obseruatio.

Lapides in vesica nati insigniores, qui vel numero, vel magnitudine, vel substantia, vel deniq; forma, & formidandis accidentibus ægros misere excruciarunt & plerunque necarunt.

NOn secus, atq; de renum lapillis dictum est, in vesica, quæ vrinam excipit, lapilli concrescunt, nec minus varii forma, quantitate atque colore: nisi quod vesicæ calculi apud quosdam præcipue cuiusdam magnitudinis & duritiei esse solent, vel tantæ, vt nec medicamentis atteri, expellique, nec instrumentorum vsu frangi eximique iam cæsis (incisis vesicis) queant: sed necesse sit, qui sic infestantur, quod ipse perturbato animo non semel expertus fui, mole dolorum superatos oppressosq; inter infandos cruciatus misere oppetere. Equidem, quæ mea est opinio, nullam acerbiorem homini mortem accidere posse puto, ea ipsa, quam calculi inferunt tormenta, vbi quis membris omnibus saluis viribusq; integris violento impetu adigitur, vt animam indigne exhalet: id quod Friderico III. Saxoniæ electori primo, pietate, studio pacis, multisq; virtutibus memorando euenit. Ab huius principis occasu, qui incidit in annum 1525. diem Maii quintum, cum eius corpus sectū, exemtis intestinis aromatis ad sepulturā inter principes more vsitato condiretur, quidam Ioannes Trautemannus, quo Princeps chirurgo fuerat vsus, vesicam incidens, in eius orificio lapidem offendit grandē, cuspide in ceruicē, qua vrinæ meatus patet, porrecta, latiore parte in vesica hęrente. Eum lapidē ab hæredib. Trautemanni, quorum superstites sunt quatuor, viri boni, precario accepit, data fide de restituendo. Sed & idem chirurgus fellis receptaculo alium calculum exemit, vt vir clarissimus Dominus Peucerus mihi significauit, quem manibus suis sese contrectasse aiebat, prasino colore, forma quadrangulum, magnitudinis vnius articuli. Inde & renes secti fuere, atq; è dextri lacuna alius quidam lapillus euulsus fuit, duorum articulorū magnitudine, subrutilo colore, circum circa vno in loco circulari ambitu medicamentorum λιθονθρυπτικῶν acredine attritus, erosusque, qua vrina profluxit. *Kentmannus libell. de Calculis.*

Multos è vesica lapides exemimus cœparum more lamellis incrustatos, inferiore subinde coloris diuersi. Duo præter hosce genera: Vtrunque apud mē est. Ex bouillis oppidanus nostris adiutus medicamentis eminxit vitreum sane ex illa nobili Praxagoræ pituita. Dum mingeretur albuminis mollitie, emissum vitri duritie ac splendore. Senatoris filius conieecit pultis modo multos ac maximos, quasi tactu postea in gypseam tum speciem tum firmitatē concreuere. Hic quoq; nunc recte valet. *Scaliger Exercitat. 108. num. 3. ad subtil. Cardani.*

Vidimus lapides ex vesica eiectos, magnitudine oui gallinacei, quos paulatim viscosa materia obducta veluti in crustas, varii interdū coloris, igneus calor induruit, atq; ita crescere sensim traduntur. Margaritæ enim in conchis fieri eo modo cernuntur, gemmariis varios veluti in cœpis cortices torno detegen-

tegentibus. Ob eam causam corpora phlegmatica ac Melancholica puerilia vel senectute confecta, calculorum cruciatus sentiunt. *Alex. Benedict. lib. 22. cap. 35. de medend. morb.*

Defunctis nihil humoris in vesicam transmittitur. At viuis non solum humor, sed etiam sicca quædam concrementa descendunt, ex quibus calculi conficiantur. Iam nonnullis talia in vesica constiterunt, quæ nihilo differre à conchyliis viderentur. *Arist. de animal. lib. 3. cap. 15.*

Eadem ratione, qua pueri periclitantur, calculus in vesica gignitur, qui dysuria aut stranguria laborant, quod scilicet debiliter mingant. Quod Ferdinando à Mena, præceptori meo, qui etiam ante me fuit Philippi secundi Medicus cubicularius, postquã & ipse Compluti primariam Cathedram multos annos felicissime rexerat, contigit. Cui post mortem exciso, solidissimus lapis, plus quam septem vncias pendens, extractus à vesica est. Hic, multos ante annos, renũ calculo laborauerat, vt sit verisimile inde detrusum esse lapidem, qui vesicæ hærens, stranguriam fecerit, ac per eam seipsum in tantum auxerit incrementum: quod & in senibus omnibus censeri debet, qui cum antea laborauerint morbo renum, nunc laborant vesica. *Franciscus Vallesius, Comment. ad sect. 3. lib. 6. Epidem Hipp.*

Iussimus nos excellentissimum Albertum Sauonarolam D. Hieronymi Sauonarolæ fratrem post obitum aperiri, (ita n. placuit illustrissimo Alphonso Dvci Ferrariæ) hic doctissimus vir Albertus in vesica decem lapides habebat magnitudine oui columbæ, immo & maiores, qui eandem præcise formam seruant, ac si arte facti fuissent, omnium pondus est sex vnciæ & semis: quisque lapis semiunciæ pondus excedit. Nos seruamus hos lapides auro colligatos, tanquam perpetuum monumentum, & illius viri, & ipsorum lapidum, qui eadem præcise forma in tantam multitudinem excreuerint, vt vnus solus lapis effectus non sit. Hi decem lapides excellentissimi Alberti Sauonarolæ si in terram proiiciantur, veluti trigonalis pila resiliunt. *Brasau. comm. ad aph. 79. l. 4.*

In mense Iunii illustris Dominus de Montpipeau cognominis de Rochechouart, eques magni ordinis Regis, post obitũ sectus, tres lapides fuerunt reperti in vesica, magnitudinis nucis integræ cum suis velaminibus, plani, albi, insigni duritie, vt silices fluuiatiles potius dicerentur, quã vesicales, aut ab humano corpore excretos fuisse. *Ferrandus in libell. de Calculis.*

Idem, in cadauere Domini de Montigne, cognomine Lucas apud Pictauos, extraxit è vesicæ stomacho seu ventre lapidẽ ingentis magnitudinis & ponderositatis, vt vix credibile sit talem lapidẽ potuisse in dicto ventriculo contineri &c. pendebat vncias tredecim. *Idem citato loco.*

Iuris peritus quidam, supra quinquaginta annos natus, [illegible] molestissimo vrinæ stillicidio, accedentibus plurimis cal[illegible] vesica latentis indiciis, laborauerat, cum ad se sectionis [illegible]eritum vocat. Hic facto experimento, nullum in vesic[illegible] calculum esse iudicauit. Profectus igitur ad fontẽ q[illegible] agro Leodiensi est. Illinc reuersus, non melius, sed pe[illegible] habuit: vrina albida, fœtida ac purulẽta facta. In vesica [illegible] duodecim reperti sunt calculi, quorum, qui maior, nucis myristicæ nucleũ æquabat: ac ren sinister purulentus, ac fere consumtus, exiguo admodum parenchymatis reliquo. *Dodonæus cap. 44. Obseruat. Medicinal*

Anno Domini 1570. Ducissa Ferrariensis Lutetiæ montem-argiuum acciuit Ioannem Collo, qui calculum è vesica pistori dulciario extraheret. Calculus ille, etsi pugni crassitiẽ haberet, nouemq; vncias penderet, felicissime tñ ęgro reuulsus fuit. Francisco Rousseto & Iosepho Iauello Ducissę medicis experientissimis & doctissimis præsentibus. Non multum tamen tẽporis post pistor ille interiit ex vrinæ suppressione, per obstructionem ab exiguis duob. aliis calculis, qui, è renibus in vesicam descensuri, in media vreterum via substiterant. *Pareus lib. 24. c. 19.*

Anno Domini 1566. Laurentius Collo filius, cuidam, Martium commoranti, mentulæ tractor ex eo cognominato; quod ab ætatis suæ anno decimo, calculo iam obnoxius, pudendum assidue scalperet, calculos tres è vesica extraxit, singulos oui gallinacei crassitie, omnes colore albos, & simul duodecim vncias pendentes, Regi Carolo tum ad sancti Mauri à fossis fanum degenti, cum oblati essent, vnum malleolo confregit, in eoq; medio alius inuentus est, colore castaneo, cæteraq; nuci mali persici similis. Tres illi calculi mihi à chirurgis illis fratribus dono dati sunt. *Idem eodem loco.*

Lapidem vnum ex vesica hominis extractum, qualis & quantus fere apparet, (castaneæ magnitudinem pictura refert) asperum, racemi quadam specie. Alterum itidem è vesica, minorem leuem. *Gesnerus lib. Fossilium pag. 146.* facie auersa, picturam quoque expressit.

In Hieronymo Vetio Pistoriensi Medico egregio, & in Pisano Gymnasio Theorices Medicę artis Professore, collegaq; nostro, cum non sine magno illius Academiæ detrimento diem suum hoc anno ex calculo obiisset, plus quam quinquaginta auellanarum magnitudine in illius vesica sunt reperti. res certe mira, & quæ à calumnia Medicos non parum defendit, si quãdo in huiusmodi monstra incidentes, oleũ (vt aiunt) & operam perdant. erãt autem omnes illi calculi coloris subflaui, bilis meræ soboles. *Fonseca li. 1. cap. 4. de Calculis.*

In vesica plerunq; vnus duntaxat lapis gigni solet, eo, quod crassa, quæ assidue suppeditatur, materia, facile circa eum, qui iam genitus est, ac redundat, concrescit & ipsum potius augeat, quam nouũ proferat; quamuis etiam in hac interdum plures lapides redundent, qui plerunque aliquod in renibus rudimentum obtinuere: vnde superiorib. annis Lugduni duodecim extractos vidimus calculos ex vesica cuiusdã militis Eluetii, nuper vita functi, qui omnes oui columbacei magnitudinem æquabant, quibus à nobis cõminutis, comperimus in cuiusq; eorũ medio inclusum exiguũ calculũ subflauum, orobi granum referentẽ; quos credidimus olim ex ipsis renib. esse delapsos in vesicam, & in ea postmodũ, ob viscidę materię circa ipsos concretionẽ, ad eiusmodi magnitudinem, quam diximus, singulos excreuisse. *Vidus Vidius Iunior lib. 10. cap. 20. de Curat. membratim.*

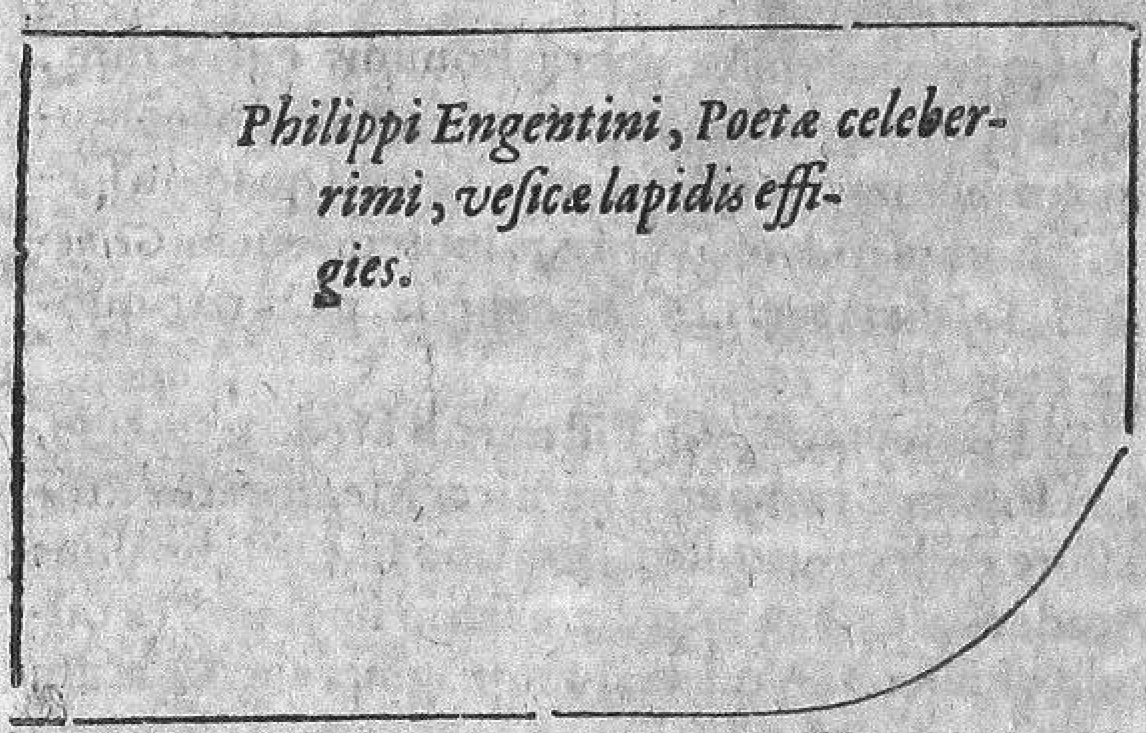
Apud Ioannis Volckameri vxorem vidi lapidem excisum ex vesica cuiusdam Leonhardi Volckameri anno 1479. die 9. Februarii qui habebat pondus vnciarum octo, qui paulo post mortuus est.

Anno 1561. Mense Augusto, Froschelius lithotomus Augustanus execuit è vesica cuiusdam Pannificis sexagenarii, habitantis extra portam ab hospitali deno-

denominatam, duos lapides, quorum alter pendit vncias quatuor cum semisse & drachmas tres. Alter vncias duas cum semisse & drachmam vnam, & euasit. Sed vulnus non potuit consolidari, ita vt semper vrina stillaret per vulnus.

Idem mihi retulit Patrem suum detraxisse lapidem ex vesica cuiusdam Æditui ex villa Langenneiffen, non procul ab Augusta, pendentem vncias quatuordecim; illum tamen tertio à sectione die mortuum esse. *De Obseruat. D. Ioannis Hessi per* CL. V. *D.D. Ioach Camerarium liberaliß. mihi communicatis.*

Philippus Engelbrechtus Engentinus, Poeta sui temporis celebertimus: vesicæ calculo obnoxius, Argentorati, anno 1528. sectioni se commisit, qua instituta, inuentus in vesica lapis stupendæ formæ, glaber, politus, durus atque grauis, pendens supra quatuor vncias. Qui, vt ex subiecto Sapidi carmine apparet, vel quod vesicæ agnatus hęserit, vel ob magnitudinem, aut enormem eiusdem formam, cum post sectionē detrahi haud potuisset, tertio septembris die, vitæ finem ei attulit, cuius deformationem ad viuum expressam subiecimus.

Philippi Engentini, Poetæ celeberrimi, vesicæ lapidis effigies.

Longitudo.	
Latitudo.	
Crassities.	

EPITAPHIVM

PHILIPPI ENGELBRECHTI ENGENTINI:

Ioanne Sapido Authore.

Phœbi deliciæ, patriæ spes, rebus & aptum
Omnibus, hæc Vatem terra Philippon habet.
Quem lotij, mala, Parca Virum, vesica peremit
Dum renuit lapidem reddere secta trucem.
Hic quoq; si veterum memores sint iure nepotes,
Aeternum claro nomine notus erit.

IN EIVSDEM MORTEM

SEBAST. AVSTRIVS.

Scripsit vbi proprijs manibus sua carmina Vates
Iratum metuens itq;, reditq; IOVEM.
Quem mare nec tellus, ignis nec pestifer Aer
Sustulit, at talis, quem tibi pingo, lapis.

Hæc ex tabula, quæ memoriæ ergo, & Anathematis instar, ingredietibus ad oppositum latus dextræ parti Chori, Templi quod D. Virgini Mariæ in Kilchofen sacrum est, affixa, vel hodie quoq; cernitur, bona fide transtulimus. Quo Lectorem, diffidentem nobis, ablegamus. *Schenckius.*

Nicolaus Tabermon, Medicus Burgūdus excellens, cum præterito anno, ex magnis cruciatibus, morboque incurabili, ex hac vita decessisset; atque à Medicis eius oppidi (quod Wisu vocant) dissectus esset: in vesica eius lapis instar oui anserini magni fuit inuentus. Nec nō in vesicula fellis lapides quinquaginta tres ad magnitudinem fabarum, cū maxima omnium admiratione. Quod ipsum hisce dieb. Burgundus quidam, fide dignus, eiusdemq; loci ciuis honestus, mihi ꝑ certo retulit. *Ioan. Iacob. Weckerus, de suis ad me missis obseruat.*

Anno M. D. LXXXIV. XXII. Iunii: è Vesica Nobilis & Reuerendi viri Domini PHILIPPI à FREIBERG, Decani & Proepiscopi Constantiensis: Christophorus Gros Lithotomus Campidonensis lapidem sectione detraxit, pendentem vncias duas cum semisse. Hoc solum ab ea curatione incommodo relicto, quod perpetuam inde vrinæ incontinentiam incurrerit, quæ lapidis magnitudini ascribenda. Cuius iconem ad viuum etiam colorib. expressam vna cum historia, idem Dominus Decanus, non tam ad vrinæ incontinentiam, quam ad insequutam etiam quartanam febrem, expetendi consilii ad eosdem affectus causa, ad me misit. Forma & magnitudo lapidis est oui gallinacei; color quam ochræ intensior paulo: pūctis crebrioribus, subluteolis, vndiq; velut verruculis, notatus. Quem lithotomus ab anno vndeuigesimo aut vigesimo cœpisse, & ad eam magnitudinem vsq; excreuisse, argumentis nescio quibus persuasus, statuit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Lapides vesicæ nonnunquam, nouo exemplo, cutaneo inuolucro concludi, qui ob id cathetere explorari minime possunt.

QVidam de Dominis Cardinalibus, q̄ erat multum calculosus in renibus, & pluries in anno habebat paroxysmū, dum fuit post mortem euisceratus, vt moris est: habebat quatuordecim lapillos in vesica, qui omnes erant rubicundi in centro: & omnes venerant de renibus: quorum quidam erant in forma propria, quidam fecerant vnam tunicam, (crustam seu laminam) quidam duas; Et qui vidit testimonium perhibuit. *Tornamira Comment. ad ca. 75. 9. Rasis ad Almans.*

Mercatori cuidam omnia calculi vesicæ signa aderant. Cathetere probari non potuit. Mortuo, duo magni calculi inuenti sunt, singuli vnciarū duarum semis, membrana inclusi vtiq; sua. *Scholiograph. ad c. 49. lib. 1. Holl. de morb. intern.*

Inflammatio & gangræna laniatæ vesicæ sæpe consequens, mortē infert ineuitabilem. Par ægrum manet fortuna, si oblongus calculus transuersim ferramento vellatur: vel si membrana inclusus sit, quod genus calculi vix cathetere probari potest. *Pareus lib. 16. cap. 39.*

Vidi quendam à quo duarum vnciarum lapis fuit extractus, cysti obductus, quod admodum infrequenter contingit. *Horatius Augenius lib. 4. Epist. 2.*

Certus sum, lapidem circum sese interdum vesicam contrahere, ac propterea abscondi, sicque tentantium manus fallere. *Mercurialis Cons. 36.*

Cum anno 82. Lutetia reuersus, per mēsem octobrem Oeniponti versarer. Nobilis & clariss. Vir D. D. Fridericus Alstetter, Serenis. Arch. Austr. FERDINANDI à Consiliis & Regimine, Vir antiquæ virtutis ac fidei &c. fautor & patronus meus singularis, mihi retulit de Lithotomia in Domino socero suo, Nobili & Magnifico olim viro, Dn. Rocho Castnero, eius-

eiusdem Serenissimi Archiducis nostri Consiliario intimo, tum viuo, tum extincto tentata atque administrata. Is, cum per dies vitæ suæ solo aquæ potu vteretur, plurimisque laboribus ac peregrinationibus occuparetur, dolorem grauem ac permolestum, in abdominis inferiori sede, posterioribus aliquot annis sustinuit. Quo subinde magis exasperato: in consilium adhibuit tum Medicos, tum Chirurgos. Et licet multum profecta iam præmeretur ætate, tamen (ingentibus cruciatibus impulsus) sectionis periculum subire voluit. Anno igitur 1580. ætatis vero suæ cum Nobiliss. & Clariss. Vir D.D. Iohan. Villebrochius Illustriss. Serenit. Archiater, &c. suam de præsentia lapidis in vesica suspicionem, constanti asseueratione firmaret: licet duo Chirurgi & lithotomi celebres id negabant (vt qui immisso cathetere, nullum tinnitu, vel attactu calculum se deprehendere profitebantur) sectus tamen est. At ne tum quidem lapis vllus manu Chirurgi deprehensus aut exemptus est. Octauo post sectionem die Vir ille Magnificus moritur: cum prius petiisset, vt post obitum suum, tum vesica, tum circumiacentia membra, pro inuenienda tanti doloris causa, penitius introspicerentur. Exempta itaque vesica lapides continuit triginta duos, omnes in propriis tunicis inclusos, & inuicem ita contiguos, vt haud secus quam apes in suis cauernulis fauum, sic isti calculi in suis quique alueolis, totam vesicæ capacitatem replerent, exiguo tantum meatu, vrinæ retentioni (quæ perbreuis esse solebat) emissionique relicto. Admirantibus hanc naturæ machinationem, tum Medico, tum multo magis Chirurgis, vesica sic integra cum lapidibus & eorum alueolis allata est aspectui Serenisſ. Ducis. Hos ipsos triginta duos lapides, & præterea vnum in vesica fellis, eodem tempore, in prædicti viri cadauere inuentum, mihi superiore Anno 84. Italia redeunti, & Suuatziæ diuertenti, Nobiliss. & Eximius Vir, Dominus Wolffgangus Castnerus in Singendorff: Domini Rochi præfati filius, Suuacensis & Freundspergensis Præfectus coram exhibuit contemplandos. Priores illi 32. erant substantia durissimi solidissimique, figura partim oblonga & ouali, partim rotunda, colore albo, magnitudine & pondere inæquales, ex iis enim sedecim rotundiores, nucem moschatam sua quique mole referebant: reliqui paulo minores erant, minimus fabæ magnitudinem adæquauit, aut superauit: maximus semiunciam (si bene recordor) ponderabat. Vnicus vero ille in vesica fellis inuentus, minus durus, minusque solidus erat in substantia, colore subliuidus, magnitudine paruam referens castaneam. *Hanc Historiam nobis Doctiss. Philosophus & Medicus Clariss. Vir Martinus Holtzapffel, pro suo cum in nos, tum erga rem Medicam studio, liberalissime communicauit.*

Nobilissimus Annibal Constantius, leuis armaturæ equitum tum Illustrissimi Ducis Præfectus, cum ipsum lapidem in vesica habere omnium signorum consensu Medici arbitrarentur, vt certior efficeretur, chatetere rem tentari voluit. Quare accersiti peritiores Chirurgi, imposita syringa argentea, se nullum lapidem persentire, constanter vnanimi consensu affirmarunt. Verum nullis expræsidiis conferentibus, à Fallopio tunc Excellentissimo Medicinam Patauii faciente, vt curaretur, Patauium se contulit. Qui omnia lapidem attestantia signa conspicatus, lapidem in vesica adesse testatus est, ac cathetere imposito, se calculum persentire non posse pluries miratus. Quare negotio infecto Mantuam reuersus, post multos, longosque cruciatus, è viuis decessit. Dissecto cadauere, lapis insignis magnitudinis in vesica adinuentus, vndique tamen humore multo ac crasso circumuestitus, instar anguillæ pellis inuolucro circumambiente, quem calor imbecillior, (erat enim septuagenarius) quo minus lapidesceret, effecerat, sicut anteactis annis, calore vegetiore existente, eiusdem sobolis humor, sensim & sensim in lapidem degenerans, concreuerat. Quominus itaque ex syringæ contactu lapidis ictus perciperetur à Chirurgorum tactu, integumentum illud fuit in causa. Quod nunquam ab alio authore obseruatum legere contigit, siue antiquos Græcos, Latinos & Arabes, siue recentiores spectes, vno excepto Iacobo Hollerio. *Marcell. Donat. lib. 4. cap. 30. Hist. Mirab. Med.*

Calculos in vesica membrana aliquando peculiari inuolui, nonnunquam etiam vesicæ adnasci, multis sed parum firmis argumentis *Roussetus Libello suo de partu Cæsareo* inficiatur. Nam quod primum tunicatos aut agnatos calculos molestiam aut dolorem nullum inferre, ac ob id quoque frustra sic affectos sectionem expetere affirmat, vanissimum illud quidem fuerit, si absolute & indefinite astruat, quum illi ipsi calculi cæteris non minus, proque magnitudinis ratione, pondere, tensioneque, ægros grauent & vexent. At qui tunica propria vestiuntur non perinde vesicam atterere atque exulcerare possunt: proinde multo tempore minus molestos esse certum est. Preterquam quod renum vesicæque calculi, qui liberi vndique sunt, à nonnullis quoque diu sine insigni, imo perexigua molestia sæpe perferantur. Iam illud quoque in confesso est, siue nudos, siue tunicis inuolutos, si ceruici vesicæ adnascatur, non minus quam alios vulgares, stranguria & vrigine laborantes torquere. Qua vel sola ratione ad sectionem confugere opus haberent. Venio ad alterum huius viri argumentum, quo prætendit, si exiguo etiamnum calculo cutaneus cucullus increuerit, qui idem augeri potuerit: si adulto, vnde crescendi initium duxerit? Ego vero curioso illi vicissim opposuero, num ouo minore adhuc, an vero ad iustam magnitudinem iam perducto, cutaneum inuolucrum, quod tandem in crustam abit, inducatur? & vnde crescendo, antequam in testam indurescat, principium sumpserit? Aliam vero cutis, quæ ouis, aliam quæ calculis inducitur rationem esse obiicies forte non sine diorismo. Ouis enim naturaliter cutis ex qua testa producitur innascitur, eaque ad ouorum constitutionem semper, si recte habeat, requiritur. Contra vero calculorum multo maxima pars eiusmodi cutaneo inuolucro caret, nec nisi rarissime in eis obseruatur, adeoque ad calculi constitutionem non facere creditur. At falleris mi Roussete, falleris, id quod ipsemet testaberis, si ad calculi, maxime vero vesicæ, generationem respexeris. Eamque quam de ouis ad calculos analogiam produxi, minime reiicies. Proinde in his locum habet ratio & experientia, Fernelii doctissimi Viri sententia, qua sustinet, vesicæ calculos πρωυπάρχον habere in renibus, quod quoscunque perfregeris plurimos,

nucleos rubeos deprehenderit, qui ad vesicam delati, corticatim increscant. Quem tamen in eo deceptum esse apparet, quod catholicum omnino id theorema fecerit, licet vt plurimum euentus respondeat. Quare si ex corticibus nucleus in vesica incrementum capessit, diorismo Philosophico & Medico inuestigandum qua ratione fiat, vt in vesica tenax materia non semper in durum corticem, sed eadem in cutaneam membranaceamque solum substantiam conuertatur. Accidit vero potissimum id, imbecilliore, remissioreque calore, quo minus lapidescat. Quemadmodum enim gallinas aliquando oua, cutanea solum membrana, non item dura testa conclusa, parere constat: ita sane lamellas, deficiente videlicet opifice calore, pituiteas vesicæ lapidibus inductas in membraneum tegumentum tantum commutatas, non in crustas, obseruamus. Vnde nostra de ouo ad eosdem analogia facile perstare, sed in vesicæ lapidibus solum, poterit. At ne sine teste quid affirmem, Albertum audi: Inueniuntur (inquit) oua quæ non habent testam exteriorem, sed membranam tantum quæ testæ subiici solet, quod fit, quoniam talia oua humida sunt & aquosa, & non habent calorem satis validum, præsertim si cibo humido, sperma gignente, alantur gallinæ. Hucusque Albertus. *Schenckius.*

Observatio.

Calculos aliquando vesicæ adnasci, & adhærere.

SI vesicæ inhæserit calculus, ex contristationibus patefiet: sed neque dolorum neque grauitatis expertes sunt, licet vrinam expedite reddant: sin minus, & vrinæ difficultas accedet. *Aretæus lib. quarto capit. quarto.*

Nonnunquam summæ vesicæ adhærescens calculus, & quasi ex illa propendens, vix vllum ex calculi signis manifeste exhibet: & visi sunt qui, nullo dolore, diu illum gestauerint. *Fernelius libr. 6. cap. 13. Patholog.*

Aliquando liber est, interdum hæret vesicæ, nec nisi vi extrahitur. Nam vt matula excrementa hærentia contrahit, ita vesica imbecillior. Deinde imbecillitate vesicæ, & angustiis viarum impeditur exclusio. Hinc mors: quia febris & inflammatio sequuntur. *Scholiograph. ad capit. 49. libro primo, Holler. de morb. intern.*

Si adhæret lapis ceruici vesicæ affixus, inutilis est, (per resupinationem vt excutiatur) medendi ratio: vt annis præteritis in Reuerendissimo Bernhardo Bonjohanni Episcopo Camertium obseruauimus. Extirpantur facilius qui non inhærent ceruici: inhærentes fixique vix auelluntur conatu maximo, quo musculus dilaceratur, conuellitur, inflammatur. Atque idcirco mirum non est si maior pars horum moritur. *Horatius Augenius Epistola 1. lib. 4.*

Quod si lapis ex vesica propendeat, erit (vrina) alba, crassa, turbida, mucosa: materia enim crassa vacuatur, & in lapidem non abit. *Alemannus Commentarior. ad lib. Hippocrat. de Aere Aquis, Loc. pag. 123.*

Dico tales lapides connexi (cum vesica) tardius augentur, quia maior pars materiæ crassæ effluit per vrinam, hæc fuit sententia illius. *Cardanus Comm. proprio ad eundem Hipp. Locum de Alemanni interpretatione disserens, p. 115.*

Mortem infert ineuitabilem, si membranæ inclusus, (calculus) quæ vesicæ adiuncta sit. Aut alioqui ipse calculus in vesicæ substantiam defixus sit, aut deniq; casu aliquo, Chirurgus calculum reuulsurus, ipsum vesicæ corpus ferramentis ianiauerit. *Pareus lib. 16. cap. 36.*

Facile extrahitur lapis, si vesicæ membranæ non adhæret impactus: periculum vero imminet non paruum, si agglutinatus hæret: nam dum trahitur, lacerationis timor est: vnde mors sequi solet. *Fonsec. lib. 2. c. 15. de calculis.*

Ego in sectione per industrium & exercitatum artificem nullum video maius periculum, quam ne vulnere facto lapis à vesica auelli nequeat. Atque hoc illud caput est, cuius sæpe ac diligenter admoneri artificem velim antequam manum admoueret. Summa est me nihil prorsus dubitare quin calculo vesicæ labores. Puto autem eum veluti adnatum esse dextro eius lateri. Comminui medicamentis posse vix mihi persuadeo. Vtendum tamen eis censeo quæ separare possint, corpore prius toto diligenter vacuato, & pituita ab intestinis & ventriculo subinde abstersa: quæ res in primis calculi incrementum prohibet, atque curationem non parum adiuuat. Demum ad sectionem veniendum, si nihil obstet, atq; periti artificis detur potestas. Præmonendum autem reor, adhærere calculum vesicæ tunicæ, sicut paulo ante dicebam, ne forte sectio frustra fiat. *Erast. cons. 26. p. 243.*

Observatio.

Calculus infantium recens natorum.

VXOR cuiusdam Nobilis in hac vicinia puerum peperit, qui cum dies noctesque, elapso puerperii tempore ploraret & eiularet, animaduertimus eum vrinæ suppressione laborare. Adhibitis igitur meatus dilatantibus & vrinam promouentibus medicamentis, vna cum lotio infans multas arenulas creuit, quas in fasciis, quoties vrinam reddidit, deprehendimus. Vnde apparet infantes etiam in vtero materno calculo affici. *De Obs. V. CL. Franci. Hildesii Camicensis Medici.*

Ciuis quidam huius oppidi, natione Silesius, sæpe mihi cõmemorauit, se cum puer esset retentione vrinæ propter calculum penis meatui impactum grauiter laborasse, qui cum nulla arte expelli posset, Chirurgum penem in superiore parte nouacula aperuisse, calculum extraxisse & vulnus consolidasse. Si pars inferior incideretur, propter vrinæ transitum consolidari vix posset. *Eiusdem Franci. Hildesii Exemplum.*

Observatio.

Mulieres calculo vesicæ laborantes.

VIdi duas mulieres viduatas habere lapides. Nã ponendo digitum in orificio vuluæ, sentiebant lapillum infra medium digitum, in parte inferiori. Vna illarum fuit scissa infra collum matricis, & lapis magnus fuit expulsus: fuit curata. *Tornamira Com. ad cap. 75. lib. 9. ad Almans.*

Si lapis fuerit in vesica mulieris, facili negotio extrahi poterit: etiam si sit insignis magnitudinis: quia

breuem

breuem & amplum habent vrinæ meatum. Trahitur autem immisso ferreo instrumēto per syringam. Quo ingenio extractus est nuper calculus in muliere, hoc hospitali iacentis, oui columbacei magnitudinis. *Fonseca lib. 2. c. 10. de calculis.*

Observatio.

Calculorum è vesicis mulierum euulsiones ingeniosa: tum quibus sua sponte prope exciderint.

Calculum non in viris tantum, sed etiam in fœminis concrescere, certum est. Monialis quædam duodecimo iam die vrinam nō reddebat, propterea, quod ipsius vrinæ iter calculo obstrueretur, quo etiam materia multa confluxerat. Quare, cum neque ænea fistula, neque medicamentis aliis vinci hoc malum posset: insolitum alioquin, sed tamen opportunum consilium capiens, vnum calculo iniicio, ne scilicet concussus iterum in vesicam reuolueretur. Tum ferramento, priore parte retuso, calculum ipsum percutio, donec sæpius ictus in frusta comminuitur: & tunc omni qua potui diligentia, ne quid intus omnino læderetur, vncum ipsum pariter ac ferramentum reduco: ex quo simul vrina atque calculis remissis, statim sanata est mulier. *Beniu. cap. 80. de Abditis.*

Vesicæ calculus non viros tantum excruciat, sed & mulieribus quandoque grauissimas molestias adfert, continuosque cum vrinæ stillicidio dolores. Sed è virili corpore non nisi sectione eximitur: Mulieribus vero quandoque sua mole ac pondere, vesicæ ceruice extensa, in vteri meatum descendit, è tenui membrana dependens. Sic contigisse cuidam seni & supra 75. annos natæ Matronæ, in nonnullorum adhuc memoria restat. Diutine hæc ex calculo vesicæ laborauerat, & maximos perpessa dolores, multas noctes insomnes transegerat. Cum autem nullum horum finem speraret, tandem ancipitem curationem subire, & sectionis periculo sese exponere maluit, quam diutius tantis doloribus superesse. Nec generi sui Medici doctissimi, neque aliorum Medicorum tantum potuerunt in contrarium admonitiones aut rationes, vt à sententia dimoueretur. Inuentus est itaque temerarius & audax λιθοτόμῳ, qui tantæ ætatis mulieri, diutinis tam nocturnis, quam diurnis doloribus exhaustæ ac fere confectæ, sectionem se aggressurum reciperet, & feliciter perfecturum polliceretur. Fauet temerario homini fortuna. Dum tentat aggredi curationem, magnum ac insignem calculum, iam extra vesicam delapsum, offendit, in tenui membrana pudendo inhærētem. Secat membranam, calculus excidit. Atque ita citra omne periculum à calculo Matrona hæc liberatur. Et qui alias sponte (vt videbatur) casurus erat calculus, ope atque auxilio sectoris prius cadit. Superuixit hæc pluribus deinde annis: sed vrinam continere non potuit. Hoc vnicum ex prioribus doloribus reliquum tantummodo fuit. *Dodonæus cap. 45. Obseruat. Medicinal.*

Nos lapidem, quem in collo vesicæ continebat fœmina quædam religiosa, qui etiam vrinam omnino cohibebat, cum vehementi dolore, admoto speculo matricis patefecimus, & vulsella eduximus: erat sane magnitudinis fere nucis regalis. Sed vidi lapidem, quem obstetrix à collo vesicæ, fœminæ cuiusdam vtero gerentis, iam prope partum, manibus eduxit, magnitudinis parui oui gallinæ. *Christ. à Vega lib. 3. Sect. 9. c. 6. de Art. medendi.*

Observatio.

Noua exsecandi muliebris calculi ratio.

Aliter Laurentius Collo, Chirurgius Regius, aliter eius ambo filii, quibus haud scio an vnquam lithotomi extiterint præstantiores, muliebres calculos extrahunt: non enim in anum aut vuluam digitos immittunt, sed ductores in vrinæ meatum demisisse contenti mox supra incisionem rectam moliuntur ad perpendiculum osculi ceruicis vesicæ, & non ad latus, vt in masculis fieri solet. Inde forcipes, facie externa cauos, blande eadem vi inferunt, ipsis ductoribus tantum dilatantes laniando, quantum opus erit extrahendo è vesica calculo. Reliqua curatio eadem est quæ in masculis: hoc tātum addendum, quod si laniatus occasione vlcus in vteri ceruice subnascatur, licebit speculo matricis immisso ipsius ceruicem dilatare, vt idonea remedia facilius applicentur. *Pareus lib. 16. c. 47.*

Observatio.

Setarum velut capillamenta cum calculis in vesica nata.

In vesica præter calculos setarum veluti quædam capillamenta, non sine diro cruciatu, innascuntur ex mucosa equidem materia. *Alex. Benedictus lib. 2. cap. 22. Anatom.*

Observatio.

Acus in calculis è vesica extractis depactæ.

Virgo illa quæ acum crinalem deuorauerat, oui magnitudine gallinacei lapidem in vesica humoris mucidi circa acum sensim accretione ad vltimam fere tabem redacta, patefacta ceruice, magno impetu, lapides ingens pondus in sellam demisit. *Alexand. Benedictus libro vigesimo secundo, cap. 36. de medend. morb.*

Anno Domini 1566. Laurentii Collo duo liberi calculorum extrahendorum artifices experientissimi calculum extraxerunt, nucis iuglandis crassitie, in quo medio acus ei plane, quo sutores suere solent, similis depacta visebatur. Calculoso nomen erat Petrus Coquinus via Galandea ad plateam Malbertinam, puto illum adhuc superstitem viuere. Carolo nono Regi propter rei monstrificæ nouitatem calculus ille me præsente oblatus est, quem mihi à Chirurgis illis dono datum diligenter in secretioribus capsulis asseruo. *Pareus libr. vigesimo quarto, cap. 19.*

Observatio.

Mucum calculosorum non à renibus, sed vesica destuere, contra Fernelii obseruationem.

Mucus in vesica cumulatus à calculi mole fouetur, vt inquit Fernelius: qui tamen parum

sibi conueniens, paulo post scribit, talem mucum è renibus profluere, & circum calculum concrescere vitio vesicæ & imbecillitate: eo argumento (ait) quod talis etiamnum plerunque maneat ac persistat exempto calculo. Sit penes authorem suum fides. Ego enim non in paucis obseruaui, circa 24. annos medicinam faciens, & de hoc affectu (mihi hæreditario futuro, nisi studiose præcauerim) apprime sollicitus, præsente calculo, frequenter mucum reiici, qui mox à lithotomia profluere desinat. Quod minime accideret, si is à partibus vesica superioribus manaret. *Ioubertus c.21. de Vrinis.*

CVRATIO CALCVLI SIVE TARTARI IN VESICA.

OBSERVATIO.

Vrinam calculosorum ad minus quatriduum adseruandam, antequam Medicus iudicium de ea ferat.

ILLVD obseruandum esse moneo calculosis, vt suam ipsorum vrinam, quam per noctem, aut ieiunis existentibus, fecerũt, per quatuor, aut septem dies adseruent, inde post prædictum tempus considerent id quod subsidet in prædicta vrina. Nam in hoc totum id, quod terreum est, in vrina separari solet, vnde quantitas, & materiei qualitas dignoscitur: nec non & morbi tempus, num augeatur affectio, aut declinet. Quam rem pluries cum ego in mea ipsius vrina obseruassem, ob suspicionem, quam de vesicæ calculo habeo, inuenio post aliquot dies arenulas rubras subsidere in fundo, cum prius vrina pura emicta esset, argumentum certum harum arenularum materiam in venis habere originem, conspicio & muccum quendam album, quasi lacteum quiddam esset. Vrina tamen naturalis mihi est tum substantia, tum colore, tum etiam contẽtis, & stranguria laboro iam per decem annos. Arenulasq; per interualla, & rubeas & albas, facio, nullus tamẽ dolor vnquam me infestauit, nec vero colligere oportet lapidem adesse, si vrina statim post mictum concrescat. Refert enim Cardanus Leonem quendam Monachum octuagesimum annum agentem, sæpe tantum pituitæ concretæ in matula illi ostendisse, vt ouum anseris magnitudine superaret, qui tamen lapidem nunquam genuit. Atque ipse de seipso hæc. Mihi (inquit) iam ab annis hinc triginta ruffæ prodeunt arenæ, & nunc etiam albæ, & quotidie copiosæ, atque omnino citra vllam calculi suspicionem, tam renum quam vesicæ. Quinetiam quod longe maius est, iam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret matulæ parietibus adeoque concretæ, vt intra quindecim dies, si non abluatur, tota lapidescat. Quare dubitat? cur in vesica non concrescat, ratio (ait) quia vrina vt sal in matula concrescit, in vesica vero nequaquam ob calorem, qui vrinam dissoluens, impedit, quo minus concrescat, extra vesicam refrigeratur, corrumpitur, & dissoluitur, quare concrescit. *Fonseca libro primo, capite decimo quarto, de Calculis.*

**
*

OBSERVATIO.

De Calculo vesicæ & vlcere curato: relapsu tamen post diros cruciatus, cum æger se in manus empyrici cuiusdam nebulonis dedisset, misere mortem obiit.

JOhannes Vitus, causarum Patronus, vlcere vesicæ grauissimo affectus, & calculo in vesica, vna cum sæuissimis symptomatis, cum in vitæ discrimen esset perductus, moriturusque speraretur: liberatur præter spem nutu DEI, multis adhibitis auxiliis: postea tamen relapsus, misere vitam ducit, calculo in vesica noxam inferente, *Valleriola li.3. Obseruat.5.*

OBSERVATIO.

Balneorum & thermarum viribus à Calculis liberati.

ALbertus à Sale, miles Ferrariensis, cum calculosus esset, & pluribus in horis à calculo vexaretur: meo consilio balneum olei temperatum ingressus; sic viis mollificatis, & calore naturali confortato, ilico à dolore & calculo euasit.

Ambrosius miles Pisaurinus, cum lapidem grandem in media virga magno cum dolore teneret: me consulente virga sic in balneo olei detenta; & via mollificata, spatio horarum quatuor exiuit; nam de incisione virgæ apud Medicos suos spe destitutos mentio fiebat. *Sauonarola lib.1. capit.4. de Baln. Oleagin.*

Calculosus quidam de aqua illa copiose bibens, arenularum copiam emisit.

Alius, defectu lapidis mingere non valens, ad tertium vsque cœlum lamentabiles voces mittebat, is ex aqua copiam bibens, die eadem lapidem ad extra in frusta emisit. *Guainerius de balneis Aquensibus.*

Quod ex potu aquarum mineralium sanantur calculosi; locupletissimus testis est Speronus Speronius Nobilis Patauinus, qui ex potu aquarum Aponensium ex toto liber remansit à calculosa affectione. *Ludouicus Pasinus de aquis Aponensibus.*

Hoc bene contestor; quidam, cum mingere vellet, euomuit lapides, virga coacta, duos. *Alcadinus de balneo S. Georgii.*

In balneis Ferinæ calculos præ cæteris eiiciunt, quod sæpe vidimus tum in aliis, tum in muliere quadam profectæ ætatis, quæ lapidem oui columbini instar, insidens aquæ, ad extremam vsque vesicæ ceruicem excernebat, cui ille adeo impactus erat, vt sine auxilio Chirurgi exire non posset. *Andernacus Comment. de Balneis Dialogo 1. pag.83.*

In Ferinis thermis, nec non Zellensibus, grandes renum lapides elicitos experti sumus. Renum quoque calculos certa composita aqua [illegible]fregimus. *CL. V. Esaias Meichsnerus de Obs. propriis.*

OBSERVATIO.

Calculus in vesica sponte ruptus.

VIr [illegible]nnos nato (plus minus) 30. si quando recenter coctam, aut nondum plane defæcatam biberet cereuisiam: aut etiam paulo acidiorem, vel

etiam

etiam vinum mustum, vrinæ stillicidium mox molestum erat. Calculi in vesica nulla alia signa aderãt. Quodam tempore, cum liberalius bibisset, & quidem Rhenanum vinum, magno cum dolore, sanguinem mingere cœpit; atq; simul exigua quædam calculi fragmenta excernere: quæ acutissimos angulos habentia, particulis illis minutis, à silicibus, dum franguntur ac rumpuntur, dissilientibus, erant similia. Intumuit mox præ doloris magnitudine penis ac totum scrotum. Tertio autem die, in dextro inguine, prope penem gangræna nata apparuit: qua scalpello aperta, copiosum fœtidissimumque pus effluxit. Sequuta deinde per vulnus vrina & calculi intra vesicam disrupti ac fracti acuta fragmẽta multa: quæ & aliquot post diebus per hunc locum excreta fuere: cathetere interim aliquando in penem immisso, ne quid in eo hæreret, postea molestias allaturum. Nullis fragmentis amplius prodeuntibus, aut cum vrina exeuntibus, procuratum est, vt quam citissime vulnus coalesceret. Hoc consolidato, humor quidam crassus, lentus, viscosus, albicans, matulis adhærescens, vrinæ permiscebatur: qualis sæpenumero calculo in vesica existente cum vrina excernitur. Cum autem nullis remediis hic supprimi aut resiccari se pateretur, ad fontem in agro Leodiensi male habens profectus est. Illic vero vbi dies quadraginta vixisset, absq; tamen vllo fructu, à Medicis præsentibus admonitus, aliis quadraginta mansit. Reuersus sanitatem suam homini concredidit indocto, qui ex vino Cretico, additis radicibus, herbis ac seminibus, omnibus fortibus diureticis, stillatitium ei liquorem præbebat, quo omnia symptomata plurimum exacerbata fuere. Andreas Vesalius id temporis Bruxellæ erat, huius hortatu ac consilio sectionem admisit. Calculi exempti sunt quinque, quorum duo vesicæ adhærentes, difficulter admodum & cum labore auulsi sunt. Tres reliqui vnius fuere in vesica cõfracti partes: vt his simul iunctis mox manifestum erat. Huius fragmenta fuerant, quæ primo tempore molestiam fecere, & difficilium symtomatum causæ extitere.

Erant autem calculi isti quadrangulares & superficiebus plani; contra plane quam vesicæ calculi esse solẽt, qui vel rotundam vel oualem figuram, plurima parte, referunt. Causa, cur intra vesicam calculus ruptus ac fractus fuerit, incognita: nisi fortasse vnius cum altero collisio fuerit. Naturæ opera admirari possumus, causas cognoscere sæpe non contingit. *Dodonæus capite quadragesimo tertio, Obseruat. Medicinal.*

Observatio.

Calculi vi sua decisi.

Nicolavs Rusticus calculo vexabatur, figura, vt postea conspeximus, longiore. Hic, cum ab ima parte acutior & asperior esset, vesicam ipsam incidit: [illegible] & testiculorum tunica perfracta, post multos ac pene intolerabiles dolores, tandem in conspectum venit: quo haud magna postmodum difficultate deducto, cum multi hominem moriturum, & quidem recte, iudicarent (neque enim vesica, cum incisa fuerit, præsertim inferiore parte, cohæret) ille tamen præter omnium opinionem conualuit: hoc solum ex tanto malo homini incommodo relicto, quod inde semper, quoad vixit, vrinam reddidit. *Beniuenius capite septuagesimo octauo, de Abditis.*

Rarum est, & miraculo plenum, naturæ opus; quæ nonnunquam viam sibi molitur per quam calculum excludat. Id mihi alias, dum Burdegalæ agerem, videre datum est, vna cum Emanuele Phauorino Medico & Philosopho eminentissimo, Præceptore meo mihi multis nominibus semper obseruando, colendo & memorando. Erat in suburbiis Diui Seuerini lignarius faber, qui calculo vexabatur, figura, vt postea ex conspectu constitit, longiore. Hic cum ab ima parte acutior & asperior esset, vesicam prærupit: tum & testiculorum tunica præfracta, post multos ac pene intolerabiles dolores, tãdem in conspectum venit: quo facile deducto, cum multi hominem moriturum iudicarent, ille tamen præter opinionẽ conualuit: hoc solum ex tanto malo homini incommodo relicto, quod inde semper vrinam reddit. *Anton. Valetius Exerc. 49. ad cap. 49. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

Quid coriario cuidam nostrati paucos ante dies acciderit, facere non possum, quin paucis tibi narrem. Is ob calculum vesicæ ter sectus fuit, extractis calculis singulis sectionibus. In postrema vero sectione lithotomum calculus in collo vesicæ subterfugit, quem post sectionem ibi adhuc manifeste percepit, nec tamen absterritus sectionum cruciatibus, cuidam aperuit. Ille calculus annis circiter 12. gestatus & subinde auctus tandem ipse sibi viam parauit, & rupto collo vesicæ & cute paulo infra sectionis locum sponte excidit, nulla vi externa accedente, ingentes vero cruciatus sustinuit, adeo vt decreuisset, remisso æstu canicularium, se quarto sectioni submittere. Nec mirum sane, cum calculus fuerit prægrandis, & nisi vidissem calculum & vulnus, & ex ipsomet patiente audiuissem, nunquam potuissem ad credendum adduci, tantum lapidem in illo meatu & quidem sine vrinæ interceptione tamdiu contineri potuisse. Erat is medium meum digitum longus, minimum crassus, & quam latissimus (non enim parem omnibus sui partibus latitudinem obtinebat) duorum digitorum meorum latitudinem æquabat. Figura erat ex latiore in angustiorem paulatim abeunte: pendebat vnciam circiter vnam. Post excretum lapidem moderate habet: vulnus Chirurgus nostras obligat. Hunc casum, mihi antehac inauditum, ad te scribere volui, vt vna mecum miranda opera naturæ vel potius authoris naturæ mireris. *Ex literis D. Iohan. Funccii ad Clarissimum Virum Adolphum Occonem datis, atque ab eodem mihi transmissis.*

Cheirvrgia, ingeniosa.

Observatio.

Lithotomia vesicæ ex sententia veterum Græcorum, Latinorum, Arabum, Latinobarbarorum, quæ vulgo Celsica, Guidonica, & minor appar atus, appellatur.

Seqvitvr lithotomia, quæ, quatenus ad Chirurgum pertinet, calculi è vesica, facta iuxta perineum sectione, extractio est, ad quam festinare, cum præceps sit, nullo modo conuenit: ob id enim veteres

res neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio, id experiendum esse censuerunt, quod tamen hodie non obseruatur, sed solo Vere, vt notauit Celsus, in eoque corpore, quod iam nouem annos, nondū quatuordecim excessisset, quod scirent ea ætate in vesica calculos frequentius innasci, & si tantum mali subesset, vt neque medicamentis vinci posset, neque iam trahi posse videretur: quo minus interposito spatio aliquo interimeret. Non quo non interdum etiam temeraria medicina proficeret, sed quo sæpius vtique in hoc falleret, in quo plura & genera & tempora periculi essent. Ob id enim Hipp. calculosos secare nolens, expertis in hac Chirurgia operariis cedebat. Si igitur, cum aliis signis, tum etiam demisso cathetere, siue alio specillo, in viris quidem incuruo, in mulieribus vero recto lapidem in vesica subesse fuerit nobis exploratum: vltimaque experiri statutum fuerit; diebus aliquot ante purgandum corpus, si cacochymum sit, & victu interim præparandum est, sumptis salubribus cibis, & minime viscidis. Pridie vero fæces clystere erunt educendæ, & æger modico cibo alendus, aut in ieiunio continendus, vt veteres voluerunt, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ duobus modis fieri potest; vno quidem modo, minori, vt vocant, apparatu, alio vero maiori; ita enim Chirurgi nunc loquuntur. Minor apparatus, veteribus familiaris, nunc etiam à recentioribus plerisque non solum in pueris, qui fere solum ab antiquis secabantur, sed etiam in viris vsurpatus, hoc modo fit Æger, siue puer sit, siue puero maior, in cuius vesica calculus includitur, & cuius corpus aliquot diebus ante, modicis, salubribus & minime glutinosis cibis, nec non aquæ potu, præparatum est, soluta pridie clystere vel bolo cassiæ aluo, deambulabit, aut à loco superiore leuiter desiliet, quo magis calculus ad vesicæ ceruicem descendat. Quod, an inciderit, digitis in anum demissis, cognoscetur. Vbi eius rei fides est, tum loco calido adhibenda est curatio ad hunc modum. Si vel adolescens, vel adolescente maiore ægrotat, in sedili, aut super mensam stabilem supinatus debet fere semirectus collocari, manibus subter diducta femora porrectis, quo in angustum vesica compellatur. Si vero puer laborat, homo præualens & peritus, in sedili alto considit, supremumque puerum & auersum, super genua sua coxis eius collocatis, comprehendit, ductisque eius cruribus, ipsum quoque iubet manibus ad suos poplites datis eos quam maxime possit attrahere, simulque ipse sic eos continet, super pueri humeros sub pectore incumbens. Præter hæc, etiam à lateribus duo valentes ministri obiiciuntur, qui ægrum continebunt, eumque leuare non sinent. Chirurgus deinde, vnguibus circumcisis, sinistræ manus indicem oleo vnctum leuiter prius, deinde etiam & medium, si id cōmode fieri possit, in ægri anum demittit, dextræq; digitos, super imum abdomen leuiter, ne vesicam lędat, imponit, non quidem festinanter, sed ita, vt quam maxime id tuto fiat, primumque supremis digitis, circa ceruicem vesicæ calculū quærit: ibi enim repertus, minore negotio extrahitur. Si aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatimque dextera quoque manus eius vltra translata subsequitur.

Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor leuiorque est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda da vesica sit. Ergo, vltra calculū, dextra semper manus eius opponitur, sinistræ digiti deorsum eum cōpellunt, donec ad ceruicem peruenitur, in quam calculus compellendus est quam commodissime fieri poterit.

Tum Chirurgus alteri ministrorum ad sinistrum ægri latus stanti, dextram manum super eius abdomē leuiter imponere iubebit: alteri autem, eiusdem testiculos, & penem sursum attollere: ipse vero assumpto dextra scalpello ad calculos apto: nam sinistræ digitis, quos in ægri anum demisit, calculum in vesicæ ceruice continet: inter anum & testiculos, non quidem per medium colem, sed in sinisteriorē eius partem super lapidem qui in vesicæ collo est, & secandæ parti supponitur, secabit, cutim quidem latiori plaga, intus autem non amplius quam vt calculus per eam facile possit expelli. Nam qui parum patefaciūt, cum maiore periculo eodem reuoluuntur, quia calculus, iter, cum vi premitur, facit, nisi accipit. Idque perniciosus est, si figura quoque calculi, vel asperitas, aliquid eo contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distētio neruorum fieri potest. Quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem plagam habiturus est, inquit Celsus: rupta ceruice vesicæ, quā habuisset incisa. Cum vero facto vulnere in conspectum calculus venit, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest: si maior, vel forcipe, huic rei accommoda, eximendus est, vel iniiciendus à superiore ei parte vncus est, eius rei causa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem, retusæ latitudinis, ab exteriori parte læuis, qua corpori iungitur, ab interiori asper, qua calculum attingit. Isque longior potius esse debet, vt maiorem attrahendi vim habeat: vbi vncus iniectus est, in vtrumque latus inclinandus est, vt appareat calculus & teneatur, cauendo, ne, cum adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque conuulneret. Vbi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est, in vtrumque latus, deinde extra, sic tamen, vt leuiter id fiat. Quo facto, attollendus vncus extremus est, vti intus magis maneat, faciliusque calculum producat. Quod si aliquando à superiori parte calculus parum commode comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Calculo iam ablato, medicamenta sanguinis profusionem sistentia, mundato vulneri (in quod aliquando canalicum immittūt, quo sanguis concretus è vesica vacuetur) adhibent, qualia sunt, quæ ex manna thuris, aloe symphyto, mastiche, rosarum puluere, cum oui albumine, vel vitello excepta constant, & lanam, aut linamenta œnelæo madentia; imponunt, decenterque vinciunt, & deinde conuenientibus remediis aduersus superuenientia symptomata pugnant. Hoc simplici modo [illegible] calculo laborantes secare solebant. In qua curatione Celsus, non vna, sed duplici sectione vtebatur, prima quidem, cutem iuxta anum, plaga lunata vsque ad ceruicem vesicæ, cornibus ad coxas paulum spectantibus secabat, deinde ea parte, qua strictior ima plaga erat, etiamnum sub cute, alteram, transuersam plagam faciebat, qua cer-

qua ceruix vesicæ aperiebatur, donec vrinæ iter patuisset, sic vt plaga paulo maior, quam calculus, esset, deinde calculum, quemadmodum dictum est, extrahebat.

Meges autem Sidonius, quando calculus, vel asper, vel spinosus erat, quod demissis in anum digitis experiebatur, non scalpello secabat (quoniam is infirmior erat, poteratq; in aliqua prominentia incidere, incisoque super illam, corpore, qua cauum subest, non secare, sed relinquere, quod iterum incidi necesse fuisset.) Sed ferramentum fecit rectum, in summa parte labrosum, in ima semicirculatum, acutumq;. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium super pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid promineret ex calculo, incideret. Quo cum sequebatur, vt semel quantum satis esset aperiret. Quocunque autem modo ceruix vesicæ ea parte secta est, leuiter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota. *Steph. Gourmelenus art. chirurg. lib. 2.*

Observatio.

Lithotomiæ vesicæ ratio alia recentior, Ioannis de Romanis, quæ ab eiusdem discipulo Mariano, qui eam primus in literas referens, ad posteritatem transmisit, Mariana, & Maior apparatus nominatur.

ALIVS calculosos secandi modus, magnus apparatus nunc à chirurgis appellatur, quod magno variorum instrumentorum apparatu administretur. Hunc Ioan. Romanis Cremonensis Medicus, qui circa annum Domini 1520. Romæ floruit, primum excogitauit, sæpeque feliciter vsurpauit. Huius discipulus, Marianus Sanctus Barolitanus, tam nouam hanc secandi rationem, quam instrumenta ad eam administrãdam necessaria, illo adhuc viuente, singulari libello artificiose descripsit, cuius ratio eiusmodi est.

Æger, eodem quidem modo, quo supra scriptum est, præparatur: deinde super mẽsam stabilem, diductis, & cõplicatis eius genubus, fere supinus ita collocabitur, vt eiusdem calcanea pene nates attingant, manusque poplitibus extrinsecus subiiciantur: tum vero habena duplici, à ceruice dependente, crura, tibiæ, & pedes firmiter vincientur, sicque laqueo constrictus à valentibus ministris vtrinque comprehensus immobilis continebitur. Ita enim fiet, vt in angustum compulsa vesica facilius calculus capi possit. Tum catheter, à summo leuiter incuruus & exteriore curuaturæ parte, in longum, paulo latiore rima, fissus, oleo vnctus, in vesicam demittitur. Dein, alter ministrorum, qui ægri dextrum genu tenet, dextra manu scrotum paululum in dextram partem ita attollit, vt chirurgus, sine vllo impedimento, inter anum & testiculos, non quidem per medium [illegible], sed sinistrorsum, qua parte catheteris fissura conuertitur, scalpellum ad calculos aptum adigere possit, eiusque aciem in catheteris (qui in collo vesicæ est) rimam tuto demittere. Facta iam sectione, cuius interna longitudo transuersi digiti mensuram non multum excedet, quæque duobus fere transuersis digitis ab ano distabit: ferramenta duo exigua, longa, teretia in extremo leuiter incurua, quorum alterum, in extremitate obtusum & leue est alterum leuiter cauatum & bifurcatum, per vulnus in catheteris rimam primum immittuntur: dein, retracto cathetere, in ipsam etiam vesicam demittuntur, vt ipsorum ductu & auxilio (vnde & ductores vulgo appellantur) forcipes & alia ferramenta, eo postea introducantur. Tum chirurgus, inter hæc duo, quæ firmiter sinistra tenet, forcipem quam à sua figura anatis rostrum appellant, altera manu in vesicam etiam violenter immittit, qua, si calculus exigu⁹ est, nulla facta laceratione, facile extrahetur. Quod si fuerit maior calculus, quã vt sic per vulnus extrahi possit, plaga amplianda erit, non quidem scalpello, sed demisso in eo alio ferramento, quod aperitur, dum comprimitur, vulgo dilatatoriũ vocant. Dein rursus forceps, vel recta, vel incurua in vesicam demittitur, qua calculus comprehenditur: cumq; satis firmiter calculũ ipsum teneri patet, eodẽ pene momento triplex motus adhibendus est, in vtrumque latus, & extra, sic tamen, vt leuiter id fiat, & paulatim quoniam festinanter in hac re, vt in plerisque, agendum non est, sed ita, vt quam maxime id tuto fiat. Si dilatata (vt supra dictum est) plaga, difficulter adhuc lapis extrahitur, chirurgus (vnguibus prius circumcisis) sinistræ manus vnctos digitos, indicẽ & mediũ, leuiter prius vnum, deinde alterum, in ægri anum demittet, quibus calculum ad vesicæ ceruicẽ retro compellet, dum ipsum dextra manu apprehensum forcipe attrahit. Sunt qui vtrinq; alia ferramenta, quæ alæ, & à nonnullis latera dicuntur, à forcipis lateribus ita adaptant, vt ipsis, veluti alia forcipe, lapidem etiam comprehendant. Sic enim calculũ forcipe & alis simul cõprehensum tutius & facilius educunt. Si quando autẽ calculus maior nõ videtur, nisi rupta ceruice vesicæ, extrahi posse, findẽdus est. Findetur autem forcipe per mediũ dentata tutius quam vnco, & cuneolo Ammonij, lithotomi cognominati, huius rei, vt ait Celsus, repertoris. Extracto calculo, videndum, ne alius calculus, aut aliqua extracti calculi fragmenta intus remaneant: quæ postmodũ curationis difficultatem augeant: ob id & specillum in vesicam per plagam demittere oportet, & aliud ferramentum oblongum altero extremo teres, læue, leuiter incuruum: altero autem, ad coclearis similitudinem excauatum, quo & arenulas, & lapillos, & concretum sanguinẽ ex ipsa vesica detrahunt. Tandem plaga, si latior videtur, suitur, relicto in vulnere vna vel altera die tubulo, quo concretus sanguis, si quis in vesica hæserit, vacuetur: admoto etiã medicamẽto & vulneri, & vicinis partib. ex mastiche, sanguine draconis, bolo armeniæ, ouorum albuminib. oleo ros. pilis leporis & similib. parato. Deinde, linteo scisso atq; Zona, plaga deligatur, & tandẽ vt reliqua vulnera curatur. Et quoniam varia superuenire possunt symtomata, quæ difficiliorẽ efficiant curationẽ, ideo eorũ ratio perpetuo habenda erit, & admotis conuenientib. remediis tẽpestiue occurrendũ.

In fœminis quoq; ratio, extrahendi calculi, similis pene est. In hoc tamen differt, quod fissus catheter, qui in vesicam per meatũ vrinæ demittitur, & super quem vesicæ ceruix secatur, in fœminis non incuruus, vt in viris, sed potius rectus est.

Ad hæc, si quando, propter calculi extractionis difficultatem, digiti subijciendi sint, quibus lapis ad vesicæ ceruicem retro compellatur, mulieri per naturalia subiici debent: virgini tamen, nunquam per naturalia, sed per anum, vt mari, subdentur.

Calculus etiam, in vrinæ fistulam prolapsus, si ibi ita inherescit, vt neque auriculario specillo, neque alio ferramento velli possit, hoc modo trahitur. Cutis extrema quamplurimum attrahenda est, & condita glande, lino vincienda, deinde, à latere, recta plaga coles incidendus & calculus eximendus est. Sunt qui etiam colem ipsum, versus vesicam, alio lino vinciunt, & tum facta super lapidem (vt dictum est) sectione, colem, vt calculus exiliat, inflectunt: tum admoto medicamento, quod cruentis plagis conuenit, solutisque vinculis, cutis remittenda est, vt integra eius pars incisum colem contegat, & vrina naturaliter profluat. Prodest etiam, ad vulneris conglutinationem cereolus terebinthina resina illitus, & in vrinæ fistulam demissus. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO.

Lithotomiæ tertia species admodum recens inuenta, qua contra veterum sententiam, non per perinæum, sed per hypogastrium, & membranosam vesicæ partem sectio instituitur, & ab authore Franconiana dicitur.

SI Cæsaream sectionem, quæ in Epigastrio fit, tanta ipsius aut facilitas aut vtilitas, nobis eam commendare debet: certe longe magis difficilia & ineuitabilia symtomata, quæ ex sectione calculi superuenire solent, nos à sectione vesicæ, quæ in perinæo fit, absterrere debent. Aut certe, vt quid melius in humanum genus conferamus, nobis hæc res stimulum addere debet, vt modum aliquem meliorem & cómodiorem, ad extractionem calculi, inueniamus, qualis erit, si non in perinæo amplius, sed in Epigastrio secto (vt in sectione Cæsarea) fiat. Quod cum facile à quolibet vero chirurgo præstari poterit, cum prius ipsi ab Hippocrate, & quidem in iuramento, foret interdictum, cum more antiquitus recepto, tantoque, vti ostensum, periculo, in perinæo solum sectio fieret. Hac ratione innumeris modis melius, doctissimorum simul & exercitatissimorum chirurgorum opera ægrotis succurretur, quod hactenus à paucis solum circumforaneis impudentissimis, temerariis, & ignaris factitatum fuit, qui (excipe bonos & doctos) monopolio inhumano crudeliter & corpus & crumenam, tam diuitũ, quam pauperum hactenus tractarunt & adhuc exercent, dum ipsorum opera vti oportet, quocunque ab ipsis expetito præmio, numerataque prius pecunia. Quod eorum negligentia fit, qui melius, quam ab his indoctis fiat, hoc præstare possent & deberent, de aliis nó loquor. Verum noua hæc sectionis permutatio, quam propono, non absque plurimis rationibus fieret, sed & ad exemplum nostrorum antecessorum neotericorum, cum antiquorum sectio, quæ Celsistica nominari potest, iam permutata sit in Marianam. Celsus enim non ante nonum annum, neque post decimũ quartum, sectionem admittit: Mariana vero sectio, beneficio nouorum instrumentorum, omnes ætates admittit. Sunt tamen aliqui qui certis rationib. freti hanc Celsi sententiam adeo angustis terminis inclusam, hoc pacto interpretentur: impossibile esse, vt in adeo tenella ætate in anum infantis ipsius lithotomi duo digiti absque noxa indi possint, ad calculum ad perinæum adducendum. Post annũ vero decimum quartum, cum iam calculosi magni & pingues redditi sint, digiti ipsius lithotomi ad calculum pertingere non possunt, vt eum adducant, dirigant & firmiter in perinæo retineant, ad sectionem supra calculum faciendam. Quæ Celsi operatio vulgaris et Guidonica vocatur, quoniam instrumentis à Guidone propositis perficitur, cui aliæ etiam ætates, cum sint suspectæ, ad annum etiam decimum quartũ sectionem concedit, secutus auctoritatem Brunonis, cui (quemadmodum huius artis circumforaneis) in totum fidit, quemadmodum & Hipp. suo tempore fecit. Attamen fieri non potest vt tempore Guidonis, more Celsi, non in omnibus ætatibus sectionem vsurparint, cum non solum patrum memoria sed etiam nostro æuo, infinitis in locis, tam in senibus quã iuuenibus vsurpetur, idque non minori successu in villis & pagis, quam in magnis vrbibus, Mariana sectio administratur. Hinc factum, vt aliquando eius sententiæ, primo characteres numerorum duarum ætatum à Celso expressarum, in exemplaribus ex primo autographo transcriptis, fuisse mutatos: cuius æque facilis fuit typographis lapsus, ac facile ab ipsis Lectoribus perpessum. Dum enim Medici & chirurgi docti locum hunc Celsi legerent, sicco pede transierunt, tanquam sectionem hanc non curantes, cum ipsorum non esset ex concessione, aut potius defensione Hippocratis hanc tractare. Sed quod maius est, is qui viginti, triginta, aut quadraginta assecutus est annos, minus pinguis est quam is qui quatuordecim solum est annorum, & per consequens facilius calculus in perinæo per anum retineri potest. Verum siue res ita se habeat, siue contra, certum tamen est, quod quocunque modo sectio adhibeatur, quemadmodum infantes valde iuuenes propter teneram ætatem & mollitiem, absque magno periculo, sectionem hanc vesicæ perferre non possunt: sic etiam nec ij, qui senio iam sunt confecti, propter virium imbecillitatem sustinere queunt. Et hæ sunt meo iudicio duæ rationes, quæ Celsum mouere, vt tempus sectioni commodum limitaret. Hoc posito scribendum erat, ab anno nono aut decimo vsque ad annum quinquagesimum, aut sexagesimum: idem iudicium esse debet de Mariana & aliis, quæ inueniri possunt, sectionibus. Quam enim facilis & communis sit error, in substitutione numerorum, ex varietate dosium, quæ obseruantur, tam in celeberrimis veterum Antidotis, quam in ipsa theriaca adeo celebri & vsitata, colligere licet. Verum vtcunque res se habeat, ex his satis manifestum fit, quantum periculi sit in hac operatione, idque omnino, vel saltem ex parte, propter partem quæ inciditur. Hinc factum, vt minoris periculi gratia, & quo maior posset sectio fieri, faciliusq; multo ijs, qui in prædicta ætate sunt constituti, succurratur, sectio Mariana fuerit inuenta: quæ tamen non minus periculosa, quam Celsi, imo sæpius periculosior, idque ob difficultatem inueniendi lapides in vesica iam secta, lacerata & dilatata. Qui secandi modus omnium maxime ad Celsi aut Guidonis sectionem accedere censetur, in qua etiam metus non est, vesicam cum calculo arripiendi, quod in altera metuendum.

Cum iam pridem summa cum diligentia perpendissem, id quod hoc loco proponitur, antequam ea de re quicquam vel audiuissem, vel legissem: denuó mihi visum fuit, fore consultum, si res apprime vtilis, adeoq; nunc, quam fuerit vnquam, necessaria, propo-

proponatur. Præsertim vero cum huius operationis feliciter peractæ exempla occurrant, vbi prius varia & diuersa remedia frustra adhibita forent. Verum modus hic extrahendi calculum primo vsurpatus fuit, salute iam ægri desperata, partim temeritate quadam, partim vero artificio, à Francone, qui inter Chirurgos præstantissimos nostri temporis habetur, idque in puerulo, parentis precibus (qui id summe efflagitabat, vt ipsemet scribit) victus: ne tamen quis posthac hac sectione vtatur (quod valde miror) prohibet. Metuens forte ne collegas offenderet, neue temerarius postmodum censeretur, si forte secto puero, in sectione hac adeo noua & inusitata ob hanc vel aliam aliquam causam, malum aliquod accidisset.

Non me latet, quin primo intuitu valde mirum videatur concedi, vesicam absque vitæ periculo in parte membranosa incidi posse, quod tamen necessario fieri debere videtur, si modo hoc quod proponimus verum esset, & in hypogastrio accidisse autoritatibus comprobamus. Hæc enim recepta est opinio ad tuendam sententiam *Hippocratis, qui 7. aph. 18.* sine vlla distinctione statuit (quod & omnes ipsius interpretes, ipsi assentiri volentes, faciunt) vesicæ læsionem & incurabilem & lethalē esse. Quod tamen intellexisse debuisset, cum non ignorauerit suo etiam tempore, in extractione calculi, ipsam fuisse sectam, quam sectionem in iuramento suo concedit, non tamen manum operi adhibet. Fit ergo in parte membranosa, licet non sit vere & simpliciter membrana, dum in corpore sita est: nec etiam vere talis est, vt esse apparet, quando à longo tempore fuit exsiccata, extensa & inflata, sed potius ad aliquam carnis speciem referri potest, cuius carnis *Galenus* diuersas facit species. Nam vt in *comment. 6. in sextum Epidemiorum* refert, Hippocrat. carnem appellat non solum eam, quæ musculorum est, sed etiam intestinorum & vesicæ. Quem etiam ipse secutus est septimo de Anatomica administratione, dum inquit: Carnis non eadem vbique forma: quæ enim musculorum est, magis rubet & mollior est, quam sit ipsius ventriculi, vesicæ, vteri & omnium intestinorum caro.

Detur vesicam ipsam valde membranosam esse, imo membranam & vere spermaticam, eiusmodi tamen est & peritonæum & periostium, cornea ipsius oculi tunica & meninges cerebri, quæ tamen rursus consolidantur, imo & ipsum cerebrum consolidatur, quod tamen tempore Hipp. non fuerat obseruatum, vti posterioribus temporibus factum.

Verum vesicam facile in parte membranosa consolidari, exempla multorum vulnerum abdomini inflictorum curatio, per quæ vrina pura permanabat, attestantur. Et quare hoc vesicæ non vsu veniret, quod tamen in ipsis intestinis tam tenuibus quā crassis obseruatur, imo in ipsomet ventriculo, quod sæpe attestatur non solum Chylus, sed etiam cibus recens assumtus, subito è vulnere inconcoctus prodiens, & tamen hi non moriuntur. Hippocrates tamen, omnia hæc magna vulnera non secus pro deploratis habuit, quam ipsius vesicæ vulnera. Quare Hippocratis sententiam tueri si volumus, necessario Galeni dicto ἐπὶ τὸ πλεῖςον, nobis vtendum est.

Ea, quæ hactenus dicta fuere, præterquam quod Franconis exemplo comprobentur, aliter adhuc confirmantur, exemplo nimirum ipsius Cueur de Chesne hospitis Aurelianensis, ad insigne floris Lilij qui cum 4. Id. Februar. an. 1560. pugione vulneratus fuisset, & iam per dies nouemdecim vrinam per vulnus solum reddidisset (signum manifestum partis superioris & membranosæ ipsius vesicæ læsæ) & à Florentino Philippo catheter per penem vesicæ inditus, & in eo per paucos dies detentus fuisset, subito perfecte curatus fuit: cuius rei testes esse possunt D.D. Rassius & Ambr. Pareus: quæ curationes adeo sunt frequentes, vt de eo dubitare non oporteat. *Roussetus de part. Cæs. sect. 3. c. 6. 7. 8. & 9.*

Vesicæ sectionem non esse lethalem, autor statuit, ijs qui in verba Hipp. iurarunt, absonum & absurdum videbitur: verum & id exemplis à me obseruatis comprobari posset. *Casp. Bauhinus in præfatione sua ad Hysterotomotokian Rousseti.* Plura exempla vesicæ citra vitæ periculum sectæ, require infra *hoc lib. obseruationum Obs. vnica tit. de vulnerib. vesicæ*

Observatio.

Ob calculum cæsus puer, cum vulnus glutinari haud potuisset, margines eiusdem calculo occalluerunt, vrina scilicet semper inde excreta: Vnde factum, vt chirurgi alterius industria, labiis crustaceis vulneris recruentatis, resectisque calculis, idem rite postmodum coaluerit, atque vrina per legitimum meatum profluxit, ægro in totum restituto.

Qvemadmodum exemplis ostendi lapides in hominum σπλάγχνοισ (interraneis, seu viscerib.) generari, ita externis quoque membris corporis humani sauciatis exulceratisve calculos innasci compertum habeo: cuius experientiæ exemplū subiicio. Cervvici, quod oppidum est ditionis Ducū Anhaltinorum magna laude pietatis illustrium, puer quidā lithiasi affectus, tredecim annorum, ab ignaro quodam atque imperito lithotomo cæsus fuit, cui postea, incuria atq; negligentia artificis, meatus in vesicæ incisura remansit, qua vrina sine intermissione stillauit, deserto canali quem natura destinauit. Hoc cum ad longum tempus duraret, circa eum meatum glutinosus quidam coaceruatur humor, qui paulatim in lapidis cinerii duritiem coalescit, & nouas, imo maiores vesicæ distensiones, & cruciatus acerbiores, ratione obstructi foraminis, qua vrina ante percolabatur, affert, quam ex priore calculo perceperat. Nec remoueri hoc malum aliter potuit, quam noua vesicæ incisione. Iam enim calculus magnitudinem contraxerat. Quod cum factum per peritum quendam & exercitatum artificem, & lapis denuo exemtus esset, plaga recte coaluit, puer ipse alacer, & ad quæuis expeditus, nulla amplius molestia, nulla difficultate premitur aut infestatur. *Kentmannus cap. 11. libelli de calc. in corp. hum.*

Observatio.

Quosdam bis aut ter sectioni calculosæ se feliciter committere.

Fvit qui per annorum interualla ter sectus fuit, mortuus est tamē tertia sectione, euasurus etiam tunc, nisi vesica vlcerata & imbecillis iam admodū extitisset. *Fons. l. 2. c. 12. de calc.*

Observatio.

Calculi in vrethra per annum subsistentes.

M. Bern-

M. Bernhart, minister Montbelgardensis, ab anno habuit aliquot calculos, in medio vrethræ hærentes, mobiles, magnitudinis nucleorum cerasorum, vnum eiecit oblongum, alter, qui subsistit, directam vrinæ eiaculationem impedit: cathetere lapidum asperitatem sensit. Mirabilis affectus, ante non visus. Dolor nullus insignis. *D. D. Io. Bauhinus de obseru. prop.*

Observatio.

Lapidis in virgæ meatu hærentis extractio, caute, & sine magna violentia, perficienda.

Difficilius in viris quam mulieribus, si paruus fuerit, attrahi potest. Nulla tamen vis est facienda, quia vesica membrum est sensibile, atq; pudendum. Quæ vbi multum agitantur, neruorum distentiones, & mortales excitant inflammationes. Vt cōtigit Vetio, qui cum lapidem in virgæ meatu haberet impactum, magna vi & labore extrahendum curaret, laceratum membrum concepit inflammationem, siderationem: vnde mortuus est. Tentanda enim huiusmodi operatio est, vbi lapis paruus admodum est, quique facile permeet. Quod si nec per hoc ingenium calculus extrahi possit, ad sectionem veniendum. *Fonseca lib. 2. c. 10. de calculis.*

Observatio.

Lapidis in virga hærentis chirurgiæ ratio.

Novi, inquit Philagrius, quendam in quo quidem alias lapis fuit progressus, non penitius autem quam in summo pudendo, fortiter obturatus, & parum abfuit quin homo periret, propter vrinæ suppressionem, & maximum dolorem. Angusta igitur volsella ipsum lapidem extrahere non potuimus quare sensim & quiete agitauimus perquam tenui auriculario specillo, quum vero neq; hoc modo eum extrahere possemus, secare statuimus, vulnusculo superne iuxta glandis magnitudinem incusso. Inferne enim secare non expedit, quandoquidem fere semper in fistulam proficit, ac postea per ipsam fissuram vrina excernitur. Porro, vbi per vrinam prodierit lapis, lac asininum melle modico mixtū præbeatur, & reliqua etiam diæta commodior, veluti ad vlcera fieri consueuit, constituatur, ob vexationem videlicet in locis ex lapide factam. Inde vero præseruare hominem oportet, ne rursus renes lapide infestentur. *Aetius Tetrabib. 3. serm. 3. cap. 5.*

Calculus in vrinæ fistulam prolapsus, si ibi ita inhærescit, vt neque auriculario specillo, neque alio ferramento velli possit, hoc modo trahitur. Cutis extrema quamplurimum attrahenda est, & condita glande, lino vincienda: deinde, à latere, recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, sunt qui etiam colem ipsum versus vesicam alio lino vinciunt, & tum facta super lapidem (vt dictum est) sectione, colem, vt calculus exiliat, inflectunt: tum admoto medicamento, quod cruentis plagis conuenit, solutisque vinculis, cutis remittenda est, vt integra eius pars incisum colem contegat, & vrina naturaliter profluat. Prodest etiam, ad vulneris conglutinationem, cereolus terebinthina resina illitus, & in vrinæ fistulam demissus. *Steph. Gurmelenus chirurg. lib. 2. pag. 149.*

Observatio.

Calculus è vesica expressus in ceruicem illius.

Puero Danielis Pereri mercatoris, annorum septem, calculo vesicæ laboranti, lithotomus Italus, sine sectione lapidem eximere volens, digitum sinistræ manus medium, butyro inunctum in podicem immisit (quæ ratio calculum inueniendi omnium est optima & tutissima) ac dextra manu ventrem inferiorem in regione pectinis premens, digitoque podici intruso calculum propellens, vi illum ex vesica in ceruicem illius impulit: vbi cum ob magnitudinem subsisteret, ac tactu supra podicem deprehenderetur, illic sectione facta supra lapidem, cochleari ferreo mox exemit, qui si minor fuisset, per meatum penis facile exprimi vel exugi potuisset. *Cl. V. Felix Platerus de obseru. proprijs.*

Observatio.

Tonsor, lapidē Cathetere inquisiturus, vrinarium meatum perrupit, cuius error ægro exitium tulit.

Cum in meatu vrinario cuidam tuberculum enasceretur, tonsor quidam ineptissimus (vt fere fit) pro chirurgo sese venditabat, cathetere adacto, meatum vrinarium perrupit, existimans lapidem in vesica esse: quo factum est, vt, suborto fluxu sanguinis, inflammatione & febre superueniēte, ex incuria eiusdem tonsoris mortuus sit æger. Huius autem vrinam, cum in primoribus labris mors illi esset, (nam tum demum vulgares medicum consulunt) ad me miserunt. Erat autem vrina tenuis, clara, hypostasi admodum exigua, (nam tunc desierat dudum sanguinis fluxus) subaurei coloris, parum tendentis ad croceum: ita vt talem inflammationem neq; febrem acutam ex ea quis percipere posset, licet aliquo modo tincta esset. Cum autem ex famulo, qui vrinam adferebat, audissem, testes ægrotantis supra fidem inflatos, quod ex vrina nemo vnquam intellexisset, eū adii, offendique pudenda mirum in modum tumescentia, & testes, vt maiora antea non viderim: & tandem supprimebatur vrina, vt ne gutta effluere posset. Aderat & tunc tonsor ille eximius, qui ægrū calculo laborare dicebat, iamque illi certum erat ferro lapidem, seu calculum quem vocant, in moribundo eruere, nisi dissuasissem. Exhibuerat & illi medicamenta, valde acria & calida, ad lapidem conterendum, quæ & febrem & inflammationem auxerunt, deinde ægrum viribus exhaustum, dolore confecerunt, adeo vt antequam vix de remediis cogitaremus, hic statim vita functus sit. Eo vero mortuo, explorarunt propinqui an lapide laborasset: & incisione peracta, nec in vesica, nec in vreteribus, nec in renibus lapillum inuenere, ita vt tunc prius prognostico meo, scilicet quod calculo non laboraret, fidem habuerint. *Forestus lib. 3. de incert. vrin. iud.*

Observatio.

Lithotomorum circumforaneorum fraus, lapides vesicæ subesse mentientium.

Svccurrit mihi in mentem historia de muliere, quæ, cum pateretur vriginem in mejendo, aduocato circumforaneo spoletino, dixit, lapidem adesse: illa, verbis eius non credens, voluit me adesse, cum iterum tangeretur: illo tangente, audiebatur lapidis cum ferro strepitus: sed cum ego vellem tangere, dixit lapidem subterfugisse: tandem, cum non inueniretur, abiit: ego autem intelligens fraudem illius breui tamen curaui. *Cardanus com. ad lib. Hippoc. de aere, aquis, & locis, text. 28. lib. 2.*

VERMES VESICÆ.

OBSERVATIO.

Vermes in vesica geniti, longitudinis sex digitorum, craßitie elychnii, vrinæ difficultatem per interualla inferentes, & cum vrina sæpius viui quoq; emicti, historia & exemplo nouo.

CVM à quadam ægrotante accersitus fuissem, quæ interdum maximam vrinæ difficultatem patiebatur, & dolorem dum mingeret vehemẽtem, nullo alio morbo aut symtomate affecta, illico existimaui ab aliqua trium causarum, vrinæ meatum stipante prouenire; aut scilicet ab aliquo tumore corpus ipsius meatus attollente, vt inflammatione, scirrho, abscessu: aut cum callus, aut caruncula ei innascitur: aut à re quapiam obstruitur, seu lapide, seu crasso lentoue humore, & similibus: aut cum in partibus supernis aliquod simile est impedimentum. Sed cum de omnibus illam non solum præsentibus, sed præteritis symtomatis interrogassem, nihil sane aliud inuenire potui, quod difficultatis huius vrinæ causa esset, nisi vita deses, ac cibi multi, crassi, & lenti, quibus continue fere illa vtebatur: quare, vt affectus huius causa certius mihi innotesceret, vrinam seruari mandaui, quam cũ reuersus inspexissem, animaduerti in matulæ fundo rem quandam subsidere, ad similitudinem elychnij cuiusdam, sex digitos protensi; vnde cum videndi studiosus, quid nam vere illud esset, aliam mihi matellam afferri peterem, fœmina tandem præ nimio rubore affecta, confessa est, iam pluribus diebus sæpenumero vna cum vrina vermes nonnullos antedictæ longitudinis, ac crassitudinis eosque viuos & rubentes, minxisse, quales interdum in excrementis cernuntur: & is, dixit, quem nunc in imo vasis vides, ex illis vnus est. Quod cum accuratius considerassem certe cognoui, quæ illa mihi narrauit, verissima esse. Quare magna sane admiratione detentus fui, ac causam horum vermium generationis inuestigans, tandem existimaui eos non aliunde prouenire nec generari posse, quam à pituitoso humore in vesica existente, licet postea diligentius perpendenti videbatur vesicam locum esse ad generationem vermium ineptum, cum ea sit humoris salsi receptaculum, ex quo nec generari, nec nutriri illi probabiliter posse videbantur. Etsi quandoque in ea & pituitæ humorem reperiri non ignorem. Tandem omnibus à me studiose consideratis in hanc opinionem perueni, hos à lento potissimum ac viscoso humore generari, calore quidem natiuo ac vitali illum informante: quemadmodum etiam videmus multa procreari à sole animalia, cum nimirum materia apta est ad illius vim suscipiendam: nisi enim hæc ambo primum conueniant, vt horum generatio fiat, haudquaquam fieri potest: quare neque in quocunque loco, neque in quocunque homine eiusmodi generantur animantia, cum altera præcipue harum causarum deest, aut ea imbecillis est, qui postea vermes hoc modo geniti, & aucti, & ab illo humore amplius nutriri nequeuntes, foras illos natura expellẽte, egrediuntur. Cum amplius eo pabulo commode ali non possint, & tanquam extra propriam sedem collocati sint. *Aloisius Mundella, dialogo 4. pag. 43.*

OBSERVATIO.

Vermis in vesica natus, dolorem & cruentam mictionem excitans, per penem excluditur, ægrumque liberat.

ADmirandum est in vesica nasci vermem: quod tamen cuidam viro accidit, cui, in vesica existens multis modis molestus fuit, quandoque etiam sanguinis mictu prouocato, donec tandem, per penis meatum sponte egressus, finem doloribus imponeret. *Dodonæus in Annotat. ad cap. 77. Benieuenij de Abditis.*

OBSERVATIO.

Illustre exemplum aliud vermis post vrinæ difficultatem inter dormiendum cum sanguine reiecti: vna cum vermis viua descriptione.

ERat in Haga Comitum capularij senex 17. Cal Octob. anno à redemto mundo 1564. annos natus ni fallor octoginta quatuor: is sedentariæ vitæ & otio assuetus, crassioribus delectabatur cereuisiis, atque ijsdem nonnunquam patrio more semet ad satietatem vsq; reficiebat; verum vt delicatulus, si quãdo aduersi quid obueniret, afficiebatur illico; quo factũ est, vt quotiescunq; apud suos de sinistra quereretur valetudine, affines parui penderent, existimantes leuiusculũ aut nullius momẽti esse quod offenderet. Accidit autẽ vt solito grauius ex vrinæ difficultate laboraret, continuisq; circa pubẽ discruciaretur dolorib. adeo vt quum diutius protraheretur malum, neq; quicquam remitteret, propter ætatem omnes de salute desperassent, nisi ex insperato sanitatis affulsisset spes; sub vesperum in profundissimũ ac suauissimum incidens somnum, totam edormiuit noctem, atq; inter dormiendum inscius per vrinariũ meatum maximã sanguinis copiam vna cum verme reiecit: quo expulso ab omni dolore ac stranguria, quam lotij substillum vocat Cato, liber euasit: Erat autẽ vermis hic erucæ in modum biceps: qui si quando contraheretur, longitudine pollicẽ aut hirudinẽ æquabat, ita vt nisi biceps fuisset, nonnulli sanguisugam esse existimassent: cæterũ quoties sese explicabat, pedem, & quatuor vncias cõpræhendebat, (lubet n. hic Pliniano more pedẽ in duodecim vncias diuidere) præterea maculosus prorsus erat, punctis quibusdam striatus, ventre fului colore, candicante interstincto linea, superuixit autẽ ab eo, quo protectus est, die, ad longum vsq; tempus; siquidem nos eundem septimo demũ mense viuentem conspexim⁹ sola nutritum aqua, quam amphisbenæ in morem, tepidam, nec frigore rigidam (offendebatur enim frigore plurimum) alternatim vtroq; sugebat ore. Cæterum vermis hic, quamuis in vesicæ cauitate cõtinebatur, continua suctione punctiones, & dolores circa collum eiusdem concitabat, & vrinæ præcludebat iter. *Balduinus Ronseius in epistolis*: quo loco plura leges.

OBSERVATIO.

Post diuturnum sinistri hypochondrij dolorem, & sanguinis mictum, quidam vermem calami scriptorii craßitie & digiti longitudine, viuum cum lotio excreuit, vnde sanguinis mictus cohibitus, & dolor conquieuit, qui paulo post hydrope correptus interiit.

HIstoriam hanc si lectu dignam iudicabis, de veritate nõ erit quod dubites; nam curationi ipse præfui; Ante quadrienniũ, ciuis quidam consularis, quin-

quinquagenarius, in vicino nobis oppido Rotenburgo, diu de dolorib. hypochondrii sinistri cōquestus est, tandē aliquoties sanguinem merum & quidem copiosum minxit: mox cum lotio non cruento, eiecit vermem viuum adhuc, digiti minimi fere magnitudine, pennæ scriptoriæ crassitie in medio, capite & cauda in fastigium acuminatis, colore fusco, quo excreto, & dolor hypochondrij, & mictus sanguinis desiit: sequenti mense hydrope correptus est, è quo tandem mortuus est, post menses duos. *Ex Obseruat. CL. V. Ioan. Visceri.*

OBSERVATIO.

Vermes per vrinam reiecti.

CL. V. D. D. Thomas Mermannus, Sereniss. Ducis Bauariæ &c. Archiater peritissimus, aliquando per literas mihi significauit mulierem quandam vehementi δυσουρίᾳ laborantem, tandem per vrinam excreuisse vermem longitudine Spithamæ, quo facto, satis commode postea valuisse, adhibitis medicamentis euacuantibus & vias vrinarias abstergentibus.

Memini me quoq;, in nobili virgine, cui menses suppressi fuere, cacochymica, & inordinate viuente, ferme per integrum annum, quibusdam interuallis interpositis, per vrinam vermiculos, minores cimicibus, fuisse satis multos eiectos.

Idem in quodam viro obseruaui, qui phthisi mortuus est. *Obserua. CL. V. Ioach. Camer.*

Vermes in vesica generari aliquis non posse ratione contendit, quod si qui generantur, ad eorū formationem quietem requirunt, simulq; necesse est materiā putrescere, at in vesica materia diu quiescere non potest, quum tam frequenter vrina sit recipienda intus, & reddenda contracta vesica, vel etiam vrinæ acrimonia eorū generationem impedire potest. At si sensus mihi contrarium non ostendisset, in horum sententiam etiam descendissem. Vermes in vrina primo mihi, iuuene existente, ostendit D. Gilbertus Gryphius, qui me ad hoc studium compulit: mouebantur autem immota vrina.

Anno 1556. mense Augusto, Monspessuli iuuenis quidam reddidit vermes cum vrina.

Anno 1557. vidi literas ad D. Franciscum Fōtanoum scriptas, vbi etiam de quodam ægro commemorabatur, quod multos vermes per vrinam excreuisset. *Ex manuscripto Rondeletij de vrinis communicabat CL. Casp. Wolph.*

VESICÆ TVMORES PRÆTER NATVRAM.

OBSERVATIO.

Senex quidam ex casu pubem ad truncum allidens, concreto sanguine in vesica suppurato, abscessus in inguine suscitatus, qui capitali Chirurgi errore moritur.

SExagenarius quidam Sulcensis, superioris Alsatiæ oppiduli ciuis diues, in profesto Paschatis post peractum sacrum publicum à templo domū reuersus, ante prandiū ex ædib. suis in adiectū hortū deambulandi causa progreditur. Quo cum venisset, pedes forte ad lapidem offendit, vnde senili & cespitante gradu pronus ad terram prouolutus, succisæ arboris trunco, palmi altitudine terra extantis, & femoris crassitie, eam imi ventris regionem, quæ pectine & vesica describitur, valide allisit. Sensim autem & ægerrime se, cum solus esset, in pedes erigens senex, ædes repetit, chirurgum oppiduli ad prandium vocat, casum suum ei recenset, additq; non admodum se ex pube, quam trunco alliserat, dolere. Stolidus chirurgus & imperitus, de nullo vase rupto aut profuso sanguine sollicitus, præterita reuulsoria venæ sectione, & medicamentis grumos sanguinis dissoluentibus, rerum omnium probe securus, animum dudum in oppiparo prandio occupatum habens, senem bene sperare iubet, & sicubi res exposcat, promtam & certam ei operam suā pollicetur. Conuiuantur itaq; inter se liberalius vterq;. Ea nocte cum senex vrinam reddere vellet, nonnihil doloris inter meiēdum persentit: mane experrectus cruentam vrinam animaduertit. Quando autem ne tum quidem impendio doleret, cōtemtim & neglectim habuit. Postridie vrina in totum suppressa dolores acerbos ei mouet, & simul febricula cum rigoribus senem fatigat. Accersitur denuo chirurgus; affectus de nouo explicatur. Ille nulla mora officiosissime fotum ex diureticis, dolorem mitigantibus, & emollientib. medicamentis congestum cōcinnat, ægrum in clausa sella collocat, cui forū in cacabo subijcit, simulq; serio ei indicit, vt quotidie, vbi refrixerit, calfaciendo ter repetat, gnauiterq; sudet, fore, vt prolecta vrina, si diis placet, quamprimum liberetur. Hæc curandi ratio ad vnius diei & noctis spatium continuatur. Interea graues lancinationes & punctiones in vesica excitantur, pubes intumescit, febris increscit, vigiliæ, deliria, & animi defectiones per interualla inuadunt, & cum sellæ fotum paulo ante ob collapsas vires perferre amplius non posset, in lectum deductus similibus cataplasmatibus pubi & scroto tumore iam indurato impositis, strenue pugnatur. Tandem vbi omnia in peius abire videt, ipse quoque Gebvvilerio ex Aula clementissimi & pientissimi Principis mei Murbacensis & Ludrensis Antistitis accersor, hominem iam vehementer ex febre æstuantem, pulsu concitato & veloci præditum, & periculosissimis symtomatibus concertantem inuenio: casum & curationis peractæ modum accipio; cataplasma detraho, pubem in sinistro inguine Ioachimici nummi magnitudine liuidam ex inflammatione animaduerto. Proinde sanguinem in vesica concretum, & vesicam ipsam notata parte insessu illo & cataplasmatibus in pus conuersam esse, & abscessum paulo post erupturum animaduerto: ægrum proinde certo moriturum prædico: præfataque venia, ad Aulam me recipio, quem altera à discessu meo die, magna prius puris eluuie, ex abscessu sua sponte erumpente, sublatum audio. Hunc, cum ars citra omnem dubitationem seruare potuisset, impurissimi & indoctissimi nebulonis chirurgi capitalis inscitia & temeritas è medio sustulit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Abscessus & gangræna vesicæ.

VIro nobili, in pueritia secto, aderant signa omnia calculi, nisi quod cathetere non inueniebatur. Mortuo a male curata cicatrice, abscessus & gangræna in vesica & vicinia inuenta est. *Scholiographi ad c. 47. Hollerii de morb. intern.*

CARO,

CARO, EXCRESCENTIA, ET TVBERCVLUM in collo vesicæ.

OBSERVATIO.

Caro in collo vesicæ nata & inuenta calculum ementiens.

SÆPE decipimur specie calculi, vt in nobilissimo viro post vrinæ cruciatum in octauum mensem ambigentibus Medicis & Chirurgis de calculo, adhibitis frustra remedijs, tandem apertio facta, vt solent lithotomi, liberatus omnino dolore, nõ inuento calculo, sed carne in collo vesicæ, quæ paulatim consumta est conuenientibus remediis. *Scholiographi ad c.50.lib.1.Holl.de morb.intern.*

OBSERVATIO.

Tuberculum in meatu vrinario natum & percuratum.

NVper illustrem Guronum Estensem curauimus cui ob tuberculum in meatu vrinario vrina suppressa erat, & adeo vesica extendebatur, vt dolores intensissimos pateretur: tumore, vi syringæ, erupto, illico cessauit dolor, & tuberculum ad cicatricem peruenit. *Brassauolus commentar. ad aphorism.82. lib.4. Hippoc.*

OBSERVATIO.

Historia quorundam empiricorum qui vtuntur candelis cereis ad aperiendum pudendi meatum, & per eas medicamentum quoddam intromittunt, quo carnis excrescentias absumunt.

REperitur quidam empiricus natione Gallus Venetijs, qui candelis cereis & meatum aperit sine multa molestia, vel noxa, atq; per eas candelas intromittit, quoddam medicamentum cõfectum ad formam mollis cuiusdam vnguenti, quo consumit excrescentes has carnes, & in multis res illi feliciter successit. *Victor Trincauella de ratione curandi particulares hum. corp. affectus lib.19.c.9.*

Si suppressio vrinæ à callo genito in vijs vrinarijs oriatur, curatur per recisionem calli, per medicamenta tẽperate corrodentia imposita callo, seu carni additæ, candela cerea, vel tenui ligno petroselini: hęc tamen à prudente chirurgo sunt experta, eligendaq; ne vlcus fiat in viis vrinariis. Quidam Lusitanus Romæ nostris temporibus multos curauit laborantes hac vrinæ difficultate: & inter alios Valentiæ curati sunt perfecte, nobilis Gaspar Aguilar, & filius magnifici Ximen Peres de Pertusa. *Ioan. Mich. Paschalius lib.1.cap.46.*

VVLNERA VESICÆ.

OBSERVATIO.

Vesicæ sectionem non esse lethalem, historiis quinque comprobatur.

CVM Medicinæ parens, Hippocrates lib. aph.6 aph.18. dixerit, *Vesicæ discissionem lethalem esse*, factum vt non solum apud doctos, qui sententias Hippocrateas pro oraculis (& recte quidem, modo dextre intelligantur) habent: sed etiam apud idiotas pro confesso fuerit habitum, vesicæ, intestinorum, ventriculi, &c. vulnera esse lethalia. Verum cum exemplis comprobari possit, vesicam dissectam coalescere posse, sane vt Præceptorem tueamur, non absurdum fuerit, si cum interprete Galeno, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον id fieri, Præceptorem voluisse, dixerimus. Non enim hoc loco de collo vesicæ, quod carnosum, & quotidie sanari, cum lapis fuerit extractus, videmus: sed de fundo ipsius loquimur, quod propter substantiã suam nerueam, tenuem & exsanguem coalescere non posse volunt. Verum vesicæ substantiam non totam nerueam, sed partim carnosam, partim neruosam esse dicimus. Licet enim tunica interior tenuis quidem, neruea, & candidissima, omniq; staminum fibrarũve genere intertexta sit: altera tamen, quæ exterior, carnosa est: non autem similis carni musculorum (nõ enim eadem vbiq; carnis forma: quæ enim Musculorum est, magis rubet, & mollior est, quam sit ipsius ventriculi, vesicæ, vteri, & omnium intestinorũ caro, vt *Galenus 7. de admin. anat. & comment.6. in sextum Epidem.* ex sententia Hippocratis loquitur) sed qualis est ventriculi & intestinorum subalbida, ratione cuius vulnus coalescere posse dicimus. Et licet *Fallopius tract. de vuln. abdominis, cap.20.* testetur se vesicam, quæ pillula plumbea erat perforata, sanatam vidisse: tamen historiis id comprobemus, quod propositum nostrum existit.

Anno 1558. cum Hispaniarum Rex Philippus Regi Galliæ bellum intulisset, duo nobiles ex Marchia, qui eius militiæ socij erant, & stipendia sub Rege Philippo merebantur, cum iam in itinere cum alijs compluribus essent, forte fortuna coorta inter ipsos dissensione congrediuntur. In quo certamine is, cui à Kalckreut nomen est, alterum Conradum à Bernheim infestissime adoriens, bombardæ ictu petit. Verum globus crumenæ lamina ex chalybe obductæ, in qua ictus pulueris & pilarum gerebat, casu illisus à latere eius resilijt, & palmi infra vmbilicum spatio intra corpus penetrans, vesicam homini traijcit, in eadem subsidens, impetu eius ex primo afflictu fracto. Hoc accepto ictu, equo decidit, & à Satellitibus subleuatus, Lipsiam ad Chirurgos exanimis reducitur: qui dum vulnus ei obligant, animaduertunt vesicam sphærula sauciatam esse. Ibi desperantes, obligato valedicunt, omni curationis studio abiecto: nemo enim tantum sibi sumere voluit, vt plagam vesicę inflictam sanaret, quam ex *Hippocratis aphor. lib. 6. aphoris.* 18. insanabilem & mortiferam didicerant: cui tamen *Galenus in commentario supra eundem* aduersatur. Sic igitur derelictus, omnique cura destitutus saucius, accitis Ministris suis, domum se reportari expetit, aut viuum, aut mortuum. Quod cum facerent Satellites, & iam Torgam Lipsia aduexissent, æger cupidus vitæ, Chirurgum oppidi peritissimum Leonhardum Vuolcium, & me quoque precibus accersit. At primum rem omnem vt accidisset, prolixe nobis recenset: deinde gemebundus opem nostram implorans, obsecrare se ait, vt desertum ab omnibus nostra beneuolentia complecteremur, & curandum susciperemus. Chirurgus itaque laxatis ligamentis, & cognito vulneris periculo, mox vitam simul atque curationem denegat desperato. Tandem mea intercessione motus, cum pollicerer meam quoque operam, ac fidem coniunctурum, suscipit, & religat summo studio. Ibi tum hebdomadas vndecim vrina non canalem perfluxit ordinatum, sed per plagam manauit: per eam

autem omnis substantia cutis carnisque vstulata ab ictu erat, eique materies quædam glutinosa ex acredine lotii, sanieque circumcirca adhærescens, in lapidis soliditatem obduruer.t: ita tamen vt vrinæ meatus de die in diem exiguus pateret, qua stillaret, donec elapsis quinque ab ictu septimanis, substantia ea vstulata, putredine sensim laxata, vna cum calculo accreto, à Chirurgo instrumento extracta fuit, & vrina iam immediate vulnus permanauit. Porro substantia soluta & exemta, ambustæ & lentæ admodum cuti persimilis erat, duarum stipularum crassitie, digiti transuersi latitudine, lapidosam eam materiam ambiens, qua vrina exitum habuerat: quæ quidem tophos, qui in thermis congelantur, fere superabat firmitate, colore cinereo, tactu aspera, vt è grossis arenulis conglutinata. Sic igitur ampliato meatu, & purgata vesica, liberataque à reliquis sordibus, calculis, viscositate, sanie, & aliis, quæ de globo bombardico, lotii acrimonia consumto supererant, & orificium vesicæ obstruxerant, vulnus sanari rite (Deo auxiliante) cœpit: idque tam breui tempore penitus adeo coaluit, vt nec ambulandi, nec equitanti, nec curru vecto, impedimento molestiæve esset. Post hæc vxorem duxit nobilis, & in hunc vsque diem valetudine est commoda & firma.

Historiam hanc habet *Ioan. Kentmannus libello de Calculis in corpore humano repertis, cap.* 11. quam Conradus Gesnerus (cui historiam hanc annis sex post curationem communicauit) edidit.

In Gallia Narbonensi cum essem, circa annum 1555. accidit, dum spectacula ederentur, atque inter reliqua Taurus cum Leone certaret, vt cum Tauro fugienti Heluetius Tigurinus Regis Nauarræi Satelles se opponeret, ab eo cornibus petitus, altero in pectine circa regionem vesicæ intruso, penitus transuersim perfoderetur, atque vrina in lumborum regione emanaret: qui tamen Chirurgi Monspessulensis opera sanatus, sine omni incommodo diu postea superuixit. Quo exemplo, vti & aliis edocti, ea vesicæ vulnera, quæ in carnosa illius parte accidunt, vel alia quoque, vbi caro illi contigua est, qua acrescente occludi & callo obduci possunt, eadem ratione sanari posse nonnunquam statuimus. *Historia hæc à CL. viro D. Felice Platero Archiatro mihi communicata fuit.*

Anno 1581. Septembri mense, nautæ Griphsvvaldensi in Pomerania, cui Ioanni Iacobo nomen erat, culter in dextrum abdominis latus, quatuor transuersis digitis supra pudenda defixus fuit, ita vt toto triduo vrina non per vrethram, sed per vulnus effluxerit, qui tamen hoc pacto probe fuit percuratus. Primo ergo Enhæmata applicita, dein vulnus, nullis tamen turundis propter vesicæ metum inditis, sed linimento consolidante imposito, obligatum fuit, tum emplastrum conueniens ex gummatibus & magnete confectum, super impositum. Intrinsecus vero, quotidie bis haustus decoctionis Fabariæ, quæ apprime his vulneribus vtilis, propinatus. A calidis cibis abstinere, pauco potu contentum esse, & in lecto supinum se continere oportuit. Hac cura vsus, triduo post vrina rursus per vrethram effluxit, & successiue penitus curatus, ita vt nec stillicidium vrinæ, aliudve symtoma molestum superueniret. *A Felice Wirtzio, nunc nostrate Chirurgo.*

Petrus Hase, posteaquam caruncul is in medio Pene constitutis laborasset, tandem in scirrhum abiere: varia, irrito tamen conatu, attentata fuere, vt partes induratæ consumerentur: tandem adeo scirrhus excreuit: vt omnimoda vrinæ suppressio fuerit subsecuta, quæ per aliquot dies perstitit, donec tumor cum inflammatione in inferiore inguinis parte obortus, eo ad suppurationem accedente, aperiendum curaui. Apostemare aperto, puris parum effluxit, & statim vrina subsecuta, quæ deinceps voluntarie per vlcus, & non amplius per Penem reddebatur. Hic vltra anni spatium vixit, de nulla vrinæ retentione conquerens, sed tandem alio superueniente morbo interiit. *Ex Epistola Ioannis Bauhini, Illust. Principis Friderici Comitis Wirtembergici, & Montembelgardensis, &c. Archiatri, Fratris chariss. ad me 5. Ianuarij 1587. data.*

Piscatori Basiliensi, Gysi nominato, sarcite laboranti in teste dextro, cum subito vrina penitus suppressa esset, nec vllis remedijs, vel immisso quoque cathetere promoueretur, adeoque ventris distensione conatuque mingendi assiduo angeretur, & ad extremum vsque periculum peruenisset, consilio nostro ad sectionem sarcitis, quam aliqua ratione causam huius suppressionis esse, certis coniecturis statueramus, & quæ alioquin, cum mole nimia in immensum excreuisset, auferenda erat, deuentum fuit. Ibi cum sectio in inguine (vt moris est) primum fieret, Lithotomusque in separanda carnositate, quæ eo vsque protensa erat, laboraret, casu vesicam illuc quoque nimia distensione ampliatam, productamque vulnerauit, atque vrina maximo impetu in altum prosiliit, subitoque æger omni molestia liberatus est. Postea vero teste illius lateris execto, sarcitim successiue mensis fere spatio amputauit: vrina interim continuo, vna cum frequenti arenularum copia per vulnus emanante, nec per penem nisi guttatim extillante. Tandem vulnere sanato, fistula in inguinis regione remansit, per quam immisso cathetere breui, quem continuo gestat, vrinam iam toto biennio, incolumis alioquin, reddit, neque per Penem amplius emingit. Huic sectioni Clarissimus vir Felix Platerus, vt & ego inter cæteros interfuere. *Casparus Bauhinus in Append. ad Roussetum de partu Cæsareo.*

VESICÆ VLCERA.

OBSERVATIO.

Vesicæ vlcere cum febre lenta vexatus: foliaceis vrinæ sedimentis cessantibus, accedente inflammatione, intra triduum moritur.

NOn raro obseruauimus, præsertim in quodam Idiota Bertrando de Greus: qui lenta febre detentus ob vesicæ hulcus, postquam nulla amplius profudit sedimenta foliacea, quæ duodecim fere annis, vt dicebat, multa excreuerat, tandem ab inflammatione suborta, tertio die misere periit. Tantæque rei triste ministerium ex dissectæ illius vesicæ inspectione subire nobis postea licuit. *Ioannes à Belloforti comment. ad libr. Galeni de vrinis pag.* 83. *facie auersa.*

MON-

MONSTROSA ET VARIA CVM VRINA EMICTA.

OBSERVATIO.

Calculoso cuidam vermiculi duo oxycephali, corniculati, & testulis intecti cum vrina & sabulosa materia emicti.

QVidam literas ad Hispanum scriptas ostendit, quibus consilium petebatur pro calculoso, cui eiectis calculis aliquot & arenulis prodierant duo vermiculi, acuto capite, corniculato, ventre & dorso testula inductis instar testudinis nigri, nisi quod rubebant ventre. In quo videtur generatio quædam esse à putredine pituitæ, calore multo totius venosi generis eam pituitam ita confirmante. *Scholiographi ad c. 50. lib. 1. Holl. de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Plures vermiculi albi, breues, tenuißimi, per lotium excreti.

IN nobis admirandum fuit, mictus vermiculorum plurium alborum, breuium, tenuissimorum qui nec pediculi dimidium æquabant diuque viuebant. *Card com. ad aph. 76. lib. 4. Hipp.*

OBSERVATIO.

Capillares vermiculi per lotium exclusi.

CApillares vermiculos aliquando mihi in vrina ostendit illustrissimus Medicus Præceptor olim meus Gilbertus Griffius, qui facile parum aduertentes latuissent. *Rondeletius histor. Aquatil. de cancro fluuiatili.*

OBSERVATIO.

Cucurbitini vermes emicti.

IPse vidi cucurbitinos mictos & viuos in lotio. *Montuus lib. 4. c. 19. Anasc. morborum.*

OBSERVATIO.

Draco alatus cum vrina expulsus.

ARgenterius Medicus doctissimus asseruit se vidisse cum vrina reiectum Draconem cum alis. *Rondeletius lib. de dignoscendis morb.*

OBSERVATIO.

Picæ prope simile animalculum per vrinam emictum.

COmes Carolus de Mansfeld, æstate superiore graui & continua febre vexatus, in basilica Guisiana, illuiem excreuit per vrinarium ductum: animalis effigies (quoniam author descriptionem non adiecit) picæ aui haud absimilis est. *Pareus libr. 19. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Pediculi dietim emicti.

VXor cuiusdam Sutoris in vrbe Seruestensi, quotidie vna cum vrina aliquot pediculos minxit, quod malum cum aliquandiu durasset, corpore bene purgato, & aliis medicamentis exhibitis, recessit. *CL. V. D. Io. Franci Hildesii Camericeni exemplum.*

OBSERVATIO.

Vermis millepedi similis per vrinam excretus.

NArrauit mihi Ludouicus Duretus, vir doctrinæ & fidei plenissimus, excretum sibi per vrethram cum vrina, post longum & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cætera millepedi simile. *Idem loco dicto.*

OBSERVATIO.

In lotiis eorum, qui lue venerea infecti sunt, multoties innatare animalcula formicis similia & polymorpha.

VErmiculos caudatos, atque insolita forma bestiolas vomitu eiectas nouimus, præsertim in his, qui morbis contagiosis infecti erant. In quorum lotijs multoties innatare conspexi minuta animalia formicis affinia, aut ijs præsertim quæ æstiuis mensibus in aqua cœlesti volutari conspiciuntur, quorum nemo non morbo Neapolitano, lueque venerea fœde erat contaminatus. *Lemnius lib. 2. c. 40. de occult. nat. mirac.* Et ex eodem forte *Wierus lib. 3. c. 15. de præstig. dæmon.*

OBSERVATIO.

Scorpio emictus, ægrum à difficultate vrinæ leuauit.

EX vrinæ difficultate quum diu quidam laboraret, factum est aliquando, vt viuum scorpionem mictione redderet, à quo secluso, meliuscule habere cœpit. *Iacobi Moccii ex Comitissa à Solms Acroama.*

OBSERVATIO.

Quædam veluti conchileacea in vesica nata.

ALiquibus quædam in vesica concrescunt, quæ nihil à conchilijs specie differunt. *Alexand. Benedict. lib. 2. cap. 22. Anatom. Ex Aristotelis histor. animal. lib. 3. cap. 15.*

OBSERVATIO.

Ab vrinæ detentione membranulæ emictæ, nerueæ, multiformes, cum sanie, sine fœtore & febre.

COnspeximus quandoque inopinabile quoddam spectaculum: Res enim ita se habet. Miles conquestus de vrinæ detentione, ebibita mineralium aqua, membranulas minxit quamplures nerueas, subductu difficiles, vt quasdam cerneres teretes, præruptas ouorum instar, & sphæricæ figuræ: quasdam planas depressasque exeuntes cum sanie, absque tamen fœtore & absque febre: quas nec internas extitisse vesicæ fibras credere fas est, cum non saniei profluuium, nec membranarum figura hoc attestari valeant: sed tubercula quamplurima in vesicæ ambitu lapidum more: Asserit namque *Galenus commentario de bile atra*, particularum in corporis profundo latentium affectus similes ijs oriri, qui cutem infestant. Non tamen defuere ex primarijs, qui ex splene hæc decidisse arbitrarentur, in quo dolor prius constiterat, adeo vt adhuc sub iudice lis torpens iaceat. Arduum tamen est arbitrari vesiculas has venas tam arcte permeasse renes, vreterasque in vesicam, absque vllo in ipsis percepto dolore, non tamen & absque penis angustia per ipsum exeundi data occasione. Adde quod nulla est in splene vacuitas. *Fumanellus c. 4. tract. de morb. in viis vrina.*

OBSERVATIO.

Balnearum ferinarum vsu quidam materiam adeo viscosam & longam per vesicæ canalem exclusit, vt intestinum esse putaretur.

Concionator quidam, pituitæ quandam materiam adeo viscosam & longam, vt intestinum quoddam videretur, per vesicæ canalem reddidit, antea miris doloribus excruciatus. *Andernacus dialog. 1. de baln. & aquis medicat.*

Observatio.

Incredibilis quantitas pituitæ lentæ, corruptæ, per aliquot menses purgante medicamento cum vrina lutea expulsa.

PRæses Longuel pituitam lentam, corruptam, incredibili quantitate multis mensibus eminxit, & deiecit, quoties sumsit medicamentum, cum vrina tenui, serosa, simili sero lactis. Opportunus erat arthritidi & calculo. Sed vtroque affectu liberatus, vigiliis, frequenti mictu dolorifico torquebatur. Malum modo remissius, modo acerbius per frigora & humidum cœlum. Modo stillicidium, mictus exiguus, & frequens, modo vrina largior. Remittebatur dolor, tum acerbior redibat. Penis & crura condolebant, vrina modo mordax, modo contra. Eadem omnino apparuerunt in procuratore ad paruum pontem. Vtrique ætas annorum circiter 52. hepar calidius, sitis multa sed Præses naribus nihil expurgabat, alter contra. *Scholiograph. ad c. 50. lib. Hollerij de morb. intern.*

Observatio.

Fœminæ curatio, quæ mingebat vrinam turbidam, cum crasso sedimento & ramentis liuidis.

MVlier quædam quadragenaria laborabat nocte dieque doloribus vesicæ & vrinam mingebat turbidam, in qua residebat crassum sedimentũ, cum ramentis liuidi coloris. Suasum erat ei, vt abstineret à carnibus & vino, & vteretur passulis pineis, amygd. & ouis rec. & biberet decoct. graminis, polip. ana vnc. ij s. rad. maluæ M. j. Liquir. vnc. s. mellis lib. s. aquæ bocalia vj. bull. in ea aqua, agarici puluerati & petiæ illigati drach. j. troch. alkak. & bibat calide. Et hanc potionem sumsit de tertio in tertium in principio. Continuauit per duos dies, sed quia venter primo die incepit quater fluere, & in secundo quinquies, cessauit à potione per 2. dies, sed interea seruabat concinnam diætam. *Solenander sect. v. consil. 15.*

Observatio.

Pituitam cum vrina anseris oui magnitudine excernens, calculi tamen expers visus.

NOn solum in nobis, sed in multis alijs animaduertimus. Leo Monachus B. Augustini qui annum excedit LXXX. sæpe mihi ostendit tantũ pituitæ lentæ, in matula simul concretæ, vt ouum anseris magnitudine superaret: & tamẽ lapidem nunquam genuit *Cardanus com. ad aph. 79. lib. 4.*

Observatio.

Piscium vesicellis similia corpuscula per vrinam excreta.

EXcellent. Dominus Raphael Copinus, & D. Augustinus Valla. ipseq; Sereniss. Ducis nostri iussu, Reuer. Ioseph de Clericis, Diuæ Barbaræ Templo presbyteri ac cantoris curam suscepimus: hic iam per plures annos per interualla magnis dolorib. renalib' specie & loco similib. præcedẽtibus corpuscula quædam per vrinam emittit, piscium vesiculis colore, figuraq; persimilia, crassissima substantia, eaq; pellucida constantia, modo maiora, modo minora, modo vnica, modo plura, & modo pauciora, parietes seu tunicæ si dissecentur crassæ sint, atq; si adseruentur, paulatim maiori ex parte dissoluuntur, derelicta dũtaxat crassiori parte, quæ exsiccatur ac durescit. Hæc generari in renum cauitatibus arbitrati sumus ab humore crasso vrinæ permixto, sensim & sensim cauitatum parietibus hærente, cumque calor non adsit exurens, quo lapidescant, incrassantur duntaxat, moxque ab expultrice facultate naturæ cum negotium faciunt extruduntur. *Marcellus Donatus lib. 4. cap. 29. med. hist. mirab.*

Osbervatio.

Quidam multa liquidis margaritis similia, pellucida, alia crassiora, cocto oui albumini similia eminxit.

QVidam eminxit multa quidem similia liquidis margaritis, admodum pellucida, alia crassiora, mediocriter cocto oui albumini similia. *Hollerius inter rara num. 2.*

Observatio.

Globuli Crystalliformes, aut gelatinæ similes, cum magno dolore emicti.

VIdi intolerabili cruciatu aliquot diebus affectũ, qui pituitæ partes, veluti crystalli, aut concocti succi, quem gelatinam vocant, globulos, colore aqueo, pellucidos eminxit. *Scholiograph. ad c. 50. lib. 1. de Hollerii de morb. intern.*

Observatio.

In affectu diabetæ proximo, frustula apii radicum iusculis incocta, per vrinam excreta.

VIsa mihi aliquando, duobusque medicis aliis in Nobilissimi viri curatione affectu diabetæ simillimo laborante, reiecta cum vrina apij radicum frustula, numuli quadrantis magnitudine nonnulla, quas ille radices nobis inscijs incoquendas iusculis curauerat. Atq; cum primum innatare eas vrinæ videremus, nec fieri id posse arbitraremur, iussimus præsentibus nobis eodem in cubiculo, detersa bene matula, vt vrina exciperetur: idemq; quod antea spectauimus, discursantes per vrinæ substantiam radicum particulas, ea qua diximus magnitudine: mirati hoc, interdictoq; earum in posterum vsu, ne videl. ad vrinæ profluuium hoc etiam accederet: non aliud esse causæ iudicauimus posse, quã idipsum, quod hic dicitur, viuentis hominis longe patentiores atq; ampliores quam defuncti meatus, per quos exitus illis patuisset, per angustissimas in demortuorum corporibus, adeoque visum fugientes, iecoris renumque vias, ad vreteres & vesicam transeuntibus: locique huius admoniti Galeni dictum experimento, atque exemplo hoc confirmatum vidimus, eique fidem adhibemus iam maiorem de hoc. *Iul. Alexand. annota. ad c. 14 libell. de subst. facult. natur.*

Observatio.

Culmus hordeaceus cum vrina expulsus.

QVidam, cum diu laborasset vrinæ difficultate, tandem culmum hordeaceum geniculatum excreuit. *Plutarch. lib. 8. Sympos. problem. 9.*

Observatio.

Fungi frustillum per vesicam emictum.

Quidam

QVidam, qui inter magnos medicos habitus est, fungi frustum per vesicam emissum se vidisse prædicabat. *Alex.Benedict.lib.5.c.13.anat.*

Vidi in magistro Guctio de Scarperia, medicinæ Doctore, ex comestione fungorum, stomachum suum vehementer læsum. Et in vrina eius egredi particulas fungorum notabiles satis quantitate: sic in imperfecta masticatione deglutiuntur. Et color earum erat color ipsorum fungorum: & color aquositatis vrinæ eius erat color liuidus, & vidit hoc Magister Franciscus de Aliorentis de Burgo, omnium sanctorum de Florentia. qui medicatus est eum. *Nic.Florent. serm.4.tract.4.cap.29.*

OBSERVATIO.

Pili, longitudinis dimidii palmi, crassitie, parui digiti puerorum, cum corpusculis ranunculorum effigie, sanguine turgidis, emicti.

VIdi in Petro Chellini emitti pilos, longitudinis quasi medij palmi, grossitudinis parui digiti infantis, & vltra, declinantes ad rubedinem. Et cum eis aliquando emittebantur aliæ materiæ ignotæ, quæ aliquando habebant formas sanguisugarum, & aliquando ranarum cum in principio generantur in aquis solidiores valde pilis: in quibus cum aperuissem quasdam earum, continebatur sanguis, quas tamen cum emittebat dolorem in pectine quasi intolerabilem, qui tandem perduxerunt eum ad mortem. *Nic.Florent.serm.5.tract.10.c.21.*

OBSERVATIO.

Noua & inaudita trichiasis, non in renibus, sed vesica oborta, ex qua mulier per interualla integros pilorum fasciculos, cum diris cruciatibus, quibus tandem immortua est, excreuit.

DOmi meæ inter reliqua κειμήλια mea asseruo fasciculum verorum pilorum, subflauorum, tenerrimorum, digiti longitudine, quibus hinc inde accreuit calculosa materia, qualis matulis vrinariis alias adhærescere solet, colore & odore propemodũ sulphuris, in vesica cuiusdam mulieris Argentinæ in nosocomio mensibus aliquot decumbentis natos, & cum vrina excretos. Quos ab eiusdem nosocomij Medico industrio, Thobia Cneulino, consilium ad rarum hunc affectum à me petenti, transmissos accepi. Ex quo enim illa anno 1573. in xenodochium recepta fuit, primis duobus mensibus tanta vrinæ reddendæ difficultate, cum tam intensissimis & implacabilibus doloribus coniuncta, vrgeri cœpit, vt non nisi præsentissimis remedijs adiuta, diu duratura suffecturaque haud videretur. Itaque fabarum aqua cum aliis exhibita, vrina quidem propulsa, sed vna quoque pilorum fasciculus collo vesicæ iam infarctus & bona sui parte propendens à Medico forficula præsectus est. Fasciculum hunc pilorum celeberrimis eius Reipub. Medicis ostendit, rẽ vt accidit recenset & cum illis communicat. Qui in commune consultantes, rarum & inauditum affectum admirantur, quibusdam ad renum τειχίασιν referentibus; alij veros pilos esse animaduertentes ad incantationem potius & magicas præstigias retulerunt. Profertur interea morbus ad plures menses, quibus misera mulier nihil dum remissis cruciatibus, licet non admodum tabescente corpore, per interualla plures huiusmodi glomos, iam vi quadam è collo vesicæ extractos, iam suâ sponte cedentes, excludit sæpe. Tentantur multa & varia remedia, quibus leuari quidem sibi aliquando visa: sed quæ affectum tollerent omnino, comperta nulla. Accessit tandem ventris quoque tumor, sed qui insessuum & inunctionum vsu subsideret. Non ita multo post tenui linteolo aut membranulæ quiddam simile cum pilis excernitur. Porro morbi vi & diuturnitate fractis iam viribus, cum nullis amplius medicamentis locus esset, toto corpore consumitur, inualescenteque putrilagine, præcedente paulo ante vrinæ incõtinentia, colli vesicæ ardore intolerabili excitato, tandem extinguitur. E cuius corpore, etiam aliquot hebdomadibus antequam moreretur, tam teter & virosus odor exhaluit, vt ab eius morte nemo cadaueris sectionem citra valetudinis dispendium aggredi ausus fuerit. Creditumque vesicam vicinasq; partes vtplurimum computruisse. Pilos ego igni admotos, verorum modo flagrantes, & nidorem ex se remittentes, multis alijs videntibus, conspexi. Cuius rei αὐτοπτικὸς testis ipse esse possum, & petentibus vel hodie periculo facto ostendere queo. Quare nullus dubitauerit, quin veri pili sint; & plurimum à Galenicorum & Scholarum renum trichiasi affectus hic distet. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Vrina vitrea emicta.

NObilis Hungarus ex prosapia Monachi in Trãsyluania interfecti ciuis Cassouiensis 50. annorum, temperaturæ calidæ & humidæ, ex articulorum doloribus, in vrinæ viscidæ vitreæ mictionem, cum magno dolore incidit. Cui ab Austriacis diuretica magna copia exhibita, nihil contulere. Ad magnum ergo aliquod remedium, & aquas sulphureas, & nitrosas, confugimus, vt sunt Apponi & Porrettæ. Verum quis effectus secutus sit nescio. *CL. V. Ioan. Culmannus de obseru. in Italia annotatis.*

OBSERVATIO.

Vrinam quidam crassam, & glutinis instar lentam, citra valetudinis noxam, mingere solitus semper.

NObilem nouimus, superioribus annis vita functum, Vdalricum Georgij, Ioannitarum ordinis in Germania Principis Fratrem, ex præclara Hohenheimiorum, qui Bombast cognominantur, familia natum, qui citra valetudinis suæ offensam, subinde, imo potiore vitæ suæ tempore, vrinam crassam, turbidam, & vsque adeo lentam meiere solitus est, vt glutinis seu taurocollæ liquatæ instar, aut syrupi ad iustam consistentiam vsque percocti, vel denique vini fugitiui, penduli vulgo dicti, modo, ad vlnæ longitudinem diduci & extendi se sustinuerit, idque nulla ægri ex calculo causatione. Quam ipsemet nobilis mihi visendam & examinandam obtulit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Sanus quidam, vrinam multam cum sedimento lactis coagulati instar, dimidii vrinalis quantitate, sine incommodo excernere solitus.

VIdi in castro Itri, Comitatus Sundorum, iuuenem trigenarium, qui omni die mingebat vrinam multam, in qua residebat sicut lac coagulatum, album, ad quantitatem medij vrinalis, præter substã-

tiam vrinæ, quæ supereminebat illi qui inde nullum percipiebat nocumentum, sed sanus degebat. *Nicol. Florent. serm. 5. tract. 10. c. 21.*

OBSERVATIO.

In renis exulceratione vrina lactea ac crassa animaduersa.

POlonus quidam exulceratione renum laborans, in Nosocomio S. Spiritus, subinde vrinam lactis instar albam ac crassam reddidit, quam sæpius ego contemplatus sum. *A Petr. Spehrerio animaduersum.*

OBSERVATIO.

Vrina nigra in sanis quibusdam visa.

IN sana dispositione nigram mingi vrinam, impossibile omnino Christophorus à Vega reputat: quod non accrescat vnquam in sanorum venis niger humor ea copia vt vrinas tingere possit, non facile admitto. Quantumuis enim is secundum naturam, parcior alijs humoribus habetur in venis; tamen in sicco frigido temperamento exuperare humorem nigrum certum est, quum ab ipso temperamentum siccum & frigidum appellationem sortiatur.

Sic nos in Carmelita quodam Monacho, Hispano natione, & quo frigidiorem ac sicciorem inuenerim neminem, spatio sex annorum, quo incolumis apud nos vixit, nigram vrinam profudit, & talem mejere solitum, toto suo æuo, interrogatus, certo respondebat. Et quid? Num vices gerens hæmorrhoidum sanguis melancholicus cum vrina profusus ipsam nigram reddi: ita vt in sana cuiusdam Tardanelli Itali dispositione, talis vrina toto vitæ suæ curriculo, vt dicebat, micta sit. Et conuenit manifesta ratione, humoris detrimentum perpetuo repurgari, quo temperies corporis, quam talis humor constituit ac fouet, salubris permaneat. *Ioan. Bellsortis comm. ad lib. Galeno attributum de vrinis p. 72.*

Vidi ego aliquando equitis cuiusdam lotium nigrum, qui tamen nondum ægrotus decumberet, ne dum extremum diem obiret. Et paulo post.

Fuit & puer quidam Scholasticus, qui nullo morbo correptus, vrinam minxit tam nigram, vt qui viderent, atramentum esse putarent. *Guil. Adolph. Scribonius libel. de vrinarum Inspect.*

OBSERVATIO.

Vrinæ nigræ in morbis nonnullis non solum non lethales, verum etiam salubriter velut criticæ excretæ.

NOn temere recipienda est Galeni de vrinæ nigro liquore condemnatio. Sed quasi ipse non viderit seruatum, viderunt posteriores & multi celebres, quare in vniuersum tantopere damnanda non est, ne si in acutis morbis addas, ne si iungas etiam prauorum signorum societatem. Nam præter Rasium, Auicennam, Actuarium, etiam in Epidemiis vidit nonnullos seruatos Hippocrates. Potest ergo incolumis apparere: sumto nigro edulio, aut potione diuretica, nigrum humorem per vesicam expurgante, de quo est pulchra apud Actuarium historia. Item cretica est expulsio in quartana, splene, retentis aut mensibus aut hæmorrhoidibus; quin & dicente Auicenna, sanat nonnunquam prolixas febres, quas vocant nocturnas aut diurnas. Præterea affectis vel renibus, vel vesica lapidis concretione nigrescit vrina, demum præsagit nonnunquam febrem hæmorrhagia narium aut sudore terminandam, cum ergo sit nonnunquam plane exitialis vbi ab extremo nascitur, aut frigore, aut calore, nonnunquam innoxia: disterminant vtrunque indicium, Rasius, & Auicenna: si multa est, & tenuis, sequiturque ad aquosam, & antecedit leuitatem, bona: citra dictas occasiones valde mala est nigra itaque in suppressione mensium familiare indiciū est non perpetuum. *Thomas à Veiga comment. ad lib. 6. Gal. de loc. affect. pag. 342.*

Venit coram me mulier quædam, vrinans vrinam nigrā, sicut muri, & conquerebatur de dolore lumborum, & cum incipiebat vrinare talem vrinam, cessabat dolor; & post incidit in febrem nocturnam, cum rigore, & erat complexionis melancholicæ, & curaui ipsam cum rebus prouocantibus vrinam, & liberata est. *Rasis lib. 18. c. 4. exemplo 24.*

Filius Angeli Anconitani, natus annos quinque, obesulus, cum bene recteque, vt parentibus videbatur, gubernatus esset, circa præcipue sex res non naturales, in capite & collo multam scabiē crustosam, vlcerosamve passus est, ex qua ichores & sanies multis diebus fluebant. Cæterum, elapso mense, puer hic lotium multum nigrum, ad tres dies, non sine acrimonia, & virgæ dolore, mejebat, absque tamen febre, porro recte gubernato puero, & abstemio facto, mannæ vncias duas iure pulli incocti lactuca, exceptas, bibit; quas illico vomuit. Sed postea ex cassia ægyptiaca atramentum manibus suis exemtū comedit, quo aluus optime respondit, & melius habuit, ad sequentes vero octo dies, singulis auroris, singulas gabatas plenas iusculo pulli incocti malua, & paucis folijs senæ, bibebat; & tandem sanus est factus: nec enim ad capitis scabiem quicquam admouendū permisi, ex se enim postea sanata est. Cæterum lotium nigrum quod puer hic misit, crisis & terminus fere huius morbi fuit. *Amat. Lusit. cent. 5. cura. 54.*

Etsi vrinæ nigræ lethales Hippocrati iudicentur, præsertim in acutis; salutares tamen quandoque habentur, vt in lienis inflammationibus & magnis obstructionibus, sæpe decretorio per vrinas facto, est experiri: Vt à me in Antonio Ruffo, Ioannis Ruffi pharmacopœi filio adolescente visum, qui quum lienis apostemate laboraret, planeque moribundus haberetur, decretorio, sub vigesimum diem facto, admiranda vrinarum nigrarum, atramenti instar, copia excreta est, ad libras XII. & eo amplius, quod & iterum in quartana pluries à me obseruatum fuit. *Valleriola commentar. ad libr. Gal. de constitut. artis med. pag. 355.*

Noui ego religiosum virum, quo cum quotidie familiariter versor, cui ter aut quater in anno, maxime Vere & Autumno ineuntibus, intumescit lien, ac dum prominulus tumor instat, dolore hypochondrij infestatur, subliuidus toto fit corpore, sensimq; deterius habet. Sed tandem nigricantibus vrinis atramento simillimis erumpentibus, per 5, aut 7. dies pristinam resumit incolumitatem, tumore & grauitate hypochondrij vanescentibus. Iam à 11, aut 15, annis repetito istiusmodi per interualla vrinarum profluuio detinetur, cum ante turgidas, sed minus apertas habuisset hæmorrhoides *Anton. Valetius exercit. ad c. 40. de morb. intern. Hollerii.*

Obseruauimus ipsi lienosos quāplurimos vrina-

rum nigrarum liberali profusione sanatos. Erant autem vrinæ nigræ, non liquore, non γενέσει, id est, generatione; quia tales in Prognost. Prohret. Aphorism. perpetuo sunt lethales: aut enim maximum incendium torrefaciens denotant, aut natiui caloris extinctionem & νέκρωσιν, id est, morticinium. Sed nigræ erant permixtione humoris atri, quem lien expurgabat & deponebat in renes. *Andreas Laurentius Anat. lib. 1. quæst. 38.*

Dedi laboranti ictericia nigra lapidem Bezoar, & minxisse vidi tam nigra, quam atramentum est, meliusque se habuisse. *Crato Epist. lib. 2. pag. 92. à Laur. Scholtzio publicatarum.*

Observatio.

Vrinas, pro varietate assumptorum, multifariam tingi.

Accessi ad quendam curatione indigentem, secutusque me est seruus meus, ea pharmaca deferens, quæ collatura existimaueram ægroto, atque inibi manu capiens pharmacum (erat enim trochiscus amarus) miscui cum eo tantum oxymellis, quantum satis esse putaui, atque infudi de feruente aqua, vt liquidius & facilius ad bibēdum esset pharmacum, idque ægroto præbui. Ille vero calicem labris admouens, postquam sensit medicamenti insuauitatem atque adeo amarus ipse factus, & cætera superbus & morosus, quique ad medicamenta capienda non facile Medico obsequeretur: volui etiam ipse ludere atque redarguere abominationem Medicinæ, quæ ingenita ei erat ab animæ mollitie. Itaque vbi dixissem molesti nihil tolerare debere virum quenquam, nisi ad vtilitatem comparandam, dedi seruo pharmacum ad bibendum, dixique id non mediocriter collaturum esse corpori. Seruus acceptum calicem, manuque labris appositum, euacuatum ostendit, vbi sane quam libenter ebibisset medicamentum. Quo facto, illinc discessimus. Ipse profectus quo decreueram: seruum vero misi ad amicum quendam ob rem aliquam necessariam, iussique vt celerrime reuerteretur. Erat iter eo (vt arbitror) triginta stadiorum. Obedientem reperi, atque celeriter reuersum. Sed vbi ad meiendum coactus esset, ei visum est nigrum meiere: mihique retulit idipsum malum, atque causam nesciens, magnopere contristatus est. Iussi itaque vt postera die in matula ostenderet vrinam. Sic itaque egit, etiam euentum discere expectans, verebaturque ne forte, ignorata causa, repente moreretur. Ego quoque inspecta vrina nigra, primo miratus sum, oblitus pharmaci quod nuper dederam, neque quartanam in eo fuisse considerans, neque Melancholiam: solummodo videbam temperaturam eius vergentem ad quendam purum humorem nigrum: Sed hanc solam non credidi fuisse causam facti, nulla altera reddita causa Postquam vero recordatus fui Medicinam, quam exhibueram, intellexi rem, atque risi: iussique puerum confidere, ita vt ei nihil mali expectandum esset. Vrina autem plurimum tincta erat nigrore: quoniam, vt puto, non sæpius vsus est ea Medicina. Postera vero die apparuit vrina venota: & die quæ hanc sequuta est mutata est ita vrina, vt ad eam, quæ secundum naturam est, concessisse spectaretur. Fortasse à principio non fuisset vrina tincta tam facile ab ebibito pharmaco: nisi etiam labor maximopere adiuuisset, quod ita facile medicamentum distributum fuisset, & ingentem materiam atque abundantem attraxisset. Horum ergo vniuscuiusque meminisse oportet, atque accidentia considerare, siue à pharmacis oriantur, præsertim quæ humores eiusmodi commouent, siue à cibis & potibus simili colore affectis. Verumtamen hæc ipsa in corporibus sanis contingentia, aut parum aut nihil mali significant. In ægrotantibus vero longo tempore maxime ab humoribus Melancholicis salutaria & ægritudines soluentia existunt. Sed in iis, qui febribus acutis laborant, semper praua sunt, atque fere mortis nuncia. *Actuarius libro secundo, capite vigesimo, de iudiciis vrinarum.*

Multa sunt quæ, vel manu retenta, vrinæ colorem alterare queant; vtpote Cantharides, quæ sanguinolentam reddunt vrinam. Item Callais Indiæ lapis, qui si diutius aliquando attingatur, crassam turbidamque & cruentam reddit vrinam. Similiter rubea tinctorum manu gestata, rubeam & tenuem gignit, præterea quia alimenta assumta, id quod ante etiam à nobis ostensum fuit, simili modo lotium tingunt. *Adolphus Scribonius de inspectione vrinarum, pagina 51.*

Vrina alienis locis excreta.

Observatio.

Paulo infra glandem vrina emissa.

Pauli Bonini filiū nouimus, qui glande colis clausa natus, paulo infra eam itinere patefacto, vrinam reddebat. *Beniu. c. 7. De Abditis.*

Contrahitur etiam ex matricis vtero circa naturalia vitium, vt obstructio meatus ex quo fluere vrina solet. Vidimus enim & nos puerum quendam, qui, cum adeo meatus ipse clausus obstructusque esset, vt meiere inde non posset, ex angusto admodum foramine, quod paulum infra glandem vrina ipsa vi sua effecerat, emingebat, sed non absque ingenti eiulatu, & genitalis membri tumore. *Idem cap. 90. de Abditis.*

Apud Haganoenses, ex Patriciis familiam celebrem agnouimus, ex qua masculi plerique omnes pronati, vrinam ex foramine seu meatu proprio, subtus penis glandem, sic à natura, non vitio aliquo constituto, qua parte vinculum canis seu frenum dictum existit, vrinam semper excernunt nullo valetudinis aut sterilitatis incommodo. *Schenckius.*

Observatio.

Vrina & semen per foramen sub glande reddita, cum sterilitatis nota.

Nobilem Francum noui, qui vrinam & semen emisit per foramen infra penem vbi præputium adnatum est, naturali foramine concreto. Habuit vxorem, sed ex ea non concepit. *Clar. Vir Esaias Meichsnerus de Obseru. propriis.*

OBSERVATIO.

Puellus bimulus vrinam emingens retro versus interiora, glande & præputio intortis.

BIMVLVS puellus in vicinia nostra vrinam cogitur reddere retro versus interiora, glande preputioque nonnihil intortis deflexisque. Mater eius rei nullam aliam causam potest adferre, nisi forte quum grauida esset & in publicis balneis Laconicis ex virorum obtuitu per imaginationem id fœtui communicarit impresseritue. Ego astrictu frenum, quod canem vocant, in causa esse iudicaui. *Moccius, de Obseruationibus propriis inter multa nobis communicatis.*

OBSERVATIO.

Vrina, nullo glandis foraminis vestigio apparente, per foramen circa radicem virgæ supra testiculos excreta.

INfans natus annos duos, ab ortu suo glans illi perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea, vbi foramen esse debuerat, apparebat; ad radicem tamē eius prope testiculos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directe emanabat, esseque ex hermophroditorū genere, vt facile quis diceret, naturam & masculum & fœminam producere in lucem tentasse. *Amat. Lusitanus, Cent.1. Cur.23.*

OBSERVATIO.

Vrina ex vmbilico soluta.

CVidam annum agenti trigesimum, obstructa vesicę ceruice, vrina affatim tanquam emictione ex vmbilico in multos menses profluit, idq; citra tumorem, citra vllā aquæ in abdomine collectionē, & citra valetudinis offensam. Cum hinc multi admiratione tenerentur, audirem vero recens in lucem edito male vinctum vmbilicum nūquam coaluisse, ex hincque semper nonnihil stillasse, censui nondum inaruisse vrachum, & nunc illi perinde atque dum vtero gereretur, vrinam è vesica in vmbilicum refluere. *Fern. lib.6. c.13. Patholog.*

Puella quædam, cui cum suppressa per multos dies fuisset vrina, tandem per vmbilicum vrinam profudit. Narrauit id sæpius in scholis nostris, Bartholomæus Caproleus Chirurgus expertissimus, mihi amicissimus, & Academiæ nostræ dissector Ordinarius. *Andreas Laurentius libro secundo, quæst.28. Anatomes.*

OBSERVATIO.

Vrina infra pectinem paululum supra vuluam profluere solita.

PVELLA ex loco qui est infra pectinem, paululum supra vuluam vrinam reddebat, nullis interim apparentibus signis atque indiciis, vnde ipsa naturaliter profluere debuerit. Hanc autem nos cum parentum rogatu curare tentauerimus, & nullum huic malo idoneum inueniretur præsidium, ita vt erat incurata ad vltimum vitæ suæ terminum permansit. *Beniu. c.9. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Vrina per sinistra natis vlcus transudans.

IN iis, quæ interea, dum hic sum, praxi obseruaui, vnum est, quod ad te perscribendum duxi, non dissimile illi quod *Beniuenius* militi accidisse *octauo capite* refert. Senex quidam hic est, vinitor septuagenarius, qui superiori proxima hyeme primum magna cum difficultate reddidit vrinam: deinde, interpositis aliquot diebus tumorem in sinistra nate non procul ab intestini recti exitu, sensit erigi: qui ope Chirurgi ad suppurationem deductus est, ita tamen vt deinde in vlcus malignum degenerauerit, ex quo subinde putridæ carnis nonnihil excisum est. Cœpit id interea humore aqueo manare, quem indies copiosiorem per interualla (vrgente nempe vrina, à suo naturali & consueto exitu reiecta) emisit: atque ita paulatim vrina non aliunde, quam illac reddi consueuit. Venit ad me coniunx eius, pro auersione mali consilium petitum. Nihil autem prius de morbo referre volebat, quam ego diuinassem. Cum viderem ergo vrinam quam secum attulerat, & mariti esse didiceram, limosam & arenulas ad fundum demittentem: dico mihi videri vesicam mariti laborare, quæroq; num vrinam reddere queat. Tum illa non consueto more reddere dicens, incipit paulatim ea quæ postea vidi narrare, insuperque ea quæ antecesserunt. Hoc totum inquam, ex vrina colligere neque ego potui, neque alius quisquam posset. Rogo, quandoquidem de paupertate querebatur, vt etiam sine precii solutione post meridiem me illum accedere permitteret: cum annuisset, constituto tempore de omnibus ipsum maritum coram percontatus sum, & ea, quæ scripsi, audiui, præterea etiam vrinam (quæ tum forte vrgebat) reddentem conspexi: quæ affatim quidem, sed propter exulcerationem illius noui meatus, & quia acris videbatur, non sine magno reddebatur cruciatu. Eo modo se iam inde à festo Paschatis reddidisse confirmabat. Exterius erat locus vlceratus, vicinis partibus paulo profundior, nec introrsum patebat vllum sensui foramen, nisi cum effluebat vrina. Tonsor, impositis emplastris, obstruere meatum conabatur: nec laborabat, vt naturalis ille canalis aperiretur, imo ne quidem intrudere artificiose norat specillum. Suasi vt locum relinquerent apertum: nec quicquam tentarent, donec aduenisset lithotomus Rotenburgensis. Interea posse senem iis vti rebus, quæ vrinæ obtundant acrimoniam, quæ illi enumeraui. Audio in hanc vsque diem misere cruciari hominem. Referendam tibi Historiā putaui, quia diligenter tales notare soles, multasque similes abs te conscriptas ante meum discessum mihi recitasti. *D. Iac. Suterus, suis ad me literis 7. Id. Nouem. Anno 1583. Horba datis.*

OBSERVATIO.

Per femur mingens miles.

VESICÆ vulnera, maxime in parte neruosa, lethalia sunt, dummodo adsint aliæ conditiones: vidi enim vulneratum sclopeto: tertium igitur addo, quod vulnus non sit in parte illa, in qua vesica ligatur à lateribus, nam per ligamentum illud concrescit caro, & fit sanitas, vt in milite, qui mingebat ex femore, quia vesica erat perforata in ea parte. *Fallopius de Vulneribus capitis capite duodecimo.*

OBSER-

Observatio.

Vrina circa coxam euacuata.

NOuimus miranda naturæ opera: nam & purulentum quid etiam ossi subsidens extrinsecus trudit, & hominem certis indiciis moriturum sæpius liberat. Vnde & militem vidimus, cui illatum vulnus in coxam vesicæ ceruicem inciderit: ac subinde incuria Medici adeo conglutinatu obcalluit, vt penitus iter vrinæ obstruxerit: sed ea nihilosecius carne paulatim erosa, coxa altera extrinsecus erupit. Indeque quoad vir ille vixit, rite profluens reddita est. *Beniu. c.7. de Abditis.*

Observatio.

Vrina per perinæum ex vlcere delata.

NObili cuidam Veronensi, viro probati ingenii, vrina sua acredine perinæon perforauit, & ad mortem eum perduxit. *Ant. Fumanellus, operum suorum p.535. edit. Tigurinæ.*

Memini me quandoque videre in perinæo, non ex calculo, sed ab vlcere ceruicis vesicæ natum foramen: vlcere enim vesicæ ceruix si aliquando afficitur, non raro eo vsque hoc ipsum progreditur, vt tandem exesa cute perinei, foras erumpat. Atq; tunc quidem per foramen assidue vrina profluit, vlcere curationem non admittente. Quod in pluribus obseruatum. *Dodonæus in Annotat. ad capit. 78. Beniuenii de Abditis.*

Visus & vesicæ abscessus per perinæum erumpere, è quo vrina reddebatur. *Fernelius libro sexto, cap. 13. Patholog.*

Observatio.

Apostematis in perinæo & fistulæ Historia & curatio perfecta.

NOn raro, Georgi consobrine, vtriusque sexus hominibus ab epate & cerebro, per vertebras dorsi, aliosque ad emunctoria internos meatus, perinde ac in altera Gonorrhœæ vulgaris specie pituitæ marcescentis ad penem aut vesicam defluxio in perinæo subsistere solet & in apostema coalescere. Hoc nisi tempestiue cataplasmatis maturatum fuerit, & facta suppuratione saniei exitus pateat, tunc illius acredo in podice ani musculum sphinctira aut vesicæ collum exedit, vt tandem ex illius fistula circa penis radicem lotium non sine ardore excernatur, & per ani syringam interna penetrantem stercoris liquor emanet. Causa morbi antecedens interna sui ablationem indicans, phlegmatis salsi, aut putrescentis purgationem exigit, & sobriam victus rationem, quæ esculentis sale nimio conditis aut eo maceratis careat, nec sint penitus insulsa, aut salis expertia, vinum album calore solis bene coctum & defæcatum bibat: à cereuisia ratione lupuli qui dysuriam aut vrinæ stillicidium irritare solet abstineat. Ergo quoque nomine sibi temperet ab omnibus medicamentis exquisita virtute diuretica præditis, quæ lotii sordes ad locum affectum plus satis præcipitant, de quorum numero sunt raphanus vterque, siseleos, lapis iudaicus, cyperi & cardamomum, & id genus diureticorum calidorum. Sed ad solidationem vlceris præcipue in vesicæ collo impense proderunt ea, quæ lotii acrimoniam obtundunt, de quorum censu est radix glicerisæ, gummi dragaganthi, cerasorum, succinum, ac semina melonum, cucurbitæ, papaueris, nec pinearum nuclei oberint. Huius abscessus symptoma est ante maturationē in loco affectus neruoso, dolor pungitiuus, & post factam suppurationem in osculo vlceris aut fistulæ ardor vrinæ extinguibilis. Accersitus igitur Ratisbonam, vt Episcopi huius generis apostema in perinæo curarem, cum lotium bene coctum viderem, primo corpus & interna præcordiorum viscera subscripto leni pharmaco, affectus loco accommodato purgaui, quod constat, medulla cassiæ catharticæ, stillaticii maluarum liquoris vapore per cribrum expressa pondo vnciæ semis, diaphiniconis scrupulis quinque, rhabarbari scrupulo semis, cinamomi interioris granis quinque mixta collocentur supra sacrificii ex adore placentulam & aspergantur momento seminis anisi confecti, vt flatus cassiæ dissipentur, & id totum tempore antelucano, aut postquàm dies illuxerit edat: tandem elapsis quinque horis prandeat iusculum pisorum, aut duos ouorum sorbilium vitellos. Cæterum cum circa generationem saniei, vt Hippocrates ait, febris & dolor incrudescere soleat, qui cucurbitæ instar, humores ad locum affectum allicit. vt dolor mitigaretur emplastrum quod partim humores affluxos resolueret, partim maturaret tale applicui, quod ex duobus aliis coadunatum, nempe ex diachylone cum gumis vnciis duabus semis, diachylonis mollis vncia vna, croci scrupulo vno, diachylonis ex gumis aceto dissolutis, ac mucillaginibus compositio passim in Chirurgorum antidotariis habetur, quo ignis tepor dissoluto, aliud diachylon molle & postremo crocus in lebete additur, & in vnā massam cōflantur. Molle vero diachylon cōstat ex seui cerui vncia vna, medullæ ossiū cerui vncia vna semis, resinæ abietis vnciis duabus drachmis septē, butyri recētis vncia semis, olei liliorum vncia semis, terebinthinæ drachmis sex, ceræ albæ vncia vna semis, his vna industria Seplasiarii lento ignis calore in sartagine liquefactis frigore coalescant, si ad maturationem efficaciora desideras, talia ex seminum lentore & gumis quoque additis in nostro & Montagnani antidotario abunde descripta inuenies. Sed incredibile dictu quam cito diachylon, sic cum altero coadunatum, apostema ad suppurationem deduxerit & maturauerit, id quod non erat obscurum ex cholera & pituita apostematis indicium. Atqui cum durities, abscessus, dolor pulsatilis mitesceret ac collecta sanie in apicem protuberaret apostema suppuratione maturum coniiciebam. Proinde quandoquidem anus ac membra genitalia, ob humorum affluxum sint putredini obnoxia, ne sanies sua acredine finitima perinæo membra, anum, & vesicæ ceruicem depasceret, aut vltra per sinus veluti cuniculos serperet, apertionem apostematis in loco decliuiori κατὰ ἴξιν maturauimus, & ne saniei exitus obstrueretur, & id quod præter naturam in loco affectus coarctaretur, quod primaria ac communis est omnium præter naturam tumorum indicatio efflueret, in vulnus licinium ex μότοις id est, filamentis contortum, ac ex oui albumine & vitello oleoque rosarum mixtura delibutum inseruimus,

ne la-

ne labra vulneris conglutinarentur, & aliquatenus ad ichoris effluuium paterent, quam othoniis excepτam ad doloris ex inciſione mitigationem vulneri applicuimus, & emplaſtrum noſtrum ex diachylone, aut ex farinis & ſeminum viſcedine ſuppuratiuũ apoſtemati obduximus, cuius & naturalis membri caloris fotu, altero die ſanies alba æqualis & denſa fœtoris expers, id eſt, ad vnguem cocta vbertim emanauit, omniſque dolor euanuit, quo ſublato, ſolus ex omnibus ſymptomatis vrinæ ardor reliquus erat, quem ex phlegmatis ſalſedine putridi, partim à cerebro, partim ab epate per renes ac lumbos in veſicam defluxu oriri, ex totius corporis ac præcipue dorſi pruritu coniecimus. Verum cum in lotio ſquamulæ furfuribus ſimiles natarent, veſicam quoque ſcabie ex lotii acredine laborare, vnde vrinæ ſtillicidium quoque non raro patientem infeſtabat, non temere ſuſpicabar. Quare piſcium ſalſamẽtorumque eſum, & vini potum patienti interdiximus, & vt abſtemius ſubſcripto decocto ſitim leuaret ediximus, quod ex hordei integri manipulis duobus ſemis, gliceriſæ abraſæ drachma, vna ſeminum aniſi drachmis duabus ſemis, dactilis inciſis numero quinque, ſebeſten pellicula inciſa numero quindecim, in olla vitreata cum menſuris aquę fontis libris duodecim, donec hordeum intumeſceret, decoqueretur. Nec id lotii acredinem obtundere poſſe, niſi terque quaterque quouis triduo reſinæ terebinthinæ ex Cipro allatæ ſcrupulos quinque aqua maluarum lotæ ac ex adore placentulis inuolutos mane cum illuxerit dies deglutiret, horis quintos mane cum illuxerit dies deglutiret, horis quintos ab abque nullo eſculento veſceretur, tertia tamen ab abſumpto medicamento hora, cyathum decocti cicerum modice ſalſam abſorberet, quo quinquies aluum exonerauerat. Succedenti triduo edixi vt patiens veſperi iturus cubitum ac mane experrectus ſeſquicochlear ſyruporum de capillis Veneris vncias tres ſemis, de gliceriſa vnciam vnam ſemis, vna mixtis deglutiret. Quod ſi quam ob cauſam noctes duceret inſomnes, pro ſyrupo de gliceriſa tantundem illius de papaueris cremore ſubſtituere poſſet. Quarto die ad therebinthinæ vſus rediit, cuius ſalutaris operationis ſucceſſu effectum, vt ægrotus non amplius ardorem iuxta penis glandem, ſed titulationem verius perciperet. Verum cum illius vſus omni ætati ſenili ſit, vt Galenus refert, innoxius, abſorptis triduo vt antea ſyrupis, qui non modo vrinæ acrimoniam obtunderent, corpus quoque lubricum & fluidum, ſed humores quoque ad excretionem præpararent virium robore illæſo, quarto die tantundem terebinthinæ ex adore ſacrificulorum placentulis vino madidis, inuolutæ deglutiuit, cuius operatione humorum ad perinæum & veſicam aluuies per ſeceſſum expurgata, ex apoſtemate vlcus ſolo ex lithargirio diachylone ſua ſponte fere conſolidatum, & omnis vrinæ ardor ſublatus fuerit. Sed ſi ægri vires non ſubſiſterent, ac tam crebras alui deiectiones ferre non poſſent, eas ſeptem dierum interuallo prorogare poteris. Conſolidato feliciartis ſucceſſu apoſtematis vlcere, en fama quouis præpeti auium volatu velocior, cum paſſim alibi tum Ambergæ in Palatinatus Metropoli increbuit, me quibuſuis etiam chironiis vlceribus mederi poſſe, tum à ciue ordinis ſenatorii Ambergam accerſitus, qui ex ſuppurato in perinæo abſceſſu nimis ſero aperto donec purulenta ichoris colluuies quæ ſua acredine veſicæ collum arroſerat, & in ſinuoſis apoſtematis anfractus illatebrauerat ſua ſponte erumperet, vnde tandem vlcus cauernoſum in fiſtulam occalluit, per quam lotium acre, conſolidationem impediens deſtillabat, non raro quoque impetu erumpens vlceris labra diſtendebat. Methodum igitur curæ à ſalubri victus ratione, cauſis fiſtulæ & vlceris conſolidationem remorantibus contraria auſpicabar, & corpus vniuerſum à noxiis humoribus ad expulſionem reſeratis obſtructis meatibus præparatis, quos cum oxymelle & ſyrupo ex rhabarbaro de cichoria in aqua maluarum, capillorum Veneris & cuſcutæ diſſolutis, digreſſi quatriduum, ac tandem quinto die ſubſcripto pharmaco expurgaui. ℞. Caſſiæ vnciam ſemis, electuarii de dactilis drachmam vnam ſemis, Hamech ſcrupulos duos, diſſoluantur in decocti florum & fructuum clarificati vnciis quatuor ſemis, cum modico Suchari roſarum, ne plus æquo ſit amarulentum, peracta partim ſeroſi & acris humoris excretione vt lotii acrimonia miteſceret & id medicatis viribus imbueretur, de ſubſcriptis paſtillis quouis die binos, alterum mane, alterum ad primam facem noctis edendos exhibui, qui conficiuntur ex pineis ſtillatitio roſarum liquore præparatis pondo drachmarum duarum, ſeminum melonum ſcrupulis quatuor, gumi tragaganthi, arabici ſingulorum ſcrupulo vno, gumi ceraſorum, radicum gliceriſæ ſingulorum drachma ſemis, cinamoni drachma vna, penidiarum vncia, ſacchari in aqua roſarum & maluæ ſingulorum quantum ſufficit vnciis quatuor ſemis diſſoluto fiat confectio ad formam rombi quadrati pondo drachmæ vnius & ſemis, quæ veſicæ & meatuum vrinæ aſperitatem lenit & curat. Dum his veſceretur quouis quarto die quia ſymptoma nullum obſtitit, hauſtum decocti ligni Guaiaci vnciarum quinque ſudoriferum decumbenti in lecto, ſtragulis bene cooperto calidum dedi, ad proliciendum ſudorem, quo acre ſanguinis ſerum expurgaretur. Aut ſi quis decoctum ligni ex India faſtidit, is oxymellis ſquillitici vnciam vnam ſemis diſſoluat in aquæ fumiterræ & agrimoniæ ſingulorum vncia vna ſemis tempore antelucano in aqua feruenti calefactum ebibat in lecto, & eo ſudorem affatim eliciet. His igitur quæ ſanguinem reddunt impurum ſalſedineque acrem, & eo nomine ad conſolidandum vlcera infœcundum ſublatis, reliquum erat vt tandem medicamentis topicis, cauſticis, aut ſectione, fiſtulæ callum quo vlceris aut fiſtulæ partim agglutinatio impeditur quamprimum extirparem. Proinde ſurculos radicis veratri nigri fiſtulæ inſerui, qui tertio die fiſtulæ callum extererent. Poſt triduum extracta ellebori radice cum interna fiſtulæ pellicula attractioni contumax non obſequeretur, Pauli Æginetæ ac Cornelii Celſi ex præcepto Megetis conſilio fretus ex æruginis drachmis duodecim, armoniaci tribus aceto acri exceptis, oblonga penicilla fiximus, quæ Medici ſpecilla, ac turundas, & vulgus Chirurgorum tentas quoque appellat, quæ citra ſuppurationem callum arrodebant. Vt ſuppuratione colliqueſceret, ex terebinthina, ac piſcium glutino, addito ex hydrargirio puluere præcipitato, pro modulo fiſtulæ turundas formabam, quibus infixis fiſtulæ concauitati, & applicato ne elaberentur te-

tur tenaci diachylonis emplastro, facta suppuratione in viginti quatuor horis callus liquescebat, & cum sanie frustillatim profluxit. Verum ne osculum fistulæ ante exactam mundificationem conniueret frustula spongiæ oblonga & madida fili ligatura coarctata filo deposito cauitate fistulæ imposui, & sinus vlceris non altiores quam subtercutaneos forcipe incidi, vt saniei effluuium vbique & vndique pateret liberum, ne intra sinuosos vlceris cuniculos delitescens, intestinum rectum & neruos testium chremasteras arroderet. His peractis, quæ vlceris cauernosi & sinus callo obducti indicationes exigebant, reliquum erat vt à sordibus purulentis abstergeretur. Proinde subscriptum vnguentum othoniis, id est, linamentis discerptis exceptum mane & in crepusculo quoque abstersa diligenter sanie indidi, quod Seplasiarius ex his conficiebat, Melle rosato vncia vna, terebinthinæ drachmis quinque, radicis aristologiæ rotundæ scrupulo vno, ireos, myrrhæ rubeæ singulorum drachma semis, æruginis scrupulo vno, granis quinque, seui hircini drachmis tribus. His in mortario calido pistello exacte coadunatis vnguentum conficiebat, quod si defuisset, vnguentum Apostolorum eius loco substituissem. Verum cum sub sordium lentore caro mollis viscidaque succreuisset, quam vnguentum prædictum abolere non potuit, & vlcus verius ichore quam sanie cocta maduit, puluere ex hydrargirio cum aqua aurifabrorum chrysulca per alembicum præcipitato totum vlcus conspersi, & emplastro diachylone molli cooperui, post quadraginta horas emplastro sublato vlcus à sordibus & carne molli ac spuria pulueris leui rosione doloris experte insumpta purum reperi, ac sublata hydrargirii puluere vlceris virulentia, id bonæ carnis grandine rubra pullularet, nil sarcoticis quæ cauitatem vlceris explerent, sed emplastris epuloticis cicatricem obducentibus opus fore arbitrabar. Eam ob rem Pharmacopœum subscriptum emplastrum quod ad omnes curationes vlceris caui ac sordidi scopos colliniat conficere iussi, ea decoctionis industria ne digitos adhæsu coinquinaret, quod Langii epuloticum nominare consueui. Accipe terebinthinæ, cerusæ, Lithargirii, lapidis calaminaris præparati, olei masticini singulorum vnciam vnam, picis colophoniæ, ceræ singulorum drachmam semis, decoquantur lento ignis calore ad viscedinis lentorem, dein inspergantur masticis, olibani singulorum scrupuli quatuor, corallorum alborum drachma vna semis, thuris drachma vna, camphoræ scrupuli duo semis, cum pistello calido exacte coadunentur & fiat emplastrum tam sarcoticum, quam epuloticum, quo vlcus consolidatum fuit. Hæc Georgi Consobrine te, quem nunc post discessum Caroli Quinti, Cæsaris ex Belgico in Hispanias, apud Philippum Hispaniarum Regem in Belgico eadem stipe Medicinam facere intelligo, celare nolui. *Langius libro tertio, Epistola quinta.*

Observatio.

Vrina per vulnus circa sedem inflictum excreta.

MYTILENIS iuuenis quidam, iuxta sedem satis profunde vulneratus, tribus primis diebus neque cibum neque potum ingessit, quarto vero die, adhibitis prius remediis, cibum sumsit ac bibit. Deinde, occidente sole, iterum curatione adhibita, vrinæ circiter cotylas quatuor per vulnus excreuit, cum antea ab eo tempore quo vulneratus erat nihil omnino minxisset. Et tum sane à pondere, quo prius circa pubem grauabatur, se perfecte liberatum dixit. Manifestum igitur hinc erat, vesicam fuisse vulneratam. *Galenus libro primo, De locis affectis.*

Observatio.

Vrina per aluum deiecta.

PRAXAGORAS refert quendam se vidisse, cui vrina per sedem excernebatur per duodecim annos. *Ruffus De vesicæ renumque morbis.*

Quis miretur si audierit, quod & nos vidimus, puerum scilicet duodecimum annum agentem, cum vrinam septimo iam die non redderet, propterea quod concretum quid ex pituita & sanguine vrinæ ipsius canaliculos obstruxerat, eam tandem ex ano euacuasse. Præsertim si nouerit & vesicam ipsam ceruicemque eius minime foraminulentam aut fungosam existere, & intestinum quod penetrari debuit, solidæ ac concretæ esse naturæ, vt decet tunicas omnes quæ neruosæ sunt. Oportuit enim aut incisam vesicam intestinumque, quod citra mortem fieri nequit, aut naturam, cui impossibile nihil est, huiuscemodi aperuisse vias, vt inde vrinam redderet, puerumque seruaret. *Beniuenius capit. 7. De Abditis.*

Visus est vesicæ sphincteris musculi abscessus in anum penetrare, illacque vrina omnis defluere. *Fernelius lib. 6. c. 13. Patholog.*

Aliquando naturali vitio meatus clauduntur, vt in virgine quadam animaduersum, cui vrina per sedem reddebatur. *Scholographus ad librum primum, Galeni de locis affectis Lugduni in minima forma excusum.*

Vidimus puerum qui totam vrinam reddebat per aluum *Cardanus Comment. ad lib. Hipp. de Aliment. lect. 42. Text. 43.*

Observatio.

Vrina suppressa visa aliquando exudare per anum, perinæum, scrotum, penem, & inguina.

ALiquando plane vrina supprimitur, vnde vesicæ tanta distentio, vt inde data inflammatio vrinaque retro in corpus reflua ægrum ad exitium præcipitarint: visa vero est nonnunquam vrina sic expressa, multis locis præter naturam quaquauersum diffluere, & exudare per anum, perinæum, scrotum, penem, inguina. *Pareus operum suorum lib. 18. cap. 22. De lue Venerea.*

Observatio.

Naturæ aggrauatæ admirandæ excretiones.

Quanta

QVANTA prudentia Deus naturæ facultates in corpore humano disposuerit, vel inde intelligi potest, quod ea non solum necessaria appetat & concoquat, corporique assimilet, sed & aliena & noxia expellat. Ac huius quidem expulsionis tanta est necessitas, vt nisi naturæ vis eam sæpe moliretur, facile noxiorum prauitati succumberet. Neque vero dicam in hoc loco de expulsionibus, qua prauos humores è corpore ea eiicit, vnde & alii fluores & catarrhi, & sudationes non raro proficiscuntur; sed de sanguinis etiam, qui alioquin naturæ Thesaurus censetur, deiectione. Etenim tam tenax est naturæ illa moderatrix facultas iustitiæ, vt superflua etiam violenter à se reiiciat, & debita sanguinis portione facile sit contenta. Quo magis culpanda est hominum immoderata ingluuies, quæ neque modum, neque finem nouit in ingerendis etiam non necessariis. Itaque cogitur natura sua virtute à periculo oppressionis seipsam asserere. Quod quidē fit multis modis. Nam vel per Hæmorrhoides, vel per alui fluxum sanguineum eumque dysentericum, aut non dysentericum, vel per sanguinis mictum, vel per narium hæmorrhagiam, vel per vomitum sanguineum, vel per sputum cruentum, vel per aurium fluxum cruentum, vel per sanguinolentas gingiuas, vel per menses, ea redundantiam sanguinis deponit atque excernit. De Hæmorrhoidum fluxu passim extant exempla, sicut & de dysenterico, & menstruali in fœminis. Qui vero dysentericus minime est, hic vel epaticus est, vel aliunde ex venis intestinorum apertis sine dolore sanguinem effundit, ac eiusmodi quidem violentia frequenter se ostendit, vt & superius per os vomitu, & inferius per aluum sanguis copiosissimus excernatur, alias quidem syncerus & rubeus alius vero ater, & pici similis, idque sine vitæ periculo. Quamuis enim deliquia animi in hoc casu incidere soleant, vt obseruaui in Nobili quodam à N.ineck olim Canonico Eistadiano, & alio quodam Nobili aulico Neoburgensi, tamen sensim viribus instauratis sanitas est recuperata. Sanguinis vero mictus vna cum fluxu sanguineo intestinorum non dysenterico ex magna plethora profectus in ciue Eistadiano à me notatus est. Hæmorrhagia narium cuidam Canonico Nobili Eistadiano, iuueni quidem adhuc, sed largiori vtenti diæta, & abhorrenti à venæ sectionibus, tam familiaris est, vt singulis septimanis recurrat, & iam quasi ordinaria, ac naturæ consueta esse videatur. Eadem singulis mensibus recurrit in quadam honesta Matrona, quæ iam per viginti annos mensibus carens, hoc genere vacuationis purgatur, non tamen absque magna molestia, & sæpe suffocationis periculo non leui, quod sanguinolenta materia, vel in naribus concreta, vel ad tracheam arteriam deorsum lata, omnem fere spirandi facultatem tollat. Per sputum cruentum idque copiosum præsertim fœminas vidi sine noxa vacuari, ac earum quædam loco menstruæ purgationis ita vacuabantur, menstruis temporibus. Quinetiam retulit mihi vir dignus fide, se vidisse virum quendam qui cum ante Hæmorrhoidalem fluxum habuisset, isque deinde obstructus fuisset, tandem eundem per sanguinis sputum singulis mensibus à retentione Hæmorrhoidalis fluxus se asseruisse. Ex quibus apparet naturam copia sanguinis aggrauatam moliri suæ leuationis vias sæpe insuetissimas. *Vir Clariss. Iacobus Oethaus lib. Obseruat. propriarum.*

DE OMENTO.

OBSERVATIO.

Omentum peritonæo & abdominis musculis connexum.

COnspicatus sum omentum peritonęo, nec non abdominis musculis adnexum. *Columbus lib. 15. Anatom.*

OBSERVATIO.

Omentum in laterali morbo cuidam in testis seminaliumque vasorum tunicam delapsum, & ad quinque librarum pondus adauctum, mortem attulit.

NOn semel sane omentum in testis seminaliumque ipsius vasorum tunicam (cui peritonæum originem præbet) deuolutum, ac miris modis extra mediocrem alias omenti cōstitutionem, adauctum deprehendi. Nam cum tota omenti pars alioquin intestinis incumbens, in mediocriter pingui homine, vix libræ aut sesquilibræ pondus excederet: vidi tamen omentum ita præter naturam in ea testis tunica auctum, vt quatuor aut quinq; librarum pondus penderet, & ventriculum ex sua sede ita deorsum distraheret, vt ventriculi deficiente munere, variisque obortis singultibus, id pondus mortis occasionem fuisse, inter secandum collegerim: cum in morbo quodam laterali, qui alioquin bene expurgatus fuerat, scrotum ex more ab ægro astātibusque subligari neglectum fuisset. *Vesalius lib. 5. c. 4. De corp. hum. fabrica.*

OBSERVATIO.

In scroto omenti libra visa.

IN Scroto omenti libram & amplius conspicatus sum. *Columb. lib. 15. Anat.*

OBSERVATIO.

Omenti selibra extra vmbilicum.

PRæterea omenti selibram extra vmbilicum. *Idem dicto loco.*

OBSERVATIO.

In rupturis inguinis sæpe omentum excidere.

QVidam ex nostris ciuibus, vir integer, & bonus, cum rupturam inguinalē antea passus esset, ac intestina in rupturam excidentia aliquoties faciliter reducta fuissent, forte sensit aliquid denuo in eandē rupturam excidere. Dum vero illud reducere frustra conatur, à me & lithotomo Wissenburgēsi, viro experto, animaduertitur nullum intestinū, sed omenti quandam partem exterius excidisse. Signa eius rei erant, quod neq; dolores colicos haberet, neq; motiones, neque febrem, neque alui obstructionem. Itaque deprehenso omenti egressu, à fomentis & emplastris destitimus, & iussimus eum ligaturam loco affecto adhibere, imposito emplastro adstringente, ac ita factum est, vt nihil incommodi ex ea re dein-

re deinceps sentiret. *D.D. Iacobus Oethæus lib. Obseruat. propriarum.*

OBSERVATIO.

Omento ex vulnere procidente, & absciso, gladiator conualuit: tum quis eiusdem vsus.

QVOD omentum calefaciendi gratia factum sit, euidenter discas, licet in illis, qui vulnus in abdomine acceperunt, in quibus per vulnus excidit omentum, deinde liuidum factum, cogit Medicos partem læsam adimere. Omnes enim hi frigidiorem sentiunt ventriculum, minusque concoquunt, ac pluribus operimentis extrinsecus egent, & maxime quando insigni fuerit magnitudine quod abscissum est, quemadmodum certe & nos aliquando fere totum ipsum abscidimus cuidam gladiatori ita vulnerato: homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamen adeo facile & patiebatur, & lædebatur à frigiditate externa, vt non sustineret nudum habere ventrem, sed lanis assidue esset obuolutus. Gracilior autem fuerat à principio hic gladiator, cũ aliis partibus, tum ventre, ob idque celeriter, opinor, refrigerabatur. *Gal. de vsu partium lib. 4. c. 9.*

OBSERVATIO.

Omento ex saltu rupto, & tumore ad stomachi regionem cum dolore oborto, æger sectione, & consuto omento sanatus.

NObilis Schlet ex saltu equi, & illisu ephippii omentum rupit, & tumorem supra stomachum sensit, & peius habuit & concoxit. Facta incisione M. Conradus Lithotomus, qui & tibi, vt opinor, notus fuit, residens in Schönbach olim, consuit omentum: sanato vulnere, nobilis melius in posterum habuit. Tantum emolumenti accidit ventriculo ex omento. *Clariss. Vir Esaias Meichsnerus de Obseruat. propriis.*

DE PERITONÆO.

OBSERVATIO.

De vrina intra peritonæum collecta.

ASciticis aquosos humores in cauitate ea cõtineri, quæ inter peritonæũ & intestina, in confesso est: colligi vero & illic vrinam posse præcisis vreteris, *Gal. lib. 1. de nat. facult.* prolixe docet: accidit vero & idem vesica læsa ac exulcerata. Monialis quædam virgo, quinquaginta quinq; aut sex annorum, multo tempore circa inguina & pubem doluit: nullis interim ex vtero prodeuntibus excrementis: superuenit tandem ventris tumor, quo indies maiore facto, neque vllis cedente remediis, mors tandem subsecuta est. Toto autem quo laborauit tempore, facies perpetuo elegantis & viuidi, vt in sanitate, perstitit coloris: sinistri tantummodo cruris supra talos dolor molestus erat, cum tamen nihil illic mali appareret. Huius venter non aquoso humore alio sed vrina plenus extitit, quæ ex læsa & pertusa vesica in hunc influxerat. Vterus siquidem omnino exulceratus fuit, ac ita quidem, vt ne figuram suam retinuerit: vesica quoque, qua parte ipsum contingebat, similiter & aliquot foraminibus hians: per quæ vrina in ventris cauitatem delata fuerat. Reliqua viscera, hepar, ac lien, omni labe ac vitio carebant: atque idcirco color faciei, vt diximus, haud fuit permutatus. Quod autem ex vtero excrementa nulla descenderint, hymen obstitit, quod natura virginibus concrescit. Nam hoc integro, nihil ex vtero descendere aut deferri posse, vel hinc apparere potest. *Dodonæus cap. 34. Obseruationum Medicinalium.*

OBSERVATIO.

De alui excrementis intra peritonæum collectis.

VRINAM, vesica perforata, in ventris cauitatem profluere superiore capite ostensum est: sed & alui excrementa, vulneratis intestinis, eo quoque deferri possunt. Vxor fuit Medici formosa & viuido colore prædita, carnosa quoque & satis pinguis. Hæc posteaquam nupsisset, concepit, ac dein peperit, sed fœtum nec plene gestatum nec vitalem. Post partum venter nõ modo subsedit, sed & paulo post auctior factus est, ampliusque quam prius intumuit. Suspicio nata est collectos esse in ventre aquosos humores, tametsi faciei color non mutatus, sanitatem viscerum præ se ferret: nec pedes (quod sępe hydropicis accidit) tumerent: & vrinæ sanorum similes. Exhibita quandoque initio hydragoga medicamenta, verum ab his nulla aquosi humoris successit purgatio, sed torsiones admodum molestæ, vt non temere ab vsu medicamentorum omnium abhorruerit, & Medici abstinuerunt. Cessatum itaque est ab omnibus purgantibus medicamentis.

In hac autem tanta miseria annos (plus minus) duos vixit: ventre interea in tantam molem & altitudinem distento, vt vix genitales suas partes manu propria contingere quiuerit. Admirabantur Medici, quotquot eam subinde visebant, ventris tantum tumorem, facie optime colorata, & nullis morbi notis in vrina apparentibus. Accessit successu tẽporis respirandi difficultas, quæ indies increscens, ac molestior facta, nec vllis cedens eclegmatis, tandem vitæ imposuit finem. Dissecto ventre, non aquosus humor, sed sordes nigræ, quales in cloacis, effluxerunt crassæ, fœtidæ, quibus frustillatim omentum permixtum, quod solum à tantis sordibus computruerat. Sordium autem tanta fuit quantitas vt quatuor vrnas vel amplius implere potuissent, quarum singulæ quadraginta libras mensurales cõtinent. Distensio autem ventris tam quoque magna, vt peritonæum, cum amplius distendi non potuerit, aliquot locis à superioribus partibus ad inferiores vsque fissum fuerit, & iecur cum liene ac ventriculo, relicta propria sede, cedente septo transuerso, intra pectoris spatium ascenderit: pulmone cum corde sursum collum versus in angustias coacto. Quæ viscera integra nec vlla parte vitiata fuere. Non libuit in tantis sordibus intestina eximere, & diligentius perquirere: sed dubium non est, sordes istas non aliunde quam ex intestinis vulneratis ac læsis profluxisse. Nec etenim alia via aut modo in hunc locum peruenire potuerunt. *Idem cap. 35. Obseruationum Medicinalium.*

**
*

DE VMBILICO.

OBSERVATIO.

Vmbilicus penis inſtar prominens curatus.

COMMVNE omnibus, vmbilicum ad decorem prominere. Monſtroſum ſi promineat, vltra quam decens ſit. Iohannes Binus, filium habuit octimeſtrem, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem. Coles enim teſticulorum tunica iunctus videbatur: à quo etiam ſpiritus erumpebat interdum. Hunc cum plures Medici inuiſiſſent, & ex his alii inteſtinum eo erupiſſe iudicarent, alii omentum, alii humorem, nos carnem in loco increuiſſe dicebamus. Cui ſententiæ cum pater inhæſiſſet, puerum curare cœpi. Sed quod authoritate eorum mouebar, qui propter ſpiritum, quem inde erumpere interdum diximus, inteſtinum illud eſſe dicebant, reſecanda ne mihi eſſet caro illa, & id ipſum ferrone an igne potius faciendum, plurimum addubitabam. Verum certa tandem ratione ſubnixus, vincire carnem decerno; ſingulíſque diebus arctius deligans, non prius deſiſto, quam ea ipſa præmortua penitus exciderit, ac puer ſubinde integram valetudinem recuperauerit. *Beniu. cap. 6. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Hernia Omphalocele immenſa.

IN oppidulo Than mulierem inſpexi, cui ex hernia Omphalocele vniuerſa pene inteſtinorum mole à peritonæi cauitate procidente, tumor immenſus, ac veluti nouus venter à vero ventre, flaccido & depreſſo, & in hunc tanquam ſaccum illi appenſum inanito propendebat, quem & faſcia circumducta, vt onus hoc ſubleuaret, collo ſuſpenſum geſtabat. *Clariſſ. Vir Felix Platerus de Obſeruat. propriis.*

OBSERVATIO.

Omphalocele ex laborioſo partu orta & neglecta, illuſtris fœmina præter alia pericul oſa ſymptomat. crebras vomitiones & tabem incurit, quibus tandem extincta eſt.

PERILLVSTRIS mulier Victoria Gonzaga Martinenga, cum diſrupto peritonæo ſupra vmbilicum in violento partu enixa, & per multos annos nulla deligatione aliove præſidio adhibito, rupturam tuliſſet, indies ita dilata fuit, vt inde inteſtina præſertim gracilia laberentur, ita vt cibariorum in ventriculo confectorum diſtributio per illa minime fieri poſſet: ſed natura grauata, ſingulo tertio vel quarto, vel quinto die, prout magis vel minus cibum ingerebat, per vomitum eſculenta & poculenta ſemicocta, plurima pituita permixta, reiiceret, noctu tamen cum cubaret, vt plurimum ex ſitu adiuta inteſtina retro cedebant: obeſo erat corpore, ſed eum per ſex menſes huiuſmodi vomitionibus vexaretur, quotidie magis ac magis emaciebatur corpus, tandem ſubortis doloribus, & materia plurima, flatibuſque tumentibus inteſtinis per rupturam elapſis, ſuborta inflammatione, diſruptaque tunica inteſtinali, nec non & ventris cute, prolabente pure biduo, vitam cum morte commutauit, ſui vniuerſali deſiderio totæ ciuitati derelicto. *Marcell. Donat. Hiſt. Mirab. lib. 4. c. 3.*

OBSERVATIO.

De vmbilici relaxati tumore puerili.

NONNVNQVAM recens natis pueris, oui magnitudine vmbilicus intumeſcit, quod perperam ſectus aut vinctus fuerit, vel quod humores ſeroſi eo cõfluxerint, vel quod eiulatu ex torminum puerilium doloribus ea pars ſe amplius æquo dilatauerit, nonnunquam ab vtero eum tumorem cum abſceſſu coniunctum ſecum efferunt. Sed abſceſſum illum nequaquam tentabit aperire Chirurgus. Facta enim apertione inteſtina prodeunt, & effundũtur, quemadmodum in multis, maximevero in puerulo Domini de Martingues obſeruaui. Eiuſmodi enim abſceſſum cum Petrus à Rupe Chirurgus aperuiſſet, effundentibus mox ſe per plagam inteſtinis, mortuo Nobili puerulo, parum abſuit quin ſatellitum domeſticorum manibus ſtrangularetur. Itaque cum Ioannes Gromontius ſculptor nuper me rogaret, vt tale quid tentarem in filio ſuo, negaui me facturum, quod ex præſenti illo infortunio ſatis ad mortem ipſi eſſet: certe triduo poſt rupit ſe abſceſſus, & proruentibus inteſtinis mortuus eſt. *Pareus lib. 23. cap. 66.*

OBSERVATIO.

Tumor vmbilici curatus.

SOLI tumores etiam in vmbilico generantur, & plerunque nimis dilatati cernuntur, vt in Illuſtriſſima Anna Eſtenſe in hac ætate, quæ tamen breui ſanitati reſtituta eſt. *Braſauolus Comm. ad Aphor. 22. lib. 3. Hipp.*

OBSERVATIO.

Ex vena vmbilici inteſtina prolapſa.

MVLIEREM vidimus, ſexagenariam, cuius inteſtina ex vena vmbilici ſubito prolapſa ſunt, nullo præſidio conferente, tertia die vitam finiiſſe. *Beniu. cap. 5. de Abdit.*

OBSERVATIO.

Circa vmbilici regionem apertum apoſtema curatur.

APOSTEMA magnum in exituram conuerſum, quod habebat magnifica Domina dela Chau, lateraliter ab vmbilico in ventrem profundum aperire feci, dum eſſem Cameraci exul propter prælia. Apertum fuit totum mirach, ſicut in alia muliere, & reperta eſt magna copia ſaniei: & quamuis ipſa domina eſſet ſenio confecta, diligenti tamen cura Chirurgi, & gratia Dei curata eſt. *Petr. Bayrus Pract. lib. 20. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Vlcus in vmbilico ex putrefactis inteſtinis natum.

ANNO 1564. Mense Martio, vxor D. Sigismundi Holdschuchers, cachectica, & mirum in modum ab vsu remediorum abhorrens, cœpit per aliquot septimanas conqueri de dolore in vmbilico, qui sensim creuit, vt tandem esset acerrimus, cum adstrictione alui. Mulieres existimarunt esse suffocationem vteri, & varia applicauerunt, vocatus Wolffius idem credens, fomentum pro vtero præscripsit, & cucurbitam vmbilico imposuit aliquoties, tandem etiam ventrem clystere lenitiuo aperiẽs, ex lacte caprino, quod tamen nihil aut parum est operatum. Sequenti die cum videretur augeri dolor vmbilici, apparuit tumor circa vmbilicum, ita vt vmbilicus videretur egredi, & manifesta signa suppurationis. Cumque vocaretur Chirurgus qui contrectabat locum, & emplastrum maturatiuum volebat imponere, sponte sua ruptum est apostema, & egressæ sunt tres libræ puris mixti cum stercoribus, cum maximo fœtore, & ita misera mortua est. Secto corpore, tenuia intestina fuerunt à putredine corrosa. *De Obs. CL. V. Ioan. Hessi per CL. V. D. Ioach. Camerarium ad me missis.*

OBSERVATIO.

Lapides in vmbilico.

TOphos in vmbilico generari, & huiusmodi affectionem poromphalon appellari, testatur *lib. Definitionum author.*

Lapidolam materiam gypseam sub vmbilico extractam, *Carpus in Comm. ad Anatomen Mundini* attestatur se comperisse, citante *Marcello Donato Hist. Mirab. Med. lib. 4. cap. 30.*

Vidi lapides in Vreteris, in Vesica, &c. atque in Vmbilico. *Columb. lib. 15. Anat.*

OBSERVATIO.

Vulnus cuidam inter vmbilicum & os ventriculi inflictum mortem attulit.

ARCHITECTUS Pauli III. Summi Pontificis: Vir qui ob raras eius dotes ab omnibus in præcio habebatur: cum apud Anconam ageret, ense perfossus fuit inter vmbilicum & os ventriculi transuersaliter, hoc est, ab vno latere ad aliud, adeo vt ab vtroque latere vulneris oscula magna apparerent: ad quem, cum Chirurgi accesserunt, intus intestina reduxere, quę illæsa esse dicebant: quia nullum inde stercus exierat: ac sic cutis vulnera consuerunt, ab vtraque parte orificium dimittentes: in singulo quorum linamentum immittebant. Sequenti vero die obiit, cuius cadauer dissecare fecimus, & stomachi infimam partem incisam conspeximus. *Lusitanus Cent. 1. Curat. 67.*

OBSERVATIO.

Vmbilici vis ad vitam.

APUD Ægyptios hodie grassatores & rebelles pro supplicio viuos exui corio. Eos ita demum diu magno cum cruciatu viuere, si carnifex vmbilicum ferro non attingat. *Scaliger Exercit. 246. ad subtil. Cardan. Et Cardan. libro duodecimo, de Subtilit. circa finem.*

Infans quandiu gestatur vtero per venam vmbilicalem ad se trahit alimentum. Nato puero vena illa (ne penitus sit inutilis,) sensim indurescit in ligamentum, cuius beneficio hepar vmbilico alligatur. Ligamento autem absceso hepar sursum retrahitur & diaphragma adeo comprimit, vt homo neque inspirare neque respirare possit, imo suffocetur ilico. *G. Fabritius in Chirurgia.*

DE ABDOMINE ET VICINIS EIUS PARTIBUS.

OBSERVATIO.

Abscessuum musculorum epigastrii profundorum, Historia.

STESIANUS, quum Medicorum iudicium subiisset, nescio quo pacto eorum non pauci abscessum in ipsius hepate consistere crediderint. Sed postea quum longo temporis spatio nihil se in melius proficere sentiret, me quoque vocauit. Igitur simul atque domum, vbi iacebat, fuissem ingressus, aspiciens eum, hoc inquam scias velim, nullum tibi esse in viscere vitium: sed quid aliud te molestet, nudatis præcordiis declarare conabor. Inueni ergo in profundis musculis abscessum, contracto iam pure, in medio spatio eorum musculorum, qui per transuersum incedunt, atq; illorum qui oblique ab infernis sursum tendunt, qui medii sunt inter eos qui transuersi peritonæo incumbunt, & eos qui sub externa cute obliqui deorsum feruntur. *Gal. lib. 5. de loc. affect. cap. 7.*

Dominus Ambrosius Pareus, & alii, (vt & ego) viderunt abscessum simili in loco, miræ magnitudinis, & summi periculi, ex sententia præstantissimorum, tam Medicorum quam Chirurgorum Galliæ, qui eo erant vocati. Fuerunt autem D. D. Hollerius, Gorræus, Duretus, Budæus, Aurelianus, Antonius, Franciscus Stampensis, Flexolius, Medici: Chirurgi vero Nemusanus, Pareus, Gerardus le Brue. Tramot, præsentes in consilium etiam adhibiti fuere, licet absentes D. D. Mocellus, Fernelius, Rapius senior, & alii. Abscessus hic ortum ducebat iuxta principium musculi recti, & quidem lateris dextri, supra vmbilicum digitis tribus, loco fundi ventriculi vicino, & iuxta hepatis regionem, quem locum profundum, &, ob materiam crassam ibi contentam, valde distentum, præter alia signa satis ostendebat dolor, qui eo loci augebatur, dum venter extenderetur & pectus dilataretur, quando musculus ob læsus ad actiones has peragendas extendebatur: malum hoc instar alicuius inflammationis œdematosæ, post multos diuersos & Chronicos sibi inuicem succedentes morbos ortum est, qui tandem morbi postquam natura tam copiosos humores heterogeneos symptomatice in locum non naturalem reposuisset, desiere. Et hæc in illustri Ludoica Humierea, Antracis Domina ad Malherbam syluam, visa fuere. Abscessu hoc aperto (cum tandem ad maturitatem tantam, quæ vix sperabatur, peruenisset) incredibilis & tanta puris copia summo cum impetu prodiit, vt vsque ad pedes lecti proflueret, & quidem vltra sesquimensis spatium copiosissime effluxit, per vulnus

 amplum,

amplum, cauterio actuali inflictum, quod semidigiti crassum, duorum vero latum erat, & vltra tres digitos in altum descendebat, antequam ad locum, in quo tanta puris collectio fœtoris intolerabilis continebatur, perueniretur, ita vt solum peritonæum vulnerandum restaret: vt hac ratione materia, quæ longo tempore copiose inter ipsum peritonæum & pene omnes abdominis musculos profusa erat, facile in abdominis capacitatem inter intestina defluxisset, quod ex profunditate aperti abscessus, turundis, specillis, & canulis, quæ indebantur, facile cognosci potuerit. Malum certe hoc deterius multo erat (quoad musculos epigastrii) quam hæc nostra sectio, à quo tamen, laus Deo, intra paucos dies fuit liberata & sanitati restituta. *Roussetus de part. Cæs. Sect. 3. cap. 2.*

Observatio.

De inflammatione musculorum abdominis.

INFLAMMATIO musculorum abdominis ex iis est quæ rarissime contingunt: Idcirco & Medicum iudicio falli facile contingit. Scriba quidam, cum ruri haud procul Antuerpia esset, dextri lateris cum febri dolore correptus, sed iuxta, ac paulo infra nothas costas. Medicum accersiuit, qui venæ sectione imperata, eclegmata linimentaque præscripsit, qualia pleuritide laborantibus adhiberi solent. (Pleuritim morbum esse existimabat.) Ab his vero cum male æger haberet, febrisque intenderetur, domum vehi postulauit, ad quem deinde vocatus, hominem offendi febricitantem quidem, sed debilem & viribus parum valentem, dextrum hypochondrium nonnihil dolentem, ventre vero vehementer distento, ac velut hydropici alicuius tumente. Exhibui mox purgans medicamentum, sed in exigua quantitate, quod cum feliciter cessisset, postridie idem, sed in maiore quantitate propinaui, quo expurgatis multis vitiosis humoribus, sinistra ventris pars tota subsedit: dextræ vero tumor permansit. Et cum non modo tumida hæc pars relicta esset, sed & durior ac digitis renitens, cataplasma admoui, quo tumore intra paucos dies emollito, nusquam vero apparente loco, per quem pus eruptururum sperari poterat, sectionem adhibuimus, adhibita diligentia, ne peritonæos membra vulneraretur: qua circa interiorem ventris partem facta, mox copiosum effluxit pus: quo deinde expurgato, vulnereque solidato, æger sanitati restitutus est: adhibita interim bona victus ratione & paucis remediis. *Dodonæus capite vigesimo nono, Obseruationum Medicinalium.*

Musculorum autem hanc abdominis, ac eius, qui ex dextro oritur hypochondrio, fuisse inflammationem, ipsa curatio ostendit. Vnde etenim pus, nisi ab huius inflammatione? Non est siquidem verisimile, iecinoris fuisse inflammationem, & ab hac pus intra peritonæum & abdominis musculos abscessisse. Cum autem iste musculus ex sexta, septima, & octaua, costis, originem ducat, haud mirum, si lege consortii dolor ad costas initio peruenerit, & lateralis inflammationis speciem exhibuerit: præsertim in profundo latitans, & nullam sui notam foris ostendens. *Idem in Scholiis.*

Observatio.

Pro quodam, cui, in spheristerio nimio & inordinato corporis conatu, fibræ musculorum rectorum Epigastrii fractæ erant.

RECIPE rosarum rubr. pugillos duos, coquantur in vino austero, & foueatur pars, facta prius molli frictione, post fotum siccetur linteo parum calido, dein applicetur ceratum sequens bis in die, vesperi & mane, donec curetur, & sit aluus libera. Recipe ceræ nouæ vncias tres, olei amygdalar. dulc. chamomelini, ana vnciam semis, farinæ lupinorum, seminis cumini, ana drachmas duas, fiat ceratum, extendatur super alutam, tegatur lineo tenui, & parti admoueatur: quibus si nihil iuuetur, adhibe quod sequitur. Recipe flor. chamomillæ, meliloti, ana pugillos tres, folior. parietariæ, maluæ, ana manipulos duos: concidantur herbæ, & cum furfuris pugillis tribus fiant sacculi duo pro parte. Hæc admota sunt sub vmbilico, vbi fibræ ruptæ erant, & curatus est. Erat autem Prunsuicensis. Cura fuit Sylvii Parisiis. *De CL. V. Caspari Wolphii Obseruationibus practicis.*

Observatio.

Hernia abdominis sanata.

MERCATORI Cisero, cui taurus, impetu in eum facto, cornibus abdomen in latere vmbilici perfoderat, post conualescentiam exiguus tumor, rupto scilicet illic peritonæo, remansit: quem cum negligeret, tandem sensim è peritonæi cauitate emergentibus intestinis, tumor in immensum excreuit, ipseque & febre acuta, & stercoris euomitione adeo periculose & extreme laborare cœpit, vt de illius salute pene desperantes, ad sectionem, reponendaque intestina, tanquam extremum remedium confugeremus. Qua in cute illius loci tentata, licet difficulter foramen peritonæi rupti digito inuestigaretur, eo tamen inuento, sensimque intrusis intestinis, mox sanitati restitutus: tumorem nunc vinculis coercet. *Clariss. Vir Felix Platerus de Obseruat. propriis.*

Observatio.

Abdomen pure repletum, illiusque viscera infecta.

ALTER quoque diuturno morbo è medio sublatus, cuius venter in immensum excreuerat, cum aperiretur, pure cadauerosi odoris in altum prosiliente, aliquot pelues æneas, quibus Chirurgi vtuntur, impleuit, quod & non minori copia impetuque è thorace dissecto promanauit: in quo pulmones vnius lateris, vt in aliis phthisicis fere semper accidere explicatum fuit, penitus absumpti & in pus conuersi, non solum thoracem, sed & vniuersum abdomen repleuerunt. Quod ex thorace eo profluxisse illud maxime, quod nulla viscerum corruptio in ventre inferiore deprehendebatur, sed lobi hepatis, intestina musculique epigastrii cum mesenterio & omento duntaxat denigrata nonnihil infectaque cernerentur, sufficienter comprobat. *Idem Platerus de suis Obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Abscessus in ventre obortus, paulatim exesis membranis è peritonæo in abdominis cauitatem penetrans, putrefactis intestinis, diarrhœa vitæ finem facit?

IN mentem venit, quod per frequentes Anatomes in Xenodochio sum assecutus. Nasci interdum abscessus nobis reconditos, quorum materies diutissime velut inclusa membranulis teneretur. Quos ipsa humorum copia, vel edax malignitas sibi efformat inter diploides pleuræ, peritonæi, aut cuiuscunque meningis alterius: vt euidenti exemplo patuit in dissecto cadauere Domini de Schœnhoue: cui ex percussione, dum iuuenis esset, equinæ calcis in ventrem, locus factus est imbecillior; senectutis tempore fluxio nata, in diuturni abscessus speciem transiit, ac suppurata demum erosis membranulis, è peritonæi in abdominis cauitatem decidit: vnde paulatim putrefactis intestinis, ac diarrhœa superueniente, decessit. *Gemma in casu mirabili de puella Louaniensi.*

OBSERVATIO.

De tumore insigni & circumscripto hypochondrii dextri, cum dolore, ventris tumore & spirandi difficultate in Nobili muliere sanato.

LEODVNA Nobilis mulier, ingenti hypochondrii dextri dolore, cum tumore insigni & circumscripto affecta, cum magna spirandi difficultate & ventris tumore, diu ægrotans, tandem integre sanatur, Medicis quibusdam subesse in hepate apostema asserentibus, cum nullum tamen esset. Hæc multis auxiliis curatur, sanguinis missione, purgatione, fotibus, vnctionibus, & aliis. *Valleriola, libr. 4. Obseruat. 5.*

OBSERVATIO.

De vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, adusque renum substantiam & intestinorum penetrante, ex quo magnis & lethalibus subsecutis symptomatis, mors vndecimo secuta est.

ANTONIVS Boche Patricius Arelatensis, filius Domini à Vers, adolescens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio penetrante vsque ad renum substantiam, rene sinistro, intestinisque tum tenuibus, tum crassis vulneratis, magnis subsecutis torminibus, singultu, animi defectionibus, tandem vndecimo die moritur. *Idem libro secundo, Obseruat.* 8.

OBSERVATIO.

De vulnere in ventre accepto ad intestina vsque penetrante, ex quo quinta die mors insecuta est.

IACOBVS ab Aqueria Patricius Arelatensis, secundum ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. *Idem eodem libro, Obseruat.* 9.

OBSERVATIO.

Globulus, è pubis regione supra aqualiculum, totum ventrem transfodiendo, iuxta spinam, nullo læso viscere, traiectus.

SI vulnus aut thoracem, aut abdomen solum, illæsis vtique visceribus, offenderit, (quod in Senensi obsidione contigisse vidimus Herculi Nouolarensi, cui globulus è pubis regione supra aqualiculum totum ventrem transfodiendo, iuxta spinam, nullo læso viscere, exierat) singulis diebus nostri olei aliquid guttatim iniicies, moxque si vulnus sit in ventre cannulatum cuneolum, si in pectore, tortile linamentum quopiam concoquente medicamento, quale id est, quod ex therebinthina & vitello oui conficitur, illitum impones, atque sedem totam rosaceo perfundes, ac denique linteum eodem medicamento incrustatum super dabis. Cumque apparuerit coctio, oricularlo specillo sedem abstergente quapiam lotione lauabis, huiusce generis ea est, quæ recipit mellis rosati vncias tres, myrrhæ, fœnugræci, farinæ lupinorum singulorum vnciam dimidiam, vini albi dulcis libr. vnam, aquæ hordei libras duas: omnibus mixtis, ad tertiasque consumptis. Vel alia, quæ habet rosarum rubrarum, hordei, thuris, myrrhæ aloes, Zuccari, omnibus in aquæ vinique æqualibus portionibus ad tertias ebullitis. *Iohann. Franc. Rota de Sclopet. vulneribus cap.* 23.

OBSERVATIO.

Tumor flatulentus circa pubem sua sponte enatus, qui discutientibus adhibitis disparuit.

NOS in Mapheo quodam Tragnolo pannorum textore sene, tumorem indolentem ad tactum, supra penem in pube sponte enatum vidimus, panis crassitiem æquantem, nullo alio modo patientem afficientem, quam quod per initia ægre vrinam reddebat, quæ, progrediente morbo, & augescente tumore, quoque suppressa est: sed discutientibus medicamentis ventoso tumore resoluto, vrinam libere excreuit, & sanitati momentaneo auxilio statim redditus, qui proxime animam emissurus crederetur. *Marcellus Donat. Hist. Mirab. lib. primo, cap.* 6.

OBSERVATIO.

Calculus in Inguine.

LApides generantur in Inguinibus, vt vidi Veronæ vna cum eximio Medico M. Benedicto de Leonibus. *Arculanus Commentarior. ad capit. de Calculo lib. 9. Rasis.*

OBSERVATIO.

Abscessus non procul ab Inguine, è quo vesiculæ aquosæ prodierunt.

QVædam mulier cum grauiter diu laborasset, tandem abscessus prorupit, non procul ab inguine in crure in anteriori parte: ex quo prodierunt multæ vesiculæ aqua plenæ. *Solenander Sect. v. Consil.* 15.

PLERISQVE INTERNIS CORPORIS PARTIBVS VITIATI.

OBSERVATIO.

De omnium internorum viſcerum, citra doloris ſenſum, corruptione.

VLcere ventriculi viſus fuit quidam ceruiſiæ coctor laborare, non tamen exterioris, ſed interioris partis: huic non modo ventriculus male affectus erat, ſed omnia interiora viſcera corrupta ac fœtidiſſima. Multo tempore hic pallidus admodum fuerat, & mali in facie coloris: circa digitorum articulos tumores habebat: delectabatur ceruiſia forti & medicata, quæ ſcilicet præter fruges & alia quædam admittebat, quæ ebrietatem faciunt: inter quæ & chamæleagni fructus ſunt. Contigit autem huic anno quodam, Martio Menſe, vt ventriculo pure ac crudis quoque humoribus repleto, cibum potumque non ſolum auerſaretur, ſed conatus ne tranſmittere quidem potuerit. Profuit ſerapium acetoſum, cuius vno aut altero cochleari aſſumpto mox pituitam crudam, copioſo pure permixtam, vomuit: quod cum aliquotiens deinde faceret, & vomitus tandem non amplius ſuccederet, ad ſanitatem ſe rediſſe ſibi perſuadens, alia ac plura remedia admittere recuſauit. Superuenit paulo poſt digiti vnius ſiniſtri pedis ſphacelus: qui cum arte ac diligentia experti Chirurgi conſtitiſſet, mox dextrum pedem gangræna occupauit, & velociter progrediens, breui ſupra talos peruenit. Hoc tempore cum de vitæ periculo admoneretur, reſpondit ſe nulla corporis parte dolere, neque vnquam antea doluiſſe, ita abſque dolore, pauciſſimis poſt diebus, ſub initium Menſis Iunii, è vita migrauit: tertio videlicet Menſe, ex quo pus vomuiſſet. Huius omnia viſcera, quæ aperto corpore in conſpectum venere, corruptiſſima fuere, multo pone conſiſtente pure: quorum tantus fœtor, adeoque grauis ac moleſtus, vt diutius hærere non fuerit poſſibile; multo minus ſingulas partes luſtrare: & tam fœtidum corpus neceſſum fuerit mox ſepulturæ committere, alioqui vniuerſæ familiæ grauem moleſtiam allaturum. Videtur hic interna viſcera ſenſu deſtituta habuiſſe: contra plane quam nonnulli alii, quibus ſenſu prædita ſunt. *Dodonæus Obſ.* 27.

OBSERVATIO.

Puella ſex annorum poſt diſſectionem multifariam morboſa deprehenſa, ſic, vt fere nulla corporis particula ſalua perſtiterit.

PVELLA annorum circiter ſex, lapicidæ noſtratis 4. Aprilis Anno 86. præſentibus aliquot ſtudioſis, ſecta fuit. Cum enim toto fere vitæ tempore morbis fuiſſet obnoxia, præſertim vero tumoribus œdematoſis, circa articulos manuum, quibus apertis, oſſa corrupta inueni, nulla tamen fere materia aderat: dein palpitatione cordis & aſthmate diuexata, tandem atrophia periit. Abdomine aperto, omenti pinguedo abſumpta erat, inteſtinum cœcum non lumbrici inſtar, ſed craſſum, ex meris glandulis rubētibus compoſitum, duorum ſcilicet digitorum latum, in quo nihil niſi muci aliquid. Meſenterii glandulæ ſcirrhoſæ Hepar à naturali magnitudine recedebat, vt quod plus iuſto magnum eſſet. Ren ſiniſter dextro multo maior & durior. Ventriculus chylo vacuus, ſed flatibus diſtentus. In thorace vero pulmones à conuenienti colore recedebant. Pericardium diſtentum aqua refertum. Cordis auricula dextra prætumida, cui inerat materia quædam alba membranoſa, craſſa, oblonga: in ipſo autem dextro cordis ventriculo, materia pinguedini ſimilis. Hinc forte aniculæ dicunt, dum palpitatione quis laborat, Er hat ein Hertzwurm. *CL. V. Caſparus Bauhinus de Obſeruationibus propriis.*

OBSERVATIO.

Diuturno morbo contabeſcens diſſectus, ſolo Corde ſaluo repertus, reliquis omnibus putrefactis.

IN hoc oppido noſtro ciuis quidam Georgius Gebhardus, variis morbis & longo cruciatu detētus, per 13. annos, vix ægra trahens membra, vehementer contabeſcente vniuerſo corpore, quum fruſtra hinc inde conſultis Medicis quæuis adhiberentur, tandem vitam morte commutauit. Cuius diſſecto corpore ſolum cor illæſum reperi. Cæteræ partes erant fœtidæ & putrefactæ. Ventriculus, mirum dictu, inanis prorſus erat, omni chylo deſtitutus, nec vllam aliam humoroſam in ſe continens materiam, & conſequenter occluſus quaſi ac paruus. In veſicula fellis, & meatu eius choleram ad inteſtina deducente, obtulit ſeſe maſſa quæpiam nigra, ſpecie vitreorum lapillorum qui pileis & eorum faſciis ſeu redimiculis, ornatus gratia, annecti ſolent, adeo quidem vt bilis reciproco gradu, propter obſtructionem, ſpinam dorſi perforando, ad pedes defluxerit, vbi concitauit ampullas aut veſicas oui columbacei magnitudine, vel etiam maiores, tantum ardorem ac dolorem mouentes, vt mirum ſit, quod non ſingulis horis æger in ſyncopen inciderit; quibus apertis, nil niſi cholera ichori commixta exiuit. Meſenterium à tinctura iſtius choleræ vndiquaque putridum erat. In renibus deprehendi materiam calculoſam ſatis multam; præcipue autem in ſiniſtro, vbi apparuit lapis haud exiguus, ita vreteri acuta ſua cuſpide inſertus, vt omnis vrinæ ad veſicam tranſitus ſit interceptus. Pedes illius magis, quam in leproſo, ſquallidi erant. *Clariſſ. Vir M. Iohann. Fabri Obſeruatio.*

OBSERVATIO.

Diſſecto Nobilis Domicellæ cadauere, pleraque corrupta & male conſtituta deprehenſa.

NObilis Matrona Maria Salome, ex præclara Nobilium de Gemmingen familia oriūda, nupta ætatis anno decimo ſeptimo Nob. Viro Reich à Reichenſtein, cum forte fortuna ſordes abluendi ergo balneum eſſet ingreſſa, neſcio quid in cupa apprehendere annitens, ſiniſtra mammilla læſa eſt, verum quia parum aut nihil inde doloris ſenſit, tanquam leuius vulnus contempſit & neglexit. Subſe-

Subsequentib. inde diebus loco affecto tumor quidam, indolens fere, succreuit, qui tamen citra negotium Cheirurgi industria sublatus est. Enatæ successu temporis complures pustulæ sunt, quæ in vlcera tandem terminarunt. Sollicita interea Nob. Matrona de cancri successione, Clariss. Medicorum, potiss. vero Augustæ Vind. consilia audiit, verum nescio quo fato se Medico cuidam Paracelsitico, sed parum feliciter curandam ab eo tempore concredidit, qui Paracelsi indubie deleteriis pharmacis potionatam necauit. Vocatus itaque ad condituram & sectionẽ defunctæ Matronæ, à Nob. Io. Georgio à Landsperg sectionem ab ensifoide ad os vsque pubis molitus sum: hinc sese primum aqua intra peritoneum copiose collecta obtulit, cuius flauescentis chirurgi assistentis peluim bis complere licuisset. Stomachus & Intestina portense inflata & aqua turgida erant. Iecur durum, lapideum, & integre labefactatum. Lienis vestigia nulla, præterquam putrida & fœtentia. Pulmones, dextri præsertim lateris, putridi ac nigricantes, Cor exiguum admodum, cuiusmodi antea videre nunquam contigit, in se contractum & corrugatum, huic Pericardium ita agnatum videbatur, vt vnguibus auellere opus habuerim. In dissecto vtero materiam, albam, lapide factam adeoque durissimam, vt vix cultro discindere licuerit, inuenimus. Mammas crucis in modum diuisi, quarum caro dura admodum, nigrescens, sed non omnia putrida conspiciebatur. Atq; hæc sunt quæ dissecto cadauere Nob. Matronæ, obseruare contigit.

De obseru. Georgij Garneri, Medici, ad nos missis.

FINIS.

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICARUM TOMUS QUARTUS:

qui agit

DE GENITALIBUS PARTIBUS VTRIusque sexus.

PRÆFATIO.

AD Dei Opt. Max. imaginem creatus Homo, diuinorum atq; caducorum particeps: Anima immortali, tanquam hospite: Corpore vero caduco atq; mortali, velut hospitio constitutus est. Proinde cum materiæ occasione hominem immortalem producere haut licuisset, ad sobolis certè procreationem, generisq; humani propagationem, summus rerum Opifex, admirandum illud generationis atq; educationis sobolis opus, marem & fœminam, pro sua immensa sapientia copulari voluit. Atque in vtroq; sexu, genitales partes de quarto loco, ob speciei conseruationem Principes ea solertia effinxit atq; constituit: vt ad seminis susceptionem, & concepti fœtus perfectionem, partumq; felicem, nulla excogitari aptior posset. At cum post tristem primorum parentum lapsum, diuinum hoc generationis opus fœde adeo contaminari & prophanari indies, proch dolor, magis magisq; contingat: vix vt verecunde quis de partibus generationi seruientibus, misereq; morbis afflictis, loqui possit. Nos proinde, pro Operis nostri instituti ratione, præter eos, quos plerique alii superiorum ætatum Medici, morbos, de vulgo cognitos, has partes affligentes, annotarunt: vel eam ob causam, raros, nouos, ἀπίσους alios, & rationem sæpe omnem excedentes, de recenti obseruatione exhibemus. Idq; eo magis, quo execrabilioribus, adeoque nobis, qui CHRISTUM professi sumus, indignissimis, detestabilioribusque, vagarum, horrendarumque libidinum generibus, inquinati: angusta illa generationis organa, per quæ æternitas quædam humano generi quasi per successionem parta est conspurcantes; longe in eo belluinam rabiem superantes, in impurissimum, omnisq; sentinæ & cœni atq; corruptionis putrefactionisq; stabulum quoddam, inexpiabili scelere conuertimus, insatiabili quidem insania, at longa sæpe nonnunquam cita, certaq; nostra pernicie. Vnde fit, vt per penem & vterum, honos auribus esto, aliquando per anum, aliasque alienas partes mingere, & nonnunquam hæc ipsa membra vel tota vel per partes resecare, mutilareq;, cum extrema miseria contingat. Hinc illa noua morborum, maxime vero gallici, soboles: carunculæ in meatu vrinario: stranguriæ atq; gonorrhææ fœdissimæ, aliiq; innumerabiles, condigni eiusmodi libidinum fructus. Quæ nobis pleraq; omnia, hoc libro, velut in speculo quodam, DEO duce, proponere visum est: vt tandem in nos ipsos descendentes, homines nos non bestias esse, cognoscamus: augustumque illud hominis domicilium opificiumque pie & reuerenter, ad Corporis Animæque salutem habere & tractare discamus.

DE PARTIBUS GENITALIBUS VTRIUSQUE SEXUS. IN GENERE.

OBSERVATIO.

Monstrum bicorpor pubetenus, cætera simplex: Genitalia Genitalibus inserta habens.

INFANS natus in Britãnia, cuius genitalia genitalibus inserta erant, crura commixta vt in duo redirent: cætera duorum: caput, brachia, venter, atq; ex aduerso positi, &c. Cardanus li. 14. c. 77. de varietate. De hoc plura alia infra lib. 5.

OBSERVATIO.

Genitalibus vtriusque sexus carens, natus quidam.

Vidi

Vidi qui natus eſt, & non habebat neq; vuluam, neque priapum, neque teſticulos: & erat in forma ſua, & in ſuis moribus ſecundum aſſimilationem caſtrati, & erat ei foramen minimum, ex quo mingebat tantum. *Hali Rhodoham comment. ad lib. 3. Galeni art. medicinalis, text. 77.*

OBSERVATIO.

Hermaphroditi, qui olim Androgyni.

QVIBVS gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminę, iis ſemper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum ſubinde deliteſcat: quoniam præter naturam eſt: agnatum enim eſt modo abſceſſus, nam & abſceſſus abſumunt aliquid nutrimenti, quamuis poſt geniti ſint, & præter naturam. *Ariſtoteles lib. 4. cap. 4. de generat. animal.*

Gignuntur & vtriuſque ſexus quos, Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis. *Plinius lib. 7. cap. 3. nat. hiſt.*

Supra Naſamonas confineſque illis Machlyas, Androgynos eſſe vtriuſque naturæ, inter ſe vicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit, dextram mammam iis virilem, læuam muliebrem eſſe. *Idem lib. 7. cap. 2.*

Mulierum paucis prodigioſa aſſimilatio; ſicut hermaphroditis vtriuſque ſexus: quod etiam quadrupedum generi accidiſſe Neronis principatu primum arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas ſubiunctas carpento ſuo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu plane viſenda res eſſet, principem terrarum inſidere portentis. *Idem lib 11. cap. 49.*

De Equo & Cane hermaphroditis vide **Cardanũ** *lib 30. cap. 33. de varietate* De Ceruis Androgynis *Langius epiſt. 70. tom. 1.* Hermaphroditos ſeu Androgynos vocant etiam *διφυεῖς* & Ἀνδροθήλυας & Ἀρσενοθήλυας. In marib. id fit tribus modis, cum in perinæo ſiue inter fœmineo muliebre pudendum exiguum videtur, cum itidem in ſcroto, ſed nullo excrementi profluuio: cum ibidem exeunte lotio. In Fœminis vnico cum penis ſupra genitalis faſtigium, in clitorio & ima pube prominet. Addunt quidam in maribus, cum ſupra colis radicem muliebris natura extat: in fœminis, cum penis ad inguina vel in perinæo profertur. *Rhodig. c. 10. 15 & 12. 19.* Androgynos vocauit & Pollux concubinos. *Dalechampius annot. ad c. 3. lib. 7. Plinii* N.H. *litera.* d.

M. Meſſala. C. Liuio Coſſ. In vmbria ſemimas duodecim ferme annorum natus, aruſpicumq; iuſſu necatus. *Iul. Obſequens l. prodigiorum.*

L. Metello. Q. Fabio Maximo Coſſ. Lunæ Androgynus natus, præcepto aruſpicum in mare deportatus. *Idem.*

P. Africano. C. Fuluio Coſſ. In Agro Ferentino Androgynus natus & in Flumen deportatus. *Idem.*

Gn. Domitio. C. Fannio Coſſ. In foro Veſſano Androgynus natus, in mare delatus eſt. *Idem.*

L. Aurelio. & L. Cæcilio Coſſ. In agro Romano Androgynꝰ annorum octo inuentus, & in mare deportatus. *Idem.*

L. Cæcilio. L. Aurelio Coſſ. Saturniæ Androgynus annorum decem inuentus, & mari demerſus. *Idem.*

Q. Metello. Tullio Didio Coſſ. Romæ Androgynus in mare deportatus. *Idem.*

Cneo Cornelio Lentulo. P. Licinio Coſſ. Androgynus inuentus, & in mare deportatus erat. *Idem.*

Sinueſſe natus infans ambiguo inter marem ac fœminam ſexu. *Lycoſth. lib. prodig. & oſtent. p. 125.*

In Sabinis incertus infans natus maſculus an fœmina eſſet: Alter ſexdecim annorum, iam item ambiguo ſexu inuentus. *Idem pag. 136.*

Vidi virum qui habebat veretrum & teſticulos & vuluam mulieris ſimul. *Haly Rhodoham com. ad libr. 3. Tech. Gal. text. 38.*

Inter tot admirabilia & rara, quæ in humani corporis fabrica diuerſis temporibus obſeruaui, nihil admirabilius, nihil rarius cenſeo, quam quod de neutra natura diligẽter inueſtigaui. Propoſito enim mihi androgyno, ſeu hermaphrodito, ſubiecto inquam eodem mare & fœmina, ſuperioribus etenim annis fœminam mihi videre cõtigit, quæ præter vuluam membro quoq; virili prædita erat, quod tamen non erat admodum craſſum. Quamobrem in eius anatome generationis vaſa accurate admodum perueſtigaui: vaſa ſeminaria teſteſque conſiderans, nunquid vlla inter hæc communio & conſenſus adeſſet: tandem hoc comperi, vaſa quidem præparantia ab aliarum fœminarum præparantibus vaſis non differre: ſed deferentia differre, nam bipartita erant, & ex binis quaterna natura genuerat, ex quibus duo, quæ etiam maiora erant, ad matricis concauum deſtinabantur, reliqua duo ad penis radicẽ, qui glandularũ paraſtatum expers erat. Hoc tam admirabile viſu & ſpeculatu erat, quam quod maxime: quo pacto natura prudens ſagaxque locum ſatis tutum ſelegerat, per quod vaſa hæc ad penem deferri poſſent: & quemadmodum meatum, qui in ipſo eſt pene, perforarent, qui meatus in aliis tum ſemini, tum lotio communis exiſtit, hic vero vrinæ nihil quicquam opis afferebat: nam inſtar aliarum mulierum vrina exibat. Vterus autem, nec non vteri ceruix à cæterarum fœminarum matrice colloque nihil diſtabat: ſed in teſtibus diſcrimen erat: nam teſtes in hac craſſiores erant, quam in reliquis mulieribus: ſed quoad ſitum ipſorum nullum diſcrimen deprehendi. Peni ſcrotum contiguum non erat, imo vero ſcroto prorſus carebat, & duobus muſculis præditus erat huius fœminæ penis, non quatuor, vt in maribus perfectis. Præterea penis huius hermaphroditi tenui pelle integebatur, nullum aderat præputium, ſed duo ſpongioſa corpora, per quæ duæ arteriæ ferebantur, ab illis ortæ, quæ ad veſicam tendebant. Atque hæc ſint ſatis de hermaphrodito, quem mortuum diſſecui.

Duos deinde hermaphroditos viuentes conſideraui, in quibus alter mas, fœmina altera erat (dicuntur autem à ſuperabundanti vel mares vel fœminæ, vt vel plantandis hominibus, vel homini ſuſcipiẽdo ſunt aptiores, vel aptiores creduntur.) Fœmina erat æthiopica mulier earum, quas Cingaras appellant Longobardi, hæc neq; agere neque pati commode poterat, nam vterque ſexus imperfectus illi contigerat ſuo magno malo: penis namque minimi digiti longitudinem, craſſitiemq; non excedebat: vuluæ autem foramen adeo anguſtum erat, vt minimi digiti apicem vix intromitteret, optabat miſera, vt hunc illi penem euellerem, quippe qui ſibi impedimento eſſe diceret, dum cũ viro coire exoptabat, optabat etiam vt vuluæ foramen illi amplificarem,

vt viro

vt viro ferendo idonea esset. Ego vero, qui horum vasorum discrimen intueri sæpius cupiebam, verbis detinui. Non enim sum ausus aggredi illius cupiditati satisfacere, quoniam id absque vitæ discrimine fieri non posse existimabamus.

Hermaphroditus vir, quem viuum summa diligentia inspexi, hoc modo habebat, penis aderat cum scroto, testibusque, sub quibus in perinæo seu tauro, quo loco (inter anum scilicet & testes) fit sectio pro extrahendo vesicæ lapide: foramen quidem perstabat in vuluæ morem, sed non penetrabat, atque hi sunt, quos vidi, Hermaphroditi. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Vidi corpus puellæ annorum circiter octodecim, omnibus, vestitu nimirum, capillis, & habitu vniuerso, puellam præferentem, cum puellis cubantem, & perpetuo, vt ancillam, elocatam. Quæ peste mortua, cum ectimatibus multis & magnis atque liuidis, inter alia, reperta est habere duos testiculos amplos, membrum virile amplum: pubescebat pubes pilis nigricantibus: existimabatur puella, quia per paruum foramen sub cole, qua parte adhærebat pubi, mingebat. Aperto corpore, nulla matrix visa est, similis aliis masculis. Videbatur etiam rem cum puellis habuisse, præputium enim facilime detegebatur, nulla sordities circa balanum, mammæ nullæ: dissecto cole, nerui duo ampli porosi, vrinarius ductus nullus. Huius affectus meminit *Paulus Aegineta* inter Hermaphroditos *lib. 6. cap. 69.* & similis fere affectus hypospadiæorum *libr. 6. c. 54. CL. V. Io. Bauhinus de obseru. propriis.*

Contingit generari quosdam & aliquousq; adolescere, de quibus inspicienti non constet cuiusnam sexus sint. Imperitiores illos vtriusque sexus esse autumant, sed longe falluntur. Fit enim casu aliquo, vt ex terroribus subitis etiam circa hæc membra semen aliquid vitii contrahat. Exempli gratia. Contigit nobis talem offerri infantem, de quo non satis constaret cuiusnam sexus esset. Prominebant quidem testiculi, membrum præterea nullum. Infra testiculos ruptura erat, vnde vrina efflueret. Sed quia propter virgæ prominentis defectum (nec enim tota aberat, sed intro conuersa ad modo dictam rupturam deflectebat) hanc natura vrinæ viam dedisset, non pro fœmella, nec androgyno, sed pro masculo hunc haberi & baptizari placuit. Fatebatur autem mater se ex viso quodam adeo territam, vt hinc infanti hoc contractum esse coniiceret. *Iac. Rueff. lib. 5. c. 3. de conceptu & generat. hominis.*

Agendum hic de hermaphroditis seu Androgynis, quoniam à seminalis materiæ vbertate monstrosi hi fœtus causam suæ generationis & conformationis obtinent. Ita vocantur, qui vtroq; gignuntur sexu: matre scilicet tantum seminalis materiæ quantum vir effundente. Hinc enim fit, vt dum formatrix facultas, quæ simile semper sibi aliquid fingere conatur, in vtramque materiam paribus ferme viribus incumbit, faciat vt in eodem corpore vterque visatur sexus. Quanquam sunt qui hermaphroditorum quatuor constituunt differentias. Prima est hermaphroditus mas: qui scilicet virilem sexũ perfectum & potentem habet, in perinæo autem excisam tantum in vuluæ formam rimam, minime tamẽ peruiam, vt à qua nihil neque vrinarii, neque seminalis humoris prodeat. Secunda est hermaphroditus fœmina: quæ scilicet præter vuluam naturaliter constitutam, seminali nempe & menstruo fluxu manantem, supra ad os pectinis mẽbri virilis carneam & rutaceam quandam similitudinem habet, arrectionis & profusionis seminis impotentem, scroto & testibus carentẽ. Tertia est eorum Hermaphroditorum, qui, etsi vtriusq; sexus expressam habeant imaginem, sæpius aduerso sibi situ respondentem, inefficacem tamen ad generationem & seminis profusionem experiuntur, alterutra ad mictionem tantum conferente. Quarta eorum, qui vtroque sexu valent marisq; & fœminæ munera potenter obeunt, quod vtriusque genitalia omnibus numeris ad generationem necessariis completa & perfecta, imo mammam dextram mari, sinistram fœminæ similem habent. Hos Leges sexum quo vti & in quo manere ac viuere velint, eligere iubent, capitali pœna addita, si ab electo semel sexu discessisse deprehendantur, quidam enim vtroque abusi creduntur, & promiscue cum viris & fœminis voluptuati. Signa sunt quibus virilis ne an fœminei sexus potentes sint androgyni, an vero vtriusque impotentes dignoscere Medici valent. Apparent hæc in genitalibus præsertim & facie. Nam si vulua sic ad amussim omnibus suis dimensionibus exacta & peruia sit, vt virile membrum admittere possit, si menses illac profluant, si promissi sint & tenues ac molles capilli, si denique ad illam totius corporis effœminati mollitiem, animi quoque fracti & timidi parem conditionem additam habeant, fœminei sexus potentiores, & plane fœminæ iudicantur. At si pilis obsitum perinæum & anum habent, quæ fere loca mulieribus glabra sunt, si penem conuenienti magnitudine cõpositum habent, si valide & alacriter arrigentem, si semine manantem, virilis sexus potentiores & plane viri pronunciantur. Si par sit vtriusque genitalis in figura, mole, & efficacia conformatio, vtriusque sexus potens, hermaphroditus censetur. Quanquam Aristotelis sententia, hi quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subinde delitescat, quoniam præter naturam est: agnatum est enim modo abscessus. Nam & abscessus absumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint, & præter naturam. *Pareus lib. 24. c. 4.*

Anno 1519. Tiguri Hermaphroditus vel Androgynos natus est, supra vmbilicum egregie formatus: sed circa vmbilicum rubeam carnis massam habens: sub qua membrum muliebre, & infra hoc loco conuenienti virile quoque. *Ruef. lib. 5 c. 3. de concept. & generatione hominis.*

Anno Domini 1486. ad Heidelbergam in agri Palatini pago, Rorbachio, gemelli duo nati sunt, dorsibus cohærentes & hermaphroditi ambo. *Lycosthenes lib. prodigiorum Anno Domini 1486.*

Androgyni siue Hermaphroditi, quibus ex Mercurio ac Venere nomen est inditum opinione Astrologorum ortus causam debent astris, illis præsertim signa bicorpora occupantibus. Porro aliud sentit Auicenna, dum scribit in hanc sententiam, post mensium profluuium ex Venere, die primo ad quintum generatur masculus, deinde ad octauum fœmella, ac ad duodecimum quoque masculus: verum istis nec ratio nec experientia suffragatur. Nam fœtus mascu-

masculus vel fœmellus ex dominante nascitur semine masculo vel fœmineo, dictum nullo discrimine, ac eodem die, ac momento quocunque masculi & fœmella nascuntur. Si nascerentur Hermaphroditi post duodecimum fluoris mensium diem, copiosior eorum reperiretur numerus. Quare ortus eorum æquipollentibus marinm ac fœminarum seminibus adscribendi sunt. *Boscius, Thesi 53 54 55.56.57. Concordia medicorum & phys. de hum. conceptu.*

Observatio.

Verus Hermaphroditus, qui ancillas comprimere, & in his generare: idemq; filios & filias ex se parere solebat.

Ipse noui hermaphroditum, qui sequioris sexus seu muliebris putabatur, viroque nupserat; cui filios aliquot & filias peperit: nihilominus ancillulas comprimere & in his generare solebat. *Montuus de med. Theoresi lib. 1. cap 6.*

Observatio.

Ancilla androgyna filiam herilem grauidam fecit.

Memorabile hoc: an. 1461. in Scotiæ vrbe quadam Androgynam ancillam herilem filiam in eodem lecto cubantem fecisse grauidam, accusatam facti apud iudices, & viuam sub terram defossam perisse. *Veinrichius com. de monstris pag. 7. facie auersa.*

Observatio.

Naturales sexus humani mutatio: qua, mulieres in viros. rarius vero viros in mulieres conuersos esse, visum est.

Antiochiæ, quæ est ad Mæandrum sita, homo mixto sexu, quem Androgynum appellant, fuit. Præsidente Athenis Antipatro, Romæ, M. Vinicio & T. Statilio Tauro, cui Corbilij cognomentum fuit, Coss. Etenim virgo quædam parentibus nata illustribus, cum annorum esset tredecim, multis procis petita ob pulchritudinem: Postquam de parentũ sententia desponsata est, nuptiarum die appetente domo progressura, subito dolore vehementissimo correpta, exclamauit. Domestici eam reductam in ædes ita curauerunt, vt quæ doloribus ventris & cõuersionibus intestinorum laboraret. Verum dolore per triduum continuum permanente, cum omnes eius Vrbis medici nullam affectus causam inuenirent: quarta die sub auroram, intendentibus se acrius doloribus, puellaq; magno cum eiulatu exclamante, subito virilia prodierunt, ac è virgine vir est factus. Qui aliquanto post Romam fuit ad Claudium Cæsarem adductus: atq; hic prodigij istius causa in Capitolio Ioui Auerrunco aram posuit.

Alius fuit Androgynus Meuaniæ, quæ est vrbs Italiæ, in diuersorio Agrippinæ Augustæ, præside Athenis Dionysodoro, Romæ D. Iunio Syllano Torquato, & Q. Asterio Antonino Coss. Nam virgo quędam Smyrnæ nata, philotis nomine, cum matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abiit.

Eodemq; tempore Epidauri alius fuit Androgynus, natus inopibus parentib. cui nomen prius erat Sympherusa, in virum autem mutatus, Sympheron cœpit vocari, vitamq; colendis hortis triuit.

Quin & Laodiceæ, quæ est in Syria, mulier Ætetanomine, etiamnum cum marito degens, è fœmina vir extitit, cui nomen Ætetus, præside Athenis Marino: Romæ Consulatum gerentibus. L. Lamia & Æliano vetere. Hunc ipse quoque Phlegon *Trallianus Adriatij Libertus, lib. de mirab. & Longæuis* se vidisse scribit.

Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Crasso, C. Cassio Longino Cons. Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuq; aruspicum deportatum in insulam desertam. *Plin. lib. 7. c. 4. nat. hist.*

Licinius Mutianus prodidit visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusę fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & virilitatem prouenisse, vxoremque duxisse. *Idem loco citato.*

Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum. *Idẽ Plinius.*

Ipse in Affrica vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Cossicium ciuem Tisdritanum. *Idem sæpius annotato loco.*

Q. Fabio Maximo, & M. Claudio Marcello Coss. vir ex muliere Spoleti factus. *Liuius libr. 4 secundo bell. Punici.*

Tempore Imperatoris Constantini, manifestum est, Puellam in parte Campaniæ, in masculum fuisse mutatam, & Romam ductum. D. Augustinus de Coniugiis veteris ac nouæ legis.

In quodam nostri temporis nato, testiculi infra pellem contenti erant superius, ita quod prominentiæ eorum repræsentabant duo labia vuluæ, & fissura videbatur esse in medio clausa per pellem, vt habilitaretur ad coitum. Incisione facta prosilierunt testiculi & virga, & postea duxit vxorem, ex qua plures genuit filios. *Albertus lib. 18. de animal. tract. 2. c. 3.*

Anno salutis 1478. regnante Ludouico vndecimo apud Aruernos, quidam, cum hermaphrodita esset, grauidus est effectus, asseruatusque summa diligentia, donec parturiuit. *Rupertus Gaguinus libr. 10. Annalium Gallicarum: citante Marcello Donato hist. med. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Romæ Alexandri temporibus virgo quædam nuptiarum die subito erupto genitali vir marito apparuit. *Raph. Volaterranus libr. 24. commentar. Vrbanorum.*

Cajetana muliercula viro piscatori nupta, cum quo annos multos rem veneream miscuerat, vt Antonius Panthormita piscatoris amicus nobis adolescentibus referre solitus est, post quartum decimum annum è muliere in virum transiit, exorto repente in muliebris naturæ loco virili pene. Quo facto, quod conditionis perpuderet suæ, vt qui à viris pariter, mulieribusque rideretur, è ciuili vita ad vitę genus religiosum transiit, vixitque in monasterio, in quo ipsi eum nouimus, vitæ suæ reliquum, sepultusque est Romæ in templo Mariæ ad Mineruam. *Iou. Pontanus lib. 10. de reb. cœlestib.*

Alterius quoque fœminæ meminit Æmilæ nomine, quæ Antonio sponsæ ciui Ebulano matrimonio iuncta, post duodecimum matrimonij annum masculinum sexum induta fuit, ac vxorem duxit: ortaque cum primo marito lite, de restituenda dote, Masius Aquosa, iussu Regis Ferdinandi restitutioni prospexit soluta controuersia.

Idem Autor testatur (quod fidem omnem superat) aliam mulierem, cum prius filium peperisset, virilem sexum adeptam fuisse: quod etiam testimonio Antonij

Antonij Colotij Vmbri confirmat. *Marcellus Donatus hist. mirab lib. 6. cap. 2. Alanus Copus dialog. 1. c. 8. ex Gaudentii Merulæ lib. 1. memorab. cap. 3.* Accidit hoc circiter annum Christi 1496. vt apparet ex continuatione temporum, *addita ad Chronicon Eusebius.*

Vide proxime præcedens Lemma cum quo conuenit.

Vt autem huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate nostra contigerit Neapoli regnante Ferdinãdo primo, audi. Ludouicus Gnarna Salernitanus ciuis, quinq; habuit filias, quarum natu maioribus duabus, alteri Franciscæ, alteri Carolæ nomen erat: quibus posteaquam ad quintum decimum peruenerunt annum, in marium morem virilia eruperunt membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt, Francisc. & Carolus nuncupati. *Fulgos. lib. 1. c. 6.*

In oppido Esgueria nouem leucis à Conymbrica, nobili apud Lusitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si recte teneo) Maria Pacheca erat, quæ cum ad ætatem peruenisset, in qua mulieres menstrua primum emittere solent, vice mensium Priapum vsque ad id tempus intus latitantem extra eiecit. Et sic ex fœmina factus est masculus, & virili toga indutus, ac sacra aqua respersus, Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perueniens, & diues & clarus factus. Postea ad suos rediit, & vxorẽ duxit, sed an liberos genuit non satis compertum habeo. Conscii tamen sumus, imberbem hunc semper mansisse. *Lusitanus cent. 2. curat. 39.*

Nonnunquam ex fœmina virum à natura factum non solum ex authorum fide multis ante seculis scribẽtium, sed etiam nostra hac tempestate auditu certo percepimus. Patrum quidem nostrorum memoria, in Hispaniæ parte quadam id contigisse, certo certius, desueto quidem, sed non inaudito tamen prorsus exemplo, habetur, neque non vel cum rationis alicuius persuasione possibili. Quandoquidem imperfecto aliquando operi, quod fœmina est, sed necessarium ad propagationem tamen, vt quamuis id primitus non intendisset, perfectionem quandoque addat natura deinde, aut caloris noui alicuius accessione, aut spiritibus superuenientibus nouis, calorificisque magis, non fieri prorsus non possit. Quod, cui notæ probe fuerint genitales sexus vtriusque partes omnes, non perinde miraturus sit, si propulsis tantum foras, quæ prius intus latebant in fœmina membris, ac veluti euersis, vir fiat. *Alexandrinus lib. 22. cap. 14. salubrium.*

Antonius Loqueneus Indictionũ ad sancti Quintini apud Veromanduos fanum Regius quæstor, nuper affirmauit mihi, vidisse se virum Rhemis in hospitio cui Cygnus pro insigni est, anno Domini 1560. qui pro fœmina ad annũ vsq; ætatis decimumquartum habitus fuerat. Tum enim contigisse, vt cum ludibundus cum ancilla, cui eodem in lecto accubabat, lasciuiret, virilia ipsi huc vsque implicita se explicarent & erumperent. Quod cum parentes resciuissent, interueniente ecclesiastica potestate, ipsum nomine mutato Ioannem pro Ioanna nominarunt, & virili habitu induerunt. *Pareus lib. 24. c. 5.*

Superioribus annis cum essem in Caroli noni Regis comitatu, in Vitriaco Francico ostensus est mihi vir Germanus Garnierus, quibusdam Germanus Maria dictus, quod olim fœmina Maria vocaretur, statura mediocri, quadrato corporis habitu, barba densa & rufa. Is ad quintum vsq; & decimum ætatis annum pro virgine habitus fuerat, quod virilitatis in eius corpore nulla vestigia apparerent, & quod fœmineo vestitu indutus inter fœminas muliebria obeundo assidue versaretur. Decimoquinto igitur ætatis anno dum in agro porcos suæ curæ demandatos, & in messem irruentes acrius persequeretur, fossam obuiam magno impetu transiliuit: quo factum est, vt ruptis velut inuolucris & vinculis, addita virilia derepente & haud sine dolore emergerent. In casam regressus apud matrem eiulans conquestus est sibi ab aluo intestina prosilire. Quo spectaculo attonita mater, Medicis Chirurgisque, in consilium adhibitis, audit eum in virum euasisse. Itaque re tota ad Cardinalem Lenuncurium Episcopum delata, conuocata concione, viri nomen habitumque recepit. *Idem loco annotato.* Eiusdem hist. meminit *Georg. Bertinus Medicinæ suæ lib. 4. cap. 10.*

Ex fœminis mutari in mares non est fabulosum. Nam virgo quædam vt testatur Volateranus nuptiarum die, subito erupto genitali vir marito apparuit. Idem contigisse in Altera Virgine, à Serenissima Regina Eleonora Caroli V. Imperatoris germana auditione accepi, sed in his, sexus potius detectus, quam mutatus fuit. *Montuus lib. 1. c. 6. Theor.*

Anno 1574. dum hæc scribimus in vrbe Spoleti, in Vmbria posita, vulgo Spoletto vocant: Puella octodecim annorum, filia cuiusdam vocati Totaccia & Soror Ioannis Francisci d'Anguilo, de Norcia in virum euasit, prodeunte membro virili, quemadmodum à pluribus illius loci affirmatum fuit. *Marcellus Donatus hist. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Meo tempore in Galliis prope oppidum Corbeil ad Sequanam, puella in cœtu mulierum ad quatuordecim annos habita & educata, ac pudendo muliebri nata. Quæ tandem, erumpente illi circa pubertatis annos membro virili, in cœtu virorum, mutato nomine ac habitu, adscripta fuit. Referente nobis medico N. ad Plateam Moberti, Anatomen priuatim docẽte, præsente D. D. Georgio Cellario, & Casparo Wolphio Tigurino, medicis, amicis, & commilitonibus nostris. *V. CL. Ioan. Cuelmannus de obseru. propriis.*

Empedocles Agrigentinus Pythagoricæ Philosophiæ assecla inquit, & puer ipse fui, nec non quandoque puella. De Empedocle hæc *Philostrat. lib. 1.*

Ausonius Beneuenti puerum quempiam repente virginem factum, his verbis refert:

Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus Epheborum virgo repente fuit.

Causas & modum huiusmodi mutationum require apud *Galeottum Narniensem cap. 18.* De doctrina promiscua: *Cardanum lib. 8. cap. 43. de varietate. Vierum lib. 4. cap. 24 de præstig. dæm. edit. 6. Gemmam lib. 1. c. 7. Cosmocrit. Marcell. Donatum. hist. mirab. lib. 6. c. 2.* Vide præterea *Anatomen Constantii Varolii.*

Observatio.

Mulieres quædam, ob maritorum desuetudinem & mensium defectum, mutata voce, barbatæ factæ, in virilem habitum transiere, non sine valetudinis & vitæ periculo.

PHaëthusa Pythei coniunx in Abderis, olim, dum iuuenis esset, fœcunda fuit. Cum vero maritus eius in exilium fugisset, menses illi multo defecerunt tempore. Quo facto, dolores & labores deinceps in arti-

in articulis acciderunt. His autem factis, corpus virile, & in vniuersum hirsutum & pilosum redditum est, barbamq; emisit, & vox ipsa aspera effecta est. Cũ autem omnia, quæcunq; ad menses proritandos necessaria essent, tentaremus, non profluxerunt, sed cum haud multo tempore post vixisset, mortua est. *Hipp. part 8. l. 6. Epidem aph. 45.*

Idem hoc Namysiæ Corrippi vxori in Thanso contigit. Medicis enim omnibus, quibus cum & ego versatus sum, vnica esse spes videbatur, vt effœminaretur, quo menses naturaliter promanarent. Verum cum multa tentassemus, huic non profluxerunt, sed paulo post mortua est. *Idem aph. proxime sequenti.*

Id exemplum afferre liquido possumus, cum in Græcia essemus, viduæ cuidã, quæ prius sæpius conceperat, ex abstinentia purgationib. menstruis sublatis, barba exorta est, ac vox corporisque habitus in virilem mutatus est. *Alex. Benedictus lib. 26. cap. 4. de Curand. morb.*

Observatio.

Scytharum morbus effœminatus.

HErodotus in Clio author est, Scythas prælio fusis Medis vniuersa Asia potitos, iamque vt in Ægyptum contenderent, Syriam & Palestinam ingressos, à Psammiticho regẽ precibus & munerib. fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta in loca sua reuerterentur: cumque in Ascalonem Palestinæ vrbem peruenissent, multos ipsorum vetustissimum Vraniȩ Veneris templum depeculatos esse, ob quod facinus Deam illam templi spoliatoribus, eorumq; posteris omnibus morbum fœmineum immisisse, quo quicunq; laborabant, à reliquis Scythis ἐνάρεες siue ἐνάεες, hoc est, euirati vocabantur. Cæterum qui nam fuerit is morbus cum Herodotus non docuerit, Hippocratem qui & morbum & originem veram, eiusque nominis rationem explanat, in medium adducemus, cum vt Herodoti historiæ maior claritas addatur, tum maxime, vt per Herodotum Hippocratis verba & sententias facilius intelligamus. Sic ergo *in lib. de aere, aquis & locis scribit.* Plurimi Scytharum eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, coluntque hos ipsos homines & adorant, sibiipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi vero hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes: neque vllum aliquem alio esse diuiniorem aut humaniorem, sed diuinos omnes: verum vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Quare quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiũt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus, deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cum inualuerit morbus. Medicantur autem sibi ipsis hoc modo. A principio morbi vtramque venam retro aures incidunt: quo facto, sanguine multo promanante, somnus eos corripit præ imbecillitate, sicque obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, aliqui vero minime. Atque mihi sane videntur ea medicatione seipsos perdere. Sunt enim venæ post aures, quas si quis secet, steriles fiunt ii quibus secantur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione accidere certum est. Quando igitur postea vxores adeunt, impotentesque se factos vident, cum illis coire, primum quidem nihil molestius cogitãtes, quiescunt: cum autem bis aut ter aut amplius frustra opus tentarunt neque quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse: in quem culpam reiiciunt, induuntque veste muliebri, palam se euiratos esse confitentes, ad mulierumque contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditissimi Scytharum afficiuntur, minime vero infimi, immo qui maxime & genere & potentia præualent, ex nulla alia quam continuæ equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes vero minus, cum non multum equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus aliis diuinior est, vt non nobilissimis neq; ditissimis Scytharum fere solis accideret, sed esset omnibus æqualiter peculiaris, immo magis inuaderet pauperes, circa cultum deorum negligentiores: si gaudent dii etiam in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuunt. Diuites enim sæpius diis sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt coluntque, cum pecuniis abundent: pauperes autem minus id faciunt, cum non habeant: quin etiam aliquando deos detestantur, qui eis opes non suppeditent: vt verisimilius esset pauperes ac parum abundantes hoc malo propter crimina sua puniri, quam diuites & qui opibus abundãt. Verum (sicut & prius dixi) diuinus quidem hic affectus est, similiter atque alii omnes, singuli autem secundum naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam diximus, occasione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates: à quo facile vnusquisque comprehendere potest, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eundem esse quem ipse refert: & quando hic eos ἀνανδριεῖς vocat, vel ἐνάριες, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putãdum: nimitum euiratos seu effœminatos: sicuti quoq; Scytharum vates, vtpote castratos, appellatos in Melpomene meminit. *Mercurialis lib. 3. cap. 7. Variarum Lectionum.*

De Partibus Genitalibus, in Specie.

De
Musculorum Genitalibus.
Et primum
De Pene et Præputio.

Observatio.

Pene gemino visus quidam.

VIdimus Bononiæ in publicis dissectionibus cadauer viri qui duplicem habuit penem. cl. v. *Ioannes Iacobus Weckerus in suis mihi communicatis Obseruationibus.*

Observatio.

Sine mentula natus infans, sed cum scroto & testiculis.

ANte paucos dies misellus infans natus apud nos est, cui membrana circa vmbilicum resoluta

herniam præferebat: carebat membro virili: cuius loco foramen, quo vrinam profundebat, conspiciebatur, scrotum ambobus testiculis, vt in aliis conformatum visebatur. Parentes Chirurgi opera vtuntur: at vix superuicturum opinor. CL. V. *Thobias Cneulinus de suis mihi transmissis Obseruat.*

Observatio.

Glans imperforata & quænam eiusdem perforandi rationes.

PVeris quibusdam genitalis postremum & meatus qua excrementum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quamobrem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulo in superiorem partem retractis, videntur à longe simul & maris habere genitale & fœminæ. *Aristoteles lib. 4. c. 4. de gen. animal.*

C. Claudio M. Perpenna Coss. Puer ex Ancilla natus sine foramine naturæ qua humor emittitur. *Iul. Obsequens.*

Pauli Bonini filium nouimus, qui glande colis clausa natus, paulo infra eam itinere patefacto vrinam reddebat. *Beniuenius cap. 7. de Abditis.*

Ad clausarum partium tractationē pertinet glandis masculæ occlusus anterior meatus, quem in nobili adolescente Wuestphalo conspexi: qui lotium redditurus, acu longa & crassiuscula meatum aperiebat, coalescentem rursus paulatim exonerata vrina. Huic affectui secure me deberis, altiori incisione ab ora loci naturalis & consueti, vsque ad apertum virgæ canalem: inde turundulam rotundam, cauam, tenuem, ex plumbo vel argento concinnatam inseres, prius tamen oleo rosaceo illitam: & postea linimento cicatricem inducente, vti diapompholigo cum paucillo rosacei dissoluto, vel simili. In turundæ autem vsu perdurabis, donec cuticula munitam esse vrinæ viam senseris. Ea vero interim quandoq; mouebitur, ne in sanatione connascatur impedimentum. Si pellicula durior postea videbitur, oleo amygdalarum dulcium vel butyro insulso tepido introrsum illinatur aliquoties. *Vierus lib. Obseruationum.*

Infans natus annos duos, ab ortu suo glans illi perforata non fuit, nec vestigium aliquod in ea vbi foramen esse debuerat apparebat: ad radicem tamen eius prope testiculos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, sed directe emanabat, vt facile quis diceret, naturam & masculum & fœminam producere in lucem tentasse, esseq; ex Hermaphroditorum genere. An vero glans huic perforari debeat, in dubium traximus: nam & Antonius Musa Brasauola, & Franciscus Chirurgus, nullatenus contendebant: nos vero cum Ioanne Baptista Canono anatomico insigni oppositum cōtendebamus: quia si glans non perforaretur, non posset liberis operam dare. Sed quoniam modo perforari debeat, aut quo instrumento? Cananus sic machinatus est: nam cannulam argēteam fabrefieri curauit, admodum subtilem, intra quam acus argentea continebatur, quæ cannula per foramē prope testiculos, vt dixi, existēs, versus glandem immitti deberet, quo ad illa penetrare posset: quum vero vltra ire non posset, grandis residuum cum acu intra cannulam contenta perforandū erat: tunc vero solena ibi, quoad ex toto meatus vrinarius fabrefactus maneret, dimittenda erat. Sed quum controuersia iustam ignorantiæ suspicionem ostendit, atq; auditores incredulos reddat; factum est, vt parentes pueri nolint filium in vitæ discrimen trahere: & sic ab opere destitimus. *Amat. Lusitan. Cent. 1. Curat. Medic. 23.*

Curandi ratio in hoc solum posita est, vt quia impedita est facultas expultrix à suo munere, ex toto huiusmodi impedimētum auferatur, quod quidem non medicamentis fieri potest, sed solum operatione chirurgica, quæ nequaquā timenda est, propterea, quod fit citra periculum: cum magna pars orbis circumcidat puellos teneros. Sed dicet aliquis: cur ergo Galenus, nono secundum loca sexto, proponit remedia ad eos qui non sunt perforati? Si enim solo opere chirurgico hoc fieri potest, cur hæc proponit? Dico perforationem, ad quam ꝓponit medicamenta Galen. non esse hanc naturalem, de qua agimus, sed esse adscititiam, & phimosin, quæ sicuti facta est casu, & morbo; ita medicamentis tolli potest. Vt autem modicum huius curationis tradamus, primum de meatu primario clauso loquemur, qui in viris dupliciter contingere potest: vel quia præputium coaluerit, vel quia glandis foramen sit occlusum. Vbi morb. fit propter præputium, ante cætera purgandū est corpus blandissime, & præ cæteris, dicit Celsus, abstinendū ab ambulatione. & hoc sit perpetuū, ne videamur medici circūforanei, vt semper ante quācunque operationem chirurgicam corpus purgetur, & si opus est, sanguis mittatur. nam ad euitandam inflammationem nihil magis necessarium est, quam purgatio, vel sanguinis missio. Vbi autem purgatum est corpus, primo tentanda est facilior curatio, vt scilicet præputium ferro perforetur. Circa quam perforationem debent duo notari. Primum, vt ferrum sit rotundum: secundum, vt sit ignitum, quia ferrum rotundum facit vulnus rotundum, atque vulnera rotunda, vt dicit *Cassius medicus & Alexander 1. Problem.* difficilime coalescunt, quod aptatur in hoc casu. Præterea vbi ferro ignito fit vulnus, duo bona fiunt. Primo fluxio sanguinis inhibetur: Secundo, vulnus dum sanatur duriorem callum contrahit, vt non facile iterum coalescat, & hæc albo lapillo sunt notanda, quia non sunt vulgaria. Vbi sic facta fuerit perforatio, habenda est cannula plumbea, quę in foramine tam diu est detinenda, donec sanatum sit vulnus, & callum contraxerit. Sed si hæc ars non iuuat, vt mihi Romæ non profuit in nobili iuuene, quid agendum est? nihil aliud, nisi vt incidatur prępputium ferro ignito, vt fit in verpis, & in circumcisis. Vbi autem error est in ipsa glande, similiter glans ipsa perforanda ferro ignito, atque detinenda est ibi cannula vel argentea, vel plumbea, quæ extrahatur vbi mingendum est, & iterum reponatur vbi nulla fit mictio. Atque hæc est ratio, quæ ab Albucasi chirurgo data fuit. Cæterum *Celsus lib. 7. cap. 25.* præter hanc rationem demonstrauit & aliam, sed potius conuenientem phymosi, quam imperforationi. *Mercurialis lib. 1. cap. 9. de morb. pueror.*

Observatio.

In glande virili cuiusdam duo meatus distincti animaduersi, quorum vnus vrinæ, alter seminis excretioni seruiebat.

HIc Patauii Adolescens Iuris Studiosus, ac è Nobili Symionum apud Foroiulienses familia natus,

natus, mihi familiaris est. Qui in glandis apice duos obtinet meatus: vnum semini, alterum vrinæ paratum. *Vesalius lib. 5. cap. 14. de Corp. hum. fabrica.*

OBSERVATIO.

Breuiore pene quidam; Et alius ob cancrum eo inciso, genuit.

QVendam cui penis rigidus infra tres digitos erat; Et alium cui ex cancro incisus erat breuissimus, genuisse scribit Sauonarola, ob valentem vteri attractionem, & reliqui penis iaculationem. *Sylvius in Comm. de mensib. mulierum.*

OBSERVATIO.

Contorti & ad procreationem inutilis virilis Colis, ad fœcunditatem correctio.

VIdimus qui membro ita obtorto non poterat gignere: quod semen semper restitaret in ceruice vteri. Huic paratus est canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus crassitudini ipsius penis. In quem immisso pene, circumpositę & alligatę sunt cistellæ, ita vt tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit. *Hollerius Comm. ad aph. 63. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

De noua pudendi distortione.

VEneri nimium addictis, rarũ affectionis genus, antiquis ignotum, quod speciei propagandæ aduersatur, interdũ accidit; etenim genitale distentum, ac spiritu turgens tristi cum doloris sensu distorquetur, quo fit vt semen in vterum recta eiaculari nequeat. De hoc morbi genere neminem reperio qui ita pertractarit vt veram effectus causam nouisse videatur: appellant tamen nodum penis; nam etsi demisso & flaccido genitali nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti paruulus quidam tumor fabæ vel glandulæ speciem referens percipitur. Huic affectui plerosque vidi, causæ ignaros, emollientia adhibuisse quod arbitrarentur, se duriusculam illam substantiã, quasi humore affluxo imbutam, discutere posse: sed tantum abfuit vt id præstarent, quod etiam quotidie in deterius lapsi fuerint: nam arietini cornu in modum, in illud latus quo tuberculum est, mentula reflectitur. Sed age causam patefaciamus: primum tamen in memoriam reuocare oportet genitale viri nihil aliud esse, quam duo ligamenta à pubis osse exorta, rotunda, atque intus arundinis in modum caua; fungosa tamen, & rara substantia prędita, quæ spiritu influente turgent. Qui vero Veneri nimis indulgent, frequenterque & diu, vt mulierculis placeant, distento sunt genitali, in hoc malum incidunt; etenim spiritus ille inclusus in aliquam alterius ligamenti concaui partem impetum faciens, eius particulam ita impellit, vt eam relaxet ac protuberare faciat, quo fit vt quantum latitudini affectæ particulæ adiicitur, tantum longitudini detrahatur. Quod vero ꝓtuberat mentulæ, id ex propria natura ligamentali, non autem ob noui humoris affluxum accidit, vt morbus in figura, non in magnitudine censendus sit. Satis igitur ex iam dictis constare videtur, quod emollientia adhibentes à ratione recedant, & affectum quotidie augeant, cum laxatum compingi, & roborari postulet: conueniunt igitur quæ procidenti vmbilico, atque herniis descripta sunt; fotus præterea ex vino austero, nigro, in quo gallæ, absynthium, myrtilli, balaustia, s. sumachii & eius generis efferbuerint. Commonefaciendi sunt interim ægri vt à venereis abstineant, vel parce vtantur, vsque quo affecta particula confirmetur. Sed hæc ad noui affectus cognitionem & curationem dicta sint satis, si mihi ad hunc vsum probata medicamenta adiecero. Recipe aquæ nucum pini, aquæ nucum cupressi, omphacii, aquæ myrtil. lanæ vncias tres m. & ex his tepidis lintea madefiant, genitaleque obuoluatur. Aliud, Recipe cort. myrobalanorum citrinor. cort. myrobalanorum chebulor. ana vnciam semis, nucum cupressi numero quindecim, nucũ pini numero quatuor, rosar. rub. pugillum vnum, absynthii pontici. m. j. gallarum, granorum myrti, sem. sumach. ana vnciam vnam; contundantur, incidantur, macerenturque omnia in vino nigro austero & aqua nucum pini, ac destillerentur per balneum, egredietur enim aqua magnæ virtutis ad constringendum. Hac decoctione tepida madentia lintea adhibete; prædicto enim affectui curando aptissima est, admirabilique ad præcauẽdum ab infect. venerea, facultate pollet, si quis infusa lintea, inter glandem, & præputium contineat, & eadem aqua interdum mentulam lauerit, est enim quasi antidotus, qua prohibetur ne ob infectę mulieris congressum, quod longo vsu cõpertum est, venenosa morbi malitia concipiatur. *Arantius, de tumor. præter nat. cap. 50.*

OBSERVATIO.

De Phymo seu Phymosi præputij cum carnea ἐκφύσει.

DVorum annorum puerulus præputium habebat à natiuitate prægrande, & carnea mole seu tubere turgidum, id quia incrementum sumebat indies magis atq; magis, anxia & solicita deliberatione diu agitatũ fuerat, quo pacto hoc malũ tolli posset. Erat enim iam turgidum instar tuberis siue rad. cyclamini, aut instar ficus: Quin & ῥαφὴ quoq; turgebat. Indolens quidem malum erat, sed incommodũ, præsertim ætatis progressu: nam præterquam quod glans detegi non posset, verendum erat, ne in nimiã molem excrescens, fascia circumferendum esset. Accitus itaque chirurgus Hebræus, itemque alius circumcisor, qui adiuncto sibi filio suo, solerti cura abscidit pręputium illud, non sine solicitudine: nam glans penis admodum exigua & pusilla erat, neque retrorsum deduci poterat, quia adnata erat ad præputium ea parte qua ῥαφὴ præcedit, quod prioribus aliquot diebus ante explorauerant chirurgi, cum emolliendi gratia applicarent circa illud, emplastrum ex contusis herbis chamomill. melilot. malua, &c. Apparatis itaq; singulis, & ligatis fascia manib. pueri, tenente famula, distentis cruribus, chirurgus manibus compressit præputiũ, quia putabat, glandem subtus esse, alter gladiolo abscidit phymosin, & ea dissectione facta vnguibus prælongis (quos fouent Hebræi circumcisores) auulsit glandem à præputio, quod puerulo valde dolorificum erat. Et quia glandi paululum de præputio adhærebat, illud forficula rescindebatur. Facta itaq; auulsione, & reductione præputii, mittebant glandem per tria quatuorve linteola, oleo balsamino intincta, in quibus singulis exiguum erat foramen vt vix transmitti glans

posset, vt distingueret glandem à præputio, ne amplius coalesceret ad præputium, & superne adhuc applicabatur aliud linteolum non perforatū eodem oleo intinctum. Porro glans erat admodum exigua pro ætate eius pueruli, vt credas nutritionem eius partis in ecphysim illam phymiseos transmissam & transumtam esse. Hoc continuabant ad dies 4. vel quinque, ligatis tamen pueri pedibus primis tribus diebus, ne linteola illa decuterentur. Ad pubē vero & circa pubem applicabant defensiuum repercussorium ob metum inflammationis. Hæc sane Curandi ratio expeditior multo & certior mihi videtur esse, quam illa quæ traditur *ab Aegineta lib. 6. c. 51.* Hæc ex manuscripto insignis cuiusdā medici, cuius nomen ignotum, communicabat V. CL. *Casparus Wolphius.*

Observatio.

Ingeniosa curatio eorum quibus glans præputio nudari non potest, & propemodum occallescit, graui sterilitatis noxa.

AFfectus quibus glans præputio angustiore non detegitur, extrema namque præputii anterior pars vel secundum naturam, vel ex accidenti exiguo adeo foramine prædita est, vt non solum glandem detegi prohibeat, verum & vrinæ interdum excretionem, seminisque eiaculationē remoretur: ex consequenti steriles, atq; infœcundos viros efficiat, vbi præsertim præputium, glandis foramine angustius fuerit. Idem & in mentulæ accidit freno, si inferiori glandis parti iuxta foramen arte connectatur: eo enim adhuc integro, in primisque congressibus minime diuulso, non solum fit, vt in venere exercenda molestiam adferat, sed quod maius habet momentum, speciei propagandæ maxime aduersetur; nam præter id quod erecto genitali eius distorquetur extremitas vt recta semen eiaculari nequeat, angustius etiam ex eius attractione fit foramen, per quod semen in vterum affatim eiaculari debet. Duo isti affectus quamuis ad propositum negotium spectare minime videantur, cum tamen ad speciei propagationem pertineant, paucis eorum curationem perstringere placuit; contigit enim mihi aliquando, vt angustiore præputio, ac pudendi pano secto, ex improlificis fœcūdos effectos viderim: opportuno igitur anni tempore, victus proba ratione, & purgatione præmissis, linea recta per superiorem mediamq; præputii sedem atramēto ita notanda est, vt vasa grandiora vitemus: curuo deinde, & quod ꝓportione respondeat instrumento, inter præputium & glandem insinuato, perforata cutis secundum rectam lineam, vno ictu sectio absoluenda est, animaduersione hābita, vt interna & externa cutis sibi mutuo ita respōdeant, vt par sit vtriusque sectio, neque minor quam ex vsu sit, etenim diminutam plerunque fuisse euentus docet: sectione adhibita, siccis linamentis, probe compressis sanguinis fluxus cōpescatur; deinde oui albo, & rosacea per lintea curetur: nam adeo conducit, vt cicatricem etiā obducat, animaduersione hābita, ne sicca filamenta plagæ adhærentia auferantur, donec per se decidant, vel rosaceæ perfusione mollia reddātur, nam sanguis copiose manare solet. Itaque per triduum post sectionem, quiescant, & per noctem assistat, qui madentia lintea admoueat, eo quod per somnum distento genitali cruor effundātur. *Iul. Cæs. Arantius de Tum. præter Nat. c. 54.*

Aliquando ita callosum fit præputium vt non amplius possit detegi glans, in eo casu nostri chirurgi, & bene, secant præputium, & videtur colis, veluti præsectis naribus, & omnes hucusq; illud fecerunt, præterea dum intumescit glans, dolet: idcirco vos ego docebo à me inuentam nouam rationē curandi. omnes ego sano plumbo, verbi gratia, habebo præputium ita angustum, vt non possit ingredi specillum, in eo casu accipio fistulā paruam ex plumbo, & ita impono in foramine, & volo vt æger per illam mingat, interim ego oleo amygdalarum dulcium inungo, vel pinguedine gallinę, vel pomata. secunda die ego impono parum maiorem fistulam, tertia adhuc maiorem: & hoc modo procedo deinceps, ita vt spatio octo dierum possit detegi glans. & sic emollitus remanet callus, & præputium dilatatum. Ego non solum in cariebus Gallicis vtor, sed etiam quando est hoc à natura factum. *Fallopius de morbo Gallico cap. 84.*

Observatio.

Præputij resectionis ratio noua.

ASsyrii panis parem strangulatus effectum sæpe inducunt, cum grandiusculis adolescentibus, aut viris præputia demetere volunt ne sentiant: tum in balneo supinis venas, quæ circa guttur sunt, comprehendunt, quibus & sensus & motus protinus stupet, illi cultello pudenda, corporis partes veluti apoplecticas amputant. *Alexand. Benedict. lib. 1. cap. 34. de Curand. morb.*

Observatio.

Virulento scorti cuiusdam congressu, omnibus illico pustula in glande excitabatur, qua penis, cum vitæ periculo, paucis horis arrodebatur, nisi vel sectione, vel vstione, etsi dubio sæpe euentu, succurreretur.

INter Bononię prostibula erat quędam insigni forma, cum qua si qui rem habuissent, liuente pustula statim glans illorum corripiebatur, qua paucis horis pudendum totum ita arrodebatur, vt amputatione tantum veretri & vstione ex multis pauci curarentur. Sic Zachæus Cæsarino Cardinali à Secretis cauda plus quam media multatus à Iacobo Perusino Chirurgo Pontificio felicissime euasit. Romanis Medicis mulieris inspiciundæ negotium datum. Cumque ii nihil in formosissimo corpore labis deprehendissent, natiua quadam intemperie id accidere argumentati, quod simile quid de puella napello nutrita Arabum commentariis referrent. *Andreæ Petri Perusini, Iacobi discipuli, hypomnema.*

Observatio.

Puer quidam medium colem lino arcte constringens, eundem vsque ad vrethram discidit: vnde per callosa vulnera perpetua vrinæ excretio consecuta.

MEdium sibi colem lino & quidem arcte deligauerat puer insciis parentibus, eoq; tam diu vinctus fuit, donec plagæ altitudo ad iter vrinæ ascenderet duobus locis: quibus, & quod vrina ipsa inde mitteretur, & quod vtrinque ora occalluerint, coire vlcus atque conglutinari nullis vnquam remediis potuit. *Beniuenius cap. 68. de Abditis.*

OBSERVATIO.

Ob castitatis Zelum, Zelotypiam & insanum Amorem, sibimetipsis quidam vel colem vel testiculos amputantes, seruati sunt.

MOnachum vidimus atque curauimus, qui ob Zelum castitatis, sed indiscretum tamẽ, ac minime secundum Dei rationabile obsequium, colem sibi, & quidẽ pubetenus prorsus absciderat: ex quo cum sanguis copiosus efflueret, ac propterea medicamenta omnia vinceret & exuperaret, arduum sane ac laboriosum fuit eiusmodi profluuium sistere atque inhibere. Oportuit enim singulas venas, quæ sanguinem fundebant, apprehendere, atque ita deligare, vt ora præclusa coirent. Quo facto, reliquum curę genus haud admodum difficile fuit, donec vulnus rite curatum, penitus sanesceret. *Beniuenius cap. 68. de Abditis.*

Pistor quidam (vt mihi retulerunt) cum suspectã de adulterio vxorẽ suam haberet, tametsi pudicam & probam, nec eam in stupro deprehendere posset, testes sibi amputauit, ratus, si illa forte vterum gereret, non ex se, vt qui ob ademta genitalia generando ineptus esset, sed ex altero concepisse, certo sciret, nulla enim hac dementia maior esse potest. *Acakia Comm. ad art. paruam Galeni.*

Vidimus plures Maniacos, Melancholicos & insanos, qui sibimetipsis tam testiculos, quam virgam præsecuerunt. Quod à me Aureliæ obseruatum est in Episcopi Nannetani Architriclino, qui ex rabie amoris in profundum puteum præcipitem se dederat, quo loci omnia ea quæ amoris morbum causabant, exsciderat, tãta cum hæmorrhagia, vt facile est colligere, cum ea perseuerarit donec exinde extrahi posset, tamen mortuus non est. *Roussettus de Partu Cæsareo cap. 6. Sect. 4.*

OBSERVATIO.

Eunuchismus Turcarum.

NOn intrabit Eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro Ecclesiam Domini. *Deuteronomij cap. 32.*

Eunuchos posse etiam, non velle solum, vt ait Terentius, iam compertum est magno malo puerum apud Turcas. Qui non solos, vt olim, testes, sed penem quoq; abscindunt. *Scaliger Exercit. 104. numer. 8. ad Subtilit. Cardani.*

In Turcia, Eunuchis, quos Imperatoris cubicularios esse volunt, non solum, vt olim fiebat, testiculi vel atteruntur, vel excinduntur: sed cum testiculis tam membrum, quam scrotum adimuntur. *Rousset. de Partu Cæsareo sect. 6. cap. 6. hist. 2.*

Solent nunc Turcæ tota virilia præcidere, & euadunt multi, quoniam copioso opio in profundum somnum ducuntur. *Cardanus Comment. in Hipp. lib. de Aere, Aquis & locis, lect. 62. Text. 19.*

Quod Gallo cuidam nobili ex Narbonensi prouincia oriundo accidit, mirum est, eo ꝙ & risu simul & deploratione dignũ videatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus Dynastæ cuidam donabatur, &, (vt opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thraciam per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aspere cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eo quod gyneceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaq; tandem die quodam, cibi ac potionis tum varietate, tum copia fuit effectum, vt in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere vellet, exectos sibi testes animaduertit, tum demum attonitus cognouit, quã diu dormiisset, & cur tam laute semper ac affluenter tractaretur; atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Rediit tandem ad suos, & hanc attulit causam, cur nuptiis facile carere posset. *VVierus.*

Possunt quidem homines mandragora & narcoticis potionibus soporari, ita vt mortui esse videantur: sed horum alii ita soporantur, vt nunquam euigilent: alii epotis eis, ad triduum, quatriduum ve indesinenter dormiunt: prout iis faciunt Turcæ, quos castraturi sunt. Et Vasconi cuidam ex inferiori Occitania captiuo, qui post fuit redemtus, accidit. *Bodin.*

OBSERVATIO.

Res mira, per penem pedere; exemplo quorundam, qui micturi per penem non minus atq; anum olidos ventris crepitus emittere soliti sunt.

ABscessum ani visum est interdum in vesicam penetrare, ac tum micturo crepitus è pudendo, perinde atq; è podice, deinde puris, atq; etiam fæcis nonnihil mistum vrinæ prorumpebat. *Fernelius Patholog. lib. 6. cap. 11.*

Mirabile est hoc. Quidam cum laborasset vlcere fistuloso ani, eoq; admodum calloso, ita vt non cederet acerrimis erodentibus, cuius varios ductus cęcos esse perhibebant, & vlcere penis sanioso simul tenebatur, & ex eodem pene crepitum velut ventris cum fœtore emittebat. Causam huius rei alii afferebant, quod à vesica materia, ob imbecillitatem collecta, transiret in flatum, qui ex compressu vicinarũ partium, & in primis abdominis musculorum, & vesicæ ipsius protrusus hunc strepitum excitaret. Fœtorẽ autẽ ex eo prouenire aiebat Mercurialis, quod affectus intestinorum sæpe communicarentur vesicæ. Si quid enim colorati & fœtidi in Clysterem inijceretur, vrinam prodeuntem postea sæpe de his indicia ꝓbere, eo ipso colore & fœtore. Sed an valeat, tua prudentia diiudicare poterit. *De CL. V. Ioachimi Camerarij Obseruat. Patauio acceptis & mihi communicatis.*

Petrus Spehr, ammanuensis olim noster, qui hoc tempore Reuerendiss. & Illustriss. Principis Electoris Archiepiscopi Moguntini liberalitate Patauii Medicinæ strenuam operam nauat, mihi sancte affirmauit, obseruasse se in Aula Principis sui Tubicinem, cui ob virulentam ex lue venerea stranguriam intempestiue suppressam exulceratio suborta, & eousque progressa est, vt viriatis circumsitis partibus, tandem etiam anum & vesicam eroserit; quo factũ, vt spectante & assistente illo ventris crepitus per penem non semel excreuerit: qui eidem malo vel in hodiernum vsque diem obnoxius, multisque experimentis factis, etiam per lusum apud familiares huiusmodi spectaculum edere soleat. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Alia non minus admiratione quam commiseratione digna historiæ, quib. ostenditur, nonnullos vel naturæ errore, vel morbi occasione per mentulam stercora exclusisse.

Lapicidæ cuiusdam Scaphusiani filiolus clauso ano natus est, qui diebus aliquot paucis, quibus superuixit, vna cum vrina stercus per penem excernebat. Puelli cadauere dissecto, deprehensum fuit rectum intestinum non ad nates ferri, sed vesicę implantatum: quæ causa fuit, cur cum vrina alui fæces excerneret. Cuius Historiam integram *libri tertij, sectione prima, Obs. inter eos qui ano clauso nati sunt* requires, à CL. V. *Cosma Holtzachio Poliatro Scaphusiano mihi liberaliß. communicatam. Schenckius.*

Huc etiā pertinet quod anno Domini 1583. mense Aprili videre contigit. Erat in Bercau pago, à ciuitate Goudana miliari dissito, mulier, quæ prolem masculini sexus cætera perfectum & omnibus modis absolutum enixa est: anum tamē imperforatum habebat, atque ita imperforatum, vt non simplex pellicula, aut caro eidem obducta videretur, quo excrementa per insolitum meatū, hoc est, per penem, aut sola per se, aut vna cum lotio excernerentur, totosq; dies vndecim, hoc est, tantisper dum infans animam exhalaret, ita continuaret: Neque hic verisimile fuit, manuali actione aliquid promotum iri, quando via insolita, & inusitato canale sese excrementis exonerarit natura. *Balduinus Ronsseus Epist. 14. Miscellan.*

Secto cadauere Petri de Schartes, in recto intestino è regione colli vesicæ inuenta est carnositas putris, quæ sua putrilagine vesicam ita lacerauerat, vt intestinorum excrementa, ante obitum, vna cum vrina redderet, ad miraculum vsque: & forsam antea non visum. *Ferrandus Senior Libello de Nephrit.*

Observatio.

Calamum cum spica quidam per propriæ virgæ meatum adegit, qui sesquennium post ex apostemate in sinistro crure oborto, & suppurato, prodijt.

Qvædam res digna nobis visa est, quam silentio minime præteriremus. Namq; ad diuinam sapientiam & misericordiam laudandam argumentū & materiam suppeditare etiā, vt alia omnia, potest, qui tantam naturæ vim, tātam rebus efficaciam esse vult. Res Guadarupe me præsente accidit anno à Christo nato millesimo quingentesimo decimo sexto, ea huiusmodi est. Homini cuidam, ex cœnobii famulis, cui pascendarum caprarū cura erat, dum in agro esset stulta quædam libido incessit, calamū spicæ cum spica ipsa per propriæ virgæ meatum intrudendi: spica a. arida iam, granisque omnibus decussa erat. Narrabat autē ille nihil se doloris percepisse dū intruderet. Vbi vero educere vellet, non potuisse, ꝙ spicæ aristis in carnem fixis vehementi dolore teneretur. Tandem se satius esse duxisse totam penitus protrudere, quam eam partem quæ intrusa erat extrahere, atq; intra paucos dies ad vesicam vsque sibi esse transmissam. Cum autem per totum annum & dimidium mali nihil sensisset, in vrinam conuersam à se mictam fuisse putauerat. Post hoc vero tempus in sinistro crure apostemate laborare cœpit, cuius curandi causa ad eius monasterii hospitium, quod pauperibus curandis dedicatū est, venit: quo in loco dum curaretur, dumq; tumor iam maturus apertusque à nobis esset, accidit vt quadam die mane cum vlcus abstersissemus, paruam paleam in ipso vlcere forte videremus. Eam vero ratus ego cum filis pridie mixtam carni inhæsisse, forpiculis tollendam curabam, & demum calamus cum spica facilime trahentem secuta sunt. Attoniti autem rei miraculo nos omnes medici atque alii qui adstabant, quid illud rei esset diuinare non poteramus, donec senex ille nostro rumore excitatus caput attollens, & spicā mihi in forpiculis hærentem videns, ait. Egomet mihi ab hinc anno & dimidio per virgæ meatum intrusi. Atque ita rem omnem quomodo facta fuerat, & dies quibus penitus à se protrusa fuerat, narrauit. Quo in loco summa nobis admiratio, summa diuinæ prouidentiæ laudandæ occasio orta est. Namq; ita Devs homini consuluit, vt vesicæ pellis paulatim rumperetur, atq; ex rupta spicam ad proximam carnem expelleret, deinde rursus vesicæ pellis coiret, atq; caro tumescens maturesceret, & maturo tumore, atque curato spica prodiret. Et tandem senex ille intra paucissimos dies liberaretur, nam penitus sanatus est. *Arcæus lib. 2. cap. 4. De curand. vuln.*

Observatio.

Capitis cum pene indicibilis prope consensus, varijs & fere incredibilibus historijs atq; symtomatibus confirmatus.

Non leuis consensus inter Caput & Penem (vt experientia docet) inuenitur. Superiorib. namque annis, nostra etiamnum ætate, quodam magni nominis chirurgo, rem quandam, quæ veluti filum album, in penis vlcere dextrum versus hærere videbatur volsella rapiente, statim caput & collum ægri in dextram partem, qua filum erat, reclinatum est, atq; ita octo vel nouem menses permansit.

Ad hæc chirurgus alter ægri cuiusdam præputiū gallicis vlcusculis inquinatum, vngento ex hydrargyro semel tantum, & id solum vespere inungens, mane faciem illius totam, caputque totum, reliquis partibus integris, excepto pene, inflatum reperit.

Præterea lanio cuidam vrinæ suppressionem patienti, argentea fistula in virgam violenter immissa, tum sanguine prodeunte statim ceruix ingenti cum dolore conuulsa est, aures obtusæ, temporaq; velut re aliqua insigniter comprimente, depressa.

Atq; hodie hic Romæ vir quidam nomine Bassaninus apud officinam veterem, vbi nummi signabantur, vrinæ difficultati ob carnem in virgæ canali natam obnoxius, quando vrina forte supprimitur, statim vehementissimo frontis dolore afficitur, quando autem illa subinde soluitur, statim ab eo vindicatur.

Huic simile Illustrissimo Euandro ex nobilissima comitum familia nuper accidit, per hyemem enim scabie quadam laborabat: circa præputium ingenti pruritu afficiebatur, id sæpe apud ignem ambabus manibus vehemēter fricabat, sed cum huius immoderatæ frictionis causa id solum, neque sane totum, sed summa eius pars, & non alia in gangrænam, deinde in sphacelon intra breue spacium incidisset statim surdus effectus est, faucibus velut aculeos sensit, deuorare non potuit.

Huc pertinet ꝙ caput ex coitu maxime omnium imbecillum redditur, quod item & capacissimum & veluti cucurbita medica, (vt enim inquit Hipp.) vniuerso corpori superstat ita, vt quæ infra sunt, facile ad se trahat. *Alexand. Traian. Petron. lib. 2. cap. 17. de morbo Gallico.*

DE

DE TESTICVLIS, VASIS SPERMATICIS VARIIS ET Scroto.

MONSTROSA CONSTITVTIO *testiculorum.*

OBSERVATIO.

Testiculi & mammæ prodigiosæ magnitudinis.

TEsticulos & mammas, aliis vtrosque, aliis alterum duntaxat immodice increuisse compertum habemus. *Galenus c. 9. lib. de diff morb.*

OBSERVATIO.

Sine testiculis nati, qui natura eunuchi sunt: vel vnico solum.

Ἐυνοῦχοι qui ab ortu, βάκηλοι qui aliquando viri fuerunt, iidemque forte Spadones, ἀπὸ τῶ σπάδε. Item ἀπόκοπι & ἐκτομίαι. *Lucianus in Eunucho.*

Sunt Eunuchi, de de matris Vtero sic nati sunt: Et sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: Et sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. *D. Matth. cap. 19.*

Arrianus Iureconf. scribit *ff. de re militari.* Sillam & Cottam vno tantum fuisse testiculo insignes. Autor item *Vlpianus* est, *ff. de ædilicio edicto.* sanum videri, qui vnum testiculum habeat, quoniam posset generare. *Cælius Rhod. lib. 4. cap. 7. A. L.*

Dorotheus Præsul Antiochenus, vir eruditissimus, Græce & Hebraice doctus, Eunuchus ab ipsa genesi fuit: quo magnopere Aurelianum Principem delectatum fuisse testatur *Eusebius.*

Sunt Eunuchi qui de vtero matris ita nati sunt, & sunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati sunt, & sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnũ cœlorum. *D. Hieronymus contra Iouin.*

Dicuntur Eunuchi qui nati sunt sine testiculis, vel quibus ante pubertatem testiculi sunt exsecti, & aliquando totus coles. *Hollerius ad aphor. 28. libr. 6. Hippocrat.*

Sunt duorum generum, aliqui sic nati, alii præcisione facti: quidam à pueritia statim, alii iam grandiores natu: & quibus præcisis genitalibus totis: vt nunc apud Turcas: quidam solum exemtis testiculis, vt apud nos curandæ herniæ causa. *Cardanus. ad eundem aph. Hipp.*

Qui cum vno testiculo natus est, quiue amisit, iure militabit, secundum dictum Traiani rescriptum, nam & duces Sylla & Cotta memorantur eo habitu fuisse naturæ. Locus est *lib. 49. Pandect. iuris, titul. 17.* qui est *de re militari.* Alisius ait se vidisse hominem cui testes fuerint exigui, fabarum instar, illum non generasse, barbam & aspectum non virilem habuisse, & alium scroto prorsus vacuo, sed aspectu satis virili, barbatumque. *Arrius Menander lib. de re militari:* Annotante *Cl. V. Gesnero*, & communicante *D. Casparo Wolphio*

Vidi qui natus est cum vno testiculo tantum. *Hali comm. ad lib. 3. techn. Gal. text. 177.*

Vidi canem, qui cum vno tantum teste fuit genitus, ita & sine oculis. *Trincauella de ration. curand. particulares humani corporis morbos, lib. 11. c. 25.*

OBSERVATIO.

Aliquando etiam tres testes visos in quibusdam, id quod familiis nonnullis proprium & singularis libidinis argumentum existit: quin etiam tuberculum tertium testiculum ementiens animaduersum.

AGathocles Siciliæ Tyrannus à Timæo τριόρχης dictus est, siue quod aui Triorchi, quem Buteonem vocant Latini similis esset rapinis, siue ab efferata libidine. Nam ingressus pubertatis annos, libidinem à viris transtulit ad fœminas. Traditur item cum esset perfunctus fato: vxorem querulam flebilibus modis illud subinde ingessisse τί δ' οὐκ ἐγώ σε, τί δ' οὐκ ἐμὲ σύ. Quid non ego tibi, quid tu non præstitisti mihi. *Cal. Rhod. lib. 24. c. 4. A. L.*

Bergomi familia Coleonum illustris (Bartholomæo Coleono & fortitudine & fide apud Venetos clarissimo insignis, cuius equestrem statuam Venetiis in area D. D. Ioannis & Pauli videre licet) hoc peculiare habere fertur, vt multi ex ea familia mares tres habeant testiculos. Cui rei attestatur, vel saltem suspicioni occasionem dedit gentilitium familiæ symbolum, tres nigros continens testiculos. Hinc prouerbium Italis vsitatissimum, *Coglioni da Bergamo* de re monstrosa & inaudita, non autem vt vulgus autumat, de homine stupido & obscœno. *Idem loco citato.*

Francisco Philelpho tres fuisse testiculos proditum scio. *Idem lib. 17. c. 12. A. L.*

Illi quos τριόρχεις vocant, esse solent libidinis indomitæ, quod verum esse scimus in quodam viro. *Montuus cap. 37. com. 4. Anasceu. morb.*

Tertium testiculum omnibus cuiusdam familiæ superare nouimus. *Fernel. lib. 1. c. 8. Patholog.*

Obseruauimus in Anatome viri cuiusdam, tres testiculos. *V. Clariss. Iacobus Moccius ex aduers. Ioannis Dryandri.*

Δίδυμοι (dicuntur) quod singulis hominibus bini vt plurimum soleant esse testiculi. Etiamsi τριόρχεις quosdam, sicut inter accipitris genera Buteonem legimus. *Iod. Willichius lib. 1. cap. 19. Anatom.*

Videre nobis contigit in puero typographi filio tertium testiculum. Nec desunt qui asserant quibusdam familiis peculiare esse, vt tertium habeant testiculum. *Scholiographi ad cap. 62. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

Testium in viris situs nulli non est conspicuus, & vt binarius ipsorum numerus, vnde etiam δίδυμοι & gemini appellantur: quamuis interdum vnus tantum, & interdum tres simul reperiantur: at id rarius quam nonnulli existimant, tertium testium tuberculum aliquod præter naturam, in scroto reconditum enumerantes. *Vesalius lib. 5. cap. 13. de corp. hum. fabrica.*

AFFECTVS.

OBSERVATIO.

Vlcus latens in peritonæo, ex quo altero testium intenso dolore intumescente mors consecuta est.

VIdimus aliquando Adolescentem, cui testis cum vehemẽti dolore intumuerat. Is nullis auxiliis adiutus, tandem obiit. Inuentum est vlcus exiguũ circa peritonæũ, è quo perennis saniei defluxio inte-

in testes tumoris causa fuit & mortis. *Iacotius Comm. ad Coaca Hipp. pag. 826.*

OBSERVATIO.

Ob castitatis votum inuiolatum cuidam testes cum vasis spermaticis mire contabuerunt.

NOs olim in Agro Barchinoniensi obseruauimus in cadauere Religiosissimi Monachi à pleuritide & pestilenti febre abrepti, cuius testes in adolescentia (vt ipse adhuc viuens tanquam inauditum quippiam nobis retulit) licet moderatam magnitudinem à natura fuissent adepti nihilo minus processu temporis, ob votum castitatis inuiolabiliter ab eo per multos annos obseruatum, fere penitus contabuere, vasaque spermatica eiusdem Monachi, vna cum semine eius redundante adeo aruere, vt cũ eius cadauer secaretur, exsiccatorum neruorum, seu duriorum ligamentorum potius imaginem præ se ferrent. *Vidus Vidius Iunior, de Curat. memb. libro 11. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Affectus puerorum, quo testiculus vnus magnus spectatur & durus, instar oui gallinæ: vulgo der Keil.

IN pueris aliquoties vidi testiculum vnum magnum, durum, instar oui Gallinæ, quod malum à vulgo vocatur der Keil. Non est hernia carnosa, sed alia species à medicis non descripto. Mulierculæ cõtra hoc malum variis vtuntur remediis, quæ, cum magna ex parte sint superstitiosa, silentio inuoluam. *Cl. V. Ioan. Franci Hildesii Cameniceni Obseruatio nobis communicata.*

OBSERVATIO.

Sinistri cremasteris musculi resolutio.

ORnatiss. Vir annorum circiter 34. aut 35. qui ante hac ex febribus diuersis curatus est, rara affectione iam quadriennium, hac nimirum torquetur, scilicet persentiebat ante hoc tempus sinistrum testiculum intro retractum, quem tum magno nisu & labore manuum frictionibus exercuit, vt exclusum dimitteret. Inde ea in parte graues dolores excitati sunt. tãdem diebus circiter duodecim, visus est pristino loco restitutus, secundum naturam habere. Suadente tum quodam vt terebinthino oleo istum perungeret. Itaque biduum integrum cum illud faceret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus, vt ab incepta illitione desistere cogeretur. Ab eo tempore sinistrum illum testiculum, dextro longiorem magisque propendentem percepit, multoq; etiam debiliorem, ita vt in virgæ erectione & coitu nihil ab eo natura iuuetur, quando is plane flaccescit, quasi paralysi sit affectus. *Solenander opere cons. sect. 4. consil. 18.*

OBSERVATIO.

Generosus quidam Baro cum magnis itineribus per dispositos equos ad comitia contenderet, testiculorum alterum in ephippio contorquens ita pressit, vt cursum ad infimos abdominis musculos in inguen adigeret, vnde nulla arte reduci potuit, qui tandem febre & dolo sæuitia extinctus est.

VIdi anno 1562. cum Illustriss. meum Principem Francofurtum ad comitia secutus essem, nobiliss. quendam ex Comitibus Oetingensibus Virum, qui isto potiss. affectu interiit. Is cum magnis itineribus per dispositos equos Augustam contenderet, in via, vt fit ex duriore successu equi, cum illideretur in ephippii anteriorem partem, testiculum alterum contorquens ita pressit, vt sinistrum inter infimas abdominis musculorum extremitates in inguen intruderet, quo postea reduci nullo modo modo posset: tumore ibidem & dolore excitato, affluente aliunde humore, grauiter aliquot septimanas generosus vir ita afflictus est, delatus inde Francofurtum huic malo Medicum quæsiuit, inuentus qui sectione, vt in inguinis hernia βυβωνοκήλη administratur, sanationem promitteret. Verum augescente febre priusquam Chirurgus manum admoueret, extinctus est. Cum cadauer secaretur, inuentus est testiculus sub peritonęũ inter abdominis extremos musculos, ita inhærescens, vt quasi conatus istis videretur, neque vt ego aperti abdominis obseruaui constitutionem, potuisset integra valetudine sectione inde auferri. *Idem sect. 4. cons. 18.*

OBSERVATIO.

De carcinomate sinistri testiculi ob emollientiũ & resoluentium medicamentorum vsum exulcerato, ac in cancrum immedicabilem conuerso.

NObilissimus & magnificus vir N. annos 28. natus, constitutione gracilis, temperamento biliosus, statim à duodecimo ætatis suæ anno, & frequenti Veneris consuetudine vtebatur, & inordinato assiduæ æquitationis exercitio corpus exagitabat: quæ duo tũ meatuum relaxione, tum debilitationis interuentu disposuere membra genitalia ad suscipiendos defluxionum impetus à partium superiorum concitatione: veluti etiam capitis quod acuminati verticis respectu continuæ destillationi adeo erat obnoxium, vt præter ingruentes quasdam arthritidis minitationes, vereretur, ne materiæ ad pulmones delapsus, aliquando tandem induceret insanabilem tabidæ luis contagionem. Huic vero apparatui materiam suppeditat praua victus obseruatio, quæ maxime propter patrium (hoc est Germanicum) compotationum morem sanguineæ moli communicauit summam humorum corruptionem & adassationem, quam forsitan auxerunt reliquiæ labis Neapolitatæ male curatæ, cuius insignis alias quoq; ornabatur ad lasciuæ iuuentutis imitationem. Ex eo occasionum confluxu incurrit progressu temporis, intercedente tamen hernia varicosa, in sinistri seroti tumorem, quem primum quidem vulgaris chirurgi studio cataplasmatibus discussum iri sperabat: at indies malo ingrauescente, me citari iussit. qui præuio loci affecti intuitu, ilico meam de Sarcoceles præsentia sententiam, adstante chirurgo pronunciaui: & hanc eo vsque progressam, vt nulla rerum applicatione resolui aut discuti posset: atq; operam lusuros quotquot in eum finem aliquid tentaret. Hoc tamẽ suasi, vt contentus ad septimanas aliquot sola incrementi eius mali prohibitione, per applicationem illorum, quæ leuiter refrigerando exiccarent, aquæ plantaginis incocta, & victus legis studiosa obseruatione: vt nimirum à vehementiori equitatione, insolescentium incussantiumque equorum vsu, continua veneris exercitatione, & poculorum certamine desisteret. si tamen

interea

interea temporis tumorem increscere animaduerteretur, posse tuta illius tumidi testis ablatione malũ prorsus tolli, maxime si victus & reliquarum necessariarum obseruatione comitaretur obedientia. Ille neglecto consilio in rerum non naturalium delicto & naturalium transgressione persistens, ferocemque equestris concussionis tumultationem commodæ sessioni curruli præponens, in consueta vitæ libertate perseuerabat. Pertæsus tamen valetudinariæ conditionis, tradit sese in potestatem chirurgi, cuius mira in similis casus profligatione felicitas prædicabatur: qui præstita opera pollicitatione applicuit cataplasma sibi πολύχρηστον, ex multa emollientium & resoluentium farragine cõgestum: quod haud obscure ostentauit ignorationem suam circa & medicamentorum vsum & ægritudinis essentiam. Hinc variorum hominum consilia secutus æger, topica experitur multiplicia, partim emollientia, partim discutientia & resoluentia pulmenta, cataplasmata, vnguenta, linimenta cerata. Hac ratione eo promotum est post paucorum mensium curriculum, vt supra testem leue tuberculum rubore aliquo tinctum apparere cœperit, quod à chirurgo pertundebatur: immissoque specillo, ad scrotum vsque, id identidẽ aperiebatur: nihilque effluxit, ac tentæ immissæ extractæque nullum latentis in eo tumore humoris indicium commonstrabant. Quare iis quę mollirẽt, putrefacerent, ac pus generarent perseueratum est, donec proserperet, seque ostentaret, latens cancer, rerum dictarum applicatione permotus, irritatusq; qui deinde eo loco putredini vsque adeo obnoxio, furore tanto breui efferbuit, vt ater, teterrimo cum fœtore, & frequenti sanguinis fluxu tumoris multã partem depasceretur, excederetque miserabilem in modum. Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & fœtida putredinis exhalatione victus, animam cum magna sui ipsius abnegatione libenter Deo reddidit, commendauitque in Ianuario, anni sexagesimi quinti supra sesquimillesimũ. Ante mortem, cum ex Illustrissimi Principis nostri ministerio ad meam familiam reuersus, ab ęgroto vocarer, mox cum multo luctu exclamabat: Vtinã tuo obsecutus fuissem consilio. Nec alio huius narrationis institutum quis torqueat, quam vt in similis vitii ambiguitate, prouide magis consilii ratio perpendatur. Nam ab emollientibus cancrum mire exasperari, diligenter præmonuit *Galenus lib. 5. simplic.* quod ratio etiam dictat, cum putredinis parens & auctrix sit mollificatio. *Wierus lib. obseruat.*

Observatio.

Lapilli in testiculis geniti.

Tophi & in testiculo & in membrana erythroide occallescũt, renixu multo duritie & inęqualitate à carnoso ramice & aquoso discreti. *Paulus Aegineta lib. 6. cap. 63.*

Monspelii in cadaueris cuiusdam dissectione, testiculi lapillis pleni inuenti sunt. *Gesnerus lib. de Fossi. lib. cap. 11.*

Lapillos in pulmonibus studiosi cuiusdam rotundos, albos tophaceos, vti & in testibus sectione deprehendi. *Cl. V. Felix Platerus in obseruat. suis.*

Inter varia quæ de calculorum generatione scribuntur, etiam notandum videtur: quod, cum Anatomiam facerem, in sinistro testiculo, lapillum albicantem, & nonnihil gemmæ modo nitentem, lenticulæ fere figura, sed maiorem, esse generantum, inuenerim. Quod cum clariss. D. D. Philipp. Mentzelius collega meus obseruandus, tunc etiam præsens, vidisset: Lapidem illum orchiten esse appellandum scite dixit: Vbi & illud notandum, quod hoc in eodem corpore contigerit, in quo splen adeo magnus fuit visus, idque in splenis latere sinistro. *V. Cl. Cyriacus Lucius in obseruat. suis.*

Anno Domini M. D. LXIX. in dextro testiculo, decollati cuiusdam hominis, lapillum subalbidum, lentis magnitudine inueni; quem, ob rei raritatem, in hunc vsque diem asseruo. *D. D. Ioan. Knoblochius.*

Observatio.

Monstrosæ Venarum & Arteriarum seminalium conformationes: quarum nonnullæ vel θηλυγονίας, vel indomitæ veneris causæ videntur.

Binas in eodem latere seminarias venas animaduerti. *Columbus lib. 15. Anat.*

Sæpe videre datum est nobis tres, quatuor arterias seminales. *Corn. Gemma. Art. Cyclognom. libro secundo pag. 75.*

Infima trium emulgentium ad confinium cauæ, vnde fuerat explanata, proferebat de se venam σπερματικὴν, (quod alias tantum, & perpetuo quidem, in sinistris vsu venire solet) cuius caput supra in modum infundibuli dilatabatur, partibus inferioribus sese in canalem arctiorem coangustantibus, quo seminis materia profundi affluentius, ac ceu prodigi potuit. Nõ enim aliunde, quam hinc peti posse causæ videntur non solum vberioris in isto homine seminis prouentus, & auiditatis exercendi venerem prope inexhaustæ, quæque vix satiari posset, super qua paulo ante supplicium questus fuerat, ingenue pernegans vllo vnquã præter hunc in vita sese morbo diuexatum fuisse: sed & θηλυγονίας perpetuæ, cui solum habilis à natura esset. Nunquam enim marẽ procreauit, neque in coniugio, neque in adulterio atque stupris, quibus creberrime se polluerat, ob assiduos stimulos impetusque veneris, quos inhibere omnino ipse nequiit. Est autem hoc satis notum iam atque testatum, ductus, quibus in corpore prouincia aliquo deferendi materiam data est, tanto promtius & liberalius sibi concreditos humores distribuere, quanto sunt decliuiores. Rursum quo σύστασις seminis liquidior est magisque fluxa, hoc effœminatius fere id esse, quippe quod negligentius elaboretur, & caloris, qui eius quasi anima est, minus possideat. Denique quanto semen de copiosioris seri ammistione acrius redditur, tanto ad veneris vsum incitare ac lacessere vehementius. Hinc nimirum neque modum Veneris sibi facere, neque marem procreare potuit. Iam vero etiam σπερματικὰς arterias è caudice aortæ vidisses emergere, non similiter aliis, sed prægrandem ramum ac singularem recta aliquousque inde progredi, postea infra exortum pollicis latitudine in alios duos dirimi, directos in inuolucra testium, ad vitalem iis spiritum afferẽdum. In corporibus animantium nusquam perinde ludit diuina potentia & sapientia, vt in renibus & stomachis eorum emulgentibus. *Salamon Albertus in structura Vreterum Renis dextri mirifica.*

In anatome Basileæ Anno 1571. cum D. D. Felice Platero administrata deprehendimus seminalem arteriam

arteriam ſuper emulgẽtem venam in latere ſiniſtro: à ſeminali vena infra renem aſcendebat vena ad tunicam renis adipoſum. In renibus vtriſq; inuenimus pus, ſine manifeſtis vlceribus. In thorace, pulmones adhærebant coſtis, at incorrupti circa thymum inueni lapides obuolutos ſanguine nigro, vt in pulmone quoq;: vena azygæ ramus pertingebat ad ſecundam coſtam. *Ex obſ. Io. Bauhini tranſmiſsis.*

Observatio.

Vaſis ſemen in penem deferentis cauitas exemplo demonſtrata.

VAſis huius in penem inſertio conſpectum, quodammodo fugit, & coitus, aut alias excretionis ſeminis tantum tempore aperitur, quod quidam Patauii diſſectus, facile edocuit. qui ante ſuſpendium inuoluntario ſeminis fluxu laborans, hos meatus omnes apertos, laxoſque habuit, eos potiſſimum, qui ex teſtibus in deferentis ſemen vaſis reuolutiones gyroſue pertingunt, & quibus dextrum & ſiniſtrum deferentia ſemen vaſa in veſicę ceruicem terminantur. *Veſalius lib. 5. c. 13. de corp. hum. fabrica.*

Observatio.

Glandoſum corpus collo veſicæ adnatum, gonorrhœa laborantis, ſemine non minus quam teſtes refertum viſum.

IN inuoluntario ſeminis fluxu laborante, quem Patauii diſſecuimus, corpus glandoſum cum diuideretur, non minus quam teſtes ipſos ſemine oppletum conſpeximus: & ſi verum fatendum eſt, inter diſſecandũ in nulla penitus corporis parte tãta ſeminis vis vſquã atq; in hoc glandoſo corpore adinuenitur, quantumuis id à teſtium ſubſtantia, mollitie, æquabilitate, multum variet. *Idem Veſalius, libro & cap. ſupra ſcripto.*

Observatio.

Glandoſo corpore, quod collo veſicæ adhæret, nimum reſiccato: vrinæ difficultas inducta: atque curata.

NVper quidam difficulter vrinam mittebat, iis ex arefactis adenis, quæ paraſtatæ vocantur, variciformes ſeu adeniformes, & ſunt partes additæ inter teſtes & ſeminaria vaſa, quales in facibus reperiuntur, nec niſi ingenti vrinæ pondere exonerabatur veſica: ſicque perfundi eas partes vnctionibus, atq; vniuerſum corpus inſtaurare iuſſi, & ita libero vrinę meatu ſanitati reſtitutus fuit. Suſpicienda me hercle hiſtoria rarius contingens, cuius meminit *Iul. Pollux* referente *Alexandro Benedict. libro 24. cap. 3. de curand. morb.*

Observatio.

Lapides in glandoſo corpore, quod collo veſicæ adhæret, animaduerſi.

NOs in D. Friderico Triuiolo diſpoſitorum equorum Mantuæ Magiſtro in glanduloſo corpore illo, quod veſicæ collo adnaſcitur, & in quod deferentia vaſa, poſtquam coiere, inſeruntur: ſeminis elaborationi, præter alios, inſeruienti, quemadmodum probat *Veſalius* aduerſus *Galenum lib. 5. cap. 13.* obſeruauimus lapidem infixum. non poterat hic vir ſemen, niſi paucum admodum aquoſumque valde, in coitu excernere, diſſectuſque pro lapidis veſicæ extractione ab empirico occubuit.

Et in Ioanne Maria Facino medico Mantuano, in eodem corpore glandoſo, vt mihi retulit Cornelius Manilius Chirurgus, in diſſectione lapillum puſillum inuenit. Quare text. *Raſis 10. cap. 2.* cum ait, Et non vidimus lapidem in glandulis, exiſtimo mendoſum eſſe: & potius legendum, Nos vidimus lapidem in glandulis: ita vt impreſſoris vitio litera S. fuerit conuerſa in L. & N. *Marcell. Donat. Hiſtor. Med. Mirabil. lib. 4. cap. 30.*

Observatio.

In ſcroto lapis viſus qui ex eiuſdem exulceratione procidit.

MOnſpelii ſcrotum quidam prętumidum habebat, quum vero medici dubii eſſent, tandem ex putredine ruptum apertumque fuit: vnde lapis excidit in quinque partes diffractus. Saporta aliiſq; velut rarum & ſingulare quidpiam admirantibus. Nec forte vnquam alias in oſcheo lapides viſos. Id quod ego à Præceptoribus Monſpelii annotaui. *Iacobus Moccius, amicus noſter.*

Observatio.

Lapilli ex collo veſicæ & ſcroto per ſectionem exemti circiter 178.

ANno Chriſti 1581. Menſe Februario, in Noſocomio publico, quidam iuuenis, annorum 28. ante aliquot annos in calculo veſicæ fuerat ſectus, ac lapis ſatis magnus, integer exemtus. Lithotomus autem minus peritus, aut diligens, tantum reſpexit ad externum vulnus, quod alioqui facile conſolidatur, neglecto altero ad collum veſicæ, quare hoc tãdem in fiſtulam degenerauit. Ex ſordibus itaque & ſanie circa collum veſicæ, & in ipſo ſcroto, purulenta & ſabuloſa materia paulatim fuit collecta, quæ tandem in lapillos plurimos concreuit, ac ſcrotum intumuit, vt pro hernioſo illum omnes haberent. Perpeſſus vero eſt longo tempore ingentes cruciatus, & ardorem vrinæ vehementiſſimum. At natura tandem exitum quærens, fiſtula ſuppurata fuit aperta, & lapides paulatim protruſi ad 23. circiter. At cum tumor & dolor non decreſcerent, ſed inſuper grandior lapis, (qui, vt poſtea apparuit, formã & magnitudinem lupini omnino repræſentabat) ἰσχυρίαν periculoſiſſimam inferret, lubens ſe rurſum ſectioni ſubiecit. Quę fuit adminiſtrata à lithotomo Reipublicæ noſtræ exercitatiſſimo, Balthaſaro Gros, atque exemti lapilli 152. quorum duo grandiores lupinos referebant magnitudine & figura. Cæteri vero omnes quadrangulares, ſed multo minores fuere. Fiſtula deinde mundata, & topicis conuenientibus magna diligentia adhibitis, ſpatio vnius menſis miſellus iſte valetudinem ſatis tolerabilem Diuina benignitate, eſt rurſum conſecutus. Huic Curationi poſteaquam videret me lithotomus, meus amicus, cum ſumma admiratione intereſſe, in rei, alioqui vix credendæ, teſtimonium lapillos iſtos mihi donauit, quos adhuc inter rariora nonnulla aſſeruo, & aliis Doctiſſimis Medicis oſtendere ſoleo.

De obſeruat. Cl. V. Ioachimi Camerarii.

* * *

DE

DE COITV.

OBSERVATIO.

Effreni coitu sanguis purus emictus.

AB Archigene scriptum reperio quibusdã per circuitus, vt in hæmorrhoidibus, sanguinem multum collectum renibus emingi, vnde subleuentur; idque accidere iuuenibus qui maiori licentia Veneri indulgent. Milesius quidam *apud Aurelianum 5. χρονιῶν*, sanguinem emictum affirmabat esse ex infirmitate seminalium vasorum. Ab Aureliano reprehenditur. Sed cum experientia doceat è renibus per vasa spermatica defluere, & ab his & à renibus exire certum est. Vidimus qui à coitu multum sanguinem effunderent, quique non facile reprimeretur, laxatis nimium vasis, & imbecillioribus redditis, profuso omni semine. *Scholiograph. ad c. 52. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

Nos ipsi vidimus adolescentes duos, qui propter immoderatam venerem sanguinem purum meiebant. In his verisimile est fuisse vasorum spermaticorum imbecillitatem. *Hollerius Comment. ad Aph. 78. lib. 4. Hipp.*

Meminit Theophrastus radicis cuiusdam, ab Indo allatæ, qua non edentibus solum, sed etiam tangentibus genitalibus, coitus vel septuagesies pronocabatur. Verum emissionem seminis guttatim tantum processisse, demumque in sanguinem deuenisse, *Vide Lemma Aphrodisiastica prodigiosa.*

Quod attinet ad Patauinum illum (qui pedellus erat vniuersitatis) hæmorrhagia per penem laborantem, retulit eam mihi historiam. Nob. Dn. Volcardus Mulsteter à Mauren, Tyrolensis, Anno 81. cũ vna degeremus Luteriæ fuisse nimitum vxoratum, qui (vt Medico confessus erat) intemperantius vxori gratificari voluerit, & in hæmorrhagiam copiosam per penem inciderit, adeo vt in tribus diebus vltra mensuram nostratem sanguinis puri, floridi, & non grumosi emiserit, eundem curatum esse refrigerantium & consolidantium internorum & externorum medicamẽtorum vsu, præmissa venæ sectione. *V. Cl. Martinus Holtzapfelius. de obs. suis.*

OBSERVATIO.

Coitus desiderio flagrantes nonnulli, seminis loco crepitus per aluum elidere soliti.

ADolescens quidam nos accessit, & se vehementer coitum appetere confessus est: verum vbi commisceretur semen emittere non posse, sed flatus plurimos sibi per sedem erumpere. In hoc itaq; coniecturam feci, vasorum seminatiorum siccitatẽ adesse: quod ipsum etiam adepta sanitas demonstrauit. Nam postquam humida & boni succi diæta esset vsus, semen emisit. *Aetius Tetrabib. 3. serm. 3. c. 35.*

Iuuenis Dalmata, forma eleganti præditus, mœstus & tristis ad me venit, se malle mori inquiens, q̃ simile vitium pati, hic namque, cum coibat cum muliere, nullum emittebat semen, sed potius ventris crepitus pedebat, qua de re, cum à tanto dedecore, & vitio liberem, me rogat. Ego vero huius vitii causam inquirens, multam pituitam crassam, inferiore intestino hærentem, conieci. Cuius præsentia, vasa seminaria frigida & coarctata erant, vnde semen genitale deficiebat, pituita vero, motu & caliditate dissoluta, in flatus vertebatur, quam primo depellere statui. id quod assecutus sum, proposito primo victu calido, qui ex cibariis optimis & multi succi constabat, veluti potu vini vermiculi & odori, dein vero præparato per oxymelitis assiduum potum corpore & recte purgato, ac iniectis infusis pituitam quoque hanc minuentibus, imum ventrẽ & inguina ac inter anum & pudendum hoc vnguẽto illini faciebam quod habet, Piperis albi & nigri ac longi an. drach. vnam semis, seminis erucæ, seminis vrticæ, nigellæ an. drach. semis. pyrethri scrup. vnum, ol. lilini, in quo iniectæ sunt erucæ herbarum, aut pinus animalia tria vel quatuor, & per aliquot dies insolata vnciæ duæ, de castorio vncia s. mis, ceræ q. sufficit misce fac vnguentum, & eo vt dixi partes inungantur, præcipue in aurora, & ea nocte in qua non coibat, nam hora coitus vino calido se lauabat, sed in aurora etiam, & hora coitus, vnciam mediam ad drachmas sex huius electuarii deglutiebat, & super parum vini maluatici pitisabat, habet autem sic. ℞. diasatirionis vncias duas, diagalangæ drach. duas specierum diambræ, diamoschi an. scrup. duos, ramenti pudendi ceruini aridi drachmam semis, nucũ pinearum, pistaceorum, amygdalarum dulcium mundatarum an. vnciam semis, carnis scinci drach. duas, seminis erucæ, vrticæ, nasturtii an. scrup. vnum pectusculi capi cocti vncias tres. terenda terantur & melle optimo fac Electuarium liquidum secundum artis ordinem, iis enim hic intra mensem voti compos fuit factus, & artis laudum maximus euasit buccinator. *Amat. Lusitan. Cent. 6. curat. 95.*

OBSERVATIO.

Coeuntibus nonnullis etiam ventris crepitus elidi: vel alui excrementa, magna fœditate profluere.

SVnt qui in Coitu ventris crepitum emittant, vt Arcesilaus. Nonnullis vero horror fit. Quibusdã autem sicut Demagoræ, vbi cum mulieribus congressi fuerint, venter inflatur. *Hippocr. Aphor. 20. Partic. 3. lib. 6. Epidem.*

Senibus cumplurimum in venere excrementa fluunt: resoluto nimirum ani musculo, ex naturali imbecillitate, vel frigida pituita resoluẽte: vis enim illa omnis ad genitalia in venere transmittitur, subducto à sede spiritu. Id euenisse cuidã Andreæ Traguriensi tantum nouimus, ex vehementi enim voluptate id accidere scribunt authores. *Alexand. Benedict. lib. 24. c. 36. de curand. morb.*

Ani musculi iuuant parastatas in emissione spermatis in coitu: cuius signum est, quod sunt aliqui coeuntes simul & egerentes. *Carpus in Isagoga Anatomica de recto intestino.*

Cacando quidam semen emittebat Paduæ homo quadraginta annorum. *Acroama Iacobi Moccii Medici, V. Cl.*

OBSERVATIO.

Bestiolam exiguam, pilosam, polypodem, cum multo semine eiectam.

EPhebus Athenis serpentem pusillum, pilosum, & plurimis pedibus statim ambulantem, multo cum semine eiecit. *Plutarchus libr. 8. Sympos. problem. 9.*

OBSER-

OBSERVATIO.

In Coitu semine destituti ob Gonorrhaeam in somno.

ADolescens domesticus minister, confessus est se, quando cum muliere rem haberet, semen effundere non posse: quum vero dormiret, plurimũ ei semen prodire. Visum itaque mihi est, vasa eius seminaria, propter multam vna cum frigiditate humiditatem, calfieri nõ posse, propterea quod caliditas in coeundo ad corporis superficiem diffunderetur. In somnis vero amplius calefieret, propterea quod somni interna calefaciunt, & refrigerant exteriora. Quare hunc ipsum infernas partes exercere iussi: atque id maxime per equitationem. Castoreum etiam bibendum praebui, & diaetam omnem calidam & siccam constitui. *Aetius Tetrabib.3. Sermon.3. cap.vltimo.*

Dum ipse medicinam facerem excellentis. Medicus, doctissimusq; philosophus, felicis recordationis, Franciscus Valerius, qui peste anno 1576. vrbem nostram vastante, dum magis alienae quam suae vitae curam gereret, extinctus est: me consuluit, vt sentẽtiam meam ipsi aperire vellem in casu illustris iuuenis, qui in venereo congressu cum muliere semen emittere nequibat: quamuis in somno atq; manibus perfricata mentula, vel nullo negotio excerneret. Quod pariter & alteri M. viro vrbi nostrae accidisse testari possumus, licet eorum nomina cum adhuc viuant, silenda esse decere arbittemur. *Marcell. Don. hist. Med. mirab. lib.4. cap.18.*

OBSERVATIO.

De ijs, qui semen non excernunt.

AVdiui ab Helideo, se quendam nouisse, qui propter testium duritiem, semen nunquam excreuisset, & tales steriles esse. Similis casus etiam mihi oblatus est, quum anno 57. in Montibus Sebenensibus Galliae, non procul Monspessulo medicinam facerem. Huic tendebatur quidem membrum, & actu venereo vtebatur quidem, sed non absoluebat tamen, quia ne tantillum quidem seminis eiaculabatur. Praescripseram tum ei quae semen generarent, & vias aperirent, verum vtrum profuerint, quum nõ ad me rediisset postea, ignoro. Helideus dixerat tum quoque nonnullos steriles nasci propter constellationem, Saturni & Martis in quinta, idque in quodam ab eo fuisse obseruatum. *Ex annotatu Bononiae, & propria praxi D. Casp. Wolph.*

OBSERVATIO.

Quidam coeundo, praepropere nimis semen profundunt, cum sterilitatis noxa.

MVltos noui, qui procreare liberos minime cũ vxoribus suis poterant hac praesertim ratione, quia non poterant tantisper in effundendo semine morari, donec & mulier moueretur & resolueretur vt coitus vtriusque seminis fieret. *Trincauella lib. 11. c. 17. de rat. curand. part. hum. corp. affect.*

OBSERVATIO.

Castratos coiuisse, & semen exclusisse.

EXectum virum etiam coiisse, scribit *Albertus*, ac genitalem profudisse vrinam, sicut taurum *Aristoteles*. Et *Varro*. Admirandum, inquit, accepi, exemtis testiculis, si statim vaccas admiseris, concipere. Confirmat *Columella*, ratione non omissa: nec non *Palladius*: sed sanguinis fluore vitulum interire opinatur, etiãsi generet certissime. *Coelius lib.4. c.4. A.L.*

Si à natiuitate, vel paulo post, exsecti sint testes, maneant tamen virga & scrotum, Venere vti poterit, sed non generare. Vt apud Martialem.

Cur tantum eunuchos habeat tua Gellia, quaris
Pannice? vult futui Gellia, non parere.

Cardanus comment. ad Aphoris. 27. Hipp.

Aristoteles ait esse animalia quaedam quae generent absque testiculis. Et apud *Vitruuium* fit mentio tauri, qui exectis testiculis statim coiit & generauit, & spadones generant, modo relicta sit pars superior testiculi. Eunuchi emittunt semen, sed non generant. *Hollerius Commentar. ad Aphorism. 63. lib.5. Hippocrat.*

OBSERVATIO.

In venere mortui.

COrnelius Gallus Praetorius; & Titus Aetherius eques Romanus inter vsum (quidam addunt Puerilis) veneris absumti sunt. *Val. lib.9. cap.12. Plin. lib.7. cap.53.*

Beltrandus Ferrerius in Hispania Barcellone in venere expirauit. *Pontanus lib. de Obedientia cap.10.*

Diximus ex *Aristotelis Quaestionibus* venere hominem plurimum inter caetera animalia dissolui: quod plurimum geniturae spiritalis vno initu diffundat, atque ita salaciores laxari, breuiorisque vitae fieri, passerum natura, quibus vita breuissima est. Ex nimia (vt constat) veneris voluptate, quidam interiere. Exemplo cuiusdam Viturii Senatorii Ordinis, qui admodum senex, in venere obiit. *Alexand. Benedict. de curand. morb. lib.24. cap.22.*

Giacherus Geneua Salutianus inter Salucianos clarus homo, aetate iam ingrauescente, per posticam puellam admittere consueuerat, praetextu vtensilium curandorum, vestiumque curandarum. Quodam die cum puella diutius, quam consueuerat, recipere se ad vxorem ac liberos tardaret, seriorque hora vxorem ac liberos in suspicionem adduceret, ne quid marito aduersi contigisset, quia strepitum nullum, in musaeo, euoluendorum librorum, (vt ei mos erat) exaudiebant: posteaquam vocando pulsandoque non profecerunt, effracto loci ostio, cum lumen intulissent, inuenerunt, in puellae cõplexu eum illius ventri, eo modo, quo venus exercetur, incumbere, atque vtrumque exanimem, sine vllo violentae mortis signo, esse. *Fulg. lib.9. c.12.*

Nouimus mulierem, scortum insigne, Lucretiam vocatam, quae in coitu aliquando animo linquebatur. *Marcell. Don. Hist. med. mirab. lib.4. cap.17.* Quo loco causas huius euentus, vti in plerisque aliis, efficaces & eruditas deducit.

OBSERVATIO.

Exemplum ignotum cuiusdam, qui plagis feruentior cooriebatur in concubitum.

HOminum naturam extra reliquorum modum admirantibus succurrit exemplum raro alias auditi euentus. Siquidem non multis ab hinc annis vixisse quendam in Venereis, non gallinaceae salacitatis, verum ingenii stupendi maxime, quodque vix impetret fidem, ex adiuratissimis compertum est: qui

qui quo plurib. affectus fuisset plagis, eo impetuosiusq; ardẽtiusq; in concubitũ ferebatur præceps. Fuit omnino mira res; nescires, vtrum affectaret auidius verbera, an coitum, nisi quod illorum mensu libidinis voluptas constabat. Proinde extentis se precibus difflagellari exposcebat, pridie quam id pateretur flagello aceti asperitate obdurato: quod si conuerberator lentius agere foret visus, velut extimulante rabie conuitiis incessebat: nec factum sibi satis arbitrabatur, ni inter cædendum sanguis sese ostendisset. Vnus opinor, mortalium inuentus, qui eodem impetu in supplicium ferretur, ac delitias: quippe inter tormenta sensuum titillationes ac æstuantem pruritum, vel expleret, vel incenderet. Quodque nec mirum minus est, non latebat hominem flagitii inusitata species, seque in eo execrabatur, ac sibi ipsi erat infestus. Cęterum consuetudine deprauata amplius præualente, vtebatur vitio, & improbabat. Irroborarat vero ea, radicesque egerat altius, quod ita foret assuetus puer, communicata stupri fœditate, inter æquales plagarum collectatione. Documento inde præsigni, quantum moribus inolescendis, educationis possit ratio. *Cœlius lib. 11. cap. 15. Antiq. Lect.*

IMPOTENTIA VENEREA.

Observatio.

Impotentia Venereorum cum hernia.

IVvenis quidam 25. annorum conquerebatur se ab anno & dimidio venere vti non posse, dubitabat an fascino eluderetur forsan sæpius fluit semen, sed caudam exigere non potest. Pallidus est, vrinæ eius satis crudæ, aitque se difficilius interdum respirare, laborabat præterea hernia intestinorum vnius lateris facileque reponit intestina, nec decidunt nisi magno labore. Fuit Badenæ sed non profuerat, sperma suum admodum humidum. *De obseru. Ioan. Bauhini.*

Observatio.

Virilitas ademta & restituta.

CVm nobilis quidam adolescens, in pudendis pediculorum quodã genere, quod ea loca maxime vexat atq; infestat, conflictaretur, à Chirurgo quodam petiit, vt sibi vnguẽtum aliquod ad depellendos illos subministraret. Chirurgus exhibet illi quoddam ex argento viuo confectum, quod ille dũ aliquoties illeuisset, sensit membrum virile plane frigidum, ac torpidum, & ad venerem plane ineptũ. Quo damno vehementer perculsus, cum mihi noxam hanc apperuisset, dixi bono animo esset, fore vt naturalem vim genitalium breui reciperet. Itaq; vt vna illa animalcula depellerem, & illum torpem genitalium corrigerem, dedi ipsi oleum spicæ subinde illinendum. Quo cum vsus esset, & illos pediculos fugauit, & genitalem vim breui tempore recepit. Caueant vero Chirurgi ne vnguento illo mercuriali, magno ægrorum incommodo, abutantur. *V. Cl. Iacob. Oethæus lib. obser. propriarum.*

Observatio.

Iuuenis veneficio mutone spoliatus, quomodo restitutus fuerit.

NOnnulli reperti sunt ex veneficio mutone priuati, vt ex multis historiis patet. Quorum vnã duntaxat hoc loco referre liceat. Iuuenis, obscuro loco natus, diu quadam iuuencula potitus, nolens deserere, reperit se genitalibus priuatum. Cum vero tristis cellarium vinum emturus adiuisset, superuenienti cuidã mulieri causam tristitiæ aperit, & effectum ipsi inquirenti monstrauit, quamque maleficam in hoc negotio suspectam haberet, dixit. Cui mulier, vel blandissimis verbis ac pollicitationibus, vel minis & vi opus est, vt eam ad pristinum statum restituendum cogas & impellas. Qui monitis parẽs, obseruato tempore in noctis crepusculo, opportuno loco eam comprehendens vbi preces eam flectere non potuissent, iniecto collo panniculo lineo & clamare mulierem prohibitam pene ad mortem compressit, donec ea sanitatem promittẽte, laxauit. Quæ tactu manus inter femora præstigium omne abstulit. Quærunt modo Doctores, an dæmon vere, ac re ipsa pudendum virile possit auferre. Et quamuis nonnullis argumentis id esse posse probabile videatur, nihilo minus, in eam probabiliorem sententiam veniunt, id potius fieri præstigiosa ac illusoria dæmonum arte, quã multis modis exercere potest, vt apud ipsos legere est. *Baptista Codronchius, lib. 3. c. 6. de morbis veneficis ac veneficiis.*

Observatio.

Virilitas carmine ademta.

SI virilitas carmine (quod sæpe fieri solet) aut veneficiorum iniuria intercepta fuerit, sine vlla corporis iniuria, aut membrorum vitio, primitiuave causa euenire haud dubitamus. *Alexand. Benedict. lib. 24. cap. 14. De medend. morb.*

Extinguitur virilitas ex senio, ex morbo, ex causis omnibus quæ insitum spiritum roburq; dissoluunt, ex incantamentorum (neque enim fabula est) maleficiis & medicamentis quæ genitale semen aut proprietate aut qualitate manifesta perimunt. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Quod incantamentis quidam vinciri putentur vt concubitus omnino impotentes, quasi euirati reddantur: hoc naturali occasione variis de causis vsu venire potest, vitiatis impeditisue vel natura vel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis & ad libidinis vsum ineptis, tulerunt theologi. (*Decretal. Greg. 9. tit. 15.* Propterea non semper erit incantationi imputandum illud vitium, nec statim suspitione aggrauandus insons. A dæmone tamen vt quidem geniture instrumenta posse concubitui inidonea reddi fateor, ita quoque spurcissimæ anus maligna voluntate & iniussa imprecatione id effici, constanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquando credat. Eodem authore, alias cum certa fœmina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: alias cum altera vicissim præpeditis venereæ actionis instrumentis inhiberi, vbi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia viros se quoque impotentes reddere arbitrantur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtiue alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi

virga in alicuius nomine ligata vel ſoluta credatur. Si quis item maleuolus cubiculi in quo ſponſus cũ ſua ſponſa decumbit, oſtium ſolum pulſet, inclamet que inſigens ianuæ cultrum cuſpide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, diſcedat tacitus, ſpõſum ea nocte nihil poſſe in re venerea fertur. At nugæ ſunt. Quidam narrat, quendam conterraneũ ſuum, virum nobilem, iuraſſe, ligatum ſe feciſſe, ne cum mulieribus congrederetur: ac reſtitutum dexteritate quadam, qua hic alterius perſuaſionem cõfirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informãda ſpecioſitate fecerat: legenſque locum, vbi eo modo ligari corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum ſeſamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confiſus ille libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æſtu reſtitutus eſt. Quemadmodum impia credulitate quis læditur, ſic & leuari eadem, credibile eſt, vſuque obſeruatur. *Wierus lib. 3. cap. 18. de præſtigiis.*

OBSERVATIO.

Ad Faſcinum ex amore inductum ſingulare experimentum vnum atque alterum.

Recipe, Vnionum, Hyperici, cuiuſq; drachmam: confice in puluerem, & cum ſtalactico Meliſſæ liquore, probe inuicẽ remiſta, potui præbe. Magnetẽ præterea à collo ſuſpende amuleti inſtar, vt nudam cutem contingat. Remedium ſingulare & rarum.

Ad eundem affectum, Diahæmaton. Bibat anatis maris cruorem, exceptum infra alam ſiniſtram: paulo ſcilicet minus, quam vulgaris vſus dimidium ſcyphum.

Sic tamen cum plæriſque aliis cenſeo, ad hyperphyſicum eiuſmodi malum ENTIS VENENI MAGICI vix certi aliquid ex phyſicis auxiliis ſtatui poſſe: quãdoquidem diuerſiſſimis inſtitutis ad hoc negotium Lamiæ cum mille artifice ſuo vtantur. Quemadmodum proinde cum alibi, tum vero maxime hoc loco DIVINVM illud in MORBIS, ſuſpiciendum: & poſt SPIRITVALEM medicinam, VERVM eiuſdem AMVLETVM & PERIAPTON cognoſcendum: vnde CENTRVM vitæ (cui magicus character primario inſidiatur) animetur atque perpetuet. *Schenkius filius.*

Amentiæ, vel veneficio morbo, aut aliter: Ex herbę Paridis acino ſemine colligitur, cui non modo vlla deleteria vis ineſt, ſed etiam qua veneficia præſtãtiſ. eſt medicamẽtum. Noui enim ego quoſdam, inquit ille, qui Pandectas auctas edidit, quorũ aliqui morborũ diuturnitate, alii vero veneficii ſemiſtulti facti erant, hoc tamen Paridis herbæ ſemine ad 20. vſque diem in pulu. hauſto ℨ j. fudere, priſtinæ ſanitati omnino reſtitutos eſſe: id quod ego fateri poſſum. *Mathiolus.*

Si quis ad mulierem non poterit affectari obligatus. Herbæ priamis ei radicem, id eſt, teſticulũ dextrum, qui maior eſt, teres cum piperis albi granis 47. vt in ſe habeat ſemunciã cum herba ſupraſcripta, & mellis ℥. iiij. & in vino opt. medicamentum ſolues, & pondo ſcrupulorum 9. per triduum ſumes. Ad mulierem affectaberis continuo. *Lobelius p. 87.*

OBSERVATIO.

Impotentia laborans deſperatã curatus.

Hiſpanus nobilis, qui ſeruiebat Duci Albano, quo tempore Carolus Quintus cogitabat bellum contra Germanos, anno 1545 Lutetiam venit, fruſtra petitis auxiliis in Italia, Hiſpania, Germania, remediis ſequentibus curatus eſt. Ad venerem ineptus erat, quod flaccido eſſet pene, quiq; erigi non poſſet. In quam rem cũ ad me veniſſet, vocatis è ſenioribus & celebrioribus Medicis Pariſienſibus ad conſilium, viſum imprimis malum ab vlcere eſſe, & læſis neruis atque arteriis, quæ impletæ flatu penem erigunt, partes ita lædi, vt ſpirituoſum ſanguinẽ non exciperent. Curãdum fuit vlcus, inſtituenda omnia quæ calidos flatus gignerẽt, & partes genitales corroborarent. Atque habita primum ratione corporis totius per medicamenta, leuem phlebotomiam & decoctum guaiaci, hæc compoſitio ſingularis & diuina erigendo peni & excitandæ veneri inſtituta, qua cum, remediis aliis fruſtra tentatis, cõualuit. ℞. vitell. ouorum vnciam vnam ſemis, butyr. recent. pudend. tauri, cice. galang. ſatyrion. zedoariæ, zinziberis conditi, ment. teſticulor. galli. teſticul. vulpis ana vnciam vnam, cerebellor. columb. & paſſer. bene coctorum & aſſorum ana libram vnam, medull. auellanæ Indicæ, pineolorum mundatorum, fiſticor. iugubar, amygdal dulc. mundat. ſemin. maluæ, ſem. mercurialis auellan. excorticatarum, dactylorum ana vnciam vnam, ſemin. dauc. caryophyl. piperis trium generum, linguæ auis, ſem. cæpæ, porri & ſcariol. cinam. ana vnciam vnam, coquantur ſimul omnia in lacte ouino: poſtea fortiter terantur. Omnia conficiantur cum melle roſaceo & ſaccharo albiſſimo: coquantur lento igne, bene miſceantur. Poterunt aromata poſt coctionem aliorum inſpergi quomodo fit in conſeruis, conditis. ℞. diaſatyrionis ex 2. deſcriptione Meſuæ vncias duas, vtriuſq; diamargariti, aromat. roſ. ana ſcrup. vnum, cinam. ſcrup. ſemis pudend. cerui ſcrup. vnum cum melle anthoſato & radic. vna zinziberis viridis miſce omnia. Detur mane & hora ſomni ad modum maioris auellanæ cum vino albo. Item. ℞. ol. de ſpica, lilior & maſtichini ana vnciam vnam ſemis, adip. paſſerculorum tarctorum radice ſatyrion & modico zedoariæ, adip. columb. ana drach. ſex. ſem. eruc. raphan. cœpæ puluerat. zedoariæ ana drach. ſemis, croci grana ſex. fiat linimẽtum pro lumbis pectine & perinæo. His ſanatus remediis, abiit. *Hollerius libell. proprio obſeru. 22.*

OBSERVATIO.

Ab impotentia venerea quidam commoda victus ratione inſtituta liberatus.

Nos ſequenti victu quendam validum fecimus. Præcipimus ei vt ſex integris diebus ab vxore extra vrbem ſecederet, deinde nocte poſtrema accedens, iter equeſtre trium horarum perageret, & cum vxore cœnaret capum aſſum, & carnis veruecis elixæ partem cum eruca, vinum autem nigrum biberet, ad finẽ vero vinum mulſum, hoc autem peracto, vt ſe ad ſomnum reciperent, atque vxor marito lumbis hæreret, ad mediam vſque noctem, & interpellaret, ea hora ſomnum, & rurſus media hora tranſacta aut paulo plus ad ſomnum rediret, mane vero cum vxore congrederetur, Qui mihi retulit omnibus his peractis, valuiſſe ſatis non tantum ea, ſed pluribus aliis noctibus, quibus id remedium tentauit. Quamobrem placuit idem in aliis experii, qui etiam voti compotes euaſerunt. *Chriſt. à Vega lib. 3. ſect. 10. cap. 5. De arte medendi.*

OBSERVATIO.

Aphrodiastica prodigiosa pleraque noua & rara.

AD rem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum genitalibus vim dixere vehementem adeo fieri, vt quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui vsi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coiuisse fatentem licuit audire: verum emissionem seminis guttatim fuisse, demumque in sanguinem deuenisse. Mulieris vero vehementer etiam citari libidinem, cum eo medicamine vsæ fuerint, dicebatur. Hæc igitur vis, si vere narratur, mirifice omnes excedit naturas. *Theophrastus lib. 9. cap. 20. de hist. Plantar.*

Est in Atlantis iugis Occidentalibus, quæ pars Surnag ab incolis nuncupatur, radix quædam, cuius esu ad venerem augendam continuandamque mirifice corroborentur. Quin aiunt, super eam si quis vrinam reddiderit, illico turgere libidinibus. Virgines, quæ præsunt pascuis, si super ea sedeant, aut vrinam faciant, eis perinde rumpi naturæ membranã, atque si à viro fuerint vitiatæ.

In ea Indiæ prouincia, quæ sub terra laboratoris est, versus Isthmum Dariem, arbor est Pyri facie & magnitudine, perpetuo folio viridissima, nitidissimaque superficie. Fructus quoque Pyri specie, sed colore viridi, etiam cum maturus est. Medulla intus concolor, dulcis, pinguis, butyri sapore. Quæ adeo validos efficit ad coitum, vt propius sit miraculo eius efficacia, Agnacat illi nomen est. *Scaliger Exercit. 175. ad subtilit. Cardani.*

Colocasiæ (culcas appellatæ Ægyptiis) radicem tum crudam tum coctam libentissime veneri indulgentes mandunt, tum quia putant semen multum gignere, tum libidinem prævalide mouere. *Prosper Alpinus de plantis Aegypti cap. 33.*

Alexandriæ Vrtica prima quam Ægyptii vocant angiar, prouenit copiosissime, & proinde eius semina multos vsus, ibi quoque habent, maximumq; ad venerem excitandam, præsertim in frigidis corporibus, si cum vino dulci bibantur. Nonnulli ad idem ex seminibus iis, radiceq; buzeidam, ac melle componunt electuarium, cuius semunciam quotidie sumunt. *Prosper Alpinus de plant. Aegypt. cap. 42.*

Indi Bangue semen & folia edunt, vt fiant in Venerem procliuiores. *Gartias ab orto lib. 2. c. 22.*

Si vero hilares esse volunt, & præsertim in venerem proeliuiores, ambaro & moscho, compositioni cuidam suæ additis sacharo excipiunt. *Christ. à Costa* qui compositionem quoque exhibet.

Hoc Bangue plurimam affinitatem habere videtur cum Turcorum Constantinopoli degentium Maslach, quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli etiam vescuntur excitandæ veneris gratia. *Clusius in notis ad eundem à Costa locum.*

Nuper ex Alexandria semen allatum est, simile semini gossipii, sed lanugine nulla obuoluẽte: quo ad venerem impellendam vti tradunt: Bamiam Alexandrinam vocant. *And. Cæsalpinus lib. 15. c. 4. de plantis.*

Satyrii erithronii radix, venerem, vt prodũt, si omnino manu teneatur, stimulat, eoque magis si bibatur in vino. Satyrii trifolii radice vtendum dum concũbendi incumbit necessitas: siquidem ea proniores ad venerem fieri affirmant. Testiculi illius quem Græci cynosorchin vocant radicem mollem aiunt in Thessalica mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam vero, ad inhibendos, & alterum alterius potu resolui. *Diosc. lib. 3. cap. 126. 127. 124.*

Eruca concitatrix est veneris, genituramque parit, hanc maritis in venerem pigris excolendam tradimus, vel hoc nomine, quod venerem dormiẽtem & sepultam excitet & inflammat, teste ipso *Columella. Bruyerinus lib. 8. c. 22. de re cibaria.* Maronem Hispanicam erucam ad hunc vsum mirifice commendat *Penna & Lobelius in Aduersariis.*

Fungus Ceruinus in ciborum vsum hactenus nõ venit, nec eo vescuntur Boemi, sed eo iis in medicamentis vtuntur, quæ venerem mouent. Siquidem ad hoc plurimum illum valere putant, & præsertim qui humani genitalis speciem refert. In quem vsum suum puluerem ex dulci vino propinant, drachmæ vel sesquidrachmæ pondere. *Matthiolus Episto. vltima lib. 3.*

Apud Indos magnus Cubebarum in vino maceratarum vsus est ad excitandam venerem, tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum. *Gartias lib. 1. cap. 23. Aromat. hist.*

Caryophylli quatuor drachmarum pondere, ex bubulo caprilloue lacte haustu, venerem excitant. *Matthiol. comment. ad cap. 153. lib. 2. Diosc.*

Tamo (vulgo sigillo Mariæ) vim prǽstãtissimam inesse ad cõciliandam venerem, si sub cineribus ferventibus decocta deuoretur: imo hanc cætera superare auxilia, quæ libidinis flammas accendunt, scripsit Martinus Guidotinus Tridentinus Myropola. *Idem Comm. ad c. 177. lib. 4. Diosc.*

Oua cyprinorum frixa sola, & sic comesta, venerẽ mirum in modum, etiam in decrepitis excitant, & ad generationem faciunt propter naturam animalis, plurimum enim generat. *Cardanus de sanit. tuenda lib. 3. cap. 68.*

Polypos aiunt, si concoquantur probe, eos valẽter alere & venerem vehementer ciere. Acetabula atque extremitates, cirrorum sale Venetias ex Illyrico & Dalmatia inueterata adferuntur, à senibus expetuntur ad parandam sobolem. Est polypus qui moschum odore repræsentat, quem magis aiunt venerem proritare, quam alios ὄσμυλος Græcis dicitur *Bruyerinus de re Cib. lib. 21. c. 14. Ex Diocle. Aetio, AEgineta, Iouio & Rondeletio.*

Ad venerem ciendam Oribasii apud *Aetium*: Stellionem vstum quam tenuissime conterito, deinde oleum affundito, atque ex eo magnum dextri pedis digitum inungito, & coito, vbi vero à coitu cessare velis digitum ipsum abluito.

Mirum de stellionis cinere si verum est, linamento inuolutum in sinistra manu venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. *Plinius.*

Oleum formicarũ volantium plurimum facit ad coitum incitandum. Sic autem fit: Formicæ alatæ cũ oleo in vase vitreo, sedulo occluso, insolantur dies quadraginta. *Melichius in Antidotario.*

Gallinaceum pinguem verno tempore, demta cute & interaneis, sale fartum in vmbra suspendito, donec arefiat: mox illum exossato, atque vna cum sale conterito. in vitrea, hamula ad vsus seruato, o-

bolis duobus si bibitur mire venerem concitare dicitur. *Alexand. Bened.*

Ceruinum penem ex bestia vbi libidine efferatur capta detractum, probe exiccato, & in puluisculum deterito. Cuius drachmas duas cum drachma piperis nigri remista ex vino maluatico mane continuis aliquot diebus hauriendum præbeto iis qui pigritate & propemodum emortua venere laborant, quos miraculo quodam restitues. *Encelius Matthiol. & alii.*

Quum nobilis quædam mulier gallos exemtis testiculis eunuchos redderet: testiculos, vt optimi succi nutrimentum pro marito in edulium, adiecto melle & aromatibus, redigit. quo cum maritus in cœna vesceretur, ita vt priapismum deuenit: vt post longum cum vxore concubitum, ipsa iam lassa viribus, nec amplius laborem ferre valens, à cubiculo vtrique communi fugam fecit. At maritus furibundus, pruriente adhuc materia, quum vxorem persequeretur, nec ipsam assequi valeret, quum alteri cubiculo occluderetur, ad ancillas tres vel quatuor domesticas se direxit, quibus omnibus apprime satisfecit. In aurora vero medico accersito, (nam etiamnũ humor titillabat) res in iocum trahitur, & semine viticis cum camphora ebibito, ac ex populneo linimento supra renes facto: aut furore illo & veneris irritamentis liber factus est. *Anatom. Lusitan. scholio ad cent. 2. curat. 81.*

Sepiis, nucibus & allio paratis, quidam vescuntur, vt salaciores in venerem prorumpant. *Matthiol. comment. ad lib. 2. c. 27. Diosc.*

Scincorum partes circa renes tanquam naturalibus erigendis efficaces bibuntur, *Trallianus* 99. Aiunt carnes quæ renes amplectũtur, (Marcellus vertit laterum carnes, & Plinius quoq; latera scinci nominat, alii lumbos, sed videtur quicquid circa renes est vndiquaque accipi posse, cum alioquin totum corpus simpliciter, præter caput & pedes, in remediis detur) id sibi vitium vendicasse, vt si drachmæ pondere bibantur, cum vino, venerem accendat. *Gesnerus lib. 2. hist. Animal. de Scincis.*

Genus quoddam resinæ à Persa mercatore captura viua cognominatum ob id Dominus Orator quãtumuis magno emendum putauit, quod illius nullam adhuc apud quenquam, nisi sub alio fortassis nomine mentionem factam intelligeret. Venerem inprimis stimulare, cõtraria virtute ab Arabibus attributa Caphuræ idẽ mercator referebat. *Guil. Quacelbenus Epist. 1. lib. 3. ad Matthiolum.*

Indi vestros Lusitanos docuerunt, chrysocollam, boracen officinis dictam, ciceris magnitudine in ouo sorbili ebibitam, hominem in priapismũ trahere, & tentiginem ciere. *Amat. Lusitan. cent. 2. curat. 18.*

Ad ignauiam genitalium expertus sum boracem officinis vocatũ ciceris magnitudine in ouo sorbili mane crebro acceptum, erectionem & coeundi potestatem facere. *Mercurial. consil. 48. edit. Basil.*

Aqua ex Ononide mire pdicatur, vt aliquot ex locis annotaui, ad impotentiam restituendã, & semen augendum: melius si Eryngium cœruleo flore addatur. *Moccius, ad D. Schenckium seniorem.*

DE GONORRHOEA.

OBSERVATIO.

Sysimbrio comesto quidam gonorrhœam prouocabat.

NOvi ego quendam, non ignobilem, qui cum sysimbrio liberaliter vesceretur, genituram per somnos effunderet. *Bruyerinus lib. 8. cap. 43. de re Cibaria.*

OBSERVATIO.

Nonnullos mentulam non modo non arrigere, sed eadem flaccida quoque, aliquando genitura diffluere.

DIcam quod vidi, iuuenem quidem 24. annorum ętate, sanguineum cõplexione, cum phlegmatis participatione, qui deuenit ad impotentiam solitam erectionis virgæ & mecum conquestus, dicebat se sentire quandoq, notabilem cordis frigiditatem, quandoq; nocumentum aliud, & adhibito remedio ad cor conualuit. *Sauonarola tract. 6. cap. 20. rubr. 1.*

Congenerem historiam tradit *Matth. de Gradis cõs. 3.* de quodam qui cum volebat coire, non erigebatur illi membrum, sed semen emittebat, cuius euentus causam copiose *Marcell. Donat. hist. med. mirab. lib. 4. cap. 18. proponit.*

OBSERVATIO.

Gonorrhœæ species rara & admiranda.

SEd & gonorrhœæ quędam species est, cum occasione minima semen emittitur, vt in eo qui sola clysteris perfusione semen eiaculari consueuit. Sed & quendam vidi qui longa gonorrhœæ consuetudine, per insomnia atque etiam cogitatione sola purum sanguinem, non minori voluptate quam semẽ effunderet. Malum quidem est gonorrhœa mulieribus perinde atque viris commune. Est autem in hac semen crudum, aquosum, liquidum ac tenue, nec prorsus album. Effluuii causa est spermaticarum partium infirmitas, qua vel non concoqui, vel non retineri semen potest tantisper dum concoquatur atque crassescat. Quamobrem frequens iis esse solet qui impuberes nec dum matura ætate veneri petulantius sese addixerunt. Nam imbecillæ partes euadunt, in quas longa consuetudine humores abundantius confluunt. Cum per insomnia libidinis, aut in attenta rei venereæ cogitatione semen affatim procidit, non vt in vera gonorrhœa crudum id & aquosum ac sine sensu, sed magna vtrique voluptate exit, sed in mulieribus cum partim obscœnarum odaxismo quodam, pruritu atque titillatione. Effluẽtis huius causa est seminis vel exuperantia, vel calor & acrimonia naturam proritãs, vel ingens spermaticarum partium robur: hoc argumento, quod voluptate iucunda id semper emanat. *Fernelius lib. 6. c. 14. Patholog.*

OBSERVATIO.

Gonorrhœa noua virulenta ex lue venerea.

Inuasit hoc seculo in humanum genus ex lue venerea quoddam vitium gonorrhϾ finitimũ, quod idcirco & fœdam virulẽtamq; gonorrhœã appellamus. Principio virus album aut subcitrinum è vasis spermaticis sine sensu excidit vigilanti pariter atque dormienti. Eius causa est spermaticorũ vasorum atq; testium imbecillitas, non illa quidem simplex, sed ex venenata lue contracta: hæc enim efficit vt quicquid in his colligitur in tetrum fœdumque virus facessat:

facessat: quod dein contagione alium quemuis contaminat. Tempore virus hoc putret & acrimoniam adsciscit, ductum penis in transitu exedit & exulcerat. Factum vero iam vlcus esse ostendit dolor exortus, qui & in tentigine quasi funem peni subtendit, & in emictione tãquam in dysuria acrius stimulat, vt idcirco multi in calculi vesicæ suspicionem venerint. Sed hæc propriis affectuum signis haud difficile sit internoscere. Tam alte interdum excauatur vlcus, vt foras emergat in penis summam cutem. Hoc virulento fluore præter rationem suppresso, intus plerunque colligitur abscessus, alias quidẽ circa testiculũ in epididymide, alias in perinæo, qui rupta apertaue cute materiam fundit. *Fernelius lib. 6. cap. 13. Patholog.*

Multum interest inter veram gonorrhœam, id est, seminis profluuium, & alteram improprie dictã gonorrhœam, quæ ex concubitu cum lue venerea infectis contrahitur. Diuersæ sunt causæ: differentia symtomata: curandi ratio dissimilis. Sed de ea, quæ proprie dicitur, nihil hic adferẽdum: de altera vero quædam scribenda: Quæ est purulenti, corrupti, ac fœtidi humoris per penem defluxus, quem interni meatus exulceratio cõcomitatur. Carunculæ etiam quædam circa vlcerum labia quandoque subotiuntur, quæ liberum vrinæ transitum subinde remorantur. malum si diutius constiterit, vlterius serpit, vesicam, vreteras, & tandem ipsos etiam renes inficit. Generosus vir ex familia Francisci & Henrici Franciæ Regum, cum decem & octo annis huiuscemodi profluuio laborasset, increscente indies malo, atq; vna symptomatum sæuitia, nec vllum ex medicamentorum præscriptorum vsu fructum cõsequeretur, ad fontem proficiscitur, haud procul Leodio, qui creditur esse, quem *Plinius Nat. Hist. lib. 31. cap. 11.* in Tongris esse scribit. Hoc vbi aliquod diebus vsus esset, dolores valde remissi sunt, ita vt suauius illic quam alibi multis annis vixerit. Fõtis siquidem huius ea propria ac singularis est facultas, vt vesicæ renumque dolores sopiat ac leniat: morbos tamen harum partium raro persanet: ventriculum debilem idem roborat: ciborum languentem appetentiam excitat, hydropicis, pſertim leucophlegmatia laborantibus, subinde sanitatẽ reuocat. Possemus nonnullos adferre grauissimis ex vesicæ aut renum doloribus misere afflictos, qui interea dum hunc biberent a doloribus liberi visi fuerint: non tamen idcirco sanitati restituti. Prætermissa siquidem huius potione, recurrentibus etiam acerbius quandoq; doloribus, peius habuerunt. Veluti huic generoso contigit viro. qui interea, dum aquam fontis biberet, melius habere videbatur, sed illinc reuersus, mox omnino peius. Ita vt Mechliniæ subsistere eum symptomatum vehementia coegerit: vbi ingrauescentibus omnibus doloribus, viribusque deficientibus, vitam cum morte commutauit. Dissecto ac aperto huius corpore, repertus est ren vterque maior quam secundum naturam, durus, concreti ac indurati puris colorem ac similitudinem referens: vreteræ ambæ interius exulceratæ: vesica plane rigida nec extendi nec contrahi potuit. Huius vna membrana ab altera diuulsa, copioso intermedio pure. In exteriore tubercula quædam liuida apparebant: interior multis foraminibus pertusa. Colis siue penis meatus in totum exulceratus & sanguine concreto plenus. Candelis frequenter vsus fuerat ex cãdida cera, quæ sæpius impositæ & exemtæ irritatis vlceribus, profusi sanguinis causa fuere. Talis igitur generosi huius viri constitutio fuit, quem tot annis, tantis doloribus superesse potuisse non citra admirationem fuit. *Dodonaus cap. 41. obs. Medicinal.*

Est & alia gonorrhœa, quæ ex lue venerea contrahitur: si quis commercium habuerit cum mulieribus immundis & sordidis: cuius mentionem faciunt Guilielmus Salicetus, qui claruit anno 1270. & post ipsum Bernardus Gordonius: quem anno 1418. secutus est Valescus Tharantanus. In hac lue est corrupti ac fœtidi humoris defluxus: quem interioris meatus in pene exulceratio comitatur. Vnde & pudendagræ nomen accepit. Quandoque etiam circa vlcerum labia carunculæ suboriuntur, quæ liberum vrinæ trãsitum impediunt ac remorantur. Si longius serpat malum, vesicam, vreteres, & ipsos renes significat: vt renes concreti ac indurati, puris colorem referant; vreteres exulcerentur, & vesica rigida nec extendi, nec contrahi possit. Si itaque in vrina apparuerit semen cum fœtore: gonorrhœæ ex lue venerea contractæ, & in posterum, nisi sibi ipsi mox prospexit æger, morbi gallici euidens est testimonium. *Hieron Reusnerus in scholiis ad cap. 30. Iod. Willichii de vrinarum probationibus, ex Dodonæo,* vt apparet.

Observatio.

Ad Gonorrhœam virulentam remedium.

GOnorrhœam virulentam multi curarunt vsu caulium fabarum in cinerem redactarum. Caules deuruntur, cinis in aqua fluuiali 24. horas maceratur, colatur per inclinationem, dosis est ad vncias quatuor per se, singulis diebus noua maceratio facienda est: vsus erit trium dierum tantum. *Iacob. Douynetus Apolog. lib. 1. c. 7.*

PRIAPISMVS.

Observatio.

Ex priapismo veretrum senex quidam cornu instar intensum aliquot mensibus sustinuit, nihil proficientibus medicamentis.

EIus memor est *in libro signorum Demetrius Attaleus*, dicens, quod hoc in quodam videret sene, atque in seipsum manu operante (masturpante) nec quicquam tamen potuisse peragere, tensionem autem fuisse veretti nimiam; cum paruo dolore, vt cornu putaretur, & ita perseuerasse multis mensibus, nulli quoq; adiutorio medicinali cessisse, sed tardo atque longo tempore requieuisse. *Cœl. Aurelianus lib. 3. cap. 18. acut. morb.*

Observatio.

Quidam penem vna cum scroto tam rigida & sursum tensa habebat, vt mingendo, tabula qua se tueretur, ne faciem vrina conspergeret, opus haberet.

POmponius Lætus in compendio histor. Rom. tradit Heraclitum Imperatorem, nouo cladis genere peremtum: testium nempe folliculo sursum verso, simul cũ virili membro, & semper tenso, adeo vt quoties

ties mejeret, nisi tabula vmbilico admota prohibēte, vultum lotio spargisset. Hoc tamen morbi genus priapismum fuisse suspicamur. *Marcell. Don. Hist. med. mirab. lib. 6. c. 4.*

OBSERVATIO.

Ex priapismo mortuus, biduo rigido pene visus.

HOc mali genus insolens admodum est, quo tamen narrant iugulatum quendam, biduo ab excessu è vita intentum rigidumque exhibuisse penem. *Fernel. lib. 6. c. 13. Patholog.*

OBSERVATIO.

Rigidus cuidam penis ob Veneris desuetudinem.

FVit mihi amicus quidam, cui præter eam quam antea habuerat consuetudinem, omnino à concubitu abstinenti, adeo rigidus tumidusque factus est penis, vt mihi acidēs ipsum declarare cogeretur. Miror, inquit, quod huic (athletam indicans) ob cōtinentiam rugosus, collapsusque penis euaserit: mihi vero ex quo continentiam seruare studui, euenerit contrarium. Tum equidem illi consului, vt collectum iam genitale semen excerneret: postea vero, & à narrationibus, & spectaculis & meditationibus libidinem suscitare potentibus, summopere caueret. At cantores & athletæ, qui iam inde ab initio nullam vitæ partem veneteis illecebris contaminauerunt, nullam admittentes huiusmodi vel cogitationem vel imaginationem, iis pudenda exilia, & rugosa, veluti senibus, fieri consueuerunt. Nam prę terea quæ accidere solent iis, qui protinus à prima iuuentute immodicæ libidini sese permiserunt, id etiam euenit, vt horum locorum vasa amplius patentia maiorem ad se sanguinis copiam alliciant: & coeundi cupiditas increscat, ea videlicet ratione, quam in cæteris quoque facultatibus videre est, & quæ à Platone etiam notata est, cum, inquit, Ignauia quidam exoluit, proprii autem officii exercitatio robur augere solet. Sic mammæ quoque in iis, quæ nondum imprægnatæ fuerunt, contractæ permanent, in aliis vero à partu infantulos lactantibus, vastissimæ redduntur, atque ita magnæ permanent lac emittentes, donec puer fuerit ablactatus: tunc enim haud ita multo post à lactis generatione quiescunt. *Galen. lib. 6. de locis affectis circa finem.*

OBSERVATIO.

Cadauerum in castris inguina magna & intenta visa, altera à pugna commissa die.

MIrum est, quod in castris vidimus ad Tarum, in Parmensi agro, in pugna aduersus Gallos, nuda erant cadauera passim, per ripas fluminis iacentia quorum inguina supra modum magnitudinis intēta erant; solis (vtputa) vapore, ac hesterno imbre, quo corpora perfusa fuerant. *Alexand. Benedict. lib. 24 cap. 19. de morb. curand.*

DE HERNIIS.

OBSERVATIO.

Tussi, scissa tunica intestinorum, Herniam incidit.

TVssi valida vrgebatur puer sextum annum agens, dumque vehementius tussiret, scissa est tunica quę deducere ab inferioribus partibus intestina debet, & in scrotum, Græci ὄσχεον vocant, intestina deuoluta, Herniam fecerunt, qua & in hunc vsque diem laborat. Tanta enim fuit scissura, vt nec coire hactenus vllis potuerit medicamentis, nec etiam in futurum, nisi sola vstione coibit. *Beniuenius cap. 64. Abditorum.*

Si peritonæi vel vnitas soluatur, aut laxiora fiant eius foramina per quæ vasa ad testes deferuntur, cito vel intestina, vel omentum extra locum decidit, affectusque fit, qui Græcis κοιλὴ Latinis Ramex dicitur: qui quandoque circa inguina consistit, & Bubonocele appellatur: alias in scroto, quo si intestina descenderint ἐντεροκήλη, si vero omentum ἐπιπλοοκήλη nominatur. Curatio autem horum non nisi per sectionem perficitur: quod artis huius peritis relinquendum. *Dodonaus Annotat. ad idem caput.*

OBSERVATIO.

Herniosus quidam, cui intestina ad scrotum delapsa grauissima symtomata excitarunt, restitutus: qui neglectu fasciæ ex recidiua mortuus est: cuius intestina deprehensa sunt cum epiploo liuida, & adeo in scroto complicata, vt minime explicari & reponi potuerint.

ECce forte in mentem nunc venit, cum olim iuuenis in Delphinatu Galliæ primo medicinam facerem, accersitum me ad senem quendam herniosum, nobilissimæ familiæ, cui intestina in scrotum prolapsa erant, & qui variis, iisque grauibus, ob id, molestabatur symtomatibus, apud quem Chirurgum, reperi illa in suum redigere locum annitētem, applicatione fotuum & vnctionum, ex rebus magna parte cōstringentibus apparatarum. Ego animaduertēs eorum vsu impediri potius quā promoueri curationem, confestim ex emollientibus & relaxantibus, quæ mecum asportarā, curaui concinnandā remedia, quorum vsu intra paucas horas suo loco fuerunt restituta intestina, & dolores quibus acriter infestabatur sublati: quæ curatio non parum famæ & nominis eo loci tunc mihi πρωτοπείρῳ, pepererat. Post aliquod autem temporis spatium, quia fascię vsum auersabatur, relapsa, denuo ad illum sum vocatus, ac eadem quæ antea per aliquot dies vsurpās remedia, nihil profeci, nec vllo modo intestina potuerūt restitui: & sic me pſente bonus senex exspirauit. Ego hærens, qua ratione id potuerit accidere quod vsu conuenientiū remediorum morbus, quēadmodum antea, nō cesserit, petii ex vxore defuncti, vt liceret, dissecto cadauere eius, contumaciæ inuestigare causam. Illa non refragante, ego & chirurgus, tum etiam præsens, opus anatomicum mox aggredimur, & reperimus intestina vna cum epiploo Zirbo vulgo dicto admodum liuente, in scrotum decubuisse, & eo intestina adeo intricata, vt ob id impossibilis omnino fuerit eorum reductio. Et sic αὐτοψίᾳ in veram eius contumaciæ peruenimus notitiam. *V. Cl. Ioan. Cosmas Holtzachius de obs. propr.*

OBSERVATIO.

Enterocele in constante ætate citra sectionem curata.

IN hoc morbo nihil desperandum esse, posseque etiam curationem constantis ætatis hominibus, vt

vt quadragenariis, qui tres corporis dimensiones impleuerint, feliciter procedere; sequens testatur historia. Erat quidam in sancti Andreæ parœcia, Ioannes Moretus nomine, cui ex officio incumbebat epistolam, quoties rei & diei celebritas poscebat, alta voce decantare. Cum igitur enterocele laboraret, accessit ad me opem efflagitans, graui enim se dolore premi tum præsertim cum epistolam contentius declamaret: Enteroceles animaduersa magnitudine, suasi vt alium in suum locum sufficeret. Itaque impetrata à Curione Domino Clerico facultatis Theologicæ Decano, causaria missione, se mihi cõmisit, hominem ex arte tractaui, atque vt nunquam sine subligaculo esset imperaui: paruit meis consiliis. Cum quinquennio vel sexennio post obuium ipsum habuissem, rogaui qui haberet, perbelle respondit: immunem enim se penitus ab eo quo ante vexabatur morbo esse. Quod ego mihi ante persuadere non potui, quam diligenti genitalium ipsius obseruatione, rei veritatem, vt ipse narrauerat, oculis fidelibus sum assecutus. Sed cum semestri spatio post ex pleuritide interiisset, Curionis domum in qua cõmorabatur adii: cadaueris copiam mihi fieri impetraui, vt ego animaduerterem ecquid rei natura in via illa, qua intestina deuoluebantur, esset cõmolita. Testem Deum appello, me circum foramen processus peritonæi substantiam comperisse adiposam, oui minoris magnitudine, eo loci sic tenaciter adhærentem, vt vix ipsam sine vicinarum partium diuulsione inde distrahere potuerim. Atque hoc illi ad sanitatem compendium extiterat: admiratione vero & obseruatione dignissimum est, quod natura vel paulum arte adiuta morbos sanat, qui censentur immedicabiles. *Pareus lib. 7. cap. 15.*

Observatio.

Herniaria vsu quidam, maxime vero pueri, ab enterocela percurati.

PRobata multis herbula est, (Herniaria dicta, ab aliis herba Hollerii, Duretus) in sabulosis nascẽs, ramulos multos in terram spargit, foliis minimis & rotundis & foliatis, ex viridi flauescentibus, per ramulos sparsis, astringente gustu, ex qua succus expressus, subinde affuso vino albo, certissimum & aliquoties probatum remedium contra descensum intestini. Nam nouem diebus ita percurat, vt postea non redeat malum, facilis inuentu autumno. *Hollerius cap. 62. Lib. 1. de morb. intern.* Addit *Duretus*, puerorum pulticulæ ex pane albissimo, in tenuissimum puluerem redacto, & lacte conficiantur, quibus mellis nonnihil addi poterit, vt aluus fluat liberius. Hæc ille.

Polygonum minus, sunt qui ab effectu ipsam herniolam vocãt quod ad enterocelas prętantissimum remedium sit, in potionibus sumta. Audio à viris fide dignis, cum hac tantum herbula à Gabriele Fallopio Mutinense, plures intestinorum ramice laborantes esse sanatos. *Matthiolus cap. 4. Comment. ad 4. libr. Diosc.*

Mirabilis est Hollerianæ herbæ, herniariam propterea appellant, ad hunc affectum profligandum efficacia. Eius aquæ stillatitiæ arte Chymica extractæ, vnico haustu, cum tentata alia remedia non responderent, paucis ab hinc diebus curatus adolescens in Gymnasio Haricuriano, cui citatior saltus insignem herniam conciliarat. Admotum autem emplastrum huiusmodi. ℞. Emplast. contra rupt. & de gratia Dei ana vnciam vnam, Sangu. drach pulu. rad. osmundanæ regalis, olibani puluerat. an. drach. duas, cum modico ol. myrtill. molliantur in igne, & fiat emplastr. super alutam. *Valetius Exercit. 62. ad cap. 62. Holleriÿ de morb. intern.* Plura de herniaria & eius virtute contra rupturam vide apud *Chalmethæum & Pisonem, capitibus de Hernia.*

Observatio.

Rupturarum vnius Indicæ herbæ & ligaturæ vsu curatio.

PAululum cuiusdam plantæ mihi missum fuit, cuius formam, quod ob siccitatem omnino confracta & comminuta esset, obseruare non potui. Hanc scribunt miram habere facultatem in rupturis cum puerorum tum adultorum, & rem ita se habere asserunt. Ea vtitur Indus quidam recenti contusa & rupturę imposita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere, quoniam etiam sine braccis non minus firmiter ligati incedunt, quam si braccati essent, vt mihi retulit quidam qui simili morbo liberatus erat eius plantæ & ligaturæ vsu. Talem ligaturam (si adeo firma sit vt ille referebat) solam sufficere posse existimo, nulla herba aliave re imposita: quoniam hic quendam Cordubensem conspexi, qui omnes herniosos sola ligatura curabat, nullis adhibitis braccis: quod verissimum est, & hic adhuc viuunt, qui ab eo curati fuere. *Nic. Monardes lib. 3. simpl. Medicam. ex nouo orbe delatorum.*

Observatio.

Nouum genus curationis ad enterocelas ab authore primum proditum.

EST & alius sanandi sine ferramento modus etsi manum omniũ desiderare videatur, vnica enim punctione constat. Corpus quidem sanguine prius vel deiectione leuandum, vel abstinentia, si opus est. In hac curatione triduo aquam bibere, vel pridie à cibo abstinere necesse est. Interea acus firmior paranda, in qua filum ex serico crudo validissimo inserendum est pedalis longitudinis, ac tessella eburnea vel cornea sub hac figura paranda est □ pollicis latitudine, cataplasmata item, reliquaque cerotaria. Ipso mane ægrum supinum collocant subductis intestinis, locus prius ante radendus est. Et tum exemto scroto, vt cutis inguinis intenta sit, æger spiritum leuiter contineat sine clamore. Medicus manu sinistra summisso intestino tunicam arcte contineat, ne id deorsum deuoluatur, dextra manu vena seminaria ad testiculum perquirenda est, præter hanc vniuersa tunica apprehendi cum cute debet, atque iuxta venam acus dimittenda est audacter oleo tincta, filumque deducendum extracta acu, minister filum comprehendat, & tessella intra filum posita firmo nodo includenda est, ita vt cutim plano contingat, alterutra scroti parte illæsa, & geminis testibus modo exclusis. tum semel aut bis tessella intra filum posita singulis diebus torquenda est, tum paulatim filum arctius vndique summam cutim & tunicam adstringendo erodit, foramenque versus testiculum non sine pure dilatat, atq; vna pariter laxatũ vulnus superdato medicamine solidescit, ita vt paulatim plaga aperiatur, & simul ore vtrinque cohæreant.

hæreant. Nam filum circumquaque arctius datum decimo die, vel quinto decimo, cum plurimum partem quam comprehendit, penitus abscindit, tum cicatrix coalenda est, ac callo firmanda, & maior custodia adhibenda est, ne pars recenter violata laxetur, & intestinum ruat. Hac ratione venarum profluuium nō timemus, neq; vllam inflammationem. Sed statim vinum à punctione cum rosaceo pro cataplasmate infundimus. Mox lenticulam cum melle, vel vino mixto, in quo malicorium incoctum sit. Deinde sedata inflammatione triticeam farinam, pinea resina adiecta, imponimus, pus paulatim abstergimus, & cerato imposito ad cicatricem vulnus deducimus. Et in hac curatione victus is necessarius est qui in alio vulnerum genere præcipitur. Tota igitur pars illa, quæ comprehenditur, præciditur ac pariter persanatur, suborto enim callo (vt voluimus) foramine peritonæi obstructo descendenti vel intestino vel omento exitus præcluditur. Vidimus plures eo modo sanatos à quodam Hispano, q immani precio curationis lenitatē, vt vnica punctione sanarentur, atq; firmitudinem pariter ꝓmittebat, & plures mortalium in sese circumagebat. Alii medici magna plaga nouacula aperiunt, nec id sine summo vitæ periculo fieri potest: nam dolores ingentes mouent, ac inflammationes, non sine venarum profluuio. *Alex. Benedictus lib. 24. c. 36. de curand. morb.*

Observatio.

Herniarum curatio chirurgica noua per varios puncti aurei dicti modos.

SI omnibus modis sanationem Hernia non admiserit, propter laxati aut rupti peritonæi ingentem continui solutionem, atq; æger assidentium amicorum consensu paratus sit sanitatis spe aleam omnem subire, tentabitur curatio puncto, quod vocant Aureum: ad quam rem, solerti & strenua manu chirurgus aduocabitur. Faciet is incisionē supra os pubis, in quam specillum immittet cannulæ simile, illudq; sub peritonæi processu secundum ipsius longitudinem impellet, atque surrigendo à vicinis fibrosis & neruosis corporib. quibus adhærescit diuellet, mox & vasa spermatica cum cremastere testiculi musculo abstrahet, quib. perfectis ipsum processum seorsum abducet, eiusque quantum laxius est exiguis & laxis forcipibus, foraminibus in medio peruiis, comprehendet, atq; acu quinque vel sex fila ducente transadiget quam proxime vasa spermatica & cremasterem musculum. Sed & iterum ducenda erit acus in eius quod ex processu restat medium, vna comprehensis vulneris labris: tum arcto modo filum constringendum, & à sectione tantum eius relinquendum, quantum satis sit, vt extrorsum è vulnere pendeat. Id filum putredine sensim dissoluetur ex sese: nec vero ante abstrahendum quam natura in ligaturę locum carnem regenerauerit & reposuerit, alias frustra omnis consumtus fuerit labor. Denique vulnus detergetur, carne implebitur, & cicatrice obducetur, cuius callosa durities, delapsuro iterum intestino vel omento obstabit.

Visi sunt alii chirurgi, qui alia arte punctum eiusmodi aureum perficerent. Cutem supra os pubis incidunt, qua parte delapsus fieri solet ad peritonæi vsque processum, subque ipsum retectum tenuem virgulam auream semel atq; iterum ducunt, ipsamq; ductam tantum constringunt, quantum processus eiusmodi laxitati corrigēdæ sufficiat, liberis interim ab adstrictione vasis spermaticis. Hinc extrema virgulæ capita, bis & tertio exiguis forcipibus, sibi mutuo intorquent & implicant, quod superest eius resecant: quod à sectione reliquum extat, id intortum obuoluunt, ne superinductam carnem acumine suo pungat: mox relicta illic aurea virgula vulnus ad instar vulnerum simplicium curant: ægrum in lecto cruribus altioribus & capite depressiore per quindecim & viginti dies continent. Hac arte multi sanati sunt: alii in morbum relapsi sunt, virgulæ male complicatæ occasione.

Est & alia puncti aurei ratio, quam ego expeditiorem & tutiorē iudico, vel hoc nomine, quod nihil heterogeneum in parte post sanationem relinquit. Ergo virgulæ aureæ loco plumbeam inducunt, quæ vno tantum circumactu processum peritonæi complectatur, hinc quantum opus est constringitur, non scilicet laxius, ne lapsuro corpori vitam relinquat, neq; arctius, ne intercluso spiritib. & nutritioni ingressu gangræna inuadat: reliqua eius extrema extrorsum ꝓminere & pendere sinuntur: cum temporis mora callū contraxisse peritonæi illa contractura videtur, tum inducta euoluitur & molliter subducitur virgula, reliqua inde vulneris curatio arte perficitur. *Pareus lib. 7. cap. 16.*

Quidam modum cum filo aureo omnium pulcherrimum atq; tutissimum esse affirmant. Eo siquidem testiculus non perit, nec vllatenus impeditur. Nam filum ex auro tracto transmissum & intortum, constringit, tantū erythroidem, nō vasa spermatica. Itaq; filum id stringitur varie pro ætatis ratione. Siquidem in adultis, quia non augebantur partes, id filum magis stringitur quam pueris, quos speramus crescituros. Satis est canalem reddere sic angustum, vt non transmittat intestinum, vasa in eo sint libera. Modus est, secatur cutis in pube, acus curua sub erythroꝺde transmittitur cum filo auri. Id filum supra erythroꝺdem breue contorquetur forfice, ita vt non pungat suis extremis. Vulnus carnis suitur, & sic cōsolidatur. Filum id nunquam decidit, nec puttet. *Ioubertus Annot. ad tract de Gutta Guid. Cauliaci.*

Observatio.

Securior, sed longior curandæ herniæ modus.

MOdus est, quem docet Nicolus, quo circulatores vtuntur in hernia intestinali, aut testiculorum, & trahunt testiculum supra, & cum vasis seminis extrahunt supra inguem, quæ operatio periculosissima est ac violentissima. Cum tamen Rasis vigesimo quarto continentium doceat curare herniam intestinalem sine exectione testiculi & valorum seminis: solum compressis intestinis, duro puluinari cum vinculis ferreis in modum freni adurere super inguen locum, per quem descendere solebant intestina, atq; consolidare, ita vt interim per quadraginta dies supinus maneat, nec moueatur, nec intestina descendere permittantur: & vstio fiat cum candenti ferro, & vsq; ad os pubis, vt docet idem Nicolus. Et est longior cura, sed longe securior & melior. Et potest, vt dicit, fieri in timidis cum medicamento adurente: sed non est adeo tutum ob longitudinē. vnde patet quod medici nostræ ætatis nihil sciunt rerum nobiliorum. *Cardan. comm. ad aph. 27. l. 6. Hip.*

Obser-

OBSERVATIO.

Alia intestini, omentiq; restituendi facilior & tutior curatio.

ALiam operationis huius perficiendæ rationem Theodoricus, Guido adinuenere. Intestinum omentumque delapsa, sic collocato ægro vt sublatis cruribus capite sit depressiore, in suam abdominis sedem regerunt: inde laxiorem productionis peritonæi portionem vnaque spermatica vasa, & cremasterem musculum ad ischium adducunt: tum reliquam apophyseos eius partem, conuenienti pro ætate & morbo pyrotico inurunt recta ad ossis perpendiculum, qua deuoluebatur intestinum, appresso. Hac obductam arte escharam, scalpello ad viuum vsque diuellunt, hinc alterum, quod ad os vsq; peruadat, pyronicum eodem loco apprimunt: tum escharæ ex apophysi commemorata concretę lapsum procurant. Relictum inde vlcus ad cicatricem perducunt, quæ mox contracto densiore callo sic intestinis omentoque obstruat, vt omnem ipsis ad scrotum aditum descensumque intercludat. Hæc restituendi intestini omentique via, quamuis tutior & facilior sit, nequaquam tamen sibi tentandam putabit chirurgus, si ipsa sic apophysi peritonæi velut agglutinata adhærescant, vt diuelli inde & in suum locum compelli nequeant: (ab inustis enim sic & violatis intestinis grauiorum malorum fieret accessio) si rupta aut amplius dilatata apophysi, vegrandem tumorem coercita peritonæo corpora prolapsu suo faciāt: si testis adhuc pendulus ea in media velut Bubonochia, enteroceles specie, restitutus, nondum in scrotum descenderit: si ægri nondum ea sint ætate, qua se, cum fit operatio, vel immoti, vel excrementa ad arbitrium retinere possint. *Pareus lib. 7. c. 16.*

OBSERVATIO.

Monstrosæ magnitudinis, sine periculo, herniæ.

NOtandum quod per peritonæi magnas ruptiones, intestina ad capitis humani crassitiem in scrotum dilabi possunt sine magno dolore & vitæ periculo, quod per loci & rupturæ amplitudinem fæces, vt facile subire, sic facile regredi possint. *Idem lib. 7. cap. 14.*

OBSERVATIO.

Herniæ triplicis ingens pondus ad libras 60. deueniens: post cuius sectionem mors secuta.

IN quodam magni nominis viro vitā sedentariam agente, temperie humida prædito, & diu in viduitate vitam transigente, hernia tum aquosa, tum carnosa, ac intestinalis (de qua vltima tamē semper fuit dubium, cum nullos dolores sentiret vehementes) excrescente in tantam magnitudinem, vt vltra 60. libras penderet: & ipse amplius hoc propemodum ferre non posset, propter difficultatem spirandi, cum omnia magna vi deorsum traherentur. Semperque lecto affixus decumbere coactus fuit. Tandem cum nullo amplius remedio locus relictus esset, & mors illi breui, ex ipsius quoque prædicatione, immineret. De consilo Medicorum & chirurgorum, prius tamen prognostico indicato: cum omnibus copia aquæ adesse videretur: Sectio fuit adhibita, in loco inferiore, vbi vndans aqua percipiebatur. Qua adhibita, sine magno dolore, effluxit cum impetu illius, ad libram 1. sed foramine obstructo, tum medici noluerunt plus excerni. Sequentibus diebus tribus, pus illius euacuatum est: & æger nō male se habuit. Verum quarto die superuenit febris, cum erysipelate, q̃ alioqui illi fuit sæpissime molestum, præsertim in pede altero, qui ob scirrhum œdematosum inū sitatæ quoque fuit magnitudinis, paulatim vires decreuerunt, vt cum magno multorum dolore & detrimento, paucos post dies placidissime in Christo obierit. Apertum scrotum, quod ex sectione alioqui satis detumuerat, & spem aliquam conualescentiæ præbuerat: reperta intestina putrescentia, quæ procul dubio mortem accelerarunt. *De obseruat.* CL. V. *Ioach. Camera.*

OBSERVATIO.

Herniæ opinionem nonnunquam testiculus in inguine latens facit, tum quæ huic animaduersio debeatur.

OBseruaui aliquoties pueros quosdam testes retractos habere in interiori parte pubis, quæ ad coxendicis articulum vergit, ac si qui minus periti sunt, Herniam ei parti subesse opinantur, sed Herniā non esse, ex eo cognoscitur, quod locus ille non doleat: deinde, quod ab ea parte scroti desit testis CL. V. *Iacob. Oethæus lib. obs. propriarum.*

Fit non raro, vt naturæ ignauia etiam in adultis nondum in scrotum propulsi sint testiculi sed diu segniter in inguinibus tumorē excitantes cum dolore, quæ res chirurgo minime malo enteroceles opinionem facit: itaque dum repellentibus & subligaculis tumorem illum compellere nititur, doloris incrementum facit, & descensum testiculi in scrotum remoratur. Id ego non ita pridem in puero, quem chirurgus imperitus diu tanquam herniosum frustra & misere curauerat, animaduerti: nam cum vnicum in scroto subesse testem animaduertissem, ac nunquā castratum puerum resciuissem, procul dehinc ab ipso emplastra & subligacula remoueri iussi, parentibusque edixi vt ipsum cursare & saltare permitterent, quo otiose cessans promoueretur in scrotum testiculus, quæ res euentum, vt prædixeram, sensim & sine dolore habuit. Affectionis eiusmodi ratio vt intelligatur, sciendum est marem à fœmina caloris tantum efficacia differre. Efficacis autem caloris est foras propellere, vt frigoris intro cohibere. Hinc fit vt testes maribus foras ex scroto pendeant, fœminis autem in imo ventre conclusi lateāt. Contingit igitur vt in marib. quibusdam natura frigidioribus testes aliquandiu occlusi contineantur, donec iuuenili tandem ardore deorsum in scrotum propellantur. *Pareus lib. 7. cap. 16.*

OBSERVATIO.

Enteroceles species quædam sua sponte consanescens.

HYdrops proprie fit, cum inter membranam peritonæum appellatam & intestina, plurimus aquosus humor coaceruatur. huc tamen hydropis nomē extenditur ad aquam quæ intra tunicam erythroidē, vel exterius inter ipsam & adiacentes tunicas cōprehenditur. Colligitur autē cum collisis aut fractis vasis in puerperio sanguis subinde alimēti ratione defluens, in aquosam serosamq; substantiam muta-

mutatur: quæ tandem discutitur, ob ætatem ad sicciorem & robustiorem naturam transmutatam. id quod experti sumus in Adriano nostro: quem cum enterocele laborare non sine tristitia putaremus, ætatis progressu multis non ita sperantibus, liberatum videmus. *Adrianus Allemannus Comment. ad lib. Hip. de Aere aquis &c. pag. 72.*

Observatio.

Castratores ectomi vel mortis aut sterilitatis perpetuæ authores.

ETsi ea curandarum herniarum via, quæ aureo puncto fit, dolore ac periculo non vacet, tutior tamen est quam illa quæ fit per castrationem, quæ ægros remedii crudelitate euectos, manifesto mortis periculo exponit. Castratores enim dum timent ne curatione absoluta superstes sit relaxatio, violento tractu peritonæi processum à partibus quibus adhæret, diuellunt, vnaque neruum à sexta coniugatione qui ad testem pergit, eandem vim vasis spermaticis inferunt: quibus ex rebus dolor excitatur ingens, conuulsio, hæmorrhagia, inflammatio, putredo, ac denique mors, vt ego in multis obseruaui, quos paucis post diebus, quam execti fuerant, mortuos dissecui. Hæc pericula & damna etsi nonnulli euadant, illi tamen generandi facultate per omnem dehinc victam priuantur, cuius gratia testes natura largita est, tanquam partes humanæ speciei conseruandæ in primis necessarias. Quo nomine Galenus ipsos præferre cordi non est veritus, quod cor vitæ principium sit, at testes melioris vitæ: longe autem nobilius est bene viuere, quam simpliciter & absolute viuere: itaque castrati in fœmineam naturam degenerant, nam glabrescunt, vox eneruatur, animus deficit, timidi euadunt, cumque inhabiles sint ad omnes fere humanas actiones non potest ipsis vita non esse misera. Quare nunquam exectioni testium subscribam, nisi forte sarcocele, aut gangræna ipsos eualerit. *Pareus lib. 7. cap. 16.*

Observatio.

A ramice curatus interijt.

RAmice vexabatur Michelotius noster: cumque cuidam, qui hanc artem profiteretur, sese curãdum tradidisset, duplici statim ille fascia inguen deuinxit, non repulso in superiores partes intestino. Dumq; membrum ipsum ita vt erat arctius obligatum in octauũ vsq; diem detinuisset, essetq; interim ingens exorta inflammatio, quæ hominem ea parte, qua fascia deligabatur, miserabiliter cruciaret, repente omnis amotus est dolor, & ipse delirare cœpit. Quare cum ad ægrum sero quidem, sed tamen vocatus, accederem, primo arteriam tango, cumque pulsum vix eleuari perciperem, & faciem inspectãs, eam nimio pallore suffusam atq; ipsos etiam oculos cauos effectos animaduerterem, iubeo vt sacerdotẽ accersant: tum fascia illa soluta, locum vndiq; nigrescentem cerno, cumq; specillum vlceri imponerem, omnia circumiacentia intestina iam putruisse cognosco. Ex quo paucis dein horis è vita discedens, vtile nobis documentum sua morte reliquit. *Beniuenius cap. 73. de Abditis.*

Non omnes qui à ramice aut vesicæ calculo per sectionem curantur, in vita seruãtur. Pleriq; etenim eorum moriuntur: quibus videlicet per diuturnitatem mali ac dolorum vires debilitatæ sunt, aut aliquod ex internis visceribus corruptum. Quod calculo in vesica consistente facile fit. Tandem enim renes inflammantur, ac deinde suppurantur: & tunc quidem artifex culpandus non est. Sed si sinistra adhibeatur curatio, culpa in artificem cadit. veluti in hunc, qui intestino non sursum repulso, curationem ramicis temere aggressus fuit. *Dodona. in Annotat. ad c. prædictum.*

Observatio.

Ileo epigenomeno herniæ symtomati, vti chirurgica ratione succurrendum.

SÆpe contingit vt intestina restitui non possint, quod peritonæi processus non satis pateant, nam delapsæ vna cum intestino sensim in scrotum fæces ibi partim indurantur, partim flatuum accessione per resolutionem auctæ tantum tumorem excitant, vt remeare per id cauum nequeant, per quod paulo ante subiuerunt. Quo fit, vt à putredine conclusæ eluuiei, succedat inflammatio, & noua subinde doloris accessio: tandemque fæcum egressu deorsum per anum prohibitarum sursum per os regressus & vomitus. Affectionem hanc vulgo Miserere mei nominant. Huic vt occuratur symtomati, tentanda potius extrema remedia sunt, quam vt sinamus ægrum tam turpi & fœdo genere mortis è vita emigrare. Occurremus autem Chirurgia, hoc q sequitur modo. Ægrum supinum in mensa vel scamno religabimus, mox in superiore scroti parte incisionem faciemus intacta intestinorũ substantia, habenda deinde cannula argentea crassitie pennæ anserinæ, vna sui parte rotunda & gibba, altera autem caua. Illam in incisionis locum indemus, & peritonæi vna cum scroto incisi, productioni quam longa producitur adactam subiiciemus, vt secundum eam cauitatem, peritonæi processum, insertæ cannulæ beneficio à contentis intestinis diuulsum, recto ductu illæsis intestinis, nouacula diuidere possimus. Incisione mediocri facta, sensim digitis in aluum compellentur intestina: hincque sutura, tantum incisi peritonæi comprehendetur, quantum satis esse videbitur, vt p ipsum angustiorem redditum, nihil dehinc cicatrice obducta in scrotum elabatur. Quod si induratarum, vel mora, vel inflammationis ardore, fæcum tanta subsit copia, vt incisio illa non sit sufficiens compellendis in suum locum intestinis, longior incisio impulsa sursum ventrem versus cannula, facienda est: adeo vt libero regressui intestinorum in aluum satis esse possit, tum Gastroraphia vt decet celebrabitur, vt sutura angustiore reddito peritonæi processu, lapsuris intestinis vel omento via intercludetur. de cætero vulnus vt artis est curabitur. Sed priusquam te ad id opus accingas, expendendum diligenter, num ægro adsit, & valeant vires, nec nisi prognosi instituta, & amicis ægri enunciata, tentandum quicquam. *Pareus lib. 7. cap. 15.*

Peritonæi magna illa sectio, ab antiquis vsurpata & nuper reuocata, in præsens vero ob Chirurgorum ignorantiam rara (quod multis exitio est) nimirum dum in Hernia intestinali intestinum aliquod quasi captiuum continetur, ita vt iam Volulo laborent, & morti proximi sint, nisi cum subita dilatatione rupti peritonæi secentur. Qua sectione, non ita pridem

dem Vallees pater & filius & Martinus Montargisſienſis Borliuet dictus, piæ memoriæ, vſi ſunt. Qua ratione etiam apud Blæſenſes, quidam ex amicis D. Gaudin, felicis memoriæ (in ſua præſentia, vt mihi atteſtatus eſt) per Maupas celebrem Chirurgum ſectus fuit, poſtquam vnanimi conſenſu, aliis auxiliis deficientibus, hoc inter ipſos eſſet concluſum. Tali enim neceſſitate fit, vt docti, induſtrii, & prudentes, eiuſmodi difficilia & grauia auxilia inueniant, benedictione diuina in tanto charitatis opere adiuti. *Rouſſetus de Partu Cæſ. Sect. 3. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Omenti in teſtis ſeminaliumq; vaſorum decubitum, mollium ramicum, quos vulgus carnoſos vocat, autorem eſſe.

EGo non ſemel ſane ometum in eam teſtis ſeminaliumque ipſius vaſorum tunicam (cui peritonæum originem præbet) deuolutum, ac miris modis mediocrem omenti alias conſtitutionem adauctum deprehendi. Nã cum tota omenti pars alioquin inteſtinis incũbens, in mediocriter pingui homine, vix libræ aut ſeſquilibræ pondus excederet: vidi tamen omentum ita præter naturam in ea teſtis tunica auctum, vt quatuor aut quinq; librarũ pondus penderet, & ventriculũ ex ſua ſede ita deorſum diſtraheret, vt ventriculi deficiente munere, variiſq; obortis ſingultibus, id pondus mortis occaſionem fuiſſe inter ſecandum collegerim: cum in morbo quodã laterali, qui alioquin bene expurgatus fuerat, ſcrotum ex more ab ægro adſtantibuſque ſubligari neglectum fuiſſet. Quinetiam quo exactius ramicũ herniarumve, vti vocamus, rationem perquiro, eo etiam magis omnes illos molles ramices, quos carnoſos vulgus appellitat, ac merito à varicoſis affectib. diſtinguit, ex omenti prolapſu, incrementoque progigni, mihi perſuadeo. *Veſal. lib. 5. cap. 4. De corp. hum. fabr.*

HYDROCELE.

OBSERVATIO.

De Hydrocele.

HYDROCELE alias vniuerſum ſcrotum, modo vnam eius partem, ſiniſtram videlicet, aut dextram, occupat. Impletur totũ ſcrotum hydrope vel etiam cachexia laborantibus. Quæ vero vnã tantum partem afficit, aliam occaſionem habet, nec hydropicos comitatur, ſed omnino aliter affectos. Non colligitur quoq; humor in ſcroto, ſed in membrana erythroide teſtem continente. Superuenit quandoq; ex cauſa aliqua externa & manifeſta, vt à caſu, aut percuſſione: crebro vero etiam ex latente & non manifeſta cauſa. Quę autem ab externa cauſa acceſſit, aut dextrum aut ſiniſtrũ teſtem indifferenter affligit, & in tumore ſanguis ſæpenumero concretus ac corruptus continetur. A latente vero ac non manifeſta cauſa originem ducens, nunquam alium quam ſiniſtrum teſtem occupaſſe diligenter nobis inquirentibus obſeruatum. In hac humor influit tenuis, & vrinæ conſiſtentia ſimilis, erythroidem diſtendens membranã: qui ſubinde tam copioſus in hanc fertur, vt tumor quandoq; ad humani capitis magnitudinẽ perueniat. Teſtis autem ſubſtantia ab acrimonia humoris ſucceſſu temporis, non tamen mox, corrumpitur. Veteres, inter quos apud Aetium Leonidas, Hydrocelen tumorem eſſe laxum, & citra dolorem, tradunt, & talem quidem ſæpiſſime contingit reperiri: ſecus tamen in Anglo quodam euenit. Inciderat hic in grauiſſimum ſiniſtri teſtis cum tenſione dolorem: qui nullis cataplaſmatis, fomentis, emplaſtris, multo minus inunctionibus placari aut leniri potuit. Vnicum videbatur remedium ſectio, & teſtis ablatio. Antuerpiæ illo tempore multi erant celebres & magni nominis Medici: plerique horum curationem tentarunt. cum autem ſeſe nihil proficere experirentur, in eandem nobiſcum ſententiam deuenere, in ſola ſectione vnicam & ſolam ſpem reponentes: interim tamen nemine de hydrocele opinionem habente, ſed omnino alium circa teſtem affectum conſiſtere ſuſpicante. Sectus igitur tandem eſt æger, & ſiniſter teſtis ademtus. In ipſa autem ſectione demum cognitum hydrocelen fuiſſe affectum, copioſa in ſecantis faciem aqua exiliente. Teſtis integer & haud quaquam corruptus extitit (nuper enim natus erat dolor) quem cum etiamnum calentem chirurgus medium diuideret, ex ipſius centro ſemen erupit quod annotatione dignum. Curatus ac ſanatus à vulnere, paulo poſt de lumborum dolore ac grauitate conquerebatur: apparebant in lotio arenulæ quædam, de latente aliquo in renibus calculo ſuſpicio erat. In pube deinde circa cicatricẽ dolor cum tumore ſucceſſit: ac[c]edentibus vero & aliis ſymtomatis, mors tandem ſubſecuta eſt. Scarificato autem circa pubem ac cicatricem loco, aquoſus effluxit humor, & quidem copioſus. ren vero ſiniſter durus admodum erat, ac iuſta quantitate maior, & ſubſtãtia interiore haud parenchymatis colorem referens, ſed candidior, concreto ac indurato puri (quod ſubinde in affectibus varias formas accipit) ſimilis. Hinc apparet, & abunde manifeſtum eſt, quamobrẽ hydrocele ſiue aquoſus ramex, haud ab externa, ſed à latente cauſa procedens, non niſi in ſiniſtram membranam incidat, atq; huius teſtem affligat. Nam huius partis ſeminalis vena non ex caua, veluti dextra oritur, ſed ab emulgente ſiniſtri renis procedit ac originem ſumit. Rene vero hoc male affecto, nec officio ſuo probe fungente, vrinæ pars, quam emulgens hæc ad ſe pertraxit, cum ad veſicam per male affectum renem non poteſt deſcendere, per ſeminalẽ in erythroiden delabitur, hydrocelen eo modo ingenerans. Sublato autem teſte vna cum ſua membrana non amplius illic decumbere humor poteſt. Quod ſi aliquis eo poſtea deſcendat, hunc in pube hærere neceſſe eſt; veluti Anglo contigit, cui paulo ante mortẽ humor, qui defluxerat, hoc loco ſubſtiterat, tumoremq; cũ dolore, vt diximus, excitauerat. *Dodonaus. cap. 39. obſeruat. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Scroti in hydrocele periculoſa ſectio.

IN generoſo quodam viro, quam omnis periculi plena ſit ſcroti & erythroidis mẽbranæ in hydrocele per ſcalpellum apertio, teſte non ſublato, compertum eſt. Ab aliquot annis ſiniſtra parte hydrocele huic moleſta fuerat, fruſtra cataplaſmatis, ac aliis remediis crebro vſus, tandẽ temerarii Chirurgi conſilio acquieſcens aperiri ſibi ſcalpello tumorem permiſit. Effluxit cito omnis humor, tumor quoque ſubſedit: ſed cum teſtis ipſe omnino eſſet corruptus,

vicinas

vicinas partes facile infecit. Subsecuta mox scroti vniuersi, ac etiam penis cum tumore & ingenti dolore gangręna. Delirium cum vehementi febri propter doloris magnitudinem superuenit: ac non ita multo post mors successit. Ren huius sinister corruptus fuit & seminalis in erythroiden descendens, valde ampla & multum patens. *Idem cap. 40. Obseruation. Medicinal.*

OBSERVATIO.

Hernia aquosa aperta, nobilis quidam præter spem seruatus.

ANno 1555. Mense Martio in suburbio sancti Germani nobili cuidã cultello aperta hernia aquosa, vnde in Gangrænam, dolorem intollerabilem, febrim, & delirium incidit, vnde mors ab omnibus exspectabatur. Exclusa multa aqua per vrethram, concisa magna parte gangrænæ, conualuit præter expectationem. *Scholiograph. ad cap. 62. Lib. 1. Hollerij de morb. intern.*

DE MVLIEBRIVM GENITALIVM PARTIBVS.

Et primum

DE EXTERNIS IN GENERE.

OBSERVATIO.

Ex inguinibus & alis vuluæ mulierum & virginum quarundam, monstrosæ carneæ excrescentiæ, strumarum instar, ponderis librarum 18. 25. 34. ad genua & crura vsq; à tenuiore basi propendentes, enatæ: vberum vaccinorum substantia, glandulis & pinguedine refertæ; quarum nonnullæ sine vitæ periculo per chirurgiam liberatæ: aliæ vero mortuæ.

MVlier in hospitali Pisaurensi nata annos quadraginta quinque carnosam quandam excrescentiam ab inguinibus nascentem, pondere fere viginti quinq; librarum patiebatur, quæ non minus illi inter crura pendebat, ac ramex intestinalis, qui viris sæpe euenire contingit, & sacci instar inter crura pendet. hæc cum à me visa esset, paucis interiectis diebus diem suum obiit; quam illico, conuocatis vndiq; medicis & chirurgis, dissecuimus, & prominentem carnositatem dictam per mediũ scindimus, in qua nec intestina asseruabatur, vt nonnulli putabant, nec intus vterus continebatur, vt alii credebant, sed nec in ea aquositas aliqua erat, sed tota ipsa pendula caro erat, alba, pituitosa, vberis carnem præ se ferens, nam vuluæ os, in parte huius pendulæ alta continebatur. cæterum hac deformi carnositate incisa, & recte visa, ad membrorum naturalium cõtemplationem nos diuertimus; nam huius iecur ita magnum & crassum videbatur, vt sex æquaret libras nulla in eo diuisione conspecta; proinde desinat Sylvius in Vesaliũ maledicta profundere, doctus namque est Sylvius Parisiensis, & cuius doctrinæ ego multum tribuo. At cum veritas ipsa ante omnia sit præferenda, iubente sic Platone, vel meliori authori ea de causa Vesalio quam Syluio adhęrendum putarim. Sed & lien in hoc corpore crassitie lentore & magnitudine non recte valere indicabat, vnde mẽbra hæc naturalia cum infecta essent, & male haberent, vice sanguinis pituitosum excremẽtum gignebant, quod ad locum decliuem illum transmissum, deformem hanc carnositatem genuit, intra annum autem pendula hæc admirandam magnitudinem accepit, cæterum, huius mulieris vterus ita intra intestinum rectum & vesicam contractus locabatur, vt altera vesica ab imperitis & parũ in anatomia exercitatis crederetur, solet autẽ huiuscemodi vterus in nonnullis mulieribus non raro conspici, pręcipue sterilibus & quę nunquam pepererunt, sed iis quoq; mamillæ paruę & contractę sunt, vt ex illis vteri paruitas & exiguitas etiam arguatur. *Lusitanus Curat. 88. Cent. 5.*

In Xenodochio nostro, rusticæ Virgini ademta fuit carnea moles, in interiore parte, vbera vaccina, quo ad substantiam, referens, glandulis & pinguedine referta, quæ enata fuit ex cute pudendi, ita vt vuluæ os ad latus fuerit retractum dextrum, basis huius molis vix quatuor vel quinque transuersos digitos æquauit prope pudẽdum, sed inde sensim initium sumens, inter crura lata admodum circumferentia ꝑpendit. Hæc pependit libras ciuiles 18. Postquam sectione fuit ablata & curata, bene valuit. *Doctissimi Viri Georgij Palmæ Medici Obseruatio, per CL. V. Ioach. Camerarium liberalissime cum alijs communicata.*

Virgini viginti annorũ, in nostro Prochodochio, cum ex suppressis mensibus venter intumesceret, hydropis suspicio fuit oborta ad hunc depellendum variis incassum vsa: tandem cum per quadriennium indies ventris moles augeretur, ita vt vix ferendo oneri par esset, nihilominus faciei color viuidus, & labia rubicunda apparebant. Post paracenthesin administratam, vnde parum quidem aquæ effluxit, ex longo cruciatu pie decessit. Venter apertus, iecur optime constitutum sese obtulit, reperta vero rotunda carnea moles eiusdem, cum præscripta substantia, ex vteri externa superficie, duobus crassis processibus enata, pendens libras ciuiles 34. *Idem.*

OBSERVATIO.

Cristæ in pudendo muliebri cheirurgia & medicinis sublatæ.

MVlier quædam habens cristas in vulua vt coire non posset, abstinentia cibi potusq;, præmissis etiam debitis purgationibus, forcipe & instr. caput gruis dicto, aquis quibusdam fortibus & Vng. Ægyptiaco tuto sanata est. *Solenander sect. v. Cons. 15.*

OBSERVATIO.

Caro spongiosa in pudendo muliebri.

IN Pudendo muliebri sæpe caro spongiosa nascitur, quæ à mulierculis vocatur die Schwämme. In hoc affectum imperiti Cheirurgi vtuntur Vnguento Ægyptiaco, Oleo Vitrioli, Mercurio præcipitato, & aliis, quibus sæpe malum malo addunt, & mulieres in vitæ discrimen præcipitant. Curatur accommode hoc modo. Locus affectus bis terve in die lauatur decoctione Raparum torridarum (wälck Rüben Suppe) postea illinatur tali Vnguento. ℞. Fungorum paruorum in fimo arido prouenientiũ, adde sebi capr. q. s. misce super prunas, postea fortiter exprime & serua ad vsum. vel ℞. bliti rubri, fungore prædict. an. M. j. sebi Capr. vnc. iij. misce super prunas, postea fortiter exprime & adde Farinæ Zupulorum vnc. I. vel q. s. f. Vnguentum. *A CL. V. Franco Hildesio obseruatum.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Caro ex naturalibus prolapsa.

RArius, sed aliquando tamen morbus quoq; ipse nouus est, quod non incidere, manifeste falsum est. Cum ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa & hærente intra paucas horas expirauerit, sic vt nobilissimi medici, neque genus mali, neque remedium inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruauerit, videretur. *Celsus in præfat. operis de re medica.*

OBSERVATIO.

Vena digiti indicis longitudine & crassitie ex vulua propendens, Hæmorrhoidum instar, enata.

VIdi mulierem quæ est vsq; hodie in vita: & nata erat intra vuluã suam emorrois longitudinem digiti indicis, & eius grossitudinem habens, donec prohibuit virum posse coire cum ea: & rogauit me incidere eam, & curare ipsam: & non fuit mihi conueniens facere illud, quoniam ipsa habebat principatum in mundo, & censum multum, & vir eius est vnus Rex hodie. *Hali Rodoham comment. ad lib. 3. Galeni Artis Medicinalis Text. 177.*

Mercurialis historiã hanc interpretatur de mentula muliebri de qua subsequente ꝓximo Lemmate.

OBSERVATIO.

Mentula muliebris, Hippocrati Κίων, id est, columella, alijs Cletoris, quibusdam Nympha dicta: recens ex veterum scriptis & neotericorum obseruatione inuenta & descripta.

AVicenna 3. lib. fen. 21. circa finem meminit cuiusdam partis in pudendo muliebri sitam, quam virgam vel albathara vocat. Hanc *Albucasis lib. 2. c. 71.* tentiginem appellat, quę solet aliquando ad tantum incrementum peruenire, vt mulieres hanc habentes coëant cum aliis, veluti si viri essent. Partem hanc Græci κλητόειδα vocarunt, vnde verbum κλητοειζειν obscœnum deductum est. Anatomici vero nostri penitus neglexerunt, neque verbum quidem de ipsa faciunt. Particula hæc eadem virili peni respondet, & ex duplici neruo constat intus spongioso atque atriori crassiorique sanguine referto, vti in viris. Oritur bifurcato principio ab osse vtroque pubis, atque in vtroque principio dicto musculum satis manifestum paruum pro magnitudine partis habet, vasa per dorsum currentia adsunt quemadmodum in virili membro, desinitque in quoddam extremum, quod ceu glans videtur contenta quadam pelle veluti præputio, quæ pellis iungit pudendi exterioris gemina illa corpora, quæ à Græcis, præcipue à Sorano πτερυγώματα vocantur. Totum hoc pudendum quia paruum est, & latitat in pinguiori pubis parte, ideo anatomicos etiam latuit, atque ita latuit, vt ego primus fuerim, qui superioribus annis idem patefecerim, & si qui alii de hac re locuti sunt, aut scripserunt, scias quod ipsam aut à me, aut à meis auditoribus accepere, neq; tamen ob id rem ipsam bene norunt. Extremam glandem istius penis statim reperies in parte superiori ipsius pudendi exterioris vbi iunguntur, vel vnde incipiũt dicta πτερυγώματα. *Fallopius in Obseru. Anatom. ad Petr. Mannam.*

In elatiore muliebris pudendi sede, quæ anteriori pubis ossium regioni innititur, inter pudẽdi labra alasve duas lingularum fere in modum prominulas eminere scripsi cuticulares caruncula, quæ non omnibus vel eiusdem regionis mulieribus æque sunt magnæ ac proceræ: vti etiam eidem quoque mulieri ambæ non pari semper modo eminent. Quibus vero carunculæ hę ad suauiorem indubie affrictum, ac veluti titillationem, & illecebram procreatæ, & in septentrionalibus mulierib. & pudicis, longe, quam in cæteris humiliores, & dimissæ, donentur nominibus (inter quæ κλητόρις etiam occurrit) & qui apud Ægyptios iam nupturis virginibus (vti etiam omnibus puellis adhuc hodie apud Abdaitas seu vocati nobis Presbyteri Ioannis gentem, perinde ac masculorum præputium, religionis ergo) præscindi soleant. dein qui subinde vestium attritu veluti in tentiginem actæ tumeant insurguntque, & interdum viro in venere molestius obsistunt magna ex parte, suo loco à me est descriptum. Iam si varios hermaphroditos (quos ego in meis anatomicis scriptis, quoad illa ad morbos & monstra nõ pertinent, haud prætermisi) perinde atq; ego vidisses, aut tum Patauii fuisses, cum vni, qui iam precio sese aliquando spectandum denudauerat, Pauanellus Chirurgus per parui cuiusdam in lingularum loco consistentis penis paruorumq; illi accumbentium testiculorum resectionem succurreret, isque plane ab ipso mulier diuulso vna vtcunque crasso hymene, reddebatur, fortassis inquam propter quendam naturæ lusum in quapiam muliere abs te obseruatum, alios menses inscitiæ modo præter rationẽ, nõ argueres, nouamque & interim inutilem prorsus partem, ac veluti membrum aliquod, integris alioquin mulieb. haud ascriberes. Existimo namque satis propendentem, & in tentiginem aliquando sese educentem in hermaphroditis (qui alioquin muliebria habuerunt perfectiora, & qui apud Æginetam aperte describuntur) non semel mihi visum penem, & illum Auicennæ albatharam, Græcorum nimis excedentem, & in morborum classe habitam nympham, mulieris cuipiam ita prouenisse, vt penis ille extra cutem non esset exortus, rudimentaque tantum quædam pusillæ mentulæ haberet. Quæ cum forte fortuna tibi inter secandum occurrit, illa huius tuæ obseruationis causam dedit. Nihil namque certius est, quam in omnibus mulieribus, in superiori pudendi sede, in qua à me descriptæ, & adhuc in naturæ metis comprehendendæ eminent carunculæ, penem, vel minimum haud reperiri, qui à pubis ossibus pronatus, & musculis aliquot præditus, sub cute dictaue pudendi sede latitat, tentiginemque experitur, & illum in naturalem, quem fere ex Albucasi (qui alias de morbis hic loquitur) ipsi assignas vsum, præstat. *Vesalius in Exam. Obseruat. Anatom. Fallopij.*

Virga muliebris, à piæ memoriæ præceptore meo Fallopio ex antiquorum Arabum scriptis eruta, virorum peni similis, sed multo minor, & magis occultata, à Sorano & Ruffo κλητόρις, ab Arab. albathar, ab Albucasi tentigo dicitur: habet suam glandem & præputium virili proportione respondens: lingua Samior. νυμφη. *Coiter in Tab. Externarum hum. corp. partium.*

Processus paruus Clitoris dictus seu Tentigo, ela-

elatiori ſede, in medio vbi caruncula conueniunt, in pinguiore pubis parte occultatus, leuiter tantum prominet. Hic peni paruo, qualem cuniculi habent (licet interdum valde excreſcat) admodum ſimilis, tum exortu à pubis oſſe, tum corpore, quod duplex quoque, neruoſum, fungoſum, ſanguine plenum, vt penis habet, muſculoſque & venas illi adhærentes: forma etiam, quod in glandem quoq; deſinat, pellicula, ſeu præputio obtectam. Pruritum in his locis eximium efficit, & forte carunculas quibus pellicula vtrinque iungitur, ne dependeat, ſuſtentat. *Platerus de Corp. hum. ſtructura & vſu pag. 169.*

Intra pterigomata ſeu alas vuluæ conſpeximus (monſtratore Domino Aquenſi) excelſiorem illam particulam, fere acuminatã, in apice vuluæ circumuolutam ſupra lotii foramen, ſedem libidinis, quam dixit Anatomicus in quibuſdam adeo excreſcere, vt eadem particula inſtar virorum coeant mulieres. Vidit ille aliquando excreuiſſe ad minoris digiti magnitudinem, & ſecundum hanc mulieres fieri hermaphroditas: eadem particula ſuum habet præputium inſtar membri virilis. CL. V. *Martinus Holtzapfel de Obſeruat. Patauinis.*

Ante annos viginti tres aut circiter, quo tempore Reipub. Haganoenſis Medicum agerem, cum honeſtam quandam & pudicam matronã Patritię generis, cuius nomini & familiæ, ob eam, quæ in Medico fidem & ſilentium requiritur, parco, vlcuſculis ſerpentibus, dyſiatis, cum forma tum natura, aphtis malignioribus haud abſimilibus, eius ſinum muliebrem infeſtantibus, percurarem: & dioptra, ſpeculo matricis vulgo dicto, tum ad explorandum affectum, tum remedia adminiſtranda neceſſum haberem: talem ſiue nympham, ſiue Cletoriden primum mihi ex eiuſdem pubis oſſis regione pronatam, & per pudendi rimam, minoris digiti mei dimidii longitudine, & eiuſdem circa baſim craſſitie, ſed apicem verſus tenuatiore videre contigit. Nupſerat hæc quinto marito, nondum triceſimum quintum annum egreſſa, tribus quidem ſenibus & vetulis, vni vero iuueni, qui ex diuturno morbo ex venere, vt credebatur, contracto, contabuit, quinto tum temporis adhuc ſuperſtite. Quæ diligẽtius & ſerius percunctanti mihi, fidemque meam, ne proderetur, interponenti, liberrime confeſſa eſt: Carunculã hanc etiam flaccidam & corrugatam, citra libidinis imaginationem vllam, ea qua dixi quantitate extra pudendum prominere ſubinde. Atqui in congreſſu cum marito, aut aliis venereis conceptibus, imo vero ſolo veſtium contactu mentulæ inſtar ſæpe inflari, turgere atque erigi, & ad venerem irritare. Fuiſſe autem ei à primis pueritiæ annis familiare digitis hanc carunculam ſubinde verſare, ex quo cum ſuauem in ea ætate titillationem perſenſiſſet, ex cõſuetudine poſtmodum factum fuiſſe, vt vel dormiens quoq; manuum alteram ad pubem compoſitã contineret. Atq; huius occaſione nympham ex frequẽti nimirum tractatione ad turpem hanc formam excreuiſſe arbitrabatur. Veſalius prominulas ſub labiis vtrinq; conſtitutas carunculas, veras veteribus celebratas nymphas & cletoridas eſſe decernit, quibus etiam tentiginis incrementũ & affectum, tum etiam eorundem præſectionem attribuit: Fallopii de muliebri mentula recens ex veterum exacta lectione ex corporum reſectione reiicit, & ad hermaphroditos monſtroſaq; corpora refert. Ego etſi inter tantos arbitrari difficillimum putem, nihilo tamen minus in Fallopii potius, quam Veſalii ſententiam authoritate & rationibus innixus inclino. Coiterus Fallopii mentulam plane recepiſſe viſus eſt, vtcunq; alias Veſalii maximus preço. Platerus vero dũ cuniculi mentulæ eandem confert breuiterq; ſimul & exacte deſcribit, eidem de ſectionibus innotuiſſe apparet. Accedit conformatio, quæ mentulam muliebrẽ ex tot prope partibus, quot virilẽ conſtare docet, id quod de carunculis ſub labiis nemo puto tentabit. Præterea nemo facile duas nymphas & cletoridas in vno pudendo muliebri vel de ſcripto à quoquam aut reſectionibus animaduerſum oſtendet. Manifeſte interim Græcis & Arabibus, nymphotomiam, vbi caruncula hæc ex incremento vitium fecerit, de vnica ſaltem non de duabus præſcribentibus. Quod ſi nõ in omnibus mulieribus, ſiquidem venere potiſſimũ exercitatas ad notionem huius requirimus, ſecundum naturam conſtitutis, mentula illa in conſpectũ veniat, meminerint illi velim, id verius ob exiguitatem euenire, quo minus cernatur, maxime ſi ex cadaueribus, vbi tã exilis huiuſmodi particula vt plurimum conciderit inſpectio petatur. In viuis vero cum omnia calore ſpiritu & ſanguine turgent, etiam extra monſtroſam conſtitutionem inuentu faciliorem hanc muliebrẽ virgam iudicauerim. Quæ cauſa eſt, cur meam quoq; obſeruationem ſubiicere placuerit. Cuticularium carunculatum ſub alis ſitarũ, veluti Hæbreorum aliarumque ex lege & religione præciſio, veræ mentulæ nihil derogabit. Cuiuis interea ſuum cum experiundi tum iudicãdi iudicium ſaluum permitto. *Schenckius.*

De Nympha eiuſdemque vſu vide *Varolium lib. 4. cap. 4. Anatomes.*

Observatio.

Sedes oblectationis in congreſſu venereo.

A matricis lateribus (mirum audies) bini proceſſus conſtituuntur, qui duo oblonga ligamenta videntur eſſe, neruea cauaque, ligamenti etiam munere fungi creduntur: vt ad ſummum os pubis minime perueniunt, vt Veſalius exiſtimauit, ſed per ea foramina tranſeunt, quæ in neruoſis tenuitatibus muſculorum obliquorum deſcendentiũ, aſcendentium & tranſuerſorum ſita ſunt, quemadmodum in viris, per quæ vaſis ſeminariis aditus patet. etenim fœminis hi tendines perforati cernuntur: quamuis Veſalius id inficietur. Proceſſus igitur hi ab vtero exorti, prope id foramen, quod os matricis vocatur, extra abdomen exeunt, ſupra pubem aſcendunt: deſinunt autem in particulam quandam excelſam, in vuluę apice circumuolutam ſupra id foramen, vnde lotiũ exit: Et hæc Lector candidiſſime illa, illa præcipue ſedes eſt delectationis mulierum, dum venerem exercent, quam non modo ſi mentula confricabis, ſed vel minimo digito attrectabis, ocius aura ſemen hac atque illac præ voluptate vel illis inuitis profluet. Hanc eandem vteri partem dum venerem appetunt mulieres, & tanquam œſtro, percitę virum appetunt, ad libidinem concitatæ: ſi attinges, duriuſculam & oblongam redditam eſſe comperies: adeo vt neſcio quam virilis mentulæ ſpeciem præ ſe ferat. Hos igitur proceſſus, atque eorundem vſum, cum nemo hactenus animaduetterit, ſi nomina reb. à me inuentis imponere licet, amor Veneris, vel dulcedo appel-

appelletur. Non dici potest quantopere admiror tot præclaros anatomicos, tam pulchram rem, tanta arte effectam, tantæ vtilitatis gratia, ne olfecerint quidem. Vos autem, qui in has meas lucubrationes Anatomicas legendas incideritis, scitote absq; processibus, quos ego vobis paulo antea fideliter descripsi, neque mulierem aliquam in Veneris amplexib. delectationẽ percepturam fuisse, nullos fœtus concepturam, non enim absq; mutua maris & fœminæ voluptate concipi posse crediderim. *Columbus Anatom. lib. 11. cap. 15.*

Cumq; desiderat & affectat (coitum) permisceatur ei; fricando de ea, quod est inter labia desuper, ille enim locus est locus delectationis eius. *Auicenna lib. 3. Can. fen. 21. Tract. 1. cap. 10.* Fallitur igitur Columbus qui sibi, velut nouum inuentum, tot parangeliis notionem huius attribuit.

Observatio.

Carnea excrescentia iuglandis magnitudine ex elatiore vuluæ parte enata: feliciter execta.

Viduæ ex superiori vuluæ parte carnis excrescentia, cute tecta, adæquans magnitudinem nucis iuglandis, pediculo adnata, sectione fuit ablata: quę adhuc bona fruitur valetudine. *De v. cl. Georgij Palma Obseruat. per Ioach. Camerarium ad me missu.*

Observatio.

Clethoris seu mentula muliebris Matronæ cuidam ad eam deformitatem excreuit, vt collum anserinum, craßitie & longitudine, æquaret.

In Matrona quadam Clethoris in summitate pudendi, breui tempore adeo excreuit, & in carnositatem spongiosam, cute intectam, venisq; obsitam, degenerauit: vt collum anserinũ, & crassitie, & longitudine adæquet, quod circa radicem in pudendo attenuatum, indeque ampliatum, dependet. Hoc auferre studentes, cum filo in materia erodente imbuto circumdaremus, tanta suborta est inflammatio, vt ab incepto desistendum fuerit, ipsaq; dolore permota, iam multis annis manualem operationem detrectet. *v. cl. Felix Platerus de obs. propr.*

Observatio.

Mentulæ muliebris vbi ad deformem magnitudinem excreuerit: velut & Cercosis ex veterum præscripto præsectio.

Nympha substantia quædam est musculosa, aut pelliculosa, supra alarum pudendi commissuram sita, quo loco vrinarius est meatus. Hæc in aliquibus mulieribus ad tantam magnitudinem augetur, vt deformitatem ac pudorem inducat. Quin & à vestimentorũ contactu assiduo arrigitur, & ad venerem ac coitum proritat. Quapropter Ægyptiis visum est, vt antequã exuberet, amputetur, tunc pręcipue cum nubiles virgines sunt elocandæ. Amputandi vero modum hunc tradunt. Virgini in sella locatę retro assideat adolescens robustus, qui brachia sua poplitibus virginis subiiciat, cruraque eius ac totum corpus regat. Et tum chirurgus ante ipsam stans, forcipe amplioris nympham corripiat, & per sinistram manum distendat, per dextram vero prope forcipis dentes resecet. Mensurã autem resectionis eandem quam in columellæ sectione obseruare oportet, vt ne funditus ipsam resecemus, sed superuacua tantum pars amputetur, proinde prope dentes forcipis nympham resecandam esse diximus, quoniam cum pelliculosa sit, plurimum extenditur, & nisi quis diligenter obseruet, facile vltra quam oportet amputationem faciet, atque hinc carunculæ decrementum, rhæada Gręci vocant, consequitur, peracta chirurgia, spongia ex vino adstringente aut aqua frigida expressa vulnus detergeatur, & manna thuris inspergatur, & linamentum posca madefactum indatur. Et spõgia ex posca expressa super deligetur. Post septimam vero, cadmiam minutissime tritam per se, aut cum rosarum floribus insperge. Aut siccum ex lapide phrygio paratum, & ad pudendorum fissuras descriptum. Aut cinerem ossium palmularum insperge. *Aetius Tetrabib. 4. ser. 4. c. 103.*

In quibusdam mulieribus carnosa quædam substantia ab vteri osculo oritur & muliebre pudendum replet. Aliquando etiam extra progreditur instar caudæ, vnde etiam nomen habet. Mulier itaque, velut in nymphæ amputatione dictum est, locetur, & prominens caruncula forcipe extendatur, & tota ex basi resecetur, post chirurgiam curatio velut in nympha peragatur. *Idem c. proxime sequenti.*

Observatio.

De Hymene animaduersiones recentiorum.

A Tergo colli vesicę insertionis, paulove interius, carnea occurrit membrana, quæ hymen & eugion appellata, virginibus est peculiaris. In cæteris namque mulieribus coitu, aut alioquin petulanti quopiam attritu diuulsa, lacerata ve aboletur, neque inter secandum, aliasve liquido sese offert: cum interim vel citra dissectionem in puellulis, diductis nimirum illarum, perinde ac si emicturæ essent, cruribus, persępe visitur. Perinde enim vt septum transuersum in homine reponitur, aut potius, vt vasis alicuius fundus transuersum ipsi innexus commissusve est: ita quoque membrana hæc transuersim in ceruice vteri ea qua diximus sede consistit, & ceruicis substantiæ eum in modum continuatur, ac si ex ipsa non aliter enasceretur, quam caniculares carunculæ ex illa prodeunt. Carnea hæc membrana, tota sede qua è ceruicis vteri lateribus enascitur, modice crassior est, quam reliqua ipsius amplitudine: quę alioquin insigniter tenuis, & non secus quam carnea quæpiam mẽbrana mollis existit, longa sectione instar rimæ cuiusdam peruia. adeo vt, huius sectionis occasione, hymen sanguinis menstrui purgationem in virginibus neutiquam impediat, & albi illius crudique humoris fluxum quoq; promte transmittat: quem etiã admodum puellis nonnunquam accidere, Aristot. recte prodidit. Quod vero Arabes alicubi quinq; venulas in ceruicis vteri medium pertinere, ac dextrarum venularũ ora, sinistri lateris venularum oris committi, ex hisque Centonem ipsorũ interpretibus vocatum, adeoq; hymenem efformari scripserint, cõiectura magis quam sedula resectione factum mihi persuadeo: cum scilicet membranę huius nostræ Arabes haudquaquã meminerint, sed cõmissas inuicem suis osculis quasdam in vteri ceruice reperiri venulas ex sanguinis fluxu imaginati fuerint,

rint, qui sane in prima coitione, quam Terentius acerrimam dixit, copiosissime profluit, modo tunc puella integrum alias & prius quauis tandem causa non vitiatum hymenem habeat. Quanquam enim nullæ venulæ ab Arabibus traditæ suis finibus conniueant, connatæve sint: nihilominus tamen rationibus assequi est promtissimum, qui membrana hęc, impetu rupta vel lacerata, & dein continuo affrictu diuulsa excalefactaq; sanguinem promanare sinat: non aliter quam in coitu ruptum præputii vinculum, quod plus æquo excedens, glandis apicem deorsum præter modum intorquet. *Vesalius lib. 5. ca. 15. De corp. hum. fabrica.*

Ob ostii matricis affectus, meam de hymene sententiam paucis annectere placuit, aduersus multorum etiam insignium medicorum conceptam semel opinionē, quasi eo non omnes muniantur virgines. Diuersum autem à me asseritur, eo nimirum vniuersum puellarum genus ab initio dotatum esse, nulla excepta: atque hunc virginitatis existere custodem, claustrum & munimentum. Eum Arabes nouere, vt *Auicenna lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 1. item Almansor.* Habuisse item eius notitiam Cornelium Celsum, inde colligo, quod in calculi fœminarum exectione, virgini digitos subiici vult tanquam masculo (hoc est, p anum, ob hymenis videl. interpositum, & pudendi ostium contractius) mulieri vero per naturalia. Ex neotericis hunc admisere Alexander Benedictus, & cum eo alii numero pauci *Andreas Vesalius*, qui principem facile locum in dissectionuis exercitio obtitinet, etsi in doctissimis suis *De Humani corporis fabrica commentariјs*, hymenis leuiter ex Arabum sententia in priori editione meminisset solum, quod nullas aut raras admodum secuisset virgines: tamen postea *in libello de radicis Chynæ vsu* hunc ex frequentiori obseruatione diligenter describit, iis verbis: In vteri ceruice puellis, mox post ingressum colli vesicæ, in superiorem muliebris sinus partem, septum quoddam occurrit transuersum, carnea cuticulariq; constans substantia: illi prorsus simili, qua nympham efformati cernimus. Septum hoc ceruicis vteri lateribus sua crassitudine est adnatum, paulo in connexu quā reliqua amplitudine crassius, quamuis interim membranæ crassitiem non multum superet. In medio septi foramen occurrit longa sectione pudendi modo dissectum, adeo vt menstruas purgationes in virginibus non retineat: neque opus sit confingere venas aliquas hoc septo seu hymenæo inferiores, è quibus menstruus sanguis virginibus promanaret: aut quæ ab illis distingui debeant, quæ mulierum menses alioquin dimittunt, discrimine inter prægnantes & vtero gerentes subaudito. In secunda autem editione suorum Anatomicorum librorum copiosius de hymene disserit. Nec minus exacte in suis obseruationibus Anatomicis hanc virginitatis zonā depingit celeberrimus in hoc artificio, Gabriel Fallopius, ad hunc modum: Aliud etiam notandum in hoc sinu mulierum est, quod Anatomici aliquot reperiuntur, illos deridentes, qui hymena ibi collocant. Verum mea sententia non sunt ita deridendi: quoniam reuera tu videre poteris in virginibus mēbranam quandam neruеam, non autem carneam, quæ immediate post οὐρήθραν (ita enim Græci vocant) canalem, per quē mingunt fœminæ, vel rectius collum ipsius vesicæ) adest, & claudit sinum per transuersum. Attamen non est integra hæc membrana, sed in medio perforata, vt minimus digitus manu, suo apice in adultis facile ingredi possit: hocq; virginale claustrum est, ac per foramen ipsius facillime egrediuntur menses. Hoc noluit Soranus esse membraneum: sed potius esse ipsius sinus muliebris angustias, factas ex quibusdā rugis collectis, quæ à vasis ex vtero illuc prodeuntib. contrahuntur: cumq; hæ dictæ rugæ extenduntur in stupratis virginibus, atq; dum vasa dicta disrumpuntur, dolorem pariunt, & sanguinē (veluti si mactata esset victima) effundunt. Pace tamē ego tanti viri dixerim, quod mihi potius videtur membrana non admodum crassa, atque in medio annuli modo perforata, quæ postea lacerata in stupro, ac præter modum distenta, dolorem incutit, & tandem (veluti in viris fit, dum laceratur glandis frenum) euanescit. Hactenus ille. Hisce Carpi & quorundam Anatomicorum sententia stabilitur. Claustrū id cognouit & author carminis vulgo triti.

Est magnum crimen, perrumpere virginis hymen.

Existit autem in aliis membrana hæc tenuior fragiliorque: in plerisq; tam solida, crassa & firma, vt sectione opus sit. Ea tamen interdum à mariti validi insultu frequēti, etiam post menses aliquot pertunditur: qui si quandoque segnior aut impotentior fuerit, chirurgi adminiculo erit iuuandus. Dum vero ea tenacior seduli initus violentia impetitur fatigaturque, intumescit plerunque vsq; adeo cum annexis particulis, vt penem amplius non admittat, præcludatq; viro accessum omnem, nisi incisa. Hęc exemplis mihi notissimis facile demonstrauero. Hymena præterea nouit diuinus ille legislator Moses promulgato ex Dei voluntate eiusmodi edicto, *Deuteron. 22.* vbi iudiciorum virginalium meminit: Si duxerit vir vxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque diuortii occasiones, nomen pessimum ei obiiciens, & dixerit: Vxorē hanc duxi, & ingressus ad eam, non inueni virginem, vel virginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa virginitatis puellæ ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta. dicetque pater: Filiam meam dedi huic vxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni tuam filiam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. Expendent vestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentque senes vrbis illius virum, &c. Quod si verum est verbum illud, & signa virginitatis in puella non fuerint inuentā, ducent puellā ad ostium domus patris sui, obruentque eam ciues illius ciuitatis lapidibus, vt moriatur. Hucusq; Moses. Ex hymene eiusque vsu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimuero in matrimonium traditis virginibus, in primo congressu ex huius membranæ violenter ruptæ venulis profluit sanguis: cuius lituris, vti virginitatis ad virginalium notarum argumentis testibusque tincta quibus hæ teguntur vel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspiciosis, coniugesque violatæ antea pudoris zonæ falso in simulantibus maritis expandi, palamque ostendi iubet Moses. Ex historia item memorabili à me conscripta *libr. 2. de Præstigijs dæmonum*, è Suida in explicatione nominis IESV, de perpetua virginitate diuæ Virginis, hoc castitatis munimento quascunque vere puellas esse donatas euidentissimum est. Quemadmodum & ex Cypriani epist.

epist. 11. vbi agit de virginibus, Deo dicatis, quæ cum viris congressę fuerint, scribit sexum fœmineum esse infirmum: hinc subiungit. Inspiciantur virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inuentæ fuerint, accepta communicatione, ad ecclesiam admittantur, &c. Si autem de iis aliquæ corruptæ fuerint inuentæ, agant pœnitentiam plenã. Africanis & Barbaris hoc quoq; virginalium ornamentum tam innotuit, vt in nuptiarum solennibus certis de causis solenne habeatur. Cæterũ, Nigrorũ viri huic fragili sepimento minus fisi, validiorib. certioribusq; præsidiis filiarum virginalia muniunt. Hi enim (authore *Petro Bembo lib. 6. historiæ Venetæ*, vbi de Lusitanorum nauigatione loquitur) & boni homines & strenui bellatores filiabus suis, vbi primũ natæ sunt, pudenda consuunt, sic tamen vt vrinæ meatus non impediatur. Illæ autem vbi adoleuerint, sic consutæ nuptum dantur: sed primum ea sponso relinquitur incumbitque cura, vt ferro conglutinata ceruicis vteri labra secet, diuidatque. Tanto est in honore apud homines illos barbarissimos, in coniuge ducenda, virginitatis certitudo. Illis si ĩnotuisset illud linamẽtum Paracelsi, quod oris hiatui illitum, momento id (si diis placet) contrahere conglutinareque posset (quemadmodum ex eius asseclis quidam non indoctus nuper, lingua nimis petulãti, ne dicam mendaci, effutire iactareq; suo more est ausus, ita à suis doctus magistris) acu, filo, & dolorificis puncturis in cõsuendo hoc meatu, opus fuisset minime. *Vier. l. obs.*

In tua de hymene obseruatione prorsus meę insistis historiæ, præterquam quod illũ neruea, non vero (vti ego trado) carnea membrana extructum adnotas. Verum perinde profecto, atq; pręputii, & linguæ ligamentum, non nerueum, sed veluti carneum esse assero. hacq; quasi distinctione, ab ossium ligamẽtis, id differre innuo, sic pariter mollẽ carneamq; hymenis substantiã expendens, illum carneam esse membranam diffinio, quę à peritonæi verarumque alias membranarũ, alba & duriori substantia non leuiter variat. At miror, si modo hunc (cui carnei ligamenti nomen aptius, quã membranæ inderemus) aliquando videris, te non obseruasse, me illum nonnihil altius penitiusve in totius vteri collo, q̃ vesicę ceruicis in illud pertinens per foramen consistit, parum recte, vti & te modo, descripsisse. Nõ enim tam profunde in cunno pudendove latitat: egoque in ipsius historia lusus sum anfractu quodam, & veluti cœco foramine, in pudendo illic vt plurimum apparẽte, vbi inferiori pubis ossium cõmissuræ sedi id est proximum. Anfractus namq; ille ad opportunã frictionem, hic vna cum cõterminis ipsi scribendis anteriori palati sedi correspondentib. extructus, mihi, cum hymenem primũ expenderem, pro dicto colli vesicæ orificio, altius nonnihil recondito, cernebatur. Præterea hymen pudendi inferiorem posterioremve, quæ anum spectat, sedem, & huius sedis laterum imam tantum regionem occupat, adeo vt in sui medio illum esse perforatum haud vere asseramus. Atq; ita vt menstruis purgationibus, vnde nam illæ tandem defluant, non obstat, sic quoq; vrinæ egressum neutiquam impedit: nihilque sane est aliud, quam si præputii ad penẽ vinculum plus iusto conscendere fingeremus. Vnde etiam haud mirum est, si multæ matres, & harum iussu obstetrices, hymenem tanquam laterum hic pudendi tenue submembraneumque, & præter rationem vsumque fere aliquem occurrens ligamentum, adhuc admodũ puellis acicula quapiam, aut numo haud secus diuellunt, quam præputii & linguæ excedens ligamentum ab illis frequenter distrumpi nouimus. Vtque linguæ præputiique vinculi non idem semper est modus, ita quoq; hymen non æque perpetuo crassus, meatumque colli vteri eadem formula occludens, aut virginitatem pariter commendans, reperitur. *Vesal. in Exam. Obseru. Anat. Fallopij.*

Nunc, de membrana hymene quid obseruauerim, dicam tibi: licet vulgus hominum putet, nullam esse virginem, quæ hymena non habeat. Ter duntaxat illam inueni, bis in duab. paruulis puellis, semel in natu maiore, quam cum dissecarem intererat excellẽtissimus Anton. Fracanzanus Vicentius & Paulus Crassus Patauinus, & vna cum his Ioannes Caius Anglus. Est hymen membrana quædam sub nymphis ante ceruicẽ vteri vnico foramine pręditа superiore parte, vt menses effluere possent. atque hæc est illa eadem membrana, quę ingressum penis, quamuis membrosi hominis, prohibet. *Columb. l. 15. Anat.*

Quibusdam virginibus in ceruicis vteri orificio membrana reperitur, Hymen veteribus dicta, quæ, quia viri congressum arcet, sterilitatis causam mulieri affert. Hanc plerique non vulgares modo, sed & docti medici virginibus omnibus tanquam virginitatis claustrum inesse credunt. Sed illam ego cum in plerisq; virgunculis omnis fere ætatis à trimatu ad duodecimum fere annum, quarum mihi ex Nosocomio Parisiensi plena copia erat, studiose exquirerem, dum rem anatomicam commentarer, non potui repetire. Ipsam semel tantum licuit mihi obseruare in virgine septendecim annos nata, quam cum mater viro despondisset, sciretque nihilominus ipsi in pudendis subesse aliquid, quod, quo minus mater & fœcunda esse posset, impediret, rogauit me vt ipsam inuiserem. Reperi igitur membranam quandam neruosam, tenuissimam, sub nymphis, proxime id foramen, per quod mulieribus vrina effluit, pro foribus (vt sic loquar) orificii ceruicis vteri, medio sed exiguo foramine membranula illa peruia erat, qua menses diffluere possent. Contemplatus ergo membranulæ illius tenuitatem, ipsam adactis volsellis rescidi, quidque ad reliquam curationem facto esset opus matrem admonui: certe nupsit illa paulo post, & prolem peperit. *Pareus lib. 23. c. 42.*

Ostendit Aquapendens anatomicus vbi hymen in Nympha obnascatur, & non esse nugas de hymene dixit id reuera membranulam venosam, quæ in quibusdam (non omnibus) reperiatur virginibus ob hanc quasdam esse non perforatas: ob eandem Terentio prima coitio acerrima est, per hymenis foramen virgines meiere & menses emittere. v. cl. *Martinus Holtzapfelius de obs. Patauinis.*

Anno 1556. cum supra modum studiosus essem & curiosus rei anatomicæ inspector, cum nonnullis aliis Germanis, noctu è sepulchro subtraximus puellam, eo die sepultam, annorum circiter 18. Et cum ad matricis Anatomen accessimus, veni ego, cum aliis quos nominare possem, ostendi Germanis tenuissimam membranam, fortem tamen & renitentem nonnihil ad instrumenti crassioris impulsionem, quæ prætensa erat orificio vteri. Hæc in medio sui (reliquo enim corpori adhære-

bat vndequaq; parietibus, vt diaphragma costis & dorso) foramen paruū oblongū, vt felium pupillā plane aut viperæ os referre dixisses, per q̃ nimirum & vrina & menses effluere dabatur. Habebat qua parte tensa erat mēbrana venulas exiguas sparsas. V. CL. *Casparus Wolphius de Obs. proprijs.* ¶ In virginibus hymen membrana occupat imam tantū vteri ostii qua anū spectat sedem, adeo, vt nō aliis purgationib. obster, cum superiori loco ac si pforata esset, pateat: Vteri ostii amplitudinē, ante congressum inutilem, nonnihil occludit, & simul pudēdi latera, ligamēti linguæ & præputii instar, colligit. *Platerus pag. 160. De corp. hum. structura & vsu.*

Mēbrana sub nymphis annuli modo pforata Græc. ὑμὴν. Lat. hymen & virginale claustrū dicta est: hanc Ægyptii ante coitum virginibus excindere solebant. *Coiterus tab. Anatomic. pag. 10.*

De Hymene plura *Varolius Anat. lib. 4. c. 4.*

OBSERVATIO.

De Atretis seu Imperforatis, quarū genitalia vel natura, vel aliter concreta sunt, tum quomodo hæc ipsa Chirurgia aperiantur.

Fœminis nōnullis os vteri compressum cōcorporatumq; ab ineunte ætate ad tempus vsq; menstruorum perseuerauit, mox vrgentib. menstruis, doloreq; infestante, aliis sponte disruptum est, aliis dissectum à medicis, nōnullę interierūt, cū aut per vim disrumperetur, aut disrumpi nō posset. *Arist. l. 4 c. 4. de gen. anim.*

Quasdam concreto genitali gigni, infausto omine, Cornelia Gracchorū mater indicio est. *Plin. l. 7. c. 16.*

Sunt nonnullæ fœminæ, quib. à principio sui ortus matricis orę modo quodā coaluere. Alias ꝓpter cuiuspiam morbi vim ita euenit. Qui morb. in nonnullis sane medicabilis est, in aliis non itē. Deprehendes a. hoc incommodum ex his notis facile. Neq; n. aut recipere matrix, aut ꝓiicere eorum potest quicquam, quę opus habet. Quod si & recipit, & emittit, argumento erit, ipsam eo vitio carere. *Arist. l. 10. Animal. Hist. Text. 35.*

Nobis nota quædā mulier est, ex incesto nata concubitu: quæ aditu careat ad coitū accōmodato. Nam perpusillo perq; angusto foramine ad vrinæ vix vsum peruiū habet inguen. Occludi autem ait Philosophus, aut naturæ principiis euersis, aut euētu morbi. Occlusionem illam declarauit per verbum συμφύεσθαι: quoniam cohæreant natura. verum non est plena vox cohærere, sed coalescere. *Scaliger, ad eund. Text.*

Cognoui puellam quindecim annorum, aspectu pulchram, cuius foramen vuluæ erat in quantitate vnius parui denarii. *Nic. Flor. serm. 7. tract. 3. c. 35.*

Morbo matricis labia coalescere vix puto posse. *Scaliger loco supra citato.*

Nicol. refert se vidisse mulierem, q̃ post partum, cū obstetrices adhibuissent medicamenta valde adstringentia, ita clausa reddita fuit, vt non potuerit coitum exercere. *Mercur. l. 4. de morb Muliebr. c. 14.*

Mulierem vidimus, cui morbus, quē vulgo Gallicū appellant, totā vuluā eroserat, & incuria medici quicquid erosum fuerat, oris inuicem iunctis obcalluit. Indeq; sola vrina & ea ex paruo quidē foramine reddebatur. Huic nos (ꝓpterea q̃ callus ipse altior esset, quā vt citra mortis discrimen incidi posse existimaremus) consulimus vt incurata potius viuere, quam tanto periculo se exponere vellet. *Beniuenius ca. 31. Abdit.*

Naturalia fœminarū interdū claudi certum est. Id a. aut ꝑtinus in vtero matris fit, aut vlceratione illarum partium: dum scil. ex incuria medici sanescēdo oris inter sese conglutinatis iunguntur. Incidit in manus nostras puella quędā iam matura viro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cū ego huiuscemodi malū curaturus inspicio, video mēbranulā quandam, quæ ipsius vuluæ ori opponeretur. Quare duab. lineis inter sese transuersis eam incido: statimq; tāta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, vt grande lumē, q̃ tunc minister admouerat, extinxerit. Menses n. præteriti intus tenebantur: q̃ & dolores singulis mensib. excitarēt. Incisa itaq; mēbranula ipsa, quicquid ex ea intus superfuit, hamo apprehēdo amputoq;. Tum reliquū curæ ex aliorum vlcerum more prosequutus, haud multis post dieb. puellam ipsam sanam, ac cōiugio aptam relinquo. *Beniu. c. 28. De Abditis.*

Quæ à me in pudendi clausi curatione aliquoties diligēti animaduersione obseruata sunt, paucis explicare statui: ne & hoc arcanū, mortaliū vtilitati subtraxisse, mihiq; peculiariter reseruasse, sepelisseque videar. Hic primū supino fere decubitu soli vel aeri lucido exponatur virgo, in mēsę sublimitatē erecta, collocataq;, retractis diductisq; cruribus: inde, in qua ceruicis vteri parte connatum sit impedimētum, & quale id existat, solerti studio pquirendum. Quibusdā etenim obsepta est pars anterior sublimiorq; : aliis media: nonnullis os vteri profundius: fitq; id vel mēbrana neruosa crassa, dura, vel innata carne pauca vel multa. Differentia vel oculi inspectione ex mēbranę candore & carnis rubore, quemadmodū & indicis digiti extremitate & renitentię modo diiudicatur, potissimū partib. his speculo incuruo ad trianguli formā adornato, artificiose dilatatis quandoq; ēt anhelitu fortiter retento. Vt a. in operis instituti executione mih⁹ impediaris, tibiis ita ad coxas reflexis distensisq; manus inuersas vtrinq; p posteriorē partē introrsum alligabis: hoc modo sectionē citra vllius ēt adminiculū pficere poteris. Apud cordatiores tñ, neq; vsq; adeo pusillanimes, citra ligaturę vsum retētis genub⁹ à cōfirmatioris animi matronis, id opis felici successu p diuini fauoris gratiā absolui. Sed nouacula opus est acutā, & circumquaq; linteolo obligata, debita cuspidis parte libera, ne altius q̃ postulet necessitas, penetres. maxime si ꝓfundius secandū fit. Ea vsus sum quādoq; ancipiti, sed cū maiori cautione: plerunq; superiori eius latere obtuso, ꝓpter maiorem securitatem, ne vesicę collū læderetur. Minori etenim piculo aberratur deorsum ad intestini recti crassitiem, q̃ ad colli vesicæ tenuiorē cōsistentiam: vtrobiq; tamē noxā facile prouida animaduersione declinabit is, q in hoc negotio fuerit excruciat⁹. Lancetā quoq; vulgarē hic minime admitto, potissimū in duris neruosæ crassitiei (quales fere sunt oēs) mēbranis, quarum sectione ob duritiē reiterata, mihi aures ex sono nonnihil crepitante radi meminerim. Harū tñ incisio, quam carnis innatæ, facilior est, maxime si eæ sublimius affigantur: & promtior multo, si in iis sanguinis mēstrui quādoq; introrsum erumpentis easq; distēdentis, colluuies decumbat. Siquidem in hoc affectu nunq̃ medici opera prius requiritur, quam cum vel hui⁹ sanguinis extra venas residentis effluxio ab hoc sepimento impeditur: vel vbi in congressu meatus viro fuerit præclusus. Vtriusq; casus fœminas à me fideliter curatas, etiamnum superstites esse arbitror. In operis huius administratione nouaculā imprimes, secabisq; figura ad naturalis hiat⁹ dimensione ducta à vesicę collo deorsū, iusto vtrinq; interstitio relicto, q leuius securiusq; in operiente mēbrana, & potissimū humoris affluxu tensa effeceris. In

adnatæ

adnatæ v. carnis incisione, repetẽda aliquoties sectio, ob sanguinis ꝓfusionẽ: quẽ immissa spõgiola, prius in aquã tepidã intincta expressaq; elues. Curandũ autem summopere, vt nõ oblique collimes, sed rectitudinem in diuidẽdis huius carnei isthmi angustiis serues, maxime si altius secandũ sit. Ab ea minus aberrabis, si tridens illud speculũ incuruũ altius immiseris: ꝙ etiã cõmodius inseret decũbens virgo vel matrona, versatili per spiras aciculo supra ventrẽ sursum innixo: q̃ eidẽ quoq;, si volet, vertere ad iustã expansionẽ licebit: sic vesicę ceruicẽ reprimet dẽs speculi superior, vt à sectione tutior ea maneat, dũ dentes reliqui latera distendẽt, inter distortos hos tu opus ꝓsequeris. Si v. suspecta tibi fuerit carnis iñatę ꝓfunditas, per vulnus aliquatenus sectũ violẽter intrudito recta specillũ tenue, ꝙ nodulũ in extremitate rotundũ habet: eoq; totã carnem perrumpe, donec penetraueris, si possis: nã ob specilli rotundã extremitatẽ, vbi ad sinũ perueneris, vel in matricis osculũ impegeris violẽta perruptione, nõ delinquens: ꝙ specilli hastati impssione non tã secure feceris. Carnis totius ꝓfunditatẽ hoc modo semel pertusam, specilli immissi subsidio deinde facilius secare poteris. Ego tamẽ angustũ foramẽ specillo obtuso factũ, aliis similib. instrumentis crassioribus ꝓsecutus, eatenus perrupi, donec forcipẽ antrorsum oblongã valiidamq; per eandẽ hanc fissurã transmittere valerẽ: inde manubriolũ vtrinq; rotundũ manib. violentis simul sursũ ac deorsũ vno tractu distrahebã donec dilaceraretur innata caro vniuersa. Incisio etenim & laceratio artificiosa hic suũ habẽt locũ. Proinde & digiti indicis extremitatẽ in distractionẽ quãdoq; adhibemus, maxime vbi ob loci apiẽdi angustiã vel ꝓfũditatẽ, errorẽ inter secandũ veremur. Sectio itẽ oblique vel trãsuerse, vel ad crucis formã duab. lineis inter sese trãsuersis administrari poterit. Mẽbranas & coñatã carnẽ si qs volsella apprehẽdere resecareq; volet, id quoq; tuto fecerit, quanq̃ vtriusq; curationẽ etiã sine multa earũ excisione absoluerim, potissimũ si post incisionẽ fissura indicis, vel ferrei instrumẽti adminiculo aliquoties dilatetur. Postea n. vsq; adeo cõtrahunt corrugãturq; mẽbranosę vel carneę partes relictę vt nec cõcubitũ nec partũ remorẽtur. In cõiugatis v. si mẽbrana fuerit incisa, nec secuta insignis hęmorrhagia ex vteri venis mẽstruis, q̃ alioq in claudentẽ mẽbranã quandoq; decũbens, sectioni ansã subministrare assolet: Venus moderata, lętaq; nec violẽta aut vehemẽs post triduũ cõcedetur. In dissectę a. carne ꝓfunda ceruicis vteri, nocte 8. post incisionẽ, eiusmodi actionẽ permisisse me successu lęto hora matutina, silẽtio sepeliendũ nõ putaui. Cęterũ anteq̃ hoc opus in findẽda carne aggrediaris, puluere sanguinis ꝓfluuiũ inhibẽre ex bolo armeno, sanguine draconis, & oui albumine, vel id genus aliis restringẽtib. te instructũ esse oportet: licet iis nunq̃ vsus fuerim, nec leuẽ cõpescuerim fluxionẽ, quãq̃ altero etiã die adhuc sanguinis satis ꝓflueret, eo ꝙ constarent vires: decubitũ tñ & quietẽ, donec is ꝓrsus consisteret imperabã. In sanguinis etenim defluuio habẽda viriũ singularis ratio, ne vel labefactetur cordis robur: vel syncope, aut spasmus, aut aliud symtoma grauius cõsequatur. Ex mẽbranę v. exanguis ptusione nihil de sanguinis fluxu timendũ, quẽ connatæ carnis venę vel stillãt vel fundũt. Ab incisione si q̃ fuerit obuia sanguinis ex vteri venis antea expulsi, velut menstrui vel cuiusuis alterius humoris colluuies, ea statim prius aqua hordei tepida syringe iniecta, deinde cũ hydromelite identidẽ sæpius eluenda. Quicqd a. iniicitur, infunditur vel inseritur, tepidũ esse oportet. Interim inspiciẽda est aliquoties fissura, siue speculo, siue forcipe dilatãda, vel gentianę radicis immissione: vel certius spõgię, q̃ cerã liquefactã imbiberit, & mox, ne cõburatur, extracta fuerit, ꝓloq; valide expressa, vnde turũda lõga crassaq; ꝓ rei pñtis necessitate excidetur, illinẽda aut abstergente, aut exiccãte, reprimẽte, & cicatricem inducente medicamento, ꝓ vulneris cõstitutione. Enimuero huc studiũ omne cõuerti oportet, vt à carnis nõ itẽ mẽbranæ incisione cõglutinationẽ qbuscunq; valueris modis impedias: tã hęc pars rursũ ꝓmte coalescit, atq; huc omnino ꝓpendit natura. Quapropter vbi cutẽ obduci voles, post dies pauculos, tubulus argenteus vel plũbeus, cauus, læuis, oblõgus, cũ foramine vnico maiore antrorsũ cũ multis v. minorib. in circũferẽtia, ne saniei effluxio impediatur, ab aurifabro cõfectus, inseretur, maxime vbi ꝓfundius fuerit vulnus: tubuli a. pars posterior nõnihil inclinabit cum obtusa extremitate, vtrinq; duob. locis ptundenda: vnde fila duo fortia dependebũt, vt cũ in sectã rimã tubulus fuerit intrusus, anterioris pudendi angustiis & osse sacro intercludatur, retineaturq;, nec mulieris incessum aut deambulationẽ impediat: & quãdo voles aut postulet necessitas, filis extra pẽdulis hic cõfestim retrahi queat. Tubulorũ forma esto diuersa, ꝓ fissurę modo & altitudine. Nupta maritiq; cõgressum iñoxiũ experta in frequẽtiori huius repetitione moderata, eidẽ morem gerat. Porro quoscunq; cordatos hic p̃monitos volo, nõ quẽuis ad huius curationis administrationẽ temere admittendũ esse: sed quacunq; diligentia prius inquirẽdũ, quoad fieri potest, huius sectionis peritũ vel medicũ, vel chirurgũ, vel obstetricem: vt q̃ ex sinistræ curationis errore cõsequũtur, pnitiosa symtomata, ꝓuidentiæ subsidio declinẽtur. Hoc ceruicis vteri vitiũ *Albucas.* inter Arabes chirurgus minime pœnitẽdus *lib. 7. c. 72.* Alraticã nũcupat: Clausura apud *Auic. lib. 3. fen. 21. tr. 4. c. 1. lib. 7. c. 28.* redditur. Malo hoc affectæ, Gręcis dicũtur ἀτρηλαι, i. e. imforatæ. *Wier. lib. obs.* ¶ Ἄτρητ𝔊 qdã mulier in Gallia (hęc nesciens) nupsit: dein re cognita scalpello locus decussatim est sectus & apertus X ipsa curata, exibat a. à sectione multa sanies liuida, q̃ & antea in femora decubuerat, & varices quasi & liuores genuerat, qdã ἄτρηλοι, mensib. tñ purgãtur, sed modice *V. Cl. Casp. Wolphii obs.* Hymenem ab Atretis distinguit *Balduin. Ronsseus miscellaneorum suorum epist. 49.*

OBSERVATIO.

Mẽbrana sinui muliebri obtensa, vt veterũ cõsilio cõsumenda.

CVm mulier geniturã suscipere nõ poterit, necesse est membanã supexcreuisse in osculo vterorũ. Oportet igitur æruginẽ ęris & fel tauri & serpentis adipẽ simul miscere: deinde pharmaco hoc lanã imbuere, & in byssinũ linteũ inuoluere, linteo melle sublito, & facere subdititiũ magnitudine maximæ oliuæ, & apponere ad pudendũ per totã noctẽ. Supina a. iaceat, & in die auferat, & calida aqua lauetur q̃plurima ex myrti decocto. Apponat autẽ & postea singulis noctibus: & deinde cũ viro coeat. Alia curatio. Marrubii foliorum manus plenæ mensuram in vas Atticũ iniicito, & aquę potabilis heminas Atticas quatuor affundito: & vbi p nouẽ dies p̃macerauit, ꝓ alios nouem dies ieiuna, lota, duos cyathos de hoc bibat, pari mensura passi albi admixta. Cũ a. tertiã diem potando trãlegerit, fomentũ adhibeatur, cicutæ foliis in ignem missis, per nouem dies, post fomentum lauetur. Atq; sic rursus de hoc bi-

bat. Cum vero per triduum fomentum adhibuerit, marrubium ipsum tritũ in die apponat per triduum: & mercurialem tritam in melle Attico bis in die: præmaceretur autem in vini albi congio Hippomarathri & fœniculi radix, & tædæ pinguissimæ ramuli, & rubiæ quartæ pars, & fœniculi semen, & verbenacæ radices multæ. Præmacerenturque diebus non minus quam nouem: & postea loto capite in balneo, heminam per diem de meri cremore bibat: & postea reclinata seipsam concalefaciat. Atque hinc post potum alternis diebus, id quod ex felle paratur, per diem ad dies sex apponat. Cum autem iam virum accedere vult probe purgata, hyosciami folia ac radices in aqua feruefaciat, & ex his quam calidissimis per triduum ad noctem fomentum adhibeat, & lota virum accedat. Post hoc vero fomentum, etiam cerui pudendũ siccum suffito: & de hoc in vinum album dilutum deradens, per triduum bibendum, & cum partus dolor institerit, bibendum dato. Nam hoc partum accelerat, &c. *Hippocr. lib. de Sterilibus, num. 15.*

Quibusdam membrana quædã nascitur & obtenditur orificio vteri. Eius meminit *Hipp. lib. de Sterilib.* & consumenda est & liquãda. *Holler. com. ad aph. 62. lib. 5. Hippoc.*

Observatio.

Aliquot puellarum historiæ memorabiles, quarum pudoris sinui membrana validior obnata, menses restitãtes coacervabat: harum nonnullæ chirurgia percuratæ sunt: aliquæ vero mortuæ.

Quæ rara memoratuque digna in plerisque puellis à me sunt obseruata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc subiungere visum est: vt etiam aliis idem passis vitium, si quando postulet necessitas, promtius succurri queat. Priori circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauiẽsi, cara mihi patria, valida mẽbranula in vteri ostio sanguinis saburra distendebatur, tumebatq; cum ingenti dolore: quam cum ex litura à viuo colore aliena, vno in loco putrere iudicarem, vellicãs leuiter, aperire frustra nitebar: ea tamen postea perrupta sponte, copiosus profundebatur sanguis, vnde paulatim conualuit.

Ad alteram puellam extreme Graneburgi decumbentem: matronæ vicinæ cum obstetrice accurentes, eam gestare vterum vno ore, fœtus patrem quoq; denominantes, occlamabant (illa licet interposito etiã iuramento contradicente, ac se virum nunquam admisisse liberius affirmante) vsq; adeo huic vterus, potissimum in dextro ventris inferioris latere protuberabat. Ad hãc quoq; vocatus, re apud mulieres & obstetricem desperata, eius scilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam septimanã nocte diuq; perdurantibus, cum aliqua vrinæ suppressione, vigiliis continuis, & appetitus, deiectione, partẽ affectam secundum artis legẽ & postulantem necessitatẽ tracto. vbi tam valide obfirmatum membrana illud pudẽdi os comperi, vt ne subtilissimi etiam specilli cuspidem vsquam, præterquã in oris vesicæ extremitatem huic annexa, admiserit (quemadmodũ in superiore quoq; contigit) tametsi diligenti indagine circumquaq; tẽtaretur. Re autem penitius introspecta, pensiculataq; cum puellam hanc annũ agentem vigesimum primũ forma venusta, florida, viuidaq;, constitutionis prorsus sanguineæ, antea expurgationes menstruas nunq̃ sensisse, præter leue paucarum stillarum indiciũ, quatuor ante annis matrẽ defuncta, intelligerem: earum partium venarum orificia magis hic introrsum inserta, confertim in ea ætate, tẽperamento, vitæ otio (sartricula n. erat) & anni verno tempore, efferuescentẽ profudisse sanguinem, apud me coniectura collegi. Itaq; anhelitũ puellę supinæ cõprimere iubeo, retractis, diductisque crurib. quo magis tenax pellicula redderetur: atq; vestigio impresso in eius medio à perinęo versus vesicę collum, & iusto vtrinq; relicto interstitio, chirurgum ob casus illi inauditi raritatẽ tremebundum, vt rasorium mei nominis naufragio imprimeret, adhortor ac reiterata ob neruosam crassitiẽ bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eam ad tertiam permanere diẽ propter hæmorrhagiam iubeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatam sentiret: de nulla debilitate ob largissimam sanguinis tanto tempore extra venas in iis partib. retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquiis, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suę restituebatur libertati, valetudinem pedetentim consecuta inculpatam, vt vicesimo secundo die post incisionem legitime cœperint fluere menses, suum deinde seruantes naturæ tenorem. *Wierus lib. 2 c. 38. de præstigiis Dæmonum.*

Similem casum recenset *Ant. Beniuen. c. 28. de abditis.* Vide supra paulo ante *obs.* incip. *de artretis seu imperforatis, &c.*

Alias duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam noui.

Proxima adhæc hyeme quum puellæ octo circiter mẽses natæ vrina impeditius flueret, visuq; membranula promineret, vteri orificio filiolam carere suspicata mater indocta eam mihi offert inspiciẽdam: ego aciculæ capitello membrana hac circumscripta, & vesicæ colli extremitate ostẽsa, matrẽ rectius institui: & quid ad eliciendum liberius lotium faceret, edocui. Huc facit *Aristotelis* sententia, qui (*lib. 4. c. 4. de gener. animal.*) inter conceptionis impedimenta, & mõstrosarum naturarum procreationem morbum istũ connumerat, sic verborũ serie: Iam fœminis nonnullis os vteri compressum concorporatumq; ab ineunte ætate ad tempus vsq; menstruorũ perseuerauit: mox vrgentibus menstruis, doloreq; instãte; aliis sponte disruptum est, aliis dissectum à medicis: nonnullæ interierunt, quũ aut per vim disrumperetur aut disrumpi non posset. *Wierus lib. 2. c. 38. edit. 1566. in 8.*

Virgo Margurgi annorũ 25. vrinam Dryandro visendam detulit, Dryander nullum defectum in vrina vidẽs, suspicabatur eã esse impræguatã: facies n. pallebat, & venter tumescebat. Quærit igitur quando mẽses habuerit? respondit nunq̃. Hinc Dryander suspicans, non bene agi cum virgine, eius muliebria inspiciens nihil reperit prçter integrã cutim, in cuius medio erat foramen calami amplitudine, vnde vrinam emittere solebat. Dryander virginis parentibus consuluit, vt per sectionem ei succurrerent, sed ipsi negligentibus, altero anno filia obiit.

Similis casus quoq; cõtigit in Hassia. Mulier quædam nulla habuit muliebria, excepto angusto calami instar foramine, nupsit autẽ viro, cui annos octo cõuixit: Vir videns vxorem non aptam rei venereæ, cũ ea diuortium facit. Res delata est ad Principẽ Landtgrauium Hassiæ, qui consilio Meges & Dryandri mulieris foramen muliebre ad iustam magnitudinẽ scindi mandauit. Fœminę vir interim moritur, ipsa autem

curara

curata alteri nupsit viro, ex quo peperit puerũ, quẽ Landtgrauia ex fonte sacro sustulit. *Ex aduersariis Cl. Dryandri, communicauit Moccius.*

OBSERVATIO.

Colli matricis phyma, eiusque curatio.

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recẽsebitur quoq; phyma, siue tuberculum quoddã oblongum in iis angustiis enatum: quo cum nobilis & generosa Domina vsq; adeo afficeretur, vt eius impedimento difficilor redderetur marito initus; malo hoc clam detecto, consilium ob cõiugis molestiã cum pudore rogat. Ego auferendum censui, at ad eius inspectionem non admissus, sciscitatus vero nũ digitis id cõprehendi posset: illa annuit: Vt itaq; fili serici duplicati, ceraq; firmati vinculo ad radicem id constringeret, indiesq; arctius cõtraheret, donec tandem filo prorsus constricto abscissum decideret, suasi. Hæc dicto audiẽs, consiliumq; felici successu secuta, indicauit postea, se phyma illud eo modo ablatum secuisse: & lacteum quiddã emanasse. Potest vinculum hoc sericeum etiam efficacius reddi, si requirat necessitas, vt nimirum antea horas aliquot in aqua sublimata vel forti, ter aut quater maceretur & exiccetur. *Wier. lib. obs.*

OBSERVATIO.

Os fœminis erosum, & circa matricis os quatuor lutei tuberculi pilæ instar visi.

VRgebatur Rogerii Corbinelli filia in ilib. dextris dolore fere perpetuo. Quare multis diuerso tempore vocatis medicis, cum vnusquisq; pro ingenio suo (diuersi n. diuersa sentiebant) puellam curassent, & p̃ti dia nihil omnino profecissent, è medio tandem sublata est. Quare consilium fuit incidere corpus mortuæ, & inuentum est os fœminis erosum maximamq; ossis partem in puluerẽ redactam: nec non & circa matricis os quatuor quasi lutei tuberculi instar pilæ, quorũ tres aquã opplebantur, quartus paululum prę cæteris eleuabatur, vndiq; dentatus, & superficie inæqualis atque durior, vtpote qui ex carne atraque bile genitus esset. Nõ igitur admodum mirandum est, si in eiusmodi morbis, quorum causæ incertæ abditæq; sunt, diuersi medici diuersa sentiant & loquantur. *Beniuen. c. 79. de abditis.*

OBSERVATIO.

Vteri pruritus curatus.

MVlieribus præsertim annosis pruritus sæpe in vteri ceruice oboritur, qui eas cruciatu & scalpendi necessitate adeo fatigat, vt somnum adimat. Paucis ab hinc diebus consuluit me mulier quędam hoc mali genere adeo diuexata, vt prurientem genitalium vredinem aspersa, & asperius affricta parti fauilla restinguere necesse haberet. Me consultore Ægyptiacum, in aqua marina aut lixiuio dissolutum, sibi exprimi & inijci curauit, eodemque medicamento imbutos pessos ex stupis canabinis in vterum dimitti, & sanata est. *Pareus libro vigesimo tertio cap. 64.*

OBSERVATIO.

Phlegmones erysipelatodis vteri curatio, & de eo, quod post feruoris mitigationem accidit in corporis totius superficie.

ANte annos aliquot curanda mihi fuit mulier, q̃ de pruritu, ardore atque dolore circa vterum vehementer conquerebatur. Huius atque aliorum quæ patiebatur symtomatum causam, ego conieci in phlegmonem erysipelatodem ex bilioso, feruenti & acri sanguine, cuius euidentissima signa apparebant: erat autem, quantum coniicere potui, cum ego vocarer, morbi incrementum. Sanguinis missio repetita omnium medicamentorum vsum antecessit. Postea adhibita sunt refrigerantia & repellentia non tam intro assumta quam foris admota, & iniecta. Defluxio feruidi humoris constitit ac repulsa nõ pauca quãtitas sanguinis eo vnde fluxerat in magnas scilicet, vt mihi persuaseram, venas. Interea vsa est tenui victu in cibo & potu. Potus erat aqua hordei & prunorum Damascenorum, vel aliorum nostratium scilicet electorum. Appetitus tamen erat deiectus, vt libens abstinuerit. Quibus sic administratis superuenit, vt vniuersa corporis superficies dolore molestissimo infestaretur, vlcerosam lassitudinem dixisses. Affirmabat mulier, se non aliter dolore affligi, quam si per vniuersam corporis superficiem scarificaretur, ac vlcuscula deinceps aceto acerrimo perfunderentur. Indusii etiam mollissimi tactum vix ferebat. Huius symtomatis causam dum conor inuestigare, nullam aliam inuenire potui, præterquam sanguinem feruidum vi medicamentorum repulsum à loco affecto, tandem à carnosis partibus nutrimento indigentibus, propter tenuem admodum victum, attractum, & in ambitum delatum, huis doloris quasi mordicantis causam extitisse. Cui sensui dolorifico tollendo, neque enim vnctiones, neque frictiones, nec alia admisit, tam erat sensibilis tota cutis, iussit intrepide sudatorium parare ex aquæ dulcis vapore nullis herbis iniectis, suauiterque sudorem elici: postea mello linteolo leuiter detergi. Quo facto, mirum dictu, in corporis superficie cœpit efflorescere quid simile pustulis exiguis, quæ numerosæ per totum corpus conspiciebantur, quæ tamen continuo, post balneum & sudoris detersionem euanescebant. A balneo paulo deterius habuisse visa est, ob vires, vt putabam, deiectas; intra biduum vero cibo paulo pleniore refecta, & potu pleniore vtens, p̃rsus conualuit. Interea dum singula hæc administrantur, totius morbi decursu, ad somnum cõciliandum, dolorisq; sedationem, & nonnihil etiam bilis feruorem contemperãdum, exhibui forte decies hoc opiatum, quod alias in promtu habebam pro aliis casibus paratum. ℞. spec. aromat. rosa. & diagalangæ ana drach. vnam, opii diligentiss. contusi, & in vino maluatico dissoluti scrup. vnum semis; karabe pult. subtiliss. drach. vnã, croci scrup. semis cum eodem vino fiat massa. Exhibui globulos pisi magnitudine præmolles, quos auide deuorabat. Hanc historiam ante annos aliquot gestam, rursus in memoriam reuocaui quam potui meminisse diligentissime, vt tibi gratificarer. *Cl. F. Casp. Wolph. de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Gangræna in vteri ostio grauissimæ curatio.

GAngrænam in vteri ostio grauissimam fœtidissimamq;, in nobili matrona iuuene annorũ viginti quinq;, superiori anno curaui. Æstuante canicula tuberculum quoddã in eo sinu forte ex vehementio-

mentiori insultu mariti exortum, imperitus rerum chirurgus inidoneo cataplasmate, & nescio quibus aliis admotis vincere conatus est: vnde intra dies non multos tanta sæuitia efferbuit, vt è vestigio pars ea vniuersa putresceret, nigricaret, & intermoreretur: pestisque hæc celeritate incredibili anum versus sæuiret, & sic simul partes anteriores cum posticis lethali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema virium debilitas, summa cordis angustia, & reliqua symtomatum malignorum congeries: quæ profecto ex putidissimæ cloacæ halitu vix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis huius facies. Accitus ego in extrema rei desperatione, haud mora vberrimum solani & plantaginis succum primum syringe in vtrumque meatum ter vel quater interdiu inicio, deinde horis illis intermediis lini hapsum iis succis admixto aceto imbutum applicui: qui exsuccus, eodem rursus permaduit liquore: ac eiusmodi repetita aliquoties applicatione perseueratum est donec restingueretur feruor, & desineret putrefactio. Assumebat interim quoque potionem singulis diebus ter ex decocto acetosæ, scabiosæ, pampinulæ prunorum Damascenorum, summitatum borraginis, buglossæ, florum calendulæ cum aqua sacchrao & aceto ad syrupi acidi longi formam apparata. Victus erat paucus, sed refrigerans & acidus, putredinis occasionem præscindens. Tertio die reuersus, incendii furiam, sæuitiamque putredinis remisisse cõperi. Quare carnem nigram mortuamq; exiguo forcipe attrahi, & circumquaque à viuo firme, sine doloris sensu separari resecariq; iubeo. Inde reliquum ad viuum vsq; Ægyptiaco vnguento absumebatur: eodemque modo ad cicatricis inductionem, vti in aliis vlceribus, progrediebamur. Atqui inter curandum erant aliquoties enemata ex hordei & aliorum aluum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & visceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur: cuiusmodi sunt, rosarum, florum borraginis, buglossæ, calthæ conseruæ, idque genus reliqua, atque ea ratione conualuit breui. *Wierus libr. obseruat.*

DE MVLIEBRIBVS PARTIBVS GENITALIBVS internis.

ET PRIMVM DE VTERO.

CONFORMATIO NATVRALIS & *monstrosa.*

OBSERVATIO.

Vteri substantia cuiusmodi vere sit, de recentiorum obseruatione.

MVliebris vteri, vel matricis propria substantia quamuis in non prægnante alba, & membranea videatur: in vtero tamen habentibus plurimum à membranea natura differre conspicitur, cui similem in toto corpore substantiam reperire minime liceat, est enim fungosa, spongiæq; maxime similis, non tamen simplex, sed in multos cortices, fungorum quorunda m modo, qui in arboribus nascuntur, facile diuisibilis, & foraminibus, spõgiarum, vel pumicis more peruia, impropriam tamẽ extrinsecus obuoluentem tunicam, peritonæi sobolem excipio. Huiusmodi autem substantiam à sapientissima natura vtero tributam fuisse arbitror, vt sanguinis, & spirituũ copiam, pro fœtus vita, & nutritione, facile contineret: adnatæque vero fungosę carni, roris in modum suggereret, ac subministraret. Tantumque abest vt tenuiori substantia præditus sit, vt etiam multo crassior ob humorem imbibitum conspiciatur. Qui enim omnibus numeris absolutũ fœtum intus habet vterus, (plus tamẽ, & minus, pro mulieris ætate, & temperatura) duorum pene digitorum crassitiem æquat, & præcipue circa elatiorem fundi ipsius partem, in quam vterina vasa coeunt, vterinumque iecur adnascitur, ac cohæret, quod ad substantiam eius attinet sic habet. *Arantius libello de humano fœtu. cap. 1.*

Substantia Vteri neruea, densa, & compacta est. Quæ tamen, eo tempore, quo mulier ad conceptionem habilis & apta sit, calore insito adauctam, carnea, venosa, mollisq; admodum euadit, & non secus ac vt canibus fœminis, nouem fere dierum spatio conceptum appetentibus, vterũ & pudendum quoque intumescere videmus, excrescit, totoq; tempore quo mulier vterum gestat adaugetur, & post partum rursum ad pristinam neruositatem soliditateq; redit. Quæ tamen, si vel natura, vel ætate, adeo præualeant, vterusq; sic induratus sit, vt eam quam diximus mollitiem & carnositatem adipisci nequeat, sterilitati huic, in qua mulier sana alioquin, vel multorum annorum interposito spatio, vel nullo etiam tempore concipit & parit, præcipuam occasionem præbere, obseruatio hæc pulcherrima ostendit. *Platerus de corp. hum. struct. pag. 1.*

OBSERVATIO.

Vteri humani cauitatem internam minime in cellulas septem, vti hactenus plerisque creditum, distingui.

HVmanus vterus, vt virorum scrotum, leuem & perquam modice extuberantem suturam, seu tenuissimæ lineæ instar prominens: tuberculum habet, secundum vniuersæ superficiei longitudinem & anterius & posterius exporrectum, quasi quoddã sinistræ à dextra superficiei interstitium censendum esset. Superficies hæc fundi vteri sinus est, semen genitale suscipiens, fœtumq; continens, quem Mundinus, & alii quidam Iurisconsulti, huius somnia sequentes, non vnum enumerant, sed septenario numero eum complectentes, septem matricis cellulas recensent, tres quidem in dextra vteri sede, masculis suscipiendis aptas, tres vero in sinistra fœminis dicatas: septimam autem in vteri medio statuunt, illam ni fallor, hermaphroditis consecrantes, vt copiosius *lib. 3. paradox. cap. 9.* demonstrauimus. Vnica itaque duntaxat in vteri fundo cauitas est, latior quidem & altior, quam profundior. Vnica, quod vnicum fœtũ complecti debeat, attamen latior quam spissior est, quod interdum & gemellos concipiat. Non enim geminus cernitur, & intestini instar oblongus, qualis cani & sui, ac illis denique animantibus obtigit, quæ plures simul fœtus semper propemodum eniuntur. Hæc sane cauitas, siue sinus in humillima sede iuxta fundi foramen, pro illius foraminis amplitudine, angustior est, deinde secundum vteri formã sursum dilatatus, in elatiori sua sede velut in duos

cessat

cessat angulos, ad elatioris vteri partis latera cōscendentes. Media enim sedes elatioris sinus partis non tam alte atque latera ipsius conscendunt, vteri substantia deorsum hic, quasi septum aliquod in suam amplitudinem spectante. Hic sinus, in non prægnātibus plurimum viscido quodam & subalbo muco illitus, & læuis ac extuberantiori linea interstinctus. In angulis illis, aut in superioribus ipsis apicibus, rugosiorem, ac omnino illi cauitati similis, in quam deferentia semen vasa in viris inseruntur. Hæc quidem internæ fundi superficiei sinusue vteri est descriptio. *Fuchsius lib. 4. de Hum. corp. fabric. c. 3.*

OBSERVATIO.

Vterum humanum secundum naturam constitutum minime vt brutorum, in vaccina, caprina aliaue cornua excrescere, sed quasi obtuso angulo designari.

AD vteri formam ipsius cornua spectant, quæ Diocles in mulieribus opportunissime iam enascentibus boum cornibus assimulauit. Quemadmodum enim vitulorum capita vtrinque qua pronascentur cornua extuberant: ita etiam superior vteri pars, vtrobique veluti in duos obtusos desinit angulos, qui reuera veteribus Anatomicis hominū cadauera secantibus cornuum vice habebantur, vasorumque semen muliebre deferentium insertionem excipiunt. Hęc itaque muliebris vteri sunt cornua, à caprinis, & vaccinis, & ouillis, quæ arietum cornibus vndecunque simillima existunt, plurimū distant. Id quod de canum & suum vtero rectius dicitur, qui vterum statim à fundi ipsius orificio in duas partes ita diremtum gerunt, ac si indicem à medio maxime diduceres, illosque digitos vteri partes esse fingeres, quæ in nō prægnantibus recta quodāmodo ducuntur, & in apicem mucronemue sensim non secus desinunt, quam si recta non obliqua essent cornua: in vtero autem gerentibus arietis cornuum modo & hæc quoque inflectuntur. Et de his quidem animantibus ex quorundam veterum sententia rectè à *Galeno in libello de vteri sectione* prolatum est, in cornibus complecti fœtus. *Idem De human. corp fabric. lib. 4. c. 3.*

Vterus partes binas promiuentes instar vituli cornuum nuper erumpentium profert, quæ forte illa sunt ab antiquis dicta matricis cornua: veram enim cornum veruecis speciem in vaccæ, capræ, canis, ouis, suis, & id genus animalium vtero videbis, nam in his mire incuruantur, & concaua sunt, & in his fœtus gignuntur. At mulieris vterus longe ab his distat, vt tu quoque, nisi conferre pigeat, facile experiri poteris. *Columbus de re anat. lib. 11. cap. 16.*

OBSERVATIO.

Vterum humanum aliquando, sed rarissime & monstrose, bicornem vt brutorum animalium obseruari.

PVellę propter glandulas in toto corpore scirrhodes per atrophiam mortuæ vterus in ea velut bicornis vt in multiparis apparuit, verum id efficit eius breuitas & testium vasorum spermaticorum distantia longiore. Nam vbi peperit mulier, quantum vteri fundum supetne fertur, tantum descendere videntur testes, cornua, & vasa: ita vt prope in medium incidant vterum, cum puellis absint hæc longissime ab vtero, vt fingere possis vterum esse mulieri vt polytocis animalibus bicornem. *Syluius in Appendice Isag. Anat. Varior. corp. dissect.*

OBSERVATIO.

Vterus bipartitus.

ANne mulieres eæ, quæ superfœtare solent, aut plures fœtus, quam duos generant, bipartitum vterum habeant, quemadmodum canes, lepores, & similia animalia, quæ multos generant fœtus: mihi dubium mouit Fratris mei clariss. Iohann. Bauhini obseruatio, qui circa annum 1565. dum ordinarius esset Lugdunensium Medicus, & Chirurgus Anatomen demonstraret, in quadam puella vterum bipartitum, qualem canes habent, adnotauit: quod vt rem valde raram, doctissimis Medicis Lugdunensibus, ac multis aliis demonstrauit. Ea erga de re Anatomici, si mulierum corpora talia occurrant, cogitabunt: cuius nomine hoc proponere libuit. *Cl. V. Casparus Bauhinus.*

OBSERVATIO.

Fœminei sexus, gemina fœminea natura nati.

C. Lælio. L. Domitio Coss. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina fœminea natura, mortua nata, *Iul. Obsequens.*

C. Claudio. M. Perpenna Coss. Mulier duplici natura inuenta. *Idem.*

OBSERVATIO.

Mulieris cuiusdam vuluæ monstrosa conformatio, qua Vterus desiderabatur.

FOEmina erat, cuius vulua ab aliarum fœminarum vuluis nihil peculiare & diuersum habebat: & matricis colli portio prominebat, vel matricis collo simile: matrix autem nulla aderat in abdomine, neque vasa seminaria, neque testes, & quoties cum viro coibat (coibat autem sæpe) mirandum in modum conquerebatur. *Columbus Anatom. libro decimoquinto.*

OBSERVATIO.

De vtero ob partus difficultatem rupto? Itemque de fœtuum demortuorum ac difficilis partus causa.

ANno 1594. 8. Decembris, Haganoæ Alsatiæ, mulier 40. annorum molitoris vxor, cum iam septies fœtus alioquin integre efformatos, sed mortuos peperisset: vltimo partu octauo scilicet, ipsa quoque vna cum fœtu, non tamen edito succubuit, postridie nimirum quam fœtus in aluo materna extinctus animaduerteretur. Instātibus autem partus doloribus, iisque vehementissimis (valide quippe puer mouebatur) atque sæpius toto triduo recurrētibus, quibus prægnans misere sed frustra excruciabatur: dolorum tādem seuitia, potiss. tamen vltima nocte illis exasperatis, viriumque resolutione prostrata interiit. Multa quidem à mulieribus astantibus commiseratione quadam adductis, tentata fuere, ast sine vllo parturientis leuamine. Huius igitur demortuæ abdomen cum aperiendum esset, aduocatur Cl. D. D. Helisæus Röslin, physicus Hagenoensis, & ego, qui tum temporis in patria agebam. Itaq; leuiter vix impressa nouacula, musculos Epigastrii, cum peritonæo diuidere voluimus, quo vteris situm prius cum fœtu contemplaremur: at vix inquam immissa acie, & abdomine parum

rum dissecto, dorsum pueri vulneratur. nos nil tale suspicantes, primo vterũ tactum fuisse credidimus. Ideoq; cautius sectionem abdominis instituendam putamus; quâ peracta, integer statim fœtus, omnib. numeris absolutus (licet iam inflatus, & cuticula abscedente, ob incipientem putredinem) occurrit: atque immediate peritonæum superne cõtingens, inferni intestino recto incumbens, liber in ventris inferioris capacitate, nullo neque velamine aut membrana, neque vtero cinctus: situ alioquin ad faciliorem partum accommodato, capite deorsum, facie ad posteriora reclinata, corporis trunco in longitudinẽ extenso: omnibus reliquis partibus, tam earum quæ ab vtero, quam quæ ad vterũ, vt & quæ in vtero (vna ruptione excepta) nihil præternaturale ostendentibus: nullibi apparente neque contusione, neq; vulneratione, vlcere, aut apostemate conspiciendus offertur. Vbi etsi nos ob rei nouitatem admiraremur, non tam fœtus situm & figuram rectam, licet extra vterum, in abdominis capacitate factam, quã fœtum ipsum integrum & iustę magnitudinis ac cõformationis, citra vterum atque extra matricem visui obiectum, tamen lacero, rupto seu potius abrupto vtero conspecto, mirari aliqua ex parte desinimus, causas vero huius ruptionis indagandi, haud sine maiore admiratione ansam datam animaduertimus. Porro alligatus adhuc fœtus erat vasis vmbilicalibus suis secundinis: quæ sursum ad sinistram, lienem versus, ad intestina & lumbos retractæ, & tanquam per conuulsionem & abbreuiationem vinculorum, firmiter cõnexæ istis partibus cernebatur, vt easdem inde abstrahere difficile fuerit. De vteri vero substantia, quæ quidem tenuior solito apparebat quantum equidem conspici potuit; illud secundinis, ac potissimum placentæ seu chorio aut vterino iecori (velut id *Arantius* appellat) tanquam concretum, rursusque in minorem magnitudinem (vt alias post naturalem partum contingere solet) contractum fuerat, atque adeo secundinas nequaquam amplitudine excedere videbatur vterus, vt propterea eundem quia conciderat, ratione potius, quam sensibus agnoscere, necesse habuerimus. Cæterum iuxta ceruicem vteri ad os pectinis, intrinsecus sub vesica, membranæ portio, vsitati cultri crassitiem nõ excedens, latitudinem dimidiæ palmæ propendebat, quæ vteri abrupti particula fuit: reliquum autem, vna cum proprio vteri orificio ipsisque secundinis, omne ad intestina (vt dictum est) sursum raptum, alieno loco detinebatur. Vnde penitus à ceruice seu sinu muliebri, omnibusq; vicinis partibus, quibus adnasci solet, auulsum, atq; ex parte dilaceratum fuisse vterum patuit.

Ex his illud maxime suspiciendum & quærendum videtur: cuius vi vterus abruptus fuerit: cum neque causam in fœtum imbellem & debilem, organis ad tantam vehementiam nondum præditum (qui solum pondere & motu locali, cum leui calcitratione exitum quærit) neque in parientem referre liceat: mulier enim plus non confert ad partum quam vt musculos abdominis comprimendo, actionem vteri iuuet. Opus namque ipsum quod à seipsis parturientes præstant, non vteri est, sed musculorum abdominis, vt *Galenus 3. facult. natural.* asserit. nulla enim vi alia ad partum, excitare, mulieres vterum possunt: Multo minus in vterum, quia etsi partus proprie est opus vteri parientis & expellentis: tamen is constrictione, atque fibrarum contractione, non dilatatione operatur, vt hic minus rupturæ metus sit. An vero vi alicui externæ, maxime iam ob hæmorrhagias & dolores extenuato vtero (qui quo vicinior partui est, eo tenuior euadere solet, teste *Galeno lib. de dissectione vteri*) idque obstetricis manui acceptum ferendum sit, aliis affirmandum relinquo. Non minus tamen situs pueri, alioquin optimus admirationem augere videtur, an scilicet manu obstetricis perfracto iam vtero, an vero integro adhuc vtero, intus figuratus puer fuerit. siue enim ante ruptionem statuatur situs factus, siue post, ruptionis difficultas ostenditur. Neque etiam tutum fuerit affirmare, fœtum quia inflatus & satis tumidus, reperiebatur, post mortem vtriusque incipiente putredine, ob inflationem & magnitudinem auctam, vtero dudum attenuato abrupisse, velut à musto ebulliente dolii fundum, cum id fissuram potius intulisset quam abruptionem. Verum tot fœtuum in partu interemptorum causam depræhendimus ossis pectinis malam conformationẽ nimis scilicet depressi, quod in gibbum superne, inferne autem in arcum excauatum esse oportuisset. Cum alias depressio ista frequentissima (iuxta *Arantii peculiarem obseruationẽ*) & quidẽ incurabilis partus difficultatis causa existere soleat; ob quam infantes iustam magnitudinem adepti, sine principum partium conquassatione, hanc lucem aspicere nequeunt. Hæc quidem locorum angustia, an concurrentibus causis superius attactis aliquid etiam ad ruptionem contulerit, ego vt neque infirmare, nec tamen ex his vnam aliquam huius effectus principaliorem causam producere queo: qui potius hoc vna cum Galeno (*15. vsu part. 7. tum de naturali partu*, scribit, mirari nos posse, intelligere autem non posse) inter naturæ rara miranda repono.

Hinc tamen confirmatur aliquando necessitas partus Cæsarei quem docte describit. *F. Roussetus libello à Cl. D. Caspare Bauhino edito*, nisi timiditas mulierculârum hoc opus abhorreret.

Sectioni huius interfuere præcipuæ fœminæ, & obstetrices septem atque etiam alii.

Hanc historiam vir clarissimus *Leonardus Doldius, Noribergensis Medicus* conscripsit: transmittente ad nos Doctissimo *Camerario*.

OBSERVATIO.

Vteri mulieris, ex puerperio mortuæ, constitutio.

OS vteri ita extensum & lacerum erat, vt vix appareret. Vterus magnitudine capitis erat adhuc, & crassitie pollicari. Intus sanguinis reliquiæ, & ora vasorum crasso & nigro sanguine adhuc sudantia. Vincula vteri cum ossibus ilium, sacro & lumborum, & intestino recto firmissima, parte anteriori nulla, præterquam cum vesica admodum exigua. *Sylvius in Append. Isagog. Anat. De Variorum corporum sectione.*

OBSERVATIO.

Vterus spissus à partu.

VTerum spissum & crassum à partu per octiduum manere, atque inde ad pristinam rursum redire

redire formam, in quinque mulieribus, quas mox post partum supplicio affectas, vel in partu mortuas dissecui, obseruaui. *CL. V. Felix Platerus de suis liberaliss. mihi communicatis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Calli in vtero nati sterilitatem inducentes.

MVlier Clara nomine & genere, cordis dolore interdum vexabatur. Cuius mortuæ corpore inciso, & frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo supra arteriam, quod mespilii formā haberet; & vulua à medio infra versus imam eius partē iunctis oris obcalluisse reperta est. Quare vt tuberculum illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognouimus. *Beniuenius Abditorum c.35.*

Sterilitatis Catharinæ Sandræ vxoris sororis Rondeletii causam fuisse, suspicati sumus, carneum tuberculum pisi magnitudine, quod in vteri collo interiore deprehensum est. Id enim fuisse potuit obstaculum semini in fundum penetraturo. *Ioubertus in vita Rondeletti.*

OBSERVATIO.

Vteri humani substantia in scirrhum magnitudine capitis humani indurata, molæ opinionem imperitis exhibens.

PRopriæ vteri substantiæ scirrhus à mola distinguendus est: extiterunt enim mulieres, quarum cadaueribus dissectis, visus est vterus scirrhoso tumore, caput humanum æquante, obsessus, in quibus curandis omnem Medici luserant operam, quod nō in vteri corpore subesse vitium, sed in vteri capacitate conclusam latere molam persuasum haberent. *Pareus lib.23.c.36.*

OBSERVATIO.

Vterum aliquando fungosum, mollem, spongiformem: ipsiusque ceruicem totosseam visam.

CVr non stupeant homines, si quemadmodum à nobis inter anatomes annotatum est, vterum in fœminis instar spongiæ raræ & mollis, aliquando & pure osseam ceruicem videant. *Gemma lib.1. cap.6. Cosmocrit.*

DE MVLIERVM VASIS SPERMATICIS ET TESTICULIS.

OBSERVATIO.

Vermes in vasis spermaticis.

MIhi consentaneum videtur, gigni in vtero & eo magis, quod memini me alias docuisse, vt dicit Arist. Albertus, & alij, vermes fieri in cerebro & vasis spermaticis, vt non sit adeo durum quod etiam fiant in vtero. *Mercurialis de morb. muliebr. lib.4.c.1.*

OBSERVATIO.

In dextro mulieris cuiusdam, repentina morte sublatæ, testiculo, tumor magnus, pilis, seuo & pure infarctus animaduersus.

LVgduni Anno M. D. LXXVIII. Aprilis 13. quum subito mortua esset mulier quædam sola, & suspicio esset de vi aliqua illata, ego, imperante magistratu, adiuncto alio Medico & Chirurgo corpore externe & interne prius diligenter inspecto, nullam causam subitaneæ mortis inuenire potuimus, præter eam quam magistratui retulimus, nempe tumorem magnum testiculi dextri, ob copiam pilorum & materiei similis seuo cum pure, vnde matricis præfocationem violentissimam & lethalem excitatam fuisse verisimile est. *De obseruat. CL. V. Ioan. Bauhini.*

DE CONCEPTIONE.

OBSERVATIO.

Mulieres quasdam mensium profluuio destitutas, non tam inculpata sanitate vsas, quam concepisse & peperisse sæpe.

VOlvit Aristoteles mulieres quasdam esse quæ concipiant, etiamsi non fluant menses, quibus non plus sanguinis est, quam alius restat à purgatione. Sed haud scio an id ex principiis Galeni admitti queat. Constat tamen multas concepisse antequam passæ essent menstrua. *Scholiograph. ad c.58. lib.1. Hollerii de curand. morb.*

Recitauit Gentilis se vidisse mulierem, quæ nunquam habuit menstrua, & peperit multos filios. *Nicolus serm.6. tract.3. c.4.*

Verus ille medicinæ interpres magister meus Iacobus de Forliuio super prima primi mulierem carentem menstruis, posse concipere monstrauit aperte. Et, adolescentulam prægnantem, quæ nunquam menstruauerat mea in cura habui. Aliam quoque quæ partus plures edidit: nec menstrua nisi tempore partus videbat vnquam. *Guainerius tractat. de ægritudinibus matricis cap.2.*

Nos cognouimus & nunc cognoscimus rusticas quasdam in quibus menses nunquam profluxere, tamen sanissimæ sunt & robustissimæ: quod ob motum continuum, & ingentem laborem factum esse arbitror. Et quod in his mirum videtur, progignunt. *Brassauolus comment. ad aphorism. 36. lib.5. aph. Hipp.*

Naturalis conformationis vitio, mulierem vidi, cui nunquam vel menses vel aliud quicquam fluxit ab vtero, ac nihilominus bene habita, prorsusque incolumis annos vixit circiter sexaginta. *Fernelius lib.6. cap.16. Patholog.*

Mulier quædam Montisbani, nunquam mēstrua passa fuit, & tamen peperit duodecies, & liberorum adhuc nostro tempore multi superstites sunt. *Rondeletius c.24. meth. curand. morb.*

Pro miraculo & inaudito adfero, cuius ego testis sum oculatus, infantes scilicet cuiusdam mulieris, quæ neque in partu, neque sana visa est vnquam fluxiones illas communes, & purgationes (quæ menstrua dicuntur) pati, Achoribus seu saphati sæpissime corripi. *Petrus Toletus in Appendice ad c.1. Pauli Bagellardi, de morbis puerorum.*

Vnam noui, quæ robustissima erat mulier Illyrica, & habitu, figuraque corporis simillima viro agili & expedito, colore subobscuro, quæ nunquam per menses purgabatur, ac semel tantum, cum tamen ad senectutem vsque cum viro vixerit, in vtero habuit, reliquo autem tempore fuit infœcunda. *Trincauella lib.10. cap.3. de ratione curand. partic. human. corp. affect.*

Venit ad me, & Conradum Bauschium insignem

Chirurgum, ante annos plus minus septem, mulier rusticana ex hercinia sylua nostra oriunda, subnigra, robusto ac subacto laboribus corpore, de morphæa (qua tum laborabat) consultura. Quæ nobis de vitæ genere percunctantibus, sanctissime iurauit, productis etiam fide dignis testibus, se ternos quidem ac integræ sanitatis fœtus edidisse: cum per omnem ætatem menstruis purgationibus caruisset. Parciores autem eiusmodi corpora menses habere rarum non est. Sed eorum omnino expertes, at fœcundas esse, id vero rarissimum ac annotatu dignissimum mihi visum est. *CL. V. Ioan. Culmannus illustr. Wirtemb. Princip. Med. in suis ad me literis, die 8. Iul. Anno 85. datis.*

Accepi Tholosanam quandam fœminam constitutionis sanguineæ, vegetiq; omnino habitus, vtriusq; sexus fœtus enixam esse feliciter, ad octodecim vsq; num. citraq; aliquod tum sui ipsius, tũ prolium incommodum vitiumq; aliquod. Ex quibus filium vnum sibi adoptauit Marchianellis Monlucẽsis patria quædam Domicella. Quare mulier concipere & parere potest citra mensium efflorescentiam, intellige externam & manifestam, non vero sine omnimoda horum apparitione vel alluuione aliqua, saltem interna, ad locellos muliebres, &c. *Ioubertus popular. errorum lib. 2. cap. 1.* quo loco disputationem hanc ad plenum requires.

Scimus nos in vrbe nostra mulierem fuisse fortem & audacem, manu promtam & iracundam, petulanti lingua, ad contumelias mox pronam, quæ iure optimo virago erat appellata, hæc nunquam menstruas purgationes habuit, & tamen bis vtero gestauit, ac bis peperit primo masculum, secundo fœmellam, ambos optime conformatos, & plurima carne præditos, in partu excrementi menstrui vix tantillum exiuit, at in puerperio nihil penitus effluxit.

Atq; nos, dum hæc scribimus, tractauimus mulierem rusticam, quæ cum vtero gereret, se morbo aliquo detineri arbitrabatur, eo quod iam per multos menses minime consuetas menstruas purgationes passa, haud fieri posse censebat, se concepisse, ac in vtero habere, tamẽ nono mense optime conformatũ fœtum edidit, ventrisq; tumore, morbo, graui cura qua premebatur, liberata fuit.

Quod & alteri Nobilissimæ mulieri, contigisse certo scimus: quæ non fluentibus mensibus concepit, & quarto impregnationis mense passa est abortum. *Marcell. Donat. hist. mirab. med. lib. 4. cap. 23.* quo loco causas horum require.

Non desunt quidam veteres & recentiores, inter quos censetur Aetius, qui contendit mulieres absq; mensium profluuio concipere nõ posse. At vsu quotidiano experimur, mulieres lactantes, absq; aliquo mensiũ profluuio concipere, non paucasq; sine eodem mensium statorum fluxu concepisse: quod his tantum humoris collecti, quantũ his, quæ purgantur restare solet. Sanguis qui effunditur per se conceptũ non efficit, sed per accidens: quandoquidem testimonio *Hippoc. lib. de nat. fœtus,* cum vterus atque venæ sanguine vacuæ fuerint, mulieres fœtus concipiunt. Non enim à ratione alienum videtur, mulieres quasdam sanas & corpulentas, sanguinem menstruũ postea effluxurum, in totius corporis alimentum conuertere, potissimum si frugalius viuant, & multum se exerceant. *Bertinus medicinæ lib. 4. cap. 4.*

Mulierem absq; menstruis concepisse hoc anno noui, ad quandam vocatus pleuritide laborantem, quæ quarto mense vtero gerebat, cum tamen per integrum annum, ante conceptum, absq; mensibus & lacte fuisset. *V. CL. Hercules Saxonia, suis à me Patauio liberalißime missis obseruationibus.*

Nouimus non vnam, sed plures, è plebe & fæce vulgi, mulieres robustas, vegetas; quas sine menstruis purgationibus semel iterumque bene feliciterq; peperisse vsu practico obseruauimus. Rectissime & commodissime interim valent, domesticis officijs probe defunguntur. *Ioannes Georgius Schenckius, Filius, Hugenoensis Poliater.*

Observatio.

Honesta quædã matrona tanto coitus desiderio eo interuallo, quo nec vterum gestabat nec lactabat, tenebatur: vt cum sæuißimis tremoribus, aliisq; symtomatibus, dierum aliquot insaniam incurreret, quæ post conceptum cessabant.

QVædam Nobilis mulier, ætatis mediocris, bonæ habitudinis, sanguinea, alba, carnosa & facie rubea, elegãtis corporis, cum proprio marito per longa tempora pudicissime vixit. Quæ nunc per aliquot annos, interpolatis temporibus in mentis permixtionem incidit, & quasi furiosa fuit, cum non est prægnans, quod accidens & cum contingit, totum corpus eius tremit, & partes membrorum quasi singulæ tremendo, mouentur: etsi immobiliter detineantur: & durat hoc accidẽs per aliquos dies. Sic cum incipit hæc dispositio, sentitur in ventre eius sonitus manifestus, ita vt vir eius cum ea iacens, audiat sonum dictum in ventre eius, & tunc supra modum, & præter solitum fuit cupida libidinis. Et cum vir in totum huic immoderato appetitui satisfacere non studeat, siue non possit, tunc redditur vigilans: & tunc incipit insanire. Sed postquam à viro concepit, semper libera est ab omnibus his accidentibus, vsq; ad finem partus: & post nisi infra annum concipiat, aut duos, solet in pristinam furiam incurrere. *Matthæus de Grado consil. 80.* quo loco enarrat. & Curationẽ require.

Observatio.

Rara aliquot & noua ad conceptum remedia, de Historia & Experimento cognita.

VMbilicus infantis, qui sponte cadit, quoquo modo in cibo sumtus, si ignorauerit mulier, ad conceptum facit, si vero in brachialibus gestauerit, conceptum inhibere dicitur. *Alexand. Bened. lib. 30. de curand. morb.*

Conceptus iuuant secundæ arefactæ & contritæ, si bibuntur. Vmbilico quoque puerperij eo modo sumto, fœcunditatem facere promittunt. *Idem li. 30. eiusdem operis.*

Dedere aliqui Ceruinum penem concisum in potu, alii infantis vmbilicum arefactum nouo experimento. Ceruinum penem aridum in farinam redactum oboli pondere à coitu fœminis dandum censent *Idem lib. 30. & 25. c. 18.*

Lacte meo curo (si quid medicamina possunt.)
Coniugii vt fructum fœmina gestet onus.

Vrsinus in Prosopopeia Animal. de Equa. Expertissimum multi testantur. *Oliuerius in Annotat. ad eundem.*

Coagu-

Coagulum leporinum post menstruas purgationes, vuluæ appositum cum butyro, præstat mulieribus vt concipiant. *Diosc.lib.2.c.68.*

Vterum ceruinum singulari dote ad conceptum prædicat *Bauerius consil.* 50. quo loco præparandi rationem & Electuarij ex eodem compositionem cõpertissimam exhibet.

Mulieres foliorum Negundo decocto, omni tempore vniuersum corpus lauant, tantaque inuasit persuasio apud illas, Negundo folia, flores & fructus vtilia esse ad iuuandum conceptum, vt eum qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obruturæ sint. *Christophorus à Costa in histor. aromat. Indiæ Orient.*

Maioranæ tenuioris delicatioris, odoratioris, gentilis, & minutæ vocatæ, oleum stillatitium, coagulo leporino remistum, & moschi tantillo: arcanum conceptui fœlicitando nulli reserandum. *Pena & Lobelius de Maiorana.*

Agrippa inquit, Saluiam herbam sacram leænæ prægnantes vocant. Nam vitalem conceptum continet. Quare si succi eius heminam vnam cum modico sale mulier bibat, quarta à puerperij purgamentis die, & viro condormiat, infallibiliter concipiet. Aiunt enim, quum in Copto Ægypti pestis grassaretur, eos qui superfuerunt in ea regione coëgisse mulieres & vxores suas ad huius succi potentem adeo vsum, & ad plurimam sobolem peruenisse. *Aetius tetrabib.serm.1.de Saluia.*

Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affertur, mirifice præstat ad mulierum sterilitatem, nam compertum est, huius tantum seminis auxilio plures prolificas effectas, siquidem si propinetur, mane, drachmæ pondere ex vino, in tenuem puluerem cõtritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem: sed oportet maritum cum vxore rem habere ijs tantum diebus, in quibus illa semen non ebiberit, quod tamen diutius sumi non debet, quam quatuor aut quinque diebus, est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium & pluries expertum. *Matthiolus lib.3.c.16.*

Balsaminæ fructus exemto semine macerantur oleo amygdalino dulci, ante è semine lini expresso, addita ad vnamquamque olei libram, liquidæ vernicis vncia, in balneo calentis aquæ, aut equino calente fimo, fitq; inde oleum: quo steriles mulieres fœcundas fieri scribunt recentiorum quidam, si à balneo medicamentis vtero conferentibus parato, eo vteri osculum sibi perunxerint, ac demum suis seiunxerint viris. *Idem lib.4.c.177.*

Alchimillæ aridæ puluis datur ex vino aut iure coclearis mensura, quindecim aut viginti diebus, mulieribus, quibus ademta sit concipiendi facultas à nimia vteri humiditate, quæ iniectum semen contineri prohibet. *Idem lib.4.c.115.*

Sterilitati à frigidis humoribus ortæ, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ eboris tenuissime tritæ, vnam, pulueris ligni aloes, partem dimidiam, cum algaliæ momento, fiunt catapotia, quorum tria pendentia drach. vnam, singulis triduis dabuntur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri collo imponetur, purgatis tamen prius, vti decet. *Nicol. Monardis de Simpl. medicament. occident. Indiæ lib.1.*

Nostri eum pessum imponunt, septimo die à purgatione menstrua, atq; colluto naturalium ore, componuntur gentiana, crocum, myrti folia, aloe trita ex oleo sesamino coacta, imponuntur post quatuor horas, conceptum promittunt certissimum. *Alex.Bened.lib.25.c.18. de curand. morb.*

Pessus ad sterilitatem alius, Croci scrup. vnum, moschi, succini odorati, Xyloaloes, ana grana tria, seminis fraxini in modum linguæ auiculæ, grana sex, coaguli Leporini quantum satis sit ad pessum conficiendum: is naturalibus inditur ante coitum. *Idem lib.30.*

Insidentibus suffitu prodest, Ladani cretici vncia semis, Galliæ musch. drach. duæ, muschi, succini odorati, siue ambræ, ana grana tria, Xyloaloes, Opopanacis ana drach. vna. *Idem lib. eodem.*

Rachel venusta sed sterilis Iacobi vxor, quamuis fœcunditatem à Deo precario obtinuerat, non prius tamen concipere potuit, quam poma Mandragoræ à sorore Lya accepta degustasset, quorum fæcundas vires pleræque Bononiensium vxores, me consule expertæ, & illorum ex vino decoctum, ac passim illa decantata, mulierum medicina tryphera magna, opere testatur. *Langius Medico de republ. symposio.*

Observatio.

Ad maris vel fœmellæ conceptionem facientia.

Cratæogonum, si mulier bibat (traditum est à quibusdam) ieiuno ore, ter die post menses purgatos tribus obolis in duobus cyathis aquæ, ante conceptum quadraginta diebus, & vir cõsimili modo totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum. *Diosc.lib.3.c.122.*

Mercurialem marem facere, vt mares gignantur, constat, vt fœminæ vero, mercurialem fœminam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur. *Idem lib.4.c.183.*

Testiculus secundus, qui alio nomine Serapias vocatur, eandem proditur vim habere. *Idem libr.3. cap.125.*

Si Leporum vuluæ in cibis sumantur, mares cõcipi putant, hoc & testiculis eorum & coagulo profici. Atq; si vituli carnem cum Aristolochia in assatam circa conceptum manderint, Mares parituros promittunt. *Bonaciolus Ennead. mulieb. cap 2.*

Ad impregnationem, secundum Liliasorem. 2. testiculum dextrũ porci, si vis habere masculum, vel sinistrum, si vis habere fœminam, & desiccetur in vmbra, & postea pulueriſetur. Deinde recip. Limat eboris, se. siseleos, matricis leporis aut coaguli eius, aut vtriusque ana partem vnam, & f. pulu. & vtatur isto pulu. mane & sero cum brodio cicerum, aut carnium, aut cũ vino montano &c. *Galeatius de S. Sophia super 9. Rasis: editus per D. Krautt.*

Osbervatio.

Quasdam solas puellas peperisse.

Paduæ mulier meras puellas peperit: post mortem visum dextrum vas spermatium, quasi sinistrum, ab emulgente vel rene oriri. *Moccius Medicus.* Adde *Salamonem Albertum.*

Observatio.

Mancus quidam non nisi mancos & alius solum monstrosos generabat.

AFFIRMAT *Nyphus*, se audiuisse de viro, qui non nisi mancos generaret: alium non nisi monstra. *Eckius ad cap. 5. lib. 2. physicor. Arist.* Vide *Marcellum Donatum.*

ÆTAS CONCIPIENDI ET GENERANDI.

OBSERVATIO.

Vetulas admodum concepisse & peperisse.

CORNELIA inter mulieres è Scipionum gente Volusium Saturninum post sexagesimum secundum annum genuit, autore *Plinio nat. histor. lib. 7. cap. 14.*

Valescus à Taranta Medicus haud ignobilis, vidisse se puerperam mulierem quæ 67. suæ ætatis peperisset anno (cum alios anno sexagesimo & sexagesimo primo peperisset) testatur. *Valleriola lib. 1. cap. 18. loc. commun.* Valesci verba hæc sunt, *lib. 6. capit. 12. Philonii dicti Operis sui.* Vidi mulierem bonæ habitudinis quæ post sexagesimum annum habens menstrua concepit, & peperit filium, & continenter habuit duos filios. Et erat in sexagesimo septimo anno, quando habuit vltimum filium. Erat autem fœmina carnosa & musculosa & fortis.

Albertus vidisse se refert mulierem in Germania, cuius primogenitus vltimum quadraginta annis superabat. Fieri potest, quandoquidem ad sexagesimum vsque parere possit mulier. *Cardanus de variet. lib. 8. cap. 43.*

Septuagesimum Damisellæ cuidam annum agenti, ex rapida & concitatiore rheda, proindeque quæ nimis eam succuteret, non ita pridem nosmetipsi vidimus abortum contigisse. *Cordaus comment. 6. ad lib. 1. Hipp. de morbis mulieb.*

OBSERVATIO.

Mulier sexagenaria ex septuagenario sene concepit, & decimoquinto mense puellam peperit oculis & manibus priuatam, quinque mensibus vitalem.

VIdi ego in nobilissima hac (Veneta) vrbe, dum essem iuuenis, nobilissimam matronam sexaginta fere annos natam, cum eius clarissimo viro cõiuge, qui & ipse senex fere septuaginta annorum erat. Cui clarissimæ mulieri ipse medelam præstabam, iudicaueramque eam aqua intercutem, seu hydrope ascite laborare. Iacebat quidem in lectulo, tumido admodum ventre, cum deiectione appetitus, siti, & aliis stomachi accidentibus, cumque ita in secundo senio esset, nemo ex consanguineis eius, nec ego suspicabar ipsam concepisse. Tandem quintodecimo mense puellam peperit, orbatam oculis, & truncam manibus, quæ vixit quinque mensibus: & quoniam res mirabilis erat, quæsitum fuit de tempore, quo simul in amplexu & coitu fuerant, erantque quindecim menses. Quare cæteri seniores Medici & ego, illam per totum illud tempus gestasse in vtero diximus. Quia virtus seminum in senibus, cum sint ipsi frigidi, imbecillis existit: itemque vterus ex senio refrigeratus, non potuisset in minori tempore conceptum perficere, & perfectum seu completum edere, imo nec materiæ membrorum quantitatem subministrare. Quippe, cum (vt dixi) orbata erat oculis, & manibus trunca. *Massa epist. 29. tom. 2.*

OBSERVATIO.

Anus reiuuenescens.

DIgnum est quod illa quæ in medicina raro accidunt in voluminibus scribantur. Retulit mihi mulier in aliis miles, quod in quodam monasterio, in loco qui dicitur Monuerus fuit quædam Priorissa, cui per multum tempus propter senectutem defecerunt menstrua, & tempestiui venerunt in vertice cani, & omnes fere excidere molares: vberum vero parum, aut nullum apparebat vestigium, & rugæ in facie profundissimæ apparebant. Factum est itaque, vt quicquid de capillis & pilis oriebatur & crescebat, totum nigrum pululabat, & exibant dentes & molares, sicut mos est in infantibus fieri; sic etiam oriebantur menstrua, ac vt in iuuenculis abundanter fluebant. Mamillæ vero velut in virginibus eleuatæ fuerunt, montuosæ; rugæ euanuerunt, & facies pulchra in tantum, quod illa honesta & religiosa monialis Priorissa verecundabatur: & vixit per multum tempus in religiosa vita, & hoc fuit quasi mysterium raro contingens. *Valescus de Tharanta lib. 6. cap. 12. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Quosdam viros post octogesimum sextum, nonnullos octogesimo completo, & ad centesimum vsque liberos procreasse.

ABrahamus iam octogenarius ex Agare ancilla Ægyptii generis, filium genuit Ismaëlem: vnde Ismaëlitarum genus, qui demum Agareni dicti sunt, vt Eusebio placet, ad postremum Saraceni. Centum natus annos, ex Sara nonagenaria coniuge, quæ prius fuerat sterilis, Isacum sustulit. *Guido Bituricensis.*

M Cato Censorius octogenarius, tam viuida senecta, vt ne consenuisse quidem videretur, filium genuit, è filia Salonii clientis sui. Qua de causa aliorum eius liberorum propago Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. *Plin. lib. 7. c. 14.*

Sexaginta regnauit annos Masinissa Rex, Populi Romani amicissimus: nonagenarius, sine ephibiis equum ascendit, nudo capite pedibusque iter fecit, Roboris eius maximum hoc argumentum est, cum multi ei filii & nascerentur & morerentur, quod nũquam pauciores decem habuit, & puerum quadrimum nonagenarius reliquit. *Diod. lib. 22. Val. lib. 4. cap. 14* filium vocat Methymatum, Suidas vero Stembam. *Solinus c. 4 Plin. lib. 7. c. 14.*

Aristoteles dicit, quod à septuaginta annis, supra nullus potest masculum generare, sed experimentum nobis certificat, & manifestat, quod non sic est: quia multos vidimus octuagenarios, & supra masculos generasse. Et quamuis sint pauci, etiam centum, & supra, masculos generauerunt. Et laus sit, & gloria ipsi, qui hoc fecit, & disposuit. *Auenzoar Theisir libr. 2. tract. 3. cap. 1.* Ex eodem repetit Matth. de Gradi comment. ad cap. 29. lib. 9. Rasis ad Almans.

Nicolaus de Palauicinis habuit filium à se generatum in centesimo anno. *Sauonarola tract. 6. cap. 21. rub. 21.*

Tempestate nostra quidam germanus nonagenarius prolem suscepit ex castissima coniuge, quem vidimus. *Alexand. Benedict. de curandis morbis, libr. 25. cap. 11.*

Sigismun-

Sigismundus Polcastrus Medicus & Philosophus Patauinus, qui super L. annos docuit, in senectute quatuor filiis breui tempore orbatus, septuagenarius, ad suscitandam sibi prolem, vxorem secundam duxit, ex qua ei tres filii nati sunt: quorum primogenitum Antonium, doctrinæ insulis vtriusque iuris censuræ vidit de more ab eius præceptoribus decorari. Hieronymum vero ipsemet philosophica laurea, cum summo gaudio, tremulis præ senectute manibus exornauit: & obortis præ lætitia lacrymis tenerrime exosculatus est. Posthæc autem non diu superuixit, annos natus nonaginta quatuor. *Bern. Scard. lib. 2. class. 9. hist. pat.*

Sunt nonnulli robusti validique senes, quibus adolescentia continenter atque moderate transacta est, qui ad septuagesimum annum fœcundi sunt, & in peragendo concubitu viriliter subsistunt, quorum multa exempla Brabanti, Gothi, & Sueci suppeditant. Sic enarrantem audiuimus Nauclerum quendam fide dignum, dum Stockholmiæ negociaretur, imperante Gustauo patre Inuictissimi Regis, Sueciæ Erici, qui nunc rerum potitur, se accitu Regis interfuisse nuptiis viri cuiusdam, annorum centum, qui in matrimonium asciuerat triginta annorum sponsam, ex qua complures illum sustulisse liberos indubitata fide memorabat, erat enim vir, (vt sunt in ea regione plurimi,) adeo cruda viridique senecta, vt vix impleuisse annum quinquagesimum videretur. Apud Tongros quoque, & in Campania Brabantica, vbi mira aeris clementia, & gens temperans, & frugalis, inauditum non est, sed propemodum vulgare, octoaginta annorum viros, virgines, nō admodum annosas, in coniugii societatem asciscere, atq; ex iis proles excitare. *Lemnius lib. 4. c. 24. de occult. nat. mirac. edit. auctioris.*

Observatio.

Filii ingenio & forma à senibus monstrosi ac stolidi nati.

VIdimus in Saxonia è patre sene admodum natum filium capite, & toto corpore satis monstroso, centipellium, fatuū cum pater esset in Theologia doctissimus, & loquebatur pauca & absurda atque incognita: plura nutibus & risu, vt non multū à brutis distaret. Hunc aiebant esse ab excrementis senectutis genitum, principiis autem generationis conceptus respondent. *M. Weinrichius com. de monstris c. 14. pag. 131. facie auersa.*

Aliud non absimile exemplum require infra, titulo de fœta tempore diuturno, præsertim triennio, vtero gestato. *Schenckius Filius.*

Observatio.

Pueros septem, nouem, aut decem annorum progenerasse: Et puellas octo aut nouem annorum vtero gestasse, & peperisse.

CRaterus Antigoni regis frater, nouisse se scribit quendam hominem, qui spatio septennij & puer fuerit, & adolescens, & vir, & senex, & vxorem duxerit, & progenerata prole mortuus. *Phlegon de mirabilibus.*

Audiui (inquit D. Hieronymus) Domino teste, non mentior: quædam mulierecula, quum infantem nutriret expositum, & stillaret cibos ac nutricis fungeretur officio, cubaretque cum ea paruulus, qui vsque ad decimum annum iam peruēnerat, accidit vt plus, quam pudicitia pateretur, se mero ingurgitauerit, accensaque libidine, obscœnis motibus, infantem ad libidinem duxit. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps consuetudinem fecit nec dum menses duo erant euoluti. Et ecce fœminæ intumuit vterus. Mira itaque ista sunt, & quæ vix fidem impetrent, ni à Sanctissimo tradita viro, puderet non credere. *Cælius A. L. lib. 14. c. 8.* Nonnulli ad D. Gregorium referunt.

Foroliuiensis super primam partem de membris generationis scripsit authoritate fide digni puellā octauum agentem annum fuisse impragnatam.

Abbas super Decret. Glossa in summa 20. q. dicit authoritate *Alberti super 4. sent.* quod puella nouem annorum conceperit & pepererit in 10. anno.

Hostiensis Iurisperitus, in summa de pœnitētiis & remissionib. refert, Salomonem propagasse filium in 11. an. *Marcell. Donat. hist. med. mirab. lib. 4. c. 14.*

Puellam nouem annorum peperisse Tornaci, vidit *Iacobus à Partibus* vt ipse testis est *com. in Auicennam fen. 20. tract. 1. cap. 12.*

Marsilius Patauus vidit puellam Papiæ annorum nouem impręgnatam, sed hæc raro. *Sauonarola tract. 6. c. 21. rubrica 6.*

Puellam nouem annorum vtero gestasse visam scribit *Sauonarola*: Et à se visam aliam Ioannes Capella senior Medicus Francisci Regis, vndiquaque doctissimus, mihi coram affirmauit. *Syluius comment. de mens. mulier.*

A Ioanne Fochsio puellam nouem annorum peperisse? & puerum nouem annorum nutricem impregnasse, iam pridem scriptum est. *Lamb. Danæus lib. 2. c. 14. Ethices.*

Scriptum prodidit Iobertus, Lectoriæ in Vasconia fœminam anno ætatis nono peperisse, quæ adhuc superstes viuat, nomine, Ioanna de Perie, nupta Vvidio Beche mulctarum Regis Nauarræ municipij collectori. Quod argumentum est euidentissimum existere fœminas nonnullas viripotentiores anno ętatis nono, quam aliæ permultæ anno decimoquinto, propter vuluæ & ceruicis eius capacitatem ampliorem: sed & plerisq; casu aliquo amplior fit via illa nempe intruso validius ob aliquem pruritum proprio digito, vel immisso nodulo, vt pesso magnitudinis membri virilis ciendis mensib. comparato. *Pareus operum suorum, tractatu de renunciationib.*

Svperfoetatio.

Observatio.

Superfœtationis exempla & rationes.

QVM superfœtarit mulier, si primum puerum in medio vteri habuerit, superfœtatio elabitur, à primo ac veteri expulsa: si vero in altero cornu superfœtationem habuerit, posterius ipsum insuper parit non vitalem, nimirum vitalitate, vbi vterus laxatus & humectus fuerit, exsoluta. Si vero non statim excedat superfœtatio, dolores exhibet, & fluxum fœtidum ac febrem: & facies intumescit, tibiæque ac pedes: & si pereat, cibum auersatur donec exciderit. *Hippoc. lib. de superfœtatione.*

Quæ ex animalibus magnitudine prædita sunt, vt ho-

vt homo, si alter coitus proxime ab altero accessit, enutriri, quod superfœtatum est, possunt. Iam enim id euenisse visum est, cuius rei causa id quod diximus est, eodē enim coitu plus seminis mittitur quod partitum multiplicare conceptum potest, si alterum post alterum accidit, sed si iam aucto conceptu coitus adhibetur, superfœtari quidem potest, sed raro, quoniam vterus magna ex parte ad parum vsque se comprimat. Si tamen aliquando accidit vt superfœtetur (iam enim id euenisse constat,) perfici non potest. Sed conceptus abiguntur similes iis, quos abortus vocamus, vt enim in vniparo genere omne excrementum absumitur in id quod præcesserit, ob corporis magnitudinem, sic in iis fieri solet. Sed in illis statim, in his cum iam fœtus accreuerit, tunc enim similem vniparis conditionem recipiunt, pari ratione sola animalium mulier, & equa grauida coitum patiuntur, homo enim sua natura præfœcundum animal est. *Aristotel. libr. 4. de Gen. animal. cap. 5.*

In muliere raro euenit, vt superfœtet, sed factum tamen aliquando est. Qui itaq; longo post tempore sint concepti, nihilo perfici possunt: sed præmaturius dolorem, quo ipsi, & primus fœtus intereat, mouent. Iam incidit, vt facta corruptione duodecim superfœtata puerperia egererentur. At vero si proxime à primo conceptu secundus sit factus, absolui edique potest, quod superfœtarit vt quasi gemini nasci videantur: quomodo Herculem & Iphiclem procreatos esse fabulantur. Nam id etiam constitit adultera quadam, quæ alterum suo marito, alterum adultero similem peperit. Iam & cum geminos quædam ferret, tertium superfœtauit: & cum tempus pariendi iustum iam esset, primos vitales peperit, secundum quinto mense elisit, qui statim mortuus est. Altera cum primum septimo peperisset, qui mortuus est: mox duos iusto mensium numero edidit, qui vixerunt, quædam etiam sub abortu conceperant, atque alterum abegerunt, alterum continuerunt pertuleruntq; ad partum, plurimis, si cōcubuerint, infans mucore oppletus exit, esculentorum etiam, quæ mater comederit sæpe gerulus venit in lucem, & si sale immodice vsa est, ipse sine vnguibus nascitur. *Arist. de animal. lib. 7. c. 4.*

Extat in monumentis medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, vno abortu XII. puerperia egesta, sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterq; perfertur. Vt in Hercule, Et Iphiclo Fratre eius apparuit, & in Ea, quæ gemino partu, Alterum marito similem, Alterum adultero genuit. Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum Procuratori eius: Et in Alia, quæ Vnū iusto partu, quinque mensium Alterum edidit. Rursus in Alia, quæ septem mensium edito puerperio insecutis mensibus geminos enixa est. *Plin. lib. 7. c. 11. N. H.*

Noui vxorem Zachariæ de Scarparia, quæ peperit masculum: & hinc ad tres menses peperit alium masculum, & bene vixerunt ambo, & vnus fuit speciarius Florentiæ in Burgo S. Laurentij. *Nicol. serm. 6. tract. 1 c. 22.*

Hæc profecto historia admirabilis est, cum *Arist. 4. de gener. animal. 5. & 7. de hist. animal. cap. 4.* scripserit, quod si alter coitus proxime ab altero accesserit, enutrire quod superfœtatum est vtero gerens potest; sed si iam aucto conceptu coitus adhibeatur, superfœtare quidem potest. perfici tamen conceptus ambo non possunt. *Marcell. Donat. hist. mirab. med. lib. 4. cap 16.*

Accidit quod quædam mulier peperit vnum filium pulchrū, qui assimilabatur viro suo: & post paucos dies, peperit vnū turpem, qui assimilabatur amasio suo turpi: & hoc non fuisset, nisi matrix post coitum fuisset aperta & dilatata: Appetunt igitur auide mulieres post coitum. *Gordonius in lilio, particula 7. cap. 2.*

Superfœtatio res est rara, visa tamen Mediolani nostris temporibus. *Cardanus comment. ad aph. 36. lib. 5. Hippoc.*

Monstrosos nasci tametsi rarum sit: rarior tamen superfœtatio est, & adeo quidem rara, vt nonnullis impossibilis habeatur, cuius tamen manifestum in honesti ciuis vxore exemplum apparuit. Peperit hæc filium plene gestatum Anno M. D. LXX. Decemb. die 7. hora 10. vespertina, succedentibus omnibus, quæ ad felicem partum requiri solent. Postridie vero, qui erat octauus, eadem hora præter expectationem obstetricis, ac sui ipsius, peperit eadem fœtum alterum, sed nondum quadrimestrem, vtpote cui neque oculi, neque nares, neque os paterent, quem idcirco post conceptum fuisse satis manifestum. *Dodonæus in annot. ad c. 111. Beniuenij.*

Superfœtatio non solum in primo mense, sed & in quarto, & quinto contingit, vt enim multa taceā exempla, Vxor cuiusdam Doctoris, qui hic Valentiæ Regiæ Cancellariæ præsidebat, Gallart appellati, post quatuor menses ab obitu viri filium peperit, & deinde nono mense alterum. Neque enim causa superfœtationis consistit in eo quod orificium vteri sit apertum aliquantulum (vt simul etiam voluit *Vallesius lib. 5. Epid. comment. 11.*) quæ semper euenit orificio ita clauso, vt ne specilli cuspidem admittat: sed in vteri attractione, quæ tunc contingit, quia dilatatur in coitu in fricatione & calore orificium vteri, & ita semen attractum potest vteri cauitatem subire. *Petr. Paul. Peræda schol. ad c. 55. Ioan. Mich. Paschalij lib. 1. de curand. morb.*

Si duos pluresve fœtus vtero gestet mulier, eosq; suis singulos secundis inuolutos, ea fit quæ superfœtatio dici solet. At qui iisdem secundis inuoluuntur, vno eodemq; concubitu ex multo & copioso semine concepti creduntur, nullo nec concipiendi, nec pariendi dierum interiecto numero, vt cum statim à pastu ventriculus bene & secundum naturam habens, sic circum cibos contrahitur, vt ipsos, quamuis pauci sint, geminis velut manibus vndique comprehendat, adeo vt neque in hanc, neque in illam partem fluctuare queant, quo concoquere & in chylum vertere ipsos possit: sic vterus circum duo semina simul atque in ipsius capacitatem effusa fuerit, ad cōceptionem cogitur: & ita cogitur vt suis vndique lateribus constricta ipsa in vnum confundat, neq; earum vnam portionem in hoc, aliam in illud vteri latus & regionem deerrare permittat, adeo vt vno cōcubitu ex eodem semine plures edi fœtus nequeant, suis quisque Secundis discreti. Adde quod nullæ sint eiusmodi in mulierum vtero cellæ, quales in brutorum vteris esse memorantur: quæ ob id plures vno conceptu & partu fœtus edere solent. Iam vero si qua sui regione vterus muliebris se exceptis semini-

minibus ad conceptionem non appresserit, & proxime admouerit, aerem ipsa contineri, ne quid in rerum natura vacui detur, necesse fuerit, ab eoque mox semina illa alterari & corrumpi. Ergo plurium fœtuum secundis discretorum, id est, minime gemellorum generatio est eiusmodi. Mulier si ex hodierno cum viro concubitu conceperit, sed ipsi aliquot mox à conceptu diebus vteri orificium exacte non claudatur, imo etiam dehiscat nonnihil, si tum illa rursum cum viro coierit, & ita coeat vt ab vtroque seminis fœcundi in vterum fiat effusio, noua sequetur conceptio, seu superfœtatio. Est enim superfœtatio nihil aliud quam secunda quædam conceptio, cum scilicet grauida iam mulier iterum viri concubitu vsa concipit, Hipp. sententia. Cur vero post primam conceptionem vterus qui conniuebat reseretur, & dehiscat, multiplex causa profertur. Sunt enim qui putent vterum post conceptionem certis temporum interuallis aperiri, vt excrementitiis quibusdam materiebus, quæ in ipso congeri solent, exitus pateat: itaque grauida, quæ tum in viri amplexus venerit, concipere. Alii autem vterum vel ex sese & natura sua seminis & veneris auidiorem, vel iucunda quæ à viro fit titillatione, præ feruida libidine efferatum & incitatum, denuo dehiscere ad seminis virilis exceptionem. Sic enim nec admodum raro ventriculi orificium à pastu clausum mox reseratur, oblatis cibis nouis: quanquam non quibusuis, sed delicatioribus, & velut cupediis, nec quibusuis hominibus sed edacioribus. Dehiscere autem sic vterus certis temporum interuallis pluries potest, inde multiplex nasci soboles, cuius vt concipiendi sic & pariendi tempus sit varium. Nam, vt scribit Plinius, vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque perfertur, vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit: & in ea quæ gemino partu alterum marito similem, alterum adultero genuit. Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum Domino similem, alterum procuratori eius: & in alia quæ vnum iusto partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in alia quæ septem mensium edito puerperio, insequutis mensibus geminos enixa est Superfœtationis id etiam argumentum est, quod quot sunt in vtero fœtus (nisi forte gemini sint eiusdem sexus) tot erunt secundæ, quemadmodum mihi sæpe videre contigit: verissime vero est, quod si eodem conciperentur temporis articulo, vna etiam esset qua inuoluerētur secundina. Cæterum numerosior quam duorum fœtuum in muliere soboles monstrosa ex eo videri possit, quod duæ tantum mammæ sint à natura mulieri tributæ: quanquam numerosæ sobolis exempla referre possemus. *Pareus operum suorum lib. 23. cap. 32.*

Poteritne, post primum aut secundum tertiumve primi conceptus mensem, fieri superfœtatio, vt plerique & scriptis & exemplis illustrarunt? Poterit, meo quidem iudicio, sed raro. Vterus enim præ feruida libidine efferatus denuo aperiri potest, vt semen excipiat: non tamen propterea prior conceptus iam conformatus & grandior excludetur, si sana sit mulier, & fœtus validus, tum quia vtero firmiter alligatur per ora vasorum, tum quia exitum nondum sibi parat. Hoc in gemellis aliquando sumus experti. Vidi Nobilem quandam mulierem, gemellos gestantem, quæ puellum edidit primo noni Mensis die mortuum, & septimo post cum partum die alterum vitalem enixa est. Potest ergo aperiri interius osculum, fœtu non excidente. Extat ad huius sententiæ confirmationem *Hippocratis Aphorismor. trigesimo octauo, libri quinti*: Mulieri gemellos gerenti, si alterutra gracilescat mamma, alterutrum abortit; si quidem dextra gracilis fiat, marem; si sinistra, fœminam. Retinetur itaque fœtus in vtero, etiamsi multum hiarit os vteri. Et licet tertio aut quarto Mense secundus fiat conceptus, non propterea primum excidere necessarium est. Raro autem vitales sunt secundi conceptus, præsertim si post multos dies fiant: quia prior fœtus iam grandior, sanguinem totum exhaurit, vnde fit, vt nouus hic, suo genio defraudatus, intereat, & antè tempus excernatur. *Andreas Laurentius Anat. lib. 2. quæst. 32.*

Quod ad naturales superfœtationes, hoc verum esse, quod duo infantes, dierum aliquot interiecto numero, vnus post alterum conceptus sit, sufficienter ostendunt, quod iam pridem Pithuueris semel obseruaui, in muliere quadam, quæ tribus septimanis post priorem partum (è cuius puerperio iam erat egressa) secundum infantem enixa est. Hanc rem, Historia Dominæ de Malorthye, quæ omnibus nota est, comprobat, quæ ita se habet.

Domina Maria è nouo castro, cum ex Barone Cremalliensi nouem liberos suscepisset, secundo contracto matrimonio cum D. de Malorthye, ex quo grauida reddita, tres filios vna vtero gestauit: hinc factum (vt cum paruæ sit staturæ, sed tamen fertilis) vt adeo fuerit grauata, quod circiter quintum Mensem ex filiis vnum tantum sit enixa. Quare cum, existimaret D Theobaldus (vt & ipsa) celebris Medicus ad Castrum Theodorici in Campania, alios duos filios, nihil aliud quam lochia retenta esse, aut molas, irritosve conceptus, ipsi post octauum ab abortu diem, forte medicamentum, ad hæc expurganda aptum exhibuit, quod sane abortum secundum duorum aliorum filiorum causauit: qui adeo integri & viuaces fuere, vt ipsemet Medicus, quem consilii sui pœnitebat, testaretur, nisi medicamentum purgans vim ipsis intulisset, licet prius abortum fuisset passa, quod tamen absque dubio ad rectam peruenissent maturitatem. Ab illo tempore sæpius grauida facta, & fere semper gemellos tulit, modo puellos, modo puellas. Verum dum semel vtero gestaret, à cuiusdam canis vehementi impulsu adeo læsa fuit, vt statim male habens non dubitarit quin apud eam fœtus esset mortuus: quare quindecim dierum spatio post, duos infantes peperit, quorum alter mortuus erat: quem diu ante mortuum fuisse manifeste erat colligere: alter vero viuebat, sed adeo debilis, propter malum à fratre gemello communicatum, ita vt triduo integro sugere non potuerit: diligenti tamen cura factum, vt indies melius se haberet, qui nunc annorum est octodecim, & Regis Custodiarum assecla. Quas Historias, ex epistola quadam, quam habeo, à D. de Malorthye, ad Dominam Bellouocam Nangiensem scripta desumpsi, in qua omnia in specie deducit, quamque manu pro-

propria subsignauit, postquam à D. Seureo docto & exercitato Medico Melodunensi diu precibus sollicitatus fuisset: eum enim rogaram, vt hoc officii amico, idque in bonum publicum, præstaret. Infantium hoc modo nascentium, postremum natu Romani, vt monet Plinius, Vopiscum cognominem fecerunt: quam vocem ex Græco ortam interpretor, quasi ὑσ ὀπισαπνόμενος, *infans post natus. Francisc. Rousset. Sect. 6. c. 7 de Partu Cæsareo.*

Summus Medicinæ dictator 5. *Aphoris. 51. Quæ vtero gerunt, iis os vteri comprimi*, dixit: & *Galenus in Com. Si os vteri claudatur, conceptionis indicium statuit.* Hinc factum, vt pro confesso fuerit habitum, os vteri in prægnantibus non reserari, cum 14 *de Vsu part. 3. Galenus* dicat, à conceptu vsque ad tempus ipsius partus ita occlusum esse os vteri, vt ne quidem apex alicuius acus indi possit. Verum rationibus, quæ in hanc rem adduci possent, in præsens relictis, dicimus os vteri etiam in prægnantibus reserari: id ex eo liquet, quod mulieres etiam grauidæ sperma reiiciant: probatur quinetiam exemplis superfœtationis & molarum, quæ post fœtus conceptionem generantur: nec huic rei aduersatur Anatome, facile enim id fieri posse, ea nobis ostendit: secundina enim dicta tunica, vni tantum vteri parti adhæret, vt recte nobis Valuerda in sua proponit Anatome. Sed superfœtationum aliquot exempla proponamus, quæ rationes contrarium sentientium satis infringent.

Ante annos circiter triginta, Iohannes Pflieges, Rustici vxor, in Rixheim, Suntgauiæ pago, duobus Basilea milliaribus, gemellos vtero gestauit, quorum primus iustum post partum annum vnum superuixit: alter vero sex septimanis post fratrem suauissimam hanc primum aspexit lucem, qui non ita pridem adhuc (octo habens liberos) in viuis fuit.

Christiana Schlechtin, Michaelis Vogel, Prætoris pagi Bollickheimensis (duobus cum dimidio Basilea milliaribus) vxor priori marito, cum quo decem habuerat liberos, defuncto; alterum cum prædicto Prætore matrimonium contraxit, & circa quinquagesimum circiter ætatis annum grauida facta est (postquam in matrimonio annis fuisset triginta.) Gestationis tempore completo, Anno 1575. Aprili Mense, & quidem die Dominica, circa diem S. Georgio sacrum, doloribus partus corripitur, puellam feliciter, quæ postmodum Maria nominata, enititur, quæ dies solum quindecim superuixit. Finito puerperio, cum ad consueta properaret munia, septimanis quinque, & totidem diebus post primum partum, dum in vineis esset, nihil minus quam de altero partu cogitans, nouis doloribus partus corripitur: quare domum reuersa, filium, qui patri factus est cognominis, enixa est, qui in hodiernum diem adhuc viuit. Post hunc partum amplius vtero non gestauit: verum vt parentes, sic & filius, in hodiernum adhuc diem viuit.

Anno Christi 1584. posteaquam vir Nobilis, D. Philippus Ludouicus ab Hirshorn (cuius sedes fuit in Palatinatu, tribus ab Heydelberga milliaribus: in oppidulo, quod eiusdem Nobilis viri nomen sibi vendicat) rebus humanis exemptus esset, neque vllum post se hæredem reliquisset: vidua interim ipsius vterum ferrente: statim ipsius defuncti agnati, & feudorum successores (vt qui vehementer dubitarent, ferretne masculum grauida vidua, an potius fœmellam) non solum omne ius successionis feudorum, in omnem euentum, à feudorum dominis obtinuerant: verum etiam quia libenter plenam & fundamentalem notitiam omnium feudorum & redituum habuissent: ideo statim a morte prædicti Nobilis, superstitem ipsius viduam, adhuc immaturam defuncti mariti mortem lugentem sua in domo operuerunt: eique claues ad cryptas & cellas è lumbis, non sine vi & vehementia detraxerunt. Quæ res adeo miseram & tristem viduam affecit, vt coniectis in verticem suum manibus, vociferari, & eiulare magis cœperit: vt quæ grauiter molesteque huiusmodi sæuitiam & agendi modum ferret. Quin etiam paucis intersectis diebus, tandem peperit, & quidem egregium puellum, sed mortuum, & caluaria carentem. Cæterum cum agnati & hæredes defuncti Nobilis, ea de re certiores facti essent, persuaserunt sibi, suam ipsorum spem iam expletam, & ipsos sui compotes voti factos fuisse. Quare ius suum in vtenda, fruenda hæreditate feudorum persecuti sunt. Sed Deus Opt. Max. velut è saxo alium partum masculum, & paternorum bonorum hæredem viduæ illi mœstæ & desolatæ suscitauit, atque donauit. Etsi enim non ita pridem puellam enixa esset, tamen subtumida à partu remansit: nihil aliud suspicata, quam vel tumorem præter naturam, vel aliquem morbum in suo residere corpore. Id quod etiam aliquibus Medicis (quorum consilium separatim requisitum & auditum est) visum. Causam enim morbi quiduis aliud existimarunt, quam quod ipsam grauidam adhuc esse, suspicarentur. Quare consilium ei dederunt, vt ad Thermas fontis acidi ad Rhenum (Bey Elsal am Rhein) sese conferret. Ad quas illa Thermas, secuta ea in re Medicorum consilium, vt vidua mœsta & orba, vnica ancilla comitata, profecta est. Verum enimuero vt tandem Mense Iulio 1584. eo loci venit, ob Thermas: accidit, vt ibi inueniret Electorem Saxoniæ Augustum (qui paulo post in fata concessit) cum coniuge: nec non alios, aliasque Principes: qui ita loca præoccuparant, vt ipsamet in diuersorio locum manendi non inueniret: præsertim cum nemini notum esset, quæ, qualisue Matrona foret, quæ vnica tantum ancilla comitata venisset. Porro tandem eius loci Præfecto, quænam esset, significans: & suum ei casum, qui non ita pridem acciderat, commemorans: ægre ab ipso hospitium ad sequentem noctem obtinuit. At vero ea ipsa in nocte, cum iam decima ageretur hebdomada, à priori & proximo partu, Deus Opt. Max. ipsam & mœstam atque afflictam, & apud peregrinos, pulcherrima prole mascula, eaque viua, ditauit. Id quod statim fando peruenit ad aures Illustriss. Principum. Et quidem ei Elector Moguntinus lautum ac Nobile puerperium instituit: Elector vero Augustus, eidē mille Thaleros dono dedit. Quin etiam omne ius hæreditariæ successionis & feudorum ab aliis repetitum, & huic ipsius filiolo, hæredi videlicet legitimo, restitutum est, qui adhuc in præsens in viuis est.

Anna Cancerina, Christ. Schollers, sutoris nostratis vxor, cum iam annis aliquot fuisset in matrimonio, aliquoties grauida facta, feliciter enixa est: dein cum rursus vtero gestaret, accedente debito

partus

partus tempore, postea quam toto triduo leuibus doloribus partus fuisset diuexata, Anno 1587. Ianuarii 25. hora sexta matutina, casu Embryonem è corpore elabi sensit, qui digiti vnius longitudinem æquabat: verum eadem die vesperi ad horam sextam maximis conatibus partus diuexata, alterum iusto partu fœtum perfectum & viuentem exclusit. Ambo autem, vt narrauit Obstetrix, vna continebantur secundina. *Casparus Bauh. in Appendice ad Partum Cæsareum Rousseti.*

Ciuis quædam in Oppidulo Holsatiæ, Apenradio, quinq; dierum interstitio, geminos, Anno 1588. Mense Februario peperit. *D. M. Iansonius lib. Mercurii Gallobelgici, pag. 81.*

Rustica quædam mulier in vicino pago Smerka peperit filiam. Deinde elapsis octo diebus, cum grauissima ventris termina sentiret, & vicissim è vicino oppido obstetricem accerseret, denuo peperit filiam. *De Clariss. Vir. Iohan. Franci Hildesii Medici Cameniceni, Exemplis mihi per Clarißimum Laurent. Scholtzium transmißis.*

Observatio.

Superfœtatio Epidemica aliquando animaduersa.

Nos vidimus superfœtationem quandoque fuisse Epidemicam, *Brasauolus Commentar. ad Aphorismor. trigesimo octauo, libro quinto.* Quod verum esse ratio suadet. Cum enim sit res quasi præter naturam, indiget vt foueatur à causis communibus & potentibus: quare ab his prodeunt plures consimiles effectus, illud idem de monstris: ideo legitur apud Liuium; Cum vnum apparebat monstrũ, semper plura fuisse: & hæc causa est. *Cardanus Com. ad prædictum Aphorismum.*

Observatio.

Superfœtatio monstrosa.

In Cypro Insula, tempestate nostra, fœminam geminos peperisse accepimus. Alterum octauo Mense: Alterum decimo nono, macie confectum, vtrinque dentatum, qui capitis partem, quam syncipu vocamus, consumpserat. Is statim editus, omnium admiratione, per vmbilicum irrepsisse dicitur. Quem, tanquam monstrificum animal, viuum sepeliri iusserunt. *Alexan. Benedict. de Curand. morb. lib. 25. cap. 23.*

De Gravidis.

Observatio.

Grauidarum imaginationis in corpora & humores vis stupenda.

Proditum ab Heliodoro legimus, Persinam Æthiopiæ Reginam ex Hidustæ marito pariter Æthiope, filiam suscepisse albo colore insigné, quod cum in viri amplexibus, ex quibus grauida euasit, esset, fixis oculis intentoque animo, in oppositam pulchræ Andromedæ imaginem se conuertisset. *Pareus lib. 24. cap. 7.*

Narrant Hippocratem hac causarum explicatione, principem quandam mulierem, quę alba ex marito pariter albo prolem Æthiopis instar nigram ob id susceperat, quod concumbens, oculis obuersantem Æthiopis imaginem fortiter & assidue animo comprehendisset, adulterii suspicione expliuisse. *Idem loco prædicto.*

Veterum libris celebratur, quendam, qui opibus florebat, in corporis maxima deformitate, cum vellet procreare prolem formosam, depinxisse in tabella elegantem pusionem, & quoties cum vxore congrederetur iussisse, vt illam aspiceret, & eam sibi proponeret exemplar. In quam cum oculos suos defigeret, & in tabellam animum intenderet, non patris, sed pusionis depicti, qui nascebatur infans, lineamenta retulit. Natura enim ex visu pusionis imaginem hausit, citra indiuiduorum corporum adminiculum. *Galenus cap. vndecimo, libell. De theriaca ad Pisonem.*

Testatur Damascenus visam sibi puellam vrsi instar villosam, quæ non aliunde eam deformitatem contraxisset, quam ex eo, quod mater in ipso excepti & concepti seminis articulo, in Diui Ioannis camelina, vt solet, pelle tecti imaginem, ex lecti oppositis fulcris pendentem, acrius intuita esset. *Pareus lib. 24. cap. 7.*

Non solum in conceptu, sed etiam cum proles iam formata in vtero gestatur vim suam imaginatio exercet, quum concupiti, si eo priuentur, grauidæ mulieres maculam genitiuis notis corpori infantis imprimant, tantum valet desiderium & fortior imaginatio. Hoc modo Laodice Antiochi vxor prægnans, per quietem annulum ab Apolline anchora insignitum accepisse sibi visa, Seleucum multis postea clare gestis, celebrem cum iisdem in femore insigniis est enixa: ac deinceps filii, nepotesque eius, anchoram in femore, velut notam generis, habuere. *Sebast. Varro Phys. lib. 9. c. 5.*

In Martini Quarti Papæ Pontificatu ex Illustri quadam fœmina natus est puer villosus, & in speciem vrsi vnguiculis armatus, quo monstrifico partu permotus Pontifex omnes vrsorum imagines, quæ forte in eius domo fuerunt, iussit deleri, manifesto argumento, receptæ ab ea imaginationis in conceptu. *Lycosthenes Libr. Prodig. & Ostent. Anni Domini 1282.*

Imaginationis tanta vis est, tamque efficax, vt quæ sub ipso conceptus momento animo mentique obuersantur, in fœtum elaborentur. Cum enim is sexus lasciuus sit & ludibundus, atque oculos in obuia quæque continenter defigat, fit vt naturalis facultas, quæ operi formando perficiendoque insistit, eo cogitationes mentisque conceptus dirigat, atque ascititiam formam infanti inducat, à parentum natura ac conditione prorsus alienam. Sic obseruatum est nostra & auorum memoria, cum Imperator Carolus eius nominis Quintus, ex Hispaniis in Belgicam instructissima classe esset delatus, ac numerosa clientela, amploque procerum ac stipatorum apparatu has oras impleuisset, mulieres quæ passim gestabant vterum, ex crebro Hispanorum contuitu, exactis nouem Mensibus decursoque Anni dodrante infantes edidisse, super-

superciliis capillisque nigris ac crispis, tum colore illi nationi vndique assimili, non quidem triobolares ac meritorias, quas genti feruidæ ac salaci se subiecisse credi par est: sed spectatæ probitatisque atq; incorruptæ pudicitiæ Matronas huiusmodi affectus in se suosque concepisse. Simili ratione cum Belgis imperaret Maximilianus Cæsar ex Pannoniis, hoc est, Austriaca gente oriundus, fœminæ ob Germanorum consuetudinem ac conspectum, flauis rutilisque crinibus infantes ediderunt, ac Germanis prorsus affines. *Lemnius libro primo, capite septimo. De Complexione.*

Anno Domini 1517. in Bosci Regis Paroecia, in Biera sylua, via ad fontem Bellæ aquæ, natum est monstrum facie ranali, visum Iohanni Bellangerio, Machinariæ Regiæ Chirurgo, coram Harmoii oppidi iustitiæ custodibus, inprimis Ioanne Bribono eius loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Paruus, Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre diuexata mulierculæ cuiusdam consilio ranam viuam manus palmæ affixerat, tamdiu detinendam quoad immoreretur parti, eo habitu in viri amplexus venerat de nocte & conceperat, eam Bellangerius, perspicaci ingenio vir, monstrosæ deformitatis fœtus causam esse arbitrabatur. *Pareus lib. 24. capite septimo.*

Pleni sunt Philosophorum libri, visa per conceptum magnam in partu vim habere. Vnde coniugibus præcipitur, vt elegantes habeant circa lectum genialem imagines. Vrbs est in Brabantia Buscunducis, in qua vt in aliis eiusdem terræ stato anni die, quo ferunt maximum vrbis templum dedicatum, publice supplicatur, ludique variis diuis exhibentur. Sunt qui tunc personas diuorum induant, sunt qui dæmonum. Ex his vnum cum visa puella exarsisset, domum saltitando se recepisse, & correptam, vt erat personatus, vxorem suam in lectum coniicit, se ex ea dæmonium velle gignere dicens, concubuit, concepit mulier, & infans quem peperit, simul ac primum editus est, saltitare cœpit, forma quali dæmones pinguntur. Hæc Margarita Augusta Maximiliani filia, Caroli amita narrauit, Iohanni Lamuzæ, homini prudentia incredibili, qui tum erat hic legatus à Ferdinando Rege: nunc est huius Cæsaris Præfectus in Aragonia, vir qui non modo præfecti nomen & personam, sed Regis quoque posset sustinere. *Viues ad cap. vigesimum quintum, libr. 12. Augustini De Ciuitate Dei.*

Mulier prægrandi vtero tumens, cum partus tempora non procul ab Epiphaniæ festo, seu trium Regum vulgari calculo coniecisset, aliis alludentibus, ac si Reges tres vtero ferret, quod felix faustumque sit illa respondit: neque fefellit euentus rei: nam Regum profesto enixa est proles masculos tres, quarum vna colore bituminis Regem Æthiopem præ se ferebat, etsi eadem non superuixerit diu. Hæc quia conspecta Louanii, patris ac aliorum plurium testimonio confirmata, protulimus. *Gemma libr. 1. cap. 6. Cosmocr.*

OBSERVATIO.

Subitanei & improuisi terroris grauidis incussi, effectus prodigiosi.

IN Moguntio nostris temporibus accidisse refert Sebastianus Munsterus, vt duæ mulieres, quarum altera prægnans esset inuicem colloquerentur: currens alia superuenit, quæ loquentium capita inuicem collisit: quæ grauida erat, dum pareret, signa timoris in infantibus expressit: siquidem duas puellas peperit à summa fronte vsque ad nasum iunctas è facie, sic vt non nisi oblique spectare, possent. Superuixit hoc monstrum tamen vsque ad annum decimum. Altera mortua, atque ab alia viuente excisa, quæ supererat & ipsa mortua est: seu timore, seu pedore, seu animi molestia, quam misera dum altera ægrotaret contabescens susceperat, extincta sit, incertum est. Certius illud est, quod à multis quæsitum est sæpius, prægnantium affectus fœtus, qui in vtero sunt, posse vitiare: vnde tot maculæ infantibus vini, suillæ cutis, punicorum malorum, ac talium. Nam cum mater harum puellarum concussa timore imaginem collisi capitis retineret, capita puellarum in vnum coierunt. Neque enim id concussione sola factum crediderim, quanquam non parum ad hoc contulerit: quoniam sæpius mulieres maiore impetu collidunt ventrem, quam tunc cum caput illa collisit, nec tamen gemini vna cocunt. Nam si modo concussio causa huius fuit, non iam capitis, sed dum caput allidítur, dorsi, vel ventris. *Cardanus libr. duodecimo, De subtilitate, Munsterus, Gemma, Ronsseus, & alii.*

Sane duobus annis postquam hæc commentatus essem, D. Barandus Medicus nostras longe doctiss. abortum mihi conspiciendum exhibuit. Exciderat autem, vt ille mihi affirmabat, ante dies plus minus viginti, abruptis ex ictu tenuibus quibus inuoluebatur membranis, hac causa. Mulier grauida, proba alioqui & integræ pudicitiæ, sola domi ostiis apertis ante focum in humili sella sedens, hostio auersa attentius acum tractabat: quo tempore superuenit tacite, vt fit, vel maritus, vel familiaris alius & domesticus, qui sellam imprudenti & nec opinanti mulieri per iocum subtraxit, quo factum vt mulier sella auulsa non sine metu & natibus solum ferierit, & tandem abortu fœtum, qualem dixi, eiecerit. Ex hoc discere licet periculosum esse admodum grauidas durius tractare, aut cum ipsis petulantius aut ineptius vel rixari, vel iocari. Lalamantius *Scholiograph. 9. ad Hipp. de hominis ætate.*

Lugdunensi mulieri, cum partus non procul abesset, hostili vultu & supra modum terribili maritus imminens, cum præ iracundia strinxisset gladium velut in cranium impacturus, hoc effecit, vt quanquam fuga salutem mulier reperisset, infanti tamen eadem caluariæ parte, cui acies minitabatur, magnum continuitatis diuortium appareret, statim ab enixu sic effluente sanguine, vt nullo conatu vel arte tempestiue reprimi posset, atque infans protinus expiraret; quo sane exemplo nihil vnquam miserabilius visum est, cum iam grandior fœtus vix vllam impressionem à spiritu tam potentem potuisse recipere putaretur. *Gemma libro primo, capite sexto, Cosmocrit.*

Anno, quo opus hoc Paternum per tertiationem retractamus, Hagenoensi R. P. Medicinam facientes, vocati sumus à Consule Vrbis, officio defungente ad sectionem octiduanæ circiter puellæ, pro suspectæ causæ inspectione & inuestigatione. Deprehendimus vel primo intuitu vmbilicotenus vulnus manifestum, patulum, veluti pugione confossum, à

fum, à prima conformatione atque ab vtero matris congenitum; per quod vrina transudabat, cibus & excrementa transmittebantur & effluebant, dum plusculos dies superuiuens ageret in viuis. Explorato autem reliquo corpusculo, ano præterea imperforato spectabatur, recto intestino plus satis curto & perbreui, ita vt ad legitimam ani terminum neutiquam exporrigeretur: vesica pariter desiderata. Causam inquirentes inaudiuimus, maritum vxorem prægnantem circa initia gestationis inter cæteros impetus, etiam gladio minaci stricto insecutum; cuius ictum fœmina hausta firmiter imagine apprehendens, embryoni eum quoque deinceps ictum, veluti manu sicarii & ferro formatum, affinxit. Sed & quum se mariti subtrahere persecutioni contenderet, latebras meticulosa quærens, angulo tum abdita atque in semet contracta latitauit: vnde ex occasione decubitus contractique & regesti corporis, hic quoque fœtui error & turpe vitium dubio procul accidit. *Iohannes G. Schenckius, Medicus, Filius.*

Imagines haustæ à prægnantibus, animo altaque mente firmius repostæ atque impressæ, præsertim derepentino casu & pauore obiectæ, illisu spirituum animalium per neruos fœtui affinguntur, ad prototypum obiectæ rei. Consanguineum nouimus, cuius mater prægnans gallinaceos in auiario curatura, derepentino muris maioris prosilientis occursu perterrefacta, altera manu ad vnam natium velut exclamantis gestu; allisa fœtui eo ipso loco muris icona impressit. *Idem.*

Isenaci formosa & pudica Matrona murem maiorem enixa est, quod eo accidit, quia ex vicinis aliquis muri maiori nolam suspenderet, ad cuius sonitum reliqui fugarentur, is mulieri grauidæ occurrens, quæ ignara rei, subito accursu & aspectu muris ita territa est, vt fœtus in vtero degeneraret, in formam bestiolæ. *Ex M. Veinrichii Commentarior. de Monstris capite decimo septimo, pagin. 160. facie auersa deprompum.*

Haud ita pridem circa initium Anni 1575. quidam non obscuri nominis Regi Hispaniarum apud Geldros militans, quum è familia Nobili honestam duxisset coniugem (quam & durius tractabat, intelligeretque tandem ipsam vterum ferre, indignāter velut sinistre precatus ait ille: Tu infernalem gestas dæmonem, quem gladio confodiam. Non longe post filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata; verum superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo, nigro, tetro, vt satyrus, auribus longis velut canis venatorius, in vertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sanguinea. *Vierus de Prestig. dæmonum libr. 4. cap. 18. edit. 1577.*

Plinius naturalis suæ Historiæ libro septimo, hausta, inquit, imago sub ipso conceptu similitudinum reputatio est, cogitatio enim vtriusque parentis animo subito transuolans, effingere similitudinem existimatur, hinc alios auis similes, alios è patribus nasci videmus, nonnunquam etiam ex albis parentibus partum ipsum in Æthiopem degenerare. Huius autem euidentius argumentum est, si mulieri, quæ nuper vtero concepit, vel cerasum vel fragum, vel vinum in sinum aut faciem effuderis, animoque id grauiter ferens apprehendat, ibidem notam infantem referre. Cuius certe certissimum idque euidentissimum exemplum nobis dedit mulier quædam, dum hæc Goudæ recuderemus: hæc etenim forte fortuna, cum greges Indicorum gallinaceorum conspicata esset, ac inter hos gallum quendam præ cæteris spectatæ formæ caudam cristasque erigentem, variasque Protei in modum induentem formas, animo consternata, monstrosum eumque admodum laboriosum partum edidit: Infantis enim facies tota dehonestabatur enormi quadam, eaque carniformi excrescentia, nam labrum inferius varicolori quadam cuticula circumtegebatur, quæ sane, vt omnes variosque Indicorum gallinaceorum colores expressit: ita etiam eiusdem dependentes malas quam appositissime delineauit. *Bald. Ronsseius capite decimo, De primord. hominis.*

Nuper nebulo quidam oppidatim spectandum obtulit infantem inusitatæ magnitudinis capite, reliquis membris non corrrespondentibus vlla proportione. Quod vitium vbi ex morbo contrahitur, non arte ascitum, vt hoc erat, hydrocephalon Medici vocant, ob caput scilicet aqueo humore turgidum. Huius cum picturam modo spectasset grauida quædam, tam insolito spectaculo attonita exacto gestationis tempore, non sine vitæ discrimine infantem edidit fungoso, stupendæque magnitudinis capite, cui hoc etiam accessit mali, quod inter nutricis amplexus magis magisque extumesceret, atque ad molem insignem protuberaret. Quod mihi conquesta est mulier oblato puero, cuius cum caput hinc inde prementibus digitis leniter contrectarem, puluini more subsidebat modo cutis, modo assurgebat. Huiusmodi autem spectacula non prægnantibus modo sunt euitanda, sed omnibus etiam, quibus horum conspectus & imaginatio nocturnam quietem possit vel intercipere, vel turbare, quod fere vsuuenire solet pueris, ægrotis, seniculis, Melancholicis, quibus tamen monstrificus rerum aspectus minus incommodat, quam mulierculis, quæ oblatis huiusmodi simulachris simile quiddam in vtero effingunt ac moliuntur. Cum enim omnes vires ac naturales facultates totæ sint in formando fingendoque fœtu, fit vt muliere aliquo malo perculsa, omnes humores ac spiritus ad ima ferantur, atque in vteri secessum confluant. Quibus cum accedit inhærens penitusque menti infixa conspectæ rei imaginatio, vis ipsa quæ formationi insistit, eam formam ac speciem, quam animo concipit, effigiat, ipsique fœtui inducit. Neque enim temere est quod dicitur. Imaginatio facit casum. Simili ratione si sorex, ælurus, mustela, aut tale quiddam inopinato corpori insiliit, aut fraga, corna, cerasa, baccæ, vuæque acinus vlli parti inciderit, confestim notam imprimi contingit, illique membro huiusce rei inprimi vestigia: nisi forte mulier in ipso momento, quo hæc corpori ingruunt, subito absterso membro posticę aut remotiori parti corporis manum admoueat: Quo facto confestim auertitur malum aut contactæ parti nota infigitur, tota imaginatione ac facultate naturali eo conuersa. *Lemnius libr. 1. capit. 4. De occult. nat. mirac.*

***

OBSER-

OBSERVATIO.

Picæ grauidarum exempla admiranda; quibus absurdus prægnantium appetitus exprimitur: quo si frustrantur, eas vel periclitari contingit, vel notas maculasve rerum desideratarum fœtibus imprimunt.

MVLIERES prægnantes multarum rerum desideriis tenentur: sæpe carbones appetunt, aut cineres. Vidi, quæ morsum ceruicis iuuenis cuiusdam, & correpta magnis doloribus aborsum fecisset, ni momordisset, exanimato fere iuuene, tam auide infixis dentibus. De his tam absurdis appetentiis ciborum Medici quidem plurima, sed & apud Philosophos nonnulla, velut *Aristot. in lib. de animal.* idque fieri dicunt ex humore in stomacho vitioso: qui si viris quoque contingat, non dissimile expetent. *Lud. Viues Comment. ad cap. 25. lib. 27. Augustini De Ciuitate Dei.*

Illud quamuis videtur memorabile, magis tamen commiseratione quam admiratione dignum censeo. Mulier quædam vterum ferens, desiderio humeri pistoris denudati, & panem ad furnum deferentis, irretita, mœsta, omnem cibum, præter carnem de pistoris humero, fastidiebat. Maritus caræ misertus vxoris certam pecuniam pro singulis de humero pistoris morsibus cum eo paciscebatur. Duos itaque dentium mulieris insultus fertur sustinuisse: tertium vero, doloris pertæsus, ferre noluit. Mirum quid accidit. Mulier ter geminos est enixa, duos viuos, tertium vero mortuum. Ita quoque naturæ vires re desiderata crebro reficiuntur. *Langius Epist. 12. Tom. 2.*

Elapsis non plus duodecim annis, mulier in pago non longe ab Andernaco Episcopi Coloniensis oppido, in littore Rheni malacia laborans carne mariti vesci desiderabat: quem ei percharum occidit, & dimidia fere carne coniugis dilecti saturata, reliquum sale macerauit: vt ipsamet postea cum malaciæ furor deferbuisset, & eam facti iam pœniteret, ingenue maritum quærentibus amicis confessa fuisse fertur. *Idem loco citato.*

Lembergi in amæno Schlesiæ & regali oppido, in quo ego natus sum, quendam lotis & nudis pedibus egressum balneo, inque plantis de more crepidas deferentem, mulier grauida subsecuta, pedum desiderio capta, procidit à tergo in genua: ac ambabus manibus crure altero apprehenso, de calce illius mordicus dentibus frustum euulsit, nihil illius clamorem expauescens, quo deorum hominumque fidem & subsidium is implorabat. *Idem vbi supra.*

Illud de cuiusdam viri Principis pellice obticere non possum, quæ mane integros lini aut stuppæ manipulos, vt in alpibus glis (non glis, sed mus alpinus, seu mus montanus, vulgo Murmelthier) aut mus obesus, plenis buccis deuorabat. Cum forte ex stomacho laboraret, ac anus eius vrinam ad me perferret, omniaque prius de eius pica constarent, consultus ab anu, quid vrina indicaret, respondi: iuuenculam hanc plus lini de colo decerpere ore, quam fuso quouis versatili deduceret. Cum hoc anus garrula vaticinium ex lotii obseruatione de me ciuibus prædicasset, vt vatem me omnes admirati sunt. *Idem author vbi supra.*

Sub Annum Christi 1553. Mulier quædam grauida Prettenburgi, dum pica laboraret, proprium virum infelix & crudelis deuorare sibi in animum omnino induxit. Nocte igitur appetente, ecce acutum cultrum in chari mariti iugulum adigit stringitque infando ausu: quo necato & adhuc calente, brachium sinistrum idemque latus, tracheam arteriam tenus, dentibus auidissime corrodit absumitque, reliquam superstitem cadaueris partem, interaneis cum truncato capite abiectis, sale conditum reponit asseruatque, ad aliud forte epulum. Interea tempus partitudinis instat, paritque Iunone Lucina propitia, ex ordine tres filios. Hoc vt læto nuncio dum obstetricantes mulierculæ pro more festinant (nihil ecce quicquam mali ominantes) maritum afficere: à liberorum matre statim reuocantur, quæ proprium seriumque delictum confessa, gemebundaque iis factum recitabat: atque ab exacto insuper puerperii: tempore vltro de se supplicium sumi apud Magistratum postulabat. Quare ad perpetuos carceres damnata est. Historia hæc tragica Norinbergæ & Francofurti seorsim excusa typis prostat. *Sebastianus Franck in Chronicis.* Eadem est Langii paulo ante enarrata. *Schenckius Filius.*

Mater mea camaros fluuiatiles, cum in vtero haberet, crudos comedit. *Trincauella lib. 7. c. 5. de rat. Curand. part. hum. corp. affectus.*

Euæ Sibyllæ vxori meæ soror erat nomine Genefafa, vxor quondam Petri Machæropœi Heydelbergensis, quæ anno (si recte memini) 1562. grauida, non ita remoto pariendi tempore ibat obsonatum ad macellum, cumque temporis iam plus satis, vt ipsi videbatur, apud lanium, dum carnes pro ea penderentur, exspectando transmisisset, moræ tandem impatiens, frustum quoddam arripit, ac pendi iubet: id ei ex manibus ille pro sua ferocia magno conatu denuo rapit, & appendens alii astanti fœminæ vendit: eam rem iniquo illa ferens animo intra se ita exæstuat, vt è naribus cruorem emitteret, quem dum à supero labro abstergit, simul, quem masculum in vtero gerebat, abstergit superius labrum, velut euentus postmodum, non ita multis dierum interiectis hebdomadibus ostendit. Vixit turpi hac [illegible] signatus puer integrum annum, quo elapso, pe[illegible] correptus, interiit. *D. Iacobus Suterus. De Obseruation.*

Nouimus nos aliquas mulieres grauidas crudas anguillas deuorasse: & nuper istis diebus Delphis, pellem ouillam crudam vna cum lana, aliam comedisse percepimus: altera vero Alcmariæ picem naualem cochlearibus excepisse, atque deglutiisse. Hæc non solum mulieres sed & pueros & viros nonnunquam infestat. *Forestus lib. 18. Scholiograph. ad Obseruat. 7.*

Maria Petri Sasboti filia, prægnans in maxima copia cretam vorabat. Est enim hoc symptoma & puellis & prægnantibus familiare aliquando. *Forest. lib. 8. Obs. 7.*

Verum est imaginantibus permagnam vim esse, vt plerumque colorem huius rei, quam imaginatæ fuerunt, illi parti corporis, quam tunc manu digitisque tangunt, induëat, nempe igneum ex ignis, fuscum ex nigrorum cerasorum, rubicantem ex fragorum rubeorum forti imaginatione. Et quod magis est, non raro substantiam similem, vt memini carnea

& carnea cerasa in genis, hac naturali virtute imaginatrice producta me vidisse. *Horstius lib. de Dente Aureo pueri Silesii pag. 48. & 49.*

Ciuis Hagenoensis, opificio pellificis, vxor prægnans, porcinam appetebat: quare ad macellum se contulit, sibique carnes elegit. Interuenit lanii cognata, cui has carnes lanio tradit. Mulier commota, macello abiens, forte Nasum perfricat. Vnde factum, vt infantulus suis proboscidem nasi loco retulerit: carnis etiam porcinę frustum ore continuerit. *Schenckius Filius.*

Grauidis admiranda quædam accidere notum est. Inprimis vero obseruatione dignum illud occurrit, quod illa quæ aliis fœminis exitiosa sunt, grauidis non solum conferant, verum etiam si expetita, non in promptu sint, sui desiderio noxam insignem adferant. Eius rei exemplum singulare in Diocæsi Fuldana oblatum mihi est. Erat rustica quædam in pago quodam Schweden appellato, qui duobus milliaribus à Fuldano oppido distat. Hæc grauida existens, cum forte obseruasset piscatorem quendam in fluuio pago illi vicino piscari, rogat vt quos pisces ille cæpisset, venderet. Renuit ille. Instat grauida, sed frustra. Itaque cum subtristior domum regressa esset, cœpit suam infelicitatem, quod re tantopere expetita priuaretur, deflere. Interea sentit in se ipsa excitari magnam aquæ cupiditatem, quam, dum explere cupit, nullum bibendi finem sibi visa est facere. Nam vno die ad lib. triginta aquæ hausit, quæ tamen vt hausta est, ita per vrinam rursum excreta est. Hanc bibendi auiditatem vsque ad partus tempus retinuit. In puerperio vero ad librarum viginti mẽsuram bibendo progressa est. Tandem vero transactis à puerperio mensibus sex, cum iamidum ad minus libras quatuordecim singulis diebus hauriret, ad me venit, quid sibi acciderit narrans, ac cõsilium expetens. Vt vero magis ei fides haberetur, adduxit vna secum notas quasdam fœminas, quæ ipsæ quoque se rem ita habere constanter affirmarunt. *CL. V. Iac. Oethæus lib. Obs. propr.*

OBSERVATIO.

Grauidarum Malacia aliquando noxia.

VIDI Vxorem Nicolai Domini Francisci de Barbarino, quæ in quadam sua prægnitie comedit circiter libras xx. piperis, & tamen non abortiuit, sed post partum remansit ei fluxus menstruorum colericorum subtilium quo ad menses, vlcerata est eius matrix, & mortua est. *Nicol. Florent. Serm. 5. Tract. 4. cap. 36.*

Nos superioribus diebus mulierem vtero gerentem curauimus, quæ ob cittam, id est, malaciam, quam patiebatur, frequenter glaciem comederat, ex quo intensissimam tussim incidit, & ventriculi dolorem, primamque coctionem ægerrime conficiebat, quæ quidem in sanitatem restituta fuit, sed tardiuscule; huncque ordinem seruauit, primo à tussi liberata est, deinde à ventriculi dolore, denique à virtutis concoctricis imbecillitate: hoc autem fuit in spatio fere sex mensium à partu. *Brasauolus Com. ad Aph. 24. lib. 5. Hipp.*

Rustica quædam vtero gerens, cum marito ex vrbe regressa domum est, marito subsistente: hic reuersus deprehendit anguem ab ea deuoratum pro pisce: parcit vtero tum puerperæ, sed cum postea narrasset factum, statim expirauit. *Veinrichius de monstris pag. 161.*

OBSERVATIO.

Grauidis malaciam nonnunquam post partum aliquandiu extendi, & durare.

MEmini ego in muliere quadam hoc malum in grauiditate ortum, à partu etiam vltra annum durasse, nec scio quousque. Pallida erat, phlegmatica, macra, menses fere detinebantur, fluore albo infestabatur. Infans breui interiit. *Gesnerus Hist. Anim. lib. 3. de Pica. G.*

OBSERVATIO.

Grauida quædam assidue sedendo & nendo mira alui astrictione correpta est, ex qua tandem in sæuissimos Colicos dolores incidit, quæ eidem fœtum, immaturum quidem, sed viuum extorserunt. A partu ingenti ventris tumore adeo non subsidente, vt magis exauctus fuisse videretur: quæ paulo post vitam finiit. Aperto eiusdem corpore, Colon intestinum sua sede pulsum & gangrænosum, vna cum vicinis musculis abdominis denigratum, & ad canthari amplitudinem fæcibus infarctum, deprehensum fuit, reliquis intestinis vndique flatibus admodum prodigiose distentis.

FOEMINA quædam vterum ferens, per omnẽ gestationis tempus, neque minus vltimo Mense, totas dies indesinenter à summo mane in multam noctem acu nebat, perpetuo sedens, in sese quasi contracta & incuruata, prono capite, vt solent, acui intenta, in ventris tantam constipationem incidit, ita vt totis decem, quindecim, viginti etiam diebus ne semel quidem aluum deiiceret, id quod illa parui faciens neglexit, pergens quousque poterat, tum sedendo, tum nendo: donec præ incredibili ventris tumore & dolore, (quorum vtrumque ex alui fæcibus retentis contractum erat) sedere vlterius ac nere non posset. At quid fit? Decumbit misera, tormina ventris, eiusdemque tumor, indeque orta anxietas crescunt indies, ac in tantum augentur, vt res in extremo periculo videretur esse omnibus, quotquot illam adibant; suppositoriis, clysteribus, ad aluum ciendam vel dolorem liniendum, proficiebatur ne tantillum quidem: clyster enim qualiscũque vel quantuscunque iniiceretur, in recto nonnihil tantum hærebat (vt res tandem patuit) intestino, paulo post regressus, nihil prorsus fæcum secum educebat. Partus insuper labor, durantibus his ventris torminibus illam occupat, accersitaque obstetrice fœtus, etsi immaturior, viuus tamen editur sic recte. At etiamsi fœtus egressus esset, ne tantillum quidem detumuit venter, sed idem, ne dicam maior, & tumor atque renitentia, & dolor permanebat, vt res aspectu etiam terribilis esset astantibus, existimantibus fore, vt iamiam præ nimia tensione rumperetur venter. Quid multa? Diem ægra suum obit, ipsamet rogans, vt sibi mortuæ aperiretur atque inspiceretur venter; factum: ibi vero colon intestinum, secto peritonæo, & sublato omento, primum omnium è sede sua emotum sese oculis offerebat, totum gangrænosum, color ex cæruleo nigricans, qui color etiam per abdominis musculos

& cutim, nimia extensione extenuata quidem illa, transparebat: ea vero intestinum illud apparebat magnitudine, distentum scilicet mero stercore, vt amplioris canthari, cui pueri etiam caput inseri posset, capacitatem referret. Reliqua vero intestina superiora omnia flatibus maxime turgebant supra modum. Hinc colon, ea parte qua in sinistro latere à rene descendit (vrgentibus inde flatibus, intestina eleuantibus, hinc vero stercoris copia, extensione intestini secundum crassitiem seu profunditatem, illud breuius reddente quasique contrahente illud secundum longitudinem) è loco suo discesserat vsque ad vmbilici regionem, sub eo namque iuxta ductum rectorum musculorum abdominis situm conspiciebatur, à ventriculo recta in medio descendens. Hinc absque dubio ipsius coli, inferius, qua parte recto intestino continuatur, contorsione facta, tota via fæcibus & flatibus exituris, clysteribus vero intraturis in vniuersum præclusa est. Tanta vero ex perforato colo sordidissimarum fæcum illuuies effluebat, ac si iumentum aliquod mactasses. Atque hinc manifestum est, quid grauidis conferat multa vita sedentaria, neglectaque alui deiectio, maxime vero ad vltimum vsque gestationis Mensem producta. *Vir Clarißimus Franciscus Tidicæus, de suis mihi per Laurentium Scholtzium communicatis Obseruationibus.*

Observatio.

De morbis acutis mulierum vtero gerentium.

Evenit aliquando, vt mulieres, dum vel vtero gerunt, vel sunt in puerperio, diuersis conflictentur morbis: qui, si vel neglecti, vel male curati fuerint, eas in perniciem ducunt, quare hos duos fœminarum status considerantes, primo agemus de morbis acutis mulierum prægnantium, secundo de his, qui in puerperio superuenire solent, quid enim in his agendum sit, & quomodo Medici hos curare debeant, non liquet, nec qui ita artem hanc communiter faciunt, locum istum explicasse videntur. Primam autem partem aggrediens dico, quod tria habemus præcipua remedia, quibus potissimum in morbis vtimur acutis, scilicet rectam victus rationem, sectionem venæ, & pharmacum: quæ omnia consideranda sunt an conueniant, & si conueniant, quo modo in vtero gerentibus administranda sunt. Quo ad victum, nulli dubium, quod in morbis acutis victu tenui, imo aliquando tenuissimo vti debent ægrotantes, qui tamen in vtero gerentibus non ita tutus est. Vnde *Galenus libro quinto, Aphorismor. Commentar. Aphorism.* 30. exponens sententiam Hippocrat. dicentis, Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse, dicebat ex morbis acutis vtero gerentibus, duplex imminere periculum; alterum ex magnitudine febris, quæ fœtum occidere potest; alterum ex tenui victu, qui morbis debetur acutis, cuius ratione ex alimenti defectu fœtum destruimus: quod alimentum, si, vt hunc seruemus, non verebimur crassiorem exhibere, febres continuas victu intempestiuo augentes, matrem occidemus, quare hinc (quoniam & fœtum, & matrem simul, vt res prospere succedat, seruare tenemur) duo habemus; vnum quod ratione fœtus in his pro victu cibi aliquid adiicere, alterum autem, quod ratione acutiei morbi detrahere debemus, quibus duabus indicationibus, contrariis existentibus, & vtrisque neglectis mortem minantibus, hinc Medicus non tenuem, nec plenum, sed mediocrem imperet victum, ex quo nec fœtus decidere, nec morbus ingrauescere poterit, nam ratione fœtus facile absumetur talis ratio victus, quæ nec morbo poterit esse grauis, cum manu tenere & fœtus, & matris vires tantum, non autem eas grauare possit. Vnde in morbis acutis vtero gerentium poterit Medicus ascendere ad iura tenuiorum pullorum, in quibus fercula parentur, vel ptisana dissoluatur; aliquando ad lutea ouorum recentium sorbilia, abstinendo tamen semper à vino, & carnibus, & omnibus his, quæ multum nutrire, & inde morbum augere possunt, hæc de genere victus, quo autem ad quantitatem, quantitas sit maior, vel minor pro ratione maioris, vel minoris magnitudinis fœtus. Vnde maior sit quantitas in vltimis Mensibus; quoniam tunc fœtus grandior, vberiori indiget alimento: in medio autem tempore sit moderatus; in principio vero gestationis vteri sit minoris quantitatis, vel parum immutatus ab eo, quo vteretur si mulier non concepisset, hæc de primo auxilio.

Secundum auxilium erat sectio venæ, quæ ex sententia *Hippocratis libro quarto, Reg. acut. Text. decimo nono*, in omnibus acutis morbis florente ætate, & constantibus viribus administranda est, quod idem comprobans Galenus millies affirmauit. Hanc sectionem venæ docet *Hippocrates libro quinto, Aphorismor. trigesimo primo*, in vtero gerentibus abortum causare, & ideo cauenda erit, dum dicebat, (mulier vtero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis, si fœtus sit maior) quare dubitandum venit, an hoc secundo auxilio in mulieribus vtero gerentibus, dum acuto morbo detinentur, vti conueniat; quoniam si non secetur vena, morbus sæuior redditus patientem necabit: si autem secetur, incurret mulier abortum, qui est casus lethalis in acuto morbo, hæc difficultas ita explicanda venit. Mulier vtero gerens, misso sanguine è vena, abortit; quia extracto sanguine subtrahitur alimentum fœtui. Vnde si fœtui hoc non subtrahatur ex sectione venæ, nec etiam abortum ex hoc incurrere debet, hoc fiet, si, dum fœtus est minor, sicuti est in primis Mensibus, tunc mittatur sanguis; cum enim his temporibus fœtus plurimo non indigeat sanguine, pro sui nutrimento, si secetur vena non erit periculum quod fœtui alimentum subtrahatur, & eo magis, si mulier patiens fuerit plethorica. Vnde à primo Mense vsque ad quintum tuto venæ sectio administrari poterit. Circa autem vltimos Menses, magis rem circumspiciat Medicus; quoniam cum fœtus maior hisce diebus factus sit, copiosiorique hinc indigeat alimento, non ita tutum erit secare venam. Si autem mulier sanguine abundet, & copiosa admodum non fiat venæ sectio, tuto mitti potest sanguis; quoniá hinc sedabitur morbus, nec tantum alimentum fœtui subtrahetur, vt hinc mulier abortum incurrat. Si

autem

autem videatur aliter sensisse *Hippocrates loco citato libro quinto, Aphorism.* 31. clare docens sanguine misso mulierem vtero gerentem abortum pati: Animaduertatur, quod longe aliter nos venam secamus, ac faciebant antiqui, illi enim ad libras, nos ad vncias sanguinem mittimus, non minus enim quam ad Cotylam consueuerant vtplurimum secare prima vice venam, cuius dimidiam quantitatem postea in sequenti repetebant. Cotyla autem, vt habetur à Galen. in libr. de ponder. & mensur. habet vini vncias decem, mellis autem tredecim, cum vero sanguis melle minus, vino autem magis ponderet, Cotyla habebit sanguinis fere vncias duodecim. Nos autem ad tantam quantitatem, etiam in robustis viris, ne dixerim in mulieribus, non ascendimus, nisi raro, & vbi plenitudo ingens existat, & vrgentissimus sit casus, sed ad vncias tantum sanguinem mittimus, quam quantitatem in vtero gerentibus seruantes nunquam viribus constantibus abortum causabimus. Imo ad præseruandas mulieres ab abortu, quæ in hunc incurrunt ob multitudinem & copiam (quę in multis generari, & abundare, & per plures dies, dum non concipiunt, copiose menstruis temporibus expurgari solet) sanguinis fœtum suffocantis, & occidentis, nullum validius remedium excogitari potest sectione venæ, qua testor ego me plurimas ab abortu, in quem frequenter inciderant, ex sola sanguinis missione, primis mensibus facta, præseruasse. Non ita tamen censendum est de hac sanguinis missione, vel moderata, vel parca in vtero gerentibus administranda, vt vnquam non veniat etiam in vsum, si copiose fiat; interdum enim in vltimo Mense copiosa sanguinis missio facta non spernendum attulit iuuamentum. Et ego aliquando hanc venæ sectionem copiose factam in vltimo Mense, instante partus tempore, dum vtero gerentes ardenti conflictarentur febre, plurimoque abundarent sanguine, tentaui, & hinc remissionem febris, ac partus accelerationem sperans, vtrumque ex sanguinis missione consequutus, summa cum vtilitate administraui, fœtumque & matrem vna periclitantem ex hoc solo remedio saluaui, quod remedium in aliquibus prætermissum, & à Medicis verba solum Hippocrat. & non ipsam rem ponderantibus neglectum, fuit in causa, vt conceptus sæpe vna cum matre à plenitudine & feruore sanguinis suffocatus miserabiliter perierint. Quare commendo in simili casu copiosam sanguinis missionem, in cæteris autem moderatam, & ad vncias factam, quam ad præseruationẽ ab abortu, vbi à plenitudine immineat, summopere probo, nec ista contra Hippocratis Galenique sententiam erunt, quia salutem ægrotantium, non vanas opiniones sectati sunt, & hæc de secundo auxilio.

Tertium auxilium erat pharmacum, quod an conueniat, & quando conueniat in vtero gerentibus, clarissime docet *Hippocrates libro quarto, Aphoris.* 1. *& Galenus ibid.* quo loco habetur, in his mulieribus nunquam conuenire pharmacum, nisi materia turgente, nec turgente materia semper admittendum esse, sed solum à quarto Mense vsque ad septimum. Hunc Aphorism. audiui nonnullos Medicos ad indicationem sectionis venæ transtulisse Sed longe alia est ratio sectionis venæ, & alia pharmaci, sectio enim venæ suspecta est, quia per eam alimentum fœtui subtrahitur, at pharmacum non ratione subtractionis alimoniæ, sed quia in vtero gerentibus maximam facit commotionem, vnde diruptio ligamentorum, & abortus impendet, periculi plenum est. Quod perpendens Hippocrates abstinebat à pharmaco primis & vltimis Mensibus; in medio autem tempore non nisi turgente materia concedebat, hoc idem ponderans Galenus duo dicebat; alterum, quod cum primis & vltimis Mensibus facile ex validis motibus, in illis ex ligamentorum mollitie, in his autem præ grauitate fœtus, dirumpantur ligamenta, ideo nec primis, nec vltimis Mensibus vnquam pharmacum admittendum esse, in medio autem tempore, quo firmiorem habent conceptus coalitum, vnde tunc mulier potest fortiores sustinere motus sine fœtus offensione, nonnunquam administrandum fore, alterum erat, quod in intermedio hoc tempore non indiscriminatim coueniat pharmacum, sed solum quando materia turget, ratio est, quoniam in materia turgente exhibito pharmaco, nec magna fit in corpore commotio; quia humores turgentes sponte facile hinc inde defluũt, naturaque motum adiuuante facillime leni pharmaco educuntur, cuius merito dicebat Galenus. Cum natura ad hos expellendos humores incitatur, non vehementi pharmaco, sed aliquo manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente solum indigere, cuius ratione satis liquet minorem ex materiæ turgentis, quam fixæ purgatione in corpore commotionem fieri, & ideo nec hinc vtero gerentibus discrimen abortus in intermedio tempore præcipue cum in his mensibus fœtus externis causis, tum quia coalitum firmiorem habent, tum quia grauitatem non ponderant, non ita facile cedunt, imminere potest, & ideo summa cum ratione ab Hippocrat. statutum est, à quarto Mense vsque ad septimum, si materia turgeat, has medicandas esse. Quam *Hippocrat. sententiam Galenus libro primo, Epidem. Sect.* 3. *Commentar.* 29. amplificat etiam vsque ad tertium Mensem, hæc verba habens. (Iam illud quoque meminisse par est, fœtum trimestrem, & quadrimestrem, præter cæteros iniuriis resistere.) His igitur omnibus prædictis mensibus poterit Medicus, materia turgente pharmacum administrare, at quæ erunt pha maca hæc? non profecto electiua illa & vehementiora Medicamenta; tum quoniam hæc maximam in corpore commotionem faciunt, tum etiam, quoniam in materia turgente ista non conueniunt, quæ materia turgens manum porrigente pharmaco & ideo leni tantum indiget, tale erit syrupus rosatus solutiuus, Manna, Cassia fistula, Rhabarbarum, & huiuscemodi lenia, & benedicta pharmaca, quibus vrgente necessitate parum quid vel diaphæniconis, vel electuarii de succo rosarum addere poterit Medicus, nunquam tamen ista transcendens. At his eisdem medicamentis ausi sunt nonnulli vti etiam in vtero gerentibus, non turgente, sed firmata materia, confisi benignitate eorundem medicamentorum, ac opinantes idcirco pharmaca in infirmata materia Hippocrat. & Galenus suspecta fuisse; quoniam ætas illa tali genere medicamentorum caruerit. Sed animaduertant hi ex Galeno, quod talia medicamenta sunt ea, quæ administranda ipse docet turgente tantum, & non firmata materia, quam firmatam nullo pacto mo-

uere pharmaco præcipit. Vnde cum vehementiora pharmaca nullo conueniant tempore gestationis vteri, & lenia tantum conueniant turgente materia, nec etiam ista vnquam conuenient; vbi materia non turgeat, sed firmata sit, hæc enim medicamenta, quæ turgente materia, quoniam commotionem & agitationem eadem turgente in corpore non faciunt, conceduntur, si firmata fuerit materia, cum ad motum, naturam adiuuantem & incitatam non habeant, materiaque de se sit segnis, vt ex immobilitate apparet, magnam erunt apta inducere commotionem, valdeque agitare poterunt vtero gerentes, & fœtus, cuius validi, & importuni motus ratione disrumpi facile ligamenta, & abortus subsequi poterit, quare semper in tali casu hæc eadem medicamenta valde suspecta erunt, & ideo nunquam in vsum recipienda sunt, nisi materia turgeat. Quod si interdum proficue, nulloque subsequente incommodo, hæc à quibusdam Medicis administrata fuerint, vt in nonnullis contigisse vidi, hoc robori mulierum, & fœtus firmitudini, quorum ratione vidi etiam tolerata medicamenta abortiua in aliis, quæ sponte abortum procurabant, non rationi, quæ in hoc nusquam est, adscribant, regulamque ex his, quæ præter rationem & artem fiunt, non condant. At dices, quid igitur excluso pharmaco agendum erit? alia habemus ingenia, quibus possumus superare morbos, sicuti victus rectam rationem, præparantia humores, concoquentia, clysteria lenia, ea, quæ possunt materias ad vias ductuum deducere, & alia similia, quæ tentanda sunt relicto pharmaco, & hoc præcipue in febribus ipsis, cuius pharmaci ne meminit quidem *Galenus in libro Methodi*, in quibus perfectissimam omnium febrium curationem & curandi & methodum docuit, innuens non summam curationis febrium in solo consistere pharmaco. Sed contra hanc sententiam videtur esse *Galeni* locus *libro quinto, Aphorismor. in Commentar. Aphorism.* 55. vbi reddens rationem, quare vtero gerentes febre detentæ vel abortiunt, vel cum periculo pariunt, inquit, quod hæ mulieres aliquando corripiuntur febribus adeo vehementibus, vt ex necessitate abortiant, aliquando autem corripiuntur quidem febribus non vehementibus, sed mediocribus, in quibus cum à Medicis non sufficienter purgentur, vtpote qui valida medicamenta exhibere mulieri grauidæ non possint, aliquid superest reliquiarum humorum vitiosorum in corpore, ex quibus postea frequenter fiunt recidiuæ, & diu laborant, vnde tandem vel abortiunt, vel difficulter pariunt. Ex quibus verbis patere videtur, Galenum concedere purgantia medicamenta in vtero gerentibus, etiam in quibus materia non turgeat, vbi enim febres sunt mediocres, non turget materia, cum turgere, vt vbique habet Hippocrates sit proprium acuti morbi, in quo non mediocres, sed vehementes fiunt febres: & si valde purgantia medicamenta non concedit, innuit tamen lenia exhiberi posse, dum habet hæc verba (sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum in corpore vitiosorum humorum) quibus paulo post subdit (non potentibus Medicis mulieri grauidæ aliquod validum auxilium adhibere)& ideo purgationem, licet non à valido pharmaco factam, concedit, quare ad mentem Galeni lenientia, & benedicta pharmaca conuenire videbuntur. At res longe aliter se habet; quoniam Galenus clarissime pharmacum excludit per ea verba, dum habet mulieri grauidæ nullum validum auxilium adhiberi posse, validum enim auxilium est pharmacia, vt vbique ipsemet docuit, cum autem inquit, quod mulieres vtero gerentes, in febribus mediocribus non sufficienter purgantur, confirmat in his excludendum esse pharmacum; non purgantur enim sufficienter; quoniam in eis illa tantum purgatio adhiberi potest, quam docuit *libro secundo, Method. capite nono*, in febribus putridis administrandam esse, vbi monuit expellenda esse ea quæ putruerunt, per vrinas, & aluum, & sudorem, & quandoque per vomitum, si materia sua sponte eo impetum capiat, ad quam intentionem ptisanam proponit, & aquam mulsam, & oximele, & apomele, & decoctum radicis apii: quod si venter sponte nihil reddat, aquam mulsam cum oleo iniiciendam per clysteré iubet; talem purgationem, quæ imminuere materiam potest, in vtero gerentibus administrare possumus: at eam, quæ eradicare materiam peccantem potest, vt quæ pharmaco electiuo tentatur, non vtique debemus, cum in his valida præsidia adhibere nequeamus; & ideo iure dicebat Galenus, quod cum hæ sufficienter non expurgentur, quoniam integro pharmaco expurgari non possunt, superest in his aliquid vitiosorum humorum, cuius merito febres vel protrahuntur, vel recidiuæ fiunt. Qua de re concludatur, pharmacum in vtero gerente nunquam, nisi turgente materia, administrandum esse.

Qui priscam hanc Medicorum antiquorum sententiam non animaduerterunt, vel neglexerunt, non tantum ad expurgandas mulieres vtero gerentes, sed etiam ad prouocandum abortum pharmacum exhibere ausi sunt; Hi conspicientes mulierem grauidam pleuritide, peripneumonia, angina, febre ardenti, & simili alio acuto detineri morbo, aiunt casum esse fere impossibilem curatu, quoniam ratione gestationis vteri mulier debita & opportuna his morbis non potest ferre remedia, vnde necessarium est, vt vel mater vel fœtus pereat, iudicant autem, vt saluent matrem, fœtum excludendum, & abortum procurandum esse, vt mater à statu hoc naturali liberata tutius possit omne remedii genus admittere; & ideo ad hanc intentionem nonnulli ausi sunt exhibere pharmacum soluens; & alia abortiua medicamenta, dicentes, satius esse fœtum interfici, vt saluetur mater, quam eundem vna cum matre periclitantem ex prætermisso pharmaco conseruare velle, quod postea in vtriusque perniciem cessurum esse affirmant. Hæc sententia nequaquam admittenda est, vtpote quæ nec monumentis antiquorum, nec rationi consona sit. Hippocrates in iusiurando suo promittit, se nulli fœminæ, quo partum abigat, perdatve, medicamentum nunquam daturum esse, monetque in libro de natura muliebri, vbi mulier conceperit & prægnans sit, si erysipelas in vtero fiat, cum tamen eam perituram censeat, non vtendum esse his cibis, ac potibus, à quibus fœtus corrũpatur.

Galenus

Galenus nunquam docuit abortum procurandum esse, fœtusque ita semper curam habuit, perinde ac viuentis hominis, & in morbis acutis mulierum prægnantium monuit lethale esse abortum causari. Vnde *lib. 5. Aphorism. Comment. 30.* explicans Hippoc. sententiam dicentis, Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse, huius rationem assignabat, imminentem abortum, qui ex duobus pendere potest, primo, ex magnitudine febris fœtum occidentis, secundo, ob tenuem victum in morbis acutis necessarium, qui obseruatus, ex alimenti defectu, conceptum destruit: quare cum lethale sit mulieri prægnanti capi morbo acuto ex parte fœtus, quia eius imminet abortus, hinc clare liqueat in morbis grauibus nunquam abortum procurandum esse, cum enim hic casus per se semper sit discrimine plenus, si in morbo grauiori contingat, cum malum malo addatur, res in extremum vitæ periculum deducetur: quare nunquam nec pharmacum, nec abortiuum medicamentum, ad hanc intentionem exhibeatur, sed semper incumbat Medicus conseruationi fœtus, quantum in eius potestate erit, omnia recte circumspiciens & mensurans, fœtusque & matris simul summam habens rationem, ne partu interfecto vna & matrem interficiat, vt sæpe factum esse ab his Medicis apparet, quod si oppositum nonnunquam visum sit, vt superius dixi, hoc non rationi, sed robori mulierum, per quod errata Medicorum tolerare potuerunt, adscribant, & hæc de vsu horum trium auxiliorum in mulieribus, dum vtero gerentes morbo acuto laborant, administrandorum. *Salius, capite vigesimo secundo, de affect. Partic.*

OBSERVATIO.

Grauida, acutis morbis correpta, seruata.

MVLIEREM grauidam, morbo quopiam acuto corripi perniciosum *Hipp. Aphorism. Sectio 5. ad Aphorism. 31.* testatur, θανάσιμον intelligimus lethale non quod sit necesse, mulierem correptam morbo acuto, interire: sed quia magna ex parte. *Hippoc. lib. de morb. mul.* circa initia commemorat, morbos acutos, quibus mulieres grauidæ magna ex parte intereunt, cuiusmodi sunt pleuritis, peripneumonia, erysipelas vteri, angina, febris ardens, phrenitis, epilepsia, apoplexia, conuulsio, tetanus, &c. Idque maxime, si hi morbi sint magni, & vehementes. Multæ tamen ex his morbis euaserunt, vt quædam mulier laborans febre ardenti, cuius meminit *Hipp. lib. 1. Epid.* Præterea multas videmus hodie ex nostris conualescere: fortasse quia fortiores sunt, quam tempore Hippocratis, vel quia nostris auxiliis iuuantur: vt phlebotomia, quæ, Hippocratis temporibus reprobabatur. Itaque sententia hæc non est vniuersalis, quia magna pars nostratium euadunt: & contra moriuntur multæ, præsertim si vehemens fuerit morbus. Quod autem hic dicit in genere, particulatim explicat *libro primo, de Morb. Mulierum,* circa initia. *Hollerius Comment. ad Aphorism. 30. lib. quinto, Hippocratis.*

Nos profecto plurimas vidimus, multas quoque videre amici, vel pleuriti vel pulmonia, vel angina, aliove quopiam acuto morbo correptus non modo abortum perpessas non esse, sed euidentissimam vtilitatem ex vena secta sensisse, non solum in mediis mensibus, in quibus Hippocrates fieri suadet, verumetiam in primis & vltimis.

Sic mulieri Alcmarianæ cui nomen Remula erat, annorum 24. cum sanguinea & robusta esset, Anno 1549. Mense Octobri, cum sæuissima pleuritide laboraret in vltimo Mense partus, hoc est, in principio noni Mensis sanguinem ad vncias quatuor ex basilica vena eiusdem lateris, detrahere iussimus, & conualuit *Forest. Scholio ad Obs. 27. li. 2. de feb.* quo plures consimiles hist. recenset.

OBSERVATIO.

Mulieres prægnantes nonnunquam Diarrhœas innoxie vsque ad tempus partus ferre.

HOc admonitum volo, vt vbi videris fluorem adsistendum inobedientem futurum, ne multum vrgeas. Ferunt enim nonnunquam prægnantes eiusmodi Diarrhœas vsque ad partum citra noxam, vt contigit in vxore fratris mei, quæ prægnans, per quatuor Menses sanguinolentas deiectiones, etiam cum rasura intestinorum, passa est, nec vllo medicamento sisti poterant, tandem excluso fœtu sano & incolumi, sponte sua intermiserunt. *Iohann. Nesius consilio 32. libro secundo, per Laurentium Scholtzium publicat.*

OBSERVATIO.

De vtero gerente muliere Dysenteria laborante.

PRægnans mulier quum gestationis nonum Mensem aggrederetur, dysenteria lethali corripi cœpit, quæ nullis præsidiis domabatur. At quum pareret, illico dysenteria restricta est, & illa paulatim sanitatem consecuta fuit. Alteram nouimus prægnantem sex mensium, quæ, quum dysenteriam patiebatur, abortiuit, & sana facta est. *Amat. Lusitanus Cent. 2. Cur. 41.*

OBSERVATIO.

Grauida, febri continua & cum tertiana intermittente & periculosissimis symtomatis correpta liberatur.

IPse nuper excubui triginta fere noctibus, cum aliis duobus Medicis, vt morbi sæuitiam contunderem, quo conflictabatur. M. Comitiss. à Tor, quæ vtero gerebat cum his symptomatibus, diarrhœa biliosa, cum torminibus, & periculo dysenteriæ, dolor capitis, difficultas spirandi, cordis palpitatio, animi frequens exolutio, vteri præfocatio, anorexia. Quæ omnia casus erant febris continuæ, cui tertiana intermittens complicabatur, à quibus sanata est auxilio Dei Opt. Max. *Montuus in Epist. dedicat. ad Ludouicum Burgensem, Theoresi Medicæ Autoris præfixa.*

OBSERVATIO.

Mulier in septimo gestationis Mense graui pleuritide correpta, sine sanguinis missione, sudore & sputo copioso manante, sub vigesimum diem integre curata fuit, fœtu saluo.

Filia Trophimi Icardi viro nupta, vterum gestans, in septimo gestationis Mense in pleuritidem grauem incidit cum oregmone, id est, stertente spiritu in aspera arteria inter respirandum percepto: difficilimaque spiratione comitante, cum febre acutissima, delirio, atque vigiliis. Sibi sanguinem mitti non passa est, ob impraegnationem & matris ac assidentium repugnantiam. Tandem in septimo naturae vi ac ductu screare coepit, remediis tamen adiuta multis, eclegmatis, potionibus expectorantibus, fotibus, syrupis, vnguinibus. Remitti febris vndecimo die incipit, procedit sputum coloratum, coctum, sine magna difficultate emissum vigesimo integre decreuit & liberata est, sudore copioso manante filiam postea peperit vitalem & incolumem suo tempore, nempe nono exacto mense. Vt videre sit Deum Opt. Max. quos vult sua misericordia seruare eos praeter spem omnem & hominum opinionem seruari artis etiam curatiuae neglectis canonibus: & seruari interdum eos de quibus Medicus desperaret, quod est à nostris proditum. *Valleriola lib. 6. Obs. 6.*

OBSERVATIO.

De pleuritide sinistri lateris graui in muliere praegnante, sine vllis prope medicamentis, sed solo naturae ductu infra quartam diem sanata.

MARGARETA, vxor Bonaefidei Bruneti Pharmacopaei Arelatensis, iuuencula, optimo corporis habitu praedita, vtero grauis in octauo gestationis mense constituta, pleuritide acuta in sinistro latere cum febri graui, tussi molesta, & spirandi difficultate corripitur. Vno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitulis adhibitis, vllave purgatione, duobus tantum illi praescriptis clysteribus emollientibus, sputo eodem die cruento plurimo & cum facilitate emanante: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana euasit, absque dolore, absque febri, (quae tamen vehementissima in ea erat) & absque vllis symtomatis relictis, à morbo integre curata remansit: tantum natura in bene habito corpore & florenti aetate potest. Obseruatum Arelatae Anno M.D.LXI. sub finem Mensis Aprilis. *Idem lib. 4. Obs. 1.*

OBSERVATIO.

Deplorata Angina in praegnante curata.

NOVIMVS mulierem, quae annum trigesimum sextum agebat, in sexto Mense praegnantem: ad quam Anno 1562. in pago cui sylua nomen erat, prope Delphos, decumbentem ex grauissima angina, in qua musculi gutturis interiores & exteriores inflammati erant, adeo vt pene suffocaretur, acciti fuimus cum iam secundus dies ageretur, quo fauces praeocluderentur ob insignem tumorem, qui in parte colli dextra durus haerebat, superius etiã fauces occupans, & intus tum guttur, tum fauces simul comprehendens, cum febre continua & capitis insigni dolore vix spiritum trahens, gulamque praeocludens, vt neque potum neque cibum, quantumuis mollissimum deglutire posset. Cum nocte praecedente aluum per se deiecisset & vena secta esset, quatuor vnciis sanguinis emissis, ne animi deliquiũ sequeretur in praegnante: deinde gargarismis aptis, prout tempus morbi suadebat, adhibitis; & inunctionibus in collo peractis, tum emplastris commode impositis, & cataplasmate conuenienti collo admoto, & venis etiam sub lingua sectis, tertio die tumor, qui intus latebat, parum detumuit, vt deglutire potum potuerit. Rursus cataplasmate discutiente & parum emolliente, etiam adiuncto nido hirundinis, post meridiem spectauimus tumorem magis ad exteriora vergere, & cum iterum admoto emplastro conueniente, (cum melius transglutire posset) Mannę vnciam vnam semis, cum aquae scabiosae vnciis duabus, in nocte sumsisset, tum per aluuum deposuit: & quarto die post alui subductionem melius alimenta liquidiora sumere poterat. Et cum aliquo modo tussiret Syrup. Viol. & liquiritiae, adiecto zach. penid. lambebat; etiam cataplasmate adhibito, per resolutionem curata fuit in septimo; febre quoq; eam relinquente, cum ab astantibus pro deplorata habita fuisset. *Forest. lib. 15. Obs. 22.*

OBSERVATIO.

Grauidae Hydropica.

HIppocrates *1. de morbis* scribit, quod si mulier in vtero habeat, & fiat hydrops, corrumpitur foetus. Vnde etiam in hydropico vtero posse fieri conceptum, quotidiana etiã experientia probatur: mulierem videlicet non solum conceptum & hydropẽ simul habere in vtero, sed etiam cum hydrope partum ad maturitatem perducere. Nam *Hipp. lib. de Aere, Aquis & locis* dicit, apud Scythas mulieres saepe decipi, quod existimant se in vtero habere foetum, & hydropicae sunt. Imo anno elapso Venetiis fuere Nobiles mulieres, quas Medici putarunt solum hydropicas esse, & tamen inuentae sunt, vna cum aqua conceptum habuisse. *Mercurialis de Morb. Mulierum lib. 1. cap. 2.*

Herbypoli Aulici cuiusdam vxorem hydropicam aperui, praesente CL. V. D. Ioanne Erasmo Flössero Compatre & Collega tum meo Charissimo. Quae per annos quindecim in coniugio sterilis vixerat. Ea post triduum enixa est infantem mortuum flaccidũ omnino, colore liuido perfusum, & quantum coniectura assequi potuimus, vix quadrimestrem, quem proculdubio tempore morbi sui conceperat. Paucis post diebus, ipsa quoque diem suum obiit. De hac Historia extat sequens Epigramma meum ad eundem Flösserum conscriptum.

Paucos ante dies stupefacti inspeximus ambo,
Quam longo afflixit tempore dirus hydrops.
Vidisti tumidum cui me pertundere ventrem,
E cuius tantum abdomine fluxit aquae:
Illa eadem, Flössere, hac nocte puerpera facta est,
Quae sterili vixit hactenus in thalamo.
An non miraclis res annumeranda videtur,
Cui sit posteritas vix habitura fidem?
Quod prius incolumi natura negauerat, illud
Oppressae morbo post tria lustra dedit.

De CL. V. *Ioannis Posthii Obseruationibus liberaliss. mihi communicatis.*

Mulier Alcmariana, quae in Platea Caeltunia dicta, ex hydrope decumbebat: haec ipsa grauida ac simul hydrope laborãs, postquam peperisset, quinque deinde diebus à partu mortua est, ventre aquę distento

distento permanente, hinc suborta opinio eorum qui artis medicæ ignari sunt, qui dicerent arborem in corpore adhuc permansisse, quæ multo ante increuerat: alii vero, vt & obstetrix, secundum partum adhuc in corpore subesse, constanter pronunciabunt: aliæ vero mulierculæ molam esse suspicabantur: aderat etiam empiricus, qui vesiculas hepati adhærere somniabat, ex quibus aqua in ventrem destillauerat. Ego vero cum sustinerem neque secundum partum esse, neque molam, sed ventrem distẽtum esse hydrope: & cum precibus quibusdam diuitis matronæ, vir eo perductus est, vt in vxore mortua fieret incisio: quam cum admisisset, effluxit è ventre tanta aquæ copia, vt octo congios Hollandicos pluresve vas cadaueri suppositum receperit. Erant autem interna viscera præsertim intestina fere omnia præter vterum ac renes corrupta & liuida, neque alius fœtus in vtero inuentus est, neque mola reperta: peritonæum vero vndique diruptum erat, ex aquæ mole, vt arbitror: omentum plane consumtum, vt eius partes putridæ & disruptæ cernerentur, hepar vero in scirrhum erat mutatum, ac lienẽ quasi lapidosum conspeximus. Sed arborem, (vt sycophãtæ delirauerant) nullam inuenire potuimus. *Forestus lib. 2. de incerto vrinarum iudicio.*

Anna Iacobi Ribes, rustici in vico siue oppidulo Hohensteig appellati, ventris inferioris tumore insigni ac pene incredibili totis ac integris fere septem annis sine vllo tamen domesticorum officiorum ac rei familiaris suæ impedimento laborans: tandem eo ipso anno, quo obiit mente capta, puerulum perelegantem ac perfectum, omnibusque corporis partibus efformatum, ac vitalem peperit, permanente nihilominus illo insigni ventris tumore. Magna fuit inter Medicos quorum opem implorabat, dissensio, aliis molam, aliis hydropem, aliis vero aliud quidpiam à natura prorsus alienum, vtero gestari, iudicantibus. Eo ipso autem anno, quo obiit diebus circiter quatuordecim ante obitum, mente pristinæ restituta, tandem interiit relicto post se puerulo, quem paulo ante, quemadmodum diximus, peperit. Nomen infanti à Thobia Rencero pastore illius datum fuit Benjamin: eo quod mater prægnans ignorauerit, vtrum infantem, an vero quidpiam aliud vtero gestaret. Aperto à me ipso ex consilio magistratus, post obitum, ipsius ventre, tantam copiam aquæ putridissimæ ac fœtidæ in ipsa capacitate abdominis inueni, vt integras duas omas nostratis mensuræ, facile adæquare si non superare potuisset, Consideratis itaque summo cum studio ac diligentia interni corporis visceribus, nihil aliud obseruare potui, quam hepatis gibbam partem, liuido plane & nigro quodam colore infectam. Lienis viscus, per medium dissectum, grumosi ac putrefacti sanguinis instar comparuit: solidiore ipsius substantia quasi colliquefacta. Cum enim ipsum leuiter & molliter quidem cultro tractarem, adeo totus diffluxit, ac si solummodo congelatus sanguis fuisset, & nisi membranula ipsum circumcingens illæsa ac integra permansisset, proculdubio totus per se ipsum defluxisset. Agatha, huius ægræ mater, fere simili tumore ventris quodam tempore quoque laborans cum æstate cerasis ad nauseam vsque vesceretur, tantam subito copiam aquarum per aluum deiecit, vt ea ipsa die tota illa ingens ventris moles, interea euanuerit, pristinæ itaque valetudini restituta: ista hanc ipsam, si recte memini, Annam postmodum peperit. *De obseru. CL. V. Melchioris Sebitzij mihi communicatis.*

Nos quoque vicini nostri Ioannis Demleri vestiarij vxorem grauidam simul & hydropicam vidimus. Quæ fœtum non tantum ad iustum tempus pertulit, verum etiam eundem quoque vitalem enixa est: magna vi aquæ vna cum fœtu, & puerperii purgamentis, inter enitendum, profusa: ventre æque distento permanente. Pullus bimestris vita excessit, quem mater paulo post subsecuta est. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Embryo hydropicus.

EMbryonis masculi quatuor vel quinque mensium hydropici, cuius totius corporis cutis & capitis quoque pilosa, aqua subtercutem tumebat, cum interiora examinarem: vrachum non ad vmbilicum pertinere eumque peruadere, sed in cauam venam sub renibus desinere, eamque vniuersam seroso sanguine refertum esse deprehendi. *CL. V. Felix Platerus de suis ad me transmissis obseruationibus.*

OBSERVATIO.

Grauidis nonnullis insignis narium hæmorrhagia innoxia.

SAuanarola multæ experientiæ Medicus olim obseruauit Neptem Domini Prosdocimi de Comitibus, prægnantem, à qua exiuerunt in duodecim diebus libræ vltra sedecim per nares, fœtusque sanus exiuit, mulierque à morbo euasit, vixitque puer. *Hor. Augen. lib. 5. epist. 1. c. 6.*

Scribit Fernelius extitisse acute febricitantem grauidam, cui die septimo tanta copia è naribus sanguinis promanarat, vt peluim impleret, æquaretque libras paulo minus quatuor, superstite matre seruatoque fœtu in maturum pariendi tempus vegeto ac viuido. *Iodocus Lommius sect. 1. de curandis febribus contin.*

OBSERVATIO.

Grauida sanguinis vomitum ad septem menses perpessa, peperit feliciter.

QVædam mulier passa sanguinis vomitumq; 7. menses fuit grauida, & tamen peperit filium elegantem. *Solenander sect. v. cons. 15.*

OBSERVATIO.

De prægnantis Baronissæ N.N. infirmitate ex immodico fluxu mensium, eoque continuo ad quinque septimanas, curata à Iacobo Horstio.

CVM vocationem ad Medicum Prouincialem ordinarium Archiducatus Austriæ superioris, vix ingressus essem, Baronissa heroica & illustris, quã honoris causa nominare nolo, ex Vngaria superiori & Sepusio cum marito Barone iter sat longinquum curru per alpes & montes facit, mensium profluuium satis magnum continuo sentit, ventrem quoque subinde tumescentem, & imbecillitatem tantam, vt lecto decumberet. Etsi antea mensibus cessantibus sese grauidam putaret: tamen, fluentibus mensibus vltra quinque septimanas, ab hac sententia discedit, & Viennæ duobus Medicis doctiss. sane & exper-

expertiss. ac insuper etiam tertio Italo Lyncio euocato vtitur, qui vel vteri hydropem, vel vniuersalem totius corporis statuunt, omnem diligentiam adhibent in curanda ea. Sed & ventris tumore crescēte, & imbecillitate aucta, sese deportari in arcem suam distanti duobus miliaribus à Cremsa, mea vtitur opera & consilio. Ego re diligentius considerata, præsertim cum nihil nisi venter & mamillæ tumescerent, ac mane magis quam alias vomeret, prægnantem esse constanter moneo, nec mihi tantum profluuium mensium obstare in ea, quæ erat & sanguinea, & plethorica, videbatur, qui id quod res erat ex motu nimio apertas venas mensium in ceruicem tendentibus esse statuebam, infirmitatem autē merito accidere maiorem, quia sanguinis nimium excretum, & hepar viresque naturales debilitatę adeo essent, vt apperitu omni destitueretur, & præ inopia caloris natiui pituitam, quam sæpius vomebat, collegisset, consilium meum addo, vt veluti prægnantes curetur, & præseruaretur, ne hydropica pręgnans simul foret. Via est meis medicamentis, triduum adhibui intus corroborantia, Morsulas nulli prægnanti noxias quæ cor & ventriculum & hepar corroborarent, præsertim cum nimio defluxu esset refrigerata nimis. ℞. marg præp. corall. præp. alb. an. scrup. s. zinzib. drach. j s. cinam. drach. ij. caryoph. macis, nucis mosch. an. scrup. ij. cardamomi vtriusq; an. scrup. j. sacch. lib. j. cum aq. rosa. & cinam. dissoluti; & fiant morsulæ aromatibus grossis manentib. Externis cū maluatico, pane, & puluere, qui ℞. Menthæ drach. ij. caryophil. scrup. iiij. nucis mosch. drach. j. ros. rub. drach. j. s. misce & f. puluis. Emplastrum ventriculo adhibui. quarta die leniter purgaui hac potione. ℞. rad. liquirit. cichorei an. drach. j. polipod. drach. iij. s. anisi. drach. j. s. melonum excort. drach. j. herb. agrimoniæ M. j. acetosæ. endiuiæ an. M. s. flor. borrag. rosrub. an. p. ij. fol sennæ select. drach. vj. mastich. in petia ligati drach. j. passul. maiorum enucl. vnc j. Coquantur in s. q. aquæ, & vini, post colentur vnciæ vij. & in colatura infundantur rhabarbari electi scrup. ij cinamomi scrup. s. agarici trochisc. in petia ligati drach. j. mane colentur sine expressione vnc. iij. & adde mannæ vnc. s. syr. de succo granator. vnc. j. Misce & f. potio. Purgatio bene successit, sine torminibus venter quinquies soluitur, quinta die ad vsum morsularum & emplastri redit, & sic deinceps. Redeo domum Reuocor post 7. dies iterum, dicit in pręsentia mariti, meliuscule habeo, iterum cum apperitu edo, ambulo firmius, & mihi ambulationem de conclaui in alterum ostendit, sed addit, tumor ventris crescit. Non hic est hydropis, sed gerentis vtero. Concludo ipsi postea nihil nisi morsulis vtendum, quas à me quater repetiit, & quinque mensibus post circiter peperit filiam sanam ipsa sana. *De CL. V. Iac. Horstii Exemplis raris, per CL. Laurent. Scholzium ad me datis.*

Observatio.

Menses fluere nonnullis grauidis aliquandiu, vel etiam toto vteri gestationis tempore, idq; citra offensam matris & fœtus.

Plurimis nutricibus etiam ordinatas purgationes fluxisse vidimus, & multis vtero gerentibus: ambabus tamen multi sanguinis & natura, & ex victu pleniore. Quid, quod mihi visæ quæ ad iustum tempus fœtum non ferebant, nisi præter has purgationes, vena quoque cubiti secta, sanguinem minuerent, à cuius copia animo linqui, & suffocari se pronunciarent? Absurdum igitur mihi est à conceptu, menstrua effluere. (Nam etiam post conceptum aliquandiu prodeunt, quanquam parce nec semper) sed morbidum id est, quamobrem paucis & raro accidit. *Sylvius com. de mensib. mulier.*

Quidam dicunt, quod ab experientia videmus, mulieres & vsq; ad quinque & sex menses purgari (grauidas) & non offenduntur pueri (hoc est, fœtus in vtero) ad hæc dicimus quod purgantur quidem, si contingat ipsas humoribus plenas esse, & non offenduntur, quoniam parum purgantur. *Brassauolus com. ad aph. 60. lib. 5. aph. Hipp.*

Nonnullis grauidis etiam toto gestationis tempore fluunt menses, ex venis scilicet, quæ in collo vteri sunt. Ab anterioribus enim quæ desinunt in vteri capacitatem secundinæ pendent, vt nihil per eas reiiciatur, vel auctore Galeno. *Ioubert. com. ad c. 3. lib. 2. Gal. de nat. facult.*

Complures noui quibus vtero gerentibus singulis mensibus menses profluebant, quod ob magnam sanguinis copiam in illis mulieribus euenire certum est *Columbus lib. 12. anatom.*

Prægnantibus aliquibus singulis mensibus prodire purgationes, sed paucas, animaduertere licet, sed easdem paucas, quia ex solo collo vteri. *Cardanus de caus. sig. ac loc. morb.*

Ego sane multas in hanc vsque diem cognoui fœtus validos emittentes, quæ singulis mensibus ex vtero purgamenta emittebant. *Horat. Augen. lib. 5. epist. 1. cap. 10.*

Quædam grauida patiebatur profluuium menstruorum in maiori quantitate, quàm aliis temporibus & sanitatem non obnubilauit.

Similem ego noui & curæ interfui prope Grevenbruigum, quæ iam vicina partui, patiebatur grauissimum profluuium menstruum, vt magna concreti nigrique sanguinis frusta excernerentur, & tandem conualuit. *Solenander sect. v. cons. 15.*

Observatio.

Menstrua purgatio in grauidis quibus modis fiat.

Non ignoramus veram purgationem menstruā in grauidis fieri posse, sed diuerso modo eoque duplici. Vno, primo mense per vteri capacitatem, quia adhuc os illius non ita constrictum est, cum etiam fiat superfœtatio. Altero, per alterum ramum spermaticæ iuxta hæderiformem, quæ ad latera vteri descendit & hypogastriæ occurrit.

Sed vnicuique liberum sit vocare vt libuerit: curationem tamen eandem non habere perspicuum est. Curatur enim fluxus huiusmodi eadem ratione, qua hæmorrhoides, præsertim quod attinet venæ sectionem. Nam retentis menstruis vena cruris secatur, hæmorrhoidibus suppressis interdum vena cubiti. Quod hic quoque obseruandum est; Proinde hi affectus distinctione opus habent: λόχια quoque distinguenda, tum quod edito fœtu tantum prodeant, tum quod comprehendant quicquid post fœtum & secundas exit à puerperio. *Scholiograph. ad cap. 58. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

Locus per quem sanguis menstruus excernitur vterus est, ad ipsum enim perueniunt venæ magnæ & arteriæ

arteriæ ex vasis, quæ sunt iuxta os sacrum. Ex quibus quædam inseruntur in vterum, per quarum orificia in eius cauitatem patentia (cotylidonas Græci, & Latini acetabula appellant, quibus venæ & arteriæ vmbilicales dictæ adhærescunt) sanguis excerni solet in virginibus & mulieribus quæ nō conceperunt. Quædam vero in collum vteri & pudendum disseminantur per quas tempore conceptus, solet fieri in aliquibus grauidis menstrua euacuatio. Non ab interioribus quæ sunt in cauitate vteri, quia ab his secundæ pendent, & ideo nil possunt in vteri sinum immittere, vt autor est *Galenus libr. 5. aphorismor. com. 60.* Ex his intelligemus, an, quæ *Iacotius in suo Scholio* scribit, vera sint: duo enim persuadere conatur. Primum est, in grauidis fluere aliquando sanguinem menstruum non per collum vteri, sed per eius cauitatem: in primo tamen mense, in quo os vteri multum non est constrictum, vt ostendit superfœtatio, quæ eo tempore fieri solet. Secundum est, euacuationem sanguinis factam per venas, quæ sunt in collo vteri, non esse menstruam, sed hæmorrhoidalem, quia sanguis ille crassus est, & venæ sunt iuxta anum, & habent orificia in cauitatem patentia. Ex curatione hoc ipsum probat, quia si hæc euacuatio per vteri collum facta supprimatur, curatur sanguine misso non ex pede, vt in suppressis mensibus: sed ex brachio, ea ratione, qua in hæmorrhoidibus suppressis facere solemus. Hæc Iacotius, qui maxime & crasse decipitur. Primo, quia si orificia venarum in cauitatem vteri patentia, tempore conceptus, adhærent orificiis vasorum quæ per chorion disseminantur, non poterit, vt recte docuit Galenus, sanguis per illas in cauitatem vteri excerni. Neque id recte ex superfœtatione probat, quia hæc non solum in primo mense, sed & in quarto & quinto contingit: vt enim multa taceam exempla; Vxor cuiusdam doctoris, qui hic Valentiæ Regiæ cancellariæ præsidebat, Gallart appellati, post quatuor menses ab obitu viri filium peperit, & deinde nono mense alterum. Neque enim causa superfœtationis consistit in eo quod orificium vteri sit apertum aliquantulum (vt simul etiam voluit *Valesius libr. 1. epidem. comment. 11.*) quæ semper euenit orificio ita clauso, vt ne specilli cuspidem admittat: sed in vteri attractione, quæ tunc contingit, quia dilatatur in coitu à fricatione & calore orificium vteri, & ita semen attractum potest vteri cauitatem subire. Altera Iacotij sententia manifestam habet redargutionem; quia si sanguis per collum vteri euacuatus semper ex vena caua fluit, & euacuatur non per venas in ani cauitatem patentes, quomodo erit hæmorrhoidalis? Præsertim cum non sit sanguis crassus (vt ipse sentit) sed optimus, venas quantitate grauans. Ratio ex curatione desumta nil concludit; quia si supprimatur illa euacuatio, quæ in grauidis per collum vteri contingit, si lædit, non mouemus eam, secantes venam pedis, ne multo sanguine euacuato, qui inferne habet impetum, fœtus moriatur, sed ex brachio vt euacuemus redundantiam. *Michal Ioan. Paschalius Scholio ad c. 55. lib. 1. de curand. morb. Pet. Paul. Peredæ.*

OBSERVATIO.

Grauidis plethoricis ad præcauendum aborsum, ne fœtus sanguine suffocetur, venæ sectionem profuisse, imo sæpe necessariam esse.

RECORDOR, quod dum Anximi, omnium totius Picem ciuitatis antiquissimæ, medicinam facerem, Nobilem quandam mulierem singulis annis aborsum in tertio mense fuisse perpessam: Alteram etiam noui, quæ parum supergressa quartum, mortuum puerum singulis annis emittebat. Dum pro meo munere inuestigare causas conor: inuenio aliam non adesse causam, quam plenitudinem sanguinis puerum suffocantem: in quam sane opinionem veni, quoniam ex causis, aborsum facientibus, nulla quidem aderat, multitudine demta, cuius manifestum apparebat indicium ex plethorico illius habitu, & victus ratione eusarca. Itaq; constitui primis mensibus copiam sanguinis, vena secta in gibbero, diminuere, atq; etiam iterationem adhibere. Reclamabat Anxymanus Medicus, hunc ego parui pēdens, statuta deliberatione, accedo ad auxilium. Mirum est dictu, quanta fuerit felicitate excogitatum: nam quæ ante nostrum aduentum quater abortiuit, nunquam postea id perpessa est periculum, & adhuc viuit cum sobole numerosa. Hoc igitur auxilium præsente necessitate non est prætermittendum. *Horat. Augen. lib. 5. epist 1. cap. 7.*

Quemadmodum sanguinis inopia potest fœtum citra controuersiam perdere, sic arbitror copiam repente irruentem suffocare. Neque multum est infrequens casus, vt aliquis fortasse putaret, quando possum testari me, in hanc vsque ætatem, obseruasse quatuor hoc periculum subiisse. *Idem citato loco.*

Anno superiori Illustrissimæ Principi Ebulensi Dominæ Annæ à Mendoza, octauo gestationis mēse, bis sanguinem misi, & anno præsenti octauo quoque gestationis mense ad decem vnciarum quantitatem, cum magno eius, & fœtus commodo, sanguinem detraxi Non tamen vult Hippoc. esse exercendam sanguinis missionem in vtero gerentibus, nisi magno vrgente vsu, præsertim vbi fœtus est maior. *Christoph. à Vega com. ad lib. 5. aph. 31.*

Illustriss. Principi Dn. Catharinæ Cleuensi Duci Guisianæ prægnanti vena celeber. Med. consilio sæpius secta est, ne nimia sanguinis vbertate fœtus quē vtero gereret obrueretur, ipsaque ab imminenti abortu vindicaretur. *Nic. Frambes. Veromanduus in medic. Canon. lib. 1. pag. 37. facie auersa.*

Diligenter considerandum est, plurimas inueniri mulieres, in quibus sanguis tantum superabundat, vt tempore etiam quo grauidæ sunt menses ab eis prodeant, absque aliquo embrionis (fœtus) nocumento, imo vidi aliquas quæ ex nimia sanguinis abundantia fœtum suffocabant, & eis phlebotomatis seruatus est fœtus. Et ego olim duas curaui mulieres prægnantes, in altera quarum suffocati fuerant quatuor filij in octauo mense, in altera vero duo in sexto, quibus, dum interim grauidæ essent, iussi secari venam basilicam dextri brachii in 5. mense, & copiose sanguinem educi, & in ambabus seruatus est fœtus, non solum semel, sed etiam pluries, cum grauidæ factæ fuerunt, & incisa itidem in eis vena. *Hieron. Accorombon. Eugubius circa finem part. 1. tract. de nat. & vsu Lactis.*

Phlebotomia parua in prægnante nō est causa abortus: quinimo, vt sæpe experientia noui, in pluribus talem phlebotomiam felicissime succedere reperi, vt in magna sanguinis repletione, ex qua contigit

aliquando

aliquando mulierem aborsum incurrere, potissimũ in principio, in quo non indiget embrio multa sanguinis quantitate, in quo casu vtiliter, imo necessario conuenit phlebotomia ad prohibendum aborsum, vt in Illustri comitissa Argentina Vxore Illustris Comitis Guidonis de Ragonibus apparuit: cui in principio impraegnationis opus fuit, ad minuendum sanguinem & prohibendum aborsum, mittere sanguinem. Quod etiam manifeste apparuit in quàpluribus mulieribus temperatura sanguineis, in quibus contingit in primis mensibus menses fluere fœtu reseruato. *Ant. Maria Betta comment. ad 4. Fen. 1. Can. Auic. cap. 20.*

Osbervatio.

Grauidis nonnullis, vel per errorem, vel certo consilio. etiam fortissima non tantum catarctica, sed & menses ducentia, sudorifica, idq; genus alia medicamenta exhibita & administrata, nullo vel fœtus vel matris incommodo, imo aliquando magna cum vtilitate.

VOlo dicere in hoc loco, quod mihi successit cũ essem in carceribus de Haly. Vxor mea erat praegnans, & hoc ignorabam, & ipsa infirmata fuit tali passione, quod necesse fuit mihi date ei medicinam laxatiuam, quae fuit talis, quod nullus posset aestimare quod aliqua praegnans, etiam ex assumtione modicae quantitatis, fœtus in ea posset remanere: & postea declarata fuit impraegnatio eius, & me pœnituit valde de errore quem feceram: quare misericordiam quaesiui ab altissimo creatore de eodem, & peperit filium masculum, quem hodie mecum habeo. *Auenzoar Theisir lib. 2. tract. 3 c. 1.*

Sartoris cuiusdam vxor, in vrbe Seruestensi (nam pro tempore Seruestae commorabar) serpigines in sinistra manu diu habuit, quae linimentis & vnguentis adhibitis nonnunquam recesserunt, sed paulo post rursus eruperunt. Tandem, nescio quo vnguento curatae sunt. Sed ex illo tempore fluxu albo laborauit, cuius malignitate & acrimonia loci muliebres fuerunt exulcerati, & cum ingenti dolore, vires labefactante & somnum adimente, vna pudendi ala (referente chirurgo) non modo corrupta, sed fere penitus absumta est, neque dolor ille vllis medicamentis à chirurgo adhibitis potuit placari. Multis igitur precibus à marito, vt auxilium ferrem, rogatus, dico quod res est, aut matri vna cum fœtu pereundum (vterum namque gessit, & fuit sextus post conceptionem mensis) aut fœtum, vt mater seruetur, negligendum esse. Me tamen summa diligentia operam daturum, vt, si fieri possit, mater ita curetur, ne fœtus in vtero detrimento afficiatur. In primis igitur praescribo medicamenta leniter purgantia, quae cum nihil prodessent, & malum indies augeretur, exhibeo inter alia etiam confectionem hamech, corpusque, necessitate sic postulante, probe purgo, quibus medicamentis sine aliquo incommodo vsa est. Tandem decoctum Sarsae parillae, additis rad. garyophillatae, glycirrhizae, & passulis, propino, pro viribus sudare iubeo, singulis septimanis corpus conuenientibus medicamentis purgo, & petias in potione sudorifera loco affecto applicare mando. Et cum vlcera illa putrida consolidari nollent, coactus sum etiam adhibere fumum è cinnabrio, thure, & aliis. Atque ita tandem misera illa muliercula, Deo medicamentis benedicẽte, sanitati restituta, post duos menses puerum bene carnosum enixa est, nec vllum incommodum à medicamentis vehementioribus sensit.

Noui etiam mulierem nobilem, quae nuper secundo post conceptionem mense, hausit medicamentum fortiter purgans, è quo triginta habuit sedes, vt etiam viribus postratis in animi deliquium incideret, & tamen fœtus non est expulsus.

Alia etiam nobilis Matrona, tertio post conceptionem mense per quatriduum potiones fortiter purgantes, sine noxa ebibit. Haec autem non ideo recito, quod author esse velim, vt mulieribus praegnantibus medicamenta fortiter purgantia dentur; sed tantum volo, si necessitas summa postulet, potius cum periculo miseris praegnantibus prudenter succurrendum, quam eas vna cum fœtu negligendas esse, Deumq; semper & matris & fœtus curam agere non dubitandum.

Fuit Virgo in hoc oppido, quae de grauissimis doloribus ventris à mensium obstructione prouenientibus, conquerebatur: cui initio lenia quaedam medicamenta (nescio quid suspicans) propinaui. Cõfirmatus autem ab obstetrice (quae eam nudam cõspexerat & contrectauerat, ac ventrem eius nonnunquam in magnum tumorem attolli, paulo post iterum tumorem euanescere, mihi persuadebat) praescripsi ei medicamenta aperientia, flatus discutientia, & etiam fortiter purgãtia, atque inter alia etiam pilulas de Sagapeno. Sed cum semper quereretur medicamenta esse imbecilliora, & fortiora expeteret: dolum subesse non dubitaui. Interea fama sparsa est eam esse grauidam, & paulo post peperit Lepusculum, nam parens eius infantis, qui se subduxerat, vocabatur Lepus. *CL. Ioan. Francus Hildesius Medicus Camenicensus, de suis nuper communicatis obseruationibus.*

Honestam matronam nouimus, nondum quadraginta annos excedentem, quae quinto marito nupta, sterilis permanserat: respondentibus nihilominus mensibus. At illis ipsis tandem tertium desideratis, cum ventrem ob muliebrem purgationem detentam distendi putaret, nihil de conceptu sollicita, vtpote conclamatae sterilitatis persuasa, imminentes inde morbos praeuentura, validum omnino, nam clementioribus nihil profecerat, ad exigendos menses, à medico deposcit & impetrat medicamentum. Qui trochiscos de myrrha, in catapotia conformatos, cum serapio de arthemisia sumenda decernit. Quorum vsu adeo non fuit commota seu perturbata mulier, aut offensa; vt de caetero, vna cum fœtu recte valens, partum ad iustum tempus vsque pertulerit: & tandem filium, qui vel hodie in viuis est, feliciter peperit. *Schenckius.*

DE PARTV.

Et Primvm,

De tempore praecoce abortino.

ABORTVS.

Observatio.

Abortuum aliquot descriptiones.

QVomodo genituram sex dierum viderim, narrabo. Mulier nobis familiaris fidicinam habebat elegantem, virorum consuetudine vtentem, quam tamen

tamen ventre cōcipere non conueniebat: vti ne minori in præcio haberetur. Audierat autem psaltria illa mulieres narrantes, si mulier conceptura sit, genituram non egredi, sed intus manere. Quibus auditis & intellectis, hoc deinceps obseruauit: & quum quandoque sentiret genituram non exeuntem, dominæ exposuit, & sermo statim ad me peruenit. Ego vero quum id audiuissem, iussi vt in terram desiliret. Quod cum septies fecisset, genitura in terram profluxit, cum sonitu. Illa videns, mirari cœpit. Nunc qualis fuerit ego referam. Velut si quis ouo crudo externam testam circumcirca adimat, & per internam pelliculam inclusus humor transpareat, talis erat genitura illa, vt vno verbo dicam: rubra quinetiam & rotunda. In membrana vero fibræ quædam albæ ac crassæ apparebant, cruore crasso & rubro obuolutæ: eidemque membranæ foris cruenta inerant vestigia: iuxta medium vero tenue quid eminebat, quod mihi vmbilicus esse, eoque primum tum expirasse videbatur: quin & membrana, geniturам complectens, tota ex illo tendebatur. Talem sane ego geniturам sex dierum existentem vidi. *Hipp. lib. de natura Pueri.*

Primum cum genitura in vteros peruenerit septem diebus habet quæcunque corpus habere debet, quomodo id sciam. Atq; multa talia ego vidi hac occasione. Meretrices publicæ, quæ sæpius huius rei periculum fecerunt, vbi cum viris rem habuerint, sciunt, quando in ventre conceperint, & mox conceptum intra se perimunt. Posteaquam autem peremtus est, elabitur veluti caro. Hanc si in aquam coniectam accuratius inspexeris, omnia membra habere comperies, & oculorum regiones, & aures, & brachia, & manuum digiti, & crura, & pedes, & pedum digiti, & pudendum, & reliquum totum corpus cōspicuum erit. *Hipp. lib. de ætate.*

Pudendum non ita cito formari testatur Galenus his verbis: neque enim, inquit, statim vt semen in vterum coniectum est, neque diutissime post (quod ex anatomicis didiceris) alterutrum adhuc pudendum formatur. Ignorabisque sit ne mas an fœmina, quod conceptum est, postea vero tandem deprehēditur, fitque conspicuum, & cæt. vt merito dubites pluriumne, quam septem dierum, essent ij abortus, quos Hippocrates hoc loco à meretricibus publicis enectos tum deinde eiectos foras septimo se die vidisse testatur. Nam, quod ad me attinet, adduci non possum vt credam tam breui tempore, intra dies dico septem, geniturам etiam in frigidam coniectam expressa quam voles leuiter & obscure ea oculis subiicere, quæ Hippoc. hoc loco eam ipsam habere scribit. *Lalamantius Schol. ad lib. Hippoc. de hominis ætate pag. 52.*

Idem sentit *Marsil. Cognatus*: de quo paulo post.

Effluxiones vocantur, quæ intra septimum diem corruptiones incidunt. Abortiones autem, quæ intra quadragesimum. Et quidem plurimi fœtus intra tot numero dies deprauantur. Mas qui quadragesimo die exierit, si in quoduis aliud mittatur, diffunditur atque aboletur: sed si in aquam frigidam, cogitur consistitque veluti in membranula, qua rupta, fœtus ipse apparet magnitudine formicæ maiusculæ, & membra iam inde discreta, tum cætera omnia, tum genitalia constant: & oculi quemadmodum in cæteris animantibus prægrandes. Sed fœmina, quæ intra tertium mensem eruperit, indistincta est: quæ autem quartum adepta est mensem, finditur, & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit. Cum itaq; fœtus in vtero formatur, fœmina tardius quam mas perfectionem quarumq; partium recipit, & sæpius in decimum mensem, quam mas protrahitur. Sed cum in lucem prodierit, fœmina ocyus, quam mas accrescit, & ætate floret, & senectute maceratur, & magis quæ pluries pariunt. *Aristot. lib. 7. c. 3. de natura animal.*

Sæpe obseruauimus die quadragesimo eiectum fœtum, semidigiti, aut, vt ait Aristoteles, formicæ maiusculæ magnitudine vere ac prorsus conformatum, & cuius partes omnes, excepto iecore, albæ ac spermaticæ cernebantur. Caput pars erat auellanæ, & maius quam pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti: nasus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedes, hisque secreti digiti: penis conspicuus, sub quo scrotum milij magnitudine, superiora autem inferioribus maiora, nullo ossium robore, sed flexibilia quocunque ducerentur. Omnia contecta cute tenuissima & pellucida, per quam interiora cernebantur, alba quidem omnia, fibrosa, & seminis æmula, nullo carnis aut sanguinis rubore perfusa, vnum tamen iecur rubrum inerat, amplum, & recens concreto sanguini persimile: in quod ex secundis per vmbilicum venæ ferebantur sanguine confertæ, fœtum posthac nutrituræ. *Fernelius lib. 7. c. 10. Physiolog.*

Viuimus prius vitam plantæ, deinde brutorū vitā in vtero matris, hoc peracto cerebrum generatur, vt nerui ab eo profecti sensum primo, deinde motum ad vniuersum fœtum deferre possint. Interim enim alia fiunt membra, quæ delineata primo, deinde aucta, & robustiora reddita mouentur. Sileant hic obsecro Aristotelici vna cum principe peripateticorum Aristotele, qui (in hoc mire deceptus) cor primo gigni voluit, & si Deo placet, sanguinis fontem esse, & sensuum omnium: qui nisi obstinate Aristotelem tueri volent, quiescent veritate iubente, desinentque tam falsa proferre, & mordicus tueri, fatebunturq; non cor, sed iecur primo fingi. Cerebrum item corde nobilius esse, non fateri non poterunt, quippe quod ex ipso semine fiat, non ab vtero, vt de corde audistis. Non equidem negauerim in ijs animalibus, quæ in ouis nascuntur, primum quod oritur esse cor ipsum. At in homine iecur prius quam cor generatur: quemadmodum mihi non semel, sed sæpius intueri & animaduertere contigit. Inter ossa si quæras quid primo generetur, vertebras respondebo: Spinam scilicet, vt Aristoteles eleganter scripsit, & vere. Hanc veritatem corona illustrium virorum, & perexcellentium magna cum voluptate vidit in Romano theatro, cum Hieronymus Pontanus summus Philosophus embryonem menstruum mihi publice dissecandum tradidisset, ob communem Romanæ Academiæ vtilitatem: reliquorum autem membrorum quod primo fiat, quod posterius, nondum mihi licuit obseruare: cum abortuum non ea sit copia, quæ in tanta re necessaria esset. *Realdus Columbus pag. 456.*

Conspectus est mihi superioribus annis Brugis ciuitate Flandrorum abortus gemellorum trimestris, sexus masculini, qui, negata re quapiā cui grauida auide inhiabat, excussus est. Erat autē digitali aut paulo plus

lo plus longitudine, pariq; crassitudine, membris omnibus exacte elaboratis, nec vlla sui parte mutilis, adeo vt se oculorum orbes nigricante pupillæ puncto insigniti, nares, aures, digiti discreti, vmbilicus, mentula, femora, suræ, tibiæ, tali, & quibus forma pedis distinguitur digitorum articuli, perspicue se spectanda exhiberent. Cum autem infantium vterque palpitaret, atq; indubitata certæq; vitæ argumenta præberet, ad sacrum baptisma concursum est, quo peracto, nullum amplius vitæ indicium præferebant. *Lemnius lib. 4. cap. 23. occult. nat. mirac. edit. locuplet.*

D. Barandus Medicus nostras longe doctiss. abortum mihi conspiciendum exhibuit. Erat ille pollicis humani tantum magnitudine, sed discreta in eo ita membra erant, vt caput, oculos, nares, aures, brachia manus, digitos, colem denique ipsum sine aqua facile cernere esset, quadraginta dierum fœtum esse iudicabam, sed pro certo iunior esset, an senior, nec tum affirmare audebam, nec iam affirmare audeo. *Lalamantius Scholio ad libel. Hipp. de hominis ætate.*

De hoc abortu plura require supra sub Lemmate, *Subitanei & improuisi terroris, &c.*

Hippocrates de natura pueri inquit, masculi 30. diebus, femellæ 42. diebus primam coagmentationem & coarticulationem accipiunt, & vtplurimum hoc tempore, aut paulo breuiori, aut paulo longiore. Fernelius die 27. partes omnes dispositæ & conformatæ quodãmodo apparent, sed perfecte in maribus die 30. in fœminis 36. Ita sese obseruasse dicit die 40. eiectum fœtum, semidigiti, aut, vt Aristot. inquit, formicæ maiusculæ magnitudine vere ac prorsus conformatum, & cuius partes omnes albæ ac spermaticæ cernebantur.

Talem & ego Bononiæ in ædibus Doctoris Arantij vidi: porro Fernelius, caput par erat auellanæ, & maius quam pro reliqui corporis ratione: oculi vt cancris exerti: nasus, auriculæ, brachia, manus, crura, pedesque secreti digiti: penis conspicuus, sub quo scrotum milij magnitudine, superiora inferioribus maiora nullo ossium robore, sed flexibilia quacunq; ducerentur. Hipp. inquit postquam articulatus fuerit puer speciebus membrorum augescentibus, tunc ossa duriora fiunt, & cauantur, atque hæc à spiritu fiunt.

Porro equidem in meis ædibus Bononiæ demõstraui abortum, qui digiti longitudinem habebat, hominisque integri figuram vndequaque exprimebat, deprehendi conspicue admodum ossa bregmatis, ossa syncipitis & occipitis pro temporis ratione admodum mollia. Ossa bregmatis valde à se mutuo dehiscebant. Omnes artus erant suis figuris expressi, sic & penis, aurium, manuum pedumq; digiti. In abortu recentiori vidi primo spinæ dorsi obscurum vestigium à qua costarum paruæ delineationes prodibant, artus vero tanquam informes fibræ à trunco dependere visi sunt, caput pro ratione corporis, valde magnum, eratque sublonga figura, simiæ capiti non dissimile. *Coiterus libello de fœtus hum. & infant. ossibus.*

In grandioribus, capitis, artuum, scapularum, iliorum & sacri ossa in media secundum longitudinem regione, & non ab extremitatibus generationis, siue ortus principium ducunt, inde vero vtrinque versus principiorum extremitatumque fines, crescendo prolongantur, dilatanturque donec ad iustam magnitudinem longitudinemque peruenerint. Quædam ossa non ab vno tantum loco, sed à diuersis partibus inchoantur, ita vt ante eorum perfectionem in plurima diuisa appareant, huius generis est os occipitis, syncipitis, os ilii, os sacrum, vertebræ omnes: in primis prima & secunda colli vertebra, nonnulla ossa vt pedis, calcis, tali, carpi & sterni primo ligamentosa, deinde cartilaginosa informataq; ac nulla figura discreta exsistũt. Processus in principio nulli, nullæ appendices, fœtu crescente fiunt cartilaginosæ hæ extremitates ossium, magisq; efformantur, deinde certo tempore post procreationem in ossa conuertuntur. Commutatio siue conuersio hæc processuum appendicumque non incipit ab osse, cui connectuntur, sed à centro, vbi primo osseam & spongiosam acquirunt substantiam: hæc substantia crescendo augetur, incrementumque sumit ab interiori parte ad exteriorem, siue à centro ad circumferentiam, vnde contingit, quod ob cartilaginem, qua vndequaque tecta ac inuoluta sunt, difficulter cernantur: eodem modo etiam negotium in ossibus carpi & pedum sese habet. Notandum, quod omnes appendices per synchondrosin ossibus in adultis conglutinatæ primo cartilagines fuerunt. *Idem loco citato.*

Olim occurrit nobis, vt fœminæ abortum videremus, quæ iam octo vel decem dies se concepisse opinabatur, in quo nulla erat membrorum species, neque carnis: sed erat folliculus ex alba membrana, in qua liquor albus inerat, instar liquoris albi, quem ouum continet, in cuius medio carneum quid ex tenui filo quodam pendebat, quod nobis videbatur esse fœtus informe rudimentum ex vmbilico pendens, quæ res cum ad memoriam ea nobis reduceret, quæ libro primo de natura pueri ab Hippocrate scribuntur, verisimilem magis hanc narrationem esse persuasit, quam illam, quæ libro de carnibus habetur. Huc accedit, quod libro de octimestri partu traditũ est: post dies quadraginta membrorum discretionem fieri in maribus quidem valde conspicuam, in fœminis vero carnem apparere exortus ac processus solum habentem, vt omnino videatur non posse in genitura septem dierum carnis speciem comparere, cum illa membrorum delineatione, quæ libro de carnibus explicatur. *Marsilius cognat. variar obseruat. libr. 4. cap. 13* Idem sentit *Lalamantius* cuius sententiam circa initium huius Lemmatis inuenies.

Dissecui puerum sex fere mensium: In quo omnes partes videbantur discretæ: testiculi hærebant circa os sacrum, nondum descenderant in scrotum, vasa spermatica omnia manifeste apparebant, vretheres magni, vrachus manifestus, vesica in longitudinem protensa, renes ex pluribus partibus constantes magni, intestina plena excremento nigro, intestinum cæcum longum, proportione. *V. CL. Ioan. Bauhinus de diario obseru. suarum opere.*

PARTVS VITALIS PRÆCOX ET SErotinus

MENSE QVINTO.

OBSERVATIO.

Quinto mense nati vitales.

Noui

NOui Pincernam Christianissimi Regis Henrici, qui mense quinto natus erat: qui etiamnum viuit in ætate consistentiæ. Fœtus vt fortior fuerit, & mater debilior, celerius perficitur. *Montuus Anasc. Morborum lib. 4. cap. 41.*

Vxor M. Petri Sormani, venditoris Maluatici (vt sic Creticum vinum appellare liceat) in via vexillorum Mediolani ostendit mihi filiam nomine Claram, quam diebus CLXVIII. post abortum masculi fœtus quadrimestris Venetiis peperit: & in puerperio lac apparuit. Ipsa autem Puella, exilis, pallida & macilenta est: annos agens XVIII. *Cardanus contradict. 8. tract. 3. lib. 1.*

Eufragia virgo Deo dicata, in æde B. Rodogondæ, cum mater eius abortisset puerum V. nonas Iulij: profecta vero ad coniugem X. calendas Augusti, ipsam Eufragiam peperit VII. Idus Ianuarij sequentis anni, quare CLXX. die nata est morbo perpetuo natalium iacturam attestante ne quis ad superfœtationem refugiat: quanquam nec hæc minus intempestiuo partu miraculum afferat. *Idem loco iam citato.*

Comitissa etiam de Triultiis iuuenculam retulit esse in domo Comitis Sancti Secundi, capite admodum paruo, insanamque, natam, vt palam fertur, quinto mense. *Idem loco supra citato.*

Haud absurdum videri debet, si quinquemestris partus vitalis editus sit apud Valentinos, feruentem sane plagam: sicut & apud Madriti incolas nonnullos obseruatum sentio: ex pudica matre, honestissimamque viuendi rationem nacta, natum esse quinquemestrem. *Ferdinand. Mena com. ad c. 4. de septimest. partu Hipp.*

Adeo minus certi quicquam est in his rebus, quam veteres putarunt, vt nostro seculo nata sit puella, hauddubie quinquemestris, quæ adhuc viuit, plus quam duodecim iam annos nata, cuius gracilitas ac tenuitas maior quam mulieribus esse consueuit, indicat certam esse de eius ortu fidem, prærerquam quod multis domesticis, neq; ineuidentibus argumentis constitit. *Vallesius de Philosophia sacra c. 18.*

MENSE SEXTO.

OBSERVATIO.

Sexto mense nati vitales.

PVer sexto mense natus bene vixit. *Auicenna lib. 9. de nat. animal. c. vltimo.*

Mater Augustini Abduæ, patritij inclyti, narrauit vidisse puerum natum 6. mense Thomæ Suighi, qui superuixit, cum primis diebus lac non sugeret sed immitteretur infundibulo: & tamen peruenit ad ætatem perfectam, cum nec digiti manuum, nec palpebræ essent separatæ dum natus est: hic puellus nepos erat mulieris famosæ de via lata, medicam artem exercentis. *Cardanus contradict. 8. tract. 3. c. 1.*

Claudius Giardinus scripsit librum *de partu dierum 171. exc. Anconæ apud Astulphum de Grandis 1573. in 4.*

MENSE SEPTIMO.

OBSERVATIO.

Septimo mense nati vitales.

PVer septimo mense natus pro ratione natus est: & viuit, habetque rationem ac numerum ad hebdomadas vere & exacte respondentem. Mense autem octauo natus nullus vnquam vixit. Nouem vero mensium & decem dierum partus fit & viuit, & habet ad hebdomadas numerum exactum. *Hipp. lib. de carnibus ad finem.*

Cæterũ inexpertus quispiam mirari queat quod septimestris puer nascatur. Ego quidem igitur hoc ipsum vidi, & quidem frequenter. Si quis autem hæc deprehendere vult, facile est obstetrices adire, quæ parientibus adsunt, & ex his percunctari. *Idem loco citato.*

Tempus vteri ferendi enorme vnum hoc animal sortitum est. Cæteris enim vnum est tempus, homini vero plura sunt, quippe qui & septimo mense & decimo nascatur, &c. *Aristot. de Gen. anim. libr. 4. cap. 4.*

Sane *Galenus* etiam *in Hippocr. libellum de septimestri partu* testatur se deprehendisse pleras que mulieres fœtum quidem vitalem edidisse medio inter centesimum nonagesimum diem, & inter ducentesimum termino: celerius aut tardius, paucas. Ante centesimum & octogesimum secundum diem, & quindecim horas: vel post quartum supra ducentesimum nullas: vt septimestris fœtus editionis in lucem primus terminus esse dimidij anni tempus reperiatur. Inter centesimum & nonagesimum, & inter ducentesimum quartum diem dicit, id est, inter decimum diem septimi mensis tricenarij & vicesimum quartum eiusdem: quo scilicet tempore septimestres vitales edi solent vt eodem etiam loco testatur Gale. se vnam solum nouisse mulierem quæ centesimo octogesimo quarto die exacto atque expleto partum (vitalem) edidit. *Lalamantius Scholio 26. ad libell. de hominis ætate Hipp.*

Ante septimum mẽsem haud vnquam vitalis est. Septimo non nisi pridie posterove plenilunii die, aut interlunio concepti nascuntur. Vestilia C. Herditii, ac postea Pomponij atq; Orfiti Clarissimorum ciuium coniunx ex his quatuor partus enixa, Semproniũ septimo mense genuit, Suillum Rufum vndecimo: Corbulonem septimo; vtrumq; Consulem, &c. *Plin. nat. hist. lib. 7. c. 5.*

De septimestrib. Alexand. Aphrodisœus agit eo problemate quo quærit cur septimestres simulatque editi sunt non emittant vocem, nonimestres vero emittant. Et alio item quo quærit, cur septimestres viuant, octimestres nequaquam.

Aristoteles, Hippocratesq; putant si vulua mensibus expleatur septem, tum denique erumpere infantes, vitalesque nasci. *Plutarchus de Placit. Philosophor.*

Cecilium *Gellius lib. 3. cap. 10. ex Mænandro* his verbis citat.

Insoletne mulier decimo mense parere?
Pol nono quoq;, septimo, atq; octauo.

Galliæ locis septimestres ætate iam profecta quãtum & ex illis ipsis & illorum etiam matribus accipiebam vidisse: talesq; frequenter nasci & viuere, cũ ex obstetricibus, tum ab aliis, quas sæpe interrogaui, matronis, sæpe audiui.

Habeo vero Heduæ etiamnum superstites septimestres gemellos nepotes Ioannem & Lazarum Lalamanticos, annum agentes hodie decimum octauum: Ioannem quidem sanum, sed pusillum.: Lazarum vero post primum fere ætatis mensem toto cor-

pore ita conuulsum vt neq; vnquam loqui, neq; loco sese mouere de se in hunc vsq; diem potuerunt. *Lalamantius loco proxime citato.*

Quod me in admirationem traxit, duo fratres hebræi fuere, Hamisi nomine, septimestres, & eodem partu ambo editi: qui ita inter se similes erant, vt ipse familiariter etiam illis vsus, alterum ab altero nunquam discernere potuerim. *Amat. Lusit. Scholio ad Curat. 15. cent. 5.*

Non solum ratione sed & experimento discere possumus vt quos septimo mense natos nouerimus, eos cæteris infirmiores esse, & inconstantis valetudinis cernamus. Quod testatissima ipse fide confirmare omnib. possum, qui in educando septimestri filio meo Ioãne nullos nõ sim perpessus labores, omnesq; senserim molestias eas, quæ percipi ab indulgentissimo patre & filii amantissimo possunt, adeo & pusillo corpore, & exilibus membris, & virtute infirma prodiit, vt Dei Opt. Max. singulari beneficio atq; ope potius, quam humana, seruatus & altus videri possit. In quo tamen tantum valuit & matris in alẽdo proprio fœtu plena amoris charitas, diligentia atque industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura, vt puerum (etsi imbecilla natura) produxerimus tamen, præter omnium, nostramque spem, in firmiorem ætatem, vt iam annum agens quartum vegetior fieri & habitior Dei munere incipiat. *Valleriola lib. 3. Enarrat. 7.*

Cum (vxor) vtero grauis septimestremq; gestans fœtum in nonum mensem pro cætero suo more vẽtrem se gestaturam arbitraretur, (etsi semel antea vitalem partum septimo mense edidisset) opinione sua falsa iliorum ac renum doloribus derepente correpta, aquosis fluentibus ichoribus adapertoque vteri ostio, parturire cœpit, moxque scitum forma puellum peperit, qui biduo post, stillatione in fauces pectusque irruente, ac spiritus viam intercludente, Deo sic disponente, sublatus est. *Idem loco citato.*

Quod ad septimum mensem attinet, noui complures apud Belgas maritimos, etiam gemellos, qui ad extremam decrepitamque ætatem, crudo ac viridi corpore, menteq; vegeta deuenerunt. Quocirca futilis est, nulliusq; momenti illorum persuasio, qui septimi mensis partum inabsolutum minusq; vitalem statuunt & non nisi exactis nouem mensibus infantem omnibus membrorum numeris consummatum in lucem producendum. Sic exorta nuper est apud nos non leuis sane velitatio, sed atrox & cruentum certamen, funestaq; ac luctuosa dimicatio, ob expugnatam pudicitiam cuiusdam virgunculæ, non ambiguæ quidem famæ aut nominis, sed cerebri imbecillis aut vaccillantis, quæque mentis iudicio minus polleret: quarum plereque omnium citissime labascunt, minusq; fortiter aut animose vel minus vel insidiosis blandimentis obsistunt, aut obluctantur: secus quam feroculæ quædam puellæ & clamosæ, quæ se vnguibus & dentibus vlciscuntur ac strepitu insidiatorem integritatis abigunt. Acrius autem maiusque acerbe in hac tragœdia incruduit disceptatio: quod pater, qui ex ea prolem sustulisse vel concubitum extorsisse ferebatur, (nam id aduersarij sunt criminati, tanta acerbitate, vt illum ad cruciatus exposcerent, & tormentis explorandam rei veritatem contenderent) constanter factum pernegaret atque nec vteri vestibula, primosque aditus ingressum aut perfregisse hymena, integritatis velamen, nec prorsus intimos vteri recessus penetrasse per sacra (qui iudiciis præesse ac sacra tractare sit solitus) deierare se paratum confidenter pronuit: nec prolem sibi addici passus est, inter alia eo quoque innixus argumento, in sui innocentiam, quod infans vix in septimo mense, eoque inchoato potius, quam expleto, in vitam productus sit: membris omnibus exacte elaboratis, præter vnguium appendices, quos obseruamus in noni etiam mensis partu nonnunquam deesse ac desiderari, præsertim vbi grauidæ immoderatius salsamentis vtuntur, aut salem liguriunt, vt est is sexus in appetendis salsis & acidis maxime procliuis. Itaque non septimi mensis partum euincere contendit, sed noni; eoque supputato mensium decursu, atque obseruata temporis ratione, alium inquirendum patrem, qui paulo ante cum illa congressum iniuerit, eiusque consuetudine sit vsus. Quũ vero ex sententia Iudicum infans conspiciendus explorandusque medicis exhiberetur, accita obstetrice, atque honestis aliquot matronis, quarum vna patricia vndeuiginti liberorum parens erat, & cui non semel septimestris partus editus nec prorsus expletum septimi mensis curriculum. Pronunciatum est ab ijs non excussa facti causa nec vlla habita ratione patris, hunc ne an quæ alium deputent septimi mensis partum esse qui septem & viginti septimanis in vtero sit gestatus. Quod si in nonum mensem proferre potuisset futurus erat infans magis solidis firmisque membris, atque ipsa compages seu structura corporis magis compacta ac coagmentata, minusque dissoluta; erat enim os pectoris, quod velut scutum ac munimentum cordi incumbit, Belgæ Borstplate vocant, denique ensiformis cartilago, quæ stomacho imminet eminentior quam natura fert, nec in planum redacta, sed incurua ac turbinato mucrone, vt conspici solet pullorum gallinaceorum thorax, quæ ineunte ac præsertim mense Martio excluduntur. Vngues quoq; huic infanti, qui sexus fœminei erat, in manibus deerant, atq; extremi digitorum articuli, in quibus ex cutis musculosa, vel cartilaginosa materia vngues læuore perpoliti indurescunt vix tenues quasdam notas, & exigua vestigia exhibebant, nõ cornea duritie, sed mollissimæ membranæ tenuitate. In pedum vero articulis nulla se proferebant vnguium indicia, quod illæ partes non tanto calore imbutæ essent, quanto manus, atque à corde caloris fonte remotiores: quum manuum articuli per brachia pectori annexa beneficio caloris, qui à corde diffunditur, omnia conspectiora in digitis exhiberent. Itaque Medici obseruatis multis naturalibus causis, solidisque rationibus fulti, nullius partis vel fauore, vel iniuria, ita vt patiantur reo, si actori visum sit, constare suam innocentiam, vitæque & morum integritatem, pronunciauerunt adstantibus Iudicibus, quibus ea res demandata erat, ab ijs qui apud Belgas in Aula Bruxellana Regis Hispaniarum vices obeunt, non noni, sed septimi mensis partum statuendum, producto gestationis tempore per septem & viginti hebdomadas, qui partus etiam septimestris censeri debet, tametsi non prorsus expletus sit, atque vna aut altera septimana desideretur, atque aliquot adhuc dies ad complementum restent. *Lemnius lib. 4. c. 22. de occult. nat. mirac. edit. locupletatæ.*

MENSE

MENSE OCTAVO.

OBSERVATIO.

Octauo mense nati vitales.

MEnse octauo natus nullus vnquam vixit. *Hipp. lib. de carnib. ad finem.*

Translatitium in Ægypto est & octauo gigni: Iam quidem & in Italia tales partus esse vitales contra Priscorum opiniones. Vestilia C. Herditi, ac postea Pomponij atq; Orfiti clarissimorum ciuium cõiunx ex his quatuor partus enixa Sempronium septimo mense genuit, Suillium Rufum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrumque consulem: postea Cæsoniam, Caij Principis coniugem, octauo. *Plin. nat. hist. lib. 7. cap. 5.*

M. Varro mense nonnunquam octauo editum esse partum in libro 14. rerum diuinarum scriptum reliquit. *Gellius lib. 3. c. 16. N. A.*

In Cypro insula tempestate nostra fœminam geminos peperisse accepimus: alterum octauo mense: alterum decimo nono, &c. *Alexand. Bened. de curand. morb. lib. 25. c. 23.*

Quidam Nobilis habens duos filios eos habet ambos octimestres: & ambo in infantia vsque ad extremum vitæ peruenere. *Cardanus lib. 1. tract. 3. contradict. 8.*

Infans octauo à conceptione mense natus Florentiæ, mense Martio nocte ascendente Saturno retrogrado semiuiuus eiusmodi diligentia à nobis, imo à Deo quasi vitæ redditus potius, quam seruatus est, trienniumq; validius ferme impleuit. *Marsil. Ficinus in exhortatione ad lib. 3. de vita cœlitus comparanda.*

Liquet quod multi possunt superuiuere qui non ægrotant, si eo tempore nascantur. Nam duo filij Cardinalis Sfondrati & ipse Cardinalis Sfondrati, omnes nati sunt octauo mense, & superuixere. Et in Ægypto nati octauo mense generaliter viuunt: quia aër & aqua, & cœlum, & corpora & alimenta sunt viuacissima. *Cardanus com. ad lib. Hipp. de sept. partu.*

Quod alicubi fit non tantum possibile est, sed etiam naturale. Atqui Naxius partus pro octimestri prouerbio celebratur, quod in Naxo Insula octauo mense felicissime procedat. Idemque Aristoteles in Ægypto; Auicenna in Hispania accidere affirmant, Nec desunt historiæ quæ apud Græcos & Romanos octimestrem partum esse vitalem. Cum ergo stultum sit ratione pugnare contra sensum & experientiam, pro antiquitatis reuerentia quid respondendum. Neque enim consentaneum est, tot tantosque viros temere in Hippocratis opinionem cõcessisse. Respondendum: Quod aliquando & alicubi fit, non esse naturale, sed quod fit semper & vt plurimum; Vix enim quicquam dari potest in natura tam certum & constans, quod contrario aliquo exemplo reuelli non possit. Quia naturæ opera, materiæ, motus, loci & temporis circumstantiis sunt obnoxia: quorum causa innumerabiles mutationes accidunt. *Riolanus c. 11. ad lib. Fernelij de hominis procreatione.*

Quemadmodum in genere tritici est quoddam semen, quod tribus mensib. generat, vnde & trimestre vocant, alii setanium appellant, quoddam vero quod mensibus nouem, ita & in genere humani seminis quoddam est, quod septem mensibus parit, quoddam quod nouem. Partus igitur qui editur octauo mense, esse quidem non potest ex eo semine, quod septem mensib. gignit: quare ex eo erit, quod nouem mensibus solet maturum producere: igitur quum ante nonum mensem editus sit, indicat immaturum esse, & vi aliqua eiectum: talis autem vtpote immaturus & præcox, moriturus enatus est: cuius signum est, quod certis regionibus, vt in Ægypto octimestres partus etiam viuere ferunt, quod bonitate regionis defectui immaturitatis satisfiat. Cur autem duo tantum sint humani seminis genera & alterum septem, alterum nouem mensibus partum edat, eandem habet quęstionem cur & in genere tritici duo similiter seminis genera sint. Causa in vniuersum est analogia talis agentis ad talem materiam nam quis quærat cur tanta flamma tantum roboris absumat in hora vna. *Eracastorius.*

MENSE DECIMO ET VNDECIMO.

OBSERVATIO.

Decimo & vndecimo mense nati vitales.

DEcimo vndecimoque in lucem venire & multorum testimoniis, & spectatissima experientię fide probatur.

Nam & *Hippocrates libro de Octimestri partu*, decimestres vndecimestresque nasci conceptis verbis testatur. Cæterum (*inquit*) decimestres & vndecimestres partus ex septem quadragenariis eodem modo fiunt, velut ex dimidio anno septimestres. Et rursus ad finem libri: Ex his igitur omnibus necessarium est pleraſque mulieres circa plenilunium, & vltra in ventre concipere, vt ducenti & octoginta dies: sæpe vndecimum mensem apprehendere videantur: tot enim dies septem quadragenarios constituunt. Nam cum vltra plenilunium mulier concipit, necesse est eum conceptum vndecimum mensem attingere & apprehendere qui ad vltimum circuitum perueniat.

Et Aristoteles plerasq; decimo parere, nonnullas vndecimum tangere mensem testatur.

Et ex latinis Comicis in præcipuis habitus *Plautus in Cistellaria.*

Tunc illa quam compresserat.
Decimo post mense exacto hic peperit filiam.

Plinius quoque id ipsum affirmat, Vestiliam C. Herditii ac postea Pomponii atq; Orfiti clarissimorum virorum coniugem, ex iis quatuor partus enixam, Sempronium septimo mense genuisse, Suillum Rufum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrumq; consulem; & postea Cœsoniam, Caii Principis cõiugem, octauo. Constat itaq; vsq; ad vndecimi mensis initia ventrem gestari posse. Quæ ego ad propositæ rei explicationem satisfacere posse sum arbitratus: si id tantum addidero, aliam etiam, quam hactenus tradita sit, varii hominum partus causam assignari posse: nempe genitalis seminis naturam aliam atque aliam. Nam vt in semine quod terræ iacitur, est aliquod quod trimatu proueniat (vnde trimestre triticum rei Rusticę scriptores vocant) aliud quod in annum fructum maturitatemq; suam proferat: sic esse inter hominũ semina aliud quod serius, aliud quod temporius proueniat: vnde aliquos septimo mense, alios octauo, plerosq; nono atq; decimo prouenire cernas, quod Plinius in Vestiliæ Herditii Pomponii,

ac postremo Orfiti coniuge spectasse videtur: quum ex tam multis viris fœtum alium vndecimo mense genuisse testetur. Nec dubito quin pro ratione temperamenti hominis, ætatis, victus, educationis, cœli, ac regionis, ipsaque mulierum semen excipientium, locellorumque varietate, alio atque alio tempore tum fœtum in vtero formari, tum gestari, tum in lucem edi contingat. Quod luculentissime Diuinus *Hippocrates in Epidemiis libr.6.* ita expressit. Labores in circuitibus, quicquid in septuaginta mouetur, in triplicitate perficitur: & quicquid in nonaginta mouetur, in triplicitate perficitur. Quam seriem & Galenus, & post eum Fuchsius doctissime explicarunt. *Valleriola lib.3. Enarrat.7.*

Aulus Gellius luculentissimus scriptor *de Varronis sententia* scribit, vndecimo mense aliquando nasci hominem posse, idque à *Varrone libr.14.* rerum diuinarum proditum esse. *Idem Locor Com. lib. 1. cap.18.*

Ego de partu humano, præterquam quę scripta in libris legi, hoc quoq; venisse in vsu Romæ comperi bonis atq; honestis moribus non ambigua pudicitia in vndecimo mense post mariti mortem peperisse, factumque esse negotium propter rationem temporis, quasi mortuo marito postea concepisset, quoniam Decemviri in decem mensibus gigni hominē, nec in vndecimo scripsissent: sed Diuum Adrianum, causa cognita, decreuisse, in vndecimo partum edi posse: idque ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo Decreto id Adrianus statuere se dicit, requisitis veterum philosophorum & Medicorum sententiis. Ex quibus omnibus constat, vndecimo mense iustum partum nasci posse. *Gellius libr.3. cap.16. N. A.*

Conciliator Petrus Aponus affirmat se fuisse vndecimestrem. *Cardanus lib.1. tract.3. contradict.8.*

Anna Consanguinea Stephani Pyrrhi vxor, quum exactæ conceptionis tempus obseruaret, post decem menses, & vndecimi tres exactos dies puerum optime peperit. Vtero enim gessit decem mensibus, & vndecimi tribus diebus, vnde *Plinium* verum dixisse *libro septimo Naturalis historiæ capite quinto* deprehendi, vbi præter Lucij Papyrij prætoris opinionem affirmantis homini nullum esse pariendi statutum tempus, inquit: Homo vsque ad initia vndecimi gignitur mensis: veluti in casu nostro contigit: decimo vero mense, Salamon Hebræorum sapientissimus, ab hora conceptionis in lucem prodiuit, vt ipsemet testatur *libro de Sapientia capite septimo:* primogenitus quoque Diui Herculis Ferrariæ Illustrissimi Ducis decimestris est, vt omnes ibidem norunt, & Brasauola scribit, quem terminum *Hippocrates* tantum *libro de Natura pueri* prope finem signare videtur: sed de iis & eorum causis, Leonardum Fuchsium Germanum legere est, qui mea sententia præ cæteris melius & accuratius *libro sexto Epidemiorum* ea disseruit. *Amatus Lusitanus curat. 27. cent.1.*

Igneus præses Curiæ Rhothomagensis in acta publica conscribi mandauit, mulierem cum eniti conaretur nono mense, nec potuisset, decimo & octauo mense peperisse fœtum vitalem, obstetricum ac Medicorum fide conquisita. *Bodinus Theatri nat. lib.3. pag.391.*

MENSE TERTIODECIMO.

OBSERVATIO.

Decimo tertio mense natus vitalis.

PAter meus decimotertio mense se natum prædicabat. *Cardanus lib. 1. tractat.3. contradict.8.*

MENSE QVARTO QVINTOQVE DECIMO.

OBSERVATIO.

Decimoquarto & decimoquinto nati vitales.

PVeri nascuntur nono, & decimo, & vndecimo mense: quidam etiam decimo quarto. *Aristot. hist. animal. lib.7. cap.5.*

Massutius author est, Lucium Papyrium prætorem secundo hærede lege agente bonorum possessionem contra eum dedisse cum mater mensibus quatuordecim partum diceretur tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi videretur. *Plin. nat. hist. lib.7. c.5.*

Fidelis quidam mihi retulit mulierem post decimū quartum mensem peperisse, cui dentes subnasci cœperint, & bene vixerit. *Auicenna lib. 9. de animalib.*

Accepimus quandam quatuordecim mensibus partum tulisse, quibus animandi mouendique spacia imbecillitas quædam distulerit. *Alex. Bened. c.23. lib.25. curand. morb.*

Mulier sexagenaria ex septuagenario sene concepit, & decimoquinto mense puellam peperit: oculis & manibus priuatam, quinq; mensibus vitalem. Vide *obseruationem huius libri, pag.616.* Vetulas admodum concepisse.

TEMPORE DIVTVRNO VTERO GESTATI

MENSIBVS VIGINTI TRIBVS.

OBSERVATIO.

Viginti tribus mensibus in vtero gestatus.

REnatus Thioneau M. D. edidit miraculosam historiam fœtus in vtero viginti tres menses gestati, apud Turonenses, vt testatur *Paschalis Gallus*, amicus noster, *in Bibliotheca sua medica.*

BIENNIO.

OBSERVATIO.

Biennium in vtero gestatus infans, statim atq; in lucem editus fuit, & loqui, & incedere potuit.

EX Duce Baruch Vandale Vxor concepit, & biennio prægnans fuit, & parturiuit infantem gradientem, & loquentem. *Albert. Krantzius.*

Fœmina biennio vterum ferens, marem loquentem enixa est. *Auentinus lib. 5. annal. Boiorum.*

TRIENNIO.

OBSERVATIO.

Triennium vtero gestatus, monstrosus & ridiculus in lucem natus.

EX magnorum familia aliquot hinc annis vixit hic quidam Vir nobilissimus, prudentiæ non contemnendæ. Is iam sexagenarius ex nobili à Gutenberg matrona quadragenaria filium suscepit, (vt fide viri dignissimi testati sunt) per triennium vtero gestarat, antea cum ex his secundis nuptiis puellam,

tum

rum ex prioribus plures & sanos enixa liberos. Est vero hic staturæ admodum exiguæ, crassus, digitis breuioribus: fari ad intelligentiam nescit, nisi quibus quid velit, ex quotidiana conuersatione constat. Annum iam agit 24. Caluus est ob sinapismos in pueritia tineæ ergo vsurpatos, relicta capillorum q corona monachali. Cæcus etiam: corpore alioquin suis membris integro. Psalmos canit plurimos, numeros tamen blæso ore potius sonando, quam verba exprimendo, idque nonnisi de concentore suo famulo certus, ipsemet præcentorem agens. Si forte fortuna canis ipsi assiderit, continuo cantilenas germanicas psallere incipit. Vt cibos edendo non aduertit, ita vinum haud grauatim exhaurit, aquam, si forte substituatur respuens. Verum cætera quid attinet: Hoc mirum est & inauditum, cuius gratia hoc potiss. recitaui, fœtum tres annos vtero gestari. Auicenna equidem 14. mensium partum se vidisse narrat. *CL V. Sigismundus Schnizerus suis ad me literis 16. Aprilis, Anni 1596. Bamberga datis.*

QVADRIENNIO.
OBSERVATIO.

Alius infans, bene habita matre, quadriennium in vtero gestatus.

NVnquam aut visum aut scriptum est, quantum ipse recordor, mulierem vllam fœtum viuum quatuor annis ventre gestasse, quemadmodum hæc à te mihi proposita mulier. Quam scribũt anno XV. enixam marem, mox primo coniunge orbatam, cum secundo atque tertio XVI. annis sterilem mansisse, donec tandem quarto nupta, concepit fœtum. Quē ipsa omnino affirmat, se iam quarto anno exacto viuum gestare, non modo absque vlla insigni molestia, verumetiam cum summo valetudinis lucro, nempe quæ prius innumeris pene malis tentaretur, nunc vero à cunctis libera sit. *Mercurialis consilio 85. edit. Basil. ad Illust. & Generosum D. Christoph. à Wolckenstein.*

PARTVS FOECVNDVS.
OBSERVATIO.

Fœcunditatis illustria exempla.

PRiamus ex Hecuba coniuge habuit XIX. liberos: ex aliis pellicibus 31. Hinc *Maro.*

Quinquaginta illi thalami, spes magna nepotum.

Artaxerxes Xerxis filius, Persarum Rex, habuit ex pellicibus CX. liberos, ex iusto matrimonio III.

Scylurum Chersonesi dominum ac Scylluri liberos in captiuis habuit Mithridates Eupator. Eos quinquaginta fuisse, *Posidonius* scribit, cum Apollonides octoginta affirmet *Strabo lib. 5.*

Arabum rex Herotimus, ob fœcundam sobolem memorabilis. Trogus Pompeius author est, sexcentos ei ex numeroso pellicatu filios fuisse, per quos varie bella administrabantur. Huiusmodi præsidio fretus Herotimus, Syriæ fuit & Ægypto infestus, Syllanis temporibus *Sabellicus lib En. 6.*

Masinissa rex Numidiæ, XLIV. filios habuit, authore Eutropio.

Atila Hunnorum Rex, LX. liberis insignis.

Sylulus Rex Scytarum, genuit LXXX. filios. *Plutarch. in lib. de Garrulitate.*

Constat nostra ætate cuidam Regi Moluchiarum fuisse de filiis, fœminis tamen computatis, sed verisimile est masculos ipsos fuisse, longe plures LXXX. *Cardanus comment. ad lib. Hipp. de aere aquis & locis lectione 91. super tex. 15.*

Lycaon Pelasgi F. Arcadiæ Rex, antequam in Lupum verteretur, ex Atlantis filia legitima vxore, & nonnullis aliis supra quinquaginta liberos suscepit. *Natalis Comes libr. 9. c. 9. Mithologiæ.*

Thespis Atheniensis Erichthei Regis filius, è pluribus fœminis filias L. genuit; cum quibus vocatis ad epulas Hercules singulatim vna nocte concubuit: suscepitque totidem liberos mares, qui Thespiadi dicti sunt. *Diod. lib. 5 & Suidas.*

Hercules inter LXII. liberos vnicam tantum filiã habuit. *Antigonus in mirac. nar. ex Arist.*

Carolus Magnus Imperat. ex multis coniugibus & cõcubinis multos etiam liberos habuit: nimirum ex Hildegarda Sueva Carolum, Pipinum, Lotharium, & Ludouicum: filias autem Ruthridem, Bertam, Gislam, Hildengardam, Adelheydam, Bellixandam, Immam, Gertrudim. Tum ex concubinis, Gersuinda, Adeltrudem, Reginam, Drogonem, & Hugonem, Adelinda, Theodoricum, Himmeltrude, Pipinum in patrem seditiosum, Rothilde, Adelroden, Roynam, Adelindam. Tres filias ex Fastrada Franca suscepit. Theodoretam, Hiltrudim, & Rothaidem. Et ita viginti tres liberos genuit. *Hedio in Chron. German. & Bruschius in German. monasteriis.*

Habebat Babo illustris Comes de Ror, & Baro de Abensperg ex legitimo thoro triginta duos filios & duas filias superstites, sicut in fastis monasterii Vueltẽburg annotatum est: cum itaq; prius pater sollicitus esset qua nam ratione numerosæ soboli prospiceret, atque omnes in eo statu, quem ipse à maioribus illustrem acceperat, conseruare posset, nulla via commodior visa quam vt eos S. Henrico Cæsari cõmendaret, ad id etiam commoda ei oblata occasio. Contigit enim vt Cæsar Ratisbonæ suorum procerum conuentum habiturus, & sese postea cũ illis in venatione oblectatur⁹, omnes admonuisset, ne quis procerum aut nobilium plures comites adiungeret, verum vno tantum seruo comitatus cõpareret, quo locus hospites capere, atq; annona sufficere posset. Itaq; Babo filios suos iuuenes egregie ornatos, splẽdide instruit, & vnicuiq; seruum adiungit, atq; hac ratione sexaginta sex equis magna solennitate vrbem ingreditur. Cæsar visa tanta comitum multitudine miratur, atque Babonem ad se vocatum interrogat, qui ausus fuerit mandatum suum serio propositum, violare, aut quid pacis hoc tempore eo equitum numero præpararet. Tum Babo, reuerentia Cæsari exhibita, inquit: Serenissime Cæsar, hactenus tuis mandatis diligenter obediui, porro facturus Dei auxilio. Nunc etiam ad conuentum hunc vno tantum famulo comitatus compareo. Henricus Augustus infert: Qui igitur alii sunt Inquit Babo: sunt mei legitimi filii, tui famuli, quorum singuli, vno seruo comitati, præsto adsunt, vt tuæ Maiestatis voluntate audita, diligenter pareant. Eos, vt ingenuam decet sobolem, hactenus maxima cura educaui: nunc vero eos tuæ celsitudini offero, dono & commendo. Tum Imperator subridens, singulos appellat, atque dextra & osculo excipit, eosque ordine

suos filios vocat, atque secum in aula permanere iubet. Hos quoque omnes & singulos Cæsar paulatim prædiis, stipendiis, castellis, & vicis locupletauit. *Auentinus lib 5.*

Rudolphus Habspurgensis Imp. ex Anna Comitissa de Hohenburg in Suevia, suscepit septem filios, totidemq; filias. Ex quibus postea innumeri Principes, Reges, & Imperatores prodiere *Cuspinianus.*

Albertus I. Rodolphi Imp. F. primus Austriç Dux & cæso Adolpho Imperatore, ex Elizabeta F. Meinardi Comitis Tyrolensis viginti & vnum liberos suscepit: quibus vti prospiceret ad regionem ampliandam in Heluetia præsertim animum adiecit. Horum vndecim iustam assequuti sunt ætatem: cçteri in pueritia mortui. *Stumpfius & Cuspinianus.*

Barrabas Vice Comes in Italia 39. liberos suscepit.

Conradus Muscouiæ Dux, XXC. liberos habuit: ex quibus quatuor tantum legitimi fuerunt.

Ὥσπερ χαλκιδική τέτοκεν ἡμῖν γυνή, id est: *Tanquam Chalcide peperit nobis vxor.* De ea dicebatur, quæ liberos quamplurimos peperisset. Tradunt Heroinam quampiam fuisse, nomine Comben, cui cognomen fuerit Chalcidi quod prima arma ærea cõfecerit. Ea viro coniuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum est *in Euboicis annalibus*, & attestatur *Aristus Salminus Erasmus.*

Victoria mater Æneæ Syluij, qui postea ad Pontificatum euectus Pij II. nomen obtinuit, fœcunditatis eximiæ fœmina duodeviginti, & ex his gemellos aliquot puerperiis edidit. *Ioannes Antonius Campanus in vita Pij.*

Mulier quædam quæ habitat in Orientali porta, Vxor artificis cannarum, viginti quinque filios enixa est, atque ea fœcunditas mira fuit. *Cardanus lib. 8. c. 44. de varietate.*

Iodoca Teylingia matrona prudentissima, valde prolifica, ex marito suo Augusto Teylingio viginti proles suscepit, vetula septuagenaria, mater Vxoris meæ *Forest. obseru. 34. lib. 11.*

Antonia Mutinensis, quadragesimum ætatis suæ annum non prætergressa, quadraginta tres filios habuit. *Caspar. Bugatus lib. 4. suarum hist.*

PARTVS NVMEROSVS.

OBSERVATIO.

Mulieres quæ vno partu numerosam sobolem enixæ sunt.

MVltiplex perficiendi tempus, pariendiq; diuersum homini datum est. Et cum alia singulos pariant, alia plures, genus humanum in ancipiti est. Nã quod plurimũ & locis plurimis agitur, mulieres singulos singulæ pariunt. Sed sæpe & locis plerisq; geminos etiam, vt in terra quoq; Ægypto fieri certum est, pariunt etiam tres & quatuor, & locis nonnullis valde ita fit, quod dictum iam est, sed quinq; cõplurimum nascuntur. Iam n. hoc euenisse pluribus conspectum est, & quædam viginti partubus quatuor edidit: quin os enim singulis partubus enixa est, maiorq; eorum pars enutriri & adolescere potuit. Et cũ in cæteris animalib. gemini nati, etiamsi mas & fœmina sint, nihilominus enutriantur seruenturque, quam si mares ambo, aut fœminæ sint, in genere certe humano pauci gemini seruantur, si alter mas sit, alter fœmina. *Arist. lib. 7. de hist. animal. c. 4.*

Iam incidit vt facta corruptione duodecim superfœtata puerperia egererentur. *Idem loco citato.*

Ægyptia quædam vno partu quinq; pueros enixa est, *teste Aristotele. Gellius lib. 10. c. 2.*

Mulierem non vltra quinq; vno partu edere tradit *Aristoteles*, memoriæque fuisse proditum *Antigonus in mir. nar.* scribit Alexandriæ mulierem quandã quatuor partubus XX. fœtus edidisse, quorum maior pars enutrita sit. Eademque, in alia vrbe, mulier quinq; infantes vna peperit, tres masculos, duas fœminas, quos suis sumtib. ali iussit Traianus Imp. Eademq; mulier, circumacto exinde anno, tres infantes peperit. *Phlegon. de mirab. & longæuis.*

Tergeminos nasci certum est, Horatiorum Curatiorumque exemplo: inter ostenta ducitur, præterquam in Ægypto, vbi fœtifer potu Nilus. Annis proximis supremis Diui Augusti, Fausta quædam è plebe Ostiæ duos mares totidem fœminas enixa, famẽ, quæ consecuta est, portendit haud dubie. Reperitur & in Peloponeso quinos quater enixa, maioremque partem ex omni eius vixisse partu. Et in Ægypto septenos vno vtero simul gigni Author est *Trogus. Plinius lib. 7. c. 3. N. H.*

Ancilla quædã Augusti Imp. in agro Laurente, vno partu quinq; enixa est filios. Eam Augustus in via Laurentina honorifice sepeliri curauit cũ ipsis pueris, & sepulcri inscriptione *Gellius lib. 10. Noct. Att.*

Proconnesia è duplici adulterio geminos edidisse fertur, vtrumque patri suo similem. *Solinus libr. Polyhist. cap. 4.*

Serapiam Alexandrinam, scribit *Caius libr. 1 fideicom.* vt videre est *in l. 7. Vtrum. D. de rebus dubiis. & Capitolinus in Antonino*, quinq; liberos vno enixam partu. *Cælius lib. 4. c. 23. A. L.*

Inuenitur in Iure Ciuili Græca quædam quinionem enixa filiorum. Semel omnium mater, vnici fœtus parens multiplex, vnici vteri puerpera numerosa: quæ tot stipata corporibus pene dixerim populo sexum ipsa corpus fuit. *Tertul. de anima titulo de substantia Animæ, & an corporalis.*

Lampridius scribit Faustinam Pij F. M. Philosophi vxorem, vno partu enixam geminos, Commodum scilicet, & Antonium, qui quadrinus elatus est, quem parem astrorum cursu Commodo Mathematici promittebant. Cum Faustina esset prægnans, visa est in somnis serpentes parere, sed ex his vnum ferociorem. *Cuspin.*

Mulier quædam abortiuit XXXIII. (*Petrus Aponensis* legit LXXVIII.) formatos vti à fide dignis accepi. *Auicenna. lib. 9. de animalibus.*

Quandoque formantur in matrice multi fœtus, etiam quatuor, & quinque, & sex, & septem, & plures decem. Compertum habeo quandam mulierem abortiendo emisisse septem, & aliam quindecim, omnes formatos. Adeo mirabilia sunt opificis rerum opera, cuius sapientiæ & potentiæ non est finis, hic ergo totum oportet vt sit in scientia obstetricis, vt cũ vsus venerit perita sciat quid agendum sit. *Albucasis Chirurgiæ lib. 2 c. 76.*

Lamisij Longobardorum Regis Mater septẽ vno partu edens filios, eos in piscinam quandã proiecit. Quos cũ Agelmundus primus Longobardorũ Rex, post Ibor & Agion, iter faciens hasta reuolueret, Lamissius hastã eius firmiter tenuit. Ab eo igitur nutritus postmodum, & regni hæres factus est. *Sigebert. in Chronica.*

Anno

Anno 396. Algemundi primi Longobardorum Regis temporibus, meretrix quædam vnico partu septem puerulos enixa est, & in piscinam proiecit necandos: quos Algemundus Rex dum forte fortuna inuenisset, vnum ex illis hasta detractum seruauit, nutricique omni studio alendum tradidit: qui cum adoleuisset, ob ingenii magnitudinem post Algemundi mortem successor factus est. Author *Paulus Diaconus*: Ex quo *Textor & Lycosthenes*.

Sub Zenone Imperat. Mulier quædam septem liberos vno enixa est partu, quos in piscinam crudelis abiecit. *Sigebertus*, matrem eam fuisse indicat Algelmundi Regis Longobardorum. *Paulus Diaconus* vero *lib. de gestis Longobardorum primo capit. decimo*, meretricem.

Eo anno quo Henricus II. Rom. Imp. mortuus est Altaichii inferiore Boiariæ Monasterio Mulier quędam quinque filios simul est enixa *Auentinus li. 5. Annalium Boiorum*.

Comitissa quædam Querfurtensis vno partu fertur edidisse nouem infantulos, quos omnes ad vnũ vsque voluit interimere: sed patre forte fortuna aduenante conseruati sunt. *Botruffus lib. 4. c. 4. Anhaltinensium Principum*.

Prodigiosa sunt, nec sine cunctatione proferenda, quæ Magnus Albertus censuit prodenda, vt prætercam quæ scribit *Iulianus Iureconsultus*, atque idem *Paulus Digestis*. Si pars hæreditatis petatur, vbi & superfœtationem admittere videtur: Scribit, inquam, Albertus mulierem quandam in Germania configuratis conformatisque iam in vtero duorum & viginti infantium corpusculis aborsum fecisse: aliam vero etiam septuaginta: imo, vt amplius crescat admiratio, aliam etiamnum eiecisse in peluim embryunculorum auricularis digiti magnitudine corpuscula centum & quinquaginta. Cuius rei facta fides est tuniculis, quibus obuoluebantur, concisis. Addit quoque pluribus eorum affuisse dilatationis & constrictionis motum, & signa alia vitæ complura, oculis tamen imperfectioribus: manuum vero & pedum digitos fuisse veluti capillares. *Cælius libr. 4. cap. 25. A. L.*

Isenbertus Comes de Altorf vxorem habuit Irmenrrudim. Hæc cum pauperculam fœminam eodem partu tres liberos mares enixam vidisset, & tanquam impudicam reprehendisset, quod ex eodem viro tres simul filios suscipere impossibile videretur: ipsa post annum (Deo sic eius superbum iudicium confutante) absente viro XII. mares enixa est. Perterrita eo casu, quod iam de sua quoque pudicitia dubitari posse arbitraretur, obstetrici vndecim in proximo torrente Schercio mergendos committit, vnicum illa seruat. Paret obstetrix. Obuius fit illi Comes, & quid velatum gestet interrogat. Illa Vuelfos (sic enim lingua sua catulos vocabant) deformes submersuram sese asserit. Mox ille: At permitte, inquit, vt videam, sint ne aliqui qui venationi nobis inseruire possint. Repugnat illa. Tandem coacta infantes vndecim ostendit, & negotium Comiti ita, vt gestum erat, narrat. Imperat ergo Comes, vt factum apud vxorem [illegible] dissimulet, & filios educari præcipit. Exacto iam sexennio, cum omnes viuerent, in arcem adduci iubet, atq; illic coram omnibus amicis imprudentia vxoris detecta, veniam illi dedit, & filios porro duodecim æquali iure suos esse voluit, statuitque vt non Comites de Altorf, sed ex vetulæ obstetricis ominosa voce, quę vitam illis XI. dederat, Vuelfi vocarentur: & gratitudinis ergo, pro diuinitus seruata tã numerosa prole, in ipso Altorfensi oppidulo cœnobiũ monialium construxit. Hanc illius monastici loci originem esse ex multorum senum, qui eadem sese à suis parentibus & maioribus audiuisse narrabant, testimonio scribit *Bruschius de monasterio Vinearum*.

Helionora Saluiata Bartholomęi Friscobaldi Florentini ciuis vxor; duos & quinquaginta liberos enixa est, nunquam pauciores tribus vno partu. *Iacobus Capellus in Fragmentis*.

Matthias Golanceuius Episcopus Vladislauiensis in Polonia fuit sub Vladislao Loctitio Rege. Eius matrem ferunt duodecim filios vno partu edidisse: verum ex iis vnum illum vixisse, reliquis mox, vt nati erant, mortuis. *Gromerus lib. 11.*

Anno 1270. in Cracouiensi regione honesta quædam matrona Margarita, Virboslai Comitis vxor, triginta sex pueros viuos vno partu edidit, vicesima die mensis Ianuarii. *Idem lib. 9.*

Margarita Florentii Comitis Hollandiæ filia, mulierculam stipem petentem, gemellos in vlnis gestãtem, acerbe increpauit, neque eam vno partu duos ꝓducere potuisse, nisi duorum quoque virorum vsa esset cõmercio affirmauit. Mendica precibus à Deo contendit, vti in signũ pudicitiæ suæ Comitissa grauida tot pareret infantes, quot essent in anno dies. Preces fuere exauditæ, exacto gestationis tempore Anno M. CC. LXXVI. ætatis suæ 42. ipso die Parasceues peperit Margarita CCCLXIV. Infantes, partim mares, partim fœmellas. Eos simul in peluí baptizatos, maribus Ioannis, fœmellis Elisabethæ nomine imposito, & cum matre paulo post morte Epitaphio historico. Cuius *Ludouicus Viues, Erasmus Roterodamus, & Ludouicus Guicciardin⁹ in Topographia Flandriæ* meminere. Anno Christi 1313. Margarita Comitissa Holsteinii imperante Henrico VII vno partu tot edidit infantulos, quot anni sunt dies, trecentos sexaginta quatuor, omnes maturæ ætatis, & humanæ formæ: omnes etiam viui baptizati sunt. *Annales Brunsuicensium Albertus Crantzius in Vandalia. Ernestus Brotuffus lib. 4. ca. 4. Historia Principum Anhaltinensium. Fulg. lib. 1. ca. 6.* Anno 1322. (vt *Maffæus* meminit) quo leprosi ꝑ Italiã fontes infecerunt, Margarita Comes Hollandiæ eas ꝓ adulteris fœminis arbitrata, q̃ gemellos parerent, imprecatione cuiusdã pauperculę, q̃ forte eandẽ ob causam acerbius increpasset, vno peperit partu 365. omnes vitales, pollicis magnitudine, quos sacro fonte candidatos continuo mors excepit. *Gemma li. 1. c. 6. Cos.* Ostenti loco haberi potest, ꝙ accidit ab Anno à Virginis partu 1310. cum Henricus Luxenburgensis in Germania imperaret. Quo tẽpore Margarita Olandæ Comes trecentos & sexaginta filios viuos vno partu edidit: qui oẽs baptismi charactere illustrati fuerũt. Author *Baptista Fulgosus. Mizaldus Cent. 8. Mem.* Margarita Holstenia Comitissa dierũ anni numerũ fœtibus vnius partus adæquauit. *Zvvingerus Comm. Tabula ad lib. Hipp. de nat. pueri.* Historia Chronica & sepulchrũ vna cum epitaphio in Hollandia testantur Margaretæ, illustris Florentii Comitis Hollandiæ filiæ puerperium trecentorum sexaginta quatuor puerorum viuorum, & ab Episcopo Guidone baptizatorum. *Ioan. Boscius thesi 109.*

Concordiæ Medicorum & Physicorum de humano conceptu, &c.

In Hollandia, non procul Lugduno Batauorum, Pagus est Lausdun: in quo memorabilis Hollandiæ Comitissæ Historia ex marmore descripta spectatur. Quæ sic habet.

In fronte Epitaphii scriptum est maiusculis litteris:

EN TIBI MONSTROSVM NIMIS ET MEMORABILE FACTVM,

QVALE NEC A MVNDI CONDITIONE DATVM.

Margareta Hermanni, Comitis Hennebergiæ vxor, Quarti Florentii Comitis Hollandiæ & Selandiæ filia, Gulielmi Regis Romanorum, ac postea Cæsaris seu Gubernatoris Imperii, atque Alitheiæ Comitis Hannoniæ soror, cuius patruus Episcopus Traiectensis, auunculi autem filius Dux Brabantiæ, & Comes Thuringiæ, &c. Hæc autem Illustrissima Comitissa annos XL. circiter nata, ipso die Parasceues, nonam circiter horam, Anno Millesimo Ducentesimo LXXVI. trecentos & LXV. enixa est liberos, qui prius à Guidone suffraganeo Traiectensi, omnes in duabus ex ære peluibus baptizati sunt, quorum masculi quotquot erant, Ioannes, puellæ autem omnes Elisabethæ vocate sunt, qui simul omnes cum matre, vno eodemque die fatis concesserunt, atque in hoc Lausdunensi Templo sepulti iacent. Quod quidem accidit ob paupercu lam quandam fœminam, quæ ex vno partu gemellos in vlnis gestabat pueros, quam rem admirata Comitissa dicebat, id per vnum virum fieri non posse, ipsamque contumeliose reiecit. Vnde hæc paupercula animo perturbata ac perculsa, mox tantum prolium numerum ac multitudinem ex vno partu imprecabatur, quot vel totius anni dies numerentur. Quod quidem præter naturæ cursum obstupenda quadam ratione ita est factum, sicut in hac tabula in perpetuam huius rei memoriam, ex vetustis, tam manuscriptis, quam typis excusis Chronicis, breuiter positum & enarratum est. Deus ille ter Maximus, hac de re suspiciendus, honorandus, ac laudibus extollendus in sempiterna sæcula. Amen.

In calce Tabulæ sequitur:

HÆC LEGE, MOX ANIMO LECTOR STVPEFACTVS ABIBIS.

Atque hæc est illa Memorabilis & Miraculosa Hollandiæ Comitissę historia, *ex Archetypo marmoreo Lausdunensi* velut ex viuiradice ad plenum descripta. Lector candidus cum hac ipsa pugnantes auctorum, qui Chronica scripsere, sententias, circa annum, numerum prolium, nomen Matris & Episcopi, conciliabit. *Io. G. Schenckius, Med. Fil.*

Machtildis Comitissa ab Hennenberg, filia Florentii IV. Bathauini Comitis soror Gulielmi Regis Rom. sub Friderico II. Imperatore mille quingentos quatuordecim pueros simul genuit: qui in malluuio ab Othone Traiectensi Episcopo auunculo eius sacra aqua lustrati sunt; & post mortui. *Auentinus libro septimo, Annalium Cuspinianus* CCCL. pueros habet.

In Silesiæ annalibus scriptum est, peperisse mulierem fœtus 36. *Veinrichius de Monstris pag. 219. facie auersa.*

Igneus præses Curiæ Rothomagensis in acta publica conscribi mandauit, non modo tergeminos, sed etiam septem geminos fœtus, imo etiam plures, sed inutiles, editos. *Bodinus Theatri naturæ lib. 3.*

Mulierem quandam Germanam, Dorotheam nomine, in Italia gemino partu viginti filios edidisse memoriæ traditum est, altero quidem nouem, vndecim altero. Quæ, dum hanc prolem gestaret vtero, ob ingens pondus solita est cum fascia collo & humeris appensa, tumidam aluum, & adusque genua prolabentem, subleuare, vt Ioannes Franciscus Mirandulanus Princeps in Commentariis suis in hymnum secundum author est, qui octo infantes simul Ægyptias fœminas etiam peperisse, & earum vnam quatuor partubus triginta filios protulisse, ex antiquorum monumentis hausit. Atq; in agro Mutinensi Antonia quædam, quadraginta filios edidisse, dum ipsa annum ageret quadragesimum, ac sæpe vno partu ternos atque quaternos, ex historia eiusdem Episcopi Nouocomensis recitat. *Lycosthenes libro prodigiorum Anni Domini* 1499.

Rustica in pago Kesswil prope Acronium lacum, An Dom. 1535. quatuor pueros mares vno partu incolumes edidit, non diu tamen superstites. Stumpfius Kesvvilæ in Turgauia mulier vno partu quatuor filios enixa est, qui in Christianorum numerum à sacerdote solenni more recepti sunt. *Idem lib. de Prodig. & Ostent.*

Iohannis Gissingeri Tigurini, vxor, circa annum Sal. 1553. cum gemellos edidisset, anno nondum elapso, quinque simul peperit, tres filios, & duas filias. *Idem de Prodigiis.*

In Brachbanto villa, alia mulier enixa est 4. masculos vno partu. *Idem opere citato.*

Quinos vno partu edi posse Herophylus scribit. Vidimus vno partu tres fœmellas mulierem peperisse ad Triniacum oppidum in Veronensi agro, quæ feliciter vixere. *Alexand. Benedict. lib. 25. cap. 20. de Curand. morb.*

Paulus I. C. censuit *libro quinto*, dum de Iudiciis agit, tantum tres nasci posse qui supersint, quod nos aliquando vidimus. *Cardanus de Varietate libro octauo, cap.* 40.

Conciliator noster dixit in villa sua de Abando sex embriones ab vna muliere emissos, quorum quilibet motum habebat: res quippe stupenda multum. *Sauonarola Tract. 6. cap. 21. rubr. 25.*

Pamica Agrigentina mulier, ætate mea Bernardo Belluardo Agrigentino nupta, tantæ fuit fœcunditatis, vt tricies circiter enixa, tres supra septuaginta ediderit liberos.

Et paulo infra, Anno Sal. 1430. Messanæ mulier quædam, annos viginti quatuor nata, nouem infantes vno semel partu edidit: quæ, postquam peperit, vna cum filiis extincta est. *Thomas Fazelus de rebus Siculis, lib. 6. prioris decadis.*

Hic est Bononiæ quidam Iulius Scatinarius adhuc viuens, & fœcundus Bononiæ Ciuis: qui venit in lucem cum sex aliis fœtibus, & ipse fuit septimus: & mater eius erat soror D. Floriani de Dulphis mihi affinis.

Et ego

Et ego Carpi vidi vnam mulierem parere quinque filios in vno partu.

Et dixit mihi fide digniss. Dominus Alexander de Campo Fregoso Episcopus Ventimilliensis, & iurauit supra pectus suum fide Episcopali; quod vna mulier Iamiæ de egregia familia de Buccanigris peperit sexdecim fœtus humanos magnitudine palmi, qui omnes habebant motum, & vltra istos sexdecim fœtus, qui habebant formam humanam, peperit etiam vnum animal habens formam equinam, & etiam habebat motum, & omnes 17. tam habentes formam humanam, quam illud animal, quod formam equinam, erant inuoluti in vna secundina, hoc tamen est monstrosum. *Carpus in Anatome.*

Augustinus tamen Iustinianus Nebii Episcopus, *in Annalium Ianuensium libro quinto*, aliter hanc Historiam memorat. Ait namque Anno 1485. Bartholomeam Vxorem Ioannis Antonii Buccæ nigræ vnico partu decem & septem edidisse filios informes quidem, motum tamen habentes; dactili ossis formam præ se ferentes.

In Italiam septem, & aliam tres, (quod assidue accidit) quam etiamnum nos ipsi nouimus, abegisse certum est. *Bonaciolus c.6. Enneadis muliebris.*

Beauforti in Valle Andium agro, iuuencula mulier, filia Macei Cannerii, vnum fœtum iusto partu cum edidisset, decimo post die alterũ enixa est, qui, nisi vi auulsus ab vtero, edi non potuit: marique lethifer extitit. *Pareus lib.24.c.3.*

Ob fœtuum numerum partus difficultas nonnunquam oboritur, vni etenim sunt quinque & septem. Retulit mihi quoque vir fide dignus, se vidisse Valentiæ fœminam quæ vno partu peperit duodecim. *Christoph. à Vega, Artis Medend. lib.5. Sect.10. capit.23.*

Illud annotandum est, quamuis vnica adsit in vtero cauitas, tamen plures fœtus in eo concipi posse, si apta adsit tot conceptibus materia, semen, inquam, id est: dum vero fœtus delineantur, nisi suis singuli membranis distinguantur, simul cohærent, monstraque hominum sese attingentium fiunt. *Columb. lib.12. de re Anat.*

Aliquæ adeo fœcundæ sunt, vt non modo geminos vno conceptu generent, sed & ter geminos, & plures etiam. Equidem enim aliquas noui genuisse tres: vnam vero Bononiæ, quæ vxor erat ferrarii fabri, quæque primum geminos: altero partu tres: tertio vero quatuor peperit: ex quatuor nullus vitalis fuit, è tribus vnus. *Trincauella libro vndecimo, capite decimo septimo. De Rat. Curand. Part. Hum. Corp. Affectus.*

Sub Maximiliano I. Imperatore quædam tres puellas vno partu enixa est, quæ omnes ad iustos peruenere annos. *Iacob. Rieff. lib.5. cap.4 de Concept. & Generat. hominis.*

Bonauenturæ Sauelli, Nobilis Senensis mancipium, vno partu septenos edidit fœtus, quorũ quatuor Baptismo donati fuerunt. *Dalechampius cap.3. citante Pareo lib.24.c.3.*

Nostra ætate inter Sartam & Mœnum in parœcia Sigillorum ad Cambellayum familia est domus nobilis, dicta Maldemera. Domini Maldemeræ vxor, primo quo nupsit anno, gemellos peperit. Secundo ternos, Tertio quaternos. Quarto quinos. Quinto senos fœtus, ex eoque partu mortua est. Ex senis his vnus adhuc superstes viuit Maldemeræ Dominus. *Pareus lib.24. cap.3.*

Viuit adhuc hoc anno, qui est 1579. Mulier Salustra nomine, obesa, & staturæ humilis, quæ nouem vno partu enixa est, quod non semel, sed bis ei euenisse, certissime scio. *Mich. Io. Paschalius Schol. ad c.59. Pet. Paul. Peredæ lib.1. de Cur. Morb.*

Tres fœtus in vtero generari posse mirarer nisi hoc anno in nostra Lutetia passim euenisse conspexissemus. *Carol. Stephanus de dissect. part. corp. hum. lib.3. cap.5.*

Annis superioribus Brandimarti cuiusdam è plebe vxor; 26. annum agens, 8. Mense graui vtero cum premeretur, quatuor filios viuos peperit, duos masculos, & duas fœminas omni ex parte formatos, qui tamen baptismate recepto non multo post ab vteri egressu obiere, matre superstite. Quæ res totius vrbis nostræ populum ad illos inuisendos, magno omnium confluxu attraxit. Ita vt Serenissima Ducissa Leonora, Domina nostra, pauperculæ domum adire non fuerit dedignata, ac puerperam filiosq; inuisere, multaque elemosina donare. *Marcell. Donat Hist. Med. Mirab. lib.4. c.24.*

Noui quandam Bononiensem, quæ adhuc viuit, tres fœtus peperisse. *Dominic. Leonus lib.6. cap.15. sect.3. Art. Medend.*

Homines sæpe geminos pariunt, tres nonnunquã: & ego tres vidi viros simul vno partu natos, legiturque de Horatiis, ac Curiatiis, qui inuicem pugnauerunt. *Cardanus in libro de Vno pag.249.*

PARTVS FACILIS.

OBSERVATIO.

Stupenda mulierum quarundam exempla, quæ statim atque pepererunt, nulla puerperii ratione habita, ad consueta opera reuertuntur.

PECVLIARE est Lygistorum genti, quod mulieres opus facientes pariunt, lotoque infante, ad sarculum mox, fossionemque redeunt, ac alia obeunt munia, puerperis minime vsitata. *Aristoteles lib. de Mirab. Auscult.*

In Lyguria & Illyrico mulieres tam parentes laborum sunt, vt post puerperium minime decumbãt: prægnantesq; inter opus enixos pueros domum referre tradunt, quos non peperisse, sed inuenisse credas. *Alex. lib.2. c.25.*

Idem de Thracibus, Scythis, Cantabris, & Celtiberis legimus: apud quos puerperæ, adeo dolore nõ mouentur, vt viris, loco illarum decumbentibus, ministrent & famulentur. *Idem.*

Tempore quodam, cum vir quidam Massiliensis mercede conduxisset viros & mulieres, qui agrũ suũ foderẽt, cœpit vna ex conductis fœminis sentire dolores partus: relicto ergo opere abiit paulisper extra agrũ: emissoque fœtu, rediit ad laborẽ, ne mercedi quid decerperetur: & cum Dominus agri videret, quod pensum difficulter solueret laboris, nesciens quid ei accidisset, interrogauit quid illi esset; cognita causa numerauit illi precium, iussitque abire. Illa autem sumpto puero, lauit ipsum aqua fontis, & inuolutum panniculis, incolumem domũ portauit.

Posido

Posidonius. Eadem *Cœlius lib. 18. cap. 22.* qui testem Varronem adducit.

Alemanus Exemplum adducit ex Posidonio de muliere, quæ, cum peperisset, à labore infantem in agro, statim reuersa est ad fodiendum. Atque hoc ad vsum referri debet. Quod non solum, tum Hispana Rustica: sed in Nobili iuuencula, in Italia, regione Patauina contigit: dum furtiuum concubitum, quæ pro Virgine habebatur, tegere conata est. *Cardanus lectione 99. Text. 7. ad lib. Hipp. de Aere, Aquis & Locis.*

Grauidis Brasilianis, haud ita multus in partu dolor, à puerperio facto confestim exsurgit, ac domestica obit impigre ministeria. Eius loco (quod vix credat quisquam) in aliquot dies, velut æger, decumbit maritus, hic officii causa ab amicis & propinquis inuisitur, huic sorbitiunculæ dantur ad refouendas vires, huic de gentis more, bellaria & delicata munuscula deferuntur. *Maffeus Hist. Indicæ lib. 2.*

PARTVS DIFFICILIS.

OBSERVATIO.

Partus difficultas, ob vasa vmbilicalia fœtui collo inuoluta.

VXOR circa vndecimam cœpit sentire partus dolores: circa tertiam peperit cum satis magna difficultate. Puer fere suffocatus est ob vasa vmbilici, duabus vel tribus circumuolutionibus ambientibus collum, sicut natus clamare non poterat. Secundinam vidi integram, non corruptam, eo modo, quo in Realdo describitur. *CL. Ioan. Bauh. in locupletissimo Obseruationum suarum Diario, candidissime mihi communicato.*

Intestinum Vmbilicale fertur circa superiorem pueri frontem: ideo caput deorsum inclinat, plerumque intestinum extra remanet, eo motu, quo Monachi caput sibi ipsis detegere solent. Quod si aliquando in descensu capitis, ad posteriora minime feratur; super faciem ad iugulum vsque descendit, & circa collum obuoluitur, eodemque pacto cincti pueri nascuntur, stolidis mulieribus vanæ prædictionis occasionem præbent. *Varolius Anatom. lib. 4. cap. 5.*

OBSERVATIO.

Triduum fœtus caput extra naturalia in partu propendens: tandem vi extractus est, salua matris & infantis vita.

TRiduo mater mea laborauit in partu, capite prominente: cum ipsa iam diuturnos ferre dolores non posset: per vim tandem extractus, vt meo supplicio matrem liberarem à morte. *Cardanus li. 3. de Vtilitate ex aduersis capienda. Titulo de Paupertate.*

OBSERVATIO.

Grauidæ cuidam fœtus manus per vmbilicum exerta est, & quindecim dies ad partum sic stetit, salua matre, viuo & vitali fœtu.

LVtetiæ cuidam mulieri grauidæ fœtus exerta manus est per vmbilicum, & quindecim dies ad partum sic stetit, saluaque matre euasit viuus & vitalis. *Hollerius inter rara num. 8.*

Doctissimus *Hollerius* præceptor meus, sub finem *primi libri de morbis internis* refert Mulierem quandam Lutetiæ, cum vtero gestaret, fœtũ diebus quindecim, antequam in lucem ederetur, brachium per vmbilicum matris extensum habuisse, & tamen nihilominus ipsam cum fœtu superstitem remansisse. Quomodo autem enixa sit, aut per quam viam, & an postmodum vtero rursus gestarit, speciatim non exponit, quod tamen & inuestigatione & cognitione dignum erat: id quod facile ab ipso fieri poterat, cum præ foribus exemplum haberet, magna huius rei vtilitate, tam quod theoricam, quam praxim perpensa. Sed quomodocunque se res habeat, hoc absque magno vteri vlcere fieri non potuit, licet fœtus dein in locum naturalem rursus redierit. Verum ex altera parte res summa admiratione digna est, infantem tam diu superstitem, hoc pacto viuere potuisse, non solum vtero, sed & tunicis ipsum inuoluentibus ruptis, ipsius vteri fundo brachio perforato, alia enim ratione fieri non poterat. *Roussetus de partu Cæs. Sect. 4. Hist. 5.*

OBSERVATIO.

Partus difficultas ob Omphalocelen in qua fœtus inter enitendum sursum in vmbilicum manifeste etiam ad tactum regestus: non nisi singulari industria ad felicem partum dirigi potuit.

AVgustani Tinctoris vxor, ante aliquot annos Omphalocelen ex partu contraxit, & cum ab hinc annis 8. denuo vtero gereret, duodecim liberorum mater facta, satisque commode haberet, nisi quod fascia ad ruptionem idonea vteretur. At vero partus tempore instante, cum pleraque felicem partum pollicerentur, aquis pro more profluentibus, ecce fœtus subito sursum ad Omphalocelen abripitur, inibique hærens, turgente & expanso in tantum Vmbilico, vt ad tactum fœtus membra exacte dignosci possent, non sine matris & fœtus vitæ periculo. Factum autem tandem vt peritiss. fœminæ manu in vterum immissa fœtus singulari dexteritate ab Vmbilico ad locellos reuocatus, ægra filiolum legitimo partu vel hodie superstitem enixa sit feliciter. *D. Tob. Cneulinus, de Obs. prop.*

OBSERVATIO.

A desperato partu mulier cum fœtu liberatur.

VOcatus ego ad mulierem ciuem Taurinensem dictam Castilinam, omnibus ciuibus notam, imo notissimam, quæ cum esset in partu, iam loquelam amiserat, & operationem intellectus, veluti mortua resupina iacebat, oculis apertis, sine sensu & motu. Tetigi & inueni pulsum magnum, plenum & fortem. Habebat penes se Chirurgum, qui expectabat, vt arte embrionem extraheret. Iussi eam sedere in decoctione pulegii regalis decenter calida, & dari per os, dum in ea sederet drachm. vnam dictamni cum vino cocto. Dixi chirurgo vt in eius aurem diceret, su, ca. midur, & statim peperit filium sanum. Et ipsa, Deo fauente, sana facta est. Sunt autem modo plusquam triginta anni, & adhuc viuunt mater & filius: qui est bonus mercator. *Bayrus Pract. lib. ?, capite nono.*

OBSER-

OBSERVATIO.

De fœtu mortuo in partu, & semihorulæ spatio post reuiuiscente.

VXOR mea prior, filia Adolphi Gruben I. V. D. olim Syndici Vratislauiensis, Consiliarii Cæsaris Ferdinandi, quæ feliciter & facile alias pariebat, cum nouam prolem paritura esset, Cremsæ, quod obstetrix in ipso partu alio ad Senatoris vxorem auocabatur, nec redibat, ab opere feriari aliquot horas cœpit, & conuocatis aliis duabus obstetricibus, vix agones parturiendi redibant, multoque difficilius pariebat mortuam filiolam, ad quam visendam me mulieres per aream ad Musæum remotius accedentes vocant, ego saluam puerperam cum gaudio, miseram infantem filiolam mortuam hinc & inde liuidam tristis intueor, & me colligens dico, maluaticum quod habetis calfacite, & seorsim tum hoc, tum aquam calidam adferte, addam aliquid quo forte vita & calor natiuus refocilletur, atque ad Musæum remotius, & ad scrinium in eo quam celerrime propero, inde aufero mecum puluerem cordialem qui ℞. sp. cord. temperat. diamarg. frigidi an. scrup. ij. diamosch. d. diambræ ana. scrupul. j. diacinam. drach. ſ. El. resumptiui, Arom. ros. ana. scrup. ſ. misce, & f. pul. Reuersus ad infantem mortuum (semihorula sane à partu esse elapsa tunc dicitur) iubeo illum in lauacrum partim ex aqua, partim ex maluatico mixtum immitti, lauari sensim, & puluerem in cochleari maluat. pleno dissolutum iubeo in os sumere obstetricem & vehementi ac propriori afflatu in faciem infantis mortui inspuere. Factum, & statim clamat, reuiuiscit, & hodie viuit, annos 9. nata, dicta Anna Maria. *De CL. V. Iacobi Horstii Obseruationum libr. qui Clariss. Laurentii Scholtzii opera ad me transmissus est.*

OBSERVATIO.

Circa difficilem partu exanimato prope infantulo, qua ratione refocillandus & reuocandus.

IN difficili partu casus obseru. dignus. Sæpe infans veluti mortuus enascitur, qui priusquam deligatur vmbilicus, compresso intus sanguine, tanquam recepto alimento vitæ restituitur, qui alias mortuus fuisset, teste *Alex. Benedict. lib. 26. cap. 25.* D. Gieb. Horstius, excellens Medicus Romæ retulit, se adfuisse cum fœtus esset in manibus obstetricis, secundina vero adhuc hæreret in vtero matris, hancque in grauissimum deliquium animi incidisse. Ita etiam vt nunc expirasse videretur, & statim fœtum etiam quasi commortuum. Cum illico obstetrix inclamaret, vinum vinum: allatum vinum græcum, paululũ igni admouit, & ligno aperto ore puerperæ cyathũ infudit in os, ita puerpera statim ad se rediit, & quasi reuixit, & eodem momento cæpit fœtus pulchre se mouere, ita vt vterque superstes maneret, & res bene succederet. Propterea in omni animi deliquio, non aceto, aut aqua Lauendulæ, vt fit, sed vino optimo aromatico vtendum. Quod & Senior D. Sittardus Nouesiensis cum viueret, iudicabat faciendum, nisi sit deliquium animi cum vomitu, tunc enim cũ vino, aceto ex pane tosto naribus admouere non est inutile. Hæc D. Giebertus. *Solenander in Consil. opere Sect. v. Cons. 15.*

OBSERVATIO.

Aetite lapidis, in continendo & propellendo fœtu, vis, veterum & recentiorum experimento confirmata.

IAcobus Syluius in Gallia in vsu quotidiano Ætite lapidis vim probatam ait, vt, supra quidem alligatus, fœtum contineat, ad femina vero, attrahat. Ætites lapis in aquilæ nido repertus, resonantibus intus minutis lapillis, fœminis lubricis concipiendi vim confert, alligatus pectori, aut sinistro brachio, per quod à corde versus digitum annularem minimo proximum arteria decurrit. Quibus partibus si toto gestationis tempore gemma incumbat fœtum fulcit, nec vllus est abortus, aut excutiendi fœtus formido, aut trepidatio. E diuerso parturientis femori admotus, expeditum facilemque partum procurat, nulla propemodum enitendi difficultate, aut in angustia, qua res mihi experimento probata est. Cum enim Heroina quædam, toto gestandi vteri decursu, hoc à collo gestamine commoda valetudine vsa esset, partuq; instante, gemmam adimere atque à pectore amouere neglexisset: sensit ilico pariendi difficultatem, infantemque tardius desilire, ita detracta de collo Aetite gemma, eaque admota femori interna parte, non procul à pube, leuem placidumque partum consequuta est. Itaque Matronis salutarem eius gemmæ vsum iudicaui, & quando vel pectori, vel fœminibus applicare conuenit. Qua autem vi ista perficiat, si forte requirit, discendique est auidus, ego attrahendi facultate tale quicquam præstare censeo, eadem qua magnes ferrum, Gagates & succinum festucas, ac paleas allicit: quod nemini absurdum videri debet, quum vterus exquisita sentiendi vi polleat, atque rebus odoriferis afficiatur: &c. *Lemnius, libr. 4. cap. 12. de Occult. Nat. Mirac. Idem ex eodem authore aliquoties repetit Mizaldus.*

Lapis Ætites vel Aquilinus habet à Lucina, id est, Venere atque Luna, vt admotus vuluæ, partum mox & facillime citet. Quod Rasis, confirmante Serapione, frequenter se dicit expertum. Forsan & à Phœbo, qui transfixit Pythonem. *Marsilius Ficinus.*

Lapidem aquilæ gestare brachio ligatum (ad vitandum abortum) conuenit. Experimento tamen noui, valere lapidem (Ætitem) cunei modo insertum illici vbi collo appensus gestaretur. *Christoph. de Vega, Libro tertio, Sect. 10. Capite vigesimo primo, Art. Medendi.*

Nec solum iis, quæ à facultate Elementari facilitandi partus vim habent vsus sum, sed & iis quæ à tota substantia operari dicuntur. Lapidem namque Ætitem sinistræ coxæ alligari iussi, & post paululum moræ prodiit maxima cum angustia membrana monstrosa illa, qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta, lapidem amoueri iussi, si namque diutius perstaret, vi potente sua matricem attraheret: vt in Potoni Ioberti ciuis Valentini, & Valentiæ Allobrogum Vrbani prætoris vxore perspexi: cui difficili partu laboranti, cum mulierculæ lapidem Ætitem magnum cruri adligassent, & edito partu, per imprudentiam & obliuionem lapidem à crure non amouissent, post paucas horas prodeunte matrice,

Historia de lapide Ætite

matrice, mortem miseræ laboranti attulit. *Valleriola lib. 1. Obs. 10.*

Aetitem, non ob elementarem crasin partum facilitare, probo equidem: minus illud, quod à tota substantia, quam alii occultam proprietatem indigitant. Quæ enim est illa indigna Philosopho cœca facultas? Quare si quid hic confert Aetites, vt confert maxime, id omne atque totum non elementis passiuis, sed principiis hypostaticis actiuis internis debetur. Nec est vlla constans vel facultas vel proprietas, virtus & dynamis, quæ non in principiis actiuis deprehendatur. Principia vero, ætherea sunt. Elementa, sublunaria. Facessant hinc, qui in elemẽtis, atomis, spiritibus harmoniacis, occulta cœca ꝓprietate, similibusque præclaras Rerum ab indito per λόγον spermaticum, virtutes & facultates, inuestigant. Cæterum quod hic locus non patitur, alibi singulari opera luculentius illustrabimus. *Iohann. G. Schenckius, Filius.*

Eandem vim huic lapidi veteres classici autores, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Ælianus, Aetius, Constantinus, Rases & plerique alii attribuunt.*

Observatio.

Ad partus difficultatem remedia aliquot rara noua aut vulgo incognita.

℞. Cinnamomi optimi, trochisc. de myrrha, croci optimi ana drachmam mediam, omnia optime & subtiliter triturentur: & generoso vino excepta bibenda propinentur, hoc enim epoto, & repetito medicamento, duas peperit puellas omnino luteas, ob quem colorem assistentes mulieres admirabantur. Cæterum nos colorem hunc à croco ebibito contractum esse docuimus, itaque lauatæ puellæ albæ sunt effectæ. *Amat. Lusit. Cent. 5. Curat. 34.*

Aristolochia cum myrrha & pipere pota secũdas & fœtus pellit: addo crocum, quod raptim vterum petit, adeo vt cum quædam excludere fœtum non posset, dato croco, prodierit fœtus croco tinctus. *Heurnius lib. 2. Meth. ad prax. pag. 184.*

Croci extractum rite præparatum, in minima copia datum per os, difficilem partum promouet, corroborando imprimis vires grauidæ & fœtus. *Camerarius in Horto.*

Cinnamomi aqua ad parturientes vtuntur obstetrices ac mulierculæ, summo cum successu, in accelerando iuuandoque partu præsentissimum est remedium. *Gesnerus.*

Olei Cinnamomi guttæ duæ per se ori inditæ in animi parturientis deliquiis, præsentissimum sunt remedium, sicut etiam in accelerando partu, &c. *Andernacus.*

Ad difficultatem pariendi succino mulieres vix quicquam fatentur esse præstantius. *Gœbelius.*

℞. Succini albi scrup. duos, vel drach. vnam, sumatur ex vncia vna atque altera aquæ Liliorum alborum, cuius beneficio puerperii purgamẽta & fœtum exigi obseruatum est Sunt qui hoc remedium *ad Venerandum Gablerum seniorem, doctrina & experientia CL. Medicum,* referant.

Puluis experientia confirmatus ad partus difficultatẽ & secundas proliciendas. ℞. Dictamni albi, succini ana drac. vnam semis, commistis fiat puluis, cuius dimidium ex vino calido, vsus tempore sumatur. *Ex amici communicatione.*

Succinum parturientibus drachmæ semis pondere ex vino albo potui datur, ad fœtum maturãdum, partum quoque accelerandum vtile, quod sæpe experientia didicimus. *Andernacus.*

Fœtum euocat oleum succini, partumq; facilem reddit, si gutta eius ex aqua verbenæ parturienti propinetur. *Idem.*

Oleum succini vmbilico inunctum, partum & secundinam promouet. *Manuscriptus.*

De oleo carabino tum vmbilico indito, tum è vino ebibito, & partum difficilem statim felicitante, inspicienda est *Empiricarum Rulandi Curationum, 71.*

Vt mulier pareat & sine dolore expertum. ℞. Gallitrichi q. s. est, contundatur bene, & exprimatur succus, de quo accipito poculum dimidium, & cum vino mulieri parturiẽti ad bibendum dato: Mox herbam expressam calidam supra vmbilicum ligato. *Alexius Pedemont.*

Puluis ad facilitandum partum, eiusque dolores, arcanum, è semine Lauendulæ Rondoletii præstantissimum, minime fallax. ℞. Sem. Lauendulæ drachmam semis, seminis plantaginis & endiuiæ an. scrupulos duos, piperis scrupulum vnum, fiat pul. capiat cum aquis sequentibus. ℞. Aquarum Caprifolii & Endiuiæ an. vncias tres.

Alius efficacior puluis: Ourachus cum duobus vasis coniunctis abluitur vino albo, in fictili nouo vritur in clibano; denuo aqua Endiuiæ & vino abluitur, seruetur vsui. ℞. Cineris vrachi drach. duas, Cinnamomi drach. semis, piperis longi & galangæ an drach. vnam, seminis plantag. & Endiuiæ an drac. vnam semis, seminis Lauendulæ scrup. quatuor, fiat puluis, c. cum aquis prædictis, & vino albo si febris desit.

Fortissimus ad secundinas & fœtus mortuos. ℞. Conf. Alkermes & pul. præscripti, an. scrup. duos, Boracis, Trochis. è myrrha scrup. vnum semis, Castorei scrup. vnum, cum aqua Buglossi, Arthemisiæ, & vino albo sumatur. *Lobelius in Aduers. stirpium.*

Ad Lobelii de Ouracho locum adscribam Acroama meum: Oleo chymica arte elicito quendam semel iterumque partum difficilem ex tempore promouisse. *Schenckius, Filius.*

Certo mihi superiore anno confirmauit Nobilis Matrona Ioãna, relicta Nobilis viri Georgii à Neuneck vidua, ex familia Bubenhoferorum orta: se multis in partu difficili, fœtu iam ad exitum recte conuerso, exhibuisse cum aquis stillatitiis Lilii conuallii & Lilii albi partibus æqualibus acceptis, pilos albos mustelæ syluestris magnitudine (non dense conuolutos, extremi articuli medii digiti sic enim describebat dosin) statimque exclusum fœtum: & quod mirum sit, pilos semper instar fungi, prodeuntis fœtus capiti adhæsisse. Hoc se maximum secretum habere. Fecissem & ipse interea temporis experimentum, nisi pili defuissent. *Vir Clarissimus Iacobus Suterus.*

Velim vt notetis vnum de borace officinarum, & est quod vidi aliquando quendam Medicum Hetruscum, qui exhibebat vnum scrupulum pulueris ipsius in decocto alicuius rei calefacientis, vt matricariæ, vel Sabinæ, vel alterius, exhibebat inquam, mulieri-

mulieribus illis quæ non poterant parere, & medicus ille mira faciebat hoc medicamento, ita vt breui temporis spatio fœtus egrederetur, vel viuus vel mortuus, & ille medicus tenebat admodum secretum tale remedium. Tamen nescio quomodo postea detectum fuerit. Itaq; propono & ego vobis medicamentum præstantissimum ad deiiciendum fœtum. *Fallopius.*

Idem remedium commendatur, & nonnullis additis & detractis celebratur *Occoni, Victorio, Montuo, Wirsungio, Conradino, & aliis*, quos consulere poteris.

Observatio.

Ancillæ puellæ Estymargei historia & curatio, cui a puerperio secunda retenta fuit.

QVi viribus humorum copia grauatis tremunt, his vacuationes remedio sunt: quemadmodū & Hippocrates alibi docet his verbis: Estymargei ancillę, cui neque sanguis fluxerat, postquam filium peperisset: os autem vuluæ auersum erat, ac dolor in coxam & crus pertingebat, ex talo sanguis detractus profuit, & si tremores totum corpus occuparent. Sed ad causam veniendum & causæ occasionē. Mulieris meminit, quod à partu celebri illa secundarum puerperii purgatione vacuata non esset: deinde tremor oboriretur. Hanc, inquit, sanaui sanguine ex talo detracto: etsi tremores totum corpus occuparent. *Galenus lib. de Tremor. palp. conuls. & reg. cap. 5.*

Observatio.

Ad secundinas à partu hærentes: de historia & experimento selecta & noua aliquot remedia.

PRæcipua dictamno vis est, vt etiam transuersos (non modo emortuos) partus & secundas eiiciat, & ne in prægnantium quidem cubiculum inferendum, quippe quod abortum cieat: bibitur ex aqua foliorum obulus. Nec potu tantum, sed & illitu & suffitu valet. Quo præcipuo, dum hæc ederemus, cuiusdam mulieris secundam tribus diebus post abortum moratam, tandem, diuino annuente numine, pepulimus. *Bonaciolus, Enneadis muliebris cap. 8.*

Ventriculus Quappæ piscis (qui vulgo dicitur ein Treusch oder Rufolck) cum suis appendicibus miras habet vires. Inueteratus n. vt fit in Saxonia à matronis, trahit mirifice secundas hærentes aut relictas in partu, in potu datus. Et magni momenti est ad omnia vitia matricis. *Encelius lib. 3. cap. 52. de Metallicis.*

Equi castrati testiculorum frustillatim concisorum & in furno siccatorum pollen, ad secundas pellendas è iure bibendus datur, quantum tribus digitis capitur, idque, si opus sit, bis aut ter repetitur. Præsentissimum est remedium, & plurimis iam deploratis profuit. Accepi hoc anno primum è Rhetia Alpina nostra: vbi rusticus quidam plus quam in quinquaginta puerperis feliciter semper vsus est. Communicauit mihi illic minister Ecclesiæ Vir doctus & Philiatros, qui & ipse experimētum in vxore Cōsulis Curiæ iā deplorata vidit; Et ego his diebus Vxori D. Wolphii Medici apud nos dedi, quæ statim, vt semel accepit, secundas enixa est. An in ipso etiam fœtu promouendo idem possit, nondum expertus sum. Hoc tanquam mysterium habendum. *Gesner. in Epist. ad Gaßerum pag. 27.*

Remedium illud ad secundas pellendas ἐξ ὀρχέων ἱππείων iam aliquoties nobis mire successit. *Idem Gesnerus, epist. ad Bauhinum.*

Mitto patris mei singularissimum illud secretum ad secundas pellendas, quo liberare solebat omnes certissimo & admirabili euentu. ne vero desideres quicquam à me, quod non consequeris, scias puluerem hūc esse testiculorum equi exiccatorum in furno, vbi prius fuerint in minutissimas partes redacti, dato quantum tribus digitis capi potest, sic ille præcipiebat: meo iudicio est drachma vna. *Horat. Augen. lib. 7. epist. 4. ad Iulium Pichium.*

Vt mulier fœtum, siue viuus is sit, siue mortuus, enitatur: succini albi, & fimi accipitris albi, ana drac. semis, ex vino hauriendam præbe, & indubie prodibit. *Nicol. de Metri.*

Si retineantur secundæ, fimi accipitris scrup. vnū propina. Aut drach. eiusdem j. (in pessi forma) suppone. *Sym. Campegius.* Fimus eius cum vino dulci potus, partus accelerat, *Kiranides.*

Observatio.

De mortuo fœtu medicamentorum vi ex vtero pulso, historia.

ANno Domini M. D. XC. mense Ianuario: Tigurini hospitis publici vxor parturiebat, fœtus autem in vtero iam mortuus erat. Altero die ad eam vocatus, mutescentem reperi, vt verbulum eloqui non posset, manu tamen significabat (intelligebat enim quæ dicebantur) præcordia valde affici, quasi pręfocaretur, quanquam respiratio satis bona esset, & pulsus quoque Cibi nihil admittebat, iusculum si in os sumsisset, mox reiiciebat. Morituram omnes arbitrabamur. Leuiora quædam remedia eo die adhibui, verum sine successu. Respuebat alioqui medicamenta per os sumta. Ob periculi tamen magnitudinem longiorisque vitæ cupiditatem, aliquid se admissuram nutu significauit. Dedi itaq; castorei drachmam ex aqua Melissæ, si hoc forte mortuum fœtum extrusisset. sumsit, retinuit, sed nihil inde sequutū. Tertio tamen die loquendi facultas rediit, cibū accepit, continuit. Rogaui an vellet aliquantisper in balneo ex herbis parato sedere (cum medicamenta ægre assumeret balneum autem mulieribus his sit longe gratissimum) festinandum enim esse, curandumque vt fœtus aliqua ratione educatur, alioqui vitæ periculum esse præsentissimum. Matronæ quidem assistentes libēter dissuasissent. sed quia morituram omnino sibi persuaserant, non sunt reluctatæ: ægrota vero ipsa illico respondit se libenter facturam. Paraui itaque mox balneum ex radicibus & herbis, quæ ad expellendos mortuos fœtus, menses & secundas faciunt, alia quidem assumta; alia apposita, alia in desessionibus, alia aliter: his vero vsus sum. Radicum Aristolochiæ rotundæ, Cyclamini, Hellebori albi, ana vnciam vnam. Arthemisiæ, Pulegii, Calaminthæ, Altheæ, Sabinæ, Chamæmeli, Maluæ, ana manipulū vnum. Trita omnia & mixta in sacculum conieci, & in aquæ s.q. decoxi. Ingressa est in balneum statim, moderate calidum, mansit breui temporis spatio, diutius non poterat, ob viriū imbecillitatem, & sedendi impotentiam, quia verenda ante & retro tumebant. Vbi egressa est, meliuscule

liuscule se habere confessa est. Non multo post ingressa est secundo, & multo adhuc melius habuit, & à præcordiorum affectu liberata est Venter erat durus, rotundus, absque dolore. Ad vesperam ad illam reuersus, & de his omnibus certior factus, ægrotam sum adhortatus vt tertio ingrederetur, & dum in balneo sederet, sumeret aliquid, quod daturus essem, parum quid & non ingratum, me enim spei multum concipisse. Obtemperauit, dedique in balneo sedenti puluetis foliorum Dictamni Cretici obolum ex aqua fontis, scrupuli scilicet dimidium, quod remedium ad mortuos transuersosque fœtus expellendos *Plinius lib. 26. cap. vltim.* efficax esse scribit. Quibus peractis sperauit illa rem ex voto successuram, omnia enim ad imum ventrem vergere videbantur. Ea nocte satis commode habuit, sed nõ dormiuit: Ante diluculum mortuum fœtum feliciter expulit, vt si naturaliter viuum peperisset, cum secundis & copioso fluxu. Mirati sumus omnes vehementer, cum nemo illam victuram sperasset. Hæc quia raro contingunt & diligentem curationẽ postulant, annotare hic libuit, vt in similibus casibus iisdem remediis medici vti possent, qui præsertim nihil vnquam tale sunt experti. Sunt quidem alia plurima quæ fœtus mortuos expellunt, vt in nostro de morbis muliebribus libro habetur, sed hæc & commode, & felici cum euentu administrata fuere. Dictamnum facile sumitur, ægre vero Aristolochia Gentiana & similia, quę vel minus amara vel fœtentia, vel nimis acria, vel stomacho inimica sunt & aliquo modo nocere possunt. Castorium quidem sumsit, sed semimortua, & infusum potius quam haustum. *Thadda. Dunus lib. Miscellaneorum cap. vigesimoprimo.*

OBSERVATIO.

Ad fœtum demortuum vtero eiiciendum experimenta.

PRæcipua dictamno vis est, vt etiam transuersos (non modo emortuos) partus & secundas eiiciat, & ne in prægnantium quidem cubiculum inferendum, quippe quod abortum cieat, bibitur ex aqua foliorum obulus. Nec potu tantum, sed & illitu, & suffitu valet. Quo præcipuo, dum hæc ederemus, cuiusdã mulieris secundam tribus diebus post abortum moratam, tãdem diuino annuente numine expellimus. *Bonaciolus.* Eius suffitus fœtum mortuum extrahit. *Camerarii Hortus p. 55.*

Fœtum demortuum potenter eiiciens corticum casiæ ligneæ, cinamomi, vtriusque vnciam vnam, fœnigræci, cardamomi, capillorum Veneris, pulegii, rutæ, sing. drachmæ duæ, boracis ex minera. drach. semis. At tutior est arte confectus; ex puerorum vrina Fumanellus, cui alias displicet.

Vulgare est ad fœtum mortuum excutiendum. Chrysocollæ drachma, & semissis, cinamomi, croci cuiusque scrupulus, omnia puluerata ex vino dulci aut aqua arthemisiæ exhibe. Etenim partum accelerat quoque. Wirsungius. Adde *Aldroandum & alios.*

OBSERVATIO.

Sterilis quædam mulier, medicamentis fœcunda & grauida facta, tribus tumoribus in ventre subortis, tandem partus difficultate vna cum fœtu moritur, à cuius morte post exauditum crepitum fœtus dentatus in lucem exiuit. Alia laborioso partu mortua, perinde fœtum mortuum vna cum vtero & intestinis excussit.

MVlier quædam nobis in sterili coniugio viuẽs, & prolem magnopere expetens, adhibitis balneis, & variis medicamentis, sibi à mulieribus arte medica abutentibus, præscriptis: tandem facta est grauida, sed eodem tempore tres tumores, vnus sub vmbilico, alii duo in vtroque hypochondrio eius deprehensi sunt. Post partum tumores non modo euanuerunt, sed & incrementum sumserunt. Cumque grauissimos sæpe dolores excitarent, vsa est Medicorum consiliis, & dolores quidem aliquando mitigati, sed tumores non sublati sunt. Tandem cũ secundo vtero gereret, & difficili partu diu laboraret, viribus, prostratis & doloribus victa, vna cum infante è vita excessit, circa horam quintam vespertinam Remota igitur è lecto, & in aliud conclaue translata, adhibitis custodibus iacuit per noctem, vsque ad horam tertiam matutinam. Tunc audito magno crepitu infans mortuus, duos dentes anteriores in ore habens, ex vtero matris mortuæ prodiit.

Simili fato alia quædam nobilis fœmina difficili partu per biduum laborans, vna cum fœtu periit, & post aliquot horas infans, vna cum vtero & intestinis erupit. Huic mulieri, cum adhuc esset virgo, fere quotie plurimum sanguinis è naribus effluxit, ob id etiam semper fuit pallida. Cumque aliquando nares comprimeret; prope tempora, non procul à dextro oculo, sanguis per porum, tanquam per foramen acu factum, penetrauit. *Clariss. V. Iohan. Franco Hildesio Camenitzeno obseruata exempla.*

DE FOETIBVS IN VTERO PVTREFACTIS, MATRIBVS SÆPE PERNITIOSIS: ALIQVANDO VERO SALuis: Iisdemque aut per tumores ventris excretis: aut colliquatione cum ossiculis per aluum aut vuluam expulsis: vel recentibus adhuc, alterutro seruato, per Chirurgiam aut manuum solertiam liberatis: vel denique vtroque per nouam Hysterotomotokian eductis seruatisque: historiæ stupendæ & admirationem omnem, præter eam quæ inde ad humanum Genus redundat vtilitatem summam, vincentes: Antiquitatem etiam in hoc argumento longe post se relinquentes, illustrantesque nonnunquam.

OBSERVATIO.

Historia mulieris, quæ cum partum retineret, ipsamet capite gruis dicto instr. extraxit.

MVLIER quædam retinuit partum intra corpus & à putrefactis membris vexata, medicamentis non poterant ossa extrahi: Tandem ipsamet

ipsamet instrumento, capite gruis dicto, extraxit & lotionibus ex vino editis rosis conualuit. *Solenander sect. 5. cons. 15.*

Observatio.

Historia mulierum, quæ seipsis ignorantibus vtero gestarunt, in quibus fœtus mortuus & putridus causa fuit vt & vterus in corpore putresceret, ita vt temporis progressu interierint.

Lvdouica Pouppard, Nicolai Seuin Campi vastati dicti Aurelianensis vxor, cum propter febrem quartanam, qua detinebatur, Menstrua suppressa esse (quod plerunque vsuuenire solet) existimaret: tamen conceperat. Verum cum se grauidã non suspicaretur, vsa medicamentis, venæ sectione, remediisq; topicis, quibus tã in febri quartana, q̃ in hepatis & splenis duritie (quæ huius morbi sunt symtomata) Medici vti consueuere. Durities autem hæc, licet esset propter fœtum in vtero contentum, (quod non agnoscebatur) tamen Scirrhus censebatur, aut alia colluuies, quæ ex putata Symtomatica Menstruorum suppressione esset orta. Tandem fœtu mortuo, molliotibusque ipsius partibus putrefactis, nec vllis ipsius partus signis conspicuis, ossa tractu temporis denudata fuere, & Vterum posteriora versus circa regionem recti intestini perforarunt, ita vt sensim per aluum, vna cum excrementis ossa fuerint excreta, & inter cætera, os tibiæ integrũ fuit reiectum. Cum ita diu cum morbo fuisset conflictata, interiit: cuius corpus 8. Idus Februar. Anni 1565 per Florentium Philippum & Michaelem Pichardum apertum fuit: à quibus nil nisi ossa putrida, & præcipue capitis ossa fuere inuenta, idque magna cum admiratione, quomodo in hoc cœno Vteri putrefacti subsistere potuerint. Videtur sane mulierem, quo ad hunc affectum, gastrotomia curari potuisse, si tempestiue malum cognitum fuisset, hocque auxilium foret vsitatum, & cum iudicio adhibitum.

Catharina de Fiess, domina de Onci prope Millyum, cum secundas contraxisset nuptias, eodem tempore & in morbum incidit, & grauida reddita: non tamen se Vtero gestare suspicans: quare non secus, quam in prædicta Aureliæ factum erat, ita & ipsa Lutetiæ infinitis remediis & quidem Diæta sudorifica (auxilium aduersus morbum quærens) vsa est: etsi non deessent ex Obstetricibus Reginæ aliquæ, quæ grauidam ipsam pronunciarent, eo quod symtomata ea, quæ vtero gerentibus accidere solẽt, in ipsa obseruarẽt, idq; à tempore suppressorũ menstruorum, donec etiam Lac mammis obseruatur, & vsque ad nonum mensem: quo tempore omnia illa Symtomata desiere, vna cum motu ipsius: dein dolores partus irriti tum superuenere, & statim post omnia signa fœtus emortui obseruare licuit, attamen horum omnium signorum ratio non habebatur. Quare cum Lutetia domum rediisset, adhuc fœtum mortuum Vtero gestauit, idque quindecim mensium spatio à die ipsius interitus supputatione facta, præter anteactos nouem menses, quibus in vtero materno vixerat. Sic partes molliores putrefactæ per inferiora eiiciebantur, quæ (non absque ratione aliqua) per Dominum Ponetum Medicum Melodunensium doctissimum, pro sanie ex Vteri vlcere promanante habebatur: quemadmodum ossa quæ remanserant Scitrhum Lienis esse censebat. Tandem extincta cum esset, 5. Non. Octobr. Anni 1570. à Luca Campano & Iacobo Dazier Tonsoribus Millyensibus, præsentibus Dominis de Vertau, & la Gainiere, plurimisque aliis aperta fuit. Quare copiosa adhuc sanies in abdomine reperta; absq; vtero, & fœtus ossa aliqua iam putrida, aliqua vero integra erant: & inter hæc ossa vnum ex ossibus claiuculæ iam liuidum, Peritonæum & abdominis Musculos iam perforarat, ita vt sola cutis integra remanserit, qui in latere sinistro forinsecus conspiciebatur, quod iam pridem pro splenis scirrho habebatur. *Francisc. Ronsset. de partu Cæs. sect. 4. c. 2.*

Sartoris Basiliensis vxoris, Catharina Frechin, annorum circiter triginta, quæ quater prius pepererat, quinto grauida facta, cum iam pariendi tempus instaret, atque in ipso labore fœtus quandam conuolutionem, leuesque aliquot pariendi conatus sentiret, tandem iis omnibus cessantibus, rursum ad se rediit, ita vt licet plerunque se in lecto & hypocausto ob imbecillitatem quandam contineret, nullis tamen agitaretur doloribus, idque mensium decem spacio. Quo tempore intermedio, cum an grauida esset, ex eo quod supra vteri gestationis tempus tamdiu superstes maneret mulier, nec grauiora pateretur accidentia, in quæstionem veniret & de mola, aliaue aliquo tumore inter Obstetrices consultaretur, tandem consilio meo habito (licet eam viuam non viderim) de fœtu mortuo pronunciaui exhibitisque medicamentis fœtum propellentibus, menses primum promoui: quibus fluentibus, adeo leuata fuit, vt tribus inde septimanis cibum sine fastidio sumeret, ambularet, & in publicum quoque sine molestia prodiret: postmodum denuo rogatus, pessaria subieci, vnde mox chorda vmbilicalis propendere cœpit: quæ tamen cum putris esset, tandem amissa fuit. Verum cum nullus sequeretur abortus, nullusque esset omnino fœtum excludendi conatus, vt is promoueretur, mulier quædam ventrem illi variis modis aliquoties compressit, deorsumque impulit. Quo facto, fluor vterinus, in quo putris, alba, fœtidissimaque materia ex vtero profluebat, subortus est, quo octo septimanarum spatio perseuerante, accedente interim febre, corpus adeo contabuit, vt nihil, præter durissimum tumorem ẽ transuerso vmbilici in ventre amplius emineret, ac demum viginti septimanarum spatio supra decimum mensem, quo vterum gestarat, tempore exacto, exspiraret. Rogatus vt corpus aperirem, primo ventris intuitu, vesicas geminas liuidas in latere vmbilici, vbi tumor durus, inæqualis adhuc transuersim eminebat, deprehendi: quibus leui negotio, cum tenuissimæ essent, disruptis, statim vertebræ ipsius fœtus, vna cum scapulis & costis obuiæ erat. Transuersim enim collocatus & supinus, dorso inflexo, vti in orbem conuolutus iacebat, versus exteriora prominebat. Qui exemtus dictusque adeo putris erat, vt præter cutem & ossa, quæ tamen leui negotio dissoluebantur, & quod fœmella erat, nihil alias liceret, vel fœtor immensus sineret cognoscere. Hoc saltem manifestum erat, transuersum illius situm, atque eximiam magnitudinem, quam longitudo illius, & capitis amplitudo, prolixis admodum capillis iam ornata, declarabant, impedimento fuisse, quo minus in partu prodire potuerit.

Sicque retentum viginti septimanarum spatio, cōputruisse, & simul vicinas partes vndique infecisse. Cum vniuersus vterus vna cum inuolucris & omēti portione aliqua, musculisq; epigastrii illius loci desiderarentur, totaque illa regio pure, fœtore & nigredine infecta essent, & ad extimam vsque cutem, vbi vesicæ apparuerāt liuescentes, corrupta. Quo in loco, si sectio ante extremam illam viscerum corruptionem facta fuisset, fœtus eximi, matre fortassis superstite manente, potuisset.

Historiam hanc communicauit *Cl. Felix. Platerus:* sed & egomet ossa cranii capillis ornata, post aliquot dies adhuc summe fœtentia, licet diligenter abluta forent, vidi. *Casparus Bauhinus in appendice ad Part. Cæsar. Rousseti.*

Observatio.

Mulieres, quarum aliquæ puerperæ fuere, aliquæ vero non, quæ apostematibus vteri laborantes apertæ fuere cauterio actuali abdomini impresso, quæ tamen non modo non mortuæ, verumetiam nec facultate concipiendi priuatæ fuere.

Ioan. Albosius, Rousseto S.

Non minus admiratione dignus est, quam tua sit Cæsarea sectio, casus ille, qui iuxta ædes meas accidit: Mulier vtero gerens, cum aut propter grādiorem ætatem, aut aliam ob causam parere aliter nō potuisset, nisi frustatim partibus ipsius fœtus exclusis: vtraque latera ipsius infimi ventris valde tumida habuit, propter vim ferreis instrumentis illatā, præsentibus etiam omnibus signis, apostema ostendentibus, quod etiam cum ductibus naturæ communionem habebat. Quare cum ipsius infimi ventris pars affecta, cauterio, & quidem amplo facto vulnere, aperta fuisset, magna puris quantitas effluxit, sed non minor puris quantitas, quæ eiusdem & substantiæ & coloris fuit, per vterum profluxit. Verum pati noluit, vt speculo matrici indito, quantus esset ipsius sinus, experiretur: nihilominus tamen satis conspicuum erat, & apostema & vulnus cauterio inflictum ad vterum vsq; vergere, quod ex symptomatibus, quæ successiue accidebant, & etiam excremētis similibus, colligi potuit: dein etiam ex eo, quod pari pacto, eodemque tempore vtraque pars affecta fuerit percurata. Quare cum ita se res habeat, vti vidi, mirum non est, quod in tua gastrotomia tradis, cum longe difficilius sit, tale vlcus, quam simplex eiusdem partis vulnus: curari. Vale.

Cum cuidam Nicolaæ, Simonis Pistoris Senonensis vxori infans mortuus, instrumētis ferreis violenter foret extractus, absq; lochiorum fluxu & secundinæ extractione: tum intra dies quinq; ex vtraque parte infimi Ventris, magnus tumor obortus cū Apostematis signis euidētissimis. Quare cauterio actuali, vni ex lateribus profundissime impresso, ex Apostemate aperto, Chirurgus copiosum sanguinē grumosum, putridum & fœtidum manu extraxit: ita tamen vt alterius lateris tumor non consideret, nec etiam secundinam educere posset: quare & alterum latus ipsum aperire oportuit, vnde secundinam extraxit. Hoc tamen non sine extremis doloribus, in tam ancipiti & desperato casu euenit: semianimis enim remansit, triennio se lecto continuit: biēnio vero post, fulcris innixa, obambulabat: postmodum scipioni solum innitebatur, & sic tandē successiue sanitatem pristinam adepta est, ita vt ab eo postmodum tempore plures habuerit infantes, inter quos vnus Sebastianus nomine, qui adhuc & in viuis est, & in hac vrbe habitat. Vale.

Nicolaus Villanouanus, Roussето salutem. Mirū in modum, &c. Sed vt ad rem veniam, fateor me tāto, ex quo vixi tempore, nūquam vidisse mulierē, quæ per latus enixa sit, & superstes remanserit, vt ad me scribis. Memoria quidem recolo, quod cum Dominæ de Piles moniali, infimus Venter mirum in modum intumuisset, iussu meo Mauricium Valdreaci Chirurgum, Abdomen cauterio actuali ad Vteri fundum adacto, aperuisse; vnde tam per vulnus, quam partes inferiores, vltra septem libras puris, quod semper simile fuit, emanauit: & vt de loco affecto certiores essemus, specillo partem inferiorē dilatauimus, ita vt facile magnitudinem ipsius vlceris Vterini conspexerimus, quod sex mensium spacio percurauimus: ab illo tempore filiam enixa, quæ adhuc superstes est. Anno 1532. hoc accidit.

Simile accidisse vxori Pharmacopœi de Brisset nomine Montelimarti habitantis, & etiam curatā fuisse attestor: cui contra duorum Medicorum consilium, qui eam tractabant, cōsentiente tamen marito, simili cauterio vsque ad interiorem Vteri partem adacto, Hypogastrium aperiri curaui: vnde pus vsque ad spondæ pedes exiliit, & eodem tempore admiranda saniei copia inferne profluxit. Hęc trimestri spatio curata, statim post concepit: nam exinde tres filios, vnamque filiam enixa est: accidit anno 1558. *Franciscus Rousset. section. 4. cap. 3. de Partu Cæsar.*

Observatio.

Historia Grauidarum quibus vel ob partus difficultatem, vel casum aliquem, fœtus mortuus & putridus, aliquandiu gestatus, etiam putrescente vtero, circa vmbilicum, abdomen, imum ventrem & inguina tumores, aut vesicas excitarunt: ex quibus, vel sponte, vel arte suppuratis apertisque, putridi fœtus cum ossibus exemti: consolidatisque vlceribus, matres, absque sterilitatis noxa conualuere.

Vidi mulierem fœtum mortuum vtero etiamnum gerentem, nihilominus denuo impregnatam: eundemque fœtum ex secundo conceptu genitum mortuum: huic multo tempore post apostema in vmbilico obortum & inflatum suppuratum est. Vocatus itaque ad curationem diu eiusdem medicationi institi, neque tamen ad consolidationem vlcus deduci potuit. Itaque emplastra vehementer attrahentia adhibui, quorum beneficio paucis post diebus officula prodierunt. Admiratione igitur ductus, cum ventrem ossibus carere scirem, rem diligentius & multifariam expendi, deprehendique officula illa non nisi ex fœtuum mortuorum cadauerulis prouenisse. Causa itaque morbi certo cognita, medendique ratione inuenta, officula plurima per interualla ex apostemate eduxi: muliere indies melius habente, quæ postmodum diu adhuc superuixit: vlcus vero subinde nonnihil putrilaginis ex sese remisit. *Albucasis libr. 2. cap. 76. Chirurgiæ.*

Mirum

Mirum naturæ exemplum referam, cuidam Venetæ Matronæ, quæ cum partum legitimum exclusisset, alter inclusus intra vterum mansit mortuus, qui in magnis puerperæ difficultatibus tabefactus fluore quodam profluxit ex naturalib. oris, demum ortis in ventre tribus fistulis, ex vna, quæ omnium maxima erat, integra infantis caluaria extracta est, cunctis mirantibus, deinde singulis diebus reliqua ossa demta sunt. vnde mirabili naturæ opere sanitati restituta est. *Alexander Benedictus lib. 25. c. 33. De Cur. ad. morb.*

Non absimilis tuæ Viennensis illius historiæ, ante annos plus minus viginti sex, apud nos quoque contigit in Comitatu Feldkirchensi, qui immediate Serenissimo nostro D. Regi, attinet. Nam muliercula quædam, cui à mariti familia **Pflegerin** cognomen erat, quæque in pago Gettzig sub arce Montis fortis tum habitabat, vere impraegnata ad decimum vsque mansem, satis incolumis pro sua conditione sibi visa est. Ac instante tandem partus tempore, iusti dolores, nec non humorum excretiones consuetæ, præsentibus & agnatis & obstetrice, nulla abortus suspicione innata, per aliquot horas illam debito exagitarunt modo. Cum autem incassum diutius laborare videretur, astantes vicinæ ad fortius enitēdum subinde illam adhortatæ sunt: imo pro sua ruditate, tam incessanter ęgram ad cogendum accelerandumque partum impulerunt, ac miseram mulierculam ad eiusmodi animi diliquia, tamq; crebras syncopas sua ista importunitate adegerunt, vt nō solum fœtus insciis illis suffocatus sit, sed & mater etiam euidenter de vita periclitaretur: idque defectu Medicorum omnium, in tertium, aut forte plures vsque dies factitatum est, donec commiserantibus cunctis, ægra illa soli Naturæ & Diuinæ clementiæ, tanquam omnino desperata, relinqueretur: ac veluti omni momento moribunda, offulis ac gallinarū iusculis per interualla refocillata solum sit. Et sic misera illa per reliquum puerperii spacium vtcunque curata, paulatim dolores remittere, menstruorum tamen fluxum perseuerare sensit: & quæ est omnipotentis ineffabilis bonitas, nullius Medicinæ beneficio post aliquot septimanas, indies magis ac magis, habere melius cœpit: donec & muliebre profluuium cessarit, & dolores magna ex parte euanuerint quoque: adeo vt illa domesticis negotiis iterū qualicunque valetudine præesse sategerit; ac decrescente insuper nonnihil vteri mole, cuncta sibi prospera ad integrum fere annum repromiserit. Quo tamen non plene euoluto, tumor quidam particularum in sinistra inferioris ventris parte, paulo supra inguina appatere de nouo cœpit: qui dum quotidie augeri, & demum etiam dolorem apostematosum cum cutis liuore superinducere pergeret: ibi mulier illa de fœtu nihil amplius sollicita, chirurgi auxiliū inuocauit primum. Is fuit magister Nicolaus Clœsi, ciuis Feldkirchensis, suæ artis peritissimus: qui sæpissime quoque strenuissimi quondam militis Marci Psittaci ab Emis castra, tám in Vngariam quā in Italiam, non infeliciter secutus est. Is, inquam, vigentibus tum accidentibus, quæ generationem puris concomitari solent, tum ingenti necessitate abscessum illum iam ad humani capitis magnitudinē excrescentem, omnino detumefacta aluo, decussatim nouacula, vt in fungorū apertione vsus obtinet, discidit: quo facto, tantæ fœtidissimæ virulentiæ copia effluxisse fertur, vt præsentium nullus, nedum ęgrota mulier, aut ipsemet Chirurgus facile sufferre potuerit. Nihilominus tamen vlcus illud sordidissimum, præfatus chirurgus mundificare & abstergere pro more non destitit: quousque intra pauculos dies semiputrida quoque ac corrosa ossicula, vna cum pure exire cœperunt. Quæ cum is, remittentibus indies cum dolore tum fœtore, vnde nam in ventrem, concauitatem nimirum exossem peruenissent, stupidus miraretur: en tandem erumpentibus integris tibiarum ossibus, posterioribusque caluariæ fragmentis, manifeste deprehēdit, ea ipsa reliquias esse fœtus illius, quem mulier ea ante annum peperisse debebat. Vnde vehemētiore admiratione captus, decoctiones, loturas, & vnguenta, qua potuit solertia, pro vlceris profundissimi mundificatione exsiccationeque semper adhibuit, donec illud, fœmina nihil vltra conquerente, per sese ad consolidationē properare animaduertit. Ibi cicatrisationi, quā vocant, inuigilans, mulierem eam omnino persanauit. Quæ posthac plures superstes fuit annos ac redeuntibus in ordinem naturalem menstruis purgationibus, ni fallor, feliciter postea quoque viuum adhuc enixa puerum est. Hæc, Matthia doctissime, non relatione tantum aliorum recito, sed prænominatam mulierculam viuam & valētem, vna cum particulis ossiculorum prioris illius infantis sui coram vidi, & allocutus sum. Factaq; super prædicto negotio sufficienti inquisitione, non modo quæ iam ab aliis fide dignis hominibus perceperam, credere didici: verumetiam verissima esse, oculari demōstratione asserere possum. Nec dubito, quin tota ea regio, si opus sit, testimonium abunde narrationi huic perhibitura sit. *Achilles P. Gassarus, ad D. Matthiam Cornacē.*

In suburbiis Sullianis ad Ligerim Margarita Preuost, Petri Doreti molitoris vxor, cū manifesto grauida esset, & tamen tempore partus eniti non potuisset, quomodocunq; à mulieribus ipsi succurreretur, sensim in grauissimum incidit morbum, vt tādem venter adeo extenderetur, propter fœtum & ipsius tunicas putrescentes, ita vt præter totius Abdominis tumorē, octauo, nonoue mēse circa regionem vmbilici, peculiaris tumor, valde elatus, obortus sit, similis abscessui molli rubro, vt iam ad apertionē maturus videretur. Quare abscessus hic anno 1550. die natiuitatis Christi ab Ithierio Gallometo, eius loci Chirurgo cauterio actuali apertus fuit, qui puris incredibilem quantitatem, scutellis exemit: altera vero die, cum vulneris rationem esset habiturus, qualesnam essent pili, qui circa vulnus conspiciebantur, inquirere voluit, quare fœtus caput iam putrescens esse reperit, quod tum per vulnus dilatatum extraxit, cum reliqua cadaueris parte, quod filiam fuisse agnitam, attamen breui temporis spatio conualuit. Hæc post mortem Doreti mariti, rursus alteri nupsit, & circiter annos adhuc viginti septem corpore sano superuixit, quæ modo nuper nimirum anno Christi 1577. diarrhœa periit. Verum ipsa vt nec prius, ita nec postmodum vtero gestauit. Cuius rei testes plures fide digni eo loci habentur, & præsertim Gratiana Theobalda, prædicti Gallometi Chirurgi vxor. Verum si quis sit, qui Chirurgi sibi incogniti testimonium contemnat, (licet eo loci celebris fuerit) acquiescendum tamen ipsi erit, ei,

quod succincte suo more, doctissimus Hollerius præceptor meus, *sub finem lib. 1. de morbis inter. su* scriptum reliquit. Refert mulierem quandam Lutetiæ cum vtero gestaret, fœtum diebus quindecim antequam in lucem ederetur, brachium per vmbilicum matris extensum habuisse, & tamen nihilominus ipsam vna cum fœtu superstitem remansisse. Quomodo autem enixa sit, aut per quam viam, & an post nodum rursus vtero gestarit, speciatim non exponit, quod tamen & inuestigatione & consignatione dignum erat: id quod facile ab ipso fieri poterat, cum præ foribus exemplum haberet: magna huius rei vtilitate, tam quoad theoriam, quam praxin perpensa. Sed quomodocunque se res habeat, hoc absque magno vteri vlcere fieri non potuit: licet fœtus dein in locum naturalem rursus redierit. Verum ex altera parte res summa admiratione digna est, infantem tam diu superstitem, hoc pacto viuere potuisse, non solum vtero, sed & tunicis ipsum inuoluentibus ruptis, ipsius vteri fundo brachio perforato: alia enim ratione fieri non poterat.

Referam adhuc historiam similem, absq; contradictione veram, ex relatione Illustrissimæ & heroicæ Principissæ, quæ ex Illustri Bourbonia stirpe est, Guysiana vsufructuaria (quæ licet ætate sit grandæua, sano tamen corpore & animo est, quod admiratione dignum & heroicis huius seculi personis exempli loco esse debet) quam ex doctissimo ipsius Medico D. Bunoto cognoui, qui ad vrbem id quod ex ipsa speciatim cognouerat & quod etiam nuper denuo ab illa narratum & affirmatum ipsi fuit, ad me transcripsit. Historia sic habet.

Cum sua Celsitudo ante matrimonium, annorū iam esset viginti, & apud matrem adhuc educaretur, Pheræ vrbi Picardiæ, & in templo esset, vidit matri suę adduci iuuencam ęgrotam, pallidam, prostratis viribus, tumentem, tantisque doloribus diuexatam, ita vt nec quis morbus esset nosceretur, nec spes vlla salutis superesset. Quare Princeps misericordia mota, eam Obstetricibus inspiciendam tradidit, quæ rem vti se habebat, patefecere: ægrotā nimirum, quæ virgo censebatur, fœtum adultum, & à longo tempore mortuum & putridum vtero gestare, ita vt ossa vtero perforato, ad latus vmbilici conspicerentur: ex quo loco ipsa Princeps ossa aliquot extrahi, & copiosissimum pus fœtidissimum emanare vidit: quo tamen affectu, breui temporis spatio percurata fuit: quam etiam diu prædicta Domina sanam obseruauit: sed quid tandem ei acciderit, ignorat: nec etiam an fuerit postmodum maritata, aut denuo grauida facta, aut contra. Cum enim paulo post Illustrissimo Principi felicis memoriæ nupsisset, sedem mutauit, nec quod postmodum ipsi acciderit, perquisiuit. *Roussetus 21. part. Cas. sect. 4. cap. 4. hist. 6.*

De vulnere vteri, ne id nobis effluat, literis (si placeet) & posteritati quam primum tradatur, quod accepimus quidem ab alio, sed fide summa (quam tamen alioqui superare videatur) condigno Parisiensi Doctore. Albertus Faber ex Ruellio nepos perdoctus & coæqualis noster, quum maximis Reipublicæ temporibus & valde iniquis, lares patrios deseruisset, cum multis eiusdem suæ sortis anno 1569. externos secutus exercitus, Sacrumcæsarem tandem aliquando appulit, qui totam hanc morbi calamitatem suis (vt dicitur) oculis vidit. Eo namque cum venimus, iam perfecta morbi curatio fuit. Simplex veraque morbi narratio erat huiusmodi.

Mulier quædam rustica fœtum octimestrem gerens, dum ad forum vrbis Sacricæsaris mandasset se viæ, è ferocienti equo excussa, in saxum prægrande, hoc est, eius angulum, ad vmbilici regionem impegit. Ea integrum à casu diem obmutuit, sensu motuque priuata. Perendie prehendit acuta febris eam, & comitata quidem sæuioribus symptomatibus. Nāque animo liquit, vomuit, delirauit. Repurgatur interim Medicorum præscripto aliquoties, ac iterato sanguis detrahitur. Imperata sunt deniq;, quæ sumta admoraque æstum febrilem infringerent, & sanguinis intus latentis vim retunderent perniciosam. Trigesimo postea die, remissioribus symptomatis quibusque, secundum vmbilicum quidam tumor, magnitudinis vt minimum manus conclusæ, sese prodidit. Eoque rupto, fœda sanies, virulentaque, vna cum tabo primum exiit, quam purulentæ particulæ carnis sequebantur, postremoque fœtus ipsius ossa frustillatim effluxerunt. Decimo tandem ab hinc mense, vlcere concluso, perductoque ad cicatricem, mulier conualuit. Attamen deinceps non potuit concipere, nec vtero ferre: nec illi, vt prius tam larga manu mēses profluxere. Cui aliæ per plures aliquot historiæ consentiunt, quas partim accidisse ipsi vidimus, tanquam oculati testes modo loquuti: partim etiam aliis dignis fide omnibus accepimus. *Maur. Cordæus comment. 1. ad Lib. 1. Hippocrat. de morb. mul. text. 11.*

Concubina cuiusdam in Zupfingen Heluetiæ pago Bremgartensis ditionis, Barbara Fhirera nominata, tertio grauida, cum partui vicina esset, per octiduum pariendi conatus cum maximis vteri cruciatibus perpessit, neque tamen peperit, sed exacto illo tempore, cessantibus conatibus, quam diu postea ægra permaneret, tandem in ventre illius paulo supra vmbilicum vesica quædam nucis iuglandis magnitudine erupit, quæ cum illi maximos dolores per triduum causaret, tandem ipsa admodū rogante, à muliere quadam subula pertusa, & disrupta fuit. Qua adaperta, admodumq; propter ventris tumorem dilatata, mox fasciculus fœtum continēs apparuit, qui postquam à Chirurgo Ioanne Burgisio Bremgartensi, deliberatione primum diligenti cum Obstetricibus habita, approbantibus singulis, parte aliqua dissectus esset, fœtus cubitus prominens, in conspectum se dedit, quem cum forfice ad id parata arripuisset, integrum fœtum, sed semiputridum artificiose per foramen illud extraxit, nihil tunc grauius passa matre, nisi quod animo, dum fœtus extraheretur, parumper defecerat. Dein alio adhibito chirurgo Brugensi, candela cerea accensa, & foramini nonnihil indita, postea etiam manibus in abdominis cauitatem immissis, anne quid restaret, diligenter explorarunt: & cum nihil superesse deprehendissent, vulnus emplastris ligaturisque curando, trium septimanarum spacio integre consolidarunt. Mulierque à partu recte & decenter, vti alias fieri solet, purgata, ab Anno 1582. quo hæc facta sunt, ad anni 1584. diem 24. Augusti, quo extincta primum est, adhuc vixit, misere tamen

adflicta,

adflicta, quod ventrem fasciis inuolutum & suspensum ab eo tempore, quo hæc passa fuit, gestare deinceps coacta fuerit.

Historiam hanc à Clarissimo Viro D. Felice Platero Archiatro, Collega meo honorando, accepi. *Caspar. Bauhinus in Append. ad Russet.*

Michaela Bacella, annorum 28. ex pago de Corsio, quinq; stadiis à Lacu Lemanno, & parum à meis Vineis distante, anno 1593. in festo S. Stephani, postquam extremis & irritis conatibus partus misere discruciata esset, fœtu iam mortuo, mulieris cuiusdam Catholicæ suasu, mittit sequenti Dominica ad proximam Friburgensium Ecclesiam. eo ipso momēto, quo Salutatio Angelica à presbytero canitur, brachium dextrum erupit, quod obstetrix inepte trahens abrumpit, reliquum trium mensium spatio putrescit, deinde sub vmbilico, parte sinistra, eminet abscessus, quo aperto ipsamet sibi paulatim ossa extrahit, & rustico quodam vnguento ex resina, cera, oleo, consolidarum succo, &c. vlcus curat, vt modo exiguæ fistulæ formam obtineat. Redit ad pristina negotia, & Vineas colit, est enim coniunx vinitoris nostrorum Franciscanorum. Habet alias liberos satis robustos, mox ad vites expurgādas idoneos. *Clariss. Viri, Archiatri & Senatoris Friburgi Heluet. Petri Quenzij Obseruatio.*

Observatio.

Historiæ Grauidarum, quibus ob partus difficultatem fœtus mortuus aliquandiu gestatus, tandem tabido profluuio excitato, marcidus vel per vuluam, vel anum, vel vtraq; vna cum osiculis excretus fuit: saluis matribus, & fœcunditate integra.

Adiit me consulturus ciuis, ex oppido Eberbach, in littore Neccaris fluuii sito, cui nomen Andreas Seidlen. Huius vxor fœtum viuentem aliquot menses in vtero gestauerat, & cum iam tempus enixus appeteret, vbera eius, prius turgida, lactis aquoso rore madebant ac decrescebant, nec puer in vtero subsiliit, quæ signa fœtum mortuum testabantur. Tandem fœtus in matrice computruit. Cuius de cruribus & cerebello ossa denigrata & carie obsita, incredibile dictu, sed verum: cū mulier ob intestini exulcerationem alui profluuio laboraret, tandem anno decimo, non per vuluæ ostiola, sed per anum ossa excreuit. Non sunt enim hæc viscera tam longe dissita, cum illius ceruix intestino recto incumbat. Et quamuis Aretæus Cappadox, vetus ille medicus pereruditus morborum acutorum scriptor, dicat: Humoris in iliis hydropicorum collecti, per intestinorum rupturam egressio, credi non potest: multo minus fœtus: neque enim innoxium, neq; citra perniciem intestini vlcus existit. Mulier tamen illa vel hodie adhuc est superstes. *Langius Epist. 39. Tom. 2.*

Magnæ in hoc genere felicitatis exemplum est, quod Romæ contigit, Anno Domini M. D. Lxxi. & à præcipuis aliquot & nobilioribus vrbis medicis visum est, cum & ego adhuc inter tyrones interessem.

Plebeia diu quædam ægrotauerat fœmina febre perpetua ac debili, duroque imi ventris tumore. Febrem hecticam vocabant, vnde ille esset tumor non facile inueniebatur, quando eam vtero gerere, nihil amplius suadebat, desperata res dicebatur, tamen sic insperanti salus aduenit, postquam via, qua venter deiicitur, fœtus humani carnes in frusta diuisæ & ossa separata, (quæ tumoris illius materia fuit) sponte naturæ exiuerunt. Sepulcrum diu fuerat vterus fœtui, priusquam nasceretur, defuncto, nec poterat cadauer reiici, qua naturaliter debebat, aliam vel cum periculo viam natura aggressa est. Coaluit recto vterus intestino, vlcus commune ac peruium sponte factum aditum ad intestinum carnibus putridis, atque ossibus præbuit, quæ per auersa corporis egressa sunt. Vtero igitur hunc in modum purgato, mulier pristinæ valetudini restituta, diu vixit, & adhuc fortasse viuit. Alioqui quotquot nouimus vlceribus huiusmodi intra corpus exortis, vel alui excrementa per vterum, aut per iter vrinæ reddidisse: vel coalito vesicæ vtero, pus & cruorem ab vtero exulcerato venientem, per vrinæ iter emisisse, morbi eius violentia perierunt. *Marsil. Cognatus Variar. Obseruat. lib. 4. cap. 9.*

Paula vxor Dominici Nasonis: qui in vico pontis Merlani hospitium exercet, cum fœtum quinque mensium mortuum diutius in vtero gestasset, profluente quotidie ex vtero colluuie quandam saniosa, non sine febre, indiesque corpore marcescente, extenuatissimo habitu iam effecta, per secessum excernere cœpit ossicula quædam, quæ in exitu dolorem inferētia ab ipsa deprehensa, ac stercore emundata, Hippolito Geniferto adseruata ostendit: qui ea intuitus, puelluli ossicula esse deprehendit quod mihi aliisque medicis compluribus relatum, haud verum ipse censui, donec mulier ipsa interrogata præsens diligentissime id iureiurando affirmasset in medium allatis ossiculis pluribus, quæ roseis floribus permixta, ad stercoris fœtorem, quem præ se ferebant adhuc, tollendum, obseruabat. nec destitit ab huiusmodi excretione per menses & annos, donec per multa ossicula huius generis extramisit. Res sane mira, quomodo scilicet natura vtero perforato, nec non & intestino recto perforato, ossicula huiusmodi sensim & sensim extramiserit, quod tamen ipsam nonnunquam perpetrare, vel nullo negotio ex historiis existimare possumus: cuius testes locupletissimos adducere possumus inter cæteros plures vrbis nostræ Hippolitum Geuifortum Chirurgum, & Excellentis. Iosephum Araneum medicum. *Marcellus Donatus Hist. Mirab. Med. lib. 4. cap. 22.*

Nos mulierem nouimus, quæ totum annum fœtum vtero gestaret citra vitæ discrimen. Id autem quoniam rarum est, & supra communem hominum fidem, tibi significandum censui. Erat hic mulier Maria nomine, filia Gulielmi de Vrie, annos nata plus minus quadraginta duos, cui cum soliti hactenus fluere menses interciperentur, prorsus, neq; spes vlla propter ætatem, residuæ fœcunditatis esset (desierat enim iam dudum parere) sensit tamen ventrē sustolli atque imprægnationem (vt erat) suspicata, parturitionis momēta expendebat. Embryo interim imbecillior (vt verbis vtar Hippocratis) iam non calcitrabat, sed vix mouebatur, ita vt misera, quæ iam aliquando felicem sperabat parturiginem, de conceptu addubitare inciperet, ac nescio aliud quid in vtero enorme esse, animo conciperet. Interim dum illa inter spem & metum animi anceps hæret, imminet parturiginis tēpus, & labores ingrauescētes parturitionem præsagiunt: ferens illa omnia vt ferebat occasio, animo præsenti iubet ex tēpore accersiri ob-

ſtetricem, atque vt quam ocyſſime aduolet, in mandatis dat, ac ne forte in pauimentum procidat fœtus, vterum vt poteſt leuiſſime comprimit. Superueniens tandem obſtetrix, ſingula ordine perquirit, locos attractat, vteri os omnino clauſum comperit, parturientem bono eſſe animo iubet; non eſſe veram hanc parturitionem; cæterum aliud quid, quod dolores parturigini non abſimiles procreat. Confirmat igitur ſeſe miſera, quiduis etiam perpeti parata. Verum cum nihil prorſus promoueretur, accerſor tandem & ego, vna cum D. Balthazaro Bleyenpyrgio medico Traiectino, qui tūc tēporis caſu Goudiæ erat. Vbi ſingula attente diſcutimus: tum obſtetricē quid actum, & quo nunc ſit loco negotium, inquirimus: deinde vtrum certa aliqua ſigna habeat, molane ſit quod vrget: an in vtero emortuus fœtus. Illa nihil minus quā fœtum in vtero eſſe aſſerit; ſed nec veram parturiginem, quum nec madeant loci, nec fœtida colluuies (ſicuti in mortuis partubus accidere ſolet) effluat: ſibi tum propter pigritiam motus, tum ob alias cauſas, contentam potius in vtero molam videri. Nos igitur his intellectis quoniam nec parturiens motum aliquem perſentiſceret embryonis, nec aliud ſignum eſſet viuidi fœtus; in rem patientis eſſe iudicabamus, reſtauratis viribus partum promouere, atque quæ fœtum mortuum deiiciunt, propinare: cauentes interim à valentioribus, quod perſpectum nobis eſſet, quæ mortuum partum educunt, eadem etiam molas propellere. Sed fruſtrà omnia; nihil enim promouimus: id tātum effecimus, vt miſera ſolito paulo robuſtior, ferendis doloribus aliquomodo par eſſet, neque amplius medici opera opus eſſe ſuſpicaretur. Præſcripta igitur ratione victus conueniente, manumittor. Sed ecce reuoluto iam anno, illa vna cum lotio, primum digitorum articulos excreuit: ac ſenſim alia maiora oſſa, tibiam, radium, coſtas & id genus alia per poſticum cum excrementis emiſit: tandemque ſecundo à parturitione anno, maximos ante perpeſſa labores, caluariam totā cum cubito, coſtis, & aliis aliquot oſſibus, eiecit: cum interim illa totum illud biennium ſanioſo profluuio conſumeretur, & putridiſſimis vaporibus diſcruciaretur, adeo vt & præſentes, ſi diutius adeſſent, odor offenderet. Liberata tamen à cadauere, conualuit, atq; ab omni accidente libera euaſit. Veriſimile tamen eſt, matricem ſanioſo illo & putri humore attritam & conſumtam fuiſſe, præſertim quando per poſticum etiam oſſa reiecta ſint.

Fuit præter hanc alia in hac ciuitate, quæ, quum totum annum fœtum in vtero geſtaſſet, conſumta tandem carne, oſſeam illam compagem excreuerit. *Balduinus Ronſeus Miſcellan. Epiſt. 1.*

OBSERVATIO.

Matthiæ Cornacis Philoſophi & Medici, Romanorum Regis Phyſici, hiſtoria geſtationis fœtus mortui per annos plus quatuor: qui tandem opera & conſilio Medicorum ex vtero ita per aluum, Deo adiuuante, exſectus eſt, & membratim exemptus, vt mater viua permanens integræ reſtitueretur ſanitati: atq; poſt biennium denuo conciperet, vt ſecunda teſtatur Hiſtoria.

ANno Domini 1545. quædam conciuis Viennenſis, nomine Margaretha; filia Wolfgangi Karlinger ciuis Viennenſis: vxor vero Georgii Woltzer hoſpitis eo tempore ad ædes Rubri cancri appellatas Viennæ: poſtquam antea etiā enixa eſſet aliquot liberos, cōcepit anno ætatis ſuæ 25. omnia denique habuit ſigna felicis impræghationis: fœtū inſuper tēporis progreſſu ſenſit, ante feſtum D. Bartholomæi, eodem anno valentem, & ſtrenue ſeſe mouentem, vſq; ad feſtum D. Lucæ ſacrum. Quo ſane illi tempore ſuperuenerunt partus dolores, adeo vehementes, vt antea experta iam ſæpius ipſa, iamiam ſe crederet enixuram. Statim igitur aduocari iuſſit matrē, & vnā ex ſuis ſororibus: acciri etiam obſtetricē confeſtim præcepit. Quæ cum aduenisſent, ſtatim re animaduerſa, iuſſit omnia ad manus eſſe parturienti neceſſaria, hæc verba adiiciens. Statim, Deo volente, puellum natum habebimus: & quemadmodum poſtea euentus comprobauit, vera vates extitit. Interea prægnans in ſedem parturientium conſedit: & cum inſtanter admodum à circumſtantibus mulieribus admoneretur, vrgeretur etiā ab obſtetrice, omnibus niſibus elaborauit ad pariendū in quib. heu nimium vehementibus conatibus, fragor quidam increpuit ſatis ſonorus: quique nō temere argueret, magnam vim vel fœtui, vel matri illatam fuiſſe, vel certe conquaſſatū infantis caput in partes diſceſſiſſe. Ab eo fragore, viuacitas fœtus deprehendi amplius nullis argumentis potuit. Grauida inde maiorem in modum cœpit ægrotare: ac propterea in lectulum ſuum reducta & repoſita eſt. Interim lac acurrens, q̧ parturientib. vſuuenit, vbertim vbera repleuit, adeo vt ſtillatim etiam à papillis gliſcentibus coloſtra deflueret, ſpectantibus multis & iis honeſtis ac prudētibus mulieribus, quæ dies noctesq; aſſiſtentes præſtolabantur felicē partum. Dum vero res ita protraheretur, ſemperq; maior difficultas, minor vero ſpes eluceſceret, deliberatū eſt ab omnib. quæ tum præſto erāt, & itum in eam ſententiā, vt plures obſtetrices accerſerentur in rem præſentem, aliquod forte ſalubrius allaturæ conſilium. Sed ex harum etiā aduentu nil miſeræ adminiculi acceſſit: neq; quicquā ab his in medium dici potuit, vel conſuli ſalutare, præterquam quod vna ex iis iudicatum habebat (& fortaſſe non male) rem nimis feſtinatam fuiſſe, os ſacrum nondum ſatis hiaſſe. Nihil itaque etiam tum effectum datum eſt, geſtanſque vterum, mulier tandem per multas ſeptimanas grauiſſime decubuit, ventris tumore, duritie, fluxu qui ſuperuenerat, doloribus nihil remittentibus. Quæ omnia continuæ denique corporis graues afflictiones, animi perculſiones, ad ſummam deſperationem miſeram videbantur compellere: effeceruntque, vt ad tentanda omnia omnium conſilia animum aduerteret, ad vſurpandas omnium medelas, doctorum & indoctorum, Chriſtianorum & Iudæorum. Quæ tamen nequicquam adhibita, auxilii nihil, plurimum mœroris & deſperationis (cum res difficilis ad impoſſibilitatem videretur vergere) attulere. Hiſce periculorum & ærumnarum aceruis circumuenta, atroci inſuper ventris ac ineuitabili onere ſumme implicita mulier, per quadriennium, vſque ad annum Domini 1549. ſemiuiua perdurauit. Sed quod prætereundū hoc loco non eſt, propter has enumeratas à nobis difficiles calamitates, miſella inſuper adflicta eſt defluxu continue putrilaginoſo, qui per locū muliebrem perumpens, totū hoc quadrienne tempus durauit, ita tñ, vt aliquando parcius aliquando copio-

copiosius profluens, dispari ratione mulierem affligeret, cessaret tamen nunquam. Cruciatibus igitur hisce ac grauedinibus diu perstantibus, tandem natura (quæ semper indiuiduum conseruare contendit) acore & copia putridi humoris non euicta, sed compulsa (vtpote cui inferna humoris subductio non sufficeret) ad vmbilicum, matricem ipsam, totum denique abdomen, multis alioquin partibus munitum, perfodit. Foramen igitur factum est primo, anno Domini 1548. in loco prædicto, ex quo multum saniosi fœtidique mucoris profluxit: Successu deinde temporis, post aliquot menses, adhibitis externis emplastrorum adminiculis, apertio coaluit, posteaquam (vt videtur) colluuies humorum nociuorum abunde excreta esset, vel aliquantisper pro necessitate euacuationis diminuta. Sed quod efflictim obseruandum est, paulo post anno Domini 1549. mense Iunio, cum scilicet multa putrida superfluitas omni conatu mox per naturam expellenda, iterum collecta esset, natura denuo eodem consilio & via, proximo in loco, non ita procul à priore apertione distante, per ventrem iterum perrupit, & affatim eduxit necessario euacuandam purulentiam. In hoc foraminulo exhibeatur omnium conspectui & tactui, os quoddam, quod euentus postea (resecta aluo & matrice) comprobauit, infantis fibulam sinistri brachii fuisse. Durauit iterum hæc apertio, eodem statu & effluxu, cum magna fœminæ in vtero habentis virium prostratione, ad menses aliquot. Cum autem periculi magnitudo, dolorum fœtorisque intolerantia indies magis ac magis ingrauescerent, viderenturque omnia ad interitum spectare: ipsaque miserrima præ cruciatibus immensis, animi crebris deliquiis iam iam crederet sibi exitum imminere, denuo iniit consilium asciscendi Medicos: si fortasse ex singulari Dei misericordia, felix horula salubris consilii elucesceret: si denique forte fortuna, Deo ita disponente, in hora contingeret, quod non contigisset in annis.

Vocati igitur sunt Chirurgi tres: aulæ Regiæ chirurgus, Sixtus Wirt: Paulus Ditlewang, vrbis Viennensis ordinarius chirurgus: & Petrus Winckler: q cum aduenissent, rem omnem intuiti, atrox periculum præ oculis esse animaduerterũt: simulq; moderate omnes vnamines responderunt, maius esse negotium hoc, quam vt ipsi quippiam certi in hoc casu statuere vel debeāt, vel possint. accersendos esse Medicinæ aliquot doctores, quorum consilia merito accedere debeant: & si quid in re tam ardua faciendum superesset, sibi cõsultum videri, vt id ex eorum matura deliberatione proficiscatur.

Acciti igitur sunt Doctores duo, Ioannes Enzianer, & Matthias Cornax: alter vir senex, & reuera miles (vt dicitur) emeritus: hic publicus Medicinæ in Viennensi Gymnasio ordinarius Professor. Qui cum venissent, aliquoties post crebram inspectionem, ægræ virium explorationem, circumstantiarũ diligentem inquisitionem, nihil aliud videbant superesse consilii, quam vt ad sententiam Hippocratis, extremis morbis extrema adhiberentur remedia, quantumuis periculosa.

Decretum itaque ab iis est, de aluo aperienda: à Chirurgis etiam in eandem itum sententiam. Quod cum certo constitutum esset, fœminæ, eiusque marito & propinquis, Medicorum consultum indicatum est, à quibus omnib. assensum. Statuta tandem dies est, decima mensis Nouembris, anni 1549. hora duodecima pomeridiana. Christi igitur Domini auspiciis, cum tempus statutum aduenisset, rebus rite auxiliaribus, denique paratis & dispositis præsidiis, si quid forte grauius contingeret præsentibus Doctoribus nominatis, & chirurgis sectio cum summa diligentia peracta est.

Linea autem sectionis ex mea designatione ducta est, ab apertione ea inchoata (quæ paulo supra vmbilicum à natura, vt diximus, facta erat in latere dextro) recta deorsum per tractum musculi recti, abdomini incumbentis, longitudine plus minus octo vnciatum: hoc est semipedis antiqui & duorum pollicum. Qua facta incisione, propter necessitatem & intollerabilem fœtorem, subito contentum in vtero à Chirurgis vndique liberatum est, & exemtus frustulatim fœtus masculus emortuus & semiputridus. Secutus est hanc extractionem fœtor incredibilis: adeo enim putredo inualuerat, vt bona pars membrorum pueri consumta appareret: caput vero totum confractum, & ossa cranei dispersa extraherentur: cerebri vero videretur nihil, nimirum quod totum putredine diuturna consumtum esset.

Absoluta hac sectione, ex summa Dei Opt. Max. misericordia feliciter mulier debita ratione, infractis laceris & rugosis vteri cauitatibus ligata & curata est: illique de rebus necessariis quam optime prospectum à Medicis & Chirurgis. In omni autem ista administratione misella quę resecabatur, nullum est passa animi deliquium, sed forti & sedato animo omnia pertulit: adeo vt Deus & Natura ipsa, in conseruanda hac inopi & ignobili fœmina, contendisse videantur.

Successu deinde temporis, cum omnia ex singulari Dei nutu feliciter procederent, sine vlla futura, rugis (detumescente ventre ob exinanitum vterum) coeuntibus, postliminio venter ab onere putrido liberatus peroptime coaluit, & fœmina præter omnem expectationem curata est, & vterus ipse vna cum abdomine & eius partibus plane consolidatus: quinetiam ita matrice probe restituta, menses bono ordine & modo rediere, vt quem aliquam concepimus, membro quantumuis sensibili & spermatico ita persanato, mulierem denuo concepturam, & fortasse fœtus edituram. Quod tamen postremum, vt valde ex multis rationibus est ambiguum, ita incertum Diuinæ Omnipotentiæ relinquimus determinandum. *Cornax.*

Observatio.

Quod eadem fœmina denuo conceperit, & gestauerit fœtum viuum, perfectum masculum, ad legitimum pariendi tempus: quodque ex posthabita sectione mater vna cum puello interierit.

Posteaquam superne à nobis descripta Margaretha, ex sanctissimi opificis Dei voluntate conualuisset, conuixisset denique sana marito anno plus minus integrum, satis frugaliter, denuo concepit, & gestauit puerum bene valentem, & rite succrescentem vsque ad secundum diem mensis Iunii, Anno Domini 1551. quod erat legitimum tempus pariendi. Ea dies cum mane illuxisset, & belle se haberent omnia, infans robustus strenue palpitauit, &

& elaborauit ad egressum vteri: mater mœsta omnibus neruis ad expellendum fœtum incubuit, præsentibus multis mulieribus, sed incassum omnes conatus cessere. Quapropter vocatus est Paulus Dirlewang, chirurgus Viennensis, qui antea illam secauerat, vt in medium consuleret: ille vero præ oculis cernens graue discrimen, consuluit me etiam esse vocandum. Adueniens itaque & ego, cum perlustrassem ventrem enitentis, vidissemque fœtum validum, matrem autem omnibus viribus, quæ ad certamen enitendi requirebantur, destitutam: cicatricem præterea veterem quasi per rimam longam hiscere, omninoque impossibile esse vt conatus fœminæ tam lacero vtero, incisis per longum musculis & abdomine, tanti esse possent, qui in vtero contentum quantumuis viribus præstans, & sese adiutans, per os sacrum possent expellere: suasi euestigio, ventrem ferro, vt prius, resecandum esse. Firmauit meam opinionem & hoc, quod rimula sectionis pristinæ laxata, pellucens madebat, & per se discessionem parietum cicatricis minitabatur. Hisce perurgentibus rationibus, nos vterque compulsi, & commemoratione prioris felicis euentus animati, sectionem iterum instituendam censuimus: acquiescebat consiliis nostris, alioquin moritura puerpera. Verum enimuero mater eius, & reliquę aliquot pręsentes fœminæ, assentiri nullo pacto voluerunt: interim ego ordinatis quibusdam pręsidiis confortantibus, consolatus afflictam, discessi: & paulo post reuersus, acriter institi iterum peragendæ cæsuræ. Sed perperam tum obtinuit matris affectus, quæ cum cæteris fœminis in ea perseuerabat sententia, vt Deo omnia committerentur, reiecta periculosa sectione: quæ tum etiam satis tempestiue adhiberi posset, cum extremum anhelitum mater spiraret. Expectatum igitur vsq; ad horam decimam noctis, eo tempore infelix, cum frustra diu & strenue luctata esset, viribus omnibus exhaustis, cruciatibus oppressa animam exhalauit. Quod cum factum esset, subito Chirurgus prædictus vocatus est, & citissime ventrem aperuit: statimque infantem perfectum, masculum, omnibus numeris absolutum, exemit. Ibi videre erat (superueneram enim & ego) certamen adnitentium puello vitam, quæ paulo ante abierat, reuocare & sufflando omnia tentare spiracula, sed perperam & frustra omnia fiebant. In promtu causa est eruditis & Anatomiæ peritis: siquidem in confesso est, vitam & motum cordis in infante à duabus arteriis vitalibus matris per vmbilicũ fœtui, seu per insitionem insertis dependere, quæ vasa natura fabricauit pro cordis refrigeratione. Quare cum arteriarũ motus in matre cesset, earundem etiam motum euestigio in infante cessare necessum est: siquidem fieri minime potest, vt puer ante præcisionem vmbilici, in ipso denique vtero inuolutus tunicis, spiritũ per os attrahat. Pręterea esto quod continuatio vmbilici fœtus à matrice sit libera, ruptis cotyledonibus partus tempore: tamen nihilominus vmbilicus secundinæ adhæret, necessario ab obstetrice præcidendus: vel etiamsi à secundina, in vtero existente puello, vmbilicus solutus esset, tamen respirare per os non posset infans, periculis inuolutus: vteri præterea parietibus inclusus, mucoribus denique & aquositatibus circumfusus: quæ certe res sæpe solutos infantes, hærentes tamen diutius in angustiis faucibus ossis sacri, enecat suffocando. Cum ex prædictis itaque necessarium sit, vita & motu puerperarum cessante, cessare etiam infantis in vtero contenti vitam & motum: impossibile est, tam immediate excindi infantem posse in eo ictu temporis, quo anima ex matre migrat: quæ si semel euolauerit, certe reuocari humanis præsidiis nullo modo potest. Si autem forte fortuna exemtio infantis contigerit in agone puerperæ, aut in animi deliquiis, præsentibus adhuc spiritibus vitalibus, tum censemus omnino superuiuere infantem posse: quemadmodum sine dubio de Iulio Cæsare contigit. *Idem Cornax.*

OBSERVATIO.

Memorabilis historia de Muliebre quæ iam annis tredecim vtero gestauit sceletum fœtus mortui, quod tactu tum ab ipsa matre tum ab omnibus illi præsentibus percipitur. Alia item huic non multum absimilis.

Catharina quædam, vxor Michaelis de Menne, viri ruralis & pauperis, annis duodecim vtero gerit fœtum mortuum, vel potius Sceletum fœtus emortui, res penitus monstrosa, ac miraculo digna dici potest. Ita tamen se res habet, sic vt ipso tactu vnicuiq; fuerit manifestissima. Mulieris enim ventrẽ inferiorẽ propriis manibus attrectaui, non bis terve, sed pluries: idem quoque mecum egere cum viri, tum mulieres illustrissimæ, non sine omnium admiratione maxima, quos omnes honoris gratia prætterimus. At vel vnius Viri hac in re testimonium oculare sufficere poterit, puta excellentissimi D. Henrici Cornelii Mathisii, qui quondam CAROLO eius nominis Quinto Augusto Medicus fuit domesticus. Hic, inquam, cum stantem & supine decumbentem dictam mulierem crebrius attrectasset, omniaque ossa fœtus mortui ipso tactu optime deprehẽdisset, præ stupore nimio, tum admiratione summa dicebat: Deo & Naturæ nihil impossibile. Anno igitur Domini 1549 eadẽ Catharina, posteaquã antea enixa esset duos liberos, concepit mense Martio, omnia signa habens felicis imprægnationis: fœtum insuper temporis progressu à quarto mense conceptus sensit valentem & strenue se mouentem, vsque ad festum Diuo Andreæ sacrum, eodem anno: quo sane illi superuenere dolores partus adeo vehementes, vt iam iam crederet se enixuram. Vterus quoque mirum in modum prominebat, vberaque lacte copiosissime turgebant: idque magis instante iam partu, quam multis diebus antea. At cum ad parturiendum nulla amplius mora exspectaretur, accidit vt vetula quędã malefica & præstigiatrix ventrem huic vtero gerenti attigerit, in aures susurrarit, & in faciem sufflarit, aliaque peregerit: quæ quoniam parum ad rem nostram facere existimo, pluribus non persequor: illius tamen meminisse placuit, nam in vetulam mulier culpam omnem reiicere videtur, quod illi res tam infeliciter successerit. Vt autem parturientium dolores cum in ventre inferiore, tum in lumbis sensit, statim acciri obstetricem & mulieres vicinas iubet, quę dies noctesque aliquot partum præstolabantur: nullum tamen partus breui futuri signum obseruat obstetrix, præter illos dolores, qui toto biduo increbescebant. Quare discedit, reuersura, si ita res postularit. Quid multis? dolores nihil interim remittuntur,

tuntur, sed diebus totis quadraginta & die & nocte illam sæuissime affligere non desinunt, vt totum id temporis misella ista insomnis egerit. Ab vtero quippiam interea effluxisse, nunquam animaduersum fuit.

Fœtus vehementissime semper mouebatur ac calcitrabat, ita vt manifeste illius motus ab adstantibus obseruari posset: toto isto dolorum tempore, sudoribus quoq; copiosissimis madebat. Lac præterea è mammillis vberibus fluebat: quod quia acrius, tum plus iusto biliosum erat, omnes fere partes vicinæ, quas defluens attigit, exulcerabātur. Quadragesimo demum secundo & quarto dolorum die fœtus tam valide amplius moueri destitit. Dictu profecto mirum, quod tanto tempore subsistere potuerit incolumis: tandē conatu vehementissimo ita fœtus mouebatur, vt inde transuersim in vtero reuolutū, mater narraret. Dolores ab illo impetu fœtus multo mitiores euasere, & paulo post plane recesserunt. Post vero dies quatuor vel sex, cruenta quædam ac nigra per aluū deiicere cœpit, illis similia (vt illa inquit) excrementis, quæ pueruli iam in lucē editi primum excernere solent, cuiusmodi excrementa egerebat diebus singulis ad sex libras. Cumq; antea nullus in vtero collisionis ossium sensus voluntarius perciperetur: hic tandem putans misella se ab omnibus ærumnis liberam, vnicuiq; tangenti vterum sese prodere cœpit: vt etiam illam non lateat ossium fœtus mortui situs, quippe cum digito mōstret, hic caput, illic costas: hic humeros, illic femora cōtineri. Quod ego & alii complures, me monitore, deprehenderūt. Cadauer istud, seu Sceletum in vtero matris iacet transuersim, capite & cruribus introrsum, dorso vero extrorsum prominente. Sub ilio dextro caput reconditur, quod cum profundius, quam matris spinam dorsi respiciat, nō sine ratione tactus nostri iudicium refugit: ibi tamē ossis humeri caput superius contineri manifesto cōstat. Sub ilio sinistro sunt crura & pedes: sed introrsum reflexi, vt attingi minime possint. Coniectura tamen artificiali & Anatomica ita esse, iudicare non est difficile: tum ex situ reliquo corporis, tum quia ibi os femoris apertissime deprehendatur. In medio ventre dorsum euidentissime cognoscitur, vertebræque omnes facillime distinguuntur: costæ quoq; maiori ex parte, tam superiores quam inferiores dinumerātur: vrget venter maternus tumore oblongo, qui in pudendum desinit: eleuat totam istam molem sursum, eandemque pro animi arbitrio deprimit, non sine assistentium summa admiratione. Ossa vero sic satis induruisse sentiuntur, ita vt validiori compressioni difficulter cedere videantur. Venter maternus interea dum attrectatur, nullo dolore angitur, nisi id plus quā par est, fiat diutius. Valet sic satis illa mulier, omniaque sua munia tam domi quam in agris vna cum marito suo optime peragit: hilaris est, prudens materfamilias, & vtcunque faceta, annū nunc temporis agens quadragesimum quintum. Corpore gracili, nec habitu illaudabili. Menses, cū annis quatuor essent detenti, potiunculis nonnullis illos promouentibus vsa, rursum manare cœperunt in hunc vsque diem. At mensibus singulis, cum eorum terminus instat, venter inferior intumescit, illamque dolores inuadunt vehementissimi, haud aliter quam si nunc esset enixura: nec antea cessant, ni mēses omnino eruperint. Quod si mulierem aliquo malo laborare contingat, iisdem plane dolorib. ad integrum morbi terminum corripitur. Aliud præterea notatu dignū refert, quintum nunc esse annū, ex quo natura quodammodo istius Sceleti expulsionem tentarit. Vteri enim osculum hiasse, & inde aliquot ossicula fuisse egressa: qua de causa euestigio accersitur obstetrix, ac cum satis imperita, vel potius rei nouitate perculsa, nullum remedium ferre se posse indicaret, omni ope humana hanc multis modis longe infelicissimam destituens, recessit. Ipsa vero interim nihilominus intrepido fortiq; animo, ossicula illa vt in proprium locum retrocederent, propriis manibus allaborauit, sic vt in pristinum redierint. Ab isto vero, vti nec antea, huiusmodi quid sinistri illi accidit. Mirum denique, quantopere rustica illa flagitet, summisque precibus contendat, vt abdomen ei manu medica aperiatur, Sceletumq; ab vtero eximatur. Sic enim seipsam sanitati pristinæ restitui posse confidit optime. At quo minus id tentatum hactenus sit, adhuc sub iudice lis est. *Aegidius de Hertoghe Epist. ad Matthiam Cornacem.*

Similis & æque lugubris casus, mulieri cuiusdam Chirurgi Monspeliensis Ausme vocati, accidit, qui celeberrimis Medicis amplissimi Collegii Monspeliensis (vti credibile est) pergratus erat: quæ (vti Dominus *Rondeletius suæ Methodi curandi, c.* 65. meminit) cum in Vtero gestaret, puerum putrefactum, illius aliquot partes frustulatim reiiciebat, solum maioribus ossibus in Vtero relictis, ita vt longo tempore post ipsi fuerit moriendū. Quamuis causæ, cur huic moriendum fuerit, debuissent fuisse notissimę, propter ipsius fœtus manifesta frusta, quæ reiecta erant, & ipsius reliquum, quod ibi tanquam in luto hærebat: recte tamen à marito factum, qui maioris certitudinis causa ipsius corpus aperiri voluerit. Verum vtilius multo fuisset, affectu iam satis cognito, vt per orificium Vteri fuissent ossa extracta, si modo fieri potuisset: aut si hoc non licuisset, certe sectione hac nostra Cæsarea liberanda fuisset, si (cum viribus valentibus) hoc remedium tum temporis fuisset vsurpatum, quod in talibus casibus vsurpari debet, modo nil vel impediat, vel aliud non habeatur remedium. *Franciscus Russetus de Partu Cæsareo Sect.* 4. *c.* 2.

Fieri potest vt in vtero (fœtus) putrescat, vt vidimus puerum putrefactum, & frustillatim reiectum, relictis magnis ossibus in vtero per longum tempus, quæ post in vtero matris mortuæ reperta sunt. Vxor fuit Chirurgi Monspeliensis, vocati (Ausme) qui post mortem, vt causam alicuius affectus interni cognosceret, passus est illam dissecari. *Rondeletius Method. Curand. Morb. cap.* 65.

Observatio.

Grauida partui propinqua post casum fœtum vitalem amplius non sentiens, ab eo tempore bis concepit, & feliciter enixa est, restitante nihilominus adhuc semper priore fœtu cum ventris tumore, citra vllas eiusdem putrefactionis aut excretionis notas.

IN oppido Sindelfingen, trium circiter horarum itinere hinc dissito, mirabile quid animaduerti. Viuit ibi fœmina 30. annorum, vel minor, vel non multo maior: ea cum partui propinqua, 6. nimirum vel 7. septimanis ante exspectatam partus horam, fallēte glacie, supina dorsum muro illisisset, nihil

nihil amplius sensit vitale in fœtu, quem gestabat vtero, neque tunc neq; deinceps. Ventris moles eadem, nisi quod aliquandiu post lapsum increuit, ac deinceps iterum decreuit, sed non ex toto. Sed neq; mortuum edidit fœtum; nec menses, vel qualia in puerperio expurgari solent, ex eo tempore vidit. Interim tamen (nam Anno 1590. lapsa est) bis vel ter concepit, toties vitales edidit fœtus, post partum tamen adhuc semper distentio ventris manet: ita vt in ea sit omnino sententia, habere se adhuc in vtero fœtum illum mortuum. Quod quamuis contrarium ex toto sit, fœtum in vtero mortuum non putrescere; Fœtu in vtero hærente mortuo, alterum concipi, ac tandem in vtero foueri, donec iusto tempore in lucem edi possit: Quia tamen post lapsum illum adusque primi infantis à lapsu partum nihil ex vtero neque humoris, neque solidæ substantiæ, vel osseæ, vel carneæ exclusum sit, fit propemodum, vt credam, non computruisse quidem, sed in scirrhosam quasi abiisse substantiam infantem illum, & quasi contabuisse. Verum lubens aliorum de hoc casu iudicium audiam, tuum præsertim, Vir Clarissime. *Hæc Oswaldus Gabelchouerus de Obseruationibus suis.*

Observatio.

Historia vituli vna cum alterius Sceleto exclusi, analogice huc referenda.

VAcca partus difficultates impedita, cum fœtum conceptum parere minime posset, nihil grauius passa, post tempus aliquod rursum concepit, & exacto tempore, vitulum viuum & Sceleton prioris vituli, edidit. Mirum sane potuisse eiusmodi corruptionem vaccam perferre, & rursum, ossibus prioris vituli retentis, concipere nihilominus. Hæc ossa vidi apud Generosam Dominam de Rappoltzstein, in cuius oppido hæc acciderunt. Hanc Historiam à Clarissimo Viro D. D. Felice Platero mihi communicatam, subiicere placuit. *Bauhinus in Append. ad Roussetum.*

Observatio.

Mulier Sceleton mortui fœtus vtero ferens denuo concipit: accedentibus vero magnis doloribus & periculo vitæ; Sceleton per sectionem eximitur, vterus expurgatur & consolidatur, relicto altero conceptu: qui postmodum viuus & validus in lucem prodijt in tantum non offensa fertilitate, vt etiam quater ab hac curatione pepererit.

ANno Domini 1540. mense Martio, in Castro Pomponii seu Pomponischi vulgo dicti, ditionis Dominorum de Gonzaga, non longe à Pado flumine sito, erat mulier cui nomen Lodouica, vocabatur tamen communiter, eo quod vasti esset corporis, La Caualla. Hæc cum antea vtero demortuum fœtum gestasset, iamq; per vuluam corporis molliores partes putrefactæ profluxissent, intro ossiculis corpusculi derelictis, cum recte tamen valeret, iterum concepit, at cum male admodum se haberet, iamq; in vitæ discrimen manifestissimum traheretur; Forte aduenit chirurgus quidam, ex iis qui per villas percurrentes peregrinantur, cui nomen Christophorus Bainus, qui mulieris casu audito, reque peroptime ab astantibus explicata: mulierem sanitati restituere tentaturum, dum modo illam ac mortuam manibus ipsius subiicerent, numosque decem aureos, si sanaret, persoluerent. Pactum recipiunt cognati pauperes, opem ferentibus & spondentibus diuitioribus illius loci quibusdam. Homo literarum imperitus, audax tamen, deligata muliere, opus aggreditur: dissectisque per longum longitudinalibus abdominis musculis, peritonæo, vtero demum ipso: sceleton mortui pueri extrahit, ablutoque vtero vino calente aromatibus quibusdam permixto, sutura vulneris labia conglutinat, candentique ferro partem inconsutam inurit. Mirandum dictu, sanata mulier, stato tempore alterum fœtum peperit, non solum viuum, sed nulla ex parte labefactatum, & postmodum non semel, sed quater concepit, vtero gessit, & feliciter enixa est: rem mirabilem narro, cuius tamen testes affero, D. Ioannem Baptistam Zerzonum: & Alexandrum Begher. D. Fridericum de Felinis: & D. Leonellum Zorzonum: & Antonium Maiochum seu Mazzuchinum, aliosque complures qui interfuere omni operationi. *Marcel. Donat. Hist. Med. Mirab. lib. 4. c. 22.*

Observatio.

Extrahendi fœtus mortui, ferramentis chirurgicis, viua adhuc matre, recentiorum modi varij.

MAturo partu intus emortuo periclitabatur vxor pistoris mei, quare euocatum me rogat, vt deficienti illi quoquo modo opem feram. Ego vero reputans huiusmodi curationem inter difficillimas adnumerari, & summam prudentiam ac moderationem desiderare (præsertim & quod fœtus transuersus iaceret, vt ne manu quidem intra vuluam iniecta, dirigi in caput aut pedes posset, & quod imus venter iam frigesceret) de salute eius dubitare cœpi. Verum hortante me coniuge ac cæteris assistentibus, vt nullum intentatum relinquerem auxilium, vnccum vertebris dorsi infantis iniiciens, paulatim extrahere nitor. Sed obstabat oris vuluæ compressio, & ceruix toto corpore replicata augebat extractionis difficultatem. Quare calido oleo naturalia foueo, quo paulatim hiante vulua fœtum educo. Mulieremque fere mortuam molli cubili recreo, & opportunis demum præsidiis curatam pristinæ sanitati restituo. *Beniuenius cap. 29. de Abdit.*

De infelici ac miserando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis congrue incepisse videbor. Miseret profecto atque pudet æstimantem, vt cum Plinio dicam, quam friuola sit animalium superbissimi origo, cum plerunque abortus causa fiat odor è lucernarum extinctu: & qui viribus fidit suis, qui fortunæ munera amplexatur, & se quidem non alumnum tantum eius, sed partum existimat, tanti tamen perire potest. Is demum profecto vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas, quæ miseria maior, quam à viua matre enectum infantem vi illata è intimis visceribus frustillatim extraxisse? Sed hæc est muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat, & in partu de vita sæpe periclitetur: quod iis maxime euenit, quibus est ferramentis chirurgica manu educendus fœtus: rem sane atrocem & spectatu grauem. Sed ad id tamen sæpe vel inuiti cogimur, vt seruetur mater

ter, vi partum educere: quod in ægre parturientibus, vel ob fœtus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem sæpe est experiri. Quo sane miserando affectu pleræque Arelatenses mulieres laborare solent, vt præ partus difficultate mortuo intus fœtu, extrahi eum oporteat. Quædam namque prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non rite pariũt, sed intus fœtum perdunt: quem vel concisum, vel integrum, si fieri possit, educere oportet. Eductionis porro modum tum ipsemet Hippocrates, tum Paulus Æginera, tum & Auicenna doctissime tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, spectandum id primũ est, superstes ne mulier futura sit, an minus, vt Paulus scitissime annotauit: & si quidem seruari mulier potest, tunc manum admoliri oportet: sin contra, attingi non debet. Quæ seruari nõ potest, his signis deprehenditur, diu in partu multumque laborauit, defecta virtute est, pulsu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi necessitate consopitur, deiecta & resoluta decumbit, vix excitari potest: & si excitetur clamoribus, vix respondet, rursusque soporatur. His signis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abstinere oportet, nec eas attingere. Quæ vero seruari queunt, horum quæ diximus nihil patiuntur, sed constantes & forti animo degunt, bono pulsu præditæ, viuaces & robore plenæ: his admouenda salutaris manus est in hunc modum. Resupinam in lecto mulierẽ collocare oportet decliui positu, cruribus valde elatis atque disiunctis, quæ mulieres fortiter vtrinq; contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, vt ne corpus, attrahẽtis chirurgi manum sequens, vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiunt, neve ferramenta & vncinos spectans terreatur, iubet: sed præstat instita oculos claudere, quam caput & os integere, ne in respirando vim patiatur. Tum vero chirurgus denudatis & liberis brachiis, manibusque multo oleo illitis atq; perunctis, molliter vuluæ alas diducat, & in vteri ostium leni motu & blando sensim manus inferat, pertentans ac disquirens pueri situm ac formam, atq; vbi nam vncum quo fœtus extrahetur, defigi conueniat. Nam non omnes loci idonei sunt in quib. infixi vncini detrahere fœtum possint: præcipui habentur si in caput infans prolabatur, occiput, oculi, sed minus id tutũ est, claiculæ & sub costis regiones tutiores sunt, nempe quæ græci hypochondria vocant quemadmodũ si in pedes descendat, ad ossa super pubem infigere vncinum oportet, vel in costis nothis, hoc est, intercostalib. musculis: beneq; firmato vncino sensim trahere non confertim oportet, ne disrumpatur, ꝙ vncino arreptum est. Nostri vero chirurgi Arelatenses, qui in extrahendis fœtibus expertissimi sunt, & longo vsu periti, manibus in pudendum mulieris iniectis puerum circumuoluunt, & in ostium vsque pudendi demittunt, ambabus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans. quod si sit, tum vncinis detrahunt. Si secundũ dorsum aut latera cõsistat fœtus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput fœtum conuertant: quod magna certe dexteritate faciunt: quo perfecto, vncinis ad clauiculas affixis vi tota enixi fœtum integrum extrahunt.

Sic hospitæ diuersorii diui Sebastiani extractus fuit infans, quem mater sanguicula & bene habita, tum ob locellorũ angustiam, tum ob fœtus magnitudinem & capitis molem eniti non potuit, integerque hac ratione à Iohanne Chapasio chirurgo bene docto euulsus fuit, salua & incolumi matre.

Sic honoratæ mulieri & prudentissimæ Iohannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi coniugi eductus pariter fuit.

Sic perinde Claudiæ Alberti textoris vxori.

Item hospitæ diuersorii trium columborum. Et Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum vero & multis aliis, quibus in tanto discrimine positis subleuandis non solum interfui, sed & salutaris præfui. Quoniã vero ab eo opere valde deiectæ viribus & prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est vt potionibus & iusculis optimis, vinoque odorato & potenti vires reficere tentem, tum vero & locos fouere & roborare fotibus congruis & vnguentis, iubeoque diutissime in lecto consistere, ne motu partes affectę oblædantur & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni studio iubeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ, à qua exectus sit infans, accidere potest. Itaq; post eductum infantem mox calidis pannis lineis fouere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (vt fere semper subsequi solet) decocto rosarum, absinthii, foliorum myrti, & artemisiæ (quæ mirifice locis mulieribus confert) incoctis in vino omnibus, fouere locos soleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitissæ vocato locos illinire. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambræ (qui puluis matricis affectibus magno vsui est) ex aqua buglossi & vino albo tenui deuorandam propino. Quod si vlcuscula aut rhagadiæ ex villata cooriantur, ex vino decoctionis equiseti & centinodiæ cum pauco melle rosato ablui iubeo, mox vnguẽto ex pompholyge illiniri. Mulieri textoris stillicidium vrinæ post eductum infantem accidit, ob resolutũ vesicæ colli musculum: ꝙ tamen ego longo temporis tractu feliciter persanaui, demissa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicæ, saluię, libanotidis, origani, pulegii, cum floribus chamæmeli, rorismarini & stæchados præbullierant: moxque ab insessu ex oleo lumbricorum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad dissolutionem ossium in carnibus deferbuerant, & expressione facta indebam styracis calamitidis, benioni, oppoponacis, olibani, macis, nucis myristicæ, singulorum drachmam, addita aqua vitæ ter destillata, & anseris adipe atq; cera, mirificum paraui vnguentum: à quo, cum totos menses duos vsa esset, integre leuata est, & denuo pluries concepit, & feliciter gestauit atq; peperit quos conceperat: & in præsens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei gloriosi & excelsi. *Valleriola lib. 5. Obseru. 2.* Vide præterea *Pareum lib. 23. cap. 26.*

Observatio.

Fœtus mortui, viua matre, sola manuum solertia & industria, sine instrumentis Chirurgicis, eductio.

Si aliquando contingat fœtum emortuum in vtero esse, viuente adhuc matre, docebimus qua deinceps ratione sit etiam eximendus, vtero minime vitiato, & qui semen postea admittere possit: quod non semel aut iterũ, sed multoties nos expertos putes. Quo pacto autem administrauerimus, audies.

Re iam prope desperata, & omni obstetricum ope prorsus vana atq; inani conuocati, primum interrogauimus ab iis qui laboranti præfuerãt, signa omnia quæ fœtum emortuum indicarent: nempe immaturum esset pariendi tempus an non: nunquid violentum accidisset matri circa vterum, an vero id factum fuisset alia quauis causa externa aut interna, interimente fœtum. Vbi neutrum horũ accidisse cognouimus, non etiam primum partum, non ætatem imbecillem, non vteri à præcedenti fœtũ dilacerationẽ: tum quidem petimus, vtrum excrementa aquosa omnino defluxerint, & quam pridem, cruenta etiam apparuerint, nec ne: deinde frequentes ne præcesserint, an interpolatæ dolorũ accessiones: an iam præterierint omnino: & quanto antea tempore, an etiã cum extremis doloribus aqua prosilierit. Ea omnia postquã cognouimus, tum ad alia signa diuertimus, quę nobis magis peculiaria essent: quorum omnium certissimum est (ne hic omnia temere enumeremus) fœdus & corruptus vapor, assidentium nares præter solitum, & plus æquo vehementer afficiens: ipsam etiam matrem plurimum torquens, & ex ructu foras exiliens. Itaque iam his signis diligentissime excussis, vbi compertissimum nobis fuit fœtum non amplius viuere: tum cogitamus de positione optima mulieris, eaque ita deliganda & constringenda, vt inter operandum nihil periculi subiret, nobis quoq; nihil obstare posset, quo minus fœtum diligenter extraheremus. Adducimus sedentem matrem fere vsq; ad imam lecti spondam: tibias eius aliquantulum incuruamus, crura diducimus: fasciam latam, eamque longam ac validam, minime duram, à medio comprehendentes, sub planta media medis parturientis componimus: deinde efficimus vt alia fasciæ pars in dextrum tibiæ latus, alia in sinistrum per pedion ex opposito inclinet, atque ita tandem vincula sub poplite deuoluimus: illic crucem rursus aliam efficimus, cuius extremitates adhuc sibi inuicem superiectæ per cruris medium, rursus tertiam crucem efficerent: tum ipsa extrema simul ad ceruicem per pectus ita deducimus, vt leuiter crus & tibiam inflexam continerent: à ceruice ad aliam corporis partem extrema prædicti vinculi pede deflectentes, atque ad crus alterius lateris exporrigentes: in eo ligamẽta ducimus ex opposito in crucẽ, veluti in altero crure factum fuerat, deinde ad poplitem iterum aliam crucem imponimus, & rursum tertiam circa pedion: quomodo in alio latere iam feceramus: quodque extremum vinculi ad internam tibiam spectabat, id sub planta sic inflectimus vt ad extremum eiusdem tibiæ latus deuolutũ, cum alio extremo constringeretur, ne vel inter operandum dissolui posset, vel ipsam mulierem in motibus incompositis aliquo pacto offenderet. Id vbi factum fuit, reclinamus mulierem supinam: statuimus adiutores duos, qui crura diducta & firma continerent: præter alios tamen qui corpus mulieris reclinatum ita cohiberent, ne præ dolore vehementius subsultaret. Ministros autem huiusmodi delegimus, ex iis quos facile agnoscebamus infracto & audaci esse animo, quique ab opere haud ita cito cessarent, non etiam lachrymis, aut vocum pietate, aut rei ipsius crudelitate præter æquum mouerentur. Linteo calido, in multos sinus conduplicato vtramque crurum mulieris regionem operimus, ne spectantibus dolor aut pietas concitaretur ex opere: sub eo etiam linteo, manus vsque ad mediam fere vlnam occuluimus, ne res ex se plane impia, astantium affectus plus æquo concitaret, animosque perculeret. Sinistram manum per pudendũ intro demittimus, digitis sibi inuicem incubantibus, & ad internam manum arctissime compressis. Sentimus per collum vteri fœtum in caput deuolutum: vix autem exilire potuisse, propter angustiam, quæ esset in collo matricis infimo, iuxta pudenda: tum aliam manum secundum palmam sinistræ concauam sensim intro dimittimus: cumque iam se inuicem constringerent manus, fœtuique proximæ essent: tum vtramque in pugnum claudimus, quo robustior fieret totius brachii vis in diducenda parte, & præmunienda fœtui via. Pugnis factis, totis viribus ad diductionem nitimur, mediis digitorum vtriusque manus articulis sibi inuicem concurrentibus inter diducendum: vt nostra brachia in eiusmodi motu plus viderẽtur foras operari, quam intus manus. Vbi sentimus iustam viam præparatam, tum nos dextram manum leuiter extrahimus, sinistra partem fœtus, quæ magis sese offerrebat (siquidem iusta nobis visa fuit) comprehendentes: erat autem caput. Nam si ex pedibus alterum sensissemus, nunquam is corripiendus erat, vt à pede totum corpus extraheretur: si manum, intro etiam erat propellenda, donec caput sese offerret: nunquam enim tuta esset fœtus extractio à primis manibus aut pedibus: si duplicatus sese obtulisset fœtus, hoc est, ventre, vel natibus, vel humeris ad exitum præparatis: cõmodius fuisset leuiter partem prominentem intro repulisse, fœtumque ad caput, quantum fieri potuisset, deuoluisse, quam ita extraxisse: nunquam enim sine maxima parturientis noxa fieri id potest, quanquam aliquando fiat. Sed ad rem. Caput subtus corripimus, manu semper infra residente nunquam autem supra: leuiter id extrahimus, donec altera manus adiutrix priori data esset. Sed & sinistram, quæ intus erat, vsque ad vmbilicum fœtus, iterũ sursum duximus: eum enim inculpatum inprimis obseruare necessum fuit, propter secundinam: quam intus reliquisse lethale foret. Ipsum itaque inter duos digitos aut continuimus, aut molliter iis circumuoluimus. Eoque pacto puer extinctus vna cum suo chorio, nullo negotio tandem extractus est, tam si visus nobis fuisset fœtus maior aut tumidior, quam qui maxima difficultate foras exiret, neque viuentem matrem posse permittere: cum præcipua diligentia sit in vmbilico adhibenda, tum vmbilicum excepisse, ac deiunxisse tutius fuisset, filiumque extra vterum depulisse, ne secundina intro concluderetur: deinde vero per ventrem & pectus incidendus erat fœtus, viscera eius eximenda, quo gracilior fieret: postea autem vmbilico partes ad extractionem faciliores excipiendæ, atque ita altero genu nostro ad lecti spondam inclinato, diligenter extrahendus, quando id sola manus præstare non potuisset. Fœtu quo vis depulso, nunq̃ vmbilicus est relinquendus, donec integra secundina subsequatur. Talis est extrahendi fœtus demortui ratio, si quando matrem viuam & integrum vterum obseruare cupias. *Carolus Stephanus, lib. 3. cap. 2. de dissect. part. corp. hum.*

Anno 1587. Octob. 26. cum essem in Illustrissimi Principis mei arce Horburg, quæ iuxta Colmariam est,

est, vocatus fui à cœna, post horam septimam, ad iunioris mei Principis Ludouici, prius nutricem, Barbaram nomine, quæ doloribus partus diuexabatur. Hæc enim cum partui foret proxima, supputationumque dies præteriissent, 23. huius mensis per scalas supra dorsum delapsa, vt fere in lipothymiam inciderit: die vigesimaquinta ante prandium, partus dolores persentire cœpit: 26. vero auctis doloribus & ruptis inuolucris, aquæ effusæ, quo tempore vixisse adhuc fœtum, mulieres adstantes asserebant, quod ex motu apparente collegerint. Dum vero adfui, licet à 7. vsque ad 12. noctis adstiterim, nullum motum sentire potui: dolores tamen & conatus crebros non fortes & irritos pertulit. Sacculos ex lino in aqua coctos applicari iussi, & continuo pubi admoueri, idque ad partes emolliendas & tumorem impediendum: ipsa vero aliquando sellæ insidebat, interdum stabat. Obstetrices bonum fœtus situm asserebant, caput & capillos se sentire, sæpius à me interrogatæ, asserebant. Ego tandem videns illam frustra eniti & torqueri, iubeo in lectum recumbere, discedo, rediturus cum vocarent. Vocor post quartam, dolores non aderant magni: de dolore tantum lumborum conquerebatur, ex dolore delirabat. Obstetrici iniungo, vt humectatam manum in decocto lini & inunctam butyro, putēdo inserat, & scrutetur, quo in statu sit fœtus, & an aliquid mutatum: respondet, esse in eodem, quo præcedente fuerat die, statu: ego tandē præparata manu, vti obstetrix, eam admoui, comperio tumorem fere extra collum vteri, qui tangendo restitit, digitos molliter supra tumorem ducendo, nullos sentio pilos. hinc malū coniicio situm fœtus, intrudo manum vt perquiram: cōperio partē mobilem in tumore, dubius hæreo, quæ sit pars: paulo penitius perquirens, rumpitur ex improuiso tunica amnios, & ꝓfluit aliquid liquoris: ad tactum apparet manus & vasa vmbilicalia: indico obstetricibus eas deceptas eo tumore, & vt iterum admoueāt manum: sed nihil trahant educantve, mihi alia ratione procedendum. Quare iubeo ipsam supra marginem lecti sedere, & dein per transuersum in dorsum recūbere: pedes supra scamnum lecto admotū, firmaret, qui per duos tenerentur: supra corpus relinquo culcitram, superinduco linteum, vt nullæ partes apparerent, nec etiam quæ ego manibus, vel obstetrix ageremus, quo honestius omnia tractarentur. His ita peractis, profunde in vterum protrusa manu ad mediā fere vlnam, perquisiui pedes alternatim, modo dextra modo sinistra manu vtens: satis commode pedem vnum reperio, paulatim attraho, alterum perquiro, non possum inuenire, tandem fascia ligo pedem in ipso collo vteri: iubeo obstetricē paulatim trahere, dum iterum intrudam manum, & perquiram alterum pedem, ducens manum secundum crus. fœtus: peruenio ad podicem fœtus, intruso digito in podicem, traho paulatim, iterum perquiro pedem, sed frustra: tandem, paulo fortius podicem dextra manu traho, & sinistra ligamentum pedi annexum: res nonnihil succedit, postea inuenio pedem, quo reperto, victoriā cano, attraho paulatim, eo educto, vtrumq; pedem obstetrici trado: iubeo vt lente trahat, ego manu dextra vterum dilato, & sursum rugas repello: tandem sequitur abdomen cum dorso, hæret deinde circa humeros, alterum brachium perquiro & educo: iubeo obstetricem continuo modeste trahere, manu impedio ne vterus ad collum pueri claudatur, (ꝙ fieret, nisi manus impediret) manum in os pueri intrudo, & paulatim caput attraho. Extracto toto fœtu, subito ne claudatur vterus, (quod in momento fit, magno cum periculo) intromissa manu ad medium fere cubitum, paulatim secundinam perquiro, ac sine vi (ne inuertatur vterus, vt euenisse opera malarum Obstetricum vidi) eam leuiter integram educo, sanguinem etiam grumosum, manu ducta per totam vteri capacitatem, extraho: subito retraho manum, & vt comprimat crura iubeo, paulatim supra lectum retrahendam curo: pudendis & abdomini cum sacculis appono panem coctum in vino & aqua, à somno impedio, & à vini potu, ac quietem iniungo, paulo post aliquid iusculi curo exhibendum, interdico ne nimium calefaciant hypocaustum. Operatio hæc feliciter fuit peracta intra horæ semis spacium: Deo Opt. Max. sit laus. Hactenus Historia, quam mihi Iohan. Bauhinus, frater charissimus communicauit. *Caspar. Bauhinus.*

Observatio.

Extrahendi fœtus viui ratio, matre mortua.

SI fœtum nondum emortuum ex pulsu & subsultationibus coniicies, matre adhuc in extremis laborante: debes (antequam ea vltimum spiritum emiserit) virgula in triangulum inflexa & à superiori dentium ordine ad inferiorem collocata, apertum morientis os continere, ne præcludatur fœtui spiritus atq; is suffocetur. Æquum etiam fuerit, obstetricem nunquam ab ostio vuluæ manum dimouisse, & incurua ac diducta mulieris femora, quanta poterit diligentia continere, donec extremo spiritu exhalato, chirurgica manu fœtus exectus fuerit. Viuum autem eripies, si statim emisso vltimo spiritu, ore etiam demortuæ mulieris aperto, & vuluæ ostio aut pudendo minime præcluso, cōfestim ad lateris partem, ita in trāsuersum sectionem aggrediare. Sic nos aliquādo felicissime administrauimus haud sine adstantium omnium applausu. Quo pacto autem deinceps in extractione viui fœtus persecuti simus, mox audies: Lineam cultro rasorio leuiter duximus per sinistrum mulieris hypochondrium, circa vteri extuberationem: haud ita profunde tamen, sed tantum vsq; ad peritonæum: cauendum enim erat, ne quid intestinorum aut attactum, aut vitiatum esset, si forte vna peritonæum incisum fuisset. Rursus ita admouemus nouaculam, vt summa tantum cuspide peritonæum incidatur, ad digitos sinistræ manus intromittendos. Eo facto digitos per rimam peritonęi intro demisimus, iisque incuruatis peritonæum sursum aliquantulum ereximus: altera deinde manu (nempe dextera) nouaculā admouimus in eam peritonæi portionē, q̄ digitis intermediis continebatur, leuiterq; consecuimus id à peritonæo elatum, quod inter digitos comprehensum fuerat, secundū vulneris longitudinem. Iam tum libere totam manum intro deuoluimus vsq; ad matricē, intestina paulatim sursum attollētes, ne quando delaberentur: eademque manu vulneris labrum superius diducētes, quo facilius veniret in conspectum vteri tumor. Hic non segnes fuimus, sed sinistra manu intus relicta, & vulneris labrum apertum continente, dextram ad con-

consectionem aptauimus, ad vnius tantum digiti spissitudinem imprimentes nouaculam in tumorem vteri, eumque pro vulneris longitudine quanta fieri potuit diligentia consecantes: haud tamen ita temere vt prima sectione matrix ad integrum consecta videretur: incerta est enim & varia matricum spissitudo, quemadmodum Galenus optime censuit. Itaque sensim iterum atque iterum demissa nouacula, leuissime tandem dissecuimus vterum, quousq; ad secundinam ventum esset: eam vero facile cognouimus ex venarum confusa multitudine, sanguinem veluti expressum eructante: quod agnoscendi chorii indicium tibi sit omnium certissimum. Tum demum nouaculam reliquimus: iam ab obstetrice certiores facti, defluxisse aquosa excrementa, quibus innatare soleret fœtus: muliere nondum extincta. Alioqui nisi id & signis & verbis compertum nobis fideliter fuisset, tum excrementa defluxisse, tum matrem iam pridem è dolore laborasse: nondum quidem nouaculam reliquissemus, sed etiam secundinam penetrare tutius fuisset, & summa nouaculæ cuspide ipsam incidere, ad excrementorum effusionem: retenta enim huiusmodi excrementa, integram adhuc secundinam esse indicant, quod pręcipue fieri solet, in maturo adhuc partu. Itaq; post factum in secundina foramen nouaculæ cuspide, tum vtriusque manus digiti intromittendi sunt ad eam lacerandam. Nos autem & signis ipsis, & verbis agnoscentes effluxisse excrementa, & secundinam disruptam, tum quidem dextram manum secundum vteri altitudinem in profundum sensim demersimus, vt extensis digitis, integrũ fœtum comprehenderemus: sinistra matricis consectæ labia sursum attollendo, ne forte impediretur ab intestinis, atq; in sese cõcideret. Vbi fœtum sub manu sensimus, tum ita leuiter ipsum conuertimus, vt eius spina toti palmę nostrę incumberet, atq; extensæ manui & brachiali insideret: nam plurimum cauẽdum esse duximus, ne vel à thorace, vel à ventre, aut pede, aut brachio, aut etiam capite comprehenderemus: id enim sine periculo vix fieri potuisse credidimus. Sed quando caput infra deuolutum sensimus, tum manu secundum spinam protensa, curauim⁹, extremos digitos ad humeros paululum incuruare, quo facilior fieret apprehensio. At si sursum caput reperissemus, tum quidem extremi digiti sub natibus & osse sacro confirmandi fuissent. Itaq; manum paulatim sursum attulimus, ita vt totum brachium in mulieris ventrem extremum leuiter incumberet, eumq; modice comprimeret: Eum quando conspeximus, sinistram manum dextræ adiutricem dedimus: & altera fœtum ostendente atque erigente, altera sensim extrahente, fecimus vt in ventrem mulieris supinus fœtus depelleretur. Voluimus autem confestim experiri viueret nec ne, cum propter imbecillitatem ac laborem nullum artuum promoueret, neq; spiritum. Id vero facile cognouimus, primis digitis fœtus vmbilicum prominentem iuxta ventrem mollissime attrectantes: & modice per aliquod spatium comprimentes, sensimus pulsantem arteriam in vmbilico, etsi circa parietalium ossium fines, in eo quem vocant fonticulum, nihil attolli aut moueri videretur: nec digito ori admoto lingua calorem aliquem præ se ferret. Cum primum percepimus arteriæ pulsum, in vmbilico cõfestim filo cerato quod nobis erat in promtu, primum stricte ligauimus ad trium digitorum latitudinem ab ipso ventre, dein iterum atque iterum aliis locis etiam cõstrinximus, extremos nodos semper strictiores efficientes. Scies quid postea acciderit: vix consummata hora integra, cœpit puer oculos aperire, os diducere, de fonticulo pulsare, artus etiã leuiter extendere: denique vocem atque eiulatum emittere. Idem autem persæpe accidisse comperimus in partu difficili. *Carol. Stephan. lib. 3. cap. 1. De dissect. part. corp. human.*

Observatio.

Exempla exsectorum ex vtero matrum mortuarum, qui Veteribus Cæsares & Cæsones dicebantur.

P. Scipio Africanus prior, defuncta parente, excisus vtero in diem venit. Ideoq; etiã primus apud Romanos Cæsaris nomine salutatus est. Simili modo natus est Manlius qui Carthaginẽ cum exercitu intrauit. *Solinus in Polyhist. & Silius Italicus lib. 13. Plin. lib. 7. cap. 9.* Forte hic est. M. Manlius Torquatus, qui cum L. Martio Censorino consul fuit.

Gebhardus, Vthonis Comitis de Bregentz F. ex matris vtero exectus, Constantiensis Episcopus factus est anno 1001. & monasterium Petershusium, item templum Circiacense (in emporio nobili Helvetiæ Zurzach dicto) extruxit. *Bruschius.*

Anno 959 Burcardus Comes de Lintzgow Buchorn & Monteforti liberalitate in pauperes præstans, post Cralonis obitum Abbas Sangallensis designatus est, confirmatione ab Othone Magno, per baculum & ferulam accepta. Dictus vulgo Ingenitus, eo quod ex mortuæ matris aluo exectus esset. *Idem.*

Vidi anno præterito Villicam quandã, eusarcam & optimi habitus, nono mense laborantem graui morbo, ventriculi scilicet exulceratione: quę diebus viginti sine cibo potuque permansit, nam quicquid deuorabat statim vomitu eiiciebat: affectusque sæuitia tandem mortua, dissecto vtero puerum extraximus viuum, qui Fortunatus ad fontem sancti Baptismatis vocatus, me consultore, fuit, adhucque vitali fruitur aura. *Horatius Augenius libr. 5. epist. 2. cap. 11.*

Cotyliedonum species, non nisi in grauidis, recenter dissectis vteris ostenduntur: vt mihi ipsi iam sexto fœtum vitalem executanti coram contigit his meis oculis intueri. *Cornelius Gemma Cyclognomica lib. 2. cap. 6. pag. 74.*

Observatio.

Si duos fœtus gerat mater, quorum alter viuus alter sit demortuus, vterq; autem ad exitum festinet, quid agendum.

Interdum geminos gestat mater in vtero, quorum alter extinctus est (atque is semper emergit prior) alter viuus subito consequitur. Huiusmodi quiddam subit hic tibi paucis recensere, quod fortasse mirum videbitur, vt inde scias quo pacto te gerere oporteat in gemini fœtus extractione. Nam factum aliquando fuit, nobis pręsentibus, vt ipsa mater cum obstetrice de fœtu viuo, quem se persentire aiebat, vehementer disceptaret: obstetrix autem cõtra plurimũ instaret signis exteriorib. fœtum demortuum indicantibus. Tandem autem accidit, fœtu iam extracto (qui etiam in vtero mortuus iudicabatur) & eo

eo pacto quo iam superius dictum est, cum secundina foras exemto, vt alter fœtus subito sua sponte viuus prosiliret cum altera secundina, etsi nihil prius à nobis simile per signa exteriora persentiretur. Itaq; vtraque eorum verax facta est: mater enim cum viuum fœtum se sentire assereret, non putabat duos in vtero gessisse: obstetrix autem dum contenderet mortuum esse fœtum, minime existimabat alterum consequi debere. Vide quæso quam varie interdum res accidant. Atq; hoc sit tibi maximum argumentum, non esse (vt quibusdam placuit) ferro tractandos fœtus in extractione: nihil enim manibus certius, nihil securius ac leuius. Redeo ad superiorem sermonem. Solo atque integro fœtu mortuo libere foras extracto, petitū est à nobis, num signis aliquibus comperire possemus, quænā fuisset interimendi fœtus causa: an id matris vitio, an aliquo impetu externo accidisse iudicaremus. Ibi nos secundinam etiam integram correptam, manibus extendimus, vt eam vndecunq; circumspiceremus luci expositam. Visum est nobis in parte chorii dextra liuidum ac cōcussum quiddam, quale accidere solet ex inflicto ictu: vt venulæ eius partis omnino corruptæ & confractæ apparerent: tumorque circa liuidam partem promineret. Tum rem omnem ob oculos circumstantium proponimus: id asserentes, fœtum ex inflicto ictu circa vterum matris fuisse extinctum, etsi nihil tale per corpus fœtus appareret: imo conspiceretur probe enutritus, nulloque alimēto indiguisse. Gracilem autem fœtum aliquando extraximus, & qui nutrimenti penuria laborauerat in vtero: huius secundina putrida omnino & corrupta visa est: foris confracta, fœtidissimumq; odorem referens: valetudinarius postea fuit fœtus. Quasdā secundinas vidimus aridas, & sua humiditate ac sanguine destitutas, alias multis partibus confractas, sed id fœtus efficere potuit. *Carolus Stephanus lib. 3. cap. 2. De dissect. part. corp. human.*

Observatio.

Mulierculæ ob partus difficultatem, vteri os exulceratum neglectumq;, adeo coaluit, vt exiguo foramine peruium relinqueretur. Eidem rursus grauidæ, ob locorum angustiam, fœtus denuo suffocatus & per chirurgiam frustillatim extractus est, in collo vteri vlcere excitato, & recto intestino communicato, vnde misera faces per vlcus deiecit: quæ tandem, intestino consolidato, conualuit, atq; de cætero excrementa per anum reddidit.

NObilis quædā mulier, cum ante aliquot annos vterum gestasset, ob difficultatem maximam partus, vi ille fuit extractus; vnde ex violēta concussione & commotione os vteri fuit exulceratum. Cū vero nollet admittere Chirurgos, vlcus satis negligenter fuit curatum, vt non solum hoc coaluerit, sed os ferme vteri vniuersum vix minimo foramine relicto. Facta tamen tandem rursum grauida, cumque tempus pariendi adesset, consuluit Helidæus vt linimenta, & pessi adhiberentur, ad dilatationem, quib. in aliis quoq; vti solebat. sed nihil inde vtilitatis percœpit. Fœtus autem vi propulsus ex vtero, ꝓpter angustiam loci ibidem fuit suffocatus. Iussit Helidæus vt sectio fieret, & frustatim fœtus mortuus extraheretur, ꝙ factum fuit. Nescio autem quo pacto vel ex contusione in violenta fœtus extractione, vel ex putredine vlcus in collo vteri rursum fuerit exortum, idque recto intestino quoq; cōmunicatum, vt illius aliquot frusta extraherentur, ac fæces per vlcus exirent. Infusa aqua hordei in qua Rosæ & semina melonum decocta essent, cui vnguentum Ægyptiacum fuit admistum. Et post istam hæc decoctio. ℞. Rosar. myrtillorum, balaustiorū, malicorii ana, decoquantur in aqua & infundantur pessi vnguento digestiuo illiti. His tandem remediis intestinum consolidatū fuit, & excrementa per anū rursum exiere: vnde chirurgi satis valide siccātia admouebant, sicuti est vnguentum de Calce, & Diapompholygos. *De obseruat. CL. V. Ioach. Camerarij.*

Observatio.

Cæsareum partum, quo incisa matris aluo, fœtus, salua vtriusq; vita educitur, non omnino nouum, sed vetus inuentum esse.

ERrant, inquit Ioachimus Fortius, qui putāt, Iulium fuisse Cęsarem nuncupatum à cæso matris vtero dum nasceretur. Nam quo tempore subingaret Gallias, matrem nomine Aureliam amisit. Quæ superuiuere nequiuisset, si cæso eius vtero natus ille fuisset. At in his audiendus non est Ioachimus: nam plures mulieres vixisse annos multos constat, imo vero cōcepisse ac peperisse, cæso illarū vtero: quemadmodum historiis aliquot alibi etiam ostendimus. *Mizaldus Memorabil. Cent. 1. Aph. 100.*

Observatio.

Historia noua, stupenda, atq; incredibiles prope, & à Iulij Cæsaris tempore, ad nostram vsq; ætatem inauditæ, quibus ostenditur fœtus ex vtero materno abdomine & vtero per latus inciso, citra vtriusq; vitæ periculum, adeoq; sine conceptionis & fœcunditatis iactura fuisse eductos, qui alias in lucem produci haud potuissent.

NOn ita pridem ex quibusdā senibus fide dignis prope Millyum Vastineti cognoui verum esse, (de quo etiam apud ipsos dubium non est) cuiusdam Gothardi, habitantis Mesnilii, quæ Millyi parochia est, coniugem, ante aliquot annos, sexies, cum alio modo parere non posset, sectione eiusmodi fœtus semper viuētes esse enixam. Postquam vero Nicolaus Guillet tonsor Millyensis, qui sectoris munus obierat, mortuus esset, cum septimo grauida, nec alia ratione fœtum excludere posset, nec esset qui huiusmodi sectione consueta ipsi subuenire nosset, ipsam mori oportuisse; quod sane argumento est, magnam phimosin vel naturalem angustiam fuisse, quæ quidem recipiendo semini, non autem fœtui excludendo sufficeret.

Certo cognoui ex Ambros. Nigro Chirurgo Pithwerræ expertissimo & Ægidio Bruno ipsos vna mulieri pauperculæ iuxta Merinuillam Belsiæ, tres infantes viuos è latere extraxisse, quam cum inuisere esset animus, vt locum vulneratum inspicerem, relatum fuit ipsam paulo ante peste, quæ tum vehementer sæuiebat, periisse.

Est mihi ad manus D. Albosii Medici Senonensis perdocta epistola, in qua fuse, summo tamen cum ordine exponitur, qua ratione Ioannes Maræsius (id est, Paludanus) Chirurgus apud Chatras Biturigum, Ludouici Maræsii Archiepiscopi Senonensis Salazaris, Chirurgi ordinarii filius, è propriæ coniugis latere inciso, filium Simonem Maræsium nomine extraxerit, qui postmodum etiam Chirurgus, & Reginæ matris cubicularius factus. Nihilo secus tamen

men mater huius naturali modo poſtmodum filiam Renatam nomine eſt enixa, quæ dein præfecto ſalinario nupſit. Hic Simon (q ſine matre cognominabatur) ex Roſa Gallardet vxore, binas filias ſuſcepit, alterã Claudiam quæ poſtea Franciſco Artus Yxilodunienſi fuit deſponſata: alterã vero Franciſcam, Oliuario Gannier nuptam. Hæ abunde ſatis atteſtari poterunt, ea quæ de paterna natiuitate dicta fuere, cum hæc partim ex vulgi fama, maxime vero ex frequenti parentis relatu, cognoſcere potuerint.

Dominus Pelion, celebris Medicus Andegauenſis, cum pridẽ Laurentio Collot Chirurgo Cyſthotomo Lutetiano ſimilẽ caſum, qui in Andium ducatu contigerat, narraſſet, idem tamen nuper epiſtola ad ipſum data, (quam mihi tradidit) confirmauit. Opus autem hoc peractum eſſe à quodam Maturino Debonnaire Chirurgo ſolum monet, nec ſigillatim reliqua pertractat.

Ante exortum bellum ciuile D. Dionyſius Armenautius Medicus Genabi & ego vna, vidimus in Xenodochio Caſtellionenſi, mulierem febri continua laborantem, quæ in inguine ſiniſtro rupturam habebat, cum cicatrice & factæ ſuturæ conſpicuis punctis, quæ poſt apertionem ipſius Abdominis remanſerat. Teſtabatur ipſa cũ marito, ante aliquot annos, filium qui tum ſeptennis erat (quẽ nobis oſtendit) cũ aliter excludi non potuiſſet, extractũ eſſe. Quod inciſio per ſenem tonſorem eius pagi in Burgundia, in talibus (vt ipſi narrabant) exercitato, peracta fuit: cuius nomen conſignarã, quo cũm ex ipſomet, tam per literas, quam per amicos, eius rei veritatem indagarem: tum etiam vt ex eodem operationem ipſi familiarem addiſcerem. Sed eorum temporum iniuria fecit, vt & loci & perſonæ conſignationem amitterem, & hac ratione contigit, vt id quod expetebam non cognouerim. Verũ ab inciſione facta, licet adhuc ambo iuuenes eſſent, vtero non geſtarat. Et hoc proculdubio ab Armenautio, ipſius familiares ſæpius narrari audiuere, quod quidẽ cum ipſe, vti & alii quam plures, cum initio vt crederet adduci non poſſet, pro indubitato poſtmodum habuit, ita vt animum induxiſſet, ſi forte neceſſitas id requireret, ſectione hac vti.

Cum quatriduum extremis & irritis conatibus partus, diuexata eſſet Bernhardina Arnolda, Stephani Maſſicault è Nangeuillo pago vxor, q inter Stampas, Puiſſethum & Pithweras ſitus eſt, atque in extremis conſtituta, implorato meo per maritum auxilio, cum de ſectione conſilium audiiſſet, vel reclamante marito animo confirmato hanc in ſe experiri auide cupiit, idque ita ſubito poſt intellectum conſilium meum, vt nollet Ambroſii Nigri aduentum expectare, quem tanquam in hac arte exercitatum, miſſurum me eram pollicitus, cum ob grauiſſimum morbum, quo tum detinebar, mihi adeſſe non liceret. Sed opera Iohannis Lucæ iuuenis tonſoris vſa, qui tum vt etiam num Bunonii, in paruo pago vicino habitabat, qui dextre inciſionem hanc ſibi, licet nouam, anno 1556. die ipſius Paſchatis in multorum præſentia peregit, cuius rei aliqui, inprimis vero ipſe, teſtimonium perhibere poſſunt. Inciſio (exemplum enim præcepti loco habeatur) à dextra Abdominis parte, trãſuerſo digito infra vmbilicum, & vltra quatuor digitos, ad latus ipſius incipiebat, inde recta ad pudenda vſque progrediebatur, abſque tamen rectorum Abdominis muſculorum læſione: tribus enim digitis ſuperne à recto muſculo diſtabat, inferne vero paulo minus. Muſculorum, vti & Peritonæi facta inciſione, abſque tamen magna hæmorrhagia vterus conſpectui ſe obtulit, quem etiam ſeparatim incidit, facto ſatis magno vulnere, quo fœtui viuenti vti & ſecundinæ, facilis per vulnus pateret exitus. Poſtmodum labia vulneris non gaſtroraphi, ſed communi vulnerum ſutura quinque punctis conſuit, non quidem vterum ſed muſculos & peritonæum, vti ipſemet obſeruaui, dum eius ſolum rei gratia, cum conualuiſſem, ipſam inuiſiſſem. Sed & poſthac ſæpius in ipſa id commode obſeruaui, dum Herniam percurare conarer, quam deinceps ſemper habuit, vel ob ſuturam minus recte adhibitam, vel quod minus diu quam par erat, in puerperio remanſiſſet, quadraginta enim ſolum diebus lecto ſe continuerat. Seſquianno autem poſt. priori marito defuncto, cum Petro Chamclau nupſiſſet, qui etiamnum ſuperſtes, rurſus concepit, & feliciter naturali modo, filiam enixa; quæ etiam ſecundas nuptias contraxit, & Nangeuillæ habitat, quo loci, plures adhuc hodierna die, fide dignos huius rei teſtes eſt reperire.

Nicolaa Beranger, Simonis de la Garde coniunx, quæ Alrii Briæ prope Fontembellaqueum, loco duobus miliaribus ab vrbe Nemorſo diſtante, habitabat, cum menſes decem & quidẽ iampridem fœtum mortuum vtero geſtaret, orificio vteri ſe non recludente, tandem Vincentium Valleau Chirurgũ Nemorſenſem veteri mihi familiaritate iunctum, ad ſe vocauit: qui cum aliud auxilium, quo ipſi ſuccurrere poſſet, non videret, circa Ianuarii finem, anni 1542. inciſione lateris, non quidem vti prior dextri, ſed ſiniſtri vſus, loco tamen paulo altiori quã ipſius Nangeuillanæ erat: diſſecto prius abdomine, dein ipſo vtero, ex quo fœtum mortuum, inflatum & fœtentem vna cum ſecundina putrida extraxit. Hoc facto (cum de ſalute apud ipſum exigua eſſet ſpes) cutem vna cum portione exigua Muſculorum, relicto tamen vtero, quinque punctis conſuit, quod adhuc conſpicuũ, cum ſola ipſius cutis cicatrix, ſuper ipſa inteſtina conſpiciatur, hanc enim vt viderẽ inciſionẽ cum Pauie Chirurgo Nemorſenſi (prædicti Valleau famulo) eo abieram: quare locum cicatrice obductum & vidi, & manibus, abſque tamen dolore, tractaui: ſed eam ſubligaculo vti oportuit: & licet magna foret hernia, nihilo tamen minus victum, vti licebat, manibus laborando quærebat: Quare ſtudioſe hoc obſeruandũ erit, quo omnes intelligant perfectam gaſtroraphiam eo loci non neceſſario requiri, ne dum laboramus ex arte perfectam ſuturã (quãuis non neceſſariam) efficere, totũ opus perdamus. Menſe ſeſquialtero lecto ſe continuit, dein biennio poſt filiolam commode enixa, & alterum poſtmodum biennio, filiũ, cui nomen erat Petro de la Garde, peperit, qui nunc faber ferrarius eſt. Ipſa vero adhuc ſuperuiuit in pago Vry dicto obſtetricis munere fungens.

Agneta Boyer Ioannis Campain ruſtici vxor, quæ Villerelli prope Neoburgum Belſiæ commorabatur, poſtquam integro quatriduo miſere, & quidem fruſtra diſcruciata eſſet, tandẽ vt & prædictis, latus dextrum à Philippo Migneã tonſore Neoburgi habitante, ſectione apertũ fuit, q anno 1544. contigit, dein

dein prout licuit, Musculi vna cum cute fuere consuti. Vulnus quidem hoc in Abdomine breui temporis spatio fuit consolidatum, sed partes genitales attritæ, Chirurgum ab omnimoda prorsus vulneris curatione vltra mēsium septem spatium impediere. Filiam tum habuit, quæ vltra mēses septem sana superuixit, octauo dein mense, dum eodem in pago apud nutricem esset, in morbum, qui ipsi fuit exitio, incidit. Paulo post denuo grauida facta fœtū gestabat, ad rupturam (quæ vti & aliis incisis, absque tamen dolore remanserat) declinantem: verum quēadmodum nec prius, ita neq; tum parere potuit, ob aliquas causas & obstacula (vti coiectari licet) superius enarrata. Quare vltro sectionem, qua prius vsa erat, expetiit, quod tamen precibus qualibuscunq; à duobus iunioribus Chirurgis, hanc ob causam Neoburgo eo vocatus (qui post Philippum peste extinctum eo loci habitabant) impetrare nō potuit. Quo factum, vt propter horum pusillanimitatem (cum tamen neque virium prostratio, aliudue difficilius symtoma ab incisione facienda, ipsos impediret) mater vna cum prole misere perierit.

Pari pacto Antonia Andrea, Ludouici Garnier Operarii vxor, Anno 1576. Iulii 22. per Adamum Alberium Pithvverensem Chirurgum Obenignii habitantem, Ambedoæ prope Brissonii fanum diœcesis Genabiensis, fuit incisa: quod ab ipsomet Chirurgo fusissime vna cum felici successu, mihi fuit expositum, propterea quod sæpius cum ipso, huius sectionis gratia contulissem. Cui (cum ipsius mihi perspecta esset in operando dexteritas, atque felicitas) suasor eram, vt sectione hac, si alia deessent auxilia, absque metu vteretur, licet forent Medici, & alii, qui contradicerent, modo id fiat cum iudicio & explicata rei difficultate, in primis vero diuino auxilio implorato. Non enim hæc res inducias dat, nec etiam consilium longe petitum expectare licet, quod fieri solet in pagis, locisque campestribus: præsertim cum ipsorum nullus nec velit, nec audiat, huic consilio assentiri, eo quod horum aliqui huic rei fidem non adhibeant: alii vero calumniam metuentes, ne si forte etiam ob aliam causam, sinistri quid contingeret, autores mali haberentur. Postmodum rursus grauida reddita, naturali modo fœtum enixa est, sed paulo post ob summam annonæ caritatem, alibi victum vt quæreret, maritum sequi coacta.

Historia habetur alia, quæ non ita pridem contigit: anno nimirum 1578. Calend. Februarii Iohanna Michel, Argent. oriunda, Georgii Renaldi, habitantis in suburbio Obenigniano, vxor, cum iam vltra mensem decimum grauida, diu fœtum mortuū vtero gestasset, nihilo tamē secus munia obibat domestica, donec lecto se continere coacta: quæ cum diu ab obstetricibus frustra esset misere tractata, tādem Adamum Alberium & Guilielmum Collas, insignes Chirurgos ad se vocauit: hi postquam infanti brachium diu ex vtero materno propendens, iam emortuum & liuidum abscidissent, nec tamen reliquum corpus extrahere possent, latus dextrum incidere, vulnere orbiculari & angusto satis (quo matri parcerent) facto. Hinc factum, vt dum in fœtu extrahendo laborarent, magnos dolores matri intulerint. Vterus enim ob vulnus angustius, fœtum cum dimittere non posset, eundem comitabatur, ac si vna extrahendus esset. Verum dolores hi, post fœtum vna cum secundina exemtum, sedati fuere. Et sic paulo post fluxum lochiorum, (quæ non secus fluxere, ac si naturali modo fuisset enixa) conualuit, & septimanis quinque elapsis, rursus menstruas purgationes habuit, statimq; post cōcepit, in fine nimirum mensis Maii, anxia iam (rei anteactæ recentem colens memoriam) quid tempore partus futurum esset. Verum finito gestationis tempore, conuenienti modo fœtum exclusit, & licet infans vnam solum tibiam exereret, (quod sane periculo non caret) tamen cum ab obstetrice esset denuo indita, feliciter omnia successere. Ab eo tempore cum rursus grauida facta, non tamē secus quam antea felicem à Deo successum expectabat: quare nunc secundo feliciter peperit, muniisque domesticis vt prius, ita etiamnū commode præest. *Franciscus Roussetus de partu Cæsar. sect. 1. c. 5. & 6.*

Cum circa annum salutis 1500. Elisabetha Alespachin, Iacobi Nufer ὀρχοτόμου, in pago Sigershausen (præfecturæ Gottliebanæ in Turgauia, parochiæ Altishvvilanæ) vxor, primo vtero gestaret, & iam doloribus partus per aliquot dies diuexaretur, ad se Obstetrices tredecim, & aliquot lithotomos vocauit: à quibus, frustra tamen, opem sperabat, cum nec fœtus excludi, nec etiam dolores mitigari possent. Quare iam desperata salute, maritus vxori consilium suum communicat: quod si consentiret, velle se quo speraret, annuente Domino felicem successum in ipsa suam experiri industriam. Annuente ergo ipsa ad Archipræsidem Fravvenfeldensem abiit, rem vti se habebat, exposuit, conatum aperuit, licentiamque sibi dari rogauit. Re intellecta, Archipræses primum quidem difficiliorem se exhibuit: dein vero fiduciæ mariti confidens, annuit. Quare licentia impetrata, domum rediit, Obstetrices alloquitur, & hortatur, vt quæ cordatiores sint, sibi & vxori in Hypocausto assistant: timidiores vero ex conclaui recedant: moliturum enim se aliquid, quo, benedicente Domino, salutem vxoris speraret. Obstetrices ergo, consilio magna cum admiratione intellecto, ex ipsis vndecim è conclaui recessere: duæ cordatiores cum Lithotomo mulieri parturienti adstitere. Quare Maritus implorato primū diuino auxilio, & ianua diligenter clausa Vxorem mensæ imponit, abdomini vulnus (non secus quam porco) infligit. Verum primo ictu ita feliciter abdomen aperuit, vt subito infans absque vlla læsione extractus fuerit. Cum iam vndecim Obstetrices, quæ præ foribus stabant, infantis vagitum audirent, intrare (sed frustra) expetebant: non enim intromissæ fuere, antequam fœtus mundatus, vulnusque Veterinatio more consutum foret, quod postmodum absque alio superueniente symtomate, feliciter coaluit. Eadem enim post hancce τομοτοκίαν, secundo gemellos enixa est: quorum vnus Ioannes Nufer nomine pagi Sigershausen Præfectus, annum iam agens sexagesimum, anno octuagesimo tertio adhuc in viuis fuit. Post hos gemellos, quatuor alios liberos enixa est. Exsectus vero infans, primum anno salutis septuagesimo septimo, diem suum clausit. Huius etiam mulieris liberi atque nepotes adhuc viuunt superstites. *Casp. Bauhinus in appendice ad partum Cæsareum Rousseti.*

Viuum valentemque educi fœtum posse, tum omnibus quidem integris ipsius rebus, tum etiam matris: vtero nimirum ad latus vmbilici alterutrum dissecto prudenter. Cuius argumenti disceptationem, quando rationibus multis & operibus, etiamque euentis nouissime confirmauit Doctor Franciscus Roussetus, vir vitæ & artis clarus, integritate & vtilitatis publicæ amantissimus: rati desistendum nobis ab hoc incæpto, censuimus indies rem nostram hoc est, Hippocrateam eodem pacto vnuscuiusque Doctorum opera scriptoque amplificari oportere. Sed inter alia duo sunt, quæ haud possumus satis demirari. In primis etenim Bunelum Tonsorem isthunc iuuenem & exercitatum dissectorem aliquando rogabamus, anno nempe salutis 1571. quum ad medicinam faciendam vocati venissemus in Vinetum (quæ villa est sui quondam possessore domino clarissima, Regis Cancellario dignissimo, bono viro, piissimoque Hospitali) quanam id arte præstaret, industriaque. An cutim primum diuidere solitus esset: deinde an hos vel illos potius Epigastrii musculos, postremoque Peritonæum, ipsumque tandem Vterum: an quæque hæc separatim scilicet, an vero simul vniuersa. Quæ nobis percontantibus, nec sine studio & admiratione; totus ipse obstupuit, obmutuitque: cumque vrgeretur magis, fassus est ingenue nostras interrogatiunculas ænigmatum plenas sibi videri. Se securum tunc ab omni metu ventrem fœtus granditate distentum quam maxime non secus scalpro solitum diuidere, quam abscessum aliud omne genus. Partes dissectas non re, nec verbo potuit vnquam rogatus discernere, & ne vllam quidem appellare. Alterum nos non dissimiliter coniecit in admirationem, quod postquam vir eius mulierculæ (vtrumq; enim perplacuit conuenire) excessisset è viuis, cui nomen fuit Stephanus Massicault, & alteri se Petro Chanclou mulier iunxisset, non desierit concipere, nec vtero gestare, neque etiam legitimo tempore perfectum parere. Ergo quod tantopere visum insolens fuit summo artis dictatori, in vsum tandem trahetur, & consuetudinem: longe melioribus muliercularum rebus vt & permagno posteritatis comodo, hoc est, in securiorem parentum valetudinem, & auctiorem generis humani propagationem. *Mauritius Cordaeus Comment. 1, ad 1. libr. Hippocratis de Morbis mulieb. text. 11.*

Quamuis historia hæc paulo ante à Rousseto proponatur, cum tamen quædam scitu non indigna apud Cordæum habeantur, addere eam placuit.

CASPARO BAVHINO D. MEDICO Ioan. Albosius Medicus Gallus S.

Gratissimæ mihi fuerunt tuæ literæ (Doctor eruditissime) tum quod in ista solitudine (nisi spectatissimus tuus frater Ioannes Bauhinus, hisce tenebris illuxisset) mihi vna cum patria nostram artem abdicasse viderer: tum quod isto veluti classico me adhuc nostro fulmine tempestatis Gallicæ attonitum, ad duellum & scribendi vicissitudinem prouocares. Quid vero mihi dulcius, quam veteris studii memoriam repetere, mellitissimoque tuo colloquio nostræ miserrimæ sortis ἀχθάδας temperare, tædia demulcere, & temporis iniurias fallere? Agebam igitur animam, somno curisque sepultus, nisi tua Musa, quæ tot tantosque tibi libros parturit, ab isto veterno excitasset. Quod autem aliorum studia cum tuis coniugis, facis id quidem non indecore. Sed si nostrum Lithopædion, quantulumcunq; sit, in eam familiam adscribi desideras, propter spectaculi nouitatem, rogo vt nos admoneas primo quoque nuncio, vt, &c. Sed iam accipe (Doctor lectissime) quod excuso iam illo opusculo in nostra vicinia acciderit, cuius hic etiam habemus testes locupletissimos. Agitur iam triennium, à quo Iohannes Iacotius, Chirurgus paganus, & ex media plebe in ora Altisiodorensi ad pagum D. Mauricio dicatum, vulgari nomine Tirouaille degens, me obuium & ad alia nostra munia properantem inuitauit, vt paruum à recta via deflectens, in proximum vicum (dictum Marry) diuerterem, vt miserrimæ mulierculæ consulerem, cui nuper fœtum dissecto abdomine exenterasset. Ego vero plebei Chirurgunculi (vt hi sæpe in artis operibus experimenta quærunt, quouis dispendio) temeritate perterritus, in rem præsentem venio, accersitis nobiscum nobili viro Domino de Vaulx Præfecto Altisiodorensi (Balliuum vocant) eiusque illustri vxore, nostri amantissimis, cum paupercula prope ad eorum Castellum habitaret. Fœtum tunc deprehendimus in cunis, alacriter se gerentem, sed vagientem, famisq; impatientissimum, cum matercula inedia exhausta, dolore, febre, vigiliisque confecta, peneque exanimis, nihil de partu cogitaret. Abdomen interea matris detegere voluimus, in cuius parte dextra vulnus conspeximus, oblongum quidem, sed cuius labia adhuc subcruenta nulla alia γαστεῤῥαφίᾳ coalesceret, quam decem acicularum nexu, quæ punctim cuti post sectionem infixæ, adhuc hærerent. Tum vero & Matri & fœtui ita prospectum, vt vterque sit etiam hodie superstes, Numinis benignitate potius, quam Chirurgi consilio & prudentia.

Paulo post id tempus noster Roussetus à me admonitus, nos conuenit, vt acceptis à nobis literis Chirurgum salutaret, cum multa in idem opus haberet ex auditu, alia vero pauca. At vero

Segnius irritant animos, demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. ——

Sic Iacotius (aberat autem à nobis tantum diei vnius itinere) Roussetum in proximam illam domunculam deducit, vbi vidit fœtum iam grandiorem matre sospite, quorum vterque in hunc diem viuit, &

——vescitur aura
Purpurea, nec adhuc crudelibus occupat vmbris.

Porro in commendationem huius e fortunati euentus potius, quam prudentis consilii, ipse Roussetus Chirurgum secum abducit, cuius opera, ad sectionem quorundam ἐμβρύων feliciter vsus est, sed anno superiore ex morbo interiit. Sic Roussetus desiderium expleuit, testisque fuit oculatus eorum, quæ antea iam scripserat. Quod si huius historiæ præcipua capita opusculo tuo inserere placuerit, facies id quidem pro tua prudentia. acceptis & datis à nobis in eam fidem mutis vadibus, quos hic habemus fortunarum comites. Mitto quoque Hexastichon, quod exarauimus in Autoris commendationem, quod si probaueris, adiungi curabis, &c. Datum Montembel. 20. Decemb. 1585.

CASPA-

CASPARO BAVHINO IATRO-PHYSICO
Fran. Saguyerius Medicus Gallus.
S.

TVas accepi literas, suauissimas, & mihi gratissimas duplici nomine. Primum quod per eas certior redditus de tua bona valetudine: deinde quod scripto confirmasti tuam erga me beneuolentiam, vtcunque prius viua voce declaratam, propter quã multum tibi debeo, nunquam, Deo iuuante, animũ mutaturus. Cæterum quantum ad rem, de qua ad me scribis, attinet, dicam paucis, &c. Existimabam me reperturum inter alias historias Medicinales, quas apud me habeo, eam, quam tibi pollicitus sum περὶ ὑστεροτομοτοκίας, sed falsus sum: relicta est inter alia aduersaria, quæ domi meæ in Gallia omissa sunt. Quamprimum autem sese offeret occasio, dabo operam, vt ad me integra deferatur, & tandem ad te. Memini quidem appellationis pagi, & Chirurgi, in quo & per quem aduenit ille partus Cęsareus: memini & anni & mensis quo id accidit, sed nomen patris & matris memoria excidit. Pagus est in ducatu Burgundiæ, & vocatur Marsilli, non longe à Castro, dicto, Mons D. Iohannis. Chirurgus erat patria Beluensis, sed domicilio Arnetensis: Arnetum vero vrbs est distans ab Heduis decem miliaribus Italicis, nomẽ illius Antonius Robinus, sua arte maxime dignus. Annus agebatur post millesimũ quingentesimum octuagesimum secundum, Aprili mẽse. Mulier per biduum fuerat grauiter excruciata, cũ tamen iuuenis esset, & rustica forti animo, incisionem, quæ feliciter successit, passa est: fœtus non diu ab extractione vixit: mater mansit superstes. Nom amplius possum ad te de hoc negotio scribere: si aliquando licuerit, parentum nomina mittam. Versionem tuam & menti Autoris, & rei gestæ explicationi maxime conuenire, si quid valeo iudicio, autumo & tueor, atque propter eam multum tibi debere profiteor linguæ Gallicæ ignaros, quod sit libri Rousseti argumentum, cognitione omnibus dignissimum, sed præcipue Medicis & Chirurgis. Plura cum non suppetãt, quæ ad te scribam, finem faciam huic Epistolæ. Deum Opt. Max. humiliter & ex animo rogans, vt te diu arti Medicæ ꝓpagandæ & enucleandæ seruet incolumem. Vale vir claris. & tuum Saguyerium, qui te colit, diligit & obseruat, amare perge. Monsbeligardi Nonis Nouembr. Anno Domini 1586. *Ex Appendice Caspar. Bauhini ad part. Cęsareum Rousseti.*

OBSERVATIO AD CHIRVRGOS.

Breuis exhortatio de sectione Cęsarea, quomodo, quaue ratione administranda sit: eiusdem

FRANCISCI ROVSSETI.

CRedo ego promissis me stetisse, dum abunde satis testat um feci, sectionem hanc tuto fieri posse, ita vt non sit metuendum obiici posse, temerarie hanc sectionem adhibitam fuisse, alterius vita in periculum coniecta, quo alterum à morte vindicaremus: licet secus ambo in summo nimis periculo versaremur, cum ipsorum salus in angusto esset posita. Quare hic summam manum imponam, tibi (amice chirurge) & sectionis huius administrationem & etiam præceptorum methodicam conscriptionẽ cõmittens, vbi data occasione rẽ feliciter peregeris, cũ vtrumq; tanto magis tui sit officii, quanto magis industrius es, & scientiam maiorẽ es adeptus: quantam scientiam, plures eorum, qui hanc sectionem, vt potuerunt, administrarunt, non habuere, quibus tamen feliciter successit: quare ei, à quo solo omnis felicitas procedit, sit laus. Sed tamen vt adhuc tibi gratificer, simq; auxilio iis, qui nõ adeo in arte sunt exercitati, donec (hæc vbi sæpius exercueris) ipsis meliorem instructionẽ proponas, quemadmodum tractatio hæc meretur: quædam vniuersalia quasi in genere deliberatiuo, nec tamen curiosius proponã, vt facit nimis phantasticus Pictor, qui dum manum à tabula remouere non potest, existimans magis affabre se picturum id quod satis cõmode erat delineatum, nil facit aliud, quam totum opus confundere & deuastare.

Primo tibi considerandum erit, aliquane sit spes alio faciliori modo fœtum nanciscendi. Dein, sitne mulier robusta, & an signa lethalia adsint: præcipue autem an non nimium ab Obstetricibus, aut ob summos & violentos in partu conatus læsa fuerit: aut quorundã Tonsorũ carnificina crudeliter dilacerata, quod frequentius ab ipsis, quam à matronis fieri solet. Si enim eam tum mori contingeret, causa mortis sectioni tuæ, non autem ipsorum erratis adscriberetur. Sic, postquam (inuocato tamen prius numine Diuino) aliquis, qui tibi ad id commodus visus fuerit, iussu tuo, mulieri animum addiderit, & vt primo Deo bene confidat, dein etiam de tuo auxilio recte speret, admonuerit: conueniet te instrumenta hæc pauca habere, ad hoc opus peragendum necessaria: ita tamen vt hæc instrumenta ab ipsa nõ conspiciantur. Nouaculam nimirum acutam, nouaculam rotundę aut globosæ cuspidis, acum cuspide triangulari filo instructam: spongiam mollem: pannum lineum mollem, veterem, complicatum, consutum & iam imbutum decocto calido, de quo in sequenti agetur, vel alio simili decocto, quo dein bene expresso melius quam spongia vteris, tam ad sanguinem imbibendum & exsiccandum, quam ad labia ipsius vulneris fotu adstringente, & calore suaui ac blando fouenda.

Præterea etiam linteamina sint in promtu: quæ ipsi mulieri substernantur, & circumponantur, quo sanguis qui promanabit, tegatur, cuius etiam parua quantitas magnam profusionem ostentat, & tam mulieri patienti, quam astantibus terrorem incutit. Adsint etiam fasciæ, linamenta, splenia, stupæ bene pexæ, puluilli, vsitatis medicamentis adstringentibus imbuti: quæ omnia in primo post sectionem apparatu, separatim habere oportet, aut eadem, si tibi ita videatur, coniunges. Postmodum vbi te monitore, vrinam, si fieri poterit, reddiderit, (quo vesica vacua deorsum concidat, & minus impediat, quamuis ea locum sectionis non attingat) situanda est, si vires valeant, supra lecti extrimam partem in dorsum vniuersa & inflexa, ita vt tibiæ aliquantum propendeant, sed firmiter coniunctæ seruentur, ipsa vero blande à familiaribus robustis & animosis sustineatur. Aut si vires sint prostratæ semidecumbens continenda (hic n. situs à Syncope præseruat, quod in sectione venæ eorum, qui lipothy-

lipothymiis obnoxii sunt obseruare solemus) ita tamen vt versus pedes aliquantum propendeat, tibiæ vero æqualiter sint extensæ.

Tum vnum aut alterum quod voles latus eliges, hoc enim in idem recidit, vt ex supra citatis historiis colligere licuit. Attamen si hepatis aut splenis aliqua durities adsit, consultius videtur fore, si oppositum latus incidatur, idque variis de causis, de quibus alibi acturi sumus.

Si vero Hernia sit, in latere eo, quod incidere est animus, & quod censeatur intestinum ibi, nimirum inter Peritonæum & Vterum non hærere (difficulter enim ibi esse potest, quia vterus in muliere valde grauida prius quam intestinum se offert) tum ibi sectio fieri poterit, eo enim citius quam in oppositum latus Vterus decumbit. Hac ratione fiet, vt postmodum ægrota, non ex vtroque latere sit Herniosa. Et licet intestinum se ibi offerret (quod tamen fieri non potest) nil idcirco mali esset, modo in altum nouacula non adigatur, ne ipsum lædatur. Olim enim in curatione Herniæ, magna supra rupturam incisio, absque tamen noxa fiebat, vt Celsus & Ægineta testantur.

Hoc facto, optimo atramento locum incidendũ notabis, linea oblonga & recta per abdominis longitudinem ducta, cuius exsiccatio expectanda, ne rursus deleatur, quo recto tramite abdomen secetur. Fiet autem sectio inter vmbilicum & ilia, tribus vel quatuor digitis ab inguine pecten versus, & id secundum recti Musculi longitudinem, cauendo tamen ne vel caput, vel cauda ipsius Musculi lædatur. Notandum autem hoc loco, quod si sectio paulo altiori in loco potius, quam nimis inferne fiat, eam meliorem & tutiorem ratione hæmorrhagiæ fore: minus etiam molestam, si Hernia remaneat: adhæc minus etiam doloris causabit. Sed & eodem atramento, in quatuor aut quinque æqualiter distantibus locis, quatuor aut quinque paruas lineas transuersales decussatas, super lineam primam per abdominis longitudinem ductam, notare oportebit, & vt exsiccetur, curandum: supra quas puncta futuræ suturæ sibi inuicem recte respondentia locãda, quo recta fiat Gastroraphia.

His peractis, sectio ipsius cutis, supra lineam dextrę adhibenda, ad pinguedinem vsque, sed caute, nouaculam adigendo: cuius vulneris longitudo erit dimidii circiter pedis, plus minusue, prout mulier magno paruove corpore fuerit, postea eodem prioris sectionis tramite, prudenter & quidem secundum longitudinem Musculi ipsius Epigastrii incidendi, & etiam peritonæum. Sed caute, inquam, peritonæum secundum erit: sub eo enim ipsius vteri corpus tum prætumidum se offert, ipsis intestinis, quę abscondita subiacent, incumbens. Tum implorato diuino auxilio, vterus incidendus erit, ita tamen vt alta nõ fiat sectio, ne fœtus, si adhuc fruatur vita, lædatur: si enim mortuus sit, tum citius omnia peragi possunt, cauendo solum ne nimiũ mater lædatur. Incipienda erit sectio in summo ipsius vteri, & deorsum inter latus & anteriorem partem ducenda, quo iis locis, vbi sunt Epididymi, vasa spermatica, & testiculi muliebres caueatur.

Quod vt tutius fiat, consultum erit, tum ad manus habere nouaculam alteram dorso crassiore, acie acutissima: ita tamen vt ipsius acuminis principium globulo plumbeo aut buxeo muniatur (ad instar cultri eius, quo vtuntur ii, qui omasa præparant, & intestina repurgant) ne acumine infans, dum se in vtero mouet, alioue pacto, lædatur.

Post fœtus & secundinæ extractionem, linteamine tenui, molli, blando & veteri, octies vel decies breuiuscule complicato, & sequenti decocto imbuto (quo loco spongia vti licebit) diligenter & blande is, qui aderit sanguis, abstergendus est: ita tamen vt blando calore foueatur, quo duabus satisfaciamus indicationibus, & quidem contrariis, idq; eodem tempore, habita ratione breuitatis temporis, quo id fieri debet. Decoctio sit talis.

Recipe herbarum Artemisię, Absinthii, Agrimoniæ, Betonicæ, Althææ, florum Maluæ arborescentis (quam Rosam transmarinam aliqui vocant) si reperiatur, foliorum aut florum Granatorum, Rosarũ syluestrium odoratarum, Rosarum rubr. exsiccatarum ana M. j. radic. Aristolochiæ longæ & rotundæ, Cyperi, Schœnanthi ana circiter vnciam semis. Fiat omnium decoctio vsq; ad tertiæ partis consumtionem, in vini crassi rubri & austeri ℔. vj. (sunt duæ pintæ Parisienses) dein coletur: colaturæ addatur Aquæ fabrorum hemina, id est, quartarii duo (est dimidia cheopina Parisiensis) & rursus vna bulliant. In hoc decocto temperati coloris, linteamen complicatum, eo modo, vt dictum fuit, intingatur & exprimatur: hoc eadem opera & saniem absterget, & partem læsam fouebit. sanguinis fluxum sistet, partẽ defatigatam corroborabit, & lochia, quæ fluere debent, promouebit. Sed hoc loco studiose dictum illud, *Festina lente*, obseruandum.

Hæc vbi ratione vteri peregeris, & eum blande in locum conuenientem, absque tamen sutura, reposueris (Vteri enim in seipsum contractio, quam sutura melior est) tum statim Gastroraphia adhibẽda (id autem festinanter fieri non debet) vulneri ipsius abdominis, ne frigore interiora afficiatur, obseruantes, & apte vulneris labra committenda secundum lineas decussatas, vt iam dictum fuit. Quæ quidem res & secundi alicuius operam requirit, qui intestina, quæ tum iuxta vulnus, quod consuitur, occurrunt, intro trudat, ne ipsa vel acu lædantur, aut inter puncta suturæ occludantur, dum locum eum, quem prius Vterus iam retractus obtinuerat, occupant.

Nec etiam nimis cunctanter res agenda, vti prædictum, vel in curiosa gastroraphia administranda, vel aliquid cum ægrotæ periculo experiundo, ne totum opus corrumpatur: siquidem experientia compertum, quod in iis, quæ incisæ omnium optime conualuere, nil aliud quam cutis, & quidem paucis punctis consuta fuit, nec tamen propter herniam, quamuis valde magna foret, aliquid molestiæ pertulerunt. Nam (vt est in prouerbio Gallico melius est infantem mucosum relinquere, quam nasum omnino auellere.

Post suturam Abdominis, reliqua, quæ in aliis etiam recentibus vulneribus fieri solent, erunt administranda, vsque ad cicatricis generationem: frigus tamen summe cauendum: fiet autem id per vnguẽta, cataplasmata, emplastra, fotus, puluillos, stupas bene pexas, pro ratione temporis, & indicationibus conuenientibus.

Ratione autem Vteri, duo potissimum conuenient:

nient: Pessaria nimirum, & iniectiones in Vterum. Pessaria erunt effigiata in formam penicilli, pollicis crassitie, aut paulo minora, & satis longa, quo vsque in concauitatem vteri absque offensa indi possint. Parabitur autem ex linteo, aut ex candela cerea perforata in modum penicilli fistulati (quas Tentas cannuleas vocant) linteo, aut bombace obducto, butyro recenti, inguedine gallinæ, oleo rosato, vitello oui inuncto: quod sæpius extrahendum, & rursus intrudendum erit. Proderit tale pessarium, tum ratione longitudinis, tum etiam ratione perforationis, quo saniei pateat transitus: dein etiam vt collum & os vteri muniat, ne saniei acrimonia afficiantur: Hippocratis consilium imitantes, si modo communem interpretationem sequi velimus: *Si vterus inter coxas iacens suppuretur, necessarium est emmotum fieri.* Quod si sæpius id extrahamus, non impediet quo minus puri, humori pituitoso, aut grumis ipsius sanguinis detur exitus, sed potius ea secum ducet.

In eundem vsum Clysteres vterini conuenient, qui ipsum fouebunt, abluent, abstergẽt, roborabũt, & consolidabunt: qui parabuntur ex decocto Artemisiæ, agrimoniæ, absinthii, althææ, plantaginis, rosarum rubrarum: floribus aut foliis maluæ arborescentis, nepetæ: radicum aristolochiæ, salsæ parillæ, cyperi, schœnanthi, quæ omnia decoquentur in aqua chalybeata, addendo parum vini crassi austeri, & optimi hydromelis aliquid. Horum nihil, aut parum, in supra citatis historiis obseruatum fuit, quæ nihilominus tamen recte & cito curatæ fuere. Quare si prædicta omnia reperire nõ liceat, non tamen ob absentiã (vt est in vulgari prouerbio) vnius Monachi, Abbatis electio intermittenda.

Victus ratio sit ex cibis euchymis, & sit, quoad vires concedent, tenuis. Mulieres enim modo enixas, & tali pacto exercitatas corroborare conuenit: at in vulneribus & apostematibus interioribus, exquisita victus ratio requiritur: quare medium seruare oportet.

Quod si aluus non respondeat, Clysteribus ex saccharo rubro, diapruno simplici, butyro recẽti oleo rosato, cum iure gallinæ pinguis, absque herbis & sale paratis vti oportet. Reliqua pro iudicio Chirurgi & prudentis Medici, qui forte aderit, fient.

Verum quemadmodum Varro doctissimus, ex numero primariorũ Romanorum, de Philosophia scribens, de ea non peculiariter tanquam dogma aliquod propositurus scripsit, sed solum vt iuuentuti eius iustum aliquem proponeret. Sic etiam, candide Lector, me fecisse cogitabis, non quod præcepta necessaria tradiderim, sed solum vt te eius monerẽ, cuius partim ex inspecto opere, partim vero ex dato aliis consilio, quibus bene successit, obseruationem habeo, tibi id, ꝙ hactenus obseruaui, digito ostendens, quo hæc tanquam ex tua officina profecta agnoscens, & etiam serio postmodum ei incumbens, id & intuearis, & prosequaris, ne præda, ꝙ̃ tuo labore eris assequutus, priueris. Ad quod præstandum tibi Dominus successum largiatur, quo feliciter ad humani generis vtilitatem, ipsiusq; gloriã hæc præstare & perficere possis. Cui vt & Spiritui sancto, sit honor & gratia per IESVM CHRISTVM Filium suum, Dominum nostrum, in secula, Amen. *Roussetus de partu Cæsareo.*

OBSERVATIO.

Res plane stupenda, quæ in muliere triginta septem annorum visus est vterus totus lapideus, ponderis septem librarum, hepar vnico lobo & tunica cartilaginea constans, lien rotundus, vesica lapidea: peritonæum durissimum, & quod admirationem omnem superat, viuens muliercula nullis manifestis morbis obnoxia.

SCRIPSIT nuper ad me Medicus celebris, Claudius à sancto Mauritio, Academiæ Dolanæ professor, de Vtero lapideo, cuius obseruationem, vt quam tibi maxime gratam fore iudicaui, transcribere libuit.

Admirandum, die 25. Ianuarii, hoc præsenti anno, nobis accidit, in sectione cuiusdam mulieris 37. annorum, cuius Vterum lapideum inuenimus, põderis septem librarum, hepar vno lobo tunica cartilaginosa, liene sphærico, vesica lapidea, peritonæo durissimo, quod vix cultro diuidi poterat. Quæ omnia nos in admirationem traxerunt, qua via spiritus deferrentur per vniuersum corpus, & quomodo hæc tam diu vixerit, sine vlla manifesta ægritudine, quod animaduerti dum esset in viuis. Vterũ curaui diuidi, in cuius apertione sperabam fœtum lapideum inuenire (quoniam nupta erat viro mediæ ætatis) vt alias contigit cuidam Medico Senonensi, circa Burgundiam, non longe à Lutetia, qui adhuc hodie curiose reseruat, iisque ostendit, qui naturæ stupenda mirantur; mulieris, inquam, fœtum lapideum, figura qua vtero geritur, qui spatio tredecim annorum in vtero remanserat: spe fraudatus, totum vterum lapideum inueni, quod dignum tuis auribus esse iudicaui, vt nihil dignius in præsentiarum haberem. *Petrus Quentius Clariß. Friburgi Heluet. Archiater & Senator suis ad me literis 11. Calend. April. Anno 1595. datis.*

OBSERVATIO.

Lithopædii historia admirationem omnem superans, qua fœtus exacte conformatus, & viginti octo annis in vtero gestatus, in marmoream duritiem conuersus: atque à matris obitu per sectionem exemtus, vel hodie quoque nullius putredinis aut teredinis notam præbens conspicitur.

MVlier Senonensis, nomine Columba Chatry, quæ Ludouico Carita homuncioni (quadrato tamen & bene habito) ex vulgari plebe & sarctori vestiario nupserat, ab annis quadraginta octo, fracta ætate & valetudine, hic occubuit decimosexto mensis Maii, annum ætatis agens sexagesimum octauum.

Hæc, ante annos viginti octo, quæ nunquam antea vterum gestarat, licet iamptidem nupsisset (nihil de sanitate prius admodum conquesta) certissima habuit inchoati hominis indicia. Nam qui statis periodis erumpere solebant menses, illi statim substiterunt. Pica primis mensibus laborauit, tempestiuum Embryonis motum & frequentem persensit, tumore lumborum & abdominis paulatim subcrescente, mammisque lacte turgentibus. Tandem autem decurso pene veræ gestationis curriculo, labores puerperii graues, & abdominis dolores experiri incœpit, vrina ad aliquot dies suppressa (Medicis tunc varia & dubia de illa κυοφορεία sentientibus) quæ postea currenti veluti

veluti alueo & magna vi erupit, profuso illo ichore, non tam ex vesicæ meatu, vt credibile est, scaturiente, quam ex mulieris loculis, Amnio tunica disrupta cum vna cum istis serosis recrementis (quas mulierculæ aquas vocant) aliquis concreti sanguinis trumbus emerserit Inde autem & mammæ concidere visæ sunt, motus infantis aut ignauus, aut nullus, labores mulieris tolerabiliores. Quibus omnibus attonitæ fuerunt obstetrices, quæ antea certissimum puerperium expectassent.

A ludibrio autem istius fœturæ, totum trienniũ lectulo illa decubuit, ad extremam vitæ calcem de valetudine conquesta, de tumore, de duritie, de torminibus alui, (quam obuiis quibusque & Chirurgis & Medicis tractandam exhibebat) de inutili & graui illo pondere, quod pro vario gestantis motu, modo in hanc, modo in illam partem procumbebat. Denique de languente & deprauata appetentia, quam subinde acetariis & absorpto omphacio sollicitabat, alioqui perpetuo ἄσιτος. Illamque ferunt vicinæ, inter suos sales sæpe dictitasse (vt erat genio satis lepido) se fœtum vtero gerere qui tandem parenti foret exitio & internecioni, quanquã cum serio loqueretur maleficium acceptum potius accusaret.

Postquam autem fato esset functa, eius vir officiosus in vxoris manes (quam tandiu & tantopere excruciatam viderat) accersiuit vnum atque alterum ex nostris Chirurgis ambo valentes arte & artis vsu, quibus (licet de scirrhoso tantum tumore cogitarent) dissecto mulieris abdomine, & reiecto infra peritonæo, vterus se offert, aspectu quidem rugosus & versicolor, vt crista illa pendula, quæ Gallis Indicis ex summo capite prolabitur, vel potius, vt operimẽtum illud cutaneum, quod illorum collum ambit. Tactu autem durus, testaceus & crassus instar τῶν ὀστρακοδέρμων. Tum nouam in portẽtosam illam molem & gypseam iniiciunt, qua ad aciem cultelli renitente, scalprum altius adigunt. Eorum autem alter inflicto casu in cranium vulnere, & in aliquot costas, tandem humerum dextrum impetit, à quo erumpens ossis caput, certissimam fecit fidem ossiũ illic latitantium. Ex quo scalpellum alio transferunt & magna vi, sensim tamen & recta vterum secant, diductisque durissimis vulneris labris, infantem in orbem implicitum, & ex transuerso in vtero positum introspiciunt in penitissimo sinu, & altissimis latebris stabulantem, in suamque veluti Cystin, quã Allantoidem tunicam fuisse puto, callosissimam reconditum.

Quo spectaculo inexspectato obstupefacti, Medicos conuocant, quos in re inaudita consulant, adhibeantq; in testimoniũ & iudicium rei huius, quæ pene fidem omnem superet. Interea multis ad nouum prodigium accurrentibus, & opus Chirurgorũ interturbantibus, venit ipsis in mentem, totam istã molem ex illo veluti antro & manibus & vncis Chirurgicis, qua valerent, vi abstrahere, vt arborem ex suo caudice, domumque comportare, vt priuatim & apud se accuratius corpusculi anatomen sectarẽtur, & cum peritis de portento nouo & inaudito, consilia conferrent.

In præcipiciti autem & violenta illa laniena non licuit opus festinantibus introspicere, quod substratum esset infantulo Chorio, quæ vteri acetabula, qualia vmbilici vasa, quis esset Allantoidis cum vtero & cum fœtu nexus, cum vterus ipse præcipue ad coxam dextram, ad nates, & ad partem spinæ dorsi cum cute infantuli omnino coaluisset.

Situs infantis erat pene sphæricus facie ad thoracem affixa, sublatis ad nares genibus, vnde postea eæ patulæ retulæ & resimæ conspectæ sunt. Ossa capitis tenuia quidem, sed firma, & instar cornu nitẽtia, cute capitis multis in locis pilosa, caput in sinistrum brachium ita procumbebat, vt à protuberante humero auris, & occipitis impellerentur, quod incauatum ea parte introcessisse conspicerentur. Cubitus ad summum humerum reflectebatur porrecta sola manu, quę in pugnum adeo firmiter contracta, & summi digiti ita palmæ hærebant, vt licet apparerent seriatim inter se distincti, reipsa tamẽ in vnum idemque vere lapideum corpus concreuissent. Dextrum autem brachium ad vmbilicum manum extendebat, quæ ad carpum inaduertenter abstracta fuit, & in aluo matris relictã. Femur, genu, tibia sinistra, dextris incumbebant: quibus tamen erant ita implicita, vt talus sinister pedisque planta, in dextrum pedion implantarentur, quibus excauatum cederet, & pene indissolubili nexu colligarentur. Vtrumque crus in ventrem & pectus reflectebatur, certissimamque fœminei sexus notulam tegebat, tibia vtraque ad nares intorquebatur, pedibus & pedum digitis ita inter se compactis & lapidefactis, vt facto ex oculis & tactu iudicio, totum istud opus dixisses esse alicuius Phidiæ, qui vel ex ebore, vel ex marmore maturæ ætatis Embryi absolutissimam Iconem expressisset, maxime cum in ea duritie corpusculi moles non concidisset, imo cum cute nitida integram suam & συμμετρίαν & πολυσαρκίαν retinuisset.

Partes autem internæ, viscera nempe omnia, Cor & Cerebrum habebant naturaliter; eo demto, quod vltra modum induruerant, minus tamen quam externæ, ita vt hodie quoq; exertum istud corpusculum, neque putredinem minetur, neq; teredinem. Ex quo postea dentem exemit inopinanter quidam obuius, qui prodigium cõtrectabat, vt dentis sedem in ipso alueario adhuc conspicere liceat. *Ioannes Albosius.*

Iam de istius indurationis naturalibus causis aliquid disseramus. Huius autem prodigiosi abortus, nisi sensus nobis faceret fidem, frustra quæreremus rationum momenta. Sed cum visus & tactus certissimi inter sensus externos iudices, rem ipsam bis mille hominum oculis spectandam exhibeant, manibusque tractandam (vt hodie quoque idem inter nos & spectare & palpare subinde licet) tria videntur superesse liberalioribus ingeniis discutienda.

Vnum qui factum sit vt corpusculum istud, quod constituta & naturali puerperii periodo, & inter tã graues cruciatus extinctum fuisse constat, tandiu in istis latibulis asseruatum, non computruerit aliorũ abortuum more, quos vel derepente Matricidas esse videmus, vel paulatim & ex longis interuallis excussos fuisse à grauibus authoribus accepimus: vel facta sibi per ventrem inferiorem via, membratim excussos, cum hic tres putredinis causæ videantur concurrisse: nempe corpusculi temperies calida & humida qualis est puerorum. Loci natura, cum vterus

rus intertextus sit multis venis & arteriis, & visceribus (in quibus residet naturalis caloris fons) proximus ille sit in mulieribus veluti sentina, in quam totum corpus suorum excrementorum sarcinam deponat, cum denique sit pudendis proximus, quæ Galenus σηπεδονώδη pronunciat. Tertio impedita perspiratio, cum in prægnantibus vteri os arctissime vsque ad excussionem fœtus coarctetur. Sic enim, vt fert illud insigne Philosophorum & Medicorum axioma, calida & humida, calido & vdo loco conclusa, & aere non perflata, citissime situm contrahunt, & putredinem.

Deide, naturali in viuentibus deperdito calore, extraneum succedere necesse est, cuius est vrere, putrefacere, corrumpere, & tandem in cineres resoluere, præcipue si subiectum nactus sit calidum & humidum, quale est puerorum corpus, quod cum multo humore scateat, vere, vt loquitur Aristoteles εὔφθαρτον dici potest.

Alterum quæstionis caput positum est in inuestiganda illa intemperie, siue simplici siue composita, quæ tantam duritiem peperit, & ab iisdem fontibus emanat præcedentis dubitationis solutio, cum ea durities sola, vel quæ eam attulit, causa (nihil enim eximie siccum putrescit) corpusculum istud à putredine vindicauerit.

Omne autem durum, inquit *Galen. 5. simpl. cap. 3.* fit vel plenitudine & retinentia, vel concretione, vel siccitate, hisque vel solis vel inter se complicatis. Induruit ne vero iste fœtus repletione, cum nihil in fœtu, neque in eius inuolucris turgeret largiori humore, vel naturali vel excrementitio. Imo illa essent omnia exsiccata, & arefacta? Concretionem accusabimus, quam etiam congelationem appellat Galenus, qua metalla plurima in fodinarum penetralibus: saxea, in lapicidinis: Meteora in media aeris regione videmus congelari, & concrescere? Sed quid externa exempla huius congelationis quærimus, cum domesticum suppetat, & nobis sit præ foribus.

Est enim in nostra vicinia prope oppiduli Veronæi mœnia, fons perennis scaturiginis, aspectu iucundissimus, lympha limpidissima, colore quidem & odore ἄποιος, sed sapore non ita commendabili, incolis tamen non ingrato: Erumpit autem ex altissimis subterraneis cuniculis, labroque, vel potius cratere excipitur ita affabre in orbem circumducto, vt nescias illamne περιφέρειαν natura dederit, an vero ars Euclidis exquisitissimum istum circulum elaborauerit. Sic autem ad labri margines exundat aqua, vt statim & breuissimo ductu decurrat in rotam, quæ molam fumentariam circumagit, indeque cum glarea, quam currente alueo secum abradit, guttatim in substratum lutum & proximam vsnæam decidit, quæ omnia sua frigiditate ita subigit, fermentat & cogit, vt tandem in lapides induret, leues quidem illos, & foraminulentos, & veluti pumiceos, quorumque vnam aliquando partem videas iam petrefactam: alteram vero adhuc agnoscas musco herbaceo virentem & cœnosam, quæ tantum lapidescere incipiat. Coguntur vero illi lapides tanto aggere, vt nisi ex interuallis molitor eos ferreo malleolo conterat & subtrahat, impedimento sint ipsi moletrinæ, quo minus libere circumuoluatur. Ista obiter dicta sint, de λιθιάσει quæ est aquæ istius frigiditate, & fortasse natiuo solo procreari videtur.

Similis autem aut potentioris congelationis quis potest esse locus in internis recessibus nostri corporis, qui multi sanguinis & venosi & arteriosi affluxu, vicinorum viscerum benigno tepore, & ea functione ad quam has partes natura finxit (cum in ipsas vt agrum fœcundum nostræ generationis prolifica semina committat) minus algere debeant. Sic Hippocrates frigidos, siccos, densosque vteros, vt effœtos pronunciat. Quod vero Galenus de Anatomia viuorum adipem, frigiditate spermaticarum partium, & à cordis calore magis distantium concrescere scribit: certe vt ex imbecillo frigore vliginosa materia facile concrescit, ita quoque leuissimo calore illa liquatur: hic vero de lapidosa duritie agitur. Restat igitur argumento ab enumeratione partium petito corpusculum occalluisse siccitate, ad quam nō parum fecisse videbuntur dolores assidui, quos gestans sustinuit. Item vigiliæ & inedia, quibus diu multumque vexata est, quæ omnia ad causas exsiccantes referunt Medici. Adiicere licet illum vteri κατακλυσμόν, quo pro puerperio multus ichor è mulieris loculis effluxit, sicque & vterus & fœtus, eiusque inuolucra exaruerint, absorpta omnis putredinis materia, quam in humido & naturali & excrementitio positam esse autumant Physici. Solane vero siccitas tantam duritiem peperit, cum qualitas sit patiens, & ad agendum ignaua: Causæ autem ad suos effectus analogæ esse debent & viribus pares? Ex quo fit, vt sit verisimile, siccitatem solam non potuisse eo vsque indurare, sed alterutri qualitatum δραστικωτέρων frigiditati nempe, aut caliditati coniunctam. Frigiditati ne? vt siccitati congelatio accesserit mixtis his duabus inter se indurationis causis? Si enim quæ putrent, seipsis fiunt calidiora & humidiora, consequi videtur (vt contrariorum contraria sunt consequentia) ea quæ non putrent cum putrescere nata sint, id habere à frigido & sicco. Præterea promtius quæque alterantur à similibus suæ intemperaturæ causis. At hic cutis natura frigida & sicca potissimum saxeam eā duritiem induit (vt in ouo testa ex molli tunica occallescit) ex quo fit, vt sit verisimilius istam duritiē à frigido & sicco excitatam. At neque loci, in quo concreuit, temperies, neq; vlla humana ratio id patitur, vt dictum est cum de concretione ageretur. Iam videamus, an caliditate siccitati coniuncta istud corpusculum indurauerint, cum à tot tantisque laboribus, tandem veluti febre hectica colliquata fuerit illa, & contabuerit? Cum præterea calidis & siccis medicamentis, tum intro sumtis, tum foris admotis, assidua illa tormina sedare, flatus discutere, & molestissimum illud vteri onus, & quod subinde exitium minari videbatur deturbare conabatur imperitissimum muliercularum vulgus? A coniunctis hisce causis, & salis glebæ, & alumina, & chrysocolla, & calchanti genera indurantur, quæ postea humore liquantur, cum ante calido & sicco obduruerint.

Tertium huiusce disputationis caput positum est in harum intemperaturarum siue simplicium siue compositarum differentia: nempe, sintne illæ externæ tantum & aduentitiæ, an vero aliquod ab ipso corpusculo ἐνδιάθετον innatum & latens acceperint

 initium.

initium. Nam licet ea, quæ de causis proposita sunt, habeant quādam speciē adumbratæ veritatis, multū tamen absunt ab ordinatis naturæ legibus. Quid enim illas causas accusamus, cum omnes sint externæ, & huic corpusculo aduentitiæ, quę sine internarum aptitudine nihil videtur posse agere? Nō enim omnis causa, quæ corpori aduenit, inquit *Auicenna Doct. 2. Fen.* in ipsum operatur, sed ad id requiritur & agentis fortitudo, & dispositio patientis.

Hic igitur præter communem consuetudinem (cum natura corpus hominis molle & tenerum finxerit, vt quod ad functiones animę magis aptum esset, quam si induruisset) latuisse dicemus aliqua huiusce indurationis seminaria, vt orta respondeant suis principiis & insitam vim quandam peculiarem & abditam, quæ ab externis illis causis excitata, tandem in lucem emerserit, vt singulorum quæ fiunt, interna quædam effectrix causa existit. Physici enim rerum omniū formas, excepta illa principe, quæ diuinioris est originis, ex materia educi putant. Item & Spagyrici, qui eas profitentur esse αὐτοφυεῖς, neq; extrinsecus accedere, sed delitescere in ipsis seminibus, quæ (vt sua arcana tegunt quibusdam verborum inuolucris) suis matricibus consentanea esse oportet.

Quod si demta illa ratiocinatrice, formæ quæ dant esse rei (vt Logici dicunt) educuntur à primarum qualitatum temperamento, illa etiam erunt ab eadem scaturigine, quæ necessario primam illā temperaturam sequuntur, inter quę, non solum odores, sapores & colores reponunt Medici, sed etiam mollitiem & duritiem. Proinde præter externas caloris, frigoris & siccitatis causas, & aduentitias (quamuis varie sentiant & Philosophi & Chymistæ, de lapidū & fossilium, & efficientibus & materialibus causis) alii succum, alii lixiuium, alii sal, alii aquam congelatiuam, non solum vt materiam indurationis, sed etiam vt quodāmodo effectricem, & in ipsis indurantibus insitam, fixamq; delitescere proferunt. Sic Corallium, cui proprium est veluti quarto modo (vt Scholæ loquuntur) aeri expositum lapidescere, ideoq; λιθόδενδρον Græcis appellari (cum mollis fuerit liquidis prius herba sub vndis.) Non quidem solum ab ambiente frigore induratur, sed ꝙ abscōditam habeat in se suæ duritiei energiam, q̄ circumstāte aere affecta, illam produxerit. Præterea matre ab illis causis colliquata, nihil fœtui decessit de pleno corporis habitu, quem alioqui absumi & concidere necesse fuisset, si easdē causas fœtus sustinuisset, humore tum fluente, tū implantato, vi caloris extranei absumto

Molas quidem in suis finibus sæpe concrescere, & in gestātibus consenescere, imo iis commori certum est, vt multa scirrhosa, tophacea, & lapidea in nobis generantur, aluntur, & augentur, cum excrementitia sint corpora, imperfecta, & sola viuant anima vegetabili, vt etiam in externis rebus ligna lapidescere videmus, eorumq; cortices: item & plantas nonnullas. Sed quæ perfecta sunt animalia cum primordia suæ generationis habeant potentissima, eorum extincto innato calore, humiditatem putrescere oportet (vt interitus proxima est via ad putredinem) concurrentibus præcipue aliis putrilaginis causis, vt dictum est antea.

Quod autem recensent nonnulli ex aliorum fide, & hominis pedem & caput, imo & totum corpus, visa fuisse indurata, id multum abest ab eo de quo hic agitur, cum de induratione fœtus inspirantis vtero disseratur: illa vero asseruata esse dicant, conditura & concretione cadauerum in sale quodā terræ, vt inquiunt, vegetatiuo, quo omnia ferūt dealbari, indurescere, & coalescere.

Istam pugnantiam argumentorum litē, quę vires eundo magis ac magis acquireret, dirimat æquus arbiter. Ego vero nouorum Academicorum more desinam in ἐποχῇ, suspensamq; sententiam, vt canant Cygni, sicut est in prouerbio, tacētibus graculis, excitenturq; docta ingenia, ad scrutanda summi opificis naturæq; miracula, & ad eruendas eorum causas ex Philosophorum Thesauris in eo pręcipue spectaculo, in quo à primo ortu, neq; in similarium partiū temperie, neq; in instrumentalium figura, numero, situ aut connexione natura peccauerit. Ideoq; nihil hic sit monstrificum, cum nullam habeat istud corpus deformitatem notabilem, toti suę speciei extraneam, qua à prima origine sortitum sit. *Plinio* autem *lib. 7. c. 18. Nat. hist.* si mirum fuit, quosdam concretis ossibus extitisse, & sine medullis: quod portentum istud fuerit, fœtum extractum, imputrē, imo in suo veluti ergastulo lapidefactum, tot mensibus, & annis à matrice circumgestatum fuisse? *Idem Albosius.*

De partu anatomico eius mulieris, quæ in Senonum vrbe vixit annos octo & sexaginta, & cui extinctæ, eruta est puella iustæ molis, q̄ in vteri sinu octauum & vigesimū annū impleuerat, Gallice scripsi. Eundē partum, qui Latine & copiose loqueretur, ad exteros relegare decreuerā, cui Physicas, sed è re natas exercitationes meas adiungere operæpretium videbatur. Inter moras Albosius Hæduus qui excudendam spectaculi effigiem curauerat, eius historiam latine exprimit. De qua scribēda iam pridē amicorum, & maxime exterorum, ad quos vt nominis, ita eruditionis suæ fama peruenit, literis frequētibus vrgebatur Hic oratione graui & veridica, flagitantium votis respondet, vt mollis in obsequium, facilisq; rogantibus esset. Historiæ de induratione fœtus in vtero Physica & problematica inquisitio accessit. Vtraq; mihi tantopere placuit, vt in ea vertenda Gallice meam operam requirere visa sit: nec eius autorem plenius commendabo, ne, quia viuit, & eiusdem vrbis sumus incolæ, in fœdam adulationē me demitti, in multorū opinionē irrepat. Et quia in dubia & ancipiti re sic animus cōsistit, neminem mirari oportet, si in apertum campum descendā & vtraq; lingua mearum exercitationum breuiter ac summatim Epilogū adiiciā. Ergo rē ipsam aggredior.

Vterus μήτρα Græcis, quem Deus ad concipiendum fœtum destinauit, crassus & impactus carneū quid refert: cæterum neruosus & membranosus est, vt gestationis decursu in amplitudinem posset extendi: ac semen, quod hominis abstractum Zeno appellare non dubitauit, in vteri sinum effunditur, idque vnicum propagationis perpetuæ subsidium comprehensione firma concipitur. Ex quo primum omnium inuolucra geniture procreantur, mox reliqua membris & articulis distincta semine genitali opifice, nec non spiritu sanguineque menstruo administris instruuntur, vsque dum opus esset absolutum. Cum igitur fœtus hic Senonensis à conceptionis die, ad prima suæ speciei lineamenta nouem mensium

mensium processu, iustam in vtero materno corporis organici molem addidisset, matri, quæ huic grādiori alendo superesse non poterat initium partus induxit. Fit enim cum diruptis, calcitratu & motu valido, pueri membranis, ipse à vinculis exolutus foras prodit, & ita perfectus est, vt per os nutriri possit.

Diuulsis porro inuolucris, ichores prodeunt multi, & membranosum quid cruore tinctum, referente marito: tumque graues & iniqui dolores, qui confertorum spirituum vi accidunt matrem excruciant. Frustra hæc fiunt omnia: hæret infans vtero, quem neque proprii motus, neque matris impetus, possunt excludere: tandem alimenti penuria ob quam sibi moliebatur viam & exitum, breuissimam vitam cum morte commutauit. Ex significatione, huius noui partus, quæ in lucem edita mense Maio superiori, potuit intelligi, quod scriberē hunc fœtum ante indurationem vixisse, ac seruatum fuisse instar molæ. Non deerunt, qui ex eo loco capient opinionem me fœtui animalis vitam abnegare. Imo ratum habeo, intelligentem animam membris affabre concinnatis suæ speciei consentaneam affulsisse. Atqui hoc vnum cogitabam, vt indicarem tam fœtus quam molas posse vtero ad plures annos affigi: nam molæ vitium, & materiæ absurditatem sequuntur, quarum onus ægre natura sustinet: fœtus vero, sunt opus benignioris naturæ, ad quos concipiendos vterus comparatur. Adde quod irriti conceptus ad putredinem, si vitæ expertes inanimatis, & animati vitalibus conferantur, quam fœtus sunt procliuiores: siquidem illi humida & lubrica constant materia, quæ facile putrescit: fœtuum vero cōpacta, vt plurimum dura & sicca est substātia (vt qui ex neruis, venis, membranis, vinculis & ossibus consistunt) cuius ratio putredini reluctatur. Pars enim sicca ægrius putredinem admittit. Poterat tamen hic fœtus Senonensis ad putredinem progredi. Cur ergo ab extinctione caloris, illā effugit, & occaluit? Refrigeratur vterus præter naturæ suæ modum, fracti caloris imbecillitate per irritos labores partus, per eruptiones aquarum, per effusa quædam cruenta, per concepti frigidi externam iniuriam. Frigus enim dehiscente vtero & diductis cruribus, in expectatione puerperii, admittitur. Ex victoria frigoris, humores, qui venis mediisque spatiis vterinę molis, & conceptæ puellæ pertinacius impacti erant, concretione coguntur: perinde ac gelatis accidit: sic enim affecti κατεχόμενοι appellātur, qui eam formam retinent in qua deprehenduntur. Fit autem id malum ab humore frigidiore & congelante. Etenim frigore humida concrescunt, quod Galen. ex spontina scirrhorum generatione patefecit. Coeunt autem vsque adeo humores & in concretionem deducuntur, vt cum vtero fœtus scirrhosam plane callosamque duritiem contrahat. Nam & ex frigore duritiem fieri docuit Gal. Humores autem, qui demissi sunt, in concretionem, crassi erant & glutinosi: alioqui nunquam fœtus vterusque in callosam duritiem essent progressi. Erant & frigidi: nam scirrhus vt Galeno placuit, omnisq; tumor scirrhosus ex humore crasso, viscido ac frigido nascitur, qui in parte frigida, siue sit melancholicus, siue pituitosus, siue ex vtrisq; mixtus, facile concrescit. Frigus enim humores congelat, vt diximus, & maxime frigidos. Itaque hoc in agendo potentissimum simulatque fœtum cum vtero excepit, in vtroque efficiens indurationis causa extitit, quæ quidem corpusculo, & vterinæ moli, ex materiæ & humoris ratione, impendebat.

His igitur ad absolutam duritiem pergentibus, sensim humor per halitum resolutus est: non enim crassa, refrigerata, concretaque restitit, & in callum vteri perinde ac infantuli moles coaluit ante serosi recrementi vaporationem. Nulla vero humiditas, post hanc coitionem per venas, quæ solæ fœtui alimentum conferebant, in media vteri spatia illapsa est, ac proinde facto seri & cruoris effluuio, quod ad puerperi tempus natura deposuit, in loco frigido sicco & saxeo, proles madere desiit: imo duri occursu induruit. Nam & humor qui circa articulos colligitur, ex ossium natura, testante Hippocrate, duritiem induit. Dicet aliquis ex Physicorum & Medicorum sententia, frigore concreta, calore liquari: cui satisfactum fuerit, si respondeam, alias indurationis causas à frigore indissolubilem vteri & genituræ concretionem reddidisse, idque scirrhosi tumoris modo, qui siccitate & frigore concretus, nunquam emolliri potest. Igitur nihil aderat per ariditatem loci, quod fœtum faceret obnoxium putredini: exhausta erat omnis humiditas innata, nulli aduentitiæ per vteri crassitiem & duritiem aditus patebat ad induratum fœtum, quo seipso redderetur humidior. Nam quæ putrent, ait Hippocrates, seipsis humidiora fiunt. Porro confirmata indies duritie, proles illa perinde ac scirrhus, vtero scirrhoso affixa, potuit integra forma, in mortis maternæ tempus conseruari, citra insignem earum partium colliquationem, quæ natura sua laxiores absumi poterant, nisi concretio à frigore irrepsisset. Quod factum fuisse adeo mirum videri non debet, quum neque ossa indurata, neque calli, poriue, qui generantur in nobis, procedente die minuantur. Hæc mea est compendiaria argumenti propositi disceptatio, candide lector, si quid rectius illa noueris, imperti: si non, hac vtere mecum. *Simon Prouancherius.*

DE MOLIS IN GENERE.

CAVSA ET MODVS

OBSERVATIO.

Effluuiorum seu effluxionum molarumque tam vitalium, quam non vitalium causæ & modi.

EFfluxiones ab vtero vitiosæ solius prope materiæ vitium, absurditatemq; consequi solent. Sunt harum genera duo, nam pleræque licet informes, attamen animantur: aliæ vitā non concipiunt. Inter non vitales prima species est concreti sanguinis velut in carneam massam: in qua tamen neruosi ductus ac venarum, arteriarumque linamenta appareant: sæpe vero & ancipullæ tenues quarum aliæ candidæ, & piscium oculis non absimiles, aliæ vitellos ouorum aptissime præ se ferunt, vt sæpissime à nobis est obseruatum. Hoc genus nō ita absimile parenchymati fœtus, quod in inuoluētium membranarum vasis affligitur, ad elaboratio-

nem sanguinis meliorem, priusquam per vmbilicũ in corpus infantis distribuatur, Fallopius placentam vocat, pulmonis substantiæ figuræque proximam, vt nobis videre hactenus licuit. Est alius modus, vbi crassum duntaxat atque membraneum corpus excernitur instar vesicæ densioris: ꝙ fere ex amplo ventriculo in angustum verticem surgit, non male rostro suillo vel animalis alterius comparandum: hoc enim solo agglutinatur cotyledonibus vteri, viuens duntaxat vti fungus aut planta terrarum visceri radicitus ad hærescens. Eadem species non semper vniformis existit: sed sæpe & polypi more in ramos ac rostra complura, vel brachia prorogatur: sæpe interiore sinu (si adaperias) solam inuenies cõcreti sanguinis massam: sæpe & textũ neruosum, implicitum instar labyrinthi: sæpe res maxime peregrinas, cuiusmodi in abscessibus solent. Nam tales infinitæ species, etiam pro imaginationis varietate à matribus inducuntur, præsertim accedente seminis quantitate, & rerum consensibus externarum, Tertium genus effluxionis non vitalis, ad molæ appellationem non immerito relegamus; quando formamationis exactius, quoddam est rudimentum in carnis confusæ speciem nunc penitus nudam, nunc inuolucro densiusculo circumtectam. tale etenim fere ob masculi seminis penuriam cõcipi solet, si vicem istius fœmineum semen aggreditur: postquam non inepte & masculum semen atque fœmineum scribat Hipp. ab vtriusq; secerni, & secundum exuperantiam facultatis agentis atque passibilis mares aut fœminas nasci, nulla tantopere in quantitate seminis posita ratione. Molæ interdum sunt carneæ magis, interdum nerueæ. Figura quoque cunctis nõ est eadem, sed omnes vtero pertinacius hærent: sæpe & annis pluribus, non sine gestantium summo discrimine, tumore, morsu, & atrophia. *Gemma. libr. 1. c. 6. Cosmocrit.* Et paulo post.

Iam vero si vitalium effluxionum species animo perlustraris, totidem prorsus inuenies, quibus cum vita motus, sed incompositus, aspiratur, propter præstantiam spiritus in rudi mole demersi. Tales sæpe cum fœtibus edi solent: tales mirandam erosionis acerbitatem embryoni ac matribus ferunt. Exclusi in lucem inflantur varie, discurrunt, iniectisq; per obstetricem molibus, suffocantur. *Idem.*

Veterum discrepantes sententias de Molarum Generibus, Differentiis, Causis & generationis modis inter alios *Iacchius, Hollerius, Trincauella, Mercurialis, L. Mercatus, Marcellus Donat. Thaddæus Dunus, & Andreas Laurentius* explicant.

DE MOLIS IN SPECIE.

OBSERVATIO.

Molæ veræ, quæ vulgo carneæ appellantur.

DE eo quod mola vocatur, videndũ, accidit hoc vitium mulieribus nonnullis grauidis, quanq̃ raro. pariunt enim quod molam vocant. Iam accidit enim mulieri cuidam, vt cum concubuisset, & se cõcepisse putasset, primũ ventris moles augeretur, & reliqua ex ratione venirent. Sed cũ tempus pariendi iam esset, nec pareret, neq; moles minueretur, sed annos tres aut quatuor ita perseuararet, quoad dysenteriæ, id est, difficultati intestinorum implicata, eoq; modo periclitata, demum peperit carnem, quã molam vocant. Quin & tota vita edurat hoc vitiũ, vt & consenescat, & commoriatur. Quæ autem prodierit, adeo obdurescit, vt vix ferro transigi possit. causam huius dixi in problematibus. *Aristot. de generat. animal. lib. 4. c. 7.*

Quidam tradunt in quibusdam mulieribus caruncul as ad iuglandis nucis magnitudinem per pudendum excretas esse, aliquando singulis mensibus aliquando bimestres aut trimestres. *Aetius Tetrabibl. 4. serm. 3. c. 8.*

Vidi in facto bis in vna muliere nobili, quæ visa est prægnans vere, & in decimo mense cũ grauibus accidentibus partus, imo grauissimis intẽsiue & extensiue: q̃ eduxit frustum carnis magnum, durũ, habens duo additamenta separata in parte tenuiori: Postea in alia parte erant rotunda & grossa, ad longitudinem duorũ digitorum, & vltro mouebatur, non habens alias distinctiones. Et paulo post.

Vidi bis vel ter in facto frustum aliqualiter figuratum, quod mouebatur: & ita vixit per horas: cum tamen credidisset mulier se esse prægnantem vere: quo emisso cessauit prægnatio, cum accidentibus eius. *I. Matth. de Gradi Comment. ad cap. de Mola lib. 9. ad Almans.*

Sicut generatur mola in matrice, ita etiam generantur aliæ res præter naturam. Vt testor me vidisse in quadam muliere Papiense: quæ se prægnantem esse putabat. Post 12. menses, emisit frustum vnum carnis satis magnum, & multa alia parua: & simul cũ illis peperit animal ad similitudinem tenconis piscis &c (de quo circa finem huius argumenti plura) *Gattinaria Comment. ad caput de mola ad lib. 9. Rasis ad Almansorem.*

Vidimus Cydone mulierem, quæ octauum ante partum gestauerat, & cum in sequenti se etiam concepisse putasset, & iam decimum mensem attingeret, vna nocte, sanguis, congii mensura effluxit. Vidimus mulierem quãdo eo trepido profluuio omnes territi fuerant. Cuius labra animaduertimus tumẽtia, ac oculorum genas, faciem cętero pallescentẽ, brachia præter consuetudinem macilenta videbantur: ventrem deinde detumuisse: & in eo pondus molestum sentire aiebat in vtero molam esse omnino adiudicauimus. Obstetrix clausam esse naturam nunciauit, cõiectis inuicem tribus pessis, ex galbano, bdellio, opopanace compositis: iam naturalia ora patefacta sunt, miro naturæ opere: molam subinde extraxit obstetrix, in tria frustra discerptam, quæ subinde consuta, molam integram rotundam constituere. Superstitione quadam, ad auertendam talem molam, insumari camino iussere. Ea informis erat cute humana obducta, intus materia, sine ossibus, sine corde, sine iecore ac intestinis: sed confusa quædam caro erat mollis, venis conspersa pluribus, cucumeris magni rotundi modo ea duritiem nullã adhuc contrahere poterat. *Alexãd. Benedict. de curand. morb. lib. 25. c. 34.*

Peperit mulier geminos, masculum & fœminam alterum viuum, alterum vero emortuum, inde mulier hæc male habere cœpit, & continuo febriebat, & ingentem sanguinis fluorem patiebatur, adeo vt, de eo constringendo, medici valde solliciti essent. Cæterum, quo magis constringentia darent, admouerentve, eo magis hæc mulier in sanguinis riuulos

riuulos deueniebat, vt ad obitum prope iam deuenerit, & domestici de funere iam curarent, porro, cũ in hoc infortunio & agone esset, ecce molam quandam, carneum scilicet frustulum prædurum emisit, & illico libera & sana facta fuit. Conatur autem natura tantum malum in vtero contentum, hoc est, molam expellere, vnde non cessat expultrix facultas sanguinem transmittere, quoad scopum desideratum attingat, sed id aliis mulieribus abortientibus & quæ pepererunt, euenisse, non raro obseruatum habeo. *Lusitan.cent.7.curat.54.curat.Medicin.*

Observatio.

Molæ fœtibus sæpe cum certo interitu alligatæ: matribus quoque periculosissimæ.

VIdimus nobilem Venetam Dionoram Georgiam, septimo mense, quo partum gestauerat, polypum peperisse monstrificum: quem nos dissecuimus: in medio masculinus fœtus integer, palmi magnitudine repertus est, quem monstrum illud in sese genitum, inter eas angustias accrescere non patiebatur. Annexus tamen erat vmbilicus polypo. *Alexand.Benedict.lib.25.c.29.de curand.morb.*

Dulcis Gardiola vxor mea prægnantem se esse existimans, molam gerit in vtero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione grauida fit: cumque iam fœtus quadrimestris esset, ingẽtibus doloribus, febri grauissima symtomatisq; lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atq; pulsuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vitæ, opportunis adhibitis auxiliis, molam vna cum fœtu, simul illi alligato, eiicit, & pristinæ incolumitati præter meam & omnium opinionem Dei voluntate & misericordia restituitur. Sed antequam obseruationi huic colophonem addam, quid è vulua eiectum sit, miserabili hoc partu, dicendum videtur.

Prodiit caro informis, crassa, dura, semiputris, & multis partibus lacera & diuulsa: cui quatuor vinculis fortibus infans masculus alligatus erat, quadrimestris ille quidem, aut eo amplius, suis omnibus membris constans atq; integer. Perinde autem molæ fœtus alligari videbatur, atq; fructus arboribus. Pediculo namq; medio contineri arboribus fructus experientiæ fide constat: fœtus autem in vtero per vasa chorii, seu secundinæ membranæ (quæ quidem vasa ex arteriis & venis vteri exeunt) alligantur: vt est *Galeni lib.de fœtuum formatione* sententia. Ad vteros namq; fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. vt enim ibi capulis quibusdam continetur, sic & fœtus quoq; ipsi: vt *Galenus de fœtuum formatione lib.1. de semine cap.7. & l.4.aph.com.1.* affirmauit. Sed cur infans hic, qui vna cum mola prodiit, vtero alligatus non esset, sed molæ, in promtu causa est: q; in superfœtatione, cum conceptus in vtero infans est, mola iam vteri sinum occupante, non patuit, fœtui radicationi locus. Itaque substrata fœtui mola (cũ carnea esset & sanguinis plena, & in vteri sinum immersa) fœtui ipsi instar vteri, in quo radices ageret fœtus, fuit. Quæ res abortui ansam præbuit maximam, quod non pro naturæ lege suo in natiuo solo (nempe vtero) sed in alieno (molæ, inquam, carneæ) subsedisset fœtus.

Similem quendam affectum in Maria Trophimi Caroli, Arelatensis ciuis, amici & compatris mei, vxore vidi: quæ octauo gestationis mense puerũ probe iam dearticulatum, & suis omnibus partibus cõstantem, molæ quinq; vinculis alligatum eiecit, magno cum vitæ discrimine. Vtramq; autem Dei ope, & mea qualicunq; opera seruatam fuisse. Et adhuc Dei clementia superstites esse, & plures postea fœtus gestasse, & feliciter peperisse, testari plena fide possum. *Valleriola lib.1.obs.1.*

Vidimus mulierem cui carnea moles exiuit cum fœtu, veluti superfœtationem quandam. *Scholiographi Holl.de morb.intern.ad c.de mola.*

Huic persimilem (historiam) & nos semel vidimus, in Sigismũdi currus doctoris vxore anno 1574. mense Septembri, quæ cum fœtum masculum nulla affectũ iniuria peperisset, adhuc prætumido ventre existente, ita vt obstetrix de altero retento fœtu dubitaret, decimo septimo die à partu, carneã molam, pueri decem annorum caput superantem magnitudine, excreuit, cui pediculus inerat, quo fœtus legitimi secundis annexum censuimus, & post varios labores, recte auxiliis administratis, conualuit. *Marcell.Don.hist.med.mirab.lib.4.c.25.*

Observatio.

Mulier grauida massam molamve informem, ansatam vtrinque, palpitantem, cum monstro Sanguisuga dicto, & fœtu masculino misere à fera excarnificato non sine vitæ discrimine parit.

MVlieres Belgicæ, potissimum quæ oras maritimas accolunt, cum tumultuosæ sint atque inquietæ in peragendo concubitu, alienas insuetasq; formas subinde embryoni inducũt, nec solum molem, hoc est, rudem informem, atque inelaboratam massam, quæ ferri aciem respuit, proferũt, sed quiddam deformi specie, quod palpitet, ac vitale existat, formamq; inchoati operis obtineat, qualem artifices rudiori penicillo adumbrare solẽt. Nautæ siquidem, quibus fere sunt addictæ, vbi ex longa, diutinaq; peregrinatione ouantes in portum sunt delati, plenisq; velis ostia subeunt, nullo habita menstrui decursus ratione, nec obseruato interlunio, Lunæq; coitu, quo tempore, ob mensium defluxum, cõgressus noxius esse solet ac pernitiosus, nequit enim semen coalescere, nec debite cum muliebri sanguine vniri. Quo fit vt genitura vel effluat, vel si omnino cohærere contingat, non possit natura cõfusam maleque cohærentem materiam elaborare. Nec solum virorum incontinentia culpanda est, verum & mulierum, quibus cum iam pridem non sit rei venereæ facta copia, vltro se nonnunquam viris subiiciunt, atque auide semen rapiunt, vt famelici cibũ, vt Cerberus offam. Eoq; fit vt vteri facultas aut prorsus à spe generandi excidat, prolisque successu frustretur, aut si quid efficere tentet, operisq; manum admoliatur, monstrosam quãdam formam ab hominis specie prorsus alienã embryoni inducat. Nonnunquã post trimestre spatium fœda illa colluuies effluit, ac frustulatim, cõfertimq; erumpit indigesta cõgeries, quasi nauem sentina exhauriri contingat. Huic affinis est effluxus quidam, multis torminibus pressurisque muliebribus infestus: nostrates, quod quarta silentique luna, cuius vi menses defluunt, cõceptus

 inchoati

inchoari cœperit, Lunarem partum, aut populari voce. Manekind (Monkindt) indigetant. Perficitur autem spurius hic conceptus nonnunquam citra virilem operam ex imaginaria venere in iis, quæ admodum pruriunt, impenseq; sunt salaces, ac lasciuę, sic vt ex crebro virorum intuitu contactuq; muliebre semen cum sanguine menstruo conglobari contingat ac coalescere, ipsamque facultatem vteri, atque insitum calorem rudimẽtum aliquod animantis meditari.

Superioribus annis me vsa est medico mulier quædã insularis, quæ cum ex nautici generis homine concepisset, in tantam tamq; insulitatam molem illi cœpit intumescere vterus, vt non videretur suffectura gestando oneri: decurso exactoque nouem mensium spatio, quod anni dodrantem conficit, accita obstetrice, primum magno conatu ac molimine massam quãdam informem enixa est, quam superfœtatam post legitimum conceptum iudico, cui vtrinque ansæ duæ connexæ erant in brachiorum lõgitudinem ac modum exporrectæ, palpitabat autem, illique vitale quiddam inesse visum est, vt spõgiæ & vrticæ marinæ, quas nostri Elschouvve vocãt, quarum innumeræ æstate in Oceano fluitãt, exemtæque mari diffluunt, ac diutius manibus contrectatæ liquescunt inducto pruritu ac mordaci vredine, vnde nomen id obtinuerunt. Postmodum monstrum delapsum est ex vtero, adunco rostro, longo teretique collo, oculis vibrantibus, cauda acuminata, eximia pedum agilitate. Id post primum lucis intuitum conclaue stridoribus implet, atque vltro citroque discurrens, latebras persequitur: tandem mulieres puluinis impetunt, ac suffocando perimunt. Hoc monstri genus, quoniam hirudinis more, sugillando sugendoque fœtui infestum est, ac sanguinem adimit, sanguisugam nominant, vulgo Suygers. Postremo mulier hæc plus satis delassata, non sine summo vitæ discrimine prolem masculam edidit à monstro ita excarnificatam, vt à sacra lotione quam minimum vitæ superesset, mulier vero ægre refocillata, quas molestias ac torturas perpessa sit, optima fide mihi enarrauit: illique præscripsi saluberrimam vitæ rationem, tum quæ restaurandis firmandisque viribus sunt accommoda. Erat enim prorsus elumbis atque eneruata. Hæc & pleraque alia documento cuique esse debent, vt in congressu mutuo omnia decenter, debitoq; ordine peragantur, ne quid incommodi aut detrimenti naturæ cõtingat inferri. *Lemnius lib. 1. c. 8. de occult. nat. miracul.*

Observatio.

Mola quomodo intelligatur esse caro informis, tum variæ molarum species, & ex his vna omnium monstrosissima, qua tres molæ, forma mentularum virilium excretæ.

CVum ex Galeno declaratur, molam esse carnẽ informem, quæ in vtero gestatur, non intelligatur eam omni forma carere, sed humana tantum. Quoniam ipsius molæ variæ & incertæ sunt formæ & differentiæ ego enim vidi alias molas obductas & intertextas multis fibrosissimis ligamentis, quæ duræ quidẽ erãt, sed adeo viscidæ & tenaces, vt nec gladio cederent. Alias vidi molliores, his ligamentis carentes, quæ tamen erant fibrosissimæ, & hæ omnes aliquando orbicularem, aliquando angularem, aliquando oblongam, aliquando romboidam & diuersam habebant figuram. Alias inspexi, quæ, præter velamenta exteriora, nullis fibris intertexta erant, hæque vere parenchyma dici potuissent, nec vllam propriam receperant figuram. Alias vidi, quæ quadam rudi similitudine, nonnulla animalia bruta, ad quorum conformitatem formatæ videbantur repræsentabant, quæ tamen tantum vegetatiua anima donatæ erant. Alias autem ad similitudinem alicuius humani mẽbri delineatas animaduerti, præcipue autem noui, honestam & nobilem mulierem, cum, doloribus instantibus, partus naturalis exspectaretur, tres molas ad similitudinem pudendi virilis formatas peperisse, quarum vna erat notabilis magnitudinis, naturalem quantitatem colis humani excedentis: reliquæ duæ erant minores, hæque nullis ad inuicem communicabant ligamentis. Vnde poterat, cum habet Galen. molam esse carnem informem, non de omni, sed tantum humana intellexisse forma. *Salius in Annotat. ad cap. 112. Pract. Altomaris.*

Observatio.

Virgines etiam molas gestare.

MOlæ nomen ab informi carnis facie. Itaque latini etiam molem ab eadem origine: quoniã græci μύλην. Obseruanda autem duo sunt: non solum è coitu prouenire, sed etiam virginibus contigisse, quod non affirmat Aristot. sed doctorum authoritate confirmabimus. Alterum est, quasdam molam parere, quam conceperint, quasdam nunquam. *Afranius poeta in fabula*, quam *virginem* inscripsit, molam, molucrum: (quod vitium etiam virginibus euenire solitum sit,) *Festus Pompeius* author est *in lib. 11.* Quoniam Græci quoque μύλικεον nominent. *Iul. Cæs. Scaliger, Comment. ad text. 43. lib. 10. Aristot. de hist. animal.*

Quod nonnullis famelicis, qui nidore culinæ saturantur, atque alimentorum penuria odoribus reficiuntur: Id euenit puellæ nubili, cui dum amasio frui negatum est, illum tacito fouet gremio, illum animo menteque etiam absentem concipit, ita vt ex crebra imaginatione massam quandam informem concipiat, conglobatis collectisque in iis partibus humoribus, qui conceptui inseruiunt, quæ informis concretio imaginaria Venere perficitur, nullo conceptu, virique opera. *Lemnius lib. 4. cap. 19. de Occultis Nat. Mirac.*

Observatio.

Mulier annorum 56. & sæpe sine viri concubitu, molas plures cum sanguinis excretione dolorifica parere solita: quæ aeri expositæ in aquam resoluebantur.

NObilis vrbis nostræ mulier, indubiæ honestatis Matrona, quinquagesimum sextum annum nata, carnoso corporis habitu donata, ac plurimo sanguine redundante, cum iam per aliquot annos menstruæ purgationes defecissent: annis 1573. & 74. molas plures carnosas edidit, fluentibus veluti in naturali partu mensibus copiose & maximis cum cruciatibus, interposito nonnunquam duorum, aliquando trium, vel vnius mensis spatio, diligenter percontata, se nullum seminis profluuium in somnis, nec vllam oblectationem perpessam affirma-

affirmauit. Fluebant tamen interim, præsertim cum se plus iusto exercebat, menses albi. Erant autem carneæ molæ, nonnullę ad pugni crassitudinem, alię minores, durissimæ nonnullæ, aliæ vero minus duræ, atque vt plurimum, postquam erant excretæ, sub aere diutius detentæ, permanentes, in aqueam soluebantur substantiam liquefactæ. Mirum sane videtur, mulierē hanc molas adeo frequenter generasse, absque viri concubitu: cum id fieri posse Gal. neget, attestantib. Hipp. & Arist. *Marcell. Donat. Hist. med. mirab. lib. 4. c. 25.* quem consulere poteris.

OBSERVATIO.

Molæ plures & difformes vno partu exclusæ.

ALbertus Mag. 18 de Animal. hist. 16. narrat, se vidisse duas Molas excretas vno partu. *Mercurialis li. 1. cap. 3. de Morb. Muliebr.*

Vidi vxorem Iacobini Dini de pecoris, quæ emisit nouem frusta vna die, separata & distincta, quorum vnumquodque erat figuræ enormis, nec figura erat similis figuræ alterius, & ponderabat vnumquodque ab vnciis tribus vsque ad octo. *Nicol. Serm. 6. tractat. 3. cap. 20.*

OBSERVATIO.

Molas nonnunquam vsq; ad quartum, quintum, decimum quintum, decimum septimum & vigesimum annum à mulierculis gestari, aliquando etiam toto vitæ suæ tempore circumferri.

MOla quandoq; extenditur ad annos quinque, vt vidi in Domina Fantina de Montebellone. *Sauonarola tract. 6. cap. 21. rubr. 27.*

Mola, de qua scribimus, carnea quędam & informis moles fuit, talem multo tempore, & aliquot etiam annis (plus minus quindecim) in vtero olim gestauit honesta quædam vidua. existimabat vterum prolapsum, quod in vteri ostio propendere aliquid sentiret. Profluebant statis temporibus menses: & subinde copiosiores quam par erat. Tandem quodam tempore superuenientibus nonnullis partus doloribus, rudem excreuit & informē carnem molem, pedem fere longam, latā semipedem, tres quatuorve digitos altam. *Dodonæus c. 49. Obs. Medic.*

Molam, quæ Græcis μύλη dicitur, induratum esse vteri tumorem, qui modo in ipsius ostiolo, modo in ipso toto consistat, Aetii & Pauli est sententia. Sed *Galenus 14. Methodi*, Molam informem esse carnem, ait, & inutilem in vtero gestatum conceptum; qualis illa viduæ carnea moles, quam aliquot annis in vtero gestauerat. Et talis quidem proprie μύλη ac Mola dicitur. *Idem in Scholijs.*

Vidimus molam molis annorū quindecim. Erat autem rotunda pedes tres cum dodrāte. Eam gestabat mulier abdomine vtriformi, quale est hydropicorum. Ea mortua & dissecta, prodiit mola viuens & incorrupta cuius conceptæ & gestatæ in vtero per quindecim annos, hoc argumento adducor; quod mulier esset vitæ integræ, & notæ cumprimis pudicitiæ. Exegerat autē quindecim annos vidua. Nam sine coitu coagmētatio non est molæ, quicquid nugentur sophistę linguatū & naturæ ignari. Hoc fuit iudiciū Præceptorum Hipp. Arist. & Galeni: quorū autoritas vna me frangeret, nisi eorū ratio plus valeret, ad comparandā docilitatē & fidem. Sic enim de mola censuerunt; ꝙ mola est rudis indigestaq; moles, quam cruditas edit seminis atq; corruptio, vnde est impedita corporis partiumque discretio & accretio. Nam ea moles in quam assurgit, quęque illi vulgo peperit nomen molæ, accretio quædam est Physica, sed informis. Viuit n. & crescit more tuberū quę ὕδνα Græci vocant: non autem stirpium suis partibus conuenienter cuiusq; natura discretis absolutarum. *Duretus comm. ad Coaca pag. 478.*

Molam totos septendecim annos vtero circumtulit vxor Guilelmi Rogerii vasorum stanneorum figuli, in S. Victoris vico: quam quinquagenariam & mortuam cum dissecuissem, vteri corpus comperi fere solutū, & nequaquam his quibus solet vinculis adstrictum, tantum ceruice sua vinctum & præterea proximo omento subhærentem, vnico testiculo dextro præditum, coque latiore & laxiore. Cornua nequaquam nisi forte parte illa conspicua erant: vasa sola ceruice admittebat, eaque manifesta & tumentia: caput humanum amplum totus æquabat. Hunc à reliquo cadauere reuulsum, in ædes meas detuli, vt per otium, quid conclusum totos iam septendecim annos contineret, oculis, manibus & mente consequerer, aduocatis primariis in arte Medicis, Masilęo, Alexio, Vigoreo, à Sanctopōte, Feureo, Broëro, Violaneo, Grealmo, Rauinio, Marescotio, Miloto, Altino, Riolano, Lussono: Chirurgis vero Bruno, Coniterello, Guillemeau. Talibus igitur & tot viris præsentibus, vterum dissecui, reperique toto corpore suo, propriaq; tunica (altera quæ ipsi à peritonæo adest integra & sana) scirrhosum, durumque adeo, vt in ipsum ferri validis viribus adacti acumen vix subire posset: trium digitorum spissitudinem eius corpus habebat. In media capacitate carnea moles inuenta est, manus ambas in pugnū contractas crassitie æquans, mammæ vaccinæ similis, vteri parietibus nisi certis locis adhærēs, densa valde & inæquali grumosaque substantia, corporibus multis, qualia in atheromatibus reperiri solent, cartilaginibus præterea & tanquam ossibus conspersa. Vna omnium sententia fuit eiusmodi molem initio molam fuisse, quæ temporis successu in scirrhosum corpus vna cū vteri propria substantia degenerasset. In media insuper vteri ceruice tumorem notauimus crassitie & rotunditate meleagridis ouo similem, substātia durum, cartilaginosum, & osseum totam ceruicem occupans: præsertim vero vteri interius orificiū, quod Gallorum vulgus Coronamentum nominat, adeo vt hac nihil in vterū ingredi aut egredi posset. Pendebat omnis illa moles libras nouem & vncias duas: quam ego, quod monstri aliquid habere videatur, propter rei nouitatem & raritatem in conclaui meo & armamentario reponēdam & asseruandam duxi. *Pareus lib. 23. cap. 34.*

Vidi vxorem Francisci Gabrielis passam molam plusquam viginti annis. quandoq; enim protenditur sic vsque ad finem vitæ & non recipit curationē: & quandoque deponit frustum carnis, cui est forma quædam, cuius species non comprehenditur, quia non sunt dearticulatæ figuræ eius. *Nicolus serm. 6. tract. 3. cap. 20.*

Quin & tota vita edurat hoc vitiū vt & senescat & cōmoriatur. *Arist. l. 4. c. 7 de Generat. Animal.*

Vidimus Genuensem mulierem ad vitæ vsque exitum gestare. *Alexand. Benedict. lib. 25. cap. 34. de Curand. morbis.*

OBSERVATIO.

Molas mulieres quasdam, ad quartum vel quintum annum vsq; sine magna molestia, aut vita periculo circumtulisse.

PAriunt id quod molam vocant. Olim hoc euenit mulieri cuidam: quæ in concubitu cùm visa esset facta grauida, propterea quod tunc vterus intumuerat: tum cætera signa sunt secuta. Elapso autem iusto tempore pariundi, neq; ipsa peperit, neq; venter detumuit: Sed tertium quartumve superauit annum, donec non sine periculo correpta est cruento alui profluuio, quam Græci δυσεντερίαν vocant. Atque ita grandem carnis molem peperit, quam molam appellant. Nonnullæ nam quę exoneratæ sunt: Sed exacta ætate illius morbi, atque earum vitæ idem finis fuit. *Arist. lib. 10. Text. 43. de Hist. animal.*

Nonnullas vidi per plures annos molam gestasse, quæ nihil ex ea passæ sunt, præter molestiam & incommoditatem ex tumore ingenti causatam, nec ex ea perierunt, nec vllo morbo earum ratione laborauerunt: cum tamen & quintum annum eas superuixisse nouerim. *Salius c. 112. Annot. ad lib. Altomaru.*

OBSERVATIO.

Molas nonnunquam fœtibus morbos ingenerare.

MAgna & miranda sunt nostræ naturæ arcana: mulier quædam quæ habitat in orientali porta, vxor artificis cannarũ, viginti quinq; filios enixa est: atq; ea fœcunditas primũ mira fuit. Ex his duos intra decem menses, ambos mutos surdosque, qui ambo superuixerunt, viuuntque. Primũ cum tribus molis, secundum cum duabus, non solum mortuis, sed putrefactis. Dum eos in vtero gereret, nõ quemadmodum in aliis se habuit, sed in imo ventre pondus quasi plumbi sentiebat: verisimile est, adnatas molas, sua frigiditate (sunt enim quasi sanguis congelatus) cerebrum læsisse: inde auditum & vim loquendi hebetatam, maxime cum cõputruerint: læso autem cerebro fœtum descendisse aliquantulum, tum ea ratione, tum molarum pondere grauatam fuisse admodum. *Cardanus de Varietate lib. 8. c. 44.*

OBSERVATIO.

Mola, cum excludi non posset, putrefacta: eadem contagione vterum affecit, & mulierem perdidit.

MEmini dissectum à me mulieris cadauer ex eo mortuæ, quod ipsi mola ouo anserino magnitudine æqualis, quam natura expellere vanis conatibus tentauerat, substitisset & computruisset, atque in putredinis cõtagium totum vterum pertraxisset. *Pareus operum suorum lib. 23. cap. 34.*

OBSERVATIO.

Mola vtero adnata, & membranæ putrida visa in fœmina quæ post laboriosum partum cum varijs simtomatis febre extincta mortua est.

MVlieri post quindecim annos à connubio parere contigit. Laborauit multum à partu. Secundæ substiterunt: euulsæ frustillatim. Obstetrix asserebat superesse aliquid. Febris nata. Hinc nigra lingua, dentium interualla scabritie nigricantia, facies νεκρώδης. Septimo die mortua. secta, inuenta caro oblonga adnata vtero, & membranarum pars, quæ computruerat. *Holler. lib. Obseruationum propr. numero 10.*

OBSERVATIO.

Symtomata mulieris cuiusdam, molam gestantis, & parientis.

LA Beringuæ vxor de Iedian Beuchet, quum existimaret se à quatuor fere mensibus grauidam, omnia signa prægnantis mulieris præferebat, vomitu crebro primis mensibus diuexata fuerat, appetituq; prostrato, tertio & quarto mense eodem restituto, trigesimo octobris cœperunt ei effluere quædã pallida, antea conquerebatur de dolore lumborum. Dubium erant an essent suppressa menstrua vel molane, an fœtus. Quietem iniunxi, nec vlla remedia exhibere volui, venter non tumebat. Die prima Nouemb. circa meridiem sanguis concretus, admodum ruber & copiosus reiectus, tandem, quum videremus eundem copiosius effluere, ac laudabilem esse sanguinem, habita sola ratione virium, incœpimus exhibere, quæ supprimerent sanguinem, quæ deliquio animi vehementi correpta, tandẽ circa vesperam molam reiecit. CL. V. *Ioannes Bauhinus de Obseruat. propr.*

MOLAE CVRATIO.

OBSERVATIO.

De mola, quæ nouies in vxore Thobiæ Knott, ciuis Swidnicensis in Silesia, generabatur, & expellebatur quarto mense, præseruatiua vnico remedio.

VXor Thobiæ Knott, quæ hodie adhuc vidua viuit honesta, sed valde pauper, cum molã sæpius atque nouem vicibus gigneret, & subinde quarto mense eiiceret, post nonã molam excretam ad meũ consilium confugit, qui tunc vocatus à nobilibus prouincialem Medicum ibi agebam: sed conqueritur, non posse magnos sumtus facere in pharmacopolio. Quid multa? iussi vt sese diligenter custodiret domi vnum adhuc mẽsem, ne matricem alias debilem in purgatione post molam læderet. Illa obtemperat, & reuersa post 4. septimanas vrinã secũ adfert, quæ non adeo humoralis erat coloris boni, sed semicocta: Ego cum paucis egenti mederi & deberem & perquam vellem: conditum alterans, corroboransq; Matricem tantum illi præscribo, quod ℞. Conser. rosar. antiq. vnc. ij. melissæ, acetosellæ vnc. j. anthos, diacydonii an. vnc. ß. marg. præparat. corall præparat. an. gr. iij. cinam scrup. j. macis scrup. ß. sp. diarrhod. scrup. j. cum Rob. de ribes q. s. f. conditum. Hoc vsa est 7. diebus cum hac cautela, ne coiret cum viro, post quouis triduo, etiamsi rem cum coniuge haberet, & nunquam iterum male laborauit, sed feliciter cõcepit, atq; peperit salubres infantes, ad quorum primum in baptismo inuitatus fui. Non est dubium sanguinem in mola præseruanda hoc recte alterari & matricem corrigi, sed tamen quia non in omnibus sufficit, minima ex parte meũ medicamentum egisse, maxima ex parte ipsum DEVM immediate suo auxilio adfuisse fateor. Multas alias mulierculas præseruaui à mola, sed vnamquamque pro sua complexione & digestiuis & purgantibus, sæpe etiã venæsectione, & corroborantibus matricem, intus quidem semper cum hoc condito, paucis mutatis, exterius etiam emplastro. Prægnantes molam etiam gestasse scio, & Francofordiæ ad Oderam vxorem

Pro-

Professoris duas molas vsque ad partum, atq; tunc simul enixas esse. In Saxonia tres molas subinde septem diebus post nobilis Matrona enixa est, triduo valde tormẽtis & excretione afflicta, postea sine torminib. quiescens: septima semper die noua tormina, & tridui spatio noua mola rediit, quæ à me curata, iam vtero gerit, & cui iamiam nono mense partus instat. Pro certo etiam mihi narratur à Nobiliss. Matrona, quod soror eius molam quarto mense excreuerit, nihilominus simul prægnans manserit, fœtum saluum retinuerit, & feliciter pepererit tempore cõsueto quinq; mensibus post. *De cl. V. Iacobi Horstij Obs. libro, per Doctiß. V. Laurentiũ Scholzium ad me misso.*

Observatio.

Mola vt deijcienda, tum quæ eius chirurgica ratio.

PRęscribenda, ingerenda, admouendaque omnia sunt, quæ menses cient, & secundas, fœtumque mortuum excludunt: cuiusmodi sunt trochisci de myrrha, hermodactyli, & similia, fotis semper ante locis rebus relaxantibus & remollientibus. His remediis, quemadmodum & phlebotomia, diæta tenui, & balneis, tum, & tam diu vtendum est, cum, & quamdiu Medico adstanti videbitur. At si ab vtero diuelli & velut eradicari molam contigerit, neque hanc diuulsam natura expellere possit, mulierem eo situ locabit chirurgus, quo collocandum esse diximus in infantis ab vtero extractione. Tum diductis mulieris obscœnis partibus, immissoque extractorio organo, cui, à similitudine, pedis griphii nomen impositum est, & cum in vteri capacitatem peruenerit, reserato ac dilatato, molam comprehendat. Neque aliter, si præsertim crassior sit, propter rotunditatem comprehẽdi potest: ansam enim qua prehendatur non habet. Itaque cum sola id tentatur manu, lubricitate sua elabitur, & per vteri capacitatẽ globi instar diffluit. Facilius vero griphii pedis vnguibus comprehendetur, si aluus mulieris hinc inde comprimatur, & tandem in angustum locum, vbi diffugium non sit, compellatur, sic enim demũ comprehensa facile extrahetur. Extracta mola, mulieri eadem, quæ & puerperæ, adhibenda est cura. *Pareus Operum suorum lib. 23. cap. 35.*

Molæ Falsæ.

Sangvinea.

Observatio.

Mola sanguinea.

VIdimus retentis duntaxat mensibus: ad quintũ decimum vterum gestasse mulierem: quæ medicatis locis concipere sperauerat, vno & continuato profluuio exonerata est, vnde molã sanguineam vocãt. *Alex. Benedict. l. 25. c. 34. de Morb. Curand.*

Philosophus detentis (inquit) vxoris amici cuiusdam mensibus, arbitrabar primum ipsam cõcepisse. Postea aucto amplius tumore, hydropem suspectũ habui, quia totum corpus ac pedes tumescere videbam. At vbi tandem id affectionis esse deprehendi, quod alii laterem, alii molam vocant, rutam & anethum in vino veteri fuluo odorato coxi, & abiectis herbis, vinum calidum bibendum dedi, & ferme aquæ loco exhibui: statimque mulier, excreta sanguinis copia, salutem adepta est. *Aetius Tetrabib. 4. Serm. 4. cap. 80.*

Pvlmentaria.

Observatio.

Pulmentaria Mola.

VIdi Molam ab humore phlegmatico, grosso, ad similitudinem pultis factę per superfluam milii decoctionem in aqua: quæ tamen excreuit, vt post mortẽ patientis facta Anatomia esset maioris quantitatis & ponderis, quam residuum corporis ipsius. *Ioan. Arculanus Com. ad cap. de Mola lib. 9. ad Almans.*

Flatvlenta.

Observatio.

Empneumatosis, seu Inflatio vteri, quam vulgo flatuosam vel ventosam molam vocant.

EGo tempore pueritiæ meæ, dum addiscerem artes liberales Vlissiponæ, vidi quod quædam Iudæa credidit se prægnantem, cui fuerunt præparata omnia, quæ sunt necessaria, & dum obstetrices matricem tractarent, tanta ventositas sine vllo alio liquore exiuit à matrice, ꝙ fuit mirum: & hoc per totã ciuitatem Vlissiponæ, & per totum studium fuit euulgatum. *Salescus de Taranta lib. 6. c. 5. Philonij.*

Ab huius generis mola se deceptum fuisse in propria vxore fatetur *Ioan. Matheus de Grado in Com. suis ad caput de mola.* Namq; dum crederet vxorem in vtero habere, post decimum quartũ mensem omnia imprægnationis signa & ventris tumor delituere ex vsu pil. alephanginarum.

Sunt quæ grauidas se existimantes, nono demum aut decimo mẽse, nihil nisi sonoros flatus excernũt: ex quo, subsidente inde vtero, bombum crepitumque peperisse per iocum dicuntur. *Pareus operum suorum lib. 25. cap. 34.*

Nobis obseruatum huiuscemodi inflationem efficaci remedio curatam, prodeuntibus per pudendum muliebre flatibus, veluti per anum excerni solent. *Dodonæus c. 49. Obs. Medicinal.*

Hoc anno 1575. viderũt multi medici in vrbe nostra non sine magna omnium admiratione, Annam de fortis, mulierem hebręam ex castro Briscello, quę iam transacto 15. mense, in vtero habere videbatur, nam venter maxime intumuerat, vt iam noni mensis impręgnationis tumorem æquaret, dumque venter à nobis comprimeretur, manus retro pellebatur violentia quadam, atque per vniuersum abdomen motus quidam palpitationis conspiciebantur, ac veluti saltus per interualla inuoluntarios, satisque validos: ita vt ab imo ventre vsque ad os ventriculi, motus hi excitarentur. quod ipsi à laborioso partu superuenisse aiebant: menses tamẽ prodibant statis temporibus. Nos, omnibus rite consideratis, in eam venimus sententiam, quod os vteri ex callo, vel carne supercrescente post partus labores penitius conniuisset, eo pacto quo caruncula in virgæ meatu post abrasionem excrescere solet: vnde multi flatus crassi in vtero collecti, exitum minime inuenientes, motus illos effecerant. nec obstabat, quod menses statis temporibus fluerent, ex venis enim colli matricis prodire posse, alibi docuimus. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. Med. lib. 4. cap. 25.*

A sene quodam rustico audiui vxore ipsius, cum toto

toto biennio, vel circiter, vterum tanquam prægnans gestasset: tandem miro quodam sonitu, vel potius tonitru in ventre & pudendis facto, magnam flatuum copiam peperisse. *Thaddæus Dunus lib. Miscellaneorum cap.* 8.

Signa nonnunquam peritiores medicos fallunt, vtpote vterus quũ intumescit incluso flatu, aut alia excrementorum colluuies (molas dicunt) se colligit ac condit intra matricem, indicia afferre solent qualia edunt nixurientes, quod Ioanni Matthæo nostræ palestræ (vt sunt nunc sæcula) Antesignano in sua coniuge accidit, & *Campanus de Acciella* non inuenusto carmine lusit.

Venter cum tumuisset Acciella
Septem mensibus & nouem diebus
Cœpissetq; lien parum dolere;
Acciri iubet illico obstetricem,
Quæri fasciolas, & apparari
Sperato puerum editura partu,
Mox inter medias manus ministra
Laxo poplite, cruribus leuatis
Lucinam geminans, quater pepedit.

Iason libell. de Pariente & partu cap. 2.

AQVEA: SIVE HYDROPS VTERINUS.

OBSERVATIO.

Hydrops vteri, qui vulgo Mola Aquea dicitur.

VXor ablutoris pannorum, pro curis filii Seyt, filii Abdalla, habebat signa hydropisis, & impossibile erat scire causas eius euentus: quia mulier non videbatur, & præcepi quod aliquo tẽpore vteretur diatrion pipereon, & aliquo diacurcumæ, & quodã die abluebat pannos extra clam cũ viro suo, & cum inclinauerunt se, supra vas plenum aqua ad abluendum, defecit pes suus, & cecidit, & emisit per vuluam quantitatem viginti rotularum aquæ croceæ, & alleuiata est, & vltimo conualuit, & post longum tempus incœpit inflari, & ego quæsiui de omnibus circumstãtiis eius, & inueni, quod morbus eius erat in matrice, & ipsa opinabatur quod esset prægnans, & non fuit. Et tu debes ponere intentionem tuam ad sciendum, quod in matrice accidunt morbi similes hydropisi. *Rhasis in Continent.* 15. *c.* 4.

Noui quandam Dominam Generosam, quæ se prægnantem esse credidit. Et ita Medici visitantes eam existimabant & iudicabant quod ipsa erat prægnans. Et dum venit pariendi tempus, & iam prouisum erat de bona obstetrice, & compatribus, & cõmatribus, multa aqua prodiit à matrice ipsius, per vuluam defluens, & illico venter penitus detumuit. Sic & ipsa & medici fuerunt illusi. *Iacob. de part. Com. ad lib.* 3. *Fen.* 21. *Tract.* 3. *c.* 25.

Vulua cum matrice interdum taliter disponitur, & sic aperitur, quod ab ea subito prouocatur & exit aqua quamplurima. Vidi quandam quæ aquam tribus annis gesserat in matrice sua, quã subito eiecit, & hinc alleuiata, se sanam esse credidit, sed debilis effecta, post tres dies obiit. *Idem loco quo supra.*

Aquæ in vtero collectionem vidimus in vidua quadam, quæ defuncto marito, cum se grauidam relictam existimaret, 9. mensibus adimpletis, superuenientibus partus doloribus, non nisi aquosos humores enixa est, à quibus liberata, lacte vbera repleta haud aliter, quam si fœtum peperisset. *Dodonæus lib. Obseru. Medicinal. c.* 49.

Vidimus nos vxorem cuiusdam sericorum pannorum textoris Felicitam appellatam, quæ cum vtero se gerere existimaret, intumescente quotidie ventre, prægresso statuto tempore partus, malo corporis habitu, febriculaque lenta correpta extincta est. Cumque ægritudinis tempore dispar sentẽtia inter Medicos prolata esset, quod nullus ipsorũ animaduerterat, dissecto ventre vterum aqua plenum repetere. *Marcell. Donat. Hist. Med. Mirab. lib.* 4. *c.* 25.

Vidi, in Virgine iam adulta, ventris insignem tumorem, hydropi Asciti simillimum, in quo aquæ copia auditu & tactu percipiebatur, vt quæ in eam partem, in quam se vertebat, cum sonitu collaberetur. Res deinde ostendit in vtero sine noxa hepatis aceruatam fuisse. Color, habitus corporis, operationum omnium integritas, venæ laudabili sanguine distentæ, satis probabant, iecur minime affectum esse. *Erastus Part.* 4. *Disputat. aduersus Paracels.*

Sæpe accidere, vt signa morborum ita ambigua sint, vt difficile sit finitimos morbos secernere, ex hac historia cernitur. Cum Eichstadiana quædã fœmina, leprosa, tumorem in ventre haberet, qui prægnationem ostendere videretur, ac accederet facies minime decolorata, ac motus interior ventris talis, qualis in vera imprægnatione adesse solet, Embryone in vtero sese primo mouente, iudicatum fuit grauidam esse hanc. Itaq; à remediis abstinuimus. Tandem vero, cum tempus partus præteriret, neq; venter detumesceret, adhibita quidem sunt remedia, sed fructu exiguo. Itaque tandem, aliis symtomatibus accedentibus, ea fœmina diem suum obiit. Quã cõcedente magistratu à Chirurgis secari iussi. Animaduerti vero epar & vicina membra integra. Sed vterus aqua plenus vehemẽter intumuit, quo dissecto, aqua cittina & putrida copiose effluxit, multorum admiratione, qui de Vteri hydrope nihil se audiuisse dicerent. *V. cl. Iacobus Oethæus Lib. Obseru. propr.*

Signa aquæ intercus in vteris ponuntur primo de morbus mulierum: venter sæpius intumescit, & mammæ molles sunt, & lac malum. Et putat se in ventre habere, & os vteri ad tactum gracile & humidum. Et rigor ac febris corripit, & menses parui, pauci, & ante tempus deficiunt, & in processu temporis dolor augetur ad imum ventrem, lumbos, & ilia. Ita dignoui solus, inter duodecim medicos, vxorẽ Comitis Annibalis Vicecomitis, laborare vteri hydrope, cum ipsa, tum plerique ex medicis crederent se esse prægnantem. *Cardanus, part.* 3 *numero* 113. *de causs. sig. ac loc. morb.*

OBSERVATIO.

Ex hydrope vterino per lunares purgationes magna vis aquæ expurgata subinde.

MVlier quædam hydrope vteri correpta, quoties appetebat menstrua purgatio, omnem aquarum colluuiem ex vtero per ceruicem profundebat peluesque sex aut octo implebat aqua citrina feruentissima, dum venter totus subsideret. Mox dein menses insequebantur ex naturæ præscripto. Collecta proximo mense par colluuies, stato dein tem-

tempore profluebat. Hæc tandem persanata vterum gestauit, peperitque bene vitalem fœtum. *Fernel. lib. 6. cap. 15. Patholog.*

Observatio.

Dissecto mulieris cuiusdam vtero, aqua mensura Augustanæ supra sexaginta inuenta: & glandulæ dextri testis torosæ factæ.

AVgustæ in muliere textrice, in cuius vtero serosæ aquæ supra sexaginta Augustanas mensuras, quæ singulæ tres pendent libras, post mortem, vna cum multis medicis reperi, nullibi interim circum intestina præsente aqua, aut laxo in manib. aut pedibus tumore, aut etiā viscerum aut alterius cuiusdam organi sese alioquin offerente vitio: præterquam q̄ magnus ille vterus, cuius fundi os miris modis occalluerat, tota anteriori sua sede peritonæo erat connatus, & dextri testis glandulæ miris modis non secus excreuerant, quam si nouem decemve anserum, aut struthiocamelorū potius oua vni inessent membranæ, singula humore ouorum albo non absimili, aut paulo crassiore oppleta. *Vesalius lib. 5. cap. 9. De corp. hum fabr.*

Observatio.

Historia dissectionis, eiusdem mulieris, ex vteri hydrope mortuæ, integra & absoluta.

HElena Lobin, mulier annorum quinquaginta, Anno M.D.L. temperamento, quantum nobis ex certis signis & indiciis iudicare licuit, calido & sicco mediocriter, sanitatis tempore nec concepit vnquam, nec vtero gestauit. Fluxu tamen mensium cōsuetis suis temporib. non destituebatur, singulis etenim mensibus profluebant vsque ad annum ætatis quadragesimum nonum, nec nisi vno anno, priusquam moreretur, huic deficiebant. Incurrit primum tumorem ventris hydropi & Asciti, vel Tympaniti, vel ex vtrisq; composito similem, ex quo per medicamenta diuretica & alia remedia, inter initia sublevata erat, vt prorsus subsideret tumor. Deinde rursus hydropem vteri incidit, quemadmodum id ex sectione liquido apparuit. Cum etenim incideretur, reliqua membra intra peritonæum contenta erant illæsa, vterus solus in tantam molem excreuisse, & dilatatus esse videbatur, vt omnē illam aquam, quæ in aliis hydericis inter intestina & peritonæum continetur, cauitate sua includeret, & quod magis erat admirandum, vterus, qui alias liber esse solet circa fundū, vt tempore cōceptionis extendi & in omnes dimensiones ampliari posset, ita peritonæo coaluit, vt diuelli non posset, nisi magna difficultate, segregatæ tamē sunt inuicem, & tota illa moles seu capacitas vteri, à reliquis membranis & peritonæo separata, è corpore hoc exemta est. Cuius toto ambitu & membrana exterior, magis tamē in sinistra parte vesicæ erant maiores quædā, aliæ minores, humore viscido pituitoso & albicante plenæ, qui vitrum liquefactū p̄ se ferebat. In mēbrana vtero deseruiente non procul ab vteri collo erat glandosa quædam substantia insignis duritiei, velut lapis, & magnitudinis oui anserini, hanc primo intuitu vterum arbitrabamur. Postea singulis diligentius contemplantibus, adnatum aliquid nobis videbatur. Reliquā mēbra interna satis bene se habebant, nullū intestinum erat læsum, ventriculus bonus, epar parum vitiatum erat, splen durus, & quasi arenulis refertus, subniger. Testis sinister extenuatus erat supra modū, & quasi marasmo cōsumtus, dexter solito maior. Vesica erat amplitudinis qualis in cæteris corporibus esse solet, vterus tamen adeo in immensum excreuerat, vt totum abdomen æquaret, & vniuerso peritonæo substratus esse videretur. Pulmones erant integri, in dextra parte aliquantulum vitiati, in eadem thoracis cauitate aqua erat copiosa, quæ potuit causa esse suffocationis, nam licet quatuor annis integris hanc corporis molē sustineret, & interea corporis functiones mediocriter obiret, breui tamē spatio temporis excessit è viuis, & per suffocationem aquosę materię non paulatinam, resolutionem vitium, mortuā puto. Hęc postquam incideretur, effluxerunt aquæ circiter libræ septuaginta aut plures, aqua primo effluens pallida erat seu citrina, tenuis, postea sensim crassescere cœpit, ad extremum veluti amurca profluxit materia crassa, terrestris, subnigra, fœtida. Ista aqua omnis in vteri cauitate continebatur, non in aliis membris, sed in sinu ipsius tantum, neque etiam reliquorum membrorum vitio ortum putamus hūc affectum, veluti ratione iecoris aut lienis male affecti, sed in ipso vtero originem traxisse arbitrabamur. Vnde hydrops vteri dicitur, qui omnibus medicis Classicis notus quoq; fuit, vt Hipp. Galen. & recentioribus quoque, veluti Aetio, cuius indicia & curationem enumerat *lib. 16. c. 81.* Sed quanam potissimū de causa tanta moles aquæ in vtero fuerit collecta, iudicatu difficile est valde. An quia intemperie quadam vterus laborauerit: an frigida nimium, vt alimentum sibi delegatum non conficeret, sed illud crudum & aquosum relinqueret: vel supra modum humida, ratione cuius tanta humiditas colligi potuerit, & indies magis ac magis augeri. Intemperiem vteri vel frigidam, vel humidam supra modū fuisse, id vel in primis arguit, quod neq; concepit vnquam, nec peperit. Nam, si Hipp. credimus, mulieres quæ frigidos & densos habent vteros, non concipiunt: quæ etiam præhumidos habent, haud concipiunt: extinguitur enim in iis genitura. Nec non quę siccos admodū, & immodice calidos habent, inopia enim alimenti genitale semen corrumpitur: quæ vero in vtrisq; oppositionib. mediocriter temperatum habent vterum, hæ fœcundæ sunt. Frigidam in hac fœmina intemperiē nō tam putauerim, quā humidam fuisse; neq; enim menstruæ purgationes p̄fluxissent, vel non copiose, vel enim nullo modo, vel omnino paucæ fiunt hisce mulieribus purgationes. Calidam vero & siccam vteri intemperiē in causa huius morbi non fuisse, arguit tantæ materiæ humidæ collectio, & totius corporis temperies, ad siccum magis vergens. Reliquum igitur est, vteri intemperiem humidam solam in causa huius morbi esse potuisse, vel à primordio natiuitatis congenitam, vel aliunde acquisitum. Nisi forte per vasa ad vterum deriuata, venas nimirum & arterias, humor ille serosus fuerit in vteri cauitatem transmissus, atq; indies magis exauctus, donec ad tantā peruenerit molem. Prior tamē ratio p̄babilior videtur, quæ ad vteri humiditatem, vel connatam, vel superuenientem spectare videtur. Sed qualiscunque tandem causa fuerit; quod ad curationem ipsam attinet, non videtur mihi magis conueniens in hoc affectu remedium, quam pun-

punctiones καὶ παρακεντήσεις ὀνομαζόμεναι, μᾶλλον καρώσεων ἐν ἔθει τοῖς ἰατροῖς ἐστιν per quas sectiones vel puncturas aqua tuto emittatur; cauendo tamen, ne aqua omnis in vniuersum effluat Quicunque enim, Hippocratis testimonio, Empyci, suppuratiue, aut hydropici, vruntur vel secantur, si pus vel aqua confertim effluxerit, omnino moriuntur. *Hæc ego Adolph. Occo R. P. Augustanæ Medicus obseruaui, cui etiam dissectioni interfui, à Vesalio Med. Imp. Caroli V. administratæ.*

Observatio.

Historia hydropis vterini cum Mola vera.

FOemina quædam ante quatuor annos à partu fœtus viui retinuit ventris tumorem ita manum, vt putaretur alium adhuc fœtũ vtero continere, qui tumor, cum & Lochia male prodirent, quotidie ita increuit, vt venter in magnã distenderetur molem. Ipsa nihilominꝰ vixit sine magnis querelis, & exacto vno vel altero anno, rursus concepit ac peperit. Ab vltimo partu, biennio ante mortem, vẽter paulatim in tantam amplitudinem excreuit, vt tres vlnas Bauaricas in ambitu excederet. Variæ de morbo hoc Medicorum fuerunt opiniones. Mortua tandem hac misella, quo constaret de affectu certius, præsentibus Clarissimis viris D.D. Ioh. Heinrico Muntzingero, Hieronymo Fabro, & Adamo Fabro, sectio ventris à Chirurgo instituta, fuit explorata, vbi statim sub musculis abdominis occurrit vterus, in tantam molem extensus, vt totum inferiorem ventrem solus occuparet, & omnia expleret abdominis spatia, intestinis ad musculos abdominis, versus sinistrã corporis regionem protrusis, ibique adnatis vel agglutinatis, omentum enim vt reliquę peritonæi mẽbranæ computruerunt, & reliqua omnia viscera, renes, hepar, splen, ventriculus, vt intestina ipsa plane demacerata, gracilia, & in angustum redacta locum apparuerunt.

Dissecto vtero deinceps integro secundum suam substantiam, neque vllo affecto putredine, satisque crasso pro tanta distentione, incredibilis aquæ copia effluxit purpureæ, & quasi cruentatæ, vltra cadum seu vrnam Monacensem æstimatæ. Cauitas enim vteri tantæ capacitatis fuit iudicata, vt puer 10. annorum facile in ea potuerit delitescere. Quo minus vero ab vtero exitum habere talis aqua potuerit, arcte ibi conclusa, in causa fuit mirabilis quidam tumor in interna parte orificii vteri, qua se in ceruicem recludit, in orbem adnatus, glandulosus, & rotundus; sed per zonas distinctus, similis plane fructui qui malum aureum seu Tumatlæ Indorum appellatur, qui occlusit ita arcte os vteri, ne qua pateret aquæ effluxus. Apertus nouacula ille tumor, euomuit materiam albam, tenacem, & glutinis instar concretam, ex spermate forte eo loci attracto, coagulatoque genitus.

Hydrops igitur hic fuit vterinus, à mola aquosa vteri paulatim factus: arbitror enim à principio, cum à partu distento esset vtero, molã fuisse inibi aquosam propria membrana conclusam, quæ causa fuit, cur rursus concipere & vterum gestare potuerit, reliqua vteri substantia illęsa & ab aquæ consortio immuni existente; progressu vero temporis erosa & putrefacta videtur, rupta propria molæ membrana, ac nimis refrigerata reliqua vteri substantia, degenerauit affectus in verum vteri hydropem. Ex quo etiam tam diu, & fere citra insignem virium iacturam aut querelas viuere potuit, quod putrida hæc aquæ colluuies loco denso, qualis est vterus, & membro conseruationi indiuidui non ita necessario, coercita fuerit, vnde pauca euaporatio cordi & reliquis visceribus molesta potuit esse. *Historiam hanc hydropis vterini fœminæ mortuæ 10. Febr. Anno 86. communicauit nobis Hier. Faber Sereniss. Bauariæ Ducis Med. Clariß.*

Observatio.

Molæ flatuosa & aquea complicata animaduersa.

VIdimus mulierem Molam gestare ventosam ac aquosam ad quintum decimum mensem, cum omnia ex ratione conceptus veri venissent, præter ꝙ in ventre pũctiones crebras submordentes patiebatur. Nobilis Matrona Francisca Calua soluto demum exiguo aquæ, cætera per se subsidere. *Alexand. Benedictus, l. 25. c. 32. de Curand. Morb.*

Flatum plurimum ab vtero excussum vidi, multo humore deinde secuto, in quem vsum galbanum liquatum in oleo laurino, & susino, cum cumini puluere, aut illitum aut infusum valuit, & medicamentum dianisum, aut diacuminum, aut plirisarchoticum cum vino sumtum. *Christ. à Vega Art. med. lib. 3. sect. 10. cap. 12.*

Hoc ante duos annos accidit nobili & honestissimæ mulieri conciui nostræ, in qua, bene alioqui habente, sed iam 20. annos sterili, eiusmodi collectio feri, ventre sensim plurimum intumescente, totos nouem menses fouit inopinati conceptus falsam opinionem: ob cumulatam (videlicet) in locis muliebribus aquam. Enixa enim tandem est nihil, præter serum copiosum, cum multo flatu. *Ioubertus cap. 13. De Vrinis.*

Quæ ventosæ & aquosæ molæ cognominantur, à Græcis & veteribus medicis pro molis non agnoscuntur. Flatuum in vtero collectionem, ἐμπνευματώσιν τῆς μήτρας, inflationem vteri: & posteriores ventositatem matricis nominant. De aquosi humoris in vtero collectione meminit *Hipp. in lib. de natura muliebri*: tum & Aetius, qui vteri hydropem appellat. Hippocrates aquæ in vteris collectionẽ grauidis superuenire affirmare videtur; Aetius vero tum humoris copiam in vterum confluere, quando menses suppressi, & imprægnatio impedita. Vtrumque nobis obseruare cõtigit: memini enim nonnullis vna cum fœtu copiosum aquosum humorem ex vtero processisse, fœtu debili non vitali: Sed vidua altera, quæ existimabat grauidam se relictam, solum aquosum in vtero gestauit humorem· *Dodonæus in Scholijs ad cap. 49. Obseruationibus suarum medicinalium.*

Observatio.

Vteri hydropis species rara, veteribus, excepto Aetio, incognita: qua in vtero vesicæ fellis similia corpuscula, aqua referta, comperta sunt.

QVum menses longo tempore fuerint suppressi, & imprægnatio impedita, sæpe humoris copia in vterum confluit, & aliquãdo corpuscula quędam vesicæ fellis similia in ipso generantur, in quibus humor colligitur. Sequitur affectionem hanc tumor circa-

circa imum ventrem amplus, laxus, flatuosus, & murmura velut in intestinis, in ambulando grauitas, & spirandi difficultas, alui recrementa graueolenta sunt, & Menses ac conceptus impediuntur, & quæ prodeunt nullo ordine seruato deferuntur. Vbi vero violenter excernuntur, ruptis aliquando paruis illis corpusculis, quæ vesicis similia diximus, viscosa quædam ac aquosa erumpunt. In quibus itaque humorem in vtero collectum ex propriis signis cognoueris, decubitu quieto, mox vomitu ac validis elotionibus vtendum est. Proinde corticis radicis tithymali, myrtei sicci drachm. ij. per se vel cum radicis panaceæ obolo propinabis. Et in vterum infundes quæ muscosos humores attrahunt, qualia sunt, grani cnidii grana decem, cum oleo irino & modico melle. Aut veratri nigri drachm. duas cum irino, aut cyprino, aut narcissino oleo, cum modico melle per vteri fusorium clysterem infundito. Verum ante has elotiones, cardamomum cum sale, aceto mulso, thymo, pulegio, calamintha, aut simili quopiam bibendum dabimus, deinde humorum copia per aluum excreta prædictæ elotiones fundantur. Aut pessi eiusdem facultatis subdantur. Et postea sinus pudendi aqua marina proluatur, primum sola, deinde addito aceto, & aliquo ex prædictis in ipsa cocto. Elotione peracta, ac locis probe detersis, pudendo ac femoribus oleum cyprinum illinatur. *Aetius Tetrabib. 4. Serm. 4. capite septuagesimo nono.*

Ad aquæ receptacula, eas videlicet vesicas, quæ in vtero generantur, fomentis vtemur ex aromatis quæ Menses eliciunt, & pessis sanguinem trahentibus. Mitissimum vero omnium ad eiusmodi pelliculas, & aqua refertas vesiculas, est Mercurialis masculæ, imo vero fœminæ, si quis suspicioni locus est, semen cum modica myrrha, sale ac melle, exceptum lana, & pluribus diebus subditum. *Cordaus Com. 5. li. 1. Hipp. de morb. muliebr.*

Observatio.

Eadem vterini hydropis species à nostræ ætatis Medicis exactius obseruata, & accuratius, etsi nonnihil euarians, descripta: cum membranaceis globis bullis, vesicis, aqua aut sanie refertis.

Ex humorum defluxu & seminis in vterum delapsu, vesicæ intra vterum generantur, quæ viscido humore, aut aqua implentur: atque existimant fœminæ esse conceptum, nam venter intumescit, & menses retinentur. Accedit dolor murmurium, vigiliæ, & insomnia terribilia, quandoque etiam febricula, corporis grauitas, & spirandi difficultas. Omnia sane hæc symptomata patiebatur Leonora Sanctaren, quam vidistis sex integris mensibus laborasse: atque constantissime contendebat se in vtero gestare fœtum viuum quem moueri dicebat, at vero remediis adhibitis, sexto Mense excreuit ab vtero varia & admiratione digna, quæ in pelui magna suscepit obstetrix supra septuaginta vesicas membranosas ac membranis hærentes, aqua pallida plenas, castaneæ quantitatis: septem vero frusta membranis inuoluta coloris carnis lienis; quorum quædam medietatem lienis humani æquabant, quædam paulo minora. Aqua vero multa erupit, & tota moles libras Romanas duodecim appendebat. *Christ. à Vega, lib. 3. Sect. 10. c. 13. Art. Med.*

Loysona, Rouerolni ciuis Arelatensis filia, viro nupta florenti ætate, & optimo corporis habitu prædita, cum vterū gestare se existimaret suppressis mēsibus, nausea, vomitu, anorexia, & cæteris accidentibus, quæ prægnantibus euenire solent, affecta, post sex aut octo gestationis Menses magnis abortis doloribus, ingentem peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ouorum piscium refertum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta sanie plenæ, fœtidæ, atq; per omnem membranam, qua integebantur, disseminatæ, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi posse nullo pacto viderentur. Dissectis stylo bullis, aquosa & diluta sanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidem tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier vero grauibus cum symptomatis frustum id membranosum eiecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulsiuisque quibusdam motibus, & vteri strangulatu. Tandem vero congruis remediis adhibitis, plene, Dei beneficio, conualuit.

Idemque rursum à me visum in filia Constantiæ obstetricis, vxore Georgii pannorum tonsoris, quæ & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis Menses (& ipsa quoque decepta) eiecit: magnis etiam ac grauibus symptomatis conflictata, sed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuersa mulierum Arelatensium turba & virorum quoque ad tale spectaculum visendum cateruatim confluebant, vt rem euentu raram & plane admirabilem spectarent. *Valleriola lib. 1. Obs. 10.*

Compertum est grauidationem degenerasse in membranaceam substantiam, globosamque, totam aquosis bullis, rotundis, tumidis pellucidis, & innumeris plenam, aliquando cum sanie fœtida & diluta: quam sane figuram iam comperimus in vxore bibliopolæ cuiusdam: & se vidisse testantur ex neotericis plures. *Mercatus de mulier. affect. libro tertio, capite octauo.*

Vxor barbitonsoris cuiusdam nostratis statim post congressum viri, conceperat, sed tribus aut quatuor post mensibus puerperia passa est. Nam vna cum purgationibus, quas copiosas instar puerperæ habuit, parturiit membranulam interiori tunicæ ventriculi haud absimilem, humore aqueo refertam: per octiduum post partum semper decubuit. Ab eo tempore, quo conceperat, Menses illi sistebantur: neque tamen venter accrescebat: crus dextrum intumescebat. Molam esse quis dixisset. Hoc illi quinquies accidit. *Gesneri Obseruatio per D. Casparum Wolphium communicata.*

Comitis Monfortii vxor, cum multis annis non conciperet, consilio meo vsa, post varia remedia tentata, cum pessaria supponeret, membranosum corpus crassum, amplum, fistulosum, multis appendicibus obnatum, per vterum eiecit, ab eoque tempore mox, concepit, peperitque. *CL. Felix Platerus de Obseru. propriis.*

Scultheri Badensis coniunx, sterilis mulier, pessariis

riis quoque, me iubente, immissis, simile corpus membraneum, sed in medio orbiculare & in ambitu in radios crassiores aliquot, stellæ alicuius instar, diuisum, quorum singuli in multos ramos disseminabantur. Stellam arborescentem maritimam, qualem Rondeletius depingit, egoque sæpe Monspessuli vidi, ad amussim referens, ex vtero sine omni dolore vno impetu deiecit. *Idem D. Platerus.*

Observatio.

In substantia vteri mulieris cuiusdam per sectionem deprehensa monstrosa plurima velut humorum colluuies, carnosæ excrescentiæ, membranarum, tendinum, ossiculorum, gummatum, lupiarumque concretiones, quorum pondus librarum quadraginta.

MVLIEREM ante aliquot annos, vna cum aliis Medicis & vidi & ægrotam tractaui, quæ post mortem in præsentia testium fide dignorum aperta fuit: in cuius vteri carnosa substantia (non in cauitate, neque superficie gibbositateve externa) collectionem adeo admirabilem, tam humorum, quam carnosarum excrescentiarum, membranarum, tendonum, ossiculorum, item instar gummatum, lupias, aliaque corpora diuersæ substantiæ, coloris, odoris, aliarumque qualitatum habebat, vt pondus omnium esset librarum mercatoriarum quadraginta. Et tamen ab annis tribus, & longiore etiam, tempore quo temporis spatio materia eo loci erat contenta, nullum dolorem, qui alicuius esset momenti, persenserat, licet tantæ sordes tantaque moles in vtero continerentur, tamen toto illo tempore, tam naturales & vitales, quam animales functiones perfectas & integras habuit. *Francisc. Rousset. de Part. Cæs. Sect. 5. cap. 4.*

Observatio.

Mulier post abortum, & legitimum fœtum per interualla editos, tertio aliquid rostro & cristæ galli simile enixa est.

SVPERIORIBVS diebus mulier ad scalas S. Cyriaci habitans vterum ferebat, & quinto Mense puellam abortiuit, post secundas non deiecit, non dolebat, non febricitabat, nec anxia erat, sed venter vt primo tumebat, vnde alterum fœtum intus latitare dixi, vtcunque tamen assistentes mulieres de euocandis secundis maxime sollicitabantur: ei trochiscos ex myrrha cum croco in vino propinando, ac nonnulla ex sabina, rubea tinctorum, pulegio, origano, calamentho, & similibus confecta medicamenta: sequenti tamen nocte alteram peperit puellam: postquam & secundæ prodiere, sed tunc ægrius tulit, tandem sequenti die frustum quoddam carnis galli cristæ cum rostro gallinaceo similitudinem habens, eiecit & immunis euasit. *Lusitanus Curat. 27. Centur. 1.*

Observatio.

Post fœlicem fœtus partum, quædam vna cum secundina os quadratum exclusit.

SVperioribus annis in ditione Furstenbergensi, mulier quædam vitalem absolutumque fœtum masculum enixa est. Et vna in secundina os quadratum vtrinque eminens & tuberosum, palmaris longitudinis & latitudinis, vnciali fere crassitie, exclusum fuit, quod cum ossibus sceleti nullis comparari potuit: aliis magica arte forte id accidisse credentibus. Nihil tamen damni vel vitii ea res vel matri vel proli attulit. *Ex Comitissa de Solms, CL. V. Iacobus Moccius Amicus.*

Molæ, extra matricem.

Observatio.

Molæ extra matricem genitæ: quarum vna instar frusti carnis vtero adnata: altera humani capitis magnitudine ad vasa seminaria sinistri lateris deprehensa.

D. D. Marquardus recitabat casum de quodam ciue Viennensi vxore N.N. quæ habuit molam extra matricem: erat illa albissima & mundissima circa vasa seminaria, viuebatque cum viro annos XVI. quã Medicus, (vt mulier petebat) ante mortem dissecuit, quo aliis mulieribus simili morbo laborantibus rectius consuleretur. Inuenit autem duas molas extra matricem: vnam in quantitate frusti carnis supra matricem, & ipsi fortissime adhærentem: alteram in latere sinistro, circa vasa seminaria, in quantitate capitis. Nupsit bona puella seni, & quum venerea esset, caste & honeste vixit, quum interim vir senex debitum præstare non posset. Caueant igitur puellæ venereæ à senibus, & nubant similibus. *Ioannes Marquardus Practicæ Theoricæ & Empiricæ cap. 5. de mola.*

Observatio.

Vtriculus substantia sebacea, crassitie cultri, aquam colore & consistentia lixiuio persimilem continens, inter colon, ex vteri fundo externo mulieri cuidam pronatus, eidem per sexennium ventris tumorem grauidæ instar excitauit, à quo tandem suffocata perit.

FOEMINA Pragæ erat, Anno 1581. nupta virgo ante sexennium ministro aulico, bene æstimato, quæ integrum sexennium ventrem tumidum gessit instar prægnantis, absque alia molestia & impedimento in suis functionibus animalibus & naturalibus, eundo, & laborando, dormiendo, & edendo: non menstruabat vnquam, licet commode marito conuixerit. Corpore bene habituata & musculosa, sanguinea, facie rubicunda, hilari plerumque animo, statura humiliori, ætate minor XXX. annorum. Ventris moles alias non premebat nisi scalas vel colles altiores conscendendo. Perinde illi erat cereuisiam seu vinum bibere, à neutro magis offendebatur. Consuluerat sæpe Medicos præclaros, quosque sumptis Medicinis ipsorum suasu, quæ etiam eduxerunt, cum modo ventre nihilominus, imo magis etiam intumescente. Sic æstatem illam Pragæ peregit. Autumno Viennam rediit cum marito, vbi paucis saltem hebdomadibus superuixit, atque obiit præso-

præfocata breui tẽporis spatio, mole inclusa itineris cõcussione distenta, plus satis, & premente diaphragmate, vti reor. Postero die secta fuit, marito ex viuentis desiderio iubente, adsistentibus cognatis & cohabitantibus. Aperto ventre à summo ad imum vsque, aqua nulla profluxit, nec flatus animaduersus: sed intestina à colo infra tecta & pressa erant, vtriculo quodam præternaturali ventris capacitatem explente. Is exortum ab vteri fundo extimo sumserat, peritonæo firmiter adhærens, vt digitis auellendus fuerit: constabat tunica veluti lardea, aut sebacea, cultri crassitie: apertus effudit aquam lixiuii colore & consistentia copiosam, nec quicquam aliud. Principium duxit à basi vteri, ac sursum detendit, peritonæo contiguus & adnatus superficie exteriore, interiore intestinis incubuit, nulli cohærens. Vterus ipse exiguus erat & arctus quasi puellæ 10. aut 12. annorum, quo nec sperma nec menstruum vnquam conceptum fuerit. Orificium proprium arctissimum & durum. Ceruix recte habuit. Hepar cum reliquis visceribus & intestinis optime conformata erant, forma & colore debito. Sic & reliqua externa membra decenter constructa fuerunt, absque vlla labe. Hic hydrops Ascites quidem est, sed vtero potius quam ventri attribuendus, eo quod vtriculus, seu saccus ille aquam continens, ab vtero pronatus erat: diuersus ab illo, quo aquam in ipso vtero collectam scribit Augustanus ille. *V. CL. Iohan. Aicholtzius de Obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Muliercula multis annis turgido ventre, cum tabe absumpta, & incisa; inuenta in abdomine aqua amphora, cum tumore insigni propria tunica concluso, & variis appendicibus, partim pinguedine, partim glutino albo, & materia cruenta, fœtida, refertis.

Coniunx Pellionis, per multos annos, extreme turgidum gestans ventrem, cum consumtione totius corporis, fato cedens, fuit secta: In abdomine vltra amphoram mensuræ nostratis aquam continens: qua exemta, inuentus est tumor insignis & latus, cute valida circumdatus, & eminentiis plurimis præditus. Hæ sectæ & apertæ, pinguedinis substantiam ementiebantur: dextra pars referta erat humore instar glutinis albi; sinistra vero cruore lento, subnigro, fœtido. Hepar visum exiguum, bene, quo ad colorem, dispositum, alioqui, sicuti & Pulmones, Cor, & Lien. Verum sanguinis laudabilis ne gutta quidem conspecta. *De Georgii Palmæ doctiss. V. Obs. per V. CL. Ioachimum Camerarium ad me missis.*

MOLÆ VITALES.

OBSERVATIO.

Molæ vt plurimum vitales, quas Cœlius Aurelianus & Marcellus, Pecus: Barbari feram Beluam, Aquilam, Accipitrem, Bubonem: Recentiores, Musculos, Talpas, Ranas, Bufones, Echinos, lepusculos, feles, astacos, tenchas, polypos, erucas, sanguisugas, lacertas, & serpentes nominarunt: Quas mulieres vel cum fœtu, vel sine fœtu peperere. Harum nonnullæ leui saltem contractionis & explicationis sensu prædita: aliquæ vero serpere, repere, discurrere, & volare quoque animaduersæ sunt.

INTELLIGENDVM quod vermes, reptilia, arpia, & frater Lumbardorum possunt generari in matrice, quia in intestinis generantur ex superfluitate multum immunda, rarissime autem in matrice. Sed aliquod enorme, quod potest appellari mola seu arpia bene potest generari ex semine mulieris corrupto, & ex carentia spermatis viri, & ex calore innaturali, naturali tamen corpori generato, & frequentius, vt dicitur, generatur in mulieribus Lumbardiæ, aut quia magis laborant, quia magis sunt subiectæ, aut propter corruptionem nutrimenti, sicut in Apulia, quia dicitur communiter, quod Italicæ pessime viuunt, sicut ex fructibus & herbis, sed bene induunt; &c. *Gordonius Part. 8. capite decimo octauo, Lilii.*

Notandum quod ea, quæ valent ad menstrua prouocanda, educunt & secundinam, & fœtum mortuum, & bufonem, fratrem Salernitorum. Notandum esset quod mulieres Salernitanæ in principio conceptionis, & maxime quando debet fœtus viuificari prædictum animal nituntur occidere, bibentes succum apii & porrorum, *Platearius de Ægritudin. Matricis cap. 1.*

Propter virilis seminis debilitatem aut menstrui rebellitatem, seu vtriusque impotentiam, in humana specie monstrosa generantur sæpe. Facit enim natura de possibilibus semper quod melius est, nonne etiam constellationis ac dispositionis materiæ cum fœtu simul frustum carnis seu aliud quoddam in Apulia generari ab incolis narratum mihi fuit, vt bufo, vel consimile aliud, nam tunc virile semen in puriorem menstrui partem agens, in ea formam humanam inducit, & sui in superfluum materiæ corruptæ actionem continuans, perfectiori quã potest forma eam informat. Et hoc modo ex materia illa ad recipiendum humanam formam indisposita, cum fœtu bufo aut consimile venenosum quoddam animal generatur: cuius venenositate fœtus ipse in matrice inficitur sæpe ac moritur. Frequentius tamen cum fœtu ipso nascitur simul, in cuius exitu ipsum mordet interdum: ex quo venenoso morsu infelix fœtus moritur statim. *Guainerius, de Ægritud. Matricis capit. 32.*

Aduerte quoddam verum mulieribus nostris impossibile apparens: sed certe ita est, & quandoque in nostra euenit ciuitate, & mater nostra vidit: à qua habui, & fuit domina fide digna mulieribus meridionalibus & australis regionis, & mulieribus multi & praui sanguinis ex malitia regiminis accidit quandoque, vt vltra conceptum verum pariant quoddam frustum carneum secum portans formam animalis, viuens: quod dominæ feram appellant, & causa huius non fuit virtus spermatis primi ipsius viri: quia ex eo iam conceptus est fœtus, sed error secundi in secundo coitu emissi, cuius error procedit ab influentia constellationis seu virtutis cœlestis, vt 18. *Animal. Aristot.* Vnde in quibusdam partibus Apuliæ, vt vidit & pater noster, cõmuniter mulieres sic prægnantes pariunt cum fœtu feram: quia bubonem, accipitrem, aquilam, lacertam, & huiusmodi: & asserunt illæ mulieres, quod quando cum illo fœtu oritur bestia seu fera Nobilis, vt accipiter & huiusmodi: quod tunc fœtus ille ex Nobili Viro conceptus fuit. Quia si fera fuerit rustica, vt bubo, lacerta, & huiusecemodi, ex rustico & vili homine fa-

ctus est, & hæc fera quandoque fœtum perimit. Et dicitur, quod tanta est proprietas, quod si cadens in terram hora partus, mordeat eum, statim moritur fœtus. Hæc sunt vera, licet non appareant, quoniam talia hæc videre non sumus consueti, & sicut in intestinis & alii vermes generantur, ita possunt & in matrice animalia generari, maxime existēte ibi materia apta. *Sauonarola Tract. 6. Rubr. 27.*

Physicorum quidam attrahunt sermonem, quod in quibusdam regionibus meridionalibus in quibusdam mulieribus malo vtentibus regimine accidit superimprægnatio mendosa & monstrosa, generatur enim in eis animal viuens, quod frequentius est, secundum formam auis, magis bubonis, vel arpiæ, & procedit vita eius virtute alicuius constellationis facientis hoc simul cum errore virtutis informatiuæ spermatis viri post veram imprægnationem in matrice recepti. Et dicunt, quod est tantæ malitiæ, quod in matrice aliquando in tantum comprimit embryonem, quod est causa mortis eius & abortus: & quandoq; in partu exit simul cum embryone, & mordet eum, vnde moritur, & vocant incolæ regionum illarum hoc feram. Et ego audiui à fide dignis, quod Pisis hoc pluries contigit. *Nicolus, Serm. 6. Tract. 3. cap. 20.*

Contingit in meridionalibus & australibus regionibus in mulieribus multi & praui sanguinis ex malitia nutrimenti supra conceptum verum quoddam frustum carnis à prædicta materia generari, portans & habens speciem animalis scilicet, bubonis, vel harpiæ, viuens: quod mulieres feram appellant, quæ quandoque cum eo in partu emittitur, &, vt asserunt, tantæ proprietatis existit, & malitiæ, qui si cadens in terram hora partus, mordeat embryonem, statim moritur fœtus. Cuius animalis forma & vita non existit à virtute spermatis viri primi, sed errore ipsius, cum iam animal & hominem informauerit: sed secundi in coitu secundo emissi: cuius error procedit ab influentia constellationis seu virtutis cœlestis: vt *Aristotel. 18. de animalibus* dixit: & quandoque accidit, quod illa caliditas illam materiam non condensat in sanguinem præ multitudine sui, sed illam natura cooperante digerendo dissoluat: conuertat in aquositatem vel ventum, quod emissum cum egredietur erit sicut aquositas sanguinis mixta vel ventus vt dixit Auerr. *Franc. Pedemont. Summa 4. Particul. 4. Sect. 1. capite decimo quinto, in Addit. Mesue.*

Audiui mirabilia, sed non vidi, de animali generato in matrice cum alis, quod cum exiuit matricem, volauit. *Matth de Gradi, Part. 2. capit. vigesimo nono, ad Almansorem.*

Interdum in trumbositate carnosa introducitur forma enormis animalis: quod laici appellant arpa, quia habet arpas & rostrum acutum sicut mus. Et dicitur in Italia frater Lumbardorum: quia in eorum terra multum generantur, caussa multiplici: quia illæ mulieres abundant in spermate proprio, & comedunt fructus & herbas coctas in patella: tales mulieres incurrentes hoc, habent motus inanimatos, dolorem ventris propter punctionem illius animalis. *Tornamira Comm. ad cap. 89. lib. 9. Almans.*

Sicut generatur mola in matrice, ita etiam generantur aliæ res præter naturam. Vt testor me vidisse in quadam muliere Papiense, quæ se prægnantem esse putabat. Post 12. Menses emisit frustum vnum carnis satis magnum, & multa alia parua, & simul cum illis peperit animal ad similitudinem tenconis (tincæ) piscis, & erat coloris viridis obscuri supra tergum, infra erat rubei coloris, & habebat corium ita durum, quod vix cum gladio scindi poterat, habebat enim motum, & plicabat se sicut ericius, (erinaceus.) *Gattinaria Comment. ad caput de Mola matricis Almansoris.*

Vitium Apuliam infestat ac ora maritima Italiæ circa Pisanum agrum: plures enim molas simul parere visuntur. Nam quibusdam in locis superfœtat bubonis similitudinem & animal dirum pariter cum partu humano edunt: interdum harpiæ forma. Viuere subinde eas dicunt, ac per cubiculum volitare: quæ sæpe in vtero partum necauere, aut rostro infesto, aut compressu. Eam vim astro attribuunt incolæ Philosophantes: præterea fere illa belua vocitatur. *Alexand. Benedict. lib. vigesimo quinto, cap. 36. de Curand. Morb.*

Quasdam, regionibus nonnullis Meridionalibus, animal viuens (quod feram cognominant, frequentissimum in Hispania vitium) genuisse mulieres, compertum habetur. Quod si, dum editur, terram parietesve casu aliquo inauspicatum animal id tetigerit, puerperæ mortem, veridico auspicio, auspicari, extra omnem fortunæ aleam autumant. Quocirca priusquam enitatur, loci illius, in quo prægnans parturire debet, parietes ornamentis protegunt, tapeta & id genus reliqua pedibus substernunt. *Bonaciolus, capit. sexto, libro primo, Muliebrium.*

Mulieres pro pueris edunt beluam non vnius formæ, quod frequens est Neapoli Italiæ, & in Flandria Belgica: in quarum mulierum locis gignuntur beluæ multiformes, sæpe solæ, alias cum infante, interdum puero à belua vel semeso vel exsucto. Crassissimo videlicet, maximeque putti humore, eiusmodi mulieres abundant ex alimentis brassicarum, & ceruisiarum potu, nec secus eiusmodi procreantur in illis beluæ, quam lumbrici in vtero pueri ex crudis fructibus: prauitas enim receptaculi adfert vim facultati specificæ seminis, & cogit vel non producere rem suæ speciei, vel aliquid aliud cum ea, *Ludou. Viues lib. 1. de Anima.*

Scribunt nonnulli, Mulieres in Regionibus meridionalibus interdum animalia super concipere monstrosa, bubonis, vel harpiæ formam imitantia, tantæ prauitatis, vt in vtero verum embryonem interimant, quæ postea in aborsu cum embryone mortuo emittuntur. *Dominicus Leo, Art. Medend. libr. 6. capit. 12.*

Mulieres aliquando vna cum fœtu humano pecus etiam concipiunt: sic enim Cœlius Aurelianus & Platearius nominant, & interdum ranas, seu bufones, & lacertos, aut similia eis animalia, cuius quidem monstrosæ conceptionis causam aliis inquirendam relinquo. Idem in Heluetia euenisse mulieribus quibusdam audio, sed rarius. *Gesn. Hist. Animal. lib 2. de rains.*

Inter viua animalia è corpore reiecta molam referūt, at falsò, informis massa sanguinis veluti adnatū, & falsum quod dicūt, ambulare & volare. Quod si viuum

si viuum aliquod reiiciatur, vt aliquibus in locis solent facere mulieres, quæ cum bibissent aquam, in qua erat semen Echini, Echinos pepererunt. Quare rogare oportet, quam figuram referant illa animalia. Audiui mulierem aliquid lepori simile reddidisse, sed raro ea accidunt: ob id non possumus iudicare de illis nisi aspectu. *Rondeletius de dignosc. morb. lib. cap. 17.*

In Villa quadam Thyringiaca ad Vnstrum à muliere bufo natus est caudatus. *Lycosthenes lib. Prodigiorum Anno 1553.*

Dum hanc Historiam scriberem, mulier bufonem ad Laodunum dicebatur peperisse: quod mirata obstetrix, & quæ ipsi aderant, rem pro testimonio dixerunt, fuitque bufo aliis dissimilis, quem viderunt multi, delatus in præfecti ædes. *Bodinus.*

Igneus præses Curiæ Rhotomagensis in acta publica publica conscribi mandauit, plerasque monstra diuersissima, ranas, serpentes, enixa fuisse. *Idem Theatri Nat. lib. 3. pag. 392.*

Mercatoris quoque qui ex Anglia venit vxor abortiuit, & secundo die post abortum simile quoque animal peperit, vt multis aliis euenisse vidimus, præcipue Anconitanis: debet vero animal hoc inter molæ genera adnumerari: de cuius conceptus causa *Hippocratem legito lib. 1. de Morb. Muliebr. Amat. Lusit. Cur. 27. Cent. 1.*

Vidimus mulierem, quæ, cum nouem mensium spatio vterum gestasset, omnibus, quæ in legitimo partu euenire solent, mirifice respondentibus, tandem nihil aliud, præter animalia, cum multis purgationibus cruentis & corruptis, ranis haud absimilia, in lucem edidit. *Scholiograph. ad cap. 61. lib. 1. Holler. de Morb. intern.*

Coloniæ contigit, sartoris vestium vxorem, magnam astacorum copiam enixam fuisse, loco fœtus humani, quum interea illa omnino ea spe duceretur, se aliud nihil parituram, quam hominis speciem. Eamque in rem, eius maritus, cum partitudinis tempus instaret, mulieribus & obstetricantibus præscripsit, vt Comitem à Solms, Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Coloniensis, (quod Comes illo familiariter vteretur) adirent rogarentque, vt ex sacro fonte leuare dignaretur, prolem iamiam edendam in lucem. *Ex Comitissa à Solms, D. Moccius Amicus.*

Narrat Ioubertus libr. errorum popularium duas mulieres Italas, singulas monstrosum partum exclusisse: Quæ vestium interpolatori nupserat, adeo exiguum edidit, vt murem crassiorem, cauda carentem, referret. At quæ Nobilis erat, maiorem, felis crassitie: ambo insuper colore atros: vt primum vtero prodierunt, in altum secundum parietem, vnguium velut nixu erupisse, & tenacius adhæsisse. *Pareus lib. 19. cap. 3.*

Expertus sum autem non modo hanc fœminam, sed & aliam apud nos, quæ prægnans erat habita, nouem semel edidisse mures viuos, quæ tamen plures deinde superuixit annos. Referebat se tempore Mensium cum veteri putrido caseo, quo vescebatur, id virus in vtero collegisse. Quod rationi difficulter consentaneum esse videtur, imo ex seminis corruptela factum, abs ratione dici possent. *Ex literis Clarissimis Viris Ioannis Rubingeri πολιάτρȣ Egra in Nariscis, ad Ioachimum Camerarium Norimb. Med. Anno 1596. 13. Decembris datis: transmittente Camerario doctissimo.*

Aliud tibi rarum in artis vsum significare volui. Sub mea Curatione medica nunc etiam habeo fœminam, in superiori Palatinatu, ex vteri abscessu frigido laborantem. Incidit in id morbi genus dum vtero gerebat nouem Menses, & dum partus instabat, enixa est non humanum fœtum, sed Mures quinque viuos ex vtero grauidæ inter manus obstetricis exilientes, in hypocausto hinc inde, murium more, currentes. Ex iis quatuor sunt interfecti à domesticis, quintum felis, qui in angulo latitabat apprehensum deuorauit, qui illico in rabiem agitatus, in lectum Puerperæ venit, nec cessauit eam infestare, donec interfectus fuerit. Hæc à natura aliena, nõ vt plane noua, aut tibi forsitan minus nota, scribo: Sed vt constet, morbos occultos ex abditione causa & naturæ obscura vi procedere. Postquam vero vterus de seipso nihil concipiat, imo cum sua vnumquodque tempore gignat, queri potest per quem congressum vterus mulieris ex murium semine prægnans fiat. Sed portentosa hæc sunt cum rerum Natura pugnantia. *Idem.*

Filia Ioannis Gualterutii, recens nupta, cum omnium opinione prægnãs diceretur, loco fœtus quatuor animalia ranis simillima peperit, & optime valuit: sed postea circa pectinem dolorem sentiebat, quem paucis adhibitis remediis curauimus, & pulcherrime viuit.

Similiter mulier Dionysii Pinti, cum puerum optime peperit, inter secundas animal ranæ simillimum eiecit, & puer pancratice habet.

Iam Maio Anni 1562. mulier iuuenis N. Coloniæ prope ædem D. Antonio sacram, puellum ad sextum Mensem lactans, enixa est animal fibrosum ad erucæ magnæ longitudinem, dum reptando sese extenderet ducaretque, vnguiculisque prominentibus, dorso glabro, ventre albicante, capite corneo nigroque, oculis gagatæ lapidi similibus, ore hiulco lampetræ modo aerem inspirante. Sub initium ceruicis tres visebantur aculei, aut verius vnci vtrinque asperi, quibus, quæcunque vellet, amplectebatur, sese que attollebat. Prodiit vero absque humore, aut humidi alicuius mictura ex locis muliebribus ante septimam matutinam, dum forte calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem, lacte nutritum. Mortuum à Chirurgo inciditur, præsente D. Bernardo Cronenburgio Medico excellentissimo, qui ad huius miraculi inspectionem vocarat D. Iohannem Echtium & Hubertum Fabrum Medicos, mihique postea ob casus raritatem communicauit. *Vierus libro quarto, capite decimo sexto, De Præstig. dæmon.*

Nonnullas serpentes, talpas, aues, Mures enixas fuisse inter Historias relatum, & à compluribus visum habetur, quas haud quaquam tempore fœtui humano constituto, huiusmodi monstra vtero gestasse est necesse. *Mercurialis Consil. 85. edit. Basil.*

Gignuntur sæpe in muliebri vtero monstra & animalia, serpentes quippe, aut talpæ, quæ quia exanguia sunt, parumque habent caloris, sola transpiratione contenta in vteri latebris per multos annos delitescunt, nec sponte vnquam foras prodirent,

nisi aut vteri vi aut arte Medica pellerentur. *Andreas Laur. lib. 2. quæst. 8.*

Intestinorum lumbricos, & omnis generis vermes Aqua Spadana necat & expellit, neque tantum intestinorum vermes deturbat, sed & alia quauis corporis parte delitescentes, vti paucis ab hinc annis in honestissima quadam Matrona obseruaui. Res dictu mira, Mulier erat annorum, quantum coniicere potui, plus minus quadraginta sex, inciderat ea, ob diuturnam Mensium suppressionem, in hydropem ascytem, à quo vt liberaretur, octo iam annis, peritissimorum Medicorum diligenti cura vsa fuerat, sed cum optimis quibusque remediis nihil proficeretur, me suasore Aquas inuisit Spadanas, quarum potu per aliquot septimanas continuato, cœperunt fluere Menses; & tandem aqua satis copiose, ac tertio Vermis quidam, semicubiti longitudine, quadrupes, cauda oblonga, figura fere lacertæ, cineritii coloris extra aquam, in aqua vero subrubeus; Postremo octo aut nouem similis figuræ & coloris vermiculi, sed exigui prodierunt. In summa tantam illa saburram serosorum excrementorum ex diuturna illa Mensium suppressione natorum copiam excreuit, vt illico venter, qui antea in maximam molem sublatus fuerat, detumesceret: ægraque statim melius habere cœpit, & in præsentia satis commode habet. *Philippus Geringus Libello de Fontibus acidis cap. 7.*

Prouocat illa itur muliebria menstrua pridem
Suppressa, & nimium sistit vbi illa fluunt.
Ventricolasq; necat vermes, pellitq; per alui
Lubrica, deiectus qua via nota cibis.
Quin & paulatim putridis de mensibus ortas
Serpentes vteris proiicit illa suis.
Monstra lacertarum fœdam referentia formam,
Longa (nefas) vnum, non minus atra pedem.

Dominicus Lampsonius in Carmine ad fontes Spadanos conscripto.

Mulierem serpentem enixam Romæ testis est Appianus. *Alexandrinus de bellis ciuilibus libro primo.*

Inter initia Marsici belli, Ancilla serpentem peperit. *Plin. lib. 7. cap. 3.*

L. Scipione C. Norbano Coss. In Hetruria Clusii, materfamiliæ, viuum serpentem peperit: qui iussu aruspicum in profluentem deiectus: auersa aqua natauit. *Iul. Obsequens.*

Anno mundi 209 Mulier Viperam pro infante enixa est *Lycosth. lib. de Prodigiis & Ostentis.*

Anno 1491. Ianuæ Margarita Laurentii Valistari vxor, serpentem peperit, alas habentem, loco quo manus esse consueuerunt. *Aug. Iustin. Episc. lib. 5. Annalium Ianuensium.*

Cracouiæ, Mense Septembri, mulier quædam in platea quæ à S. Spiritu nomen habet, infantem exanimem peperit, cuius dorso serpens viuus inhærebat, arrodens, ac depascens cadauer. *Lycosthenes libro Prodigiorum & Ostentorum Anno Domini 1494. pag. 503.*

Factum est singulare experimentum ad eductionem vermis vel serpẽtis à muliere: nam mulier quædam habens serpentem in matrice: posita muliere ipsa ad radios solis, cum vase pleno lacte, stante ipsa muliere dilatatis cruribus supra vas, in quo radiabat sol, & exiuit serpens. *Matth. de Gradi, Comm. ad cap. 43. lib. 9. Rhasis ad Almans.*

Mulier cuiusdam baiuli, dicta Anna Tromperin, in Xenodochio nostro inter pupillos educata, cum iam annorum esset circiter triginta, enixa est puerulum cum duobus serpentibus, Anno 1576. circa festum S. Iohannis. Sed paucis de gestatione fœtus, de partu atque educatione, & etiam de serpentibus vna enixis: & prius de serpentibus tanquam primo in corpore natis. Narrauit mihi, fide data, se Anno 1575. circa festum Ioannis, cum esset messis, & summe caleret, bibisse ex scaturigine fontis in syluula Bruderholtz dicta, qui locus quarta parte milliaris Basilea distat, vbi suspicatur bibisse se sperma serpẽtum: paruo enim tempore post potum aquæ cœpit venter augeri: tribus dein Mensibus post grauida reddita, vna cum fœtu aucti etiam serpentes: tantam vero in molem abdomen excreuit, vt fascia vti cogeretur ad gestationem ventris. Dum ieiuna esset, sentiebat morsus & punctiones circa regionem ventriculi: cibo vero sumpto melius habebat, munia etiam commode obibat; verum solo lactis desiderio tenebatur, & etiam vtebatur. Cum vero iam tempus adesset partus, tribus diebus ante partum à cibo plane abhorruit, ita vt nec lac, nec minimum alterius alimenti assumeret. Monuit tum ipsa, vt quamprimum foret fœtus exclusus, supponeretur orca lacte repleta, de serpentibus, vel de vermibus enim apud ipsam esse suspicionem: idque partim propter morsus, partim propter mirabilem motum, quem toto anno persenserat. Quare feliciter puerulum enixa, cum quo copiosissimi ichores, quos aquas vocant, effluxere: dein, cum ad secundinæ exclusionem se præpararet, orca tum cum lacte supposita, prodiit serpens: vnde mulieres parturienti astantes, perterritæ, arrepto puero secessere: quare & ipsa puerpera timore perculsa, eleuato capite, non solum serpentem vidit, sed & alterum prodeuntem non solum persensit, sed etiam obseruauit. Puer paruulus erat, ita emaciatus, vt vix ossibus hæreret: viuax tamen: foramen habebat in ceruice tantæ magnitudinis, vt facile nux indi potuisset, quod sane factum puto tribus iis diebus, quibus mater lacte abstinuerat, alias corpore toto absque noxa, hic annum vnum & septimanas duodecim superuixit, tandem vero Anno 77. cum apud nos pestis sæuiret, ea lue correptus obiit. Serpentes vero erant longitudine vlnæ, qui crassitie pene infantis brachium æquabant, maculis variegati: qui ita viui ab obstetrice fuere in cœmeterio S. Elisabethæ sepulti. Iam ad matrem redeo, illa dimidio Anno à partu corpore incuruato incessit, se enim erigens dolores immensos & in abdomine & in dorso perferebat. Postmodum tamen ventrem semper habuit satis magnum, ac si vtero gestaret: sed & ab illo tempore quatuor habuit liberos. Ventriculo tamen hactenus imbecilli cum dolore vteri. Sesquiannus est, ex quo alio symptomate fuit correpta: cum enim per septimanas 26. Menstrua essent suppressa, venter indies augeretur, se tamen grauidam non esse certo sciret: consultis duobus, vt ipsamet mihi narrauit, grauidam esse pronunciarũt: ipsa

ipsa ergo cum à tanto tempore viro caruisset, & hoc à veritate alienum esse nosset: proprium consilium secuta stufam ingressa est, cucurbitulas sedecim affigi curat & pedibus & fœminibus, aliisque partibus corporis: sequenti die binas incidi venas, & copiose detrahi sanguinem curat: tertia postmodum die Menstrua copiose cœpere fluere, sicque ventris tumor concidit. Verum dum hæc narraret, satis magnum habebat adhuc ventrem, qui aliquando augetur, aliquando concidit. Quam historiam Anno 85. 14. Augusti rursus mihi in præsentia matronæ nobilis à Westhausen recensuit. Sed & testes esse possunt mulieres, quæ parienti adfuere, inprimis vero obstetrix. *Casparus Bauhinus in appendice ad part. Cæsareum Rousseti.*

Observatio.

Mulieres quasdam Elephantos, Leones, Canes, Catos, & porcellos peperisse.

ARgon, alio nomine MELES transtulit Regni sedem Sardis, & partu prodigioso Leonem è pellice suscepit. Quem cum è Telmissensis oraculi responso arci circumtulisset, inexpugnabilem eam vsque ad Cyri tempora fecisse creditus est. *Reinerus Reineccius tom. 3. histor. de Lydor. origine & imperio pagina* 81.

In Argoia Heluetiæ prouincia, nobilis quædam matrona Leonem crudelissimum animal peperit, quod quidem Ioannes Stumpfius in Heluetiorum Chronicis, Anno, qui à natiuitate Christi 1278. esse factum scribit, licet alij historici in aliud tempus reijciant. *Lycosthenes prodig. lib. Anno* 1278.

In agro Cōstantiensi, mulier humano capite Leonem peperit Rudolphus Imperator Comes Habspurgensis per suos milites arces Clanx & Wilberg in Abbacella Tubertal, atq; castrum Yberg in Turtal, contra abbatem Wilhelmum Sangallensem occupat. *Idem in opere eodem Anno Domini* 1290.

Alcippe elephantum, quanquam id inter ostenta est, enixa legitur. *Plin. nat. hist. lib. 7. c. 3.*

Mulier quædam Brixiæ canem, alia Papiæ catum peperere, & hoc ipso anno & mense in Brixiana ciuitate 15. Augusti die, hora vigesima secunda, magnus terræ motus in ipsa vrbe fuit, & adeo grandis, vt ciues ædium & mœniorum ruinam extimuerint. *Lycosth lib. prodigior. & ostent. Anno* 1471.

Anno Domini 1571. Antuerpiæ vxor cuiusdam, qui chalcographo operam locabat, commorantis apud Ioannem Mollinum sculptorem ad insigne pedis aurei, vico Cameristrato, die D. Thomæ sacra, hora decima matutina monstrū peperit canis prorsum effigie, nisi quod ceruice esset breuiore, capite vero auis, sed implumi. Vitæ exors fuit id monstrum quod mater ante tempus peperisset. In ipso partus articulo ipsa magnum clamorem dante, ædium caminus procidit, nemine læso, ne quatuor quidem infantulorum vllo, qui ad focum sedebant. *Pareus operum suorum lib. 24. c. 12.*

Augustæ Vindelicorum, mulier tria monstra peperit, primo caput humanum, membranis inuolutum; secundo bipedem serpentem, cui Lucij caput, corpus Ranæ & pedes, cauda Lacertæ: tertio porcum, omnibus partibus integrum. *Lycosthenes lib. prodig. Anno Domini* 1531.

De pverperis.

Observatio.

De morbis acutis puerperarum.

A Partu solent accidere puerperis plura incommoda eis tantum peculiaria, sicuti secundæ retentio, dolores ad imum ventrē, & circa vterū, mensium diminuta, vel suppressa, vel superflua expurgatio, vel eorundē deprauatio, ex lactis generatione febres validæ, & quæ huiusce sunt classis, de quib. hic non agam, cū ab omnib. in proprijs eorū capitib. exquisite pertractata sint. His autem aliquādo superuenire solent acuti morbi, & apprehēduntur, vel à pleuritide, vel à peripneumonia, vel ab angina, vel à phrenitide, vel à febre ardenti, vel ab aliquo simili, & graui morbo, quare perscrutandum erit, cum hoc non ita liqueat, quomodo in his, sicuti & in superiorib. medicus gerere se debeat, & quo ad victum, & quo ad venæ sectionem, & quo ad pharmacum. Quod ad victus rationem, sciendū est, communem esse fere omnium mulierum errorem, existimantium à partu statim optimis alimentis reficiendas, & nutriendas esse puerperas, vnde ad iura caponum, ad eorundem carnes, ad aromata, ad vina vinosa statim deueniendum opinantur; in qua occasione, nisi prudens assistat mulier, vel diligens aduocetur Medicus, qui iuxta *Hippocr. & Galeni* sententiam *lib. 2. Reg. acut.* 13. asserentium ab euacuatione ad pleniorem victum non properandum esse, hæc errata animaduertant, subsequi consueuere grauissimi morbi. Caueant igitur puerperæ à tali genere victus, & vtantur ferculis tantum in iure primis diebus, abstinentes à carnibus & vino, & aromatibus, & cæteris, quæ febrem vel inducere, vel augere apta sint, ad quę omnia deuenient subsequenti tempore pro ratione & virium & status mulieris. Si autem hoc tempore contingat puerperam apprehendi acuto morbo, victus tenuis imperetur, & hoc maxime, si hoc primis diebus euenerit, quo tempore facilius, quam in processu puerperii solent mulieres tenuem victum tolerare; tunc igitur exhibeatur ptisana, quæ si optime parata & cocta fuerit, nullos poterit edere flatus, & hæc diluatur iure pulli tenuioris, quod idem pro potu commendo exhibendum esse, vinum enim omnino excludendum est, & potus aquæ etiam optime alteratæ in pluribus mulieribus solet ventriculi, vel vteri dolores, ob flatus indegenitos, inducere, consueuitque puerperis mirum in modum aduersari, si tamen habeamus parientem boni habitus, robusti ventriculi, & quæ vterinis affectibus molestari non consueuerit, in hac poterimus aquæ potum cum cinamomo, vel aliquo semine odorato alteratæ, admittere, vt interdum ego feci, qui puerperas tales cum potu huiusce aquæ in acutis passionibus vsque ad septimam & nonam diem sæpe detinui. Lutea ouorum, & cætera, quæ pleniorem reddere victum solent, non admittantur nisi vires, quæ semper in quocunq; casu manu tenendæ sunt, hoc idē indicent, à qbus semper iudicatio cibi reguletur, q & quo ad qualitatē & quo ad quantitatē semper sit talis, vt nunquā hinc morbus ingrauescat. Quo ad sectionem venæ considerandum est, an morbus acutus, vel in principio puerperii, vel in medio tempore, vel in vltimis diebus partus

puerperam apprehenderit; ſi enim hoc à principio factum ſit, licet in morbis acutis, florente ætate, & conſtantibus viribus, ſemper ſit ſecanda vena; tamẽ cum à partu ſtatim, & per primos illos dies copioſe naturaliter expurgentur mulieres nulla alia tentanda ſanguinis euacuatio, quam quæ à natura recte & naturaliter operante dirigitur: quæ tamen ſi ſupprimatur, vel imminuatur, tum ad tollendum morbum & affectum præter naturam, tum ad prouocandam naturalem euacuationem ſecentur venæ inferiores, & copioſe mittatur ſanguis; quoniam copioſa etiam eſſe debet ex præſcripto naturæ menſium tunc temporis purgatio Si medio tempore acutus ſuperuenīat morbus, duo conſideranda erunt; primum, an morbus pendeat vel à materia in particulari loco cõculcata, vel à materia ſparſa; ſecundum, an mulier conuenienti expurgatur menſura, vel non, ſi à ſparſa generetur morbus materia, vt fit in febribus, mulierque non perfecte expurgata ſit, ſtatim ad ſectionem venarum inferiorum deſcendere debemus; quoniam hinc materiæ minorationem, & naturalis expurgationis prouocationem habebimus. Si autem mulier ſufficienter expurgetur, morbuſque inualeſcat nec euacuatio naturalis morbo ſatisfaciat, venas inferiores ſecabis, tantumque detrahes, quod ex cõiunctis ambobus proficiatur, quod poſtulat morbus, vt docuit *Galen. lib. 9. meth. cap. 5.* ſi tamen admodum intenſa, incendiumque magnum aderit, id fiat, quod nunc in morbo à materia in loco particulari conculcata, & putreſcente facto agendum eſſe declaro. Vbi particularis aderit acutus morbus, vt puta pleuritis, vel anguina, vel ſimilis alius affectus, ſi grauis is ſit, valdeque inſtet, & indicet de ſectione venæ, ſiue expurgetur ſufficienter, ſiue non, ſtatim deueniendum eſt ad ſectionem venarum ſuperiorum è directo loci affecti exiſtentium, & ei proximiorum; quoniam ita à loco affecto euacuantes morbum facilius tollemus quam ſi inferiores ſecemus, quæ nec proximæ ſunt loco affecto, nec ab eo euacuari poſſunt; imo has ſecantes virtutem ex euacuatione labefactabimus, & materiam in loco peculiari conculcatam non minuemus, hoc pateat exemplo anginæ, qua inſtante ſecanda eſt ſtatim humeralis vena, vt à loco affecto, educatur, & reuellatur materia, ſi autem inferiores ſecuerit, vel totum fere ſanguinem educes ad reuellendam & euacuandam materiam ſuffocantem, vel ex ea ſectione adeo tarda ſuccedet vtilitas, vt prius mulier ex angina ea extincta fuerit, quam perſentiat reuulſam fuiſſe materiam à loco affecto. Hoc tamen cum hac conditione exequatur, quod, antequam miniſter ad ſecandam accedat venam, fiant frictiones ad coxas, & crura; quibus factis fiant ligaturæ doloroſæ in medio coxarum, ita quod detineantur quoad vena ſecta fuerit, à miſſo ſanguine paulo poſt ſoluantur, & tunc cucurbitulæ iiſdem ad coxas in parte interiori applicentur, vel ſaltem frictiones illæ repetantur, hinc habebimus materiei peccantis minorationem, loci affecti alleuiationem, & purgationum naturalium conſeruationem. Hoc idem cenſeo faciendum eſſe in febribus ardentibus, & vehementioribus, quoniam licet materia ſit ſparſa, tamen incendium tantum eſt circa cor, & viſcera, vt ex eorum longinquæ venæ ſectione non ita mitigari & extingui flamma poſſit, ſicuti ex proxima, & maiori, qualis eſt baſilica. Quem curandi modum, non ſolum prædictis rationibus perſuaſus, ſeruandum eſſe cenſeo, ſed etiam affirmo me hoc felici experientia confirmaſſe, quod idem non ſolum in puerperis, ſed etiam in cæteris mulieribus morbo acuto detentis, dum menſtrua purgatione naturaliter euacuantur, ſeruaui, hoc vnum tantum animaduertens, vt dum in principio copioſe purgantur, rem naturæ dimittam: poſt principium autem ſtatim ſupradictis conditionibus obſeruatis, ad ſuperiorum venarum ſectionem deuenio, indeq; vtilitatem ægrotantium ſalutari euentu conſequor. Si autem in vltimis diebus puerperæ morbo acuto laborauerint, iiſdem conditionibus habitis & obſeruatis, idem agatur, quod docui agendum eſſe in medio tempore, hoc animaduertens, quod ſemper, quo magis diſtamus à die partus, eo tutius poſſumus ad venarum ſuperiorum ſectionem aſcendere: quo autem magis illi appropinquamus, etiam in medio tempore, hoc idem maiori cum præmeditatione agendum erit, niſique inſtet morbus, vrgeatque eius acuties, ſique naturalis expurgatio copioſa fuerit, ab eis abſtinere poterimus, ſi autem non copioſe expurgentur, venas inferiores ad ſupplementum debitæ quantitatis ſecabimus, ſi tamen oppoſitum contigerit, ſeruatur id, quod vrgente & inſtante acuto morbo agendum eſſe declaraui, venæque ſuperiores in talibus caſibus, nulla cum hæſitatione tuto & cum ratione ſecentur.

De pharmaco hæc pauca notanda ſunt. Dum expurgabitur mulier, purgationeſque naturales fuerint, nullo pacto admittatur pharmacum; per hoc enim materia à proprio diuerteretur opere. Si tamen purgationes non naturales fuerint, fluxioque albida, vel alterius non naturalis coloris prodierit, cocta exiſtente materia, vltimo puerperii tempore, tuto adminiſtrari poterit, quod nunquam in primis diebus à partu exhibendum cenſeo: quoniam ex naturæ præſcripto moles ſanguinea, quæ à conceptu detenta & non purgata fuit, educenda eſt, quod ſola ſanguinis euacuatione, nõ pharmaco, peragendum venit. Vbi autem non expurgetur mulier, remediaq; ad hoc opportuna incaſſum tentata ſint, materiaq; morbi ſit cocta, tranſactis primis diebus à partu, leuiori pharmaco educi poterit, vehementiora enim in his caſibus vereri oportet, ſolaq; aſſumenda ſunt ea, quæ inter benedicta recenſentur, quæ eadem tutius, & abſq; vllo diſcrimine in vltimis diebus, cum non expurgabitur mulier, adminiſtrari poterunt, hæc de tribus his auxiliis vel in vtero gerentibus, vel in puerperio exiſtentibus, dum acuto morbo detinentur, adminiſtrandis ſufficiant. *Salius de affectib. particularib. cap. 23.*

Observatio.

Febris lactis puerperarum.

Febrem lactis mulierculæ vocant eam febrem, quæ vtplurimum difficilem partum ſubſequi ſolet, & eam humorum agitationem, & commotionẽ, quæ fieri aſſolet, cum natura humores aliunde ad vbera tranſponit, vt ibi genito lacte excluſum infantem nutriat atq; ſuſtentet, eamq; febrem obſeruarunt, vt plurimum, ad nonum diem extendi. *Solenander conſil. 16.*

Observatio.

Puerpera miraculoſe lacte abundans.

Obſte

Obstetricis in hac Rep. nostra filiam vidimus puerperam, ita plenam lactis tumentibus mammis, vt paucis diebus collectum sit, quod aquario vase ligneo capacissimo vix excipi potuit. Flos pinguissimus detractus, ex quo butyrum factum, & casei, miro casu & spectaculo: nec cibi vllo aliquandiu vsum aut ausam etiam attingere. *M. Wein. de monstris commentario c.21.pag.104.* auersa facie.

OBSERVATIO.

Vterum à partu mulieri cuidam, admisso per errorem flatu, adeo refrigeratum, vt in magnum tumorem abierit: qui idoneis medicamentis disparuit.

QVod si recens enixæ vterus refrigeretur, aut in eum aliquis flatus appellat & intromittatur, huius vi sæpenumero distenditur etiam tantopere, vt in maiorem lõge molem ipse tunc assurgat, quam postremis etiam grauiditatis diebus. Quod cõsobrinæ cuidam ante annos viginti vidimus contigisse. Quum hæc enim horis tantummodo duabus à partu rixas apud se audiret, quas verbo & clamore non posset componere, confestim surrexit è lecto, & aliquantisper ad cænaculi gradus consistens & clamitans, quiddam frigoris in sinum pudoris subire persensit & exhorruit. Hinc vterus quidem cœpit tumere, & ita distendi quidem, vt queque obstetricum & matronarum affirmarent ventrem superiore multo grandiorem euasisse. Illi medicinam fecerunt Ioannes Gorræus, & Nicolaus Magnus, Viri docti & percelebres, fotu hysterico, & admota pelle recens mactatæ ouis, vnaque vino meraciori. Qua in re Hipp. consilium sunt secuti. *Cordæus comment. 3. ad lib. 1. de mulieb. Hipp.*

OBSERVATIO.

Puerpera intempestiuius egressa puerperium, cõtractis doloribus magnis, suffitu adhibito, eliso intertius velut pyrij pulueris crepitu, percurata.

MVlier quædam puerpera se tempestiuius ante tempus debitum ventis committens & aeri, incidit in intolerabiles dolores, neq; potuit restitui: tandem superuenit obstetrix vetula bene exercita iussit sibi adferri nuces tres myristicas grosse contusas, tum supponebat fictilem testam cum carbonib. ignitis ægræ mulieri, & statim inspersо nucum myristicarum puluere iussit mulierem vt testam fictilem suppositam ita aptaret, vt inspersi pulu. suffitũ aut nidorem pudendis exciperet, per canalem quendam, quod posset fieri per embotum dictum inuersum, vt canalis ad genitales partes contingeret. Per superiora eodem temporis momento eundem suffitum recepit, qui vbi penetrasset mulieri statim exclamat, necessario mihi reddenda aluus: qua voce vix edita, auditus est sibilus & strepitus, qualis eliditur cum puluis tormentarius alicui pixidi angustæ inclusus accenditur, qui spiritus vbi elisus proruperat, in ipso protinus momento mulier sanitati restituta est. Ista experientia monitus in simili casu aliquoties postea idem remedii genus admodum vtile, & proficuum inueni sæpenumero. *Solenander sect. v. consi.15.*

OBSERVATIO.

Puerpera atque primipara mulier iuuencula, ob frigus imprudenter admissum altero à partu die in grauem pleuritidem incidit, vt præ spirandi difficultate præfocari sibi videretur. Misso sanguine contra suorum omnium vota, à nobis tamen Medicis persuasa, alijsq; opportunis auxiliis adhibitis, nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione.

HElena Senequeria, Iacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatensis vxor honestissima, ętate florens, primipata, dum post filiæ partum sibi parũ cauet, frigore imprudenter admisso, altero à partu die pleuritide acutissima corripitur, cum intensissima febre, tussi valida, & spirandi difficultate tanta, vt præfocari sibi videretur, neq; n. nisi summa cũ angustia spiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeo, vt in præfocationis periculum ægram induxerit. Misso sanguine contra suorum omnium vota (quod enim puerpera esset, & adhuc à partu fatigata & sat sanguinis per purgationes muliebres exiisset, horrendã ducebant à medicis de mittendo sanguine mentionem fieri) aliisq; opportunis auxiliis adhibitis, integre & magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob spiritus interclusionem speraretur. *Valleriola lib. 5. obseru.10.*

OBSERVATIO.

Puerpera pleuritica alia liberatur.

ANthonia de Hault, vxor lectissima ciuis prudẽtis & optimi Nicolai à Marguenat, hora matutina sexta à partu difficili statim pleuritide correpta accersit me, quam vbi deprehendi pleuritide grauiter conflictari, etiamsi purgatione conuenienti recens puerperis consueta vacuaretur, aduocatione facta medicorum consilio sanguis detractus est è basilica lateris dolentis, interim ne ista puerperiorum purgatio tardaretur, admotis sacculis muliebribus ex arthemisia, nepita, & flore chamæmeli, illam fouimus, hora secunda cibata est, hora quinta cum pleuritidis symtomata vehementius ingrauescerent, hora sexta venæ sectio repetita est: hora octaua cibata est: sub decimam noctis recrudescunt acrius omnia, accersitus hora prima, sanguis rursus mittitur, ad vasculum vnum tantum, vt prius, hora tertia cibatur, qua quieuit, hora septima, Deo duce, ex pleuritide plane conualuit, & eo morbo euasit. *Douynetus in apolog. de Podagra.*

OBSERVATIO.

Mulier grauida post partum mortua, vtero, hepate, atque pulmonibus vitiatis à sectione deprehensis.

MVlier honesta, mollis & rara, annorum 30. febre, destillatione veteri in pulmones laborabat, fœtũ gestãs octimestrem. Imperatæ sunt aliquot purgationes. Phlebotomia iterata. Ratio vitæ ex expressis carnium succis, iure crur. ariet. colatit. destillatis. Contra exulceratum guttur sic pugnatum est. ℞. hord. mund. bene medullosi vnc. iij. decoquantur in aquæ libr. 3. colatura traiiciatur per manicã Hippocratis, sacch. candi, vel rosacei quarta parte & modico cinnamomo. Extrahatur succus ex amygdal. dulcib. velut lac, sine igne, & affusa aqua illa hordei modica, deinde edulcetur cũ saccharo cando, rosaceo. Teneat alternatim ore saccharum candum rosaceũ. In difficultate anhelitus cucurbitula alternatim scapulæ affixa. In difficultate partus decoctum veteris galli cũ modico cassiæ ligneæ & croci, & tantillo vini odoriferi. Vnctio pubis & sub vmbilico cum ol. lilior.

lilior. mucag. sem. alth. ana vncia j. semis, medullæ cerui vncia j. Appensus Iaspis, Ætites, radix aristolochiæ, cyclam. & similia, coxæ. Vel admota trita radix cyclamini & similium pudendi orificio. ℞. rad. gram. & petros. ana vnciam semis, arthemis. nepit. ana pug. s. seminis anis. & fœnicul. ana drach. semis, f. decoctio ad vnciam iij. Transfundatur colatura per manicam Hipp. cum cinam. elect. scrup. vno, cass. ligneæ scrup. duob. sacch. vnc. vna, detur in labore partus. Item ℞. arthemis. nepith. ana. p. ij. f. decoct. in vna aquæ parte & tribus vini pro fotu. Obstetrix intingat digitos in oleo nardino, vel costino, & molliter contingat sinum pudoris. Si vomitus moueatur, iuuetur oxymelite, & aliis præsidiis. Peperit die 7. leuata febris, & omnia imperata, quæ instaurant: consumtum è crure veruecino, capo, & thorace vitulino, dum omnia prope ad tres lances consumta sint, collatitia, expressa, vinum album tenue. Amygdalata ad leniendum, hord. decoctum vt prius, & lac expressum ex amygdalis. Contra tormina decoctum seminis fœnugr. bene loti in aqua calida, colatum per manicam Hipp. cum sacchar. & modic. cinam. syrup. capill. ven. cum succo amygdal. Inunctio ex oleis, & litus, vt prius. Sacculi è milio. Prohibitus somnus in horam vnam, aut duas, propter multas vacuationes. Stomachus illitus mastichino. Cõtra animi deliquia mica panis intincta vino. Mortua est decima hora à partu. Apertæ vterus grumis plenus inuentus est, totus venter flatibus tumens, ren dexter purulentus, hepar quantitate peccans, lobo vno nothis costis hærens, colore totum vitiatum, aridum ac veluti frixum, aliis partibus quasi putredine mucosum, similiter & pulmones, in quorum summo ad arteriam vomica pure plena erupit. *Hollerius lib. obseru. suarum num.* 8.

Observatio.

De muliere, quæ, cum pariebat, insana & melancholica fiebat.

CArcinatoris vxor venusta, qui ad forum agit, quum optime semper valeat, post partum illico melancholia morbo afficitur, & per mensem insana permanet. Sed postea paucis adhibitis præsidiis ad consuetam sanitatem reuertitur. Cuius affectionis causa humor melancholicus commotus parturitionis tempore esse videtur. *Amat. Lusit. cent. 2. curat.* 52.

Observatio.

Ab inflammatione mammillæ puerpera melancholia correpta, restituta.

PVerpera quædam inflammatione mammillæ laborans, nescio quid instinctu aliorum adhibuit, & postea in Melancholiam incidit, vt fingeret se esse mortuam. Nihilominus aliquando cibum sumsit, & infantem etiam vberibus admouit. Admonita autem vt hoc vel illud faceret, semper respondit, se libenter facturam, modo non esset mortua. Sed paucis medicamentis adhibitis ad sanam mentem redijt. *Doctiss. Vir Ioan. Francus Hildesius suis mihi per CL. V. Laurent. Scholzium communicatis obseruationibus.*

Observatio.

A partu muliercula nonnunquam Melancholia, & tandem confirmata Mania correpta est.

VXor D. Hieronymi Schnitteri, quarto anno, à celebratis nuptiis, peperit filiam, & quarto die à partu cœpit conqueri de vigiliis & Melancholicis insomniis, paulo post facta est maniaca, ita vt vinculis oportuerit cohiberi, sed tamen postea curata est. Sequenti anno gessit vterum, nec quicquam post partum sensit, sicut & tertio anno, quo etiam feliciter peperit. Quarto denique anno cum rursus pareret, à primo partu, denuo incidit in eadem symtomata, & facta est plane Maniaca. *CL. Medici Ioannis Hessi Norici Obseruat. per CL. V. Ioach. Camerarium, vna cum suis ad me transmissa.*

Observatio.

Puerperas nonnunquam phreniticas fieri: & si neglectim habeantur, sibi ipsis vim inferre.

NOui mulierem pulcherrimam Delfensem, prolificam, quæ in vnoquoque puerperio phreniticde, & postea furore afficeretur, adeo in insaniam adacta, vt nuda aliquando per 24. horas continuo in lecto staret; & cum neglectim haberetur, sola è lecto surrexit, & per tabulam felis instar in cistam superiorem ascendit; & cum ibi sese abscondisset, & astantes cubiculum intrantes, eam non inuenientes, mœrore afficerentur, tandem exclamauit mulier se se in cistam abscondisse, ita, vt non nisi magno periculo cum scala descendere potuerit, quo miraculi instar ascenderat. Sed huic aliquando vulnus ex casu inflictum erat supra capitis verticem: vnde cerebro debilitato, puerpera semper delirabat. *Forestus Scholio obseru. 7. lib.* 10.

In Hagha Comitis, Matrona quædam puerpera phrenetica, cum ab obstetrice, tum aliis minus custodiretur, & sola esset, è lecto surrexit, & per fenestram saltans, misere obiit. Quibus exemplis docemur, vt phrenitici nunquam soli absq; diligenti custodia manere debeant. *Idem obseru. 1. eiusdem libri.*

Observatio.

Puerpera quædam, ex sinistro inguine efflictim dolens, à puerperio dolore indies aucto, locus affectus post maturantium vsum ferro apertus, educta puris laudabilis copia ægra conualuit.

VXor cuiusdam ciuis puerpera non procul ab inguine sinistro sensit dolores, sed absque tumore & rubore loci affecti. Elapso puerperii tempore magis magisque de doloribus eo in loco conquesta est. Cumque tactu facile dolor exasperaretur, delitescere ibi materiam suspicatus sum, quæ si per interiores partes sibi viam quæreret, id non sine vitæ periculo fore, prædixi. Adhibitis igitur maturantibus, locum postea vbi maior erat dolor, ferro aperire iussi, quod à Chirurgo factum est, sed primo nihil nisi aliquot sanguinis guttæ effluxerunt, itaque turundam indidit, atque emplastrum imposuit. Vesperi autem emplastro remoto, & turunda extracta, magna bene cocti puris copia erupit, cumque per dies aliquot ex eo loco exiisset, tandem vlcus consolidauimus.

Eadem ratione alia quædam mulier in vicina vrbe, huiusmodi affectione laborans curata est.

Sed Medicus quidam excellens, eodem in loco durum tumorem cum obscuro dolore sentiens, sibique persuadens, pituitam intestinis tenaciter adhærentem, huius mali causam esse, id eoque à prædicta

cura

cura abhorrens, extinctus est. Nam pus ex vlcere interno corrosis intestinis per sedem exiit, & accedente etiam febrili calore, morbus iste virum optimum è vita sustulit. *De CL. V. Ioan. Franci Hildesii Medici Cameniceni obseru. lectißimis.*

DE MENSTRVA PVRGATIONE.

PRÆCOX.

OBSERVATIO.

Puella recens nata menstruis obnoxia, mamillis pendulis, & pilis aliarum atq; pubis ornata.

MEis temporibus præsentata fuit puella, quæ nata fuit dependentibus vberibus: & cum pilis inguinis & ascellarum: & fatebatur mater eius etiam, quod patiebatur resolutionem menstruorum: quod absque dubio accidit propter fortitudinem caloris formantis & maturantis. *Albert Magnus com. ad lib. 2. Physicor. Aristot.*

OBSERVATIO.

Quinquennes puellæ menstruis affectæ, idq; sine valetudinis incommodo.

PVellam noui Venetiis annum quintum agentem, singulis mensibus modice tamen expurgatam. *CL. V. Hercules Saxonia suis ad me Patauio liberalißime mißis obseruationibus.*

Vlricus Negelin, qui victor est, & ciuis Friburgi Brisgoici, filiolam suscepit ex Maria vxore, Annam nomine, quæ statim atque quintum ætatis annum exegit, menstruo fluxu laborare cœpit, quo iam inde ab eo tempore semper statis diebus laborauit. Agit autem nunc ætatis vndecimum annum. *Doctiss. V. Iac. Suterus de obs. prop.*

OBSERVATIO.

Fluori muliebri & mensibus rubris obnoxiæ puellæ octo annorum.

FLuor muliebris non tantum ætate maturas, verum etiam virgines, quas pallor decolorat, inuadit, quo & puellam octauo ætatis anno obsessam vidi, ac diu postea grauiterque afflictam. *Fernelius lib. 6. cap. 16. Patholog.*

Puellæ cuidam octauo anno menses rubri superuenerunt, cum cessasset sanguis è naribus fluere, quod ei antea sæpius contigerat. *D. Gasp. Wolph. ex CL. V. Gesneri schedis.*

SEROTINA.

OBSERVATIO.

Admodum senibus menstrua purgatio fluens.

NObilis fœmina Bungardica ex Desbeck nouit mulierem 103. annorum honestam, quæ cum esset annorum 101. recepit menses ordine fluentes magna commoditate naturæ & valetudinis: Retinuit istum ordinarum fluxũ 101. 102. & 103. sed hoc anno profluxib. eisdem tentata occubuit. *Solenander sect. v. consil. 15.*

Marescalkia Pstettenburch ex Ketleris nata, nobilis fœmina, cum ageret an. 70. & amplius recepit suos menses ordine, bene valens, & retinuit annos 4. Quarto tamen anno videbantur ab ordine discedere & inordinatius prodire, atq; ita adhuc valet hoc an. 84. quid secuturum sit videndum. Obiit autem anno 90. *Idem sect. v. consil. 15.*

OBSERVATIO.

Per quas venas menstrua purgentur.

PEr eas venas quæ à cauæ diuisione exoriuntur, quæq; in vteri ceruicem ad ipsius latera inseruntur, menstrua expurgantur: quemadmodũ sæpenumero vidi hisce oculis in aliquibus mulieribus quæ violenta morte periere dum adhuc illis menses fluerent: neq; in his modo, sed etiam in aliis quibusdam quibus instabant, & mox fluxuri erant, idq; præsertim Pisis accidit, dum mulierem eiusmodi in publico theatro secarem: aderat discipulorum ac Doctorum multus numerus: mulieri, cuius anatomen profitebar, Sanctæ nomen erat, quæ cum ante mensem geminos peperisset, eosq; miseros vix in lucem proditos luce priuasset, ac suffocasset, eam iusti iudices suffocandam iusserunt: nam vt inquit Poëta ille.

Non est lex iustior vlla,
Quam necis artifices arte perire sua.

In hac igitur muliere Sancta nomine, reuera autem dæmoniaca potius & venefica, huiusmodi venę, quę in aliis non admodum magnæ esse solent, insignes erant & nigerrimæ, & propterea satis perspicuæ. Quãobrem licuit spectatoribus per Sanctæ cadauer in animum inducere, per quas venas fluunt menstrua, eas non transire per vterum. Sed si quis ita obstinate oppositum sentit, vt neq; si oculis cernat quod dixi illi suaderi veritas possit, ego nihil moror, ipse viderit. *Columbus anat. lib. 6.*

Ex ramo illo venæ cauæ duæ sunt propagines, quarum vna Syluio epigastria dicta, sursum ascendit per musculos rectos, ac mammariæ occurrit. Paulo supra altera propago ceruici vuluæ & ori inseritur, sicuti & sedi hæmorrhois, vnde fit consensus vteri cum mammis ob viciniam, sursum ac deorsum fluente sanguine ex vtero in mammas, & contra. Ab hac propagine posteriore interdum fluit crassior sanguis non aliter quam per hæmorrhoidas. Aiunt virgines & grauidas hac via aliquando purgari. Quod certe in grauidis magis necessarium videtur, post aliquod tempus, ob arctam illam colli vteri adstrictionem, quasi nodulis quibusdam accurate & artificiose à natura instructam, vt ne vi quidem specillum emitti possit, & ob acetabula, è quibus sanguis destinatur alendo fœtui. In virginibus non tanta adstrictio. Quæ igitur fluxio fit ex iis venis, eam ad menstruam purgationem vulgo referunt, cum tamen & partis, & vasorum, & sanguinis fluentis natura diligenter perspecta, hæmorrhoidũ potius species quædam appellari debere videatur. Non enim nisi solo situ differunt, nisi dicas in grauidis veram esse purgationem menstruam regurgitante illuc sanguine, qui in capacitatem vteri per venas è seminariis vasis expurgari debebat. Sed cum hoc non sit omnino secundum naturam, & ex ijs quæ raro contingunt, id etiam cæteris, quæ vterum non gerunt, haudquaquã conueniat, nec ita certis & menstruis interuallis fiat, minus id videtur consentaneum rationi. *Scholiographi ad c. 58. lib. 1. de morb. intern. Hollerii.*

OBSERVATIO.

Lactantibus nonnullis menses sine valetudinis incommodo fluere, & quænam huius ratio.

PLurimis nutricibus etiam ordinatas purgationes fluxisse vidimus, & multis vtero gerentibus: ambabus tamen multi sanguinis, & natura, & ex victu pleniore. *Sylvius de mensib. mulier.*

Sub rectis musculis abdominis in interna superficie Aquensis anatomicus Anno 83. monstrabat propagationem duarum venarum satis insignium, quarum vna sursum, altera deorsum vergebat: illius quæ sursum ortum monstrabat ex trunco venæ magnæ, alterius vero (deorsum vergentis) ex ipso pectore, quam ad vteri regionem cum ascendente iungi ostendebat: hasque duas illas venas esse dicebat, quarum beneficio maximus sit consensus venis vteri cũ venis mamillarum, adeo vt minime sit mirandum, menses fluere etiam lacte in mammis existente: Nam cum hæc inferior vena ortum habeat à magnæ trunco, à quo multæ venæ & deorsum ad vterum & sursum ad mammillas tendant, beneficio huius concursus fieri posse, vt sanguis alterius partis regurgitare ad alteram partem queat. Hinc fieri vt mulier, quæ non sit grauida, sæpe se grauidam existimet, errore oborto ex eo, quod sanguis qui singulis mensibus effluere debebat, aut qui alias copiosior ad mãmas fluat, per istam venam sursum regurgitet, & in lac mutetur in mamillis, dum non totus in nutritionem earum absumitur. *CL. V. Martinus Holtzapfelius de obseru. suis Patauij annotatis.*

SVPPRESSIO.

OBSERVATIO.

Menstrua purgatio raro admodum per plures annos legitime fluens: tandem hypercatharsi superueniente mulierem è medio sustulit.

BVmgardica nouit fœminam 76. annorum, quæ statis temporib. gaudebat ad paucos annos mensibus ordinariis, cum tandem copiosiore fluxu periclitata & exercitata vitam finiret. *Solenander sect. v. curat sine cons. 15.*

OBSERVATIO.

Mulieres quasdam triennium, quinquennium, & septennium nonnunquam menstruis carere solitas, tandem concepisse.

MVlieres nonnullæ triennium, quinquennium, septenniumq; menstruis carent, deinde concipiunt, ante vero quam concipiant (si non sæpe) saltem semel in menstruis sunt, vt obelæ cuidam Romanæ nunc accidit. *Alex. Petronius Traianus lib. 1. cap. 9. de morb. Gall.*

OBSERVATIO.

Quinquennium menstruis destituta, vnde sterilitatem sibi contraxerat mulier: restituta.

EGo lignum Indicum coxi, & adiunxi dicta- mnũ. Vnde mulieri, quæ iam per annos quinq; nihil purgabatur, & sterilis erat, & purgationem euocaui, & partum. Aliis portionem Porretanæ aquæ: omnia methodo inuenta remedia, experientia comprobata. *Iacchinus com. ad c. 66. lib. 9. Rasis.*

OBSERVATIO.

Frigidissima ex niue hausta, mulieres quædam mensium suppressione correptæ: quibus venæ sectione succursum.

QVVM nostra hac tempestate mulieres quædam Romanæ frigidissimam ex niue potarent, ob idque aut nullo pacto purgarentur, aut diminute, eas tamen Medici sectione venæ adeo incolumes seruauerunt, vt nec sanguinem spuerent, nec pleuritide, peripneumonia, aut angina vnquam corriperentur. *Galen. lib. de venæ sect. aduersus Erasistratum.*

OBSERVATIO.

Historia mulierculæ haud ignobilis, cui menstrua suppressa, & venæ sectione restituta fuerant.

EGo cuidam mulierculæ, iam octo menses purgationis menstruę suppressione laboranti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detracto sanguine breuissimo tempore, proprium habitum restitui, sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neq; enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipsi quidem rescissa vena, & medicis ex eo remedio futuram vtilitatem firmiter polliceri verentibus, quinetiam nonnulli mihi aduersari audebant non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam ex venæ sectione secuturam esse noxam affirmantes, profecto hæc melius est longiori sermone persequi, quam vtrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit, diligenter inuenire conari. Verum recentiores Medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obseruare, & ipsorum affectus, causasq;, ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes quæ & ipsa per experientiam diiudicatur. In muliere sane, quam memoraui, primo die sanguinis sesquilibram detraxi rursum postero die libram vnam, tertio vero non multo plus semilibra, erant enim vnciæ octo. *Idem com. 3. ad lib. 6 Hipp. de morb. vulgarib.*

OBSERVATIO.

Ob mensium suppressionem male curatam à medico, mulier paralysim incurrit.

MEdicus quidam Venetus mulieri cuidam, quæ ex suppressis mensibus laborabat, non euacuata prius pituita venas obstruẽte, apozema quoddam dedit, quo assumto paulo post illa in paralysim incidit. *CL. V. Laurent. Scholzius de obseru. suis liberalissime mecum communicatis.*

OBSERVATIO.

Vrinæ, defectu mensium laborantium, quales.

VRinæ mensium suppressione laborantium nigricantes sunt, cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miscuisset: quemadmodum in illustrissima Domina Maria Sanseuerina Comitissa Nolæ sæpius talem vrinam inspexi: quibusdam etiã vrina aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. *Altomaris c. 107. de modendis hum. corp. malis.*

OBSERVATIO.

Muliercula deuoratis magna copia prunis, mensium suppressionem, & ventris tumorem grauidæ instar incurrit: quæ tandem exacto anno purgantis medicamenti vi incredibili ossiculorum prunorum per aluum deiectione liberata est: tumore subsidente, & mensibus legitimum suum typum denuo seruantibus.

ACcessit me ante sesquiannum mulier quæpiam, suo comitata marito, è pago Berwaldt, cuius venter adeo intumuerat, ac si gestaret sobolem, aut aliquam molam diutius retentam: fluxum etiam menstruorum per anni spatium non viderat. Ego consideratis omnibus accidentibus, illam prægnantem

rem esse non reperi, neque molam gestare vtero: verum potius crassum, & compactum sanguinem městruosum esse in causa putaui. Adhibui ergo digestiuum, & pilulas purgantes tam intestina quam vterum. Hinc illa beneficio alui tantam copiam nucleorum de prunis domesticis, quæ ante annum vna cum nucleis comederat, egessit, vt omnibus, qui audiuerunt hoc, impossibile visum fuerit, quod tamdiu viuere potuisset. Semotis itaque nucleis, fluxus menstruorum rediit, ac vteri tumor remisit, tandemque bene valuit, cum antea semper cum morbo conflictaretur. *De obseruat. CL. V. M. Ioan. Fabri mihi communicatis.*

OBSERVATIO.

De stillicidio menstrui, veteribus, præter vnum Aetium, incognito: nostris vero non infrequenti.

MEminit Aetius cuiusdam affectus, quem stillicidium appellat, nomine à symtomate desumto. Nam sicuti vrinę stillicidium, quem affectũ stranguriam græci vocant, appellamus, quando vrina nõ confertim sed guttatim, & cum dolore & labore emittitur, cum plerunq; ex acri humore stimulante expultricem facultatem ortum habeat: ita etiam aliquando in mulieribus cõtingit, vt menses perperã hac eadem ratione vacuentur; nempe quia non libere, & expedite effluant, sed paulatim, & quasi guttatim, cum multa mulieris molestia; quia lõgiori tempore eam occupat hæc purgatio, & cum multo (vt idem ait Aetius) dolore, nam (ait ille) symtomata, quæ vtero accidunt, illis fere ex proportione respõdent, quæ vesicam solent molestare, vt enim aliquãdo omnino supprimitur vrina, aliquando guttatim excernitur, & aliquando cum multo dolore, & difficultate: ita & menses interdum omnino intercipiuntur, interdum paulatim, nonnunquam difficilis, & cum dolore fit eorum excretio. Huius tamen rei, quod meminerim, non legi ab aliquo antiquo medico factam mentionem, præterquam ab Aetio: neque tamen absque ratione ab eo factam existimo: nam ita fieri, sicut ipse dixit, obseruando percipere possumus. Refert autem ipse causas quoque cur fiat menstrui stillicidium, quæ tamen possunt in tria illa communia capita referri: nempe in facultatis, in sanguinis, in instrumentorum rationem: in facultatis quidem rationem, quia illa in expellendo sit facta imbecillior, vt nequeat nisi paulatim materiam menstruam mouere: in sanguinem, quia ille crassior sit factus; & hoc, quia, aut nimis pituitosus sit, aut quia fæculentus: item etiam quia copiosior, vt sua multitudine ita exitum impediat obstruendo, vt non possit nisi paulatim exire. Mihi vero vnam rationem prætermisisse videtur Aetius: ea vero est acrimonia: nam sicut similia sunt symtomata, ita videtur, quod aliqua saltem ex parte sit rationi consonum, vt similes causas habeant: & sicut acrimonia in vrinis causa est, vt stillatim vrina excernatur, nempe cum ex stimulo nequeat natura tantisper differre excretionem, donec multa colligatur vrina, ita etiam ex acrimonia menstrui sanguinis fieri potest, vt paulatim, sicut ad vterum defertur, ita ab eo expellatur. Non est autem cur de causis, vel signis differentiarum istius affectus multa loquamur, cum satis possunt hæc ex illis, quæ hactenus fuere exposita, facile percipi: quædam tamen de ratione symtomatum, quæ mulieres in illis solent opprimere, dicemus. Ait ergo idem Aetius, qui dolores vehementes solent excitari: varia autem causa est doloris pro varia etiam ratione affectus. Nam quando ratione acrimoniæ fit hoc stillicidium, in promtu est ratio cur doleant: acrimonia enim doloris causa est. In aliis vero differentiis causa est doloris distentio venarum & partium vteri ob repletionem à multa materia, quæ ad vterum ab vniuerso corpore detrusa inde non potest expelli: cui & id accedit, quod ex loci caliditate possunt multi excitari flatus, præsertim si sanguis fuerit pituitosus, aut melancholicus, à quibus magis distensus vterus maioribus doloribus fit obnoxius. At vero cum in hoc stillicidio vteri plerunque mensium, si non omnino, magna saltem ex parte fit suppressio: ideo & reliqua symtomata, quæ illis solent accidere, quibus aut menses supprimuntur, aut saltem modice fluunt, in hoc quoque affectu solent mulieres interdum cruciare. Sed & sicut similis est ratio, qua hic affectus fit: ita etiam similis curandi ratio, nam ab eisdem omnino causis fit, à quibus & suppressio menstruorum, & eodem etiam modo subinde est instituenda curatio: quare neque iterum ea repetemus. *Trincauella de rat. curand. partic. hum. corp. affect. libr. 11. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Morbus virgineus: Febris alba vulgo dicta.

COnquereris mihi, vt tuo fido Achati, filiam tuam Annam primogenitam & iam nubilem, à multis procis, virtutum integritate ac stemmatis claritate, opumque facultatibus auito tuorum maiorum generi non imparibus, in coniugem desiderari, quos tu, ob filiæ imbecillitatem, abdicare cogaris. Nec id adeo tibi esse molestum, quam quod hactenus nullus Medicorum internam morbi causam & essentiam explicare, simulque curam præscribere potuerit. Nam vnus esse cardialgiam ait, alius cordis palmum, hic vero dyspnœam, ille matricis suffocationem: nec defuisse, qui ex vitio epatis esse ventriculi fastidium suspicarentur, quorum discors de filiæ tuæ morbo iudicium effecisse ais, vt totus animi pendeas, nec quid facto opus sit discernere possis. Ob id à me de morbo filiæ iudicium, ac de nuptiis consilium fidele, pro veteri amicitia efflagitas: simulque quibus morbi symtomatis affligitur, recte primum declaras: cuius nempe faciei indoles, cum anno præterito roseo genarum labiorumque rubore floruisset, ea modo velut exanguia pallescere triste, cor ad quemuis corporis motum contremiscere, arteriasque temporum sensibiliter pulsare, & in choreis ascensu ve scalarum dyspnœa corripi, stomachum cibum, ac præcipue carnem fastidire: & crura præcipue iuxta talos, ad noctem œdemate tumescere. Ex his sane accidentibus & signis morbi pathognomicis, quæ morbi causam & substantiam produnt, eiusque curam designant, miror vestrates Medicos morbi causas & naturam nõ agnouisse. Quod vero nomen illius non dixerint, id, cum ad morbi curam nihil conferat, nihil quoque refert. Multæ sunt in morborum catalogo ægritudines, nomine & non cura carentes. Nec hic morbus propriam habet nomenclaturam, quam cum sit virginibus pe-

culiaris, virgineus quoque indigitari poterit: quem Brabantinorum matronæ febrem albam, ob faciei pallorem, & amatoriam appellare solent: cum paleat omnis amans, & color hic sit aptus amanti, quamuis febris admodum raro coincidat. Sed hic morbus virgines frequenter infestat, cum viro iam maturæ, ex ephebis excesserint. Nam id temporis, natura duce, sanguis menstruus ad matricis loculos & venas ab epate defluit: qui cum ob illarum angusta oscula, quæ nondum patuerunt, viscosis quoque & crudis humoribus obstructa, & denique ob sanguinis grossitiem erumpere non possit: tum rursum per venæ cauæ maiorisque arteriæ propagines, ad cor, epar, diaphragma, & præcordiorum venas regurgitat: capiti quoque bona pars impartitur, & circa viscera accidentia grauia parit, dyspnœam, tremulum cordis palmum, epatis inflationem, stomachi fastidium, cardialgiam: nec raro cum amentia epilepsiam & delirium. Quod *Hippocrates in libello de Virginum morbis*, his testatur verbis: Virgines, inquit, quibus nuptiarum tempus aduenit, maturæque iam viro sunt, spectrorum imaginariis terroribus affliguntur, præsertim cum menses descendunt, nam ante hoc non admodum male afficiuntur. Postea vero sanguis in matricis locellos, tanquam effluxurus destillat & descendit, cum autem oscula exitus obstructa fuerint, sanguisque ob cibaria & corporis incrementum auctus, illic collectus subsistit plurimus, nec vbi effluat, exitus venarum pateant, præ copia cor, septum transuersum, præcordiaque petit, quibus repletis, cor sibi non constat, & torpet, ex torpore vero desipit & delirat. Nil certe mirum, cum epar à fæculento mensium sanguine non expurgetur, & eo præcordiorum venæ infarctæ fuerint, hypochondriorum viscera intumescere, & his diaphragma (vt in hydrope) coarctari, quod difficilem parit anhelitum, teste *Galen. in fine tertij de Dyspnœa libri*, vbi vniuersaliter inquit: Si internus tumor aut dolor circa hypochondria constiterit, tum parua & crebra fit spiratio. Deinde cum cor, stomachus & epar, vtriusque venæ chylis & arteriæ ramis, velut communi vinculo connectantur, his sane sanguine grosso, flatuosoque spiritu & vapore refertis & obstructis, vt hos cor extrudat & deoppilet, ne suffocetur, frequenti arteriarum & systoles motu eluctatur, & palmo contremiscit: quo defatigato, quid obstat ἀσφυξίας, καὶ πνευμάτων ἀπολήψεις, καὶ ἀπνοίας, id est, pulsus & spirituum ac anhelitus interceptiones concidere? quibus æger obmutescat, & vt deploratus iaceat. Vnde me hercule *Galen. Acutorum diæta* scite ait, δύναται δὲ καὶ πλῆθος τε καὶ πάχος αἵματος, οὐ μόνον τὰς ἀρτηρίας πνευματῶσαι ποτὲ, καὶ διέξοδον οὐκ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἰδίως ὀνομαζομένας φλέβας id est, Potest autem & multitudo & densitas sanguinis non modo arterias inflare, & exitum obstruere, sed & ipsas proprie nominatas venas. Postremo an filia tua hac affecta ægritudine, nubere debeat, & quæ sit huius curatio, en fidum ex Hippocratis diuite medicinarum penu consilium communicabo, qui *in libello de Morbis virginum* ait: Hui9 morbi liberatio est venæ sectio, si nihil obstiterit. Ego vero, inquit, præcipio, virgines hoc modo afflictas, vt quamprimum viris cohabitent, & copulentur: si conceperint, conualescent: si vero in pubertate hoc morbo non corripientur, tum paulo post eas inuadet, nisi viro nupserint. At vero ex maritatis, steriles magis id patiuntur. Hoc saluberrimo diuini Hippocratis consilio, si medicamenta menses prouocantia, & obstructionum aperitiua, sanguinis grossi subtiliatiua adiunxeris, nihil his præsentius reperire & excogitare poteris: quibus ego in huius virginei morbi cura nunquam falsus, aut spe fui frustratus. Quare bono sis animo, filiam tuam elocato: nuptiis quoque ego libens intereo. Vale. *Langius Epist. 21. tom. 1.*

MENSES TVM SVPPRESSI, TVM LOCO ALIENO FLUENTES.

OBSERVATIO.

Menses restitantes ex oculis & auribus euacuati.

NOs religiosam vidimus, & nunc curamus, quæ menses non habet, cum in ea ætate sit, in qua habere deberet: at singulis mensibus sanguinis copia ex oculis & auribus exit. *Brasauolus com. ad aph. 25. lib. 4. Hipp.*

Prouidæ ac sese exonerantis naturę exemplum, in virgine quadam, me obseruare memini. [illegible]nosa hęc erat, calidoq; temperamento prædita, [illegible]nguineque redundans. Cum autem ætas adesset, ad menstruas purgationes idonea, vtpote 16. annorum, neq; menses succederent, natura per oculos superfluentē sanguinem expellere conata fuit: sanguineis guttis lachrymarum instar frequenter ex oculis profluentib. bene fecit huic è vena talo proxima detractio, quam menstrua purgatio, nō ita dudum, subsecuta est. *Dodonæus c. 15. obseru. medicinal.*

Mensibus non procedentib. corpora fœminarum morbosa fiunt, inquit *Hippocr. libr. de Genitura*: quod quidem intelligendum venit, nisi aliunde sanguis irrumpat. Nam vt idem *Hippocrates aph. 33. sect. 5.* Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonū. Huic autem virgini non ex naribus sed ex vicinis oculis profluxit. *Idem in Scholijs.*

Cognouimus cui vnoquoq; mense, sanguis, licet modicus, per maiorem oculi sinistri angulum, fluebat. *Lud. Mercatus lib 1. c. 7. de mulier. affect.*

In vicino oppido, quod Melanthoni nostro Chalcis Saxonica nuncupatum est, puellæ cuipiam nubili mensibus cunctantibus, lacrymæ cruentæ, extillarunt. *Salomon Albert. in oratione de Sudore cruento.*

OBSERVATIO.

Menses remorati per nares & os expulsi.

VXor hominis Germani qui ad tabernam habitat, vtero gerebat, septimo mense magno capitis dolore cruciabatur, pro quo leuando cucurbitulas scapulis cum scarificatione affigi fecimus. Sed vesperi puerum peperit, & febris ardens illam inuasit. Nihil purgabatur, multum sitiebat, anxie agebat, res in dubio erat. Sequenti vero die cum saphena pedis vena secta esset, & sanguis exiret, interpositis paucis horis per os & nares sanguis menstruus illi copiosissime effluxit. Post cuius fluorem capitis dolor remitti cœpit, & symtomata omnia minui. Sequenti vero die cucurbitulis fœminibus admotis, & syr. de bysantiis sine aceto ebibito, ac aliis retractionibus adhibitis, sanguis diuerti ac retrahi cœpit, ac sic rectam viam sequutus fuit. Cum vero menses fluerent, se sanam dixit, & basilice perseuerauit. *Lusit. cent. 2. curat. 17.*

Quan-

Quandam curauimus & sanitati restituimus, cui singulis mensib. sanguis ex ore prodibat. Plures vero nouimus & nunc cognoscimus, quibus singulis mensibus sanguis per nares scaturit. *Brassauolus comment. ad aphor. 25. libr. 4. Hippoc. Item ad aphor. 32. libr. 5. Hippoc.*

Plerisque menstrualis materia in vtero suppressa vomitu excluditur, vrinis, hæmorrhoidibus: aliis in varices abit. Vxori meæ dum virgo esset deriuabatur & purgabatur per nares menstrualis materia. *Pareus lib. 23. cap. 52.*

Quædam patiebatur fluxum menstruorum per nares omni mense in magna quantitate per menses 13. quam incisa vena saphena & adhibita purgatione curata est. *Solenand. sect. v. cons. 15.*

Hæmorrhagia narium singulis mensibus recurrit in quadam honesta Matrona, quæ iam per viginti annos, mensibus carens, hoc genere vacuationis purgatur, non tamen absque magna molestia, & sæpe suffocationis periculo non leui, quod sanguinolenta materia, vel in naribus concreta, vel ad tracheam arteriam deorsum lata, omnem fere spirandi facultatem tollat. *V. CL. Iacobus Oethæus lib. obseru. prop.*

Repentinus sanguinis exitus, ex ore plerunque fœminis, quibus menstrua non respondent, euenire solet: idque singulis mensibus euenit, iisdemque menstruæ purgationis circuitibus apparet: nec non iisdem statis cessationis diebus supprimitur, ac nisi mulieri laboranti succurratur, per multos circuitus sanguinis emissio reuerteretur. *Aretæus libr. 2. cap. 2.*

Cum tuæ historiæ, de clauso ano, & reiectis per alias vias recrementis, mihi historiam cuiusdam puellæ Stutgardianæ (cui ex obstructis vteri vasis menstruæ purgationes statis temporibus, per os regurgitassent,) eius te simul admonendum duxi, vt & illius etiam Stutgardianæ, cui eædem purgationes, per insuetas alioquin naturæ vias, ac vix credendas, succederent. *CL. V. Ioan. Culmannus de obseru. prop.*

Observatio.

Menses dentis euulsione per vulnusculum seu præsepiolum, expulsi.

Nos, quod supra communem hominum fidem est, Furnis municipio Flandriæ mulierem nouimus, cui forte fortuna, cum elisus esset dens molaris, soliti alioqui menses supprimerentur, natura noxium illum fæculentumque sanguinem propellente, singulis mensibus ex elisi dentis vulnusculo, sanguineus quidam gurges, purgationi proportione correspondens, efflueret. *Bald. Ronsseus lib. de hominis primord. & hist. ericis affect.*

Observatio.

Menses per sputum excreati.

Ex Insula Chio ancilla, vt tradit Erasistratus, qui diu fluxus mensium substiterat, statis mensium periodis, sanguinem abunde expuebat. Quod & Nurenbergæ, virgini de stemmate patritio, accidit. *Langius Epist. 10. tom. 2.*

Per sputum cruentum, idque copiosum, præsertim fœminas, vidi sine noxa vacuari, ac earum quædam, loco menstruæ purgationis, ita vacuabantur, menstruis temporibus. *CL. V. Oethæus lib. obs. prop.*

Observatio.

Menses vomitione proiecti.

Quibusdam mulieribus accidit emissio menstrui cum vomitu per os suum. *Rabi Moyses. Partic. 24. Aphoris. suorum.*

Vrgebatur mulier acerbissimo capitis dolore, propterea quod menstrua non prouenirent: verum his demum vomitione propulsis, ilico sublatus est dolor. Sed cum id iterum iterumq; ac sæpius factitasset abhorrens tandem mulier ab huiusmodi vitio, auxilium nostrum exposcit: qui sola sanguinis missione, ex venula, quæ sub talo est, & menstrua ipsa ex naturali loco rite profluere coëgimus, & quod sequens est, mulierem ipsam pristinæ sanitati restituimus. *Beniuenius c. 41. de Abditis.*

Mulieri sanguinem vomenti, erumpentibus menstruis, solutio. Vnde mulier Florentina, cum intolerabili capitis dolore, ex retentione mensium, affligeretur, his vomitu eiectis, conualuit: & ne morbus iterum incrudesceret, saphenæ sectione sibi cauit. Huius euentus hæc est certa ratio: per quas venas & meatus epar chylũ sugit & attrahit, per easdem sponte, aut virtute pharmaci, humores ad ventriculum quoque regurgitant, quando vero sanguis in matricis locellos effluxurus descendit, & venarum oscula obstructa fuerint, tum sanguis ibi collectus, per venas matricis ad epar, cor, & venæ chylis ramos regurgitat, & in ventriculum per venas, quæ eius orificium & fundum ambiunt, destillat, & vomitu expurgatur. Ob id *Hippocrates in prænotionibus* ait: Qui sanguinem spuunt, dextrum dolentes hypochondrium, de epate spuunt, & sterilibus ad conceptionem prodest. Atque *in Aphorismis*: Quicunque, ait, sanguinem euomunt sine febre, salutare: cum febre vero, malum, curare vero eos refrigerantibus & stipticis oportet. *Ioan. Langius Epist. 40. lib. 1.*

Venæ Vteri, cum venis Mesenterij ἀναστομώσει manifesta committuntur, per quas in intestina trãsponitur sanguis menstruus, & ex his in ventriculum. Et hos esse ductus, per quos, magnos & patentes satis, sanguis ab vtero in intestina & ventriculum refunditur, testatur copia sanguinis, quæ à mulieribus, in tali affectu, vomitu redditur. Longior sane & minus euidens est illorum via: qui volunt, venas matricis humorem in hepar, cor, & venæ cauæ ramos mittere, & inde in ventriculum, per venas, quæ eius orificium, ac fundum ambiunt, ac hinc deinde vomitu expurgari. Qua in sententia vir quidam summus fuit. *Hieron. Reusnerus ad cap. 31. Iod. Willichij de Vrinis.*

Illa Religiosa, de qua superius mentionem feceram singulis mensibus imminente purgationum tempore, sanguinem euomit. Nunc semel menses prouocati sunt, tamen sanguinem euomuit, sed in minori copia, quia etiam menstruorũ copia parua fuit, etenim sanguinis pars ad vterum descendit, & pars ad ventriculum. *Brassauolus com. ad aph. 31. lib. 5.*

Cum Patauij medicinæ operam darem, audiui ex hospitis mei vxore, quod in iuuentute sua quandoque mensium suppressione laborare solita fuisset: & hanc semper præcedere sitim ingentem, & præcordiorum (vt ipsa vocabat circa cor) grauitatem, ac quandam quasi suffocationem. Accidit autem, cum aliquando febricitaret, sitiretque vehementer præter solitum, quumque medico referret, quod sitis

semper mensium fluxum præcedere soleret, atque etiam tum mensium tempus instaret: Medicus interdixit omnem tum vini tum aquæ vsum; vini quidem propter febrem, aquæ vero propter matricem, credens, eam hæc dicere vt potum concederet. Accidit itaque cum præter naturæ consuetudinem abstineret à potu, cresceretque dolor circa præcordia & angustia, in nocte cœperit bis aut ter sanguinem vomere. Vnde in instanti Medicus vocatus, statim iussit, interea dum se indueret, fieri ex quocunque obuio prodio clysterem; deinde etiam ex saphena sanguinis euacuationem, idque nulla interposita mora. Interea dum vena secatur, sensit manifeste grauitatem præcordiorum remittere, ac quasi deorsum trahi: & restituta est. Quinetiam, antequam secta vena esset, leuamen aliquod sensit ex frictione facta à ventriculo inferius. Id Patauij obseruaui & adnotaui. *CL. V. Casp. Wolphius.*

Historiam & Curationem vomitus sanguinis mēstrui, vide *in Martini Ruolandi Curat. Empiric. cent. 3. curat. 4.*

OBSERVATIO.

In impeditis mensibus non naturaliter aliquando lunares purgationes mulierum per colli vteri venas profluere.

SAnguinem, per ceruicis vteri venas, quibusvis tandem mulieribus, emanare interdum posse, collectu promtissimum est, vel ex sanguinis è naribus, & ano, & faucibus, & ventriculi etiam subinde defluxu: quodque vterum quibusdam mulieribus & virginibus, annis aliquot mira fuscæ, crassæque aquæ copia turgidum fuisse, iam sectione non semel deprehendimus: quibus alioquin menstruus sanguis sæpius, etsi non ordinatis omnino vicibus, certisque interuallis, eiusdemque perpetuo quantitatis profluxit, non aliunde sane, quam ex venis vteri ceruicem implicantibus. *Vesalius lib. 5. cap. 15. de corp. hum. fabrica.*

OBSERVATIO.

Menses per sanguinis periodicam emictionem expurgati.

REligiosam virginem curaui, quæ singulis mensibus sanguinis mictum habebat, & illi menses defecerant expurgabatur autem per vrinam, quia solum, dum mingebat, exibat sanguis, aliter vero non exibat: quæ & nunc viuit & integra sanitate fruitur. *Brasauola comment. ad aphor. 75. lib. 4. Hipp.* Hanc historiam ex eodem autore *Scholiograph. ad c. 52. libr. 1. Holl. de morb. intern.* repetunt.

OSBERVATIO.

Menstruum sanguinem nonnullis ex hæmorrhoidibus profluere.

REligiosam quandam curaui, quæ singulis mensibus per nares euacuabatur, sed id ægre ferebat, cum tamen minus molestaretur, quam alia quædam cui ex hæmorrhoidibus sanguis menstruus fluebat. *Brasauolus com. ad aph. 33. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

Menses detentos, aliquando per sedem excludi.

SI non conuersum fuerit os vterorum ad pudendum, circa lateris mollitudinem suppuratur, & hac parte transitus fit mensibus: sed eadem periculosa sunt, quæ prius sunt relata. Sed & ad vomitum conuertitur, & quibusdam in sedem, velut in virginum morbis à me dictum est, & signa & dolores eosdem ostendit, quos isthic retulimus. Ad hanc viā minus faciunt menses mulieribus, quam virginibus. *Hipp lib. 1. de morb. muliebr.*

Vbi menses defecere non solam per nares vacuationem bonam esse (dixit *Hippoc. aph. 33. lib. 5.*) sed eam simpliciter commendauit, nō quod ea sola sit addito. Quod si quispiam vacuationem eam, quæ per sedem fit, ita affectis mulieribus vtilem esse dixerit, id minime pugnat cum aphorismo. Siquidem Hippoc. aliquando vno quopiam velut exempli gratia, proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur. *Galen. com. 5. ad aph. 33. Hippoc.*

Quæ è ventriculo ad hepar venæ chylū euehunt, eædem sæpe mutatis velis sanguinem reducunt eodem; quanquam id symtomatice faciant, & præter naturæ legem. Quæ isthæc breuior lōge expeditiorque est via ad sedem, quam per hæmorrhoidas. Quo sanguis (quanquam hæc non valde alto interuallo distent ab hypogastrica pudendaq;) remeare nequit nisi ante relatus per hepar ad truncum venæ portæ regressus, inde tandem exportetur foras per sedem. Quod non vsque adeo dictum videatur conuenienter. Euacuationis δι' ἕδρας meminit quoque *Galenus* in suppressione menstruorum *lib. 5 aphor.* Quanquam eueniat etiam nonnunquam vt abscessu rupto ex suppressione illorum, diuertat sanguis periodice ad eam partem, sicuti visum fuit nobis non ita pridem. Hinc vero misella interiit. *Cordæus comm. 1. ad libr. 1. de mulieb. Hipp.*

OBSERVATIO.

Sanguis menstruus per mammas emissus.

MVlier nobilis, cum puerum lactaret, & vt fieri solet, menses longo tempore suppressos haberet, ecce per mammas sanguis illi efflui cœpit copiosissimus, à quo præter fluxionis tædium nullum capitis dolorem aut noxam percipiebat. Facta tandem ex saphena pedis vena sanguinis copiosa extractione ex mammis sanguis illico retractus fuit, & mulier ab hac fœda affectione libera, quæ medicorum iudicio in insaniam ventura esset, iuxta *Hipp.* dictū *li. 5. aph. 40.* quod habet: Quibuscunq; mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorē significat. Tametsi vero Galen. hoc nunquam vidisse testatur, nos tamen cum Hippocrate, sanguinem per mamillarum papillas effluere in duabus nobilibus, altera Lusitana, altera vero Itala, hucusque seruatum habemus, quarum nulla in insaniam aut furorem deuenit, sed potius sanguine ex saphena misso illico sanitati restitutæ fuerunt. Cæterum Antonius Musa Brasauola refert à se mulierē visam, cui sanguis per vbera fluebat, quia gemellos nutriebat: qui cum vehementer exugerent, sanguinem in lac conuerti non sinebant. Et ita huic contingebat, vt ijs qui nimio vtuntur coitu, quibus sanguis exit, qui in semen conuerti nō potuit, vt citato habetur aphorismo. *Lusit. cent. 2. cura. 21.*

Vxori Petri Fabri Castrodunensis, mensium materia se per mammas singulis mensib. tanta copia exonerat, vt ei ebibendæ & exhauriendæ vix tria aut quatuor mantilia sufficiant. *Pareus lib. 23 cap. 52.*

Quid quæso maiorem faciat fidem communi inte

inter vterum & mammas per vasa, quam qui periodice cuidam lectissimæ mulieri aliquando sanguis è mamma excurrebat, quum ipsa desiisset aliquando prius pro more (credimus) menstrualis esse per loca scilicet ad id destinata & conferentia? Quod autem hic volumus, est huiusmodi, & iam nunc referentia ea ipsa verba Doctoris Fabri, qui ex Ruellio nepos dictus à nobis fuit, & veritatis esse amantissimus; nec fraudem sane faciemus vllam posteritati. Visa est (ait) & altera mulier 1569. (plures enim descriptas ab eo historias eadem demissa ad nos continebat schedula) Castelloduni ad superiorem partē inhabitans, cui menstrua per mammæ sinistræ papillam mensibus singulis tanta copia profluebant, vt quatuor aut quinq; lintea, quæ vocat vulgus mantilia, imbubinaret inquinaretve sordidissime. *Cordæus com.6.lib.1.de mulieb.morb.Hipp.*

Audiui mulieres quasdam, suppressis menstruis, sanguinem statis periodis, certisque circuitibus per mammarum papillas profudisse. *Andreas Laurentius anat.lib.1 quæst.10.*

OBSERVATIO.

Menses menstruo tempore cuidam per vmbilicum, vna cum vermibus euacuari soliti.

IN quodam Comitatino, plures vermes ex vmbilico egressi sunt, & vixit in vrbe Tridentina, quo tempore ibi Concilium celebrabatur. Aderat mulier quædam, quæ præterquam quod singulo mense illi menses ex vmbilico erumpebant, inde quoque viui lumbrici erumpebant. *Nicolus serm.2.c.8.*

OBSERVATIO.

Menses aliquando per minimum manus digitum: & per annularem sinistræ manus profundi.

QVod magnam infert admirationem, id sane est, quod nos iam ter vidimus: videlicet, per minimum manus digitum, & per annularem sinistræ manus, singulis mensibus sanguinem profundi, non copiosum, in religiosa quadā fœmina, cui natura menstruam purgationem denegauerat. *Lud. Mercatus lib.1.c.7.de mulier.affect.*

OBSERVATIO.

Menses ex maligno pedis vlcere euacuati, abscisso eodem, legitimum cursum consecuti sunt.

PVella cacoeton experta est vlcus, præterito anno, in pede sinistro, per quod statis temporibus menses effluxere, is quasi emortuus meo suasu abscissus est, me præsente, super genua, tandem conualuit, & menses recte eruperunt, post amputationem. *Cl.V. Esaias Meichsnerus de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Sanguis menstruus per vulnus effluere visus.

VIdi cuidam vulneratæ sanguinem menstruum, non per consueta loca, sed per vulneris sinum effluxisse. *Theophrast. Paracels. part.1.tract.1.c.11.chirurg. magna.*

HYPERCATHARSIS.

OBSERVATIO.

Mensium hæmorrhagia, nihil proficientibus aliis medicamentis, sola venæ sectione cohibita.

MVltas vidimus, quæ detracto sanguine multo è vena conualuerunt, cum nullis aliis remediis reprimi posset fluxus sanguinis. *Holl. comment. ad aph. 50.lib.5.*

OBSERVATIO.

Septem mensium fluore curata quædam remedio singulari.

SVffitus ranarum combustarum egregie retinet hunc defluxum sanguinis, vt ego expertus sum in excellentissima domina mea duce Cardonæ & Sugurbi anno 1544. hoc fluore affecta septem ferme mensibus, quæ diuino fauore ad pristinam restituta est valetudinem. Suffitum vngulæ mulæ sistere mirifice hunc sanguinem expertus sum: quamuis ab eo fiat per mensem sterilis fœmina, vt quibusdam placet. Hoc medicamentum multas nobiles Catalanas laborantes hoc affectu satis antiquo curauit: ℞. corticum duorum ouorum recentium adustorum, thuris, mastichis, ana vnciam semis, margaritarum electarum, corallij rubri præparati, karabæ, ana drach. duas, lapidis hæmatitæ, & smaragdi præparati ana scrup. semis, farinæ hordei sine furfure. p.ij. albumina quatuor ouorum, &, si opus fuerit, adde parum aquæ calibeatæ, & fiant duo panes seu placentæ, & coquantur in furno vt possint in puluerem redigi: dosis huius pulueris est à drachma semis vsque ad drachmam vnam cum iure pedum arietinorum summo mane. *Ioan. Mich. Paschalius de morb.curand.c.55.*

OBSERVATIO.

Admiranda & vix à quoquam animaduersa mensium & hæmorrhoidum continuata reciprocatio, mulieris cuiusdam: à quibus malis remedio non minus raro quam certo vindicata est.

ERAT hic (Torgæ) vxor Capitanei electoris Brandenburgici, quæ per quadrātem anni quotidie infestabatur fluxu sang. qui omnino non potuit vllis remediis sisti. Fluxus autem eiusmodi erat. A nouilunio ad plenilunium habuit quotidie fluxum menstruorum. A plenilunio ad nouilunium quotidie copiose fluebant hæmorrhoides, quos fluxus cum ad me venit, vnico remedio compescui: post purgat. conuenientem etiam iussi vt membro imponeretur spongia aceto rosl. impleta. *Ex literis Clarissimi Medici D. Kentmanni ad Gesnerum Varronem Tigurinum datis, communicauit doctissimus Wolphius.* Cæterum occultum nobile remedium, cuius hic mentio fit, constat medullā Saxorum Torgensium vel Rochlicensium (cuius loco bolus arm. verus potest substitui) sesquidrachmæ pondere, florum animæ binis scriptulis, & carneoli gemmæ scriptulo. Deteruntur in puluisculum. Hæc ex Archiuis nostris. *Schenckius Filius.*

OBSERVATIO.

Spontanea Saphena hæmorrhagia appresso silice cohibita.

ANte ædes Cl. V. Iac. Iokisci Præceptoris mei, mulieri cuidam Saphena in sinistro pede sua sponte rumpebatur, plurimumque sanguinis profundebat. Hæmorrhagia isthæc subito eruto recens è terra silice & admoto vulneri compressa est. *A D. Valentino Hennero.*

Nota —

OBSERVATIO.

Menstruorum profluuio mortua.

SAnguis omni studio refrigerandus & incrassandus est, vti quiete animi, & corporis. Scimus enim Vicecomitem ipsam Castriboni periisse menstruorum immodico fluore, cuius causa fuit magnus motus: confecit n. iter trium leucarum, vt vocant, ad visendam imaginem Mariæ de Serranca. Et aliis etiam omnibus internis, & externis stipticis, & refrigerantibus est incrassandus, &c. *Ioan. Mich. Paschalius c. 55. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Iusta Menstruorum mensura.

IVstam & naturalem esse mẽsuram menstruorum duas heminas Atticas, aut circiter, non olei, vt putauit Fuchsius, sed vini, aut aquæ, vt redeant ad tres semisextarios Parisienses: natura interim ætate & similibus perpensis. *Hollerius comment. ad aphor. 57. lib. 5. Hippoc.*

Iusta menstruorum mensura est duarum heminarum Atticarum, hoc est, à cheopina vsq; ad tres semisextariolos Parisienses. Si quid excedat, si quid deficiat, vitiosum est. *Idem com ad aph. 36. lib. 5. Hipp.*

OBSERVATIO.

Mulieri cuidam intra triduum viginti quinq; libræ sanguinis per vterum excretæ salua vita.

MVlierem vidi euasisse, posteaquam ab ea egressæ XXV. libræ sanguinis per matricem in tribus diebus. *Ioan. Arculanus comment. ad cap. 43. libr. 9. Rasis ad Almansorem.*

FLVOR MVLIEBRIS.

OBSERVATIO.

Fluor vterinus vt à Gonorrhœa virulenta internoscatur.

SVnt mulieres, quæ cum gonorrhœa virulenta laborent, honesto nomine culpam prætexentes, fluore muliebri seu vterino se laborare mentiantur: quod in vtroque affectu ingens profundatur eluuies. Sed ex purulentia facile asfine id malum distinguet Chirurgus, ac nisi saliuatione sudoribusque citatis, sanari id non posse sibi persuadebit. *Pareus lib. 23. c. 60.*

OBSERVATIO.

A desperato vteri profluuio, mulier medici opera liberata: eundem quadringentis aureis donauit.

HOrum ego testem te habeo, mi Posthume, quo tempore primum Romam venimus, quæ, puto vniuersa intellexisti ab ijs, qui à nobis sanitati restituti fuerunt: inter quę & hoc fuit reuera admirabile factum: ob quod non solum mira loquentem, sicuti prius me plures medici, sed mira facientem appellarunt. Boethi vxor cum in muliebrem fluxum, quem vocãt, incidisset, celebres medicos verita, inter quos & ego tum ab omnibus habebar, obstetricibus consuetis, optimis sane omnium, quæcunq; in vrbe forent, primum vtebar. Vir eius, vt ipsam nihil inde leuari vidit, præcipuos quosq; medicos conuocat, & eos, quid opus sit factu, considerare iubet: postquam in eam sententiam ab omnibus itum est, vt ea remedia adhiberentur, quæ ab Hippoc. & aliis post Hipp. optimus quibusque descripta fuissent, voluit Boethus, semper interessem mulieribus, quoties aliquid ægrotanti ministrarent vxori, probaremque singulas medicamentorum materias, quarum intentio summatim erat, non vterum modo, sed vniuersum corpus etiam siccare: vnguenta insuper admouerem quæ muliebres locos supprimerent, morem Boetho gerebam. Sed, ita faciendo, cum deterius reddi morbus indies videretur, iure mecum & reliqui dubitare cœperunt: & quamuis omnes requireremus ad alium sanandi modum transire, melius tamen quicquã aut ratione inuentum, aut experientia repertum non occurrebat, quam id, quod optimi quique Medici paulo ante consenserant. Interea vero tumor in ventre, qualis in prægnantibus suboriri consueuit apparuit: quamobrem ex ministrantibus mulieribus nonnullæ re vera prægnantem esse ægrotantem credidere: non tamen medicorum aliquis id verum esse arbitratus est: nam muliebris fluxus indicia, quæ singulis diebus excernebantur, earum opinioni restagabantur. Cum igitur ægrota mulier ab ancilla, quam fidam habebat, & alia sibi fieri permitteret, quæ in prægnantibus fieri solent, & singulis diebus lauaretur, contigit, vt, in prima Thermarum cella vehementissimis doloribus correpta, quales parientibus aduenire solent, humoris aquei vsque adeo multum excerneret, vt animo defectam è thermis ipsam extulerit. Inclamantibus ergo & vociferantibus ancillis, verum neque pedes, neque manus, neque os ventriculi, quod vsitato nomine stomachus appellatur, fricantibus, ipse, qui casu ante fores balnei constiteram, audito clamore, intro me proripui: conspiciensque frigentem, manu nardino vnguento admota, stomachum laborantis ex eo confricui, ancillasq; iussi non frustra clamare, sed vnam pedes calefacere, aliam manus fouere, reliquas odorandum aliquid naribus supponere: tunc itaque celeriter ipsam recuperauimus. Subsidente vero ob inanitionem ventre, summopere lætata est obstetrix, non tam quia, vt opinabatur, prægnans non fuisset, quam vt summisso ventre, medicis, qui sibi non crediderant, aperte contradiceret: eo quod vere intumuisse ventrem percepisset. Dubitantibus itaque singulis, quid factu opus esset, (nam nec ad priorem intentionem mulierem sanare satis fidebant, nec ad aliud curationis genus transire audebant) noctu mihi de ea re cogitanti tale quiddam nouum occurrit. Nam, quando, vt dixi, mulier animo defecit, nihilq; adiumenti ancillis afferentib. sed tantummodo clamantib. ipse abrepto nardi vnguento præcordia cõfricui, recordatus sum me tantã mollitudinem illic reperisse, vt cum animaduertissem postea me violentius à principio præcordia fricasse, timens, ne carnem liuidam redderem, à violenta confrictione destiterim: partes enim omnes circa præcordia, si quis exacte comparare velit, lacti, quod coagulatur, nondum tamen in caseum obduruit, similes fuerant. Prorsus itaque mihi visum est insistendum nimiæ humiditati exsiccandæ morbi, qui aquosus esset: excogitandumque talem sanandi modum, quo non solum humiditatem siccaremus, verum etiam ita calfaceremus, vt æstatis præsertim tempore ęgrotantis corpus non liquesceret, quod frigidæ & humidæ temperaturæ supra modum erat: huius tamen contrarium tunc faciebamus, cum ipsam in harena maris calida decumbere præciperemus. In aliud quoque erroris genus, qui plerisque in morbis occurrit,

tum

tum nos etiam incidere collegi: labuntur enim sæpe Medici, dum id quidem, quod redundat, euacuant: ne autem illi simile aliud gignatur, non prohibent. Atque ideo mecum decreui, vt vniuersa victus ratio ad duo inclinaret, potus paucitatem, & totius corporis frictionem, quam non ex pice & resina subsequeretur inunctio, sed ex melle solo, multum quidem cocto, tantum tamen refrigerato, vt hac in re fontanæ aquæ similis æstiuo tempore foret. Ac quemadmodum per cutem humorem redundantem euocare melius esse cognoui, sic medicaminibus vrinam cientibus eundem per vesicam educerem deliberaui, dandamque operam censui, vt per aluum etiam detraheretur. His animo præsumptis, septem ferme diebus qui subitam illam euacuationem subsecuti fuerant, Boethum, qui nos & separatim singulos, & simul omnes aliquem sanandi modum prospicere hortabatur, seorsum ab amicis & domesticis in aliam cellam abductum, ita sum allocutus: Me, quem probe nosti vsque in hodiernum diem, ne in vna quidem re ad Medicinam spectante deliquisse, tecum ipse considera, an totos hos decem dies circa vxorem tuam operam, quam velim, præstare sinas, ac, si melius interim se habere videbitur, totidem rursus diebus aliquid denuo circa eandem agere iubebis: sin nihil tibi profecisse visus fuero, tum denique ab ea prorsus & ipse recedam. Hoc mihi cum prompte Boethus concessisset, medicamento aqueum humorem per aluum educente primo vsus sum. post aquam, in qua asarum & apium ferbuerat, bibendam exhibui. Cum itaque duobus primis diebus his remediis adhibitis, vterus minus fluere cœpisset, tertio die rursus haud multum medicaminis illius exhibui, qui per aluum trahebat ea, quæ in vterum repebant, cum non solum per vrinam sed per aluum etiam humorem deriuare vellem. Ab eo die postea quotidie & melle ipsam perunxi, & corpus confricui, mollissimo primum, tum asperrimo sindone: montanarum insuper auium carnes, & pisces saxatiles comedendos obtuli. Cum igitur diebus quindecim hisce remediis vsus essem, nullum prorsus morbi vestigium apparuit, quod cum animaduertisset Boethus, quia plus etiam quam promiseram me præstasse vidit, vt prorsus vxorem suam liberarem, postulauit: præceptaque exhiberem rogauit, quibus in posterum amplius eo morbo non ægrotaret. Cum itaque Mense transacto & bene colorata mulier adeo foret, vt ad naturalem habitum nihil penitus desiderari posset, nec amplius fluxus indicium aliquod superesset, quadringentos aureos ad me Boethus misit, & Nobilium Medicorum inuidiam auxit: nam me apud eos laudibus summis extollebat, affectabatque sicut & Seuerus, mentionem de me facere apud Imperatorem Marcum Aurelium Antonium, qui Romæ tunc erat, nam Lucius iam ad Parthicum bellum à Vologeso illatum vrbe exierat. *Galenus de Præcognit. ab Posthumum capite octauo.*

* * *

VTERI SVFFOCATIO.

CAVSA.

OBSERVATIO.

Causa hystericæ accessionis vapor est ex vtero, non tam per venas & arterias, quam per ductus cœcos & latentes sublatus, veneficus & malignus: neque à menstruo, vel semine tantum, sed & aliis venenatis & corruptis causis suscitatur.

VARII sunt ordines, variæque hystericarum accessionum formæ, quæ circuitu vt epilepsia repetunt, aliis quidem crebrius, aliis rarius, dum discussa sit earum causa. Sub accessionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, intestina obmurmurans, deinde oculi attolluntur, malæ rubescunt, intellectus, sensus ac motus restituitur, & corpus firmari incipit. Sæpe tamen deprehensum est frigus tum temporis è capite per ceruicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem, difficilemque motum redderet, exhiberetque speciem quandam paralysis, sed quę non multo post discuteretur. Causa quidem accessionis hystericę est vapor ex vtero, non solum per venas aut arterias, sed & per spiracula cœca & latentia sublatus, atque is certe venenatus, tamque malignus ac perniciosus, vt partium, quas attigerit, facultates offendat, earumque functiones intercipiat. Si vaporis naturam spectemus, plurimorum venenorum cōditione frigidus & melancholicus est. Huius focus est vterus, in quo vel menstruus sanguis, vel cōclusum semen, vel alius quiuis humor in hanc venenatam malignitatem corrumpitur. Vt igitur sæpe animaduersum est comitialē morbum ab vtero vel in prægnante suscitari, in quo venenatus humor tetrū vaporē in cerebrum expiraret, ipsumq; morbū cum partu finiri: ita & de hystericis symptomatibus credendum. Hæc autem vix putem duntaxat vel à menstruo vel à semine suscitari, cum & eas, quæ bene purgantur, & vterum gestant, & viri consuetudine fruuntur, plerumque fatigent: cumque supra quingentos eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris vsum intermiserunt, nullo hysterico symptomate. Quiuis autem humor in vtero hoc modo corruptus, eius generis vaporem ex loci natura venenatum expirat, & vnde vita, illinc & summa veneni pernicies exoritur. Hinc fit, vt tametsi viris diu hæmorrhoides suppressæ sint, aut veneris vsus sit intermissus, nulla tamē hystericis similia symptomata cōtingant. Hæc quoties grauia incidunt, noscūtur quidem facile, leuia difficile, quod melancholicis aut cardiacis non admodum sint dissimilia. Debent autem omnium affectarum partium obseruatione, omniumque signorum consensione discerni. *Fern. lib. 6. cap. 16. Patholog.*

OBSERVATIO.

Ex retento semine vteri suffocatio & conuulsio oborta.

QVoddam accidens apparuit in muliere, ex longo iam tempore vidua: quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur, ac, dicente obstetrice, vterum esse retractum, remediis,

ad huiusmodi affectus cōsuetis vti decreuit: quibus adhibitis, partim ob ipsorum calorem, partim etiam quod inter curandum manibus tractarentur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore & voluptate, veluti per coitum vsu venire solet, excreuit crassum plurimumque semen, atque ita à molestia sua liberata est mulier. Proinde manifesta coniectura assecutus sum, vitiato semini maiorem quam mēstruis esse vim ad noxam vniuerso corpori inferendam. Itaque licet hæc quidem aliquando profluant è viduis, suppressum nihilominus semen molestiam noxamque ipsis inferre potest. *Galenus libro sexto, de locis affectis.*

In muliere, quæ vteralibus morbis vexabatur, in vuluam prius, deinde ex ea foras & copiosissimum & crassissimum semen effluere visum est: quod, quia diu vidua permanserat, tam multum, atque huiusmodi collectum fuisse manifestum est. Sed nunc ipsam lumborum, manuum & pedum distentiones quædam inuaserant, vt conuulsa esse videretur, quo tempore excretum est semen: dicebatque se voluptate etiam simili affectam, qualis in coitu contingere consueuit, atque hoc semen quidem & crassum, & copiosum propterea fuit, quod multo iam tempore non fuerat euacuatum. *Gal. lib. 2. c. 1. de semine.*

Vidi aliquando in vrbe Papia, vbi arti operam dabam, viduam, quæ tamen iuuenis amplius non erat, tam diris vexatam conuulsionibus, vt immundo spiritu correpta videretur, epilepticis alioquin simillima facta.

Alia Matrona Rustica, cum à retento semine miris modis diuexaretur, adiit me, & ea narrauit, quæ pudor scribere non sinit. Quiescere non possunt, nec edere, nec dormire, animus mirum in modum illis perturbatur, & tandem ad suffocationem deueniunt, aut vitam cum morte commutant. *Thaddæus Dunus lib. Miscell. de re Med. cap. 9.*

Observatio.

Vteri suffocatio ex hæmorrhagia saphiæ per imprudentiam & fortuite commissa.

QVEM ipsi accepimus oculis animoque sensum, hunc si apud vos tanto audacius exponimus, quanto propius & verius ad sententiam accedit veteris magistri Hippocrat. In vetere vico templi domicilium habebat magnus, qui fuit Regis aliquando prætor. Cui tum in œconomia subseruiebat vir sane bonus, Thomas Duchemin εὔσαρκος, & eius vxor. Hæc vero quum aliquando vesperi exuisset sese ineundi gratia somni, illi (vt aiunt) forte fortuna exciderat è vaginula cultellus acutior in succinctum, aut potius implicitum illius amiculum. Nocte exacta nudum cultellum vna cum vestimentis nihil cogitans mulier recepit die sequenti. Deinde etiam mane egreditur, ac sese in emporium confert pro more suo. Vnde quum redit, & ad patentes fores accedens, diffidensque ne maturius illæ sibi præcludantur, dum vetat id, & eminus clamitat, ecce in foueolam imprudens impingit pauimenti, & haud auspicato quidem delabitur in manus suas. Atque eo quoque casu in sapheiam ipsius cultelli acies adacta est, qui extremis oris vestimenti defluentis circum pedem clam continebatur. E cuius vulnere per hæmorrhagiam tanta consequuta est inanitio vasorum, & vacuitas, maxime vero vteri, vt in discrimine summo vitæ ab vteri suffocatione versari, imo & pene animam agere omnibus videretur. Verumtamen illi expedita per nos curatio opportune fuit atque perfecta: pleniore cibo nimirum, quiete, somno, atque iisce quæ suo loco vterum quidem continerent: grati præterea odoris rerum suffitu, fotu, enemate hysterico, cucurbitis ad crura interna admotis & ventrem imum. Quid vero hæc ad rem, nisi quod vterus effectus leuior, quia inanis, conscendit ad hepar, qui per oppressionem periculum creabat tunc quoque suffocationis. *Cordæus Commentar. 2. ad lib. 1. de Morb. Muliebr. Hippocrat.*

Observatio.

Ex Zelotypia suffocatio ab vtero, velut ab aliis animi passionibus.

PROVENIT quoque animi affectu: idque ego sæpe vidi, cum aliqua mulier ex zelotypia viri irascetur, & animus valde afficeretur, tunc sequuta illa suffocatio. Et ego noui quasdam mulieres, quæ ita irascebantur & afficiebantur zelotypia, vt statim caderent in hunc morbum, & perpessæ sunt sæuissima accidentia. *Iohan. Baptist. Montanus in Consil de Suffoc. ab Vter.*

Observatio.

Muliebrium testium sinus, & in illis contentus humor obseruatus, qui in sanis crassiusculum lactis serum exprimit: in ægrotis vero croceus, fœtidus, venenosusque euadit: ex quo virgines nubiles, amantes, pallentes, menstruis purgationibus destitutæ, & attenuato corporis habitu præditæ, lethales plerunque vteri suffocationes incurrunt.

HABENT mulierum testes intus, præter vasa, sinus quosdam tenui aqueoque humore plenos, qui prius non læso teste, sed vi compresso, ac inflatæ vesicæ modo crepante in miram altitudinem inter dissecandum, non secus quam ex scaturigine quadam exilire solet. Vt vero is humor velut crassiusculum lactis serum in sanis mulieribus albus est, ita quoque illum mire luteum, croceumque & paulo crassiorem deprehendi, in duabus non vulgariter nobilibus puellis, quæ ante mortem vteri strangulatu vexabantur, quibusque alterius testis sinuum vnus duntaxat, instar maiusculæ pilæ protuberabat, croceo humore illo infartus, & conterminas sedes non secus tingens, quam in hominibus colon intestinum, qua sub iecore fertur, à bilis vesicula luteum reddi cernimus. Vtque huius humoris liquorisve rarus occurrit color, ita quoque grauissime olebat, venenosumque quid & tetrum præ se ferebat: illorum cerebri symptomatum indubie author, quæ in vteri strangulatu indies oboriuntur. Vna virgo annos nondum nata quatuordecim, ex pulmonum, vt videbatur inflammatione, & frequenti in eo morbo vteri strangulatu periit, qui non ita pridem molestus esse cœperat. Altera annos iam attingens duos de viginti, posteaquam vno aut altero anno insigniter palluerat, illisque symptomatibus subinde oppressa fuerat, quibus puellas modo fere teneri constat,

constat, quæ perdite amantes, menstruas purgationes diu suppressas habent: aut quibus albus ille & crudus humor longo interuallo profluit suffocatione ita interiit, vt cum porrecti veneni parentibus incideret suspicio, ea mihi Medicisque aliquot ad expetitam sectionem obtigerit: quam præter ingentem pulmonum albedinem mollitiemque, ac totius corporis exanguem habitum nihil vitiosum, vel circa vterum ipsum, deprehendi, præter luteum illud miris modis olens alterius testis tuberculum. *Vesalius li. 5. cap. 15. de corp. hum. fabrica.* Posterioris puellæ multis aliis morbosis causationibus defunctæ meminit idem author *in Epistola de radice Chinæ pag. 73. edit. Venetæ.*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Vteri suffocationis symptomata varia & rara ex sympathia partium, cum quibus consentit, nata.

QVIA vterus maximum cum corde per arterias habet consensum, cum cerebro vero per spinæ membranas & neruos, horum membrorum actiones variæ læduntur, admirandaque subsequuntur symptomata, præsertim sublato tetro vapore sursum ex causa coniuncta ipsius affectus. Cum accessio imminet torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallor quidam faciei. Hinc sopor grauis, mẽtis desipientia, sensuum interceptio, ἀφωνία, crurum contractio & similia. Quibusdam risus, aliis lachrymæ, aliis vtrumque, vt D. de Rochepot: quæ cum varicosa esset, eo affectu corripiebatur, cum delirio, risu, lachrymis, contractione oculorum. Alteri risus, deinde perturbatio mentis: hinc lachrymæ, à quibus etiam monitæ non cessant. Sed nihil admirabilius, quam quod duabus filiabus Præsidis Rhotomagensis contingere solebat in motu sursum vteri, quo interuallis laborabant. Risu enim longo ad horam, & horas duas imminente paroxysmo capiebantur, quem neque metu iniecto, neque hortatu, neque aliis artibus poterant compescere. Parentibus interrogatæ & obiurgatæ respondebant se non posse continere risum. Aliis prius lachrymæ, deinde risus mouetur in eodem affectu. Sunt quæ magnam ducunt respirationem, in quibus necesse est nullam fieri compressionem stomachi & cordis, sed materiã alio ferri. Inclinante accessione humiditas quędam è locis muliebribus prodit, ventris strepitus, laxatio vteri. Circuitu quodam redit morbus, hyeme præsertim & autumno. Causæ sunt refrigeratio vteri, spermatis corruptela, humor quidam crassus, & veluti seminalis in vtero corruptus, grumus, Menses suppressi, læuigatus & nimium vacuatus vterus. Sic enim ad loca humida sese conuertit, & è capite ac reliquo corpore immodico labore siccatus trahit. Id quoque grauidis fieri potest inopia alimenti sicciore facto vtero, & concalfacto labore. Eodem modo è defluxione pituitæ à capite in præcordia & impedita respiratione, vtero ad humiditatem concurrente. In remediis hæ omnes causæ distinguendæ. Alii aiunt vacuato vtero, vt per immodicam mensium fluxionem, aere vterum repleri & ita inflari conniuente collo. Gratis etiam odoribus ad nares quibusdam ascendit *Scholiograph. ad cap. 59. lib. 1. Hollerii de morb. intern.*

OBSERVATIO.

Ex suffocatione vterina voces horrendæ in paroxysmis.

IN suffocationibus vterinis quam multa obueniunt, quæ sæpe inexercitato Medico suspicionem numinis præbuerunt? quando à venenato spiritu inflatæ arterię, diductęque in amplitudinem, secundum longitudinem contrahuntur, vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirandas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nunc serpentium sibilos, crocitus coruorum, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum & erumpentis spiritus proportione casus effingit. *Corn. Gemma libro primo, cap. 7. Cosmocrit.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Ad vteri suffocationem remedia rara, exemplis nobilibus demonstrata.

ADfertur è noua Hispania lapis, quem vteri morbis adprime vtilem esse ferunt. Niger est, admodum politus, ponderosus, maiore ex parte teres & rotundus. Mirum porro est quod de hoc lapide prędicant: nam mihi affirmauit nobilis quædam & magnæ authoritatis Matrona, quæ eo vsa est, & in vmbilico gestauit adeo firmiter inhærentem, quasi isthic adglutinatus fuisset, ex quo præsens & certissimum sensit commodum: idem aliæ asserunt, quæ simili modo isto lapide sunt vsæ. Cum vteri suffocationem imminentem præsentiunt, adhibito lapide, subito leuantur: & si eum perpetuo gestent, nunquã simili morbo corripiuntur. Exempla huiusmodi faciunt vt his rebus fidem adhibeam. *Monardes libro 3. Simpl. Medicament.*

Contra matricis suffocationem vnguem Alcis præsentaneum esse remedium, & ab aliis audiuisse, & periculo facto me cognouisse fateor. Nam accersitus vt medicam manum adhiberem cuidam mulieri suffocatione oppressæ, data huius vnguis rasura cum radice zedoariæ, aliisque auxiliis ex arte adhibitis, optatum finem cum honore sum consecutus. Cum præterea intelligerem, eandem sæpenumero eo ipso morbo tentari, vt partem huius vnguis collo appensam iugiter portaret, iniunxi, quod cum sedulo fecisset, quamdiu ego interfui, tribus nempe Mensibus, ea semper molestia caruit. Vnde mihi multoties gratias egit. *Apollonius Menabenus capit. decimo. De Alce.*

Nicolaus Florentinus narrat, se plurib. experimentis probasse, ouum antiquum in nido conseruatum, si conquassetur & supra paruum linteum apponatur vtero, miro quodam modo restituere vterum. *Mercurialis de morb. Muliebr. lib. 4. cap. 21.*

Inter cætera, quod omnium maxime solet mulieres præfocatas quasi momento reuocare, est euaporatio facta ad nares, ex puluere verrucarum, quæ ti-

quæ tibiis equorum adnascuntur, quæ si in calente furno exsiccentur, & in puluerem redigantur, & naribus suffumigium fiat, tanquam præsentaneo remedio, & magna adstantium admiratione, solent mulieres quasi à mortuis reuocari. *Albert. Bottonus de Morb. Muliebr. cap. 47.*

Bryonia mulieres vuluæ strangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat adeo vt eas à strangulatu liberet & sanet. Equidem noui mulierē quotidie fere per annos hoc morbo vexatam, quæ tandem à quodam vulgari herbario edocta, vt vinum album biberet, in quo vitis albæ radicis vncia efferbuisset, dormitum itura semel in hebdomada: cum hac medicina per annum vsa fuisset optime ex illo morbo conualuit. *Matthiolus Comment. ad libr. 4. capit. 176.*

In vteri strangulatu, habeas singulare remedium: Iulos siue catulos iuglandis in puluerem exiccatos contunde: datur ad scrupul. duos, cum guttulis duabus olei succini. in eo affectu nihil vnquam noui præstantius. *Thomas Moufetus in Epist. ad Petrum Monauium, exhibita libro tertio, Consiliorum & Epistolarum Medicinalium Cratonis & aliorum per Laur. Scholtzium, pag. 354.*

Quod nuper in vxore mea experti sumus, præfocatione matricis grauiter laborante; quæ vis in castoreo est, vt epotum repente cruciatus omnes tollat, iactationes reprimat, matricem in sedem suam retrahat, ibique sistat, morbum denique omnem, cum acerbis periculosisque symtomatibus propellat? *Andreas Dudith in Epist. ad Venceslaum Raphanum eodem opere & libro pag. 303.*

Excellentiss. D. Crato præceptor olim meus, omni laude & memoria perpetua digniss. inter alia sua euporista commendabat in suffocationibus vteri & similibus affectibus vnguentum ex Sclarea, cum butyro, coctum, cui adiicitur aliquid gummi istius exotici, Takamahacæ, quod etiam tum vmbilico imponendum. *Camerarius in horto.*

Angelica odorata quæ sponte crescit, in Noruegia, Pomerania, & alibi, præstans medicamentum est contra suffocationem matricis cum zedoaria in vino calido exhibita. *Camerarius in horto.*

Radicis petasitidis vulgaris puluis cum Zedoaria & Angelica præstans est remedium in suffocatione matricis.

Peucedani radix in ore retenta, efficax est in suffocatione matricis. *Camerarius in horto.*

Ad strangulatum vteri Accipe asſæ fœtidæ scriptulum, fiant pillulæ tres, vel plures, inaurentur, deglutiat eas cum malo tentari incipit. *Heurnius lib. 2. Meth. ad Praxim. 588.*

Spiritus siue Chylisma Caphuræ nobili experimento medetur suffocationi ab vtero. Caphura integra accensa & ex stalactico melissophylli liquore pluries extinctam vtebatur Parens meus magno cum fructu. *Schenckius, Filius.*

Vnguentum Moschatum nostrum. ℞. ciuettæ gran. tria, Ampari, Moschi, singulorum granum vnicum. Excipiantur oleo succini, quantum ad leuigandum sufficit. Huius ciceris instar vmbilico inferendum, quod calore resolutum vagam reuocabit matricem.

Idem Schenckius.

OBSERVATIO.

Ab vtero suffocatæ, pro mortuis habitæ: & sæpe quoque elatæ, atque tumulatæ, reuiuiscentes.

FOEMINARVM sexus videtur maxime opportunus conuersioni vuluæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet Nobile illud apud Græcos volumen Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad vitam reuocatæ. *Plinius Nat. Hist. libr. 7. capit. 52.*

Sic *Rabi Moses ex libro Galeni quem Patriarcha transtulit*, mulieri accidisse ex matricis suffocatione scribit: nam sex continuis diebus eam sine sensu & motu, arteriis etiam induratis tumulandam iacuisse fatetur, & denuo reualuisse. *Georg. Pictorius Serm. Conuiuialium lib. 1. pag. 20.*

Fœminæ aliquando in Vuluæ cruciatu elatæ in sepulchris ad vitam rediere: quæ pro alterius mortuæ sepulturæ detectæ, locum mutauere, atque ita miserrime mortuæ inuentæ sunt: septuaginta propterea & duas horas, antequam humentur decreuere. *Alexand. Benedict. Pract. libro decimo, capit. decimo.*

Nonne monstri simile est, extitisse mulieres, quæ hysterica suffocatione correptæ: triduum totum sine motu, sine respiratione, pulsuq;, quod equidem appareret, iacuerint, pro mortuis per errorem elatæ. *Pareus lib. 24. cap. 19.*

Dum in Galliis Praxim exercerem, in manibus habui mulierem ex Vteri suffocatione pro mortua habitam ex semine retento, in qua 24. horis integris vita adeo latebat, vt eam astantes mortuam putarent. Quamuis illa ipsa DEI omnipotentis auxilio, per me sanitati restituta fuit magno cum meo honore, tempore iuuentutis, primo anno cum praxim ibidem exercerem. *Forestus Scholio ad Obseruat. 79. libro decimo.*

Sæpe contigit præfocatam mulierem vitali omni functione ita frustrari, vt à mortua nullo modo distingui posse videatur, præsertim cum, ob refrigerationis intensionem, calor imbecillis adeo reddi soleat, vt pulsatio, respiratio, sensus ac motus omnis ablatus sæpe conspiciatur, magnoque errore illam tanquam mortuam presbyteris aliquando committimus, ideo vt procul ab omni mendacio sententiam nostram proferre valeamus, cum Galen. inprimis tenuem lanæ floccum, vel plumam naribus perforatæ admouendam curabimus, quæ si pulsum aliquem patietur, non leue vitæ argumentum nobis erit. Ad cuius similitudinem, vitrum quoq; aqua plenum, super ventriculi regionem alii imponunt, diligenterque intuentur, si aqua illa quouis modo moueatur, tunc vestigium aliquod vitę in eadem superesse significabitur.

Et mihi semel in hac vrbe occurrit Nobilis Matrona, quæ hoc symptomate correpta, astantium omnium consensu mortua iudicabatur. Cuius rei vt certior ego quoque fierem, specillum perpolitum accepi, orique & naribus eius apposui, quo cum aliquo modo infectum & obscuratum obseruassem, spe aliqua de illius vita concepta, astantibus omnibus statim significaui in mortua muliere aliqua adhuc me experiri velle, cumque multa & varia fieri iussissem, tandem summa omnium admiratione, sensim

sensim reuiuiscere cœpit, vt ad consuetas functiones tandem reuersa etiam fuerit. Quod cum præter omnium opinionem euenisset, Mulierem à mortuis reuocatam fuisse magno gaudio & mei applausu clamabant omnes. Et de insperato, felici tamen euentu, mutuo amplectebantur & toto corde mecum simul congratulabantur. Vbi autem perfrigeratio vsque adeo intensa facta fuerit, internusque calor ita exiguus redditus, vt externa omnis respiratio sublata sit, iam proposita experimenta ad verum iudicium deferendum nihil nobis amplius cōferrent. Sed tenuis lanæ floccus, pluma, & vitrum aqua plenum immota manebunt, speculique nitor integer seruabitur, non propterea mulier ista necessario vita destituta erit, quia etiamsi omnis pulmonum motio, qua respiratio fit, auferatur: adhuc tamen interna caloris transpiratio seruari potest, quæ non pectoris, aut pulmonum motu editur, sed cordis potius, internarumque arteriarum latenti quadam motione efficitur, cuius solius gratia vita seruari & superesse potest. Quemadmodum pleraque alia testari possunt, quæ tota hyeme frigida & immota in cauernis permanent, vt omnibus citra vllam controuersiam mortua esse videantur, quia tamen interna illa transpiratio cordis & arteriarum, occultiori motu facta, adhuc permanet, hinc fit, vt æstate superueniente, internoque calore ad exteriora denuo reuocato, veluti à mortuis resurgant. Quod sane illis euenire minime posset, si cum externa illa respiratione, interna quoque caloris transpiratio sublata esset, cum à priuatione ad habitum regressum fieri posse negent Philosophi omnes. Tanta igitur est transpirationis caloris necessitas ad vitam, tantaque horum duorum vnio extat, vt quemadmodum vita sine transpiratione, ita nec transpiratio sine vita esse non potest. Cæterum quia interna hæc caloris transpiratio, nullo sensu, nulloque signo à nobis distingui potest, ac proinde simul etiam ignorare oportet, an præfocata mulier vitali omni calore destituta sit, quid nobis agendum erit, ne in hoc symptomate mortis æmulo errorem committamus, in magnaque nostra infamia, tanquam mortuam sepeliendam amittamus? Consultius fore ego existimo, vt nobis deficientibus certis signis, vitam à morte distinguentibus, familiaribus saltem mandemus imperemusque ne pro consuetudine huiuscemodi mulieres sepeliri permittant, sed propriæ domui longiori tempore illas detineant, per duos inquam aut tres dies, quo tempore, si nullum vitæ vestigium apparuerit, sed fœtorem potius emiserint, mortis certissimum argumentum omnibus esse poterit. *Albertinus Bottonus lib. de Morb. Muliebr. capit. quadragesimo quarto.*

Observatio.

Quæ ex vteri strangulatu mortua credebatur, à Medico ad Anatomem adhibita, inexpiabili & famoso errore occisa est.

Anatomicæ commentationis iacentis & prope neglectæ parens ac restaurator in Hispania ad nobilem mulierem, quæ ex hysterico strangulatu mortua credebatur, dissecandam vocatus, ecce ad secundam adactæ nouaculæ impressionem derepente ad se illa redire, & artuum corporisque, quod pro cadauere habebatur, motu ac clamore, vitæ adhuc superstitis signa præbere cœpit. Quę res circumstantes amicos in tantam admirationem horroremque rapuit, sic primæ & melioris notæ Medicum illum infamem, odiosum & detestabilem reddidit, vt parum abfuerit, quin vnguibus omnium è vestigio discerperetur & laniaretur: nihilque prius sibi esse duxerit, si saluus esse vellet, quam prouincia quam citissime excedere, seque fuga inuidiæ subtrahere. Sed ne sic quidem intestinum tortorem ac carnificē, quo iudice nemo nocens absoluitur, male nempe rei gestæ conscientiam fugere potuit. Itaque non ita multo post mœstitia confectus, magno rei & publicæ, & Medicinæ detrimento interiit. *Pareus libr. 23. capit. 46.*

VTERI PROCIDENTIA.

Observatio.

Stupenda mulieris cuiusdam vteri procidentia: cui ille humani capitis magnitudine annis aliquot salua vita foras propendit.

Paulus negat, totam vuluam posse procidere. At nostris temporibus in vna & altera, totam procidere extra sinum, vidimus, ex cornibus tantum, & quibusdam adhuc ligamentis suspensam, cuius rei etiam hodie testimonium adferre possumus. *Andernacus Commentar. ad capit. 72. lib. 3. Paul. Ægineta.*

Memini mulieri cuidam vterum prolapsum totum foras ad humani capitis magnitudinem pependisse, ac sic hanc aliquot annis misere vixisse. *Dodonæus Annot. ad cap. 11. Beniuenii de Abditis.*

Observatio.

Vteri puellæ procidentis, mira symptomata.

Si fundus procidat, sublatis cruribus facile redit: si vincula, declinet in latus vnde dilabuntur. Puellæ cuidam (quod à nobis annotatum est) tremor sinistra parte in facie & thorace, non inferioribus partibus. Decumbenti in sinistram mouebatur: quiescebat reuolutæ in dextram. Mane & vespere mouebatur. Ardebat similiter & frigebat. Suppressi Menses annis fere tribus, facies saturato rubore, tenesmus, dolor stomachi, lien inflatus. *Scholiograph. ad cap. quinquagesimum septimam, libro primo, Hollerii de Morb. Intern.*

Observatio.

Ischias credita: cum esset vteri prolapsus, qui curatus est.

Mulier non bene purgata post partum & cum alii existimarent Ischiade laborare, Medicus iussit obstetricem explorare num vterus ad coxam esset delapsus, quod accidisse deprehensum est. Opus itaque fuit chirurgia. Recte collocata in sella caua vel lecto, suffumigia rerum fœtidarum inferius & nari-

& naribus odorata adhibita, postea digitis ol. Amygdal. dulc. vel amar. inunctis, vterum obstetrix reuulsit à coxa, & recte direxit: iacuit aliquantisper in latere sano. *Lucillus Philalthæus Tom. 2. Curat. fol. 133.*

Observatio.

Vteri ex variis caussis procidentis Historiæ.

Dvrlaci duas mulieres curaui, quibus magna parte vterus procidit, quem restitui. Caluæ symmistæ vxori, cui procidit: forsan propter conatum in pariendo fortiorem, adhibitis remediis, gratia Dei curaui.

Non absimiliter & sanata, & restituta est quædam in pago Wetteinschvvan, quæ clandestine surripuit Schedulam vel receptam, contra morem, ex pharmacopolio, vt in consimili casu apud alias vteretur.

Paucis ab hinc annis maniaca ex Xenodochio, mihi curanda, oblata est, quæ continua successione & pulsationibus incessabilibus, pedes & ventrem refrigerauit, carceri inclusa, adeo vt matrix facta sit procidua. Eam annuente diuino numine liberaui ex his malis. Cum omnia recte se habere viderentur, peste correpta est, & tamen euasit. Ita mirabilia sunt opera Domini, qui solus languorem & dolorem considerat. *Clariss. Vir Esaias Meichsnerus de Obseruat. propr.*

Observatio.

Procidentia vteri curata.

Memini curatum à me iuuenem mulierem, cui oui gallinacei magnitudine extra vuluam vterus propendebat, tantumq; curatione profecisse, vt postea pluries conceperit, pepererit, nec denuo vterus relapsus sit. *Pareus libro vigesimo tertio, capit. quadragesimo.*

Observatio.

Puella, vteri procidentia laborans, mortua.

Illustri & generosæ virgini, duodecim annorum, vterum nigricatum & putrefactum excidisse nouimus, & periit. Erat autem natura debilis constitutionis ex vtero materno. *CL. V. Esaias Meichsnerus de Obseruat. propr.*

Observatio.

Historia mulieris quæ cum vteri procidentia laborans concepisset, ex aborsu mox interiit.

Omnes Vteri affectus possunt sterilitatem afferre, sicuti procidentia vteri, quamuis viderim mulierem, cui vterus plurimum prociderat, gerentem in vtero, quæ ex abortu mox obiit. *Trincauella libro vndecimo, capit. decimo septimo, de med. hum. corp. affect.*

Observatio.

A Diarrhœa in partu vterus cum secundina prolapsus, vnde mortua mulier.

Filia hominis coqui, prægnans, ante partum mortem optabat, & euenturam prædicebat; pridie, aiunt, ingenti laborasse diarrhœa, noctu facile peperit, inter pariendum vterus cum secundina prodiit, qui restitutus est, quamuis ignorarent vterum esse. Mane vocatus, quum omnibus viribus destitueretur, & vix pulsus sentiretur, vterus extra propendebat, turgens admodum, quem cum attingerem, effluebat liquor sanguineus, & serosus, ita vt existimarem, quum nihil tale vidissem, esse molam aliquam quæ vtero firmiter adhæreret, mecum idem sentiebant obstetrix & Chirurgus. Ego ob rei nouitatem nihil tentare volui, curans vocari Ioannem de Argent. erant eius opinionis, futurum, vt præcideretur; id tamen noluerunt, absente illo Chirurgo, tentare. Præscripsi Cataplasma remolliens & suppurans, cuius præparationem non expetebant, statim enim moriebatur. Defuncta illa, tumore aperto, animaduertimus nihil aliud esse, quam vterum euersum. Mirabar non à me agnitum, licet id primo suspicarer. Verum id effecit ignorantia obstetricum, deinde quod dicerent nullam vim fuisse in pariendo, & fluxus comprimendo, quum arteriis & venis alligaretur. *Clariss. Vir Iohan. Bauhinus de Obseruat. propr.*

Observatio.

De vteri procidentiam simulante.

Non ita pridem prostituti pudoris mendica Lutetianis pauperum curatoribus se obtulit, rogans vt in album pauperum stipendiosorum referreretur, sibi enim ex laborioso & difficili partu vterum procidisse, itaque non potis esse aliquid operæ facere, vnde victum compararet. Tum illi, eam de more à Chirurgis ei muneri destinatis probari & examinari iusserunt. Hi re tota eius lustrata & cognita, fraudem subesse renunciarunt. Vesicam namque bubulam inspirato flatu semiplenam, & turpi sanguine oblitam, ceruicis extremo, ad quod spongiolam attexuerat, in vteri sui ceruicem intruserat, mox enim vteri solita & humida eluuie differta, & turgente spongiola, bubulam vesicam propendentē stabiliri sic, vt sine prolapsionis metu facilis mendicæ incessus esset, nec nisi summa vi reuelli posset. Ob hæc vaframenta in carcerem coniecta est, & locis ante à carnifice operta, in exilium relegata est. Haud huic absimilis est eorum techna, qui scite apposito inguini ventre ouillo herniosos se simulant. *Pareus lib. 24. cap. 18.*

Cvratio.

Pessaria.

Observatio.

Ad vteri procidentiam remedium rarum, certum, & à veteribus non satis cognitum, at recentiorum vsu comprobatissimum.

Primo notare oportet, vterum modo magis, modo minus prolabi, tam propter causas externas & violentas, quam internas, & id vel ratione humorum, aut sine humoribus: quæ vteri ligamenta labefactant, & resoluunt, aut ipsius orificium & ceruicem dilatant. Hoc enim non solum ex solo aliquo tumore, aut ipsius solidi corporis plenitudine, quod potius vterum in corpore retineret, quam quod propelleret, accidere solet. Quod inde manifestum fit, cum minus prolabatur & relaxetur menstruis instan-

instantibus (quo tamen tempore succulentus, plenus, & grauis est) aut tempore gestationis, quam fiat post fluxum menstruorum, aut post puerperium: propterea quod menstruum, antequam profluat, tumidum reddit, aut infans, quia antequam in lucem edatur, vterum implet: hæc, nec procidat per orificium proprium & ceruicem tum nimis angustam, quam vt vterus adeo dilatatus prolabi possit, impediunt, ita vt tum temporis mulier quasi curata videatur. Verum cum non diu in corpore vterus per se remaneat, Medicus arte auxilium fert, vt *Hippoc. libr. de Morb. mul.* docet. Sed & experientia noua ostendit, præ cæteris remediis, conferre certi alicuius Pessarii insertionem, quod forte casu inuentum, aut potius (meo quidem iudicio) ab industrio Medico, qui id quod natura tempore gestationis facit, aut instantibus menstruis imitaturus erat: & hoc quo impediatur, ne hæc domus, vterus nimirum (vt sic loquar) per proprium ostium egrediatur. Pessarium vero hoc, non simile est iis, quæ solum in ceruicem vteri inseruntur, propter varios & diuersos vteri morbos, quos aliquibus peculiari nomine Lemniscos vocare placuit: sed & commodum & idoneum est, ad indendum & retinendum in propria ipsius vteri concauitate. Pessi, aut pessarii, aut Emmoti nomen, aliunde mutuantes, ipsi tribuimus (aliis nominibus deficientibus) cum de eo in specie ab antiquis nil fuerit traditum. Qui voluerit, Symphonem (Gallis soupompe dictum) nominare poterit, ad similitudinem instrumentorum hydraulicorum, quæ à Gallis pompes nominantur, cum quibus in vsu similitudinem aliquam habent. Illa enim vterum in corpore retinent, quemadmodum hic ipsam aquam in hydraulo.

Quod à veteribus de hoc pessario nihil vnquam perfecte traditum fuerit, mirum non est, cum infinita sint leuia & commoda auxilia, quæ à mulieribus experientia quotidiana inueniuntur: quæ non minus ingeniosæ sunt in morborum propriorum auxiliis adinueniendis, quam natura verecundantur viris morbos suos exponere, qui inter ipsas secreti habentur, ita vt plerique ex ipsarum Medicis ignorent: credo ego, apud ipsas hoc Pessarium diu loco secreti habitum fuisse. Verum hoc tempore Chirurgorum aliqui hac de re, sed diuersimode libros conscribunt, & lectiones habent: nimirum quoad materiam, ex qua hæc Pessaria facta sunt, quoad figuram, & quoad vsum. Aliqui enim ex sola cera, alii ex argento, aut auro excauato, alii ex subere cera tecto conficiunt. Præterea aliqui figura rotunda, alii ouali, alii triangulari, aut quadrangulari, inæqualibus tamen lateribus, aut in angulos obtusos formant: alii forma cordis depressi, alii ex rotunditate oblonga & obtusa figurant: alii denique rotundos in latitudinem, quæ in medio aliquando, aliquando vero non perforata sint, parant. Sic etiam multi indentes, funiculum ad alterum extremum alligant, quo commodius quando voluerint extrahere possint: alii absque funiculo indunt, ita tamen vt sine magna molestia, quando visum fuerit, extrahere possint, non secus quam si funiculus alligatus esset. Sunt vero alii, qui nunquam eximunt, quale hoc est pessarium, de quo sermo est quod quando in interiori vteri capacitate est, tamen nihilominus mulieres viris concumbere possunt, etiam maritis, si modo ipsæ velint, ignorantibus: siquidem non solum locus laxus & amplus est, in quo continetur, sed etiam figura æqualis & polita est. Nec impedit etiam quo minus mulier concipiat, eundem conceptum retineat, vtero gerat, & pariat. Quod sane admirandum auxilium, tutumque est, quo tanto malo præcipitationis vteri occurri potest, ita vt sæpius malum omnimode curet, postquam aliquo temporis spatio in corpore gestauere, ita vt eo opus postmodum non habeant. Imo etiamsi mulieres prius propter vteri præcipitationem concipere non potuere, vt concipiant auxilio est. Si enim Epiploon os vteri comprimens, vt 5. *Aphorism.* 46. *Hippocrates* habet, conceptum impedit, quanto magis tantus vteri prolapsus id impediet, qui in seipsum relaxatur, quasi seipsum oppressurus, nisi hoc modo in his occurreretur: quemadmodum in aliis fit, corpus emaciando, quod sæpius diæta conuenienti à nobis præstatur. *Franciscus Roussetus Sect. 6. capit. tertio & quarto, de Partu Cæsareo.*

Pessariorum duo sunt genera: alia enim in ceruicem solum vteri induntur, & quibusdam Lemnisci dicuntur: alia in propriam vteri cauitatem intruduntur. Horum materia diuersa est: aliqui enim ex sola cera: alii ex subere, cera tecto: alii ex ferro albo, cera obducto: alii ex argento, aut auro excauato conficiunt. Horum etiam figura diuersa existit: alii enim ouali, alii rotunda, alii ex rotunditate oblonga & obtusa, alii inæqualibus lateribus aut in angulos obtusos, alii forma cordis depressi efformant: sic aliqui perforatos, aliqui non item, effingunt. Verum diuersimode etiam induntur: alii enim ad alterum extremum funiculum alligant, quo cum lubet extrahere, possint: alii absque funiculo intrudunt: ita tamen, vt cum volunt eximere possint: alii denique nunquam eximunt, vt sunt illa, quæ ad vteri capacitatem intruduntur. Et licet Authores de his, dum de vteri agunt procidentia, quædam proponant, attamen placet Pessaria, vel Circulos, quibus Pessariorum loco in vteri procidentia nostrates vtuntur, proponere.

PESSARIORVM FORMÆ.

NOstrates filum sumunt subtilissimum, quod delicate obuoluunt, globum ouali figura, ouo tamen paulo minorem, efformant, quem cera virginea obtegunt, ac in vteri collum indunt. Solet autem globus hic, dum menstruis laborant, elabi.

Alter modus.

ALIÆ vero hoc pacto conficiunt: accipiunt nucem iuglandem excauatam, quam cera virginea affabre obducunt, forma & magnitudine fere oui gallinacei, & in internam vteri concauitatem Obstetricis opera ingeri patiuntur. Quod vt facilius fiat, fluxu menstruorum fere desinente, fotubus ac insessibus malacticis ad oris vteri relaxationem vtuntur: dein, Pessarium indunt: tum, locum astringentibus & corroborantibus fouent, & decubitum supinum atque tranquillum præcipiunt. Tale Pessarium apud Nobiles Germaniæ matronas, si vteri procidentia laborent, in vsu esse consueuit.

***

CIRCVLI VTERINI.

PEssariorum loco in vteri procidentia, circulis aliquæ vti solent matronæ: quare Circulorum formam à socru mea, P.M. (quæ in arte medica fuit versatissima) mihi communicatam, quibus in multis vsa est matronis, proponam.

Accipe radicem Vitis syluestris, & ex ea circulos rotundos, modo maiores, modo minores, pro ceruicis vteri magnitudine, paruitateve conficito: dein accipe Ceram virgineam q. s. cui adde Resinæ albæ, aut Terebinthinæ parum, liquefiant simul: tum Circulos prædictos huic ceræ resinæ mixtæ toties immergito, vsque dum crassitiem debitam acquirant.

Circulus talis in vteri collum inditur, qui si minor sit, quam oporteat, excidit: sin vero iustam habeat magnitudinem, sine vlla noxa remanet, nec facile elabitur: & melius est vt non eximatur, sed vt vsque dum sponte excidat, relinquatur: quod si vero excidat, nec dum curata sit mulier, alius indendus erit.

Circulus alter.

IOannes Bauhinus, Illustriss. Principis Virtembergici, &c. Archiater, frater meus chariss. ad procidentiam vteri Circulos ex filo argenteo rotundo cum furca trifida ex eadem materia parata, confici curat. Hic sine vi in collum vteri intruditur, qui interdum facile, nisi educatur, hæret; sin vero à pondere vteri propellatur, fascia retinendus erit. *Casparus Bauhinus in Appendice ad Part. Cæsar. Rousseti.*

Pessulus factus pro ratione ætatis immergendus est vino, in quo adstringentia coxerint, & ita insinuãdus pudendo, prius reposito vtero. *Holl. de morb. intern. lib. 1. cap. 57.*

Vt repositus suo loco contineatur. Hinc semisphæram figura ouali, cera obductam, filoque appensam in muliebrem sinum (si vsquequaque sit prolapsus vterus) immittere & subligaculis retinere docuerit. *Duretus in aduersariis ad cap. citat.*

In primis resupinanda ægra est, sic clunibus, femoribusque sublatis, & cruribus reductis, quasi ipsi fœtus, aut secundæ extrahendæ essent, tum vteri ceruix, & quicquid ab vtero prominet & propendet, illinendum oleo liliaceo, butyro recenti, adipe gallinæ, & similibus, inde sensim blande digitorum impulsu in suam sedem compellendum, ægra interim spiritum quasi resorbente, & inspiratu aeris operi fauente, quodque excidit velut reuocante: vterus postquam restitutus fuerit, quicquid vnguine delibutum est, abstergendum molli linteo venit, ne per id lubricum iterum dilabatur vterus, genitalia vero decocto adstringente fouenda, parato ex cortice granatorum, nucibus cupressi, gallarum, alumine rochæ, cauda equina, sumachio, berber. in aqua fabrorum incoctis, ex iisdem materialibus fiet puluis quo eadem loca conspergentur, intrudetur in vteri ceruicem pessus debitæ crassitiei, longitudinis autem octo, vel nouem digitorum pro corporis ægri portione. His peractis continebit se in lecto quieta ægra octo vel decem dies, clunibus sublatis, & cruribus decussatis: admotis interim cucurbitulis suo statu & loco restitutus vterus continebitur, ac si quam ab aere frigido noxam contraxerit decocto calefaciente & flatus discutiente fouebitur sic. ℞. fol. alth. saluiæ, lauend. rorism. arthemis. flor. chamæmel. melilot. an. manip. semis, seminis anisi, fœnugræc. an. vnciam vnam, coquantur omnia complete in aqua & vino, & fiat decoctio ad vsum. Iniiciantur clysteres quo fæcibus vacuis intestinis in alui amplitudine vterus facilius admitti & contineri possit. Hoc eodem cõsilio vesica diligenter exoneretur, alias periculum est, ne inter vtrumque iacens vterus, illorum repletorum sursum, deorsumque compressione foras exprimatur & tanquam denuo explodatur. Vomitus quoque singulare putatur esse remedium ad prolapsum vterum reuocandum: præterea enim pituitam expurgat, quæ vteri ligamenta madefaciebat & relaxabat. Vt enim vterus in coitu prima conceptione deorsum semini obuius promouetur, sic ventriculus sua plane sponte, siue arbitrio nostro surrigitur sursum, cum rei alienæ iniuria lacessitus, magno impetu hanc vomitione repellit, at cum eo sic promoto, vna peritonæos tunica, vterus, ipsique connexa omnia corpora, consequutione quadam sursum promouentur. *Pareus Operum suorum lib. 23. c. 41.*

Non dubito quin legeris, Franciscum Roussetum de Partu Cæsareo, & multa quidem incredibilia videantur. De Pessario tamen, seu cereo globo, quem *cap. 3. 4. 5.* describit, bona fide testari possum me mulierculam vidisse, quæ octo vel decem annis cereum globum sine vllo incommodo in vtero gessit. Aliam vero, quæ nullo impedimento conceptionis, similiter vnum gestabat. *CL. V. Petrus Quentzius suis ad me literis 17. Iunii Anno 1587. datis.*

OBSERVATIO.

Qua ostenditur etiamsi mulieres pessarium tale in vteri corpore ferant, nihilominus tamen ipsas & concipere, & vtero ad præfinitum à natura tempus gestare.

CVm iampridem mihi recitatum foret Puissaye mulierem quandam esse, quæ gestando hoc Pessarium, plures habuerit liberos: & postmodum etiã ab Obstetrice Picarda, Preignon nomine, (quæ à magnatibus propter insignem eius in arte & experientiam & dexteritatem summe expetebatur) eadem mihi essent narrata, nunquam tamen vt nec & alii, fidem adhibere volui. Interim tamen non desii pluribus in locis ita diligenter hoc perquirere, donec tandem quod volui cognouerim, præsertim cum nuper etiam huius medicamenti effectum viderim, quod prius mihi non minus visum, incredibile, quam olim fuit etiam doctissimis sub zona torrida habitatio, quæ tamen non ita pridem opera quorundam Nautarum nobis exposita & patefacta fuit, idque contra celeberrimorum, qui vnquam fuere, tam Mathematicorum, quam Cosmographorum scripta doctissima, quæ indubitanter pro veris habeantur. Quare vt etiam pessarium hoc cognoscerem, elapsis diebus Vernolii prope Senlicetum & in vicinia ANNO 1579. omnibus modis laboraui, ita vt & viderim

viderim & allocutus fuerim, & familiariter etiam cum pluribus mulierculis contulerim, quæ tali pessario vsæ fuere, & adhuc vtuntur, quarum pleræque nomen celari volunt: verum eæ, de quibus in sequẽtibus erit sermo, hoc tanquam omnibus vicinis notum non tegunt. Aliquæ etiam ipsarum sunt, quarum ne quidem mariti ipsas pessario vti sciunt: propterea harum etiam nomen subticere oportet.

Clementia Heraudie, dicta Finet, Geruasii du Mont Opificis vxor, (quæ iam olim Gisortio Normandiæ Vernolium concessit) Iohannis Herauldie Finet dicti, olim Gisortii Tonsoris filia, cum valde iuuenca nupta fuisset, ante decimum tertium ætatis annum prolem habuit, quæ res forte in causa fuit, cur vteri procidentia laborarit. Ex *Galeni* enim sententia, *libro de Natural. facult.* sæpius ob fortem conatum in partu vterus prolabitur. Quare cum ab ipsa vterus, etsi rursus corpori inderetur, contineri non posset, pater ipsius, qui Chirurgus erat, pessarium tale illi præparauit, qualia ipsa nunc parat, & aliis mulieribus, quæ eo opus habent, exhibet: cuius nomine sæpius tam à vicinis, quam ab iis, quæ in locis remotis habitant, consulitur. Hæc dum pessarium tale ferret, tertio concepit, vtero gestauit, & peperit: quamprimum enim esset enixa, rursus vtero indebat, eo solum absterso, & butyro oblinito, nec alio nouo vtebatur. Ita vt iam ab annis quadraginta & vltra, vno eodemque pessario solum vsa sit, absque vlla ipsius pessarii corruptione, aut ipsius suberis putrefactione. Dein etiam eius loci, vicinæque Obstetrices (præsertim vero la Mineuse nomine) constanter mihi affirmarunt, ipsas iampridem plurimis mulieribus in partu adfuisse, quibus prædicta Clementia, pessaria dederat: inter cæteras autem mihi nominabãt mulierem la Nurette dictam, quæ filium ante annos nouem erat enixa, qui mihi ostensus fuit: cui, cum ante exclusum fœtum, pessarium procidisset, ipsa quarto à partu die, cum vterus rursus prolapsus foret, denuo indidit, quod postmodum semper ad mortem vsque absque molestia, in vtero reseruauit. Præterea tale etiam Pessarium ab eadem Vernolii Genevefæ Salantin nomine, adhibitum fuit, cui in primo matrimonio ob difficilem partum vterus prociderat. Quod cum per annos quatuor gestasset, interim licet grauida facta, pessarium tamen hoc toto gestationis tempore etiam tulit, quod tribus ante partum septimanis sponte prolapsum (quod sane propter eam quæ sequitur de reclusione oris vteri in grauidis disputationem, notatu dignissimum est) ita tamen vt idcirco ante præfinitum à natura tempus, enixa nõ fuerit. Infans trium nunc annorum est, nec hactenus ipsius mater pessario opus habuit, cũ ab vteri prolapsu recte fuerit curata: ita vt ab eo tempore rursus filios gemellos adhuc viuentes pepererit, quod sane multis de causis (quas breuitatis habita ratione omitto) memorabile est.

Cum scripserim pessarium hoc in interiorem vteri cauitatem inserendum esse, doctorum aliqui sunt, qui contrarium sentiunt, sentientes pessarium in collum vteri solum inseri, nec posse vlterius quam ad os vteri immitti. Verum ipsorum obiectionibus (quæ potius ab authoritatibus, vel præiudicio aliquo, quam ex rationibus solidis dependent) respondendum, quibus solutis clare ostendemus, non solum possibile, sed etiam necessarium esse, vt ad pessarium hoc indendum os vteri recludatur: quod duabus rationibus absoluere possemus. Primo quidem Problemate, iampridem à quibusdam studiosis doctissimis, primum quidem in fine cuiusdam Anatomes, dein etiam Monspessuli in disputatione, vt vocant. Quodlibetaria, proposito. Quod quidem tametsi rationibus haud euerti possit (remoto omni præiudicio) ne tamen aliquorum lectorum aures delicatas offendamus, in aliam disputationem problema hoc reiiciam, quod in Scholis, potissimum vero Anatomicis, commodius exponi poterit, subiecti in terminorum quibus vti oportet ratione habita. Quare ad alteram rationem, quæ magis seria est, descendam, quæ talis est.

Si totus vterus in modum sacci inuersus, (vt contra Græcos ex Arabibus probauimus) ex interiore corporis parte, extrorsum prolabi potest, imo sæpius vltra medium femorum, & mole duos pugnos excedente, tum oportet necessario, vt hoc magnum, crassum & oblongum vteri corpus, per ipsius os transierit, & rursus etiam absque magna difficultate pertranseat, quando is in naturalem locum reponitur, & id antequam pessarium, de quo agimus, indatur: quod tamen quam sit ipsius vteri corpus, longe minus est. Quare ergo non subito & tum etiam quando recenter os vteri dilatatum est, facile pessarium hoc inderetur? quod cum semel inditum est, in vtero ita se disponit, vt nec ipsum, nec etiam vterus excidat, si modo pessarium vt conuenit sit paratum.

Quare amplius non miror, si mulieres iis pessariis vtentes, quæ multi Chirurgi rem non intelligentes, suo more parata & effigiata adhibent, & in collum vteri, non autem in capacitatem indunt, parum, aut nihil omnino fructus persentiant: sed è contra sæpius plus quam prius molestiæ perferunt, tam quoad dolorem, quam impedimenta in actionibus muniisque domesticis. Adde etiam, quod potius vteri prolapsum causant, quam quod retineant, cum vteri collum, per quod delabi debet, dilatatum retineant. *Rousset. de Partu Cæsareo Sect. 6. capite quinto & sexto.*

Observatio.

Pessuli ex subere ob vteri procidentiam subditi, atque intus remanentis Historia.

QVASDAM ipsi nouimus, in quibus quum ex subere pessulum confectum, vt aduersus vteri descensum obniterentur, sibi subiecissent; qui hinc nulla arte euelli posset, quia nec apprehendi, circumpressus remansit in locis. Quanquam ne obstaculo quidem hoc fuisse quibusdam mulierculis conceptioni, scripto proditum suspiciose legerimus apud Franciscum Roussetum vt litteris politum hominem, sic morum & vitæ integritate commendatum. *Cordæus Commentar. 7. ad librum primum, de Morb. Muliebr. Hippocrat.*

* * *

OBSERVATIO.

Pessus 14. annis gestatus, excitatis vehementissimis doloribus, cum educi non posset: quibus demum remediis fuerit exemtus.

AD vteri prolapsum pessarium, globi instar, ex latere coctili & incerato confectum, Anna Grimin Phorzensis, iuuencula viginti annorum, annis 14. in vtero gestauit: ægra ab vteri quidem prolapsu tuta, verum cum nulla id arte eximi posset, & sæuissimis doloribus torqueretur, graui paupertate pressa, morbum gallicum simulans, in Xenodochium Generos. Dominor. Fuggarorum cui ego præsum, recipitur: in quo cum pro more aliquandiu ligni diætam sudando, exiguo cum fructu, sustineret, eandem autem ægerrime sedere animaduerterem, sciscitatus sum num ex pudendis male haberet: quæ confestim morbi sui Historiam omnem libere prodidit. Itaque sinu muliebri explorato, eundem insigni putrilagine fœdatum comperi. Cui insessum emollientem, abstergentem, ac dolores sedantem decerno, ex meliloto, malua, bismalua, chamemælo, parietaria, mercuriali, & cæteris concinnatum: cuius quotidiano prope vsu pars affecta, sublata putrilagine, probe mundata & expurgata restituitur. Et vero, quod ad subsistens pessarium attinet, obstetricem peritam & exercitatam accerso, quæ manum muliebri sinui immittens, singulari digitorum solertia ex vtero, inceratum lapidem, diuturni mali omnis authorem, educit: quem raritatis caula multis ostendi. Verum ab eductione insessum ad dies 14. repetendum imperaui: vnde citra vnguentum Mercuriale, aliaq; eius generis remedia probe conualuit, quæ vel hodie quoque viuit. *Doctissimi Viri Tobiæ Cneulini Obseruatio.*

VTERI ECTOMIA.

OBSERVATIO.

Vteri vel ex procidentia, vel gangræna, aut aliter vitiati, totius, aut per partes, sine vitæ periculo exsecti, historiæ admirandæ.

VLTI abscessu in aliqua vitæ necessaria parte oborto, præter opinionem consanuerunt, cum & iecoris fibram, & omenti partem, peritonæique, & totam vuluam subinde ademptam fuisse, nec mortem inde subsecutam, memoriæ prodatur. *Ægineta lib. 6. cap. 88.*

Si processu temporis id quod prolapsum est putredinem fuerit expertum, idipsum auferetur, nullius metu periculi. Etenim vulua vniuersa sublata, vbi computruerat, mulierem superuixisse commemorant. *Idem lib. 3 cap. 72.*

Si pars prolapsa temporis progressu per negligentiam computruerit, & ex assidua vrinæ irrigatione, & adhærentibus sordibus exulcerata fuerit, auferatur citra vllius periculi formidinem. Narrant enim, totum vterum putrefactum aliquando ablatum esse, & mulierem nihilominus superuixisse. *Aetius Tetrab. 4. Serm. 4. cap. 76.*

Recordatus sum quod vidi mulierem, cui matrix exiuerat extra vuluam, & videbatur quasi esset Sardellus paruus: & remansit sic tempore longo: sed finem ipsius ignoraui.

Recordati fuerunt quidam Medici, quod aliquando putrefiunt ligamenta matricis omnia, & exit matrix omnino, & permanet mulier absque matrice, & viuit sine diminutione aliquarum suarum operationum. Et dixit mihi quidam amicus meus, de quo & eius veritate multum confido, qui vidit mulierem, cui omnino matrix exiuerat, & remansit viua, faciendo omnes suas operationes naturales integre & perfecte, & sic esse debet absque dubio, cum non sit membrum principale, nec aliquibus membris aliquas præstet vtilitates: nec præstat aliquod iuuamentum in conseruando vitam, nec inuentum fuit ad illud. *Auenzoar libro secundo, Tract. 5. cap. quarto.*

Vidi vnam Papiæ, de qua dicebatur, quod ab ea exierat tota matrix, secundum partes putrefactas in diuersis temporibus, & superuixit per aliquot annos post, & erat ex nobili genere. *Matth. de Gradibus Comm. ad cap. de Exitu & dispositionibus matricis, libr. 9. Rasis ad Almansorem.*

Vidi mulierem Andreæ Salsitiæ, cuius matrix corrupta tota emissa est, & vixit postea multis annis, exercens negotia familiaria. *Nicolaus Florentinus Serm. 6. Tract. 3. cap. 26.*

Vidi mulierem habentem matricem inter coxas pendentem & putrefactam, cui abscissa fuit. Et adhuc illa per plures annos vixit: præterea tempore pestis Papiæ mortua est. *Marcus Gattinaria Commentarior. ad caput de exitu Matricis libro nono, Rasis ad Almans.*

Potest vterus pati omne genus morbi, sæpe procidit, & totus potest extrahi à corpore, durante valetudine. Vnam matricem corruptam ego vidi extrahi integre in terra Carpi à Genitore meo, quæ sanata est, & diu vixit. Ego etiam Bononiæ extraxi vnam aliam integre, quæ erat gangrænata, Anno 1507. Mense Maio, quæ superuixit sana. Vnam aliam scilicet matricis receptaculum præcipitatum extra ventrem & corruptum, me præsente nepos meus ex fratre Damianus extraxit integre, & in cœtu Doctorum, & multorum Scholasticorum, Anno 1520 die 5. Octob. Ista vltima nomine Gentilis, erat vxor Christophori Brianti Mediolanensis, habitantis Bononiæ, quæ hora ista 1523. 10. Iunii est sana, & exercet negotia familiaria, & relatu ipsius & sui mariti, in coitu emittit semen, & habet menstrua temporibus debitis, res notatu digna. *Carpus in Isagoge Anatomiæ.*

Vidi matricem mulieri Bononiensi, cum mola trusatili, hordeum & id genus frumenta degluberet, elapsam, & cucurbitæ instar inflatam, Carpum Chirurgum, me cooperante nouacula abscindere: quam tandem toto biennio Bononiæ crebro mihi obuiam, & superstitem vidi, donec Bononia emigrarem. *Langius Epist. Tom. 2. Epist. 39.*

Ingeniosus nostri seculi Medicus Vgolinus Pisanus me, licet iuniorem, aduocandum censuit: vt vna cum illo mulierem quandam curaremus, quæ vuluæ pernicioso vlcere vexabatur. Huius nos malitiam omni studio & diligentia tollere, sed frustra conati sumus: nam corrupta interim vulua, & frustulis commi-

comminuta descendens, non prius fluere destitit, quam tota putrescens decideret: & sic mulierem ingenti malo liberauit, quæ licet vulua carens, sana tamen superuixit annos decem. *Beniuenius de Abditis, capit.* II.

Quantum vteri corpus putre iudicaris, exscindendum est audenter, cum superuixerit mulier, cui prope totus putris excisus fuerat. *Syluius de Mensibus mulierum, cap. de vteri præcipitatione.*

Compluti mulierem vteri procidentia laborantem vidimus, cuius vterus extra computruit: Chirurgus tamen totum abscidit ad collum vsque, & non paucis deinde annis vixit. Auicennas totum vterum abscissum refert, & iecoris partem, & vixisse. Et *Galenus libro quarto, de Vsu partium* refert se abscidisse totum fere omentum: sed hoc non adeo graue est. *Christ. à Vega, Comment. ad Aphorism.* 18. *libro octauo, Hippocratis.*

Nos cuidam fœminę ætatis annorum triginta quatuor, vterum putrefactum abscindere præcepimus, decem ab hinc annis, quæ adhuc viuit. *Idem lib.* 3. *sect.* 10. *cap.* 10. *Art. Med.*

Mulieri cuidam fere trigenariæ sanæ, menstruali, & bene famatæ cõceptionis signa paulo post secundas nuptias, quas Anno 1571. contraxit, cum ex priore matrimonio prolem nullam concepisset, apparuerunt. Progressu temporis obortus est ad partes imas & pudenda ponderis sensus, dolore & vrinæ retentione adeo molestus, vt Christophoro Mombeo Chirurgo vicino suo, in suburbiis S. Germani commoranti, patefacere se infortuniumque suum, coacta fuerit. Is viso tumore in perinæo, fotu & cataplasmatibus anodynis & remolliẽtibus, dolorem sedauit: sed mox ad pudendi labrum interius vomica, velut ab abscessu rupto apparuit, sanie subrubra, citrina & pallida, multo tempore manans. Interim haud euanescebat ponderis ille sensus, quin potius augebatur indies, ita vt ab Anno 1573. ne se quidem in lecto in hoc illudve latus conuertere posset, nisi admota manu hypogastrio ad oneris leuamen: sed & tum quidam veluti globus, toto corpore & pondere suo sibi prouolui videbatur, in quodcunque latus decumberet, nec stans, nec sedens alui excrementa reddere valebat, nisi pondere illo sursum manibus ad diaphragma sublato. Incessura, vix crura promouere poterat, quasi sibi semper ex interfœmineo aliquid penderet, quod progressum remoraretur. Ex interuallis vomica illa recludebatur, sanie solita manans: sed tum capitis, membrorumque omnium dolor, animi deliquia, fastidia, vomitus, suffocationes, miseram vrgebant, adeo vt ab empirica muliere persuasa, facile adducta fuerit, vt antimonium hauriret: cuius tanta fuit & tam effera vis, vt post múltas cum multis torminibus vomitiones, & aquosas per aluum deiectiones, visus sit sibi anus procidere. Sed admonita à familiari quadam sua, cui se videndam crediderat, haud ab ano id procidere, sed à vulua. Anno Domini 1575. Chirurgos vocauit, me, Iacobum Guillemeau & Antonium de Vieux, qui sibi auxilio afflictæ sanitati essemus. Expensa re tota, & diligenter animaduersa, communi consilio censuimus, id quod prociderat, extirpandum esse: quod atro colore, fœtore, & aliis eiusmodi signis putridæ ac corruptæ rei argumenta manifesta præberet. Ergo per duos dies sensim frustatim & sine dolore corpus extraximus, quod aduocatis Medicis, Alexio, Gaudino, Feureo, Violaneo & nobis vteri corpus esse visum est. Cuius rei fidem fecere, vnus ex testiculis, qui integer extractus est, crassiorque item membrana reliqua ex mola, quæ suppurata, rupto abscessu, sensim diffluxerat: reuulso omni eiusmodi corpore melius ægra habere cœpit: & tamen ante extirpationem nouem totos dies vrina suppressa fuerat. Dehinc omnia sibi, naturæ suæ, & stato cursui reddita sunt, totumque trimestre sana, & egregie incolumis mulier superuixit, donec suborta repente pleuritide, interiit. Dissecta à me & sedulo singula exquirenti, nusquam comparuit vterus, sed eius loco callosum quoddam corpus, quod natura, quæ nunquam in nobis oriatur, iacturam eius partis quasi reparatura, vel lacunam potius alui repletura, substituerat. *Pareus libr. de Hominis gener. cap.* 41.

Exactis pluribus annis, accersitus Chirurgus ad mulierem quandam in pago Grötzingen, non procul à Caluu, cui cum ex toto matrix procidua facta esset, nec Chirurgus, nec astantes mulierculæ, quæ alioquin fungebantur Obstetricum munere, quid esset, sciebant: ego vterum esse dicebam, qui instar inuersi pilei decidisset, etiam refrigeratus aliquot diebus nigrescere incepisset. Itaque ne fluxus sanguinis incideret, Chirurgo author fui, vt vtrinque ligaturas institueret, & postera die (erat enim infelix astrorum aspectus) abscinderet: id quod ob molestum onus mulier ipsamet serio expetebat. Resecta procidua parte, mulier melius habere cœpit, & relicta portio momento se retraxit, nulla notabili hœmorrhagia succedente. Quæ postmodum peste quoque correpta, multis annis superstes remansit. Tandem vir secessit in alium pagum Colmbach, ad Bellinas thermas situm: salruarium enim egit &c. Bellocatus Præceptor meus Italus, Paduæ sublatum vterum duabus absque dispendio affirmauit. *Esaias Meichsnerus de Obs. propr.*

Etsi huiusmodi vterini affectus in corpore adhuc latitantes, & etiam remedia horrenda, quibus vsæ, admiratione sint digna, propter euentus adeo felices: alii tamen adhuc longe difficiliores casus su[n]t, ratione tamen quorum mulieribus necessario moriendum non est, licet postmodum steriles permaneant, cuiusmodi est omnimoda ipsius vteri ablatio, postquam adeo prolapsus, vt extirpandus sit: quod nihilominus tamen absque grauiori morbo accidit.

Sunt tamen Medici aliqui & Chirurgi etiam doctissimi, qui omnimodam vteri procidentiam non concedunt, Æginetæ & Aetii auctoritatibus moti, qui videntur non concedere, nisi difficulter admodum fieri, vt vterus adeo loco prolabi possit, & tamen auxilia, remediorumque formulas ab antiquis traditas, pro ipsius vteri in locum naturalem reductione proponunt, ita vt tandem fateantur (quod ex relatione habent) aliquibus mulieribus, quæ tamen superstites remansere, vterum penitus exemptum fuisse. Verum *Hippocratis* auctoritas, quæ *lib. de Morb. mul.* habetur, vt & experientia manifesta, ipsis contraria esse videtur, Scribit enim Hippocrates, vterum sæpius è corpore, & quidem sæpius vsque ad femora prolabi, imo ex sententia Aetii, magnitudine oui Struthionis: quod sane solum vteri collum

esse non potest, absque quo vteri corpus totum non sit prolapsum. Præterea oculis obseruari potest, ipsius interiorem partem exterius inuersam, & superiorem, quæ interna etiam erat, prolapsam, exteriorem partem constituere. Verum tria sunt, quæ præter authoritatem *Auicennæ*, quæ habetur *libro tertio*, *Fen*. 21. *Tract*. 4. *capit. quinto*, hoc attestantur. Primo quidem ipsius sanguinis menstrui sensibilis effluxus, leuisque transudatio, ex tota ipsius vteri superficie promanans, qui, dum fluere debent menstrua, amplius non procidit, quod sane certum argumentum est, ex ipsius vteri corpore & capacitate promanare, & non solum ex vteri collo, vti multi contra Galeni sententiam somniarunt. Verum præter propositum non est, sed notatu dignissimum, quod si solum ipsius collum procidat, corpus vero ipsum nondum sit prolapsum, tum conspici in ipsius fundo (qui tum parum maior, quam forte sit ouum gallinæ) foramen quod os ipsius vteri est, ad ipsum collum attractum, & ab ipsius vteri corpore depressum, per quod foramen in mulieribus iuuencis hoc malo diuexatis, sanguinem menstruum promanare obseruatum fuit: & tamen facile prolapsus talis in pristinum situm reduci potest. Sed si per foramen hoc pluribus de causis relaxatum ipsum corpus tanta mole procidat, quod quotidie accidere solet, tunc foramen id amplius non conspicitur, sed totum assimilari potest magno vini cantharo, qui in superiore parte oualem figuram habet, sed inferne minorem: inferne vero alia est rotunditas, superiore longe maior, absque tamen foramine: in medio autem manifesta conspicitur coarctatio, binas has partes aliquo pacto separans, quod nihil aliud est, quam os vteri dilatatum. Et tunc obseruatum fuit, ex tota illa parte inferiore, in iuuencis (tanquam per resudationem) sanguinem menstruum debito tempore profluxisse. Hic est intermedius angustior locus, cui ligatura iniici debet, quando animus est vterum prolapsum, & gangræna affectum auferre: rarius enim superior pars putredine tentatur. Hac ratione minor illa & superior rotunditas rursus reponi poterit, si inferiore parte ablata illa huius pondere amplius non prematur vti ante prolapsum fiebat, nec etiam deorsum post omnimodam procidentiam trahatur. Si vero supra manifestum illam coarctationem, (vti aliquando factum) ligatura fiat, id cum dolore summo, & etiam cum periculo coniunctum erit. Dein exiguus, aut nullus dolor, quem massa illa carnea prolapsa (vteri fundum puta) tum persentit, etiamsi duriter tractetur, dum reducere est animus, prædicta attestatur. Est enim, vt verum dicamus, os ipsius vteri vna cum ligamentis à quibus dependet, quæ exquisito sensu prædita sunt, non autem ipsius vteri corpus, de quo hic agimus, & quod in partu Cæsareo incidimus, quemadmodum alibi probamus. Tum remedia quæ vsurpantur, & inter cætera insertio pessarii in fundum vsque vteri ex subere cera obducto, aut alia materia parato, de quo, ne à proposito recedamus, in sequentibus agemus, id etiam comprobant. Verum, vt ad rem accedamus, breuiter binas Historias à me obseruatas, referam.

Cum Lunelli Vastineti, cuidam mulieri è corpore vterus auferretur, præsens adstiti, qui consilio defunctorum D.D. Saportæ, hospitis & mecœnatis mei, & Rondeletii, præsidis mei, ab Anatomico publico Bartholomæo nomine, qui postmodum phthisicus interiit, exsectus fuit, idque posteaquam Monspessuli omnia remedia, sed irrito conatu attentata essent.

Ab eo tempore, consilio meo nobili matronæ Vastineti, (cuius nomen subticere placet) Ambrosius Niger & Compagnonus à turre Chirurgi Pithvverenses, vterum exsecuere, quod malum alias incurabile erat: iam enim gangrænam minabatur, & solum adhuc cuti parum adhærebat, cuius pars inferior propendés, magnitudinis duorum pugnorum, iam plane liuida erat.

Domini Villanouani (cuius supra facta fuit mentio) etiam consilio, antequam ipsi familiaris essem, Petrus Mauritius Valdreacensis, vterum vxori Petri Costei pannicidæ excidit: cui, statim post absolutum difficillimi partus puerperium, exciderat, nec reponi poterat, cum adeo in partu læsus foret. Quem cum ligasset, abscidit, & cauterium adhibuit, idque inscio marito, qui tum absens erat, cum quo postmodum nihilominus concubuit, absque tamen voluptate: quod denuo epistola ad me data, Anno 1533. attestatus est. *Francisc. Rousset. De Partu Cæsareo Sect. 4. cap. 5.*

Vxor Cantoris Iaurauiensis (Silesiæ vrbs est) gracili admodum corpore, naturæ biliosæ, nonnihil ad melancholiam declinans, in partu ab obstetrice quadam inclementius, quam par est, tractata, cum gravi & acuto uteri dolore, vinculorum eundem sustinentium, vel ruptorum, vel luxatorum, saltem causa, structuræ vitium passa est: ideoque post partum aliquoties uteri substantiam, in pudendi sinum, non extra tamen eundem sibi prolabi sensit, eoque plus, quo plus oneri alicui sublevando eniteretur. Hoc malo per annos aliquot durante, neque in peius, nec melius vergente, bis prægnans facta, difficilius quam antea peperit. Et paulo post domũ scopis mundans, mensa quadam onusta sublata, vteri corpus magna cum molestia extra sinum ipsi prolapsum est: quod tamen fomentis decentibus calefaciendo, molliter loco suo ipsa restituit: licet postea leui momento rursus exciderit. Hinc Menses primum inordinate fluere, vterus male affici, nonnunquam suffocari, caput scotomiam pati cœpit. Subsequente assiduo fluxu albæ & acris materiæ, itemque sanguinis interdum corrupti, & in grumos collecti. Et cum parum obtemperaret in mali principio Medicis, in peius omnia ruere, atque ex fœdi odoris materiæ effluxu, doloreque loci eiusdem continui, vlceris maligni, vel apostematis suspicio oriri, quod & euentus testatus est. Nam postquam vterus sæpius hoc modo excideret, vt vrinæ vias aliquando omnino præcluderet, ægrotantique grauissima symptomata inueheret: quamuis manu prudencioris Obstetricis aliquoties suo loco restitueretur: attamen perforatus tandem, atque inuersus esse, ante pubis orificium dependens, & copia vrinæ impletus, deprehensus est. Idcirco meo consilio leuiter compressus, vrinam exceptam per foramen, proculdubio ex corrosione factum,

reuomuit,

reuomuit, adeo vt inuerti rursus & subleuari melius, inque sinum pudendi rursus inseri potuerit: quamuis pristino suo loco restitui, ob dolorem nequiret. Spatio igitur vnius mensis malo hoc ter quaterve recurrente, dictoque modo vrina expressa, vniuersus denique vteri interior venter, totus corruptus & lacer excidit, intolerabili fere fœtore dependens, quē nullo prorsus sensu præditum, vtpote partē emortuam, & gangrænosam, Obstetricem excindere vnde & vsquequaque iussi. Locum vero affectum, vapore odoratarum herbarum & seminum decoctorum foueri, à quo etiamsi meliuscule habere cœperit, vrinamq; liberius emiserit, quid tamen postea factum sit, discedens non resciui.

Historiam hanc D. Christophorus Rumbaum Medicus Iaurauiensis, mihi (cum apud nos summum in arte titulum assumeret) communicauit. *Caspar. Bauhinus in appendice ad partum Cæsareum Francisci Rousseti.*

Magius aliquando Bononiæ pro lectione probaturus, non omnia vulnera membrorum principaliū esse lethalia, historiam retulit de Muliercula quadam iuuene, quæ cum parere deberet, nec posset, obstetrices fœtum euulsuræ, matricem simul totam extraxere, & euertentes eam, ex duobus foraminib. vnum effecere. Hanc, cum restitui non posset, Chirurgi totam exciderunt. Hæc postmodum à Magio ita curata fuit, vt loco vuluæ exiguum tantum foramen retinuerit. *CL. V. Laurent. Scholzius de suis ad me transmissis obseruationibus.*

Romæ iuuenculæ primo & difficili partu, genitale & intestinum rectum, perinæo (quod tamen in sexu hoc solidius semper sensi) rupto, iungebantur, nec longe post ruptis cornib. & ligamentis, scroto inuerso simillima matrix excidit. Hanc, Medici, absque vitæ dispendio, cum speciei tantum causa in fœminis vterus factus sit, Paulo etiam, qui totam sępe matricem resectam, nec mortem superuenisse testatus, confirmante, candente forpice prociderunt. Quod tamen in alia (Bernardino Paterno contradicente) Patauij non ausum est. Priorem sæpe post ipse adij, quæ nil, præter ventris tormina, (liberius intestina subeunte frigore) conquesta est. *De obseru. CL. V. Ioan. Iessenij à Iessen, per D. Laurent. Scholzium ad me missis.*

Noui nobilem quandam matronam, cui vterus putri vlcere fuit corruptus, & consilio Medici ante annos 8. ablatus, quæ adhuc bene viuit & valet. *De CL. V. Ioan Franci Hildesij obseru.*

OBSERVATIO.

Vterum ex desperata procidentia, siue qualicunque occasione corruptum, non solum sectione & vstione, verum etiam ligaturis præscindi & tolli posse.

NOn solum sectione & vstione omnimoda vteri procidentia, postquam amplius reponi non potest, curatur: sed etiam ligaturis, cuius rei hoc anno praxin vidimus, quod sequens ostendit historia.

Philiberta Louyson Ioannis Baugin vinitoris vxor, Neoburgi inter Pithvveram & Puissellum habitantis, cum mensium octodecim spatio, sanguineo vteri fluxu, eoque copioso laborasset, adiuncto versus collum vteri pondere: subito suis in ædibus persensit (res sane mira) vterum vsq; ad interiorem femorum partem prolabi, tanta magnitudine, vt cum eum reponere nō posset, triduo aut quatriduo post, Bonauenturæ à Turre & Blasij Berte Chirurgorum Pithvverensium, (quibus cum hac de re sæpius contuli) opem implorarit, qui cum soli sectionem adhibere non auderent, ligatura (meum aduentum exspectantes) contenti fuere, quod anno 1580. 6. Kalend. Martij factum. Ligaturam valde strictam, cum eum reponere non licuisset, adhibuere, eamque non circa partem angustiorem, quæ est inter ceruicem & fundum vteri prolapsi, quo loci omnium tutissime sectio fieri potest: sed ligatura facta in ceruice vteri, quæ valde eminebat, ita vt ligatura vretræ aut ceruici vesicæ proxima foret. Priorem hanc ligaturam per dies octo non mutauere, sed his finitis cum eo vna cum ipsis venissem, vt vterum secaremus, vreremus, & auferremus, videns ligaturā in altiori, quam par esset, loco, ita vt tuta sectio fieri non posset, vstio vero nulla, ratione etiam habita virium prostratarum ipsius ægræ, consului vt noua & arctior, quam prior fuisset, eodem in loco fieret ligatura: illa enim cum magnam partem ceruicis vteri secuisset, laxior erat reddita. Quo facto, non absque dolore, altera hæc & fortior ligatura, magis adhuc partem incidit, & hæc sectio fuit in anteriori parte, eo loci vbi nodus ipsius ligaturæ erat, vsque ad medium canalem, per quem vterus in uersus prolapsus erat. Vnde magna copia puris effluxit: ex fundo nimirum vteri, qui iam niger & gangrænosus, ad femora propendebat, promanans. Postmodum cum alternis diebus, noua & indies arctior ligatura fieret, vti inter nos conclusum erat, tandem post decimam ligaturam 13. Kalend. Aprilis vterus sponte excidit: ipsa vero iam conualuit, munia domestica rectius quam antehac obiens. *Roussetus sect. 4. cap. 5. de partu Cæsareo.*

OBSERVATIO.

Mulieribus nonnullis vterum corruptum citra vllam sectionem, vstionem, aut ligaturas, sed sua sponte & in totum è corpore prolabi & separari.

HIstoriæ iam adductæ de excisione prolapsi & putrefacti vteri, in mulieribus quæ superstites mansere, absurdæ videri non debent: siquidem vterus cum rursus in corpus retrudi non potest, sponte & à corpore se separet, & etiam excidat, (nisi arte Chirurgica succurreretur) absq; tamen vitæ periculo, imo etiam absq; morbo, vt ex sequentibus historijs colligere erit.

Cum Dominæ Blanchafortiæ seniori, piæ memoriæ, à longo tēpore, sed sensim vterus adeo esset prolapsus, vt tandem nec rursus indere, nec etiam amplius ferre posset, vt qui iam putrescere inciperet, Montargissium ad me ventura erat, vt ibi eam curarem, aut Lutetiā comitarer: verum dum in itinere esset, vterus sponte excidit: nihilominus tamen iter absoluit, nec etiam alijs vsa remediis, quam lotione ex vino & rosis à Felles Chirurgo adhibita, qui (vt narrat) eo loci, vbi vterus esse solebat, nil nisi spatiū vacuum obseruauit. Anno 1571. æstatis tempore hoc accidit, à quo tempore, pro ratione ætatis grandęuæ, satis sana superuixit. Tandem ex casu scalæ, subita morte perijt: nec tamen eius corpus apertum fuit, vt locus, vnde vterus prolapsus erat, inspiceretur, vt in altera, de qua sequens historia aget, factum fuit.

Cum ob plures difficiliores partus, Petrina Boucher Domini Francisci Quarrei aduocati Montargissiensis, iam prouectæ ætatis ancilla, vteri prolapsu longo tempore laborasset, qui sensim adeo auctus, vt amplius in naturalem locum reponi non posset, tandem gangræna affectus, putruit: & sponte anno 1574. dum vrinam esset reddittura, excidit, nec tamen propterea lecto se continuit, cuius rei fide digni testes sunt D. Contugonius Medicus, & Ioannes Bellouacus Chirurgus Montargissiensis. Vtero elapso, toto adhuc triennio optime valens, superuixit, nisi quod (vt ipsa narrabat) ab illo tempore cogebatur diligentius quam prius, partes inferiores à frigore externo custodire, aut certe dolorib. colicis diuexari. Tandem (me absente) cum febri cõtinua interiisset, & iam sepulta esset, post reditum vnice me rogante factum, vt Magistratus permissu rursus exhumata fuerit, & per Felles Chirurgum anno 1577. 10. Kalend Decemb. in præsentia D. Contugonij Medici, Obstetricis & aliorum aperta fuit. Nec aliud inter vesicam & intestinum rectum eo loci, vbi vterus à natura positus fuerat, quam locus vacuus obseruatus, per quod foramen facile, & absq; obstaculo magnæ nouaculæ manubrium indi & eximi poterat: & per hoc reuera frigus externum ingrediebatur, & dolorem colicum causabat, reliquis vicinis partibus cicatrice obductis: nam ab elapso & ablato vtero, neq; sanies, neq; purulenta aliqua materia emanauerat. *Idem Roussetus eiusdem operis sect. 4. c. 5.*

CASTRATIO.

OBSERVATIO.

Castratarum mulierum cum veterum tum recentiorum attestationes & historiæ celebres.

Xanthus *lib. 2. Lydiorum* ait, Lydorum Regem Andramytin fœminas primum castrauisse, & eunuchorum loco illis vsum fuisse. *Athen. li. 12. Deipnosoph.*

Castratas illas fœminas fuisse putant muliebrib. infibulatis, vt equarum, quas cõcipere & parere nolunt, ferreis circulis ordine traiectis quibus naturalia clauduntur. *Dalechampius annot. ad eund. locum.*

Fuit non incelebris rerum conditor Xanthus, patria Lydus, qui & voluminibus quatuor Lydiaca fertur complexus. In eorum secundo, id quod haud relatu indignum opinatus sum, Gygen omnium Principem scribit, dum Lydis imperaret γυναῖκας εὐνουχίσαι, id est, mulieres eunuchas fecisse, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζούσαις, id est, vt illis perpetuo iuueniliter florentibus vti valeret. *Cœlius lib. 19. c. 29. L. A.* At. *lib. 20. c. 14.* id tribuit Regi Andramyti.

Gyges à Suida & Hesychio, eius sceleris à Xantho accusatur, quod mulieres castrarit, vt semper eis iuuenculis vteretur. *Reiner. Reineccius tom. 3. hist. de Lydorum origine, & imperio pag. 82.*

Castrari fœminas, homines sc. etiamsi nusquam gentium receptum fuisse reperiam: castratas tamen fuisse indomitæ libidinis qualdã, autores habeo certos. *Iul. Alex. lib. 22. c. 14. salubrium. Idem in annot. ad Gal. pag. 122.*

Quidam Ioan. ab Essen, ab Illustr. Cliuensi Duce numerata certa pecunia, castrandi iumenta & pecora in Marchiæ comitatu potestatem pro se solo impetrarat. Hic vbi quendam familiarius coniunctiusque sua frui filia animaduerteret, ita incitatus eam manu iniecta è vestigio in cubiculum abripit, violenterq; vterum eidem, quemadmodum pecori solet, exsecat, conceptioniq; porro inidoneam sanat. Huius facinoris ergo centenorum aliquot daleroru mulcta à Principe punitur, nec quidem immerito. *Vierus lib. 4. c. 20. de præstig. dæm. edit. 6.*

Mulieres possunt castrari, sed tamen maiori longe periculo: si tamen adsit ars, vsusque, prope nullo. Sunt tamen qui credant longo vsu viticis mares: & periclymeni fœminas eunuchas fieri. *Cardanus in Dialogo Tetim inscripto.*

VTERI TVMORES ET VVLNERA.

OBSERVATIO.

Vteri abscessus multifariam expurgati.

Sciendum abscessum vteri quandoq; rumpi & purgari per vuluæ ipsius os, quandoq; per vesicam, ac sæpe etiam in rectum intestinum abire. *Oribasius synops. lib. 4. cap. 51.*

OBSERVATIO.

Abscessuum vteri circa Inguina suppuratorum & curatorum historiæ.

Nos Iudæam quãdam in eo affectu vssimus Cydone, Nanæ Iudæi vxorem: supra enim Inguinem plurimum intumuit, imo ventre; nam diu locorum vitio laborauerat. Miro modo tumor ille dimota vulua interdum lacescebat, interdum in mucronem conspicuus cernebatur. Iam iam me & Chirurgum sæpe delusit, ferramentum & medicamina apparantem: ad maturitatem emplastris perduximus: mox manum deniq; non effugit, & sanata est, ac exinde concepit.

Altera pariter Iudæa ex eodem vitio sanata est, quã secari ex improuiso iussimus tanta odoris grauissimi fœditate, vt medicos & necessarios omnes domo ꝓpelleret: is tumor immobilis erat, annexo peritonęo. Sicuti & Permarenæ nobili filiæ. Ex eo vitio pulsus supra modum exagitatur, ac anhelitus difficilis redditur. *Bened. lib. 27. c. 5. de curand. morb.*

OBSERVATIO.

Vteri portiones per abscessus & vulnera ablatæ.

Vidi quibus vteri portiones satis effatu dignæ, tũ per abscessus, tum per vulnera sint ablatæ: & tamen viuunt, vnamq; in rebus desperatissimis diuinæ bonitatis & fortitudinis gloriam profitentur. *Cornel. Gemma lib. 1. c. 6. Cosmocrit.*

VTERI VITIA ALIA PROMISCVE.

OBSERVATIO.

Vteri antiqui dolores curati.

Ex vteri antiquis doloribus curaui vxorem Pharmacopolæ trium Regum: quæ postmodum erga me tanti beneficij memor semper grata fuit. Viuit adhuc, cũ iam à curatione anni circiter viginti quinque præterierint. Summa curæ fuit purgato corpore cum his catapotiis. ℞. cort. cassiæ nigrę, cinnamomi, corticum citri, betonicę, rad. pythiusæ, zedoariæ, galangæ, & tripheræ magnæ appellatæ. Inungebam locum assidue ex oleo de lino, liliaceoque, atq; ita conualuit. *Cardanus curat. suarum admirand. nu. 15.*

TARTARVS.

OBSERVATIO.

Lapides in vtero nati.

FAmula Dyseridis in Larissa, cum iuuencula esset, vbi venere vteretur, fortiter circũcirca dolebat: alias autem sine dolore erat. Concepit autem nunquam. Et cum sexaginta esset annorũ dolebat à meridie, veluti ex partu vehementer laboraret. Hæc cũ ante meridiem porrum edisset multum, postquam dolor ipsam corripuit vehementissimus, & priores omnes excedens, exurgens asperum quiddã in ore vteri deprehendit: Postea cum ipsa animi deliquium incideret, alia mulier immissa manu, expressit lapidem asperum magnitudine verticilli fusi. Et sana tunc statim & postea erat. *Hipp. lib. 5. de morb. popularib.*

Mihi quidem hoc non contigit videre, certior tamen factus sum, non multis ante annis, idem duabus mulierib. accidisse. Altera erat virgo monachalis: Altera (vt accepi) vidua, quæ, quia venere non vtebantur, habebant antea solum dolorem grauantem, vt ex lapide in renib. Excreuerunt vero postea haud dubie ex vtero si vera narrata sunt, vt famula Dyseridis. *Vallesius com. ad eundem Hipp. locum.*

Calculi aliquando tophacei in ipso vtero generantur, quos si extrahere volueris, aluum prius per clysterem stercoris eductorium euacuato. Deinde fœnigræci ac maluę decocto, rosaceo ammixto, vterum eluito, & muliere supina disparatis cruribus locata duos longiores sinistræ manus digitos in ani foramen immittito, dextra vero superiorem ventrem comprimito, calculumque extrorsum cogito ac propellito, simul per digitos in anum missos deducens ac extrahens. At vero tophaceam substantiam extra in vteri collo, aut osculo agnatam, muliere rite locata, & locis per dioptram dilatatis, scalpello resecare oportet, & florido medicamento sicco insperso curare. *Aetius Tetrabib. 4. serm. 4. c. 98.*

Habemus do[illegible] lapides excisos folliculo fellis, stomacho, &c. v[illegible] &c. *Gemma Cyclognom. lib. 2. cap. 6. pag. 76.*

Andreas Lacuna cum alijs nostratibus anatomicis intra caluariam & mesenterium & vterum conspexerunt. *Thom. à Veiga comment. ad cap. 5. lib. 1. de locis affect. Galeni.*

Obseruauimus concretos in capite, in vtero mulieris, cui dissecandæ in scholis medicorũ publice præfuimus. *Scholiograph. ad c. 48 Holl. der morb. intern.*

Rarum est lapides gigni in colo, pulmonibus, vesica fellis, rarius fortasse, quod tamen nos vidimus, in vtero interiore, & toto mesenterio. *Scholiographus ad lib. Gal. de loc. affect.*

Aperta mulier à nobis in scholis medicorum Lutetiæ lapidem habens in vtero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inuenta est. *Hollerius inter rara, num. 5. post obseru. propr.*

Marsil. de Sancta Sophia in suis ad Auicen. comment. se lapidem vidisse genitum in matrice, & ab illa extractum testis est, citante *Marcell. Donato hist. mirab. med. lib. 4. cap. 30.*

Generantur etiam lapides in matrice, vt Marsilius dixit se vidisse. *N colus, serm. 5. tract. 9. cap 12.*

In locis mulierum aliquando visos (lapides) narrant. *Alexand. Benedict. libr. 22. cap. 34. de curandis morbis.*

Generatur in vesica fellis certe, atq; in ventriculo, rarius in vtero, ob pronum situm. *Cardanus.*

E matricis acetabulis duos calculos excisos memini. *Vierus lib. 3. c. 15. de præstigiis.*

Vltra molam, & alios conceptus non naturales in vtero factos, vidi etiam lapides genitos; præcipue autem noui Monialem non claustratam in primo senio constitutam, dum per plures menses vterinis fuisset cruciata doloribus, qui nullo vnquam medicamento leniri potuerunt, tandem eiecisse sponte, nulloque adminiculante, per pudendum lapidem scabrosum, magnitudine & forma oui anatini, quo eiecto cessarunt dolores: attamen superueniente ex vtero fluxione putrida & corrupta, demum consumta & emaciata, misere vita functa est. *Salius ad c. 113 pract. Altom.*

Callæ, Suessionensi villa, tribus hebdomadib. laborans mulier partu, persuasa à vicinis, voto se obstrinxit: quod nudis pedib. ad S. Mariam itura esset, liberata fœtu, & statim dolorib. leuata est. Primo autem peperit tres lapides, vnum magnitudine oui anserini, alterum gallinacei, tertium nucis. Hos secutus est infans, qui baptismate tinctus, paucos vixit dies. *Chronicon Antonini, circa annum 1070.*

Extincta Hippolita Gata Corregiense: doloribus vterinis diu vexata cum febre, lapis incredibilis magnitudinis, gipseæ consistentiæ, multo nigerrimo mucori innatans, dissecto vtero, extractus fuit. Cuius rei nos multos habemus testes. *Marcell. Donat hist. med. mirab. lib. 4. c. 30.*

Inter multa alia rara quæ in dissectione & conditura corporis Nobilis Matronæ Dominæ Mariæ Salomæ, Nobilis Viri Michaelis Reich à Reichenstein coniugis: ex præclara Nobilium de Gemmingen familia oriundæ deprehendimus: Fundum ipsius vteri dissecantes, inuenimus ibidem collectam materiam durissimam, albam, & lapidefactam, ita vt vix cultro discindere potuerim. *D. Georgius Garnerus libr. obseru. suarum liberalissime mihi, adeoque posteritati candidiss communicato, cuius hist. integram suo loco dispositam Lector deprehendet.*

VERMES.

OBSERVATIO.

Vermes in vtero nati.

IN pudendo mulieris aut intestino recto ascarides nascuntur. *Hippoc. lib. 2 de morb. mulieb.*

Si vuluæ brachia doluerint, scias hanc lumbricos rotundos habere, qui frequẽter in ipsa vulua per intestina decurrunt: harum ergo prurit natura, & venter & corpus, humor circa naturã, vt putent se rheumaticas factas, sudor spissus est, & venter earum importunus. Iris illyricæ radices tere, & rubi radices tusæ & cribellatæ, cum mali granati succo commixtæ, & ex eo maceratum pessarium suppone, antea vero ex ipso succo fomentabis. Aliud. De succo hederæ fomentetur, postquam vrinam fecerit. *Ex Prisc. & Cleop. 1. & 2. Harmoniæ Gynæciorum cap. 25.*

Intelligendum quod vermes possunt generari in matrice, sed rarissime. *Gordonius.*

Interdum generantur ascarides in matrice ex melancholia phlegmatica, putrida, muccilaginosa, vel acetosa. Molestant & habent ibi pruritum intolerabilem. Vidi vnam, non poterat durare. Dedi sibi vnam

vnam iniectionem in matricem ad modum clysteris, vbi posui de hiera picra dissoluta in decoctione absinthij, fecit de vermibus paruulis in quantitate magna, quasi media scutella, & fuit liberata. *Ioan. de Tornamira.*

Magis mihi consentaneum est, gigni in vtero, & eo magis, quod memini me alias docuisse, vt dicit Arist. Albert. & alij, vermes fieri in cerebro & vasis spermaticis, vt non sit adeo durum, quod etiam fiant in vtero. *Mercurialis de mulieb. morb. lib. 4. c. 12.*

Nos, qui plurimum fidei in nostra arte experimētis rationi accommodis tribuere solemus; per vteri collum Matronam quandam multitudinem ascaridum magnam expulisse vidimus: quæ postea dolore, quo vehementer cruciabatur, liberata est. *Gartias Lopius variæ rei medicæ lect. c. 13.*

OBSERVATIO.

Animalculum penitus monstrosum ex locellis Iuuenculæ, lactantis puerum erepsit, citra incommodum.

ANno 62. die 5. Maij vidit D. Echtius cum D. Fabro & M. Cosma Cheirurgo animalculum erucæ magnitudine, maxime quādo reptando se exereret, vnguiculis prominentibus. Fibrosum erat, dorso glabro, ventre albicante, capite corneo nigroque, oculis gagatis lapidis similitudine, ac specie, ore hiulco lampretæ modo, aerem inspirante; sub initium ceruicis tres erant aculei sicut vnci vtrinque asperi, quibus apprehendebat, quæcunque vellet. Id animalculum absque vllo liquore, mane ex locellis fœminæ iuuenis, puellum lactantis ad sextum mensem erepserat. Dum forte sese inclinaret (nam hora septima matutina erat) vt calceum indueret. Vixit autem lacte nutritum ad 3. dies. Mortuum per longum; inscidimus nouacula iuxta dorsum à capite orsi. Effluxit cruor cholericus, venenosus viridisq; præsertim circa caput. Mulier nihil incommodi sensit. *Solenander sect. v. cons. 15.*

OBSERVATIO.

Intestina ex vtero prolapsa.

VIdimus mulierem, de cuius vulua pariter disrupta intestina omnia profluxerant, paucis diebus occubuisse.

Insuper & aliam nouimus, cuius intestina, perfracta eorum tunica, à summa vmbilici cute tanquam in sacculo dependebant in vuluam. Hæc autem miseram quidem, sed tamen longiorem vitam ducens, vna cum hoc malo consenuit. *Beniuenius c. 5. de abdit.*

OBSERVATIO.

Puella nescio quo genio ducta, castaneam intra vuluam recondens: cum repetere non posset, vetulæ consilio, sternutamento excussit.

QVædam puella in os vuluæ ei⁹ imposuerat paruam castaneam: & cum manibus extrahi non posset, vetula quædam cum pipere fecit eam sternutare: & subito egressa fuit. *Sauonarola tract. 6. cap. 5. rub. 11.*

FINIS.

OPERIS

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICARUM

TOMUS QUINTUS:

qui agit

DE PARTIBUS EXTERNIS.

PRÆFATIO.

VNIVERSUM Humanum corpus cum in quinque regiones distinxerimus, & de prioribus quatuor, velut principibus partibus, pro dignitate pertractasse videamur: reliquum nunc est, vt Quinto hoc nostro Libro corporis Artus, Extrema, quæque κῶλα *appellant, brachia quippe & crura, quæ velut rami trunco corporis adnascuntur, expendamus. Has autem partes, vt ignobiliores quidem, ita vsu & necessitate non multum inferiores, at principibus velut ministros seruientes, minime præterire decuit: quod in illis quoque cum natura ipsa, tum vero earundem partium morbi admirabili specierum varietate, raritate, atque nouitate sese æque atque in cæteris prodant. Distinguuntur vero Artus in manum, & pedem maiorem. Manus maior ab Hippocrate in tres partes, in brachium, cubitum, & summam manum secernitur. Summa manus in brachiale, postbrachiale, atque digitos. Pes maior in femur, tibiam, & pedem minorem. Pes minor in tarsum, metatarsum, & digitos pedum. Est etiam vbi inter extrema de Tergo, Spina, & Cute totius corporis, quædam inseruimus, quod commodiore loco vix tradi posse censeremus. Hunc itaque Artuum ordinem hoc libro retinebimus, à manu* θαυμασίαν *hanc nostram inchoantes.*

DE PARTIBUS EXTERNIS.

ET PRIMUM:

BRACHIUM.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Brachiis tribus vel pluribus, vt & pedibus aliqui nati.

T. Gracho & M. Iuuentio Coss. pueri quadrupedes & quadrumanes nati. *Iul. Obsequens.*

P. Crasso & Q. Scæuola Coss. puer tribus manibus totidemq; pedibus natus. *Idem.*

M. Marcello. P. Sulpitio Coss. Theani (alii Theatri) Sidicini puer, cum quatuor manibus & totidem pedibus natus. *Idem.*

Venafri puer natus tribus manibus, totidemque pedibus. *Iac. Reiff. lib. 5. de concept. & Generatione hominis ex Romana*, vt apparet, *Hist.*

Prope Esselingam Nechari, monstrum natum est, infans videlicet vnico capite: quatuor aures, quatuor brachia, & totidem pedes habens. *Lycosth. lib. prodig. Anno 1528.*

Infans natus est crura brachiaque quaterna habens, vixitque quoad ex sacro baptismi fonte leuatus est. *Idem eodem opere Anno Domini 1389.*

Refert Iouianus Pontanus Anno Domini 1529. die 9. Ianuarij, visum in Germania Infantem masculum, quaternis brachijs, & totidem cruribus. *Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Quo die Veneti & Genuenses fœdus inierunt, natum est in Italia monstrum, quaternis brachiis & pedibus, vnico vero capite præditum. Id sacra baptismatis aqua lustratum, aliquandiu post vixit. Iacobus Ruefius Chirurgus Heluetius sibi simile visum narrat, sed quod maris & fœminæ insuper genitalia haberet. *Idem eodem libro cap. 4.*

OBSERVATIO.

Brachio vnico nati.

C. Valerio M. Herennio Coss. ancilla puerum vnimanum peperit. *Iul. Obsequens.*

P. Africano. Lælio Coss. Amiterni puer tribus pedibus, vna manu natus. *Idem.*

OBSERVATIO.

Sine brachiis, & ex his nonnulli sine pedibus visi.

T. Gracho.

T Gracho. M. Iuuentio Coſſ. Priueni puella ſine manu nata. *Idem.*

In Piceno infans abſque manibus & pedibus natus. *Lycoſth.lib.prodig.& oſtent.pag.*141.ex Romana Hiſtoria nimirum.

Ex diminutione vidi virum, qui vſque hodie viuus eſt, & non fuerunt ei neque manus, neque pedes. *Hali Rodoham commentar. ad libr. 3. Tech. Galeni. Text.*177.

Anno 1591. 6. Febr. Strauſsbergæ fœmella nata, quæ digitis, tum manuum, tum pedum in vniuerſum carebat, & ad 9. Iulij eius anni diem viuebat. *Incertus auctor.*

OBSERVATIO.

Sine brachiis nati, qui vel ore, aut mento, vel pedibus, incredibili induſtria, quæuis ſubtiliſsima opera, manuum vice, efficere potuerunt.

NON eſt ab Dione prætermiſſum inter munera Auguſto miſſa ab Indis, fuiſſe tigres Romę tunc viſas primo: & adoleſcentulum ſine humeris, qui tamen pedibus manuum functionem obiret: namque arcum intendebat, ſagittas etiam excutiens. Quin & tubas, inquit inflabat, ὀυκ οἶδ' ὅπως γράφω γὰρ τὰ λεγόμενα. *Cæl.antiq.lect.lib.*4.*c.*12.

Vidimus mulierem ſine brachijs enatam, pedes pro manibus, ad nendi ſuendiq; artem habuiſſe. *Alexand.Bened.lib.*1.*c.*2.*anatomes.*

Eandem nos quoque vidimus in caſtro Amandino Allifero, anno Chriſti 1540. nentem, ſuentem, pedibus (manuum vice) cyathum vini apprehendentem, & bellantium more pedibus arreptis baculis, tympanum belli manu pulſantem. *Rocheus de morb.curand.c.*32.

Sine brachiis enatum vidi Hiſpanum, certe monſtra, quæ in natura rerum eſſent, omnia excedentem: pedibus enim citus admodum erat, vt cum illis neret, ſeu acu expeditius pingeret, quam vel citiſſima mulier ambabus manibus, & arma bellica tam affabre tractaret, vt nemo miles agilitatem ipſius aſſequeretur, arcuque tam eſſet rectus, vt à ſcopo nunquam aberraret, & ſecuri quemuis vnico ictu infringeret, etiam craſſiuſculum truncum. *Georg. Pictorius ſerm.conuiuial.lib.*4.

Natus eſt infans, qui brachijs in vniuerſum careret, reliqua corporis forma rectiſſime habens Pedes huius, cum ad vigeſimum annum ætatis perueniſſet, manuum officio fungi vidimus, accipiendo, ſecando, ori inſerendo, nec non etiam alea & chartis ludendo. Quod & alter quidam ore & mento præſtare potuit.

Eiuſdem agilitatis etiam mulier Francfordiæ ad Mœnum, anno Chriſti 1556. viſa eſt. Quæ manibus omnino carens, arrepto pede calamo, literas non tantum elegantiſſime pingere, ſed tractare colum, nere, numerare pecuniam, ac ſubtiliſſima quæque pedum digitis conficere potuit. *Lycoſthenes lib. de prodig.& oſtent. Anno Domini* 1528.

Vidiſſe quendam memini me, qui cum brachijs omnino careret, dextro pede haſtam vibrabat, collimabatque, ſuebat veſtem, edebat, ſcribebat, in acum filum immittebat. Nec tanti miraculi defuturos teſtes ſpero, cum res publice ageretur. *Cardanus lib.*17.*de ſubtilit.*

Mutili hominis hiſtoriam iucundam ſimul, atque admirabilem narras. Qui brachijs careret, dextro pede haſtam vibraſſe. Veſtem ſuere ſolitum, ſcribere, edere, bibere, in acum filum immittere. Cuius rei teſtem te habiturum ſperare ſcribis. Næ tu diuinus vir es. Ecce me ſodes habeto. In Allobrogum prouincia eum ſpectauimus. Arbitror amplius quinquaginta millia hominum ſupereſſe, quibus ille miraculo fuit. Plus quoque quod de eo dicam habeo. Clauum caligarium in aſſerem malleo penitus adigebat, cerdonum more quem dicto celerius conuerſi mallei auriculis extrahebat. Antonius ei nomen fuit. Neapoli ſe ortum prædicabat. *Iul.Cæſ.Scaliger exercit.*334.*ad ſubtilit.Card.*

Paucis ab hinc annis, viſus eſt Lutetiæ vir quadragenarius, quadrato corpore, qui, etſi brachijs careret, omnia tamen quæ manibus perfici ſolent munia, haud infeliciter obibat. Humeri enim trunco & capite, colloque vibrato, ſecurim in palum oppoſitum, tam certo & valido ictu, quam manu quiuis alius vir eiaculabatur: aurigæ flagellum tanta vi diſtringebat, vt aëre validius percuſſo, ſonaret. Cæterum pedibus edebat, bibebat. Tandem Latro & ſiccarius deprehenſus, ex cruce ſtrangulatus rotæ affixus eſt.

Viſa etiam non ita pridem mulier Lutetiæ eſt, ſine brachiis, quæ nihilominus ſecabat, & pleraque alia, quaſi manus adeſſent, perficiebat. *Pareus operum ſuorum lib.*24.*de monſtris c.*6.

Siue eundem ſiue alium, à Parei deſcriptione, at eiuſdem certe ætatis, atque corporis conſtitutionis, Hagano, quo tempore eius Reipubl. Medicum Phyſicum agebamus, videre nobis contigit. Qui præter alia à Pareo recitata, me & alijs multis ſpectantibus, frondis faginei ramum brachij craſſitie aquæ tum impoſitum, quo æſtatis tempore conclauia ſuo virore exornare in hoſpitijs ſolent, gladij heluetici capulo, mento humerorum vni appreſſo, comprehenſoque, vnico impulſu euaginato, & ſtringente, ictu etiam vno diſſecauit: miniſtro gladium, vagina adhuc, donec ab eodem educebatur, concluſum, continente. At quod de bipenni affirmat Pareus, eam ille noſter, ſimili modo quo gladium, apprehenſam, ad deſignatum & expetitum parieti tabulato ligneo locum & punctum, exacte impegit. Natione Heluetium eſſe prędicabant. *Schenckius.*

Anno quo hæc ſcribimus, 1586. Halæ Sueuorum, vir quidam nomine Thomas Schvveigker, annum ætatis ſuæ quadrageſimum primum agens, ſuper eſt, ſine brachijs natus. Qui, quæ alij manibus ingenioſiſſima opera, eadem ille pedibus incredibili prope ſolertia perficit. Cuius iconem ad viuum ectypum, in argento, taleri numi magnitudine, fuſam, digitoque pedis calamum ſcriptorium ſuſtinentem, exprimentemque, Ioannes Beringer, ſummi apud nos templi Architectus, viſendam mihi exhibuit: Et præterea eiuſdem ſcripturam oſtendit, pedibus tam eleganter delineatam, emblematibuſque varijs circa margines ornatam, vt vel peritiſſimos, qui in nobilioribus Ciuitatibus ſcribendi munus publicum, atque vna quoque Arithmeticam practicam, tum per numeros, tum per calculos, profitentur, prouocare, immo longe ſuperare queat. Idem quoque admirabili induſtria, eadem quæ Arcularij dedolando, ſculpendo, ſcindendo, forando, ſerrando, ingenioſiſſima efficere ſolent opera, velut

velut columnulas, peristylia, eiusq; generis alia, pedibus felici imitatione præstat: adeo quidem, vt in eo iure quispiam brachia & manus desiderare, velut superuacanea, debeat minime. *Idem Schenckius.*

Mira est prouidentia & solicitudo naturæ, quam Creator omnium rerum, ei tanquam optimæ matri attribuit. Ea enim in animalibus membris distortis, vel mutilatis, aut debilitatis, vel etiam omnino deficientibus, plerumque aliis membris, præter suum officium, ad quod destinata sunt, tale robur & dexteritatem ex diuturna consuetudine suppeditat, vt dicere aliquis possit, non in distinctione membrorum, sed in continuo vsu perfectionem consistere. Hac de re sæpius cogitaui, cum essemus Gomburgi, apud vere nobilem & præstantiss. Virum Dn. Erasmum Neyenstetterum. Is enim cum nulla benignitatis erga nos prætermisisset officia, iussit accersi, ex vicinis Salinis Sueuicis Thomam Schweickerum, natum 31. annos, & quidem honestis parentibus. Quem licet mater sua absque brachiis enixa fuisset, in lucem, omnia tamen munia manuum, pedum subsidio, ita exequebatur, vt quod in vno desideraret, in altero sibi compensatum esse affirmare non erubesceret. Nam cum in æditiore loco, qui æquaret altitudinem tabulæ, in qua esculenta apposita erant, consedisset, appræhenso pedibus cultro, scindebat panem & alios cibos, pedes ea postea, nec nō & potum, veluti manus ori porrigebant. Peracto prandio pedibus pingebat, nobis omnibus videntibus, tam elegantes Latinas literas, ac Germanicas, vt exempla eorum, quasi rem insolitam nobiscum sumeremus. Postulantibus etiam nobis, cultello parabat calamos, ad scribendum aptissimos, quos postea nobis donabat. Cum etiam ita occupatus, diligenter inspexi, formam pedum quorum digiti, ita erant, oblongi, & ad res tenendas apti, vt procul aspicientibus manus (pallio enim suo verecunde admodum crura tegebat) viderentur. Hoc spectaculum nobis sane iucundum & antea non visum. Iussus etiam fuerat paulo ante Cęs. Maiestati Diuo Maximil. II. cum Halam vrbem, ad comitia Spirensia transiret, & Electoribus Palatinatus, atque Saxoniæ, Ludouico & Augusto se exhibere, quorum Maiestas & Celsitudo, hanc mirandam naturæ compensationē, non absque munificentia, & cum admiratione spectauit. Hoc ipsum illustrauit elegantiss. hoc Epigrammate. *D. Io. Posthius, Med. & Poeta eximius.*

Mira fides, pedibus dextre facit omnia Thomas
Cui natura parens brachia nulla dedit.
Namq; bibit pedibus, pedibus sua fercula sumit,
Voluit & his libros, præparat his calamos.
Quin & literulas pede tam bene pingere nouit,
Artificis superet grammata ducta manu.
Maximus hoc Cæsar stupuit quondam Aemilianus.
Donaq; scribenti largus honesta dedit.
Omnia namq; potest vigilans industria, quodq;
Natura ipsa negat, perficit Ingenium.

Hæc ex Eicone in ære excusa & Phil. Camerarii I.V.D. & Reip. Norimb. Consiliarii ad eandē Censura & Iudicio. *Ioan. G. Schenckius, Medicus, Filius.*

Deprehendimus alicubi Versus elegantes, in eundem hominem scriptos, quos subiicere visum fuit.

Thomas Schweickerus, *miserandæ sortis homullus,*
Quem ditem pietas, ingeniumq; facit.
Has sine brachiolis vitales luminis auras
Adspexit, Sueui sub vada lenta Nicri.
Ne Naturæ tamen litem pateretur acerbam:
Robur ei tribuit fortibus in pedibus.
Quod dextris alij tractant, peraguntq; sinistris:
Ille ministerio perficit omne pedum.
Nam bibit & scribit pedibus, comeditq; facitq;
Singula. Mireris si videas hominem.
Optimus est calamus crena scriptorius vnca,
Quem mira adstanti præparat arte tibi.
Hunc stupuit Cæsar Maxamilianus, eiq;
Scribenti quondam largiter æra dedit.
Mirati comites, admiratiq; Barones
Mirandi nobis proposuere modum.
Membro alij accedit, si quid decesserit vni.
Hæc hoc exemplo est Maxima nacta fidem.
Quid non continuus Natura perficit vsus!
Vidi hominem. bene sit, quippe meretur, ei.

At vero hominis pedes admirabili artificio constructi, manibus adeo similes existunt, vt comperti sint nonnulli brachiis & manibus ablatis, qui pedibus, loco manum, innendo, atque scribendo vterentur: vidimus namque hic Basileæ quendam, ante annos circiter octodecim, qui non solum pedibus eleganter scribebat, sed & pennas adaptabat. *Casp. Bauhinus cap. 3. part. alteræ de simular.*

AFFECTVS ET SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Gangrana brachij percurata post erysipelas phlegmonodes suppuratum incisumq; obortum.

AD Gangrænæ curationem, à me in Rolmanno Bilandio, viro certe præter insignem eius nobilitatem optimo, peractam, transire, non videbitur absonum. Huic propemodum septuagenario, corpulento, cacohymicoque, à tertianæ febris afflictione, subito, quasi per crisim exoritur erisipelas phlegmonodes, in sinistro brachio, ꝙ ab axilla ad carpum vsque, cum dolore, rubore, & dolore, plurimū intumuit, suppuratumque breui, & à chirurgo sectum, copiam saniei reddidit largam. Vbi deinde citra intermissionem, die noctuque, nihil coctæ saniei, sed liquor seorsum profflueret, cataplasma, ex farina hordeacea cum fabaceæ momento, in aqua decocta, vitellis ouorum, & olei rosacei quantitate debita admixtis, applicui, vnde mox aquei crudique humoris profluuio remittente, pus coctum promanauit. Qua re animaduersa, chirurgus quo cū mihi antea, ob crudi illius succi effluxum, ab eodem laudatum, controuersia fuit, materia magis exiccante, dum abessem, consilii mei successum se sperabat victurum, linteisque madefactis in vino, cui incoctum fuerat cuminum, vestit brachium vniuersum. Eo tantum promouit, vt breui omnia vulnera, quæ supra viginti erant, in vno illo brachio, absque vllius saniei guttula, liuescerent, & brachium deinde totum nigricare occiperet.

Reuocatus excandui, conspecta gangræna: Itaque haud mora, altioribus vulnusculis brachium scarifico, foueoque spongiis vtrinque sibi correspondentibus, ex lixiuio decoctionis farinæ lupinorum:

rum: deinde cataplasma ex farina hordeacea, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatum, admoueo. Atque horum vsu continuo, sanguis & spiritus reuocantur, pus redit coctum, naturalis reuiuiscit color, vlceribusque melle rosaceo (cui plerunque admiscebatur vel puluis præcipitatus, vel Vnguentum Ægyptiacum) abstersis, curatur æger, & ad solita reuertitur munia. *Vierus obseruationib. rarar. libr. primo pag. 103.*

Observatio.

Neruus chirurgi errore venæ loco in brachijs punctus, Carolum nonum Gallorum Regem febricitantem, in graue discrimen adduxit, qui tandem opportunis adhibitis auxilijs conualuit.

CArolo nono Gallorum Regi febricitanti, Sanguinis detractio, de Domini Capellani, & Castellani Medicorum Regiorum sententia præscripta est: ad quam celebrandam, vocatus est chirurgus, eius operis gloria famatissimus: sed is, cum forte fortuna neruum pro vena pupugisset, exclamauit Rex, dolorem se eo loci ingentem percipere. Tum ego edixi, vt extemplo vincula soluerentur, alias breui in altum tumorem actum iri brachium: Sed cum id segnius fieret, ecce tumor inuasit brachium, cum contractione tanta, vt flectendi aut exporrigendi non esset libertas, dolor vero sæuus, non punctam modo particulam, sed & totum membrum habebat. Ego vero pro tempore & re nata, statim vulneri emplastrum ex basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: hincque toti brachio, diplomata, oxycrato imbuta, insuper inducta fascia expulsiua, quæ à carpo initio ducto, in summum humeri articulum desinens, sanguinem; spiritusque fluxionis & inflammationis metu compelleret. His factis secessimus, prouisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad reliqua symtomata auertenda, quæ neruis punctis superuenire solent. Rogatus, sententiam dixi, meo iudicio nihil melius fieri posse, quam si illico Oleum de Terebinthina calens, cum aqua vitæ in vulnus affunderetur. Toti vero brachio emplastrum diachalciteos, in aceto & oleo rosaceo dissolutum, induceretur, obuoluta insuper fascia, cuius iã meminimus, expulsiua. Oleo enim & aquæ vitæ vim inesse, in vulneris fundum penetrandi serosique humoris ac virulenti, qui ex nerui puncti substantia exudabat, exhauriendi & resiccanti: doloris præterea sedandi, calore illo qui ipsis actu inerat. Emplastro vero diachalciteos, facultatem adesse eius qui iam in brachium influxisset humoris resoluendi, & noui ad venæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam eiusmodi esse, quæ roborandis moderata constrictione musculis, exprimendisque & repellendis, in partes supernas, qui iam influxerant humoribus, his vero qui influxuri erant aditu & ingressu arcendis, sufficeret. Probato à Medicis verbo & opere, consilio, dolor mitior factus est. Restabat in parte humor, cui resoluendo & desiccando adhibitum est sequens remedium.

℞. far. hord. & orobi ana vnc. ij. flor. chamemeli & meliloti ana. pug. ij. butyri recentis, sine sale vnc. j. s. lixiuii barbitonsoris quod sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis. His remediis generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic vt vitiata actionis in parte læsa vestigia nulla superessent. Ac si quando doloris tanta fuerit contumacia, vt sic quidem mitescat, imo etiam conuulsionis impendentis metus adsit, satius erit seu neruum, seu tendinem, seu membranam penitus rescindere, quam lethiferæ conuulsionis periculo ægrum exponere: sic quidem parti actio propria deperit, at toti corpori vita conseruatur: ita enim & communi consilio statueramus, si qui Regem affligebat dolor, præscriptis remediis non cederet, vel oleum feruens affundere, vel neruum ipsum in totum rescindere. Nomarchæ enim Cortinæ, in sanctæ Crucis vico commorantis, recens adhuc & tristis memoria versabatur ante oculos, quæ ex male secta vena, in brachii gangrænam sphacelumque incidit, vnde tandem è vita excessit, quod suprascriptis illi prouisum non esset. Abstinendum tamen à validioribus illis remediis, quando punctus neruus nudus extiterit: hinc enim doloris incrementum, & grauiorum symptomatum accessio fieret. Quare, vt ante admonui, mitiora erunt admouenda, quæ humorem serosum desiccare possint, citra morsum, quorum hic refricare memoriam, propositis exemplis, non pigebit.

℞. Terebinth. venet. in aq. rosar. lotæ, vnc. ij. boli armeni, subtiliter puluerizati, drach. ij. incorporentur simul. In hoc etiam casu excellit balsamum nostrum, & quod sequitur Vigonii.

℞. Ol. rosarum omphacini vnc. j. s. ol. de terebinth. drach. iij. suc. Plantag. vnc. s. sem. hypericonis, aliquantulum contriti, manip. s. tuthiæ præparatæ drach. iij. calcis decies lotæ cum aqua plantag. drach. ij. antimonii drach. j. seui hircini & vitulini ana drach. v. vermium terrestrium cum vino lotorum vnc. j. s. bulliant omnia simul, demta tuthia, in cyatho decoctionis hordei, ad consumtionem aquæ & vini, colentur, rursumque igni admoueantur, addendo tuthiam, & fiat linimentum, cum cera alba, & drach. s. croci. Hoc linimentum dolorem demulcet, nudatisque neruis carnem inducit. Hæc punctorum neruorum curatio, cum delectu & iudicio, partium seruata proportione, ad tendines membranasque compunctas transferri potest. Generale vero & commune omnibus erit, vt neruosa omnia corpora, quacunq; ratione affliguntur, consoleris litu ex oleis calidis, cuiusmodi est laurinum, liliaceum, de vermibus, de saluia, aliove simili remedio admotõ, ipsorũ originibus & aditibus insignioribus, vt origini spinalis medullæ, alis & inguinibus. Nec vero prætereundum hoc loco arbitror esse affectum, qui in crassum illum calcis tendinem, de quo ante diximus, cadere solet. Is enim leui sæpe occasione, vt leuiculo saltu, incerti & vacillantis pedis ingressu, ascensu in equum, vel frustrato, vel rapidiore, dilaniatur & dilaceratur, sine iniuriæ vel solutionis continui vllo, in supertexta cute, iudicio. Cum is casus contingit, strepitus tanquam verberati flagello aeris exauditur, supra calcem, qua parte dilaceratus est tendo, depressa cauitas tactu percipitur, dolor in parte ingens diuexat, incedendi facultas adimitur. Sanatur id malum longa in lecto mora & quiete, repellentibus per morbi initia admotis parti affectæ, metu grauiorum sym-

ſymptomatum. Hinc emplastro nigro, vel diachalciteos, vel alio ſimili, prout poſcet neceſſitas: nec tamen hinc certam ſalutem, vel ſanitatem perfectam, nobis vel ægris, polliceri debemus. Contra ab initio morbi prædicendum, nunquam futurū, quin mali reliquiæ ſuperſint, nempe depreſſio partis affectæ, & actionis inceſſuſque deprauatio: non enim tendinis illius rupti vel laxati propter craſſitiem & contumaciam extrema facile ſibi adiungi, aut adiuncta vniri poſſunt. *Pareus operum ſuorum libr. 9. cap. 38.*

Observatio.

Maliaurantij particula in ſocium procurrentem iactu, os humeri vnius & brachij ſiniſtri perfractum.

VIncentius Morellus illuſtris Poetæ, nobiliſque patricii D. Dyoniſii de Pietis, auriga cum aliis conſeruis luſitans arrepta è menſa dimidii mali aurantii parte in ſocium antecurrentem proiecit, maius ſibi malum, quam alteri parans, eo namque in brachio valido motu os humeri dextri ita perfractum fuit, vt rupti oſſis capita inuicem diſiuncta manifeſte tacta deprehenderentur, at auditu mirum vix oſſe illo ferruminato cum priores operationes nondum obire poſſet, nocte media lectulo cubans expergefactus, brachium alterum demiſit, vt matulam ſuſciperet, qua in motione os brachii ſiniſtrum circa mediam ipſius partem diſruptum fuit, quod pariter ope medica occalluit. laborauerat Vir hic antea per plures annos Lue gallica ſæuiſſima, atque caput, crura, brachiaque Tophacei tumores occuparant, qui tandem ex illinitione ex Vnguento cum Hydrargyro delituiſſe videbatur. quamobrem brachii oſſa carie exeſa, & vitiata, adeo facile admirandæque fractioni occaſionem præbuiſſe eſt cenſendum: ſicuti enim carni ſolutæ continuitates accidūt vulnus & vlcus, ita & oſſis fractura, quæ vulneri reſpondet, ac caries, quæ vlceri accidere poſſe teſtis eſt *Gal. lib. de morb. cauſ. cap. vlt. Marcellus Donatus lib. 4. cap. 5. Med. hiſt. Mirab.*

Observatio.

Quidam nucleum amygdalinum pauimento illidere volens: & alius malleo quippiam leuiter confringere attentans, brachia fregerunt.

A Capiuaccio commemoratum aliquādo, quod quidam nucleum amygdalinum pauimento illidere volens, fregit brachium.

Quemadmodum & alius quidam, tundens aliquid non grauiter malleo itidem brachium fregit. CL. V. *Camerarius de obſeruationib. Patauio acceptus & ad me miſsus.*

Observatio.

Hiſtoria acicula de abſceſſu brachij poſt annorum aliquot dolorem exempta.

NArrabo cuius non ipſe ſolum, ſed etiam multi ſpectatores, vna fuimus. Laborauit iuuenis brachii dolore annos aliquot, qui ſecundum longum ſentiebatur, & tumorem excitauerat, factuſque eſt tandem abſceſſus, quo ſcalpello diuiſo, acicula ærugine obducta forficulis inde educta eſt, eam ex iis qui aderant nonnulli à puero vna cum cibis deuoratam fuiſſe credebant, tandemque illuc penetraſſe, quod fieri non potuiſſe arbitror. Ego in ea re aliud coniicere non potui, quam puerum, dum petulantius laſciuiret, vel procatius colluderet, brachio in aciculam impegiſſe, idque ſine dolore, quemadmodum in ira, vel magna animi contentione, mente alio ſpectante, dolor ſtatim non ſentitur, tum quia æruginem acicula contraxiſſet, vi ſiccandi præditam: progreſſu tamen temporis dolor excitatus eſt, factuſque abſceſſus *Rondeletius Hiſt. Aquatil. cap. de Cancro fluuiatili.*

Observatio.

Struma inſignis magnitudinis ac molis Vetulæ è dextro brachio enata & Chirurgi opera exigua hæmorrhagia feliciter reſecta, quæ glandulis tunicis concluſis referta fuit.

VEtulæ cuidam tumore quodā duriuſculo, carnoſo tamen, qui veluti inſignis quædam moles ſiue ſaccus, è brachio dextro dependebat, ſine vllo inſigni ſanguinis profluuio, per Chirurgum domus Morbi Gallici, apud Argentinenſes, quem noſtri (Blaſterſcherer) appellant, abſciſſo, nihil aliud in ea ipſa mole inuentum fuit, niſi innumeræ, eæque ſatis inſignis magnitudinis glandulæ omnes ac ſingulæ propriis membranis obuolutæ. Viuit hodierna quoque die ſaluis & illæſis plane ipſius partis actionibus. Quam autem multi graues & memorabiles morbi, in iam dicto Noſodochio, ab ipſo Chirurgo, qui hoc ipſo tempore ægris præeſt, felici ac pœne incredibili ſucceſſu curentur, experitur illud ipſum, ſumma cum admiratione, ordinarius Reipubl. Argentoratenſis Medicus, vocatus Matthæus Soltzer. *Melchior Sebizius, ſuis ad me datis obſeruationib.*

Observatio.

Brachium ab humero diductum.

COhærere interdum mēbra exulcerata, vel protinus in vtero, aut etiam actione, conſueuerūt. Nos autem puellam vidimus & curauimus, cuius totum brachium, feruentiſſimæ aquę effuſione, humero cohæſerat. Cumque nemo ex prudentioribus medicis inueniretur, qui puellam curare auderet (periculum enim erat, ne dum membra ipſa ſcalpello diſcernerentur, neruus incideretur, & ſanguis immodicus proflueret) ego ſolus, vt eram iuuenis, hanc curam aggreſſus, paulatim cicatricem ipſam ſcalpello deſcindo, ſanguinem ſupprimens, donec ad cubiti iuncturam, vbi neruus eſt, deuenio: tum ſeparatim vtrumque molliore emplaſtro circundo: & quoniam extendere brachium non poterat, iubeo vt grauiore pondere ſumto, manu id perferat, donec paulatim extendatur. Quod cum ipſa diuturnioris temporis ſpatio obſeruaſſet, ad priſtinum tandem ſtatum reuerſum eſt brachium ipſum, ſola gratia & munere illius, qui eſt benedictus in ſecula. *Beniuenius cap. 82.*

Observatio.

Brachia & pedes, puellæ cuidam, vi morbi, à reliquo corporis trunco, qui ſaluus perſtitit, exciderunt.

VIdi puellam quæ non diu laborauit, cui brachia & pedes de corpore deciderunt, perinde

atque si ferro amputasses: truncus permansit illæsus, & cito consolidatus est. Præterii ipsam sæpe, elemosynam in viis emendicantem. CL. V. *Esaias Meuchsnerus de suis mihi communicatis obseruationib.*

OBSERVATIO.

Erysipelas phlegmonodes dextri brachij exulceratum, cum copiosissimo saniei effluxu.

VIR quidam nobilis, annum agens 42. sanguineus, & obesus admodum, laute victitans, potationibus indulgens, & ad iracundiam pronus, sæpius Erysipelate corripiebatur. Idque aliquando dextrum brachium vniuersum corripuit phlegmonodes, cum maximo dolore. Is edoctus fuit, à nescio quibus superstitiosis hominibus, vt consecratos ramusculos salicum, quibus loco palmarum in die S. Parasceues solent vti, prunis impositos accenderet, & supra ipsos brachium quam calidissime foueret. Quo facto, tanto calore & dolore brachium fuit affectum, vt non exiguum esset periculum de gangræna paulo post superuentura. Sed adhibitis remediis conuenientibus, tandem brachium fuit exulceratum, & spatio trium dierum, ad duas vel tres libras puris bene cocti effluxit, vnde statim melius sese habuit. *De obseru.* CL. V. *Ioach. Camerarij.*

OBSERVATIO.

Historia adulterini brachij.

ANNO Domini 1525. Cum essem Andegaui stabat pro templi foribus vafer medicus, qui proprio brachio post terga reuincto & abdito, in eius locum ex suspendiosi cadauere resectum, thoraci adiunctum, furcula fulciente populo ostentabat, quasi igne sacro correptum, quo prætereuntes in sui commiserationem magis incitaret. Latuitque fraus, omnibus certatim stipem erogantibus, donec tandem haud fideliter adnexum, solutis omnibus vinculis, in terram procidit, spectantibus & obseruantibus multis. Comprehensus & in carcerem coniectus, magistratus sententia, alligato ex ceruice, & in pectus propendente adulterino brachio, virgis publice cæsus est, & in exilium eiectus. *Pareus operum suorum lib. 24. c. 18. De monstris.*

HVMERVS.

AFFECTVS.

OBSERVATIO.

Humeri dolor acerbissimus.

IOAN. *Fernelius cap. de Arthrit.* scribit: Humeri arthritidis dolore quidē insignis, non tamen (vt neque Ischias) tumore, rubore vel calore manifesta. Hosce dolores ego ipse iter faciens & corpus frigore sequiente non satis muniens bis expertus sum, & in aliis quoque vidi. Est dolor atrox, brachii motum impediens, illudque tanquam vinculo corpori alligans. Vsus autem sum tali Cataplasmate quod profuit. ℞. boli vulg. Cretæ albæ ana vnc. j. s. ol. ros. vnc. j. aceti ros. drach. vj. floris Lactis q. s. misce super prunas viuas, adde croci pulu. drach. j. applicetur calide cum stupa cannabina bis terve in die. Aliquādo addidi pulu. rad. consolidæ mai. & oleum chamomillæ. Animaduertendum autem dolore cessante brachiū aliquando tabescere, id quod mihi quoq; accidit, ideoque fomenta, vnguenta & Emplastra conuenientia adhibenda sunt. In primis vero membrum pelle Leporina aut vulpina probe muniendum & tegendum est. *De obs.* C. L. *Medici Ioan. Franci Hildesii.*

OBSERVATIO.

Napta humeri, pondo septem librarum, feliciter exsecta.

PLerunque accidit superfluitas quædam in quibusdam hominibus, quæ vulgo dicitur napta, est apostema magnum, carnosum, & molle, vt plurimum sicut fungus: & non est cum ea dolor, neque calor, neque pulsatio, & fortasse ex eo est, quæ magnificatur adeo, vt superet omnes alias superfluitates corporis, & iam vidi quendam scriptorem, qui habebat naptam in humero suo, & cū vidissem eum habere puluinar in humero. Deinde detecto loco vidi ægritudinem, & considerata ægritudine, fuit consilium meum, vt non tangeretur, sed remaneret cum domino suo, timui enim propter magnitudinem eius, & moris mei semper est, consilium in incisionibus nunquam dare, vbi potest aliquod periculum in incisionibus euenire. Vir autem contemto consilio meo, accessit ad quendam Chirurgum mihi notum, & incidit eum, & peroptime liberauit: Extraxit enim naptam septem libras & amplius ponderantem. Verum scias quod est ex raro contingentibus. Et modus curationis eius est, vt incidatur, & excorietur ex omni parte cum facilitate, & extrahatur, deinde locus cauterizetur peroptime, propter sanguinis fluxum, qui multotiens apud incisionem accidere consueuit, interdum etiam nisi fiat cauterizatio morbus redit. Si vero napta nimis grossæ radicis, eius incisio verenda est. Verum incide circa medietatem eius, & cauteriza residuum. Et quando radix eius est valde subtilis, & pendet sicut testiculus, tunc nō oportet excoriare ipsam, sed incidas eam circa radicem, & cauteriza vel liga eam cum filo serico vel simili stringendo, quamdiu penitus abscindatur. Et caue ne incidas naptam quæ est fusci coloris & pauci sensus, quoniā est apostema cancrosum. *Theodoricus Chirurg. Lib. 3. cap. 31.*

OBSERVATIO.

Napta seu vlcere snioso callosoq; humeri inciso: pure confertim euacuato: æger Chirurgorum imperitia occisus.

QVendam pauperculum vidimus, qui amplissimum præter naturam tumorem supra humeros gestabat: erat autem vlcus cauum, & omnia vlceris labra & latera lapidea effecta erant, nempe tartari frusta videbantur, quæ eximerentur, Chirurgici naptā vocabant, qui illam extrahere tentarūt, Sextarium vero nostrate magnitudine æquabat. hic pauperculus nullo alio incommodo afficiebatur, quam labore gerendi id pondus. At Chirurgici illi cum sanitatem spospondissent, & semel vniuersum pus extraxissent, illico is pauperculus morbo & anima orbatus est. Interim hi Chirurgici iubebāt nonnihil in huius pauperculi os imponi, vt reficeretur, at ille obierat. Si tunc eo officio functus essem, quo nunc fungor, nunquam hi tam publici atq; domestici carnifices impunes euasissent. *Brassauola Comment. ad Aph. 27. lib. 6. Hipp.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Vulnus sinuosum ab humero ad nates vsq; extensum, frustra tentatu aliis medicamentis, braßica folio consolidatum.

SCio in longum protensum sinuosum vulnus, ab humero ad nates propemodum vsq; ipsas, qua in parte apertum: extrema ea ora plurimum semper remittebant saniosæ materiæ cuiusdam, nec profundam tamen, neque vltra carnosam membranã valde adactum, cum remediis aliis consolidari non posset, ex foliorum brassicæ, vino nigro, atque austero incoctarum applicatione, resiccatum, coaluisse intra paucos dies. Factumque id est ex consilio præstantissimi medici, Maffœi Fracazini. *Alexandrinus. Annotat. ad cap. de Braßica. Lib. 7. de simpl. Medic. Facult. Galeni.*

OBSERVATIO.

Humeri luxationem crebro & facile incurrebat quidam.

VIdi adolescentem iunctura humeri cuius lubricabat semper propter humorem vnctuosum, qui aggregatus erat in pyxide eius: & conuersabatur in occupatione sua, cum ergo accidebat ei dislocatio, tenebat brachium suum: & præcipiebat, quod reducerent eum in locum suum, deinde redibat ad occupationem suam. *Hali Rodoham Comm. ad Text. 68. lib. 3. Tech. Gal.*

OBSERVATIO.

Ex vulnere cum fractura oßis ad cubitum, diæta carnium cum vini abstinentia imperata: vnde æger narium hæmorrhagiam & magnam corporis imbecillitatem incurrit, à qua non nisi diæta prima resumta, liberari potuit.

VIdi Perusiæ iuuenem quẽdam nobilem, nomine Cæsarem Andrianæ, cum vulnere, & fractura ossis supra cubitum, cui sic ægrotanti peritus Chirurgus abstinere à vino & à carnibus (vt decet) iniunxerat, obseruantique ei hanc diætam, superuenit post quartam diem fluxus sanguinis colore & substantia laudabilis, cum magna virtutis prostratione. Qua vrgente causa vocatus ego ad ipsum curandũ, cœpi in primis rem hanc admirari, iudicauique fluxum illum omnino esse cohibendum, tum quia (vt dixi) sanguis laudabilis erat, tum vel maxime, quoniam virtus continuo deficiebat. Mihi autem talia cogitanti dixit ingenio suo infirmus: Magister rogo vt me audias: passus fui ego alias vulnus in capite, & cum medicorum præceptis à carnibus & à vino, sicuti & nunc, abstinerem, incurri identidem puti sanguinis fluxum, à quo nullo quouis ingenio sanari potui, nisi prius restitutis mihi carnibus & vino: super quo parumper cogitans, dixi, & ego carnibus & vino nunc te restituo, cœpitque infirmus ipsa eadem die carnes comedere, vinumque potare, & in fine sequentis diei (vera loquor) fluxus suppressus est. Hæc verissima & consideratione digna placuit recensere, vt cognoscant qui legent quantum virtutis instauratio, cum rebus etiam ægritudini repugnantibus, admirabiles sæpius produxerit effectus. *Hieronymus Acoromb. Eugub. Libel. de lacte.*

CVBITVS.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Cubito, manu, digitis & cruribus monstrosus puer.

ANno domini 1573. vidi Lutetiæ ad D. Andreę ædem, puerum nouem annos natum Parpauillæ pago, sex à Guisio oppido miliaribus, Petro Renardo, & Matre Margreta genitum. Huic tantum duo digiti in dextra manu erant, brachiũ haud inuenuste à summo humero ad cubitum vsq; deformatum erat: at inde ad extremos digitos duos valde deforme visebatur, cruribus carebat, quanquam à nate dextra, pedis imperfecta velut figura, quatuor tanquam digitis distincta, proferre se videbatur, à sinistræ vero natis medio duo digiti prosiliebant, quorum vnus genitali virili haud erat absimilis. *Pareus operum suorum libr. 24. cap. 6.* qui & iconem eius exhibet.

AFFECTVS.

OBSERVATIO.

Ancyle in dextro cubito curata.

PRincipi Lotaringo, magno priori ordinis Rhodiorũ Equestris, ancyle in dextro cubito sequentibus remediis curata. Posthabitam totius corporis rationem victus & domicilii, hæc ordine sunt instituta. Frictio partis è molli manu: ex quo vapor è decocto molliente: immersio in idem decoctum partis ægræ: siccatio loci: inunctio ex axungia humana bene purgata, colata, lota in aqu. mistura. Ceratum ex cera molli, pingui, mollita ad ignem, manibus intinctis butyro, deinde liquata cum butyr. recent. & axung. humanæ supra dicta æqua quantitate. Ab vnctione superdatum molle gossipium.

Decoctum institutum guaiaci ex vnguinosa, odora, & media parte ligni, initio. Interuallis acetum album, aqua vitæ decocto vaporationis intermista. Ex quo ceratum œsipi descriptione Philagrii. Capiti tonso gossipium conspersum puluere caryophillorum. Errhina, masticatoria. Saluia in sartagine concalfacta, & conspersa aqua fœniculi, vel saluiæ, frictio capitis & spinæ. Immersio totius brachii in animal recens mactatum. Exercitium molle partis. Effectum fotu & axung. vt octo diebus dissoluto tumore, liberatis neruis omnino, sanus euaserit, liberis omnibus motionibus totius membri. *Hollerius Obseruat. XV. Lib. proprio.*

OBSERVATIO.

Ex leuißimo cubiti vulnere quidam extinctus.

TRadunt Marcum Antonium de Luna Bononiensem, ex leuissimo vulnere cubiti periisse. *Horacius Augenius, Lib. 9. Epist. 2.*

CARPVS.
AFFECTVS.
OBSERVATIO.
Supra carpum nodus vel natta ad luna tempora lotione solius aqua frigida sublata.

QVÆDAM Mulier Romana habebat nodum vel nattam supra carpum & vix vllis remediis sanari poterat. Quidam consuluit vt balnearet nodum aq. frigida tempore cõiunctionis Lunæ, scil. in illo puncto quando Luna soli iungitur. Ita fecit & in viginti quatuor diebus delituit nodus. Scitur autem punctus ex vase in quo lixiuium tenetur. *Solenander opere Cons. Sect. v. Cons. 15.*

MANVS.
MONSTROSA CONFORMATIO.
OBSERVATIO.
Sine manibus nati.

NATOS infantes vidimus, defectu membrorum, mutilos, manibus inquam carentes. *Rueff. libr. 5. de Comment. & generation. hominis.*

In Piceno absque manibus & pedibus natos Romana tradit historia. *Peucerus teratoscop. pag. 442. fac. versa.*

OBSERVATIO.
Inuersis manibus pedibus nati.

NAti sunt quidam retrouersis manibus, & in obliquum transuersis pedibus. *Rueffius, vt supra.*

Infantis qui à prima in vteri conformatione, situs materni vitio, pedibus manibusque distentis euasit, iconem exhibet *Pareus operum suorum libr. 23. cap. 9.*

OBSERVATIO.
Puellæ cuiusdam sinistra manus enormis forma visa.

VIdimus nos puellę cuiusdam, annum decimum tertium agentis, manum sinistram, non quidem natura, seu prima ex vteri conformatione talem, sed post octauum ætatis suæ annum, à postbrachiali ad digitos & vngues vsque sensim in tantum auctam, tumidam, sordidi luridique coloris, subalbidis etiam maculis respersam, adeoque fœdam euasisse, vt primo cuiusuis aspectu, grãdis alicuius bufonis imaginem referret: nullo prorsus dolore aut manus vsus offensa, ad tactum mollé, velut substrata cuti spongia, articulis digitorum ob laxam eleuatamque cutem minime conspicuis. Quæ in eadem semper magnitudine & enormi figura consistens, ad lunæ aut aeris mutationes nec increscebat, nec imminuebatur. Mater puellæ, nescio vnde persuasa, subsequentibus annis, vna cum mensium profluuio malum sua sponte cessurũ sperabat. Ego anno 1555. 26. septemb. quo hæc annotaui, accepta à Clariss. & celeberrimis Viris D.D. Leon. Fuchsio, Iacobo Schegkio, & Mich. Ruckero præceptoribus meis perpetua reuerentia colendis, Laurea medica, Tubinga discessi, nec quis effectus subsecutus sit, scire hactenus potui. Puella erat alias liberalis formæ, facie viuida, & florida, Ioa. Dotzingeri Chirurgi filia, apud quem aliquandiu vna cum aliquot nobilibus victum mihi tum parauerám. *Schenckius.*

OBSERVATIO.
Manus mulieris cuiusdam altera duplo maior.

MAnum fœminæ duplo altera maiorem vidimus. *Scaliger Exercitat. 199. numero 2. ad Subtilitat. Cardani.*

OBSERVATIO.
Puellæ cuiusdam manus à natiuitate trunca & tuberosa.

PVellam vidi, non ignobilem, trunca ac tuberosa manu, quam cum cõtrectandam mihi exhibuissent parentes, deprehendi digitorum contactu articulos, qui naturæ munere erupturi erant, intus conuolutos atque in se retortos, ita vt nullum digitorum effigiem exhiberent, siquidem omnes membri huius partes, tam officulorum series & connexus, quibus manus complicari vel expandi solet, intro delituisse comperti sunt; Strompen, nostri vocant. Ita errorem hunc, ac naturæ vitium inde cõtractum pronuntiari, quod ea vis, ac facultas, quæ formationi fœtus insistit, omnibusque suis partibus consummate hominem nititur, aliquo impedimento prohibita sit, quo minus articulos potuerit perficere, atque in speciosam decentemque manus formam ꝓducere: cùm enim mater splenis duritiei esset obnoxia, ac fœmellæ in id latus, nempe sinistrum, declinent, ex affectu eius visceris, cui partes illæ tanquam scopulo ac cautibus illisæ incubuerunt, informem atque indecoram speciem sunt consecuta. *Lemnius Lib. 4. c. 7. De occult. Nat. Mirac.*

OBSERVATIO.
Monstrum manibus pedibusq; anserinis & capite enormi natum.

IN Germania prope Lauffenburgum oppidum, in finibus Heluetiorum ad Rhenum fluuium situm, natus est infans manibus ac pedibus anserinis, horrendo capite *Lycosth. Prodig. & Ostent. lib. Anno Domini 1274.*

OBSERVATIO.
Monstrosæ manus hamatæ ex imaginatione matris in fœtum, descriptio.

VIdimus Adolescentem Annorum 20. cuius manus sinistra natura dissecta & fissa apparuit: pars vna pollicem duobus articulis expressit, exteriore, in qua vnguis hærebat, in hamum prorsus recuruatũ. Tertium os, cui duo pollicis articuli innitebantur, vnico vsque ad vlnam osse constabat. Altera manus pars, tribus digitis, cum metacarpii ossibus tribus constitit, ad eam partem, qua metacarpium brachio iungebatur, prorsus reflexum obliquum; & internã partem spectauit, sic vt pollicis hamus recta extensus, obuersam reliquam trium digitorum manum, miserabili spectaculo intro vergente, conspiceretur. Erat autem omnibus tam pollicis, quam reliquæ manus obscurus & arbitrarius motus. Natus hic Puer est in pago dicto vnser Fraüw im Holtz / ad montem Freyberg Delspurgensis sito. Retulit ille, iam

iam à multis annis parentibus orbus, se fama incolarum accepisse, matrem grauidam, tum cittæ seu picæ obnoxiam tanto appetitu astacorum fluuiatilium nostrorum arsisse, atque inde fœtui diuisa manu atque hamatis digitis formam hanc enormem impressisse. Pars ea coniuncta ab vlna vsque ad diuisuram pollicis & metacarpii lata, coniuncta, corpus astaci referebat: pollex vero prælongus, chelæ partem vnam; reliquum Metacarpium cum tribus digitis chelæ partem alteram exprimebat. Pars quoque manus tribus digitis subinde deorsum dependebat, pollice semper erecto & rigido, minimo etiam digito singulariter hamato. Et quod mirum, quatuor tantum digitis conspicua manus erat, quinto desiderato, cuius ne vestigium quidem sese visibus obtulit. *Ioannes Georgius Schenckius Filius Medicus*, ex sententia patris recensuit.

Similem historiam de Chela cancri digitorum loco *ex Wolphio* transcriptam paulo infra titulo *de Digitis manuum* leges. *Idem Schenckius.*

AFFECTUS.

OBSERVATIO.

Præcisa manus intra annum renata.

ANno Domini 937. Leone VI. Romanæ Ecclesiæ pontifice sedente, hominis cuiusdam sinistra manus ferro amputata, post annum pene ad integrum ei dormienti restituta est, cui pro signo miraculi quasi sanguinea linea loco coniunctionis notabatur. *Con. Lycosth. lib. de prodig. & ostent. Anno Domini 937.*

OBSERVATIO.

Ex despicabili volæ manus vulnere mortuus quidam.

AB exiguo & plane despicabili vulnere, in vola sinistræ manus accepto, quod vix subditam cuti carnem contingeret, Ludouicum Viues Senatorii ordinis hominem, ea in curia, quæ apud Monspessulum est, quam vulgo generalium vocant, intra septimum diem conuulsione derepente orta concidisse vidimus. *Valleriola lib. 3. Enarrat. 8.*

OBSERVATIO.

Brachialis ossa de facili cariei obnoxia esse: exemplo memorabili.

BRachialis ossa cariei maxime opportuna sunt: & erosis è putrente materia eorum vinculis, plerunque fiunt inutilia, excernendaque veniunt. Id nos primum docuit apertissime effectus plane admirandus, testante magistro Tannequino Guilhaumero, Nemausensi Chirurgo prudentissimo & peritissimo. Adolescens annos circiter quindecim natus, Dorilhac nuncupatus, Domini Vallebrisii filius cecidit in manum sinistram. Tumor inde excitatus, per octo vel nouem menses repellentibus & resoluentibus, nec non malacticis frustra curatus est. Ille tandem cauterium adhibuit metacarpii dorso, inter minimum digitum & annularem. Mox cum pure ipso erupit vnum os carpi, sua sede motum: & deinceps reliqua omnia tum carpi, tum metacarpii ossa per vulnus reiecta sunt sponte, ligamentis suis plane soluta, & cariosa. Vlcus postremo sanatum, cum nihil iam præter naturam corruptumve haberet. *Iubert. in annotat. ad tract. de Apostem. Guid. de Caulico.*

DIGITI MANUUM.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Monstrosa digitorum manus conformationes, & numerus & defectus.

IN Geth bellum accidit, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor, qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. *Paralipomenon lib. 1. c. 20.*

In numero partium simplicium, ex quibus singula instrumenta constituuntur, duplices inueniuntur, morborum differentiæ: aut enim deest, aut abundat pars aliqua. Atque in harum vtraque rursus aliæ deprehenduntur differentiæ. Nam earum quæ abundant, aliæ iis quæ naturali sunt habitu adnumerantur: vt si cuipiam sextus expullulat digitus, aut in oculo πτερύγιον, id est, vnguis, aut in naribus corpulentum tuberculum, aut in alio quopiam meatu id genus aliud. Sed horum aliqua inter morbos reputantur, πτερύγιον: nam cum plurimum increuerit, & pupillam obscurauerit, visum impediet. Aliæ vero causæ morbourm sunt, vt tubercula, quæ meatus obstruunt. In primis enim obstructio morbus est, quippe quæ primo functionem offendit. *Gal. lib. de diff morb. cap. 8.*

Si quippiam oriatur in corpore, quod numerum à natura institutum excedat, id quoque ad morbum qui in numero partium consistit referri debet. Quod si id quod supercreuit naturali sit specie, causam eius existima fuisse materiæ vtilis multitudinẽ. Si vero à naturali specie euariat, materiæ quoque qualitatem præter naturam fuisse, necesse est. Atqui vires vtrobique validas esse oportebat: alioqui neque conformari potuisset quod vtile, neque extrudi quod erat vitiosum. Igitur natura conformat quidem in fœtu, quum vel sextum digitum, vel quippiam aliud huiusmodi molitur. In his autem qui iam in lucem editi sunt, ac perfecti videntur, cum supercrescentem carnem in vlcerata parte producit aut pterygion, id est, vnguem, in oculis. Deponit vero id quod redundat in ganglio, melizeride, steatomate, atheromate, & reliquis huiusmodi omnibus. *Idem lib de caus. morb. 2. cap 8.*

Digiti quibusdam in manibus seni M. Curiatii ex patritia gente filias duas ob id sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium sedigitum illustrem in poetica. *Plin. nat. hist. lib. 11. cap. 43.* Ex eodem repetit *Pet. Crinitus lib. 3. de poetis cap. 65.*

Vidi digitum additum multoties. *Haly. Rodoham com. ad lib 3. Tech. Galeni, numero 177.*

Sunt in manibus pedibusque παραφύσεις, id est, agnationes, vbi superueniens adnascitur digitus ratione materiæ exsuperantis. De qua re sic Plinius: membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut semper sextus in homine digitus. Quod ex illo forsan Aristotelico videatur sumtum, *libro de generatione*

 quarto.

quarto: Quibus autem habere gemina contingit genitalia, alterum maris alterum fœminæ, iis semper alterum ratum; alterum irritum redditur. Ipse vidi Bononiæ quendam de plebe inopem, senis in manu vtraque digitis; imo in pedibus quoque superfluens digitus inter auricularem annularemque interstitus agnoscebatur, magnitudine ad reliquorum responsum, mobilis præterea & ad omnem vsum, vt assolet, accommodus. Manus insigni erant latitudine: nihil præterea quod deceret minus. Hoc eo adnotasse libentius volui, vt sciremus, decretorium non esse, agnata membra inutilia haberi, & irrita. Alioqui apud Paulum Æginetam legimus, ex digitis qui παραφυόμενοι dicuntur, alios esse carnosos omnino, alios ossa habere & vngues quandoque. Horum autem alii ex articulis prodeunt, à scythale alii. Sed hi prorsum ἀκινητοῦσι, hoc est, immobiles sunt: cæteris mobilibus quandoque. *Cælius Antiquar. lectur. 17. capit. duodecimo.*

Nati quidam abundantibus membrorum partibus, alter quidem singulis pedibus manibusque digitos habens duodecim. *Iacob. Rueff. de concep. generat. hom. lib. 5.*

Puer monstrosus annorum circiter quindecim Arelatæ visus anno 1561. mense Iulio, cui in vtroque pede septem inerant digiti (pollex namque pede in vtroque duplex erat) & in vtraque manu digiti sex. In sinistra vero manu annularis & medius coniuncti absque vllo interstitio erant. Pedes vero admodum latos perinde atque manus puer habebat. *Valleriola lib. 4. obs. 2.*

Senos nonnulli digitos habent, quod etiam vidi alias copiosa nimium abundare materia. *Andr. Corui Mirandulanus, in compendio Chyromantiæ.*

Idem de senis digitis affirmat H. Vuolphius, exemplo paulo post sequente, *De chela cancrina. Schenkius filius.*

In oppido quodam Franc. Orientalis, Kittinga dicto, honestam matronam vidi, quæ senos habebat in manibus & pedibus digitos, totidemque habentem digitos, filiolum pepererat. *Cl. V. Ioan. Posthius, suis ad me datis obser.*

Nonnulli quaternos tantum digitos habent in manu, qualem ego noui quempiam. Quod ex naturæ defectu potest euenire, & cœlestium corporum opificio. *Andr. Corui Mirandulanus in compendio Chyromantiæ, Barth. Coclitis physiognomia addito.*

In pago Dirlistorff, sexto die Decembris, qui D. Nicolao Episcopo sacratus est, natus est puellus, corpore quidem bene compacto, cui tamen brachia pedesque ob naturæ defectum non conueniebant. Dextra enim manus cum omnino deesset, eo loco, quo pollex esse solet, carnosus tumor, instar verticuli aut nucis paruæ eminebat. Sinistræ autem manus pars dimidia, in tres tantum digitos sed plane coniunctos, vt quoque pedes in totidem digitos desinebant. Educatus autem, non tantum cibum potumque monstrosis manibus capere, sed numerare pecuniam, subducere rationes, easdemque elegantissimis literarum characteribus rationum libro assignare potuit, quemadmodum alia omnia, quæ alias manuum auxilio ab hominibus fieri solent. Viuit adhuc domini sui liberalitate adiutus, anno 1557. quo hæc scribimus, iam natus 60. annos, vidimus adhuc ac obeso corpore senex. *Con. Lycosthen. libr. de prodigiis & ostentis. Anno Domini 1497.*

M. Ioann. Helcher φιλιατρὸς heri retulit, hic studiosum esse qui indicem digitum manus sinistræ circumferat in tres acies quidem distinctum, & vngue præpilatum: Cæterum vntiali mole altero compari digito minorem. *Iacobi Moccii Medici Acroama.*

Observatio.

Chela cancri digitorum loco obseruata.

VT si quis propterea in dubium vocet, An manus humanæ ac pedes quinis digitis constet: quod vnus atq; alter sedigitus reperiatur: aut qui loco digitorum chelam cancri habeat. Quale Melhusæ Tyringicæ vidi nobilem virum Ioannem Ebelebium. *H. Wolphius. in 1. Tuscul. sententia 19.*

Similem de Manu hamata, chelis atque astaci corpore visibili, nos supra inter exempla Manus retulimus. *Schenckius filius.*

Observatio.

Monstrum aliud vnguibus manuum atque pedum aquilinis, capite simiæ, barbatum.

SVb annum Domini 1593, Martio mense Florentiæ monstrum natum est, visum horrendum, capite simiæ, barbam habens promissam, tam manuum, quam pedum vnguibus aquilianis. Statim vero cum in lucem prodiisset expirauit. *M. Iansonius Doccom. Frisius in tomo 3. Mercurii Gallobelgici libro tertio, pag. 235.*

Affectus.

Observatio.

Punctura acus inter vnguem & pollicis carnem quidam extinctus.

PEtrum quendam sutorem, ex punctura acus inter vnguem & carnem pollicis dextræ manus inflicta, obiisse Ludouicus pater testatus est. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

Observatio.

Paronichia pollicis sæuissima incisa, conualuit.

FVi vocatus pro quadam muliere Taurini, quæ iam duodecim noctes cum clamoribus duxerat insomnes, occasione panaritii in pollice manus prope vnguem lateraliter, nullo tumore nullaque digiti inflatione existente. Quidam chirurgus curam huius passionis penitus ignorans, bis fecerat quosdam superficiales incisiones, in quibus caro excreuerat. Rogauit me instantissime, vt eius curam susciperem. Crastino die feci incisionem cum rasorio lateraliter ab vngue vsque ad os, à summitate digiti ad iuncturam exclusiue: deinde applicaui album oui cum vitello simul agitatis, intus & extra vulnus. Statim cum recessi, cæpit dormire, & dormiuit tota die vsque ad noctem, absque vlla comestione: cessauit omnis dolor, neque vnquam postea doluit ea causa, breui temporis spatio, Deo fauente, fuit sanitati restituta absque

absque digiti deformitate. Vera igitur curatio huius ægritudinis est, facere incisionem secundum modum dictum, profundando vsque ad os inclusiue: quia statim cessat omnis dolor, neque est aliud remedium, quin os & iunctura perdatur. *Bayrus practic. libro 20. cap. 9.*

Observatio.

Pollicis tendo præcisus vt arte ad vsum restauratus.

Nervo tendineue penitus resectis, actio illa cuius in parte authores erant vna plane abolетur: itaque flecti intendiue membrum inhabile est, nisi ipsi opis aliquid arte chirurgica allatum fuerit. Id ego præstiti nobili cuidam è familia Annæ Monmorentii Galliæ equitum magistri, cui in prælio ad Vrnidas commisso vulnus tantum gladio militari ad dextræ manus externa parte articulum inflictum erat, vt tendinibus, qui pollicem erigunt, plane resectis, eiam consolidata & persanata plaga, pollex intro inflexus, & in manus volam demissus maneret, nec extendi & surrigi posset, nisi forte vi reuulsus ab altera manu, sed tum etiam statim reuoluebatur. Itaque nec ensem ipse nec pugionem nec hastam capere aut tractare poterat, armis omnino inutilis, sine quibus vitam nullam putabat. Cum igitur de amputando inutili illo & comprehensioni officiente pollice me consuleret, negaui facturum: aliam enim rationem comprehensam me animo habere qua pollici afflicto succurrerem. Itaque thecam ex ferro albo ipsi deformandam curaui, in quam pollicem ipsum inderet; duobus loris ad armillas duas supra manus articulum sic artificiose theca illa vincta & colligata erat, vt intentus erectusque pollex maneret, ideoque militarium armorum genus omne captare & tractare ille posset. *Pareus operum suorum libro vigesimo secundo, cap. 10. de deficientium supplemento.*

Observatio.

In apostemate medii digiti manus, vermiculus albus ac pilosus natus & extractus, intensissimum eiusdem dolorem soluit.

Recordor, me dum Medicinam facerem inuisisse Francisci Bursati Iuris consulti seruum, cui nomen erat Federicus: hic cum laboraret apostemate in capite medii manus digiti associante dolore intensissimo, tandem pure confecto, aperto apostemate, ex se ipso exiuit vermiculus albus & pilosus, demto capite, quod nigerrimum erat; magnitudine persimilis illis, qui in caseo reperiri solent, quo excreto, omnis dolor penitus ademptus. Vnde non immerito legimus apud Erotim *de passionibus mul. auxilia ad vermes manuum & pedum cap. 54. & cap. 61. Marcell. Donat. Histor. Mirabil. lib. 4. cap. 26.*

Observatio.

Vulnere minimi digiti quidam mortuus.

Obseruauimus Patauii ex vulnere minimi digiti Ioannem Baptistam Argentinum decessisse. *Horat. Augenius lib. 9. Epist. 2.*

CERVIX.

AGNATA CERVICI.

Observatio.

Tuber rotundum capitis humani fere magnitudine ceruici cuiusdem agnatum, imaginem bicipitis hominis præbuit.

Bubulcum Haganoæ annos supra triginta natum nouimus, parte capitis postica ad ceruicis vertebras tubere rotundo insignitum magnitudine capitis, reliquæ cuti concolore, depili, poroso, substantia supra flaccidam paulo duriore, atqui, vt ad compressum conicere licebat, exosse: doloris quidem experte, cæterum sensus haud obscuri. Vt qui cum armenta ad pascua educeret & reduceret, hyemis in tempore, id aduersus frigus, vel alias quoque aeris & cœli iniurias, non minus quam caput ipsum duplicata vitta alba, ad collum religata, contectum muniebat. Huic si oculi, aures, nasus, os & capillitium accessissent, hominem bicipitem affabre retulisset. Congenitum, an vero ex casu vel ictu earum vertebrarum, aut sua sponte ei prouenerit, incertum habeo. Ego strumis congenerem tumorem facerem, si ille subinde in maiorem amplitudinem excreuisset: Sed quia in eadem magnitudine substitit, ampliandum censeo. *Schenckius.*

Observatio.

Lupia ponderis octo librarum, capitis magnitudine, è ceruice enata & exsecta.

Aliquando in tantam molem crescunt lupiæ, vt remediis descriptis sanationem recipere nequeant, quare manu & ferro radicitus sunt reuellendæ modo vicinis partibus non hæreant arctius, modo maioribus venis & arteriis nimium vicinæ non sint, satius enim erit in tali casu eas esse sinere. Amputandarum vero & reuellendarum ipsarum hæc ars fuerit: Parua incisio ad cystim vsque facienda est, qua specillum demittatur dimidium digitum crassum, in medio cauum, in extremo rotundum quantum res exiget longum: id inter cutem, cystimque sæpius circumducere ad lupiæ vsque radicem oportet, quo sic secundum ipsius longitudinem cutis diuidatur, iterum aliam inde incisionem per transuersum sic facere oportet, vt decussatim se intersecent, mox à cysti cutem distrahere ab angulis lupiæ radicem versus conuenit, idque digitis tenui linteo inuolutis, vel etiam nouacula, si sit opus. Notandum vero in lupiis, quædam semper subesse vasa, quæ initio parua, mox progressu temporis aucta sunt, ad lupiæ incrementum, cuius sunt velut radices, quare inter secandum, si quæ suboriatur hæmorrhagia, ea sistetur, vinctis ad sua capita & radices vasis, vel stricta ligatura ad radices lupiæ fiet cum funiculo torto vel filo pluries duplicato, cuius extrema & veluti capita extrorsum pendeant, quousque nodus sua sponte decidat. Nec vero sufficiet totum hunc tumorem amputasse, sed & cu-

tis portionem, qua moles ipsius tegebatur, rescindere oportebit, eiusque tantum relinquere, quantum tegendæ parti sat erit, hinc acu filum ducente incisionis labra in vnum adducentur, interim vero ad perfectam vsque detersionem linamenta in vlceris fundum demittentur, & reliquum curationis ad obductam vsque cicatricem complebitur. Hac chirurgus Collo & ego methodo vsi, præsente domino Violanio Doctore Medico, lupiam amputauimus, Martiali Colardo prætori Barbonensi: pendebat illi ex ceruice, capitis humani magnitudine, ponderis octo librarum: Ex quo sic ipsi onerosa & molesta erat, vt eam ex mantili tanquam pera reuinctam humeris gestare cogeretur. Certe si huius generis tumores basim habeant tenuem & latum fastigium ligandi sunt, & à radice amputandi. Omnino vero difficilis, & aleæ periculosæ plena est lupiarum, quæ in iugulo iuxta iugulares venas, quæ in axillis, quæ in inguinibus, & quæ sub poplite exurgunt, extirpatio, propter funestam eorum quæ inde emergere possunt accidentium vim. Conijcere tantum possumus, non certo prædicere, qualis ipsis contineatur materia. Scire tantum licet qualis sit, vbi excisione facta, oculis patet. *Pareus operum suorum libro 6. cap. 20. de tum. contra nat.*

OBSERVATIO.

Struma pediculis referta.

STRVMA in collo, ad oui magnitudinem casu ense (altercantibus militibus, cum vir ille qui strumam haberet intercederet) vulnerata, patre meo Iordano Foresto, viro nobili spectante, qui & casum mihi narrauit, pediculis referta erat, iisque viuentibus. Homo autem cum longo tempore strumam in collo habuisset, neque Chirurgus aliquis huius curam aggredi auderet, casu sic vulneratus opera deinde Chirurgi indigens, & necessitate compulsus, fortuito à struma curatus est, & euasit. *Petrus Forestus.*

SCAPVLÆ.

OBSERVATIO.

In tumore sinistræ scapulæ, internæ partis, lapis quadratus inuentus.

ANNO 1567. 2. Iunii Illustrissimus vir Carolus Tirecelin, Dominus à Rupe cenomana, maioris ordinis Regii eques; cũ diem extremũ obiisset: corpore eius dissecto, in scapula sinistra tumorem insignem habere repertus est partibus internis: qui nouacula apertus, lapidem quadratum durissimumque continebat, qui à sanguine coagulato ex lanceæ ictu genitus fuit. Chirurgus qui secuit dictum virum, vocatur vulgo le naure, apud Pictauos Chirurgiam faciens. Dictus dominus erat annorum 86. natus. *Ferrandus Senior lib. de Nephritide pagin. 8.*

OBSERVATIO.

De fractura Omoplatæ, qua docetur, naturam sua sponte viam sibi moliri peregrina corpora & materias etiam ex consanatis iam vulneribus propellendi.

SI scapulæ non cohærent, aut subtensas carnes pungant, incidi contra caro debet, vt nostro coruino eximantur, & inde auellãtur. At quantumuis nutent, si tamen periostio & ligamentis adhuc cohæreant, modo ne pungendo musculis molesta sint, eximenda non sunt: nam non semel animaduerti ea aliquandiu post vicinis ossibus coalescere. At si penitus secreta, ne periostio quidem adhæreant, necessario auellenda sunt, alias non naturæ vi propellentur: quia commupi cum toto vita amplius non fruuntur. Quod vero viuum est, ait Hippocrates mortuum procul à se mandare solet. Cuius rei patuit veritas in Marchione de Villars. Huic in conflictu ad Druidas sclopeto manuario in scapula vulnerato, Fracti ossis quædam schidiæ cum depressæ loricæ & intrusæ glandis plumbeæ frustis euulsæ sunt, ac non multo tempore post vulnus ad cicatricem perductum, plane & perfecte coaluit. At plusquam septennio post ex labore in armis & loricæ grauitate ad pugnam Moncontortiam oborta secundum cicatricem fluxione & inflammatione, vulnus recruduit, adeo vt erupta & reserata cicatrice, multæ ossium testulæ & reliquiæ, ac resides glandis portiones sponte naturæ prodierint. At si fractura in omoplatæ ceruice, aut humeri de articulatione contigerit, vix inde datur conualescere, quemadmodum in Anton. Borbonio Nauarorum Rege: Francisco Lotharingo duce Guisio: Comite Ringrauio Philiberto, aliisque permultis bellis hisce ciuilibus ipsi vidimus. Nam circum hanc dearticulationem multa extant vasa insignia, nempe venæ & arteriæ axillares, nerui ex ceruicis vertebris orti, qui inde in omnes brachii musculos disseminantur. Sed & suborta illic inflammatio atque putredo cordi, aliisque principibus partibus viciniæ iure facile communicantur, vnde grauissimorum symptomatum, ac mortis sæpe consequutio infertur. *Pareus operum suorum libr. 14. cap. 9.*

DE DORSO ET SPINA.

AFFECTVS PRAETER NATVRAM DORSI & spinæ.

DOLOR DORSI.

OBSERVATIO.

De dorsi dolore historia.

MVLIER quædam vehementissimo dolore infimæ spinæ dorsi afflicta, neque tamen ibi vel rubor vel tumor aut calor in ea parte apparebat, nec etiam excrementa alui impediret, sed tamen contractionem quandam & stupore dextri cruris sentiebat. Iussi vt decoqueret vncias quatuor baccarum lauri in vini vna mensura, quæ est ℥. xxxij. & vna mensura aquæ ad mediæ partis consumpt. De hoc iussi vt mane biberet ℥ iiij. & sudaret: vesperi tantundem duabus horis ante cœnam, atque continuaret hoc diebus 4. continuis, dum integrum absumpsisset decoctum. Vix duos aut tres haustus

haustus sumpserat, cum dolor remisit, qui antea ipsam per 12. vel. 14. dies tantopere excruciauerat vt totas noctes duceret insomnes. Legeram hoc remedium in quodam lib. Germanico, decoctum baccarum lauri valere ad dolores podagricos, contractionem membrorum, & impotentiam ad motum. *Medicus quidam ad Gesnerum*, cõmunicante *Cl. Wolphio.*

VLCVS DORSI.

OBSERVATIO.

Sinuosum vlcus dorsi.

IN nobili Borchtoldo Huglin, immensos dorsi cruciatus longo tempore passo, abscessus in spinæ medio obortus est, qui in sinuosum vlcus, vniuersam spinæ longitudinem excauans degenerauit, è quo vtrinque in ceruicis regione, tum iuxta os sacrum foraminibus aperto, supra infraque pus maxima copia profluebat. Quo affectu, aliisque multis, diu afflictus, expirauit. *Cl. V. Felix Platerus de obseruat. propriis.*

RVPTVRA SPINAE VERTEBRA.

OBSERVATIO.

Vertebra thoracis spina abrupta.

IN lanione quodam similiter dorsi doloribus grauissimis diutissime afflicto, tandem abscessus in media dorsi regione prodiit, quo rupto pus aqueum adeo copiose, vt totum sæpe lectum commadefaceret, ipseque ad extremum marcorem perueniret, multis septimanis effluxit. Ac demum processus spinæ thoracis vertebræ posterior abruptus, illic quoque prodiit: quo ablato, præter omnem spem iterum conualuit. Cuius affectus diuturni non aliam causam, quam ossiculum hoc confractum, diuq; latens & abstrusum, antequam cognosceretur, fuisse ipsummet prodiens declarabat; tum vero id quoque quod post luctam cũ suis coequalibus, in qua aliquoties in terram deiectus dolorem primum senserit, manifestum certumque faciebat. *Idem de suis obseruationibus.*

TRICHIASIS SPINAE.

OBSERVATIO.

Trichiasis spinæ lethalis morbus.

TRichiasis dicitur rima circa spinam, in longum producta, sed adeo exilis, vt visum fugiat: quæ non raro mortem affert. *Calepinus.*

ABSCESSVS.

OBSERVATIO.

Abscessu in dorso aperto quinquaginta oua, tenuissima membranula inducta, intus aqua limpidissima referta, inuenta fuerunt.

BOnoniæ Fabro cuidam lignario maximus in dorso tumor, ita vt gibbosus videretur, exortus fuit. Cumque maturationis signa apparerent, Magius nouacula abscessum istum aperuit. Quo aperto quinquaginta oua, tenuissima mẽbranula obducta, intus aqua limpidissima plena, inuenta fuerunt. *V. Cl. Laurent. Scholzius de obseruat. propriis mihi communicatis.*

OBSERVATIO.

Abscessus in gibbo apertus, & pediculis refertus.

CVM Cornelius Heydius collega noster, Medicus Delfensis, in Burgundia praxim exerceret, se puellam gibbosam præ manibus habuisse testatus est: quæ cum in gibbo maximum pruritum sentiret, abscessum ibidem esse Medicus iudicauit: ideo adhibito emplasto de muccilaginibus, vt ad maturitatem veniret, tandem & accito chirurgo, incidere mandauit & gibbo aperto, exiuit materia aquosa & abscessus repertus est pediculis refertus. Lauabat autem decoctione vini centaurii minoris, lupinorum amarorum, dein vlcere mundificato, & absterso ad consolidationem perduxit. *Forestus.*

LVXATIO, EXCRESCENTIA, VERTEBRARUM DUARUM ABSENTIA, &c.

OBSERVATIO.

Puella semestris nata, cuius mater dum vtero gestaretur è scalis prociderat, vnde filiola luxata dorsi spina, & enata ad lumbos oui magnitudine excrescentia, paulo post ex conuulsionibus mortua est: corpusculo dissecto, desiderata duæ vertebræ, & spinalis medulla denudata conspecta.

PVELLA præfecti cuiusdam in Marchionatu, cum septimanarum esset circiter 17. ante biennium aperta fuit. Mater dum vtero gestaret, de scalis delapsa, super dorsum, dein terrore perculsa, ex conspectis cuiusdam grauissimis vlceribus, puellam hanc conuenienti tempore enixa est, cui spina dorsi perfecte luxata erat. Supra vertebras lumborum excrescentia magnitudine oui membranosa, mollis, diuersi coloris, cui secundinam applicarunt, cataplasmata apposuerunt, tandem meum consiliũ triduo ante mortem expetiere. Cum viderem excrescentiam hanc vesicæ instar humore repletam, & metuerem ne forte ex acriori humore ossa læderen- vt aperiretur suaseram. Ipsis resistentibus iussi applicare ol. chamomæl. & rosatum, ad doloris & caloris mitigationem, quod cum ea nocte ter applicatum fuisset, rupta vesica, materia serosa purulenta, fœtida, effluxit, & vesica concidit. Altera die abstergentibus & anodinis vti iussi. Tertia die conuulsionibus correpta interiit. Aperto ergo loco affecto, meatum nullum, qui ad abdomen penetraret, reperi, licet essent qui existimarent vrinæ portionem ex vesica eo deferri: verum ipsam spinalem medullam denudatam reperi, ita vt ad duarum vertebrarum lumborum exteriores integris existentibus existentibus. Ossa ne hæc ab ipsa materia fœtida acri fuerint putrefacta, dubium apud me est, cum nulla ossiũ frustula fuerint à me reperta, nec in reliqua vertebrarum parte læsionem obseruare potuerim. Facile ego patiar mihi persuaderi, naturale hoc fuisse vitium, idque ex casu matris. *Cl. V. Casparus Bauhinus de obseruationibus propriis.*

ERYSI-

ERYSIPELAS.

OBSERVATIO.

Erisypelatis species rara & periculosa, circa dorsum tractũ rubrum proferens, tum de eiusdem prognostico & curatione.

FIliolus meus Theodosius mortuus 10. Decemb. (post longiorem infirmitatem) subito specie quadam erysipelatis, quam mulieres Fluck vocant: quia ruber quidam tractus in dorso eius postea apparuit. Is morbus quamprimum foramen aliquod corporis occupat, hominem necat. Ideo croco foramen circumlinitur, ne vlterius rubor serpat. *Mart. Crusius Annot. ad epist. 22. lib. 7. Turcograeciæ.*

OBSERVATIO.

Ignis sacri species rara Zoster appellata, medium hominem cinguli instar ambiens: ex qua, intempestiue consolidato vlcere, mortuus princeps quidam: alius vero tempestiuis remediis adhibitis liberatus.

ERysipelatis species, aliis longe pernicisior, Galeno & aliis Arabum medicis vel non visa, vel nõ cognita. de qua *Plini.* ille Polyhistor. *lib. 26.* Ignis, inquit, sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui Zoster appellatur, & enecat, si cinxerit, & certe merito à cingulo ζώσηρ appellatur: quoniam ob nimiam febrem continuam efferuescentis choleræ copiam, inflammatione à lumbis vmbilico & testiculorum osseo vsque ad genua hominem cingit, sepit & circumdat. Hoc illustris princeps & Marchio Brandenburgensis Georgius in Onelspachio correptus ex vlcere cruris intempestiue à Chirurgo quodam consolidato, quod idem Chirurgus, ne quid ad vlcus afflueret, fascis arctissime strinxerat, interiit. Deinde post biennium eodem erysipelatis Zostere, illustris princeps & comes Palatinus Ottenricus, Dux vtriusque Bauariæ, à lumbis ad genua vsque circumdatus, ac febre continua ad delirium vsque æstuabat: quem ego Heidelbergæ, incisa vtriusque pedis saphena, adhibitis quoque quæ febrem restinguerent, Deo auspice, à morte vindicaui. Sic *Scribonius cap. 106.* Hiera, inquit, Pachi, ad sacrum ignem, quem Zonam vocant, bene facit, ex aqua mulsa; detracto prius sanguine. *Langius epist. 32.*

PHLEGMONE.

OBSERVATIO.

De eximia phlegmonarum curatione, prope spinam dorsi.

NObilis Gabriel à Varaderia, Patricius Arelatensis, vir non minus auita nobilitate, quam virtutum & morum candore insignis, pagi diui Andeoli dominus, optimi temperamenti, boni habitus, succulento corpore, plurimis ac grauibus actionibus assuetus, laboribusq; exercitus: cũ per ver præcedẽs æstatemque subsequentem plurimum se exercuisset, variis obitis in diuersa loca profectionibus: effectum est, vt ab nimio motu agitatis humoribus (siquidem mouent excrementa, autore Galeno, sol, venus, balneum, motus) & in cutem prouentibus, in phlegmonem magnam, secundum dorsi spinam, inciderit. Qua ægre suppurata, nec dum persanata, quum se viæ præpropere nimis credidisset, & se corporeis laboribus exagitasset, ad Diui Ægidii pagum profectus: febre continenti atque graui æstuosaque ibi corripitur, cum iugi biliosorum humorum vomitu, tanta copia, vt vix credi possit. Æstus, labor, inquietudo, corporis cõfractio, animi deliquia hominẽ valde premebãt, mox iterum grauis in dorsi musculis dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum renixu apparent, phlegmones alterius initiantis primordia. Misso sanguine, perpurgatoq; corpore, adhibitis congruis ad phlegmonem auxiliis, in suppurationem tendit. Interea per consensum ad inguina humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porro bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone post multos dies, atque dissecta, ingens intus cauitas apparet (siquidem magnum locum influens sanguis compleuerat,) puris mira copia, quod cum libere effluere non potest, sinu deorsum consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cauitas adhuc magna suberat & ingens puris vndique manantis copia. Ad curam plures accersiti tum medici tum chirurgi: quos inter cum Chirurgorum alter iterum secandum vlcus pronunciasset, in suas partes chirurgum alterum doctrina conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinauit sententiam, sine sectione cauitatis totius curari ægrum minime posse: quin & labia vlceris exterenda, quæ paululum intumuerant, candenti ferro opus esse intrepide ac constanter affirmabat. Nobis contra sentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, naturæ familiaria semper, antequam ad extrema illa præsidia veniatur: nec nisi summa vrgente necessitate, cum reliqua non prosint, ad sectionem properandam, præsertim tantum quantum fieri in hoc ægro oportebat, quam sine magno discrimine atque ægri periculo oboriri non posse sciebamus, quod magnæ discisiones mortem vtplurimum adferre soleãt, ita asserente Galeno, ad sectionem præsertim reluctante ægro: cuius animum consulendum esse, vbi de sectione aut vstione agendum est, Galenus docuit. Itaque aduersus Chirurgi sententiam nos detersoriis vtentes per Syphones rectos, mox cauitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis hominem citra sectionem integre Dei nutu curauimus Id vt intelligatur, nihil quicquam absolute & asseueranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne obiici id possit, Bonum quandoque dormitare Homerum. *Franciscus Valleriola lib. 5. Obseru. 1.*

DORSO VICINISQVE LOCIS *Adnata.*

OBSERVATIO.

Cornua dorso & iuncturis nonnunquam agnasci.

AVdiui dici à patre meo, quod cuidam viro vidit nasci in dorso suo os ad similitudinem vnius cornu, quod erat minoris duritiei ossis naturalis. Et ipse pater meus purgauit humores grossos in ipso, & postea posuit medicinas exiccatiuas super os ita quod cecidit dictum os, sicut cadunt cornua cerui in vere

in vere. Et mihi etiam fuit ortum os vnum super dorsum, magnum mihi inferens dolorem: & purgaui me ab humoribus grossis, & posui super ipsum resolutiua, ita quod resolutum fuit pro maiori parte, & illud modicum quod remansit, non impediuit me in aliquo in operationibus naturalibus exercendis. Ergo vbicunque inueneris simile, facias sicut dixi. Et cum purgas istos, noli ipsos purgare solũ cum virtutib. medicinarũ, sed cũ ipsis medicinis ꝓpriis. Et de melioribus mineris ad purgandũ hos, est lapis Lazuli, sed in magnete est absque dubio magnum iuuamentum in hoc, sed ego ipsum non sum operatus, quia sufficit mihi lapis Lazuli, & ego commendo opera eius. *Auenzoar lib. 2. c. 5.*

Cornua hominibus agnasci, ægritudo est non monstrum, de qua Pricipi Aboali atque maximo viro Abumero narrantibus, equidem propter eorum authoritatem adducebar vt crederem, donec vnum vidimus in dorso remigis cuiusdam, qui in Ligurum triremi diu fuerat. *Scaliger exercit. 199. 5. ad Cardan. Subtilit.*

Vidimus in Creta, vulnerato genu sagitta, cornu nigrum rupicapræ capiti similimum prodiisse, materiaque quæ in ossis substantiam conuerti debuisset in corneam naturam aeris afflatu facile conuersam, concinneque gummi modo indurescentem. *Benedictus anat. lib. 1. c. 14.*

Sunt additiones spissæ vel densæ, curuæ nascentes super iuncturas in extremitatibus propter vehementiam operationis. Et cura eorum est incisio, vt remoueatur ex iis illud quod non dolet, deinde administrentur super residuum medicinæ vehementer acutę ex medicinis verrucarum, donec cadat: deinde consequatur butyrum coctum. *Auicenn. Canon. lib. 4. Fen. 7. tract. 3. cap. 14.*

De cornibus quorundam capitibus agnatis, vide *lib. 1. huius operis.*

Interdum ceu cornu in integris ossibus, non in fracturis nascitur, quod quidem cornu excrescit extra carnem & cutim: vt vidi Patauii in femore cuiusdam Nobilis, ex cuius crure excreuit quasi paxillus longus. *Fallopius de partibus similaribus cap. 7. lect. à Coitero publicatarum.*

Observatio.

In recens nato puello, tumor farciminis instar dorso agnatus visus: quo primum aperto & tandem in totum reciso, mortuus ille.

NVper puellus natus est, elegans & viuidus, nisi quod in dorso paulo supra podicem tumorem farciminis instar adnatum habebat. Quo, chirurgi opera, aperto: præter saniem & puris modicum nihil effluxit. Eodem vero medicorum quorundam consilio in totum præciso, puer quarto inde die extinctus est. *D. Thobias Cneulinus de obseruation. propriis.*

Observatio.

Caro ex dextro latere enata propendens.

EXCREVERAT in dexteriore latere eius caro, propendebatque adeo, vt ægre fascia substringeretur. *Suetonius Tranquillus de Sergio Galba numero 21.*

* *
*

Observatio.

In globum quorundam corpora incuruata & contracta.

IVuenculam & maritum vidimus, quibus instar globi caput ad genua attractum fuit, seynd zusammen gewachsen in die runde wie ein Kugel: obierunt. *V. Cl. Esaias Meichsnerus de obs. propriis.*

Observatio.

De Gibbo.

CVm vertebræ exterius luxantur, non ex acuto morbo fit Gibbus, si ad interiora ladosis species: alia fit etiam in vtramque partem, quam vocant obstipum, primam proprie vocant incuruationem etiam: fit & quandoque vtrinque quod tamen difficile est: vidi nuper in puella nobili, annorum circiciter decem, obliquitatem in latus, seu genus id quod vocant obstipum, erat autem spina dorsi obliqua, sicut anguis, referens literæ S. imaginem. Hoc volui adiecisse quod ad intellectum præsentis loci facit. Proponit ergo tria Galenus, primum noxa quæ accidit spinæ vel est per se, vel non per se, sed consequentia quadam noxam per se vocat abscessum seu inflammationem seu intemperiem; in hac si contingat fieri resolutionem, seu ex vna parte, seu ex ambabus, necesse est omnia membra, quæ sunt infra illam partem spinæ quæ resoluta est, resolui, seu ex vna parte tantum seu ex ambabus. Si vero noxa sit ex consequentia tantum velut in gibbositate in qua spina dorsi non patitur aut parum, sed neruus qui facta luxatione obliqua, seu ad vnam partem opprimitur ab ea parte in quam spina deflectitur, quoniam vertebræ magis constringuntur, ex opposita autem nerui nimis distenduntur: ideo in hoc casu cum spina dorsi seu medulla non sit affecta prorsus, sed nerui tantum ab ea orientes, & ob id resolutio non fit nisi in membris quæ recipiunt neruos è regione partis medullæ læsæ. Sicut in exemplo priore, in quo ob luxationem vertebrarũ colli tantum manus resoluebantur, & non inferiora mẽbra, hoc etiam fit minus, inquit, si luxatio fiat sensim, aut si fiat intus vel extra: & in lumborum vertebris minus quam thoracis, & thoracis quam colli: quia in ceruice vertebrę inter se connexæ æqualiter conferunt foramini vnde neruus prodit, sed in thorace magis confert foramẽ inferioris vertebræ, & longe minus in lumbis. Qui ergo noxam patiuntur per se in medulla spinali, his omnes partes inferius resoluuntur, & quanto noxa fuerit maior, & aduentus repentinus: qui vero noxam patiuntur in neruo tantum, vt in gibbositate, & obliquam, id est, in latus hi patiuntur resolutionem solum in parte quæ est e regione vbi nerui læsi sunt, si vel læsio magna sit, vel repentina, vt in angina, in qua vertebræ luxantur ad latus: si vero luxatio vertebrarum fiat sensim vel etiam repente, sed intus, aut extra non in latus, his nulla contingit resolutio ob hoc ergo qui fiunt gibbi per casum aut iactum, si fiant obstipi, resoluuntur: sin autem incurui aut repandi, non resoluuntur, quia tametsi repente fiat, non est obliqua luxatio: qui vero sensim fiunt gibbi, etsi obliqua sit luxatio, non resoluuntur, quia non repente facta est, qui vero sensim facti sunt incurui aut repandi, nullam patiuntur re-

solutionem, tum quia sensim vertebræ luxatæ sunt, & interim spinalis medulla, q̃ mollis est, potuit extendi, & ita nihil passa est, tum quia luxatio recta est, in qua nerui neq; comprimuntur neque iusto plus extenduntur. Ex quo concluditur quod in luxatione recta, graui & repentina, poterit contingere etiam resolutio, quia licet in Angina non fieret, contingit hoc, quoniam ex tribus conditionibus quæ faciunt ad resolutionem, scilicet quod sit repentina, magna, obliqua, non aderat nisi prima: si vero adsit & secunda, vt in vehementibus ictibus aut casibus; tunc resoluentur membra inferiora, aut saltem quæ sunt è regione. Vertebræ autem luxantur quatuor modis, aut casu, aut ictu, aut crudis tuberibus, aut materia sensim influente: quamuis hæc non vt in proposito Galenus omiserit, cuius hoc est præstantissimum sane inuentum. *Cardanus part. 3. numero 56. de caus. sig. ac loc. morb.*

HYPOCHONDRIA.

AFFECTVS PRÆTER NATVRAM.

DVRITIES.

OBSERVATIO.

Durities Hypochondriorum.

PVellæ cuidam, annorum 7. hypochondrium dextum atque sinistrum vsq; ad inguina adeo fuit durum & renitens, ac si asseres sub cute haberet. Antea febri laborauerat, & corpus non fuerat purgatum. Hunc affectum mulierculæ nostrates vocant den Fiebekuchen / *Langius lib. 1. Epist. 39.* vocat den Fiberkuchen. Purgato corpore adhibui balnea, fomentationes, vnguenta, & emplastra mollientia & discutientia, longo tempore, sed sine magna vtilitate. Tandem elapsis sex mensibus hypochondria facta sunt paulatim molliora, & demum ad integram sanitatem rediit.

Eodem morbo nobilis cuiusdam filius, 4. annorum, laborauit, cui etiam vtrumque hypochondrium valde durum fuit, & materia in hypochondriis tanquam orbis ligneus delituit, & digitis vndiquaque comprehendi potuit. Ventrem valde tumidum, pedes & brachia macilenta habuit. Affectio hæc diu durauit, & nullis medicamentis cedere voluit. Tandem muliercula quædam balneum præparauit, ex sabina syluestri, quæ selago Plinii esse creditur, vinca peruinca, summitate pinastri, pyrola fruticante, & fungis ligneis in arboribus prouenientibus, aqua coctis: in quo balneo cum puer singulis diebus, horam dimidiam, vel etiam integram lauisset, idque nouem diebus continuasset, materia resoluta per sedem exiit. Huius morbi nemo Medicorum (quod equidem sciam) mentionem fecit, excepto *Fernelio*, qui *cap. de Lienis morbis* scribit: Lienis scirrhus alias solam substantiam occupat, alias quoque in partes vicinas diffunditur, vt omnem plerunque ventris sinistram regionem impleat, &c. De curat. nihil scribitur. Quam difficulter autem morbus iste curetur, ego bis expertus sum. *De Cl. V. Ioan. Franci Hildesii Camenicensi obs. raris per Laur. Scholtzium transmissis.*

CALCVLVS ET OEDEMA.

OBSERVATIO.

Lapis triangularis, silicis duritie, ex multis aliis pisiformibus coalescens, in œdemate scirrhoso sub hypochondrio natu extractus.

RVstico cuidam Pratensi, ex nimio labore œdema in sinistro hypochondrio iuxta costas nothas est obortum, quod cum à Chirurgis minus recte tractaretur, in scirrhum abiit, cumque nullum inde dolorem perciperet vlteriorem, medicinã adhibere supstitit; Anno vero vno vix ex acto, materia illa scirrhosa adaugeri simul & dolere cœpit, quam chirurgi emplastris accommodatis emollientes, ad aliqualem suppurationem deduxerunt, inde ferro locum aperientes, lapidem triangularem quouis silice duriorem, ex multis granulis quasi pisis conflatum, extrahunt, atque sic rusticus ille curatus fuit. *Ex Italia, à Petr. Sperterio sine expresso nomine communicatum.*

DE ILIIS ET INGVINIBVS.

AFFECTVS PRÆTER NAT.

VERMES.

OBSERVATIO.

Vermes in apostemate inguinis visi.

VIdi in puella tumorem magnum inter ilium & inguina, quem incidẽdo chirurgus quidam, me præsente, reperit plenum vermibus.

Quidam miles Mutinensis, in hospitali Carmelitano habebat multos tumores intrinsecos, & extrinsecos, quos vidimus post eius mortem (nam ex illis mortuus est) qui tumores erãt pleni vermibus paruis, qui videbantur pediculi. *Fallop. cap. 4. de tumorib. præter naturam.*

VLCVS.

OBSERVATIO.

Carcinodes, vt credebatur, vlcus mulieri cuidam, circa inguina, cum horribili putrilagine & fœtore cruris, tumore œdematoso, subortum. Cum recte curatum crederetur, metastasi quadam, paulo post in altero inguine recrudescens, ægram subito sustulit.

PIa, & honesto loco nata matrona quædam, affectu in inguine suscitato, & ad vicinas partes ad pudenda vsque pertingente, cum insigni fœtore ac putredine, totiusque dextri cruris œdematoso tumore, viriumque maxima imbecillitate, laborabat. Quorum potissimum, vt & aliorũ difficilium symptomatum causa, ego quoque à Luca Arabe ad curationem ascitus fueram. Collatis itaque sententiis communi opera, ad difficilimi huius mali curationem, singulari industria incumbentes; hoc tandem effecimus, vt corruptione & putredine omni sublata, caruncullisque illis innumeris, per pyrotica, catheretica, & ferro domatis, œdematosque crure percurato, omnia salua esse, ægramque pristinæ sanitati restitutam, omnes fere arbitraremur. Verũ haud ita multo post tempore, idem malum, symptomata-

mataq; similia suscitans, in altero inguine recruduit miseram ægram cito absumsit. *Melchior Sebizius, suis ad me datis obseruationibus.*

CALCVLVS.

OBSERVATIO.

In apostematibus inguinis & ilii calculi oui & castaneæ magnitudine nati.

EGo meo tempore vidi, vna cum magistro Benedicto egregio Doctore Veronæ, apostema in inguine cuiusdam mulieris, in quo erant lapides tres ad quantitatem castaneæ, formæ tendentis ad rotundum, & duritie gypsi, quod apostema me præsente secuit. *Arculanus in comment. ad cap. 69. Auicennæ de febre sextana, septana, & similibus.*

Vidi in muliere quadam patiente apostemata in ilio lapidem ex apostemate reiectum, nam exhibui ei Therebinthinam, & tum temporis ruptus est abscessus, & cum pure reiecit lapidem magnum vt ouum, & medici credebant mulierem illam laborare colicis doloribus. *Fallop. cap. 4. de tumoribus præter naturam.*

STRVMAE ET ABSCESSVS.

OBSERVATIO.

Virgini Religiosæ ingens struma ad coxendicem enata.

CArneam excrescentiam ingentem coxæ alligatam in Monacha D. Ioannis Mantuæ obseruauimus. *Marcell. Donat. Hist. mirab. lib. 5. cap. 3.*

OBSERVATIO.

Strumarum, steatomatum, atheromatum, aliorumque ex Pituita abscessuum, Hist. & cura prophilactica.

IN abscessuum de crudo aut partim putrescentis pituitæ lentore catalogo, quorum materia folliculis, aut propriæ membranæ inuolucro coarctatur & coalescit, censentur strumæ, steatomata, atheromata, & melicerides, quæ à materia qua eorum infarciuntur folliculi, græca sortita sunt nomina. Nam quorum materia steati, id est, seuo vel adipi similis, steatomata, ab ἀθέρα, id est, pulte athe[r]omata dicuntur, à viscido mellis liquore melicerides appellantur, ex horum miscellanea strumæ inter asperam arteriam in collo & ceruice vsque ad pectus pendulæ, ac supra adenas passim venarum in corpore fulcra coalescunt. In collo græcis βρογχόκηλαι gutturis hernia & botia ac scrophulæ à scrophis id est, porcis quibus hic morbus est peculiaris, ob id græci vel à porcis quoque χοιράδας, aut à scopulis in æquore instar capitum porcorum natantium prominentibus appellarunt, hos quippe χοιράδες græci dicunt æquoris scopulos eminentes, hæc digerentibus illita in scirrhum aut cancrum tandem mutantur, hæc quoque maturationi sunt adeo contumacia, vt ante suppurationem computrescant, in quibus sanguis concretus in carbones aduritur, villi vero & nerui carnis tabefactæ in rhombos conglomerantur, capillis in glomum complicatis ac setis porcorum assimilentur, pituita siccata lapidescit ac ramentis ossium, & fictilium testis simillima videtur. hæc delirum vulgus philosophiæ imperitum in apostemate præstigiis dœmonum aut veneficiis anus accidere credit. Hæc autem in diuturna exalteratione putrefactione enasci experimur, vt lignum quercinum sub terra defossum mutatum in cotem lapideam hisce manibus erui. Galenus quoque hæc & plura alia ostentis simillima in abscessibus ex atra bile & pituita subnasci his verbis testatur: Humores inquit, vbi in abscessibus perdurauerint, plures habent alterationes. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis atque carbonibus & limo & sorditiei feci, & stipulæ & amurcæ & multis aliis in abscessibus similia inueniuntur corpora. Hæc de affluxu pituitæ apostemata diuersa corporis obsident loca. Oriuntur, ait, *Aetius libro sexto* non in collo & ceruice tantum strumæ, sed etiam in alis & inguinibus ac lateribus, mammis quoque mulierum agnatas se vidisse Meges chirurgus auctor est. At Iulius quidem Pollux Grammaticus (nihil enim refert cum bonis auctoribus versuram facere) in mesenterio scrophulas quoque enasci prodidit. Tumores quoque inquit, intra carnem & adipem, vel omentum subsistunt, maxime circa bubones axillas & maxillas & mesenterium, circa quæ chœrades & scrophulæ consistunt. Verum nec in his tantum locis, sed plerisque aliis hæc subnasci nostra quoque ætate compertum est. Florentiis iuuenculæ struma pondo sexaginta librarum in coxendice accreuit, cuius moles cum progressum moraretur, mulier integrum quinquennium in lecto decumbere coacta mortem tam inerti vita & decubitu potiorem testaretur, DEVM hominumque opem, consilium & subsidium imploraret, medici vero curam detrectarent, ex horum collegio iunior natu misertus iuuenculæ eiulantis; arctissima ex setis equorum impliciti laquei ligatura ferro & cauteriis strumam radicitus muliercula superstite felici successu auulsit.

Nec minoris ponderis strumæ moles Ambergæ, superioris Palatinatus metropoli Michaeli Aurifabro in genu accreuerat. At is mori quod & accidit quam ferro curari maluit. Scripsit quoq; ad me Georgius Wirt Medicus consobrinus meus, generoso ipsius patienti, illustri principum stirpe nato, ex inguinibus strumam, aut si mauis steatoma, ponderis plus minus quadraginta librarum succreuisse, & cum corpus plethoricum pituitoso redundet sanguine, veretur ne pro incremento lunæ indies adaugeatur. Proinde enixe petit consilium, vt doceam qua methodo illius & aliarum in collo vel alibi chiriadum incrementum impediri possit, chirurgicorum enim operam illustrissimam penitus auersari & despuere, malle enim vt aurifaber ipsum mori quam ligaturis, sectione & cauteriis curari, verum quandoquidem consilium operamque meam illustrissimo principi ipsius denegare non potuerim nec debuerim, rem ab ouo hoc est à causa procatarctica & interna id generis ex pituita cruda aut marcida abscessuum auspicatus sum. Ex causarum enim cognitione & indicationibus partim morbi cognitio remediorumque indicatio, quibus curandi morbos Methodus constat, habetur, quæ per contraria causæ morbi eradicationem indicant. Concors enim philosophorum ac medico-

rum axioma est, ablata causa, illius quoque effectus pessum iri aut euanescere. Atqui clare constat hoc abscessus esse pituitæ affluxus soboles, quæ cum ad colli ceruicis & emunctoriorum adenas defluxerit intra membranas in strumæ abscessus concrescit. Hos defluxus Hydrargyri virulentia proritate solet, cuius genuina virtus est pituitam ab extremis & corporis ambitu arcere, & ad colli glandulas, gingiuas, faucium adenas vel paristhmia regerere, quo malo plurimum infestantur qui alpes metallis fœcundas, aut istic metallorum venas scrutantur, aut aquas ex montibus metallorum scaturientes bibunt. Quippe cum Hydrargyrium vna cum sulphure sit omnium metallorum parens & origo, par est vt deriuatum resipiat naturam originis, nec id indigenis modo, sed etiam aduenis accidere certum est, si has terras incoluerint, & has per metalla ex montibus & fontibus aquarum scaturigines potauerint. Proinde Equicolos bellicosos de natione Medullorum equites, Tauriscos & Noricos, & qui vltra Saltzburgum Oenospontem Curiam Retiæ oppidum atque Stiriam & Carinthiam alpium versus incolunt metallis diuitibus, colla vt taurorum paleariis bronchocelis turgere vsque ad pectus pendulis nil mirum. Compertum aiunt si quis virgulta, aut scipiones rectos & enodes in harum aquarum fontibus aut scaturigines defixerit, his intortis velut in oleis arboribus tubera adnasci.

Altera illorum causa est vitæ luxus & crapula, in qua vitam plerique mortalium Sybaritarum more traducunt, qui Sardanapali exemplo malunt viuere vt edant, quam edere vt viuant. His de grege Epicuri porcis, porcus Troianus vix pro ferculo vno sufficeret, qua sagina corpus Nicomachi Schimienei ad tantam molem increuit, vt loco dimoueri non posset, qua victus ratione pituita in corpore coaceruata in strumas & steatomata coalescit & χοιράδας, quibus sues maxime ob voracitatem sunt obnoxii. Quare non illepide illis animam pro sale datam ne putrescerent Chrysippus existimat, ob id grandine quoque in collo & sub lingua, non raro in tota humida corporis mole oborta infestantur. Sed sobria & frugi attenuante victus ratione opus, qua crebro genium defraudet patiens. Proinde opus est vt abstineat ab omnibus esculentis, quorum esu succi crassi & viscidi generantur, de quorũ censu sunt, lac, caseus, quadrupedis pes, caro suilla, & pisces in stagnis limosis altiles, squamis quoque vt Anguillæ carentes: saxatilibus vero inter maris scopulos captis libere vesci poterit. Euitet quoque omnia ex caseo, alica, chondro, placentarum genera, ex lactis collustris quoque parata, quæ veteres lagona & rhiemata, ac communi nomine Itria appellarunt. Præterea omne ex tritico sine fermento pistorum opus vt panes azymos, ac pleraque alia arte culinaria parata fercula, vt pulticulam ex decorticatis, & fresis leguminibus decoctam, quam Græci antiqui Ethnos dixerunt, & Lecython ex molitorum farina in aliquo pingui iure elixatam. Ob id quoque abstineat à musto, & omni vino rubro, bibat vina Rhenensia, quæ in littore Rheni creuerunt, quæ gutturosis pituitaque cruda laborantibus non parum conferent, si illis libanotis, hyssopus, satureia, vel thymus macerata, dum ebulliunt aut feruent, fuerint, Melycratum quoque in quo thymus & gingiberis radices incocta fuerint egregie illis prodest. Inter medicata vero pocula, sunt his saluberrima aquæ minerales quædam, præsertim quæ vini feculam resipiunt, quæ, vt Arnoldus tradit, non internos modo hosce strumosos & pituitosos abscessus, sed externos quoque discutiunt. Nec hæc frugi victus ratio sola sufficit, sed opus est medicamentis quæ partim hæc ex pituita abscessuum fomenta, & crudas coctionis reliquias digerant, partim aluum ducant. Opus igitur erit, vt quauis hebdomadarum triade mane tempore antelucano, & iturus cubitum oxymellis squillitici & de radicibus compositi, vna mixtis triduo integrum cochlear absorbeat, quo humores lenti ad excretionem præparentur. Tandem tertia à cœna hora septem de drachma vna pilulas deglutiat, quæ affluxum pituitæ per aluum diuertant & excernant. Ad hos ex phlegmate concretos abscessus in halitum resoluendos & dirigendos, inquit *Galen. libr. 14. Methodi*, medicamenta ex aromatibus composita maxime prosunt, quorum laudatissima sunt antidotus ex viperis composita, quam Theriacam vocant, tum quæ Athanasia, & Ambrosia dicuntur, atqui hæc magni constant. Viliorum inquit, Galenus, optimum est nostrum quod calaminthe est coadunatum, cuius compositionem docet *Galenus libro quarto de Medica, de sanitate tuenda.* Hæc sane tumores, intra carnem & adipem vel omentum quoque consistentes, maxime circa bubones, & axillas & maxillas, & colli adenas & mesenterium χοιράδας, id est, scrophulas dissipant, meatusque aperiunt, & expeditos seruant. Pilulæ autem, quarum supra meminimus, constant ex aloes rosatæ scrupulis quinque, agarici trociscati scrupulis duobus, turbith albi gummosi, drachma semis, squinanti, radicum asari singulorum granis quinque, zinziberis scrupulo semis, cinamomi scrupulo vno, Rhabarbari, drachma semis, Trociscorum alhandal granis quindecim. Cum oxymelle fiat massa, dosis à scrupulis duobus ad Drachmam vnam. De medicamentis topicis oleum subscriptum, cæteris est longe præsentius, cuius recta compositio arte Chymica est illa q̃ Euonimus ignorauit. ℞. Olei Philosophorum, laterini libram semis, thuris, masticis, gummi arabici, terpentinæ singulorum drachmas tres pistata simul per alembicum destillentur, tandem destillationi addatur salis excinere cerri & iterum destilla, quod destillauerit in vitro serua. De cerro arbore glandifera præter Plinium vide *Ruellium libro primo de stirp. cap. 66.* & quomodo ex cinere cerri fiat sal norunt Chymistæ. Huius olei vnctio dissipat & digerit strumas & scrophulas, quas Græci napthas & glandes appellant. *Ioannes Langius Epistol. 4. lib. 3.*

OBSERVATIO.

Ganglium, capitis magnitudine, inguini dextro adnatum: cum tuberculo.

NOBILIS Picto, cui paulatim ganglium excreuerat in inguine dextro tam magnum, quam pueri caput cum adnato crassiore tuberculo, in consilium adhibuit medicos, Fernelium, Syluium, Holle-

Hollerium, Chirurgos, Thierryum, Riuierium, Ambrosium Pareum. Medicis cum Ambrosio periculum declarantibus, si excinderetur (nam hoc vnum erat remedium) alii contra senserunt sine periculo incidi posse. Vicit consilium plurimum, quia metuerent hæmorrhag. gangrenam ab incisione, claudicationem. Post aliquot dies reuocatus æger cum chirurgis de incidendo agentibus, altero voluit rem longa disputatione agitari. Tandem conuentum, ægro impellente, & profitēte se mori malle, quam diutius malum perferre, quia & armis ineptus esset, & coniugio atque coitu, oportere in circulum molem incidi, circulo longius ab inguine & scroto circumscripto, deinde ad membranam tumorem paulatim exsecari, paulatim quoque pellem separari quæ esset versus radicem: venas & arterias vt detegebantur, contra hæmorrhagiam ligari. Quod post aliquot dies, Fernelio & Hollerio præsentibus à Theodorico Thyerrio & Riuierio, tribus aliis chirurgis assistentibus, effectū fuit. Euulsa moles, cum tunica, glandulosa, albicans, intus sine sanguine & carne, multis constans glandulis, à sua pellicula seu pediculo facile separabilis, glandulam pinguem repræsentabat. Iam sanescente vulnere, febricula, oris amor, fastidia incurabilia, virulenta sanies, fœtida; dolor in altero inguine, pube, ventre. At tandem soluta aluo, liberatur amarore, & aeri commissus, vt ad suos rediret, perbelle habuit. *Hollerius obseruat. 23. lib. proprio.*

Observatio.

Struma pondo sexaginta librarum coxa innata.

MVlierem Oliuam nomine struma coxæ innata multos annos miserabiliter vexabat. Ad eam enim iam magnitudinem excreuerat, vt occupante ea coxam ipsam ac crus, ambulare non posset. Quo factum, vt iam quinquennio misera in lecto iaceret. Nec ex medicis vllus inueniebatur, qui aut ferreo aut alio quouis medicamento tollere tam igens malum auderet. Quare omni spe destituta, me cum iunior adhuc essem, ad se deposcit.

Lachrymis vrget & precibus vt quamlibet miserabile, aliquod tamen ei præsidium afferam: mori se malle quam in tanta miseria & calamitate vitam ducere. Mouerunt me, fateor, infelicis mulieris lachrymæ, ac propterea rem sane arduam, & quam nullus qui saperet attentasset, aggressus, strumam ipsam ea potissimum parte, quam coxa pendebat, vinculo deligo. Et quoniam resecanda crassitudo palmo plenior erat, singulis quibusque diebus vinculum ipsum arctius necto, donec pars media resecaretur. Tum candenti ferro quod superest scindo, sanguinem supprimo, & mulierem ferme mortuam resumens molli cubiculo recreo: ac curiosa deinde obseruatione, idoneisque medicamentis rite procedens, diuino tandem auxilio eam in pristinam sanitatem reduco. Tanta autem fuit præcisæ carnis moles, vt pondus sexaginta librarum excederet. *Beniuenius cap. decimo quarto.*

* * *

DE PEDE INTEGRO.

MONSTROSA CONFORMATIO.

Observatio.

Tripedes & quadrupedes homines nati quidam.

P. Africano & Lælio coss. Amiterni puer tribus pedibus, vna manu natus. *Iul. obsequens, de prodig.*

Appio Alaudio, P. Metello. Coss. Amiterni puer tribus pedibus natus. *Idem eodem libro.*

P. Africano, C. Fuluio Coss. Puella quadrupes nata. *Idem.*

Constantinopoli puer natus quadrupes. *Lycosth. lib. Prodig. Anno Domini 593.*

Puer quadrupes natus, Mauritii Romanorum Regis tempore. *Lycosten. lib. prodig. An. Dom. 601.*

Plura huiusmodi exempla require supra obseruatione: *Qui brachiis tribus vel quatuor nati sunt.*

Observatio.

Sine pedibus nati.

NAtos infantes vidimus, defectu membrorum mutilos, pedibus carentes. *Rueff. lib. 5. de concept. & generat. hominu.*

In villa Nebritz, nō procul ab oppido Wurzensi sito ad Moldam, natus est infans sine pedib. *Lycosth. de prodig. & ostent. Anno Domini 1537.*

In Piceno absque manibus & pedibus natos Romana tradit historia. *Peucerus Teratoscopia pag. 442. facie auersa.*

Observatio.

Monstrum superna parte hominis effigie ad vmbilicum vsque inferna syrenum caudam, pedum loco referens.

OCtauo die Februarii, Anno Domini 1541. in Castro diui Amandi Alliferi in solo Borbonico, ex iuuencula quadam mihi notissima natum est monstrum hominis effigiem à capite ad vmbilicum vsque referens, ab vmbilico infra crurum pedumq; ac digitorum pedis loco substituta erat cauda syrenum modo, pyramidali figura, in latum tamen pedis magnitudine desinebat. Tinctum fuit, hoc mōstrum Christianorum lauacro, horamque à partu duntaxat vixit. *Nicol. Rochens de morb. mulier. Curand. cap.*

Observatio.

Monstrum pedibus caprinis.

MIchaelis Parpinacei Imperio, natum monstrū, quod pedes habuit caprinos, in media fronte oculum vnum. *Peucerus lib. 4. Chronici Carionis.*

Observatio.

Monstrum sine pedibus natum, quorum loco cuspidem vt circa femora prominentias habuit.

VVidensbachi, quod distat miliare vnū à Schleusinga, monstrum natum ex muliere, imagine infantis, absque pedibus, quorum loco habuit cuspidem demissam, à femoribus etiam cuspides promi-

prominentes habuit. *Author Iobus Fincelius de miraculis.*

OBSERVATIO.

Inuersis pedibus nati.

IN Saxonia infans Witebergæ natus inuersis pedibus. *Lycosth. prodig. Anno 1525.*

AFFECTVS PEDVM.

OBSERVATIO.

De pedis tumore, quem Arabes Elephantiam appellant.

ADOLESCENS quidam circa XX. annos natus, in sinistri pedis tumorem cum dolore incidit: quo crassiore facto, sura extenuabatur. Medici ac chirurgi de affectus genere parum conuenerant. Ita XVIII. mensibus lecto affixus decubuerat, cum ad nos curationis causa adduceretur. Remedia huic adhibita talia, qualia Auicenna ac Rhasis Elephantiæ ab ipsis dictæ adhiberi suadent, atque ita intra paucos menses sanitate pedis restituta, quocunque libuit, ambulare ac ire potuit. *Dodonaus lib. obs. cap. 52.*

Affectum hunc Arabes eorumque sectatores Elephantiam nominant. Differens vero à Græcorum Elephantiasi multum est. Nam Græcorum Eleplantiasis cutis fœditas ac vitium est, cum nonnullo figuræ vitio, nimia crassities. Causa non aliquis quatuor humorum, sed ex optimo sanguine in idoneam ad corpus nutriendum substantiam humor iam conuersus nondum tamen agglutinatus: quo ad pedem copiosius affluente, crassior ac veluti tumidus redditur, superioribus partibus magna ex parte extenuatis alimento nempe destitutis. Guido de Cauliaco, Chirurgus sua ætate celebris, cum & hunc affectum non ex aliquo 4. humorum gigni animaduertisset, additionē carnis esse existimauit: Elephantia, inquit, est additio carnis in pedibus vltra mensuram: addit vero & in tibiis; quod quidem contingere posse quis negauerit, copioso admodum affluente alimento? Sed nobis partes superiores extenuari obseruatum. Atque hic quidem affectus si ea ætate superueniat, quando auctricis facultatis potentia desinit, curationem recipere potest, si idonea adhibeatur: ad minus vt non augeatur crassities & tumor intendatur, arte effici potest: veluti in adolescente, de quo scripsimus. In iuuenili corpore vigente adhuc facultate auctrice, si copiosior huiuscemodi alimentarius humor ad pedes deferatur, non crassiores, aut tumidos reddit, sed subinde quātitatem iuxta omnem dimensionem, forma haud quaquam vitiata auget.

Puella nondum nata annos XV. pedes maiores habuit, quam procera vlla mulier, interim optime formatos, cruribus admodum extenuatis, adeo vt mole pedum grauata molestum ei fuerit progredi. In prouecta ætate, huiuscemodi humor ad nutritionem destinatus copiosior, quam par est accedens, articulares & podagricos excitat dolores. Si vero & diutius influat, ordinem ac situm ossium subinde perturbat, compagibus ac vnitate partium dissolutis. Veluti annosæ cuidam fœminæ accidisse recordamur.

Hæc aliquanto tempore dolore pedis laborauerat; cum vero humores probi assidue affluere non desinerent, nec in pedis alimentum cōuerti possent, tandem cutis vnitate articulisque dissolutis, ossium tarsi ordo ac positus ita perturbatus est, vt forma figuraque pedis vix vlla reliqua fuerit. Effluxit autem humor non saniosus, non purulentus, non fœtidus, sed glutini & albido oui fere similis, lentus ac viscidus, ad pedis videlicet alimoniam destinatus. Crus vero huius supra pedem omnino extenuatum relictum est, veluti de quo scripsimus, adolescentis. Atque vel ex hoc exemplo satis constat, non vnum ex quatuor humoribus esse elephantiæ huius causam, sed humorem probum ad alimentum partis destinatum. *Idem in scholio ad idem cap.*

Elephantia Græcorum, proprie lepra dicitur. Arabum vero Elephantia ab hac diuersa, insignem vnius vel alterius pedis Tumorem, atque crassitiem exprimit: cuiusmodi semel iterum que Friburgi videre contigit in Pistore suburbano & præterea chelys Musicis. Ob id, iuxta Dodonæi sententiam, elephantini pedes analogice dicti: Elephantschenckel/ Dollschenckel oder Armb. id obiter adscribere visum. *Schenckius filius.*

OBSERVATIO.

De Elephantia Auicennæ.

QVum ex conducto simus medici apud Cœnobium diui Augustini, ad nos binatim monachi concurrerunt. Sed vnus Augustinus nomine, facie tumida, corpore procero, præpostero gradu plusquam testineo ad me peruenit. Qui cum affectiones suas inueteratas, ac diuturnas enarrare cœpisset, pedes fere elephanticos, hoc est, ad genu vsque tumentes, vt saccos quis diceret plenos, nobis indicat. Super quos crustæ eminebant quædam rubigine affectæ, quas interpellatis diebus, ex decocto emolliente, madefactas deponebat. Nam aliter prurítu, & ingenti vellicatione perdurare nequibat. Quos cum intuerer, & vniuersum eius corpus exacte perpenderem, hunc Elephantiam apud Auicennam & Arabas descriptam pati deprehendi. Sic enim *Auicenna Fen vigesima lib. tertii sui Canonis, tract. primo*, elephantiam suam describit. Elephantia est additio in pedibus secundum modum, qui accidit in venis varicum, quare incrassat pedem cum æqualitate sua & plerunque fit, propter melancholicum humorem, & aliquando ob phlegma crassum. *Rasis præterea libro nono de morbis curandis ad Regem Almansorem, capite nonagesimo tertio*, non aliter Elephantiam describit, quam crurium cum varicibus intumescentiam, cum totius corporis habitu colore atro perfuso. Qui affectus interea dum recens est, debitis applicitis remediis restitui, vtcunque poterit, vel saltem, quod non inualescat, aut augeatur, intercipi. Cum vero penitus radices infixas habuerit, tunc curationem nunquam malum hoc admittit. Is enim Monachus, de quo sermo agitur, malum hoc inueteratum cum totius corporis quadam præternaturali obesitate ac prurigine patiebatur. Qui sudore resolutus, à consortio fratrum recessit, & ad patres suos migrauit, non sine tamen cœnobii commodo. Diues namque erat, & opulentus, omnia sua bona illi relinquens.

Proxi-

Proximum hic erit citarem Petrum Simonem Anconitanum, qui præter varices, quas in vtroque patitur crure, œdematosos tumores in ipsis pedib. habet. Quos pedum tumores, cum varicibus Arabes proculdubio Elephantiam appellãt. At is cum optime per pharmaca purgatus esset, & ad opus manuale conscendere decreueramus, curationem renuit & incuratus mansit; veluti Caio Mario ex altero tantum crure curato euenit, vt citat *Plinius lib. XI. c. XLV.* & ante eum *Cicero libro Tusculanarum quæstionum. Amat. Lusitanus Cent. 2. Curat. 34.*

Observatio.

Magna suræ ossis parte resecata, puella conualuit.

HIeronymi Corbinelli filia, octauum agens annum elephantico morbo affecta est, ita vt suræ os vitiari cœperit. Summa enim cutis maculas, crebrosq; tumores habebat, & rubor paulatim in atrũ eleuari ac conuerti cœperat, adeo vt facile iudicares vitium in osse consurgere: præsertim quod & ingenti dolore afficeretur & nullum in carne puris signum appareret. Quare soluto ventre & sanguine cucurbitulis misso, detegere os decreuimus: quo detecto, quicquid putrens ac cariosum inerat abscindimus, sicque magna ossis parte resecata, puella (quod multis impossibile videbatur) tandem rite conualuit. *Beniuenius c. 25. de Abdit.*

Observatio.

Claudus ex loco eminentiori cadens liberum recipit gressum.

NIcolaus Architectus, cum de eminẽti turri præceps ruisset, tantum abfuit vt ex tam ingenti casu incommodum aliquot reportarit, vt cum antea altero claudicaret pede, recte deinceps ambulauerit. Quin & puerum vidimus, qui pestilenti morbo correptus curatusque, idem malum effugerit. Nam vbi prius vtroque pede claudicaret, vt nisi duobus fulcitus baculis omnino incedere non posset, curatus libere, id est, sine aliquo adminiculo incedebat. *Idem cap. 55. Abditorum.*

Observatio.

Vtroque pede claudus sustentaculis ligneis rependo quasi corpus de loco ad locum promouit.

BAsileæ Rauracorum, magistratus nostri liberalitate victum habuit vir iam grandæuus, qui cum vtroque pede claudus esset, atq; erecto corpore inambulare nequiret, sustentaculis ligneis adiutus, rependo ab vno loco in alium totum corpus traxit. *Lycosth. lib. Prodig. Anno Domini 1533.*

DE FEMORE.

Affectus præter naturam, omnis generis.

Calculus.

Observatio.

Ex tumore, in femore, post puerperium oborto, extractus lapis oui gallinacei magnitudine.

VXori Francisci Fantini, post puerperium excreuit tumor in femore satis notabilis, qui quum quotidie maior euaderet, post varia apposita medicamenta topica dissectus est tumor, extractusque lapis albus magnitudine ouo gallinaceo proximus, cuius rei testem adducimus excellentiss. Franciscum Valerium Mantuanum, qui curæ non solum interfuit, sed præfuit. *Marcell. Donat. Hist. Mirab. lib. 4. cap. 30.*

Observatio.

De femoris fractura, articulo seu ossis capiti superiori propinqua.

COntingit nonnunquam ad coxæ articulum in ossis femoris ceruice fractura, qualẽ ego in honesta matrona animaduerti. Ad eam igitur vocatus, cum statim animaduertissem crus ægrum sano esse breuius, cum trochanteris externa prominentia supra ischion, quam primo aspectu ab ossis femoris capite esse rebar, luxationem, ac non fracturam subesse facile mihi persuasi: tum itaque extendi os, eiusque, vt mihi videbatur, caput in suam cauitatem compuli. Augebat istam de luxatione persuasionẽ, vtriusque cruris in magnitudine ad factam à me extensionem subsecuta paritas. Itaque reliqua feci quę in luxationibus fieri solent. Postridie secundo inuisi, grauiter dolentem comperi, crus partis affectæ breuius, pedem intro contortum animaduerti. Tum deligationes omnes resolui atque prominentiam qualem antea conspexi. Conatus itaque caput ossis rursum vt primo feceram compellere. Sed id dum conor ipsius strepitum subaudio simulque cauitatem seu depressionem nullam in iunctura subesse considero, ex quibus fractum esse os, non luxatum, certo mihi persuadeo: neque vero eiusmodi tantum fracturæ species opinionem facit luxationis, sed & epiphyseos, seu capitis huius ossis è sua sede diuulsio: quæ res minus cautis chirurgis aliquando imposuit, non epiphyseos è summo osse femoris diuulsionem & separationem, sed luxationem subesse reputantibus. Tum igitur, vt ad institutam narrationẽ redeam, os complanatis eius fragmentis restitui, ferulas appositis plagulis circumposui, fascia duobus capitibus prædita supra iuncturam, & circum corpus discussando obuoluta, deligationem feci, arcula pedem, ne quid integumentorum ipsum premeret, muniui. Funem ex laqueari in medium cubile propendentem multis modis ad compræhensionis & subnixus oportunitatem intortum appendi, quod semper in femoris crurisque fracturis & luxationibus est faciendum, vt habeant ægri aliquod adminiculum, ad quod manus adniti possint, quoties assurgere, & se aliquantulum è cubili erigere volunt, seu ad aluum exonerãdum, seu vt lumbis, natibus, coccygi, aliisque partibus longo decubitu compressis & lassatis, perspirationem & quasi flabellationem præbeant: cuius defectu dolore & calore præter naturã corripiuntur: vnde vlcera quæ sæpe tanto ardoris & doloris cruciatu ægrum diuexant, vt suborta febre, vigiliis & inquietudine conficiantur. Hæc excitandi è lecto corporis opportunitas, tanto magis hic necessaria est, quanto fractura iuncturæ propior est: illic enim quam in medio femore periculosior est, adeoque curatu & sanatu difficilior est, quia pars est exanguis, & propter neruorum, tendinum, atque liga-

ligamentorum multitudinem multis malignis symptomatibus obnoxia. Cæterum in hac fracturæ specie diligenter chirurgo cauendum est, & sæpius intuendum, ne os restitutum mox excidat: quod hic facile fit, leui aliqua corporis commotione, & simili occasione, quia os femoris vnicum est. Itaque quoties deligationes resoluentur, & fractura curabitur, intuendum acute in ossis figuram, & partis ægre, facta cum sana collatione, magnitudinem: nam restituta & composita fracti ossis fragmenta denuo excidere vix possũt quin aliud super aliud efferatur. Sed & antequam callus fiat, sic extendenda & suo statui reddẽda pars est, vt ne in vitã reliquã æger claudicare cogatur. Proditum enim ab Auicenna legimus, vix cuiquam tam feliciter succedere fracti femoris curationem, vt claudicatem effugiat, itaque ægro id etiam curandum est vt se, corpusve suum quam minimum commoueat. Veterum permulti consolidationis huius ossis tempus quinquaginta dierum numero definiuerunt: Sed istius, vt ante diximus, rei nullus certus terminus esse potest. Cæterum quantocunque tempore os hoc firmauit callus, non tamen ipsi inniti vel ingredi æger statim à consolidatione poterit: quia parti etiam diu post superstes remanet imbecillitas: vt interim cogantur ægri fulcimentis subalarib. ad incedendum vti. *Pareus operum suorum lib. 14. c. 21. de Fracturis.*

Observatio.

Ex vulnere femoris claudicans eadem parte denuo vulneratus restitutus est.

P*Etrus Messias parte 3. variæ lectionis cap. 15.* se quendam vidisse testatur, qui cum in femore vulnus suscepisset, sanatus claudicabat: at postmodum alia in rixa eadem in parte sauciatus & sanatus, rectus in posterum incessit. *Idem eodem lib. cap. 5.*

Observatio.

Historia femoris luxati & male restituti, vnde perpetua claudicatio inducta: quam iam à multis annis occallescentem corrigere volens Chirurgus, ægrum infami temeritate necauit.

VIdi senem LXX. annorum: cuius ancha fracta fuit: & restaurata secundum tortuositatem restauratione firma. postquam ergo vidi eum: præcepi ei vt embrocaret cum aqua calida: & poneret super ipsam quod leniret eam: vt alleuiaretur grossities & durities quæ erat in loco fracturæ. fecit ergo illud: & ambulauit super pedes suos ambulatione debili secundum claudicationem. & iste quidem senex fuit multi census: quare non placuit sibi ambulatio eius. vocauit ergo vnum restauratorem: & interrogauit eum si esset ei euasio à claudicatione. æstimauit ergo ille restaurator quod rectificaret eum postquam frãgeretur ancha eius denuo: deinde restauret eam. & conuenit cum eo super L. aureos. postea senex misit ad me vt faceret scire me illud quod fuerat inter ipsum & restauratorem. Dixi ergo ei: tu es vir multi census: & non remanet ex vita tua in quo expendas censum tuum: & non est tibi necessarium vt sias cursor & ambules via longinqua: sis ergo contentus in claudicatione tua: & non decipiat te sermo huius restauratoris: & recessi ab eo. & venit post me restaurator & strinxit in ancha eius funes constrictorio forti: & strinxit eum, & contusa fuit eius coxa. fuit ergo illud causa mortis suæ festinæ antequam compleretur pars operis restauratoris. *Hali Rodoham, Comm. ad text. 133. Lib. 3. Tech. Galeni.*

Observatio.

Femori & tibiæ processus palmi longitudine agnati.

IN femore processus quosdam ad palmi longitudinem, acutosque: itidem in tibia, sed non tam proceros, vidi. *Columbus lib. 15. Anatom.*

Observatio.

Ex intempestiuo refrigerantium & astringentium in Erysipelate vsu, scirrhus in femore obortus & curatus.

CErcyllii puerum curaui, qui ob erysipelas nimis astrictum & refrigeratum, scirrhosum tumorem toto femore habebat. Videbatur autẽ tenuium partium remedia ad curationem eius requiri, ideoque oleo femur fouebam, puello in labrum collocato, quod olei Sabini plenum erat, cuius præ cunctis tenuissimas esse partes scio. Balneis vero vti non permittebam, nisi plurium dierum interuallo, idque curandi gratia totius corporis. Post prædictam olei irrigationem, ex medullis & adipum genere, vt dictum est, applicabam remedia mixtis quandoque Scythico bdellio, & Ægyptia mastiche, & Ammoniaca lachrima, nempe pingui, & non vetusta, itidemque galbano. Ita ex his apparato pharmaco & Ammoniaco pinguissimo aceto valde acri dissoluto, totum vndiq; femur inunxi. Deinde rursum post aliquot dies pinguissimum opopanacem aceto solutum acerrimo adieci. Erat autem recens: alias enim non manet pinguis, vt neque bdellium, neque Ammoniacum, neque galbanum. Ad hæc super altero crure salire puerum iubebam, vt ad ipsum malior alimenti pars ferretur. Postea vero cum durus ille tumor iam repressus erat, metuens ne quæ superessent reliquiæ, diuersa ratione sum vsus, inuncto femore pharmacis è pice compositis. Cæterum euidenter illito aceto scirrhus minuebatur: vsu vero laxantium mollior, non minor, fiebat: sed moderatus ipsorum & alternus vsus puerum curauit. Quod si quis alterutro tantum pharmacorum genere eum suscepisset, scirrhum sane nunquam soluisset. *Galenus lib. 2. artis curatiuæ ad Glauconem.*

Observatio.

Femur tibia & mola connata, eademq; in ingentem tumorem producta.

VIdi femur cum tibia molaque vniri: femur, tibiam in incredibilem tumorem excreuisse. *Columbus lib. 15. Anatom.*

De Genvbvs.

Strvma.

Observatio.

Struma ingentis ponderis in genu oborta.

STrvma ingentis ponderis, Amberge, superioris Palatinatus metropoli, circa genu Michaelis aurifabri (qui cum auro argenteam

team supellectilem obduceret, non semel hydrargyri vapore fuerat læsus) concreuerat: sed is mortem potius, quam cum cauteriis & sectione curam ferre maluit. *Langius Tom. 1. Epist. 43.*

CALCVLVS.

OBSERVATIO.

Calculus in abscessu aquoso in genu inuentus.

ANno Domini 1558. Iohanni Boutlierio, sutori vestiũ in sancti Honorati vico, aquosum in genu abscessum aperui, in quo calculum reperi album, durum, & leuem, amygdalæ crassitiei, quo extracto conualuit. Nulla certe corporis pars est in qua calculi non facile concrescant. *Pareus lib. 24. cap. 19. de Monstris & Prodigijs.*

OBSERVATIO.

Duo poplitem flectentes tendones ex vulnere recisi citra claudicationis noxam, conualescente ægro.

STephanus Tessierus, Chirurgus Aurelianensis, narrauit mihi non ita pridem curasse se Carolum Veriguellum apparitorem Aurelianensem ex vulnere in poplite accepto, quo duo tendines poplitem flectentes penitus rescissi erant. Curationis vero hãc rationem iniuisse, iussisse scilicet ægtum vt crus flecteret, tum rescissorum tendinũ extrema extremis oppositis assuisse, inde membrum eo situ collocasse, & ea arte tractasse, vt vulnus tandem ad cicatricem perduxerit, ægro nullatenus claudicãte. Facinus ꝓfecto memorabile, & tyroni chirurgo caute imitandum. *Idem iam citato loco.*

OBSERVATIO.

Acus mulieris cuiusdam genu inscie & per imprudentiam infixa grauißima symtomata intulit.

MVlier iuuenis, cum multum se domi exercuerat pro domesticis obeundis muneribus; ecce die sequenti, cum ex cubili surgeret, ita acriter, & sæue circa genu doluit, vt se emortuam alta mente clamaret. Ad quam accitus medicus, locum dolentem aduertit, tangit & considerat, sed nihil notatu dignum inuenit, præduriusculi tamẽ nescio quid particulam præ se ferre aiebat. Qua de re, contra dolorem anodynis remediis suprapositis, inuadit, & sanguinem ex iecoraria brachii male affectum locum respicientis abunde extraxit, tandem post triduum huius agonis & infortunii, non sine ipsius ægrotantis & omnium assistentium ingenti admiratione, acus cuiusdam intus latitantis supremus apex apparere cœpit, quam tunc Chirurgus integram extraxit, merito namque huius rei omnes admirabantur assistentes, vt quæ acum totam infigi non præsentierat ægrotans, forte somno profundiore detenta, demum extracta acu, quæ directe & profunde sæuierat, medicus conuulsionem timens, de loco aperiendo dilatandove contendebat. Cæterum hæc etsi renuit, remediis tamen adiuta sanata est, præcipue hoc vno constante euphorbio, resina, & pice. Sed quis precor, latitantem acum eo in loco diceret, præsertim cum puella eam præfigi, profundiori somno oppressa, non persentierat. Haud dubie morborum causæ sępe abditæ & difficiles sunt & habentur. *Lusitanus curat. 58. Centur. 7.*

OBSERVATIO.

Vtraq; mola seu patellæ genuum perfracta, vt ad vsum restitutæ.

SEcretarius Marchionis Badensis binis, sed alternis casibus molem vel patellam vtriusque pedis genu perfregit ac si cultro per medium dissecasses: meo consilio ceruinis coriis ligatus promte incedere potuit. Ita fortunæ etiam fortissima ossa non resistunt. *V. CL. Esaias Meuchsnerus de obs. propr.*

CRVRA HORVNDEMQ. AFFECTVS.

VLCERA CRVRVM.

OBSERVATIO.

Antiquatum vlcus cruris cum alijs symtomatis.

CVm in vrbe esset Branda Scotus, frater Octauiani illius amici nostri & ipse mihi familiaris, deduxit me in viã Sozzo nominatã. vbi ingressus ad mulierem natam circiter annos 30. quæ iam 13. (vt ipsa referebat) annis super cathedra sedebat, quoniam vlcus in crure sinistro patiebatur, quod etiam tabefactum erat, atq; debile adeo, vt nullo modo sustinere posset. Eratque in ea tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Martha Motta quæ etiam nunc viuit: cum iam exacti sint anni plusquam 20. habitatque extra portam orientalem, nunc marito coniuncta. Eam curare aggressus, biennii spacio sanaui: atque in posterum ambulauit, nuncque crus elongatum est, non tamen adeo vt non claudicet aliquantulum, peperitque filium, quamuis parum superuixerit. Dices, quomodo laborabat quadruplici morbo: corruptione, & retentione mensium, febre inordinata, qua etiam corpus siccabatur, contractione neruorũ, & vlcere. Menses prolicere tam inueterato affectu non potui: sanguinẽ fumaria & lupo salictario, in aqua lactis, victuque humidiore meliorẽ effeci: vlcus ob id sponte sanatum est, neruum extendi in vnctione pinguedinis asini, & fotu vinaceorum. Sensim curaui reparare, quod longo temporis cursu corruptum fuit, aut vitiatum, aut tabefactum. *Cardanus Curat. admirand. 2.*

OBSERVATIO.

Admirandum verrucosum in crure vlcus.

MIrandum sane vlcus verrucosum in Carolo Selatio, vrbis nostræ ciue, obseruauimus. Hic cũ per multos annos vlcus in crure passus fuisset, quod multoties sanatum, rursus reuersum est, demum cum ad gangrenam deuenisset, à chirurgo rite tractatum, firmataque fluxione, dum carnis generationi, vt impleretur vlcus, studeret, verrucæ plures in carne supercrescere interiore cœperunt, adeoque multiplicatæ sunt, vt vniuersum vlcus ita opplerint, vt cicatricem obductam putarent ignari. Harum exstirpationi dum studet chirurgus, nullo (quamuis vali-

validissima applicata fuerint) caustico medicamento id assequi potuit, vnde ignitis ferramentis fere centies inusto vlcere vix eas euellere potuerit, in vsta parte escara ablata, digesto vlcere, osse optime abraso, non solum in labiis vlceris, sed & ab osse caro verrucis vndique scatens pullulare cœpit: multoties corpus expurgatum, guaiaci decoctum ac sarsæ parillæ exhibitum, ratio victus exactissima præscripta, nec tamen vnquam assequi potuit vt ab vlcere adimerentur verrucæ, donec superueniente febre valida, post annum & dimidium elapsum, vitam cum morte commutauit. *Marcellus Donatus Hist. Mirab. lib. 3. cap. 5.*

ERYSIPELAS CRVRVM.

OBSERVATIO.

Erysipelate in dextro crure laborantis, historia: quæ errores medicorum in curando detecti, & vera medendi ratio tradita.

OStendam exemplo, quod nuper mihi contigit, quantum aberrent quidam dum in huiusmodi curationis genere versantur, & quod maxime mirum est, quomodo sub optima medendi specie ægri periclitentur. Laborat Vincentius Balzanus, vir haud plebeiæ sortis, erysipelate in crure dextro, cum dolore & febre, à diuturno morbo conualescens, curatus more isto vulgari quem appellant honestiore nomine practicam veriore empiricem: iubeo è talo sinistro sanguinem mitti tonsor aliis medicis assuetus, qui non curant qua ex parte, ne dum qua ex vena sanguis mittatur, postquam bis pertusa vena pedis sanguinē educere non potuit, iecorariā dextri brachii secuit. Adueniens ergo vesperi, leuiter damnaui factum, ne terrerem ægrum adhuc febre non leui laborantem, sed ad L. Nonium Fauentinum iuuenem medicum conuersus dixi, vno errore multa damna attulisse, non eduxit peccantis materię quicquam, non auertit à iecore, sed ad illud attraxit: & bonum fudit atque inculpatum sanguinem. Curaui ergo vt non leuiter crus sinistrum totum deorsum trahendo fricaretur: emplastrum acopum & frigefaciens tepidum parti patienti adhibui: carnes, vinum ouaque inhibui, exactis duobus diebus, cum res satis ex voto cederent, (nam inæqualitas pulsus, quæ secunda à sectione venæ die apparuerat, cessauit) dolor est imminutus, crus ipsum cum sura intumuit satis, sed molle & rubrum absque vehementi calore: dixi hic vides Noni, & quam pernitiose peccent medici, & quam facile sit perdere hominem per ignorantiam: & quomodo nihil tam probetur à populo in arte quam quod pessime fit: tum ille arrexit aures dixitque quomodo? Quoniam (dixi ego) si quis medicamentum validum nunc exhibeat, videatur sanasse ægrum & tamen perimet, aut in maximum saltem discrimen adducet: namque eo exhibito strenuum aliquid facere videbitur, & maxime cum purgauerit egregie, & materiam reuocauit à loco, vnde dolor & rubor cessabit: materia enim in venis dum fuerit dolorem non excitat, cum venæ sensus sint expertes, cessante dolore, totum quicquid est ephemeræ cessabit, febrisque ob id alleuiata adeo videbitur vt vix quisquā febrire illum percipiat. An non ergo sibi ipsi & astantibus longe melius se habere ex hoc pharmaco videbitur? tum Nonius imo plane sanatus multis qui non intelligunt. Sed vnde discrimē illud vitæ tam magnum? cui ego imo non discrimen sed iactura certa: namque materia, quæ erysipelas facit, cum non amplius crus patiatur, si non educta est pharmaco, in corpore adhuc erit: secus fieri non potest, inquit ille, at eductā esse vel minimam quidam eius ostendam plane esse impossibile: primum tam multa vt pluribus indigeret euacuationibus, & tam procul vt quasi totum corpus permeare cogeretur, & maxime in tam breui tēpore: post adeo cruda & minime naturæ ægrotantis subiecta: Demum fac vt nihil horum adsit quomodo ex gibba iecoris tam crassa cum sit, permeabit in cauā, vbi venæ tam angustæ sunt, vt dubium sit an penetrent & inuicem cōueniant: adeo vt cum hęc omnia in hoc ægro adsit, dubiū non sit ne guttam quidem euacuari. Sed vnde tanta tamen, inquit ille, materia in purgationib. eiusmodi prodit, & vnde alleuiatio illa adeo manifesta? dixit Nonius. Euacuantur materiæ crudæ, quæ in mesaræo vndique sunt, & colliquantur sana, vt inquit Hipp. At alleuiatio illa erysipelatis in crure fit, tota materia per consequentiā attractionis reuocata ex venis magnis ad paruas, ita vt relicto membro iam læso, & nondum traducta ad iecur, quod tēpus quatuor vix dies implere potest, vbi adsit febris: vbi latuerit per multos. Per totum igitur id tempus quasi quiescit morbus, & æger melius se habere videtur. Relinquuntur tamen vrinæ crudæ, sitis, vigilia, & appetitus non integer, quędam molestia, & pulsus, si quis eum recte tangere norit, inæqualis. Deinde superueniente febre, medici causantur ęgrum edisse pomum aut iratum esse, aut surrexisse nimis tempestiue. Video, inquit Nonius, statum ægri, sed quomodo tanto sit in discrimine non intelligo, cui ego ostendam: reuocata ea materia ad iecur, ibi excipitur multa cruda facta maligna exitu illo ad cutim ne potēs permeare venulas illas capillares iecoris, & retenta, ibi totum corrumpit sanguinem, coctionem & nutritionem impedit, inflammat iecur, febrem accendit, persæpe etiam phlegmonem in ipso iecore excitat: aut resoluta parte tenuiore scirrhum in eo facit, aut etiam putrefacit illius substantiam. Hi sunt fines illius gloriosæ alleuiationis ex quibus plerique intereunt: aliqui quorum materia tenuior & paucior, venæ latiores, ætas florida, plurimum conflictati, tandem euadunt, exhausti omnibus bonis, animæ, corporis & fortunæ. Atq; hic modus non mortis vnius, sed infinitorum, cū omnes qui phlegmone in aliqua parte viscerum laborant, qui totidem ferme sunt, quot qui febrē habent continuam, acutā, aut si diuturna sit cum tumore duro, aut molli eidem periculo atq; alia subiiciantur. *Cardanus Consil. ad Illustriss. Alciatum Cardinal. excusum, cum comm. authoris ad Hipp. de aere, aquis & locis.*

FISTVLA CRVRVM.

OBSERVATIO.

Cruris fistula cum ossis corruptione curata.

DIcam hoc loco insigne exemplum, quod volo tibi propositum esse, vt in curandis fistulis respicias ad illud; fuit vir iuuenis ætate circiter triginta annos,

annos, cui accidit dolor in crure à causa quæ incœpit & mota est intra corpus, donec peruenerunt materiæ ad crus & apostematũ est apostemate magno, & non fuit ei causa extrinseca. Extensum est ergo cum eo tempus cum errore medicorum, donec apertum est apostema & effluxerunt ex eo materiæ multæ, & dilata est curatio eius donec fistulatum est crus, & facta sunt in eo orificia multa, quæ omnia emittebant pus & humiditates corporis. Curauit ergo ipsum multitudo medicorum, & nullus potuit: tandem & ego vocatus sum, vidi igitur crus eius & materias quæ effluebant ex illis orificiis copia magna, & corpus iam tabuerat, & color eius citrinus erat. Intromisi ergo tentam in vnum illorum orificiorum, & peruenit tenta ad os alterius orificii, deinde perscrutatus sum orificia omnia, & inueni ea conuenire ad se inuicem ex omnibus partibus cruris, probaui ergo & secui vnum illorum orificiorum donec derexi partem ossis, & inueni ipsum corruptum, ꝙ iam corrosum erat, & denigratum, & putruerat, & perforatum erat, penetrauitque putredo vsque ad medullam, seruaui ergo quod detectum erat ex osse corrupto, & ego putaui quod non essent in osse nisi illa corruptio quam abscidi & abrasi, & credebã me eradicasse omnem corruptionem, deinde deposui restaurationem vulneris cum medicinis consolidatiuis, & est consolidatum vulnus.

Postea iteraui & detexi os secundo super detectionem primam, & inueni corruptionem continuam cum osse, & serraui, quod apparuit mihi etiam ex illa corruptione, deinde conatus sum restaurationem eius & non est restauratũ, detexi ergo ipsum iterum, & non cessaui incidere os particulatim, & moliri restaurationem eius, & non est restauratum, donec incidi ex osse circiter palmum vnum, & extraxi illud cũ medulla sua, deinde restauraui ipsum medicinis & consolidatum est celeriter, & sanatum. Et non fuit necessaria hæc iteratio curationis & sectionis, nisi propter debilitatem & dispositionẽ infirmi & infirmiores vires eius, nam videbam esse periculum, ne moreretur antequam curaretur vulnus, quoniam accidebat ei in omnib. horis ex superfluitate euacuationis syncopis mala. Sanatus est ergo sanatione integra, & nata est in loco ossis caro dura, & bona facta est dispositio eius in corpore hominis, & rediit virtus eius, & conuersatus est in dispositionibus suis, & non fecit ei contrarietatem in ambulatione, neque nocumentum omnino. *Albucases chirurg. lib. 2. cap. 86.*

VOMICA CRVRVM, TVMORES.

OBSERVATIO.

Vomica in tibia oborta, mortua mulier.

MVlieri cuidam natæ annos 28. tibia posterior vehementer intumuit, vt inde dolor grauis, præcipue noctu, excitaretur, & tendines crurum extensi nimium membrum incuruarent. Initium morbi quatuor ante annis. In vteri gestatione puerperio minuebatur. Mansit tamen reliquum quid, & tertio conceptu plurimum intumuit. Minuebatur resoluentibus malacticis: parit. Apertus tumor cauterio frigido. Nihil exiit præterquam cruenta sanies. Caro emortua, inania quædã loca, nullus ea parte sensus. Cataplasma è farina hordeacea & oxymelite, quæque putredinem arcẽt, admota. Expuit sanguinem: cõmota aluus multa deiecit mala, biduo priusquam moreretur pulsus vehemens fuit & frequens, neque tamen respondebat febrilis calor. Decimo die postquam aperta vomica est exspirauit. Præsagio iam ante facto liberati calumnia medici & chirurgi. *Hollerius Obseruat. 9. libri proprij.*

OBSERVATIO.

Morum castaneæ magnitudine cuidam in talo tibiæ enatum.

ANno ab hinc tertio, grandioris castaneæ magnitudine morum vidimus in talo exteriori dextrę tibiæ natum excellẽtissimi Iurisconsulti non minus quam integerrimi iustissimique Regii consiliarii, Ioannis Andreæ à Cutris: quod quidẽ rotundum erat, angustũ vero circa cutim: vt pediculus quidam cutĩ affixus appareret, ficusque potius, quam mori figuram repræsentaret. Quod demũ imperiti cuiusdam empirici medicamentis irritatum, incisione iuxta cutim à docto chirurgo, nostroque iam consilio admonito, facta, ad sanitatem facillime reductum est. *Ingraßias de tumoribus præter nat. pag. 264.*

CALCVLVS.

OBSERVATIO.

Calculus in steatomate cruris oui magnitudine repertus.

IN Electoris Saxoniæ Principatu, nobilis quidam, patria Marchita, nomine Ioachimus Kobel, pręfecturæ Schuenicensis præses, militiæ peritus, cui in sinistro crure steatoma enatum, vltra annum durauit, gallinacei oui magnitudine: quod cum ei nihil impedimenti inter ambulandum afferret, nec doleret etiam, incidi voluit, sed ita reliquit. Sed cum aliquando in equestri certamine ex incuria id grauiter offendisset, vt immodice intumesceret, & inflammaretur, dolores acciderunt acerbissimi, donec tandem concepta saniẽ apertus tumor fuit, in quo lapis auellanæ magnitudine apparuit, angulosus, rotundus tamen, & spadiceus: quo exemto vna cum pellicula, qua continebatur humor saniesque, tumor subsedit, & vulnus perfecte concreuit. *Kentmannus libello de Calculis.*

VVLNERA.

OBSERVATIO.

Ex vulnere cruris mortuus.

VIdi in Cremonia quendam, qui vocabatur Gabriel de Pirolo, qui vulneratus fuit in crure, super focille minus, & perforauit sagitta vsque ad superficiem ossis, & non læsit os: & fuit sagitta arcus vt dicebatur, & cum omnibus instrumentis medicus non potuit defendere, quin superueniret rigor, & febris: & mortuus fuit infra mensem suæ infirmitatis. *Guliel. Placentinus Pract. cap. 5.*

FRACTVRA.

OBSERVATIO.

Fibula perfracta, & ex crure in totum subtracta, æger ita conualuit, vt postmodum sine scipione incedere valuerit.

Iuueni

IVueni cuidam ex casu fibula perfracta est, quæ ex toto è pede sublata est, is sanatus, nihilominus absque baculo vel sustentaculo ingreditur, in Xenodochio Caluuæ nuper in psora à me curatus est. CL. V. *Esaias Meichsnerus de obseruat. propr.*

OBSERVATIO.

Dormiens & ex sella procidens, vtrasq; tibias perfregit.

PHarmacopœus quidam dormiens in sella, ex ea decidens sibi ambas ex suo onere in totum & circa medium perfregit tibias: ita sibi quisque onus est, vel aliquando lupus. *Idem de suis obseruat.*

SCABIES CRVRVM.

OBSERVATIO.

Malignæ vel inueteratæ scabiei in cruribus curatio.

REgina Guthin 23. annos nata, cum Basileæ, ante annos circiter viginti graui vlcerosaque scabie per multos menses in tibiis & pedibus cruciaretur, cum tumore rubro, nec vllo remedio à chirurgis (quibus iam lęprosa videbatur) sanari potuisset, à me diuina gratia vnico & solo oleo ex malis aureis (quæ Itali pomi d'amor appellant) per elixationem parato, quatuor septimanis integre sanitati restituta fuit. *D. Ioannes Iacobus Weckerus de obs. proprijs.*

PROMISCVI AFFECTVS ALII.

OBSERVATIO.

Affectus cruris difficilis, expedita curatione promtè curatus saluis partibus.

QVidam patiebatur dolores intrussissimos cruris, quod eo peruenerat, vt denigraretur cutis, ita vt iam sphacelo affici inciperet & Medici de sectione eius solliciti essent. Tandem superuenit sacerdos & totũ crus & maxime locum ex affectu nigricantem humectauit, elixit seu aq. Vitæ Iuliani, & superaspersit pul. myrrhæ & aloes, ana: & linteum madefactum in dicto elexit imponebat pulueribus, superinducta lata fascia, desiit dolor & in loco qui niger factus erat, excitatum est vlcus, ex quo vlcere exemta sunt plura frusta ossium & his medicamentis consolidatum: licet toto curationis tempore vinum meracum & sincerum biberet. *Solenander sect. v. Consil. 15.*

OBSERVATIO.

Difficultas motus cruris ex suppuratione orta in altera nate.

VIdimus quendam, cui magna oborta suppuratione in altera nate, iuxta cruris initium, nerui eiusdem cruris per incisionem nudati sunt, sed ea parte sanata toti membro mouendi difficultas accidit. Itaque coniiciens durum quidpiam à priori inflammatione in neruo derelictum, quod huiusmodi dispositionem induceret, affecto loco idoneum medicamen adhibendo hominẽ perfecte sanaui. Quod autem de partibus faciei dictum est, id de reliquis quoque omnibus est intelligendum. Quippe vnica duntaxat pereunte actione, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius affectum esse putandum est. At vbi plures actiones vitiatæ sunt, non eodem in loco, accidit interdum omnes eius musculos à communi aliqua causa lædi. Fieri etiam potest vt neruus aliquis qui musculis ipsis communis est afficiatur. *Galenus lib. 5. de loc. affect.*

OBSERVATIO.

Malignæ febris materia ad crus delata, siderationem eiusdem intulit.

ACcidit nonnunquam materiam aliquam venenosam ad membrum aliquod deferri, quod tu quoque Anno M. D. LII. cum multis aliis medicinæ candidatis obseruasti, in iuuene illo, quem apud diuum Petronium veterem inuisimus, qui febre mala & venenosa correptus, tandem materia illa ad dextrum crus delata, crus vniuersum sua malitia interfecit, & ad syderationem deduxit, nullo (quod admiratione dignum) apparente vel tumore, vel rubore, nulloque dolore percepto: Sed solum quædam frigiditas ab ægro percipiebatur, quæ tandem digitorum pellem reddidit liuidam, in eaque quasdam excitauit vesicas, & in summa totum crus interfecit, ex quo nos deinde crus ipsum vniuersum excidere (vt vidisti) coacti fuimus. *Maggius de Vuln. Sclop. curat.*

OBSERVATIO.

De villico qui postridie phlebotomiæ onus gestauit, & paulo post maculæ rubicundæ cum liuore in cruribus eruperunt.

ANte annos aliquot accessit me quidam rusticus, qui iam aliquandiu haud ita belle valebat, nec tamen de aliquo manifesto morbo conquereretur, is sine Medici alicuius consilio sanguinem ex venis vtriusque manus, quæ ad minimum digitum sunt, vti apud nos rustici solent, sanguinem misit. Sequẽte statim post sanguinis missionem die onus humeris sublatum satis ponderosum aliquot passus gestauit, idque sine vlla euidenti noxa. Sequentibus vero diebus symptoma non tam molestum, quam inopinatum & indecorum superuenit: fœdus nempe extrematum corporis partium color. Apparebant à lumbis per femora & tibias ad pedis calcaneum vsque creberrimæ maculæ rubicundę, cum liuore tali, qualis apparere solet post sanguinem missum, quum refrigeratus est, & quasi demortuus, magnæ & paruæ: nempe, cum pedibus inniteretur ac erectus staret, subito vndiquaque sese ostendebant, erumpebant, multiplicabantur, & intendebatur eorum color magis magisque ad ruborem, cum quadam quasi nigredine. Quando vero in lecto scamnove decumberet, præsertim si crura paulo reliquo corpore altiora teneret, vel omnes eiusmodi maculæ euanescebant prorsus, vel perpaucæ perdurabant. Ita vt prædictarum rubicundarum cum liuore macularum materiam fluere & refluere manifeste animaduerteres. CL. V. *Casp. Wolphius de obs. propr.*

OBSERVATIO.

Venæ in cruribus & abdomine prægrandes & distentæ visæ.

VEnas in abdomine & cruribus varicosas mxaimæ molis vidi. *Columbus de re Anat. lib. 15.*

OBSER-

OBSERVATIO.

In vtroq; crure velut à subiectis spinis punctiones sentiens mulier quadam.

Retulit mihi aliquando IOANNES MALNOEVS Andegauensis Chirurgus longe doctissimus, visam à se mulierē, quæ in vtroq; crure dolorificam valde punctionem sentiret, velut à subiectis cuti spinis vel acubus, si vel minimum tangeretur. Nullus tamen inerat tumor, nulla caloris natiui mutatio. An Spina maxime proprie affectus is dicendus fuit, vt ego iudicaui. *Iubertus Annotat. in Tractat. de Anat. Guid. de Cauliaco.* 4444.

DE PEDE IPSO.

Antehac de Pede integro ex ordine historicæ praxeos nostræ in genere diximus: nunc descensiue ad ipsum pedem, digitos & plantas progredimur.

MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Sine pedibus nati.

Repete ex titulis *De pede integro.*

AFFECTVS PEDIS.

OBSERVATIO.

Ex tumore dextri pedis steatoma trium librarum cum floccis, pilis atq; vngulis caninis extractum.

ANNO 1534. Thobiæ Sutori, Mollaco, in inferiori Holsatia habitanti, tumor magnus absque vlla externa causa in dextri pedis musculis summo cum dolore subnatus est. Qui nullis medicamentis, quamuis laudatis, cessit. Hic cum omnes vias sanitatis sibi interceptas videret, ad apertionem confugit, sperans sese eo modo doloris magnitudinem superare posse. Aperto itaq; tumore coram me & amicis præsentibus extracta est à Chirurgo materia quædam, pinguedinis instar, ponderis trium librarum, in cuius medio flocci cum capillis atq; vngulis caninis repertæ sunt. *De D. Valentini Henneri Obseruationibus proprijs.*

OBSERVATIO.

Distorti pedis Historia.

NOuit vniuersa Ciuitas nostra, præteritis annis Aromatarium ad insigne trium clauorum omnes filios generasse contortis pedibus ad partes internas crurium, ita vt pedum digiti inuicem opponerentur. *Marcellus Donat. Hist. Mirab. lib. 4. c. 20.*

Haganoensi Reipub. medicinam cum facerem, à Generoso Domino Henrico Barone in Fleckenstein, Prouinciæ Haganoensis, ad Palatinatum tum temporis spectantis, Præside, Beinheimium vsque, oppidulum ad Rhenum situm, familiæ huic proprium, vocatus sum. Quo cum venissem, & in arcem receptus, atque ad Gynæceum deductus fuissem à Reingrafia Comitissa, Domini Baronis fratria, virgo filia, eiusdem Baronis ex fratre neptis, annorum circiter viginti, subpallida, tenella admodum, imbecillisque corporis constitutionis, adducitur. Expromitur Consilium de corrigendo distorto pede sinistro, introrsum nonnihil spectāte, & ob luxationem, in minore ætate, vitiose curatam; vnde claudicatio illa profecta per Kirlochēses vicinos & celebres eius tractus Euembolos Chirurgos restituendo. Addebatur certam claudicationis huius emendationem eosdem pollicitos fuisse, si modo periti medici ad tollendam, si quæ subesset, cacochymiam pharmacia potionaretur: sic enim feliciorem futuram restaurationem. Quo audito & pede diligentius inspecto contrectatoque, deprehendi calcis taliq; ossa vsq; adeo distorta & per callos obfirmata iam iam induruisse, vt non nisi summo cum periculo diuelli denuo & restitui posse certum haberem. Collatis proinde virginis nobilissimæ imbecillis viribus cum callosorum articulorum auellendorum restituendorumq; carnificina, puellam omnino de vita periclitaturam intrepide & libere pronunciaui. Argumento, quod Chirurgos illos, quantumuis ex vulgi opinione celebres, indoctos tamen, recta methodo vel recens luxata restituendi destitutos, perspectissimum haberem: tantum aberat, vt eosdem callosa iam facta, non sine ingenti dolore summaque virium prostratione, difficiliumque symtomatum accessione, refringere atque restituere posse confiderem. Etenim quam violenta & execrabili tortura, nullis prorsus conuenientibus instrumentis & machinis aut arte instructos, callos de nouo perfringere, articulos membranasque distendere, neruos, venas, arterias, musculorumque fibras, aponeuroses dilaniare, & abrumpere oporteat, nō nisi artis periti facile diiudicare possunt. Vnde cōcitato humorum affluuio, atque inde etiam dolorum vi suscitatis inflammationibus, febres, deliria, paralyses, cōuulsiones, & nonnunquam mortem ipsam consequi necesse est. Sed & nonnullos inter carnificum & tortorum huiusmodi manus exspirasse in exemplis est. At fideli isthoc & sano consilio meo nihil commotus Baro, vir alias prudentiæ & sapientiæ singularis, sed ampullosa temeratiaque Euembolorum suorum persuasione inductus, quod claudicatione emendata splendidiore fortuna virginem elocari posse speraret, in sententia semel concepta perstitit: licet Fratria Comitissa meo consilio promtissime acquiescere. Iussus itaque purgatorium medicamentū afferri curaui, quo feliciter respondente, dimissionem impetraui. Octiduum à discessu meo, misera puella, dolendo fato, non sine sera suorum pœnitentia, altera à chirurgorum tortura die dolorū vi exanimata, extinguitur: euentu prognosticum meum confirmante. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Pede offenso mortuus.

CAufidius egressus cum in senatum iret, offenso pede in Comitio, obiit. *Plin. N. H. libr. 7. cap. 53.*

OBSERVATIO.

Ex leni calcanei vulnere exstinctus

AVenione Marcum Sobiratium, spectatæ virtutis, ac summæ spei iuuenem, ex calcanei vulnere leuiore, quam vt quid mali ex eo speraretur, mortuum decimo septimo die accepimus: quo tempore, ex eo loco digressus, in aula agerem. *Valleriola. lib. 3. Enarrat. 8.*

PLANTÆ ET DIGITI PEDUM. MONSTROSA CONFORMATIO.

OBSERVATIO.

Monstrum inter cætera vnguibus pedum & manuum aquilinis.

Historia monstri Florentini, nati vnguibus manuum pedumque aquilinis, capite simiæ, & barbati, supra exhibita circa exempla digitorũ manuum, huc perinde referenda. *Schenckius F.*

AFFECTUS.

OBSERVATIO.

Plantæ pedis calor intolerabilis sola scarificatione & faciliore perspiratu leuatus.

Cvidam planta pedis adeo incaluerat, vt sibi deūri pars videretur. Caloris nullis remediis poterat placari (quia, opinor, ob cutis densitatem nihil exhalare posset,) sed scarificatũ & transpiratione faciliore tandem euasit. *Hollerius comment. ad aph. 39. lib. 4. Hipp.*

OBSERVATIO.

Sphacelus intra triborium à digito pedis ad præcordia progressus.

Sphacelum procedere vidimus spatio horarum trium ab vno pollice pedis vsque ad ventrem & præcordia laborantis. *Gemma Cosmocrit. c. 8.*

OBSERVATIO.

Sphacelus sine causa manifesta repente ægrum, sine febre, & grauioribus symtomatibus, è medio sustulit.

Extremum pedem aliquando repente sphacelatum vidimus, sine causa externa, sine tumore aut rubore conspicuo. Oborto primum dolore immanissimo, mox sensum in eo ac motũ periisse, partem totam liuore contabuisse, exulcerationem fœdam insecutã, quæ acerrima causticaq; medicamenta sine sensu admitteret. Non multo post arteriam brachii dextri, deinde etiam sinistri pulsare desiisse: ita sensim vniuerso corpore obsesso, miserum extingui, sine febre, sine symtomatis admodum grauibus. *Ioan. Fernel. c. 15. lib. 2. de Abditis rerum causis.*

OBSERVATIO.

Gangrænam mortem adferre, si à digito pedis incœperit.

Qvi vlcere nigro, quod γάγγραιναν Græci appellant, afficiuntur, si id à digito pedis incœperit, & patiens fuerit senex, vel ex his quorũ corpus mali habitus sit, celerius moriuntur. Nouimus nos Cambinum, Carolum, & Thomam, ciues Florentinos, nec non & alios quamplurimos huiuscemodi affectos vitio paucis diebus vitam finisse. Incipit enim caro ipsa in vlcere paulatim increscere, & liuens fieri: quin & arida interim atque sicca, & cutis circumiacens nigris impletur pustulis: tum & quæ proxima est amisso sensu liuet pallerque. Nec prius serpere id malum desinit, donec ossa etiam inficiat: quod si quicquid aridum est, & proximum quoque locum, vel vsque ad sanum prorsus excideris, reuertitur tamen & serpit. Verum cum aliæ partes corporis hoc malo afficiuntur, plerumque sanantur. In illiusmodi autẽ membris & calor est debilis & nerui insunt plurimi: qui cum inficiuntur, facile etiam circumiacentia loca inurunt. Vnde & proxima his statim liuent, donec totum membrum miserabiliter occupant atq; inficiunt. *Dodonæus c. 71. Abditorum.*

OBSERVATIO.

Gemursa nouus morbus.

Celeriter in Italia restinctus est ille, quem gemursam appellauere prisci inter digitos pedem nascentem, etiam nomine obliterato. *Plin. Nat. hist. lib. 26. cap. 1.*

OBSERVATIO.

Pedis digitus maior vnico osse constans.

Habeo penes me maiorem pedis digitum ex vno osse conflatum, fuit enim senis, in quo ob sedentariam vitam & motus priuationem ligamenta articulorum digiti ossea sunt reddita. *Coiter. Obs. Anatom. & Chirurg. pag. 109.*

OBSERVATIO.

Ad perniones remedium rarum.

Non est prætereundum illud experimentum, quod narrat Clarus Olaus in secundo libro rerum Septentrionalium, vbi scribit populos eos, qui frequentissime ob frigus aeris hoc malum experiuntur, sese non alio remedio sanare, quam puluere pellis leporinæ; nam & hoc experimentum rationem habet, quia, vt notum est, pili leporini maxime valent ad vnienda vulnera. *Mercurialis de Morb. puerorum libr. 1. cap. 13.*

DE ARTHRITIDE SIVE GUTTA PODAGRICA.

CAUSAE ET SPECIES.

OBSERVATIO.

Podagram nonnunquam populariter grassari: & contra Diuini Hippocratis sententiam etiam pueros, eunuchos, virgines, & mulieres ea corripi, velut animalia nonnulla.

PYTHERMUS, vt inquit Hegesander, memoriæ tradidit æuo suo moros annis viginti fructum non edidisse, & popularem morbũ podagram ita fuisse grassatam, vt non solum viros, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit: quin & eam ægritudinem adeo vehementer sæuiisse in greges, vt ouium partes duas ille morbus afflixerit. *Athenæus Deipnosoph. lib. 2.*

An id euenerit, quia mororum fructus podagram arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sane apud Hipp. ac Gal. legi mora, quæ satis maturuerint, ventrem subducere, stomachumque squalidum ac æstuosum consolari, præsertim si frigida, nec cum cæteris cibis, sed paulo ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde *Horat.* poeta non immerito cecinit.

——— *ille salubres*
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem qua legerit arbore solem.

Ea vero priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minus infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui, fieri tamen potuisse crederem, vt mora frequenter Pythernii æstate ab omnibus fere esitata, stomachis recreatis, aluisque liquatis eorum humorum prouentum interciperent, qui in articulos decumbentes podagram gignere consueuerũt: eo magis quod Gal. scribit, aluos astrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed cõsideranti mihi capras, quæ mororum fructus non attingunt, ab ea lue nõ fuisse immunes; potius aeris inclementiam, quæ moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando variis aeris constitutionibus varias ægritudines peruagasse, non raro à maioribus nostris obseruatum fuit. Cum enim morus, vt docet Theophrastus, idcirco sit prudentissima vocata, ꝙ nouissima omnium germinet: ea si quando pruina lædatur, quemadmodum lædi proditum est *Psal.* 77. & apud *Plinium lib.* 16. *c.* 26. iam cœli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. *Mercurialis Variat. Lect. lib.* 1. *cap.* 24.

Eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc vero propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non ita habetur verum. Res autem tota ita habet. Qui podagra est laboraturꝰ, necesse est pedes habeat imbecilliores, sicuti cerebrum infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectionibus omnino corripi est necessarium, si nihil peccauerit in vita. Quod autem patris imbecillitas satis esse nequeat ad morbi generationem, ex eo tempore potes aperte discere quod accessiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omnino nihil interpellantur à morbo, quamuis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis etiam est manifestum, in quibus humore quopiam superuacaneo in pedes defluente affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neq; vnquam talis futurus est morbus. Nõ affluet autem si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio vtatur, probeq; cibum concoquat. Vnde desidia ipsos & luxuria & heluatio lædit. Lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximeq; si quis ante præsumptum cibum ipsis vtatur. Hæc enim vt coitus etiā facile neruosum replent genus. Hippocratis certe quidē temporibus pauci omnino laborabāt podagra propter vitæ temperantiam & moderationem summā: nostra vero ætate in tantum auctis delitiis & luxu & voluptatibus, vt nihil supra addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo: nonnullis nunquam se exercitantibus, sed male coquentibus, seq; inebriantibus, nullo præsumto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus: aliis vero etsi non in omnibus in vno tamen aut altero ex iis quæ retulimus delinquentibus. Et vero sępe, cum magnum peccatum est, in vno eorum quę diximus deliquisse satis esse potest. Ob has igitur causas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciatur, etiamsi quā maxime sibi à Venere temperent. Tanta enim eorum est desidia, tam inexplebilis edacia, tanta crapula, vt etiam sine coitu podagra corripi possint. Hæc eadem de particulari morbo dicta esse putandum. Arthritici siquidem fere omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has causas quamobrem plerique nunc podagra infestantur, quod parentes & auos multi podagricos habuere, in quibus scilicet semen erat vitiatum: atque ideo posteris maiorem conciliauit partium imbecillitatem. *Gal. Comment. in aph.* 28. 6. *Hipp.*

Mulieres cum virorum licentiam æquarint, corporum quoq; viriliũ vitia æquarunt. neq; enim minus pervigilant, non minus potant, & oleo ac mero viros prouocant: atque inuitis ingesta visceribus per os reddunt; vinumque omne vomitu reiiciunt; atq; niuem rodunt, solatium stomachi æstuantis. Libidine vero neq; maribus quidem cedunt: pati innatæ. Quid ergo mirandum est maximum medicorum ac naturæ peritissimum in mendacio pręhendi; cum tot fœminæ podagricæ sint? Beneficium sexus suis vitiis perdiderunt: & quia fœminam exuerunt, damnatæ sunt morbis virilibus. *Seneca libr. quinto Epistol.* 95.

Vidimus nuper Venetiis eunuchum quadraginta fere annorum natum Turcam, sine barba, effœminatum, timidum, & qui articulorum dolores patiebatur. hic ob vinum passum copiosissime epotum hæc discrimina inciderat, & simul ebrietatem. nempe in sua patria vinum non bibunt, ita Mahumeto instituente, sed in aliena patria, clandestine tamen, ingurgitant. Agitatio illa magna, quæ in coitu fit, debilitat neruos, & articulos, quod eunuchis ob hanc causam contingere non potest, quibus etsi virile membrum quandoque erigatur, & spiritum quendam, atque aquosam materiam emittant, tamen non est sanguis, nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus testiculis, qui sunt tanquam folles omnia membra commouentes, imo & eunuchi rarissime in coitum excitantur, tamen excitari possunt. Illustrissimus Dux noster tubicinem habet spadonem, qui mira de coitu profitetur. Nos parum credimus ex his quæ vir ille dicit. *Brasauola comment. ad aph.* 28. *lib.* 6. *Hipp.*

Nos vidimus magnificum Alphonsum Tassonum 15. annorum ætate podagra laborantem. qua etiam laborare cœpit Illustris Claudius Rangonus: an vero prius venerē exercuerint, ignoramus. Tassonus negauit se illam exercuisse, à nobis quandoq; interrogatus. *Idem comm. ad aph.* 31. *lib.* 6 *Hipp.*

Nouimus Eunuchum Podagricum, eumque vehementer. *Scholiographi ad c.* 63. *lib.* 1. *Hollerij de morb. intern.*

Vidimus natos tantum decem annos laborasse. Tempore Hipp. pueri non conflictabantur podagra ante vsum veneris. Nunc vero conflictantur, fortasse quia contraxerunt morbum à parentibus vel quia cœlum hoc Gallicum diuersum est à Coo. *Holler. comm. ad aph.* 30. *lib.* 6. *Hipp.*

Vidi quod Hipp. & Gal. non viderunt, nobilem videlicet puerum septem, aut octo annos natum Vallesium laborantem non tantum podagra, sed arthritide vere & autumno, cui non fuit hæreditarius morbus articularis, & satis ille biliosus erat. *Paschalius Method. curand. libr. primo cap.* 16.

OBSERVATIO.

Noua, de arthritidis causa, eiusdemque loco affecto, & generationis modo sententia.

PRoxima continensque omnis arthritidis ac doloris causa est non simplex vlla intemperies, sed humor præter naturam infixus & adhærens, qui sæpe tumore manifesto se prodit. Atque tametsi nonnunquam (vt iis qui primum incipiunt illa tentari) citra insignem tumorem dolor affligit, tenuis tamen aut paucus aliquis humor subest. Hic autem qui continens est doloris causa, nunquam aut admodum raro (præter multorum id opinionem assevero) in id cauum ac spacium penetrat quod inter ossium extrema interuenit, sed in vincula duntaxat, atque in eas membranas quæ extrinsecus ossium extrema nectunt, ac etiam in tendones eo directos: hoc sane argumento, quod in nodosa tophaceave podagra atq; chiragra, humor in calculum iam concretus, aperta ruptave cute plerunque eruitur è digitorum articulis, vinculo integro ac illæso. Neque porro humor hic, continens arthritidis causa, tam varius atque traditur existit: nec enim sanguineus, nec biliosus, nec melancholicus vnquam est, sed omnino vel pituitosus vel serosus: perperamque arthritidis differentię ex humoris genere statui solent: vt alia calida, alia frigida sit, sed omnis frigida est, ex frigido humore genita. Quod si rubor aut calor interdum, maximeque in chiragra vel podagra cernitur, is non ex morbi essentia, sed ex vehementia fit doloris qui ruborem caloremque nonnunquam & febrem accersit: quæ potissimum iis eueniunt, qui constitutionem corporis obtinent impense calidam atque plethoricam, & qui leui occasione febre iactantur. Hic igitur frigidus humor ac tenuis, articulorum vincula, membranas aut tendones implens, & distendens aut feriens, dolorem infert: dolor vero si corpus præparatum iam est, ruborem, calorem atque febrem: quæ distendentis aut ferientis humoris sunt symtomata. Talis est ratione artisque vsu comprobata sententia de arthritidis continente causa. Antecedentem porro causam recte omnes statuunt humorem esse, qui aliunde in imbecillos articulos aut influit, aut influxurus est: vnde autem & per quas vias influat, nemo ad vnguem videtur inuestigasse. Ex hac ignoratione hactenus dolor articularis pro immedicabili derelictus est, nuncupaturque medicorum opprobrium. Errant profecto quicunque ex intimis illum partibus in articulos irrumpere putãt. Quomodo enim à visceribus intimisq; sedibus possit humor syncerus aliquispiam per venas ferri? aut qui sanguini permistus nuper erat illinc p ora venarum in articulos purus excidere? aut si etiã cum humore sanguis emanat, cur in articulo collectus phlegmonem non excitet? Sed neq; humor crudus q per alios ductus quam per venas fertur in articulos, arthritim facit. Nam cruditas in cachexia è visceribus in pedes incumbens, dum tumescant, podagram nõ efficit. Alia igitur quam ex intimis partibus est arthritidis origo. Hæc autem caput est, è quo sane pituitosus humor, isque tenuis profluit in articulos. Non quidem cerebrum aut interiores eius ventriculi in quibus pituitosum excrementum cumulari coacervarique solet, (hoc enim vel foras per nares, vel per palatum in asperam arteriam, atque pulmones, aut in ventriculum interioresque sedes illabitur) sed partes capitis externæ & extra caluam positæ origo sunt arthritidis: è quib. superuacaneus humor per summa corporis sub cute deorsum decurrit. Venæ enim multæ ab externis iugularibus deductæ eo excrementa sua tenuia atq; serosa deponunt. cumque capitis crassa densaque sit cutis è qua capilli succrescunt, non quemadmodum è reliqua corporis cute illinc facile humor expiratur. Tempore igitur cumulatur copiosior in iis maxime quibus gignendi eius euidentes causæ conueniunt. *Fernel. lib. 6. cap. 18. pathologiæ.*

OBSERVATIO.

Eiusdem authoris sententiæ assertio, ratione & experimento stabilita.

PRimum quidem frigidæ arthritidis causam proponis esse tenacem crassamque pituitam; id quidem simpliciter & absolute pronunciatum falsi insimulo, initio siquidem tenuis est & aquosa, qualis interdum vi frigoris defluit è naribus, neque crassa tam promte excideret & illaberetur in articulos & corporis partes externas, sed hæreret in via. At certe hæc tempore vi caloris crassescit in articulis atque tum vt ex Galeno producitur non nisi longiori tempore resolui potest. Tandem vero si sinatur plerunque in tophum durescit immedicabilem, & de quo Poeta *soluere nodosam nescit &c.* Morborum igitur tempora distingue, si concordes vis esse scripturas. De huius pituitæ differentiis scripsi ex optimorum medicorum sententia *lib. 5. Naturalis partu medicinæ.* Improbas deinde cerebrum mali fontem esse, quæris cur non omnis cerebri externa causa destillationem proritans arthritidem facit. Quęrendum etiam fuerat, cur non omnis cerebri destillatio tussim exciret. Scis vir optime non vnum omnis destillationis cursum esse, varia quoque est humoris procliuitas. Et vt aliæ partes aliis imbecilliores aut laxiores existunt: ita alias humorem in hanc illamve partem influere. Contendis insuper nullum esse meatum pedib. cum cerebro communem per quem eo possit humor incidere vtque rem tuam conficias euidenter, colligis neq; per spinalem medullã nec per neruos illapsum fieri. Quod equidem fateor, nec quemquam adeo esse rudem credam, qui eiusmodi vias excogitet. Ais tu tamen cerebrum posse venis communicare suum excremẽtum: cum sis ipse Anatomes peritissimus, vellem mihi viam indicares, qua è cerebri ventriculis (quos *Galen. libr. de vsu partium* excipiendorum humorum excrementitiorum gratia factos commemorat) excrementum ipsum remeet in venas. In cerebri substantiam nullæ venæ sparguntur, neq; aliæ intus sunt, quam quæ per meninges vtrinque in verticem efferuntur, possitne excremẽtum ex intimis illis ventriculis in illas rursum remigrare. Quod si is aliquando in stomachum procumbit obstruitque iecur, nihil ad rem nostram. Ego destillationi, quæ fit in articulos, non his existimem ductibus aut meatibus opus esse, sed alias è cerebri ventriculis, alias è partib. externis etiam per ceruicẽ & scapulas deorsum illabi, quæ partes consequuta subcutaneas & laxas, tenuis cum sit, plerumque sine sensu doloris sensim præterlabitur,

dum

dum in solidiore & compactiore articulo sistatur & hæreſcat, cuius ligamenta, tendones & membranas non ſine dolore diſtendit. hanc mihi perſuaſi frigidæ arthritidis cauſam, quam male perceptam plerique vt immedicabilem reliquerunt. At neque in his neque in aliis quibuſcunque artis operibus me vnquam ab inueſtigando deterrebit veterum auctoritas, licet nullum hactenus vel minimum ſcriptorem neglexerim: ex meis tamen inuentis plus me quam ex illis profeciſſe experior. Ad te iam redeo, cum ſuadere niteris excrementa hæc pituitoſa è venis excidere, multa certe (tu me libere loqui iubes) committis. Nunquam enim vidiſti eiuſmodi pituitam medicamento è venis detrahi, ſed quæcunque purgantibus deiicitur, tota aut à cerebro aut à ventriculo, aut ab inteſtinis eſt. Ea ipſa dolorem coli cum infert: Nec quæ vel in colico vel in febribus vomitione redditur à venis in ventrem confluit, ſed in hiſce ſedibus concreuerat. Allucinaris etiam cum dicis vidiſſe te multam pituitam craſſam ei quę in ventriculo generatur non diſſimilem è ſecta vena cum ſanguine fluxiſſe. Quod enim in peluiculis interdum albicans innatare cernitur, non excrementitia hæc pituita eſt, ſed quia fibrarum vi concreſcit ſanguis appellatur, iſque pituitoſus & qualis in leucophlegmatia redundat. Ego certe inter vulgi errores hunc cenſeo grauiſſimum, quod & in febribus omnibus, & in aliis quibuſcunque morbis humoris vitia non niſi in venis conſtituat, neque aliam his poſſe in nobis ſedem inueniri putet, & cum de humoribus diſſerit, nihil de ſuperuacuis, ſed de his duntaxat intelligat, qui ſanguini permiſcentur in venis. De his autem aliquando plura. Reliqua omnia quęcunque profers ex Gal. contendunt in cacochymia ex venarum oſculis, multa vel in cute, vel in aliis partes corporis extimas imbecilles erumpere, quæ ſcabiem, pruritum, tubercula, inflammationes, interdum etiam calidas arthritides excitant, quorum certe nihil inficior. *Fernel. conſ.* 12.

Observatio.

De Aegritudine quæ dicitur Nakir, ſeu de flatu furioſo in ambitu corporis.

ÆGritudo hęc nominatur in terra noſtra Nakir, & eſt dolor qui accidit in quibuſdā membris, deinde permutatur de membro ad membrum. Huius morbi exemplum vidi ego tale. Vocatus ſum ad mulierem quandam infirmam in quadam villa, & detexit brachium ſuum, & vidi inflationem paruam in vena brachii, & poſt horam vnam vidi illam inflationem procedere cum focili ſicut ſerpit vermis, aſcendendo ad humerum celerius quam credi poteſt, & mouebatur ſicut argētum viuum quum currit de loco ad locum. Receſſit ergo dolor ex loco qui primum doluerat, & fixus eſt in humero. Deinde, vt narrauit mihi, reuoluebatur in toto corpore, quemadmodum & ego ipſe facile deprehēdere potui. Miratus ſum ergo velocitatem diſcurſionis eius de membro ad membrum, & ego quidē antea nunquam videram hanc ægritudinem, quæ eſſet, qualis hæc in hac muliere. Multos quidem vidi qui ſenſerunt dolorem permutari de membro ad membrum, ſed non hoc modo, aut hac celeritate. Nec ego aliam cauſam conjicere poſſum, quam quod mulier fuit ſole & laboribus exhauſta, ſicuti ſunt quæ ex villis ſicci corporis detectarū venarū, hinc ergo apparet ſenſui illa ventoſitas permutata, & eſt neceſſe vt non appareat ſecundum hunc modum in illis qui ſunt delitioſi, & corporibus humidis, occultarum venarum. Cum ergo molitis curationem eius, & ſentit patiens illum dolorem, tunc ſi eſt apparet oculis, ſicut diximus, tunc ſtringe ſuper ipſum & ſub ipſo velociter, & ſeca ſuper ipſum, donec egrediatur ventoſitas coartata, & cauteriza locum. Si autem non vides locum affectum & dolentem, tunc cura ipſum cum excuſſione corporis, & quopiā remedio quod expellit ventoſitates, & extenuat eas, commode autem fit pilulis fœtidis, & pilulis de ſapino, & ſimilib. *Albucaſis lib.* 2. *cap.* 93.

Enarrationem huius morbi require à *Marcello Donato lib.* 1. *cap.* 6. *hiſt. mirab. med. Wierus in libello ſuo germanico, de morbis incognitis, ad dolorem quem vulgo in Weſtphalia & vicinis locis* den Varen/ *hoc eſt, varum retulit*; ſed curatione plurimum differre affirmat: ego etiam cauſis ab eodem diſtare puto, id quod conferenti facile conſtabit.

Observatio.

Arthritidis ſpecies quædam vniuerſalis, Menapiis, aliiſque Rheni ac Moſæ acolis familiaris, tum quæ eiuſdem curandi ratio.

IOannes Meſues Polypodium inter ea refert quod corpora maxime exſiccare ac extenuare queat; fortaſſis ad arthritidis quoddam genus reſpexit, quo non vna corporis pars, ſed complures fere afficiuntur: ad quod à Menapiis, aliiſq; Rheni ac Moſæ acolis plurimum commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriuſq; genu cubitorumque articuli, adeſt impotentia præ doloris magnitudine mouendi, ſubinde ſuperiores minus; grauius vero inferiores partes afficiuntur: facile quoque ex vna in aliam partem humores fluentes decumbunt. Huic malo Menapii Polypodii decoctum, vt diximus, adhibent, quo ſuperfluos humores abſumi & reſiccari poſſe ſperant; non quidem mox, ſed temporis mora: nam continuis aliquot diebus decocti huius vſum præcipiunt ac inſtituunt. Citius autem hoc morbi articularis genus aut venę ſectione, vel purgationib. vel vtriuſque, deinde ſudore tollitur: nec difficilis eius curatio, ſi tempeſtiue vniuerſalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipſis articulis humores impacti hærent, ſed circa ipſos non tam conſiſtunt, quam confluunt. Idcirco corpus citiſſime vacuandum, deinde quod reliquum procuratis ſudoribus digerendum diſcutiendumque eſt. *Dodonæus Hiſt. ſtirp. Pempt.* 3. *lib.* 5. *cap.* 3.

Observatio.

Materiam arthritidis occultæ malignitatis participem ſæpe eſſe, atq; horrendos terrificoſque paroxyſmos excitare

PErſuaſum multis incognitam eſſe huius mali eſſentiam, virus enim quoddam occultum & inexplicabile, tantæ malignitatis & contumaciæ authorem eſſe. Quod videtur agnouiſſe Auicenna cū ſcribit arthritidis ſpeciem quandam eſſe cuius materia adeo acuta & maligna ſit, vt aliquando animi irati impetu exacerbetur, ſubita morte homini necando ſuffi-

sufficiat. Itaque Gal. ipse scribit Theriacen podagricis arthriticisq; omnibus ex vsu esse, non alia credo ratione, quam quod desiccat, consumit, & obtundit huius materiæ virulentiam. Idem censet Gordonius, hoc addito, quod ante theriacæ vsum corpus præparari & perpurgari oporteat. Materia igitur arthritidis tenuis est humor & virulentus, non tamen contagiosus, qualitate peccans potius quam copia, extremos dolores ciens, ideoque humores, vna cum caliginosis & flatuosis spiritibus, ad influxum paratos, in affectas partes incitans. Itaque vt aspidum & vesparum morsus, dolores auctos cum calore, subito tumore & ampullis excitat ob humorũ scilicet feruorem, quem venenum intulit non ob simplicem continui solutionem, cum quotidie sutores sartoresque cernamus acu cutem carnemq; transfixos nullis eiusmodi malignis symtomatibus subsequentibus. Sic virus arthriticum dolorum cruciatus intollerabiles inuehit, non copia, quia plerique arthriticis hi contingunt nullo in articulis apparente fluxionis signo, sed sola qualitate maligna & inexplicabili, qua nisi medicamentorum oppositorum, aut naturæ, aut vtriusque beneficio retusa, dolores illi non cessant. Inexplicabili illi & virulētæ materiæ arthriticæ malignitati multum lucis afferet, sequentium historiarum commemoratio. Dum felicis memoriæ Rex Carolus nonus Burdigalæ esset, Capellano & Castellano medicis Regiis, Tastæo Vrbis Burdigalensis Medico, Nicolao Lamberto & mihi chirurgis oblata est nobilis quædam mulier, nata annos quadraginta, ex tumore vix ciceris magnitudine æquate, sub ischii sinistri, parte externa, dearticulatione, perdoleter multos iam annos ægra, me præsente dolorificus eam paroxysmus inuasit, derepente inclamare, & vociferari cœpit, corpus huc illuc temere & violenter motibus & insultibus supra muliebrem imo humanam omnino naturam iactare. Caput enim inter crura condebat, pedes scapulis imponebat, mulierem à dæmone habitam dixisses. Durauit illi is paroxysmus horæ fere quadrantem: toto illo tempore diligenter obseruati, num amplius solito pars dolens intumesceret, num noua suboriretur inflāmatio: sed nihil nouum, ꝙ quidem tactu aut visu discerni posset, superueniebat: tantum cum pars illa tangebatur mulier inclamabat altius. Exacto paroxysmo, calor ingens illam habebat, totum corpus sudore defluebat, cum tanta lassitudine, & membrorũ omnium confractione, vt ne vel minimum quidem digitũ dimouere posset. Epileptici insultus suspicio nulla esse poterat; nam mulier interim sensuum omnium ministeriis integre vtebatur, loquebatur, ratiocinabatur, neq; conuellebatur. Nec v. illa sumtibus vllis aut diligentiæ pepercerat, quo à medicis & chirurgis famatissimis morbo remedia nancisceretur: sagas etiam mulieres, sortilegos & incantatores consuluerat, adeo nihil intentatum reliquerat; sed mali magnitudine omnis ars superata fuerat. Hæc ego omnia cum in consilio retulissem, communi omnium consensu in eam sententiam itum est, vt dolenti loco seu tumori affigeretur cauterium potentiale. Id ego ipse affixi. Post escharæ lapsum defluxit valde atra & virulenta sanies, quæ doloris omnis & eiusmodi morbi in posterum cessationem mulieri attulit. Ex quo intelligere licet tanti mali causam extitisse venenatũ quoddam virus, qualitate inexplicabili nocens potius, quam quantitate: quo vi cauterii dilapso & debellato, omnis prorsus dolor conquieuit.

Super simili prorsus malo, sed brachium dextrum occupante, consuluit Capellanum Castellanum, & me, Aureliæ vxor Cisiarii reginæ, supplex doloris leuamen implorās: nam per paroxysmos doloris acerbitate sic affligebatur, vt præ impatientia sui immemore fenestris præcipitem se dare conaretur: cuius rei metu custodes additos habebat. Simile monstrũ simili remedio debellandũ censuimus, nec nos nostra decepit opinio: nam adhibito potentiali cauterio, par omnino huius qui & illius fuit successus. Ergo non à sola articulorum imbecillitate doloris arthritici acerbitas causam habet: sic enim continuus & semper sibi similis esset dolor: non à simplicis humoris intemperie, nihil enim in reliquis quotquot sunt tumorib. simile contingit: sed à venenata, maligna, occulta & inexplicabili materię qualitate, quo magis id mali genus solertem Medicum, & strenuũ chirurgum desiderat. *Pareus Operum suorum lib. 17. c. 2. De Arthritide.*

Observatio.

Podagricorum membra exesa.

IN arthriticis, podagricis maxime, membra intrinsecus diuturnitate adeo perforari ductibus sinubusque oblongis, angustis, atque si tineis vel xilocampis exesa essent, sectio ostendit: præsertim carnosis in locis musculorum, quorum spatia nerui citra omnem connexum peruadunt, per quæ & defluxiones nerui ductum comitatæ feruntur, à quib. & continua destillatione humoris ampliata, velut attrita, vel leui ex causa humores commotos suscipiunt. Vnde præcipue accidit eos, qui diuturna podagra laborarunt, facile in hunc affectum incidere, malumque esse propter organi hoc vitium immedicabile. Impediri tamen ad tempus, si corpus non admodum exagitetur, atq; astringentium vsu, quibus membra laxata nonnihil coarctantur. CL. V. *Felix Platerus de obs. propriis.*

Observatio.

Arthritidem ex Plethora sæpe generari, & non ex catarrho capitis.

ANimaduerti sæpe quosdam dolores & tumores calidos repente omnes articulos extremorum membrorum inuasisse tanta quidam vehementia, vt ægri neq; brachia neq; pedes mouere possent. Quibus symtomatibus febris satis intensa cum vigiliis etiam accessit. Hos vero tumores non ex destillatione capitis ortos esse, vt quidem etiam magni medici censent, sed à plethora in venis magnis collecta proficisci, ostendit curatio. Etenim venę sectionibus repetitis, & topicis moderate refrigerantibus, ac diæta refrigerante & tenui eos sustulimus. CL. V. *Iacob. Oethæus lib. obs. propriarum.*

Observatio.

Causa & remedia ad dolores articulorum ab intemperie solitaria sine materia.

FIunt etiam in articulis dolores ab intemperie sine materia, qui etsi rari sunt, quia tamē mihi experiri contigit, quibus aduersum remediis vsus sim visum est aperire. Mihi aliquando maiore animi contentione in studio occupato, ideoque externas

euæ in corpus ingruere poterant iniurias non sentiqnti, ventriculus per bibliothecæ angusta rimarum clanculum subiens coxam sinistram perculit: tandem studendo lassus, cum primum surrexi progressurus, stare in pedes nõ potui, tanta erat doloris sine vllo tumore aut humore, qui quidē cerni posset, acerbitas. Itaque coactus sum lecto me tradere, reuocatoque in memoriam quod frigus, neruis plane inimicum, mihi dolorem illum creasset, depellere id tentaui frequenti linteorum calidissimorum appositione: quæ etsi contactu suo sanas partes, dolenti & perculso loco vicinas, vesiculis inde surgentibus amburerent, vix tamen illic vbi defixa erat doloris acerbitas sui sensum faciebant, tanta erat & tam firmiter fixa intemperies. Imposui & marsupia auena & milio frixo plena, vinoque rubro calente imbuta, vesicas item bubulas calefacientium herbarum decocto semiplenas. Denique & catinum ligneum cinere calenti pene plenum saluia, roremarino, & ruta leuiter contusis obtectum inuolutumque linteo quod aqua vitæ conspersum vaporem remittebat, qui dolorem lenibat: impositus etiam panis ater, recens à furno extractus, & aqua rosarum aspersus valde profuit. Atque quo lenius inimicum illud frigus expugnarem, pedum plantis lagenas testaceas aqua feruente plenas admoui, vt inde etiam cerebrum per neruorum rectitudinem & continuitatem incalesceret, horum remediorum vi tandem contumaci illa intemperie, cum per viginti quatuor horas me detinuisset, præclare sum defunctus. Aliquando ab excrementitia quadam materia, sed tenui adeo & subtili, vt oculorum sensum fugiat, excitatur doloris arthritici alia species. Fuligo quædam est, accensarum candelarum fungis seu atræ illi Vligini, quæ cohibito ad obiectum aliquod corpus lampadum ardentium fumo cogit vt & concrescit, similis: quæ virulenti seri admixtione infecta, quaqua versum peruersum peruadit, nunc in illis articulis, extremos dolores ciens, nisi illi exitum affectanti aperiatur via corniculis, cucurbitulis, vesicatoriis, cauteriis, aut alia simili arte. *Pareus operum suorum lib.17.cap.18.*

Observatio.

Cyprinorum esu quidam quoties vellet podagram sibi prouocabat.

Noueram podagrosum cui Cyprinorum esu pinguiorum parata erat podagra semper, vt in manu illi esset accersere cum vellet, eo pacto. *Alexãdrinus lib.15.cap.6.salubr.*

Metastasis.

Observatio.

Podagra in varios morbos, & horum in hanc metastasis.

Illud inprimis cognoscendum est, podagram nonnunquam, quartana febre succedente, artuum dolores finire, Auicenna autore, quod tamen mirandum videtur: quum alibi podagram perraro ab humore nigro fieri voluerit, qui quartanæ proprius existimatur. De dysenteria vero quid attinet dicere? quando ex ea haud rite curata artuum pedumque dolores inprimis subsequutos fuisse non semel ipsi vidimus Hippocratesque *in prorbetico* memoriæ prodidit? siquidem podagricos dolores dysenteriis optime curati, si successerint: sed & alias eliquationes valde prodesse; quæ ad inferos locos repunt: scriptum reliquit. quem imitatus Auicennas, & quandoque, inquit, soluitur natura ex eo, & iuuatur per illud. Cæterum contra etiam fieri constat: etenim si quæ in difficultatibus intestinorum fiunt eliquationes non rite purgentur, eas ad articulos naturam transferre rationi consentaneum est. Est etiam vt ex coli potissimum dolore suborto articularis morbus & podagra curentur: quemadmodum ex eodem perperam curato artuum plerunque dolores suboriuntur: veluti ea testantur, quæ *sexto de morbis vulgaribus libro* scripsit *Hippocrates*. Cui enim, inquit, in dextra parte intestinum colum dolebat, & artuum dolore capiebatur, erat quietior: postquam autem hic curatus fuit, plus doluit. Nam quum materia ab articulis ad intestina columque præcipue permeat, colique propterea dolor progignitur, artuum dolores cessant: quæ si ad articulos ab intestinis transferatur, dolorem in eisdem parit, intestinaque liberat. eadem fere ratione, qua & diuturni morbi in articulos abscedere consueuere: veluti idem autor *sexto eiusdem nominis libro* memoriæ prodidit. Quibus, dicens, iuxta aures iudicationis tempore exorta non suppurarint his euacuatis reuersio fit, pro reuersionum ratione: reuersione vero facta rursus tolluntur, & permanent; in his spes est in articulos abscedere. Quamobrem non inepte contemplandum, inquit, qui morbi aliis succedant: veluti cũ iecinoris affectum podagra succedens curat. Cæterum etsi morbis iam commemoratis superuenientibus artuum pedumque dolores finiantur, iidem tamen quibusdam in hydropisim plerunque concessere multis in deprauatam spirationem ἀσθμα græci, anhelitum latini dicunt. Hæc vero successio ineuitabilis atque immedicabilis existit Aretæo auctore. Auicennas autem præter hæc illud infortunii podagricis contingere voluit: vt scrotum, in quo testes continentur, impense longum fieret: ea, ni fallor, ratione, quod cum humores deorsum ferantur in podagricis (ad pedes enim confluunt) eorum pars quæpiam ad scrotum etiam vt defluat, veluti & ad reliquas omnes artuum compages prius confluere, quam ad pedes, verisimile existit. *Hieron. Gabucinius Comment. de Podagra fol.13. & sequentibus* parte auersa.

Sæpe vidimus dolores in ventriculo concitatos desiisse in dolores articulares, sicut accidit cuidam qui me his diebus consuluit. is post satis diuturnum morbum cum febre dolebat frequentissime secundum ventriculum, habebat autem deiectiones mucosas mixtas cum cruore. Sed doloribus ventriculi recedentibus, articuli dolore correpti sunt, translata nempe materia ad articulos. Interdum vero ab intestinis: quandoque enim dolores colicos in dolores articulorum terminasse vidi. ita etiam renales in podagricos & articulares permutatos fuisse; imo sæpissime articulares dolores solent doloribus renalibus succedere, ita vt in prouerbium & frequens etiam apud vulgares nostros versum sit, vtpote qui nostra lingua materna dicere solent, Doglia di

glia di fianco, hoc est, dolentibus renibus, Gotta à campo, hoc est, articulares dolores statim in promtu sunt. Sed & mulieres faciles (vt *Hippocr.* quoque monet, *sexto Aphoris.* capiuntur ab articularibus doloribus suppressis aut puerperiis, aut menstruis purgationibus. In viris autem frequenter intercepto fluore sanguinis soliti per mariscas purgari. Imo (vt tandem omnia vno capite comprehendamus) omnem interceptionem alicuius consuetæ vacuationis sequi solent id genus dolores, & hęc omnia consentiunt, cum Hipp. Galenique decretis. *Victor Trincauellius de rat. curand. particular. hum. corp. affect. lib. 12. cap. 1.*

Memini, dum Venetiis medicinam facerem, mulierem quandam, quæ erat in ætate adolescentiæ, temperaturæ calidæ & humidæ, & multi sanguinis, & puerum pepererat, nec per sua puerperia fuerat, nisi parce, purgata à vehementissimis doloribus secundum omnes articulos, præter eos qui ad colum & maxillas pertinent, fuisse correptam, cum tumore & rubore circa articulos, vt dimouere se alioquin nequiret. Illi autem, quam citius potui, sanguinem copiosum ex vena prope talos cruris dextri mitti volui, quo misso, illa eadem die libera euasit secundum partem dextram à doloribus, ita tamen, vt nullum, aut valde exiguum auxilium in parte sinistra perceperit: nam non minus cruciabatur secundum articulos sinistri lateris, & eos fere vniuersos: sed postea, interposita die, volui alterius cruris venam secari: vnde effluente iterum satis copioso sanguine itidem illa eadem die illius etiam lateris dolores omnino deleti: quo viso statim animaduerti primum, quantam vim habet rectitudo in vacuationibus, quamque rationi consonum sit præceptum à *Galeno* nobis *decimo de comp. med.* secundum locos datum, nempe coxendicis dolorem, cum à sanguine ortum & occasionem habet, vel à materia sanguini mixta, facilime secta vena in poplite, vel prope malleolos, eadem fere die curari posse. Nec minus etiam alias vidi quæ ex supressis mensibus his doloribus factæ sunt obnoxiæ, & non multo post per missionem sanguinis citatis mēstruis ex incommodo exemtæ sunt. Nam etsi temporibus Hippocratis hac sola de causa podagris solitæ sint tentari mulieres: nostris tamen aliquæ illis laborant, quamuis menses fluant: quod Galen. in malam victus rationem refert. Cū in causa est suppressio huius purgationis, cur non magis id attribuendum aut vtero, aut corpori vniuerso: per has enim purgationes tū vterus proxime, tum demum vniuersum corpus excrementitium sanguinem excernit, qui suapte natura multus in eo sexu solet generari. Addamus & illud, quod fere in idem tendit, quod scilicet ex sanguine solito à mariscis fluere oriuntur eiusmodi dolores: quod nullus vnquam negauit. *Idem eodem libro & capite.*

PROGNOSIS.

OBSERVATIO.

Quando in Arthritide & chiragra metuenda mors.

AVTOR Leuinus Lemnius, in arthridite & chiragra non est quod mortem quisquam pertimescat, nisi circa sinistrum pectoris sinum, cui cordis turbinatus mucro subest, humorum colluuies decumbat: digitusque annularis sinistræ manus nodosus efficiatur, ac valde intumescat. *Mizaldus memorabil. centur. 1. aph. 50.*

LIBERATI PODAGRICI SPONTE, *fortuito, Medicinis.*

OBSERVATIO.

Podagra sua sponte ægrum deserens.

SVperest apud nos I.C. Illustrissimi Principis consiliarius, qui cum ante vehementer affligeretur podagra: decumbente ad pulmones humore, & tussim cum reiectione copiosa excitante, plane à podagra immunis est per plures annos. *Cl. V. Osvald. Gabelchofer de obseruationibus propriis.*

OBSERVATIO.

Diuites podagrici, luxu, delitiis, atque otio affluentes: pauperes facti parco tenuique victu instituto, & laboribus corpus exercentes, à podagra vindicati sunt.

LEgimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes, pręscriptione bonorum ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos, conualuisse. Caruerunt enim solicitudine dispensandæ domus, & epularum largitate, quæ & corpus frangunt, & animam. *D. Hieronym. aduers. Iouin.*

Ex senatu Romano Plotinum philosophum Platonicum sedulo audiebat Rogatianus. Qui vsque adeo ab hac vita animum segregauit, vt & bonorum suorum curam neglexerit, & seruos omnes expulerit, respueritque dignitates. Iam vero prætor proditurus lictoribus iam astantibus, neque prodit, neque vllam habuit publici muneris rationem, neque lares proprios habitabat, sed quosdam amicorum familiariumq; conueniens, apud eosdem cœnabat & dormiebat, cibumque indies vnicum assumebat. Qua quidem negligentia vitæ extremaque incuria factum est, vt quum acriter podagris antea vexaretur, neque progredi posset nisi vectus sella, robur tandem inde resumserit. Idem quum manus ante extendere non valeret, tamen adeo conualuerit, vt his expeditius vteretur quam qui artificia manibus quotidie tractant. Hunc ergo Plotinus inprimis complectebatur, mirisq; laudibus extollebat, proponebatq; tanquam insigne philosophaturis exemplum. *Porphirius in vita Plotini.*

Singularissimum hac ætate præsidium, neminem fallens, nunc primum sese euexit, nunc exorta atque excogitata podagricos sanandi ratio, etiam cum ipsis articulorum callosis contractionibus cœlitus, altisue de mentibus elapsa. Quandoquidem, ne vos in re manifesta longius immorer, Magnificus Franciscus Pechius, nuper ex catarrho à nobis sanitati restitutus: huius medelæ exemplum, huius salutis diuinique auxilii à cœlo delapsi certitudinem præstabit. Hic cum mulam conscendisset, illustrissimi Ducis nostri commissa expediens, quinquagenarius, podagricus, diuturnis huiusce morbi cruciatibus oppressus, clam à Marchione quodam in ergastulum coniectus, vxore, vnico libero, omnibusque

busque aliis vita defunctum arbitrantibus: anno iam transacto vigesimo hoc à Deiparæ partu Anno 1556. à Gallis in eam arcem irruentibus incolumis adhuc inuentus est, miroque Vercelensium spectaculo, tanquam Lazarus è monumento, diuino equidem munere seruatus, nulla articulari læsione, ense accinctus, nullo innixus baculo, per vrbem incedit: omnemque ex tenui victu, à carceris custodibus indicto, podagræ noxam effugit: vxore, filioque mortuis, ædes, prædia, omneque diuenditum optimum certe patrimonium, iure ipso reuocare incepit. In cibo igitur medicamentum *Franciscus Alexander Vercellensis in Apollinis radio primo, in descriptione elect. diacorallii.*

Ciuem Landspergensem Lucam Keslin nominatum ætate nostra comperimus. qui prędiues summo luxu, delitiis, & otio affluens podagram sibi accersiuerat: à qua paulolum liber, subinde eques, animi gratia, peregre proficiscens: duobus seruis, qui herum equum ascendentem, descendentemque subleuarent: aut euntem humeris suis fulcirent, stipatus: tandem ad extremam egestatem redactus est. Vnde vini aliorumque carentia, victuque acciso; & pro pauperis conditione frugali instituto: podagra, mutato hospitio, hominem deseruit. Qui etiamnum quinquagenarius, merces corbe dossuaria hinc inde altissimos montes scandendo discurrendoque diuenditumque conportans: podagra, tenui isthac fortuna, in totum profligata, victum sibi quæritabat. *Ioann. Schenckius ex Wirsungii praxi medic. de Podagra.*

Observatio.

Prophylactica aduersus podagram diæta.

QVin etiam ex podagra & Franciscum Tagainum sacerdotem, amicum meum, quamdiu vixit (vixit autem senex) & meipsum, & alios omnes quotquot parere consiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negotio seruaui incolumes. Ea autem fuit ratio, vt mane solum olus aliquod aut mel cum pane ederent, exercerentur ieiuni, & aluum mollem haberent: summoque studio vitarent, ne absque fame, aut cum cruditate, aut nauseabundi cibum sumerent, vterenturque vino albo. Medicamentum nostrum ad præseruandum recipit cuperolam, semen balsamine, asphaltum Iudaicum, & xiloaloen, aut cinamomum. *Cardanus de curat. admirand. num. 19.*

Observatio.

Vini abstinentia à podagra quidam tuti.

ADNOTATVM est, eos qui inter initia podagræ dolorisque articulorum vini potum subtrahunt, & ad aquam confugiunt, magnificum sentire præsidium, ac pene diuinum: feteque compertum & potatores aquæ raro aut nunquam podagricos aut chiragricos effici. Hodie tamen plerosque omnes videmus aquæ liquorem adulterare aut sacchario, aut cinamomo, aut pane, videlicet sic vtiliorem arbitrantes. Audio sobrios homines viniq; parcissimi, atque aquæ potatores callidiores austeriores que à nonnullis existimari: quoniam ita sensisse videatur Cæsar de Bruto & Cassio, qui postea ipsum trucidarunt. *Ioannes Bruyer. de re Cibar. lib. 16. cap. 13.*

Noui medicum senem Venetiis, qui cum non parum infestaretur à podagris ad senium vsque saltem primum, ac per quinquennium ipse sibi vinum interdixisset, liber tandem ab huiusmodi molestia ita euasit, vt amplius ad vltimum vsque senium, imo ad mortem horum dolorum expers fuerit. *Trincauella de rat. curand. partic. hum. corp. morb. libr. 12. cap. 2.* Idem testatur *in consilio nonagesimo septimo. libr. 3. edit. Basiliens.*

Observatio.

Continentia venereorum à podagra sibi cauentes quidam.

ARthriticos vxoratos vidi, qui pro parte maioris temporis, in lecto, gutta deprehensi, permanebant: & mortua vxore rarissime eam incurrebant, capti vero, facile à paroxysmo liberabantur. *Guainerius de ægritud. iuncturar. cap. 27.*

Observatio.

Lac asininum arthriticis salutare.

ASininum lac bibendo qui liberati sint podagra chiragraue inter exempla sunt. Serum etiam asinini lactis efficacissime heminis per interualla singulis diebus quinis articularibus morbis bibitur. *Plin. lib. 28. cap. 9.*

Asinini stercoris succum asinino lacti ac dulci vino admisce, & illine ad podagram: *autor euporiston libro tertio cap. 248.* Ex asininis ossibus mirabiliter efficax medicamentum *Guainerius cap. 18.* parare docet.

A purgatione vere nouo celebrata accedendum immediate ad vsum lactis asinini cum multo Zaccharo rosarum toto mense Maio, quemadmodum *Celsus libr. 4. cap. 21.* consulit. Quidam inquit, cum asinino lacte epoto se aluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Petrum Desrceux senem pharmacopœum omni huius artis dote præditum mihi cõiunctissimum videmus post vsum lactis asinini in multos menses conualuisse, nec alia de causa morbum illi rediisse, nisi quod ad ægros visendos & loca salebrosa & domorum ascensus abire pedibus perpetuo cogeretur. Eam vitæ securitatem & perpetuam consecutus est Claudius Pauton, ciuis Tricassinus, eo vsu lactis, iusculo brassicæ & pane hordeaceo. Veteribus creditum est inquit *Hollerius comment. in 64. aphor. lib. 5.* Arthriticis lac asininum salubre, & *commentar. Hollerii in libr. 4. de rat. vict. in morb. acut.* Sanguinis, inquit, vitium lac asininum expurgat, vires instaurat, dum partes solidas, humido primigenio destitutas, ex toto restituat. Illi vis fuit insita aluum subducere, nobis vero non mouet, quod humores sint crassiores & regio frigidior, rugas tollere, viuidum calorem restituere. *Douynetus Apolog. lib. 4. cap. 2.*

Observatio.

Seri caprini vsus ad podagram recentiorum certa experientia comprobatus.

SERVM caprinum efficaciæ tantæ quidam esse confidenter affirmant, vt hominem omnino liberum à podagra & articulari morbo præseruet, nec qui eo vtetur sanguinis missione aliisue remediis opus habeat, siquidem in sex rebus non naturalibus

ralibus recte se gerat: hocque certa multorum experientia constare asserunt: sequenti autem ratione exhibendum consulunt lactis caprini optimi recentisque quantum placuerit accipito, coagulo cogito, serum diligenter transcolato, colatum olla excipito, ad lentum ignem coquito, inter coquendum curiosissime, quo ad haud amplius spumet, despumato: Deinceps ita decoctum solum per se ad tertiæ partis remanentiam coquito, denuo colato, idque toties facito quoad nihil lacteæ spumæ reddat. In tali sero optime purgato infundito foliorum borraginis, pugil. vnum: quod si in arthritico abundans pituita, quod sæpius euenire solet, fuerit, addito etiam iuæ, betonicæ, saluiæ ana pugillum medium: sin atra bilis abundauerit (hic admonendum lectorem puto artuum dolores, Raze medico teste, ab ipso nigro humore quam rarissime prouenire, vt propterea existiment nonnulli Galenum in catalogo humorum articularem morbum facientium atram bilem non ascripsisse, vtpote à qua dolores articulorum non nisi insolenter & raro fieri posse intelligeret, vetante scilicet eius crassitie & terrena substantia ne intime & in penitiores ossium, membranarum & compaginum partes adigatur) apponito senæ, epithymi aliquantulum: denique pro humoris abundantis ratione simplicia infundito. cum autem dolor infestauerit, sero dicto modo præparato vnam vel alteram drachmam agarici electi & in petia ligati infundito, vnaque leuiter ad ignem bullire sinito, colato vnc. decem & duodecim, plus minus prout ægri vires, alui lubricitas astrictione postulauerint, mellis rosati vel oxymelitis simplicis, aut potius squillitici vncias duas admisceto, ægroque mane ieiuno stomacho, quam calidissime ferre poterit, propinato, ipseque assumto medicamento quatuor horis à cibo & potu abstineat: nec aberrauerit si paulum superdormierit, maxime cum agaricus in præparatione additus fuerit. Singulis autem mensibus septies aut octies huiusmodi serum absq; agarico paratum, alternis scilicet diebus, prout aluus astricta fuerit, bibat: aluo namque humidiore existente abstineat. Sed addatur agaricus inchoante vere & autumno: Item æstate & hyeme, & cum dolor ægrum infestarit vel paroxysmum futurum veretur: tunc enim inuadens malum auertimus, commodissimeque ægrum præseruamus. Hic est saluberrimi remedii à maximis viris comprobatus vsus, quo & tu optime lector tutissime vti poteris. *Hac ex doctissimi D. P. Imperatoris Ferdinandi medici D. Stephani Lauræi literis ad me scriptis: nec non ex curatione 29. cent. 5. Amati Lusitani.*

Observatio.

Ad podagram duo remedia magnis elogiis celebrata.

DVo mihi communicata sunt magnis elogiis celebrata. Alterum à medico Italo (nomen indicatum non fuit) qui puluerem Iouis nominabat, profectum, atque à D. Conrado Gesnero ad me missum est: Alterum D. Christophorus Wirsungus Augustanus dedit. Puluis Iouis talis est. ℞. Aristoloch. rotundæ veræ (non Pistolochiæ vocatæ) Gentianæ, Rhei pontici, Mei, ana vnc. j. seminis petroselini Macedonici vnc. semis. Comarum Chamedryos, Centaurei minoris, Hyperici, ana drach. x. Fiat ex omnibus subtilissimus puluis. Primo mense datur est eo quotidie drachma vna ex aqua tepida: postea drachma dimidia tantum per integrum annum. Semel atque iterum singulis mensibus purgandi sunt. Vinum bibendum est generosum decocto Mastiches dilutum. Admiscendus interdum est agarici puluis, præsertim in pituitosis ad aluum magis citandam. Alter hoc modo paratur. ℞. Aristoloch. rotundæ veræ, Gentianæ, Rhapontici (id est, Centaurei maioris) comar Chamedryos, Chamæpityos, ana partes æquales. Per anni quadrantem sumenda est drachma j. (in pituitosis per anni dimidium continuetur hæc dosis) per reliquum anni tempus semidrachma solummodo bibenda. Ego his non sum vsus, sed non paucos felicissime vsos fuisse mihi retulerunt qui communicarunt. Blande purgantia meis ægris præscripsi: quod Hippocratem quoque viderem maxime his confidere. Sic enim *lib. 2. Prædict.* scribit. De Podagricis hæc dico. Quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnose viuunt, aut siccam aluum habent, hi omnes sani fieri non possunt humana arte quantum ego cognoui. Sanant quidem hos optime Dysenteriæ, si successerint. Sed & aliæ eliquationes valde prosunt quæ ad infernos locos repunt. Qui vero iuuenis est, & circa articulos nondũ callos tophaceos concretos habet, & accurate viuit, & amans est laboris, & aluum bonam habet ad obediendum pro studiorum ratione: hic sane medicum nactus intelligentiam habentem sanus fieri poterit. Ex hac Hippocratis sententia liquet, quantam in hoc morbo tollendo purgationes vim habeant. Videtur autem parum interesse, siue arte moueantur purgationes, siue sponte oriantur. *Erastus part. 4. Disputat. Paracels.*

De Puluere Iouis plura apud *Erastum in consiliis: Solenandrum, in Consilis Wirsungum in praxeos opere, de podagra.*

Huic antidoto similem reperies in *Aetio, Tralliano, Rasi, Nicolo, Actuario, & Montagnana. Schenckius Filius.*

Observatio.

Rarum vnum atque alterum Experimentum topicum.

ADDAM, quod inueni permultis bene fecisse. Adnascitur ad quercus radices, non ad truncum, vt plurimum autumno, Fungus quidam rubens, tener, & pro ratione radicis arboris magnus satis, eodem fere modo, quo hypocistis sub cistho frutice pullulare solet. quapropter ego ὑποδρῦν nominare soleo, istum in tenues particulas sectum, cũ trito sale in ollam testaceam indo, ita inspergens salem tritum, vt particularum strata quælibet salem intermedium recipiant, sic permixtum conditum fungum, in penu subterraneo sepono. Muriam quæ tandem inuenitur in olla, liquefacta colligo, eaque asseruata affectos articulos illino. Quem ego primum isto vti vidi, is in doloribus vtebatur, & profuit multis. Verum quia siccat vehementer & discutit, laxatamque ab affluxu humore partem mirifice roborat & confirmat, principio vtilior, priusquam dolor

dolor inualuerit, eius vsus esse possit, aut iam declinante paroxysmo ad materiam absumendam, partique robur & firmitudinem addendam, potissimum si tum aliquoties interponatur fotus & lotio partium ex decocto verbasci, absynthii, chamæmeli, herbæ paralyseos, saluiæ, chamæpytheos, arthemisi. rorismarin. melilot. rosatum, & id genus aliarum, vel quarundam ex his, q̃ incidere, abstergere, discutere, siccare mediocriter, & roborare valent. *Solenander opere cons. sect. 4. cons. 24.* Idem repetit *cons. 25.* De vua quercina plura *lib. 3. de dysenteria.*

Phalli fungum (eum vidimus virilis membri icone apud clarissimum Moccium, Medicum) in hunc vsum commendat doctissimus *Iunius, libello priuatim de hoc fungo conscripto*: eum inquit inuentum, ne diutius lateret incognita remedii præsens vtilitas, nam permagna esse traditur in feruenti atque intolerabili Artuum cruciatu. *Schenckius filius.*

Oleum ceræ præparauit Crato, quod miracula in morbis exhibuit, consopiendis dolorib. Sicut *Gaspar Bumus* est expertus. In Podagra & Arthritide summum existit Remedium. Temperatissimum id oleum est, quamobrem in vulneribus atq; vlceribus mirabiles effectus habet. *Ex manuscripto* transcripsit *Schenckius filius.* Ad eosdem affectus experientissimus *Andernacus*, *Gesnerus*, item, commendant.

Welsetii, mercatores Augustani augustissimi, fragrantissimum oleum ex Mace paratum, ex India auehunt: quod, podagram, mirabile dictu, pedi oblitum, sanat. *Fœsius, pharmacopœa lib. 1. pag. 149.*

Oleum axungiæ humanæ, *Duretus* comprobat.

Ex seminis Tabaci herbæ oleum exprimitur, scilicet ex libra ternæ vnciæ proueniunt: quo diros podagræ cruciatus leuauimus. *Porta in Magia natur. recognitissima lib. 8. cap. 11.*

Observatio.

Annuis purgationibus & venæ sectionibus, accedente competente victus ratione, quidam multis annis à podagra immunes.

Vacuabis podagricos & articulorum dolore conflictatos veris initio, dato nimirum aut medicamento purgante, aut misso sanguine. Equidem complures qui tribus aut quatuor annis per interualla pedum doloribus molestati sunt, ego sanaui, aut redundante humore veris initio purgato, aut sanguine detracto. Manifestum autem est quod tales in vniuersa victus ratione moderati sunt. Proinde incontinentes, ebriosque, ac gulæ deditos, neque purgatione neque sanguinis missione magnopere iuuabis. Nam per victus intemperantiam crudorum humorum multitudinem celeriter coaceruant. Verum vt hos cures, ne studere quidem oportet. Vbi autem obediunt, summopere eos iuuabis si veris initio primum quidem vacuans, deinceps ad exercitia, victusque rationem salubrem perducas. *Galenus libello de curandi ratione per sang. mis. cap. 7. circa finem.*

Vir nobilis Castelnan nomine, Aquitanus, articulari vexabatur morbo, singulis annis, posthabita purgatione. Vidisses, mirum hercle, quonam modo vel ipse primariam præhendentis affectionis genituram confestim internosceret, meque accersens vindicabatur articulari morbo statim vacuatione flaua bili succi confecta. Talis enim purgatio bifariam profuit, tum quia vacuantur excrementa, tum quia materia acrior excernitur. Purgabam igitur ipsum non vere tantum, sed etiam autumno: & sicuti dixi, si ex contentione aliquando purgationem prætermisisset, statim affectionis accidentia sentiebat. *Symphor. Campegius Annotat. ad histor. 9. libro 3. Galeni.*

Observatio.

Ad podagram electuarium admirabile, dolores iuncturarum subito & sine molestia soluens.

Electvarivm mirabile ad auferendum dolores iuncturarum subito sine molestia ignitum calorem extinguens & contemperans membra patientis in tantum, vt à sella redeat ad locum proprium sine alterius auxilio *Galen. 2. ad Glauconem cap. de Podagra calida.* appellat puluerem catharticum, inuentum à peritis medicis, & dat de eo pondus duorum denariorum cum mulsa, aut cum vino albo. Ego vero in hunc qui sequitur modum composui, & appellaui cary costinum, ex caryophyllis & costo eius compositionem ingredientibus: est enim mirabile ad præmissa, sicut in me ipso expertus sum. Correptus fui à doloribus iuncturarum octo aut decem vicibus, qui omnes meas iuncturas in paruissimo tempore citissime & furiose occupabant, accepi itaque de eo vnciam s. in aurora inuoluendo in nebula madefacta in vino albo, illinc ad duas horas incœpit operari fortiter absque vlla molestia. Eram adeo impotens quod solam linguam mouere poteram, & quando ibam ad sellam, oportebat me habere quatuor homines, qui me ponerent super eam, & maxima cum difficultate. Postquam solutus est venter quatuor sedibus, in quinta sensi me à doloribus multum alleuiatum, & cum auxilio Dei absque alterius adminiculo iui ad sellam, & ab eadem redii, eodem die ambulaui libere per museum meum. in sequenti vero die liber euasi, & illud met expertus fui duabus aliis vicibus.

Tandem cogitaui longe præstantius esse vti regimine præseruatiuo, quam expectare quod dolores me surriperent. Nam statim cum sentiebam me habere signa repletionis, capiebam de dicto electuario vt supra, & hoc ter aut quater in anno, ita quod sunt modo plusquam viginti sex anni, quibus nullo modo à dictis doloribus fui molestatus, & adhuc nunc eundem modum obseruo. Quod non solum in me ipso, sed in innumeris hominibus probaui experimento. Quapropter eos flocci pendendos esse puto, qui dicunt librum illum ad Glauconem non esse Galen. quia non reperitur in eius codicibus Græcis antiquis: ipsi enim profitentur scire, & penitus ignorant: ergo ignorantia composita laborant. Verum horum ignorantia non debet electuarii perfectionem impedire cuius hæc est descriptio. ℞. Hermodactylorum alborum à cortice superiori mundatorum, diagridii ana drach. ij. costi, cymini, gingiberis, cariophyllorum, ana drachm. j. trita & cribellata conficiantur

tur cum syrupo facto ex melle & vino albo inuicem coctis, donec formam syrupi bene cocti recipiant, & fiat electuarium in forma opiatæ. Dosis eius est drachm. ij. vel iij. vel iiij. secundum patientis tolerantiam, in aurora, inuoluendo in hostia vel nebula vino albo madefacta, aut dissoluendo in vino albo Pontico non multum potenti. *Bayrus practic. libr.* 18. *cap.* 1.

Caryocostinum id electuarium indigitatur: cuius præterea quoq; non semel meminens est Solenander in opere consiliorum, cuius sententia plurimum huc facit. *Ioubertus* item descripsit, *annotat. ad Guidonis cheirurgiam, de gutta, pag.* 664. *Schenckius fil.*

Observatio.

Podagricus quidam materia ad stomachum conuersa, præter omnium spem conualuit.

CVidam podagrico malum ad stomachum conuersum est; vnde dolor tendens & grauis. Imperatum est primum hoc oxymel, & quæ sequuntur remedia: à quibus præter spem multorum integre curatus est.

℞. oxymelitis simp. Galen. lib. 5. In fine decoctionis eius infunde fol. menthæ siccor. pug. s. Deinde traiiciatur per manicā Hipp. cum cinamom. drach. s. galangæ & calam. aromat. ana scrup. j. Vtatur primum frigido, deinde tepido ad vomitum.

℞. Aloes succocitr. opt. scrup. ij. rh. eloct. drach. s. mastich. rosſ. cinam. galang. ana grana viij. Incorporentur omnia cum syrup. de mentha, dentur ex cochleari.

Purgato corpore cucurbitula super vmbilicum applicetur, quæ prius immersa sit in vino decoctionis ruthæ, menthæ, absynthii.

℞. mellis anthosati, mellis ros. ana vnc. ij. aquæ vitæ vnc. j. bulliant in balneo mariæ, vel cineribus calidis ad consumtionem aquæ. Deinde insperge cinamomi, calami aromatici, galangæ, mastiches. ana scrupul. j. misce. vtatur ante pastum vno cochleari.

Mane vtatur Zinzibere viridi, & nuce moschata viridi, conditis. Auiculis, alauda, perdicibus, &c. cōfixis cariophyllis. Fiant fomenta ex oleis de rutha, spica, mentha, absynthio.

℞. horum oleorum vnc. j. s. mythridatii vnc. s. misce, & affrica ventriculi orificium.

Vtatur vino albo, veteri, pane albo bene cocto & aniso condito. Item. ℞. pul. menthæ siccæ drach. ij. pul. absynthii drach. j. cariophyl. ligni aloes, Xilobalsami ana scrup. j. cinamomi, macis ana scrup. s. f. puluis: vtatur mane cum ouo sorbili, aut in consumpto.

Mollis frictio circumducta in ventrem, etiam in articul. deinde longe à cibo, vt facta iam coctione.

℞. oleorum de spica & mentha ana vnc. j. olei rutæ vnc. s. ol. de castoreo drach. ij. mythridat. drach. j. Zibetti gr. viij. misce pro litu stomachi.

Fiet fotus hepatis cum oleo de absynthio & chamæmelino, vt hyeme. Vel ℞. ceræ albæ nouæ vnc. s. ol. rosar. chamæmel. & absynthii ana vnc. s. f. cerotum molle: malaxetur cum vino leuiter astringente. Intendatur in linteo molli, & tepidum apponatur.

℞. fol. rutæ ment. absynt. rosſ. ana pug. j. cumini conquassati, carui, dauci, anisi ana drachm. j. galangæ piperis longi, ana drachmam s. Conquassata omnia distemperentur in aquæ vitæ vnc iiij. Deinde cum vnc. iiij. olei de spica leuiter coquantur in balneo mariæ ad aquæ consumtionem. Expressum oleum seruetur. Cui adde Zibetti gran. vj. mythridatii vnc. s.

℞. Olei de spica, absynth. & ment. ana vnc. s. cariophyl. mac. cinamom. cardam. rosar. corall. galliæ moschatæ ana scrup. j. cum cer. mastich. aloes ana drach. s. f. linimentum. Loco rosar. & corallorum addes galangæ granor. paradisi ana scrup. s. vbi non ita magnus est calor. *Hollerius obseruation.* 12. *libro proprio.*

Observatio.

Ab Arthritide liberatorum, historiæ aliquot raræ & admirandæ.

EX arthritide & articulorum morbis primum Ioan. Antonium Scazonum. Ioan. Baptistam Mareschalcum à senatus libellis, & filiam Io. Angeli Linati, tum alios innumeros liberaui. Sed iuuat horum trium insigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazosus biennio Arthritide, nil proficientibus medicis. quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curaui. At Ioan. Baptista Mareschalcus quatuor iam mensibus (eratque mensis ille, quo curare aggressus sum illum, Decembris) conflictabatur, præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua, & quod omnium deterrimum fuit, cibum omnem auersabatur. & ferme immobilis cum esset, merito à medico suo vel pro insanabili habebatur: vel expectandum ver ad curam contendebat. ob idq; dissidebamus. Ego enim non existimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ indies fiant imbecilliores, neque enim in humano corpore quicquam quiescit: sed si non in melius proficiant, necesse vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro. mel autem odoratis mistum, velut offam deuorandam dedi: decoctumque interim ligni ex aqua propinās, ante finem hyemis perfecte sanaui, vt nūquam postea in eum morbum reciderit. & adhuc viuit. Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non solum omnes medicos, sed etiam circulatores, sumpserat vinum, aquam, vnctiones & suffumigia ex cinnabari factitio, nec sanari poterat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil persæpe duceret, absque spe, vt par erat, tot frustra tentatis potentissimis auxiliis. Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipsam suscepi. excogitatoque præsidio quod & causæ morbi & morbo aduersaretur, ipsum confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iussi: qua cum thure, ligno aloes semine balsaminæ, styrace odorata, cortice citrii mistis & sæpe cruribus eo suffumigio calefactis (aderat & lapis gagates copiosus) sanata est perfecte, conualuitque. Liberaui etiam Petrum Antonium Besutium, iuxta ædem sacram Breram, non procul à Porta beatrice laborantem arthritide eisdem pene auxilis quibus etiam Scazosum, cum hic à medico suo omnibus in deterius labentibus destitutus esset, *Cardanus. Curat. admirand. num.* 16.

Observatio.

Ossium humanorum ad Podagram ex Galeni sententia & recentiorum approbatione compertißimus vsus.

NOn parum conferunt ossa combusta in pollinem redacta, & assumta, & præsertim humana, quibus *Galenus libro simplicium medicamentor. vndecimo* vim admodum digerentem exiccantemque tribuit. Noui (inquit ille) nostratium quosdam ossa potui exhibuisse, haud scientibus quid nam ebibissent, ne videlicet auersarentur, ac multorum tum epilepsiam tum arthritidem curasse. Hæc Galenus, cuius authoritate & sententia freti non paucis arthriticis ossium humanorum cinerem cum conseruis florum rosmarini & bethonicæ felicissimo successu exhibuimus. *Aubertus Exercit. 50. in abdit. Fernelij.*

Si haberemus oleum ex ossibus humanis, & oleum ceræ, anteferrem hoc omnib. alijs medicamentis. Crato in opere consiliorum. Alij etiam ossibus humanis (per descensum chemicum destillatis) ad id vtuntur: aliqui etiam puluere ossium humanorũ: sed hæc non prosunt ad membra roboranda. Quod autem vsus ossium explicet, atque ita podagricos iuuet, negari non potest. *Idem.*

Arcanum in Podagra, ex Vuelsero. ℞. ossium humanorum in fictili combustorum, calcinatorumque in pulu. subtiliss. lib. s. turbith, hermodact. singulorum vnc. ij. vel s. sacchari lib. j. misce. ex hoc ʒj. detur ex aqua iuæ arth. per dies tres vel plures. *Manuscriptus.*

Observatio.

Vinaceorum vires & vsus admirandus ad Ischiadem, Podagram, articulorum tumores, omnisque generis arthriticos dolores, memorabilibus historiis comprobatus.

TEmpus est vinaceorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia comprobare, à me ipso inchoans, qui cum graui quodam dolore diu laborarem musculorum circa ischium, ac lumborum, qui dolor insuper ab eodem articulo non raro sumebat initium, quandoque etiam in crurum musculis, modo vno, modo alio sentiebatur; interim circa poplitem, præsertim in musculo sub eius inflexu substrato, aut in tendonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ musculi afficiebantur, nonnunquam partes iuxta talum, inter cæteras autem partes sæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab ossis sacri vertebris ad plantam vsque pedis distribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam sectionibus, purgationibus, fotibus, cataplasmatis, vnguentis, emplastris, perfusionibus, denique balneis tum naturalibus tum arte paratis, cum ab eisdem parum aut nihil vtilitatis percepissem, ad vinaceorum vsum me contuli, à quibus omnino, Deo fauente, fui liberatus. Et vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, crassis, lentisque succis, nec valde à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vsu curata fuit.

Excellens Troilus Spes, podagra coxendicumque dolore ex eisdem frigidis crassisque succis orto, magnopere ac diu offensus, ex eorum vsu non paruam percepit vtilitatem: quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibusdãm diebus eisdem vsus fuerit.

Illustrissima quoque Caterina Sanseuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos crassosque humores, nec non & crurum ac tibiarum, ob eandem causam, magnam cum contraxisset imbecillitatem, ex iam dictis vinaceis maximum commodum ingentemq; vtilitatem adepta est, & fere omnino curata: quamuis paucis etiam quibusdam diebus eisdem vsa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes fere vindemiæ absolutæ.

Magnificus item artium & medicinæ Doctor, Fuluius de Bernardis, à dextræ tibiæ sinistrique cruris diuturno dolore ex vinaceorum vsu prorsus liber euasit, quamuis valde extenuatas easdem etiam partes habuisset.

Percepi insuper excellenti Hieronymo Albertino, Philippi Regis intimo Consiliario dignissimo, vinaceorum vsum mirum in modum contulisse cũ podagra maximaque pedum imbecillitate laboraret; etsi neque ipse, vt intellexi, nescio qua de causa, diutius, neque vt nos infra docebimus eisdem forte vsus fuerit; licet cum me interrogasset, non aliter vt eis vteretur, præceperim.

Illud tamen silentio non prętermittam, quod nuper, dum hæc conscriberem, retulit excellens Marius Galeota, vir alioqui prudentissimus, omniumque bonarum artium peritissimus, nec minus veritatis amantissimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda sit fides, retulit inquam, quod cum eius filia, nomine Maria, nunc in venerabili monasterio sancti Francisci monialis, tribus quatuorve annis magno ac duro amborum genuum tumore laborasset, vt ambulationis motus fere fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum vsu adeo perfecte curata fuit, vt exinde nullum amplius neque laborem in eis partibus senserit, insuper in quadam eius subdita contrarios vinaceorum effectus se obseruasse testatus est; hæc cum diuturno tempore cum crura tum tibias maxime extenuatas haberet, motu omnino priuatas, cum pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens, ambulare cœpit, carneque impleri cœperunt dictæ partes eo anno, sequenti autem, cum iterum eis vsa fuisset, sanitatem omnino adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeo vt motum ac sensum omnino recuperarit, ad hæc quendam inspexit genuum tumore tibiarumque extenuatione simul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vsu omnino liber euasit, & in seipso expertus est, quod cum à præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis, tumoreque affectus, ita vt cum moueretur non parum doleret, ex vsu vinaceorum tumor & dolor penitus cessarunt: tantumque robur inde adeptus est, vt non modo citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede euaserit.

Quin etiam cognoui à Cæsare Scamnapeco Medico & philosopho peritissimo, magnam attulisse vtilitatem vinaceorum vsum Andreæ Carlutio laboranti œdemate magno ac diuturno in vtraque tibia, vbi ne minimam quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis vtilitatem sibi comparasset.

Non ab re itaque vir peritissime, pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi iam dictum Illustrissimum ac excellentissimum Proregem nostrum, vinaceorum vsum commendaui, iterumque commendo, tanquam saluberrimum, valde bonum, citraque omne periculum medicamentum, dummodo eisdem, vt decet, vtatur. Ad quem etsi nullus mihi datus sit aditus, vt eidem mea opera inseruirem, nihilominus tanquam diuinum quendam hominem existimo ac colo, ex his, quæ indies prudentissimis suis operationibus intelligo ac experientia obseruo: adeo enim vera opinione ac prudentia ad rectum dux est, recteque præest, ac sapienter & iuste omnia gubernat vt cuncti per publicam amicitiam iustitiamque seruentur. Quamobrem nedum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero ac exopto. Recte denique vinaceis vtetur, si prius, quæ à me de eisdem narrata sunt, obseruentur, ac inter cætera quod ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parum prelo pressi, vbi prius cum eorum musto efferbuerint, recentesque fuerint: ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his quæ prius disseruimus facile liquet, & quo dulciores fuerint vuæ ex quibus secreti fuerint, eo etiam vtiliores erunt, perpensis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, eorumque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum vero vsus eorum omnibus communem recensebimus: sub quo, & qui proprius & particularis huius Illustrissimi ac excellentissimi domini existit, proculdubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, aut reliqui quos supra probauimus similiter recentes, preloque pressi, qui prius cum eorum musto, & non aqua, efferbuerint, humique, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi esse debent, ijque manibus adeo premendi ac læuigandi sunt vt quoad fieri liceat partes omnes inuicem cohæreant, deinde crassis laneisque tegumentis, quæ eos omnes circumambiunt, cõtegendi sunt, ne ex ambiente aëre refrigerentur, serueturque eorum caliditas, foribus ac fenestris omnino clausis; potissimum vbi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eisdem vti velis, vniuerso prius corpore vacuato, ventreque à cibis alijsque superfluitatibus immuni, ac deiectis alui prius excrementis, exutus vestibus, scrobe quamprimum longitudine, latitudine, & profunditate manibus commode parata, in eos se inserat æger, protinusque eisdem vinaceis, qui pro scrobe fienda sublati sunt, contegi debet, eis moderate manibus compressis ac læuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur. Vbi verò mediæ ac superiores corporis partes minime affectæ sint, satis erit eisdem vinaceis insidere, ac crura, tibias, simulque pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore consuetis pannis contecto. At si admodum delitiosus fuerit æger mollisque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum, duplicatum, triplicatum, aut etiam quadruplicatum substernes, super quod insideat. Si vero dorso aut scapulis solis laboret, eædem partes vinaceis immergendæ sunt, crura autem & pedes haudquaquam. Verum vbi vniuersum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerso corpore congrua, maiorque copia vinaceorum esse debet, vt eis contegi vndequaque vniuersum corpus valeat, atque ita in eis veluti in lecto iacere, puluinari duntaxat sub capite imposito, laneo etiam tegumento superposito; id quod semper seruari debet. Brachiis autem & manibus si quispiam afficiatur, easdem partes vinaceis obruat, hoc modo si quispiam vinaceis vtatur vtiliores erunt. At vbi admodum delitiosi sint ægrotantes, vt pueri, vel mulieres, aut reliqui molles carnes habentes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli ac veteri inuoluantur, desuperque vinacei proijciantur manibusque premantur ac læuigentur; & deinde laneo, vt diximus, tegumento contegantur. Nec minus quam per mediæ horæ spatium in eis quispiam immorari debet: melius tamen erit si hora vna permanserit. Nam cum mediocris seu moderatus sit vinaceorum calor, exiguo tempore si in eis permanserint, quibusdam parum proficiunt, longiori autem multum. Est tamen eorum vsus omnibus semper vtilis vt dictum est, vbi probe eis vtare. Sunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi, cum congruo tempore in eis commorati sint, & in eodem conclaui cubili parato leuiterque excalfacto ab eisdem exurgentes iacere debent saltem per horam pannis mediocriter contecti, deinde calido linteo lineo detergantur, & consuetis vestibus induantur. At cum primum ex vinaceis exurgunt, iterum ijdem aceruari debent, manibusque premi & læuigari, & pannis contegi, vt prius; atque id quoque sequenti die & reliquis seruandum erit: quamuis vbi robusta fuerint corpora, nedum mane ante cibum, verum etiam vesperi eisdem vti poterunt, maioremque vtilitatem afferunt, quemadmodum & ipse vsus fui. Illud tamen animaduertas oportet, quod singulis tribus aut ad summum quatuor diebus ijdem vinacei renouandi sunt: etenim verendum est ne posthac putrescere cœperint, eorumque mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata superueniat, quæ ambientis est, qua ratione nocumentum magis, quam iuuamentum corporibus præstent. *Donatus Anton. ab Altomari libr. de Vinaceis.*

Observatio.

Pedes Podagricus tritici aceruo immergens, liberatus.

Plinius *libro* 22. *cap.* 25. Sex. Pompeius prætorij viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua: leuatusque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. De vi tritici humores attrahendi lege *Galen. libr.* 1. *de nat. facult.* Farina frumenti ex aceto cocta, dolorem podagræ statim sedat imposita, sed lenius medicamen erit adiecto melle non multo: Marcel. emp. Tritici farinam cum oleo ad vnguenti formam decoquebat, Rasis pro molliendis tophis: summopereque laudat. *Guainerius.*

De Tritico. Q.Ser.

Triticiaq; acido manantes amne farinæ:

Intellige, superimpositæ dolores cruciatusq; podagricos cohibent. Item:

Non

Non audita mihi sit fas, sed lecta referre,
Hoc quidam captus morbo per tempora meßis
Vicino plantas frumenti preßit aceruo,
Euasitq; grauem casu medicante dolorem.
Anton. Sneeberger parabil. libr. ad articulorum dolores.

OBSERVATIO.

Arthritici quidam niue aut aqua niuali, vel alia frigida adiuti sunt.

DVos arthriticos nouimus, quorum alter, vbi inuadit dolor, pedem sensim immergit aquæ niuali, alter pedem statim demittit in aquam frigidissimam, atque ita vterque stupore dolorem leuat. Sed ille (qui est satis carnoso corpore) stuporem & frigus ab aqua relictum corrigit petræleo, quod calidum, ac deinde inuoluit partem lana sordida. Posterior vero adhibet solum chamæmelinum, & macilento est corpore: Quamobrem si quando in podagra & arthritide his refrigerantibus vti in animo fuerit, oportebit postea refouere partes calefacientibus, vt corrigatur stuporis & frigiditas. *Holler. com. ad aph. 25. lib. 5. Hipp. 13.*

Noui podagricos, qui sæuiente malo dolentem pedem frigidissima perfundunt. Alij hybernas reponunt niues eidem remedio. Sed vbi frigore obtorpuit petræleo fouent, & paroxysmis liberantur. *Gesn. ex Hollerio.* Huiusmodi vero remediis caute vtendum est. Nam materiam crassiorem minusq; vt discutiatur aptam reddunt, timendumque ne ad interiores nobilioresq; partes repellatur.

Cuidam podagrico (verba sunt Guain.) cholerico macilento, debili, à dolore admodum molestato, Iudæus quidam nulla præmissa euacuatione, petias madefactas in aqua frigida membro superposuit, vnde dolor auctus est: quod aduertens Iudæus embrocationibus & vnguentis successiue opiatis vsus est, vnde fuit materia adeo incensa, vt circa caniculam fuerit tota tibia concremata: cui volens Iudæus succurrere, succum semperuiui, oleum rosaceum, & acetum cum puluere boli Armeni, sanguinis draconis, modico camphoræ miscuit: dehinc petias infusas super partem membri combusti posuit: & in tantum fuit adauctus ignis, vt breui vsque ad genu tota tibia concremata fuerit.

Alium quoque vidi hominem, repletum valde in cibo & potu, cui super podagrico pede repercussiuis frigidis appositis, in die vna naturali tibia tota adeo tumefacta est, vt elephanticum iudicasses, & infra diem tertium ad Plutonem permeauit. Hæc ascribere placuit, quo plures temerarios homines, ne tam imprudenter remedia vbique adhibeant, admonerem. Niuem assumtam in potu articulares morbos & neruorum dolores generare ex Gal. & Sim. Sethi constat. *Sneeberger libell. facile parabil. aduersus articulor. dolores.*

OBSERVATIO.

Balneo ex iuniperino ligno conualere quidam articulorum morbo obnoxij.

IVniperi è ligno paratur balneum admirabilis facultatis ad podagricos hoc modo: Sumito ligni iuniperi concisi libras duodecim, coquito in aqua, in cortina magna, quo vsque tertia tantum pars supersit. Deinde decoctum vna cum ligno in labrum projicito. In hoc vbi descenderit æger, sedeat vmbilico tenus, & membra languida foueat. Atqui hunc præpurgatum esse oportet: Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Boëmia vidimus in lectulo iacentes, perpetuoque dolore vexatos, qui adeo reualuerunt, vt expeditiores facti ad negotia redierint quoquolibet ambulantes. *Matthiolus lib. 1. c. 87.*

OBSERVATIO.

Podagræ remedium ex vulgo petitum laudatissimum.

AB annis aliquot generosa atque inclyta Domina mea Anna Beueriensis articulari morbo laborauit, ac sæpius grauibus tormentis cruciabatur nunc à manu, nunc à pede, nunc ab aliis quoque artubus impos, vti toto nonunquam plusculos dies affixa decumberet. Huic non pauci ad auertendum morbum arte atque eruditione insignes viri multas præsidiorum centurias conscripserunt: Aliisque inediam imperantibus. Aliis emplastra & cataplasmata infundentibus; peruicax malum nullius industriæ cessit. Quin ad satietatem vbi afflixisset, sua magis sponte quam abactum disparebat. Tandem è plebe muliercula cum supplex illustrem heroinam adiret, atque offendisset subneruatam podagra. Heu, inquit, Generosissima Domina, & meus maritus huic cruciatui plurimum obnoxius esse consueuit. Sed habeo præsens paratumque remedium, quo protinus discutitur. Et quodnam, rogat pientissima Domina. Subiecit, quam primum ingruit, si pes tentatur aut coxendix, continuo pedem demergo in aquam marinam suffer uidam, cui melanthion & artemisia incoquuntur, & sino demersum ad dimidiatam horam. Si manus affligitur aut humerus, ipsam manum in similem aquam mitto, & vnico plerunque fotu restinguitur dolor. Qui tametsi persistat, redeo ad thalassicum labrum. Si nec altero nec tertio intinctu abscedit: Arthemisiam elixo in Anglicana cereuisia, aut hac crassiore, quam oblæso articulo calentem circumpono, & à paucissimis horis persanatur, nec me vnquam fefellit periculum. Quid dicam? Siquidem visum est leuiculum & ab ingenti discrimine alienum, itidem tentauit Illustris Domina, & propitium salutareque comperit, & si quando recurrit dolor, adminiculum hoc non post habet. *Iason lib. 2. de sanitate tuenda.*

Artemisiæ radix præmansa & comesta intolerabiles podagræ dolores cum omni celeritate coercet. Eadem herba, cum oleo sub acta, & imposita, neruorum dolorem & tumorem mitigat. *N. Alex.* Præsens remedium ad coxæ dolorem sic: Artemisiam aridam tundes, cribrabis, & ex vino dabis bibere ieiuno, continuo emendabitur vitium: *Marcellus empiricus cap. 25.* Fomentationem ex decocto artemisiæ herbæ podagricis commendat *Cælius Aurelianus chronicon libr. 5. cap. 2.* Experimentum Regii cuiusdam chirurgi aduersus chiragras & podagras: Accipe manipulum vnum artemisiæ, deferuefacito in oleo dulci oliuarum donec decrescat ad tertias: eo dolentem locum inunge, senties breui tempore dolorem sedari. *Mizaldus memorab.*

OBSERVATIO.

Hist. Podagrici fotu salis leuati.

 Gale-

Galenus parteis affectas in arthriticis & podagricis fricabat contrito in pauco oleo sale multo; idque per intermissiones: haudquaquam in accessionibus, vt superuacuum omne siccaret, atque discuteret: tum vt partibus infirmis bonum compararet habitum, ac robur.

Alexander vero quendam se Romæ nouisse virum longe clarissimum scribit qui fotu ex sale semper vteretur; atque hinc valde mitigaretur, quod autem hoc multam vtilitatem præstet nemo non nouit: neque enim vnquam artuum læsionem vllam neque tofum excitasse compertum est. *Gabucinius li. de podagra pag. 40.*

OBSERVATIO.

Acetum quomodo Arthriticis conueniat.

Acetum podagricis calido fotu cum sulphure auxiliatur: *Diosc.* Acetum inflammationes articulorum à bilioso humore factas extinguit: At si super arthriticorum frigido, vt non parum sæpe gypseam naturam meditatur, humore ponatur, compinget adhuc materiam magis, & porum faciet ἐγ τῷ πώρῳ. Neruos præterea lædet: articulos è sedibus suis conuellet. *Scaliger exercit. 132. de subtil. ad Card.*

Non est prætereundum in aceto exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa, autore Plinio, supremis suis annis cõflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, vnius medicorum portentosa scientia (ignorante Diuo Augusto, tanti putauit vsu pedum sensuque omni carere, dummodo & illo dolore careret) demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi, euasit. *Sneebergerus libel. facile parabil. de morb. articulor.*

OBSERVATIO.

Intempestiuo anodinorum adstringentium atque repellentium vsu quidam arthritici asthmatici facti strangulatu perierunt, aut febribus, tremore totius corporis, sensuumque stupore affecti sunt.

Nullus grauior potest committi, quam ille sit, quem nonnunquam commisisse aliquos diuites & magnos viros vidimus, qui, cum essent dolorum & molestiarum impatientes, vsi consilio quarundam muliercularum aliorumque vulgarium, rebus astringentibus & repellentibus voluerunt crura, & manus roborare, parareque quo minus consuetam fluxionem suis periodis admittere possint: vnde ab his partibus ad magis præcipuas vitiosi hi humores diuertentes, alter asthmaticus factus est, & tandem strangulatus mortem obiit: alter vero (erant autem ambo Veneti patricij, & nobilissimi, circa principium primi senij, bona temperatura, & robusto corpore) in grauissimam & vehementissimã febrem incidit, cum tremore totius corporis, & omnium sensuum stupore quodam: sed is maximo labore, & multis euacuationibus tum sanguinis, tum aliorum excrementorum, tam spontaneis, quam à Medicis institutis, tandem euasit. *Trincauella de Rat. Curandi partic. hum. corp. affect. lib. 12. c. 1.*

OBSERVATIO.

Curatio mira podagræ per fotus, sudationes, & scarificationes.

Quidam podagram sic curabat: leuiter cibatos, ne deficerent, in balneum, ducebat, exerto capite. Fotus erat serum exactissime purgatum, in quo abrotanum, absintium, chamæmelon, pulegium, rosæ, rosmarinus, fœni semen, ruta, samsucus, fœnugræcum, incocta erant: Sudabant ad lipothimiam vsque. Cucurbitulis in cubitis iuxta carpos & talos prope locum affectum affigebat, sanguinemque quoad vsque poterat educens, inde Diachylon cum resinæ modico superponebat, articulos autem affectos oleo cum sale peruxit. Allio decocto perpetuo ante cibum vtuntur. Galenus tutius censet vitandam cruditatem, ebrietatem & otium (*6. aphorismorum commentar. 28.*) *Cardanus Art. parua à se conscripta pag. 113.*

OBSERVATIO.

Arthritici hirudinum vsu restituti.

Hirudines non prætereo, quæ podici affixæ humores in vniuersos articulos à toto corpore irruentes adeo mire reuellunt vt ipsos dolores ilico, & tanquam incantamento demulceant, ac compescant. Quod vtique Lugduni experti sumus in excellenti quodam musico, cui nomen Rosotus erat: qui quidem præ doloris sæuitia, & continuis vigiliis (erat enim tunc temperamento calido & sicco, atque biliosus) in ardentem febrem cum delirio inciderat, vigente cane, quo tempore purgationes esse difficiles ait *Hippocr. in aphorismis.* Adeo enim inde remedium est, vt nulli alteri comparandum sit. Nam euacuant à toto corpore absque vlla molestia & virium iactura. *Aubertus exercit. 50. Progymnasmatum Fernelii Abditor.*

Godefridus à Cenami, Venetus, vir illustris, iusta veraque amicitia mihi iunctus, dixit se vidisse arthriticum ab ea securum multos annos vixisse, admota hirudine parti dolenti, eadem suadent Matth de Gradi, & Sauonarola. *Douynetus Apolog. libr. 4 cap. 3.*

OBSERVATIO.

Escharotica Arthriticis perniciosa.

Qvicunque ab isto morbo in multos annos equaserunt, nunquam fuit illis in animo ad morbi præcautionem escharotica ferre, quod inde existimarent crura fore imbecilliora, fluxioni magis obnoxia, & ad iter minus idonea: quandoquidem nulla re tristi pars afflicta exagitanda sit. Adde quod animaduertant Escharotica in multis tanquam fucum arthritidi adhibita fuisse, vt in domino Dauquoy Domino à Heuvillæ, & pio ciue Tricassino Ioanni le tartier, qui dum vterque podagra grauiter & diu conflictaretur vtrique suræ admoto escharotico (quod in hoc affectu multis palmarium videtur) dolorem perpetuum crurum sustinuerunt, contabuerunt crura, & vitam cum morte commutarunt. Taceo amplissimum & ornatissimum Comitem Briennensem, Virum pietate insignem, & Principem egregium ex familia à Luxenburg. cui ex Medici domestici consilio, (qui sibi plane suffenus est) escharotica fuco fuere quod per ea vna cum putri & corrupta sanie humoris alimentarii, & vitalis spiritus maior pars sensim erumperet, quibus partes illæ destitutæ primigenius illarum humor spiritus caloris totiusque vitæ pabulo lente & pedetentim absumtus

ſumtus eſt, robur illarum imminutum, ita vt tandem contabuerit, eo modo lenta mors ſuperioribus illis viris venit. Quomodo cita iis, qui ſuppurantur & aquam inter cutem patiuntur, ſi vrantur aut ſecantur, quod pus illis aut aquæ ἀθρόως effluant, inquit *Hippocr. aphor. 27. libr. 6.* quod *Galen. in eund. com.* multi ſpiritus vna cum pure & aqua exeant & excernantur. Quomodo clariſſimo viro equiti torquato haud ita dudum contigit, qui cum hepatis intemperie inſigniter calida laboraret, ſcaterentque viſcera multa humorum, præſertim bilioſorum, colluuie, eaque diſtenderentur, natura ea grauata, noctu præcipue, eo enim tempore ſpiritus & humores intro recurrunt, multa per aluum liquida bilioſa & graueolentia deiiciebat, reliqua vero ſubinde inguina atque in totum crus & pedes partis dextræ, cum febre, æſtu vehementi, rubore & tumore totius partis deponebat, cui aderat cruris exulceratio, in qua cruſtulæ inſtar furfuris eminebant & epinictides, & pedum cruciatus podagram ementientes. Quib. omnibus vt occurreret, & præſertim hydropi, quo videbatur maxime periclitari, eſſetque vitæ longioris ſpes in anguſto poſita, medicorum conſilio decretum eſt ἐκπλωτικὰ ſub genubus adhibēda eſſe, quod ea, inquit Arnoldus de Villa noua, magni ſint momenti ad totum corpus impuris humoribus ſordeſcens eluendum, quemadmodum docet *Hollerius lib. 3. de mat. Chirurgica.* Ab ea incommoda fluxione vir clariſſimus emerſit ea parte, ſed dum per hæc ἐκπλωτικὰ valetudinem tueri contendit, robur crurum lente diſſoluitur & macie ſenſim concidunt, ita vt iam munere conſueto fungi non poſſint, vnde fit vt hodie conſilium ſit de cicatrice obducenda, & illam per ectilotica defluxionem, victu tenui (cui inſit facultas morbo aduerſa) & medicamentis ſubinde repetitis compenſare, ne inutilis materia corpori ſuperſit, quæ importunam iſtam fluxionem acceſſat: Quemadmodum docet Arculanus, qui non conſulit ante 40. dies cicatricem coire. Ectiloticis vti: vulgo ruptoriis, ſeu cauteriis, nouum non eſt, ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non liceat vti nouum eſt. Siquidem antiqui hoc auxilii genus iudicarunt eſſe durorum corporum qui callum contraxerant, nec facile cicatricem traherent, quod excreſcentem carnem reprimerent, fluida & diuturna vlcera iuuarent, adhiberenturque crudis vlceribus. In contrariis vero podagricis, hemicranicis, cephalalgicis, vetuſtis vitiis & contumacibus veteres ἀμυκτικὰ, vulgo phœnigmos experiebantur, quod ea arte viſcera repurgarentur atque omnino corpus ſordibus & excrementis liberaretur, quomodo eſcharotica peculiariter cancris, carbunculis & hæmorrhagiis, atque etiam in ſolutis vlceribus, quæque nimio humore fluunt in putrilagi noſis depaſcentibus & vbi ex intemperie partis ad cicatricem non veniunt. Poſtea vero recentiorum quorundam medicorum turba, non ſatis probabili Arabum dogmate, iudicauit nihil horum perpetuum eſſe, ſed alias potiores obſeruationes in iſtis pyroticis adhibendas eſſe, ad quas Medici conſilium dirigi debeat: de quibus vide *Arculanum com. in libr. 9. Raſis ad Regem Almanſorem capite de doloribus iuncturarum, & coxendico dolore*; in quorum obſeruationibus, cum inter ſe non conſentiant, nullum interponam iudicium, ſed illud lectoribus permittam, tantum probatorum artificum authoritatem adducam, quorum teſtimonio fidem attribuere nefas, cum in huius morbi cognitione & curatione multa diu cogitarint, & ſurſum deorſumque volutarint, vt Guidonis à Cauliaco, Philonij, Ioannis à Vigo feliciter ἀμυκτικὰ in coxendico dolore expertus eſt, ea ductus ratione, quod iſta vitam parti reſtituerent & euincerent vitia quæ nullis aliis auxiliis purgantur, nam quæ non ſanant pharmaca, ſanat ferrum quæ non ſanat ferrum, ſanat ignis. Atque commune hoc conſilium eſt in omnibus, quæ nulla alia ratione poſſunt ſaneſcere, vt vel vaſtentur igne, vel ferro peramputentur. Eandem medendi viam pari ſucceſſu quem de Vigo in coxendico dolore ſequutus eſt Ioannes Chavangius Chirurgus doctiſſimus. Aſſentiamur igitur probatis iſtis artificibus, qui genus hoc pyroticorum pulchre calluerunt, nec in huius morbi curatione ſcurriliter luſerunt. *Douynetus Apolog. lib. 4. cap. 2.*

Observatio.

Phœnigmo Podagrico loco adhibito, ſeroſaque & tenui materia educta æger conualuit.

VIR mihi coniunctiſſimus iureiurando affirmauit, dum Rotomagi ageret, vidiſſe ſe arthriticum dolore leuatum, doctum fortaſſe ex diſciplina *Arculani comment. in libr. 9. Raſis ad Regem Almanſorem*, admoto phœnigmo ex ſecundo cortice viburni minutim conciſſo, paulo infra partem affectam eo phœnigmo veſica excitata eſt detenſa veſicam illeuit ol. roſaceo, eoque modo ex arthritide conualuit. *Idem eodem lib. cap. 3.*

Inepta & ridicula eſt differentiarum arthritidis cum humorum ſpecie collatio, quod etiam ſenſu ipſo comprobatur, cui fidem detrahere nefas eſt. Amicus mihi coniunctiſſimus iureiurando affirmauit vidiſſe ſe podagra tenuem & ſeroſam materiam profluxiſſe admodum phœnigmo paulo infra locũ affectum, cum ſolo cortice ſecundo viburni minutim ſculpto. *Idem cap. 4.*

Observatio.

Per Cauteria ſeu fontanellas vulgo dictas Podagrici aliquot multi reſtituti.

PErcurauit plurimos hiſce annis elapſis, vir optimus & chirurgus feliciſſimus, D. Andreas Peruſinus Romanus. Impreſſit autem ægris cauteria ſub genibus & humeris quatuor: catapotia leuiter purgantia dedit ex breuibus interuallis per anni ſpacium vtenda: quibus addere ſolet puluerem cotidie per aliquot tempus vſurpandum. *Eraſtus part. 4. diſputat. Paracelſ.*

Observatio.

Periapton ſeu Phyſicum ad podagram remedium.

VT agnoſcas valetudinem tuam mihi ſummopere curæ eſſe, addam hoc naturale remedium (lubet ſic nominare quæ Græci φυσικὰ περίαπτα vocant) cuius ego experimentum vidi hiſce meis oculis. Cum anno quinquageſimo quinto Neapoli medicinam facerem, vſus ſum familiariter Epiſcopo Stabienſi Ioanne Fonſeca Hiſpano Theologo, is grauiter laborabat arthritide: quapropter cum vbique auxilium imploraret, remediaque vn-

dique conquireret, intelligit monachum quendam, ex ijs qui sub Pausilypo monte ante portam habitant, ex graui arthritide curatum esse remedio quodam ex istis quæ alligantur: accersit monachum ad se vt intelligeret curatusne esset, & quo remedio. Monachus venit, sexagenarius, narrat se quotannis arthritide corripi solitum, inque plures menses detineri morbo tam graui, vt etiam post paroxysmum pedes suum officium non facerent, nisi innitatur baculo: addit se varia & multiplici curatione vsum nihil profecisse: tãdem se incidisse in Siculum quendam, qui pro experimento certissimo, quod subscribemus, docuerat: quo postquam vsus esset, cœpisse paulatim melius habere, atq; iam multis mensibus liberum esse à paroxysmo genua, quæ humore mirum turgidæ fuerant, desedisse, cæterosque pedũ articulos egregie detumuisse, adeo vt iam membra agiliora sine scipione leuarentur. Remedium hoc est, accipiatur testudo masculina (cognoscitur inter cætera ex caudæ discrimine, & leni sub inferiore testa incisura, (vbi luna maxime fuerit lumine diminuta, priusquam cum sole coniungatur: amputentur viuæ crura omnia, ea consuta in sacculos, ex pelle hædina, angustos, allegentur membris patientibus, ita vt dextrum crus testudinis dextro cruri ægrotantis respondeat, sinistrum sinistro: item anterius crus dextrum brachio dextro applicetur, sinistrum sinistro. Quo loco alligari debeat non expressum fuit à Medico. Monachus supra genua suspenderat, & in brachiis supra cubita. Hoc remedium cum fuit à monacho expositum Fonsecæ. tum temporis non adfui: postea cum Episcopus hæc mihi retulisset, voluit vt ipsum Monachum conuenirem, & omnia diligenter considerata intelligerem, si quid aliud desideraretur in remedij suspensione. Conuenio ipse Monachum, colloquor, nihil intelligo præter iam à me scripta: contrecto iuncturas, inuenio detumuisse: & quæ ipse ante aliquot menses suspenderat supra genu, tumore dissoluto, iam deciderant in pedes, & parum aberat quin exciderent: cum rogarem quid causæ esset, quare non paulatim stringeret alligata pro ratione tumoris decrescentis: respondit: se expectare, vt omnino tumore resoluto exciderent. Addidit ex his, cum primum alligantur, aliquid putrescentis odoris expirari, sed statim illud difflari, exiccatis cruribus sanguinolentis, nihil præterea incommodi esse retulit. Is idem monachus longo itinere per varios ambages me pedes è cœnobio eduxit, vt ostenderet quam recte se haberet. Postquam rem se ita habere intelleximus, optauimus idem remedium Episcopo Stabiensi, quod postquam alligassem, cœpit paulatim habere melius: quo tempore virum reliqui, neque intelligere postea potui an penitus conualuerit. Horum omnium, & multi alij docti viri testes esse possunt, & præcipue excellentissimus nostro seculo Medicus Ioannes Argenterius fidem facere debet, qui cum hæc agerentur præsens fuit. De differentia testudinis nihil addidit monachus: tamen si quid inde auxilij sperandum sit arbitror in podagra frigida applicandas terrestres, in calida aquaticas: nam illud discrimen obseruare soleo, ab aliis primum edoctus, in vnguento quodam quod ex testudinibus ad arthritidem compono, quo alias feliciter sum vsus. Nolim hoc aut simile remedium parui fieri, quod ab vsu communi, aut à ratione alienum videatur; nam multa sunt in rerum natura, quę experientia talia comprobat, licet ratio nihil inuenit, quo illa diiudicet. Excellentissimi ante nos Medici illis vsi sunt, & diuinissimus Galenus vtitur subinde, quemadmodum passim videre est, & *Alexander Trallianus* fidem facit *lib. 7. cap. 13. Solenand sect. 1. consil. medicinal. 20.*

Observatio.

De nodosa podagra curata in nobili Silesiaco.

Leonhardus à Schindell in Susterhausen, Vir nobilis in Silesia, & primari⁹ Ducatus Svvidnicensis Iorauiensis, natura calidus & siccus, sed iam etiam Podagra & morbis Arthriticis in hac regione, vbi tunc rariores erant, aliis multis antecessit, sæpe ad consilium meum confugit, & sat felicem curatiuam experitur. Denique meam operam vrget in tollendo nodo circa genu, magnitudine oui gallinarum, qui iam septem annos durauerat. Etsi vero non ignorabam illud *Catonis:*

Tollere nodosam nescit medicina Podagram:

Tamen post sufficientem euacuationem, & totius corporis curatiuam aliquoties factam, ad nodum illum curandum accessi, & menti nostræ prælucebant hæ indicationes. Primo: Nodus qui superabundat & actionem articuli inprimisque genu lædit, indicat tollendum esse. Secundo: Essentia nodi iam durioris facti partim ex phlegmatica, viscosa, lenta; partim ex melancholico humore, indicat esse & alterandum & discutiendum. Tertio: Materia pituitosa, & lenta, indicat parum discutientibus nihil iuuari. Quarto: Materia eadem indicat discutientibus fortiter subtiles partes dissipari, alias vero magis incrassari, indurescere, & incurabiles reddi. Quinto: Collatio igitur indicationum indicat partim emolliendos esse nodos, partim fortiter discutientibus esse dissipandos. Materiam auxiliorum consuluimus hanc. Διαιτητικὴν, vt attenuanti victus ratione aliquandiu diligenter vteretur. Deinde etiam φαρμακευτικὴν hanc, vt post veram curatiuam totius corporis localia duo alternatim adhiberet, triduum fomentationes ex hisce herbis, factas hoc modo, ℞. herb beton. hyperic. origan. an. M. ij. puleg. meliss. an. M. s. maluæ M. iij. bismaluæ M. iiij. fl. chamomill. M. s. stœchad. arab. vnc. s. Coq. in s. q. aq. & vini ad medietatem vsque: postea spongia quotidie ter applicabatur, vel etiam aliquando calido linteo puro. Quarta die vnguentum, quo inunxit istum nodum quotidie bis, mane & vesperi, quod ℞. ol. lil. vnc. ij. de gran. iuniperi, chamæmeli, spicæ nardi ana vnc. j. rutæ, pingued. anatis drach. j. pul. bacc. lauri, ireos an. drach. j. ceræ q. s. f. vnguentum. Quinta & Sexta die iterum repetita fuit fomentatio, septima die inunctio. Denique sequentibus diebus vsque ad 14. diem alternatim fomentatio & inunctio facta fuit, in fine inunctio singulis diebus bis, atque nodus plane cessit atque euanuit. *De CL. V. Iacobi Horstij obseru. libro, per D. Laur. Scholzium ad me misso.*

Observatio.

Arthritis hæreditaria in Sebastiano à Dommendorff in totum curata, vt nunquam postea rediret, etiamsi superstes annos 20. adhuc viueret.

Seba-

SEBASTIANVS à Dommendorff Patricius in Silesia Svvidnicensis, natus 30. annos, laborabat Arthritide & antea & tunc simul etiam podagra & chiragra, cuius Patrem Ischiaticum & Matrem arthriticam, fere hoc morbo enectam, sæpius curaui. Hic ad consilium meum confugiebat, in curando paroxysmo, qui quotannis bis terve redibat, sed triginta & vnum annos natus vrget talem præseruatiuam, vt ab Arthritide prorsus liberari posset. Institui eam, sed cum prædictione, quod nihil certæ salutis promittere queam. Continuo curationem ad Mensem vsque tertium, nec vnquam redit, licet adhuc superstes 20. annos viueret. Is natura erat calidus & siccus, ad iracundiam valde procliuis, sed genere vitæ partim luxurioso, partim etiam nimis quieto vtebatur. Insuper pro cadente ætate accesserat ascitica natura, nimirum inæqualis complexionis frigidioris intestinorum & cerebri calidioris, calidioris autem epatis & renum. Causæ internæ huius Arthritidis erant pituita & bilis. Causæ externæ antedictæ, ad quas iracundia comes Podagræ accedebat. Signa erant, dolor articulorum in digito pedum, atque manuum etiam in tarso, genu & cubito, tanto semper vehementior, quanto minus tumor aderat; tertia vel quarta die plerumque articuli intumescebant, rubor apparebat, dolor tandem parumper leniebatur, modo cum, modo sine febri rabiem suam in corpus exercebat. Prognostica sæpe illi dixi, non esse mirum ipsum affligi Podagra, cum ambo parentes simul laborent hoc morbo. Virtus semper robusta erat, nec vllam amplius indicationem de se præbebat. Curatiua seu potius præseruatiua mea nitebatur his Indicationibus. Primo: Pituita & Bilis indicat esse euacuandum & alterandum. Secundo: Bilis maxime peccans in ipso pituita minus, indicat magis bilem purgandam minus pituitam. Tertio: Bilis satis furiosa, quæ modo in hunc, modo in alium articulum quauis fere hora mouebatur, ideoque quasi turgens indicabat præsertim purgandum esse. Quarto Bilis alteranda indicat esse digestiuis refrigerandum & humectandum. Quinto: Materia fluxilis & valde mobilis indicat fluxionem quodammodo inhibendam esse. Sexto: Cacochymia maxima ex parte biliosa indicat dies aliquot cibis boni succi, vel simul refrigerantibus & humectantibus esse nutriendum, & per epicrasin hanc Arthritidem curandam. Septimo: Natura partium in hac Arthritide affectarum indicat eorum habendam esse rationem. Octauo: Natura partium mandantium, inprimisque Cerebri & Epatis, indicat membra principalia & euacuanda & corroboranda. Nono: Natura partium recipientium, seu articulorum indicat subinde quibusdam astringentibus & appropriatis firmanda. Materia auxiliorum iuxta has indicationes exhibita fuit. Primo: Purgans bilem maxime, & pituitam aliqua ex parte, in forma boli, qui ℞. El. lenit. vnc. s. Indi, Diacathol. an. drachm. j. s. cum sacchar. quantum sufficit f. Bolus. Secunda & tertia die digestiuam potionem corroborantem calide bibere iussi mane & vesperi, quæ ℞. syrup. de beton. vnc. s. de succ. acetosæ vnc. j. aq. fragar. acetos. hypericonis, an. vnc j. misce, & f. potio pro vna vice. Quarta die iterum purgabatur potione sequenti, ℞. rad. caryoph. drachm. j. cichorii. borrag. an. drachm. j. s. polipod. vnc. s. sem. carth. drachm. ij. anisi, drachm. j. s. 4. frig. mai. an. drachm. s. Herb. beton. veronicæ, acetosæ an. m. i. fol. senæ vnc. j. s. flor. stœch. arab. drachm. ij. borrag. rosar. rubr. an. p. j. passul. minor. excort. vnc. j coq. in s. q. aq. ad tertias, post colentur vnc. xiij. & infund. in colatura rhabar. scrupul. iiij. agarici trochisc. in petia ligati scrupul. ij. spicæ Ind gr. iij macis scrupul. s. stent in infus. per noctem, mane colentur, ℞. colaturæ huius vnc. iiij. syrup. de beton. rosl. solut. an. vnc. s. Misc. f. potio. Reliquum seruetur vsui. Quinta die & sexta mane quantitate Castaneæ comedit conditum, quod ℞. cons. rosar. antiq. vnc. j. s. acetosellæ vnc. j. borrag. beton. ana. vnc. s. nuc. mosch. drachm. j. specier. diamosch. dulc. diarrh. abb. an. scrupul. s. cum syrup. de cort. citri quantum sufficit f. Conditum, sed & hoc Condito iussus est vti bis terve interdiu, quantum capit cuspis cultelli, vt ieiunaret post semihoram: septima die lambebat de syrupis. Qui ℞. syrup. de betonica, de succo acetos. de succo granat. an. vnc. j s. aquæ veronicæ vnc. j. misc. & detur, De quo bis mane & ante noctem sumebat. Octaua die iterum potione purgante ante dicta vsus est. Nona die pilulis, vt radicitus articuli à peccantibus humoribus expurgarentur, quæ ℞. pil. alephanginarum, cochiarum, artheticar. an. scrupul. j. de hermodactylis scrupul. s. cum syrup. de succo acetosæ quantum sufficit f. pil. 15. Decima & sequentibus diebus condito ante dicto vtebatur, mane & hora post, vel rotulis diarrh. abb. vel cons. rosarum. Postremo licet exterius Arthriticis non multa sunt applicanda, tamen corroborandorum articulorum gratia, & causa repercussionis refrigerantibus Epithematibus vsi sumus per interualla. ℞. Aquæ plantag millefolii, fol. quercuum an. vnc. iij. rosar. vnc. ij. aceti vnc. j. misce & f. Epithema. Denique post sufficientem purgationem aquis antedictis miscui aquam lauendulæ, pulegii, & chamomillæ aliquando minori quantitate, aliquando maiori, tandem quatuordecim dies feriatus est à medicamentis, ac postea iterum ad vsum horum omnium redii eodem modo, nisi quod in fine integrum Mensem corroboranti condito & rotulis vsus sit, quæ ℞. marg. præparat. scrupul. s. cornu cerui vsti scrupul. j. smaragdi præparat. gran v ol. nucis muschatæ per expres. drachm. j. sacchar. clarif. lib. s, aquæ lauendulæ vnc. iiij. coq. ad consumptionem aquæ & fiat confectio in rotulis. Hic nunquam toto tempore vitæ suæ, cum viginti annos adhuc superuiueret, podagram habuit, quod ipse in eo, qui hæreditariam ab vtrisque parentibus habuisset, mirabar. *De Clarissimo Viro Iacobi Horstii Obseruation. per D. Laurentium Scholtzium ad me missis.*

CALCVLVS ET TARTARVS.

OBSERVATIO.

Calculi siue lapides in podagricorum iuncturis & extremitatibus nati.

VIdimus verum gypsum iuncturas exire, quod in tanta copia abundabat, vt quidam experiri volue-

voluerit an gypsi officio fungeretur: nam omnes gypsi qualitates, quæ sensu præsentantur, habebat. Collegimus fere huius gypsi vnciam, & in puluerem redegimus, postea addita aqua subegimus, & lapidem delinentes, parietique applicantes, lapidem tenacissime sustinebat, vt etiam verum gypsum in hac proprietate excederet. *Brasauolus Comment. ad Aph.* 79. *lib.* 4. *Aph. Hipp.*

Rochlii, quod Missenæ oppidum est, ciuis quidam habitauit honestus & pius: qui ibidem septuagenarius vitam finiuit, magnis doloribus confectus, nomen illi Iohannes, Cognomen Oberdorffero fuit. Totos enim annos viginti dolore artuum misere cruciatus fuit, reque impari, vna cum ætate nimirum morboque augescente: nec continuo, sed per interualla redeunte. Morbus, vt solet, pedes primum, inde manus brachiaque, tandem humeros quoque & spinam dorsi occupauit, donec progressu temporis omnes corporis artus inuasit, quos si quãdo vna vice furenter perrepserat omnes, quod ætate profecta sæpe eueniebat, in digitorum pedum manuumque extremitates deuolutus desinebat, vbi dolor conquiescebat paululum. Tum enim pustulæ iis locis surgebant, primum glaucæ, deinde maturato puræ flauæ: quæ ruptæ aut acu ictæ magis etiam dolebant, ante afflicto, quam vbi impunctæ relinquebantur. Sic igitur stantibus tuberculis, materia intus ardore exiccata, vstulataque nouaculis succrescebat: cui præcisæ vomicæ istæ, dolore iam intus sedato, lapillos in se continebant duriusculos, colore cinerio nigriores: grano piperis paucos maiores, minores plurimos. *Iohannes Kentmannus libell. de Calculis.*

Trebinæ in Marchia alius etiam domicilium habet Iohannes Schuneman, ætate quidem grauis, sed corpore adhuc firmo, & obeso qui arthritide similiter valde infestatur anniuersaria. Quoties vero cruciatus omnes corporis articulos permearunt, in vtriusque pedis pollice vomicæ enascuntur, iuglandibus non minores, sed doloris ardentissimi: quo mitigato, conflaccescunt rursum, sanie intus arescente. Vbi igitur pustularum doloribus iam leuatum se sentit, incidi eas patitur: tum calculi eruũtur subrubri, pisorum aut fabarum etiam magnitudinem habentes, & tuberosi, quibus semel liberatus, nouos timet ardores, donec tandem interimant, quod sæpe ex animo optat & expetit. *Idem.*

In morbo articulari plerisque à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore indissolubiliter impacto resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græci πώρȣς velut calcem, in iuncturis enasci videmus, quam etiam exemptam materiem paulatim excipit alia. *Vierus libro tertio, cap. decimo quinto, de præstig. dæmonum.*

Duo Lapides albi satis crassi & ampli à iunctura brachii, Domini de Rhouet, illoque viuente, nouacula fuerunt exclusi. His diebus vnus est tractus à manus dextræ pollice, deuotissimæ monialis Charracæ in Cœnobio, Sanctæ Crucis dicato, degentis. *Ferrandus Senior lib. de Nephritide.*

Tophacea quædam est, horum substantia, nec minore tamen interdum consistentia, quam rerum ipsarum calculi sint, quales magnitudine insigni vidimus de pedis pollice extractos Hungaro primati viro, candicantes, *Iul. Alexandr. Annot. ad lib.* 14. *Therapeut. Meth. cap.* 13.

Mulier quædam Lucernæ Heluetiorum, è nodoso pollice pedis sinistri, pugni magnitudinem excedente, calculos tophaceos, è quibus minimus piso maior erat, plusquam viginti, suppuratione illic facta cum maximo dolore, successiue reddidit. *Cl. V. Felix Platerus de Obseru. propr.*

Observatio.

Grandines, emplastri vi, ex vlceribus podagricorum educta.

Podagricus in Herenberg oppido vlcera expertus in pede vel suris, forte fortuna præsens, cum Chirurgus auferret emplastrum exemi ex vulnere grandines quasi, vel iuxta Theophrastum Tartarum gypseum. Tanta est naturæ sagacitas in sequestrandis molestiis naturæ. Nec alioquin tophos sensit in membris, etsi incuruatus nonnihil incedit, temperamenti præsertim capitis pituitosi. *Clarißimus Vir Esaias Meichsnerus in Obseruationibus propriis.*

Observatio.

Curatio tophorum natorum in iuncturis eorum qui morbo articulari excruciantur.

Cum mihi olim caseus allatus esset bubulus, quem ex odore acrem esse coniiciebam, abieci, & iam à famulis absumptum putabam. Cæterum illi talia seruare soliti, longo post tempore ex promptuario proferentes, quid nam de illo fieri iuberem, rogabant. Cum igitur edendo non esset, propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus cui rei quis illum vtiliter posset accommodare. Interea cum ad me arthriticus quispiam in curru conuectus esset, tophos quos Græci πώρȣς nuncupant in articulis habẽs, subiit mihi crure suillo salso decocto caseum eo decocto macerare, ac probe in mortario subigendo, vnitum, tophis imponere. Et sane Arthriticus ab hoc medicamine magnifice adiutus est. Nam rupta sua sponte cute absque incisione videlicet effluxere quotidie citra dolorem tophorum particulæ. Vbi autem totus qui apud me erat caseus fuisset absumptus, talem sibi alium comparans arthriticus in posterum seruauit, & postea rursum vsus est inueterato, atque vbi tunc quoque idem percœpit commodum, sæpius deinceps vti perseuerabat, & quosdam amicorum similiter affectorum docuit. Atque id quidem nos excogitauimus, cæterum comprobauit atque confirmauit experientia. *Gal. li.* 10. *de simpl. Medicam. Facult. cap. de Caseo.*

Ex podagricorum iuncturis, muria, & caseo vetusto, & pyritæ vsti scobe rupta cute plurimos extraximus (calculos) candore steatis, duritia inuictos. *Scal. Exerc.* 108. *P.* 3. *subtilit. Cardani.*

Observatio.

De Ischiade & Arthritide à siccitate.

Quemadmodum *in libro de paßionibus, seu de affectionibus internis Hippocrat.* coxendicum dolorem

lorem generari à bile affirmauit, ibidem pariter eundem dolorem à siccitate articuli procreari testatus est. Cuius causæ nec Galenus, nec alius post eum author vsquam meminit; dum Ischiadis vel cognitionem vel curationem tractarent, per siccitatem autem non intelligas intemperiem siccam partium solidarum articulum ipsum constituentium, videlicet ossium, ligamentorum, & tendinum, sed consumptionem eius glutinosæ humiditatis qua naturaliter nutritur, & ad faciliorem motum subungitur articulus ipse, talem humorem continue natura articulis subministrat, ne exsiccati ad motum inepti reddantur. Cum autem contigerit humiditatem hanc aliqua ex caussa, quæcunque ea extiterit, exsiccari, tunc articuli motus impeditur, difficultasque in motu, ac dolor vna succedit, huiusmodi affectum, si in coxæ articulo fiat, vocat *libro citato Hippocratis* Ischiadem, coxendicumve dolorem, perinde ac vocet eos qui à fluente generantur materia, quem eundem affectum ego non in solo coxæ, sed in quocunque alio articulo gigni posse animaduerti, hincque fieri alteram arthritidis differentiam notaui, si per arthritidem omnem articulorum dolorem, ac impeditum motum intellexerimus, consumpta enim ea humiditate quæ ex naturæ præscripto articulos subungit, & humectat, coguntur ac in vnum compinguntur articuli: Vnde ad motum inepti ac impotentes redacti, dolore ex quocunque leuissimo motu cruciantur. Tales articulorum dolores in constitutionibus siccioribus *Hippocratis libri tertii, Aphorismorum decimo sexto*, fieri monebat: quoniam vt docebat *Galenus in eiusdem Aphorismi commentatione*, immodicæ aeris siccitates articulorum humiditatem consumentes ad motum difficiles ac impotentes reddunt, doloremque hinc nonnunquam inuehunt.

An autem tales affectus vere sub nomine arthritidis comprehendantur, visus est negasse ibidem Galenus, cum tamen rem indeterminatam reliquerit: qui cum de nominibus parum solicitus fuerit, ideo hanc partem, quæ circa nomen arthritidis, & non circa eius essentiam versatur, neglexit.

Si autem nos per arthritidem morbum in articulis à materia fluente factum intellexerimus, tales dolores, ac articulorum impedimenta, sub nomine arthritidis non erunt recensendi. Si vero omnem articulorum impeditum motum ac dolorem per arthritidem audiamus, hi proculdubio arthritidis nomine vocandi erunt. Quam sententiam *Hippocrat. libr. citato, de affect. internis* clare admisit, pariter coxendicum dolorem hunc, ac eum, qui à materia articulos occupante causatur, appellans. Qui dolor à sola humiditatis naturalis articulorum consumptione, non à sicca partium solidarum, vt iam dictum est, ipsum articulum constituentium intemperie pendet; quoniam quandocunque illa naturalis humiditas abundauerit, præstoque sit, non adeo insigniter exsiccari poterunt partes articuli solidiores, vt hinc impeditus motus aut dolor succedere queat: deficiente tamen hac humiditate, ac supra modum exsiccata nonnunquam etiam communicatur hæc exsiccatio partibus ipsis solidis; & hoc potissimum cum à causa externa, & valida ortum ea habuerit, hincque supra modum exsiccatis circa articulum tendonibus & partibus neruosis in hac affectione, consueuerunt aliquando, vt notauit Hipp. succedere conuulsiones quas aliquando sequuntur & febres, quæ ratione doloris & cruciatus accenduntur. Hæc de nomine & essentia huius affectus; nunc causas recenseo.

Quæcunque humiditatem articulorum naturalem resiccare & consumere apta sunt, ea omnia talem coxendicum dolorem talem ve arthritidem causare poterunt. Vnde & diuturnum ac vehemens exercitium sub sole factum, vt habet *Hippocrat. libro de affectionibus internis, & siccitate aeris immodicæ*, vt habetur *libro tertio, Aphorismo decimo sexto*, possunt esse eorundem caussæ, pariter & victus exsiccans hoc idem caussare poterit; quoniam hinc consumptis humiditatibus internis etiam illæ, quæ ad articulos naturaliter defluere solent, multoties consumuntur, cuius ratione, vt recitat Hippocrates qui in Aeno leguminibus (quoniam talis victus est exsiccans) vescebantur, infirma habebant crura, & qui Orobos (quoniam hi leguminibus sunt sicciores,) comedebant genuum dolores patiebantur. Quod idem & longæ ac diuturnæ ægritudines, quæ corpus exsiccare aptæ sint, agere poterunt: vnde videmus aliquando conualescentes, qui ex huiusmodi morbis liberati fuere, male incedere, ad omnemque motum ineptos esse: qui si etiam coguntur deambulare, non leuem articulorum persentiunt dolorem, qui, deficiente ipsorum articulorum naturali humore, succedere consueuit.

Harum omnium causarum signa de se patent; nam omnes hæ caussæ sunt præcedentes, quæ vel ex ægrotantis relatione, vel ex sola Medici inspectione nullo negocio comprehendi possunt. An autem sicuti ab externis, ita ab internis caussis possit talis affectio procreari, si quis quæreret, dixerim hoc pro possibili admittendum esse, cum huius humiditatis pariter ac cuiuscunque alterius partis nihil sit quod exsiccationem impossibilem reddat, hoc tamen non ita experimento comprobatum est; quare pro huius affectionis cognitione sufficiant ea quæ de exterioribus caussis exposuimus, de quibus hoc aduertatur, quod ex omnibus molestior ea est affectio quæ à vehementi & diuturna exercitatione sub sole facta occasionem habuit, in hac enim dolores sunt multo quam in cæteris sæuiores, ac æstuosi vna cum caloris sensu existunt, sæpiusque his superueniunt febres, aliquando & conuulsiones. Quare quo ad Prognosticum, hæc erit cæteris difficilior, & periculosior: reliquæ autem non ita sæuæ sunt, & minori cum discrimine affligunt ægrotantes, ac minori cum labore ab his iidem liberantur.

Quæ omnes affectiones quomodo præsentes cognoscendæ sunt, superfluum esset enarrare: cum ex sola articulorum resiccatione & compactione, omni tumore absente, ac ex sola inspectione prudenti Medico patere possint. Qui Medicus has curaturus affectiones, istas indicationes habebit, scilicet, vt amota omni caussa externa & præcedente

dente tentet naturalis articulorum humiditatis regenerationem, eorundemq; humectationem quærat. Hæc consequetur, si eam viuendi rationem ægrotantibus præscribat, quæ & actu & potentia corpus humectare queat, cuius merito regeneratis humiditatibus naturalibus, adsit eorum copia, apta ad subungendos articulos ipsos. Talis victus ratio perficitur, tum per ea quæ interius sumuntur, tum per ea quæ exterius administrantur. Interius conueniunt cibaria humectantia, quæ sint boni chymi, quæque nec difficulter conficiantur, nec superfluitatibus admodum scateant; talia erunt oua recentia, ac sorbilia, iura ex carnibus laudabilius parata, qualis est pullorum domesticorum, hædorum, lactentium vitulorum, fercula in his parata, carnes eorundem animalium elixatæ, ptisana sola ex frumentaceis, lactis potus, caseus recens, & quæ huiusce sunt classis, & vbi patientem ventriculi robustioris curandum habuerimus, extremitates animalium, optime elixatas vel potius eliquatas, nonnunquam exhibere poterimus.

Potus sit vinum tenue, album, aquosum, & ad dulcedinem decline, vel saltem admodum maturitate saturatum. Exterius maxime proficit, balneum aquæ dulcis: in quo si coquantur radices altheæ & maluarum, earundemque semina, capita castratorum, extremitates animalium, & quæ huius sunt ordinis & facultatis, mirum in modum prodesse poterit, post quod administratum balneum, quamuis æger impotens admodum existat, tamen modice deambulet, hocque singulis agat diebus, ita enim motus facilitabitur, & materia ad propria articulorum loca promptius attrahetur. Dum hæc peraguntur, caueant ægrotantes, ne frigus aliquod patiantur, hoc enim articulos valde lædere poterit, & materiam intercipiendo, & eosdem in vnum cogendo, & rigidos eos reddendo: quare omnibus exterioribus vel calidis, vel saltem tepidis vtantur. Vbique à balneo abstinuerint, fomenta ex iisdem rebus parata in vsum habeant: in quorum administratione hoc animaduertant astantes, vt antequam caro detumescat, vel hominem è balneo educant, vel fomenta remoueant, alias in his administrandis ex succedente humoris attracti resolutione restauratio deperditæ humiditatis non esset speranda. Possunt ad idem parari emplastra, quæ articulis apposita eos humectare possint, quæ formentur ex axungia suilla recenti, butyro recenti, oleo amygdalarum dulcium, medulla vitulina & ceruina, mucilaginibus lini, althææ, fœnugræci, addita cera noua (hæc enim antiqua est humidior) ad pondus omnium prædictorum plusquam dimidium. Si autem in præsenti affectu sit periculum conuulsionis, ob introductam ingentem articulorum exsiccationem, vltra balneum & fomenta, inungantur loca patientia & eis communicantia aliquo oleo actu quidem calido, sed quod nullo pacto resolutionem notabilem causare valeat, tale erit oleum dulcissimum, narcissinum, masthichinum, chamomælinum, lubricatum, amygdalinum, & similia, hæ enim olea poterunt magis tueri, articulos à frigore externo, & tendines, ac circumstantes articulorum partes laxando poterunt patientes à dolore, & inde à conuulsionibus præseruare: quæ si instent, abstineant ægrotantes ab omni genere vini & bibant mulsam dilutam, caueantque ab omni euacuatione, quoniam hæ omnes possunt corpus ipsum magis exsiccare. An autem, dum hæc peraguntur, vel purgandi sint medicamento electiuo patientes, vt docet Hippocrates, vel si hoc non conferat, clysteria acria, qualia ipse imperat, imponenda veniant, propter senis authoritatem quis ambigere posset. Attamen ego eius sum sententiæ, vt in tanta articulorum exsiccatione omne euacuationis genus noxium ac suspectum sit, dictante hoc ratione, videlicet euacuationes omnes, & præcipue validas, non tantum prauas, & non naturales, sed etiam naturales humiditates disperdere: quapropter caueant in huiusmodi affectionibus Medici ab omni valido medicamento soluente, ne humiditates ad articulos attrahendas dissipent: nisi forsan ratione exsiccantis cibi, quali habitantes in Aeno vsi erant, hæc affectio inducta fuerit: in his enim potuit aggregari ex malo victu copia prauorum & terrestrium humorum, qui exturbandi & ante articulorum laxationem excludendi erunt, hoc tamen caute agatur, semper hac habita ratione ne in horum humorum deturbatione articuli vlterius exsiccentur, ad quam intentionem poterunt satis præter pharmacum facere clysteria acria, eos ad vias communes deriuando, ac eosdem ab articulis reuellendo, quo peracto facile erit homines renutrire, & humiditates naturales regenerare, ac articulos ipsos prædictis medicamentis, ac prænarrata victus ratione laxare. Quæ omnia dum fiunt, omnes causæ, quæ talem articulorum siccitatem introducere, vel eandem conseruare possunt, amoueantur. Vnde fugiant hi omnem vehementem motum, æstiuum cœlum, aeris siccitatem, Veneris vsum, animi accidentia molesta, exsiccantem victum, externum frigus, & cætera omnia quæ harum partium humiditates dissipare ac resiccare queant: & quantum fieri poterit causas prædictas per opportuna præsidia rescindant, eisdemque per conuenientia auxilia resistant. *Salius de affect. partic. capit. decimo septimo.*

ISCHIAS.

CAVSA.

OBSERVATIO.

De Ischiade à materia biliosa.

ARTHRITIM fieri à quacunque materia quæ transmissa vel ab vniuerso corpore, vel à determinato membro, per proprias vias in cauitatibus articulorum, & in circumstantibus partibus recipiatur, dogma est Galeni antiquum, ab omnibusque acceptatum. Contra hanc sententiam insurrexerunt Moderni discrepantes de materia, de membro mittente, de viis, & de loco in quo hæc materia recipiatur. Materiam vnicam esse, hancque pituitosam, subtilem & serosam, affirmant: quod si in arthritide quandoque sit rubor & calor, dicunt hoc fieri ratione doloris attrahentis, sicuti & asserunt febrem huic aliquando connecti non ex se, sed quia hæc affectio contingat in temperatura impense ca-

se calida, & in corpore plethorico, quodve ex leui occasione in febrem incidat. Membrum mittens dicunt esse solum caput, in quo extra caluam sub cute talis aggregatur materia, quæ sensim transmissa ad partes inferiores, modo ad hos, modo ad illos dilabitur articulos, negantque à visceribus & internis partibus hanc transmitti; quoniam syncerus humor per venas non potest ferri, nec sanguini permixtus potest syncerus in articulos excidere, ad quos si etiam cum sanguine emanaret, phlegmonem, non arthritidem excitaret.

Quapropter viam, per quam hæc materia in articulos descendit, dicunt esse sub cute tantum, vbi laxæ, & amplæ sunt viæ, non autem per venas permeare, in mediisque earum viarum regionibus dicunt eam non subsistere, quoniam, cum sit subtilis, penetrat vsque ad loca densa & compacta, quibus hæreat, & ideo in articulos tantum firmatur, loca autem in quibus hæc materia retinetur, dicunt non cauitates articulorum esse, sed in ligamenta, in periostia & in tendones recipi, hoc argumento, quod in tophacea podagra, aperta, ruptave cute, plerumque è digitorum articulis eruitur humor in tophum conuersus vinculo integro & illæso, addito hoc, quod si in Ischiade, cum ligamenta vel nullius vel obtusi sint sensus, si in coxendicis pixide, in eiusque cauitate materia reciperetur, nec tam vehementem, nec tam late vagantem dolorem inueheret, sententia hæc sicuti Galeno, ita & veritati contradicit, nec digna est vt à Medicis recipiatur.

Quod non vnica sit materia quæ arthritidem generat, apparet clare ex diuersitate coloris, tumoris, doloris, symptomatum, & modo curandi, color enim alias est rubicundus, alias flauus, alias albus, tumor aliquando est notabilis magnitudinis, quandoque enim vix apparet dolor, quandoque est molestus quidem, sed non multum, quandoque autem est acerrimus, hicque nonnunquam cito soluitur, ille longius protrahitur, symptomata autem multoties sequuntur mala, vt caliditas ingens, & feruor in loco affecto; aliquando autem eorundem vel nulla est caliditas, vel frigiditas inest molesta, illique ab aere calidiori, hi à frigidiori læduntur, modus curandi nonnunquam admodum variat, quoniam in his calida iuuant, in illis frigida, illique à frigidis, isti à calidis exacerbantur: præterea quidam ex sanguinis, quidam ex pituitæ, alii ex bilis, nonnulli ex atræ bilis euacuatione sedantur, quæ omnia indicant arthritidis causam modo calidam, modo frigidam, ac diuersam esse materiam.

Nec responsum eorum ad hoc facit, cum dicunt hanc diuersitatem caussari tum ratione doloris attrahentis, tum ratione subiecti recipientis; quoniam si ex colore, dolore, symptomatibus, & modo curandi diuerso, diuersam materiam peccare, non deberemus coniicere ac iudicare, tota destruetur Medicina, omnesque tumores pariter à pituita constituere possemus; quoniam ruborem, calorem, symptomataque cætera ratione doloris attrahentis fieri, non autem ratione materiæ peccantis, esset affirmandum.

Quod membrum mittens aliquando sit cerebrum, non negatur: quod autem semper ab eo in quacunque arthritide materia defluat, falsum est; aliquando enim à toto, aliquando à determinato membro hæc transmittetur, nec semper præcedunt hunc morbum capitis affectiones, nec semper in omnibus materiæ sensibilis descensus à partibus, ad inferiora persentitur, imo sæpissime nullo præexistente capitis alteriusve superioris partis affectu, subita fit arthritis, quod sæpissime animaduertent, qui hanc artem consumabunt, videbuntque modo hepar, modo lien, modo ventriculum, modo vterum, modo aliam internam partem, modo totum corpus, non autem semper caput esse in caussa huius affectionis.

Nec est quod mirentur isti, quando per venas à partibus intimis, à visceribusque ipsis in articulos humor aliquando feratur, quoniam virtus expultrix, vbi vigeat, à partibus interioribus ad exteriores materiam naturæ grauem detrudere solet, ac potest, & hæc propria vasa, per quæ vniuerso corpori materiæ ingestæ communicantur, quæ sunt venæ, & arteriæ, à quibus quomodo possint sanguini commixta per eorum ora in articulos pura excidere, non aliam quærant viam, quam eam, quam ipsi proponunt in sua caussa, dicentes, venas ab externis iugularibus deductas extra caluam sub cute sua excrementa tenuia & serosa deponere, quod idem cum cæteræ venæ terminantes ad articulos possint vi facultatis expultricis agere, non erit dubitandum, quo modo extra venas traduci possit syncerus humor, qui cum eis affirmantibus possit esse frigidus, nihil refragatur, quod etiam possit esse calidus, qui ratione suæ tenuitatis facilius frigido in articulos deponi poterit. Nec est quod si vnus humor extra venas transmittatur cum eo sanguis ei commixtus transmitti etiam necessario debeat; quoniam hoc fit vi facultatis naturalis, quæ noxium & superuacaneum tantum excludit humorem, alias in quacunque expulsione omne humoris genus promiscue & vna commixtum educeretur, nunquam daretur tumor purus vel à sanguine, vel à bile, vel ab alio humore, animaduertatur tamen, quod cum concedimus syncerum humorem extra venas in articulos decidere, non credatur ita syncerum semper esse, vt nullius mixtionem vnquam admittat. Sed dicitur syncerus à prædominio; quoniam vel nihil, vel parum quid ei commixtum est. Vnde bili aliquando sanguis commisceri potest, & hinc caussare arthritidem. Nec tamen tunc veram potest caussare inflammationem; quoniam intra cauitates, non in substantia membrorum, materia recipitur. Cuius oppositum cum contingat in cachexia, decumbentibus per venas in pedes humoribus crudis, est in caussa quod tumeant quidem pedes, sed non hinc arthritim patiantur, & præcipue cum in his non sit articulorum imbecillitas, quæ necessario ad arthritidem procreandam requiritur, quare certo affirmetur humores à visceribus intimisque partibus ad articulos per venas transmissos aliquando arthritim procreare; quam tamen quandoq; etiam à capite delabi, & per exterio-

exteriora transmitti asserimus, & attestamur. Cum autem materiam recipi in ligamenta, in periostia, & in tendones, docere nituntur, quid ad Galeni rationem, quam consulto tacuerunt, respondere possunt, cum inquit, argumento esse materiam in substantia membrorum non recipi, nec hinc veram inflammationem causari; quoniam visus est nunquam podagricus pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum ac tendonum inflammationibus aduenire? hæc Galeni ratio est demonstratiua, nec eam impugnare possunt, quæ in contrarium adducuntur, videlicet, quod si in Ischiade materia esset in pixide & cauitate articuli coxendicis contenta, cum ligamenta obtusi sint sensus, non posset dolorem nec vehementem nec late diffusum causare; quoniam hæc sententia Galeno non aduersatur, qui docuit materiam non tantum in cauitatibus articulorum, sed etiam in cauitatibus circumstantium membrorum vsque ad cutim recipi, quia vero articulationes hac materia implentur, ideo circumstantia ligamenta, id est, nerui & tendones extenduntur: cuius extensionis merito necessario dolent, quare docet fieri dolorem non ratione materiæ intra cauitatem articuli existentis, sed merito extensionis neruorum & tendonum circumstantium. Vnde in Ischiade vere quidem dolor non causabitur à materia contenta in pixide: quoniam in ea nulla pars sensitiua locata est, sed ab ea materia quæ circumstantia loca occupans neruos & tendones offendit. Quod autem intra cauitatem articuli coxendicis in Ischiade recipiatur materia (quod negare hi gaudent) sola Hippocrat. authoritas eos monere debebat, dicentis: Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, iis mucores superueniunt. Qui mucores cum laxiora reddant articulationis ligamenta, facile articulus ex cauitate excidit: quod fieri non posset, nisi in cauitate illa mucores continerentur; quod idem ex sequenti Aphorism. dicente: Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non vrantur: elici potest: quoniam excidere non potest ex coxendice dolore coxa, nisi ratione materiæ intra cauitatem articuli existentis, eundemque vltra quam deceat madefacientis, cuius merito adustionem administrandam esse docet. Pro confesso igitur habeatur in Ischiade contineri ad intra pixidem coxendicis materiam, sed non ab ea causa dolorem, qui solum ab illa, quæ circumstantes partes occupat, neruosque ac tendones extendit, generatur, hincque fieri, quod dolor sit vehemens, & cum ad inferiores partes hi nerui descendant, quod dolor hic late & longe diffundatur, qua de re dolor Ischiadicus nullo modo argumento erit, quod materia in arthritide non recipiatur in cauitates articulorum, & circumstantium membrorum, vsque ad cutim, cuius ratione apparere in tophacea podagra statim aperta cute potest humor in tophum conuersus & euelli vinculo integro, & illæso quoniam non tantum in cauitate interna articuli, sed etiam in circumstantium partium cauitatibus vsque ad cutim recepta materia & in tophum conuersa potest immediate sub cute contineri, & apparere: quod non excludit materiam in cauitatibus articulorum recipi, nec demonstrat eandem in substantiam penetrare. Hæc adnotasse volui de arthritide, ne sententia hæc, quam in perniciem laborantium, si admitteretur, inuectam esse dubito, indiscriminatim, & sine examine recipiatur: quare arthritim à quocunque humore in cauitatibus articulorum & in circumstantibus partibus vsque ad cutim recepto, vere generari, ad mentem Galeni constituo. Ab hac vniuersali positione analogia sumpta in eam deueni sententiam, quam etiam in libro de internis affectionibus, in quo habetur, coxendicum dolorem quandoque à bile generari, recipit Hippocrat. vt Ischiadicum affectum non solum ab humore frigido & à sanguine, quemadmodum in propriis libris declarat Galenus eius curationem ex professo tradens, cæterique omnes scribentes simul, sed etiam quandoque à bile fieri censeam, quod cum me non tantum ratio, & Hippocrat. authoritas, sed etiam experientia docuerit, (vidi enim aliquando Ischiadas factas à bile acerrima) arbitratus sum huius curationem ab authoribus neglectam fuisse, non quin ab hac fieri possit, sed tanquam eius affectus, qui rarissime eueniat, cum vt plurimum à pituitoso & crudo humore procreari consueuerit, licet autem raro hic eueniat affectus, non debet tamen Medicus eius curationem negligere; quoniam, vt dixi, quæ raro eueniunt, si recte pertractentur, præstantem Medicum ostendere possunt. Qua de re Medicus, Ischiadicum curaturus dolorem, optime animaduertat hæc quæ possunt eum manuducere in cognitionem peccantis materiei, sicuti qualitatem doloris, tempus exacerbationum, prægressam diætam, exercitia, habitum corporis, temperamentum, ætatem, regionem, anni tempus, applicationem remediorum, excrementorum vel abundantiam vel retentionem, morbos patienti assuetos, & omnia alia quæ huiusce sunt ordinis, quæ omnia possunt speciem materiæ peccantis attestari: verum quoniam nos tantum loquuturi sumus de Ischiade à materia calidiori, & biliosa; ideo huius tantum signa ponemus, quibus positis ad curationem descendemus. In tali Ischiade dolor erit acerrimus, & similis pungitiuo, exacerbationes erunt sæuiores alternis diebus, victus ad calidum & siccum vergens præcessit, exercitia fuere valida, habitus vt plurimum erit gracilis, temperaturæ erit biliosæ, ætas iuuenilis ad hoc plurimum faciet, sicuti & regio calida, tempus anni æstiuum, dolor à calefacientibus exacerbatur, quod maxime me manuduxit in cognitionem huius affectus, in tali patiente solent abundare biliosi humores, vel iidem, qui excerni consueuerant, retenti sunt, solitusque est pati morbos à bile, quæ in hoc morbo magis qualitate quam quantitate lædit, facile irascitur, excandescentiamque animi facile incurrit. His ductus Medicus in cognitionem materiæ biliosæ, audacter curam aggrediatur, quoniam morbus hic non ita difficulter, si recte curetur, soluitur, vt ille à pituita. Quare statim dimissis pure repellentibus, quæ in coxendicum dolore non conueniunt; quoniam, cum pars affecta in profundo sita sit, sanguis & humores ex vicinis & ambientibus vasis ac musculis ad illam à repellentibus medicamentis compellerentur, debet tentare vt materiam à loco affecto educat, causamque fluxionis inhibeat, &, si dolores exacerbentur, lenientibus agat. Vnde primo ad totius corporis euacuationem descen-

descendat. Quare lenita aluo Cassia vel Thamarindis, vel alio simili pharmaco, vbi contraindicantia non æquipolleant, stante totius hepatis, cuius ratione generatur bilis, intemperie calida, secetur vena. Vena autem sit interna, seruata rectitudine loci patientis, vbi sit plenitudo, quod si hæc non adsit, secetur vel poplitis, vel tali vena, postea materia his, quæ bilem respiciant, & temperare possunt, concoquatur, hæc concocta euacuanda erit pharmaco, quod bilem ducat, in quem vsum plurima venire possunt, tamen cum materia è longinquis partibus euocanda sit, ea assumantur, quæ in substantia solida formantur; cuiuscemodi sunt pillulæ aureæ: quę, quoniam plurimum recipiunt scammonei, in hoc casu prodesse valent, repetaturque hæc euacuatio, quoniam vnica vice affectus tolli non poterit, qui tamen ex repetita euacuatione maxime sedabitur; mirum enim est, quoniam in talibus affectibus conferant bilis euacuationes, ex quibus maxime leniri solet dolor, qui si aliquando exacerbetur, inungatur locus affectus, perfundaturque oleo rosaceo, cui admixtum sit dimidium olei camomælini, possunt etiam formari emplastra ex lactuca, solatro, endiuia, farina ordei cocta in posca, quibus olea prædicta ad impinguandum admisceantur. Infundantur etiam clysteria quæ simul lenire & refrigerare possunt, cuiuscemodi sunt formata ex decoctione, radicum altheæ, seminum lini, foliorum maluarum, violarum, hordei, quibus addatur oleum violatum, saccarum rubeum, lutea ouorum, & cassia pro clysteribus parata, aliquando loco prædictæ decoctionis assumatur lac recens, & si indicium sit bilem acriorem esse, possunt etiam admisceri succi endiuiæ, lactucæ, portulacæ, & similium herbarum; in quo casu etiam maxime probarem balneum, & aerem balnei, tum ad temperamentum, tum ad discussionem: quod si dolor vehemens admodum esset, hincque valde angerentur & cruciarentur patientes, si prædictis non leniatur, applicentur tum exterius tum interius aliqua leuiter stupefacientia, quæ in hoc casu stante & materia & intemperie calidiori, poterunt maxime, nullam inferendo noxam, conferre. His peractis, & iis administratis, quibus superetur morbus, si quid residui remanserit, vel inunctionibus, vel fomentis, vel emplastris leniter discutientibus agatur, semper in hoc casu cauendo ab omnibus acrioribus & calidioribus medicamentis, á quibus aliquando vidi adeo exacerbatos hos ægrotantes, vt miseri hinc claudicantes, & ad motum impotentes redacti maximis cruciarentur doloribus, quæ omnia deinceps lenientibus, contemperantibus, & refrigerantibus administratis remediis, lenita fuere, ad quam intentionem faciunt etiam plurimum frictiones, in parte opposita adhibitæ, sicuti & cætera deriuationum & reuulsionum genera, interim patientes victu vtantur refrigerante & contemperante. Vnde ptisana maxime probanda est, lactuca similiter, & omnia cicoracea, cæteraque olera refrigerantia, quæ non tantum veniant in vsu pro cibo, sed etiam vt cum his alterentur iura, & carnes assumendæ, quæ sint elixatæ, non tostæ, sintque ex pullis domesticis, ex hædis, ex vitulis, & similibus animantibus, non autem ex syluestribus, & quæ durioris sunt substantiæ; caueant omnia aromata, radices, herbas acriores, fugiant mel, & omnia quæ ex eo parantur. Vinum in totum interdicatur vsque ad perfectam morbi declinationem. Motus sit lenis, somni sint longi, & degant in locis temperatis, omnem aeris excessum vitantes, iramque, & omnem animi excandescentiam fugiant, aluum lubricam, si non sponte, arte saltem habeant, sique hi præseruari ab hoc eodem morbo desiderant, inhibeatur bilis generatio, quæ refrigerato iecore tolletur. Vnde ad hoc balnea naturalia, refrigerantia, cuiuscemodi sunt S. Marini Lucenses, & similia, imperanda sunt: quod si hæc non admittant, serum caprinum, vel lac, præcipue asininum, in emaciatis & gracilibus corporibus optime conferre poterit, multaque alia consimilia tentanda erunt, quorum plurima est sylua in locis, in quibus de intemperie calidiori hepatis tractatur. *Salius de affect. partic. capit. decimo sexto.*

LOCVS AFFECTVS.

OBSERVATIO.

Ischiadis locus affectus verus.

ISCHIAS omnium vehementissima sedem habet non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inseritur, sed altius ad summam natem, qua nerui à lumbis & ab osse sacro emergentes feruntur in crura. Dolor atrox non in sola est coxendice, sed in femur quoque & in suram, & in extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum ab affecta coxendice deductus neruus pertingit. Raro tumor inest conspicuus, rarius color aut rubor, quod eius loci summa cutis venis conspersa minime sit. *Fernel. lib. 6. cap. 18. Patholog.*

SPECIES.

OBSERVATIO.

Phthisis Ischiadica seu tabes coxaria Hippocrati cuiusmodi.

ISCHIADICA Phthisis eiusmodi est: cum humor contumax, vix tamen exclusus venis in articulum magnum & laxum decubuit, vbi qui calidiore loco concoqui non potuit, ægerrime concoquetur. Est enim eiusmodi articulus, quia osse multo & neruo constat, natura frigidus. Atque hic depositus humor neruos lacessit, vnde dolor grauis venas, qua alimentum cruri dispensatur, opprimit, multo magis si illic concalescens humor putreat atque corrumpatur, & inde partes in inflammationem quandam trahat. Primum igitur aduersum crus intabescet, & reliquum corpus dolore & vigiliis emarcescet quam φθίσιν ἰσχιαδικὴν appellat, quia inde marcoris initium est, quomodo νωτιαῖ φθίσις familiaris, vt inquit, recens sponsis, & immodica venere vtentibus, & φθίσιν quandam νεφριτιδα dicit libro περὶ τῶν ἐκτὸς παθῶν. Phthisin autem dico plenius non ab vlcere pulmonis, non à destillatione in pulmones, & inde affectis pulmonibus, sed omnem insignem extenuationem & mar-

corem. *Iacotius Commentarior. ad Coac. Hippocrat. pagin.* 228.

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Mulier à partu Ischiadica facta, vnde eiusdem articuli luxationem, atque inde perpetuam claudicationem incurrit.

QVÆDAM Matrona à partu coxendicis doloribus cum diu laboraret, vertebra tandem ex acetabulo excidit, perpetuoque claudicauit. Id cum euenit, candenti ferro opus est, vbi iunctura committitur, inde enim materia euocatur, alii circa genu exulcerant: vlcera aperta pilula cerea imposita continenda sunt, donec vitium desinat. Prægnantes cum plurimum id malum dimittit, perseque finit, aliquibus perdurat, qui fere post longos morbos, vi pestifera huc sese inclinante, solent accidere. *Idem de Curand. Morb. lib.* 18 *cap.* 10.

LIBERATI ISCHIADICI, FORTVITO EVENTV, ET MEDICINA.

OBSERVATIO.

Ischiadici morbi fortuita, rationalis tamen curatio.

PRæfectus quidam multis frustra tum intrinsecus tũ extrinsecus vsus est remediis in dolore coxẽdicis, tandem ipse, nullius iussu, accepit fila canabina cineribus macerata (mulieres vocant Ristgarn) ea elixabat, in aceto fortissimo, ex loco dolenti feruida applicabat, pro vt tollerare poterat: quibus semotis cutem plurimis vesicis abundantem animaduertebat, ex quibus tandem magna aquę citrinę copia promanauit, vnde ipse non tantum à doloribus liber euasit, sed multis iam annis, his nunquam amplius vexatur. *Ex literis Med. cuiusdam ad Gesn. communicauit Wolphius doctißimus.*

OBSERVATIO.

Vulnere circa malleolum inflicto, & arteria dissecta, coxa dolor leuatus.

MIHI ætate adhuc iuueni accidit. Minister DEI Pergami diuturno lateris dolore liberatus est per arteriæ in summa manu sectionem, ex insomnii quoque monitu illud aggressus. Porro alteri, cui ex malleoli vulnere dissecta arteria fuerat, sanguinis effluxus haud cessauit, donec ego vocatus totam præcidi, ac medicamento ex aloe & manna, ouorum albo pilis leporinis excepto, vsus sum: vulnusque citra aneurisma curatum est, osculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille, annis iam quatuor ex interuallis paruis coxæ dolore vexatus, deinceps perfecte sanus erat. *Galenus de Curand. rat. per vena Sect. capit. vltimo circa finem.*

* * *

OBSERVATIO.

Dolor coxa fluxu hæmorrhoidum curatus.

QVIDAM apud nos mercator laborauit Ischiade, cumque bis esset euacuatus, satis validis medicamẽtis, dolor tamen semper auctus est. Cumque secundo à purgatione die dolor esset vehementissimus, cum intenso calore, & quodam tenesmo, tandem excreuit magnam sanguinis copiam, cum impetu quodam ex hæmorrhoidibus erumpentem, & statim dolor cessauit. *De Obseruat. Clariss. Vir Ioach. Camerarii.*

OBSERVATIO.

Octodecim annis Ischiade afflictus, cauterio eandem extirpauit.

SAPIENTISSIMVS quidam Medicus multos suo tempore laborantes coxendico dolore curauit, & vnum affectum eo per annos decem & octo caustico facto ex capitello viuæ calcis, & aluminis, cuius crusta butyro vel axungia porci non salita est amouenda: deinde locus apertus à docto Chirurgo est conseruandus salsa carne, vel ligno buxi per sex Menses, vt possit materia per vlcus euacuari. *Iohannes Mich. Paschalius de Curand. Morb. libro primo, capit.* 61.

OBSERVATIO.

Quotidianis vomitionibus ab Ischiade quidam vindicatus.

NOs Iohannem Spinellum, ciuem Venetum, quotidianis vomitionibus sanauimus. *Alexandr. Benedictus De Curand. Morb. libro decimo octauo capit.* 10.

OBSERVATIO.

Claudicans ex Ischiade sine luxatione curatus.

CLAVDICANS ex Ischiade veteri, sine luxatione, sed relaxatis & mollitis articulis, sequentibus auxiliis liberatus. ℞. agar. rh. elect. an. scrupul. j. puluer. hieræ diacolocynth. drachm. s. cum syrup. de stœchad. formentur pilul. Poterit addi aliquid pilular. de hermodactyl. Vtatur his pilul. per interualla, aut etiam syrup. Obseruatione 5. præscripto. ℞. Sal. maioran. calamenth. ebul. iuæ atthrit. ruth. rosmar. beton. an. manip. s. radic. acor. vnc. j. fol. laur. pug. ij. f. decoct. in aq. & vini quantitate sufficienti. Impleatur vasculum hoc decocto, bene clausum plantæ pedum admoueatur, dum calor ad cruris superioris articulos perueniat. Eodem decocto pars foueatur. Materia cum oleo laurino subacta articulo apponatur. ℞. euphorb. castorei, styrac. calamith. ana. drachm. ij. liquescant in vase duplici cum olei chamæm. & laurin. ana. vnc. iiij. ceræ vnc. j. s. therebinthinæ vnc. j. misce pro vnguento. Post vero, vbi materia fuerit resoluta, vtatur balneis naturalibus, vel factitiis è sulphure, sale, & alumine, cum dupla aqua. Emplastrum etiam valet ex ebulo in vino cocto. Potus hydromeli, & ratio vitæ conueniens. *Holler. Obser. 7. libro proprio.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Ex Ischiade decocto ligni cum dropace Pauli liberati.

EX sciæ morbo, quem inexpugnabilem esse putant, multos liberaui, imo præter Aelum quotquot in manus meas venerunt, atque, inter reliquos, vxorem Hannibalis Crucei, à Senatus libellis, amici nostri, viri præterea eruditi, iacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte qua coxendix afficiebatur etiam immobilem iam per quatuor Menses, tum mihi tempus anni æstiuum fauit. Aquam igitur ligni, multo admisto agarico, & multa radice pytiusæ, cum gingibere, cinamomo, cardamomo maiore, pyretro, santalisque citrinis, saluia & roremarino exhibens: cum moderata non exquisitissima victus ratione, quam ferre non potuisset ob morbi longitudinem, demum, cum ex his coxendix non leuaretur, dropace Pauli imposito, perfecte eam paucis in diebus liberaui. *Cardanus Curat. admirand. num. 17.*

OBSERVATIO.

Ischiadis curatio probatis & familiaribus remediis atque historiis ostensa.

DEcoctio hypericonis cum vino pota, mire succurrit Ischiadicis. *Iacobus Dovynet. Apologia lib. 4. capit. quinto.*

Pollicetur *Fernelius* lepidium tritum cum radice Enulæ horæ quadrante impositum coxæ, præsenti remedio esse. Idem pollicetur *Aetius, Paul. Ægineta.* Fernelius de Alberide vulgo nasturtio agresti incidente 4. horis emplastri modo coxæ cum suilla adipe salso compositi. Item, calamintha inducta coxæ, ex ea materiam euocat, si dolor non leuetur & inueterarit, imponatur semen nasturtii satiui coctum cum polenta & aceto, trahit enim humorem ex alto in summa cutis. Idem præstat & sinapi semen tritum cum ficubus. Fimus columbinus cum semine nasturtii tritus & mixtus cum farina hordeacea & aceto inueteratos coxendicis dolores & podagræ extirpat.

Arculanus, Matth. de Gradi, & Arnaldus & Philonium ea medendi via feliciter vsi sunt, cum nullis remediis cessit dolor. Idem expertus est. *Iohannes Chauangius* Chirurgus insignis, & vir expertæ industriæ, Cataplasmate ex fermenti acris lib. s. cantharid. vnc. j. ficuum pinguium pulpa vnc. s. concinnato. *Matth. de Grado* parat aliud ex sinapi, fimo columbino trito ex decoctione ficuum, cum semine nasturtii, & aceti parum. Addit *Fernelius* farinam hordei. Istud autem rubificat, & vesicis excitatis tollitur: detergentur vesicæ linteo imbuto decoctione ficuum, detersis imponitur brassica tepida, vt inde materia foras euocetur: & vt, quod est coxæ compactum, digeratur, incidatur, extenuetur, & ex alto corpore in summa transferatur & discutiatur.

Nullum nec melius nec præsentius emplastrum expertum & perspectum multorum curationibus excogitari potest, quam illud *Galeni lib.* 1. κατὰ γένη descriptum ab Auicenna, quod etiam Tagaultius lectissimus Medicus, doctissimusque Philosophus, & arte dicendi instructissimus in hunc vsum miris modis commendat, cuius descriptio talis: ℞. seminis sinapis, vrticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ rot. & bdellii ana. vnc. j. ammoniaci, ol. antiqui, & ceræ ana. vnc. ij. fiat emplastrum.

Vidi equitem torquatum, coxendico dolore correptum, releuatum imposita coxæ placenta ex fermento secaligineo, cui mixta erant folia cicutæ minutim conscissa, composita, cocta in foco candente sub cineribus calidis linteis inuoluta.

Alium vidi ex eodem affectu conualuisse ex succo cœpæ, quo tota fuit illita, deinde pipere minutim conscisso respersa, superposita spongia decoctione cumini imbuta, facta ex vino albo. Præstabilia quæque videor persecutus minutioribus quibusdam duntaxat neglectis, quæ nullo studio in mentem cuiusquam venire possunt, vt Fotus salicis *ex Dioscoride* Hiera Hermetis *à Matthæo Gradi* Cataplasma ex ebulo, farina ordei, & melle communi *ex Sylvio.* Atque etiam aliud ex eodem ex radice altheæ cocta in lacte, adiecta farina hordei. *Idem loco quo supra.*

Ibicis stercus, cum ad Ischiadicos & Arthriticos admirabile sit auxilium, non duxi prætermittẽdum, quod de eo scribit *Marcellus empiricus.* Ille itaque sic habet. Incredibile & vnicum remedium Ischiadicis & Arthriticis hoc est, quo ipse Antonius Medicus sanatus est, & multos ita iacentes, vt mouere se sine cruciatu requirent, intra quinque dies stare, ambulare autem intra septem dies facit. Conficitur sic: Fimum Ibicum luna septima decima colliges, quanquam & alia luna vetere collectum simili efficacia prosit, dum modo medicamen septima decima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum vnius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar sit numerus pilularum in mortarium mittes, atque adiicies piperis ana. xxv. diligentissime trita: tunc addes mellis optimi seminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pilulis vniuersa miscebis & reponas in vasculo vitreo, vt cum fuerit opus, habeas medicamentum ad subueniendum. Sed vt maior sit medicaminis efficacia, luna septima decima illud facere debebis & cum daturus fueris, à die Iouis incipe, & per dies septem continuos dato, ita vt qui remediandus est, stans in scabello contra orientem bibat. Quæ potio si ita vt scriptum est data & obseruata fuerit, etiamsi omnibus articulis & coxa infirmus contractusque fuerit, & immobilis ac desperatus iacuerit necesse est vt septima die ambulet. Hæc ille. ℞. etsi non dixerit, quantum huiusce medicamẽti quotidie sumere affectos oporteat, intelligendum tamen censeo, vt in septem æquales partes diuidi debeat, & vna quotidie sumi. *Matthiolus.*

A iuga siue Chamæpytis tota vna cum floribus & radicibus in puluerem trita, si diebus quadraginta sumatur, & resinæ terebinthinæ siue lariceæ quaternis drachmis, Ischiadicos sanat. *Idem.*

Arthemisiæ aridorum foliorũ farina trium drachmarum pondere ex vino pota medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem.

Oleum flammulæ commendant quidam Ischiadicis, articulorum iliumque doloribus, vrinæ angustiis, & renum calculis, in quibus morbis aut calidũ illud inungunt, aut clysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo: Flammulæ folia tenuissime

concis in rosaceum imponunt, quod vitreum vas exceperi, ac inde per æstatem insolant, obturato vase. Idem: Datur etiam in cibis hisce morbis trium drachmarum pondere. *Idem*.

Compertum est multorum experimentis, etiam Ischiadicos dolores cum nullis aliis remediis cessissent, litui ex aqua limacũ mucosa per septem aut octo dies vsurpato sedasse, cuius rei fidem mihi fecit Nobilis Dominus à Longomello, vir rei & fidei plenus, cum ipse totos sex menses Ischiade fuisset diuexatus. Hac arte eiusmodi paratur aqua. Cape limaces rubros 50. aut 60. pone in olla cuprea & sale cõmuni consperge, illicque contine per diem integrũ, mox per cilicium exprime, in expressa colatura lintea demerge imbutaque illo liquore dolenti loco impone sæpius renouanda. Cæterum si magna subest inflammatio, incoquendi erunt limaces in aceto & pistillo tusa, atque cum pauca farina hordei aut fabarum concorporata.

Observatio.

Repellentia coxendicum dolori minime conuenire, præclaro exemplo docetur.

COxendicum dolore pressis, repellentibus non est locus, inquit Galenus, ne humor ille malignus coxæ compagi altius infixus, spiraculis cutis contractis cohibeatur, comprimatur, retundatur, impingatur, corrumpatur, & ea contagione imbuti articuli laxentur, vicinæ partes rodantur, exulcerentur, sæui cruciatus excitentur, procidat sua compage coxa, redundans illo muscoso humore, contabescat totum crus, & sic ægrotus misere mortem inueniat, quomodo in quadam muliere vidimus, quæ diuturno affectu grauiter conflictata naturæ tandem vitam reddidit. *Iacobus Dovynetus Apolog. libro 4. capit. 5.*

DE CVTE.

CVTIS VITIA NATIVA, ET ACCIDENTARIA.

Observatio.

Sine cute natus.

LVdouicus Vngariæ & Boemiæ Rex, sine extrema cute, quam ἐπιδερμίδα vocant, editus est. Arteque & inunctionibus ea producta, vel adolescens canos aliquot alebat capillos. Vnde aliqui, non diu duraturum regnum, portendi, sunt arbitrati. *Sambucus in appendice Bonfinii.*

Observatio.

Pallio carneo amictus natus quidam.

BRemopirgi Marchiæ vrbe infans natus est, ita in corpore circumflua & laxa carnis mole, vt indutus sago militari Germanico crederetur. *Iobus Fincelius de miraculis.*

Observatio.

Quosdam visos, qui cutem instar animalium quorundam, vel circa pectus, vel alias corporis partes, mouere potuerunt.

AVdio homines fuisse, qui in thoracis regione, & alibi etiam in corpore cutem mouere valuerint, quibus proculdubio membrana hæc similis equorum asinorumque carnosis membranis contigit. *Vesalius de hum. corp. fab. lib. 2. cap. 5.*

Observatio.

Carnosam proprie dictam corporis cutis membranam post cuticulam & cutem veram tertiam male nonnullos cum musculis abdominis confundere.

NOn perperam vocem, carnosa, adiectam arbitror, quum inter reliquas corporis membranas hæc sola propemodum carnosa appareat, vereque talis censenda est. Quod Arabes paulo exactius perpendentes, primi omnium, quod sciam, hanc membranam carnosam appellauisse videntur. Atque id sane penitus nostræ huius ætatis medicorum præcipuis indagãdum fuerat, qui panniculum carnosum, à Barbaris quibusdam non male me hercule eo nomine appellatum, octo abdominis musculos esse contendunt, & contra Galeni sententiam, ac rei veritatem, cuti membranam in vniuerso corpore, & in ipso demum abdomine (de quo duntaxat sapere videntur) subtendi inficiantur. Alii, etsi per vniuersum corpus à me hanc membranam demonstrari conspexerint, adeo ineptiunt, vt hanc non fateantur eam esse, cuius Galenus tum alibi sæpius, tum *in tertio de administrandis sectionibus* meminit, eo quod ego adipem inter cutem & hanc membranam ostendo, sæpe trium etiam digitorum crassitudine: quodque hominis membrana tantum à cute semper abscedat, quanta adipis est crassities. Debebant profecto eiusmodi naturæ & veritatis hostes perpendere, Galenum de suis simiis, non autem hominibus locutum, quibus nullus adeps inter membranam & cutem interuenit: ipsaque membrana nõ fibris duntaxat cuti continuatur, sed prorsus vndique citra alterius corporis interuentum ipsi contigua est. Vnde etiam non adeo arduum est, in homine cutem solam illæsa membrana diuidere, ac in simiis, canibus, & illis animalibus, ex quibus Galenus anatomen descripsit. Huic membranæ, ea parte, qua musculorum proprias respicit membranas, lentor ille muscosus, quem cuti Aristot. tribuit, obducitur, ob hoc fortassis, ne ipsa subiectorum musculorum motum præpediat. Membranis enim omnibus, quæ corpus, quod situm locumq; aliquando mutat, continent, ambiuntve, muscoso quodam lentoque humore, qua corpus id respiciunt, oblini, commune habetur. Sunt itaque tria vniuersum hominis corpus perpetuo cingentia: cuticula nimirum, cutis, & membrana hæc carnosa. *Vesalius de Hum. corp. fab. libr. 2. capit. 5.*

Observatio.

Rubedo dextri lateris aliquoties animaduersa in Moniali quadam.

IN Monasterio quodam Nigræ syluæ Monialis erat annorum circiter 25. quæ mihi Medico conquerebatur, quod, quotiescunque balneum ingrederetur, aut leui aliquo exercitio corporis vteretur, toties insignis quædam rubedo in dextro latere à fronte vsque ad pedes suboriretur: sinistra naturalem omnino colorem seruante. Qua sane relatione admodum sum obstupefactus; & à iecinore hunc

affectum prouenire sum ratus. Venæ sectionem imperaui, & rhabarbari vsum cum aqua endiuiæ: item epithemata ex camphora & foliis rosarum, &c. Medici cuiusdam ad Gesnerum, cuius manus mihi, qui hæc tibi communico Clarissimus Vir, prorsus ignota, alioquin apposuissem, vt sua quoque laude, qua dignus erat, non careret. *Clarissimus Vir Casparus Wolphius.*

LICHEN ET FVRFVRES.

OBSERVATIO.

Lichen vniuersum corpus Pumilionis Nani occupans.

NIcolaus Pumilio ad Serenisſ. piissimamque Reginam Poloniæ, Catharinam, ad quam olim à Cæſ. Maximiliano felicisſ. recordationis, Domino meo Clementissimo missus fueram, integro quinquennio Lichene per vniuersum corpus ita affectus fuerat, vt ne quidem minimus superfuerit locus, in quem acies acus defigi potuisset. Et cum adhibitis multis remediis per illud quinquennium curari non potuisset, à me 6. Septimanarum spatio per DEI gratiam felicissime pristinæ valetudini restitutus est. Pro qua curatione piissima Regina sæpius ad me datis literis, & commemorabat grata mente operam & pro ea amplas gratias agebat. *Thaddæus ab Haycir in actione Med. aduersus Pheb. Fanchelium Belgam incolam Buduuicensem, &c. folio 4.*

OBSERVATIO.

De vniuersali furfuracea corporis affectione.

LVdouicus Volia, Nobilis Mantuanus, iam inde ab incunabulis fœda potius; quam molesta corporis affectione detinebatur: vniuersa namque fere corporis cutis squamoso, seu potius furfuraceo quodam tegumento aspero ad liuiditatem inclinante circumuestitur; idque magis hyberno, quam æstiuo tempore; quo minus, præsertim cum sudores eliciuntur, illisque madet corpus, deturpatur. Quinimo multis in corporis partibus exacte mundatur, & inde cadentibus squamulis quibusdam veluti furfuraceis, subiecta cutis detecta naturali colore prædita intuentibus sese offert. Minus vero circumuestiuntur huiusmodi cutanea fœditate prominentes partes, puta nates, cubiti, & aliæ eius generis: at manus & facies nihil, vel saltem parum raroque admodum tali tegmine obduci conspiciuntur. Huic infinita propemodum præsidia à Medicis præscripta fuere; quibus tamen nunquam perfecte curari potuit, etsi pluries eadem, diuersaque auxilia, ex Medicorum consilio in vsum traxerit. Nullum tamen remedii genus proficuum magis expertus fuit balneo tum aquæ potabilis in qua detergentia decocta fuerunt, tum etiam Thermalium Caldetiensium, quibus non solum corpus immersit, sed & eas, corpore prius repurgato, ebibit. His præsidiis etsi mirifice iuuaretur, magnaque ex parte mundaretur, nihilominus rursus, præsertim hyeme aduentante, eadem turpi cutis affectione conspurcabatur. Et cum iam ad perfectam adolescentiam peruenerit, in eodem fere statu permanet, quamuis complures Excellentissimos Medicos consuluerit: in cuius curatione & nos sedulam operam impendimus. Lienosus hic iuuenis est, coloreque fusco præditus, ex patre lienoso, melancholicique temperamenti oriundus, qui nec luis gallicæ, dum eum genuit, suspicione vacauit. *Marcellus Donatus lib. 1. capit. 3. Histor. Med. Mirabilis.*

PHTHIRIASIS.

OBSERVATIO.

De Phthiriasis vulgaris caussis, variæ eruditorum sententiæ.

VARIÆ sunt authorum sententiæ circa huius morbi generationem, & caussas. *Aristoteles 5 de Hist. animal. capit. trigesimo primo*, fuit eius sententiæ, quod pediculi gignantur ex carne corrupta: quo in loco tria dicit Aristot. Vnum est, quod illis, quibus innasci debent pediculi, prius fiunt quædam pustulæ in cute, quas si quis expungat, subapparent pediculi. Aliud, quod dicit, est, huiusmodi morbum fieri in illis qui præhumido sunt corpore, aut etiam post aliquos morbos. Tertium est, aues, pisces, & quadrupedia omnia laborare hoc morbi genere, excepto asino. Sed hæc Aristotelis sententia mihi videtur non omnino sana esse, duabus rationibus, prima est, quia in cute capitis nascuntur pediculi, vbi minima est carnis portio: quod si fierent ex carne corrupta, sane in pueris, quorum capita abundant his animalibus, prorsus destituerentur carne; quia tota consumeretur, altera ratio est, quia pediculi maxime abundant in secunda, & tertia hecticæ speciе; verumtamen in hoc morbo ita carnes sunt consumptæ, vt nullus remaneat locus pediculorum generationi. Itaque remanet nullo modo fieri posse, vt pediculi gignantur ex carne corrupta, quemadmodum dicit Arist. *Theophrastus libro secundo, de causis plantarum, capite secundo*, habuit diuersam ab Aristot. sententiam, vbi scribit, pediculos fieri ex sanguine corrupto, & putrefacto. Sed neque hæc mihi vera videtur, duabus rationibus, prima est, quia in febribus iis, in quibus sanguis putrescit, nullus apparet pediculorum prouentus, quod signum est, non esse materiam pediculorum sanguinem corruptum. Altera ratio est, quia, cum orta principiis luis attestentur, si fierent ex sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubei & sanguinei, sed nulli videntur; imo color ipsorum est prorsus alienus à colore sanguinis. Vnde patere potest non generari à sanguine corrupto. Superest igitur, vt sola veritas sit, quam *Galen. 1. de comp. medic. loc. capit. septimo, & Auicen. libro quarto, fen. 7. Tract. 5. capit. vigesimo sexto*, & etiam alibi habuerunt, videlicet, quod pediculi gignantur ex excrementis calidis tertiæ & vltimæ coctionis putrefactis, non acribus, non prauis; quorum sententia, vt exacte intelligatur, sciẽdum est, quod vbi sanguis in substantiam membrorum conuertitur, multa excrementorum genera producuntur, quorum alia dissoluuntur

tur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia conuertuntur in sordem, alia vero retinentur in ipsa cute, quæ retinentur in cute, si in summo eius retinentur, faciunt furfurationem: si in profundo, aut sunt praua, & acria, & faciunt ophiasin; aut non sunt acria, neque praua, & faciunt pediculos. Itaque pediculi gignuntur ex excrementis istis calidis vltimæ coctionis non acribus, nec prauis, sed dulcibus, atque hæc est caussa materialis pediculorum. *Mercurialis libro primo, capit. septimo, de morbis cutan.*

OBSERVATIO.

Phthiriasis rara & horrenda species, qua pediculi vniuersum corpus infestant.

ANtigonus ἐν συναγωγῇ ἱστοριῶν παραδόξων tradit, in hominis corpore existere veluti pustulas exiguas, quas si quis perforet, exire pediculos, & facile hominem curari. Sin vero integræ relinquantur istæ pustulæ, in grauem quempiam morbum pedicularem incidere, quo Alcmeonem Physicum & pherecydem Syrum interiisse scribit. *De Obseru. D.D. Ioach. Camerarii.*

Venetus vir bonus Anconæ, pediculis per vniuersum corpus scatens, ita ipsis lancinabatur, fœdabaturque, vt parum abfuerit, ne ex hoc decederet morbo, contra quem morbum vtpote à putridis & corruptis humoribus originem trahentem, primo eius causam venæ sectione, tum medicamentis purgatoriis deposuimus: non solum semel, sed bis & ter, ac postea topicis remediis applicatis, breui ab hac fœda lue liber factus fuit, habent autem topica medicamenta sic. ℞. lupinorum amarorum pugillos tres, seminis staphisagriæ officinis satis familiaris pugillos duos, in aceto acerrimo fiat decoctio sufficiens, quo aceto vniuersum corpus à capite ad pedes vsq; lauetur, ac postea linimento sequenti, corpore bene terso & exsiccato, illinatur. ℞. seminis staphidis, id est, staphisagriæ pedicularis dictæ herbæ partes duas, sandarachæ Græcorum, partem vnam, nitri hodierni fini & purgati, partem mediam, in aceto acerrimo, cum oleo raphanino omnia acuratissime pista misceantur, & ex iis fiat inunctio, quibus breui assecuti sumus scopum, nec amplius in eandem fœdationem æger deuenit. Cæterum, dixit *Paulus 3. lib. suæ Medicinæ, cap. 3. in fine.* Ego pediculariam ex aceto oleoque tritam inunxi, ac semper quod volui sum assecutus, missa facio, quæ *Aetius, sermone sexto sui operis Medici* dixit *capit sexagesimo septimo*, & ea quæ *Gulielmus de Saliceto capite quadragesimo octauo, primi libri* scripta reliquit, velut quæ *Galenus* cæterorum scaturiens fons, *primo* dixit *libro, de compositione Med. s. l. Lusitanus Centur. 3. Curat. 58.*

Dicitur morbus hic Græcis φθειρίασις ἀπὸ τῶν φθειρῶν, id est, à pediculis, quem authores capiti, & mento, ac oculorum ciliis familiarem describunt. Nemo tamen ex practicas scribentibus, morbum hunc vniuersum corpus prehendentem, ac fœdantem, describit, aut curat. Cæterum ex hac facta lue multi mortui sunt, vt Sylla, Pherecides, Ennius, & vt nonnullis placet Plato quoque iis adiungendus venit. Nouimus autem nos Olyssipponæ hominem quendam non ignobilem ex hoc morbo miserrime obiisse: ita enim per vniuersum eius corpus pediculi scatebant, abundabantve, vt duo eius serui Æthiopes nihil aliud curæ haberent, quam ex eius corpore pediculorum cophinos plenos ad mare, quod prædictam ciuitatem præterlabitur, portare. Erat autem homini huic cognomen tum, si recte teneo, Tabora. Porro apud Hyberniam & Islandiam, scimus nos homines semiferos subuculis croco infectis vestiri, vt pediculos fugent, quas per sex menses, & amplius gestare solent. *Idem in scholiis ad curat. eandem.*

OBSERVATIO.

Phthiriasis species alia fera dicta: nec satis veteribus explicata.

ALiud est genus pediculi ἄγριον. i. ferum ab Arist. vocatum *5. Hist. Animal. 31.* durius priore, quodque à corpore detrahitur difficilius, nostri (Galli) Morpions & Pattas (Germani Filtzläuß) vocant: Gordonius pessolatas, hærentes cuti firmissime, vel cuticulam suo morsu penetrantes, aridiorem sortiuntur materiam, qualis est semiassata, vnde minus turgidi, sed pressiores videntur. *Ioubertus.*

Petale fit de materia mediocri, & sunt petale pediculi lati in pectine & sub assellis & in palpebris (aliquando etiam in barba) generati, ibi fortiter adhærentes & pruritum facientes. *Valescus de Taranta.*

Ad plactos pediculos, qui reperiuntur in genitalibus & sub assellis, summopere valet, &c. *Iohann. de Vigo.*

Arabice (Motes immores) id est, pediculi exponitur *in Synonimis continentis Rasis*, sunt vero & quædam species pediculorum, qui dicuntur Arabice (Alcarad) à nostris vulgo Piattolæ dicuntur, in Sicil. charilli. Abenzoar vocat platulas. Nec aliam intelligi opinor quam hanc speciem apud Arabes adguardam & interdum sine articulo guardam & gardam atque etiam alfaed, quam in inguine & axillis præcipue oriri, antiquior Arabicorum nominum Auicennæ interpres ait *Ioan. Ingrassias.*

SYRONES, PEDICVLI, DRACVNCVLI, PASSIO BOVINA, VERMICULI INTERCUTANEI, RICINUS.

OBSERVATIO.

De Syronibus Græcis Medicis incognitis.

SYrones inquit Abinzoar sunt pedicelli, Arabibus Assoalat dicti, qui subter cutem & ad manus & crura serpunt, pustulas quoque aqua plenas, sub cute, vbi delitescunt, excitant, qua dissecta, prorepunt animalcula tam parua, vt vix visu quantumuis perspicaci ægre deprehendi possint. De quibus *Arist.* videtur *in libro de natura animalium* ita dixisse: pediculi ex carne gignuntur, quibus affuturis, emergunt pustulæ quædam sine pure exiguæ, quas si purgas, pediculi exeunt valde exiles. *Langius.*

Ad nostra tempora quoddam supplicii genus indomita fœtiditate peruenit in manib. exilis quidam pedicellus, lente minor sub cute serpit, non admodum frequens. *Gabucinus.*

Syrones sub cute geniti, quos antiquitas non recensuit, vermes sunt non minus Dracontiis ipsis &c. *Thom. à Veiga.*

Pedicu-

Pediculorum species alia est, sub cuticula oboriens, ibique affixa permanens, aut parum deambulans, præcipue in manibus ac pedibus infantium, non permittens illos quiescere. Dicuntur Arabice assoab, apud Abenzoarem, à nostris vulgo pedicelli, dicunt aliqui pedoscelli. Mirum hercle dictu, quod vti perbelle Abenzoar descripsit, cum excoriatur cutis, vbi scilicet minimus ille ionthus varulusve cuiusdam sudaminis instar apparet, exeunt animalia viua, tam paruuncula, quod vix possunt videri. *Ingrassias.*

Pedicellum Piceni, Scirum Taurini, Bugantem Vascones vocant. Nempe admirabile est. Ei nulla forma expressa, præterquam Globi, vix oculis capitur magnitudo. Tam pusillum est, vt non atomis constare, sed ipsum esse vna ex Epicuri atomis videatur. Ita sub cute habitat, vt actis cuniculis vrat. Extractus acu, super vngue positus, ita demum sese mouet, si solis calore adiuuetur. Altero vngue pressus haud sine sono crepat, aqueumq; virus reddit. *Scaliger.*

Sunt Syrones dicti omnium minimi, semper sub epidermide latentes, sub qua serpunt illam erodendo & molestissimum excitando pruritum. Ex sicciore (quam Morpions) adhuc materia sunt, quæ lentoris inopia, velut in atomos discinditur. Cyrones peculiariter vulgus acicula extrahit (Germani vocant Seuren graben) sed cum non simul tollatur causa eorum fomes, perseuerat affectio. Itaque præstat vnguento vel fotu eos extinguere, quo simul tollatur pruritus ille infestissimus. Maxime ἰυ⁊όδειϛον cyrones occidens est acetum salsum, &c. *Ioubert.*

In manibus (ac pedibus) quidam exilis pediculus, lente minor, sub cute serpit, non admodum frequens. *Benedictus.*

Observatio.

Ad pedicellos infantium, zu den lebendigen Seuren, remedium.

QVANDOQVE infantib. pedicelli succrescunt in pedibus: quibus percurandis oua recenter edita in duritiem, vt solet fieri, coques: albumen ex hisce in latiores particulas discindito, vitellos disterito, deinceps vitellos cum rasura telæ raræ loco affecto admoueto, albumina vero superimponito, inuicemque colligato. Diebus aliquot à deligatura, pedicelli omnes albumina versus sursum conscendent. *Wirsungius in opere praxeos: primis capitibus.*

Observatio.

Pediculi in dorso sub cute inuenti, post vesiculas excitatas & incisas.

PICTOR insignis Bocklandius mirabilem casum narrabat de alio pictore iuuene, qui per totum dorsum enormem pruritum sentiret, illi tandem consultum est à Medico, vt vestibus depositis denudato dorso ad ignem sederet: quod cum ita fecisset, vesiculæ à calore ignis excitatæ fuere; quibus apertis atque incisis, in ijs pediculi innumeri reperti sunt, sed abstersis vlcusculis cum illis remedijs, quæ detergunt & amarorem habent, ab hoc symtomate iuuenis breui sanatus euasit. *Forestus Scholio obseru. 15. lib. 8.*

Observatio.

Pulicelli instar animalculum, Indis frequens, pedes & manus vtplurimum corrumpens.

INDIA occidentalis mittit è pulicum genere Niguam, pestem quandam atrocem. Minus est multo pulice hoc animal, quod hærens homini adeo lancinat, dum nec videri potest, nec prehendi, vt pedes quibusdam, alijs etiam manus excid[unt]. Inuentum auxilium, si locus oleo perungatur, nouaculaq; radatur. *Cardan. lib. 9. de subtilit.*

Niguæ narratio tua mutila est, non inutiliter, si philologiam spectes, addemus ea, quæ abs te omissa sunt. Pulicellus est rostro acutissimo. Pedes potissimum inuadit, raro partes alias non ingredientium tantum, sed cubantium quoque. Ideo in sublimi cubant Indi. Frequentissime partem eam, quæ subest vnguibus, lancinant. Quarta die crescere tumor incipit: tum ad eam turg[esc]it magnitudinem, vt pisum superet. Tumor fœtus est lendinibus candidis: quibus extractis calidos imponunt cineres. *Iul. Cæs. Scaliger, Exercit. 94. numero 8 ad subtilitat. Cardani 23.*

Pestiferis insectis maxime infestantur, inter alia Niguæ, magnitudine pulicis, citra vllum sensum inter carnem & vngues præsertim pedum sese immergunt, aluntur que in puluere: sæpenum. accidit, vt nullus ex ijs dolor sentiatur, donec in magnitudinem cicerum aut lentium excreuerint: ac tum cum ingenti lendium copia fruticante, acu aut spina ægre euelluntur: atque id mali cineribus calidis sanatur. Porro Numidiæ mancipia, quæ Hispani in familijs habent, quod non habeant vnde calceis pedes muniant, ea pestis peruicacissime infestat: tantaque copia pedes eorum appetit, vt nulla cura aut arte præterquam igne vel ferro arceri queant. Itaque multi ex eo digitis pedum, vel pedibus integris mutilati superfuere, &c. Post pauca de seipso scribit quod inguis istis laborauit, & cum aliis Hispanis crebra ablutione ex aqua saluti propriæ consuluerit. *Turneus. in hist. stirp.*

Observatio.

Pediculi alati, muscarum forma, intercutanei.

HIstoriam ab Agatarchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam latino sermone expositam hijs subiungam. A prædictis (Maris rubri incolis) non multum differunt, locustarum esores, gens quidem staturæ aliis breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub æquinoctium vernum, quando apud nos Aphrici & Cephyri spirant, ex loco quodam incognito, ineffabilis magnarum locustarum multitudo vna cum illis ventis ad ipsos prouehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore lōge differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitis atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas, fumo ex aëre in terram deijcientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur. Sed cum valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum minime vitam producunt, imo vita miseriorem sane mortem obeunt. Siquidem appropinquante senectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis

muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore ac ventre, breuique vniuersam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij primum scabiosorum instar afficiuntur, deinde seipsos grauiter dilacerant, tandemque morbo consistente, nec non cum bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intollerabiles cruciatus subire miseri coguntur: sicque vel ob succos, vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt. *Hier. Mercurialis.*

OBSERVATIO.

De Dracunculis Aethiopiæ & Indiæ propriis: græcis, veluti Galeno, nominetenus cognitis.

Δρακόντιον, dracunculus, vt scribit introductionis seu Medici author, malum est cutis varici simile, magnumque dolorem, dum paululũ prominens mouetur, concitans. Aetius autem ex Leonida dracunculum lumbrico similem esse dicit, interdum magnum, alias paruum reperiri, & frequentius quidem in cruribus, aliquando vero & in brachiorum musculis oriri & consistere: nasci autem in Aethiopia atque India maxime pueris, lumbricis latis non absimilem, mouerique sub cute sine molestia, verũ temporis progressu circa dracunculi extremitatem suppurationem fieri, cuteque aperta, dracunculum caput exerere, quem si quis tentet attrahere dolorẽ ingentem moueri, præsertim si eum abrumpi contigerit: quod enim intus relinquitur acerbissimos dolores excitare: proinde vt ne intro animal recurrat, valido filo brachium constringi oportere, idque quotidie agendum esse vt dracunculus paulatim progrediens integer excludatur. Verum Soranus, vt refert ex eo Paulus Aegyneta, non existimat animal esse, sed neruosam quandam substantiam quæ opinionem motus solum præbeat, sed quid reuera sit, nemo medicorum explicare potest, qui Europam incolunt: posse tamen animal esse ratio nobis dictat, cum non modo in ventriculo atque intestinis creari, verum etiam ex cute erumpere tum pediculos, tum maiora quoque animalia compertissimum habeamus ex historijs *Io. Gorraus.* Circa rubrum mare, morbo correpti, (vt Agatarchides narrat) cum aliis inauditis accidentibus sunt vexati, tum dracunculi exigui, qui nati sunt exertis capitibus suras & brachia perederunt, & tacti rursum carnem subirent, ac per musculosa serpentes inflammationum vim intolerabilem excitarent, idque morbi genus prius aut posterius vllis aliis obtigisse, nemo comperit, vt & multa alia. *Plutarchus, probl. 9. lib. 8. sympos.*

Dracunculi Galeno nominetenus noti, posterioribus innotuerunt, Paulo dracontium dicitur & dracunculus. Arabibus vena, à similitudine, medena, ab vrbe Medena in qua id genus morbi frequens visitur. Est enim in Aegypto frequens & India. Nascitur sub cute (non quod Galen. coniectat intra venam) vermis satis longus (Albucasis decem & non raro viginti palmarum longitudinem excedere expertus est) subruberque qui motu suo cutem erodens & inflammans dolorem excitat, neque sanatur, nisi integer eximatur, abruptus enim acerrimos dolores excitat qui vero negant esse animatum, sed humoris vi sepere, negligentius rem expendere. Est enim vermis non secus quam syrones nostri, non minus Dracontijs antiquitati ignoti. *Thomas à Veiga comment. ad lib. 6. Galen. de loc. affect. pag. 298. edit. Plantiniana.*

Æthiops maris præfectus seruus iuuenis octodecim annorum, cum primum ex Memphi Ægypti celebri ciuitate, Tessalonicen. aduectus esset, illico de cruris dolore conquestus est, in quo iuxta talum primo vlcus excitatum est, in quo venæ caput conspiciebatur. Quod aduertentes Turcæ morbum cognouerunt, periculosumq; esse in Ægypto & India ac reliquis regionibus, quibus innascitur, significarunt, quem Arabes, præcipue *Auicenna* venam medenam *Fen. 3. lib. 4.* appellari tradit, veluti Abinzoar, & cæteri huius doctrinæ homines, quibus morbus hic satis cognitus & familiaris erat. Pro cuius curatione accersitus Medicus Parahyas Arabiæ doctus: ita orsus est, prima debita victus ratione proposita, partem extremam venæ, aut verius neruosæ cuiusdam substantiæ, subtili ligno alligauit, quam paulatim ligno trahebat rotabatve adeo vt ad eius vltimã partem, hoc est, ad trium cubitorum longitudinem post multos dies peruenerit, vnde Æthiops à doloribus & angustiis, morbove ipso, liberatus est, nullo superposito cataplasmate concoquendi vim habente, aut calida superfusione aliqua, quæ ex Sorano & Leonide *Paulus vltimis verbis libri quarti suæ medicinæ auxiliari* tradit. *Amatus Lusitanus.*

Vena an neruus vel lumbricus morbus hic sit, in dubium vertunt authores. Ego vero oculatus testis, multis auritis verior, testor morbum hunc tanquam lumbricum conspici album, subtilem, lineæ contortæ modo, qui se foras prodit, & pars extramissa, cum crescit, eam neruum exiccatum quiuis dicet, qui, si abrumpi contingat, intensos excitat dolores, & non leues animi angustias concitat, &c. *Idem Lusitanus.*

De Dracunculis Aethiopiæ & Indiæ proprijs, *Galenus libr. 6. cap. 3. de loc. affect.* Præterea *in Introductorio & Definitionum libro. Aetius Tetrabib. 4. serm. 2. cap. 85. Aegineta libr. 4. cap. 5. & Iulius Pollux libr. 4. Plutarchus libr. 8. Sympos cap. 9. Rhasis interpreti libr. 12. cap. 2. Continentis*, dicitur vena ciuilis. Meminit eiusdem affectus idem autor *in Almansore cap. 24. tract. 7. Abynzoari cap. 20. tract. 7. libr. 2.* vena mediana & *Halalnachalaidini. Alsaharauio practicæ cap. 12. tract. 18.* vena exiens. *Haliabbati cap. 67. lib. 9. Practicæ*, vena saniosa. *Auicenna cap. 12. tract. 2. Fen. 3. libr. 4. Canon.* vena Medeni. *Albucasi lib. 2. cap. 91.* Vena cruris. Ex recentioribus *Manardus, & Langius in Epist. Agricola, Fuchsius, & Thomas à Veiga, commentariis suis ad dictum locum Galeni de loc. aff. Mercurialis in lect. variis, & Epist. à Scholzio publicatis, Robertus Constantinus in lexico, Wierus in libello Germanico de morb. incogn.* Et post hos omnes *Pareus libr. 7. cap. 21. Chirurgiæ*: qui recitatis plerisque Græcorum, & (vt ipse putat) damnatis Veterum sententiis, Dracontion nil aliud esse, quam tumorem & abscessum, à feruore sanguinis in genere venoso genitum, nimis temere affirmat: cũ malum Indiæ & Æthiopiæ proprium sit, & αὐτοψίαν, quam ipse in aliis requirit, in se ipso desiderare debebat, nisi Indiam & Æthiopiam in Galliam transferre velit: cum ex professo Græci & Arabes hunc morbum feruentissimis illis regionibus velut proprium attribuant. Quidam ad Varices referunt, quos non minus errare quam priores, certum est, quamuis affine malum, nec ita multum euarians: diuersum tamen. Falluntur præterea, qui ad Ger-

ad Germaniæ nostræ infantium, siue vermiculos seu pilos infantes infestantes, & ad maciem deducentes, aut Gallorum pilarem affectionem seu cridones referre contendunt, muscam cum Elephanto conferentes: manifeste vtriusque vitij exacta collatione plurimum distante; & quod primarium est, curatione minime respondente. *Schenckius.*

Observatio.

Vermis intercutaneus alius à Dracunculo & superioribus Alsaharauij & Abenzoaris interpretibus passio bouina à similitudine dictus.

GEnerantur vermes in quibusdam corporibus & locis, & appellatur hæc passio bouina, eo, quod bobus accidit frequenter. Et sunt vermes nascentes in corpore humano inter cutim & carnem, & extenduntur, & ambulant sub cute, donec perforant in aliquo loco cutis & exeunt, & est possibile eos quandoque perforare & exire per oculos, &c. *Alsaharauius.* Generatur aliquando inter cutem & carnem vermis, & nominatur hæc passio ægritudo bouis, eo, quia pro maiori parte bobus accidit, quod si neglexerit Medicus occidere ipsum, potest inde magnum consequi nocumentum. *Auenzoar.* Eadem prope *Albucasis* habet.

Observatio.

Vermiculi, seu, vt alij volunt, Pili infantium & puerorum musculosas brachiorum surarum, atque tergi partes infestantes, veteribus incogniti.

EXistunt in puerulis subtercutanea quædam animantia viua, lumbricorum formam præ se ferētia, dracontia vulgari appellatione nuncupata, quæ in musculosis corporis partibus, puta brachijs, cruribus, suris, plerunque consistunt. Interdum etiam in lateribus sub cute coëunt, quandoque totum tergum, aut saltem ipsum interscapiliū occupant. Hoc quidquid est animalculi, ni consentaneis remedijs exstirpetur, vel noxiam suppurationem inducit, vel infantulos prorsum tabefacit. Eiusmodi vermiculos in poris infantium ac puellorum latitātes hac extinguemus cura. Si non prominuli vltro fuerint, hoc est adhibito calido fotu, edulcatoq; (quale melicraton est) condimento, forinsecus illito, capitella sua non exertarint, violentioribus medelis ad progrediendum foras quatiendi sunt. Accipienda nimirum radix viticellæ, siue vitis albæ quantum manu pressa capi potest: Bulliat in lixiuio è quernis cinerib. concinnato. Quo circumfusum hisce tineolis infantile corpusculum perfundatur & lauetur. Quo facto, progressa dracontiorum ora nouacula præsecentur. Quibus sic obtruncatis, infans denuo, prædicto diaclysmate, puta conia balneandus & abluendus erit, denudataque vel dissecta pellicula commageno perlinenda. *Georg. Kufnerus cap. 12. appendicis ad lib. Leonelli Fauentini de morb. puerorum.*

Vermiculorum intercutaneorum genus est, quod infantibus semestribus, nonnunquam etiam pueris intra bimatum aut circiter consistentibus, vtplurimum infestum esse solet. Nascitur id potissimum in musculosis brachiorum, crurum, & tergi partibus. Prouenit ex excrementitio humore, ætati huic familiari, intra corporis poros contento. Hic, propter prohibitam transpirationem & discussionem, in putredinem transiens, vitam concipit, & pro pororum conceptaculis & proportione in vermiculos conuertitur, forma his, qui putrescentibus caseis innascuntur, nisi quod minores multo sint, haud absimiles. Nunquam toti è poris protepunt, sed capitula tantum nigris punctis insignita protrudunt. Quin, intolerabilem ardorem, simul & pruritum excitando, molestissimi sunt, vigilias & inquietudinem inferentes, vbi coaceruantur & accrescunt, viua carne, pediculorum instar, abstinentes, alimentarium humorem, qui tenellis corpusculis alendo esse debebat, absumentes, depopulantur. Ex quo in præsentaneam maciem & tabē pueruli transeunt. Quod dum mulierculæ aduertunt, ad hypocausta & sudatoria eosdem deducunt, musculosas affectasq; partes blande primum inducta manu perfricant, post etiam melle perungunt. Hac arte vbi prolecti fuerint plurimum, tum chirurgo imperant, vt nouacula exertorum capitula abradat & demetat, atque hæc vulgi non tam recepta, quam compendiosa, vermiculos huiusmodi necandi ratio. Germani nostri Mitesser & die zehrende Würm / ex eo nominant, quod infantium, quos vexant, alimentum abripiant & absumant. Norimbergæ vocantur die dürre Maden / quasi dicas, maciem inducentes vermiculos. *Schenckius.*

Est infantilis affectus, per quem pueri continuo plorant ac eiulant, citra causam euidentem: cui tandem accedit Epilepsia, quæ magna ex parte in mortem terminatur: vulgo autem vocatur pilaris affectio, ob id quod per exortum & euulsionem pilorum quidam seruantur, ad hunc sane modum. Infricantur cū ceruice scapulæ manu sicca, aut illita mulctra, id est, lacte mulctro adhuc calente: mox confricatæ partes hispidæ redduntur, & apertæ barbescunt. Deinde per corium laridi, quod pilis infricatur, aut per volsellam pili omnes ad vnum euelluntur, & perinde sanantur, sicuti ego accepi de cuiusdā nobilis Matronæ narratione, quæ aliquot infantes mortuos hoc malo, nonnullosq; seruatos, relata curatione, se vidisse anno 1544. fassa est.

Proximum videtur quod de suibus proditum est, nam & ægrotantes cognoscuntur, inquit Dydimus, euulsis è ceruice pilis. Hisce quoque euulsis curantur si earum tonsillæ infestantur. Itaque præfata passio, quantum opinor, est præambulo Epilepsiæ, quæ neque protopathia, cerebri, neque symphatia ventriculi, sed posterioris alicuius secundum dorsum partis, à qua excrementum veluti fuliginosum (quod pilorum materia existit) per neruosa corpora ad cerebrum vsque ascendit, nisi reuellatur frictionibus, & per cutis poros iam à frictione sicca rarefactos exiens, in pilos vertatur. Vnde non obscurum est, quod frictiores sine pinguetudine poros obstruente magis iuuarent. *Montuus de infant. feb. & malis.*

Abcessus genus rarum in memoriam reuoco: id Cridones (credo à crinibus) nostrates Galli nominant: pueros præsertim diuexat, ac quasi spinularum aculeis compungeretur dorsum, huc illuc se iactant, quietis impatientes: ab exiguis quidem, qui vix aciculæ longitudinem æquent, sed crassis & spissis pilis oritur id malum. Curatur fotu aquæ plus quam tepentis, quem mox sequatur litus ex melle & farina frumentacea: sic enim pili illi subcuta-

nei alliciuntur & euocantur foras, prolectique tenuibus volsellis auelluntur. Suspicor id mali genus veteribus Medicis fuisse ignotum. *Pareus libr. 7. c. 21. chirurgiæ.*

Hoc vnum experiri libuit, mulierculis Polonis valde vsitatum: quod mihi profecto miraculi loco est, idque eo magis, quod nullam eius rei causam inuestigando reperire possum. Injiciebatur in labrum aquæ calidæ, in quo pueri lauabant, panis in micas friati manipulus, cineris item parum; elotis pueris, aqua percolata, panis ille in massam compingebatur, hæc massa in diuersas partes manibus distracta, magnam subtilissimorum pilorum vim oculis offerebat primo die, subsequentibus autem diebus pauciores pili, postquam conualuerunt prorsus nulli apparuerunt. Hos ille caninos, aliæ vermium pilos vocant, & morbi causam ad hos referunt.

Præterea humores & brachiola inunximus farina aceto permixta. Vix peracta vnctione & abluta statim, eminebant ex cute diuersis locis tubercula quædam pusilla, vt papauera, coloris cinericij (quæ ab illis vermium capitula esse dicuntur) ea statim cultello abradebantur, nisi id ocyus fieret recondebantur iterum, & intra cutem se recipiebant, hi quoque, siue vermiculi, siue alio quouis nomine vocantur, primo multi sese proferebant, postea pauciores, postrema vnctione prorsus nulli, fœminæ summis horum vermiculorum capitellis nigricantia aliqua quasi puncta inesse asseuerabant; quæ tamen ego, etsi pene cum ipso lynce certare possim, nunquam videre potui. Visa mihi est tota res illa prope eadem specie, aut certe non dissimilis, sordibus illis, quæ poris impactæ in angulis præsertim narium exterioribus digitis exprimi solent: duritie sunt paulo solidiore. Cum in vestris Medicis quærerem, altum vbique silentium reperi. In vno Bacchanello (Leonello) aut nescio quo de puerorum morbis inueni Dracunculos vocari à nescio quibus Arabibus. Nam liber hæc scribentis non est ad manum, & quærere piget, cum hæc properanter ad te scribam. Rogo te inquire in causam harum rerum, & sententiam mihi tuam perscribe. Oblitus eram hoc quoque adscribere, me eadem illa omnia tentasse in reliquis meis liberis sanis, nec tamen vel pili vlli in panis massa, nec Dracunculi in cute; ac ne in his quidem duobus ægrotis, postquam conualuerunt, conspici à quoquam potuerunt. *Andreas Dudith ab Horecouiza libr. 3. consil. & epistolar. Cratonis à Laurent. Scholtzio publicatar. pag. 287. & sequentibus aliquot.*

Cum infantes citra ἀνορεξίαν in tantam incidunt ἀτροφίαν, vt omni deperdita carne vix ossibus hæreant, obstructionem vasorum adesse certū est. Westphalis & Ditmarsis Daniæ proximis videtur hic ἐνδήμος, qui ipsum Varum nominant. Nostri den Mitesser / Riebkuchen / den lauffenden vnnd zehrenden Wurm / ab actione naturali læsa, ducta symptomatis appellatione. Vetulæ hic edentulæ, sacrosanctæ religionis prætextu, varios adhibent exorcismos, varias nænias, varias cum cingulo ægri gesticulationes.

Præterea inunctum farina triticea ex melle subacta, calore hypocausti vel Laconici exponunt, vt magna caterua vermiculi, forma ἀσκαρίδων, viuentium è poris prorepant, qui nouacula abraduntur. Verum cum hic modus operandi non tantum plerosque frustretur, sed partim pyra, partim cachinnis dignus sit, præstant, vt vacuato prius leniter corpore detur puluis lumbricorum terrestrium cum oxysaccara aut theriaca in lacte, aut iusculo pulli: vel succus raporum cum saccaro candi: vel spec. elect. diarrhod. cum rhabarbaro: hinc collocetur in balneum aquæ dulcis ex cineribus corylorum & lacte caprillo paratum: & demum à balneo fricentur membra & artus oleo amygdalarum: aut vnguento ex samsucho, solano & butyro. *Hieron. Reusnerus in disputat. medica habita Basileæ Anno 1582.*

OBSERVATIO.

Ricini in hominibus animaduersi.

HOMINI ricinus innascitur, è sordibus, in barba, alis, inguine. Estque id quod canibus Cynoraistes. Crotonem Græci communi cum Arabicæ Kervæ seminis nomine, Galli Platam vocant: cum tamen turgidus & globosus sit. Admiranda natura. Hoc animal cum cibi habeat aditum, excrementi exitum non habeat, idcirco Italia id animal Cæcam vocat, quo alterius quam oculorum loci cæcitas declararetur. Cæterum Cicam primum dictam reor: quia Cicy, Croton sit. *Scaliger.*

OBSERVATIO.

Dolor omnium membrorum externorum.

PAstor in pago quodam vicino, dolore omnium membrorum externorum mire excruciatus, per dies aliquot grauiter decubuit, qui tandem radices ℞. Ranunculi rotundi conquassatas & cortice nucl. iugl. exceptas, brachiorum & pedum musculis imposuit, quo phænigmo pustulæ magnæ fuerunt excitatæ, quibus apertis copiose effluxit membra quædam seri lactis speciem habens & ita à doloribus liberatus est. *CL. V. Ioan. Franci Hildesii obseru.*

OBSERVATIO.

De tetro corporis partium fœtore emendando.

NOs experti sumus argenti vel purgamenta siue molibdenam ex aceto feruefactam & percolata, decocto illito protinus valere ad alarum vitia & grauem odorem totius corporis. *Alex. Benedictus.*

Ad hircosum odorem aq. flor. liliæ: vide *Thes. Euonymi tom. 2. pag 31.*

Qui pedes odore graues habent, si squamam ferri calceis imponant, fœtorem illum ingratum exuent. *Georg. Fabricius, ex quo Mizaldus.*

Ad fœtorem pedum ℞. Aluminis M. j. bulliant in s q. aquę, in qua vsque ad talos immittantur pedes atque vesperi & diu multumque fricentur lauenturque. *Ruolandus.*

OBSERVATIO.

Pilosi toto corpore.

HIspanum quendam vidi pilis refertissimum in omni corporis parte, præterquam in facie, & manuum parte. Vidi etiam vestalem adeo pilosam: sunt qui scribant neque in planta pedis, neque in manus vola pilos oriri posse. *Columbus de re Anatom. lib. 13. cap. 2.*

Exigit locus hic historiam de Hispano puero, quem

quem ex India aduectum, alij parentibus Indicis in Hispania natum putant. Is candidis pilis totus tectus fuit. Idcirco Barbet à Gallis dictus. Quo nomine villosum vocant canem, quem Fla[illegible] Vvatterhund. *Scaliger. Exercit. 114. num. 2.*

Rex Galliarum Henricus, Lutetiæ Parisiorum, literis humanioribus instituendum curauit hominem cane non minus villosum. *Boscius disputat. de concordia medicor. & physicor. thesi 41.*

Anno 1549. simiarum aspectu, & vrsinis obsitos villis toto dorso partus se vidisse (*in Tetrascopia*) Peucerus testatur, & præterea qui exertas ac ceu dependentes tenerent linguas, instar vitulorum recens iugulatorum. *Lycostenes, lib. prodig. anno vt supra.*

DE BICORPORIBUS GEMELLIS MULTIFARIAM CONNATIS: & aliis toto corpore monstrosis.

OBSERVATIO.

Gemelli vnico capite coniuncti.

ANno Domini 1569. Turonensis quædam mulier Gemellos peperit, vnico capite coniunctos, & se mutuo complectentes. Horum a[illegible] sceleton misit Renatus Ciretus tota Turonensi regione famatissimus. *Ambros. Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Louanij septimo Idus Aprilis Anno 47. gemelli nati distinctis corporibus, vni adhærentibus capiti. *Peucerus Teratoscopiæ pag. 440.* facie auersa.

Quendam, qui circumferebatur Auenione, vidisse me memini, à ceruice infra bicorporeum totũ. *Valleriola locor. com. lib. 1. c. 18.*

OBSERVATIO.

Gemellæ virgines aduersis frontibus cohærentes.

VNVM, cuius in Cosmographia sua meminit Munsterus, quod præ cæteris admiratione dignum sit, hic adscripsisse iuuabit. Colloquebantur, vt scribit, non procul à Vuormacia (in villa Birstat, quæ sita est inter Vuormaciam & Bensheim, vt testatur Lychost. lib. prodig. & ostent.) anno salutis humanæ, supra millesimum, quadringentesimo nonagesimo quinto, duæ mulieres, quarum cum vna vterum gestaret ac tertia quædam ex insperato superueniens colloquentium capita concussit: grauida animo consternata, in concepto iam fœtu manifestum cõcussionis huius reliquit signum: siquidem cum iam parturiginis tempus adesset enixa est didymos: erant duæ puellæ corporib. integræ, sed in vertice fronte tenus connexæ inseparabiliter, & se mutuo inspicientes, cogebantur simul incedere, simul dormire & surgere, & cum vna procederet altera retrocedebat, nasi vtriusque sese fere contingebant, oculi vero non in directum, sed in latera tantum torqueri poterant, quia paululum supra oculos frontes cohærebant. Extensa est vita illarum ad decimum annum, & cum tunc vna moreretur, illaque à superstite resecaretur, viua ab accepto vulnere, aut potius ex vulneris fœtore & cerebri putrefactione, sororem paulo post per mortem est subsecuta. Hactenus Munsterus: quæ nisi is sese suis oculis vidisse affirmaret, quoniam supra hominum fidem sunt, non crederemus. *Bald. Ronsseus libr. de hominis primordiis, & c. cap. 10. Cardanus libr. 12. de subtilit. Corn. Gemma libr. 1. Cosmocrit. cap. 6. Lycosthenes lib. de prodigiis & ostentis. Pareus lib. 24. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Gemellæ virgines, inferiore maxilla & pectoribus connatæ.

SExta Octobris 1573. Geminorum se complectentium prodigiosa species nata, ambobus quidem fœminei sexus, 4. brachiis, pedibus quatuor. Erant connatæ pectoribus atq; inferiore maxilla, vt prorsus os vnicum videretur. Vixit ad spatium dimidiæ horæ. Dissecto cadaueri cor cuique suum, sua sede discretum, secus quam alias apud nos visum fuit. *Gemma Cosmocrit. lib. 1. pag. 170.*

OBSERVATIO.

Gemini pectoribus connati.

BErcheldiæ, in ditione Principis Illustriss. Palatini Electoris, in villa non procul ab Heydelberga 14 Calend. Ianuarij, nati sunt gemini pectoribus sibi affixis, vnico vmbilici dependentis vinculo constricto. *Lycosth. lib. prodig. Anno Dom. 1494.*

Anno 1541. die 19. Februarij Friburgi Misorum editi gemelli, iuncti totius anterioris thoracis cohæsu. *Peucerus Teratoscopiæ pag. 442. b.*

In ducatu Virtembergensi nati sunt gemini, coalitu pectoris, ad vmbilicum vsque connexi. *Idem eodem opere.*

Nati sunt gemini pectoribus sibi affixis, & mutuo obuersis faciebus, vno vmbilici constricto vinculo. *Rueff. de concept. & generat. hominis libr. 5. c. 3.*

Heydelbergæ nati sunt gemelli Anno 44. vtriq; complicatis sese mutuo amplexi sunt manibus. *Peucerus in Teratoscopia pag. 441. b.*

Nos Romæ vidimus Alexandri temporibus infantes geminos simul conuinctos aduersis inter se vultibus ac manibus in eodem corpore: qui tamen parum vixerunt. *Volateranus lib. 24. de Genitalib.*

OBSERVATIO.

Historia aliquot memorabiles Gemellorum connatorum: quorum alter acephalus, collum circa imum pectus aut ventrem alterius insertum habens, propendere visus est.

IAnus Vitalis Panormitanus descripsit carmine vatidico Monstrum sexus masculini, cui è pectore inter mammas corpus aliud humanũ absolutum, capite solum inapparente, pronatum spectabatur. Id monstrum, annos XIV. natum Romam illatum retulit. Constat libellus paucis paginis, inscriptus *Teratorizion*: Romæ publicatus 1514. cum icone monstri. *Schenckius Filius.*

Geminos nasci nullus dubitat, sed ita nasci, vt indistincti sint, monstruosum.

Mulier quædam Alexandra nomine, ex Mediolanensi agro Florentiam veniens, geminos mares quæstui spectandos dabat: quorũ alter integer toto corpore, distinctisq; mẽbris erat: alter vero ita scapulis alterius iungebatur ventriculo, vt illo totum caput iniecisse videretur: cætero vero corpore ab eo seiunctus, non secus illo de mamilla matris lac exugente mouebatur, ac si ipse pariter sugeret. *Beniuen. cap. vlt. Abditor.*

Vidi-

Vidimus aliquando ex Gallia in Italiam aduectum hominis in natura monstrum, quod per vrbes ad spectaculum quæstus causa à plerisque circumferebatur: Id puer nondum plenæ pubertatis erat, cui ab anteriore parte inter imum pectus & vmbilicum eiusdem sexus paulo minus quam integer alius pendebat homo: alterius illius & integri ex quo pendebat tertia fere pars. Caput illi tantum & superiores humerorum partes deerant: quæ veluti insitione quadam in integro illo latentes tam apte quo diximus loco coaluerant, vt sine labore vitæque tædio, duo simul paulo minus quam tota corpora in vno homine viuerent. Brachia incepta illi tantum videbantur: reliquum vndique integrum corpus erat, quod ad alterius sensus, necessitatesque omnes etiam moueretur. *Marcellus Virg. commentar. ad libr. 4. cap. 142. Dioscordis.*

Hoc ego etiam vidi in pandocheo quodam in oppido Castauariensi Pictonum, quum tertium decimum ætatis annum agerem, Anno à Christo nato, aut passo 1516. *Nicolaus Rocheus de morb. mulier. curandis cap. 31.*

Superuixisse ex monstris solum eum constat, qui puelli medietatem ab vmbilico inferius insertam habuit adeo, vt pene puelli etiam mingeret. Circumuagabatur hoc monstrum, iuuenis vigesimum quintum annum præferebat, puelli pars inserta qualis agentis decimum annum, seu crura, seu pedes inspiceres.

Hoc anno alium è Germania, priori simillimum vidimus, ætas annorum circiter viginti quinque, sexus iuuenis incertus: pendulus infans masculus, nam è pene minxit, brachia & manus & crura contracta, sed crura solum pro fœtus magnitudine, reliqua quæ diximus exiliora, anus nullus, nec interstitium, sed vtris in modum coniuncti clunes. Sensu carere oportuit, nam capite animal perfectum si destituatur, & motu & sensu carere necesse est. Sed si anima mulieris (propior enim fœminæ facies videbatur) animatus fuisset, animal perfectum plus quam quatuor notis moueri potuisset. At hoc, & ab Aristotele & à nobis alibi fieri non posse, demonstratum est: nihil tamen prohibet moueri seorsum partes, vt digitos. *Cardanus libr. 12. de subtilitate.*

Monstrum mihi oblatum est Patauij dissecandum, erat infans semestris mas, vt alij mares sunt, cui alius imperfectus infantulus anteriore parte incumbebat, cruribus, brachiis, dorso, abdominis parte, pene, medioque collo. Videbatur autem caput huius imperfecti puelli in thoracem perfectioris intrusum. Hoc monstrum vixit aliquandiu. Quamobrem inter studiosos viros lis orta est & quæstio, vtrum cor vnicum illi adesset, vel duplex: idem de iecore, cerebroque quæsitum est, & de alijs internis membris. Marcus Antonius, Ianua illustris philosophus, vnicam in illo subiecto animam esse opinabatur. Nam si quis imperfectam illam appendicem, & pondus inutile attigisset, ille, quem integrum membrorum omnium diximus, statim persentiscere animaduertebatur. Non deerant tamen quibus oppositum videretur. Hoc itaque monstrum vbi diem suum obiit, ego, rei nouitate allectus, libenter secui, quæ autem obseruaui, hæc fere sunt. In imperfecto quem dixi, nonnulla intestina aderant, ex quorum vnius portione tum vesica, tum anus construebantur, nullum ibi aderat iecur, neque cor, neque cerebrum, sed ren permagnus, quem ego pene hepatis munere fungi sum opinatus, nam ab extremo iecore perfecti infantis crassa vena duraque instar arteriæ deducebatur ad renem illum insignem, atque inde venæ aliæ complures passim distribuebantur, at ab arteria dextra axillari perfecti puelli arteria ortum ducebat, quæ postmodum per vniuersam partem monstri imperfectioris deducebatur. Item à neruis dextri brachij exibant, qui per reliquum corpus imperfecti homunculi disseminabantur. *Columbus de re Anatom. lib. 15.*

Cum hæc scribo, Anconam venit puer Illyricus sex natus annos, boni sane habitus, exacte & perfecte omnia sua membra habens monstrum tamen præ se ferens, qui ab eius vmbilico, thoracem versus, alterum pueri corpusculum deducebatur absque tamen capite, sed duo habebat brachia, duo crura sed vtraque immobilia, ano carebat, sed scroto absque didymis, id est, gemellis testiculis dictis ornabatur, non secus ac pelle oblonga quadam glandis vice, per quam vrina fere semper destillabat. Sed puer quum mingebat, & per hanc quoque viam vrinam repente mittebat. Erat autem puer hic ita omnibus admirationi, vt eo parentes per vniuersam Italiam magnam corraserint pecuniam, fuit autem hoc monstrum Anconæ Anno M.D.LII. *Amatus Lusitanus curat. 57. cent. 3.*

Illud quod nuper ex nundinis Francofordianis (vnde velut ex Africa semper aliquid noui ad nos perfertur) accepi, obticere non possum. Anno à Christiparæ virginis partu, supra sesquimille & quinquaginta sex annos, ad quartum à celebri vrbe Argentina lapidem, mulier inops in pago quodam enixa est masculum, cui per epigastrium infra ξιφοειδία orificij ventriculi cartilaginem, manu transuersa, prominebat moles infanti non dissimilis, cuius caput cum ceruice ad scapulas vsque intra pectus cognati masculi latere videbatur: si modo vllum habuit, Brachia vero vtrinque cum manibus eminebant foras: sinistra manus quatuor, dextra tribus digitis constabat, nates vtrasq; habuit leniter extuberantes diuaricatis vsque ad sui cognati crura pedibus, quorum inuersa planta dextra tabescebat, hispidam sub axillis & in pube lanuginem, & penem virilem, vnde serum sanguinis eminxit, vt embryo intra ἀλλαντοειδέα καὶ ἄμνιον tunicas suum effundit lotium, & proinde ac fœtus in vtero nihil excrementi per anum egerit, sic quoque nihil excreuit, hoc enim seminis copia ita agnatos coaluisse in confesso est, qui nundinis elapsis octo numis videndi prostabat. *Langius epist. 8. tom. 2.*

Anno 1529. in quodam Hercyniæ syluæ superioris pago infans natus est, & in iustæ staturæ virum excreuit, vniuersa corporis figura mas recte habens, nisi quod vbera haberet, & ex ipsius pectore alterius corpus propenderet, sine capite & humeris, brachiorum informem figuram prodentes, manibus plus ad pedum, quam manuum formam accedentibus. *Iacob. Rueff. libr. 5. cap. 3. de Concept. & Generat. hom.*

Colmariæ imperialis Alsatiæ oppidi ad Illum fluuium

uium siti, natus est infans virilis sexus ex cuius pectore aliud integri hominis eiusdem sexus corpus omnibus absolutum, ad genua vsque propendebat, solo capite in alio corpore infixo. *Lycosth. lib. prodigior.* 1514.

Ex Sabaudia in Heluetiam venit quidam iustæ ætatis, integra forma, membris bene compactis omnibus, ex cuius tamen ventriculo præterea aliud hominis corpus ita propendebat, vt caput tantum atque brachia sola deessent. Circumtulit vir bonus hanc molem, magno hominum vndiquaq; confluentium spectaculo, & admiratione, per regiones diuersas. Ex corpore miraculoso quæstum faciens. *Idem anno 1519. citati operis.*

In Hercyniæ syluæ quodam pago non procul à Kniebis, infans monstrosus natus est, virilis sexus, in corpusculo circa pectus aliud præterea corpus membris omnibus absolutis propendebat ad genua vsque: solo capite in alio corpore tecto. Peruenit monstrum hominis ad virilem vsque ætatem, hinc inde miraculi loco ac Argentinæ adhuc, in nundinis, circa Ioannis Baptistæ festum 1555. ac sequenti, quo hæc scribimus, apud nos Basileæ in nundinis D. Martino sacratis conspectum est. *Idem.*

Anno Domini 1530. visus est vir Lutetiæ ex cuius aluo alter velut consitus homo pendebat, membris omnibus, capite excepto, absolutus. Vir ille quadragenarius erat, insertumque illum, & velut prodeuntem ex sese hominem tanta omnium admiratione vlnis suis gestabat, vt certatim ad spectaculum accurrerent. *Pareus operum suorum lib. 24. cap. 2.*

Vidi in hac vrbe, ante annos circiter viginti, virum, non magnæ staturæ, qui corpus humanum aliud à suo integrum à ceruice, qua thoraci illius adnatum erat, gestabat. Hoc à thorace in terram vsque propendebat, omnibus alias partibus præter caput, quod, acsi corpori intrusum esset, non apparebat, absolutum, vnguibus insuper pilisque sub axillis ac pube ornatum. Hoc, quotiescunque vir ille mingebat, similiter vrinam profundebat, podice alias clauso, & nullibi apparente. *CL. V. Felix Platerus de obseru. propriis.*

OBSERVATIO.

Gemelli pectore & ventre connexi.

OCTAVO Idus Februarij hora quinta, eademque minuta, Scaphusiæ Heluetiorum nati sunt infantes duo, vterque fœminei sexus, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus disiunctis, vno vero corpore à collo ad vmbilicum vsque, vmbilici subtus vinculo propendente. *Lycosth. libr. Prodigior. Anno Domini* 1543. Vide quæ annotauimus, de Geminis Lateribus connatis ex Rueffio, num eandem vel aliam historiam inaudiat, annus & locus respondent, sed coalitu partium differunt.

Anno Domini 1572. in Ponte Sæo ad Andes oppidulo, prodierunt in lucem, decimo die Iulij, gemellæ fœminæ, cætera membris omnibus perfectæ, nisi quod alterutrius manus sinistra quatuor tantum digitis distincta erat. Cohærebant autem anterioribus partibus, nempe à mento ad vmbilicum vsq;, qui ipsis vnicus, vt & cor vnum erat: hepar vero in lobos quatuor diuisum. Vixere semihoram, & regenerationis lauacro insignitæ fuere. *Pareus lib. 24. cap. 2.*

Vidit parens hic Louanij gemellos ita commissos, vt capite distincti, brachijs manibusque quatuor, ventre & sterno pectoribus copularentur. Inuentum illo præsente per anatomen cor commune, cerebrum suum cuique secretum. Neque vulgaris quæstio, an pro vno homine, an pro duobus foret, genus hoc monstri philosophis appellandum. Orta est contentio varia, aliis sedem τῆς ἐντελεχείας in corde, aliis in cerebro collocantibus. Mihi quidem (saluo semper meliore iudicio) formæ humanæ dignitas ex rationis domicilio potius æstimanda censebitur, quanquam in corde sit fons caloris vitalis, ac facultatum animalium & naturalium præcipuus nodus, hoc enim ad vitam & totam animalis compositionem potius, quam ad differentiam spectat. Adde his, quod & formatrix vis, quæ primum cuncta delineat atque discernit, in cerebro habere primam sedem certissime demonstretur, si quis nostræ conceptionis monogrammata, seu embryonis primum formati rudimenta per sectionem anatomicam accuratissime contempletur: semper enim particulis cæteris grandius caput inuenimus, quin & perpetua proportione minora singula mēbra, quanto longius à capitis regione destiterint, donec plenæ formationis typum sunt consecuta. Idem in ranis alijsque animantibus facile est animaduertas. *Gemma Cosmocrit. lib. cap. 6.*

Partus monstrosus, nuper Treisæ editus, ita fuit formatus, & editus à parentibus probis inferioris & tenuioris fortunæ, quique victum ex diario labore quæritant, pedibus primum, præter naturalem & consuetum pariendi modum, in lucem prodiit; vita caruit, quanquam paulo ante tempus pariendi vitalem senserit puerpera, partus is gemelli fuerant, seu duo infantes, vterque fœminei sexus, qui antico corpore pectore nimirum & ventre coaluerant, & conglutinati erant, bina capita habuerunt, ternis erant auriculis, & quarta auris erat tantum quædam particula inferius de aure pendula, quaternis pedibus, quaternis item brachiis, mutuos amplexus habuerunt. Cum autem cogitatio mentem meam subiret, an ne etiam interiorum partium non naturalis quædam formatio aut coalitio foret, consensu parentum & Parochi dissecui cum chirurgo præsente Parocho & Diacono: offendimus autem interius vnum ventriculum, vnum epar, idque satis amplum & latiusculum, quemadmodum etiam habuerunt foris vnum magnum vmbilicum & ductum, quo hauserunt maternum alimentarem sanguinem: Intestina erant vniusmodi, nec ita diuisa aut disterminata, vt quilibet infans sua haberet, nihilominus duos splenes, in vtroque ventriculi latere vnum, habuerunt, quemadmodum etiam duas vesiculas fellis, vtrinque iecinori subnexas, habuit præterea quilibet infans binos suos renes, suam vesicam, suamque matricem, & partes genitales, singula iusto suo loco sita. In medio ventre pectore nimirum habuerunt vnum cor amplum & latum, quod non circumplicabatur à pulmone, vt alias solet, sed membrana, mediastinum dicta, quæ medium pulmonem dorso & pectori alligat, erat gemina, quæ tanquam duo parietes, & latera aliquatenus à se distantia, intermedium cor cum pericardio continebat, vtrinque deinde in reliqua cauitate pectoris erat exigua portio pulmonis, suis ligamentis alligata,

vt non vnum, sed duos pulmones cognouerimus. Capita non fuerunt aperta aut dissecta, fuit enim cuique infanti suum peculiare caput, nec aliquid singulare & præter naturam in his fore arbitrabamur conspiciendum. Quare post diuturnam inspectionem fuerunt tum terræ mandati: aliquot etiam maculæ visæ sunt, præsertim in brachijs & posteriore parte corporum, alterius etiam caput nonnihil grandius fuit altero. *De obseruationibus à CL. V. Ioach. Camerario missis.*

Observatio.

Gemini ventribus cohærentes.

HEydelbergæ ad Necchatum flumen, die Pentecostes duo coniuncti & masculi duobus corporibus, ventre conglutinatis, duobus capitibus, quatuor manibus & pedibus, quorum mater Catharina, Pater vero Casparus Beslerfaber. Baptisati sunt ambo, quorum vnus Ioannes, alter vero Hieronymus nuncupatus est, vixerunt diem vnum cum dimidio. Defunctis vero à Medicis membra interiora per secationem visa, cor tantum vnum inuentum est *Lycosth prodig Anno Domini* 1554.

Herbeslebij in Thuringiæ pago, 20. Martij gemellæ natæ sunt, ventre concreto, ac fascia carnea in vnum quasi colligatæ, medio corpore se mutuis amplexibus retinentes. *Idem eodem opere Anno Domini* 1553.

In fine Iulij Anno 1538. mulier quædam peperit geminos fœminei sexus, solo ventre, vnico vmbilico tantum insignito, connatos. *Vissennac. libr. 2. Theoricæ pag.* 88.

Observatio.

Gemelli vmbilico connati.

COnstantiæ ad Lacum Acronium, duo infantes, masculus ac fœmella, duobus capitibus, quatuor brachijs totidemque pedibus, membris omnibus absolutis, sed circa vmbilicum cóiunctis corporibus nati sunt. *Lycosth. libr. prodig. Anno Domini* 1093.

In pago vallis superioris Arni, nomine Tertanio, monstrum est natum, habens duos pueros vno vmbilico ad inuicem iunctos, cui ab vno latere & genitalia erant membra, & bina quoque pendebant inualida crura, ab altero vero latere crus solum exibat imperfectum, vixitque diem vnum. *Idem prodig. lib. Anno Dom.* 1316.

In pago Grossouu agri Tigurini apud Heluetios, mulier honesta peperit masculos duos, duobus capitibus, vno quidem corpore, vmbilici vinculo coniunctos, quatuor manibus totidemque pedibus. *Idē lib. prodig. Anno Dom.* 1503.

Anno 1590. 4. Maij, circa meridiem, in pago Hermeltzheim, ditionis Episcopatus Argentoratensis: Margareta Theobaldi Helden, ciuis, vxor enixa est fœtum bicipitem, quadrimanum, quadrupedem, duobus membris muliebribus, omnibus reliquis partibus, vno excepto vmbilico, quo nimirum colligati erant gemelli, distinctum. **Wilhelmus Mees, Amicus.**

Observatio.

Gemini lateribus connati.

IN Oppido Seckingen (patria Ioannis Iacobi Beureri in Academia Freiburg. Professoris, amici nostri singularis) tribus miliaribus supra Basileam ad Rheni ripam sito, gemini nati sunt, coniunctis lateribus, qui tamen propter matris grauiter parturientis dolores non diu vixerunt. *Lycosth. libr. prodig. Anno Domini* 1534.

In Acken oppido Saxoniæ ad Albim, infantes femoribus laterotenus connati visi sunt, qua crura subnectuntur coxæ, eo situ vt dexter sinistra manu humero dextro alterius incumberet, sinister dextrā thoraci alterius transuersim prætenderet. *Peucerus Teratoscopiæ pag.* 441.

Scaphusiæ Heluetiorum anno 1543. infantes duo nati sunt, coniuncto altero latere, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vmbilico vno, fœminei sexus vterque. Ex his alter mortuus in lucem prodijt, alter vero viuus prodiens, continuo expirauit. His per omnia similes alij quoque anno 1553. in Einsidler nati sunt. *Rueff de concept. & generat. hominis lib. 5. cap.* 3.

Observatio.

Gemelli dorso coniuncti.

IN Palatinatu non procul ab Heydelberga in Pago quodam Rorbachio, gemini vtriusque sexus, obuersis tergoribus annexis, nati sunt. *Lycosth. prodig. lib. Anno Dom.* 1486.

Nati sunt quidam tergoribus annexis singillatim vmbilici vinculis propendentibus, distinctis membris, nullo deficiente aut superante. *Rueff. de concept. & generat. hominis lib. 5. c.* 3.

Anno Domini 1475. Veronæ in Italia natæ produntur duæ virgunculæ sibi dorso ab humeris ad nates vsq; arctissime cohærentes. Monstri nouitas pauperes parentes impulit, vt id per omnia Italiæ oppida, ad corrogandam ex accurrente ad spectaculum vndiq; multitudine pecuniam, circumferrent. *Pareus lib. 24 c. 2. historiæ.*

Eiusdem (vt apparet) historiæ meminit *Lycosth. prodigiorum lib.* his verbis. In Veronensi (inquit) agro, infans fœmina orta est, binis genitalibus, duplici ventre, quaternis brachijs. Id monstrum parentes, multum diuq; per Italiæ vrbes, quæstus causa circutulere, vide Annum Domini allegatum.

Simile Romæ Anno 1493. visum annotauit *Gemma Cosmocrit. lib. 1. c. 6. Ex Lycosthene*, cuius hæc sunt. Romæ gemini nati, simulq; vno corpore iuncti aduersis inter se manibus ac facie, qui pauxillos vixerunt dies. *Vide eiusdem prodig. lib. anni citati.*

In Romana historia Vrbis 660. geminas puellas dorsorum concretione continuas, natas legimus. C. Lælio & L. Domitio Coss. *Peucerus in Teratoscopia pag.* 441. *b.* forte ij qui à Ruefio adducuntur proxime.

Vulsinijs gemelli nati tergis sibi affixi, capitibus duobus, brachijs quatuor, totidemque pedibus, vterque sexus fœminei. *Rueff. de concept. & generat. hominis lib. 5. cap.* 3.

Observatio.

Bicorpora tergoribus connata: quorum anticum hominis, posticum canis forma.

CIrca finem imperij Lotharij Cęsaris, q fuit Saxoniæ Dux, quędā mulier edidit partū mōstrosum, specie videlicet hominis ac canis, integerrime corpo-

corporibus coniunctis, dorso connexis, ac dorsi spina solidissime conglutinatis. *Lycosth. libr. prodig. Anno Domini* 854.

In Albania ignobilis muliercula, monstrum bisgemini corporis est enixa, auersis vultibus, & corporibus sibi cohærens: ante quidem effigies hominis, integro corporisque membrorum homine distincta, retro vero facies canis similiter corporis & membrorum proprietate integra. *Idem Anno Domini* 1126.

Observatio.

Monstra bicipitia & gemina superna corporis parte: inferna simplicia.

Ante annos aliquot, nostra certe memoria, in Oriente duplex homo natus est superioribus membris, inferioribus simplex: nam duo erant capita, duo pectora, quatuor manus, venter autem vnus, & pedes duo, sicut vni homini: & tam diu vixit, vt multos ad eum interdum fama contraheret. *D. Augustinus de ciuit. Dei, lib. 16. cap.* 8.

Augustinus in Enchiridio cap. 87. facit mentionem bimembris cuiusdam nati tum in oriente, sed descripti ab Hieron. apud quem est: Lyddæ natum hominem duorum capitum, quatuor manuum, vno ventre, duobus pedibus. *Martinus Veinrichius comment. de monstris cap.* 24.

Constat monstrum in Ægypto nimirum vixisse ad quartum vsque annum, quod vmbilico tenus ex duobus constabat, infra autem vnus erat puer. *Cardanus com. ad Hippoc. de sept. partu.*

Anno Henrici 3. Imperat. 5. in confinio Nortmanniæ & Britanniæ, portentum visum est in vna vel potius duabus mulieribus. Duo erant capita, & 4. brachia, cætera gemina vsque ad vmbilicum, inferius singula omnia. Comedebat, ridebat, loquebatur, vna flebat, esuriebat, altera tacebat, ore gemino manducabat, sed vno meatu per ventrem eiiciebat, vna defuncta, superuixit altera, pene triennio mortuam portans, donec & pondere molis & nidore cadaueris defecit. *Vincent. libr. 26 cap. 38. Speculi historici, ex Gulielmino.* Sed hæc *Matth. Palmerius* retulit ad annum Christ. 1061.

In infante nato in Britannia, cuius genitalia genitalibus inserta erant, crura commixta vt in duo redirent, cætera duorum, caput, brachia, venter, atque ex aduerso positi, mortem regis, mutationemque regni, & sororis successionem ostenderunt. *Cardanus lib. 14 cap. 77. de varietate.*

In Anglia natus est puer geminus à clune ad superiores partes ita diuisus, vt duo haberet capita, duo corpora integra ad renes cum suis brachijs, qui baptizatus triduo superuixit. *Lycosthenes libr. prodig. Anno Domini* 1112.

Aliquando fit bicorporeum superius vel inferius: sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus capitibus: & postea continuata erant duo corpora in collo & in dorso vtriusque: & inferius videbatur vnum corpus. *Albertus, comment. ad lib. 2. Physicorum Aristot.*

In agro Florentino natus puer bicorpori effigie: geminis capitibus: quaternis manibus, circa genitales partes connexus, sic quod non amplius quam in geminos pedes desineret: viderunt illic omnes. Ad nos autem, qui tunc in Gallia degebamus, per amicos ciues imago picta transmissa est. Ingensque solius ad picturæ spectaculum concursus hominum fuit. Septimum ætatis annum agens, genitorem meum vidi tabellam eiusmodi in manibus tenentem. Sciscitatus quid esset? Rem omnem eo monstrante didici: & aure conuulsa meminisse iussus: enarraturus filijs vt ipse dicebat meis. Ego autem & nepotibus renarro. Et hic quidem partus diebus (vt perhibent) paucis vixit. *Franc. Petracha lib. 4. tract. 6. cap. 21. de rebus memorandis.*

Hac Petrus Paulusq; vno sub corpore bini
Fabrica naturæ mira iacemus humo
Cuiq; suum fuit & manuum: fuit oris opusq;
Vesicæ: ast vnum ventris opusq; fuit
Iunxere extremæ partes nos corporis ambos
Quas neuter simul & dicat vterq; suas
Neutra ex parte pedes, capita ex vtraq; fuerunt
Bina: sed è medio corpore planta fuit
Bina fuit medio quæ corpora planta deorsum
Pendebat: sursum quinta erat vna manus
Non vero nobis vnus somnusq; cibusq;
Nec risus nobis: fletus & vnus erat
Somno membra dabat vnus, ridebat & alter
Surgebatq; vnus, flens quoq; & alter erat
In Florentina natos nos fluminis Arni
Valle dedit patriæ, nos pia cura patris:
Inde alti: & sacro pariter de fonte leuati
Viximus ambo decem bis totidemq; dies
Quid nunc Neptunum: quid nunc Ianumq; bifrontem
Miraris? stygii terna quid ora canis?
Et quid Gerionis tria corpora? scilicet vnum
Nos corpus: binas nos animasq; lege.

Idem de eodem Monstro *Tract. 7. cap. 2. eiusdem operis.* Effigies monstri huius nati in comitatu Florentinorum sculpta est in hospitali ad scalas. *Lycosthenes ad annum Domini* 1310. retulit.

In oppido Germaniæ Rotvvil, ad Herciniam syluam sito, infans duobus capitibus, quatuor manibus, duobus pedibus natus est. *Idem lib. prodigior. anno Domini* 1494.

Ante annos aliquot (nimirum anno 1489. vt annotauit *Corn. Gemma*) in ditione Vuerdenberga mõstrum fœminei sexus natum est, capitibus duobus, brachiis quatuor, pectore & ventre vno, pedib. duobus. *Euchar. Rhodion lib. de partu hominis c. 3. & Iac. Rueff. lib. 5. c. 3. de con. & generat. hominis.*

Anno Christi, 1543. altera à D. Catharinæ die, mulier quædam in pago Reinach prope Basileam monstrosum partum enixa est: superna scilicet corporis parte geminos, at ventribus & pectoribus ad collum vsque concretos, sed distinctis capitibus duobus, sese inuicem continentibus: & quatuor brachijs mutuo se complectentibus; genitali vnico, eodemque masculo, ano item vnico: reliquo inferioris corporis trunco simplici, in duos solum pedes desinente. Ex his alter mortuus, alter viuus in lucem prodiit, qui tamen horam vnicam non superuixit. Similis partus alius anno Christi 1063. in Vngaria visus est, cæterum fœmini sexus. *Munsterus Cosmographia libr. 3. Edit. 1564. pag. 50.*

Monstrum noui generis in Scotia natum est, inferiore quidẽ corporis parte specie maris, nec quicquam à communi hominum forma discrepans, vmbilicum vero supra, trunco corporis ac reliquis omnibus membris geminis & ad vsum atq; speciem

discretis. Id Rex diligenter & educandum & erudiendum curauit, ac maxime in musicis, qua in re mirabiliter profecit, quin & varias linguas edidicit, & varijs voluntatibus duo corpora secum discordia dissentiebant, ac interim litigabant, cum aliud alij placeret, interim veluti in commune consultabant. Illud etiam in eo memorabile fuit, quod cum inferne crura lumbiue offenderentur, vtrumque corpus communiter dolorem sentiret, cum vero superne pungeretur, aut alioqui læderetur, ad alterum corpus tantum doloris sensus perueniret, quod discrimen in morte quoque fuit magis perspicuum. Nam cum alterum corpus complures ante alterum dies extinctum fuisset, quod superstes fuit, dimidio sui computrescente, paulatim contabuit. Vixit id monstrum annos viginti octo, ac decessit, administrante rem Scoticam Ioanne prorege. Hac de re scribimus eo confidentius, quod adhuc supersint homines honesti complures qui hæc viderint. *Georg. Buchananus Scoticæ histor. lib. 13. communicante CL. V. D. Ioach. Camerario.*

OBSERVATIO.

Monstra superno corporis trunco simplicia seu vnicorpora: at inferna parte duplicia seu bicorpora.

CONtigit in Italia, non longe ante ista tempora visum est mõstrum in specie humana, sexu muliebri figuratum, continuum vsque ad pectoris cauitatem, & ab inde duplex extitit perfecte: quod fuit optime cantatiuum, & huic simile dicit se vidisse *Hali in techne, de causis. Petrus Aponens. Comment. ad problem. 62. partic. 10. Arist.*

Aliquando fit bicorporeum superius, vel inferius, sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus capitibus, & postea continuata erant duo corpora in collo, & in dorso vtriusque & inferius videbatur vnum corpus. Aliquando autem visus est natus è contra, qui quatuor habuit crura: & vnicum & continuum corpus apparuit in superiori parte, quod absq; dubio contigit ex diuisione spermatis in matrice. *Albertus comment. ad c. 2. lib. 2. Aristotelis.*

Bernæ in Italia puella nata est, vno capite, duobus posterioribus corporis partibus, totidemque membris. *Lycosth. de prodig. Anno Domini* 1472.

OBSERVATIO.

Bicipita monstra, quæ vna vel manibus, aut pedibus, vel vtrisq; simul monstrose conformata fuerunt.

C. Lælio. L. Domitio Coss. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina, fœminea natura, mortua nata. *Iul. Obsequens.*

In agro Tigurino natus est infans ei plane similis qui in Heluetiis etiam in pago Gossouu, ante sexennium natus est, vno scil. corpore, duobus capitibus, tribus manibus, totidemq; pedibus. *Lycosthenes libr. prodig. Anno Dom.* 1536.

Vigesima septima die Decemb. qui Diuo Stephano sacratus est, in pago Freyuuerck, nõ procul ab Adorffio Voitlandiæ oppido, biceps infans, quatuor manibus, ac pedibus totidem, absq; secreto sexum prodente (cuius tamen loco vmbilicum habebat) à fabri cuiusdam ferrarij vxore natus est. *Idem Anno Domini* 1555.

Non procul à Lypsia, biceps infans, quatuor manibus, totidemq; pedibus, vno autem corpore tantum, natus est. *Idem. Anno Domini* 1556.

OBSERVATIO.

Bicorpora multifariam inter se confusa.

ANno 1552. in Anglia non procul ab Oxonia, informis quidam partus natus est, capitib. duob. brachijs quatuor, manibus totidem, ventre vno, mẽbro muliebri, sede vna. Ex vna parte pedes transuersi duo erant. Ex altera vnus tantum, rite exporrectus, forma duorum pedum, digitos habens decem. Horum alter diebus quindecim, alter vero vno superuixit. Lachrimatur hoc tempore raro. Alter ex his lætus admodum, alter vero somniculosus & tristis extitit, viginti digitos transuersos erat longitudo & latitudo ipsorum. *Iac. Rueff de concept. & generatione hominis lib. 5. cap. 3. Lycosthenes addit.* 3. Augusti inter decimam ac vndecimam noctis horam Mildeltostoni in Anglia natum.

Geneuæ apud Allobroges monstrum ex Galla quadam muliere, Geneuæ tunc habitante, natũ est: quod materiæ redundantis indiciũ fuit. Id monstrũ binas habuit acies, hoc est bifrons erat, qualẽ Ianum pinxit Antiquitas. Quod vtrinq; pendet inflatũ, intestina sunt ex dorso prodeuntia. Quod autẽ ex ventris inferiore parte pendet, id iecur est, ex fœminæ vulua prolapsum monstrũ hoc vtrunq; habet sexũ, ad dextrã mas est, ad leuam fœmina. Crura quæ iacere separatim vides, sic discerpta euulsaq; ex ipsa matre, dum eniteretur, fuerunt. Ad viuum expressit Caspar Maserius pictor, qui tum ibidem cum multis aliis aderat. *Lycost. lib. prodig. Anno Dom.* 1555. qui adiecit, quem consulere potes.

OBSERVATIO.

Toto quidam corpore, aut plerisq; sui partibus monstrosi visi.

IN Thracia, paulo ante Mauritij Romanorũ Regis obitum, mulier portentum genuit monstrosum prorsus, naturæq; ipsius piaculum. Oculis namque palpebris & supercilijs caruit, neq; reliqua corporis constitutione formã & effigiem iustã habuit: quippe cui neq; manus neq; brachia essent, & cui ad coxendices cauda piscis illis innata dependeret. Quod portentum vbi Mauritius Imp. vidit, interfici id iussit, gladiumq; statim exosculatus est. Mater autem, quæ monstrũ ipsum protulerat, quandoquidem sua culpa ad inopinatum miraculũ nihil contulisset, crimine absoluta est. *Lycost. prodig. lib. Anno Dom.* 601.

In Saxonia mense Februario infans natus est horrẽdo aspectu, corpore quidẽ integro & bene cõpacto, sed cõtusis, laceratis, atq; laxatis membris omnib. excepto capite oblongo, ac quasi turcico pileo insignito. *Idem lib. prodig. Anno Domini* 1545.

In Ploa Voitlandiæ oppido infans natus est monstrosus, in eo enim neque dorsum neque venter apparuit, præterquam quod intestina circa pectus ex aperto corpore longe dependerent, pedes versus caput inclinauit, vmbilicũ in mola sinistræ tibię habuit capite fuit acuminato ad similitudinem cidaris aut tiaræ. *Idem lib. prodig. Anno Dom.* 1547.

Margareta Heckelin ciuis Passauiensis, anno Domini 1590. fœtũ enixa est monstrosum & horrendũ: capite felis, oculis in frõte triginta, pedibus sex, brachijs quatuor, digitorũ manus loco vngulis vitulinis pedibus omnibus digitatis, & vnguib. recuruis, præpilatis, forma prorsus cacodæmonis, cauda vitulina, corpo-

corpore scabro & carnoso, voce qualis capræ, id est vanelli vulgo dicti auis. Tetrum hoc animal, simul atque in lucem prodijt, conclaue velocissimo cursu pererrauit: id mulieres, aduocatis in subsidium vicinis, captum interfecerunt. Visumque fœdum & abominabile mõstrum istud aliquot centum hominibus.

Rauennæ natum est monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia nulla, pedem vnum, vt auis rapax, oculum in genu, sexum vtrumque, in medio pectore Ypsilon & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornua superbiam, alas leuitatem & mentis inconstantiam, carentiam brachiorum, defectum bonorum operum, pedem rapacem, rapinam, vsuram & omnimodam auaritiam, oculum in genu, solum ad res terrenas mentis defectionem, vtrumque sexum, sodomiam: Et propter hæc vitia Italiam sic bellicis contritionibus quati, regem autem Franciæ non sua virtute id facere, sed solum esse Dei flagellum. Ypsilon vero & X, signa esse salutis, nam Y figura est virtutis. Ideo si ad virtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his pressuris & tribulationibus respirationem & pacem conquassationibus desiderabiliorem sint habituri. Hæc legimus *apud Ioannem Multiuallem ac Casparum Hedionem in historica synopsi post Sabellicum ad nostra vsque tempora*. Verum & aliam eiusdem monstri effigiem, sed paulo diuersam ac priori non in omnibus respondentem, cum interpretatione carmine expressa, vidimus. *Lycosthenes de prodigijs & ostentis Anni* 1511.

Cracouiæ natus est infans ex honestis & nobilibus parentibus, teter admodum & horribilis aspectu, flammeis & radiantibus oculis, ore naribusque Bouinis, cornu figura exortis & prominentibus, dorso pilis caninis hispido, simiarum faciebus in pectore extantibus, qua mammarum locus, oculis felium subtus vmbilicum hypogastrio adfixis, tetris ac minacibus canum capitibus ad vtrumque cubitum & pedis vtriusque patellam antrorsum spectantibus γερανόπους & γερανόχειρ, figura pedum cigni, cauda sursum reflexa, & recurua, longitudine vlnæ dimidiæ, editus in lucem quatuor horas vixisse, & tandem his emissis vocibus, Vigilate, Dominus Deus vester aduentat, expirasse dicitur. Hoc monstrum describit *Casparus Peucerus de Teratoscop. & Munsterus noster in Cosmographicis*: elegantissimo autem carmine *Casparus Bruschius. Idem de prodigiis Anno* 1543.

In Marchiæ villa Dammenuualde prope Witstock, coloni cuiusdam coniunx monstrum, quod describit Fincelius, edidit. Infans toto corpore fuit spadiceo colore, capite cornuto, oculis crassis, prominentibus, absque naso, patulo ore, quod longitudine spitamæ distentum fuit, in cuius medio lingua candida eminuit, & quadrata, colli expers. Caput enim scapulis accreuit, corpus totum inflatum, & rugosum, brachia in lumbis hæserunt, pedes longe tenuissimi. Ab vmbilico autem species laxi intestini longe dependit ad pedes. *Idem in prodigiis Anni* 1551.

Anno 1594. 18. Martij Winsemij, in Ducatu Luneburgensi monstrum procreatum est. In cuius capite nulla cutis apparuit: sed caro tantum cruda & mollis, nec vllum in eo cerebrum. Aurem habuit vnam, imperfectam, non patẽtem, sed solidam & vndique clausam: vnum etiam oculum, aspectu horribilem, erat enim species quædam oculi, sed antrum potius, seu cauerna fuit, in qua pupilla, sed carbonis instar intra, nullam habens colorum distinctionem, quæ nunquam mouebatur, sed perpetuo stetit immobilis. Naso quoque puer hic caruit, sed loco nasi parua caruncula è facie prominebat, sub qua foramen erat late patens, per quod omnis capitis concauitas rimari & perspici potuit. Os eius erat rotundum, è quo lingua propendebat, perpetuo enim patebat, nec vllis circumseptum erat labijs, quibus clauderetur: vtrinque duo extabant dentes acuti & oblongi: quibus dicam in locis os erat diductum & corrugatum, quasi alis barbæ vestitum: alibi verrucis & carunculis quibusdam erat aspersum. In humeris vti & dorso pinnulæ quædam carnosæ alarum instar pendebant. In manuum altera tres tantum erant digiti, solidi, nullis articulis distincti, sed cõiuncti. Denique & in vno crure nullum inuentum est genu, poples nullus, sed vnum erat, & continuum membrum. Sexus erat fœminei, vixit dimidium diem & noctem integram, sæpe lugubri voce eiulans. *D. M. Iansonius tom. 2. Mercurii Gallobelgici libr.* 8. *pag.* 196. & 197.

Observatio.

Puer natus ventre prominente acu rotundo, vt vulgo thoraces conficiuntur.

IO. Pontanus Pastor Regiomõtanus inscripto quodam suo, de monstro circa collum collare carneo insignito, prognato, meminit alterius monstri, Danielis Cortini Regiomontani filii, qui hoc anno 28. Martij natus, ventrem habuit prominentem, ad modum semicirculi rotundum, inferiori tamen parte acutiorem, quomodo nunc thoraces, aliæq; vestes viriles conficiuntur. *D. M. Iansonius Doccom. Frisius Lib. tom.* 2. *lib* 7. *Mercurii Gallob. pag.* 55.

De Tumoribus Præter Naturam.

Observatio.

Boa cuiusmodi morbus.

BOA appellatur morbus papularum: cum rubent corpora: Sambuci ramo verberatur. Opinor (inquit quidam) morbum esse hactenus incognitũ, qui vulgo rubello dicitur. Crurum quoq; tumor, viæ labore collectus, boa appellatur. Festus. Boua siue Boa morbi genus est, cum corpora papularum multitudine rubent, ad similitudinem eorum qui Boa serpente icti obturgescunt. Ignorauit hæc Festus Pompeius, qui boam scripsit esse crurum tumorem viæ labore collectum. Perottus: qui papularum, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: & à Græcis hydracia nominari scribit, ab hydro, (vt quidam existimant) cuius ictus huiusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & veteri vino imposita, Boam sanant, id est, rubenteis papulas. *Gesnerus hist. animal. lib.* 4. *pag.* 524. & *sequenti*.

Observatio.

De abscessu spirituoso dicto, raro euenire solito.

ABscessum patiebatur adolescens Ragusæus, sub ala, & illum quidem prægmagnum, qui temporis successu, mollis & liuidus, magna cum pulsatione ita euasit, vt intra eum pus cõtineri medici & chirurgici

gici pro certo haberent: itaque de eo aperiendo, nulla inter eos discordia habita, opus aggressi sunt, sed quali successu, audite: vix enim abscessus phlebotomo apertus fuit, ex quo sanguis impetuose, quodam cum spiritus strepitu prosiliuit, cum ægrotus ipse posito capite exspirauit, non sine tamen ingenti assistentium medicorum opprobrio & dedecore. *Lusitanus cent. 6. curat. 82.*

Inflammatio vt à sanguine è venis effluxo fieri solet, ita abscessus hic ex arteriæ spirituoso sanguine, extra collecto, euenire solet, qui quidem abscessus periculosus admodum est, vt in quo spiritus, qui, ipso Galeno dicente, anima ipsa, vel animæ immediatum instrumentum sunt, continentur, quo aperto, vel ex se disrupto, ægrotans periclitatur & deficit: memini me alias Romæ similem vidisse morbum, à quo, qui illum patiebatur, vt & hic, breui obijt. *Idem in Scholio ad eandem curat.*

OBSERVATIO.

Melicera pro carbunculo iudicata.

VLCERE subalbido, furunculo simili, quod Græci, eo quod faui speciem habeat, μελικηρὴν vocāt, vir quidam nomine Paulus laborabat. Id autem cum febrem & inflammationem ingētem excitasset, Medicum quidem, sed qui per imperitiam vlceris ipsius naturam minime calleret, accersit. Eo autem iudicante vlcus ipsum pestilens esse (venit n. cum dolore vehementi, habensq; foramina per quæ fertur humor glutinosus, vix maturescit) simul omnes cum consulente Medico aufugiunt, vni tantum viro ægri curam commendantes. Quo factum, vt desperatis pene rebus ad me mitteret, rogaretq; aliquod pereunti illi auxilium ferrem. Sciscitor itaq; nuncium vlceris naturam, an increscat ægritudo, vel deficiat virtus, aut forte eo loco pestilentes sint febres. Refertur vlcus non nigrum, non lucens, non pallidum esse, febrem lentam & pene leuatam, sana omnia in regione illa. Accedo igitur ad hominē: cumq; hilari vultu resedissem, faciē primo oculosq; sano similes intueor. Tum arteriam tangens, pleniorem quoque reperio. Quare sanitatem pollicitus, vlcus detego, & omni sublato timore, familiam reuocans, curam, aggredior: quæ licet difficilis admodum fuerit, ad integram tamen sanitatem æger ille per Dei gratiam reuersus est. *Beniuenius cap. 67. abditorum.*

OBSERVATIO.

Acrochordones, & verucas aliquando sua sponte citra medicamentorum vsum euanescere, at contagio minime vacare.

FIliam habeo quæ quintum annum exegit, Margaretam nomine, cui plures acrochordones & aliæ verrucæ accidere, & per faciem & manus innatæ sunt: sed sponte sua, nulla ope medica adhibita, sanatæ sunt: & alij mei filij, qui eodē linteo faciem abstergebant, ex contagio infecti sunt, tamen nulla cura omnes euaserunt. *Brasauola comment. ad aphoris. 26. lib. 3. Hipp.*

OBSERVATIO.

Aneurismatis exempla illustria.

QVOD à me paucis ab hinc annis animaduersum est, in scarifico quodam S. Andreæ ab Arcubus, magistro Ioanne Mailleto, apud primariū præsidem Christophorum de Thou commorante. Illi igitur, ad humeri dearticulationem cum aneurisma subesset nucis iuglandis magnitudine, edixi, ne id sibi aperiri curaret, alias vitam in manifesto futuram discrimine: tutius ipsi futurum, si conduplicatis linteis in solani & aizoj succo maceratis, caseo recenti & seroso admixto, si vnguento de bolo, emplastro contra rupturam, alijsque refrigerantibus & astringentibus, mali impetum retunderet, si laminam plumbeam imponeret, caligisque vteretur breuioribus, vt ad eam continendam esset illi thorax ex quo caligas subnectebat fasciæ loco: interim vitaret omnia quæ sanguinem attenuant & incendunt, præsertim vero à vocis omni contentione sibi temperaret. Hac diæta, etsi per annum esset vsus, efficere tamen nequiuit, quin tumor cresceret. Quo animaduerso, tonsorem adijt, qui ratus tumorem illum esse ex genere vulgarium apostematum, pyroticum escharoticum, quo apertionem moliretur, sub vesperum apposuit: exacta nocte, sub auroram tanta sanguinis, rupto tumore, prorumpebat copia, vt attonitus omnium opem imploraret, atque me vocari iuberet, qui ipsi hæmorrhagiam tantam sisterem, pœnitere quod monitis minus obsequens fuisset. Vocor igitur, sed cum vix dum ædium limina attigissem, iam animam cum sanguine reddiderat. Quare Tyronem chirurgum diligenter monitum velim, ne temere Aneurismata, nisi forte exigua & in parte ignobili, nec insignibus vasis prædita, aperiat: hac potius curationem adgrediatur. Cutis superincidatur dum patefiat arteria, patefacta ipsa scalpello vndique à circumstantibus particulis diducatur, ipsi retusa & incurua acus introrsum filum trahens subijciatur, ligetur, hinc abscindatur, intorti fili lapsus ex sese expectetur, dum natura abscissæ arteriæ oras regenerata carne obducet: dehinc reliquum curationis simplicium vulnerum modo absoluatur. Quę in partibus internis contingunt aneurismata, sunt incurabilia, qualia frequenter accidunt his, qui litus & sudores ad curationem luis venereæ multoties pertulerunt, quod sanguis attenuatus, & nimium inde incalescens, adeoque incandescens, nec iam arteriæ conceptaculis contineri potis, ipsam in eam distendit amplitudinem, vt manū in pugnum complicatam capere possit. Quod ego animaduerti in cadauere Vestiarij cuiusdam, qui ex Aneurismate arteriæ venosæ repente, dum pila palmaria luderet, rupto vase, corruit: dissecto cadauere, magnam sanguinis copiam in thoracis capacitatem effusam inueni, arteriæ vero corpus in eam quam dixi amplitudinem dilatatum, internamque ipsius tunicam osseam: quo ego nomine eius paulo post cum magna admiratione copiam in Scholis Medicorum feci, tum cadauer publice dissecarem: ille dum viueret, micantium impetu arteriarum omnium pulsum ingētemque toto corpore calorē se percipere dicebat: cuius rei occasione sæpe animo linquebatur. Domin⁹ Syluius, Regius tum Medicinæ professor, interdixit illi vino, aquam coctam pro potu, & pro cibo lac pressum, caseosque recentes esse, atq; cataplasmatis forma imponi dolenti & tumenti loco voluit: vesperi ptisana ex farina hordei & semine papaueris vtebatur: clystere vero ex refrigerantibus & emollientib. aut cassia sola per interualla purgabatur, quibus remediis

mediis multo melius sibi esse dicebat. Caussa osseæ eiusmodi arteriarum per aneurismata constitutionis est, quod sanguis calidus & feruens primo tunicarum arteriæ facit dilatationem, inde ruptionem. Quod cum contigerit, mutuatur tum ex corporibus vicinis materiam idoneam qua solutam sui vnitatem restauraret. Hæc materia dum sensim resiccatur & induratur, in carthilagineam vel etiam osseam substantiam degenerat, earundem plane caussarum materialium & efficientium vi, qua in renibus & vesica calculi generantur, sanguinis enim portio magis terrestris desiccatur & densatur, vi caloris contra naturam in parte aneurismate obsessa existentis, quo fit vt ad arteriæ dilatatæ & ruptæ substantiam additam in osseæ consistentiæ corpus abeat. In quo naturæ, DEI ministræ, elucet singularis prouidentia, vt quæ nouo velut aggere comparato, & opposito, furentis sanguinis, spirituum vitalium copia turgentis, impetus retardare velit, nisi quis malit eius duritiei caussam referre ad continuam medicamentorum refrigerantium & astringentium, quibus densandi & indurandi vis inest, appositionem: vt non omnino obscure licet colligere ex Galeni scriptis. Cæterum ne falleris signis supra cõmemoratis: nam nonnunquam in insignibus Aneurismatis nec pulsum vllum percipere licet, nec digitorum appressione sanguinem in arteriam compellere, vel quia sanguinis eiusmodi effusi maior subest copia, quam pro pristinis arteriæ conceptaculis coerceri possit, vel quia in thrombos coit & concrescit, ex quo mox putrescit, ventilationis à corde beneficio destitutus: vnde dolor ingens, Gangræna & partis necrosis, animantis denique ipsius interitus. *Pareus lib. 6. cap. 28.*

Ante annos plus minus 40. habui cum collegis D. Achille Grassaro Lindauiense, & quodam nostrate, in cura quendam Patricium, magni nominis virum, Leonh. Velserum. Is ex saltu & concussione equi ferocientis incidit in vehementissimum dolorem dorsi qui nulla erat medicabilis arte, plurimis & diuersis cuiusque generis tentatis, tandem ex Belgio, ni fallor, huc vocatus Andr. Vesalius, cui in anatomicis administrationibus suo tempore par non erat, nedum superior: is vt deprehendit tumorem aliquem haud ita magnum in dorso circa vertebras aut spinam pulsantem, statim dicebat esse ἀνεύρισμα ex dilatatione aortæ arteriæ: nam vt in varicibus videmus contineri sanguinem in media vena, ita in hoc affectu in media aorta arteria, idque ex saltu seu concussione equi contigisse, & incurabilem fore: idem asserebat se eiusmodi affectus vidisse in gutture, in pectore, in poplite, in brachiis, & semper inferre extremos dolores, & tandem syderationem, nec curari nisi abscissa parte affecta. In eiusmodi aneurismate se quandoque reperisse humorem concretum instar glaciei aut humoris cristallini, interdum veluti sanguinem concretum, aut molam, in viuis corporibus verum sanguinem deprehendisse, in defunctis nigrum & syderatum, & cum grauissimis doloribus ægros mori: sponte interdum fieri eiusmodi vasorum dilatationem, interdum ex causa antecedente, qualis fuit in hoc nostro ægro, qui, supra biennium hoc grauissimo morbo conflictatus, omnique auxilio Medico destitutus, tandem in manus empyrici cuiusdam incidit, qui, salutem pollicitus, exhibuit catapotia nescio qualia, ex quibus in sanguinis sputum incidit, & miser ille in sinu coniugis tandem extinctus 25. Iunii, Anni 1557. Dissecto corpore, reperimus id quod Vesalius prædixerat, in ipsa aortæ arteriæ cauitate tumorem prægrandem, durum, carnosum, ex sanguine arteriali concretum, qui foras etiam protuberans, in dorso dolorem & pulsationes inferebat: eiusmodi nimirum, qualis in arteriarum pulsu deprehendi solent. Ita de hoc affectu incurabili edocti sumus à Vesalio, priusquam bonus ille vir moreretur.

Etiamnum apud nos est ciuis, qui ex læsione arteriæ in brachio dextro ex venæ sectione incurrit ἀνεύρισμα magnitudine oui gallinacei aut anserini, quod tamen consolidata arteria nullam molestiam prębet, ita vt omnes actiones voluntarias obire possit citra noxam. *Clarissimus Vir Adolphi Occonis Obseruatio.*

OBSERVATIO.

Monstrosa in abscessibus visa.

ABSCESSUS ἀπόστημα Græce dicitur. Huius duplex genus est. Vnum cum phlegmone in pus versa, pus ipsum tanquam in sinu aliquo est collectum. Alterum cum nulla præcedente phlegmone, humor aliquis statim ab initio, isque alias specie alius, cæterum omnino acris, in parte aliqua colligitur, porro excoriat hic circumposita corpora: spatium videlicet sibi moliens vel inter duas tunicas, vel sub certis membranis. Excoriat autem omnino ipsa copia distendens: interim vero acrimoniã quandam à putredine tempore contrahens. Sane inueniuntur in huiusmodi abscessibus cum scalpello sunt diuisi, proprietates quædam non paucæ, nec humorum modo, sed etiam solidorum quorundam corporum. Siquidem vnguium, pilorum, ossium, testarum, lapidum, & pori fragmentorum similia inuenta in his corpora quædam sunt. Ac humorum ipsorum alius veluti lutum, vel cœnum, vel olei quidam limus, vel vini fæx, alius adeo grauiter olens, vt omnes auersentur. Verum hæc rarius incidunt. Frequẽtissima vero huius morbi sunt tria genera, quorum singula propriam appellationem Græce sunt sortita. Ea sunt ἀθέρωμα, στεάτωμα, μελικηρὶς à similitudine contentarum in tumoribus substantiarum dicta. Est enim aliud eorum veluti sæuum, aliud veluti mel, aliud pulticulæ quam ἀθήραν vocant simile. *Galen. lib. Meth. 14. cap. 12.*

Quocunque modo fiat abscessus, id spatium, quod abscedentes partes interiacet, humoribus illum efficientibus impletur. Qui, si diutius aliquando maneant, in varias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ fæci, multisque id genus aliis similia sæpe in abscessibus contenta deprehenduntur. *Galenus libro secundo, ad Glauconem capit. septimo.* Plura vide apud *Celsum libro septimo, capit. sexto.* Nos accersiti cum essemus præsentes dum nobili cuidam matronæ Venetæ, rescinderetur abscessus vidimus chirurgum extraxisse duram quandam materiam ex eo abscessu, quam discernere non poteramus, num lapis potius esset, vel os. *Trincauellus de ratione Cur. Hum. corp. affect. lib. 10. cap. 5.*

Præter Atheromata Steatomata & Melicerides, multa sunt alia tumorum genera, vt Nata, Glandula, Nodus, Botium, Lupia, quæ vt materia (sunt enim omnia ab humore pituitoso crasso, lento, & viscido) sic specie cum atheromate, steatomate, & meliceride conueniunt. Quin & in his apertis plerunque cernas omnis generis & à communi tumorum materia longe dissita corpora, vt lapides, cretam, arenam, carbones, cochleas, spicas, fœnum, cornu, pilos, carnes tum duras tum spongiosas, cartilagines, ossa, integra etiam animalcula, tum viua tum mortua. Quarum rerum generatio (per humorum corruptionem & alterationem) nos non admodum tenebit attonitos, si consideremus, quod, quemadmodum ex totius magni mundi seminibus & elementis omnibus, natura hominem microcosmum concinnauit, vt illius magni mundi esset viua velut imago: sic in illo omnes omnium motuum & actionum species elucere vult, nunquam in nobis otiosa, quamdiu materia generationi non deest. *Pareus operum suorum libr. 6. capit. 19. De tumoribus contra naturam.*

Quid memorem prodigiosa corpora, quæ in præter naturam abscessibus reperiuntur, calculos dico, cretam, arenam, carbonem, limacum cochleas, spicas, fœnum, cornua, pilos & plerasque animalium viuorum mortuorumque species? nihil enim est in earum generatione (per corruptionem facta quam multiplex præcedit alteratio) quod attonitos animos nostros & suspensos tenere debeat: si præsertim consideremus fœcundam & parentem omnium naturam, vniuersæ materiæ ex qua maior mundus contextus est, varias portiones, & particulas, in microcosmum hominem indidisse, quo amplius ad magni illius imaginem, & vnum exemplar factus esse videretur. Itaque in eo sibi placere, vt omnes actiones, motusque quos obire & edere in maioris illius mundi scena solet, eosdem in hoc paruo effingat nunquam in nobis otiosam, modo ne materia desit. *Idem eodem opere, libr. 19. capit. tertio. De Infantum variolis.*

Observatio.

Septicum ad dissecandam cutem carnemque sine dolore admirabile, quo abscessus perforari, & membra breui tempore fere sine dolore cauterio affici queant.

PVblicæ vtilitatis gratia, quædam, quæ tibi non ingrata futura arbitror, & quæ te mihi semper accepta laturum certo scio, addam, neque me ab hoc proposito nonnullorum ingratitudo (quæ in nostra hac vrbe maxima est) remouebit, qui vt hæc nostra discant experimenta indignissimi sunt; vincat tamen publica vtilitas, & quod fortasse aliquis tanquam arcanum sibi à diis commissum reticeret (quamuis vera esse arcana existimem morborum essentiam cognoscere, & ipso tempore medicinam facere) in omnium bonorum gratiam, quibus maiora & meliora debentur, in publicum prodeat. Septicum hoc medicamentum si in aquam versam fuerit, atque illi quintam partem humanæ pinguedinis, vt penetret, addideris, & partem etiam exiguam opii, supra modum tibi gratum erit: isto enim commodissime cutem carnemque perforare poteris, si hoc pacto eo vsus fueris, primum perforandus locus optime abstergatur, deinde baculo buxeo vel oleagino (quod depressi specilli formam habeat) in hoc medicamento madefacto vel cuspide specilli argentei in huiusmodi medicamento etiam madefacta, locus in quo debet fieri incisio, secundum incisionis magnitudinem, quæ fieri debet, perfricetur, dum perfricabis, colorem proprium perfricatam illam partem mutare videbis, idque aduertes magis, si paulisper perfricationem intermiseris. Tunc autem alteratam partem illam lanceola scindere tuto poteris, leui tamen incisione, quod sine aliquo dolore fiet, quia pars illa iam alimento destituta & emortua non sentiet, deinde eodem specillo vel ligneo, vel argenteo, vt magis commodum fuerit, in eodem medicamento iterum madefacto, refricabis, & rursus partem illam, quæ post primam incisionem proprium etiam colorem mutauerit, secabis, hoc pacto perges, quoad profundam etiam sectionem, vt opus erit, feceris. Possem quoque medicamenta alia septica recensere, quale illud esset, quod ex chalcantho, nitro, alumine, & similibus paratur, per artem chymicam, sed cum maxime penetrent, violentissimeque operentur, & propterea maximos inferant dolores, illa soleo vt plurimum respuere, quocirca ea silentio inuoluam. Hoc autem nostro medicamento abscessus perforare quamplures poteris, & membra breui tempore, & fere sine dolore, cauterio afficere. *Maggius de Vulner. sclop. Curand.*

Observatio.

Carbunculus quo tempore Italiæ nouus morbus.

L. Paulo Q Martio Censoribus, primum in Italiam Carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est, peculiare Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q Lecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic vero pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso tã paruo vulnere, vt vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerunque sub lingua, duritia rubens, varicis modo, sed nigricans capite, alias liuida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circaque pustulas paruas, rarius febrem, stomachum faucesque cum inuasit, ocyssime exanimans. *Plinius Nat. Hist. lib. 26. cap. 1.* Quomodo cum veterum Anthrace conueniat, *Ingrassiam de tumoribus præter nat. p.* 213. consule.

Observatio.

Puer sphacelo correptus, mutilatis membris omnibus, periit.

PVer erat annos natus sex, cum articulos digitorum & manuũ & pedũ sphacelus occuparet, qui sensim serpens supra genua, ad vtrumq; cubitũ peruenit, vbi autẽ hæ emortuæ partes decidissent, summam siue extremam narium partem, & aurium alulas, ac lobos siue fibras inuasit: morte paulo post subsequente. Sic tandem miser puer mutilatis ac amissis membris periit. *Dodonæus Obseru. 53.*

OBSERVATIO.

Gangrænæ à frigore excitatæ Historiæ miræ.

LVtetiæ Brito quidam seruus à stabulo, cum à cæna probe potus supra lectum se coniecisset, per proximam fenestram, quam patentem reliquerat, frigus subiens sic alterum eius crus occupauit, vt mox à somno excitatus, nec tibiis ingredi, nec pedibus se sustentare posset. Cum igitur crus stupefactum tantum putaretur, iussus est igni adstare, sed cum illud propius admouisset, plantam pedis sibi sine vllo doloris sensu digiti crassitudine inussit, iam enim plusquam dimidiam cruris partem necrosis occupauerat. Itaque in Nosocomium deportatus cum esset, conatus eius loci Chirurgus est cruris emortui amputatione reliquum corpus à morte imminente vindicare. Sed frustra: gliscente enim in supernas partes necrosi, intra triduum mortuus est, cum laboriosis ructibus & singultibus, deliriis, frigido sudore, & crebra syncope. Profecto tota illa hyeme frigoris tanta extitit inclementia, vt plerisque in Nosocomio narium alas seu pinnas necrosis sine vlla putredine occuparit. Itaque cum ex tam multis quatuor delegissem quibus nares amputarem, duo quidem incolumes euasere: reliqui serpente malo interiere. *Pareus operum suorum libro vndecimo, capit. duodecimo.*

OBSERVATIO.

Gangræna, seu corruptio partium extremarum, amputatione earundem curata.

NON possum hoc loco silentio præterire casum insignem qui accidit cuidam viro nostra memoria. Accidit illi in pede nigredo cum adustione quæ assimulatur combustioni ignis, & corruptio illa in primis accidit in digito eius, donec occupauit pedem totum. Postquam ergo vidit corruptionem longius quotidie serpere in membro cum dolore & adustione, iudicans celeriter malo crescenti resistendum, nullo adhibito Medico, ipse incidit pedem apud iuncturam, & sanatus est. Et longiore post tempore accidit ei illa eadem corruptio in digito manus suæ. Venit ergo ad me, & conatus sum auertere & expurgare illam superfluitatem Medicinis, mundificando corpus eius, & superfluitas malitiosa tenaxque nullis catharticis potuit reuelli, sed cœpit inuadere digitum alium donec peruenit corruptio in manum. Vocauit ergo me ad incidendum manum eius, & nolui illud, sperans adhuc me efficacioribus medicamentis humores illos malos reuulsurum ex corpore hominis. Timui enim ne posset perferre sectionem manus, erat enim admodum imbecillis, ob humores quibus pessime abundabat miser, postquam ergo me non potuit induci vt abscinderem illi manus corruptas partes, reuersus est demum, & peruenit ad me de eo quod properauit & incidit manum totam suam, & sanatus est. Hoc exemplo nullam aliam ob causam dico; nisi vt discamus hinc quid sit audendum in his corruptionibus serpentibus. Plurimum enim arbitror prudenti medico prodesse, si quamplurima notet exempla, quæ sequatur. *Albucasis lib. 2. cap. 87.*

OBSERVATIO.

Gangrænæ & sphaceli curandorum leges, Illustri Historia demonstratæ.

PLacet nunc gangrænæ & sphaceli curandorum leges proposito exemplo confirmare. Dum ego Taurini agerem Chirurgus Polemarchi Monteiani, miles quidam Gregarius, vulnus ad carpum seu manus articulum, glande plumbea sclopo explosa, accepit: vnde fractis insigniter ossibus & tendinibus, neruosisque corporibus crudeliter laceratis, gangrænæ, ac tandem sphaceli, ad cubiti vsque articulum, consecutio facta est, sed & mediam thoracis partem inflammatio inuasit, & ad gangrænam quædam velut dispositio, quo factum est, vt ructibus, singultibus, vigiliis, iactationibus & crebra syncope laboriose & periculose admodum exerceretur, quæ causa fuit, cur multi illum Chirurgi relinquerent, tanquam deploratum. Ita factum est, vt amicorum eius precibus coactus, miserum illum & omni humano præsidio orbum curandum susciperem. Cognito igitur suis signis sphacelo, brachium ad cubiti articulum primo quoque tempore amputo, superinducta prius deligatura, amputo inquam, non serra, sed sola nouacula: excisis quæ ossa, id est, humerum brachiumque continebant ligamentis, quod in articulo cubiti sphacelus consisteret: etsi gangræna ad humerum ascenderet: nec vero noua cuiquam hæc in articulo sectio videri debet. Illam enim Hippocrat. valde commendat, atque sanatu facilem prædicat, nihilque ex ea timendum præter syncopem, propter dolorem, qui incisione tendinum & ligamentorum communium excitatur. Cæterum incisione eiusmodi à me peracta, prohibere non potuit super inducta ligatura, quin multus sanguis inde manaret, propter insignia quæ illac perreptant vasa. Sino igitur sanguinem liberius fluere quo partem deonerarem, atque inflammationis ac gangrænæ periculis metuque in posterum expedirem: mox ignito ferro fluorem cohibui, neque dum enim aliam viam noueram. Inde soluta blande deligatura, humeri partem gangræna obsessam multis & profundis incisionibus disseco, vitata & intacta interna parte, propter insignium vasorum & neruorum, qui illac feruntur, multitudinem, mox incisionum quibusdam pyroticum admoui, tum vt sanguinem sisterem, tum virulentam saniem in parte restitantem exhaurirem. Inde immissis, appositisque remediis alibi descriptis, serpentem putredinē debellaui: ad thoracis coercendā inflammationem omni medicamentorum refrenantium genere sum vsus: epithemata etiam regioni cordis adhibui, & candiaca ægro potanda, deuorandaq; exhibui, nec ante destiti ab illorum vsu, quam illi ructus, singultusque atque leipothymiæ vanescerent. His ego dum attentius intendo, aliud ægrum mali genus occupat, conuulsio nempe, non vlla mea, aut eius culpa: sed loci in quo iacebat vitio, in granario enim decumbebat, rimis vndique dehiscente, & ventorum omnium afflatui peruio, media vero tum & pruinis, gelu, omnique frigore horrida sæuiebat hyems, nec has cœli, locique iniurias ignis aut eorum aliud quæ ad vitā tuēdam necessaria sunt minuebat: iam artuū contractio, dentium constrictio, & oris, facieique partium

Partium omnium tortura miserum exercebant, cum ego eius misertus, in proximum stabulum multo fumo fumans deportari curaui, importatoque in duas pyrotecas igne, descriptis alibi ad conuulsionem linimentis, quam primum ceruices, totamque homini dorsi spinam oblino, vitatis partibus thoracis: mox ipsum calido linteo inuolutum, in fimum pariter calens & recenti stramine ante constratum ad ceruices vsque defodio. Illic cum triduum mansisset, oborto tandem leui alui profluuio, & copioso sudore, os sensim, dentesque ante constrictos & rigentes diducere cœpit. Hinc rei melius gerendæ opportunitatem nactus, instrumento in dentes inserto, os illi amplius diduco. Illum oris hiatum, subducto dehinc dilatatorio, insertis hinc & hinc salicis bacillis, seruo integrum, vt liceret mihi ipsum paulo liberalius cibis paratu facilibus, nempe lacte bubulo & ouis sorbilibus cibare, tantisper, dum mandendi libertas, deuicta conuulsione, rediret. His igitur artibus conuulsionis illo casu mox liberatus, tum demum brachii curam repeto, ferro candente extremum os denuo inuro, vt saniei affluxum perpetuum exhaurirem. Notatu vero haud omnino indignum est, quod eiusmodi cauteriorum actualium appressione, mira se voluptate perfundi dicebat: titillante quodam pruritu per totam ossis illius longitudinem grassante, ob caloris ab admoto caustico blandam diffusionem, quod idem ego in multis aliis, præsertim in Nosocomio Lutetiano decumbentibus simili in casu animaduerti. Secutus est hanc inustionem multarum & insignium ossis squamarum & testarum prolapsus, ad id etiam faciente aeris liberiore quam par erat appulsu, quin etiam vbi fotui locus datus est, rosarum rubrarum, absynthii, saluiæ, foliorum lauri, florum chamæmeli, meliloti, anethi decocto, sic parti solatium paraui, vt interim saniem virulentam, carnes ossaque pertinacius imbuentem, vna eademque opera exhaurirem. Denique factum est, vt Dei opere, & illa quam dixi arte, & sollicita cura tandem conualuerit. Ex quo monitum velim chirurgiæ tyronem, vt nunquam quenquam sic deploratum habeat, vt ipsum penitus pro derelicto habere velit, hominem cum prognosticis dimisisse contentus. Nam vt apposite à veterum Doctorum quodam scriptum est, vt in natura, sic etiam in morbis monstra contingũt. *Pareus operum suorum lib. 11. cap. 25.*

Observatio.

Gangræna & necrosis ad febrem inueteratam consecuta, citra dolorem, liuorem, aut tumorem.

Vidimus euenire mortificationem putrefactionemque membri in extremitatibus ægrotantium quorundam, qui diutius febre laborauerunt antiqua, & satis acuta, tantum quod eorum corpora adeo arefacta & macrefacta remanserunt, quod extremitates tibiarum interdum, tempore præsertim hyemali, ad tantam infrigidationem, congelationem seu stupefactionem, defectu caloris naturalis, redactæ sunt, vt membrum ipsum propria caliditate naturali priuatum esse videretur: & tamen licet mẽbrum quo ad tactum videretur frigidissimum, patiens nihilominus multum conquerebatur de magno dolore, & loci incendio, ac si in ipso ignis naturalis adfuisset: hoc quidem temporibus nostris vidimus euenire nullo præcedente dolore, nullaque tumefactione, & nulla insuper liuiditate ac nigredine loci (vt solet in cancræna euenire) in quadam Nobili muliere in ciuitate Genuensi, Saluagina de grimaldis nuncupata: q̃ post longã infirmitatem in lapsum prædictæ corruptionis incidit: & sic manifestus est vnicuique morbus. *Iohannes de Vigo Chirurg. maior. lib. 2. cap. 6.*

Observatio.

Carnes cuidam ab oßibus discedentes.

Craterі Medici seruus nouo quodam morbo captus fuit, ita vt carnes eius ab ossibus abscederent. *Porphyrius lib. de Abstinent. & anim.*

Observatio.

In iuncturarum amputatione vt os contegatur diligenter obseruandum.

Vt transuersum dissectũ os contegatur in membrorum incisione ministris iubere soleo, vt amputandum membrum contineant, & ad se quantum possint membri illius cutem carnemque trahant, vt dissecta pars, in cutis & carnis musculorum relaxatione, facilius tegatur, atque ita quandoque statim os illud contegitur, vt nullo modo conspiciatur, ex quo facilius curatio absoluitur, hoc tamen commode careremus, si extra carnem os promineret, quod chirurgia esset deinde remouendum, & si naturæ permitteretur nisi post longum tempus abscederet. In iuncturarum amputatione, vt os contegatur, diligentius soleo obseruare, iubeoque ministris, vt, quantum in ipsis est, pellem quæ supra iuncturam est, ad se trahant, facta deinde arctissima ligatura, membrum in ipso articulo excido, vasa præterea sanguinem effundentia inuro, post hæc vt ministri, quam contraxerant manibus pellem carnemque remittant, impero, quæ quandoque bonam iuncturæ partem, nonnunquam totam iuncturam sponte contegit, non secus ac si dedita opera manu attraheretur coniungereturque, & nullis, vel paucis saltem, vt sanguinis fluxus compescatur, membrum eget cauteriis, quippe à pelle illa vasa conteguntur, & fluens sistitur sanguis, sed tamen vt melius pellis committatur, digitis nonnihil eam attrahe, deinde eo modo, quo pelles suuntur, illam consues, dando operam vt omnino iunctura contegatur, emplasticis postea medicinis vulnus, vt dictum est, communies. Neque hunc modum amputandorum membrorum à me relatum & obseruatum Venetorum lictores ignorauerunt, qui facinoroso alicui homini manum excisuri, pellem eo (quem diximus) modo ad superiora contrahunt, & post manus amputationem ilico contractam pellem laxant, & diligenter circa iuncturam consuunt, vulnerique ventrem gallinæ morientis adhibent, nec vllum deinde fit sanguinis profluuium. Nec hoc à Galeno sententia abhorret, qui 5. *Method.* scribit, sanguinis fluxum sisti ex propriæ cutis superpositione, quapropter tuto hoc modo membra secabis, qui si tibi satis fecerit, illum te docuisse non me pœnitebit, daboque operam, diis volentibus, vt propediem & maiora,

iora, & vtiliora intelligas. *Maggius, de Vul. Sclop. Curat.*

OBSERVATIO.

De noua remediorum forma ad compescenda sanguinis post amputatum membrum profluuia, discrepantes sententiæ.

FATEOR equidem me olim alia via sanguinis ab amputatione membrorum fluores compescuisse, quam quę alibi tradita est. Cuius equidem rei pudet me, & piget: sed quid facerem? sic à magistris, quos mihi imitandos proposueram, semper factitari animaduerteram: qui nempe tum demum se præclare instructos ad hæmorrhagiam sistendam arbitrabantur, cum ignitorum ferramentorum & medicamentorum causticorum varia suppellectile circumfusi, nunc hæc, nunc alia pro arbitrio amputatæ parti apprimerent. Quod profecto facinus non sine summo horrore dici aut cogitari, nedum fieri potest. Id enim remedii genus non poterat non summum doloris cruciatum ægris inferre: cum eiusmodi vulnera recentia, & viuam sanamq; carnem comprehendentia, exquisitissimo sensu prædita sint. Nec vero neruosis corporibus causticum quidquam apprimi potest, quin statim ignis sæua illa impressio visceribus communicetur: vnde perniciosorum symptomatum, ac mortis sæpius consecutio. Et certe ex ita inustis vix vnquam tertia pars conualescebat, & id admodum ægre, quod ambusta vulnera difficillime ad cicatricem deducantur: illa enim vstulatione sæui dolores excitantur, vnde febris, conuulsio, & sæpe his alia peiora accidentia. Adde quod eschara lapsa noua sæpius hæmorrhagia superueniebat, cui coercendæ aliis pyroticis & ignitis ferramẽtis opus. Neque enim aliam viam nouerant boni illi viri, ex quorum repetitione magna fiebat carnosæ & neruosæ substantiæ consumtio & perditio. Cuius occasione ossa denudabantur, vnde plurimis cicatricis inducendæ spes adempta est, coactis in vitæ miseræ reliquum tempus vlcus ex eo loco quo membrum excisum fuerat circumferre: quæ res opportunitatem illis adimebat, cruris aut brachii arte parati in excisi locum optandi. Itaque Chirurgos omnes obnixe rogatos velim, vt vetere illa, & crudelitatis crimine obsita medendi via relicta, hanc nouam amplectantur, quam me edoctum DEI numine arbitror: non enim illam à magistris, non à quoquam alio didici, aut vsurpatam vnquam animaduerti. Tantum apud Galenum legi, ad sanguinis fluxum sistendum nihil esse præsentius quam vasa ipsa, quorum ductibus fit fluxio, versus radices suas, hepar nempe & cor religare. Hoc Galeni præceptum de vinciendis & suendis venis & arteriis, in vulneribus recentibus, ad ea quæ membrorum amputatione fiunt cum traduci posse putarem, tentaui in plerisque, sic tamen vt per initia & prima experimenta cauteria & ignita ferramenta parata semper haberem, vt si mihi minus quid feliciter nouo illo opere successisset, subsidium mihi ex vetere doctrina compararem: donec tandem magistra & felici prope infinitorum experientia confirmatus, ignitis ferramẽtis, omnibusque cauteriis, quod ad hoc opus interesset, vale id sempiternum dixi. Idem ego Chirurgis omnibus censeo faciendum: non enim vt in negotiis ciuilibus, sic in his rebus, quæ arte geruntur præscriptio, ius, authoritatem, aut locum contra rationem habere potest: ne quis obtrudat sic semper à maioribus fuisse factitatum. *Pareus operum suorum lib. 11. cap. 24.*

Nimium arroganter inconsultus & temerarius quidam, vasorũ vstionem, post emortui membri resectionẽ, à veteribus omnibus plurimum commendatam, & veteres omnes Medicos, sine ratione, sine experientia & iudicio docere cupiens, nec animaduertit, maiora multo pericula ex ipsa noua vasorum deligatione (quam acu, partẽ sanam profunde transfigendo, administrari vult) imminere, quam ex ipsa vstione: Nam si acu neruosam aliquam partem vel neruum ipsum pupugerit, dum ita nouo & inusitato modo venam absurde conatur constringere, noua inflammatio necessario consequetur, à qua conuulsio, & à conuulsione cita mors. Quorum symtomatum metu Galenus non ante transuersa vulnera suere audebat (quod tamen minus erat periculosum) quam musculorum ἀπονευρώσεις denudasset. Adde quod forcipes, quibus post sectionem iterum carnẽ dilacerat, cum retracta versus originem vasa se posse extrahere somniat, nõ minorem afferrent dolorem, quam ignita ferramenta admota. Quod si quis nouum hunc laniatum expertus incolumis euaserit, is Deo Opt. Max. (cuius beneficentia crudelitate ista & carnificina liberatus est) maximas gratias & habere & semper agere debet. *Gourmelenus Chirurg. Art. lib. 2. pag. 124.*

OBSERVATIO.

Noua alia extremarum partium amputandarum ratio, citra serræ vsum.

PRæstantius esse censerem altero modo hæc secare, vid. cultro. Cæterum maior cura est adhibenda in magnis membris amputandis, q̃ si digitus tantum sit: nam hic facile demitur: collocatur aut super banco, filtro, vel exiguo puluillo ex gossippio submisso, mox illi acies gladii, vel scalpelli plani ac lati, optime acuminati, quasi ad perpẽdiculũ aptatur, & instar cunei ligneo malleo adigitur, vt vnico ictu opus pagat. Pro magnis v. membris alius mod' est excogitatus: nempe cultri duo lati, quorum vnus intra duas columnas ligneas cippo infixus est, aciẽ sursum ꝓducens, alter vero intra easdem columnas superiore loco ponitur, q. ad amussim descendat, vt aciẽ acie fricet. Hic aũt, quo minus labatur, sulco in vtraq; columna facto recipitur, vt quasi fistuca sursum deorsumq; ferri libere possit, non vltro citroque: & quo suo solo descensu ac pondere totũ membrũ detruncet, cippo vel plumbo onerãdus est quantũ satis esse videbitur, vel ipse quoq; cædẽdus est ingenti & graui malleo ligneo, vt vnica illisione opus absoluatur: Sed melius est si instar fistucæ cadat. Modus a. hic, eo q̃ serra efficitur, multo tutior est, facilior & celerior, imo etiã ferme citra dolorẽ: adeo vt Regius Chirurgus magister Iac. cognomine, Regius, vir in arte sua cũ doctrina tũ experientia exercitatissimus, fateatur sua opera nonnullos viuere simili instrumento crure mutilatos, qui putabant, ex lychnio ignis scintillam super pedem incidisse, cũ detruncatũ membrũ est: quod non euenit nisi actionis eiusdẽ instrumenti celeritate, quæ quantum commodum ferat, solummo-

lummodo prudens artifex nouit, & qui in talem calamitatem incidit. Nam præter id quod dolor exiguus & momentaneus est, ex arbitrio etiam artificis illico arteria & vena occluduntur: quod non pauci est momenti. Imo quidem ex iis, qui à cæsis membris intereunt, plures ob effusum sanguinem occidunt, quam ob aliam causam. Nam interea dum serra ossa secantur (præter id quod & plerunque multas neruosas partes à nouacula relictas hæc misere lacerat) perpetuo sanguinem & spiritus fundunt sectæ venæ & arteriæ: quare non possum non vehementer hoc loco serram vituperare, & ex aduerso cultros laudare ac commendare. Sed qui vel animi prudentia, vel stupore, vel artis imperitia non facile ad insueta transeunt, statim opponunt ossium confractionem, vel carnosæ partis contusionem, vel operis crudelitatem. Ast hæc nulla prorsus est, si cum ea, quæ serram consequitur, conferatur: & contusio nulla fit si cultris acies prout licet fuerit adducta: nullius etiam momenti est ossis confractio, cum facile fragmenta hoc loco arte deducantur, vel à natura reiiciantur. Cum igitur negotium ipsum obeundum est, candentia cauteria habenda sunt præsto: apponenda ad axillam, vel inguen repellentia, aures obturandæ, oculi auertendi: & membrum prout dictum est ligandum, postea sic inter vtramque est collocandum, vt (si intra cubitum vel genu sectio fiat) ambo ossa æqualiter inferiori aciei insistant, non autem vnum alteri superstitat, (non idem obseruandum est si supra genu vel cubitum secare expediat, quod vnicum tantum os sit) deinde repente à sano segregandum, mox ad cauteria deueniendum est, quibus arteriæ & venæ cohibentur: incepto opere ab arteria: nam sanguinis aliquid effluere vtile est, deinde protinus tenuis crusta inducenda, perinde atque alibi iussum est: inde vincula soluenda, & totum vlcus cum adiacentibus partibus obtegendum medicamento confecto ex rosaceo, ouo, & bolo armeno, quod tepidum applicetur: vsurpetur hoc biduum. Diebus sequentibus, quo crusta decidat, infra scripto medicamento vteris: butyri non omnino recentis, nec vetusti vnc. vj. lauetur per horam in succo porri, succum bis terve renouando, cum quo crusta implastretur. Quod si porrum non adsit, butyrum solum, vel suilla axungia non admodum antiqua satisfacient. Et cum crustam iam separationi vicinam esse noueris, butyro simplici, vel axungiæ recenti mellis tantundem immisce, & vtere. Illa decisa, medicamentum quod mediocriter exsiccet cum abstersione conducet: cui succedant cutem generantia, quæ scilicet potentem exsiccandi sine morsu vim habeant. Sed virtus hic postponenda non est, eo quod facile labascat, cum propter dolorem, tum propter euacuationem multam sanguinis, spirituùmque, præcipue si per serram opus fiat. Quare per horulam ab opere præter rationem non erit, infusum panem in vino paucifero dare. Nec aggredienda res est stomacho vacuo: statim enim molesta syncopi prehendi solent: nec eo repleto, ne cibus propter agitationem corrumpatur, vel in venas mesaraicas omnino incoctus trahatur. *Leonard. Botall. de vuln. Sclop. cap. 23.*

Observatio.

Extremarum partium frigore prope enectarum curatio mira.

Quod audiui à quibusdam Nobilissimis Polonis, qui inquiunt, & est res notatu digna, in regione sua, quæ gelidissima est, sæpe fieri vt aures, nares, manus, pedes præsumpto frigore ita rigeant, & torpeant, vt si vel tangantur manibus calidis, vel approximentur igni, statim decidant; atque vnum esse in eo casu summum auxilium, si, priusquam sese calori exponant, partes torpefactæ in aquam gelidissimam mittantur, cuius euentus breuiter ratio est proponenda. Nam definitum est ab Aristotele *quarto Mereor.* corpora, quæ congelantur frigido & sicco, vel summe congelari, vel minus; si summe congelata sint à nulla re, nisi à vehementissimo igne, & raro etiam possunt dissolui, cujusmodi est crystallus montanus, & adamas; quæ cum sint summe congelata à frigido, nullo pacto dissolui possunt. Sed si non fuerint summe congelata, dissoluuntur tum à calido humido actu, tum etiam ab humido, & frigido. Exemplum est de glacie, quæ & à calida aqua, & à frigida dissoluitur. Sed differentia est, quia calida aqua cito dissoluit, atque etiam consumit; frigida dissoluit tantummodo, non autem consumit. Quamobrem cum partes externę à gelu torpescant, & congelantur, si à calore statim dissoluantur, simul etiam ab eo calore consumuntur, vt consumptæ statim decidant, veluti emortuæ; sed si tractentur aqua frigida, fit quidem pedetentim illa dissolutio, absque tamen vlla consumptione. *Mercurialis de morb. puerorum lib. 2. cap. 5.*

DE VVLNERIBVS.

VVLNERVM OBSERVATIONES MEMORABILES.

Observatio.

Decumbens in extremis, insuper inimico superueniente, qui eum porro enecare statuerat, illato vulnere recipit vitam.

Quidam inimicum habens cum extreme laboraret, vt iam mori videretur: venit inimicus, quærit ex famulo vbi sit Dominus. Famulus respondet: Decumbit in extremis, & vix hodie superuiuet. Et ille intra se (vt mores sunt Italici) morietur de manibus meis. Et ingressus cubiculum eum vulnerauit grauissime & abiit. Ex eo sanguinis fluxu, postquam delegata essent vulnera, conualuit. Ita salutem attulit, qui mortem inimici quærebat. *R. Solenander Sect. v. Cons. 15.*

Observatio.

Vlcus ex vulnere illato curatum.

Plutarchus, lib. de vtilitate capienda ex inimicis, narrat Thessalum quendam nomine Proteum, inueteratum, & ad remedia contumax vlcus parte quadam corporis circumtulisse, nec seruari ante potuisse, quam hostili in certamine vulnere illic forte accepto, redintegrata cura, ad vnum corpus reductum vulnus fuerit.

Obser-

OBSERVATIO.

Vulneratis sanguinis profusionem quandoque prodesse.

VIdimus vulneratos post sanguinis copiosum profluuium, sine contractionis metu, paucis diebus liberatos. In castris quendam chirurgum vidimus, nobilem iuuenem in humero vulneratum, curantem; cui linteolos protinus vulneri admouerant amici contra sanguinis profluuium; linteolos statim euomuisse, nescio quid in vulnere digito perquirentem, dum amicos profusione larga sanguinis conquerentes frustraretur sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum fluere permisit, haud ignarus, quo ægrotantem tutum à spasmo reddidit, & octauo circiter die per cubiculum ambulantem vidimus. *Alex. Benedict. de curand. morb. lib. 1. c. 47.*

OBSERVATIO.

Vulnera in brachiis, dorso, alibique accepta persanata: deinceps inter tormenta, quibus homo ob facinora adhibitus est, simul omnia rupta.

CVm hoc anno 1596. delectus militum in quadã vrbe Lusatiæ superioris haberetur, orta inter quosdam lite, res ad arma deuenit & vnus ex iis grauissima vulnera in brachiis dorso & aliis corporis partibus accepit quæ deinde cheirurgi arte & diligentia fuerunt consolidata. Sed interea sparsus est rumor, eum esse hominẽ facinorosum, quouis supplicio dignum. Ideoq; iussu Magistratus in vincula coniectus & sufficientibus probationibus accedentibus à carnifice acerrimis quæstionibus interrogatus est. Inter tormenta autem omnia illa vulnera, prius consolidata, denuo disrupta & diuulsa sunt, non aliter ac si primum essent inflicta. Denique propter sua scelera capitali supplicio affectus est. *V. Cl. Io. Franci Hildesii Med. Camicensis obseruatio.*

OBSERVATIO.

Vermes in vulneribus, vlceribus, & abscessibus nati.

ALiquando in vulneribus pauperum hominum, vel puerorum, vel aliorum animalium male curatis tales (ascarides) generantur. *Valesc. de Saranta.*

Fiunt etiam vermiculi in vlceribus sordidis. *Rondeletius.*

Vidi in puella tumorem magnum inter ilia & inguen, quem incidendo Chirurgus quidam, me præsente, reperit plenum vermibus.

Quidam miles Mutinensis in Hospitali Carmelitano habebat multos tumores intrinsecos & extrinsecos, quos vidimus post mortem (nam ex illis mortuus est) qui tumores erant pleni vermib. paruis, videbanturpediculi. *Fallopius cap. 4. de tumoribus præter naturam.*

OBSERVATIO.

Miræ vulnerum obseruationes atque curationes, dum in eo conflictu, qui ad Diui AEgidii pagum, die vicesima septima Septembris habitus est, sub annum restitutæ salutis millesimum quingentesimum sexagesimum secundum, vulnerati cæsique multi essent: & qui eorum grauibus acceptis vulneribus curati sint, dum victi sese in Arelatem vrbem reciperent, summaque charitate à ciuibus essent accepti.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus non aliunde auspicatius principium sumturus sum, quam si Dei in his potentiam admirer, & cum Psalmographo rege atque Propheta dicam: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognoscet nimis: ipse est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redemit de interitu vitam nostram, coronans nos in misericordia & miserationibus: cuius miserationes super omnia opera eius. Huius vnius potentiæ & miserationi referamus acceptum, quod ii, de quibus dicturus sum, ab hostibus lethalibus plagis vulnerati, propeque ad internecionem cæsi, incolumes euaserint. Ne id, nobis adscribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera nostro marte curasse, quasi ad id vires nostræ suffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam misero & luctuoso casu miseris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura sint: in quibus recensendis fidem obstringo meam, nihil me quicquam obseruationi huic inserturum, quod non ipse oculata fide viderim. Absit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res, vt à me visæ sunt, plena fide synceraque explicabo, & vbi res poposcerit, testes chirurgos, qui vna mecum in curandis ægris non instrenuam operam nauarunt, adferam: etsi res ea, quæ omnium oculis exposita fuit, testibus minime egere videatur, ipsa sibi fidem abunde per se faciente.

In eo itaque miserando conflictu, cum ordines ducerent Hispani aliquot duces strenui cum suis turmis atque manipulis, & pro insita Hispanis militari virtute aduersus hostes fortiter starent, male mulctati sunt, & grauissimis vulneribus affecti: siquidem cum pauci inter multos, aut potius soli hostium impetum sustinerent, fusis fugatisque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hosti dare vellent, obstinato animo pauci aduersus multos, rari inter densos militum cuneos stare ausi sunt. Sed (proh dolor) bona eorum pars cecidit, & qui seruati sunt, seruati quidẽ non fuissent, ni se mortuos prostratosque effinxissent. Quos inter duo Hispani duces, haud minus moribus quam militari virtute cõspicue fuere. Alteri Alunso nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hispania ambo, quam vulgus Castiliam vocat. Strabo, Ptolomæus & Plinius Tarraconensis Hispaniæ partem dicunt. Alonso duci fortissimo septem in capite gladio militari (cotelas vulgo vocant) inflicta vulnera fuere, galea cristata in terram deiecta, ipsoque etiam prostrato: quorum quidem vulnerum quatuor cum insigni cranii fractura ad duram vsque meningem descendente erant, reliqua sine fractura ad caluariam vsque: idem in brachiis octo vulnera exceperat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & metacarpium consistebant: rursus in cruribus sex vulneribus erat confossus: vt in summa vno supra viginti vulneribus dilacerum corpus esset, quæ ipse singula denumeraui, loca sedesque affectas contemplando, & vulnerum magnitudinem numerumque spectando. Vt plane dum ad eum curandum publico decreto venissem, vna cum aliis vulneratis tractandis, quorum numerus ad ducentum sexaginta ascendebat, in stuporem versus, nec qua curatione m inciperem, nec qua desinerem, satis mihi compos e-

ram: tam multa, tam grauia inerāt in enecto fere homine vulnera. Nam quū à ſanguinis incredibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, & coacto ſanguine, viribuſque pene extinctis, deficere æger in momenta ſingula videretur: priuſquam capitis vulneribus manum admoueremus, reficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere. quod omnium indicationum prima & potiſſima ſit, quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno. Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatide intrita panis in eo infuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſaccharo & cinamomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires defectas reparare ſtudeo. Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer quam homo) mirâ intra biduum refotus recreatuſque fuit. Nec vero interea dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis deterſis vulneribus, ſuere illa ſtuduimus quæ ſutura indigebant, & topicis admotis vnguinibus, faſciis vulnera molliter & abſque dolore, quoad fieri potuit, tractauimus. Capitis porro vulnera quum forationem terebellis expoſcerent, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtulimus id muneris aggredi: tumque terebellis, ſcalpris & volſellis, malleoque diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem cōprimerent. Sed cum à vulneribus iis, quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus, quibus torquebatur, peſſime haberet, iis maximopere inſiſtendum omni cura diximus. Vnde enim à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt belle Galenus docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſmate ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæmelino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illinentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet; quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ auctore Hippocrate atque Galeno vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea vero mollibus clyſmatibus ventrem purgabamus, quod ſoluentia medicamenta deiectę vires non ſufferrent: & ſi in huiuſmodi vulneribus neceſſariam eſſe purgationem eam quæ medicamentis fit Hippocrates & Galenus dixerint. Adauctis tamen ſenſim viribus, catholiconem cum rhacomate & ſyrupo roſaceo dare auſi ſumus, feliciterque ſucceſſit, Tanta autem curâ in hoc curando vſi ſumus, vt prope ægro aſſideremus. Vulnera capitis omnia ex roſaceo melle, & Conciliatoris vnguento, quod ad tergenda capitis vulnera mirabile eſſe ſolet, vt & capitali puluere & emplaſtro demum ex betonica Dei gratia adiuti, perſanauimus, tum verò reliqua quæ in cruribus & brachiis conſtabant, ſua cuique auxilia admouentes, magna omnium admiratione ac plauſu, Deo gratias reddentibus cunctis. Atque hæc Alonſi grauiter vulnerati curatio fuit.

Collega illius porro Manricus, & dux quoque ipſe fortiſſimus, ſæuiſſime vulneratus ſecundum thoracem, coſtas, faciem, brachia, caput proximus morti erat, biduumque conſtitit ſine voce ac ſenſibus, planeque ἄσφυγμος, id eſt, ſine pulſibus, vt vermiculans & interſectus vix in eo appareret pulſus, cui & ipſi cum facto de morte prognoſtico, manum vix admouere vellemus, quod deplorati à medicis non ſint contingendi: (auctore Hippocrate) iuſſi tamen, manum tanquam deplorato admouimus: vires primum refouentes, quæ penitus conciſæ erant, præ nimia ſanguinis profuſione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus ſeſe præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à ſuis ſub noctem adiunctus, fluuium fere totum natatione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate ipſi veriora hæc ſunt. Nam vno impulſu plus minus centum vulnerati ſeſe in Rhodanum proiicientes, natatione virili ſalutem ſibi quæſierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo ſubmerſi perierunt. Multi tamen euaſerunt, quos nudos Arelatenſes ciues charitate plauſibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima ſemienectos exceperunt, quibus potuere præſidiis confouentes: quos inter hic ſtrenuus dux, tribunus militum erat. Hunc itaque curandum ſuſcipientes, hunc ſeruauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & ſtragulis congelatum fere hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes, & enectam virtutem inſtaurantes iuſculis & contuſis ex cinamomo paratis, odoribus item bonis ſpiritus diſſolutos fouentes, ex aqua florum citri, roſacea, vino odorato & caryophillis inuicem mixtis, tempora, pulſus brachiorum, nareſque madefacientes, linteiſque hoc liquore imbutis ſæpe ad nares admotis, ſpiritus pene extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi ſeſe exerere vires viſæ ſunt, tractanda vulnera ſumſimus, cum prius etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, neceſſariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore ſcilicet æger ſine voce ac pulſibus moriturus ſperabatur. Reſumptis porro viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera, turundis longioribus intro datis, & roſaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis deterſimus, quo præſidio mirabiliter ſe iuuari æger dicebat. Erat enim ſecundum pectus vulnere punctim facto, & intra cauum pectoris diſciſſo peritonæo, grauiter ſauciatus: tum & ſecundum latus dextrum inter ſextam & ſeptimam coſtas vulnus acceperat ſecundum dorſum cum grauiſſimis ſymptomatis ad hæc vulnera inſequentibus: nempe grauiſſima ſpirandi difficultate, tuſſi moleſtiſſima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnibus curam ad ſe trahentibus, pro cuiuſque ratione proſpeximus. Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyſſopi, fœniculi, praſſii, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis vuis paſſis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xyli ſemine, & maluæ cum melle electo, proſpeximus: quo ſæpe in die laborantem vti iubebamus, lambendo, idque calide. Nam frigida pectori inimica, tuſſes commouentia, & dolorem inferentia, eſſe ſolent, pro Hippocratis ſententia. Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus ſputum promouere & tuſſim ſedare conabamur. Conſtabant linctus ex puluere glycyrrhizæ, hyſſopo montana, caricis pinguibus

guibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diaireos, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo cando, penidiis & syrupo capillorum atque hyssopi. Ad pectus inunctionem admouimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croco & radice iridis Florentinæ, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinum è dulcibus amygdalis exceptum, & saccharo cando vocato admixtum sumere sæpe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab hasta mucronata (vulgo Hellebarde vocant) grauiter vulneratus esset, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, post vicesimum diem ingens puris proluuies è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in intestina via communis subsit, qua excerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed conspirabile & confluxile est vniuersum corpus, vt recte Hippocrat. dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac præstruit, quibus nedum per aluum, sed & per ossa quandoque saniem pellat: vt minime mirandum sit in hoc ægro per ventrem è thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Ioanne à Lugd. montis maioris secus Arelatem monacho annotaueram, qui grauissimo vulnere in pectore accepto, acuto spathæ mucrone in cauum pectoris penetrante, quum præ puris intro contenti copiam in præfocationis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimoquarto tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti discrimine leuatus est, & post diutinum tempus vtcunque sanatus, vlcere in fistulam desinente: viuitque adhuc decimosexto post acceptum vulnus anno, sed male habitus & tabi proximus: sed viuit tamen: & munia, quæ sanus obire solebat, obit. Vt ergo ad ægrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, alleuatum se sensit, paulatimque probe detersis vulneribus, quæ nos sæpe lotionibus syphone recto immissis ex decocto myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, absinthii, & agrimoniæ vino exceptis, interdum prius ad detersionem hydromelite iniecto, nonnunquam vero vino & melle, adiecta aqua vitæ (quæ in huiusmodi eluendis & detergendis exsiccandisque vulneribus admirabilis est) vulnera eluere, detergere, tantumque hac curandi ratione Dei misericordia profecimus, vt sanata sint prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua vero quæ in facie erant sutura sicca labia iungẽtes, & glutinatoria post detersoria adhibentes facile curauimus, sicut & quæ in capite, quæ sine fractura erant, & quæ in brachiis, etsi magna forent, persanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult seruat. Mira sunt hæc profecto at mirabiliora quę nunc proxime enarrabo.

Eodem in conflictu miles quidem è peditibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento (vulgo Arquebuse vocato) ingreditur globulus plumbeus secũdum tempus sinistrum, paulo altius egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto vtrinque cranio, & dilacerato: sanatur tamen is miraculo. Nam post acceptum vulnus Nemausum concessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea veniens, vt à me consilium posceret, cum nondum plene curatus esset, omnia vt acciderant bona fide recensuit, vidique hominem ita vt præenarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cœcus & surdaster remansit: viuitque nunc sanus & incolumis, nisi quod iis duobus sensibus visu & auditu priuatus est. Sentiendum vero nec cerebri membranas nec cerebrum ipsum læsum fuisse: sed globulum rupto cranio superficie tenus, in alterum oppositum latus impetu esse deductum. Mira profecto sunt hæc, & quæ fere captum superent humanum: & nisi à me visa pertractataque fuissent, vix essem fidem daturus. Quod autem cœcus & surdus remanserit, id factum putarim, quod ab ictu & contusione pars aliqua sanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios neruos inciderit, obstructionem pariens, vnde & cœcitas & surditas oborta sint.

Massiliensis miles quidam robustus bellator, ac sui ordinis Vexillifer, eodem in conflictu ictum excipit ab æneo tormento, globulo per medium thoracis immisso, & per dorsum è regione prodeunte: atque hic itidem miraculo sanatus. Curam illius ego & Caudius Layderus chirurgus sumpsimus. Quumque globulus intra constitisset, tumoremque in dorso inferret, hunc dextre Claudius chirurgus præfatus sectione facta euulsit, & laqueis impositis ad detersionem (vulgo setones vocant) cæterisque ex arte peractis, integre sanatus fuit nutu Dei, qui solus mirabilia facit. Hic, quod maxime mirandum, nulla aut exigua spirandi difficultate nec symptomatis verendis vllis affectus, curatus fuit, sed longiusculo tempore, viuitq; adhuc incolumis, & suarum rerum satagens.

Miles alius è Borbonii pago secus Arelaten, gladio militari (quem vulgo cotelas vocant) secundum ceruicem vulneratus, dum ipsum fugientem equites eodem in conflictu persequerentur, vulnus mirabile accepit. Nam ab aure in aurem secundum ceruicem, inter primam & secundam vertebram, dissecta ceruix fuit, ita vt collum in anteriora prolapsum susterniculo indigeret. Hic fere mortuus in xenodochium Arelatense cum reliquis sauciis perductus est, & nostræ curæ à proceribus & decurionibus commissus. Hunc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, plane in consternationem animi quasi quandam deducti sumus: vulnus tractamus, quid bone Deus? ad vertebram vsque fere vulnus attingebat, iugulares venæ dissectæ, latitudo vulneris vasta, vt ab aure in aurem vnlnus protenderetur: profunditas vero tanta, vt integra manus passa intra vulnus conderetur. Hunc etsi vix euasurum prædixissemus, quod auctore Galeno magnæ discissiones mortem inferant, nihilo secius tamen tentandam curationem duximus. nam robustissimus erat iuuenis, florenti ætate, & virium plenus. Itaque vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia, quam vt sutura sicca, quam vocant, labia coniungerentur: quod & nos fecimus, pannis laneis coccineis glutino adstringente illitis, & vbi glutinum inaruisset, filis sericeis duplicatis, inuicem hinc inde commissis, labia vt potuimus coniunximus, introq; spleniis datis, vnguine detersorio primum illitis, nempe Conciliatoris vacato, mox

mox etiam lotionibus ex œnomelite, decoctionis agrimonii & radicis iridis, paucaque myrrha & vitæ aqua: quæ profecto in omnibus vlceribus detergendis & glutinandis mirabili experimento valet, vt à me millies expertum. Vbi vero abunde mundificatum vlcus esset, glutinantibus vtentes, & lotione ex vino acerbo decoctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis vlcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quod cum distantissima vlceris labia essent, & magna intus facta discissio vt nunquam coalescere posse dixisses: tanta tamen est naturæ vis atque potentia in coniungendis quæ dissident, vt natiuo quodã amore caro carni (etiam tum cum vacuitas inter media magna subest ac cauitas) agglutinata fuerit, sensim genita ex vulnere materia ex affluẽte sanguine, vnde fit, vt regenerari caro possit, modo adducta sint quę dissident chirurgica manu, quod per suturam fieri solet. Hic tãdem nutu Dei curatus fuit, viuitque nunc superstes quarto post anno quam vulnus tam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari vulnere post vndecimum mortuus est.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, cùm è lapicida militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, abscisso & diffracto vniuersim cranio secundum suturas petrosas, nempe ab altero latere in alterum latus discusso vtrinque cranio vsque ad suturam lambdoidem. Sed & hic (mira) nunquam febriuit, nec vllum symptomatum passus est, quæ pati sic vulnerari solent. Ossa diffracta terebellis, vncinis & scalpro sustulimus: mox rosaceo melle & Conciliatoris vnguine, ac puluere capitali, & emplastro betonicæ intra duos menses hominem integræ sanitati restituimus. Hũc Claudius Laydetus chirurgus tractauit.

Alter è Nicea vrbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conflictu in domestica cruris parte vulneratus bellico tormento (fauconeau vulgo vocant) cum ingenti fossilis maioris fractura, globulo ingressum supra genu faciente, & syluestrem partem prolato, atque inde euulso, magna cura seruatus, lõgoque temporis spatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Ferdinandus Far peditum ductor, Arelatensis ciuis mihi perfamiliaris, ad fossam Marianam dum fortem militem agit, in conspectum hostium positus vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in vtrumque latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauissime & periculosissime laborauit, ingentibus doloribus ob partis naturam obortis, cùm pars illa tota ossea neruea que sit, ac tendinum plena: vnde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt, & ossa multa diffracta, quæ auferre necessarium fuit. Quin & cariosa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonosus in toto pede suberat, vigiliæ immensæ ob perpetuos dolores, & conuulsiui motus plurimi. Hunc nos post vniuersalia diligenti & solerti cura tractauimus, pro eo quod illum prosequebar amore. Nam fotibus ex betonica, malua, sampsucho, saluia, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & rorismarini atque stœchados floribus, cum furfure omnibus in vino decoctis (aqua namque locis neruosis plurimum nocet) interdum vero ex oleo calente locum fouebamus, à quo mirifice iuuabatur: emplastro postea superdato ex farinis orobi, lentium, fabarum & seminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplasmatis morem admouebamus. Intus vero laqueo immisso, & detersoriis vnguentis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduissent, multisque aliis ad neruosa vulnera accommodatis, vsi fuimus: tandem vero ægre post sex menses curatus magna sane difficultate fuit. Claudus mansit, vt non nisi scipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus est, ob tendones dilaceratos, & tarsi ossa diffracta. Viuit tamen alioqui vegetus & sanus, & rebus suis intentus.

Iacobus famulus Domini à Meianes Patritii Arelatensis, in eo conflictu, qui ad Cistertium oppidũ habitus est, vulnus accepit ab æneo tormẽto in brachio dextro, inter cubitum & humerum, maleque à Chirurgis qui in exercitu aderant, aut certe ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelatẽ venit, toto iam brachio in sphacelum conuerso, cũ fœtore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditateque summa, ipsoque ægro crebra animi deliquia patiente. Vnde concilio vna mecum chirurgorum coacto, conclusimus nullam esse aliam curationis viam, quã si sphacelatum membrum secaretur. Nam cum non nisi vnica subest salutis via, etsi ea periculosa sit & dubia, oportet, Thucydidis consilium sequentes (vt Galen. ait) aduersos periculis ire, & id incunctãter obire: quod & nos fecimus; nouacula primum supra carnem demortuam brachium secantes, mox serra ferrea os detruncantes, cauteriisque sanguinis fluorem compescentes hominem sanitati post mẽsem, Dei gratia adiuti, restituimus.

Quæ in eodem conflictu Cistertiensi acciderunt memoratu & obseruatione digna, Desiderius Testeius chirurgus, homo doctus & fidei exploratæ, qui præsens semper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in castra deductus, mihi perquam familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à se nedum visa, sed manu sua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me subscribentur. Nobilis quidam, (cui vulgo nomẽ Le Cadet du moustier) circa sternum parte sinistra thoracis inter sextam & quintam ex veris costis vulnus excipit ęneo tormẽto, globulo in thoracis mediũ adacto, & per dorsum egrediente duobus digitis prope spinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis intertexto (quod vulgo Cotte de maille vocant) quorum circulorum circiter duodecim cum globulo prodiere, multique alii in musculis intercostalibus & dorsi constitere, multique etiam intus in thorace conditi vna cum pure egrediebantur: intra annum curatus, sed ægre spirans remansit.

Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno, (cui vulgo nomen Mosquet) vulneratus, cuius globulus pila palmaria lusoria parua maior erat: vulnus in brachium sinistrũ incidit, cum ossium confractione, dilaceratione tãta musculorum, vt vix digito vno contineretur in se brachium, quin vniuersim decideret. Vocati chirurgi in ea sententia fuere, vt abscindendum omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Desiderio intra mensem citra sectionem, seruatis magna ex parte brachii motibus.

Miles

Miles alius quidam qui sub Castelleto duce stipendia merebat, æneo tormẽto vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediente vero prope coronariam suturam parte sinistra circa ossa petrosa & tempus sinistrum, diffracta superiore mandibula. Curatur tamen is summa difficultate, degitq; nunc sanus, vt aiunt.

Baiulus quidam Arelatensis, factus miles, ictum mucronato gladio prælongo (vulgo Estoc vocant) accipit tribus sub vmbilico digitis parte sinistra: adigitur ensis magno impetu in thoracem medium, egresso mucrone in dorsum inter tertiam & quartam costas prope spinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Desiderio & Ioanne Anglesio chirurgis: viuitq; nunc sanus & incolumis Dei bonitate adiutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conspeximus ipsi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quicquam in rebus arduis desperet, vti in leuibus non nimis confidat, cum interdum mori eum cernamus quem medicus euasurum certus fere erat, & euadere eum non raro de quo medicus desperarat, (quæ docta Celsi sententia est) existimetque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monstrosa, vti in naturæ operibus, tantamque esse artis vim, vt difficilimis etiam prospiciat, ad laudem Dei optimi. *Valleriola obseruat. 10. lib. 4.*

OBSERVATIO.

Curandorum Sclopetorum vulnerum ratio, memorabilibus historiis ostensa.

CVrandorum Sclopo inflictorum vulnerum leges, placet in Tyronum gratiam appositis exemplis illustrare. Clarissimus & bellicosissimus Comes Mansfeldan. Augustæ Romanduorum, Prorex Burgundiani ordinis eques torquatus, inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Mondontortium prælium aderat. Ibi in conflictu manuario tormẽto cominus tam grande vulnus ad sinistri cubiti articulum accepit, vt fractis insigniter ossibus, multa quasi à malleo supra incudem contrita & comminuta cernerentur. Hinc maligna pleraque symtomata emersere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflammatio, febris, brachii totius ad extremos vsque digitos tumor œdematosus & flatulentus, ac quædam ad gangrænam dispositio. Huic vt occurrerent Nicol. Lambertus, & Richardus Hubertus Regii chirurgi, multas & profundas scarificationes inflixerant. Ego vero ad eum, qui inuiserem & curarem, Regis iussu cum venissem, ingentemque fœtorem & putredinem animaduerterem, suasi vt lotiones ex ægyptiaco viribus aucto, & in aceto ac aqua vitæ dissoluto, instituerentur, aliaq; fierent, quæ capite de gangræna fusius explicantur. Nã & Diarrhœa ægro superuenerat, qua purulentam & fœtidam saniem à brachio & vulnere manantem reddebat. Quod, quomodo fieret, abunde alibi dicetur: permultis enim absurdum id videbatur, quod vt è brachio purulentus ille humor in aluum deflueret, necesse haberet in venas remeare, sanguini misceri, suoq; perniciali & cõtagioso per cor & hepar transitu pessima omnium symtomata, tandemq; mortem inferre. Certe crebræ nobilem ægrum syncopæ inuadebant, tetrorum vaporum ab vlceribus suscitatorum ad partes nobiles translatione: quibus vt occurrerem, deglutire ipsum iubebã aquæ vitæ in qua theriacæ parum dissoluerã cochlear vnum. Tumorẽ œdematosum & flatulentum brachium totum occupantem reprimere conabar spleniis oxycrato imbutis, cui salis momentum & aquæ vitæ parum affusum esset. Eiusmodi splenia duplatis linteis, quã arctissime possem consutis, continebam & stabiliebã. Talis compressio ossa fracta sua sede continebat, saniem ab vlceribus exprimebat, affluentes in partem humores retro in corporis centrum compellebat. Hanc compressionem si quando intermitterem, adeo augebatur tumor, vt nõ leuis me metus haberet, ne partis natiuus calor inde suffocaretur. Nec vero alia fasciandi erat commoditas aut facultas, propter doloris acerbum cruciatum, quo habebatur æger, si quando vel leniter brachium commoueretur. Multi insuper abscessus ad cubiti articulum, perque totum brachium passim eruperũt. Quorum materiebus vt exitum aperirem, nouas moliri incisiones coactus fui: quas ille, vt omnia forti & intrepido animo tolerabat, detergendorum vlcerum & putredinis corrigendæ ab ægyptiaco in vino vel melle rosato dissoluto, & vlceribus infuso, spongiosę carnis luxuriantis castigandæ, à puluere aluminis, desiccationis post detersionem completam à linimentis, sanitatis denique à potione vulneraria compendium illi comparaui. Vere hoc affirmare & profiteri possum, me pendente curatione illi à brachio plusquã sexaginta ossium testulas exemisse, & eximere necesse habuisse, inter quas vna visebatur digiti longitudine: Dei tamen fauore superstes & incolumis euasit, cætera sanus, nisi quod contrahendi aut explicandi brachii non illi libertas est.

Non ita multo post iussu Regis inuisi haud longe à monte vrbe Hannoniæ Carolum Philippum de Croy, Haureti dominum, Ascotii Ducis frãtrem. Is à septem mensibus lecto afflictus iacebat, ex Sclopi vulnere trium digitorum interstitio supra genu accepto. Eum hæc tum symtomata habebant: dolores intolerabiles, febris continua, sudores frigidi, vigiliæ, coccygis excoriationes, ob diuturnam in illam partem decubitum, deiecta ciborum appetentia cũ multa siti. Cadebat sæpe epileptico similis, cũ nausea & continuo tremore, vt ne manum quidem ori citra alterius auxilium admouere posset: crebra à vaporum translatione ad partes nobiles leipothymia prehendebatur. Nam os femoris fractum erat in longum & transuersum, cum multis testulis ossium, quarum nonnullæ iam exciderant diuulsæ à viuente osse, aliæ tenacius adhuc hærebant. Erat insuper ei vlcus ad Bubones, quod in medium femur desinebat, sed & alia ipsi iuxta genu erãt vlcera sinuosa. Musculi omnes femoris, crurisque insigniter tumebant, humore pituitoso, frigido & flatuoso, adeo vt carñ partiũ calor natiuus prope omnis extinctus videretur. Quibus omnibus expensis, vix vnquam sperabam ipsum conualiturum, adeo vt me incepti mei pœniteret. Tandem tamen fretus virium & florentis in eo ætatis fiducia, cœpi mihi aliquid me ius polliceri. Itaque cum bona eius venia ante omnia duas incisiones molior, vt exitum materiebus patefacerem, quæ ossi circumpositæ musculorum substantiam irrigabant. Successit res feliciter, & multa

humoris copia educta est, hinc syphunculo expressum in illas excisiones à me est ægyptiacum multum in vino & pauco aqua vitæ dissolutum, quo sic putredinem comprimerem & emendarem, carnem spõgiosam, laxam & mollem corrigerem, tumorem œdematosum & flatulentum resoluerem, dolorem sedarẽ, & calorẽ natiuum sub humoris excrementitii mole fere oppressum, sic ut vix alimenti quidquã assimilare & partibus adiungere posset, excitarem & roborarem. Hinc partem affectam foui saluia, rosmarino, thymo, lauendula, floribus chamæmeli, meliloti, rosis rubris in vino albo & lixiuio ligni quercini incoctis, salis & aceti quod sufficere videbatur addito. Eiusmodi fotui vis erat humorem morbificum attenuandi & exhauriendi. Diu vero & multum hi admouebantur fotus, quo sic plus humoris dissiparetur, siccando, & cutis spiracula reserando, quam in partem aduocaretur. In eundem hunc finem frictiones illi ex linteis calidis instituimus, mixtas seu rotundas, id est, quæ superne deorsum, inferne sursum, atq; in omnem partem quæq; fierent diutius: nam breuis frictio plus in partem attrahit humoris quam resoluere queat: interpositis diebus illi circum crus, femur, & pedis vestigium lateres ab igne candentes admoueri iussi. Extinguebantur vero & irrigabantur illi aceto & vino albo cum tantula portione aquæ vitæ. Suscitati inde vaporis vi, multi aquosi humores sudoribus diffluebant, tumor minuebatur, natiuus sensim calor restituebatur: inde splenia circumponebantur, imbuta lixiuio ex cinere querno, in quo incoxissent saluia, rosmarinus, lauendula, sal, aquę vitæ, cariophilli. Fasciæ vero tam artificiose & suauiter ipsi aduoluebantur, vt earum constrictionem sine dolore & facile ferre posset: tam felici successu, vt, si vel diem vnum intermitterentur, tumor ingenti mole attolleretur. Diplomata vero lintea crassiora vlcerum sinubus imis admouebantur, quo sic facilius compressa sanies foras exprimeretur. Cęterum hoc sedulo curaui semper, vt vlcerum orificia hiarent, immissis peniculis fistulatis: nonnunquam ad tumoris resolutionem sequens cataplasma apponebatur. ℞. far. hord. fab. & orob. ana vnc. vj. mel comm. & tereb. ana vnc. ij flor. cham. melil. & rosarum rubr. ana vnc. s. puluer. rad. ireos flor. cype. mastich. ana drach. iij. oxymelitis simplicis quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ. Apposita & fuere emplastra de Vigo sine mercurio, quibus mirifice sedatus est dolor, & resedit tumor: non tamen ante apponebantur quam partes incaluissent fotu, frictionibus & euaporationibus, alias è facultate in actum nunquam id emplastrum potuisset emergere, propter insignem partium affectarum intemperiem frigidam: nec vero pulueres catagmatici, eliminandis, eximendisque collisis ossibus idonei, omissi fuere. Vsus est per dies quindecim potione vulneraria: iam vero, præter particulares affectarum partium frictiones, alias generales instituebam ad vniuersum corpus multum emaciatum: his enim attrahebatur vna cum spiritu ad partes sanguis, fuligo acris & subcutanea resoluebatur. Denique febre doloribusque sedatis, restituta, appetentia, cibis boni succi abunde pro virium ratione assumtis, brebui habilior factus, omnino tandem singulari Dei beneficio sibi & sanitati est restitutus, nisi quod plena flectendi genu libertas non est restituta. *Pareus operum suorum libro decimo, capit. 12. de vulneribus Sclop.*

Observatio.

Tela & plumbeas glandes interdum diu in corpore delitescere, etiam persanato vulnere.

INterdum tela infixa integrà intus, cicatrice obducto vulnere, citra noxam aliquandiu delituerunt. Deinde longiore temporis spatio, partem eam abscessu occupante, ac dirupto, exiliere: quo facto, vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ alis debetur vulneribus. *Tagaultius Chirurg. lib. 2. cap. 4.*

Mulierem vidimus, cui vulnus sagittà iuxta ventrem illatum coaluit, & telum in corpore detentum delituit, quæ nihilominus inde inculpata sanitate actionibusque naturæ illæsis perfuncta est. *Albucasis lib. 2. cap. 64. chirurg.*

Quidam sagittam gerens in corpore, intra stomachum penetrantem, & sic longo tempore nullum dolorem patiebatur, nisi cum stomachus implebatur. *Gilbertus Anglicus in compendio p. 233.*

In qualibet fere corporis parte plumbea pila ità sine læsione, ac diutissime detinetur, perinde ac si corporis portiuncula sit eadem natura fabricata. Quod ego ipse oculis sæpius vidi, cum quandoque per viginti iam annos ita retentam extraxerim. *Alfons Ferr. lib. 3. c. 5. de vuln. sclop.*

Hærent infixæ septem, nonnunquam octo pluribusue annis in parte corporis plumbeæ glandes, sic vt nec inde vulneris agglutinatio retardetur, nec vllum aliquod symtoma superueniat, vt à me pluries obseruatum est: quousque tandem naturæ excernentis robore & propria grauitate deorsum pulsæ, in parte aliqua inferna suo se tumore prodant, chirurgi manu eximendæ. Aiunt enim plumbo occultam quandam esse cum humani corporis, carnosa præsertim mole, sympathiam, & familiaritatem. Ideo in corpore nec putrescere, nec putrefacere. Itaque insignem eius, in antiquis vlceribus cicatrice obducendis, esse vim: aliam vero rationem esse glandium lapidearum, ferrearum, aut alterius metalli: non posse enim diutius perstare illas in corporibus citra pernitiem, rubiginem enim ferrum contrahere, vnde vicinorum corporum sequatur erosio, & aliorum symptomatum consecutio: quanquam ne diutius quidem in neruosis, vel nobilibus partibus cunctari possit plumbea glans, citra perniciem. *Pareus lib. 10. cap. 10.*

Observatio.

Tela & glandes sæpe, vbi multo tempore in corpore delituerunt, tandem per abscessus in variis corporis partibus obortos eximi, aut per aluum excerni.

QVidam iuxta inguen sagitta percussus, quem nos vidimus, maxime præter omnẽ opinionẽ seruatus est. Neq; n. cuspis exemta est, erat n. valde in profundo, neque sanguinis eruptio vlla memorabilis fiebat, neque inflammatio, neque claudicauit.

Cæterum

Cæterum cuspidem inuenimus nos, ipsamq; exemimus, cum sex iam essent anni ex quo sauciatus erat. Suspicio autem erat hæc, inter medios neruos cuspidem occultatam fuisse, nullamque venam aut arteriam dissectam esse. *Hipp. lib. 5. morb. pop.*

Multis infixa tela integra intus insederunt, quæ vulnerib. cicatrice obductis, deinde longiore temporis spatio, partem eam abscessu occupante & dirupto, exiliere. *Aegineta lib. 6. c. 88.*

Iam quidem visum fuit, de quodam cuius dorsum ingressa fuit sagitta, quæ post septem annos exiuit cum stercore. *Alsaharauius Theorica Tractat. 16. cap. vnico.*

Homo quidam in intestino sagittam habens cum ægestione eduxit, & tunc euasit. *Gilbertus Anglicus lib. 5. Compend.*

Supra fidem est, quod ipsi, cum in Creta essemus, vidimus. Rusticus in quodam seditioso tumultu sagitta circa dorsum impacta vulneratus fuit, euulsa sagitta ferrum intus in thorace relictum est: vulnus frustra perquisito ferro medicus persanauit, quod post bienniũ per inferna extulit, id miraculi gratia, barbatæ figuræ 2. digitorum latitudinis ostentabat. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetrauit, vbi pars carnosior est, deinde secundum intestina delapsum iuxta aluum sensim podicem secuit, viamque sibi ad exitum fecit semi exesum, de qua re magna medicorum concertatio fuit. *Alexand. Benedict. lib. 3. cap. 9. anatom.*

Iuuenis Tharasconensis quidam, Eleonoræ Labianæ honoratissimæ fœminæ filius, cui Lodoico nomen, dum æneum tormentũ manuarium (vulgo Pistolet vocant) globulo plumbeo farctum, & puluere tormentario plenum, male cautus adornat, clauiculasq; eiectorias concinnat, imprudenter ad pectus conuerso telo, dissultantibus clauiculis, ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacto, atque igniuomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis post diebus emisso per anum globulo, nulla noxa in intestinis relicta, aut vllo viscerũ, perfecte agglutinato vulnerare, miraculo potius quam naturæ ductu, sanatur. *Valleriola lib. 4. obs. 9.*

Ad sancti Angeli oppidũ Franciscus Miles ex turma Capitanei Mureti, vulnus in ventre accepit, manuario tormento inflictum, inter vmbilicum & ilia. Haud equidem glans extracta est, quia sedulo vestigantibus Chirurgis reperiri & occurrere non potuit. Qua de causa grauibus & torminosis doloribus conflictatus est: donec nono demum post vulnus die glandem per anum excreuit. Itaq; intra tres dehinc hebdomadas plane conualuit. Curabat illum Simon Crineus Chirurgus turmarum Gallicarum. *Pareus operum suorum lib. 24. c. 19.*

Debetis scire, quod, nisi facillima sit extractio, (telorum & glandinum) non extrahatis, si potest viuere homo non extracta materia. Si homo haberet mille globos in corpore, nunquam debetis tentare extractionem; infiniti sunt, qui sagittas & globos plumbeos habẽt. Gal. proponit quatuor hominum genera qui habebant sagittas in corpore, & non laborabant: & ego habeo exempla nobilissima Principum habentium glandes plumbeas & nihil patientium. Ego post quintum annum extraxi glandem plumbeam receptam in inguine: & etiã extraxi iuxta genu: cum ergo videmus posse sanari vulnera, sanemus: si est periculum extrahendi, non extrahamus. Ex cauitate thoracis extraxi laminam ferream hac æstate cuidam nobili, quam habuerat per nouẽ annos. Ego habui casum in muliere meretricula, cui fuit percussa facies phiala stercore plena: intra oculum frustum vitri habuit, non aderant symtomata mala: ego curaui solidationem, & curata est: nihil aliud symtoma patitur, & credo ꝙ sit sextus annus, nisi quod clauso altero oculo, & remanente altero percusso vitro aperto res maiores videntur quam sint, & nihil aliud. *Fallopius lib de vulner. c. 22.*

Observatio.

Lamina ferrea annis 14. intra clauiculam impacta latens, tandem excitato tumore eoq; suppurato extrahitur, ægro superstite.

Villicus quidam in vicinia, natus annos circiter 50. febre ardente cum aliis grauissimis symtomatis correptus, præ dolore ex animi impotẽtia sibi ipsi mortem consciscere volens, frustulum cultelli fracti forte fortuna in terram proiectum aliis absentibus inuenit, illudque sibimetipsi intra clauiculam dextram in pectus ita valide impegit, vt postea domestici vel chirurgi non potuerint eximere. Paulo post conualuit, & vulnus fuit consolidatum, ipseque ad solitã munia reuersus est, de nulla re nisi sicca tussi, ac leui interdum dolore circa locum affectũ conquerens. Post 14. annos è regione istius loci ad scapulam sensit dolorem pungitiuum: qui indies factus est vehemẽtior, donec in ea parte tumor manifestus appareret, qui tandem in abscessum fuit mutatus. Coniiciens itaque esse aliquid de ferro, quod exitũ quæreret, iuit ad imperitum quendam balneatorem in alterum pagum à suo distantem dimidio miliari. Qui magna vi [illegible]rum extraxit, cum copioso sanguine effuso. Villicus nihilominus ad noctem domum ire cupiens, in itinere animo linquens, coactus fuit sub dio decumbere, & tam diu expectare, donec domum veheretur. Hoc facto vulnus rursum consolidatum est, & ipse adhuc viuit, sed tussi subinde infestatur. Ferrum in meis manibus habui & rusticum ipsum sæpe ob hanc causam sum allocutus. CL. V. *Ioach. Camerarius in suis ad me literis.*

Observatio.

Loricarum circuli in corpore per vulnera consolidata delitescentes, Ferinis thermis educti.

Loricarum annuli, apertis consolidatis membris in thermis Ferinis, sublati sunt. Insignes tumores pluribus, præsertim monacho, q nullis vnguentis vel emplastris emolliri vel aperiri poterat, in Ferinis aperti, magna illuuie euacuata, sanati sunt. CL. V. *Esaias Meuschnerus de obs. proprijs.*

Observatio.

In educendis è sclopetorum vulneribus globulis, æger eodem quo ictus est situ constituendus.

Hvius operis primum hoc caput est, vt eodem situ collocetur æger, quo erat dum vulnus accepit, alias enim musculorum alia conuersio contentis corpusculis viam exitumq; vel intercludit vel angustiorem facit. Sunt vero si fieri potest corpuscula illa digito exploranda, quod sic certior & exactior sit sensus.

Quanquam si altius glans impulsa subiuerit, tum specillo obrotundo & obtuso vestiganda venit, ne dolor inferatur, quanquã & hanc sæpe industriã fugiat glans, nec specillo comperiri possit. Vt contigit Polemarcho Brissacio, cui in Parpiniensi obsidione ad dextram omoplatam glande vulnerato putabatur illa ab his qui aderant chirurgis in corporis capacitatem subiuisse. At ego eodem in corporis statu ægro esse iusso, quo erat dum vulnus accepit, digitis vicinas vulneris partes, & alias de quibus suspicabar blande comprimendo, tandem glandis latibulum comperi, partis tumore, duritie, dolore, & liuiditate in carne. Id autem erat in parte inferna omoplatæ, ad septimam aut octauam dorsi vertebram. Eo igitur loco facta incisione, educta glans, facilem & breuem mihi curationem, nobili viro & generoso ægro sanationem parauit. Notanda igitur hæc ars, & digiti potius quam specilli credendum iudicio. *Pareus operum suorum lib. 10. cap. 3. de vulnerib. Sclop.*

OBSERVATIO.

Ad omnis generis spicula, glandes plumbes quauis corporis parte infixa extrahenda.

VVlpis linguam, quidam mihi retulit spicula extrahere, si imponatur, aridam etiã, si prius maceretur (nimirũ ex Vino calido, impositum:) idem facere, idq; tam potenter, vt si mucro linguæ impositæ infra aut supra spiculi foramen in cute ponatur, id vel per integram carnem ad se trahat. *Gesnerus.*

Specificum attrahens, Lingua Vulpis, suo tempore euulsa, & vt decet præparata, & exiccata glandem etiam ex interioribus partibus sine dolore attrahit, si prius vino rubro decoction. Aristoloch. & Serpentar. madefiat, & parti affectę apponatur. *Quercetanus.* Admirabile atq; obseruatu dignum, cælandumque remedium, ferro Corporis quacunq; parte latente exigendo idoneum: Vulpis linguam, Martio mense recens cõquisitam exiccato, & reponito, quam vsus tẽpore, Vino tantisper, donec mollescat macerato, locoq; apponito, & eductum conspicies. *Ex Manuscripto, Schenckius Filius.*

Eandem facultatem *Manuscriptus codex* meus tribuit pelli & adipi Leporinæ, eodem mense conquisitis, his, ait, impositis spinas aliaq; membris impacta extrahi. Si oculus afficiatur, occipiti à tergo esse imponenda: sin manus, retro i. e. in auersa eiusdem mẽbri, ꝙ læsum est, parte semper esse admouenda. *Idem.*

℞. Ammoniaci, bdellii, dissolutorum in aceto ros. ana. ℥ ij. galb. ℥ s. mumiæ, thuris, mastichis, ana ℨ iij. Caph. ℨ ij. Corall. vtriusque & magnetis pręparati, asphalati, Carabes an. ℨ s. rad. aristol. serpent. & arundinis an. ℨ. ij. s. Cerę, picis naualis an. ℥ iij alabast. ℨ ij. Ol. Terebinth. & Ouor. an. q. s. vt fiat Cerati instar. Hoc medicamentum recte præparatum, tum venenum ducit, tum glandem ferri, ossium, lignorum, & vestium fragmenta ad se pertrahit. *Quercetanus.*

OBSERVATIO.

Vulneratis aliquot partib. æger restitutus est.

CVraui quendam hominem de Papia, de prædela, qui vocabatur Ioannes, qui cum quodã cultello percussit se in ventre, & ex vulnere intestina erant vulnerata secundum longum & secundum latum: fuit eadem hora Octobonius de Papia vocatus ad eum, videns ipse intestina infirmi vulnerata, extra corpus, dixit mortuus est, volens ipse magister reducere intestina ad interiora, non potuit, quia inflata erant, & vulnus ventris strictum: & sic venit dictus magister cũ amicis infirmi ad me in palatio Comitis in quo eram, rogans vt amore sui irem secum, causa videndi infirmum: & sic feci, & cum vidi infirmum sic stantem cum intestinis vulneratis, multũ timui: sed statim feci apportare vinum calidum, quia tempus exportationis super alia non erat, & cum isto calefeci & ablui intestina, & hora ablutionis cum vino exibat à diuersis vulnerib. statim stercus intestinorum, post ablutionem conduxi partes intestinorum cum sutura facta ad modũ pilipariorum: & super suturam cõducentem partes vulnerum intestinorum posui puluerem secundum bonam quantitatem, & statim adhæsit: & post suturam volui intestina reducere, & non potui. tum accepi rasorium, & dilataui vulnus secundum debitam quantitatem & modum, & statim reduxi ea ad interiora. post hoc conduxi partes siphac & pellis exterioris vnica sutura, simul continuaui curam cum magistro Octobono: & curatus fuit: & habuit infirmus post curationem vxorem & filios, & vixit longo tempore. *Guliel. Placentinus Chirurg. lib. 2. cap. 15.*

OBSERVATIO.

Communem causam, quæ ab aere pestilentia infecto sumitur, sæpe impedire vulnerum & vlcerum curationem.

FAlsissimum est & ab Hippocratis doctrina alienissimum asserere, anni tempestatibus à naturæ lege aberrantibus, & aeris, non quidem simplicis & elementaris, sed varia vaporum putridorum & pestilentium, vel è terra suscitatorum, vel cœlitus demissorũ admixtione inquinati & corrupti, vulnera alio atq; alio tempore haud maligniora & remediis contumaciora non effici: nam aer vel incalescẽs, vel frigore torpescens, inspiratione, transpiratione in corpus assũmtus, similẽ suis qualitatibus conditionem nobis ingenerat. Cur non igitur putredinosis insepultorum post dira prælia & naualium exercituum naufragia vaporibus inquinatus, corpora vulneraque simili qualitate inficiet?

Anno Domini millessimo quingentesimo sexagesimo secundo, qui annus bellorum ciuilium primis tumultibus toti Galliæ fuit funestus, cũ Penæ, quod castrum est toto flumini impositum, multa interfectorum hominum cadauera in puteum centum vlnas altum ꝓiecta fuissent, tam fœtidus hinc & adeo venenatus vapor, post duos menses suscitatus est, vt multa inde hominum millia passim per totam Agensium prouinciam tanquam peste interierint, veneni sui perniciali lue late per viginti vndiq; in ambitu miliaria diffusa. Quod mirum cuiquam videri non debet, cum, præsertim ventorum afflatu, putridæ exhalationes in varias & distantissimas regiones impelli & iactari, sparsis tanquam pestis feminibus possint: vnde spirituum humorumque & vulnerum lethalis corruptio contingat: haud vulnerum malignitati propriæ, aut peruersæ curationi, sed aeris vitio attribuenda. Itaque *Franciscus Dalechampius, in Gallica sua chirurgia*, inter ea quæ vlcerũ sanationem impediunt non omisit illam, quæ ab aere pestilẽtiæ seminibus inquinato aduenit, causam communem. Didicerat nempe à magistro Hippocrate mutationes temporum potissimum parere morbos, & legerat apud Guidonem hanc maxime causam existere,

cur

cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum vero Auenione curatu & sanatu essent contumaciora. Denique ipsis etiam est tonsoribus notum, per aeris constitutiones calidas & humidas vulnera facile in gangrænam facessere. Itaq; Australi tempestate per aerem regnante, ne ipsi quidem lanii carnes nisi in diem mactant. Adnotaui antea, quæ vulnerum fuisset in Rothomagensi obsidione ab aeris vitio malignitas, quæ nemini, ne regio quidē sanguine ortis principibus, quib. omnia compendia abunde suppetebant, parceret. Quæ me causa impulit, vt tandem experientia factus peritior, suppurantium loco ægyptiacum vnguentum, & similis facultatis medicamenta vulneribus tota illa tempestate admouerem: quo grassanti passim putredini & gangrenę occurrerē. Sed si astrorū varius motus, influxu suo pestē dimittere in aerē potest: cur nō & vulnera corporaq; vulnerata, suis, & aeris mutationib. obnoxia, qualitatum suarū vitio inficere & tanquam immisso veneno corrumpere poterit? Magistra experientia didicimus, iamdudum dolores omnes, sed vulnerum præsertim, pluuioso & vdo cœlo ingrauescere, maxime quod in Australi illa constitutione crassis & nebulosis vaporibus grauis aer humores intus in corpore exagitet: qui mox facile in partes affectas decumbant, & dolorum exacerbationem faciant. At, inquit aduersarius, in Druedarum & Dyonisiaco conflictu media etiam hyeme infinita Sclopo vulneratorum militum millia interiere, non alio profecto quam peruersæ curationis, quæ suppurantibus aut actibus medicamentis instituitur, vitio. At eiusmodi hæc verba nisi hominis esse nequeunt ignorantis frigus vulneribus vlceribusq; esse inimicissimum, quod Hippoc. sententia sit mordax, cutē obduret, liuorem, id est, gangrænam obducat. Si ille mecum in Metensi obsidione fuisset, oculorum fide intellexisset multis militibus crura computruisse, moxque gangrena correpta concidisse, sola frigoris sæuitia: si mihi non credit, faciat periculum. Cellam catalepticorum & frigore enectorum in humandis corporib. inter Alpes Cottias seu montem Cinesium dicatam adeat, intelliget sanietque quam vera loquar. *Pareus operum suorum li. 10. cap. 13. de vulnerib. Sclop.*

Observatio.

Acetum non sistere, sed ciere fluxiones, vulneribus inditum.

ACetum, cum tenue sit & mordax, non est dubium quin dolorem sit illaturum, fluxionem & inflammationem. In quam sententiam, memini aliquando Mauro cuidam equiti, ex familia Comitis Rossiani, cui Anglus eques lancea brachium traiiceret, ea arte medicinam factam: fluentem enim sanguinem dum sistere cuperem, adstringens medicamentum, cui acetum admixtū erat, alterius melioris remedii penuria, in vulnus indidi. At ille paulo post ad me rediit, querens, eiulans, sibi totum brachium tanquam ab igne ardere. Itaque eum denuo curare coactus, aliud medicamentum in vulnus inieci, adstringens remedium: vulneri superposui, non infudi. *Idem eodem loco.*

Observatio.

Prodigiosa vulnerum curatio, per Opochrysmatis vsum.

ILlustris quidam in thermis Ferinis (odiosum esset referre nomina, & quæ fidei concredita sunt euulgare fas non est) fassus est mihi, se vulnus posse sanare inuncto saltem gladio ex quo illatum est. Statim tum sibi offeratur ensis oportet. Quę sympathias ratio? *Hæc* CL. V. *Esaias Meuchsnerus de obs. prop.*

Fama est, esse vnguentum, quo si telum aut ensis, cum quibus vulnus illatum est, illinatur, non secus leuari ægrum, quam si ipsi vulneri salutare imponatur medicamentū. & vt fidem faciant, rei descriptionem etiam addunt. constat autē thure, croco, myrrha, bdellio, mosco, humana pinguedine, aut saltem osse, sarcocolla aloe, centaurio, seu eius succo, lachryma abietis, seu laricis, gummi elemi, styrace, pæoniæ radice, panacis succo, pice liquida, iride illyrica, verbena, betonica, cocco, brassica rubra, ozimo, vlmi foliis, lachrima sycomori, sorde balnei, vino, melle, sale, nec telum aut ensem detersisse oportet. Sunt qui dicant quatuordecim tātum constare medicamentis. Itaque hæc ad signa potius quam curationem pertinent, cum etiam absentem afficere liceat. *Cardanus lib. 2. de venenis cap. 6.*

Vngentum armarium, Græcis ὀπόχρισμα dictum, olim à Paracelso Maximiliano Cæsari datum, & ab eodem expertum; maxime carum ab eo habitum quandiu vixit, cuius aulæ nobilis mihi communicauit. Si adlatum fuerit ferrum quod sauciauit, aut lignum eiusdem sanguine madefactum, sanabitur æger, etiamsi longe aberit. Cape vsneæ, siue musci concreti in caluaria aeri derelicta, vncias binas, adipis humani totidem, mumiæ, sanguinis humani semiunciam, olei lini, terebinthinæ, boli armeni vnciam. Omnia simul mortario terantur: in vrna oblonga & angusta seruantur. Immerge ferrum in vnguentum, & ita relinquatur: æger mane sui ipsius vrina eluat vulnus, nulloque addito deligetur, & sine dolore aliquo persanabitur. *Porta magia nat. recognitissima lib. 8. c. 12.*

Magnetismus hic agit virtute spirituali magnetica attractice, intermedio aere. Ob sympathiam correlatiuam reciprocam, quam habet balsamum & mumia Medicinæ, cum balsamo hypostatico viui hominis, vinculo innectitur. Præterea constellatio, quæ hic non exprimitur quod ad Lunę cursum conficiatur, in id operatur. vnde Constellatum dicitur vnguentum. Multa in genere videntur impossibilia, & ad nudum discursum possibilia minime: quæ tamen fieri posse, vsus tandem ostendit. Plura apud *F. Basilium Valentinum Monachum, libello de rebus physicis & hyperphysicis.*

Observatio.

Rarum & nouum compertissimi vsus remedium, spatio 24. horarum vulnera etiam neruosarum partium conglutinans.

NOn possum silentio inuoluere medicamentum quoddam præstantissimum ad partium neruosarum vulnera: cuius descriptionē ab Hispano quodam sacerdote, fide dignissimo, accepi: qui retulit in Hispania non licere hoc medicamentum cōponere, quod homines medicamenti viribus confisi, facile digladiarentur inque arenā descendant. Est autem hoc: ℞. ol. vetustissimi vnc. iij. terebinthinæ puræ vnc.

vnc. viij. frumenti integri vnc. js. hyperici vnc. ij. rad. cardui benedicti, rad. valerianæ ana vnc. j. thuris pulverisati vnc. ij. Radices & herbæ crasso modo contunduntur, in olla ponuntur, & tantum vini albi superfunditur, vt omnia in vino mergantur: & per biduum facta infusione, oleum & frumentũ adiiciuntur, & coquuntur omnia ad vini consumtionẽ: mox facta forti expressione additur terebinthina & thus: & iterum parum sinuntur bullire: seruanturque in vase vitreo. Sanat vulnera, vt aiunt, spatio 24. horarum. Modus vtendi talis est: Abluto prius vulnere vino albo frigido, statim inungitur totũ vulnus oleo prædicto calente: quod si hoc fieri commode nequeat, per siphonem intra vulnus tanquam per clysterem immittitur, & confestim labia vulneris ad mutuum contactum adducuntur, deligatura, aut sutura, aut glutino: deinde partes circumstantes prædicto oleo similiter inunguntur. Supra vero vulneris labia iam reducta linteum imponitur prædicto oleo madens; & supra hoc aliud vino nigro expressum: mox alia lintea sicca: deinde fascia superligatur. *Hieron. Fabricius ab Aquapend. lib. 2. c. 7. De Vulnerib.*

DE FRACTVRIS ET OSSIBVS.

OBSERVATIO.

Incuruatio & fractura ossiu portentosa.

NObilis quidam Pomeranus annos quadraginta quatuor natus, circa solstitium hybernum, superioris añi 1593. grauissimis in humero dextro, nullo vel tumore vel qualitate præter naturam affecto, doloribus, nocturno potissimum tempore, torquebatur. Quorum leniendorum causa, primum Tonsoris cuiusdã opera vsus est, qui neglecta morbi causa, parti affectæ multis septimanis medicamenta calida, attrahentia & exulcerantia applicauit. Sed magis subinde auctis doloribus, & succedente insuper femoris dextri dolore, relicto tonsore à me consiliũ petiit. Vrinæ tamẽ erant aquosæ & crudæ, appetitus mediocris, mens integra, vires tãtæ, vt interdiu cum dolores remitterẽt, in area domus obambulare posset. Etsi vero ipsi conuenientia quædam pro concoctione, euacuatione, reuulsione, & discussione redundantium humorum, remedia tam intra quã extra corpus adhibebam; tamen parum aut nihil iis profeci. Cumq; post me aliorum quoq; medicorum auxilium früstra expertus esset, omnem deinceps recuperandæ pristinæ valetudinis spem abiecit. Porro Dominica Exaudi anni huius 1594. matutino tẽpore è lecto in sellam sublatus, maximo tremore & concussione totius corporis oppressus, eoq; simul ac lectum repeteret, iterum releuatus est. Eadem die circa vesperam dolorib. femoris ingrauescentibus cõtenta voce exclamare cœpit: haldt/haldt/haldt. Vxor igitur ipsius ad eum lecto decumbentem accurrens, femur affectum vtraq; manu comprehendit, idque media parte introrsum versus sinistrũ pedem subito inflecti atq; incuruari sensit, sic vt genu dextri pedis inguen sinistrum respiceret. Visa tamen est ægro arbor in pedem decidere, eiusq; casu femur, in quo se manifestum fragorem percepisse aiebat. Cumque & vxor & cæteri amici in eadem cum ægro opinione essent, ac femur plane cõfractum esse arbitrarentur, sequenti die chirurgum pro eius curatione accersiuerunt, qui, locum affectũ diligentissime inspiciens, atq; contrectans, præter inflexionem, quæ postmodum indies magis magisq; aucta est, nullum vel fracturæ vel tumoris præter naturã indicium in eo deprehendere potuit. Hanc femoris inflexionem octo diebus antecesserunt, ac totidem etiam consecutæ sunt vrinæ cruentæ, quæ tamen postea ad naturalem statum redierunt, ratio quoque circa illud tempus vt plurimum turbata fuit, vires prostratæ, deiectio appetitus.

Facta inflexione æger cruciatus in femore sensit intolerabiles, vt se loco dimoueri non pateretur, sed quinque septimanis continuis in lecto immotus iaceret, donec tandem ipsa solstitii æstiui die, vitã cum morte commutaret. Mortuo ægro, femur incuruatum nullo negotio extendi, atq; in pristinum statum reduci potuit, ac tum demum fractura media ipsius regione se cõspiciendam exhibuit, commissura partiũ fracti ossis adeo æquali, ac si serra esset præcisum. Similis fractura mortuo iam ægro in medio quoque ossis humeri dextri deprehensa est, cuius tamen nullum, ipso adhuc viuente, vestigium animaduertebatur, & semihora ante obitum amici astantes vtrumque brachium citra omnem difficultatem ab ægro eleuari atq; extendi videbant. *D. Iacobus Seideltus de suis per C L. D. Laur. Scholzium communicatis exemplis.*

OBSERVATIO.

Ossa fracta, contra veterum sententiam, nouo remedio, citra inflammationem & praua symtomata, aliquando intra quinq; dies ferruminata.

FAcit Morochthi lapidis astringens facultas, qua cruentas reiectiones sistit, & corporis spiracula obstruit, vt alterius quoq; lapidis hic mentionem faciam, admirabilis sane facultatis ad ossium fracturas. Siquidem tametsi perfracta ossa à chirurgicis ante quadragesimum diem sanari soleant, compertum tamen est à compluribus in Germania, ea, proculdubio, sanari triduo, aut quatriduo, huiusce lapidis potu sesquidrachmę pondere ex rubro meraco cum mane tum vesperi hausto. Sed interim os fractũ restaurare, æquare, & asserculis circumquaque munire operæpretium est: & affectum locum illinire vnguento ex radicibus Geranii cœruleum florem gerentis, & lactentis suis axungia, siccatis prius radicibus, & in puluerem tritis, & deinde ex axungia præscripta in mortarium exceptis. Extenditur enim super linteolo cera odorata imbuto, & fracto loco adalligatur. Est itaq; lapis is longus, perinde ac humanus digitus, teres, crassitudine fere annularis, & sępe tenuiore, albicans, friabilis, tophacea intus substantia. Hunc primo ad me misit excellẽs ac doctus Medicus Georgius Wirt, qui olim in Aula Cæsaris Caroli Quinti honorifici medicinam fecit. Nascitur in eo Rheni tractu quem Germani Bergstraß vocant, circa Darmstadt oppidum, duobus à Rheno miliaribus; & reperitur in arena. Tale est enim illius loci solum. Sunt qui hos lapides è plantæ cuiusdam, bechio similis, radicibus, ibi nascentis, gigni existimẽt. Sed an hoc verum sit mihi certo non constat. Germani hunc lapidem ab effectu appellãt Beinbruch. *Matthiolus Comm. lib. 5. c. 109.*

Vtendum erit potionibus vulnerariis, ad hanc rem aptissimis: quarum opera vidi fracturas sanari, posteaquam ossa in suam sedem restituta fuerant.

Idq; potissimum in Germania obseruari vidi: ac memini me Reystadii nō procul à Rheno didicisse, loci eius incolas vti lapide quodam, qui in illa vicinia nascitur, & ab effectis Beinbruch appellatur. Vnam enim illius drachmam in vino rubro exhibēt, in quo prius vinca peruinca madefacta fuerit per noctem, idq; mane per dies quatuor aut quinque, atq; hac ratione dolores eximunt, grauiaq; symptomata, fracturasq; intra quatuor aut quinque dies sanant, magna cum omnium admiratione: cuius rei oculatus ipse sum testis, eiusque rei *Matthiolus in Commentarijs suis* mentionem facit. Eodemque lapide vti prętereà solent in formam cataplasmatis redacto, cum Geranio contuso, & oleo oliuarum, vel rosato, tam felici successu, vt sine vllo dolore ac inflãmatione partis ossa coagmententur; q̃ incredibile videri posset, nisi pręter me innumerabiles alii oculati & idonei testes extarent. Quamobrem coniecturam facio, genus illud medicamenti ad Sclopetaria vulnera fracturis ossiũ complicata, esse accommodatissimum. Magna enim iam operis pars effecta est, cum ossa confracta tam facile & tam breui tempore sanantur, sine vllo symtomate quodam: præsertim cum id non prohibeat nos vulnus tanquam contusum, & quemadmodum decet tractare. quin etiam viam nobis compendiariam ad breuem curationem patefacit, & ad sauciatum subleuandum accomodatissimam. *Iosephus Quercetanus de Curand. Vuln. Sclop. pag. 132.*

Enosteos lapis diuisus ossium effigiem repræsentat, Agricola: qui hunc lapidem Germanice interpretatur Knochenstein. Idem *l. 5. de nat. fossilium*: Cotibus aquariis grandibus tantum (inquit) tympani figura datur, & ex saxo molari duro fiunt. Ex his autem ipsis, quæ ex inferiori Germania afferuntur, variæ nigro & candido colore, quędam fractę ossis speciem repræsentant: quas idcirco ἐνοςέυς Græci appellarent. Est in animali potius ossis duritia (inqt Scaliger) à natura in quasi defuncti ossis locum suffecta succenturiatave. Callum latini appellant. Sic & in terra ossa lapidea, aut lapides osseos eadem meditata est, vt legimus apud Plinium.

Quatuor lapides, quos Osteolithos dixeris, ab amicis missos accepi.

Ex his primus in Palatinatu locis arenosis copiose nascitur ex sabulo ossium specie, σελεχειδῶς, hoc est, truncorum quadam forma, cum rudimentis ramorum, vnde & Στελεχῖται dici possunt, vel Οςεῖται à similitudine ossium, vel Ammostei, composita ab arena & osse dictione: vel Osteocolli, à facultate qua ossa fracta intra corpus sumti & foris emplastris additi mirifice ferruminant: & ab eodem Holostei: vnde & Germanice, Beinwell & Walstein appellant. Possunt autem etiam Sandstein & Steinbein nominari: Sed nomen Sandstein saxo arenario potius tribuitur. Bruchstein aliqui nominant, sicut & stillatitios lapides, de quibus supra dictum est, quod ad ossa fracta valeant, Zu den Beinbruchen. Nostri saxa quæ ex Latomiis eruuntur, & quasi refringuntur, & exciduntur, Bruchstein appellant. *De horum lapidum natura & vsu Commentarium doctissimũ* Thomas Erastus *rei medicæ professor Heydelbergæ, vir in omni philosophia summus, in meam gratiam conscripsit: quem huic nostræ lucubrationi quia non licet inserere, vt cupiebam, propter festinationem typographi, prima quaq; occasione alias edendum, vt dignus est, curabo.*

Secundus & tertius, figura à primo differunt: tertius quidem ea sola: quartus vero substãtia quoque: quæ non arenosa vel terrena & friabilis ei est, sed tenacior & ossi similior. odor aut sapor potius idē qui cornui Monocerotis falso dicto quod diu sub terra marcuit, gratus & subastringens. Eum misit Ioann. Kentmannus, & alteri lapidi inclusum fuisse significauit, Enostei nomine.

Quartus à Clarissimo medico Ioanne Dryandro, felicis memoriæ, priuatim Stelechitę nomine ad me missus est. differt a. à pręcedentibus, q̃ eis durior est, magisq; lapideus sit, (imo solidus lapis, cũ illi leues, molles & friabiles, albique sint, primus & secundus etiã caui: vt non modo foris, sed intus quoque præ se ferant) & coloris fusci, figura modice inflexa costarũ instar. Ego hunc vnũ tantum duos pollices longum vidi: coniicio autem hunc tantum esse, qui in saxis, è quibus Cotes aquariæ fiunt, inueniri ab Agricola scribitur. ea enim colore & substantia refert.

Quod ad facultatem attinet, non dubito quin ad multos affectus egregie faciant, albi præsertim illi ac probe maturi, si medici cum ratione experiri vellēt. Sed nimia plerorumque inertia & ignauia est multorum etiam stoliditas, qui vetera solum retinenda aiunt, noua experimenta non facienda, tanquam periculosa. imo ne vetera quidē, si à Galeno aut illis quos sequuntur medicis non tradita, paucis, vel plebi & rusticis forte tantũ in vsu sint, facile admittunt. Ego Ammosteorum vim ad ossa consolidanda, & chirurgis vulgaribus & agrestibus quoque illiteratis hominibus à maioribus traditam, perque aliquot secula confirmatã, natura ipsa indicante & propemodum loquente, illam ex ea quam habent forma non vulgarem esse, multorum & fide dignorum hominũ tum indoctorum, tum etiam doctorum quorũdam experimentis credo: & medicos adhortor, vt pharmacopolos iubeant hos lapides semper in promtu habere: qui procul dubio ad alia etiam multa vtiles erũt, quæcunq; siccari, sisti, astringi sine vlla acrimonia opus fuerit. Lauari etiam, vt ab arena crassiore separentur, & in pastillos formari poterunt, Lemniæ terræ instar: cui non impares forte vires in præseruandis etiam à pestilentia corporibus habuerint: ii præsertim qui in hoc genere odoratiores sunt, qualis videtur qui in ditione Comitũ à Solms, non procul ab vrbe Iena effoditur monte arenoso, femoris quandoq; figura & magnitudine, quandoque aliorum ossiũ, Beinbruch appellant: & vtuntur ad fracta crura consolidanda intra corpus per aliquot dies exhibito, & ad dentium nitorem conciliandum: vt Laurentius Hiel, Doctissimus medicinæ in Ienensi Academia professor ad me scripsit, ac simul misit lapidem: qui mihi mali cotonei fere odorē repræsentare visus est: Linguę leuissime adhęrēt frustula eius, minimum enim glutinosi, idque probe exsiccatum habet, cauernulis etiã modice spongiosus est, ideoq; leuior. Eiusdem plane facultatis & substantiæ, Lac lunæ etiam dictum à nostris videtur: & ipsum interdum satis boni odoris, figuram nescio.

Nuper vero lapides quosdam ossibus vstis persimiles, sed solidos & paruis foraminibus in superficie plenos, Petrus Coldeberg⁹ pharmacopœus Antuerpia ad me misit: in sarcinis nucum muscatarũ repertos: vnum rectũ fere, alterum curuum in medio prominente ceu articulo insignem, qui intus quoque spon-

spongiosam ossium quorundam compagem præ se fert. hos Osteitas fœtidos appellarim, attriti enim vel vsti, lotii veteris instar aut ossis vsti fœtent, vt ossa vera fuisse in lapides mutata suspiceris.

Ab Ammosteis illis, qui in Palatini Electoris ditione non procul Spira ad Rhenum vrbe Episcopali fodiuntur, & aliis qui non procul Iena Saxoniæ, non differt Darmstetensis lapis, quem à nobili viro Ioa. Guil. Reiffestenio accepi: & similiter ad ossa fracta in cruribus aut brachiis commendatur, si drachma vna aut sesqui detur quotidie per triduum, applicatis interim etiam emplastris, quibus miscetur: quanquam & sine his proficere aiunt, modo ossa ab initio rite fuerint restituta. *Gesnerus lib. Fossilium & lapidum pag. 151. & sequentibus aliquot.*

OBSERVATIO.

Conferua vis mira ad ossa fracta ferruminanda, memorabili & veteri exemplo illustrata.

PEculiaris est Alpinis maxime fluminib. Conferua appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium verius, quam muscus aut herba, villosæ densitatis atq; fistulosæ. Curatum ea scio, omnibus fere ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem circumdata vniuerso corpori, aquā suam inspergentibus, quoties inaresceret, raroq; nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate. *Plinius Nat. Hist. lib. 27. cap. 8.*

OBSERVATIO.

Puella à primo ortu tam laxa habens vincula, vt articuli in omnes partes versari possent.

PVellam cernimus, nostra vicinia, articulorum vinculis adeo laxis, vt quocunque velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitium est. *Fernel. lib. 2. cap. 9. Abdit. rer. caus.*

Cuidam mulieri Lutetiæ totum corpus molle, flexile, & sine solidis ossibus fuit. *Hollerius libr. Obseru. proprio numero 7.*

OBSERVATIO.

De prægnante, quæ peperit infantem sine osse coagulato à cubito vsq; ad humerum, qui infans egregie curatus fuit.

ALeida de Renes, matrona nobilis, vxor Ioannis de Oestrum, viri nobilitate clari, & quondam vrbis ac arcis Wordenæ præfecti, anno 1587. Delfis habitans in ædibus Adriani Ioannis ichthyopolæ in platea Flandrica dicta. Quæ quidem prægnans mane, ancillis suis absentibus, audiens ploratum infantium, subito è lecto surgens, per scalas admodum præcipites inferius descendens, inopinato cecidit in latus dextrum & dextrum cubitū, versus humerū: & circumuoluta, etiam in caput prolapsa est, non sine contusione eiusdē cum vulnere. At paulo post restituta sanitati 8. mēses cum dimidio in Haga Comitis tūc agens in domo Præposituræ, an. 1588. 13. Iulii die, peperit puellum, cum brachio dextro à cubito vsq; ad humerum non tantum resoluto, sed omnino osse non coagulato, vt brachium instar lori in omnem partem flexile flaccidumq; concideret, ita vt in brachio à cubito vsq; ad humerum os abesse videretur. Ad infantem ego accitus, vna cum M. Ioanne Quattellario & Iacobo Timanno Capitone dicto, Chirurgis. Cōmuni consilio adhibuimus medicamentum defensiuum & conglutinans (vt in ossium fracturis communiter fieri solet (ex bolo armeno, farina volatili: puluere myrtillorum, oleo rosaceo, & albumine oui concinnatum, mox super impositis ferulis, primo ligneis (quas infans ferre non poterat) deinde carthaceis, ex charta paulo duriore & crassiore (quas nos magis laudauimus) insuper inductis debite fasciis à cubito vsque in humerum, vt ita os paulatim coagulari posset. Quibus remediis præter omnium hominū opinionē hinc infans (cui Bruyninc de Oestrum nomen erat) miraculose intra tres septimanas sanitati restitutus est, non solum osse coagulato, & paulatim indurato, tum brachio etiam valido existente; verum etiam belle puellus contritus si quis alius, inter multos infantes & robustissimus & pulcherrimus euasit: adeo vt ad libitum etiam quo velit brachium moueat in omnem partem, non sine admiratione eorum qui puerum viderunt & nouerunt. *Forestus lib. 17. Obseru. 15.*

OBSERVATIO.

Ossa quorundam morbi vi mollia & ceræ instar flexibilia euasisse.

QVod Ruellius non ita pridem literis memoriæque mandauit, id ipsi vidimus in milite quodam, ossa crurum, brachiorum & femorū, tam mollia & flexibilia euasisse, vt ceræ modo facile sequerentur quocunque torqueres, quæ tandem balnearum naturalium vsu (eiusmodi erant aluminosæ) in pristinum vigorem roburq; restituta sunt. *Fernel. lib. 2. cap. 9. de Abdit. rer. caus.*

OBSERVATIO.

Articulorum, ligamentorum, atq; ossium prope omnium luxatio & corruptio in puero visa.

IN pueris gulosis frequentissime, si constitutio præcedens aeris fuerit humida valde, membra aliqua putrescunt: quod vidi in filio mei vicini, in quo factæ fuerunt omnium articulorū pedis & manus eluxationes, ob ligamentorum putredinem ossa iuncturarum putrefacta apparuerunt extra. *Rondeletius lib. de dignot. morb.*

OBSERVATIO.

Ossa quibusdam concreta, & medulla destituta.

COncretis quosdam ossibus, ac sic medullis viuere accepimus, signum eorum esse nec sitim sentire, nec sudorem emittere. *Plin. lib. 7. c. 18. N. H.*

Lygdamus 33. Olympiade primus ex olympico certamine Pancratii coronam reportauit, eius ossa medullam non habentia deprehensa sunt. &c.

OBSERVATIO.

Os coxendicis, vt & alia quoq; ossa suppurationem quandoq; sustinere.

ANtonii Iaceti filium nouimus, qui cum ingenti coxarum dolore vexatus, in maximam primum debilitatem, tum & in mortē, nihil iuuantibus medicis, nihilq; conferentibus præsidiis, deuenisset, inciso corpore, inuentus est pestifer humor, in coxa, quo

quo magna pars ossis erosa, etiam in cinerem versa videbatur. *Benuenius cap. 79. Abditorum.*

Quandoq; in suppurationem transit (coxendix) quem transitum in Calceolario Viennæ vidimus, & curauimus. *Montuus c. 54. Tom 4. Anasc. morb.*

Fateor plerosq; medicorum ignorare ossa, quantumuis solida, quasi phlegmone & apostemate quoque corripi posse. Quicquid enim nutritur, crescit, augmentatur, aut influxus recipit, id quoque putrescere, & apostemate aliquando turgere fatemur. Proinde Auicenna & Galenus, suo periculo edoctus, apostemate quoque distendi asserunt. Et Hippocrates os sacrum empyemate quoque computrescere nouit, cuius putredine, & incredibili doloris tyrãnide, duos spectatæ probitatis viros, N. Wurmhauser in Neoburgo, & alterum Ioannem Castnerum, efflictim & diu maceratos, tandem contabescere & mori hisce oculis vidi. *Langius Epist. 42. Tom. 1.*

Nuper, dum mulierem quandam morbo gallico interemtam resecaremus, causam morbi perquirendo, ossa sub membranis suis integra tumentia & ad medullam vsque suppurata inuenimus, ea duntaxat ratione, quoniam, & ipsa nutriuntur, abscessibus ob id afficiuntur. *Alex. Benedictus l. 1. c. 6. Anatom.*

OBSERVATIO.

Vniuersi corporis Sceleton vnico osse continuo constans.

Excellens Medicus Ioannes Bertonius ab Auricula mihi amicissimus Sceleton mihi dedit, quem ego domi ad studiosorum vtilitatem diligenter adseruo, in quo ossa omnia, id est, omnes totius corporis articuli à capite ad extremos vsq; pedis digitos vniri conspiciuntur, huic quatuor dentes desunt, bini supra, totidem infra, ex illorum regione, qua via cibus & potus intromittebatur. Romæ in Xenodochio diui Iacobi incurabilium diu vitam traxit. Viuens autem, quem senem vidit & inuisit sępe Ioannes Auricula, nihil aliud mouebat, quam oculos, linguam, penem, abdomen, thoracem: nam cartilagines quidem costis articulatæ erant, sed nondum coaluerunt: reliquæ corporis partes omnis motus expertes relinquebantur. *Columbus Anat. lib. 15.*

FINIS.

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICARUM

TOMUS SEXTUS:

qui agit

DE FEBRIBUS, MORBIS EPIDEMICIS, PESTILENTIBUS ET CONTAGIOSIS.

PRÆFATIO.

QVINQVE superiorib. Libris, quæ circa humani corporis partes prope singulas noua,
varia & admiranda, cum à Veteribus, tum præcipue à Recentioribus accidere anim-
aduersa sunt, absoluimus: reliquum nunc est vt ad ea digrediamur, quæ non vni so-
lum parti, verum plerisq; simul infesta sunt. Quo in censu Febres, morbi Pestilentes,
Pestis ipsa, adeoq; Contagiosi, tum deniq; Venenati quoque consistunt. Quanquam au-
tem non ignoremus, Vniuersales morbos Particularibus, idq; lege methodi, haud post-
poni debuisse: visum tamen est hoc loco vulgi ordinem potius quam methodum in hoc
argumento sequi: ne plus satis sapere, maximeq; qui historicũ filum tractamus, videamur. Proinde Librum
hunc à Febribus exorsi, singula eo ordine, quo paulo ante recensuimus, prosequi consilium est. Venenosos vero
morbos & Venena ad septimum & vltimum, ne liber in immensum excresceret, reiecimus. Ex quib. omnib.
manifestum euadet, in Vniuersalibus morbis non minus quam in Particularibus noua, vulgo incognita, ra-
raq; & monstrosa plurima ad artis perfectionem & absolutionem cognitu cumprimis necessaria & vtilia
euenire posse: & verissimum illud esse, quod quidam ait; monstra in morbis animaduerti, quæ sæpe miracu-
li speciem præferant, adeoq; semel concepta confirmataq; Medicorum decreta haud parum eludere, vel in
totum quoque euertere posint.

DE FEBRIBS, MORBIS EPIDEMICIS, PESTILENTIBUS & contagiosis:

Et primum

DE FEBRIBUS EPHEMERIS.

OBSERVATIO.

Ex horrore flamma in febrim incidens.

IN Appiani Basilica, cum adhuc admodum iuuenis vna cum Peregrino Allio græcis operam dabam, sub preceptore Francisco Castilionensi religioso viro, vbi cũ semel è cubili summo diluculo consurgens ædem ipsam ingrederer, vixque, limen transilissem, ecce, video flammas ab imo pauimento iterum atq; iterũ sursum ferri: horresco, & pauens ac tremens cursim, vt poteram, cubile ipsum repeto. Ille vero Peregrinus condiscipulus meus, qui adhuc in lectulo requiescebat, cum anhelantem & veluti lymphatũ inspiceret, rogat quidnam mali mihi cõtigerit: vix ego trahebam spiritum, rem tamẽ vt potui explico. Admiratus & ipse, timere cœpit. Sed cum interim Præceptor noster è cubili surrexisset, hominem conuenimus, rem exponimus, causam quærimus. Ille vero, vt erat vir doctus & in Philosophia satis eruditus, vapores, inquit, ex cadaueribus mortuorum, qui calidissimum hunc aerem nacti (id n. accidit in ipso mense Iulii) facile inflammantur: quod & nos sæpe vidimus, ac propterea nihil nobis pertimescendum est. Hoc etsi ego authoritate viri suasus verum iudico, ex præcedente nihilominus timore, ex quo spiritus ipsi cateruatim versus cor regredientes inflammati sunt, in eam quã Græci ἐφήμερον vocant, febrẽ incidi. *Beniuen. lib. Abdit. c. 62.*

CURATIO.

OBSERVATIO.

Diaria ex meatuum constipatione curatio & historia illustris, contra diatritarios.

DIctum alias est in corporibus meatuum constipationem febrem excitare, in quibus ꝙ transpirat halituosum non est (ἀτμῶδες Greci dicunt) cuiusmodi visitur in iis qui boni sunt succi: sed mordax & acre, fumo fuliginive non absimile. His igitur corporibus saluberrima est ex aqua dulci & temperata lauatio, tum frictio quæ rarefaciat, & exercitationes mediocres, & victus qui dulces efficiat succos. Aduersissima vero sunt lauatio frigida, & aluminosa, & lauationis abstinẽtia, & exercitatio acuta, &

& frictio vel plane nulla, vel dura, & victus mali ſucci, & vigiliæ, & ira, & triſtitia, & cura, vſtioq; in ſole, & fatigatio. Verum de reliquis poſt dicam. De ſtipatione vero meatuũ, vnde digreſſus ſermo eſt, liquido ſcire licet ſolam eam, ſi reliqua omnia deſinit, accendere febrem poſſe. Si itaque eiuſmodi naturas à conuenientibus ſibi lauationibus prohibeas, protinus febricitant. Vidiſti autem profecto, quo tempore Romæ nobiſcum egiſti, aliquos ita laborare. In quibus qui mirificam diatriton tranſmittere eos in cibi inedia cenſent, ipſi difficillimas febres faciunt: quando protinus in primæ acceſſionis inclinatione in balneum eos ducere oportebat, ibique tinere crebro, ſi vellent, nedum ſemel, aut bis lauare. Ego namque reliquis omnibus omiſſis cum tibi in memoriam reuocabo, qui in aquis aluminoſis (quæ Albula vocant) lauerat: ac ex eo cute denſata poſt cœperat febricitare. Quippe ſatisfaciet is pro claritate ſermonis noſtri, veluti exemplum. Sane hominem inuiſebant Medici quidam non incelebres, alter Eraſiſtratius, alter Methodicus. Viſum autem eſt ambobus hominem à cibo continere. Quod tamen nos, cum poſt illos digreſſos ſuperuenimus, nõ permiſimus, ſed ſtatim in balneum perductum, & tepenti oleo largiſſime perfuſum, tum blandiſſime perfrictum, quamplurimum temporis in calidi ſolii aqua verſari iuſſimus. Mox egreſſo, ac frigida ex cõſuetudine vſo, tum ſindone cooperto, conſidere paululum ad vires recreandas præcepimus. Poſtea denuo in balneum perducto, ac rurſus ſimiliter tum vncto, tum perfricto, ac in calida morari iuſſo, dein rurſus educto ac frigida merſo deterſoque, exhibuimus cibum protinus quidem, vt egreſſus eſt, atque aquam bibit ptiſanæ cremorem: dein paruo interuallo lactucam, ac poſt hanc ex ſimplici albo iure piſcium aliquid eorum qui molli ſunt carne: cuiuſmodi ſunt ſaxatiles omnes, & aſelli, quos vocant, Porro non alienum ſit, quo nihil narrationi deſit, omnia recenſere. Tempus anni erat, quo hęc agebantur, paululum poſt caniculares, quos vocant dies. Homo ipſe circiter quinque & triginta annorum, colore nigello, & habitu corporis gracili, atque hirto: tum qui tangentibus, etiam cum valeret, manifeſte calorem exhiberet mordentem. Vrinas quoque habebat abunde flauas, ac, ſi pluſculum cibo abſtineret, etiam mordentes. Aluus aſſidue ſicca erat: tum, quæ excernebat, exigua acriaque & ſicca. Mores animi ad iram & cogitationem propenſi. Ipſe pauci omnino ſomni, & qui perpetuo de vigiliis quereretur. Hic quodam loco, quo negotiorum gratia conceſſerat, Albulis (quæ haud longe aberant) eſt vſus ſeptima (vt aiebat) diei hora, ac ter quaterque ſe lauit, ſalubriter ſibi conſuluiſſe ratus. Hinc quoque, vbi rurſus in agrum ſe recepiſſet, ac cibum ſumſiſſet, & paululum indormiſſet, venit ad vrbem ſero veſpere: vbi deſtitutus idoneo balneo, nocte febricitauit. Cum autem tertia fere diei hora contemplati eum Medici eſſent, iuſſerunt non eum modo diem, verum etiam poſterum totum per inediam tranſigere, quo tertię diei noctem obſeruarent. Atq; his dictis abierunt. Nos tum lauato tum, vt prędictũ eſt, cibato, miniſtris præcepimus, ſi Medici veſperi venirent, quieſcere hominem dicerent: eoſq; ſtatim remitterent, ac poſtridie mane redire iuberent. Vt vero abierunt, rurſus hominẽ ſimili modo lauatum, iis ipſis quæ egimus, dormire probe fecimus. Accedentes autẽ mane poſtridie Medici, cenſuerunt etiã eo die cibo illi abſtinendum, etiamſi quam maxime ſine febre prorſus eſſet. Illo vero promittente ſe facturum quod iuberent, ſcis quantus illis digreſſis riſus ſit excitatus: quem nos paulo poſt ſuperueniẽtes deprehẽdimus. Non fugit vero nec quomodo cum laborante ipſo ſit actum. Nam quoniam (inquam) cum valeres, bis lauare ſolebas, ac Medici cibum ſibi omnino circumcidunt, nec illis iure in totum obſequendum eſſe, & aliquid eorum quibus per ſanitatem es vſus immutandum arbitror. Eo vero putante me ſibi ſuadere, vt lauaret quidem, ſed non bis: tum paratum ſe affirmãte quicquid iuſſerim exequi: (inquam) neque inediam tolerabis, neque lauabis bis. Siquidem & laboraſſe mihi videris iam triduo, & calfactus vehementius à ſole fuiſſe. Propter igitur laborem (inquam) & vſtionem, vnam te adiicere lauationem ad duas oportet, ac ter mihi audientem lauari: quoniam id mihi facturum te pollicitus es. Ille ſubridens, dura (inquit) imperas. Cæterum, quoniam ſtare pactis eſt iuſtum, faciam quæ iubes. Quæ vero Medici poſt hęc egere, noſti plane quanto erant digna riſu. Bis iam lauatus fuerat, pranſuſque dormiebat, cum circa occaſum ſolis miniſtrorum quiſpiam adeſſe Medicos nuntiat. Hic vero febricitare ſe ſimulat: ac veſte circundatus inuolutuſque, quo minus bibiſſe vinum ab ipſis deprehenderetur, amico cuidam mandat, Medicis, ſi quid percontentur, pro ſe reſpondeat. Erant autem de more, vbi inuolutum curioſe hominem etiam cum capite viderent, primum illud ſolenne ipſi rogaturi, quota hora acceſſio inuaſiſſet. Cum autem amicus reſpondiſſet, ferme ne vnam quidam integram, ex quo cœpiſſet, interceſſiſſe horam, cum horrore ne an frigore cœpiſſet, rogant. Eo cum horrore reſpondente, tangunt hominem iam corpore propter riſum & operimentum madentem. Itaque vbi hominem laudaſſent quod ſibi obtemperaſſet, nec quicquã ante tertiæ diei acceſſionem deliquiſſet: ob idipſum (inquiunt) nunc te deſeruit horror, eſtque ſudoris indicium, ac multa humiditas circa cutẽ: quæ haud quaquam eueniſſent, niſi inediam toleraſſes, & triduum tranſmiſiſſes. Iuſſis igitur propinquis, ſi quæ guttulę illi manarent, diligenter detergerent, ne frigore afficeretur: tum mane ſe redituros præfati diſcedunt, ne tum quidem poſt ſudores iuſſo homine nutriri. Viſæ namque ſunt illis noctes eo tempore breues, vtiliuſque eſſe poſtridie mane nutrire. Digreſſis igitur ipſis, perfuſus ſudore iuuenis, ita vt inuolutus veſtibus fuerat, in balneum cucurrit, ac tertio lauit: & ſimiliter eſt cibatus. Poſtridie, priuſquam aduentarẽt Medici, egreſſus domo dedita opera eſt, ne ſe deprehenderent. Itaq; cum paulo poſt venirent, & egreſſum intelligerent, mirati inter ſe ſunt quid tandem hominẽ egredi ſubegiſſet iam bidui paſſum inediã. Ergo ſi hoc vno male ab eiuſmodi Medicis ægri afficerentur, quod pluribus diebus in cubilibus detinerentur, cum liceret ſine intẽpeſtiua hac inedia multo citius ad conſueta vitæ mũnia redire, eſſet profecto vel id pergraue. Verum longe grauius eſt q̃ accidit. Cum n. memoratæ naturę, vbi ſub tali victu reguntur, grauiſſimis occupãtur febribus, qui hunc iniungunt, Medici, nihil mihi à carnificib. differre videntur. Non enim, veluti qui humidi ac boni ſucci

sunt, vbi in febri diaria transmittere mirificam diatriton coguntur, vnum id tantum patiuntur incommodum, quod frustra cruciantur: sic etiã naturæ iam comprehensæ: imo, ex longiore inedia, acerrimis acutissimisq; corripiuntur febribus, à quib. promtus est in hecticas trãsitus: atque ab his rursus in torridum marasmum: aut, si os ventriculi facile iniuriis patet, in eum qui syncopen, id est, animi defectum infert. Audisti enim subinde nonnullis talium Medicorum dicentem me, licere ipsis euidenter intelligere quantum mali committant, dum eiusmodi naturas in inedia custodiunt, si velint, dũ sani omnino sunt, biduum eos inediam iubere tolerare. Cernent enim ilico febricitantes, idq; ob nullum profecto aliud quam famem. Siquidem, cui nec suberat primo quicquam in corpore quo grauaretur, nec quicquam illi interim accessit extrinsecus noui, is plane ex inedia febricitauit. Quando enim (vt dictum est) non vnus alterve sic intemperatorum, sed plane omnes, qui inediam tolerarunt, & balnei solio abstinuerunt, febri corripiuntur: ne vel leuis quidem amplius relinqui nobis suspicio potest, quasi ob aliud quippiam & non inediã febricitarint. Quibus namque in corporis temperatura siccum pręualet humido, & calidum frigido, his corporis habitus gracilis, hirsutus, & nigrior est, ac reliquis tribus tẽperamentis, quæ hoc sunt minus calida, tactu calidior aduertitur: plurima quoq; his flaua est bilis, vrinęq; ac deiectio bili satura, & pulsus magni, & somni leues & pauci, & animi impetus vehemens. Ergo recte horum Hipp. tum generalem victus formulam, cuiusmodi esse cõueniat, tum quot ac qualia symtomata in eiusmodi homines incidant, non solum vbi totum diem in cibi inedia traiegerint, verum etiam vbi altero cibo, qui pro prandio datur, abstinuerunt, prodidit. Quippe *in sexto de populatim grassantib. morbis* ita inquit: in calida natura refrigeratio, aquæ potio, quies. *In libro* autem *de acutorum victu*, quem aliq. Cnidiis sententiis adscribũt, cum de iis disputat, qui solitum prandiũ dimittunt, etiam huius naturæ hominum meminit, πικροχόλους eos græce, quasi amaræ bilis homines, ab redundante scilicet succo, nominans. Habent vero eius verba se ad hunc modum: sed & qui bis die comedere consueuerũt, ii, si non prandent, ægrotant: tum imbecilli & infirmi fiunt, ac timidi ad quodvis opus: præterea cordis dolorem sentiunt. Siquidem suspensã illis viscera videntur, & calidum, pallidumque mingunt, & deiectio vritur. Sunt præterea, quibus os (ventris) amaricat, oculi cauantur, tempora saliunt, & extremæ partes frigẽt. Hæc vbi prædixit, mox alia quædam tum de cœna, tum de nocte, ad finem sermonis ait huiusmodi notæ homines (quos πικροχόλους vocant) tum vnicum in die victum, tum inediam, quam alios homines difficilius ferre: vnam nimirũ in eo libro exponens partẽ eorum quæ *in sexto Epidemion* monuit in vniuersum: nempe quod ad victum spectat. Nam refrigeratio, quam calidis naturis suasit, efficitur cum ex aliis quibusdam, tum non minime ex cibi exhibitione. Quinamq; originalem temperaturam parum moderatam habent, horum insitum calorem, si squalens acerque est, cibi mitiorem minusque mordentem reddunt. Sane illud non latet, & boni succi, & exquisita debere esse quæ his exhibeantur nutrimenta: nõ tamen ea, quæ boni succi, propterea quod exiguum huiusmodi substantiæ in se habent, nominentur, ac nutrire nequeant: imo quod vtile plurimũ in se contineant. Sunt namque & maluæ, & brassicæ, & betę, & lactucæ, & denique omnia olera & fructus, nutrimenta, cum substantia in his habilis ad alendũ contineatur. Verum, sicut in his exiguum, est ꝙ nutrit, non exiguum quod est inutile. Ita in pane puro, & ouis, & carne, & aliça, plurimum est quod nutrit, minimum quod est inutile. Quod si id inutile, quod admistum vtili est, præterquam ꝙ non nutrit, etiam acrem, aut acutam, aut acerbam, aut amarã, aut deniq; vitiosam quampiam qualitatẽ habet, non modo non proprie nutrimenta sunt, sed etiam medicamentosæ facultatis non parum in se habent. Expedit igitur tales homines illis nutrire cibis, quicunq; nec medicamentosam vllã sensu perceptibilem vim habeant, sed nec ipsum quod nutrit plurimum: quãdo hoc quoque, si exuperat, vitio non caret. Principio nanque nec quæ in ventriculo eorum agitur concoctio est exacta, nec, si ventriculus ea superet, quæ in venis obitur, est absoluta. Quod si hic quoque haud magnus sit error, saltem tertiam (quæ singularum partium propria est) difficile fuerit in omnibus illis rite perfici. Conueniet profecto huic, & vt frigidum humidumque quodammodo nutrimentum exhibeas, vbi corpus tũ calidius tũ siccius solito est redditum. Quare commodissimus huic est ptisanæ cremor ad vnguem coctus, in quo nullũ sit superfluum condimentum: vtpote qui & refrigerare, & humectare, ac sine siti seruare hominem potest, cum eo ꝙ non halituosum, non humidum, nec siccum detinet excrementum. Voco halituosa quæcunque per cutim foris effluere sunt apta. Humida, quæ per vesicam: sicca, quæ per aluum. Quippe à vincenti in singulis eorum substantia nomina ipsis imposui. Quod autem nullum horum retinebit ptisanę cremor, manifestum est. Quæ enim per aluum excrementorum deiectiones sunt, eas adstringentia retinere solent. Quæ per vrinas & vniuersam exeunt cutim, hæc detinent ea quæ exiguis meatib. inhærẽt: ἐμπλαττόμενα vocant: præterea quę valenter adstringunt, ea στρυφνὰ Gręci vocant. Ptisana vero nec exiguos cutis meatus obturandi, nec adstringendi vim habet vllam. Ac, quod non astringat quidem, vel gustus ipsẽ docet: cuius vnius est ꝓprium, quod astringẽdi vim habeat discernere. Quod vero nec cutis meatibus lentitia crassitudineve sua inhæreat, id ratiocinari ex aliis eius effectibus est promtum. Nam siue sordidũ corpus extrinsecus ptisana defrices, vtique, sicut aphronitrum, & mel, deterget: siue ex ventriculo per vomitum educere mediocrem pituitam velis, nihilominus mulsa vtilem ptisanæ cremorem experieris. Additum tamen in dictionem est, mediocrem: quoniam, si multa & vehementer glutinosa, & crassa pituita sit, hanc radicula ex oxymelite, non mulsa aut ptisana detergere est habilis. Est sane & aqua mulsa ad omnes ante dictas expulsiones idonea, verũ nec sitim restinguit, vt ptisana, & in amara bili abundantibus naturis facile vertitur in bilem. Optimum igitur in eiusmodi temperamentis nutrimentum est ptisana. Proximum ab hoc alica, cui paululum aceti distributionis gratia sit adiectum. Tertium, quæ sine aceto liquida est, non crassa: qualem nonnulli præparant adsimilem pulti. Iniecisse vero huic, dum coquitur, aliquid porri satius est. Nam quod tum

tum anethi, tum salis aliquid necessario habebit, neminem latet. Quinetiam in furno coctus panis vtilis est cibus: sicut etiã è piscib. saxatiles omnes: nec ipsis minus aselli, nisi si prope lacum, aut magnũ flumen, q; in mare decidat, depasti, humidam magis conglutinosamq; habeant carnem: proxime asellos sunt solea & torpedo, itemq; lupus, & mulus, post mugil è pelago. Omnis autem piscis deterior est qui prope lacum qui mari coniungitur, aut magni fluminis ostium pascit. Ex volatilibus vero optimi sunt perdices, ac montani omnes passeres, ab his gallinacei, & phasiani, & iuuenes columbæ. Sed nec hæ tamen intus claudendæ, cum excremẽtosa sint omnia, quæ exercitatione carent. Excrementosa vero non minus sunt, tum lacustria, tum palustria omnia. Quo fit, vt etiam ex ipsis suillis carnibus optima sit montana: ab his deinceps hœdi sunt. In omnibus iam dictis fugienda, tum vetula, tum recens edita, sunt: illa namque duriora, concoctuque difficiliora sunt: hæc immodice humida & excrementosa: ac potissimum, quæcunque ex animalium generibus sunt, quæ naturaliter humida sunt, vt oues, suesque. Verum de omnium ciborum facultate alibi præcepimus. Nunc veluti alia in hoc opere, sic ista quoq; exempli causa sint dicta. Siquidem propositum nobis in hoc est, non tanquam in iis quę de alimentis & medicamentis scripsimus materias inuestigare, sed solas facultates generales. Nihil autem profecto referat, generalesne facultates, an vniuersales ipsas appelles. Reuertamur ergo rursus ad propositum. Quibus acre aliquid quotidie trãsierit, ii, si cutis stipetur, prompte febri corripiuntur. Stipant vero hanc tũ quæ astringunt omnia, veluti supra memorauimus de Albulis aquis: tum quæ lentitia crassitudineve sua exiguis meatibus inhærent. Aliquando autem ipsius cutis immoderatior siccitas exiguos ipsius meatus densat. Proinde, qui œnanthe in balneo vtebatur, hunc, nos vidisti quo tempore inæqualitatẽ sentire sequeretur vti, vetuisse. Simili modo, & qui largo vino cum oleo exiguo vtebatur: item qui lentiscino tum, cum densitudinem sentiebat, hunc quoque de cætero vti prohibuimus. Inhibuimus nõ minus & eum qui quotidie insolabatur, & eum qui puluere vtebatur. Alteri vero, qui iam ad inæqualitatem febrilem peruenerat, vehementiam remittere frictionis iussimus. Iam alium (vt scis) curauimus mirantem quo pacto vna lauatione ac debita frictione horridã eius multorum dierum inæqualitatem dissoluerimus. Vtebatur autem & ille astringente oleo, hoc, inquã propter alios vsus celebri: Hispanum vocant. Hoc igitur mutantes, ac Sabino tum pinguiter, tum molliter vberius perfricãtes, ac bis lauantes, ilico sanum reddidimus. Non solum igitur hæc omnia vitanda iis sunt qui fumidum & fuliginosum è corpore exhalant: sed etiam quæ glutinosum, & quæ crassum gignunt succum: quando hæc paruis meatibus inhærentia, transpirationem morantur. Retinent non minus (vt dictum) transpirationẽ, & quæ cutim immodice siccant. Multos siquidem talium cum sole vterentur, alios vero cum vberiore nitro, alios cum sale, cũ exercitatione multa, aut frictione dura, præterea frictione sicca, ξηροτριβίαν vocant) & calidis fomentis & puluere, & horum occasione quot annis ægrotarent, ipse testis es, vt ab his prohibitos, multis iam annis sanos seruauerimus. Sunt autem merito eiusmodi præcepta tum valentium, tum eorum qui de valetudine quæruntur communia. Non n. ei, quę iam facta est, febri consulunt, sed ei, quæ nunc in generatione est, prospiciunt, tollendis scilicet iis quæ illas excitant causis. Quippe, quæ adhuc in generatione febris est, dum aufertur causa, ipsa vna interit. Quare quæ in libris de sanitate tuenda de eiusmodi temperamentis sunt prodita, ea omnia ad eos, qui febricitare incipiunt, siue id sanationem appellasse oportet, siue prouidentiã, sunt transferenda. Siquidem sanamus id febris, quod iam inuasit, etiamsi exiguum est: prospicimus ne quid amplius proueniat, adimentes causam. *Galen. lib. 8. Method. med. c. 2.*

DE FEBRIBVS SYNOCHIS seu Continentibus.

CAVSA.

OBSERVATIO.

Synochum ex bile sine putredine sæpe fieri à Fernelio animaduersum.

Synochum sine putredine sæpe fieri animaduertimus ex bilis calidorumq; humorum agitatione nimia. Causæ siquidem euidentes quum vehementiores in biliosum corpus alioqui sanum irruerint, non modo spiritus concalfaciunt, sed & humores acres exagitant, quorum æstu febris accenditur sine putredine. Hæc ephemeræ limites egreditur, nec tamen synochos est nunc exposita: illa quippe sanguinis efferuescentia est, hęc bilis concitatio sine putredine: illa in corpus incidit temperatum beneq; habitum, hæc vero in calidum siccumque ac plane biliosum. Huius causæ euidentes non aliæ sunt quam quæ ephemeram mouent: maxime vero cruciatus summus, qualis nephritici aut parturientis est, exercitatio, laborque immodicus, æstus, balneum, animi excandescentia, q̃ his pares sunt viribus. In hac nullę putredinis notæ in pulsu aut in vrinis cernuntur, veruntamen os amarescit, deiicitur appetentia, sitis excruciat, capitis dolor ac vigiliæ vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidente causa, paucis post diebus febris eiusque symtomata, quiete sola, nullo artis subsidio sedantur ac sponte desinunt. Quum febris diaria citra putredinis notas diem vnum alterumve excesserit, harum alterutra suspecta esse debet. *Fernelius lib. 4. de Febr. cap. 4.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Synochi tam putridæ, quam sine putredine, curationes memorabiles.

Exempli causa redigam tibi in memoriam adolescentes duos. Erat alter eorum liber, & palæstræ peritus, alter seruus, haud inexercitatus ille quidem, cæterum in palæstra parum vehemens, nec tamen ad quotidiana, quæ seruũ deceant, cum exercitia, tum opera tractanda, non idoneus. Porro liber continenti citra putredinem febri laborauit; seruus continenti cum putredine: horum vtrique quænam sit adhibita curatio, non intempestiuum dictu nunc arbitror, quandoquidẽ in exemplis exercitari quidvis discentes maxime expedit. Neque enim satisfaciunt ad exactam cognitionem vniuersales methodi. Sunt autem exemplorum ea pro potioribus habenda,

benda, quæ ipsi oculis vsurpauimus, quando si omnes, qui docere scribereve aliquid sunt aggressi, ea prius operibus ostendissent: prorsus paucula quædam falso dicerentur. Nunc vero plerique alios docere tentant, quæ nec ipsi vnquam fecerunt, nec aliis ostenderunt. Cætera vulgus medicorum nihil miri est, si, contemtis bonis moribus, opinioni sapientię magis quàm veritati inhiat. Verum non sic fuit ratio nostra. Non enim heri, aut nudius tertius, sed statim ab adolescentia philosophiæ studio capti, primum nos ad eam contulimus. Mox patris euidenti insomnio moniti ad medicinæ studiũ excolendum venimus, ac per totam vitam operibus magis quam verbis vtrique studio incubuimus. Quo minus mirũ est, si in quo tempore alii totam vrbem salutãdo lustrant, & cum diuitibus cœnant, ac eosdẽ comitantur, hoc omni sedulo nos laborantes, primũ quidem omnia quæ veteribus pulchre sunt inuenta didicimus: mox eadem opere tum indicauimus, tum exercuimus. Ergo qui palæstræ peritus iuuenis erat, vbi febricitare hora prima noctis cœpisset, postridie eũ mane circiter horam diei tertiam vidimus. Cum autem inuenissem febrem admodũ calidam, sed pulsus æquales, & maximos, & celeres, & frequentes, & vehementes, tum qualitatẽ quæ tactum maxime morderet, iam vero & vrinas tum crassitudine tum colore à naturali habitu non multũ alienas, audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis consuetudinem intermisisse, pridie tamẽ exercitasse se vehementius, cæterum non multum, sumsisse autem solitos cibos, atq; eos concoxisse, quamuis tarde & ægre, vtpote cum febris vespere occupasset, cũ interim rubicundus plenusq; homo appareret, atq; etiam plenitudinis sensum se percipere diceret, faciente interim quodam eorum qui aderant de vena secanda mentionem, visum est nobis eius auxilii cõsideratione in aliud tempus remittere, simul vt certius sciremus cuius generis febris esset, simul necessario propter eam, quæ præcesserat, concoctionis tarditatem. Cum autem vesperi similem vigorem tueri febris est visa, ceu nihil sensibiliter remittere, suspitio iam erat synochon esse, hancque ex obstructione & sanguinis abundantia, & præ carnis copia stipatione. Ac cum parem magnitudinem per totam noctẽ febris seruaret, postero die visum est medicis omnibus, qui eum inuiserant, sanguinem esse mittendum. Discordia vero orta de tempore, & vincentibus qui id in sequentem diem differendum suaderent, febris per totum eum diem euidenter visa est vigorem suum augere. Mox tertia, sequente nocte, alia quidem accessio minime incidit, quæ primæ ad portionem responderet: erat tamen æstus ipse laboranti intolerabilis: vrgebatq; tum tensio totius corporis: vtpote repleti: tum capitis pulsatio: atq; ob hęc grauis vigilia: iuuene in aliam alias se figurã iactante. Itaq; cum vltra ferre non posset, hora noctis circiter octaua mittit ad me ministrum, rogatq; ad se ocyus veniam, Ipse annuo, atq; abeo: inuenioque febrem calidissimam, pulsumq; qualem prædixi. Quoniam autẽ nec in hoc, nec in lotio, nec in ipsa caloris qualitate indicium aliquod humorum putrescentium apparuit: optimum factu visum est venam incidere, antequam putredo inciperet. Aufero itaq; ab homine eo vsq; de industria sanguinẽ, quoad animo linqueretur: maximum plane vbi valentes vires sunt continue febris remediũ, id quod tum ratione, tum experiẽtia didici. Primum nanq; in contrarium statum agitur corpus, celerrime ex animi defectu refrigeratum. Hoc vero nemo inuenire potest neq; quod ipsis ægris, neque quod naturæ, quæ animantes gubernat, iucundius vtiliusve sit. Postmodum in eiusmodi corporib. necessario superuenit alui deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitio. Quas res statim à toto corpore madores sudoresque excipiunt, quæ nimirum omnia cum huic quoq; contigissent, protinus febrem extinxerunt: sic vt quidam ex iis qui aderant iugulasse me febrem per iocum dicerent: vnde omnes risimus. Verum, quo omnem narrationem absoluã, nihil mali erit paucula addidisse. Post duas nanque à sanguinis missione horas paulo nutrimenti dato, ac iusso quiescere, discessi. Quinta vero hora reuersus, tam profundo somno indormientem inueni, vt tangentem me prorsus non sentiret. Cum vero & ministri adeo illi altum somnum fuisse dicerent, vt nec cum madores eius abstergerent expergisceretur: suasi ita facerent: esse namque hominem ita prorsus à febri liberum. Reuersus autem & decima rursus hora etiam tunc dormientem inueni. Egressus autem iterũ ad alios visendos ægros, redeo hora prima noctis, non tamẽ vt ante tacens, sed voce de industria sublata quo ægrum à somno excitarem. Quod cum ita accidisset, vbi solo ptisanæ cremore ipsum nutriui, abii. Cuius modum postero die augens, tertio lauatum dimisi. Ac, quæ ad hunc pertinebant infirmum, ita sunt gesta.

Quæ vero ad alterum, nunc dicam. Is, cum toto die multũ laborasset, deinde lauatus paucula comedisset, cœpit nocte febricitare, totũ etiam cõtinuans sequentem diem. Hunc nos post secundam noctem vidimus in cæteris quidem omnib. iam dicto iuueni similiter affectum: verum putrescentium humorum euidentes præbentem notas. Itaque vena quoque huic protinus incisa, vsque ad animi defectũ vacuauimus. Post id, idoneo interposito spatio, cibauimus primum mulsa, deinde, vna interposita hora, ptisanę cremore, atque hæc omnia intra quintam acta sunt horam. Cum autem similis sibi perseueraret febris, synochon eam fore ex putredine expectauimus itaque accidit. Quippe cum eam secunda noctis hora pari magnitudine cerneremus, tertiæ diei accessionem, futurane esset, ac secus, diligenter obseruare volebamus: cuius in septimam horam noctis suspicio erat. Itaque, cum summo mane superuenissem, inueni quod expectaram. Nam nec tertiana inciderat accessio, febrisque remissior paululo quam vesperi fuerat apparuit. Vt autem rursus hominẽ meridie vidi, eratq; iam certissimum & febrem decreuisse, & synochon febrẽ esse, sed quæ assidue decresceret: satius visum est tum quoque hominem similiter nutrire. Quartã vero exacta nocte, manifeste minor etiam quarto die erat. Quo rursus quoque ad eundẽ modum homine cibato, aduertimus tum illo die toto, tum q̃ hunc secuta est quinta nocte magnitudinem remittere, sic vt quinto die liquido plane appareret minor esse febris quã ante. Itaque ad portionem minuentis se febris, vrinæ quoq; concoctio præcesserat. Eratque haud obscurum septimo (id quod factum est) finiendã. Hanc igitur plane continentem ex humorũ putredine febrẽ, & quæ assidue decresceret, vidimus. Multas vero alias continentes con-

conſpeximus, quarum aliæ creſcentes, aliæ ſimilem tenorem ſeruantes erant. Illas ἐπακμαστικὰς, has ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους græci vocant. Aliæ, ceu quam modo memorauim⁹, decreſcẽtes, quas παρακμαστικὰς dicunt. Aliæ rurſus in primo die putredinis notas habuerunt, aliæ in tertio, aut certe ad ſummum quarto: idq; alias medicorum ipſorum inſcitia, qui ſanguinem non miſerant, alias laborãtium ipſorum timiditate. Siquidem eorum, qui ex ſola obſtructione febricitarent, nemo in putredinis febrem incidit qui ſanguinem prius miſerat. Quem, vbi valida virtus ſubeſt, & ætas permittit, vſque ad animi defectũ mittere expedit. Vbi horum alterum non ſatis reſpondet, tutius eſt quantum ſatius viſum fuerit, tantum principio detrahere: quod defuit, iteratione ſupplere. Etenim, hoc præſidio omiſſo, qui ita febricitant, in ſummum diſcrimen veniunt, niſi ſi eos vel virium robur vel largum ſanguinis profluuium, vel ſudor copioſus ex manifeſta pnicie eripiat. Et tamẽ nonnulli ex medicis ſunt, qui tametſi manifeſtiſſime vident naturam ſanguinis profluuio non paucos eorum qui ſic periclitentur ſeruare: tamen ſanguinis miſſionem fugiant, nullam nec experientiam nec veram rationem ſecuti. *Galenus Method. lib. 9. cap. 4.*

Observatio.

Synocho laborantis & curati, hiſtoria mira.

PRofectus ſum in Hungariam ad Baronem magni nominis, & militẽ primariũ, ſynocho laborãtem. is, quoniam (vt mos eſt febribus continuis) æſtu maximo & continuo affligebatur, ideo ſe in cellarium frigidiſſimum deportari iuſſit: ibi (quoniam caput maximopere æſtuaret) vt contraria contrariis ſuaſu quorundam curaret, glaciem minutim cõfractam ſindoni oblongæ iniecit, & capiti ardenti præ æſtu (idque in ipſiſſimo incremento & paroxyſmo morbi) circumuoluit tum ego ſuperueniens, hominem in cellario decumbentem, ita obligato capite inueni, & cum rem ex relatione agnouiſſem, ſummopere miratus ſum vires hominis quæ tantam hominis ἀντιπερίστασιν per complures iam horas perferre potuiſſet, abſque aliquo nocumento: erat enim corpus vere plethoricum, & ſanguineum. Quare ſtatim glaciem abiicere iuſſi, homini phlebotomiam adhibui, & conuenientia medicamenta ordinaui: atque ſic adiuuante Deo patiens periculum euaſit, & conualuit: alioquin ſtante plenitudine, & perſiſtentibus eiuſmodi topicis periturus. *Cornax Enchirid. conſult. med. lib. 2. c. 28.*

Observatio.

Frigida hauſtu exhibitione à ſynochis liberati.

NOui me, inquit Galenus, (& citatur ab Aetio) formidoloſum te ad frigidam exhibẽdam reddere. Vidiſti me tamen ſæpenumero in arte exercenda ſuo tempore, & vt oportebat, hoc vſum præſidio ægris ſemper abſque vllo prorſus nocumento profuiſſe. Sic Ruſticus quidam à me, ſynocho laborans, citra inflammationem viſcerum, atque potu aſſuetus, gelida aſſumta poſt venæ ſectionem & ſigna coctionis apparentia, fuit curatus: Quemadmodum æger ipſius Amati Blanquinus (vt ipſemet narrat *Curat. 14. Centur. 4.*) etiam ſanus factus eſt, cui aqua à Medico abnegata eſſet, ad quem ipſe Amatus cum perueniſſet, & in vrina coctionis notas contemplaretur, & aquę appetentiam inexpugnabilem cum linguæ nigredine & ariditate notaret, illi gelidam ad ſatietatem conceſſit, quare ilico vomuit, & poſtea copioſiſſime ſudauit, poſt quem ſudorem ex integro febris delituit.

Sic in Mercatore Cyrino, nobili & magnifico Ioannis tertii Regis Luſitaniæ apud Antuerpiam negotiorum procuratore, ſiue Factore vt vocant: gelidam bibendam Amatus cum dediſſet, vigente ardentiſſima febre, à potu pallidam bilem euomuit, & melius habuit, vt ſanitatem recuperauerit: ita vt liberalis ille Mercator pro curatione & aquæ potu Amato ſuo medico largitus ſit trecentos aureos ducatos. Vide eundem *3. curat. cent. 1. & ſchol. eiuſdem*, in qua de aquæ potu multa doctiſſima ex mente Hipp. & Galeni narrantur. Interim ab altera parte conſiderandum ne aquam gelidam intempeſtiue exhibeamus, ob incommoda quæ ſequi ſolent. *Foreſtus ſcholio lib. 1. obſ. 13. de febrib.*

Observatio.

De curatione febris continentis periculoſiſſima in puella octo annorum quæ vi naturæ, nullis artis præſidiis, quum deploratæ valetudinis, ob morbi & ſymtomatum ſæuitiam, habita eſſet, oborto alui fluxu liberatur.

CAtharina Reonarda, Antonii Reonardi Iuriſconſulti ac Arelatenſis iudicis, viri ſane præſtãtiſſimi & optimi filia, annorum octo, in lethalem febrem continentem, grauiſſimis & lethalibus ſymtomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, ſine cibo fere dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, abſque medicamentis vllis, & peſſima item victus ratione vtens; quum morti iam proxima eſſet, & prorſus deploratę valetudinis, fluxu alui cum ſumma virium debilitate ſuborto, liberatur Dei voluntate, nõ artis præſidiis. *Valleriola lib. 2. obſ. med. obſeru. 6.*

Observatio.

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus ſex diebus ad libras 12. & fluxu alui ingenti ſubſecuto, liberata nutu Dei iuuencula.

PLancha, nobilis iuuencula, Iacobi Ronceri Patricii Arelatenſis filia, vt moribus ſic virtute inſignis, febre continente graui corripitur: ſequitur decimo quarto decretorium, largo ſanguinis fluore è naribus manante tanto vt domus vaſa vix excipiendo ſanguini ſatis forent: pluſquam enim libras 12. ſanguinis diebus ſex emiſit, vt nullis remediis ſiſti poſſet. Inde reſtincto ſanguine, alui fluor ingens ægram corripit dies viginti: perſtat ſomno graui, ſed non tamen veternoſo oppreſſa: liberatur integre præter omnium ſpem nutu Dei. *Idem lib. 4. obſ. 8.*

Observatio.

Fridericus Comes de Hohenloe, continente febre periculoſiſſima laborans ex aqua potu in conuulſiones incidit.

GEnerosus Comes Fridericus de Hohenloe, Germanus, iuuenis albi coloris, egregie formosus, staturæ admodum proceræ, cum apud Comitem Ioannem de Assovven, Illustris Principis Auraici fratrem, & etiam fratrem suum Philippum Comitem de Hohenloe, Chiliarcham, vino per aliquod tempus liberalius vsus esset, tum equitando continuo se in armis exercitasset, vt Lochenam ciuitatem cum militibus ac equitibus cum obsidione liberaret, mense Augusto Anno 1582. Geertrudebergam cum venisset, in febrem continentem periculosissimam incidit. Ad quem curandum statim primo accitus fuit Franciscus Marcellus Medicus Dordracenus amicus noster. Sed cum semper æger in peius vergeret, frater eius Philippus Comes de Hohenloe ad me vna cum literis misit, vt fratrem extreme decumbentem inuiserem. Ad quem cum peruenissem erat octauus dies quo continue febricitare cœperat, qui gelidam aquam noctu dieque biberet, vrina per totum morbi decursum cruda existente, in conuulsiones omnium fere musculorum, & præcipue pectoris adeo graues incurrebat, vt ilico mori videretur, & quanquam nos inhiberemus aquæ potum, vix ab eo abstinuit, vt eius loco ob sitim vehementiorem aquam cinamomi, tum iulebos sumeret. At postea potius beneficio fortis naturæ quam remediis, quæ admodum difficulter admittebat, paulo melius habere cœpit, medico Dordraceno nũc domum repetente, nos autem deinde per diem atque alterum apud illum egimus, quem deinde in Hagham Comitis deduximus, atq; ibidem quibusdam adhibitis aptis remediis sanus factus est. Hæc paulo latius de aquæ gelidæ potu in febribus synochis, ne opus sit hæc ipsa in ardentibus ac aliis febribus continentibus repetere. *Forestus schol. ad obseruat. 13. lib. 1. de Febrib.*

DE FEBRIBVS ARDENTIBVS & causo.

OBSERVATIO.

Ardentem febrem, quo pacto frigida exhausta extinguat.

APud Galenum legimus (& in Italia quotidie æstatis tempore vidimus) plurimos ardentibus febrib. laborãtes ex liberalissimo frigidissimæ aquæ potu à febri hoc modo liberari. Non modo vidi, sed etiam auctor nonnullis fui vt ita facerent. Ex omnibus quos iussi ne vnus quidem non est per vomitum largæ bilis flauæ & putridæ: vel per copiosum sudorem: vel per vtramque vacuationem liberatus. Oportet autem tunc iubere cum apparet in vrinis coctio, & natura vicisse aliquo modo morbi causam cernitur. Non succedit tamen res, nisi multam omnino bibant: tantam scilicet, quæ oneri & molestiæ esse queat. *Erastus Explicat. quæst. 2. de purg. med. facult.*

OBSERVATIO.

Serpentum in febribus ardentibus vsus.

PRimum in iis (serpentibus) quos Gallia nostra profert maximum inesse frigus experimur, si manibus tractentur, idque in media etiam æstate: quod bona fide affirmare possum. Memini enim, cum aliquando sub finem mensis Iulii febre ardenti decũberem, esse quendam ex amicis, qui, vt à maximo æstu, quem in manibus percipiebam, me liberaret, serpentem insigni magnitudine & longitudine obtulerat, quem perpetuo instar glaciei frigidum esse sentiebam, etiamsi continuo manibus tractarem, & in lecto voluens & reuoluens eum calefacere conarer, id quod quotidie experiri licet. *Greuinus lib. 1. cap. 2. de Venenis.*

OBSERVATIO.

Ex febri ardenti fœmina cum phrenitide mortua.

ANno 1567. mense Iunio, Ambergæ Palatinatu superiori mulier quædam, quæ acu sibi victum quærebat, ex ingenti animi mœrore, febri ardenti cum capitis dolore, cui ex sanguine esse, ridebat, iocabatur, cantabat, omnibusque gestibus hilaritatem exprimebat: interim ad interrogata responsum dedit, aliquando non. frequenter manum capiti, tanquam isthic dolorem persentisceret, admouit. tempestiue fuit leuibus medicamentis purgata, & vena illi secta, sanguis erat maiori ex parte pituitosus, crudus & serosus. tandem resipuit, & paulo post animã expirauit. Aperui caput, dum serra cranium remouebam, effluxit aqua loturæ carnium similis. tenuis membrana & plexus choroidis vasa aquoso & pituitoso sanguine turgebant. Vterque ventriculus tam dexter, quam sinister plenus aqua fuit inuetus. nullam nec in membranis, nec in cerebri substantia deprehendere quiui inflammationem. Ex sinubus duræ membranæ cerebri, vt alias ex suspendio enecatorum cerebris, extraxi fibras siue filamenta crassa, lumbricis non dissimilia, ex alba pituita conflata, similes sumsi ex cordis ventriculis. Huic accidisse opinor, quod multi medici & præcipue barbitonsores in Hermania, anatomiæ prorsus ignari, qui febri maligna cum lenticulis, preterito anno satis vulgari, quam Vngaricum appellant morbum, extinctos aperuerunt, tam principibus, quam stulto vulgo, in hoc morbo cerebrum putrefieri, atque ex ea putredine in cerebro vermes generari, persuaserint. dant itaque his ægris allium & olfaciendum & comedendum, tanquam vermibus lethale venenum. *Coiter. obseruat. anatom. & chirurg. pag. 110.*

OBSERVATIO.

Ex intempestiua & larga venæ sectione mulier plethorica febrim ardentem incidit, ex qua ægerrime docti medici consilio liberari potuit.

MVlierem vidimus, quæ cum pleniori & obeso esset corpore, & in ardescentem incidisset febrem, vsa cuiusdam imperiti Medici consilio, sanguinem ex vena copiosum emisit. Quo statim grauiter afflictata, in multo deteriorem prolapsa est valetudinem. Nam vt in tenuioribus magis sanguis ita & in plenioribus caro abundat. Nos igitur cum ad mulierẽ vocati eam summo in discrimine positam inueniremus, alias omnino obseruationes adhibẽdas censuimus, eas videlicet, ad quas dirigi curantis consilium debet. Quare defectam dudum virtutũ omni genere auxilii resumo, donec corporis viribus redeuntibus materiam, quam exuberare cognou-eram,

ram, medicamento deponēdam censeo: quod cum ex frigidioribus rebus ægrotanti exhibuissem, ilico extincta est febris, & mulier, de cuius iam funere cogitabatur, per Dei gratiam rite curata conualuit. *Beniuenius Abditor. cap. 58.*

Vitæ Thesaurus sanguis est: atque immodica idcirco eius profusio, per quamcunque tandem partē fiat, periculosa. Multi ex immodica ꝓfusione mortui sunt, qui vero in vita seruati sæpenumero in hydropem inciderunt: refrigerato scilicet iecinore, & naturalibus facultatibus labefactatis. *Dodonæus scholio ad modo citatum caput.*

Observatio.

Ab ardente febri & lenta, subortis exanthematibus, atque hypochondriorum tumore, subsequente denique deiectione purulenta instar atheromatum, liberatur æger.

NObilis adolescens ann. 15. Baro Dessaube, Prouincialis, molliter educatus, deinde ad Aulam translatus, febre ardente correptus est, deinde lenta. Ortis exanthematibus tumuit ab vtroque hypochondrio, & velut materiam purulētam seorsim ab excrementis alui, & aliquando ante alui excrementa reddidit. Erat autem qualis est materia atheromatis. Quæsitum vnde prodiret. Nam ab abscessu credebatur. Alii pituitam esse à crebro, alii ab intestinis autumabant. Sed quia nihil madebat, nec iniecto clystere sensus vllus doloris erat, & pituita tantum detergebatur, verisimilior sententia putauit abscessum esse in inferiore mesenterio. Data visceribus quæ molliant, & leuiter discutiant. Atque cum clysteribus non iuuaretur abscessus, vsus fuit conuenientissimus apozematum solutiuorū terebinthinæ, pilul. ex hiera picra & aloe, dataque hæc ad drach. s. iusto effectu. Imperatum decoctum ligni sancti. Consultum viribus. Desiit pus excerni: mansit tensio in dextro hypochondrio: & febricula post retentum pus, non à medicamento, sed à reliquis obstructionibus. Imperatum est cathar ticum è syrupo de cichor. compos. cum rhabarbaro, & decocto radic. oxalidis & gran. conualuit. *Hollerius lib. proprio obseruat. num. 19.*

Observatio.

Mulier calidissimi temperamenti ex causo febre in mirabile delirium incidens, cum graui syncopa, vt moribunda putaretur, curatur magno labore.

MArgareta honestissima ac prudentissima mulier, Iacobi Ansosii ciuis Arelatēsis honoratissimi honoratissima coniunx, causo febre acutissima corripitur, cū linguæ nigredine, siti intolerabili, anxietate maxima, delirioque graui, dies totos tres vexata. Putans enim se in enixu esse, validis clamoribus & conatibus sese exagitans, ac si paritura esset, defecit fere, virium repentina concisione & in syncopem delapsa, à qua vix resurgere poterat, & plures horas sine pulsu manens, moritura putabatur. Tandem decimo quarto die soluta sponte aluo, & & sudore copioso manante, liberata fuit præter omnem expectationem. *Valleriola lib. 6. obs. 8.*

* * *

Observatio.

Ardenti febre, causo dicta, cum frequenti delirio detentus, sola natationis, quam ardenter expetebat, imaginatione curatus est.

QVidam ex nostris, cum decumberet causonizās, & frequenti delirio, obnixissime postularet, concedi sibi natationem in stagno illo (monstrabat autem pauimentum) constare enim sibi aiebat statim ab ea natatione conualiturum se, & febre liberandum: tandem consulente medico permissus est, cumque post aliquantum spatium crebro cum summa iucunditate supra pauimentum domus volueretur, aiebat iam sibi aquam accedere ad genua, optare se tamen vt sursum conscenderet. Paulo post lætior; iam, inquit, attingit inguina: ita ascendente iuxta imaginationis concepta paulatim ad guttur vsque aqua, hilari facie gestiebat, pronunciabatque se sanum iam factum, febreque liberatum. Opinor; imaginatio & per somnia & delirantibus obiecta maiora proponit, quam ipsa sint. Expetebat frigidū continens febris in visceribus ardens: id continens appellabat stagnum frigidæ, non secus, quam pituitam gustans, per somnium putat semel edere: cumque ex volutatione in pauimento paulatim à pedibus refrigesceret, fingebat aquam per crura cōscendere vsque ad integram sanitatem. *Thomas à Veiga comment. ad 84. cap. art. med. Gal.*

Observatio.

Puer causo mortuus, dissectus, soliti pericardii humoris expers spectatus.

PAtauii puer quidam, famulus germanus, frequēti ficuum cibo scirrhum contraxit iecoris, nec longe post in febrim ardentissimam incidens, die perit critico. Eius dissecādi cadaueris mihi facta copia: aperto abdomine, exta in fœtida natare aqua, siccus thorax, pericardium expers aquæ, maximo & continuo cordis æstu depastæ, corrugatum conspiciebatur. *De obseru. Ioannis Iessenii à Iessen, per Clar. V. Laur. Scholtzium ad me missis.*

Observatio.

Puella quadrima nimio Clareti & Melicrati vsu Causone obiit.

HAbui sororem puellam, Augustillam nomine, 4. annorum, cui eques quidam dederat Claretum & Melicratum, quod cum bibisset, Causone correpta est, & septima die obiit. Nam pater cum eodem equite ad Comitem de Hoiha proficiscebatur; vnde, cum rediit, mortuam filiam reperit. *Adamus Lonicerus, in explicat. morb. pag. 59.*

De Febribus Acutis et diuturnis.

Observatio.

Febribus acutis corripi solitus, euacuationibus annuis præseruatus.

QVidam, nomine Baron dean, tempore æstiuo semper febribus acutis corripiebatur? Sed multis iam annis non febricitauit, quoniam per venæ sectionem circa principium aut medium Veris anticipauit: cui singulis annis singulæ purgationes abunde

abunde medebantur. *Symph. Campegius Enarratione hist. 9. lib. 3. camporum. Galeni.*

OBSERVATIO.

Pedis phlegmone negligenter tractata, subortaque acutissima febre, æger in tantum discrimen venit, vt de pede amputando deliberaretur: qui tandem debitis remediis, & ex arte administratis, circa sectionem restituitur.

VOcatus eram aliquando Retium, (Austriæ inferioris id oppidum est) ad Comitem quendã Bohemum, virum insigni robore corporis præditũ, procerum, quadratę & veræ musculosæ constitutionis, prælongam cæsariem habentem. Is tum ex grauissima phlegmone pedis iã in itinere hulcerati, nõ sine periculo decumbebat: ita quod iam à chirurgo præsente, non ignauo sane, timidiusculo tamen & interiorum affectionum imperito, constitutum esset in crastinum de pede resecando. Eum Comitem cum accessissem, primo (rem audi quæso miram, & topicum minime medicum) vir statura insigniter magna, barba densa aliquantisper canescente, in lectulo prope fenestram erectius sedebat, eo modo magis conspicuus: huic ante totum caput lotum ac perlitum erat sinapi trita, quæ per Bohemiam tanquam acetarium ad cibos apponitur: Italis mustarda dicta. Capillitium ergo totum illa mustarda imbutum, circumquaque caput in altum prominebat & caput alioquin magnum, longe maius faciebat; atque adeo Gorgonis cuiusdam caput repræsentabat: toruum præterea & triste tuebatur patiens: ad cuius sane obtutum (vt verum fatear) vehementer obstupui. Interea porrecta manu, felicitatẽ illi precatus, alterum prope astantem Baronem, mihi probe notum, alloquor: Quænam quæso est ratio huius tam horrẽdi capitis? quale nam hoc est capillitium? Ibi Baro enarrare cœpit rem gestam omnem: apud populares suos ita in more positum, vt ægrotis, de apoplexia metuentibus, eiusmodi illinitiones capitibus adhiberentur, in cautelam: præterea, vt patientes quotidie vbere sinapi vescerentur: ita enim futurum, ne quidpiam ab apoplexia pertimescerent, idque consilii ab expertis medicis (scilicet empiricis) in vsum translatum, dominum Comitem sequutũ esse. Ego vero hũc errorem ridens, & tam ridiculum atque topicum execratus, pulsum patientis exploraui: & cum hominem acriter febrire deprehendissem, magnam deniq; vidissem adesse capitis plenitudinem & calorem, atq; iam ob male applicatum topicum prauam victus rationem, febrim deniq; acutam, mentis instare alienationem: subito iussi nouacula cæsariem totã amouere, caput abluere, paulo post venam incidere, copiose sanguinem extrahere: deinde progressu temporis, ordinatis iis quæ ad diætam spectabant, & febris curationem: adhibita tandem omni diligentia in hulcere mundificando & solidando, hominem Dei auxilio sanitati restitui: & vtroque pede saluum domum dimisi. *Cornax Enchiridii consultat. med. lib. 2. c. 28.*

OBSERVATIO.

In acuta febre post variorum & malignorum excretionem parotides tardius apparentes lethale.

VIdi qui in acuta febre vtroque contento hypochondrio plurima per aluum deiecerit, nigra, porracea, cruẽta, flaua, grauiter olentia. Eidem breuis interdũ cataphora, leuis surditas, temporarium delirium, à quibus parotides expectabantur. Ad 27. dolor sub auribus, vnde magis illæ sperabantur. Verum per imbecillitatem naturę recurrente materia, orta graui spirandi difficultate mortuus est 30.

In altero quoque eadem omnia & grauiora quoque, singultus, animi deliquium, frequens mutitas, pulsus deficiens: sub 30 leui parotidum significatione edita, & orta spirandi difficultate, alteri similiter obiit. Vtrique dissecto omnia viscera marcore confecta & abscessu putria inuenta sunt. *Hollerius comm. 2. ad aph. 17. sect. 2. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Diuturnis febribus laborantium curatio mira.

REcitabo historiam veram. Auriga quidam non paucos febre diuturna febricitantes, aut alias male affectos, haustũ vini exhibito, in quo manip. salis prius dissoluisset, liberauit. Per vomitum & deiectionem purgati sunt magna cum violentia, qui hauserunt. Quidam à diuturno capitis dolore, & febribus tertianis nothis, postquam diu eas sustinuissent, hac ratione conualuere. Sed multi alii, quibus intempestiue exhibitum fuisset pharmacum, aut debiliores extitissent, grauissime hinc offensi fuerunt. Nonnulli etiam ob eam causam, vt videbatur, interierunt. *Erastus Explicat. quæstio. de purgat. medic. facultat.*

OBSERVATIO.

Specificum ad diuturnas febres.

OLeum scorpionum Germanicorum, nostrum: ad diuturnas febres specificum. Scorpiones triginta vel plures, hyeme laurino oleo, æstate oleo nucum tantisper immacerato, dum dissoluatur: deinceps distento linimenti in modum. Quo ante paroxysmum, omnibus in febribus longis, præmissa euacuatione, dorsi spina, pulsus item & tempora liniantur. In quartana primum fricetur spina dorsi, demum ad latitudinem trium digitorum inungatur. *Ex archiuis, Schenckius filius.*

OBSERVATIO.

In conclamata febre aqua vitæ exhibita, calidis vinoque concessis, sanitas subsecuta.

QVidam Medicus in vomitu, fluxu, & intensa febre ægro derelicto à Medicis & iamiam morituro dedit vnc. ij. aqu. vitæ & ita mutata diæta de frigido in calidum sumptis cibis, & vino odorato, interpolatis horis, restitutus, intra triduum conualuit. *Solenander sect. v. cons. 15.*

Non absimilis curatio fuerit, quæ piperino oleo, & caryophillorum, peragitur. Empyricum etiam ex manuscripto remedium, his affine est: Paroxysmo ineunte, duo ternaue cochlearia ex aqua Vrticæ vrentis stillatitia ebibuntur; & æger calide integitur. Deinceps prima quam æger inde reddit, vrina, in aquã feruidam bullientem immittitur. Similitudinis & sympathiæ lex atque analogia inde dependet.

**

OBSER-

OBSERVATIO.

Febricitans, cuius Epar, ob vsum nimis calidorum, disruptum est.

AVrifaber habebat ministrum Coloniēsem macilentum & longæ staturę, qui incidit in febrim satis acutam. Monitus igitur à suis sodalibus accepit vinum Maluaticum cum zinzibere & aliis aromatibus ad prouocandum sudorem, sed cum ex hoc leui sudore parum iuuaretur, monitus ab iisdem accipit Theriacam, & intrauit balneum, vt magis postea prouocaret sudorem: quod & secundo fecit. Sed res semper cessit in deterius. Vocatus est igitur D. Hieronymus Heroldus, & ego tandem: adhibuimus refrigerantia, & omnia quæ possunt moderare illum æstum, sed frustra. Et ita intra paucos dies exhalauit animam. Secuimus igitur corpus: Epar ex nimia illa caliditate combustum fere inuentum, vt haberet quatuor rimas in gibbo. (Es war an vier orthen vor Hitz auffgesprungen) *De obseruat. D. Ioan. Heßi, per Cl. Ioach. Camerarium mihi communicatis.*

DE FEBRIBVS TERtianis.

OBSERVATIO.

Tertiana triginta annis mulier affecta.

SCribis in Aula Illustriss. Principis Erici Brunsuicensium & Luneburgensium Ducis honestam esse Matronam, annos natam sexaginta aut paulo minus, quæ tertiana febre annos triginta detenta sit, ita tamen vt cum infebricitationis tempore singula munia obire & exequi possit, de tertio in tertium certa atque statuta hora horrere leuiter incipiat, cum quadam pandiculatione, vt vocant, quam post tres horas leuis excipiat sudor, cū non admodū acri calore. Atque ideo potissimum mirandum asseris, quod, in tam prouecta ætate, tantum biliosæ materiæ haudquaquam reliquum esse existimes, vt talem ac tam diuturnam febrem possit accendere. *Balduinus Ronseius Epist. 13.*

OBSERVATIO.

Tertiana non exquisita Historia.

MEdium erat anni tempus inter Vergiliarum occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctium: in quo adolescentem circa fere ipsam aurorā febris cum horrore corripuerat: quæ neque in calore, neque in pulsibus, tertianę similis esse videbatur. imo nec vomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor: postridie vero ad horam circiter tertiam paucus exit mador, cum quo & febris euanuit: sed adeo sensim, vt circa vesperam vix febris expers æger videretur: nimirum relicto tunc in pulsibus euidente admodum febris signo. Verum reliqua circa idem tempus, ac per totam noctem, facile omnino æger ferebat. Rursus vero circa tertii diei auroram, secunda accessio priori in omnibus, prędterquam tempore, similis redit: sequente enim nocte paulo ante lucem, exhalato vapore, febris decessit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno ac hyeme, quo tempore ęgrotauit, tum reliqua omnia, tum accessionis & solutionis febris tempus, eadem permāserunt. Adolescens autem annos plus minus octodecim natus erat: aspectu albus, ac pinguis, vitæ deditus otiosiori, prius crebris tum crapulis, tum lauationibus vsus, ac satietatibus: proinde cibos improbe cōcoquebat. Accessit vero & huic pulsus durities, mediocris quidem in primo & secundo die, in tertio vero & quarto & sequentibus vsque ad septimum ad tantam peruenit duritiem, vt si quis solo pulsui credidisset, multorum esse mensium ægritudinem putasset: ac talis permansit vsque ad vernum æquinoctium: in quo primū mollescere cœpit. Postea rursus quadragesimo die ab hac tertiana prorsus liberatus est, paulatim pulsu emollescēte, & accessione decrescente: vrinisque probum quod desidet habentibus, quæ prius vehementer crude omnes erant. hæc quidem certe maxime contraria est exquisitæ tertianæ. *Galen. li. 2. ad Glaucon. pag. 91.*

OBSERVATIO.

An maculæ purpureæ in intermittentibus febribus præsertim tertianis apparentes perpetuo periculum portendant.

VVlgo, cum in febribus purpureæ maculæ apparent, præsentaneum vitæ periculum adesse putatur. In quo tamen iudicio multi falluntur. Etenim obseruaui non solum in acutis febribus tales maculas cum periculi metu apparere, sed & absque periculo in intermittentibus febribus, & præsertim tertianis, & profluuiis sanguinis narium nulla pręsente febre. Quin etiam in tertianis salutaribus notaui aliquoties maculas quasdam non dissimiles iis, quas vrticæ folia cuti affricta excitāt. Has barbari esseras videntur appellare. At easdem cuidam insigni Nobili singulis fere mensibus accidere in toto corpore, cum febrili accessione, qualis Erysipelatum exortui adiūgi solet, animaduerti, nullo subsequēte insigni damno. Itaque non ipsæ maculę purpureæ per se periculum aliquod magnum portendūt, sed tales fere sunt, quales sunt affectus à quibus procedunt. Etenim virginem quandam nobilem ex familia Ridteseliorum celebri oriundam olim aduerti, apparentibus his maculis purpureis, pręter omnium opinionem diem suum obiisse, quod à maligno morbo, qui tumorem ventris diuturnum nullo ingenio medicabilem excitarat, eæ prodiissent. Cæterum vidi etiam Eichstadii puellam duodecim annos natā, cui calore in corpore repente excitato in toto ventre, tum etiam in membris exterioribus pustulæ seu potius vesicæ rubicundæ exoriebantur, ex quibus apertis sanguis purus destillabat. Quæ temperato victu adhibito reualuit, nullum euidens vitæ periculum persentiscens. *Clar. V. Iacobus Oethæus, de obseruat. prop.*

OBSERVATIO.

In tertiana continua critice soluta, hæmorrhagia ingeni narium oborta, præterea tres lapilli vomitu eiecit.

ESaias Iuncker Wetteranus, cum per aliquot septimanas febri laborasset, cōtinua tertiana, natura morbū iudicatura, narium hæmorrhagiā (quæ & alias ipsi familiaris erat) adeo ꝓfusam excitauit, vt intra paucos dies multæ sanguinis libræ è naribus emanarent: vltimo, spontaneo concitatus vomitu, tres lapillos, triangularis formæ phasioli seu smilacis hortensis magnitudinem æquiparantes, colore

colore croceos, quales boum fellibus reperiri obseruatum est, reiecit, ac confestim melius habere cœpit, quos penes manus in præsentiarum non habeo, alias perquam lubens missurus. *Ex literis D. Petri Spehrerii, 26. Decembr. Anno 1591. Aschaffenburgo Friburgum ad nos datis.*

Observatio.

Æstiua tertiana annuis purgationibus sublata.

QVidam æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem non est expertus, bile pallida per nos sub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multo præstat. *Galen. comment. ad aphor. 47. lib. 6. Hipp.*

Observatio.

Thermarum haustu quidam à tertiana & continua liberatus.

EST apud Forenses in vrbicula, qui Sanctus Baldomerus dicitur, alius fons, admiratione omnium dignissimus: Nam quod aquam in primis decet cum argento electroue purissimo de claritate contendit, cum vino robore fortitudineque peracri, vnde fons fortis appellatur ab incolis, decertat: & largiflua abundantique scaturigine cedit profecto nemini. Verum vt iam ex infinitis eius virtutibus aliquot enumerem, ab ima fontis profunditate ad aquæ superficiem, assidue atque incessanter exoriuntur bullulæ, quæ vix enatæ subito franguntur. A qua hæc fermenti vicem tenere cernitur, eiusque vim habere, sic ea pinsitur panis. Quid, quod cum bibitur, vinum apparet gustui quam optimum: ebibita vero sui, id est aquæ saporem relinquit? Mirum profecto hoc est: verum longe multoque mirabilius, quod non equidem auditu tantum, sed experimento quoque habeo cognitum. Huius haustu bis febre leuatus sum, tertiana primum, deinde continua: idcirco quod antea cum auditem, vix credere potueram: cum expertus fuissem, perfecta sciui: permultaque alia, vt crederem, mihi persuasit, quæ de fluuiis fontibusque ac lacubus ab optimis scriptoribus scripta leguntur. *Symph. Campegius Enarrat. histor. 7. lib. 3. Galeni camporum.*

Observatio.

Historia tertianarii curati fallacia quadam, qui imaginationis vi propemodum perierat.

ERat iuuenis, habitu gracili, sicco temperamento, laborans tertiana: cumque post aliquot dies abire Sōdinum decreuissem (nam in rure erat) ei dicturus accessi, quæ me discedente agere deberet. Cumq; finem sermoni imposuissem, tu (inquit) discedis, quia me moriturum certo conicis. Cumque iureiurando contrarium ostendissem, repente in lecto sedens, vestem & calceos petiuit. Quid, inquam cum istis agere vis? surgere, inquit, an me meis pedibus sustinere valeam, quod si hoc detur abii. Cumq; surgens in fenestram, quæ in virides campos ac late patentes prospectum habebat, concessisset, intuens, animi deliquio captus est. Cumque in lectum portaretur, parumque requieuisset, lachrymis obortis: Domine (inquit) Brude nonne tibi dixi quia morior. Cumq; vxorem, clientes & amicos conuocasset, omnibus astātibus dixit: scitis amici morior, medicus abire vult, vt me morientem nō videat. Cumque ei obiecissem, quid, (inquam) dabis mihi, si te ab hoc morbo liberum reddam? Repente miro animi affectu commotus, Pete (inquit) non minus dabo quam postulabis. Cumque peterem dedita opera aliquot aureos: parum (inquit) petiisti, allato scrinio numerauit pecunias. Quia (inquam) statim soluisti liberalis viri functus officio, non te relinquam prius, quam ad rus cōcedas & perdices & phasianos aliquot ex tua venatione mecum in domum portē. Hoc audito clamauit, sanus sum. Cumque aperte perspexissem hominem acri præditum imaginatione, vt qui modo mortuum se esse putabat, nunc se sanum fateatur, pectore hæc versans, modum quo hominem à tertiana liberarem inueni. Die sequenti cum febris hora decima eum inuasura esset, nocte ante habito cum vxore & clientibus consilio: iussi vt omnes fenestræ ad horam nonam aperirentur (aperiebantur enim ad horam sextam) tresq; horas hero suffurarentur. Cumq; hoc ita decretum esset, mane omnes ex consulto nō intrarunt in cubiculū. Cumque vxorem hora octaua vocasset, Quota, inquit, hora est: illa quintam dicens, dormireq; eum iubens abiit. Hora transacta, clientem vocans, cum ab eo accepisset, horam esse sextam, quiete egit, post horā, quam septimam existimabat, accessi. Cumq; horam in sermonibus traxissemus, precor, inquam, domine Culpepare duas horas quæ ante paroxysmum supersunt ad aleā teramus. Cumq; annuisset, lusimus hora vna. Cumque vxor eius rem risu dissimulare non posset, rem omnem homini pandimus. Meridiemque iam esse, duasque horas post paroxysmi tempus, & ita sanatus est. *Brudus Lusitanus de victu febricitant. lib. 3. cap. 18.*

Observatio.

In tertiana simplicis & exquisita accessione, nimio vestium operimento intra trihorium mortui.

NOn pauci iuuenes atq; robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti, & siti, & sudoribus exhausti fuere. *Fernelius method. curand. febrium general.*

Observatio.

Biliosus, sexagenarius, à tertiana cachecticus factus, recidiuam incurrit, cum frequenti vomitu, qui tandem tabe confectus extinctus est: cadauere dissecto, deprehensa est interior ventriculi tunica, non sine veneni suspicione, exesa.

CAmillus Facinus, temperamento bilioso præditus, ætatis suæ anno quinquagesimonono tertiana febre laborauit, qua extincta, male coloratus cū manifesto lienis tumore atque hepatis obstructione remansit, & ita valetudinarius inordinato regimine vitæ vsus, rursus in febrem incidit, ad malum habitum corporis deductus, in cuius inuasione paroxysmi euomere cœpit, sicque tertia die post cibi assumptionem per horas tres vel quatuor cibum & potum maxima pituitæ copia permixtum euomuit, quod & singula quaq; die postea fecit, donec occubuit, nec minus ad trium librarum pondus pituitæ euome-

euomebat qualibet vice, multoties ad quinque ascendebat librarum pondus, quo tempore nunquã per inferiora quicq̃ excreuit, & si clysteres acres & mites quoque ingesti fuerint, ac per superiora soluentia medicamenta sorbserit, quę tamen euomuit: interim de dolore circa fundum ventriculi conquerebatur, sicque ad quartum vsque diem bis quotidie euomendo perseuerans vitam cum morte commutauit. Cadauer à nobis dissectum, annuentibus filio, vxore & hæredibus, atque in ima ventriculi regione, iuxta os infernum, pyloron dicunt, tunicam exesam adinuenimus, quod mali causam fuisse non dubitauimus. Cum vero in ægro isto plurima pituita in vniuersi corporis venis reperiretur, cumq; corpus ex cibis ingestis nutriri nequiret, factum puto, quod natura, quæ semper de animalis conseruatione solicita est, huius pituitæ partem singulis diebus à venis ad hepar ipsum & ventriculum deriuarit, vti probe confecta, & in sanguinem conuersa alimentum animali suppeditaret, quod fieri cum nequiret, vna cum cibo tanquam onus aggrauans extrudebatur cum cibariis per vomitum. quod vero ita se res habuerit, mira breui tempore corporeæ molis consumtio arguit. Abrasionem vero illam in ventriculo repertam ex veneno propinato prouenisse contendebat filius, id argumentis etiam non leuibus externis coniiciens. nos ab humoribus erodentibus & acribus factum fuisse credebamus: memineramus etiam apud *Gal.* legisse *de atra bile cap.3.* quibus corporis partibus pura impermixtaque adhæserit atra bilis, eas prorsus exedendo vlcerare, quod & salsam acremq; pituitã efficere posse testatur idẽ *Gal. 6.epid. com.3.part.18.* ꝙ pariter ex bile prouenire posse testis est *Hip.3.Epid.com.1.* Quinimo humores istos omnes mala qualitate venenata atque maligna præditi, ad partem aliquam delati, non solum exedere, & vlcerare, sed etiam breuissimo tempore mortificare posse suadet ratio, & experientia plurima commonstrat. *Marcellus Donatus histor. mirab. 4. cap. 3.*

Observatio.

Plethoricus, crebris vomitionibus, quibus affici solebat, suppressis, instar exquisitæ tertianæ rigoribus sæpe concussus. tandem tertiana vera infestatus est, quæ in paralysim trãsiens ægrum necauit: aperto corpore, bilis syncera libræ pondere intra membranas hepatis coaceruata deprehensa, parte eius ad spinæ neruos detrusa, vnde paralysis profecta.

VIr quidam ingenuus, ætate florente, epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni biliosæ iam dudũ fuerat obnoxius. Hac repente suppressa, ventriculi vehemens dolor prehendit cũ nausea & tussi inani. Huic mox cœpit corpus citra febrem vllam vehementi rigore, tanquam inuadente exquisita tertiana, ex interuallis quotidie supra vicies concuti. Exactis diebus circiter quindecim, putrescente iam bile, tertiana febre corripitur, qua multis post diebus, soluta, resolutio insequitur omnium partium quæ sunt sub capite, nec multo post interitus. Corpore dissecto tam multorum affectuum causam deprehendimus, bilem synceram eamque prassinam circum iecoris caua libræ pondo membranis coercitam, & cuius iam portio in spinæ neruos obrepserat. Non paucos dein non admodum dissimiliter affici notauimus: quorum exemplo intelligi potest, rigorem modo sine febre, modo cum febre interdum ex præcordiis suscitari, intermittentis quoque febris fomitem in iisdem locis contineri. Id ex his quoque conficitur, quæ sæpe fieri obseruauimus; tertianam diuturnam atque quartanam in atrocem cruciatum colico immaniorem desinere, qui nonnunquam & in artuum dolores, & in paralysin facessit. Hic dolor sine febre est, fere tamen consueto accessionis tempore exacuitur & excandescit, pristinumque circuitum retinet. Vix nisi bilis vacuatione mitescit, quam constat vt doloris ita & febris causam fuisse: depellitur enim è præcordiis & visceribus in peritonęi intestinorumq; membranas, eo argumento, quod & febris & sitis & inappetentia mitescunt suborto dolore. Itaque vt doloris circa peritonæum & intestina, ita intermittentis febris sedes est circa viscera & præcordia. *Fernelius lib. 4. de febribus. cap. 10.*

Observatio.

Ex tertiana in soporem versus, qui in vigilias & mortem cessauit.

BRito quidam nobilis correptus febre tertiana, in prima accessione summa viriũ imbecillitate laborauit, vt videretur mori. Tertio die in secunda accessione eodẽ modo habuit. Somnolentus in vtraque, vt vix somno posset prohiberi. Aliis accessionibus vigil, neque ad somnum verti potuit. Sexta mortuus est. Adhibita etiam initio fuerant remedia quæ vim vitalem sustinerent. *Hollerius obseruat. 25. libro proprio.*

Observatio.

Sudor copiosus in febre tertiana ante paroxysmum erumpens.

NObilis quidam in Turgauia Heluetiæ prædiues, ob inordinatissimam victus rationem in tertianam notham inciderat, pene omni ex parte à crassa pituita ortam. Is ante rigorem & paroxysmi horam semper sudabat copiosissime: post sudorem sequutus est cum vomitu rigor; rigorem vero calor satis vehemens cum capitis magno dolore. Huic principio minoratiuum cum cassia, rhabarbaro & speciebus hieræ exhibui: postea syrupum digerentem, oxymel simplex &c. & venam hepaticam secari iussi. Hodie, cum hæc scribo, dies paroxysmi erat, at febris eum penitus reliquit, cras medicinam laxantem exhibiturus. Hæc ad te scribo prolixius, vt à te cognoscam num quid de eiusmodi tertiana aut audiueris aut legeris, in qua sudor copiosissimus in omni paroxysmo rigorem præcesserit. *Ex Epistola Medici Sangallensis ad Clarissimum V. Casparum Wolphium.*

De Febribus Quartanis.

Tempus accessionis et diuturnitas, symtomata, metastasis, tum de aliis exemplis.

Observatio.

Quartanam bis hominem corripere.

AEtius *libro 5. cap. 82. Hippocrat. de hebdomadibus* citat, asserens, eundem hominem quartana bis non laborare, neque laborasse vnquam: neque labora-

boraturum, si semel euaserit. At Deus bone, quoties obseruaui ego, eundem bis hanc febrem fuisse perpessum, plurium intercessione annorum? Documēto sit, præter obscuri nominis quamplurimos, eximiæ & virtutis & nobilitatis vir Franciscus à Loe, dominus in Wissen: qui, licet quartanam in iuuenili excessisset, nihilominus circa annum ætatis suæ quinquagesimum ea denuo correptus vltra sex laborauit menses: sicuti tum ipse testabitur adhuc superstes, tum ego diligenter notaui, dum curationi interessem. Quid autē admirationis in hoc euentu? Non ego quidem inficior difficiliorem esse quartanæ repetitionem: propterea quod eius causa materialis ob sui substantiam crassam, viscidam, fæculentam ac terrestrem, longa indigeat & tarda productione. Sed eam interim quum pronunciem impossibilem, nulla adducor ratione. Nam affectis male visceribus, facile regenerari potest paulatim tantus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam quartanam desideratur. Vnica enim ægritudinis perpessio, atque vnica materia morbificæ absumtio, eiusdem mali reiterationem excludere nequit. *Wier. lib. obseruat.*

Aetius ex Hipp. sententia retulit, eundem hominem bis quartana non capi, si semel fiat sanus; quia contigit iuxta propriam cuiusque hominis naturam in ætate vigoris, in qua corripi est necesse. Quam sententiam pluribus alias reprehēdi; quemadmodum soleo eos, qui asserunt, eundem hominem exanthematis bis non corripi, vulgus variolas & morbillos vocat. Quippe quibus causis semel accidit quartana, poterit & sæpius obuenire; & licet inclinata ætas sæpius redire nequeat, cætera tamen possunt. Non alia ratione de exanthematis disputo. *Ferdinand. Menna Method. curand. febr. cap. 30.*

Observatio.

Nonnullos toto vitæ suæ tempore nunquam quartana corripit.

Damnatur Aetii sententia, quod omnes homines necessario quartana corripi dixerit, eos præsertim, quibus ad vigoris ætatem conceditur ascēdere: Plures enim inuenies homines, quibus nūquam obtigit quartana, sicut nec lethargus, asthma, pulmonis inflammatio, imo nec melancholia morbus, quæ mala declinanti ætati sunt familiaria. *3. Aphorismor. 30. Ferdinand. Mena. Method. curand. Febr. cap. 30.*

Observatio.

Quartana fœtui in vtero materno congenita.

Qvartanam infantes ac pueri citra vllum vitæ errorem ipso ortu à matre contraxerunt. *Fernelius lib. 4. cap. 14. Patholog. de feb.*

Observatio.

Quartanas nonnunquam, ad quintum, septimum, duodecimum, nonnunquam ad vigesimum tertium annum durare.

Qvartana exquisita censeri non debet, quæ in annos duos excurrit, nec quam vidi in annos nouem perduci, *Fernelius libro quarto cap. 14. Patholog. de feb.*

Quæ rara obseruatuq; dignissima in febre quartana animaduerterim, hæc fere existunt. Ex veterum medicorum decretis, & posteriorum descriptis sententiam adhuc inter nostri ordinis viros præstantes hoc seculo perdurare constat, qua hanc febrem & longissime in duodecimum extendi annum censent: secus autem, ipso artis vsu, obseruatione sedula, & exemplorum indubitatorum testimonio ostendam. Enimuero quendam agricolam nomine Hericum Hassen, in Peninsula vulgo Steinsvvert dicta, supra Embricā ad Rhenum, quartana triginta tribus laborasse annis, ex eaque interiisse intra annos nonnullos, tam in vniuersa illa vicinia notum est, vt in dubiū minime vocari debeat: hac occasione & in cœlibatu permansit. Febris quandoque dies aliquot, vel hebdomadas intermittebat, vt lecto non affigeretur æger: ea tamen semper recurrebat. nam quæ in morbis relinquuntur, recidiuas facere consueuerunt.

Comitem à Morual itidem quartana triginta tribus exercuit annis. Porro senex, aurei velleris, Burgundis noti, insignibus donatus, post dies tres exspirauit. Mortem ex gaudii magnitudine ob honorem, quo affectus fuerat, subsequutam ferebatur.

Dominus de Role, œconomus (ni fallor) Cæsaris Maximiliani, eius nominis primi, ea febre annis circiter octodecim laborauit ab ea autem integrum fere restitutus annum interiit. quod sibi prædictum fuisse aiebat, mortem nimirum cōsequuturam, vbi desiisset febris.

Cæterum, quem septimo anno quartana enecaret, Nobilem noui: quemadmodum & Parochum, quinto anno ex ea mortuum. Quid enim vetat longioris durationis spatium: Perseuerāte enim & melancholici humoris generatione, & praui victus vsu, necessario eiusmodi sequitur effectus. Neque vero ex materia semel tantum coacernata talem gigni ægritudinis prolongationem sentio: nisi quotidie noua causæ accessione locupletetur, quæ quo maior est, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodum è diuerso, si quoque causa minuatur, vincatur, tollaturque (quod pro eius paucitate in corporibus alioqui non tam male affectis nonnunquā post accessiones non frequentes fieri potest) quare in paucarum septimanarum spatio morbus hic omnino abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facile, si actionum præco dici amarem. Quare nec vllius prærogatiuæ momentum iactabundis Paracelsistis in eiusmodi curationibus relinquo. *Wierus lib. obseru.*

Maria de Cauallos, per septem annos quartana laborauit: famula Principis sororis Philippi Regis Hispaniæ Ioannæ nomine Catharina de Cauallos, eiusdem soror, quinque annos. *Ferdinand. Mena method. febr. curand. cap. 30.*

Quendam noui (quod annotatu dignum esse censeo) famulum Delfici portus, qui per octo annos cum febre quartana laborasset, anno 1565. cum quadraginta annorum natus esset, in pleuritidem incidit, à qua cum ope diuina remediis aptis à me exhibitis euasisset, postea 14. die à pleuritide restitutus cum continuo febricitasset, quod signum etiam pleuritidi proprium est, rursus more solito eum febris quartana apprehendebat. Verum huic

consului, ne quid contra quartanam adeo illi innatã & confirmatam tentaret, cumque multis bonis remediis hactenus adhibitis non cederet: at imperaui vt se quietum teneret, & bona victus ratione vteretur. At his nostris mandatis neque consilio saniori auscultans, post annum cum eadem quartana adhuc affligeretur, ex empiricis illis qui se errones seu Ægyptios medicos vocant, medicamentum contra quartanam, me dehortante, accepit: sed non diu ab exhibito medicamẽto anno 1566. cum nouẽ annis quartana laborasset, subito extinctus est. Huic resistebat vtcunque aluus, & facilior illi in sinistrũ latus decubitus erat, mirum quod in hydropem nõ deuenerit confirmatam, quanquam ventrem vtcunque tumidum habebat: facies illi subnigra & totum corpus liuidum, quasi ictero nigro laborasset, quod illi ob splenis tumorem fieri iudicabam. *Forestus Scholio ad obseruation. 32. libro tertio de febribus intermittentibus.*

Observatio.

Admirandus quartanæ typus.

OBseruauimus in Petro Antonio Carnago admirandum quartanæ typum: Hæc prima vice prima hora diei inualit, & secundus paroxysmus secunda hora diei, tertius tertia, & sic successiue vsque ad primam horam noctis, deinde ordine retrogrado à prima hora noctis, ad vigesimam quartam, diei, vigesimam tertiam, vigesimam secundam, & sic successiue vsque ad primam horam diei, iterumque reuersa eodẽ ordine ad noctem, & a nocte ad principium diei, semperque eodem gressu quousque penitus extincta desiit. *Marcell. Donat. Histor. Mirabil. lib. 3. cap. 14.*

Observatio.

Virgo Gigantea ex quartana facta.

VIrginem vidi, quæ ob molem corporis giganteam, per diuersarum regionum ciuitates circuibat, se velut monstrosi hominis idolum seorsim in conductis ædibus visendam ostentãs omnibus qui stipem numerarent, ex cuius collectione hæc cum matre victum quæritabat. At hanc ego quoque ingressus, diligenti inquisitione singula percunctor: doceorque ex matris & grandissimæ filiæ responso, eam ex staturæ breuis parente vtroq; natam, nec vllum in auita progenie fuisse visum qui communem aliorum hominum altitudinẽ superaret: eamq; virginem à sui ortus initio ad annum duodecimũ paruæ staturæ vulgaris fuisse: sed eodem tempore quartana correptam, qua cum mẽsibus aliquot luctata fuerat, ea prorsus remittẽte, cœpit in eam excrescere molem, cũctis membris æqua dimensione in magnitudine debita respondentibus, vt nihil à iusta proportione appareret alienum. Annum, ni memoria fallar, agebat vicesimũ quintum, quum eam inspicerem, quo nondum menstruæ fluxionis senserat euacuationem. Illum etenim sanguinem excrementitium in nutritionem, & tantæ molis conseruationem requirebat natura. Bona interim fruebatur valetudine, forma non venusta, colore subobscuro: ingenio simplici & stupido: ac toto corpore torpido. Virtus siquidẽ animalis ab initio huic corpori à Deo infusa, in ea, quæ vulgaris hominis amplitudini debetur, proportione, postea in vasti corporis mole dispersa, æquali potẽtia sui operis robur nequiuit ostendere, quemadmodum in corpore mediocri.

Maior in exiguo regnat nam corpore virtus.

velut etiam Homerus suum Aiacem, Virgilius Æneam describunt, figura paruos, artificio ingeniosos quum omnes illis dotes tam corporis quam animi tribuere statuissent. Virtus enim (vt philosophi loquuntur) coacta seu vnita fortior est seipsa dispersa. Quæ vero huius miraculi fuerit naturalis causa, etsi paulo à speculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quod quartanæ febres non præcipitem, sed prolixam sui sortiãtur generationem. Argumento est tarda resolutio: quæ enim difficulter abolebuntur, facili priuantur ortus progressu: inter ortum & interitum est relatio. Videmus enim quartanarios, consumta affectus sui minera semel nec cito nec promte in eundem morbum relabi. Lenta enim & copiosa eius materia longum coaceruationi tempus requirit. Vnde etiam illud à priscis medicis quasi per manus traditum axioma: qui semel quartanam vicerit, hic tota deinde vita ab ea immunis erit. Eo posito fundamento, fœminam hanc dico intervallo longo cõgessisse quartanam, cuius generatio incrementi sustulit impedimentum. A natiuitate enim hæc increuisset cõtinuo, sed vetabat humor ille melancholicus, quo absumto, naturæ institutũ primogenias vires extendebat in corpus iam mundatum ac purum, quum sanguinis alimentum optimum à fæce melãcholica segregatum tuto attrahere posset. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabescunt, si vitioso humore surculus aliquis corrumpatur. parte vero amputata, vigorem denuo expandit stirps. Ita etiam corpus nostrum tabidũ absumta ἀτεϱοφίας malitia, & auare admodum haurit, imo deglutit alimentum, quo citius perpessum damnũ restauraret. Vnde à cõualescẽtia quartanarios multa deuorare, quasi exatiari possent nunquam, cernimus: ita vt recidiuam inducat sæpenumero ingluuies nimia. Natura autem in hac fæmina externo cibo conuenientius habebat nutrimentum, sanguinẽ scilicet mẽstruum, quem alioqui anno circiter duodecimo expurgari oportuit, quo magis apparere incipiebat moles ista gigantea: at eum iam sibi ad castigandam ἀτεϱοφίαν reseruauit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reficere oportet, natura paulatim retinendis mẽsibus in nutritionis vsum assueuit: ideoque ob alimenti copiam id corpus in tam stupendam statuam excreuit. Nam quum eiusmodi fluxus ordinatus semel deriuatur, vix postea suppletur. Etenim quum quartanarii fere omnes, vbi conualuere, magis increscere cõperiantur, nisi ætas aut relicta symtomata impediant: tum sane hęc fœmina eiusmodi naturę motioni magis exponebatur, ex alimẽti largioris accessione: & quod auctrix illa virtus consopita ad tempus, postea validius suas exercet actiones: sicut ignis paululum oppressus liberior mox vehementiori insultu se prodit. Et quid mirũ in adolescentia, circa legitimum tempus eruptionis menstruorum? Materia & forma sufficiente, quid tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora non semper eadem increscere & proportione & tenore. Siquidem pleraque primo proceritatem

tem acquirunt, postea vero crassitiem, & econtra. Quum autem natura proceritati in primis sæpenumero incumbat, postea nutritionis subsidio destituta, relinquit corpus improportionatum, debile, & quandoque ridiculum. Tale se vidisse narrat Iulius Cæsar Scaliger, Mediolani, in publico nosocomio, post victoriam sub Ludouico rege ad Laudempompeiam habitam. Iuuenis erat tantæ proceritatis, vt stare nequiret, itaque iacebat, duosque lectos simul iunctos explebat: nam ad crassitiem & robur alimētum desiderabatur, deeratque. *Wier. lib. obseruat.*

Observatio.

Quartanam sæpe in alios morbos transmutari, nonnunquam etiam dysenteria superueniente curari.

LOngus morbus quartana est, diligēti curatione & exquisita victus ratione opus habet, in quib. si peccetur, facile deterior redditur: vel ex hac in morbum alium transitus fit, quod & citra errorem non raro cōtingit. Pleriq; enim ex quartana hydropici, alii phthisici redduntur. Qui sexagesimum ætatis annum superant, si à quartana occupentur, raro euadunt, & magna ex parte hydropici moriuntur. Iuniores minus periclitantur, nisi natura sint ad phthisin propensi, quibus quartana quandoque in hanc desinit. In quartana facile multi crudi etiā serosi tenuesq; humores colliguntur, naturali facultate ventriculi ac iecinoris per morbi diuturnitatem debilitata. Excernuntur hi quandoque per sudores: quandoque per aluum: nonnullis fluxus sanguinis è naribus accedit: quibus vero nulla harum vacuationum superuenit, vel hydropici fiunt, vel destillantibus in pectus vel pulmones humoribus phthisici: quanquam tamen nec hi, ab hydropis periculo liberi sunt, quibus sanguis copiosior diutius à narib. profluit. Contingit vero & crudos, crassos, melancholicos humores splenem occupare, hydrope non raro succedēte. Quartanæ autem quo puriores, hoc etiam diuturniores, molestæ admodum, quæ calidis morbis succedunt. Impuræ, & præsertim ex humore melancholico bile permixta, breuiores sunt. Diem hę subinde mutant. Cum enim accessiones multum anticipent, fit vt quandoq; in meridiem vel paulo prius incidant. quod vbi contingit, mox mutato die tertio, vespertina hora inuadunt, consuetum paroxysmi diem anteuertentes, quo die non recurrit febris, vel admodum clementer, cito recurrere desinens. Atq; sic ter mutasse huiusmodi quartanam accessionis diem à nobis quandoque obseruatum est. Naturæ siquidem quartanæ repugnat, vt ante meridiem inuadat. Nam vt generatio eius inclinante anno; sic & particularis accessio non nisi inclinante die accedit. Imponit quandoque medicis triplex quartana, verum à quotidiana dignoscitur ex eo, quod accessiones eius à meridie fiant: quotidianarum vero matutino tempore. Curari quartanam quandoq; errore contingit. Sed qui vni bene cedit, alteri exitialis est. Sic duos fuisse iuuenes quartana laborantes, *Amatus Lusitanus* refert *curat 42. cent. 2.* quorum vnus praua victus ratione euasit: alter vitam cum morte commutauit. Sic etiam quod quandoq; vno tempore (si præter rationem fiat) prodesse videtur, alio tempore noxium est vt Beniuenii villico contigit. Desinit vero & quartana febris quandoque alio superueniente affectu: veluti dysenteria, qua nonnulli à quartana olim liberati.

Vnus Autumno nullo alio præcedente morbo quartana correptus, post detractum è sinistri brachii interna vena sanguinem, & assumtas aliquot ex hierà picra pilulas, in dysenteriā incidit, sed haud molestam. Mox febris mitior facta, & perseuerante dysenteria febris cito desiit: Dysenteria vero breui post, nullo adhibito remedio, sponte cessauit.

Monialis quoque quædam cum duplici quartana laboraret, superueniente spōte fluxu Dysenterico, mox ab vna, deinde ab altera liberta facta est. Cessauit & huius fluxus nullo alio adhibito remedio, quam idonea victus ratione. Huc facere videtur *Aph. 48. lib. 6.* Lienosis difficultas intestinorum superueniens bonum. Si enim lienosis expediens Dysenteria est, quartana laborantibus profuisse, à ratione haud alienum est. Nam per quartanas lien sæpe male afficitur, & melancholicus humor quartanæ & lieni male affecto communis est. *Dodonaus in annotat. ad cap. 59. Beniuenii.*

Observatio.

Quartanam senes non semper enecare.

QVod medicinam facientes, quartanam occidere, si sexagenariæ vel grauioris ætatis hominē apprehendat, pro rato fere habeant: non ita perpetuum est, quin oppositum me docuerit exemplorū frequentia, tum in viris, tum in fœminis. ex quibus vno hoc reliquum numerū terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herdeueldia, ætatis longe plusquam sexagenariæ, in autumno anni quinquagesimi septimi supra sesquimillesimum, in quartanā fuerit delapsa: quæ & purgato & inuncto sæpius corpore, conualuit. Sequenti insuper æstate eadem in grauem incidit tertianam cum quotidiana coniunctam, (dixisset quis Hemitritæum) cui denuo meam feliciter pręstiti operam, propinata ex syrupo acido & aqua card. Benedicti potione: vacuato corpore cū rhabarbari infusione, & electuario de succo rosar. illinitis quoque renibus, de quorum æstu impendio quæritabatur, cum oleo rosaceo & aceto: tandem etiam capiti admoto oxyrhodino. In promtu autem ratio est. Siquidē interficere nequit quartana, nisi deficiat virtus ad materiam morbi abolendam sufficiens: quæ certe non omnino desiderabitur ex paucorum annorum accessione. Etenim deprehendimus quandoque iuuenes vna cum quartana commori, quinquagenarios vero periculo liberari. Quid ita? Nisi quod hi, licet prouectiores, nullum tamē ex ætate sentiant virium detrimentū: illi, quamuis iuniores, facultate vitali, ad copiosæ materiæ concoctionem requisita, destituantur. Senium enim certi anni proprietati semper assignari nequit. *Wierus lib. obseruat.*

Observatio.

Quartanarii, quibus initio appetentia deiicitur, citius conualescunt, quam contra.

ANgelum Corrigiarium, virum solertem, in ædibus diui Frācisci, de quartana febre alloquebar: interim ad nos accessit ingenuus iuuenis Baptista Zanninellus, qui iā per duos menses quartana febre detine-

detinebatur, & in principio huius febris non assumebat cibum, id est, nec appetebat nec comedebat, nunc autem adeo attenuatæ sunt febres vt vix persentiat, & iam cibum appetere incipit & comedere. Alter vero est, qui à tertio mense hoc eodem febris genere vexatur, à principio autem cibum assumebat, id est, appetebat & comedebat, sed indies febres vehementiores euadunt, adeo vt etiam appetentia remittatur, hocque in multis experientia singulis annis vidimus, qui (in quartanis potissimum) in principiis bene appetentes in peius mutarunt: qui vero non appetebant in melius commutarunt. *Brasauola commen. ad aph. 32. lib. 2. Hipp.*

Observatio.

Quartanarii mira deliria.

Reuerendus Rector Diui Felicis in platea, Bernardus nuncupatus, boni habitus corporis, temperamenti sanguinei, febre quartana correptus, in paroxysmi augmento delirio hilari corripiebatur, Dominum maris ac terræ se faciebat, ministros ordinabat, epistolas ad diuersos principes scribebat. *Ex Italia acceptum, & ad Angelum Griffonium Brisconnensem relatum.*

Curatio Quartanae.

Observatio.

Saluatellæ sectionem certo experimento quartanæ mederi.

Debet ista phlebotomia esse parua, & facta de Saluatella sinistra aut de ambabus, vel de saphenis. Et multis etiam vt Guil. in principio phlebotomant Saluatellam. *Nicolaus Nicolus.*

In quartana sanguinem ex vena sinistræ manus hora coitus Lunæ mittimus, sinimusque fluere donec sponte desinat: hoc enim generale præceptum est in omnibus angustis venis, profuitque id multis sanitatem (tertio Anatomicarum aggressionum inquit *Galenus cap. quinto*) idque vidimus. Vnde & aliis in morbis astrorum obseruatione curare licebit, vt per similia ac dissimilia in his quæ proprietate agunt, seu suspendantur, seu per os exhibeantur. *Cardanus libr. Artis paruæ à se conscripta pagin. 113.*

Petenda ratio est, cur Saluatellæ sinistræ manus venæ sectio in hora paroxysmi facta multos à quartana liberauerit: cuius euentus testes sunt doctores non ignobiles Galeatius & Valescus. An quod per sanguinis missionem expultrix facultas à suo munere, & officio fuit auersa. Præterea, quia eadem expultrix, vt *Galenus* ait, *libris de morbis & symtomatibus*, suo munere non fungitur nisi triste aliquid sentiat, vtilissimum fore videtur sensum hebetare: hebetare autem narcoticis, & his quæ opiũ recipiunt medicamentis. *Hieron. Montuus libr. 4. cap. 9. Halos Febr.*

In secanda vena inter digitum minimum & anularem, secuti sumus priscos omnes medicos velutí omnes ætate nostra superiores, quamquam non ignoremus ex hodierna hominis sectione venam hanc propagari & ex axillari & humeraria vena: vtcunque tamen res habet experientia ipsa quotidiana attestatur sectam hanc venulam dextram iecinoris affectionibus opitulari, & sinistram lienis morbis, vt Ægineta clarius præ cæteris memoriæ commendauit, & ante eum *Galen. lib. 3. de Anatom. administ.* veluti sexcentis aliis locis. *Amat. Lusitanus Scholio ad curat. 49. cent. 7.*

Observatio.

Ad quartanam remedia aliquot selecta.

E Medulla cardui fullonii, cum maturuerit, vermiculus fit; de quo non falso prodidit ad quartanas remedium Dioscorides. *Scaliger exercitat. 59. de subtil. Card.*

Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces quartanæ vires se infringere gloriantur. Rec. Olei Vitrioli rite apparati guttas septem Syrup. è cicorio vnc. j. aq. absynth. vnc. ij. s. misce pro haustu.

Quæ linimenta spinæ in quartana ante accessionem feliciter applicantur calide, eiusmodi sunt. ℞. Olei Laur. vnc. j. s. succi rutæ vnc. j. Vini sublimat. opt. vnc. ij. misceantur diligẽter in vitro apto, quod cineribus imponetur primum tepidis: calor vero fotu paulatim lento augebitur, donec coctione linimenti forma appareat.

Item, ℞. olei oliuarum, vini generosi ana ℔. j. rutæ M. j. vermium fluuiatilium ℔. s. ebulliant donec crassescant vt oleum.

Item, ℞. saluiæ, rutæ, absynthii, rorismar. ana M. s. mastiches, olibani an. drach j. in vini maluatici & olei oliuarum ana cyatho coquantur, donec liquor cõsumatur: Hinc valida fiat expressio. Vsurpari quoque hic potest oleum de scorpionibus. *Wierus obser. lib. proprio pag. 46.*

Sal de ossibus humanis. Sunt qui præsentem medicinam existimẽt febri quartanæ. Todtenbeinsaltz. *Kentmannus in fossilib.*

Lacertorum Caymanum lapides colligunt Indi & Hispani, atque adeo sibi seruant ad quartanam tollendam vtile remedium: siquidem bini ex eis temporibus vtrinque alligati in quartanarum paroxysmo, illas tollere, aut earum calorem manifesto infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiusdam puellæ, quæ quartana laborat, adhibui, & certe febris calorem nõnihil remisisse animaduerti, an vero febrem omnino tollat, ignoro. *Nicol. Monardis, de simplicib. occidentalis Indiæ.*

Rondeletius scribit magno successu se vsum fuisse sequenti remedio. ℞. fol. sambuci, saluiæ, pedis columbini, rutæ ana M. s. calthæ tertiam partem M. j. salis, & vini parum; omnia simul trita carpis admota ante accessionem: quæ rursus amoueantur quoties videbitur commodum. *Forestus lib. 3. schol. ad obs. 42.* vbi plura inuenies, quæ tamen ipse superstitiosa putat.

Experientia sæpe probatum est, Cor leporis panno byssino inuolutum, & collo suspensum, ad accessionem declinandam, aut certe minuendam plurimum valere. *Piso lib. 3. de febr. quartana.*

Communicauit mihi quidam amicus, Med. Doctor, singulare quoddam experimentum in quartana, quo se quamplurimos restituisse gloriabatur: estque hoc. Recipe. Cor leporis ita præparatum vt pulmo vulpis præparari solet, postea diuidatur in tres partes æquales, & patienti paulo ante paroxysmum, aut etiam in ipso paroxysmo cum vino detur, continuetur hoc tribus vicibus vt dictum est:

& quarto paroxysmus prorsus emanebit. *Monauius in Epist. ad Scholtzium. lib. 2. Epist. & consil. Cratonis ab eodem Scholtzio publicator.*

Geneuæ quidam in fine Septemb. correptus est febri quartana: laborauit 8. septimanis forte. Accepit à quodam ter potiunculam, nempe tres guttas olei vitrioli ex aqua marrubii, & mox cœpit melius habere, ita vt prorsus eum relinqueret febris: sed pruritus quidam molestus toto corpore eum inuasit, διὰ τὴν ἀλουσίαν forte: solitus enim erat lauare. *Ex schedis propriis Gesneri, D. Wolphius.*

OBSERVATIO.

Araneorum, eorundemque telæ ad quartanam vsus.

Remedium expertum apud me (ad febres) est sequens: ante aduentum paroxysmi per quinque horas nullo cibo præcedente detur patienti infra scriptus potus, quo assumto, immediate ligetur sequens mixtura pulsibus manuum, & temporũ, & pedum. Potus erit talis. ℞. Vini granatorum, vel succi eorum vnc. ij. Mixtura hæc est ℞. Vnguenti populeonis vnc. j. telæ araneorum drach. ij misce & fiant pilulæ ad quantitatem vnius scrupuli. Et vna cuilibet pulsui superligetur easq; patiens detineat vsq; ad tempus quo timor paroxysmi iam præterierit, & certe sanabitur. *Benedict. Victorius cap. 11. Empiria de Febr.*

Ad tertianam & quartanam, vrticæ, angelicæ, semperuiui, solatri ana. M. j. telæ araneæ albæ, farinæ hordei ana. drach. j. cum sale & aceto perficitur, & applicatur pulsibus brachiorum & pedum. *Hieron. Montuus cap 5. lib. 4. Halos Febr.*

Ex Torna mira, Araneus in loculo ligatus, & appensus, eidem Montuo ad quartanam commendatur: insignem quoque araneorum aduersus diuturnas, & quartanas febres vim & efficaciã Theophrastus Paracelsus prædicat, si nucis testa conclusum araneum inscius æger, ad quartum vsque diem amuleti instar circumferat. Viuens aranea iuglandis testis inclusa, colloque subnexa, quartanam depellit. *Fernelius in Abditis.*

Nostro seculo pręstantes ac celebres quidam medici pilulas ex telis araneorum & populeo vnguento paratas, horis aliquot ante accessionem illigatas locis in quibus euidens arteriarum pulsatio deprehenditur, atque ita relictas plurimum ad tertianæ febris circuitus depellendos valere tradunt. *Ioannes Moibanus.*

Telæ araneæ mundæ vnc. vna, vnguẽti populeonis vncia semis, extremitatum & seminum vrticæ pugil. j. misceantur cum potenti aceto, quo arteriæ omnes pulsatiles ante periodum liniantur. *Fumanellus.*

Tela araneæ alba in corio ligata, collo appensa, curat quartanarios. *Petrus Bayrus.*

OBSERVATIO.

Telæ araneæ ad quartanam abusus.

Svbiungam non nonnihil de pernicioso telæ araneę vsu in huius febris curatione, nec video quonam distinctionis consensu imitari debeamus Guilielmum Varignanam, quod Rasis testimonio ad quartanæ profligationem prædicet telam araneæ si cum vino potui exhibeatur hora vnica ante consuetum paroxysmi insultum: quoniam eius vsum nec grauioris noxæ periculo vacare, nec effectus suæ commendationis pares edere, experimento deprehendi.

Enimuero Anno 1559. muliercula quędam Hambachi in ducatu Iuliacensi, cũ ex temeraria alicuius persuasione hoc remedium improuide aduersus quartanæ violentiam vsurparet, in horrenda venenositatis symtomata incidit, ad quam accersitus, præter alia medicamenta, electam propinaui theriacam, quæ postea sanitatis amissæ iacturam recuperauit. Deinde ne vel minimum huic errori patrocinium suggerere potest Dioscoridis auctoritas: quia in eius contextu duo subiicienda considerationi veniunt. Vnum est, quod araneum quidem quartanæ circuitibus mederi tradat, sed extrinsecus saltem lacerto appensum, non autem per interiora assumtum: alterum quod solita quadam scribendi proprietate, nullam vel ipsemet tribuat veritatis fidem iis rebus, quas citra vlteriorem censuræ suæ interpositionem affirmat sub personæ tertiæ prolatione: vti apparet euidenter in ca. de Basilisco, othonna, lapide Thracio, smilace aspera, trifolio, & id genus reliquis. Telam ad hæc araneæ albam in corio ligatam & collo vel super adiutorium appensam, quartanarios curare, scribit præter alios insignis medicus *Petrus Bayrus in sua praxi, distinct. 20. cap sexto.* Alii secus persuasi, curationem nimis superstitiosam contra quartanæ pertinaciam ex aranea vsurpant, nucis nimirum putaminibus, exemti nuclei loco, araneam viuam includunt, eaque colligata suspendunt in collo, ac dies nouem relinquunt: inde in ignem coniiciunt cum horum verborum additione: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Cæterum à primo inchoatæ huius curationis die oportet Orationem dominicam, & Angelicam salutationem certo recitare numero quotidie: vt primo nouies, secundo octies, tertio septies, repetantur imminuendo vsque ad nonum diem, quo semel eæ referentur. Qui se hac incredulitatis ratione liberatum fuisse, ac aliis deinceps quasi per manus tradidisse artem assereret, hominem leuem noui. Credulitatem siue incredulitatẽ si lubet appellare id, perinde est: multum sæpe possunt, dum certissima persuasione se mutuo inducunt, vt hanc curationis formam iuuare firmissime confidant, vsurpentque homines conscientię nullius religione ducti, auxilium vndiquaque accipientes, siue à dæmone, siue à Deo, modo subleuentur flocci reliqua faciunt. *Wierus lib. obseruat. pag. 43.*

OBSERVATIO.

De febre intermittente quartana, in septuagenario curata.

Simon Ioannes Zythepsa, Harlemo oriundus, auunculus meus, qui in vxorem sororem matris meæ duxerat, Alcmariæ habitans, vir septuagenarius, anno 1557. mense octobri in tertianam intermittentem vehementissimam incidit, ita vt in paroxysmo deliraret. Quæ sæua accidentia nõ solum morbum naturæ senili minime conuenientem: sed & periculosum significabant. Fuit tamen eodem tempore per me, Deo auspice, aptis remediis, vt lenientibus, Zulapiis, purgationibusque lenioribus ad biliosum humorem facientibus, deinde & alteran-

alterantibus & roborantibus, curatus. sed post tres septimanas recidiuã passus, quartana correptus est, cui bilis atra aderat. Cum autem in priori morbo, videlicet tertiana, vniuersalia remedia præcessissent, satis mihi fuit, vt pro pparatione humoris quartanam inferentis, tantum adhiberem fumariæ in sero lactis decoctum, aliquot diebus tempore quietis. Deinde eodem decocto iniectis foliis senæ eundem commode purgaui. At cum frigus & horripilatio in principio accessionis ei valde molesta forent, quæ si curentur (teste Nicol. Florentino, quod ab Auicenna accepit) febris quoque curatur. Idem Auicenna præter quędam olea contra rigorem fomentationes calidas præscribit. Nos vero hoc tempore insequendo Guainerium spinam dorsi inunximus calide à nucha incipiendo vsque ad clunes descendendo oleo anethino, chamæmelino, simul mixtis, & post inunctionem pannos lineos calidos apponendo. Cumque ter hanc inunctionem in ipsa accessione absoluissemus, miraculi instar non solum rigor cessauit, verumetiam febris in sexagenario desiit, licet post hanc febrem quartanam, hoc modo solutam, relictus sit lienis dolor cum duritie exigua, sed fomentis atque inunctionibus descriptis non admodum diu post euanuit. Sed & hoc condito sequenti vtens perfecte sanatus est, ℞. conf. flor. borrag. vnc. j. cort. citri cond. vnc. s. spec. diarrhod. abb. aromat. rosi. ana. drach. j. trochisc. de capparibus scrup. ij. Oxyzach. compositi, syr. de fum. terræ ana q. s. fiat conditum. *Forestus lib. 3. obs. 38. de Febribus.*

QVARTANARII FORTVITO curati.

OBSERVATIO.

In flumen ex improuiso detrusus quartanarius, curatus.

COmpertum nuper habeo ex cubicularii Domini Lansacii fideli narratu, extitisse nobilem Gallum in Polonia, qui febre quartana grauiter exercebatur; is, cum aliquando ad Wistulę fluminis ripam, quo quartanarii insultus molestias falleret, deambularet: ab amico forte obuio per iocũ in profluentem impulsus est, ex quo (etsi natandi peritus esset, id eo sciente qui impulerat) tantum pauorem concepit vt nunquam ipsum dehinc quartana inualerit. *Pareus lib. 1. cap. 23.*

OBSERVATIO.

Glande plumbea ceruici inflicta, euasit à quartana.

AB Abianense exercitu iusserat me rex Henricus II. Dorlanum vrbem proficisci, vt illic eos curarem, qui ex conflictu cum Hispanis vulnerati fuerant, à sancto Albano capitaneus etsi Subillii conflictus tempus quartanario paroxysmo teneretur, prælio tamen interesse voluit, in quo cum glans sclopo elisa medias ceruices illi perforasset, tanto mortis terrore perculsus est, vt febris ardore frigido metui cedente à quartana deinceps immunis vixerit. *Idem libro ac cap. eod.*

OBSERVATIO.

Concitatione vehementi in prælio à desparata quartana conualuit.

QVintus Fabius maximus, authore Liuio, diu multumque quartana febre languebat, nec artis remediis successum optatum cõsequebatur, quousque conserto cum Allobrogibus prælio pugnandi ardore nouo velut incendio febrile vetus incendiũ discussit. *Idem Pareus lib. & cap. citato.*

OBSERVATIO.

Quosdam rerum etiam absurdarum desideratarum largiori vsu à grauissimis febribus, quartana maxime, liberatos.

FVerunt qui febribus diuturnis laborarunt, atque certos cibos vehementer appetiuerunt. His, cum se saturassent, imo cum ventriculum impleuissent, adeo vt molem ferre nequirent, excitata virtus expultrix, non modo cibos grauantes, verumetiam purulentum & putridum humorem per vomitum extrusit. Vnde illi sani facti sunt subito, & præter omnem spem atque etiam expectationem suam. Hoc ab aliis cibis non video esse factum: quia non in copia tanta eos sumserunt. Illis tantum sic excitantur, quos auidissime appetunt, & largissime peredunt: vt qui copia molesti esse possint. Prosunt autem hoc sumti modo tunc solum, cum morbus est cõcoctus: Nam qui ab initio id ausi facere fuerunt grauissime sunt læsi. Noui qui hoc modo suffocatus repente extingueretur. Amicus quidam meus studiosus, postquam multis mensibus quartana laborasset, ac vehementissime limpidissimi fontis pellucidam & frigidam aquam desiderasset, tandemque nemine obseruante eadem ventriculum nõ impleuisset modo, sed fere infersisset, post copiosum vomitum sanus est factus. *Erastus quæst. 2. de Purgant. med. facult.*

Obseruamus alios quoque nonnunquam successus in diuturno hoc malo, maxime si desiderio singulari quid appetatur, quod tamẽ non ita perpetuũ est, quin pro morbi vel excrescentis vel declinantis tempore, siue pro corporum ratione, aut viriũ modo id vel iuuare plerunque vel sæpe etiam opprimere experiamur. Enimuero qui halecibus semitostis viginti & vno, simul ante quartanæ accessionem in vniuersali morbi declinatione voratis liberaretur, intercedente tamen grauissimi paroxysmi insultu, mihi intus & in cute notus est. Erat autem hic natura impendio vorax, alio qui saburram hanc non tam illæse concoxisset, exonerassetque. Quare & alius imbecillior ea oppressus facile interiisset. *Vierus obseruat. lib.*

MORTVI.

OBSERVATIO.

Ex quartana male curata sanitas tum & mors subsecuta.

VIllicus meus annuam quartanam patiebatur, & consilio nescio cuius Empirici faselum ex omphacino, & alia vsq; ad satietatem deuorans, ad viginti insuper vini meri calices ebibit, quo adeo inflatus est, vt è foco, prope quẽ cœnauerat, amoueri penitus non posset. Quamobrem strato humi pallio, quo induebatur, ibidẽ pernoctauit. Matutino autẽ aduentante tempore, diffusus per omnia membra sudor est, quo finito, vomitu quicquid comederat reiecit, & cũ eo pituitosa excrementa quamplurima, quo factũ, vt ex quartana quoq;, qua integrum iam

annum laborauerat, extrusa, valetudinem sit consequutus: quam quidem rem validioris naturę vi acceptam referendam arbitrati sumus. Nam amota iam cruditate, & humorum concoctione longiori spatio perfecta, natura, quæ sua pigritia torpebat, ab ignauia & torpore perpulsa, contra morbum & causas vires excitat, quibus tandem sudore ipso atque vomitu & morbum & errorem disiecit. Quod profecto eadem febris comprobauit. Nam cum quatuor annos hominem iterum inuasisset, & ille putaret eodem se posse auxilio febrem tollere, quo olim fecerat, statim, hoc est, inter morbi ipsius initia, dum scilicet cruda esset adhuc ipsa materia atq; incocta, pleniore vt cum victu & potione abundantiore ex iisdem quibus supra rebus abusus, ante solis ortum eodem quo decubuerat loco mortuus inuentus est. *Beniuenius abditor. cap. 59.*

OBSERVATIO.

Quartana affectus Episcopus Coloniensis, qui persuasione Empirici deceptus, eandem neglectim tractauit, cui tandem abscessus inter ventris musculos excitatus vitæ finem fecit.

Reuerendissimus Episcopus Coloniensis D. Antonius ex Comitibus à Schawenburg, constitutione corporis sanguinea, circiter annos natus quadraginta, ex alia febre in quartanam incidit, in autumno anni 1557. A qua vbi circiter vernum tempus nonnihil respirasset, huic, neutra adhuc valetudine freto, se insinuat Ambrosius ille Magirus, annuis mendaciũ libellorũ, vel si mauis prognosticorũ plaustris notus nimis: qui eum quidem grauiter laboraturum prædixit, euasurum tamen, si à medicamentorum vsu caueret. Interim venam ille pertundi iubet, balneumque præscribit. Confisus hic prognostico, opem medicam tamdiu respuit, donec à capite & finitimis partibus primum circa sinistram scapulam decumberet humoris copia: qui neglectus, lento defluxu musculos ventris sinistros intersecuit: vbi excitata phlegmone, pus genitũ copiosum putidissimumque continuas partes decubitu sedulo vitiauit, tandemque ad læuum perinæi latus resedit, cum tumore: qui à Chirurgo sectus, ingentem fœtidissimi puris quantitatem reddidit. Hoc tamen postea nonnisi ventre cõpresso fluxit: quare viribus indies magis ac magis flaccescentibus, post septimanas tres, de ventris inferioris incisione, ex cuius sinu pus defluere existimabatur, ab iis serio agitatur qui curationi intererant: rogaturq; Princeps noster Clementissimus Dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. ægrotũ inuisens, vt eundem in sectionis consensum induceret: eo etenim modo promtius liberiusq; sine expressione pus fluxurum sperabãt. Se, quod hac in re proficuum esset, non satis intelligere, respondit Princeps, at se missurum suum medicum, medicinæ & chirurgiæ peritũ: cui si incisio probaretur, se quoq; calculum addere. Proinde eo ablegatus, vulnere conspecto, corpus emaciatum, viresq; impendio prostratas, cum pulsu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil spei in sectione ponendum esse, sed extrema imminere iudicaui. Hora matutina mortem proximam significauit pulsus interceptus: contra impudentes Fedronis Paracelsistæ calumnias, qui pulsus animaduersionem ridet, in mendaci famosoque suo libello Germanico. Paulo post hic in Domino obdormiuit: cui ex immensa sua bonitate locum in iustorũ resurrectione largiatur Deus. Ventre circa vmbilicum inciso, tanta putidissimi puris copia effluxit, vt ex ventris pleni cauo id exundare iam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. At sectionem prosequuti, inter musculos transuersos & obliquos, vti dictũ est, cloacam deprehendimus. In sinistro autẽ latere cor erat flaccidius, ex graui & cõtinuo exhalante ferienteq; vapore putido: atro adhęc sanguine nigricabant venæ cor cingentes. In vesicę collo coctum delitescebat pus album: quare nec vrinam cõtinere potuit aliquandiu, quod ad calculi læsionem referebatur: sed aliunde id contractum apparuit. In ventriculo quiddam instar humoris biliosi innatabat. Reliqua viscera, vti & vniuersi corporis partes, videbantur illæsa. *Vierus libro obseru.*

OBSERVATIO.

Quartana mortuus, in corde, venis, & quasi omnibus membris reperta frusta magna, alba, pituitosa.

Helidæus secuit aliquando in Hospitali Bononiensi virum quẽdam, qui febra quartana, qua diu conflictatus fuerat, tandem mortuus est. Posteaquam autem cadauer istud aperuit, reperit in corde, venis, & quasi omnibus membris frusta magna, longa, alba, pituitosa. Hoc est proculdubio id quod in venis cruditatem appellare solemus. CL. V. *Laurent. Scholzius de obs. proprijs mihi communicatis.*

DE FEBRIB. INTERMITTENTIBVS.

OBSERVATIO.

Quo tempore vtilius in febribus intermittentibus vena secetur.

Quorundam Arabum, & Praxes Medicas tradentium sentẽtia receptum est, vt in intermittentibus febribus venæ sectio vel plane intermittatur, vel in processu morbi tantũ fiat, sed experimentis propriis, iisque innumeris cognouimus, eam opinionem & inutilem, & ad curandas febres minus accommodatam existere. Etenim multorum annorum vsu experti sumus, eos fere omnes quibus ante tertium paroxysmum vena secta fuit in tertianis febribus intermittentibus ab accessionibus febrilibus fuisse maturius liberatos, sed illos, quibus post illud tempus hoc genus auxilii adhibitum fuerit, etiam tardius adiumentum sensisse. Neq; eius experimenti ratione destituimur, quod præsente plethora, quæ raro abest, in nostrorum hominum corporibus, mora & neglectione euacuationis omnia fiant deteriora. Quod vero in intermittentibus febribus materia vitiosa tota extra vasa maiora venatum consistat (vt quibusdam placet) dubito sane an id cum iis, quæ in eiusmodi febribus euidenter apparent, consentiat. Itaque medicis industriis diligentius de eo cogitandi occasionem hac obseruatione proposita suppeditare voluimus. CL. V. *Iacob. Oethaus de Obseruation. proprijs.*

DE FEBRIBVS INTERMITTENTIbus, alia.

OBSERVATIO.

Quod in intermittentibus febribus interdum in die paroxysmi vtiliter secetur vena.

Calu

Casu quodam multa suppeditari auxilia medicorum vsui, tam certum est, vt Galenus multis in locis plurima remedia fortuito euētu reperta esse affirmet. Sed medicorum rationalium partes sunt, causas eiusmodi fortuitorum remediorum atque auxiliorum diligenter inquirere. Itaque cum in febrium intermittentium cura, quidam ex vulgo in die paroxismi venas forte secarint, ac id profuisse febricitantibus compertum esset, factum est, vt plurimi idem sequentes, morem secandi venas in paroxismi die introducerent. Quod & nos à quibusdam factum esse obseruauimus, & ipsi sæpius feliciter nō tantum in tertiana, sed in quartana, experti sumus, incitati ad hoc etiam Arnoldi de noua villa, Medici olim expertissimi, testimonio, qui in Neapolitano Regno quendam Empiricum hac ratione plures febricitantes à febre liberasse ait in suo practicæ breuiario. Quādo vero hic mos ordinatiis medicorum præceptis aduersetur, diligentius in eum inquirendum est. Etenim censent plerique in die intermissionis, cum morbus minus vires grauat, venæ sectioni incumbendum esse, vt virium ratio habeatur, & tutior sit medicatio. Si itaq; vires constent, etiam die paroxismi sanguis educi potest, & forte vtilius, quod naturam tum iuuantem in expellendo & secernendo vitioso sanguine medicus habeat. Ex quo intelligitur non plane ratione carere, quod multi in die paroxismi phlebotomia vsi iuuentur, materia enim febrem promouens mota facilius quam non mota educitur. *Idem D. Iacob. Oethaus De obs. proprijs.*

Observatio.

Quod omissio vacuationum necessariarū in initijs febrium intermittentium graues noxas inducat.

Est hoc in more positum multis, vt incidentes in febres eas, quas præsertim vulgo intermittentes vocant, neglectis tum venæ sectionibus, tum purgationibus, statim ad curas illas experimētales, quibus paroxysmi, ne recurrant subinde, sisti solent, accedant. Quæ sane oscitātia multorum, quæ incommoda pluribus attulerit, operæ pretium fecero, si ostendam. Etenim memini ex hac negligentia quosdam in varios abscessus, maxime vero coxendicum, item in impetigines fœdas, item in ictericiam cum hydrope iunctam, item in colicos dolores insanabiles, quos tandem epilepsiæ, & paralyses, aut arthritides sequutæ sint, item in tabem ac in conuulsiones mirificas incidisse. Sed de cōuulsionis genere, quod Eichstadii febrem sequutum vidi, visum est quędam subiicere.

Erat adolescens quidam annos octodecim natus, qui febre tertiana correptus, à muliebribus quibusdam experimentis, iisque superstitiosis (vt pleraque esse solent) adiutus, febris quidem accessione liberatus esse videbatur. Sed paulo post incidit in quoddam genus conuulsionis, quo per breuia temporis interualla totū caput concutiebatur motu inuoluntario & violento, haud aliter, ac si quis, apprehensis capillis ipsi caput manu concussisset. Huic, consilio meo, cum vena secta esset, mirificum illud symtoma cessauit. Quare in initio omniū febrium ab humoribus effectarum euacuationes vtiles existunt, non solum ad maturiorem earum curam, sed & ad præcauendas plurimas noxas febribus succedere solitas. *Cl. V. Iacob. Oethaus de Obs. proprijs.*

De raris et insolitis febrium typis.

Observatio.

Anniuersariæ & natalis quorundam febris.

Poeta Antipater Sidonius, omnibus annis, vno tantum modo, die quo genitus erat, febri implicabatur. Cumque ad vltimam ætatem peruenisset, natali suo certo illo circuitu morbi consumtus est. *Valerius Max. c. 6. l. 1. Plin. Nat. Hist. lib. 7. ca. 51.*

Vidit *Rasius Tex. 16 Continentis*, semel in anno inuadentem perpetuo. *Thomas à Veiga. comm. ad lib. 2. Gal. de diff. feb.*

Magister Iacob. Vero de Firmo, pluribus annis, vna die & hora, habuit vnum paroxismum febris semel in anno. *Gentilis com. ad proxime citat. Auicennæ textum.*

Ioannes architectus singulis annis stato die, hoc est, quo natus fuerat, febre implicabatur: quæ ex putrescente bile genita, suum circuitum seruans, quartum & decimum non transgrediebatur diem: donec senio confectus, & eadem ex more complicitus febri natali suo die vi morbi prostratus, naturæ concessit. *Beniuenius c. 84. Abditor.*

Virum quendam nouimus, qui singulis annis, eo die, quo in lucem exiuit, paroxysmo euidente satis corripiebatur, reliquo vero in tempore recte valebat: immo adolescens, de quo curatio nostra agit, nō solum præsenti hoc anno, hæc dicta passus est, sed elapso anno, etiam eodem tempore omnia similia habuit. *Lusitanus Schol. ad curat. 75. cent. 7.*

Vidi febrem annalem, imo febrem in die natali ægri perpetuo inuadentem. Vidi assuetum in anno semel febrire per tres dies non amplius. *Thomas à Veiga comm. ad lib. 2, De diff. Feb.*

Observatio.

De febribus quintanis, sextanis, septimanis, octanis, nonanis, aliisq; raris & admirandis periodis.

Inter febres, quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: nonnullæ semitertianæ sunt, Tertianæ, Quartanę, Quintanæ, Septimanæ, Nonanæ. *Hipp. lib. Sect. 3. Text. 2. De Morb. vulg.*

Iam cum esse aliquas dicit febres Quintanas, aut Septimanas, aut Nonanas, non de dictionis significato, sed de re ambigitur? Nam sunt medici qui confirmant vltra diem quartum circuitum se nullum conspexisse. Quidam assentiuntur Hippoc. Equidē inde vsque ab ipsa adolescentia obseruaui ad hunc diem, sed Septimanum, vel Nonanum omnino non vidi nec clare nec obscure. Quintanos certe vidi circuitus obscuros, sed non exacte aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem censeo) quandoquidem ex experientia de ipsa iudicium fit, ratione non quærit demonstrari. Si enim sit qui exacte conspexerit, & crebro, aut septimo quoque aut nono die accessiones fieri (neque enim iterum aut ter sit vidisse satis) sed ille inductus, esse nonnullos etiam tales circuitus. Sin autem non viderit ab initio ætatis ad senectutem vsq; quos visit ægros frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc constat è diuerso, nō incidere eiusmodi circui-

circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex signis, aut humoribus oriri, vel Quintanum, vel Septimanum, vel Nonanum circuitum nõ habebis. Quinimo rescripsit quenquam ita ægrum laborasse. Et quidem erat hoc eius officii, vt communia præcepta alia non parum multa priuatis plane fecit exemplis, iam idem quoque in his præstare. Verum sciendum est in multis exemplarib. esse scriptum initium huius capitis genere orationis, quod ἀσυνδετον vocant, ad hunc modum: Febres continuę interdiu tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vocari genus ἀσυνδετον, simul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tãquam in numero nos dictorum adiunctas intelligamus, quæ prætermissæ sunt in orationibus, coniunctiones. *Galenus comment. ad eundem Textum.*

Septimana longa est, verum non lethalis. Nonana hac longior etiam, at non lethalis. *Hipp. lib. eodem Sect. 2. Text. 7. De morb. Vulg.*

Neque Hippoc. decet diffidere (præ se fert enim oculis arbitrata hæc conscribere) neq; mentiri conuenit, dicereque etiam sese vidisse. Quare obseruandum est nobis sedulo, & experientia de veritate existimandum: sed ita vt idem nõ nobis accidat, quod vulgo hominum, qui aliquem forte conspicati, qui septimo die iterum ac tertio febricitasset, ab initio duxerunt esse quendam septimo die circuitum. Potest enim casu id interdum euenire, atque adeo simplici etiam victus ratione. Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerunt, his vsu venit ad victum negligentioribus sæpe sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non raro octauo, sæpenumero alio: & cum febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu vtentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deueniẽtibus, similiter febricitare. Quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit, quod affectionis est residuum, & ægroti eundẽ victum habeant. Hic vero reuera est circuitus morbi, quando exacte ab illis seruata victus ratione febris in idem constitutum peruenit, quemadmodũ fieri in Quartana videmus. *Gal. comm. ad eundem Text.*

Quintana pessima omnium. Etenim, & ante tabem, & iam tabidis superueniens, perimit. *Hipp. lib. 1. sect. 2. Text. 9. De Morb. Vulg.*

Tabidi hectica febre laborant nunquam cessante: cuius totam naturam, vt cæterorum *in comment. de differ. febr.* didicisti. In quibusdam vero vidi ei immistam aliquam ex circularibus, aut tertio quoque die inuadentibus, aut quotidie: at vt Hipp. ait etiam infestantur Quintana, de qua eadem à nobis dicta puta, quæ de Septimanis paulo ante & Nonanis audiuisti: *Galen. comment. ad eund. Text.*

Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, & Nonanæ, quibus iudicentur circuitibus. *Hipp. lib. 1. sect. 2. Text. 17. de Morb. vulg.*

Vt *in libro Præsagiorum* omnem absoluet de dieb. decretoriis disputationem, ita de circuitibus quoq;. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modo in præsagiis de ipsis quicquã prædicens, sed ne *in Aphoris.* quidem. Enimuero cũ *in libro Præsagiorum* dixit, fit autem quartanarum etiam status hoc ordine: Et *in Aphoris.* Exquisitam Tertianam septenis iudicari circuitibus: Poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idem pronuntiare, si ita scripsisset: Fit autem quartanarum etiam status, eodem modo quintanarum, septimanarum, nonarumque hoc ordine. *Galenus comment. ad Text. eundem.*

Non oportet vt negentur ægritudines quas non contingit habere in tempore quodam, & regione, nam hoc genus non comprehenditur per multitudinem. Neq; iterũ oportet, vt dicatur quod si est quartana, tunc necesse est vt sit materia quinta: nam melancholia generat quartanam non propter hoc ipsum quod ipsa est melancholia, imo propterea quod ipsa est pauca, grossa. Etiam nõ est longinquũ, quin sit in quibusdã corporibus melancholia grossa, pauca, cui accidit putredo. Et non conuenit alicui vt dicat possibile est in phlegmate vt fiant ii paroxysmi alii, quando incrassatur, & minoratur: quoniam cõcessio est res ampla: & raro fit possibile vt necessario consequatur eius contradictio. Amplius non est dispositio in concessione eius quod nunquam videtur, & non auditur, neque contradictio experimentator, aut sapiens, sic vt concessio eius est, quod testificatur qualis Hipp. Et iam retulit mihi fidelis quidam se vidisse nonanam. Quintanam vero nos multoties vidimus: & non cogimur propter hoc dicere quod illic sit humoralius. *Auicenna canon. lib. 4. Fen. 1. tract. 2. cap. 67.*

Non tantum quotidianus, & tertianus, & quartanus: sed & quintanus, & septimanus, & nonanus. vt *ab Hipp.* dictum est, *primo epide. par. 3. tex. 2. & 7. & 9.* quanquam hoc etiam in cõtentione apud medicos: quandoquidem videntur à Galeno negari hi circuitus in commentatione loci prædicti: quo loco negat se aliquam talem febrem vidisse distincte: & videtur ratione Dioclis aduersus Hipp. commendare, tamen reuera *Gal.* sub dubio rem reliquit, & *libello de Typis* talium circuituum mentionem fecit, quãquam video in eo loco Galenum non loqui de illis propria sententia, sed disserere de Typis aut formis (nihil enim interest) recepta de hac re aliarum opinione, quia ad eam tractationem admitti poterãt aliorum placita, doctrina nihil læsa. Sed *Auicen. Fen. prima quarti, & tractatu secundo, cap. 71.* proprio experimento confirmat: tales circuitus solere esse febribus: cuius sententiæ ego hac in parte assentior firmiter, quippe qui multo antequam medicinæ studere cœpi, febrem octomanam in quodam sene, quæ multis annis durauit, sum conspicatus, præterquam quod est hæc sententia Hipp. qui nihil scripto mandauit temere, itaque febrium circuitus non respondent humorum numero: sed fieri potest, vt humor aliquis propter multitudinem aut paucitatem aberret à propria periodo. Nam Auicenna causam quintanę & septimanæ febris eandem esse dicit cum causa quartanæ: cæterum propter humoris paucitatẽ fieri, vt febris quinto & septimo die repetat, igitur periodus febrium, etiam docente Auicenna, ex quãtitate & qualitate humoris fit, nec solum hoc humori melancholico accidere loco citato dicit, sed bili & pituitæ contingere posse: vt propter paucitatem materiæ vltra consuetos terminos protrahantur, quod non minus censeo esse verum: cæterum hoc non tollit, quod de quotidianis, tertianis, & quantanis consensu

sensu omnium autorum docetur: fieri scilicet, quotidianam ex pituita, tertianam ex bile, & quartanam ex melancholia. *Francisc. Vallesius controuers. medicar. philosophicar. lib. 5. cap. 25.*

Fateor me vidisse quintanam & sextanam: Et eam quæ semper de 15. die in 15. diem inuadebat: & hoc fuit in Bernardino de Burinatis, de Pærusio. *Gentilis comm. ad allegatum Auicennæ Text.*

Ego magnificam Dominam Catharinam de Lamirandula vidi laborãtem quintana pluribus mensibus, à qua tandem sanata fuit. *Ioan. Arculanus comm. ad eund. Auicennæ Textum.*

Testor me vidisse septanam & nonanam & sanatos ab illis. Vidi qui nono quoq; die patiebatur per triduum accessionem quotidie, in quo circuitu durauit per menses: tamen omnes hi conualuerunt. *Thomas à Veiga comment. ad cap. 4. lib. 2. de diff. feb. Galeni.*

Vidi tum primum & quintanam & septanam febrem quarum *in Epidem.* mentionem fecit *Hipp.* mortui sunt plurimi, sed in primis iuuenes, &c. Fiunt quintanæ febres & septanæ ex adustionis vehementia supra nat. humoris melanch. *Gemma. cosmocrit. lib. 1. cap. 1.*

Achias adolescens temperatura sanguineus, inchoante hyeme, febri correptus est octana, quæ ad medium veris vsq; perdurauit, non quidem obscuris, aut absconditis paroxysmis, sed euidentibus, & satis manifestis circuitibus; singulis nanque octo diebus adolescens hic horret, horrore quidem horam perdurante vnam, exinde subsequitur febris quindecim fere horas eum affligens, sed post ita recte valet, ac si nihil mali passus esset, imo munia sua omnia illico exacte conficit: artem autem textricem exercet. Cæterum incipiebat paroxysmus ante lucem sabbathi, perdurabatq; totum fere diem, qua de re, hæsitare cœpi, an ob errorem aliquem commissum ab adolescente in ea nocte, præcipue in cibo & potu, febris hæc veniret: sed cum experior, nihil tale esse depræhendo; solent namque hæbrei, præcipue artifices, nocte sabbatho dicata, maiori otio vacantes, liberalius cibari, sed, vt dixi, adolescens hic in hoc non delinquebat, imo certus fui eum noctem hanc continuo absque cibo & potu transigere, eueniebat igitur febris, vt huius generis alia, ab humore melancholico, pauco, sed bene crasso: pro quo abigendo, & sanitate huius iuuenis recuperanda, cum multa cõcinne & ornate data sint medicamenta, sanatus est. *Amat. Lusitanus Curat. 75. cent. 7.*

Experientia mihi bis testata est, dari certo octauum circuitum, & octanam febrem: Alteram enim vidi in nobili Equite, non vltra vigesimum quintum annum agente: Alteram autem in muliere quinquagenaria. *Salius c. 12. Annot. ad Altomaris Pract.*

Mulier annorum quadraginta, tenuioris fortunę, quæ ex Meslandia anno 1560. die 16. Martii consultandi causa vna lotium adferens, me accessit. At quantum ego conijcere poterã cachexia laborabat, crura inflata erant, venterque plurimum eminebat, qualis hydropicorum esse solet, lotium, quod iudicandum attulerat, crudum ac satis tenue erat, neque hyposthasim aliquam habebat. Cum igitur ex ea rogassem, numquid quartana laborasset? statim annuebat eam autumno præcedente habuisse ad tres fere menses, sed nunc in quintanam perfecte transmutatam esse, quæ sese quatuor diebus naturalibus intermittebat & quinto die manifeste redibat, quæ & eo ordine vsque in mensem procreasset, quamuis nunc rursus in quotidianam intermittentẽ prolapsa, quæ sub noctem inuadebat, licet mitius quam antea cum calore non admodum intenso, cruribus tamen tum ventre in maiorem molem increscẽtibus. Interea dum lotium inspicio, rogo numquid grauitatem quandam tum dolorem præsentiret in aliqua hypochondriorum parte? mox respondit, hypochondrium dextrum dolere, quod cum tetigissem, deprehendi leuem duritiem adesse, potius tamen obstructionem quã scirrhum; quamuis ex cachexia apparente in id malum transmutari posse verebar, & ab eo hydropem subsecuturam. Quare hoc decoctum præscribo, quod materiam viscosam, pituitosam, melancholicã simul incideret, euacuaret, cum paupercula esset, neque multis remediis vti posset. ℞. cort. rad. fæniculi, petros. ireos, cichorii an. vnc. s. capill. Ven. agrimon. ceterach, cassuthæ, soldanellæ an. M. s. liq. rasæ vnc. s. vuar. passu. enucle. vn. j. folior. senæ vnc. j. s. sem. dauci fæniculi an. drach j. s. fiat decoctio in aqua comm. pro lib. j. fortiss. express. adde syr. de eupatorio, de quinque rad. de cichor. Nicoli cum rhab. (ob febrem) an. vnc. j. misce pro quatuor dosib. matutinis, quo melius habuit, vt postea mihi relatum fuit, quamuis ad me non redierit. *Forestus obs. 43. lib. 3. de feb.*

Quintanas tres Curtius suo tempore vidit sed instabiles: Et nos præter hãc quintanam, qua hæc mulier afficiebatur per mensem, aliam quoq; semel in tabida nobili muliere conspeximus, quæ etiã in eadem lethalis fuit. *Idem Scholio ad citatam obs.*

Quod ex his experimentis colligitur, est: causam horum periodorum esse naturæ aggressum per certa interualla ad humorem aliquem latentem in corpore, quicunque sit: neq; mirum est non semper seruari vnum ex tribus periodis in aggressu humoris, quia doctrinę illæ innatæ, & leges pugnandi nõ sunt magis perpetuæ, quam doctrinæ formãdi hominis, in qua tamen formatione sæpe natura cõmittit nouitates, discedens à communi formatione propter debilitatem virtutis, aut propter materiæ ineptitudinem. Sicut etiã in doctrina innata criticandi: nam dies critica definitur, in qua frequens fit bona crisis: Raro vero etiam accidit in non critica. Sic dies ad pugnam frequentes periodici obseruantur à natura illi tres: rari autem sunt multo plures, & experimentum confirmat hanc clausulam. *Thomas à Veiga lib. 2. de diff. Febr.*

OBSERVATIO.

Hebdomadaria febris.

Memini me vidisse quosdam qui apud me conquerebantur quod vnaquaq; hebdomada sentirent febris accessionem veluti eum horrore inuadentem. *Hector Gibaltus comment. ad cap. 7. lib. 1. Gal. de diff. Febr.*

OBSERVATIO.

Menstrua febris.

Anno 1555. Nepos Episcopi Gratianopolitani, qui tum præter alios affectus conquerebatur quod singulis mensib. vnicam febris accessionẽ experiretur. Atque

Atque huic remedia adhibuit Ant. Saporta Medicus optimus & illustris, quem tum honoris gratia comitabar, quod eum mihi imitandum, ob singularem peritiam in medendo, proposuissem. *Idem citato loco.*

OBSERVATIO.

Quinquennium integrum febricitans sine incommodo.

VIdi qui per annos 5. perpetuo febricitauit, neq; macilentum tamen, neque in assuetis operibus valde impeditum: Quod enim dixit *Auer. 7. Col. 31.* monstra accidunt in arte medica non secus quam in natura, quo autem fiat probabilius causam horum periodorum esse certam inuasionem naturæ, reducamus in memoriã quam crebro occurramus ægris, qui cum nihil minus quam pituita laborent, tamen stata quadam & certissima hora quotidie inuaduntur tussi tam importuna, vt ne momento quidem desistant à tussiendo ante sanguinẽ missum: alii cardiaco symtomate in ipso mediæ noctis articulo corripiuntur: alii dolore certi membri: aut Epileptica accessione: aut vterina. Quæ omnia tam consentanea sunt huic assertioni, quam oppugnat Gentilis opinionem, quod atra bilis à proprietate formæ suæ per quaternarios sponte sua mouetur, aut Hercul. opinantis proprietatem illam esse repugnantiam ad naturam mouentem. *Thomas à Veiga Comm. ad lib. 2. Gal. de diff. Febr.*

OBSERVATIO.

De septennio in septennium febricitans.

QVidam, teste Gilberto Anglico, testati sunt se vidisse febres de septennio in septennium. *Forestus schol. ad obs. 43. lib. 3. de Febrib.*

OBSERVATIO.

Perpetuo febricitans.

QVibusdam perpetua febris est, vt C. Mœcenati. *Plin. Nat. hist. lib. 7. cap. 51.*

OBSERVATIO.

Phlegmonas internas, aliosq; morbos nonnullos hecticam inducere posse.

VIdi inflammationi laxioris intestini diutine succedere marcorem, ac stomachi, ac vesicæ, ac renum. Fuerunt autem nonnulli, qui affecti erant difficultate intestinorum, tali febre correpti, quum scilicet laborassent inflammatione intestinorum. Atq; etiam leuitates intestinorum, & fluores intestinorum diutinos (quoties statim ab initio, aut tempore præcedente febris exigua incidit) marcor ipse subsequitur. Et vt in summa dicatur, quoties præexiccatum cordis ipsius corpus febrilem calorem susceperit, solutu difficilem. *Hect. Gibaltus comment. ad cap. 12. lib. 1. De diff. Feb. Gal.*

DE HECTICIS.

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Aqua ex testudinibus curatus quidam ex hectica.

TEstudines nemorales pauca egent præparatione; quamuis earum ius est facilius concoctu: limaces montani sunt meliores, & optime nutriunt, si per aliquot dies non pascantur: post tamen sacchara & farina nutriantur duobus tribusve diebus, dummodo prius decoquantur aqua & pauco sale, postremo iure optimo gallinæ, vel arietis. Hac ratione præparati, refrigerant, humectant, & bonum sanguinem generant, nec difficiles sunt cõcoctu: quamuis aqua ex ipsis solis per destillationem expressa sit concoctu facilior, & eandem facultatem habeat: qua curatus fuit Illustriss. Marchio Zenetanus ab egregio Doctore Medico Dolesa Valentino. *Ioan. Michael Paschaltus Method. medend. li. 2. c. 8.*

Syrupi de Testudinibus descriptio Resumtiua, exstat *apud Franciscum Alex. in Apolline.*

OBSERVATIO.

Ex putridis febribus in tabem transeuntes, vt lactis vsu restituti nonnulli.

NOs egregie fatemur multos curasse cum lactis administratione, qui præsenti iam vniuersali declinatione putridarum febrium, quibus laborauerant, erant præter naturã consumti, quorum tres tantummodo recensebimus.

Vnus fuit Tarlatinus Tiphernas, vir quidem in armis strenuus, qui longa admodum ægritudine, nõ solum præternaturaliter consumtus, sed quasi tabidus. Accersitus ergo ad ipsum curandum ex Perusia Tiphernum (tunc enim Perusiæ medicinam theoricam ordinarie interpretabar) quamprimum hominem vidi, non hominẽ, sed hominis ossa sola cuti cooperta vidisse putaui. Quod ipse sagacissimus aduertens subtristis dixit: Magister me iam non hominem, sed saccum ossibus plenũ tibi trado. Tunc ego singula quæ medicum decent, ab ipso perquirens, consideratisq; diebus sequentibus & pulsu & excrementis, cognoui hominẽ putrida laborare, exacerbabatur enim febris quotidie post meridiem, quod solis datur putridis, cumq; neq; capitis adesset dolor, neq; iliorum murmuratio, neq; sitis, & denique illorum nullum quæ lactis potum ꝓhibent, iniunxi sumere lac caprinum, quoniam humanum se assumturum negauit, & quamuis quidam præexistentes medici, propter febrem putridam, sententiam hanc non approbarunt, vicit apud infirmum consilium nostrum. Purgato itaq; prius ventriculo ac toto corpore, cœpit lac assumere, & prosequens pluribus diebus, tandem conualuit.

Habui & Perusię adolescentem quendam nomine Iuo, qui vltra duos mẽses pituitosa febre laborauerat, eratque extenuatus valde, cum autem febris in declinationem iam venisset, exhibui leue solutiuum, & iussi ipsum adduci ad paternam villam, quæ proxima est ciuitati, ibique lacte nutriri caprino, ꝙ exeũte patre, adolescẽs sanus & pinguis redditus est.

Anno quoq; quarto post aduentum meum in vrbem, erat Romæ Reuerẽdus Dominus Petrus Bembus Patritius Venetus, vir Latinis Græcisque literis eruditissimus Leonis Decimi Pontif. Max. à Secretis, qui cum febricula quadã ex catharro pendente laborare cœpisset, protracta in longum febre & facta demum dependens à catharro, mirum in modum consumtus fuit, ita vt merito plures medici nobiscum conuenirẽt, primam ethicę speciem in eo cum putrida coniunctã esse: iussi igitur vt lac biberet muliebre, quod per annũ & vltra obseruans, & semper

ab

ab vberibus ipsum absorbens, præter plurimorum Medicorum opinionem seruatus est. Possemus & alios plures enumerare, sed isti pro viris probis sufficiunt. *Hier. Acorombonius Eugub. lib. de lacte.*

OBSERVATIO.

Hecticarum febrium per balneas curatio.

IVVENIS εὔσαρκος cui abunde sit carnis, æstatis tempore, atque in febris summo vigore, modo nulla viscerum phlegmone subsit, si in frigidam se coniecerit, sudabit. Quod si frigidæ lauationi sit assuetus, securus remedio vtetur. Qui autem ex calida & sicca intemperie hectica febricitant, ac potissimum qui iam marasmodes fiunt, iis, vbi tale præsidium petunt, tutum non est in totam coniici: æque vt nec gracilibus & imbecillis, qui æstate calida & sicca longa via peracta refrigeratione indigēt. Nam neque his tutus est frigidi solii vsus, nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti. Quippe simile quiddam nobis accidere videtur, cum in frigidum solium post balneum ingredimur, ei quod ferro accidit, cum tingitur; etenim tum refrigeramur, tum roboramur, quemadmodum & illud, vbi candens iam redditum frigida mergitur. Atque huius rei caussa ad imbecilla corpora inuentæ sunt balneæ, quæ ea præcalfaciant, atque ad frigidum solium præparent. Non dissimile quiddam faciunt & qui sine balneo frigida vtuntur, cum scilicet se ab exercitatione in eam saltu demittunt. Siquidem cuiusmodi nobis est balneum, eiusmodi illis est exercitatio: vt quæ non tantum calfaciat, sed etiam insiti caloris motum à profundo corpore extrorsum concitet, sic vt & frigidæ impetui occurrat, & quo minus violenter in profundum ruens viscerum aliquod feriat, aduersetur atque prohibeat. *Gal. lib. 10. capit. 10. Meth. Med.*

DE FEBRIBVS COMPOSITIS.

OBSERVATIO.

Febris duarum tertianarum.

QVidam nostri seculi Medicus, Philosophiæ magis quam medicę artis peritus, cum vxorem Iacobi Pactii equitis Florentini curaret, quæ duabus tertianis vexabatur, mittere sanguinem vtilissimum iudicauit: quod & ego, cui simul cum illo cura demandata erat, penitus non improbabam: cum bilis sanguini mixta videretur. Sed & multa tamen pituita exuperabat. Igitur venam incidendam quidem censui: sed tentandi gratia, vt scilicet colorem sanguinis habitumque discerneremus. Qui si crassus & niger esset, tanquam vitiosus largius effunderetur: sin contra ruber & pellucens, tanquam integer seruaretur. Incisa igitur vena, sanguis effluxit rubicundior. Quare, dimisso iam caliculo, supprimendum censui: ille contra deducendum. Verum cum esset ipsa ætate profectior, eius magis sententiæ inhærentibus coniuge & propinquis, ad duas sane libras sanguinis miserunt æque lucidi ac rubri. Quare, cura omni seniori illi relicta, protinus discedo, palam affirmans atque contestans iugulatam esse mulierem: quod & paulo post rei euentus facile comprobauit, cum paucis admodum diebus mulier ipsa defectis iam viribus; ac voce penitus exhausta, in somnum inciderit grauiorem, ex quo tandem mors subsequuta est, ob nimiam scilicet humorum cruditatem, quæ ex ingenti sanguinis profusione contingere solet. Quare debet semper Medicus, si diligens sit, in omni sanguinis missione considerare, vtrum crassus & niger, an contra ruber & pellucidus sit. Quod si niger & crassus, vt vitiosum effundi, sin contra ruber & pellucidus, vt integrum supprimi iubere. Tantum enim abest vt eiusmodi sanguinis, rubri scilicet atque pellucidi, missio prosit, vt etiam plurimum semper obsit. Sed excidit homini documentum filii seni: quo in missione sanguinis, cum bilis accensionem, tum & pituitæ cruditatem plurimum cauendam censuit. *Beniuenius Abditorum capit. quinquagesimo.*

OBSERVATIO.

Febris continua, cuius characterismus duas tertianas vsque ad 14. diem expreßit.

PRæclarum vidimus exemplum in casu Clarissimi Domini Melchioris Schæti, cum circa Augusti finem Anno 1562. multis studiis ærumnisque anteactis in febrem continuam incidit, cuius characterismus duarum tertianarum assultus exactissime referebat vsque ad decimum quartum diem. Huic primum ex sanguinis adustione summa per caussas procatarcticas plures orta est vehemens obstructio, tum in hepate & mezaraicis venis, tum in vena caua, & partibus quæ supra hepatis gibbum sunt constitutæ, quemadmodum ex pathognomicis signis propriis demonstratiuis facile fuit colligere. Per obstructionem nata putredo est, & hepatis ingens incendium; hinc rursum sudores copiosi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim symtomatica, à quibus tandem extrema siccitas neruosarum partium, stupor in extremitatibus digitorum, affectus conuulsorius in larynge cum deglutiendi difficultate, vt sane non leuis hic controuersia fuerit, an concitato ventri magis sit promouendus, an diuertenda materies potius vniuersa per vrinas, an naturæ denique secundum ordinem & cum intellectu agenti negotium in declinatione febri penitus committendum. Nam superesse materiem, quæ purgamentis indigeat, satis est demonstratum: sed ex eo iam impendebat periculum, si per aluum duceretur, eo quod venter ante in lubrico positus facile incitetur, totamque saburram à circumferentia trahat ad centrum successu continui scilicet ad impediendum vacuum. Vnde & neruosarum partium siccitas maior, hepatis obstructiones nouæ, ex obstructione febris, vel marcor, vel apoplexia denique ad quam natura & mali specie tum visus est propēdisse. Cunctandum itaque duximus natura iam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec crisem inceptā sponte perficiat: nec spes fefellit; nam post assultus cæteris grauiores, secutus est vehemens sudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in crassius multo magisque concoctum. Vrina, quæ hactenus rufa cum leni hypostasi, sed rara semper occurrit, in crassam, turbidā, copiosam, & digestam

optime transformata est. Secutus est somnus vberior, à quo experrectus leuari se plurimum sensit: verum restabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus simul ac refrigeratoriis medicamentis (vt fere sunt cibi medicinales) moderata simul incisione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis siccitate malorum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc consilium vel ante accessum meum prę oculis habuerunt doctissimi Medici Antuerpienses tres, qui nisi cauissent singula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel vno ex morbo in alios infinitos, in scyllam ex charybdi decidisset, vel quam celerrime vitam cum morte commutasset. Hunc casum ex infinitis aliis exceptum eo libentius huic subieci loco, quia cum hæc tractarem rei gestæ nobis recentior esset memoria, & accurata diductio propter industriam Medicorum, qui illi per totum fere morbi curriculum ea astiterant ratione, vt methodi veræ nullum potuerit dari exemplum maius, quorum præcipue summi Philosophi D. Bekanus Medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Aluarus Nonius, non possunt mihi non sæpius iucundæ consuetudinis atque colloquii memoriam in animo refricare. *Cornel. Gemma lib. 3. Art. Cyclognom. pag. 111.*

Observatio.

De puero sanguinis profluuio è naribus & tertiana duplici laborante, Historia mira.

PVER Rhœtus Hector, de Nobili familia, quæ nomen habet à salicibus, annum ingressus tertium decimum, quum diu hepatis obstructione & arquato morbo laborasset, tandem vbi Tigurum venit duplici tertiana correptus est. Traditus erat Ludimagistro instituendus, qui nec Medicos consulebat. (Neque ob febres ciues nostri ad Medicos confugiunt, nisi perpauci, & post decimum forte aut vigesimum paroxysmum) neque victus rationem vllam puero eiusque morbis conuenientem adhibebat, sed puerum quibuslibet sine discrimine vti sinebat. Primis septimanis tribus elapsis mihi curandus traditus, meæ fidei commissus fuit. Curationem aggressus sum: puerum eiusque præceptorem interrogaui, an febres aliquo modo mutatæ essent, ferocioresne, an mitiores ipsis viderentur, malave aliqua symptomata accidissent, & huiusmodi multa quæsii. Nihil notatu dignum, nisi quod sanguis è dextra nare sæpius fluxisset, retulerunt. Hospitium illi mutaui, vt commodius & diligentius curaretur: nobilis enim matrona è nostris Locarnensibus, ob veterem, quam cum illius parentibus Clauennæ contraxerat, amicitiam, puerum ad se libenter recepit, & curam eius quam maximā habuit; erat enim circa ægrotos ad miraculum sedula & diligens. Victus rationem bonam præscripsi, setapiis vteretur quotidie obstructiones liberantibus, hepar iuuantibus, & refrigerantibus, imperaui, qualia sunt de Bisantiis, de Lupulis, de Endiuia, de Radicibus, de Eupatorio, Oxymeli simplex, & quæ sunt huius generis alia. Sanguis interea sæpius è nare fluebat, sed modice, febres ex eo minuebantur, sed rigor vel frigus (vt si bilis sola non esset, sed coniunctam nō haberet pituitam) quotidie sub meridiē vel paulo ante inuadebat. Miratus sum in primis non parum hos morbos, hos; scilicet icterum & tertianas, sanguinis profusione non fuisse curatos, cum & tertianæ & hepatis affectus plerunque soluantur sanguine per nares effuso, præsertim si è dextra nare id fiat. Quippe sanguinis eruptionem eiusmodi laboranti hepati auxilium præsentissimum afferre consueuisse Galenus aliquot in locis prædicat. Quanquam in memoriam mihi tum reuocabam, quod si euacuationes aliquæ tanquam crises superueniant, probæ cōcoctionis signis non apparentibus, boni nihil sperādum sit, quia non sunt veræ crises, bonæ, à natura victrice factæ (tales enim morbis iam concoctis & deuictis in ipsis vigoribus vniuersalibus & declinationibus fiunt) sed à morbi vi, & eius prauitate, aut aliquo alio præter naturam affectu excitatæ, aut mala quædam symptomata sunt morbis superuenientia, de quibus omnibus copiose & clare *in Aphorismis, & libris de crisibus* pertractatur. Porro febrium accessiones alternis diebus fortiores erant, qualis fuerat nudiustertius, talis hodie erat; qualis heri, talis erit futura. Videbatur autem altera futura satis pura tertiana, altera vero notha: nisi ad infebricitationē quandoque venissent, semitertianam iudicassem. Die ægrotationis trigesimo secundo, cum bene, vt solebat, dormiuisset, sanguis è nare erupit, horis circiter quinque fluxerunt sanguinis (quantum coniectura assequi licuit) libræ tres, vel aliquid amplius, libram intelligo medicinalem, quæ vncias habet 12. Nō est autem quod nunc mireris: nam cum paulo post audiueris multo plus sanguinis vna vice fluxisse, tum admirationi locum dabis, remedia permulta interea dum flueret sanguis adhibebantur quidem naribus, fronti & partibus inferioribus, vt & repelleretur sanguinis impetus ille, & reuelleretur fontem suū versus: sed omnia frustra. Paroxysmo autem febris accedente, sanguinis fluxus suppressus est, febri declinante. Ad vesperam bene habuit, nisi quod erat debilior. Ea nocte suauiter dormiuit, sequentibusque diebus tribus robur mediocre resumsit, febres tamē de more accedebant. Trigesimo sexto die similiter mane sanguinis ꝓfluuium rediit, tentata sunt multa, sed incassum. Secta quoq; ei fuit humeraria, verū ꝑpaucæ guttæ fluxerūt. Dices, cur in tenella ætate venam secare ausus est? q̄a reliquo omni remediorum apparatu sine successu vtebamur: item quia puer ipse copioso sanguine ꝓfuso non multū debilitabatur, vt magna cū admiratione posterius intelliges. Abstinendū alias in pueris à sanguinis detractione, ꝙ adiectione magis quā subtractione opus habeāt, duobus quidem nominibus: tum quia crescunt, & alimento indigent plurimo: tum quia de corporis substantia, ob magnum innatum calorem, ob mollitiem & meatuum laxitatem, quotidie diffluit absumiturve, vnde multum sit oportet quod in euacuati locum reponitur. Quibus de caussis non modo à sanguinis detractione, sed ab omni alia magna euacuatione abstinendum in pueris, alioqui mirum in modum virtus læditur, nec facile in pristinum statum restituitur. Quia vero fortissimus hic Rhœtus cum morbis colluctans multis diesque noctesque, & sanguinis multum effundens, non multum debilitabatur, remedium illud per venæ sectionem non euacuatiuum, sed reuulsorium adhibebamus, parcam sanguinis euacuationem facturi. Verum ne sic quidem opem ei ferre potuimus: nam sanguinis ille fluxus horis octo durauit.

Quanti-

Quantitas maior priore fluxit, de quo inferius dicam. Sanguis fluere non desiit donec febris inuaderet, sicut & antea fecerat. Valida autem accessio illa fuit, pessime habuit, pulsus tremulus & paruus, delirauit, spiritum ægre ducebat, cum morte cũctari videbatur, desperauimus, paulo post febris cæpit remitti, dormiuit, sub noctem meliuscule habuit, sumsit cibum, noctem facile transmittit. Trigesimo nono die mane, paulo tamen tardius, profluuium adest, stillatio non erat concitata, sed lentior, spem omnem abiecimus: inscio illi, inter cætera remedia, frigida aqua repente in caput effusa est, fluxum sedauit, sed qui cito repeteret, & lente stillaret, non fluxit integra libra: pulcher adhuc & rubidus sanguis, ægrotus vero mortuis quam viuis similior. Febris postea illum corripuit vehemens à decima hora ad sextam pomeridianam. Sumpto cibo bene tota nocte dormiuit, compos erat mentis, vires mediocriter (mirandum) validæ, ad omnia bene se habuit sitiuit semper multum A quadragesimo primo die ad quadragesimum quintum meliora fuerunt omnia, febres tamen quotidie inuadebant, anticipantes, ac videbantur in augmento adhuc esse, quod adhoc attinet, paroxysmi tamen tum leuiores, tum breuiores sicut in declinationibus contingit, fortasse quia imminutum erat virium robur, quanquam prius post sanguinis fluxum accessiones fortiores fuerant. Vrina tenuis, cruda, modica, interdum multa: quadragesimo quarto & quinto mediocriter crassa apparuit bonique coloris, cum nubecula, quæ concoctionem aliquam ostendebant, nosque denuo in spem erigebant. Cibum more sanorum capiebat, aluus altero quoque, si non omni die, sponte soluebatur, bene dormiebat: caput raro & parum doluit, verum imbecillum erat, exangue. Puer animi fortitudine præstabat, non perturbabatur, non excandescebat, patienter & infracto pectore omnia perferebat. A Deo sibi immissum hoc malum, vt anteactæ vitæ pœniteret, dicebat: meliora, si superuixisset, pollicebatur. Die 45. superius commemorato, cum cœnam sumpsisset, ministris insciis, frater natu minor vini & panis aliquid dedit, quod accepit, quia famelicus erat. Quæ subsecuta est nox molestissima ei fuit, & febris multum anticipauit, sanguis fluxit paucus, sequenti die manifeste delirauit, sine caussa multum fleuit. Vrina apparuit iterum tenuis & cruda, sub noctem à febre liber bene habuit, pulsus satis validus. Hora noctis 11. sanguis denuo effluere cœpit copiose satis ex eadem nare qua prius. Medicamenta quæcunq; ei afferebantur, propriis viribus, naturalibusve, suis destituta dotibus videbantur, tanta erat vis & pertinacia morbi, quinque continuis horis fluxit. Secuimus iterum cubitum, at nihil præter seri sanguinis tantillum effluxit. Cucurbitula iecoris regioni affixa nihil iuuit. Vbi febris accessio præ foribus esset, fluxus restinctus est. Fluxerunt rubicundi sanguinis libræ tres. Quum enim profluuium hoc toties recurrere, tantamq; sanguinis copiam è puerili corpore promanare viderem illo non modo non moriente, sed etiam valde exiguam virium læsionem sentiente, vt casum summa admiratione dignum, quanta potui diligentia annotaui, sanguinisque pondus in primis mihi cognitum esse volui. Quod igitur prius neglexeram, curiosius obseruare cœpi. Sanguinem ergo lanci impositum expendo, & libras duas cum dimidia, vncias videlicet 30. inuenio, detracto peluis siue vasculi quo continebatur pondere. Pauimento autem & linteis & stragulis multum adhuc effusi cruoris aspersum erat, (vasculo enim illo totus contineri nõ potuit) ita vt tota summa libras 3. facile compleuerit. Porro ex sanguinis huius pondere, eum, qui secundo fluxit (de quo supra dicere distuleram) libras minimum 5. pependisse deprehendi, idque certo, quia duo æqualis mensuræ vascula impleuerat. Capit autem vasculum vnum vnc. 30. quæ si bis sumantur, libras 5. faciunt. Ex quibus nunc colligo sanguinis libras, plus minus, 12. fluxisse, ab eo die, quo mihi traditus fuit, ad diem 47. supputatione facta à primo febrium insultu. Est hæc profecto magna quantitas; vt tantum sanguinis in humano corpusculo fuisse vix credibile sit. Atque hinc discere licet, non esse vanum quod *Galenus* scribit *in libro* περὶ φλεβοτομίας detractas, aliquibus fuisse per venæ sectionem cotylas sanguinis sex magna cum vtilitate. Nam si puer vna vice libras 5. & breui temporis curriculo libras 12. profudit, nec tamen mortuus est, quid faciet iuuenis fortis, sanguine plenus? Vnciarum 4. pondus hodie multi præscribunt in venarum sectionibus, qui modus licet in multis sufficiat, in aliis tamen nihil vtilitatis affert. Paulo itaque liberalius sanguinem ducendum censeo (prudenter tamen, quia multos adeo pusillanimes, & pauidos reperias, qui ne sanguinem quidem è secta vena fluentem inspicere sustineant, aut quamprimum aperta est vena in animi deliquium incidant) quando morbi magnitudo flagitat, virium robur, ætas, anni tempus, aeris constitutio, & si quæ sunt similia, consentiunt: maxime vbi corpus sanguinis multitudine grauatur. Sed vt ad puerum nostrum redeamus, 47. die in aurora fluxus, de quo diximus, desiit, & febris inuasit. Postridie bene habuit, quia febris noctu illum corripuit. Sic & tribus sequentibus. Quinquagesimo autem secundo cum cœnasset, profluuium rediit, at cito suppressum est: nam febris crepusculi vespertini initio inuasit. Quippe vnicum hoc fuit semper profluuii remedium certum, febris scilicet accessio, quia sanguis in accessionibus ad suos fontes recurrit, fluxerunt vnciæ aliquot. Quinquagesimo tertio, hora diei tertia, ad libram mediam iterum fluxit, & sequenti fere similiter, fluxus sponte supprimebatur, vrinæ concoctionem aliquam ostendebant, febris erat mitior. Postero die parum sudauit, sed vrina cruda fuit. Sequenti similiter sudauit, vrina vtcunque concocta. Sudor spem nobis fecit, præsertim cum vrina non esset mala: videbatur enim natura peccantem materiam alio reuocare, & crisim tentare. Quinquagesimo septimo, febre declinante copiose sudauit, cum alioqui humoribus exhaustus esset, multo melius habuit. Quinquagesimo octauo vrina hypostasim paucam, albam ostendit, febris inuasit hora 2. post meridiem, hora 8. declinauit, sudauit iterum egregie, aluus ter soluta est, gauisi sumus, & illi gratulati. Verum (proh dolor) sequenti hora 8. ante meridiana profluuium, quod non rediturum putabamus, rediit, sanguis pependit vncias 28. fluxit horis quatuor. Puer nihilominus hilaris, parum debilitatus, sensus integri. Sexagesimo die somno grauabatur, suauiter dormiuit. Postridie febris accessit minime valida, sed ante paroxysmum guttæ san-

sanguinis paucæ eruperunt, vbi ex paroxysmo incalescere cœpit, sudauit modice. Sexagesimo secundo sanguinis nihil, febris inuasit hora 10. sequenti vncias circiter quatuor sanguinis dedit, & sudoris aliquid, febris tamen non fuit mitior. Hoc tempore frater illius natu maior, à nobis admonitus, Tigurum venit, puerum mutandi aeris gratia Curiam deduxit, inde postea domum. Breui temporis spatio integram sanitatem recuperauit, & in virum fortem postea euasit, tribus tamen annis qui ægritudinem insecuti sunt nihil fere creuit. Sanguis vniuersus, qui intra mensis spatium fluxerat, libras minimum 15. pependit. Sententia quidem nostra erat, illum Hectica febri, tabeve, vel hydrope conficiendum, & morborum horum initia quædam apparebant. Deus tamen illum seruauit, quia etiam mortuos excitare potest. Multi alii, qui sanguinis multo minus reddiderunt, cito extincti sunt. Alios rursus vidi, qui per hæmorrhoidas copiosissimum sanguinem profuderunt, & non modo non læsi inde sunt, sed velut à grauissimo onere liberati melius habuerunt. *Thaddæus Dunus Misc. Med. cap. 11.*

Observatio.

Historia adolescentis, triplici tertiana laborantis.

ADolescens qui circa autumni finem, cum in prima die circa 5. horam cœpisset febricitare, vna cum rigore breui, deinde cum paululum sudasset multo vespere, mox circa horam 7. noctis, priusquam exacte febris desisteret, febricitare rursus incœpit cum rigore breui: deinde paululum sudauit. In secunda die ac circa 10. horam iterum similiter accessionem habuit, & statim similiter sudauit in nocte. Deinde 3. die hora 2. cœpit febricitare simul cum rigore, antequam prioris diei declinatio in quietem desineret. Nobis igitur omnem febris formam diligenter considerantibus, visa fuit trium complicatio tertianarum. Nam & quæ primo die cœperat hora 5. & sequenti nocte rursus hora 7. & quæ in secunda die hora 10. & pulsus & caliditatem omnia propria tertianis habebant sicuti etiam rigores & sudores. Nulla vero ex his ad quietem perueniebat, quoniam sequentis ipsam tertianæ accessionis principium anticipabat: sicut, si nulla alia febris successisset, horis tribus aut quatuor homo sine febre perstitisset. Trium vero tertianarum complicatio in secundo statim die nobis visa est manifeste. Quod autem anticipando accessiones facerent, 3. die primum cognouimus: nam hora 2. febris inuasit, non 5. quemadmodum in primo: tertiani vero circuitus indicia omnia, iis, quæ in primo die apparuerant, attulit manifestiora. Ab hoc vero die deinceps obseruantes, omnes inuenimus accessiones duabus aut tribus horis anticipantes. Quare & illa, quæ primæ proportione respondebat in circuitus successione, 5. die, oriente sole facta est, septimo vero multo celerius, veluti circa horam noctis nonam: deinde, quæ post hanc, secundum eandem proportionem in hora noctis septima: & quæ secuta est, hora 4. atque ab hinc rursus, quæ successit, quarta: & quæ, post hanc, quinta: deinde iterum sexta: deinde 8. hora, decima à principio accessio facta est. Secundum vero similem huic proportionem similesque modos & aliæ duæ post septimum periodum non solum non anticiparunt, sed etiam tardius aduenerunt, quando & mihi & reliquis omnibus manifeste apparuit, qui semitertianam febrem esse putarunt, quantum sua opinione aberrassent. Nam accessionum prolixitate ad octo horas contracta, ipsoque accessionis insultu non amplius anticipante, sed potius retardante duabus iam horis, tunc accessiones ad infebricitationem deuenerunt, & sic iam paulatim à longitudine dementes cessauerunt, primum quidem, quæ leuissima erat, deinceps, quæ magnitudine secunda erat, & tertia vehementissima inter ipsas: quod & ipsum non mediocre fuit indicium, quod statim ab initio tres tertianæ extitissent. Sed, cuius gratia hæc omnia dicta sunt, ad hoc rursus redeo, quod oporteat exercitari, vt exquisite noscamus, omnes simplices dispositiones, adeo vt, cum solæ consistunt, primo die facile ipsas agnoscamus: inuicem vero & sibi ipsis complicatas, etiamsi non in primo die, saltem in secundo vel tertio, vel omnino quarto exacte discernamus. Nos igitur haudquicquam latuerunt tres istæ tertianæ in secundo die, non ob aliam caussam, nisi quod earum naturam exquisite noscebamus. Tale enim quid accidit in morborum notitiis, quod nobis omnibus in tota vita contingit, nam eos amicos qui nobis familiarissimi sunt, ex longo interuallo statim primo intuitu agnoscimus. Si vero quempiam semel aut bis tantum viderimus, vel sæpe quidem non tamen continue, non iam æque istum, neq; ex longo interuallo, neque primo intuitu statim agnoscimus: sed nonnunquam diu ambigimus ac dubitamus, numquid Corisæus, an Socrates sit. Ita & in morbis res ipsa se habet: singuli proprium habent caracterem: quem quispiam sæpius contemplatus proinde dignoscit, ac præcipue cum solus fuerit ac simplex. *Gal. lib. 2. de Crisib. cap. 9.*

Observatio.

A quartana duplici vindicati.

AQuartana non paucos, sed inter alios filium Bartholomæi Crassi Pistoriensis ciuis, cum iam septem mensibus quartana eaque duplici detineretur, incredibili celeritate, vt etiam vxorem eius, matremque, quartana laborantes, ex diarrhœa totidem mensium: ambo enim in lecto iacebant. Cura fuit, vomitibus, abstinentia cibi in diebus accessionis, purgatione cum pharmaco amechio, inunctione dorsi hora frigoris ex oleo de scorpionibus & pinguedine Anseris & gentianæ succo. Alios vero curaui succo radicum verbasci in potu dato. *Cardan. Cur. Admir. num. 24.*

Observatio.

Quartana triplici vexatus micta vrina nigra liberatur.

VIdi triplici quartana laborantem Dominum Mole Canonicum Tricassinum, & scyrrho vtriusq; visceris affectum, nigræ vrinæ & crassæ fluore conualuisse arte nostra adiutum, medicamentis lieni dicatis, vt Agrimonia, Veronica, Senna, Epithematis & Emplastris.

Vidit Sylvius multos, qui quotannis hunc vrinæ fluorem indolenter sustinerent. *Iacob. Dovynet. Apol. lib. 3. cap. vlt.*

OBSERVATIO.

Sexagenarius à tribus quartanis curatus.

NOs circa Autumni finem Illustrem Comitem & Marchionem D. Io. Pistauia sexagenarium in S. Valerio à tribus quartanis liberauimus, cum DEI Opt. Max. auxilio, Anno à Christo nato 1533. Leo quartanam patitur, propter insignem eius caliditatem: quo ipsius edometur ferocitas, vt Vitalis retulit. *Hier. Montuus lib. 2. Halos. Febr. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Mortuus ex febre tertiana æstiua, transeunte in quartanam, quæ in triplicem mutata, tandem hydrope vita finem fecit. Dissecto corpore, deprehensa intestina syderata, similia aquatilibus colubris, omentum vitiatum, hepar scyrrhosum.

QVinquagenarius, aut ad circiter, è febre tertiana æstiua Autumno in quartanam simplicem, hinc in quartanam triplicem degenerauit, atque ad Nouembrem in hydropem. Desperatus est à Medicis, quia Practici confirmatum hydropem dicunt post secundum Mensem. Relata caussa ad hepar refrigeratum partim morbo, partim vsu aquarum destillatarum acetos, & cichorei, quibus plurimum fuerat vsus, itaque læsa sanguifica virtute, visum est primum hepati roborando consulere oportere his talibus. R. Diarrhod. drachm. semis, ligni aloes & rasur. eboris ana. drachm. vnam, cinam. scrup. sem. sacchari in aqua Agrimoniæ soluti q. s. f. tabellæ quæ pendeant drachm. duas. Deinde etiam Syrup. de Cichor. simpl. ad obstructiones liberandas, &c. Frequens fuit fotus sacculis ex iis quæ discutiunt & roborant. Datæ sunt pilulæ Rauedsen. auctæ rh. & agar. troch. infuso in succo ireos. Syrup. laxatiuus præscriptus, qui reciperet aperientia, semen cartham. polyp. sennam, agaric. &c. cum vnc. vna sem. succi ireos. Deinde Thermæ siccæ, illitus primum ex ol. aneth. & chamem. deinde ex fermento, emplastro de bacc. lauri, stercore caprillo, postremo cauter. in tibiis. Instituta diuretica. Atque omnino in roborantibus hepar & ventriculum, in purgationibus per interualla, reliqua curatio posita. Mortuo Februarii initio, inuenta sunt syderata intestina, similia aquatilibus colubris, omentum, hepar multis occupatum scyrrhos. *Holl. Obs. 20. lib. propr.*

OBSERVATIO.

De Hectica, arthritide, tabe hydropisi, & vlcere perforante vesicam.

VOcatus ad affinem Nicolaum Siccum, hecticũ, arthriticum, tabefactum, morbo regio, aqua intercute, & resolutione laborantem, nõ curaui, sed ita leuaui, vt iam omnibus præterquam mihi ipsi sanus videretur. Si voluisset de vita curare, viuere potuisset. Superuixit quinque annis. Fuit mistum curãdi genus, in multiplici morbo. Iuuit decoctum Cynæ radicis plus aliis auxiliis. Sed & Cæsarem Barbaratam, Patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quanquam vlcere vesicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam sani viri munia obire interim potuit: sed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quo me à natiuo morbo, alios quoque plures vel vna die in perpetuum sanaui. Et ad vriginem flagrantiamque vrinæ: quæ nunc commemorare non est necessarium, quod secreta sint. *Cardanus Lib. Cur. Admir. num. 29.*

OBSERVATIO.

Hectica cum lepra, ascite, & febre putrida complicata.

TRanseamus ad eorum ægrotantium narrationem, qui à me his medicamẽtis curati sunt, quæ publicare fas est; E quibus celebre, id est, quod contigit in Francisco filio Philippi Peragalli, annum is agebat duodecimum, hecticus, asciticus, leprosus, putrida etiam febre laborabat: Curabatur à Gotfrido Castillioneo, Medico nõ vulgari: verum in melius non proficientibus remediis, aduocatus sum; vix erat vbi inciperemus, iecoris dolor præterea vrgebat. Consilium fuit nostrum, vt pane vteretur ex zea, cum aqua cineris confecto; semineque fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem vis fuit, succus cichorei, cum erithodani puluere, atque spicæ. Eo deuenit, vt singulis diebus ad libras decem aut duodecim vrinæ mingeret, atque ita is quoque persanatus est. *Idem Cardanus libr. eodem Curat. 30.*

OBSERVATIO.

Hectica cum putrida complicata dignotio.

HEctica febris alteri associata difficilius cognoscitur, sic vt quæ nuper cuidam mulierculæ cõtigit, cuius accessio non die tantum, sed etiam nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida febris omnes Medicos, quibus eiusdem cura fuerat demandata, vt qui arbitrarentur, neque principium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neque incrementum, neque consistentiam, tanquam non posset eisdem associati altera febris ex humorum putrefactione prouenìens. At nos statim primis diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraque enim annotatio, & quæ interdiu & noctu fiebat, partes quidem breues accessionis faciebat, & sæpius cum rore aliquo aut perspiratione vaporosa ita manifeste soluebatur, vt corpus in temperie positum tangentibus sentiebatur. Signa autem ex arteriis accepta, de quibus paulo ante sermo habebatur, semper remanebant, cum neque similiter vt aliæ partes refrigerarentur, neque celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quæ igitur & alias à nobis sæpius dicta sunt, nunc & dicentur, quod non oportet accessionum circuitus ac similes proportiones solum in febribus aduertere, sed multo magis ipsius febris modum ac formam, atque ex hac ipsas dignoscere febres, non aliter quam homines ex figura, & ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima die sæpius febris formam cognoscimus non expectata aut triduana, quartana, aut quotidiana reuersione. *Galen. 1. de diff. Febr. cap. 10.*

Observatio.

Exquisitæ semitertianæ exemplum illustre.

NVper quędam muliercula in parib. diebus horridam habebat accessionem, semitertianæ exquisitæ propriam, in imparibus vero, mane alteram quãdam, ea quæ præcesserat, longe minorem: vt altera die semitertianæ febris accessio super accessionem aduenire videretur: quod in tali febre fieri cõsueuit: circa octauam vero horam diei altera inuadebat accessio cum rigore vehementi, omnia tertianæ febris indicia exquisite afferens, iam vero hæc contracta sudoribus ac bilis vomitionibus hora tertia noctis, mox extendebatur ad diei paris horam secundam, & cum iam febricitationi appropinquaret, rursus horrida atq; inæqualis accessio succedebat, quam in paribus diebus fieri diximus: deinde per totam diem maligne compressa, ac deinceps adaucta, vix occidente sole ad statum perueniebat, ac declinare incipiebat hora quarta noctis: deinde mane rursus superabundantes reliquas additum augmentum non valde inæquale vsque ad octauam horam intendebatur, & cum iam manifeste statum obtinere febris videretur, iam febrem hanc altera febris exquisitæ tertianæ accessio suscipiebat. Hanc nos febrem statim die secunda ex complicatione semitertianæ febris atq; tertianæ factam agnouimus: Longe vero certiorem tertius dies præbuit cognitionem. Atque in spem venimus, alterum tertianæ febris circuitum cito finem habiturum, alterũ in lõgius tempus debere protendi: quod etiam contigit. Et tunc aperte visum est in reliqua parte ægritudinis, solam superesse semitertianam quæ principium quidem totius circuitus in pari die faciebat, in die vero impari superaccendebatur. Tales quidem mistiones non est vniuscuiusque dignoscere. *Gal. libr. 2. de Crisibus cap. 9.*

Observatio.

De Lipyria febri, variantes authorum sententiæ.

QVÆ sit hæc, non satis conuenit. *Galenus libell. de inæquali intemperie cap. 11.* in eo genere reponit, in quo propter magnitudinem internæ inflammationis & malignum humorem interna ardent, externa refrigerantur. Id quod in medii corporis inflammationibus contingit. Nam internus calor instar cucurbitulæ calorem externarum partium intro attrahit. Aetius Lipyriam putat, quæ sequitur erysipelas ventriculi: Arabes pituitam crassam & viscidam, aut eiusmodi bilem collectam in primis venis, & calorem vna cum vaporibus suffocantem, ne videlicet calor dispergatur in corpus, caussam faciunt huius febris. Alia quoque parum verisimilia de hac febre prodiderunt. Lipyria Græcorum primum quidem phlebotomia, deinde refrigerantium vsu, vt lactucæ & aceto diluto, ac iam vrgente morbo largo haustu frigidæ aquæ curari debet. Cataplasmata ex hordeacea farina subacta cum succo semperuiui, & similium, hypochondriis applicentur: Subinde commutentur. Arabes, Syrup. acetoso, oxymelite, materiam crassam incidunt, postea etiam oxymelite diuretico, sed perpetuo incidentibus aliquid admiscent, quod stomachum roboret, vt syrupum rosatum, de agresta. Quod perpetuum est in febribus phlegmaticis, vt, cum incidimus, stomacho etiam consulamus. Deinde purgant. Purgatio ex aloe, hiera, rhabarbaro. Interim incidunt, vomitum cient, clysteres acres imperant: vtuntur attenuante victu: eodem modo stupis & sudoribus vtuntur: deinde etiam antidotis, quomodo in epiala dictum est. *Holl. de morb. inter lib. 2. de Lipyria.*

Observatio.

Febris singultuosa & continua.

OGionum, anno præterito, ex febre singultosa, quam alias, tãtum semel videram, sanaui, dum iam excederet annum octuagesimum. Extra vero absynthii succum cum oleo amygdalino dulci. Existimaui, vt par erat, membra esse sicca: materiã, quæ in illis cõtinebatur, lentam. Alius item seruatus est, quem vidisse dixi: sed ille iuuenis erat: vt quod maximum esse antea putaueram, non esset formidandum. Verum multum interest, quod singultus cum febre, vel antea adueniat, vel post. Agnetem quoque Claudii Galli (qui solus ex ea gente in nostra ciuitate mercator superest) iam nouem mensibus cõtinua febre laborantem, postquam extremam sumpsisset vnctionem, sanaui: quanquam sæpe vir suus Vale mihi diceret, non posse id fieri ratus. Habitabat tum in via quæ à templo magno ducit ad Bouleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo sanaui Iuliam Rotoram, vxorem Iohan. Baptist. Mercatoris insignis, laborantem febre continua, cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tussi quoque & spirandi difficultate adeo magnis & assiduis & confirmatis, vt vix vno aut duobus diebus superesse posse existimaretur. Ergo diæta exquisita robustior facta, & rursus misso sanguine, &, vbi remisit febris, decocto propinato ex ligno Indico, conualuit, & nunc etiam viuit: quam tamen repetentibus febribus vix post triennium incolumem præstiti. *Cardanus, lib. Admirau. Curat. pag. 127.*

Observatio.

Febris species cum tussi & fluxu infestans, & in Italia magnam hominum stragem edens.

ANno 1591. in Italia morbus perniciosissimus exortus est, acutissima scilicet febris cum tussi & continuo fluxu, eratque morbi sedes plerunque in capite: quare ægrotantes fere omnes phrenesi laborarunt, & octauo decimoque die moriebantur. Curabatur morbus hic in nonnullis sectione venæ, siue in capite ipso, siue è capite in brachium descendentis. Causas huius morbi dicebant nonnulli continuas esse pluuias, & inundationes anni superioris, deinde ardentissimos calores, qui sequebantur, & pessima nutrimenti qualitas ob summam annonæ penuriam. Grassabatur potissimum in Vmbria, Thuscia, Latio, Lombardia, aliisq; nonnullis Italiæ locis. Moriebantur homines cuiusuis ætatis, maxime Viri triginta quinque annorum, vsque ad quinquagesimum annum. Sed & hoc animaduersum est, paucissimas mulieres hoc morbo esse extinctas. Ferũt in sola vrbe Romana ab Augusto anni 90. vsq; ad Augustum 91. plus quam sexaginta hominũ millia hoc morbo periisse. Tandem in Iulio decreuit & Mense Augusto plane extinctus est. *Iansonius Tom. 1. Mercurii Gallobelgici Lib. 4. pag. 348.*

PARALIPOMENA AD FEBRES.

OBSERVATIO.

De febris natura & calore discrepantes medicorum sententiæ.

ARgenterius *scribit in libr. de consult. med. cap. 7.* Febrem esse intemperiem calidam, non siccam, eo quod omnis febris ob calorem labefactat actiones, & non siccitatem. Contra alij fere omnes dicunt esse intemperiem calidam & siccam. *Fernel. lib. de febr.* inquit, Febrem esse calorem præter naturam à corde in omne corpus effusum. Contra *Argenterius, in citato loco*, febrem negat esse calorem præter naturam, cum calor morbi causa sit, febris autem morbus: neque in totum corpus semper esse effusum, sed cordis tantum esse morbum. Sic *Curt. in lib. de febr.* caliditatem febrilem debere poni calefacto esse partem aliquam cordis cum omnis morbus sit in facto esse: contra Argenterius: Quod si omnis morbus sit in facto esse, solam hecticam febrem esse: siquidem in alijs humores & spiritus sunt calefacti, substantia vero cordis est in ipso calefieri. *Altomaris libr. de febr. cap. 2.* Febris qualitatem vult primum in substantia calidi innati suscipi, calidum autem innatum & naturam idem esse. *Fernelius in citato loco* contra, insitum calorem exuperare non posse, nec illius copiam & vbertatem vitio vnquam dari. Ecce, quis non videt hos doctissimorum virorum, de Febriū natura, sententias esse contrarias? *Albertus Vimpinæus de concord. Hipp. & Paracelsistar.*

OBSERVATIO.

Noua & paradoxa sententia de febrium causis & circuitibus.

VNiuersa criseon ratio, & circuituum in singulis morbis optime à Gal. prodita est, ex proportione facultatum ad locum continentem, contentamque materiam: accedentibus insuper causis cœlestibus vt Lunæ analogo motu & aliorum syderum Syzigijs. Potissimum tamen intermittentium febrium circuitus tum materiæ differentiam, tum febrilis fomitis situm, atque à corde distantiam insequi solet. Sic in quotidianis paroxysmis venæ cauæ portio, qua cordi vicinior patet, magis obstruitur: materies autem plus obtinet pituitæ. In tertianis materies biliosior: locus (meo iudicio) aptius in venis hepatis, ac synastomosi vasorum debuit collocari. Quartanis vero in mezaraicis venis præsertim si & humor sit fæculentus, vel ex adustione melancholicus. Cōtinuis omnibus, quæ non ex inflammatione viscerum, aut putredine foras effusa in alicuius ventriculi cauitatem, credo caloris fomitem ex sanguine potissimum in arterijs residere: vt tamen & illa exacerbationum varietas, tum pro qualitatis differentia in ipso sanguine putrefacto tum situ fomitis à corde quam optime statuatur. Hic autem fomes vbiq; non simplex, sed ex pituita & bile, permistis inuicem atq; confusis, nascitur: hac quidem incendi magis, illa obstructionis aptitudinem suggerente: etsi in alijs plus minusve nunc huius nunc illius exuperet: vnde repetunt febres, dum tota fuerit expugnata materies, atque discussa: discutitur per singulos paroxysmos, pro facultatis proportione ad ipsam materiam regignitur alia pro excrementorum affluentium mole & qualitate, nunc ab hepate, nunc à ventriculo, vtero, aut aliunde. Quare quantumuis ordo diuinitatis characterismum in pluribus præ se ferat, non tamen isthic vbi naturæ ratio clara est, statim ad Metaphysica procurrendum. *Corn. Gemma lib. 1. de c. 7. Cosmocr.*

OBSERVATIO.

An ad curationem febrium in die paroxysmi sit exhibendum catharticum.

VIDE *in monumentis Cratonianis Bartholomæum Hierouium, & Cratonem ipsum.*

OBSERVATIO.

Rustici febrientis historia iuxta agrestem naturam suam, rustico victu & viuendi genere consueto liberati, qui prius circa medicinam inconsuetam periturus erat.

ACcidit vt rusticus quidam febriens acutissime perduct⁹ ad hospitale, nullis remedijs à D. Gisb. vix curari potuit. Tandem ex morituro quæsiuit, ecquid peteret, quæ fuisset victus ratio antea: dicebat se plane ab isto cibo & potu & syrupis & id genus similibus & lecto, qui minus esset mo[illegible] abhorrere, quod non dormisset intra 19. annos [illegible]ecto, atque vsus fuisset cæpis, caseo bubulo & similibus duræ coctionis, sub dioque in stramine vestitus dormiuisset: Tandem D. Gisb. vna nocte permisit, vt in stramine dormiret: deinde vt afferretur cæpa, sal cum aqua frigida: consensit & hic D. Gisb. arbitrans illum tandem eo citius moriturum; cum ille postridie astaret igni præter omnem opinionem. Videndum igitur medico diligenter, vt consuetudinis rationem in quo morbo, &c. Ostendit D. Gisb. hoc exemplum multis bonis viris aduocatis dignum quod obseruetur. *R. Solenander sect. v. cons. 15. ope consil.*

OBSERVATIO.

Piscis febrem accersens contrectatus, reiectus vna quoque febre liberat.

REferunt in Arotan flumine beatissimę Insulæ Zeilam esse piscium genus, quod manu deprehensum febr. accendat, illicoq; qui tamen piscē tetigerit febre corripiatur. *Cardanus lib. de subtil. 10.*

Zeilam Insulæ flumen Aratan piscosissimus est. Cæterum pisces illi neutiquam esculēti sunt: E quodam genere vnum si quis manu capiat, continuo febre corripitur: amisso pisce statim liberatur. Idcirco eum febrium appellauimus. *Scaliger Exercit. 218. nu. 6. ad subtil. Card.*

OBSERVATIO.

Recidiuæ febris, præcognitio, & illius per sudorem discessus historia.

SExtus in morbū incidit acutum, adeo vt septimū diem euadere non posset, quin iudicaretur. Quonam autem pacto habeatur huiusce rei cognitio, in libris de Crisi scriptum est, in quibus etiā docuimus quomodo crisis sæpenumero, non expectato die qui fidenter iudicat, alio die erumpit, atq; hoc sexto euēturum, quarto die cognoui. Quāobrem interroganti Pitholao cubiculario quidnā fore vaticinarer, respōdi, subridens, non posse morbum vltra septimum diem protendi, verum 7. vel 6. die prorsus iudicatum iri. Quod si sexto iudicetur, reuersurum morbum, sin

septimo soluatur, integram eam solutionem fore: per sudorem vero necesse esse eam solutionem euenire. Cum igitur 6. die, quemadmodum dixeram, morbi iudicatio aduenisset, Sextus, qui supra modũ contentiosus erat, vt me non redeunte febre redargueret, quotidie quidem lauatum concedebat, sed neque vinum bibebat, neque quicquam aliud assumebat, præter ptisanam vel solam, vel cum panis micis, interdum quoque solo pane tantum aqua macerato contentus erat. Hæc vsque in 12. diem faciens, mediam se prædictionem superasse iactabat: 13. die lymphati vini pauxillum bibit, ac parumper copiosiorem cibum quam antea, tenuem tamen adhuc accepit: sequenti die, qui à primo decubitus tempore, quartusdecimus erat, febrire cœpit: sed, ne quis id mihi renunciaret, vehementer vetuit, existimans eã febr. neque vehementem fore, neque vltra diem vnum progressuram. Procedente vero die cum febris assidue plus augeretur, Claudius Seuerus de suis ædibus, quæ propinquæ erant, in Sexti domum se cõtulit, ibique postquam Sextum non modo febrire cognouit, sed valde iam febrire deprehendit: primo quidem ipsum percontatus est, quam ego sententiam haberi[illegible] febre quæ tum incœperat: deinde vt ex eo veri[illegible] intellexit, atque ob concertationis studium ad me vocandum quenquam non misisse: statim me accersitum misit, quo & Sextum viserem, & se conuenirem. Quibus peractis interrogauit me Seuerus, quidnam de morbi reditu mihi videretur? cui ego respondi, quæ & Sexto paulo ante dixeram, post tres dies eam febrem, quæ satis magna interim esset futura, desituram: atque decimo septimo die, si quis à primo decubitu numeret, iudicationem futuram. Sextus itaque libenter audiens breui morbum solutum iri, proinde mihi fidem præstitit. Quod enim quisque cupit, id nimirum quoque facile credit. Seuerus autem quamuis quidem me de salute Sexti non deceptum iri crederet, de die tamẽ, in quo penitus à morbo liber futurus erat, mihi fidẽ non adhibebat, existimans esse difficile, non expectato saltem sequenti die, quod quarto futurum esset, firmiter pronunciare. Sic itaque animatus subsecuto die, cum vix dum illuxisset, ad Sextum misit quendam, qui me ibi opperiretur, & post inspectum Sextum ad se duceret. Quamobrem, vt Sextum visitaui, & ad eum veni, contradicis, inquit, illis, quæ heri Galene dixisti, an in eisdem permanes? cui ego, nunc etiam magis, quam heri, eadem affirmo. Rursus quoque, cum me post prandium ad se vocasset, denuo percunctatus est, an Crisim Sexto, quo die prædixeram, aduenturum firmiter existimarem: cognouitque me magis tum, quam pridie, eadem affirmare. Item & sequenti die, nunquid, percunctatus est eandem prorsus sententiam, quam prius affirmassem, retinerem, an potius aliquid ex his, quæ dixissem, immutare vellem. Tum ego, eorũ quidem, quæ prædixissem, me sane quippiam immutare nolle, sed quædam potius illis adijcere insuper velle respondi. Sciscitatus est ille denuo, quid illud esset. Et ego, cum septimus decimus dies, inquam, aduenerit, sudor hora noctis secunda erumpere incipiet. Tum ille nunquid & Pitholao, subiecit, hæc dixisti? Cui ego me dixisse respondi, nec dubitare Pitholaum asserui, quin omnia, sicut dixi, eueniant, & Sextus quẽadmodum dixi, sanus fiat. Tum ille, prorsus, inquit, ista Pitholaus Imperatori significauit fortasse, inquam ego, quanquam mihi curæ non est huiuscemodi gloria: neque enim obambulans meas prædictiones, & quos sanaueram, prædico, ne me plus medici & philosophi odio prosequantur, & delusorem atque vatem appellent, ac huiuscemodi alia de nobis obloquantur: vobis autem amicis, qui ex istorum imperitia, medicinam vituperatis, artem quidem ipsam Apolline & Æsculapio dignam ostẽdo: hosce vero medicos ita medicinam dedecorare demonstro, velut Philosophi philosophiam, qui, licet nihilo melius cæteris vulgaribus viuant, honesto tamen philosophiæ cognomine seipsos appellant. Hæc itaque Seuero tunc ipse dicebam. Tu vero Posthume pulchre nosti, quæ tunc fere omnium medicorum esset malignitas: aperte nanque desiderabant, ne voti compos fierem, & tota die submittebant, qui singula explorarent, non tamen quæ Seuero & Pitholao prædixeram sciebant, aduentante crepusculo futuræ crisis initium conspectum iri. Quamobrem cũ hora septima grauiter febrire Sextum accepissent, ridentes, & plane læti quibuscunque occurrentibus, quo mihi detraherent, inculcabant: Admirandum Galeni vaticinium contrarios exitus sortitum est. Cæterum, vt crisis, sicuti dixeram, obtigit, secus postridie loquebantur atque pridie platerauerant, nam præ pudore cuncti se ab omnibus auertebant, quanquam hæc prædictio nihil, quod mireris, continet, si eorum memor es, quæ tibi in commentarijs, quos *in primum Hipp. librum de vulgaribus morbis* conscripsimus: & præterea quæ *in libris de Crisibus* docuimus, didicisti. Nam Medici isti non solum ea, quæ sunt ab antiquis scriptoribus hac de re literarum monumentis commissa, nesciunt, sed ne ægritudinum dies, cũ septimum transierint, amplius enumerare valent: præsertim si ægrotus, postquam à febre liber fuerit, denuo febrire incipiat. Atqui ab *Hipp. in lib. de morb. vulg.* descripti omnes dies vniuscuiusque ægrotantis, ad extremam vsque morborum solutionem, non solum quarto decimo die factam, sed & sexagesimo & octogesimo. Quocirca, sicuti modo narrabam, hæc prædicere quamuis vulgaribus istis Medicis admirabilis res videatur, reuera tamen admiratione digna non est: veluti neque cognitis omnibus quæ aderant symtomatis, quo tempore Antonius abfuit, Commodum eius filium sanare. *Galenus de præcognit. ad posthumum cap. 10.*

Observatio.

Represso sudore à febre sanatus.

Cum haud postremæ notæ Medicus nobilem quendam ciuem curaret, & febribus male hominem habentibus, vniuersum corpus in sudorem resolueretur, viresque omnes ita deficerent, vt cognati plurimum de salute eius addubitarent, me aduocant, ægrum ostendunt, curam enarrant. Inspiciens itaque hominem, oculos admodum graues ac pallorem faciei intueor: quin & intima eius præcordia calore vehementi affici aduerto. Quare sudorem inæqualem, qui finiri non poterat, statim amotis vestibus, quibus ille de præcepto Medici tegebatur, vt incongruum & inutilem supprimere nitimur: præsertim quod eo vires ægri penitus conuelli videbantur: tum corpus euentari, ægrumque etiam frigidioribus potionibus vti iubeo: donec sudor, quem Medicus

Medicus ille omni studio ciebat, prorsus supprimeretur. Quod vbi factum est, immutari statim videas ægri faciem, vires redire, calorem reprimi, febrem remitti, ac non multo post hominem ad pristinam sanitatem reuerti. *Beniuenius c. 53. Abditor.*

OBSERVATIO.

In vehementissima febre sanguinem aliquoties de die euomens æger conualuit.

NOs magnificum & illustrem Iulium Bojardum Scandiani Comitem curauimus qui cum vehementissima febre bis terque in die sanguinem copiosissime euomebat, tamen egregie euasit. *Anton. Musa Brasauolus com. ad aph. 37. lib. 7. Hipp.*

OBSERVATIO.

Nauicula (patria lingua Gundula dicta) vectus quidam, & hypochondria ad palum illidens, febre continua cum excretione purulenta corripitur, qui tandem idoneis medicamentis restituitur.

VEnetus ciuis nobilis decumbebat vehementi tentatus febre continua cum excretione purulentorum quorundam per aluum, ita vt quibusdam Medicis imponerent hæc excreta, nescio quid pituitosi existimantibus esse: pro quo affectu cum aliquandiu tractatus æger, superuocatus quidam Medicus alius (Saxonia vocatus qui nunc Venetijs degit, homo insignis eruditionis & eloquentiæ) suspicari primum cœpit, quod res erat. Nam ex sermonibus ægri vltro citroque habitis cognouit ex contusione prægressa in hypochondrijs, cuius tamen dolor postea euanuisset, cum in suam Gundulam descendere voluisset, forte fortuna corpore palo cuidam in aquam defixo imprudenter alliso, collectionem sanguinis extitisse: cui febris postea, & hæc excretio purulenta successerat. Quo affectu cognito, patiens adhibitis conuenientibus remedijs sanitatē pristinam recuperauit. *Camerarius de obseru. Patauio acceptis, & ad me missis.*

OBSERVATIO.

De ijs quæ in nonnullis morbis febrilibus sub pedibus à recentioribus ligantur.

NOVA sunt, auxilia, de quibus scribimus & non modo veteribus, sed ne multis quidem recentiorum Medicorū satis vel cognita, vel probata, præsertim his, qui à veterum aut à præceptorum suorum traditionibus ita toti pendent, vt vtile aut expediens aliquod à posteritate, præter ea, quæ vel legerunt, vel audiuerunt, amplius nihil inueniri, aut excogitari posse, temere existimant. Sunt autem, de quibus paucis agere instituimus, illa, quæ pedum plantis in magnis & ardentibus febribus subduntur. Duplicia autem hæc fere sunt. Quædam enim ad coloris contemperantiam, adhibentur: alia vero ad vapores, vel etiam humores, caput ac cerebrum petentes, deorsum reuellendos. Priora ex arta vel ex vulgaris vsus bolo, aut etiam ex luto potissimum vetere & cratitijs parietibus ademto, cum aceto & oui albo temperatis ac mixtis constant, additis quandoque lactucæ, vel solani folijs, aut etiam illorum succis. Et talia quidem calorem pedum contemperant, & solamen quoddam ægrotantibus in acutissimis febribus adferre videntur. Sed tamen non satis tutus est hic vsus, refrigerando etenim calorem ad cor & interiora viscera repellunt, quod haud videtur expediens. Nam hinc deliria, & grauissimi capitis dolores, vel alia etiam grauia ac difficilia symtomata, quandoque sequuntur. Alia autem repercutiunt, nec pedum calorem remittunt, sed magis intendunt, atque hoc modo ab internis viscerib. & etiam ab ipso corde vaporosus spiritus, ac etiam calidiores humores, ac eos qui sursum feruntur, reuellunt. Ad horum genus pertinent brassicæ rubentis cruda folia, quæ nitrosa & abstergente succi sui facultate attrahendi vim habent, præsertim si oleo aliquo illita, ac deinde sale conspersa fuerint: sic & sapo cum sale permixtus brassicæ folio impositus aut telæ lineæ, vel alteri alicui illitus: Raphanidis item cum sale trita radix, sed odor huius mox valde grauis ac molestus: Chelidonium maius cum sale solo, vel etiam cum sapone permixtum. Potentior autem omnibus his est columba viuens in duas partes per dorsum dissecta, & mox cum sanguine sub pedum plantis diligenter ligata. Quæ non modo vaporosus spiritus ad caput ferri prohibet, sed & eo perlatos reuocat, atque sic grauissimos capitis dolores sopit, & deliria sedat. Quod frequentius experimentis compertum. Eodem etiam modo exanthemata erumpentia ad inferiores partes pertrahit: sic vt circa faciem ac caput pauciora, circa vero ipsos pedes plura proueniant. Liganda autem sub pedibus est columba, in ipsis febrium præcipue exacerbationibus vel paulo ante; pedibus interim calentibus: atque illic horis ad minus duodecim sinenda: deinde adimenda & in alienum aquæ frigidæ mox abijcienda; ne odore sit molesta. Et præfertur ad huiuscemodi diuersionem columba reliquis vel volucribus, vel etiam animantibus: & quidem propter singularem, ac eximiam quandam proprietatem humanæ naturæ gratam ac amicam, qua pollere videtur. Non desunt vero & qui Tincas pisces sub pedibus in supradictis affectibus ligent, nec etiam absque fructu, sed cum minore laborantium solamine, & cum grauiore ac molestiore fœtore, quam à columba. Meminit vsus harum *Paulus Iouius in libello suo de Romanis piscibus* vbi licet huiuscemodi remedia nonnullis visa fuerint ridicula, acute tamen febricitantibus profuisse confitetur. Tincas ait scissas per dorsi longitudinem, pedumque & manuum plantis applicatas, ardentis febris feruoribus plurimum aduersari quidam putarunt ex secta Iudæorum, qui quanquam sordidi admodum, & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta feliciter attulisse comperti sunt. Non temere anuum huiuscemodi remedia contemnenda sunt, veluti ab anu aliqua, aut agyrta, vel vespillone quopiam reperta. Nam subinde ab istis hominibus quædam inueniuntur, quæ deinde à Medicis in artis operibus versantibus probantur: propter vtilitatem quam ex eorum vsu consequi experiuntur. Neq; enim refert quis qualisve sit remedij inuentor, sed quale illud sit quod inuentum, cum iudicio & ratione est expendendum. Quod si tunc experientiæ ratio accedat, non est cur reijci aut reprobari debeat, etiam à vilissimo repertum: Non enim ab inuentoris conditione aut laudandum aut reprobandum est remedium, sed ex facultatibus ac viribus de eo iudicium faciendum. *Dodonæus obseruat. propr. edit. 1585 circa finem.*

OBSER-

OBSERVATIO.

Iuuenis cuiusdam Alexandrini historia, qui ob palmularum recentium copiam deuoratarum: horrore vehementi captus fuit, absque hoc quod febricitaret.

COgnoui adolescenti cuidam ex condiscipulis nostris in Alexandria accidisse, quando primũ in ipsam nauigaui initio autumni. Ingesserat autem hic pluribus ex ordine diebus palmarum glandes multas teneras ac recentes, & à balneis, & ante ipsas, nec erant pleræque ipsarum exacte maturæ. Contigit autem ipsi vt primum initium sumeret à vehementi horrore, ab exercitio & balneo, ob quẽ horrorem, quum etiam se febricitaturum timeret, decubuit, &, vbi stragulis se contexisset, quietus mansit. Postquam vero per totam noctem febris exors permansisset, mane ad consueta vitæ munia surrexit. Quum autẽ in hoc horrore corriperetur, rursus decubuit, ac quieuit vsq; ad balnei tempus. Et vbi tunc rursus velut ad balneum surrexisset, maior horror ipsi factus est: & erat symtoma ipsum iam paruus rigor. Atque tunc omni modo se febrire opinatus, adhuc magis inquiete seipsum continuit. Postquam vero & per totam diem & per insequentem noctem periculo in se facto, comperisset se ex moderatis motibus horrere, si vero amplius quandoque motu vsus esset rigere, consiliarios nos adhibuit de his quæ essent facienda. Recordatus itaque ego tale quid in Asia nostra mulieri contigisse, & sodalem à timore liberaui, & vt calefacientibus ac crassitudinem humorum secantibus edulijs, & potibus ac medicamentis vteretur, adhortatus sum. Ille igitur sic restitutus. *Gal. lib. de tremore, frigore & palpit. cap. 7.*

OBSERVATIO.

Quod rigores interdum absq; febrili calore subsequente appareant, ac subinde recurrant.

ETsi *Galen. in libr. de rigore, & libr. 5. de symptomatum differentiis*, & post hunc *Michael Sauonarola in practica de febribus*, affirment, sæpe rigores vehementes etiam nullo subsequente calore febrili apparere, vel tempore criseos, vel alias, nulla febre præsente; tamen hoc non ita crebro animaduertitur, sed merito inter peculiares obseruat referri debet. Mihi quidem dum medicinam factito, aliquoties occurrit hic rigor. Primo in Reuerendissimo Abbate Hersfeldensi Michaele, qui præsentem in dignitate proxime antecessit: is enim vno die decies (vt arbitror) rigorem vehementem passus est, nulla febre præsente, idque per aliquot dies continuos. A quo tamen accidente lenibus vacuantibus, ac diæta conueniente à me curatus est.

Rebdorfij etiam, quod cœnobium in Eichstadiana diocœsi situm est, monachus quidam pater Paulus frequentius tali rigore oppressus, venæ sectione, & purgatione ab hoc affectu est liberatus.

Animaduerti quoq; idem symtoma in socru mea fœmina sexagesimum annum prætergressa, quæ repetitis vicibus rigore vehementissimo, absq; tamen insignis frigoris sensu, vno eodemque die vexata, magnam virium prostrationem sequentem, sine accessione febrili animaduertit. Curata vero fuit venæ sectione in crure, & clystere purgante infuso. *D. D. Iacob. Oethæus de obseru. prop.*

Eo anno, quo ex Italia in patriam redij, qui erat 1559. vocatus fui 8. Iulij ad commensalem D. Funckij quindecim circiter annorũ. Is rigore quodam quotidie corripiebatur, citra tamen caloris vllum sensum. Durabat hic rigor sine febre per horam integrã, quo cessante surgebat, valebat, comedebat. Facies erat discolorata, conieci obstructiones subesse ex humoribus crassioribus. Quæ cum in iuuene obseruassem, cõsului Galenum (memineram enim tale quidpiam, dum in Academijs versarer, audiuisse) qui *primo de symtomatum causis* hæc scribit: Vetus quidem sermo est, Rigori febrem semper succedere: non tamen in totum verus est, etiamsi quis eum ita determinare posset; qui citra externam occasionem oriuntur, has febres necessario sequitur. Solent, inquit, eiusmodi febres vitiosam sequi victus rationem, cũ homines in desidia se repleuerunt ac sæpe à cibo lauarunt, &c. Pro cura itaq; hujus sequẽtia præscripsi. ℞. Oxymelitis simplicis, syrupi bizantini ana vnciam semis, aquarum fœniculi, cichorei ana vnciam vnã, misce. Hoc syrupo vsus est quater: hos sequuta est sequens hæc potio. ℞. cassiæ recens extractæ vnciam vnam, catholici drachmas duas, aquarum fœniculi, endiuiæ ana vnciam vnam semis, fiat potio. Hac egregie quater est purgatus. Post vsum horum repetiti sunt syrupi præscripti, addito syrupo de absinthio. Vbi à cœna primam dosim accepisset, rigoris accessio, quæ horam circiter nonam prius inuadere consueuerat, mane hora quinta corripuit. Ab eo tempore postea nullum alium sensit paroxysmum, aut ad summum vnum. Cum per octiduum post syruporum vsum à medicamentis abstinuisset, liber à rigore esset, pro vlteriore humorum euacuatione, qui in superficie corporis continerentur, iussi vt balneo aquæ dulcis per aliquot dies vteretur, quod & fecit, & sanitati restitutus est. *D. D. Casparus Wolphius de obseru. propr.*

OBSERVATIO.

Quibus artibus Cyrillum Boethi filium clam cibum sumere deprehenderit Galenus in febre.

CVM ægrotasset alter filiorum Boethi, & liber à morbo factus rursus in morbum incidisset, deindeq; soluta febre denuo febriret, diceremq; ego puerum aliquid clam comedere, (nam, quæ palam exhibebantur, & qualitate idonea, & quantitate cõgrua erant) pueri matre promittente se filium diligenter obseruaturam, custodem pater adhibuit, quæ tota die secus puerum sederet, nec ad eum quenquã venire sineret, noctuq; cubiculum, in quo dormiebat, diligenter clauderet. Cum igitur quatuor diebus puer ita seruatus noctu incaluisset, indignabundus Boethus in thalamum pueri me manu apprehẽsum duxit: subsequebantur autem Boethum, vt scis, quicunq; in via nobis obuiam fiebant, quorum in numero & tu Posthume fuisti. Vt igitur domum intrauimus, inuenimus puerum de solito cubiculo in aliud translatum, vbi lectus erat, in quo pueri mater sedebat. Huic lecto parum infra medium lectulus iungebatur, in quo puerum iacentem mater seruabat

bat, nē quis ad ipsum accedere posset: sella vero vna lectulo aderat, qualis lectulorum ceruicibus hærere solet: è regione lecti, ad extremas & superiores partes lecti, duæ sedes sibi propinquæ iacebant, in quibus vt nos Boethus sedere fecit, ipse secus vxorem sedit. Et mox, adduxi tibi vxor, inquit, Galenum hunc, vt ex te audiat, qua diligentia Cyrillum custodisti: nihilque in victu per hosce quatuor dies aberratum esse: & videat, nunquid reuera præterita nocte febrierit, an tu mihi renuncians ipsum calidiorem euasisse, inani timore decepta sis, & putaris febrem, calorem aliqua alia de causa forte excitatum, vt nobis, & quomodo se nunc habeat, aperte denūciet, & quæ ad victum pueri faciunt, omnia præcipiat. Hic ego, vt pueri venam in brachio pulsantem attigi, sine febre quidem ipsum esse pronunciaui: me vero deludendi hisce, qui vatem me appellare consueuissent, ansam dare. Excipiens Boethus, & ego, inquit, in comparationem illorum soleo te reuera, vt scis, vatem dicere, quoties aliquid prædicis, quod æmuli tui negant præcognosci medica facultate posse. Atqui hactenus, subiunxi, ea omnia te docui medica arte inueniri, priscosque aliquot Medicos hisce de rebus conscripsisse. His dictis, effari me omnes vaticinium iubebatis: & ego rogare vos, vt adhuc semel pueri pulsum me tangere sineretis, quod vt feci, testis eris Boethe, dixi neminem mihi huc venienti, te cumque, dum huc veniremus, colloquenti significasse, quæ vaticinaturus sum: asseuerante illo se, quæ dicerem, attestari, nosti, quantopere ridens, aduertere vos & auscultare iussi, vatis oraculum huiusmodi esse clamans: Cyrillo huic hac in cella comedendum quippiam absconsum est, vt, quando mater in balneum itura domum hanc clausit, & securitatis gratia clauem in loculum coniectam obsignauit, (hoc enim ipsam facere interdum comperio) filius id, quod absconsum est, sumat atque ita demum comedat. His auditis, Boethus statim surrexit, arreptūque puerum in cubile matris transtulit, & iussit pueri lectulum insterni, obseruans, an absconditi quippiam, dum excuteretur, appareret. Verum, vbi, & quæ super imponebantur vestes, & quæ substernebantur, omnes excussæ fuerunt, lectum quoq; agitari præcepit, & sellam attolli inspiciens, an abscōsi quippiam sub ipsis videret: demum, vt ne hoc pacto quidem aliquid conspectum est, puerum è cubili matris in lectulum transtulit: vxoris quoque cubile totum excuti & denuo sterni præcepit. Quibus peractis, quid nunc, subridens, inquit, noster vates protatu? Hic ipse non poteram non mirari, nihil ibi repertum fuisse videns, vbi occultum aliquid extitisse credidissem: ideoque surrexi, &, quod solum intactum supererat, quia, quod quærebamus, absconsum illic nullus existimasset, attollens excussi. Erat autem exiguum prorsus matris velum sellæ impositum, ex quo commoto panis frustum in terram cum cecidisset, clamorem magnum vos omnes sustulistis: atque cum Boetho simul & abunde risistis, & vatem laudastis. Boethus itaque plus cæteris in risum effusus mirabatur, quomodo pulsus occultatum cibum mihi significare potuerit, & nunciarit id, quod in puero fiebat, dum mater lauaretur. Tum ipse, solertissime Boethe, non quia pulsus id admonuerit, hoc ideo coniectauit Galenus tuus, sed clauso diligenter cubiculi ostio, difficile non fuit conijcere, in tam longo tempore comedendi copiam puero fuisse: verum nec occultari quippiam, nec id, quod occultatum erat, cibum fuisse pulsus mihi significauit, sed, cum puerum agitatum viderem, non iudicaui, vt in amante fœmina, & in seruo timente feceram, ob aliquam animi perturbationem puerum agitari: præsertim cum puer febre prorsus careret. At, si me interrogasses, vnde collegerim, id, quod abditum latebat, cibum fuisse, si mentem huic quoq; rei adhibueris, exponam: cum neq; orationem puer habiturus esset neq; in palæstram descensurus, nec aliqua in re sui periculum facturus, aut deniq; à quoquam reprensus fuisset, ab excessu corporis aliquo potius, quam ab vlla animi perturbatione, eam commotionem pulsus pendere conieci. Hæc simul atq; Boethus audiuit, per Deos, inquit, non miror cum ita res inuestiges si nullus alius medicus ista sciat: perspicuum est autem eos nescire, cum ipsi, quod tu facis, nunquam efficiant: & se ista alio quouis modo potius, quam medica disciplina, facere diuulgent, videnturq; mihi, subiungens dicebat, non solum qualis altercantium pulsus esse debeat, ignorare, verum etiam neq;, si quisquam eorum casu noscat, quæ tu collegisti, scire colligere, cum neq; suapte natura solertes sint, neq; se in disciplinis exercuerint. At, respondi, satis ad male agendum & exercitati & sapientes sunt. *Galenus lib. de præcognit. ad posthumum cap. 7.*

Observatio.

Admirandum in febre vteri gestationis prognosticum.

Sororem Io. Pauli Negroli iam duobus fere mensibus febre sed magis quam pro febris ratione cōflictatam cum cognouissem, dixissemque in vtero habere, intra quinque dies sanaui, exhibito diamargaritione: peperitque filium primogenitum, qui adhuc solertia mea superstes est. *Cardanus de curat. admirand. circa finem.*

Observatio.

Oleum vomitorii loco in febribus non exhibendum.

Pessime faciunt medici imperiti, qui non oleum febricitantibus exhibent tantum, sed & antimonium. Noui quendam medicum, qui oleo vsus est in muliere cereuisiaria febricitante, quæ postea relaxato ventriculo nihil retinere potuit. *Forestus Scholio ad lib. 2. obseru. 10. de febrib.*

Observatio.

Lac frigidum in febre bibitum, graues ventriculi torsiones excitans, tandem concretum vomitu reiectum.

Non modo ex frigidissimæ aquæ potu, aut frigidissimi vini haustu, periculum ijs imminet, qui vehementer supercalfacti sunt: sed ex frigidi lactis, cui ademtum est butyrum. Nam hoc ipsum in ventriculo, male affecto, etiam facile concrescit, ac deinde molestias excitat. Vir quidam, posteaquam à febri, qua aliquot dieb. laborauerat, sibi liber videretur, ac carnes vesperi cum alijs coctas edisset, postridie magnum haustum, circiter libram videlicet, lactis huiuscemodi frigidi ieiunus bibit, sperans aluū (vt alias assolet) inde laxiorem futuram. Id cum non succederet, & molestis torsionibus ac doloribus circa

circa ventriculum torqueretur, digito gutturi, imposito vomitionem excitauit: cum qua duæ lactis concreti magnæ partes excretæ sunt, pro numero haustuum quos sumserat. Nam bis se bibisse affirmabat. Ac sic à doloribus circa ventriculum liber factus à frigidi huiuscemodi lactis potione deinceps abstinuit.

Religiosa quoque quędam, cum febricitaret, & eiuscemodi lac quoque non coctum bibisset, aliquot diebus circa ventriculum pondus ac molestum dolorem sensit, qui non prius cessauit, quam difficili vomitione superueniente & multis lactis concreti durioribus particulis vna redditis, quibus reiectis, melius habuit. Tantum malorum lac etiam cui ademtum est butyrum adferre potest, si in ventriculum incidat calidiorem, vel aliena qualitate imbutum, vel prauorum alimētorum reliquiis infectum. Corrumpitur vero & in huiuscemodi ventriculo lac purum, in grumos coiens, molesta symtomata non raro adfert. *Dodonæus annotat. ad cap. 17. Beniuenij Abditorum.*

Observatio.

Febre continua laborans adolescens, cum post vsum medicamentorum aliquot meliuscule habere cœpisset, neglecta curatione reliqua non modo in publicum prodire, verum etiam nauigationi se credere est ausus tandem in surarum dolorem incidit, & paulo post restagnante sursum in caput materia dolorum, lethales sibi conuulsiones consciuit.

ADolescens quidam Thoruniensis, primariæ familiæ floridæque ætatis homo, idemque sponsus, in febrem incidit, grauiter satis decumbens, is durante morbo difficilis admodum fuit in sumendis medicamentis, sumsit tamen quæ necessaria fuerunt, hortatu medici, parentum & amicorum: sed vt quousque necesse fuit conuenientia auxilia continuaret, neque à Medico, neque à suis adduci potuit. Sed quamprimum meliuscule sibi esse sentiret, & tantum rectus incedere, vestibusq; indui posset, se iam prorsus ad sanitatem rediisse, neq; iam sibi vllo medicamento opus esse dictitabat. Cumq; de morbo nihil sibi reliquum esse diceret, præter dolorem quendam pedum, quem in suris, γαϛροκνημίας, vt vocant, perciperet, id quod corporis motu & aëris mutatione discussum iri sibi persuaderet, in publicum rursus egredi, ad sponsam itare, imo vero cum parente suo nauigationi se credere, & secundo Istulæ flumine Dantiscum proficisci audebat. At quid fit? altero vel tertio die postquam nauigium conscendisset, (erat autem tempus anni medius autumnus) dolor surarum delitescere cœpit, & materia eo à natura missa retromeante, caputque inuadente, factū est vt diris modis conuulsus in ipso itinere obierit. Qui casus exemplum, meo quidem iudicio, esse potest, quod ab Hippocrate scriptum legimus 1. *Coacarum sentent.* 3. ἐν πυρετῷ γαϛροκνημιῶν πόνοι κακοήθεες, καὶ γνώμης παραφορή, nisi quod hic loco emotionis mētis, cum materia in cerebri corpus, vt alibi Hipp. loquitur, impacta sit, tantarum conuulsionum, quas vel apoplexia exceperit, causa extiterit. *CL. Francisc. Tidicæus suis ad me transmissis obseru. per D. Laurent. Scholzium.*

Observatio.

Cum signis concoctionis nonnullos mori.

QVOD creditu difficile est, sæpe cum perfectis concoctionis indicijs, homines vidi ex febribus perijsse. Qui enim malignis febribus laborant, ita mori solent. Nam exigua in illis excitatur putredo, & propterea exiguus calor in illis accenditur, qui concoctionem turbare non potest: itaq; illi pereunt, non ob febris vehementiam, sed ob malignitatem, quæ pulsus, appetentiamque primum perdit, & paulatim alias actiones inuadit. *Argenter. comment. vltimo ad lib. 2. Galeni art. med.*

Osbervatio.

Intermittentes febres non semper periculo carere.

QVOD omnino careat periculo febris intermittens, id quidem perpetuum non est. Duos fratres gemellos vidi: vterque ætatis initio tertiana correptus, quæ plurimum intermittebat, sed violentis accessionibus cum pulsu admodum inæquali, intercidente, deficiente, viribus paulatim fatiscentibus, paucis accessionibus extincti sunt. Natus vterq; annos 72.

Alter iuuenis admodum, bile redundans, æstate, ardente tertiana correptus, cum longiori inedia vsus, accessione vehementi correptus esset, dissolutis viribus obijt. Alios quoque mœrore confectos, vsos intempestiua venere, in tertiana, obijsse constat. *Hollerius comment. 2. in aph. 3. lib. 4. Coac. Hipp.*

Observatio.

Puer, horrore stato tempore recurrente, mortuus.

PVerum nouimus, qui, dum rure paterno degeret singulisque diebus ad vicinum sacerdotem studendi causa, vt fit, summo mane mitteretur à patre: accidit semel vt prope iam intranti illi sacerdotis ipsius ædes, essetque cœlum paululum adhuc subobscurum, præsto fuerint duo viri nigris vestibus obuoluti: quibus adeo perterritus est puer, vt toto corpore contremiscens, altaque voce auxilium clamitans, in admirabilem sane ægritudinem, ac demum in mortem inciderit. Nam stato tempore, id est, octauo quoque die, & eadem ferme hora, in eundem semper horrorem atque clamorem prorueba, donec, tabe consumptus, vitam, quæ nullis præsidijs contineri potuit, miserabiliter finiuit. *Beniuenius c. 63. Abditor.*

DE MORBIS EPIDEMICIS, PESTILENTIBVS, ET contagiosis alijs.

Et Primvm:

De Variolis atq; Morbilis.

Exempla promiscua.

Observatio.

De Variolis & Morbillis Græcis vel prorsus incognitis, aut non exacte tractatis.

DE ijs contagiosis est agendum, quę tametsi contagiosæ sint, pestilentes tamen non appellantur, quod maiori ex parte salubres sint, tales autem videntur illæ, quas, qui Arabum libros transtulere, Variolas & Morbillos vocant, per variolas intelligentes

gentes eas, quas & vulgus Variolas vocat ex similitudine, arbitror, pustularum, qui Vari dicuntur; per morbillos autem eas, quas vulgus fersas vocat, à feruore fortasse dictas: de ijs autem Græci non videntur sub alio egisse nomine, quam exanthematum, quod nomen & varium etiam apud ipsos reperitur. Contingunt igitur eiusmodi febres præcipue pueris raro viris, rarissime senibus. Videntur autem & omnibus semel in vita aut accidere, aut aptæ esse quæ accidant, nisi præcox mors hominem tollat, non facile autem dignoscuntur adesse prius quam pustulæ ipsæ malum prodant, signa tamen quædam præcedunt, ex quibus suspicio esse potest eiusmodi affuturam febrem. Ac primum, quum vides populariter quodammodo vagari genus id febrium, puer autem est, qui febrit, tum suspicari potest communi illo teneri morbo, necessarium tamen non est, quare & alia signa spectato, si conuersatus est cum alio affecto, si lucent oculi, si dorsum confractum sentitur, si facies rubet, febris autem continenter affligit, morosa quidem magis, quam mordax: hæc enim primum indicia apparent: tum interroga, num quid alias senserit eiusmodi febrem, quæ solet exanthemata illa apportare raro enim fit, vt, qui semel affectus fuerit, denuo etiam patiatur: tum vide, si quid à natura ad cutim pellitur, nam, vt plurimum, circa quartum diem, aut paulo post apparere solent, primum sparsæ quædam ceu maculæ rubentes, mox manifestius in pustulas concrescunt interdum humidiores, & varis similes, interdum icciores, & similes ijs exanthematibus, quæ ex calore solent pueris euenire, quas vulgus suffersuras vocat: vtræque mox tenui quadam pituita & sanie replentur, ac per ipsas soluitur ægritudo, facilime quidem pueris, difficilius autem grandioribus, propter quod matres solent optare febres hasce filijs euenire, quum tenera in ætate sunt. Contagiosæ igitur sunt, quoniam, quod exhalat in putrefactione, lentum admodum est, & seminarium contagionis in alterum, eo pacto, quo in alijs fieri diximus: maiori autem ex parte salubres sunt, quoniam ebullitio hæc purificatio quædam sanguinis est, neque enim cõtemnendi sunt, qui dicunt infectionem à sanguine menstruo contractam in vtero matris secerni per eiusmodi ebullitionem, & putrefactionem eius, ac sic defecari sanguinem per quandam quasi crisim à natura factam: propter quam causam omnes fere hunc affectum patimur, quoniam omnes eam infectionem menstrualem deferimus à ventre matris: qua de causa non perdit vt plurimum febris hæc per se, sed purgat magis. Pueris vero benignior est, quam adultis, quoniam, si qui per ætatem teneram eam sanguinis infectionem non expurgant, signum est esse male idoneam separari: quare mox quum in grandiori ætate fit separatio illa, contingit quidem vi multa & affligit magis, minus autem, cum sanguis est melior & aptior vt separetur ab eo labes illa. Ob id etiam, quum semel accessit, non reuerti præterea solet, quoniam secreta iam sit infectio: visa tamen quandoque fuit bis accessisse, quibus scilicet prius non exacte secreta fuisset. Si igitur sanguis pituitosior sit, pustulæ variformes fiunt, albæ, rotundæ, mucore quodam plenæ, si vero biliosior extiterit, pustulæ sicciores erumpunt: analogia autem eius contagionis ad eam sanguinis superfluitatem est, quæ à menstruo sanguine contracta fuit: quare ad eos solum analoga est hæc infectio, quibus purificatio sanguinis non est facta, propter quod nec omnes inficit, nec humores omnes. *Fracastorius lib. 2. de morb. cap. 2.*

Quoniam diximus expulsionem Variolarum Morbillorumque quodammodo crisim quandam esse, & sequestrationem menstruæ infectionis à sanguine, nulla tibi esse alia intentio debet, quam vt non impedias expellentem naturam, sed iuues potius, si opus est: quippe eam impediunt nonnulli interdum phlebotomijs, interdum purgatorijs pharmacis, quare, quum tu videris febrem esse eiusmodi, quæ eas expulsiones aut faciat, aut factura sit, tum abstine à medicamentis omnibus, sed naturam sines per se agere, nisi forte à principio magnam plenitudinem fueris conspicatus, tum enim licet vti purgante pharmaco, sed non acri & molesto. Quod si sit iuuanda natura, locum prius procura, vt calidus decenter existat, vt æger pannis conuenienter tegatur, & ijs rubentibus, vt leui vtatur cibo, vino abstineat: tum vide, quæ causæ prohibeant expulsionem, num carnis densitas sit, aut crassities materiæ: tunc enim, iuuanda est natura ijs, quæ foramina cutis aperiunt, & materiam attenuante, quales sunt caricæ, & fœniculus, & carui, & apium, & similia, ex quibus commode decocta fient, sunt qui addant lentes, abiecta prima aqua, decoctas: aliqui, qui & tragacantham: quod quidem forte miretur aliquis, quando in lentibus & tragacantha contraria magis videtur intentio inesse, quum & ingrossent, & inspissent sanguinem, & cutim obstruant. Verum ita res accipienda est, quod ebullitio sanguinis interdum temperata est, interdum non temperata, sed aut maior quam oportet, aut tenuior quam oportet. Si igitur temperata est, crassior autem humor qui feruet, tum neque lentes, neque tragacantha adiungi debet, sed sat erunt quæ subtiliant: at vbi intemperata est, & maior quam oportet, aut quod excernitur nimis subtile visum fuerit, tum, si prædictis addantur lentes, & tragacantha, recte facies, quoniam ita ebullitionem temperabis: quod & in sputo sæpe fieri oportet, quum plus æquo tenue est. *Idem lib. 3. cap. 4. de contagiosis morbis.*

Observatio.

Variolas & morbillos sæpe etiam interna viscera inuadere.

OBseruatum quosdam ab interitu dissectos, quibus iecur, lien, pulmones, omniaque interiora, haud secus atque cutis, sordidissimis papulis manantibus scaterent. *Fernelius lib. 2. cap. 12. de abdit. rer. caus.*

Mihi & Ricardo Huberto Chirurgo videre licuit in duabus puellis, quarum vna quatuor, altera septemdecim annos nata erat: vtrique enim ex morbillis mortuæ & dissectæ interiora viscera crustosis pustulis, his similibus quæ in cute emergunt, obsita visa sunt. *Pareus lib. 19. cap. 1.*

Observatio.

Infantes nonnunquam in vtero materno aut proxime à partu hoc morbo contaminari.

SÆpe deprehensum prægnantes maturos partus edidisse hac lue perfusos, quarum aliæ nihil o-

mnino foris, aliæ non nisi multis post diebus incommoda senserunt. *Fernelius lib. 2. c. 12. de abd.*

Nuperrime à locellis egressa ex nobilissima matre puella, post tres aut quatuor dies ab ortu suo, morbillis primum, mox variolis correpta fuit. *Montuus Halos. Feb lib. 7. cap. 2.*

Matrona quædam nobilis cum vterum ferret, & paulo ante partum morbillis (vulgus die Blahtern vocat) laboraret, infans ex vtero prodiens aliquot morbillos hinc inde in cute habuit, quod argumento mihi est infantes etiam in vtero materno huiusmodi morbis offici. *De Exemplis CL. V. Ioan. Franci Hildesii.*

OBSERVATIO.

Grauida quadragenaria morbillis correpta, saluo etiam fœtu seruata.

VXor mea Appolonia, Anno Domini 1569. grauida, firmæ valetudinis, & bene habita, ætate propemodum quadragenaria, & hactenus sterilis, cum partum ad septimum vsque mensem feliciter pertulisset, derepente morbillis toto corpore affatim erumpentibus, cum sæuissimis mali huius symptomatibus afflicta, corripitur. Sed Dei Opt. Max. benignitate, & mea operula adiuta, contra Hippocratis sententiam, qua, grauidam morbo acuto corripi, lethale esse, decernit, vna cum fœtu liberatur. Accedente spōtanea narium hæmorrhagia copiosa. Proinde in rebus arduis nemo desperet; quum interdum euadere cernamus, quos medicorum leges præsenti perniciei, sæpe etiam morti adiudicarunt. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Sanguinis è gingiuis excretio prodeuntibus ecthimatibus seu variolis.

FREQVENS est, dum natura ecthimatum expulsionem molitur, vt, eodem tempore, vel paulo ante, sanguis è naribus, & subinde copiosius, effluat. Verum Latomo cuidam ecthimatis laboranti, non per nares, sed è gingiuis erupit, quod cum in primis molestum esset, & sanguinem illac manantem reprimit. Repressus autem sanguis aliam, sibi viam quæsiuit. Nam ad vrinarios meatus conuersus, vna cum vrina descendit, atque sic, è gingiuis non amplius sanguine erumpente, vrina cruenta subsecuta est: quæ cum, & reprimentibus, sanguinisque fluorem sistentibus medicamentis adhibitis, talis esse desijsset, iterum natura sanguinem ad gingiuas pepulit. Et his autem nec prius desijt prodire, quam ab ecthimatis curatus æger esset. *Dodonæus cap. 14.*

Consideranda hic occurrit naturæ singularis prudentia ac prouidentia: deinde & cognoscendum conatum eius non esse reprimendum, quando critice sanguinem, vel aliud aliquod expellit: vel alias grauata sese exonerat. Veluti cum ecthimata erumpunt, quæ non alio tempore, quam cum sanguine reprobo grauata est, excludere velle natura videtur. *Idem in scholijs.*

OBSERVATIO.

Rusticus variolas habens, nocte sese aeri exponens subito extinctus est.

RVSTICVM & colonum quendam, qui apud Schiedam fluuium ex variolis decumbebat, præ manibus habebam: ad quem cum vocatus essem, & nunc extra periculum esset variolis iam vndique eruptis, eidem iniunxeram, ne subito sese aëri frigido, post abitum meum, committeret. At cum vacca in stabulo, in ijsdem ædibus, forte pareret, cumque famuli ad manum non essent, is subito è lecto prosilijt nudus, & stabulum accessit, & ianuam stabuli aperuit, aëre frigido intrante, ita vt mox variolæ delituerint, & rusticus subito extinctus fuerit.

Præter hunc vnum colonum, & alteram puellam quæ etiam ex variolis obiit, alios multos habui ad quos tum vocatus fueram, qui mortem obiere, modo à frigore sese recte custodirent, facillime ope diuina assistente curabantur. *Forestus Scholio ad obseru. 46. lib. 6. de febrib.*

OBSERVATIO.

Puer variolis laborans, & puteo se immergens, conclamatam raucedinem incurrit.

PVER quatuor annorum, laborans variolis mensem iam integrum, incuria ancillarum aut matrisfamilias, domo aufugit, cum alijs pueris in platea aliquandiu ludens, tandem ad quendam puteum haud ita profundum perueniens, nullis vestimentis exutus, in eum descendit, (nullo enim muro aut alio quouis modo munitus erat) in quo non admodum diu moram traxit, nam à prætereuntibus extractus est, & domum deductus. Die crastina ita raucus factus est, vt nullo remedio restaurari in hunc vsque diem potuerit: ac sane, ne vlla artis medicæ industria illi succurri possit, metuendum est, si quis variolarum naturam perpendat, nisi quis id diaphoreticis vel sudorificis medicamentis fieri posse existimauerit. *CL. Gesneri obseruatio per D. Casp. Wolphium communicata.*

OBSERVATIO.

Præter morbillos & variolas etiam tertium pustularum genus, rarum tamen, nonnullis obseruatum, Cristalliforme.

SVNT qui præter duas species cristallos adijciant, sic enim appellant quasdam veluti vesiculas plenas aqua, instar Cristalli splendentes, quibus cutis varijs locis distinguitur: has nunc vulgo nominant rauaglione. In quas non ita incurrunt omnes homines, sicut in variolas & morbillos, neque sub ipsis ita grauiter affliguntur: quamobrem non videmur tanquam tertia species, morbillis & variolis hæ pustulæ adijciendæ. *Vidius Med. part. 2. sect. 2 lib. 6. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Exanthematibus laborans puerulus, sanguine aliquot diebus emicto mortuus.

VIdimus primarij ciuis nostri filiolum exanthematis grauissimis laborantem, sanguinem aliquot diebus mingere: qui, cum natura humorum & sanguinis illius sarcinam superare non posset, mortem cum vita commutauit. *Hieron. Leorinus in Scholijs ad cap. 28. part. 4. libr. Wilichii de Vrin. probationib.*

Solent interire, qui hoc malo capiuntur, propter virtutis debilitatem, cum rasura intestinorum, & ventris fluxu: mictus etiam sanguinis, satis lethale est in-

est indicium. Quod pueris non semel euenisse vidimus: quos morituros esse prædiximus. Vt, dum hæc scribebam, cuidam cerdonis filio septem annorum nato contigit: cui medendum accersitus sum, iam septem diebus elapsis ab ægritudine, quem cum vidissem per totam faciem, pectus, & ventriculum pustulis quibusdam plumbei coloris infectum, ac fœtore iam oppressum, nec dubitaui profecto, quin de illius vita actum esse iam eorum omnibus prædicerem. Accessit huc ad me quidam ex domesticis, qui me audiuerat, qua, inquiens, coniectura duceris, quod hunc puerum moriturum præsagias? tunc ego illi, ex colore illo plumbeo variolarum, & ex fœtore & imbecillitate virtutis, quæ omnia apud medicinæ auctores mortis sunt signa: verum lethalius est signum sanguinea vrina: tunc ille respondens, pueri infelicis ecce vrinam sanguineam: immo sanguinem ipsum. *Gartias Lopius comment. de varia rei med. lect. cap 5.*

Necessarium est, non dare prohibentia screatum, nisi prius, quod fluit à capite, restringatur: & non emplastres nec inungas corpus habens blaccias, variolas & morbillos: quia ob hoc anhelitus subito restringeretur & acquiritur fluxus malignus, & vrina sanguinea, sicut accidit filio Seuhede. *Rasis cap. 4. lib. 18. continentis.*

OBSERVATIO.

Exanthemata in bubonia peste viua.

NOS in Regina, febri pestifera cum bubone subalis correpta, vidimus variorum colorum per vniuersum exanthemata: nempe rubra, flaua, viridia, hiacinthina, plumbea, nigra: à quo mortali morbo, Dei gratia, & medicinæ beneficio euasit. *Montnus Halos Febrium lib. 7. c. 2.*

OBSERVATIO.

Variolas & morbillos nonnunquam sine febre aut malis symtomatibus protrudi, quarum materia non exacte expurgata, sæpe perniciosissimos morbos, velut pestiferos tumores, & dysenterias difficiles inducit.

QVOD *Rasis cap. 18. Continentis* se vidisse testatur, id nos in filiolo nostro Ioanne Georgio, paulo supra bimatum constituto, animaduertimus, cui circa autumnũ sine febre omni, aut alijs malignis symtomatibus variolæ secundum faciem, & ventrem eruperunt: paucæ quidem illæ sed colore albæ nulloque alio præterquam aqueo & pellucido humore conspicuæ. Quarum pleræque citra suppurationem disparuerunt, maiores vero suppuratæ in crustas excreuere, quæ difficilem & tardam consanationem carbunculorum instar consecutæ sunt. Mirum vero puerum sic affectum fuisse, vt vltra vnius diei spacium decubitum haud sustinuerit, quin variolæ, nobis vix animaduertentibus, non confertim, sed sensim pullularint. Cæterum etsi sanguinis puritati tenellæque corpusculi constitutioni vt plurimum tam clementem morbi huius afflictionem acceptam tũ referebam, nihilo tamen minus suspecta mihi tanta mali huius elementia fuit. Id quod effectus paulo post declarauit. Appetente enim Solstitio hyemali, puer maligna febricula, cum summa virium imbecillitate, correptus, & ad sinistram malam, qua parte aurem spectat, tumore sub fusco castaneæ nucis quantitate oborto, omnibus pestis opinionem induxit, qui, exhibito monocerotis cornu scobe, & bolo Slesiaco, paucis inde diebus euanuit, pulchre febricula, & prauis alijs symtomatibus cedentibus. Sed nec hæc ipsa tumoris citra suppurationem insensilis discussio mihi per omnia probari potuit, quin, latentis veneni occultum seminarium initio regestum, & latens aliquandiu alijs postmodum morbis occasionem præbere posse, conijcerem. Bimestri ab eo postmodum me non vana coniectura ductum fuisse deprehendi: siquidem multo tempore cachecticam dispositionem cum lurido faciei colore præ se ferens, tandem in menstruam dysenteriam incidit; veneni vi, vt credibile est, crasim & humores corrumpente.

Cuius maligna qualitate intestina exulcerata sunt, à qua egerrime, nec nisi summo studio, liberatus puer est. Notabili exemplo variolarum, & morbillorum malignam venenatamq; materiam, vbi vel ex naturæ, vel medicamentorum beneficio non exacte expurgata fuerit, seminarium grauissimorũ morborum clam fouere, & post se relinquere: *Schenckius Pater.*

OBSERVATIO.

Quam grauium & pernicialium symtomatum consecutionem inferant variolæ & morbilli, historia varia & admirandæ.

VIdimus in puella febriente cum variolis mortem inde consecutam, cum febris remissa videretur. A gingiuis incœperunt vlcuscula, deinde palatum totumque os occuparunt: tum ad vuam faucesque descenderunt: quibus obsessis in cancrum desierunt, ex quo excitata dysenteria mors est insequuta. *Iacotius comment. ad libr. 2. sect. 2. coac. Hippocr.*

Vere hoc pronunciare licet, materiam, ex qua his affectibus origo est, qualitatis adeo malignæ, pestilentis & contagiosæ participem esse, vt carnosas partes laniasse non contenta, ossa etiam arrodat, & corrumpat, luis Venereæ instar, vt mihi obseruare licuit non modo anno Domini 1568. sed & pluries multorum quo vixi annorum decursu: cuius rei exemplum hoc proponere visum est nobilissimum. Filia Claudij Piquei Bibliopolæ regij in via Iacobea, quattuor vel quinque annos nata, ectymatibus cum per mensem laborasset, nec natura veneni malignitatem vincere potuisset, abscessus oborti sunt in sterno & humerorum dearticulationibus: quorum edax & virulenta materia ossa sterni arrosit, & à se inuicem diremit, ossium vero brachij epiphyses & omoplatæ capitulum pariter erosa insigni portione mulctauit. Cuius rei oculati testes mecum fuere Marcus Myron Medicus Parisiensis, & Regis hodie primarius, Ioan. Doreau Comitis Briani Chirurgus, dissecto coram cadauere. Quinetiam animaduertere licet, in plerisque huius morbi malignitate mortuis & dissectis, eam in principibus partibus inuehi corruptionis impressionem, quæ hydropis, phthiseos, rauciatis, asthmatis, dysenteriæ vlceratis intestinis, ac tandem mortis consecutionem attulerit: prout pustulæ per hæc aut illa viscera pari rabie debacchatæ sunt, quæ per corporis superficiem furere cernuntur: non enim externas modo partes deturpant, pustularum vlcerumque altius sese in

carnem defigentium impressionibus, & cicatricibus relictis, sed & sæpe mouendi facultatem adimunt, arrosis & labefactatis cubiti, carpi, genu & pedum dearticulationibus. Quinetiam multi inde videndi sensum amiserunt, vt Nobilis Do. Guimeneus, alij audiendi, alij olfaciendi oborta hypersarcosi in meatu tum narium, tum aurium. Quod si reliquias fecerit morbus, haudque eius vniuersa materia naturæ robore excreta fuerit, symtomata postea emergunt, quæ humoris malignitatem resipiunt, imo & symtomatum luis venereæ perniciem adæquant. *Pareus lib. 19. cap. 1.*

Alsaharauius se vidisse inquit plures pueros, quibus iuncturæ fuerunt apostematæ, ita vt ex illis nonnulli genuum motum amiserint. *Marcellus Donatus tractat. de Variolis & Morbillis cap. 29.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Experimenta aliquot infallibilia & probata millies in morbillis & variolis, adeoq; in omni ebullitione.

RHasis libro 18. *continentis* in curatione variolarum, morbillorum, & similium morborum, in quibus est humorum ebullitio, accurate eiusmodi medicamenta tradit, quæ ebullitionem promouent, & cum hoc nimiam ebullitionem inhibent, cum inquit: Medicina diuina longæ experientiæ & bonitatis, trahens ad superficiem corporis variolas, botor scilicet pustulas, & omnia quæ sunt necessaria exterius educi, ea est quæ recipit ficus v. passular. enucl. pondere aureorum decem, laccæ mundatæ drach. v. dragagan. drach. iij. lentium excort. drach. ij. croci aureum semis, coquantur in cotulis tribus, aut in lib. iij. aquæ fontanæ, vsque ad tertiam partem, & detur per triduum, quoquo die mane tertia pars libræ exhibeatur, iussu Dei, &c. In hoc medicamento, ficus & lacca ebullitionem promouent, & ad exteriora propellunt. Crocus aperit, & cor corroborat, passulæ epar firmant, dragagantum sua stipticitate nimiam ebullitionem inhibet.

Idem hoc ipse *Auicenna prima quarti capite de curatione variolarum* sentit, vbi inquit: & de illis, quæ sunt vehementis iuuamenti ad faciendum apparere variolas, est, vt sumantur ficuum citrinarum drach. vij. lentiũ excort. drach. iij. laccæ drach. ij s. dragaganti, seminis fœnic. ana drach. ij. coquantur in lib. j s. aquæ fontanæ, donec remaneat de ea tertia pars, & detur in potu de ea, expellit enim caliditatem ex partibus cordis, & prohibet pulsum cordis. *Petrus Sybillenus l. de Peste pag. 45.*

Decoctum proponamus, quod aduocandi ad cutem humores vim habet. Cuius descriptio hæc est. Caricarum numero decem, seminis fœniculi, anisi, apij, laccæ, ana drach. ij. lentium decorticatarum vnc. ij. iuiubarum sine nucleis num. 15. dragaganti, rosarum, sandalorum, seminis citoniorum ana drach. ij. decoquantur omnia in iusta aquæ quantitate: postea coletur, & fiat decoctum, cui adde croci in puluerem redacti drach. s. cuius potest sumi interdiu & noctu quantitas quam libuerit. Quod tamen decoctum illud lentium decorticatarum, & tragacanthi & laccæ scriptum *ab Auicenna, & Aloysio Mundella Brixiensi Medico in Epistola sua Burella scripta* non laudetur, curam non habeo, quod sentire melius debeam de Auicennæ Arabumque omnium eruditione in medicamentis componendis, qua in re, me iudice, multos Græcorum antecellunt, quam Medici cuiusdam, quamuis non vulgaris: Accedit etiam quod lentes decorticatæ, tragaganthum, non habeant obstruendi facultatem illam, quam ille secundum Hippocr. & Galeni sententiam illis tribuit, quod demonstratum à nobis est in excusatione & erroris expulsione Auicennæ, quem errasse Brixiensis nititur ostendere. *Gartias Lopius comment. de Varia rei med. lect. cap. 5.*

Efficax potio ad exanthemata prouocanda. Hordei, Seminis apij vtriusque drachmæ septem, Lentium drachmæ quatuordecim, ficuum siccarum numero quinque. Omnia ex aqua intybi satiui, oxalidis, fœniculi, apij singulorum libra, ad tertias decoquantur. Iure per linteum colato, addantur syrupi ex acido citri succo confecti cyathi tres. Mixta dantur potui, vel oxyzaccharum ex aqua, cui ordeum prius, deinde zaccharum sit incoctum, vel oxymeli ex aqua multa, vel vtrunque cum aqua in qua radicis apij portio sit decocta, aut caricarum, lentium, singulorum vnciæ pondere decoctarum ius, cum lanæ elotæ & croci momẽto in puluerem redacto potui sumitur. Mirum est, quam hoc pustulas istas in cutem eliciat. *Andernacus comment. de Pestilentia Dialogo 4.*

Scribis plebeios homines aurum exhibere ad expulsionem morbillorum cum successu: modum non addis. Arbitror autem de folijs auri te sentire. Aurũ aliquo modo resolutum nunquam dubitaui vires aliquas peculiares obtinere. *Gesner. epist. lib. 1. pag 4.*

Cum eruperint variolæ, iam, nisi noua succedant symtomata, naturæ cætera poteris permittere. Quãdo natura duos cõtrarios motus in corporib. instituit, videndum qui maxime ad vires restituendas faciat. Sic fluor alui in variolis non quidem cõprimendus. Mitigandus autem ijs, quæ malignitatẽ humorum contemperant, & ad superficiem corporis materiam pellant. Nihil hic rasura, seu puluere cornu Cerui, item Margaritis cum Auro conuenientius. Vbi pectus obsidet materia, Decoctum Raparũ cum ficubus detur, vel decoctum Lentium, vbi nimirum est humorum ebullitio. Ego in isto casu lapidi Bezoar non multum tribuo. *Ioan. Crato lib. 4. epist. & consil. epist. ad Th. Iordanum, pag. 393.*

Semen Rapæ albę cochlearis mensura contundito, hinc auri puri fol. vno addito, cum Fumariæ, nec non Veronicæ extillatis liquoribus probe terito & commisceto: hunc haustulum puerulo variolas patienti offerto, demum linteis contectus sudori euocando studeat, futurum vt variolæ sese exerant. *Iatreion Virtenberg.*

Sapphyrum oculis prodesse scio, & ad metum oculis puerorum, qui variolis & morbillis laborant, ne ab ijs infestentur, facere. *Crato lib. 4. epist. Iord. pag. 427. consil. & epist. per D. L. Scholzium publ.*

Aquilegiæ semen apud Belgas præcipue & affatim puerulis ad exclusionem morbillorum & variolarum exhibetur. *Camerarius.*

Aqua destillata è floribus lini huic rei confert, potestque modico saccaro condiri. *Hollerius.*

DE

DE SVDORE ANGLICO.

DESCRIPTIO.

OBSERVATIO.

Noua pestilentialis febris species, ad Ephemeras & Britannos relata, nonnullis hydropyrethos, & vulgo sudor Anglicus appellata.

IN Britania insula, quæ nunc Anglica vocatur, genus est Pestilentis febr. & contagiosæ, quæ ad ephemeras referenda videtur, quod die vna aut hominem perdit, aut liberat: est autem non contagiosa solum de vno in alium, sed & vagatur etiam de ciuitate in ciuitatem, non tantum per eam insulam, in qua fere vna videri solet, sed sæpe etiam ad vicinos Belgas deferri visa est. Quapropter & vitio aëris præcipue enasci censendum est: cur autem in ea insula præcipue oboriatur, vniuersalis quidem causa est analogia eius aëris particulatim vero in quo ea consistat analogia difficile certe est valde nosse: quanquam sunt, qui dicant id è soli ratione contingere, quod maxime gypseum est, vnde & Albion olim appellatum fuisse volunt: certis igitur constitutionibus humidis vapores è solo illo accidit eleuari subtilissimos quidem, corruptos tamen, qui & subtilem etiam inferunt contagionem, cuius analogia est vel ad spiritus, vel ad tenuem spumam, quæ sanguini supernatat. Quæcunq; autem causa sit, constat analogiam eius contagionis esse ad subtile sanguinis, propter quod die vna aut finitur ægritudo, aut æger, vt plurimum autem finitur ægritudo per sudorem, vnde & febrē etiam sudorem appellant incolæ: nullis vero alijs medicamentis vtuntur aduersus ipsam, quam expectatione sudoris, nam quibus aduenit, omnes fere euadunt, quibus autem retinetur, maxima pars perit: quare cura omni & diligentia procurant, ne impediatur sudor, quod vel facilime accidit, si tantum æger situm, atq; accubitum mutet: qua de causa iubent Medici, vt æger interea die vna situm non mutet: quam molestiam qui ferre possunt, mercedem laboris recipiunt, & euadunt, qui vero ferre non valent, sed se iactant, decubitum mutant, nouum aërem aucupantur, impedito sudore sua causa pereunt. *Fracastorius lib. 2. cap. 5. de morb. contag.*

CVRATIO.

OBSERVATIO.

Præstantissima antidotus ad ephemeram Britannicam.

NOs sub ipsis morbi initijs, cum non tam sudoris mouendi, quam etiam veneni frangendi atq; euocandi rationem habuimus, quæ vtrunq; efficiunt commiscuimus, ne, si ex occasione sudor interrumperetur, venenum quod superest de cætero ægrum offenderet. Verum si sponte manarit sudor, quod venenum tantum retunderet feliciter exhibuimus, vt ex cyatho vno aquæ oxalidis & dimidiato cyatho aceti rosacei egelidi, terræ sigillatæ scrup. duobus, ramenti cornu vnicorni animalis, pulueris dictamni ana scrupulo vno, cinnamomi, galangæ, nardi, ana scrupulo vno. Aut ex aceto calido, vel bolus armenius, vel terra sigillata seorsum cum odoribus. His atque id genus alijs vsi sumus, sed pro ratione personarum. Nam si laxa cutis, nec obstructa eius spiramenta, frigida & sicca selegimus. Si cōstricta illa, aut obstructa ista fuerat, calida & sicca maluimus, & melius responderunt. Naturæ ex se infirmæ subsidio erit vinum meracum calens, aut id ex decoctis macere, rosmari herba, aut cypero (quem iuncum quadratum Celsus, triangulum Plinius, odoratum alij nominant) liberaliter haustum. Si prima potio sudorē non elicit, iterum atq; tertio ex interuallo repetuntur, auctis aliquando tegumentis atque foco aut ex puris siccisq; lignis quercus, fagi, atq; fraxini, adiecto bdellio odorati suffitus gratia, ladano, aut styrace calamita: aut ex odoris lauri, iuniperi, abietis atque pinus seorsum. Vix enim fieri potest, vt per hæc sudor non sequatur. Profluente iam sudore à potionibus sudorem mouentibus atque à frictionibus abstinendum, & ad eum ordinem potionemque per omnem accessionem, quæ ante cum sponte naturæ fluxit sudor proposueram, reuertendum, cum eo tamen ne potio rara aut frequens, tarda nimium aut immodica fit. Sed & vincente iam sudore & natura, vbi copiose sudarit æger, memores nos esse oportet focum diminuere, & tegumentorum augmentum paulatim pro ratione subducere, vbi iam tangere corpus cœperit, si id ante vndecimam horam fiet. Etenim decima quarta iam exacta hora, etiam de iusta veste demere licet. Decimaoctaua, si leni tantum veste contectus æger sit satis est, modo pro temporis ratione ante abunde sudatum est, atque adhuc sudat. Sed si viribus satis constat, quantus plenissimus & longissimus potest promanet sudor antequā vestem demas. Ita tamen ne immodico sudore digeratur corpus, atque exhauriatur anima. Cuius rei semper habenda ratio est in infirmis corporibus & digestis spiritibus vel maxime, vti etiam in alijs firmioribus. Neque enim sudoris copia tantum, quantum vires æstimandæ sunt. Proinde committendum non est, vt supra vires æger insudet, quod potior est dubia curatio atque salus, quam certa mors. *I. Caijus de Ephem. Britann.*

OBSERVATIO.

Lethalis in sudando commissus error, quo multa millia hominum absumta sunt.

NEc te prætoribo, heu nimium dira mortalium lues, cui sudores Anglici, vel ὑδροπυρέτυ nomen ab ipsa symtomatis specie indiderunt. Orta hæc est anno 1529. circa æstatem, post humidissimam cœli constitutionem, vt à patre piæ mem. qui & eundem morbum passus est, tum temporis, euasitq; feliciter, ipsius audiui. Primum vero ex Britannicis locis terras maritimas Hollandiæ, Zelandiæ peruagata, Hantuerpiam venit, ac celerrime in Flandriam, totamq; Brabantiam sparsa, vno die sudoris infanda eluuie hominum multa millia suffocabat. His aderat ea dementia, vt sese lectis ac linteis insui paterentur, omni arte ac vi eliciendum sudorem arbitrati: heu nimis immemores illius Hipp. vocis, qua sic ait: si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, ac facile ferunt: sin minus, contra. Imo interea dum alter alterum strangularet, qui præsentes aderant, mutuo hortabantur ne se negligerent, vrgente morbi ferocia, ne victi precio, aut precibus se ante tempus liberent. Verum quando ad illos ordo peruenerat, vt sudandi tempus videretur, consuti similiter, & violenter operti clamitabant misere, obtestabantur

Deum atque hominum fidem, sese dimitterent, se suffocari iniectis molibus, sese vitam in summis angustijs exhalare, sed assistentes, has querelas ex rabie proficisci, medicorum opinione persuasi, vrgebant continue, vsq; ad 24 horas, id enim erat sudandi spacium præfinitum, ante cuius circuitum euasere quam paucissimi, tertia mortalium pars errore proprio atque insania misere strangulata, vitaque cum gemitu fugit indignata sub vmbras. *Gemma Cosmocrit. libr. 1. cap. 8.*

OBSERVATIO.

Temeraria cuiusdam, at minime infelix ab hoc morbo se vindicantis, curatio.

Ridiculum quiddam euenit nuper apud nos, id ἀξιόπιστοι quidam constanter retulerunt: Abest hinc vix stadio pagus quidam, in eo cum quidam ab hac febri correptus esset, statim regulas protritas cōtemnens, quantus erat, in accensum furnum, vnde panes iam cocti educti fuerant, se penetrauit: ibi cum totus sudorib. destillasset, emersit tandem languidiusculus, vt solent ab hac febri conualescentes. Porro qui deinde in eo furno excoctus est panis, nescio quid virulenti manducantibus conciliauit. *Simon Riquinus in Epistola de febr. Sudator. ad Generos. Comit. Hermannum de Nuenare.*

DE MORBO VNGARICO.

DESCRIPTIO ET CVRATIO.

OBSERVATIO.

Lues Pannoniæ seu Febris Vngarica Theriodes, vulgo cerebri vermis.

Febrilis pestis est lues, quæ dicitur Pannonica: hęc perinde vt illa in populum debacchata truculentam mortalium stragem ædidit. Expeditione enim necessaria, non minus quam iusta, contra Solymannum Turcarū Imperatorem ab Imp. Cæs. Maximiliano II. Austrio, Pio, felice, triumphatore, perpet. August. anno partus Virginei 1566. suscepta, vbi vires vniuersi prope Christiani orbis (pro aris siquidem & focis certandum erat) vnanimes conuenerant, in Pannonia innotuit: Eoque Vngarici vel Pannonici à regione, veluti morbus Gallicus quia in castris Gallorū in Campania ætate Caroli Octaui Francorum Regis deprehensus, illinc porro promulgatus: Sudor Britannicus ex Anglia (vbi primum anno salutis 1436. conspectus dicitur, Henrico Septimo rerum illius Insulæ potiente) vicina littora inficiens, Gallos, Belgas, & Germanos ab anno 1525. vsque ad 1530. vastauit, & hic morbus denominationem sortitus est. Castris ad Comarum cœpit, iunctis ad Iaurinum incrementa suscepit, exauctorato, & hinc inde dilapso milite, sæuissimus factus, tunc seu per seminaria distributum est contagium Germanis, Burgundis, Belgis, Italis, Bohemis: vehementior tamen, & diuturnior malignitatis portio Viennæ hæsit, qua domum reuertentibus pene singulis transeundum erat, & pro se quisque reficiendi corporis studiosus, dum intra tecta reciperetur, gratitudinis aut mercedis loco, morbum hospiti vel familiæ ingerebat, & ita aduenarum diuersorijs dedicata loca vndiquaque languentibus referta, viæ publicæ cadaueribus aut exanimibus occupatæ conspiciebantur. Symtomata ferme huiusmodi erant: circiter tertiam vel quartam à meridie horam inuadebat, eiusque ἐπισημασία cum leui rigore, qui frigus potius, vel superficiarium horrorem, quam rigorem præ se ferret, obseruabatur.

Post horulæ dodrantem æstus illum excepit, qui noctes & dies sequētes adsidue excruciatos detinuit. Inquirentibus conquerebantur de capitis dolore potissimum, deinde manu quoque admota ostendebant regionem sub sterno ad cartilaginē ξιφοειδῆ, quam & malogranatum vocant, vbi orificij ventriculi sedes creditur vulgo. Ibi omnib. certe ἀντίτυπον quiddam, renitentia inquam, & durities obseruabatur, quem locum si paulo summis duntaxat digitis comprimeres, etiam eiulatu ædito dolorē vehementem testabantur. Sitis inexhausta primis statim initiis adeo torquebat, vt viderim nonnullos, ad vrceos & vrnas aquæ frigidæ, extra tentoria prouolutos, assidue lambendo, vel potius sorbitando, nō prius desæuiisse, quam ibi animam exhalarent. Postridie, vel ad summum tertio die deliria, circa quæ id fuit animaduersu dignum, quod inter delirandum, dū sibimet non constarent, sermones tamen incompositos, quisq; de sua arte, quæstu, aut genere vitæ plerunque haberent:

Causidicis lites: aurigæ somnia currus, inquit *Claudian.* Ita de mercib. institores, de vini corruptela & adulteratione caupones, de conflictu & bellicis machinis, stratagematib. castramentatione, velitationibus, militares, & equestris ordinis viri, tractabant, licet non defuerint, qui & prouidentiam in dubium vocarint. Impotes mētis sat diu perseuerarunt. Exacerbationes circa vesperum: per noctem recrudescebat morbus. Lingua torrida, labra quoq; fissa: quibusdā sputum sanguinis.

Christophero Phrisiæ Orientalis Comiti, ex dysenteria febris tertio die oborta, cui accessit flux⁹ hepaticus, cum absq; intermissione purū impermixtūque sanguinē, interdum loturæ carnium nō absimilem excerneret, febrisq; intenderetur, septimo morbi die, qui erat Autumnalis Æquinoctij dies mane in aurora expirauit. Sectio ostendit iecur vniuersum prope dissolutum.

In quibusdā colicos, laterumq; dolores istiusmodi excepere febres. Quos inter Nicol. Crasar Dominus in Lansee tripudiis plures horas in calente hypocausto occupatus, per interualla poculis etiam vini aliquot exhaustis, vbi concaluisset totus, hyberno tempore exutis omnibus vestimentis dio se exposuit, eoque momento pleuritide correptus delirio comite (quod obstitit quo minus lateris vehementē sentiret dolorem) adsiduo, vigiliæ iuges, deiectiones meræ, synceræ, biliosæ, frequentes, herbacei coloris, spumosæ, febris ardentissima, lingua scabra, immensam sitis libidinem exaturare nequiuit. Quarto sudor leuis, sexto itidem, quo maculæ apparuerunt, & pulsus ad duos etiam tres ictus intermisit. Deliria de die in diem crescentia: septima post meridiem lethargicus humanis cessit.

Stordinus præpositus Tagrabiensis, ex vini meracioris ingurgitatione colicis infestari cœpit doloribus, neq; præteriuxta vmbilici regionem cruciatus persensit, cum ex improuiso deliria, febrem ardentissimam testantia, paucis diebus florenti adhuc ætate hominem è medio tollerent.

Non-

Nonnullis materiæ per aluum commotæ salubrem crisim attulerunt, vt Heineckero ad Salinas Viennæ habitanti tertio & decimo die magno impetu aluus turbata, excrementa integrum triduum fluentia, vacuata materia biliosa, partim pituitosa, putri & fœtida, vbi viribus subuentum esset, & metu nimiæ virium deiectionis aluus modice adstringentibus forinsecus appositis retenta esset, saluus euasit.

Plurimis & fere omnibus materiæ ex capite in vtramuis aurem secessionem fecerunt, vnde surditates plurimæ oboriebantur, eoque sequestrata materia salutis certissimum augurium prębebat, licet magna postea difficultate crassiores humores è loco angusto educerentur aut discuterentur. Euidens tamen solutionis morbi argumentum obtulit auditus impeditus. Parotides frequentes, facile tamen in pus abierunt.

Georgius Gerstorfius signifer, in linguæ paralysin morbo soluto incidit, è qua vix longo post tempore multis tentatis remediis liber euasit.

Pessima fuit crisis, quibus tuberculum in summo pedis (tarsum dicunt) oboriebatur, quo per vellicationem scalpendo obtrito, & effracto, malum radices serpendo agebat, donec lixis calonibus, aut auiculis negligentiorib. sphacelus, aut Arabum Esthiomenus ignis, crus occuparet, carbone quouis atrior, vnde ceu siderati, sensu & motu amisso, maloq; radices agente, vtroque aliqui, alterutro cæteri crure priuati sunt. Cruretenus amputati sunt pedes plus decem in ptochotrophio Viennensi, qui pari calculo in eo conueniebant, sese noctu frigus sensisse cum æstu subsequente: mane vero, vbi surgendum fuerat, tuberculi cuiusdam atri signa oborta, quod vbi vnguibus vellicassent, malum inspiciendo auctum & breui crus vniuersum obsedisse, seque in has miserias coniecisse. Nemini tamen hoc contigit, nisi qui sub dio, vt in excubiis milites, aurigæ, noctu aere frigido, sereno, iter facientes, aut alioqui frigori sese exponentes, moram longiorem traxerunt, vnde incendium obortum, tuberculo enato, conquieuisse affirmabant.

Salutem alii recuperabant 14. die, licet aliqui etiam in vigesimum sint producti diem, ii inquam & prius quibus tempestiue & recte instituta fuit curatio.

Omnes, qui vini potione non abstinuerunt, interiere, adeo vt summa spes saluationis in vini abstinentia collocata videretur: neque vllus visus morbus, qui tantam vini hauriendi voluptatem desiderio inexplebili coniunctam ac iste introduxisset, ita vt præcipites cum vino necem appetere prudentes & scientes viderentur.

Papulæ siue puncturæ, pulicum morsuris similes, omnibus equidem fuerunt, latiores aliis, minores aliis, vniuersum corpus quibusdam, maiore tamen ex parte regionem thoracis, & dorsum circa spinalem medullam occupantes, quamuis frequentes iuxta scapulas & in brachiis apparerent, coloris saturi plerunque, nisi in morituris, quibus in liuidum & atrum tendebant.

Insolens & inusitatum morbi genus prima fronte terruit plurimos, & vt in re noua, plurima excogitata remedia. Empirici, quorum eo ingens confluxerat numerus, **Hertzbreun** nominabant, vernacula lingua, quasi febrem ardentem cordis. Cum enim extrinsecus non adeo acrem, mordacemq; perciperent calorẽ, intus latere incendii fomitem rati, tum quia locum denotabant, qui germanis quoque cordis significatione (haud aliter ac καρδίαν græcis os ventriculi significare passim inculcat Galenus) dotatur: Ab atro vero vel puniceo linguæ colore, qui febribus ardentibus peculiaris **Breun** (vt Langius deducit) Causus illis dicitur, composito vocabulo causum cordis appellabant: & quia in dissectione (cuius egregie ignari erant) aliquas pustulas ceu sudamina Plinio dicta ab efferuescentia sanguinis oriunda, in substantia cordis conspecta illis fuisse, temerario iactitabant, ob id locum primario affectum cor esse mordicus asserebant. Vulgus **Kopffwehe** à capitis intenso dolore nominabant. Vicit tamen morbi appellatio. Insolens morbus initio multos sustulit, idcirco nouæ illis excogitatæ antidoti, eæque sæpius commutatæ, cum prioribus ignauis & minus securis aliæ subinde surrogarentur, si forte retundi posset calamitas publice grassans. Albuginem oui aut plures simul sumebant, & vehementer agitatam in spumam degenerare cogebant, illi ad pondus drachmæ vnius vel semissis crocum minutissime attritum adiiciebant: vbi hæc accurate permixta fuissent, vini sublimati siue aquæ ardentis ad vncias duas addebant, & vna vice exhauriendum propinabant. Tum eadem mixtura os colluebant, pannoque asperiore palatum, gingiuas, linguam, dentes, digitis insertis vehementer tergendo, tantisper fricabant, quoad ceu pellem, aut exuuias corii spissitudine, linguæ exuerent, ita æstum subtractum rati, linguam rubicundam & subcruentam reddentes, salutem ægro nulla prorsus victus ratione instituta pollicebantur. Si matutino tempore id exercuissent, vespere reiterabant, & vix vlli tertium hoc fuit adhibitum remedium. Successit aliud nouum, hoc proscripto, pollentius forte priore, & ob authorem nobilioris famæ. Id continet viginti folia sedi maioris (non arborescentis, quod non ita pridem apud Italos innotuit) vulgaris, quæ contundenda, & succus diligentissime eliciendus per expressionem, succo, quantus fuerit, adiiciebatur scrupulus salis Ammoniaci tusi, vel caphuræ nonnihil cum aquæ fontis lympidissimæ sextario. Hæc permista frigidæ exhaurienda propinabantur. Interdum leue momentum pulueris radicis Iridis Illyricæ commiscebatur. Hac aqua pro libito ægris vti concedebant, vt vicem gereret tam potus ordinarii, quam medicamenti. Gratius hoc postremum erat, ob frigiditatem, & quia laxis habenis illis hauriendi potestas dabatur. Hungari, è quorum exercitu non plures quam duo ex Episcoporum stabulariis toto eo tempore satis cessere, cum reuersi apud se quoque insinuaturum sæpe hoc malum animaduerterent, ob affinitatem quam cum febre ardente id habere autumarunt, more gentis consueto, Leuistici radicem (quam Laserpitium nonnulli potius quam hipposelinon esse contendunt) recentem effossam & ablutam, in artuina, siue axungia porcina, recenti, ea quoque à membranis perpurgata, & sæpius frigida abluta, contundunt: illo cataplasmate, vel vnguine, delibutum reddunt vniuersum caput, abraso capillitio, potius

tamen frontem & tempora quam reliquum inungunt capitis, & quidem frigide. Dehinc linteo ingenti, aqua ardente aut vino simplici calefacto imbuto, corpus vniuersum obductum amiciunt, & ita cubanti ægro sudorem magna violentia, & non leui ex mordacitate creato dolore, proliciunt. Præterea ab allio in aceto macerato, & sale, carpos manuum, & plantas pedum vehementissime diuersionis causa perfricant, nec aliis præterea sese muniuerunt præsidiis.

Rationales Medici, contagii de corpore in corpus transitus consideratione habita, præmissis Eccoproticis, quæ expurgandis ductibus communibus sufficerent, ad venæ sectionem sese protinus conferebant: tum diæta ex acidis instituta, vt mali Medicæ punicæ, vel vuæ acerbæ succo, ad antitodos conuertebantur. Mithridaticam confectionem aut theriacam exhibentes, sudoris prouocatione morbum exterminabant: cordi appositis Epithematibus, non posthabitis iis, quæ cordis vigorem tueri conseruareque intrinsecus propulsa malignitate poterant. Peculiare quoddam medicamentum quibusdam in vsu erat, cui plurimum fidebāt, quod accipit Theriacæ Alexandrinæ, Mithridati electi an. vnc. iij. Zedoariæ electæ vnc. j. Zinziberis albi vnc. s. radicum tormentillæ, serpentariæ, pimpinellæ ana. drachm. iij. camphoræ drachm. ij. myrrhæ, croci, ossis de corde Cerui, diptamni ana. scrup. ij. s. Dosis erat vnius aurei dissoluta in pari portione aquæ & aceti ceu euporistis: alioqui diluebant aqua vitæ, quam illi Bezaharticam vocant, cuius descriptio eiusmodi est. R. diptami, rubiæ tinctorum, caryophyllatæ, rutæ syluestris, scabiosæ, pœoniæ, hyssopi, theriacæ optimæ ana. vnc. s. gentianæ, boli armeni, castorei, hipericonis, tormentillæ ana. drachm. j. pulueres biduo macerentur aqua ardente plurium destillationum, inde theriaca admixta, seruetur ea aqua vsui. Fuere qui solius Zedoariȩ in aquis cardiacis exhibitione visi sunt plurimos sanasse: Alii promiscue omnibus aquam stillaticiam vel decoctum Verbenæ per se mane & vesperi exhibebant, donec in universum evictus fuisset morbus. Superstitiosus tum in castris invaluit rumor, cum ultro citroque de mali origine & medela passim quiritaretur quisque, non aliam huius internecionis culpam esse quam esum carniū recentissime mactatarum. Cum enim, ad numerosam militum manum, laniones ægre sufficerent, vi prope in macellis diripiebantur carnes, inde statim verubus trementia adhuc exta torrendo affigebant, vel calentes adhuc ollis ad elixationem includebant. Qui hoc fecissent, & vesci avidius ita coctis carnibus consuevissent, primo statim die correptos paulo post alvi fœda profluvie aut contagioso hoc morbi genere interiisse: tantamque illa persuasio, ne dicam inanis opinio, vim habuit, ut inter nobiliorum familias & domesticos, gravi denunciata pœna, privatim fuisset interdictum, ne quispiam tam recens mactatas carnes tangeret, nisi, unum vel alterum diem aeri expositæ, probe perfriguissent, eaque sola præservatione securos sese victitaturos sibimet pollicebantur. Equidem difficilioris longe coctionis sunt recens iugulatarum pecudum carnes, si extemplo igne apponantur, nisi arte subventum fuerint, quam si mortuæ per aliquot dies præstiterint. Fibræ enim adhuc in musculis nerueæ integræ, nondum ruptæ, concisæ, vel contusæ sunt, demum, ad putredinem vergente cadauere, cum vna cum calore natiuo educitur etiam humidum primigenium (cuius merito quæ putrent sub initia humidiora apparent, deinde absumto humido arescunt) friabilior, laxior & mollior redditur caro sparsa, ceu rore quodam, per musculosas partes ea humiditate. Apicii, aut arti culinariæ præfecti hoc obseruant, neque vt olim Galenus gallos exagitatos, viminibus cædi ad internecionem, vt ruptis fibris sanguis vndique dispergeretur, & suauior esui redderetur iussit, faciunt, verum minori compendio tam capos, quam ferinas carnes gelu concrescere prius, aliquando etiam sub terram defodere soliti sunt, vt primum putredinis gradum acquirant: frigore neruos rumpente, vnde collapsis fibris ruptisque aliquid friabilitatis, tam in elixatione quam assatione consequuntur. Forte, quia circa ventriculi regionem, vt dictum, dolorem & duritiem persentiebant, ex crassioribus, & digestioni resistentibus eduliis, id contigisse imaginati sunt, quibus conficiendis plurimum, & quidem frustra, insudasset ventriculus. Alioqui, calor quid malignitatis possit inuehere, equidem nescire me fateor, cum maius sit symbolum inter calorem bruti & nostrum, siue is sit innatus, siue influens, quam inter carnem iam calore destitutam. Docet experientia in Tartaris & Moschis, qui totos dies equitando consumentes, carnes sub ephippia condunt, vt pristinum calorem cōseruent, aut alium ab animali acquirant, & esui nutritionique aptiores reddantur, ruptis etiam & conquassatis ex iugi assiduaque concussione & contusione inter equitandum concepta fibris nerueis, quibus musculi constant, neque alia ad ignem demum præparatione vtuntur. Quam fera, aut robusta gens sit ea, illis quippe notum, quibus sunt visi. Non tamen interea negarim calidiores ventriculos ad confectionem requiri: sed latentis alicuius malignitatis eas participes reddere, quæ tantam inuehere possit calamitatem, vnde nam colligi possit, ratione nulla assequi valeo. Origo mali altius esset repetenda. Aeris constitutio in Vere abundauit pluuiis magnis & continuis vsque adeo vt flumina insolito more exundarent. Danubius, Sauus, Drauus, tanto impetu ruptis marginibus littora transcenderunt, vt etiam aduentum Turcarum plus quam bimestri spacio retardarint. Æstas sicca. Autumnus certe serenus & siccissimus, vt toto tempore quo in castris victitatum vix leues aquarum aspergines semel atque iterum visæ fuerint. Num culpa in victum conferri poterit; sub oppugnatione Wesprimii & Tatæ laboratum annonæ penuria aliquandiu fuit, illic aquæ fontanæ salubres, hic vero lacus ingens fontium vicem explet. Labore igitur oppugnandi, & æstu compulsi cateruatim sese recreaturi, totos etiam aquis immerserunt milites, tum ob pilas igneas, quas è propugnaculis hostes eiaculabantur, & quia Wesprimium incendio conflagrauit, plurimum illis in igne laborandum fuit. Vbi Danubio viciniores facti, intra alueum is sese receperat, ob magnam aeris siccitatem, vnde pisculentus admodum fuit, quapropter, ob vilitatem, plus piscibus quam carnibus victitatum, quibus condiendis non

dis non cuiuslibet gregarii militis sumptus sufficiebant. Ingens igitur, & insusitatus piscium prouetus, pisciuoros adeo ad sese allexit vt nusquam feliciores se vixisse multi gloriarentur. Vina erant pendula, vetera, recentia, fæcibus turbida, & ob cauernarum subterranearum penuriam, si soli diurno exponerentur, sicut & cereuisia, aciditatem non effugiebant. Scrobibus effossis maluerunt lutulentam, crassam, turbidamque aquam, frigus captantes, bibere, quam Danubianam, vbi consedisset longe salubriorem, licet tepidam, gustare. Omnia eo tendunt, vt, nisi constiterit aeris feruor, à prædominio pituitæ hæc orta dicamus, quamuis vna alios quoque putruisse humores nemo est qui inficietur. Indubiam faciunt fidem serotinæ exacerbationes, quæ typum quotidianæ continuæ præ se ferunt: nox difficilis, dies leuior: dolores circa ventriculi os Cardialgias referentes, atqui ventriculus lacuna est pituitæ. Deliria benigna non Maniaca vel θηρμώδεα nisi si ex ingenito temperamento melancholico eo procliuis fuisset, aut magnam copiam bilis flauæ, adustæ aut vitellinæ coaceruasset. Capitis dolores, per parotides aut surditatem desinentes, aut linguæ resolutionem. Maculæ etiamsi rubeæ fuerint, nemini tamen non constat sanguinis etiam pituitosi subtiliorem portionem & tenuiorem transudare, & sub cute detentam, illam colore aliquo sanguineo tingere. Est enim in venis pituita sanguini permixta, & pituitosus sanguis est aquosior ob frigiditatem, & ob id dilutior, quocirca ratione seri facilius transudauit. Neque necessarium est, variolas solum à pituita fieri, cum ἔκθυμα ἀπὸ τοῦ ἐκθύειν τὸ ἐστὶ ἐξορμᾶν generali nomine à quouis humore fiat. Ex frigore materia eiusmodi pedibus transmissa siderationes peperit. Et quia malum vires suas circa hyemem maxime exeruit, neque nisi verno tempore, aut æstu æstiuali paulum remisit. Morbus hic non est toto genere diuersus ab eo quem Itali suo idiomate le petechie dicunt, de quibus Fracastorius doctissime, & post eum alii accuratissime disputarunt. Quamuis autem aliqua hic fuerint symptomata ab illis non animaduersa, sciendus tamen sæpenumero contingere, vt, pro regionum & victus diuersitate, idem morbum varia & dissimilia pariat Accidentia. Is morbus, quia frequens apud Italos est, nunquam (quod de peste Luteriana Roterodamus ait) cessat, aliquando remittit, alias rursus recrudescit: non defuere viri docti, qui culpam vniuersam & exordium in contagium ab Italis allatum & nostris hominibus propagatum contulerint, quia cum illis sit peculiaris, vel familiaris, his vero regionibus neque medicis aut raro admodum prius animaduersus, facile ego quoque in eam adducor sententiam, aliunde primordia allata, subinde incrementis sumptis, toti demum exercitui impertitam malignitatem.

Fidem mihi & hoc facit, quod distributioni diuersoriorum præfectum ex cohorte auxiliaria Pedemontana, quem Furerum vocant, omnium primum Viennæ adhuc petechiis laborantem deprehendi & restitui.

Hæc vt adiicerem, ob materiæ similitudinem, mearum partium fore arbitratus sum, quæ inspectione, dum Castrensem Medicum agerem, illinc vero reuersus, decreto collegii nostri, trimestri spacio ægris in Xenodochio præfectus, obseruaui. Plurimos arte & ingenii sagacitate, rerumque vsu pollentes affuisse scio Medicos, quorum censuræ hæc libens subiicio, qui longe abstrusiora & certiora perscrutati sunt, iis inquam ansam porrigere volui suarum quoque obseruationum publicandarum, ne, quod imperiti autumant, morbum nouum, medicis tam priscis quam recentioribus incognitum, nostro seculo fatali quadam cœli reuolutione apparuisse, suo silentio tanquam calculo dato confirment *Iordanus capit. decimo nono, de pestis phænominis Tract. I.*

Vngaricæ Febris huius miscellaneæ theriodis libellum exactissimum, atque experimentis, vt si quem alium, nobilem, *Balthasar Conradinus Medicus* excellentissimus, Germanice conscriptum, ante annos aliquot publicauit: quem doctissimus vir *D. D. Iacobus Suterus Horbæ Medicus* celebris & amicus noster singularis in linguam Latinam transtulit.

Observatio.

Ad Hungaricum morbum phlebotomia nullum præstantius remedium.

ERROR Hungaros inuasit, in Synocho & febri ardenti (hoc est in suo morbo Hungarico appellato) phlebotomiam non admittentes: qua præstantius remedium in eo morbo nullum sub sole est, præsertim apud eam plethoricam nationem. Non igitur te deterreat vulgi per Hungariam male fundata opinio, & quorundam neotericorum, qui in febribus continuis, acutis & peracutis, euacuationibus nullum locum esse contendunt, & talium febrium solam caussam esse statuunt, & pororum cutis constipationem, & inde caussatam succedentem putredinem, atque ideo solis diaphoreticis curam instituunt. Sed (mihi crede) febres acutæ, synochi ardentes, præter eiusmodi prohibitam perspirationem multas alias habent caussas internas & externas: quod omnibus Medicis in confesso est. Imo non præter rem fortasse aliquis contendat, chronicarum magis febrium caussam esse prohibitam perspirationem: vt monet *Galenus in libro de Crisibus.*

Acuti etiam morbi vt plurimum per profluuium sanguinis ex naribus, per sedes spontaneas, vel conciliatas per vrinam, per abscessus iudicantur perfecte, raro per sudorem. Quod argumento est, in iis febribus phlebotomia, euacuatione subita, & per consequens interdum (si res patitur) præparatione humorum, adprime opus esse. Quia sudorifera euacuatio, vel quæ per poros & euentationem fit, raro sola perfecte criticet, & ob id sola raro sufficiat. Quod tamen saluo cuiusque eruditi iudicio dictum volo, contra communem illum empiricorum processum, qui sudoribus, aperitiuis, herbaceis balneis & diureticis falso non solum acutarum febrium, verum etiam chronicarum curam pollicentur, contra veram medendi methodum.

Cornax Consult. Medi. Enchiridii lib. 2. capit. 9.

* * *

DE

DE CEPHALALGIA SEV CATHARRO EPIDEMICO.

OBSERVATIO.

Cephalalgiæ Epidemicæ rara species cum parotidibus.

EST quoque memoria dignum, quod anno 1510. populariter capitis dolores cum quadam perturbatione & vertigine, quibus parotides superuenirent magna strage hominum. Celeriter enim interficiebant. *Holler. Com. 2. in secundam Sect. Coac. Hipp.*

OBSERVATIO.

Catarrhus cum cephalalgia, grauedine anhelosa, & tussi Epidemica.

TVSSIS quoddam populare genus, quod nos anno elapso (qui annus erat redempti orbi sesqui millesimus quinquagesimus septimus) vigere populariter per vniuersam Germaniã vidimus tanto impetu, vt derepente sanis alioqui degentib. hominibus morbus obreperet. Quod morbi genus, ante sub annum 1510. populariter item viguisse scimus. Erat autem huiusmodi. Grauis capitis dolor, respirandiq; angustia, ac vocis raucitas initio ægros prehendebant: mox horror, febris, tussisq; adeo valida, vt in præfocationis periculum deducerentur. Primis diebus sicca tussis atq; vehemens sine screatu, mox concocto humore qui pulmones implebat, post septimum aut decimum quartum screatus multus viscidus, lentus, nonnullis tenuis & spumosus. Procedente autem sputo, tussis & spirandi difficultas plurimum remittebantur. Verum in omni morbi progressu lassitudo corporis, virium deiectio, inappetentia multa, & à cibis auersio ægros vexabat, inquietudo, languor, vigiliæ ob validam tussim vehementer premebant, nonnullis alui fluor sub finem, aliis sudores manabant. In vniuersum vero cuiusuis ætatis, sexus, victus rationis homines, eodem morbo, eodemque anni tempore corripiebantur: moxque vno in vna quapiam familia correpto, in vniuersam domum incendium atque contagio obrepebant. At, etsi plurimum diuque etiam afficerentur qui laborabant, nemo tamen mortem obibat præter infantes, quibus vis tanta non erat, vt expectorare, quæ in pulmonibus insederant, possent. Curationis vis neque in sanguinis missione, neque in purgatione consistere videbatur. Nihil enim hisce remediis, aut parum proficiebatur. Imo, quibus hæc remedia imperabantur, deterius plane habere sunt visi, exagitatis mali seminariis, nec proprio, ceu Alexipharmaco, extinctis. Extinguebantur autem potissimum eclegmatis deuoratis, sensimque in asperas arterias illabentibus, tum & potionibus pectoralibus, & pastillis in os detentis ad tussim sedandam: sed ita si huiusmodi auxiliis aliquid, quod & siccandi vim haberet, & tota sua substantia retinendi venenati seminarii potestate esset præditum, admixtum esset. Imprimis vero bolo Armenio plurimum iuuabantur, si linctibus, decoctis, pastillisve in ore tenendis admisceretur, additis his, quæ expectorandi vim haberent, quo eorum vis ad sedes affectas, (thoracem & pulmones) deduci commode posset. Iusculis & potionibus humidis leuabantur magis quam attenuante victu, sic enim facilius screabant. Hæc morbi natura, hæc medendi ratio fuit. Morbum hunc vulgus, la coculuche, vocabat, quod qui morbo tenebantur, cucullione caput velarent. Arbitrabantur enim à cerebro in pulmones fluxionem irrumpere, caputque cucullo tegentes putabant se sic melius habituros. E plebe profecto qui contingebantur omnes fere cucullo secundum caput amicti visebantur. Vnde, id nominis vulgo inductum morbo fuisse, non vana coniectura est. *Valleriola in appendice Loc. Com. cap. 2.*

Exquisite popularem hunc morbum descripserunt Clarissimi Viri *Stenglinus, Sporischius, Bockelius, & Salius.* Meminerunt eiusdem *Fernelius libr. Abdit & Gesnerus in Epistolis* aliquoties, quos consulere licebit.

Hier. Mercur. & Cratonis Epist. aliquot de hoc Catarrho exquisite tractatas & ad viuum excussas exhibuit. *Laurent. Scholtzius lib. 2. Cons. & Epist. Cratonis & aliorum*: quibus eiusdem naturam & curationem supra alios omnes prosecuti sunt. Reperies autem pag. 233, & sequentibus quinque. *Schenckius.*

DE FEBRE STIGMATICA.

TRACTATIO INTEGRA.

OBSERVATIO.

De noua febre pestilenti, quam stigmaticam, & vulgo lenticulas, vel puncticula vocant.

SVNT febres, quæ mediæ quodammodo sunt inter vere pestilentes & non pestilentes, quoniam ab iis multi quidem pereunt, multi etiam euadunt; contagiosæ autem sunt, & idcirco naturam pestilentium sapiunt: appellari autem solent malignæ magis quam pestilentes: quales illæ fuere, quæ annis M.D.V. & M.D.XXVIII. in Italia primum apparuere ætate nostra non prius notæ, certis vero regionibus familiares, vt Cypro & vicinis insulis, maioribus etiam nostris cognitæ: vulgus lenticulas aut puncticula appellat, quod maculas proferant lenticulis, aut puncturis pulicum similes, quidam mutatis literis peticulas dicunt: de quibus diligenter agendum videtur, quod nunc quoque crebro visantur, modo communes multis, modo quibusdam particulatim contingentes: Visi etiam sunt, qui ex Italia in alias regiones profecti, vbi nullæ essent eiusmodi febres, ex iis tamen perierint, quasi secum infectionem detulerint: quod Clariss. & doctiss. Andreæ Naugerio Oratori pro Illustrissima Venetorum Repub. apud Regem Gallorum annis superioribus contigit, ex hac enim labe interiit in ea prouincia, in qua ne nomine quidem nota erat ægritudo eiusmodi, Vir eius doctrinæ & ingenii, vt nulla maior literarum iactura sit facta iam multis annis. Contagiosa igitur est & hæc febris, sed nõ celeriter, nec fomite, & ad distans, sed tantum per tractationem infirmi: per initia autem quum febres omnes

nes pestilentes placidæ sint, & mites, tum hæc adeo placidæ inuadit, vt vix admittere medicũ ægri velint, vnde & Medicorum multi plurimum decepti sunt, expectantes resolutionem morbi paulo post, nec quicquam contra parantes: mox vero signa malignæ febris aperiebantur, nam quanquã calor mitis pro natura eiusmodi febrium sentiebatur, interne tamen perturbatio quædam percipiebatur, tum & fractio in toto corpore, lassitudoque more fatigati: decubitus erat supinus, caput grauescebat, sensus hebetes erant, & mens magna ex parte post quartum aut septimum non constabat; oculi rubescebant, verba multa dicebantur, vrinæ primum exalbidæ vt plurimum cernebantur, plenæ tamen, mox rubescentes & confusæ, aut similes vino granatorum: pulsus rarus, & humilis, qualem diximus: excrementa corrupta, fœtentia: circa quartum & septimum in brachiis, dorso, & pectore maculę rubentes sæpe & puniceæ erumpebant puncturis pulicum similes, sæpe maiores, imitatæ lenticulas, vnde & nomen inditum est: sitis autem aut nulla aut parua aderat, sordescebat tamen lingua, somnolentia quibusdam & vigiliæ, interdum in eodem vtrumq; per vices: status aliis ad septimum, alis ad quartum decimum, aliis & vltra: Vrina quibusdam detinebatur, quod pessimum signum erat: ea febre mulieres paucæ, senes paucissimi, Iudæi fere nulli deperiere, iuuenes & pueri multi, & ii quidem Nobiles, contrario modo ac pestilentes verę cõsueuere, quæ quum vulgum præcipuę capiant, tum hæ febres maxime in Nobiles grassare visæ sunt. Perituros sua signa pręcedebant, sicuti & euasuros: mala erant, si statim æger virtute defici se sensisset, si assumpto leui pharmaco ingens alui deiectio secuta fuisset, si facta Crisi non accessisset alleuatio: nam vidimus, quibus libræ tres sanguinis erupissent è naribus paulo post tamen obiisse: malũ item, si vrina detinebatur, si lenticulæ delituissent, si ægre erupissent, si liuidæ fuissent, & valde puniceæ: quodsi aut omnia, aut plura ex his accessissent, certissima sequebatur mors, euasio vero, si contraria aut omnia, aut plura apparuissent.

Hæc quidem in propatulo erant, ante oculos: quibus autem de caussis, & quomodo euenissent, magna inter Medicos discrepantia, magna altercatio erat, variis varia existimantibus: alii adustionem & acuitatem in causa ponebant, alii plenitudinem, alii intrãspirationem corporum, alii occultam proprietatem: quare & quisque pro existimatione sua auxilia afferebat non sine artis ludibrio, quod vulgares non lateret tanta dissensio. Quoniam autem vagantes erant febres, & multis vno tempore communes, communem quoque caussam tum habuisse censendum est, præcipue autem contractam ab aere: quod satis rationabile apparet, quando Anno M. D. XXVIII. præcedente hyeme austrina pluuiosa, vere quidem multa flumina inundauere, apud nos quidem Athesis, & Padus, apud alios alia: fuere pariter & caligines quædam, quibus arborum germina, olearum præsertim quam plurima atuere: quibus de caussis & principium his febribus datum credendum est: quæ vero sparsæ nunc apparent, caussam particularem in nobis habẽt, in quibus primæ fiunt, & consimilem putrefactionem acquirunt, qualis illa fuit, quæ primum communem multis originẽ ab aere traxit. Quoniam autem cõtagio hæc, per comparationem ad vere pestilentes, satis mitis apparet, nec celeriter contrahere solet, nec fomitem relinquit, nec ad distans protenditur, sed tarde & per tractationem solam, censendum est seminaria ipsius non esse admodum acria, nec fortem illam elaboratamque mistionem habere, sed magis apta esse vt alterentur facilius, & non agglutinentur quemadmodum alia solẽt, quæ fomitem relinquunt, & in summa quæ à natura vaporum non multum remota sint, acria tamen quantum sufficit eiusmodi contagionem inferre. Consimilem ergo infectionem in aere primum fuisse censendum est, quæ mox in nos ingesta tale febrium genus attulerit, quæ tametsi pestilentes veræ sint, in limine tamen earum videntur esse. Analogia vero eius contagionis ad sanguinem præcipue esse constat, quod & maculæ illæ, quæ expelli consueuere, demonstrant, omnes enim rubẽtes sunt, principii colorem & rationem retinentes: qua de caussa & magna etiam & late fusa est putrefactio propter humiditatem & fluxibilitatem sanguinis: eadem de caussa & lenior etiamnum est hæc, quam pestilentes aliæ, non potest tamen non morosa sentiri facta magna introrsum euaporatione prauę putredinis: propter quod & lassitudo quoque sentitur, & mens non constat, & caput grauat: & oculi rubent: quæ euaporatio, quoniam lenis est & tractabilis, rarissime solet phrenesim facere, quod multi medicorum timere solent, videntes delirium fieri. Porro nec mirum est, si egestiones corruptæ liquidæque apparent, tam larga quum putrefactio fiat: vnde & malum erat signum, si assumto leui pharmaco ingens deiectio secuta fuisset, præsertim primis diebus, signum enim erat valde amplam esse corruptionem, somnus autem iis multus obrepebat, quib. pituitosior erat sanguis, vigilia vero, quib. biliosior. Maculæ aũt apparebãt in cute, natura foras pellẽte, q̃ poterat, partẽ infectionis: nã & modo p sanguinis fluxũ è narib⁹, modo p sudorẽ, modo per alui deiectionẽ exonerabatur, sed salubrior erat, q̃ p eiusmodi maculas tẽtabatur, expulsio: ꝑpter ꝙ multi eorũ euadebãt, q̃bus large fiebat ea, multi v. pibãt, quib. raræ & sparsæ erũpebant maculæ, aut, vbi erupissent, delitescebãt: significabant n. aut naturã non esse potentẽ, aut materiã male obedientẽ, q̃ aut expelli nõ posset, aut retrocederet, natura tentante aliam expulsionem. Sanguis vero effluxio per nares nullos pene leuabat, quoniam magnum quidem stimulum arguebat, & naturam maxime cogi ad expellendum, qua poterat, contrariũ, ꝙ in maiorib. venis inerat: sed ea via nõ erat idonea ad expellẽda seminaria cõtagionis, q̃ maxime in minorib. venis sedẽ habebãt, vtpote quæ extrinsecus accessissent. Similiter nec multum ꝓderat ventris deiectio, quoniam corrupta quidem materia expurgabatur, seminaria aũt non: quare ex omnib. conuenientior erat, quæ p cutim expulsio fiebat, primum quidẽ per maculas facta, mox per sudorem: propter quod & multi visi sunt euasisse, quibus largus sudor superuenisset, per has enim vias magna pars seminariorum vna cum subtili parte sanguinis excernebatur. Detinebatur aũt interdum vrina, siue quod absumeretur aquositas, siue quod alio verteretur, vt in maculas, vel sudorem, siue ꝙ redundantia nimia humorum, aut crassities vias obstrueret, siue deficeret virtus: propter quod pessimum erat signum. Pueros autem

& iu-

& iuuenes carpit magis ea contagio, quod in iis plus adsit sanguinis, & humidioris, ad quem habet analogiam: tum vero & ii foramina magis aperta habent, & calidiores sunt, vnde attractio fit maior, tum per venas, tum per anhelitum: propter quam causam & qui negotiabantur magis, magis etiã carpebantur, minus autem carpebantur otiosi, & frigidi, & sicci natura, quale fere est senum & Iudæorum genus: mulieres vero frigidæ & ipsæ sunt, & densioris carnis. Porro nobiles magis, quam plebs hac tanguntur labe, contra vero pestilentia magis plebs, quam nobiles, quoniam pestilentia potissimum in contagione vnius ad alium versatur, minus vitio aeris, hæc autem infectio magis aeris vitio, quam transitu vnius in alium: ab ea igitur contagione, quæ ab vno in alium transit, magis cauere nobiles possunt propter diuitias, & commoditates alias, quibus plebs caret, ab ea vero, quæ dependet ex aere, minus defendi possunt nobiles, quam plebs, quoniam ea, quum communis omnibus sit, magis eos occupat, qui delicatiores sunt, & minus robusti, quique & plus habent sanguinis, & humidiores sunt, quales sunt nobiles propter luxum & vitæ quietem: plebs autem & robustior est & siccior, vtpote fatigata magis & victus parcioris. Ita igitur se habent lenticulares febres, & ex his causis fiunt.

Nunc de curatione earum febrium pertractemus, quæ, quod non vere pestilentes sunt, malignæ tantum dicuntur, quales illæ fuere, quæ annis 1505. & 1528. tam large apparuere, quas alii lenticulas, alii punctila vel peticulas appellauere: de quibus diligentissime agendum videtur, quoniam sæpe per epidemias reuertuntur, sæpe sine iis nascuntur, ac nunc etiam per Italiam visuntur, certis autem regionibus maxime familiares. Referemus autem in primis, quo pacto Medici eas curabant, quam primum in eas perinde ac ignotas incidere: inter quos tanta discordia orta fuit, vt pene ludibrio haberentur: nam vt à victu ordiamur, alii liberaliter & large nutriri ægros iubebant, quod dicerent virtutem plurimum dissolui: ita præcipere Hippocratem, ita principem Auicen. alii tenuissimum victum dabant, existimantes ægritudinem à plenitudine multa dependere: alii extremorum dubii mediocritatem tenebant, vti securam magis: meracum nonnulli propinabant, nonnulli aquam aut simplicem, aut vino granatorum permistam. Sed nec minus circa phlebotomias controuersia oboriebatur, aliis protinus & large sanguinem haurientibus, aliis nunquam volentibus secare venam, quod vidissent maiorem partem eorum, quibus secta fuisset, vitam finire, inter quos alii putantes media quadam via incedere, hæmorrhoidias apperiebant. Porro & circa euacuationes eadem dissensio agebatur, alii enim acribus medicamentis vtebantur, alii nullis, aut lenioribus: nec deerant, qui dicerent eam febrem sudoribus esse finiendam: qua in re & Empirici quoque & Chymistæ suas partes habuere, qui sublimatis quibusdam liquoribus ad eam rem efficaciter vterentur, à quibus plurimi mortui sunt, multi ad Ocriportas deducti, quidam omnino sanitati restituti atq; saluati: maior medicorum pars, more empiricorum, a venenis similitudinem accipientes, iis vtebantur, quæ ad venena solent apponi, quare & per bolum Armenium, & terram Lemniam, & eiusmodi medicabantur: contra alii isthæc negabant esse adhibenda, quod obstruerent venas, & foramina, quod expulsiones impedirent, sed communibus digerentibus agebant: nonnulli existimantes morbum in adustione consistere ea quæ adustioni aduersantur inter quas controuersias magna mortalium pars, & nobilitas vrbium periit. Nos, quæ partim longa experientia, partim ratione comprobauimus, in medium adducemus, si tanta in re præstari mortalibus aliquod beneficium posset: quod certe fiet, si, quæ circa contagiones contemplati fuimus, non aspernabuntur. In primis igitur ante oculos ea sunt habenda, quæ supra de analogia eius febris, & caussis dicta sunt: quoniam ergo eius analogiam diximus nec ad spiritus per se esse, neque ad acres humores, sed ad mediam quandam materiam, qualis est sanguis, in qua dissoluatur quidem virtus, sed non vehementer, & cito, incipientes quidem à victu melius egisse illos existimamus, qui mediocri victu vtebantur, sic enim & æger non grauabatur, & conseruabatur virtus: quare & nos hac diæta ægros semper nutriuimus, interdum quidem subtrahentes magis, interdum & apponentes: neq; enim hæ febres semper in eodem sunt, sed aliæ ad acutas magis accedũt, aliæ ad tardiores, prout & sanguis modo biliosior est, modo pituitosior. Potus autem, si fieri potest, non è vino detur, quoniam euaporatio multa in his febribus accidit, & delirium facilime consequitur, quod pessima res est, non solum quod circa nobilissimum membrum versetur malum, sed ob id, quod parere nolint ægri: sit ergo aqua vel simplex decocta, vel aceto mixta, qui potus ante alios mihi idoneus videtur, quod si stomachus forte non ferat, nihil prohibet cinnamomi paululum admisceri: sunt, qui miscent syrupum acetosum, aliqui qui citri succum: sunt etiam qui magis ament aquas, quæ sublimatæ vocantur, vel Cichorii, vel Oxalidis, vel Cicerbitæ, vel Borraginis, vel id genus: quod si vinum concedendum sit, eligitur, quod pauciferum vocatur, à Græcis ὀλιγόφορος, sapore acerbum. Aer vero, si quid vitii continere videbitur tibi, aut permutetur, aut bene perfletur, aut per irrorationes & suffitus emendetur, dum reliquum diæticum regimen recte dispensetur, vt par est. Quod vero ad medicinalia attinet, quærendum in primis de phlebotomia videtur, vtrum conueniat in his febribus, an non, & quando, & quibus è venis, quoniam certe res cecidit annis superioribus, vt maior pars phlebotomatorum perierit: caussam ergo arbitror inde fuisse, quod febres illæ tum maxime ex aere contigere, (vt dictum est) quare, extrinsecus quum venisset contagio, circa summa & in corporibus præcipuæ vigebat, & in venis remotioribus: facta igitur phlebotomia introrsum statim trahebatur in spiritualia: adde & illud, quod febribus his lenib. & placidis apparentibus non fiebat venæ sectio circa initia, sed tum maxime, quum seminaria iam dispersa erant, & radices vndique egerant: quare secta vena sanguis plurimum quidem agitabatur, & commiscebatur, parum autem de seminariis, & de corrupta materia secum educebatur: vnde in discrimen ponebatur magis æger, quam iuuaretur. Si igitur & nũc quoque, aut futuris temporibus extrinsecus videris accessisse contagionem, non affueris autẽ circa principia, presertim si nec adesse magnam plenitudinem animad-

animaduerteris, tum satis erit venæ parcere: at vero, si corruptio in aliquo primo enata fuerit, si vocatus fueris ad principia, tum secure venam incide, & sanguinem multum extrahe, si reliqua consentiunt: quod si post tertium diem, aut quartum solum accesseris, tum maturius consule: si tamen hominem sanguinis multi præcipue & fibrosi præ manibus tibi Fors dederit, etiam aude sanguinem haurire, nisi natura tentauerit expulsionem aliquam: cæterum, quum valde sparsa contagio est, sectioni parce, sed cucurbitulas appone, nisi valde magna sit plenitudo, ea enim, quum est, melius aut per pharmaca tolletur, aut per apertionem hæmorrhoidum, aut incisionem saphenæ. De pharmacis vero purgatoriis eadem animaduersio est, nam & ipsa à circumferentia introrsum trahunt, sanguinem valde exagitant, & non multum de seminariis educunt: si tamen plenitudo humorum visa fuerit, nisi ex iis fuerint, qui contumaces sunt, euacuationibus, si potes, à principiis euacua, alioqui aut nihil moue, aut solum, quantum sufficiat educere, quæ iam corrupta est materia: Sint autem solutiua aut Aloe, aut Cassia siliqua, aut Manna, aut Syrupus rosatus solutiuus: expertum autem est pharmacum illud multum valere, quod per Agaricum fit, & syrupum rosatum solutiuum: vehementiora vero mihi non placeant. Quod vero ad sudorem attinet, non paruo teneri errore illos existimo, qui indiscrete volunt finire has febres per sudorem: nam, si obstructio fortassis adsit, si plenitudo, si cruditas, non solum nihil proderis per inducentia sudorem, sed magnopere lædas: multum præterea refert, quibus sudorem prouoces, sublimatorum enim multa, præsertim Chymistica, calidissima sunt, & febrem ardentissimam reddunt, ac virtutes exoluunt: tum autem non damnem inuitandum esse sudorem, quum maculæ apparent quidem, sed ægre natura expellit, reliquis consentientibus: quare nec male videntur facere, qui decocto Fœniculi, & Lacæ, & Caricarum vtuntur: vtilis autem fiet, si ea addantur, quæ simul & contagioni obsistunt, qualis est Scordium herba, & Trifolium odoratum, & quæ Luiula vocatur, forte quæ & Oxys apud Plinium, & vocata Gallica, & similia: placent quoque & quæ per vrinam multam materiam educunt, nam multas ex his febribus vidimus per eiusmodi crisin finitas. His ergo consideratis scito reliquam curationem in eo consistere, quod putrefactioni, & contagioni omnibus ingeniis aduersatur, tam per ea, quæ communia & aliis febribus remedia sunt, quam per propria contagiosis: quoniam autem, quæ propria sunt, omnia quidem potentia sunt sicca, & siccorum alia calida, alia frigida, & rursus alia etiam styptica, & crassæ substantiæ, quærat fortasse aliquis, vtrum calida conueniant in his febribus, similiter & vtrum styptica, & quæ sunt crassæ substantiæ: qua de re Aloisius Mondella, Medicus Brixiensis, Vir doctus & diligens nonnulla ad nos scripsit, ac præcipue super Smaragdo, quem aliqui Medici veluti arcanum quoddam, & venerandum antidotum habent: bene igitur erit de hisce dubiis (vt promisimus) nonnulla dicere, quod maxime ad hoc febris genus pertinere videtur. Primum igitur, quantum ad calida attinet, quoniam multæ harum febrium in sanguine pituitoso consistunt, & materia in eo genere crassiori, si quis per calida in iis agat, nihil (vt opinor) nocebit, aut si frigidis calida tamen permiscent, præsertim aromatica, & quæ excellenter aduersantur putrefactioni: si vero biliosior erit sanguis, conuenientiora erunt frigida, siue pulueres fuerint, siue decocta, siue alia: atque in his si etiam styptica adhibeas, nihil efficies, nisi valde multa obstructio fuerit visa, quod rarius in eo sanguine accidit: quare nec dubita per hæc naturam, & macularum expulsionem impedire, si sanguis subtilis sit, nam potius ebullitionem temperabis (vt in variolis dictum est) ab his vero magis cauendum tibi sit quum crassior est sanguis, & obstructionibus paratior. Cæterum illud notandum est, quod stypticorum quædam crassissimæ substantiæ sunt, & summe astringentia, vt pontica, & austera vocata, quales immaturi fructus, & Sorba, & Corna: atque hæc quidem magis cauenda sunt: propter quod nec vinum laudem, quod ex Oxyacantha fit, nec quod è Cornis: alia vero simpliciter acerba sunt, qualis est aqua vino granatorum admista, aut aceto, aut syrupo acetoso, succoue Citrii, & Aurantii mali, & Limonis & similium: atque hæc secure concedi possunt, tum vel maxime iuuabunt, quod & sicca potentia sunt, & frigida. Quantum vero ad pulueres spectat, in vniuersum dicatur, quod eorum, quæ teruntur, alia propter duritiem & siccitatem semper adeo ita constant, vt, quanquam multa opera ea teras nunquam tamen apta sint in farinam minui, hoc est, in tam tenues partes, quin semper actu talia non percipiantur, qualia sunt Ferri, & aeris segmenta, & Marmoris, & Vitri, & multorum lapidum: alia vero sunt, quæ tam optime in farinam vertuntur, vt Margaritæ, & Corallia, & Gemmarum multæ, similiter & Sphragis, & Bolus Armenius, & plures aliæ terræ: rursus quædam tritorum cum liquidis nunquam ita misceri possunt, vt in vnum coeant, quædam vero ita coeunt, & coalescunt, vt actu esse per se nunquam sensu vllo discernantur. Qui igitur pulueres in farinam teri non possunt, nec bene cum liquidis coalescere, hi adhiberi in hac febre non debent, quoniam aut in stomacho, aut in intestinis residebunt, aut, quo oportebat, non distribuentur: quare indigesti nocebunt non parum: qui vero in farinam bene conteri possunt, & bene cum liquidis coalescere, hi non modo cauendi non sunt, sed maxime affectandi, quoniam antipathiam tum materialem, tum spiritualem aduersus contagiones habent, tum vero & intermisti humoribus, alia etiamnum ratione prohibent putrefactionem illorum, propter subtilitatem autem & tenuitatem, ad quam redacti sunt, neque obstruere possunt, neque expulsionem vllam impedire: eiusmodi autem sunt & Sphragis lemnia, & Bolus Armenius, & Margaritæ, & Corallia, & Hyacinthi, & Sapphiri, & Tormentilla, & Bistorta vocata, & cornu Cerui, & Monocerotis, & Scordium, & id genus multa. De Smaragdo autem specialiter dicendo ego quidem ab antiquis nullam talem attributam illi prærogatiuam inuenio, qualem recentiores quidam Medici attribuunt: quoniam autem de rerum virtutibus loqui possumus aut per experientiam factam, aut per rationem, ego quidem super hac re experientiam sufficientem fieri satis difficile arbitror: nam etsi aliqui Smaragdo ter & quater visi sint euasisse, infida tamen est, ad vn-

vniuersale si illatio fiat, quoniam incertum est, per accidens ne contigerit, an per se, nisi ratio ad communem naturam fiat: potest autem ratio certe fieri, quod Smaragdus valere ad eiusmodi febres debeat, quod frigidus sit & siccus, quemadmodum & de aliis dictum est, habere autem prærogatiuam super alia tanquam sacrum quoddam antidotū ratio nulla afferri potest, quoniā, an agat & per spiritualem antipathiam, nec ratione, nec experiētia cognitum est: regium ita nen sit medicamētum, quod magno præcio venit. Quærat autem quis, & de Guaiaco ligno, & de radice Cinarum, de qua in Gallico morbo dicemus, vtrum conueniant in hac febre, quoniam vtrumque exsiccat valde, & sudorem mouet, & putrefactioni resistit: ad quod dicimus nullam nos habere de iis circa has febres experientiam: verum, quantum per rationem possumus existimare, credendum est vtrumque valere in ea re plurimum, & Guaiacum quidem, quia & subtilissimis partibus constat calidis ac siccis, propter quas & valde exiccat, & sudorem ciet: est etiam & resinosa ea arbor, quare mire & ad contagiones valet: decoqui autem in qua debet permisto etiam aceto, ne febrem augeat, aqua de caussa conuenientior etiam erit, vbi pituitosior sit sanguis. Radix vero Cinarum siccissima quidem est, resinosa autem non est, nec calida, quātum sensu percipi potest, quare & dubium est, quomodo sudoris adeo prouocatiua sit: fortasse igitur eorum est, quæ potentia talia quidem sunt, sed remote, hoc est, quorum calidæ partes tarde actu fiunt, propter quod & ipsa sudorem mouet, quum separata mistione actu tandem fiunt igneæ, & subtilissimæ partes, vel forte, & si particulæ, ex quibus constat, per se calidæ non sunt, propter siccitatem tamen & tenuitatem accenduntur calore nostro, & ita sudorem mouent: & ipsa igitur conuenire his febribus potest, quoniam & valde exiccet, & sudorem faciat, & foramina cutis aperiat. Ex syrupis autē valent Acetosus, & Oxymel, & de Fumo terræ, de Epithimo & Citro, de Acetosa, de Lupulis, de Cichorea, de Pimpinella, quæ ad Oenantes genus referri potest, & appellari Oenantilia, tum & qui de Bizantiis dicitur, & de Eupatorio, de Thymo, & eiusmodi: aquæ vero sunt Borraginis, Melissæ, Cicerbitæ, Scabiosæ Cardibenedicti, Calendulæ, Luiulæ, Trifolii, Gallicæ acetosæ ca. v. Lupulorum, Eupatorii, Chamædryos, Pentaphilli, Maioranæ, Calamenti, Pulegii. Decoctio optima, quæ habet Agrimoniæ, Cichoreæ, Cicerbitæ, cap. v. recentium Trichomanis, Scordii, Dictamni Cretici. an. M. I. Tormentillę, Bistortæ, an. vnc. v. ligni Aloes, Cassiæ ligneæ, Squinanti, Calami, Gummi, an. drach ij. radicum Cauarum drach. iij. infundantur omnia per diem in aquæ puræ lib. x. mox fiat decoctio ad sufficientiam, cuius decocti colati vnc. v. cum Syrupo de Citro vnc. j. exhibe in aurora. Puluis optimus, terrę Lemniæ, Boli Armenii, Tormentillę, Scordii, cornu Monocerotis, vel Cerui an. de quo drach. j. accipiat cum aquæ rosaceæ vnc. ij. aceti vnc. j. Expertum quoq; est, succi Luiulæ vnc. iij. aliud vilius quidē, sed non minus valens, Tormentillæ, Bistortæ. an. drach. s. detur cum aqua Cardibenedicti. Interea vide, si q̄d natura mouet, & per quam viam: si quidem erit sanguis, qui erumpat è naribus, siue multus, siue paruus, neque iuuato, neque retineto, nisi virtus cadat: si vero multa & corrupta per aluum materia exiuerit, neque hanc comprimito, nisi virtus collabens poscat: at vero, si lenticulæ expellantur, eas quidem iuuare oportet, si natura pigra est, iis quæ ad cutim mouent, & contagioni simul contraria sunt, quale est dictamnum, & costum, & radix personantiæ, & cannarum radix, & eiusmodi. Solent & accidentia quædam concomitari has febres, inter quæ est delirium, quod tametsi rarissime phrenesim sequitur, diuertendum est tamen propter dictam causam. *Fracastorius lib. 2. c. 6. & 7. lib. 3. c. 6. de contag. morb.*

Observatio.

Epidemici capitis tumores, rubores, cum pruritu & vesiculis, ambustorum instar, in pectore, aliisq; partibus obortis, quæ, Alexipharmacis sumptis, disparuere: neglectim vero tractatæ, in maligna & disiata serpentiaq; vlcera degenerarunt.

Anno 1588. Mense Decembri filio meo Ioanni, quatuor annorum puero, intra biduum totum caput vna cum facie mirum in modum intumuit, in pectore vero, dorso & brachiis pustulę oblongę, seu potius vesiculæ, pellucidæ (ac si aqua feruenti affusa, vel vrtica adusta essent excitatæ) cum magno pruritu & faciei rubore apparuerunt. Ego cornu Cerui vstum, terram sigillatam Silesiacam cum aquis scabiosæ, Cardui benedicti, & cichorei propinaui, postea elect. lenitiu. exhibui, & tumor omnis breui euanuit.

Eodem fere tempore viro cuidam satis robusto totum caput & facies eodem modo intumuit, (tales namque tumores eo anno in hisce locis multis fuerunt familiares) cui balneator nescio quid applicauit, inde natum est vlcus malignum & incurabile: quo longius serpente, & magnam faciei partem depascente, amisit æger vtrumque oculum: & tandem misere est mortuus. Caueāt igitur ægri ab huiusmodi imperitis chirurgis. *De CL. V. Iohan Franci Med. Camicensis Obseruationibus per D. Laurent. Scholtzium mihi transmissis.*

De Febre Maligna.

Historia et Curatio.

Observatio.

Febris malignæ historia atq; curatio.

Rutgerus à Randuvick Nobilis, ætate plus quam quinquagenarius, temperamento biliosus, incidit in febrem summæ malignitatis: quam statim ab inuasionis principio comitabatur cōtinuus vomitus materiæ biliosæ, vehemens linguę ariditas, sitis, inquietudo, intolerabilis ęstus ventriculi cum frequenti eructationum repetitione, quæ per interualla gulæ cōmunicabat angustias, & coarctationē difficillimam, non secus q̄ si integri oui interpositione meatus fuisset obstructus: adeo vt æger ob caussæ morbificæ ignorationem vereretur inopinatæ suffocationis periculum. Pulsatio arteriarum deprehendebatur valde inæqualis & inordinata, vsque ad septimum diem, quo percipi cœpit intermittēs: cui quadam motionis vicissitudine caprizans succedebat. Sed hic nondum arripui desperationis ansam, licet haud

quaquam

Quaquam me lateret Galeni de hoc signo iudicium prorsus formidabile. Ad medelam huic affectioni præstandam accitus, neglecta sanguinis detractione, quam hoc anno in quibuscunq; malignis & pestilentibus morbis etiam circa Rheni tractum crudeliter grassantibus periculosam compereram: ilico exhibere iubebam antidotum cum aqua card. benedict. tum in malis contagiosis familiarem, cuius descriptio talis est: ℞. theriacæ electæ vnc.iij rad. tormentillæ, bacc. iuniperi, sem. card. bened. ana. drachm.j.s.boli armeni præparati vnc. s. diamargarit. frigid. scrup. ij. seminum acetosæ, citri, rasuræ eboris ana.drachm.j.syrupi de acetositate citri quantum satis, fiat condimentum: vnde prouocato abunde sudore meliuscule habuit. Tertia die, qua primum accessi ad morbum, penitus ocularis inspectionis fide considerandum: atque tum obseruata maxima humorum putredine, & apparentibus incendii adustionisque grauioris indiciis, ordinaui decoctum ex hordeo, card. benedict. & scabiosa confectum, admixto saccharo & aceto in formam syrup. acidi, quo assidue vtebatur: quandoque haustum ex stillaticia card. benedicti, & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptissana subacida, auenato in aqua cum pauxillo aceti præparato, ac tandem iam paulo pulli Gallinacei simplici, in quo vitellus oui erat dissolutus: assumpsit quoque succum mali Punici. Quinta die, contecto diligenter corpore, exhibitaque aqua hordeacea dulcorata, copiosissime profluxit sudor, qui mire ægrotantem subleuabat anxietatis continuæ molestiis. Sexta per secessum prodibant excrementa penitus biliosa, cum fœtore magno, adeo vt natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri iam videretur: sed impedita fuit ab insultu noctis subsequentis: qua symtomatum omnium concursus ingruebat tanta & vehementia & celeritate, vt æger condito vltimæ voluntatis testamento, migrationis è vita momento intenderet. Septima rediens mane, in acerbo consanguineorum astantiumque luctu, citra vllam dilationem digitis carpo admotis pulsum percipio, intermittentem tertia quoq; pulsatione, qui primo quidem contactu terrorem incutit: at examinatis interea cæterorum accidentium præsagiis, indeque certa conualescentiæ spe data, quicquid discriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimam naturæ cum vi morbi concertationem. Neque profecto coniecturam meam euentus rei fefellit: quoniam reliquo diei decursu expultrix facultas occupabatur plane in exonerando stomacho à noxia materiæ adustæ multitudine, animaduersioni habita primo ad virtutis corroborationem, odoratui mala aurãtia, aqua ros. & acetum rosaceum obtuli, deinde, ad iuuandum naturæ conatum in ciendo vomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aurãtiorum succo mixtam. Inde serosa quidem recrementa nonnulla remanarunt: sed quum minera mali nondum attingeretur satis ab imbecilliori hoc medicamento, aut eius tenacissima malignitas infringeretur: sequenti die (qui octauus numerabatur) deliberato animo, & pulsus intermissione quamuis perseuerante, ministraui potionem purgantem sequenti modo confectam. ℞. Rhabar.el.pul.senæ laxatiui, an.drac.j.s. Infundantur seorsum in aquæ endiuiæ vnc.iiij.s.horis 10. post fortem expressionem colaturæ admisce syrup.ros.solut. vnc.j. misce. Et quia mentio incidit pulueris senæ solutiui, cuius vsum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, eius descriptionem lubenti communicatione obiter subiungam: vt quibus visum fuerit, in suis præparent pharmacopoliis. ℞. fol. senæ purgatæ, tartari albi ana.vnc.j. sem.anisi garyophyllorum, cinamomi, galangæ ana. drach.j. diagridii drach. ij. comminuantur minutissime in puluerem secundum artis legem: cuius dosis est drachm.ij.in substantia, & vnc.s.in infusione. Ex suprascripti pharmaci assumtione sexies æger per aluum excreuit flaua, biliosa, adusta, fœtida, cum sedatione omnium symtomatum: vt etiam testaretur sensibili perceptione sese liberari ab ingenti pondere incensi glomeris, per intestinorum longitudinem à ventriculo delabentis. Postea roboraui intrinsecus conseruæ rosaceæ exhibitione, foris vero illinitione olei rosacei immaturi. Conualuit probe nobilis hic & optimus Vir, post vniuersalem corporis euacuationem: saltem pulsus intermittens perdurabat adhuc in nonum vsque diem, quo commutabatur in paruum, rarum, tardum, qui necessario debilitatem sequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam. Proinde manifestissime apparet prædicendi ex pulsibus cautionem à Medicis esse obseruandam, ne animo penitus perculso & commoto de valetudinis recuperatione confestim diffidant, si quãdo eiusmodi pulsus sensui occurrat, cum caussæ quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, nisi plurium lethalium signorum tanquam τεκμηρίων accessione confirmetur artificiosa coniectura. Etenim, priusquam vllum ab ore procedat præsagium, duo in considerationem veniunt: naturæ robur, & vis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem subit, quando illud succumbit, hæc vero victoriæ insignia ostentat. Verbi gratia: statuamus ægritudinis causam aut parem esse naturæ, aut imparem. Par si fuerit, non apparebit conuersio vel ad salutem, vel mortem: quia mutationis omnis proprietas consistit in vnius prędominio. Sic igitur impar tum aut morbus vincet, aut natura. Si natura, euadit æger: sin minus morietur. Mortem enim inuehit defectus naturæ, & exuperantia causæ morbificæ. Iam pulsationis omnis continuatio significat facultatis vitalis robur: defectio autem eius imbecillitatem. *Vierus Obseruat. Medica.lib.*

DE VARIIS PESTILENTIBUS DEFLUXIONIBUS.

Obseruatio.

De variis pestilentium defluxionum generibus, veluti Angina, Pleuritide, Peripneumonia, quæ Anno 1564. & 1565. apparuere in quibusdam Germaniæ inferioris locis.

QVOD cœlestis influxionis variatio corpora humana imbuat dispositione ad difficillimum morborum iugum subeundum, manifeste quidem elici potest ex vnico illo Hippocrat.

Aphorismo, quo indicat mutationes temporum potissimum parere ægritudines. At longe tamē manifestius id ipsum demonstratur præcedentium annorum consideratione, qui propter multæ humiditatis prædominium, tristissimas vniuersalis mortalitatis clades nobis crearunt. Etenim præter frequentes puerperarum abortus, præter lumbricorum infestantium cruciatus, præter arthritides & vitiatas articulorum motiones, apparuere variolæ & morbilii, quos tanquam præcursores sequebatur Epidemica lues incredibili grassationis sæuitia, adeo vt ægros depasceret, oppida exhauriret, amplissimas etiam depopularetur ciuitates: veluti satis superq; testatur in Thracia Constantinopolis, in Ægypto Alexandria, in Galliis Lugdunum, Londinum in Anglia, in Germania Dantiscum, Augusta, Vienna, Colonia, totusque superior Rheni tractus, Basileam vsque: quæ loca omnia exitiali sua cōtagione crudelissime deuastauit. In his vero nostris ditionibus inferiori Rheno propinquis pestis quidem mitior erat: sed interea graui morborum penitus pestilentiū obsessione conflictabamur, qui maxime ex fluxionum causis dependebant: eo quod externa humiditas, tū cognatæ lubricitatis respectu, facilem motionis ꝓcliuitatem sortiretur, tum putrefactionis ansa venenositatem acquisiuisset. Anno enim à Christo Nato M.D.LXIV. inualere hyeme colli tumores externi glādulosi, pituitosi, discriminis expertes: quib. postea incipiente vere successerunt, & per potissimam æstatis partem extendebantur, anginæ crebræ, periculosæ, & velocis terminationis: quæ præterquam quod malignitatis suæ contagione crudelissimis pestilentiæ insultibus penitus adæquarentur, tam etiam breui perdurationis decursu interficiebant, vt nonnullas deprehendere liceret saltem ephemeras, aliquas triduas, vel quatriduas, pauciores septenarias: at cæteræ octidui periodum excedentes, plerunque medelam receperunt. Oboriebantur primum cum febre & vomitu, ac potissimum ex caussarum προκαταρκτικῶν occasione, vtpote nouilunio, exercitio corporis vehementiori, deambulatione per solis feruorem, aliisque exęstuationum focis: deinde momentanea accessione superuenit linguæ tumor, loquela adimebatur ex obturatione laryngis: ipse etiam œsophagus arctissime occludebatur, vt ne vix quidem potum admitteret, multo certe minus cibi solidioris deglutitionem quorum symtomatū confluxus ægros necabat strangulatu: quo nullum mortis genus exstitit aut atrocius, aut calamitosius. Interea vero, præter paucissimorum erysipelatum apparitionem, nullus in colli ambitu conspiciebatur tumor: sed intrinsecus concidebat fere semper virulenti humoris defluxus, qui plerumque excitabat phrenitidem, facta exhalationum cum crebro communicatione. Sæpenumero etiam, relicta priori in faucibus statione, ad latera sub cutem costas tegentem destillabat, vnde lethalis Cynanches solutionem pleuritis non minus mortifera consequebatur. Raro autem ad pulmones transferebatur materia quæ peripneumoniam non minus tutam mox excitabat. Interdum quoque, thorace relicto, ad spinam dorsalem conuertebatur, eiusque dolorem gignebat intollerabilem præsertim etiam in mulieribus menstruum effluuium patientibus, (quod peculiariter notandum succurrit) quo difficili symtomate prope liberabatur nemo, moriebantur plerique omnes. Tam malitiosum erat tenuissimi humoris virus, ex cuius vehementia & contagione, ob venæ magnæ viciniam, sanguis vitiatus, ad proximas vteri venas, fluxioni menstruæ assuetas, defluxit, erupitque: vnde & grauior in corpore veneni facta commotio & spirituum euacuatio. Obseruabatur præterea in pestilenti hac Cynanche, pueros, quorum tamen ætas maxime huius ægritudinis erat particeps, prouectioribus minus periclitari, atque eos prope citius reliquis euasisse, qui decubitum in lecto negligebant: idcirco quod horum reluctatio fortassis minus concepti veneni, vel (si voles) naturæ robustas vires argueret: aliorum autem obsequiū denotaret impotentiam ex veneno seuerius eam ætatem infestante. Quantum curatiuæ methodi rationem spectat, vniuersales corporis euacuationes, quę præstantur aut pharmaci purgantis assumtione, aut phlebotomię vsurpatione, plus læsionis quam emolumenti inferebant: nisi quod in principio cucurbitulas sine scarificatione humeris collo proximis in teneriori ætate affixas iuuisse, & in aliis sanguinis è linguæ venulis extractionem quandoque profuisse cōscius sim: adeo vt in hac angina Hipp. præceptum fuerit repudiandum, *lib. de locis in homine*, cuius hæc sunt verba: Angina affectis, à venis quæ in brachiis sunt, sanguinem detrahes: simul & aluum inferne subduces, quo id, quod morbum committit, detrahatur. Quare exactius considerata, curationem instituebam, partim corroborando partes inferiores, aduersus fluxionum iniurias, partim veneni pestilēntis vim infringēdo: hinc & localium remediorū applicatione dissipando quandoq; idipsum, quod immediate causæ coniunctæ præsentiam fouebat. Vbi tamen cautione summa opus est: alioqui hæc medicationis pars hic prætermittenda. Nam facile, ex localium dissipantium vel digerentium potentia, hic humor sua tenuitate ad alia decliuia vergebat loca, vt dictū est: vbi periculū consequebatur quoque, licet serius aliquādo. Porro nec hoc q̄dē silentio ꝑtereundū est, quod, dū tātopere sæuirēt & in aliis locis pestilētiæ, & in his nostris anginæ Epidemię, frequētissime hyeme ꝑcedenti, noctu potissimū, apparuissent, aut celeri eiaculatione, aut cōstanti ꝑmansione, horrēdi & varii in aere fulgores & typhodes: qui, licet durante ꝑ totā æstatē lue nondū prorsus desiissent, euanuerūt tamen circa aduentū hybernæ constitutionis: q̄ tā sæuero extremi algoris dominio nos tandē oppressit & deuastauit per integrum duorum mensiū, eoq; amplius, spaciū, vt ab hominū memoria hyems nulla extitisse asperior cēseatur. Quāuis a. ex hoc inauditæ frigiditatis ambitu aer infect⁹ pestilensq; vinceretur, & pestis ꝓuagatio mire remitteret passim tamē ægritudinis prioris vice alia populariter grassari cœpit: quemadmodū superiori quoq; anno, alioq; prorsus insolita, fereq; à priscæ medicinæ scriptorib. incognita: quæ, quum & ex humorū ad thoracē eiusque latera defluxione dependeret, & maligna sua infectione plurimos mortales corriperet trucidaretq;, sortietur à me pestilētis pleuritidis appellationē. Etenim, vt plures eius erant differentiæ, ita multipliciū symtomatum comitatu cingebātur. Siquidē in hoc conueniebant, quod cuncti ægrotātes primum infestarentur febri continua, ac pessimi moris: presentirent pungitiuum lateris dolorem: denique

denique summa excruciarentur anhelitus difficultate, & crebra respirationis repetitione: verum & ratione expuitionis, & facili partis affectæ permutatione diuersitas contingebat. Nam statim ab accessionis principio dolor percipiebatur fixus, & certæ tantum inhærens sedi, qui deinceps vaga & inconstanti motione serpebat per vniuersum thoracis circuitum, præcipue post vnam alteramve ἀνωδυνῶ medicamenti applicationem, atque postea celeri nihilominus transitionis impulsu cõuertebatur ad pulmones: quibus ab impetuoso humorum affluxu inundatis, sputa prodibant sanguinolenta, mixta diuersoque colore aliquando tinctam quæ quãta maiori excretionis aut promptitudine, aut abundantia reiicerentur, tanto grauior nobis minitabatur de amissæ valetudinis recuperatione diffidentia: propterea quod hos fere in sexti diei fine obiisse notatum sit, antequam ad septimi iudicationem peruenirent. Alii autem reperiebantur hæmoptoicæ passionis expertes, qui, vbi nonum excessissent, fere ancipiti periculi euentu liberabantur: nisi malum reuocaretur forte recidiuæ vicissitudine, quo plurimi interiere ante tertię septimanę terminum. Quinetiam, præter cætera accidentia, aliqui delirio tentabantur, nonnulli alui profluuio, quorum vtrumque & Hippocrat. testimonio & continuæ experientiæ documento, certa desperationis præsagia cõfirmant. Et contagiosi quidem huius morbi Historiam, vt à nemine antiquorum descriptam comperio, sic à recentioribus, quod sciam, ne vel mentionem eius factam animaduerto, vnico excepto illo *Guidone de Gauliaco*, qui ad perpetuam posteritatis memoriam (*in capit. 5. doct. 2. Tract. 2. suæ Chirurgiæ*) similem Epidemicam luem recenset, quæ Anno Domini Nostri 1348. extremam mortalitatis calamitatem toti ferme mundo inuexit, partim cum febri continua & sputo sanguinis, partim cum anthracibus vel axillarum vel inguinum. Excitati auctoris cautione deinceps *Valescus de Taranta* peruenit in obscuram raræ istius ægritudinis cognitionem, sicuti attestatur ipsius *appendix tractationi Pleuritidis subnexa*. Verum, quia nullibi compendiosa medendi ratio traditur, existimabo me operæ præstiturum præcium, si in testamentum sempiternæ recordationis, vsumque Reipubl. paucis declarauero curationis nostræ modum, qui varietatis respectu prorsus meretur Obseruat. industriam. Nam, quum in Pleuritide præcipuum & euacuandi & deriuandi materiam morbificam instrumentum suggerat venæ sectio, hanc tamen valde noxiam extitisse deprehensum est, (vel ob venenosi humoris agitationem motionemque grauiorem, qua spiritus & sanguis venenositatis promptius redduntur participes) cum primis in ea specie quæ cum αἱμοπτύσει coniungebatur: quoniam, ob humorum ad thoracem retractionem, sanguinis expuitionem impedire cogitur, cuius retentio maioris inflammationis ansam contribuit necessario. Vt vel hoc nomine prudenter & circumspecte Hippocrates inter phlebotomiæ obstacula enumerasse mihi videatur lateris dolorem, tum sanguinis sputum, hoc cõtextus ordine. Conuenit quibusdam sanguinem detrahere tempestiue in talibus: in aliis autem, veluti in his non conuenit. Impedimentum in spuentib. cruenta, tempus anni, pleuritis, bilis. Qua differentiæ consideratione proposita, felicem expertus sum successum, phlebotomiam his quidem interdicendo, paucis vero suadendo. Ad hæc practici nostri omnes passim inculcant, ad expectorationis facilitatem, vtpote potissimam intentionem, nihil esse conducibilius rerum dulcium, pectus lenientium, materiam apparantiũ, sputumque promouentium & facile reddentium, lambitione: quæ tamen instituto nostro nequaquã inseruire poterat, ob putredinis febrilis & veneni pestilentis augmẽtationem: quorum malignitati studio maiori resistendum erat, quam ipsius Pleuritidis violentiæ. Itaque, contra communis Canonis obseruationem, consului rerum acidarum exhibitionem: vt syrupi è succo acetosæ, & de acetositate citri, cum aqua cardui benedicti & scabiosæ, & similium. Deinde præscripsi potiones pectorales, ex medicamentorum amarorum admixtione confectas: veluti cardui benedicti, scabiosæ, scordii, melissæ, cicorii, oxyos Plinii, acetosæ, & eiusdem generis plurium, quæ non solum materiam pulmonibus impactam eductioni præparant, verum etiam pestilenti symtomaticæ febris essentiæ aduersantur. A decoctione expressa additur saccharum purum cum aceto modico, & post leuem feruorem, denuo per cribrum setaceum traiicitur. Ab iis, quibus potenter aluus deiicitur, abstinendum, tam ob veneni concepti exagitationem, quam virium deiectionem. Conferunt autem vel clysteres, vel rhabarbarum infusum in aquis prædictis, si liquori expresso syrupus rosatus solutiuus admisceatur. Conferunt & pillulæ communes, quas pestilentiales dicunt. Anditoti hic non inutilis forma hæc esto. Recipe theriacæ electæ vnc. j. boli armeni veri cum aqua cardui benedicti aliquoties loti drachm. ij. specierum diamargar. frig. scrup. iiij. sem. citri, scordii, scabiosæ. ana. drachm. j. rasuræ monocerotis scrup. j. cum syr. de succo acetosæ: fiat conditum, cum dictis vel aquis vel potionibus vsurpandum. Celebratur antidotum quoque in cuiusmodi morbis pestilentibus non inidoneum, Canonici cuiusdam Lotharingi, qui contra pestis sæuitiam, eo vsuram haud vulgarem fecit apud Principes & Ciuitatum Respublicas insignes: quanquam fucum interim subiunxerit, dum variis variæ formulæ pręscriptum, velut semper vnicum nec aliis vnquam communicandum, multo auro diuendit. Quæ autem à Potentissimo Principe, honorario certe liberali redemta est, sic habet. ℞. specier. lætitiæ Galeni, terræ sigillatæ ana. drach. j. boli armeni vnc. s. theriacæ Andromachi vnc. iij. conseruæ rosarum, borraginis, buglossæ ana. vnc. j. syrupi violarum quantum satis, fiat electuarium. Victus hic, qui in peste, conuenit. Anno 1565. Mens. Ian. *Vierus lib. Obser. Medicinal. rarar.*

Observatio.

De Peripneumonia pestifera cum sputo sanguinis.

IMMANE, ac horrendum pestis hoc genus cum sputo sanguinis, Anno à Nato Christo 1348. tempore Martiniani Imperatoris Orientales, Occidentales, Europam denique totam, quinque annos, nonnulli Paratissimi Viri, qui tunc tempore degebant, inuasisse, testantur. De quo etiam *Hieronymus Fracastorius* Vir singularis eruditionis, *in eius Syphilide* sic canit:

Bis centum fluxere Anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno tristi immiscente per omnes
Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges
Insolita exarsit febris, quæ pectore anhelo
Sanguineum sputum exagitans (miserabile visu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo
Illa eadem Assyriæ gentes, & perfidus, & quæ
Euphratem, Tigrimq; bibunt, post tempore paruo,
Corripuit, ditesq; Arabas, molemq; Canopum
Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora vecta
Infecit Latium, atq; Europa sæuiit omni.

Orientales in primis depascere cœpit, & eius continuo more procedens inolescens omnes fere vsque ad occasum rapuit. Referuntque temporibus memoralibus tam diram mirabilem pestilentiam, tam in malitia comparabilem alteram extitisse nullam, ac non tam horrendam luem conscripsisse Galenus & Thucididem vel Auenzoar, neque huic illam famosam ciuitatis Craton pestem comparandam esse. Quoscunque, qui sibi obuii fiebant, non duntaxat ex mutua consuetudine, aut ex propinquitate, aut ex contactu, verum etiam affectorum oculis sanos aspicientibus in eos miseros mortales grassans necabat. Quo horrendæ pestis genere mortales omnes tantus inuasit terror, quo omnes mutuo sese deserebant. Quamobrem sine assistentibus ægri moriebantur, ac non duntaxat sine sacerdotibus, sed vix sepeliebãtur. Tanta fuit huius miserabilis belluę immanitas, ac sæuities, vt ab oriente vsque ad occasum mortalium decimam partem vix superstitem reliquerit; quotquot rapiebat, tot necabat. His artibus, his gliscentibus insidiis generi humano insidiabatur, cum in vna regione grassabatur, primis duobus mensibus febre indesinente sanguinem expuerunt, ac vehementi anhelitus difficultate laborarunt homines, secundum situm aliquem iacere minime poterant, sedere vero assidue cogebantur, tanta erat anhelandi impotentia, qua bibere & cibum ingerere vix poterant. Infra tres dies irremiserabiliter occidebat. Prostrati hinc inde ducebant corpora, vehementi rubore splendebant genæ, tussis valida in primis sine sanguinis sputo eos cruciabat, deinde paulo post cum pauco sanguinis sputo, postmodum ex tussi maior sanguinis quantitas expuebatur, pulsus eorum erat dissimilis. Post hos autem duos menses, febre indesinente, cum sanguinis sputamine, exanthematibus, & abscessibus extima occupantibus, breui, aut infra quintum diem omnes fere interimebat. Quamobrem, si qui hoc dirum pestis genus in mente ruminant, ab huius exordio secuti, in tanto temporis curriculo, vsque in hodiernum diem, nullum tam dirum pestis genus huic comparabile esse, neque fore, nec illud quod ciuitatem Cratinam, nec illud quod scripsit Auenzoar, nec illud quod Æthiopiæ mortales, inde ad Græcos translatum, deuastasse memorat Auicen. huic cum sanguinis sputo æquiparari fatebuntur. Simile fere pestis genus, sed non tam sæuum, *Galen. in 5. Meth. Med.* descripsisse videtur: vbi refert ex peste in asperæ arteriæ interiore tunica de orto vlcere, & de eius pulmonum in ea peste exanthematibus. Testatur Guido de Gauliaco, quod in aliquibus partibus ita tenebatur, quod Iudæi venenassent totum orbẽ terrarum. Quare ab illis Iudæi occidebantur, huc illuc Iudæi cursitantes in ciuitates, in rura ingredi non admittebantur, nisi optime noti fuissent: cumque admittebantur, si pulueres, electuaria, vnguenta, & similia medicamenta penes Iudæos reperiebantur à portarum, ciuitatum, rurum custodibus, ea mandere, ingerere, compellebantur. Nonnulli, tam immanis pestilentiæ, Saturni, Iouis, & Martis in domo octaua in Aquarii signo, & in appositione Leonis Anno 1345. die vigesima octaua Martii, conuentum, caussam extitisse, autumant cum maiores conuentus, admiranda, & valde horrenda; & regnorum mutationes, Prophetarum aduentus, & maximos & pestiferos morbos (quemadmodum Astrologi sentiunt) minentur. At, cum sidera huiusmodi in signo humano tunc coiuerant, immane, ac in mensura in humanam naturam talis conuentus direxit. Et cum ista sidera fixa fuerint, vires diutius propagatura insinuabant; quod postmodum effectu euenit. Quamobrem ex his suborta pestis, quæ orientales in primis occidendo inuasit, sicque serpendo, necando, quinque annis vires suas extendens in occidentales tandem grassata fuit. Hæc illi, qui tunc degebant. Cæterum huiusmodi pestis genus, quid nominis sit, à nullis huc vsque descriptum reperi. Ego autem ex eius symptomatis peripneumoniam pestiferam hoc pestis genus nuncupare auderem, cognitis eius symptomatum caussis. An recte sentiam, vnusquisque iudicare poterit; cum huiusmodi siderum conuentus in aere venenatum pestiferum virus impresserit. Aer is putris in pulmones inspiratus cor eius mala & vitiata putri qualitate corripiebat. Spiritum in primis inquinans, humores inde putrefaciens, eosque adurens, atque per adustionem incrassans. Tanta erat putredo in aere, qua non solum cor aut eius humores putrescebant, sed pulmones etiam inflammabantur pariter; in eisque eam vim veneficam sigillans, per cordis & pulmonum capsulas permeans. His humoribus ita veneficis putrescentibus in præcordiis, febris pestifera suborta fuit. Horum autem humorum putrium copia, in pulmonibus accumbentium, aspera arteria, & quæ ex ea in pulmones distribuuntur propagines omnes augebantur & extendebantur; qua de re anhelandi impotentia oriebatur. Cumque febre indesinente flagrantibus inquinatis humoribus eorum pulmones exuperassent, incendio æstuque pulmones adflictari cogebantur: quo fiebat, vt tussi in primis sicca cruciarentur, & ex polluti erodentis acris sanguinis copia vlcerosa in pulmonibus exanthemata gignerentur, quibus inde tussis cum sanguinis sputamine subsequebatur.

Quamobrem ex indesinente febre, & anhelandi difficultate, ac ex tali sanguinis sputo iam mihi constat hunc affectum pulmonum phlegmonem, quæ dicitur, appellari posse. Mutuatur enim *ex Galeno in 2. Method. Med.* peripneumoniam pulmonum phlegmonem esse, & in libro de finitionibus Medicis peripneumoniam esse pulmonis phlegmonem cum febre acuta & spirandi difficultate, &, *ex 4. de locis affectis*, cum spirandi difficultate, cui & angustia, & grauitas, coniunctaque acuta quoque febris inciderit. Is affectus inflammatio pulmonis est. At si intolerabile fuerit incendium, angustiæque vero grauitatisque minus, erysipelas ipsum vexare

vexare censendum est. Et ex Dynadijs peripneumonijs pulsus est validus, spissus. Quando ad periculum deuenerit, pulsus fit tardus veluti non apparens, & formicans. Et ex libro de causis pulsuum, peripneumonicorum magnus est pulsus, languidus & mollis, quem in hoc pestis genere talem Guido de Cauliaco extitisse testatur. Quamobrem non admirandum erat, si huius pestis principio, huiusmodi exuperantibus veneficis humoribus subito in præcordia detrusis, ac ibi decumbentibus, peribant. Tanta & repentina erat in præcordijs eorum copia & venefica malitia, quibus virtus resistere nequierat. Dicebat *Galen. in 3. de Crisibus*, moriuntur autem in principiis propter subitum ad interiora motum veluti suffocata atque extincta natura, non aliter quam si lignorum viridium aceruum super flammas cõijcias, sic in augmentis plerunque moriuntur. Et *in 10. Meth. med.* si cum eiusmodi febri à corpore momentanea membri phlegmone sit coniuncta, omnino morietur æger: magis id certum est, si pulmonis, vel membranæ quæ costis subtenditur, vel ventriculi, vel iecinoris phlegmone sit. Etenim, quæ has partes phlegmones occuparunt, non modo ijs, qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam ijs, qui valentiores ipsis sunt, mortiferum esse solet, vnaque salus tum pleuriticis, tum peripneumonicis, adde etiam synanchicis, id est, qui angina laborant, est ipsum virium robur. Præterea, dum ab initio huius immanis pestis generis vis venenata validior fuerit, quæ, vt placuit Gentili in eius consilijs, & Guidoni, ex proprietate potius siderali, quam ex aperta alia qualitate noxia erat, quoscunque rapiebat, occidebat; sed postquam per tempus determinatum siderum conuentus ex eius vitiata proprietate vim veneficam in inferioribus imprimente opus eius expleuerit, desinente siderali actione, proprietas huiusmodi vires veneficas suas amisit, & tanto etiam mitius agebat, cum talis vis venenata tam diu de corpore in corpus transiens, à natura partim, partim à probis humoribus, oppugnata, mitior ac benignior reddatur. Quo fiebat, vt non duntaxat non prosternere, verum etiam vitæ humanæ principia imbecillia reddere minime poterat. Quamobrem huius pestiferi virus eneruatis viribus, iamque natura validiore effecta, ad subascellas, & inguina, & secundum aures humores propellebat eos, qui ab initio in pulmonibus, illos æstuanter putrefacientes, ex putri eorum sanguine exanthemata gignentes, oraque venarum aperientes, vel eas erodentes, tussim ac sanguinis sputum efficientes, tandem necantes, accumbere solebant. His humoribus validiore effectu ad alia prænotata loca, quam ad pulmones detrusis, non omnes tam passim necabantur: quamplurimi enim sospites fiebant. *Andreas Gallus libr. 4. Fasciculi de peste.*

Observatio.

De Peripneumonia populariter Anno 1557. & 1565. sæuiente.

Peripneumoniam nostra ætate bis populariter grassatam in memoria multorum est: semel anno 1557. Octobr. deinde iterum anno 1565. Ianuario mense. Præcesserat anno quinquagesimo septimo supra millesimum quingentesimum constitutio aëris ab initio Iulij mensis sicca, & mediocriter pro temporis ratione calida, præsertim Iulio ac Augusto. Sub finem Septembris, tertio ac quarto Calendas Octobris, superuenit validissimus à septentrione ventus, admodum frigidus, mox destillationes plurimæ sunt natæ: vnde cito validæ vehementesque tusses & lateris cum febre & respirandi difficultate dolores processerunt. Lateris dolores vehementes non admodum, non punctorij erant, sed clementes admodum: tertio die vel prius sputum prodijt cruentum: quinto, aut sexto, aut septimo, ad summum octauo mortui omnes sunt latere dolentes, quibus sectio venæ prætermissa, aut tempestiue non facta. At, quibus sanguis vel primo vel altero die detractus, euaserunt, quarto aut quinto die sanitati restituti. Quarto vero aut quinto sanguinem detraxisse nihil profuit, morbo iam confirmato. Humores destillantes tenues admodum, & nonnihil acres fuerunt. Eclegmata idcirco vtilissima, quæ inspissandi vim habent, acrimoniam retundunt, & aspera leniunt, quale est ex Ziziphis (iujubas vulgo vocant) serapium: quod tenues destillationes inspissat, acrimoniam obtundit, aspera obliniendo lenit.

Altera peripneumonia dissimilem occasionem habuit. Decembri mane, Anno 1564. gelu admodum acre extitit, per quod non modo omnia reliqua flumina vbique, sed & ipse Scaldis in portu Antuerpiæ (quod admodum raro contigit) adstrictus fuit, decidit per id temporis nix admodum crebra. Post Calend. Ianuar. anni 1565. frigoris remissio sex aut septem dierum successit; sed exigua admodum, sic vt neque nix, neque glacies dissoluerentur. Per hos dies vapores multi eleuabantur, qui, cum interdiu dissolui ac discuti non potuerunt, nec altius ascendere, nocturnis frigoribus densati, inferiorem, & quem haurimus aërem inficientes, crassum humidumque eum admodum reddiderunt. Ab huius autem tam crassi aëris, & vaporibus infecti inspiratione, morbi circa pulmones, atque in ipsis etiam pulmonibus, exitiales nati sunt: quibus infinita hominum multitudo mox correpta fuit. Nulli autem citius aut grauius affecti, quam qui hora vna aut altera post solis occasum aëri sese exposuerunt. Nam interdiu & præsertim ipsa meridie, aut paulo post, aer minus crassus extitit, nec ita cito aliquem offendit: multis profuit focus elegans ex quernis lignis, qui hos in sanitate continuit; aëre in cubilibus ac cœnaculis resiccato ac puriore reddito. Morbi per hos dies erant tussis, raucedines, respirandi difficultates, & plurimi vna laterum clementes, non punctorij, cum febri dolores, hoc est peripneumoniæ. Fuit autem hæc peripneumonia non minus quam superior exitialis: necessum quoque erat in hac mox primo aut altero die sanguinem detrahere. Quando cessatum est, nulla salutis ac vitæ spes reliqua erat. Sputum in hac processit crassum, sanguini permixtum: nonnullis biliosum, quorum nemo seruatus. Eclegmata desiderabantur, quæ pulmonis meatus expurgarent, & ab infarctu liberarent: non tamen valde calida; vt serapiũ ex capillis veneris, siue ruta muraria, ac quod ex dulci radice paratur. Ex hyssopo quoque quandoque profuit. Vtroque autem tempore morbum hunc non pleuritidem, sed peripneumoniam fuisse, mortuorum corporum dissectiones coram ostenderunt. *Dodonæus in libel. obseru. Medicin. cap. 21.*

OBSERVATIO.

Ex Epidemica destillatione in asperam arteriam, pulmones, & vitalia decumbente, excitatæ suppurationes cum febre lethales, Medicis per bechica frustra expectorationi insistentibus.

FLuxio, quæ multa est & mala, fluit aut ad pectus, aut ad venas; quæ ad venas facit morbos laterales, & pulmonias, & præfocationes, quæ cito interimunt: dicebat *Galenus cum Hippocrate tertia Aphorismorum.* Et hoc, dicit, accidit maxime senibus: vnde plures senes quasi repente interierunt. Et in hoc medici pleriq; aberrauere, eas fluxiones existimantes esse ex earum genere, quæ possent per tussim expurgari: & laborabant cum bechicis medicamentis, frustra vexantes naturam, & non parum nocentes.

Ex simili morbo cũ perijsset Nobilis Cæsar Bripius Mediolani, quod sero aduocatus essem, dissecuimus illum: inuẽta est sanies multa in vinculo quo iecur annectitur costis: & non erat pus bonum, sed liquidum: & superuixerat plus quadraginta diebus cum hoc morbo.

Et similiter dissecuimus Petrum Casatum, puerum 14 annorum, qui obierat extra vrbem; ideo nõ potui illum inuisere dum esset æger: & quoniam erat diues valde super quadraginta millia coronatorum, suspicabantur de veneno: & inueni in pulmone saniem tenuem è latere dextro, quæ eius partem exederat: & pronunciaui, quod non perierat ex veneno, sed ex fluxione, sicut primus. Et aderat huic spectaculo Gabriel Cuneus, Chirurgus egregius, qui dissecuit.

Dicam autem etiam quod accidit Comiti (hæc est Longobardica potestas) Aluisio Conzaghæ ad quem cum vocatus essem 4. die, prædixi, non superuicturum vltra septimam. Itaq; mortuus est sexta die vesperi. Et nos (eramus enim quatuor medici) dissecuimus illum, inuenimusq; non esse abscessum: sed omnia vasa pulmonis ex triplici genere, magis tamẽ asperæ arteriæ rami erant pleni sanie simili lacti, adeo vti null⁹ adesset prorsus sanguis & huic dissectioni, tum etiam primæ adfuit Melchior medicus eruditus. Quid plura? Fluxio illa non erat, vt duæ priores: sed pulmonia mendosa.

Quo genere morbi mortuus est, qui vice legati fungebatur olim, Dan. Rizius Venetus, vir egregius, apud Insubrum præsidem: sed illum non dissecui. Differt hic morbus à pulmonia, quod abscessus non est.

Hac etiam æstate ad finem dissecui puellam tredecim annorum nobilissimam, quæ cum esset prediues ad sexaginta millia coronatorum, & vnica matri suæ suspicantes de veneno, ob magnitudinẽ patrimonij, cũ non potuissem adesse ægrotanti, aduocatis à me in re tanti momenti octo alijs Medicis, cognoui illam ex defluxione repentina obijsse, non ex veneno, atq; ita omnes Medici in vnum consenserunt. Erat enim puellæ morbus iam diu in capite, & suppressa purgatione per vlcera, nec aduenientib. mensibus, correpta febri, cum alioqui nõ videatur grauiter ægrotare, imo contenti fuissent duobus familiaribus medicis, repente tanquam siderata interijt: quo casu perculsi, suspicabantur de veneno. Omnes autẽ huiusmodi fluxiones necessario adducunt febrẽ æstuosam, non tamen ardentẽ, nec valde siticulosam: quoniam materia, vt dixi, putret prope cor, & implet vacuum pectoris, & est humida, & cruditatibus permista: demittit autem cerebrum in pectus, propterea quod guttur non est cõtectum & est è regione (*Hipp. libro de locis in homine.*) *Cardanus de Prouidentia ex Anni constitutione pag. 1052. edit. Basiliensis cum comment. eiusdem in aph. & opere de venenis, &c.*

OBSERVATIO.

De epidemiis quibusdam Peripneumonijs & Pleuriticis affectionibus pestilentibus.

EPidemios sæpe morbos incidere, quorum natura initio exacte nõ intelligatur, notius est, quam vt à me latius explicari debeat. Nam videt ætas nostra & sudorem Anglicanum appellatum, & varias pestes, & febres mirificas, quas Vngaricas vulgo appellarunt: & ante paucos annos tussis cuiusdam genus, quod per totam Europam peruagatum est, etiam multis admirationi fuit. Itaque non mirum videri debet, si de quibusdam Pleuriticis, & Peripneumonicis affectionibus, quæ in his ex multis locis vicinis præteriti veris huius anni octuagesimi quinti initio grassatæ sunt, aliquis ita statuat, vt quiddam maligni in ijs fuisse suspicetur. Sed proponamus ipsarum prçcipuas notas, ceu characterem quendam. In prima earum inuasione horror cum intensa febre apparebat, ac interdum adiungebatur suffocationis symtoma, quale in peripneumonia cernitur. Interdum illud ne aderat quidem, sed plerunque dolores pungentes & vellicantes in capite, in scapulis, in manibus & pedibus, sæpe etiam in lumbis, in lateribus, & pectore sentiebantur. Qui tamen secta vena in reliquis membris euanescebant, remanebant vero in lateribus, vel circa os pectinis, occupantes etiam subinde stomachum & hypochondria cum maxima angustia & cõpressione earũ partium. Accedebat his non raro vomitus. Quibusdam etiã punctiones & distentiones grauissimæ ad ipsa intestina incedebant tanto impetu, vt vtrinq; ipsa intestina dissecari viderentur. In his difficultatib. neq; venç sectione, neq; lenib. euacuationib. neq; scarificationibus, neq; alijs remedijs, tum internis, tum topicis quibus punctiones laterum alias mitigari solent, multum est profectum; sed plurimi tandem suffocationis accessione, & vitalis roboris repentino lapsu, vel quarto, vel sexto die moriebantur. Cæterum, durante adhuc morbo, vrinæ in plerisque erant rubeæ, turbatę: & quidam intensius, quidam mitius febricitabant: pulsus erant languidi, vel intermittẽtes: quibusdam ante finem vitæ deliria accidebant. Fuit vero à multis obseruatum plures euasisse, quibus venæ sectæ non fuissent, quam quibus sectæ fuerint. Quapropter, cum eam curandi ratione, quæ innumeris pleuriticis antea profuisset, frustra tum adhiberi non solum in hoc loco, verum etiam in alijs locis esset animaduersum; plane id statuendum esse censui, in istis morbis malignitatis pestilentis quiddam latere. Itaque, curandi ratione paululum immutata, principio morbi antidotum sudatorium cum radice petasitis & floribus papaueris erratici mistum, ac aqua cardui benedicti dilutum, ægris deinceps propinauimus, quos eo remedio plurimum adiutos esse sumus experti, postea vero reliqua quæ agenda videbantur adiunximus. Cæterũ, cum de natura harum pleuritidum accuratius cogitaremus, in mentem venit, non solum ex veteribus quosdam, inter quos Valesius, item Bartholomæus Montagnana recenseri possunt,

possunt, sed &, ex recentiorib. Ioan. Wierum, Iul. Palmarium, ac Conradinum quendã in lib. de feb. miscellanea, harum pestilentialium pleuritidum meminisse. Qui, etsi in eo omnes cõsentiunt, quod pestilentis malignitatis habita ratione antidota peculiaria, quib. veneni vis obtundatur & punctiones mitigentur in principio morbi danda sint, tamen in venæsectionis vsurpatione dissentiunt, quibusdã eorum illã concedentib. quibusdã vero prohibentib. Sicuti et de pectoralib. tum internis tum exterius adhibendis sententijs discrepant. Sunt n. qui communia bechica seu pectoralia, quorum vsus tum interius in pleuritide receptus est, admittant, sunt qui damnent, & tantum ea probent, quæ inflammationis sedandę & humorum acrimoniæ retundendæ vim obtinent. Non vero ignoro quosdam celebres medicos istos epidemicos morbos potius ad catarrhos suffocantes, quam ad peripneumonias vel pleuritides retulisse, sed cum tam multa adsint symtomata quæ catarrhorum suffocantium propria non sint, & malignitas euidens in ijs aduertatur, ac catarrhi suffocantes potius ex singulorum ægrotantium singulari dispositione quam ex vniuersali quadam causa, quæ epidemicas affectiones concitent, promanent, non possum ab ea sententia, quam rationib & experientia suffultam existimo, discedere. Quod si quis tamen meliorẽ sententiam meliorib. argumentis adductis in medium profert, illi minime sum refragaturus. Quæ n. à me proposita iam sunt, eo à me fuere relata, vt peritioribus de his (quæ sane obscuritate non carent) diligentius cogitandi occasionem præbeam, non vt alijs sentiendi leges præscribam. Sed in fine huius obseruationis mihi illud occurrit, quod supra in explicandis huius morbi notis annotaui sæpe circa hypochondria & os pectoris punctiones & dolores incidere esse solitos, ex quo colligi non inepte possit diaphragmatis inflammationem etiã pleuriticæ affectioni fuisse coniunctam. Quam coniecturam tantum abest vt ego refellam argumentis, vt potius probem & suffragio meo confirmem. Etsi enim diaphragmatis inflammatio delirium adferre natura sua soleat, tamen, quia malignitas morbi tanta fuerit, vt, antequam phlegmone in isto loco augeretur, perirent ægri, non mirum videri debet, si in omnibus delirium non accesserit. *CL. V. Iac. Oethæus lib. obseru. propriarum.*

OBSERVATIO.

Dysenteria Epidemica maligna.

ANno Christi 1583. æstate præcedente admodum calida & sicca, dysenteria circa illius finem superuenit satis maligna, longe lateq; grassans, quæ durauit vsq; ad finem autumni. Pueris in primis infesta, quorum plures obierunt: sed multos quoq; adultiores corripuit, qui tamen tempestiuis & conuenientibus remedijs adhibitis vt plurimum cõualuerunt. Profuerunt autem leuissimæ euacuationes ex Rhabarb. & Clysteres similes: item creber vsus cornu ceruini vsti, Boli Armeni, & apud vulgus semen Rumicis. Vinum ob febrem adiunctam nocuit. Interdum propter nimias euacuationes Theriacæ nouæ, Philonij, vel etiam extracti opiati rite præparati nõnihil fuit vsurpandum. Cum pura biliosa in magna copia cum deiectione appetentiæ ac vomitu totiusque corporis inquietudine excernebantur, exigua spes fuit reliqua.

Georgius Turonensis lib. 5. historiæ suæ scribit, sub Childeberto Rege Gallorum Dysenteriam morbum vniuersam ferme Galliam occupasse. Erat (inquit) his qui patiebantur valida cum vomitu febris, renumq; nimius dolor, caput graue, vel ceruix. Ea vero, quæ ex ore proijciebantur, colore croceo aut certe viridi. A multis autem ascribebatur venenum esse occultum. Rusticiores vero colores hos pustulas nominabant: quod non est incredibile, quia mustæ in scapulis siue cruribus ventosæ procedentibus erumpentibusq; vesicis multi liberabantur. Sed & herbæ quæ venenis medentur potui sumtæ præsidio fuere. Et quidem primum hæc infirmitas à mense Augusto initiata paruulos arripuit, lethoq; subegit. *De obseruat. à CL. V. Ioach. Camerar. mihi communicatis.*

DE HEMITRITÆO PESTILENTI.

CAVSA ET CVRATIO PLENA.

OBSERVATIO.

De raro genere Epidemicæ febris ac pestilentis, quæ ad Galeni Hemitritæos accedens proxime, magna contagij vi totum biennium pergrassata est, etiamnum durans in hanc æstatem anni 1574. Quo quidem exemplo longe aptissimo methodus vniuersa tum ad causã inuentionem, tum ad curationem in morbis abditissimis aperitur.

QVicunq; affectionis alicuius, aut substantiæ naturam sibi recõditam arte velit elicere, ille discursionis simplicis filo causas eiusdem affectionesq; considerat, accuratam in illis seriem connexumque, & conspirationem mutuam peruestigans: vt tanquam à præcedentibus, & pone sequentibus internam essentiam rei, seu causas cõstitutrices proximas consequatur, id est, formam atque materiam: quæ totius progressus à ratione cẽtrum aliquod, vel punctum medium repræsentant. Atqui nos huius gratia discurrentis animi carceres tres totidemque vias ac principia in cyclognomica arte depinximus: quorum complexu mutuo, vel naturarum omnium recessus penitissimos ingredi fas est. Verum vbi de rerum agendarum ratione proponitur scopus, velut curatio morbi, conseruatio ciuitatum, humanorum affectuum moderatio: tum sane vlteriore analysi (vt & illic præceptum fuit) nobis opus est: nam, pro finis varia notione, semper tres terminos ante oculos collocamus: agens, patiens, & intermediam vtriusque proportionem, vt in dirigendis expeditionibus belli duces atque præfecti naturam inprimis aduersarię classis, aut vrbis oppositæ diligenter explorant: vt situm, structuræ speciem, indolem animorum, artes, machinas vniuersas. Deinde & suorum militum vires, instrumentorum subsidia, opportunitatẽ locorum & temporum; ac postremo vtrorumq; inuicem facta cõparatione, suorũ vires similium analogia seruare quã maxime student, hostium facultates cõtrariorũ appositione conuellere, per proportionẽ videl. instrumentorum ad res obiectas singulas, nomine quantitatis, figuræ, situs, & aliarum rerum, quæ similitudinis, dissimilitudinis analogiam characteristicam comprehendunt. Sic etiam in arte medica, cum curare volumus morbum, resoluitur huius curationis inuentio in affectus naturam altius perscrutandam,

dam, deinde in præsidiorum copias ac facultates, postremo in proportionem vtrorumq;, vt medicamenti ad morbum, suturæ ad vulnus inflictum, vectis aut ferulæ cuiuscunq; ad formam cruris, aut exarthrematis speciẽ in officina chirurgica. Hęc autem cognitionis aut contrarietatis firma inuentio, per 10. gradus subst. quantit. &c. per indicationẽ reperitur: quæ nihil aliud est quã rei agendæ ratio, sumta à natura vel causis proximis ipsius subiecti, circa ꝙ versamur, quanquam & alia sit quædam endeixeos species vel ab effectuum genere sumta, vel à remotioribus causis, tanto infirmior sane, quanto illius principia longius à rerũ essentia interiore distiterint. Planius omnem indicationis naturam ita definio, vt sit demonstratio quædam similis, aut contrarij ad actionem artificis necessaria. Omnem vero illius doctrinam quisquis tenere compendio volet: non eo se redigat quo plures tum veteres, tum neoterici solent, tot fere indicationum species statuentes, quot sunt locia quibus deriuantur. Aliud certe est indicationum genera, aliud species recensere: aliud deniq; fontes, aliud fontium capita, vel riuos in fontẽ vnum profluentes. Indicationũ genera duo tantum reperio aut enim exigimus inuentionem similium in cõseruandis rebus, aut contrariorum in obterendis & profligandis. Species tantum pro categoricæ classis discrimine tribuuntur: nã similitudo, contrarietas, latius accepto vocabulo, alia est secundum subst. alia quantitatis, qualitatis, loci, temporis. Fõtes indicationũ, id est, præcipua penuaria vnde promantur, differunt ꝑ vt similiũ, aut contrariorũ inquisitio fiat. Nã vbi conseruare est animus, prima indicatio sumitur à virtute, secundaria à morbo. Contra, vbi oppugnare decretũ est maxime, prima habetur affectus ratio, virtutis nõ nisi ex accidente, vt & *Gal.* eleganter explicuit *Meth. ther.* Ergo in cõseruanda valetudine à totius hominis robore, vel partis affectæ, alimentorũ & potuum ineunda est ratio. In oppugnandis morbis, à morbi essentia ceu proximis causis: quæ semper ad minimũ duæ cõstitui possunt, locus affectus, & affectionis forma: interdum accedit & materies loco contenta, quã malunt plerique inter affectrices recensere, saltem, quicquid alij statuant de cõtinentib. causis, mundi res vniuersæ formam & materiem habent, quę iuncta illarum essentiam vere, proximeq; componunt, sic & morbi, & symtomata, affectionesq; qualescunq; locũ habent in quo existant aut fiant veluti materiem, & modũ affectus velut formam: etsi *Arist. in metaphysicis* apte accidentium definitiones ingredi subiectum voluit loco formæ vel differentiæ, formam loco generis situe materiæ. Vt in pleuritide, cum dicimus inflammationem membranæ costas succingentis: inflammatio generis quoddam vocabulum est. Sed à loci peculiari specie restringitur ad solius pleuritidis notionem. Nunc vero quia fontes indicationum vtrarumq; sunt obscuri, quod intellectus acies astricta corporeis rerum intima non ita proxime consequatur, à proximis causis vel fontib. totius compositionis ad riuos singulos procedendum est, id est, affect⁹ & causas vlteriores ita naturã facultatum, vel virium modum à posteriore cognoscimus, per pulsus & respirationis officia, perque alias actiones in singulis partibus apparentes: à priori vero, per cuiusque temperaturam propriam, & communem, per sexus, ætatis discrimina, & consuetudinem, quæ naturæ proxima censetur. Ita morbi essentiam rursus à posteriore siue effectibus, per actiones læsas, per excretiones, & passibiles qualitates, quod harum vnaquæque in genere subst. quantit. qualit. naturam causæ suæ proximioris 4. loci & materiæ, & ex consequenti formæ totius indolem repræsentent; à priore vero eadem scrutamur à præcedentibus causis, vt naturæ totius promtitudine, temperamento, partium conformatione procliui ad hanc vel illam affectionis speciem perferendam. Quod si & horum ratio maxime perobscura est, ad capita quædam priora ordine, ad causas προηγουμένας procatarcticas, velut filo continuo ducimur: id est, per rerum principia, & causas, vsq; ad elementa. Si enim, explorandi temperamenti gratia vel morbificæ causæ, consideramus res extrinsecas, anni tempora, & peculiares catastaseon differentias: item locorum discrimina, rationem victus præcedentis, somni, vigiliæ, laboris, ocij, perturbationum animi, retentionis, excretionis, atq; his omnibus sæpe priores influxus siderum, cœli radios occulta inspiratione manantes. Ergo hæc rerum agendarum suscepta indagatio in problematicas quęstiones apte resoluitur: vt sic totius subiecti passibilis natura ad scrupulũ exarata, illi per omnia quoddam reperias quod proportione respondeat instrumentum. Nam vbi consenserint singula singulis, sola applicatio restat, vel agentis actio fortunata, quæ totius methodi circularis primus est iuxta analysin, postremus iuxta synthesin scopus.

Libet, huius doctrinæ amplissimæ gratia, nunc in exemplum trahere morbũ plane diuinum, qui nobis à primo vsq; exortu sideris noui fere ad hæc tempora, id est, per biennium integrum atq; eo amplius perdurauit, populabundus in Belgium vniuersum ac regiones finitimas, turbæ mortalis incredibili quodam diluuio, & symtomatibus admirandis. Oportuit curaturis primo, vt dixi, characterismum illius morbi, vel vsq; ad scrupula vestigare: neq; duntaxat circa diuini nomen hærere, vt medicorum vulgus solet, in asinorum ponte defixum, occultæ proprietatis affectum clamitans, vel formæ totius, vel inflictam diuinitus plagam, quæ certe non nisi cum artis artificumque pudore maximo vel apud idiotas maiorem nobis medicinæ partem inaccessam atque incognitam profitentur. Quin ab idea affectionis cuiusque communissima, quæ se vel sponte ingerit, vbi animus tum lectione paululum tum rerum vsu fuerit confirmatus, debemus sensim ad definitam demonstrationem, circumscriptionemque essentiæ proficisci. Ergo cum rerum agendarum indicatio tum ab ægrorum natura & viribus, tum ab effectuũ causis proximioribus, forma & materia sit petenda: has autem venemur ab effectubus primo, deinde & præcedentibus causis atque occasionibus: merito nunc morbi speciem confusaneam velut discursus totius centrum inter priora & posteriora, effectus inter & causas ex ordine statuemus. Dicam prius quã sit communissima forma, per accessionis modum & cõmuniora symtomata: deinde & illa quæ cathenatim iuncta præcesserint, cum natura morbi semel posita comparabo: tandem & singula symtomata, tum quæ passim obuenerint, tum quæ plerisq; duntaxat secundum idiotropiam.

Cœperant acutæ febres in populum diuagari anno

supra millesimum quingentesimũ septuagesimo secundo, propemodũ à mensib. Iulij, August. sed in primis mense Octob. tum n. & ij, qui cõualuerant, recidebant perculsi rerum tempestate, quę tunc vigebat per Galliã inferioremq; Germaniam. *Hipp* primã vel cõmunissimam æstimationẽ in morbis facit à morbi acumine, siue vigoris distantia, vt *Aph*. 7. 8. 9. 10. *libr*. 1. particularem vero à singulis paroxysmis, vt *Aph*. 11. 19. ac deinde vtrumq; nobis incertum quadruplici fonte deriuat *Aph* 12. primam à morbis ipsis: Græce n. sic habet τοὺς παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος: morbi nomine intelligens ipsius essentiam interiorem loco & materie definitam. Nam etsi hic videatur ignotum per ignotius explicandum, rapit tamen humanus animus speciem confusaneam primo, indefinitam adhuc, eamque paulatim & characterismis generalibus ad certiorem imaginem quasi duntaxat sub hypothesi veritatis idolum postea fingens, & limitans partim ab actionibus læsis, quæ partis essentiam proxime consequuntur: partim ab excrementis proprijs atque germanis, quæ loci affecti speciem, sæpe cum materie morbum continente delineant: vnde hæc signa pathognomica dici rectissime voluerunt. Cætera quæ assidentia & superuenientia Galenus nominat, triplicia ab Hippoc. memorantur: successiuæ circuituum reciprocationes, (ἀνταποδόσιας τῶν περιόδων vocant) anni tempora, quo nomine & causas externas, & præcedentes merito comprehendit: excrementorum tarditas, celeritas, quorum ambitu qualitates passibiles, & reliqua τὰ ἐπιφαινόμενα signa cõplectitur, quæ sæpius non tam speciem rei, quam modum qualitatemque describunt. Profecto qui morbi istius characterismum in pluribus obseruarunt, etiam de communissima forma plurimum dubitantes hærebant maxime, num acutum dicerent, num diuturnorum catalogo accenserent, num potiꝰ acutum degenerẽ, atq; (vt vulgus) ex lapsu vel decidentia nuncuparent, aderat n. τῶν ὀξυτάτων vehemẽtia, καὶ τῶν χρονικῶν νόσων inexpugnabilis contumacia. Erat vt plurimum mitis inter initia, notis obscuris admodum vel qualitatem materiæ, vel modum putredinis manifestans. Primus assultus nunc cum horrore leuiculo: in plerisque tamen exigua tantum refrigeratio: in paucis nullius frigoris sensus occurrit: quæ quidem accidentia maioris minorisq; nomine differentia Gal. alibi in alias causas reijcit, nec sibi facile constat. Mihi sæpe visum est fieri pro mistionis modo in materia putrefacta: nam si sanguis solus est qui putrescit, aut inflammatur, non facile fit rigor, cum ille constet ex humorib. in vnam massam temperatis, atque ita diffusus per vniuersas venas, arterias, extendatur. Sed si sit alius humor: is, aut permistus sanguini putret, aut ab eodem penitus separatus. Si quidem permistus inæqualiter, (vt sæpe in pituita) horroris sensum sæpius adfert, rigoris non facile: sin separatus omnino (quod flauæ bili promtissimum est) rigorem incutit ratione mobilitatis suæ, quæ minor maiorve conspicitur pro tenuitate substantiæ, pro separationis modo, pro partis natura neruosa & sensili qua continetur, ac demum pro incendij magnitudine circa cor, qua inflammata singula ad suum principium, seu caloris fomitẽ tanquam ad succensam cucurbitam rapiuntur. Iam ipsa temporum ratio in morbo hoc valde mirabilis, alijs enim consistebat statim quarto die: alijs septimo nono, nonnullis prius decimoquarto, vigesimo, vigesimoseptimo, quod etiam materiæ varietatem in singulis ostendebat. Sæpe hoc animaduerti, crises imperfectas à septimo in nonum aut vndecimum fuisse dilatas, ex hoc rursus deinceps in alios atque alios criticos dies: natura sic interim velut à morbi sæuitie paululum respirante: ac rursus exurgente aliquoties: donec vel fessa succumberet, vel aduersarij vires, quod vna non poterat, crebra velitatione confringeret. Obseruauimus tandem vnum & communem omnibus characterem, quem pro centro totius discursus præcipuum duxi. Erat is primo in illa præcipitis cõtagij vi descriptus, qua sæpe in eadẽ familia tres, quatuor, plures aut pauciores inuicẽ sunt cõsecuti, deinde & in circuitꝰ ratione perpetua: nã quotquot inuiserim laborãtes, integras nunquam periodos vel in apyrexiam desinentes animaduerti: sed tamen exacerbãtur dieb. singulis: quandoq; bis, quandoq; semel tantum: alijs vesperi: alijs mane: dehinc se paululũ remittebant. Verũ alternis dieb. maxime ferociens malũ inualescebat acerrime, nunc cũ horroris specie vel rigoris: nunc absq; manifesto frigoris sensu. Intendebatur ea sæuitia pluribus statim à principio vsq; ad 4. 7. 9. 14. 17. diem: in paucis statim à principio declinabant: in nonnullis vero tenorẽ æqualẽ oppido retinebant: vt & verę cõtinuę species tres in vno genere spectarentur, ὁμότονοι, ἐπακμαστικοὶ καὶ παρακμαστικοί. Non possum eas exacte reducere ad Galeni Hemitritęas quas ex quotidianis cõtinuis, ac tertianis intermittentib. facit. Nã hic vt plurimũ non magis tertiana quã quotidiana visa est intermittere, imo incertũ sæpius an quotidiana cũ tertiana continua fuerit cõplicata: an potius tertianæ duæ dieb. alternis gubernacula susceperint. Sed vero similius est duplicem speciẽ fuisse continuis cõplicatã: vt neutra prorsus intermitteret: quãdoquidem alternæ accessiones tũ tempore, tum vehementia maxime discreparent. Porro Galenus nõ omnes complexuum differentias est prosecutus, imo ne quidem illorum minimam partem. Nam etsi exercitatissimum fuisse nõ dubitem, plurima tamen non tam ex rerum vsu, quam accurata mentis indagine vel ratione constituit. Quin de essentia febrium singularum nos aliquando studiosis peculiarem commentarium scripsimus, alterius longe sententiæ quam hactenus forsan à quopiam proditum fuit: & nos eandem plenius exaratam aliquando (si superi sinant) ætati posterum relinquemus. Nunc tãtum repeto paucis, quod etiam tomo superiore perstrinxeram, me vsu assiduo & ratione id consecutum: quod febres omnes in vniuersum ex duplici quadam materie constent, vna quidem defixa in vasis, lenta & glutinosa: siue hæc iterum sit fæculentior bilis, seu sanguis crassior, seu pituita, aut melancholicus humor: altera vero mobiliore, tenuiori, ac magis inflammabili, quæ si bilem flauam non exacte refert, tamen ad illam proxime semper accedat. Quo respexit Hippoc. quando morbos omnes per κατάχρησιν vocabuli constare dicebat ex bile & pituita, atque ille tenuior succus incendij fomitem, sed crassior alius obstructionis, materiam recursus totius nec non durationis vinculum subministrat, prout multus, paucus, lentus, sequax, crudus, maturus in vasis aut cauitatibus viscerum, his vel illis denique vasorum speciebus

aut

aut partubus adhæreſcit. Continuas omnes quæ ſunt legitimæ, etiam peſtilentes, in arterijs collocari, propter phlogoſeos celeritatem ac vehementiam: quæ etſi remittat ſæpius, nunquam intermittat. Intermittentium ſedes in venis aptiſſime cõſtituta eſt. Continuas per conſenſum, nothas ac ſpurias ſcilicet, cenſeo in ipſis viſceribus inflammatis, vel ſpatijs inanibus contineri, ad quę venarum arteriarumque ductus, & oſcula recta poſitione pertingunt, ac putredinis halitum ita continue ad cor tranſmittunt. Intermittentium quæ quotidie repetunt, locum in venæ cauæ caudice, ac ſupra gibbas hepatis partes potiſſimum inuenerunt. Materiem ex pauciore bile, quæ ſanguini non adeo permiſta incenditur, eademque mobilis, propterea diſcutitur ſingulis paroxyſmis, affluente iugiter noua ab hepate, quantiſper ab altera quadam materie glutinoſa, pituitoſa, truncus ille ſuperior ſecundum interiorem ſuperficiem oblinitur, ac præterlabenti ſanguini verſus cor difficiliorem tranſitum præbet. Hæc igitur diuturnitatis pariter fomes eſt ex natura ſua & propter viciniam cordis recurſus quoque frequentiam facit. Nam in vniuerſum iuxta diſtantiam fomitis ab ipſo caloris fonte, etiam longius quoque vel breuius ſpatium infebricitationis efficitur. Itaque tertianæ materiam ſimiliter duplicem acceperunt, præcipue tamen in vaſis hepatis vel minutiſſimis illius plexubus qui diuaricatione capillari propemodum infinita ſynanaſtomoſim mutuam præſtant venæ cauæ, quam κοιλὴν, & portæ, quam πλεχεῖαν anatomici vocant. Quanquam non dubitem quinetiã in caudice præcipua venæ portæ tertianarum materia colligatur, vna quidẽ vt bilis craſſa, & fæculenta, cui (cum ſit coaguli loco) propter analogiam hic etiam pituitæ nomen attribui poſſit, vt veram ſententiam diuini Hip. faciamus: altera vero fluidior bilis, vltro citroq; permeans, nouæ inflammationis periodum facit; etſi ſummatim in omnibus intermittentibus fere iſthæc tenuior totius materiæ pars cauſa ſit cur ægri denuo incaleſcant, craſſior vero cur tenuis obſtruatur atque putreſcat: ac rurſus hæc glutinoſior magis acceſſionis totius periodos, illa liquidior in paroxyſmis æſtum reciprocum cieat, & continentem febris materiem repræſentet. Quartanis febribus natura locum à corde maiore poſuit interuallo: nimirum in mezeraicis venis, atque his præcipue quæ propter lienem ſatis conſpicuæ vel vſque ad ſedem infimam prolabuntur. Materies fixa vel obſtructionis fomes iiſdem ſane lentiſſimus, inſtar viſci, vt verbis Hippocratis conſentaneum eſt, qui melancholiam voluit vel maxime glutinoſam, materies altera inflammationib. aptior, & quaſi ſub priore conſtricta eſt bilis tenuior, quæ acceſſionis circuitũ facit, pro ratione diſtantiæ à ſiniſtro ventriculo cordis, ad quartum videlicet diem, ſed vehementiam partim ex qualitate ſua, partim ex copia præſtat, vt paroxyſmi longitudinem pro meatuum aptitudine, ac proportione roboris naturalis ad materiem inflammatam, quod etiam in cæteris obſeruandum. Iam vero in continuis quæ remittunt, ſimiliter diſtantia à corde & fomitis differentia, exacerbationis ſpeciem mutant, prout putreſcens materies longius à ſiniſtro vẽtriculo cordis remouetur, aut illi ſuccenſa proprius flagrat, eademq; vel pituitoſa magis, vel bilioſa, vel ſanguinea, vel melancholica. Raro autẽ cõtingit, hic vllum humorem eſſe ſecretum à tota ſanguinis maſſa, ac proinde rari rigores in cõtinuis, niſi forte inter initia vel paulo ante criſim. Ea vero quæ de cuiuſq; febris duplici fomite à nobis ſunt conſtituta, ſic ſe habere docent & pulſus & actiones cæteræ, & liberationes in ſingulis factæ, ſi potiſſimum ſudoris, vrinæ, atq; alui excrementa conſideres: quæ vero de fomitis loco, non ſolum præter hæc ratio geometrica probat, interpuncta diſtantiæ ad dierum numerum pulchre accommodans, verum & per anatomen viua frequens experientia conteſtata eſt. Sed plura de his, cum ex profeſſo requiret occaſio.

Nunc vt ad noſtrum hemitritæũ æquata totius curſus planicie reuertamur; ipſa paroxyſmorum ratio ſatis oſtendit, morbi præcipuam partẽ in arterijs, ac ſiniſtri ventriculi cordis vicinia latuiſſe, etſi alium quendam ſeu præcedentem fomitem ſui ſubinde ex venis, atq; aliunde ſuſceperit. Fuit autem materies vt plurimum permiſta ſanguini, compoſita ex glutinoſis particulis, quæ affixæ arteriarum concauo occaſionem putredinis darent, nec non tenuiorib. alijs ad bilem magis analogis, quæ obſtructæ præter conſuetudinem, vbi qua decet moueri, aut tranſpirare non poſſunt, continue à cordis vicinia ſuccenduntur, inflammatæque calorem regerunt præter naturam quæ febris appellatur. Itaque affectionis totius formæ partim in obſtructione; partim in inflammatione putreſcentis materiæ ſpectabatur. Mixturæ ratio talis apparuit, vt nec plane ſecreti eſſent humores à ſanguine, nec plane in vnitatem ſubſtantiæ coniugati, ſed confuſi, inæquabiliter ſuſpenſis, vt dixi, craſſioribus ad ſuperficiem vaſis, reliquo in ipſa ſanguinis maſſa ſurſum deorſumque mobili, ac penitus æſtuanti, dum glutinoſæ partis vel obſtructionis circumfuſum vinculum expiraret. Nam hoc ſoluto, diſſoluitur promte atque diſcutitur quod putrefactum, quippe tenuis humor ac vias inueniens in omne effluuium expeditas. Hæc quidem de proximis cauſis non probabiliter tantum, ſed methodo quoq; & demonſtratione certiſſima mihi videor cõſecutus. Vtq; à cauſis incipiã, quæ velut prodromæ ſuorũ effectuum, id eſt, ipſiꝰ morbi, vt cauſatum cõtinentium ideã in ſe certiſſimã cõplectuntur: pręceſſerat aëris intemperies admiranda anni 1571. autumno auſtrino, pluuio, nebuloſo: hyems ſecuta eſt multo humidior, aſſiduis imbrib. ventis ac niuibus agitata, vſque ad medium Februarij: quo ſane ingentia frigora, ex Aquilone continuo vel Helleſponto, cum aëris obſcuritate ferme ad Veris æquinoctium perſtiterunt. Tum ver cum æſtate proxima in autumnum vſq; auſtris humidiorib. madẽs, ſubinde chaſmatib. varijs ac meteoris igneis ardeſcebat; quam conſtitutionem rurſus excepit hyems, ventorum & pluuiarum copia nulli præteritorum temporum cõparanda: ita magis magiſq; inualeſcens indies vſque ad principium anni 1574. cum igitur tota hæc conſtitutio auſtrina & humida, putredini valde obnoxia fuerit: etiam de materiæ promtitudine in corporibus facta per analogiam, minime dubitãdum eſt. His acceſſit ſalis penuria: nam & adulterino plurimũ vtebantur. Hinc n. vt carnis, & piſculentorum vitia ſenſim in humanorum corporũ habitus trãſiere, mortẽ celeriter allatura. Quid dicam de fructuum & leguminum vſum inter plebeios, propter annonæ caritatem. Quid de tumultib. aſſiduis, deprædationib. atq;

ruinis

ruinis bonorum omnium, de animorum perculsione ineuitabili, quæ semel quassato sanguini vehementer, partes eiusdẽ singulas exturbat sua legitima symmetria: ideoq; vel hunc cõcrescere facit in vasis, vel collectam eluuiem prauam intro compellit, atq; constringit: quare hæc in arterias pulsa, vel vsque in cordis intimum penetrale, vix vllis remediis patet: sed facta putredinis specie valde profunda, aut veneni violentia fracta, propter tamẽ ipsius lentorem fomitis, & loci difficultatem, in longum protrahitur tempus, & diuturnæ afflictionis vestigia ponit, ægre nimirum à solidarum partiũ habitu discessura: fere etenim omnis contagio pestilens, ex materiali incendio in hecticam commutatur: atque in eo differt potissimum putredo profunda, pestifera vel maligna à vulgari, quæ synochas omnes intermittentes insuper tum simplices tum compositas comitatur: quod hæc superficiaria magis, ex vna simpliciter ꝓhibita difflatione ꝓcedat: illa vero per repercussionem crebram & diuturnam, sæpe nimirum ac sępius restrictis effluuiis putridis: vt ita validius siue profundius cum massa totius putredinis fermententur: quemadmodum norunt arcani artifices venenorũ, qui & formæ deleteriæ modum hac macerationis forma potissimum consequuntur: præsertim vbi & materiem nacti sunt opportunã, & cœlestium causarum ipsa conspiratio est.

Corripiebantur hoc morbo potissimum fœminę, & virorum plurimi quibus fortuna domi angustior, natura obesior, venæ strictiores oppletæ vitrea pituita, aut prauis humoribus, vbi præsertim & cæterę occasiones accesserunt. Pituitam vitreã voco ex bile & pituita ita permistis, vt in vnius substantiæ speciẽ actione diutina inter se coierint: seruat n. naturæ, vtriusque pugnantis contrarias rationes. Et fere his ipsis congeritur multa, quibus magnę sunt viscerum dyscrasię inuicem repugnantes, vt hepatis ac ventriculi: item cerebri, cordis: aut etiam habitus interioris cum externo: vasorum cum substantia circumfusa. Sic sane grauissime laborabant crassi pariter, & venis amplis præditi: hirsuti, nigricantes, quibus sub pituita adusti humoris plurimum feruescebat. acciderunt & pueris paucis, etsi qui correpti fuerint, non ita moriebantur: cui contra nunc euenit hac æstate anni 1564. Videntur autem ex castris, atq; ipsa paupertie, prima contagiis semina pullulasse, & hinc distracta celeri gradu cuiuscunque fortunæ lares, & oppida peragrasse.

Quod si à cognato effectuum genere firmanda est demonstratio, regnabant per idem tempus & alii congeneres morbi, præsertim vere atq; æstate 1573. cum dysenteriæ, papulæ, morbilli, vermes supra numerũ infestarent. Sola stomacace, vel Schelotyrbe etiã integri pagi sunt absumti. Non diu durabant ea symtomata, quin accedente febre maligna, vel morbo comitiali, vel profluuio ventris, continue morerentur: præsertim crassi & senes, intemperantioris vitæ, & cacochymici. Aliis autem erat id mali ex frigido magis humore & lutulento, cum tumoribus liuidis crurum, aut maculis latioribus, velut in sugillatis: aliis autem ex melancholia magis adusta, cum inflammationib. rubicundis & nigris, quæ facile in gangrænam siue sphacelum terminarentur. Si quem tertiana legitima apprehenderat, ea (ꝙ mirabar vel maxime) breuis admodum, atq; expediti iudicii fuit: sed paucis contigit, dum febre hac pestilente vel multa millia in pagis passim & ciuitatibus absumta perirent, nullam amplius curam caritatis annonæ, aut calamitosi temporis in posterum habitura. Præcipuus vigor contagii fuit anno 1573. à veris medio per æstatem, atq; autumnum, vsq; ad huius anni auspicia, quo deflagrare sensim visa & in apertam pestem aut lenticulas commutari.

Eamus ad nostræ demonstrationis alterum fundamentum ad morbi illius effectus ac symtomata: vt istinc velut à posteriore sed tamẽ solidissimo fundamento nostram de causis proximis hypothesim confirmemus. Incipiebant fere cum grauissimo dolore capitis & somnolentia, propter efferuescentis spiritus, vaporis exhalationisq; crassitiem ex subiecta materiæ, quæ assidue à corde per arterias sursum ad cerebrum exundabant. Aderant & communia cætera, ingens præcordiorum dolor, sitis, inflatio, spiritus frequens, suspiria luctuosa, iactatio corporis, extrema lassitudo, frequentes vomitus circa initia, sæpe & ventris per inferna excretio turbulenta; in omnibus & bilis exuperantis summa malignitas, & pituitæ lentor apparuit: multis à primo assultu destillationes grauissimæ in nares, in stomachũ, in metaphrenum, crura aut brachia perfluebant, cum dolore spinæ intolerabili: plerisque statim sudores rari subfrigidi, sine dierum lege aut ordine promanantes qui in perfrigerationem exitiosam cum stertore vt plurimum desinebant. Sæpe cũ illis & pustulæ variæ vel exanthemata in variis partib. occurrebant, nunc cum tumorib. liuidis, nunc vesicis atq; ampullis, nũc deniq; cum excoriatione totius, ꝓ acrimoniæ vehementia, ac putredinis modo. Multis insomnia fere continua, post nonum, vndecimum, decimũ quartũ diem, in somnum dierum plurium terminabantur, quib. & curationis spes multo maior affulserat: prę sertim vbi sudor vniuersalis accesserat, contra quam aliis, quorum vigiliæ transibãt in comalethargicum, aut cataphoram, aut catalepsim. Multis parua quædam initia, & valde tranquilla exiguam latentis veneni suspicionem de se dabant. Verum ilicet à quarto, aut septimo die in phlogosin maximam euadebant, cum delirio alias continuo, alias interrupto. Quibus à principio vehementia maior, his fere minus periculi fuit. Qui vehemẽtius purgabãtur, mortui sunt plurimi ante crisim. Quibus aures obsurdescebant, etiam in melius ꝓgrediebantur: foras enim vertebatur morbus, ac vel sudoribus copiosis, vel superueniẽte lotio crassiore sunt restituti. Quos sudor non iudicabat, longa illis impressio febris quid hecticum olens cũ cachexiæ vestigio permanebat. Qui magis dieb. parib. agitabantur, iis & magna ex parte funesta catastrophe fuit. Moriebãtur quibus & sanguinis boni profluuia ante septimũ diem: nam symtomatica erat excretio, non naturæ prouidentia aut gubernaculis fulta. Peribant & illi quibus quartum inter & nonum diem sudores subfrigidi, aut pustulæ paruæ & nigræ nunc foras erumperent subito, nunc ab oculis oblitescerent: sequebantur has è vestigio magna deliria, tremores manuum, pedum, pulsus conuulsorii, cum iactatione corporis & summa inquietudine, lingua tremula, vrinæ & alui incontinẽtia, tandẽ ex sudore continuo perfrigerati ac rigidi spiritũ exhalabant. Vrinæ vt plurimum inter initia tenues, minimum tinctæ, sed sensim ex pallido in

ruffum, inde in sanguineũ, passeum, aut atrum penitus mutabãtur: neq; vllũm curatũ memini, nisi prius in illis cum plurimis bilis, & pituitæ portionib. crassissimum venerit sedimentum, instar puris aut fæcis: etsi plerosque anticipans ventris profluuium hanc vrinæ speciem intercepit. Morituris sæpenumero cum atro admodum circulo, contenta vrinæ consimilia, atq; ex iisdem spirans teterrimus fœtor.

Multa erant in hoc morbi genere propemodum prodigiosa: quæque diuinum illud Hippocratis in vna misturæ totius forma inclusum & abditum retinerent. Vt quamuis plerique in istiusmodi fere cum nauitis imperitis ad astra confugiunt, tanquã infidæ rationis patentissimum campum: mihi profecto nõ satisfaciam nisi & inferioris materiæ, ac receptricis causæ, per compositiones certas qualitatum primarum, secundarum, & in eodem corpore sepe contrarii temperamenti facta sit præparatio. Illa autem est quam signis modo me planiorib. explicuisse pariter ac demonstrasse confido. Erat quiddã fateor in trigono Saturni & Martis ante ingressum Solis in Capricornum anni 1571. aliisque copulis admirandis Veneris Solis Martis Mercurii è vestigio consecutus: etsi vero ille trigonus dudum ante præcesserit, tunc tamen paulatim semina spargebantur, ac durabat supernorum ea connexio plus mensibus decem, secuta est etiam Lunæ defectio mense Iunii 1572. digitorum 8. quam propter copulas Solis Martis Mercurii aliosque radios valde insignes noui illius sideris causam aliquãdo credidimus, cum adhuc sub cometarum ordine teneremus paulisper cum ipsa multitudine cespitantes: sed hæc momenti exigui sunt, apud medicos abortiuos, ac merito sane, quib. profecto etiã quæ propiora sunt posse inspicere palmarium duxi, ac proinde si ad materiem caligant adeo, non est quod è Cymmeriis tenebris oculos tam repente ad astra sustollant, cum eorundem lucem quã affectant maxime, sæpe & nomine profitentur, minime ferant: quæ sola ratio fuit cur Gal. parcius considerationem ad cœlestia trahat, non quia rudis, sed scribendum rudioribus fuit. Nunc igitur diuinitatis characteristicam notam, ex vna materiæ & mistionis proprietate pendentem aliqua ratione deprehendimus. Primum est quod etiam nono die præterito, ac decimo quarto, morbi vehementia perduraret: sæpe vsque in vigesimum, vel vigesimum septimum diem, cum enim raro conueniant simul & grauiter affligere, ac diu persistere, idcirco compositã fuisse materiem ac modo mirabili fermẽtatam tacite colligebam: videlicet igneas quasdam putredinis partes in profundo positas. quę sensim vrentes sub multo tamen glutinoso & aqueo delitesceret. Erat aliud eiusdem propemodum argumenti, illa nimirum frequens somni insomnii, ἀυοίας delirii alternata vicissitudo, confusa interdum qualis & in sopore vigili à Gal. est exarata. His adde, quod plurimis, vigore præterito, tamen & morbi sit aucta malitia: vt quasi deuorato boue, tandem in cauda deficerent. Hæc autem simul consistere posse *Gal.* ostendit *lib. De morbi temp.* restincto quidem incendio secundum extensionem, sed intus grassante putredinis virulentia, cum obstructionis materiæ, cum summa iactura virium: vt quam excoquere plene non potuit propter malitiam, facultas imbecillior non absoluat, imo vel agredi in posterum vereatur: & quos totius mali ferocia minime sustulit, diuturnitas paroxysmi & repetitio crebra confecerint.

Nunc etiam iuxta peculiarem ἰδιοσγκρισίαν plerisq; incredibilia contigerunt. Multis enim lingua aspertima in fissuras aridas, vasta profunditate dehiscens, cum sanie sanguinem extillabat: credo propter inflammationis magnitudinem, vt aliquoties à laureolæ grano assumto, vel etiam stibii granis aliquot, etsi optime præparatis, item elebori decocto intempestiue ab aliis instituto in apertam ægrorum perniciem, obseruaui. Aliis vero inflammata eadem atq; oppido tumens; aliis hiulca, squamea, nigrantis corticis instar. Vidi quibus exacte viridis, nullo alterius generis colore perfusa, dixisses folium nucis iuglandis vel oxalis, ac tales propemodum omnes moriebantur. Erantque iisdem sanguis, & vrina consimiles iuxta *Hipp. in Epid.* Lingua index eorum quæ sunt in vrinis. ostendebant scilicet singula prasinæ atque isatoridis bilis copiam, aut malignitatem insuperabilem. Nunc aliud quiddam in linguis multorum contigit, & maxime rarum: vt illarum tunicæ totum corpus abscederet, vt abstergendis sordibus & pelliculis (spatio horarum 24.) vix cochlearia 7. aut 8. sufficerent. Ea quantitas progressu temporis nequaquam diminuta ad certum laborantis exitium laborabat. Nam detractis aliis, aliæ subnascentes affatim subinde & suffocationis pericula minabantur. Hæc illis potissimum qui a vino prohibiti abstinere voluerint. Quorundam vrinis post septimum diem primo ramenta quædam crassiora, tum carnea tum membranea successerunt. postea & furfurea, ac postremo minima quædam corpuscula, prope in atomorum speciem comminuta: prout accensus putredine calor altius sese insinuat carneis, solidisque particulis, ac diuisiones illarum ad scrupula facit teste *Gal. comm. in progn.* Atqui hoc genus ex atomis in pestilentibus valde est familiare: præsertim cum vrinis albis & pallidis: maiore nimirum incendii parte se ad præcordia retrahente. Quatuor, aut quinque inuisi, quibus post diuturna deliria velut pus exactum non exigua mole subsideret, primo subruffum, carminatum, sanguinolentius, inde & album, æquale, & leue, sic tamen vt varii humoris rudimenta in locum suum tendentia pro elemẽti specie relucerent. Erat autem plerisq; subatrum in fundo, sursum liuescens, ac ita sensim candidius atque tenuius. Quod autem vix vnquam alias vidi id erat: in eã crassitie sedimenti centrum se peregrinum, ac diaphanon ostendebat, tanquam hic vacua sedes in circumferentiam amplam immunis à purulenta colluuie seruaretur. Tales vbi prodierant plenissime iudicati, ac rediuiui velut ab inferis resurgebant. Factum id arbitror ex fomite pestilenti iam separato penitus, & per vrinas excreto: cum innati spiritus ea sit vis, vt in vrinis (Actuario teste) aliquantisper commoratus, iuxta ideam eius potestatis, antipathiæ, & sympathiæ quam in corpore semper obtinuit, etiam nunc egressus obambulet, singulis partibus sua loca decernat, noxia quæque & peregrina longius à se repellens, aut in circumferentiam trudat, aut medio quocunque spatio circumscribat; vt sæpe ne velle quidem rursus attingere videatur. Innumera sunt morbi huius miracula, si casus singulos repetam cum animo meo: sed refero paucos, eosque illustriores. Noui mulierem cui in pelliculas crassas &

& glutinosas non solum lingua, sed & œsophagus vniuersus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunicæ putruerunt. Hęc inter initia sitiens maximopere, vinum austerũ & rubrum hauserat in vno die prope ad quantitatẽ lib. vi. vnde sic illi guttur incanduit, vt nec liquidiores cibos transmittere, nedum medicamenta potuerit. Obiit illa miserrimo fato, damnans humana præsidia, multumque impatiens, quod ne potui quidẽ accipiendo in acerbissima siti, viam aut instrumentum commodum reperirent. Vrina huic alba semper inter calores maximos totius corporis, in qua tamen odor grauis & pisculentus in dies augebatur, vnaque fluebant primo furfurea quædam: inde & pelliculæ magnæ: & postremo pus manifestum, villis, festucis, & tunicis variis intertextum. Aderant singultus, ructus assidui, cum tanta doloris acrimonia circa præcordia vt tanquam parturiens miserrime clamitaret. Sed post deliria parua ventris torsio superuenit, ac primum fœtida, purulenta per sedem copia incredibili profluxerũt: inde & sanguis per os, & per posticam cum dolore punctili, vehementi: aqua ita per acerbissimos cruciatus extincta est paulo post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel causis omnibus exploratis, in artium atq; artificum vbertate maxima omnẽ tamen cum velit humani præsidii atq; operationis aditum intercludit. Profecto (vt retuli) ea membranarum defluxio pro quantitate sui, certum morituris prænuncium misit. nam ex hepatis, aut pulmonis aut cordis sideratione contigerant, vt etiam per anatomen deprehensum est. Plerisque dissecto corpore, vniuersa hæc viscera, aut maior illorum portio nunc nigra vt carbo quispiam visa est, nunc suppuratis pustulis plena. fit enim facillime, vt per consensus tunicarum pituita concrescens iugiter adhærescat, eademque falsior, aut virulentior, subiectam œsophagi linguæque substantiam depascatur. Possum in vnam historiæ classem nominatim plurimos recensere: vt mulierem in Æthiopis symbolo, & sub insigni Hierosol. sed differo morbos omnium singulares in aliud tempus, dum maiore cum ocio praxeos meæ curriculum vniuersum, cæteriq; rariores casus in vnum volumen à nobis redigi possint. Cæterum in vniuersa hac serie vix vnum aut alterum vidimus pfectum hæmitritæum. Exacta enim imago descriptionis Galanciæ patuit nobis in Iohanne Schatz mercatore quodam, sub insigni maris rubei. Vidi & ante aliquot annos in nobili quodam adolescente de Cordes: rursus anno superiore, sed subobscurius, rudimentum in Parcensi monacho: in Iuuene quodam aulæ principis de Symei: in D. Werne: & plerisque aliis: verum illa in Schatzio præ cæteris adnotanda, alternis etenim vna tantum accessio visa est, alternis duæ, sic tamen vt singulæ suis horæ distinctæ suas quoque anticipationes ad horæ vnius spatium retinerent. Verum quæ quotidie repetebat, horroris leniculi specimen dedit: rigoris altera quæ tertio die, nunquam erat febris expers omnino, sed melius totius circuitus tempus, quod paulo ante aduentum vtriusque paroxysmi dieb. imparibus venit. Secta fuit liberaliter satis ab initio vena: purgatus abunde materiæ vtcunq; concocta ante septimũ diem: lingua erat impense viridis, mali auspiciũ fere à ventre incœpit, ita conscendens versus præcordia, qui dolor per accessiones singulas incrudescebat grauiter. circa nonum diem acerrime laborauit in accessione delirans, ante illam vomitu crebro & summis præcordiorum angustiis agitatus. Et cum parcissime esitaret pro longitudine morbi, iussi frequenter comederet ac parum, curationem scilicet instituens per ἐπίκερσιν. Remisit se morbus facta paulatim secretione per sudores, sed maxime per vrinas rubras, crassas, in atram pene hypostasim subsidentes, post quartumdecimum diem: ac iam pene curatus ex intempestiua deambulatione, quam per ventos & pluuias voti alicuius gratia se suscepisse dixerat, recidit in multo vehementius malum ac dudum euaserat, accedente dolore colico: & cum non esset ea medendi occasio quæ prius fuit, lentando ac remigando sensim protractus est morbus denuo in decimumseptimum diem: exhibita subinde aloes citrini portio vel pilularum communium vnc. I. pituitam viscidam copiosam cum fæcibus exturbauit: vnde factus alacrior, sed rursum intemperans ad solita negotia se recepit: ingestisque herbaceis multis, oleribus, leguminibus, magnam eruginosæ bilis saburram in ventre congessit. Hinc ille quo primum incœperat exacerbatus iterum colicus dolor per biduum integrum afflixerat supra modum: & cum venter non responderet commode vel enematibus prouocatus, repente concidit: adeoque comitiali paroxysmo correptus fuit, vt & spuma circa os versaretur, neque ante tres horas ad mentem satis redire potuerit. Data decoctio ex sene agarico cum aliis quæ molliendo incidendoq; paululum morbi ferociam mitigarent: multa deiecit lenta & viscida, cum abundantia bilis omnigenæ. Redierunt parum quædam deliquia conuulsoria, sed paulatim minora, ac tandem ita purgatus, adhibitaq; accuratiore victus ratione, ante nonũ diem integerrime restitutus est. Fui in hoc prolixior, ad exponendum verum archetypum hemitritæi: quod illum à paucis cognosci sciam, à paucioribus obseruari: cum tamen plurimæ febres complexu suo eandem ceu proximis vestigiis imitentur. Miranda sunt etiam quæ in aliis contigerunt, quæque hoc loco penitus præterire non potui. Cuidam tantus sudor effluxit post septimum diem vsque ad vigesimum: vt diebus singulis & lintea, & culcitram, cum straminibus ipsis imbueret. Quidam qui vasis vitreis victum cõparabat, adeo vehementi delirio raptus est circa vigorem, vt superueniente epilepsia conuulsiones prope assiduæ per dies aut 4. detinerent, tanta vehementia vt linguam dentibus amputatam in astantium ora expuerit. Medicus Anglus ex Paracelsistico genere, alioquin in arte chymica valde insignis, hoc morbi genere primum correptus cum vxore, tum huic tum sibi porrexit antimonium præparatum vt vocant. Illa quidem celeriter in maniam fortissimam versa vitam morte commutauit: hic autem primo conquestus insomnia, vigiliasque continuas, à deiectione non pauca ante septimum diem in delirium venit (quod & ille in proximo esse satis præsenserat, & mihi præsenti questus fuerat, quanquam suadent, vt ad frigida & humectantia tempestiue se conuerteret, fidem habere nõ potuit) à delirio statim vt præsagiuimus factus est epilepticus: ex epilepsia in coma lethargicum venit, cui quid apoplecticum misceretur, eo sapore detentus per triduum rursus ad insaniam redit, horrendoque furore agitatus, non multo post expirauit,

&à communi lecto communem vxori tumulum est ingressus. Cuidam iuueni studioso per vniuersum curriculum morbi contractior fuit sinister oculus: doluit sinistrũ latus, præsertim per exasperationem totius circuitus: ac circa crisim inflata arteria cruris sinistri secundum longitudinem mouebatur, vt nobis conspicua velut retractus funis quispiã verti sursum, deorsumque videretur. Vidi è plebeis alterum mercatorẽ, cui pustulæ nigræ per vniuersum corpus ante septimam apparuerint: his vero delitescentib. subito, delirauit. ac superueniente circa vndecimam ventris profluuio vel diarrhœa, tum denique, & sanguinis atri, purulenti, fœtidi magna copia p os, mortuus est decimo tertio die. Inuisi lanium qui perductus ad nonum diem fœliciter, iam iam peracta propemodũ crisi, cum in sudores erumperet copiosos, hausto ingenti cyatho aquæ frigidæ quamprimum toto corpore factus est rigid⁹, ac post horas tres præcedente delirio conuulsione infœliciter periit ante 11. diem. Alter lanius post vigilias diuturnas à nono die prope ad vigesimum vsque, somno altissimo & naturali proximo persistebat, nunquam experrectus vltro, nisi cum sitiret admodũ, tum, conuersus obiter potum ab astantibus exigebat, iterumque reclinans se ad parietem continue dormiebat, biberat is decoctum Zarsæ cum radicibus plantaginis: ac post vigesimum plane curatus fuit. Noui mulieres duas quæ per octiduum integrum conuulsæ ac prope exanimes velut in agone fuerint constitutæ: dicebam, si hæ reuixerint, omnem ego meam librorum supellectilem Vulcano dedicabo, ita omnia signa Hipp. lethalia in vnum exitium conspirabant: repente tamen vel natura duce, & mali violentiam & expectationem medici superarunt: quod & aliis passim vel in arte versatissimis vsuuenisse intelligo. Sunt & plerique à me conspecti, quos nulla ab initio statim insignia symtomata, imo ne febris euidens, aut dolor, aut delirium exercerent: attamen in eodem tenore degentes, vna totius corporis lassitudo ægrotos esse docuerit; ac mortui sunt circa quartum, aut septimũ diem. Noui quibus alternis icteritia facta est, alternis color natiuus refloresceret. Alios quoq; quibus hoc ordine aut ventris fluxio, aut humores circa adenas, præsertim auris sinistræ regionem tanto cruciatu, ac si ab infixa cuspide pungerentur: istis vel in tumorem phlegmonidem: vel in puris effluuium ex eadem aure morbus abscessit. Quandam fuisse matronam memorant in alia Ciuitate prope Mosam: vt etiam à fide digno accepimus, cui post capitis vehementissimos & diuturnos maxime cruciatus, dissecta caluaria magnam putredinis vim ostenderit circa substantiam cerebri, & inter menynges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilẽ. Neq; id adeo mirum vt illud Hollerii de Scorpione nato, & pleraque alia quæ nos aliquando genita putredine matre conspeximus. Alteri cuidam adolescenti p consimiles febres exortis lenticulis cũ assidua diarrhœa, per plurimos dies sola errabat imaginatio, cõstante nimirum ratione atq; memoria: nam & se delirare plurimum querebatur, & obuersantia simulachra non posse vel vi excludere. Tum rursus phantasiæ potentia maior insurgens rationale iudicium obscurabat: argumento admodum luculento, facultatum ambarum sedes esse distinctas, non totas tota cerebri ditione confusas, vt frustra doctissimus Vir Fernelius, sed petita longius demonstratione contendit. Atqui hæc accidentium infinita varietas, si genus obserues ex vna materiæ, formaque consimili putredinis oriebatur: seu speciem certam in animo comprehendas, sua cuique peculiaris causa & ratio poterat assignari; vel in diuersitate misturæ vt mistilum qualitate, proportione, substantię, corruptionis ac putredinis modo: vel (quod præcipuũ reor) in illa natura partium adeo differente, dum quæque pro sua infirmitudine, seu accidẽtalis fuerit seu insita ab origine, nunc ad excipiendam materiam morbi, nũc ad consensus compassionisque necessitudinem facta est oportunior. Sic enim in vno hemicraniæ genere, aliis dextræ capitis partes, aliis sinistræ potius affici consueuerunt, per ventriculi sympathiam. Sic & abscessus febrium primo decumbunt in eam partem quæ ad resistendum fluxioni sit imbecillior: vt annotauit. *Hipp. Aphorismis 31. 32. 33. lib. 4. & Gal. lib. De diff. febr.* aliisque locis compluribus apte disseruit. Sunt autem vt & materiæ contentæ, sic continentibus locis suæ proprietates & vires, suæ propriæ cruces atque supplicia, vt ex superioris tomi commentario liquet, vbi de locorum indole disputatum est.

Crises istarum febrium raro subitæ simulatque perfectæ: rerum vt dixi diuulsæ in plurimos dies, alternatim in morbũ exurgente natura, nec tam dierum numerum sequebantur, vt vulgus enumerat, quam lunæ medios motus, id est certa diei lunaris spatia, quibus 12. signiferi gradus absoluit: vel vt expressius dicam, schematismos illius & radios, ad primum zodiaci punctum, in quo sub morbi principium est inuenta. Hinc enim promota ad cœli octauam partem id est 45. graduũ intercapedinẽ, quarti diei consuetudinem referebat: quinti, cum ad sextilem locum: septimi, cum ad quadraturæ radium: noni, cum ad trigonum: decimi quarti, cum ad exactũ diametrum, vel oppositum peruenisset: ac tum plerisq; successiones validæ, corpus rigidum instar cautis, aut statuæ, apertis oculis, cum tremore labii manuumque & aphonia.

Nunc vero cum morbi ratio partim à causis, partim ab effectibus firmiter comprehensa est, curationem paucis absoluam: quæ tamen pro ipsa affectionum specie, pro natura corporum infinita, nexuque symtomatum admirando, fere & contrariis fuit indicationum generibus implicata. Erat communis quædam & cuiuis obuia, quæ partim obstructiones respicit, materiei concoctione vasorumque apertione soluendas; partim profundæ putredinis virulentiam non forti per aluum purgatione tollendam, sed frangendã antidotis opportunis, quæ cum tẽpore subhumido, & refrigerandi facultate adiunctam tenuitatem partium admirabilem, & calorem alte demersum, nostro natiuo calori congruũ retinerent: partim deniq; & hoc præstarent, vt periclitantis naturæ virtus tum longitudine morbi, tum vehementia & malignitate, diutius confouerent, atq; ad sustinẽdos conflictus infractã, integrã p fortunæ pmissione seruarent. Ea propemodum vniuersa vno subinde negotio & instrumẽto, etsi in aliis aliter tẽperato aliquando sum consecutus. Dedi sæpe decoctum radicis plantaginis cum asparago, atque oxalide, per continuos dies: ditioribus paulo zulapia ex oxysacch. simplici, syrupo de acido succo citri, vel limo-

limonibus, cum saccharo rosato, aqua betonicę cardui benedicti, fol. persiccorum, cassuthæ, & id genus aliis: quæ ventre lenito paulułum ægrotos mirifice recreabant. Vitaui quantum potui scammoniata quælibet, aut hisce validiora, metu profluuii, quo semel correpti vix sisti poterant, vix vires semel deperditas reuocare. præsertim cum illa humorum malignitas intępestiuus concitata, sibimetipsi calcar adiunctum habeat: ac per fas & nefas qua data porta ruat, cum euidenti facultatum atque spirituū detrimento, lipothymiæ, conuulsionis, vigiliæ, delirii periculo manifesto. Quare duntaxat infusa pleraque ex rhabarbaro concinnabam, adiecto interdum agarico, & foliis senæ. In delicatioribus syr. rosati solutiui, syr. de cychorio cum rhabarbaro, cassiæ, mannæ, & diacatholici vsus oportunissimus fuit. Mediocres optime soluebantur pilulis Ruffi, confectione elect. lenitiui: decoctis communibus ex fol. senæ, carthamo, agarico, cum aniso, fructib. halicacabi, passulis corinthiacis, & modico rad. asparagi, florum viol. acetosæ, &c. præsertim quando illorum portio meliore circuitus tempore sumebatur, semel iterum, ac tertio repetita. Nam paruis præsidiis mali ferocia non cedebat, fortia simul & subito minime sustinebat: imo totius victus & medicationis cursum prope necesse fuit ad vires symptomatum singulas, ad momenta temporum & momentorum scrupula tēperare, vt minime mirum, maiorem mortalium partem non tam vi morbi forsitan periisse quam vel occasione fortuita, vel incuria ipsius ægroti, assistentiū, medicorum: vel denique istorum inscitia & multitudine, dum disputando prius opportunitas rerum à tergo calua dilabitur, quam ratione constituta apprehēdi possit. De venæ sectione sæpe ac merito dubitatum est: sed plures peribant, quibus aperta est, q̃ qui sanguinem in cōmeatus subsidium reseruarunt. Præsertim his infeliciter cessit, qui post diem tertiū detraxerunt, nisi alta & magna vrgens necessitas foret. Nam ante accessionem sanguis aductus, partem quoque obstructionis auertit, & præcedentis causæ machinas fere oppressit, minore tamen periculo, si prius & ventris lenitio facta esset: sed postquā confirmata iam inflammatio sanguinis fuit, oppressis viribus sanguis duntaxat melior effluebat, defixo deteriore in venis atq; arteriis, vnde & facultates animæ sternebantur, & pestilentis contagii semina commota fortius in penitiores aditus ferebantur: vt fere in omnibus mistiliū agitatio ad mistionis energiam maxime facit. Quare nisi vel corpus plethoricum esset, atq; ægrum vocatus sub initia visitassem: nisi & partis alterius certa phlegmone quid grauius minitaretur, ad venæ sectionem non lubens accessi: quin si quando importunissimorum hominum obtrectationes, aut artis calumniam ex neglectu tam vulgaris præsidii veritus fui, indulgens paululū detrahebam ad vnc. ij. aut iij atq; cum se rubentiorem iusto sanguis conferret, iam velut aperto indicio & mihi, & cæteris satisfeci. In aliis affixæ cucurbitæ cruribus, brachiis, suræ & scapulæ, plurimum ꝓfuerunt. Vsus sum satis frequenter diascordio meo, cuius compositio constat instar theriacæ ex variis, ac contrariis inuicem fermētatis. Habet pro basi scordium, inde dictamum Cretensem, absinthium ponticum, epithymum, cum rosis Alexandrinis: habet & semina plantaginis, nucleos pini, melonum, lactucę, papaueris albi, erratici, cucumeris, cucurbitæ: ac paulatim in minore proportione, rad. gentianæ, angelicæ, zedoariæ, pseudodictami, nucis myristicæ, macis, croci, piperis albi, myrrhæ, cinnamomi, corallinæ, rhabarbari xylaloes, gummi belzoini, mastycis, boli Armenici, camphoræ prope partes æquales: cū aliis odoratis, & inodoris, vt musco, osse cordis ceruini, & similibus paucis, quæ mira proprietate vitalē spiritum atq; animalem recreant, omnibus exceptis saccharo & vino adeoque digestis in formam opiati. Mirum in modum ea confectio venenis, vermium corruptelæ, & morbis pestilentibus reluctatur: sudores atq; vrinas extemplo prouocat, vires confractas citius expectatione redintegrat. Habui & acetū cum æqualibus vini partibus, multo circuitu destillatum, maceratis in eo liquore prius his speciebus quæ theriacam ingredi consueuerunt: sed adiecta copiosius camphora, bolo Armenico, aliisque refrigerantibus. At cui res familiaris angustior, vel curta supellex fuit, dabam decocta sæpius in sero lactis ex oxalyde, trifolio acetoso, cum passulis corinthiacis, &c. Sæpe & cornu ceruinum, cum corallinæ puluere, & modico rhabarb. quo nihil præstantius vbi vermium ingens suspicio subest: nam porrecto hoc antidoto defluunt agminatim. Vngebam in plurib. frontem & tempora, propter dolores grauissimos, metumq; delirii, vng. rosato, sæpe cum populei modico, ac tertia parte, vng. albi camphorati, quo se leuari mirifice prædicabāt. Multis contra immoderatas vigilias profuit sola requies Nicolai, cum syrupis calidiusculis tēperata: multis syrupus de nymphęa, vel de papauere, vel diacodium Mesues, addito pauxillo syr. de succo citri, cum aqua florum papaueris erratici, melissæ, bethonicæ, & consimilibus, quorū nec certa species vbique, nec mixturæ ratio præscribi potest. Dici non potest, quam multos curauerim vno decocto Zarsæ parillæ, si quādo in diploide vel vase duplici pararetur: sic enim spirituosa illius substantia non exhalat, sed per reflexus continuos cum potus totius corpore denuo permiscetur: atque tum contra pestiferos morbos siue venena validius profliganda, tum pro principiis nostrorum corporum refouendis mirabilem concipit analogiam. Nam quicquid alii statuant de caliditate nimia clamitantes, equidem vel in ardentissimis febribus, naturis oppido biliosis, ventre purgato paululum, ac statim à criseos primo rudimento, plus centies vsus fui: ac rationalem viam successus vbique felicitas consecuta est. Nec aliud habui rationis fundamentū, quam Gal. methodum in exploranda simplicium facultate, quæ ita sæpe composita à natura dicit, vt nomen simplicium prę nostris compositis ac polychrestis omnibus aspernentur. Videbam in illa radice saporem primo subdulcem atque decoctum, etiam pingue quiddam, recrementitium & calori humido consentaneum: sequitur hunc amaritudo leuicula sensim sese aperiens tum abstergendis vasis atque visceribus opportuna. Postremo tentanti diutius, etiam alte demersa tenuitas explicatur, calor non vrens, neque salsus, aut mordax: sed subtilis, volucer, vt in recessus abditissimos partium solidarum possit vel momento temporis peruagari. Quamobrē quia morbus compositæ rationis, hæc paulatim concoqui, roborari; illa velit secerni, abstergi, displodi, discuti, aperiri, vsque ad minutissimas corporū partes;

quia rursus conseruandæ virtutis prima vbique est indicatio, quod hæc per se, medicus curatione quasi ex accidente perficiat: idcirco me aberrare non posse fidebam, si hoc insigni diuorum munere tanquam Iouis ipsius manibus, hydram immanissimam oppugnarem. Quod certo sciam in hoc vno medicamento, & nutriendi quandam vim inesse mirabilem, & facultatis deleteriæ vindicem, obstructionis ac putredinis curatricem. Imo vt verbo dicam, insunt ad vitæ custodiam, principii vtriusque semina non obscura: alterum, quod in solidis partibus substantiam humidi primogenii possit reficere: alterū, quod cum spiritu calorem æthereū restaurare quanquam dubio procul non omnibus æque conueniat in eadem specie morbi: quin quantitatis, ordinis, aliarumque rerum ratio sit vna in calculum adhibenda. In multis etenim adiunxi maiorem partem rad. plantaginis, eryngii, asparagi, charyopyllatæ: in aliis lignum aloes, cinnamomum, aut aliud quicquam. Imo subinde decoctis cęteris parum duntaxat ipsius Zarsæ quo velut additis aliis, quod reliquum foret celerius multo vel in corporis penetrale, vel in externam circumferentiam permearet. Vt vere à Poeta dictum sentiam,

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas:
Ille metus omnes, & inexorabile fatum
Subiciet pedibus strepitumq; Acherontis auari.

Corn. Gemma.

Observatio.

De vlteriore transmutatione febris pestilentis in pestilentiā veram, quæ sæuire affatim cœpit æstate anni 1574. deq; illius methodo curatrice.

DVdum sane præsagiebat animus mihi malignū hoc febrium genus, quod toto biennio Europæ partem non minimam peragrauit, velut sparsis quibusdam præludiis, in pestem apertissimā transiturum. Neq; me adeo mea me fefellit opinio, quin grauius multo nunc sese diffuderit malum, quam iacta iampridē semina portenderunt. Nam quo mortales posita contumacia & proximum quemq; persequendi libidine in se descendant altius, idcirco & homines sæpe non tantum alterius hominis ministerio punit Deus, verum promiscue feriens, ac suis quasimet ignib. armata dextera media inter millia sæuit. Quæ res eo forsitan spectat, vt stirpis antiquæ non minima parte sublata, noua regerminet, meliorisq; instauratione facta simul scelerati seculi vestigia deleantur. Non enim alia commodiore vicissitudine res permutantur humanæ: vt quæ in summo pretio fuerint, paulatim corruant, neglectaque vilescant, rursus deinde velut reducto circuitu ex humili statu ad æstimationis fastigium subitura. Meminerunt autē & aui & proaui nostri pestis vsqueadeo virulentæ, vt in vna Bruxellensi ciuitate plures subinde quingentis abstulerit vnica die: vt vitam & volucres sub nube relinquerent: vtque assidentes læto conuiuio inter calicem supremaque labra tanquam percussi fulgure protinus expirarent, & cumulatim oppido toto congesta cadauera currus in orbē commeans circumferret, donec ob vastitatem strata lapidea, atq; ædium valuæ musco & virenti gramine vestirentur. Talis potissimum viguit anno 1502. famem & vehementes aeris intemperies anni proximi comitata. Namq; hyems tam ferox præcesserat, vt & animalia bruta passim necauerit, æstas ardoris adeo sæui vt arbores accensæ solis radio cōflagrarent. Celebres quoq; sunt pestilentię seculi nostri quas anno 1505. item 1522. regnasse commemorant, quibus augurio certo aues cum pullis & ouis nidos etiam proprios reliquerunt. Sed omnium grauissima qualis anno 1348. ac rursus anno 1450. quæ primum exorta in Asia per Illyriam atq; Dalmatiam vsque in Italiam serpsit, hinc & Germanos, Hispanos, Gallos inuasit annis compluribus adeo debacchata vt vix tertia mortalium pars superstes euaserit: cuius generis etiam duas sub M. Antonio viguisse Romanorum annalibus constat, quibus orbe toto flagrantib. pecudes iuxta & homines prope ad internecionē sint vsq; deleti. Verum ista non eo protulimus, quo magis futurorum metu (de quibus anceps, & lubrica coniectura est) mortalium animi percellantur: sed vt historia æui præteriti ante oculos collocata, Deo nota, preces summisso animo consacremus, lustratisq; pectoribus in omnem illius voluntatis speciem componamur, illud insuper cogitantes;

Omnes quum secundæ res sunt maxime, tum maxime
Meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant:
Communia esse hæc, fieri posse, vt ne quod animo sit nouum:
Quicquid præter spem euenerit, omne id deputare esse in lucro.

Quibus & illud Græcum lubens adiecero

εἰ τὸ φέρον σε φέρῃ, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ᾽ ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρῃ.

Fer facilis quod fata ferunt: si ferre recusas,
Ipsum te crucias, nec minus illa trahent.

Cum vero de præcursoribus morbis à me sub veris initia tractaretur, credebam fore vt prius hoc in publicum ederetur quam eius mali se tanta ferocia propagaret: nunc quando expertus illius mora, argumenti noui obiecta occasio est, q non modo scriptis priorib. summo iure cōnexum, sed & vsus innumeros, habiturum ad salutem hominum videretur, quæ de morbi pestiferi curatione habui prima, paucis adiungere non dubitaui. Causam vero & curationis methodum vniuersam non est q istic ab ouo velim retexere: namq; hanc omnē præter alios scriptores innumeros eleganter ac plene prosecutus est Hieronymus Fracostorius, nec non B. Montanus, Galenus seculi sui, cuius doctrinam magno mortalium fructu collegit & illustrauit Clariss. vir præter meritum studiosissimus I. Crato à Craftheim Serenissimi Maximiliani Cæsaris Archiatros, quorum vtrique annos Nestorios optem, non tantum priuatæ causæ nominibus obligatus, sed & propter publicū bonū. Dum vt alter virtute heroica Christi rempub. ab iniustitiæ, impietatis aduerso turbine tutam, atq; incolumem conseruauit, alter quoque summa contentione ac variis ingenii monumentis rem medicam pariter ac philosophicam tum à fœda barbarie, tum ab ignorantia methodi vindicauit.

Solet contagionum vis vt plurimum certam duntaxat speciē peruagari, atq; in eadem nō etiam quosuis abripere, sed quibus ex ipso putredinis modo (quam profundam esse voluimus) singularis quoq; analogię ratio in venis atq; arteriis delitescit: cui sępe

ætatis insuper, sexus & temperaturæ cognatio suffragatur nunc eo sensim progreditur malũ, vt & obuia quæque corripiens locis compluribus non tam internum fomitẽ requirere amplius vel materiam ante dispositam videatur, quin sola suapte vi potius, aerisque circumlabentis fœda infectione grassetur, fere ad illius instar quam scite delineat *Maro*,

Vt quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, &c.

Erat autem illa causarum inter se cohęrentium lex, vt ex priore genere morbi multis morientibus passim in duplum, in quadruplum reuoluta, imo in infinitum se permiscerent effluuia putrilaginis venenatæ, vtque excretionis morbidæ virulentia vires assumeret, inque maligniorem speciem indies mutaretur: præsertim quando interea nec causæ aliæ fomites conquierunt, paupertas, trepidatio, mœror assiduus, ærumnæ, & victus vitia, omniumque cupiditatum intemperantia. Quibus accessit aquarum copia, qualitatum exuperantiæ in constitutionibus cœli, Ver æstiuum oppido, æstas contra similis veri, autumnus pluuius valde atq; austrinus, maior pars anni sine ventis, sine tonitruis: cum & Hipp. νηνεμίας imprimis dixerit pestilentes, vt Cratoni vsu venisse eiusdem Epidemica contestantur. Præter autem tot exhalationes in aere visas multũ minata nobis est oppositio Saturni & Iouis circa lacteam viam, cum stellis scorpii natura Martis, Mercurii, vna cum schematismis mutuis quinq; errantium per coniunctiones atq; diametros, quanquam hęc non tam causas principes, quam signa vel instrumenta consentanea diuinæq; voluntati obsequentia semper sim arbitraturus.

Quanquam vero multa sint pestis discrimina, à symptomatũ differentiis sumta, (vt etiam *in suo de peste libello* doctissimus vir L. *Ioubertus* meminit) videas tamen in primis genera 4. notis quibusdam characteristicis interstincta. Nã vt cum bubone in vnum & alterum locum agminatim facta colluuie circa glandulas (sed in primis axillas, inguina vel parotides) efflorescunt: (hæc enim trium principum partium emunctoria chirurgis potissimum appellantur) aut sparso putrilaginis crassamento diuersas maculas nigras, subliuidas sæpe & varii coloris ἐξανθήματα quacunque protrudunt: aut etiam vtroque abscessus genere natura se nititur expurgare: aut oppressa demum vel impotentior quam vt possit excutere, exhalatione cœca per meatus sensiles atque insensiles facta, veneni signum interius atque semotum ab oculis premit: tum vero furtim in assistentiũ potos pernicitate mirabili peruagatur. Quanquam vero lenticulas & carbunculos multi maligniores iudicent altero modo quo bubones subnascuntur: minime id simpliciter rerum vsus ostendit. Etenim laborantibus ipsis valde id malum est pernitiosum, nisi primo die, aut saltem ante quartum sine molestia aliisve prauis symtomatibus expellantur. Videmus tamen ex illo genere neque tam cito raptos occumbere, nec tam præcipiti contagio. eius ἀπόρροιαν in ꝓximas deriuari. Est enim vt arbitror (saluo meliore iudicio) profunda quidem putrefactio, sed tamen adusta magis & sicca, magisque permista sanguini corporis vniuersi. Ergo cum vis sit late diffusa, non facile à sanis partibus sequestratur, hinc certius interimit, sed minus celeriter, quia neque vnita sibimetipsi vt agminatim vim vitalem possit opprimere, neque tam humida illius euaporatio, vt propter lentorem diu pertinacem in aere fomitem sit relictura: contra quam in bubonibus illis pestiferis solet, quibus compacta, tenax materies non tantum in ipso fomite, sed & cuidam effluuio circumquaq; disperso. Facit enim hæc ipsa veneni conglobatio, vt quibus natura est integerrima promtius excludatur, eademque quibus succumbere cœpit, propter afflatum maioris antipathię ocyus extinguantur. Ac fomes alterius putredinis siccæ licet non adeo totius formæ ceu mistionis nomine pugnet quoad propriam molem, propter tamen tenuitatem partium ex adustione quæsitam, cum ipso sanguine fortius permiscetur, & peruagando latius cor non tam exhalationis indomita vi, quam multitudine, ac diuturnitate pessundat. Non absimilis huic & altera difficultas, quare adhuc spirantibus ęgris multo minus contagii periculum vsus ostenderit, quam morientibus ipsis aut recenter extinctis, cum tamen viuentium maior sit exhalatio, totumq; corpus apertum caloris vi maiorem putredinis partem posse foras transmittere videatur. Verum talis est ratio, ac si quis accensam lampadem extinctæ comparet: ipsus enim met ignis tantisper dum inardescit, exhalat tenue ac fuliginosum quippiam, sed minus malignum quippe quod ab eodem igne prius discutitur quam intermedium aerem possit inficere. Verũ igne sublato exudat amplius ab ipso fomite crassus & terricus vapor, quem magis pestiferum ac pertinacius inhærentem tum color & odor, tum tota substantiæ ratio satis ostendunt: vt multo periculosius non iniuria putent decem languẽtes inuisere, quam semel adesse mortuo, præsertim vbi recens cadauer exhalat, aut etiam illis adesse propius, qui primum è domo funebri prodierunt, qui quamuis nondum peste laborent, nec forte illius sensum aliquem sint habituri, pestis tamen fomitem in veste circumferunt, aliis affricantes quorum corpus analogum & ad recipiendum prona sit constitutio. Quare eiusmodi rerum statu inprimis præcipi debet, vt & antidota sumant, & habitum mutent, aut igne perlustrent, & quam minimum in turba mortalium tanto discrimine conuersentur.

Mirum quod in hoc Epidemiæ genere à nobis peculiariter obseruatum est pluribus euenisse, vt cum in alia peste soleant primum horrenda symptomata sese obiicere ceu magna inæqualitas æstus frigoris, horroris & exudationis vigiliæ somnolẽtiæ, perturbationũ ventris sursum deorsum, doloris capitis atque delirii cũ lassitudine summa præcipue circa spinã, hic tamen interdũ vix vlla insignis tempestas apparuerit ante 3. diem, atq; tũ quidẽ nihil adhuc pter soporem leuiculum, iactationem corporis moderatam, vomitum aut ventris fluxum, linguam, pallore subuiridi tinctam, præcordiorum angustiam, vt etiã sæpe nil perpeti supra ephemeram simplicem videantur: tandem erumpentibus maculis circa quartũ, quintum, aut septimum diem, multi etiam facti alacriores obambulent, erectiue sedeant, subito tamẽ tanquam morti à morbo proditi collabantur. Vidi quibus citra omnem febriculam, dolorem capitis, aut lassitudinem, halitu tantum ex terrore concepto, totum corpus repente maculis nigris, liuentibus, pisi amplitudine tingeretur, nulloque alio

superueniente incommodo, tuti tamen atque incolumes permansere. quod in eos dispersa quidem morbida cœli sit aspiratio, vt tamen duntaxat humoris superficiem occuparet, ac prius interni caloris impetu repulsa sit foras, quam potuerit in sinus intimos aut cordis ventriculum penetrare. Mirum & illud insuper frequenti obseruatione comprehēsum quod vis contagii ad normam æstus maritimi sese nunc acrius, nunc remissius, propagaret. Quanquam vero Ioubertus annotet plenæ, atque silentis lunæ tempora, nos tamen his potius decrescentem illius quadraturam inuenimus efficacem: neque hanc differentiam in locorū discrimine pono, quin vniuersim fieri sic vero similius putem, quod motus lunæ à diametro solis ad coniunctionem, potius motum in corpore præstet à circumferentia versus centrum: quare ad cor sublata materie, corripiuntur citius sane, interimuntur ægroti.

Curandum vero in primis vt salutis publicæ ratio ineatur: deinde vt quisque prouideat domi suæ, præsertim paries cum proximus ardet. Insigne præsidium veteres olim in extruendis pyris authore Hip. repererunt. Nam ciuitates integras lustrat accensus ignis è cedro, iunipero, larice, abiete, picea, quercu, vitice, roremarino, & consimilibus odoratis. Sed præter hæc secernendi sunt ii qui mortuorum corpora tractauerunt, ædes obseruandæ cum tota supellectile, nec attingendum quippiam, aut efferendum foras, ante quam septimanarum 6. circuitu expirarit. Purgandi sunt omnes viri atque familiæ; animalia virosi halitus, vt canes, cati, columbæ, anates, porci, magistratus officio procul sunt ableganda: prohibendi fructus, olera, legumina, præsertim vsus allii, cœpæ, porri, vuę, pruna persica, fungi caules, pisces, & carnes vitiosæ, male conditæ, aut modis aliis importunæ. Multum vero in externorum commerciis, ne quid ferant contagii, vigilandum est. Tum denique præstantissima antidotorum genera sunt comparanda, vt cum vsus postulat fermentata diu, atque in promptu teneatur. Præ cæteris commendantur Theriaca Andromachi, Mithridatis, pauperioribus autem diatesseron, aut diascordion, quale vel Fracostorio vel nobis superiore capite sit descriptum. Germanis rusticis multū familiare est, quod instar moreti ex ficubus, ruta, sale, & peruetustis nucibus temperatur.

Verum ad cuiusque tutelam primo conferunt odores aromatum, non quorumuis, sed quæ vitalem spiritum atque animalem recreent, auræ pestiferæ toto genere reluctentur. Æstiuo quidem tempore magis aceti, citrii mali, limonis, aurantiorum, & cōsimilium. Laudatur præ cunctis acetum vini maluatici quo camphora & nuces myristicæ diutius sint maceratæ. Hieme tamen odores calidiusculi præferuntur, vt zedoariæ, angelicæ, casiæ, cinamomi cuiusmodi commansa sæpius profundum penetrant, spiritumque maiori efficacia purgant. Nos pilam fere eiusmodi fecimus concinnati, quæ recipit radicū iridis Florentinæ rosf. rubearum, corticum citri, dictami Cretensis, maioranæ, sing. drach. j. styracis cal. gummi belzoini seu syluii veri, cinamomi opt. caryophyllorum an. ℥. ij. styracis liquidæ, sandali albi, nucis myristicę, macis, zedoarię, angelicæ an. ℈ j. cubebarū, cāphoræ an. ℈. semissem, moschi electi, ambrę an. g. vij. aut plus eo, laudani purissimi q. s. ad cōsistentiam molis cum aceto fortiss. & aqua rosata in pilæ speciem redigantur addito modico tragacanthæ. Purgantur ventres absque periculo ad subtrahendum fomitem morbo, solis pilulis Ruffi (quas & pestilentiales vocant) sumtis ad quantitatem vnius drachmæ vel etiam solius aloes vsu, quæ pura sit atque pellucida, ad quantitatem exhibita dimidiæ drachmæ. Sæpe huic adiungimus momentum cortic. citri, cardamomi, macis, carpesiorum aut zedoariæ. A ventris lenitione conueniunt syrupi cū aquis stillatitiis in alterius morbi curatione descripti. Laudant plurimi succum thapsi barbati siue verbasci maioris ac lanuginosi, expressum cum vino tenui odorato: docuit enim illius vim singularem contra venena mustelę genus astutum, quoties cum serpentibus pugnaturum est. Rarum sed efficax valde refugium in lapide bezahar, corallinæ puluere, sapphyri, smaragdi, monocerotis, ossis è corde ceruino, & illorum omnium, quæ compos. aromatici rosati vtriusque ingredi consueuerunt. Ego quiddam eximium in illo puluere depræhendi, qui perforato ætitidis vtero colligi potest, datur dimidii scrup. quantitate cum liquore conueniente. Motus & quies, vini potus & abstinentia, pro cuiusque natura, statura, & consuetudine peculiariter sunt moderanda. Luceat focus perennis. Sit animus hilaris atque vel violenter à perturbationum vertigine distrahatur.

Magna vtilitas vini est si parce bibitur, si purum & generis exquisiti, si absit crapula, nec bilis aut sanguinis copia reclamarit.

Venæ sectio alias ad præcautionem mali, alias ad curationem adhibetur. Siquidem præcauendum est, prius distinguito externis causis, an magis intrinsecis (vt plethora vel cacochymia) impendeat morbus. Nam si ab extrinsecis tantum, minime tutum est sanguinem commouere, vt alias dictum: nā & intro venenum trahitur ac fortius permiscetur. Sin fomes ab ipso corpore metuendus, tum plenitudo exorbitans à sanguinis vitio dirimatur: nam in plethora venam aperire consultissimum est In cacochymia lenis subductio per ventrem potius confert. Quod si vtrumque periculum est, paulatim sanguis & interposito temporis spatio minuatur. Vbi vero curationis gratia demittendo sanguine cogitandum, distingue vt prius, sed tamen præterea, num in principio morbus existat, num in augmento vel statu. Nam post primum aut secundum diem raro conuenit, imo semel & affatim concitatus venter, aut mota sanguinis massa, statim contagii virus ad cor vsque profundit. vt etiam superueniente deliquio sæpe sub manu chirurgica moriantur. Multi ad cautionem crura perforant, aut vesicas excitant ferro, & causticis medicamentis, idque successu non infelici, quamuis vel inter morientium millia conuersentur. Magnus vsus & salutaris scarificationis in crure & brachio sæpius factæ, cum appositione cucurbitæ, nam & accessionis initio iuuit plurimos plures cucurbitas extremis partibus (præcipue κατ' ἴξιν seu loci laborantis rectitudinem, affixisse. Nam sic & tuta maxime, & celeri via sunt restituti. si sub axillis vel (quod omnium pessimum est) circa aures exuberat malum, mox fimum columbinum cū sapone permisceas, id è directo ad brachium alligetur, addito interdum caustico ex flammula Iouis,

ranunculo

ranunculo bulboso, clematide, vel cantharidibus. Similiter si in inguinibus tumor apparet, inflammatio in cruribus excitetur, vt quam longissime si fieri possit à locis principibus reuellatur. Noui qui proprio fimo cum aliud non occurreret apte diuerterint. Mirum quod vespillones offerunt sibimetipsis, confectum ex æquis partibus olei raparum, salis, aquæ, & albuminis oui: ac si ex elementis 4. ideam microcosmi referre in integrum statuissent. aiunt infinitos vbi correpti fuerant protinus hac mistione seruatos. Quin simul ac morbi iam facti sese indicia produnt, curandum ilicet vt venenum à sanguine sequestratum quam celerrime ebulliat foras. Datur plerisque successu mirabili nux myristica tosta donec exudet, atque in puluerem comminuta, inde vero cum sale exhibita adiecto modico aceri fortissimi, præsertim si calidior temperatura est. Illud quoque experientia patris, ac mea deinceps, efficacissimum vidi quod constat ex vna parte camphoræ, duabus gingiberis, sacchari rosati quatuor, diu cum vino permistis antea, ac sedulo fermentatis, Dosis est vnius drachmæ. Coopertus æger componitur ad sudorem. Generosius paulo quod sequitur. ℞. camphoræ, dictami Cretensis, scordii, rad. angelicæ, cedoariæ, cinnamomi, gingiberis, ana drach j. nucis myristicæ drach. ij. boli armenii mediam drachmam, seminis rutæ, macis, croci, sing. scrup. j. Musci gr. vij. cum sacchar. & vino odorato q. s. fiat instar opiati: Datur postremo & aqua per destillationem chymicam præparata, qua nihil vnquã potentius vidi. Constat è speciebus diascordii nostri, vino pariter atque aceto fortissimo maceratis, deinde quasi per circulos plures paulatim sublimius è duplici vase traductis. Alii eodem modo aquam è sola theriaca solent exprimere, alii baccas lauri, baccas iuniperi, cum bolo caryophil. cinnamom. rad. angelicæ, zedoariæ, eadem arte componunt: sunt enim pro ipsa affectionis specie formæ propemodum infinitæ. Multi plurimum tribuunt auro potabili. Vnum philosophorum, aut antimonii vsum minime probo. etsi enim subinde euaserint, fortunæ tamen id potius, aut temeritati, quam arti aut peritiæ tribuendum est, vt si quem hostis a fronte, à tergo præcipitium vocet. Bubonem scarificare conuenit admota cucurbita, deinde theriacam apponere (circiter drachmas ij.) decoctam in excauata cæpa, etsi plerique promtius ferro candente, & cultellis exciderint, præsertim vbi sublimius turget. Alii columbæ pullos, gallinam, aut catellum quempiam dissectum medio, vel pulmones recenter mactati arietis applicant, & subinde commutant. Laudatur & columbinum stercus cum cæpa atque theriaca, plures tamen emplastra maturando abscessui parant ex sinapis semine, ficubus & bulbis Liliorum & sambuci foliis: addunt, vt efficacius trahat, acre fermentum, elleborum nigrum, cyclamen, & subigunt demum cum scabiosæ succo, oleo chamomælino, & farina seminis lini. Postquam in plagam tumore ruperit, eadem iuxta doctrinam aliorum vlcerum, sed multo tamen validioribus expurganda est.

Gemma.

* * *

DE VERA PESTE, EIVSQVE VARIIS GENERIBUS.

ESSENTIA, CAVSA, MODVS generationis.

OBSERVATIO.

De pestis causa, & eiusdem generationis modo, sententia noua.

VT remedia pesti consentanea decernamus, breuiter ea nobis explicanda est, quæ neque præcauetur, neque demitur medicamentis primarum, secũdarumve facultatum vi instructis, cum morbus sit occultus, & à natura ipsa inuolutus, etsi ab obuiis rebusque euidentibus credatur nasci, multorumque talis de peste inoleuit opinio. Quocirca acriter nobis aduersabuntur, quod de peruulgata eorum sententia discedamus. Nolo tamen cuiusquam errorem coarguere, sed tantum quod sentio libere proferre. Facessat igitur præindicata opinio, & sine ratione non valeat autoritas. Complures medici atque illustres philosophi, quos plurimũ lucis arti attulisse fatendum est, quod editis voluminibus, quæ accuratissime scripserunt, satis ostenderunt, quibus nomen suum passim dilatarunt, quorumque ingenii præstantia propemodum omnes terras tranauit. Videntur mihi non satis (quod pace eorum dixerim) percepisse naturam pestis, alioqui non eam febri, non aeris putrefactione definiuissent, sed genere & differentia (quæ tanquam duo lumina definitionem continent) bene gnauiterque expressissent: & id, quod apertum erat vera definitone iam pateret. At illi præstantes viri suo ingenio maiorum scriptis plusculum quam concedit veritas largiti sunt, & id quod tractabant, quoniam non satis firme conceptum animo, atq; comprehensum habebant, vitiosa definitione explicuerunt, scribentes pestem esse venenosum quendam vaporem in aere, qui spiritui vitali omnino aduersetur. Videamus num ista definitio possit in aliam rem transferri quamlibet: si posse ratione & experientia demonstretur, quid tum dicere habeant cur illa vera definitio sit. Non raro venenosi vapores vitali spiritui infesti concipiuntur in aere, neque tamen pestis essentiam constituunt. neque halitus virulentarum bestiarum, qui cordi, vitæ nostræ fonti deleterii sunt, pestem adferant, quam si adferrent, eos, qui in Lybia habitant, semper sine vlla intermissione affligeret, & nũquid illa Cretenses inuolaret: cum hic inopia, illic contra venenorum summa sit copia. neque viuentibus in regione, quæ animalibus mortiferis caret, vnquam illa obreperet, tantum in eos debaccharetur, vbi frequentes, ferarum virus eructantium essent latebræ ac recessus. Sed istud non est verisimile, & experientiæ quotidianæ ac rationi repugnat. Cum etiam in locis vbi purissimus est aer deseuiat pestilens contagium, ac in omnes terras sine discrimine euagetur. Quod fertur de duobus draconibus, qui iuxta radicem duorum montium illatebrabant, & transeuntes anhelitu pestifero perimebant. Non potuerunt illi pestem Epidemiam inuehere, sed tantum in vicinos malum euome-

euomere, & proxima queq; afflatu suo inficere, neque latius serpsit eorum virus, cum pestis venenum distantissimis regionibus capitale sit, & longissime maleficium suum disseminet, per quod sæpe integræ regiones vastæ & desertæ fuerunt.

Qualis Erychthonios pestis populata Colonos,
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens cum fata ruebat.

Hæc mortifera clades ex remotissimis locis propagata, Athenas tandem prouecta fuit, qua homines cateruatim moriebantur. Initium enim fecit primum (vt ait Thucidydes, rerum gestarum sincerus pronunciator & grauis.) ex Æthiopia ea quæ est supra Ægyptum, deinde etiam in Ægyptum permanauit. Quam nullum animal virus faucibus suis eiaculans, halitu aerem polluens, nullaque putredo sublunaris peperit, sed quædam veneni forma cœlitus in aerem deriuata, quæ humano generi tota sua substantia exitialis fuit. Illa per nares & arteriam trachæam sese in cor insinuans, per aliosque corporis meatus intro subiens, vitæ receptaculum obsedit & demolita est. Huic non dissimiles maiorum nostrorum memoria obtigerunt, qualis fuit pestis quę anno millesimo, quadringentesimo, decimo sexto grassata est, & complures aliæ, quas commemorare supersedeo, cum historiæ earum abunde meminerint, & hic tantum stricte succincteque ostendere sit animus essentiam pestis, causam, eique proprietate occulta accommodatas Antidotos, quibus corpus possit à pestilẽtia vindicari: quæ nisi acriter peruestigentur, neque illam præcauere, neque curare licebit, causa enim morbo ita implicita & coniuncta, vt nisi huius sublatione sanatio non contingat. Nam pestis diuersissima est ab aliis morbis quibuscunque: quam nulla humorum in nostro corpore immoderatio, nulla intemperies perfert, nulla intestina putredo, ingestorumue corruptela gignit. Non esculentorum, potulentorumque commune vitium, non paludum, stagnorum, barathrorumque pedor, pestem Epidemiam efficiunt. Nulla graueolentia, quam expirant cadauera, cœmiteria, foricæ publicæ, non Tinctorum cortinalia: Cerdonum alutariorum, proluuia, aliaue vlla mephitis pestem in orbem diffundunt, nisi è sublime inficiantur, & inde noxam hauriant. Non diffiteor quidem, huiusmodi tetros odores grauissimos generi humano morbos subinde producere. Cum enim anima sensibilis, quam cum mutis animantibus communem habemus, nobisque innatus calor & spiritus, nulla re magis sustententur, & refocillentur, quam bona flagrantia, vt sæpe videre est eos, qui limine mortis versantur, solo odore in aliquod tempus vitam prorogare. Ita contra nihil magis est vitali robori aduersum, quam fœtor, & quod citius virtutum mineras (vt dicunt) labefactat & prosternit, nullum aeris à causa manifesta inquinamentum, aut conspicuam putredinem rerum inferiorum, pestis requirit, neque illis ad actum deducitur, neque suam ab huiusmodi materia energiam habet. Quæcunque enim taliter agunt, eorum euidens & vulgaris est causa, cum formæ pestiferæ aduentus nullo sensu se prodat, inuisibilis sit, & ignoretur, solaque Meteoroscopica possit indagari: furtim enim & latenter ingruit, eiusque improuisum est telum, &, priusquam sentiatur, fecit: quo humanum genus magno sternit numero: & de medio tollit, totasque ciuitates ac prouincias crebro exhausit. Pestis nullum moratur sexum: nihil temperamenta curat, non humorum æquabilitatem, non eorundem sinceritatem, non enim propter humores corporis nostri, seu laudabiles sint, impeditur: seu vitiosi, citius obrepit: sed specifica sua spirituali, ac venenata forma, cordi se imprimit, cumque eo confligit: quod si minus dispositum ad residendum inuenit, vellicat & miris modis exercet, nec non repente malignitate sua corde superius euadens, spiritus omnes dissoluit ac diripit, vitaque hominem spoliat. Nec minus corripit pura corpora, & Monogramma, quam Cacochymica & Plethorica, eaque Periclis temporibus Athenienses attriuit, fere rurales homines nulli humorum redundantia obnoxios, atque omne robur, floremque iuuentutis depasta est. Hyeme æque ac æstate, & quouis anni tempore rapacissimi mali furorem experimur, tam Boreali quam Austrino flatus & qualicumque aeris constitutione: summatim loca quouis vento perflata, siue sint edita, siue decliuia, pueros, adultos, iuuenes, senes, viros, & fœminas, siue rara aut laxa sint corporis textura, siue densa & compacta, pituitosos, sanguineos, biliosos, melancholicos, & omnes.

Qua graditur conturbat, & immutara coactat.

At neque febris est, tametsi illam perniciosam esse febrim definiuerint, cuius calor præ aliis habet, vt sit insigniter putridus. Quod si pestis est febris pernitiosa, efficietur ex definitionis huius cum definito reciprocatione, quod omnis febris pernitiosa sit pestis, verùm res non ita se habet. Subinde enim in humano corpore nascitur perniciosa febris sine peste, & aliquoties pestis febre incomitata, cordis substantiam depeculatur. Non igitur pestis censenda est febris pernitiosa, neque definiti natura febre explanatur, & discrepant à se mutuo pestis & febris, specifica differentia quippe soboles pestis, est venenum humano generi contrarium, inspiratione & perspiratione attractum quod cœlitus in aerem fuit dispersum. Febris vero à calore præter naturam suscitatur, quæ pestem aliquando comitatur, estque illius symptoma, & ortu succedit, quæ autem morbo posteriore sunt, non censentur de morbi substãtia. Symtoma autem morbo superuenit, & ortu posterius est, non igitur symtoma morbi essentiam cõstituit, & improprie pestilentia febre definitur: quãdoquidem ab illa separabilis est, & pestis solitaria esse potest nulla coniuncta febre, quod palam docetur epistola Æschinis docti & acris Oratoris, qui Ctesiphontem in iudicium adduxit, quod Demosthenem rationibus non relatis (quod contra leges erat) aurea corona donasset, quod eius suffragio nec vir bonus esset Demosthenes, neque bene meritus de Republica: ad quod iudicium concursum est è tota Asia, vt viderent & audirent summorum Oratorum in grauissima causa accuratam, & inimicitiis inflammatam contentionem, at Æschines damnatus Athenis cessit, Rhodumque se conferens, ad Philocratem literas scripsit, quibus hæc continentur. Sed Delii pestilenti quodam morbo laborabant, nam facies eorum vitiligine opplebantur, capillique candicabant, collum autem & pectus intumescebant, cæterum nulla febris accedebat, neq;

etiam

etiam dolores magni. Ex iis aperte patet febrim non semper esse indiuiduum pestis comitem, & illam cordi, quod viscus est nobilissimum, sine febre creberrime gauem noxam inurere. Aliquando tamen stipatur satellitio febris, Bubonis & carbunculi, quæ tamen non sunt fere de pestis natura, & seorsum ex humorum impuritate, crasso, retorridoque sanguine pullulant, nulla orbem obambulante Epidemia. At tempore popularis pestilentiæ venenum in cor penetrans, deinde vniuersum corpus quod plethora aut cacochymia turget adoriens, humoribus se insetit, illosque iactando, agitandoque, huiusmodi nonnunquam extrinsecus abscessum inducit, & characteres exhibet, & varia themata. Quocirca multorum mentibus hactenus imbibita de peste euellatur opinio, & apud sincere philosophantes tandem valeat veritas, penes quos nisi consistat, quæso quis illi reperietur locus? Quid enim hoc indignius commemorari potest, polliceri medicamenta, quibus a peste tutus euadas, eiusque telum depellas, ac velle id mederi, male considerata pestis natura atque effectrice causa, sine cuius accurata perceptione, quis pesti legitimam medicinam fecerit? Non igitur deinceps credamus febrim esse, aut aeris putrefactionem, neque aerium venenum ex putrium vaporum admistione, vel infelici Planetarum concursu in perniciosissimam animalium generi conditionem, dira conuersione mutatum, quæ definitio dissentanea est ab humana peste, lateque patet, neque suis terminis circumscribitur, & homonymiam resipit. Nam illa sæpe ferociter in nos debacchatur & brutis abstinet rationis expertibus, nec semper vniformi è sublimi promanat Venenum. Sed modo huic, modo illi animantium generi substantia tota inimicum, Visa sæpius est pestis humanum genus affligere, & brutis abstinere, contra crebro inter feras, aues, & pecudes, magnam stragem edere, solo homine pestis experte, quod adscribendum est veneni specificæ formæ ex horribili, minacique errantium stellarum aspectu in aerem scaturienti, quod spiritu introducitur. Neque putemus pestis maiorem esse æstate quam hyeme impetum, quia *Aristoteles quarto Meteoron* docet putrefactionem esse proprii naturalisque caloris in vnoquoque humido existentis, ab extranea caliditate corruptionem, & propterea frigore, quam tepore res minus putrescere. Nam ambiens hyberno tempore nos aer & aqua parum caloris retinent, & ideo parum virium habent ad putrefactionem, æstate verò multo plus virium obtinent. At hæc non habent locum in Epidemia, quæ nulla aeris qualitate incitatur, neque vires inde acquirit, quibus cor fatiget, & vim inferat, sed per se omnibus aeris qualitatibus malignior est, neque his indiget, cum solius veneni proprietate agat, quod cordibus nostris aduersarium est, & plane exitiale. *Ioannes Iuuenis in Epistola ad Philippum Brakelemium De Medicament. Bezoardicis.*

**
*

SYMTOMATA.

OBSERVATIO.

Peste correptos aliquando repente tanquam syderatos concidere loquentes adhuc & incidentes, nullis aduersæ valetudinis signis antegressis.

Videas non raro (tanta vis est intro concepti pestilentis halitus) syderatorum instar concidere derepente eos, qui peste correpti sunt: cum alioqui in his nec pulsus exitialis, nec vrina, nec vix vlla aduersæ valetudinis signa apparent, sanique videantur: at statim & loquentes, & incedentes, tanquam fulmine icti pereunt, quod à me sæpissime per pestilentis aeris cōstitutiones obseruatum fuisse, ea præsertim, quæ sub annum M.D.XXXIIII. in Galliæ Narbonensis parte grassata est, testari ipse possum. *Valleriola loc. com. lib. 3. cap. 18.*

Sic lues tam seua viguit aliquando, vt ceu percussi fulgure repente conciderent. *Gemma libr. 1. cap. 17. Cosmocrit.*

Ex inspiratione infecti aeris, ac ex valido contagio experientia docuit aliquos ita efficaciter coinquinari, vt nec præcedente aliqua notabili alteratione, nec post mortem subsequente vllo pestilentis affectus signo, subito peste correpti, subito etiam, perinde ac si præsentaneum venenum hausissent, de medio sublati sint. *Salius libro de peste capite quinto.*

Referunt fuisse pestem, in qua cum breui momēto sæpius sternutassent, statim concidebant. *Cardanus comm. ad lib. 5. Aph. Hipp.*

OBSERVATIO.

Varia symtomata, notatu digna, in peste Veneta, Anno 1576. obseruata.

Multi hoc tempore per os & intestina vermes excreuerunt, qui propter insignem humorum putredinem difficilius quam alii fuere curati. Interdum quoque, tametsi rarius, carbunculi exorti sunt sine rubedine vel nigredine, pars tamen affecta plurimum doluit, cute solummodo existēte liuida, vel paulo altiore, sub qua interius latitauit carbo niger & admodum latus, qui aliis fuere maligniores; vnde pauci euaserunt. Alii liberati ab hoc grauissimo malo, per aliquot menses se rursum satis bene habuerunt, postea iterum in morbum hunc inciderūt, à quo tamen nonnulli fuere restituti. Deprehensum similiter fuit, tum maculas siue petechias nigras deteriores fuisse, quam est carbūculus, vel bubo; illisque vt venæ sectio admodum nocuit, sic applicatio hirudinum ad hæmorrhoides venas plurimum profuit. Dignum quoque fuit obseruatione, quod plures qui in ædibus infectorum commorati, aut cum ipsi ægris vixerint ad viginti dies, vel vnum etiam mensem, nihil mali senserint: tamen postea hac lue correpti, celeriter fuerint extincti. Causa est vestium infectio, vel ædium, in quibus diu fomes contagii sæpenumero conseruatur. Quare & vestes sæpe mutandæ, & ædium accurata purificatio semper instituenda. Animaduerterant quoque Medici subito & sine mora huic malo esse occurrendum, priusquā malignitas cor occupat, quod non raro per venæ sectionem infeliciter tentatum fuit,

fuit, sed lenientia, & sudorifera, ac alexiteria, semper cum successu adhibita. *Angelus Bellicochus, in tractatu Italico de peste, communicante D. Ioachimo Camerario.*

Observatio.

Tumor Oedematodes circa iugulum constitutione pestilentiali.

ANno 1562. mense Septembri Stephanus filius D. Francisci Gelnauer cœpit febricitare cum tussi satis vehementi, dolebat caput, & semper volebat dormire. Vocatus, cum haberem suspicionem de peste, exhibui illi sudoriferum: quo sumto satis copiose sudauit; sed vires decreuerunt. Quarta die cœpit apparere tumor circa iugulum dextrum albus & mollis, doloris expers. Iussi inungi oleo camomillæ, & euanuit tumor. Ipse vero post paucas horas, materia copiosa ad pectus destillante, suffocatus est.

Idem accidit filiæ Vrsulæ D. D. Grosseri, quæ, cum multa deuorasset farcimina, cœpit conqueri de dolore & stomachi & capitis, & sequente die copiose vomuit, & est alleuiata. Quarta die superuenit tussis, & rediit febris ad noctem, & dolor capitis intendebatur. Septima etiam talis tumor Oedematodes apparuit circa iugulum dextrum, qui paulo post euanuit, & ipsa post paucas horas catharro suffocata est. *De obseruat. D. Ioannis Hesi per Cl. V. Ioach. Camerarium ad me missis.*

Pessimum est si tumores post apparitionem euanescant, viresque resoluãt. Quod si quoque dolore pruritu & sensu destituta fuerit, tumor deterior est, & veneni magnitudinem arguit. Cum pessimorum venenorum proprium sit membri sensum obtundere, & inducere stuporem extinguendo calorem natiuum. *Schroterus themate de peste 30. & 31.*

Observatio.

Gangrena partium ex peste.

CArbunculus in Gangrenam degenerat, si corporis truncum obsidet: lethalis esse solet qui aliam partem prehendit, nisi iugulat, eam putredine absumit: sic pes à tibia, & brachium a scapula diuulsum visum est. *Palmarius de peste cap. 27.*

E gangrenatis, sphaceloue corruptis exhalat fœtor, vti etiam è carbunculis, vlceribus, quæ alas, inguina, aut malas obsederunt, pus sordidum maleq; olens. Siderationes autem accidisse in peste docet *Galenus 3. de vsu partium 5.* extremis pedum digitis quæ putridis vlceribus occupata refert decidisse. Adeo enim praua malique moris erant vlcera, vt partes occupatas eroderent, neque serpigo cohiberi præterquam membri abscissione potuit, vnde genitalibus exectis, oculis excauatis, pedibus manibusque truncatis vitam Thucydidis tempore redimebant.

Viuebant ferro priuati parte virili
Et manibus sine nonnulli pedibusq; viuebant,
In vita tamen & perdebant lumina partim.

Colligi potest ex historia Chritonis 3. in Epid. cui pustula nigra in talo apparens mortem biduo accelerauit, quod malignitati potius quæ siderationem momento peperit, quàm loci angustiæ, qui minime capax fuerit recipiendæ tantæ materiæ eo excussæ, tribuendum videtur. Ingentis itaque putredinis documentum est vel hoc, quod nullam, nisi per rescissionem, curationem receperint, & cum nullo alio succurri posset remedio, ad mutilationem ventum fuit. E qua putredine quin teter, virulentusque vapor emerserit, vix aliquis inficias iturus est. *Iordanus tract. 2. de peste phanom. cap. 6.*

Species.

Observatio.

Hectica pestilens.

NOs hecticam pestilentem grassari vidimus Lugduni & Viennæ anno à Christo nato 1525. febris parua videbatur, & febri se liberos ægrotantes opinabantur, pulsus erant moderatis similes & vrinæ colore, consistentia & contentis non illaudabiles: qui tamen omnes occubuerunt. In quibusdam alui excrementa erant synthetica, quod est perpetuum febris pestiferæ symtoma. 3. de præsag. ex pulsibus. In qua pulsus moderati apparent ex temperamentorum quæ in corde fit, pugnantia ibidem, sed vrinæ laudabiles. quoniam lues & cauma circa cor, & superiores thoracis partes hærent, vnde hepar minus affici consentaneum est. *Montuus Halos. Febr. lib. 7. cap. 1.*

Observatio.

Formidabilis pestis species qua correpti triduum circa caput ac pectus sanguineum sudorem excluserunt.

ANnis ab hinc 1554. fere duobus, Misenæ, à qua vrbe regio nomẽ traxit, mulieris cuiusdam pestilentia correptæ pectus & caput triduo sudarunt sanguinem priusquam extingueretur. *G. Agricola lib. 2. de peste.*

Anno 1552. duo hominum millia pestilentia extinguuntur. Mulier in morbo suprema parte corporis sanguinem sudauit. *Lycost. de prodigiis.*

Observatio.

Mira pestis species.

MIra pestis varietas: nam referunt authores fide non indigni, Constantinopoli (olim Byzantium dicebatur) pestem obortam quæ huius erat generis, vt qui laborarent, aut quibus morbus imminebat, viderentur ab alio homine cædi: perturbatique hoc terrore moriebantur. Interim nec videbant, nec audiebant, sed velut attoniti aut lymphati sensibus ac mente excutiebantur. Febreque ac tussi cum laborarent, calor tamen & color mutabatur. Tubercula variis in locis pro hominum natura apparebant. Tandem veterno alii, alii inedia conficiebantur. Quidam etiam ob sitim in puteos se præcipitabant. Certum est, fuisse genus certum abscessus in cerebro, quandoquidem contagio non propagaretur. Certum est tot ferme esse modos, quot tempora. *Cardan. lib. 2. de subtilitate.*

Observatio.

Carbunculi, anthraces & exanthemata etiam intra corpus interdum apparent.

NEotericus quidam refert, intus in corpore carbunculos, anthraces & exanthemata, qualia forin-

forinsecus efflorescebāt, apparuisse. Mihi antea hoc erat inauditū, credo tamen verum. *D. Gallus Etschenreuterus in Epist. ad D. Gesnerum, communicante D. Casp. Wolphio.*

Observatio.

Amiranda pestis genera, locis & nationibus distincta.

CVm essemus Basileæ biennio, pestis eos solos afflixerat, qui essent Eluetii, adeo vt eo tempore toto vix vnus aut alter (dictu mirum) Gallus aut Italus obierit. *Cardanus lib. 8. cap. 40. de variet.*

Locris & Crotone nunquam fuit Pestilentia. *Text. in officina.*

Contagivm.

Observatio.

Culcitra septennium integrum pestis seminarium fouens excussa, tandem pestilentiam denuo excitauit.

AVdiui, patris mei ætate, in Veneta vrbe culcitram, pestilentiæ tempore suspectam, in interiores domus partes cuiusdam Patricii eiectam, ac post septimum annum requisitam, quam materfamilias discuti iussit: longo enim situ in abdito loco virus vehementius contraxerat, quo serui protinus subita peste correpti sunt. *Alexan. Benedict. lib. de peste cap. 3.*

Observatio.

Vnica pellicea veste viginti quinque peste infecti & mortui.

PRoditum est anno 1511. cum per Germanos Verona teneretur, exorta peste, qua hominum fere decem millia periere, ex vna veste pellicea nō pauciores quam quinque & viginti Teutones obiisse. Vno defuncto alius induebat eam vestem, donec monefacti ex tot defunctis, vestem combussere.

Ipse quoque memini, septem pueros extra murū Alcmariæ ex peste obiisse, cum mater vestimenta ex Zelandia attulerat cuiusdam hæredis ex peste mortui, quæ soli exposuerat, pueris in illis vestibus colludentibus, è quibus pestis oborta est: quæ omnes interfecit: ita virus latitare potest ad aliquot menses. *Forestus Scholio ad obseruat. 22. lib. 6. de febr.*

Observatio.

Latens adhuc & blanda pestis sæpe incautos truculenter necat.

MArcus Antonius Cornelius Patricius Venetus, inter sæuissimæ pestilentiæ ætatis nostræ initia, in qua plures Medici extincti sunt, ignoto morbi genere, nondum enim pestis detecta erat, febre satis leui correptus, quam vel amphimerinam putabant, submisso per membra calore, & cæteris notis securitatem promittentibus septimo die caput ac ceruix sudore frigido maduerunt, atque protinus interiit. Interea, dum admirarentur medici, dum casum inopinum perscrutarentur, dumque vulgus insanum eos damnaret inscitia, ecce per plures vicos ciuitatis pestis acrius vrbem cœpit premere, adeo vt 300. protinus singulis diebus funera tumulis redderentur, ac nisi subita populi, ac nobilitatis fuga facta esset, maiore strage afflicta ciuitas fuisset. Sed hoc vnum referendum arbitror, nugator maligne ac medicomastix impudens, nulla est in tanta febrium ambage insidiosior, nulla fallacior: salutem enim in fronte promittit, occipitio vero exitialem exitium refert. *Alexand. Benedict. lib. de peste cap. 12.*

Philippus Stroza, & nobilitate generis, & opum affluentia insignis, lenta quadam febricula laborabat: & ex Medicis, qui ægrum viderat, alii quotidianam, sed leuem, alii ob algorem contractam febrem putabant: nec defuit qui crederet à capite destillasse materiam, quæ putrescentem febriculam gigneret. At nos, cum eam ipsam diligentiore examine perpenderemus, pestilentem iudicauimus. Quam sententiam deridentes Medici, cum leuatam iam febrem existimarent (latebat enim anguis in herba) familiari tantum Medico curam dimittunt. At æger, qui iam conualuisse videbatur, aduentante die septimo, in neruorum subito resolutionem & febrim incidit ardescentem: qua exhausta, voce, & corporis viribus cōuulsis, paucis etiam diebus mors subsequuta est. Magna igitur esse debet Medicorum circumspectio in cognoscendis curandisque morbis: ne inscitia (vt sæpe fit) atque indiligentia eorum ægri ipsi, qui sese illis penitus tradunt atque committuunt, periclitentur. *Beniuenius libr. Abditorum. 54.*

Observatio.

Chordæ, quibus peste mortuorum cadauera sepulchris inferebantur supra 30. annos delitescentes tandem pestis contagium intulerunt: vnde decem millia hominum absumta sunt.

IVstinopoli, in maxima pestilentia, chordas quibus deferebant ęgros, aut certe mortuos ad sepulchrum, postquam illa cessasset, quidam post capsulam quandam proiecit: latuere ibi fere per viginti aut triginta annos. Tandem cum sacris quidam esset initiandus, & omnia purgarentur, simul & locus in quo scrinium quoddam erat, hoc remoto, seruus inuenit funes, eosque campanis aptos asseruare volens, incidit in pestilentialem febr. contagioque illius reliqui infecti adeo sunt, vt ad decem millia hominum, ex hac occasione, mortua sint. *Trincauella lib. 3. consil. 17.*

Observatio.

Pestis contagium ab aranea tela contractum.

IVuenis ille egregius Lucas Petri Sasboti cereuisiarii filius vnicus, annorum viginti nouem, si quis alius valde robustus, peste quidem correptus est, cū vxore nuper ædes quas locauerat, intrasset, manumque in scrinium quoddam cum immisisset, tela araneæ supra manum cecidit: vnde pustula pestifera suborta est. In eadem domo ante sex menses nonnulli peste obierant, quamuis ab eo tempore nullus in ea habitasset, nunc quidem à famulis bonis repurgata, forte scrinio intacto, quod in fumario latebat. *Forestus lib. 6. obseru. 22.*

Observatio.

Peste laborantes caute tractandi, ne contagio afficiantur qui ægrotantium curam suscipiunt.

EGo, cum aliquando peste correpto homini ad quem inuisendum vocatus eram propius & imprudentius adstarem, vtque bubonem, quem in inguine dextro, anthraces vero duos quos in aluo habebat, intuerer, confertim diductis stragulis ipsum renudassem actutum dēsus vapor, teter & putridus ex rupto carbunculorum abscessu, tanquam è fimo agitato, per nares in cerebrum mihi insiluit, ex quo oborta leipothymia mortuo similis præceps in terram sine sensu decidi: paulo post excitato, omnia velut vertiginoso in gyrum circumagi videbantur. Iterumque relapsurus eram, nisi apprehensa lecti columna me substentassem. Cæterum, vna res me tum consolata est, quod affecti mihi cordis dolore aut palpitatione, fortiue virium & contumaci exolutione, nulla apparuerunt signa. Argumentum dissipatorum tantū spirituum à venenato vapore animalium, nullatenus vero læsæ cordis substantiæ. Confirmauit opinionem, subsequutum mox sternutamentum, tāto impetu decies repetitum, vt hæmorrhagiæ consequutionem attulerit: quæ me excretio, credo omni veneni impressione liberauit. Discant sapiantque, moniti meo exemplo, cæteri. *Pareus lib. 21. de pest. cap. 12.*

Observatio.

Veneficium pestem inducens qua arte à maleficis paretur, tum qua ratione se ab eiusdem contagio, ne & ipsi inficiantur, præseruent.

VEneficium fuit, quod Casali, in vrbe Salasiæ regionis Italiæ contigit circiter annum domini millesimum quingentesimum trigesimum sextum. Coniurarunt viri ac fœminæ, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat, vt, quum pestis ante sæuisset, & iam cœpisset mitescere, vnguentum conficerent, quo illitis portarum vectibus inficerētur qui vectes tractarent: apparatant & puluerem, quem vectibus clam inspergentes, noxā inferebant. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi à coniūctis sanguine vel affinitate: data etiam veneficis, vt ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cuiusdam Neci nomine fratrem atque vnicum filium enecassent, vixque alii quam domini ipsi domuum, aut filii perirent: simulque animaduertissent Androginam se in domos insinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa cōiuratione, omnes exquisitissimis tormentis interemti sunt. Fassi etiam, quod in celebri cuiusdam Diui pompa subselliis perunctis, vniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasque in hunc vsum fuisse supra viginti ollas. Idem postea Geneuæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani vectes inunxisse constat: sed quæstionibus subiecti, cum nihil confiterentur, nec quisquam obiisset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patauii quendam cum aliis plerisque itentidem conspirasse qui testis tempore infecta linteamenta in domos occulte coniiciebāt, vt in multos deriuaretur cōtagio: sumtum quoq; ab his est supplicium. *Wierus li. 3. de veneficis cap. 35. edit. 6.*

Asserunt nonnulli plus virulentiæ delitescere in cadauere quam viuo homine, eo quod ex cadauerū pestilentium elixatorum iure, si ostiorum pessuli, repagula, manubria, postes, limina illinantur: (quod coniuratos tonsorem & alium quendam sua ætate Patauii fecisse, & inter tormenta facinorosos homines confessos clarissimus D. Iulius Alexādrinus Cæsaris Augusti valetudinis præses locuples testis est) vel clathri ferrei, siue cancelli pro cœmiteriorum foribus prohibendis domesticis brutis affixi (quod Badonæ agro Viennensi contigisse audimus) eodem si aspergantur, transgredientes, & attingentes infici, illincque asperrimæ pestis primordia exorta commemorant: magici incantamenti loco habeo. Nisi dicamus ex cadauere recenti, & etiamnum calente rediuiuum redditum, venenum, caloris extrinseci accessione, quod prope mortuum ante fuerat, & virus illud de caloris cuiuslibet ad se attrahētis natura aquæ fuisse attributum. Quod ita demum crediderim, cum mihi causam adsignarint, cur, qui Cannibalico, aut potius diabolico huic inuento auctores præfuere, & perniciem horrendam generi humano moliti sunt, inter coquendum & operandum pestifero venenatoque vapore, eo quidem plurimo per ebullitionem exhalante, aut cum in frusta secarent cadauera, non prius correpti interierint, pœnasque pro tanto crimine sese condignas dederint, quum in cædem, absoluta veneni contagiosi præparatione, proruperint. Num alexipharmacis sese ante muniuerant? Si immunes euasere, facilius mihi persuaderi patiar, succum luridum iam frigefactum, & aeri expositum, ab eodem non modo refusum, verumetiam forte absumtum longe minoris, quam inter coquendum fuerat, efficaciæ esse: vbi & propinquius accedendum fuerat, siquidem igni fomitem suggerere, aut pestilens illud decoctum colare, & in nefandos vsos asseruare vellent. Simile quid contigisse testatur cum Dione Nicæo & Xiphilinus in vita Commodi: quo imperii habenas moderante, tam atrox in vrbe est grassata pestis, vt vna die non raro bina hominum interirent millia, cum malefici homines venenis res oblitas mercede pellecti in alios conicerent. *Iordanus tractat. 1. de pest. phænom. cap. 18.*

Detectum est his superioribus annis, quod illi nebulones, qui inseruiebant correptis pestilenti febre & peste, quod non præseruabant corpora sua, nisi vsu zinziberis & zedoariæ, ea ore masticando masticabant mane zinziber, postea bibebant vinum Maluaticum & tota die habebant zedoariam in ore mandendo. *Fallopius libro de Bubone pestilente cap. 13.*

Perditissimi nebulones, quos magistratus Lugdunensis morte mulctauit, ob propagatam pestilentiam, fassi sunt, cum ad supplicium deducerentur, sese nullo alio remedio defendisse à peste, quam nuce iuglande, quam ad ignem parumper adurebant, priusquam comederent. *Droetus Consil. de peste, cap. 10.*

Meminit *Ascanius Centurius de Hortensiis prope finem libri quinti suarum Italicarum obseruationum & constitutionum de peste Mediolanensi,* quæ vrbem istam Anno Christi 1576. & 1577. grauiter afflixit, hoc edictum ibi fuisse propositum, vt vnum ex illis veneficis

neficis depræhensum, atque vltimo supplicio, vt meritus fuit, affectum, ante mortem inter cætera reuelasse vnguentum, quo prius, ne aliæ perniciosæ vnctiones quas tractabat, illi aliquid noxæ inferrent sese munire consueuit: cuius descriptio talis est: Recipe ceræ nouæ vnc. iij. olei communis, olei hederæ ana vnc. ij. Petrolei, fol. anethi, (forsitan Tanaceti, cuius vis mira in hac lue) baccarum lauri ana vnc. v. saluiæ, rorismarini tantundem, puluerisentur quæ debent, & addito pauco aceto bulliant omnia, donec in vnam massam instar vnguenti redigi possint. Eo nares, tempora, arteriæ capitis & manuum illinantur, commedendo prius allia atque cæpas, & superbibendo parum de aceto optimo.

Simile aliquid refert *Doctißimus dominus Antonius Maria Parolinus Medicus Ferrariensis in suo Manuscripto commentariolo de peste*, aliquando Ticini quoque in Insubria contigisse, ibidemque nefarios quosdam homines compræhensos, qui vestes & alias res infectorum semper vlterius spargentes, vt hoc pacto contagia atrocius sæuirent, tandem asseuerasse duobus remediis se tutos fuisse, ne ab illis quoque corriperentur. Quorum vnum electuarium fuit: Recipit Imperatoriæ, Carlinæ, gentianæ, dictamni albi, dictamni cretici, baccarum lauri, singul. æquales partes, omnia puluerisata subtiliter misceantur cum melle despumato & clarificato, & fiat Electuarium.

Alterum vnguentum eiusmodi est: Recipit olei Terebinthinæ, Petrolei, de Iasmino, laurini, an. vnc. v. pinguedinis Taxi tantundem. Ceræ nouæ & olei communis, ana vnc. iij. bulliant per horæ quadrantem, & postea adiungatur absinthii, chamedryos, anethi, saluiæ, rutæ, ana M. j. coquantur hæc in B. & redigantur omnia in formam vnguenti, quo vngantur tempora, arteriæ manuum, & cor ipsum. *Hæc ex constitutionibus, legibus, & edictis Venetiis & alibi propositis, & à Camerario doctißimo in synopsi commentariorum de peste latine exhibitis.*

Observatio.

Infans duabus nutricibus peste infectis lactatus superstes remansit.

RETVLIT mihi Generosus quidam Baro in Carinthia ante paucos annos magna in illis locis peste sæuiente, quendam infantem duabus nutricibus fuisse lactatum, quæ ambæ hac lue sunt extinctæ, infante permanente in viuis, & optima valetudine fruente. *De obseruation. Clarißimi V. Ioachimi Camerarii.*

Observatio.

Vespillo cadauer virginis ex peste mortuæ, horribili scelere, nulla noxa inde contracta, iniit.

PRætereundum ob flagitii immanitatem forte fuerat, quod nuper admodum Vratislauiæ Silesiorum peste depopulante illic accidit. Vespillo virgineum cadauer à propinquis formidine perculsis vix dum egressa anima desertum formæ nulla vi illata rubens conspicatus, occasione à solitudine capta noctu extinctam, mane iniuit. Tanquam re probe gesta facinore gloriatus, per indicem magistratui defertur: hic, quia vsus eius tum necessarius erat, conniuere simulans, lues quamprimum deseruit, publice virgis cæsum exilio multauit perenni. Indemnis hic euasit, etsi, vt credere est, νοσεραὶ ἐκκρίσεις καὶ μιάσματα adhuc exhalarent. *Iordanus de pest. Phœn. tract. 1. cap. 18.*

PROGNOSTICA PESTIS.

Observatio.

Lethalis pestis signa.

VIx centesimus quisque euadit, ex iis, quibus bubones aut carbunculi intro remeantes citra suppurationem subito disparent, vel qui incipiente morbo cathartico vtuntur, vel spontaneo alui profluuio corripiuntur, vel exacto triduo, quatriduoque secta vena spiritu ac sanguine spoliantur. *Palmarius de feb. pestilent. cap. 7.*

Observatio.

Epidemia aut peste laborantes, plurimum sexto die mori.

NOs sexcenties 1528. experientia vidimus in Epidemico morbo omnes fere sexto die obiisse, & in pestilentibus morbis vt plurimum ægri 6. die intereunt, vt in præsentiarum quisque vestrum videre potuit, in Hieronymo Cantalupo, qui naturalem philosophiam in hoc almo Gymnasio egregie profitebatur: hic ex pestilente & venenosa febre sexto die interiit in hoc mense Nouembri. Propter hæc Galen. hunc diem Tyrannum vocat, quoniam, si non interficiat, quando iudicat saltem male iudicat: quippe Tyrannus, si non interficit, saltem bona surripit, vulnerat, percutit. ita sextus dies vel pernicie illius quem iudicandum accepit gaudet, vel salute delet, quæritque vbi animum expleat, & male ægrum tractet, tum longa punitione exerceat. *Brasauola comm. ad lib. 2. Aph. 24. Hipp.*

Observatio.

Ex peste mortui crediti reuiuiscentes.

APud nos Basileæ, epidimia labe grassante, doleatoris cuiusdam in vico ad spalas nominato habitantis seruus peste etiam correptus est, qui cum post aliquot dierum ægritudinem, deficiente simul sanguine ac spiritu, animam exhalasse videretur, eius mox corpus cum riguisset, è lecto in cubiculi pauimentum posuerunt, donec sepulturæ mandaretur. Interea autem, dum consodales, de militonis morte certiores facti, consultarent qua ratione terræ mandandus esset; in cubiculo qui mortuus esse videbatur, syntecticus fortassis ad aliquot horas, cum ad se rediisset, ignorans vbi terrarum esset (nã in obscuro atque opaco habitationis angulo seposuerant) qua potuit voce clamauit: Heu quam frigida regio in qua versor, Heu male calefactum hypocaustum in quo frigoris ardore pereo miser. Familia autem raucum atque ignotum clamorem audiens, capta formidine (nam serui malum genium in cubiculo esse putabant) cum cubiculum intrare non auderent, homo miser ex suo angulo per terrã prope lectum repsit, arripiensque inde manu puluinar,

nar, ad terram prostratus capiti supposuit, ac à suis postquam animum timore vacuum receperant, inuentus rediuiuus adeo curatus est, vt etiam hoc, quo hæc scribimus, anno, viuat, vxorem habens ac filios.

Simile fere apud nos, in minori tamen Basileâ, ante annos circiter 19 contigit, vbi quatuordecim annorum puella, quæ in Vineatica tribu habitabat, cum peste obiisset, insuta, multasque horas seposita in terra iacuisset, dum sepultura paratur: rediuiua seipsam, dum sola esset, liberauit ex linteaminum vinculis, in quibus iamdudum insuta ad multas horas tempore omnium frigidissimo iacuerat, lectumque iterum ingressa, cum vespillones feretrum attulissent, pro more terræ mandaturi, magno stupore & miraculo rediuiua contra omnium expectationem in lecto audacter loquens inuenta est, ac deinde aliquot annos vixit. Dicebat autem se reuera mortuam fuisse, ac vidisse inferni diuersa tormenta, peccatorum pœnas, atque quosdam sibi quam optime notos (quos nominabat etiam) ibi suppliciis torqueri, cum tamen eo tempore adhuc viuerent. Adiecit insuper alia quædam, anilibus fabulis plane similia, vnde magistratus prudentissimi mandato, ne nugis seduceretur mobile vulgus, silere iussa est. *Lycosthenes libr. prodig. & ostent. Anno Domini* 1552.

Scimus quosdam vespillonum manibus ad tumulos tractos semiuiuos, alios ex nobilibus, quibus anima adhuc in cordis latibulis delitescebat, in sepulchris conditos fuisse. Vna ex magnis matronis hoc modo sepulta paulo post visa est mortua, tamen quæ sedens & emota loco inter cadauera reuixerat, euulsæ comæ dilaniatumque vngue pectus, maiore indicio fuere. Heu quoties viua inter mortuos nequicquam superos inuocauit. Non est propterea facile inter tam periculosa & ingentia mala non desipere. *Alex. Benedict. lib. de pest. cap.* 1.

OBSERVATIO.

Qui distinguere liceat, pestis ne an venefica vi excitatæ fuerint in defunctorum corporibus maculæ.

DVm in Nosocomio Parisiensi Chirurgus agerem, iuuenis quidam & vegetus ex sodalitio S. Victoris monachus, clinicarum eius loci fœminarũ procurator, in continuam febrem derepente incidit, cum lingua nigra, arida, scabra (ob putridos ardentes & corruptos plane humores exudantes, vaporesque in eam & totum os ab intraneis assurgentes) & venatico velut cani exerta, siti inexhausta, syncope crebra, ac nausea. Morbi vehementia & malignitate totus conuulsus, mortuus est; die ex quo extinctum propinato veneno inter nosocomii clinicas percrebuit, qua de re vt constaret iubent nosocomii gubernatores eius cadauer dissecari, aduocato mecum medico & chirurgo. Animaduertimus in fundo ventriculi vestigium quasi ab inusto cauterio, cum eschara seu crusta vnguem lata, reliquum ventriculum valde contractum & velut corneum, quibus visis, prætertimque eschara quæ altius subibat in ventriculi substantiam, vna omnes voce impotionatũ illum sublimato, aut arsenico pronunciauimus. Sed ecce, dum epigastrium, consuerem, multas maculas nigras varie per cutem cadaueris sparsas animaduerti. Tum igitur concilium rogo, vt animaduertant maculas eiusmodi, mihi enim fieri verisimile à pestilenti, vt loquuntur, purpura illas esse. Negabant Chirurgus Medicusque atque a pulicum cimicumque morsu illas esse dictitabant. At ego numerum earum toto corpore copiosum expendere suadeo, simul & altam in carnes depressionem. Nam impulsis altius aciculis nouaculaque mox rescissa cute, subiectam carnem valde nigram deprehendimus, narium, vnguium & aurium liuorem, totiusque corporis reliquis communibus mortibus minime familiarem constitutionem animaduertimus. Tũ vero & faciem sic à se ipsa mutatam, vt vix à familiaribus recognosci posset. *Pareus operum suorum lib.* 21. *cap* 33.

OBSERVATIO.

Diris pestis symtomatibus remittentibus non fidendum.

HOc dici in genere potest, morborum pestilentium non esse certas prædictiones salutis aut mortis. Habent enim motus valde inconstantes, nunc rapidos aut celeres, alias tardiores alias momento fere eodem, quo quis afflatus fuerit aura venenata, inter ambulandum negotiaue solita obeundum suffocantes, surgentibus per cutem pustulis cum acri dolore, ac si vniuersum corpus apum aculeis vndique compungeretur, quod in peste Lugdunensi Carolo Rege Lugduni agente, ipsi oculis iudicibus obseruauimus. Contigit nonnunquã vt sæuientium paulo ante symptomatum subita fiat remissio ægriq; melius habere videantur, imo omnino belle. Id Mareæ, vni ex mitellatis Reginæ matris ancillis contigit famosa illa pestilenti anni constitutione, dum rex Carolus in Rosilionensi castro ageret. Illi enim peste afflatæ, bubo in inguine obortus, subito ad interiora refluxu euanuerat, adeo vt tertio morbi die, mali, morbique expertem se prædicaret, nisi quod vrinæ difficultate premeretur (inflammata credo vesica materiæ intro relapsu) cæterum animo & corpore constans, perque cubiculum obambulans eadem illa die interiit. Cuius rei nouitas perterritum regem, discessum illinc mutare recte coegit. *Pareus lib.* 21. *cap.* 17.

OBSERVATIO.

Suppressa Venus disponit ad pestem.

EGo pro certo affirmare possum, in vna vrbe, in qua Medicus constitutus fui, ante paucos annos, ex vna familia in diuersis ædibus habitante, quę tamen frequenter couenirет, ac laute viuere soleret & fœminas nuptas, & viduas, & nubiles puellas omnes ad vnam peste correptas ac absumtas esse quum mares ex ea familia magna ex parte fuga sibi consuluissent: nec adhuc scio an alia, quam à viris abstinentia, mortis illarum causa fuisse putari debeat, illo prius velut certo pietatis ergò constituto, quod poeta dixit, Διὸς τ᾽ ἐτελείετο βουλή.

Cornarius libro 1. *cap.* 13. *de peste.*

CVRA-

CVRATIO PESTIS.

OBSERVATIO.

Pestem vt pestem neque phlebotomia neque pharmacia curari, imo vt plurimum incommodare.

FIrmato præsidiis & alexiteriis corde, ad phlebotomiam & purgationem veniendum. De Phlebotomia ingens est inter Medicos controuersia. Qui illam suadent, aiunt febrem pestilentem defigere se in sanguine, in eodemque venenum pestilẽs sedem suam stabilire: itaque inde in reliquos humores facile serpere, nisi detracto sanguine vna & venenum sanguini insidens dematur. Qui contra sanguinem mitti non probant, asserunt sæpius contingere, vt à putredine sanguis sit immunis, reliquos tantum humores veneni infici contagio. Si quis meum iudicium in quæstione illa ancipiti requirat, dico pestem alias à solo aeris vitio pendere, alias insuper ab humorum corruptione & infectione, cuius initium ab aeris contagione venerit. Id virium per ductus corporis in viscera tandem peruenit, quemadmodum ex abscessibus intelligere est, qui nunc pone aures, nunc sub axillis, alias in inguinibus prorumpunt, prout cerebrum, cor, aut hepar infectione affecta fuerint. Hinc enim & anthraces manant, aliæque materiæ collectiones, & eruptiones, quæ quauis corporis parte cernuntur, natura nempe excretricis facultatis robore vsa, ad excernẽdum intus foras quod molestum & inimicum est. Hunc igitur naturæ motum si medicus imitari debet, profecto nec purgandum, nec sanguinem detrahendum putabit: ne motu contrario foris intro reuellendo, naturæ motum qui fit intus foras interturbet. Sic sæpe videmus quibus ob bubones venereos purgatio præscribitur, vel sanguis detrahitur, his materiam reddi insuperabilem, eiusdemque intro reuocatione luis venereæ inferri consequutionem. Quare emergentibus bubonibus, carbunculis, aliisque eruptionibus pestilentibus, quarum causa sit in solo aeris vitio, à purgatione & phlebotomia abstinendũ. Sufficiet vero cor, omnesq; partes nobiles alexiteriis, vi veneni retũdendi ꝓpria præditis, intrinsecus & extrinsecus præmunire. Non enim dubium est, quin debilitata vtroque vacuationis genere natura, exhaustisque vna cum sanguine spiritibus, aura venenata in vacuum corpus facilius subeat & recipiatur, receptaque in idem debilius factum, tyrannidem exerceat.

Anno Domini sesquimillesimo sexagesimo quinto, qui annus toti fere Galliæ peste pestilentibusque morbis fœtus & funestus fuit, ex omnibus, vrbium per quas Carolo nono Regi iter Bayonam erat, Medicis & Chirurgis diligenter & studiose sciscitatus sum, quid ægri successisset ex purgatione & phlebotomia, vna voce responderunt obseruasse se sedulo, omnes peste correptos quibus liberaliter sanguis detractus fuerat, & corpus valide purgatum, deterius inde habuisse, tandemque interiisse: reliquos, quibus solis alexiteriis prouisum esset, fere cunctos euasisse: id enim genus pestis haud ab humorum corruptione, sed à primario & solitario aeris vitio causam habebat. Idem euentus antea notatus fuerat in anhelosa grauedine: nempe ex purgatione & sanguinis detractione deterius ægris successisse: non negauerim tamen, quin, si ingens aliqua in corpore plethora subsit, vtrique remedio locus esse possit, præsertim per initia, etsi materia efferum habeat orgasmum, vnde metus immineat irruptionis in partem aliquam nobilem. *Pareus lib. 21. de peste cap. 24.*

OBSERVATIO.

Narium hæmorrhagia per biduum durante liberatus æger à peste.

IVuat hæmorrhagiam prouocare, si per hanc viam natura se exonerare gestiat. Nam vt est ab Hippocrate pronunciatum, caput dolenti & vndique laboranti pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aures effluens, morbum soluit. Prouocatur talis hæmorrhagia forti in mungendo contentione, interiorum narium scalptu, punctura ex seta equina, diuturna capitis depressione. Domino Fontano Equiti torquato, dum essemus Bayonæ, sanguis sponte naturæ profluxit è naribus biduum totum, sic demum febris pestilens, qua laborabat quieuit, oborto vna copioso sudore, moxque anthraces suppuratum cõceperunt, & me curãte, Dei beneficio, conualuit. Si nimium fluat sanguis vinculis ante manibus, brachiis & cruribus iniectis, spongiis oxycrato imbutis axillis submissis, cucurbitulis mammis & hepati, lienique admotis, immittere in nares oporterbit gossipium saligneum, vel adstringens aliquod medicamentum confectum ex interfœminei vel iuguli leporum pilis, bolo armeno, terra sigillata, succo plãtaginis & centinodiæ concorporatis, ægro præterea in altioso loco collocato. *Idem cap. 26. lib. prædicto.*

OBSERVATIO.

Narium continuata hæmorrhagia, ob latentem pestem, extinctus æger.

COnspeximus nos hic Friburgi in atrocissima illa peste, quæ anno 1564. prope quartam ciuium partem absumsit, vestiarium quendam, sponsum, è regione ędium habitantem, vespere eius diei, qua ipsemet pro more vna cum cognatis, nuptiales inuitabat, ob latentem & blandam pestem, tam sæua & lethali hæmorrhagia correptum, ex qua intra paucas horas continuato & conferto sanguinis profluuio, nihil proficientibus medicamentis, animam exhalauit. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Ad pestem scarificationes secundum malleolos, aut suras crurum, de sententia veterum, adeoque Arabum, nostri temporis, atque Turcarum.

CVm primum in Ægyptum me contulissem, pestisque etiam ingens eam regionem per triennium continuo inuasisset, adeo vt Memphis ad septem & octo hominum millia quotidie per vnum & alterum mensem interirent: ac tandem in nostros quoque grassata esset, quibus huiusmodi præsidio succurrere tentabam, nunquam ex ministris nostratibus, qui crura scarificando sanguinem mitteret, inuenire potui. Crura etenim fouebant, lauabant, scarificabant, dolore affligebant: sanguinem vero minime extrahebant. Cumque Arabes in sanguine

mittendo omnibus dexteritate præstare accepissem cucurbitulas vero vitreas minime illis notas esse, sed tantum corneas, quas in occipitio ophthalmia laborantibus magno emolumento admouent; vt eorum chirurgus accerseretur curaui: qui cum forte fortuna abesset, venit Medicus inter eos admodum celebris, is nempe, cui publicum munus est demandatum Theriacæ quotannis pro Turcarum Rege conficiendæ, eosque tantum in Medicos admittendi quod idoneos iudicauerit. Cumque à me rogaretur vt sanguinem iuueni vigesimum annum agenti, sanguineque abundanti, ac bubone in inguine laboranti, cum delirio, per crura mitteret, id se facturum annuit. Quare aquam calidam afferri iussit, quæ cum esset allata, crura panno aspero fricabat, fouebat, ac in eadem aqua crura imponebat: deinde crura vinciebat sub genu, eo in loco, vbi & nos, dum valemus, crura deligare solemus, eodem autem modo ea vinciebat, quo & brachium vincire consueuimus; incidebat, multas affigens incisiones vt numerum quadragenarium excederent. Per longum incidebat. Incisiones autem erant magnitudine, ordine, & situ, æquales, ab inferioribus initium sumebat. Ab incisionibus iterum crus in aquam ponebat. Super incisiones vero aquam tepidam manibus affundebat, ac sanguinem incisiones obscurantem continuo ferramenti parte crassiore, quod apud hos aptissimum est, detergebat, vt deterso confestim alius succederet; singulis vicibus ad vnciam extergebat, ita vt ad tres libras sanguinem summa cum dexteritate, citissime atque citra dolorem extraheret, maiorem etiam copiam extrahere potuisset, si fuisset opportunum. Modicum tandem farinæ triticeæ super vulnuscula imponebat. Alium etiam vidi: qui Gossipium super incisiones absque farina ponebat; incisiones numero pauciores, sed longiores faciebat, æquales tamen triplici illa qualitate. *Ioann. Iacobus Mannus libell. de Malleolor. scarificat.*

Eo tempore, quo pestis grassabatur in Italia, cum essem Patauii, neque mihi esset copia ministri, neque haberem cucurbitulas, mulieri cuidam vxori cuiusdam mercatoris, mihi amicissimi, persuasi, vt sanguinis extractionem per scarificationem permitteret, quod cum de vita dubitaret libenter concessit, quam ipsis manibus præmissis debitis frictionibus, ablutionibus ac fomentationibus, cum vidissem iam fluere sanguinem, & admodum subligato crure, partem internam scarificaui, & in talis scarificationem exorsus, ascendi per duos digitos transuersos, super malleolum: incisiones erant satis profundæ, & parte retusiore nouaculæ, sanguinem abstergebam, dum pedem in aqua detineret, & sic multum sanguinis extraxi, &, vt ipsa retulit, absque dolore, & hoc est credendum, propter aquę temperiem, quæ vim habebat leniendi dolorē. Præter illā postea neminē inuenire potui, qui præ timore hoc auxilii genus admittere voluerit, neque barbitonsores ob insuetudinem libenter faciunt. Ordinem illum incisionum, qui proponitur *ab Oribasio & Gal. in lib. de luxationibus* obseruaui propterea, quod ad dilatationem orificiorum venarum multum facere sum arbitratus. *Michael Gauassetus in epist.*

Observatio.

Vbi venam in peste secare conueniet, ad vitandum contagium, balista phlebotomica, nouo nobis & raro inuento, vtendum.

QVi venisectores contagione fortasse pollutos timent, instrumentum ad secandas venas domi contineant, quo etiamnum Græci Barbarique vtuntur, balistula est ad corpora sanguine leuanda, & sibi quisq; pro arbitrio demit sanguinem, tuto enim venam aperit, vel imperitis facile. Arcus est cui sagitta ad iustam mensuram annexa est, venamq; subito vulnerat, & quantum velis transfigit. Ita vt arteriam non timeas, nec vltra citraque venam ictum fiat, expedita res est, ac facilis, qui hoc non habet, familiares idoneos habeat ad venas secandas. *Alex. Benedict. lib. de Febr. Pestilent. cap. 16.*

Observatio.

Hydrargyrus, amuleti loco gestatus, aduersus veneficia & pestem præstat.

HYdrargyrum κακοζυλια fortassis, cum lui venereæ exterminandæ ceu panacæam quandam conspicerent, & ad pestilentiæ contagia miris laudibus extulerunt. Patauii in officina aromatarii ad D. Antonii insigne forte fortuna cum essem, accessit mulier petitum hydrargyrum: ibi pharmacopœus terebello pertulit auellanam nucem, excauatam repleuit hydrargyro, & tradidit: sciscitanti mihi vsum, respondit frequens esse mulierculis quibus à fascinatricibus ademtum sit lac, quo infantuli alendi fuerant. Hoc si secum gestauerint, nullas prorsus sagarum, lamiarum, aut strigum pertimescendas insidias, quod & in sua coniuge exploratū & expertum se habuisse sancte asseuerabat. Inualuit fortasse illinc origine ducta, superstitio praua, vt etiam pesti tandē conducere hominibus persuaderent, cum fascinationibus amuletum præberet. *Iordanus cap. 9. tract. 3. de pestis phœn.*

Inter ea quæ Græcis περίαπτα dicuntur, maxime probamus, si ex auellana perforata interior nucleus cum acicula extrahatur, deinde argento viuo repleatur, & suspendatur collo: mirum enim in modum nos tutos à peste reddet. Hoc remedii genus ante 12. annos accepimus ex medico illustrissimi domini defuncti Vidami. Ille enim, cum Henricus Secundus Galliarum rex militem in Germaniam duceret, in obsidione Metensis ciuitatis nullo alio remedio se defendit à pestifera lue, quæ tunc maxime seuiebat: neque solum seipsum, sed etiam Chirurgum qui peste correptos inuisebat & tractabat. Huius remedii meminit *Mar. Ficinus P. Droetus cap. 8. Consilii noui de pestilentia.*

Observatio.

Arsenicum, amuleti instar vel per se, vel cum aliis gestatum, vt pestem arceat.

EX illis quæ apponuntur præstantissimum est ex speciebus Arsenici medicamentum ad iuuandā veneni eiectionem. Recipit Arsenici cristallini partes duas, rubei partem vnam: fitque placenta rotunda crassitudine digiti cum albo oui vel mucilagine tragacanthæ.

Putant Itali quidam Medici in seruandis sanis nihil illustrius à Deo mortalibus concessum, vocantque

que diuinum, inuentum Dei: quoniam iurati asserunt, neminem decubuisse qui id gestaret. Eoq; nos ad credẽdum maxime ducunt, quod probatum experientia sit: & in sensus egregia illius vtilitas permanet. Ego illud, quicquid sit causæ, tantum esse puto, quantum illis videtur, sed si cum pharmacis coniungatur: tantoque moueor vehementius quod Tiguri anno sexagesimo quarto quotquot eam secum ferrent (fuerunt autem plurimi) nullum sciam qui morbo caperetur, aut damnum acciperet: cùm tamen vt illic fit more & persuasione animorum, multus esset hominum cum ægrotis congressus, & pestis in reliquos crudeliter sæuiret. Basileæ à Medicis eadem probata salubris fuit, & multos feliciter seruauit. Qui Tiguri hanc medicinam faciebat, acceperat scriptionem, non didicerat causam, quam, ne cæteri illum ignorare scirent, fictã dedit, voluitq; falsa specie gloriam suam augere. Consuetudinem longam dicebat efficere perpessionem veneni faciliorem: tantum assuefactionem valere, vt qui paulatim ad Arsenicum assuefierent, sine noxa in pestilenti aere versentur. At nos de ratione videamus. Si id consuetudo potest, cur hi, quos constat inter peste afflictos menses duos vel tres ad venenum satis assuefieri, quarto demum mense, aut quinto corripiuntur? Cur non Arsenicum, antequam membra consuetudine firmentur, interficit? Cur non potius ad aerem homines assuefacimus? sed & Arsenicum à veneni natura discessit. Dioscorides ait, erosione interficere: curari emollientibus quæ acrimoniã obtundant, & aluum leniendo soluant. Quod si verum est, vt nemo aliter docuit, non est putandum virus aliquod in Arsenico latere. Ita nihil aliud est venenum esse, quam occulta ratione interficere. Quæ enim in animis nostris consignatos habent occisionũ modos, frigore, calore, erosione, putredine, & alios qui plurimi sunt: hæc omnia nemo ad societatem venenorum pertinere ostendet, licet concurrãt plebei omnes Medici. Sic enim, qui philosophiam contemnunt, appellandi videntur. Quid enim? Vtrum venenum in his putamus esse quæ intro demersa quocunque modo homines ad mortem tradunt? Absurdum id quidem. Qui enim cibus aut quod medicamentum dari potest, quæ, si suis limitibus non terminentur, vitam nobis non extinguant. Nobis vero, quæ mole aut multitudine interficiunt, neque deleteria appellare libet. Quod enim confertim sumta mortifera sint, hoc ex circumscriptione quantitatis quarto, eorum quæ καθ' αὑτὸ Aristoteli dicuntur, modo euenit, non natura sua, cum interim neutrum de neutro in definitionibus enunciemus, totaque oratio ex accessione tertii cuiusdam limitantis nata sit. Veluti autem non conuenit triangulis, vt æquales omnes sint: sed tum, quando in eadem basi collocatæ iisdem Parallelis finiuntur: ita lethalia hæc non possunt simpliciter dici, nisi limitationem annectas: falsumque est Fuchsii, de ignis scintillulis, argumentum. Ita in omnib. res suis ὅροις deuinciendæ sunt, eritque venenum quod occulta ratione: Reliqua deleteria quæ manifesta naturam hominis morte dissoluunt. Arsenicum vero mortiferum quidem, non tamen venenum, si Dioscoridem sequimur: & sola erosione necat. Ita vidimus Tiguri cum venenum aeris extinctum esset siderum conuersionibus, nihil tamen debilitari, qui & post Arsenico vterentur, saccoque inclusum circumferrent, sanis corporibus, viribus integris, sine infectione aeris. Ergo alia erit, & difficilior, quam scrutari oportet. De Arsenico rubeo (quam perspicuum est, veterum Sandaracham esse) non habet dubitationem apud doctos, licere illius suffitu, catapotiis, eclegmatis, inunctionibus secure ad corporum mala vti: valereq; in eo eximiam discutiendi vim sine metu periculi. Verum eo nobis non est satisfactum, qui ad discussionem requirimus magnum abditæ facultatis robur. Nam si dissipatione remediũ ęgros leuat (hæc a. sola nunquam restitui possunt, qui cum debiles sunt, laborãt) falso illi de perpetua in omnibus conseruatione loquuntur: aut si hoc efficiunt, errant qui in discutiendo medicationem quærunt. An hoc nobis assumendum est, neq; constans esse in tuenda sanitate neq; opportunum semper remedium, si solum sit? Sed tñ vtiliter admoueri posteaquam Alexipharmacis vis abdita corroborata est plurimumque cõferre ad depulsionem veneni, quam natura prius inceperit? Itaque ꝙ Basileæ factum est, videntur remedia occulta magno cum fructu huic placentę misceri, aut si hoc nõ placet, indies quædam separatim deglutiant: placentam vero serico obductam cordi admoueant: quanquam securius est, indusium lineũ interponere, ne carnem tangat. Eadem ratio est efformandi oblongos sacculos ex simili massa qui arteriis manuum alligãtur: veluti nostræ fœminæ languidis ex Aromatum varietate conficiunt: necessario itaq; adderentur ἀλεξιφάρμακα si, quod agit Arsenicum, hoc totum in discutiendo cõsisteret. Si vero magnificentiùs quid habet, venenoq; omni detracto successionem efficit valetudinis sine externis adiumẽtis, non desiderabit admistionem aliorum aut variationem, cum solum veneni amotione afferre possit consecutionem sanitatis. Quamobrem si hoc constitutum sit, ἀλεξιφάρμακον erit Arsenicum: quod cum quibusdam placeat illustribus & gloriosis Medicis, nobis pene idem videtur. Nã ex eo solo aiunt sine coagmentatione similium medicamentorum nos omnes veneni liberationem & vacuationẽ consequi. Hoc si recte docent, neque sensus repugnant, conclusum statim est, vim occultam medicandi venena Arsenicum habere. Nos igitur aut hominibus doctis assentiemur, soloque in placentam congesto ex tragacantha vti possumus, & amplius quod desideremus nihil erit: aut si hoc illi apud nos non obtinent (arduum enim videtur, & periculosum) miscebimus gentianam, succumque cyrenaici liquoris, qui laser est, vel Asa dulcis & officinis Medicis. His enim misceri & temperari Arsenicum secure potest: quamuis multorum, vt diximus, iudicio istam coniunctionem aspernetur, & seipso contemtum sit in veneni curatione. Cur vero, si erodendo nocet, pannis veluti munimentis circumseptum, non erodat, non habeo causam difficilem. Ita si pilulis misceatur, si aliis viscosis, desinet erosio. Fumus autem ex Arsenico tanto salubrior est, quo magis aereæ partes & tenues in suffitu dissipantur. Manent autem in vase terreæ & crassæ quæ exedunt. Simile est in natura præseruans remedium ex succo Laseris, pinguedine serpentum venenosorum & Mysi: quæ omnia in vnguentum vel massam latam serico vestiendam artificiose redacta cordi & arteriis imponuntur. *Ioan. Pistorius Niddanus l. de peste pag. 34. & deinceps.*

Plura de hoc remedio vide *apud Georgium Agricolam, Theodosium, Montuum, Fallopium, Simonium, Droëtum, Iordanum, Saracenum, & alios.*

Ζένεχτον siue Amuletum *Paracelsi.* ℞. alcohol bufonum aridor. vnc. ij arsenici cryst all. vnc. j. rubei vn. s. rad. dictamni, torment. sing. drach. ij. vnionum imperforat. drach. j. coralliot. hyacinthorum, smaragdorum, sing. drach. s. croci orient. scrup. ij. conficiantur in puluerē, qui cum viscagine tragac. in massulas figura cordiali conformetur, vt à collo supra camisiam gestari queant, rubro syndone insutæ.

OBSERVATIO.

Hirci olidi ad arcendam pestem vsus.

De olido hirco referunt, ea propter cœlo pestifero ali, vt quicquid est sordidorum odoramentorum, eo sese recipiat, nisi dicas fœtorem hircinum superare alios, & obtundere vsque adeo ne percipiantur: quemadmodum plantas odoratas vegetiores reddi, allio circumpacto, quod virtus è vicinis ad sese trahit, syncerumque pabulum coronariis indulget plantis. *Iordanus c. 9. tract. 3. de pestis Phœnomenis.*

OBSERVATIO.

Ex cadauerum canum fœtore pestilentia profligata.

Exemplum vnum non prætermittam ætate nostra memorandum, quod ratione physica confirmatur. Quidam mercator Cretensis nobilis nobis narrauit, cum in Taurica regione negotiaretur, & sæuissima pestis orta esset, aeris vitio quo finis moriendi non erat, in ea summa hominum strage à se medicum visum loci eius incolam, nam Sarmatæ ea loca tenent, qui canes omnes interemtos passim per vias perque vicos omnes abiici iussit, qui distenti & putridi tetro odore cœlum impleuerunt: quo remedio statim sanitati restituta est: & Sarmatas id remedium factitare solitos, putrescentes enim canes aeris naturam immutant, quæ hominibus duntaxat exitialis erat. Ita enim dissimilitudo facit & rerum discordia, vam venenum veneno interdum debellatur, quod etiam Zoar quidam inter posteriores Physicos affirmat. *Alex Benedictus lib. de pest. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Coriarij immunes à peste animaduersi.

Experientia comperi coriarios qui in media Lutetia habitāt raro peste corripi, quo etiam tempore ea in vrbe sæuit crudelius. Graueolens enim vapor, quo tota vicinia perfusa est, pestilentē aerem vix intro subire in eorum casas patitur. Semel autem ingressus miram stragem facit. Sunt tamen qui coriarios, eiusque farinæ homines qui sordida tractāt, ægre idcirco peste opprimi contendant, quod omni fœtori assueuerint, quorum non magnopere à veritate abhorret opinio. Nam qui latrinarum & fœtidissimarum cloacarum purgamenta exportant, & quæ in Xenodochio ægrotantibus ministrant virgines, quamlibet crudeles pestilentias (adeo scilicet omni graueolentiæ atq; aeris inquinamento assueuerunt) rident & despiciūt. *Palmarius de febr. pest. c. 15.*

OBSERVATIO.

Graues odores, & bombardarum crebras explosiones pestem arcere.

Plebei nostrates corii cornuque præsegmina atque ossa subuuida in ignem coniiciunt, eoque nidore suas casas ac tuguria suffumigant, quo morborum contagia dispellant, ac se suasque ædiculas à pestilenti aura tutas præstent. Atque hinc manauit prouerbium; Cornua inibi aduri: designant, loca peste morbisque contagiosis infecta euitanda. Non dissimile remedium discutiendæ pestis adhibitum est superioribus annis, quum apud Neruios, quos Tornacenses modo vocant, morbus popularis crudeliter sæuiret, totaque vrbe grassaretur. Milites siquidem præsidiarii, qui in arce excubias agebant, machinas, tormentaque bellica, puluere bombardico, non globis oppleta vrbi obuerterunt, eaque sub diei noctisque crepusculum incenso funali explodi curabant: quo effectum est, vt sonitu violento fumantiq; odore, aeris contagium discuteretur, ipsaque ciuitas à peste facta sit immunis, ac libera. Neq; enim minus præsentaneū est hoc remedium in dissipandis nebulis infectique aeris contagiis, quam quod Hippocratem factitasse legimus, extructis pyris, congestisque sarmentis ac fascibus, per compita ignes excitare. *Lemnius de occult. nat. mirac. libr. 2. cap. 10.*

OBSERVATIO.

Theriacæ ad pestis tum præcautionem tum curationem vsus.

Antidotus theriaca dicta per excellentiam sola nobis est visa in pestilenti constitutione ægris succurrere, cum nullum aliud remedium magnitudini mali adeo resistere posset. Pestis enim instar crudelissimæ feræ non paucos aliquos, sed ciuitates integras depascitur, in prauam & corrumpentē qualitatem aere mutato. Itaque periculum euitare nequeunt homines, respirare coacti, sed aerem intra se vt venenū aliquod inspirando trahunt. Hac de causa omnium admiratione dignissimum virum Hippoc. laudo, quod pestē ex Æthiopia ad Græcos profectam non aliter curauit, quam aeris mutatione, vt non amplius qualis prius erat inspiraretur. Iussit igitur ignem per totam ciuitatem accendi, non ex quauis materia, sed corollis & suauissimis floribus, & vnguentis infusis, quæ pinguia simul essent, ac odoratissima, vt aerem ita purgatum ad pestem arcendam haurirent. Itidem mihi theriaca quasi ignis quidam expurgatorius esse videtur, ita vt qui ipsam in pestilenti constitutione præbibunt omnino in affectum incidere non sinat: qui vero iam inciderunt sanare queat, emendata aeris inspirati prauitate, corporisq; habitum amplius corrumpere prohibita. *Galenus lib. de theriaca ad Pisonem.*

Theriaca Germanorum Monauij.

℞. rad. angel. gent. zed. torm. dict. Cret. pimp. valer. ostruc. morsus d. arist. r. rad. asari, serpentar. leuistici, cardopat. patasit. pentaphyll. an. ℥. iij herb. scordii, chamadr. beton. rutæ, Card. b. gg. centaur. ana. ℥ s. fl. calend. lauend. anthos, s. citri, acetos. napi, ammi, b. Lauri an. ℥ iij. boli A. pp. d. sigill. c. cerui vsti pp. an. ℥ j. croci, macis, macrop. mastic. thuris santal. omn. an. ℥ ij. s. myrrh. sel. fl. sulph. Caph. an. ʒ. vj. opii theb. ℈ 4. castor. Euphor. an. ℥ j rhapont. veri ℥ j. cinn. sel. cort. citri, arant. an. ℥ s. n. iugl. excort. ficuum per cribrum transmiss. an. ℥ iij. succi

card.

card. b. Veron. verben. scab. scordii, rutæ, salu. acetos. borr. melis. ana ℥ ij. ol. Vitrioli ℥ j. sp. diamar. fr. cal. è gemmis fr. & cal. ana ʒ j. s. cordial. temperat. ʒ ij. diamb. diamosc. d. an. ʒ j. ther. Andr. ℥ iiij. mithr. sel. elect. de Ouo ana ℥ ij. diascordii ℥ j. s. Extracti Angelicæ ℥ s. salis absynth. ʒ ij. vini odor. ℔ ij. s. mellis opt. desp. lib. 12. exquisite commisc. omnia ad formam Opiatæ. *De hac Monau. ad Io. Hermann. lib. 5. Crat. sic:* Composui hic, dum proxima contagio nobis metum iniiceret, theriacam quandam, quam Germanorũ nuncupaui, cuius libras iam multas pharmacopeius meus diuendit. Si voles, de illa aliquid lubentiss. transmittam: imo etiam descript. communicabo, vt de ea iudiciũ ex arte ferre possis. Alioqui nullus eam alius vidit hactenus. Constat ex iis potissimum, quæ apud nos pura & sincera reperiri possunt, neque minorem vim in venenis extinguendis possident, atque exotica & ab extremis Indiis huc importata, vt taceam, quod minoris vendi possit, quam Venetam non omnes persoluere valeant. *Idem in subsequenti:* In præsentia habes Theriacæ nostræ, quam Germanorum vocare soleo, aliquid, & simul, siquidem ita vis, descript. illius. Quam ea lege & conditione accipies, vt pro te serues, & tuum mihi de illa iudicium significes. Plebei fere nihil aliud in ea, quam colorem minus atrum accusant. Sed hic etiam conciliari non difficulter potest, siue Chalcitide, siue alio quodã attrificante admixto, &c.

Observatio.

Armeniæ terra ad pestem vis mira.

ALlata nobis est, hoc tam vehementis pestilentiæ tempore, quædam terra ex Armenia Cappadociæ finitima, insigniter exsiccans, pallida colore. Qui vero ipsam exhibebat, lapidem, non terram nominabat. Friabilis est veluti calx quæ ex vsta petrã fit, itidem vt calx nihil arenosum continet: sed postquam pistillo in pila confracta est, tam leuis est & lapillorum expers quam calx, aut stella Samia qua tamen grauior, densior, & minus est aerea, ideoque si negligentius spectes, lapis videbitur. Sed aut lapis aut terra vocetur, vt libet, modo summam eius siccandi vim non ignoremus. In primis enim conuenit dysentericis, fluxionibus ventris, sanguinis sputo, catharrho, & putridis in ore vlceribus. Quibus à capite manante defluxione thorax infestatur & quibus ea de causa spirandi difficultas contingit, vtrique hac terra plurimum & efficaciter iuuantur, &c.

Cæterum in peste hac ingenti non dissimili quæ Thucydidis ætate ingruerat, omnes qui hoc remedium bibebant, confestim sanati sunt: quibus vero non profuit, omnes obierunt, nec ab vllo alio sunt remedio adiuti. Vnde liquet eos solum vtilitatem eius non percepisse, quos affectus incurabilis inuaserat. Bibitur autem cum vino, modice quidem diluto, si febris aut nulla sit, aut exigua: sin maior, valde aquato. Fere tamen pestilentes febres vehemens calor non comitatur. Porro in vlceribus exiccandis quid dicam quantam hęc terra vim habeat? Terram enim appellare malo, vtpote quæ cum liquoribus facile misceatur, & imbuatur, quæ omnis terræ communis est nota, licet qui nobis eam exhibuit, lapidem appellauerit. Hucusque *Galenus lib. 9. simpl. De ter. Samia Aetius* addidit. Bolum hunc Armeniacum Armeni patria lingua Zarinaca vocant, Syri Zarnacha: nascitur in monte prope Gangana oppidum. Regio vero vbi mons est, Agaraca nuncupatur.

Observatio.

Theriaca bimulis peste correptis & verminosis contra Galeni sententiam exhibita.

INterdicit quidem Galenus theriaca pueris, ob raram corporis texturam, calorisque copiam, metu dissipationis spirituum. Vidimus tamen Romæ excellentissimum doctorem Hippolytum Saluianum pueris bimulis exhibentem: cum ipse imitatus & liberis meis, vermibus vexatis, magno certe emolumento, non semel præbui. Qua propter non tantopere illius vsum reformidandum censerem. *Iordanus de Pest. Tract. 3. cap. 7.*

Observatio.

Stibij aduersus pestem mira vis.

STibii intus assumti effectum silentio non dissimulandum mihi narrauit Georgius Handschius. Is enim cum esset pestilentia correptus, ob idq; maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate, capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu: circa noctis crepusculũ Stibii rhodosaccharo admisti tria grana sumsit, atque post horæ dimidium vomitionibus reiecit magnam pituitæ bilisq; tum flauæ tum porraceæ quantitatem, cum prospero admodum successu. Siquidem ex vomitu (sic ille dicebat) statim sublata est spirandi difficultas, ac cordis tremor cessauit. Vomitum deinde subsecuta est copiosa alui deiectio sine vlla ægrotantis molestia: post quã reliqua pestis symtomata prorsus euanuerunt, atque adeo breui is fuit integræ sanitati restitutus. Id quod etiam aliis contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt vsi in ea pestilentia quæ an. *62.* & *63.* in tota fere Boemia grassabatur: siquidem quamplures seruati sunt pestilentia affecti, qui Antimonii hyacinthini nostri grana tantum quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio deuorarunt. *Matthiolus Comment. ad cap. 59. lib. 5. Diosc.*

Stibii citra exactiorem parasceuen simpliciter adsumti, vitri præsertim, vsus venenatus & insigni violentia noxius est. *Chymicas vero eiusdem formulas selectiores, post alios, cluentissimus Philosophus, Medicus, & Chymicus F. Basilius Val. Monachus, scriptis retulit.*

Observatio.

Pestis antidotus vera & propria nondum inuenta.

PEstilentis veneni nullum alexiterium esse qui contendit, naturalis philosophiæ principia subuertit, quibus, omnia ex contrariis per contraria fieri, humanarumq; rerum vicissitudinem, atq; instabilitatẽ, ex principiorum repugnantia & dissidio pendere, constat. Quum igitur peculiare pestis remediũ propriumq; venenatæ perniciei alexiterium adhuc in naturę sinu abditũ delitescat, ad communia venenorum

norum alexiteria, & ad cardiaca medicamenta, quæ iis sufficit humana industria, confugere necesse est. Communia quæ veneno cuicunque siue introsumto, siue morsu infuso, non humiditate, aut siccitate, calore, aut frigore, detergendi vel obstruendi facultate, vel alia denique vlla vi, quæ ab elementorum materia qualitate ve dimanarit, sed occulta proprietate, cuius nulla ratio reddi potest, obsistunt & aduersantur. Antidota vero, quæ non extrinsecus corpori imposita, sed intra ipsum assumta lethalibus venenis, virulentis ferarum morsibus, aut malignis ex praua victus ratione obortis affectibus occurrũt. E quibus ea seligemus quæ longo medendi vsu aduersus pestilentem perniciem valuisse comperimus. Cardiaca vero appellamus, quæ cordis vires tueri & augere nota sunt: quoniam enim hæc spiritus vitales pariter atque natiuum calorem erigunt & recreant, pestilentis veneni remedia iure habeantur. Hi præcipui fontes sunt vnde pestis remedia eruere oportet, tantisper dum Dei opt. max. beneuolentia verum eius alixipharmacum innotescat: neq; enim vel cathartica, vel venæ sectio peculiaria remedia sunt, sed, vt iam dixi, omnibus morbis, qui ab humoris vitio originem habent, communia. *Palmarius lib. de Febre Pestilente cap. 17.*

Observatio.

Febri pestilenti affectus quidam, intempestiua nitri frictione perijt.

ANdreæ Marino, febre pestilenti correpto, imperatę fuerunt frictiones ex nitro, à quibus tantum sensit ardorem & acrimoniam, vt exclamaret, ante diem ad mortem se rapi, quod & factum fuit. *Georg. Melichius comment. de medicament. componend. rat. pag. 319.*

De Bubone Pestilente.

Observatio.

Bubone pestilente affecto, vena secta profuit.

PRopertivs de Symeonibus Vtinensis Medicus, cum Pannadociam nostram peteret, Hungaria, quum pestis affligebat vehementissime, transeundum illi fuit. Correptus & ipse bubone pestilenti, inopia chirurgorum & remediorum, tuguriolo exceptus, focum succendit, ipsi poplitis venam è directo bubonis scidit, parum initio emisit sanguinis, digito prius, post fascicula vulnus occlusit, sic obdormiuit: post horam denuo remota fascia vulnus reserauit, sanguinẽ fluere permisit paulo maiore copia, tum sensit bubonem, loco mutato, per femur descendere: occluso foramine iterum obdormiuit, expergefactus repetiit, sensim sequente tumore. successu hoc elatior factus, ea nocte toties iterauit, donec in scalpello locum vulneratum, ad genua deduceret tumorem: tum viribus, quãtum res angusta ibi tulit, restauratis, triduo post itineri cœpto sese commisit, ita lethum se euasisse sæpe gloriabatur, licet tumor in scirrhum tandem degenerauerit, qui, multis mensibus gressu ambulationeque interdictis, vix emollitus & discussus fuit. *Thom. Iordanus tract. 3. de pest. phænom. cap. 8.*

Fui vocatus mane pro quadam muliere Taurini, quam reperi verbis suum testamentum explicantem, cum non arbitraretur se tantum viuere posse, vt in scriptis redigeretur. Causam huius tumoris inuestigando vidi bubonem magnum post aurem, & ipsa respondit: sunt octo horę, quibus hoc apostema apparere cœpit, & in hoc modico tempore excreuit sicut videtis, & hactenus fui cum maximo dolore: nunc autem quieuit dolor omnino, sed sentio venenum ad cor descendere, illudque horribiliter molestare, neq; credo me viuere posse hora vna. Suasi vt non timeret, & statim feci eam olfacere acetum & aquam rosaceam, iussique fieri fricationes, & subito chirurgum & apothecarium vocari. Curaui adaperiri ambas cephalicas: primo oppositam, quia erat sanguinea valde & repleta: deinde eam, quæ est de eodem latere bubonis, extrahẽdo sanguinem. Mox applicaui ventosam super bubonem cum egregia scarificatione, iterando applicationem ipsius ventosæ. Cum autem extracta esset libra sanguinis vel circa, per iteratam applicationem ventosæ, patiens ipsa incœpit bene sperare, & dixit se sentire manifeste venenum à corde recedere: & iterando ventosam, extractæ sunt duæ libræ sanguinis ab ipso bubone. Feci fieri frictiones, odoramenta, misturas cordiales, puluerem cordialem, epithema super cor, exhibendo de syrupo de acetositate citri cum cochleari. Facta itaq; decenti purgatione, Deo iuuante & chirurgo sanata est. *Pet. Bayrus lib. 20. c. 8.*

Observatio.

Bubone pestilente correpta venæ sectione mortua.

IN Gallica illa peste, vxor quoque mea prior correpta est: febris primum inuasit ardens cum frequenti vomitu & lipothymia, deinde sopore. Quia in ipso morbi principio, domo, cũ Illustrissimæ memoriæ Principe Christophero Palatino Rheni, aberam, euacuatio nulla ꝓcurata, alias necessaria. Tertio die, quo primum adueni, madida cutis, & vellicatio primum, deinde etiã dolor circa inguina: Antidota exhibita, admixtis iis quibus copiosus sudor ꝓtruderetur: habita febris ratio, lipothymiæ, soporis, vomitus: euocatũ sensim & blande virus ad vellicatã partem fotibus, emplastris, cucurbitulis: paulo post ostendit se tumor: reliqua mitiora: tum secta poplitis interior vena falsæ scilicet sectæ studio. Deinde applicata trahentia & simul vtcunque maturantia: scalpello tandem, vt decuit, via patefacta veneno: 11. febris ex toto desiit: vomitio prorsus nulla: dissipatus sopor: constans animus. Decimo quarto visa est ex toto libera: item decimo quinto & decimo sexto: sed interim, quicquid ageretur, perparum effluebat ex vulnere. Decimo septimo mensæ mecum assidens, & Deo gratias pro recuperata (vt sperabamus) sanitate agens, momento delirat: nulla febris: paulo post tumor pone aurem insignis: inde spatio vnius horæ, quæ à me tanto cum labore & amore, contra omnem spem & quasi miraculo quodam ad illum vsque diem seruata fuerat, momento (inquam) & me vix animaduertente suffocatur. Tum demum malo non alieno, sed proprio, rectius curare bubonem pestilentem didici. Præstitisset sane obseruasse diligentius infortunium illius adolescentis peste correpti, quem à se quoque simili prope ratione

tione curatum testatur Auenzoar. Sed sic erat in fatis. *Simonius lib. 2. de pest. curand. fol. 48.*

OBSERVATIO.

Ingeniosa & noua veneni pestiferi per sectionem & tubulum, deriuandi atq; extrahendi ratio.

MAuritius Cordatus Rhemus med. Parisiens. Doctiss. suæ in artis vsu peritiæ ac dexteritatis specimen, non ita pridem, hic in Comite ex Mansfeldt peste correpto tale exhibuit, quale intra 50. annos Parisiis non visum esse testatur alii. Aperuit cultro prælongo, ad eum finem fabricato, femur totum secundum longitudinem, & venenum omne per canalem insertū vulneri paulatim extrahit. CL. V. *Martinus Holtzapfel de obs. prop. Lutetia ad me missis.*

OBSERVATIO.

Bubones pestiferi vt transferantur.

OStrea viua pestiferos bubones loco transferūt, & virus omne ad se trahunt: sunt autem adglutinanda brachio, qua axillaris decurrit siquidem bubo in alis est: si vero inguen obsidetur lineamentis femoris, quæ vena cruris describit. *Hollerius.*

Hyosciamus pestiferis bubonibus admotus, fertur sanare, velut quibusdam placet dispargere. Et si quis ante illorum emersum plantam eam secum habuerit, nusquam à bubonibus corripietur. *Mizaldus.*

Brassicæ folium anthraci vel buboni pestilēti impositum, è vestigio sinistra ad salutem via bubonem denuo intra corpus adigere & retro pellere, ex acroamate habemus. Idque paupercułę Italorum plebeculæ, interdum necessitate ad hoc compulsæ, familiare esse; quæ ob pestem innotescentem, vrbe exsulare dispendio rei familiaris nolens, celare vestigia Luis in propriam perniciem ad hunc modum assoleat.

OBSERVATIO.

Bubone pestilente vnguento ex hydrargyro ad digerendum inuncto, mortuus.

SVnt qui vnguento ex hydrargyro corpus inungunt, ignari frigidum & humidum hydrargyrum calamitosam veneni labem cum humore intro regere mortemque inferre contaminatis visceribus; quod multis vsu venisse adnotaui. Doctus Lutetiæ Medicus Simonius hoc remedio in seipso vsus ad digerendum pestilentem inguinis bubonem, illico vires prostratas sensit, breuique bubone delitescente occubuit. *Palmarius lib. de febr. pest. c. 24.*

OBSERVATIO.

Bubo pestilens, in scirrhum conuersus vt curatus.

OMnis scirrhus aut incipit paulatim apparere, aut fit successione phlegmonis, aut erysipelatis, aut exituræ in loco vacuo: sicut contigit magnificæ dominæ præsidenti Passeriæ Taurini, tēpore pestis, quæ incurrit bubonem sub axilla, qui mutatus est ad non putum scirrhum: & post sextum annum ab eius initio apparuit, cum magno tumore & ingenti duritie, cum lata nigredine in parte suprema, ita vt nullus chirurgorum illius curam aggredi auderet, quia arbitrabantur esse cancrum. Vocatus, dixi chirurgo, vt non timeret curam suscipere: & factis debitis purgationibus, applicatis maturatiuis, & post maturationem medicamentis quibus rumpuntur exituræ sine ferro, (ipsa enim maxime timebat apertionem cum ferro) apertum est & curatum cura exiturarum similium. Feci teneri orificium apertum per spacium vnius anni, donec omnis tumor & durities euanuerunt, itaque Dei gratia sanitati sunt restituta. *Bayrus lib. 20. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Pestis profligandæ ratio prodigiosa & superstitiosa.

QVoduis malum quod nasceretur vel serperet in vrbe, veteres viri, veræ religionis ignari, expiarunt victimis, & de his aliqui etiā humanis, quas medicinales, quod pesti remedio putarent esse, nominauerunt: eas vero sacerdotes Neptuno sacra faciētes solenni hac precatione, piacula pro nobis sunt vsi, è promotoriis aut præruptis saxis, aut littoribus præcipitauerunt in mare, quam superstitionem Romæ nuper, cum Hadrianus Pontifex summus esset, Demetrius natione Græcus, & quidem Spartanus, quodammodo secutus taurum magicis cantionibus mansuefactum, tenui filo ad eius cornu integrum religato, nam dimidiam alterius partem resecuit, ad amphitheatrū, cateruis vulgi sequentibus, perduxit, & pesti, vt Deæ, immolauit: quanquam autem boni & pii homines hanc superstitionem improbauerūt; tamē quia casu tunc hęc lues contagiosa minus multos contaminaret, vana & credula multitudo Græculum valde admirata fuit: non secus ac quondam Epidaurium auguem cum is in eandē vrbem, triennio continuo item pestilentia vexatam, inuectus ei malo finē fecisse superstitiosa credulitate visus fuisset. *Georg. Agricola lib. 2. de peste.*

DE ELEPHANTIASI, SEV GRÆCORVM LEPRA.

OBSERVATIO.

Quo tempore Elephantiasis Italiæ primum innotuerit, & quibus potißimum locis & gentibus familiaris.

ELEPHANTIASIS ante Pompeii Magni ætatem non accidit in Italia, & ipsa à facie sæpius incipiens in nare prima veluti lenticula; mox inualescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura scabie aspera: ad postremum vero nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Ægypti peculiare hoc malum: & cum in Reges incidisset, populis funebre. Quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. *Plinius lib. 26. cap. 1. Nat. Hist.*

Quod Plutarchus scribit Elephantiasim ab Arabum medicis Lepram vocatam ac morbum vni homini proprium Asclepiadis solum ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit *Plinius 26. lib.* in Italia tum apparere cœperit, quoniam cum morbum sub nomine satyriasis *Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3.* intellexit, vt *Michael Ephesius in commentario* prudenter notauit. Adhuc in Ægypto antea vulgatum extitisse declarat etiam *Lucretius in 6. libro.*

Est

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq; praterea vsquam.

Elephantiasim autem licet in Italia statim restinctam narret *Plinius*: in Ægypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania, Scythia, Mysia, frigidis regionibus non grassatum *2. lib. ad Glauconem* tradidit. *Mercur. lib. 1. c. 2. Variarum Lectionum.*

In Germaniæ quibusdam oris non infrequentes sunt elephantici: in Hispania vero & Aphrica tota frequentiores quam in reliquo orbe. In Prouincia Gallica, Narbonensi Gallia, & Aquitania plures quã in reliqua Gallia. *Pareus lib. 19. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Elephantia vniuersum corpus afficiens, intra mensem sustulit ægrum: Tum De discrimine Elephantia Arabum, & Elephantia Græcorum.

Longis morbis annumeratur is quem ἐλεφάντιαν Græci vocant: qui in Italia pene nunquam visus à medicis vix dignoscitur. Peregrinum quendam vidimus in grabatulo iacentem, cuius summa corporis pars maculis quibusdam ad atrum colorem vergentibus inficiebatur, & cutis inæqualiter aspera crassaq; & veluti squamis fœda ac liuens diuersis etiam locis mollis ac dura ostendebatur: quin & ossibus ipsis, vt videbatur, iam vitiatis, in vniuerso corpore macie ac tabe confecto, ita suræ ipsius os, pedes & manus intumuerant, vt vtriusque partis digiti sub tumore ipso conderentur. Quare cum adhęc mala etiam febricula quædam adderetur, quæ hominem absumeret, vnius tantum mensis spatio è vita migrauit ad Dominum. Parcat igitur Auicenna, qui elephantiam pedum tumorem dixit: cum hæc non solum pedes, sed vniuersum corpus afficiat, & species lepræ sit quæ apud nostros nondum visa: apud Paulum prope descripta notatur. *Beuiuenius Abditor. cap. 18.*

Elephantiasis Græcorum ab Elephanria Arabum multum differens est. Temere hic Auicenna carpitur, quod Elephantiã tumorem dixit pedum: Nam Elephantiasim Græcanam Auicenna, & reliqui Arabes Lepræ nomine comprehendunt. Tumorem vero pedum Elephantiam idcirco appellant, quod pedes crassi Elephantinos referre videantur. *Dodonaus Annot. ad citatum cap.*

Elephantia Græcorum, proprie Lepra dicitur. Arabum vero Elephantia, ab hac diuersa, insignem vnius vel alterius pedis. Tumorem atque crassitiem exprimit. cuiusmodi semel iterumque Friburgi Brisgoiorum videre contigit in Pistore suburbano, & præterea chelys Musicis. Ob id iuxta Dodonæi sententiam, Elephantini pedes analogicè dicti Elephantschenckel/ Oelschenckel oder Armb. Id obiter adscribere visum. *Schenckius Filius.*

CAVSAE.

OBSERVATIO.

Elephanthiasis seu Lepra vulgo dicta causa veriores noua.

De proximæ Elephantis causæ temperamento multi inter se non parum dissentiunt. Galenus melancholicum quidem humorem elephantiam progignere passim confirmat: sed cum ampla significatione id nominis Latini vsurpent (nam & de proprie dicta atra bile, acerrimo & ardentissimo humore, qui & corpus rodit & terram fermentat, & de melancholico sicco frigidiore, qui sanguinis veluti fæx & limus est, dici solet) haud facile assequi posse putant, quo in significatu melancholiæ nomen in procreatione elephantis accipiat. Sunt qui eum *commen. in aphor. 2. libr. 4.* succum melancholicum frigidum, proximam elephantiæ causam his verbis facere existiment. In atra, inquit, bile totius corporis color ad nigritiem tendit, pustulæ nigræ fiunt ex eius colore. Et quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem melancholici humoris manifesto indicant, quemadmodum cancer, elephas, quartanus circuitus ex melancholico humore generantur. Si Galeni sententia, inquiunt, quartanus circuitus & elephas ex eodem fiunt humore, quartanus autem circuitus non raro ex proprie dicta atra bile perniciosissimo humore, sæpe vero ex melancholico succo frigidiore & terreno originem habet, & elephantem ab eodem sæpius fieri oririque necesse fuerit. At *libro de atra* bile aliter sentire videtur hac sententia. Verum alia quoque plerisque non febricitantibus in cute crassescente siccescenteque exanthemata prouenire videmus, cum melancholici humoris redundantiam natura ad extimas partes pellit, quo genere is, quem elephantem nuncupant, continetur. Vbi autem tale quippiam simul cum febre exoriatur, humor melancholicus, qui in cutem abscessit, facit eum quem carbonem appellant. At si citra febrem decumbat, sitque cum sanguine coniunctus, gignere elephantem potest: si solus sit, in principio quidem humorem atrum producit, sed progressu temporis in cancrum desinit, cum vtique corrosa cute acrior sit magisque malignus, cum mitior sine vlcere, latentem cancrum efficit. Euidens enim est hoc affectus omnes, præcipue cancrũ, ex humore melancholico gigni. Cancrum, inquiunt, carbunculum & elephantiam, ab vno & eodem humore fieri tradit Galenus, ac carbunculus à maligna atra bile fieri contrahiq; alibi dicitur, quare & elephas: Contra tamen, qui calidus est humor melancholicus carbonem, qui non est eiusmodi, cancrum & elephantiam gignit ex Galeno. Eodem etiam libro eum affirmare tradunt, subrubros elephantes, ab atro humore qualitatib. mitiorib. prædito, sanguinique admisto, procreari: &, si inueterarint, nigriores reddi. Quod vt cõponatur dissidium, atram bilem ex humore melancholico nuper genitã humoris melancholici nomen & appellationem idcirco veteribus etiamnũ retinere crediderim, φ nondũ plane incaluerit, nec pristinis qualitatibus omnino spoliata sit. Procedente vero tẽpore, cũ manifesto iam incaluit, sæuioraq; symtomata inuexit, proprie tum atram bilem nũcupari: tametsi eadẽ vtriusq; forma eademq; sit species: sic enim videtur sentire libro de humoribus pręter naturam. Elephas, inquit, effectus melancholicus est, cuius prima origo ex melancholico sanguine est, spatio vero tẽporis copiosior quã sanguis atra bilis redditur: quo tempore corpus iam male & grauiter olet, turpeque & deformatum videtur, & aspectu horrendum, atque interdum etiam exulceratur. Hunc affectum, cum incipit, satyriasmum vocant, quod Satyris aspectu similes elephantici euadant.

dant. Atra igitur bilis proxima est omnis elephantiæ causa, sed quæ cum vel ex succo melancholico ac fæculento sanguine, vel ex bile vitellina, vel ex nitrosa pituita exustis ac torrefactis, non ita pridem habuit originem, illorum etiamnum appellationem interdum retinet. Neque, me iudice, immerito: quod suæ procreationis initio nondum late ab humore à quo nuper genita est dissideat. Frigida quidem videtur atra bilis Galeno, quia terrestris, non tamen caloris expers, quemadmodum nec cinis, nec etiam acetum. Iam Arabum de ea iudicium ac sententiam inquiramus.

Auicennas author est elephantiasim partium solidarum substantiam, qualitatibus vitæ nostræ è diametro repugnantibus & infensis, continenter immutare ac peruertere. Quod si verum est, frigidam ac siccam statuere oportet elephantis causam (calore namque & humore vita nostra fouetur continetúrque.) Quibus perspicuum est, frigidum & siccum è diametro opponi. Elephantia, Auicennæ est bilis atræ per vniuersum corpus profusio, qua membrorum temperamentum forma & compositio labefactatur: vnde tandem continuitatis solutio, & partiū casus, & fœda vlceratio sequitur. Adhæc melancholiam vstam non prius elephantē parere tradit, quam refrixerit, & inueteratas diuturnasque obstructiones non aliam ob causam elephantiā inurere, quam quod minime ventilatus calor natiuus præfocetur, vndè & refrigeratur & crassescit sanguis, eiq; gignendæ idoneus fit. Postremo in elephanticis sanguinem non raro circum articulos congelat, & pulsum imbecillum iis idcirco esse dicit, quod facultas sit imbecilla, & exigua necessitas, frigido vtpote morbo fatigante. Principem hunc scholę Arabicæ secuti recentiores fere omnes, elephantis causam frigidam & siccam esse prodiderunt, atram bilem nō prius eam inferre dictitantes, quam absumta omnino fluxili liquidaque eius substantia, calor tandem prorsus dissipetur atque diuanescat, terrena duntaxat eaque siccissima eius parte cineri haud absimili superstite. Idq; perinde esse atq; cum succensus ignis absumto prorsus ligni humore, quo terrenæ eius partes inter se iunctæ cohærebant, euanescit & extinguitur, siccissimum duntaxat cinerem pro ligno relinquēs: quem, accenso ligno si conferas, frigidum existimes. His igitur authoribus frigidus & siccus humor elephantiam progignit.

Ego vero (si de re tam controuersa meam dicere sententiam licet) facile efficiam, vt hoc composito dissidio inter veteres concordia coeat, vel si dogma eligendum est, Græcorum potius sententiæ subscribendum sit. Quāquam acerrima ac calidissima atra bilis, quæ corpus rodere ac terram fermentare creditur, à frigido & sicco melancholico succo, temperie ac specie recedit atque dissidet: sæpe tamen veteres illam melancholici humoris appellatione designant & insigniunt, siue quod illa metu & mœstitia, aliisque melancholicis perturbationib. animū mentemque percellat & exagitet, perinde atque melancholicus succus frigidior, siue ꝙ suæ ꝓcreationis initio, dum nondum vehementer incaluit, accensaque est, haud multum à fæculento sanguine discrepet, vt nec cum siccescens de suo calore non parum deperdiderit. His ergo ex causis veteres, maximeque Galenus, elephantiam quæ reipsa nunquam aliunde quam ab atrabilario humore vndecunque genitus sit proficiscitur, sæpe à melancholico succo aut humore nasci tradunt. & Auicennas frigidum morbum esse tradidit. Quanquā autem elephātiæ omnis origo ab atra bile ducitur, ea tamen, pro affectorum corporū natura, & humoris è quo orta est affectione, non parum, & inuadendi serpendique modo, & symtomatis variat. Vt enim quæ elephante prehenduntur corpora minime ante hanc, melancholica, vt ita loquar, erant omnia, sed alia sanguinea, alia biliosa, alia melancholica, alia pituita salsa perfusa, alia ex iis mista: sic certe neque atra illa bilis, ex vno eodemque humore perpetuo nascitur, sed interdum à succo melancholico, frigido & sicco, interdum à bile flaua in vitellinam versa, interdum à nitrosa pituita originem habet. Quæ igitur ex frigido & sicco eoque melancholico succo exusto procreatur atra bilis, quoniam eius humoris, à quo non ita pridem vstione genita est, naturam conditionemque etiamnum redolet, diutius occulitur, nec nisi sensim lenteque tandem in extremas partes erumpit: quo cum ventum est, elephantem leuiorib. symtomatis conspicuum profert: quem nonnulli frigidam causam habere idcirco dixere, quod manifesta caloris symtomata nulla statim corpori intentet nec incutiat. Quæ vero ab adusta flaua bile fit, breui contaminatis visceribus, in extremitate corporis ocyus exardescit, sæuissimaque incendii symtomata, nisi occurritur, inducit, quæ sui causam calidam esse manifesto demonstrent. Medio quodam modo se habet quæ à salsa pituita ꝓficiscitur. Quæ vero à sanguine feruidiore exusto ꝓxime ad eam quæ à præassata fit flaua bile accedere deprehenditur: vt quæ à fæculento & crassiore, ad eam quam à melācholico humore fieri diximus. Quod autem proponunt nonnulli, cum iam eousque serpendo processit elephantia, vt exhausta humida atræ bilis substantia, cui calor insidebat, soli eius cineres frigidiores supersint, ardoris incendiique omnia symtomata tum remittere morbumque frigidam causam habere, plane falsum est. Licet enim vsti ligni cineres minime eum retinent calorem, quem vel eius flamma, vel carbones exhibebant: sunt tamen integris rebus à quibus dimanarunt multo calidiores. Quod vini fæces demonstrāt, quæ vstæ longe calidiores acrioresque euadunt. Tantumque abest vt vel atra bilis aut nonnullarum aliarum rerum cineres frigidi iudicari possint, vt etiam frigidarum quarundam cineres, non paruam vstione acrimoniam caloremq; conquirant & assequantur, sicut experientia nos docuit, quia compertum est frigidissimi ac humidissimi argenti viui cineres, cathereticos, acres vrentesque esse. Adhæc si frigida & sicca est elephantię causa, cur cedo non solum elephāticorum tubercula exedantur & in profunda vlcera serpendo degenerent, sed etiam partium ipsarum extrema vel humoris acrimonia absumta pereant, vel corrupta & putredine carieque confecta excidant? Non enim frigidus & siccus humor melancholicus, vel frigida & humida pituita istorum possint esse operum causa: nisi immutata specie in alterius humoris naturam commigrarit? Quod igitur dictitant nonnulli, atram bilem per initia elephantiæ calidam, absumta tandem liquida & fluente eius parte, frigidam euadere, minime permutata specie, absurdū plane censeri potest. Habent

enim singuli humores proprium & peculiare temperamentum, quod superstite forma nunquam depereat. Calida enim semper bilis flaua, calida & atra, vt pituita semper frigida, frigidusque semper melancholicus humor. Hæc tamen bilis alia calidior, frigidiorque interdum hæc, quam illa pituita censetur. Nisi forte putrescens per febres pituita, quoniam incalescit manente forma, istius axiomatis veritatem conuellat atque labefactet. Sed hanc impermistam, veterum nonnulli vix vnquam putredine sic incalescere censuerunt, vt febrem accersat, febres omnes biliosas arbitrati: quorum opinioni subscripsit Fernelius. Nec si putrescens incalescat, amplius pituitæ nomine insignitur: sed eius humoris, in quem putrescens degenerat. Elephantia itaq; omnis causam habet, quæ tamen caloris siccitatisq; ratione, pro corporis affecti, & humoris, è quo profecta est, natura, proque morbi tempore, non parum varia est. Quod & veterum authoritate doceri potest, qui non alia ratione castrandos censuerunt elephanticos, quam quod testes vim maximam caloris, feruoremque in vniuersum corpus effundant, qui elephantiæ causam exasperet. *Palmarius libro de Elephantiasi c. 9. pag. 241. & sequentib.*

Observatio.

Elephantiasis ex contagio venereo contracta, historia.

CAuere debet sibi quilibet quod non iaceat cum leprosa muliere, & dicam quod accidit: Quædã Comitissa venit leprosa ad Montem pessulanum, & erat in fine in cura mea, & quidam Baccalaureus in medicina ministrabat ei, & iacuit cum ea & impraegnauit eam, & perfectissime leprosus factus est. Igitur felix quem faciunt aliena pericula cautum. *Gordonius partic. 1. cap. 22. lil. med.*

Simile quiddam paucis ab hinc annis fabro lignario in Marchia Badensi accidit: Qui, postquam cum leprosa muliere (quam quidem inquinatam minime suspicatus fuerat) commercium habuisset, non ita multis ab impuro concubitu diebus leprosus inuentus, & ad locum peculiariter labe eiusmodi infectis dicatum relegatus est. *Philipp. Schopffius libello de Lepra Germanice edito.*

Observatio.

Coitus menstruorum tempore elephantiaseos causa.

ORitur Elephantiasis aliquibus ab initio natiuitatis contracta origine, vt maxime in his, qui ex coitu tempore fluentium mensium generantur. Vnde Azarauius, qui fuit vnus è quinque principalioribus Arabibus sapientibus, licet vltimus in ordine: nam primus fuit Geber, secundus Albucasis, tertius Hasen seu Auicenna, quartus Auerroes, qui huius opinionem approbat, dicit, quod, qui generatur in prima die qua prodeunt menses, corripitur lepra inter XII. annum, si secunda die à XII. ad XXIV. si tertia die à XXIV. ad XLVIII. manet dubitatio, quomodo semina talis morbi possint tamdiu latere. *Cardanus Comm. & Lect. ad Text. 26. Hipp. de Aliment.*

Observatio.

Ex muliere sana elephanticus filiam sanam progenuit.

VIdimus mulierem satis decoram genitam à leproso & matre sana. *Valescus l. 7. c. 39.*

Signa Leprae.

Observatio.

Vrinæ Elephanticorum experimenta.

ELephantiasis, quam lepræ nomine passim designant, abominandus fœdusque morbus est, eoque extra vrbis pomeria ablegantur, qui illo contaminati sunt. Et quoniã aliquando cognitu difficilis est, constituti sunt apud Belgas Critici ac Censores qui hos explorant. Ego ex lotio experimentũ capio, cui plumbi vsti cineres inspergo: qui si subsidunt, atque in imum vrceoli deuoluuntur, nullum inest corpori huius morbi contagium: sin fluitent, atque in vrinæ superficie hæreant, infectã esse statuo. Indicat enim humorum crassitiem, atque adustam corruptamque per corpus vndique diffusam melancholiã. *Lemnius lib. 2. c. 52. de Occult. rerum mirac.*

Si de vrina alicuius qui de lepra suspectus est iudicium sumere velis certum, da operam, vt æger à præseruatiuis triduum aut quadriduum abstineat: quo facto, vrinam eius, si scatea est, in aquam calidam pone, orbeque fraxineo vitrũ obtura pulte: ita enim in aqua calida vrina destillans orbi adhærebit: qui siccatus, si asperedinem quandam habeat, ac si sale conspersus esset, certissimũ lepræ signum erit. *Toxites explicat ad Paragraph. 1. cap. 2. lib. 6. Paracelsi Paragraphorum.*

Observatio.

Lepra confirmatæ signa.

IN Elephantiasi confirmata sensus cutis omnino perit: quia densata tum est, & frigore quasi glaciecoaluit. Quare nerui molles, tenues, & quasi fibræ quæ per eam disseminantur ita coguntur atque crassescunt, vt spiritum non recipiant animalem. Motus autem etsi stupet, non tamen interit: quia natiuus calor in musculis conseruatur, cuius munere nerui qui motui destinantur minus offensi spiritum animalem excipiunt ac retinent: musculi nanque, præter carnosam substãtiam, venas & arterias in se continent, quarum spiritibus & sanguine nutriantur, viuant & incalescant. Cutis autem siccior & frigidior est, vtpote mediam inter carnem neruumque naturam adepta. Cui nec venæ nec arteriæ sunt, sed in eam illarum tantum extrema subeunt, denique partium omnium est imbecillima: siquidem totius corporis excrementa recipit, & interiorib. externisque patet iniuriis. Nec tamen sicut in musculis motus, ita sensus est, sed in his velut in cute pariter amittitur. Quamobrem qui volunt elephanticum experiri, acum altius in corpus adigunt; ex cuius punctura si nullus doloris sensus excitatur, elephantiasin solutam esse pronuntiant: sin secus, minime. *Francisc. Du Port. Annot. 20. ad caput vigesimum quintum lib. 4. de signis morbor.*

Stupor seu sensus per vniuersum corpus diminutio, propter oppilatos neruos ab humoris melancholici crassitie intercludente iter animali spiritui, ne peruenire possit ad partes à quibus sensus suscipitur, liberis interim iis qui in musculos motus gratia sparguntur, hacque maxime nota elephanticos probare soleo, intrusa scilicet altius longiore & crassiore acu, in crassum tendinem exquisitissimo sensu præditum, qui ad calcem extenditur, alioqui peni-

penitissime in tendinem illum aut quemuis alium musculum impulsam acum, vix est quisquam tam confirmatus elephanticus, qui sensurus non sit, propter neruorum, vt iam dixi, in musculos sparsorum ab obstruente humore libertatem. *Pareus lib.19.c.7.*

Observatio.

Aliud Pathognomicum elephantiasis signum.

PRæcipuam Galenus significationis morborum rationem ab iis, quę secundum essentiam insunt, sumere solet. Elephantiasin porro hæc, ceu casus ꝓprii, perpetuo comitantur. Extuberationes in plerisq; corporis partibus, sed in facie magis, præsertim secundum frontem, aures acuminatæ fiunt, nasus simus, labra crassa, horrẽdi aspectu apparẽt, & Satyris quam simillimi. Hos casus Elephantiasin vocatam sequi testatur *lib. de morborum causis Galen.* Auicenna coloris in facie deprauationẽ addit, (fit enim color ex rubeo liuens) tum vocis raucitatem, ob pulmonũ læsionem. Ego quidem certe magnum à colore iudicium sumi de Elephante censeo. Nam quum Elephantiasim *Gal. II. ad Glauc.* sanguinis turbidi ac crassi in venis cõtenti ad cutim vniuersam propulsionem esse affirmet: fit profecto vt pro ratione sanguinis, huiusmodi morbum inferentis, colorem efflorescere talem oporteat, (quod color succorum corporis certissima nota sit.) Quamobrem cum qui Elephantem creat humor, ruber sit, turbidus ac crassus, colorem in cute ex rubro liuentem apparere consequens quidem est. Vnde *Gal. lib. de Atra bile*, Subrubros (inquit) Elephantes parit ater humor qualitatibus mitis remissusque, ac sanguini commixtus. Quod si vel hi spatio temporis perdurent, nigriores redduntur. Cauliacensis Guido oculorum rotunditatem addit. Atq; hæc quidem omnia ad figuræ deprauationem pertinent, vti immutatus color ad qualitatem mutatam, & Elephantiasin perpetuo comitatur. *Valleriola Enarrat 5. lib 6.*

In hoc morbo crassus ac fæculentus humor vel à liene refluit in hepar, vel in hepate genitus & venosum genus implens, in singulas corporis partes illabitur in alimentum. Vbi, quum nequeat assimilari, frigore cogitur & candicat. Quamobrem assimilatrice vi languida, congesto in quibusque partibus humore, corpus omne verrucis, grandinem æmulantibus, scatere consueuit, vt in suibus deprehenditur. Tales autem verrucæ consummato iam affectu cernuntur, suntque signum elephantiæ pathognomicum. *Fransc. Portus circa finem lib. 4. de sig. Morb.*

Observatio.

De mira sanguinis à Leproso per venæ sectionem extracti congelatione.

ANnibal Pedemontanus Phrigio, cum per biennium incurabili illa Arabum lepra vexaretur, calido aeris statu existẽte, pleuritide mala correptus fuit. Cui, secta secundum rectitudinem tali vena ab insigni Phlebotomatore Ioan. Pederocca, hoc admirandum accidit. Aqua calida vrnæ mensuram excedens, in qua sanguis ad sex vnciarum pondus, Abrahamo de summis medico hebræo mandante, fluxit, cum deferbuisset, haud secus ab ipso densata est, quam si aqua lac, sanguis vero coagulum esset, ita quod consistentia lacti recenter coagulato persimilis, colore vero Pyropum prę se ferẽs redderetur, cuius ne gutta quidem inconcreta seorsum ab alia reperiri poterat, ægroto dolore laterali & febri sæuientibus decima septima die accedente peremto. *Marcellus Donatus lib. 1. c. 4. Hist. med. mirab.*

Huius euentus causam ex ipsomet *Authore eodem loco* require.

Cvratio.

Observatio.

Ab elephantiasi seu lepra quidam fortuito: quidam analogia & arte curati.

ERat apud nos in Asia in pago quodam elephantiasi vir laborans, qui primo quidem reliquis conuiuebat, ac cum familiaribus versabatur, vbi vero nonnulli ex consuetudine contagio maculari cœperunt, ipseque iam fœtore, & horribili specie detestandus esset, in edito loco prope pagum iuxta aquę riuulum Pagani tabernaculum ægro habitandum struxere, cui deinceps diarium alimentum subministrarent. proxima æstate circa Canis ortum colonis vicinam metentibus segetem minister odorati vini lagenam, quam attulerat, prope ægri marginem dimittens abiit. Coloni labore functi cum ad pocula accessissent, ac quidam eorum adolescens vinum in craterem funderet, ecce exanimata vipera simul collapsa bibituros non minus abominatione, quã metu consternauit: ac ipsi quidem aquam potãtes, vinum ægrotanti attulerunt, humane se acturos existimantes, si tantam viri calamitatem morte redimerent, quam ex eo veneni haustu plane futuram arbitrabantur. at ille, nouo quodam prorsusq; admirando euẽtu, ab hoc ipso potu sanatus est. excidit enim tota cutis dura & veluti lapidosa, non secus, ac si cancris locustisve, aut cæteris huiusmodi crustaceis animalibus testam, qua conteguntur, abscideris.

Nec dissimile in Mysia Asiæ non procul à nostro municipio contigit. Vir erat prædiues elephãtiacus, hic ancillam suam formosam deperibat. contra, illa fœdum hominem odio habebat, aliisque amantibus clandestine, miscebatur: cuius doli consciis duabus ancillis contubernalibus vtebatur, altera pœnui præerat, altera cellæ vinariæ. Accesserat æger inde sibi promissa salutis spe ad quosdam calidarum aquarum fontes, vbi multa viperarum vis ob squallorem ariditatemque loci scatebat. In vini igitur lagenam parum diligenter seruatã vipera irrepsit, quam cum suffocatam deprehendisset ancilla, rata fore vt odiosus dominus eo veneno facile interiret, cœnanti alacriter attulit, eueneteque omnino eadem, quæ paulo supra de pagano retulimus. Atque hæc quidem duo sunt experientiæ monumenta, quæ casus attulit. nunc vero tertium adiungam, quod imitatio effecit: Philosopho cuidam multos antea annos hac ipsa ægritudine efflictum laboranti, vt iam illi mors vitæ præferenda videretur, geminos hosce euentus cum forte recitauissem, idem ipse etiam experiri cogitauit. ad quod obeundum augurio quoq; confirmatus (erat enim augurandi peritus) protinus vinum ita medicatum, quod parari iusserat, intrepide

hauſit: nec multo inde poſtea ex elephantiaſi ad lepram deuenit.

Quartus etiam præter hos omnes viperarum venator, dum primis adhuc morbi incommodis teneretur, me pro ſalute conſulit, quem ego admonui, viperas, quas venaretur, fruſtatim inciſas, & anguillarum more decoctas eſitaret. atq; ita per habitum ægritudo diſcuſſa eſt.

Alium præterea diuitem virum non noſtratem, ſed è media Thracia Pergamum, ſomnio ita iubente, profectum, Æſculapius admonuit, vt medicamentum è viperis quotidie potaret, atque exterius corpus illiniret: ac non ita multo poſtea trauſiuit in lepram, deinde hac medicina, quam Deus docuerat, exquiſite ſanatus eſt. Tot igitur experimentis commoti, tandem Dei quoq; admonitu confirmati, certam ſpem concepimus ſanandi elephantiaſim medicina è viperis confecta, quã Theriacam appellant, nec minus ſale theriacę, quod iam vulgo confici cœpit viuis viperis cum quibuſdam aliis medicamentis in fictili nouo combuſtis: ſed & viperas edendas præcepimus, capitibus, caudiſque earum primo abſciſſis, deinde in paſtillos confectas. non tamen confeſtim ad hæc remedia proficiſcimur, ſed prius corpus exquiſite purgamus. nec raro venam ſecamus, ſi robur & ætas tulerint. Vere autem id potiſſime fieri ad pleroſque diuturnos affectus commune eſt. Tot igitur à nobis enarrata ſunt vt oſtenderemus multa caſu inueniri, & imitatione confirmari. obtulit enim fortuna, vt non incommoda tantum, ſed commoda quoque, ex quibus ars confici poſſet conſpicaremur. *Galen. Iſagog. c.12. de ſubfigurat.*

Fama eſt eorum quendam, qui in ſolitudinem expoſiti erant, ex terræ latebris receptantem viperam intuitum, aut fame coactum, aut morbi tædio inductum, vt malum malo commutaret, viuentem viperam ediſſe, neq; è vita migraſſe, quam omnia ipſius membra computruerint, atque exciderint.

Alterum præterea ferunt viperã in muſti dolium irrepſiſſe conſpicatum, cum muſtum ad ſatietatem ingurgitaſſet, vomuiſſe, multumque veneni ſimul cum muſto reieciſſe, vt vero in muſto fera extincta fuit: iterum hominem muſtum largiſſime epotum, vitæ pariter ac morbi finem quærentem, vbi autem ſatiatus, iuxta inebriatusque fuit, primum quidem humi proſtratus inſtar morientis iacebat: poſteaquã deinde graui ſopore experrectus eſt, ebrietatemque diſcuſſit, in primis comæ defluxerunt: præterea digiti & vngues, deinceps omnia in ambitu corporis membra contabuerunt. quoniam vero adhuc in ſemine facultas erat, iterum tanquam ab ortu hominem natura veluti ex cera creauit. alios enim crines enutriuit, vngues nouos, & nitidam carnem inſtaurauit, ac vetus corium ceu ſerpentis ſenectam exuit: & tanquam alter homo ad vitę munia reuocatus eſt. *Aretæus c.12. lib. 4. de ſig. ac cauſ. Acut. Morb.*

Exemplum eſt *apud Porphyrium 4. de Abſtinen. ab animalibus*, vbi ſcribit, ſeruum quendam Crateri Medici dum laboraret lepra immaniſſima, ita vt carnes ab oſſibus abſcederent, potato vino in quo extincta erat vipera ſtatim conualuiſſe.

**

OBSERVATIO.

Theriaca & viperarum vſus ad elephantiaſim noſtro tempore inualidus.

QVos *Gal. in præfat. lib. 11. de pharm. ſimpl. facult.* percuratos ſcribit, in via ad Elephantiaſim erant, nondum habitum contraxerant: vereque elephantici nondum fuerãt. Liquet id ex eo perſpicue, quod abſcedente veluti cute ſanati ſunt. At veri elephantici tumores ſeu extuberationes & modos multos & duros ſub cute habent, quos per ſudorem non facile ſit diſcutere: quoſque tempore adeo breui impoſſibile ſit diſſoluere. Cauſa eorum plerunque eſt humor plane terreus, ſiccus & durus adeo vt fruſtra ſtrenue emollientib. remediis emollire tentent medici. Tales quis putet ab vnius alteriuſve vini hauſtu diſſolui. Si in ſola cuticula malum inhæreret, credi poſſet quod ſcribitur. At hoc in confirmata elephantiaſi non eſt: in qua tota pene membrorum ſubſtantia permutata eſt. Galenus vero non ſolum de incipiente affectione verum etiam de inueterata loquitur. Sed ratio docet vera eſſe quæ diximus. Quocirca fateri nos oportet, huius quoque morbum (ſi modo perſanatus fuit: nec falſa Galeno narrata fuere) in diſpoſitione ſeu χέσει adhuc fuiſſe. Neque fieri non potuit, vt faciem atque pectus magis obnoxia iniuriæ habuerit aliis partibus, & hoc pacto (ſicut ſcabioſi ſolent alios inquinare, tametſi hepar eorum labe nulla affectum ſit) quoſdam infecerit, hepate nondũ de naturæ ſuæ ſtatu dimoto. An non omnibus ægrotantibus medici remedia talia exhibituri & pleroſque ægros curaturi fuiſſent, ſi tanta eſſet vel pharmacorum nominatorum efficacitas, vel morbi imbecillitas, ſiue ad curandum facilitas? Multi certe coctas viperas, theriacam, & ſimilia nullo cum fructu propinarunt ægrotis: quod factum non fuiſſet abſque vtilitate aliqua, ſi talia remedia tanta vi pollerent. Ego ſuperioribus annis cũ D. Sigiſmundo Melanchtone excellente medico ægro cuidam trochiſcos viperæ in Italia diligẽter præparatos exhibui ſæpius, ſed cõmodum ex ea re nullum prorſus deprehendere potuimus. Quare ſi iuuarunt illos, in ſola cute malum adhuc hæſit: neque laborarunt internæ corporis partes. Tumores quoque, quales in hoc malo ſub cute naſci ſolent, nondum exortos fuiſſe certum eſt. Ex quo perſpicue patet, prædictos ægros hepar ſaluum & incolume adhuc retinuiſſe: & proinde vel incepiſſe ſolum elephantem in eis generari, vel præparationem ſolum quandam fuiſſe. Poſſunt enim multa eorum, quæ in elephanticis apparent, etiam ante huius morbi exortum ſuboriri. Quippe tumores faciei & cutis ab humore melancholico pronaſcuntur, qui non tantum poſt hepatis intemperiem, verũ etiam ante eam colligi poſſunt. Eſt enim aliquando cauſa, aliquando effectus prædicti morbi. *Eraſtus Part. 4. Diſputat. contra Paracel.*

Manifeſtæ & generales qualitates carnium viperarum vel Galeni teſtimonio ſunt, exiccare valenter, digerere mediocriter, & excalfacere. Atra autem bilis, quę huius luis cauſa eſt calida & ſicca cum ſit, per contraria retundi poſtulat. Vere potiſſimum elephanticorum curationem aggrediuntur, primumque corpus in aliorũ fere omniũ diuturnorum morborum modum identidem purgant: deinde venam ſecant,

secant, si vires ferant, hinc ad viperas se conuertunt, quas alii aliter apparare solent. Omnes in hoc conueniunt, caput & caudam vt abscindant, dein interanea omnia ac cutem etiam ipsam eximant, postremo corpus ipsarum exquisite eluant. Quidam, quod casu contigit, imitatione confirmantes, in vini generosi dolium illas suffocentur, deinde vinum ægris nescientibus propinant. Alii medicinam ex viperis confectam, quam theriacam vocant, sæpius exhibent. Alii sale theriaco vtuntur, quod viuis viperis cum quibusdam aliis medicamentis in fictili nouo combustis comparatur. Alii viperas ipsas comedunt in pastillos redactas. Alii illas in anguillarum modũ apparatas exhibent. Atque hoc omnibus commune est, viperis tam diu vtendum esse, dum elephantia vel in lepram abeat, vel in totum desinat, in tenues auras difflante per cutem affectu. Galen. elephanticos aliquot ita se percurasse gloriatur: quia & incipientem morbum sola catharsi & phlebotomia vere & autumno pręscripta profligasse atq; propulsasse se venditat. Cuius autoritatem, tot seculis confirmatam, etsi non repudio, vix tamen quid de hoc remedii genere censuerit Fernelius, quidque partim dum is Lutetiæ floreret, partim post eius obitum expertus sum perpetuo silentio inuoluere possum. Elephanticos multos veterum imitatione cum viperarum vsu restituere maxima methodo studuisset Fernelius nemini in tota vita, vt erat in votis, successit: quod cum mihi indicasset, & à remediis omnib. siccantibus abstinendum esse nouisset, veterum medicorum authoritatem eius opinioni anteponẽdam ratus, & illorum pollicitis nimium forte addictus: theriacam elephãticis multis, quã methodo illi pręcipiunt, præbui, sed nullo prorsus profectu quæ res effecit, vt viperas ipsas aliter atque aliter apparatas experiri aggressus sim, quas tamen nihilo plus opis afferre comperi. Paucos (fateor) post dies cutis extima squammas & furfures remittit, tanquam elephas in lepram degeneret, videturque iuuare per initia hoc remedii genus, si solius cuticulæ rationem habeas, sed neque viscerum constitutio hocce modo melior fieri, neque verrucosa tubera intermori, neque crescentis cutis deformitas emendari solet: sed elephanticum virus, post viperarum vsum, è visceribus multo maiore quam vnquam impetu in cutim remeans, omnia symtomata sic exasperat, vt, aucta putredine, membratim dilacerentur ægri teterrimo fœtore. Neque enim pastilli theriaci, neq; venenatæ viperarum carnes, quouis modo præparatæ, siccam & terrenam partium constitutionem corrigere possunt, sed omnia deprauare & venenata pernicie inficere. Si quis tamen veterum authoritati tantũ tribuit, vt Fernelii & meam hanc experientiam vniuersis medendi legibus consentaneam suspectam habeat, ei facile sit qua ratione illi præcipiunt, viperarum vsum experiri. Tutissimam vtendi rationem hanc tradunt recẽtiores. Viperas præparatas in aqua cum hordeo decoquito, quo postea gallinæ alantur, dum implumes euadant. His ergo gallinis elephantici alendi sunt, donec comæ ac pili defluant omnes, & crassior cutis squamas & furfures remittat.

Palmarius, De Morb. contagiosis lib. de Elephantiasi.

* *
*

Observatio.

Viperæ ad Elephantiasim non minus quam apud veteres comprobatus vsus.

Habet vipera vim tota substantia, per quam efficit, vt extima pars corporis affecta, quasi serpentum senecta resoluatur, ac decidat. Pluribus autem modis datur, Theriaca enim, quæ ex ipsa conficitur, & deuoratur, & illinitur: deuorantur etiam pastilli, qui ex eadem parantur ad theriaces compositionem, bibitur & vinum in quo iacuerit, præsertim vbi prius caput vna cum cauda fuerit præcisum, & detracta intestina ex aluo: quod non tantum relatum fuit à Galeno, sed frequentatum Romę memoria nostra à Gilberto medico Germano, qui & se, & alios, hoc vitio laborantes eo curauit. Comeditur etiam caro viperæ ex albo iure, cum anetho scilicet, sale, oleo, & porro, ex aqua elixa ac probè cocta, sed caput prius abscinditur & cauda vsque ad quatuor digitos, deinde detrahuntur interna, & cutis adimitur, quod restat, aqua plurimum abluitur, & coquitur quemadmodum diximus, ac deuoratur ab ęgrotante, cui deinde extima cutis cũ toto vitio decidit, restatque caro non amplius dura sed mollis, perinde ac si cancris ac locustis, & reliquis ostracodermis externum tegmentum adimas. Parantur præterea & ex vipera sales, quos theriacales vocant, quibus vtiliter alimenta condiuntur quæ ab eiusmodi ægrotantibus deuorantur. Paratur postremo loco ex eadem angue etiam oleum, quo maxima cum confeẽtentia elephanticorum cutis vlcerata inungitur. *Vidius Med. Part. 2. sect. 2. lib. 5. cap. 8.*

Observatio.

Ranarum palustrium vsu elephantiasis curata.

Nonnulli Elephantiasi ac Lepra inquinati morbum vicerunt frequenti ranarum palustrium vsu: nimirum mitigato sanguinis feruore, ac melancholicæ adustione emendata. Quod de ranis intellige quæ saliunt, & non repunt, & lente progrediuntur: nam venenatæ sunt. *Mizaldus.*

Observatio.

Notio & curatio recens natorum infantium Elephanticorum.

In fœtibus recens natis ab elephantica prominent tres vesicæ in planta pedis, quæ sunt acu configendæ, vt fœtus ipsi ab elephantiasi vindicentur. Hæc sunt vsu comprobata. *Iacobus Douvetus Apol. libr. 1. cap. 7.*

Observatio.

Recentis Elephantiasis remedium certum.

Elephantiasim frequens vsus Vlmi curat, modo sit illa recens. Vidi adolescentem natum 18. annos, factis faciendis, decoctionis Vlmi vsu tandem conualuisse, dum ea pro omni potu vteretur in quolibet pastu cum pauco vino albo. Eo enim potu tanti sudores mouebantur graueolentes vt vix illos custodes ferre possent, viscera præterea purgabantur magna vrinæ crassæ & nigricantis copia.

Idem loco citato.

Observatio.

Ad Elephantiasis curationem remedium plane nouum.

MOryngæ arboris radix probe nota est Elephantiasi laborantibus, quorum plurimos eius cõtinuo vsu sanari perhibent. *Christophorus à Costa lib. Aromatum.*

Observatio.

Ex Larice præseruatio & remedium certum.

Fiat balneum ex decocto ramorum & turionum arboris Laricis. Aquæ item potio ex ramis & turionibus Laricis extillata est efficacissima. Quinetiam domus vel conclauis ex Laricibus constructa suos colonos etiam Elephantiasi obnoxios ab ea tuetur, & præseruat. *Ex Parad. Montuus in Chirurg. cap. 33.*

Observatio.

Ob incuriam à lepra liberatus.

MEmini Onofrium Tedaldum pro mortuo à Medicis derelictũ incidisse in manus nostras, non quidem vt curaretur (id enim factu impossibile videbatur) sed vt satis amicorum opinioni & ægro ipsi fieret: Lepra hominem male habebat: & febricula insuper vrgebat. Quam quod solidas animalis partes occupans quasi habitũ inducat, Græci ἑκτικὴν vocant. Tantumque inhæserat solidis membris hæc febricula, vt macie & tabe consumta carne, nihil nisi pellis & ossa superessent. Quin & in neruis crurum tanta item contractio facta erat, vt calces natibus inherescentes extendi nullo modo possent. Indulgens itaque hominis voluntati, permitto vt omnibus omissis legibus suo arbitrio viuat. Aduentante igitur vere, cum iam nux plurima tenuiore cortice vestiretur, his vesci cœpit. Et cum omne aliud cibi genus fastidiret, non vna alterave contentus etiam supra centum singulis diebus comedebat, pane licet modico adiecto. Quo factum vt & venter fluere cœperit, & stomachus nihil continere: sicque frustula integra deiici, vt concoctio in eis nulla appareret. Hoc itaque incurioso & licentiore victu vsus ad æstatem vsque processit. Quo tempore citrullos, angurias, peponesque comedens, nullum præterea cibum deuorabat, sed & ea cruda & incocta omnia deiiciebat. Peracta autem iam fere æstate refici cœpit, & corpus quoquo modo resumtum ad habitum suum reuertitur, quod sicco & calido morbo humidis & frigidis præsidiis superato, quem ratio & diligentia curare non poterat, incuria & temeritas ad pristinam redigeret sanitatem. Quia biennio feliciter vsus, incurioso postmodum victu & inutili libertate in eundem recidit morbum. Quo demum absumtus paucos post annos è vita discessit. *Beniuenius cap. 21. Abditor.*

Observatio.

Elephantiasis per balnea curationes mirandæ & horrendæ.

ÆGypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam. *Plinius lib. 26. cap. 1. N. H.*

Accipe secundinam post exitũ fœtus, superaspergatur sal nitri: postea patiens in balneum ponatur, & cum prædicta secundina locum morphæatum fortiter fricet, faciendo bis vel ter, indubitanter curat. *Arnoldus de Villa Noua in lib. de curandis morbis nondum impresso.*

Balneum primogeniti filii, vbi illius sanguinis sunt reliquiæ, vt experimento vidi, leprosos mundat. Causa à sympathia, mea sententia, quærenda est. Corruptior n. sanguis per arterias & venas ingressus, corruptum attrahit. Est autem sanguis, qui à partu effunditur, & potentia qualis noster, & corruptior, & viribus adhuc partus ac pueri calidior: quocirca vehementer vngat ac purgat & extinguit, velut radii solis ignis flammam obruunt ac euanescere cogunt. *Cardanus lib. 12. De subtilitate.*

Referunt leprosos balneo eius aquæ, in qua cadauer ablutum sit, sanari. Sed de qua lepra agatur haud compertum est: quædam enim scabiei pessimę species est, alia ipsa elephantiasis. Similiter neq; obseruatum est, an semper id contingat, an forsan aliquando fortuito: ratione tamen res ipsa non caret, nam materia, quæ ad cutim propelli solebat, antipathia cadaueris à natura non amplius propellitur. Indita enim est hæc ratio contrarietatis, etiam in insectis, & eo magis in perfectioribus animalibus, & maxime equis ac canibus, vt odorem mortuorum sui generis refugiant: quanto magis humana natura, quæ admodum sensu prædita est, atque eo exquisitissimo. Itaque occulta vi natura non amplius audet transmittere exterius humorem peccantem: atq; eo magis si hæc patiente, hæc sciente fiant. At dices, retenta ergo maioris morbi causa erit? non, nam colligitur & vna emittitur per aluum aut sudorem, aut alia via: in quibusdam concoquitur: calor enim internus validior est. In quibusdam non sæuit, quia exigua res est: sed in cute, ob aerem, ob imbecillitatem, ob molestiam pannorum multum affligit, & amplum spatium occupat, & profundius depascitur. In quibusdam aliis diu latet, augetur, cogitur: & si malum accedat regimen victus, nec purgatio adhibeatur, tandem occidit. *Idem l. 8. c. 44. De Variet.*

Observatio.

De atra bile & lepra.

CVm Mediolanum sub finem anni 1534. rediissem, inops & omnium egens, quo me fortuna compulerat: neque enim solum in collegium receptus non eram, sed etiam ab illis oppugnabar, grauique omnium (fato quodam) inuidia laborabam: nõ amici, non res, non affines: sed ab omnibus desertus, illum Sinopensem Diogenem imitari, imo potius referre videbar: forte fortuna obtigit, quod Cauenagus ad curam Principis accersitus, dimisisset eos phratrios qui Canonici vocantur (sunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibusdã appellantur, nobilissimi) atque illi medicum quærerent: Franciscusque Gadius tum templi collegio præpositus, quadam antiqua familiaritate mihi notus esset, suadente etiam Cauenago ipso, me pro collegii illius medico eligeret. Ipse autem loci antistes Gadius, tum iam biennio toto & atra bile & Græcorum lepra detinebatur: nec vllis auxiliis, quãquam à clarissimis viris curatus, leuari, nedum sanari potuerat, adeoque eum morbũ moleste ferebat; vt dicere soleret, malle se mori, quã tam grauiter affligi. hor-

hortabaturque me vt etiam periculosa tentarem remedia, quandoquidem secura nihil profecissent. Verum felicior fui ego, quam illi expediret: namque ptisanæ assiduo vsu, & carnium testudinum, leuissimis alioqui medicamentis satis interdicta consuetudine, eum sex mensium spatio ita ab vtraque affectione curaui, vt nunquam postea nec atra bilis ex mœrore animi, nec scabies ex mora sex annorum quibus in Diomedea insula captiuus superuixit, redierint. Sed, vt dixi, expediebat illi vt potius Themison aliquis fuissem, quam Hippocrates. Septimo enim post, aut ad summum octauo anno, qui rex vocabatur apud suos, ab eisdem captus, misera multa primum passus, & sub terram viuus defossus, vt crimina fateretur, tandem in vinculis in excelso atq; edito loco animam reddidit. *Cardan. curat. Admiran. num. 1.*

Observatio.

In fœda morbosi corporis constitutione, vbi occultam foueri elephantiasim suspicio erat, quomodo curatus sit æger homo plebeius

SEcta primum cubiti vena communi, sequentem quotidie hausit potum hora matutina. Recipe rad. polypod. vnciam j.s. lapath. acut. integri, cichorii cum rad. summit. lupul. ana M. j. scabiosæ, veronicæ, fumiterræ ana M. ij. flor. borraginis, buglossæ ana M. s. liquiritiæ rasæ vnciam s. passul. enucleat. vnciam j.s. Coquantur in aqua riui ℔. iiij. donec absumatur medietas, admiscendo in fine decoctionis senæ Alexandr. mundatæ vncias duas, epithimi vnciam j. nocte relinquantur in infusione, & à valida expressione adde syrup. de succo fumariæ vncias iiij. fiat potus. Postea hoc vsus fuit balneo frequenter: Recipe scabiosæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acuti integri, furfurum triticeorum ana M. iiij. maluæ M. vj. in cacabo aquæ bulliant, ad balneum. Deinde se eo inunxit linimento: Recip. succi scabiosæ, veronicæ, fumariæ, lapathi acut. ana drach. ij. aristolochiæ rotund. vitrioli Romani ana drach. ij. s. sal. nitri drach. j. lithargiri argenti drachm. iij. aluminis scrup. ij. sulphuris vnc. s. ol. laurini, axungiæ porc. ana vnc. ij. oleum & axungia cum succis coquantur ad eorum consumtionem, inde misceantur reliqua ad liniméti formam. Brachiis & femoribus affigantur cucurbitæ cum scarificatione. Cauit à multum salsis, fumo induratis, lacte crebro casei vsu, cereuisia recenti, turbida & acida, vino rubro, ab iis quæ diutius in aceto fuere asseruata, demum ab omni intéperantia in victu atque animi affectibus. *Wierus libro obseruation.*

Observatio.

Castratione ab Elephantiasi liberati.

NOuimus quosdam audaciores qui sibiipsis testes ferro resecarunt: castratis enim nõ in peius malum ipsum procedet. Neq; n. temere reperias, inquit Archigenes, vllum aliquem castratum elephãtiasi laborantem, neq; ita facile mulierẽ: Quare etiam quidam ex confidentioribus Medicis manum admouerũt, & quotquot sane ex his ex sectione periculum euaserunt, per consequentis curationis vsum perfecte ab hac maligna affectione liberati sunt. *Aetius Tetrabib. 4. serm. 1. cap. 122.*

Valescus de Taranta castrationem in hoc casu valde probat, nec ego eam improbandam censeo. Testium enim amputatione euitantur homines in morbum proni, sicque in fœmineam naturam degenerant, & hepatis sanguinem assantis ardore restincto, humidi & frigidi euadunt: quæ temperies elephanticorum intemperiei calidæ & siccę toto est genere contraria, adde quod sublata elephanticis gignendi facultate tollitur ea huius mali contagio quæ per prolis propagationem in humanum genus serpit & effunditur. *Pareus operum suorum lib. 19. cap. vltimo.*

Observatio.

Lienem humanum analogia quadam non tam ex tuberibus quam eiusdem colore elephanticos referre.

LIenis superficies non ita exacte, vt iecoris aut renum, læuis est, sed obscuris quibusdam leuiterque prominentibus tuberibus, ad eam fere formam qua elephantiasi morbo insigniter laborantium cutis, varie extumescere consueuit. Neque illi solum inæquali cutis superficiei lien tuberibus respondet: verum etiam colorem illius affatim exprimit. Parisiis enim in Diui Lazari monasterio, & in plerisque superioris Germaniæ agris, & alibi quoque, elephãtiasi morbo affectos vidi nigricantem lienis humani colorem superficiemque ita exquisite referentes, ac si quis ex liene eos confinxisset. In homine namque hoc viscus atro quodam & perquam obscuro colore nigricat: in cane autem splendidius plerunque ipso iecore rubet. Sues vero & boues albicantẽ magis lienem ostendunt. Deinde eiusmodi colorũ discrimen non in lienum tantum superficie, verum & in ipsorum quoque corpore vtcunque occurrit, siue crudi, siue cocti lienes examini adhibeantur. *Vesalius lib. 5. cap. 9. de corp. hum. fabrica.*

Observatio.

De Elephanticum simulante.

VIx annus exactus erat, cum Vitreum in Britannia Gallica appulit mire versipellis mendicus, qui occupatis statim templi foribus merces suas explicuit, ricam nempe minuta stipe, qualis in pauperes erogari solet onustã, ligneum doliolum, & crepitacula, quæ dextra manu cõprehensa magno strepitu ex interuallis concutiebat. Facies illi crassiorib. pustulis conspersa assurgebat, confictis fabrili glutino ex rubro, elephanticorum in morem, liuescente. Hæc eum persona horridum aspectu, omnibus miserabilem reddebat, quod causæ erat cur illi quisq; de suo erogaret. Tum frater meus Ioannes Pareus Chirurgus se illi propius admouit, quæsiuitque ex quo tempore tam diro morbo correptus esset: ille obscura voce rauca respondit, ab vtero se materno elephanticum prodiisse, elephante tam diro sibi vtrumque parentem mortuum, vt membra frustratim conciderent. Cæterum laneã circum fauces fasciolam habebat, quia manu lęua sub pallio cõstricta guttur sibi sic arctabat, vt simul multus sanguis ater in faciem assurgeret, & vox vix vi erumpens magis raucesceret: continere tamen se non potuit, quin inter loquendum ducẽdi liberius aeris gratia fasciam remitteret. Quod postquam animaduertit frater

fraudem subesse ratus, à magistratu impetrauit vt sibi liceret hominem verène elephanticus esset probare & examinare. Primum igitur ipsi fasciam ceruicibus circumfusam exemit, inde tepente aqua faciem lauit, sic vt ficta & glutino coagmentata tubercula dissoluerentur, faciesque vitii omnis expers, naturali & bono colore ac charactere renideret. Totum inde ipsi corpus renudauit, anxieque vestigatis & lustratis omnibus membris, nullum elephãtis signum vniuocum aut æquiuocum comperit. Quod postquam resciuit magistratus, comprehensum ipsum, & in vincula coniectum, iterum tertiumque per vrbis compita flagris cædendum, pendente in pectus doliolo, in dorso vero crepitaculis tortori tradidit, addita perpetui exilii pœna. Accidit dum tertia nundinali die cæderetur, vt per iocum conclamaret populus, ne vereretur enim gnauiter cædere, qui se elephanticum professus, nihil plane sentiret: acclamatione vrgentis populi accensus carnifex adeo cædendo inuectus est, vt paucis post diebus miser ille & mendicus flagris interierit, dignus profecto tali mercede. Nam impostorum genus, præterquam quod tanquam ignauum fucorum pecus, hoc vel illo morbo miris modis simulato, alieno labore otiosum viuit, tum etiam non raro coniuratione facta, proborum & frugi ciuium vitæ & fortunis insidiatur. *Pareus lib. 24. cap. 18.*

DE LVE VENEREA.

ESSENTIA, CAVSAE, Curatio.

OBSERVATIO.

Morbi Indici, Gallici vulgo dicti, natura, causæ, & curatio.

NOVVM morbi genus, anno salutis nonagesimo sexto supra mille quadringentos à Christiana salute, non solum Italiam, sed fere totam Europam irrepsit. Hoc ab Hispania incipiens per Italiam ipsam primum, tum Galliam, cæterasque Europæ prouincias late diffusum mortales quamplurimos occupauit. Incipiebant enim pustulæ genere diuersæ in genitalibus membris; licet interdum, sed rarenter in capite: & inde per totum corpus diffundebantur: Aliis quidem planæ minimeque extantes, sed scabræ tamen in superficie & colore subalbidæ: à quibus squamæ resoluebantur, & caro sub his corrosa apparebat. Aliis varis similes, figura rotundæ: & ab his quidem squamis leuioribus resolutis prominebat caro rubicundior, ex qua virulentia fœtens & grauioris odoris profluebat. Nonnulli vero latioribus corripiebantur pustulis, sed quæ supra cutem non intumescerent, crassiores squamas habentes; ex quibus etiam virulentia copiosior emanabat, & amotis squamis caro apparebat obscurior ac subliuens, quæ inulcerata roderetur. Quartum genus erat, quod subalbidis squamis amotis cicatrici simile remaneret, à quo profluens interdum sanguis difficultatem sanationis ostenderet, & similitudine siccam scabiem repræsentaret, cæteris omnino deterius: & licet minus eroderet, serpendo tamen variis & intentatis insidebat locis. Hoc autem morbi genus plebem plurimũ seruosq; afficiebat, ex nobiliorib. vero paucos. Subsequebãtur huiusmodi pustulas, licet etiam interdũ præcederent, articulorum dolores, qui non minore cruciatu torquerent, ac senescentibus iam pustulis plurimum inualescerent. Quod si medicamentis compingentibus intrinsecum quis conaretur extrudere humorem, continuo exortæ pustulæ in gula & ore ægrotos male habebant. Ex quo etiam nonnulli ob incuriam medentis mortem obibant: aut, quod proximum est, erosis faucibus, difficillime sanabantur. Has autem nos impetiginis esse genera, quas Græci λειχῆνας vocant, iudicauimus. Quem etiam morbum Plinius, quod ex accepto osculo mentum venaretur, Mentagram appellauit. Huius vero & Celsus quatuor species esse dixit, rubricam, scilicet, & nigram: tum & quæ serpendo procedit & quæ item bullulas varis similes habet. Materiam autem harum pustularum diuersam quidem sicuti diuersa sunt genera, iudicamus. Interdum enim acuta humiditas sanguini mixta & erodens dominatur: Interdum crassior, tenuiore parte absumpta, & ad atram bilem versa: Nonnunquam etiam atra ipsa insurgit bilis, quæ ab acutiore humiditate non absoluitur, & cutem perforans carnem erodit. Pari quoque modo exusti humores ad naturam atræ bilis inclinantes efficiunt: qui si densioribus occurrant membris, quæ perforare nequeant, figuntur ibidem, & dolores excitant vehementiores donec resoluantur, aut tandem erumpant in pustulas: quæ etsi alioquin fœdæ, & ad sanescendum difficiles, sine vllo tamen dolore, vt atræ bilis natura est, infectos premunt. Ex quo fit, vt qui eiusmodi afficiuntur pustulis, imperitis sese medicis nonnunquam curandos tradant. Quibus ægritudinis huius causas penitus ignorantibus dum inter mali initia compingentibus vnctionibus illis mederi festinant, sæpe eos aut in mortem, aut saltem in deteriorem, vel etiam penitus in insanabilem compellant morbum. Nam cum huic malo causæ insint difficiliores, & quæ vix remoueri queant, vt non sine magno labore, ita nec sine diuturnioris tẽporis spatio sanescere potest. Quare qui ex his festinã sanitatem quærunt, mortem plurimum, vt iam dictum est, aut saltem diuturniorem morbum nanciscuntur. Si quis igitur, huiuscemodi malo vexatus, sibiipsi citra omne discrimen consulere, ac certam sanitatem acquirere cupit, his vtatur medicamentis atque consiliis, quæ à nobis infra ponentur. Asserunt peritissimi Medici, si huiuscemodi morbus toto diffundatur corpore, iisdem medicamentis curationem suscipere, quibus & lepra curatur. Quare cum iudicaueris sanguinem his misceri humoribus, deducique eos cum sanguine posse, optimum præsidium erit, sanguinem illico de vena media, quam Nigram Medici vocant, mittere. Cõtra vero si ineptos, & qui cum sanguine minime fluere possint existimaueris, æquare eos ac deducere medicamento debes. Non inutile tamen fuerit hirudinem, quam sanguisugam vocant, aut cucurbitulas, ea parte affigere, qua æger magis vrgetur. Præsidi indigentiam indicant, habitus corporis, rubor in loco, tumor venarum, & si pustulæ sanguinolentæ sunt. Postea vero ad ea medicamenta confugiendum, quæ materiæ partem deponant: quod certe felicius fiet, si aluum duxeris eo medicamento, quod

quod habet Myrobalanorum omnium partes duas, radicis Barbari partem vnam, agarici, polypodii, singulorum partem mediam, succi fumi terræ, senæ, & vuæ passæ, singulorum partem quartam. Quæ tudicula attrita bulliant in aquæ libris sex, donec quarta defecerit pars. Tum decolata comprimantur, & additis mellitis libra, scammoneæ vnciola, & siliquæ Ægyptiacæ vnciis duabus paruo igne in vnam redigantur compositionem. De qua deuoret æger vnciolam mediam. Demum aggredi debemus potiones materiam æquantes, vt ex fumo terræ, endiuia, aceto, saccharo, limonum citrique acido succo. Aut eã, quæ habet Myrobalanos omnes, fumum terræ, endiuiam, buglossam, melissam, borraginem, violas, absinthium, thamarindum, epithymum & rosam. Quibus additis succo fumi terræ atque saccharo bulliant, & ad potionis formam redigantur. Materia tandem æquata deducatur aluus medicamento potentiore, quod deponat humorem quem excernere volueris: sicuti sena, polypodio, albo veratro lapide stellato, scammoneo, compositione filii Amech, Inda, & aliis multis quæ doctores extollunt: dummodo non obliuiscaris nutrire ea in lactis aqua: quæ siue in potione, siue buccella accipies, optimum & excellẽs auxilium inuenies. Verum quia humor non vna tantum vacuatione excernitur, iteranda hæc sæpius erunt. Vltimo loco ea sunt aggredienda præsidia, quæ extrinsecus adiuncta etiam conferre possint: vt in crassiore & glutinosa materia quæ incidunt: in tenuiore, quæ resoluant: in media, quæ vtramque operationem concilient. Mollire interdum & dolores remittere opportunis præsidiis conuenit. Hoc autem malum tollit acida pars citri, gummi arabicum, gummi nucis plurimæ, storax liquens, & sinapis, si aceto liniantur. Saliua quoque hominis ieiuni, præsertim quæ dentibus inhærescit, præsentaneum remedium est. Aqua sulphurea, aqua salita, & maris spuma, succus psyllii, oleum ex frumento, & ex violis, storax & pix, armoniacus, helleborum, gummi rutæ, lithargyrium, tutia, resina pini, argenti spuma, & cerussa. Serapion autem nitri partes duodecim, sulphuris partes 14. excipiebat resina copiosa, eaque vtebatur. Alii minio sinopico ceram & oleũ ex rosa addunt, & eo inungunt. Nonnulli vero resinam terebinthinam, argentum viuũ, masticem, litargyrium, cerussam, thymiamaque excipiunt myrtino oleo & larido: & eo inungentes sudare ægros cogunt. Nec postremo desunt qui fateantur se ex solo potu medicamenti, quod habet laccam lotam, aloen ac myrti coctionem, ex eiusmodi ægritudine sanos euasisse. *Beniuenius cap. 1. de Abditis.*

SPECIES.

OBSERVATIO.

Morbus venereus nouus, Borozail dictus, partes genitales potißimum infestans, diuersus ab eo qui vulgo Gallicus dicitur.

REfert Theuetus, in vtraque ora fluuii Senega multa esse Regna, præsertim in ea, quæ meridiem spectat, Regnum Mely, in ea quæ septemtrionem Regnum Tombotu. In his periti sunt Medici multi, quos bisrains appellant. Morbus qui illic frequentius grassatur Borozail nominatur, aut zail Æthiopum lingua, qui ex immodica venere, cui multum obnoxii sunt, ortum habet. Genitales partes potissimum is occupat, in homine Asab, in fœmina Assabatas nominatus. Ad huius morbi curationem decoctis multis vtuntur, sed potissimum decocto herbæ, quæ Achanaca dicitur. Huius folia bifurcata & acuminata sunt, Brassicæ amplioris foliis simillima sed non ita crassa, & tenuiore costa. In horum medio fructus nascitur, oui magnitudine, colore luteo, quem Alualꝺ nuncupant, alii lesach, nomine serpentis concoloris. Fructus is magno apud eos est in pretio. Tota planta tibiæ hominis crassitudine. Ea in morbis curandis vtũtur, perinde ac nos Guayaco. *Theuetus tom. 1. Cosm. lib. 3. cap. 2. & histor. plant. Lugdunens. lib. 18. cap. 132.*

SYMTOMATA ET CASVS VARII.

OBSERVATIO.

Lue venerea laborantium vena vsque adeo pituita infarctæ conspiciuntur, vt reliquum sanguinem plurimum superet; quemadmodum etiam musculosæ & dolorificæ partes.

PLures homines mortuos in hospitalibus secui, qui viuentes morbo gallico laborabant, in quibus venæ per vniuersum corpus plenæ erant pituitosa materia alba. Quæ pituita in quantitate longe superabat sanguinem, & loca etiam dolorosa madebant eadem materia pituitosa: imo in aliquibus omnes lacerti madebant ista iam dicta materia, & venæ quoque (vt dixi) repletæ erant illa materia. *Nicol. Massa Epist. 30. tom. 1.*

OBSERVATIO.

Gallicosis internas partes vlceribus quandoque scatere.

NOn in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores qualq; partes, in ipsaque viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribusque fœda. *Fernel. lib. 2. cap. 14. de Abdit,*

Annotatione dignissimum est, quod monet Fernelius, non in externis tantum & conspicuis partibus figi malum, verumetiam in internas corrumpere. Visa enim sunt in apertis cadaueribus fœda vlcera & pustulæ in ipsis visceribus: haud secus ac exanthemata per morbillos eadem afficiunt. Noui ego plures, quibus ex variola magna, non solum trãchea, sed & pulmo ipse fuit exulceratus. *Ioubertus lib. de Variola magna cap. 4.*

Fuit iuuenis, qui maximis tenebatur doloribus lateris dextri. Nullum ei remedium proderat. Postquam vero mortuus est, facta secandi potestate, animaduersa est cicatrix circa genua: vnde facta coniectura eum Gallico morbo laborasse. Aperto corpore, inuenerunt quod morbo Gallico etiam interius totus laborasset: in diaphragmate videbantur maximæ pustulæ. Vbi autem fuit dolor maximus, dum viueret, ibi stomachus habuit cauæ manus instar pustulam, & insuperincumbente cauo hepatis similem aliquam pustulam, vt vna alteram comprimeret. Ex schedis Cl. V. Gesneri, communicante D. Casp. Wolphio.

OBSER-

Observatio.

Iecinoris tunica à morbo Gallico erosa.

Ex morbo Gallico in quodam iuuene Romano ex patricia gente totam fere iecoris tunicam ambientem vidimus erosam, de qua nunquam viuens conquestus fuerat. *Alex. Benedict. cap. 23. lib. 13. de Curand. morb.*

Observatio.

Gallicosorum hepata aliquando vitiata esse. aliquando non.

Existimarunt non inferioris classis autores, Gallicum consistere in soluta vnitate hepatis: quod falsum esse cognouerunt peritiores anatomici: qui hepata infectorum marium & fœminarum diligentissime secuere, neque vllam continui solutionem cognouerunt in eorum visceribus. Quanquam alii testantur se ex anatome percepisse iecur viri infecti scabie & pustulis veluti quibusdam affectum. Atq; ego memini vidisse, cum 18. ætatis meæ annum agere, meretricis insignis sectionē Patauii, cuius hepar altera ex parte scabiosum pene totum erat, cū tamē nil aliud, incidentibus magistris, aut intrinsecus aut extrinsecus appareret, quod præter naturam extaret. Fœmina erat pinguiusculi habitus, candore corporis eximio prædita, cui amator Zelotypiæ causā gulam fregerat. Quia vero satis constabat, eam meretriciā artē exercuisse forte 30. annorū spacio (agebat autem illa annū 46. vt ferebatur) oēs eā non semel tantum, sed pluries morbo gallico laborasse: & vt erat benefica, & rerum suarum liberalis, eam putabant sua plurimis poscentibus, atque requirentibus, bona distribuisse. Interea secatur mulier, extruditur iecur, rei exitus summa cum attentione expectatur. Factum autem est, vt intuentibus nobis, nulla in visceribus noxa visa fuerit, præter scabiem in conuexa iecoris parte. Hæc autem etsi vera sunt, raro tamen id euenire testatur anatome & experientia: ad quam transmittendi sunt illi, qui de hac re ancipites esse non desinunt. *Bernardinus Tomitanus lib. 2. cap. 13. de morbo gallico.*

Observatio.

Historia mulieris, quæ fœtum edidit crustosis vlceribus vndique scatentem, cum eius coniunx morbo gallico affligeretur, ipsa vero sana semper visa esset.

Noui, dum Patauii iunior artium studiis nauarem operam, quod vxor cuiusdam iurisconsulti, qui morbo gallico affligebatur, cum ipsa nunquā signum aliquod contractæ illius labis haberet, sed semper omnino integra fuisset, fœtum tamen edidit crustosis vlceribus vndiq; scatentem. *Trincauella lib. 11. cap. 17. de rat. curand. partic. corp. affectus.*

Observatio.

Seminarium morbi gallici, aliquandiu latere, & post vigesimum aut trigesimum annum denuo repullulascere.

Tempore lues venerea reuirescit, recurritque interdum post trigesimum annum, tantoque interuallo mali fomes quasi sepultus delitescit. Et nihilominus, q tū expertos mali prorsusq; expeditos se putant, alios, cum quibus concubuerint, contaminant, prolemque gignunt ea lue conspersam: indicium profecto, tum temporis mali fermentum in venis, in ipsisque partibus reseruari, & vt dicere solent, in ipsis quasi medullis latere. *Fernelius lib. 2. cap. 14. de abditis rerum causis.*

Morbum Indicum reuerti post triginta annos à curatione Ingrassias se vidisse refert: ego sane post viginti duos, & occidisse, *Cardanus comm. ad lib. Hipp. de Aliment. pag. 266. edit. Basil. in 8.*

Observatio.

Morbum gallicum aliquando degenerare in Elephantiasin Græcorum.

Quod omnem admirationem exuperat, an non ex syphilide morbo sæpe in Elephantiasin transitus fit? id ego asserere sancta fide possum, plurimos me vidisse, qui ex lue venerea neglecta aut potius celata, in Elephantem ceciderunt. *Valleriola lib. 5. obseru. 7.*

Observatio.

Morbi gallici symtomata veteribus quoque medicis cognita fuisse.

Lvem veneream hunc morbum nunc rectius recentiores appellant, citra alicuius gentis inuidiam. Tametsi autem ab eo bello quod Carolus Gallorum rex cum Alfonso rege ad Neapolim gessit, anno 1493. & 1494. plurimum sæuierit, & tunc primum natus videatur: nonnulla tamen, quæ huius symtomata habentur, multo ante Medicis cognita extitere. Nam & ab immundis & sordidis mulieribus iam olim nonnullos vitia quædam contraxisse testantur Guilhelmus Salicetus, Bernardus Gordonius & Valescus Tharantanus, quorum hic vixit anno 1418. Salicetus vero claruit circa annum 1270. Bernardus Gordonius medio tempore: omnes autem ante morbi Gallici aut luis Venereæ nomen orbi cognitum. *Dodonæus in annotat. ad cap. 1. Beniuenii de Abditis.*

Observatio.

Caluariæ putrefactione, ex Lue Gallica profecta, Epilepsia insecuta, quæ vstione sublata est.

Vidimus Barcinonę militem Hispanum, qui cum ex lue gallica in putridam Caluariæ cariem incidisset, non multo post cœpit frequenter ac vehementer Epilepsia infestari, quam tamen (licet iam annum quadragesimum suæ vitæ ageret) nunquam antea expertus fuerat, a quo symtomate is non multo post fuit penitus liberatus beneficio vstionis cum ferro candente, atque aliorum præsidiorum ex consilio nostro adhibitorum, quæ putridam caluariæ cariem sustulere, ex qua parte credidimus nos interdum ianici admodum prauę guttulam supra duram cerebri membranam descendere, & ita contractionis ac concussionis ad eiusmodi molestiam propulsandam occasionem afferre, atque Epilepsiam excitare. Nec quicquam in hac parte obstet, quod Cerebrum sit pars sensu destituta, & ita vel propriam quam in se continet, vel aliunde recipit vitiosam materiam percipere non valeat, nam licet hoc verum sit de illius substantia, exquisite tamen sentiunt duæ membranæ quibus tegitur

regitur, veluti & neruorum initia quæ ab eo oriuntur, quæ partes vbi molestiam percipiunt contrahuntur aut concutiuntur, & vna cum ipsis etiam ipsum Cerebrum, non secus ac faciunt musculi in rigore primos insultus intermittẽtium febrium consequente, qui & ipsi quatiuntur, vt vapores & molestos succos detrudant, qui per carnes sentientes deferuntur. *Vidus Vidius iunior lib. 2. cap. 18. de Curat. membr.*

Observatio.

Gallicosi craneo aperto, deprehensus Curculio supra duram matrem, quo ablato, æger à diuturno capitis dolore liberatus est.

Ego quendam noui lue gallica aliquando infectum, qui cum probe curatus esset, tamen longo & diuturno capitis dolore cum affligeretur, nec vllis remediis dolor ille curari posset, tandem Bononiæ (vbi tunc agebam) craneum per chirurgũ expertissimum, in frontis parte superiori, in qua dolor hærebat, apertum est, ac sub eo inuentum supra duram matrem (vt vocant) nigriusculum quid instar Curculionis (Curculio vero vel Curguleo, vt noster amicus Hadrianus Iunius annotauit in suis nomenclaturis, Varroni vermis frumenta exinaniẽs dicitur, vulgari nostra lingua Ein Calender) qui vermis cum ablatus esset, dolor iste capitis miraculi instar cessauit, neq; amplius rediit, vt æger nobis narrauit. *Forestus scholio obs. 2. libr. 9.*

Observatio.

Decennium post Alipticam & Hydrargyri inunctionem Gallicosus recidiuam incidit, sincipite diuturno dolore infestato, eodemque osse computrescente, accedente vtriusque meningis putredine, & abscessu cerebri excitato, sine febri ægro confecto.

Anno à Christo nato 155[illegible] Coriarium quendam, tonsor, vt inuiserem, rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos amplius decem post curationem per Hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus, repente tamen exorto in sincipite dolore diutius perseuerante, non modo eius partis os totum paulatim computruit exesumq; est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est, vnde magna puris copia (miserabili visu) per multos menses non ex ea tantum parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febri corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. Quo tempore mors repente hominem diu misere afflictum è medio sustulit.

Alios complures vidimus non minus crudeliter excarnificatos, ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre: nisi forte dolorum vehementia aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur. Quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamẽ, vt parum in his versatus & exercitatus existimare posset, in hecticam degenerat, sed remediis quæ luẽ eiusque symtomata tollunt, interdum etiam febri aduersis delitescit. Huc quoq; spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis, sæpe imposuit; eos, qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægre adeo medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quam ante, facile perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio: nonne à frigida quadam causa hæc proficisci existimet, quæ non modo corporis nostri natiuum calorem ita obtũdit, vt ęgre postea catharcticum è potentia in actũ reducat, sed & partes omnes humoresque ita refrigerat & humectat, & in similẽ sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem cõcipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haud quaquam tantis operibus excelleret. *Fernelius lib. De Lue Venerea cap. 7.*

Observatio.

Gallicoso cuidam internæ partes palati cum adiacentibus adeo vitiatæ, & tandem subito gangræna affectæ, vnde non tantum gurgulionis particulas, verum etiam ipsius cerebri quædam magna cum fœditate expueret.

Vicentius Boniuentus, patricius Clodiensis, à iuuentute omnibus carnis voluptatibus addictissimus, indeque quasi consumtus: ita tamen arrogãs, vt omnes præ se vno agrestes ignobilesq; prædicaret: postquam quinquies ligni sancti, sarsæparillæ, Mechoacæ decoctum assumsisset, terque, sed frustra inunctus fuisset: tandem cuidam meretriculæ, medicinam peruertenti, se curandum tradit. Quæ quidem illum bene merentem talique medica dignum ita tractauit, vt magna inflammatio in palato, in osse cribroso, in columella & partibus omnibus illis adiacentibus, à mercurio male extincto & aliis corrosiuis facta, subito in gangrænam, & mox in cancrũ verum affectus terminauerit, adeo vt quotidie aliquid ex partibus illis corruptis & putrefactis excrearet, & gurgulione, partibusque vicinis primo eiectis, eousque progressum est, vt & demum cerebrum ipsum excreata per os expueret maximo cum fœtore. Quod proinde mirandum est, cum dixerit *Hipp. 6. aph.* 18. Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, &c. lethale esse. Verum *Gal. eo in commento* asserit, se experientia vidisse in Smyrna cerebrum valde vulneratum, sanatum tamen fuisse: quod etiam multo melius testatur ipsemet *primo de sympt. caus. cap. 2.* ita vt cerebrum sicuti reliqua membra solutionem continui pati possit. Cum itaque præfatus Vicentius condignas dedisset pœnas, tandem meretricula illa Medica sua sese vino ingurgitante & cum aliis debachante in cupa miserime ipsis omnibus nescientibus obiit. Ego interim Medicus conductus cum ibi, Clodiæ nimirum, essem, haberemque aperiendi corpora amplam authoritatem nemine contradicente, imo consentientibus suis amicis & consanguineis, facta funerali pompa & prope monumentum relicto cadauere. Clarissimo viro Domino Marco de Nigris Clodiensi similiter conducto Medico, collega meo multum colendo, præsente vespillone adiuuante, caput serra aperui, suisque membranulis, prout potui, alliberaui: erat enim tantus ibi fœtor etiam sub dio, vt nullus astare posset. Nihilominus magna patientia, summoque videndi desiderio ductus, superiorem cerebri partem cultello

cultello satis largo amputaui, & confusis omnibus fere cerebri ventriculis, multum argenti viui cum cochleari in eis collegi, & illud ipsum chare reseruaui. Atque intolerabili fœtore victus & exturbatus, vespilloni cadauer sepeliendum reliqui *D. Georgius Garnerus de obseruat. propr.*

Observatio.

Gallicoso cuidam infamis libidinis cerebrum à tencha pisce ad infernas, vt credebatur, partes attractum.

IN Xenodochio S. Petri & Pauli, Andreas Lippeneus, ex nobili prosapia satus, scortorum tamen longe amantissimus, & (vt vltro fatebatur) perditissimus, post diuturnum morbum Gallicum, variaq; symptomata, egregia me hercle impudicæ Veneris serta, tandem in crudelissimis capitis affectum incidit, cui nullæ etiam excellentissimorum virorum manus auxiliatrices profuere, adhibitis, sed frustra, omnis generis medicamentis, diæta etiam quater repetita, bis suffumigiis factis, & quinquies inunctionibus administratis. Nihilominus noctu diuque, sed tamen magis noctu cruciabatur, vt frequẽter manus sibi violenter inferre tentaret. Demum Empiricus quidam Flander, effrons, laudato pauone superbior, cœlum terramque promittens, huic pauperculo, & doloribus quasi enecato, & veluti desperato, nobis nescientibus pisces, tenchas vulgo dictos, plantis pedum alligauit, & fere per totum diem atque sequentem noctem detinuit. At paulatim viribus animalibus & vitalibus in tanto cruciatu deficientibus, accepto insuper condigno impuræ veneris præmio, hanc miserrimam in meliorem per Dei gratiam commutauit vitam. Quo defuncto vltro mihi oblata est ipsum dissecandi facultas, maxime cum illi & suis collegis omnibus præessem. Itaque collocato corpore in loco congruo, & capite composito, detonsis crinibus, à vertice per frontem & superciliorum medium recta ad nasi vsque extremum sectionem nouacula per cutem duxi. Deinde ab eodem vertice ad nucham fere aliam molitus sum sectionem. Et rursus per modum crucis hinc inde ad tempora & aurium radices, idque propter vlcera gallicosa, quibus scatebat, plurima. Ductis istis sectionibus, eleuata est cutis vna cũ carnea mẽbrana, atque serra craneum orbiculatim aperui, & à suis membranis, pia & dura matre, liberaui: at nihil cerebri in toto craneo reperi, præter quandam mucositatem & phlegma valde indigestum, quod vix quartam cranei cauitatis opplebat partem. Interim tantus fœtor ex pedum plantis, quibus admoti fuerant pisces, emanabat, vt nulli assistentium, nec mihi ipsi, ne dum per semiquadrantis horæ spatium, media in æstate, sæuiente maximo æstu, ibi adesse licuerit. Vnde raptim aperto abdomine, festinanter visis intestinis & naturalib. visceribus, vespilloni cadauer sepulturæ tradendum reliqui. Interea non parum disputatum est, an cerebrum à morbo gallico & venere consumtum: an vero à piscibus, pedum plantis admotis, per spinalem medullam & alios neruos attractum, necne. Clariss. atque Excellentiss. Dominus Nicolaus S. Michael, alias Comalcus, asserebat credibilius esse cerebrum à morbo & venere consumtum fuisse potius, quam à piscibus illis attractum, propter infinita obstacula, quæ in ossibus ipsis, per quæ ferri debebat ipsum cerebrum, reperiuntur. Ex aduerso quidam affirmabant, potissimũ Dominus Ioannes Siccus Medicus præstantiss. ipsis piscibus summam vim inesse attrahendi, nec proinde mirandum cum experientia doceamur quotidiana, multam inesse vim rebus, quarum rationem assignare aut reddere non valemus. Quare liberum fuit credere quod vnicuique secundum experientiam placuit. *Idem D. Garnerus de obs. propriis.*

Observatio.

Cœcus quidam, altero oculo gallicosus factus, hydrargyri inunctione a suffusione & morbo gallico vindicatur.

QVidam, qui, antequam morbo gallico afficeretur, altero oculo cœcus erat, suffusione densissima (vulgus cataractam vocat) oculum occupante, hydrargyri inunctione à morbo Gallico & à suffusione, quod maxime mirum est, euasit, *Alexan. Traian. Petron. lib. 5. cap. 1. de morbo gallico.*

Observatio.

Vuula ex vlcere Gallico exesa procidens deuorata.

NObilem nouimus, virum bonum, doctum, & meliori fortuna dignissimum, qui ob luem veneream ante plures annos contractam, alyptica ex hydrargyro pessime aliquoties ab imperitissimis barbitonsoribus fuit tractatus. Cui, præcedentibus intensissimis & implacabilibus capitis atque dentiũ doloribus, facie prodigiose tumida, tandem in faucibus vlcus sordidissimum simul ac profundissimũ ad radicem gargareonis, ea parte qua fauces spectat, subito quasi enatum est. Exesa itaque palati tenerrima substantia, vlceris eluuies confertim erumpens, vna quoque vuulam, basi sua per erosionem sublata, sede dimouit, ita quidem, vt saltem ex tenui fibrilla affixa in os propẽderet, miserabili sane & fœdo spectaculo, iactura vero irrecuperabili. Qui cum gargarismis in rem præsentem præscriptis parum caute vsus fuisset, per imprudentiam vuulam propriam diglutiens absumsit. Vlcere proinde maligno ne latius serperet, pyrotico medicamento firmato, venenoque specifica vi ignis domato, de cætero vlcus promte curatum fuit. Hoc vno incommodo relicto, quod vocem aliquantum raucam æger per interualla ex eo sibi contraxerit. *Schenckius.*

Observatio.

Palati lacuna morbi gallici vitio aut aliter deperdita, vt replenda.

NOn raro fit vt bõbardulę ignivomæ missili globo ossis palati portio fracta, vel virulentæ luis carie exesa procidat, quo fit vt minus expresse loquantur ægri, sed obscurius & turbidius: his etiam opis aliquid adferre nostra arte operępretium duximus. Id fiet repleta palati lacuna argentea vel aurea lamina paulo maiore quam ipsa lacuna sit. Cęterum crassitie quæ aurei nummi solati crassitiem non excedat, figura testudinea ad eius exteriorem, quæ scilicet cerebrum versus ponenda est, partem, religata hærebit spongiola, quæ mox humore à cerebro stillante, vbi se iniurgitarit, sic lacunam, tumidior facta implebit, vt excidere lamina ipsa nequeat, sed

per

per se hæreat, stetq; tanquam defixa. Horum instrumentorum seu laminarum figura est eiusmodi, quorum certum, & qualem enarraui vsum non vno, sed frequenti experimento comprobaui in bellis Transalpinis. *Pareus lib. 22. cap. 3.*

Plura vide *apud Lusit. cent. 5. curat. 14. Traianum lib. 7. cap. 18. de morbo Gallico. Fallopium de eodem morbo cap. 79. Rennerum pag 133.*

Observatio.

Gallicosus biennium à curatione per hydrargyrum recidiuam cum periculosa Angina incidit, quem imperitus tonsor repetita hydrargyri inunctione infami errore necauit.

NOn ita pridem tonsor me ad visendum rusticū quendam, bene habitum, & quadratum, deduxit. Qui cum duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro omni dolore vacasset, ac omnino restitutus videbatur, in recidiuam incidit, qua duos iā menses crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obsidebant, atq; ipsas etiam scapulas, noctu grauius excandescentes, sed omnium grauissimi in capitis externa parte figebantur, in qua etiam aliquid circa pericranium occalluisse plurimis in locis deprehendebatur, fauces quoque ingens vlcus ad palati basim iam diu occupabat sordidum, nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi fastidio, nec siti premebatur, sed munijs omnibus pro more vacabat, dum superueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repente concidentib. in lecto manere coactus est, in quo eum deprehendi languidum cum pulsu frequenti & celeri, febre teneri ac maxima difficultate non modo deglutiendi bibendiq;, sed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucib. vt neq; in amygdalis apparente. Quis non hic agnoscat periculosam Anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remedijs, Lue etiam neglecta, curandam? At imperitus tonsor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi symtomata ad faucium vlcus pertinere credens, statim me inscio suis seruis inungendum aut potius misere iugulandum ægrum commisit. Itaq; vnguento proritata fluxione noua, biduo exstinguitur. Haud mitius cum alijs multis agitur Lue venerea correptis, si vel febris adsit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius postponatur curatio. *Fernelius lib. de Lue Venerea.*

Observatio.

Raucedo pertinax, annum integrum durans, & curationem omnem eludens, nonnisi morbo Gallico, à quo pendebat, curato, cedit.

SVperioribus mensibus iuuenis quidam robustus, arcularius, annorum viginti quatuor, tam pertinaci raucedini obnoxius, vt eadem per annum integrum vexatus ab astantibus vix intelligi posset, & remedijs multis frustra tentatis, nihil proficiebat Qui, nescio cuius consilio, ad aquas medicatas sulphure & alumine imbutas, octo miliarijs ab Augusta distantes, atque à corio nomen habentes, se recepit. Ego vero forte ad ægrum quendam eo vocatus & cōsultus, raucedinis huius suæ causam penitius exquirens, morbo Gallico eum laborare deprehendi, ad quem pertinax isthæc raucedo consecuta fuerat. Pilula itaque vna ac altera ex turbetho minerali exhibita, non ita multo post melius habere, atque clara, expedita, inoffensaque vti cœpit. *Thobias Cneulinus de obseru. propriis.*

Observatio.

Gallico morbo affectus post alipticam hydrargyricam ventriculi angustia pressus argenti viui pateram vomitione reiecit.

MIrum est quendam, qui ter duntaxat secundum brachia vnctus fuerat, per aliquot dies pondus & angustiam in ventriculo sensisse, deinde, cum latrinæ semel insideret, argenti viui pateram fere vomuisse, vt multi adhuc testati sunt, & literis prodiderunt. *Alexand. Traian. Petron libr. 5. cap. 1. de morbo Gallico.*

Observatio.

Medicamento ab imperito chirurgo ad stranguriam exhibito scroti tumor prouocatus, quem idem discutere volens, ad suppurationem perduxit, atq; ægrum altero testiculorum priuauit.

STrangurię multo tempore obnoxius, quidam celebrem, vti sibi videbatur, chirurgum adit, remedium certum affectui suo petit, querens plurimorum medicamentorum vsu nihil profecisse sese. Chirurgus gloria inflatus, & pecuniæ auidus, aquam chymicam longe omnium prædicatione sua efficacissimam, familiæ propriam atque secretissimam ei commendat. Bibit hanc panaceam credulus homo aliquoties, cuius vi eo vsque scrotum & testes intumuere, vt iam pueri semestris caput magnitudine referret, tantumque abesset vt vrina expeditius flueret, quin iam auctis doloribus guttatim omnino extillaret. Vocato rursus chirurgo, euentum curationis miser homo denuo ei recenset. Qui viso tumore duro admodum & altera ex parte subrubente, mox aliud præsens auxilium ei pollicetur. Adornatur magno apparatu ex althæa, malua, fœnugræci, lini semine, pulu. radicis iridis Florentinæ, oleo chamæmelino, & alijs cataplasma pepticum simul & paregoricum, quo scrotum inuoluitur, quotidie semel detrahitur, & recens aliud simile sufficitur. Qua curandi via vterq; securus euentum ex bona fortuna præstolantur. Interea dolores remissiores facti, scroto etiam nonnihil subsidente, bonam spem felicis curationis promittebant. Verum dum paulo exactius scrotum ea regione, qua sinister testiculus situs est chirurgus notat, ecce liuida admodum cutis macula qua parte locus prius subrubidus visus erat, apparet, qua tamen neglecta, denuo cataplasmate tegit. Sequenti die vbi rursum soluit, iam manifesta suppuratio non tantum liuidæ scroti partis, sed & præterea sinister testis pepticis huiusmodi & malacticis ad suppurationem perductis, in conspectum venit, vna cum magna puris eluuie, quæ testiculum suppuratione corruptum circumquaque comprehenderat. Chirurgus eo viso perterritus, crassum suum & perniciosum errorem dissimulans, patienti persuadet, vlceris consolidationem nonnisi quibusdam necessarijs prius exectis institui posse. Annuit ille: partibus putrilagine consumtis vna cum testiculo corrupto furtim ablatis, mensibus aliquot inde scrotum plane percuratum est. Porro, vir optimus, dum forte testiculos suos manibus pertentando requirit, alterum ex his desiderat: cum chirurgo expo-

expostulat, qui rem, vti habebat, fassus, se excusat, quod aliter curationem perficere haud potuerit: patiens contra hominem in ius vocare constituerat, nisi eum dignitas & publicum opprobrium auocassent. Pessime itaque mulctatus, stranguria ipsius nihilominus etiamnum porro perstitit. Ventum ad me, inquiro de omnibus ante actis diligentissime, tandem ex signorum syndrome hominem ex impuro concubitu non simplici & vulgari stranguria, sed ea quæ cum contagio & charactere gallico coniuncta erat, & vulgaria medicamenta respuebat, contaminatum fuisse comperio. Quare ligni vsum cum alijs ad stranguriam gallicam pertinentibus decerno, eumque alij chirurgo, qui vel hodie quoque viuit, absoluendum committo. Vnde perfectam stranguriæ curationem per tot pericula & calamitates assecutus tandem est. Liquido autem ex hac historia perspicere licet, imperitissimorum audacissimorumque chirurgorum & empiricorum temeritatem publica castigatione dignissimam, qui nulla vel naturarum, partium affectarum, aut medicamentorum cognitione instructi, indiscriminatim sibi, magno fastu, quosuis affectus curandos sumunt: id quod huic nostro, cuius animæ, quoniam ante annos aliquot fato functus est, Deus parcat, euenit; qui primum, grauissimo & turpi errore, stranguriam vulgarem à Gallica interstinguere nesciens, potentissimo medicamento gallicæ stranguriæ virulentam materiam ad testem & scrotum deturbauit: errorem deinde errore alio sarciens & geminans, diaphoreticorum loco, omni reuulsione prætерita, malacticis partes sanas diuturna remollientium applicatione ad suppurationem deduxit; vnde alterius testis irreparabilis iactura, tantique temporis dispendium, cum horribilibus cruciatibus multis modis miserum ad extremas angustias adegerunt. *Schenckius.*

OBSERVATIO.

Stranguria Gallica intempestiue suppressa, scrotum perforatum vrinam inde & purulentiam transmisit: ægro paulo post Atheromate gallico circa nates oborto, & Tabe sublato.

IN principis cuiusdam viri Aula, Nobilem nouimus, annos circiter triginta natum, aliquoties alipticam Hydrargyricam, cũ ligni decocto, à Chirurgis & Medicis administrata, infeliciter expertum. Huic, ob intempestiuam fœdæ stranguriæ gallicæ suppressionem & curationem, eadem eluuies, non tantum serpendo & erodendo, in scrotum vsque penetrauerat, verum etiam scrotum ipsum perforans in eodem exulcerationem & fistulam excitauit, quæ per interualla iam vrinam, iam purulentiam virosam transmittebat. Ea temporis progressu, aucta indies putrilagine, chirurgo cuidam curanda demãdatur, qui repletum distentumq; scrotum subinde exstringere & repurgare tum balsamo suo per syphonem immisso consolidare, turundisque obsignare contendebat. Quo facto, vrina nihilominus bona sui parte per solitum & legitimum meatum quoque profluebat. Cæteroquin, cum vlcus nulla chirurgi industria & arte consanationẽ admitteret, iamque menses aliquot hac medendi via, non sine summo & certo ægri periculo, crescentib. interim putredine & corruptione interna, consumsissent; vterque, æger & chirurgus, morbum porro minime celandum, sed medico quoque aperiendum, detegendumque decernunt. Vocatus itaq;, curationis pro tempore administratæ modum, chirurgus recepto more exponit, simul etiam, nudato tumido iam scroto, penicillum ex vlcere soluit, vrinam primum, mox quoque saniem, sua sponte profluentia, subsidente posthæc nonnihil scroto, ostendit. Specillum, vlceris pertentandi causa, immitti præcipio. Quod dum minimi digiti longitudine, sine magno admodum dolore, intrudi video, confestim latentis internæ putrilaginis & vomicæ insignis malignitatis certum argumẽtum capio: consentiente etiam, quod paulo ante instituеram, necessario ægri medico examine: id quod funestus euentus, non ita multis mensib. post, liquido declarauit. Ex quo enim nuptias cum Nobiliss. Virgine celebrauit, vino & veneri liberalius indulgens, circa coccygis ossa dolor implacabilis obortus & natium sinistra in magnum tumorem & ruborem excrescens, inibi vlcus aliud protulit. Cui vnico atq; altero ex Diachylo cum gummis apparato emplastro imposito, id quod dudum suppurauerat apertũ, magnam fœtentis puris vim, pulti quam simillimam, profudit. Virib. tandem exhaustus & medicamentorum vitæq; pertæsus, cum parum spei superesse intelligeret, Atheromate illo Gallico pulposam natis affectæ carnem sensim consumente, accedente insuper totius corporis febricula & tabe, Anno 1578. vitæ finem, non sine dolenda sorte, fecit. Videant igitur imperitissimi chirurgi, ne temerario ausu virulentum fluorem in Gallica stranguria præter rationem supprimant, & remeanti materiei ex fœda Gonorrhœa intus collecta abscessibus tam circa testiculos, aut in perinæo, circumsitisq; partib. quo pus tetrum & graueolens effunditur, fistulisq; inde natis, cum certo vitæ periculo, autores sint. *Idem Schenckius.*

OBSERVATIO.

Stranguria virulenta quibusdam consenescit & commoritur.

HAVD negligi vel segniter curari id malum debet, nam ex sese perniciosa accidentia inuehit, &, neglectum, incurabile euadit, adeo vt per totam vitam sanie virulenta quibusdam vrethra fluat. Sæpe & vrinæ suppressio ad hæc mala accedit, inflammatis tumefactisque supra modum prostatis & vesicæ ceruice. Inflammationem istam augent, vnaque ischuriam faciunt coitus, vsus ciborum vel acriorum vel flatulentorum, produnt vero & quasi exacerbant lunæ exitus seu mensium fines, ab eiusmodi ischuria certa mors venit, vt in quodam animaduerti, qui decennium totum stranguria virulenta vexatus, tandem ex suppressa vrina interiit. Solebat ille Ischuria prehendi quoties vehementius exercebatur, seque illa leuare immissa argentea fistula, quam eo consilio in omnem euentum secum semper circumferebat. Accidit die quadam vt eam in vesicam vsque intromittere non posset. Me igitur accersit, qui vrinam ipsi cierem. In quam rem cum nihil non tentassem, frustranei fuerunt omnes mei conatus. Mortuo & dissecto, vesica vrina differta, & quam distentissima animaduersa est, prostatæ vero præter naturam tumentes vlceratæ & pure differtæ, ei simili, quod ipsi stillare per vrethrã solebat. Ex quo intelligere licet à prostatis manare

ad vi-

id virus, quod per virulentam stranguriam stillat, non à renibus, vt plerique opinati sunt. Certe stranguria virulenta, si inueterauerit, particularis lues quædam venerea censenda, adeo vt nisi frictione ex hydrargyro nequeat curari. *Pareus libr. 18. cap. 18.*

Observatio.

Naturalia in morbo Gallico erosa & clausa.

MVlierem vidimus, cui morbus, quem vulgo Gallicum appellant, totam vuluam eroserat, & incuria medici quicquid erosum fuerat, oris inuicem iunctis, obcalluit. Indeque sola vrina, & ea ex paruo quidem foramine, reddebatur. Huic nos (propterea quod callus ipse altior esset, quam vt citra mortis discrimen incidi posse existimaremus) consuluimus, vt incurata potius viuere, quam tanto se periculo exponere vellet. *Beniuen. c. 31. de abdit.*

Ciuis quidam apud nos penem habuit cariosum, multis foraminibus, glandem ambientib. scrotum habuit exulceratum, & dextrum testiculum valde tumidum, sine magno dolore. Cumq; frustra vsus esset chirurgorum consilio, ad lithotomum accessit, qui testiculum corruptum exemit, & vlcera consolidauit: sed meatus vrinarius in glande, culpa huius imperiti chirurgi, plane fuit obstructus. Itaq; vrina, alium exitum quærens, per foramen paruum in parte inferiore penis, prope scrotum, profluxit. Elapso anno in eundem morbum incidit, & in pene atque scroto vlcera plurima repullularunt. A me vero tandem decocto Sarsæ parigliæ, & alijs medicamentis conuenientibus, perfecte curatus est. Sed meatus vrinarius verus aperiri, & foramen, per quod vrina profluxit, (in fistulam namq; degenerauit) consolidari non potuit. Nunc autem bene habet, sed vrinam more mulierum reddit etiam semen genitale in coitu per idem foramen, vt ipse refert, emittit. *Doctissimus V. Ioan. Francus Hildesius, de obseru. propriis.*

Observatio.

Gallicosus quidam toto fere corpore verrucosus.

VIllicum quendam infinitas propemodum verrucas ex contagio Gallicanas contraxisse recordor, ita vt non solum circa membrum virile, anum, pudenda, nates, sed & femora exortæ sint, quarum nonnullæ magnitudinem auellanæ non solum æquabant, sed & superabant. *Leonard. Botallus cap. 8. lib. de morbo gallico* historiam cuiusdam Hisp. consimilem recenset, sed mirandum sane ipsum, & Fallopium duntaxat, inter tot Gallicæ luis conscriptores, quot duobus magnis voluminibus Iordan. Zilletus collegit, harum Gallicarum verrucarum curatu difficillimarum nobis curationem tradidisse. *Marcellus Donatus lib. 3. c. 5. de hist. med mirab.*

Observatio.

Quidam è syphilide morbo in phlegmonem scirrosam prope coxendicem incidens, gangræna eius partis correptus est.

NObilis quidam syphilide morbo correptus ingentem phlegmonem, scirrosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu magno ad coxendicem, gangræna in loco affecto cum summa putredine exoritur, vt sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur. *Valleriola lib. 5. obseru. 7.*

Observatio.

De Morbo Gallico cum hectica, duplici tertiana, & alijs.

VIrum Illustrem Franciscum Inaram Hispanum, præfectum stipendijs bellicarum machinarum, qui iam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo, non solum morbum Indum pertulerat, sed à diuersis Medicis excarnificatus, & pecunia magna spoliatus (referunt n. supra mille aureos coronatos in Medicos consumsisse) iam nihil reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite serpentia & insanabilia: nec ossa detraxisse profuerat, vigil, tabefactus totus, ac cum gypseis tuberibus in cruribus varijs doloribus conflictatus, nihilominus vnico præsidio vini Indici ligni diebus in octuaginta, in quibus totidem accepi coronatos, plane pleneque liberaui, restituta carne, colore, virib. vt postea plures susceperit filios, & nunc beatus viuat. Porro Indici vini descriptio hæc fuit: Vinaciola optima cortex eius ligni in puluerem redactus, cinnamomum nostrum, gariophyli, lachryma abietis lota, rosmarinus, saluia, S. sampsuci, thalspi, buglossa, borago, melissa, radix enulæ, stœchas, betonica, chamæpytis, sulphur non expertum ignem, sena, cyclamen, colocynthis, camphora, mel, serapium è fumaria, modo è succo, modo ex infuso cum rore, thus, elleborus, cardamomum maius, piper, eupatorium, xiloaloes. Prandebat passam vuam edens, cœnabat comedens elixum pullum, & panem in iure intinctum, sumebat tum vuas passas. Verum hæc multo post, scilicet post reditum è Scotia. *Cardanus curat. admirand. num. 12.*

Curatio.

Observatio.

Gallicosi tabidi facti, decocto sarsæparillæ restituti.

GEnerosus quidam Dominus, occulta morbi syphilidis semina secũ circumferens, & ad extremam maciem deductus, cõuocatis aliquot Medicis, eorum consilium ac auxilium implorauit. Qui, etsi non ignorarent, eum aliquando in faucib. vlcus habuisse, & de brachij ac tibiarum dolorib. aliquandiu conquestum esse: tamen collatis sententijs (nescio an timiditate quadam, an vero desperatione) statuerunt eum Marasmo incurabili laborare; ideoq; prognosticis relinquendum, & à medicamentorum exhibitione abstinendum esse. Ipse igitur omnem salutis corporis spem abijciens, tantũ de beata ex hac vita migratione fuit sollicitus. Tandem aliorum instinctu me quoq; ad se vocari iussit, omnia symtomata diligenter mihi exposuit, imprimis vero de grauissimis dolorib. brachia & tibias, præsertim de nocte infestantib. & somnũ sibi adimentib. conquestus est. Ex his & alijs signis, abiecto omni metu, palam pronunciaui eũ non Marasmo, sed morbo Syphilide laborare. Et quanquã, consumto corpore, ac in tanta virium imbecillitate, nihil certi de recuperanda valetudine possim polliceri: non tamen omnem salutis spem abijciendam esse; meq; (si modo obtemperare meis consilijs velit) probi Medici officio functurum promisi, Deumq; sua benedictione nobis adfuturum non dubitaui. Annuit. Corpore igitur syr. de fumaria Fernelij, & alijs præparato, exhibui ei medi-

medicamenta leniter purgantia, deinde decoctum Zarſæ parillæ propinaui, de quo cum dies 14. bibiſſet, & quotidie parum ſudaſſet, dolores in tibijs ac brachijs paulatim remiſerunt, ita vt noctu ſomnum capere poſſet. Deniq; virib. indies magis magiſque confirmatis, & diutius ſudauit, & tandem Dei beneficio ſanitati eſt reſtitutus.

Alius quidam vir nobilis, eodem morbo laborans, in celeberrimis Germaniæ ac Poloniæ vrbib. ſepties decoct. ligni Guaiaci & Zarſæ parillæ biberat, ac ſexies à chirurgis Mercurialib. vnguentis inunctus ac mire cruciatus fuerat. Et tamen morbus ſemper recurrit. Venit igitur ēt in hoc oppidum, vix oſſib. hærens, pedib. & manib. vacillantibus dolores grauiſſimos ſuſtinens, ac chirurgi noſtri auxiliū implorans, qui eum denuo vnguento Mercuriali inunxit, quo incredibilis prauorum humorū copia per os expulſa eſt, vt ſingulis horis virib. deficientib. animam exhalaturus crederetur. Cumq; etiam vrina omnino ſupprimeretur, me quoq; ad ſe vocari iuſſit. Paucis adhibitis medicamentis vrina iterum profluxit. Bonam igitur ſpem de me concipiens, magn opere rogauit, ne in grauiſſimo hoc ſuo morbo ſibi deeſſem, ſeque iuſta mercede mihi labores meos cōpenſaturū promiſit. Poſtquā igitur materia non amplius per os effluxit, aſſumto cibo vires paulatim ſunt confirmatæ, decoctum Zarſæ parillæ & rad. garyoph. additis paſſulis, &c ei propinaui, quo factum vt paucis dieb. nō modo ſanitati ſit reſtitutus, ſed etiam magna omnium, qui eum nouerunt, admiratione, valde corpulentus & obeſus factus eſt. Sed huius beneficij memoriam facile depoſuit, & quod promiſit non præſtitit. Hæc ideo annotaui, vt Medici intelligant, cognito morbo etiam grauiſſimo nō facile eſſe deſperandum, & ſi morbus iſte vnguentis Mercurialibus non penitus extirpetur, nihil eſſe cōmodius quam vt decoctum Ligni aut Zarſæ parillæ poſt inunctionē per dies aliquot propinetur, etſi vlcera ēt contumacia adſint, Turpetum minerale bene præparatum cū theriaca aut elect. de ſucco roſ. illis bis vel ter exhibeatur. De *CL. Io. Franci Hildeſii Cameniceni obſeru. rarioribus. D. Scholzio nobis transmittente.*

Observatio.

Hecticus ex morbo gallico, vt reſtitutus.

QVidam putabatur hecticus cum intenſis vigilijs, dolore capitis & membrorum, ratione morbi gallici: reſtitutus eſt hac potione. Item. Alius quidā patiebatur ſummos dolores ventric. & febriculā, & vix difficulter potuit à Medicis reſtitui. Potio hæc erat: ℞. aq. Lupul. aq. beton. aq. hordei an. lib. iiij. vini græci lib. v. lign. ſancti, cort. ligni eiuſd. ana vnc. 8. ſyr. papau. lib. 5. Fiat infuſio per horas 12. in olla noua inuitreata, decoq. ad tertias lento igne, cum cooperculo pertuſo: tum depoſitum ab igne refrigerari ſinito & colatum ſeruato in loco frigido. Ex eo ſumſit mane vnc. 5. loco ſyr. & deinde coopertus cubet in cubiculo calido. *Solenander ſect. v. conſ. 15.*

Observatio.

Caſu quidam à morbo Gallico liberatus.

SCatebat quidam è grege mendicabulorum lue venerea, aliquot diebus vniuerſum corpus equino fimo obruit, vt tantum eſſet, qua reſpiraret. Erat ſtercus ſtabularium, equino lotio ſæpius perfuſum, quodque iam computruerat. Effecit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchriſton ex axungia, larigna & hydrargyro. Nec alia vitæ lex ſeruata eſt, quam mantica offerebat: atque his remedijs curatus eſt. *Hollerius lib. 1. cap. 2. Inſt. Chirurgie.*

Observatio.

Noua nec ita de vulgo cognita remedia ad morbum Gallicum alia.

GRandiorem iuniperum, quæ Cædrum maxime æmulatur, Harar vocant Arabes, Afri nominant Ettalch. Eius medulla in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea: qua in ſcobem comminuta dicuntur Afri medici feliciſſimo ſucceſſu vice Guaiaci ad morbum Indicum profligandum vti. Hunc tres nationes, Galli à Neapoli vbi ſe inueniſſe putant: Itali à Gallis, in quibus primum aiunt ſeſe illum conſpexiſſe: Germani ab Hiſpanis, qui ex India tam præcioſam mercem conuexerunt, nominant. Ego merito ac iure, Indicum. *Scaliger.*

Deſtillatur aqua ex floribus & cauliculis herbæ Violæ multicoloris, vulgo floris Trinitatis dictæ, quæ in morbo Gallico datur per nouem vel plures dies mane & veſperi vnc. iij. & ſudet: commendatur à multis. *Camerarius.*

Buxi virgulta lignum & folia decocta Guaiaci modo ſudores eliciunt, famulam pauperculam Anglam à lue venerea vindicatam huius decocto memini. Ditioribus propter ingratum & tetrum odorem reijcitur. *Lobelius in obſeru. Stirpium. pag. 561.*

Similem hiſtoriam require *apud Amat. Luſitanum cent. 3. curat. 4.*

Circumforanei Beticæ Medici, decoctum Hippogloſſi Valentini (quæ vulgo herba terribilis dicitur) propinare dicuntur ijs qui ſcabie Gallica laborant, non ſine magno (vt aiunt) ſucceſſu. *Cluſius lib. 1. cap. 41. hiſt. ſtirp. per Hiſpanias obſeruatarum.*

Mira facultate præditus eſt arboris Hyvourabe cortex & Guaiaco non inferior putatur, ideoque à Chriſtianis iſtic degentibus illius loco vſurpatur. Eius vero vtendi ratio hæc eſt: Corticis minutim conciſi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum ſpatio, donec vini rubri dilutioris, ſeu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obſeruata leui diæta, luiſque venereæ doloribus ita liberantur. Verum non modo vtile eſt hoc decoctū in morbo Gallico, ſed etiam in reliquis frigidis pituitoſiſque: nam humores extenuat, & exſiccat, nec iniucundum eſt palato. *Teuetus lib. ſingul. cap. 50.*

Vinum, in quo Maraſſi ſuffocati fuerint, ſi bibatur, morbo gallico mederi certo experimento tradunt. *Alyſius.*

Observatio.

Sola, eademq; certa locorum, aeris mutatione, morbum Indicum aliquando curari.

QVi morbo Indico laborant, ſi in Numidiam, aut in Nigriticam ſeſe conferant Æthiopiam, ſolius Cœli beneficio, ſine vllis medicamentis cōualeſcunt. Apud Malabaros, morbus is, Pua, nominatur: quæ vox neq; à græca eſt aliena, & ſapit veterem latinam. Sic cecidit Tidor incolis Molucarum: eadem, qua nunc græcum vulgus vtitur, agnoſceret appellatione, oculum, Matha: ſicut ab iiſdem, Batis,

pes dicitur: communi cum Græca, atque ante hanc hebræa, origine. βα, βαω, βάσις. *Scaliger exercit.* 181. *num.* 19.

OBSERVATIO.

Cephalalgia, aurium tinnitus articulorum confractio & pustulæ siccæ ex Gallico morbo profecta, vt curata.

QVidam è luis venereæ reliquijs capitis dolor, aurium tinnitus, & veluti articulorum confractio, dolor, pustulæ paruæ celeriter inarescentes cōtigerunt. His conualuit remedijs. ℞. radic. ireos, acor. fœnic. ana vnc. ſ. radic. gran. & acetoſ. ana drach. vj. summit. lupul. fumar. absynth. beton. ana M. ſ. salu. P. ij. seminum anisi, fœniculi, melon, limon. cucum. ana drach. ij. passul. hord. glycir. ana P. j. fol. sennæ mund. vnc. iij. agar. trochiſ. vnc. j. ſ. fiat decoct. ad quart. iij. In colatura dissolue sacchari albi quart. iij. fiat syrup. mediocriter coctus secundum artem. ℞. supradicti syrup. vnc. j. ſ. hydromelit. vnc. iij. fiat potus. Vtatur interuallis. ℞. pulueris specier. hieræ diacolocinth. drach. ij. puluer. hieræ picr. agar. troch. an. drach. j. mac. roſ. & mastich. ana scrup. j. sem. citr. limon. ana scrup. s. croc. gran vj. cum syr. de stœchade fiant pilulæ. Vtatur interuallis. ℞. rasur. ligni sancti lib. s. maceretur per tres dies in tribus pintis aquæ, deinde coquatur ad dimid. Vtatur mane initio pastus, & sub somnum. Ab his tempestiuus fuit illitus scapularum, spinæ, articulorum. *Hollerius obseru.* 5. *libelli proprii.*

OBSERVATIO.

A tophis & doloribus gallicis liberatus.

QVidam curatus est tophis & doloribus hac potione ℞. ligni Indici raſ. lib. 1. aq. lib. 12. fol. card. bened. p. ij. sem. card. bened. p. j. Iuæ arthrit. marrub. salu. rad. enulæ, ana vnc. s. summitat. attractylid. vnc. ij. Macerentur diem vnum in olla vitrea: deinde bulliant leui igne, & sine fumo ad medietatis consumtionem. In colatura refrigerata decoquatur vnc. iiij. palm. sanct. puluerat. ad dimid. In alio vase macerentur per diem vnc. ij. cortic. palm. sanct. cum vini albi odoriferi cheopinis tribus: deinde misceantur cum priore decoctione, & coquantur omnia vnica ebullitione, colatura bibatur mane in lecto, initio pastus, & ad somnum. Rursus magma supradictorum coquatur in lib. 8. aq. ad dimid. & sub finem decoct. adde vini albi lib. j. Vtatur tempore sitis interdiu. *Hollerius obseru.* 6. *lib. proprij.*

DE BRVNNO GALLICO.

DESCRIPTIO ET CVRATIO integra.

OBSERVATIO.

Lues noua Morauia.

BRVNNÆ lues, cuius historiam pertexere instituimus, miseranda coorta est: quæ licet paucos iugulauerit, eoque pestilentis denominatione minime insigniri debuit, insolita tamen facie, horrendis symtomatis, intra duorum triumve mēsium spacium ad octoginta oppidanorum corripuit: suburbanorum supra centum dicantur infecta, in campis omni auxilio destituti, passim oberrantes, visuntur infiniti. E censu eorum fuere etiam Equestris ordinis viri ciues spectatæ fidei & probitatis, matronæ famæ integerrimæ, intemerataeque pudicitiæ virgines. Quid morbi esset, latuit initio omnes: magnus interea tumor, multa vociferatio, causarum nulla apud plebem imperitam disquisitio. Colluuies agyrtarum, quemadmodum vultures ad cadauera, spe prędæ allecta, penitioris fomitis consideratione susque deque facta, cum perfunctoria indagatione nihil explorati haberent, in admiratione re conuersa, aciem mentis non vltra intendentes, ἀμεθόδως ϰ͵ ἀλόγως ad temeraria & tumultuaria confugere remedia. Prior si non successit, aliam aggressi viam, calidis frigida, imbellibus & ignauioribus remedijs pollentiora, etiamsi ab omni arte aliena, substituendo, etiam ad deleteria progressu facto, ansam porrexere peritioribus, totum morbum eiusque curationem accuratiori calculo & examini subijciendi. Tardius fortassis, eo quod praua nō minus quam inueterata consuetudo adeo inualuit, vt mala quæ in conspectum veniunt, aut oculis se produnt (vt omnes cutanei affectus) missum factis medicis, solis tonsoribus, & id genus impostoribus, hic delegari soleant. Fortassis etiam medicorum olim has operationes fastidientium arrogantia huic diuortio occasionem dedit non exiguam. Tria iuxta vrbis Brunnæ pomœria publica instituta sunt balnea: in quæ sordium corporis extergendarum, & cute scalpello concisa sanguinis per cucurbitulas extrahēdi gratia, certis diebus confluere nostrates solent. Eorum quod extra Iudæis cognominem (aliis viridem, ab excelso turris fastigio eo colore imbuto) portam, nobilius, splendidius, etiam Baronibus, & Equestris ordinis vtriusque sexus frequentatum, & ædificij nitore, ferulorum muliercularumque solertiore diligentia, cæteris palmam eripuit. Et quia fons, Nigro proximus (qui sat lutulentus & ater) tanquam colamentum, aut incerniculo transmissam aquam limpidiorem excipit, eaque purificatione lotionibus, congruentiorem reddit. Extant ad Spilbergi radices aliæ, vbi puteus aquam plurimo sale nitro & lapide calchario imbutam suppeditat: eoque vi extersoria, nitidiorem quidem redderet cutem: opinio tamen vicit, vt illis potius voluptatem non vtilitatem sectantes, loturi sese immergant, & ibi delicientur. Illinc labis origo, hinc seminaria concepta, virus inde promanauit: haustum ibi venenum. Nam brumæ ipso die, quem solis in Capricorni sidus ingressu definiunt astrorum periti: vulgus Luciæ festo insignem facit: duabus inquam dierum hebdomadis, ante ferias natiuitati Saluatoris consecratas, hyeme aspertima, Anno salutis reparatæ M. D. LXXVII. quicunque hypocaustum siue Laconicum ingressi sunt, & cutim scalpello adacto, appositisque cucurbitis perforarunt, omnes illico correpti putantur. Neque cito noxam persensere, signa labis receptæ non statim emerserunt. Sunt quibus octiduum occultatum malum, alijs duabus septimanis, alijs menstruo temporis spatio, pro robore nimirum tam agentis (vt credere est) quam renitentia passi, delituit: demum publice se extulit. Interim insueta quædam ignauia seu torpore

grauati: pigri, segnes, inertes ad consueta munia obeunda, animo quoque abiecto, tristes vultu, cum nec mens, neque manus & pedes, officium facerent, veluti vmbræ non homines passim oberrantes conspiciebantur. Natiuus faciei color in pallidum: vigor ipse oculorum in toruum, circulo fusco sicut mulieribus menstruatis deformem, subito immutatus: frons exporrectior in caperatam & nubilam degenerauerat. Manifestis tum se prodidit indicijs. Vestigia cucurbitularum turgescentia extemplo ardor inuasit immensus & immedicabilis, quem fœdi abscessus & vlcera excepere putrida, sanie taboque fluitantia: circumcirca pustulæ, palmum quoque latæ, achoribus floridæ, quibus dehiscentibus, acu aut medicamine discissis, profluxit pituita tenuis, serosa, marcida, sanieque mucosa: alijs etiam acris & erodens: tum caro cucurbitæ ambitu circumsepta, corrosa, putrescens, tetrum vt è Telephijs ac phagedænicis vlceribus; inuexit fœtorem. Vbi admiratione dignum initio, quod è tot affixis cucurbitis, cum alij decem plus minus, tres quoque tantum nonnulli apponi iussissent, vna duntaxat, aut ad summum duæ (socrui Laurentij sartoris è quindecim, tres) ex ijs omnibus in fœdam transiuerint vomicam. Nonnullis vniuersum corpus pustulis conspersum facies informis, triste supercilium, horrendus vultus, dorsum, pectus, abdomen, pedes, loci, à summo ad imum porriginosa scabie, crustaceis vlceribus supra cutem paulum eleuatis, duum cruciatorum nummum vel vnguis pollicis amplitudine, ambitu rubente, candida superficie (vt Tineam quam barbari vocant) polluta, & deturpata, cernere erat. Manabant hæc quoque pingui liquore, mucore lento, qui non pus sed saniem referret luridam, ὑ τῷ πύῳ ἴκελον. Imo, scabie sublata & sanata, maculæ atræ, diuersæ quam ab impetiginibus aut vitiliginibus plumbei & fusci coloris, remanserunt. Progressu morbi, in capite calli concreuere, qui summo cum dolore & eiulatu rupti vel dissecti, melleũ quippiam resinosum & tenax ceu ex coniferis arboribus laticem extillare videmus, lentum inquam & viscidum marcescentis pituitæ argumentum, exudabant. Abscessus hi sordidi, vereque cacoethes, postquam magna difficultate expurgati, & non minore carne rursum producta, coaluissent, nouum prorupit symtoma. Vniuersi corporis artus, brachia scapulæ, cubitus, humeri, suræ, tibiæ, pedes imi, puncturis quibusdam quasi aculeis, intensissime vellebantur, ac si ferris discinderentur, aut forcipib. ignitis laniarétur (περιφλεγιστικῶς sic ægri sensum doloris exprimebant) potissimum vbi tibia maxime excarnis lacertorum non fulta thoris à solo periosteo vestitur. Membra pondere grauia, fulcra postulabant, suismet viribus nec sustineri, neque attolli potuerunt, imo & paralysi quibusdam minata succollatorum beneficio erigi necesse habebant. Nulla tamen quies, perpetua vociferatio, lachrymæ, gemitus, indesinenter torquentibus doloribus, nocte potissimum, cum fessa membra sopore dulci reficiuntur, illis noctes peruigiles, ob cruciatuum vehementiam, aurora aduẽtante inanis quædam tranquillitatis vmbra affulsit, post adeo recrudúere tormenta, vt diem accusarent infestam & inimicam, noctis vero imaginem & recordationem exhorrescerent. Noctes irrequietæ, non vnius, aut paucorum dierum fuerunt, verum etiam mensem integrum, frustra tentatis remedijs, cõpleuerunt, vt magna mente subeat admiratio, qua ratione vnico hoc symtomate virib. fracti lethum euadere potuerint. Caput quoq; non fuit immune. Nam præter achoras supra recitatas, gummata & callos, verrucis grandibus similes, doloribus vehementibus infestabatur, circa regionem occipitij potissimum, qui præter virium imbecillitatem, vigilias, etiam dementiam quibusdam inuexerunt, quæ vix, muco purulento, maleq; olente, per nares multos dies stillante, mitescere cœpit. Toto interim morbi decursu ἀπόσιτοι πάντων χυμάτων διέτελον nec Cereris nec Bacchi muneribus voluptatem vllam capiebãt: non condimenta, gulæ illecebræ, nulla ars, vel blanditiæ culinariæ epularum illis desiderium inuehere potuerunt. Conuersationem omnem auersabantur, contuitum hominum solitariam viam captantes fugiebant, verecundiane suffusi, aut indignatione commoti, quod horrenda labe, nullo suo merito, & spe auxilij exigua, aspersos sese cernerent. Magno tamen hoc illis constitit. Nam neque morbi ea erat natura, vt in apricum illico se proderet, sed intimis hærens medullis sensim pabulum consequutus radices agebat, viresque depascebatur: illi vero rerum omnium ignari, consilij inopes, celabant tantisper, donec socios pœnarum plurimos conspicati, in medium affectibus suis propositis, mutuis collatis operis, communes deliberationes instituerent. Tunc per fora, vicos, compita & tabernas, de suo malo quisque queritari, & per συνδρομὴν siue συναθροισμὸν signorum, affectus similitudine deprehensa, vno ore pariter affirmare, ex hisce balneis virus se contraxisse, cum nullum laborantem offendissent, qui non eisdem lauacris deliciatus cucurbitas admoueri fecisset, ijsdemque ad vnguem affectibus excarnificatus fuisset. Hoc non nisi morbo iam plane confirmato & rudi quoque plebeculæ manifestiore reddito. Cum hæc plebis coitio facta esset, pars impetu in Adamum balnei præsidem facto, iuri vt se sistat, poposcit; pars curiam adit, Senatum deprecatur, vt de crimine inquirat, veneficij censuram agat. Horrendum morteque piandum scelus, in ciuium perniciem coniurasse balneatores. Tumultu paulisper sedato, accersitur Adamus, cum eo grauiter pro enormitate facinoris expostulat Senatus, minis interiectis, planum sibi fieri vult, vndenam hæc labes? cuius culpa? quid contagij? causam denique sciscitaturus illuuiei insolitæ, nihil præter lachrymas, mixtis precibus, & excusationes extorquet. Sibi nihil constare, se nullius criminis aut conspirationis sibi conscium: multos annos honeste vitam hac vrbe duxisse, famam integram custodiuisse, balneo præfuisse, & cuicunque pro virili parte inseruiisse. Palam quidem contagium, & manifestum se non inficiari: verum originis & causæ se prorsus ignarum, & eum exortum sit summo famæ & rei familiaris suæ dispendio: ipsi examinent, quantæ foret dementiæ suam & liberorum salutem & fortunas omnes in tantum discrimen sua sponte præcipitare. Ne nimium Senatus prudentissimus indulgeat suspicionibus, plagam diuinitus potuisse immitti, cum nulla ope humana mansuescat: aut incantatorum maleficio profectam: vel maleuolorum, maleque feriatorum hominum inuidia, clanculum in suam perniciem dolos substructos, & machinatos

illos

los esse. Daturum se omnem operam vt insons declaretur, caussas quanta poterit diligentia perscrutaturum: ipsis vero pro sua prudentia, si quæ emendanda censuerint, vel ad penitiorem inquisitionem necessaria, ne se celatum velint, se vicissim nihil detrectaturum, etsi mille mortes ipsi forent obeundæ. Demum diris caput deuoueri petit, si vel minimam huic contagio occasionem dederit, taceam si author ipse deprehensus fuerit. Tunc ita fuit dimissus. Tumultuatum deinde in ministrum, cui ob dexteritatem, manus inquam agilitatem & promptitudinem, delegata erat scarificationis prouincia. Vulnera is inflixerat, è quibus, ceu fonte, loco omnibus conspicuo diminabant reliqua symptomata. Hero mandatum, vt hunc examini subiiciat. Adolescens duriusculis impetitus verbis, cum in se fabam cudi non falsa coniectura prospiceret, carceres & tormenta, quæ facinorosis adhibentur, veritus (id minitabantur Senatus cum Præfecto) in pedes se conicit. Fuga suspicionem auxit, & in hominum mente opinionem de authore conceptam confirmauit, à hero in ministrum transtulit: cum is, non tam quod caussæ minus fideret, quam terriculamentis & pœnis obstupefactus, fuga mature sibi consuleret. Serio iniungitur Præfecto, vt adolescentem sistat. Hic Vratislauiam, Norimbergam, Viennam, suis commilitonibus & balneatorum collegio, vt è fuga ipsum retrahant comprehensum, vinctum compedibus huc transmittant, perscribit. Verum ille hactenus nusquam comparuit. Deinceps magicis incantationibus scalpella & phlebotomos infectos, toxicove illitos, clamitatum. Vt hæc quoque aboleretur suspicio, balneator ferramenta omnia exussit, medicas cucurbitas æreas, quotquot habuit, confregit, ignique tradidit. Vltra progressus, τοίχυς διαπύρους testudinem inquam thermarum, qui candentes silices insternuntur, vt aqua aspersi vaporem ad sudorem conciliandum edant (Laconicum vnico verbo dixere veteres) vna cum calefactoria fornace, à fundamentis diruit, & nouos ignitos parietes extruxit, si forte vapor infectus illinc emergens, ansam teterrimo morbo præbuisset. Neque ita conquietum. Instrumentis igne crematis, toto hypocausto innouato, veneficii si quid in aquis latuisset, puteum ter funditus exhauriri expurgarique fecit. Ne tum quidem veneni specimen, visui sese obtulit. Inualuit postea rumor, præfectum ipsum lue Venerea fuisse non minus quam ministros suos infectum. De eo cum nihil certi potuisset affirmari, eo deuentum, vt essent qui asseuerarent diebus intercalaribus, quibus publica non habebantur balnea, herum lue Gallica infestatos, calefacto eo hypocausto, solitum hydrargyro inungere, & ea ratione huic contagio occasionem dedisse. Iuramento ille se purgauit apud me, nihil vnquam sibi fuisse commercii cum Gallicis, artem vngendi vel curandi sibi esse incognitam, nunquam ea se vsum, neque id genus medicaminis vnquam pertractasse, obtestatus est. Impune hoc illi fuit, cum adiiceret, neminem è sua familia, qui loturis assidue subministrarunt, scabie hac deturpatum, aut doloribus excruciatum fuisse: quod ægre euasissent, si à balneo contages cœpisset. Morbus nihilo mitius ægros torquere, nequicquam remittere, vsque ad æquinoctium vernum, solis in arietis signum ingressu, circa quod tempus manifeste desiisse, & Paschatis feriis prorsus interiisse iudicatus est, eo quod deinceps nullus hac labe ex integro aspersus deprehensus fuerit. Vel quia iis balneis solitudo ingens, quouis ingressum reformidante, ad alias migrationem instituerant: paucis rusticis exceptis, qui hæc vel ignorabant, aut vt nugacia spernebant & deridebant: vel quia Prætoris vrbani edicto Senatus authoritate interdictum fuit Adamo exercitium illud: vel, vt omnem prorsus à se amoueret suspicionem, quæstu pereunte, sua sponte thermas clausit. Gnauiter interim, irrito licet conatu, ægris operam locabat: vlcerib. medebatur, apposito emplastro, quod Griseum vocant, è lapide Calaminari, lithargyro, cerussa, tuthia, terebinthina, cera alba, sæuo ceruino, thure, mastiche, myrrha, & camphora confecta: in orbem frigidis ad feruorem extinguendum circumiectis. Scabiei demum hieroglyphicum illud misterium quod Topffwasser (Lac virgineum, aut simile quid iudico) vocant, eique vim exiccandi & escharas demoliendi efficacissimam tribuunt, illeuit: nihil pensi faciens, de humorum corruptela intrinsecus coercenda, ideo frustratus euentu, aliis in locum accitis, repudiatus est. Cursitatum iam sollicite: nouus cum esset morbus, nouas postulabat antidotos: cum nihil vsitatum & consuetum, exotica & peregrina remedia, minimeque familiaria, sibi profutura autumabant: artifices disquirebant, qui nil nisi splendidum pollicerentur & fumos venditarent.

Pollutorum primus habitus Venceslaus Rausch institor non parui nominis, ex aduerso Curiæ Senatoriæ, supra quadraginta natus annos, breui statura, corpore εὐσάρκῳ, facie rubente, habitu quadrato, calidi humidique temperamenti, sanguine exuperante. Hic balneum ingressus quinque cucurbitulas affigi iussit: vnam summa ceruice, ad finem capitis & occipitii: duas alias ad lumbos, vtrinque, circa renum regionem: tum vtrique genui singulas adhibuit. Illæsis cæteris, sola ceruicis & sinistri lumbi in tumorem desciuere. Postridie statim superior sudaminibus quas ὑδάτιδες dicimus, conspersa, tactus indicio, & domesticorum relatu fuit. Dolor non leuis. Proinde vnde origo mali, illinc medela petita. Facile initio, nondum actis radicibus, consolidari potuit vulnus. Negotiationis gratia Hradisthum profectus, illinc redux, non integre liberatus, in balneum redit, decimo quarto post die. Adolescentem monet, vt priore illæsa subtus illam loco vicinissimo, at decliuiore, aliam παροχετεύσεως gratia affigat: Ille v. locũ non ita cauit, qn è priore vestigio huic secũdæ aliq. d adderet: eamq; auulsurus nõnihil corticis decerpet, non exiguo dolore creato. Tũ primum æstu feruoreq; Tartareo exulcerari cœpit caro cucurbita cõprehensa, q̃ suis finibus minime cõtenta, serpigine quadã, guttur, fauces, ceruicẽ, collũ deniq; vniuersũ in tumorẽ extulit. Secuta post vlcera sinuosa, cauernosa, vt semidigitũ foramini insereres. Matthias accersitus tonsor, frigida adhibuit, vnguẽtum album, oleum rosaceum. Nihil octiduo auxilii contulit. Temperandi feruoris gratia summopere adiutus stillaticio liquore Hyosciami peregrini floris lutei (quem Tabaccam fœminam vocant) sibi à fratribus contubernii Societatis Iesu transmisso, cui linteolis immersis, post vlcera fouebat frigide, iisque collum integrũ amiciẽdo, æstum profligabat.

Locus cucurbitæ inferioris circa lumbos quoque putruit, non tam amplo circuitu, minore ambitu contenta putredo, minus contumax, remediis cessit, puncturis tamen penitioribus, longe post assiduam creauit molestiam potius, quam dolorem alicuius momenti. Consultus Iohannes Tenglerus, solis topicis intentus, emplastris exiccantibus consolidauit vulnera. Quibus ad cicatricem perductis, noua symtomatum incubuit cohors: tergore toto, quatriduo post ingenti dolore perculsus est. Certis & quidem exiguis finibus antea quod conclusum fuerat virus, in totam spinam propagatum, totam dorsi occupauit amplitudinem. Hinc artus, brachia, femur petiit, à summa scapula & coxa, ad imas manus & pedes, neruos compressit, vt gressum & comprehendendi potestatem auferret: non leuibus doloribus comitibus: qui atrociores noctu erant, diurno tempore quietis vsura aliqua recreabatur. Molestia hæc octiduum durauit. Cum in exercitio aliquid spei ponerent, aut potius lucri auiditate pellectus, 14. diebus ante Paschales ferias Kioviam ad mercatum se accinxit. Illic exacerbata omnia, nulla pedibus requies, dolor minime fixus, vagus, modo genua, mox suras, demum plantam pedis, tarsum infestans, nunc hoc membrum deserens, alio se conuertit, illinc mox recurrit, & sic indefatigabiliter ægrum diuexauit. Diuum hominumque auxilia implorantur. Latereulo excocto nouo, candenti, vinum affudit, pedes vapore fouit: cum incaluissent vehementer, oleo iuniperino inunxit: vt vniuersum crus rubore summo perfunderetur: (φοινιγμοὺς vel Sinapismos diceres) sæpius iterauit. Irritum hoc: ita 15. dies huiusmodi doloribus conflictatus, Hunnobrodam attigit. Illic quorundam medicastrorum consilio corollas siue spiras, quibus bulbi alliorum connectuntur (caudam inquam quæ supra caput seu nucleum cum capillamentis terra eminet) vt suspensi laquearibus exiccentur, aqua decoxit, vaporem vdum pedibus excepit: tum etiam totum corpus proluit. Aquis cum mergebatur, dolor mitigatus est, sæuior, labro postquam exiliit, longa recurrit. Hinc Hiukium, vbi tarso, & supra malleolos, ad suræ latera vtrinque ad genua cucurbitas cum multa flamma adhibuerunt. Deinde vnguinibus suis delibutum reddiderunt. Frustra tentata omnia, tres horas visus doloris expers, postea pristina recrudescere accidentia. Wesseliis raphani radices, pila tusas, saleque copioso aspersas, crurum tenus calide circumligari iussit. Herbam Gichtkraut (ex ægri narratione bryoniam autumo) axungia suilla veteri contudit & circumiecit. Nihil contulit. Domum reuersus, carnificis operam experiri placuit, à quo medulla cruris equi & humani perunctus, nihilo pernicior ad cursum factus, exiguum percepit emolumenti. Tenglerus cum fotibus varia herbarum farragine consarcinatis καὶ καταντλήμασι nihil proficeret, ad vesicatoria conuersus, cantharides vtrique pedi apposuit, medio loco inter genua & malleolos, ad tibiæ latera vtrinque, & quatuor locis cutem exulcerauit: quam licet serosi humoris copiosa excretio sit subsecuta, parum tamē abfuit, quin phlegmone oborireur, cuius præter intolerabilem dolorem, summus rubor index erat, qui tamen quinta die remittens, vlcera quoque clausit, rubedine in pullum colorem, adhuc atris vestigiis superstitem, commutata. Ita solenni huic remedio, adhibentis inscitia & importuno vsu, etiam fides abrogata est. Proinde vt in re dubia & ancipiti, animus nullo veritatis fultus præsidio, incertis fluctuat erroribus, facilique opinionis vento huc illuc impellitur, ita Tenglerus κράμβη priore recocta, ad πυριάματα reuersus, noua ἐγκαθίσματα variis radicibus & herbis congestis, instituit, Hippocratici oraculi immemor: Non esse rationali Medico, priore indicatione perseuerante, contrariam curationem instituendam, etiamsi voti compos factus non fuerit. Ignarus etiam Canonis, quo iubemur localibus remediis, nisi antecesserint vniuersales euacuationes, parum fidei adhibere. Ea propter pessime hæc cesserunt: quia forte astringentibus & repellentibus constabant. Nam ad superiora raptum petentes materiæ repulsæ, cor coarctare, suffocationis periculum, etiam syncope iam præ foribus existente, minari incipiebant. Explosum & hoc remedium, cui suffectum balneum ex gleba seu glomere nidi formicarum, aqua decocta, & silici candenti affusa, soloq; vapore prius excepto, postea pede vniuerso, & formicis vstulatis vel elixis circumligatis. Bibit decoctum radicis Pimpinellæ saxifragæ è rubro vino per aliquot dies. Attamen omnia in peius ruere. Postliminio consilium & auxilium petiturus me conuenit. Et quia multos prius questos, plurima frustra tentata medicamina hinc inde audiueram, de contagio & mali contumacia cogitare cœpi: & quia circa cutem malum versabatur, vicinissima, congrua, & competenti via educendas materias ratus, exhibito ἐκκοπρωτικῷ stercorario medicamento, Mithridatum dedi, exploraturus vt se ad sudorifera esset habiturus. Peręgre sudori vacabat, tamen lætus successu & hilaris, perrexit: tum Mithridato permixtum succum scordii, veronicæ, scabiosæ, cum decocto scordii dilutum bibit. Biduum iusseram, octiduum continuauit. Sudauit quidem modicum, debilitatis simulato prætextu, neque supra tres horas vnquam lecto se continuit. Perbelle habuit: inter sudandum, pruritus ingens pedes exercuit, salsi humoris exeuntis argumentum. Conualuisse sibi visus, itineri se commisit, fora, nundinas & mercatus frequentauit, aliquot hebdomadas incolumis, hinc inde vagatus vixit. Donec nihil tale opinantem, capitis dolor grauis & obtusus, sensus hebetes, anxietas, animus languens, sui ipsius odium vel tædium, corriperent: Caput, pectus, facies pustulis effloruere minutulis, rubris maculis, & ἐξανθήμασι corpus vniuersum conspersum, stigmata & pulicum morsus referebant. Occupatus tum fui sesquimensem arce quadam, curatione Baronis primarii. Id temporis Æsculapius ille accurrens, reliquias errorum per adolescentiam commissorum rediuiuas accusans, pœnas modo luere oporrere vociferatus, πάγχρηστον Antidotum Turbith illud Minerale ab ipsis toties decantatum, nulla pręmissa humorum præparatione aut sanguinis detractione, exhibuit: in eo quoque vitio non caruit, quod eadem dosi cuicunque sexui & ætati porrexerit, tam viris quam fœminis, & virginibus tenellis, nulla victus ratione præscripta, habenas omnes diętæ laxauit. Vel quia nouerat, faucibus & lingua in tantum tumorem eleuatis, buccis inflatis & pituita turgescentibus, non facile quæuis obuia ingeri posse: vel quia ipsorum axiomati congruit, non diæta,

sed

ſed vi ſui remedii morbos profligari. Quod de morbo Indico illorum anteſignanus profiteri palam (vinum optimum, cibos imprimis conditos, & bene ſalitos offerendo) veritus non eſt. Præcipitato eo puluere, (vere Turbante, cum nullam vniuerſi corporis venulam intactam ægri iudicio præterierit) in pillularum formam redacto, quadrante horæ ante cœnam quinque ciceris minoris magnitudine exhibuit, quę paulo poſt tantum vomitum concitarunt, vt ad noctis medium continuis vomitionibus pene fuerit enectus. Materias alimentarias, poſt pituitoſa, demum ſanguinis plurimum euomuit. Poſtridie hora ſexta matutina, vna minus deglutiuit: vomitus repetiti, licet & per aluum ſubducerentur materiæ ſimiles. Antequam cubitum ſe conferret totidem: ſemper vomuit. Ventriculum denique tanta nauſea inuaſit, vt quotieſcunque Medicus pillulas oſtenderet, ſolo earum conſpectu ad vomitum irritaretur. Neque iam opus erat exhibitione, cum ſolo intuitu voti compos fieret. Quapropter triduo ſequenti, vna duntaxat contentus fuit quotidie. Continuæ autem fuere vomitiones & alui liquamenta. Quinque diebus ſequentibus, atram potionem, mane & hora ſomni, bis die propoſuit. Toto curationis tempore, quæ ad duas prorogata eſt dierum hebdomades, ſemel tantum ſudauit, neque vaporatio calido ſe continere iuſſus eſt. Incendio magno correptus, fauces, lingua turgentia, dolorem vehementem palati & gingiuarum excoriationem inuexerunt, ita vt præ mole linguæ os claudere non poſſet: ſaliuatio multa, cibi deglutitio penitus ſublata. Octiduum totum cibo caruit. Continuis oris collutionibus vſus: nona, cibi nonnihil cœpit aſſumere: tum, vt refert, & nephritides moleſtæ fuere: Pondus ingens circa renum regionem ſenſit: Excreta per aluum acria, mordacia, ac ſi ferro inteſtinum diſcinderetur: murmura & rugitus in inteſtinis: dolor oberrans toto abdomine. Cum exoneratum aluum ſeceſſiſſet, vno impetu, quid lapidis inſtar (hydrargyrum conglomeratum fuiſſe non dubito) ponderoſum prolapſum eſt. Neque tantum fuit illis cerebri, vt fæcibus perſcrutatis de materia egeſta inquirerent. Excuſſo tanto onere, morbo ſubleuatus, & vnico quidem momento, deinceps ad conſueta rediit. Reliquias tamen adhuc, manibus & pedibus algore perfrigeratis, priſtinorũ dolorũ & neruorum exſiccationem quaſi corrugationem & diſtenſionem animaduertere ſeſe refert, & hæc quidem ad 15. Iulii diem.

Adami Bernaueri Seplaſiarii ſolertiſſimi coniunx Anna, calido & ſicco temperamento, excarnis, raro corporis habitu, fuſco colore, trigeſimum ſextum annum egreſſa, octiduo ante Lupercalia, ſeu dies Baccho dicatos, balneum adiit, ſeptem cucurbitas adhiberi fecit, quæ ὠμοπλάτην vtramque, ceruicem, dorſum & genua occupauerunt. Solus dextræ ſcapulæ locus exulceratus. Pruritum leuem, tædium, moleſtiam potius quam dolorem totos viginti dies pertulit. Puſtula medio veſtigio eminebat, piſi aut orobi magnitudine: denuo in balneas conceſſit: totidem affixit: ſubtus hanc viciniſſimo loco aliam ſubiecit. Serpere malum dilatarique cœpit, vt palmum latitudo exæquaret: color ruber, ſaturus: continuæ vlceris penitiore receſſu vellicationes: ardor ingens. Mariti vſa conſilio bis Triapharmacon emplaſtrum applicauit: nulliſque aliis præſidiis adhibitis, coaluit cicatrice obductum vlcus. Paraſceues, quæ ſolennem Reſurrectionis Domini feſtiuitatem præcedit, die, manuum torporem, veluti ſtuporem grauitatem & ἀναισθησίαν initio animaduertit. Muſculis δελτοειδῦς cum ἀκρωμίῳ occupatus, manuum eleuationi obſtabat: pendulas vidi iam manus, ac ſi paralyſi correptæ ac prorſus reſolutæ fuiſſent. Emporium Linzianum, vt varia ſuppellectili aromataria tabernam locupletaret, Medicamentarius adierat: illinc reuerſus palam vidit, ad manus radicem, carpi inquam concaua, neruos tremere & contrahi, ac ſi per ſpaſmum manus extrema in digitos deſinens, curuata introrſum, verſus cubiti & radii oſſium compagem pertraheretur. Dolores vrgebant vehementiſſimi: ſomni vero prorſus exularant. Maculæ rubræ ſatis amplæ in facie quinque: in manu dextra à carpo ad cubitum tres vel quatuor minores apparuerunt. Scabies nulla.

Tyrocinia artis cum Dreſdæ Miſniorum myropola ageret, meminerat celebres Medicos, operoſam quauis Panacæa certiorem, cutaneis affectibus profligandis inſtituiſſe Antidotum, quam, vt coniugi bene merenti opitularetur, confecit. Materia & compoſitionis ratio hæc eſt. ℞. ligni Indici lib. s. rad. lapathi acuti vnc. iij. myrobal. chebul. citrin. indor. emblicor. ana. drachm. ij. gran. iuniperi, rad. enulæ campanæ ana. vnc. s. hermodactyli, baccarum lauri ana. drachm. j. s. ſantalorum omnium ana. drachm. j. ariſtolochiæ longæ drachm. ij. foliorum ſenæ mundorum vnc. j. s. Infundatur primo lignum per ſe in lib. v. aquæ feruentis per XII. horas, poſtea coquantur blando igne, addendo cætera, recto artis ordine, ad medietatem. Stent donec refrixerint, colaturæ feruidæ & forti expreſſioni iterum iniice rhabarb. electi, turbith optimi ana. ſcrupul. ij. gran. v. ell. diacatholiconis, conf. hamech, ana. drachm. ij. diſſol. in aquis ſcabioſæ, lupuli, fumariæ, ana. vnc. iij. ſyrup. fumariæ vnc. xv. de epithymo vnc. v. Bulliant leuiter ſemel atque iterum aromatiſando cum ſp. aromatici roſati drachm. j. cinnamomi optimi drachm. ij. Miſce, fiat lege artis potio. A ſecundo hauſtu quaſi exonerata cœpit agilius brachia mouere: tertio die elicuit ſudorem, ſuccis ſordii, cardui, mithridato permixtis. Probe ſucceſſit. Bis reiterauit Antidotum, ſexta ſudorificum: extra omnem teli iactum poſita, integreque conualuiſſe videbatur. Dum calidis ſeſe foueret, ſudori proliciendo occuparetur, perbelle ſe habuit. At quamprimum in publicum prodiit, tempeſtate vda, Auſtris flantibus, glacie, niuibuſque diffugientibus, verna aeris inæqualitate, humoribus nimirum commotis, priſtina rediuiua fuere ſymptomata, & quidem nocturno tempore, volutationes in ſtratis cõtinuæ, locus quietis nuſquam repertus. Guaiaci lignũ hic infame habetur: & lue polluti venerea, conuictum eorum quouis refugiente, publica notantur infamia (haud aliter ac lepra infecti in populo Hebræo extorres reddebantur) ita vbic[illegible] ligni [illegible]tio fit, actum fere de ægri exiſtimatione & [illegible]a fama videtur. In honeſta & integerrimæ famæ matrona huc cõfugere, prima frõte, religio fuit: ceu ſacram ancho-

anchoram, ad extremum, cæteris frustra tentatis, in abdito asseruandam censui. Horrida immanique scabie laborantibus aliis vicinas suaseram thermas, non quod profuturas iudicarem: sed dubius animi, hac ægrorum insolentia, & in victu contumaci negligentia, ne regulis, quas in Ligni vsu præscribimus, & legibus se includi paterentur, (compedibus se vinciri vel pedicis constringi murmurant) consultius visum fuit, vt suo malo sapere discerent, & certum præsidii genus postea spe frustrati auidius expeterent. Hæc etiam languens vna cum sorore thermas adire decreuerat, ego vero ad curas medicas auocatus discessi. Paucis diebus interiectis Pharmacopœus ad me per literas: Consuluisti, inquit, coniugi, vt thermis lauaretur: at ipsa exploratum habet, vt quotiescunque labro aquæ dulcis se immerserit, dum aquis tepentibus deliciatur, dolorum sit expers: vbi pedem extulerit, ilico recurrere & infestiores fieri dolores. Suasum ipsi, vt Guaiaci biberet decoctum: quocirca meo se commissurum hoc arbitrio: se petere, vt diligenter expensis & rationum mearum momentis examinatis, eam quamprimum certiorem reddam, quid hac in parte fieri velim. Occasionem etiam de aliis bene merendi oblatam repudiare nolui: vnicam hanc viam sanitatis recuperandæ superstitem dixi: in vulgi deliri iudiciorum perplexitate, famæ ipsius consultum me voluisse, veritus, ne lue nefanda correpta publice diffamaretur. Rumore plebis spreto, è radicibus polypodii, cichoreæ, herbis fumis terræ, cardui, turionibus lupulorum, asparagis recentibus, & id genus aliis, cum passulis & senæ foliis sero caprino coctis aliquot dies apozema propinatum. Communem dextri brachii secuit venam, pilulis purgata, decem & octo dies Ligni sancti bibit decoctum, canonibus consuetis obseruatis. Persuaderi, vt prorogaret potionem, minime potuit, vel quia desidem domi latitare non libuit perpetuo debilitate culpata: vel quia nimium sibi blandiretur, & viribus plus iusto fideret, eo quod primo protinus biduo, acu pingere, texere, aliaque muliebria exercitia domi tractare inciperet: brachia sursum attolleret, manuumque officio alacriter, doloris expers, toto eo tempore perfungeretur. Ædibus inclusam fenestrarum prospectu arceri, summa erat molestiarum portio. In publicum egressa, aere denso, pluuio, nebuloso, pro anni tempore, tunc rerum potiente, & accurata victus ratione posthabita (cum neque vini vsu penitus abstineret) decima quarta die recurrerunt eadem symtomata longe quam antea vehementiora. Turpethum illud execrandum experiri, & præcipiti discrimine vitam negociari, animamque redimere placuit. Tenglerus quindecim pillulas exhibuit deuorandas hoc ordine: quinas ante cœnam, sequenti die mane & vesperi totidem. A prima sumptione vomuit multum, & quinquies aluo deiecit: à secunda iterum, & vomuit, & ter deiecit: post tertiam vtraque multiplicata virium ingentem edidere stragem. Sputum altera statim die apparuit, ilico lingua in tumorem conspicuum valde eleuata, rictu diductæ fauces impleuit: palati cœlum siue fornicata capacitas non sufficiebat (horrendum visu) linguæ intra [illegible] continendæ, quin extra labia promineret: occludere os aut labra coniungere nullo modo potuit. Tertia plane obmutuit, vt à nemine loquens intelligeretur, soloque nutu animi sensa proferret: imo spiritus viis compressis, strangulationis periculum in procinctu erat, oborta etiam magna raucedine, gutture & faucibus nimirum excoriatis. Gargarismata illis familiaria præscripta ex aqua ardente, quam vinum quoque sublimatum dicunt, cui Zuccarum candum & mellis nonnihil immiscent, cum interea Æsculapius ille (si Dis placet) oblatis pillulis, per emissarios rem gereret, neque ad ægros postea vnquam reuerteretur. Indigne hoc tulit, myropola Medicis rationalib. familiarissime conuersatus, è rosis, plantagine, malicorio, & similibus aquæ prunellæ incoctis, syrupoque myrtino & de rosis siccis admistis, collutionem oris instituit. A cuius vsu lingua confestim subsidere cœpit, & intra ἕρκος τῶν ὀδόντων suos inquam carceres sese recepit, perpetua tamen saliuatione ad decimum quartum, imo etiam vigesimum diem excruciata, quo die illi egrediendi facta potestate, vltro vnam adhuc adiecit hebdomadem. Intra quod tempus omnia pessum iuere symtomata, & turpis macula, quæ dorsum fœdauerat, licet cõtumacissima, tota est abolita. Num reliquiæ medicamenti, renes & intestina turbantis, aut diætæ vitium, certe tribus post septimanis crudelissimos dolores colicos & nephriticos illi inuexerunt, vt leuidensia priora quæ tulerat, si hisce compararentur doloribus, asserere non vereretur. Domi cum essem, his malis subuentum pauculis diebus. Nunc incolumis viuit crebro vsu extracti angelicæ, nisi quod corpus probe munitum esse oporteat, vt ne flatum quidem frigidiorem admittat, cuius merito etiam podagricis tentata fuit tormentis.

Huius soror, ætate maior, Scheittermanni primarii Pandochæi vxor, carnosa, frigidioris & humidi temperamenti, vna & eadem hora balneum petiit: totidem cucurbitas affixit. E septem, sola, quæ sub dextra scapula erat, vulnerata in vlcus degenerauit. Ardor vehemens. Caro exesa, foueam, cui articulum primum indicis digiti inseruisses (nudam carne costam dixisses) detexit, latitudo vt quadrans taleri numismatis. Emplastra balneator diu adhibuit. At mouendo cum parum promoueret, quidam nostras illius affinis emplastrum nigrum, arcanum nemini reuelandum (è cerussa, mastiche, in oleo lini ad nigredinem vstulatis forte conflatum) sæpius reiterauit. Frustra. Vlcus obduxit cortex durus, scabritie aridus, crassitie digiti cutem supereminens, qui pruritu intolerabili excitato, cum vnguibus discerptus esset, subtus nouo germine repullulauit iterum. Ab aromatario emplastrum de Meliloto illitum, quod escharam quidem sustulit, ea tamen paucis interiectis diebus denuo & fœdior succreuit. Hic vero minime prætereundum, dolores etiam ante vlcus occlusum hanc infestasse, quod plerisque non nisi vulnere consolidato euenit. Vidi eam à poplite, per suram vniuersam, (ventrem carnis tibiæ obiectum) calcaneum, talos, tibię apicem, solo periosteo membrana quasi tectum, dolores crudelissimos perpeti, vt eiulatus & clamores ferinos, si stragulis paulo pedem premeret, ederet. Adeo tamen fuit peruicax, & præfractæ contumaciæ, vt nullum prorsus ore admitteret remedium: ægre ipsi persuasi vt serum caprinum cum Zuccaro vulgaris potus loco, ad biduum biberet. Præter dolores, qui iam corpus vniuersum

uersum obsederant, totum præ pustulis corpus tuber erat, vt nec stare, sedere, neque ambulare iam posset: lintea pure fœtido vlceribus manantibus imbuta, corpore mordicus adhærescentia, si auellerentur, cortices quidem vna detrahebant. Pertinacem illius animum tam horrida mala neque flectere neque frangere potuerunt, Turpetum dimidiati, ob infirmitatem (vt agyrtæ referunt) dosi accepit: quocirca nihil emolumenti consequuta, adhuc ἑλκεσιβλυῶν, cadaueri quam homini similior iacet, suæque inobedientiæ exoluit pœnas, cum vnctionibus & suffumigationibus Mercureis mallet rem pertentare, quam intra corpus vllum admittere medicamentum.

Paulus Bursarius ex eadem caussa sinuosis & cauernosis vlceribus dextram tibiam fœdatam habuit, circa malleolos potissimum: ea propter curam temerariam aggressus est. Pillulis deuoratis causso præhensus, fenestris præ immodico æstu vndique reserari iussis, caniculæ ardoribus vrgentibus, sanguinis copiosa per aluum excretione, quam τρόμβοι & attæ fæces cõsequutæ, fame quoque, cum ob linguæ tumorẽ nihil alimenti posset ingerere, enectus, intra paucos dies eiulatu & clamoribus toti viciniæ molestissimus, misere expirauit. Inopinatus iste casus multum artificis detraxit authoritati, & solenni pharmaco fidem derogauit, occasionemque certiora remedia inquirendi ægris præbuit.

Thomas Brenner, institor vterque cum coniuge correpti. Illa mercedem pacta, cum denas tribus ex ordine diebus assumpsisset pillulas, intendi & intumescere crura in vastam sensit molem. Vomitibus pro more exagitata, vasa testaceo excepit reiectamenta, cuius parietibus circumquaque vidit hydrargyrum crudum adhæsisse: illico terrore perculsa, & quia peius se habere animaduerteret, nuncium remisit impostori, quem cernebat pro foribus, ne spiritum olidum admitteret, pugno nares & labia comprimentem, eminus inquirere, quinam valeret: neque precibus adduci posse, vt cominus aut tangeret, aut eam alloqueretur.

Hunnobroda ad equorum mercatum huc se cõtulerunt Iudæi duo. Eodem balneo inquinati, alter feriis Pentecostes extinctus: alter elephantia obductus miseram traducit vitam.

Dietrici Molii filia virgo, forma egregia, puella lectissima, iam nubilis, miserandum in modum deformata, restituta quidem est Turpeto, verumtamen pustulę nuper frontem & palpebras denuo occuparunt: quibus illi adhibent liquorem luteum, mordacitatis expertem, (gummi fortassis Guaiaci, quod illi à liquore & alkali separant) qui eas abolere quidem visus est, non tamẽ securos in vniuersum reliquit ægros, ita vt vere se & ex toto immunes asseuerare auderent: imo latet semper aliquid virulẽtię, quod alias repullulat: & recidiuam perpetuo minatur. Forte auaritia medicastrorum, vt semper esset quod degluberent: vel malignitate, à deleterio medicamento nondum perdomita, nouaque semper moliente accidentia.

Vt curiosis ingeniis rara cara, quotidiana vero vilescere obseruamus: ita repudiato Turbante pharmaco, Euancicium duobus hinc dissitum milliaribus ad balneatorem concurritur. Eo primus Cerdo, post Stendlianus, opulentissimi Senatoris, quadraginta quinque annos coniunx, demum etiam Pandochæi vxor, profecti. Hic fabæ magnitudine electuario purgante exhibito, deinceps perpetuo Laconico eos inclusit, fumum è Cinnabari subdidit, ita tamen ne supra quam vellet aut ferre posset, vrgeret quenquam. De quo amicus ad me. Noster Chirurgus, ditissimi illius vestratis vxorem non vngit, sed lauat, & dedit illi assumendum suaue, vt ipsa narrat, eclegma, quod ei omnes dentes labefactauit. (ὑπερβολικῶς Cerdo inquiebat se ordine in mensam potuisse dentes loculamentis exemptos collocare,) Hydrargyrum ergo & pro pilulis electuarium, quod haud scio an nouum sit. Hæc ille. In eo tamen probandus est, quod diætæ leges non omnes antiquauerit, sed hypocausto inclusis aeri omni interdixerit, sudores extorserit, vino tamen concesso, cætera solertem se præbuit.

Egenorum sortis miseratus & ipse, ne ἀσύμβολος & otiosus cladis miserandæ spectator essem, vulgo paratu facilia & sine impendio remedia, domesticis & indigenis constantia plantis, collegi: diæta modoque vtendi præscriptis, paucarum horularum laborem, Senatui obtuli. Præfatus hic basim curationis in sudoribus promouendis constitutam, discriminis plenam per Mercurium curandi rationem: Puluerem senæ præparatæ D. Montagnanæ præmisi: legibus phlebotomiæ custoditis axillarem dextri brachii, bubonibus absentibus, secari iussi. Institui potionem ex decoctis radicibus, enulæ, polypodii, angelicæ, lapathi maximi, diptamni, Imperatoriæ: Herbis vero Cardui benedicti, chamæpitidis, scordii, fumariæ, cicerbitæ, scabiosæ, veronicæ, lupuli salictarii, phyllitidis, scolopendriæ veræ: Item floribus borraginis, lauendulæ, sambuci, additis sena, corticibus veratri, cum ligno sancto, eiusque cortice. Aliquot post assumptum decoctum diebus è massa pilularum cochiarum cum veratro præparatarum, aggregatiuarum, & de hermodactylis catapotia imperaui. Postea è succis scordii, Cardui, fumariæ, melissæ Turcicæ, veronicæ, scabiosæ, exiguo Mithridato permistis, sudorificum vehementius institui, vt decoctionis vim sudorificam, ignauiorem forte, exstimularet: Pustulis & scabiei initio aqua stillaticia è resina larignea, oleo Tartari condita, etiam decoctum Guaiacinum erant instituta: quorum illinitioni si non cessissent, subinde acriora & pollentiora, non præterito etiam oleo atramenti sutorii, aqua fragariæ vel scabiosæ diluto, succedere poterant. Numerus dierum pro affectus contumacia & ægri tollerantia definitus erat, certoque ordine cuncta rite disposita, vt medicamenta ex officina ætati & sexui cuicunque (vt seplasiæ ministri à me edocti fuerant) accommoda, leui precio mercari etiam inopibus licuisset, in morbi ne decrementum culpam conferas, aut quod operam meam minus gratam haberent, dubium. Nullus mehercule ad hoc præsidii genus confugit, præter alutarium & plostrarium quendam, consilia nisi manus operatio accederet supervacanea & frustranea dicentium. Quinimo tam alutarius quam rhedarius vehicularius fabricator, duri agrestesque homines, sibi de perfecta curatione prius cautum

cautum voluerunt, ne artis manuariæ operis neglectis sanitati recuperandæ dum vacant, dubio euentu duplici multati dispendio inanes quoque facerent sumptus. Equidem alutarii genu dextrum, locus inquam cucurbitæ vlceribus crustaceis, ita callo contracto obduruerat, vt æruginis chalcanti, neque calcis viuæ applicatione ὑπερσάρκωσις resecari vel abradi potuerit, quæ is quidem summo cruciatu conciliato, animo tamen feroci (cuiusnam vsus consilio incertum) sæpenumero asperserat. Hac ratione de meo benemerendi studio aut medicaminum successu, haudquaquam mihi gloriari licuit. *Thomas Iordanus, Libello de Lue noua Morauiæ nuper publicato.*

Extat de eadem lue *Ioannis Sporischii Tractatus*, in quo de nonnullis aliter sentit, quam Iordanus.

Crato, lib. 2. Epist per Laur. Scholtzium publicatarum, de hoc morbo *pag.* 228. per quatuor folia sententiam suam per hypotheses, & curationem, omnia noua & veriora proponit.

DE SCORBVTO.

DESCRIPTIO ET CVRATIO ABSOLVTA.

OBSERVATIO.
De Scorbuto.

SCORBVTVS est quando propter splenis obstructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, vniuersum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiori sursum elata, teneras gingiuas acri corrosione & putida carnis excrescentia vitians. Eiusmodi definitionum descriptionumque libertatem Medicis vsurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: cum alioquin curiosius hæc in logicorum scholis fore discutienda non ignorem. Nomen vero fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. Scorbuc enim iis sonat ruptum ventrem, quasi totus venter & hypochondria, vt fit, patiantur: quomodo & Scormunt nostrates appellant, quando inficiuntur gingiuæ, quod ruptam buccam vel os sonat: item Scorbein, quando in cruribus morbi symptomata vel signa apparent, quasi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis Blauschvuit nuncupatur. Stomacace & Sceletyrbe *Plinii* est, cuius meminit *libr. Nat. Hist. 25. cap. 3.* iis verbis: Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genubus dissoluerentur. Stomacacem Medici vocabant, & Sceletirben. Ei malo reperta auxilio est herba, quæ vocatur Britannica, non neruis modo, & oris malis salutaris: sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet longa, nigra: radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Frisii, qua castra erant, monstrauere illam. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potissimum Septentrionē spectantes, sparsim illud malum hactenus sæuiit: proximis vero annis ad ditiones confines, vbi antea inauditum, vel ex praua victus ratione, siue cōtagione proserpere cœpit, vt iam Germaniæ inferiori vniuersæ propemodum innotuerit: alioqui amplissimo totius Germaniæ superioris regno adhuc incognitum, quemadmodum & Italiæ, Galliæ ac Hispaniæ. Si forte in aliqua Asiæ vel Africæ loco lues hæc sentiatur, is erit vel maritimus, vel alius vbi rarus salubris aquæ vsus, vel vbi victus aut aer eius fomitem suppeditat: proinde & morbus hic ei tractui solummodo peculiaris, velut maris quoque Borealis accolis: nullo modo autem cunctis mundi partibus, vt reliquus morborum aceruus, familiaris. Nabathæi siquidem in felici Arabia, & eo aduentantes Romani, illam perpessi fuisse videntur, Augusti Cæsaris æuo. Huius etenim imperio cum in Arabiam exercitum Romanum traduxisset Ælius Gallus, eum in ipsa expeditione coactus est relinquere in Albo Vico, maximo Nabathæorum emporio: vbi æstatem & hyemem transigere oportuit, vt reficerentur infirmi. Quādoquidem oris & crurum, cæterisq; eius loci vitiis tentabatur exercitus, quorū illa circa os, hæc circa crura resolutionem quandam fuisse, ob aquas & fructus prouenientem, scribit *Strabo lib. 16. circa finem:* qui eo tempore vixit. Peculiare vero nomen eius pestis apud Arabes non comperi, cæterum Medici vel Græci, qui apud Romanos tum potissimum medicinam faciebant: vel Latini, linguæ Græcæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos sectati fuere, ex symptomatibus, quæ maxime tum in ore, tum in tibiis apparuerunt, nomina finxere Græca, vt morbus στομακάκη, ab oris vitio: σκελετύρβη, à tibiarum læsione infestationeque appellaretur. Voces enim has nec qui Germanicum Cæsarem comitabantur Medici, à Phrysiis accepere, qui tunc temporis Medicis, maxime doctis, & in linguarum peregrinarum vsu tritis, caruisse videntur, vt apta morbis nomina Græca formare nequiuerint: si tamen forte quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ: ab Arabibus vel Nabathæis, easdem voces identidem non didicere Medici Ælium Gallum sectati. Porro quæ Scelotyrbe ab authore Definitionum sub Galeni nomine describitur, nihil minus est quam Scorbutus noster: cum eam paralysis speciem esse scribat, qua recte incedere nequeunt sed nunc in læuam nunc in dextrum corpus contorquēt: interdum crus post se trahunt, non secus quam accliues locos ascendentes faciunt, hæc eius verba: Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τι μέγα. Oscedinem hunc morbum appellasse Marcellum, ab oris vel gingiuarum exesione, arbitror: Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingiuis & pedibus læsis. Quæstio hoc loco occurrit, vtrum lues hæc à priscis nimirū sacræ & veteris nostræ Medicinæ scriptoribus, Græcis & Arabicis, fuerit cognita descriptaque? Cuius affirmatiuam partem cum alii sustineant, ego in negatiuam propendeo. Nam *Auic. c. 3. fen. 15. Tract. 2. cap. 5.* quandam symptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recēset, vbi de signis apostematum splenis agit: Scorbutum tamen nostrum nō describit,

scribit, licet proximius eum attigisse videatur. *Hippocrates* item de magnis lienibus sic quidem scribit, *lib. 2. Prædictionum*, vt quædam Scorbuti accidentia notet, sed paucis signis, quæ in splenis affecti morbis apparent, Scorbutus noster peculiaris morbus non describitur, ait enim gingiuas vitiatas, oris graueolentiam his accidere, quibus splenes magni. Quicunque vero habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingant, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba reuocemus expendamusque. Quibus magni lienes, his gingiuas infici & putrere asserit. Illud vnum symtoma est. Hinc subiungit: Quibus vero splenes magni, nec putrescunt gingiuæ, neq; sanguinis eruptio contingit, horum tibiæ vlcera sortiuntur maligna, atque cicatrices hinc atras. Hic manifeste apparet, Hippocratem in ea esse sententia, quod eodem tempore vtrumque illud symtoma in splene magno non coniungatur: sed tibiarum vlcera tum primum subsequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur sursum ad gingiuas, vel sanguinis eruptione minuatur, verum ad tibias subsidiat, fœde exulceret, & cicatrices postea nigras relinquat. In Scorbuto autem simul gingiuæ putrescunt, fœtentque, & tibiarum lituræ amplæ liuescunt, quæ etiam quam rarissime ad exulcerationem perueniunt. Hæc etiam præcedunt vlcera ea rara, malitiosaque, si forte tandem emergant: nullaque harum macularum magnarum, in hoc morbo semper fere apparentium, apud Hippocratem mentio, sed solarum cicatricum post vlcera relictarum, quæ communes quoque sunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis, enimvero difficulter admodum sanantur: quare etiam in scyrrhos splenis cicatricem ea non admittere, affirmat *Paul. Ægineta lib. 3. c. 49.* ad Celsi sententiam, qui latina reddidit ea Hippocratis verba, *libr. 2. cap. 8.* idem dictum volo. Eadem ratione ad Cælii, & reliquorum eiusdem sententiæ veterum authoritates responsum sit. Scorbutum adhæc alium esse ab Icteritia nigra, & tertia Voluuli specie, quam Hæmathiten vocat Hippocrates, & ego longo medicinæ vsu obseruaui: & docte *in suo insigni libello de magnis Hippocratis lienibus* ostendit Excellentissimus Medicus *Balduinus Ronsseus*, mihi necessitudine haud vulgari iunctus. Ex recentioribus scriptoribus Scorbutum sic satis describit *Olaus Magnus, natione Suecus, in sua Historia de gentibus Septentr. lib. 16. cap. 51.* etsi multis in locis eum alioqui figmentorum minime puduerit, hæc ipsius verba: Est & morbus Castrensis, qui vexat obsessos & inclusos: talis scilicet, vt membra carnosa, stupiditate quadam densata, & subcutaneo tabo quasi cera liquescens, digitorum impressioni cedat: dentesque veluti casuros stupefacit, colores cutium candidos reddit cœruleos, torporemque inducit cum medicinarum capiendarum nausea, vocaturque vulgari gentis lingua Scorbuk, Græcæ cachexia, forsitan à subcutanea mollitie putrescente: quæ videtur esu salsorum ciborum, nec digestorum nasci, & frigida murorum exhalatione foueri. Sed vim tantam non habebit, vbi muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperti, insuper si diutius grassetur iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere: sicuti & calculi radices, per decoctionem veteris cereuisiæ cum butyro epotæ tollere solent. *Lib.* item *9 capit. 38.* Viribus ait, primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto) artibus, dolis & insidiis obsidentium surripiunt commeatum, præsertim pecudes, quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt, ne defectu carnium recentiorum, morbum incurrant quibusuis ægritudinibus tristiorem, patria lingua Scorbuk nuncupatum: hoc est, saucium stomachum, diris cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim ac indigesti cibi auidius sumti, morbum huiusmodi caussare videntur, qualem Medici cachexiam vniuersalem appellant. Huius luis quoque obiter meminit *Albertus Crantz in sua Saxonia*, item *Euricius Cordus in suo Botanologico.* Caussa proxima erit humor crassus, crudus, frigidus, in vasis sanguinis contentus, siue is sit melancholicus, siue cum pituita mixtus. Caussæ remotæ, sex res non naturales: aer corruptus: victus prauus putrisque, frequens in regionibus septentrionalibus, maxime earum nauibus marinis, velut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum exiccatumque, subinde rancidum, quandoque ab initio impurum grauisque infectionis indiciis imbutum, plerunque crudum etiam voratum: Item reliquæ carnes, & pisces saliti prius, deinde atro multoque fumo transfusi & indurati, vel multo sale conseruati diu, similiter qui crassæ substantiæ & exucci sunt: caro venatica & putrida, volucres aquaticæ, & quæcunque aceto condita longo tempore fuere, brassica, allia: panis biscoctus vetus, nonnunquam submucidus: legumina, cereuisia crassa & fæculenta, vsus aquarum vitiosarum in dulcium penuria, vnde sæui gignuntur morbi testibus Hippocrate & Plinio: item ieiunia cum exiguo succi mali cibo: adhæc vigiliæ, labores, intempestiui, immodicique, affectus animi, cogitationes graues assiduæ: præcedentes quæque febres, & vacuationum debitarum vel consuetarum intermissio siue suppressio, vti hæmorrhoidum, menstruorum, & similium. Signa in morbi principio: Corporis totius grauitas, spontanea crassitudo, qualiscunque præcordiorum angustia, crurum imbecillitas, leuisque rigor, cum dolore exiguo: gingiuarum pruriginosa rubedo à naturali mutata, ac dolor: faciei color ex pallido in fuscum vergens. In incremento, gingiuarum laxus sanguifluusque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarum aliquando etiam caro ad dentium radices consumitur, vtrobique dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conspersi leuiter sanguinis faciem ostendentes quandoque, & qualis morsu pulices imprimere solent, maiores tamen, quæ etiam in femoribus & toto corpore sparsim aliquãdo apparent, ex minus crasso sanguine procreatæ: plerunque etiam maculæ amplæ, plumbeæ, liuidæ, purpureæ, nigris violis obscuriores, ex fæce corrupti sanguinis eo decumbente genitæ: quare raro admodum in aliis locis quam cruribus emergunt. Quandocunque vero hæ videntur, certissime scorbutum adesse denunciant, etiamsi alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquando is [illegible] appa[illegible] in iis, quibus vniuersum corpus hoc pu[illegible] ita permaduit, vt fere mortis periculum haud longe

 abfit.

absit. Ingrauescente morbo, neruorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, neruorum item contractio, anhelitus difficultas, maxime vbi æger mouetur, aut erigitur, aut sedet; tum quoque fere vel omnino linquitur quandoque animo: decumbens autem respirat liberius, reficiturque. Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi auiditas lãguet. Motus aggrauatiuus in multis quarto quintoque die, in plerisque tertio: in paucis singulis diebus, sine manifesta tamen febre, obseruatur. Aliquos interim quandoque simul febrire non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica afficiuntur. Aliquando etiam febres præcesserunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ: & vbi in ipso Scorbuto nondum post eas febres perfecte curato, febris quartana valde maligna subsequeretur, vidi: & in ipsa quartanæ declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio victus. Sic eæ febres non adeo per crisim terminari sæpenumero videntur, quam nouos ex labefactatis visceribus, atrophia, & multa sanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non raro peiores. Quibusdam aluus adstrictior, aliis fluxilior. Liuor ille crurum quandoque integras tibias inferiores circumquaque, vsque ad pedes, cum tumore ita obsidet, vt elephantiasis notam esse quis iudicaret: rursus aliorum crura sic attenuantur, vt ossa videatur tegere cutis sola, plerunque cum calore multo, nonnunq̃ absque eo. Quorũdam etiam maculæ in squamulas resoluuntur, quẽadmodum in erysipelate videre fere assolet: aliorum læues æquales, nonnunquam splendicantes permanent cum leui vestigio ad digiti impressionem. Plerunque etiam, licet raro admodum, apparet varicosa venarum plenitudo, & sub lingua tota venæ minutissimæ, varicibus perquam similes: identidem & in inferiori labio cõspiciuntur. Pulsus hic, vt in quartana febre, varius, exilis, durus, frequens, debilis, pro temporis morbi varietate. Vrina rubicunda, turbida, crassa, fæculenta ad modum vini rubri recentis: quemadmodum & feruente quartana, potissimum à sudore solet apparere: est & grauis odoris. Scorbutus in iisdem familiis aliquando frequens, partim quod eodem victu sint vsi ægroti, quare contagione putatur serpere: partim quod contagio lædat, vbi in oris & gingiuarum vitio, ex iisdem poculis bibunt, vel assidua contrectatione vitiatos spiritus admittunt. Quandoque est à parentibus hæreditarius. Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plerumque tabes comitatur: subinde hydrops, quandoque & dysenteria: atrophia vero propemodum semper. Vlcera in tibiis si nonnunquam exoriantur, quod raro tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe fœtida admodum, maligna & aliquando gangrænosa: ita plerunque corrupta, vt immissum ferrum non sentiant. Habent nonnulli in hoc morbo illæsas gingiuas, sed defœdata crura: qui vel ex ore, vel naribus sanguinem reiiciunt. Morientibus ex hoc malo plerisque delitescunt maculæ, & aliis à morte efflorescunt vberrime. Victus sit concoctu facilis & boni succi, moderate calefaciens, tenuis, incidens etiam subinde atque attenuans, abstergensque: cui leuiter astringentia accedant quandoque. Conuenit polenta nostra hordeacea, imo & auenacea, vel hordeũ excorticatum, cocta in iusculo aut aqua, deinde cum vino per setaceum redacta. Passulæ Corinthiacæ item coquantur in iure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atque ita similiter per setaceum transmittantur: potest & oui vitellus subinde commisceri. Eædem quoq; passulæ manduntur, si nimia siti aut oris siccitati laboret æger. Prosunt & amygdala, cum colatura decoctorum furfurum triticeorum apparata, quibus amarorum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis & morbi exigentia, quandoque miscenda: vt cinnamomum, macis, nux myristica & zinziber. Omphacii vsus hic non inutilis. Condimenti loco assumantur & interdum cappares cum vuis passis corinthiacis ex oxysaccharo, vel oxymelite longo: atterantur vero dentibus prius minutissime, quam deglutiantur. Potus sit, cereuisia bona, optime defœcata, maxime absynthites, vti & vinum eadem herba confectum: aut si quis chamædryte afficiatur, erit & hoc vtile multum. Aqua etiam lactis haud temere quis vtetur. Lac item caprinum: vel, in eius defectu, vaccinum recens, in quo decocta fuere sisymbrium, cardamine, vel nasturtium hortense cum foliis latioribus, hyemale vocant: vel cochlearia, non sine successu plerique vsurpant, potissimum qui lacti assueuere, eoque afficiuntur, vel qui id innoxie patiuntur. In cubiculo versentur sicco, calido, mundo & lucido: tristiores animi affectus excludant. Curatio à sanguinis missione inchoanda erit in initio, si eius fuerit plenitudo, vires, ætas & reliqua consenserint. Copiosam autem extractionem hic dissuaserim. Per hæmorrhoides, si legitime vacuetur, commodum erit. Si peculiari modo affectus comperiatur splen, lienaris, vel media in sinistro brachio aperiatur: sin vero hepar magis, vel æque grauatum, corpusque sanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachii pertundatur iecoraria, vel basilica aut media. Cum autem raro aduocetur Medicus, nisi altas malum egerit radices, inualueritque, & lituris in tibiis se morbus prodiderit, à sectione venæ abstinendum consuluerim. Hinc leuiter corpus vacuetur cum foliis senæ Alexandrinæ, quam vocant, expurgatis ad vnc. s. vel drachm. iij. vel minus, si epithymi tantundem adiunxeris, cum paucis passulis corinthiacis, sem. fœniculi & zinziberis ana. drachm. s. quæ simul vespertina hora in seri lactis quantitate sufficienti leuiter efferueant: & macerentur noctu: deinde mane post feruorem vnicum forti expressione coletur serum, quod propinetur. Potest & vnc. s. sequentis pulueris eodem modo infundi, colaturaque expressa exhiberi. Recipe fol. senæ Alexand. expurg. vnc. j. epithymi, tartari albi, ana. vnc. s. cinamomi, garyophyll. galangæ, sem. anisi, ana. drach. j. diagridii drac. j. s. fiat pulu. Conferunt & pilulę de fumaria ac diasene. Pilulas etiam ex lapide lazuli & armeno etsi q̃dam exhibeãt, mihi tamen displicent. Confectionẽ hamech q̃ offerre quoq; volẽt, quantitatis vt singularẽ habeãt rationẽ necesse est, cũ vehementes expurgationes innoxie hic morbus non ferat, vbi tã facile cor afficitur læditurq;. Purgato suauiter corpore, singulis dieb. bis, hora nimirũ matutina, qua etiã in plerisque sudor expectatur, & quarta pomeridiana, assumentur vnc. iiij. succi expressi ex herbis sequẽtib. admiscebiturq; sacchari puri quãtũ voles, & canellę parũ. R. cochleariæ, sisymbrii cardamines

nasturtii hyemalis dicti, ana. partes æquales: becabundæ partem mediam, quantitate obseruata vnius prædictæ herbæ: hæ virides in mortario lapideo cũ pistillo ligneo contundentur, exprimenturque. Cæterum eæ potissimum in hoc morbo extirpando singularem sunt sortitæ ex ratione prærogatiuam, cum primæ tres incidant, extenuent, & per vrinas expurgent, quarta aliarum vires contemperet, propterea etiam pro corporis, morbi & caloris ratione, augeri vel minui potest. Contusæ item illæ in lacte caprino recenti, vel in eius penuria, vaccino decoquuntur: & à forti expressione simili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari consultius est. Felicem quoque successum expertus sum, si quando in lactis sero illæ plantæ decoquerentur: succorum tamen exhibitio præstat, at ex docti exercitatique Medici arbitrio hæc mutari queunt. Vbi & cum vino rubello coquerentur non temere memini. Liquoris vero non magna superfundenda quantitas, quod succulentæ sint herbæ, quare hæ solum eius admixtione contegentur ad coctionem: alias cum iis liquoribus etiam per cribrum setaceum valida expressione traiici solent contusæ crudæ. Absynthium vulgare admixtum, confert plurimum: vtiliterque adiunxi sæpenumero fumariam & chamædrym. Nummularia quandoque, ob laxa viscera & dissolutas compages, miscetur. Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum, maxime Indorum, corticum radicum capparum, fraxini, cuscutæ, asari, thymi, epithimi, adianthi, matricariæ, chelidonii, bethonicæ, hysopi, agrimoniæ, scabiosæ, teucrii, phyllitidis, ceterach, tamarices, acetosæ, radicum valerianæ, bistortæ, enulæ, polypodii, lapathi acuti, fœniculi, petroselini, pimpinellæ, cichorii, borraginis, buglossæ, rhapontici, aristolochię rotundæ, glyzyrrhicæ, passularum, senæ Alexandrinæ: florum genistæ, sambuci: seminum anisi, fœniculi, viticis, semin. frig. & id genus reliquorum per me licet: ex paucarum tamen plantarum legitimo vsu curationem consequutus sum non raro felicem.

Hoc item remedio infinitos esse curatos intelligo. ℞. comæ absynthii vulgaris sicci, granorum iuniperi contusorum ana. m. j. lactis caprini lib. iiij. coquatur ad tertiæ partis consumtionẽ, exprimẽdo colentur, deinde admisce croci in puluerem redacti drachm. j. denuo ebulliant feruore vno aut altero, secundo colentur. Decocti huius datur haustus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana, & quando cubitum itur.

Mulierem noui in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore vacuato hanc propinabat potionem. ℞. Bacabundæ, sisymbrii cardamines ana. m. iij. vel m. iiij. contusis herbis admisce seminis erucæ, rad. irios hortensis nostri vulgaris recentis ana. vnc. ſ. zinziberis drachm. ij. piperis longi drachm. j. simul per colum traiiciantur cum vini rubri lib. ij. Ex hoc potu commoto haustum singulis diebus matutina hora calide offerebat, deinde ęgro diligenter contecto eliciebat sudorem, nouem in ea curationis ratione impendens dies.

In comitatu Marcensi baccabundam, sisymbrium cardamine & aloen cõtusa, & cum lacte colata, propinant nobiles quædam matronæ.

Tenello infanti cum successu aliquoties apozema hoc exhibuit Comitissa quædam. ℞. rhabarbari, centaurii minoris, rhapontici vulgo dicti, an. drach. ſ. sem. anisi, liquirit. ana. drachm. ij. in puluerem redacta traiiciantur cum expresso liquore manipuli florum Damascenorum, quos vocant, in aqua decoctorum, hinc cum sacchari quantitate sufficienti fiat syrupus longus, vnde cochlear mane & vesperi bibit.

Ingratam & fere abominabilem potionem in Phrysia Orientali, velut certissimam in Scorbuti curatione habitam, hic subiungere volui, vt excremẽtis quoque suam inesse vim naturalem quilibet videat: quæ tamen in vsum non admittimus, quod alia magis grata, neque vsq; adeo abominabilia, certiori ratione vsurpari queant, iucundiorque curationis modus obseruetur. ℞. vini Rhenensis mensuram sex quartarum (singulæ quartæ pendent lib. iiij. medicinales) radicum raphani maioris boni & recentis in mortario lapideo diligenter contus. vnc. iij. quæ cum parte vini dicti in ollula seorsum mixta macerentur, per horam integram: liquor fortiter expressus per linum, cum sex vini dicti quartis commisceatur: deinde in eiusdem vini portionem aliam immittatur separatim stercoris taurini & anserini par quantitas trium magnarum nucum, ibidemque per horam relinquatur: post validam inde expressionem vino primo affundatur. hinc ℞. nucum myristicarum, garyophyll. ana. drachm. ij. contusæ seorsum, linoque illigatæ in dicto vino suspendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus consistat. Inde quotiescunque sitit æger, large bibit: nec aliam vsurpat potionem, donec integram fuerit consequutus sanitatem. Potus autem hic apparari secundo poterit, si requirat necessitas. Interea cauentur salita valde, secalinusque panis. Cum Phrysia taurorum & anserum sit feracissima, ex paratu facilib. ibi concinantur eiusmodi medicamenta. Tantam autem vim calorificam stercori anserino inesse, vt in quæ inciderit gramina vrat: & hinc cũ liquore conuenienti transfusum incidere, Menses, secundinam, & vrinas potenter mouere, constat: nec dubium est, taurinum stercus identidem huc nonnihil facere.

Vacuationes priores semel atque iterum tota curatione reiterari queunt. Inde diebus aliis offeratur matutina hora cochleariæ conserua, vel etiam conserua chamædrytes, seorsum vel mixtæ: quibus accedent radices buglossæ vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

Porro notandum, omnes fere plantas acres, quibus inciditur attenuaturque materia morbifica, ad huius mali profligationem iuuare: ne quis sibi persuadeat, à tota substantia vel forma occulta solum herbas tantopere prædicatas, nobisque hic familiares, vt efficacissimas, puta sisymbrium, cochleariam & becabũdam, istum profligare morbum, cuiusmodi sunt, pręter enumerata paulo ante, draco, scordiũ, semperuiuum minus, herbæ omnes spleneticæ, radices aperitiuæ, semina calida, baccæ lauri, iuniperi, atque id genus substantiæ reliquæ.

Hypochondria illinantur, Sinistrum h[illegible]c vel simili mixtione. Recipe olei de capp[illegible] vnc. j. vnguenti de bryonia contra splenem vnc. ſ. misce. Dextrum, oleo absynthite: quibus, si postulet

necessitas, primarum nostrarum herbarum succus incoquatur.

Gingiuæ laxæ & putridæ interim colluantur cum decocto foliorum & corticum oxyacanthæ vulgaris, cochleariæ, sisymbrii cardamines, nasturtii hyemalis, & rosarum rubrarum immaturarum, in aqua ferrata præparato, in cuius colatura expressa aluminis pauxillum fuerit dissolutum. Saporis & abstersionis ratione admisceatur mel crudum, vel rosaceum: siue vt conseruentur confirmenturque magis gingiuæ, imo & feruor restinguatur, diamoron. Valent huc quoque oleastri folia, cum stillaticio plantaginis succo expressa: item pruni syluestris cortices.

Collutio quoque alia hoc conficitur modo. ℞. aquæ lib. j. salis, aluminis, an. drach. ij. bulliant simul. Item: ℞. Malicorii, sumach. balaustiorum, an. vnc. ſ. passularum vnc. j. cum aquæ fluuialis lib. iiij. ad medietatis absumptionem coquantur: traiectoque per colum liquori admisce mellis rosacei vnc. ij. aluminis drach. ij. Confricantur & gingiuæ sanguinolentæ & flaccidæ, sale vsto cui puluis balaustiorum fuerit immixtus: vel cineribus sarmentorum, cum testis ostreorum aut mytularum vstis: interim illa sanguinis sanies quoque exugitur, expuiturque. Inde etiam os colluitur decocto radicum bistortæ, quæ virtute britannicæ simili pollet: hinc & succus exprimitur, vt etiam ex dicto nostro nasturtio, & cum diamori parte dupla miscetur, quo gingiuæ illinuntur. Vel. ℞. Succi bistortæ, mellis rosacei, an. vnc. iij. ad succi consumptionem coquantur: inde aluminis vsti drach. j. admisce, hoc linimento vtere. Quemadmodum & hac confectione: ℞. Bistortæ vnc. ſ. salis scrupul. j. cum diamoro ad conditi consistentiam misceatur: sic & alumine ac pyrethro cum melle crudo mixtis, quibus ex saluiæ & olibani puluisculo parum indi potest. Cuius supra memini, muliercula, collutionem parabat ex hysopo, ambrosiana, betonica, & radicibus enulæ, aquæ in coctis: in colaturæ expressæ lib. ij. dissoluebat aluminis vnc. ſ. & simul cum melle sinebat efferuescere, despumabatque.

Phrysii aliam conficiunt, ex aceti cereuisiarii lib. ij. bolo armeni vnc. ſ. aluminis drach. ij. mellis vnc. iij. simul bulliunt. Saxones plerique sabinam adiungunt.

Si gingiuarum putredinosus tumor nimis luxuriet, forficula nonnihil auferatur, & vnguento Ægyptiaco vel alumine vsto cum rosaceo melle mixto consumatur: aut etiam vitrioli oleo coerceatur. Est & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis vlceribus, si spongiola eo liquore imbuta confricentur gingiuæ. ℞. Arsenici sublimati scrup. ij aluminis vsti drac. ij. ſ. in puluerem contusa simul bulliant in aquæ plãtaginis lib. 1. ad horam, in vase duplici.

Lituræ in cruribus fouentur decocto baccarum iuniperi leuiter contusarum, sisymbrii cardamine vtriusque, nasturtii hyemalis, cochleariæ: quibus, si voles, addes flores chamomillæ, artemisiam, melissam, absynthium, rorismarinum, maioranam, thymum, hysopum & similes herbas, quæ aquæ incoquantur [illegible] & spongias ex eo presseris, inferioribusque [illegible] partibus vtrinque applicueris, maculas sub cute obscuras & adhuc delitescentes manifeste elicies, vt efflorescant & Scorbuti signa luceant. Linimento hoc inungentur quoque. ℞. butyri maialis vnc. ij. ſ. baccarum iuniperi contusarum drac. vj. vini puri vnc. ij. coque in fictili ad vini consumptionem, expressione vehementi colato: vngantur crura mane & vesperi. Vel fiat illinitio, butyrositate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint sisymbrium cardamine, nasturtium hyemale, becabunda, absynthium, & baccæ iuniperi contusæ. Applicantur & panni, ea pinguedine imbuti. Habenda etiam ratio caloris, vt insigniter calefacientes plantæ tum minuantur, becabunda augeatur, & in lacte ebutyrato apparetur decoctio. Coagulum lactis ebutyrati per se quoque apponitur, vel lac ebutyratum recenter concretũ. In tumoribus durioribus admouetur cataplasma ex lacte, cui consolida maior fuerit incocta, absynthium, siue etiam chelidonium maius & minus, radices bryoniæ, medulla panis, farina fabarum, vel hordeacea quoque, vel lupinorum, pro affectæ partis constitutione, aut calore.

Nerui ligamẽta & tendones, si huius materiæ grauis copiam imbiberint, rigidioraq; & ad motum inepta fuerint reddita, post fotum, vel etiam absq; eo, inunguntur adipe anserino, vel anatino, vel taxi pinguedine, aut simili.

Si tibiæ exulcerentur, pro vlceris conditione mutanda, quæ adhiberi debent: pro abstersione autem, & mundificatione paretur linimentum ex cochleariæ, apii & absynthii succo, ac mellis quantitate debita, coctis ad consistentiam: cui, si putredinis magnitudo postulauerit, siue pulueris aristolochiæ rotundæ, vel aluminis vsti, vel præcipitati mometum admisceatur. Conferet quoque emplastrum diacalciteos, siue diapalma, quod nonnihil etiam cum oleo rosaceo dissolui potest: item ad cicatricem citius inducendam, emplastrum de minio, vel vnguentum de tutia, vel confine, postea applicetur.

Cum inter morbi huius causas non minima existat aquæ vitium: quæ hinc corpori humano accersantur incommodo ad pleniorem nostri instituti explicationem hic ex Hippocrate subiungere volui, *Lib. de Aere aquis & locis*, vbi ita scribit: Hyeme vero glaciatas, frigidas ac turbatas præ niue & glacie, vt pituitosissimæ ac mucosissimæ existant. Bibentibus autem splenes sunt magni ac pleni, & ventres duri, tenues ac calidi: humeri vero ac clauiculæ & facies attenuata. In splenẽ enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales, ac siticulosos, par est: ventresque tum supernos, tum infernos, calidissimos habere, vt etiam fortioribus medicamentis opus habeant: atque hic morbus ipsis & æstate & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurimæ ac lethalissimæ fiunt. Æstate enim dysenteriæ multæ ac alui profluuia incidunt, & febres quartanę diuturnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropes deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi ipsis æstate fiunt: hyeme vero iunioribus quidem peripneumoniæ & insaniæ morbi: senioribus vero febres ardentes, propter vẽtris duritiẽ: mulieribus aũt tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt ac difficulter pariunt: & fœtus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabescentes ac deprauati fiunt. Expurgatio commoda post partum mulieribus non contingit. Pueris vero herniæ accidunt, & viris varices, & vlcera in tibiis. Quare fieri non potest vt tales

naturæ

naturæ sint longæua, sed ante temporis aduentum senescunt. Præterea fœminæ se in vtero habere putant: & vbi partus tempus adest, ventris moles illa ac plenitudo euanescit: hoc autem contingit ex aqua, cum vteri ex aqua concepta laborant. Atque has quidem aquas ad omnem rem improbas esse sentio. Intelligit autem de palustribus stabilibus & lacustribus, nam earum & paulo ante meminerat. Adhæc, quod in lacte plantas coquant, expressumque liquorem successu fausto hauriant ægroti, id seri magis ratione quam totius lactis euenire sentio, dum in colatura butyrositas, vel lactis coagulum in cribro setaceo vel panno lineo, per quem transmittitur liquor, adhærescit, permanetque: & si quippiam simul transfluit, reliqui succi acrimoniam cōtemperat, ob qualitatem suam calidam & pinguem. Serum autem sanguinis sero, id est, lotio facultatibus respondens, & propterea acre & calidum, tenuiumque partium, abstergit, aperit, vrinas mouet, atque ad huius luis profligationem cumprimis vtile, ex priscorum etiam testimonio. Siquidem *Aetius Amidenus ex Galeno, libr. 2. cap. 9* 4. sic scribit. Efficaciori sero vtitur aliquis ad corpora & morbos, quæ validioribus præsidiis indiguerint, præsertim ad diuturna exanthemata liuentesque varos, ad omnesque humorum deprauationes in cutim tendentes, vt lepram & consimilia, ad antiqua, ferinaque vlcera, ad capitis achores, & huiusmodi: item ad oculos assidue fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imo & ad diturnas febrium periodos, & ad hos qui ab aduersa valetudine in hydropem pergunt. Prætulit Mesues serum ex nigrarum caprarum lacte elicitum, deinde ex ouillo, sic inquiens: Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitantium, recenterque fœtarum. Excalfacit hæc atque siccat ordine primo completo & vsque ad secundum. Quin etiam attenuat, abluit, abstergit, & nitrosa, qua referta est, facultate aluum absque aliqua mordacitate leniter subducit: Bilem tum flauam tum atram ab exustis humoribus genitam deiicit, quo fit, vt mirifice conferat maniacis & melancholicis. Præstat item ad viscerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur, nimirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur vtiliter febrientibus ex bile & viscerum ac vasorum obstructionibus. Competit etiamnum vitiis in cute à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, psoris, leprisque admodum conuenit.

Ne præterea remoram Lectori iniiciat plantarum nostrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimum cum hic mire nostrorum hominum iudicia varient. Præcipua autem celebriorque est cochlearia, quæ ternas perspicue ostendit formas pro ætatis diuersitate. Primo enim ortu foliola edit ophioglosso vel linguæ serpentinæ simillima: quæ confertim ab ipsa radice cum pediculis emergunt; deinde post adolescentiam carnosiora euadunt, asaroque & magnitudine fere & figura respondent, nisi quod circuitus notetur obtusioribus angulis, vt plurimum septenis vel nouenis, potissimum etiam hyberno tempore: foliorum item minor portio plana, frequentior vero conspiciatur incurua ad cochlearis analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos quam Latinos profluxit, & Cotyledon dici merito posset. Tandem altero ætatis anno folia illa hederacea, vel asaro conformia, striantur, gracilescūtque paulatim, eo magis, quo altius à radice ad vmbellam conscendunt, angulis interim quoq; se manifestius prodentibus: idque mensibus Martio, Aprili & Maio, quibus flores luxuriant albi: in quorum locum deinceps Mense Iunio succedit semen vberrimum, quod maturum in exiguis capsulis apparet obscure subrubrum, exiguum & planum. Radix huic est tenuis, albicans, recta, non longa. Gustu herba deprehenditur calida in secundo gradu completo, aut potius tertio, sisymbriique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta est domestica: apud Hollandos, Phrysios & confines ditiones maritimas Syluestris. Contendunt plerique hanc esse Telephium, quod portulacæ similia folia habere iudicetur: id quod à me negatur, licet quoque ad eius similitudinem folia habeat, nequit tamen vnica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithinum, tribulus terrestris, tithymallus helioscopius etiam forent thelephium cum folia sortiantur portulacæ, hoc est, crassa, lenta, carnosa. At plures sunt notæ repugnantes. Primum enim, Telephium habet folia cœrulea, id est, obscure nigricantia: vt plumbago Plinii, branca vrsina, &c. cochlearia saturati est viroris. Secundo illius folia sunt plana, æqualia: huius vt plurimum ad cochlearis formam incurua, cum exiguis angulis. Tertio, cauliculi telephii altius surgunt, suntque referti foliis plurimis: cochleariæ pediculi à radice assurgunt plurimi, cum foliis singulis in vnoquoque pediculo. Quarto, nec caulem hæc habet portulacæ similem, hoc est, pinguem & rotundum: sed pediculos solummodo introrsum angulosos, extrorsum rotundos. Quinto, illius flos quandoque est albus, nonnunquam luteus: huius semper albus. Sexto, loci ratione diuersitas contingit. Telephium enim in cultis, & maxime inter vites nascitur: cochlearia vero in Phrysiæ & Hollandiæ pratis, & aggeribus mari finitimis, non vinetis. Septimo facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi virtute præditum esse dicit Galenus, quemadmodum & Dioscorides, cum vitiligines curare scribat: sed non esse calidum insigniter, nisi in primo gradu; at cochlearia eundem occupat gradum, quem sisymbrium cardamine: acrimoniam enim insignem præbet gustui. Telephium itaque & Cochleariam discrepare, asserendum. Iam vero neque esse Cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, vt nonnullis placet, hinc præter cætera demonstratur, quod non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ syluestris lapathi sortitur folia, sed nigriora pilosiora, & gustu adstringentia: cochlearia autem rotunda, viridiora, asaro similia, læuia, minime hirsuta, vt nec vllo modo adstringentia; vrinam etenim promouet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, velut illa, vt Plinius vult. Britannica itē habet caulem: cochlearia vero multos pediculos cum singulis foliis ab vna radice, quæ [illegible] hic ad spithmæ longitudinem tendit: illius, breuis est.

Sisymbrium, quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primo exortu foliis rotundis, quæ adolescendo paulatim gracilescunt, prolonganturque: ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus, in quibus flosculi emergunt candicantes circa veris initium. Id non modo in aquosis & riguis locis prouenit, sed in hortis quoque, & circa itinera sapore admodum acri.

Alterum nasturtium aquaticum, maius dictum, folia habet multo maiora, primo rotunda: cum vero adoleuerint, erucæ modo dissecta, satiuo nasturtio sapore proxima. In locis riguis, & potissimum circa fontium riuos discurrentes nascitur. Italis nuncupatur Sisembro aquatico, & Crescione, Gallis Cresson, Hispanis Berros & Agriois, Germanis Brunkressen / & Wasserkressen. Vtriusque icones à Matthiolo exquisite proponuntur.

Est & nasturtium dictum hybernum, maiori aquatico primum simile: quo autem huius folia ætatem consequútur maturiorem, eo frequentius profundiusque lancinantur, maxime caulem versus, irionis modo, antrorsum vero cum quinque angulis in circumferentia variant. Caulis autem altius recta excrescit angulosus, striatus, racemosus, & flexilis: floribus in cacumine luteis, qui in Maio & Iunii initio florent: quibus pereuntibus emergunt siliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes semen. In hyeme nasturtii aquatici maioris effigiem refert: in acetariis familiare. Dodonæus ψευδοβούνιον Dioscoridis esse arbitratur, nuncupatq; Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gallis herbe de sanct Barbe dicitur, nostratibus Winterkres. Tres hæ nominatæ nasturtii species in Scorbuti curatione sunt vtilissimæ. *Vierus Lib. Obs.*

Inter raros casus, morbus haud dubie annumerandus venit, quem nostra hæc ætas Scorbutum appellat: Germani Scorbuck. Est autem morbus iste longus ac natura sua diuturnus, grauis item & molestus. Germaniæ, quæ ad mare Balthicum, ἐπιχώ-ριος ac familiaris fertur: ac deinde oræ maritimæ Frisiæ ac Cimbricæ Cherronesi, quæ modo Dania. Vnde iam olim ad Brabantos peruenit, nunc vero & Bohemiæ ac Silesiæ innotescere incepit. Tument ac exulcerantur gingiuæ, & non raro supra ipsos dẽtes attolluntur, oris fœtor inde accedit. Crura & quandoque pedes liuores occupant, haud dissimiles iis, qui parte aliqua suggillata apparent: Liuent quandoque & femora: in brachiis vero & huiuscemodi liuores videre, sed perquam raro contingit. Subinde vero in femoribus non quasi suggillationes, sed puncta liuentia reperiuntur, qualia à pulicum morsu relinquuntur. Si magnus & diuturnus est morbus, & remedium non adhibeatur, tandem & hypochondria liuent: postremo vero & ventris tormina accedunt, subsequente morte. Præter vero hos liuores faciei & reliqui corporis magna ex parte pallor accedit: pedes vero & quandoque intumescunt. Morbi caussa crassus frigidusque humor, qualis [illegible] melancholicus succus, sanguinis fæx, [illegible] adustione natus: cuius fomes est praua victus ratio; præsertim secale corruptum, per quod Anno 1556. apud Brabantos irrepsit. Nam cum propter validam famem, secalis vsus esset ex Borussia aduecti, non pauci à Scorbuto male habere inceperunt: nonnulli tamen grauius, alii mitius laborarunt, plerisque nonnulli liuores apparuerunt, sed circa gingiuas mali labes sese tantummodo ostendit. *Olaus Magnus in Septentrionalium gentium Historia*: Castrensis, est morbus, qui vexat obsessos & inclusos: ac salsorum videtur ciborum esu nasci, frigida vero murorum exhalatione foueri. Noui ego quendam admodum angusto carceri inclusum, loco non humili, sed editiore, vbi nulla murorum exhalatio, & aeris liber per patentes fenestras ac cancellos erat aditus, hoc morbo satis grauiter affectum: cui non praua victus ratio, sed angusti & diuturni carceris tædium morbum peperit. Curatio huius morbi per nonnullas herbas præcipue perficitur, vt sunt Nasturtium hortense, tum & aquatile Nasturtium: quod à Dioscoride Σισύμβριον ἕτερον: Item & cochlearia, à forma cochlearis dicta, quæ sapore Nasturtium refert, commendatur vero & Anagallis aquatica: verum hæc viribus minus præstat. Decoquuntur in vino aut in lacte à tenuioribus: decoctum aliquot diebus bis aut ter in die bibitur. Atque hoc solo nonnulli contenti, haud alia remedia requirunt: os etiam ac gingiuas eodem, quod bibitur decocto abluentes: Nonnulli vero & contusarum herbarum succum propinant, qui efficacior decocto est. Vsus sum & quandoque conserua (vt vocant) ex Nasturtio, quæ cum vino propinata admodum efficax fuit. Sed ex ratione est, vt præter istas herbas, bona victus ratio instituatur, & praui humores vacuatione, si vires ferant, minuantur: ori vero ac gingiuis commodis remediis prouideatur. Laborandum autem ante omnia, vt panis ex optimo sit tritico paratus, & probe sit coctus ac fermentatus. Ab omnibus salsamentis & fumo duratis abstinendum: pisces quoque haud conueniunt: fructus horrei crudi perniciosi sunt, probatur cibus ex optimis carnibus. Vino vtendum est albo, aut, si ita conditio ægrotantis postulat, ceruisia tenui & probe defæcata. Humores per aluum vacuandi sunt: Vtilia sunt folia senę, epithymum, veratrum nigrum, si vires ferant, & ex compositis confectio hamech. quibus ea addenda sunt, quę & morbi conditio ac simplicium facultas requirit, vt sunt radices polypodii, aut capparis, asplenium, vulgo ceterach, hepatorium vulgare, cassytha, fumus terræ, vuæ passæ, anisi aut fœniculi semen: Admisceri vero & Agaricum quandoque expedit, vel etiam Hermodactylos. Sanguinis detractio non, nisi vbi vires validæ sunt & plenitudo magna, conueniens esse potest: Morbi enim causa omnino frigida, & ꝑ sanguinis missionem corpus amplius refrigeratur. Ori quoq; ꝓuidendum est collutionib. ex herbis calidis, ꝓpter morbi causã, vt diximꝰ, frigidã: vt ex thymo, rosmarino, saluia, hyssopo vulgari, ꝗbus adstringentia q̃dam admiscẽda; veluti galbuli cypressi, radix bistortæ, aut nõnihil alumnus: q̃ aquæ soli, aut cũ vino mixtæ incoquenda sunt. Decocto os, & gingiuæ crebro abluendæ, ꝑsertim addito nõnihil mellis rosacei, ꝙ ad abstersionẽ facit. Vni tantũmodo me sanguinis missionem imperasse recordor, illi nempe quem scripsimus angusto carceri aliquandiu inclusum fuisse: qui vir erat fortis, boni habitus, temperamenti calidi, cuius pulsus secundum omnem dimensionem magnus &

valde

valde fortis, præter alia, plenitudinem ostendebat. Huic aliquot vnciæ ex sinistro brachio detractæ fuere: postea exhibitum medicamentum purgans, ex iis quæ superius ostendimus, additis hermodactylis & confectione hamech. Deinde vsus decocto Nasturtij ex aqua & vino, paucis diebus sanitatem consecutus fuit: semel atque iterum intermedijs diebus purgatione repetita: & ori ac gingiuis remedio adhibito; quod fuit collutio ex decocto hyssopi, saluiæ, rosmarini, cui additi galbuli cypressi, aliquot grana vulgo dictarum cubebarum, & aliquid nucis myristicæ: postremo vero & nonnihil mellis rosacei; quo oris malum facile quoque emendatum. Alij citra sanguinis missionem curati sunt: quibus purgatio, deinde vsus Nasturtij vnius aut cochleariæ herbæ, & oris collutio ad sanitatem contulit. Imbecillibus vero & viribus parum valentibus nec purgans exhibitum. Nonnullis vero & solum oris medicamentum satis fuit, quibus videlicet solæ gingiuæ male affectæ. Podagrico cuidam, si quando decumberet, mox liuores circa pedes & crura exorti sunt, qui ab assumta Nasturtij cum vino conserua cito euanuerunt. *Dodonæus cap. 33. obseruat. medicinal.*

Hippocrates libr. de morb. internis, morbum quendam describit, εἴλεον αἱματίτην id est voluulum sanguineum dictum; qui cum Scorbuto, si non per omnia, in plurimis tamen conuenit. Ex ore, ait, male olet, à dentibus & gingiuæ discedunt, & à naribus sanguis fluit: Aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescunt, alia emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis. Sanguinem autem è naribus profluxisse in hoc morbo memini sed rarius tamen obseruatum. Vlcera vero subinde nasci nonnulli affirmant; verum hæc mihi comperta affirmare nequeo. Nec hæc perpetuo adesse, sed quandoque, Hippocrates scribit, nigricant autem suggillationibus persimiles maculæ, & cutis supertensa, quia transparens, tenuis apparet. Quod autem sequitur. Est autem ad deambulandum ac laborandum promtus, videtur corruptum. Nam, male habentibus cruribus ad deambulationem & laborem promtitudinem adesse, vix credibile. Proinde pro πρόθυμος, hoc est, promtus, rectius legendum οὐ πρόθυμος, hoc est, non promtus. Cum autem huius affectus causa, frigidus, crassus, ac fæculentus humor existat, & talem promtissime lien recipiat, & ad se pertrahat, tumore quoque vna afficitur, & maior fit. Quod etiam *Hippocrates* scribit *Prorrehticon libr. 2.* Gingiuæ (inquit) vitiatæ, & oris graueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunque vero habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, & (malim legere: aut) cicatrices nigras. Succedere autem spleni magno vel sanguinis vomitionem, vel scorbutum, vel ascitem, à nobis frequenter obseruatum. *Idem in Scholiis ad c. citatum.*

De scorbuto præterea scripsere *Balduinus Ronseius, Guil. Lemnius, & Reusnerus libellis proprijs.* Meminere eiusdem morbi *Euritius Cordus in Botanologico: Olaus Magnus de Gentib. Septentrionalib. lib. 16 Albert. Crantz in Saxonia descr. Dodonæus in stirp. Histor. Langius in Epistolis: Gemma in Cosmocrit. Ioan. Am. Agricola libello de herbis: Dryander & Carrichterus in praxi germanica, Mithobius lib. de peste, Forestus lib. 20. obseru. suarum, & alij nonnulli.*

Observatio.

Tinctura contra Scorbutum Alexipharmaca Ioannis Werneri Med. Hannouerani.

Maximarum virium cum in alijs Lienis aff. tum maxime in Scorbuto, Tinctura nostra sæpiss. (vt immaniter tandem in locis Saxonicis Scorbutus grassatur) est deprehensa, quã haud grauatim in bonorum gratiam & salutem appingemus. ℞. alcohol q. s. in hoc infunde ligni sancti ℥ 12. rad. filicis ℥ iij. cort frax. inter. ebuli cappar. ebuli ana ℥ j. ſ. anisi ℥ j. s. Macer. ad solẽ vel loco tepido, dũ Alcohol tincturã ingredientium imbibat, dein fortiter ad 9. circiter diem exprimatur. ℞. seri lactis capr. oxymel. parat. q. ſ. In hoc eodem die infunde absynth. pont. agrimiulorum seu catulorũ sambuci, chamædr. chamepitys ana M. s. sedi minimi Mauwrpfeffer Saxonibus Blanloß) nasturt. aqua. min. fumar. Becabungæ (puto anagallid. aquat.) scolop. hyss. scord. ana M. j. cochlear. M. ij. simul & semel ad ternos dies macer. dein probe exprim. Itaq; ad ternas procedatur vices. Tandem tinctura Alcohol seriq; coeant, addendo: Sp. diacrocu (barb. diacurcuma) ℥ s. ſ. card. b. ℥ ij. cinn. ℥ iij. ebull. vna, Colatis express. & depuratis adiungantur syr. de succo cochlear. Becabung. ana ℥ j. epythimo, acetos. citri, mellis opr. desp. ana ℥ j. s. Misc. seruenturque vsui. Signetur Tinctura contra Scorbutum Alexipharmaca. *Wernerus Therapeutica pag. 345.*

DE NOVIS ALIQVOT MORBIS.

Vagus Dolor.

Observatio.

De morbo quodam nouo & incognito, Westphalis, Geldris, & Frisiis quasi endemio: quem illi die varen vocant, diuersis symtomatib. agros infestante.

Nvper mihi legenti locum Galeni, qui est *in lib. 6. loc. affect. cap. 3.* vbi ait de Dracunculis, in quodam Arabię loco in tibijs hominum natis, venit in mentem morbus nobis vicinisque Westphalis & Geldris quasi endemius, pluribus quoque familijs hæreditarius, populari lingua die varen dictus. Hic se prodit cum vagis doloribus, valde excruciantibus, in omnibus corporis membris, potissimum in dorso & lumbis: primumq; vnam aliquam solet inuadere particulam, deinde celeri motu & discursu vicinas quoque partes occupare. Siquidem videre est, vt in hac lue sopitis dolorib. pedum ilico scapulæ afficiantur; illis tranquillis è vestigio manus crucientur, ac ita per omnes artus malum ipsum dissiliat. Vnde etiam cũ Epitheto die loepende Varen/ nominant, plerumque tamẽ vnum aliquod membrum, quod per interualla excruciat, obsidere comperitur. Doloris speciem statuunt ipsi ægri exedentem corrodentemq;, qui vermiculum musculos, & alias partes subito ac nonnunquam momento varijs simul locis permeantem depascentemque arguere videtur: ab inseparabili proprietate ipsius morbi Etymologiam deducentes: siquidem Varen patria lingua singulare quoddam lumbricorum genus denotat. Morbi huius duæ statuuntur differen-

tiæ: quarum prima cum tumore circa dearticulationes copulatur, qui vbi diu perseuerat, profert tãdem plerunque maculas & lituras Scorbuti notis nõ valde dissimiles, quæ interdum suppuratæ in vlcus cõuertuntur malignum, inprimis circa pedes, ex quo Vermiculi inter ascaridum educi videntur. Interdum quoq; tota materia vnam in partem aliquam decumbit, vnde corpore toto doloribus liberato, abscessus excitatur, qui in fistulæ malitiam desinit. Altera differentia est absque tumore: sed cum priori participat dolore, hæc interdum peculiarem habet corporis maciem, & quasi marasmodem cum aliquali articulorum impotentia coniunctam. Vtrique commune est, quod dolores noctu magis exacerbentur. Febris aut lenta, aut nulla comitatur: Aluus in pluribus adstrictior. Vrina non admodum discrepat ab vrinis sanorum, nisi quod interdum vermiculi instar illorum qui è putridis caseis prorepunt in fundo matulæ innatare, sicut & alui excrementis misceri videantur, estque hoc illis certiss. indicium huius morbi. Cibum alii fere semper bene appetunt, alii eum omnino respuunt. Hæc variant iuxta humoris peccantis & corporis affecti diuersitatem. Caussam morbi statuunt in omnium humorum ichoribus, non quidem vno in subiecto coniunctim, sed pro cuiusque temperamenti varietate.

Quicquid sit id quod hanc luem caussare possit, certum est materiam esse tenuem & turgidam, non eam quidem simplicem, sed alicuius virulentiæ, malignitatisque participem. Mineram morbi statuunt neruosum genus, per quod humor ille subtilis & malignus diffunditur. Idque his potissimum indiciis confirmant, tum quia in dorso ac lumbis propter substratam medullam valde luxuriat dolor, tum quod facultatis motricis actio læditur: denique quod à confirmantibus respicientibusque neruos iuuantur hac lue infecti. Ad curationem quod attinet simul ac aliquem hac lue affici contigerit, protinus ad certa quædam alexipharmaca seu Bezoartica medicamenta, nulla corporis vel humorum præmissa præparatione, sine vlla methodo vel ratione præscripta, pro regionum diuersitate incolarum obseruatione & experientia decurrunt. Inter alia commendant tanquam præsentiss. remedium, lumbricos terrestres, maxime quorum collum annulis & cingulis cingitur, quos diuersimode cum superstitiosa etiam numeri obseruatione præparant. Alii Talpam viuam in ollula comburunt, donec in cinerem conuertatur: de hoc puluere exhibent cum cereuisia aut vino diebus aliquot crescente luna: & itidem in eius defectu. Alii spem totius curationis ponunt in exhibitione venenosi cuiusdam vermis, quem patria lingua Meyworm vocant, Itali Cantarello nominant. Alii alia huiusmodi vehementia & virulenta remedia propinant, quibus curationem pollicentur, ut sunt oua Pauonis, solanum somniferum, ossa sturionis dicti piscis. Noui qui extractis esulæ & ellebori vterentur. Sunt qui ex Saluia, Ruta, Bethonica, & aliis huiusmodi herbis neruos respicientibus potiones conficiunt, quibus lumbricos terrestres vino prius ablutos, dein contusos & per setaceum traiectos, admiscent, aut etiam citra eorum admixtionem exhibent septimanas aliquot: semper operam dantes vt ab assumta potione sudor prouocetur, quod cum primis in hoc morbo vtile prædicant. Rectius faciunt, quia vacuato primum corpore sequenti haustu vel apozemate laxatiuo, potionem infra scriptam propinant. Haustus talis esto: ℞. pul. senæ solut. drachm. ij. infunde horis 12 in aq. beton. vnc. iiij. à forti expressione adde Diacarth. vnc. ß. vt fiat haustus. Apozema tale esto. ℞. rad polypodii quer. vnc. j. saluiæ, beton. an. m. j. scabios. rutæ, abrot ana. p. j. sem. anisi citri. ana. drachm. ij. passul. mundat. vnc. ß. coq. in aq. lib. ij. ad remanent. medietatis, admiscendo in fine coctionis fol. senæ alex. drachm. x. stent in infus. per noctem: hinc liquor à forti expressione clarificetur, cumque eo per colum transmittantur lumbrici vino abluti numero nouem, sacch. quantum placet ad conseruationem: ter inde sumat ægrotus. Potionis forma talis esto: ℞. rad. succisæ vnc. j aristoloch. rot. drachm. iij. saluiæ Nobilis, beton. ana. M. j. abrot. rutæ, vincæ peruincæ, sabinæ ana. p. j. coq. in aq. fluminis ad consumpt. medietatis, cum huius decoct. express. vnc. iiij pro vice traiiciantur lumbrici terrestres, circulis in collo insigniti vino prius abluti & triti numero v. deinde misce Theriacæ elect. drachm. ß. pulu. cinam. scrupul. j. sacch q. placet, exhibeatur mane calide & corpus contegatur ad sudorem. Repetatur potio hæc diebus aliquot continuis. Cura huius morbi aliquando in septimanas plures extenditur. Quod si vnam aliquam in partem virus procumbat, & abscessum excitet, is vt aperiatur, plantaginem cum sale in mortario contusam applicant, abscessu aperto vnguentum ex rad. cicutæ aquaticæ cõficiunt, quas lino vel stuppa madida inuolutas sub cineribus coquunt & contusas cum melle miscent in formam vnguenti, (putantque vermes dulcedine mellis Attici & cicutæ virulentia interfici) indeque applicant. Alii cataplasma ex rad. sigilli Salomonis cum aqua vel cereuisia componunt: cui quandoque radicem filicis quercinæ miscent. Noui nob. matronam, quæ inspergebat puluerem de Talpa combusta, vt supra. Habes breui Doctiss. Domine mi Foreste, Luis tam virulentæ descriptionem: partim ex Caspari Hoffmanni Med. Brandenburgici, partim ex meis obseruationibus consarcinatam. An veteribus hic morbus cognitus fuerit, & quo nomine, ex te, pro ea qua es doctrina & humanitate, data occasione scire desidero. Ego omnino nouum morbum existimo, nec quicquam cum Græcorum Dracontiis, aut cum Bartapaliæ ventositate perambulante communicare, multo minus arthritidem ex tenui materia ortam dixerim. Bene vale V. Clarissime. *Heinrici à Bra Med. Campensis Epist. ad Petrum Forestum, exhibita circa finem lib. 20 Obs. eiusd. Foresti.*

De eodem morbo amplissime & exacte tractauit Doctiss. *Vierus libello suo Germanico, quem de morbis aliquot incognitis hactenus ante quinquennium inscripsit & publicauit.*

Vxor pharmacopœi nostri, quem & Iudicis & Sartoris cuiusdam, de doloribus vagis, modo in brachiis, modo in pedibus sæuientibus conquestæ sunt, quibus tandem lecto affixæ omnium membrorum externorum motum amiserunt. Medicamentis sudorem promouentibus curatæ sunt. Forsan est morbus iste, quia Wiero vocatur die lauffend Fahren. *Clarissimi Viri Iohan. Franci. Hildesii Exemplum.*

OBSER-

OBSERVATIO.

De nouo & inaudito quodam morbi genere in pagis aliquot Ducatus Luneburgensis viso: Et de alio item mirando symtomate.

MOrbus quidam anno Octuagesimo, primo mense Augusto, Dominica prima post Trinitatis in Ducatu Luneburgensi in pagis aliquot multos inuasit, atque peremit; ita vt in duobus pagis (vt ex scripto Ioachimi Lutzerloho pastoris in Hamigbutzal, dum adhuc in aula Illustriss. Principis Erici Brunsuicensis, & Luneburg. Ducis versor, ad me misso intellexi) 523. mortui fuerint. Qui an sub pestilentialium epidemiorum, an endemiorum censu referendus sit, non satis affirmare possim; contages enim vt dixi, vltra paucos admodum pagos non serpsit, & pauci qui illo apprehendebantur euaserunt. Et quia paucis & raro mihi visus aut auditus fuerit talis morbus, visum mihi fuit singula illius accidentia tibi transcribere, vt singulis exacte discussis, si forte iterum alicubi inuasiones faciat, præsentia ad manum sint remedia. Incepit igitur cum extremorum artuum, manuum dico, & pedum paralysi aut conuulsione, manuum digitos ita in pugnum comprimens & incuruans, vt à fortissimo viro in pristinum statum reduci nequiuerint, hinc eruperunt in maximum & horrendissimum vlulatum non secus ac si epileptico more apprehensi essent: quem in multis subita subsecuta est mors. Quod si ex vlulatu adhuc superessent, perinde ac catochi oculis & ore aperto iacebant, & post dictam illam manuum conuulsionem magnus manuum tumor subsequutus est, cum intolerabili quodam calore, ita vt frigida continua affusione sedari non potuerit; verum sensim introrsum repens viscera atque adeo cor ipsum petierit, & quamuis quam maxime calerent, frigoris tamen impatientissimi fuerunt. Etsi forte nonnulli ex morbo vtcunque conualescerent, nunquam tamen aut perquam raro in solidum restituebantur: nam fere pedum ac manuum officio destituebantur, non secus ac si luxata essent membra. Plurimi ex morbo delirio apprehensi sunt, ita vt interrogati responderint quidem, cæterum nesciuerint quid dixerint, alij prorsus insaniuerunt, multis memoria læsa fuit, nonnulli surdastrorum in morem, si quid dicturi essent, alta voce eloquebantur, ita tamen vt balbutiente quodammodo lingua, si quid dicerent, proferrent; non aliter quasi lingua paralysi affecta esset. Os lentore ac mucco plenum erat. Multi etiam fluore alui & dysenteria corripiebantur. Appetentes fuerunt semper cibi & potus, ita vt plus quam pro consuetudine comederint & biberint, non aliter ac si boulimia laborarent. A cibo in soporem inciderunt, qui magna ex parte durauit dum ingrueret paroxysmus, à quo ita defatigabantur, ac si totum diem in sole laborassent. Faciebat autem morbus hic varios paroxysmos, quos ægri statis certisque temporibus præsentiunt, ex discursu humorum ab vna parte in aliam: quemadmodum *Galenus de Epilepsia*, originem à pedibus trahente, mētionem facit. Cæterum quod si qui conualescentes ad sese nonnihil redeuntes, aëris mutationē experiri tentassent, posteaquam sibi ipsis visi vtcunq; agiles esse, ita vt solitos labores & munia consueta ferre possent, reuersi in pristinum locum paulo post impotētes, & quodammodo resoluti facti sunt, ac tandem magna ex parte vitā morte cōmutarunt. Pueros si affectio apprehendisset, existimabant solo materni lactis vsu refici. *Balduinus Ronseius miscellaneorum Epist. 69.*

Audies nouum accidens, quod adhuc dum nobis negotium facessit: Iuuenis est plus minus 20. annos natus, qui elapso anno in grauissimam incidit sceletyrbem, ita vt in eo omnia tam stomacaces, quam sceletyrbes accidentia concurrerent. Statura est sic satis procera, sed pectore strictiore, cuius maiores fere omnes ex tabe vitam finierunt. Hic igitur curata vtcunque sceletyrbe, paulo post incidit in defluxum catharri à capite in pectus cum debilitate stomachi. Ad eum igitur iam denuo vocati, quia (vt diximus) sceletyrbe iam laborarat; illius etiam habita ratione aliqua; medicamenta primum conscripsimus, quæ materiam peccantem vtcunque maturarent, & expurgarent, deinde quantum in nobis fuit, membris mandantibus & recipientibus robur addere studium fuit. In quem vsum præscripsimus pileolos capiti accommodos & inunctiones pectori & stomacho conuenientes, vna cum tragematis & tabulatis, exhibentes interdum à cœna aloen lotam, præscripta interim debita & bona victus ratione. Quod cum aliquamdiu ex præscripto nostro fecisset, accidit sub vesperam vt biberet lac ebutyratum cum pane more patrio decoctum, cuius sumta scutellula & alteram superingessit: hinc probe satur cubitum concessit, (mirum dictu) nocte intempesta statim subsequuta est continua quædam ebullitio ex faucibus, palatum & os petens, ita vt os & labra continuo humore & spuma maderent, quam etsi abstergeret, statim noua ebullitio subsequuta: est ad hæc accessit prostratio appetitus vna cum deglutiendi difficultate, ita vt si quid diligenter commansum transglutire vellet, gulæ interiore membrana, vi sua catheltica destituta, confestim per os lentore ei cōmixto reijceretur. Ego, nouitate rei perculsus, iussi primum adferri æthera vini in cuius cochleari agitari iussi luteum oui vnum tantisper dum ætheris calore nonnihil concresceret ac coqueretur, quod ita præparatum ad tempus offerri iussi; dans interim pro eclegmate syrupum de prassio cum oxymelle scillitico & conserua telephij, quam cochleariam vocant, ac si quando astrictior esset aluus (quod ab enematibus adhorreret) hieram picram in opiatæ idea præscripsi. Parentes interim me inconsulto ob domestica negotia profecturi Amstelredamum, lotium Iuuenis vna secum deferunt, ac celeberrimo ibi Medico inspiciendum dant. Is cum multa ex lotio diuinaret, partim præscriptis nostris subscripsit, partim etiam nonnulla adiunxit, ne nihil omnino fecisse videretur. Hoc ego intelligens, parentes monui, vt si Amstelrodamum iterum profecturi aliquando essent, mihi significarent, vt is lectis meis literis & viso lotio aliquid in medium proferret, quo iuueni succurreretur, & mihi (si à scopo aberrassem) meliorem methodum demonstraret. Laudauit ille vere singula: verum in locum Syrupi de prassio, de hyssopo, substituendum censuit, & quamuis æthera illum vini quo vsi fueramus, propter oxyporiam & calorem, non satis commenda[illegible] haberet, iniunxit tamen vsum aquæ, vt vocant, [illegible]nomi; quam ego vt non prorsus alienam ab instituto nostro admisi, & quia prorsus flatulenta erat materia,

teria, quæ à faucib. aut œſophago ad os ebullijt, aquam ēt vti dicunt aniſi præſcripſi: cuius vſu aliquãto lenius ſeſe habuit, ita tamen vt circa genu ædematoſus quidã tumor grauiſſimos excitans cruciatus ſeſe inſinuaret, ad quem diſcutiendum & reuoluendũ exhibuimus remedia, ſperantes naturam per modũ abſceſſus illic ſeſe exonerare velle, atq; id quidẽ quũ ad tempus aliquod feciſſemus, remiſſus eſt vtcunq; dolor, manente interim tumore atq; ebullitione illa non ceſſante, ita vt quum cõtinuos aliquot menſes ea defatigatus eſſet æger nec quicquam deglutire ēt quam minutiſſime præmanſum, vt dictum eſt, poſſet, verum eo tandem deuenimus, vt lac & luteum oui ſcorbile transglutire libere poſſet, quæ vtraq; vt tabidis conuenientiſſima, & quæ in idea noſtri corporis ocyſſime & facillime transmutantur, admiſimus, ſedulo illum admonentes, vt obſeruaret num in ſtomacho bileſcerent, aut aceſſerent, quod ex nidoroſis ructib. facile percipere poſſet; nam tum demum à lactis & ouorum vſu abſtinendum illi dixi. Cæterum quum iam hac victus ratione hebdomadas aliquot ſeſe ſuſtentaſſet æger, ac nonnihil conualeſcere niteretur, iam iterum inuaſit ſtomachace adeo vehementer, vt ex ore & gingiuis maxima copia atri ſanguinis efflueret. Iuſſi igitur vt in lacte telephium decoquerent, atq; ablutiones facerent ex decocto becabundæ dictæ, radicum biſtortæ, & ſiſymbrij cardamines, ita tamen vt gingiuas interdum perfricarent cum lapide quodam Philoſophorum communi in pollinem redacto & melle roſato commixto, Lapidis autem huius deſcriptio talis eſt aluminis vnc.ij. vitrioli albi vnc.s. ſalis ammon. drach. j. ceruſſæ vnc.j. comburantur omnia ſimul in vaſe fictili in modum aluminis vſti, ac reſeruentur in vſum. Quod cum iam aliquot dies feciſſet, lenius vtcunq; valuit, & gingiuæ firmiores redditæ ſunt, quẽ finem habiturus ſit morbus, ambigo: hoc certe vereor, ne tandem ea tabis ſpecie, quam Celſus atrophiam vocat, abſumatur. *Idem eodem loco.*

DELIORVM MORBVS.

AEſchines Rhetor nauigationem quandam Philocrati per epiſtolam ſuam deſcribens, cuiuſdã Deliorum peſtiferi morbi meminit: qui quod forſan ab aliquib. ignorari poſſet, hoc in loco (vt mea fert ſententia) notum facere ſtudebo. Sic itaq; in libro epiſtolarum legitur. Veſpere ex Atticæ portu, cauro valde clare perflante, ſoluentes, circa meridiẽ Chium peruenimus: ibiq; dies nouem (erat n. aduerſus ventus) morati, deinde rurſum aurora ſoluentes. Delum iuimus. Laborant Delij peſtifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant, ipſorum autem collum & pectus erant tumida; febres vero non aderant, neq; dolores inſignes, neq; inferiores partes quicquã permutatæ fuerant. Atq; hæc Apollinis ira ſibi contigiſſe credebant, cum præter veterem conſuetudinẽ illuſtris quidã in inſula ſepultus fuiſſet. Ob hoc igitur Deum ipſis huiuſcemodi morbum mittere ſuſpicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam inſulam in externo mari accedentes, hominumq; diuerſorum colorem inſpicientes, nocte fuga capta diſceſſimus, mutuo nos ipſos inter abeundum percunctantes, an quiſq; colorem & pilos, quos domo geſtauerat, haberet. Fuerunt itaq; quæ tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primo peſtilens erat: ſecundo leuce ſeu vitiligine ora replebantur: tertio pili albeſcebant: quarto collum & pectus tumeſcebant: quinto doloribus exiguis ægrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagioſum malum foret, claro non explicuit Æſchines: attamen cum Delo iam relicta eius ſocij timerent, ne colores atq; pilos exigua mora ibi facta mutaſſent, non ſine ratione quis colligeret etiam contagioſum extitiſſe. Quod vero maxime ambiguũ in hac re videtur, eſt, an ille morbus fuerit leuce, ſiue vitiligo, an alphi an elephantiaſis alba *à Plinio lib.15.c.5.* vocata. Mihi ſane cogitanti alphos atq; vitiligines neq; peſtiferos neq; cõtagioſos fieri, pręterea ſine tumore vllo ac ſine dolore exiſtere, magis inclinat animus, vt putem elephantiaſim ſiue lepram albam fuiſſe, quam peſtiferam, contagioſam, cum tumore & dolore fieri cõfirmant Medici. Quod ſi crurum lepræ huiuſcemodi propriarũ nulla ſit mentio, ob id non neceſſe videtur ab hac ſententia recedere: quoniam vel ſub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forſan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiaſi ſecundum humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior ſententia haberi debeat. *Mercurialis lib.3.cap.18. variarum lect.*

FINIS.

OPERIS

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICARUM

TOMUS SEPTIMUS ET ULTIMUS:

qui agit

DE VENENIS.

PRÆFATIO.

AD vltimam tandem historicæ praxeos partem σὺν θεῷ peruenimus: quam potissimum de rarioribus & nouis, seu potius recentioribus Venenis & Alexipharmacis instituimus. Hanc, ob inualescentem etiam apud nos Germanos, proh dolor, siue temporum, siue hominum malitiam, minime præterire decuit: ne vniuersum hoc opus, argumento tam necessario, quam quo maxime, destitueretur. Visum autem est primum in genere quædam & promiscue de iis agere; deinde vero in specie, tam ex animalibus, quam ex plantis: Deinde etiam quæ ex Fossilibus & Metallicis siue eadem simplicia, siue composita, natura quoque vel arte talia fuerint, pertractare. Postremam sedem Alexipharmacis primariis tribuimus. Adiecimus præterea, parergi loco, de Idiosyncrasia quorundam hominum, quibus venena & venenata innoxie tractare, aut etiam, quod summe mireris, magna sui copia ingerere, datum est: tum qui ex occulta causa animalia quædam, certos cibos aut potus, vel deniq; salubria alias medicamenta, venenorum instar horrent, vel cum vitæ periculo periclitantur. Est etiam vbi suo loco, quod nulli argumento, quam huic, rectius conuenire arbitraremur, de Philtris & præstigiis in morbis tractauimus. Atq; sic tandem, ad Dei Opt. Max. laudem, publicamque, quo vnice respeximus, salutem & profectum, operi nostro finem imponimus. Quod animo diu conceptum, sæpe attentatum, & continuatum, ante hac absolui non potuit: vel otio desiderato, quod inter artis nostræ negotiosas ægrotorum curationes sæpe exiguum contigit: vel animo perturbatissimo, cum ob æmulationes, tum vero morborum, in graui hac ætate, afflictiones, à studiorum labore auocaremur.

DE VENENIS IN GENERE QVÆDAM.

ET PRIMVM:

DE AERE VEL NATVRA VEL ARTE VENENATO.

OBSERVATIO.

Venenatus aer ex specubus aut aspiratione ex auerno.

VIDI prope Romam specus multas, in quas si vel homo, vel animal quoddam ingrediatur ilico interit: eo quod ab aere venenato propter Calchantum, vt ego existimo, statim animalia interimuntur, in syris seu foueis frumentorum fit aer venenatus, quem si quis imprudens hauriat, subito interficitur. Possumus quoque inter hæc recensere aërem cubilium, vbi carbones male præparati incenduntur; vidi enim aliquos esse mortuos, qui imprudenter in huiusmodi aëre obdormierant. *Mercurialis lib. 1. cap. 13. de venenis.*

Sunt apud nos, in partibus Britanniæ Septentrionalibus, fodinæ quædam carbonariæ, quarum insalubris Spiritus atque vapor conductis operis tam grauis est, vt eas nulla mora interficeret, nisi ex inditio ardentis lucernæ (cuius flamma tum ante paulo & liuescit & consumitur, quam is aduentat) statim se subducerent. Sunt autem fodinæ illæ bituminosæ. Inditio est lapis quidam niger, durus, squamosus, & bituminosus, quem ad ignis vsum & materiam inde accipimus. Eum Plinius obsidianum, nostri carbonem ex mari, ex Nouocastro, & fabrarium vocant, abusu, loco, & vectura, quod ad cæteras Angliæ partes in naui vehitur, & fabris ferrarijs ad ferrum molliendum fingendaque ferramenta accommodatior sit, & locis Nouocastro (celebri Angliæ vrbi) vicinis effoditur *Ioan. Cayus Angl. lib. de Ephem. Britan.*

Neq; aspiratio exhalat similis à quolibet auerno, sed

sed alia ab eo qui in montibus Æetruriæ, alia ab eo qui prope Cumas, alia ex alijs putribus locis qualis illa fuit, quæ ante decem & septem annos, Florentiæ & puerum & iuuenem interemit. Erat in vico D. Laurentij in quodam diuersorio puteus, magna ex parte oppletus, fimi fæcis ac sordis, in hunc forte incidit gladius, puer vt ipsum extrahat, eo descendit, & statim mortuus cadit, idem accidit iuueni, qui puerum educere ex puteo tentauit, idem & cani quem in eundem puteum proiecerunt, qui hæc spectantes periculum in cane potius quam in se facere voluerunt. Necesse autem est aspirationem tota substantia naturæ nostræ alienam ex putri illa materia, quæ in puteo continebatur, exhaluisse quæ statim interitum attulit. Verisimile autem est, hanc alterius speciei fuisse atque illum quæ exhalat ab auernis, & alterius eam rursus, quæ exhalat à foueis, vbi diu triticum seruatum est, cum primum aperiunt; adeo autem perniciosa est, vt sæpe hominem repente enecet. Ita vt morbus quoque, licet quidem genere ab omnibus excitetur, specie differat. *Vidius med. part. 2. sect. 2. lib. 1. cap. 11.*

Cum Marci Antonij milites, auri spe, in Seleucia Babyloniæ, arculum Auidij Cassij aperuissent, inde tam putris aura exhalauit, vt non Regionem modo peste infecerit, sed ventis in Græciam, deinde Romam delata, hominum magnam partem sustulerit. *Riolanus c. 19. lib. 2. meth. medendi.*

Observatio.

Flos caryophilli veneno delibutus, odorantem confestim occidens.

SVnt venena quæ olfactu tantum (vt quorundam fungorum meminit Rasis) præsentaneam afferunt mortem ijs, qui ad nares admouerint. Huius summæ malitiæ sedem illud sane tenere debebat, quod florem, recentioribus vetonicum vocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat, ex his innocue venenum deuorare profiterentur. Quem cum olfaciendi exhibuisset suo concurrenti in publico Senensi foro, is solo olfactu derepente concidit mortuus. *Matthiolus comment. ad præfationem libr. 6. Diosc.*

Observatio.

Veneni genus, cuius ex carbonibus nidor astantes illico necat.

NOn prætereo quod scribit *Nicolaus Florentinus serm. 4. tract. 3. summa secunda cap. 9. & tract. 4. c. 6.* scilicet, Franciscum Ordelaphum, Capitaneum Foroliuij, patriæ meæ, genus veneni habuisse, quod iniectum supra carbones ilico interimebat omnes circumstantes. *Mercurialis lib. 1. c. de venenis.*

De Aqvis vel natvra avt aliter venenatis.

Observatio.

Aquæ mortiferæ naturæ.

HAnc ferme grauitatem obtinuisse videtur aqua Stygos dicta in Arcadia, cuius acrimoniæ nullum vas etiam æneum, resistebat, nisi (dictu mirum) mulæ vngula. Cuius aquæ, ac mortiferæ naturæ eius, iam plenæ sunt historiæ, ac facta est interitu (vt dicunt) Magni Alexandri, omni seculo memorabilis. Stygos autem nomine duo memorantur fontes ab authoribus mortiferæ naturæ, alter ad Nonacrim Arcadiæ montem, qui constipatione viscerum strangulat, vt *Seneca* inquit, vel potius frigiditate, vt *Plinius*. Cui facit authoritas *Theophrasti*, qui nasci hanc scribit frigidissimam (nam actu, Argentum viuum est frigidissimum, ac insuperabilis qualitatis à calore naturali) lapidescens item in alueis, ac pisces producens item mortiferos. Alter porro fons nomine Stygos memoratur in tempe, qui mons inferius est in Thessalia. Huius fontis aqua (vt author est *Plinius*) visa omnibus terrori est, æs ac ferrum erodens, mirumque Siliqua syluestris fontem eum radicib. amplecti dicitur, semper florens purpura. Acerrimæ quoque naturæ eas prodidit. *Vitruuius.* Qui & in Beroso Taurorum colle tres fontes meminit, sine remedio, sine dolore mortiferos.

Alia Aqua in Crobi regno memoratur in Alpibus, quam qui gustant, statim concidunt. Terracinæ fuisse fontem, Neptunum vocatum, idem *Vitruuius* testatur, ex quo qui imprudenter bibissent necarentur, ob id obstructum à veteribus fuisse. Vbi hodie hic fons non apparet, nisi in Neptuni agro Sulphuraria, ac antiqui balnei vestigium. Cychros autem in Trecha (alij legunt in Thracia) ex Theopompo meminit *Plinius*, ex quo non solum qui biberint moriuntur, sed etiam qui lauerint. Ex simili (vt ego arbitror) veneni frigida qualitate, quæ affectis neruis, rigores excitet conuulsiuos: nam & frigida simpliciter aqua tales aliquando inducit affectus. Multæ enecant serpentes) quales memorant aliqui luridos alueos in agro Falisco, & item iuxta Cornetum, qui anguium, ac lacertarum ossibus scateant. Nimirum potius dixerim, quæ ad teporem illarum aquarum adductæ serpentes in illis degunt, & moriuntur, nō enecantur vi aquarum: idem enim videmus in Angnani lacu, in Puteolano. Porro in eo censu mortiferorum, Lycus, fons Siciliæ, proditum est in Leontinis, vigesimo die, qui ex eo bibisset, enecari: vigesimo forsan à potu die, ex benignioris materiei temperamento, quę refrenet tamdiu eius malitiam. Scribitur hoc à *Plinio lib. 35. cap. 2.* qui tamen fons hodie (vt *Fazelus de rebus Siciliæ* est testis) nusquam in Leontino reperitur. *Andreas Baccius lib. 8. de Thermis p. 378.*

Observatio.

Aquæ metallicæ potu in graue vitæ periculum acti.

AGebat Monspesuli Rex Franciscus (quod est Galliæ Narbonensis oppidum medicinę studio celebratissimum) inde aliquando venatum profectus ducebat secum Annibaldum: qui hodie Oceani Gallici præfectus est. Hic vero (vt solet proceres aulæ) iuuenem à pedibus habebat, qui cursu itinereq; contractam sitim abolere cupiens, in fontem forte incidit, ad quem deuolutus ac procumbens auidissime ex eius aqua bibit, protinusque ab illo potu doloribus impatibilibus correptus, magnos eiulatus edebat, quos qui aderant audientes, ad eum accesserunt, vt tam subiti casus causas cognoscerent auxilioque essent misero iuueni. Referente autem, potu aquis cuiusdam fontis contigisse, eo in tugurio quodam relicto, rem ad Annibaldum, vt erat gesta, deferunt. Is vero ad Regem: qui mox, vt erat rerum naturæ omnium curiosissimus, atque studiosissimus, mittit quosdam, qui fontē illum accurate considerent;

siderent; eosq; docet experimenta, quibus explorari queat vis illa aquæ. Verum qui mandata acceperant, cum ad riuum venissent, oculis quidem tactuq; omnia perlustrabant, atq; percontabantur: nam gustatum omnes reformidabant, alieno malo prudentes iam facti. Tandem linteum candidum in eam immerserunt aquam, quam quodam colore infectam videbant: postea extractum luteo colore tinctũ apparuit. Quare reuersi linteum illud Principi ostenderunt, qui statim prudenter & docte censuit aquam illam per metalla transire, à quib. & colorem & saporem vimq; exitialem referret. Est quippe theorema physicum, aquas tales esse, quales terræ, per quas fluunt. Nam & marina aqua in terra si argilla percoletur dulcescit, *Bruverinus lib. de re cibaria 16. cap.*

Etiam exemplis domesticis naturæ maiestatem ostendamus. In orbe nostro fons est apud Niceam, anne vero à Gallia Narbonensi discretam, in radicibus arcis munitissimæ scaturiens, ac plerunque æstu maris infici solitus: cuius potu in magnis æstatis æstuosissimæ caloribus iuuenis à prima Aruernorum nobilitate pene strangulatus est. Namque statim ab ipso haustu in tam intolerabiles alui torsiones incidit, vt vix mutire posset, vel etiam spirare. Vidi tamen ipse alios impune bibisse, & classem tum Gallicam, tum Hispanam vim ingentem hausisse, atque in vsus nauigationis reposuisse. *Idem libr. 16. cap. 17. de re Cibaria.*

Observatio.

Aquæ vitiosæ, tum de his, quæ gulæ gignunt tumores.

In genere vitiosarum ex misturis aquarum, aliqua species est (inquit *Vitruuius*) quæ cum habeat non satis perlucidas, id est, synceras venas, spuma, vti flos natat in summo colore, similis vitri purpurei. Hæc maxime cõsiderantur Athenis, ibi n. ex eiusmodi locis ac fontib. & in Asty, & ad portam Pyręum, duct⁹ sunt aquarum salientes, è quib. bibit nemo, propter eam causam, sed lauationibus & reliquis rebus vtuntur. Bibunt autem ex puteis, ac ita vitant earum vitia. Inter has legimus *apud Theoph.* in Pyræo esse aquas, quæ ebibitæ manent indigestibiles & in balneis leprosos efficiunt homines, quin & plantas ex earum irrigatione sentire idem contagium. In Trœzenis autem eodem *Vitruuio teste*, ob naturalem id genus infectionem aquarum, quod omnino aliud non habent aquæ genus, nisi quod Cibdeli oritur, id vitium vitari non potest; itaque omnes ex ea ciuitate, aut maxima parte sunt pedibus vitiosi. Ex fonte in Insula Chio bibentes fiunt insipientes. In fusis Persarum amittunt dentes & quas recensuit *Ouidius 15. Metam.* aliquam indicare videntur misturam: vel gypsi vel id genus lapidis.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Quæ ex manifesta aliqua mistura vitiosæ in potib. sint aquæ, satis hactenus prædicta exempla demonstrant. Verum subtilior adhuc ratio reddenda est de quibusdam aquis, quæ sincerę cum sint, & nec dissimiles aquæ simplici aliquo tamen insigni vitio notantur. De quib. quidem nullã fere aliã reddere possumus ratione; nisi quod indiuiduales sint proprietates. Proprietates a. indiuiduales, quoniam proportiones sequuntur varias elementorum, & hæ sunt infinitæ, quẽadmodum & res ipsæ, ignorantur à nobis, sed solum experimento cognoscuntur, & exhinc aliquas saltẽ extrinsecas & cõmunes venabimur causas. Hoc ergo longissima experientia obseruatum ac certum est, quod cuiuscunq; regionis vitia, quæ popularia sint & cõmunia, vix aliæ referendæ sunt causæ, quam partialib. eius regionis constitutionib. aëris & aquis ipsis, & locis. Quorum trium nõ est vna cõstitutio vbiq;, non idem situs locorum, aut expositio ventis, nec eadẽ terræ facies, nec eadem tandẽ aquarum naturam esse potest. Multæ reperiuntur, præsertim in alpib. & quibusdam locis in Italia aquæ, quæ manifesto hoc vitio infestant bibentes, vt gulæ eis tumefactiones inducãt, quas Medici modo cũ gręcis Bronchocelas, modo gulæ herniã scitissime appellãt. In causis, qui id misturis vitio vertunt, aut metalli virus aliquod imputant, vt iam dixim⁹: aut specialiter gypsum, quod aut grauitate, aut sęuo halitu (*Dios. authore*) hoc habet vt impetat fauces, ac strangulet. Qui egregie a. hodie de rerum disputant subtilitate, duas habent causas; aut id alacunib. gigni aquis, aut in sinceris & puris aquis, id cõtumaciæ frigiditatis ac cruditatis earum tribuunt, maxime niualium & glacialium aquarũ. Vbi tres diuersitates declarat experientia, quarum ratio est reddenda. Primum non omnis aqua lacus hoc gignit. Præterea nõ omnis aqua frigida. Et tertio nullum tale vitium visitur in Syria, in Aphrica, Arabia, Persia, India Troglodytica regione, vbi raras diximus fieri pluuias, ac aliquas naturales esse aquas miræ frigiditatis. Vniuersa Germania inferior Sarmatia, Scytia, Norvegia, quæ regiones sunt aquilonares & frigidæ, expertes huius vitij sunt. Et ex lacunis bibunt Arabes, Parthi, Lybici, è gelidis Hybernici; nullis tamẽ in his locis gulæ tumores cõcrescere legitur. Ratio ergo diuersitatis hæc esse videtur: Id quidem frigidæ qualitatis aquarum vitium esse, prædicta satis declarant exempla: non omnis vero frigiditatis, sed quæ contumacissimæ, & (vt gręci loquuntur) indomitæ, vt niualium diximus, & glacialium aquarum. Vnde frequenter id in alpib. fit, quia eorum putei ac venæ, vix aliud concipiunt genus aquarum, qui quod destillat ex niuib. quas bibunt. In calidissimis regionibus Aphricæ nõ fit, quia ibi non sunt niues. In frigidissimis vero hyperboreis, perennes sunt niues, & quędam paulatim soluuntur, tenuantur, digeruntürq; in terræ poris; præter alias causas particulares.

Gulæ quidem tumefactionis causam in aquis alpium esse cõtumaciam frigiditatis, quam ex niuib. eliquatis recipiunt fontes, cum doctissimo Scaligero sentimus. Quod palã est multis locis, præcipue vero citra alpes, ex ea parte agri Taurini, quę valdoca vulgo, id est, vallis anseris appellatur. In eam regionem qui commigrat, nemo diu viuit, multis gula turgida fit. Eorum vero, qui nascuntur ibi, nemo eo vitio caret, pene omnes & amentes & inepti ad loquẽdum. Id ab aqua fit è niuibus liquefactis, quæ multum terrestris frigoris & crudi cõtinet. Crudum n. repugnat resolutioni, terrestre vero cum aquea tenuitate sese insinuat gutturis musculis, glandibusq; ibiq; hæret, & concretum durescit. Idcirco qui alpes habitant, & Pyrenæos, & in Aruernis circa Ligerim fluuium hoc frequenter patiuntur; nam perennes hi populi habent niues; quæ continuo liquantur, destillantq; in puteos eorum, ac fontes, quos bibunt. Vallis Cillera hoc vitio laborat, quæ distat ab Oeno circiter

octo mill. pass. quam fortasse intellexit. Medullorum nationem Vitruuius in alpibus. Idem in Sudera valle, quæ à Curia Rhætiæ oppido abest 12. mill. pass. Cæterum Doria fluuius, qui ex alpium vallibus, hinc S. Bernardi, atque hinc S. Mart. excurrens, influit aperta planicie in Padum, singularis huius vitij imputatur, vt gulæ gignat tumores suis indigenis. Porro in Equicolis aqua iuxta Taliacotium turgidos pariter facit gutture; quæ tamen nec lacunales sunt, nec niuales, ac aliquam fortasse elambunt misturam eius vitij. Et ad Callim apud Camertes perexigua valle. *Andr. Baccius de Thermis lib. 6. cap. 25. & 26. pag. 413. & 414.*

Observatio.

Aqua putealis, in qua lacertæ computruerant, potu, quidam periclitatus.

PRoprietas lacertæ est, quod si quis comederat eam, vel biberit ex aqua in qua fuit mortua, magnum corpori infert nocumentum. Et mihi, cum essem in marestan, id est, in hospitali, accidit hoc: quod in aqua quam bibebam, percipiebam horribilem odorē, & omni die mihi videbatur multiplicari, quare ordinaui & feci hominem intrare puteum, ad videndum quid hoc esse possit: credens, quod aliqua reptilia intus cecidissent, & ille quæsitor inuenit lacertas multas mortuas, pars quarum erat dissoluta, & pars non, vnde timens ni inde habere possem nocumentum, incepi bibere de theriaca, & recepi de ea plurib. vicibus, & sic euasi à nocumento gratia Dei. Et post longum tempus orta mihi fuit pustula, ad modum granulæ, super punctum nasi. Et ego desuper posui de Tyriaca, eo quod cognoui, quod illud erat ex humore venenoso à natura expulso, qui quidem humor generatus fuit ab aqua lacertarum prædicta. *Aluensoar lib. 2. tract. 7. cap. 10.*

Observatio.

Lethalis potus aqua in qua cannabis diutius fuit macerata.

HÆc aqua tantopere sua malignitate nocet, vt epota instar sit veneni sic nullis antidotis, quantumuis efficacib. & tempestiuis datis, potuit occurri fato Marchionis Arboij fratris Guisiorum eiusque vxori ac quamplurium aliorum: qui prope Olbiam in prouincia, cum æstates feruidas transigerent, imprudenter fontanam limpidam, sed occultis & subterraneis cuniculis, indidem in fontem illapsam hausissent. *Pet. Pena in aduersar. 227.*

Observatio.

Aqua Helleboro infecta, cuius potu obsessi lethali Dysenteria correpti, deditionem facere coacti sunt.

HEllebori vi Cirrhæi expugnati fuerunt. Solon enim eius radices quamplurimas in Plistum amnem conijciendas curauit: atq; vbi satis infectam medicamento aquam intellexit, quem prius in vrbem influentem auerterat, in pristinum alueum omnem reposuit. Cirrhæi, cum auidius de aqua illa bibissent, alui perpetuo profluuio laborantes, deserere mœnium præsidium coacti sunt, & Amphyctionibus obsidentibus vrbem tradere. En egregium stratagema, rem gerere ope herbarum, dum armorum non licet. *Pausanias in Phocicis.*

De Vino, Cerevisia et Glacie.

Observatio.

Vino & cereuisia solano somnifero altero infectis Scoti Danos adeo dementarunt, vt Ducem eorundem cum vniuerso exercitu deleuerint.

BVchananus lib. 7. *sua historia Scoticæ* exponit, quo pacto huius solani succo vina & cereuisiam Scoti infecerint, vnde Danos suos hostes ita dementarunt, & in profundum somnum induxerunt, vt eorum Ducem Senonem cum toto exercitu deleuerint. *Ioach. Camer. in Horto suo.*

Observatio.

Glacie ex vino hausta mortui.

VIdimus in colloquio Pauli III. Ponti. & Caroli V. Imperatoris, Francisciique Galliarum Regis maximi, quod prope Niceam oppidum Allobrogum tunc ditionis habitum est, pro pace Christiani orbis paciscenda, permultos ex comitatu aulaque Caroli, tum Hispanos, tum Italos in portu, Villafranco dicto, curasse glaciem ex montosis Ligurum conuehi, qua calicibus imposita & liquefacta, vina frigidiora efficerentur: erat enim tunc æstas. Quod ego in Hispanis Italisq; qui sobrietatem parsimoniamq; arcte profitentur, demiratus sum, & maiore repræhensione dignum existimaui. Sed horum maximam turbam postea grauissimas luisse pœnas accepimus. Inter hos autem Gonzagam Mantuanorum principem crasso, pingui & obeso aqualiculo distentum, paucis post mensibus eo potu extinctum audiuimus. Inter luxuriæ Romanæ delicias non postremum hic potus locum obtinuit: quare *Plinius*, seuerus luxuriæ censor & castigator. Hi (inquit) niuem & glaciem potant: pœnasq; montium in voluptatē vertunt. Seruatur æstibus algor, excogitaturque, vt alienis mensibus nix algeat. Quibus verbis aquas separari, & ita naturæ elementa in pecuniæ discreta esse, ostendit. *Chares Mytilenæus* refert, Alexandrum Macedonem, in Petra, Indiæ oppido, plurimos specus effodi iussisse, eosque niue repleuisse, ramis frondibusque quernis superiniectis & superimpositis: sic enim niuem diutius posse seruari exploratum est. Porro eam voluptatem à Græcis ad Romanos, vt pleraq; alia, transijsse credi potest. Nam tum historici, tum poetæ apud eos celebrem mentionem faciunt. Tradunt enim Simonidem Poetam forte apud quendam æstate cœnasse, cumque pocillatores aliorum conuiuarum potibus niuem indidissent, suo autem calici non miscuissent, Epigrammate quodam faceto, & eleganti in hunc illiberalem morem lusisse. Omnino is potus in Græcia frequens fuit, nam & aquæ refrigerandi gratia in puteum demersæ niuem ad ampliorem acquirendum algorem addebant, fuitq; apud eos Prouerbium vulgatum, cum per æstus intensos bibere frigide optarent, niuem æque ac Simonidem velle se potare aiebant: aquam præterea decoctam vitro demissam in niues refrigerari inuentum medicorum esse arbitror: ita n. voluptas frigoris contingit sine vitijs niuis, quanquam Neronis impurissimi & impijssimi tyranni inuentum esse prædicent authores splendidi. *Bruyerinus libr. 16. cap. 9. eiusdem operis.*

Bartholomæus Batalionus qui per multos annos Bisantij,

Bisantij, gemmarum mercaturam agens, commoratus est, narrabat se quotannis obseruasse æstiuo tempore Turcas plurimos fluxu alui vexatos decedere, quod non nisi ex immodice niue & glacie refrigerato potu, illis accidisse, asserebant Medici vrbis illius, moderate itaque, & non indistinctim, frigido potu vtetur ille, qui rationi magis, minus vero palato inseruiet. *Mar. Donatus lib. 4. cap. 6. histor. med. admirabili.*

DE CONTACTV VENENATO.

OBSERVATIO.

Solo contactu interficientia venena.

FErunt Turcas veneficia habere præsentanea, quę solo attactu eadem die interimant. Idq; frequens est apud illos: sed tamen solum mandante Principe, quanto celerius nociturum, inditum vulneri. *Cardanus lib. 5. c. 5. de venenis.*

De Turcarum atque Persarum prædicant venenis, Ephippia certis medicata succis, itemq; vestes & ocreas interitum afferre. Cereos quoq; letali veneno infici posse, nuper compertum est. *Scaliger exercitat. 1. ad subtilit. Cardani.*

Id quoque credimus, quod de veneni genere eo à Turcis parato circumfertur, quod solo demum contactu, quacunq; corporis in parte id fiat, attactum hominem perimat, etiam (vt à quibusdam dici audiuisse memini) si vestitus aliquis inter corpus, venenumq; intersit. Nam vel stapedibus illis solis (quod vix crediderim) concensuri inde æquum, perire traduntur, ex eo tanto magis si vestitu nullo intersepiente cutim tangat: atque adhuc magis, si intro sumeretur. *Iul. Alexandrin. Annot. ad lib. 3. c. 3. de temperamentis Galeni.*

Turcarum atq; Persarum venenis deleteriis, citissimę & efficacissimę ad penetrandum facultatis, constat guttatim infici posse ephippia, imbui ocreas, calcaria deliniri, soleas ferreas subtiliter inungi; vnde confestim interiora hominis inuadat, inambulet, enecet, perimatq;. Vestib. idem, ferro, canib. lapidib. lignisq; contactu hærens, præsentem affert mortem. cubilibus, interulis, camisis, sedilib. instillatum idem operatur. Hoc peremtum ferunt Ioan. Galeazium, Mediolani Ducē. Venenum etiam literis imprimi, quod halitu enecet; Cereos similiter lethali veneno affici; Et oua integra, fissuris ingeniose celatis, infici, posse notum est. Quamobrem cautè inter insidiatores homines prudenterq; agit, qui crudeli morte confestim perire, & animam nolet inuitus turpiter profundere. *Schenckius Filius.*

OBSERVATIO.

Concubitus venenatus.

ANtiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorū ocyssimum esse aconitum: & tactis quoq; genitalib. fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemtas dormientes à Calphurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. *Plin. nat. hist. lib. 2. cap.*

In coitu quoq; diligentia adhibenda, vt fugiantur mulieres, quo tempore menstruatæ sunt: Illud enim compertum est, posse homines huiusmodi vsu venenari (& est inter alia exemplum antiquum de Calpurneo Bestia, qui coitu vxores venenabat, vt diues fieret: vnde tumor erat Romæ) Calpurneum digito interficere vxores. *Mercurialis lib. 1. cap. 17. de venenis.*

Fuit quidam peruerse & scelerate malus, qui dum coniunx κακογαμίαν haberet, pudet dicere quomodo succum toxici Hispanorum ei admouit, & mulierem extinxit. *Crato in Epistola 1. lib. 2. Epist. per Laur. Scholziū public. pag. 227.*

OBSERVATIO.

Herba cui indormientes suauiter moriuntur.

DIodorus Siculus libr. 2. ex narratione cuiusdam Iamboli mercatoris in Arabia Felici, reperiri quoddam genus herbæ ait, super quam qui dormiunt, suauissimo sopore corripiuntur, & ita intereunt. *Mercurialis de venenis lib. 1. c. 11.*

OBSERVATIO.

Cultelli parte altera infecta veneno, quo mulier mortua.

CTesias, auctor antiquissimus, *in libro de rebus Persicis* scribit, quandam mulierem Statyram vocatam maxime semper timuisse venenum, & omni diligentia vsam, vt illud euitaret, factum tamen vt quędam alia mulier eam hoc modo venenaret; cultelli partem alteram tantum veneno affecit, & deinde coram Statyra diuisit auiculam paruā coctam, & qua parte auis tacta fuerat à veneno cultelli, oblata Statyræ, illico eam extinxit, cum interim qua parte auis non fuerat tacta à veneno, nullum detrimentum, ipsi ministranti detulerit. Quare, qui timent venena, non permittant vt carnes sibi ab alijs incidantur & offerantur. *Mercurialis lib. 1. de venenis c. 17.*

OBSERVATIO.

Scarificationis venenatæ hæmorrhagia mulier demortua.

QVAM mihi reddes rationem, de hæmorrhagia vxoris nobilis viri Berchtholdi à Flerscheim, de nobili Helmstettorum stemmate natæ? cui grauiter ægrotanti, quum in scapulis cutem, adhibitis cucurbitulis, inciderent Scalpello, nemo sanguinis fluxum vlla arte vel carmine sistere potuit. Altero die mortua, etiā cruētauit, donec ad sepulchrū efferreretur. An chirurgus ea fuerit vsus arte, quā quidam balneator in Monachio, Ducum Bauariæ Metropoli, nosse fertur: qui cucurbitulis tantum sanguinis, quantum voles, vel ad syncopin vsq; elicit? at illius hęmorrhagiam, quando libuerit, sistere potest. Hunc vero aiunt suum scarificationis scalprum, puluere quodam quibusdam speciebus salis mixto, expolire, qui sanguinem concrescere non sinit. Nam & ideo in cancrænæ scarificatione, incisiones aqua salsa calente, ne sanguis ingrossetur irrigamus, quem si, spongia recenti marina aqua salis aut maris humectata, absterseris & fomentaueris, etiam liquidior fluet. *Ioan. Langius epist. 40. tom. 1.*

OBSERVATIO.

Puella, pomo veneno delibuto & deuorato, à veneficio asserta.

SVnt qui puluerem foliorum, aut decoctum, succumve omni veneno hausto aduersari testentur, asseren-

asserentes puellã quandam Pauiæ, cum venenum inscia in pomo quodam sumsisset, adeo intumuisse, vt nec Theriaca, nec alio quouis antidoto curari potuerit, tandem vero aqua cardui benedicti distillata sumta, periculo omni & veneno liberatam. *Hieron. Tragus, com. lib. 2. c. 115. de hist. stirp.*

OBSERVATIO.

De numo argenteo venenato, quo interemtus fuit Marci Antonij Boscoli filiolus vnicus, decem menses natus.

CRudele est profecto, & plane inhumanum, innocentes pro delinquentibus punire & vlcisci, vt patet maxime sequenti historia. Nam cum Catharina ex familia Piori Clodiensi dictum Marcum Antonium vlcisci pro iniuria, vt videbatur illata, non posset: modum excogitauit, quo saltem puerulum suum vnicum interficeret. Vnde simulata summa amicitia, omnia veræ & fidelis amicæ officia præbens, domi forisque tandem ipsi puerulo, in Strenam, vt moris est, in Christi natiuitate, illa numum singulari quodam veneno delibutum, amice sc. dedit: puerulus vero, qui nondum fari potuerat, eius pulchritudine & nouitate allectus subito arripuit, orique admouit, paulo post, pustulis ex dolorib. in ore excitatis ipsum forte fortuna, proh dolor deglutiuit, mox faucib. & gula subinde inflammatis, vox faucib. ipsis hæsit, nec clamare potuit, & quamplurimis, sed frustra, admotis, sequenti die hanc miseram in sempiternam, non citra maximum & quasi incredibilem vtriusq; parentis dolorem cõmutauit vitam. Ego interea, sequenti die ab assumto & deglutito numo, vocatus, omnia diligenter inquiro, & singula exacte examino: At visis in ore pustulis maxima cum inflammatione: iudicaui ego numum illum fuisse veneno particulari infectum & maxime corrosiuo: quæ dum referrem, meamq; sententiam de morte pueri dicerem, quæ vel dissectione magis innotescere posset: rogauit me vterq; parens quam maxime officiose, quatenus placeret videre, & diligenter contemplari, num puerulus extinctus fuerit simplici numo per suffocationem an vero per ipsummet venenum numo cõmunicatum. Quorum precib. deuictus, non potui nisi ipsum aperire, & singula diligenter obseruare. Sectionem itaq; à mento auspicatus ad os pubis vsq; recta deduxi, nihil intactum aut non visum relinquens: sicq; mandibula inferiori per medium diuisa: amputata vero & separata lingua & eius musculo, carbone nigrior omnibus visui exposita, ita vt mirarentur, quod tam breui temporis spatio, nondum viginti quatuor horis reuolutis, in tantam deuenerit gangrænam. Vlterius autem ego progrediens, secundum gulam sectionem ad claiculã, & secundum thoracis vertebrã vsq; duxi, & quasi in gulæ medio non longe ab Oesophago numum ibidem fixum reperi, gula fere tota sursum deorsumq; corrosa, vna cum ventriculo valde constricto, vt vlterius descendere non potuerit. Extracto autẽ intoxicato numo, & [illegible] iniecto, thoracem similiter aperire volui, cor, vt viderem, an iam esset veneno infectum, nec ne. Quo discooperto, nihil notatu dignum in toto thorace reperi, quam pulmones valde inflammatos. Cordis verò parenchima cum suis vasis contracta & strictiora reddita, & sanguis in ipsis vasis contentus infectus valdeq; ater erat. Quibus visis & declaratis paruuli defuncti pater summopere rogauit, vlterius ne progrederemur: cui obtemperatum est; & collectis omnib. rursum partib. vtcunque cadauere resuto, magnifice & splendide ornato, celebri & honoratissima pompa ad sepulturam funus deductum est. Interea bona illa amica, sc. illico Clodia migrauit, nec ab eo tempore, quod sciam, reuersa est. *Georg. Garnerus de obseru. propr.*

CITÆ OPERATIONIS VENENVM.

OBSERVATIO.

Nubia venenum perniciosissimum.

IOannes Leo, *qui descripsit Aphricam, in fine libri septimi,* rem miram narrat, quæ digna scitu est, scilicet, in Nubia reperiri quoddam veneni genus, cuius si granum vnum propinetur decem hominib. omnes statim iugulare spatio quartæ partis horę; sin autem tradatur vni homini, illum statim interimere. *Mercurialis lib. 1. c. 6. eiusdem operis.*

Hoc quoq; nouis narrationib. acceptum feramus. In Nubia, & quę est Æthiopia sub Ægypto, granum est: quod deuoratum expellit animantes vita. Decima pars intra horæ quadrantem interficit. Eius nomen non posuere. *Iul. Cæs. Scaliger exercitat. 253. nu. 11. ad subtil. Cardani.*

OBSERVATIO.

Adad & baxeræ veneficia.

ADad legi olim solem dictum Persarum lingua. Eiusdem nominis in Africa radix est: cuius aqua stillatitia pota, intra horæ spatium mortẽ affert. Naturalem perniciem auxit ars. Erat letalis illa, sed minus vegeto ac præsenti veneno. Igitur per alembicum educta pars eius efficacissima effectioni, cõiunctam habuit celeritatem. In regno Deli quod Tartaris Catainis affine est, arbor nascitur, quæ Baxera nominatur. Ei' radix vorata illico interficit. Cuius mali remedium fructus est, qui dicitur Nirabri. Eo nanque venenum tollitur cuiusq; generis. *Idem Scaliger exerc. eadem num. 4. & 6. ad subtil. Cardani.*

DEFINITI TEMPORIS VENENVM.

OBSERVATIO.

Venenum temporaneum, quod ad certum tempus interficiat, dari posse.

QVod satis celebre Attilio de Regulo, id nuperrime legimus scriptum *in Tuditani libris*: Regulum captum ad ea quæ in Senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Carthaginensibus permutarentur: id quoq; addidisse, venenum sibi Carthaginenses dedisse, non præsentaneum, sed eiusmodi quod mortem in diẽ pro ferret: eo cõsilio vt viueret quidẽ tantisper quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim veneno cor tabesceret. *Gellius c. 4. libr. 6. Noct. Attic.*

De hac re consule *Petri Carrarij quæstionem, cũ Petri Apponi conciliatore excusam, Ponzettum lib. 1. c. 13. Galeottum cap. 12 de promiscua disciplina Amat. Lusitanum cent. 2 curat. 65. Iubertum parodoxo 3. lib. 27. Iul. Alexandrinum annotat. ad Galenum 680. Mercurialem de venenis libr. 1. cap. 71. Cardanum lib. 2. tract. 5. contradict. 9. & de subtilitate lib. 2. Valleriolam loc. commun. pag 633. Pareum de venenis cap. 3. Andr. Baccium lib. 1. de Prolegomenis venenorũ, Vidum Vidium. Tom. 2. pag. 13. Matthiolum in 6. Dioscor. pag. 1399.*

CIRCV-

CIRCVLATORVM VENENVM.

OBSERVATIO.

Circulatorum admirabile venenum, conuulsiones horrendas cum dementatione inuehens, & tandem expirans.

ILLVD quotidie in circulatorum spectaculis admiramur. In vinum immiscent pharmacum, quod fauces conuellat. Ei cui fucum facere volunt, iubent in illo vino intinctum digitum, quasi prægustandi causa, suggant. Tum ilico in os inditum sibi mordicus, non sine & dolore, & clamore, premit inuitus. Interea perinde atq; blanditiis mœrentem consolentur, tempora, carpiq; arterias oblinunt quasi attrectando aliud agant: Simul semper aliquid obloquuntur, quo auertant spectatorũ attentiones. Oblinunt autem medicamento quodã, vt nos vidimus, studiose admodum obseruantes. Deinde, numũ in terrã proiectum, hortantur, vt tollat. Ibi ille pronus primum sese nequit attollere: mox amens concidit: Statimq; eius more qui metuit ne mergatur aqua, natat: ac vociferatur simul, se fluctib. obrui. Ergo eũ erigit circulator. Ille quasi vlturus iniuriã, primum maleficium obliquo, ac toruo obtutu exprobrare: mox aggredi: postremo fugientem persequi. Donec absterso tandem veneno recipiat animum, ac menti restituatur. Vbi ad se rediit, quasi qui euasit è mari naufragus, capillum, vestimẽtaq; veluti vda torquere exprimere: brachia tergere, nares emungere: Hæc fabulæ nõ sunt. Nã & vidimus, & imposturã veriti, nostris, amicorumq; famulis fieri iussimus. Quos inter & præstigiatores illos de cõpacto nihil geri potuit. Et coqui lixã totum sequens triduum attonitum mirati sumus. Quinetiã à nobis interrogatus, ecquid passus esset, aiebat, & pœnitere facti, & suppudere periculi. *Scalig. exerc. 154. ad subtil. Cardani.*

EFFECTVS ET CONSEQVNTIA VENENORVM.

OBSERVATIO.

Corda quorundam veneno enectorum, seu cardiaco morbo absumtorum, igne non consumi.

PLinius libr. 11. Cor negatur cremari posse, ijs qui cardiaco morbo obierunt: aut veneno interemptis. Certe extat oratio Vitellij, qua reum Pisonem eius sceleris, hoc vsus argumento, palamq; testatus non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsares comburi. Idem confirmat *Suetonius primo cap. in Caligula. Lipsius in Tacito.*

Verum ne sit, quod tanquam populare & vulgatum narrat *Plin. lib. 11. c. 37.* cor, morbo cardiaco interemtorum, non vri, sicuti nec veneno sublatorum haud certus sum: Quia, cũ cor nullum magnum affectum sustineat, secundum Aristot. & Medicos, necessarium plane est, si incombustibile reddi debet, id ob aliquam insignem affectionem pati. Præterea venena, vt quam plurimorum generum sunt, sic varijs modis necem inferunt, ob idq; minime veritati consonum est, cor à quolibet veneno, flammis resistenti, facultatem acquirere, frustraque disputatum fuit, an Germanicus obierit Cardiaco morbo, an veneno, quod cor eius vri non potuerit. *Mercurialis, var. lect. lib. 5. cap. 6.*

OBSERVATIO.

Veneni vi sanguinis substantiam computrescere: & in virentis herbæ succum transire aliquando: nonnunquam etiam omnino lacteum conspici.

IN aliquibus putrescit substantia sanguinis: velut in muliere, quæ laborare videbatur laterali morbo, anno M. D. XL. ad quam vocatus, cum iam haberet spirationem grauem, videreturq; moritura, eadem die consensu medicorum priorum, rogantibus affinibus, cum certum esset bibisse venenum iam aliquot antea mensib. secui venam, prodijtq; nõ sanguis, sed virentis herbæ succus, perseuerauitq; vsque ad vncias nouem: quod ego prodigium videns, nec proficere ex hoc certus, iussi sanguinem sisti, magna cum astantium admiratione: vixit tamen adhuc triduo, quasi alleuiata venæ sectione. Manifestum est autem quod Iecur tale esse debuit. Veluti cum hæc rescriberem Anno M. D. XLVI. ætatis autem XLV. Thomas Iseus amicus noster, misit sanguinem viri nobilis ad me, cui venam secuerat, lacti adeo similẽ, vt nihil fuerat expressius. Manifestum est autem, quod vel putrefaciens hic bibit venenum, aut hepar tale diutino morbo factum est, siquidem lacteum: similia enim à similibus generari necesse est. *Cardanus contradict. 9. lib. 2. tract. 5.*

OBSERVATIO.

Historia pulueris venenati, mentem lædentis, exhibiti.

EXhibitus fuit in ferculo puluis cuidam adolescenti, qui ex eo in maximam incidit corporis iactationem, & in pruritum adeo molestum, vt vnguibus se laceraret, superuenitque totius corporis tremor, & videbatur animo linqui dubitarunt parentes de veneno, ego ad hunc accedens vidi eum maxime vociferari, altaque voce inclamare, conquerentem se à patre, nunc præsente, fuste percuti, in locoque dolente statim apparebant pustulæ rubicundæ, ac si quis vere eum flagello cæderet, fugamque inde quærebat, ac si è patris manibus fugere voluisset; nisique ab astantibus vi detentus fuisset, ex præcipiti loco se dedisset, vt inde exiliret, hoc videns iussi, vt pater inde abscederet: quo remoto, non amplius se percuti, sed percussum fuisse, alta voce conquerebatur. Cum autem denuo pater dolore filij anxius ad eum consolandum rediisset, statim iterum se ab eodem percuti altius clamabat, tandem remoto patre, cum per spatium trium horarum conquestus fuisset, ostenderetq; astantibus sæpe flagelli vestigia, vibicesq; ac liuores, nullo adhibito remedio, propter copiosum potũ vini generosi; (nullum n. aliud, omnia renuens, admisit) sponte incidit in profundissimum somnum; qui per mediam diem & noctem integram perseuerans, soluit hunc affectum superueniente copiosissimo sudore, vnde expergefactus, sanus quidem, sed fere mente stupidus, euasit. *Salius c. 19. de affect. partic.*

OBSERVATIO.

Veneni vi ventriculi fundus erosus.

AGnoui virum qui vxorem reliquit, & ab ea se separauit, & dedit ei venenum, quo facta est tympanitica, & superuixit paucis annis, forsan sex aut septem: & ego curaui eam, sed sanare non potui. Iecur autẽ per venas corrumpit colorem linguæ, &

 perdu-

perducit ad lentas febres, & morbum facit similem naturali. Et ego vidi Hieronymum Bertolium ita laborasset quasi esset amphimerina: sed quia eo peruenit, vt lingua esset fuligine omni nigrior, & adeo aspera ac arida, vt apposito Orichalco non posset auelli, ideo existimaui esse venenum. Eoq; dissecto, apparuit ventriculi, imum quasi excoriatum, & iecoris superficies tota conuexa nigerrima. *Cardanus libr. 2. de venenis cap. 1.*

OBSERVATIO.

Hypercatharsis ad sanguinem vsq; curatio.

MEdicus quidam studioso Holando, rarioris texturæ iuueni, ac insueto ad medicamenta, fortes quasdam pillulas, ex quarum vsu vltra viginti sedes ad sanguinẽ vsq; habuit, exhibuit. Helidæus aduocatus à medico illo, qui medicamentum istud exhibuerat (quem Syncopalem cognominabant, propterea quod examinandus, cum valde ignorax esset, Syncope correptus fuerat) primum ægro lauatiuũ sine sale ordinauit. Postea abdomen seu ventrem inferiorem vnguento ex ol. rosaceo, omphacino, & citoneorũ an. partib. æqualib. cõfecto, inungi, & pulu. ex Anthera, sumach, corticib. thuris, & gallarum, cõstantem, inspergi curauit: ac postremo syrupi infusionis rosarum siccarum vnciam vnam semis cum aq. plantaginis & endiuiæ ana vncijs duab. exhibuit, sicque ægrum pristinæ sanitati restituit. *De CL. V. Laur. Scholzij exemplis.*

OBSERVATIO.

Importuno Theriacæ vsu mortuus puer.

PVeri in totum abstineant à theriaca, nã infirmior est illorum ætas, quã possit tam potens pharmacum tolerare, & colliquat eorum corpus, primogeniumq; calorem eorum depopulatur non secus, quã lumen lucernæ, oleo copiosius infuso, extinguitur. Vidi puerum, qui moriebatur intempestiuo Theriacæ, vsu diu febricitarat, & corpore attenuato vires illi plane collapsæ erant, vt nisi summa diligentia superesset, quod ex cõmendatione medica percipiens, interdixi illi Theriacam. At curator eius, qui patrem se pueri esse aiebat, tyranni magis authoritate vtens, quã rationi auscultans, temere coegit me quamuis inuitissimũ, vt illã puero darem, quam assumtam nõ valuit concoquere. Erat enim viribus pueri superior, & totum illius habitum dissoluit, aluoq; immoderatius citata, puer noctu importune Theriacæ vsu mortuus est. *Galen. lib. 17. de Theriaca ad Pisonem.*

OBSERVATIO.

Morbus peculiaris ad venena consequens.

PRoprium est veneni relinquere morbum quendam peculiarem ex tertio genere crassi morbi, quod fit à pituita putrefacta, seu illi abunde simili: quem vidi in pluribus qui à veneno conualuerant, & maxime patre meo Facio Iurisconsulto, qui quotidie de eo conquerebatur. Eructant acidum, flatu multo abundant, vago dolore hinc inde torquentur ac saltatorio, vt ita dicam, modo è pede, confestim in oculum, modo in ventrem, aut ex aure in manum. Mortuus est cum eo, non ex eo, neque graue est symtoma, morbus autem dici non potest. Curatio ex Theriaca, smaragdo, electuario, vt aiunt Alchermes, coctionem procurare. Hippocratis ratio in purgatione cum elleboro per superiora constat, & Hippophae, id est, lappagine, de qua Plinius, per inferna. Victus totus ex lacte. Credunt aliqui hoc ipsum Symtoma dæmonem esse, aut ab illo. *Cardanus libro 3. de venenis cap. 26.*

APPENDIX DE PHILTRIS ET præstigiis.

PHILTRA.

OBSERVATIO.

Philtro potionatus Baro, contabuit: aperto corpore, carnea massa in fundo ventriculi deprehensa: vnde postmodum casu eiusdem remedium patefactum.

GEnerosus quidã Baro, Bohemus, filiũ Bononiæ habuit, qui accepto Philtro, totus contabuit, ac tãdem mortuus est. Posteaquã vero corpus sectũ est, massa quædã dura, cornu similis, in fundo ventriculi inuenta est, quæ patri postmodũ transmissa fuit. Pater, in memoriã filij sui demortui, cochlear sibi ex ea massa fieri curauit, eoq; frequenter vti in mensa solitus fuit. Accidit autem forte fortuna aliquando, vt cochlear istud embammati ex Nasturtio aquatico, cum aceto cõfecto, impositum dissolueretur. Hinc, Nasturtium aquaticum in rebus non vulgarib. contra Philtra prȩditum esse, facile conijcere possumus. *CL. V. Philos. & Med. excellens, amicus noster, si quis alius intimus, Laur. Scholzius de suis ad nos transmissis obseruationibus nobilioribus.*

OBSERVATIO.

Philtris & venenis potionati quidam, admirandis horrendisq; insania speciebus correpti sunt.

EST in ciuitate sutor quidam, qui odium vxoris suæ bibit cum vino à vetula quadam in conuiuio sibi præbito. Ille per interualla corripitur furore, in vxorem debacchatur, sæuitq; verbis, verberibus, quin & gladio quandoq;. Tandem declinante insania, desperabundus in summum tectum confugit, suspendio vitam finiturus. Hic pene quotidie sentit tormina, & sanguinis mictu perpetuo laborat *D. Io. Pincier de obseru. propr.*

Non procul hinc est, quin in offa venenum hausit atq; ille aliquoties in anno vomitat, nunc carbones, nunc atramentum, nunc membranas, nunc setas; neque hæc tantũ, sed & animalcula viua, araneas, vermiculosq; diuersarum formarum. Cumq; hoc vexatur symtomate, aquas plane aduersatur, adeoq; vinũ sitit, vt indies ei non sufficiant sex nostrates mensurȩ Augustanæ circiter duodecim. Delirat interea, mentisq; est omnino conturbatæ, & in desperationem flectentis. *Idem.*

Huc transcribes *ex Tomo II. huius operis, titulis de suffocatibus*, historiam Camerarij, referentis *Iuuenem à muliere Philtro dementatum, percam piscem viuum deglutire instituisse, & suffocatum. Schenckius Filius.*

OBSERVATIO.

Veneni quod fascino contrahitur, curatio & historia.

QVoniã sagarum & veneficorum hominũ turbã non paruã esse ferunt, quorũ fascino venenum plures sæpe numero contrahunt: idcirco verum ac proprium ad huiusmodi virus propellendum & præ ceteris eximium alexiterium depromere nobis venit in mentem, ꝙ profecto Geneuæ expertus sum mirabili cum efficacia in quadam puella ex Lugduneorũ genere

genere oriunda, annos quinque aut circiter nata, veneno à quadá malefica muliere iam diu cõtracto tota propemodũ emaciata muta mottrice vi prorsus destituta, voracissima & quasi insatiabilis, q̃ quidem quodã alexipharmaco, de quo verba sum facturus, ter, quaterve illi exhibito, ac iterato tũc & loq. & ambulare cœpit. Paulo post tẽpore ipsam tandẽ esse sanitati restitutã pater, q̃ illinc in Galliã Narbonẽsem, cũ omni sua familia cõcesserat, literis nobis significauit. Ea a. antidotus cynoglossum est, nõ tamẽ ipsũ vulgare & q̃ Pharmacopoliis profertur, sed q̃ à *Dioscoride li. de medicinali materia quarto* describitur. Huius a. foliis hactenus vsi sumus, radicũ vires nondum pcepi. At v. saga mulier, à qua euulgatũ est hoc alexiteriũ nouem folia ex aqua potui dabat fascinatis. Nos a. foliorũ herbæ (neglecto numero quo superstitiosa saga vtebatur) manipulũ in aquæ fontis selibra decoq. ad mediã partẽ pcepimus: dein decoctũ vacuo laborantis ventriculo (vt fere fit) ppinauim⁹. Postea cuidã alter Genevæ puellæ eodẽ fere veneni genere, à nescio qua mulierevenefica infectæ, q̃dam pharmacopola Gallus felicissimo successu Moibani antidotum, cuius descriptionem à me acceperat, ad semidrachmam ex vino albo potui dedit: qua paulo post, & absoluta euacuatione per superiora & inferiora, puella tandem conualuit. *Aubertus Exerc. 41. ad Fer. Abdit. lib.*

DE PRÆSTIGIIS.

OBSERVATIO.

Malis, vt credebatur, medicamentis potionatæ duæ mulieres, horrendis vomitionibus correptæ sunt. Quarum vna acum crinalem humatum cum capillis, & vnguium segminibus cum vita periculo euomuit. Altera capillos muliebres, cum nitri frustillis, & canis caudæ villosæ tribus particulis vomitione reiectis.

NOn sine strangulationis periculo euomuntur, q̃ fidem excedunt. Vidimus mulieres duas socias, & vicinitate familiares vna die malis, vt arbitrati sunt, medicamentis potionatas, q̃ monstrificis exagitatæ vomitionib. miraculũ præbuere: altera acum crinalẽ ingentẽ, in modum hami implicatã, cum capillo muliebri plusculo, cum resegminib. vnguiũ inuoluto reiecit magnis conatibus, dum ea euomeret omni nixu, nihilo pene minus strãgulata iacuit, quæ sequenti nocte obiit. Altera item capillamentũ muliebre, nitri frusta, cum canis caudæ pilosæ trib. frustis arefactis, ita vt pene integræ caudæ quãtitatem, si vna cõposita fuissent, facile adimplerent: Ter aut quater in eos conatus, anxio hiatu pene suffocata, iacuit moribunda. Vnde quæso, Deũ immortalem, eos efficaces effectus inuenerit mortalitas? Qua ratione ea veneficia inuenit, & quomodo ea hauriri potuerint, vitæ sit iudicium. Quidam veneficis incantaminibus oculorum acies præstringi dicunt, ne eas obscœnitates conspiciant, nec in ore commãducata sensu dignoscantur: Alii, quod mai⁹ est, (si credimus) in cinerem redacta magno tentatoris artificio in ventre maiori miraculo redintegrantur. Magorum hæc commenta sint, tam certum est eas euomuisse, quam incertus est deuorandi modus. De iis veneficiis altera in strangulatu sæpius defecit, altera misere interiit. *Alexander Benedictus lib. 7. cap. 25. Practica.*

OBSERVATIO.

Prodigiosus mulieris vomitus, quo longiores & recuruos clauos, aneasq; acus, vna cum cera & capillis in globum mixtis: præterea, carnis frustum ingens euomuit.

ACcidit his temporibus nouum & admirandum morbi genus: quod etsi viderim curauerimque, scribere tamen vix ausim. Mulier 16. agens annum, ab ima ventris parte dolore exorto, conuellere manibus nitebatur. Cumq; in horrendũ clamorẽ erũperet, intumescebat ilico totus venter, adeo vt vterum gestare crederes octimensem: & voce exhausta, vbi toto cubili hinc inde reiectans sese, & plãtas pedum interdum ceruici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac resiliens: istuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitus ignorabat. Nos vero eiusmodi morbi caussas disquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex vuluæ ascensu, & vaporibus malis sursum elatis, & subinde cor & cerebrum impetentibus, puenire. Quare idoneis medicamentis adhibitis, cum nihil omnino pfecissent, non parum mirati sumus. A recta tamen via minime desistendum putauimus, donec ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandẽ prorupit in vomitum, quo longiores & recuruos clauos æneasque acus, vna cum cera & capillis in globũ mixtis euomuit: & nouissime ientaculi frustum, tantæ magnitudinis, vt deuorare integrum nullus potuisset. Cumque idipsum sæpius, etiam vidente me, factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo, qui, dum hæc ageret, spectantium oculos præstringeret. Quare, spiritualibus Medicis commendata, manifestioribus dein signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos sæpe eam vaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem vim morbi supergressa, humanum etiam captum excederent. *Beniu. cap. 8.*

OBSERVATIO.

Mulieris Bononiæ circa pudenda Meliceride ex fascino laborantis, Historia.

BOnoniæ, dum rei Medicæ operam nauarem, mulier quædam circa pudenda vlcere fauoso, meliceride laborabat, & quum spem consolidationis maxime læto Chirurgo ostentaret, tum repente nouus ἰχὼρ, humor melli simillimus, vbertim erumpebat, donec dæmone, quo obsidebatur, diuinis exorcismi deprecationibus expulso, tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis vestigio, vlcus sua sponte consolidabatur. *Langius libro primo, Epistolar. 38.*

OBSERVATIO.

Cultelli, ferramenta, claui, capilli in stomacho rustici reperta.

ILlud, quod à Christo, ex Deipara virgine nato, Anno 1539. in quodã Euhstetensis Episcopatus ditionis pago Fugenstal accidit, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatorẽ fidei testes adhuc superessent, in quo pago Vlricus Neulessor agricola, cũ crudelibus dolorum tormentis in altero hypochondriorum latere conficeretur, subito clauum ferreum sub il-

læsa cute manu apprehendit, quem Chirurgus illic balneator nouacula exciderat, nec tamen dolores cessarunt, sed indies magis incrudescebant. Quare cum nec aliud doloris fore remedium miser quam mortem suspicaretur, arrepto cultello sibi guttur abscidit. Itaque cum tertio die mortuus ad sepulchrum efferretur, aderant tum Eucharius Rosenbader ex Weissenburg Noricorum oppido, ac Iohannes ab Ettenstet balneator, qui astante magna hominum frequentia demortui agricolæ ventriculum inciderunt: in quo lignum teres & oblongum quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramenta aspera reperta fuerunt: quorum singula spithami longitudinem excedebant, aderat & capillorum instar globi inuolucrum. Sed quid potissimum hic admiraberis: an quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cauitate contineri potuerint? an qua arte sint ingesta? Certe non alia quam dæmonis astu & dolo: à quo Christus, qui in eum confidunt, rueri potest: qui Salomonem diuinis carminibus hos curare morbos, & fugare dæmones docuit. Id quod & Eleazarus, Iudaicæ factionis Sacerdos, vidente Vespasiano, & eius filiis ac tribunis, palam fecisse in exercitu traditur. *Langius lib. 1. Epist. 38.*

OBSERVATIO.

Casus mirabilis cuiusdam abscessus in puella Louaniensi annorum 14. qui accidit Anno 1571. quæ præter horribilia & incredibilia symptomata, quibus alias affecta fuit, anguillam viuam per sedem, vna cum variis membranis excreuit: per os vero pilos & lapides varios, ligni & æris frustula, vomitione reiecit.

CORnel. Gemma Louaniensis *libr. 2. de natura diuinis characterismis cap.* 4. longa oratione huius generis historiam prosequutus est, quam nos, multis omissis, quæ non ita ad propositum facere videntur, concisam afferre voluimus, tanquam admirabilissimam; & hæc est. Puella nobis vicina, filia Doliarii fabri, annum agens ætatis quintum decimum, habitu corporis mediocriter succulento, formæ venustate atque ingenio non vulgari, cui tamen in vultu subtristis quædam alacritas misturam æquabilē humoris sanguinei & melancholici præ se ferret, nomen huic inditum Catharina Gualteri, cœpit languere variis symtomatibus. Circa Ianuar. Anni 1571. mēses bis terve processerunt, sed à morbi initio statim suppressi, insignem totius corporis lassitudinem pepererunt, eius generis, quā φλεγμονώδην Gal. appellat. Magna fuit veneni suspicio, quod à gentili & Catanea quadam, quā sibi offensam semel & minitatam grauiter ante meminerat, obtrusum libamenti frustulū accepisset, in quo mandendo se sensisse dicebat saporem non prorsus extraneum, sed asperitatē deglutitioni resistētem; atque ab eo tempore cœpit primum cingi circa præcordia, extenuari plurimum, vomere per interualla anorexiā & vertiginem pati, aliisque prope, quæ grauidis solent accidere, infandis symtomatib. conflictari: potissimū tamen quarto mense & septimo, nam circa mediam Iunii febres occultæ sensim in manifestas abierunt, cum siti, & quadam cōuulsionis specie, animiq; deliquio. Interdum vero sic auctus est dolor, vt instar furibundæ de loco in locum continue fluctuauerat, sæpe inflatis præcordiis multo vehementius quā in hystericis soleat. Eo angustiæ venit, vt nigricante facie fauces velut ab iniecto laqueo præmeretur. Nec leue illud spectaculum fuit, tres quatuorve ministri, quantumuis robustissimi, vix retinendæ sufficiebāt; quia repente exiliens lecto in omnem conuulsionis speciem torquebatur. Hæc mala cum se per vices intenderent atque remitterent, Mense Augusto, qui nonus ab initio fuit, exacerbata sunt supra modum, Medicos consulere decreuere. Ventū est ad me primo, quod cæteris vicinior forem. Sed cum abessem, accitus est D.D. Beausardus, qui vt aspexit afflictam misere, non male à vermibus ferociam est suspicatus. Euenit interea vt post terribiles cruciatus, sponte concitata vis naturæ, Anguillā viuam per posteriora detruderet, quam ad me protinus detulerunt. Erat illi legitima forma cum tota specie, crassitudo pollice maior, longitudo pedis vnius & dimidii: aderant illi & squamæ, & oculi, & spina, & cauda vniuersim, vt in anguillis solet, quia, quod magis mirere, triduo antequam foras eruperit, auditum narrāt bis terve in vtero sonum non ipsi puellæ modo, sed & astantibus circumquaque velut argutum & tenuem ab angue productum. Et cum egereret, manifeste puella retulit se sensisse quod primum exerto capite se retraheret per posticum, inde cum impetu exiliret. Iacebat anguilla diu inter feces veluti exanimis; sed coniecta in vrnam aqua plenam, reuixit denuo. Cessarunt ab huius excretione dolores illi extreme feroces. Anguilla, quam mortuam exenteratamque suspenderant, loco sublimi ab animalibus tuto repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem aquosi humoris copiam, quā ego, tunc quoq; vocatus, vidi humano lotio non absimilem, saporis, vt ipsa narrabat, absurdi. Durauit ea vomitio plus quatuordecim dies, singulis profecto exonerans supra libras viginti quatuor. Testor omnia hæc nobis non relatione describi, vidi inter alios his oculis meis, atque his manibus cōtrectaui. Nec magis obstupui, quam vbi vidissem tanta humiditate per os excreta, nihilominus vrinam interdiu bis terve reddere copiosam, quod nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius appareret, quod ipsa puella potus ac cibi paucissimi vix vnum cyathum vini aut cereuisiæ, aut liquoris alterius potitaret. Quæsiui num in hypochondriorum altero quicquam persentisceret, aiebat multum sibi dolere sinistrum latus ab eo tempore quo anguillā excreuerit, imo & dudum ante, sed prius fuisse alicuius ponderis sensum, hunc etiam morsum & acrimoniā accepisse, quin cū validius premerem, offendi se grauiter dixit. Vbi per quatuordecim dies ingens illius aquosi humoris copia profluxisset, cœperunt & pili cōfertim exire p vomitum copiosissimi numero, digiti longitudine, sed longiores alii, alii breuiores, eiusmodi sane, quales annosis canibus euellūtur; auctaque est indies ea pilorum quātitas, vt facile pilas quāplurimas iustę magnitudinis implere potuerint; eiecit hos oēs magno fastidio, ac vomitus difficultate, ac iam circa vesperā deliquia quædā animi admiranda cōtingebant. Et cū vesperi in ipso defectu puellā velut exanimem offendissem, diligenter obseruans singula, vidi supinā subito sese ex vno latere in aliud iactantem tanto impetu, vt nisi coercita caput promtissime in aduersam parietem vel spondæ vertices impegisset. Manus contractę erant tam valide,

vt nulla

vt nulla vis posset effringere. Interdum manu subito reducta pectus pcutiebat tãto sonitu ac vehemẽtia, vt magno in periculo fuerit ne nullũ pcipuorum viscerũ lethali vulnere violaret. Durabat istud p horas interdũ duas, à septima fere vsq; ad nonã vesptinam; in paroxysmo neminẽ agnoscebat. Sæpe velut ab vtero suffocata rubebat insigniter cũ lassitudine quadã ac sensim oborientis febriculæ rudimẽto. Semel atq; iterũ spumeũ qddam circa os apparuit. Cõtigit semel suo paroxysmũ repente ex risu in fletus, ex fletu in risus maximos solui. Et cum ad se reuersa paululũ in longã ecstasim laberetur, subito silẽtium rũpens, nõ secus atq; cũ Deo locuta est velut attonita extensis ad cœlũ digitis fere his verbis. Ita ne, ô summe Deus, tua illa tam incredibilis pulchritudo est, quousq; nobis hic permanendũ? aut quando me rapias vt te fruar? tũ quasi à somno expgefacta, sic corã assistentib. inqt. Ecquis vestrum mihi ita est odiosus, qui me summæ quieti traditã atq; iam hortis floridis lõge pulcherrimis lusitantẽ, in hunc miseriæ campũ ac tenebrarũ carcerẽ reuocauit? Quæ sane dicta grauissime, quo pacto à puella rudiore, pſertim huius ętatis, efferri nisi p ecstasim possint, minime video. Interea nõnulli vomitus, q floccos ingentes pilorũ eiicerẽt, cũ materia purulenta instar saniei, interdũ simili stercori colũbino aut anserino, in qua colluuie & frusta lignorũ, & membranarũ tenuia rudimẽta, sed lignorũ partes adeo viuæ, vt ex caudicib. obsoletis diffractis inæqualiter cõminutæ portiones viderẽtur, vnguis amplitudine, aliæ crassitudine, intus fũgosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigro. Paulo post cœpit alius vomitus ater, vt carbo, dixisses atramentũ verũ, vel sepiæ succũ, imo carbones veros minutissime tritos atq; pmistos singulis dieb. ꝓdeũtes ad quantitatẽ librarũ duarũ aut trium. Sæpissime cum pilis tam copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnib. albis, ꝓlixis, & duriusculis. Quæ cũ p triduũ ita durassent, eiecit semel & puri sanguinis, tanq̃ à vena dissecta, libras duas nulli rei alterius generis pmixtas. A vomitu sanguinis rursus sequutus est ater, ac si antimonio tinctus fuisset, humor omnino liquidus, in dies fere singulos ad libras quinque aut sex. Atq; hoc portentũ septimanã integram constanti horarũ lege & spatio pdurauit, tum relinquere penitus cœperunt Epileptici paroxysmi, q primũ dieb. singulis affligentes, postea nõ nisi p tertium diem ac postremo p septimũ repetierãt. At virgo interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimq; atriores, excernebat, imo & breuiores indies & cũ pri⁹ ex flauo ruffescerẽt, paulatim liuidi, nigri, tandẽ aterrimi, ac veluti dissecti in frusta minutissima redderentur. Quãdoq; & cũ his virulẽtus humor & crassus, quãdoq; simillimus limo. Circa septẽbris mediũ membranæ frusta maiora tanq̃ vẽtriculi partes euomuit; habebãt hæc speciẽ tunicæ crassioris, carnosæ, lentę, fractuq; cõtumacis: qb. ꝑfecto (vt fœtus inuolucro choroidi) etiã venarũ ductus inarati ramosa ꝓpagine spectabãtur interdũ medii palmi lõgitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsequutæ tenuiores multo, sed penitus nigræ, venarũ duntaxat vestigia referentes, alioq mẽbranæ Allantoidi nõ absimiles. Postremo venerũt & tertii generis tunicæ vasorum prorsus expertes, aliarũ omniũ tenuissimæ, vt locũ Amnii retinerent. Sed erat his alia multo sũbstãtiæ atq; figuræ ratio q̃ in agninis fœtuũ inuolucris; nam huic tenuitati aderat mira Soliditas, figurarũ ratio quouis miraculo maior, fragmẽta illius varia, sed tria p̃ cæteris rara, duorũ palmorũ amplitudinẽ superabant intertexta striis profundis siue epigraphis, q̃ sese à vertice ad basim secãtes mutuo cãcellos in rhombi speciem efformabãt; nõ habeo cui melius conferã, q̃ cũ senecta viperæ, quanq̃ nihil à me hactenus conspectum fuit, cui posset merito cõparari. Sed hoc in eo pcipue admirandũ, ꝙ secundũ lõgitudinis ductũ, velut canalis quidam ꝓfundior appareret insculptus, fibris transuersis & raris prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio prorsus caua & circularis, in vnius mẽbranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigiũ repræsentans, cũ apophysi mastoidi, seu ꝓcessu mãmillari, in alterius fine sensim latescẽs nescio quid ventriculosum & inęquale, etiã bifurcato vertici nõ absimile p̃ se ferret. Vniuersæ partes inuicẽ coaptatæ totius anguillæ lõgitudinẽ atq; crassitiẽ satis luculenter expresserant. Postq̃ hasce mẽbranas eiecit, sequuti sunt lapides fere innumeri, quos vesperi semp hac stata horarũ periodo magnis cum tempestatib. animiq; deliquiis eructabat, forma fuit eiusmodi, q̃ passim in vetustis ædificiorũ ruinis solet occurrere, lapides solidi, angulosi, inæquales tum specie, tum magnitudine, q̃ subinde, ad nucis iuglãdis quantitatẽ accessit nõ absq; suffocationis discrimine manifesto, videbãtur, quandoq; obtecti calce, & coagmẽtati variæ, vt ab illis, q parietib. detrahuntur, distingui non possent. Semel me præsente eiecit quendã lapidẽ angulosum, vix cũ duplicis castaneæ mole librandũ: hæsit is per horæ quadrantẽ aut plus eo in œsophago, sic vt tumor insignis ipsum ostẽderet in interna gutturis regione: eodẽ tẽporis spatio omni pariter & pulsu & respiratione destituta permansit, vt ne pluma qdem ori opposita moueretur: manus pedesq; frigidi: corpus rigidũ instar statuæ, vt ego nil amplius ad vitæ spem reliquũ arbitrarer, qn commiseratione perculsus abitũ ꝓperabam, actum esse ꝓclamans, cum subito me reuocans mater, moueri filiam rursus atq; oculos aperire constanter assereret, statim vt reuersus fui, sextũ illud magna spiritus contentione ꝓiecit, vt & vomentem viderim manifeste, & in lebetem sonitum cadẽtis audierim, magno horrore tum animi mei, tum turbæ circumfusæ. E vestigio magnam quoq; ligni portionẽ pollicis longitudine pariter & crassitie, sed minori difficultate excreuit: erat hoc satis porosum, staminibus rectis insigne, cui & commissura quædam insignior velut per mediũ totius longitudinis excurrebat. Interea tamen & pili per vices, sed minores ordine pauciores ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidem, quoque puella in summum strangulationis periculum venit, os enim triangulare solidum foris, intus cauum, ac spongiosum reddidit, nec mora, sequenti die articuli ossei, tali, digitorum acies, rotulæ variæ speciei & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen & pili & lapides intermixti, atque omnium postremo vitri & æris portiuncula, Hanc lustrandam sacris omnino & sacerdotum precibus asserebam. Atqui diuinis missarum officiis rite peractis, collatisq; eleemosynis, statim illæ portẽtosæ excretiones & tempestates conquieuerũt. Virgo quidem assiduis ærumnis valde concussa ac decolor mansit,

mansit, ventre subtumido cum anorexia tanquam ad hydropisin valetudo vniuersa spectaret? sed solo decoc. rad. eringii, asparagi, iridis Ilyricæ ac zarzæ restituta conualuit. Aiebat tumorem sibi relictum in inguinibus, quem vbi tentaui digitis, ac cedere vidi, herniam flatuosam subnasci ex vomitus violentia iudicaui. Hactenus *Gemma*. Quod si quis historiam exactius enarratam, & pluribus verbis ab ipso fonte legere non grauabitur, remedia quæ exhibita fuere puellæ, & quæ ægrotationis causæ, ab ipso authore naturales putatæ fuerint, cognoscet. Hoc vnum certe scio, minime verisimile esse, Regiũ medicinæ Professorem, in amplissimæ totius Flandriæ & Brabantiæ studiorum ciuitatis conspectu, recenter occursam Historiam veritate alienam enarrasse, & ita perfrictæ frontis, vt falsa pro veris typis exarata publicaret. *Marcell. Donatus libr. 2. capit. 1. Hist. Med. Mirabilis.*

OBSERVATIO.

Ad periculosum morbum consecuta caluities deformis admodum patri & filio, ex quibus hic euasit; alter vero suum diem obiit, non sine veneni suspicione.

ANNO 83. in pago Poschvvitz prope Iaurauiam, Silesiæ oppidum cum ibidem medicinam facerem, rusticus quidam, vna cum filio sponso, accepto à riuali quodam, (vt suspicabantur) veneno, grauiter decubuit. Caluitiemque non solum primo genitorum, sed etiam post genitorum, pilorum passus est, vt sponsa sponsum repudiaret, ipsique non nisi lege coacta tandem nuberet. Hic, cum euicto veneno beneficio alexipharmaci nostri, tempestiue dati, diu caluus superuixit: Parens vero, vel ob senium, vel non retentum idem remedium, paulo post diem suum obiit.

Ad eundem modum vxor Ioan. Thilesii, ciuis Vratislauiensis, accepto proculdubio à famulo suo veneno, quem talia comminantem sæpius inuiserat, citra eiusmodi caluitiem nihil grauioris symptomatis hactenus passa est. Etiamsi iam annis plus decem supra vixerit, pilosque regenerare plurimis remediis frustra tentarit. *De CL. V. Christoph. Rumbaum rariorib. Exemplis ad me missis.*

OBSERVATIO.

Puerpera terrore mensibus suppressis, ex Peripneumonia in abscessum pulmonis, atq; inde in Phthisim transiit, cui fascino alterius lateris capitis cincinni visco auiario fuerunt infecti.

ANNO 90. vxori, viri cuiusdam, qui ex fœcibus cereuisiæ, vinum adustum arte elicere solebat, Vratislauiæ, dum nimio subitoque terrore, propter incendium vicinarum ædium, puerpera, ex mẽsium & lochiorum retentione, peripneumonia corriperetur, in pulmonis abscessum phthisinque ipsius incuria, terminante. Dum diu à me frustra curaretur: anus quædam empirica accessit, suamque operã offerens, auxilium præsens pollicita est. Quam dum ipsa non adhæreret, indignabundam diraq; comminantem domo excluderet; sordes capitis, pexis, plicatis, compositisque prius pro more capillis satis ꝓlixis, aqua calida, eaque simplicissima, abluere tentauit. Verum ad primam aquæ affusionẽ, lateris alterius, cincinni omnes, auiario visco, quasi obducti, adeo intriccati sunt subito, vt nullo postea modo ingeniove extriccari possent, donec vitam cum morte commutauit. Atque hoc non nisi fascino factum opinamur. *Doctißimi Viri D. Christophor. Rumbaum Obseruatio.*

OBSERVATIO.

Cerdonis vxor, vomitu spinam pruni syluestris, cum duobus vncis, dimidii digiti longitudine, exclusit.

APud Hæredes Ioannis Woysselii, Medici Vratislauiensis, vt nobilissimi ita felicissimi, spinam pruni syluestris vidimus, cum duobus vncis, dimidii fere digiti longam, quam vomitu à quadam Cerdonis vxore eiectam, paucis diebus post, ipsa comitãte vita, annotauit. Hæc an suapte natura, in ventribus generata, an fascino intrusa, dubitamus. *Idem D. Christoph. Rumbaum de Obseruationibus raris nobis communicatis.*

OBSERVATIO.

Mulier quædam quæ vomitu acus in formam crucis complicatas, pilorum globulos, ouum cum putaminibus, in quibus veneficium latuerat, excreuit. Item, in viri cuiusdam fascinati ventriculo varia instrumenta reperta.

HElidæus accersitus ad mulierem quandam maleficiatam, eam curare recusauit. Verum ad Monachos Dominicanos, qui talium ægrorum curam profiterentur, relegauit. Monachi ex ægra quærunt, num S. Eucharistiam sumsisset? (hac enim accepta, tales se curare amplius non posse affirmant) mulier respondit se non accepisse. Exhibent itaque illi medicamentum quoddam, quo sumto, per vomitum acus in formam crucis complicatas, plurimos pilorum globulos, ac ouum denique cum putaminibus, in quo veneficium latuerat, reiecit. Helidæus ex Monachis huius rei causam quærit. Illi autem hoc responsi ipsi dederunt: nimirum, veneficos limaturam de clauo alicui exhibentes clauum inde fieri, si vero de alio instrumento, simile quid in ipsis nasci.

Huc referri quoque commode posset Historia illa, quam Noricus quidem Brunslerius Clariss. Viro Domino D. Montano retulit, nempe ægrum quendam intolerabiles dolores circa vẽtriculi regionem ad mortem vsque passum esse. Postquam vero diem suum obiit, ac corpus apertũ fuit, omnis generis instrumenta in ipsa ventriculi cauitate reperta fuisse. *CL. V. Laur. Scholtzii Obs. ad nos transmissa.*

OBSERVATIO.

Horrificis conuulsionibus certis interuallis exagitata puella, sine membrorum notabili oblæsione, quæ tandem glomerem capillorum, castaneas, carnis portiunculas, gallinacei fœmoris osiculum vomitu reiecit.

NObilis cuiusdam Pomerani filia, annum vndecimum agens, conuulsione totius corporis certis temporum interuallis, vrgebatur, singulis dieb9, primo quidem bis, postea vero sæpius, tanta vehementia, vt à quatuor vel quinque Matronis vix contineri posset. Quamuis vero caput simul concuteretur, & dolores in pedibus, dorso, pectore, capite, oculis, auribus, ac dentibus alternatim vehementissimos perciperet: tamen ratio, sensus omnes, tam interiores, quam exteriores, & locutio in ipso paroxysmi insultu illæsa permanserunt. Conquiescente accessio-

accessione, nullum in conuulsis membris lassitudinis aut doloris vestigium relinquebatur, sed ilico cum suis coæuis discurrere, choreas ducere, & alios pueriles ac cōsuetos lusus citra omnem noxam exercere cœpit. Paroxysmi, quia breui tempore resoluebantur, ego cum cæteris, qui ad eius curationem vocati erant, Medicis, in ea sententia fuimus, caussam eius morbi esse vaporem quendam crassum, ex pituita crassa in ventriculo & intestinis collecta, generatum, qui in neruos ac musculos abdominis, pectoris, colli, & cæterarum partium expulsus, conuulsionem huiusmodi violentam concitaret. Primum igitur, pro remotione illius caussæ, clysteres, ac potiones purgantes, deinde pro confortatione ventriculi, cerebri, neruorum, ac discussione flatuum morsulos & condita, demum fomentationes & inunctiones pro spina dorsi adhibuimus. Sed nō multo post grauiora symptomata, accesserunt, videlicet distentio & exertio linguæ indecora, clamores, vlulatus canum referentes, vomitus, quo alias capilli conglomerati, alias nux castanea integra alias porticuncula carnis cruda, alias officulum fœmoris gallinacei integrum, reiiciebantur. Quibus signis adducti, morbum non naturalem, sed hyperphysicum esse pronunciauimus. Precibus igitur tam publice, quam priuatim pro ea ad Deum institutis, & adhibitis simul exterius quibusdam contra incantationes à Dioscoride descriptis remediis, breui temporis spatio pristinæ sanitati restituta est. *Iacobus Seidelius, de suis per Clarißimum Virum Laurentium Scholtzium communicatis exemplis.*

Observatio.

Fœmina melancholia & dæmonum illusionibus vexata, se in aquas præcipitem dedit, quibus trihorium dorso innatans, tandem inuenta, extracta atque seruata est.

Magdalena Schvvartzin ex pago quodam Comitatus Kiburgensis ditionis Tigurinæ, incidit, nescio quam ob caussam, in grauem melancholiam. Hæc à malo dæmone diu vexata & agitata est, tandemq; iussa, vt sese in proximam piscinam præcipitaret. Persuasa tandem piscinam accessit, & insidet ei instrumento, per quod sese piscina exonerare assolet, ibique trium horarum spacio cōmoratur, semper à dæmone solicitata, vt sese tandem præcipitem daret. Illa importunitate impulsoris victa: parēdum est, inquit, quandoquidem tantopere vrges, mihique molestus es, & iam ad casum præceps, exclamat, sit ita in Dei nomine **das sey in Gottes Namen**. Cecidit itaque. Deo nimirum ita volente, vt resupinata iaceret, & manum vtramque pectori decussatim impositam haberet. Hoc corporis positu, aquæ per tres horas innatat, vt nihil tamē penitus aquæ intra corpus per os hauriret. Tandem inuenta & extracta est, & in hypocaustum delata. Corpus eius paleæ instar leuissimum fuit, & penitus ἄφονος. Vbi vero paulatim calorem, penitus præ frigore fere extinctum, recepisset, ad se rediit, moueri ac sequi paulo post cœpit. Tandem in Xenodochium vrbis recepta est aliquandiu, paulatim conualuit & dimissa est. Accidit hoc Anno Salutis 1588. *Clariss. Philos. & Med. G. Wolphii Obs. candide communicata.*

Observatio.

Rara simul ac prodigiosa hæmorrhagia verminationisque Nobilis Fœminæ, historia haud vana fascinationis coniectura obita: qua certa per interualla sanguinis per os supra mille libras, mille vero & ducentum vermes, eosq; promiscuos eiecit & protrusit.

Nobilis Matrona, variis morbis circa annū Domini milles quadragesimum, supra nonagesimum sextum, infestabatur: quorum excandescentia tantos persæpe sonitus, fragores & dolores edebat, vt viginti passuum interuallo exaudiri possent. Dolorum itaq; vehementia & pudore concitata, multoties non tantū à templo & sacro publico domum se recipere cogebatur, verum etiam peritissimos & celebriores Medicos, qui sæuissimis cruciatibus mederentur, singulari studio & sumtibus conquisitos, consuluit. Duobus porro primariis symtomatibus, admirandis & prodigiosis, quique humani cōceptus conditionem facile præterire, imo longe subterfugere possint, afficiebatur. Primum portentosa sanguinis excretione, qua intra anni decursum eiusdem quadringentas matulas terreas (res miraculo proxima) ore egessit & protrusit; præter eum, qui aluo redditus est, & venæ sectiones, quas anni spacio quinquaginta sustinuit; adeo quidem vt mille libras excretas, non tam ex αὐτοψία, & fide dignorum hominum relatione, quam propria inspectione, cuius occasione omnia hæc confidentius affirmo, constet. Hæc etiam vbi maturiores & legitimas venarū incisiones neglexit, id sibi mali disseminauit, vt crurum venis supra quam dici potest, miraculose distētis deinceps nullo negotio ruptæ sint, & sanguis copiose inde promanauerit, qui interdum eousq; progressus est, vt omnis generis medicamenta, quantumuis reprimendo sanguini apta & commoda adhibita eluserit & vix admiserit. Alterum symtoma, quo eadem Matrona periclitata est, æque funestū, & miraculosum hoc est. Cum copioso sanguine sæpius vna quoque Lumbricos, eosq; iam mille & bis centum, promiscuos, digiti plerunque longitudine, interdum etiam longiores ore reddidit, qui num helminthagogis forte adhibitis expulsi sint, scire hactenus non licuit, ex iis n. aliqui medicamētis disperdebatur. Obseruatū quoniam etiā testantur, nobilē hanc fœminā, vnica vice vix vnc. ij. vrinæ reddidisse, insidentē quoniam etiā balneo nunquam sudasse. Ipsa formosa & bene habita, constantib. virib. viuido colore, vegetoq; vitā traduxit, diætæ etiā à Medicis præscriptæ, gnauiter institit, nisi vbi profusis vomitu viginti libris sanguinis, aliquid imbecillitatis contraxit. Quæ tandē sortilegii præstigiarumque crimine haud vana suspicione laborasse nonnullis comperta est. *Hæc Sebastianus Brand. I. C. ad Iac. Oliuarium Cæsareum Archiatrū, cuius copia nobis hactenus fieri non potuit, & Turneuserus in scriptis suis in rithmos redacta recensuit: ex quo descripta & compendiose tractata & accepta nos huc transtulimus.*

Observatio.

Diuinitus à fascino libertati.

Certe illud horrendum dictu visuq; est, quod in Theuern, Iuliacensis ducatus oppido crebro accidit: vbi ægroti in templo ante D. Annæ altare & venerandū caput eius supplices prostrati frusta & fragmenta vitrorū vrceolorū, & ossiū de piscib. quæ humana gula & Stomachus deglutire non posset, ac loculos quosdam cum numis euomuerunt. *Langius lib. 1. Epist. 38.*

DE VENENIS EX ANIMALIBVS.

ET PRIMVM, DE BIPEDIBVS.

OBSERVATIO.

Homines educatione venefici facti.

PVella insigni pulchritudine, decora sed Nap. veneno educata, ab Ind. Rege doloso muneri Alexandro Magno data fuit. Cuius scintillantes & serpentum more nictantes oculos cum Aristoteles vidisset, ô Alexander, inquit, caue tibi ab hac, nam virus pestilentissimum alit, vnde tibi exitium paratur. Nec iudicio defuit euentus: plerique enim proci puellæ huius commercio intoxicati interierunt. Authores sunt *Aristoteles, Plinius, Auerrhoes, Galenus, Auicenna, & alii multi. Mizaldus memorab. Cent. 1. Aph. 59.*

Auicennas de viribus cordis, *ex sententia Ruffi, antiquissimi Medici*, scribit, fuisse puellam, quę nutrita veneno non solum viuebat, sed etiam tanquam res venenata, halitu & amplexu, alios venenabat. *Mercurialis de Venenis lib. 1. cap. 9.*

Audiui quendam hominem esse in Denasacia regione, qui suum corpus cum vult resoluere potest, vt sensu careat: quem serpentes non nisi coacti vexant, qui vero coacti læserint, statim moriuntur: cúque magnus serpens illum morsu sauciasset, ex vulnere homo incurrit ephemerã, sed serpens ille mortuus est. Cumque ego iter in eam regionem habuissem, de homine quærens, intellexi eum mortuũ esse: verumtamẽ eius filium mirabilia plura facere, quorum ego cum multa vidissem obliuioni tradita, non facio mentionem, vnũ tamen satis constat, demorsum à serpentibus nihil perpessum: sed serpentes ipsos ex hos pene extinctos: illius vero spiritum ipsis venenatis animalib. noxium fuisse. *Card. lib. 2. tract. 2. Contradict. 7. Ex Auic. lib. de Animalib.*

Ab Cambaiæ prouinciæ Rege filium veneno educatum, scripsere. Quod quale venenũ fuerit, non explicauere. Illum adultum adeo factum venenosum, vt muscæ, quę solo suctu cutim modo perstringerent, turgidæ interierint. *Scaliger Exercitat. 175. ad subtil. Card.*

Sulthanus letho traditurus è Satrapis quempiam, ad se accersitum cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit, moxq; edit nonnullos fructus, chofolos vocitant, instar nucis myristicæ: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrii, tambolos nominant, addit etiam attritarum concharũ ostreæ carcem simulque cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, aspersoque eo, continuo mors subsequitur, præsentaneo veneno vitam perimente; nam vbi in hominem, vt pręmisimus, expuerit venena contrita, intra mediæ horæ spatium perfusus veneno in terrã corruens, efflat animam. Hæc ille de Sultano Cambaiæ, quem pater à cunabulis veneno aluerat. *Clusius Annot. ad cap. 25. lib. 1. Garziæ Aromat. Hist.*

DE QVADRVPEDIBVS VIVIPARIS.

OBSERVATIO.

Leonis efferati morsus curatio.

CVM aliquando multa plebe Leones regios, qui Lutetiæ in Catatromo, ad Regis Henrici II. delirias, Regis sumtibus alebantur, inspectaret, contigit vt vnus ferocior, vincula quibus tenebatur abrumperet, & in turbam insiliens, virginem duodecim circiter annos natam vnguibus in terrã sterneret, & hiantibus faucibus caput comprehensam, dente impresso multis locis musculosæ cutis laniaret, intacto tamen cranio: vix tamen tandem ab ipso Leonum magistro Orci & Leonis faucibus erepta, curanda tradita est Rolando Clareto Tonsori chirurgo, qui tum forte ibi aderat: paucis post dieb. vocatus sum, qui ipsam inuiserem, febricitabat, tumore & inflammatione totum caput, omoplatæ, thorax, partesque omnes quas dente vnguibusque Leo defixerat, turgebant: vulnerum oræ liuebant, & sanie aquosa, acri, virulenta, cadauerosa, nigra, virente, fœtidaque adeo, vt vix fœtor ferri posset, manabant. Dolores vero pũnctorii, mordaces, & omnino magni præmebant, quibus animaduersis, statim mentem meam placitum vetus subiit, quo dicũtur, ferarum imo etiam hominum morsu inflicta vulnera omnia veneni esse participia. Itaque impressionis venenatæ in ipsis vulneribus, vngue, dentibusque relictæ, magnam esse in primis habẽdam rationem: ideoq; applicanda ea quibus vis inesset obtundendi veneni.

Multis ergo locis vulnerum labra scalpello à me excisa sunt, sanguisugæ appositæ, quæ venenatam saniem foras in se elicerent, & inflammatione partium leuarent, hinc lotio facta ex Ægyptiaco, theriaca, & mithridatio, in sequentem modum. ℞. Mithri. vnciam vnam, theriac. vncias duas, Ægyptiac. vnciã semis; dissoluantur omnia cum aqua vitæ & Cardui benedicti, foueantur, lauenturque vulnera calide: sed & medicamentis omnibus quibus seu implebãtur seu oblinebantur vulnera, theriaca & mithridatium miscebantur, quin ex iisdem cum conseruis rosarum & buglosi in aqua oxalidis minoris & cardui benedicti dissolutis potiones paratæ, quæ cor corroborarent & à malignis vaporib. vindicarent. In quã etiam rem regioni cordis hoc epithema est appositum. ℞. Aquæ rosar. nenuphar. an. vncias quatuor, aceti scillitici vnciam 1. cor. san. alb. & r. rosar. rub. p. Spodii an. vnc. mithridatii, theriacæ, an. drach. duas, florum cord. puluerisatorum pugil. duos, croci drac. vnam; dissolue omnia simul, fiat epithema, superponatur cordi cum panno coccineo, aut Spongia, repetatur sæpius. Certe hac arte curata, & semel commemoratis remediis vsurpatis, dolor, inflammatio, malignaque omnia symptomata multum remissa sunt: denique conualuit, nisi quod toto biennio post macrescebat indies, tandem tamen sibi & naturæ suę omnino restituta est. *Pareus lib. 9. c. 15.*

OBSERVATIO.

Sanguinis proprii in Ventriculo coagulati virulentia & Curatio.

AFfirmat Philaretus quendam passum fuisse fluxum sanguinis narium & debilem factum, ac supinum

supinum iacuisse, cui per gulã scilicet permeri multitudo sanguinis ingressa fuerit, eumq; coagulatum fuisse in stomacho eius: dedisse autem mel cum succo Apii & euomuisse sanguinem discoagulatum, ac liberatum fuisse. *Nicol. Nicolus serm. 4. tract. 4. c. 28.*

Observatio.

Sanguine taurino hausto, mortui.

Midas, antiquissimus ille Phrygiæ Rex contracta ex somniorum dititate animi ægritudine, cum formidabilis affectio augesceret indies, tauri sanguine copiosius hausto, concessit ab humanis. *Cælius lib. 14. cap. 12. ex Plut. lib. de superstitione Strabonis lib. 1. & Eusebio de temporibus.*

Psammenitus Rex Ægyptiorum, victus à Cambyse, cum denuo ad defectionem solicitasset Ægyptios, hausto sanguine taurino periit. *Herod. lib. 3.*

Cum ob insperatum Argonautarum reditũ Pelias Æsonem Iasonis patrem obtruncare decreuisset, Æson sacrificãs, hausto taurino sanguine fatis concessit. *Natalis Comes Mythol. lib. 6. cap. 7. ex Diodori lib. 4. cap. 3.*

Themistocles Atheniensis, inuidia ciuium relegatus ad Artaxerxem confugit. A quo dum in patriam pugnare cogeretur, vitam cum morte volens commutauit, inter sacra Dianæ Leucophryos hausto sanguine taurino. *Plutarch. in Themistocl.*

Tauri sanguinem idcirco pestiferum potu scribit *Cælius lib. 14. c. 12. A. L.* quod celerrime coeat atq; cõcrescat. Proinde anhelitus difficultatem ac præfocationem infert cum spasmo prædalido.

Observatio.

Lactis ebutyrati, in ventriculo coagulati, virulentia.

NOn modo ex frigidissimæ aquæ potũ, aut frigidissimi vini haustu, periculum iis imminet, qui vehementer superealfacti sunt: sed ex frigidi lactis cui ademtum est butyrum. Nam hoc ipsum, in ventriculo male affecto etiã facile concrescit, ac deinde molestias excitat. Vir quidam, posteaq̃ febri, qua aliquot dieb. laborauerat, sibi liber videretur, ac carnes vesperi cũ alliis coctas edisset, postridie magnũ haustum, circiter librã videlicet, lactis huiuscemodi frigidi ieiunus bibit, sperans aluum (vt alias assolet) inde laxiorem futuram. Id cum non succederet, & molestis torsionibus ac doloribus circa ventriculũ torqueretur, digito gutturi imposito vomitionem excitauit: cum qua duę lactis concreti magnę partes excretæ sunt, pro numero haustuum quos sumserat: nam bis se bibisse affirmat. Ac sic à doloribus circa ventriculum liber factus, à frigidi huiuscemodi lactis potione deinceps abstinuit.

Religiosa quoque quædam, cum febricitaret, & huiuscemodi lac quoq; non coctũ bibisset, aliquot diebus circa ventriculum pondus ac molestum dolorem sensit, qui non prius cessauit, quam difficili vomitione superueniente, & multis lactis concreti durioribus particulis vna redditis, quibus reiectis melius habuit. Tantum malorum lac etiam, cui ademtum est butyrum, adferre potest, si in ventriculum incidat calidiorem, vel aliena qualitate imbutum, vel prauorum alimentorum reliquiis infectum. Corrumpitur vero & in huiuscemodi ventriculo lac purum, ac in grumos coiens, molesta symtomata non raro adfert. *Rember. Dodonæus in annot. ad cap. 17. Beniuenii.*

Mulier 25. annum agens, Amstelrodamo Alcmariam venerat, mense Maio, anno 1550. recreandi se causa, vna cum marito, & vt cum amicis se oblectaret, quæ cum copiose florem lactis seu crema deuorasset, ac vinum rubrum stipticum superbibisset, lac in ventriculo concretum, pessima symtomata intoxicati similia ꝑduxit: inprimis nausea siue vomitione afficiebatur, cũ ingenti vẽtriculi dolore; adeo vt syncope subsequeretur, & anhelitus præfocatio; ita vt astantes illam morituram putarent. Ad hãc accitus (quæ tunc ad fossam nouam in ædibus Laurentii Gualtheri cognati nostri decumbebat) statim decoxi flor. chamomillæ manip. vnum, sem. anisi. fœniculi ana drachm. in aqua communi: & huius colaturæ capiebam vncias quatuor, cui addebam aceti vini modicum, & zacchari nonnihil; ac totum tepide propinaui. quo remedio lac concretum dissolutum est, atque illa ipsa in vomitum prorumpens lac concretum vna cum vino euomuit, & accidentia iam dicta magna ex parte sedata sunt. Glande etiam imposita ex mellis vnc. I. pul. hieræ pic. scrup. ij. diactyd. gran. ij. salis parum ad diuersionem: aluum quoque excreuit. Insuper his tabulis vtens statim conualuit. ℞. pul. calamẽti scr. ij. specier. diacymini scr. j. marg. perforat. & non perfor subtilis. trita. an. gr. iij. dissolutis in decoct. aquæ flor. chamomillæ & melissæ, adiecto saccharo q. s. fiat confectio in tabulis. Venit nobis tunc in mentem id quod *Gilbertus Anglicus lib. 7. de venenis, cap. de sanguine & lacte concreto in stomacho* scribit: quod sentiatur frigus corporis, & præfocatio anhelitus, vti huic mulieri contingebat. Is abstinere iubet à salitis, quia faciunt caseitatem. Dat acetum cum aqua in potu, cum succo calamenthi drach. v. quia statim resoluit lac, & prohibet lac à conglutinatione. Sed quia flores etiam chamomillæ erant ad manum, commode iis vsi sumus, cum ad nauseam faciant, & præcipue ad dolorem stomachi. Sed eo non vtitur Villanouanus in grauidis; in quibus abortũm mouet, vt ille refert. Sed hæc grauida non erat. Aliquid calamẽthi in tabulis probe miscuimus. *Forestus lib. 18. obs. 13.*

Observatio.

Catuli vomitu reiecti.

VT depictam tuam, V. Cl. confirmem historiam, quæ vomitu duos catellos reiectos esse ostẽdit, libuit & eam, credo eandem, adiicere, quam superioribus annis *in Chronico German. Brunsuicensi M. Henrici Buttingeri, anno 79.* legi, si nõ his verbis, sensu tamen certe: Hannober Sartor Albertus Hencke, anno 80. vomitu reiecit duos catellos coccos albos, post esum lactis. vide ibidem. *Hæc D. Rombaum ad Cl. Scholtzium.*

Observatio.

Vrsi cerebri veneficium.

PLinius & Edouardus, scribunt, cerebrum vrsi deuoratum ingignere imaginationes, quasi in vrsum quis transmutatus sit. Id nostro hoc sæculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta & montes vagabatur, se in vrsum esse conuersum, phantasia vitiata ratus. *Wier. lib. 4. c. 23.*

OBSERVATIO.

Luporum morsum, etiam non rabientium, venenatum esse, quod plerunque in renibus eorundem serpentes nascantur.

CArol. Stephanus *lib. 7. suæ agricult. c. 1.* memorat, se primum in luporum senum renibus serpentes obseruasse ita vt aliquando lupus in vno rene duos habeat serpentes, quorũ vnus pedem longus, alter pollicis lõgitudine, alii etiam breuiores sint, qui venenatissimi reddantur, & cum tempore lupũ enecent. Hinc videmus, si animal aliquod à Lupo fuerit præmorsum, raro & quam difficillime curari: quod, dubio procul, propter peculiare venenum in Lupo delitescens vsu venit: pleraque enim animalia, præmorsa moriũtur aut saltem membrum præmorsum putrescit. *Casp. Bauhinus lib. 1. cap. 17. de corporis humani fabrica.*

Etsi plurimum animalium rabientium, morsus venenati & noxii cõperiantur, eorundẽ tamen quędam extra rabiem quoq; veneno participare cõstat. Id quod *D. Ioan Clamorgan de Saane* testatur, qui *libro suo, de luporum venatione*, sic habet: Nemo, inquit, vnquam, quãtum ego quidẽ vel lectione, vel auditione comperi, prodidit, ꝙ in vetulorum luporum renibus serpentes nascantur, & in iisdem foueantur. Quod nobis vel ter, imo quater obseruare contigit. Est etiam, vt in vnico rene duos serpentes obserues, vnum pedalis, alterũ pollicis longitudine, nõnullos breuiores. Et vero eorundem morsus pernicies perinde constat, ꝙ animalia ꝑmorsa non nisi singulari industria & arte conualescant, modo rite curationẽ absoluere velis: quod non aliunde, q̃ singulari veneni vi, quod in lupo delitescit, accidit. Quare eam ob causam potior pars animalium, à lupis commorsorũ aut interit; aut extremæ partes eorundem putredine aut sphacelo abscedunt, nihil proficientibus medicamentis, meo ipsius periculo edoctus, plures mihi canes venaticos venatione à lupis læsos statim mortuos esse, vel paulo post, nihil conferẽtibus medicamentis, interiisse. *Ioan. Bauhinus in opere suo de luporum rabie memorabili pag. 77. quod germanica lingua exiuit.*

OBSERVATIO.

Rabidi canis venenum cuiusmodi.

RAbid⁹ canis demorsu salinæ aut humoris quiddã eructat, in quo est vis veneni. Id intro subiẽs spiritus, sanguinem, humores, partisq; substantiam contagione labefactat: hinc sensim serpit longius in partes principes, sed tam segniter, vt raro ante diem vigesimum, interdum non nisi anno symtomatis se prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec scit æger quanta pernities lateat. At quum hęc tempore in cor penetrauerit, vellicantur pręcordia, æger indignabundus euadit, nec stare, nec quiescere potis, furentis in morem huc illuc effrenatę agitur, manibus ora dilacerat, alios dẽtepetit, ex ore spuma promanat, oculi torui, & aspectu horrendi, febris valida, sitis inexhausta, & tamen æger aquam omniaque liquida adeo perhorrescit, vt emori potius eligat, quam bibere, aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus, tandem misere cedit è vita. *Fernelius libro 2. cap. 14. de Abdit. rerum causis.*

Sane venenum hoc ordine quarto esse calidum, testatur experientia: cum enim dissectum esset Monachi cuiusdam cadauer, tria notanda apparuerunt: primo, nulla aderat humiditas aquosa in pericardio, tota erat consumta ab hoc igneo veneno. Secundo, sinus cordis conspiciebantur aridi & sanguine prorsus destituti. Tertio, in pericardio portio quædam fuit obseruata ferme combusta, & in puluerem redacta. *Capiuaccius pract. lib. 7. cap. 12.*

Singularem admirationem præbet rabies, de qua sequitur, vt agamus: ea per se teneri animal nullum præter canes, *Galenus* scribit, atque ita certe conspicitur, quæ vero animalium rabidi canes momorderint, rabire omnia, præter hominem, *Aristoteles* tradit. Quæ autem hac in contagione spectantur, hæc fere sunt. In primis constat non concipi eam contactu omni, non fomite, nõ ad distans, sed tum solum quum è morsu canis ita dilaceratur cutis, vt sanguis eliciatur, quasi in sanguine ipso contagio fiat per contactum dentis & spumæ animalis rabientis, serpit præterea tam segniter, & per moras, vt rarissime ante vigesimam diem prodatur infectio, maiori ex parte post trigesimum, multis non nisi post quatuor aut sex menses, quibusdam etiam post annum, aliqui & post quinquennium manifestari tradidere. Vidi ipse puerum, qui octo post menses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex qua mox periit. Interea nec febris vlla sentitur, nec vllum aliud malum, nesciente ægro, quanta pernicies lateat, quam mox tum fere percipit, quum ea ad cor pertingit, quo vbi peruenit, incredibili cruciatu hominem affligit, cor & præcordia vellicantur, æger nec stare, nec quiescere potest, sed more furẽtis huc illuc agitur, manibus corpus dilacerat, sitit immense, sed illud maximum incommodum accedit, ꝙ & aquam & liquida omnia adeo reformidat æger, vt potius emori eligat, quam bibere, aut ad aquam deduci, tũ vero & alios ipsi mordent, spumat os, oculi torui aspectu sunt, ac demum fatigati vitam miserabiliter efflant. Ferunt & si quis sub sorbo arbore iacuerit, q̃ alias demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiẽ verti. De his igitur quærendum est, quibus è causis fiant, verum non per eas rationes, quas demonstrationes appellant, sed si rationabiliter & ex communibus locuti fuerimus, satis fecisse existimari debemus. Quoniam igitur fomite nõ concipitur hæc cõtagio, nec in cute fit per contactum simplicem, sed dilaceratione cutis indiget, existimandum est semina illius non admodum lenta esse, atq; ea crassiora fortasse, q̃ vt in foraminibus condi possint, quare nõ nisi sanguini agglutinari, spuma, in qua seminaria latent, illi cõmista, porro & quoniá tarde serpit, par est putare, analogiam eius esse vel ad solidas partes, quales sunt nerui, & eiusmodi, vel ad crassum aliquem humorem, at constat solidorum nullum hac in labe corrumpi, quare ad crassos humores analogam esse contagionem: tales autem sunt phlegma, & melancholia: videtur autem ad melancholiam magis esse ea analogia, quia videmus rabiosos, demum etiam furentes fieri, quemadmodum & melancholicos, deinde quia & canis, à quo primum contagio oritur, valde melancholicum animal est & siccum: porro phlegma in humano corpore multum est, comparatione melãcholiæ, quod & aptissimum est, vt putrescat: quare, si in ipso foret contagio

gio hæc, non tam diu lateret, vt post annum manifestaretur: at melancholia, quoniam & paucior est, & frigida & sicca, & minus apta putrescere, diutius seruare latéria seminaria potest. Febrẽ autẽ nõ excitat hæc cõtagio nisi ad postremum, quoniã sensim fit, & ꝙ euaporat, non statim ad cor fertur, sed longe post, aut etiam expellitur: ꝓpagatur tamen per partẽ post partem ad interna, ac demũ ad præcordia, quo vbi peruenit, & febrem suscitat, & septum transuersum, & cor ipsum conuellit, ac postremo furorem & mortem adfert. Maxime autem tanguntur ea canes quoniã, vt diximus, maxime sicci sunt, & adusti sanguinis, primum igitur ii more melancholicorũ tristes fiunt, & solitarii: mox paulatim incalescẽte sanguine ad omnia indignabundi fiunt, cuncta incipiunt odisse, ac iã & ꝑ iracundia mordent: oculi rubent, os spumat, ac tandẽ in furorẽ aguntur: animalium vero, q̃ momorderint, omnia rabiunt, & moriuntur, ꝑter hominem: ꝙ idcirco fit, quia alia animalia proter feritatem, in qua cum cane cõueniunt, cõcepta contage necessario rabiunt ꝓpter analogiam, hominis autem natura longe aliena est ab ea feritate & cõuenientia, propter ꝙ nec analogiam promtã habet ad suscipiendũ: vnde fit vt nõ omnes, qui demorsi sunt, etiam rabiant, sed multi beneficio temperaturæ ex se aut non contrahunt contagem, aut superant, atq; hoc ego illud esse existimo, ꝙ Aristoteles voluit, quanquam scio esse, qui in eo textu, vbi hac de re agitur, non legendum esse præter hominẽ, sed prius, quam homo, volunt, quasi Græca lectio non πλὴν, sed πρὶν audiri debeat, quod nullam habet necessitatem. Cur autem adeo reformident liquida & canes ipsi, quiq; à cane demorsi sunt, vnde & hydrophoui appellantur, difficultatem habet, & abditissimam rationem: neq; enim illud credendum est, ꝙ multi dicunt, & Aetius etiam existimare videtur, idcirco ita timere aquam, quod iis appareat sese catulos quosdam in aqua cernere, quandoquidem nonnulli eorum, qui iam aquam cœperant formidare, interrogati nunquid tale appareret, vt viderẽt, nil tale videre responderunt.

Vtrum igitur, quemadmodum & in quibusdã aliis morbis abominatio quorundam fit propter indispositionem stomachi, aut linguæ, ita & in rabie detentis accidat: an magis defectus & indispositio non est in stomacho, & lingua, nã & sitiunt, & quantum è lingua est, humida etiam expetunt, sed defectus potius in phantasia est? Cuius signum est, quod nec videre volunt, nec tangere, quanquam vti porũ appetant humida.

Fortasse igitur phantasia quorundam memoriam excitat, quę pauorem solent immittere, ꝙ & in rabie potest contingere: quoniam enim & spuma circa os eorum obuersatur, & corde ꝑcipue liquescit, ex his phantasia fit quædam liquidi os extinguentis, vnde formido fit, quoties aut vident, aut tangunt, aut & audiunt offerri liquida sibi. In ægris autem phantasia fit horribilium ex paruis occasionibus, vt sæpe ex aspectu paruarum figurarum in parietibus videmus ægros & lupos, & canes subimaginari, ac clamare & iubere, vt inde auferantur. An quæ exiccata sunt, humida possunt appetere, & trahere, quum forma secũdum naturam per se remanet, quanquam actu & per accidens aliter sit, at vero quum siccitas eo vsque processit, vt iam forma naturam nõ seruet amplius, sed iam ab ea ceciderit, tum sicca illa non solum non appetunt humida, sed vti contraria abhorrent, & à se abdicant, quemadmodum accidit & in iis, qui prope mortem sunt, omnem enim & cibum & potum ita abhorrent, vt nihil molestius & horribilius iis offeratur, quam cibus & potus, quoniam membra iam priuata natura sua sint: ita igitur in rabie facta exiccatione tanta, vt iam natura propria collapsa sit, & quæ prius vti cõuenientia & bona recipiebat, nunc vti cõtraria & horribilia recipit, non solum potus liquidorum omnium, sed & phantasia abominationem parit: exiccari autem rabie affectos manifestum est, quũ etiã in conuulsiones ex siccitate incidant. Cur vero & qui sub sorbo arbore iacent, rursus in rabiem vertantur, si alias rabidi fuerint, consimilem habet latentem causam, si modo verum est, ꝙ fama quadam circumfertur: nihil autem prohibet vapores qui ex ea arbore continenter exhalant, Styptici quidem, & si licet dicere, melãcholici, ad hominem delatos, & intus calefactos, idem facere posse, quod & seminaria rabiei, magis autem in eo, qui rursus rabidus, propter relictam dispositionem. *Fracastorius libro secundo cap. 10. de morb. contag.*

Observatio.

Stupenda & memorabilia contagii ex rabiẽ exempla.

A Rabido cane, qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspirauerit, & nullo modo momorderit, in rabiem homo agitur. *Aretæus lib. 1. cap. 7. de signis & caus. acut. morb.*

Hominum Hydrophoborum quidam in hydrophobicã passionem deuenerũt solius aspirationis odore, ex rabido cane abducto, cum defatigatione quadam naturalis spiratio vexata, venenosum aerẽ adducit & principalibus inserit partibus. Alii rabidi animalis vnguibus læsi, in rabiem deuenerunt. Memoratur denique sic mulierem in hydrophobicam passionem venisse, cui facies fuerit leuiter à paruulo catulo lacessita. Quidam à Gallo gallinaceo pugnãte leuiter læsus in rabiem venisse dicitur. Sartrix etiam quædam, quũ chlamidem scissam rabidis morsibus sarciendam sumeret, atque ore stamina componeret, & lingua pannorum suturas lamberet assuendo, quo transitum acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem venisse memoratur. Est præterea possibile, sine manifesta causa, hanc passionem corporibus innasci, cum talis fuerit strictio sponte generata, qualis è veneno. *Cælius Aurelianus acut. morb. lib. 3. cap. 9.*

Bertrutius à rabido cane morsum intelligi, si vulnus doleat magis quam pro ratione affectus incidãt atrabilarii: his accedere anhelitus difficultatem, aluum siccari, vrinam retineri, & emitti quandoque nigram vel lacteam, & adeo crassam, vt catuli esse videantur: quandoque contra tenuem & aquosam. Postremo accidere suffocationem cum subita morte. *Ex sched. Gesnerianis. Cl. G. Wolph.*

Magnificus Dominus Ioannes Coqueranus infectus fuit rabie post multos dies, ex sola impositione manus in os canis rabidi, etsi eum canis non momorderit. *Ioan. Matth. de Gradi cons. 82.*

Facile intelligitur à canibus, quãtam habeat vim afficiendæ rei aptitudo: quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu

affectu corripitur, atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum, si humanũ corpus contigerit rabiẽ, excitare possit. Vt igitur ab exiguo initio, sputi videl. qualitate, aucta q̃dam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignã peruenerit, discerni potest: idq; post sex menses, quũ nonnunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur. *Galen. 6. lib. de loc. affect.*

Si, vt *Gal.* tradit *lib. 6. de locu affect.* rabidorum canũ saliua, nuda corporis membra contingens, nõ aliter homines rabidos efficit, quam si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis saliua id ipsum effecerit? Proinde eos admonet Auicenna, qui rabidorũ curam agunt, ne eorundem ciborũ reliquias comedant. Nec paruipendant, aliquos spumæ contactu infici posse homines: quippe q duos ego viderim, qui spuma tantum perfusi, nullo quidem ex morsu accepto vulnere, rabiem contraxerunt. *Matthiolus comment. ad lib. 6. cap. 36. Diosc.*

Hominem, qui aliquo splenis vitio affectus, ægre habebat, quæq; in vniuersum ad lienem attinent Ægyptii Sacerdotes per canis hieroglyphicum significabant. Gracillimum enim ac tenuissimum lienem canis habet: q si vel mors vel rabies eum semel inuaserit, à splene est, quinetiam illi ipsi qui rabie correptum tantum medicare noluerint, morbum cõtrahunt, ac splenetica plurimum ea labe affecti pereũt, Et qui canem rabie laborantem dissecuerit, ea afflatus exhalatione, contagionis vim efficacissimam experitur. Vrina quoq; rabiosi canis, quomodocunq; calcata nocet maxime vlcus aliq habentibus. Quin huius lotio, etiam non rabidi, tam perniciosa vis est, vt si quis in id suum congesserit ad generationẽ pigrior torpore lumborum fieri dicatur. Proinde rabido cani contagiosum adeo virus inest, vt omnia rabiant quæ momorderit, excepto homine. *Ioa. Pierius Valerianus Hieroglyphicorum libr. 5. lemmate lienis vitia.*

Vocati sumus anno 1543. quarta noctis vigilia ad Alexandri Brascæ patricii viri curam, cum in alterius Medici manib. esset, erat n. Hydrophobus: Cũ autẽ cæteri Medici simul aduocati, & qui priùs aderat, faterentur: quæsitũ est de causa, astantes confessi sunt, osculasse rabidum canem antequam emitteret suffocandum: mortuus autẽ est sequẽti die vt nos p̃dixeramus. Constat igitur spumam rabidi canis venenũm esse pessimum, etiã intro assumtam. Ille tamen quum ieiunus esset, exosculatus canẽ mortem momordit. Aut forsan per nares ad cerebrũ raptum venenum est, offendebat enim plurimum in inspiratione. *Cardanus, contract. 9. tract. 5. lib. 2.*

Quamuis, si *Galeno lib. 6. de loc. affect.* credimus, soli canes, absq; morsu & contactu, interna humorum corruptela & vitio in rabiem agantur, quæcunq; tamen animalia ab his demorsa fuerint, vt simiæ, sues, feles, boues, equi, oues, muli, vulpes, lupi, & reliqua, rabie corripiuntur: ita n. aliquando ruri commorantes fieri in omnibus fere animalium generibus obseruauimus, tantamq; esse eius veneni perniciem, vt non morsu modo, sed solo etiã contactu, rabidi canis saliua rabiẽ excitare & hydrophobiã parere visa fuerit: Iuterdũ etiã inquinari & furore perciti osculum cõtagione inficit. Quod ita habere certa comprobauit, atq; mihi fidem fecit experientia. Cum enim rusticus quidam rabie perculsus furiisque agitatus sibi è viuis breui migrandum esse intelligeret, assidentes, qui eum vinculis constrictum tenebant, in furoris intermissione obnixe rogauit, vt quos mox deserturus esset liberos, sibi deosculari liceret: q quum ei esset concessum, liberisq; oscula libasset, præfocatus est: sed ecce septimo post die liberi eodẽ morbo correpti, eisdemque cruciatibus torti, breui miserrimam vitam cum morte commutarent.

Vidi præterea ex straminis, in quo rabie perciti sues decubuerant, esu, equos, boues, oues, & reliqua animalia, quæ stramentum degustassent, rabiem cõtraxisse, tandemque periisse. *Palmarius opere de morb. contag pag. 266. & 267.*

Adamus Schneidtlin, Chirurgus, Masonis Monasterii, pro comperto mihi affirmauit, Haffnerselii, in Boiaria Equitem, ante annos triginta, cum equo insidere vellet, auersa partẽ à rabido cane in pede cõmorsum, nec nisi post exactum sesquenniũ, liuentibus cicatricibus furere cœpisse, adeo vt, etsi vestibus minime exutus, in propria brachia dilanianda sæuierit, intra biduum vero vitam finierit. *D. D. Io. Bauhinus lib. doctiß. de luporum, anno 90. circa Mompelgardum, & Beffortum rabientium historia.*

Anno 1535. in Ducatu Wirtenbergẽsi caupo quidam hospitibus carnes porci, rabidi canis morsu infestati, edendas proposuit, parum hospitaliter: Vbi homines, eius rei ignari, comederunt, mox versi in rabiem, mutuis se morsibus lacerauerunt. *Surius comment. rerum in orbe gestarum.*

Hac æstate Venatores quidam in lupum sæuiorẽ irruerunt, trucidatum in varia obsoniorum genera appararunt, & coxerunt. Omnes quicunq; esitarũt non multo post tempore rabie correpti, alii perierunt, alii sociorum morte prudentes sibi prospexerunt. In ea carne, tam diligenter apparata, vis lethifera & venenata permansit, quæ vix igne mitescit: quemadmodum nec Cantharidũ vis deleteria vstione tota perit. *Fernelius lib. 2. c. 14. de abdit. caus.*

Non videbitur mirũ, si lupus à venatorib. captus, in diuersaq; obsoniorũ genera apparatus & coctus, fuerit in causa, vt qui eum gustarint, esitarintque rabie non multo post correpti fuerint; quoniam cum virus hoc sit venenum à tota substantia, vi ignis in totũ deuinci nõ potuit, qui tamen omne tẽperamẽti genus, nulla cũ difficultate domare potest, quique omniũ rerum, q̃ coctionem vi eius recipiunt, qualitates manifestas superare valet. Quare constitutio, canes, cæteraq; animalia, q̃ rabie tentari solent, non ex temperamenti alteratione, q̃ nusquam est sufficiens causa (cũ huic æqualiter fere omnia hæc animalia deberent morbo corripi) sed ex praua, & ingenti humorum corruptione, quæ ex violentia excessus aeris, & ex eiusdem validis in contrariũ permutationibus, sed potissimum alimentis putridis, & abominabilibus ab eis desumtis generari potest, rabiẽ patiquæ rabies ideo in his gignitur, quoniam cum humores ex corruptione deleteriam, & venenatam facultatem acquisierint; ex his ob proprietatem naturæ, & habitudinis horum animalium occulte generatur venenum, quod à tota substantia rabiem inducens ea tandem vita excludit. *Salius cap. 19. de affect. particular.*

Obseruaui lupos viginti rabie percitos eodem fere tempore è sylua egressos, in omnis generis animalia

malia obuia magna strage debacchatos fuisse, paucaq; ex iis quę demorsa fuerant euasisse. *Palmarius opere de morb. contag. pag. 267.*

Testatum quoque fœminarum menses, prima virginitate soluta, canibus solo gustatu rabiem inferre, homini in potu furores gignere, cuius rei multa exempla haberi. *Alexand. Benedict. lib. 1. cap. 28. de curand. morb.*

Princeps Illustris. sancte mihi retulit, puerum equitem apud nobilem forte fortuna inuenisse sub sponda delitescentem gladium, quo exactis plurib. annis canis rabidus confossus fuerat, is sibi cōcederetur petiit, quo facto, cum ensem rubigine vel ferrugine obductum extergere & perpolire vellet puer; improuidus sibi digito inflixit vulnusculum, vnde rabie percitus nemine animaduertente periit. Tanta vis veneni, cuius venenum per dies & annos exolescere multi autumant. *Cl. V. Esaias Meichsnerus de obser. propriis.*

Observatio.

Ad specialem, canis mordentis, dentem, rabiei causam nonnullis referre.

PVtauerunt aliqui, quod in quocunq; animali rabioso, rabies per suam specialitatem se determinet ad vnum dentem tātum, cum quo si momorderit inficietur morsus ab eo, & si non cū aliis suis dentib. morderetur: & hoc volūt experimento verificari: quoniam dicunt, vidimus hominem quendam à cane rabido morsum rabiosum effici: & aliū ab eodem cane morsum non pati inde lęsionem, plus quā ex simplici morsu canis non rabidi. *Nicolus sermon. 4. tract. 4. cap. 15.*

Obseruatum est animalia quædam à cane rabido morsa, rabiem non incidisse: in causa est, quoniam, vt rabies excitetur, canem eo solum dente, vel iis dentibus, mordere oportet, quibus vis inest veneni: neque enim id ex æquo omnibus inest. *Niphus.*

Observatio.

Non quæuis demorsa à rabidis in rabiem agi: sed prædisposita tantum

QVidam putauerunt animal rabiosum posse deducere in rabiem quæcunq; animalia momorderit: sed nō est ita: imo solum ea q̄ parata sunt, eam suscipere: & sunt ea quę dicta sunt, alia autem minime. Ego enim vidi canem rabiosum mordere quendam anserem, & dilaniauit de cute eius multum cum sanguinis effusione, & tamen nullum malum accidens inde anser ille passus est. Et tamen erat, canis ille valde rabiosus, quia post valde paruam moram momordit quendam iuuenem, qui inde factus rabiosus mortuus est. *Nicol. Ser. 4. tract. 4. c. 15.*

Observatio.

Canis rabidi & hydrophobiæ venenum seu seminarium aliquando cito, nonnunquam vero post septennium tandem se proferre, tum quæ huius causa.

VIdi hominē morsum à cane rabido in brachio, & anno septimo post incepit inflari locus cicatricis, & mortuus est infra duos dies. *Albert. Magnus lib. 7. de hist. animal. cap. 2.*

Non stato definitoque tempore illa exoriri solet; sed alias quidē quarto aut septimo aut nono a morsu die, alias decimo septimo, aut vigesimo, plurimū quadragesimo, nonnunquam & ad septimestre, aut etiam ad annū deferri consueuit. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos, vt quā vim in acutis morbis criticos dies Hippocra. habere prodidit, eandem in huius inuasione & hebdomadas & menses & annos nonnunquam obtinere credendum sit: tametsi in hoc etiamsi quo in alio diuturno morbo criticorum dierum naturam vimque luculenter elucescere non dubito. Neq; enim aliis, quam vel vere criticis, vel intercalaribus diebus exoriri deprætenditur, modo ne vltra annum cunctetur. Quam cœcam & inexplicabilem hydrophobiæ causam diximus, quidam non nisi immodica siccitate, qua totius corporis habitum immutet, nobis noxiam & venenatam esse prodiderūt. Quod si verum est, quomodo impendens ea siccante cancrorū cinere, aut alexipharmaco nostro prohiberi, vel iam genita penitus extingui potest? *Palmarius opere de morb. contag. pag. 270.*

Hoc virus per morsum homini communicatum, adeo segniter agit, vt perniciem, quam illaturum est, non ita cito proferat, ac manifestet. Hinc aliqui ad dies plures, alii ad menses, aliqui anno exacto rabie corripiuntur, in nonnullisq; proditum memoriæ ab antiquis habemus, hunc morbum ad quintū, septimum, & duodecimum annum dilatum fuisse, cuius rei si ratio perpendenda est, hæc erit. Venena deleteria, & quæ toto genere humanæ naturæ aduersantur, à calore nostro nūquam nec euinci, nec superari possunt, sed vel hausta, vel eiaculata in corpore humano existētia, semper agunt, vitam oppugnātes, in perniciemq; tandem hominē ducūt. Actio ista alias cito, alias tarde perficitur: huius diuersitatis ratio ex duob. pendet, videlicet vel ex violētia, seu imbecillitate agentis, vel à fortitudine, seu debilitate patiētis. Ratione agentis, nouimus idem venenū, modo suā actionē citissime, modo lōgo tempore edere ex eiusdē violētia vel maiori vel minori: hinc videmus si sub sole ardenti, media æstate, vigente canicula, quis à nō cicurato aspide pcutiatur, statim interiere qui idem si hybernis temporibus cicurato existente aspide feriatur, tarde peribit. hoc venefici agnoscentes, venenū id, ꝙ velociter, paucisque horis, vel diebus hominem enecare posset, ita præparant, vt idē remissa eius violentia longiori tempore efficiat. Ratione parentis, multos nouimus, qui eodē assumto veneno, diuersis temporibus extincti fuerunt; quoniam ad omnem actionem patientis dispositio requiritur, cuius merito imbecilla corpora citius, fortia tardius à veneno necantur. His astantibus, dixerim, cum ex sui natura virus rabidum in agendo segne sit, nullo pacto ex morsu posse cito agere. cur autem in aliquibus citius, in aliis autem tardius rabiē introducat, hoc ex patiētis dispositione fieri assero huius merito eorum, qui ab eodem cane commorsi sunt, alios vidimus duobus, alios quatuor mēsibus, alios tardius rabie correptos fuisse; quoniā illi imbecilliores, isti fortiores existētes pro ratione dispositionis virus admisere, cum autem quædā corpora à natura robusta sint, partesque solidas ita formatas habeant, vt facile externis resistant causis, si his communicatum sit virus istud, quod sui natura segne & tardum est in agendo, actio eius diu in eiusdem protrahetur. cui si forte addatur, quod victu hi

vtantur, qui venenum hoc hebetare possit, eique resistere, sicuti est vsus vinorum potentium radicum & herbarum acriorum, gulæ indulgentia & satietas, in his permultum temporis potest dari rabies. quoniam cum venenum semper aliquid mali disponendo agat, sed robore corporis, & victus ratione reluctãte, vlterius ꝓgredi nõ ita facile queat, res ad actũ vltimum non, nisi permultum temporis spatium, deduci poterit. Vnde in his, & per menses, & per annos poterit tardari rabies; quæ tamen, nisi virus illud potentibus, & validissimis antidotis superetur, ineuitabiliter succeder; quoniam hoc venenum vi naturæ nec excludi, nec expugnari potest, sicuti & cætera deleteria, quæ nunquam à calore nostro superantur: cuius ratione nec è corpore ex naturæ operatione excernũtur, nec quo ad facultatem virulentam euincuntur. *Salius de affect. partic p. 360. & 361.*

Nicolus, filium tinctoris in campo S. Pauli Venetiis, a cane rabido demorsum, & curatum à medicis, non edidisse rabiei signa, nisi per octo menses post, scribit.

Post tertium annum hic Thessaloniæ hominem à cane rabido morsum in rabiem agi vulgus vidit & testatur. *Amat. Lusitanus cent. 7. schol. curat. 41.*

OBSERVATIO.

Non tantum canes, verùmetiam alia animalia in rabiem agi.

VLtra canes ex *Aristotele* camelum & equum, ex *Auicenna* vulpes, mustelas, & mulos, ex *Cœlio Aureliano* vrsos, Leopardos, & asinos, & *Alberto Magno* Lupos tentari rabie certum est: non potui igitur nõ admirari, cur de rabie acturi, quæ homini per tot animalia communicari potest, solum demorsu canis rabidi agentes tractent, & inscribant de commorsis à cane rabido, cum de commorsis ab animali rabido inscriptionem ponere debuissent. Nec est ꝙ dicas, iure ab antiquis hoc factum fuisse, cum vera rabies solum à cane communicari possit, cæteras autẽ non veras esse: sed per similitudinem ad hanc rabies dictas esse: quoniã ꝗ maior similitudo poni debet lupinæ rabiei ab caninam, quæ ipsius canis aut lupi? cum à lupo sicuti & à cane vera & exacta inducatur in hominem rabies: imo noui ego à lupo sæuiora & magis horrenda consequi symtomata, quam à cane rabido, magisq; hi, & violentius cruciantur, qui à lupo rapido cõmorsi sunt, ꝗ qui à cane. Quod de lupo attestor, idem de cęteris animalibus prædictis asseratur, affirmeturq;, veram rabiem ab his omnibus generari. Quæ tamen vera rabies à solis canibus primam fortasse apud antiquos sumsit denominationem, quoniam hi magis, ꝗ cætera animalia, consuetudinem manifestam habent cũ homine, clariusque nobis eorum patefiunt accidẽtia, frequẽtiusq; cæteris rabie corripiuntur: ꝙ tamen non tollit cætera prædicta etiam rabie vera deprehendi. Quã veritatẽ cum Galenus negauerit, credatur hoc ab eo factum fuisse, ob non habitam ab eo huius rei experientiam quam si vidisset, vel si eius testimonium fidum audiuisset, eam profecto sententiam ablegasset, nec dixisset, solum canem ex omnibus animalibus rabie corripi ꝙ cum falsum sit, pluraq; sint animalia, ꝗ rabie tentatur, de hac materia scribentes titulũ nõ de cõmorsis à cane rabido, sed de cõmorsis ab animali rabido ponere debebant. *Salius de affect. partic. p. 340.*

Accidit rabies pluribus animalibus, sc. leonibus, canibus, equis, mulis & asinis. Et iam accidit quod quidam mulus voluit mordere quẽdam hominem: & homo versus est in fugam, vadens per viam vnam strictam: & mulus sequebatur eum: qui cum peruenisset ad introitum talis stricti & breuis, infixit se ibidem: & cum non potuisset exire propter stricturam & breuitatem, mortuus fuit ibidem. *Auenzoar Theisir lib. 1. tract. 9. cap. 16.*

A Fele domestica correptam morsu mulierem, ante quatuordecim dies irruentem in rabiem, nullis vnquam adiutam præsidiis, neque igne etiam adhibito similiter interiisse; & quod vetustum monumentum legimus *in Ecclesia sanctæ Mariæ ad portam Populi Flaminiam*, non hinc omittendum.

Hospes, disce nouum mortis genus, improba feles,
Dum trahitur, digitum mordet, & intereo.

Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum pag. 16.

Præter canes, mulos, asinos, vulpes, mustelas, camelos, murenas, equos maxime generosos, simias quoq; rabie tentari experientia docet, & testantur auth. celeberrimi. *Arist. Columell. Plin.* de mulo testari ipse plena fide possum, qui cum malũ generosum ambulonem & citatum nactus essem, pullo colore nigrãtem, & vasto corpore, in rabiem æstate æstuosa incidit, tumq; nullius generis capistra, ne ferrea quidẽ, continendo mulo satis erat; nec quisquã accedere ad eũ audebat, ita calcibus & dẽte omnia impetebat. Cumq; ad compescendum furorẽ, validos homines in id cõpositos aduocassem, vinculis multis adactis curru mulum alligauerunt, ꝗ tamen mulus, vt erat ferox, & in rabiem actus, vi & cursu valido ad plus quinquaginta passus solus traxit, seque vinculis liberauit: tãdemq; solertia equisonis cuiusdam velato muli capite sensim & subdole in Rhodanum iniectus, flumen tranauit affatim potãs, subinde sanatus est mulus. Sed quem tamen meum esse amplius nolui, ne me præcipitem in saxa daret. *Valleriola Comm. ad cap. 20. de constit. Art. Med. Gal.*

Sciendum est, quod non canes tantum (quanquam ii magis, quam cætera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt: sed etiam alia pleraque animalia, nempe vulpes, mustelę, viuerræ, martes, simiæ, & id genus alia. Quapropter nesciuerim, quo argumẽto dixerit *Galenus lib. 6. de locis affectis*, solum canẽ inter cætera animalia corripi rabie: nisi voluerit dicere (vt equidem reor) canes cæteris animantibus rabiei magis esse obnoxios. Refert *Aristoteles li. 8. de hist. animal.* camelos etiam & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possum etenim memini, cum ruri degerem, me vidisse equum rabie furẽtem, qui fracto capistro, obuiam quandam vetulam per capitis & crinium vittam morsu comprehensam, decem pluresq; passus à terra suspensam protulit, nullo tamen vulnere illato sed magno sane terrore. Hoc affectu capiuntur (vt *Auicenna* autor est) etiam muli, qui suis aliquando morsibus, dominos & stabularios rabidos & veluti arreptitios reddiderunt. *Matthiolus comm. ad c. 56. lib. 6 Diosc.*

Xuares Thessalonicẽsis mercator, & alii eius domestici quatuor masculi & fœminæ, eodẽ die à fele dentibus vnguibusve sunt commorsi, laniatiue, qui simul breui inde sæuissimis symtomatis correpti, suum obire diem. Erat autem Cattus hic non solum rabiosus,

rabiosus, sed veneficus & tabificus; ex quo interfecto efficax, mirumq; ad præsens subiicendum, parari poterat venenum. *Amat. Lusit. Cent. 7. Curat. 65.*

Nouum casum ac mirandum subiungam. his annis, olitorem, in hortulis Nariis, correptam improuiso insultu à veteri gallo gallinaceo, rostro atroci, ac rubris pennis, affectumque morsu in sinistra manu, sanguinis guttis etiam ductis, à me visum, ac prima ipsa die ringentem ore inuentũ, nec igne nec ferro, nullis præsidiis iuuantibus, cum astantium, ac totius viciniæ horrore, pugnacis galli instar oculis decumbentem, tertio die interemtum vidimus. vnde cum fabulosa multa cum veris inuolverit antiquitas, non alium crediderim reperiri Basiliscum, sicut equidem insolitum casum admirans, hoc disticho explicaui.

Dum furit in Dominum Gallus, perimitque veneno
Commorsum, ergo alius non Basiliscus erit.

Imo, ob tanti casus famam tam peritiorum quorundam epigrammata euolarunt in totam Italiam. *Andreas Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum pag. 16. & 17.*

OBSERVATIO.

Rabiei verus Character quis, & quod hydrophobia non sit.

PRæcipuus huius morbi character non erit aquæ timor, quemadmodũ antiqui opinati sunt, eum ὑδροφοβίαν adpellantes, cum hi aquam non timeant, sed læsionem & cruciatum internum ab aqua inductum, sed verus character erit ad humidorũ assumtionem vel oblationẽ magnopere lædi, & angustiari, adeoq; affligi, vt hæc perhorrescant, & abominẽtur, ab his se suffocari putantes, vt hinc ea fugiant. Quapropter, vt rem concludam, vel in rabie non erit timor aquæ, cum aquã non timeant rabidi homines, imo valde sitientes eam admodum desiderant: quã tamen, vt vna cum ea omnia liquida tantum, modo auersantur ob læsionem in internis partibus ab eis assumtis, vel oblatis excitatam. quam læsionẽ si sensibiliter, eamque validam non persentirent, aquam & omnia liquida, ob præsentem sitim, libentissime admitterent. Vel si in rabie aliquis aquæ ponendus est timor, quem succedere ob lęsionem, nõ ob aquã, admitterem, saltem irrationalis, vt omnes sensere nõ erit dicendus, imo maxime rationalis erit; cum enim ab ea vel sumta, vel oblata, sentiant se admodũ cruciari, eamque ipsis aduersari animaduertant, si eam timent, iure, maximaque cum ratione timent, non secus, ac sanus homo res virosas & abominabiles, noxam ab eis inferendam animaduertens, timeat, auersetúrque, cum ei oblatæ fuerint. *Salius de affect. particular. pag. 354.*

OBSERVATIO.

A cane rabido commorsi non solum ab aqua verum etiam à poculentis & esculentis abhorrent.

ABhorrent etiam à vino ac poculentis omnibus, & interdum quoq; ab esculentis, quemadmodum & canis rabiosus, quod superiori æstate euenit iuueni, quem Vrrani in valle Nebulana rabiosus canis momordit, primo enim vulnus neglexit, deinde post quatuor menses cuius libet cibi ac potionis metu incredibili oppressus, alioquin prudens, paucis diebus fame ac siti miserabiliter obiit. *Vidius part. 2. Sect. 2. cap. 6. Medicinæ.*

OBSERVATIO.

Rabies aliquando sine delirio.

AN in rabie sit delirium, hoc non rationibus, sed particularib. experimentis est declarandũ. Non possum quidẽ ego negare me nonnullos vidisse rabientes, qui non tantum delirarent, sed etiam furerent. Plurimos tamen scio mente semper vsq; ad vltimam vitæ horã cõstitisse, cuius merito nec possum deliriũ huius morbi pathognomicum signum constituere. Quod si à viris grauissimis aliter asseratur, hoc fuit, vel quia huius rei experimentũ ipsi non habuere, vel quia tantummodo delirantes rabidi ipsis curandi se obtulerunt. Ego autẽ testor me vidisse & illos, in quib. nulla vnquã minima fuit delirii suspicio; imo persuasi ad bibendum dicebant, claudatis mihi oculos, ne videam, & omni conatu coniicite ad intra os aquam, & omnia alia, quæ in potu prodesse possint. cumque dentibus fremerent, moreque canum alios morsu petere ob virus rabidum cogerentur, precabãtur astantes, vt eos valide continerẽt, ne è manibus eorum ad aliquem mordendum exilirẽt, eosdemq; admonebant, vt ad os eorum manum, vel aliam corporis partem non admouerent, ne ex ea ꝓpinquante cogerentur eos dentibus petere. hos eosdem propriam miseram, & calamitatem lamentari noui, conquerentes morbi principiũ non valide oppugnatum fuisse, seq; in omnibus Deo maxima cum commiseratione commẽdantes, ab eo peccatorum veniam, & vitam æternam implorantes audiui hæc & similia vidi. Quibus experimentis plena fide testificor, delirium necessario rabiem nõ consequi. *Salius lib. de Affect. Particular. pag. 355.*

OBSERVATIO.

Rabiem etiam à principijs internis, nullo præcedente contagio, generari posse: & in humano corpore humores gigni aliquando, qui rabidi canis venenum æmulentur.

VIrus istud, quod in tot generib. animantium ꝓcreari, hominiq; per ea impartiri nouimus, considerandum est, an in homine ipso, nullo extrinsecõ accedente contagio, à principiis internis fieri possit. Dictaret ratio quidem, cum omniũ assensu venena deleteria in homine generari possint, etiã hoc virus non excludendum esse, nõ magis distante homine à fera, & serpente venenum eiaculante, quam ab animalibus, quæ in rabiem ꝓcliuia sunt, imo maiorem cum his, quàm illis, analogiam habente: tamen cum nulla antiquorum authoritas attestata sit hoc, qui semper rabiem ex contagio, non sponte homini accessisse, docuerunt non videtur hoc ita facile admittendum esse. Si tamen experientia difficultatẽ istam dirimere potest, dicam, quid viderim ipse in particulari casu, quem nunc explicabo.

Mulier annum agens trigesimum sextum, febre languens, me ad eam curandam accersiuit; inuenio eam febre pestilenti detentã, curationẽ aggredior, sanitatique restitutam die vndecima eam relinquo; totidem diebus interpositis, dysenteria admodum dolorosa, addita febre, afflictari cœpit. me iterum aduocat, morbum oppugnare incipio, septemque diebus morbum supero. febricula quædam remansit, quam cum curare delibero, superuenit mulieri maxima omnium liquorum auersio, tantaque, vt non modo, quæ ipsi offerenda erant tum medicamenti, tum vbi ratione, perhorrescerct, & abominaretur, sed etiam vt astantes (nam media erat æstas) etiam bibentes coram eã sustinere non posset.

 hanc

hanc rabie correptam ex hoc solo symtomate deprehendi, quod adeo deinceps auctum fuit, vt nihil admitteret, etiam in thalamo, liquidi asportandum esse. & non modo potum simplicem, sed etiam omnia cibaria liquida abominaretur. cumque solida alimenta ratione febris, & longitudinis morbi non ita facile admitteret, in virium prostrationem delapsa est; non tamen cito periit, sed vltra septimam producta est, a die, in quo humida auersari cœpit, octauaque die defuncta est. in qua muliere nullum aliud symtoma ex his, quæ retulimus, concomitari rabidos, fuit præterquam liquorum omnium auersio, menteque semper constitit, nec de vllo vnquam conquesta est, nisi cùm liquida admouerentur, quo tempore adeo affligebatur, vt horrendum quid esset ipsam conspicere, reliquo tempore semper quieta fuit, interrogataque à me, an vnquam à cane rabido commorsa fuisset, certo affirmabat, nunquam se à cane, nedum rabido, sed nec etiam sano tactam fuisse, cum nec domi vnquam canem educasset, nec externis vnquam communicasset. Mater autem præsens interrogata à me, an meminisset filiam, dum puella esset, & in ætate infantili, cuius ratione non ipsa recordaretur, vnquam commorsam ab vllo cane, attestabatur certissime filiam nihil tale vnquam, passam fuisse. Quare hinc dubitare cœpi, an homo à principiis internis posset rabiē incurrere. cum enim hic nihil de contagio cōstaret, hydrophobiaque ista non esset coniuncta cum his symtomatibus, quæ rabidos homines à rabientibus animalibus commorsos concomitari consueuere, suspicatus sum factum esse à causa interna, & cum non fuerit communicata à furente, & rabida bellua, ideo eam extitisse cæteris mitiorem: nisi dixerimus remissam fuisse eius perniciem ob antidota assumta in curatione pestilentis febris, & propter notabilem prauorum humorum in dysenteria euacuationem. Vltra hanc experientiam ad idem suspicandum me persuadebat Cœlii Aureliani authoritas, docentis, certo fieri nonnunquam in homine rabiem absque manifesta causa, Sorani que historia, narrantis, se vidisse infantem vbera expauescentem nullo præcedente contagio, ad hoc idem arbitrandum admonebat. Quid tamen in hac re sit sentiendum, certoque affirmandum, ego non decernam: sed cęteri, his propositis, animaduertant, iudicentque, an homo à causa interna, nullo accedente contagio, possit ex se rabiem incurrere. *Petrus Salius de affect. particular.*

In agro Mantuano ad Mincii ripam, mense septembri, 1573. Gabriel Nouaria, viduus, quinquagenarius, Paulæ Moriscæ œconomus, dum prandet, nescio quid sibi gulam scalpere existimat, poculum sumit, vt molestiam illam potione abigat; sed potum vel summo conatu deglutire nequit: sibi ipsi iratus ad situlam aqua plenam accedit vt mane ebibat, sed vix dum labra admouens retrorsum cadit; mox surgit, abit, ea die non cœnat. Postridie eadem omnia tum in prandio tum in cœna patitur. Tertia die ad me equo vehitur. In via vuas & multas, & facile vorat. Ego hisce omnibus ab illo tum auditis, symtoma exploraturus, frigidæ poculum illius ori, semel iterum, atque tertio per interualla admoueo: amicos ad spectaculum aduoco: toties ille horrescit, tremit, animo linquitur, & in summis faucibus (vt resipiscens refert) suffocatur, remoto poculo statim ad se redit, mente constat, validus est, non febricitat, nihil prorsus dolet, functiones omnes inculpatæ sunt, vna excepta potatione. præscribo antidota: intra triduum mors occupat. Quærendo, explorando sciscitando nulla huius affectionis euidens causa comperta est.

Mense Maio 1574. Magdalena, Blasii Voldensis vxor, die quadam dolitat, primum collo, tum brachio dextro. Secunda die decumbit, cum brachii dolore ac tremore. Tertia die cessat dolor, tota tamen tremit, nauseat inaniter, sudat, & veluti suffocatur. Si vinum, aqua, iusculum propinatur, conuellitur ac deficit, oua ac panē probe sumit. valde sitit, facultates principes, ac sentiētes belle constant. mitis est animus; placidus est sermo. Non videtur febricitare. Loci chirurgus diuersiones adhibet. Quinta die illa effertur.

Mense Februario, 1575. Dominica Pancalda, virgo annorum sexdecim, visa quorundam digladiatione terretur: ea nocte febris vehemens: statim in inuasione pustulæ, circa labia, post horas duodenas à prima inuasione attonita fit, (vt aiunt) post alias duodenas febris sedari sibi visa est. Surgit brachio sinistro paralytico. Si brachium illud dimoueatur, dolor acerrimus latus puellæ transfigit: & (vt ipsa inquit) ad cor vsque pertingit, ita vt fertur inde deficiat. nihil moliuntur domestici. In quarta rigor eam rursus cubare cogit; dolor augetur, superuenit nausea, anxietudo, oris spuma: lumen intueri nequit; eiulat, furit; pauet, domesticos eiicit; Admota potione caput retrahit, horret, deficit; per interualla recta loquitur: Post hæc dentibus stridet; linguam sibi emordet; in principio quintæ emoritur.

Mense Iunio 1576. Dominicus Beretius agricola, nuptus, validus, annos natus triginta septē, per dies octo ignota sibi de causa brachiis dolitat, operatur tamen in augmento: nec febrire se existimat: nona die in cœna brodium sumturus contremiscit; quare incœnatus decumbit. Ad mediam noctem pauore corripitur; ex illo vix contineri potest, sed timens, ac tremens exclamat; & ab astantibus etiam atque etiam rogat detineri; eosque ipse vicissim arreptos arctissime detinet. Summo mane consulitur vicinus Medicus, qui picram imperat; quæ paulo post vomitione eiicitur vna cum cruentis, vt narrant. Ego à prandio accersitus, domesticos, & parochum, & cæteros qui conuenerant, seorsum ab ægrotante alloquor, ac inopinata illos conspecturos prędico; nempe virum tunc vel si cogatur non bibiturū: ac si tentet bibere, animo defecturum; & demum illum cito moriturum. Primam sententiam allato poculo astantium magna cum admiratione comprobo: alteram euentus breui confirmat; siquidem post horas quatuor extinguitur, præcedentibus fremitu inconstanti, clamore assiduo, inquietudine implacabili, sudore profusissimo, extremorum frigiditate, deliramento maniaco, & Dæmonum (vt aiebat) spectris.

Die 8. Aprilis 1579. Iacobus Piua Voltensis agricola, nuptus, iuuenis, sanus, robustus, citra omnem manifestam causam (vt etiam cæteri de quibus supra) ex agro rediens, ad vesperam sudare cœpit, cum angustia (vt aiebat) cordis, & agonia. Nocte illa per interualla contremiscebat, exiliebat, vociferabatur assidue, sudabat. Diluculo à municipii chirurgo data est

est Theriaca magna, ego ad vesperam præpropere acutum morbum qualis erat diiudico, & hic rursum astantes in admirationem pertraho, potionis horrorem, & mortis celeritatem constanter prænuncians; & dicta factis mox comprobans: Namque ægrotanti oblatam frigidam ipse repente horrescit, & linquitur animo, ea reducta actu tum reuiuiscit. Iste vero neutiquam se tangi patiebatur: Quin si quispiam manus propius inferebat, statim exclamabat. Horrebat etiam tantillum, dum faciei sudor frigidis linteaminibus abstergitur. Quam vero in manibus tenerant, Deiparæ virginis iconem, intentissimus contemplabatur ac inuocabat. Tum si forte fortuna cōcidentia lintea illam vel modicum operiebant, mirifice irritabatur & excruciabatur. Ad noctem testamentum occœpit condere; sed inualescente sudore, ac conuulsione, præpedita est oratio. post paucas horas, mente etiam tum (vt narrant) sana decessit. *Marcellus Donatus lib. 6. cap. 1. pag. 296. & 297. hist. med. mirab.*

Observatio.

Rabies nonnunquam febri coniuncta.

Febrem validam concomitari rabiem, nonnulli docuerunt; alii paruam & minimam dixerunt, cæteri autem ne huius quidem meminere. Non ratio, sed experientia discrimen hoc dirimere debet. Quidam commorsus a cane rabido, vlcere iam sanato, in remediumq; veneni nullo adhibito præsidio, nisi pane, & aqua benedicta, vti consueuere vt plurimum nostri homines facere, à quodam sacerdote assumta, exactis duobus mensibus, passus est ex vehementissimo ictu contusionem ingentem in imo ventre; hinc cum male haberet, febre valida deprehensus est, simulq; paulo post rabie correptus, tertia die delirans, furens, & insigniter febricitans, omniaque symptomata rabientium patiēs, misere vita functus est. Mulier quædam, cuius historiam inferius, enarrabo, semper cum hac affectione febricula detenta vsque ad mortem. Reliquorum rabientiū neminem sensi vlla conflictari febre, nec huius adesse suspicionem, ne dixerim signum, obseruaui. Hinc colligo rabientes ratione proprii virus, non febricitare; si autem aliquando febriant, hoc ex corporis præuia altera indispositione fieri. *Salius lib. de Affect. partic. pag. 358.*

Observatio.

In vrinis eorum, qui canis rabidi morsu inquinati furiunt, nonnunquam catulis haud dissimilia corpuscula conspici.

Noui quendam sanatum a morsu canis rabiosi, qui interrogatus a me quid vidisset, respondit, se caninos catulos in vrina sua vidisse. *Alsaharauius c. 30. sect. 2. Tract. 30. Practicæ.*

Quandoque (affectus sic) mingit rem in qua apparent res carnosæ mirabiles, quasi sint animalia, & quasi canes parui. *Auicenna c. 7. Tract. 4. Fen. v. lib. 4.*

Imaginationis vim nihil est quod magis declaret, quam morsus canis rabidi, vt enim, inquit princeps in sexta quarti, qui rabiem conceperit, imaginatur se canem esse, ideo mordet homines: & cum inspicit in speculo, existimat se canem videre, & in aqua intestina canis, sed ipsa possunt referri ad eius sensum corruptum. Quod vero videant alii in patientis vrina ex pinguedine quadam, formas catulis similes, illud iam ostendit, imaginationis vim supra humores ipsos dominari. Hoc autem iam, vt dixi, experimentum Auicenna commemorat. *Cardan. contrad. 7. tract. 2. lib. 2.*

In hac mania quoddam mirabile reperit? quod si collectum fuerit de vrina istius in quantitate multa, in vrinali vitreo, videbis quod clarificabitur vrina, & sine dubio videbis intus formas catulorum natantes: & si illam colaueris per pannū subtilem, nullum vestigium illorum seu signum in petia poteris inuenire, & si dictam vrinam iterum in vrinali repones, & ibidem aliquantulum permanserit, veraciter iterum reuidebis eos vt prius. *Auenzoar. lib. 1. tract. 9. cap. 16. Theisir.*

Vidi iuuenem morsum a cane rabido, in cuius vrina apparuerunt simulacra canum: deinde conuersus est, ad mordendum appropinquantes sibi, matri tamen suæ dicebat, quod nō approximaret ad eum, quia non poterat se continere a mordendo eam, & sic consimiliter canis rabidus, antequam ab eo in totum extimatio tollatur, mordet quæcunque præter dominū suum, quem non mordet: sed est obediens ei. Et dicit quod si Dominus eius tunc ei mandauerit, valde ad aquā, talis alicuius fluminis seu torrentis præterquam aliquam lędas in via, & suffoca te: quod vadit & neminem lædit & se suffocat: & retulit mihi fide digna persona quæ iā audierat de tali obedientia canis rabidi, quod ipsa mandauit cuidam catulæ suæ, habenti signa rabidi, quæ licet iam momorderit duos secum, tamen stabat moribus consuetis; vade, inquit, ad flumen Arni, quod distabat à domo sua fere per duo miliaria, & neminem offendas: & suffoca, quod statim catula ipsa discessit, & nunquam postea inuenta est: Vnde per hoc affirmabant verum esse quod dicitur: postquam vero extimatio canis in totum corrupta est, non amplius obediens est domino suo: sed neque ipsum cognoscit, & eum mordet sicut alium. *Nicol. Florent. Ser. 4. Tract. 4. cap. 15.*

Mirum & profecto incredibile & fabulosum, ꝙ ab *Auicenna* dicitur. minxisse quosdam sic affectos carnea frusta ingenti cum dolore, quæ prope forma catulos paruos repræsentent. Quod & *Gentilis*, *Auicennæ interpres*, & *Conciliator diff.* 179. abunde testantur, & a morbo eo multis sanatis auditum est, se huiusmodi catulos minxisse, quod reuera mirum videri potest, sed mira tamen in corporibus præter naturam, illiusq; institutum euenire quotidie cernimus. *Valleriola commentario ad c. 20. lib. De constit. art. med. Galeni.*

Nonnulli scribūt eos carnis frusta, cum vrina quę catulos repræsentent, reiicere, id quod potius fit (si modo fit) ob cœcam aliquam & occultam causam, quemadmodum bona pars earū etiam, quæ veneni actiones ꝓmouent, causatū aliunde haberi nō possunt, & cū naturales desunt, ad eas, quę sunt supra naturā, recurrere cogimur. *Iac. Greuinus l. 1. c. 35. de venen.*

Scribit *Auicenna* euenire interdum, vt a cane rabido demorsi quędam frusta carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma prope canes paruulos referant. ꝙ etiā ab aliis recentioribus accepimus, quin & ab iis, qui huiusmodi catulos se minxisse fatentur. Cæterum cum hoc potius fabulosum, quam rationi con-

consentaneum videatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id verum esse rationib. & authoritatibus comprobatum videri cupiunt, *Gentil. Fulginatem* consulant *Auicenna interpretem*: Item *Conciliatorem differentia* 179. Quandoquidem ex iis nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ constitutum quandoque eueniant. *Matthiolus comm. ad cap.* 36. *lib. Diosc.*

Non vulgares testes, nec pauci referunt, conspexisse se in illorum vrinis canina frusta simulachraque. *Thom. à Veiga comment. ad c.* 84. *Art. med. Gal.*

Quod omnem fidem excedit, testes graues sunt, inter quos non ignobilis est. *Matthiolus*, vidisse se in vrinis eorum canum simulachra, & phalangiorum in demorsis à phalange. *Idem comment. ad lib.* 6. *de loc. aff. Gal.*

Observatio.

A rabido animali demorsus: si Cornum vel virgam sanguineam tetigerit: denuo rabie corripietur.

NOui hominem morsum qui se lauerat aqua marina, & cum liberatus crederetur, post aliquot menses contactu ligni cornui (corni sorbi apud *Augustinum Niphum.*) rediit morbus. *Gesnerus hist. animal. lib.* 1. *de cane.*

Cognoui hominem morsum, qui se lauauerat in aqua maris & propterea credebatur liber; post plures tamen menses, cum tetigisset lignum corni, statim rediit infirmitas, quia forsitan illa planta habet attractiuam valde fortem, quare ex illo tãtum commouit venenum adhuc non resolutam. *Ferdinandus Ponzettius lib.* 3. *cap.* 18. *de venenis.*

Author est *Wirsungius*, demorsos à cane rabido, si coruum intra vnius anni decursum contingant, fore vt non tantum auis hæc in rabidem agatur: verum etiam, qui eadem contigit, eadem rabie denuo corripiatur. Ego non corui, sed corni, deprauata lectione eundem deceptum existimo.

In Hetruria abstinent demorsi per integrum annum à quorundam lignorum contactu, præsertim corni arboris & sanguineæ virgæ vocatæ. Siquidem (vt testantur ii, qui rem experimento compertam habent) si harum arborum virgæ tandiu manibus teneantur, quousque concalescant, illico demorsi rabie exagitantur. Quod cuiquam minime fabulosum videri debet: etenim memini me vidisse in ciuitate nostra Illicinensi amicum quendam meum rabie correptum, quod corni arboris virgis (dabat enim Lanificio operam) lanam diu excussisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus interiit. *Matthiolus comment. ad libr.* 6. *cap.* 39. *Diosc.*

Apud nos per longa tempora obseruatum est, quod qui commorsus à rabido animali ante exactum annum tetigerit vel plantam cornus, vel sanguinariæ, ineuitabiliter incidet in rabiem. Proditum est etiam eosdem, si sub sorbo dormiant, rabie corripi: ex quibus duo clare habemus, alterum, quod hoc virus à tota substantia, non ratione temperamẽti agit: quoniam nec à tactu, nec ab vmbra intemperies introduci potest. alterum, quod hoc venenum, si dum sopitum est, excitari potest ab his, cum quibus antipathiam habet, tanto magis ab his exacerbari poterit, quibus dum viget, actuq; lædit, eandem habet. Cuius antipathiæ nulla alia potest manifesta causa explicari, quam ea, quæ omnib. his, quæ à propria substantia aliquam peculiarem facultatem habent, est communis; videlicet quod à proprietate hoc agant. *Salius de affect. Particul. pag.* 351.

Observatio.

Hydrophobia.

MIserrimum morbi genus, vt *Cornel. Celsus* ait, Hydrophobia est, qua æger siti & aquæ metu cruciatur. Non timet autem hydrophobus solam aquam, sed quicquid liquidum ac humidum instar aquæ est. Subsequitur hoc malum rabiosi canis morsum, si non idoneis remediis primo quoque tempore occursum fuerit. Nec statim tamen succedit aquæ metus, sed subinde post triginta aut plures dies. Vbi autem superuenerit, haud diuturnus est. Nam, vti *Cælius Aurelianus* recte ait, ob nimium aquæ timorem & humoris defectum, ægrotantes celeriter pereunt.

Iuuenis quidam annos natus (plus minus) 17. commorsus fuerat à cane in digito sinistræ manus, qui minimo proximus: ignorabatur canem esse rabiosum: vulnus quoque perquam exiguum, & tanto quidem negligentius curatum. Post tricesimum sextum diem, vulnere iam multo tempore solidato, incœpit iuuenis hic aquam metuere: cereuisiam & vinum, quod sui erat officii, promere recusauit: altero die sinistrum humerum doluit, à parte videlicet commorsi digiti: potuit tamen brachium sursum, deorsum, antrorsum, retrorsumque citra dolorem moueri: tertio die mane insigniter febricitare videbatur: pulsus valde cõcitari: sudores copiosi: brachia assidue conuellebantur; lingua interim nihil ostendit febrile; nec vrinæ, quæ sanorum similes: eodem die mente minus constans, manifestius delirauit: è lecto surrexit: vestes induit: per vicos discurrit: in horto acetosæ herbæ folia decerpsit, & quædã manducauit, deinde amplius insaniens, cõtineri debuit. Nox subsecuta eum magno furore, in qua tandem clamore defecit. *Dodonæus obs. Medicinal. c.* 12.

Non diuturnum esse affectum Hydrophobiam, & non statim à morsu, sed aliquot post hebdomadas superuenire, *Hieronymus Fracastorius libr.* 2. *de Morb. contagiosis* testatur: Vidi ipse, inquit, puerum, qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex qua mox periit. *Idem Scholio ad cap. citatum.*

Nos in hospitali quendam, quem canis momordit rabiosus, habuimus: qui in nocte latrabat. Et vidi, quod ab aqua, quæ ei dabatur, non terrebatur, imo eam petebat, & ex forti siti cõquerebatur. Cum autem aquam ei daremus, ipsam abominabatur, & dicebat quod sordes in ea erant. Et cum quæreremus, quæ sordes in ipsa essent, dicebat intestina canum & catorum in ea esse: Et rogabat eos vt aliam ei aquam daremus. Cumque aliam ei afferremus aquam, dicebat vt prius, & litigabat nobiscum, & irascebatur, atq; rogabat, & adiurabat nos per Deum, vt aquam mundam & bonam ei daremus. *Rasis c.* 10. *lib.* 8. *ad Almans.*

Quidam homo latrabat de nocte vt canis & mortuus fuit. Et quidam alter, qui volebat bibere aquam, & quando approximabatur ei aqua, dicebat quod erat fœtida, & quod sunt ibi viscera canis & can-

cancrorum. Et erat quidam, qui, quando videbat aquam, passus est tremorem & horripilationem & rigorem: & quando auferebatur ab ea aqua, cessabant supradicta. *Idem lib. 20. c. 2. continentis.*

OBSERVATIO.

Ex morsu canis rabidi mortui.

HIc quoque casus cita remedia postulat: frustra enim adhibentur, quæ tarde post principia veniunt. Id expertus magno suo malo didicit Baldus Iurisconsultus. Forte enim a catulo, quem in deliciis habebat, labiũ leniter morsus, cum rabire ipsum nesciret, & vulnus ob exiguitatem negligeret, quarto post mense phanaticus interiit, in vanum tum tentatis omnibus remediis. *Pareus lib. 20. c. 14.*

His diebus lithotomus quidam apud nos, ante sex aut septem septimanas a cane rabido morsus, cũ aliquandiu nihil mali sensisset, subito, timoris aquæ superuentu, intra biduũ miserrime periit. Morsa est etiam eius vxor, sed leuissime, cui ego aliquid gentianæ propino, sed tormentillæ aliquid addo, quia menses alioquin nimios expetitur. *Gesnerus Epist. lib. 3. ad Cosmam. Holzachium pag. 82.*

Cognoui quendam, qui morsus fuit a cane rabido: & nõ curauit inde: & sine læsione exercendo negotia sua stetit 35. diebus, mane vero diei 36. surrexit: & posuit se retro vxorem suam stans in terram sicut canis: & cœpit latrare post eam: & cum repræhensus fuisset ab ea, surrexit de terra subridens: & hunc actum pluribus vicibus eodem die fecit sero corrupta est ratio eius in totum, & mortuus est in 40. die, a die morsus. *Nicolaus Florentius sermone 4. Tractat. 4. cap 15.*

Iacobus quidam textor, qui habitabat trans Tyberim, extra ædes sancti spiritus, iam oblitus canis morsiculum, ꝙ iam per mensem summo mane acceperat, ac triduo sanatum pro nihilo habuit, quando post mensem plus solito tristis, ac mæstus esse cœpit, se ipsum fastidiens, me accersiuit in consilium. Qui nullam, ipso referente, inueniens causam, nisi insolitum languorem, ac debilitatẽ vitæ, & animæ, consulensque vt optimo curaret se instaurare regimine, & vini potu liberali, semel & bis respondente se non posse nec comedere, nec bibere; hinc certa equidem ductus coniectura, ac illam bibendi impotentiam poculo ei propinato expertus, nec vllam apertis faucibus causam inueniens; sedulo ipsum percontatus an forsan per aliquot antea dies fuerit a cane aliquo commorsus: idque ab imo corde affirmantem, ac iussum esse bono animo, seorsum protestatus sum vxori & adstantib. imminens periculum. Ideo excusans curationis incommodum, vt eum transmitteret in vrbem, ac ex nauicula immergerent in Tyberim, ipsum iam id assentientem, ac ter & quater immersum, reducendum iussi. Vbi inusto paulo postea, nec satis tamen confisus, cãdenti ferro vulnusculo, exhibitisq; prout occasio tulerat antidotis, circa vesperas furere incipientẽ, ac insatiabili correptum siti, ac febre, & tamen abhorrens aquam ipsam, ac potum, ligandum iussi, quod ipsemet postulauerat, fortissimo fune ad cubiculum. Porro ipsum mane diluculo visurus accelerans (quod in solam gratiam Dei seruatoris hic refero) ac in corona multorum adstantium, omnibus perterritis, ad lectum accedens; vix defuit, quin fractis furore funibus, ac tracto secum cubili, vt in faciem mordicus incauti medici aduolarit, ac edito quasi a cane latrãte vlulatu, arguensq; me nomine, recede hinc, recede; in maiorem, & euitatum in me morsum, rabiem excandescens inhiansque ac clamitans apertis faucib. ad aquæ potum, quam ex scyphone longe intulerant, conterritus ipse, & adstãtes simul, ac medicus, ac totã nocte, quasi in ignis gehennam coniectus, pœnisque infernalibus cruciatus, secundo post rabiẽ ac tricesimo sexto à morsu die, his miserandis modis interemtus iacuit. *Andreas Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum pag. 69. & 70.*

Vidi puerũ qui post octo menses, ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex qua mox periit. *Fracastorius l. 2. de morb. contag.*

Adolescens Delfis post sextum mensem ex morsu canis rabidi in hydrophobiã incidit, quamuis prius demersus fuerat in mari, quos tamen omnes quos noui tutos postea ab hoc malo fuisse. Ad hunc adolescentem sexto die septembris anno 1578. vocatus fui, mortem futuram ex insania prædixi, & quod non viueret per duos dies; quemadmodum etiam euenit: nam septimo septembr. die cum bibere non posset, hydrophobia extinctus est. Hic vulnere quoque consolidato post sextum mensem in aquæ metum incidit, & post triduum succubuit. *Forestus lib. 10. obs. 25.*

Mulier Delfensis annorum circiter quadraginta, grauida ac prægnans, in vltimo mense à cane rabioso demorsa, id flocci faciens, cum grauida esset, ad mare more solito cum non accederet. & postea peperisset, atque infantem iam dudum lactasset, post semiannum a morsu in maniam & insaniam prauissimam incidit, vt in lecto detineri non posset: noctu custodiebatur: è naribus & ore spuma manabat, obuium quemq; dentib. impetebat, morsuque suo & si posset, in astantes expuebat, & multos hoc modo simili vitio labefactabat, rauca voce insaniebat: astantes illam dæmoniacam existimabant. Tandem ego 12. Maii mensis an. 1543. ad hanc delirantem accitus fui: cumq; sitibunda esset, & bibere non posset, & reliqua animaduerterã, prædixi hanc insaniam a cane rabido originẽ traxisse, & minime dæmoniacã esse: ꝙ cum interrogassem, maritus respõdit ab hinc semianno morsum canis rabidi accepisse, & quia grauida, in mari non fuerat submersa. Astantes vero tum maritus admirabantur nostrum iudicium: licet ego id ipsum facilius percipere potuerim, cum hic tertius esset ægrotus, qui hac miserrima insania corripiebatur. Cumq; hæc a viris noctu præcedente in lecto detineri non posset ac potum timeret, nec bibere posset, spem nullã in curatione sitam esse prædixi, & me vix ꝑ horã ab ea digresso, hac insania misere extincta est. Imperauimus tamen vt astantes omnes, quos sputo infecerat, ad Oceanũ mitterentur, & aqua submergerentur: erant infiniti numero, tam mulieres quam viri, qui eam inuiserant, ab eadem sputo infecti, sed omnes aqua submersi, nihil postea mali vnquam senserunt. *Idem.*

Augustinianus Monachus, Theodor. nomine Zelandus, Alcmariæ degens, infelix ex morsu canis rabidi insania (Græcis hydrophobia dicta) correptus est: cum Chirurgus imperitissimus vulnus in facie & labiis, quod a cane rabido inflictum esset, intempestiue occlusisset, ilico cicatrice obducta, non diu,

diu, post aliquot dies delirauit, & insanus factus est. Ad quem, cum animā ageret atque in extremis esset, accitus sum. Linguā educebat canis instar hians, vox illi rauca erat, aquam & potum cum ingenti clamore abhorrebat, quamuis validissima siti premeretur, sæpiusq; poculum petebat, sed bibere nec audebat, nec valebat, ob metum quo mouebatur. imo cum ingenti clamore & horribili vociferatione si bibere vellet, cogebatur à potu desistere, quod & nobis videntibus horrendum erat. linguam vero asperam quoq; habebat, & sputum ac saliuam in homines rabiosam, si posset, expuebat, ꝙ quidem spumosum erat, ex calore (vt arbitror) pectus eidem valde coarctabatur, vt anhelitū trahere non posset, veneno iam dudum ad cor translato. Spectaculo hoc horribili pterriti, cum hęc sup. dict. animaduertissem, Chirurgum ipsum, qui non ꝑcul ab ædib. ægroti habitabat, statim vt ad ægrotum accederet iussi: eoq; obiurgato cur vulnus tam cito clausisset, neq; in principio medicum vnà vocasset, idē vulnus vt aperiret, consului, iuxta opinionem *Gilberti Anglici*, qui *l. 7. cap. De morsu canis rabidi*, ita nobis scirptum reliquit. Primum consilium est vt non claudatur vulnus, & si clausum fuerit, statim aperiatur, vt putredo & sanies effluat: quia solet latere venenum per multa tempora. aperiatur igitur cum phlebotomo, vel si apertum sit, superponatur ventosa, & iuxta vulnus apponantur sanguisugæ, hactenus ille. Vix hæc consulentibus, cum vulnus multo tempore esset consolidatum, antequam remedia applicaremus, statim hic æger mortuus est. *Idem lib.* 10. *obs.* 27.

Coniunx Mercatoris huius vrbis, cum esset à cane, qui habebatur rabidus, superficie tenus in digito demorsa, nec tamen lęsio manifesta, aut vulnus euidens appareret, negligebat. Post annum plus minus, male cœpit habere, statim omnem liquorem & potum auersabatur, nec non nisi summo cum conatū & fremitu atq; dolore quasi admittebat, licet solida sine impedimēto deglutiret, mente non constabat, semper huc atq; illuc impetu ferebatur, vt vix à circumstantibus cohiberi posset, vociferabatur instar canum latratus. Tandem conuulsionibus correpta, tertia à principio morbi die expirauit. *De D. Georgij Palmæ obseruationibus, per* C L. *Med. & Philos. Ioach. Camerarium ad me missis.*

Observatio.

A rabie & hydrophobia seruati quidam.

EX iis, qui hoc vitium senserint, neminem seruatum vidimus, nisi forsan ex historia vnum aut alterum euasisse audiamus, siquidem Eudemus superasse quendam affirmat. Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse & euasisse fatentur. Alii ipsum, cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. *Dioscorides c.* 36. *lib.* 6. *De venenis.*

Philosophus quidam morsus à rabioso cane, & generoso animo affectioni resistens, & in consequēs ratus canem in balneo apparere: Apparebat enim ipsi quemadmodum etiam aliis hoc modo affectis. Ratiocinatus igitur, & sic secum locutus: Quid cani & balneo commune & superauit affectionem, & sanatus est ab affectione, vbi citra timorem bibisset. *Aetius Tetrabib.* 2. *serm.* 2. *cap.* 24.

Florus à porcelleto, iuuenis annorum 16. Filius Domini à Fos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura postea in vitæ discrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur a me magno labore: *Valleriola lib.* 3. *obseru.* 3.

De curatione a cane rabido demorsi, exemplum habes *apud Amatum*, de puero annos 12. nato, a cane plaustrum cōtinuo comitante demorsi in cruce. Sequenti enim die puer eadē horā rigore succedente, ingenti postea febri correptus est. Ad quem vocatus Amatus, & accito chirurgo, locum demorsum scarificare iussit, non nisi profundioribus incisuris, & calido vino lauare; optime absterso loco affecto, hoc emplastrum admouit: cœpam vnam acrem accipiebat, alliorum caput siue radicem mediam Theriaces optimæ vnc. sem. foliorum marrubii fœtidi melissæ an. pusil. semis rubeæ minoris vnc. semis fermenti vnc. semis, omnia pistentur & loco affecto superponantur, quibus puer sanitatem breui obtinuit. *Forest. Schol. ad obs.* 28. *lib.* 10.

Anno 1558. mense Martio, puero decem annorū Delfensi, cum a cane rabido morsus esset, ne in hydrophobiam incideret, consului vt in mari immergeretur, & cum ab immersione domū rediisset, mandaui vt decoctionis rad. gentianæ cum vino vnc. 3. semis adiectis scr. 2. theriacæ optimæ ebiberet; & nihil mali amplius sensit: & chirurgo imperauimus, vt vulnus probe tractaret, neque subito occluderet. *Idem dicto loco.*

Rabiosus canis, adolescentem momordit, qui mox in caninos deflexit mores, latrabat, sedebatque vt canis, & ceu quadrupes gradiebatur, manibus tanquam pedib. vtens, iamq; dies triginta hoc morbo laborabat. Apollonius ciuibus præcepit, vt canem inquirerent, qui momorderat; illi negabant se canem vidisse, quod extra mœnia morsus fuisset adolescens. O Damis, inquit, Apollonius, is canis fuit albus, villosus, custos ouium, magnitudine Amphilochicis canibus æqualis. Stat tremebundus iuxta fontem, aquam cupit, & timet. ipsum ad ripam ducite & immurmura auribus hoc tantum, quod a me vocatur. Adductus canis eiulans, ad Apollonii pedes procubuit, iussit morsum vt lamberet. Rediit adolescenti mens, parentes & amicos agnouit, & ex flumine aquam bibit: nam remediū rabiei est aqua, si eam attingere rabiosus audeat. *Philostratus in vita Appollonij Tyanei Hist.* 6. *lib.* 18.

Observatio.

Præstantissimum aduersus canis rabidi morsum remedium, cuius vsu nemo mortuus.

FLuuiatilium cancrorū cinis, quanquā valde exiccatorius est, substantiæ tamē totius proprietate mirabilis est eius in iis, qui a rabiēte cane sunt morsi, effectus, iisq; tum solus, tum cum gentiana & thure multo præstantior. Thuris sane partem esse vnam oportet, gentianę autem quinque: porro cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis vstis nos sumus vsi, cæterum ad eum modum plerunque, quo Æschrion empiricus vtebatur, medicamētorum peritissimus senex, conciuis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancros viuentes hactenus vrebat, donec in cinerem redigerentur, vt facile ad læuorem redigi possent. Hic Æschrion sic paratum

paratum promtum ſemper in ædibus hoc habebat medicamẽtum, tempore æſtiuo vrens cancros ipſos poſt ortum canis, quando ſol in leonem tranſiſſet, luna decimaoctaua. Porro bibendum hoc medicamen iis qui a cane rabido fuiſſent, morſi præbebat quotidie vſq; ad diem quadrageſimum menſuram cochlearii ſatis magni aquæ inſperſum. At ſi nõ protinus ab initio, verum aliquot poſt dies a morſu curam cœpiſſet demorſi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum vero vulnus emplaſticum applicabat medicamentũ, quod ex pice bruttia & opopanace acetoque conficitur, habens picis libram vnam, vnum aceti acerrimi ſextarium Italicum, opopanacis vero vncias tres. Hęc tametſi a pręſenti inſtituto eſſent aliena, ſcribenda tamen cenſui, quia medicamento huic ipſe confiderem, nimirum cum nullus vnquam eorum, qui illo fuerint vſi, vt dictum eſt, ſit mortuus. Cæterum ſeorſum alterum librum conſcribam aliquando de iis, quæ proprietate ſubſtantiæ totius quid agunt, e quorum numero ſunt id genus omnia. Ignoſcendum itaque ſcripturæ importunitati, tum nũc, tum ſicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis ſumma proueniret vtilitas, quam ſane poſteris ſeruari, impertire volebam, ſi forſan me prius quam quæ deinceps ſunt opera perfeciſſem, mors occupaſſet, ꝓpoſitum impediens. Cæterum Pelops doctor meus & ipſe omnium eiuſmodi cauſas reddere volens, non abs re inquit, cancer, cũ animal ſit aquaticũ, prodeſt a cane rabido morſis, quibus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo nempe rabie: quamobrem ſane etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire cancros dictitabat, ſcilicet quod animalia marina ob admiſtionem ſalis naturam ſicciſſimi haud æque exactam tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem contrarietatem. Ac cum quidam ſubieciſſet, cur non omnia quæ in potabili aqua degunt animalia perinde vt cancri iuuare aſſolent? quia inquit, ſimilem cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem, exiccatorius cum ſit, canum mordentium rabientium venenum abſumere, ſimulque digerere. hæc igitur Pelops dicebat, profeſſus ſcilicet, & ambitione magna iactitans, omnium ſe talium nouiſſe cauſas. At ego niſi plane me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, iis qui adſunt perſuadere non tendo. Itaq; nec Pelopis rationem veram accepi, vt quæ crebras habeat contradictiones: Verum cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Quoniam autem nullum mortuum ſciueram eorum, qui fuerant illis vſi, totis vtiq; corporibus hoc aperiendum recenſendumque à me exiſtimaui, tametſi non eſſet huius inſtituti proprium (nam id non erat propoſitum) *Gal. l. 11. de ſimpl. med. facult.*

Observatio.

Occulta, & per ſomnium cognita, canis rabidi morſus, hydrophobiæque curatio & hiſtoria.

HErbas alias inuenit caſus, alias (vt vere dixerim) Devs. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus pauorem, aquæ potuſq; afferens odiũ. Nuper cuiuſdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, vt radicẽ ſylueſtris roſæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte: caſuque accidit, vt milite à morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis, vt pareret religioni, ſeruatuſq; eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxiliũ ſimile tentauit. Alias apud authores cynorrhodi vna medicina erat, ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis eius naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. *Plinius Nat. Hiſt. lib. 25. cap. 2.*

Ad canis rabidi morſum, vnicum remedium oraculo quodam nuper repertum eſt, radix ſylueſtris roſæ, quæ Cynorrhodon appellatur. *Idem. Nat. Hiſt. lib. 8. cap. 41.*

Sylueſtris roſæ radix medetur demorſis à cane rabido, allio præſertim vulneri impoſito. *Aquinius.*

Narrat B. Fulgoſius de Ildrico Leodienſi Epiſcopo, de Ioanne Monacho, deque Romana fœmina, quæ admonita per inſomnium, oportune radicem Cynorrhodi demorſo filio & aquas iam metuenti miſit in Hiſpaniam, vnde quam celerrime ſit reſtitutus. *Gemma Coſmocrit. lib. 1. c. 6.*

Observatio.

Aliud ad eundem affectum remedium commendatiſſimum.

NOui ego ſenem, qui morſos a cane rabido ſolo acido rumice (oxalide) curabat: primo enim vlcus eius decocto fouebat, deinde herbam ipſam illinebat, eandemque potandam exhibebat: quod quidem medicamẽtum tanquam efficaciſſimum ſummopere commendabat: plurima & turbulenta (χολερὰ, id eſt, biliosa) qui illum aſſumſerint mejere ſolent &c. Nos quoq; non raro cum reliquis medicamentis eum miſcuimus. Similes vero vires habet & agreſtis rumex aculeatus radice oblonga, veluti raphanus puſilla. *Aetius lib. 6. cap. 24.*

Observatio.

Prophilacticon hydrophobiæ.

QVidam inter præcipua huius morbi præſidia aſſum canis, qui momordit iecur commemorant, idcirco eo cocto demorſum vti triduum præcipiunt, & certe aliquot ruſticorum, qui id poſt morſum eſitarunt, experientia didici, eo remedii genere aquæ pauorem prohiberi. *Palmarius lib. de morb. contag. pag. 257.*

Observatio.

Balneum ſeu aquæ immerſio cuiuſmodi rabientium & hydrophoborum remedium.

CElſus vnicum hydrophobia oppreſſis remediũ eſſe putat, nec opinantem ægrum in piſcinam, non ante ei præuiſam, proiicere: & ſi natandi ſcientiam non habet, modo merſum bibere pati, modo attollere: ſi habet, interdum deprimere, vt inuitus quoque aqua ſatietur. Verum ſi hyems erit, ne corpus infirmum in aqua frigida vexatum neruorum diſtentio adoriatur, a piſcina protinus in oleum calidum demmittendus ęger eſt. Noſtrates hoc remedii genus ad præcautionem vſurpant, mare fluuiis præferentes. Hydrophobia iam oppreſſis, iſtam curationem infeliciter ceſſiſſe: at præcautionis gratia pleriſque profuiſſe, multorum experientia compertum eſt. Quanquam nec huic quidem remedio prorſus fidendum eſſe per multorũ mortes didicerunt populi

puli maritimi. In plerisq; enim aquæ conspectus hydrophobiam, veneno in corpore commoto, celerius exsuscitat, quod alioqui sine vllo ægri incommodo diutius delitescere & alexipharmaco extingui domarique potuisset. *Idem opere iam citato pag. 279.*

Permulti se in mare demersere, nec tamẽ inde aduersum rabiem quicquam adiumẽti sensere: quemadmodum libro suo de venenis prodit Ferrandus Ponzettus Cardinalis: quare non est illi remedio fidendum: ad ea currendum potius, quæ libris medicorum prodita, experientia certa & multiplici comprobata sunt. *Pareus l. 20. cap. 14.*

Vnicum propositum est ab antiquis ad hoc remedium: videlicet aquæ dulcis balneum, eiusdemque potus quo, eorum authoritate fretus, aliquando expertus, nullam in eo vtilitatem inueni, imo cum plurimum nonnulli huius potassent, plurimum etiam detrimenti hinc eos consecutos noui, quã rem cum accurate perpenderem, ratio, & frustrata experientia, me, vanum esse remedium istud, credere coegerunt. *Salius De affect. partic. pag. 374.*

Observatio.

Vstionis & septicorum ad hoc malum ratio.

COntra virulentos ictus vstio expeditissimum est auxilium: ignis enim qui vim omnem superat simul & domat virus, & ferri penitus nõ patitur: simul etiam pars ignem experta, postea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbet, manente diutius exulceratione, *Dioscorides interprete Ruellio*: qui eandem sententiam apud Actuarium paulo aliter transtulit, & melius quidem, meo iudicio his verbis: Simul vero pars veneni aliqua intercepta sistitur, quę non mediocre curationi futuræ iacet fundamentum: modo diu patens vlcus dehiscat: neque cito eius oræ coalescant. Imponuntur salsa contra morsum canis rabidi: vel si non sint, ferro vstæ plagæ, corporaque clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. *Plinius.* Sunt qui ferreis cauteriis vlcus vrant. *Aegineta.* Escharotica etiam pharmaca ignis vim obtinent, eiusque loco vsurpantur. *Gesnerus hist. Animal. lib. 1. pag. 191.*

Erat magnati cuidam nostrati procurator domesticus fidelis, sollicitus, & sedulus, quem momordit canis domesticus non grandis, dum demulceretur non nihil ab eo. Morsus erat exiguus a duobus caninis dentibus factus, in altera manu, minimis crustulis punctoriis instar illico contactus, absque dolore euidenti, ideoq; nihili habitus, donec, qui ictus fuerat horrere inciperet & mente vacillare circa septimum. Canis interea alios quoque ortus est, citra læsionem tamen, & vltro concidit mortuus, vt rabiei signa satis certa fuerint. Medicus consultus dimissa omni corporis purgatione & phlebotomia, locum vesicauit illico cantharidibus: pellicula extima detracta, apparuit substrata cutis ab vno puncto ad alterum corrupta plane, & vsta, quod pellicula intecta conspici non potuit. Illi ergo parti corruptæ inspersus puluis præcipitati escharam illam venenatã tempore longiore inspersus penitus sustulit eliciendo vniuersum virus, non eo solum, sed ex propinquis etiam, quo peruaserat: nec data vlceri consolidato ante diem 40. ex præcepto Galeni, sed puluis exhibitus quotidie cancrorum vstorum, vti Galenus iubet, adiuncto victu tenuiore. Sic restitutus optime fuit in integrum ea vice: altero vero anno, aut summum biennio post periit fluxu hepatico. CL. V. *Ioa. Aicholtzius de obseruat. prop.*

Post cucurbitulas vstionem expeditissimum remedium censuit Dioscorides, tum quod ea virus domet, & intromitti penitius non patiatur, tum quod diuturnum vlcus relinquat, per quod virus diu effluat. Vstionis vicem supplent septica & exedentia medicamenta, cuiusmodi multa adurere & crustas vlceribus inducere vsus comprobauit. Inter ea vsurpant nonnulli argentum sublimatum vnguento aliquo refrigeranti mistum. Nam præterquam quod omnium vehementissime adurit, crusta etiam ab eo inducta, exustaq; caro, citissime excidit: quod in hoc affectu perquam necessarium est, ne diutius sub crusta cohibitum virus, exitum non habens, in corporis intima conuertatur. Nudatum crusta vlcus dies minimum quadraginta apertum ac patens esse volunt. Quamobrem attrahentia & valde extergentia vnguenta aut emplastra inducunt, cuiusmodi sunt tum quæ supra posuimus, tum quæ ex pice, tapsia, ærugine, calcantho vsto, argento viuo præcipitato, aliisq; eiusdem classis confici possunt. Qui dolorum metu ignem & septica medicamenta contemnunt, post cucurbitulas lixiuio vlcus accurate abluunt, deinde cataplasma è cinere sarmentitio cum aceto subacto imponunt, aut theriacam oleo rosaceo dilutam. Nonnulli & sale aut præcipitato mercurio inspergunt, aut salsamentum super vulnus deligant, omni cura & diligentia demorsæ partis inflammationem proritantes, vt humores ad eam maiori impetu confluant. *Palmarius lib. de morb. contag. pag. 274.*

Observatio.

Ad morsum canis rabidi & hydrophobiam quantumuis pertinacem remedia de experimento noua, certa, & infallibilia, si illæsæ partes, quæ supra dentes sunt, fuerint, quorum solo vsu aliis omnibus carere queas.

PLurima veteres ad præcauendam hydrophobiam remedia literis ac memoriæ commiserunt: ad eam vero iam natam profligandam, perpauca. Illa efficacia esse, multorum fide confirmatum est: hæc fere semper irrita longo medendi vsu cõperta sunt. Nam & *Dioscorides* ex iis, qui iam hoc vitium sensissent, neminem vnquam se seruatum vidisse testatur. Et *Celsus* hydrophobia oppressis in angusto spem esse literis prodidit. Et nostra hac ætate vulgus ea tentatos dum nullo remedio restitui posse reputat, vitæ pariter ac morbo strangulatu finem imponit. Triste profecto & crudele nimium spectaculũ. Nisi forte ex historia vnum aut alterũ euasisse audiamus: siquidem Eudemus conualuisse quendam affirmat: Themisonem etiam demorsum, quidam in hunc furorem incidisse & euasisse fatentur. Referunt & alii philosophum egregia animi constantia, aquæ pauore excusso, quam perhorrescebat aquã hausisse, & tandem malum ita superasse. Pauci itaque natæ iam hydrophobiæ discrimen euasisse notati sunt. Sed hæc præcautionis ratio à veteribus tradita, in multis respõdere cõperta est. Quę res effecit, vt posthabitis medicis ad diuorũ opem cõfugere cœptum sit. Sed posteritatis industria certum iam & minime fallax

fallax alexipharmacum inuentum est, quod & futuram hydrophobiam anteuertere, & præsentem extinguere cohibereq; possit, modo inflictum vulnus capitis partes ore superiores non attigerit, aut aqua elotum fuerit, alioqui in angusto fere (quod veteres non animaduertisse miror) spes est. Præsentaneum alexipharmacum nostrum tradendum quod solum neglectis cathatticis medicamentis, omissa etiam vulneris cura quocunque a morsu tempore vsurpetur, certissimum ac tutissimum existit, vt quo nullum vnquam animal vsum viderim, quod non tam atrocis morbi periculum euitarit quacunque vteretur victus ratione, illæsis tamen capitis partibus quæ dentes superant: his enim vulneratis, exigua salutis spes est, vt & vulnerata parte statim a morsu frigida elota. ℞. Foliorum rutæ, verbenæ, saluiæ minoris, Plantaginis, foliorum polypodii, absynthii vulgaris, mentæ, artemisiæ, melissophylli, betonicæ, hyperici, centaurii minoris, singulorum æquale pondus. Legantur singula, quo tempore viribus pollent maximis, quod ad Iunii fere pleniluniũ in hoc Galliç tractu assequuntur. Papyraceis dein chartis conclusa siccẽtur seorsum in loco, ad quẽ neq; sol neq; pluuia pertingat, ne vel minimũ exarescant, vel sitũ contrahãt. Siccata ad futuros vsus asseruentur, ea lege, vt quotannis renouentur. Quum a. vtendi necessitas incidet, singulorum æquale pondus in puluerẽ tenuissimum redigito, cuius drac. semis. demorsis quotidie præbeto, idq; vel ex cochleari cum duplo sacchari, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex iusculo, vel ex butyro, vel ex melle opiatæ forma, ieiuno stomacho, & tribus horis ante cibum. Quanquam autem sesquidrachma aut drachmæ duæ satis sint, tum homini tũ omni animali quantumuis crudeliter sauciato, nihil tamẽ obfuerit ad tres quatuorve processisse, quum prçsertim vel longo post demorsum tẽpore, vel nata etiam hydrophobia, curationem aggredimur. Qui hydrophobia iam correptus est, arcte vinciendus, vt quem dixi puluerem vino aliove liquore solutũ (nihil enim ad curationẽ refert) deglutire cogatur. Ore etiamsi opus sit vi adaperto. Satius autem fuerit in furoris intermissione, quum mens integra est, remedium propinare. Iam vero quamprimum contractũ vulnus est, ne in sordidum vlcus degeneret, spongia aut siccis linteis exiccatum, vino aut hydromelite, in quo suprapositi pulueris drach. semis soluta sit, bis, terue quotidie foueto: deinde vnguentum aut emplastrum inducito, quale aliis vulneribus ex vsu est, & ita sanescere sinito, nullo hydrophobiæ metu. Hæc dum fiunt, nec consuetam victus rationem immutare, nec domi se cõtinere, nec purgans medicamentũ vsurpare necesse est, nisi forte ante cœptam curationem nata erat hydrophobia: ea quippe sublata, qui iam vitium fecerant corporis humores, partim expurgari partim idonea victus ratione immutari debent.

Henrici secundi Galliarum regis venator, graui morbo decumbens, bona fide Ioanni Fernelio, præceptori meo amantissimo, asseuerauit pimpinellam ad præcauendam hydrophobiam tantam vim obtinere, vt quicunque eam aliquot diluculis vel in acetariis vel alio quouis modo apparatam, post demorsum comederit, nihil inde incommodi sentire possit: quod in canibus regiis se primum expertũ fuisse dicebat, quibus demorsis, illam fælici successu offerebat. Si quis igitur eam volet in brutis primum experiri, deinde si respondeat, vt respondere in aliquot comperi, ad demorsos homines transferre, præsidiũ erit paratu facilimum. Verum enimuero quum nullum hactenus animal nostro alexipharmaco vsum sit, cui non feliciter cesserit, siue iam nata, sed non vltra tres paroxysmos, erat hydrophobia, siue ea ex demorsu metuebatur, frustra in aliis inueniendis tempus & operam postea luderemus. Huius autem præstantissimæ antidoti inuentio atque exploratio Iacobo Syluano Domino de Pyrou viro antiquitate generis & nobilitate præstanti, accepta ferenda est. Vellem interim argutulos quosdam acerrimos abstrusarum rerum, si diis placet, inuestigatores, qui occultas medicamentorum proprietates pro ignorantium asylo reputantes eorum omnium, quæ in arte fiunt, causam ad manifestas medicamentorum quantitates acceptum referunt, mihi indicarẽt quomodo descriptus puluis, calidus quum sit, febrem tam malignam, eamque continuam, delirio aliisq; perniciosis symtomatis comitatam, nulla excretione manifesta profliget, atque hydrophobiam tam facile vel præcauere vel persanare possit. Quinam, cedo temperiei intemperiei ve gradus, omni animali ætati, sexui, & corporis constitutioni, ita respondeant, vt eundem effectum in omnibus producat? Sed valeant illi, & ad senium vsque nihil præter intemperiem circuntonent. *Palmarius lib. De morb. contag. pag. 271. 272 & pag. 276. cum sequentib. aliquot.*

Observatio.

Alia liberati cuiusdam historia.

EXcellit cæteris theriaca, in aqua vitæ vel vino generoso dissoluta, duriusque parti affricta, sic vt cruore manet, impositis, illo deterso, linamentis eodem medicamento imbutis, moxque superpositis aliis vel cœpis communibus cum sale vulgari & therebinthina intritis. Hoc solo remedio, vnam ex filiabus nobilis dominæ Gron à rabiei symtomatib. vindicaui, vulnusque persanaui, cum ipsam, altius impressis in suram dextri cruris virulentis dentibus, canis rabiosus momordisset. Prodest & extemplo allium cum pane edere, indeque vini generosi modicum bibere: nam allium calore spirituoso partes nobiles à veneno tuetur. *Pareus lib. 20. cap. 14.*

Observatio.

Diuina & miraculosa ad canis rabidi morsum, & inde subsequentem hydrophobiam curatio.

EST in Rhodiginis paludibus Diui Bellini tẽplum miraculorum frequẽtia celeberrimũ, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis causa fere publicata est. Pulsus is Diuus Patauio, grassantibus nobilium plerisque, quod seuerius sanctiusque, quã ab illis probari posset, episcopum ageret, insectantibus inimiciter aduersariis, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quum manus hominum euasisse videretur, canum rabiem non euasit, a quibus e vestigio conuulsus discerptusque, mox in diuorum ingigitamenta relatus, templum in iis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cancellis latet sanctissimum eiusdem corpus. Templi vero ex

necis genere ea cœlestis est proprietas, si quis sibi clauem quæsiuerit, qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente quicquid rabie agitari orsum sit attigerit, præsentissimum est remedium, & nunquam non verum. *Cœlius Rhodiginus lib. 17. c. 28. L. A.*

Perpauci nostra hac ætate habentur a rabioso cane demorsi, qui medicos consulant. Nam est tanta religionis vis, vt omnes, quos canes rabiosi momorderint, partim ad diui Domini templum confugiāt, partim vero ad Diui Bellini sacellū, vbi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsignatis à sacerdotibus per quam facile curātur, vt plurimorum testimonio equidem fateri possum. Sed cogitanti mihi quonam pacto hoc tam facile eueniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes quas bibere dicam. Haud dubie in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cum non parum molestiæ malique morsu canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, vt qui in atrabilariis humoribus suam habeant sedem, iique exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum veneno. His denique accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus Opt. Max. cuius solius munere omnia nostra delentur incommoda, atq; omnes auferuntur ægritudines. *Matthiolus comment. ad libr. 6. cap. 37. Dioscor.*

Neapolitanus quidam refert se ab Antonio quodam audiuisse carmen, quo oppidani vterentur Apuli, ad sanandum canis rabidi morsum. Insomnes enim nouies sabbatho lustrare oppidum; Virum è diuorum numero implorantes: idque tribus sabbathis noctu cum peregissent, tolli rabiem omnem, venenumque extingui. Est autem (inquit) carmen huiusmodi:

Alme Vithe pellicane,
Oram qui tenes Apulam,
Littusq; Polignanicum,
Qui morsus rabidos leuas,
Irasq; canum mitigas:
Tu sancte rabiem asperam,
Rictusq; canis luridos,
Tu sæuam prohibe luem,
I procul hinc rabies,
Procul hinc furor omnis abesto.

Ioan. Iouian. Pontanus in Antonio dialogo.

Observatio.

Amuleto curata rabies.

PEruenit ad me opinio, esse in insula Creta barbarum quendam naufragio appulsum, maiorem natu publice mercedem accipientem. Quinetiam cum liquores timent, & latratus edūt, spasmoq; vexantur. remedium, brachio sinistro alligato efficere, vt & potionem accipiant, & liberentur vitio: quod adhuc ante antidotum Celsi inter omnes quasi insanabile constitit. Hoc ego cum quærerem ab hospite meo, legato inde misso, nomine Zopyro, Gordiense medico, quid esset pro magno munere accepi. Dixit autem hyænæ corii particulam esse panno inligatam: quod ego adhuc nondum sum expertus, quamuis protinus magna cura hyænam inuenerim, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisquam & opto quidem ne incidat: sed quia id nō est in nostra potestate, si casu incideret, remedium habere oportet ad tantæ rei experimentum. Antidotus autem Celsi hæc recipit. Nardi Syriaci, croci, myrrhæ, costi, cassiæ, cinnami, schœni, piperis albi, piperi longi, castorei, galbani, resinæ therebinthinę, opii, singulorum * po. iij. alterci albi. * po. ij. aneti. * po. I. Apii seminis, tragacanthi, singulorum * po. sex, mellis attici sextarium vnum, vini falerni vnciā. In hoc maceratur tragacanthum & opium pridie: postero die contusis cæteris, miscentur in melle galbanum & resina, fictili patella super carbones imposita resoluuntur: deinde arida asperguntur, & si opus est adiicitur mel: & vt cerati teneri spissitudinem habeant, & rursus patella super ignem imponitur, moueanturq; quæ sunt in ea spatha fraxinea. Coquitur medicamētum, donec crocinum habeat colorem: vltima quæ sunt vino macerata adiiciuntur: vase vitreo antidotus reponitur. Datur fabæ ægyptię magnitudine ex aqua. Facit autē etiam ad stomachi omne vitium, & pręcipue ꝙ cum fluore consistit. Facit & ad oculorum epiphoras, & ad tormina, & ad coli inflationē, iecinoris, pectoris dolorem, tussienteis, aduersus mala medicamenta omnia, serpentum morsus vel ictus. Oportet autem locum morsum a rabioso cane, vel à serpente, diu tenere in exulceratione: neq; pati cicatricem ducere, vt virus illac pertrahatur. *Scribonius Largus de compos. medic. lib. composit. 171. 172. & 173.*

Observatio.

Historia mirabilis de Hispanis salutatoribus, naturæ vi singulari, demorsos a cane rabido, sanantib.

MAgni sunt authores, quibus fidem abrogasse piaculum prope sit, habere Hispaniam genus hominum, addunt etiam nomen, salutatores vocāt, gestare dicūtur in parte corporis aliqua natiuam ab origine notam, ceu semifractæ rotæ, quale fere Diuæ Catharinæ appingi solet insigne, omnibus his ea innata insitaque a natura esse vis dicitur, vt a cane rabido demorsos persanent, verine an nothi generis sint, (sunt nanque qui se familiæ huic inserant, subdititii) ignis experimento coarguuntur, quem qui adulterini non fuerint illæsi ferant. *Alexandrinus lib. 2. cap. 12. salub.*

Observatio.

Anhelitus felium veneficium.

PRobatum est, quod odorare anhelitum catorum, habet consumere humiditatem radicalem pulmonis & totius corporis. *Auensoar prœmio libr. I. Theuzir.*

Prauus est etiā anhelitus felium; noui enim quosdam, qui, cum noctu in lectis feles secū habuissent, & infectum ab eis aerem inspirassent, hectica febri, & marasmo tandem consumti, perierunt.

Nec ita pridem in monasterio quodam, vbi permulti cati familiariter nutriebantur, & in cœnaculis cubiculisque & lectis frequentes erant, adeo plerique infecti sunt, vt intra breue tempus nec missa nec vespera eo in monasterio decantarentur. *Matthiolus comm. ad lib. 6. c. 25. Dioscor.*

Ex his intelligere est, quam minime fabulosum sit, quod vulgus dictitat, feles infantibus esse exitiales: ipsorum enim ori toto corpore incumbentes, fuliginis exitū, & thoracis motū intercipiunt, ac pestifera, q̄ de se demittunt, aura, & exhalatione tenellorum infan-

infantium spiritus inficiunt, & præfocant. *Pareus lib. 20. cap. 34.*

OBSERVATIO.

Cerebri felium malefica vis.

DIcunt quod qui ederit de cerebro cati masculi, dementetur fere: est enim valde siccum, si ad hominis temperiem conferas, & meatus cerebri obstruit, ita vt impediat spiritus, animalesne ad posteriorem ventriculum transeant: vnde exclusa memoria sine mente videtur qui sic affectus est. Curatur propinando bis mense drachmam terræ Lemniæ cũ aqua sampsuchi, aromata etiam cibis miscenda sunt, recreandi spiritus gratia. Vinum bibendum clarum, & cum eo quandoq; drachma semis diamoschi dulcis; sed forte sat fuerit bonam victus rationem instituisse. *Ponzettus lib. 2. tract. 6. cap. 3.*

Qui felis cerebrum in cibis ederint, crebris conficiuntur vertiginibus, fiuntque subinde stolidi & amentes. Quibus etsi subueniri possit, id tamen non nisi temporis tractu, & admodum difficulter fieri potest. Hic danda est lemnia sphragis, & vomitiones inde sunt excitandæ, fierique id oportet ter aut quater in mense. Præstat idem auxilium si quotidie mane sumant ægri Diamoschi confectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum. Quinimo moschus per sese sufficienter auxiliatur: namque, vt quidam tradiderunt, moschus tantum huiusce cerebri proprium est antidotum, si dimidii scrupuli pondere ex vino bibatur. *Matthiolus, comment. ad libr. 6. cap. 25. Diosc.*

OBSERVATIO.

Sanguinis felium maleficium.

PVella quædam mollior, hic Vratislauiæ, nõ multorum annorum, cum publice spectaret à carnifice latronem capite truncari, territa spectaculi fœditate, in Epilepsiam incidit. Multa, vt fit, pro remedio tentata, frustra omnia. Ex vulgo quispiam suasit, felium sanguinem porrigi vtile esse: quo ebibito, malum non difficulter cessaturum. Offertur; accipit misera, infœlici admodum euentu. Paulo post enim felis naturam induit, sed ex interuallo: & quod hoc animal solet, id illa omne æmulatur, voce, saltu, gestu, vestigiis, cum mures in silentio venatur, in quibuscunque etiam potest angustissimis foraminibus, idque tantisper, dum paroxysmi vehementia remiserit. Tristissimum hoc parentibus spectaculum, miserabile etiam spectantibus, hominem bestiæ naturam induisse. CL. V. *Laurentius Scholzius, de suis nobis, adeoque posteritati communicatis obseruationibus & CL. Mart. Weinrich. comm. de monstris.*

OBSERVATIO.

Pilorum felium exitium.

SEd illud non ignorandum, quod non modo feles, deuorato eorum cerebro homines inficere possint: sed etiam pilis, respiratione, & oculorum intuitu. Nã etsi pili omnes imprudenter in cibis sumti præfocare possint, anhelitus meatus obstruentes; tamen felium priuatum exitiales censentur.

Matthiolus comment. ad lib. 6. c. 25. Dioscor.

DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS.

OBSERVATIO.

Rubetarum seu Bufonum virulentia & veneficium.

EGo dum nuper à Bononia doctoratus in medicina accessi Pisaurum, vidi quendam iuuenem, qui interfecerat quodam lanceoto quendam magnum bufonem, qui nulla præuisione vtens, deuenit ad stuporem totius corporis, adeo vt sterteret duobus diebus protinus absque pulsu, & si tunc sciuissem, quæ nunc scio, existimo quod indubie curassem eum. *Santes de Ardoynis libr. 4. cap. 7. De venenis.*

Superioribus annis quidam cœpit cannam, in cuius summitate steterat infixa botrax, & expellens cum ea animalia ex suo agro, reuersus domũ, quamprimum incepit comedere, euomuit cibum quem tangebat, nec cessauit donec fuit sibi subministratus per manus alterius: & tunc cognouerunt, quod illud procedebat à veneno cannæ inducto ab illa botrace, & communicatum suis manibus: cum enim ipsa contineat venenũ grossæ substantiæ non aptum penetrare, ideo infectio non perueniebat ad terminum interficiendi, sed solum inficiebat cutem. *Ponzettus lib. 3. c. 12. de venenis.*

Ne illud in primis memorabile videtur, ac summe admirabile, quod à Ioanne Boccatio traditum est de eo, qui dum in horto iuxta Saluiæ fruticem cum amasia hilariter luderet, ac dentes & gingiuas foliis eiusdem confricaret ex tempore mortuus corruit. Cum vero amasia veneficii argueretur à Iudice, & decerpto folio ex ipsamet saluia ostenderet, amasium hoc modo, quo tunc ipsa, detersit dentibus & gingiuis obiisse, obiit & illa: magna certe omnium admiratione. Vnde iudex admodum prudens, de saluia male suspicatus, eam radicitus extirpari, & vulcano committi iussit, ne aliis simili esset exitio. In eam rem dum ab horti colono sedula nauaretur opera, ecce bufo prægrãdis & luridus sub ea, qua maxime refici aiunt, stabulans apparuit: qui viroso halitu & tabifica illuuie, pestilentique saliua totã plantam inficiebat. Quod animaduerterat ille, qui scripsit, cur moriatur homo, cui saluia crescit in horto? sibique deinceps cauere hinc prospicient, qui illotam & inexpiatam saluiam temere olfaciunt, mandunt, in sinu gestant, assandæ bubulæ defigunt, condimentis tostorum capunculorum (saluiata vocant) passim iniiciunt, & quod neruos iuuet, poculis ac iusculis affatim innatare permittunt. Cęterum virosa ac pestilens ea maxime censetur esse, quæ foliorũ pinnas veluti carbunculatas præ se fert, est toto halitu, nedum foliis retotrida, emaciata, & languidula, ac si sphacelismo laboraret, aut sideratione aliqua p̃celleretur. *Mizaldus memorabil. Cent. 1. Aph. 1.*

Etsi Bufones dentibus careant, gingiuis tamen, quas prædu ras & scabras habent, partem cui adhæserint sic arcte constringunt, vt venenũ suum in partem, totumq; inde corpus per cõstrictæ partis poros adigant. Id insuper venenum mictu, saliuatione, & vomitu in herbas eructant, pręsertim vero in fraga, quæ vehementer appetere dicuntur. Hinc repentina & occulta mortis causa multis cõflatur. Auditum

 habeo

habeo a viro fide dignissimo, extitisse mercatores duos, qui non longe ab vrbe Tholosana, interim dum pararetur prandium, in hospitii hortum cum deambulandi causa soli diuertissent, folia saluiæ delegerunt, eaq; illota, vt lecta fuerant, in vinum suum merserunt. Nondum, pransi erant, cum illis repentina vertigine præhensis totum diuersorium susque deque verti visum est, tum occæcati in syncopem lapsi sunt, obortis per interualla conuulsionibus, interruptam. Cęterum labris linguaque nigricantibus balbutiebant, aspectu toruo & horrido, cum effreni vomitu, sudore frigido, mortis, quæ mox illis, in altum tumorem toto corpore sublatis, contigit, prænuntio. Cum de veneno ipsis exhibito iustitiæ eius municipii custodib. iniecta esset suspicio, manus in hospitii dominum omnesq; conuiuas iniectæ sunt: quæstione habita constanti & vna voce singuli responderunt, iisdem mortuos illos cibatos potionatosque, quib. & reliqui, hoc vno excepto, quod saluiam vino suo non affudissent. Quæsitum ex medico est num saluia veneno infici posset. Responsum est posse: sed in rem pręsentem veniendum, vt innotesceret, num virulenta aliqua ferę saliua sua & sanie venenata sua arbusculum aspersisset. Id leuicule & per coniecturam tantum pronunciatum, oculis verum compertum est. Subterraneum enim foramen ad eius radicem inuentum est, totum buffonib. differtum, qui instillata aqua tepida illecti, fidem fecerunt venenum a se in plantam illam saliua & vrina illatū, ex quo intelligere licet, quam parum prudenter agant, qui herbas fructusq; recēter lectos illotos deuorent. Cauendum etiam ne in agris obrepente somno decumbamus iuxta foramē, quod sibi, velut domicilium, buffones & similes perniciei aliæ virulentæ feræ delegerint. Inde enim in pulmones duci potest aura venenata, lethifera. Abstinendum eadem de causa à ranarum esu mense Maio, quod tum buffonib. gratia prolis coëat. A bobus inter pascendum exiles nonnunquam buffones vna cum herbis deuorantur, futuri mox magna mali causæ: inde enim tantum boues intumescūt, vt sæpe rumpantur. Nec vero buffonum venenū intus modo ingestum perniciale est, sed etiam cuti aspersum: nisi quis locum statim absterserit vrina, aut aqua & sale. Admisso buffonum veneno ægri flauescunt, toto corpore intumescunt, dispnœa asthmatica corripiuntur, vertigine, conuulsione, syncope, & tandem morte pręhenduntur. Hæc tam horrenda symtomata non modo ratione elementarium huius veneni qualitatum, frigiditatis & humiditatis, quæ summæ buffonum veneno insunt, sed multo magis occultæ proprietatis, quæ nata est humores eius corporis ad ꝙ peruenerit, putrefacere, credendum est contingere. Ergo procurare vomitum oportebit, si præsertim ore id sumtum venenum est, clysterem indere, veneni vim omnibus alexiteriis calidis & attenuantibus infringere, vt theriaca & mithridatio in vino generoso dissolutis: tandem vero balneis, æstuariis, & valido multoq; exercitio ipsum digerere. *Rondeletius lib. de piscibus* eadem illa de veneni bufonum, quæ diximus, diritate, astruit, raro tamen ipsos mordere, sed vel vrinam, quam multam in ampla vesica colligunt, vel saliuam spiritumq; virulentum in obuios, & eos qui adoriuntur eiaculari, quinetiam herbas vel venenato eorum spiritu afflatas, multo magis vrina vel saliua aspersas, his, qui eas esitant, ad mortem sufficere. Alexiteria vero esse succū betonicæ, plantaginis, arthemisiæ, præterea & testudinis sanguinē, cum farina in pilulas subactum, mox in vino dissolutum & ingestum. *Pareus lib. 20. cap. 24.*

Observatio.

Ranarum esu intoxicati.

Vidi in tota familia, ex Ranis esitatis dominum duntaxat interemtū: quia is famelicus, ac ventre vacuo, congestum prauæ qualitatis cibum confestim per venas attrahens, eadem die suffocatus est: alii non item, quia cibati prius fuerant, vnde supernatante in ventre illo veneno, ac vomitu superueniente, cum larga per aluum deiectione omnes seruati sunt. Sic circumforanei per plateas & compita visuntur, spectante populo, ingurgitare venena: quia oppleto prius ventre multis ac pinguibus cibariis, supernatans diu venenū vomitu subinde excernūt, ac seruantur incolumes. *Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum pag. 38. & 39.*

Observatio.

Lacerti Ormuzani & Tigridis pilorum apud Indos veneficium præsentaneum.

Præsentissimum apud Indos venenum vocatur Bicho de Ormutz, id est Lacertus ex Ormutz, qui similis scinco est, de quo & eius exitiosissimo veneno, diabolica arte, qua homines extinguere solent, referemus *in libro Animalium*. Alterum e Tigridis pilis fit. *Christoph. a Costa lib. Aromat. pag. 45. & 46.*

De Marinis Aquatilibus.

Observatio.

Pastinacæ marinæ vis venefica, eiusdemq; ex se ipsa curatio.

Superioribus annis Vxor Iuliani Ferrini Pisis hunc piscem (Pastinacam) abluens, imprudenter eius aculeo manum sibi vulnerauit, paucos post dies secuta est neruorum distensio, quæ intra mensis spatium ipsam sustulit. *Vidius Med. part. 2. sect. libr. secundo cap 8.*

Rusticus quidam è Cemeniis montibus, cum pastinacam à se furto sublatā veste tegeret, telo femori infixo vulneratus est: sed ne furtum deprehenderetur, ad vulneris dolorem exclamare non ausus, clam ad me venit, rem omnem aperit, telum adhuc infixū monstrans: quod dilatato vulnere extractum est, atque interea, dum cremaretur, & in cinerem redigeretur, vulneri pastinacæ iecur imponendum curaui, nec id sine successu: paulo post enim sedatus fuit dolor, cœpitque tumor summitti, nihilominus tamen cum nō ignorarē piscem istum sui veneni habere in se antipharmacum, radii cinerem cum aceto vulneri admoui. Quo & veneno medicatus sum, & vulnus recens plane exiccaui. Venenum istud nostris piscatoribus notum est: captis enim pastinacis caudas abscindunt, nisi si aliquando in forum piscarium integras deferant in gratiam medicinę studiosorum: qui a me & de pisce, & de eius in medicina vsu admoniti, eas emunt & exiccant. *Gesnerus lib. 4. de hist. animal. pag. 801. Ex Rondeletio.*

Obser-

OBSERVATIO.

Leporis marini venenum cuiusmodi.

NOn indignum relatu, Imperatorem Titum ab Domitiano Leporis marini pestifera vi peremtum: quũ eo sciscitante, ἀποθανοῦμαι δὲ πηνά γέροντ; prædictum fuisset satis, moriturũ scilic. sicuti fertur decessisse Vlysses ἐκ τῆς θαλάττης, sed is tamen trygonis, id est, pastinacæ ictu periit. *Cælius.* Locus est apud *Philostratem lib.6.* vbi hæc etiam addit: Titum, cum post mortem patris annos duos regnasset, à marino lepore interfectum dicunt. Is autem piscis humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ terra marive nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quãdoque tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus hoc quoque eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quod graue molestumque sibi videretur simul cum fratre humano benignoque viro imperare. *Ioan. Tzetzes* quoque *in variis 6.43.* Titum hoc veneno extinctum tradit. *Idem lib.4. De hist. 4. animal. pag.567.*

OBSERVATIO.

A Dracone marino icti, quæ patiantur, historia & curatio.

DRaco marinus, viuæ nomen apud Gallos, à viuacitate, obtinuisse creditur: quod expiscatus. & mari subductus diu postea viuere dicatur, venenati sunt eius aculei, illi maxime qui ad brãchiarum apices sunt. Quæ causa est cur ei piscium generi caput amputent coqui, imo Rothomagi non ante macello exponitur antequam caput exemtum fuerit: ictis pars vulnerata grauiter dolet, cum inflammatione, febre, animi deliquio, gangræna, & necrosi mox lethifera, nisi occursum celeriter fuerit. Non ita pridem vxor Fromagetii curiæ libellorum supplicum scribæ, huius piscis aculeo icta est in digito medio: istum subsecuti sunt partis tumor & rubor sine non magno dolore. Cum videret tumorem in horas augeri, vicinæ suæ vxoris Prægelonii rerum priuatarum iuridici comitialis, quæ ex simili casu neglecto paulo ante interierat, periculis facta cautior, me accersit, ego intellecta morbi causa, digito dolenti totique pariter manui cataplasma imposui ex crassiore cœpa sub prunis cocta, fermento, & pauca theriaca. Postera die iussi vt manum totã demergeret in aquã calẽtem, ad venenum foras eliciendũ, mox multiplici scarificatu, sed supficiario, cutem in ambitu diuisi, diuisionibus hirudines apposui, suctu detracto sufficienter sanguine, theriacam in aqua vitæ dissolutam admoui. Sequenti die detumuerat manus doloris plane expers; paucisque post diebus plane conualuit. Hunc piscem dissectum, suoque vulneri impositum remedio esse scribit Dioscorides. *Pareus libro vigesimo cap. trigesimoprimo, de venenis.*

OBSERVATIO.

Torpedinis marinæ malignitas.

TOrpedo, Græcis olim Νάρκη dicta, vtroque vocabulo re ipsa piscis naturam explicante, quod sua frigiditate torporem manibus inducat. *Bellonius de Aquatil.*

Tremulam in littore Britonum relabens æstus quum in sicco reliquisset, & adolescens, vt eam palpitatione tentantem abitum sisteret, pedibus inuasisset, ipso in vestigio totus tremuit. *Scaliger exercitat. 2.18.8. ad subtilitat. Cardani.*

Torpedo tangentem, vtcunq; celeriter manum retrahat. stupefacit, adeo vt vnus de sociis nostris, qui extremo digito punctim tantum attigerat, vix intra dimidium annum lotionibus & vnguentis calidis brachio sensum restituerit. *Albertus* citante *Gesnero hist. Animal. lib.4. de torpedine.*

OBSERVATIO.

Scorpionis & scorpanæ marinorum ictus virulentia & curatio.

EGo pluries piscaui, & cum inuenirem & tetigi manu ita quod punxit me in minimo digito. Signum eius quod accidit mihi ex sua punctura, quoniam in primis sensi modicum doloris, & non cessauit dolor paulatim augmentari, donec peruenit & ascendit ad brachium, & sic vsque ad spatulam, & sic vigoratus est super me dolor, & sumsi tyriacam alfaroc, & non fuit mihi manifestum iuuamentum eius, donec acceptis furfuribus tritici & distemperatis cũ aqua calida loco superposui, & hoc pluries reuocato, cessauit dolor, & remansit perditio motus digiti puncti longo tempore. Et mihi retulerunt piscatores quod impossibile est manum vel digitum ex sui punctione arescere, & non est dubium apud me, quoniam cauterizato puncti super cætera valet mihi iuuamento vel ablutione, & hoc bene sciunt piscatores, & præseruant se ab eo. *Alsaharauius practic. tract.30. sect.2. cap.21.*

Asserimus piscem (scorpium) πληκτικὸν esse, quod indicat *Plinius lib.32. cap.11.* cum scribit: sic & scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non possit, nisi cauda arripiatur, vel duobus tantum digitis medium corpus apprehendatur. Ob id accidit plerunque, vt piscatores nostri à scorpionibus pungantur, & expunctæ partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerũ ab hoc pisce misere ictum, dum eum in sinu recondere vellet, curaui nullo dissecto & imposito cum eiusdẽ scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentisco contuso. Quod ideo commemorare volui, vt scorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera esse, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio nullum fere venenatum est animal, quod veneni sui antipharmacum in se non contineat. Cum enim partes diuersæ sint, diuerso quoque temperamento inter se aduersari necesse est. Deinde duplex antipharmaci genus esse comperio. Antipathiam (sympathiam) & similitudinem substantiæ: vt hepar venenatorum animalium vulneri impositum similitudine substantiæ venenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes vero impositæ idem præstãt per antipathiam, vt viperarum caro morsui viperarum medetur. Terrenus scorpius totus, ictibus suis remedio est. Sic nullus marini draconis, aranei ac scorpionis morsibus medetur, si crudus atque dissectus admoueatur, autore Dioscoride. Quod, vt dixi experti sumus. *Gesnerus lib.4. de scorpio & scorpana ex Rondeletio.*

Memini piscatores maritimos, si quis à scorpione

pisce sit punctus in digitis pedum aut manuum, subligaculo fortiter stringere partem, ac eo modo à cõuulsione homines liberare. Hoc modo curatus fuit sororius meus Iacobus Teylingius, cum in littore maris ageret, & digitum spina ex improuiso læsisset. *Forestus scholio ad obser. 119. lib. 10.*

DE FLVVIATILIBVS *piscibus.*

OBSERVATIO.

Barbi & Lucii piscium ouorum esus, ad cholericam paßionem, & alia periculosa symtomata malicia.

CVm de ouis Barbuli piscis cocti duos tantum bolos comedissem, experiũdi gratia, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepi. demum sub horã cœnæ plurimam in ore ventriculi sensi inflationem, quam vt dissoluerem, anisum sumsi, sed frustra. Post horam facies mea apparuit tanquam in syncope, ita vt astantes & admirari, & de mea salute timere inciperent. Ego interim magnam non solum in stomacho & vẽtre, sed omnibus membris externis alterationem & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaq; carnis parte sentiebam. Tum superuenit passio cholerica, donec supra infraque simul pluries oua purgarẽtur, magna cũ anxietate & virium prostratione, & maximo vitæ periculo. *Ant. Gazius recensente Gesnero hist. aquatil. p. 154.*

Barbuli oua, præsertim Maio mense, pernitiosa habentur. *Platina.*

Oua venenata esse vulgo dicuntur, quod vim turbandæ alui & ventriculi subuertendi habeant. Hoc ideo fit, quia bilem mouẽt & excitant: iis enim qui affatim oua ista deuorarunt, & vomitu & alui deiectione, & magno oris ventriculi morsu & molestia corpus vacuantur. Hanc vim ouis istis inesse nõnulli existimant eo maxime tempore, quo salicum (quę ad fluuiorum ripas sunt) floribus in aquam decidentibus vescantur. Sed cum eadem neq; salicum floribus, nec aliis ipsorum Barborum partibus, quæ ex iisdem aluntur, insit, id idiosyncrasiæ potius tribuerim, quam manifestæ cuipiam qualitati. *Rondeletius in hist. piscium.*

Ego etiam quosdam his ouis degustatis similiter fere affectos noui: Et quendam intra duas horas, ab eis assumtis supra infraq; magna cum anxietate vehementer inanitum: quamobrem oua, cum piscis exenteratur, statim eximi debent, nec vna cum pisce coqui. *Gesner. hist. aquatil. p. 145.*

Oua, mense Maii si edantur, afferunt tormina & bilis vomitum: existimatur id contingere, quod eo tempore floribus populi alãtur, aluum etiam vehementer irritat, vt aliquando, non nisi magno negotio sisti possit. *Cardanus de sanit. tuend. lib. 3. c. 69.*

Quidam ex ouis Lucii quoque similiter cholericam passionem excitari aiunt. Etenim oua luciorũ piscatores circa Argentinam tanquam medicata abiiciunt: videntur enim æque noxia vt Barbi oua, similiterque cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant. *Gesnerus in histor. Aquatil. de Barbo & Lucio piscib.*

DE SERPENTIBVS.

OBSERVATIO.

Serpentum quorundam perneciβimum venenum.

MEmini me in historiis legisse quod Dux quidã cũ Romanis bello nauali dimicaturus, animaduertens se militari manu imparẽ (Carthaginensis hic fuisse traditur) ollas multas impleuit serpentibus, qui confestim interimere solent, cum itaque testas opertas omnes repente in hostes iaculatus fuisset, nec illi, quid inclusum foret, suspicarentur, atq; ideo sibi non cauerent, (non enim consuetum fuerat eiusmodi tela mitti) breui tempore quamplurimi serpentibus icti cecidere. His artibus vir iste, tanquam alter serpens & ipse foret in bello vsus, multoties hostium manus effugit. *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 5.*

OBSERVATIO.

Sanguis serpentini malefica vis.

EX sanguine serpentino etiamnũ venenati affectus seu vlcera producuntur. Veluti si quis serpentem conscindens sanguine crura conspergat, cuius occasione affectus diuturni oboriuntur. Qui vesicas rubras excitant, & subinde circumsitas partes ad ossa vsque depascendo continue magis magisq; exedunt, id quod mihi tertium animaduertenti obseruare datum est.

Primum in militis vxore, quæ æstate discalceata incedens forte eundo sanguinem serpentinum pedibus, fissuris & rimis alias scatentibus calcauit, per quas sanguis subiens difficilimum hunc affectum excitauit. Visum hoc Haganoæ in Alsatia.

Alia quædam, scabiosis manibus serpentem cõpræhendens, graue periculum incurrit, vi veneni sursum in corpus penetrante, & sinistram mammam supra dimidiam partem absumente: quinetiam bonam partem totius brachii depascente, quod faciem rubrarum lichenum ementiebatur. Siquidem per imprudentiam serpentem in gramine dissecans affectum sesquennalem inde contraxit. Cui ego subsequentibus medicamentis remediatus sum.

Tertia historia. Iuuenis rusticus in Dachswangen Brisgoiæ, quum flumen piscandi gratia ingressus fuisset, serpentem obuium adnatantem conspiciens eundem gladio dissecuit. Cui serpentinus sanguis nudos pedes inficiens, eundem graui periculo affecit, carnem crurum omnem adusque genua absumens. Tribus his huiusmodi auxilio succurri. Primũ aqua exstillata origani florũ vlcera prolui & expurgaui, quibus deinde hunc puluerem inspersi, qui recipit herbæ Cancri 12. 13. & 14. Iunii collectæ & florentis vncias tres, pulueris talpæ incineratæ vncias ij. exuuii anguiũ numero quatuor: omnibus in puluerem detritis, & vlceribus inspersis, tantisper donec consanescat vtitor. *Barthol. Karrichterus pract. lib. 2. cap. 7.*

Ab ipso statim initio, cum hæc regio (Heluetiæ) primum purgari cœpisset, fœdus in ea serpẽs & horribilis Draco repertus est supra pagum Wiler. Is pecudes simul & homines ita ꝓfligabat, vt pagus Ödwiler diceretur, quasi villa deserta. Ibi quidam ex indige-

indigenis, nomine Winckelriedt, cum ob homicidium exulare coactus esset, pollicebatur, si bona cũ gratia in pristinam sedem reciperetur, se serpentem illum interfecturum. Id ei magna cum lætitia concedebatur. Sed cum Dracone debellato, illico brachium, quo cruentum baculum tenebat, hilaris attollens, de victoria sibi ac popularibus gratularetur draconis sanguis ei in corpus destillans, præsentem ei mortem attulit. *Stumfius in Cronicis.*

Observatio.

Serpentes interficientes hasta, aut aliter mortui.

Est venenorum genus, quod tactu vulnerando perimit, vt sunt omnia armorum genera, aliter aliterque venenata, quæ solutionem extrinsecus faciunt, cum manifesta, tum occulta vi, vt recitat Auicenna de milite, qui ex lanceæ contactu, qua serpẽtem occiderat, mortem obiit, cuius primum manus deinde vniuersum corpus emortuum est. Quod quidem an latente ac propria quadam virtute, an euidenti causa factum sit, cum veneni sit proprium, altero ex his duobus modis nocere: manifestissimũ est, venenatam vim per poros ad interiores meatus & venas arteriasque, & tendines penetrare: per quas quidem, ceu per quosdam riuulos, ad nobiliora mẽbra defertur, aliud post aliud inficiendo, ab eaque parte sumto initio, quæ primo contactu læsa est donec ad ipsum cor, vti ad membrorum omnium nobilissimum peruenerit. Cuius quidem rei causa arteriæ sunt, vtpote quæ sua dilatatione semper attrahant quicquid eis offeratur. *Alfonsus Ferreus lib. 1. de Sclopet. vlnerib. cap.* 4.

Vir Anconitanus robustus, & fortis, quum vineam putaret serpentem offendit, non nisi immensæ longitudinis & necessitudinis, quem cum interficere tentaret, serpens illũ inuadere conabatur, at ille lignis tum lapidibus, ac gladio munitus eum interfecit, à quo interfecto illico de capitis dolore queri cæpit, febricitauit, demũ indies omnia grauiora facta sunt, & die vndecimo obiit. *Lusitanus Cent.* 1. *curat.* 62.

Credere par est, huic feræ tabificam vim inesse, qua ex interuallo infectus hic vir fuit, ac cõsequenter mors illum consecuta: viderunt quoque alios fide digni viri, qui quum serpentes interfecerũt prope obitum peruenerunt, at antidotis adiuti eualerunt, non tamen sine chronico, & graui morbo totum corpus occupãte: sed præcipue brachium illius manus, qua interemtæ feræ fuere: *Idem, in scholio ad eundem locum.*

Tactu alius serpens eneca, de quo agens *Auicenna lib.* 4. *fen.* 6. narrat, quod is à milite quodam hasta infixus, virulentam vim per hastam transmisit ad manum quam primum infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad huiusce rei comprobationem illud sane compertum habeo, quod in agro Tridentino euenisse scio. Nempe cum rusticus quidam suis esset in vinetis, paruum quendam collem sæpius ascendebat, vt ibi vuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum & horrendum vidit serpentem, cuius capiti superne hastam satis longam infixit: at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumuolutam, pro viribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maxime deterritus vociferans, viatores, & circumstantes colonos ad se ire rogabat. Quam vociferationem audientes, qui non longe aberant, rustici eo cursu velociter contenderunt, & ipsum fere semimortuũ inuenerunt. Cognita tamẽ ex occiso serpẽte sui infortunii causa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad vitam reuocarunt. Veruntamen duobus annis postea is vniuersi fere corporis stupore in lecto semper decũbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo perniciosum animal hasta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cum videamus (vt etiam literis mandauit *Galen. libr.* 6. *de locis affectis*) torpedinem marinam derepente piscatoris manum obstupefacere, ac torpidam reddere, vbi primum is tridente eam tetigerit. Id quod similiter efficit, transmissa per funem retis qualitate, dum trahitur in littus. Proinde id experientia docti piscatores, si dum retia trahunt, manus torpescere tremereque præsentiant, certo torpedinem captam sciũt, etsi longo admodum fune trahatur. Vnde illud perspicuum est, quod si huiusce piscis qualitates per tridentis hastam, & retis quam longissimum funem transmissæ ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eo magis idipsum fieri poterit, si animalia ipsa, aut nuda manu, aut alia corporis parte tangantur. Idcirco manifeste constat, nullum esse brachium tam validum & robustum, quod torpedinem, adhuc viuentem, diutius sustinere possit. *Matthiolus comment. ad lib.* 6. *præfat. Diosc.*

Quod si accidat, vt quis tangat eum (Basiliscum) virga, ille qui tetigit moritur, idque mediante virga: Tetigit aliquando eum miles quidam cum lancea sua: quare mortuus est miles, & animal eius, & tetigit ipse labiũ equi, quare mortuus est equus & miles. *Auicenna.*

Creditum quondam basiliscum, ex equo occiso hasta, & per eum subeunte vi, non equitem modo, sed equum quoque absumtum. Atque huic tali, monstro (sæpe enim enectum concupiuere Reges videre) mustelarum virus exitio est: adeo naturæ nihil placuit esse sine pari. Iniiciunt ea cauernis facile cognitis, sola tabe necant illæ simul odore moriunturque & naturæ pugna conficitur. *Plinius lib.* 8. *cap.* 21.

In Lombardia & agro Ferrariensi serpentum magna copia est. Haud procul Dertona, Palauicinum quendam, qui esset in venatione, & Hispanica Lancea serpentem interfecisset, eum eiusque equum morte deletos audiui è fortissimo equite Antonio Lazaro, qui sub patruo meo Bonifacio stipendium faciebat. *Scaliger exercitat.* 200. *ad subtilitat. Cardani.*

Sunt quædam venena adeo efficacia, vt per cutem integram ad cor peruenerit & hominem interimat, veluti saliua aspidis, ptyadis, & canis rabiosi, quæ vt idonei authores præscribunt, non minus nocere per tactum, quam per morsum possunt: Audiuimus duos interiisse memoria nostra, quod dum ingentes serpentes hasta illiderent, expressum virus ad manus vsque peruenerint, vnde per integram cutem permeauit ad viscera.

Nouimus etiã Iacobum Riconium, huic ingenti angue venabulo transuerberata virus expressum manum

manum attigit, quæ vna cum toto brachio paulo post intumuit cum dolore intolerabili, processu tẽporis cutis tota detracta est, sed tandẽ & idoneis remediis à Iuliano patre meo adhibitis, conualuit. *Vidius med. part. sect. 2. lib. 2. cap. 13.*

Observatio.

Brachii, ex serpentis morsu, putrefactio.

PErmulti negant reperiri venena humida, id est, quæ humiditatis efficacia enecent: quod in humidorum specie, quæ ad quartum vsque gradum perueniant non reperiuntur. Stat tamen contra exemplum eius qui noctu dormiens, morsus est à serpente, quemadmodum *Gilbertus Anglicus* narrat: moriens enim, cum ei brachium seruus, dominum à somno excitaturus, traheret, caro omnis putrilagine consumta corruit, moxque & ossa corruerunt omni carne exuta. Quod contingere non potuit, nisi ab excessu humiditatis venenatæ, quæ in serpentis dentibus & saliua latebat. Itaq; adnotatum ab Hippocr. legimus, anni tempestate pluuiosa, humida & australi contigisse, vt venenatæ & putrefacientis humiditatis maligna vi brachiorum & crurum carnes putridæ per frusta corruerent, ossaque nuda manerent: imo & ipsa ossa plerisque putrescerent, & deciderent: nec certe lues venerea, alia quam humiditatis sceptica & putrefaciente vi necat: cuius efficacia ossium soliditas liquescit, nedum carnes putrilagine tentatæ & arrosæ diffluunt. *Paræus lib. 20. cap. 5. de venenis.*

Observatio.

Alia morsus colubri curatio.

COlubri morsus virulentam malignitatem, eiusque malignitatis remedia fideli historia visum est subiicere. Dum Rex Carolus nonus apud Molinios ageret, D. Le Feure Regius medicus & ego vocati fuimus, vt curaremus coquũ dominæ à Castroperseo. Hic cum lupulum in sepibus legeret, ictus manuum à latente colubro, ipsa statim ori admota, vulnus, male callidus, suxit, saniei expressione dolorem, vt putabat, leuaturus. Sed extemplo sic ei lingua intumuit, vt quæ sentiret proloqui non posset, brachium præterea totum ad scapulam vsque similiter in altum tumorem sublatum, tam acres ei dolorum cruciatus mouit, vt me præsente bis syncope præhensus corruerit, facie flauescẽte & liuida, mortuo similis, ac quamuis de salute desperarem, penitus tamen desertum hominem nõ passus, laui illi os theriaca in vino albo dissoluta, eademque addita aqua vitæ potionaui. Tandem brachium multiplici & profundo scarificatu aperui, qua maxime parte morsus inflictus esset, sanguinem, qui totus serosus seu saniosus erat, fluere copiosius permisi plagas theriaca & mithridato in aqua vitæ dissolutis laui, ægrũ deinde in lecto calidissime statui, sudore procurato, & vigiliis iugibus imperatis, ne somnus veneni ad viscera faceret euocationem. Hac arte tantum profeci, vt postera die symtomatum omnium malignorum esset expers. Itaque id vnum ad perfectam sanitatem restare putaui, vt vulnus diu apertũ teneretur, & theriaca ablueretur. nec me fefellit opinio, paucis enim post diebus omnino conualuit. *Idem lib. 20. cap. 23. de venenis.*

Rusticus quidam à serpente demorsus, mox intumescente pede sensit paulatim veneni vim ad cor accedere: edoctus est à quãdam anu pedem sub terra sepeliret, vulneri admota gallina in duas partes dissecta, gallinæ vero ranam apponeret, q̃ sanguinẽ ex gallina exsugens, venenum tandem quoque attraheret. Cum igitur integra nocte pede sub terra sepulto mansisset, nihil autem alleuaretur, imo malũ intenderetur, tandem ex consilio nobilis cuiusdam matronæ theriacam ex cereuisia melle admixto bibit, indeque aliquot horis continuo euomens dolore superiorum corporis partium liberatus est, pedibus nihilominus tumidis permanentibus. Quem tumorem, à quodam admonitus, potu lactis capræ nigrę quantitate testæ vnius oui depulit, pede interim etiam in s. q. eiusdem lactis demerso: vnde effluxit materia fœtida, glutinosa, mucosa. Cum autem progressu temporis fortuito in fluuio solis calore tepescente, pedes lauaret, atque in ripa sedens pedibus in fluuium demissis obdormiuisset (nesciebat quot horis ita mãsisset) expergefactus videt flumen prope se hinc inde late fœculentum, fœtidum, conspucatumque, ex eoq; tempore semper optime valuit.

Alia puella à serpente demorsa, caseum recentem ex lacte capræ albæ paratum morsui imposuit, pedemque affuso eiusdem capræ lacte defendit, sanitatique restituta est. *Ex cuiusdam epistola ad Gesnerũ.*

Vidi in villa paterni, in mutello virum morsum à serpente, in crure suo, & ipse ignorabat qualis fuisset serpens: sed crus eius tumuit valde, sicut crus elephantiosi, & in eo intensissimum & intolerabilem percipiebat calorem: & tamen crus non erat factum citrinum, & neque rubicundum, imo parum mutatum erat à calore naturali. Et ipse quidem ad extinguendum caliditatem sui cruris nullum inuenerat adiutorium, tandem a seipso doctus, posuit crus suum totum in quodam vase oblongo aqua frigida plenum, & aqua quidem adeo ab ipso calefiebat, vt fere bis in horã cogeretur ad innouationem aquæ. Et cum ista dispositione permansit ad plures, & finaliter doctus epithimauit crus cum succo herbæ dictæ quibusdam Ananase, à quibusdam caprago, & à quibusdam lactuca capracia, sanus factus est *Nicolaus Florentinus serm. 4. tract. 4. cap. 18.*

Observatio.

Lignorum ex cauernis serpentum virus.

MORTVVS quidam fertur, cum balneasset in aqua calefacta ex lignis excisis ex cauernis serpentum. *Ponzettus referente Gesnero libro quinto, De serpent.*

Observatio.

Acontiæ seu iaculi serpentis, vis malefica.

EST qui referat inter recentiores non obscurus author, quod cum pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris vmbra æstate media quietem somnumque caperet, cuius socii non procul oues pascebant, ab Acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, vt illico periit. At socii audito percussionis sonitu, viso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi aufugerũt. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, vt quidam mihi

mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ, & Siciliæ locis, vbi ipsum incolæ a sagitta Saettone vernaculo nomine appellant. *Matthiolus comment. ad libr. 6. cap. 48. Dioscoridis.*

OBSERVATIO.

Acontiæ seu iaculi Germanorum historia alia.

AContiam Germanis ignotum *Ge. Agricola* putauit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à veteribus esse scriptum non noui: historiam saltem siue eiusdem, siue alterius serpentis similiter se vibrantis, recitabo, quoniam & apud nos contigit, & hominem à serpente afflictum ego ipse vidi: Riuus est satis magnus in agro Tigurino, Glatt nomine, & denominatus ab eo pagus Glattfelden. iuxta hunc tum riuum, tum pagum, ante paucos annos, serpens quidem baculi crassitudine, & trium aut amplius pedum longitudine, in rusticum frondes illic colligentem insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus conuoluto: quod ille cernens sacco, quem in vsum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem prosiliit spacio circiter XVI. pedū, non tamen attigit rusticum. Deinde cum sacci accipiendi causa rediret, serpens denuo in eum prosiliēs brachium eius sinistrum totum spiris suis implicauit (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto) idque eo imprimendo non satis memini an nudum, indusio tectum fuisse puto) adeo arcte cōstrinxit, vt vestigia spirarum imprimeret. non tamen momordit. Nam rusticus statim altera manu capite comprehensum abstraxit reiecitus. Brachiū vero paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per chirurgum pulosce restitutus est, quotannis in eo brachio bis venam incidere iussus. Fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audiui, & plurimas brachii cicatrices vidi. Serpentem carbonario, quem pictum ostendebam, similem fuisse aiebat. Idem mihi retulit serpentes illic circa Glattum fluuium esse cum diademate flauo & aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces vorare, præsertim sub lapidibus latentes, vt gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, vt fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere.

In Vngaria (vt narrauit mihi Ioannes Vitus Vngarus, iuuenis pereruditus) reperiuntur serpentes breues, duorum palmorum longitudine tantum, nulla cauda vulgo decurtatos vocant: ęquali per totum corpus crassitudine. Hos in hominem eminus etiam iaculi instar insilire aiunt. *Gesnerus hist. animal. lib. 4. de Aq. pag. 528.*

OBSERVATIO.

Viperarum morsu mortui, & eorundem symtomata.

AVlico cuidam à vipera mordicus arrepto contigisse obseruatum est, vt corporis totius color in porraceum denunciaretur. *Cœlius antiq. lect. lib. 6. cap. 13.*

Vidimus quendam ab echidna, id est, marussio ictum, qui trium horarum spacio ab ictu vitam cum morte commutauit, & totus maculis affectus est luteis violaceis, nigris. *Brasauola com. ad aph. 62. li. 4. Hip.*

Narrat *Amatus Lusitan.* historiam de quodam iuuene, qui visa vipera, cum socio cōtendebat se eam manu absque offensa vlla capturum. Cum autem alter decideret, resq; ad sponsiones deuenisset, porrexit ille manum, vt eam caperet, sed ipsam plus iusto audax & truculenta, rabido & venenoso furore percita, eleuato collo, illum in manus digito momordit, qui cum sic commorsus doleret, citissime ori digitum admouit, forte vt sanguinem, dentibus compresso digito sugeret, non vero vt mortem sibi asciseret: breui autem infelix hic sua culpa mortuus fuit, neq; medica auxilia illum quicquam iuuerūt; euasisset tamen, ni serpentis venenum ori admouisset. *Ges. hist. A. lib 5. de serpent. pag. 80. facie auersa ex Lusit. cent.*

OBSERVATIO.

A viperarum morsibus aut sumto eorundem veneno, percuratorum historiæ.

INprimis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab iis enim præsentaneum præsidium expectatur. Id quod in viperarum scorpionum ictibus item aspidum quoque (quod propter imminens subitaneæ mortis periculum magis incredibile est) expertus sum. Etenim quum Alexandriæ essem, rusticus quidam non longe ab vrbe, in vno manus digitorum ictus, eius radicem apud palmam validissimo vinculo ligauit, accurrensq; ad vrbem ad familiarem sibi medicum totum digitum ab ipsa articuli iunctura, ad palmam abscindendum prębuit, sperans inde nihil se mali passurum. Neq; frustratus est sua spe: quippe nihil aliud faciens saluus euasit.

Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamēto, rescisso prius digito à periculo liberatus est.

Vidi præterea rusticum, cuius totum digitum vipera momorderat, qui falce, quod tum forte habebat, (erat enim vinitor) ab vltimo articulo ictā partem resecans deinde inducta, vsitatis pharmacis, in digito cicatrice, nullo sumto medicamine sanatus est. *Gal. lib. 3. cap. 7. de locis affect.*

Cum Rex Carolus nonus Monspessuli esset, ac in Fargii pharmacopolæ officinam viperam vnam tractarem, ipse extremum indicem, qua inter vnguem carnemq; hiat, morsu mihi præhendit: vnde statim subortus est acer dolor tū partis exquisitissimo sensu præditæ veneni efferi occasione: è vestigio digitū supra vulnus arctissime constrinxi, vt sanguinem, venenumque, ne se latius in corpus diffunderet, exprimerem. Theriacam antiquam in aqua vitę dissolui, ex qua intinctum imbutumque bombacem vulneri imposui, atq; intra paucos dies hoc vno remedio plane conualui. Licet vti & mithridatio loco theriacæ, ac plerisque aliis ex alto subacri suo calore attrahentibus, vt scilla sub cinerib. cocta, alliis, porrisque tritis & impositis, hordei farina cum aceto, melle & stercore caprino subacta, impositaque cataplasmatis instar. Quibusdam satis est extemplo lauisse & fouisse plagam aceto, sale, & pauco melle. *Pareus lib. 20. cap. 16.*

Constat Rusticos quosdam, dum forte secarent herbas demorsos fuisse à vipera, ac repente inflatos, apposita autem tormentilla vocata herba supra locum, statim liberatos fuisse. *Fracastorius De contagiosis morb. libro 3. cap. 2.*

Puella

Puella quædam cum carnem, cui venenum viperæ occisæ exemtum mixtum erat, forte gustasset, in opisthotomum aliaque grauissima symptomata incidit. Sed mox vinum copiose ei propinatum est, & liberata puella. *Gesner. hist. animal. lib. 5. de vipera, ex relatione Gerardi Bauman.*

Aqua de Antidoto mea magna parata, tanta virtute pollet (quod millies expertus sum) vt quatuor drachmarum pondere pota, vel per se, vel cum pari odorati vini quantitate, vel stillatitiæ cuius vis aquæ ad cordis robur facientis, vbi quis ictus vel demorsus à quocunque venenato animali in tanto mortis discrimine versaretur, vt vocem, visum, ac reliquos fere sensus amisisset, ægrũ, ingẽti adstantiũ admiratione, à lõgo veluti somno excitet. Quin & vomitione plerunq; plurimã infectorum humorũ copiam exhaurit, cuius rei exẽplo, (p̃ter alia innumera) quõdam mihi fuit præfecti oppidi Vipaci vxor, quam à vipera in dextra manu demorsam & iam iam de naulo rationem cum charonte inituram, hæc aqua in vitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulo post contigit cuidam ministræ sclauæ, ab alia non dissimili vipera in manu demorsæ. *Matthiolus Comment. ad præfat. lib. 6. Diosc* quo loco & Antid. mag. & aquam ex ea præparat. docet.

Puella rustica, nata annos tredecim, cum vna cũ matre in agrum discalceata absque calapodiis exiret, & messoribus, vigente æstate, cibum ferret, incauta in medio itineris à vipera in pede dextro morsa fuit. Mater vero puellam sic punctam & afflictam animaduertens, in oppidum, quam citissime fieri potuit, retrahere se accelerat: vtcunque tamen properans, medicamentum pro salute filię machinatur, & ecce thymelæam fruticem offendit, ad quam cõfugit, & ex ea corrigias parat, quibus crus affectum parte alta prope genu ad poplitem ligauit, optimo sane consilio: ne vis veneni altam corporis subiret partem. Interpositis igitur tribus horis à punctura puellam sic affectam ad me deferunt: erat enim tũ temporis iã tibia multis & variis maculis liuidis & rubris variegata, adeo vt femur quoque ascenderãt; bilem, vt mater retulit, euomuerat, sed tunc præsens in quosdam totius corporis tremores, cum vertigine & animi defectu incidit, quapropter cunctantius locum affectum animaduertens, in pedis parte alta, tarso, siue pedis raseta, duo nigerrima signa deprælıendo, ex quibus iudico, morsum illum à masculo vipera illatum esse, quum duos tantum caninos vipera masculus habeat dentes, fœmina vero quatuor. nec tantum periculi adfert masculi morsus, quãtum fœminæ, præsertim si post cibum morsus fuerit homo, veluti huic contigit puellæ. Nullo igitur interposito medio, per chirurgum præsentem locum punctum vulnusculis profundioribus per ambitum scarificare iubeo, & cucurbitulas multa ignitas flãmã admouere, quibus sanguis ater & virulentus latitans abunde fuit extractus: sed & vniuersam tibiam leuioribus vulnusculis scarificari quoque iussi, sanguinemq; tamdiu ex illis fluere, quoad sua sponte cohibitus fuit. Tunc vero ex alliis ac acribus cœpis optime pistis theriaca adiecta confectum emplastrum loco demorso admouere curaui; in potuque illi theriaces drachmas tres, meracioris vini vnciis quinque dissolutas, propinauimus: post hæc vero, quatuor interpositis horis, panatellam alliis concinnatam in victu obtulimus, à somnoque abstineret quantum possibile esset, monuimus. Sequenti vero die, puellam quoque tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen, cœperant enim iam fumi venenosi cor petentes minui, ad infimasque partes retrahi, tunc, ieiuno stomacho, succi foliorum fraxini vncias quatuor in potu dedimus. Est enim medicamentum hoc omnia antidota in hoc casu excedens, vt latius commentar. nostris ad Dioscorid. in lucem editis diximus. Emplastrum porro dictum è nouo paratum, iterum loco per tres sequentes admotum fuit dies, in quibus quoque & aliis sequentibus prædictum fraxini succum ebibit, iam enim puella melius habebat, & à tremoribus & animi anxietate fere leuata erat, sed ex vulneribus profundioribus, loco demorso, adhibitis, oleosa quædam sanies fluebat, imo vulnera ipsa denigrata quodammodo apparebant. Elapsis igitur, quatuor primis diebus plagæ, caprarum fimus cum baccarum lauri ac euphorbii puluere vino mixtus ac calidus in splenio siue plagula apponebatur, cum quo sanies illa, iam æruginosa facta, optime exibat, & eo per quatuor alios sequentes dies vsa fuit, postea hoc vnguentum parare feci, quod habet.

Recip. pulueris aristolochiæ longæ vncias duas, brioniæ, hastulæ regiæ, id est, asphodeli ana vnciam vnam, galbani, myrrhæ ana vnciam semis, ol. laurini cum cera q. s. fiat vnguẽtum, & in splenio, hoc est, panniculo lineo, forcipibus multum inciso, loco morso bis in die applicetur: quo remedio per mensem fere integrum vsa fuit, quum vulnera ita longo tempore aperta sint, opus est, tandem vnguento basilicone, ad cicatricem vulnera redacta sunt, & ipsa puella integræ sanitati restituta.

Cæterum Norcheriæ octo miliaribus à Fulgineo ciuitate, Gentilis illius magni Auicennæ interpretis patria, saluberrimus fons est, aqua frigidissima plenus, in qua si vipera, aut serpentibus demorsi demergantur, ac per horam ibi manserint, sani & liberi euadunt, quod euenire forsan contingit, quia gelidæ frigiditas veneni viperini caliditatem infringit & obtundit ac hebetat. *Lusitanus curat. & cent. 1. curat. medicinal. suarum.*

Pleraq; viperarum morsuum accidentia, in pharmacopola quodam, qui forte ab vna viperarum læsus erat, videre licuit. Nam cum è plaga vix duæ sanguinis guttulæ (magnitudine enim vix caput acus referebat) effluxissent, per integram fere horam nihil incommodi percepit, qua elapsa prope, digitus non tantum cum vehementissimo dolore intumescebat, sed tota manus etiam citissime, & nulla fere mora interposita, & inflatio tantum processerat, vt nisi ex consilio medici, qui tum vocatus fuerat, remediaque idonea adhibuerat supra brachii iuncturam compressa fuisset atque impedita, breuissimo temporis spatio totum corpus occupasset. Nihilominus tamen deinceps, sex horis elapsis, vomitus amaræ bilis, & totius corporis refrigeratio, manibus & brachiis exceptis, cum expiratione, quæ tamen non ita diu durauerat, quod mature occurreretur, secuta sunt, quod hoc magis admiratione dignum fuit, quod clima nostrũ frigidum, & hiems præterea esset. *Greuinus lib. 1. de venenis cap. 10.*

Rige-

Viperam eam intelligimus, quam Turonenses & Cenomanni Aspic. nominant. Sed & in Aruerna inueniri testes habemus. Nam cum apud fratrum Minimorum Monasterium ab Episcopo Claremontano D. Gulielmo du Prat apud Beauregard extructũ, essemus, Renatus des Pret, Episcopi familiæ pharmacopæus, Cenomannus, Foletouete Municeps, nuda manu, vnam coram Episcopo, eiusque vniuersa familia apprehendit, colubrum esse existimans: at præmorso ab ea illius pollice totum brachium illico inflammatum fuit, cum eiusmodi symtomatibus, vt toto octiduo de eius salute perquam exigua spes relinqueretur: postea tamen sanitati restitutus est. *Bellonius obs. singular. lib. 2. c. 54.*

Bubulcus Romanus, cum fortuna, ad sepem viperam in spiras contortam offenderet, mortuam ratus, eam baculo suo in modum spiræ adacto vlterius proiecit, atque ad pecudum custodiam se contulit vbi baculo (vt solent) innitens, alteram eius cuspidem ei immisit, huic sub noctem in vtroque labio maxima imflammatio, cum febre ardentissima superueniens, mirum in modum excruciabat. Ad quẽ cum D. Cyriacus Pascionius vocatus esset, exhibito Galegæ seu Rutæ caprariæ (quæ copiose hic nascitur) succo, miraculi eum instar liberauit. *De Petr. Spehrerii obseruationibus nobil.*

Ambrosius Gallus ἀρχίατρος, in populi concione Car. IX. Rege spectante à vipera morsus, theriaca ore sumta & vulneri apposita curatus est apud Monspelienses, cum more solenni theriaca componeretur. *Bodinus lib. 3. pag. 316. Theatri Naturæ.*

Observatio.

Toxicum Parthorum & Scytharum ex viperis & sanguine humano.

PRoprium Parthorum & Scytharum toxicum, quo sagittarum aciem inungebāt, humano sanguine & viperina sanie constabat, irremediabile scelus, quod mortem leui tactu, ea qua sagittæ celeritate accelerat. quod Poetæ ideo finxerunt ex lerneæ hydræ ab Herculis sagitta occisæ cruore enatum, vnde & toxicum appellarunt. Quod Scythicum etiam ideo dicitur, quoniam vt Aristoteles refert, Scythæ viperas iam enixas venantur: quas captas, dies aliquot, donec in saniem computruissent, contabescere sinebant: deinde toto vnius hominis sanguine in ollam effuso, eam exquisite coopertam, fimoque obrutam computrescere sinebant: cuius tandem supernatans sanguini ichor, vel serum, cum viperina sanie permixtum, lethale Scytharum toxicum erat. Qui hoc potarunt, his lingua labiaq; intumescunt, nec mente sibi constant, sed rabie efferati, instar luporum vociferantur. His autem passum cum oleo rosaceo potum, raporumque semen ex vino haustum, ac crebra vomitione redditum auxiliatur. Cottonea quoque mala concisa ac cum pulegio commista, eos ita iuuant, vt reliquum tamen vitæ attoniti degere cogantur. *Langius tom. 1. epistola 68. Plin. lib. 11. cap. 52. Arist. lib. de Mirab. Auscult.*

Observatio.

Scorzonis serpentis Hispanici descriptio: eiusdem ictuum symtomata, & aduersus eadem remedium, recens inuentum certum.

SCorzonera nuper in Hispania inuenta est, herba efficacissima ad ictus venenosos animalis eiusdem nominis: nam lingua Catalana Escorzo serpentis genus appellatur apud eos frequentissimum: herbę efficaciam docuit Maurus quidam, qui primus in Catalonia curauit percussos ab immani fera: radice constat simili prædicto animali: tradit autẽ Scorzonis figurã Nicolaus Monardes Hispanus palmi longitudine cum dimidio, in tenuem caudam desinentis, versus caput assidue crassioris: capite crasso quadrato, ore grãdi, lato rictu, lingua nigra, & acuta pũgente; tenuibus dentibus vt viperæ: Idcirco & dentibus ferit, & lingua pungit. color cutis cinereus, ad nigrum tendens, maculosus, fero aspectu, torpido gressu incedit, latitat cõtinue inter plantas, in segete & vineis: ictum infligit deteriorem vipera eius regionis, & magis periculosum cum ingenti dolore, inflatione & animi deliquio, vt breui sequatur mors nisi cito succurratur ea herba: aliud enim nullum repertum est virus illud delere: herba est pulchri aspectus, altitudine cubiti, paucis adnatis stolonibus rectis: in totum tragopogo similis: foliis ab radice stratis, circa latera leuiter corrosis, & in extremo fastigiatis, medio neruo ad summum vsque producto, colore subalbido: quæ autem in caule sunt, angustiora redduntur, tragopogi modo sed breuiora: in cacuminibus ramulorum luteus flos insidet, calici inclusus, & semina pappum ferentia, vt tragopogon, sed minora omnia. radix in altum descendit, carnosa, grauis, ex rotunditate in mucronem desinens: cui aliquando appendices quædam adnexæ sunt, tuberosæ, fragiles, cortice tenui, subfusco, vergente ad nigrum, subaspero, intus alba, fracta succum lacteum reddit: Sapor subdulcis, esui apta. tum radix tum folia, & cruda & cocta: seruatur radix condita cum sacchato, quæ gratissima est: oritur locis montosis, præcipue humectis, temperamento constat calido & humido in primo gradu: tanta eius vis aduersus Scorzonem, vt si eius succo tangatur torpeat confestim: Si iniiciatur in os pereat: manibus eo succo inditis contrectatur serpens prædictus sine periculo; non enim mordet, atque adeo torpescit, vt semimortuus videatur: qui fuerit ictus, si comedat de eius radice, aut succum foliorum bibat, confestim sanatur, si inflatus iam fuerit, desidet tumor: sedantur dolores, & deliquia: si præsumatur, antequam momorderit, non superueniunt praua symtomata: bibitur eius succus clarificatus vel per se, vel cum aliis roborantibus cor, aut veneno resistentibus, non solum ad Scorzonis ictum, sed & ad viperæ, aliorumque serpentiũ: datur eius aqua destillata ad febres pestilentes & malignas: prouocat enim sudorem mirifice vbi natura hunc motum tentarit; confert ad melancholias, tristitias, & deliquia: admiscetur quoque epithematibus cordi conferentibus: radices conditæ per multos dies sumtæ; & aqua prædicta obstructiones hepatis & lienis tollunt: menstruas purgationes moliuntur. Hæc *Monardes* testatur. Existimant multi hanc *apud Dioscoridem* Condrillam esse; sed magis videtur, ad Tragopogi genus reducenda. *Andreas Casalpinus.*

Observatio.

Aspidum latens & deleteria eademque minime dolorifica vis.

Aspidis virus vel ex eo exitialius est, quod mox peruadit, & penetrat, & toti corpori subito venenum diffundit, & communicat. Nam ab aspide morsis, nec vllus locus affectus, nec liuor indicat malum, vel notæ omnino aliquæ adsunt, ex quibus criminis author deprehendatur, adeo vt non pestifero ictu, sed venenati pharmaci potione sublatus esse, qui periit, existimetur: diligenter tamen considerantibus gemina quædam punctula minuta & subobscura inueniuntur, per quæ venenum fuerit dilapsum. Causam vero quod nulla vestigia tanti mali relinquantur, hanc esse tradunt rerum naturæ curiosi obseruatores, quod vis huius veneni velocissima sit nimium, vt è vestigio in ima vitali & abdita se condat, nihilque extrinsecus immoretur. Vnde cum mortis hoc genere sibi mortem Ægypti Regina consciuisset, varius de eius interitu rumor increbuit & sparsus est: quod nulla essent certa signa relicta ex quibus causa fati colligeretur. Prædictis hoc quoque addendum est, aspidis venenum hoc peculiare habere, quod cum sopore profundo, & graui in somnum delatione (ita enim Græci Caron & Cataphoram vocant) interficiat. Proinde Cleopatra Ægypti Regina; cum venenorum omnium vires in hominibus letho condemnatis experiretur; vt eo quod magis probasset, si quando sors tulisset, vteretur, inuenit quidem & didicit alia quædam venena, quæ cito interimerent: mortem per dolores inferre, quæ vero indoloria essent, velocitatem illam actionis, qua opus esset, non haberet, sed demum ad aspidis venenum peruenit, quod somnos conciliando occideret, & fratrem fratri, id est, somnum cum morte copularet, vt & ipsa voluntatem expleret, & sensu doloris priuaretur. Quamobrem cum, mortuo Antonio coniuge, viuere amplius non decreuisset: & Augustum latere vellet, in cista ficuum, clanculum abductam aspidem, vt sibi brachium morderet, prouocauit. Hac de re Plutarchi verba consultius adducere visum est, vt tanti auctoris testimoniis nostra dicta confirmentur, Cleopatra (inquit) exitialium medicamentorum omnimodas facultates congregabat, quarum singulas, vt earum vim exploraret, si absque dolore necare possint, iis qui letho damnandi coercebantur, proposuit, sed postquam eas quæ celeri morte afficerent, cōspexit, quod mortis celeritatem per dolorem inferrent, quæ vero mitiores essent, perimenda illa velocitate carerent, ad ferarum virulentarum vires experiundas se contulit, cum ipsa spectante alterum alteri exhiberetur, hoc autem singulis diebus agebat. Sed enim propemodum in omnibus solum aspidis morsum inuenit, qui sine conuulsione & gemitu grauitatem somniculosam & delationem ad dormiendum extraheret, cum molli vultus sudore, & sensuum hebetudine, qui facile scilicet dissoluerentur, & ægre ferrent, si quis expergefacere, & suscitare auderet, haud secus quam qui profundo sopore tenerentur. Scribit autem Galenus Alexandriæ hūc esse vsum, vt eorum, quos mitiore morte perire velint, pectoribus aspides applicētur, quo subito momento vita sine dolore decedat. *Anto. Ludouic. Olysip. de occult. propriet. lib. 3. cap. 7.*

Tempestate nostra vidimus in quodam de ciuitate nostra: qui dum morā traheret in ciuitate Terracinæ, fuit in digito crasso manus ab vno aspide morsicatus, delato à quodam ceretano, in platea dictæ ciuitatis, volente experiri virtutem seu gratiam diui Pauli, quam in vrbe iam susceperat à quodam alio ceretano: hinc est quod capiēdo aspidem prædictum in manibus (vt diximus) fuit in dicto digito morsicatus. Ex qua morsura infra spatiū quatuor horarum cum accidentibus sæuissimis vitam cum morte ille bonus vir commutauit: quæ accidentia fuerunt hæc. In primis statim amisit visum & loquelam cum casu palpebrarum pulchritudo faciei in liuidum colorem mutata. Cordis defectio cum tremore & sudore frigido totius corporis, membra lassa. Ad quæ accidentia matura mors intra dictum spatium sequuta fuit.

Observatio.

Aspidis morsu sucto mortuus.

Venena quædam sunt, quæ solo gustatu, quanquam non deglutiuntur, perimunt: idque præstat aspidis surdi sputum. Quo memini quosdam imprudenter infectos esse. Inter quos vidi ego rusticum in valle Anania, qui dum fœnum secaret in pratis, ferā falce per medium secuit, & cum postea capitis truncum manu cœpisset, & sociis astantibus ostenderet, vtpote qui iam feram demortuam fortasse censebat, suspensus manu truncus caput retorsit, & rustici manum sæuiens momordit. At ille credens suctu vulneri succurrere, os statim morsui admouit. Quo facto, derepente in terram cecidit, vbi illico mutus factus periit. *Matthiolus comment. ad præfat. lib. 6. Diosc.*

Cum Pompeius Rufus Romæ ædilitium munus obiret quinquatriis (vel Panathenaico festo) vt soler in Romano foro fieri circulator aliis permultis, qui eandem quam is ipse artem factitarent, circumstantibus, ad suam ipsius ostentandam sapientiam simulque ex artificio suo specimen dandum, aspidē ad brachium admouit, & ex impresso morsu malum exuxit. Cum postea non aquam quam sibi præparauerat exorbuisset, quod ea esset subducta (ex insidiis nimirum vas erat inuersum) veneno non exhausto neque absterso, secundo post die sine doloris sensu, cum sensim & pedetentim pernicie veneni illapsa, eius os & gingiuæ extabuissent, vita priuatus est. *Ælianus Gesnerus lib. 5. hist. anim. p. 32. de aspide.*

Observatio.

Arte aspides reddentur innoxiæ, tum cōtra eorundem morsus remedium certum.

Scribit *de Vigo*, visum à se Florentiæ circulatorem, qui, quo melius & pluris pharmaca sua populo venderet, aspidi mordendū digitum suum exhibuit sed quadrihorio post interiit. In quam rem luculentam historiam *apud Matthiolum* legere licet: quo loco scribit impostores illos, quo magis fucum faciant, populoque imponant, solere venari & capere viperas & longe post vernum tempus, cum scilicet lethalius venenum suum expuerint: tum ipsas insolentibus & quibus non assueuerint cibis cicurare, sicut curatura multa tandem id consequantur, vt virulentæ naturæ magnam partem exuant, nec hoc contentos cogere ipsas, vt multiplici morsu frusta carnis desigāt, vt in ea venenū, mēbranula inter dē-

tes

tes & gingiuas sita, conclusum deponant. Denique easdem compellere, vt adstringens medicamentum quod ipsi in eam rem componunt & circumferunt, remordeant, lambant & deglutiant, quod meatus obstruat, quibus diffluere consueuit: tum enim demum innoxium esse earum morsum adeo, vt ictis nihil noceant. Illis igitur eas artes esse, quibus adulterinam theriacam suam carissime populo diuendant, quasi quæ tutissimum sit aduersus virulentos ictus remedium. *Christophorus Andreas in œcoiatria* scribit, Hispaniæ insulas serpentibus, aspidibus, omnique genere ferarum virulentarum, passim differtas & fœtas esse. contra quarum morsus nunquã quicquam præsidii in theriaca animaduersum & compertum sit. At in sequenti antidoto vires multiplici experientia comprobatas, adeo certas, & insignes existere, vt illius fiducia non dubitauerit se mordendum, quantum licet effero, offerri aspidi. Capit vero id remedium folia thapsi barbati, caryophillatæ, leucoii rubri pari pondere, quæ in aceto acerrimo, & sani hominis vrina bulliant, ad partis læsę forum. Quanquam si ab ictu multum iam tempus sine remedio exactum sit, omnino satius & certius esse, si æger eius decocti vncias tres ieiunus, duabus ante pastum horis hauriat. *Pareus operum suarum libr. 20. de ven. cap. 22.*

Observatio.

Aspidum remedia alia felicia.

PVer cum ab aspide ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat ebibit & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quo fit vt terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem. *Celsus libr. 5. de remed. cap. de aspidis ictu.*

Marcus Varro dum 83. ætatis annum ageret, scripsit, vrinam commorsi ab aspide potam, singularissimum remedium esse aduersus aspidis venena. Sed illud certissimum est Ægyptiorum inuentum & experimentum, acetum, quo copiosius potetur, vtilius esse hoc in genere veneni, & narrat *Plinius libr. 23. cap. de aceto*, fuisse quendam ab aspide commorsum, vas aceto plenum gestantem, quod quamprimum deposuisset, statim incipiebat sentire ictum, vbi vero iterum vas illud recipiebat, illico omnis dolor & malum cessabat, vt intelligi possit, acetum esse singulare remedium aduersus hoc venenum. *Mercurialis lib. 2. cap. 3. de venenis.*

Observatio.

Hæmorrhoidum morsus symtomata & exemplum in Tullo.

IMpressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo,
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.
Vtque solet pariter totis se effundere signis
Corycii pressura croci: Sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
Sanguis erant lachrymæ: quæcunq; foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora redundant
Et patula nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus,
Lucr. lib. 9.

De morsu Tullo inflicto cecinit hoc modo etiam *Georg. Pictorius.*

Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis & periit.
Gesnerus lib. 5. hist. animal. Hæmorrhoo pag. 58.

Observatio.

Hirudinum virulentia.

HIrudines, remedii causa corpori adhibitæ, aliquando affixa relinquũt capita, quæ causa vulnera insanabilia facit & multos interimit, sicut Messalinum è consularibus Patriciis, cum ad genua admisisset. *Plinius lib. 35. cap. 10.*

Observatio.

Gangrena ex morsu hirudinum.

QVidam cum nataret morsus fuit ab hirudinibus: is quum vulnera neglexisset, correptus est Gangrena circa femur: corpus enim plenum erat prauis humoribus. Caro computruit & frustulatim decidit. Post corporis exquisitam purgationem, nõ aliis remediis curata est gangrena, quam agrimonia concisa, & cataplasmatis modo partibus gangrena laborantibus applicata. *A Gesnero ex eius schedis pract. Cl. V. Gasp. Wolph. communicante.*

Cuidam in aqua natanti, hirudines circa pedes adhæserunt, magnamque sanguinis quantitatem vnica vice attraxerunt. Harum vna venenata existente, totum inde crus sphacelatum est, ita vt chirurgi huius ægri curam suscipere recusarent. Helideus in consilium adhibitus, statim Eupatorium Dioscoridis, agrimoniam alias vocatam, contritum emplastri loco toti cruri imposuit, sicque ęgrum istum pristinæ sanitati restituit. Hinc patet, non contemnendis viribus plantam istam ad venenatorum animalium morsus præditam esse. *De Cl. V. Laur. Scholzii transmissis obseruat.*

Observatio.

Scorpionis venenum cuiusmodi.

A Phalangii ictu totum corpus affici videtur, exiguo veneno per minimum foramen iniecto. Sed longe maiori admiratione dignus est Scorpionis ictus, qui breui admodum tempore grauissima infert accidentia: quippe cum sese implicat, aut perquam exiguum est id quod iniicitur, aut nihil omnino, nullo apparẽte foramine in ipsius aculeo. Atqui fieri non potest, quum primum quis perinde, quasi ab acu punctus est, vt vniuersum corpus veluti grãdine percuti videatur, animi simul defectione accedente. Nam rationi magis consentaneum est, vt vel à spiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, hæc eueniant accidentia. *Galen. lib. 6. de locis affectis.*

Nos meminimus quendam Campegium Bononiensem, scorpionis ictu, maculis nigris totum conspersum, expellente natura vna cum mala veneni qualitate nigram bilem, qua illius corpus affluebat, quod in multis aliis, à scorpionibus ictis, nunquam obseruauimus. *Marcell. Donat. hist. medic. mirabil. libro primo cap. 9.*

OBSERVATIO.

Scorpiones aliquando in cerebro gigni & interficere.

CVidam Italo ex frequenti odoratu Basilicę herbæ, natus est Scorpio in cerebro, qui vehementes dolores & longos, mortem denique attulit. *Hollerius.*

Puellam quandam in Gallia aiunt, cum sæpe & multum odorata esset basilicam herbam (minorem puto *Gesn.*) incidisse tandem in capitis dolorem incurabilem: & cum à morte dissecaretur eius caput, inuentos fuisse scorpios in cerebro eius. *Gesnerus ex relatione cuiusdam pharmacopœi. Animal. histor. libr. 5. de Scorpione.*

OBSERVATIO.

Scorpio infantis os in cunis subiens eundem exanimauit.

ANno Sal. nostræ 1570. in Agro Veronensi, vbi dicitur à Baldaria accidit, vt dormiente infante quodam, filio vnico Domini Antonii Francisci Anzonelli in cunis Scorpio satis latus, ingressus est per os ipsius infantis, dormientis, postea in eius gutture aculeo inficit eum, adeo vt infans experrectus & dolore excitatus, post multos labores & dolores & ploratus, euomuerit scorpionem ipsum, & obierit diem suum, cum maximo dolore parentum suorum. *Omnibonus lib. 2. cap. 9. de art. med. infant.*

OBSERVATIO.

Scorpiones quibusdam in locis minus noxii.

QVibusdam in locis mortem afferunt Scorpiones: alibi sunt innoxii, vt in auitis nostris sedibus, qua sub Noricarum alpium tractu iacent. Totā eam regionem sine maleficio colūt. Quorum multitudo si tibi nota sit, nō sine admiratione obstupescas. Nullum enim pene mouebis saxum, sub quo non offendas plurimos. *Scaliger exercit. 198. 5. ad subtilit. Cardani.*

Pisis plures obseruauimus à scorpionibus ictos, ferme nullam percepisse in corpore agitationem. Regionis enim eiusmodi humiditas, scorpionum venenum maxime hebetat, & ad homines contaminandos ineptum reddit. *Vidius med. part. 1. sect. 2. lib. 2. cap. 8.*

Habet & Italia & Gallia suos scorpiones, qui in Italia non sunt ita venenosi. *Ponzettus. de venen.*

Visuntur aliquando in Italia, sed innocui, multisque aliis in locis, vt circa Pharum in Ægypto. *Plinius.*

In Heluetiæ quibusdam, sed raris locis, vt Rapersuillæ ad Tigurinum lacum, minimi visuntur, sed pauci iique innoxii. *Gesnerus.* eius generis forte fuerint librorum, quos vinulas vocant admodum exigui & rubri, vini rosei, diluti colore, vnde fortassis etiam nomen traxere. *Gesner. histor. anim. libro quinto, de scorpion.*

OBSERVATIO.

Symtomatum & curationum eorum qui à scorpionibus icti sunt, historiæ singulares.

FAmulum habui, qui à Scorpione ictus tanto subito, ac tam frigido sudore toto corpore perfusus est, vt algentissima niue atque glacie sese opprimi quereretur. Verum quum algenti illi solam theriacam ex vino potentiore exhibuissem, illico curatus est. *Beniuenius cap. 56. abditor.*

Vir qui à scorpione, in manus digito punctus fuit, multum dolebat, & refrigeratus totus contremebat, & per corpus dolores cute tota, quasi acu puncta formicantes patiebatur. Cæterum hic à scorpione punctus, illico eum interfecit, & contusit, & contusum puncto digito superposuit: & breui à dolore liber fuit: & quasi ab igne exustus redditus, & ex toto sanatus. *Lusitan. cent. 6. curat. 31.*

Antonius Cortusus patritius Patauinus, Puluere Sereniss. Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ, a me accepto, quēdam ciuem, & vicinum suum scorpione magno ictum, iam animi deliquio detentum, breui admodum tempore ad vitam reuocauit. *Matthiol. com. ad cap. 29. lib. 6. Dioscor.*

In Italia altero post nostras nuptias anno, natam nobis primogenitam filiā Aspasiam, nutrici in proxima domo habitanti lactandæ dedimus, quod vxor tum nouum concepisset fœtum. Nutrix puellulam ad nos oblectamenti gratia sæpius afferebat. Forte fortuna cum quodam die, post cœnam ad focum sederemus, nutrix cum filiola adest, sedet & ipsa, ac filiam fasciis inuolutam matri porrigit: illam in sinum suum suscipit, & cum suauiter complecteretur, vt matres solent, summam medii digiti sinistri partem quasi acu violentius pungi sensit (latitabat enim Scorpius in circumplicationibus fasciarum) doloremque & angorem, viriumq; lapsum talem & tantum passa est, vt filiam in ignes propemodū proiecerit: præsto alioquin fuit sedulo nutrix, & filiam ad se recepit. Vxor è sella surgens, animo linqui è vestigio cœpit, sudoribus perfundi, totaq; distēdi vtris instar, ac pene præfocari. Ego rei nouitate & magnitudine, tristissimoq; casu vehementer perculsus, vix vbi essem noram. Coniugē tamen compellans, quid acciderit rogo. Illa tum obmutescens, nutu vestes vt mox soluam monet. Interea vero dum illa surgit, & nutrix infantem excipit, Deus mihi & mali causam & curandi modum commonstrat: cadit enim in focum virulentus hostis ille Scorpius. Hunc capi iubeo (parata namque erat nutrix, pede atterere) & asseruari, memor antipathiæ. Vxorē à vestium vinculis confestim libero, digitum percussum, inter primum & secundum articulum, vinculo arctissimo excipio. Post hæc scorpionem ipsum, qui pupugerat, comminuo, ac paululum tundo, & læso loco appono, ac deligo. Mox quæ alia sint adhibenda remedia, mecum expendo, libros consulo. Erat autē in promtu laudatissima theriaca, odoris gratissimi, summo artificio cocinnata, succi plena, quam Franciscus Gallorum Rex sibi suisq; parari curabat. Eam dono ante sexenniū ab amico acceperā. Theriacę huius drach. vnam ex optimo vino propino, & quoddam, è lauri foliis recentibus in vino decoctis, cataplasma digito impono. Sæua illa accidētia paulatim mitescunt, duarumq; circiter horarū spatio, vxor sic periclitata, salua & incolumis euasit, nulla in digito noxa relicta. Dei vero beneficio, & prudentia mera, nō mater modo, sed filia quoq;, tū ab illi⁹ bestiolę veneno, tū ab ignis periculo seruata est. Si n. filiolā Scorpius pupugisset, nulla salutis spes reliqua fuisset ob virus & potētissimū & nocentissimū. Post annos tamen sex, vxor mirabilibus iisque grauibus morbis

morbis tentari cœpit, sed non nisi sinistris corporis partibus: sinistra parte capitis, sinistris dētibus, brachio, latere, hypochondrio & crure. Tormina quoque lethalia sensit, vomitiones & ructus incredibiles, & hypochondriacę melancholię symtomata dira sustinuit, & conuulsiones. In animi deliquia sæpe incidit: quæ omnia à frigido genita. In causa autem fuerit scorpionis virus, nec ne pronunciare non possum. *Plin. lib. 11. cap. 25.* fœminis quam viris noxium magis esse scorpionum venenum ait: virginibus vero mortem semper adferre. Laborauit vxor his modis annis viginti. *Thaddæus Dunus in Miscellaneis c. 9.*

Elidæus Præceptor meus, Bononia in Italia cum iuuenis à scorpione ictus esset, nobis præsentibus, iussit vt iuuenis forti animo sua manu propria scorpionem ipsum interficeret, ac morsui, qui in pede contigerat, caliga discissa, apponeret, ac fascina super vulnus inflictum fortiter ligaret, quod iuuenis fecit, & nullis accidentibus superuenientibus curatus fuit. *Pet. Forestus lib. 10. schol. ad obsera. 67.* Hanc eandem historiam repetit *idem author. eodem lib. schol. ad obseru.* 119 his verbis.

Memini cum aliquis ex nostris scholaribus ac collegis ex scorpione in pede vel supra pedem ictus esset Elidæus præceptor noster iussit, vt fortiter eundem scorpionem manu percussa interficeret, & interfectum ictui apponeret, ita vt scorpius suum virus, licet mortuus extraheret, ac eo modo curatus fuit.

Observatio.

Ad Scorpionum ictus remedia rara, physica de experimento & historia cognita.

Refert *Alexandrinus, Iouiano Pontano authore*, se vidisse hominem grauiter à scorpio percussum; qui statim liberatus fuit ebibito thure contrito, in quo cælatum fuerat scorpii signum. Debet autem sculpi in lapide annulari, ascendente scorpio, dū luna ibidem agit cardinaliter constituta: eodemq; sigillo aromatica imprimi hora qua luna in scorpio cardinalis inuenietur: & quo dictum est modo exhiberi, ex aqua, vino albo, aut alio idoneo liquore. *Mizald. memorabil. & arcanor. cent. 6. Aphoris. 86.* Eadē *Scorpion* habet.

Ipse vidi satellitem Romanum, geometriæ gnarum, qui cum diu habitasset Ægyptum, ex Christiano Saracenus euasit temporibus Regis Camorchæ: hic (mirum) sponte mobiles imagines fabricabatur. Euenit, cum apud Satellitem essem, quod obnixe eiulantem armigerum suum audiremus: ex ictu enim Scorpii grauiter dolebat. hic meus ille satelles incertum Antidotum quid porrexit, vt id potaret: id gerebat characterē scorpii, & thus olebat: quo hausto, ilico euanuit dolor. Hic ego, quidnam id esset, quod tam commodum & salutarem pressisset formam? Ilico aureum obtulit annulum, qui emblema gerebat lapidis Bezaar, cui insculpta erat imago scorpii. Rogabam, quanam hora hāc sculpsisset: respondit, luna in scorpione versante, cum angulum centrumque cœli attigisset. tuncque olibanum mastice imbutum se pressisse affirmabat quin aliis rebus inusta hæc idæa, æquę ac si thuri, hanc efficaciam exercebat. *Heurnius Methodi ad praxim lib. 3. cap. 28.*

Observatio.

Necandis scorpionibus medicamentum, confictæ præcantationis cuiusdam specie deprehensum.

Tota substantia vel maxime aduersa est saliua bestiis hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander Poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum, quæ Scorpios interficeret. vbi illam semel dixisset, in Scorpiū expuit: inde rursum eam obmurmurans, iterū scorpium conspuit: ac vbi tertio dixisset, atque expuisset, mortuus est scorpius. At postea ego absque incantatione à sola saliua morientem vidi scorpium, idque celeriter parientem à saliua esurientium, aut sitientium; tarde autem ab illis qui cibo potuque fuerant impleti, in aliis autem proportione. *Galenus lib. 10. simpl. medic.*

Observatio.

Araneos, Bufones & serpentes ictu necare.

Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub vmbra arboris suæ, tantaque vi morsu cerebrum apprehendit, vt stringens subinde, & vertigine rotata ne filum quidem desuper pendentis rumpere, adeo ne non fugere queat, nec finis ante mortem est.

Araneus homini domesticum est animal, exitiale vero serpenti, adeo vt forte conspicatus sub arbore serpentem apricantem, filo se librat & aculeum mediæ infigat fronti, tam acri vulnere, vt serpēs dolore rotans sese in gyrum, tandem emoriatur.

Bufo nunc cum in aranea, nunc cum lacerta, quādoque vero cum colubro, vel etiam cum serpente prælium subit. Læsus autem veneno alterius animalis venenosi, à plantagine remedium accipit.

Cum aranea pugnat, & ab ea vincitur, nam cum illa frequenter pupugerit, nec bufo vlcisci se possit, vsque adeo inflatus turget, vt medius crepet & moriatur.

Borax pugnat cum aranea, sicut & serpens. Arananea quidem superne filo suspensa descendit, & cerebrum vtriusuis eorum pungit, bufo autem irascens inflatur, & aliquando crepat ob venenum araneæ.

Accepi ab iis qui spectarunt (inquit *Erasmus*) simile dissidium araneo esse cum bufonibus (quale cum serpente) sed bufonem ictum sibi plantagine ad morsa mederi. Audies (alloquitur suum congerronem) *Acroama Britannicum.* Scis illic conclauium solum consterni scirpis virentibus. Quidam fasciculos aliquot scirporum in cubiculū congesserat, sparsurus cum esset commodum. Is, cum à prandio supinus dormiret, bufo ingens erepsit, & os dormientis obsedit, infixis superno atq; inferno labro quatuor pedibus. Detrahere bufonem certa mors erat, non amouere quiddam erat morte crudelius. Quidam suaserunt, vt monachus ad fenestram deferreretur supinus, in qua ingens araneus habebat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto filo se liberat & bufonis spiculum infigit, ac filo se recipit in telam. Intumuit bufo, sed non est auulsus: repetitur ab araneo, magis intumuit sed vixit: tertio ictus, abduxit pedes ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus retulit hospiti suo.

Observatio.

Aranei pedibus calcati venenum calceorum soleas transmittit: eiusdem transcursu speculum crepuit.

TAnta huius veneni vis (speciem in memoria nō habeo) vt calcatus calceorum soleas transmiserit cuiusdam Vincentini. Hic vero in Vasconia vnius araneoli transcursu eoque leuissimo crepuerit speculum. *Scaliger exercitat.* 186.

Observatio.

Solo combusti aranei fumi nidore hausto, quidam periculosissima symtomata, & tantum non lethalia incurrit.

VIdi quendam Lombardum Florentiæ in hospitio Coronæ, qui quandam araneam, nigerrimam & magnam, combussit lumine candelæ. Et commorans in loco olfecit fumum illius araneæ: Et statim incepit debilitari, & incurrit lypothymiam, & tota nocte passus est pulsū cordis, & cecidit pulsus eius ita vt vix percipiebatur, & curatus fuit cum theriaca, diamusco, & pul. zedoar. mixtis. *Nicol. Nicolus serm.4. tract.4. cap.25.*

Observatio.

Vino, in quo extinctus fuerat araneus, poto, Monachi aliquot mortui.

NArrat *Nicolaus Florentinus* Florentiæ in monasterio Eremitanorū tempore suo multos monachos fuisse peremtos ex potu vini, in quo fuerat extinctus araneus pestifer, ob negligentiam eorum, qui curam habebant vasorum vinariorum. *Mercurialis lib.2. cap.5. de venenis.*

Observatio.

Aranei per imprudentiam deuorati, historia & curatio.

NOstri rustici, qui circa montes habitāt, & Rhætii Resinarii (vt sic appellem pauperes illos ῥητινοπώλας, id est, qui resinas colligunt & vendunt) resinam siccam abietis, vulgo rubræ cognominatæ à rubente cortice (siue ea picea est, siue sapinus, aut abies fœmina, vt Bellonio placere videtur) contra venena prædicant. Et nuper muliercula, cum incauta deuorasset araneum, & circa os ventriculi affligeretur, hac resina sumta, mox dolore & malo omni liberatam se retulit. Eligi autem debet recentior, pinguis, & alba, thus præ se ferens: vetus vero, flauescens, macra & fibralis reiici, Rotthanne Hartz nostri sua lingua vocant: aliqui Schvventten Hartz, quod ab arboribus illis, cortice suo spoliatis, colligi soleat, in montibus præsertim altis: vbi magna harum arborum copia est: & ideo cortex illis detrahitur ab incolis, qui pratis ad pabula vaccarum opus habent, non lignis & arboribus, vt pereant, *Gesnerus in annot. ad lib.2. parab. Diosc. c.150. p.847. & 848.*

Observatio.

Alia, sed ictus aranei historia.

NOs mirum quiddam vidimus in bolo armenio. Villicus enim quidam noster, quum à me forte proficisceretur in forum, inter eundum sensit se in collo pungi, nesciens qua è re contigisset: statim autem facto tumore ingenti, & strangulatione quadam, ad me reuersus, nec quicquam loquens, sed solum locum digito commonstrans, prostrauit se super capsā mugiens quasi moriturus. Ego bestiā aliquam venenosam ratus, qui neque carbunculi signa vlla vidissem, nec alterius eorum, quæ oriri in nobis solent, bolum armenum propinaui cum aceto, vt forte excellēs apud me erat bolus, quo assumto, confestim & quodam quasi miraculo detumuit locus, ac surgens ille, & loquens, hoc me, inquit, à morte liberauit, putare autem se araneum pupugisse, qui discessisset in collum. *Fracastorius lib.2. cap.2. de morbis contagiosis.*

Observatio.

Aranea Peruana ictus lethalis, & quæ huius curatio.

EX Hispania ficus arbores in Peruanas Prouincias delatæ sunt, vbi adeo feliciter creuerunt, vt nunc maxima istic illarum sit copia, quæ plurimos eosdemque fructus gestant. Porro in eodem regno insecta quædam reperiuntur, quæ araneæ appellantur, eo quod vbicunque fuerint sua retia texant, Hispanicarum aranearum modo. Magna sunt ea insecta, malum araneum amplitudine æquantia, adeo virulenta, vt eorum ictus iugulent, nisi efficaci remedio succurratur: nā si diutius differatur, & subeat virus ad cor, præsens mors consequitur. nec vlla remedia prosunt: miram autem in ficu vtilitatem experti sunt, si quotquot icti fuerint, statim ad eam confugiant, & lac ex ficus foliis manans, bis aut ter in vulnus instillent: nam venenum, ex ictu in vulnere relictum, omnino extinguitur, tolluntúrque dolores & symtomata succedentia, solo vulnere relicto, quod, cum sit exiguum, facile curatur: diu tamen apertum conseruare solent. Atque vt nunquā deesset hoc remedium, voluit Deus vt ficus nunquā istic folia deponerent, sed perpetuo virerent. *Monardis lib.3. simplicium noui orbis.*

Observatio.

Tarantula morsus horrenda lethaliaque symtomata, eorundemque per musicam & nobiles antidotos curatio.

EGo asserere non dubitauerim, omnia Phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ à me sæpius sint visa quanquam scribit *Plinius* Phalāgia in Italia non oriri. Quin potius prĕter prædicta genera, inibi & alterum reperitur omnium perniciosissimum, quod à Taranto Apuliæ ciuitate, vbi innumera ęstate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti vero ab his varie ac diuerse torquentur: siquidem alii perpetuo canunt, alii rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, plerique vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant alii tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur, & alii alia patiuntur incōmoda, fiuntq; phreniticis, lymphaticis, & maniacis similes. Quæ quidē symptomata tā varia ac diuersa non aliunde prouenire dicendum est, q̄ aut ex vario horum animaliū veneno, aut ex demorsorum hominū temperamentis. Nā atra bile tentatis, ꝑ eorum temperaturis, omnia hęc accidisse cōspeximus: tāetsi nō desint, qui putēt Tarātulæ venenū dietim vel horatim immutari, fieriq; ob hoc, vt tam variis symtomatib. vexentur, quia ab ea iciūtur. Habētur

Tarantulæ

Tarantulæ etiamnum in maritimis nostris Senensibus, Tyrrheno littori adiacentibus, & Romano agro frequentes: veruntamen non perinde ac in Apulia numerosæ. Degunt hæ inter segetes in quibusdam terræ cauernulis, è quibus interdiu exeuntes sæpe eos messores iciũt, qui huius insidiæ ignari crura ocreis non munierunt. Ictos vidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in Xenodochiis, qui prædictis affectibus torquebantur, sed mirum certe quam facile huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem (vt equidem attestari possum) auditus lyricis, vel tibiarum sono, primo statim occursu icti à Tarantula à languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo vnquam tenerentur dolore. Quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terrã concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tandiu indeficiente sonitu saliant, atque tripudient, donec veneni virus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati quiescant: cum tamẽ, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirũ theriaca, mithridatico, ac aliis, quæ venenosorum morsibus aduersantur. *Matthiolus comm. ad lib. 2. cap. 57. Dioscor.*

Nihil mirabilius eo aranei genere, quod vocant Tarantulam, qui demorsos morte per Lethargum occupant. Remedium palam est ex Musica, quod ad saltandum incitentur: nam saltando veternus discutitur, ac cum eo simul venenum, quod natura frigidissimum est. Nam & *apud Platonem in Phedone* inducitur quies Socrati à carnifice imperata, vt cicuta illum occidere valeat. Non igitur musica, sed labore venenum discutitur: at ad laborem incitantur vario Musicæ genere. Genus enim illud veneni Spiritus ad intima contrahit, naturaliter vero à Musica Spiritus incitantur, vt in equis, pueris & stultis, quamobrem duplici ratione ab ea iuuantur. *Cardanus lib. 9. de Subtilitat.*

Verba tua sunt hæc: Nihil mirabilius eo aranei genere, quod vocant Tarantulam. Qui demorsos morte per lethargum occupat. Phalangii speciem esse Italiæ peculiarẽ, tibi scribendum fuerat. Quod veritate sua prætexet subtilitatem. *Plinius* enim Phalangium Italiæ ignotum dicit. Ea in ore tractũ meridionalis pene toto inuenitur, sed innoxia. In terra Apulia cum frequens, tum malefica. Quare à Tarento vrbe, Tarantula, nominata est. In sulcorum squallore latitans imprudentes vel messores, vel venatores pungit. Eam ob causam interfuit indigenarum, munimenta pedum excogitare. Itaq; ocreolis calceati metunt. Cæterum quem Lethargum afferat eorum morsus, non intelligo. Nam qui lethargũ patiuntur, inertes, languidi, soluti, deniq; νωθροὶ sunt. Eorum modus vnus omnium. At qui læsi sunt a Tarantula, non vnum esse eorũ modum, ex Apulorũ opinione palam est. Arbitrantur n. quot in hebdomade sunt dies, tot esse noxarum species à bestiola illatarum. Præterea non omnes obliuione, vel putri somno premi, nostrati quoque prouerbio manifestum est. Quippe alacriorem quempiam, animove insolentiore, aut dissolutiore cum videmus: eum Tarantulæ morsu appetitum dicere consueuimus. Aliqui sopore occupantur: sed non pauciores perpetuis vigiliis distrahuntur. Alii flent, alii risu diffunduntur. Quidam currunt: nonnulli inertes sedent. Sunt qui sudent, qui vomant, qui insaniant. Quare non defuere philosophi, qui putarent. Tarantularũ tot esse species, quot hæc agnoscentur accidẽtia. Mihi aliter videtur. Quemadmodũ ebrietas non vnius est modi, sed sua cuique, pro natura & instituto: flent, ridẽt, silent, blaterant, dormiunt, discurrunt, verberant: ita ex hoc morsu euenire. Recte tum Musica curari negas. Labore namque ac sudore, tum vincitur, tum expellitur venenum. Cęterum illud tibi procurandum fuit. Quamobrem somnolenti illi musica excitantur. Visi sunt à nobis languidi solutique in tantum accendi calorem ex Ascauli sono, vt saltando lassarent oculos spectatorum. Sedatur interea dolor, & veneno a corde reuulso, atq; aliorsum diffuso, & amota mente a sensu mali. Sublata Musica non continuo, sed pedetentim morbus redintegrascit. Repetita aboletur. Interea curantur antidotis, quorum vnum præter cætera tibi narrare constitui. Aristolochiæ rotundæ, Mithridati, singulorum vncias duas, Terræ sigillatæ vnciæ semissem, muscas, quæ de Napelli frondibus victum capiunt, duodeviginti, succi citri q. s. Namque vel aduersus hoc maleficium, vel contra quemuis alium morsum, nulla cum hoc est comparanda Theriaca. *Scaliger. Exercit. 185. ad subtil. Card.*

Observatio.

Rhabarbarum in mortario tusum, in quo cantharides contriti fuerant, deuorans; sanguinis mictu cum vesica exulceratione correptus est.

VIncentinus Grema nuncupatus, chirurgus insignis, medicamentum bibit, cuius pulueres in mortariolo pisti fuerant, in quo prius Cantharides in puluerem redegerant. hic vir ab ore vsq; ad anum excoriatus est, & miram vesicæ excoriationem habuit, decem & octo mensium spatio, sanitati restitutus est, tamen non aderant actu cantharides, sed vis quædam circa mortariolum derelicta. *Brasauola Comm. ad aphor. 17. li. 2.*

Observatio.

Cantharides ad genu applicata, sanguinis per vrinam profluuium mirum excitarunt.

B*Artholomæus Montagnana, non vulgaris Italorum olim Medicus*, refert, quendam Franciscum Braccum, ciuem Paduanum, cum genui cantharides applicuisset, plus pondo quinque librarum sanguinis eminxisse. Idem quoq; accidisse, qui eas ad vnguium leprosarum ψώραν vel scabritiem tollendam, pollici pedum applicuissent. *Langius Tomo. I. Epist. 47.*

Observatio.

Cantharides in byrsa portans, sanguinis per vesicam excretionem incurrit.

INcredibile videtur, quidam chirurgus Mediolanensis bis sanguinis profluuio correptus fuit, per

per vrinam solum, portando cauterium ex cantharidibus in Byrsa. *Ioan. Michael Paschalius Meth. Curand. morb. cap. 44.*

Quidam cum forte in pera cantharides gestaret (quarum vsus est interdum chirurgis) sanguinem mingebat, de hoc cum conquereretur apud me, dixi vt abstineret cantharidibus, nec eas vel tractaret, vel in pera gestaret; talem aliquando casum retulit Hælideus de Paduinis med. Bonon. insignis, quo cum ægros inuisere solitus sum cū Bononiæ essem. CL. V. *Adolphus Occo. suis obseruationib.*

OBSERVATIO.

Cantharidum ad lichenas potu extinctus quidam.

COssinus Eques Romanus, amicitia Neronis notus, cum Lichene laboraret, vocato ex Ægypto medico, cantharidum potu ab eo interemtus est. *Plin. lib. 29. cap. 4.*

OBSERVATIO.

Cantharidibus ad venerem augendam, aut veneficij loco haustis: ijsdemq; ad summum vitæ discrimen perductis, quomodo nonnulli curati: aliqui vero mortui.

ERat Bononiæ ex Gallia adolescens diuitiis & stemmate nobilis, Gallo quouis gallinaceo salacior: qui puellam non adeo longe ab æde diui Dominici habitãtem deperibat, quæ quum illi noctem condixisset, illius amore inescatus, consilio sui commilitonis, ne in veneris conflictu succumberet, ad coitus illecebram cantharidum puluerem in iusculo quodam absorpsit, postea quum ad primam noctis facem pruritum circa pudenda sentiret, lætus, ac ratus esse libidinis ex pharmaco tentiginem, amicam adiit, in concubia vero nocte, quum punctionibus corpus vellicaretur, & in ore cedrini picis saporem perciperet, nec mente sibi probe constaret, ac animę defectu & vertigine pene concideret, tristis, auxilii & consilii inops domum rediit. vbi cum cruento vrinæ stillicidio ac ardore continuo distorqueretur. Deum hominumq; & pręcipue Ludouici de Leonibus mei in re medica præceptoris, opem implorauit. quem quum eius ex Gallia conterranei noctu consultũ accessissent, (nempe cui noctu egredi, ob quorundam Bononiæ factionum insidias, tutum non foret) mihi accersito negotiũ visendi ægrum dedit: iussitque, vt dato ad sorbendum oleo, vomitum ꝓlicerem: ventrem clysteri ex mercuriali, maluarum, radicis altheę decocto, in quo cassia addito liliorum ac violarum oleo, dissoluta esset, eluerem: & vt singulis horis plenum lactis caprini aut bubuli cyathũ patiens ebiberet. Quod si hoc deesset, lac de nucleis pinearum ac melonum & cucurbitæ ac papaueris seminibus contusis, cum stillatitio maluarum ac halicacabi liquore, aromatarium per colum emungere iuberem, ac id loco veri lactis patienti, etiamsi in solio aquæ calidæ desideret, affatim potandum præberem. *Langius Epist. 47. Tom. 1.*

Scortum quoddam, quo iuuenem in sui amore detineret, lauta cæna excepit, additis etiam condionib. puluisculo cantharidum conspersis. Postera die cum merum sanguinem ano virgaq; rigida redderet, medicos vocauit: qui statim, ex commemoratis supra, quæ ipsi abunde aderant symtomatibus, intellexerunt ei cantharides exhibitas fuisse, vomitoriis ergo aluum superne cient, clysteres ex hordeo mundato, oriza, decocto maluarum, seminis lini, fœnugræci, oleo liliaceo, sebo hircino infundunt, paucam mox theriacam cum multa conserua violarum, quæ venenum foras eliceret, exhibent, lac potandum præbent, iniectiones in vrethram & intestina, ex refrigerantibus, vt succo lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, ex lentis & viscidis quo facilius & diutius vlceratis partibus blando oblitu adhærescerent, vt mucaginibus psilii, maluarum, cydoniorum, syrupo de nenuphare, papauere, & violis butyro recenti & oleo amygdalarum dulcium fieri procurant, solum hordei decoctum, aut prisanam vulgo dictam ei in potu concedunt cibant vitulinis, hædinis, & porcellorum cum lactuca, hordeo violaria elixis carnibus: quæ sua humiditate aluum laxarent, & lentore inductam asperitatem oblinirent, refrigerantia & humectantia lumbis, pectini, & perinæo admouent ad ardorem temperandum. Tandem in balneum tepidum ægrum demergunt, nihil deniq; non tentarunt, si qua arte venenũ foras elicere, aut infringere possent. Sed frustranei omnes illorum fuere conatus. Interiit enim iuuenis non remediis conuenienter præscriptis destitutus, sed veneni efficaci contumacia victus.

Longe felicius cessit nobili cuidam mulieri medicorum labor aduersus hoc ipsum malum, rubris huic & ardentibus fœdisque pustulis facies vniuersa deformis erat, adeo, vt hanc tanquam elephanticam omnes aduersarentur, parati hominum consortio interdicere. Lutetiam venit, vocatisque Hollerio & Grealmo medicis, me vero & Caballo chirurgis, anxie quærit ecquid aduersum faciei tantam deformitatem remedii sit. Expenso diligenter malo, elephantia vacare ipsam pronuntiamus. Cæterum vniuersæ faciei imponendum esse vesicatorium ex cantharidibus tribus vel quatuor horis post è facultate in actum redacto medicamento, insigniter illi ardere vesica, ceruix vero vteri intumescere cœpit, cum torminibus, assiduo vomitu, mictione & deiectione corporis & membrorum phanatica iactatione, febre perurente & plane ignea. Cogo repente medicos, in eam sententiam itum est, vt illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in intestina, per vrethram in vesicæ & vteri ceruicem iniiceretur, in lauacro tepido decoctionis seminis lini, radicum & foliorum maluæ, bis, maluæ, violariæ, hyosciami, portulacæ, & lactucæ, ad doloris vsque sedationem, continetur. Lumbi & genitalia vnguento rosato & populeone in oxycrato agitatis & concorporatis linerentur. His artib. mituerunt omnia symtomata. E facie interim tota in vesicas sublata, cum purulenta multa sanies prorupisset, euanuit in perpetuum, quę ante faciem occupabat deformitas, adeo vt paulo post viro desponsata, multa prole fœlix, hodie etiam superstes incolumi sanitate fruatur. *Pareus operum suorum lib. 5. cap. 17.*

Socrui gener quidam veneficus cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit Bononiæ. Quam, vesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, vt etiam sanguinem largum ex vesica excreuerit, felici successu curauit D. Hælideus Paduanus Foroliuiensis, clarissimus & in artis operib. exercitatissimus medicus: quemadmodum recensuit D. Ioan. Echtius, medicus

dicus Coloniensis ornatissimus, illius olim discipulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & quoque curationi interfuit. *Wierus de præstig. Dæmon. libr. 3. cap. 35.*

Quidam Italus, homo robustus & succi plenus, certis de causis, quas reticere satius est, quam exponere, ab amico edoctus, sumsit puluerem quendam, compositum ex satyriis, pipere longo, & cantharidibus. Quo facto, sentit tormina non leuia: quare accepit puluerem alterum alexiterium, quem vulgo vocant Saxonicum, vnde vomitus superuenit, qui diem noctemque durauit, vrinam excreuit cruentam, cum maximo dolore. Altero die, Medicus accersitus, & remedia efficacia adhibita sunt: sed frustra omnia. Dolores enim ventriculi, & totius ventris aucti, cum magna anxietate: ratione tamen bene sibi constabat. Sub noctem frigus occupauit extrema, vrina penitus retenta, auctę augustiæ, amissus pulsus, ipso libere adhuc loquente; obiit tertia die mane. *de obs.* CLV. *Ioach. Camerarij.*

OBSERVATIO.

Ad vrinas prouocandas cantharidum potus exitialis nonnullis.

VIro cuidam diuiti, ad suppressas longo dierum spatio vrinas, quorundam ex circumforaneis consilio, per os exhibitis cantharidum in pollinem quatuor circiter granis: & alteri sublatis eisdem cum quinta essentia aquæ vitis, ac semel cum vino Græco exhibitis, post tertiam horam, corrosiuo suborto circa ventrem cruciatu, acceleratum vidimus interitum. *Andreas Baccius, in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag. 23.*

OBSERVATIO.

Cantharidum, in vesicatorijs administratis, & per os quoq; sumtis, minime tutus vsus.

EXperimur, cantharides in vesicatoriis communiter ministratas, per os quoq; desumtas, acerrime corrodere stomachum, & ventrem, vesicam tamen à proprietate respicere, dilacerateque, & cum sanguinis acerrima mictione interficere, qui sumserint. Nam vtrumq; non semel vidimus casum, cum in capite vel lethargicis adhibitę, vel largis à cerebro fluxionibus, vel quæ in brachiis, vel quæ in suris tibiarum applicantur, acerrimo excitato dolore, cum mingendi graui difficultate, ac ardore, & mictu sanguinis, misere enecauerint patiẽtes: quod discrimen legentibus & incautis tuto animaduertendum consulimus. *Idem Baccius in Prolegomenis Venenorum & Antidotorum, pag. 22.*

DE VENENIS EX PLANTIS.

OBSERVATIO.

Ericæ Bacciferæ vis maligna, amentiam inducens.

ERICÆ Bacciferæ Matthioli, (nam hanc, de qua nunc agimus, eandem esse censemus,) fructus Saxones qui Brottenbergum montem accolunt, vocant **Apenbeer** / hoc est, Simiarum baccas. Vnde si quis neq; ericę, neq; velut Dodonęus Vacciniorum speciem, stirpem istam esse voluerit: is nomine confictо πιθηκόκκον appellare posset. Inde autem ei hoc nomenclaturæ inditũ est, quod esus ipsorum vberior, capiti noxia inferat quędam symtomata: ad quæ deliræ subsequantur gesticulationes, ratione nonnihil interturbata: vt is qui ipsis vsus fuerit copiosius, simiarum instar sese habere gestu risibundo videatur. Hinc plantulam, hanc deleteria facultate minime carere contendunt: & ab eius baccarum esu omnino abstinent, aliisque ipsorum vsum sancte interdicunt. Ac amicus quidã noster Andreas Roselerius, pharmacopeus Halberstadiensis, vir optimus, ac rei herbariæ non triuialiter gnatus, hãc stirpem chamætaxum vocare solet, tum ratione, qualitatis istius malæ, tum foliorum oblongiusculorum taxi, sed breuiorum. *Ioannes Thalius in descrip. Harcyniæ Saxonothuringiaca.*

OBSERVATIO.

Rutæ facultas caustica.

RVta adeo acris est, vt in Scotia quidam hortulanus, ob copiosam rutę per aliquot dies erutam & putatam, inciderit in erysipelas manuum & frontis. Ideoque *Plinius lib. 20. cap. 13.* Cicutæ succum, inquit, prodesse manibus colligentium ratam. *Camerarius in horto med.*

Obseruaui grassante morbo populari ac sæuiente peste, quotquot rutam aceto imbutam identidem naribus admouerẽt, quo acria contagia dispellerẽt, pustulas in suprema infimaq; labri parte cõtraxisse: exhulcerat enim foras admota, atq; vlli parti affricata, vesiculas excitat. quamobrem carbunculis & bubonibus, aliisq; tumoribus, qui in peste se proferũt, commode adhibetur. elicit enim virus, nec patitur intro resilire venenatos halitus. *Lemnius lib. 4. cap. 12. de Occult. nat. mirac.*

OBSERVATIO.

Ranunculi speciei, quæ proprie Apium risus seu scelerata herba dicitur, deleteria facultas.

APium risus dicitur vel potius herba Sardonia, quæ ridendo interficit, de qua *Apuleius* dixit, si quis eam gustauerit ieiunus, ridendo exanimabitur. vnde risus Sardonius dictus est. Et, vt *Salustio* placet, neruos Labiorum & oris musculos illius, qui eam comedit, contrahere facit; adeo vt ridendo mori videatur.

Nouimus nos apud Antuuerpiam, hodie omniũ ciuitatum facile reginam, nonnullos iuuenes Italos, in acetatio herbario, hanc degustasse herbam, quorum nonnulli illico vitam cum morte commutarũt: alii vero qui subito ad antidota & medicamenta vomitoria confugere, euaserunt. Venefica enim herba hæc est, & vitæ humanæ aduersa. *Lusitanus Comment: ad cap. 171. lib. 2. Dios.*

OBSERVATIO.

Cicutæ admiranda, narcotica, & mortifera facultas.

VIdi ego honestam quandam mulierem, cum, inter Pastinacas, cicutæ radicem decoctam forte fortuna comedisset, ebriam quasi ac insanam redditam, vt in altum scandere ac subuolare conaretur, cui haustu aceti subuentum est, vt ad mentem rediret. *Tragus lib. 1. c. 159. hist. stirp.*

Scio quendam nobilem Patauinum, qui cum edidiſſet tortam ex herbis, quibus immiſta erat cicuta pro Petroſelino ab ancilla (eſt enim valde ſimilis ei) mortuus eſt ſequenti nocte. *Cardanus libr. 1. cap. 2. de venenis.*

Cum ruſticus quidam, Magnifici Ioannis à Turri vinitor, non longe à Goritiæ arce, ſuas coleret vineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, ſecumque domum delatis, paſtinacæ radicis loco decoxit, comeditque in cœna vna cum vxore, mox ſtatim (quæ ruſticorum conſuetudo eſt) ambo iuere cubatum. Media autem nocte a ſomno expergefacti, omni penitus amiſſa ratione, huc atque illuc per domum in tenebris vagabantur, amentia & furore ducti: vnde caput, faciem, & oculos in parietes percuſſerunt, vt mane accurrentibus vicinis, partim percuſſionibus tumidi, partimque effuſo ſub cute ſanguine liuentes, tumentib. admodum oculorum palpebris, horrendam ac monſtroſam oſtenderint faciem. Vocor ego ſtatim ad curam, percontatiſque domeſticis, quibus eduliis in cœna victitaſſent, reperi hos cicutæ eſitaſſe radices, quas paſtinacæ eſſe crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam vineam abeunti, oſtenderũt alii locum, vbi ruſticus ille radices effoderat, ibiq; inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Qua re perſpecta, celeriter ad ægros redii, quos quidẽ non multo poſt tempore, Deo adiuuante, in priſtinam mentem & ſanitatem reſtitui. Tametſi percuſſionum curatio multo longior fuerit, quam veneni.

Decepta quoq; his radicibus eſt, ſuperioribus annis, quædam nobilis matrona à coloreto, Vtinenſis: quæ radices proprio in horto effoſſas toti familiæ decoxit præbuit eſitandas carotarũm loco.

Quinetiam monachum Franciſcanũ curauimus, qui plurimis menſibus, modo amentia, modo furore agebatur, quod cicutæ folia, hortenſis petroſelini vice, piſcium quorundam iuſculis impoſita, comediſſet. Caueant igitur omnes, ne in hæc veniant diſcrimina. *Matthiolus Comment. ad cap. 11. libr. ſexto Dioſcor.*

In Italia conſtat cicutam non adeo exitialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcantur, profundiſſimo ſomno, & torpore capiuntur, ita vt non tantum ſtupidi, ſed plane mortui videantur. Id quod aliquando ruſticos huius rei ignaros fefellit: nam dum aſinis, quos mortuos credebant, pellem ad vſum detraherent, accidit mirum, quod, in medio fere operis, aſini experrecti ſunt non ſine magno excoriantium terrore, atque ingenti ſpectantium riſu. *Idem Comment. ad cap. 74. lib. 4. Dioſc.*

Cicuta ſturnum non interimere iam vulgatum eſt. Illud neq; vulgatum, neq; de re vulgari: Cicutæ folia necarũt Franciſcum Trapolinum, Præceptoris mei Pomponatii præceptorẽ, vitum ſui ſeculi Phœnicem. Loco Petroſelini hauſit in iuſcula poſita ab ancilla. Itaque amens, ſine ſopore diſcipulis ſuis ſui triſte deſiderium reliquit.

Animalibus quibuſdam tamen tantum induxit ſoporis, vt pro mortuis abiicerẽtur. At ea poſtea experrecta, primum attonita fuere diu: mox inſano ac præcipiti curſu, eoque vago, atq; interdum vertiginoſo ſæpe proripuerunt.

Aſellos vidimus multum oſcitantes, deinde in anfractuoſos Gyros circumactos, concidere.

In liguribus Taurinis, anſerculos, cicutæ foliis deuoratis, illico expiraſſe.

Qua tamen in prouincia, vulgo eius radices pro deliciis habent in acetariis: addito etiam elogio ſalubritatis. Vrinas enim eiicere valide admodum.

Ego quoq; ſæpe eſitaui, ſiſari ſapore. In valle tamen Polyzela præſentib. nobis cicutæ radix recepta pro petroſelino in prãdium vinitore per initia ieiuniorum amentum fecit. Nazarium Baſſanum ciuem noſtrum & equitem fortiſſimum, è turma patrui Bonifacii. Is Ludouici Laziſii medici opera liberatus eſt. Multos alios vertigine torſit & obliuione. Qui ſopore fuerit extinctus, ex hominum numero nondum à me viſus vllus eſt.

Ex Phœdone Platonis id quoq, colligimus, nõ adeo vehementem eius eſſe ſuccum: quin calore modico, ante concepto, vis obtundi poſſit. Idcirco publicus ille nocentiſſimæ fœcis mortalium miniſter, Critonem admonebat, ne Socratem permitteret attentius diſputare, propterea quod ex ea mẽtis agitatione caloris aliquid contraheretur. Quod ſi cui contigiſſet: ei iterum, atque etiam tertio ſuccus eſſet hauriendus. Vbi vero ſumſit, obiit ille non ſolum ſine ſopore, ſed etiam mente integra, orto à pedibus primum frigore, inde ad crura progreſſo. Quibus in partibus quum ſenſum amiſiſſet, non prius è vita deceſſit, quã in cor inuaſerit ſtupor. Quin imum ventrem quum refrigeſcere ſenſiſſet, detexit ſe atque vocem emiſit vltimam de Gallo Æſculapii: ſine dolore quidem ille, ſed nõ ſine noſtris lachrymis, quoties eum lego locum, ſæpe enim hunc Dialogum à nobis multa repetitum lectione, cum incredibili arderem legendi cupiditate, vbi eo loci deuentũ eſſet, ſimul & conſilium & librum abiecimus. *Iul. Scaliger Exercitat. 152. ad ſubtil. Cardani.*

Eſu cicutæ, quæ Apii hortenſis ſpecie incautum fefellerat, quendam noui ad extremum vſque vitæ dementem factum. *Dalechampius Annotat. ad cap. 13. lib. 25. Plinij litera h.*

Paupercula mulier, cum filiis quum hortum fodiſſet, collegerat pulchras radices cicutæ pro radicibus ſiſaris maioris, quas paſtinacas vocitant, eaſque coctas cum iuſculo comederunt. Mulier ſtatim cœpit diuexari veluti ſtrangulatione cæcutire, delirare, torpere, nec quicquam poterat deglutire, ſibi veluti ebria videbatur, nec conſiſtere poterat. Filia iiſdem laborauit, ſed multo mitius, vomuit enim ſtatim, hinc factum, vt hæc hodie bene habeat; illa autem adhuc male. CLV. *Ioan. Bauhinus de ſuis obſ. diarijs.*

Observatio.

Cicutæ minoris cuiuſdam Val. Cordo dictæ, malignitas.

Cicuta minor (*Tragus* ſcribit hoc vitium petroſelini eſſe, & aliquo modo ad cicutam pertinere, quam Germani vocant Glyß Glyſſen) naſcitur cultis hortorum areis, plerumque inter ſatiuum petroſelinum, decerpentes fallens. Nam pro petroſelino, aut vna cum illo reſectũ, cibiſque inſperſum, veſcentium mentes graui periculo turbat: ideoque cautos eſſe hortulanos oportet, atq; noxiam hanc herbam ſplendore à petroſelino diſtinguere, alioquin foliorum inciſuris, & forma illi non diſſimilem. *Valer. Cordus hiſt. ſtirp. libr. 2. cap. 150.*

Obser-

OBSERVATIO.

Nerui vulgo Oleandri dicti, maleficium.

QVidam è ligno Oleandri vero fecerunt, & carnes eo assarunt, & mortui sunt, qui ex eis comederant. *Ioan. Liebautius Comm. de venenis.*

OBSERVATIO.

Napelli horrendorum & lethalium symtomatum historia, atq; antitodi præstantes.

HVius immanitatem vidimus nos Romæ, Anno à Christo nato 1524. mense Nouembri in capitolio Clementis, VII. Pont. Max. anno primo. Nam cum decreuisset experiri olei cuiusdam præstantissimi vires, quod Gregor. Carauita Bononiensis chirurgus tunc præceptor meus contra deleteria medicamenta, & venenosorũ animalium quorumcunq; morsus parauerat, iussit Pontifex venenũ dari duobus latronibus, quos leges damnauerant, quo suorum facinorum pœnas luerent, laqueo vitam finire, vt in iis olei huius experimentum fieret.

Horum alterum, qui plurimum Napelli sumserat dulciariis panib. commistum, Pontificii medici statim oleo inunguendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo perunctus euasit incolumis: quanquam nõ sine magna formidabilium symtomatum accessione.

Alterum vero, cui longe minus venenati panis exhibuerant, oleo inungi vetant, vt assumti veneni effectum, sæuitiamque cernerent. Id quod illis rei exitus facile comprobauit: quandoquidem paucis post horis obiit infelix, iis omnibus incommodis, cruciatibus, & symtomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit *Auicenna*.

Vidimus etiam id Pragæ Metropolis Regni Boemiæ Anno M.D.LXI. Mense Decembri in latrone quodã suspendio damnato, cui Napelli radix à carnifice data est drachmæ pondere rodosaccharo excepta, Cæsareis medicis præsentibus, vt antidori famosi cuiusdam vires explorarentur, an contra Napellum id præstaret, quod antea in altero damnato, qui Arsenici drach. duas ebibit, præstiterat. Lubens itaq; vorauit ille lethiferum Napelli pharmacum, vt qui non solum sibi conducibilius censebat, veneno in carcere necari, quam laqueo publice in patibulo suspendi, sed quod etiam speraret se à nobis seruari posse. Interim transacta iam sesquialtera hora cum nihil symtomatis appareret, verebamur omnes, ne fortasse in Boemia algidæ regionis causa, Napellus venenosus nasceretur, aut quod ipsa radix succo destituta, ob editos iam caules, flores & semen, nihil operaretur. Quo factum, est, vt alterum illi pharmacum ꝓpinatum sit, ex eiusdem Napelli caule, foliis, floribus, & semine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanẽtibus, misero illi mali prorsus nihil accessit. Reducitur ille ad carceres, abeunt cæteri, & mihi soli tum committitur negotiũ. Hora transacta, carceris custos me admonet, illũ iam ægrotare. Ego statim adsum, audioq; ipsum de vniuersi corporis lassitudine vlcerosa, imbecillitate magna, & cordis grauedine cõqueri. Tunc itaq; quamuis audacter satis loqueretur nullo sane mentis incommodo, & viuidis me intueretur oculis cum tamen frontem inspicerem frigido sudore madentem, & arterias iam fere obdormiscere, antidotum propinari iubeo quo epoto, illico inuersis oculis, atque ore in latus distracto capiteq; in scapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus est. Itaq; totus collapsus decidisset in terram, nisi à carceris custode retentus esset. Iubeo interim cum vino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio statim reuixit, emissis interim per sedem excrementis. Posthac iubeo illum iacere super straminibus ibi ad hoc paratis, vt, quid inde sequeretur, animaduerterem. Ille vero de frigore cõquerens, paulo post putrida, biliosa, & liuida quædam vomitione reiecit, qua se non parum adiutũ fatebatur. Interim se ad sinistrum conuertit latus, ac si dormire vellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto symtomate, tantum obmutuit, & obiit simul, liuida facta facie, ac si laqueo suspensus.

Cæterum longe aliter se habuerunt symtomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, vt de lapide, quẽ Bezoar appellant Arabes, periculũ fieret, an huiusce veneni circiter immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum 27. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat. Hora subinde peracta, cum vomere cœpisset, lapidis illius grana septem ex albo meraco data sunt. Verum, ab ebibito antidoto, variis & acerbissimis symtomatibus exagitatus est. Euomuit enim freqũeter biliosa porraceo colore. Quendam quoque veluti globum circa vmbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremam & postremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Accessit paulo post stupor quidam paralysi haud absimilis, qui sinistri lateris brachium, & crus occupauit, adeo vt vix summum manum mouere potuerit, motu iam in cæteris partibus extincto. Interim non multo post tempore hæc morbi vis, sinistra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente se contulit, eandemque simili modo occupauit. Vagum profecto symtoma hoc fuit; nam cum dextrum brachium is attollere potuit, sinistræ non potuit, & è contra. Tandem vtrumque eleuauit. Aiebat quoque vniuersas corporis venas frigescere. Non defuerunt vertigines, quas secutæ sunt cerebri commotiones adeo feruentes, vt aquæ in caldario bullienti similes esse diceret. Accessit quoque oris, & oculorum conuulsio, atq, acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpe manibus affectas illas partes perstringebat, veritus ne exciderent. in forinsecus eius turgentes oculi, liuida facies, & nigra labia cernebatur, quinetiã ventris tumor videri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit arteriarum pulsatio, & varia quoque mentis perturbatio, pro symtomatum recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de vita desperare, mox in spem se erigere videbatur, modo rationis compos, modo delirans, nunc ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigidam dari sibi potandam tantopere appetebat, vt ea subito se liberatum iri confideret. Toto hoc tempore se ter excœcatum, terque in mortis agone colluctatũ affirmabat, lingua tamen perpetuo constitit, nullo vnquã symtomate affecta, siquidem nunquã intumuit, nunquã is balbutire auditus est. Cæterum septima post ebibitum Napellum hora, veneni

veneni tandem vi ab antidoto extincta, omnia euanuere symtomata. Arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis reuixit colore, & breui quoque virium constitit robur. Atque in hunc modum miser ille, magno conflictu atq; certamine, periculum superauit. *Matthiolus comm. ad l. 4. c. 73. Diosc.*

Ex reis cui Bezoar post venenum oblatum est, fuit ante biennium Pragæ, qui cum per aliquot dies in carcere detentus solo pane & aqua fuisset vsus, atq; præcedenti nocte prorsus incœnatus drach. pulueris Napelli fuit oblata. Erat corpus præcedente diæta valde præparatum, venæ inanitæ, & meatus omnes aperti, ex qua facillime veneni vis ad extrema quoq; membra distribui illis potuit, superueniere accidentia, nempe angustia pectoris, dolor stomachi, oculorum obtenebratio vertiginosa, pulsus immutatus. Cum vero infirmus assereret ni statim subueniretur, se penitus deficere, oblata illi quinque grana remedii in pauco vino sunt; continuo alleuiatus est. Paulo post, non sine angustia tamen, euomuit, & bene sperabat. Nihilominus sciebat, materiam circa stomachum aggregari. Pars posterior capitis & collum dolebant, inde cœpit delirare, & canebat alte in folio quodam lacero. Præteriit delirium, recurreruntque alia symtomata, dolores scilicet stomachi, capitis, maxillarum, pectoris, modo vnius, modo alterius iuncturę. Verum septem horarum spatio omnes doluere, vēter intumuit quasi hydropicus esset. Erãt præcordia cum dolore & duritie tensa, sentit punctionem in renibus vrina fuit suppressa, item est vno brachio & præterea crure resolutus. Pulsus sæpe fuit interceptus, & febriculosus. Vomuit illo die aliquoties, habuitque sedes, sed perpetuo de duritie quadam frigida ac si lapis quidam in stomacho foret, nobis est cōquestus. Vltimo vero, de quo astantes omnes mirati sunt maxime ophthalmia quędam lippitudinosa illi superuenit, adeo dolorifica & horrida, vt patiens ipse mori potius quam paulo magis cum tali dolore perseuerare cuperet. A veneni assumtione per horas quinq; ne guttam quidem sumsit, vt eo certius procederet experimentum. Conquieuere spatio 8. horarum hæc omnia, noctu cum voluptate cęnitauit, quieteque dormiuit. Mane erat sanissimus, neque membrorum læsio vlla est subsequuta. Prout ego quinque vel sex mensium spatio sum percunctatus. Factus est liber & etiam à S. C. M. liberaliter donatus. *Claud. Richard. in descriptione ad Reuerendiß. & Illustriß. Archiepisc. Strigonens. Thomæ Iordani de pest. phœn. operi adiuncta.*

Napelli videas accliues montium saltus Iunio & Iulio perquam elegantem & luxuriantem fundere vbertatem in Rheticis Alpinis, cui tamen (cuncto illic arroso gramine) parcit quantum est pecoris, pręsertim secus iter, quo Constantia Nasaretum versus itur, vbi à quouis animalium illibatum præstat, præterquam à muscis, quæ illi turmatim insident & aduolant, & floribus forte innascuntur, sunt enim ferme concolores, maiores, quam communes, alis capitulisque ex lurido viridive cæsio virente, quasi cantharides, vel cincedulæ, hasce attentius obseruauimus quidem continenter de floribus rostello delibantes: cæterum murem Napelli frustra, diu & multis auulsis plantis, quæsimus, & an vidissent opiliones percunctati, nusquam sibi visum negabant: μῦν siue murē e μυῖα fecisse, nempe e musca murem: igitur iam tum suspicio non incessit iustos Arabas cum scriptum fuisset: Musca, murem legisse: quippe nullam antidotum è mure parant: è muscis præstantissimam aduersum funestum Tarantæ morsum atque Epidemicos morbos, cuiusmodi hæc.

Rec. Muscarum quæ pastum ceperint de Napello N. xx. Aristolochiæ, Boli armeni ana drachmam vnam.

Nec in vlla planta huic congenere muscæ hæ cæruleæ insident aut victitant, quo certior est, coniectura istum Napellum esse Arabum, idemque Dioscoridis vnum ex Aconitis. *Pœna & Lobelius in aduersarijs stirpium. pag. 320.*

Aduersus tam perniciosum venenũ & hunc Napellum remedia quædam enumerat *Auicenna*, quæ post venenum ipsum vomitione redditu præsidio sunt: atque inter ea murem etiam (vt passim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota substantia aduersetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet periculo. *Antonius Guanerius Papiensis, suâ ætate celebris medicus, in tractatu suo, de venenis* hunc non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quendam philosophiæ ac veritatis studiosum, sollicite admodum ac diligenter murem huiusmodi quæsiuisse, neque vnquam vel murem vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam, sed muscas abunde multas folia depascentes inuentas, quas philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & aduersus venena alia sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam comperit. Accipit hæc terræ lemniæ, baccarum lauri, antidoti mithridatis singulorum vncias duas, muscas Napelli 24. mellis & olei quantum satis. In eadem cum Guanerio & Philosopho illo sententia sunt quoque P. Pœna, & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentē nusquam affirmant visum, sed muscas esse, quæ turmatim aduolent, & floribus huius insideant. Sunt hæ maiores cæteris muscis & floribus, Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamque herbam aut florem, quam huius solius, appetunt. Et verisimile est non murē esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu eius viuant. Nam Aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυόφονον siue muricida dicitur. *Dodonæus stirp. hist. pemt. 3. lib. 4. cap. 12.*

Habemus apud nos radiculas Vincetoxici aduersus napelli maleficia. *Scaliger animadu. in Theophr.*

OBSERVATIO.

Hæmathagoga herba, casu inuenta, vis lethalis, sanguinem è venis primo eliciens.

QVod in Thracibus Bithyniam incolentibus, me adhuc puero contigit, sine periculo cuiusquã dici potest. Inuenit homo quidã herbam, quam si quis assumsisset, sanguinē primo, tum vitam emittebat. Multis itaq; hoc pacto morientibus cum facinus diligenti inquisitione dignum arbitraretur, herbarium cōprehendunt, & ad gentis magistratũ ducunt. Is cum non solum hominem necare studeret, sed si quis alius herbã aut didicisset, aut docuisset, à nullo se quidē ipsam didicisse, veneficus asseruit. Verum in suburbanũ cum aliquãdo suillũ iecur deferret, vrgente ventre, super herba quadam iecur deposuisse,

deposuisse, quod aliquanto post cum sustulisset, vidisse ex vniuerso iecinore sanguineos riuulos ad herbam confluere. Ex hoc coniectura facta, corpori sanguinem ea detrahi posse, periculo mox in obuio quodam facto, vt verum comperit, quod forte sperabat, ad malos vsus herbam deinceps transtulisse, se tamen alicui alii eam monstrasse negauit. Hæc herbarius ille diu inter quæstiones habitus, retulit. Populi vero magistratus, cum plurimum illis in locis nasci hanc herbam ex rei dictis accepisset, vinctis oculis ipsum ad supplicium duci iussit, ne cui intercundum, herbam indicaret. Ex his ergo multa medicamenta eam vim habentia, vt sanguinem à principio statim eliciant, inueniri constat. Reticere autem ipsa melius est, quemadmodum & alia venena latent, quicunq; ratione aliqua prędita sunt. Quanquam & hæc olim nonnulli abunde docuerint, miram quandam rerum diuersarum misturam ostendentes, ac qua via, quodque venenum conficiatur, scribentes, qui mihi cerebrum non habuisse videntur. Quemadmodum & nos, si me interrogetis, quænam sint sanguinem educentia. *Galen. lib. de purgant. med. fab. cap. 4.*

Observatio.

Ex Ophiusa herba hausta, insania lethalis.

IN Æthiopia Elephantina Ophiusam herbam sontes bibentes, insani redditi, moriuntur. *Alexand. lib. 3. cap. 5.*

Observatio.

Ex Datura seu tatula mentis emotio cuiusmodi.

INiicitur à furibus hic flos, aut eius semen in cibos eorum quos deprædari volunt: mente enim quodammodo alienantur, quotquot id medicamentum sumunt, & in risum soluuntur, magna cum libertate sinentes, quod lubitum est, deprædari. Durat vero hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum spacio. *Garzias ab Orto Aromat. Hist. libro secundo, cap. 24.*

Mala inualuit consuetudo apud impudicas mulieres, vt huius seminis in puluerem triti dimidiam drachmam ex vino, aut alia, quæ magis arridet materia præbeant: miser qui eum hausit diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumque etiam alteri colloquens & respondens, vt interdum etiam sana mente præditum esse credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat, cum quo sermones confert, & colloquii habiti plane sit immemor postquam ad se redit. Sunt vero nonnullæ adeo exercitatæ in hoc medicamento exhibendo, idque sic temperare norunt, vt ad certas, easque quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa sane eius rei exempla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere possem; sed quum ad rem nihil faciant, prætermittenda esse duxi: illud solum addam, neminem qui simile sumpsisset, necatum vnquam comperisse, tametsi nonnullos conspexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod forte acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ si fuerit nimia, interimit: quoniam hoc semen perniciosa qualitate non caret, licet Gentiles ad prouocandas vrinas cum pipere & foliis Betele id exhibere soleant, & perutile esse dicant. Ego vero nunquam obseruaui, nec experiri volui, cum alia medicamenta ad eam rem vtilia non desint. *Christoph. à Costa lib. Aromat. pag. 78.*

Observatio.

Arbores venenatæ.

ARbores venenatæ, inter peru & canibales multæ sunt Insulæ, quæ vnius imperio paret, quem Cassique nominant, in quarum maxima, in qua sæpius Rex habitabat, Gaiacum arbor copiosissime prouenit. Item alia, fructum ferens pilæ magnitudine, visu speciosum sed venenatum. Huius succo sagittas Barbari imbuũt, iis aduersus hostes in pręliis vsuri. Est etiam alia ex qua scarificata succus emanat mortifer: radices tamen sunt esculẽtæ, ex quibus farinam faciunt, qua vescuntur. Hæc in gratiam eorum qui rerum naturæ variarum, nouarumque cognitione, delectantur, ex *Theveto* descripsimus. Qui & hæc de Baxama tradidit: ab insula ormuz decem miliaribus distat, ab ea quæ queionne nominatur, è regione illius sita, olim Principum quorundam delitiæ, nunc inculta & deserta, tum quod magna ex parte diruta sit, ob vehementes terræ motus, tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valde differunt, & serpentum omnis generis copiam, quæ illic stabulantur, ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat, vt non solum homines perimat, qui vel aliquantulum moram illic fecerint, sed etiam stirpes ipsas inficiat in quibus est arbor Baxama, cuius fructus, vel minimum degustatus, mox suffocat, id quod ipsius etiam vmbra præstat, si quis vel quadrantem horæ sub ea moretur. Cum tamen aliis in regionibus eiusdem arboris radix, venenorum omnium sit antidotus, illic lethalis, nec non & folium ipsius, & fructus, qui Rabuxit, vocatur. *Thevetus capit. 61. libr. Sing. Idem T. 1. Cosm. lib. 10. cap. 3.*

Observatio.

Iuniperi vmbra grauis.

Iuniperi grauis vmbra:

Virgilius Æcloga. 10. versu penult.

Arboribus primum certis, grauis vmbra tributa
Vsque adeo capitis, faciant, vt sæpe dolores,
Si quis eas subter iacuit, prostratus in herbis.

Lucretius lib. 6.

Observatio.

Nucis arboris vmbræ, noxia vis.

QVidam arbori è qua nuces iuglandes enascuntur, aut saltem vmbræ ipsius vim deleteriam attribuunt: Quandoque expertus sum, nihil quicquam tale opinatus. Nam cum aliquando media æstate sub ea dormiuissem, vniuersum corpus refrigerari, cum maximo capitis dolore, qui quinque aut sex dies durauit, sensi. In hoc casu quis eodem modo vino generoso, & remediis ad taxi maleficium

cium præscriptis, vti poterit. *Greuinus lib. 2. de venenis, de Taxo.*

Mulier quædam ruris incola, cum in meridie sub vmbra nucis arboris dormitasset: in somniis à dæmone opprimi & verberari sibi ipsæ visum est: & præ timore expergefacta, cum sub nucis vmbra se cubasse videret, semidormiens perterrita, à malo spiritu se correptam prædicans, domum reuertitur, & febri superueniente, fere capilli omnes decidere, qui tamen sanitate restitutæ, renati sunt. *Marcel. Donat. hist. med. mirab. lib. 1. cap. 1.*

Observatio.

Tamarindorum vmbra noxia.

VSu compertum est, tamarindorum arboris vmbram, sub ea dormientibus non minus noxiam esse, quam arboris iuglandis. *Christoph. à Costa. Arom. lib. cap. de Tamarindis.*

Observatio.

Buxi vis mortifera.

NOvi virum quendam apud nos, sed non admodum firmi cerebri aut mentis sanæ, qui cineres buxi deustæ atque in die palmarum benedictæ, quem ritum Ecclesia Catholica Romana Dominica Palmarum obseruat, cuidam adolescentulo ebibendos propinaret aqua benedicta immersos, adhibito superstitioso ac ridiculo quodam exorcismo, ad dispellendas, vt adstātibus persuasit, febres, & vermes exigendos non ita multo post febris quidem depulsa, sed adolescens morte sopitus est, sic vt author fuerim meis ciuibus, ne quis tale quiddam iterum attentaret, quum buxeæ frondes deleteriæ sint & exitiales, corporique humano noxiæ ac perniciosæ, quod odor grauis etiam & virosus indicat, & sapor abominabilis atq; amarulentus, quem palatum respuit atque auersatur. *L. Lemnius, lib. similitud. in Bibliis de Herb. atq; arborib.*

Observatio.

Taxi, & baccarum eiusdem veneficium vbi.

TAxus mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hispania præcipue, venenum inest, vasa etiam viatoria ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt si qui dormiant sub ea, cibumve capiāt, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur. *Plin. lib. 16. c. 10.*

In Italia & Narbonensi Gallia, Hispaniæ contermina nascitur. Auiculæ quæ Italice taxi baccas deuorant, denigrantur. Et qui ederint easdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est veneni, vt si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideāt, lædantur, & sæpe numero moriantur. *Diosc. lib. 4. cap. 75.*

Baccas fert rubentes, aquifolii modo dulces, vinosasque, quas quandoque mandentes, tum pastores, tum qui in syluis arbores cædūt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. *Matthiolus Com. ad citatum Diosc. cap.*

Prouenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Ananiæ vallis & Flemarum: cuius baccæ iisdem in locis noxiæ ac perniciosæ depræhēduntur. Quippe quod curauerim ego pastores, aliosque in syluis ligna cedentes, qui saporis dulcedine allecti baccas ipsius comederant: ex quarum esu, non modo in ardentes febres inciderunt, sed & in alui profluuium, adeo vt in maximo versarentur discrimine. *Idem Com. ad cap. 12. lib. 6. Diosc.*

Scribit *Plutarchus tertio sympostorum Commentario,* Taxum eo tantum tempore noxium, quo iam florere inceperit *Petr. Pena, in Aduersariis,* in Anglia innocuum prorsus decernit *pag. 450.*

In Belgio vis perniciosa est, & vmbra periculo caret. *Dodonæus pemt. 6. lib. 1. cap. 10.*

Fructus ab aliquibus hominibus manditur, suauisque est, atque innoxius. *Theophrastus hist. plant. lib. 3. cap. 10.*

Diuersum experimur in nostro taxo, reclamantque *Diosc. & Plin. Rob. Constant. Annot. ad eundem Theophrasti locum.*

Observatio.

Cannarum putridarum maleficium.

QVi cānas putidas euoluit villicus, totus tumuit. Cæterum vt veneno affectus, curatus fuit. Expirant autem ex se cannæ putidæ vaporem quēdam, prorsus venenum sapientem. *Lusit. Cent. 8. 4. De noxa arborum plura Langius lib. 2. Epist. 30.*

De Floribus.

Observatio.

Croci vis deleteria, si nimius eius vsus sit.

EST Crocus medicina cordialis, quæ merito tum intus, tum extra medicamentis cordi adaptatis, misceri debet; nam cor roborat & lætificat, & ea de caussa risum prouocat, & ita promouet, vt fabulosum non sit, aliquando hominem risu & cachinno ob nimium croci esum, mori. Vidimus enim nos apud Mutinam à Campo, totius Hispaniæ celeberrimum emporium, mercatorem quendam, qui cum plures Croci sarcinulas siue inuolucra emeret, vt in Lusitaniam portaret, multum ex illo in olla, carnes iurulentas pro cœna continente, iniecit: qui post earum esum in tam intensum ac vehementem risum prorupit, vt non multum abfuerit, quin risu & cachino tunc è vita discederet. Tunc enim Serapionem verum dixisse reddidi, quum capite de croco ex mente Rasis dicat. Crocus pondere duarū drachmarum, partum accelerat, & inebriat, ebrietate forti, si cum vino misceatur, & lætificat adeo, donec facit insaniam excellenti lætitia. Et *Gal. libr. de Antid.* se ob croci odorem incurrisse capitis dolorem fassus est. Proinde non mirandum, si agaso quidam apud Pisaurenses, super duabus croci sarcinulis dormiēs, eadem nocte obiecit: vt superioribus annis accidit, vt testantur omnes Pisaurenses, ac Magnificus Dominus Iohannes Gondula, Patricius Ragusinus, vir non minus doctrina, quam generis nobilitate clarus, qui eo tempore apud Pisaurenses agebat. & hoc ita esse confirmabat. *Lusit. Enarrat. ad cap. 25. lib. primo, Diosc.*

OBSERVATIO.

Colchici deleteria facultas.

COlchici floribus, vt audio, vtuntur Turcæ, cum inebriari volunt: eos enim vino macerant, eoque poto adeo stupidi redduntur, vt in ecstasin abeant. *Matthiolus Com. ad cap. 80. lib. 4. Diosc.*

Iohannes Pollio Medicus Chremesinus mihi semel atque iterum, duorum puerorum Historiam recensendo, renouauit, qui per lusum in prato, non procul à sua patria, Colchicum ephemerum deuorassent, ambo perierunt miserabiliter, atque extincti sunt. *Iohannes Agricola Ammonius, rei herbariæ libro secundo.*

OBSERVATIO.

Floris Aphricani venefica vis.

VEnenosa & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum esse, odor nigratus, caput aggrauans, cicutæ similis: qualis Lycopersii succo, ostendit: deinde & experimentis nonnullis constat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata, me videre: sicuti crebro iis accidit, qui cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus recenti caseo permistos olim dedimus: quæ mox valde inflata, & paulo post mortua fuit. Mures quoque, qui semen attroserant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbæ facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem fore autumãt. *Dodonæus hist. stirp. pemt. 2. lib. 3. cap. 12.*

DE SEMINIBVS.

OBSERVATIO.

Vermiculorum in fœniculi semine genitorum exitialis vis.

ANgues fœniculi esu senectam exuunt, ac oculorum hebetationi medentur: vnde etiam ad homines in similem vsum fœniculum promanauit, ex affricatione illa oculorum, quæ fit à serpentibus. Semini praua quædam imprimitur qualitas, quæ vermiculos quosdam venenatos producit, quorum venenum à multis creditum est nullis euinci alexiteriis; quo factum est vt vmbelli aperiantur, ac diligenter concutiantur, quo à vermibus emundentur; ac dein in frigidam ad temporis aliquod spacium macerentur. *Balthasar Pisanellus libro de Esculentorum & potulentorum facultatibus interprete Freytagio, de Fœniculo.*

OBSERVATIO.

Lini seminis noxa.

QVantopere flatuosum, & recrementitia humiditate plenum semen lini sit, paucis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cum propter frumenti aliarumq; frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis, ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valde cito hypochondria fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ, quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde hæc symtomata, quam ex recrementitia humiditate, quæ flatulentiam parit. *Dodonæus hist. stirp. pemt. 4. lib. 2. c. 24.*

OBSERVATIO.

Hyoscyami seminis maleficium.

PVerum scimus, iusquiami semine temere ac largiter deuorato ex calyculis, ebrio primum similem, vt vini potu factum fuisse credidimus omnes: mox insaniuisse, vertiginosoque affectu correptum, iacuisse aliquandiu. *Alexandrinus Annot. ad capit. 3. libr. Galeni.* Quod Animi mores temperaturam corporis sequantur.

Nobilis quidam adhuc viuens (cuius nomen, plerorumque historiographorum edoctus exemplo, nunc data opera supprimo) vehementissimis punctionibus in sinistro latere excruciatus, suasu coniugis suæ, herbarum qualitates ignorantis, viginti quinque integra grana seminis Hyoscyami assumpsit, eo fine, vt si forte aliquod adesset apostema, illud rumperetur, aut aperiretur, factis cauitatibus granorum numerum exæquantibus. Hic bonus ergo Nobilis ex illa venenosa substantia in tantam incidit φρένεσιν ac mentis abalienationem, vt nec liberos, nec fratres, nec sororem, quam habuit vnicam, agnoscere potuerit; tantaque perculsus est lypothimia, vt omnes astantes de salute desperauerint. Ego autem re cognita, quamuis tarde admodum, nihil aliud ad corrigendum venenum adhibui, quam pulu. mei pestil. drachm. vnam in vino calido, admotis simul lectis, eliciendi sudoris caussa. Quo peracto, intra vnius horæ spatium melius sese habuit, ac tandem oblatis corroborantibus, & diuina fauente gratia, breui tempore conualuit. *M. Iohannes Faber. De Obseru. propriis, a Clariss. Viro Laurent. Scholtzio mihi communicatis.*

Similis casus accidit in pago, cui nomen est à Pomario, vbi mulier quædam ingrediens syluam adiacentem, vt colligeret ligna arida, collocauit filiolum extra ædes ad vicinorum liberos, is repens ad fructum Hyoscyami, putauit grana Hyoscyami esse vera pisa, atq; comedit: Sed quid factum, postquam beneficio caloris resoluta est ista qualitas venenosa? In tam vehementem Epilepsiam incidit, ita vt huius morbi, neque de die, neque de nocte, aliqua remissio debilitatæ naturę sit concessa. Mater eiulando ac clamando conuenit generosam nostram Capitaneam, pie defunctam, opem eius implorans. Generosa domina communicauit ei puluerem præsentissimũ contra hunc morbum, quo antea multos, diuina fauente gratia, curauit: sed is exhibitus nihil quicquam valuit, nec aliquam habuit ἐνέργειαν aufferendi hunc morbum Herculeum. Tristissima ac plena doloris mater secunda vice rediit, vlterius expetens consilium. Generosa domina me accersendum curauit, orans vt salutare consilium impertirer mulierculæ referenti vnde puer morbum contraxisset. Ego, vt est officium boni Medici, misericordia motus, pulu. pestilent. ad duas doses puero ordinaui. Dosis autem prima erat saltem drachma semis cum vino. Quamprimum igitur exhibitum est

medicamentum, morbus, Deo iuuante, cessauit qui prius nullo modo depelli potuit. *Idem Faber.*

Habitat etiam in hoc nostro oppido ephippiarius, qui, quum apud Nobilem quendam suum exerceret opificium, tanta correptus est odontalgia, vt nihil quicquam de suo officio præstare potuerit, verum coniiciendo se in pedes, domum redierit. In itinere autem tabernam cereuisiariam, restringuendæ sitis gratia, ingressus est, vbi hospita animaduertens illum satis esse tristem, inquisiuit caussam eiusmodi mœroris: ille dolorem dentium incusauit. Hospita bene sperare iussit, ac semen Hyoscyami carbonibus ignitis imposuit, adhibito infundibulo, per quod vaporem ore patiens attraheret, & dentes suffumigaret, qui, absoluta suffumigatione, in tantam φρένησιν incidit ita vt tanquam furiosus per campos discurreret. Domum vero perueniens, vxori in hypocausto residenti, furore percitus, violentas manus inferre voluit, ac nisi aliqui studiosi, sese canendo exercentes, interuenissent, manibus strangulando illam interemisset. Cæterum hunc virum etiam cum pulu. pestil. ad pristinam sanitatem reduxi, *Idem.*

OBSERVATIO.

Lolii maleficium, somnolentiam, temulentiam, vertiginem & amentiam afferens.

PANIS, in quo lolium fuerit, stuporem quendam & veluti temulentiam esitantibus parit, cum inexpugnabili fere somno. Quare incerniculis diligenter à tritico aliisque cerealibus seminibus separandum esse præcepit Galenus iis qui aliis seminibus salubriter vti volunt. Etenim (inquit) cum anni constitutio praua aliquando fuisset, lolium tritico affatim innasci contigit, quod neque agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accurate purgassent, neque Pistores, quod paucus esset tritici prouentus, statim quidem multis dolere cœpit: ineunte vero æstate, in cute multorum qui comederant, vlcera aut aliud quoddam symtoma, quod succorum prauitatem indicaret, est subsecutum. *Gal. li. 6. simpl. & lib. 1. de Aliment. fac.*

Aiunt in Græcia & Asia Balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. *Plin. lib. 22. cap. 25.*

Mulier quædam ad rem attentior, optimeque nota, sed quæ suum iam obiit diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto (dourt nos vocamus) molito pinsitoque admista secalis farina, panem apparari & coqui, vt eos minoribus sumptibus aleret, quo cum essent pasti, in quandam leuem inciderunt amentiam, & cum essent aliquandiu rotati vertigine, lassi ad vnum omnes, in profundum longumque inciderunt somnum: vt pro labore, quem vetulæ præstare opportuisset, ipsi continuo stertérent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem, errore animaduerso, victus rationem mutaret. *Vierus de Præstig. libro tertio, capit. 18. edit. 6.*

***

OBSERVATIO.

Hypercatharsis, ex semine Lathyris assumpto.

QVÆDAM apud nos hortulana, cum laboraret ex cruditate ventriculi comedit vndecim grana lathyris, quæ cum nihil educerent: post triduum sumpsit 17. atque his quoque nihil purgantibus, accessit Medicum: rogans, vt illi ordinaret medicamentum euacuans: nihil illi indicans de granis istis deuoratis. Ignarus itaque eorum quæ facta essent, satis validum medicamentum purgans, vt robustæ & rusticæ fœminæ, præscripsit, quo assumpto, natura stimulata, cœpit tandem aggredi medicamenta vnde secuta ὑπερκάθαρσις, vt per decem dies continuos, plurimas haberet deiectiones, non sine ramentis intestinorum. Tádem alium accersiuit Medicum, implorans illius auxilium, qui ei statim exhibuit drachmam vnam opt. Theriacæ veteris, cum vino decoctionis hyperici, & sic fluxus desiit, & ipsa rursum, Dei auxilio, conualuit. *De Obser. D. Ioach. Camerarii.*

OBSERVATIO.

Veneficium ex Ricini semine pro pistachiis sumpto.

QVidam tam multa Ricini, siue Kervæ maioris semina comedit, putans pistacia esse, vt postea paucis interpositis horis in vomitum & secessum ita inter necantem deuenerit, vt inde mors illi subsecuta fuerit. *Lusitanus Cent. 6. Curat. 63.*

DE FRVCTIBVS.

OBSERVATIO.

Fragis magna copia ingestis, medius crepuit.

MElchior Dux Brunsuicensis, Frater Othonis Neapolitani Regis, ex Transyluanis Ducibus Episcopus factus Zuuerinensis, medone venenato Rostochii hausto, male se habens, profectus in Butzova arcem, cruciatu agitatus, fragis ad refrigerium magna copia ingestis, intumuit, crepuitque medius. *Crantzius lib. 9. Vandaliæ, cap. 9.*

OBSERVATIO.

Ficuum nive refrigeratarum esu mortuus.

POmpeius Columna Cardinalis à Cæsare Carolo Quinto, Neapolitani Regni administrationem sortitus, post comestas ficus biferas, quas multa nive refrigerarat, in complexu Augustini Niphi Philosophi, integris sensibus expirauit Anno ætatis 53. *Iouius in eius vita.*

OBSERVATIO.

Cucurbita esu grauiter quidam periclitatus.

CVcurbita non minus concoqui facilis, ac mox de ventriculo delabens: quod nisi contingat, moramque ibi diutius trahat, tum corruptelá subibit omnium pessimam: non sane multum à veneni natura

natura abhorrentem: quæq; choleram sæpe, promptèque inferat. Periclitantem meminimus quendam ex huiusmodi edulio cucurbitæ elixæ, emollitæque primum, tum foliosa σιατὸς, quam Pasten vulgo dicimus membrana inuolutæ, ac sub testa coctæ, sed ærea, vt tortas solent quas vocant: cita vsque adeo inde aluo, tantaque vomendi vehementia, vt conuelli videretur, multisq; opus habuerimus medicamentis, quo remitteretur affectus, siue id vnius cucurbitæ corruptela siue abscedēs æruginis aliquid ex testa fecerat, non antea ad vsum satis emendata. *Iul. Alex. Salubrium lib. 9. cap. 9.*

Observatio.

Melopeponum intempestiue vsu mortui aliquot.

ALBERTUS Secundus Imperator ex Melopeponum vsu periit, alui profluuio correptus. *Cuspinianus.*

Sophia Vladislai Iagellonis Polonorum Regis vxor febrim ex Melopeponibus contraxit, & mox paralysi accedente, extincta est, vno & quadraginta annis, posteaquam Vladislao Regi nupserat, exactis, *Anno Sal. 1461. Cromerus lib. 24.*

Paulus II. Pontifex Apoplexia mortuus secunda hora noctis, solus in cubiculo, nemine vidēte, cum eo die lætus etiam consistoriū habuisset: & duos pepones prægrandes deuorasset. *Platina.*

Observatio.

Glandis vnguentariæ vis perniciosa.

PVer pharmacopolæ, qui cum pro auellanis, corylis dictis: myrabolanum siue nucem vnguentariam dixerimus, officinarum mangones, ben Arabum appellant, abunde comederet, parum abfuit tunc, quod ex toto moreretur: ita enim illi vomitus & fluxus immoderati superuenere, sed breui adiutus, euasit. *Amat. Lusit. Cent. 6. Cur. 63.*

Observatio.

Quidam tythimali generis cuiusdam fructum coculi orientales dictum comedit, & in animi deliquium & cordis pressuras deuenit.

PEdagogus, qui ingenium subtile, & memoriam tenacem habere desiderabat, vt anacardinam confectionem sugeret, carpasii fructum (cubebam hodie pigmentarii & officinarum mangones appellant) comedere summopere desiderabat, & eo magis, quia, eius vsu prædicta consequi, à viris doctis acceperat, & re vera cubebam opus hoc complere & multa alia non negamus. Cæterum cum ad pigmentarium, vt cubebam semen odoratum sibi per puerum deferendum amandaret: ecce pharmacopolæ, vt sæpe fieri solet, parum instructus minister, vice cubebæ seminis odorati fructum, quem piscatores vulgo coccam vocant, & eo pisces fluuiatiles & lacrustes interficiunt, quem nos semen tythimali cuiusdam esse putamus, misit: cuius, cum quatuor ad summum grana miser pedagogus auidissime comederet, illico in nauseam, & singultum, ac animi angustias incidit; ad quem cum amici & familiares peruenissent, & rem considerarent, videntes carpesii siue cubebæ seminis vice coccam, illico rem ex toto tenent, ad me confugiunt, remedium pro tanto depellendo malo quærentes. Ego vero, cum primum rem teneo, illico vomitorium parandum iubeo, quo vel intra horam, ex integro ab agone & periculo liber est factus: habet autem vomitorium sic. Recipe sem. anethini, radiculæ cumini, ana. vnciam mediam, in aquæ lib. 2. fiat decoct. facta colatura adde oxymelitis simpl. vncias duas, agarici boni & albi puluerizati, drac. vnam, Misce, fiat vomitoriū, & tepidum ex eo quantum potuerit vno haustu bibat, quo breui omnia non solum commesta sed pleraque alia euomuit, & sanatus est: *Lusit. Curat. Med. Cent. 4. Curat. 79.*

Observatio.

Nucis vomicæ vulgaris, effectus admirandi.

QVæ canes occidunt & lupos, facile adducor, vt credam eadem homines quoque necare. Vt de vomica nuce ego fateri possum, quippe qui sciam hac tantum mulierem iam senescentem esse extinctam: quæ caseum, è quo sibi cibum parauerat, super instrumento ferreo, ad hoc parato, attriuerat, super quo eius filius, superiorib. diebus, nuces vomicas aliquot in particulas confecerat, quibusdam necandis canibus, qui eum noctu oblatrabant. *Matthiolus Com. ad cap. 73. lib. 4. Diosc.*

Nucem vomicam esse spongiam adnascentem frutici, & strangulantem, res certa est. *Crato ad Camerarium libr. 5. Epist. pag. 344. per Laurent. Scholtzium publicatarum.*

Nuces vomicæ, canibus venenum, homini, sunt innoxiæ. Turcæ enim has absque noxa elitant. Germani aduersus virus pestilentiæ plurimum vtuntur, (& magno quidē successu) Electuario de ouo, quod non exiguam nucis vomicæ quantitatem recipit. Et fuit propinata eius non parua copia, & cibis admixta mulieris infamis: vt inde moreretur, quæ tamen illæsa euasit. *Georg. Melichius Scholio ad Elect. de Aromat. Galeni, Antidotarii sui.*

Observatio.

Solani hortensis acini, à pueris deuorati, eosdem sustulerunt.

DIssimulandum non est, baccas solani hortensis somnum inducere, quod ipse tribus aut quatuor ex eo genere degustatis acinis expertus sum. Admonendi sunt ergo omnes vt à nimio eorum vsu abstineant. Scripsit ad me D. Georgius Ollingerus Normbergensis ciuis, quosdam pueros, per imprudentiam, aut certe famem, plures, quam par erat, solani hortensis acinos deuorasse: ita quidem, vt duo ex illis occubuerint, tertio superstite. *Tragus hist. stirp. lib. 3. cap. 24.*

Doctißimus Medicus D. Seuerinus Gobelius, in suo accuratißimo Commentario de succino, tradit ex putredine huius herbæ, solani hortensis vermes virides maculis luteis intermistis crescere in quorum capite cornu apparet interdum ferme digiti longitudine. *Camerar. in Horto suo.*

Observatio.

Solani ſyluatici, Bella donna dicti, veneficium.

CAuendum ne immodice illa herba vtaris. quod niſi feceris, idem tibi accidet, quod viro cuidam ex Eberbach/ prope Hochenburg/ euenit, Anno Domini 1541. Is, cum in ſylua forte fortuna plantam hanc & acinos eius elegantiſſimos vidiſſet, decerpſit illos, & quamplurimos deuorauit. Altero vero die in tantam inſaniam & furorem incidit, vt pleriſque ſuadentibus Widerdorffum, vt vocant, (vbi inſani & qui à Cacodæmone obſeſſi creduntur, exorciſari conſueuere) abducendus iamiam eſſet. Ego autem, vbi rem intellexiſſem, iuſſi illi viro fortiſſimum vinum propinari, quo facto, conſopitus paulo poſt conualuit, viuitq; adhuc hodie. *Hier. Tragus hiſt. ſtirp lib. 1. cap. 15.*

Experientia cognitum eſt geminos pueros ſtatim ex eſu acinorum huius generis ſolani mortuos eſſe. *Fuchſius hiſt. ſtirp. cap. 265.*

Clariſſimus eruditione, multiiugaq; rerum obſeruatione & vſu medicus Renerus Solenander, collega in eodem apud Illuſtriſſimum noſtrum Principem in miniſterio coniunctiſſimus, quum Louanii, anno quadrageſimo nono ſub Hieremia Brachelio operam Medicinæ daret, vidit puerum Seruatii Saſſeni bibliopolæ mirandis ſymtomatib. correptum, ex eſu fortaſſe vnius baccæ ſolani maioris (herbam bella donna Itali vocant) quam caſu imprudẽs propter ętatem, ignaruſque rerum, ex horto D. Gemmæ Phryſii vicini ſui (qui tum eam plantam prægnantem alebat, cum aliquot aliis exoticis herbis) legerat deuoraratque, cæraſum vel vuam forſitan exiſtere arbitratus. Puer primum cœpit furioſe agere, nec vllum parentem interſtinguere, animo & corpore languere: vocatus D. Brachelius ad conſilium & curationem, tam ſubita ſymptomata grauia miratur: Statimque concepta ſuſpicione aſſumti alicuius veneni maniaci, ſciſcitatur vbi nam puer fuerit, quid egerit? eum in D. Gemmæ horto luſiſſe narrant, viſumque verſari circa dictam plantam, eiuſq; decerpere baccas. Sed priuſquam hoc innotuiſſet, incidit puer in ſomnum profundum, vt excitari nequiret, is durat ad horas viginti quatuor, tum puer ſponte euigilat, agnoſcens primum patrem, deinde alios, ſed ſtupidior: aut paucis tum ex arte adhibitis remediis, probe reſtitutus eſt. *Vieri.*

Dioſcoridis Morii baccæ (quæ eſt Mandragoræ ſpecies) reuocant mihi in memoriam ſimilem baccarum ſolatri, quod vulgo maius vocant, (Italis herba bella donna dicitur) læſionem quam Patauii olim animaduerti apud amicum, à ſodali, non malitioſe quidem, ſed incaute deceptum, qui inter deambulandum in horto, baccas illius ſolatri (ſunt autem guſtu ſuaues ſatis, colore intenſe atro, magnitudine fere auellanæ nucis) ipſi commendarat, vt in re venerea excitanda efficaces: is huic figmento fide adhibita vltra xv. ſi recte memini, deuorauit baccas. Domum noctu reuerſus, ſomnũ appetiuit quidem, ſed num eo potitus ſit necne, referre certe nõ potuit, quin potius ꝑturbationes ſenſim in ſomnum propenſas, & quibus quodammodo vigilans ſibi viſus erat ſomniare, dixit ſe percepiſſe, illis in conturbationib. totam exegit noctem ita vt neſciuerit, vigilarit ne an dormierit magis, appetente die oculis inſectorũ varias imagines, tanq̃ lemurum quędam ludibria obuolitare atq; obuerſari credidit. Tandẽ ad libros cõuerſus, vt in illis oculorũ facultatẽ experiretur, & moleſtiã animi deponeret, præter cãdidam marginẽ nigris areis literarũ circũfuſam nihil agnoſcere potuit. Hinc tranſactis aliquot horis, ſumtoq; prandio, malum quieuit vi deleteria, partim tẽporis mora, calore natiuo, partim & meracioris vini in prandio ſumti qualitate deuicta. *CL. Pet. Andr. Matthiolus, in ſuis Commentariis in Dioſ.* ait baccas huius ſolatri largius ſumtas interficere facto inexpugnabili ſomno. At quod amicus, de quo dictũ, ſomno præhenſus non fuerit, id referendum puto in φιλοτησίαν cui velut auitę conſuetudini noſtrę gentis homines, vel apud exteros etiam, valedicere graue ducunt. *Iohan. Moibanus in ſymphon. ad capit. 11. lib. 1. Parabilium Dioſc.*

Nex eſu hæc ceraſa, vt multi noſtra memoria morte ſunt experti, pueri præſertim: namque Angli adoleſcentuli, qui per imprudentiam peregre ſitibundi in via eſitaſſent, lymphatici ſed ſomno ſemiſepulti interiere. Etiamq; Antuerpię non multis abhinc annis quidam impuberes, huius eſum morte luebant. Memoranda huius radicis facultas, qua nugiuendi Ægyrtæ in Italia plebeculæ attonitæ concurſum plauſum & pecuniam captant: tantillum namq; radicis admodum ſitibundis conſeruæ ſaccharatæ roſarum violarumue cuilibet addunt, atq; deglutienda dant citiſſimo aduerſus ſitim, etiamſi quis ea propemodum enectus foret, leuamento & refocillamento, ſed nequiſſimo: ſtupefactis namque, vt reor, faucium interioribus neruulis ad œſophagũ imum, languet prorſum appetentia, præſertim potus, & interdum cibi, vnde poſtea male habent niſi repente colluant aceto guttur, & quippiam Abſynthites vini, aut Theriacæ deglutiant. *Pœna & Lobelius in aduerſ. ſtirp. pag. 103.*

Siccæ radicis mira vis. Nam ſi drachmæ pondere craſſiuſcule trita ea maceretur in vino horis ad ſummum ſeptem, ac inde percolatum vinum quis deguſtauerit ieiunus, fiet vt is nullo modo edere poſſit, niſi epoto paulo poſt aceto. Hoc enim antidoto fucus ſtatim excluditur, reditque qui ſumpſit ad cibum. Locus eſt magnus, vbi quis guloſis paraſitis hoc appoſuerit vinum, cum Menſis optimis cibis refertis aſſidentes, nihil prorſus cibi ingerere queant. *Matthiolus Commentarior. ad librum quartum, capit. 69. Dioſc.*

Mihi quidem radix eſt, à Franciſco Calceolario Veronenſi reperta, qua vino per noctem macerata, & epoto ſubinde vino, linteolo percolato, à quouis quantumcunque famelico, is quidem edere nequit, ne cibi tantillum deguſtare, niſi aceti cochlear abſorbuerit. Ridendus profecto, iocus, ſed res ipſa non omnibus committenda. *Idem Epiſtola nuncupatoria eiuſdem, de eadem radice, operis.*

De ſolano ſyluatico (ſi prius non ſcripſi: ſum enim obliuioſus nimis) hoc à me accipe, & cœla omnino tanquam myſterium: ſuccum ex eius fructibus (acinis, qui ceraſa referunt) expreſſum & ad

syrupi cõsistentiam cum pauco saccharo decoctum, ita efficacem esse, vt vel ligulæ aut cochlearij parui mensura somnum inferat, fluxiones sistat, dolores tollat, dysenteriam curet; gratus est plane, sed cauendum ne amplius detur. Ego cum laude vsus sum. Eiusdem radicis particula, dimidiæ drachmæ forte pondere, si in poculum vini injiciatur: & de illo vino alicui propinetur (id quod per iocum, & ad illusionem aliquos fecisse scio) per horam aut dimidiam ante cœnam, eum, qui gustarit, in cœna ab omni cibo alienum futurum, & cum ægrotet, nec doleat, edere tamen non posse: quod si cochleare aceti aut succi limonis biberit, statim liberatur & edit. Hoc argumento contra alia etiam eiusmodi venena, maximam aceti, aut limonis citriue succi vim esse conieceris. *Gesnerus libr. 1. Epistolar. cap. 34.* facie auersa.

Poma Mandragoræ, quæ dicitur vulgari nomine bella donna, vidi ego pueros, pulchritudine horum pomorum allectos interijsse. *Mercurialis libr. 1. c. 13. de venenis.*

Fuit hic non multis adeo ab hinc annis tonsor quidam, qui, (vt solet hoc genus hominum admodum temerarium esse, & per mortes hominum, vt ille ait, impune experimenta sua facere) cuidam Stolbergensi ciui, sparsis per vniuersum corpus, nescio in quo morbi genere, doloribus, ijsque misere excruciantibus, laboranti solani sylvestris quod τρύχνον μελανοκέρασον appellare licet, foliorum maiorem copiam in decoctione quadam propinauit: præsertim cum circumstantes varia, ipsisque nota auxilia, conciliandæ quietis gratia, frustra autem tentassent; tandemque effecit, vt æger ille non solum quietem caperet, verumetiam omnium istorum dolorum oblitus, lethali prorsus somno diem suum clauderet. *Io. Thalius in descr. Harciniæ Saxono thuringica, quo loco vide Solanum sylvestre.*

Herbæ, Bella donna vocatæ, radicis drachmam vnam, leuiter contusam, vini phialæ immergimus, ac intermissis duodecim horis, aut paulo pluribus elutriatum vinum, mane cyathi mensura, secum cœnaturo propinabis, tum trium horarum spatio detineatur, mox ad mensam accersito: nam assumtum bolum, nulla diligentia, conatu, aut labore deglutire poterit, sine faucium læsione aut dolore, vt vix potum admittat. Si vis prandeat, bibatque lactis aut aceti plusculum & gargarisatum absorbeat, reddet eum ac si nil vnquam passus fuerit. *Porta Magiæ nat. lib. 14. cap. 13.*

Quum ego aquam modo quodam (ex Bella Donna) parassem, & amico imposuissem in quibusdam vsibus, nonnisi drachmam exhiberet, ille vnciam propinauit, iacuit quatriduo sine cibo & motu (forte potu) vt ab omnibus mortuus iudicaretur, nec vllis conatibus expergisci poterat, digestis vaporibus experrectus est: Modum iniquis celamus, probis apparet. *Idem lib. 8. c. 1. eiusdem Magiæ nat.*

Observatio.

Mandragoræ sopifera vis & deleteria.

Mihi quid de Mandragora accidit, obiter enarrabo. Quum æstiuis mensibus (nam eo tempore poma Mandragoræ se proferunt) semel atque iterum in Musæo nostro, amabilem ac speciosum eius stirpis fructum negligenter collocassem, ita somnolentus sum effectus, vt ægre sopor excuti posset. Quum autem obnixe obluctarer somnolentiæ, illamque excussisse conarer, ægre id obtinui: nec rationem tanti veterni inuenire potui: tandem cum quaquaversum dimouissem oculos, obtulit se à tergo pomum mandragoræ, quo amoto, atque in alium locum translato, factus sum alacrior, atque torporem depuli, omnemq; oscitantiam discussi. *Lemnius explicat. herb. Bib. cap. 2.*

Retulit mihi Medicus senex apud Baldiaccam, quod quædam iuuencula comedendo quinq; poma de fructu mandragoræ cecidit cum syncope rubescens: & quod per effusionem aquæ niuis factam super caput ipsius sanata fuit.

Et vidi mulierem radicem eius bibere ad imprægnandum, & effici exinde in dispositione illius, qui ingreditur balneum, aut bibat vinum abundans in rubedine & inflatione faciei. *Rasis lib. 24. cap. 835. continentis.*

Observatio.

Mangas sylvestris & lactariæ herbæ Malauaricæ venenum.

Sylvestre reperitur Mangas, Brauas nuncupatum, adeo præsentis veneni, vt indigenæ illo sese mutuo perimant: nam si quis paululum ederit, illico moritur: interdum oleum admiscent ad exacuendam eius vim, vtque celeriorem perniciem adferat: sed quocunque tandem modo sumtum, adeo celeriter perimit, vt hactenus nullum sit repertum antidotum ad eius vim compescendam. Dilute viret, & aliquantulum splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne præditus est, nam crasso cortice solummodo integitur ossiculum prædurum & cartilagineum. Cotonei tamen mali magnitudine est. *Christ. à Costa lib. aromat. pag. 70.*

Aliud apud Indos veneni genus fit è planta quadam, Lacteo succo plena, cuius magna nascitur quãtitas in prouincia Malabar. *Idem p. 46. Aromat. hist.*

Observatio.

Ahouai arboris fructus lethalis.

Ahouai nomen est arboris fructu venenoso & lethali, magnitudine mediocris castaneæ, candido, forma literam Græcam Δ referente. Huius nucleus præsentissimum est venenum, quod alter alteri in mutuis odijs & dissidijs, præsertim vero viri leuissima occasione vxoribus infensi, aut contra vxores viris indignatæ dare solent. Peregrinis sane nullo modo cum fructum recens collectum communicant, atque ab eius etiam contactu liberos suos arcent, nisi cui exemtus sit nucleus: Eo etenim exemto, fructu pro nolis vtuntur, quas è cruribus suspendunt, tantum enim sonitum edunt, quantum Tintinnabula aut nolæ nostrates. Arbor ipsa pyri magnitudine, folium ternos aut quaternos digitos longum duos, latum, toto anno virens, cortex ligno candicans. Abscissi rami succum emittunt album & quasi lacteum, arbor præcisa teterrimum spirat odorem: quam ob causam nullius est vsus, imo ne igni quidem struendo idonea. *Clusius annot. ad cap. 11. lib. 2. Arom. Garziæ ab Horto.*

Observatio.

Pineorum nucleorum malucanorum deleteria vis.

Improbæ mulieres Malucanæ prouinciæ suis maritis, parum æque, quatuor grana siue nucleos edendos præbent, vt eos interimant. *Christophorus à Costa. lib. aromat.*

OBSERVATIO.

Colocynthidis drachma clysteri iniecta, lethalis.

Dodonæus *in suis obseruationibus* refert, robustum hominē, cui enemate drachma vna Colocynthidis fuerat vsurpata, non diu superuixisse: cui mox post mortem, aliquot deinde horis, sanguis copiosus per sedem effluxerit. *Camerarius in Horto.*

DE RADICIBVS.

OBSERVATIO.

Nimio Allii vsu, lethali verminatione periit quidam.

Arnulfus Imperat. quum creberrimo allij vsu corpus distemperasset, tanta vermium scaturiuit multitudine, vt nulla ope medica curari potuerit. *Cranzius lib. 3. c. 3. Saxoniæ.*

OBSERVATIO.

Porrorum deleteria vis anodina.

Crudorum porrorum succus Plinio inter deleteria recensetur: nam fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione à Tiberio Principe accersitum, in summa desperatione, succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto: confestim expirasse, sine cruciatu. *Mizaldus in horto. Plin. lib. 19. cap. 16.*

OBSERVATIO.

Chamaleontis nigri veri pruriginosa & malefica facultas.

Cvm chamæleontis nigri radices in Lemno apud pagum quendam Lavadochorio nuncupatum erui curaremus, plurimi Græci & Turcæ spectatum venerunt quid erueremus: eas vero frustulatim secabamus, & filo traijciebamus, vt facilius exiccari possent. Turcæ in eo negocio occupatos nos videntes, similiter eas radices tractare & secare voluerunt: at cum summus esset æstus, & omnes sudore maderent, quicunque eam radicem manibus tractauerant sudoremq; absterserant, aut faciem digitis scalpserant tantam pruriginem ijs locis, quos attigerant postea senserunt, vt aduri viderentur. Chamæleontis enim nigri radix ea virtute pollet, vt cuti applicata ipsam adeo inflammet, vt nec squillæ nec vrticæ vllæ centesima parte ita adurant: at prurigo non adeo celeriter sese prodit. Post vnam aut alteram porro horam, singuli varijs faciei locis cutem adeo inflammatam habere cœpimus, vt tota sanguinea videretur: atque quo magis eam confricabamus, tanto maior excitabatur prurigo. Fonti assidebamus sub platano, atque initio pro ludibrio habebamus & videbamus: at tandem illi plurimum indignati sunt & nisi asseuerassemus nunquam expertos tali virtute eā plantam pollere, haud dubie male nos multassent: Attamen nostra excusatio fuit facilius ab illis accepta tum eodem incommodo nos affectos conspicerent. Mirum sane, quod in tantilla radice tam ingentem efficaciam nostro malo experti simus. *Bellonius obseru. lib. 1. cap. 25.*

OBSERVATIO.

Aconiti velocißimum venenum.

Omnium venenorum ocyssimum est Aconitum: ita vt tactis quoque genitalibus fœminini sexus Animalium eodem die inferat mortem. Hoc fuit venenum, quo interemtas dormientes à Calphurnio bestia vxores M. Cœcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. *Plinius lib. 27. cap. 2.*

OBSERVATIO.

Epoto veratro iugulatus.

Laboranti cuidam zenobio nomine quartana, imperitus quidam Medicus veratrum, quod inter cætera medicamenta periculosissimum est, temere propinauit. Ex quo statim subsequuta est cum crebra ac vehemens alui deiectio, tum spiritus tam grauis ac difficilis attractio, vt cum me filij ad hominem iam in mortis periculo positum aduocassent, & nullis potuisset præsidijs tanto malo succurri, intra sex tantum horarum spatium mors eum violenta è medio subtraxerit. Cauendum igitur est, ne huiuscemodi medicamenta, quæ veneni naturam habent, & stomachum cæteraque membra plurimum lædunt, absque eo exhibeamus, quod nocumentum auferre possit, cum & aluum per se sæpius ducant & hominem non solum infirment, sed plerumque etiam morti tradant. *Beniuenius cap. 51. Abditor.*

OBSERVATIO.

Vomitum ex albo veratro mors subsequuta.

Vomitus vt interdum sanis vtilis, sic aduersa valetudine laborantibus nonnunquam necessarius. Verum multum interest, quomodo & quare fiat. Hoc autem officium diligentis Medici esse debet. Nam cum quidam Medicæ artis imperitus, albo veratro vomitum ciere solitus, omne genus morbi tali præsidio se curaturum polliceretur, accidit forte, vt in manus eius inciderit quidam, qui duobus iam annis ventriculi vitio laboraret, nec vllis vnquam medicamentis sanari potuerit: vtpote quod cum suapte natura difficile sit, difficilimum etiam redditur in corpore infirmo atque imbecillo, prælertim vbi licentiore quadam liberalitate vtatur æger. Album igitur & huic veratrum ex more exhibente illo, plurimum bilis ac pituitæ tum nigram bilem, postremo sanguinem eiecit: quibus ita deductis, imbecillitas primo, & quidem magna, tum sudor frigidus toto capite ac thorace emanans, nouissime & mors subsequuta est. Non igitur ignorare diligens Medicus debet, huiuscemodi medicamentum non semper ægris prodesse sanis vero semper obesse. Nam vbi robustum corpus nactus fueris, & ventriculus sit potens morbusque longior ad difficilis, vt Comitialis, &

lis, & insania, aut partes his tunc album veratrum rite ac citra Medici culpam exhiberi potest. *Beniuenius c.52. Abdit.*

Quam periculosus sit temerarius veratri vsus, ostendit *Hippoc. Aph.1. lib. 5.* conuulsio inquit ex Helleboro lethalis est: & *Aph.17. lib. 4.* Carnes sanas habentibus, Helleborus periculosus: facit enim conuulsionem. *Dodonaus annot. ad c. 52. Abdit.*

OBSERVATIO.

Ex potione Hellebori temere sumta, agri in vita discrimen derepente inciderunt: liberantur tamen integre Dei auxilio, magna adhibita cura.

IOannes Baptista Neapolitanus, acri ingenio, rerumq; multarum experiens, quum ventriculo ac capite grauitateque corporis totius laborare se diceret, maioris mali metuens, de industria Helleborum sumit: quod *in eo libro, qui Hetrusca lingua conscriptus, inscriptionem habet*, GLI CAPRICCI DI FIFRAVANTI scriptum inuenisset, Hellebori vsum ad arcenda totius corporis mala peridoneum esse, magnisque laudibus eius medicamenti vsum efferret idem author. Ab accepto Helleboro in vitæ discrimẽ venit; liberatur à me magna cura. *Valleriola obseru. 2. libr. 3.*

Ipse memini, cum Delphis pistor quidam longo tempore valetudinarius, cumque ex muliercula cõsilio veratrum in substantia sumsisset, & in conuulsionem incidit, & pene in mortem, nisi remedijs aptis per me adhibitis, restitutus fuisset. *Forestus Scholio ad obs. 35. lib. 3. de febrib.*

Mulierem noui, quæ cum diu circa præcordia male habuisset, Empiricus eius cognatus vncias duas rad. Ellebori albi in taliolas incisi acceperat, & vino per noctes infuderat tres, vinum expressum cum mulier bibisset, in vomitum enormem atque choleram incidit, ac animi defectum, & anhelitus præfocationem. Ad quam accitus, poculo inspecto ex quo potionem sumserat, inueni radices Ellebori albi in vino infusas. Statim adhibeo decoct. hordei communis in aqua pura, adiecto pauco sacchato, idque tepide, vt melius euomeret: & pro veneni abstersione mox propinabam drach. duas flor. nenuph. albi puluerisator, (hoc enim proprium eius est remediũ, teste *Guainero*) cum ceruisia, propter calorem; cum venenum, seu veratrum, cum vino sumsisset, quanquam Guainerus dat cum vino, vti & theriacam, seu gentianam cum vino. Mox roborato ventriculo exterius cum stipticis emplastris, & rob de ribes per os, tum syr. cotoneorum exhibito, postquam satis euomuisset, & ventrem deiecisset hæc tandem curata fuit. *Idem lib. 18. obseru. 44.*

OBSERVATIO.

Hellebori drachma vna semis quartanario exhibita, eundem extinxit.

VIdi laborantem quartana, qui sumsit de Helleboro vnam drachmam cum dimidia, & mortuus est: fuerunt tamen culpati Medici, quia dederunt ipsum sine alio solutiuo, solus enim non actuatur à calore. Nec solet in istis regionibus dari de eo nisi scrupulus. *Ponzettus lib. 2. c. 32. De venenis.*

OBSERVATIO.

Helleborus, per errorem, cibo, aromatum loco, aspersus, suffocationem prope attulit.

MVlier quædam Bononiensis, ob certum vteri vitium Helleboro ad sternutationem vti iussa fuerat, cumque illa sacculum, in quo Helleborus erat, inter condimentorum aromaticorum sacculos reposuisset, ancilla huius rei nescia, cibos, quos parauerat, Elleboro, loco aromatum, condiebat. Hospites, quæ de cibis illis comedebant, quasi strangulati, in suffocationis periculo versabantur. Hælidæus accersitus, quæsiuit num aliquid veneni hausissent, vel an ancillam, quæ cibos administrauerat, suspectam haberent. Illi dum ancillam excusarent, vlterius ipsos interrogauit, num cibi illi, quibus vsi fuerant, aliquo aromate conditi fuissent. Affirmantibus ipsis, aliquid condimenti loco cibis impositum fuisse; accersiuit ancillam, ac sibi sacculum, quem ad condiendos cibos adhibuerat, adferre iussit. Hunc posteaquam excussit, deprændit in eo Helleborum fuisse. Re itaque patefacta, illos iniectione Enematis ex brodio carnis, & exhibitione Theriacæ And. El. ad infrenandam Hellebori malitiam integre percurauit. *De obseru. CL. & doctiß. Laur. Scholzij.*

DE FVNGIS.

OBSERVATIO.

Fungorum quorundam exitiosa vis.

EParchides narrat, Euripidem poetam aliquando in Icarum peregre profectũ, mortua in agro fœmina cũ liberis, duobus scil. adultis maribus, & vna puella, fungorum pestilentium esu, & cũ prole strangulata, hoc Epigramma composuisse.

O Sol perpetua cœlum vertigine lustrans
Vidistin' facinus tetrius hoc scelere?
Tum matrem, geminos tum fratres, atq; puellam
Omnes hoc vno nunc periisse die?

Athen. Deipnosoph. lib. 2. p. 47. & 527. edit. Dalechampij.

Noui quendam, cui post boletorum non satis elixorum, (qui innocentissimi esse putantur) vsum largiorem, os ventriculi pressum ac grauatum coarctatumq; fuit, difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit sudoremque frigidum sudauit: ac demũ seruari ægerrime, sumtis ijs, quæ humores crassos incidunt, potuit: cuius generis est oxymeli ipsum per se, & cũ hyssopo & origano ipsi mediocriter incoctis. Is n. tũ hæc sumsit, tum nitri spumã ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, vomuit, qui iam quodãmodo in succum pituitosum, frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. *Galen. de aliment. facult. lib. 2. cap. 69.*

Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occasionem à coniuge Agrippina dato: quo facto, illa terris venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem suum dedit. *Plin. nat. hist. lib. 23. c. 22.*

Iouianus Imperator, hyeme Ciliciam & Galatiam petens, Dadastanis obiit, fungo venenato deuorato. *Suidas.*

Fungorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi, qui rubent callo minus doluto rubore, quam boleti. Mox candidi, vel vt apice flaminis insignibus pediculis. Tertiũ genus suilli, venenis accommodatissimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneũ Sere-

Serenum præfectum Neronis vigilum & tribunos, & centuriones. Quæ voluptas tanta, ancipitis cibi? *Idem, opere & libro eodem, c.* 23.

Antistes Bonromeus ex fungorum esu cum duobus alijs è familia mortuus est, annis ab hinc propemodum viginti quinque. *Cardanus libro 2. de sanit. tuenda cap.* 43.

Non omittendi qui è rubis spinetis vere nascuntur, quos spinulos, prunulos cardeolosq; nominant, rotunditate clusili, modicique. Hoc genus Clemens septimus Pontifex, tam auide expetebat, vt solus patinas ex ijs cœnaret nullo non die. Edixerat ijs in terris, quæ ditioni suæ parebant, ne cui alteri demetirentur. Ecce, immatura eius mors, indicio fuit, quãtum intemperata viuẽdi ratio homini ad vitam breuiandam valeret. Nam & Peponibus immoderate vescebatur. Huic Curtius, Medicus alioqui spectatissimæ doctrinæ, nulla arte auxiliari potuit. *Bruyerinus de re cibaria lib.* 9. *c.* 20.

Egregius Pererius Iureconsultus, qui cum nuper è suis rediret ædibus, atque in pago, appellato VAVSVENARGVES, hospitatus, boletis non satis elixis (qui innocentissimi putabantur) vsu largiori inseruiret, os ventriculi die sequenti pressum ac grauatum coarctatumque sensit, difficilemque habuit respirationem, & in animi fere deliquium incidit, sudoremque frigidum sudauit, ac demũ seruari ægre potuit, sumtis his quæ humores crassos incidebant, vomitumq; prouocabant. Hinc nouem post diebus ab exactis & præstitis, tam intro quam foris, præsidijs, quibus expurgari Boletos vtrinque oportebat, nocte aduentãte, & diro dolore ad ventriculum recrudescente (cui nos ex absinthij communis coma, irrotata aceto acerrimo, quod ignita fumabat tegula, exemplo subuenimus) protinus Boletum vomitu reiecit, nõ mutatum quidem, sed penitus integrum, ac si recens comestus esset, ita vt ipso euulso à tunica ventriculi, cui adhæsisse nouem illis diebus, dirus fixusque claui instar, dolor coniecturam dabat, statim ceu Dei manu in totum leuatus fuerat. *Io. Belfortis com. ad libr. Gal. de vrinis pag.* 121.

Venit in mentem Bernardi Medices Foroliuiensium Antistitis amplissimi, qui non multos ante annos mense Septembris, fungos quos porcinos vocant, elixos, assos, frictos, immoderate deuorauit, dein post duas horas anxietatem, & angustiam intolerabilem sentiens in ore ventriculi, aliquam partem ex ipsis euomit, sed paulo post somno oppressus, adeo redditus est attonitus, vt neque excitaretur à candente ferramento ad verticem & occipitium admoto à medicis, in quorum numero & nos fuimus, ita vt quamuis nullum relictum sit præsidium intentatum, tamen initio tertiæ diei interierit. Sed cum à cognatis rogaremur verisimile ne fuisset illos fungos fuisse aliquo veneno contactos, respondimus satis per se fungorum copiam posse hominem necare: neque opus esse veneno inficere ferreas pilas grandiores, quas in hostes iaciunt tormenta muralia, vt ridiculus cuiusdam castelli præfectus facturum minabatur, cum suo ictu protinus illos interimant. *Vidus Vidius med part.* 2. *sect.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3.

Accidit Pisis iuueni à pedibus Andreæ Nobilij legati Lucensis, qui cum fungos stipariolos (ita enim appellant eos, qui oriuntur inter scopas, quas Pisani stipas dicunt) temere comedisset, magnã molestiam in ventriculo sentiens, nausea & vomitu præhenditur, tum in delirium incidit, non quidem furiosum, sed ridiculum ac pene iocularium, quem ruta & nasturtio ex oxymelle curauimus. *Idem eodem loco.*

Non hic fungorum omnium naturas, species, & cætera ad hos spectantia enarrare statuimus, sed obiter vnum tantum genus maxime omnium pestiferum & ad suffocationes seu (vt aiunt) strangulationes inducendas promtissimum declarare. Constat autem hoc duplici parte, pediculo scilicet & tegula, seu pileolo. Ast sicuti cæteris fere omnibus tegula conuexa est superiore parte, in hoc concaua reperitur, vt aquam contineat dum pluit: inferiore vero tota, pectinatim incisa, colore est lacteo, lacque edens quacunque parte diuidatur acerrimum, atque etiam ad suffocationem faciendam promtissimum, quamuis non deuoretur, sed tantum summitas linguæ intingatur: similem etiam effectum præstans momentum crudi fungi puta ad magnitudinem ciceris mansum, non tamen deuoratum, adeo, vt tythymali acrimoniæ nulla in re cedere videatur. Quamobrem credendum esse puto Pausaniæ filiam (de qua Hipp. memin. , cum dixit ex fungi crudi esu anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris, aquam mulsam calidam bibere ac vomere profuit, & balneum) ab hoc genere fungorum fuisse affectam forte etiam & familias, de quibus Plinius & alij scriptores narrant. Iam iam tertius appetit annus, ex quo non longe à Rothomago generosissima ac splendidissima familia quædam post esum fungorum omnes illico in labores inciderunt, nempe in vomitus grauissimos, alui fluores, ac animi deliquia, quæ symtomata nõ parum suspecta patientibus se præbebant: tandem citra vllum noxæ vestigium, post paucos horas, solo naturæ officio (nam in agris erant à medicorum pharmacopolarumque præsentia remoti) liberati sunt. Quam rem cum hi post aliquot dies mihi exponerent, dicerentque ipsosmet fungos collegisse in campis, statim postulaui num tales essent, quales superius notaui, annuerunt, locumq; dixerunt vnde orti essent, quo in solo & ego alias non paucos id genus videram, multisque nobilibus horum virulentiam patefeceram. Locus autem erat agreste ambulacrum quercubus raris consertum, non admodum vmbrosum, nec humens: nam facile similibus in locis nascitur, præcipue etiam iuxta itinera & nemorum margines, quas non diuturna vmbra vel humor fouet multus. Reperitur autem à medio vere ad medium vsque autumnum: verum autumno frequentissimus est, vt cætera etiam genera fungorum. Abundat in Italia ac in tota Gallia: sunt qui mihi dixerunt se ex ijs plerunq; & abunde comedisse citra iniuriam, qui tamen, cum meo consilio ex crudo degustassent, coctos attingere subinde non audebant. Fieri tamen potest forte, vt ab elixatione esculenti reddantur, acrimonia congenita resoluta, non secus atque alia omnia acria, quæ ebullitione & diutina maceratione mitescunt. Sed hac in re putarem satius esse ab ijs abstinere, nisi aliorum ciborum extrema penuria cogeret. *Botallus, in Appendice ad lib. de Medici & Ægroti munere.*

Memini Catapotiorum ex Mastiche, Aloe, & Agarico, scrupulorum duorum pondere assumtione Episcopo Castelamarensi Tridentina in Synodo profluxisse aluum ad quadragies, non aliud causantibus

tibus nobis, quam vitiosum forte tum in compositione Agaricum. *Iul. Alexand. lib. salub. cap. 2.*

OBSERVATIO.

De nocumento eueniente à fungis.

PVella Rusticana, ex villa ad me delata, ætate septendecim annorum, oris ventriculi erosiones, doloresque ingentes patiebatur, febriebat, & lotium crassum turbulentumve emittebat, adeo vt iumenti eam quis diceret. Nam quum causam, vnde morbus originem traheret, inquirerem, se ignorare respondet: pressa itaque coarctata doloribus & anxietatibus, ac respiratione difficili, villica hæc tunc in animi deliquium incidit, quibus animaduersis, illico vomitoriũ hoc parare iubeo, quod habet. ℞. sem. raphani, anethini, an. vnc. mediam, in aqua fiat decoctio, quousque maneant vnciæ octo facta colatura, adde oxymelitis simplicis vnc. duas, agarici scrup. 1. misce, & bibendum dato: quo parum vomuit, & dolor illam grauabat, ob quem venam communem brachij secare iussi sanguinisque vnc 7. detrahere, quo deposito, dolor minui cœpit, & melius habuit. Non omnino tamen à dolore libera fuit; sed potius interdum corripiebatur, vt vero humorem illum refrenaremus, ac expulsioni pararemus, sic orsi sumus. ℞. syr. de matricaria, de betonica, de hyssopo, ana vnc. vnam semis, aquarũ Origani, fœn. hyssopi ana vnc. j. misce, & ieiuno stomacho tepidũ bibat, & ter iteretur. At sequenti die, cũ è rure ad me rediret, variaq; cum ea & sponso confabularer: ecce nocte antea quam male haberet, mihi exponit fungos cœnasse: ꝙ cum audissem, illico deprehẽdi symtoma illud ab humore crasso, pituitoso, ex fungis venenosis antea ingestis, ortum traxisse: sequenti igitur die, quum iam perciperem hanc difficulter vomere, sic pharmacum parare iussi, vt infestantem humorem illum è ventriculi ore pellerem, quod sic habet. ℞. Agarici nouiter in pasta cum oxymelite scyllitico parati, drachmas duas, elect. Elescoph. diacartami, ana drach. ij. & mediam, in decoctione hyssopi, origani, & pulegij quantum suffecerit, misce fiat potio catharctica, qua optime egessit, & immunis ac sana euasit: tribus porro sequentib. dieb. theriaces drac. integram quolibet mane, ieiuno stomacho, cum vino generoso deglutiret consului. *Lusitanus cent. 1. curat. 39. curat. med.*

OBSERVATIO.

Mulier ex fungis comestis insana facta.

QVod fungi pessimi sint succi, constat ex historia rusticæ, quæ, fungos cum nocte quadam cœnaret, in morbum quendam grauissimum incidit, à quo insana permansit. Atque inde rustici vicini contendebant, in quodam fungorum genere, quos comederat, spiritum malignum (sic enim illi loquebantur) inclusum esse: ignorantes fungorum alimentum, crassum frigidum, & pituitosum, prauique succi ac venenosi esse, à quo non solum morbi, sed etiam mors ipsa euenire poterat. *Forest. in Scholio ad obseru. 116. lib. 10.*

OBSERVATIO.

De Conuulsione ab vtero ex fungis comestis orta.

PVella nobilis, (cui Almaras nomen erat) iuuencula formosa, annos (plus minus) octodecim nata, in Haga Comitis habitans, ab vteri suffocatione in motus spasmosos seu conuulsiuos horribiles incidit, ita vt strictissime maxillæ conuulsæ os occluderent, & caput subinde retrorsum magna vi conuelleretur. Et (dictu mirabile, quod monstrum, quam deforme spectrum, quod miserabile inquam, terriculamentum) in hanc calamitatem hæc ipsa illa, ridentis speciem exhibebat: sed profecto non ridebat, quamuis sardonico risu conuulsis musculis multis miserandum spectaculum præberet. Maxillisque ita conuulsis, ore subinde adeo stricte occluso, vt ne acum intromittere posses, ipsis dentibus misere quoque stridentibus & inuicem fixis. Huiusmodi autem paroxysmi crebro redibant. Non loquebatur ob conuulsionem, neque loqui poterat, quam diu in paroxysmo esset: oculi similiter conuellebantur, aderant manuum & pedum vehementiores contractiones, sed sine tensione. Permanebat autem in tali statu per sex integros dies, modo peius, modo paulo melius habens, at raro sine conuulsione malum perseuerabat. Hugho Nievenius Haganus Medicus, familiaris noster, eam tunc tractabat & curabat, per nodulos odoriferos subtus in vtero detentos, & per alios male olentes naribus obiectos, quibus quantum potuit, malum leuabat: adhibitis quoque cucurbitulis leuibus ipsis coxis, pro diuersione & paroxysmi leuatione appositis: pilulis quoque deglutitis, quæ ad vterum & conuulsionem facere putabat. Verum omnibus istis presidiis nondum iuuantibus, sexto die huius mali me vocarunt: ego autem, cum puella satis carnosa esset & robusta, de vena saphenæ aperienda mentionem feci, hoc n. saluberrimum remedium à Medico prætermissum ob motus spasmosos, quibus per interualla afficeretur. Verum cum subinde leue aliquod interuallum fieret, eo tẽpore, vt venam secaremus, proposuimus: cui Medicus statim, vt vir probus, consensit & secta vena miraculi instar omnia dicta symtomata statim post sanguinis missionem cessarunt: Interim decoctum paratum ex herbis, quæ cerebrum, tum vterum respicerent, & neruos roborarent, ex saluia, herba paralysis, betonica, artemisia, matricaria, stœchade, quibus folia senæ & agaricus incocta erant, cum sem. anisi & pauco Zingiberis propinauimus. Oportebat autem & rationem membri mandantis & recipientis habere, tam cerebri, quam vteri, ne alioqui cerebrum debilitatum ex conuulsione, quamuis per consensum grauius aliquod malum, vt epilepsiam, apoplexiam, inferret, cum bis ex hoc decocto sumsisset, satis bene aluum deposuit, & recte conualuit. Et cum iam recte loqueretur, quod ante venæ sectionem facere non potuit ob conuulsionem, quamuis semper mẽte constitisset, & soluta aluo, nunc perfecte loqueretur: narrauit nobis malum hoc cõtractum fuisse partim ex frigore, & inordinato modo viuendi: nam & fungos antea comederat, vuas, fructus immaturos. Quamobrem tunc huic vinum generosum concessimus, cum vteri suffocatio iam cessasset, postquam prius ex medicamento purgante satis repurgata esset cum & prius nonnulla per se euomuisset. Hoc autẽ vinum stomachum roborat, & fungis optimum remedium existit. *Idem obs. 116. lib. 10.*

OBSERVATIO.

Ex esu fungorum desperate laborans, magna difficultate restituitur.

Memi-

MEmini Dominũ de Controumaritum filij Bronchorſtij Alcmariæ ex eſu fungorum deſperate laboraſſe, & tandem in febrem incidiſſe, & ab Antonio Haruero (cum eo tempore tunc Louanij adhuc ſtuderem; poſtea ab iiſdem intellexi) & Coſma Harlemenſi Medico magna cum diligentia curatum fuiſſe. *Idem in Scholio ad obſ prædictam.*

DE SVCCIS.

OBSERVATIO.

Scammonium iuſculis dilutum plerumque lethale.

VNVM in præſenti non prætereibo, quod Actuarius memoriæ commendauit, dignum ſane vt omnes Medici præ oculis habeant, ſcilic. quod Scammonia iuribus & brodijs miſcenda non ſit: ita enim inquit ille: Scammonium non cenſeo iuribus inferendum, quod experientia cõpertum eſt, id cum ipſis conciliari non poſſe. Quod hodierni Medici animaduertant ſuadeo, vt non ſcammonium aut pilulas, iuribus eliquatas in potu tradant: cum inde multis mors ſubſequatur, vt Venetijs vidimus: Et Ferrariæ in Samuele Abarbanelio, qui ob epotas ſic pilulas, vitam cum morte commutarunt. *Luſitanus comment. ad c. 171. lib. 4. Dioſc.*

OBSERVATIO.

Euphorbij virulentia necatus æger.

REferam obiter exemplum cuiuſdam Empirici: vicinum quendam noſtrum in podagræ dolore auxilio præſentiſſime curaturum ſe promiſerat, audierat enim hic bonus homo pilulas, quæ ab Euphorbio in officinis nomen habent, huic morbo ſæpius profuiſſe. Ex ſolo igitur Euphorbio confici pilulas à ſpeciario, non minus, quam ipſe erat, imprudenti, iuſſit: aſſumtis Catapotiis, dyſenteria eo die æger correptus fuit, atque altero ſepultus. *Alex. Benedict. pract. lib. 12. cap. 17.*

OBSERVATIO.

Opio extincti.

PAter Licinij Cecinnæ, viri prætorij Bauili, in Hiſpania, tædio morbi hauſto opio periit. *Plin. libr. 20. cap. 18. N. H.*

Raſis 9. Cont. ſcribit ſe vidiſſe ex ſuppoſito opio quoſdam mortuos fuiſſe. Et *Gal. 2. de morb. vulgarib.* aſſerit quod ſuppoſitum fuit opium in ano quorundam, ad mitigandum dolorem ex quo mortui ſunt. Et *Auicenna* in cura fluxus ſic ſcribit: Vidimus qui ſuppoſuit ſibi colyrium (eſt autem colyrium Auicennæ ſuppoſitorium) ex opio, & eſt mortuus; *Marcello Donato citante, hiſt mirab lib. 4. cap. 18.*

Vidi puerum, cui ſuppoſitum fuit opium, propter teneſmonem, extinctum fuiſſe. *Nicolus ſerm. 2. cap. 11.*

Et vidi virum in ſenectute conſtitutum, cui immiſſum fuit clyſtere cum opio propter ſedare dolorem colicum immenſum, quem patiebatur homo ille, & mortuus fuit. *Idem ſerm. 2. tract. 1. c. 15.*

Ne ſis audax in adminiſtratione narcoticorum. Vidi enim in quadam nobili muliere, quæ cum ſtetiſſet per plures dies, quod non dormierat, Medici decreuerunt, vt ſibi ſupponeretur collyrium quoddam longum opiatum, quod cum filo communi appenſo, vt extrahi poſſit, adhibitum: quæ cum ſuppoſuiſſet, ſtatim cœpit dormire: Medici autem præceperunt ancillis, vt, cum incœpiſſet dormire, extraherent illud collyrium: quæ omittentes ipſum, & non extrahentes: taliter profundata eſt in ſomno, quod nunquam euigilata eſt, imo perpetuo dormit. *Mar. Gattinaria c. de ſoda colerica in 9. Raſis.*

Iacobus Iuſtinianus, Patritius Venetus, in dentis dolore, Patauij, impoſito oleo opiato, ſopore perpetuo extinctus eſt. *Alexand. Benedict. libr. 6. cap. 13. de curand. morb.*

Nelphus, de quo elegans Aurelij Augurelli ode, facti continens hiſtoriam, extat. Cum in certamine equeſtri, Patauij victor extitiſſet, depoſita galea, vt reſpiraret, ab inuidis, quod plebeius eſſet, copioſo illitus opio, extinctus eſt. Nam calor galeæ, tum ſpiritus hauſerant, quicquid halitus pernitioſi intra caſſidem continebatur. Calore autem venarum oſcula omnia patebant: inde ſtatim receptus intra penetralia: hominem ſtrangulauit. *Cardanus de ſubtilit. lib. 18.*

Medici apud Italos, homines facinoroſos, qui morti addicti ſunt, certo anni tempore à præfectis impetrant, in diſſectionis vſum: & quo rei medicæ ſtudioſi in re Anatomica exerceri poſſint. Itaque ne vllos humores diſſipari contingat, aut craſſiores ſpiritus euaneſcere, omniaque ſe aperte proferant: opij hoc eſt, ſucci nigri paupaueris binas, ternas ve drachmas ex vino meraciſſimo, mortem commeritis exhibent, qua potione hauſta, primum exhilaraſcere incipiunt, velut riſu Sardonio perfuſi: mox in ſomnum ſoporemque reſoluti, morte ſopiuntur. Tanta ſiquidem pernicitate venas ac vitalia corripit, vt diſſecto eorum, qui opio potionati ſunt, corpore, cordi adhæſiſſe compertum ſit. *Lemnius de occult. nat. mirac. lib. 2. cap. 52.*

Cum eſſem Piſis, Dux noſter, corpora iuſtitiæ tradenda Anatomicis exhibebat, vt morte qua ſibi videbatur, ab ipſis interficerentur. Nos autem vni exhibuimus drachmam opij, & ſpatio ſeptem horarum ipſum interfecimus. Exhibuimus autem quandoque alteri laboranti quartana, qui poſt potum ſtatim rigore affici cœpit: cui maximus calor inde ſucceſſit, neque mortuus eſt, vtpote victo à calore naturali ipſo opio. *Fallopius tractat. de Compoſit. medicament. cap. 8.*

In vrbe noſtra, Turca captiuus Illuſtris Comitis Bonifacij Torelli à ſeplaſiario ſub æde ipſius Comitis commorante, coemto opio, eoque deglutito, extinctus eſt. *Marcellus Donatus hiſtor. med. mirab. lib. 4 cap. 18.*

OBSERVATIO.

Mel venenatum.

QVIDAM Medicis duobus ad vnguentariorum officinam conſpectus, attulit ad eos mel, vendituruſ ſcil. Illi, vbi guſtaſſent, de pretio diſceptant: at hic, tanquam illi parum offerrent, propere ſubducit ſeſe: verum medicorum neuter ſeruatus eſt. *Galen. lib. 10. de ſimplic. med. facult. circa initium.*

Mella quoque venenata fiunt. Heracleæ in Ponto quibuſdam annis perniciosiſſima exiſtunt, ab apibus facta. Nec dixere Autores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimus: Herba eſt ab

est ab exitio, & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata Ægolethron. huius flores concipiunt noxium virus aquoso vere marcescentes. Ita fit, vt non omnibus annis sentiatur hoc malum, (de euonymo id *Theophrast. cap. vltim. libr. 3. histor.* de rhododendro Dioscor. ob Aconitum venenatum esse *idem author* prodit *libr. 6.*) venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosius innoxio. Qui edere, abiiciunt se humi refrigerationem querentes, nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa quæ suis locis diximus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet: mulsum vetus è melle optimo & ruta: salsamenta etiamsi reiiciantur sumta crebro. Certumque est, id malum per excrementa (quæ sumto eo melle reiiciunt ægri, sputo, vomitu, aluo) ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum innocuum esse constat.

Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab Insania, quam gignit mœnomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Et in Perside, & in Mauritaniæ Cæsariensis Getulia, contermina Massæsulis, venenati faui gignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod liuore deprædenduntur. *Plinius lib. 21. cap. 14.*

In Heptatonnetarum arboribus venenati genus mellis nascitur: quod haustum stupefacit & mentem consternat. Eo tres Pompeii cohortes, in potu dato, ab ea gente interemtas fuisse memoriæ traditum est. *Rhodig. cap. 30. 18.* Populos eos in Ponto Stephanus collocat: & Scythicum montem incolere scribit.

Apud Trapezuntem in Ponto mel ex buxo defluit grauis odoris, quo ἐκφρονες & amentes fiunt. *Rhodig. cap. 35. 25.*

Observatio.

Hiucæ succus lethalis: è cuius farina panis conficitur.

PANIS genus ex hiuca fit radice. Herba similis canabi, radix tamen ipsa carotis simillima, sed maior: intus tamen candida, exterius aspera, & coloris vinosi ferme. Illud in huius specie quadam mirum in modum, quod humanam conditionem referat: nam panis ipse salutaris homini & anno seruatur, qui fit ex radice expresso iam succo, succus autem ipse haustus illico necat, nec vllo ferme auxilio sanari potest. Ita (vt dixi) mors ipsa cum salute coniuncta est, & perpetuo cubat. Ea propter dum panem conficiunt, diligenter omnem exprimunt succum, quem è genere succi cicutæ, sed validiorem esse constat: nam qui ibi voluntariam oppetunt mortem, potu illius semet occidunt: quasi lene exitium afferat. *Cardanus de subtilitate lib. 12.*

Cur Hiucæ succus lethalis, farina salubris est? Eo modo, quo porri succus perniciosus, porrum ipsum editur sine noxa. Ratio pendet à duplici causa. Vna est, partium tenuitas: vnde est facilitas penetrationis: altera est libera qualitas & facultas ad nocendum in succo ipso: posteaquam soluta est societas, quam inierat cum terrestri parte, à primordiis ipsis ortus ipsius plantæ: quæ pars aduersa qualitate ferociam eius ita cohibebat, quemadmodum crassitie sua tardabat celeritatem. Quæ præterea de Hiuca nobis comperta sunt, his adiungenda censeo. Folio est sambuci. Radix humanæ coxæ complet crassitudinem. Eam redigunt in pollinem pumicum, aut cotium attritione. Tum in manicam indunt (sic enim vocant laneam cucullam, quod nos colum, Pharmacopolæ) aquam imponunt, vt expressione transmittant succum. Ille liquor lethalis est. Pultem, quæ reliqua est, exponunt soli, sacchari candi specie. Siccatam farinam, aqua subactam, in panis modum formant: quem panem Cassaui nominant. *Scaliger exercit. 153. nu. 5. & 8. ad subtil. Card.*

De Toxicis.

Observatio.

Pharici, quod nonnulli Gallorum ex helleboro Toxicum Limeum quoq; appellatum censent venenum & antidotus.

PRæterеundem non est, quod Pharicum veneni erat genus, μηδικὸν, quoque nuncupatum, quemadmodum annotat *Nicandri Scholiastes*, seu ab inuentore dictum pharico Cretense venefico, vt placet. Praxagoræ: vel ab Arcadicis Pharis, vt nonnullis: vel à Phæris in Thessalia, vt quibusdam: vel ab ea quæ est in Lacedæmonia Pharis, vt aliis: vel denique à Pharo insula, vt ego suspicor. Vndecunque vero venenum hoc nomen habeat, de eo nihil interest. Peccatum autem illud Matthæoli flagris dignum est, quod ipsum etiam de se prodere *in rhapsodijs ad sextum Dioscoridis lib.* non puduit: dum scripsit: se apud nullum scriptorem consequi potuisse, simplex an compositum esset medicamentum pharicum. Quis enim æquo animo ferat tam supinam negligentiam? Decuit ne, eum, qui antesignanus Dioscoridis interpres haberi vult, tam lippis oculis legisse, quæ ipsemet Dioscorides habet? An non in methodo vniuersali curandæ malignitatis venenosæ pharicum palam inter plantas reponit: Stirpes, inquit, sunt; similax, quam Romani taxum appellant: Solanum manicum, quod & dorycinum dicitur: ranunculus Sardonius: papauer corniculatum: Pharicum. Scribonium vero Largum etiam ne inspexit vnquam? Nam Hesychium non legisse eum minus miror, quãdo, si velit, non possit. Atqui vterque pharicum ex pluribus componi scribit. Potius ergo nihil comenti scribat Matthæolus, quam quod suam tantam & ignorantiam & negligentiam aperte prodit. *Philarchus in 6. historiarum*, referente *Athenæo libro dipnosophistarum tertio*, memoriæ prodidit cotonea mala odoris sui præstantia lethalium venenorum vires retundere, eorumq; vehementiam hebetare. Addit, pharicum, præsens alioqui venenum, in patinam ad huc cotoneum, vel eius salgamum olentem indi tum, ignauum fuisse, ac elanguidum: nec non à peculiari sua natura, viribus exhaustis, defecisse: ac ita incolumes & illæsos euasisse omnes, quos insidiantes venefici eo potionarant. Idque tandem compertum fuisse illorum relatu, qui venenum vendentes, rem ita habere deprehenderant. Ex qua Philarchi asseueratione conicere licet, pharicũ, aut idẽ esse cum veneno, quod Hispania hodie ex radicibus hellebori

albi conficit, de Balestera, & de Ierua vocato, aut parum omnino ab eo differre. Nam si in cubiculum, in quo sit reposita innumerabilis vasculorum pharmaco de Balestæra plenorum multitudo, inferatur vel vnicum tantum pomum Cotoneum, illico euanescit noxia veneni qualitas, ac mutata natura lethale esse desinit. *Guillandinus commentario de papyro memb. 5. pag. 86. 87. 88.*

Plinius lib. 25. capitis quinti calce scribit, Gallos olim tinxisse sagittas in venatu helleboro, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmasse. Vt suspicari possimus Limeum herbam appellatam à Gallis (qua eos sagittas in venatu infecisse medicamento quod venenum ternarium vocabant refert *idem auctor libro 27. cap. 11.*) non discrepare ab helleboro. Et grauiter errare illos, qui herbam thoram vocari Limeum crediderunt. *Guilandinus Commentar. ad membr. 5. libr. de papyro Plinij pag. 86. 87. 88.*

Aristoteles refert Celtas Gallos habere pharmacum, quod Xenicon vocant, tam præsentis veneni, subitoque putrefacientis, vt quam primum animal aut ceruus eo læsus conciderit, confestim currant venatores antequam virus penitius dispergatur aut putrescat, carnemque sauciatam telo virulento excidant ad spithami circa vulnus latitudinem. Huius antipharmacum esse tradit folium quercus & fagi, aut aliud folium, quod à coruis, qui eo sibi medentur, coracinum appellant. *Langius ex Aristotelis mirab. auscult. lib. 1.*

Osbervatio.

De Hispanorum Toxico ex veratro seu Helleboro, eiusq; ex Cotoneo alexipharmaco.

Paratur è radicum albi veratri succo, arte quadam, venenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis vtuntur venatores. Id & nos sæpe in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, vbi sanguinem contigerit, facto cum sagitta vulnere, paulo post vulneratum animal interficit. Verum enimuero me non in paruam adduxit admirationem, quod deuoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil fere incommodi adferre soleat. Ideoque eo ipso vesci venatores adfirmant Hispani, cum purgationes moliri cupiunt. Ob id nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere infectæ, nihil prorsus comedentibus obsint, verum vbi facto à iaculo vulnere sanguini se, immiscuerit venenum, nullo alio antidoto seruari animal potest, nisi deuoratis cotoneis malis. Id quod à Cæsare Ferdinando primo Domino meo clementissimo, pluries audiui. *Matthiolus comment. ad lib. 4. c. 141. Diosc.*

Illinit sagittas Hispania succo ellebori albi: id est, in venatione venenum ceruis, si modo ad venas venerit, vt sanguis id vel minimus combibat, pereunt, conciduntq; haud ita multo interiecto tempore, vel ex minimo vulnere, modo cruori leui etiam contactu occurrat. Inde quippe à minutissimis venulis per maiores subinde dilata ad cor veneni vis, Spiritus confestim destruit omnes vitales. Eadem (mirum sed certum) sola mali Cydonii fragrantia, si præsentis sentiat vim, sic hebetatur, sic euanida fit, vt nocendi extemplo potestatem omnem amittat, exhaustis statim viribus omnibus languesc. *Iul. Alex. salubrium lib. 10. cap. 5.*

Hispani milites contra Aphros pugnaturi, cotonea mala secum ferre olim consueuerunt, vt à venenatis telis forte læsi, ea tanquam antidotum saluberrimum comedendum in promtu haberent. *Cyriacus Lucius de ligni cotonei natura & viribus.*

Hisce temporibus aucupes & venatores, ex veratro siue helleboro conficiunt medicamentum præsentaneum, & celeritate necandi superans omnia venena. hoc lethales sagittas inficiunt, & damas syluestresq; capras occidunt. Hoc veneni genus si gallis syluestribus, vel gallinis domi nutritis, ad deuorandum obiicias, nihil nocebit, sin autem acum eo medicamine inunctum per crus vel pedem traiicias, ita vt sanguinem prolicias: mox velocissima mors sequitur, cum conuulsionibus corporis totius & oculorũ cuius rei ea fortassis ratio reddi potest, quia cũ id virus deuoratur, propter caliditatem, quæ est in ventriculis illorum animalium, & propter longissimam à corde distantiam, vis veneni resoluitur, nec ad cor penetrare potest, at vero cũ sanguis per puncturam eo veneno afficitur, propter communionem, quæ est inter venas & arterias, cum corde, dicto citius ad illud veneni facultas permeat, & vitam prosternit. *Ant. Ludouicus Olyssiponensis lib. 3. de occult. prop. c. 3.*

In memoriam mihi reuoces ea, quæ D. Ferdinandus S. M. Imperator de succo hellebori albi, quo venatores Hispani sagittas inficiunt & feras, maxime autem ceruos interficiunt, commemorabat. Ineunte æstate, inquit, succum ex tota planta exprimi, eumque æstiuis diebus in sole præparari, atque in bouino cornu asseruari. Cautionem autem summam ab iis, qui vti volunt adhiberi, ne odor, qui è cidoneis exspirat, hunc succum attingat. Subito enim omnem lędendi vim amittere. Cæterum si lingua degustetur noxium esse, sanguini vero communicatum, exitiosum. Addebat hoc, si quis acu saltem eo succo infecta punctim læderetur, & exiguum vulnus acciperet, paucis horis post extingui. Ceruos vulneratos primum quasi obstupescere & perturbari, ita vt visus illis ereptus esse videatur, circumire in gyrum, concidere deinde, & ad summum intra dimidiæ horæ spatium extingui. Carnem innoxiam esse, ac tantum eam partem, quæ vulnerata est, abiici. Eadem hæc generosissimus Palatij Imperatorij præfectus dominus Adamus Dietrichsteinius commemorauit & confirmauit, atque hoc addidit: Asello, cui ex oneribus ferendis dorsum attritum, atque sauciatum fuerat, impositum ceruum eo modo, vt dixi, vulneratum & interfectum, sanguinem, qui ex vulnere manabat, asini vulnus attigisse, atque isto modo asellum sic infectum, vt priusquam impositũ ceruum domum perferret, in itinere mortuus concideret. Fuisse etiam quendam peruerse & scelerate malum, qui, dum coniunx κακογαμίαν haberet, pudet dicere quomodo succum istum ei admouit, & mulierem extinxit. Imperatorem Rudolphum II. Augustum, vulnerasse sagitta cerui tenerum & lacteum cornu, eumque statim fuga, tanquam nullum vulnus accepisset elapsum. Post aliquot horas, cum ex venatione redirent, mortuum repertum. Lacteum enim humorem istum germanum esse sanguini *Crato lib. 2. p. 227. ad Thom. Iordanum.*

Observatio.

Dacorum Dalmatarum Toxicum.

Herba

HErba quam Græci helenium appellant, Incolę patrio nomine Ninum indigetarunt. Est autem Ninum dictio barbara, qualem herbæ exoticæ plerumque habent. Hanc herbam Daci & Dalmatæ telorum suorum cuspidibus aspergere dicuntur: & simul ac sanguinem vulneratorum contigerit, è vestigio illos interimere, ab ipsis vero sine noxa comedi, ceruosque qui in venatu transfodiuntur, magnam perniciem postmodum venatoribus importare, nisi statim ab ipsis comedantur. *Galen. libr. de Theriaca ad Pisonem cap.* 10. *& Paulus Ægineta ex eodem lib.* 6. *cap.* 88. Quidam pro helenio helleborum legunt.

Observatio.

Aduersus Toxicum, quo Cannibales suas sagittas inficiunt, antidota.

VEnenis & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas illinunt, resistere paucis ab hinc annis experti sunt nonnulli: nam ante sublimatum vulnerib. inspergere solebant. Toxici autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

Contigit vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioan. de portu diuite nauigarent, Indorum, atque etiam Hispanorum (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eo appellentes Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosq; autem vulnerant: cum vero sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symtomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plantæ aduersus venena vti ceptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiose instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione. *Nicola. Monardis lib. de simpl. medicament. occident. India pag.* 23. *&* 24.

Superiore Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus pernitiosum illud toxicum, quo cannibales in bello & venationib. vtuntur (sola enim ferina & humana victitant) deguntq; à Chareas ad Chile vsq; peruanas prouincias. Est vero ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hispaniæ haud absimilib. quæ trita & vulnerib. imposita, venenum extinguit, & à symtomatis illis liberat, quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuunt, qui duntaxat illis formidabiles erant, toxici illius præsentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

Intellexi lapidum Bezoarticorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissime inspergi. In summa hunc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus inSperso nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illitæ sagittæ sint præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest. *Ex Epistola eiusdem Monardis citato libello adiecta.*

Observatio.

Toræ Valdensium Toxici mortifera vis.

SCribit ad me quidam amicus his verbis: Valdensis quidam mihi affirmauit: Toram herbam quandam à suis vocari, ex cuius radice, aliquandiu seruata loco humido & contusa, succus exprimitur, quo sagittæ tinguntur. Quia vero promtum & præsens venenum herbæ illi insit, ex eo cognosces, quod mihi narrauit. Quum (inquit) aliquando auunculus meus procul sagitta huiusmodi succo infecta leuiter vrsum eumque vastum attigisset, cœpit vrsus magno impetu per syluam ferri, & huc atque illuc discurrere, ita vt auunculum meum valde perterrefaceret. Itaq; locum æditum conscendit, ad quem vrso non patebat via, hinc cum illum spectaret, vidit tandem longis decursis spatiis cōcidentem & vitam exhalantem, quum nimirum venenum, illud peruasisset cor, quod ita esse occiso iam vrso deprehendit. De Toxico idem scribit Græcus interpres Nicandri: quod nostri de Tora, quomodo scil. venenum misceatur sanguini. *Idem scribit in syn.*

Tora valet vt Toxicum. Potentissimum quoque eius plantæ venenum huic esse constat, quod (sicut ex Ant. Ptolomæo huius tractationis scientissimo cognoui) adolescens quidam herba illa diutius manib. tractata & gestata, propemodum exanimis concideret. *Ex literis cuiusdam amici.*

Audio præterea quendam manu gestasse chirotecatum, & manum per chirothecam vlceratam inuenisse. Aconitum foliis scribit quidam ad me) iam aridis radicem gustaui, non sine periculo. Nam quamprimum videbatur mihi os totum ardere, ipsumque ardorem totum quasi corpus percurrere: & nisi sciuissem me priori nocte & mane butyro recenti ventriculum vallasse, de me actū putassem. Ego bulbulum Toræ Valdensium gustaui altero mense, postquam lecta erat, neq; amplius vrentem, sed subdulcē & modice acrem inueni Theophrast. autor est, venena in altissi. montib. nasci, eoq; valentiora esse, quo sint sicciora: ego vero quando in Tora hoc non verum est, existimarim eo valentiora esse, quo sicciore solo nascerentur.

Valdenses, populus in montib. habitat Galliæ, nō procul Auenione, Italiā versus, apud hos Torā herbam abunde nasci audio, cuius succum expressum in bubulis asseruant cornib. ad sagittas tingendas veneno præsentaneo, ipsi Toram & Toxicum vocant. Quomodo vero præparent, nōdum cognoscere potui. Facile autē coniicio eos nihil venenati addere: neq; n. opus est: & insuper venationi noceret. Nunc cum noxi aut septici nihil accedat, pars etiam proxima vulneri (ita puto) ceditur. Toxica vero quib. Bachari contra hostes vtuntur, septica quædam sunt, qualia Arist. descripsit. Cæterum cum venenum eius cito exhalet: Si succus expressus pro Toxico seruari debeat, addendum cōiicio aliquid, quod & putrescere succum illum & exhalare prohibeat, vtrumque fere sal præstiterit, aut fel, præsertim si aliquid glutinosum addatur. Et forte non totus succus, sed crassior pars tantum quæ subsidit, serosa abiecta, seruatur.

Hoc succo ceu Toxico & homo & quoduis animal telo inde imbuto ictum intra semihoram moritur: homini tamen præcipue lethale hoc malum est. Vim eius experturi, acum eo succo inficiunt, quo ranam pungant: quæ si illico moriatur, ita præsentaneum iudicant. Mortiferum negant, si deuoretur bibaturve etsi ne id quidem sine noxa fiat. Præsentissimum vero esse coniunctum sanguini: quod per sagittas contingit, si tamen locus ictus frigida mox abluatur, remedium pollicentur. Sanguis qui è vulnere defluxit etiam ad imum pedem, hoc veneno contactus recurrit, & in vulnus iterum subit: tanta in eo sanguinis vitæque auiditas rapida. Et hæc quidem accepi olim ab homine fide digno, qui cum Valdensibus ipse versatus fuerat. Radicis certe & foliorum forma, & vis ipsa veneni, non aliud hanc Toram, quam primum Dioscor. Aconitum esse euincunt, quod & Thelyphonon vocatur, quod verendis fœminarum inditum mortis causa sit: nimirum quod illic etiam vis eius & habitus sanguini iungatur, siue per acetabula, siue per ἀνάδοσιν quandam.

Audio etiam Sabaudiæ populum esse, qui vallem quandam Lucernensem incolat, homines asperos, quod metuendi sint propter sagittas herbæ Toræ succo venenatas. Singulos domi vasculum huius succi plenum seruare aiunt: & tali sagitta ictos paulo post mori, vulnere memorabili. Ab hac valle exiisse quidam aiunt Valdenses, qui ab huius herbæ vsu Torelupini nominentur, nam lupos aliosque feras in venatione similiter huiusmodi sagittis feriunt.

Audiui etiam, si bene memini, solis in Gallia Valdensibus, priuilegio quodam hoc Toxico vti licere: forte quod & ad venationem indigere videantur, cum montes habitent: & tanquam viri boni citra hominum noxam id possessuri existimentur: Sic & de Aconito in Ponto scribit *Theophrastus*, iis tantum qui præparare nouerint, possidere concessum, cæteris interdictum capitis pœna. Aconitum seu Toram cum Ludouico in montes profectus collegi, prius bene cognitam, de viribus periculum faciens: postquam enim degustare iussissem simul & ego summis quasi labris attigissem (nam priori anno, vt sumseram, periculum feceram) torpor in brachiis, genibus, toto corpore, nescio quæ imbecillitas eum repente inuasit, & quasi omnia eius membra labefactarentur, vt vix pedibus insistere possit, nedum vnicam effodere plantulam. Ego, cum hæc videbam, iubebam depromeret Theriacæ & aliarum confectionum pauxillulum, vt, veneno à corde fugato, confortaretur, & sese reficeret, donec ad casam aliquam peruenire possem: absumto antidoto infra quartam horæ partem iam leuamen sentiebat. Tum & ego videbar quasi incipere labefactari, sed eodem remedio vsus, incolumis euasi. Sic mei scripti præsens testimonium habetis. Quo ad splendorem alabastri, in viridibus & modo euulsis quasi animaduertetur, sed arbitror Dioscoridem non tam ad splendorem quam ad colorem, quem in recenter effossis videmus, Pario marmori non multo dissimilem, repetisse. Apud Indos radix quædam sanguinem diffindere, & velut fugare potest: alia contra ad sese trahere. Has inuentas aiunt contra morsus serpentum venenosarum. *Theoph. 9. 15.* Toram nimirum & Antitoram intelligens. *Gesnerus libel. de Aconiti primi asseueratione.*

Observatio.

Curatio veneni incogniti.

IN Pago quodam nõ procul à ciuitate Pithueriensi, in qua vrbe tũc praxim exercebam, iuuenis existens, cum ex Italia, ex Iacobi Syluii Medici regii cõmendatione anno 1545. Pithueros accessissem: eo tempore tres comederant ex vno pastillo, & veneno infecti sunt: atque omnes dolore intensissimo circa stomachum corripiebantur. Vnus autem ex iis lotium ad me misit: quod cum spectassem, tenuis substantiæ erat, & viridis coloris, suspicionem veneni præbens. Nam vrina viridis, teste *Auicenna lib. 1. fen. 1. summa 2. doct. 3. c.* significatione vrinæ viridis, spasmũ in pueris significat, aut venenum in potu sumtum: & si fuerit in ea hympostasis, spes erit vitæ; alioqui metum incutit. Cum is, qui vrinam adferebat, rem gestam narraret, magis suspicionem augebat. Præscribo itaque vomitorium medicamentum; & vt simul pinguia deuoraret: quibus, vt postea intelleximus, statim ab omni dolore euasit, & curatus fuit. Alter vero, antequam consilium peteret, subito interiit. Tertius autem cum intellexerat priorem per me sanatum, tardius tamen & ille lotium ad me transmisit, in re tam seria ludens. Huic quoque vomitorium præscriptum est, ex decoct. raphani, & oxymelite, vel simili; & sumta Theriaca, & hic conualuit Est enim Theriaca commune remedium contra venenum sumtum: proprium antidotum præscribere non poteram, cum non scirem cuius generis venenum esset. Quibus remediis, consopito stomachi dolore, vterque curatus est. *Forestus libr. 18. obseru. 28.*

De Venenis ex Fossilibus et Metallicis.

De Argento Vivo.

Observatio.

Argenti viui haustu quidam extinctus, sanguine in corde, & corde ipso coagulato.

CONCILIATOR in lib. de venenis narrat pharmacopolam æstate, cum sitiret, noctu hausisse vrceolum hydrargirii. Cum mane mortuus esset inuentus, dissecto corpore, apparuit quod erat, sanguinem quoque in corde coagulatum, tunc ipsum cor, ideoq; frigidum videtur. Addit Conciliator, inueneruntque in Stomach. fere libram vnam argenti viui, &c. *Cardan. lib. 1. c. 20. de venenis. Palmarius c. 5. lib. de Hydrargyro.*

Observatio.

Argenti viui vapore per imprudentiam naribus admisso, haustoq; quidam subito aphonos factus concidit.

QVidam temporibus nostris volens vertere argẽtum viuum in verum, cum per aliquas septimanas tenuisset vas ad ignem circumquaq; coopertum, quando postea incaute aperuit illud: quia fumus qui tunc exiuit, erat acutissimus ingressus nares illius, statim decessit sine loquela. *Ponzettus lib. 2 de venenis cap. 21.*

Obser.

Observatio.

Hydrargyri virulentia fabri pocula deaurantis exemplo demonstrata.

FAber quidam aurarius, anno Christi 1556. solius Hydrargiri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam suppellectilem inaurabat Hydrargiri vapore admisso imprudentius, statim stupidus, veternosus, ac plane mutus euasit. Quæ in os indebant, deuorabat ille quidem: stercus tamen & vrinam minime sentiebat exire, neque ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cœpit, & quæsitis respondere, sed perturbata omnia & confusa. Remisit die xx. post accommodatas vacuationes febris & in lentam degenerauit, qua tandem liberato, cerebrum graue, torpidiq; sensus omnes remanserunt, menseque interuallis perturbata. Hic quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nonne ex iis qui vel vnguento Hydrargiro illinuntur, vel eius vaporem, aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie videas subito resolutos aut attonitos, repente concidere: quosdam asthmate, anhelos, alios paraliticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam misere exigere? Hispanorum & Italorum aliptæ ex Hydrargiro, fucum mulieribus quærentes, in quam fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes Asthmate pereunt. Sed rem in Hydrargiro admiratione dignam, à nullo, quod sciam animaduersam, contemplemur. Hic enim si quis rerum euentus bene obseruet non modo pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesque in primis omnes carnosas suo frigore & humore lædit, verum ita labefactat, & sua qualitate imbuit vix vt corpus febre corripi posset, etiamsi multa scateat cacochymia. *Fernel. li. de Lue venerea, c. 7.*

Obseruatio.

Hydrargiri virulentia, aurifaber admirandam at sæuam conuulsionis speciem incurit: qua ille manu dextra perpetuo ventrem pulsando, non minus quam si argenti frustum ad incudem dilatare, sinistra vero idem versare, eundemque subinde tonum seruare visus est.

AVrifaber Noribergensis, annum agens vltra quinquagesimum cum iam XII. plus minus, annos vsum inaurandi argentea pocula intermisisset, tandem in constitutione aëris frigidissima, per biduum eundem repetiuit: huic statim debilitas & tremor manuum accessit, quibus plerunque hyberno tempore singulis annis laborare consueuit. Verum vt manuum firmitudinem acquireret, tentauit magno malleo frustum argenti cudendo diducere: vtraque igitur dum actu frigida essent, manus ita labefactarant, vt eadem è manibus per impotentiam retinendi exciderint. Statim tremor & motus quidam conuulsiuus, manuum duntaxat, inprimis dextræ, subsecutus fuit, qui indies auctior redditus. Vêtrem adeo manus ipsæ impetu quodam percusserunt, licet multa substernerentur, vt ferre minime nequiret, imo, quod admiratione dignum, referebant omnimodam formam eam, qua vsus fuerat in cudendo argento, ea ratione, vt quælibet manuum suo munere fungi videretur sinistra nimirum argentum versando, dextra vero tundendo. Corpus etiam quandoque ex nimio motu in sublime ferebatur. Quâdo dormiebat quiescere interdum minus animaduersum est, quamprimum vero expergefiebat, multo vehementior motus, maiorque dolor ingruebat. Alioquin nec de brachio, nec scapulis quicquã conquerebatur. Narcoticis nonnihil visus est subleuari, attamen earum vis non diu perdurauit. Expurgantibus prorsus nihil adiutus fuit, quinimo omnia potius in deterius ruebant. Quo minus corpus agitabatur, eo maiore fruebatur quiete. *Doctißimus Vit D. Camerarius de obseruat. CL. V. Palmæ ad me missu.*

Obseruatio.

De casu capillorum, tremore, variisque accidentibus, quæ aurifici acciderunt ex deauratione, tum quibus remediis fuerit restitutus.

CVm praxim in vrbe Pithueriensi apud Gallos exercerem, anno 1545. mense Augusto, iuuenis quidam octodecim annorum, addiscens artem aurifabrilem, cum forte scyphum, vel aliud quippiam deauraret, argentum viuum (quo tunc præcipue vtuntur) quemadmodum res penetrabilis est, cerebrum inuasit, potissimum eius fumigium, seu vapor, pestiferam exhalationem à se mittens, adeo vt deinde iuuenis neque dormire, neque quiescere potuerit, vel in aliquo loco quietus manere, modo in hanc modo in aliam partem sese deuoluendo. Cadebant autem huic omnes pili è capite, ita vt caluus omnino conspiceretur, mox facies supra modum pallescere cœpit, totumque corpus tremulum euasit. Hoc quidem affectu duobus mensibus laborans, omnem fere substantiam in Medicos consumserat, licet doctissimos quoque tam Parisiis quam Aureliis consuluerat, à quibus omnibus, vti referebat, parum emolumenti acceperat. Tandem me quoque consultandi causa accessit, casum mihi narrauit, quem alias nunquam prę manibus habueram, neque apud præceptores meos vnquam tali symtomate laborantes curatos conspexeram: ideo tempus deliberandi (vt Bertrutius rectè tyrones Medicos admonet) petebã sic enim minus, eodem auctore, erratur; quare, vt cũ lotio in crastinum rediret, mandaui. Interea auctores de natura argenti viui perlegendo & perscrutando inueni *lib. 16. de proprietatib. rerum, de terræ ornatu, & lapidib. praciosis cap.* 8. De Argento viuo auctoritate *Platonis* ita scriptum: Argentum viuum calidum & humidum esse in quarto gradu constat, ex eius affectu, cum penetret & incidat, sed actualiter sentitur frigidum: at per calorem ignis facillime in fumum extenuatur. Diutissime in vase solido & frigido conseruatur. Tanta autem est ipsius cohærentia & fortitudo, vt nulli rei possit admisceri nisi prius extinguatur saliua: nempe cinere saluiæ & puluere ossis sepię. Fumus autem huius, cum in eum facile euaporatur, maxime obest astantibus: inducit enim paralysim & tremorem relaxando neruos & emolliendo ore acceptum, vel auri immissum occidit. Circa quod pericu-

riculum valet lac caprinum, in quantitate satis magna potum cum continuo motu patientis, & peculiariter cum decocto vini, cum hyssopo & absinthio. Hæc cum perlegissem, redeunte iuuene, & inspecto lotio, quod valde tenue & subspiceum erat, crudum quidem sine hypostasi, ob materiam forte magis raptam ad cerebrum, vnde etiam vigiliæ immoderatæ. Iussi vt perpetuo vteretur pro potu lacte caprino, & hoc ipsum etiam vna comederet cum pane, qui furfuris expers non esset, ac trium dierum, sin, antiquior, (teste Auenzoare) iam desinit esse panis: & quia hic ante purgatus erat à Medicis prioribus per pilulas, imperaui vt hoc decocto vteretur. Recip. Rad. apij vncias semis, absinthij, origani, hyssop. ana manip. j. semin. hormini seu gallirici, & herbæ quæ tota bona dicitur ana drach. j. coquantur in lib. ij. vini tenuis & albi; addendo albæ bethonicæ lib. 5. ad consumtionem medietatis, & colatura Zacchara dulcoretur. Cum autem continuaret lactis caprini potum, ab omnibus symtomatis dictis liber euasit, & pili postea creuerunt per se. *Forestus lib. 8. obseru. 5.*

Observatio.

Cuidam Mercurius assiduo vsu venas penetrans in iisdem fluere & refluere visus est, ægro, post multa frustra tentata, præcipue pimpinellæ succo restituto.

CVIDAM, frequenter vtenti Mercurio, id euenit, vt hic tandem venas ipsas occuparit. Hinc brachio eleuato Mercurius diffluere, hoc vero demisso, iterum refluere visus est. Hic, multis frustra tentatis, tandem pimpinellæ succo curatus est. Postea tamen, in superfluum fluxum Hæmorrhoidum incidens, extinctus fuit. *A CL. V. Laur. Scholzio liberalissime ad me transmissum.*

De Sublimato.

Observatio.

Sublimato intoxicatus cum diris symtomatibus mortuus.

PRopinato cuidam iuueni à praua muliercula sublimati polline, cum delectabili contrito carnium, & sacchari, quod eadem parauerat, prægressis eandem die crebris à ventre fluctuationibus, ac vomitibus, mox cum præcordiis æstuante ventriculo, post triduum sæuis superuenientibus alui torminibus, ac ichoris simul purulenti, ac combusti, violentis vomitibus, quod certum habui putrefacientis veneni indicium, reiecit simul & animam. *Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidotorum, pag. 21.*

Observatio.

De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis, dum vehementer intentus Medicus, methodum omnem complet, fortuito casu misero ægro, loco somniferi syrupi, aqua sublimati præbetur, incogitato quidem & in noctis conticinio, cum extinctum fuisset cubiculi lumen, diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longissimo tempore & magno labore.

EXimius legum Doctor Ioannes Spinaldus, ciuis Arelatensis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauissima afficeretur, ita vt in mortis discrimen incidisset, graui & clamoso, tum capitis, tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempesta somniferum syrupum à me illi præscriptum quum sumturus esset, illius loco aqua sublimati, qua ad fucum vti mulieres consueuerunt, illi propinatur, idque sorte & casu. Nam cum esset phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eaque ei proxima, in qua syrupus continebatur, ægerque insomnis manens, syrupum ex præscripto posceret: contigit id temporis lucernam extingui, tumque, quæ illi ministrabat ancilla, pro syrupo phialam sublimati in mediis tenebris manu sumit, magnaque copia ægro propinat, (ciatos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium æger sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sumsisset intelligens, nihil quicquam de re profert: etsi inter hauriendum grauem gutture, lingua, & palato acrimoniam sensisset. Mox vero à grauibus & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit: ita vt in furorem præ dolorum sæuitia pene deduceretur, noctes & dies perpetuo eiulans ac clamans, vt ad multam è domo distantiam eiulatus atque clamores exaudirentur. Tumque perterrefactus ego, tam tristi & subitaneo euentu, quid sumsisset æger inquiro, & quisnam illi ea nocte ministrasset, sed ne quicquam tamen de re, vt erat declaratum est. Tantum dicebant se sub mediam fere noctem somniferum propinasse syrupum. Quod cum diligentius postero die inquirerem, ne quicquam sedatis doloribus, sed continue augescentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem vndenam tam sæui dolores oriri possent, à bilioso eoque valde acri humore atque æruginoso, tunicas ventriculi vellicante, nasci, coniectura artificiali arbitrabar, eius quod acciderat prorsus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis plurib. (præter vomitum concitatum, à quo aliquando alleuiabatur) nihil quicquam proficere viderem, valde animo angebatur. Quumq; post sextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam, quæ in abaco erat, in manus sumsissem ad lotiũ spectandum, phialas duas vitreas abditas cerno: alterã syrupi plenam, vacuam alteram, & fuco albo adhuc madentem. Vtrasque arripio, deprehendoque syrupum esse somniferum illum, quem ante sex dies ad conciliandum somnum præscripseram, neque illi propinatum fuisse: inuentaque phiala altera, in qua fucus erat, vacua: coniicio hinc illi datam potionem esse. Mox accitis domesticis, verum comperio, datam illi aquam sublimati, qua ad fucum vti mulieres, vt speciosiores videantur, solent. Re cognita, ad medendum totis viribus insisto, vt sane poteram. Sex namq; iam dies ab epoto veneno (vt antea dixi) præterierant. Deducitur æger ad extremum vitæ, deplorata salute, crebris animi deliquiis, virium defectione, tabe, torminib. insomnia, & intollerandis doloribus afflictus, vt iam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi ciuium crediderunt, & aliis ac mihi metipsi ægrum visuro, mortuum esse renunciarunt: tametsi falso. Hic enim post diuturnum tempus sensim antidotis crebro datis, vacuationibus aptis, clyste-

clysteribus ex lacte paratis, balneis, lacti potatione, fotibus & vnctionibus lenientibus resurgere incipit. Sistuntur dolores, remittuntur symtomata, augentur paulatim vires, reficiuntur membra collapsa, atque spiritus: tandem post trimestre tempus præter meam & omnium expectationem, integre, Dei præpotentis manu atque auxilio curatur, superstesque atque incolumis nunc agit, transactis iam annis plus minus decem. Euentus profecto, qui ob raritatem admirationem ciuibus cunctis incredibilem præbuit. *Valleriola lib. 1. Obs. 7.*

OBSERVATIO.

De grauissima pleuritide, cum phrenitide, & casu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipsamet ægra sibi inflictis, & sublimati potione, quam ipsa ægra in furorem acta sumsit, & è fenestra in subditum solum lapideum se præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum summo frigore pene congelata mansit, curatur tamen integre nutu Dei.

ANNA nutrix Petri Biordi, subpræfecti Arelatensis D. Francisci Biordi filii, ætate iuuenis, temperamenti valde calidi & sicci, hyeme validissima, in sinistri lateris pleuriticum dolorem grauissimum cum febri acutissima, summa spirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio, ægreque procedente sputo cruento, in delirium die Septimo incidit, delirans sublimatum, quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita, deuorat, ad drachmæ fere dimidiũ, sese cultello multis vulneribus, in ventre & cruribus confodit: sed leuibus, quod retusa acie culter esset. Eodem die quo tot mala sibi ipsa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, sese nocte media è fenestra, cui cubile, in qua decumbebat proximum erat, præcipitem dat: corpore nuda, gelidissima nocte in pauimentum, durissimis lapidibus constratum decidit: illic horæ dimidium exanimis sine sensu, sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidissima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet: tandem à domesticis in lecto quæsita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & pene demortuam in solo iacentem erigunt: meque ædibus vicinum accersunt. Accurro cum hera sua spectatæ virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somata subpræfecti coniuge: quæ nutricem filii tam miserando casu afflictam cernẽs, vt si quid præsidii esset ad fœminam leuandam, id omne vt implerem, enixe rogat. Ego, vt illi obsequerer, magis quam vt proficere me posse sperarem, desperata ægræ mulieris salute, manum tentandi magis quam curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam sensim recalfacio, veneno sumpto prospicio, vlcera palati, oris & gutturis sano, dysenteriæ inde natæ grauissimæ medeor. Tantum hac curandi via profectum est, vt ad quadragesimum diem, nutu DEI, integre sanata mulier sit: superstesque adhuc manet vegeta & constans, & meliore quam ante habitu.

Idem lib. 1. Obs. 8.

***

OBSERVATIO.

De Argento sublimato epoto, curationeque adhibita, Historia.

NOBILIS quædam, bene habita, veneno diro, nempe argento sublimato, epoto, quod illi, quum Syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret, clanculum datum fuerat, de industria intra syrupum iniecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea, vomitu, animi deliquiis, oris & faucium putredine cum tetro odore, vrinæ omnimoda suppressione, in præsens discrimen deducitur. Accersitus Medicus, ex signis & symtomatibus coniectura artificiali cognita, sedula opera, & summa arte medetur, tantumque medendo proficit, vt, multis adhibitis præsidiis, mulierem DEI ope integre sanarit, viuitque nunc & valet vegeta & constãs, & saluberrimo statu prædita. *Idem Obs. 6. lib. 1.*

DE PRÆCIPITATO.

OBSERVATIO.

Præcipitati Hydrargyri virulentia.

HVNC citra delectum exhibent circumforanei, quidam circulatores, scelerati impostores, non Medici, ad luis venereæ dolores diuturnos, hydropem, febrem quartanam, melancholiam hypochondriacam, & ad eius generis affectus frigidos, idque quatuor sexve granorum pondere ex oui luteo, vel mithridatio & theriaca ac statim vt assumpsit aliquis ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, sæpe tanto tamque violento impetu, præsertim si molle, effœminatum, & languidum corpus fuerit, vt exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repente moriatur, vel quo die sumserit, sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat, mortuo persimilis. Os eius contagione interdum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt, putrida ac valde fœtida, faucesque plerisque ita intumescunt, vt ad multos dies nihil prorsus deglutire possint. Quin etiam nonnullis mens ita à sua sede dimouetur, vt exorta febre phrenitici tandem pereant.

Dum hæc commentarer, scelestus quidam nebulo ad quartanam tria catapotia ex eo & mithridatio confecta iuueni robusto deuoranda tradens, eum paucis diebus medio sustulit. Itaque à Catharticorum censu, tanquam præsentissimum venenum, reiiciatur, ac publicis legibus exulet. *Palmarius libr. de Hydrargyro cap. 6. operis de contagios. morb.*

OBSERVATIO.

Præcipitati puluere vlceribus in talo & genu inspersis, eiusdem noxa subito sursum in os regesta multa saliuatione se prodidit.

CRebro expertus sum, quum sordidis in genu ac iuxta talos vlceribus mercurii præcipitati pulverem paulo frequentius inspergerem, illius virus, cæteris membris illæsis ad dentes penetrasse, & os ac pharyngas diutno nocturnoque saliuæ effluxu maduisse. *Langius lib. 1. Epist. 46.*

DE PLVMBO.

OBSERVATIO.

Plumbi pulueris vis venefica & deleteria.

AMICVS quidam meus hisce diebus destillatione è capite, interdum in ceruicem & scapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniente, iustis vacuationibus haud ægre liberari solebat. Huic à me iam doloribus liberato, Empiricus quidam plumbi puluerem aduersus Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse, statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus, pulueris eius sesquilibrarum ex iusculis, ex vino, & piris coctis, aliisque cibis sacchari loco, dierum quindecim spatio, absumpsit. Sed Dii boni, quot quantaque incommoda statim persentit: dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est, cum grauissimis non ventris solum, sed & ventriculi torsionibus, ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris oblæsio subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcunque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa, mox reuomebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysenteria, graues illi ventris, lumborum, & ventriculi cruciatus dies 20. perseuerarunt cum incendii interni molestiss. sensu, totidemque noctes peregit insomnes. Atque hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valde exercuerit, appetentia tamen semper prostrata iacuit: nec aluus quicquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit, & quæcunque tum infra tum supra, aut sponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant, omnia suam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeo impresserat. Interim exorto ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis, sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus, biliosus, ac spumosus deprehensus est *Fernel. cap. 7. de Lue venerea.*

DE ARSENICO.

OBSERVATIO.

Arsenico sumto & inuncto extincti.

FAmulus Arubas, vna cum hero & domina ac eorum filiis arsenicum pullis per famulam clam inspersum gustauit: qui inde paulatim tabificus ac marcidus factus, intra annum obiit. Erat autem famulus puer duodecim tantum natus annos. Nam & prædicti Arubas filiola, quæ quoque pullorum sic arsenico infectorum carnes gustauerat, hodie imbecillis reddita est quam famuli, imo vniversi carnis viam insequi breui credendum quoque est. *Lusit. Cent. 2. Curat 65.*

Iuuenis quidam Florentinus, cum scabie vniuersum eius corpus occupante fœdaretur, ex vnguento cui arsenicum commistum erat, præter medicorum consilium se illeuit. ac eum in aurora lecto decumbentem mortuum domestici invenerunt.

Alterum nouimus, qui ob similem factam, inunctionem in insaniam deuenit, adeo vt ipsum vinciri oportuerit. At quum quodam die absentibus famulis se à vinculis extricasset, furens impetuose per fenestram saltauit, & alterum crus fregit, sed postea remediis adiutus ab vtroque malo sanus factus est.

Sed alterum nouimus, cui ob illitionem similem tubercula quædam exorta sunt, sanatu difficillima. Nam & plures obseruauimus, qui ob hæc in febres inciderunt lethales. *Idem eadem Cent. Curat. 34.*

Miserando exitu in casu contubernalis mei ac studiorum Simonis Bonæfidei, cui ob atrocissimum in inguine bubonem exedentem cohibendum, consperso ab audaci empyrico Galeni puluere adscripto ex carta combusta, ac Arsenico, post triduum veneno transmisso ad stomachum, acerbissimo superueniente vomitu, ac reiectis quasi à fornace ardente æruginosis humoribus, interiit. Non sine suspicione quin à peruersa concubina, cui erat infensus, commisto cum contrito carnium sublimati polline, fuerit præcipitatus in necem. *Andreas Baccius in Prolegomenis venenorum & Antidorum. pag. 23.*

Memini ego puerum apud Delphenses, cum pultē ex arsenico, qua glires interficiũtur, incaute sumsisset, solo vomitorio ex oleo & iusculo pulli venenũ euomendo statim curatum fuisse.

Solent in Italia in principio hausti veneni assidue lac bibere, cum oleo amygd. dulc. Et hoc quidem iam sæpe expertum est Auicennæ, de cura ictericitiæ in fine decerptum. Ego solo oleo amygd. dulc. epoto cum ceruisia butyracea in multis vsus sum, quos curaui.

Narrat *Amatus Cent. 4. Curat. 65.* de puero, qui epoto arsenico post annum prius obierit. At ego noui qui multos annos superuixere, sed in magna miseria, cruribus resolutis, vt vix incedere possent; & mulierem post duos annos tandem vita orbatam, ita & religiosa quædam Delphis veneno infecta, longo tempore, sed misere, superuixit. *Forest. li. 18. Schol. ad Obseru. 28.*

OBSERVATIO.

Veneficio ex arsenico vindicati octo pueri, & aliistum de remedio aduersus venena erodentia præsentaneo, & paratu facili.

SVmptis venenis erodentibus, non est præsentius remediũ lacte bouino, si bibatur, in magna quãtitate ad exigentiam sitis; quia sæpe sequitur sitis ingens tali sumto veneno.

Hoc modo liberaui octo liberos rustici ad lacum Benacum, qui ruri absentibus parentibus ranas captas in oleo frixerunt inuolutas prius farina quæ arsenico ad capiendos mures infecta erat, & has postea ederant.

Deinde etiam psaltriam illam & meretricem Veronensem, quæ comederat pisces frictos in oleo cum sale & agresta, quæ omnia à marito suo infecta erant veneno, ad hoc, vt omnes occideret in domo, & vna etiam amasium Nobilem, qui casu retentus erat apud amicos, vt non interesset huic prandio. Vbi notandum quod ipsa meretrix, & Pater, & canicula, qui statim biberant lac, liberi omnes euaserunt.

serunt. Mater, quæ primo bibere noluit, donec viderat rem in deterius vergere, & post ipsa etiam bibit, euasit & ipsa, ita tamen vt paralytica esset in vtroque genu. Ancilla (quam non voluerat interficere maritus, tanquam insontem, sed iusserat ex ædibus ire, aliamque dominam magis honestam quærere) cum non vellet bibere, sola est mortua. *Montanus Consil.* 367.

OBSERVATIO.

Ex Arsenico horrenda veneficia percurata.

EGo, Domino concedente, fui caussa euasionis cuiusdam Nobilis mercatoris, de Pisauro, Venetiis commorantis, quem postquam fere duobus mensibus iamdiu hic vna cum tribus famosioribus, Medicis ciuitatis huius cum omni solertia medicaueram, nullam habendo de veneno suspicionem, existimando concorditer cum præfatis tribus Medicis ægritudinem suam ei naturaliter aduenisse à malis humoribus, & cura nostra nihil ei proficiente, & ipso prope mortis ianuam existente, & facto à nobis quatuor vnanimiter prognostico, quod erat protinus moriturus in breui: aliis tribus volentibus illum prorsus pro desperato dimittere, ego, quia magis domesticus eius eram, in sero illos tres Medicos rogaui vt mane sequenti redirent ad eum, & postea licentiam statim acciperent. Qui mihi consentientes, mineque hora assignata ad ipsum redeuntes, habita primitus à vicinis informatione si viueret, inuenerunt illum adhuc deterius se habentem. Ego vero amicus eius existens, atque domesticus, tristis de eius morte, post recessum illo sero aliorum trium medicorum volui à duobus suis fratribus, & à diuersis aliis astantibus perquirere, quid posset esse, quod nihil vnquam à nobis erga eum factum aliquid profuisset: fratribus autem suis mihi dicentibus, quod pro certo credebant ipsum assumsisse venenum, ignorãtibus speciem: audiens quod sclauæ in domo sua parauerant persæpe arsenicum, vt interficerent quendam martarellum, qui pluries in nocte venerat ad comedẽdum columbos suos: statim suspicatus sum de arsenici superstitione: nocteque illa cum solertia studens, inueni quod omnia accidentia, illi aduenerant, quæ ab authorib. euenire dicebãtur ex arsenici sumtione, quæ omnia & eis dicens, quod postquam videramus, quod nihil à nobis actum vllatenus sibi profuerat, & nulla prorsus nobis eius remanserat spes salutis, mihi protinus videbatur curare eum, sicut si vidissemus eum occulta fide arsenicum assumpsisse, omnib' aliis remediis prætermissis: qui nempe subito concorditer assenserunt. Et statim, quia potens & diues erat, & adhuc est, incepimus adhibere remedia arsenico appropriata: ex quorum exhibitione ilico recepit adeo notabile iuuamentum, quod ante tertium diem omnes quatuor concorditer diximus ipsum euasurum, & sic post multos dies euasit cum auxilio Dei. Hæc narraui, volens per experientiam affirmare, quod accidentia ex arsenici assumptione proueniunt, & quod vtile est Medicum suspicari de assumtione veneni, cum videt infirmo non bene succedere, quamuis approximet remedia rationabiliter congruentia. *Ardoynus lib.* 2. *cap.* 1. *de Venenis.*

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ędibus commoratur matri viduę: alter vero iunior, spe subsequendæ hæreditatis vniuersę, totam familiam è medio tollere statuit coniecto in vini dolium arsenico. Ex cuius vsu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur Medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Iohannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus, qui in veneni suspicionem mox venerunt, quod iisdem cruciatibus vicinos quoque exagitari, qui forte domum ingressi, vinum illud hauserunt, intellexissent. Eorum itaque consilio vas infringitur, vinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi Medici, omnes restituerunt; excepta matre vetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit veneficus, atque ita veneficii author innotuit. Facinus contigit anno millesimo quingentesimo tricesimo octauo, in Augusto. *Vierus.*

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, in Nouembri, Nobili & piæ Matronæ Annæ à Virmont, Dominæ in Vuell, optime de ea meritæ, bis clandestine arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris veneni assumtione, curationem accersitus, post alia fœliciter administrata, ius caponis simplex ab ęgrota sorbere volui. Cui denuo, vt è medio (vellem nollem) tolleretur, domina, arsenicum largius sensim infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Ego autem non satis iuri immixto, gustu & visu maxime, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est venenum. Nec dum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed venenatum aliquid ipsis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde num destinatum glyribus perimendis puluerem alicubi occlusisset ægrota, sci[illegible]bar: qui cum altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit venenum dominæ denuo exhibitum: sed prius à me & puero, veneficii adornati tum adhuc ignaris, gustatum in iusculo. Concitato autem vtrinque mox vomitu, & iis quæ veneni vim infringerent oblatis, additoque antidoto, nullæ veneni manserunt reliquiæ. Veneficium confessa puella morti adiudicabatur; aliorum tamen intercessione, ob ætatem iuuenilem, quia vix decimum quintum attigerat annum, vitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. Vnde post menses paucos effractis cancellis eam liberarũt milites. Vt quilibet, hoc doctus exemplo, prouide magis suis consuleret rebus, flagitiũ hoc quam breuissime commemorare libuit.

Vidi & vetulam, quæ ob Zelotypiam, arsenicum mariti insonti cum olusculo propinarat, vnde hic cum acerbissimis interiit cruciamentis: illa vndis publico immergebatur supplicio. *Vierus.*

OBSERVATIO.

Arsenico pondere drachmæ semis hausto, lapidis Bezoartici Indici granis decem superdatis, æger à morte conseruatus.

EXperientia fuit decima Decemb. hic Viennę celebrata, in quodam adolescente, nondum vigesimum attingente annum. Habitus corporis erat rarus, & quoquo pacto cachecticus, & à carcere tabefa-

tabefactus. Processerat etiam in ipso tenuis diæta, neque nocte præterita dormierat. Exhibita est illi Arsenici puluerisati drachma semis cum Zacch. Hinc ad horam grana X. Bezoartici lapid. in aqua borraginis sunt sibi potu data. Sciscitatus postea, qualis status ante remedii assumptionem in eo fuisset, dicebat se prius magnum stomachi cum erosione sensisse incendium, fauces ardore quodam detentos, oculos cum vertigine fuisse obtenebratos, non intellexisse loquentes, neque nouisse homines. Epoto vero medicamento, stomachum fuisse illico refrigeratum, oculos apertos, inquietudines sic & angustias multas, quas prius vniuerso corpore senserat, sublatas. Percontatus an genua dolerent, id asseruit & cum punctione, quod venenorum fere omnium proprium esse credo. Paulo post secutus est dolor stomachi, ardor gutturis, & sputum salsum, cui vomitus phlegmatis veneno permixti successit: alleuiatus est parum, neque diu moratus, conquestus est de ventris dolore, quarum ferreis vinculis è pedibus remotis vnam habuit fere naturalem sedem, ex qua ventris dolor quieuit. Recurrit vero intra semihoram stomachi dolor nauseatiuus, expuit amarum, extremitates sunt refrigeratæ. Dicebat se quasi conuolutum filum aut linum in ore stomachi & œsophago sentire, quæ phlegmatis crassi & vitrei per vomitum excretio est subsequuta. Inde à vexantibus symptomatibus alleuiatus, iterum inquietior factus doluit venter, caput, & genua, hypochondria tensa suut, & vna cum stomacho intumuerunt, & aliam tunc habuit ventris exiccationem. Iterum sensit dolorem ventris cum corporis inquietudine, aluus tertio materiam nigram, liquidam, & in transeundo comburentem excreuit: adhuc vomitus facilis & exiguus fuit. Duodecima audita (cum circa septimam venenum accepisset) curaui sibi iusculum carnis adferri, de quo ad tria sumpsit cochlearia, ægerrimeque tunc temporis odorem carnis decoctæ ferebat. Elapsa hora, dum sitiret, obtuli panem in vino limpatho infusum, non potuit comedere, parum tamen bibit. Verum iam spem meliorem de salute concipiebat, de qua prorsus antea desperauerat, omnia pedetenim in trãquilliorem statum sunt redacta. Cœnauit nocte commode, & bene dormiuit: mane cum hominem, quo pacto se haberet, interrogassem, respondit, gantz wohl/ quasi diceret, omnino bene. Licet hypochondria tensa adhuc & renitentia tactui apparerent; quod symtoma absque alia medicamẽtorum ope omnino quieuit. *Claudius Richardus, in descriptione Bezoartici lapidis, Iordani de peste operi adiuncta.*

DE AVRIPIGMENTO.

OBSERVATIO.

Auripigmenti sumpti horrenda symptomata, & curatio.

MVlier, quæ pisces in foro Delphis vendebat, ex animi desperatione misera, vt seipsam interficeret, drachm. 2. Auripigmenti in ceruisia sumpsit, quæ post grauissima symptomata, & ventris torsiones, conuulsiones, tandem in syncopem incidit: sed frictionibus à mulierculis adhibitis à syncope releuata quidem, pessime angebatur. Hoc tempore, cum in Haga Comitis essem, accersitus est pharmacopœus, qui oleo oliuarum propinato vomitum prouocabat, & mox Theriacam potandam dabat, qua mel in simili casu recte vsum fuisse videtur. At me reuersum meridie ex Haga vocant, quæ tunc pro deplorata habebatur, tam ob continuum spasmum, quam ventris torsiones, supernas quoque atque infernas deiectiones: sitibunda æstu se præfocari clamabat, ideo decoctum sequens propinaui. ℞. Fol. maluæ, viol. hordei mundati ana. manip. vnum, sem. maluæ, cotoneor. ana. drachm. semis, sem. lini drachm. semis coquantur in aqua communi pro lib. 1. colaturæ adde syrup. viol. vnc. tres quo iulebo & ventrem deiiciebat, & vomebat, syncope non amplius reuertente. Dedimus etiam lac calidum: illud enim iuxta *Aetium lib. 13. cap. 40.* si assiduo vomitu reiectent, valet his, qui calcem, sandaracham, & auripigmentum potarunt: nam hæc dolorem ventris & intestinorum, cum vehementi morsu, inducunt. Iuuantur etiam, eodem Aetio auctore, succi maluæ potu, aut seminis lini, aut orizæ, aut halycæ, pinguibus iusculis potatis, & aqua mulsa. Cæterum symptomatibus dictis cessantibus, decocto iam dicto, pro corroboratione & siti continuo sumebat ex diatrag. frig. & subinde syrup. violar. omnia enim lenientia his valde commendantur, vt ol. amygdal. dulc. expressum, quo non solum in hac, sed in aliis, commodissime sæpe vsi sumus, propinando quoque indesinenter butyrum cum ceruisia, huic negotio admodum conueniens. Quibus quidem præsidiis hæc mulier euasit, quanquam postea post annum vnum atque alterum ad cachexiam deuenerit, & postea obierit. *Forestus Obs. 13. lib. 17.*

DE CINNABARI.

OBSERVATIO.

Cinnabarum per inscitiam & imprudentiam pictor quidam admittens, in resolutionem & contractionem membrorum, vna cum sæuissimis symtomatibus aliis incidit, qui tandem ægerrime peritissimorum medicorum opera restitui potuit.

PICTOR quidam Andegauensis, annos natus 30. firma ac laudabili corporis constitutione non ita pridem hic agens Anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriusque mobiles percipiens, paucis post diebus contrahi illos, & cõuelli sensit: atque sensim indies magis ac magis aucta affectio est, dum incurui illi, & pene implexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruasit affectio dum neruis tendonibusque infrigeratis, humoreque crasso imbutis, admodum torpida, conuulsa, grauiaque redderent. Haud multo post idem pedes vitium sensere, sublata incedendi potẽtia, in his tamen, vt neque in brachiis neque in manib. nõ admodũ vehemens dolor affligebat. Misellꝰ hic tot malis nõ satis, credo, diuexatus, aliud symtoma longe grauissimũ ac crudelissimum incurrit. Dolor n. acerbissimus atq; atrocissimus ventriculũ atq; hypochondrium vtrumq; occupare cœpit, sed qui ad to-

ad totum ventrem pertineret, cui, cum nec noctu nec interdiu intermittebat, Clysteribus, fotibus, balneis, & aliis quibusdam remediorum generibus, sed frustra, leuatio quæsita est. Vnicum tantũ in accessione inuentum est solatium, tres quatuorve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre, paulo mitior cruciatus erat. Vbi sex, octove dies, nõnunquam & duodecim miser ille adeo fuerat discruciatus, sensim abeunte dolore, languidus quidem & pene moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in accessionibus aluus, ne validis quidem proritata medicamentis, quicquam demittere poterat. Quod si quando contingeret; nigrum omnino ac liuidum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabilaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expurgationem celeberrimi quique Medici, brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non raro vtuntur, referendum putauerunt. Cum enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro factitium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus inprimis inimicum est, transmisit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens, eorundem tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda caussa quamdiu laboratum est? quot habitæ concertationes, quã varia fuerunt medicorum iudicia? Alius frigidam vitreamq; pituitam intestinis firmius inhærescentem, quam vt facile posset detergeri, inflatus resolui, doloremq; colicum excitare cõtendebat. Alius bilem acrem, q̃ natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicque coercitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquo versum furibunde moueri iudicabat atque in ipso motus impetu, tum distentione, tum cõpunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alii deniq; alias causas astruebant: quas supuacaneum fuerit recensere. Etsi aũt vnusquisq; positæ à se & ꝓbabilibus coniecturis inuentæ causæ remedia opposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Imo vero annos tres crude liter excarnificatus, exsanguis tandem ac plane tabidus, vitam cum morte cõmutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationẽ inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem cõstitutionem præ se ferre vidimus, nulla in cysta fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil deniq; in vlla alia parte notari potuit, ꝙ tantorum fuisset malorum causa. Omnes siquidem lõnge aberramus à scopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cum n. penicillum non digitis modo extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuũ digitis partium continuatione cerebro totiq; generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranasq; omnes interiores non humectasse solum aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio, & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse; quæ tãtorum dolorum causa occulta fuerit, cui non tam purgantibus, quam contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plumbei pulueris vsu concitatos, cum nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asini vsu curauimus. *Fern. de Lue Venerea.*

Ante annos duodecim, nobilis quidam, viginti quatuor annorum adolescens temperaturæ calidæ & humidæ, in aula Comitis N. ad Albim, grauissimis doloribus capitis per interualla afficiebatur, sæpius etiam per nares sanguis copiose effluebat. Dolor nonnunquam per biduum aut triduum remittebat, aliquando singulis diebus ter quaterve recurrebat. Dolore sæuiente, sese coniiciebat in lectũ, & aduocatis duobus aut tribus famulis, iubebat caput manibus comprehendi, & quanta vi possent cõstringi & comprimi, seque nulla re maiorem doloris leuationem sentire affirmabat. Post quadrãtem, aut dimidiam horæ partem, dolor nonnunquam quiescebat, bene edebat, bibebat, dormiebat, & dolore absente optime valebat. Vsus erat doctorum medicorum consilio, sed sine fructu. Ego quoque vocatus, etsi caussam huius mali non satis intelligerem: tamen cum plerunque obstructa esset aluo enema præscripsi, quo iniecto, & anodinis, corpore præparato, capiti applicatis, dolor aliquandiu remisit. Sed tandem, cum sæpius recurrere, & malum penitus depelli non posset, doloris magnitudine victus, subito inter manus famulorum, caput ꝓ more suo comprimentium, extinctus est. Elapso anno, chirurgi, eius loci huius adolescentis mentionem faciens, mihi significauit, eum ante illud tempus vlcus in pene ex impuro concubitu contractum habuisse. Ex eoque plurimum sanguinis sæpius effluxisse, seque, nullis aliis medicamentis, nisi suffimigio ex cinabare, aliquoties adhibito, illud curare potuisse. Ex eo autem tempore semper de doloribus capitis & fluxu sanguinis è naribus conquestum esse. Intellexi igitur, non tam venerem, quam mercuriũ, seruum scilicet fugitiuum, huius mali fuisse authorem. Quod si hoc non occultasset adolescens, fortassis adhuc in viuis esset. Ita, non intellecti, nulla est curatio morbi. Medici etiam peritissimi, neque vrinis, (vt vulgus opinatur) neque ex aliis circumstantiis talium morborum causas satis deprehendere possunt. *De Clariss. Viro Ioan. Franci Med. Camicensis Obseru. per CL. V. Laur. Scholtzium ad me transmissis.*

DE REALGARE.

OBSERVATIO.

Realgaris siue Risagalli pernicies.

CVI datur Realgar in potu, patietur sitim, & exæstuationẽ, & consumtionẽ humiditatis: ita ꝙ nisi ei succurratur, aut morietur, aut paralytic⁹ & cõtract⁹ remanebit. Vidi & curaui iuuenẽ, cui datũ fuit cum he-

cum hepate porci assato realgar tritum, & euasit mortem ab eo, & remansit circa omnes iuncturas, quasi immobilis ex nimia siccitate. Et eius cura est vomitus cum butyro & aqua calida, sæpe iteratus, & clysteria cum lacte asinino iterata. Et dare in mane in potu omni die vncias quinque de lacte asinino, & cibare cum ficubus pinguibus. Et vngere totum corpus ex oleo de Amygdalis dulcibus, & sedare sitim ipsius cum iuleb. Et eius bezoar est oleum de meullis pini, datum in potu statim, vel in prima die vnc. 4. *Petr. de Apono Tract. de venenis.*

DE AQVA CHRYSVLCA SEV FORTI.

OBSERVATIO.

Aqua Chrysulca (vulgo forti dicta) cum adamante sumta, legatus quidam seipsum extinxit.

TRISTANVS Cibeletus Cyprius Ferdinandi Regis Neapolitani ad petendas Catharinæ Reginæ Cypriæ nuptias legatus captus, ꝓpterea quod post Regis Cyprii mortem, tumultu excitato, Andream Cornelium Reginæ patruum interfecerat, exulque factus fuerat sui pœnas sceleris se persoluturum sciebat, Adamante, quem in Anulo gestabat, per os in stomachum recepto, aqua insuper, quæ metalla diuidit, epota, dum portaretur interiit. *Bembus lib. 1. Venetæ Historiæ.*

OBSERVATIO.

Aqua forti puella per imprudentiam hausta, miseris symtomatibus extinguitur.

PVellula quædam, cum sitiens, casu arripuisset lagenulã, in qua aquæ fortis, cuius vsus est in mallorum & auri ab argento separatione, asseruabatur, bibit illam: at diris miserandisque cruciatibus periit. Nihil, vt arbitror, in natura rerum indagatum est hactenus, neque reuelatum, quod in tali casu opem adferre potuisset, & vim istam aquæ corrosiuã prohibere, & erosas partes sanare *Bruno Seidelius, libr. de morb. incurab. pag. 13.*

OBSERVATIO.

Aquam Chrysulcam per errorem bibentes periculosissimis symptomatibus correpti, prope ad vitæ periculum adacti sunt, qui tandem singulari Medicorum ope conualuerunt.

APVD Gandauum puer (vt nobis relatum est) cum aquam fortem inscius bibisset, & gula præ ardore occluderetur, adeo vt suffocationis periculum immineret: Medicus exhibuit, muccaginẽ cotoneorum in potũ: & puer præter multorum opinionem euasit. *Forest. lib. 15 Obs. 30.*

Illud silentio haud quaquam præterire possum, quod anno ab hinc quarto, nauta quidem ex iis, qui aliis operas tradere solent mutuas, epota aqua segregationis, quam fortem nominant, in grauissima inciderit symtomata, atq; ab iisdem minimo negotio liberatus fuerit: res autẽ ita se habet. Is, quum ad pagum Alpheen, quem antiquitus Castra Albiana fuisse coniectura est, nauem vnam deduxisset, atq; absoluto penso reditũ meditaretur, forte fortuna conspicatus lembum, qui Læyda, quam Lugdunum Batauorum vocant, Goudam ageretur, siti æstuans in eundem prosiliit, conspicatusq; amphorulã studiose coopertam, suspicatus esse aquam vitæ vulgo dictam, quam ex fæce vini aut cereuisiæ, aut ipso alioqui vino per sublimationem eliciunt, ea clanculum, furtimque surrepta, quod siti satis esse putaret, vno spiritu exhausit. Ille interim, statim ac bibisset, sensit stomachi, faucium atque totius gutturis ardorem cum vellicatione quadam, & contractione spasmo non dissimili. Domum igitur reuersus, rem vxorculæ, vt potuit enarrat. Illa rei nouitate perculsa, atque attonitæ quodammodo similis, nec satis intelligẽs, quid ille mussitaret aut obmurmuraret, cito pede ad me fertur (habitamus enim in vna eademq; vicinia) proclamat maritum deleterium nescio quod bibisse, rogat igitur vt Alexipharmacum aliquod præscribam: Perquiro, vt vsus artis expostulat, cui tandem veneno remedium quæreret, pro Toxicorum enim differentia variare etiam remedia, aliud siquidem his qui aconitum, aliud qui cantharides, gypsum aut Psimythium biberunt, dandum esse medicamen. Illa interim eandem semper canens cantilenam, nihil præter sumtum venenum ingeminabat. Præscribo igitur pro tempore, quod ex vsu esse putabam, iniungens vt si qua ratione possit, oleum ex semine raporum elicitum aut simile aliquod illi propinaret, vt videlicet per vomitum assumtum medicamẽtum reiiceretur, deinde iubeo glandem suppositiciam indat ad sollicitandam aluum ac deinceps granula aliquot vnicornu, cum pauxillo theriaces electæ sumenda offeret. In ancipiti enim hoc casu alia methodo vti non potui, quando Scribonius Largus dicat, quoties suspicio assumti mali medicamẽti accepta fuerit, primum quidẽ assumere oportet, quæ nauseam faciunt, vel oleum per se, vel cum aqua, & reiicere: deinde ea, quæ ventrem molliunt, tãquam lac, album ius pingue & salsum, postea remedia propria ad singula quæq; & antidotos, accipere. Iubeo igitur vt omnibus ex præscripto nostro peractis studiose singula accidentia perpendat, atque obseruet, ac tandem per occasionem, si quomodo fieri possit, expiscetur, quidnam sit id quod assumpsit, ac deinceps postridie ad me reuertatur. Sed dum illa marito casum dolens frustra sciscitaretur, ex improuiso superuenit mulier, quæ amphorulam illam aqua separationis plenam reposuerat, atque vt erat ad rem attenta prorsus, nescio qd mussitans quæritur, quod nauta quidam, quem eo loci habitare intellexerat, se inscia arrepta amphorula nonnihil liquoris, cuius solius ergo Lugdunum Batauorum, profecta esset, ebiberit; æquum igitur esse vt illatum damnum resarciat, quod ni actutum faciat, curaturam ne impune factum dicat. Vxor nautæ rei nouitate perculsa, illa relicta, subito ad me accurrit, rem omnem ordine narrat. Ego bono animo esse iussi, nihil etenim subesse periculi, curaturũ breui, vt mitigato dolore, ac ardore, & asperitate gutturis, q duis & proferret, & circa molestiã deglutiret. Præscribo igitur in eũ vsum Eclegma ex muccagine sem. cotoneorũ altheæ, & gummi tragacãthæ elicitæ ex ros. stillatitio liquore, mellisq; rosati & violati pari pondere, q. vt continuo lambat impero. His adiungo Gargarisma ex seminib. cotoneorũ, altheæ, & cucumeris flor. rosarũ,

violar.

violar. & verbasci, atque ex vulgari pulmonaria, sanicula, & card. benedicto; quæ posteaquam, in aquæ iusta quãtitate, pro artis exigentia, decocta fuissent, & percolata, vncias aliquot oxymell. squillitici adiungi curaui, sperabam etenim his auxiliis, vt casus postea docuit, breui persanandum hominem. Nam etsi separationis aqua acris admodum sit, adeo vt argentum dissoluat, atque ipsum ab auro segreget; obtunditur tamẽ nonnihil illius acrimonia à parte terrestri aluminis liquidi, Salnitri, & arenæ, quæ ad eius præparationem concurrere certum est: nondum enim per sublimationẽ ita rectificata est, vt omnem terrestreitatẽ exuerit, alioqui non secus ac aqua vitę, quam vocant, facile arderet: adde quod quo magis rectificata fuerit, ac quo subtilior, eo etiam euadat acrior, at ita tamen, vt superficiem tantum cutis erodat: nam sicuti leuis est, κὴ λεπτομερὴς facile euanescit, neq; admodum penetrat, quod & mulierculis, quæ eadem pro psilothro vtuntur longo vsu nimis quam cognitum est. *Balduinus Ronseus. Epist. 9.*

DE VITRIOLO.

OBSERVATIO.

Vitrioli, & vitriolatorum quorundam exitialis vis.

VIdi qui oleo vitrioli materiam consumere & exsiccare conarentur, eo quod vehementissime siccet, & detergat, & initio sane iuuamentum percipiunt ægri, cum inter vtendum ventriculum adstringi, auidius appetere, & fluxionum materiam minui sentiunt, sed tãdem cachecticos euasisse scio, vt interim de aliis morbis taceam.

Mihi sane suspecta est vis caustica, quę remanet in eo oleo, etiam iuxta Paracelsi doctrinam parato. In morbis quidem ex crassissimo phlegmate aliquoties vsus sum, sed nulli author esse volui, vt continuata vsurpatione aliquod guttarum moderatum calorem ventriculi (qui coquendo destinatus est) obtunderet, & sanguinis bonitatem corrumperet. Si enim ab externis coniiciendum est de internis, quid aliud in foco coquit quam calor, & acida corrugare os ventriculi, & appetentiam excitare, ex aceti vsu nouimus. Tales igitur qui assidue hoc oleo vtuntur, etsi per aliquot tempus de bonitate appetentiæ & fluxionum exiccatione sibi gratulantur, ad extremũ tamen, & tempore procedente, nocumenta ventriculo & reliquis membris illata, cum gemitu agnoscere coguntur. *Caspar Hoffmannus libello de Thermis Hirsbergensibus.*

Vidi qui à multo vsu vitriolatorum istorum corrosos pulmones colore vitrioli eiecerint. Alteri epar dissolutum frustulatum excretum putabatur. Audiui quosdam morti proximos lamentabiliter deplorare temeritatem suam & magnis vociferationibus detestari se ipsos præ dolorum immanitate, & interiora sibi vri & rodi subinde clamasse. Pictor quidam, egregius apud nos, podagram se depulsurum sperans, in vsurpando oleo vitrioli sedulus erat. Verum ante obitum in poris omnibus per totã superficiem corporis, veluti cuspides acuum pungentium sentire se miserabiliter conquerebatur. *Idem li. 5. 10. consil. & Epistol. Cratonis & aliorum pagina 380. & 383.*

DE STIBIO SEV ANTIMONIO.

OBSERVATIO.

Stibij, seu antimonij vulgo dicti, maxime vero eiusdem vbiq; ad purgationes, vel alios vsus, pernecina vis.

SI morbi interius vigeant, (vires constent nec ne, non refert) infundũt per os vel præcipatum puluerem, vti vocant, quod vitam forte cum morbo sępe præcipitet, vel paracelsistarum commune secretum ex antimonio, & chrysocolla est, quib. propter adustionem vehementem acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, vt in metallis frigidis perpetuo solet, etsi infame calidis per vlteriorem adustionem hæc ipsa sæpius emendetur, quod plane demonstrat. Præcipitati fabrica ex sublimato, intercedente digestione per aquam causticam à Ioanne Vigone præscripta. Testatur & venenatas vires inter coquendum vsque adeo pestilens nidor, vt qui per nares ex improuiso attraxerit, ad epilepsiam ilicet atque paralysim pronior fiat, nisi validius obstet natiuum cerebri robur, & firmum temperamentum. Adde quod vel in minima quantitate. Sumtum vtpote granorum duum, trium, vim tantam in corpus exerceat, vt sursum deorsum concutiat omnia, conuulsis etiam disruptisque sæpissime vasis, amicum naturæ sanguinem cum visceribus atque anima ipsa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim scriptos asseruo domi, quos alis eiusmodi profectos ad orcum aut campos Elysios sciam plures octuaginta numero, tum viri, tum fœminæ. Verum istuc est sapere (vt pulchre Comicus) periculum ex aliis facere, tibi qua ex vsu fiet. *Gemma Cyclognomica libr. 2. pag. 29.*

Scio multos vsu solo Antimonii præparati granorum quatuor, & in substantia, & in infusione alicuius liquoris, sursum ac deorsum grauissime fuisse purgatos, & in morbos longos incidisse, à quibus nunquam extricari potuerunt. Noui medicum in Republica nostra, alieno, quam suo periculo cautiorem, simplici confidentia hoc medicaminis in se experiri volentem, eo insalubritatis adactũ, vt nunquam pristinum vigorem, ac corporis robur recollegerit, sed ad extremam pene animam Antimonium detestatus sit. Noui febrientes, noui phthisicos, arthriticos, calculosos, leprosa scabie, ac cutis vitiis affectos, eiusmodi centaurica medicatione, aut verius mordicatione in extrema repente discrimine, vomitiones vehementissimas colicos dolores, diarrhœas, conuulsiones, cardiacas syncopas frequentes, in summa præmaturas mortes inductos fuisse. Atque hæc omnia quando promiscue confuseque citra rationem physicam, methodum citra demonstrationes arte inuenta, imo cum pudenda execrabilique Philargyriæ, sub prætextu iustæ mercedis, proximorumque calamitate agitantur. *Croneburgius in defensione med. vet. aduers. Paracelsi. c. 40.*

Carminarius quidam ægrotans sacrificum accersiri iubet, hic de ægri salute (quod ei cognatione lustrica familiaris esset) sollicitus, antimonii grana aliquot (cum nihil aliud posset) intrepide, vt impostorum mos est, præscribit, feliciter successit, conualuit. Sed postea rursum male habuit, ad idem sacrifici

crifici remediū ὡς τὴν ἱερὰν ἄγκυραν confugit, id sibi causo laboranti dari expostulat, non denegatur, accipit, miserabiles cruciatus & dolores sentit, moritur. Quid tum sacrificus? antimonium suum excusat, heu num cædes hæc manifesta? & tamen inulta manet. num hic homicidii conscius? at impune viuit. *Rober. Feuinus lib. de abusu medic.*

In Pictore quodam Regio, cui nomen erat Nicolao, obseruaui qui cum ex aqua intercute grauissime laboraret, illique totum corpus ad modum tympani intumuisset, tandem, longo interposito à morbi principio tempore, me aduocari iussit. Cui quemadmodum ars mihi imperabat, & ratio cõfirmabat, etiam medicamenta & clysmata, ad educendum serum quam maxime accommodata, præscripsi. Sed cum morbi diuturnitatem tandem grauissime ferre videretur, & turpiter falsis antimonii miraculis deceptus esset, illud omni modo assumere decreuit, sed paucis interpositis diebus vitam cum morte commutauit. Quæ causa fuit vt pertinacius deinde in priore sententia persisterem. Hi enim sunt effectus medicamentorum adurentium & humores & carnes depascentium. Id quod amplius præcipiti & violenta antimonii actione probari potest. Nam in dimidiæ fere horæ spatio maximam seri copiam educit statim, & grauiora symtomata inducit, quam vllum aliud vel pestilentissimum veneni genus, quod duplo maiori pondere sumeretur, & cui argentum viuum quoq; inesset. *Greuinus in tract. de Antimonio, cum eiusdem lib. de venenis excuso.*

Referebat mihi nuper medicus Illustriss. Principis, D. Marcus Keeklauw / se ex nobili familia, cui fuisset exhibitum audiuisse, visum ei esse animam è corpore exiisse, atque circa lecti cœlum aberrauisse. Tandem prorupisse medicamentum & aluum turbauisse. Affirmauit mihi Marchonis Badensis Philiberti Medicus se aliquot nouisse, quibus ex eius vsu venæ in pectore aut pulmonibus ruptæ sunt: quoq; phthisici perierunt. Pharmacopæi etiam nostri famulus, vt se à peste præseruaret, sumsit ipse grana, opinor, quinque. Paulo post erumpente ex ore ac naribus sanguine, sensu & mente amissis, tertio die animam efflauit. Huius generis historias recensere plurimas possem, si res posceret. Qui sapit ex recitatis perspiciet, quantò cum discrimine huiuscemodi deuoranda exhibeantur à rudibus & sæpe immaniter impiis, non Medicis sed carnificibus. Aurifex quidam Cracouiensis, teste Antonio Schnebergero Medico, peste correptis exhibere ausus est denarii pondere, cum cereuisia & butyro. Nec mirum est Idiotas in talibus audaces esse, cùm periculum non intelligant, sed quod vni per accidens forte profuit, omnibus profuturum putent. Sic interdum eos morbos expellunt, quos Medici præstantissimi vix fuerant curaturi. Ea nanque exhibent, quæ aut naturam præseruãt, aut morbi causam tollere cogant. Qui hoc modo pereunt, quauis potius alia causa, quam vi medicamenti exhibiti periisse ipsis putantur. Qui à me hucusque cogniti sunt, tam audacter exhibere omnes imperitissimi artis medicæ (vt cæteras virtutes eorum sileam) fuere. Qui Deum credit male factorum vindicem vltoremque, is à noxiis medicamentis, cum ad manum sunt alia, diligenter abstinebit: ne quando homicidii, accusante conscientia, reus fiat. Parum profuerit nouemdecim curasse periculoso curationis genere, quo vigesimus aut trigesimus sit necatus. Vt breuiter, quod sentio, dicam, sic iudico: vomitorium esse violentum. Si quas præterea vires habet, quas habere ipsum non nego, maleficas & noxias esse aio, ac tanto sunt inimiciores nobis, quanto in minore quantitate tanta cum vehementia perturbare corporis nostri facultates potest. Audiui ab homine in arte Medica, præsertim vero chirurgia exercitato, obseruatum à se esse, huius pharmaci vsurpationem symtomata induxisse, qualia solent argenti viui, sublimati, præcipitati, vsum consequi. Nisi vehementer fallor, vidi ipse quoque ægrum misere pereuntem, cui eiuscemodi quippiam exhibitum fuerat. Nam os, fauces, gingiuæ, & gula etiam exulcerata erant: & profluxerat incredibilis putridæ saniei copia. Tandem, exulceratis & ruptis in pectore venis, interiit. Participare naturam hydrargyri hoc etiam declarat, quod similiter superiora petit: atque alia quædam facit, quę illud facere consueuit. Scriptū est mihi ex vrbe magna & celebri, exhibitum peste laborantibus ibidem fuisse compluribus (itemque aliis etiam malis oppressis) & infelici euentu. Alios enim mortuos, aliis intestina, aliis ventriculum, aliis alias partes, collum, os, & c. ita afflictas fuisse, vt vehemẽter optarint nunquam vidisse alexipharmacum. Atque huius vi & malignitate mala enumerata accidisse scribebatur. Vt semel tandem omnia dicam, non minus tutum censeo stimmeos vsum, si intra corpus sumatur, quã vel hydrargyri, vel præcipitati, vel sublimati: & similium. Quoniam in exigua quantitate vires maximas habet, atq; ob id sine nausea sumi potest, commendatione dignum esset, nisi plus malefica virtute noceret, quam vomitoria potestate iuuat. *Erastus in Disput. de ocul. pharma. potestat. c. 65.*

In articuli cuiusdam (puta humeri) dolore ex fluxione orto tonsor quidam exhibuerat medicamentum validissimum, ac nisi fallor fuerat puluis antimonii exusti & rubificati, ex quo ille qui sumserat violentiss. per superiora atque inferiora purgatus est, ita vt sanguinis etiam aliquid deiiceret, & crebris animi deliquiis corriperetur. Sequenti die venam etiam secare voluit, quam æger prostratis pene viribus non admisit. Quia vero ob corrosa intestina dolorem ibidem persentiebat, stolidus tonsor, tormina esse coniiciens, quæ ex solo frigido humore oriri diceret, vinum potentissimum exhibuit, ac ventrem oleo rutaceo laurinoq; inunxit & sine dubio hominem interemisset, nisi ab aliis in tempore accersitis rectius tractatus fuisset. *Bruno Seidelius lib. de morb. incurab. pag. 49.*

Observatio.

Aduersus stibij seu Antimonij venenum antidotus præstantissima.

Boli armenæ genuinæ copiam mihi aliquando fecit piissimus ac Sereniss. Ferdinandus Sanseuerinus, Salerni Princeps humanissimus, quē à Rostano Bassa dū esset Cõstantinopoli, dono acceperat. Eam

Eam non ita dudum probaui in quatuor chirurgiæ studiosis auditoribus meis, qui dum Stibio catharctico non satis caute præparando incumberent, medicamenta aura venenata pene suffocati sunt. Mox vero atque illius boli scrupulos duos singuli assumsere, libera facta est respiratio, & strangulatus quo maxime vrgebantur, omnino sublatus, maxima adstantium Medicinę studiosorum qui me tunc comitabantur, admiratione. Quis enim putet, ab emplastico & alioqui astringente medicamento suffocationis periculum tolli: inter cæteros adfuere Ioann. Pidoux, & Eustatius Gaillard, familiares mei, ad hęc Franc. Vlmus, purioris disciplinæ & veritatis indagandæ, (vt ingenio plurimum valet) studiosissimus, quam ab eo tempore bene merita Docturæ laurea insigniuimus. *Ioubert. lib. de peste, c. 19.*

DE CALCE VIVA.

OBSERVATIO.

Calcis viua esu, puer extinctus.

Filius Hioseppi chirurgici, annos natus octo, capillos, & parietum cretam assuetus, cum esset comedere, semel in calcem viuam incidit, ex qua cum abunde comederet, in grauia lapsus est symtomata. Intensissime febricitabat, sitiebat, & multum bibebat, sed eius sitis nunquam extinguebatur, ad fauces dolebat, & de ventre conquerebatur, non egerebat, nihil appetebat, sed ea, quæ illi offerebantur, respuebat, & nihil gustabat. Ad huc tertio die ingressus ipse, præsagio habito, quod hic breui moriturus esset, lac illi copiosum bibendum daret suasi, vel saltem ius aliquod præpinguis carnis. Sed & clysteres ex malua, ibico, semine lini, illi inlicerent, mandaui. Cæterum cum is nihil per os admitteret, sexto sequenti die obiit. Agebatur autem nonus dies tunc, à morbi initio. *Lusitanus Cent. 5. Curatio. 91.*

DE GYPSO.

OBSERVATIO.

Gypsi potu necem sibi consciuit.

Exemplum Illustre C. Proculeium Augusti Cæsaris familiaritate subnixum in maximo stomachi dolore gypso poto, consciuisse sibi mortem. *Plinius Nat. Hist. lib. 35. cap. 24.*

Conrado III. Imp. Iconium obsidenti Græco astu, Emanuel qui tum Bizantii Imperabat, insidiatus est. Nam quum eius precibus & suasu Germanus ex Bosphoro ad hostes pene pręcipitem traxisset exercitum, perfidus Imperator facinus commentus est impium & detestabile, gypsum contusum & in speciem farinæ redactum triticeis commeatibus immiscuit, quos ex Bysantio mittebat in castra, eoque cibatu tanta vis militum breui consumta est, vt, negotio infecto, obsidionem soluere coactus sit Rex alioqui inuictus, qui suorum clade consternatus, relicta Asia domum per Thraciam abiit, *Sabellicus li. 4. En. 9.*

DE SCOBINA CAMPANARUM.

OBSERVATIO.

Scobina ex campana derasa & à muliercula quadam propinata ægra in vitæ periculum incidit, à quo singulari medici industria asserta est.

Nobilis Matrona, in summo vitæ discrimine constituta erat: Vt quæ imprudens, delitæ anus consilium sequuta fuerat: quæ certam, vt solent, præsentemque stipulata salutem: ab exhibita scobina vel rasura de Campana in vino rubeo, violento vomitu diuexabatur, & aluus vehementer ei subducebatur. Vnde corpus quasi à veneno intumuit. Subsequuti immanes Capitis & ventriculi dolores, vertigines & punctiones: tandem in phrenitidem incidit. Quæ cum nonnihil mentem recepisset, semper sensit rosiones in ventriculo & lancinationes, quasi acubus transfixus esset. Ego exhibitis catapotiis & hypagogis, scobinam expurgaui, & dilucide in chartam assumtam, aliis visendam exhibui. *Horstius Comment. ad Lemnij occult.*

DE FVLMINE.

OBSERVATIO.

Fulmine tacta plerumque venenata.

Seneca loquens de gen. & vi fulminum, inquit ea præter alias mirandas operationes illud habere, vt in corporibus quæ ab ipsis tanguntur relinquant pestiferam & lethalem auram: idque probat, tum quia vnguenta & olea tacta à fulmine, tetertime odore afficiuntur: tum quia vinum ab eodem congelatum, vbi ad propriam & antiquam consistentiam redit, si potetur, dementat & exanimat homines, quasi perniciosissima & exitialissima vis sit, quam relinquit fulmen in rebus tactis. *Mercurialis lib. primo cap. 14. de venenis.*

DE VITRO.

OBSERVATIO.

Vitri confracti vis venefica & deleteria.

Nuper hoc Martio mense anni M.D.XLVI. monialis quædam amens, vinculis soluta vitrum ciceribus confractum miscuit, inde multæ ex his absque detrimento euasere, duæ tamen hydrope extinctæ sunt, vna cruciatu ventriculi peritura laborat: ad quam nos, cum alii nihil proficerent medici, vocati sumus. *Cardanus contradict. 9. lib. 2. tract. 5.*

DE ALEXIPHARMACIS PRÆCIPVIS.

Et primum

DE SIMPLICIBVS EX LAPIDIbus & gemmis.

OPHITES.

OPhites, genus est marmoris maculosi, cinerei coloris (alteriusque) discursantibus lineis albis ac nigris. Ex ophite vas habui, satis capax, oppigneratum ducentis aureis. Compertissimum, aquam tepidam in Ophitis vas infusam, incorruptam asseruari, & aduersus hausta venena præsentissimum esse remedium. De Ophite, præter *Dioscoridem*, *Plinius lib. 36. cap. 7.* Italorum Serpentino, non est Ophites, sed Iaspidis maculosi species, vel potius eiusdem Plinii marmor Lacedæmonium, viride, cunctisque hilarius. *Robert. Constantinus, in supplemento. LL.*

SMARAGDVS.

VIres huic adscribunt præstantissimas aduersus venena omnia, vt hinc octo granorum hordei pondere in polline deuorata, venenatos à morte vindicare potens iam pridem explorata sit. *Franc. Rueus lib. 2. c. 4. de Gemmis.*

PAXAR.

IN regno Deli, quod Tartaris Catainis affine est, lapis, qui Paxar dicitur mollis, fusci coloris, amygdali magnitudine. Is in capite cuiusdam animalis inuenitur. Certa vtilitate ad omnia venena, apud incolas habetur in prima commendatione. *Scaliger exercit. 153. num. 7.*

BEZOAR EX CERVORVM LAcryma.

COntra omne iobolorum virus & δηλητήρια medicamentum Alexipharmacum, quod arabes ex ceruorum lachrymis coadunatum Bezehardt appellant, quo studio & opera id venatores Siciliæ & Indorum inquirant, ex Auenzoare, non illaudato Arabum medico, docebo *Theomnestus* quippe grauis veterinariorũ medicinæ auctor, scribit: ceruos, vermes intestinorum inuolucris implicitos, serpentium esu enecare, quos ex cauernis narium spiritu eliciũt: & ne illorum virus ipsis obsit, ad fontes aquarum accelerant, quibus ad labra vsque se immergũt: tum oculis lachrimæ lente distillant, quæ viscedine sua coagulatæ, in angulis oculorum in lachrymas nucis iuglandis pondere coalescunt. Deinde quum sese veneno exoneratos senserint, aquam egressi, in latebras diuertant: & vt lapis ille, visus obstaculum, decidat, caput arboribus affricant: quem inuẽtum, vt Bezehardt contra quoduis venenum antidotum efficacissimum, venatores Siciliæ & Orientis magni vendunt. De quo Auenzoar Arabs pondus trium granorum ordei, in lacte aut aqua cucurbitæ vel rosarum dissolutum, filio Hali Regis contestabili potandum dedit, & eum à virulenta ictericæ aurigine liberauit. Scribit quoq; *Scribonius Largus*, ceruis Siciliæ in angulo oculi qui nares versus vergit, nasci Sordes, quas venatores contra omne iobolorum virus & pharmaca deleteria incincto deferant. Has ego sordes ex patulis infra ceruorum oculos foraminib. erui & in solo papyri inuolucro bene olentes per septennium illibatas seruari. Quandoquidẽ vero nemo *Scaligero* lachrymam cerui exactius descripsit, operæ præcium erit, si eius verba *ex libro de Subtilitatibus Cardani* hic addidero. Ante centesimum, inquit, annum in ceruo nulla est lachrima. Post eam ætatem accrescit ad oculi cantum, ipsis ossibus, atque in os protuberans, concrescit, ea duritie, qua cornu superet. qua parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fului, nõ sine vestigiis atriorum venularum: tanta leuitate, vt pene tactum effugiat ita enim sese subtrahit, vt propemodum seipsum mouere videatur. Adversus venena remedium præsentissimum. Peste correptis datur cum vini momento, vnde tantus cietur sudor, vt pene totum solui corpus credas. Quum hæc in circulis aliquando recitarem, vnus ex his qui è legatorum comitatu rerũ Asiaticarum cognitionem profitebatur, negabat ad ceruum quicquam attinere, sed esse vere lapidem. Ego illi postridie ostendi, qua parte ex osse fuisset auulsa. Hanc Solimannus olim dono dederat Samblancardo Trierarcho: at ego postea, eius filii Bernhardi Oruesani munificentiam expertus sum. *Langius Epist. 24. l. 2.*

BEZOAR EX CAPRARVM INDICArum & peruanarum ventriculis.

IN omnis generis venenis nullum præstantius nouimus remedium: quoniam eos, qui aut venenum hauserunt, aut à virulentis insectis præmorsi fuerũt, mirum in modum iuuit. Qui aquæ stagnantis potu, in qua virulenta animalia versantur, ilico intumuere, sumto isto lapide bis aut ter, sanatos conspexi.

In pestilentibus febribus sæpius adhibui, & sane earum virus extinxit, cuius rei primariam in similibus morbis curam medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extinguatur virus, inutilis erit cura, quoniam illud est, quod hominẽ iugulat. Similiter si adsint carnis cum rubore eminentiæ, quas Hispani rauardete appellant, quæ plerunq; huiusmodi febres comitati solẽt, lapis Bazar peruanus maximam vim possidet: nam in similibus morbis maiorem eorum quos accepi partem absumsi, plurimique felici & miro successu curati sunt. *Nicol. Monardes li. 3. de medicam. noui orbis.*

Vtuntur eo Indi, nos sequuti, aduersus deleteriæ facultatis medicamenta. Ormuz vero & Coralone incolæ, non modo aduersus virulentorum animalium morsus vtuntur, sed etiam aduersus omnes melancholicos morbos. Opulentiores bis se purgãt singulis annis. Martio videlicet, & Septembri. A purgatione, quinque subsequentibus diebus continuis hauriunt in singulas doses, decem huius lapidis grana macerata in stillatitio rosarum liquore. Hoc remedio iuuentam & membrorum robur sibi conseruari dicunt. Solent interdum nonnulli ad triginta vsq; grana sumere, nimis sane magna quantitate. Nam tametsi nullas noxias facultates in se cõtineat hic lapis: tutior tamen eius exigua quantitas. Atque etiam parua quantitate exhibere solent in Ormutz: nec sine periculo liberalius sumi dicunt. *Garzias ab Horto Aromatum hist. lib. 1. cap. 45.*

Nos

Nos Sacratiss. Cæsareæ Maiestatis iussu aliquot experimenta lapidis Bezoartici hucusque vidimus, in duobus nempe Reis lege supplicio damnatis, quibus venenum studio oblatum est, & in duobus præterea aulæ Maiestatis suæ Nobilibus vehementiore morbo afflictis. E quibus primus Dominus Scander sese nobis offert, qui cum longa & graui ægritudine, cum ingenti omnium membrorum & pulsus imbecillitate Oeniponte decumberet, nauseabundus, ac in ventriculo & præcordiis vehementer dolens, annum agens 75. oblata sibi lapidis Bezoartici grana quinque in cochleari vini fuere. Nulla illo die subsequuta est alteratio, nullaque immutatio. Noctu tamen melius quieuit. Sequenti die attollebat brachia, & crura ad se contrahebat, quod antea haud quaquam facere potuerat. Tribus postea elapsis diebus, vomitum quidem biliosum habuit, qui præcordiorum & Stomachi dolores finiuit, ac licet longo adhuc tempore decubuerit, credo nihilominus suæ salutis fundamenta Bezoar extitisse.

Laborauerat postea D. D. Staphylus sedecim continuis diebus acri febre, maligna, & sopita, ab affectu renum suum sumente initium, abhorrebatque ab omni ciborum genere, nauseabundus, de capite sæpius queritans: nihil nisi de morte loquebatur, delinquebatque frequẽter animo. Habebat sedes colliquatas cum ani exitu doloroso. Vrinauerat turbida, cruda, & fere subiugalis. Articuli & præsertim genua dolebant, lassitudo ingens, facies Hippocratica, oculi in dormiendo aperti, & ob vehementem virium imbecillitatem corporis ad pedes delapsus. His ita se habentibus, cum de vita illius ab omnibus minus speraretur, motu proprio clementia Cæsaris septem grana huius prætiosissimi medicamenti sibi in vini cochleari fuere oblata. Non tamen erat Stomacho tunc omnino ieiuno Staphylus: siquidem medium oui vitellum per semihoram ante sumpserat, biberatque aliquid. Porro hora à Bezoartica assumtione elapsa, bonum haustum seri caprilli calidi, cum Zuccaro ebibit, & intra semihoram adhuc etiam. Subsequutæ istos sex vel amplius sedes choleticæ, & fœtidæ sunt, cum quadam tamen faciliori tolerantia solito. Possumque vere affirmare, illum intra hosce quindecim ægritudinis dies, in totum quantum medietas cruciati panis sit minime comedisse. Cum nocte illius diei cœnæ suæ cum D. D. Steph. interessem, paropsidem hordei, in iusculo cocti plenam tanto appetitu comedit, vt nos illud intuentes lethalem quandam auiditatem potius, quam famem esse crederemus. Et dum inter edendum nos ambo ipsum ad strenue edendum, si seruari cuperet, cohortaremur, ac laudaremus, respondit, se ideo comedere quod cibus sibi placeret, alioqui inaniter nos nostra iacturos verba. Fuit nocte illa R. Pat. Canisius in iisdem ædibus, veritus ne Staphyli obitus, sequentem lucem præueniret. Quieuit nihilominus ita placide noster infirmus, vt potuerit seruitio corporis & consolatione simul animæ carere. Mane cum recta ascendere dubitarẽ, fit mihi P. Canisius obuiam, spem meliorem salutis de infirmo afferẽs, & ex illa hora res in melius statim & continuata serie sunt progressæ. *Claud. Richardus in Epist. ad Reuerendiss. & Illustriss. Strigoniensem Archiepiscopum, adiuncta Thomæ Iordani libro de peste.*

MALACENSIS.

LApis Bezar alium lapidem mihi in memoriam reuocauit, quem vnice venenis resistentem in Malaca inueniri tradunt, saltem in Pam Regni Malacensis prouincia. Inuenitur autem istic in felle Histricis, sed tanta est in æstimatione apud ipsos indigenas, ob raritatem, vt è duobus, qui simul reperti meo tẽpore fuerũt, alter pro ingenti munere missus sit ei, qui pro Rege Lusitaniæ Indiam gubernat. Et licet istic frequens lapis Bezar inueniatur, hunc tamen longe præferũt incolæ. Vnum duntaxat vidisse memini cuius color dilutioris videbatur purpuræ, gustu amaro tangenti leuis & lubricus, quemadmodum Gallicus sapo.

Hactenus eius facultates experiri mihi non licuit. Sed Clariss. Vir & Insignis Medicus Dimas Bosque Valentinus illas experimento comprobasse in duobus viris, qui venenum hauserant, mihi affirmauit. Vulgari autem aqua (cum cordialis deesset & periculum esset in mora) hunc lapidem aliquandiu macerauit: quam deinde ægris propinauit, qui illam gustu amaram inuenerunt: attamen eorum stomachus roboratus est, & venenum nihil obfuit.

Multum certe huic viro debẽt omnes Indici medici, quod huius lapidis facultates nobis aperuerit. Nam necessaria admodum sunt hac in regione medicamenta, quæ venenis resistunt, Alexipharmaca Græci appellant. *Garzias ab Horto, lib. 1. cap. 46. Aromat. historia.*

EX CORNIBVS EORVNDEMQVE pocula.

ASINI INDICI.

SYluestris Asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque nigis esse, cornuque in fronte gerere; cuius superius puniceum, inferius autem album, medium vero nigrum sit. Atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua certis spaciis auro ornatunt, ex his ipsis bibere solent. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neq; eum ipsum conuulsionibus corripi, neq; sacro morbo, neq; venenis vllis, ferunt. Quin etiã si quid prius pestilens biberit, tum id vomere, tum ad sanitatem redire. Adnectit multa alia & præsertim eorum carnes amarissimas esse, & ob id non manducari. *Aelianus lib. 5. hist. variæ. c. 22.*

EQVI INDICI.

EX equi indici cornu poculum factum, veneni noxam frangit. *Idem cap. 10. lib. 4.*

RHINOCEROTIS.

AVdio ex nouis insulis, Monocerotis nomine cornu adferri contra venena laudatum: quod quale sit nondum resciui, quærendum autem an sit Rhinocerotis. Nam & veteres & recentiores quidam hunc cum Monocerote confundunt. Vires quidem, vtriusq; cornibus prope easdem esse coniicio. *Gesnerus in Iconibus quadrupedum pag. 64.*

MONOCEROTIS.

COrnu vnicornis præcipue ex nouis inſulis allatum tritum & in aqua potum, mire facit contra venena: vt nuper experientia oſtendit in homine, qui a ſumto veneno, cum iam tumere inciperet hoc remedio reſtitutus eſt obſcur. Audiui & ipſe à viro fide digno, quod cum, à ceraſi eſu (venenatũ ſuſpicabantur) venter ei tumeret, medulla huius cornu è vino hauſta ilico ſanatus eſt. Ad comitialem laudatur à nonnullis hodie, vt ab Æliano quoque, qui hunc morbum ſacrum appellat. Sed veteres medendi vim attribuebant poculis ex hoc cornu factis, vino ex eis poto: nos quoniam pocula habere non poſſumus ſubſtantiam cornu propinamus, vel per ſe, vel cum aliis medicamentis. Ego feliciter aliquãdo tragæam, vt vocant, ex hoc cornu cum ſuccino, ſcobe eboris, foliis auri, corallio, & aliis quibuſdam exhibui, & craſſiuſcule contuſum cornu ſerico incluſum, in decoctum vuæ paſſę & cinnamomi, &c. in aquam conieci, non neglecta interim reliqua medendi ratione. Commendatur præterea à medicis noſtri ſæculi aduerſus peſtilentem febrem (vt Aloiſius Mandella ſcribit) aduerſus canis rabidi morſus & aliorum animalium ictus aut morſus virulentos, priuatim vero contra lumbricos & praua inde Symtomata pueris in ditiorum familiis datur: denique contra venena quęuis & multos grauiſſimos morbos. *Geſnerus. Hiſt. Animal. libr. 5. de Monocerote pag. 785.*

De Cornu vincornis antiquiſſimæ laudis, etiam in ſcripturis ſacris ſcribuntur prærogatiuæ, ad robur naturæ mirifice comparandum, vt venenum, etiamſi coram apponatur, ſudore reuelare traditum ſit. Quam ob rem & ex vino exhibitum comprobant, ex granis ex interiori eius medulla, vel raſura pro amuleto haberi. *Andreas Baccius lib. de Prolegomenis venenorum & Antidotorum pag. 61.*

CAMPHVRCH.

IN molucarum inſularum vna amphibium Crocodili inſtar viſitur animal, Camphurch dictum, magnitudine ceruam æquat, cornu geſtat in fronte mobile fere vt chriſta galli Indici, trium pedum & dimidii longitudine, haud vnquam humano brachio craſſius, pilo cinerei coloris, ceruix obueſtita ipſi eſt: palmas duas habet anſerinis ſimiles, quibus in aquis dulcibus ſalſiſque ad nandum vtitur. Pedes anteriores ceruinis ſunt affines, piſcibus viuit. Plerique ſibi perſuaſerunt id animal vnicornis ſpeciem eſſe: itaq; eius cornum aduerſum venena eſſe efficacem, Rex inſulæ eius fere nomine inſigniri gaudet, ſic enim alii reges ferarum piſcium aut fructuum tota regione ſua nobiliſſimorum nomen ſibi adoptant, vt narrat. *Theuetus Tom. 5. lib. 2. cap. 5.*

PYRASSOVPPI.

IN mari rubro ſecundum Arabiam nauigantibus, apparet inſula arabibus cademotha dicta, in cuius ea regione, quam plata flumen aluit, viſitur fera barbaris incolis Pyraſſouppi dicta, multo magnitudine par, capite haud abſimili, hirta tamen, vrſinis velut pilis veſtita, ſed haud adeo obſcuris, verũ ad flauum inclinantibus, biſulcis vt ceruus pedibus, duo procera capite, ſed minime arborea geſtat cornua vnicornium cornibus illis famatiſſimis affinia. Indigenæ enim, beſtiæ aut piſcis venenati dente demoſi aqua epota, in qua ſex vel ſeptem dies eiuſmodi cornua demorſa & infuſa fuerint, ſtatim leuantur, & conualeſcunt, vt narrat *Theuetus in Coſmographia tom. 1. lib. cap. 5.*

EBVR FOSSILE.

LAminulis quibuſdã eboris foſſilis quæ natiuum æmulantur, ſed cruſta quadam candidiſſima inductæ ſunt, ante biennium à Raſſio noſtro omnium naturæ miraculorũ diligentiſſimo obſeruatore donatus ſum. In Italia erui hoc ebur intelligo & magno in vſu iſtic eſſe aduerſus virulentorum animalium morſus. *Cluſius annotat. ad c. 14. lib. 1. Garzia ab Horto lit. e.*

CERVI.

VNicornum non reperiri in noſtris regionibus certiſſimus ſum, vna pars eſt è cornu putrefacto, altera ex oſſe. Pellunt autem iſta ad extremas corporis partes humores, & ſudores mouent. Ideo in affectionibus cordis (vt exiſtimant quidam) conferre videntur. Hæc autem vis etiam in cornu cerui conſpicitur. Ac credas mihi primas iſtas cuſpides in cornubus ceruinis contra venena plus prodeſſe, quã vulgare vnicornu, quod nihil aliud eſt, quam dens Elephanti, ſeu Ebur. *Crato ad Thomam Iordanum. Conſil. & Epiſt. lib. 4. pag. 426.*

Vnicornis ſupplet vices cornu cerui optime præparatum, albiſſimum, quo & adulterari vnicornis ſpecies, quæ circumferuntur, facillime vereor, infarcta ſubtili mangonio in cauitatem ſui vnicornis illa ceruini cornu medulla exactiſſime elaborata, quæ ſubinde eraſa vel infuſa poculis, ſimiles cum terra lemnia promittit præſtare vtilitates. *Andreas Baccius libr. de Prolegomenis venenorum & antidotor. pag. 61.*

EX HERBIS.

RVTA.

THeopompus Chius, veritatis Studioſus homo, & qui hiſtorias exacta inquiſitione magno pecuniarũ impendio perſcrutatus eſt, *libro trigeſimo octauo, Hiſtoriæ ſuæ* narrat Clearchum Heracleotarum, qui in Ponto ſunt, Tyrannũ, per vim necauiſſe multos palam, ac quamplurimos potu cicutæ per inſidias è medio ſuſtuliſſe: cum vero innotuiſſet omnibus propinãdi huius veneni amoris ſpecie ſæuus tyranni mos, priuſquam ex ædibus progrederentur, eſu rutæ ſibi cauiſſe. cuius præſidio nihil læduntur, vel qui Aconitum biberint, quod idem author ſic appellari ſcribit quia naſcantur in Aconis. Locus ſic quidam nominatur Heracleæ vicinus. *Athenæus Deipnoſoph. libr. 3.*

GALEGA.

GRalegæ vis eſt maxima, non ſolum aduerſus lethalia venena, verum etiam aduerſus ferarum omnium venenatos tum ictus, tum morſus, ſucco in ſe poto vel herba Emplaſtri modo vulneratis partibus impoſita. Quare Veneti Pharmacopæi inquit Pœna, atque circulatorum ille fex, qui viperas ſtipis colligendæ cauſa circumferunt, ſimul atque demorſi ſunt, nihil certius hac aut præſtantius habent, eadem magis freti quam decantatis illis Theriacis.

Lacerta

Lacerta à vipera læsa herbam quandam, quæ in Italia graliga vel gralega, dicitur, comedens vires recuperat, quod equidem casu obseruatum constat, vt mihi à quodam Bononiensi medico fide digno, cum in alma Bononiensi academia admodum celebri studii causa agerem relatum est: quam quidem historiam non minus vtilem, quam lepidam hic referam. Senex quidam, quondam circa fluminis ripam deambulans, forte fortuna videns lacertam cum vipera dimicantem, humi sese prostrauit, vt pugnam aptius, bestiis non animaduertentibus speculaterur. Lacerta vtpote viribus infirmior ictu validissimo à vipera sauciatur, adeo vt moribunda pedibus cespitaret: verum paululum ad se rediens, per gramen longiusculum, vipera non vidente, lacerta repsit per ripam fluminis ad herbam quandam in proximo ibi crescentem, qua equidem deuorata, vires ex tempore pristinas recuperauit, atque denuo ad viperam conuertens, eandem, non aliter, quam antea adoritur. Sed vulneratur rursum à vipera, ictu non minus lethali vt prius. Mox lacerta denuo ad hanc herbam clam digreditur, vt viribus recuperatis atque refectis cum hoste capitali rursum congrederetur. Sed frustra: eodem enim modo, vtpote vipera longe inferior quo antea, excipitur, Animaduertens autẽ senex non minus herbam ipsam quam pugnam, demirabatur, & vt periculum faceret, vtrum herba tales vires occultas & sublatentes in se complecteretur, eandem clanculo dum lacerta iterum cum vipera pugnaret radicibus euellit. Lacerta denuo saucia, ad herbam redit: quam cum in loco consueto non inueniret, statim occubuit: atque expirauit. Senex vero huius herbæ vim expertus, medicis ea quæ viderat narrauit. Est ea non solum Bononiæ, verum etiam in Italia officinis satis nota, contra venenum, vermes, & pestem celebratur: forte veterib. incognita, quanquã nonnulli hanc Galegam appellant, cuius fit mentio *in Pandectis sub finem. Forestus lib. 2. de incerto vrinarum iudicio.* Huc transfer historiam *doctiss. V. Pet. Spehrerii supra expositam, de bubulco aspidis veneno infecto, & ruta caprariæ succo curato. obseru. 99. p. 217.*

FAALIM.

Helenio, foliis præsertim, similis est herba, quæ Faalim vernacula lingua nuncupatur in Mombare insula, olerum optimorum & simplicium medicamentorum omnis generis feracissima, atq; eorum potissimum, quæ venenis serpentium omnium quibus regio hæc abundat, aduersantur. Huius herbæ experimentum vidi in duobus commorsis, à serpente partim in aquis, partim in terra degente, quã illic Alesa vocant, cuius morsus adeo lethalis est, vt nisi statim succus huius herbæ admoueatur, necesse sit hominem interire. *Theuetus Cosmograph. T. 1. lib. 4. cap. 4.*

SCORZONERA.

Hirci barbæ congener est herba, quam Scorzoneram, aut Scurzunetam appellat Hispania, quod latine viperinam, siue viperariam, aut Serpentariam sonat: sic dicta, quod contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur: nam Hispani Viperam scurzo vocant. Noua hæc est planta, vt refert *Matthiolus*, inuenta primum in Catalonia Hispaniæ à quodam seruo Aphro, à Ceruero Leridano viro nobili pretio emto. Cum enim quidam messores in agro à viperis demorsi fuissent, is qui in Africa plantam istam nouerat, propinato eius succo incolumes seruabat omnes, quotquot demorsi fuissent. Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Tandem cum vafri homines locum obseruassent ex quo plantam deferebat, illuc profecti eã nacti sunt, inuentis nuper rescissæ herbæ reliquiis. Ea eruta, factoque ipsius periculo, euulgata res est & Scorzoneram appellarunt. Flos in Hispania Maio mense prodit, in Germania serius, Iunio videlicet ac Iulio mensibus. Foliorum aut radicis succus datur præsentaneo remedio potandus aduersus Viperarum cæterorumque venenatorum animalium ictus. *Matthiolus.*

CARDVVS BENEDICTVS.

Carduus Benedictus, præstat maxime contra pestilentiam, item aduersus venena lethalia, tam interius sumta, quam venenosorum animaliũ morsibus illita. *Idem in epitome.*

EX FRVCTIBVS.

Malum Citrium.

Svmtum Citrium ante quoduis alimentum, siccum pariter & humidum, omnibus venenis resistere, ego satis noui à meo ciue id edoctus, cui Ægypti mandata fuerat administratio. In maleficio deprehensos quosdam ille ad serpentum morsus damnauerat, quos oportebat omnibus eiusmodi bestiis lacerandos obiici. Productis illis & ad Theatrum euntibus destinatum. Latronum supplicio, in via forte caupona quædam misericordia commota, quod in manibus tum habebat, & rodebat, malum citrium dedit: acceptum vero illi comederunt, & paulo post ingentib. & ferocissimis anguibus oblati, commorsique ab aspidibus, nihil læsi sunt, hæsitabundo & attonito iudice, qui tandem cum illorum custodẽ militẽ interrogasset, num quid bibissent, vt id comperit, ꝙ acciderat, nimirum absq; dolo citriũ illis traditũ fuisse postridie alteri rursus dare iussit, alteri minime, percussus hic cõfestim periit, illæso altero qui, citriũ comederat. Indeque multis id expertis cognitum est citrium aduersari venenis omnibus. Quod si quis citrium integrum, & quale natura est, cum semine in attico melle coquat, donec liquatum tabescat, & eius liquoris matutino tres quatuorue digitos sumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. *Athenæus Deipnos. libro tertio.*

Easdem mali medici vires *Vergilius. Georg. 2.* quoque celebrauit, & faciem arboris depinxit his versibus.

Media fert tristes succos, tardumq; saporem
Felicis mali, quo non præsentius vllum,
Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba.
Auxilium venit, ac membru agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciemq; simillima Lauro:
Et, si non alium late iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprime tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.

Cotoneum Malum.

PHilarchus *libro sexto historiarum* narrat, lethalium medicamentorum vim, odoris sui iucunditate à malis Cydoniis hebetari, Phariacumque venenum iniectum canistro, adhuc olente cydonia mala in eo reposita, euanidum factum maleficam facultatē suam amisisse, itaq; mixtum & in potu exhibitū quibus insidia struebantur, nihil attulisse noxę, causamque postea eius rei cognitam fuisse illius inquisitione & inuestigatione qui vendiderat. Comperit enim hoc accidisse propterea, quod condita in eo calatho mala fuissent. *Athenaus Deipnosop. lib. 3.*

EX RADICIBVS.

Antora.

PRæstant radices Antoræ ad epotum napellum, & ad cætera quæcunque venena: quin etiam ad viperarum & cæterorum serpentium ictus. *Matthiolus in Epitome.*

Contrayerua.

EX Charicis prouincia Peruana, radices quædam aduehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores & ficulnei folii odore.

Hispani Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumtus, aduersus omne venenū cuiuscunque tandem sit generis præsentissimum est remedium (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione exstinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuās. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit. *Nicol. Monardis lib. 5. & 2, de simpl. medicament. ex nouo orbe delatis.*

Moringa.

MORINGÆ Arboris radicibus vnicornu & lapidis Bezar vices supplet, veraque Theriaca est, qua vulgo incolæ vtuntur, cum aduersus omnis generis venena, tum morsus serpentium maxime noxiorum vulgo Culebras de Capillo, dictorum, aliorumque insectorum, & virulentorum animalium, cum intro sumta, tum foris applicata. *Christoph. à Costa, lib. aromat. cap. de Moringa.*

Drakena.

DRAKENÆ radicem author est M. Eliot qui Domino DRAKE comes fuit Hispanos in Peru maximo in pretio habere, nec pretio redimi posse se ab iisque didicisse, folia præsens venenum esse, ipsam autem non modo illius, sed reliquorum etiam venenorum antidotum esse, atque cor & vitales facultates roborare, si pollinis modo trita, mane ex pauxillo vino albo hauriatur; ex aqua vero febris ardores mitigare. *Clusius in descript. nonnullarum stirpium editarum cum notis ad Garziam.*

Ex lignis, Colubrinum.

LIGNVM colubrinum, seu potius Radix aduersus animalium virus eiaculantium morsus ictibusve prodesse, hoc modo probatum est. In Zeilan insula, serpentis genus est coronatū, seu Diademate insignitum (Lusitani cobras de capelo, nos regulum dicere possumus) maxime noxium. Est item animalis genus magnitudine viuerræ huic serpenti inimicissimum. Quil vel quirpele vocant. Quotiescunque cum serpente congressurum est animalculum, istam radicem (quæ multa istic nascitur) ea parte præmordet, qua denudata est: etenim pars aliqua extra solum prominet. Præmorsa radice pedibus anterioribus saliua conspersis caput primum, deinde reliquum corpus sibi demulcet: postea serpentem aggreditur, nec eum dimittit donec occiderit. Quod si illo congressu serpentem vincere non potest, denuo ad radicem confugit, ad quam se fricat, deinde in prælium redit atque ita morsu serpentem necat. Hoc spectaculo edocti Chingalæ (ij sunt Zeilam incolæ) hanc radicem venenis resistere didicerunt.

Huiusmodi pugnarum spectatores plerique fuerunt Lusitani. Nam solent domi alere similia animalcula, tum ad mures extirpandos, quos acerrime persequuntur, tum vt cum serpentibus regulis prælientur, quos circumferre solent circumforanei quidam, Iogues appellant stipem emendicantes & cineribus se aspergentes, vt hac ratione venerandos sese sanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circūeunt isti omnes regiones & nōnulli ex eis Circulatorum munere funguntur, gestantque serpentes regulos, quos demulcere solent, & collo aptare, (prius tamen exemptis dentibus) vulgo persuadentes eos se incantasse, ne nocere possint. Interdum vero serpentes quos etiam habent integros, quibus non sunt exemti dentes, accepto præmio, cum iis, quas dixi, viuerris siue alio simili animalculo, committere solent. *Garzias ab Horto libro primo cap 44.*

Molucense.

LIgnum molucense, intus sumtum, aut foris appositum, omnibus venenis resistit. Intro assumitur magno commodo, ex aqua rosacea vel vulgari auiumque iusculo, eius pulueris apta quantitas, pro necessitate, & ægri natura, modo decem grana non excedat, sed infra id pondus consistat, ad viperarum, Regulorum (qui serpentes pileati appellantur & admodum noxii sunt) aliorumque similium aspidum & serpentum morsus, bibitur hic puluis ex aqua, ipsisque morsibus inspergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus, quæ à sagittis toxico illitis facta sunt, quibus illius regionis incolæ plurimum vtuntur. *Christophorus à Costa, libr. aromatum.*

Ex Fungis, Fungus ceruinus.

AFfirmant valere ceruinum fungum ad epota venena ex mero haustum, quin etiam ad venenosorum omnium morsum non modo potum, sed etiam illitum, excalfacere hunc ex odoris graueolentia quispiam facile iudicabit. *Matthiolus lib. 3. epistolar. medicinal. epist. vlt.*

Fungum, quem boletum ceruinum vocant, è semine eius animalis genitali ortum à capellis scalpendo effossa, terra deprehensum, magnis exornant elogiis. Sane reperti sunt iis locis vbi ab hominum memoria nullus vnquam visus est ceruus. Ad Trenzinium nobile Hungariæ oppidum circum Carpathi iuga frequentissimus montuosis locis, siluis opa-

ois,

cis, vbi licet ceruos reperias, non tamen eorum tanta copia, quæ plaustris fungorum satisfaceret, siquidem vera censenda quæ de eius generatione scribuntur. Inter tubera satius fuisset collocare, & si refragari possit, virosus odor, qui neque in tuberibus adeo suauis potissimum, cum ambo veneri extimulandæ opitulari dicantur. Ex eo quibusdam antidotus paratur. Terũt lamellas siue bracteas auri plures, marmore, pluuea aqua prius madefactas, ceu roris modo aspersas. Deinde extrahunt spiritum vini cum Zuccaro Candi, per tartarum calcinatum. Aurũ tritum, quintæ huic essentiæ vini permiscetur, & alembico committitur. Eo qui transcẽdit liquore, imbutus fungus ceruinus digitis exprimitur (alii trituratum mergunt, & torculari exprimunt) rursus maceratur, denuo exprimitur toties, donec vis vniuersa è fungo extracta appareat, eam expressionem drachmæ pondere in aqua Cardui pestilentia correptis exhibent. Fecem siue residentiam, non quidem fungi, sed tartari, quinque granorum pondere aluum mitissime soluere dicunt. *Iordanus, de pest. phœn. tract. 3. cap. 9.*

DE COMPOSITIS ALEXIPHARmacis & Antidotis.

Antidotus probatißima contra venena Matthioli.

NE aliquod præstans antidotum desideretur, me probi, ac fidelis medici munere functum existimauerim, si quædam antidota mihi longo labore comparata, magni ad venena momenti, descripsero quæ non modo iis, quæ per os assumuntur, sed etiã iis, quæ animalium morsu, vel ictu eiiciuntur, summo ac præsentaneo fuisse remedio comperi. Licet autem hac ætate rari admodum habeantur medici, qui sua pãdere arcana velint, si quod nacti sunt pulchrum & singulare auxilium, tamen cum mihi consilium ab initio fuerit, mea opera, quantulacunq; sit omnibus generatim prodesse, alienum quidẽ inhumanumq; foret, si modo vel inuidia vel auaritia cõpulsus, aliquid silentio inuoluerem, quod in arte medica vsui futurum putem. Primum igitur antidotum, cuius admirãdas in venena vires sæpius expertus sum, hoc modo conficitur. Recipit enim rhabarbari, raponthici ex Ponto aduecti, radicis phu, acori quem falso calamum odoratum vocãt, cyperi, quinque folii, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenii, costi, iridis, Illyricæ, chamæleontis albi, cuiusq; drachmas tres. Item galangæ, imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolii, filipendulæ, Zedoariæ, gingiberis singulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morsus diaboli sic herbariis dicti, cuiusq; drachmas duas & semis. Ad hæc seminis citrei mali, viticis, cocci infectorii, fraxini, oxalidis, pastinacę syluestris, napi, pigellæ, pæoniæ, ocimi, irionis, thlaspis, fœniculi, ammi, singulorum drachmas duas præterea baccarum lauri, & iuniperi, hederæ asperæ, smilacis, cubebæ, singulorum sesquidrachmam: foliorum scordii, chamædryos, chamæpityos, centaurii minoris, stœchadis, nardi celtici calaminthæ, ruthæ, mentæ, betonicæ, verbenacæ, scabiosæ, cardui benedicti, melissophylli, singulorum sesquidrachmam, dictamni Cretensis drachmas tres, sampsuchi, hyperici, iunci odorati, marrubii, galegæ, sabinæ, pimpinellæ, cuiusque drachmas duas. caricarum, nucum iuglandium, pistaciorum, singulorum vncias tres: myrobolanorum empelicorum drachmas quatuor. Florum vtriusq; buglossi, rosarum, lauandulæ, saluiæ, rorismarini coronarii, cuiusque scrupulos quatuor: croci drachmas tres. Cassiæ odoratæ, quam hodie cinamomum vocant, drachmas decem. Caryophillorum, nucis myristicæ, macis, singulorum drachmas duas & semis. Piperis nigri ac longi, santalorum omnium, agallochi, singulorum sesquidrachmam. Cornu cerui crudi drachmas quatuor: vnicorni drachmam vnam. Ossis cordis ceruini, ramentorum eboris, virgæ ceruinæ, castorii, singulorum scrupulos quatuor: terræ Lemnię drachmas tres: opii sesquidrachmam, margaritarum orientalium, ramentorũ smaragdi, hyacinthi, coralli rubri, singulorum sesquidrachmam: caphurę drachmas duas, mastiches, thuris, styracis, myrrhæ, gummi Arabici, resinæ Therebinthinæ, sagepeni, opopanacis, laserpitii singulorum drachmas duas & semis, moschi odorati, ambari cuiusque drachmam: olei è chalcantho confecti vnciam mediam, Pulueris cordialis temperati, diamargariti, diamoschi, diambari, electuarii è gemmis, pastillorum caphuræ, scillæ, singulorum drachmas duas & semis: pastillorum viperæ vncias duas. Succi oxalidis, sonchi, scordii, echii, buglossi, melissophylli, singulorum selibram: hypocistidis drachmas duas, Theriacæ electæ, Mithridatii optimi, cuiusque vncias sex. Vini veteris albi odorati, libras tres: sacchari è Medera insula, vel optimi mellis libras octo & vncias sex. Ex omnibus his summa diligentia & ratione inquisitis, atque selectis fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mithridati antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas est à drach. j. vsque ad tres pro ætate, & constitutione patientis. Atque ita omnibus persuadere poteris, antidotum hoc non solum præstantissimum esse, (vt ante diximus) contra omnia venena, quæ per os sumũtur, itemque aduersus ea, quæ morsu vel ictu relinquuntur, verum etiam in pestilentia, cui mirifice opitulatur, quotidie assumtum, & præcipue ad præseruandos sanos. At si cui in animo fuerit, vt præsentaneum adferat auxilium, hęc faciat oportet. Antidoti pręscripti libram accipiat, libram item syrupi è citrei mali cortice parati, & libras quinque aquę vitę vocatę, ex optimo odoratoque vino confectę, totiesque vitreis organis repurgatę, vt quintę essentiæ speciem præ se ferat. Deinde omnia hæc in vas vitreum iniiciat duplæ à rebus inditis capacitatis, postea vasis ore ita obturato, vt nullus spirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate aquam in vase cum electuario tandiu agitet, donec totum dissoluatur. Atque tum vas, ore cera, vel pice obducto, in mensem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomada agitari conuenit eo modo, quo antea dictum est: fit enim vt electuarium facile residat in fundo, si dimittatur. Exacto denique mense claram aquam aureoque colore nitentem, electuario supernatare inueniet, & quæ iam omnem illius vim in se contraxerit. Tum itaq; vas ipsum aperiat, & in vas alud item vitreũ lympidam aquam paulatim effundat, cuius os cum cera, & membrana accuratissime obturat. Nam si illud diei spatio apertum sineret,

sineret, omnis conclusa aqua in auram euanesceret. Tanta hæc aqua virtute pollet (quod millies expertus sum) vt quatuor drachmarum pondere pota vel per se, vel cum pari odorati vini quantitate, vel stillatitiæ cuiusuis aquæ ad cordis robur facientis, vbi quis ictus, vel demorsus à quocunque venenato animali, in tanto mortis discrimine versaretur, vt vocem, visum, ac reliquos fere sensus amisisset, ægrum ingenti adstantium admiratione à longo veluti somno excitat. Quin & vomitione plerunque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cuius rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci vxor, quam à vipera in dextra manu demorsam, & iam iam de naulo rationem cum charonte inituram, hęc aqua in vitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulo post contigit cuidam miseræ sclauæ ab alia non dissimili vipera in manu demorsæ. Hæc idem similiter præstat contra venena, quæ per os sumuntur: siquidem ea adeo tenuis essentiæ, efficax, & penetrans est, vt momento vi sua in omnes corporis venas permeet. Quin & eosdem præbet effectus in alios quamplurimos morbos, quos, breuitati studens, prætereo. quandoquidem prudentes, & periti medici, habita huiusce virium exacta ratione, eam adhibere poterunt, vbi legitime conuenire censebunt. *Matthiolus in præfat. ad librum 6. Diosc.*

MATTHIOLI SEV GREGORII CARAVITÆ oleum aduersus venena compertissimi vsus.

ANtidotum alterum generosum pariter & singulare, oleum illud est. Id pulsibus extrinsecus patientibus illitum, nempe temporũ, manuum, ac pedum, quinetiam extimæ cordis parti ad sinistram mammillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficacissime occurrit omnibus venenis per os sumtis, quę tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter viperarum, aspidum, & cuiuscunque denique venenati animalis morsibus singulari auxilio est, vt in processu latius explicabimus. Vt autem omnes intelligant, quam maximum sit in me iuuandæ posteritatis studium, modum, quo illud conficitur, hic describere non grauabor. Sumantur itaque ineunte mense Maio, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, sin minus sui temporis vetustissimi libræ iij. foliorum hyperici virentis manipuli tres. Oleum in vas vitreum duplæ à contento capacitatis, imponatur, in hypericum aliquantulum antea contusum infundatur. Deinde vas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam arenam condatur, loco vbi tota die insolari possit, atque inibi sinatur ad decimũ, vel duodecimum diem vsque. Quo exacto tempore mergatur vas in calentis aquæ balneo ad viginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc facto sumatur hyperici, chamedrios, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus. Quæ omnia prius diligenter contusa oleo admisceantur, ac subinde vas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Posthæc accipiantur florum hiperici manipuli tres, qui à caulibus probe repurgati, & contusi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponantur. Post idem tempus eximantur, & vt prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, vsque dum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur hypericum, quod iam defloruerit, & ab eius cacumine grana illa viridia excerpantur, quæ hordeaceis granis similia deprehenduntur, in quibus semen continetur. Ex iis itaque tres confertim manipuli decerpantur: qui postea tusi, & vino meraco albo aliquantulum perfusi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem vitro, in arena sepulto, octo diebus continuis insolentur. Quo tempore transacto, tridui spatio in balneum immittantur, post colentur, & modo prædicto exprimantur: tertio, aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem repræsentet. Ad hæc sumatur scordii recentis, calaminthæ, centaurii minoris, cardui benedicti, verbenacę, dictamni cretensis, singulorũ medius manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & vas in balneum iterum imponatur per biduum continuum, deinde colentur, & exprimantur, vt supra. Postea sumantur Zedoariæ, radicum dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drachma, scordii manipulus. Tundantur item omnia, infundantur, & immittantur in balneum, ibique permaneant tribus diebus continuis: colentur deinde, & exprimatur. Infundantur denuo Styracis calamiti, Lasaris, cuiusque drachmæ sex, baccarum iuniperi drachmæ quatuor, melanthii drachmæ duæ, cassiæ odoratæ (cinnamomum officinæ vocant) drachmæ nouem: iunci odorati, cyperi, singulorũ sesqui drachma: santalorum alborum semuncia. Tundantur omnia (vt pluries dictum est) & in idem oleum infundantur, & per triduum continuum in balneum macerentur, demum colentur, & exprimantur modo quo ante dictum est. Postremo adsint oportet trecenti Scorpiones viui diebus canicularibus collecti. Ii in vase vitreo conclusi, cineribus calidis superponantur, & cum eos præ calore sudare, atque irasci constet, omne iam dictum oleum calidum superiniiciatur. Sed aduertendum est, ne id adeo feruens sit, vt vas disrumpat; obturato statim vasis ore in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur, & exprimatur. Proiectis interea scorpionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis vsus, aloes hepaticæ, singulorum drachmæ tres, nardi Indici drachmæ duæ, croci drachma vna, theriacæ electæ, electique Mithridatii, cuiusque semuncia. Quæ ex his tudenda sunt, terantur, mox vltimo infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo facto, oleum non amplius percoletur, sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsamum. Quippe quod morandum sit, remedium ad iam dicta venena, & præcipue contra napellum, quo infecti fuere, vt experimentum fieret. Cæsi illi duo viarum obsessores, quorum historiam supra retulimus aconiti mentione: ad cuius lectionem, ne idem bis repetamus, eos reiicimus, qui eius desiderio capiuntur. *Idem in præfatione ad eundem lib.*

CARDANI ADVERSVS VENENA *Antidoti nobiles.*

EX alexipharmacis extra quidem est nostrum huiusmodi: Recipe olei expressi è semine iuniperi & napi libram vnam, rutæ montanæ, hypericonis iam semen concipientis, singulorum manu quãtum bis potest capi: contundantur, & per decem dies in ardenti sole cum oleo exponantur, inde expressis ruta & hypericone, denuo tantundem: tertio addatur eadem ratione: post viuaces Scorpii, magnique in eodem numero centum extinguantur. His addantur olei è floribus verbasci & sambuci facti in sole, singulorum vnciæ duæ, croci orientalis vnciæ dimidium. *Hieronym. Cardanus lib. 3. de venenis, cap. 3.*

Haud ab re esse puto illud quærere: quonam pacto oleum parari possit, quod illitum arteriis cogat venenum extrudi vomitu, aut purgatione, vel sudore, vel vrina. Certum est metallicum esse oportere, quod validissimum esse debet. Vidi ego quandoque tale, & solo pondere quod esset metallicum haud dubie cõiectaui. Oportet & ex veneni natura illud esse, nam immodica caliditate, vt dictum est, delet prius cõceptam malam vim: & similitudine auocat exterius quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet & discutientem illi nõ paruam inesse vim, & rursus aduersus venena ipsa cõtrarietatem quandam, quæ duo laseris succo conueniunt. Igitur quæ propellere venenum debent, metallica esse venena necesse est, non tamen acerbissima & calidissima & discutientia, & venenis quodammodo contraria. Horum igitur materia his constare potest, Mysi & auripigmento, & laseris succo, & gentiana, & pinguedine serpentum venenosorum, & aconito: quod si cuipiam terræ ex his plura insint, detractum oleum vi ignis omnium erit præstantissimum, securissimum, & quod vomitum deiicit. In vniuersum autem metallica esse oportet, quæ valida sunt, & quæ illinuntur. Indicio vero terra est, quam circulatores deferunt, ex Melitea insula aduersus serpentum morsus ictusve: licet quidam expertos dicant esse oleum, quod fit è scorpionibus & sulphure, nec non chamælea, hypericoque liberare à venenis illitum. Ac peste accipiũt autem Scorpios viuaces prægrandesque caniculæ tempore: nam tunc hoc animal est siccissimum, vt reliqua etiam omnia. Siccitate autem venenum, vt docebimus, in serpentibus constat. Excalefaciunt igitur illos in sartagine igni superposita donec sudent, atque sic oleum superfusum sudorem illorum combibit. Sed & in hoc oleo sulphuris metallicum est. Si igitur ex Melitea illa terra oleum excipiatur: abunde videtur aduersus pleraque venena sufficere: quoniam metallica oportet esse, & veneno prædita, quæ venenis aduersantur. Quod enim purgat venenum, quasi substantia esse oportet: vt rhabarbarum cum bilem non purgat, in illam vertitur. Hoc autem est substantiæ tale esse, quod in id potest conuerti. At vero dubitabit aliquis, quoniam pacto sola arteriarum illitione liceat venenum extrudere? & an hoc sit præstantissimum? Hercules non dixerim præstantissimum hoc sensu, vt etiam si præter id des in potu aut Theriacam, aut lac, aut succum vomicæ nucis igne decerptum (hic aquam colore, non odore vel sapore, imitatur) vel aliud si quid habes melius, vt quod forsan quidam circulator aduersus venena vendebat antidotum dum hæc emendarem, quin etiam melius proficeret. Illud bene ausim dicere, illitionem arteriarum & admota exterius, esse his quæ bibuntur præstantiora ac validiora: hoc vno duntaxat excepto, quod venenum adhuc in ventriculo maneat. Nam his quæ vomitum validum prouocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ, quam modo succum diximus, præstantissima sunt. Igitur in morsibus venenatis, in aculeorum ictibus, in vnguentis venenosis, in potu veneni, quod ita ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia validiora sunt. *Cardanus de subtilit. lib. 2.*

ANTIDOTVS MOIBANI *seu Saxonica.*

ADmonet me hic locus nobilissimæ antidoti nostro seculo cognitæ, & multis experimentis comprobatæ: quam ego à Moibano meo cognominare soleo, vt, quoniam ab illo primum accepi singularis eius in me beneuolentiæ argumento, hanc veluti gratitudinem ei referam, & posteritati celeberrima antidotus sub nomine eius innotescat. Quanquam enim initio tanquam secretissimum & occultandum medicamentum communicauit, postea tamen, vt si liberet, etiam publicarem, permisit. Epistolæ eius ad me verba hæc sunt: Apud Electorem Saxoniæ Ducem audio non ita pridem inclaruisse hanc antidotum, ostentationibus prodigiosis fere cuiusdam rustici, qui deuoratis tum serpentibus variis, tum rubetis, quotiescunque specimen de antidoti viribus edere voluit, huius beneficio ab omni læsione vindicatus semper euasit: donatus tandem ab Electore honesto ac liberali præmio, ea cõditione, vt porro præter Electorem compositionis rationem doceret neminem. Solis enim principibus Elector dignam reabatur auxilii tam præsentis cognitionem: præsertim cum illo vtendi necessitas in ipsos facilius principes, quam vulgares homines, incidat. in auro enim venenum bibitur, vt inquit Tragicus. Rec. autem antidotus medicamenta hæc: Radicum valerianæ semunciam. Vincetoxici, id est, Hirundinariæ Germanis dictæ: vrticarum (minorũ) quas Heytternessel / Germani vocant (harum quidem radices inutiles videntur cum æstiua sit herba, ego cum pararem radices maiorum accepi) ana vnciam vnam. Polypodii de quercu altheæ, angelicæ syluestris, ana vncias duas. Angelicæ (satiuæ) recentis vncias quatuor. Corticum radicũ laureolæ Germanicæ, quam Kellershalß appellant, vnciam vnam semis. Radices hæ omnes effodiendæ sunt eo tempore, quod quintum decimum Augusti & octauum Septembris intercedit: quamuis ego, inquit, tardius effodi, & probam tamẽ expertus sum antidotum. Deinde incisæ reponantur in ollam vitreatam, affuso aceto acerrimo, quod duobus digitis radices excedat. Tum olla operculo clausa, rimæ omnes albo oui cum farina subactæ diligenter oblinantur. Et sic in olla ad lentum ignem leuiter omna bulliant. Postea olla operta, abiecto quod redundat aceto, (nisi ex illo forte syrupum adiecto melle, ad alios vsus commodum, vt non fecimus, parare libeat) radices

radices exiccentur, quoad teri possint. Denique cõtritis omnibus addantur acini herbæ paris dictæ (nos solanum tetraphyllum vocamus) numero viginti sex, & fiat puluis: cuius drachma vna (adultis & validis, aliis enim minor dosis sufficiet, scrupuli duo, vel drachmæ dimidium) è vino albo propinatur. Hæc Moibanus ad me, qui etiam in cane se expertum huius remedii vim testatur cui dederit arsenici scrupulos duos cum scrupulo nucis metel, & aliquot granis Mercurii sublimati: data deinceps statim etiam audito. Apparuit autem (inquit) ex veneno statim cõuulsorium quiddam, vel singultum referens, ventriculi canini accidens: quod iniecto medicamento, mox sedabatur: pauloque post totum venenum vomitu reiectum est: atque ita morte liberatus canis euasit. Eiusdem antidoti portionem mihi cum donasset Moibanus, pharmacopolæ dedi, quod & ipse periculum in cane faceret: cui ille arsenici rubri drachmã dedit cum scrupulo sublimati, in parte farciminis, quam canis deuorauit: & postea antidotum quoque è iure pingui, vnde aliquando post vomuit, euasit. Alibi etiam alii tum in canibus, exhibito eis veneno: cum hominibus: quos venenum sumsisse constabat, similem, (vt audio) successum repererunt. Ego domi antidotum seruo, quarta solum parte descriptionis parata, partim in puluerem, partim melle excepta ne exhalet. Varius enim eius vsus incidit: Videtur autem non aduersus venena solum, sed alios quoque affectus vtilis futura: icterum præsertim, cachexiam, dyspnæam vel asthma, splenis obstructionem, retentionem mensium, & calculos renum, quartanam (in qua iam successisse audio) aliaque huiusmodi, vbi frigidos, crassos & viscosos humores causamur.

Eiusdem antidoti alia descriptio, quam postea ab alio amico nactus sum: Valerianæ herbæ vncię duæ, hirundinariæ herbæ vncia vna, polypodii & laureolæ (Kellershalß dictæ) radicum ana vncias duas. Angelicę radicum vncias quatuor. Herbę paris fructus duodecim, & folia triginta sex. Simul omnia ponantur in olla cum aceto sufficienti, ollaque diligenter oblita bulliant leniter ad sesquihoram (alias semi horam) tum refrigerentur per se, & aceto abiecto, olla ponatur loco calido, ad fornacẽ aut alibi vt siccata tandem teri possint. Vsus est, si quis veneni, siue metallici, siue alterius aliquid in cibo aut potu hauserit, aut à venenatis animalibus morsus fuerit: & aduersus pestem præseruat, aut etiam correptos curat, idque mirifice & subito interdum, si drachma eius è vino albo bibatur. Remedium hoc Elector Saxoniæ Duci Wirtembergensi tanquam secretissimum misit. Venenum cuiuscunque generis expellit illico per vrinam, aluum, vomitum. Sic ille.

Eiusdem tertia descriptio, quam ab Hieronymo Heroldo medico Norimbergensi præstantissimo accepi. Radicum phu vnciæ tres semis. Asclepiadis (sic vocat hirundinariam nostram) saxifragæ ana vnciam vnam, vrticæ minoris, altheæ ana vncias duas, Herbæ Paris baccas numero duodecim, eiusdem folia trigita sex. Trita bulliant in aceto sufficienti, tum siccata reponantur. Datur sesqui drachma, aut drachmæ duæ.

Alius præterea amicus meus, medicus iuuenis, sane diligens & eruditus, Gallus Etschenreuter, cum ante annum antidoti huius descriptionem à me accepisset, experiri & ipse voluit: expertus autem mihi rescripsit his fere verbis: canem nocturna hora inclusi stabulo, & absque omni cibo ad meridiem vsque reliqui, vt promtus postea venenum admitteret. Tum dedi famelico scrupulos duos arsenici, & scrupulum sublimati Mercurii in carne. Mercurium quidem prius per se, integrum non comminutũ. Sed canis bolum carnis deglutiens, Mercurium deiecit, itaque illum contriui, & cum arsenico trito mixtum, diducto caniculæ ore, manibus in gulam eius immisi. Quo deglutito dedi ei aliam portionẽ carnis, vt venenum in ventriculum descenderet. Canis deuorato veneno, antidotum admittere noluit. Quare simili industria drachmam pulueris, in iusculo cum mica panis immisi in fauces. Post dimidium horæ canis vomuit bonam portionem panis & iusculi. Post horam vomuit dilutius. post duas horas vltimoque aquam synceram cum Mercurio manifeste per fauces eiecit, adeo vt viderẽ nihil amplius veneni in eius ventre contineri. Canem dimisi: qui subsequentibus septimanis illæsus vixit.

His scriptis binas literas ab eodem doctissimo amico meo accepi, in quarum prioribus sic ad me scribit: Cum nuper pridie purgassem corpus catapotiis, postridie mane sumsi antidoti tuæ scrupulũ, & eo die nullus quidem secutus est sudor: sed quodammodo extendi mihi thoracem percepi eo plane in loco intra quintam & sextam costam, vbi ante octennium tumor pestilens mihi exortus fuerat, manifesto extensionis sensu. Sequenti die mane ibidem duo pisi magnitudine tubercula cum dolore efflorescebant: quæ non multo post ἀδήλῳ διαπνοῇ euanuerunt. In posterioribus vero: puluerem inquit contra venenũ scias me hac septimana feliciter propinasse scrupuli pondere cum duplo theriacæ, & scrupulo semis margaritarum ex aquis stillatitiis scabiosæ, cardui benedicti & acetosæ ana vnc. vna, cũque iuglandium semuncia, & eodem vini generosi pondere granis duobus caphuræ adiectis, mulieri de peste suspectæ: ab eo potu sudor non est secutus nisi paruus, quem pedes potissimum experti sunt, eumq; graueolentẽ. Intra triduum conualuit, cum antea derepente circa cor & dorsum conquesta, subinde leues incideret lipothymias; pulsu valde depresso, phantasiam apostematis exoriundi sub alis conceperat. *Gesnerus in symphoniis ad Euphorist. Dioscoridis, cap. 144.*

Etsi quamplurima possemus narrare præsidia duo tantum remedia referam, quę sunt inter omnia præcipua, & quorum ego sæpissime periculum feci. ℞. rad. angelicæ syluestris ℥ iiij. angelicæ satiuæ & alteæ, ana ℥ ij. enulæ campanæ ℥. iij. asclepiadis vel vincetoxici, vrticæ polypodii ana ℥ j, corticum de radicibus thimeteæ siue metereonis ℥. ij. Colligantur hæ radices à medio Augusto vsque ad octauum diem mensis Septembr. & siccentur in vmbra in calido loco, deinde in olla parua terrea vitreata noua cum aceto albo ferueant per quartam partem horæ cooperculo inprimis circumquaque cum parte farinæ conglutinata, deinde tollatur ab igne, & ita quiescant quousq; refrigerentur, eximantur deinde, & extẽdantur inter duos linteolos crassiusculos, & ita

& ita siccentur in loco calido. Demum addantur his omnibus duodecim baccæ herbæ Paris, quæ Mense Maii colligatur, & triginta folia eiusdem herbæ, & omnia in mortario tundantur, & fiat puluis & seruetur in ampulla vitrea, cera & membrana conclusa: datur cum vino pondere ℥ j. secundum rem. Altera antidotus contra venenã. ℞. dictamni cretẽsis, dictamni albi, gentianæ, cardui benedicti, tormentillæ, superiorum corticum, cancrorum fluuiatilium in vmbroso loco siccatorum ana. vnc. j. boli armeni orientalis, terræ Lemniæ, ossis vnicornii puluerisati ana. vnc. s. almischii boni drac. j. Hæc omnia subtilissime terantur, & aqua ardenti perfectissima misceantur & postquam septem vices imbibita & desiccata ad solem fuerint iterum puluerisentur, & p setacium emittantur & in ampulla vitrea bene clausa seruentur, & drach. j. cum duobus digitis vini albi optimi detur indigenti. Atq; inter alia remedia, lapis quem Bezaar nominant, reperitur, qui ex orientalibus Indiis ad nos transportatur, qui, si cum aqua herbæ Scorsuneræ ęgroto detur, confestim à veneno liberat. Adest etiam terra Lemnia vel sigillata nuncupata: tanta enim est eius vis vt bibita vel comesa venenum expellat. Scribitur namque quod Reges ac Principes oriẽtales & meridionales quotidie in suis cœnis & prandiis hac sigillata terra vtebantur. Vnde Regum sigillo terra hæc signabatur, hinc terræ sigillatæ nomen inditum est, verum nunc sigillorum fides euanuit, quoniam tam bona quam adulterata ad nos transportatur. *Hor. Alb. enarr. de Ven. Vairo exhib. in fine.*

SERENISS. FERDINANDI BAVARIÆ Ducis, aduersus omnis generis venena, pestem, & Febres pestilentes, multis experimentis nobilitata Antidotus.

Accipit Lap. Bezoar drach. 2. scrupul. 1. vnicornu veri drach. ij. s. 5. Cornu cerui legitimo tempore collecti, deque anterioribus cuspidibus capiti proximis limati drach. ij. Ossis de corde cerui scrupul. ij. Terræ Sigillatæ, Boli armeni, Eboris omnium legitimorum ana. drach. ij. Smaragdi ignem sustinentis drachm. v. Rubini, Saphyri, Hyacinthi, Chrysoliti, Topasii, Margaritarum, Coralliorum rub. albor. an. drach. j. Auri puri puti, semi. Citri excortic. Cinnamomi ana. drachm. ij. Ambræ, Moschi, ana. scrup. j. Singulis seorsim in tenuissimum puluerem detritis: Gemmis vero, Margaritis & Coralliis pharmacopolarum recepto modo præparatis, atque omnib. tandem commistis, fiat puluis, cuius dosis drac. j. *Iatrion Wirtenbergicum, Gabelchoueri.*

ADMIRANDVM REMEDIVM, QVO INtoxicati animalibus recens mactatis & exenteratis, velut mulis, equis, bobus ægri inclusi tantisper sudant donec omne venenum è corpore proiiciatur.

HOMO mulo exenterato, capite prominente, statim dum adhuc feruet, sic inseratur, & tandiu in eo iaceat, donec liberetur à vi veneni, quod si vnus non sufficit, alter iterum exenteretur. Atq; hoc modo constat Valentinum Borgiam Pontificis Alexandri Sexti Maximi Filium, solum hoc præsidio euasisse, multisque annis egregia facta, aut potius [illegible] lera admisisse, cum pater, aliique omnes qui [illegible] vno medicato biberant obiissent *Hier. Card. [illegible] nenis cap. 3.*

Possumus inter præsidiorum genera com[illegible]rare auxilii genus quoddam, quo Cæsar [illegible] am, dum venenatus esset, sese seruasse aiunt [illegible] vel mula vel bos exenterentur viui, & intra [illegible] horum animalium calentem corpora venenat[illegible] nantur: habent enim hæc animalia proprietate [illegible] lis caloris, quem adhuc obtinent, vim attrahẽdi [illegible] nena ab intimis ad superficiem; verum etsi hæc [illegible] nia prudenter administrari possint, remanet [illegible] periculum vitæ magna ex parte sublatum, [illegible] nim est celeritas penetrationis venenorum, [illegible] tim soleant viscera violare, & insigniter contaminare, idcirco Medicus non debet esse contentus, [illegible] subitaneum euaserit periculum, sed simul prospicere, vt quid mali impressum est in visceribus emendetur & deleatur. Ad quod agendum conferunt & ratio victus, & antidoti, seu remedia Alexipharmaca, quæ non modo conferunt in venenis ore acceptis, verum etiam in iis, quæ ab animalibus extrinsecus inferuntur. *Mercurialis Lib. 1. de venenis [illegible] 22. Eiusdem rei meminens est H. Ranzouius de [illegible] libello.*

NEQVAQVAM VNVM ADVERSVS omnia venena esse potest alexiterium.

IActabat superioribus annis coram Carolo Rege, tum apud Claromontanos Arverniæ agente, lapidis Bezoartici aduersus omnia venena certissimas vires, nobilis quidam, penes quem ex eo genere vnus erat Hispania importatus. Quærenti tum ex me Regi, Num quod esset alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter æqualiterque valeret, respondi, nequaquam id naturam admittere: neque enim venenorum omnium similes esse effectus, neque ab eadem causa manantes: quædam enim ab occulta & specifica totius naturæ proprietate agere, alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaq; suo cuique suum & proprium contrarium opponendum esse, calido frigidum eique, quod formæ proprietate occulta oppugnaret, aliud quod eadem vi repugnaret: facile vero eius esse rei periculum facere in facinorosis cruci damnatis. Placuit Regi conditio. Adductus est à Latrunculatore coquus, qui, ob pelues argenteas duas furto in domini ædibus subductas, patibulo breui affigendus erat. Resciri tamẽ ex eo ante Rex voluit, num venenum sumere vellet, ea lege, vt si alexiterium quod vires diuinas contra venena omnia habere dicebatur, statim ipsi à veneno exhibendum cum à morte vindicaret, vita illi [illegible] tectaq; esset. Alacriter aleam istam subiturum se respondit coquus, grauiora etiam non redimẽdæ modo vitæ, sed & infamis mortis vitandæ gratia subiturus. Ergo à pharmacopola, qui tũ in officio erat, exhibitum illi fuit venenũ, extemploq; à veneno Hispania adductũ Bezahardicũ. Quibus ingestis mox vomere cœpit, & per inferiora multa cum diris torminib. excernere, inclamareq; sibi igne quodam viscera peruri, Itaq; aqua sitienti & poscẽti oblata est:

horam vnam post cum bona Latrunculatoris venia ad ipsum intromissus, hominē comperio in terrā ꝓuolutū, manibus pedibusq; feræ more gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomituriētē, cum frigidis sudorib. copiosis, sanguine denique per aures, nares, os, anum, & vrethrā manante. Exhibui hauriendas olei vncias octo, sed nihil opis attulit, id enim tardius venit remedium. Itaq; magno cū cruciatu & vlulatu tandē mortuus est, cum vix septima à sumto veneno hora esset exacta. Cadauer præsente Latrunculatore, & quatuor aliis dissecui, compperique ventriculi fundum tanquam ab inusto cauterio atrum, aridumq;, ex quo intellexi sublimatum ipsi fuisse exhibitum: cuius vim Bezahardicum Hispanicum eludere non potuit: Rex id in ignem dari iussit. *Pareus operum suorum lib. 20. de venenis, capit. trigesimo sexto.*

VENENO DELIBVTORVM, DIGNOtio & curatio admiranda.

NArrabo è multis pauca, atque inter cætera quid contigerit Baptistæ Syrtiro mercatori prædiuiti, tum vxori ac filiis. Eius enim primū vxor ægrotauit: cumq; nihil proficerent auxilia familiaris medici, antequā illa obiret, ægrotauit & ipse coniunx, ob idq; alium quendā Themisonem turgidum, & multa deblaterantem, maledicum, in medendo infelicissimū aduocauit. Is, licet medicamenta nulla suo more, vt eruditus videretur, adhibuisset, multaq; (vt solitus erat) disserendo adduceret, partim falsa, pleraq; ex ignobilib. quibusdam empyricis contra alios medicos, nihilo fœlicior in cura fuit, quippe æger defunctus est. Interim iam omnes filii ægrotabant, ego aūt solitus erā, tres fratres defuncti mederi, Paulum, Euangelistam, & Benedictum. Itaq; videntes hoc nihil profecisse, & quia res arbitrio eorum agebatur defuncto fratre, aduocāt me. Ego ꝑpendens rē diligenter, cognoui veneno illos esse affectos, doceo patruos, iubeo aduocari socium eum, q̃ primus in cura vxoris fuerat, velut testem: præstitis auxiliis, scilicet copioso lactis potu, quamuis febriāt omnes, conualuerunt. Inter hos erat puella minor natu, annos agens circiter octo, quam auia existimabat sub occasum solis perituram, quod iaceret vt mortua irridebatq; adhibentem auxilia: minusq; ob hoc mihi fiebat, quoniam crederet quadam iuuenili ac prorsus temeraria spe me ad curandum accessisse, memini autem, ꝙ pueri ipsi conuellebantur etiā, pręter reliquos morbos: sed & illos postmodū curaui solus. Viuunt etiam nunc omnes, præter infantulum: qui, postquam sanatus fuit, à nutrice dormiente suffocatus est. Verum in curatione ipsa vsus sum in omnib. medicamēto illo, quo S. Fondrati filium sanaueram. *Cardanus Curationum admirand. num. 1.*

OCCVLTA QVADAM NATVRÆ VI, QVIdam à venenatis animalibus ictos, liberare possunt.

CRates Pergamenus in Hellesponto circa Pariū, genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa genus Psyllorum fuit, vt Agatharchides scribit, à Psyllo Rege dicta, cuius sepulchrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpētibus: vt cuius odore sopirent eas. Mos vero, liberos genitos protinus obiiciendi sæuissimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope internecione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes: Genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatū est, abfuerant, hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum gētis durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse iis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra serpentes inest venenum: feruntq; ictas saliua, vt feruentis aquæ contactum fugere. Quod si in fauces penetrauerit, etiam mori: idque maxime humani ieiuni oris. *Plinius Nat. Hist. libr. 7. capit. 2.*

Quorundam hominum tota corpora prosunt, vt ex his familiis, quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso leuant percussos, suctuve modico. Quorum è genere sunt Psylli Marsique, & qui Ophiogenes vocantur in Insula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à consulibus Romæ in dolium serpentium coniectis experimenti caussa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur. *Idem libro vigesimo octauo, capitulo tertio.*

Pomponatius affirmat in suo de incantationibus libro, se vidisse hominem in agro Mutinensi, qui serpentes non secus ac gallinas tractaret: verum demum à quodam diuersi generis, ex his demorsum, miserabiliter animam efflasse, maximo prius vexatum cruciatu. *Cardanus libro secundo, Tractatu secundo, contradict. 7.*

Non eo inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quædam ea è cœlo facultas tributa est, vt à serpentibus non mordeantur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nulloque artificio aut verbis aspides, & viperas quotidie capiebant, nec vnquam ab iis icti fuere, quamuis serpentes ab iis modo pedibus calcati, modo manibꝰ compressi fuerint, ac diutius in nudo eorum sinu gestati. Neque præterea negauerim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus compelli, quod plurimis id constet experimentis. Cæterum, vt nihil quod ad curationem ictuum virulentorum facere possit, à nobis prætermittatur, qui omnia, quæ scimus, ingenue docemus, non verebor prodere memoriæ (etsi id sciam ad Medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quonam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cum enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere vellet. Quod si id se facturum respondebat, iubebat ille, vt dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultello totius pedis vestigio lineam circumducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spacium lineæ signatæ cultelli cuspide hæc verba inscribebat. CARO CARVZE SANVM REDVCE, REPVTA SANVM, EMANVEL PARACLETVS.

mox

mox terram eodem gladio abradebat, ita vt omnes abolerentur characteres, abrasum puluerem fictili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncii interula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certe mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, vt mihi plane compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in virulentos ictus: qua vtebatur ille eremita, qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusque remedium, quod habeant ii, qui suam originem in D. Pauli familiam falso referunt. *Matthiolus Com. ad lib. 6. cap. 40. Diosc.*

Melita D. Paulo olim tempestate eo pertracto, sacra est. Quod enim is in hanc, & non Eperiri vicinam Meliten venerit: cum alia, tum hoc, argumento est: quod hos Melitenses, Apostolus Barbaros vocat: Epeiri autem Melita, græca est. Cathedrale etiam templũ, in hac sicula Melite, non in altera, Paulo sacrum est: adhæc pro mœnibus vrbis specus est eidem sacer: quod cum ibi trimestre, ducta à maioribus per manus fama, habitasse Melitenses prædicant. Vbi non Insulani modo, sed aduenæ quoq; lapillos cædunt: ad Scorpionum & anguium exitiale virus, ab humanis corporibus profligandum. Quin & in hac ins. Scorpiones, qui alibi perniciosi sunt, mansuescunt, lædendique naturam penitus deponunt: Pauli (vt creditur) munere nihil hic à vipera passi. Vnde & Christiani, quicunque Pauli sacris (quæ 8 Calend. Febr. celebrantur) quauis orbis terrarum parte nati sunt, neque horrent angues: sed ab aliis grassantis veneni, omnemq; inflati corporis tumorem, solo sputo, quasi à natura edocti, protinus absumunt. In hanc Ins. Ioannitæ equites (Rhodum 8. Calend. Ianuar. v. nempe die Natali Christi 1523. Turcis tradere coacti) impari sorte penates transportarunt. *Ex Thomæ Facelli de reb. Siculis, de car. 1. lib. 1. capit. 1. A Martino Crusio libro octauo, Turco Græciæ insertis.*

DE IDIOSYNCRASIA.

QVOSDAM VEL CONSVETVDINE, vel Idiosyncrasia quadam venenis venenatisque animalibus innoxie vesci.

Aiunt bellicosum Mithridatem, Bithyniæ & Ponti Regem, nulla theriaca, quæ nondum extabat, verum alio remedio vsum, variis rebus composito (quod ab ipso Rege vsque in hodiernum diem Mithridatũ inscribitur) nequisse mori, cũ vellet seipsum hausto veneno luce orbare, quod continuo vsu Antidoti sui contra venena occalluisset. Cum enim bella gereret contra Romanos, & in acerrima illa pugna, quæ summa contentione commissa fuit, à Pompeio deuinceretur, atque in hanc crudelem necessitatem incidisset, vt in summa corporis integritate, toxico vitam suam finire cogeretur, copiose haustum venenum Antidoto suo infractum cessit, & irritum fuit. Cum Regis filiæ, quę pietate affectæ, patri suo commori volebant, eodem libato, statim extremum vitæ spiritum ediderint. Quare cum illi mors tardaretur, vtpote veneno inefficaci, propter assiduam pharmaci sui suppressionem, amico suo Bistoco, iugulum feriendum præbuit, qui stricto ferro opus veneni impleuit, & vim Regi attulit. *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 16.*

Mithridates maximus sua ætate Regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse, argumentis pręterquam fama intelligitur. Cui ei excogitatum, quotidie venenum bibere, præsumtis remediis, vt consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera Antidoti, ex quibus vnum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere Antidotis, quoniam veneno viuerent. *Plin. Nat. Hist. lib. 25. cap. 2.*

Addam & illud Æthiopas habitatores Hidaspis fluuii impune vesci solere scorpionibus, & serpentibus, quod quidem aliunde proficisci non potest, quam ex insigni quadam corporis constitutione secreta & diuina. *Mercurialis libro primo, de venenis capit. sexto.*

Galenus circa finem libro secundo, ad Glauconem scribit populos Marsos vesci carnibus aspidum, hoc autem fieri non posset, si huiusmodi serpentes toti essent venenati. *Idem lib. eod. cap. 2.*

In Cuba Iusula serpentes noua totius corporis specie ac forma præditi, sesquipedis plerumque longitudine, qui ex terra & ex aqua viuunt, in lautioribus erant epulis. *Bembus Historiar. Venetæ libro sexto.*

Inueniuntur hic colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citrii magnitudine, admodum virulenti. Bufones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, vt & plerasque alias immunditias. *Ex Epistola ad Nicolaum Monardem eiusdem libello, de simplicibus medicament. Occidentalis Indiæ, adiuncta.*

Auctor *Magnus Albertus* est, In Colonia Agrippina puellam se vidisse, quæ in trimatu parietibus arreperet, araneas venatura quas voraret: eoque cibi genere oblectata, insigniter aleretur. *Cœlius cap. 13. lib. 11. I. A.*

Sciru per necessarium est, quodlibet Indiuiduum humanum habere complexionem sibi peculiarem, atque indiuiduis eiusdem speciei specificas, atque proprias inesse cordium formas, quarum calore insultum veneni sustineant, aut imbecillitate victæ succumbant. Coloniæ puella visa fuit, quæ quotidie à matre se subducebat, angulos omnes domus sollicite scrutatura, & in quotquot araneas incidebat, auide deuorabat, quibus velut optimo cibo nutriebatur. Et eleganti forma puella veneno enutrita, ad Alexandrum fuit missa, vt Regem suis oculis intoxicaret. Ita quod omnibus indiuiduis humanæ speciei venenum est, ratione complexionis latæ ac propriæ speciei, aliquando non est venenum alicui determinato indiuiduo, propter complexionem propriam. *Iohannes Iuuenis in Epistola ad Brakelemium de peste.*

* * *

ANVS QVASDAM CICVTAM SIne vitæ incommodo, magna copia deuorare solitas.

HOminem quidem cicuta necat, tum ob meatuum amplitudinem, caloriśq; multitudinem, tum ob attractionis arteriarum robur validum, etiamnum ad cor pertingens. Sturnos vero ob caussas contrarias haud enecat, vtpote cum & retineatur & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui præparique à corde tanquam à foco præcalefactum sinat, nō secus ac ligna extrinsecus. Quare nec id quidem mirum dubiumque relinquitur, sed est quare lactucis accidit, quippe quæ moderato esu hominem nutriant. At si quispiam earum expressum succum largiter hauserit, non secus profecto morietur, quam qui aut cicutam aut papauer sumpserint. Sic Lactuca, si cor refrigerauerit, interimit: sin concoquatur, alimentum animali efficitur. Ad eundem arbitror modum cicuta hominem quidem celeritate distributionis interficit, sturnos vero tarditate ipsa nutrit. Si vero exiguum quiddam sumatur, mortem homini nequaquam inferet. Id quod anus Atheniensis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento, ad magnā progressa est copiam: principio enim paucum, exiguitate ipsa deuictum est: aut consuetudo naturale reddit. Nec enim nunc locus est, vt cur plurimum possit consuetudo, curque velut altera ea ascititia natura sit, vti à veteribus proditum est, causam reddam. *Galenus libro tertio, cap. decimo octauo, de simpl. medicam. facult.*

Scribit *Sextus Empiricus*, fuisse, anum quandam, quæ 30. drachmas cicutæ sorbebat sine vlla læsione. *Mercurialis lib. 1. de ven. cap. 6.*

OPII NONNVLLI DRACHMAM, ALIqui semunciam, alii drachmas decem, inoffense sumpserunt.

SCribit *Sextus Empiricus 1. hypotheseon Empiricarum:* Lypsidem quendam fuisse, qui drachmas quatuor opii sine læsione edebat. *Mercurialis libr. 1. capit. 6. de venenis.*

Quidam Opii esui assuetus, semel drachmam mediam innoxie vorabat: postridie vero drachmam integram idem deglutiit ille, citra vllum aliud incommodum, quam quod velut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumto, nihil incommodi sensit, quam in ventriculi orificio calefactionem, leuem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. *Vierus libro tertio, capit. decimo octauo, edit 6.*

Gulielmus Rondeletius primariæ notæ Medicus, & in Monspeliensi Schola Regius Professor retulit mihi vidisse se ab Hispano in summo æstu opii semunciam sine noxa deuoratam. In dolore capitis opium, non croco, quia molestiam & grauitatem inducit, sed nuce moschata, corrigi debet. *Scholiographi ad Holler. cap. 6. lib. 1. de cur. morb. Int.*

Noui quendam Corasonem natione à Secretis Nizamoxa, qui singulis diebus tres laminas opii ederet, quæ penderent decem drachmas, & amplius: & licet stupidus & dormit abundus semper videretur, aptissime tamen, & docte de omnibus disputat; tantum potest consuetudo. *Gart. ab Horto, Aromat. Indiæ lib. 1. cap. 4.*

Monardes se bis in vrbe Siuilia vidisse testatur, binos Indos: qui cum quiete se reficere volebant, post multos labores, vel cum laborandum esset, à seplasiario, ipso præsente, ochova opii coemisse: quā duabus vicibus innoxie deuorabant.

Vidimus Neapoli seruos, qui magnā vim meconii vorabant: aliosque, qui copiosissime absque noxa papauere vescebantur. *Heurnius libr. 3. capit. vigesimo, Meth. ad Praxim.*

QVOSDAM HELLEBORI TOTOS MANIpulos deuorasse, aut duabus & viginti ex elleboro potionibus nihil vel purgatos vel offensos.

OMNIVM medicaminum vires debiliores in assuetis deprehenduntur, in nonnullis etiam omnino inertes. Quidam enim tantum ellebori esitantes, vt manipulos totos consumant, nihil afficiuntur. Quod etiam Thrasias sæpius fecit, qui radicum peritissimus habitus est. Faciunt hoc idem pastores nonnulli Itaque cum ad medicaminum venditorem, de quo admiratio omnes tenet, quod radicem vnam aut duas mandere posset, pastor quidam venisset, absumpsissetq; integrum manipulum, fecit vt nunquam amplius ille pharmacopola laudaretur. Idque singulis diebus, non tantum illum, sed etiam alios plerosque facere dicebatur. fit enim, vt pleraque ex medicamentis, propter hominis cōsuetudinem, vim suam amittant, neq; amplius medicamenta esse possint. Cum enim ab natura acceptantur, deuincuntur, conficiuntur, non amplius poni inter medicamina debent, vt & Thrasias dicere solebat. Naturas enim singulatim ille discernens, idem aliis medicamen, aliis non medicamen esse aiebat. Enim vero rationem haberi penitus oportere putabat. Et quidem plurimum ad id iudicandum vir ille valebat. Verum vna cum natura etiam consuetudinem posse aliquid efficere constat. Quamobrem Euudemus medicamentarius hac in arte facile princeps, cū se nihil affectū iri pepigisset, quoddam admodum mediocre ante solis occasum deuorauit, quod neque continere, neque deuincere potuit. *Theophr. de hist. Plan lib. 9. cap. 18.*

Chius Eudemus, elleborum bibens, non purgabatur, & viginti duas aliquando potiones vno die sumsisse se retulit, foro apud vasa sedentem, nec surrexisse prius, quam esset meridies, tunc vero domo petita, balnea ingressum cœna, tumque more solito, nec quicquam euomuisse. Hic tamen auxilio quodam præparato cohibuit. Aceto enim acri aspersam pumicem bibisse se retulit, post septimam hellebori potionem, rursusque ex mero eodem modo egisse. Pumicis autem vim magnam adeo esse, vt si in vrceum bullientem eam inieceris, feruorem extinguas non solum parte aliqua temporis, sed etiam ex toto: pumicem enim exiccare vehementissime, atque ad se spumam totam recipere voluit; idque extinguendi caussam esse. Hic ergo largitatem potus tali retinere iuuamine potuit. *Idem lib. 9. capit. decimo octauo, Hist. Plant.*

Scammonii drachmam vnicam atque alteram, & aliquando vnciam sine vitæ periculo sumptam.

NOn est mirum quod Auicenna admiretur varietatē ponderum in hoc medicamento, quam varietatem ipse refert ad varietatem locorum. Nam Dioscorides fortasse exhibet vnam drachmam illius scammonii quod mite erat, & ortum in miti loco: vel quia scammonium illud erat mite, si non ratione loci, saltem ob vetustatem. Sed sit vtrumque ego scio, quod scammonium aliquando exhibitum in pauca quantitate non euacuat; aliquando in pauca exhibitum euacuat præter modum, aliquando è contra: scio autem quod magna quantitas aliquando non euacuat, quoniam in me ipso sum expertus dum puer essem, & laborarem colico dolore, nam accepi vsque ad vnum scrupulum & nihil euacuauit. Vidi & Ferrariæ Germanum Scholasticum, qui in Apotheca à Pinea accipiebat vnam vnciam scammonii & nihil soluebatur. Scammonii dico & non diagridii. *Falloppius de simpl. purg. capit. quadragesimo octauo.*

In morbo Gallico semidrachmam quandoque exhibui, & mire profuit. Iohanni Baptistæ Toxico hydropem patienti, scrupulum exhibui nihil eduxit inde, & duos scrupulos qui & ipsi nihil eduxere: tertio integram. Vincelio celato compatre Charissimo in Laurentio Augusto amico nunquam pœnitendo, pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere statui, quam leuia pharmaca. Testes sunt excellentissimi iuuenes Franciscus Brusantinus prædicti patientis affinis & Illustrissimi Ducis Ferrariæ Curialis Medicus. Maurelius sanctus, Illustrissimi Hippolyti Mediolanensis Archiepiscopi Physicus. Et Ioannes Franciscus Rossus Chirurgus Doctissimus. Et Ioannes Leo Vercellensis, qui tunc mecum in praxi versabantur. Alia caussa assignari nō poterat, quam vel scammonium ineptum, vel ventriculum aqua vel multa pituita plenum fuisse, quæ pharmaci vim compescebat. Nō enim dici oportet, naturam non esse ausam aggredi, quia saltem scrupulum aggressa esset. Vidi etiam in officina Iacobi à columna pharmacopolæ quēdam, qui duas scammonii drachmas præter noxam comedit, quater aut quinquies solum eiiciens. Is autem scammonio assuetus erat, in partibus orientalib. natus, vt etiam testis est Antonius Discalcius, simplicium medicamentorum studiosissimus frequentissime scrupulum sine noxa exhibui, ex Zingibere, sale, aut pipere, vt Paulus Ægineta iubet, ne ventriculum offendat nam sine his maxime offendit. *Brasauolus in Exam. simplicium.*

Notum habuimus ciuem qui in capitalium drachmam catapotiorum scammoneæ semidrachma nihil emotus fuit. *Scaliger Comm. ad lib. 3. Theophrast. de caus. Plant. pag. 165.*

Hydrargyrum seu argentum viuum sæpe in magna quantitate. velut vnciarum decem, aut sesquilibrarum pondere, sumtum, per aluum profluxisse, citra incommodum, & qua huius ratio.

DEuoratum non interimit: scurræ sunt plurimi, qui diuitum nutu vel exiguo exposito præmio ternas & quaternas, & denas vncias hauriunt sine damno, illam mox per aluum deiicientes: ex iis vnum noui, & alios plures esse audio: nosco insuper & qui pilulas hydrargyrum recipientes dierum 40. & 60. spacio frequentarunt sine vlla noxa, imo potius cum vtilitate, & alios cum integra huius morbi solutione, harum tantum pilularum munere: non autem hoc venena efficiunt. *Botallus libello de Lue Venerea.*

Falsum est Dioscor. dictum experientia non probatum sua grauitate occidere, Hiscemet oculis vidi mulierem, quæ abortum voluisset facere, libram vnam & mediam potatam esse, & mox semel, nō nobis, sed pluries id fecisse mihi dixerat prius, & postea videram. Et cum primum assumeret, statim egerebat, nullaque sibi nocumenta, intulerat, vt Auic. dicit in proprio capitulo, Argentum quidem viuum plurimi qui bibunt non læduntur eo. Egreditur enim cum dispositione sua per inferiorem regionem. Non mihi videtur rationi consentaneum, intestina perforare: cum sit in aduerso experientia. Nam si biberit patiens ęgritudinem domine miserere mei lib. 3. argenti viui cum aqua, facta prius mortis prognostícatione, quando ex se mortalis sit ægritudo, forsasse liberabitur, sicuti multi sani facti sunt, à tam sæuissima ægritudine, & etiam à dolore colico sæuissimo, minori accepta quantitate trium vnciarum. *Sanbarolitanus Comm. ad Auic. de cura Casus & offensionis. pag. 189.*

Illustris D. D. Berchtoldus à Lippa Baro Regni Bojemiæ Marescallus historiam recensuit. Georgius Marchio Brandenburgensis eius qui modo Onolzpachii rerum potitur, pater secundis nuptiis duxit Caroli Ducis Munsterbergensis filiam, è qua suscepit filiam Virtembergico Duci nuptam: Nuptiarum festiuitas cum celebraretur, certatum poculis, more gentis: sponsus vino sepultus, Baccho venereque accensus noctu circumspiciebat qua ratione sitim cum æstu restingueret. Repetit lagenam (chymiæ dicebatur Carolum Dux fuisse studiosus) qua hydrargyrum continebatur, & dum reconderetur cætera vasa, per seruulorum imprudentiam illic neglecta fuerat. Sperans Marchio frigore deceptus, se liquoris quid illic reperturum, patenti gutture haustirus, vno impetu in ventriculum quid frigidissimum proturbari sensit nec scrutaretur, aderat quispiam, post lecto repetito, murmura sensit ventris, è quo paulo post totū exonerauit hydrargyrum. Nec nisi lue emergente patuit error, nullo valetudini illato detrimento. Forte vini ingurgitati feruor, argenti viui frigus obtuderat. *Iordanus Tract. 3. c. 9. de pest.*

Nuper cum improba vxor marito aliquot vicibus argentum viuum dedisset deuorandum, id sine vllo nocumento egessit per aluum, quæ in manifesto maleficio deprehensa, pœnas legibus dedit. Sed si ita cum aliis misceatur, vt vltra non defluat, vtque in id corporis calor suas vires exercere possit, tum siue intus sumptum, siue extra illitum fuerat, caput petit, & mouet immodicas destillationes, quæ partim per os effluunt, partim in gingiuas & genas incumbunt, easque tumefaciunt. *Agricola libro octauo, Fossilium.*

Venefica apud Ausonium probationis loco, quæ afferuntur ex epigrammate constat, venena inter se certamine minime depugnasse, sed forte impatiens moræ mulier, mortem acceleratura, post adiecit hydrargyrum: id lubrica sua substantia, in intestinis siue ventriculo, quod latebat venenum, neque cordis penetralia adhuc subierat, secum præcipitasse, & ad aluum, correptam, deturbasse, lecto pœmate cuiuis perspectum euadit.

Toxica Zelotypo dedit vxor mœcha marito
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti lethalia pondera viui
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis: faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus & vacuas alui petiere recessus
Lubrica deiectis, qua via nota cibis.
Quam pia cura deum: prodest crudelior vxor.
Et cum fata volunt bina venena iuuant.

Iordanus capitulo nono, Tractat. 3. de pestis Phænomenis.

Diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagii apud Geldros visum in quodam Medico, nomine Iusto recensebo. Hic, vt iusta occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit: dæmonii in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatque iacenti venter: interdum & fugam minacem, insultum violentum, & toruam faciei inuersionem fingebat. Custodes latus vtrinque claudebant, eius coniunx & scortum: quæ prosilienti renixæ ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppido instructæ, strenuam nauabant operam, vt eleemosynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent vberiorem. Tandem in dolosi machinamenti opinionem venit magistratus. Adhibiti lictores, qui, à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus iniicerent: nam hic eiusmodi apprehendisse hominem erat religio, nefasque ducebatur, ob prophanationem loci sacri. Postremo tamen cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in vinculis artem confessus est qua ventrem, vt pro suo nutu exundaret subito relabereturq; continuo vortice coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebātur p̄muniebanturq; ventriculus & intestina aduersus vim hydrargyri deleteriā, argentū viuum deglutiebat, q̄ suo pondere ex ventriculo per pylorū in intestina ferebatur, vbi, ob pessulū ostio obditum, præcisa erat exitus via: quare quum vehementer id humidum sit, & tenuium valde partium, ac cognata mobilitate inquietissimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamsi ea fuisset caloris vehementia) potuit. Hinc ciebatur valida illa ventris perturbatio & iactus inæqualis, quam augebat vehemens & voluntaria ventris succussatio, illæsis interim ob præsumtum butyri antidotū partibus interioribus. Stipe autem collecta & arbitris semotis, inquietum dæmonem captiuum quippe Mercurium, extracto pessulo, liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ vidi: ex qua horis duabus post descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusque. *Vierus lib. 4. cap. edit. 6.*

ARGENTI VIVI DRACHMÆ DEcem auri immissa, innocua.

VIDI quendam, cuius auri drachmæ decem Argenti viui infusæ nihil incommodarunt. *Alsabarauinus Practica, Tract. 30. cap. 3.*

VNCIÆ VNIVS PONDERE ARSENIcum quidam sumpsit citra vitæ dispendium.

A Leone decimo huius nominis Pontifice Maximo crimine capitali liberatus quidam est, quod nullo auxilio Arsenicum sine noxa ad vnciæ ferme quantitatem deuorabat. *Cardanus contradict. 7. Tract. 2. libro secundo. Idem Commentar. ad Hippocrat. lib. de Alment. pag. 237.*

ANTIMONII VITRVM TRIGINTA granorum pondere sumptum sine noxa.

TRIGINTA granorum pondere accipi vidimus præparatum absque damno vllo. *Iohannes Albertus Wimpinæus de concord. Hippocraticor. & Paracelsist.*

NONNVLLA, VELVT SERPENTIS quandam speciem, Adamantem, & Magnetem, falso hactenus credita venenata.

ANguis genus est in Italia, q̄ circa Bononiam p̄sertim Ange, vel bisse Ange, vel bisse simpliciter vocatur, nō tanquam angelus, vt quidam putāt, sed interpolato anguis nomine. Alii anca (vnde fortassis & Germanicū nomen Vnck detortum est, siue eiusdem similis serpentis domestici) vel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Iohannes Pellinus Lucensis, vir literis clarus, & medicus egregius ad me misit, & hæc verba adiecit, in epistola: Hoc serpentis genus vbiq; fere in agro Bononiensi, multisq; aliis in locis Italiæ reperitur: & ita domestice se gerit cum hominibus vt multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (sine pauore) inueniantur: animosioresq; pueri sæpe sinu manibusq; absconditos gerunt, vt timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemen propter frigus aut moritur aut (potius) latitat. Hæc tibi significare volui, vt eius natura facilius innotesceret, serpentemq; hunc vere innocuum intelligeres. Hæc ille. Ex aliis audiui Patauii hūc serpētē antza vocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (forte ex squamarū seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is, quē Pellinus misit, longus est dodrantes quinque cum totidem digitis: caput proportione oblongum, in cer-

in ceruice vtrinque duæ eminentiæ paruæ, & inter eas locus vacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in viuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam caudæ exilitatem. Dentes in maxillis vtrinque plusculi, acuti, reflexique apparent. Aiunt aliquos, vel refrigerii vel ostentationis causa, collo eos appendere viuos, & in sinum inserere. De eodem Thom. Erastus Heluetius Medicus & Philosophus insignis, cum Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me scripsit. Hic serpentem videmus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore prorsus viridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi vocant biscia buona, id est, serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeque colorem illum adeptus. Mordet iratus non minus aliis serpentibus, sed innoxie.

Vidi ego Monachum habere vnum, longiorem credo duabus vlnis, quem in nodum implicauit, hoc est, nondum ex eo formauit, non aliter ac si funem haberet in medio: ex eaque redoleret serpens, infixit caput & dentes in manum monachi ita defixit, vt per quatuor vulnuscula copiose effluerer sanguis, neque vllum nocumentum inde consecutũ est, nulloq; remedio penitus adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo: quod vulgares omnes pueri intelligentes sine metu persequantur, & capiunt audacter manib. & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuunt, vt par est, perniciosi cum sint. Hactenus Erastus. *Gesnerus hist animal. lib. 4. pag. 533.*

Existimant quidam scobem ac ramenta Adamantis ex eo venenorum genere esse, quod certo tempore interficiat; sed falluntur, nam omnino venenum non est, imo egregium ac singulare cuiusdam difficilimi morbi medicamentum. Scio enim quendam Gemmarium, qui mihi fassus est, dedisse pluribus in vicibus ad pondus drachmæ vnius, quod maximum est cuidam (existimo autem, sed dicere noluit, vxorem illam fuisse mœcham) sub pulueris forma, (sub scobis, sub ramenti, nec obfuisse magis, quam si panem dedisset. Postmodum alius cum insaniret, plures acies, ac frusta deuorauit adamantis, nec quicquã passus est detrimenti: vocabatur autem ille Francisc. Todeschinus. *Card. contradict. 9 lib. 2. tract. 5.*

Adamantem, contra multorum opinionem venena etiam omnia irrita facere, non solum doctissimus & elegantiss. Medicus chymicus Quercetanus insuper adfirmat: Sed ipse memini adserentem Reuerẽdiss. & Clarissimum Pistoriũ, virum incõparabilem & totius encyclopœdiæ artium scientiarumq; (non solum medicinæ & theologiæ) veterem nouamque bibliothecam, nõ esse Adamante cum Glossopetris fossilib. aliud vllum excellentius vel diuinius in expugnandis venenis, Arcanum. *Schenckius Filius.*

Mulierem quandam scio, quæ marito antiqua dysenteria laboranti. Adamãtis scobem per multos dies propinauit sine aliquo detrimento, donec medicamento toties reiterato lassus abstinuit, præsertim cum eius vxor à Medicis intellexisset frustra se laborare: non posse n. maritum hoc morbo liberari. Is igitur multo post tempore sublatus est, cum scobe vti multis iam diebus desijsset. *Gartias ab horto lib. histor. aromat. lib. cap. 47.*

Magnes deleterius non est, quod nonnulli voluerant. Nam tradunt huius regionis incolæ, Magnetẽ, pauca quantitate sumtum, adolescentiam conseruare. Qua de re fertur senior Rex Zeilam, patinas ex Magnete iussisse confici, in quibus cibus eius coquatur. *Idem in eodem opere & lib. cap. 55.*

HOMINVM QVORVNDAM MIRA NATVra qua idiosyncrasia quadam, vel certa Animalia: vel etiam certos cibos & Alimenta, vel denique Medicamenta aliqua definita: non tantum abhorrent & velut venena auersantur sed etiam & fortuito aut per dolum inuitis oblata, difficillima ob id symtomata, & quandoq; vitæ periculum incurrunt.

HOMINES.

FVit in nobili familia, qui ne aspectum quidem ferre potuit, intuentis ipsum vetulæ, ex eoq; casu aliquando è conuiuio mortuus est, cum vi ad intuendum pertractus esset. *M. Weinrichius com. de monstris pag. 139.* facie auersa.

ANIMALIA.

GErmanicus gallum gallinaceum aspicere non poterat. Persarum magi mures intolerabili prosequebantur odio: quare eos interficiebant; quod Arabes atq; Æthiopes fecisse traditur historiis. *Bruyerinus lib. 1. c. 24. de re cibaria.*

Lædunt feles oculorum intuitu, adeo vt quidam reperiatur, qui, his visis aut auditis, pauore quodam illico capiantur, terreanturq; maxime, quod nõ modo ex eorum veneno prouenire existimauerim; sed etiam propria eorum natura, qui eos vel intuentur, vel audiunt, quandoquidem ij sua natura talem à cœlo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad propriam moueturactionem, nisi obiiciatur id, quod natura sibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat vidimus, & quosdam ex ea natione Goritiæ commorantes. Quod autem verum sit id aliunde euenire non posse, quam à congenita qualitate, quæ paucis admodum inest, aperte sane ostenderunt eorum aliqui. Quippe cum huius gentis quidam hyemis tempore in hypocaustum nobiscum cœnaturus intrasset, quo plurium amicorum sodalitas conuenerat, mulier quædam huius viri naturæ conscia, ne is, viso felis catulo quem educauerant, iratus discederet, illum in arcula quadam eodem in cœnaculo concluserat. Sed quamuis nec vidisset ille, nec audisset catulum, cum pauco post tempore aërem felis halitu infectum inspirasset, irritata statim ea temperamenti qualitate felium inimica, emisso sudore, pallida admodum facie, omnibus sane admirantibus, tremebundus conclamare cœpit, hic aliquo in angulo latet felis. *Matthiolus comment. ad lib. 6. Diosc. 25.*

Noui principem fœminam omni virtutum genere ornatissimam Heroinam, quæ valde ab isto animali terretur, quamuis cordata alias sit. Causam istius terroris referebat ipsa aliquando in casum matris hunc, quem narrare hic volo, matrem aiebat, dũ ab eo in vtero gestaretur, ab hoc animali quodam die ita fuisse exterritã, vt animo linq; cœpisset & ab eo metu seu pauore ægre admodum, nec nisi post multos dies recolligere potuisset. Tametsi non expauescere

uesceret alias ad conspectum felium, sed ferre eos potuisset, nihilominus cum repente quidam de alto loco prope ipsam decidisset, ita vt dixi, perterritam fuisse dicebat. Hinc illa euenisse ratiocinabatur, quod ferre eos ipsa nunquam potuisset. Ita quæ mihi imperceptilis visa est causa, hanc se scire arbitrabatur Heroina, de qua dixi. Profecto non minus probabile est ab eiusmodi pauida cogitatione spiritus ac temperamentum fœtus certo modo immutari posse, quam potest appetibilis siue plurimum expetitæ rei imaginatio, speciem rei vehementius desideratæ tenello adhuc infantis corpori imprimere. At hoc frequenter fieri cernimus. Mirum itaque non sit, si aliquando fiat. Rarius accidit, quia causæ quæ hoc possunt efficere, non tam crebro accidunt, atq; grauidæ vehementius aliquid appetunt. Cæterum licet pauor iste animi potius, quam corporis affectio existimandus sit, ideoque à matris imaginatione in animum fœtus nequaquam imprimi potuisse videatur, non tamen ita res prorsus habet. Potest tamen temperamenti immutatio talis accidere, propter quã occulta quædam dissentio exoriatur. Quin etiam sæpe numero audimus matres certorum affectuum morborumque in pueris causas in pauorem aut affectum aliquem referre, quo dum eos in vtero habuerunt, correptas se fuisse dicunt. *Erast dis. c. 34.*

Hippolitus Lanzonus, nobilis Mantuanus, hericei (Erinacei) terrestris animalculi aspectum ita auersatur, vt nisi diffugiat, syncope sudoribusque corripiatur. *Marcellus Donatus hist. Med. Mirab lib. 6. c. 4.*

ALIMENTA ET CIBOS.

MVlta in naturæ maiestate abdita esse nemo nescit: quorum causas non facile vel prudentissimi rerum dixerint. Nam non minus mirandum, causas in aliquibus constare, quam in aliquibus non constare. Hanc tamen quæstionem video passim in conuiuijs ingenia plurimorum torquere. Alios enim videas à vini potu abhorrere, atque etiam ipsius solo odore grauiter affici: alios item à veruecina: alios à caseo: alios à piscibus: quosdam vero nusquam oua attingere: quos passim nominatim hic ascribere, nisi vnicuique quotidianis exemplis vbiq; fere gentium id appareret. Verum ex his quædam insigniora retulisse non erit absurdum.

Noui ego Normanum quendam rusticum, qui nec panem, nec carnes, nec pisces, nec caseum vnquam degustasset, sed solis ouis vesceretur, vnde ei cognomentum Mustelæ à vulgo impositum, quod id animal ouorum sit auidissimum.

Nouimus præterea Ioannem è Querceto, Parisiensem, Regium secretarium in aula Maximi atque clarissimi Francisci, eius nominis I, qui solo malorum odore atque aspectu adeo turbaretur, vt statim illi abeundum esset è conuiuio, si apposita cerneret. Quod si propius naribus admouerentur, repente illi è naribus sanguis profundebatur. Ideoque turundis ex pane confectis, vtramq; narem obturabat.

Huiuscemodi vero malorum odium innatum & peculiare fuisse in nobilissima Aquitaniæ familia Flustatum (quos nunc Fœsios appellant) accepimus.

Iacobus Foroliuiensis, sua ætate præstantissimus arte medendi, testatum reliquit, non aliter solitum se cruciari ab allio commanducato quam ab epoto veneno: quippe ea sibi accidere, quæ solent iis, qui venena biberunt. Porro odium id nasci, ex opinione quam habemus, quod ea quæ odimus mala sint, aut in vniuersum, aut quantum ad nos attinet, eruditi quidam existimant. *Bruyerinus lib. 1. cap. 24. de re cibaria.*

Noui ego quandam puellam in Gallia Belgica Chauniaci natam loco nõ paupere, quæ annos iam nata sedecim, aut eo plus, solo lacte educata fuerat: alterius cuiuscunque cibarii expers. Nam vel ipsius panis odorem ferre non poterat: quod si in serum, quo alebatur, vel momentum panis iniectum fuisset etiamnum à longinquo olfactu (mirum dictu, sed tamen id nos oculati testes verum esse affirmamus) deprehenderet: quod hic commemorasse non putaui alienum. *Idem eiusdem operis libr. 2. c. 6.*

Referente Io. Mathæo Gradensi, Conciliator Aponensis lac ita abhorruit, vt nec illud commedentes quidem sine nausea aspicere posset.

Noui quoque & hominem quendam, qui casei genus quodcunque adeo abominabatur, vt si modicum latenter dapibus inditum degustasset, vomitu infestissim o semper corriperetur.

At mirandum magis, Illustris Comitis cuiusdam puerum, cui, vbi oua comederet, labia tumescebant, & facies purpureis, nigrisque maculis conspergebatur, osq; spuma circundabatur ac si venenum degustasset. *Marcel. Donat. libel. de Mechioaca.*

Vna è nostris fœminis, spectatæ & formę & virtutis, Francisca nomine, quæ Matthiæ Phrigepani, magno atque insigni Regulo postea peperit Christophorum magni nominis & potentiæ virum, ea ante annum ætatis suæ quartum decimum nullius suasu flecti potuit, vt carnibus vesceretur.

Abstemiorum numerus magnus. Quibus caseus non admittatur in cibos, non pauci. Vnus è meis liberis Brassicam abominatur. Ego cressonib. duntaxat visis horrore perfundor. *Scaliger exercit. 153. 10. ad subtil. Card.*

Vladislaus Iagello Polonorum Rex sic à malis abhorruit, vt ne odorem quidem ferret. *Cromerus lib. 20.*

Peculiaris illa indiuiduorum quorundam ratio, seu proprietas potius quædam naturæ aliquorum insita sub artem non cadit, quo videmus quosdam eandem cum plerisque aliis temperamenti rationem nactos, quum quidem signis cognosse suis, notisque propriis indicatam tenere liceat, peculiariter tamen priuatimq; quædam omnino non admittere, quæ alii, eodem qui esse temperamento videri queant, facile admissa recipiant. Indiuidualem proprietatem vulgus Medicorum vocat, qua tantopere quidam à casei assumtione abhorreant, vt vel cibis aliis occultatum, manifesto statim sentiant, vomitu, nauseaq; insurgente ad, ceu noxiæ maxime rei expulsionem ventriculo: alii nõ nisi cibariis, infriatum, instrumẽtoq; coquinario, quod ex argumento τυροκνηστις appellant, intertritum admittant: alii vinum respuunt maxime, acetum non respuunt, vuas voracissime ingurgitant, iidem Creticum, ac generosiora & bene dulcia potare sæpe possunt vina, deterioris notæ nõ possunt: aliis potus aquæ subuersionem insignẽ facit stomachi: quibusdam maxime afficitur ventriculus ex solo pomorum esu: nonnullis hordeum sumtum nocet, ventriculo quamuis non sane frigido præditis:

tis: quosdam scio, quibus cancrorum vsus aduersissimus cum esset, piscium omne genus reliquum innoxium experiebantur: iam carnes, suillam alij, alij bubulam, veruecum tantummodo quidam, natura sua non admittunt, admissas ægerrime concoquunt: & sunt tamen ex his, qui gallinaceos pullos egregie fastidiant: quendam scimus hac tempestate rarenter admodum panem, alium nunquam in cibum assumsisse, rem tam naturæ humanæ conuenientem & ad aptissime alendum idoneam prorsus, vt non paucos reperias, qui indicibili quadam de causa, sed naturæ solum proprietate insita, hoc illudve abhorrentes fugitent, cætera prope omnia facile admittant. *Alexandrinus lib. 2. cap. 13 Salub.*

Ex varia hominum, atque longa consuetudine nouimus multos, qui priuatim aliquod edulij genus naturaliter respuunt, quod alijs fere omnib. gratissimum est. Sunt enim quamplurimi, qui vinum nullo pacto bibere possunt: ita & caseum tam crudum, quam coctum multi auersantur: sicuti & multi eo quidem cocto libenter vescuntur, crudo vero nequaquam.

Noui ipse vetulā, quæ melopepones (vulgo meloni si modo hi sint) tanquam rem insuauissimam auersabatur. Pater meus alienissimus semper fuit ab esu leporis, & cuiuscunque generis volatilium. Nec multis ab hinc annis vir quidam nobilissimus è vita discessit, qui nullum obsonij genus esitare poterat, quod salem (etiam si permodicum esset) haberet permixtum. *Maranta methodi cognosc. simpl. lib. 3. cap. 13.*

Vidimus Illustrissimam Taraconensem Federici Regis Neapolitani filiam natu minorem, & illi Medicis præsidiis opem tulimus, quæ carnes edere non poterat, imo neq; gustare, nempe si bolum in os ponebat, in vehementissimam incidebat syncopem, & vehementi clamore vlulabat, in terramq; decidens, volutabatur: idq; per semihoræ spatium contingebat, postea in sese redibat. *Brasauolus comment. 34. ad 2. Hippoc. de rat. vict. in morb. acutis.*

Plures nouimus, qui ab esu carnium in totum abhorrebant. Alios quibus caseus nō solum comestus, sed odoratus pro veneno habebatur.

Sed & alium nouimus, qui nunquam pisces gustauerat, at quum semel ab amico ad cœnam vocatus, data opera piscem siccum optime pistum ouis obuolutū ederat, in animi angustias, & cordis pressuras, cum vomitu, & secessu deuenit. Ita vt prope fuerit, ex toto spiritus illi deficeret, & moreretur. Erat autem huic nomen Stephanus Surdaster, natione Hispanus, patria Toletanus, at casus ij, tanquam vbique communes, pro nihilo forte habebuntur. *Lusitanus cent. 2. curat. 36.*

Noui, inter Galliæ proceres, primariæ nobilitatis virum, qui, apposita anguilla, medias inter epulas, atque sodalium amicorum greges, sic consternebatur, vt repente in præcipitem virium omnium lapsum inciderit. *Pareus Introduct. ad Chirurgiam cap. 22.*

Nouimus qui anguillarum non modo odorem, aspectum, esum non pati posset, sed ne esset quidem in ædibus absque insigni anxietate, vbi occultabatur viuus. *Veinrichius commentar. de monstris cap. 8. pag. 65.*

Eruditus quidam vir mihi retulit, obseruasse se quendam Antvverpiæ, qui quoties in conuiuiis porcellum troianum inferri & mensæ apponi conspiceret, statim syncope correptum, corruisse. Cuius rei ratio alia nulla, quam proprietas indiuidua, reddi potuit.

Vidi ipse Generosam Comitissam, mensæ Illustris Comitis assidentem, cui, vbere vaccino degustato, Labia apprime subito inflata, intumescerent. Eadem cum me animaduertisse conspexerat, ab hoc cibo se non abhorrere, sed quoties esitaret, symtomati huic obnoxiam fieri, affirmabat: causam tamen ignorare.

Arnstadii Comitem Generosum ab Oliuarum oleo tantopere abhorruisse comperimus: Vt omnia ex eo adparata edulia, eodemque quo ille conclaui adseruata, subito auferri oportuerit: nisi exitiali syncope eundem periclitari sustinerent. *Horstius annotat. ad L. Lemn.*

A Pane natura abhorruisse Iunij Crassi Filium & Zasium accipio.

In Familia esse scio filios, qui caseo abstinent: & filias, quæ eo vtuntur, vescendo auide: idque quod pater τυρόμισος esset, mater autem esitaret caseum. *Moceius Medicus.*

Audiuimus de rustico in Watterlandia, in pago Scermerio, non longe ab Alcmaria vrbe sito, qui nullo alio cibo nec potu vtebatur, quam solo lacte vaccino, qui & optima sanitate fruebatur. *Forestus Scholio ad obseru. 5. lib. 4. de febribus.*

In binis Sereniss. Principis Mantuæ heri mei obseruaui: Alterum Oua taricha, quod ex sturionis paratur edulium, Caniarium ductum, tantopere aduersari vt ne ori quidem indi patiatur: Eadem oua taricha vulgo botarga dicta, Dominæ Blancæ Iustinianæ aduersari nouimus. *Marcellus Donat. hist. mirab. med. lib. 6. cap 3.*

Neander part. 2. phys. vbi de potentia vegetatiua agit, nouisse se quosdam scribit, qui singulari Idyosincrasia ducti, alimenti nihil intra corpus admittere potuerint, voluerintque, quod ex Vitali aliquo adparatum esset.

Et ego Friburgi in Misnia Virginem noui, ferinæ omnis ex auitio genere, expertem. *Mich. Papa Empyricus Iatrio suo memorab. pag. 16.*

MEDICAMENTA.

SVnt in hominum genere permulti, qui Rosarum halitum ferre non possunt, atq; in ijs preij quantiuis viri. Nam cum Romæ essem, vidi Oliuerium Caraffam magnæ celebritatis Cardinalem, qui Rosarum tempore quotannis secedere cogebatur, seq; intra suos, quos in Quirinali habebat, hortos claudere custodiis ad ostia dispositis, ne quis aut salutantium, aut amicorum officij gratia ingredientium rosam inferret. Et Romana nobilitate insignis vir, Petrus Melinus, ingenio, eruditione, & loco nobilis, rosarum odore plurimum offendebatur. *Pier. Valer. Hieroglyphicorum lib. 8 in Scarabeo.*

Et de causa, casum raro visum, immo hucusque ne fando auditum, describere aggrediar. Monachū quendam nouimus ex Dominicorum ordine, non nisi nobilē, Venetum, & ex Berberigorum prosapia qui cum rosæ odorem persentiebat, aut ex longinquo eam videbat, illico in animi deliquium, syncopim incidebat, & tanquam mortuus, humi prostratus iacebat. Proinde à Medicis consulebatur, vt eo tempore quo rosæ vigebant, domi maneret, ne ex-

ne extra prodiret, vt tantum malum fugeret, & in vitæ discrimen non veniret. *Lusit. cent. 2. curat. 36.*

Ex rosarum odore nonnullos in animi deliquium deuenire obseruatum fuit, quod de donno Henrico à Cardona Cardinali testatur *Phil. Ingrassia in quæstione de diæta crassa & tenui.*

Ita ex rosarum odore extinctum Laur. Vratislauiensem Episcopum testatur *Mart. Cromerus de rebus Polonorum lib. 8.*

Doct. Ioan. Echtius, amicus noster, ex leuissimo calidi odorati occasione, in grauem cerebri affectionem peruenit: & quod vehementer est mirandum, ex Rosæ rubræ olfactu continuo in sternutationē prouocatur, cuius causam, proprium ipsius cerebri temperamentū, calidum, sensusq; odoris raritatē & subtiles quasdā ab amaritudine ac caliditate, rosæ inditas, partes, cui adstrictio quæpiā coniungitur, assigno: sed has qualitates exoluit, aquei admistio, quæ vsq; adeo elaborata, tenuata & excalfacta videtur, vt facile Rosa in vaporē soluatur, qua qdem occasione, rosatum odorata est, tum celerrime siccatur. *Cronenburg. de com. med. lib. 10. pag. 881.*

Cardinalis quidam à rosarum odore abhorrebat. In tua ciuitate, fuisse familiam scribunt Medici recentiores, quæ haustu Cassiæ fistulæ interiret. *Scalig. exerc. 153. 10. ad subtil. Card.*

Qui siliquæ Ægyptiæ atramentum alias pati non poterat, expertus Medicum admonuit, ne quid siliquæ succi sibi infesti medicamento permisceret, Medicus vero rem periculosam oblitus catharticum dari iussit, cui siliqua eadem admisceri solet, quo assumto protinus sese siliqua misere necatum acclamauit, qua inter medicinas nulla leuior faciliorq; habetur. Eaq; vis ad posteros quandoq; transit. *Alex. Bened in præfatione lib. de pestilenti febre.*

Diaphinicon medicamentū, integra nobiliū Vrbis nostræ Ciuiū, familia etiāsi clandestine aliis medicamentis permixtū exhibeatur, minime ferre possunt, sed semper emomunt, quemadmodum ipse pluries vidi. *Marcel. Donat. libel. de Mechioaca.*

Bernardus Bonius, ex Ragusæorum patritia familia, iuuenis annos natus viginti, temperatura biliosus, cū ad me veniret, vt eius vrinā contemplarer, & si quid mali portenderet, eum medicamentis saltem iuuarem; ecce cum eum renū vitium & morbi gallici seminaria habere deprehenderim, syrupum vnum atq; alterum describere apud pharmacopolā accingor; at ille, ne temere sic syrupos describā inculcare cœpit, quia omnia dulcia odio habebat & reuera, vt postea cōprehendi, mel, saccharum, & ex eis cōposita, huic præstātissima sunt venena, imo quod mirari subeat, hic nō vescitur vua, nō ficu, nō pyro, non pomo, non malo cotoneo, non granato, non persico, non prunis, etiam acidis, quia in eis etiam quid dulcedinis reperiri, aiebat, demum ex omnib. fructib. commedebat nuces, amygdalas, & nucleos pineos, multum oblectabatur aceto, multum agresta, multum aqua tamarindorum, multum rebus salsis, nā vinum album in totū abhorrebat, et maluaticum, veluti ex rubricantib. dulce, aquā sibi familiarem in potu habebat, quib. omnib. exacte, perpensis & cōsideratis, medicamenta prout morbus postulabat, ad amarorē declinantia, descripsi, quib. iste postea recte habuit. *Lusitan. curat. 60. cent. 6.*

Quibusdam corporib. mitissima quædam medicamenta tantam inferunt molestiā, vt vehementissimis nō videātur absimiles, quod in Illustrissima muliere, atq; nostræ ætatis vero lumine, ac ornamento, non raro obseruarunt Medici, dum illā manna exhibita purgare vellent, ex hoc n. assumto medicamento tormina, nauseas, rugitus, lassitudines, inuoluntarios sudores, atq; alia quædā grauia symtomata subsequi semper viderunt: & tamen ab aliis manna potentiorib. medicamentis nulla molestia sæpius purgata est. Atq; ex eadē manna eius nepos (quanquam bilioso temperamento) vir nō solum in bellicis studiis, sed in omni studiorum genere egregie versatus, nunquā fœliciter purgari potuit, vt videatur hæc esse quædā familiæ præcipua proprietas. Francisc. in hospitali templo beatissimæ virginis Annuntiationi Neapoli dicato pharmacopæus, & materiæ medicamentorum studiosissimus, sæpius mihi affirmauit, se drachma integra scammonii non semel assumta nihil purgasse vnquā. Cæterum si quis per amicos veteri memoria percurrat, scio neminem fere futurum, qui nō aliquid tale in aliquib. animaduerterit, quod non solum nouum, sed admirabile videatur. *Maranta methodi cognosc. simpl. lib. 3. cap. 13.*

Strenuum militem agnouimus, qui rutæ herbæ odorem aspectumve nullo pacto ferre poterat, sed se in pedes dare & fugere, ea proposita, cogeretur. *Marcel. Donat. hist. mirab. med. lib. 6. cap. 4.*

QVO MODO EA QVÆ INSITA NATVRA *nobis aduersa sunt, corrigere aliquando possimus, illustri exemplo docetur.*

AD inescationem sibi ipsi parandam parens meus (beatæ memoriæ) ἀδελφός, portiūculas butyri, ignis calore dissolutas, liquoris instar pani mixtas lente primum ingerebat, quod sane stratagema haud fuit inefficax. *Ioannes Vernerus Hannoueranus Therapeuticæ lib. priore sectione 27.*

FINIS.

OPERIS

OPERIS OBSERVATIONUM MEDICINALIUM

LEMMATA LIBRI PRIMI

DE CAPTE AGIT LIB. I.

Carnis

DE CEREBRO EIVS MEMBRANIS, ſpinali medulla & neruis quædam 46

DE CAPITIS DOLORE. ibid.

Prodi-

DE SPASMO. 128

Lemmata Lib. I.

DE OCVLIS.

Dentulus

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM,

LIBRI SECVNDI LEMMATA.

DE PARTIBVS VITALIBVS THORACE CONTENTIS.

DE ASTHMATE. 254

DE DISPNOEA 257

DE ORTHOPNOEA. 258

DE TVSSI. ibid.

DE HÆMOPTYSI, ET SANguinis spuitione ibid.

DE ALIIS PVLMONVM MORBIS. ibid.

DE CORDE VITALI CENTRO. ibid.

DE PALPINATIONE CORDIS. ibid.

DE ANIMI DELIQVIO ET syncope. ibid.

DE ARTERIIS. 305

DE PVLSV. ibid.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM,

LIBRI TERTII, LEMMATA.

DE PARTIBVS NATVRALIBVS NVTRITIONI SERVIENTIBVS ET IMO VENTRE CONclusis.

DE OESOPHAGO ET GVLA.

DE ORE VENTRICVLI.

Colicis

Ad lumbricos remedium pr

Lemmata Lib. III.

Diu-

DE DIABETE. ibid.

DE RENIBVS. 503

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM LIBRI QVARTI *LEMMATA.*

Genero-

putridi

DE MOLIS IN GENERE. 675

Empneuma-

Menses

LIBRI QVINTI

LEMMATA.

OPERIS OBSERVATIONVM MEDICARVM.

ISCHIAS. 766

DE CVTE. ibid.

LICHEN ET FVRFVRES. 773

PHTHIRIASIS. ibid.

DE BICORPORIBVS GEMELLIS multifariam connatis: & aliis toto corpore monstrosis 779

Gemelli

LIBRI SEXTI

LEMMATA.

OPERIS OBSERVATIONVM MEDICARVM.

Obſeruationum Medicinalium

Quoſdam

Narium

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM LIB. VII. ET VLtimi

LEMMATA.

Prodi-

Obseruationum Medicinalium

De no-

Lemmata Lib. VII.

Rhino-

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM

Apud Nicolaum Hoffmannum, impensa Ionæ Rhodij.

Anno clɔ Iɔ CIX.

9410.